image
not
available

BIBLIOTECA NAZIONALE di TORINO
I
I
53

Dono dell' Avv.
Mario Becchis
TORINO, il 14/9/11

J. I. 53

COMMENTARIA,

D. ANTONII SOLAE SENATORIS GRAVISSIMI

AD

DECRETA ANTIQVA, AC NOVA, NOVASQVE CONSTITVTIONES,

Sereniſsimorum Ducum Sabaudiæ, &c.

NVNC PRIMVM SIMVL CONGESTA: INNVMERISQ. AVTHORIS ADDITIONIBVS, nouis caſibus, doctrinis, ac DECISIONIBVS SACRI SENATVS PEDEMONTANI refertis, locupletata.

CVM TRACTATV DE MONETIS.

EIVSDEM PRÆTEREA AVTHORIS NOVA COMMENTARIA In aliquot eorundem DECRETORVM antiquorum titulos.

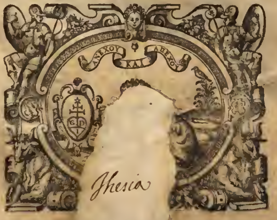
Hactenus nunquàm in lucem edita.

B. NAZIONALE TORINO

Omnibus iuris ſtudioſis, adeoque Pragmaticis maximè vtilia, ac neceſſaria.

Cum Argumentis, ac Summarijs, duplicíq; Indice, altero materiarum, altero rerum, ac verborum copioſiſſimo.

CVM PRIVILEGIO.

AVGVSTÆ TAVRINORVM,

Apud Io. Do[illegible] [illegible]um, MDCVII.

SERENISSIMO
VICTORI AMEDEO
SVBALPINORVM,
ET INSVBRIVM PRINCIPI.

CVM omnis præclarè, & beatè imperandi ratio, militaris, & ciuilis diſciplinæ præceptis continetur: militaria maiorum tuorum facinora, SERENISSIME PRINCEPS, omnium gentium literis, linguiſquè conſcripti annales celebrarunt. Ciuiles verò artes, & leges, quibus ſummo tùm diuinæ, tùm humanæ iuſtitiæ, ritu, cultu, & ornatu res domeſticas, & inteſtinas ſapientiſſimè, & religioſiſſimè compoſuerunt; huius voluminis ſacrario tanquam feliciſſimi regiminis exemplaria cuſtodiuntur. In hoc virtutum omnium politicarum Pantheo, ſiue Palladio agnoſcet Celſ. tua Diuos illos Principes in ferendis legibus publico bono magis, quam proprio commodo ita ſtuduiſſe; quaſi populorum tutelam adminiſtrandam potiùs, quàm propriam dominationem exercendam à DEO ſuſcepiſſent. Neque enim ad onerandam ſubditorum ſeruitutem cœleſtia illa ſcita, & inſtituta diriguntur: ſed ad eorum vtilitatem, concordiamq. aſſerendam, & vitam ita comparandá; vt religione in ſuperos pia, modeſtia inter ipſos tranquilla, artibus, virtutibusq; culta, legum præſidio tuta, opibus ampla eſſe poſſit. Et ſane maximis Principibus, qui erga genus humanú vices parentum gerunt, maxima parentiú, & obſequentium cura ſolet accreſcere: ſuamq; ita demum firmiſſimis fundamẽtis inhærentem, inſiſtentemq; magnitudinem, & amplitudinem experiuntur: ſi omnes eos nō magis ſupra ſe elatos, quàm pro ſe intentos, ſollicitosq; intelligant eſſe. Quinetiam in eodem genij gentilitij benignitatem veneramur: in quo ſummum ius ſingulari æquitate temperatum; ſummam ſeueritatem diuina clementia dilutam, & cond[...]m intuemur. Intelligebant nimirùm optimates illi aſteropœi feliciſſimo, & can[...]rum ſucceſſu, & proceſſu ſemper imperij faſces lenitatis, & humanitatis caduce[...]miſſos: tùm quia vt Medico multa funera, ita Principi multa ſupplicia abroga[...]onem: tùm quia nimia ſeueritas acerbitate authoritatem exuit, contempt[...]n induit. Vt meritò ſcriptum legamus TEMPERATVS TIMOR COHI[...]VS, ET ACER, VBI IN DESPERATIONEM INCIDIT, EFF[...]ue timorem apud hoſtes, amorem apud populares ſibi quærendum iſti He[...]atq; pudore ingenuos homines ſibi quàm metu retinendos humaniſſimis c[...]& ſanctiſſimis ſanctionibus ſatius eſſe duxerunt. Exhibebunt alij Celſ. T[...]n tuorum prælijs perſtrepentes, & victorijs perſonantes. Ego, qui plura i[...]conſilijs, & auſpicijs, quàm manibus, &

† 2 telis

telis gerenda puto, hoc ei pietatis, probitatis, humanitatis, prudentiæ, & iuſtitiæ ſpeculum exhibeo: in quo ipſa vitam ſuam ad domeſticas virtutes ſalubri, & frugifero exemplo ornare, & componere valeat. Diuturni imperij nutrix, & cuſtos fidiſſima, & totius vitæ ciuilis magiſtra iuſtitia eſt: & ſola Principes in Deorum numerum reponit. Dilabantur ampliſſima regna neceſſe eſt, diſpereat Religio, illa ipſa pugnax, & bellatrix virtus mole, impetuq; ſuo corruat, totaq; humana ſocietas diſſuatur, & diſſoluatur: niſi iuſtitiæ legibus tanquam neruis, & compagibus aſtricta, inſtructa, & conſtructa coaleſcerent, & cohærerent. Mens illa, ratioque legum eſt ille vitalis ſpiritus, quem omnibus regnis, & cætibus hominum infuſum hæc rerum vniuerſitas ſibi alioquin onus, & præda mutuò futura ducit, & haurit. Hoc iuſtitiæ ſceptrum eſt illa circæa virga, qua omnes feræ, hominesque tacti miteſcunt: dum è ferocibus vniuerſis ſinguli ſuo quiſque periculo in officio cohibentur. Hanc Celſ. tua ſibi collegam aſciſcat; Dominamque imperio ſuo præficiat. Hanc vnam præcipuam aram colat, certiſſimam arrham ſummæ felicitatis, & gloriæ: quam Dijs, hominibusq; plaudentibus conſequetur. Dat. Aug. Taur. Die 20. Iunij, MDCVII.

CELS. TVÆ

Humiliſſimus, & obſequentiſſimus ſeruus
Io. Dominicus Tarinus.

Eiuſdem Rouedæ:

AD ALMAM TAVRINENSEM VRBEM.

EPYGRAMMA.

PYRAMIDES Memphis taceat, decus alta Libyſſa,
Præſtantis ſileat gloria clara Rhodi.
Conticeatq́ue viros inſignis Græcia doctos
Haudque togas tollat carmine Roma ſuas.
Vrbs ſuperat TAVRI, conſtanti cedite TAVRO;
Eximijs ſplendet ſola referta viris.
Inter ſcripta virûm iuris perclara tuorum
SOLA tuum luſtrat ſolus in arte ſolum.

INDEX RVBRICARVM, ET Titulorum, in hoc volumine contentorum.

Accuſationibus, inquiſitionibus, & pœnis, & quando ſit ad inquiſitionem procedendum, pag. 259
Decretum iuxta. 259
Ne maleficia. 264
Ne fuga. 270
Vt nullus. 274
Bannerctis. 149
Nullus præſumat. 149
Nullus nominetur. 150
Caſtellanis, ac interdicta duorum officiorũ, & vnius in loco patrimonij, vel originis adminiſtratione. 19
Quia pluribus. 19
Captura debitoris pro cauſa ciuili. 215
Abuſionibus. 217
Cenſuum ſolutione. 86
Cenſus. 85
Omnibus, & ſingulis. 91
Clauſularum mãdatorum Principis ſignificatione. 246
Carolus. 246
Concluſione in cauſa, ac prohibita ſupplicatione à tribus ſententijs conformibus. pág. 252
Vt nihil. 252
Concubinatu laycorum. 296
Omnem. 296
Donationibus, venditionibus, recatis, eorũque actionibus. 178
Malicijs. 179
Falſis notarijs, auctoribus, teſtibus, ac pœna eis infligenda. 278
Ad maiorem. 278
Feudis. 97
Yolant. 97
Carolus. 121
Blanca. 123
Item quia in ſtatuto. 133
Quia in pleriſque. 137
Foro competenti. 22
Subditos noſtros. 23
Gratijs, indulgentijs, & remiſſionibus. 308
Indulgentiam. 308
Gratiam. 311
Abuſus. 312
Carolus. 317
Inſignis, & armis. 151
Nulli naturales. 153
Arma, vel inſignia. 153
Iudicijs. 240
Philibertus. 240
Ad cauſarum. 241
Super terminis. 244
Philibertus. 246
Iure emphyteutico. 29
Rem publicam. 31
In caſibus. 65
Licet iure ſcripto. 71
Lenonibus. 294
Lenones. 294
Ludis, & luſoribus. 293
Quoniam. 293
Mendicantibus validis, & alijs ocioſis, & vagabundis. 295
Mendicantes. 295
Meretricibus publicis. 300
Licèt 300
Minoribus, & quitationibus per eos tutoribus factis. 155
Inuentaria. 157
Quitationes. 161
Mulieribus fornicarijs, & meretricibus. 298
Caſtarum. 298
Ne pœnæ contra defunctum non declaratæ ab hæredibus exigantur. 301
Statuimus. 301
Nominationibus dominorum. 145
Vt ſtatutorum. 147
Oppoſitionibus contra formam extrinſecã inſtrumentorum. 205
Quando in iudicio. 206
Et ſi ſuper oppoſitionibus. 209
Ordine proceſſus cauſarum inſtrumenta- ...m. 211
... cauſarum. 213
... emptorem, & venditorem. 188
... quentibus. 189
... xhibitione. 233
... o §. item quòd non fiat. 233
... minorum. 90
... nes. 94
... liatorum. 305

Præſenti

Præſenti. 305
Sententiarum exequutione. 249
Ne ſuper debitis. 249
Tabellionibus, & notarijs, ac eorum officio, ac de qualitate, ætate, ac iuramento notariorum 219
Inter artes. 220
Falſitatibus. 223
Ad honeſtatem. 224
Ex cauſis. 226
Tabelionem. 227
Defunctorum. 228
Vt de uncti. 230
Præſcati. 232
De tranſactonibus. 236
Vſuris. 288
Rem duram. 288
Vt nemo inuitus denunciare, vel accuſate cogatur. 275
Cùm nullus. 275
De reparatone, & manutentione viari. 321
De refectione, & manutentione pontiu. 324
De Venationib. & piſcationib. 329
De Guardijs, & eorum prohibitione. 339
De cauſis miſerabilium perſonarum. 344
De ambaſiatoribus. 351
Suſpitiones Iudicum quomodo proponēdæ pag. 353
De Caſtellanis, & eorum officio. 354
Quæ forma, & ſtylus in cauſis ciuilibus tenendis, & obſeruandus ſit tit. 1. 369
De petitionibus, & ſupplicationib. tit. 2. 373
De citationibus. titu. 3. 379
De Relationibus. titu. 4. 385
De Contumacia. titu. 5. 388
De tribunali competenti. titu. 6. 392
De ferijs in omni tribunali obſeruandis. titu. 7. 399
De exceptionibus dilatorijs. titu. 8. 40
De exceptione declinatoria tribunalis. tit. 9. pag. 40
De recuſatione Iudicis. tit. 10. 406
De legitimatione perſonarum in iudicio titu 11. 409
De diatione ad denunciandum lit autori. titu. 12.
De litis conteſtatione. titu. 13.
De terminis ad replicandum, & dun. titu. 14.
De interrogatorijs iudicum, bu partium. titu. 15.
De poſitionibus. titu. 16. 425
De articulis probatorijs, ac quando dari debeat materia contraria, ac de termino dando ad probandum. titu. 17. 434
De tempore quo tradi debent interrogatoria, tradi monitiones. tit. 18. 438
De examinationibus. tit. 19. 439
De depoſitionib. teſtium. tit. 20. 443
De tempore dandi repulſas contra perſonas teſtium. titu. 21. 446
De publicatione proceſſus. tit. 22. 447
De probationibus. tit. 23. 450
De libris mercatorum. tit. 24. 454
De iureiurando. titu. 25. 460
De termino probationis articulorum reprobatoriorum, ac proponendi in iure, & facto, ac quando intelligatur in cauſa conclusum. tit. 26. 467
De ſententijs. tit. 27. 468
De appellationibus, & in quibus caſibus, & à quibus iudic.b. liceat appellare. ti. 28. 471
De modo appellandi, ac quo tempore ſit appellandum. titu. 29. 477
Ad quos iudices primæ, & ſecundæ appellationes petuenīāt, ac quomodo in eis procedendum ſit. titulus. 30. 479
De introductione appellationum, ac infra quod tēpus debeant introduci tit. 31. 480
De proſequutione appellationis, & infra quod tempus diffiniri debeat. tit. 32. 482
De forma procedendi in cauſis appellationum. titu. 33. 487
De pœnis temere appellantium. tit. 34. 489
De executionibus. tit. 35. 492
Quomodo procedendum ſit in executionibus cauſarum actionū realium. tit. 36. 494
Quomodo procedendum ſit in executionibus cauſarum actionum perſonalium. titu. 37. 496
De forma ac ordine procedendi in pignorationibus, ſubhaſtationibus, & deliberationibus bonorum mobilium. tit. 38. 502
De forma, ac ordine obſeruando in pignorationibus, ſubhaſtationibus ac deliberationibus bonorū ſtabilium. tit. 39. 508
De excuſionibus, ac quomodo ea fieri debeat, ac procedi cōtra fideiuſſores, & tertios bonorum poſſeſſores. tit. 40. 517
De cauſis criminalibus, ac de modo procedendi in illis. tit. 1. 526
De officialibus. tit. 2. 527
Quo-

Quomodo ad informationes procedendum tit. tit. 3. 527
De captura. tit. 4. 529
Quo tẽpore proceſſus formãdi ſint. ti. 5. 530
De viſitatione carceratorum. tit. 6. 531
De prohibitione compoſitionis ante ſententiam. tit. 7. 532
De tortura. tit. 8. 533
De officio Aduocatorum, & Procuratorum fiſcalium. tit. 9. 536
De exequutoribus. tit. 10. 535
De Capitaneo Iuſtitiæ, & ſuis milit. bus. titu. 11. 539
De miniſtris Iuſtitiæ corporalis. tit. 12. 541
De exactoribus pœnarum. tit. 13. 542
De actuarijs cauſarũ criminaliũ. tit. 14. 543
De accuſatore, & denunciatore. tit. 15. 544
De Reo. tit. 16. 547
De ſententijs. titu. 17. 553
De appellationibus. tit. 18. 554
De executione tit. 19. 556
De premio illorum, qui iura occulta fiſco renunciant. tit. 20. 558
Intra quæ tempora liceat bona confiſcata recuperare. tit. 21. 558
De receptatoribus bannitorum. tit. 22. 561
De blaſphemia. tit. 23. 564
De inſultu animo deliberato. tit. 24. 566
Nuoui ordini criminali. 569
Editto ſopra li noui ordini criminali. 571
Ordini dell'Eccel. Senato di Piemonte intorno all'oſſeruanza, che deuono gl'Auocati, Procuratori, Nodari, Secretari, Piſcali, Vſcieri, Attuarij, &c. 573
Dechiaratione, & auttorità del Senato. 576
Ordini, & Decreti intorno all'oſſeruanza, che deueno i Medici, Cirogici, Speciali, & Barbieri à beneficio de corpi humani. 579.
Copia confirmationis vicariatus, & aliorum priuilegiorum Illuſtriſs. Ducis Sabaudiæ. 582.
Tractatus de monetis Antonij Solæ Iuriſcõſulti. 595
Conſilium ſuper materia de monetis Gaſparis Belletiæ Iuriſconſulti. 618
Præfatio ad nouas conſtitutiones. 625
De obſeruatione antiquorum, ac nouorum Decretorum in proceſſib formandis. 629
De modo, & forma ſupplicandi, ac recurrendi à ſententijs Senatus. 631
De modo, ac forma decidendi caſus arbitrarios. 643
De alienationibus bonorum Minorum, Mulierum, ac de contractibus iuramentiſque ipſarum. 647
De alienatione bonorum feudalium, aut fideicommiſſo, vel alteri obligationi ſubmiſſorum. 683
De forma, ac ſolemnitate obſeruanda pro confirmatione contractuum. 691
De regiſtratione inſtrumentorum. 704
De vltimis voluntatibus. 712
De interinatione gratiæ, ſeu aliorum reſcriptorum. 718
De hæreditatibus patruorum, quæ fratribus patruelibus abinteſtato deferuntur. 724
De edictis annonæ. 728
Nuouo editto intorno alle allodialità. 762
Tauola de giorni feriati, ne quali l'Eccellentiſsimo Senato, & l'Illuſtriſs. Camera di quà da Monti non ſedeno. 764
Valor de ducati, ſcuti, & altre monete dell'Anno 1400. ſino al 1607. 765

F I N I S.

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM, CONCLVSIONVM, & ſententiarum in toto hoc opere Contentarum.

A

ABraſionis vitium facilius in papiro dignoſcitur. nu.11. pag.332
Abraſio quomodo cognoſcatur, & a quo facta præſumatur. nu.8. pag.379
Abbreuiationes truncas & dubias Notarius euitare debet. nu.8. 223
Abſens debitor dicitur notorie non ſoluendo nec illius excuſſio requiritur gl.3.nu.2. 518
Abſens reus quando condemnari poſſit & quomodo procedendum ſi pœna ſit a relegatione ſupra. glo.16.nu.2. 550
Abſentis in longinquo an per procuratorem facta reſponſio ſatis ſit. gl.22.nu.2.& 7. 431
Abſens vbi, & in quo loco abeſſe præſumatur. glo.3. numero 2. fol.696.
Abſentia in præſcriptione legali, qualis conſideretur. gl.2.nu.6. fol.696.
Abſentiam alleganti ad excuſandum ſtatuendus eſt terminus ad perquirendum. gl.1.nu.4. 696
Abſentibus a iuriſdictione iudicis proclamationes non præiudicant gl.3.nu.8. 696
Abſens an patria à qua patria abeſſe intelligatur, an à propria vel an tota prouincia. gl.2.nu.3. 696
Abſens an dicatur is, qui vxorem filios, ac familiam reliquit. nume 5. 161
Abſens, quam certum eſt ius habere in re vendenda quomodo citandus ſit. gl.2.nu.1. 696
Abſolutio a iuramento quando ſit neceſſaria. nu.27. 171
Abſolutionem a iuramento hæres petere non agitur nu.3. 240
Abſolutio a iuramento non tollit virtutem. nu.10. 648
Abſolutio a iuramento triplex. ibid. nu.21.
Abſolutio a iuramento tenet ſi ſententiatum ſit in enormi læſione. ibid. nu.32.
Abſolutio a iuramento mulieri conceſſa ad effectum agendi, & excipiendi non tollit vim iuramenti. nu.10. 672
Abſolui nocentem in dubio, melius eſt, quam innocentem damnari. nu.17. 341
Abſoluendus de breui habetur pro abſoluto. gl.2.nu.2. 553
Abuſus quid dicatur glo.2.nu 6. 392
Abuſus notorij ex cauſa Metropolitanus in Diœceſi Suffraganei ſui in prima inſtantia cognoſcere de cauſis poteſt. glo.6. nume.3. 555
Abuſus iuriſdictionis quando intelligatur. nu.10. 393
Abuſus ac mala adminiſtratio paterna, in feudis non eximunt patrem, quin filiam de reliquo feudo dotare teneatur. numero 15. 101
Acceſſoria excedere metam ſui principalis non debent. glo.22. nume.1. 551
Accuſatio remedium ordinarium, inquiſitio extraordinarium. glo. Rub. nu.2. 544
Et an procedendo per accuſationem poſſit per inquiſitionem procedi. nu.3. ibid.
Accuſatoris inſcriptio, & ſubſcriptio neceſſaria, & de ſubſtantia libelli accuſatorij, & ratio ibi. gl.2.nu.1.
Actio quæ ex ſtatuto competit, an annalis, vel perpet…
proœm. gl.3.nu.2.
Actio popularis illa non dicitur quæ agitur, ad reddi…
tionis contra adminiſtratores communitatis. nu…
Actio pœnalis ab accuſatione differt. nu.12.
Actio hypothecaria intentata rem non facit liti…
num.18.
Actio negatoria, vel confeſſoria rem litigioſam non facit. glo.2. nume.26. 696
Actio non dicitur litigioſa niſi lite conteſtata. nu.42. 161
Actio iudicati non reddit rem litigioſam. gl.2.nu.27. 696
Actio quot, & quibus modis cedi poteſt gl.2 nu.40. 696
Actio locati, ſeu conducti non facit rem litigioſam, niſi conductio eſſet per decennium. gl.2.nu.22. 696
Acquiſitor rei an obtentis a iudice proclamationibus poſſit compellere prætendentes ius in re ad comparendam ac proponendum ius ſuum ſub pœna excluſionis eiuſdem. gl.1.nu.1. 691
Acta iudicialia in libris curiæ primo ſcribuntur ſub breuib. verbis, rei ſubſtantiam continentib. mox extenduntur ab actuarijs ſic, & inſtrumenta a Notarijs. nu.1. 349
Actor ſit poſſeſſor ſi quiſpiam compareat & proclamationibus ſe opponat. gl.1.nu.21. 691
Actor litis author, etſi petat aduerſario ſilentium imponi nume.4. 625
Acta iudicij omnia conſcribenda, & per ſcribam à iudice conſtitutum. gl.1.nu.12. 502
Alias non probant ſi ab alio conſcripta ſint. nu.13. ibid.
Acta iudicij alia publica alia occulta. gl.1.nu.3. 447
Et quomodo occulta ſint publicanda. nu.4. ibid.
Acta iudicij, qui actus, & qui factu reſpiciant. Rubr.n.4. 540
Acta iudicialia per notarium iudicis mandato conſcribenda. gl.10.num.2. 493
Et an de partium conſenſu per alium, quam per conſtitutum à iudice conſcribi poſſint. nu.3. ibid.
Acta contra minores facta ſine curatore, an valeant. gl.25.numero 3. 552
Actore nõ comparendo citatio dicitur imperfecta. nu.18. 393
An propter contumaciam, exiſtentes ſine curatore, multari poſſint. nu.4. ibid.
Multati an in integrum reſtitui debeant. nu.5. ibid.
Actio iudicati eſt perpetua, & ad hæredes tranſitoria actiue, & paſſiuè. glo.4.nu.4. 500
Actuarij cauſarum criminalium qualitates, quæ requirantur. gl. Rub. nu.1. 543
Contra ipſum ſuſpitio appoſita ſolo iuramento probat. n.2. ibid.
Actuariorum conſtitutio ad ſecretarium Senatus pertinet ex cõſtitutione. gl.1.nu.1. ibid.
De iure communi ad iudices. ibid.
Accunciamentum ſeu accordamentum quid ſit. num. 16. 51
Actor tutoris debet oſtendere, inſtrumentum tutelæ, & inuentarij. num.21. 155
Actore non comparente reus contumax non fit. nu.2. 253
Actor reaſumens cauſam, a cuius obſeruatione reus fuit abſolutus, expenſas reficere tenetur. nu.9. 256
Actuarius ſemel conſtitutus facile mutari non debet nu.2. 543
Actuariorum officium circa tria verſatur. nu.3. ibid.
An illud per ſubſtitutum exercere poſſint remiſſiuè. nu.4. ibid.
Actuarius cauſæ criminalis data notitia, ipſius notitiæ diem, qualitatẽ delicti, & nomẽ fiſcalis notare debet. gl.4.n.1. 543
Actuarius negligens, & moroſus in ſcribendis actis, quomodo mulctandus. gl.9.nu.4. 436
…ctuarij officium in quo verſetur, & an alium ſibi ſubſtituere poſſit. nu.6. 436
…tuariorum ſeu ſcribarum actuum iudicialium conſtitutio, ad …ominos quorum eſt iuriſdictio ſpectat, & acta ab alijs rece…a nulla ſunt. nu.3. 93
…ſi quod requirantur ad ſtatuti derogationem. nu.51. 12
…s ſemel a Principe confirmatus, vlteriore confirmatione …eret. nu.5. 120

Actus contra formam legis, vel ſtatuti factus nullius eſt momẽti.glo.3.nu.10. 472
Actus minus legitimè factus inſtaurari debet expenſis illius qui fecit.gl.7.nu.6. 443
Actus ſuperioris ex certa ſcientia a ſuperiore reuocari non poteſt.gl.2.nu.4. 720
Quæ ad maius robur actus putabuntur, ſi minime exequantur, actum non vitiant.gl.2.nu.15. 715
Adminiſtrator ſanguine coniunctus in redditione rationis, non ita excuſatur ſicuti extraneus.ibid.nu 10.
Adminiſtrator poteſt conueniri, in foro eius domicilij, pro adminiſtratore alibi geſtu, ſi ad ipſum locum libri adferantur ſumptib.actoris.170.nu.2.
Adminiſtrator verum communitatis, qui ab vniuerſitate liberationem obtinuit, an iterum moleſtari poſſit.
Adminiſtratoris dicto & libro ſtatur in modicis.nu.15. 348
Admiſſio productionis inſtrumẽtorum excludit productionem teſtium.253.nu.16.17.18.19.
Adulterium, eſt difficilis probationis, & quomodo probetur. nume.9. 297
Adulterij, pœna quæ ſit.ibid 7.
Adulteri teſtimonium ſine fide. nu.11. ibid.
Adulter magis præſumitur diligere concubinam quam vxorem ibid.nu.12.
Aduocatos præſentandi in Campo aſſignatio, quando facienda. glo.8.nu.1. 489
Et qualiter ij procedere debeant, & quali ornatu.nu.2. ibid.
Aduocato verboſo poteſt iudex ſilentium indicere.nu.3. ibid.
Aduocatorum miniſterium non denegandum pro cauſarum defenſione.glo.3 nu.2. 488
Aduocatus, quando ferre teſtimonium, & de quibus poſſit.gl. 4 nume.12. 395
Et an vi monitoriarum cogatur.nu.13. ibid.
Aduocatus deducens articulos impertinentes, qua pœna, & quando mulctandus, & quid ſi culpa ſui cauſa retardetur. glo.11.nu.1. 436
Aduocati iuramentũ pſtare debẽt ſingulis annis.gl.9.nu.1. 374
Sine toga non admittuntur ad poſtulandum in Gallis nu.4. ibid.
Aduocatum ſtuduiſſe quinquennio oportet.nu.2. ibid.
Aduocato groſſo non ſunt committendæ cauſæ ſubtiles.n.3. ibi.
Aduocatus fiſcalis egregia eſt perſona, & nobilis, & ad eius domum mittitur, vt recipiatur ab eo iuramentũ.gl.1.nu.1. 536
Et quomodo aduocatus, & procurator fiſcalis diſtinguantur, & de eorum officijs.nu.2. ibid.
Aduocatus gratis patrocinari etiam pro rege in cauſa fiſcali nõ tenetur.gl.2.nu.2. 536
Aduocatis pro modo litis, laboris, ac facundia, & fori conſuetudine, ſalarium debetur.nu.3. ibid.
Aduocatis venientibus Ianua Palatij etiam Principis aperta eſſe debet.gl.3.nu.2. 537
Salutari, ac iuxta iudicet ſedere debẽt excepto dũ poſtulãt.ibi.
Aduocatus & procurator prohibiti paciſci cum litigatore.numero 37. 625
Aduocati, & procuratores, in cauſis minimis patrociniũ præſtantes, ex conſuetudine Regni Franciæ mulctanĩ.n.10. 348
Aduocatus a paupere pro mercede quicquam accipere non debet.num.3. 350
Aduocatus pauperi patrocinare recuſans cõpelli poteſt, & non eſt tutus, quoad Deum & animæ ſalutem.nu.4 350
Aduocatos pauperibus, & procuratores a Principib. prouideri, ſalariumque pro eis ſolui laudabile eſt, & quib.locis id obſeruetur.ibid.nu.5.
Aduocatis pauperum, a Principe, vel publico non conſtitutis, Iudex debet in cauſa prouidere gratis, vel publicis ſumpti[bus] ibid.nu.6.
Aequalitatem pater inter filios ſeruare tenetur magis ex co[nſi]lio, quam ex legis pręcepto.gl.1.nu.8.
Aequitas quod ſuggerit, vel vtilitas publica etiam renuen[te] re ſcripto concedi debet. nu.41.
Aequalitas in iudicijs inter litigantes ſeruanda.gl.2.n.22.
Aeſtimatio aurei, vel duplæ in venditionis contractu facta, [quan]do attendenda.caſu 42.nu.9. 610
Aeſtimatio fundi dotalis, quando faciat emptionem remiſſiuè, & per diſcurſum.caſu 43.nu.5. 610
Aeſtimatio rei, aut fit ad finem emptionis de quo conſtat, & facit emptionem, aut ad alium finem, & tunc ſecus, ſed alium effectum operabitur.nu.6. ibid.
Aeſtimatio pecuniarum, vt talis vel alia attendi debeat in ſolutione, inter contrahentes, valet conuentio.caſu 45.nu.2. 612
Aeſtimatio rei emptionem nõ facit, quoties promittitur reſtitutio eiuſdem rei æſtimatæ, eo modo quo data fuit. in conſi. numero 20. 618
Et huiuſmodi æſtimatio cenſetur facta cauſa demonſtrationis, & exemplificatur.nu.21. ibid.
Aeſtimatione bonorum in ſolutum creditori datorum omiſſa, quando retractetur executio.gl.3.nu.3. 509
Et an ſit neceſſaria æſtimatio necne.nu.4. ibid.
Aeſtimatio bonorum ſubhaſtandorum à quibus facienda.gl.3. nume.6. 509
Aeſtimatorum electio arbitrio iudicis hit decretis remittitur. gl.3.nu.7. ibid.
Et quomodo procedere debeant electi æſtimatores.nu.8. ibid.
Aetas annorum 25.legitima eſt ſtandi in iudicio, tum in ciuilibus, quam in criminalibus, ac procuratorem conſtituendi.gl. 3.num.1. 412
Aetatis legitimæ tempus à lege ciuili inductum eſt, & limitari poteſt alia ciuili conſtitutione.gl.5.nu.5. ibid.
In dubio tamen vbi de legitima ætate fit mentio de 25.annorum intelligendum.nu.6. ibid.
Aetas probanda qualiter ſit per profeſſionem parentum. glo.9. nu.1.& 7. 452
Aetate in aliqua præciſa, qui ſe fundat, ipſam pbare dẽt.n.6. ibi.
Aetas verbis enunciatiuis inſtrumenti non probatur.nu.8. ibid.
Aetas ex libro Plebani Baptiſmatum probatur.gl.10.n.1. 452
Aetas probat ex libro deſcriptionis focularioũ.gl.10.n.4. ibid.
Affranchimenta ſunt laudabilia ac vtilia cummulato onere in aliud onus facilius exactione.59. 25
Affranchimenta ſemel confirmata alia non egent a ſucceſſore cõfirmatione.nu.8. 120
Agens ad caducitatem probare tenetur rem eſſe emphyteoticum.73.19.
Agens cont. aliquem tanquam contrauentorem prohibitionis, ipſam prohibitionem probare tenetur. nu.36. 12
Agens alieno nomine talem ſe oſtendere tenetur, ante litem conteſtatam, vt agere poſſit.gl.4 nu.3. 411
Agens ad rem ſubiectam fideicommiſſo debet deducere, & probare ſcientiam fideicommiſſi eius qui alienauit.nu.13. 683
Quid ſi dubium erat in verbis an ſubeſſet fideicommiſſum, & periti reſponderint non eſſe, cuius contrarium poſtea iudicatum ſit.ibid.nu.14.
Agnatus qui feudum reuocare intendit probare debet ſe agnatũ, & ab eod. ſtipite inueſtito deſcendere.nu.2. 108
Agnationis probatio quomodo fiat.ibid.nu.3.
Agnatus feudum ſibi oblatum, debet intra bimeſtre acceptare, vel repudiare.nu.1. 101
Agnatus reuocans feudum nulliter alienatum precium reſtituere cogitur, quatenus fuit conuerſum in cauſam neceſſariam, & ſic iudicatum in cauſa Oſaſchi.nu.14. 129
Agnatus ſucceſſor attenta forma decreti, an ſoluere debeat omne æs alienum defuncti.nu.4. 133
Agnatus tenetur probare incapacitatem mulieris ſi inueſtitura continent clauſulam pro hęredibus quibuſcunque, de more tamen patrię capacib.nu.11. 144
Agnatus proximior volens emere pręfertur remotiori.nume.8. [ib]id.108.
[...]el cognati adhibendi inter teſtes, an eſſe debeant de pro[...]ib.nu.9. 183
[...]us contradicat, & alius conſentiat.ibid.nu.12.
[...]agrorum cultura amoueri prohibentur.glo.2.nu[...] 505
[...]pro debito contra eorum perſonas fieri, ne ſint de[...]itionis, quam eorũ Boues, & Aſini.nu.12. ibid.

Agri-

INDEX.

Agrimenſor, qui falſam menſuram retulit de falſo tenet. 97. 4
Agrimenſores ſi diſcordent, eligendi peritiores. 91 nu. 23.
Agrimenſor eligi tertius debet, a partib. & non a Iudice, niſi ip ſis exiſtentib. contumacib. 91. 21.
Albergamenti interpretationē capit a conſuetudine 40. nu. 1.
Albergamenti inſtrumentū probat titulū ſed non ius. ibid. nu. 2.
Albergaria iure Pontificio quid ſit. nu. 3. 40
Albergariæ onus non ſoluitur non eunte Domino auditum querelas ſubditorum. 40. nu. 4.
Alchimiſtæ, falſi monetarij falſam monetā ſcienter expendentes, raptores, capi, & in carcerem coniici debent. 271 nu. 18.
Alienatio legitima feudorum, quæ domini conſenſu fit, qui conſentire debet, ſi conſentire conſueuit. 105. nu 1.
Alienatio feudi omnib agnatis non oblati, an ſaltem ſuſtineatur viuente alienante 108 nu. 6.
Alienatio feudorum permittitur ē̄s exiſtentibus allodialib. ſi allodialium, emptor non inueniatur. 111 nu. 10.
Alienatio ſatis ſuper allodialib cœpta dicitur ſi limitata ſuper feudalib. eſt, conſiderato valore allodialium. 112 nu. 12.
Alienatio feudi valida ſi oblationem agnati non acceptarunt, nec contradixerunt. 111. nu. 6.
Alienatio totius feudi permiſſa, etſi pretium vnius partis ſubuenire poterat neceſſitati, quando emptor partis non inueniatur. ibid. nu. 8.
Alienatio feudi in extraneum facta, ſecundum formam decreti, æquiparatur factæ in Agnatum 118. nu. 9
Alienatio feudi an corruat ſubſiſtente iuſta cauſa alienandi, nō ſeruatis tamen ad vnguem requiſitis. 129 nu. 12.
Quid de alienatione rei eccleſiaſticæ. ibid. nu. 13.
Alienatio feudi inualida reſpectu Domini per alienantem reſcindi nequit. 118. 11.
Alienatio licet non ſit neceſſaria eſt tamen neceſſaria ſolutio. nume. 3. 132
Alienatio ſubditorum ipſis inuitis inualida, etſi Princeps reſeruet ſibi iura ſuperioritatis, vel illos in feudum concedat. 67. fol. 190.
Alienatio nulla eſt rei illius, quæ à reo lite pendente poſſidebatur, nec ideo retardatur executio. gl. 3 nu. 7. 494
Sed in re ipſa fiet in odium ſingularis ſucceſſoris. nu. 8. ibid.
Alienatio rei dotalis in præiudicium mulieris aſſerentis emptori non eſſe dotalem, eſt valida. nu. 21. 672
Alienatio rerum dotalium in caſibus à iure permiſſis requirit ſolennitates decreti. nu. 3. eod.
Alienatio rerum dotalium mulieri vtilis non præſumitur, niſi probetur. ibid. nu. 5.
Alienatio bonorum dotalium firmata per mulierem iuramento valida. nu. 7. 672
De alienatione bonorum feudalium aut fideicommiſſo vel alteri obligationi ſubmiſſorum. 683
De alienationibus bonorum minorum mulierum, & de contractibus iuramentiſq; ipſarum. gl. 1. fol. 648. gl. 2. fol. 657. glo. 3. 665. glo. 4. fol. 673. gl. 5. 677.
Alienatio neceſſaria quæ dicatur. fol. 665. nu. 9.
Alienatio propriè ſumpta quid. fol. 676. nu. 11.
Alienatio ipſarum rerum dotalium quos & quibus caſibus permittatur. nu. 6. 672
Alienatio feudi dotalis æſtimati tali æſtimatione, quæ venditionem ſaperet, valet. nu. 16. 672
Idem ſi æſtimatio facta ſit non vt eſſet tranſlatiua dominij, ſed vt ſciretur an deterior vel melior fieret. nu. 17. eod.
Alienatio vtilis quæ dicatur. gl. 3. nu. 8. 165
Tutor non poteſt bona ſtabilia pupilli alienare, etiam ſi alienatio vtilis ſit pupillo, ſine cauſa cognitione, & prætoris decreto. gl. 3. nu. 2.
Niſi quatenus minor, ſeu pupillus contractum ipſum [illegible] *velit. Idem de eccleſia.* 161. nu. 3.
Nec licet parti contrahenti apponere nullitatem [illegible] *ctus, ſi minor & eccleſia contractum ipſum a*[illegible] *nume.* 4.
Quo, & quanta conſideranda ſint vt alienatio [illegible] *tentio.* gl. 2. nu. 39.
Requiſita de iure in alienatione bonorum minoris. gl. 1 nu. 13. fol. 648.
Quæ neceſſaria non ſunt in alienatione iurata. nu 14. eod.
Etiam ſi ſtatuto alia ſolemnia exigantur. nu. 15.
Vel ſi a teſtatore prohibita ſit alienatio. nu 16. ibid.
Quæ ſint neceſſaria vt poſſit deueniri ad alienationem rerum ſtabilium minoris. gl. 5 nu. 34 676
Conſentiente alienationi rei ſuæ non competit remedium. l. 2. C. de reſcin. vend nu. 15. 672
Alieno nomine ad comparendum non admittitur quis etiam cū cautione de rato ſi ille ſit in propinquo loco. gl. 1 n 8. 475
Alimenta operarijs an debeantur a Dominis. fol. 51. 16.
Alimenta ſiue diuiti, ſiue pauperi relicta ſunt priuilegiata. fol. 346. nu. 13.
Aliqua, dictio eſt vniuerſalis gl 1 nu. 6. 532
Allegationes iuris ſemper, etiam poſt concluſionem in cauſa ante tamen ſententiam admittenda, quo ad iudicem, non quoad acta. gl. 2. nu. 3. 488
Allegationes iuris, & inuentarij iurium productorum copia, quando & quibus dandæ gl. 4 nu 2. 467
Allodialis res a nemine recognoſcitur. 32. nu. 2.
Alternatiua inter duas res bonitate valde differentes poni non debet caſu. 49. nu. 5. 615
Alternatiuam in vno verificari ſufficit, & ratione affectionis reſoluitur in coniunctam, & quando ſecus. gl 8. nu. 2. 412
Alueus eſt acceſſoriū Aquæ, & non e contra. 333. 28
In alueo flumine an & qualiter opus facere liceat permittatur. ibid. 12.
Amedeus inſigne, ac heroicum nomen gl. 1 fol. 1. 10.
Amedei Ducis præclara ac heroica geſta ibid. nu. 5.
Ambaſciatores quales eligi debent, & quales ſe ipſos præſtare. fol. 352. nu. 2. & 3.
Animus delinquendi deliberatus, vel premeditatus coniecturis tantum deprehendi poteſt. gl. 1 nu. 2. 516
Et niſi coniecturæ concurrant non præſumitur. nu. 3. ibid.
Quæ autem coniecturæ faciant ad præſumptionem aliquæ demonſtrantur, & aliæ remiſſiuè. nu. 6. & 8. ibid.
Animalia quibus exportantur frumenta, an confiſcentur, ſi aliena ſiat. gl. 20. nu. 9. fol. 746.
Annona non taxata communi pretio vendenda. 738. nu. 9.
Annonam corruptam non licet cum ſana, ac integra miſcere, & vendendam exhibere excepto fiſco. gl. 8. nu. 9. fol. 743.
Annonæ precium quantum. gl. 6 nu. 7. fol. 738.
Annonæ precium quomodo ſtatui debeat. ibid. nu. 12.
Annotatio bonorum rei de crimine eſt quædam præparatio ad confiſcationem. gl. 5 nu. 2. 557
Fit autem tantum in cauſis in quibus eſt locus bonorum publicationi. nu. 3. ibid.
Annotatio bonorum rei, quæ dicatur, eſt præparatio ad confiſcationem, & ijs in caſibus fit in quibus publicationi locus eſt. gl. 16. nu. 3. 550
Annullatio actuum comminata an ad extraiudicialia extendatur. gl. 10 nu. 2. 374
Annulato inſtrumento per ſtatutum non cenſetur annulari ſcriptura contractus. nu. 5. ibid.
Annotatio bonorum ſecundum formam iuris hodie ſublata. gl. 12. nu. 9. 751
Annotationi bonorum locus non eſt de iure communi, niſi ſi ex delicto bona publicantur. ibi. nu. 12.
Annotatio bonorū an decretis criminalibus reſtituet. ibi. n. 11.
Annus cœptus non habetur pro completo, & quando ſecus. gle. 5. nume. 9. 412
Et quid in conſtitutione tutorū filijs à teſtatore facta. n. 10. ibid.
Annus agendi ad pœnas conſtitutionis de regiſtratione inſtrom an currat a die defectus, vel a die ſcientiæ. gl. 2. nu. 28 708
Antiquū tempus in terminis vſus armorū quantū ſit. 153. n. 1
Antiquus armorum vſus quomodo probetur. ibi. nu. 7.
Sententia in fauorē autoris, in cā vſus armorū lata. ibid. nu. 4.
Antiquitatis qualitas de qua in decreto, intelligi debet, non tantum de antiquitate temporis decreti conditi; ſed etiam de ea quæ præſenti tempore. 153. nu. 3.

I N D E X.

Appellatio ſententiam extinguit, ac litem reducit ad terminos conteſtationis.fol.250.3.

Appellari poteſt in criminalib.ab vſu procedendi & ſupplicari, vt adſerantur informationes, ad Excell. Senatum, vt videantur. num.3. 262

Appellatio rei non ſuſpendit effectum ordinatæ carcerationis. nume.4. 272

Appellari in cauſis criminalibus reis inquiſitis à ſententiæ pronunciatione, ſeu interlocutione licet.gl.1.nu.1. 554

Et an reis conuictis, & ſponte confeſſis.nu.3. ibid.

Appellatio triplex, à diffinitiua, ab interlocutoria, & ab actib. extraiudicialib.gl.1.nu.4. ibid.

Appellatione in criminalibus pendente ſuſpenditur executio.gl. 1.num.4. ibid.

Appellare pro condemnato quilibet poteſt, vbi de hominis vita agitur.gl.4.nu.2. 555

Appellationem ſuam proſequi qui ob paupertatem nequeunt à iure ſuo non excluduntur.gl.4.nu.3. ibid.

Appellare in cauſis criminalibus ad Senatum omiſſo medio quilibet poteſt, niſi in his quibus ſecũdu cognitio ad feudatarios ſpectat.gl.5.nu.1. ibid.

Appellari omiſſo medio ad curiam ſupremam poteſt propter abuſum.gl.6.nu.4. 555

Appellandi terminus decem dierum quibus caſibus reis pro delictis condẽnatis breuiãdus, vel progãdus ſit.gl.2.nu.3. 556

Appellatio vbi prohibita eſt non intelligitur recurſus prohibitus.gl.2.nu.2. 480

Appellatio omiſſo medio interpoſita ſi cauſa remittatur non dicetur interim deſertu.nu.3. ibid.

Appellationis interpoſitio, introductio, & intimatio differunt, & quid quæque ſit.gl.Rub.nu.1. 480

Quarum temporu currunt etiam pupillo, & minori.nu.2. ibid.

Et an reſtitutio tutoribus concedatur.nu.4. ibid.

Et quibus alijs.nu.5. ibid.

Appellationis deſertione totum ius appellantis extinguitur. gl. Rub.nu.3. ibid.

Appellationis introducendæ, ac intimandæ tempora, quæ.glo.1. nume.1. ibid.

Si non intra illa introducatur, & intimetur deſertu ſit nu.2.ibi.

Et an mora vnius diei ita noceat, vt non ſit locus reſtitutioni. nume.3. 481

Et an prorogatio dicti tpis ſit in iudicis facultate.nu.4. 481

Appellationis introducendæ dies, & tempora, quando currere incipiant.gl.2.nu.1. ibid.

Et quid ſi bis, vel ter, fuerit appellatum intra decem dies, a qua appellatione currant.nu.2. ibid.

Et quid Senatus obſeruare ſolitus ſit.nu.3. ibid.

Appellationis in admiſſione acta iudici præſentari debent.gl.3. nume.1. 481

Et ſi no producunt non erit tamẽ deſerta appellatio.nu.2. ibid.

Appellationis introductæ notificatio, & citatio ad proſequendũ requiritur.gl.4.nu.1. 481

Appellatio non interpoſita, introducta, ac intimata intra tempus præfixum deſerta ſit.gl.5.nu.1. ibid.

Non obſtante compromiſſo pendente eo tempore.nu.2. ibid.

Appellationis intimatio cui facienda.gl.5.nu.3. 481

Appellationis per iudicem inhibitio facta iudici à quo quomodo hunc liget, vel non.nu.4. ibid.

Appellationis deſertio confirmationem ſententiæ operatur.glo. 1.nume.1. 482

Appellantis intereſt diligenter curare, vt infra fatalia cauſa expediatur.gl.1.nu.2. ibid.

Appellationis cauſam proſequi appellans cenſetur ex productione libelli, ac proceſſus.gl.1.nu.3. ibid.

Appellationis inſtantia menſium ſex.gl.2.nu.1. 683

Et quando incipiant.nu.3. ibid.

Appellatione deſerta, qualiter iudex pronunciare debeat.glo.2. nume.4. 48

Et efficitur incompetens, quoad merita.nu.5. ibid.

Appellatione deſertæ ſi appellatus non oppoſuerit, an & quando iudex in meritis pronunciare poſſit.nu.6. 483

Appellationis deſertione omne ius partis perimitur ideo tutius ſ. de illa opponere.nu.7. ibid.

Appellationis ſuper deſertione quandiu diſputatur, an currat ſemeſtre inſtantia.nu.8. 483

Et quid ſi à ſtatuto præfixum ſit inſtantia tempus, & retardatio expeditionis proueniat ob ſubterfugia aduerſarij.n.9. il 5.

Appellans à reiectione friuolæ exceptionis condemnatur ad dãna expẽſas, & intereſſe, & in pœnam pecuniariam iudicis ad quem arbitrio.gl.4.nu.1. 404

Appellatio, quare & ad quid inuenta.gl.Rub.nu. 1. 471

Eſt Tiriaca contra venenum iudicum.nu.3. ibid.

Illius effectus plures enumerantur.nu.4. ibid.

Appellatio eſt grauatorum remedium.gl.1.nu.1. ibid.

Appella, ſi grauaris, dictum.gl 1.nu.2. ibid.

Appellans ſine grauamine non auditur.glo.1.nu.3. ibid.

Appellationes in cauſis minimis non recipiuntur puta trium aureorum, & infra gl.2.nu.3. 472

Appellatione à tortura interpoſita pendente nihil eſt innouandum.gl.2.nu.2. 534

Appellatione ab expenſarum taxatione non obſtante ad executionem proceditur media cautione.gl.7.nu.10. 521

Et quid ſi à duobus Senatoribus taxatio facta ſit.nu.11. ibid.

Appellationi renunciaſſe videtur, qui ſuo tempore appellare neglexit.gl.1.nu 15. 530

Appellari, an & quando non poſſit, ab illo qui iuramentum detulit, vel qui retulit.gl.11.nu.6. 464

Appellans temerarie euitat pœnam ſi in quinquennio appellationi renunciauerit.gl.4.nu.1. 491

Appellationi renunciatio duplex expreſſa, & tacita, & quomodo vtrunque fiat.gl. 4.nu.2. ibid.

Et quando per aditionem iudicis à quo tacita, & quibus alijs in caſibus.nu.3. ibid.

Appellationi renunciare expreſſè procurator, an poſſit & quando tacite nu.4. ibid.

Appellationis ſecundæ in inſtantia nouæ propoſitiones, & deductiones prohibentur, & quãdo permiſſæ.gl.2.nu.1.& 5. 487

Et quid ſi in prima inſtantia cauſa in ſupremo tribunali agitaretur.nu.2. ibid.

Et quid in cauſæ reuiſionis inſtantia.nu.3. ibid.

Appellationis ſecundæ in inſtantia quis terminus ſeruandus.gl. 3 nume.1. 487

Appellans a ſententia plura capita continente in primo termino tenetur exprimere à quo vel quibus appellarit, & an proſequi intendat.gl.4.nu.1.& 7. 488

Appellatio ab vno articulo ſententiæ, quæ plures continet non deuoluit, nec retardat executionem in alijs.gl.4.nu.3. ibid.

Appellandum an ſit in omnibus capitibus ſententiæ ſi dubitet, appellari debet in odioſis, & acceptari in vtilibus & quis effectus.gl.4.nu.5. ibid.

Et quid ſi appelletur generaliter ab omnibus grauaminibus ex actis reſultantibus.nu.6. ibid.

Appellationem poſt interiectã, ſiue a diffinitiua, ſiue ab interlocutoria ſi quid innouetur, totum reuocandum eſt, & quomodo.gl.5.nu.2. 488.

Appellatio ab interlocutoria, quæ admittatur gl 4.nu.1. 472.

Appellans ab interlocutoria, quibus in caſibus audiendus.gl.6. nume. 1. 473.

Appellatio ſi pronuncietur deſerta per interlocutoriam appellare licet ſine expreſſione cauſæ.gl.6.nu.3. ibid.

Appellans fidem ae actis grauaminis iudici ad quem facere tenetur.glo.7.nu.1. ibid.

Appellatis cautela vtilis ne lites per appellationes protrahantur.gl.8.nu.4. 473

Appellatio à mulcta pecuniaria prohibita ſa nò recurſu contra [illegible] in Syndicatu.gl.10.nu.1. 474

[illegible] es cur interim a condemnationibus pecuniarijs ad- [illegible] & intellectus.l.ſi qua pœna.ff.de verb.ſignifi.glo. ibid.

[illegible] na iuris non licet ſed à declaratione iudicis ſie. ibid.

[illegible] ecitur ſi de euidenti iniquitate, nec nullitas ſi de

I N D E X.

ſi de euidenti nullitate apparet. gl. 10.nu.4 ibid.
Appellatio in remedijs poſſeſſorijs, quomodo detur, & an quo ad effectum deuolutiuum tantum, vel ſimul ac ſuſpenſiuum. glo.11.nu.1.& 2. 474
Appellatio à manutentione an admittenda.nu.3. ibid.
Et quid ſi cōtineret condemnationē reſtionis fructuum.nu.4.ibi.
Appellare non licet, ſed ſupplicare a ſententijs Senatus & Cameræ computorum.gl.12.nu.1. 474
Appellatione prohibita, an prohibita cenſeatur ſupplicatio. glo. 17.num.7. 476
Appellare a ſentētia,& ſcriptis,& viua voce licet.1.nu.1.477
Appellare olim intra biduum, vel triduum oportebat hodie ad decem dies vſque licet.nu.2. ibid.
appellans probare tenetur ſe appellaſſe intra decē dies.nu.3.ibi.
appellationis interpoſitio lapſis decem diebus non valet etiam parte conſentiente.nu.4 ibid.
appellare ab interlocutoria in ſcriptis neceſſe eſt cum cauſarum ſimul ſpecifica expreſſione niſi in caſib.nu.5. ibid.
Et an in ſcriptis facta cenſeatur ſi appellans per notarium ſcribi feciſſet.nu.6. ibid.
appellandi a diffinitiua vel interlocutoriam ſcriptis vel voce, ſublata differentia gl.1.nu.7. ibid.
appellationis interponendæ decem dies quando currere incipiat. gl.2.nu.1. 477
appellans vltimo die ex decem,num horam latæ ſententiæ probare teneatur.nu.2. 477
appellatio coram quo iudice interponenda ſit.gl.3.nu.1. ibid.
Alibi interpoſita quam coram iudice qui tulit nulla eſt.n.2.ibi.
Et quid ſi coram aſſeſſore eius qui tulit. nu.3. ibid.
Vel ſi in loco Tribunalis iudice abſente.nu.4. ibid.
appellationis loco vel pro appellatione qui actus ſufficiant. gl.3. nume.8. 477
Et an arreptio itineris ad principem,vel miſſio nuncij pro appellatione ſatisſint.nu.9. ibid.
appellatio abſente iudice coram duobus viris probis interponenda facta diligentia inueniendi iudicem.gl.4.nu.1. 478
Et qui dicantur iſti viri probi remiſſiue.nu.2. ibid.
appellatio admiſſa a Senatu an teneat, & ſi nulla fuerit interpoſita gl.5.nu.1. 478
appellationis vim an habeant iter arripere vel nuncium mittere.gl.6.nu.2. ibid.
appellandi quæ formula hodie obſeruetur.nu.10. ibid.
appellationis iudex qualiter pronunciare teneatur, & quid in ſupremis iudicibus.gl.9.nu.1.& 5. 489
Et quid ſi dixerit male appellatum nec addiderit bene iudicatū. nume.2. ibid.
Et an per æquipollens pronunciare poſſit.nu.3. ibid.
appellantes temerarij varijs modis diuntur.gl.1.nu.1. 489
Et qua pœna puniantur.nu.2. ibid.
Et vſq; ad quam ſummam pœna huiuſmodi ſe extendat.n.3.ibi.
Et an de appellatione interpoſita, vel de introducta, & proſequuta intelligatur.nu.10.& ſeqq.vſque ad nu.17. ibid.
An ad eum,qui ſententiam dixit nullam ſe extendat.nu.4.ibid.
appellantis temere pœna an multiplicanda,toties,quoties appellatur.gl.2.nu.1. 491
appellans ſi de expenſis non cauerit appellato requirente cenſetur appellationi renunciare.gl.3.nu.2. ibid.
Pauper tamen admittitur ad cauendum iuratorie.nu.3. ibid.
appellatio deſerta,quando pronunciari debeat ſi ipſius inſtantiæ tempus ſit vtile.gl.3.nu.1. 483
Et quid ſi ſit continuum. nu.2. ibid.
appellationis fatalia ſi lapſa ſint,ſententia exequi non debet,niſi præuia citatione.nu.3.
appellationem deſertam declarare poteſt iudex à quo & ad quem.gl.4.nu.1.
Et an huiuſmodi declaratio ſit dicenda ſententia di interlocutoria.nu.2.
Et quis effectus ex eà.nu.3.
appellationis ſuper deſertione ſententia magni p ab ea appellare licet, etiamſi interlocutoria ptum non obſtante decreto.gl.5.nu.1 & 2.
Et an reuocari poſſit etiam ſine appellatione.nu.2. ibid.
Appellans deſertionem appellationis excuſare pōt ratione alicuius legitimi impedimen.i,q; probare debet.gl.6.n.1.& 3.ibi.
Appellationem ad proſequendam impeditis, an concedendum ſecundum fatale integrum,vel tantū pro tanto.gl.7.n.1. 484
Appellationis inſtantiæ tempus, quando Principis reſcripto prorogari poſſit.gl.7.nu.3. ibid.
Appellatione deſerta declarata reſeruatur facultas petendi reſtitutionem in integrum,ſi ex iuſta cauſa competit. glo.8.num. 1.& 3. 485
Appellationem interpoſitam deſerere, & non appellaſſe paria ſunt.glo.8.nu.2. ibid.
Appellationis remedium, vbi deficit non excluditur ex cauſa remedium reſtitutionis.nu:3. ibid.
Ex quibus cauſis autem iſtud competat remiſſiuè.nu. 4. ibid.
Appellationem ad proſequendam tertius impedimēto qui fuit, ad omne id quod intereſt tenetur.gl.9.nu.4. 485
Et quid ſi non fuerit ſoluendo.nu.6. ibid.
Et an procurator,vel quiuis tertius ad intereſſe teneat.n.5.ibid.
Appellantem proteſtari ſaltem bis oportet ſi facto iudicis expeditio cauſæ appellationis retardetur.gl.10.nu.1.& 5. 485
Et qualiter actas ſibi bene conſultum ſit.nu.6. ibid.
Appellans, vt excuſetur à curſu fatalium cauſæ appellationis, debet requirere teſtimoniales de remiſſione, & diſtributione actorum,& ſui proceſſus.ibi.nu.6. 485
Appellatus cauſam appellationis proſequi etiam inuito appellante,& illum præuenire,poteſt.gl.11.nu.1. 486
Appellans in caſu deſertæ appellationis, qua pœna mulctandus. glo.12.nu.1. 486
Appellantem, etſi malitiaſè appellaſſe iudex præſumat,tamen recipere, & audire debet.nu.2. ibid.
Appellationum in cauſis ab interlocutoria in prima dieta aſſignatio ad producendum,in ſecunda ad ius gl.Rub.nu.1. 487
Appellationis inſtantiæ primo in termino omnia deducenda,& proponenda, in reliquis ſeruantur termini primæ inſtantiæ. glo.1.nu.1. 487
Appellationum cauſæ ciuiles ad quos iudices deuoluantur. glo. 1.num.1. 479
Appellandum nō eſt omiſſo medio,ſed gradatim.gl.1.n.2. 479
Et quid ſi appellationis iudex proximior eſſet ſuſpectus. numero 4. ibid.
Vel partes coram ſuperiore litigent,non petita cauſa remiſſione. nume.6. ibid.
Vel eſſet miſerabilis perſona.nu.7. ibid.
Vel Princeps,ſeu ſuprema curia cauſam retineant.nu.9. ibid.
Et quid in cauſis delegatis.nu.10. ibid.
Vel in cauſis patrimonialibus,ſeu fiſcalib.nu.11. ibid.
Vel pupillorum,viduarum,miſerabilium perſonarum,mercatorum forenſium,vel ſubmiſſorum,communitatum, Baronum, Banneretorum,&c.nu.12. ibid.
Appellatio a ſententia in cauſis minimis de iure Canon. admittitur: ſecus de iure Ciuili.348.nu.21.
Appellatio etiam ab interlocutoria ſine ſcriptis in cauſis minimis datur,& ſententia viua voce,& ſine ſcriptis fertur. ibi. nume.22.
Si appellatio prohibetur fauore meritorum cauſæ prohibita ēt cenſetur reuiſio. nu.62. 643
Sublato remedio appellationis ſuccedit remedium ſupplicationis.nu.2. 631
Appellatio vbi remouetur ſententia exequi poteſt gl.vlt.nu.16. fol.758.
Appellare omiſſo medio pauperib.conceſſum fol.350.nu.24.
Appellari poteſt Senatus a delegatis Principis,etiam ſi per propriam Principis ſubſcriptionem delegatio ſirmata ſit.gl.vlt. nume.15. 758
ccant Senatores, qui apud Principem quærunt vt ab eorum ſententijs appellari non poſſit.nu.64. 643
Principis delegato non prohibetur appellari.nu.66. 643
pochæ ad recognitionem adhibiti teſtes qualiter teſtificari debeant.glo.21.nu.8. 431
Apoſtoli dicuntur paræ appellationis.gl.6.nu.1. 478

I N D E X.

Et quid ſint.nu.3. 478
Apoſtolis renunciatum, an cenſeatur ſi appellans non compareat die aſſignato ad recipiendum.nu.8. 478
Apoſtolos petendi hodie forma ſublata.nu.9. ibid.
Apoſtolos non ſemel tantum,ſed bis,ter, ac inſtantiſſime petere oportet appellantem.glo.6.nu.4. 478
Et quando.nu.7. ibid.
Et ſine illis appellatio eſt nulla.nu.5. ibid.
Et an ſimplicitas,vel ruſticitas excuſet appellantem.nu.6.ibid.
Apoſtolos petere non eſt neceſſe,quando iudice abſente appellatio interponitur.gl.3.nu.6. 477
Apparitores coram iudice curiæ cui inſeruiunt conueniendi.gl.1.nume.5. 540
Apparitoribus, vel ſatellitibus non creditur ſine litteris commiſſionis.gl.3.nu.4 540
Apparitorum plures ſpecies.gl.1.nu.2. 385
Et quomodo hodie denominentur.nu.4. ibid.
Apparitores propriè ſunt ſatellites,vnde denominentur,& quale eorum officium.nu.8. 385
Approbatio à ſola voluntate approbationis dependet.gl.2.nu.1.fol.720.
Approbatio & reprobatio a pari procedunt.gl.2.nu.3. 720
Aquarum plura genera.fol.332.nu.2.
Aquarum vſus in dubio arbitrio boni viri diſtribui debet, & vni conceſſus,ſi ſufficiat omnib. concedi poteſt, & alijs. ibi.num.6.
Aquam habere venalem Principi indecens eſt.ibid.7.
Aquarum iura pactis ſine priuilegijs,natura ve loci,ac vetuſtate inctimar.ibid.8.
Aquę immutare curſum non licet, & ibi duplex ratio aſſignatur.ibid.9.
Aquam ex flumine publico non nauigabili, & quod aliud non facit nauigabile,ducere licet,ſine licentia.ibid.16.
Aqua publica priuata effici nequit.fol.333.nu.27.
Aquam in ſuo territorio ingreſſam Dominus,diſpenſat in ſui cōmodum,dummodo vicino non noceat.ibid.32.
Aquę curſus & vſus, quantum ad vicinos communis eſt. ibidem 33.
Aqua alnei pro indiuiſo communis eſt, licet alneas ipſe ſit pro diuiſo communis. ibid. nu.38.
Aqua conceſſa an conceſſum intelligatur flumen,prout conceſſa ſuperficie,non conceditur ſolum.ibid.nu.49.
Aquam ducendę ad Prędia, ſine Damno molendini, conceſſio alterius molendini,in ipſis prędijs conſtructionem non excludit.ibid.nu.57.
Aquę vſus prohibitionis verba ſtrictè interpretanda ſunt.fol.333.nu.35.
Acquiſitor feudi inueſtiri debet, ſecundum formam inueſtiturarum ſui Authorit, anque in eo feudum nouum vel antiquum dicatur,ac quid iudicauerit Illuſt. Camera.112.14.
Arbitri qui de cauſa allegatę ſuſpitionis iudicis cognoſcant eligendi,& ſtatim nominandi.gl.2.nu.1. 406
Archiepiſcopus cognoſcit in prima inſtantia, in diœceſi ſuffraganei,quando notorius,eſt abuſus.fol.393.nu.4.
Archiuium publicum quid ſit.gl.3.nu.1. 702
Argumentum de fideicommiſſo ad feudum validum.101.n.16.
Argumentum a contrario ſenſu inualidum.261.nu.9.
Argumentum non valet a libertis ad feuda.gl.3.nu.6.725.
Arma, & Inſignia quę ſint, & qui de illis tractauerint. fol.152.num.1.
Arma, & inſignia apud ſeniorem domus, conſeruanda. 148. 152.num.6.
Arma & inſignia ad Cognatos minime tranſmiſſibilia.152.n.8.
Arma, aut inſignia depingi, in ſacellis, vel apponi facientes, i[...] ornamentis eccleſiaſticis, meritum eccleſię amittunt. 15[...] num.8.
Arma deferens coram Iudice exercente officium punitur, & [...] licentiam habeat deferendi 271.nu.14.
Arma deferens prohibita diſſimulantib. & tollerantib. offici[...] lib. pœnam euadit in procem. glo.4.nu.43.fol.52.
Armorum appellatione ſubſtet lapides, & inſtrumenta ad ag[...] culturum, non comprehenduntur. glo 1.nu.7. 540
Arreragia dicuntur debita cenſuum, & ſeruiciorum prœteritorum.fol.63.nu.23.
Arreſta, quę dicantur in Gallia. glo.2.nu.7. 487
Arreſtatio alia perſonarum alia rerum, & quid ſit, & rerum, quando fiat. nu.10. 497
Articulis pro impertinentibus ſtatutum pœna imponens, an ad alia extendendum. glo.11.nu.6. 436
Articulis ad probandum admiſſis monitio parti facienda ad videndum deferri iuramentum teſtibus, & dandum interrogatoria ſuper quibus intendit teſtes interrogari. glo. 1. numero 1. 438
Articulos nouos poſt concluſionem in cauſa accumulare non licet.glo.4 nu.3. 422
Articulos probatorios diligenter excutere debet index,pertinētes ſint an impertinentes.gl.2.nu.3. 467
Et impertinentes ſi iam admiſſit admiſſionem reuocare. numero 4.ibid.
Articuli probatorij à cauſidicis capitula dicti ſunt, quibus explicitè factum explicatar, & fundatur libellantis intenſio. glo.1.num.1. 434
A libello deſumendi, & de qualibet particula formandi. nume.2. ibid.
Per ipſos declaratur dubius libellus,& ipſorum pertinentia ab illius dependet.nu.3. ibid.
In dubio pertinentes præſumuntur.nu.4. ibid.
Potius à iudice admittendi, quam reijciendi.nu.5. ibid.
Et melius mille impertinentes admittere, quam pertinens vnū reijcere.ibid.nu.6. 434
De illorum impertinentia melius eſt ſtatim diſputari,ac cognoſci, etiam non obſtante ſtatuto,quod admittantur cum clauſula.num.7. ibid.
Articuli probatorij tendunt ad probandum teſtibus,quę negata ſunt.glo.2.nu.2. 434
Articuli additionales fieri nequeunt niſi in acceſſorijs, niſi poſt litem conteſtatum.glo.4.nu.3. 435
Articuli declaratorij aliorum antecedentium admittendi,capitalata tamen vlterius non repetenda.gl.6.nu.5. 435
Articulis deductis terminus ad probandum aſſignandus, iſque peremptorias,& vtriaſque parti ad probandum communis, & quantum temporis eſſe debeat.gl.7.nu.1.& 2. ibid.
Artifex de vitio operis tenetur.gl.7.nu.5. 443
Artifices,qui dicantur.gl.1.nu.11. 454
In quibus differant à mercatoribus.nu.12. ibid.
An ſtatutum de mercatoribus loquens artifices comprehendat. num.13. ibid.
Aſſaſſini qui ſint.271.17.
Aſſertio venditoris non probat directum Dominium alterius contra emptorem.36.nu.12.
Aſſertioni contrahentium non extare allodialia, & habere æs alienum an credatur.111.nu.15.
Aſſertioni contrahentium non creditur quod alienatio ſit vtilis, vel neceſſaria.gl.4.nu.4.fol.672.
Aſſertioni iudicis,vel notarij quod ſolemnia interuenerint quomodo credi vel non credi debeat.nu.36. 683
Aſſertioni actoris non creditur niſi probet, quæ ſuo libello propoſuit.glo.3.nu.2. 419
Et qui probandi modi, & quando non probans actor excludatur.num.4. ibid.
Aſſignatio ad proponendum præcludit viam partibus vlterius quicquam deducendi.253.nu.1.
Illius prętermiſſio vitiat ſententiam.ibid.nu.8.
[...] amiſſio aſſignationis ad illam audiendum.ibid.nu.9.
[...]ſo ad ius partes ab vlteriore productione excludit. ibi[...]nu.5.
[...]poſt appellationem interpoſitam per iudicem appel[...]cognoſcuntur, & reuocantur. gl.5.nu.1. 488
[...]ę ante omnia ſint reuocanda poteſt tamen etiam [...]principali procedi.gl.5.nu.3. ibid.
[...]ponens ſi id legitime non probauerit,qua pœna [...]6.nu.1. ibid.

Atteſta-

I N D E X.

Atteſtationes teſtium, quæ fidem faciunt coram eo qui examinauit, fidem etiam faciunt coram alio.gl.1.nu.6. 444
Atteſtationes partibus non pandendæ, nec etiam inter teſtes ipſos.gl.5.nu.1. 442
Et quæ pœna reuelantis.nu.2. ibid.
Clauſæ tranſmittendæ ſunt iudici.nu.3. ibid.
Et quid ſi tranſmitterentur indici, vel parti remitterentur apertæ.num.4. ibid.
Et quæ pœna puniatur pars ipſa aperiens.nu.5. ibid.
Atteſtationibus publicatis, & didicitis quæ aduerſus opponi poſſint plura enumerantur.gl.2.nu.10. 447
Auaritia in retinendo, cupiditas in acquirendo conſiſtit. 179. nume.2.
Auus tenetur dare neptem ex filio, qui non eſt ſoluendo ſuper feudis.101.nu.10.
Augmentum in materia dotali ſimpliciter conſideratur.123. nume.6.
Augmentum dotis de bonis feudalib. fieri poteſt, ſi a principio dos fuit incompetens.ibid.nu.7.
Augmentum eſt donatio propter nuptias, quam maritus facit vxori.ibid.nu.8.
Augmentū hoc reddit ad hæredes mariti vxore mortua.ibid. nume.9.
Augmenti ſucceſſio pertinet ad filios primi matrimonij, matre tranſeunte ad ſecunda vota.123.nu.13.
Augmentum de conſuetudine patriæ fit ad rationem quartæ dotis ibid.nu.14.
Augmentum ſi maior in feudalib. fiat, vxor non fruetur beneficio decreti.ibid.nu.15.
Augmento exceſſus, non comprahenditur decreto.ibidem numero 16.
Augmentum non pactum, conſtanteq; matrimonio non petitum, vlterius non debetur, & quid ſi vigeat conſuetudo faciendi.ibid.nu.17.
Augmentum lucratur vxor tantum ad rationem dotis ſolutæ, & quid ſi maritus fuit in mora.ibid.nu.18.
Augmenti valoris aurei, vel duplæ lucrum cedere debet ad commodum, emptoris retrouendentis. Caſu 42.nu.8. 610
Auguſta eiſdem priuilegijs vtitur quibus & Princeps. glo.7. nume.3. 397
Aurei decreſcentiam, quæ raro accidit non eſt veriſimile contrahentes cogitaſſe.Caſu 28.nu.5. 603
Aurei æſtimatio in inſtrumentis facta, non fit ſemper ad finem emptionis, ſed ad certificandum rei valorem vtriuſque temporis.Caſu 28.nu.6. ibid.
Aureis in æſtimatione florenorum, decem cum dimidio, mutuo datis, an dicti floreni 10.cum dimidio pro ſingulo aureo, attenta conſuetudine ſoluendi monetā pro aureis, ſolui poſſint. Caſu 28.nu.1. 603
Et quid ſi aureus creuerit.nu.2. ibid.
Et quid ſi dictum, ad rationem florenorum decem cum dimidio, monetæ currentis tempore ſolutionis.ibid.nu.8. ibid.
Diſtinguitur.nu.9.& nu.10. ibid.
Aureo deteriorato poſt numerationem, an qui retrouendere promiſit reſtitutis ſibi aureis numeratis de deterioratis ſolutionem recipere teneatur.Caſu 41.nu.7. 609
Aurei æſtimatio in contractibus, an ſit facta cauſa demonſtrandi valorem aurei, vel limitandi aut æſtimandi, plurimum intereſt.Caſu 43.nu.2. 610
Et in dubio ex qua cauſa præſumutur facta æſtimatio.numero. 3.& 8. ibid.
Et quibus modis cognoſci poſſit. a nu.4. ibid.
Aurei valore extrinſeco aucto ex deterioratione bonitatis intrinſecæ monetarum minutarum, quo pacto ſolutio facienda. Caſu 48.nu.14. 613
Aureorum, & magnarum monetarum valor adauctus extrinſecus præſumitur ex deterioratione minutarum monetarū. Caſu 48.nu.10. 613
Et an hoc verum ſit.nu.13.
Aureis vel florenis auri tot in dotem datis adiecta æſtimatione librarum, ſeu alterius monetæ minutæ, aurei vel floreni cenſentur dati in ſolutum, & dos erit in libris, quas ſufficit reſtituere. Caſu 50.nu.7. 616
Aurei vel monetæ ſpecies, quando ſunt in obligatione & inde illorum æſtimatio aucta, vel diminuta, eodem pondere, & materia manentibus, mutatio an proſit vel noceat creditori. nu.6.& 23. 618
Aureis centum promiſſis, qui ſint poſt obligationem extrinſecus diminuti, ſoluenda æſtimatio quam tempore contractus habebant, quod ſi fuerint aucti ſufficit ſoluere pauciores in [illegible] nouum augmentum. nu.7. ibid.
Aureis in obligatione exiſtentibus, vt ſi dictum ſit quod quis teneatur reddere in totidem aureis, auri in auro, &c. an in alia moneta æſtimatio reddi poſſit in conſ.nu.13. ibid.
Etiam vigore conſuetudinis ſoluendi vnam monetam pro alia. nume.14 ibid.
Aurei valore aucto propter deteriorationem monetæ minutæ, augmentum creditori debetur, & debent ſolui tot aurei, quot fuerunt mutuo traditi, vel antiqua moneta ſi extat, ſecundum tempus contractus, vel noua ad illius æſtimationē. in conſi.nu.15. 618
Aureorum in patria Pedemontana varia æſtimatio. pag. 190. nu.76.77.78.79.
Aurei centum ſi mutuo dentur ad rationem florenorum decem cum dimidio monetæ currentis nullo adiecto tempore, intelligitur de moneta currente tempore contractus. Caſu 29.numero 1. 603
Et verba illa monetæ currentis, tacitè ſubintellecta ſi apponantur nihil operantur.nu.2. 604
Aureos centum ſi quis ſimpliciter promiſerit, tenebitur ſoluere ſecundum valorem temporis ſolutionis Caſu 31.nu.1. ibid.
Et quid ſi dixerit aureos Mediolani.nu.3. ibid.
Aurei qualitate pariſolis, vel alia poſita in obligatione, an derogetur conſuetudini generali ſoluendi monetam pro aureis. Caſu 35.nu.1. 605
Aureos ſeu ſcutos auri in auro promittens, tenetur ſoluere in auro.Caſu 37.nu.1. ibid.
Etiam ſi dictum ſit, releuantes florenos tot.nu.2. ibid.
Aurei valor tempore ſolutionis, non contractæ obligationis attendendus.Caſu 39.nu.15. 606
Aureorum debitor tenetur ſoluere aureum ſecundum tempus ſolutionis, ſi nulla contigit mutatio in bonitate intrinſeca caſu 40.nu.6. 608
Aurei ſpecies promiſſa ſi non inueniatur, aut cum magna difficultate ſolui poterit de moneta currenti ad æſtimationem antiquæ.caſu 40.nu.24. 608
Et an de noua.nu.25. ibid.
Aureos vel magnas monetas, quæ non ſunt in obligatione, ſed tantum in facultate ſoluendi auctas in valore extrinſeco, debitor pauciores ſoluere volens, an admittendus. caſu 2.numero 1. 595
Et quid operent̄ verba quod receperit in illis ſpecieb.nu.2 ibid.
Aurei ſeu monetæ magnæ ſi fabricentur de minore ligha ſiue materia, vel remaneant in eadem ligha, & materia, & creſcat illorum valor an quid interſit.caſu 5.nu.2. 596
Aurei valor de anno 1517.qualis, Caſu 6.nu.4. ibid.
Aurei & magnarum monetarum, valoris extrinſeci auctio ſi proceſſit ex cauſa deteriorationis paruarum monetarum, quo modo ſolutio facienda.Caſu 7.nu.3. 597
Præſumitur autem cauſatam huiuſmodi auctio ex deterioratione paruarum monetarum in bonitate intrinſeca.nu.4. ibid.
Contrarium tamen aliqui tenuerunt.nu.5. ibid.
Aurei nummi valor ſi creuit ſine deterioratione monetarum minutarum, ſeu ab eo inferiorum, floreni vel libræ, quæ non inueniantur & debentur quomodo ſolui debeant .Caſu 8.numero 1. 597
Aureo creſcente creſcunt etiam aliæ res pecunia ſolitę æſtimari caſu 9.nu.2. ibid.
Aurei vel magnę monetę numeratæ pro libris, ſeu florenis, vt reſtituantur in æſtimatione numerata, pactum fieri poteſt. caſu 14.nu.1. 599
Idque etiamſi fuiſſent deteriorati.nu.3. ibid.

Aurei æſtimatio ex affectione priuatorum qui præter communem pro pluri, vel accipiunt, vel expendunt, non attendenda. caſu 16. nu. 7. 599.
Aureorum vel monetarum ſolo valore, ſeu bonitate extrinſeca mutata non etiam intrinſeca, ſolutionis non contractus tempus attendendum. Caſu 24. nu. 4. 601
Et idem in pacto de retrouendendo. nu. 5. ibid.
Et in legato, & vltimis voluntatibus nu. 6. ibid.
Rationes concluſionis afferuntur. nu. 7. 9. & 11. ibid.
Aurei ſoluendi ſi poſt tempus contractus effecti ſint deteriores ligha, vel ponderis rectè per creditorem refutari poſſunt. caſu 25. num. 1. 602
Aureorum triginta, qui extrinſecus tantum creuerint penſionē ſi ſuper beneficio quis debet, non auditur ſi velit ſoluere valorem tempore reſeruata penſionis. Caſu 27. nu. 1. 602
Aureorum æſtimationem ſeu valorem cur inſtrumentis apponi ſolitum ſit. Caſu 28. nu. 4. 603
Aurei in auro eiuſdem lighæ, bonitatis & valoris, vt reſtituantur ſi conuentum fuerit, quomodo erit ſolutio facienda. in nu. 24. 618
Verba (aurei ad rationem florenorum tot) important in mutuo, vt dati pro ſolutione florenorum videantur aurei. in conſi. nume. 4. 401
Verba auri in auro, iuſti ponderis bonæ lighæ, &c. cuius ſint effectus. Caſu 42. nu. 5. 388
Aurum ſemper eſſe aurum, & aureos, aureos quod dicitur, quomodo intelligendum. caſu 41. nu. 3. 609
Diſpoſitio d. Auth. ſacramenta puberum. c. ſi aduer. vend. procedit in pupillo proximo pubertati glo. 1. nu. 24. fol. 648
Maxime ſi minor dixerit ſe inſtructum. ibid. nu. 23.
DD. qui dixerunt diſpoſitionem Auth. ſacramenta puberum nō procedere in contractu inſolemni fuerunt inconſtantes, & in quibus terminis loquantur. ibid. nu. 41.
Bulgari opinio fuit damnata communiter & diſpo. d. Auth. ſacramenta puberum eſt fauorabilis. ibi. nu. 22.
Contentio inter Bulgarem & Martinum antiquos gloſſatores, ſuper intellectu Auth. ſacramenta. c. ſi aduer. vend. glo. 1. nu. 2. fol. 647.
Bulgari opinionem, quod Auth. ipſa intelligatur de venditione ſolemni, qui fuerint ſequuti ex quib. rationibus. ibi. nu. 3.
Diſpoſitio Auth. ſacramenta puberum excludit filiam renunciātem hæreditati ſeu bonis paternis gl. 2. nu. 3. fol. 657.
Niſi enormiſſime lædatur in qua læſione non habet locum cap. quamuis de pact. in 6. ibid. nu. 4.
Auth. ſacramenta puberum procedit in alienatione rei particularis ſecus ſi alienetur hæreditas cuius valoris minor veriſimiliter non ſit certus ibi. nu. 21.
Vtram d. Auth. & cap. quamuis de pact. in 6. extendantur ad puberes ingredientes monaſteria. ibi. nu. 22.
Diſpoſitio §. aliud quoque cap. in Auth. vt cum de appel. cogno. an hodie ſuperflua, reddatur. gl. 1. nu. 18. fol. 712.
Auth. Bona damnatorū. C. de bon. damnatorum quod deroget iuri antiquo glo. 12. nu. 1. fol. 751.
Auth. bona damnatorum non procedit in publicatione bonorū pro pœna relegationis. ibi. nu. 5.
Auth. bona damnatorū an procedat vbi ſtatuto vel cōſuetudine bona confiſcantur. ibi. nu. 7.
Anque procedat ex titulo annotationis bonorum. ibi. nu. 8.
Diſpoſitio Auth. bona damnatorum derogat remedio annotationis bonorum. nu. 14.
Item an ceſſat ſi procedi poſſit contra reum abſentem in contumacia vigore ſtatuti, vel conſuetudinis ad pronunciationem delicti pro cōfeſſo, ad ſuam, ac bonorū cōfiſcationē. ibi. n. 15.
Auth. bona dānatorū an procedat in bonis maternis. ibi. n. 17.
Auth. diſpoſitio. quod ſine. deteſtationis corrigit diſpoſitionē. §. ex imperfecto quantum ad extraneos. gl. 2. nu. 11. fo. 715.
Item diſpoſitionem. Auth. ſi modo. C. fam. erciſc. quæ requirebatur ſubſcriptio. ibi. nu. 12.
Authoritatem præfecti prætorio ſolus Princeps confert 252 nu. 1. & 251. nu. 19.
Authoritatem ipſam Princeps confert cui vult. 253. nu. 18.
Author falſitatis qui dicatur. 280. nu. 3.
Author falſitatis præſumitur, qui falſis inſtit vtit. ibi. nu. 4.
Authoritas Principis, in quacunque conceſſione reſeruata cenſetur, & quæ alia fol. 342. nu. 20.
Authoritatis declaratio, quomodo limitetur fol. 356. nu. 6.
Authoritas procerum, quorum conſilio gratia conceſſa eſt, non offenditur ex interinatione ſenatui commiſſa, & cur. glo. 2. nu. 18. fol. 720.
Nec authoritati doctoris inhærendum qui leuiter profunditorie punctum tetigit. nu. 14. fol. 643.
Idem eſt, non interuenire tutoris authoritatem interuenire, & perperam interuenire. glo. 5. nu. 43. fol. 677.

B

BAnnitus priuatus beneficio iuris communis, an amittat priuilegium l. bene à Zenone. C. de quadrien. præſcri. & ſimilium. glo. 1. nu. 18. 558
Bannitus an æquiparetur deportato, vel relegato, aut tertiam ſpeciem conſtituat. glo. 1. nu. 3. 561
Bannimentum ſi fiat ab aliqua iuriſdictione, & territorio temporali, ſeruari etiam debet in curia Epiſcopi. gl. 2. nu. 4. ibid.
Banniti, vel de bannito vbi mētio ſit intelligitur de conuicto ex veris, ac directis probationibus. gl. 4. nu. 1. 562
Niſi contumax ex forma ſtatuti habeatur pro conuicto, & confeſſo. nu. 2. ibid.
Bannitorum receptatores feudatarios, quæ pœna maneat. glo. 7. num. 1. 562
Bannitos tolerantium officialium pœna priuationis officij, & alia arbitraria eſt. gl. 8. nu. 1. ibid.
Bannitis auxilium præbentes extra ditionem coniuncti vſque ad tertium gradum excuſantur. gl. 9. nu. 1. ibid.
Bannitorum receptatores fautores, & aſſociatores pari pœna puniuntur. gl. 9. nu. 5. ibid.
Bannientes extra eorum territorium, quibus in caſibus iudices auctoritatem habeant. gl. 10. nu. 1. 563
Banni effectus vltra, & extra territorium bannientium non extenditur, & quid obſeruetur. gl. 10. nu. 2. & 4. ibid.
Bannitus captus extra territorium ſtatuentium, relaxari debet. glo. 10. nu. 3. ibid.
Bannitum offendere, ſeu occidere, vt quis poſſit ſtatutum validū eſt. gl. 11. nu. 1. ibid.
Niſi ſit bannitus ex leui cauſa. nu. 2. ibid.
Bannitus per capturam alterius banniti ex ſimili cauſa, & præſentationem iudici, à banno liberatur. gl. 11. nu. 3. ibid.
Bannus ſolus Princeps pmittere, & abolere pot. gl. 11. n. 4. ibid.
Et an ita vaſalli ſi Regalia habeant. nu. 5. & 7. ibid.
Bannitus à banno liberatus per alterius capturam, & præſentationem, vbi morari prohibeatur. gl. 12. nu. 1. 563
Banniti in liſta deſcribendi in publicum affigenda, vt ipſorum notitiam, quilibet habere poſſit, ac repertos in dominio denunciare. gl. 13. nu. 1. ibid.
Bannitorum receptator puniendus non eſt niſi ſciens, & doloſè illos receptauerit. nu. 2. ibid.
Bāniti a Iudice vaſalli, nō pt re vltra territoriū vaſalli. 329. 3.
Bannitus extra territoriū bānientis captus relaxādus eſt. ibi. 4.
Bannitus toleratus offendi nequit. fol. 12. nu. 42.
Banereti qui ſint. 149. nu. 1.
Baptizatus a die natalitio, quis fuiſſe præſumit. gl. 10. n. 2. 452
Baptizatus, & Chriſtianus an quis ſit, probatur ex libro baptiſmatum. nu. 3. ibid.
Baro quis ſit, pag. 46. nu. 9. & an veniat in generali conceſſione. ibid.
Baronis nomen quis ſibi aſſumere poſſit. 147. nu. 1.
Baronis titulum ſibi aſſumere poteſt, qui a Marchionibus vel Comitib. per lineam maſculinam deſcendit. 148. nu. 1.
Baro, eſt maior nobili ibid. nu. 4. ac coram Iudice ſedet propriā cauſam agens ibid.
Barones poteſtatem non habent creandi notarios. 220. nu. 6.
Barones ſuperiorem recognoſcentes ius non habent reſtaurandi inſtantiam peremptam. 244. nu. 7.
Belli cauſa multas inducit calamitates, & inter cæteras actionem,

nem, vt Princeps magis præbere videatur militib. quam re vera præbeat caſu.7.nu.8. fol.597

Bladi appellatione veniunt legumina.87.nu.3.

Blandimenta potentum minis æquiparantur.274. 13

Blaſphemia aduerſus Deum nihil magis impium.gl 1.nu.3.564

Blaſphemiæ omne peccatum comparatum minus eſt nu.4. ibid.

Blaſphemia,quid ſit,& declaratur exemplis,& varij,& horribilet blaſphemandi modi à doctoribus memorati narrantur per diſcurſum.nu.8.& 9.vſque ad finem. ibid.

Blaſphemia,& maledictio differunt.glo.2.nu.1. 565

Sed quoad Deum omnis maledictio eſt blaſphemia.nu.4. ibid.

Blaſphemantem ſanctos ſtatutum puniens an in blaſphemante vnum locum habeat.gl.1.nu.6. 564

Blaſphemi,& maledici in publico,quibus pœnis afficiantur, & quibus ſi in priuato.gl 3.nu.1.& 2. 565

Blaſphemia atrax,quæ dicatur.gl.3.nu.3.& 5. ibid.

Et ad id quæ ſint attendenda.nu.4. ibid.

Blaſphemia peccatum eſt.nu.6. ibid.

Quæ ſigna contra blaſphemos oſtenderit Deus,& qualiter puniretur de iure diuino veteri.nu.7. ibid.

Et qualiter de iure cæſareo.nu.8. ibid.

Et an hodie obſeruetur. nu.10.& 13. ibid.

Blaſphemi ſi omnes decapitarentur pauci ſupereſſent qui Blaſphemare poſſent. gl.3.nu.9. ibid.

Blaſphemans conſuetus, & incorrigibilis pœna vltimi ſupplicii afficiendus, vbi ex conſuetudine loci aliter non obſeruatur. gla.3.num.11. ibid.

Et quando etiam non obſtante conſuetudine nu.14. ibid.

Blaſphemis, quæ pœna de iure pontificio maneant.glo.3.nu.12. ibidem.

Blaſphemus conſuetudinarius,quis dicatur.nu.15. ibid.

Blaſphemans calore iracundiæ mitius puniendus,& quando ſecus.nu.16.& 19. ibid.

Blaſphemia quando non ſit peccatum.nu.17. ibid.

Blaſphemi lege aliqua permitti non poſſunt, poſſunt tamen diſpenſari, vt aliquo caſu non imputetur blaſphemia illis in peccatum.glo.3.nu.18. ibid.

Blaſphemantibus pœnam aliquantiſper lenit regionis conſuetudo,etſi peruerſa.nu.20. ibid.

Blaſphemiæ pœna, an multiplicanda contra illum qui vno contextu plures emitteret blaſphemias gl.3.nu.25. ibid.

Blaſphemia facto committi dicitur ſi quis Dei, vel ſanctorum imagines per iniuriam maculet,vel diruat.gl.4.nu.2. 566

Blaſphemantibus pœna pecuniaria impoſita, quibus applicentur.gl.5.nu.1. ibid.

Et an & quomodo accuſatori credendum ſit.nu.2. ibid.

Blaſphemator ſolitus, & conſuetus teſtibus concludentibus tantum conuincitur,& probat.gl.5.nu.3. ibid.

Et an per vnum teſtem fide dignum cum accuſatore nu.4. ibid.

Bona campeſtria Comitum, vel Dominorum potius præſumũtur demanalia, quam feudalia.fol.59.nu.5.

Bona non probantur feudalia, ex confeſſione poſſeſſoris eorundem,ſi aliunde conſtet proueniſſe,q̃ ab inueſtiente.59.nu.14.

Bona vacantia quæ ſint.52.nu.7.

Bona quæ transferuntur in Dominum oneribus immunem mutant conditionem.79. nu.19

Bona fideicommiſſi pro reſtitutione dotium, ſunt alienabilia. 123.num.3.

Bona qui tollit,vitam quodammodo aufert.266.nu.4.

Bona vacare prius conſtare debet, quam ex primo decreto quis in poſſeſſionem mittatur.gl.13.nu.2. 384

Bona vacare,quando dicantur nu.3. ibid.

Bona alia pro executione nõ extare præter neceſſaria ad agriculturam, quomodo conſtabit.gl.2.nu.3. 505

Bonorum mobilium appellatione, mouentia quoque continentur.glo.2.nu.1. 505

Bona pro pignore capta ſub nomine fundorum, cum menſura, qualitate & amenitata deſcribenda, & à notario, & teſtibus videnda.gl.1.nu.3. 508

Et ſtatim penès vnicum virum probum pro minori diſpendio remittenda.nu.4. ibid.

Et quid ſi is cui cuſtodia cauſa remittuntur, non fuerit ſoluendo.num.5. ibid.

Bonis pro pignore captis inſignia Principis affigenda.glo.1 numero 6. ibid.

Bonorum ſimpliciter mentione facta, veniunt iura, & actiones.557. 5

Bona annotata an intra annum Reus alienare poſſit.ibid.6.

Bona mobilia rei abſentis annotata,quando non ſint per executorem amouenda,nec tranſportanda.gl.5.nu.1. 557

Bonorum mobilium, & immobilium annotatione mandata, an nomina debitorum ſint annotanda.gl.5.nu.4. 557

Bonorum confiſcatorum curam habere, ac fructuum rationem reddere vniuerſitas loci tenet, ſi illa emere nolit.gl.8.n 1. ibid.

Bona confiſcata ad fiſcum nondum reducta,quanto tempore præſcribantur.gl.1.nu.3. 558

Bonis publicatis, & confiſcatis, ſeruatis, ſeruandis ſi tertij ius prætendentes non comparuerint in termino, ius ipſum amittunt.gl.1.nu.20. ibid.

Bonis ad cr.dat venditis prætendens ius comparendo tutius ſibi conſulit.gl.2.nu.8. 560

Bonis in ſolutum datis creditori, qualiter bene ſibi conſultum ſit. 503. 29

Bonis relictis debet ſatisfieri peregrini creditorib.325. 13

Bona alienari prohibita ſi confiſcata fuerint propter delictum, ſtatim reuocari poſſunt.gl.2.nu.7. 560

Bonorum ſubhaſtandorum ad luitionem dati ſex menſes quando currere incipiant.gl.7.nu.1. 515

Bona ſubhaſtata qui repetere, vult, debitum offerre tenetur non obſtante quauis executionis nullitate.gl.7.nu.5. 515

Nec oblatio ſola ſufficit, ſed neceſſaria ſolutio ſi debitum ſit liquidum.nu.6. ibid.

Bonorum mobilium, & immobilium in obligatione plus contineri, quam in ſimplici bonorum, errant qui credunt.glo.9. nume.2. 515

Bona condemnati ad mortem fiſco non debentur ſi condemnatio fiat virtute ſtatuti quo nihil de publicatione caueatur.gl.12. num.4.fol.751.

Bona dotalia excluduntur à diſpoſitione conſtitutionis de alienatione bonorum feudalium.nu.42. fol.683

Bona fideicommiſſo ſubiecta alienari prohibita ſtatim ſecuta alienatione poſſunt vendicari.fol.682 nu.12.

Bona pupillorum an ſubijciantur diſpoſitioni huius decreti. nu. 37.fol.683.

Item multò magis bona minorum.25.annis.ibi.nu.38.

Item bona furioſorum prodigorum & mentecaptoru. ibi.n.39.

Bonorum appellatione futura etiam comprehenduntur, ſed an in donatione,& venditione quod non gl 3.nu.14.fol.665.

Quid ſi donator bona in præſenti non habeat:ſed tantum ſperentur futura.ibi.nu.15.

Bona futura ſi alligantur pro obſeruatione donationis nequeunt in ipſa donatione comprehendi.glo.3.nu.38. 665

Bona futura ſub nomine collectiuo comprehenduntur, quando eſt nomen ipſum ſui natura collectiuum.gl.3.nu.42. 665

Bona publicata acquiruntur illi Domino, in cuius iuriſdictione ſita ſunt,& qualiter,& quando.quid in mobilib.342.nu.15.

Bonitas monetæ intrinſeca debetur, & ſi mutuum conſiſtat in florenis, quorum nulla eſt certa ſpecies.190.nu.84.

Bonitatis monetæ habenda eſt ratio, in retrouenditione rei, non obſtante quod interim emptor fructus percipiat.190.nu.70.

Bonitas monetæ non attenditur, ſi promiſſio ſolutionis fiat, in moneta currente tempore ſolutionis, vel contractus, erat ambiguus, & ſolutio ſemper facta ſit certa forma. fol. 190. nume. 88.89.

Bonitate intrinſeca mutata reſtitutio dotis facienda, ſecundum bonitatem monetæ antiquæ, etiam ſine mora aliqua. caſu 50. nume.8. 616

Et quid ſi mora interuenerit.nu.10. ibid.

Bonitas extrinſeca monetæ, non debetur, quando ex ſorte debita aliquod lucrum recipitur. nu.9. 618

Et an iſtud procedat etiam poſt mortem debitoris. ibi & num. 10. & 24. ibid.

I N D E X.

Bonitas monetæ extrinſeca non curanda, vbi eadem eſt moneta in bonitate intrinſeca niſi à tẽpore moræ. caſu 31.nu.2. 604
Bonitas monetæ intrinſeca ſolo viſu, vel alio ſenſu corporis, faci le diſcerni nequit, ſed quomodo. caſu 40.nu.8. 608
Et teſtis de ea deponens debet reddere cauſam ſcientiæ etiam no interrogatus. nu.9. ibid.
Breuitas temporis arguit actum inconſideratè factũ.171.n.7.

C

CAducitatis pœna locus non eſt, ex præſumptionibus.fol. 73.num.17.
Caducitas Decretalis non inducitur ipſo iure, ſed ſi dominæ pla cuerit.fol.73.nu.17.18.
Caducitas rei emphiteuticæ, non præiudicat regiſtro communi-tatis.78.6.
Caducitatis declaratio non tranſit in hæredem fol.73.nu.20.
Caducitas non inducitur ex alienatione rei emphiteuticæ inua-lida, nec ex valida, ſi non fuerit peruentum ad traditionem. glo.3 nu.22. 393
Calculatores, & Arbitri a quibus eligantur. 164. nu.29.
Calculationi ſeu relationi creditur ibid. num.30.
Calculatores poſſunt declarare partes abſentes, vel præſentes, creditrices, vel debitrices ibid. nu.31.
Calculatores, quæ admittere debeant, & quæ non ibid. nu.32.
Calculationi locus non eſt, vbi de veritate facti dubitatur ibid. num.33.
Calculationis cõmiſſio cum onere præferendi præſe fert, reſerua tionem cognitionis rationum ibid. num.34.
Calculationis rationum publicarum copia cuilibet petenti edi-tur. 171.nu 38.
Calculatio computatis, ac ſequuta quitatio, vim habet rei indi catæ. ibid. nu.40.
Calumniator eſt qui proponit articulos, quos non probat, & qua pœna mulctandus. glo.10.nu.8. 436
Camera Ducalis an poſſit feudum nouum concedere in antiquũ in proœm. gl.1.nu.20.fol.2.
Cameræ mandatum habet cum libera.105.nu.14.
Cameræ adminiſtratio, ſimilis eſt adminiſtrationi ancianorum Ciuitatis ibid. nu.23.
Camera inueſtiendo prout moris eſt, terminos ſuæ poteſtatis nõ egreditur. fol.2.nu.27.
Cameræ adminiſtratio indiuidua eſt, quæ partim reprobari ne-quit. fol.2.nu.30.
Camera inueſtituram potius recuſare tenetur, emptori quam inde de validitate inueſtituræ, cum ſucceſſore contendere. fol.2.nu.31.
Camera an poſſit caducitatem remittere.105.nu.14.
Camera computorum parem Senatui auctoritatem habet. glo. 17.nu.8. 476
Cameræ ducalis etiam duplex hodie.glo.7.nu.1.3. Quam iuriſdi ctionem habeat, & quarum cauſarum notionem nu.2. 370
Camera fiſci alia eſt a camera Reipub. & qualiter. 333.nu.51.
Canon, cenſus, tributum, reliquum, affictus, penſio, penſita-tio, ſalarium, ſeruicium, & annona quid ſit fol.34.nu.1.
Canon, ſeu cenſus ſolui debet de moneta antiqua, ſeu de noua, ad æſtimationem antiquæ.58.nu.1.
Niſi conuentum aliter ſit, vel præſcriptum. ibid.2.
Vel etiam aliter conſuetudo diſponat, quæ vbique viget in Ita-lia, ibid. nu.4.
Aut cenſus ſit exiguus, præſtari ſolitus, potius in recognitio-nem directi dominij, quam commodi pecuniarij. ibid. nu.5.
Capax feudi, in quem decretum requirit. alienationem fieri, quis eſſe dicatur. 112.nu.13.
Captura perſonæ, debitorem, ignominia, ac iniuria afficit. 215. num.2.
Captura perſonæ remedium eſt ſubſidiarium, & quomodo ibid. num.4.
Captura permiſſa per executionẽ inſtrumenti in forma cameræ concepti ibid. num.5.
Captura iure Ciuili prohibetur pro debito pecuniario. 215.nu.3.
Captura debitoris præcedente cauſa cognitione permittitur, aut in executionem rei iudicatæ, ibid.nu.1.
Captura non denegatur pro executione inſtrumenti, in forma cameræ ibid. nu.5.
Captura debitoris non liberat fideiuſſorem ibid. nu.6.
Captura exerceri poteſt cont. hæredem debitoris ibid. nu.7.
Captura pro debito fiſcali, ſine difficultate permiſſa. fol. 215. nu.5.& 8.
Captura quæ pro executione iudicati conceditur differt ab illa ſiſtendi in iuditio.216.nu.3.
Captura etiam aliquando conceſſa, & ſi debitor conditionem non mutauerit ibid. nu.4
Captura inualida confirmatur, confeſſione debitoris. 217.nu-me.4.
Capitaneus in materia feudali quis, & quale feudum recogno-ſcat. glo.1.nu.1. 539
Capitaneus iuſtitiæ habet merum, & mixtum imperium ſu-per ſuos milites, cuius ſi officium perpetuum ſit inter maio-res magiſtratus connumeratur. nu.2. ibid.
Capitaneus cum vno Præpoſito iuſtitiæ, & militibus apud cu-riam, alius Præpoſitus cũ alijs militibus penes Senatum re ſidere debent.glo.5.nu.1. 541
Capitulo de vno ad aliud ſeparatũ non infertur. gl.21.n.3. 431
Captioſis interrogatorijs non reſpondendum. glo. 2.nu.19. 455
Captura perſonæ a iudice competente ordinanda alioquin nulla. glo.2.nu.1. 547
Ac per eos, quibus commiſſa, eſt exequenda, ſeruata diligenter forma commiſſionis. nu.2. & quibus committatur.n.3. ibid.
Captura perſonæ ſine commiſſione iudicis non facienda. glo. 2. nu.1.
Captura, vt locus ſit in criminalibus tria requiruntur, & quæ ſint. glo.5.nu.2. 545
Capturæ ad ultam procedenti ſine auctoritate, reſiſtere, & con uocare amicos, & vicinos licet. gla.3.nu.5. 540
Capturam perſonæ iudex committere debet, aliàs ad illam non procedendum. glo.1.nu.1. 529
Nec concedenda, niſi conſideratè, nam ſi innocens capiatur, pu-nitur iudex, & illi actione iniuriarum tenetur. nu.3. ibid.
Captura perſonarum, & detrudendi in carceres facultas con-ceſſa, cum mero, & mixto imperio, ac omnimoda iuriſdictio ne intelligitur iuſtitia mediante. gla.1.nu.4. 529
Capturæ ad iuſtitiam quæ requirantur præcedere. nu.5. ibid.
Carcerandus & torquendus per interlocutoriam, auditur ap-pellans, ſed manet in carcere. glo.6.nu.2. 473
Carcerati inter miſerabiles perſonas computantur. glo. 1. nu-me.8. 479
Carcerari pro ciuili debito nequit nobilis, etiam ſi bonis careat. idem in Aduocato, milite noſtri temporis, minore, niſi iura-rit, & muliere honeſtæ vitæ. glo.3.nu.17. 498
Carceratos non viſitantes iudices, qua pœna plectantur. glo.1. num.1. 531
Carceratorum ex maleficio cauſa piæ dicuntur. gloſſ. 2. nu-mero 4. 532
Carceratorum pro viſitatione, ac illorum cauſarum expeditio-ne communitates, quid præſtare debeant. gla.2.nu.1. 532
Carceratus dicitur cui non eſt licentia abeundi. gl.4.nu.4. 540
Carcerem priuatum exercens pœna capitis puniendus. gla. 4.nu me.6. 540
Carceratio infamiam irrogat, nec permiſſa, niſi pro delictis pœ-nam ſanguinis, vel alias corporis afflictiuam exigentibus. glo.4.nu.1. 547
Carcer mala manſio dicitur. glo.6.nu.1. 548
Carceri incluſus noxius ſi ſit, vt puniatur, ſi innocens abſolua-tur, ſubito quæſtio fieri debet. glo.6.nu.2. ibid.
Carcer non ad pœnam, ſed ad cuſtodiam eſt. glo.1.nu.5. 539
Carceratio prohibita in carcere in quo veriſimiliter breui poſſet mors contingere. glo.1.nu.6. 532
Carceris rigor prælato reputatur in crimen homicidij gloſ. 1. num.7. ibid.
Carceris priuati pœna tenetur qui eum quem iure cœpit, infra 20. horas iudici non conſignat. glo.3.nu.2. 540.547

Et

Et quid ſi detinuerit, & incluſerit etiam per momentum nume.3. ibid.
Carceris locum an Domini mutare poſſint 272.nu.10.
Carcer malu manſio pęnę, deportationis æquiparatur ibid.n.1.
Carceris priuati pœnu tenentur qui eum quem ceperunt delinquentem infra horas 20.iudici non conſignarunt. glo. 4.nume.2. 540
Carceris locus, debet eſſe publicus, & conſuetus 330.5.
Carceratio admittitur. pro crimine pœnam ſanguinis exigente. 330.19.
Carcerati, & cunuerſi ad fidem de nuouo miſerabilium prærogatiua donantur fol.345.nu.11.
Cariſtiæ tempore habentes grana cogi poſſunt, illa deferre in forum ad vendendum. fol.87.nu.6.
Cariſtia ceſſante, edictu eo tempore facta ceſſant fol.5.nu.31.
Cariſtiu quæ modico tempore durat, non eſt ad pracium taxandam conſiderubilis. ful.88.nu.2.
Cariſtiam deſiderantes iuru magis clamant quam contru contumaces glo.8.nu.12.fol.743.
Cariſtiæ tempore prouiſio frumentaria fieri debet ne populus patiatur diſtribuenda putius in pane quam in frumentu.glo.6.nu.2.fol.738.
Careſtiæ tempore licita eſt granorum retentio etiam ſi alijs ven diuu ſint glo.10.nu.11.fol.746.
Cartu ruſa munda non dicitur.232.num.12.
Caſtellanorum iuriſdictio non eſt ordinaria.336.nu.1.
Caſtellani ſunt qui caſtra habitans. dominis, u quibus ſunt conſtituti, abſentibus.19.nu.1.
Caſtellaniæ officio demandato intelligitur mandatum exercitium iuriſdictionis cum ſalario, ac honoribus conſuetis ſine fructu emolumentorum ipſius iuriſdictionis nu.3. 19
Caſtellani in patria Delphinals iuriſdictionem habens limitatũ ſine auctoritate mulctandi. nu.3. 19
Caſtellani duo officia eodem tempore nequeunt adminiſtrare num.4. 19
Niſi princeps diſpenſet, aut motu proprio vni duo uſficia concedat. num.8. 19
Vel dum vnum regunt, aliud impetrent, cuius exercitium incipiat finito primo. nu.9. 19
Caſtellanus ibi nemo debet eſſe, vbi patrimonium vel uffinens habet, vel vbi vxorem duxit.nu.20. 1
Caſtellani officium Petiam in terris vaſſallorum rinceps terminare poteſt ad biennium, ſic confirmauit Excellentiſſ. Senatus.3.3. 21
Caſtellanus finito officiu rationem adminiſtrationis reddere tenetur, nec amplius ad illud admittendus, niſi reddita ratione.3.4. 21
Caſtellanus quis ſit? ac in loco originis prohibetur eſſe iudicẽs, ac conductor redituum.155.nu.4.
Cathegorica reſponſio, quæ dicatur remiſſiue.glo.15.nu.1.429
Caſtrum quid ſit? 1. 149
Caſtri conceſſiu per Principem facta ſecum trahit iuriſdictionẽ. ibi num.6.
Caſtrum eſſe poteſt ſine iuriſditione.5. 150
Caſtitas in muliere maior, quam in viro requiritur. 8. 297
Caſtitas, ſeu honeſtas ſemel amiſſa amplius non recuperatur. 288. 25.
Caſus omiſſi remanent in diſpoſitione Iuris cõmunis.278.nu.3.
Cauſarum cognitionem, melius eſt perfici per eum qui iam cognoſcere cepit, quam alteri delegare, & delegatę difficilius expediuntur.252.nu.4.5.
Cauſa delegatæ difficilius, ſeu tardius expediuntur. ibid. nu.5.
Cauſæ coherentes delictu, quæ dicantur? 284. 14
Cauſa ſummaria, an ordinaria fieri poſſit, & quando .glo. 13. num.2. 772
Cauſarum ciuilium alia pecuniaria.glo.3.nu.1. 370
Cauſarum forenſum plures ſpecies, & quæ ciuiles dicantur.glo. 2.num.1. 379
Cauſa non excedentes aureos tres ſine ſcriptis decidi, ac terminari debent glo.3.nu.1. ibid.
Cauſæ meritu, & deciſoria attingere dicuntur ſtatutum ſeu conſtitutio de probationibus diſponens. Rub. nu.5. 450
Et cauſæ meritu quæ dicantur. nu.6. ibid.
Cauſa proceſſus cum remittitur ad iudicandum, ſummarium cauſa, & inuentarium iurium productorum, etiam remittẽdum, & quomodo. glo.4.nu.1. 467
Cauſæ leues, quæ dicantur remiſſiuè. glo.14.nu.2. 549
Cauſę minimę, quę ſint remiſſiuè. glo.2.nu.4. 472
Cauſarum breuis expeditio vtriq; parti perutilis fol.346.n.3.
Cauſarum priuilegium ſummarie decidendarum an cepto iudicio ſolemniter competat, itu vt liceat variare pro reliquo iudicij, quod ſupereſt ſummatim procedere ibid. nu.19.
Cauſa natura ſua, ſummariè, tractande ſunt fol 348.nu.3.
Cauſæ minime, & vtiles ſine ſcriptis expediri debens ibid. nume.11.
Cauſę vtiles vel reſpectu perſonarum, vel rerum vel cauſarum intelliguntur ibid. nu.13.
Cauſarum qualitus perpenditur ex re, non ex affectione ibid. num.17.
Cauſę minime varijs nominibus nuncupãtur, ac conſtituuntur. & quib. fol.348.nu.18.
Cauſę breuiores dicuntur Iudicis arbitrio, & preſertim ille quarum expenſę proceſſuum, maiores re contentiuſa eſſe poſſunt, & quæ 40. ſolidi ſortium quantitatem, non excedant ibid. numero 7.
In Cauſis minimis ſine ſcriptis procedit debet, & qualiter fol. 348.nu.9.
Cauſa minima quę dicitur ibid. nu.12.
Cauſę ruſticurum ſine proceſſu expediende ibid. nu.16.
Cauſę pauperum in prima inſtantia coram Principe, vel Senatu, aut ſumma curia tractari poſſunt. fol.350.nu.8.
Cauſis pauperum proclamandis. non ſeruatur ordo rotuli. ibid. num.16.
Cauſu centum aureorum dicitur tenuis, vel magna. ſecundum conditionem perſonarum. fol.722.nu.4.
Cauſę cognitio in alienatione rei minoris, vel feudalis poteſt in vno die cobiberi fol.683.nu.35.
Cauſę neceſſarię. ficte diſpoſitione ſtatuti non comprehenduntur ibid. nu.34.
Cautela pro actore, qui citatorias literas nuntio auferri veretur.num.2. 379
Cautela pro emptoribus, vt ſibi cedi faciant iura, & ſe procuratores tanquam in rem ſuam conſitui. glo.3.nu.2. 416
Cautio ad formam auth. quę ſupplicatio. pręſtanda eſt, & ſi non petatur.6.11. 26
Cautio indebitè pręſtutur, ſi pars non vocetur. 251
Cautio pręſtanda ante cęptam exequutionem.252.nu.2.
Cautio idonea, an ſit nobilis, & potens.glo.3.nu.2. 402
Cautionem iuratoriam dando liberatur, qui cauere obligatus eſt, ſi fideiuſſorem non inueniat. glo.16.nu.3. 473
Cautio bona ac ſufficiens; quę dicatur? ibi. nu.4.
Cautio iuratoria pro exequutione ſententię, quando ſufficiat? 5.
Cautio ſeques non conualidat exequutionem pręcedentem. numero 10. 255
Cautio iuratoria pro ſententię exequutione, an admittatur? 12. ibid.
Quid ſi cum diſpoſitione iuris communis concurrat decretum. ibi num.13.
Cautioni iuratorię in cauſis criminalibus locus non eſt ibi. nume.14.
Item nec in ciuilibus grauibus. ibi. nu.15.
Item nec in fauorem forenſis. nu.16.
Cautio recepta per iudicem ſufficit, & ſi pars diſſentiat. nu.17.
Cauſidici vigiles eſſe debent termino aſſignato ad opponendum contra inſtrumentum.nu.1.210.
Refectus cautionis non pręſtitę an retardat exequutionem, & quando. glo.2.nu.65.fol.634.
Ceci mutilati, leproſi, debilitati miſerabiles ſunt .fol. 345.nume.10.
Cedulę quid ſint. glo.4.nu.2.373.
Celſitudinis appellatiu antiqua eſt dignitatis Ducum Subaudię in proœm. glo.1.nu.14. 2

INDEX:

Cenſus ſolutio nullam arguit iuriſdictionem, nec perſonæ ſubiectionem. nu.2. 34

Cenſus exigui auctio monetarum non debetur. 58.nu.6.

Cenſum ſeu canonem emphiteuta an teneatur ferre domum domini directi.58. 9.

Cedi poteſt beneficium decreti, ſeu ſtatuti.225.nu.1.

Cenſuarius quis potius præſumitur quam emphiteuta.53. numero 24.

Certus an magis ſit certiorandus. glo.5.nu.3. 415

Certioratio valoris & iurium in minore præſumitur ſi præſentibus aliquibus attinentibus alienauit glo.5.nu.28.fo.648.

Ceſſio per pauperem facta potentiori contra alium potentiorem valet. glo.2.nu.49.fol.696.

Item ſi potens ſit impotens ad terrendum aduerſarium. ibi. numero 50.

Niſi res iam eſſ cta ſit litigioſa: quia tunc prohibetur omnino ceſſio. ibi. nu.51.

Ceſſio, ſeu alienatio mutandi iudicij cauſa facta, vt prohibita ſit, quid concurrere debeat glo.2.nu.41.fol.696.

Citandus, quo in loco ſit perquirendus. glo.8.nu.2. 381

Et quid ſi nullam habeat certam habitationem, vel extra dominium habitet. nu.3.& 15.ibid.21.

Citandi modus quis, & qualiter obſeruandus.glo.8.nu.4.ibid.

Citandi quomodo ſint furioſi mentecapti, prodigi, & ſimiles glo.12.nu.4. 383

Citandi proximiores ab inteſtato priuſquã creditores in poſſeſſionem bonorum defuncti mittantur glo.13.nu.1. ibid.

Citandus, perſonaliter apprehendi debet ſi inueniri poſſit. glo.5. num.1. 380

Citari quod quis non potuerit probato impedimento, etiam per iuramentum reſtitutio concedi poteſt. glo.4.nu.2. 481

Citare procuratorem, an ſufficiat quando pars ipſa eſt citanda. glo.3.num.4. 483

Citatio generalis non ſufficit, ſed ſpecialis tertij poſſeſſoris pro executione in bonis illis facienda requiritur. glo.4.nu.2. 519

Citatio quomodo facienda cum vocantur in ius communitas, vniuerſitas, collegium, hoſpitale, eccleſia, & ſimiles. glo. 14.num.1. 384

Citatio non dicitur ſi actor quo inſtante facta eſt non comparuerit die aſſignato. glo.5.nu.14. 489

Citatio peremptoria quando facta intelligatur. glo.7.nu.1. 381

Citatio contra non ſubditum iuriſdictioni iudicis citantis, eſt nulla. gla.8.nu.17. ibid.

Et quid ſi quis ſe ſubmiſerit vbique locorum poſſe conueniri. num.18.

Citatio an repetenda. glo.7.nu.3. 381

Citatio rei in criminalib. quid continere debeat. gl.17.n.2. 550

Et an cauſa ſit in ipſa citatione inſerenda. nu.3. ibid.

Citatio ad diem feriatam cadens an valeat. glo.2.nu 2. 386

Citatio in criminalibus trina requiritur, & quot dierum eſſe debeant omnes glo.18.nu.2. 550

Citatio an parti actrici committi a iudice poſſit, vel alijs priuatis perſonis. glo.5.nu.3. 380

Citatio minorum 25. annis maiorum tamen ſeptennio quomodo facienda. glo.10.nu.1. 383

Citatio minoris ſeptennio, in perſonam tutoris facienda nume.2. ibid.

Citari vnum ex pluribus contutoribus pupilli, an ſufficiat. glo. 10.num.3. ibid.

Citatio hæredum, quando ad domum defuncti facienda. glo. 4. num.6. 384

Citatio quandoque fit litteris, vel epiſtola. glo.2.nu.1. 379

Citatio per litteras ſubſidiales, quando, & quomodo facienda. glo.9.nu.2. 382

Citatio voce tubæ quando facienda, & de ea quæ fit ſonitu campanæ, vel cornu, ad ignem extinguendum glo.8.nu.5. 381

Citatio principium, & fundamentum iudicij. glo.1.nu.1. 379

Quæ requiruntur, vt valida fiat nu.2. de mandato iudicis fieri debet alias inualida. nu. 3. an autem de commiſſione iudicis facta præſumatur, & quando ſine illa, facta citatio valeat. nume.4. ibid.

Citatio quando enaueſcit, vel circunducitur, pœna an incurratur. glo.3.nu.23. 393

Citationis ex præſentatione ſola an delictum turbationis iuriſdictionis conſumatum intelligatur. glo.3.nu.24. ibid.

De citationis commiſſione in actis conſtare debet. gl.2.n.3. 379

Citationis certum aliquem modum præſcribere poteſt princeps vel lex ipſa. glo.8.nu.1. 381

Citationis tres ſunt partes. glo.1.nu.10. 385

Citationis copia abſente citando alicui de domo dimittenda, vel oſtio domus affigenda. glo. quinto nu.7. 380

Citationis rei in criminalibus pendente termino, an capi poſſit ipſe reus. glo.19.nu.6. 550

Citationis copia oſtio affixa ſi ſtatim amoueatur, non erit valida citatio. glo.8.nu.7.& 12. 381

Citationis copiæ affixio, ad domum ſeu fores palatij facit, vt præſumat citatio perueniſſe ad notitiã citati. gl.8.n.15.ibid.

Citationis defectus inſanabilis, ideo forma ad citandum data diligenter obſeruanda alias nulla redditur. nu.14. ibid.

Citationi vltimæ reo in criminalibus faciendæ, quæ pœna apponenda. glo.19.nu.1. 550

Citatione in qualibet iudex pœnam adijcere poteſt, & an confiſcationis bonorum. nu.2. ibid.

Citatus proponens declinatoriam comparere tenetur in prima citatione. glo.1.nu.9. 403

Et quid ſi ignoret iudicis incompetentiam. nu.10. ibid.

Citatus comparere debet congruo tempore, hora, & modo aſſignato, & id factum quomodo probetur. glo.5.nu.5. 418

Citatus recuſans citationis copiam, pro citato habetur. glo. 5. num.10. 300

Citatus negligens comparere amittit priuilegium fori, ſi non potuit foro expreſſè renunciare. glo.5.nu.3. 396

Citati mora pro litis conteſtatione habetur. gl.1.nu.8. 418

Citatum eximens reum, an incidat pœnam ſi illum inde repreſentauit. glo.3.nu.26. 393

Citatio ad examinandos teſtes omitti poteſt fauore paupertatis in cauſa potentiorum. fol.350.nu. 20.

Citatio vnica com. potentem ſufficit pauperi.350.nu.21.

Citatio in caſtrum præter antiquum morem, & conſuetum modum non ſubſiſtit. 330. 4

Citatio mandato ſuperioris in terris vaſſallorum fieri poteſt fol. 342.nu.21.

Citatio multitudinis ſufficit ſi generaliter fiat, ſcilicet quoad multitudinem vniuerſitatis, non quoad multitudinem ſingularũ. glo.1.nu.25. 691

Citatio partis aduerſæ non eſt neceſſaria, in exemplatione inſtrumenti, ſi iam facultate apponatur. 229. 4

Ciuilis cauſa cum præiudicat criminali, in hac eſt ſuperſedendum. glo.9.nu.2. 402

Et viceuerſa cum criminalis ciuili. nu.3. ibid.

In claris interpretatio non eſt neceſſaria. conſi. nu.28. 618

Ciues in emptione annonæ tempore caritatis tenentur conferre pecuniam, nemine, quantũuis priuilegiato, excepto. glo. 6. num.1. 738

Ciuitas ſine Iuriſperito conſiſtere nequit. 329. 9

Clam quid fieri dicatur. 10. 306

Clandeſtine ſpoliatus primum omnium reſtituendus. ibi.21.

Clauſula ex certa ſcientia errorẽ recognitionis non purgat. 4. 46

Clauſula conſtituto importat cauſæ cognitionem. 153

Clauſula præmiſſa omnia eſſe vera &c. non tollit ſimulationem reſpectu tertij. 178. 4

Clauſula inducens ſuſpitionem ſimulationis, non ſufficit ſine alijs adminiculis. 58. 190

Clauſula conſtituti quando tollat præſumptionem ſimulationis.60. ibid.

Clauſula ad dictamen ſapientis quid importet. 223. 7

Clauſula quod citatio facta in perſona viuis, tantum valeat, &c. ſuo nomine Principis ſolum apponitur. glo.14.n.2. 384

Clauſula ſaluis exceptionibus, quid operetur. glo.1 nu.3. 403

Clauſula, rebus ſic ſtantibus, intelligitur in actu, in conſi. num.11. 618

Et quando non operetur. ibid. nu.27. ibid.

Clauſula

Clauſula rebus ſic ſtantibus in qualibet diſpoſitione etiam conuentionali ſubintelligitur. caſu 49.nu.4. 615
Clauſula ſimpliciter, de plano, ſine ſtrepitu, &c. plura habet ſpecialia de quibus remiſſiuè. glo.11.nu.1. 372
Illa, inferior à Principe in delegatione vti nequit nu.2. non obſeruatur vbi procedendi forma aliqua tradita, eſt nu.3. ibid.
Clauſula purè, & liberè, qui quam ſic ſibi facere placuit, item quid operetur. 187.nu.1.
Clauſula ſi non valet quod ago, vt ago, valeat vt valere poteſt, in iudicijs non valet. 356.nu.3.
Clauſulæ exequutiuæ inſtrumenti, & ſi non alterent principalem diſpoſitionem illam tamen declarant. glo.3.nu.37. 665
Clerico luſori beneficia non conferuntur. 293. 5
Clericus agens ſeu litigans in foro ſeculari, ipſius fori conſuetudine, ac iuribus ligatur. glo.12.nu.12. 464
Et quomodo teneatur iurare ſi laicus illi detulerit iuſiurandũ litis deciſiuum, vel etiam de calumnia, & obſeruantia Senatus. in his. nu.13. ibid.
Clericus vt auctor laudatus, & de euictione conuentus quando cauſam trahat ad ſuum iudicem. glo.3.nu.16. 416
Clericus an dicatur perſona potentior. glo.2.nu.36. 696
Clericis quæ venatio prohibetur, & quæ non. 327.9
Cluſam facere, vltra dimidiam fluminis, ab alterutra ciuitate non licet, niſi Pincipis authoritate intercedat. fol.133.n.29.
Cluſam ripæ fundi ſui adherentem deſtruere, propria authoritate vnuſquiſq; poteſt. ibid. nu.30.
Cluſam facere ei licet, aquam ducere ibid. nu.40.
Cluſam facere totum flumen commune, inter duas ciuitates tranſuerſans altera patet, renitente altera, ob diminutionem lucri ſui molendini ibid. nu.48.
Cognitio cauſarum appellationis ſubditorum vaſſalli ad Principem, ſeu eius officiales ſpectat. 46. 21
Cognitio approbationis gratia ei iudici ſpectat, in cuius territorio reus deliquit. 2.313.
Cognitio ſimulationis contractus poteſt agitari coram Iudice laico. 190.65
Collatio inſtrumenti quid ſit, quæ neceſſaria eſt, ſi inſtrumentũ ab alienis ſcripturis leuetur. 185.3
Collatio inſtrumenti cum protocolo neceſſaria, & illius notarius facere debet mentionem in ſubſcriptione.7. 227
Collectas Domini pro bonis aquiſitis, vel ad eos iure fiſcali, aut iuriſdictionali deuolutis quando ſoluere, teneantur. pag.79. nu.6. cum ſeq.
Item eccleſia. ibid. nu.20. vſq.26.
Collectam, & Gabellam ſolutam fuiſſe probatur ex libris exactorum. gla.2.nu.36. 455
Collecta omnibus, tã diuitibus, quã pauperibus, tam exemptis, quam alijs, vt ematur tempore careſtiæ granum, imponitur. glo.6.nu.5. 738
Etiam ſi diuites grano non egeant. ibi. nu.6.
Collegium, & vniuerſitas quid ſint. glo.1.nu.4. 691
Commentarienſis ſingulis menſibus numerum carceratorum, & varietatem delictorum iudici nunciare debet. glo.1.nume.3. 531
Et quid obſeruet Senatus. num.4. ibid.
Comes Sabaudiæ ſibi ſimilem non habebat. fol.2.nu.10.
Comes Sabaudię appellatus illuſtris, excelſus, potentiſſimus, Sereniſſimus ibid. nu.11.
Comes Sabaudiæ Vicarius erat generalis, Imperij, omniaq; poterat in ſuo dominio, quæ Imp. in toto orbe ibid. nu.16.
Comes ſabaudiæ feudum nouum in antiquum concedere poterat ibid. nu.19.
Comes magis aſſimulatur Principi quam præſidi fol.8.nu.9.
Comes dicitur qui comitatum, aut diſtrictum villarum, & oppidorum poſſidet ibid. nu.23.
Comiti in dubia regalia conceſſa non intelliguntur ibid. nume.28.
Comites exceptis regalibus nominatim non conceſſis, alijs pluribus dignitatibus, fruuntur ibid. nu.30.
Comes ſolo nomine ſine comitatu propriè comes non eſt fol.146. num.10.
Comes, & Baro præcedit comitem ſimplicem 147.nu.10.
Comites Barones gratiam facere nequeunt pro delictis grauibus. 309.num.6.
Comiti rerum priuatarum Principis, & ſacrarum largitionũ, Quæſtorive ærarij, quomodo æquiparetur. 370.3.4
Commertium annonæ prohibetur in locis vnde illa facile poſſit exportari. glo.7.nu.4. fol 742.
Comiſſarij extentarum qui dicantur. 225.4
Cameſtores, & cuſtodes qui & quare dicantur. gl.1.n.19. 502
Communitas inter perſonas potentiores connumeratur. gla.2. num.2. 532
Comparendi terminus quis citatis præfigendus. gl.4.nu.2. 380
Si non competens fuerit citatio nulla eſt. nu.3. & quando alias citatio ineſſicax reddatur. nu.4. ibid.
Comparentis alieno nomine perſona approbata tacitè cenſetur, niſi expreßè aduerſus eam apponatur. glo.2.nu.3. 410
Compoſitio quid. glo 1.nu.1. 532
In magnis cauſis a Principe ſolo concedi poteſt. num.2. & cur hic prohibita. nu.4. ibid.
Conatus ad effectum deductus intelligitur, ſi quis fecerit quantum in eo fuit, ita vt nihil agendum ſuperſit ad criminis perfectionem. glo.1.nu.13. 567
Et adducitur exemplũ in eo qui propinauit venenũ n.14. ibid.
Et in homicidio attentato animo deliberato. nu.15. ibid.
Conatus ad homicidium patrandum, vel venenum propinandũ animo præmeditato, & deliberato præcedente, ac probato, punitur etiam non ſecuto effectu. glo.1.nu.11. 567
Et quæ alia ad hoc interuenire requirantur. ibid.
conceſſo vno, totum conceſſum intelligitur, quoad finem rei conceſſæ deueniri poteſt. glo.3.nu.14. 393
conceſſa ſpecialiter magis timeri ſolent. fol. 34.nu.13.
concluſia in cauſa triplex 256.nu.6.
Sine qua iudiciarius iura ſeruatur. nu.7. 253
concluſio in cauſa mera interlocutoria reuocabilis ibid. nu. 10.
concluſio in cauſa iure, & ſtatuta ordinata interrumpi non debet ibid. nu.11.
Maxime ſi iam remiſſa ſunt acta conſultori vel Senator viderit proceßum ibid. nu.12.
concluſio in cauſa non interrumpitur niſi quattuor obſeruatis ibid. nu.13.
concluſia in cauſa non interrumpitur ſine ſpeciali mandato ibid. num.14.
Et interrumpendo iura oportet habere in promptu ibid. nume.15.
concluſionem in cauſa interrumpens cõdemnandus in expenſis. glo.1.nu.1. 467
concluſione in cauſa facta conceditur iudicis arbitrio terminus ad allegandum. glo.2.nu.5. 467
concluſione in cauſa facta, quando, cui, & quomodo proceſſus remittendus, & diſtribuendus ad ferendam ſententiam ſit. glo.3.nu.1. 553
concubinatus an de iure ciuili ſit illicitus. 297.nu.1.
concubinæ donari poteſt de iure digeſtorum ibid. nu.3.
concubina propriè quæ dicatur ibid. nu.2.
concubinas duas habere prohibitum ibid. nu.4.
concubinæ ratione vxor a crimine adulterij excuſatur. 298.nume.22.
concubina turpis perſona dicitur. ibid. nu.8.
concupiſcentia radix omnium malorum. 317.nu.2.
condemnatus non ſoluens, quam pœnã ipſo iure incurrat glo.2. num.1. 497
Et an contumacia non ſoluentis accuſari debeat. ibid. nu.3. ibid.
Et quid verba ipſo iure, & facto hic operentur nu.4. ibid.
condemnatus non ſoluens citandus ad dicendum cauſas cur pœna contra ipſum non veniat declaranda. glo.2.nu.5. 497
condemnatus quis dicitur, qui ritè, & rectè condemnatus eſt. glo.1.nu.1. 494
condemnatus debitor, ſub arreſto, & in carceribus conſtitutus, ſiue ſponte, ſiue ad inſtantiam creditoris euitat pœnas conſtitutionis. glo.2.nu.12. 497
condemnatus debitor ſi dilatione quadrimeſtris gaudere vult

ad

ad ſatiſdãdum compelli poteſt de ſoluendo in termino glo. 3. num.3. 498

Et quid in termino ſeu dilatione conuentionali, vel a iudice præfixa num.4. ibid.

Et quomodo ſatiſdare debeat. nu.5. ibid.

Et an ſi nequeat, poſſit in perſona capi. nu.6. ibid.

Et an, & quando pendente dilatione poſſit cogi, vt interim ſoluat num.7. ibid.

Condemnati bona a die latæ ſententiæ creditori obligata eſſe intelliguntur, & quomodo procedat. glo.4.nume.1.& 12.& ſeq. 500

Condemnatus in contumaciam an comprehendatur ſtatuto diſponente de condemnatis. glo.4.nu.9. 500

Condemnatus ad fructus perceptos, poteſt in executionem probare nullos percepiſſe. glo.8.nu.5. 522

Condemnati debitoris non ſoluentis pœna ita moderari debet ne principale excedat. glo.1.nu.10. 496

Et an terminus ad ſoluendũ progare illi iudex poſſit.n.11. ibid.

Et an creditore conſentiente, etiam in præiudicium fiſci pro pœna non ſoluentis in termino. nu.12. ibid.

Condemnato vinente, cuius bona ſunt confiſcata, fiſcus illis, quę ſubiecta ſunt fideicommiſſo, fruitur nec a fideicommiſſario peti poſſunt. glo.2.nu.6. 560

Condemnato in actione perſonali iudex terminum competentem ad ſoluendum ſub pœna arbitrio ſuo ſtatuet, non breuiorem decem, nec quinquaginta diebus longiorem. glo. 1. num.1. 496

De iure tamen communi quadrimeſtre conceditur, vel arbitrio ipſius iudicantis. nu.2. ibid.

Condemnato ante omnia iubere debet iudex de ſoluẽdo intra terminum. glo.1.nu.3. 496

Et an monere vel interrogare illum debeat, an velit ſoluere necne. nu.4. ibid.

Condemnato debitore non ſoluente intra terminum quomodo contra illum procedatur. nu.5. ibid.

Et quid ſi ante condemnationem obtulerit bona in ſolutum. nume.6. ibid.

Vel promiſerit cum iuramento ſoluere in pecunia, & non in alia re. remiſſiue. nu.7. ibid.

Condemnatum contra debitorem qui non ſoluit lapſo termino creditor ad executionem, & in perſonam, & in bona procedere poteſt. glo.3.nu.1. 498

Condemnatis debitoribus quadrimeſtre de iure largitur ad ſoluendum glo.2.nu.15. 497

Fallit in condemnato in actione reali. nu.16. ibid.

Idem in condemnato in actione depoſiti. nu.17. ibid.

Idem in caſu deſertæ appellationis. nu.18. ibid.

Idem in condemnato ab arbitratore. nu.19. ibid.

Idem in condemnato a ſupremo iudice. nu.20. ibid.

Idem ſi aliter diſponatur ſtatuto vel conſuetudine nu.21. ibid.

Idem in cauſis criminalibus. nu.22. ibid.

Idem in condemnato per interlocutoriam. nu.24. ibid.

Condemnationem contra iudicialem ſpontaneam licet opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, ſecus contra contentioſam. glo.4.nu.13. 500

Condemnatione ſortis facta omiſſis vſuris, alio in iudicio amplius peti non poterunt. glo.1.nu.21. 468

Condemno verbum ſi omiſerit iudex in ſententia cum dicit victum victori in expenſis, an ſuppleri poſſit. glo 1.nu.29. 468

Condemnato reo ad mortem fiſcus venditur illius bona, de quibus in ſententia nihil fuit dictum. fol.751.nu.2.

Conditio etiam in præiudicium tertij retrotrabitur in contractibus. glo.3.nu.34. 509

Conditor legis iniquæ iram dei expectet, ac eandem menſuram, qua alios metietur. fol.5.nu.40.

Confeſſio emphiteutæ hæredi præiudicat fol.41.nu.2.

Confeſſio defuncti, an bonis probet eius ſecundatus, an que illa renocari poſſit. fol.59.nu.20.

Confeſſio rei voluntaria pœnam mitigat. 269.nu.7.

Confeſſio componentis quando infamiam non inducat. 266. num.3.

Confeſſio extraiudicialis, quæ paciſcendo inducitur infamiam irrogat ibid. nu.4.

Confeſſio voluntaria quæ dicatur ibid. nu.5.

Confeſſio vires contra hæredes porrigit, ſi ſuper ea ſententia ſequuta ſit. 302.nu.22.

Confeſſio vnica rei an ſufficiat ad condemnandum. glo. 1. num. 3.4.5. 549

Et quid ſi facta ſit in tormentis. nu.4.

Et an & quando reuocari poſſit. nu.5.

Confeſſiones iudiciales ligant confitentem non obſtante partis abſentia. glo.2.nu.9. 422

Confeſſio, & conuictio quomodo diſtinguantur. Et ſtatutum loquens de conuicto non habet locum in confeſſo nec e contra. glo.14.nu.9. 465

Confeſſus antequam conuincatur de periurio pœnam euadit. glo.14.nu.8. 465

Confeſſus ſponte, & conuictus de delicto quibus caſibus audiatur appellans remiſſiuè glo.1.nu.5. 554

Confirmatio dat robur, & actum non extendit, 120.nu.1.

Confirmatio eſt ſuperioris, & approbatio paris. ibid. nu.2.

Confirmatio ex certa ſcientia, actum nullum conualidat citra præiudicium tertij. 120.nu 3.

Confirmatio Principis, nequit per eius Senatum reuocari, niſi facta ſit in forma communi. ibid.nu.4.

Confirmatio eſt actus ſuperioris non paris vel inferioris. glo. 2. num.2. 720

Confiſcatio legitimam filiorum non comprehendit. 284.nu. 11.

Confiſcatio bonorum in contumaciam Patris, cont. filium hæredem exequi poteſt. fol. 302.nu.1.

Confiſcata delinquentium bona emere, vniuerſitatibus loci permittitur, remiſſa quarta parte pretij. glo.7.nu.1. 557

Cum vendantur per conſtitutos ad id, quæ obſeruari debeant. num.2. ibid.

Et quid ſi ab ipſo Principe vendantur. nu.3. ibid.

Confiſcatio bonorum fit cum onere fideicommiſſi, legatorum, ſeruitutum, æris alieni, ac dotandi filias, & liberos damnati alendi. glo.1.nu.1. ibid.

Confiſcatione bonorum facta prætendentes ius in ipſis, intra quadriennium audiuntur coram Senatu, cum aſſiſtentia Præſidis patrimonialis, & vocatis procuratoribus fiſcalibus, & patrimonialibus. glo.1.nu.2. 558

Confiſcatio bonorum vt innoteſcat, & eorum alienatio ſuſtineatur, quæ ſeruanda ſint glo.1.nu.19. 558

Confiſcatione bonorum facta ac ipſorum per fiſcum alienatione quadriennio decurſo fiſcus, vel qui cauſam ab illo habet tuti remanent. glo.2.nu.1. 560

Et qui adhuc poſtea audiendi ſint. ibid.

Confiſcatio bona in fiſcum tranſmittit cum omnibus ſuis oneribus. glo.12.nu.8. 755

Confiſcationes de iure communi non impoſitæ, ſed ex legis decreto, vel ſtatuto, pertinent Regi, non vaſſallo fol.342.nu.24.

Conformitas ſententiarum, quæ dicatur. 256.nu.1.

Conformitas ſi deficiat in aliquo capitulo, appellari licet reſpectu capituli non conformis ibid. nu.2.

Conformitas trium ſententiarum intelligitur, & ſi illæ ſucceſſiuæ non ſint. ibid. nu.10.

Conformes non ſunt ſententiæ, ſi vna pronunciet appellationem deſertam ibid. nu.3.

Conformes item non ſunt ſi vna ex eis, contineat clauſulã alio non apparente ibid. nu.4.

Confrontatio teſtium cum reo quando fieri dicatur gloſſ. 9.nume.1. 548

Ea facta non eſt neceſſaria alia teſtium repetitio. nu.2. ibid.

Fit autem quatenus commodè fieri poteſt. nu.5. ibid.

Et quis modus ſeruandus in ea faciendum. nu.3. ibid.

Confrontatio rei cum accuſatore non fit, quia non eſt inter teſtes connumerandus glo.10.nu.1. 549

Confrontatione in facienda, quibus coniecturis veritas in examinado reo ſaluus, ac plenius cognoſci poſſit.gl.9.n.6. 548

Coniuncta perſona ſine mandato cum cautione de rato an admittatur pro coniuncto. glo.4.nu.1. 411

Con-

Coniuncta perſona nomine coniunctorio agens ſatiſdare debet de rato, & quid præterea. glo.8.nu.10. 381

Coniuncto perſona pro coniuncto regulariter ádmittitur cum cautione de rato. glo.4.nu.8. 411

Niſi coniunctus fuerit in ciuitate vbi litigatur. nu.9. ibid.

Et quid in criminali cauſa. nu.10.

Tenetur ſatiſdare etiam ſe in cauſa reconuentionali defenſurum num.11. ibid.

Et probare qualitatem coniunctionis.nu.12. ibid.

Coniunctio ſanguinis in legatis operatur quoad validitatem eorum magis, quam ad extenſionem fol.665.nu.45.

Comparatio differtur in ſequentem, ſi aſſignatus dies ſit feriatus.245.nu.5.

Compoſitio quid ſit.265.nu.1.

Compoſitio metu carceris vinculorum, vel per impreſſionem facta, eſt nulla. ibid. nu.2.

Compoſitio ſine rationabili cauſa nulla. ibid. nu.3.

Compoſitio quo tempore de iure fieri debeat, ibid.nu.4.

Compoſitio pro quibus delictis permittatur. ibid. nu.6.

Compoſitio pro iuribus fiſcalibus, ius partis non lædit.ibid.n.7.

In compoſitione inter fiſcum, & reum facta, ſemper intelligitur clauſula ſaluo iure petentis, niſi ius tertij a iure fiſci deriuet. 265.nu.8.9.

Compoſitio fieri non debet animo cumulandi pecuniam. 266. num.1.

Compoſitio incontinenti, poſt citationem facta, ante proceſſum inchoatum facta cenſetur.266.nu.12.

Compoſitio ſpecies eſt quædam gratiæ.269.nu.1.

Compoſitio prohibita ex nouo decreto, ne cauſæ leues fingantur, vbi graues ſunt. ibid. nu.9.

Compoſitio voluntaria, & non neceſſaria eſſe debet. 274.nu.1.

Comparitio differtur in diem ſequentem, ſi terminus aſſignatus ſit feriatus. 15.5

Compoſitio coacta varijs modis dici poteſt ibid. nu.5.

Commiſſio Principis leuandi inſtrumentum a ſcriptura inſolenti inualido eſt. 209

Commiſſio exemplandi inſtrumenta non probatur notarij exemplantis aſſertione.nu.5. 229

Commiſſarij extentarum, qui dicantur.225.nu.4.

Communitas pro negligentibus emphyteutis ſoluere poteſt ad euadendam rei caducitatem.79.nu.11.

Communitati reſtitutio in integrum competit ſicut minori. fol. 245.nu.13.

Congregatio communitatis, permittitur ſine Domini interuentu, ſi de illius intereſſe tractetur. fol.20.nu.4.

Congregatio ſine ſuperioris authoritate conuenticula eſt.271.9.

Congregatio ſine ſuperioris authoritate pluribus cauſis punibilis.nu.10.

Congregatio perſonarum pluribus caſibus nõ punibilis ſine ſuperioris authoritate facta.271.nu.10.

Congregatio quomodo legitima dicatur.171.nu.42.

Coniectura excuſantes contrarium a ſimulatione, bona fama emptoris, & aliæ plures. fol.190.nu 49.

Conſanguineorum ſeu amicorum vocatio, vbi requiritur, ſufficit generalis vocatio.glo.8.nu.8. 381

Hij non admittuntur ad defenſionem ſine cautione de iudicato ſoluendo. nu.9. ibid.

Conſenſum in iudicem ſeu prorogationem iuriſdictionis quæ proteſtatio impediat. glo.1.nu.7. 403

Et clauſula, niſi ſi & inquantum, opponenda.nu.8. ibid.

Conſenſus obligatorius, & confirmatorius differunt inter ſe. fol. 681.nu.29.

Conſenſus ab aliquo præſtandus ſi denegetur, fauore publicæ vtilitatis, a Iudice præſtari vel pro præſtito haberi poteſt. fol.33.num.61.

Conſenſus Tacitus in Iudiciorum ſolemnibus penitentiam admittit.346.num.21.

Conſenſus ſufficit, & ſi ex poſt acceſſerit glo.2.nu.18. 657

Conſenſus tutoris ſupplet in bis conſenſum pupilli. gloſ.2. num.19. 657

Conſenſus ipſe adhiberi debet, tempore contractus, non ex poſt, niſi ſit impedimento contagionis morbus.glo.5.nu.38. 677

Conſenſus, & interuentus in contractu an ſint idem. glo. 5. nume.39. 677

Conſentiens alienationi nequit alienata reuocare gloſ. 3. nume.11. 702

Conſenſum Dominus an præſtare qui debeat, qui conſentire conſueuit.105.num.1.

Ita tamen quod apud emptorem ſit prout apud venditorē. ibid.

Conſenſus, ſeu alienandi licentia requirens cauſæ cognitionem non eſt inualida, & ſi omnino non fundetur in ſubſtantia veritatis. 105.4

Conſenſus primùm obtineri debet, & ante illius impetrationem agnati feudum acceptare, nec refutare tenentur.5.& 6. 105

Conſenſus duplex pro ſolennitate alienationis feudi non exigitur, licèt attento decreto Excel. Oſaſcb. contra putauerit. ibid. num.6.

Conſenſus, ſeu ſimplex licentia alienandi feudum, ſecundùm formam decretorum interpretabitur. ibid. nu.7.

Conſenſus ob aliquos cauſas, vel perſonas impetratus ob alias non ſuſtinetur. & quando.nu.9. 105

Conſenſus non verificatur in præiudicium tertij partium aſſertione. ibi.nu.10.

Conſenſum obtinet venditor. alios tenetur ad intereſſe. 105

Conſenſus ſemel obtentus, non eſt à ſucceſſore impetrandus. ibid. num.12.

Conſenſus alienandi feudum à locumtenente Principis obtineri poteſt, ac à Senatu, & camera ad formam decretorū.105.13

Conſenſus conceſſus ab occupatore ſtatus an valeat? ibid. nume.15.

Conſenſus Principis an retrotrahatur. ibi. nu.16.

Conſenſus Principis an ſufficiat, ſi feuda ab alijs dominis inferioribus recognoſcantur. ibi. nu.17.

Conſenſus agnatorum ad feudi alienationem non præiudicat eorum filijs. 118.1

Conſentiens alienationi rei ſubiectæ fideicommiſſo ſibi præiudicat, tam in re, quàm in precio reſpectu emptoris. 14.136

Etiam ſi fideicommiſſum ignorauerit. ibid.

Conſentienti non competit remedium. l. 2. C. de reſc. vend. ibid. num.15.

Conſenſus domini an illi præiudicet ſi feudum ob lineam venditoris aut debitoris finitam ad illum deuoluatur. 133.3

Conſilia, & Senatus habent auctoritatem præfecti prætorio. glo.12.nu.5. 474

Aquorum ſententijs non appellatur, ſed ſupplicatur.nu.6.ibid.

Idem de Camera computorum. nu.7. ibid.

Et quid ſi iudicarent in prima inſtantia ex iuriſdictione prorogata vel tanquam arbitratores. nu.8. ibid.

Conſiliariorum Principis cauſæ coram quo iudice tractandæ. glo.9.nu.1. 397

Conſilium cum Principe reſidens, & Chamberiaci, quarum cauſarum, & inter quas perſonas, olim cognitionem habebant. glo.11.nu.9. 398

Conſilium vbi deficit ibi cogitationum diſcipatio. nu.42. 5

Conſiliarij Principum, ac ciuitatum iurant fideliter conſulere fol.5.nu.12.

Conſilium minorum fragile, & infirmum. fol.161.nu.1.

Conſiſtorium quid. glo.1.nu.2. 392

Conſuetudo ſolutionem fieri ſecundum valorem, & curſum pecuniæ temporis ſolutionis, attendenda. caſu 38.nu.1. 605

Conſulere in ſtudio, & camera aduocationis appellatione non continetur. glo.4. nu.3. 537

Conſultori pro ferenda ſentētia, tranſmittenda ſunt omnia acta glo.4.nu.4. 470

Conſuetudinem ſolus Princeps habet ſub pedibus. in proœm. glo. vlt. nu.10. 16

Conſuetudo bona, ac laudabilis quæ ſit? ibi. nu.9. 16

Conſuetudo inhoneſta, irrationabilis, nutritiua peccati extirpanda. num.11. 16

Conſuetudo mala, ac tollerantia à pœna temporali excuſat, ſed non ab æterna. nu.12. 16

Conſuetudo inualida, vt vectigal pro rebus ad proprium vſum deſti-

deſtinatis ſoluatur. nu.13. 16

Conſuetudo mala longo vſu non confirmatur. nu.14. 16

Conſuetudo incipit à primo actu notorio. 21. 52

Conſuetudo interpretatiua præſcriptionem, non exigit, & quãdo 22. 52

Conſuetudo valida, vt res emphyteutica nunquam cadat in cõmiſſum. 23. 52

Conſuetudo valida, quod pro laudimio tertia pars debeatur. conſuetudoq; quaſi generalis quod loco quinquogeſimæ terzerum debeatur ibid. 4. 64

Conſuetudo ſoluendi maiora, vel minora laudimia quomodo inducatur. 5. 69

Conſuetudo lucrandi augmentum dotis non eget probatione. 10. 123

Conſuetudo ipſa lucri non procedit in feudis. ibid. nu. 11.

Conſuetudo quomodo permittat feudum alienari, & quomodo probetur? 5. 142

Conſuetudo alienandi feuda eſt ſtricti iuris, nec extenditur ad feuda primogenituræ. Nec etiam de contractibus inter viuos, ad vltimas voluntates. 142.6.

Conſuetudo notoria, qua poteſt notarius vti coauditore. 3. 209

Conſuetudo à pœna excuſat, ſi contractus in regione pro licito habetur. car. 288 nu. 5.

Conſuetudo prohibitioni ludi derogauit. 11. 293

Conſuetudo, ſeu corruptella illa extirpata, qua domini primos exigebant complexus. 298.23

Conſuetudo mutati tribunalis pro. 10. vel 20. ann. introducta pacti vim habet. 17. 330

Conſules ciuitatis an grana viſitandi poteſtatem habeant glo. 9. num. 2. 744

Conſulens falſum ſciens, & prudens peccat mortaliter. nume. 17. 643

Conſtitutio dotis omnium bonorum præſentia tantum continet, nec futura comprahendit glo. 3. nu. 31. 665

Conſtitutio noua prohibens reuiſiones ſententiarum Senatus recipi, ſi cauſa ſit intra centum aureos, intelligi debet ſi cauſa ſit vnius diuitis non pauperis fol. 722. nu. 5.

Item procedit in mera reuiſione, non in ſupplicatione ciuili, vel reſtitutione in integ. vnde reſcriptum quo pauperi admittitur reuiſio intra eam ſummam, non derogat noua conſtitutioni, ſed illam declarat ibid. nu. 6.

Conſtitutio intelligenda eſt, ſecundum terminos iuris communis glo. 1. nu. 32. 691

Conſtitutio, de regiſtratione inſtrumentorum, pœnalis non extẽditur ad perſonas non nominatas. glo. 2. nu. 21. 708

Conſtitutio hæc locum non habet reſpectu teſtamenti inualidi. ibi. nu. 27.

Vtrum conſtitutio de hac alienationibus bonorum extendatur ad clericos minores 20. annis. glo. 2. nu. 33. 657

Renunciari non poteſt huic decreto, ſeu conſtitutioni. gloſſ. 4. num. 24. 672

Contemplatione eius quod aufertur id totũ illi tribuitur. 342. num. 19.

Contemptor vocis præconiæ magis delinquit, quam contemptor ſonitus campanæ. 73.6.

Contemptor proclamatum plecti poteſt pœna caducitatis rei emphyteuticæ, non obſtante alia pœna proclamatis. ibid. num. 8.

Contemptor mandatorum Principis per iudicem puniendus nõ eſt, ſed ad Principem remittendus. nu. 2. 178

Contenutia inſtrumenti per poſitiones deduci non debet. 212.6.

Contractus cum carcerato à fiſco initus nullus. 266.10.

Contractus mentio in ſtatuto facta, an ad quaſi contractum locum habeat. glo. 6. nu. 8. 413

Contractus diſſolutionis natura eſt vt fieri debeat cum eiſdem qualitatibus retrotraditis, quibus conſtitutus fuit nume. 26. 618

Contractus ratione quis ſubijcitur iuriſdictioni iudicis loci contractus, idem ratione delicti. glo. 8. nu. 16. 381

Contractus ex iure gentium introducti bella, ſeruitus, ac beneficium manumiſſionis in præt. nu. 2. 625

Contractantes publicam annonam in locis finitimis, vnde facile exportari poteſt pœnam capitalem incurrunt fol. 746. nume. 4.

Contrahentes de futura æſtimatione aurei non intelliguntur cogitaſſe, ſed de præterita temporis contractus caſu 40. num. 2. 608

Contrahentium diſpoſitio non debet trahi ad incogitata. caſu 48. num. 18. 613

Contradictio ſine appellatione leuis momenti. glo. ſecunda. nume. 6. 447

Contradictio neceſſaria non eſt ſi proclamationes ſint nullæ. glo. 3 num. 4. 702

Contrarium impugnare intendens, ob defectum interuentus conſanguineorum, vel vicinorum probare tenetur, minorem habuiſſe conſanguineos, vel vicinos. fol. 677. nu. 40.

Contrauenĩẽs prohibitioni Principis poteſt puniri, etiam ſi prohibitio nullam contineat pœnam. 3. 204

Contraueniens edicto infideliter cõſignando, vel plus taxa vendendo, an totum granum amittat, vel eam tantum partem in qua deliquit, & quid hoc ſenſerit Senatus. gloſſ. 11. nume. 7 8. 748

Contrauentione edictorum ſuorum Princeps contemnitur fol. 342. num. 16.

Controuerſia moueri, quando dicatur. glo. 5 nu. 1. 270

Contumax in conſignando quis dicatur, & qua pœna mulctari poſſit? 3. 32

Contumacia actoris iiſdem modis punitur, & regulatur, quam rei. glo. 12 nu. 1. 390

Contumacia citati non comparentis ab actore accuſari debet. glo. 2. nu. 2. 388

Non obſtantibus verbis (ipſo iure.) nu. 5. ibid.

contumaciam accuſare non reſpondentis poſitionibus, an ſit neceſſe ponenti, vel ſufficiant verba, ipſo iure, & facto pro confeſſis habeantur. glo. 1 nu. 15. 425

contumacia nulla dicitur niſi accuſetur. glo. 1 nu. 16. 426

contumacem habendum pro confeſſo ſtatutum diſponens contrariatur iuri communi. glo. 1 nu. 17. ibid.

Et requirit iudicis declarationem. nu. 18. ibid.

Contumaciam purgare quando & quomodo poſſit citatus. glo. 3 nume. 1. 388

contumacialium expenſarum ſolutio, aut cõſignatio vel etiam oblatio cum fideiuſſione ante earum liquidationem, fieri debet ad purgandam contumaciam. glo. 3. nu. 2. 388

contumacia tutoris, curatoris, ſyndici, aut adminiſtratoris ipſos nomine proprio afficit. glo. 14 nu. 1. 390

contumaciale breue affigendum, vt facilius acta ad notitiam cõtumacis perueniant. glo. 6. nu. 1. 389

contumacis non comparentis pœna primi termini duplicatur. glo. 7 nu. 1. ibid.

contumaciam rei in criminalibus accuſare an neceſſe ſit. glo. 20. num. 1. 551

contumax non dicitur regulariter, cuius contumacia non accuſatur. glo. 20. nu 2. 551

Niſi iudex ex officio procedat. nu. 3. ibid.

Vel etiam accuſator, ſi citatus contumax ex ſtatuto pro conuicto habeatur. nu. 4. ibid.

Et quid de generali conſuetudine obſeruetur. nu. 5. ibid.

contumax quis ipſo iure intelligatur, & qua pœna mulctandus. glo. 1 nu. 1. 388

Quis manifeſtus contumax ſit. nu. 2. ibid.

contumacia delictum eſt. ibid. nu. 3. ibid.

contumax a condemnatione pœnæ non appellat, nec petit reſtitutionem in integrum. nu. 5. ibid.

Nec auditur ſupplicans. nu. 6. ibid.

Minuſque opponens nullitatem ſententiæ ſeu proceſſus. nu. 7. ibidem.

Et quando hæc procedant. nu. 8. ibid.

contumax de iure quis ſit dicendus. gloſſ. ſeptima numero ſecundo. 381

contumax bis condemnatus in contumaciam, non amplius, audiendus. glo. 11. nu. 1. 390

conſu-

I N D E X.

Contumacia eo grauior quo longior. gloſſ. vndecima numero ſecunda. ibid.
Contumax verus licet de iure communi non audiatur appellans, ſecus tamen hic glo.9.nu.1. 390.
Et quando.num 2. ibid.
Contumax coram quo iudice poſſit purgare contumaciam, & à quo audiendus.glo.9.num. 3. ibid.
Contumax in vno,ſeu ad reſpondendum poſitionibus, vel aliquibus articulis,in alijs contumax non cenſetur.gl.1.n.14. 425
Contumax ſolutis ſoluendis ad purgandum contumaciam reponitur in eo cauſæ ſtatu,quo erat ante aſſignationem ad opponendum.glo.4.nu. 3. 389
Contumax declaratus,probato legitimo impedimento reſtituitur nullis refectis expenſis.glo.5. nu. 6. ibid.
Contumax debitor ſiue publicus ſiue priuatus arreſtari in perſona poteſt.glo.2.num. 6. 497
Contumax qualiter à contumacia excuſandus.glo.5.nu.1. 389
Contumax non videtur impeditus citra culpam ſui.nu. 2. ibid.
Contumax infra quinque dies ad purgandam contumaciam tenetur tantum ad expenſas actoris,ſi vltra, tenetur ad expenſas damna,& intereſſe,& mulctam fiſco.glo.4.nu. 1. 389
Contumax admiſſus ad defenſiones, recuperat omnia quæ ſoluit ab actore de euidenti calumnia conuicto.glo.13 nu.1. 390
Contumax in criminalibus ſi pro conuicto, & confeſſo habetur poteſt ſe innocentem oſtendere.glo.24 nu.2. 552
Contumax pro præſente, quoad ſui præiudicium habetur in iudicio,& contra eum ſuam intentionem iuſtificare poteſt actor. glo.8.num.1. 390
Conuentiones ad ea referre, & aptare oportet, quæ frequentius non quæ raro accidunt.caſu 39.nu.12. 606
Conuictus,& confeſſus,ſeu pro tali habitus,non auditur appellans nec ſupplicans.glo 11.nu.5. 464
Contumacia accuſandi eſt prætendentium ius & illud non proponentium die aſſignato.gl.1.nu. 31. 691
Conuenticule prohibitæ,quæ congregationes ſunt,ſine ſuperioris authoritate.nu.9. 271
Conuictus dicitur,qui teſtibus inſtrumentis,vel confeſſione conuincitur.num.3. 302
Conuentio inter Principem,& Communitatem, vt nobiles ſoluant pro bonis allodialibus non derogat immunitati tranſactæ,vel præſcriptæ.num. 14. 79
Conuictus dicitur qui teſtibus,inſtrumentis,vel confeſſione conuincitur.num. 3. 302
Copia inuentarij an petentis,vel pupilli expenſis edenda ſit. nume. 24. 155
Copia iurium in eo relatorum, & quid ſi iura ipſa eſſe debeant penes petentem.num. 25. ibid.
Copia productorum in iudicio tradi debet per notarium cauſæ. glo.12.nu.1. 375
Copulatiuè vbi duo requiruntur cócurſus eſt neceſſarius vtriuſque copulati.gla.4.nu. 6. 500
Copia calculationis computi cuilibet petenti edenda eſt. nume. 38. 171
Copia inuentarij cum beneficio legis, an ſumptibus hæredis edi debeat.num.26. ibid.
Copia inſtrumenti fidem facit,contra quem nulla facta fuit oppoſitio.num.2. 210
Copia informationum danda eſt reo,vt ſe defendat.nu. 1. 263
Etiamſi ex officio procedatur. nu. 2. ibid.
Non obſtante Principis reſcripto.nu.3 & 4. ibid.
Creditor moroſus conſequi non debet, niſi id quod res minimum valuit,inter moram,& tempus appellationis.nu. 2. 90
Creditor ante tempus ſolui non poteſt, ſi eius fauore adiectum ſit. num. 3. ibid.
Creditori licet debitorem ſuum in fuga exiſtētem retinere, mox illum iudici præſentanti. nu. 12. 746
Creditor poſtquam auocauit bona à tertio poſſeſſore,quid agere poſſit.glo.3 .num.44. 509
Creditor pro executione rei iudicatæ ſe ad tertios poſſeſſores conuertens,quid agere debeat.glo.4.nu. 1. 519
Creditor inuitus aliud pro alio recipere a debitore non cogitur, caſu 24. numero 18. 601
Creditor cui addicuntur bona defuncti in ſolutum, an lucretur tertiam partem æſtimationis ſecundum conſtitutiones,in præiudicium ſubſtituti,& deciſio Senatus.gl.3.n.45.& 57.509
Creditor virtute hypothecæ anterioris reuocare poteſt à tertio poſſeſſore bona debitoris ſui,non iure dominij,ſed pignoris,non offerente poſſeſſore ipſi ſuum creditum. glo.3.nu.41. 509
Facta tamen excuſſione per creditorem anteriorem,ſi ſibi fuerit de ea oppoſitum. nu. 42. ibid.
Credit,verbum prolatum à reſpondente,veritatem denotat.glo. 16.num. 2. 430
Crimen vſurarum priuatum eſt, & non publicum. numero 12. fol. 288.
Crimen vſurarum dolo vacare videtur.nu.13. ibid.
Criminali in cauſa an concludatur.nu.6. 302
In criminibus leuibus, & extraordinarijs pœna iudici eſt arbitraria.num. 3. 311
Crimen capitale dicitur ſi pœna impoſita perimit ſtatum hominis,licet ſolam Ciuitatem amittat.glo.11.nu.6. 563
Criminales cauſæ intra biennium terminandæ, de iure communi, hic tamen coarctatur ob carceris nimiam manſionem. gloſſ.1. num.21. 530
Criminales cauſæ, an tempore quadrageſimali agitari valeant, & an tortura inferri.ibid.remiſſiuè glo.4.nu.3. 400
Criminalibus in cauſis appellare licitum eſt,quantumcunq; crimen atrox ſit.gla.1.nu.1. 534
Criminalibus in cauſis,qui ſint iudices.gl.1.nu. 2. 527
In ipſis prout in ciuilibus procedendum, & ibi exemplificatur. nume. 3. ibid.
Criminalibus à cauſis ad ciuiles non valet argumentum. glo.1. nume. 5. 576
Niſi eadem ſit ratio,vel ciuilis cauſa magna ſit.nu.6. ibid.
Criminalibus in cauſis habita notitia iudex ſumere informationes debet,priuſquam procedat,alioqui omnia acta nulla ſint. glo.2.num.2. 528
Criminalibus in cauſis dupliciter proceditur per accuſationem, & inquiſitionem,& quomodo.glo. 1.nu.1. 544
Criminalis cauſa ſilere debet,vbi primum ciuilis fuit inſtituta. glo.9.num 4. 402
Criminalium cauſarum plures,ac variæ ſpecies.glo.1.nu.1.526
Criminalis cauſa dicitur, quando ad pœnam fiſco applicandum agitur,licet pars illius parti applicaretur.glo.1.nu.2. 526
Criminalium executores Moyſi tempore de populo aſſumebantur,& quandoque iudices ipſi ſuas exequebantur ſententias. gla.1.nu. 5. 542
Et Dauidis tempore eius filij, & Solomonis tempore Bananias magnus Capitaneus.nu.6. ibid.
Crimine liquidato ad ſententiam deueniri poteſt,etiam non vocato accuſatore.gl.1.nu. 2. 553
Cumulatio actionum regulariter permiſſa,niſi expreſſim prohibita inueniatur, & qui prohibitum dicit probare debet. glo. 3.nu.5. 518
Cumulatio actionum admittitur vſq; ad ſententiā.gl.3.n.9.ibid.
Cumulatio iudicij ciuilis,& criminalis admittitur,ſi propoſita criminali ciuilis actio incidenter intentetur.gl.6.nu.1. 537
Cumulatio granorum tempore vbertatis reipublicæ vtilis.gloſſ. 5.num. 3. 735
Diligentius cuſtoditur, quod à paucis habetur. nu.4. ibid.
Cumulatio regulariter permiſſa,niſi expreſſa prohibeatur. gloſſ. 5.num. 2. 735
Cumulatio,quid ſit.glo.1.nu.1. 735
Cumuli tempore caritiæ pernicioſi,ſeu penuriam augent. glo.5. num.6. 735
Cupiditas humana quotidie noua litigia generat.numero tertio fol. 629.
Curam habentes fori ſtatuere poſſunt ne quis in foro granum emat vltra certam mediocrem menſuram.glo.5. num. 4. 735
Culpabilis nemo præſumitur niſi probetur.nu. 7. 261
Curator ad bona datur inuitus,ad litem non.gla.11.nu.2. 414
Curator ad litem,mādatarium de quibus facere teneatur,& quid de curatore bonorum.gl.8. nu. 4. 412

Curator ad litem datus, ſi inuentarium non ſeceris, ad quid tenebitur, & an in litem contraueum iurari poterit. gloſſ. 9. nume 1. 414

Curator bonis abſentis, de cuius vita dubitatur datur. gloß. 12. nume. 1. ibid

Et qualiter adminiſtrationi ſe ingerere debeat, & quas actiones exercere poſſit. num. 2. ibid.

Curator bonis decernitur, ſi poſt primum decretum creditores inſtent bona vendi, vt ſibi ſatisfiat. glo. 13. nu. 14. 384

Curator ad litem ratione no confectionis inuentary non repellitur antequam ſuſpectus fuerit allegatus. gloß. 10. nume. 1. 414.

Curatoris aut tutoris agentis, & non exhibentis inuentarium an proceſſus ſit nullus. glo. 10. nu. 2. ibid.

Curator litis, quando ex officio iudicis ſit dandus bonis abſentis, & quis. glo. 8. num. 1. 412

Curatorem puberes inuiti non accipiunt, præterquam in litem. glo. 11. num. 2. 383

Curiales quanto magis fingere ſciunt, tanto minus eſt illis confidendum glo. 1. nu. 7. 406

Curialium triplex genus. glo. 7. nu. 4. 397

Curiales nunquam ſoluunt indebitum. glo. 7. nu. 5. ibid

Fori priuilegio, quando gaudeant. nu. 6. ibid.

Curialis Principis, quis iudex, & quibus in cauſis. gloſſ. 7. nume. 1. 397

Et curialium diuerſorum officiorum nomina. nu. 2. ibid.

Cuſtodiam rerum alienarum ſuſcipere nemo tenetur. gloſſ. 8. nume. 3. 557

Fallit, vt num. 4. ibid.

D

DAmnu ab expenſis differunt. glo. 4. nu. 2. 389

Dardanary ſunt, qui annonam incendunt, vel ponunt ignem pretio frumenti. glo. 8. nu. 13. 743

Data in cauſis ſummarys, non ſoluitur, nec à perſonis miſerabilibus. num. 14 350

Data ſpecies vectigalis, ſeu gabellæ. glo. 13. nu. 3. 375

A quo inuenta. nu. 4. ibid

Regulariter pro re odioſa habetur. nu. 5.

Statuta de ea diſponentia tantum diſponunt, quantum loquuntur. num. 6.

In dubio ſit interpretatio, vt non debeatur. num. 7.

Data emolumentorum ad quantam ſummam aſcendere debeat exemplis declaratur. nu. 8. ibid.

Regulariter ſolui debet ad ratam ſummæ petitæ, non attento ſi tota debeatur. nu. 9.

Pauperi condonari ſolet. nu. 10. ibi.

Datio in ſolutum plus debito facta etiam in denario in totum corruit. glo. 3. num. 8. 472

Etiam ſi renunciatum ſit in eo, quod excedit. nu. 9. ibi.

Datio in ſolutum a debitore creditori ſit, quæ vero à iudice ſit, adiectio dicitur, & vtraque venditio. glo. 3. nu. 12. 509

Datio in ſolutum, an ſit alienatio neceſſaria, vel voluntaria. glo. 5. num. 7. 513

Datio in ſolutum iudicialis vim habet ſententiæ diffinitiuæ, & tranſit in iudicatum, ſi non appelletur. glo. 3. nu. 22. 509

Debitor, quando liberetur tradendo rem deterioratam poſt tempus damni illati. caſu 48. nu. 6: 613

Debitor ſoluẽs tot ſpecies magnas pecuniarum, quot accepit pro ſumma florenorum, quæ creuerint extrinſecus, plus ſoluere dicitur, & repetere poterit, quod plus eſt. caſu 48. numero 7. 613.

Secus ſi fuiſſet in mora ſoluendi, vel creditor ſolitus negociari, ac lucrari. num. 8. ibid.

Et quid ſi huiuſmodi ſpecies magnæ creuerint ob deteriorationẽ paruarum monetarum. nu. 9. ibid.

Debitor non ſoluens tempore præſtituto, calumniari præſumitur glo. 3. num. 8. 498

Debitor volens ſoluere in quartis groſſis, vel ſeſinis, ſumma ſcutorum centum an audiendus. caſu 34. nu. 2. 605

Debitor conueniri nequit in loco vbi ſe obligauit ſoluere niſi ibi inueniatur, etiam ſi ſe ſubmiſſerit vbique locorum poſſe conueniri. glo. 8. num 19. 381

Et ſententia Senatus ad hoc. nu. 20. ibid.

Debitor à pœna, & periurio excuſatur no ſoluens, ſi pecunia, vel res apud eum ſequeſtrata ſit. glo. 2. nu. 11. 497

Debitor in creditorem eo iure vti non debet cuius contrarium pro ſe ipſo non eſſet admiſſurus. caſu 24 nu. 8. 608

Debitor obligatus ad tot libras, vel florenos, qui non extent, quãdo ſoluere poſſit de moneta currente tempore ſolutionis, ſecundum opinionem Bruni. caſu 11 nu. 1. 598

Et quid ſi promiſſio fiat in aureis, ſeu ducatis quorum certa eſt ſpecies. num. 2. ibid.

Debitor aureorum centum ſi eos cum iuramento promiſit ſoluere, tenetur præciſè ſoluere in auro. caſu 30. nu. 1. 604

Sed an per iuramentum derogetur conſuetudini generali ſoluendi argenteam pro aurea nu. 2. ibid.

Debitor reus offerens ſe paratum ſoluere, intelligitur ſibi conceſſis terminis iuris. glo. 2. nu. 23. 497

Debitor cum creditore paciſci non poteſt, vt lapſo termino ad ſoluendum poſſit à iudice, vel creditore ipſo capi, & carcerari. glo 4. nu. 3. 540

Debitor ad lucrum ceſſans creditori niſi poſt moram, & ei tantum qui ſit ſolitus negociari non tenetur. caſu 9. nu. 1. 597

Debitori fugienti non ſolum pecuniam ſibi debitam, ſed etiam rẽ illius propriam poteſt creditor propria auctoritate auferre. glo. 2. num. 9. 497

Debitor in mora ſoluendi exiſtẽs, tenetur reſarcire creditori omne detrimẽtum, quod ex ea mora ob mutationem monetarum pati poteſt. caſu 16. nu. 1. 599

Ac ad omne intereſſe quanti plurimi nu. 2. ibi.

Et an ad intereſſe lucri ceſſantis. nu. 3. ibid.

Debitoris moroſi odio non eſt habenda conſideratio augmenti, vel decrementi monetarum, quod exiguo tempore durauit. num. 5. ibid.

Debitoris principalis captura nõ liberat fideiuſſorem, ſolutio ſic glo 3. num. 21. 498

Debitorem vti ab eccleſia ita ne à domo propria extrahere prohibitum ſi. glo 3. nu. 12. 498

Debitorem qualitatis an excuſet à mora, & pœna, difficultas ſoluendi, ſi diligentiam adhibuit. glo. 2. nu. 13. 497

Debitori condemnato non conceduntur induciæ, non condemnato autem ſic. glo. 1. nu. 8. 496

Debito pro ciuili liber homo non capitur, nec creditori inſeruire cogitur, & quando procedat. glo. 3. nu. 10. & 14 498

Et an ſi permittatur ſtatuto, vel lege municipali, poſſit à loco ſacro extrahi. nu. 11. ibid.

Debitum vbi non eſt liquidum, quæ ſatiſdatio præſtanda. glo. 10. num. 2. 390

Debilium appellatione, non niſi infirmi veniunt. nu. 2. 351

Debitores qui ſolutionem cenſuum obtulerunt, nequeũt inde tempore penuriæ cogi ad ſoluendum. nu. 2. 86

Debitor præciſè obligatus ad aureos, tenetur reſtituere tot aureos, in auro, moræ, conſideratione non habita. numero 80. 190

Debitor aureorum, quando ex mora teneatur, ad augmentum, vel reficere decrementum. nu. 82. ibid.

Debitor fugiens, aut de fuga ſuſpectus, capi poteſt, & qua auctoritate, & quando. nu. 1. 216

Debitor citandus non eſt dum cognoſcitur, an capi debeat. nume. 2. ibid.

Debitor indebitè captus priſtinæ libertati reſtituendus nume. 2. 217.

Debitor detentus in loco ſui fori, non eſt immutandus in loco contractus. num. 3. ibid.

Debitor pauper recluſus in carceribus alij debet ſumptibus creditoris inſtantis. num. 5. 217

Debitor pro expenſis cibarys poteſt per commentarienſem retineri, & quid iudicauerit Senatus pro expenſis beſtiarum, apud hoſpitem ſub ſequeſtro poſitarum. nu. 6. ibid

Declara-

Declaratio iniuriæ caducitatis non tranſit in hæredem.num.20. fol.73.

Declaratio reſcriptorum, & priuilegiorum ad Principem ſpectat.num.3. 151.& 247

Declarare eius eſt, cuius eſt diſponere.nu.9. ibidem.

Declaratio triplex, correctoria, modificatiua, & verbi ambigui declaratiua.nu.10. ibid.

Declarare ſi Principis non intellexiſſe iurib. partium præiudicare, quid operetur.nu.9. 257

Decimis conceſſis laico in feudum intelligitur tantum conceſſa commoditas decimandi, quæ eſt quid temporale. glo. 3. numero 6. 393

Decimæ conceſſæ laicis ante concilium Lateranen. laicales cenſentur.glo 3.nu.7. ibid.

Declinatoria non oppoſita ſi in primo actu reus copiam petat, an cenſeatur in iudicem conſentire.gl.1.nu.9. 418

Decretum, ſeu ſtatutum a quo non fuit in tempore reclamatum intelligitur vniuerſaliter receptum.nu.11. 23

Decreti ſubditos diſpoſitio procedit in reo ſeu debitore, non autē in actore.nu.15. ibid.

Decreto antiquo datur facultas conueniendi ob iuramentum debitorem, coram Excellen. Senatu non derogatur per nouum decretum.num.20. 26

Decretum quo datur facultas fieri per obſeruantiā contractus, non procedit pro reſciſſione illius.nu.2. ibid.

Decretum rempublicam procedit vbi recognitio, & tributorum ſolutio petitur, non ſi prætendatur rerum caducitas. nume.4. 43

Decretum ipſum an procedat in vna vel pluribus recognitionib. nume.2. 48

Decretum non procedit in recognitione homagij, vbi agitur de hominis ſtatu.nu.4. 48

Decretum ipſum non inſeruit Domino agenti ad caducitatem. nume.2. 51

Decretum licet iure, non procedit in emphyteuſi eccleſiæ. numero 3. 71

Decretum cenſus de quibus debitoribus intelligatur.numero 1. fol.86.

Decretum omnib. diſponens de ſolutione cenſuum conforme eſt iuri communi.nu.6. 91

Decretum Iolant intelligitur nedum de proprijs & ſimplicibus feudis, ſed etiam de mixtis.nu.3. 105

Decretum Blanchæ procedit in dote vera, & numerata. numero 1. 125

Decreti item quis intelligentia.nu.7. 133

Decretum quando in pleriſque eſt ſtricti iuris. numero primo. fol.179.

Quod locum habet in feudo pro ſe & hæredibus conceſſo. numero 3. 139

Nec in alijs feudis, a Principe non ſe mouentibus. nume. 10. ibidem.

Minuſque excuſat, quin oporteat ſucceſſorem, eſſe hæredem. numero 3. 143

Nec etiam procedit in alijs inueſtituris continentibus alia verba, etſi eundem haberent ſenſum nu.9. 144

Decretum quitationem, locum non habet in quitatione iurata. nume.25. 171

Locum habet in minore habente curatorem. numero 34. ibidem.

Ceſſat in maiore ann.25.nu.35. ibid.

Decretum malitijs locum habet in donationib. inter Patrem, & filium.nu.10. 179

Procedit in donatione, tam Partis, quam omnium bonorum. numero 11. ibid.

Decreto malitijs vtrum renunciari poſſit.nu.10. 185

Decreti ſenſus quatenus permiſit donationem vſque ad aureos quingentos.nu.5. 187

Decretum ex frequentib. non procedit in pacto promiſſionis vendendi.nu.10. 203

Decretum procedit in pacto prælationis, & ita cenſuit Senatus. numero 2. 204

Decretum vt iuramentum addat forum foro quomodo procedat. nume.1. 246

Decreti qualitas probanda.nu.9. 259

Decretum quo mandatur inquiri pro delictis intra Caſtellanias commiſſis excludit delicta alibi commiſſa. numero 5. fol.264.

Decretum nouum prohibens compoſitiones omnia delicta comprehendit.nu 5. 269

Decretum ipſum nouum non procedit lata ſententia. numero 6. ibidem.

Decretum in obſeruantia eſſe præſumitur nu.9. 297

Decreti correctio in dubio non præſumitur.nu.1. 315

Decretum de falſis locum non habet in patria Aſtenſi nume.17. fol. 284.

Decreta a prætoribus inter latinos latinæ interponi debebant, inter germanos germanis verbis.gl.8.nu.1. 374

Decreti ab interpoſitione in alienatione pignorum tutius eſt appellare, quam inde poſt rem iudicatam remedio. l. 2. C. de reſcinden. vend. experiri.gl.3.nu.25. 509

Decreti ab interpoſitione ſi non appelletur tranſit in rem iudicatam. gl.8.nu.2. 515

Decretum recipit interpretationem à iure communi. glo. 6. numero 2. 381

Decretum interponere ſuper actis executorialibus quis iudex debeat.glo.1.nu.4. 502

Decretum prohibens appellationem a ſententijs Senatus intelligitur de ſententijs validis non de inualidis. gl.2.num. 25. fol. 634.

Decretum prohibitiuum appellationis ab ipſis ſententijs limitatur, niſi nullitas ſit euidens, vel excipiendo. glo. 2. numero 26. 634

Decretum criminale diſponens de annotatione bonorum, ac confiſcatione, an intelligi debeat iuxta terminos. Auth. bona damnatorum. C. de bon. damnatorum. gloſſ. 12. numero 16. fol. 751.

Decreta antiqua noua non efficiuntur, ex præcepto obſeruationis eorundem.nu.2. 629

Deducitur verbum, & deductiones in iudicijs, quando fieri dicantur.gl.5.nu.1. 373

Defectus leuis non eſt attendendus.caſu 39.nu.9. 606

Defenſio capit actum iuriſdictionis, quæ pactis priuatorum non confertur.nu. 4. 540

Defenſio, quæ ſententiam ſequitur, non tollitur, ſed ex poſt facto reſeruatur.nu.4. 250

Defenſionibus reus directè, vel indirectè renunciare nequit, in quibus ſi deficiat, iudex ſupplere debet.274.numero 14. & 276.nu. 13.

Defenſionis ſuæ cauſa, ac rerum tutela etiam vicinos conuocare licet.nu.4. 339

Defenſio iure naturali competens nullo iure ciuili reſtringi poteſt.gl.4.nu.4. 533

Defenſiones ſuas ad faciendum, reus in criminalibus, an & quando admittatur, non obſtante concluſione in cauſa. glo. 2. nume. 4. 553

Defunctum ſine hærede deceſſiſſe, quando conſtare dicatur. glo. 13.num.5. 384

Dei contumelias qui non vlciſcitur Deus ipſe iniurias noſtras dimittit multas.gl.1.nu.1. 564

Delator an ad ſubſcribendam ſe delationi teneatur. gloſſ. 4. numero 1. 545

Delator multifariam dicitur, & cur ita.nu.3. ibid.

Delator eadem pœna qua accuſator calumnioſus teneatur ſi voluntarius.nu.4. ibid.

Et quid ſi neceſſarius delator ſit.nu.5. ibid.

Delegata iuriſdictio dicitur extraordinaria, & odioſa. glo.9.numero 5. 371

Delegati iuriſdictio à reſcripto Principis pendet. glo.10.num.1. ibidem.

Ante cuius præſentationem nec excelſo, aut Illuſtri cuiquam ſe delegatum aſſerenti creditur.nu.2. ibid.

Delegatus dicitur iudex extraordinarius.nu.16. 250

I N D E X.

Delere, abolere, lacerare quid ſit nu.9. 153

Delictum, crimen, & offenſa quomodo differant. 264

Delictum impunibile ſtatuto non continetur de delictis puniendis diſponente nu.3. 269

Delinquens in officio ſibi concredito magis delinquit, quã alius extraneus nu.6. 279

Delictum fuiſſe commiſſum conſtare debet, antequam ad inquirendum procedatur nu.9. 282

Delicta commiſſa in vijs & fluminibus publi. puniri poſſunt à Domino loci de iuriſdictione inueſtito. numero 26. folio 333.

Delictum commiſſum fuiſſe apparere debet prius quam ad torturam procedatur sub nu 12. 533

Niſi tale eſſet vt poſt commiſſum nullum remaneret veſtigiũ. nume.13. ibid.

Et alias quale delictum eſſe oporteat nu.15. ibid.

Delicta publica, atrocia, & grauis momenti cur dicantur, & quæ ſint. glo.6.nu.5. 529

Delictum aggrauans qualitas probanda eſt, alias reus abſoluendus glo.2.nu.6. 567

Delicti ſcientia probata in iudice de negligentia conuincitur ſi intra tempus requiſitum, quod facere tenebatur non fecerit. glo.1.nu.5. 530

Delicto capto coram iudice à quo & conſumato coram iudice appellationis, vterque index procedere poteſt, niſi vnus ab altero praueniatur. gl.1.nu 16. 490

Delictorum publicorum cauſas criminales Senatus, etiam in prima cognitione retinere poteſt. gl.6.nu.1. 555

Delinquens captus ſtatim in carceribus iudicis qui capturam commiſit mancipandus, & cuſtodi committendus glo.3.numero 1. 547

Delinquentem captum ſtatim ſpoliant nunij Bononienſes. gl.6. nume.1. 541

Delinquendo quis dicitur cum fiſco quaſi contrahere numero 4. fol.755.

Denegatio admiſſionis appellationis, præſtat delinquendi occaſionem nu.65. 643

Denuncianda litis venditori etiam ſcienti, ab emptore. glo.1 numero 4. 415

Denunciandæ litis cauſa dilatio quaſi quadam exceptio dilatoria ante litem conteſtatam petenda. gl.2.nu.1. 415

Denunciata lite autori qui compareat, ac litem in ſe ſuſcipiat, reus amplius comparere non tenetur. gl.2.nu.2. 415

Et quid ſi actor nolit a reo diſcedere nu.3. ibid.

Et diſtinguitur nu.4. ibid.

Denuncians litem auctori, quid agere debeat. glo.3.nu.4. & numero 7. 416

Denunciatio litis motæ domino auctori, non illius procuratori facienda. glo.1 nu 9. 415

Denunciatio litis auctori, quando non neceſſaria, ſed ſufficiat ſcientia litis motæ. gl.3.nu.8. 416

Denunciatio litis in quacunque parte iudicij, aut etiam in cauſa appellationis, quando fieri poſſit nu.9. ibid.

Denunciatio litis auctori ſuo ſolo, & non auctori auctoris facienda. gl.3.nu.1. 416

Et quando contra auctorem auctoris ſui venditoris emptor agere poſſit. ibid.

Depoſitum faciendum in tot libris ſeu florenis non extantibus, in quibus pecunijs fieri poſſit. caſu 13.nu.1. 599

Depoſitum decimæ partis litis neceſſarium eſt, vt admittatur ſupplicatio propoſitionis erroris, & alterius ciuilis niſi iudicauerit Senatus in prima inſtantia, a quo onere depoſiti Princeps eximere poteſt. glo.2.nu.39. 634

Deportatio ſpecies exilij atrociſſima, & quid à relegatione differat. gl.12.nu.3. 751

Deportationis pœna, inter capitales connumeratur, cuius loco arbitraria ſucceſſit nu.8. 284

Derogatio horum decretorum, ad contrarietatia tantum in alijs extrauagantia, reſtringitur gl.12.nu.1. 372

Deſcriptio ciborum, vt vicini generali prouideatur ad conſeruationem vbertatis nec. ſſaria. gl.3.nu.6. 730

Deſcriptio & conſignatio victualium debet eſſe fidelis ac neceſſaria. gl.3.nu.9. 730

Deſcriptio fructuum indiſtincte admittitur, vt inde certa ferri poſſit ſententia. gl.3.nu.3. 730

Maxime ſi petatur ad probandum, non ad incorporandum. numero 4. ibid.

Deſcriptio huiuſmodi immunis eſt ab onere expenſarum. numero 11. ibid.

Deſcriptio quidam loco illius ſucceſſit, ne interim bona occultentur. gl.12.nu.10. 751

Deſcriptio, quæ reproba, quæ permiſſa. glo. ſecunda numero 1. fol.729.

Deſcriptio rerum regulariter permittitur, ſequeſtratio prohibetur, niſi aliquibus caſibus. gl.3 nu.1. 730

Deſcriptio ſeu conſignatio omnium fieri debet quæ ſunt in poteſtate conſignantis, & ſi propria non ſint. glo.3. numero 10. fol 730.

Deſcriptio ſuppellectilis difficilius conceditur, totu reſidet in arbitrio iudicis nu 5. ibid.

Deſiſtere à lite quis dicatur? nu.2. 245

Deſiſtere in malam, differre in bonam partem ſonat. numero 3. ibidem.

Detentio ſapit actum iuriſdictionis, quæ pactis priuatorum non confertur. gl.4.nu.4. 542

Deteriorationem monetæ factam aſſerens probare debet. caſu 48.nume.11. 613

Et modus id probandi remiſſiuè nu.12. ibid.

Deuolutio cauſarum ab inferiore iudice negligente ad ſuperiorem fit ipſo iure, & an mora purgari poſſit. glo. 1. numero 19. & 20. 530

Detentus propter infractionem ſaluaguardiæ, an & quando mediante cautione ſit relaxandus nu.7. 342

Dictio dummodo continuatiua, & aduerſatiua eſt. nume.7.22. fol.26.

Dictio forte indicat cauſam cui adijcitur non eſſe finalem. numero 3. 86

Dictio quinimo eſt augmentatiua, ampliatiua, & implicatiua. nu. 5.8. 133

Dictio alias quomodo intelligatur nu.5. 153

Dictio ſic ſatis conditionem nu.1. 51

Dictio ſimpliciter, denotat omnem ſimilitudinem cum præcedentib. nu.7. 188

Dictio ſaltem eſt diminutiua, & ſubſidiaria nu.3. 236

Dictio poſtea denotat temporis interuallum nu.7. ibid.

Dictio ex, & de, denotant cauſam immediatam. glo.3.nume.47. fol.665.

Dictio, nunc, bona futura a donatione excludit. glo.2.nume.36. fol.665.

Dies citationis factæ an computetur in termino. glo.3. nume.1. fol.386.

Dies & hora comparendi reo citato, an in citatione exprimi debeat. gl.4.nu.1. 380

Et quis in dubio intelligi debeat nu.6. ibid.

Dies termini ad comparendum ſi feriatus ſit quando comparere citatus debeat. gl.2.nu.1. 386

Diffamans ius habere vſi aliquam cogitur agere, etſi nolle. numero 6. 702

Dignitas ab Imperatore emanat, ac ab alijs Principib. iura imperij obtinentibus in proœm. glo.2 nu.4. 5

Dignitas attenditur, non proprij nominis expreſſio in reſpicientibus dignitatem nu.5. 5

Dignitatem habere dicitur, qui alicui villæ, aut caſtro præeſt. nume.11. 149

Dilatio ad denunciandam litem authori, qui præſens ſit, non conceditur emptori. glo.1.nu.7. 415

Dilatio ad examinandum teſtes in longinquis, in iudicis arbitrio eſt. gl.12.nu.1. 437

Si longior calumnioſe petatur mulctabit petentem, & abſentiã teſtium allegantem nu.3. ibid.

Et quæ obſeruanda ad probandam calumniæ ſuſpicionem. numero 4. ibid.

Dilatio quinque dierum ad reſpondendum, aut alium actum faciendum in indicto intelligitur peremptoria ipſo iure. glo. 2. num. 1. 470
Dilatio nona impedito, & qui ſcripturas ad ſuam cauſam facientes conſequi non potuit, quando, & quibus concurrentibus largienda. glo. 14. nu. 1. 437
Dilatio omnis ad probandum peremptoria eſt etiam ſi non dicatur. nu. 2. ibi.
Dilatione in prima diligentiam quem adhibuiſſe ad probandum & ad alia requiſita, quomodo probabitur. numero tertio. ibidem.
Dilatione longiore ob abſentiam teſtium pendente, quando, & quomodo procedi poſſis ad ſententiam. gloſ. 13. nume. primo. 437
Dilationes breues concedi debent quando inſtantiæ tempus breue eſt. glo. 11. nu. 5. 549
Dilationem tertiam ſi iudex largiatur pars poterit appellare. gl. 3. num. 3. 420
Dilationes plures dari poſſunt in conſiſtorio Principis. gloſ. 7. num. 3. 435
Dilationum terminus iudici arbitrarius aliqua adhibita cauſæ cognitione. glo. 4. nu. 1. 420
Diligentia ſua nemini debet eſſe damnoſa, ſed vtilis, ac fructuoſa. glo. 9. num. 31. 523
Diminutio, vel augumentum monetarum magnarum cedit onerí, vel commodo creditoris, quādo pactum fuit, vt tot eædem ſpecies numeratæ reſtituantur. caſu 15. nu. 2. 598
Diminutio valoris extrinſeca aurei cedit damno creditoris. 150. nu. 82. 83.
Diſpoſitio, ſeu pactum ſucceſſionis incertum, aut nullum eſt, aut ſecundum iuris diſpoſitionem interpretandum. numero. 18. 52
Diſpoſitio l. ſi quis maior. C. de tranſactionibus, quomodo practicetur in patria Pedemontana. 236. 112. & 240. 5.
Diſpoſitio. l. de ys. ff. de tranſacto. non procedit contra tertium emptorem bonorum ſubiectorum fideicommiſſo. 14. ibidem.
Diſpoſitionis tempus attendendum an ſit ad ſciendum quid, quale, & quantum debeatur, quando de diſpoſitione hominis agitur. caſu 40. nu. 4. 608
Diuerſitatis ratio facit, vt reſtringatur ſtatuti diſpoſitio. glo. 13. num. 6. 465
Diuerſitas rationis præſumitur ex diuerſitate perſonarum. glo. 10. num. 18. 746
Diuinare nemo tenetur. caſu 48. nu. 17. 613
Diuiſio libri in tres partes. glo. 1. nu. 1. 527
Diuitis ad capiturum non ſumptis prius informationibus procedi citra iniuriam non poteſt. gl. 5. nu. 4. 545
Doctores prudentes, & Aduocati raro litigant exemplo piſtoris panem immittentis in furnum, & nunquam ſe. in præf. num. 25. 625
Dolus, & malitia idem. glo. 14. nu. 1. 465
Dolus non eſt niſi voluntas præceſſerit. nu. 2. ibid.
Dolus malus in dubio non præſumitur, & omnis iuſta cauſa ab eo excuſat. glo. 4. nu. 8. 541
Dolo, & conſulto, qui factum aliquid fuiſſe proponit illud probare tenetur. glo. 2. num. 7. 567
Dolus præſumit in minore, qui aſſeruit plures annos agere quā haberet. glo. 1. nu. 27. 648
Dolus reſultans re ipſa ex enormi læſione, & ex propoſito an æquiparantur. glo. 1. nu. 35. 648
Maxime ſi alienatio fiat de re particulari cuius valor facilius fieri potuit. ibid. nu. 36.
Reprobatur opinio Rol. à Val. conſi. 60. volum. 4. ibidem nume. 37.
Dolus præſumptus futurus, an remitti poſſit? ibid. nu. 13.
Dolus præſumptus ille eſt, qui in non faciendo conſiſtit. ibidem num. 14.
Domini Longubardiæ erant in poſſeſſione, ſeu quaſi verbi, & facti vtendi plenitudine poteſtatis in proœm. gloſ. 3. nume. 19. 8
Domini in locis ſibi infeudatis an iudicentes eſſe poſſint? nume. 2. 3. 20
Domini qui dicantur? nu. 8. 1 29
Domini appellatione venit, qui merum, & mixtum imperium habet. ibid. nu. 2. 29
Domini ipſi an teſtando priuilegio militari fruantur? ibidem nume. 3. 29
Domini appellatione is etiam venit, qui vel minimæ partis eſt particeps. ibid. nu. 4. 29
Dominus directus quis ſit, quis vtilis. ſ. nu. 5. & 6. 29
Dominus directus poteſt interrogare emphyteutam, vel vaſſallum, an eius ſit vaſſallus, vel emphyteuta. numero 10. 3. 32
Dominus deſignare debet rē in emphyteuta de qua interrogat. ibid. num. 4.
Domini ſubditi fidelitatem præſtantibus, quid promittere debeant. nu. 17. 38
Dominus vtilis non dicitur, niſi inueſtitus. pag. 43. nu. 2.
Dominus non ſuccedit in dotibus mulieris decedentis ſine liberis. nu. 26. 52
Dominus non ſuccedit pupillo. 28. 52
Dominus non ſuccedit in nominibus debitorum, quid in mobilibus. num. 30. 52
Dominus cenſum non tenetur ſupra vno tenemento debitum à pluribus exigere. 58. nu. 8.
Dominus poteſt res emphyteuticas, vel feudales ab ea conditione liberare. 59. 2
Dominus directus non agit ad caducitatem, niſi legitime conſtet de monitione, conſtare quando dicatur. 78. 4
Domini habentes iuriſdictionem, quanto tempore præſcribant immunitatem ab oneribus: & quæ requirantur? 79. 12.
Domini tenentur contribuere ad ratam bonorum allodialium ad collectam impoſitam pro expenſis litis contra eos. 79. nume. 16.
Dominus tempore neceſſitatis poteſt prohibere euictionem annonæ. 87. 5.
Dominus ſuccedens in feudo ratione agnationis finitæ debita vaſſalli ſoluere non tenetur. 133. 3.
Dominus alicuius loci propriè vocatur, qui inſolidum dominus eſt. 1. 150.
Dominus ſuperior debet cuſtodire claues, & ſcripturas caſtri. ibid. nu. 3.
Dominus loci vbi plures ſunt, intelligitur ſenior, præſes, ſenator, vel curialis. ibid. nu. 4.
Domini terrarum cogere poſſunt ad edendum libros rationum vſurarios. 291. 7.
Dominus non cenſetur in ſuum officialem eam authoritatem contuliſſe, qua ipſe non vteretur. 311. nu. 2.
Domini Caſtrorum pœnas pecuniarias, ac bona ſubditorum ipſis adiudicata remittere poſſunt. ibid. nu. 6.
Domini de mero, & mixto imperio inueſtiti iura non habent fiſcalia. 319. num. 2.
Domini procuratorem fiſcalem pro mero, & mixto imperio, & ab dependentibus conſtituere poſſunt. ibidem numero 4. 5.
Dominium vtile quotuplex ſit. 29. nu. 9. 10.
Dominium directum probatur, ex anteriore recognitione, ſi eidem domino à duobus recognita ſit. 59. nu. 3.
Dominium directum non probatur apertione, ſed reſeruatione venditoris. 36. nu. 12.
Dominus fundi poteſt prohibere, ne quis venandi cauſa fundum ingrediatur. 327. 7.
Dominus loci, an de cauſis ſubditorum, cuius loci, in altero, eius loci poſſit cognoſcere, & qualiter. 329. 5.
Domini locorum præſidibus æquiparantur, & ſunt iudices ordinarij vice ſuperioris. 330. 8.
Dominus in terris ſuis piſcari, in publicis fluminibus vetare nequit, & quid in Principe. 331. 2.
Domini, vel Ciuitates, merum, & mixtum imperium habentes, ex priuilegio, vel cōſuetudine, fluminū, quoq; prout, & reliq

eorum

eorum territorij dominium habere intelliguntur .fol. 333. nume.20.

Dominus procedens de facto habetur loco priuati, & ei ſicut officiali reſiſti poteſt.341.num.15.

Dominium, verbum latum, & in quacunque ſuperioritate eius ſignificatio ſaluatur.glo.3.nu.1. 562

Vbi ſimpliciter de dominio mentio ſit de directo intelligitur.nume. 2. ibid.

Dominus vaſſallum monere, vt de iudice non ſuſpecto partibus prouideat ſine alicuius nominatione, poteſt. glo. 9. nume. 3. 473

Domus vnicuique refugium eſt, & in ea pro ciuili cauſa nemo citari debet glo.5.num. 9. 380

Domum in alienam inuito domino, non eſt licitus ingreſſus pro ciuili debito glo.1.nu.16. 502

Donatio facta per patrem filio, in præmium emancipationis dicitur ſimplex.179.nu. 12.

Donatio ipſa corruit ſi improbetur emancipatio.ibid.nu. 14.

Donatio conditionalis, an egeat inſinuatione.ibid. nu. 15.

Donatio facta eccleſiæ ſubſiſtit ſine ſolemnitate ſtatuti, ibidem num 16.

Donatio non obſtante aliqua bonorum retentio, aut reſeruatione vſusfructus, Decreto ſubijcitur.182.nu.1.

Donatio coram Iudice, vel vice Iudice facta, etiam pro bonis extra territorium ſitis non eget inſinuatione. ibi. nu.4.

Donatio remuneratoria propriè donatio non eſt, niſi contineat clauſulam purè, & libere.187.nu.1.

Donator, qui vult repetere bona donata, contra formam Decreti inſtrumentum fateri non debet.185.nu. 8.

Donatio poteſt teſtibus probari, vbi inſtrumentum non probat. ibid.num. 9.

Donatio minorum xxv.annis quinque teſtes requirit. 223. nume.1.

Donans omnia bona ſua reſeruato ſibi vſufructu non tenetur cauere de vtendo, ac fruendo arbitrio boni viri . gloſſ. 3. nume. 32. 665

Donatio à Principe facta inſinuatione non eget . glo. prima nume. 8. 704.

Donatio de omnibus bonis, & quibuſcunque bonis intelliguntur de bonis ſuis, & non de bonis alteri reſtituendis . glo. 3. nume. 27. 665

Donatio eſt contractus ſtricti iuris.glo. 3.nu.28. 665

Donatio extra territorium facta non comprehenditur conſtitutione de regiſtratione inſtrumentorum . glo. 1. nume. 15. 704.

Donatio nõ eſt large interpretanda ſi verborum ſenſus non contineat.glo.3. nu. 44. 665

Donatio omnium bonorum cum reſeruatione vſusfructus, & ſumma pecuniarum, de quibus donator poſſit diſponere extenditur ad futura, ſed contra.glo.3.nu.18. 665

Donatio omnium bonorum ſi pro hæreditate accipiatur comprehendit futura alias ſecus.ibid.nu. 40.

Non obſtante quauis verborum ſignificatione.nu. 41.

Donatio poſt mortem donatoris collata futura bona comprehendit, ſed contra nu.51.glo 3.nu.21. 665

Donationis contractus plenè, & largè interpretandus . gloſſ. 3. num. 16. 665

Maximè ſi coniunctio facta ſit.ibid. nu. 17.

Mentio mortis, vel defectus liberorum non extendit donationẽ ad futura.glo.3.nu. 51. 665

Dotis conſtitutio ſuper feudis de iure inualida, niſi feudum ſit mulieris, quæ ſibi dotem conſtituat.fol.99.nu. 17.

Dos congrua ſuper feudis quanta eſſe debeat, iudicis arbitrio remittitur.101.nu. 8.

Dos conteſtata an priuilegia dotis habeat.125.nu. 1.

Dotium reſtitutio, quæ totum quaſi feudum abſorbet, an agnato præiudicet, & quando 125.num.6.

Dotium collatio in ſuo Decreto comprehenditur. ibidem nume. 7.

Dos dicitur cauſa pia, ſiue pauperi, ſiue diuiti detur.fol. 346. num.14.

Dotes ſemper reſtituere oportet cum melioramento . caſu 5. nume. 3. 596

Dotes an ſemper cum melioramento antiquæ moneta reſtitui debeant.caſu 50.num. 1. 616

Et quid in dotibus conſtitutis tantum, & in qua moneta poſtea ſoluenda ſint.nu.2. ibid.

Dote centum florenorum auri ſoluta, quo tempore valebat quilibet libras tres cum dimidia, & tempore reſtitutionis libras quatuor, & ſolidos 15 ad quam rationem ſolutio admittenda.caſu 50.nu. 3. ibid.

Dotis promiſſio ſoluenda de moneta currente tempore ſolutionis, ſeu promiſſionis, mariti erit electio. caſu 50. numer. 4 ibidem.

Dote in tot florenis, vel aureis ad rationem trium librarum pro ſingulis ſoluta, quomodo reſtitui debeat, & diuerſi caſus, & variæ Doctorum opiniones circa reſtitutionem dotis recẽſentur vſque ad fi.caſu 50.nu. 9. 616

Dotis receptæ confeſſione præcedente, & promiſſione ſoluendi eam ſtatim ſubſequente per diuerſa inſtrumenta, cuius temporis, contractus ne, vel ſolutionis, in reſtitutione ratio habenda ſit.caſu 50.nu.11. ibid.

Pro dotibus in dubio reſpondendum.caſu 50.nu.6. ibid.

Dos congrua, & competens eſt, quæ legitimæ commenſuratur glo.2.nu. 12. 657

Dos filiæ conſtitutæ poteſt per patrem diminui diminutis ſuis facultatibus glo 2. nu. 11. 657

Dote reſtituta, & per mulierem ſoluto matrimonio recepta, ſi de illa contrahat, licebit illi contrarium iuramento firmare glo.5.nu. 14. 676

Ducati 20. ſi pro centum libris fuerunt numerati, vel aurei centum pro mille florenis, & tempore reſtitutionis ducati 16. libras illas centum, vel aureis 80 florenos mille efficiant, vtrũ hos ſoluere ſufficiat. caſu 5.nu. 1. 596

Dux, Marchio, Comes qui dicantur.fol.5.nu.7.

Dux Sabaudiæ Illuſtriſſimus, & Sereniſſ. in proœm glo. 1. fol. 2. num.21

Ducis, Marchionis, Comitis nuncupatio tennis, ſi qualitas regiminis, & magnitudo poteſtatis non correſpondeat . ibid. num. 11.

Ducalis dignitas Regalis eſt, quæ in poſteros continuatur.fol. 5. num. 1. 2.

Dux quis præferatur.ibid. nu.37.

Dux de iure, vel de facto, neminem cognoſcens poteſt mandare facias ſic, & alius inferior iura imperij non habens facias iuſtitiam.fol.8.nu. 10.

Dux non habens regalia, vel iura Imperij iuri poſitiuo derogare nequit.ibid. nu. 22. 24

Dux qui Ducatum habet in officium, & in feudum ſtatuendi ius habet ad inſtar præſidia.ibid. nu. 23.

Duciſſa Sabaudiæ tutorio nomine habet poteſtatem legis condendæ.99.num.7.

Dubium id dicitur de quo ſapientes dubitant . numer. 18. 645.

Dubium non quod caſu legis deciditur, & quibus caſibus, à legis diſpoſitione recedi poſſit . Clarum, & dicitur, quod vel conſuetudine.nu. 2. aut communi DD. opinione.nume. 3. pro qua ſufficit Doct. authoritas.num. 4.18. 642

Dubium non eſt, quod habet deciſionem Senatus, vel Rotæ . nume. 5. 642

Dubia plura ratione dubitationis pro claris habita sũt. In re dubia vbi maior neceſſitas.nu.21. vſque ad 58. 683

Practica dandi dubia aduocatis reſoluenda. nu. 19. eod.

In rebus dubijs ſalubrè eſt iudicem habere fauorabilem nõ claudicantem nu. 11. 643

Recurrique ad Deum, qui præſtet lumen intellectus, ac confeſſione ſuam purgare conſcientiam nu. 13. eod.

In rebus dubijs textus ſunt diligenter conſiderandi, ac ea eligi opinio, quæ magis conſcientiæ ſatisfacit. num. 12. eod.

E

Ebrietas dolum in delinquente tollit, ac culpam reſpectu criminis non reſpectu vitij temulentiæ. glo. 3. nu. 24. 565
Ebrius blaſphemans, an excuſandus a pœnit. glo. 3. nu. 23. 565
Eccleſia pro bonis in eam tranſlatis poſt taxus impoſitionem, ad taxum tenetur. fol. 79 nu. 21.
Eccleſia capax feudi, vel emphyteuſis an ſit. 112. nu. 13.
Eccleſia an dicatur perſona potentior. glo. ſecunda numero 35. fol. 696.
Eccleſia quibus caſib. a viarum refectione excuſetur. 272. numero 15.
Eccleſiæ immunitas reum a pœna corporali ſolum liberat. glo. 3. nume. 12. 498
Eccleſia vt reparentur, & non deficiatur in diuinis officijs, cum participatione prælatorum princeps curare ſolicitus eſt, glo. 7. nu. 2. 537
Eccleſiaſtici iudices quando adiri nequeant a laicis ſubditis domino temporali. gl. 3. nu. 27. 393
Edere qui tenẽtur, quot, & quibus modis ad id compelli poſſint. gl. 2. nu. 43. & ſeq. 455
Edictum pœnale contra teſtes, qui aliquid ſciuerint, vt compareãt ad deponendum an valeat. 275. nu. 6.
Edicti publice promulgati præſumitur ſcientia. 696. nu. 13.
Editionem libri mercatoris petens an illum producere & approbare ipſemet videatur. glo. ſecunda numero 17. & numero 21. 455
Editio iurium eorum duntaxat, quæ ad cauſam pertinent facienda. glo. 2. nu. 29. 455
Editio fit in ſubſidium alijs deficientibus probationibus. glo. 2. nume. 45. ibid.
Editio iurium ſumptibus illius facienda, qui edere tenetur. glo. 3. num. 6. 416
Elemoſinam quis facere cogitur tempore cariſtiæ. fol. 749. numero 6.
Emancipatio iurata ſine Principis decreto, eſt inualida ita cenſuit Excell. Senatus. 179. nu. 13.
Emergentes quæſtiones in inſtantia appellationis non retardant curſum cauſæ in meritis, nec excuſant deſertionem. glo. 7. numero 1. 488
Emologatio metu pœnæ facta inualida. 268. nu. 15.
Emolumentorum ſigilli, ſcripturarum, pœnarum contumacialium aliarumque rerum ſimilium in taxa, quæ ratio habenda, & quibus in ſententijs. gl. 13. nu. 1. 379. 543
Emolumentum pœnæ conſtitutionis de regiſtratione inſtrumentorum cui applicatur. gl. 2. nu. 16. fol. 708.
Emphyteutica conceſſio non confert dignitatẽ, nec nobilitat decipientem. fol. 29. nu. 7.
Emphyteutica conceſſio, probat quem eſſe emphyteutam. 32. nume. 2.
Emphyteutica res alienata, tanquam propria, & allodialis cadit in commiſſum. 36. nu. 9.
Emphyteuta licet res emphyteuticas, in albergamentum tradere. 40. num. 5.
Emphyteutica res irrequiſito Domino, pignori ſubijci, & pignori tradi poteſt. 41. nu. 3.
Emphyteuta ſeu vaſſallus, varijs modis excuſatur, ab exhibitione titulorum, & quid iudicauerit Excellen. Senatus, & an Dominus teneatur requirente vaſſallo fines feudi deſignare. 46. num. 17. 20.
Emphyteuta tenetur titulum edere. ibid. nu. 12.
Emphyteuſis Domini ſecularis, etiam ſi ſit alicuius Baronis priuati dicitur. 52. nu. 12.
Emphyteuta lite pendente inter duos contendentes de directo Dominio, in pace dimittendus eſt. 59. nu. 2.
Emphyteuta Eccleſiæ Principis, & priuati ob non ſolutum canonem, intra quę tempora cadat. 71. nu. 1. 2.
Quid ſi iurauit. ibid. nu. 5.
Et an præiudicet ſucceſſorib. ibid. 5.
Quid ſi Principis decreto, vel reſcripto remiſſa ſit caducitas. 71. nu. 8. 9.
Emphyteuta diuerſi fori, non cogitur accedere ad domicilium domini pro ſolutione cenſus. 73. nu. 9.
Secus pro inueſtitura obtinenda. ibid. num. 11.
Emphyteuta, qui negauit rem eſſe emphyteuticam conuictus de mendacio beneficio Decreti non fruitur. 78. nu. 2.
Emphyteuta onera ſoluere tenetur, & quid in emphyteutis eccleſiæ iudicauerit Excell. Senatus. 79. num. 26.
Emphyteuta facta denunciatione Domino, poteſt etiam lapſo anno die denunciationis illam vendere. fol. 702. numero 9.
Ementes annonam, vt dicitur in groſſo, vt minutatim carius vendat, an plecti aliqua pœna poſſint. fol. 738. numero 11.
Emptione ipſius annonæ grauari non debet aliquod genus perſonarum tantum, ſed omnes æqualiter, & quid cenſuerit Senatus in cauſa Communitatis Niciæ, ac Piſtorum. glo. 6. nume. 23. 738
Emptor etiam qui retrouendere promiſit, non cogitur eodem pretio retrouendere ſi non conuenit. 190. nu. 68.
Emptione prohibita cenſetur etiam prohibita venditio. glo. 3. num 13. 393
Emptione facta pretio mille ſcutorum de florenis octo pro ſingulo, numeratorum in duplis, vel aureis, aut monetis argenteis magnis, cum promiſſione retrouendendi eodem pretio ſcutorum, de florenis octo, & extrinſecus creuerint illæ ſpecies tempore reemptionis, quomodo ſolutio facienda, per diſcurſum. caſ. 48. num. 1. 612
Emptor pro meliorumentis conſequendis contra euincentes ſolam habet retentionem. glo. 9. nu. 12. 523
Emptor rei ſibi per prius hypothecatæ, poteſt vti iure primæuo hypothecæ, ſi ab alijs moleſtetur. glo. 1. nu. 30. 503
Emptor non tenetur ſtare colono, vel inquilino. glo. quinta numero 6. 513
Emptor ciuilis mouetur ſuper re empta, an poſſit bonum fidem agnoſcere, & dimittere rem, non expectata ſententia, & poſtea de euictione agere. glo. 3. nu. 13. 416
Emptor venditori litem denunciare tenetur. glo. prima numero 1. 415
Laudatio auctoris, & laudare auctorem quid ſit. ibid.
Emptorem ad cridas non poſſe inquietari ſtatutum diſponens locum non habet in dote. glo. 1. nu. 10. 558
Emptor cenſus annui redimibilis pro ſumma eadem in eiſdem ſpeciebus numeratis ſoluenda ſi creuit ea pecuniæ ſpecies, an teneatur recipere minores in quantitate, quam numeraueris à debitore redimente. caſu 39. nu. 1. 606
Debitoris, & creditoris rationes adducuntur. numero ſecundo, & 3. ibid.
Iudicatum in Senatu Pariſienſi pro emptore, ſeu creditore rationibus, vt num. 4. ibid.
Et quid in contractu ſocietatis. nu. 5. ibid.
Epiſcopos duos vni Ciuitati an Pontifex dare poſſit. glo. 8. nume. 4. 378
Epiſcopus an habere poſſit procuratorem fiſcalem. 315. nu. 3.
Epiſtola, quid continere debeat, & qua forma concipi, vt authentica dicatur. fol. 2. nu. 8.
error excuſatur, qui ab probabile dubium iuris cenſetur proceſſiſſe. nu. 58. 648
error expreſſus ille eſt, qui ex verbis colligitur. gl. 2. nu. 52. 634
Error in iure, & error in facto in proceſſu quomodo contingere poſſit. glo. 2. nu. 49. 634
errore iudicatum propriè dici nequit iudicatum. gl. 2. n. 43. 634
errores exprimi debent, ac in ipſo proceſſu elici. glo. 2. nu. 44. 634
Quando dicatur erratum in facto glo. 2. nu. 46. 634
Veriſimile non eſt tot patres in iure erraſſe. glo. 2. numero 20. eod.
Eſſe, & non apparere, & non eſſe, paria ſunt. glo. 8. nu. 4. 452
Euicta res dicitur ſi à poſſeſſore ablata ſit. glo. 3. nu. 18. 416
Euictioni obligatus litis expenſas reſtituere tenetur etiamſi emptor obtinuerit in cauſa, & etiam expenſarum condemnationem. glo. 1. nu. 5. 415
Idem ſi emptori qui obtinuit, malè fuiſſent taxatæ. nu. 6. ibid.

I N D E X.

Euictioni,an præiudicet acquiſitor qui alium compulit ad agendum glo.3.num.7. fol.702

Vir an teneatur de euictione pro alienatione feudi dotalis glo. 4.num.25. 673.

Euocatio cauſarum ad principem ſpectat, item ad ipſorum iudices ac dominos, & barones locorum. 252.2.

Euocatio cauſarum odioſa.ibid.num. 3.

Exactorem oportet dominos conſtituere, vbi plures ſunt ad recipiendum tributu. 58.7.

Exactores pœnarum fiſcalium, commiſſionem, & breue eius, quod exigi debet habere debent.glo. 1.nu. 1. 542

Exactores pœnarum pro mercede ſcripturarum ſi qua in exigendo fiant, quid accipere prohibentur.glo.2.num. 1. 542

Exactoris liber alias quinternettus, ipſius intentionem contra in eo deſcriptum probat.glo.5.num.6. 520

Exactor librum cuilibet cuius intereſt petenti edere tenetur. glo.5.num. 7. 520

Exceptionis appellatione, venit peremptoria. nume. 214.numer.3.

Exceptio ſolutionis, quitationis, falſitatis pacti de non petendo, nouationis, compenſationis retardunt inſtrumenti exequutionem. 214.1.

Exceptio excuſſionis, vbi opponitur ſtatim ſunt ligatæ manus iudicis, ne in principali cauſa procedat.glo.11.nu.1. 402

Exceptio incompetentiæ ſi per ignorantiam facti in principio litis non ſit oppoſita, acta tamen retrogeſta non infirmantur. glo.3.num.1. 404

Exceptionem dilatoriam, qui propoſuit ſi ſuccumbat, an ſtatim in expenſis condemnari debeat, vel expectari finis litis. glo.4.num.2. ibid.

Exceptio declinatoria multiplex . glo.1.nu.4. 403

Quando opponenda.num.6. ibid.

Exceptione declinatoria oppoſita non admiſſa ſi appelletur, non retardatur proceſſus in meritis glo.2.nu. 1. 404

Exceptiones dilatorias poteſt princeps auferre.nu.2. ibid.

Exceptio declinatoria tribunalis non admittitur niſi clarè ſpecificetur ratio incompetentiæ.glo.1.nu. 5. 403

Exceptiones in ſpecie non in genere opponendæ.nu. 2. ibid.

Exceptio dominij an admittatur cum agitur poſſeſſorio, & quando.glo.12.num.5. 403

Exceptio iudicij vniuerſalis concurrentis cum particulari, quarem.ſiuè glo.10.nu.1. 402

Exceptio iuriſiurandi, quam vim habeat, eſt litis finita, & proceſſum impedit.glo.6.nu. 1. 402

Exceptio declarat ſenſum regulæ,& pœna antecedentis.glo.10. num.3. 374

Exceptio incompetentiæ, vel ſuſpecti iudicis eſt dilatoria.glo.2. num.4. 401

Exceptio procuratoris eſt dilatoria.glo.3.nu: 1. 401

Exceptio præſcriptionis par rei iudicatæ, ante & poſt litem conteſtatam opponitur.glo.8.nu.1. 402

Exceptiones quibus concluditur actionem non competere, ſunt, ſolutionis, acceptilationis, & rei finitæ ſimiles, quæ ſunt rei iudicatæ.glo.8.nu.2. ibid.

Exceptio rei iudicatæ ante litem conteſtatam, & poſt opponi poteſt.glo.5.nu.1. 402

Et quæ requirantur, vt illi locus ſit.num. 2. ibid.

Exceptio tranſactionis eſt litis finitæ.glo.7.nu.2. ibid.

Exceptiones dilatoriæ, quæ ſint.glo. 2.nu. 1. 401

Sunt duplicis generis, alia mera dilatoria, alia iudicij declinatoriæ.num. 2. ibid.

Quando opponendæ.nu. 3. ibid.

Exceptionum propoſitarum terminus non currit niſi à die admiſſionis ipſarum ad probandum.glo 13. nu. 1. 403

Exceptionem peremptoriam proponens, quando probare illam debeat.glo.13.num.2. ibid.

Illius cognitio poſt litem conteſtatam reſeruanda nu. 3. ibid.

Exceptionis dilatoriæ cognitio ſi ante litem conteſtatam propoſita reſeruata fuerit, poſt conteſtatam litem definiri poterit. glo.13.num.4. ibid.

Et quem effectum huiuſmodi reſeruatio pariat. num. 5. ibid.

Exceptio, quando altiorem indaginem requirere dicatur remiſſiuè.glo.13.nu. 6. ibid.

Exceſſus augmenti dotalis ſuper feudis non comprehenditur decreto. 123.16.

Excommunicati omni iuris ſubſidio carent. 215.nu.1.

Excubiarum ius in emptorem caſtri tranſit.pag. 145.5.

Excuſſio rationum in ſolle inualida eſt. 164.5.

Excuſſio fieri non ſolum debet in bonis condemnati, ſed etiam ſi mortuus ſit, in ipſius hæredis bonis priuſquam ad bona tertij poſſeſſoris deueniri poſſit.glo.6.num.7. 520

Et ſi ignoretur hæres, fieri debent proclamata.nu. 8. ibid.

Excuſſio de bonis controuerſis, vel quæ citra controuerſiam nequeunt poſſideri non facienda.glo.6.nu. 9. 520

Nec de bonis in alieno dominio ſitis, & deciſio Senatus. numero 10. ibid.

Excuſſio primi debitoris eſt nulla antequam ad executionem nominis debitoris deueniatur.glo.9.nu. 3. 515

Excuſſionis exceptionem reijcere cēſetur iudex ad vlteriora procedendo.glo.3.nu. 10. 518

Excuſſionis à neceſſitate non eximitur agens interdicto Saluiano.glo.3.nu.12. 518

Excuſſio neceſſaria eſt non obſtante ſpeciali hypotheca. glo. 3. num. 13. ibid.

Excuſſione non facta, quibus in caſibus tertij bonorum poſſeſſores, vel fideiuſſores moleſtari queunt, & duodecim enumerantur per diſcurſum.glo.3.nu. 1. 518

Excuſſionis exceptio ſu fideiuſſoribus competit, ac tertijs poſſeſſoribus, iure tamen authenticorum.glo.2.nu. 1. 518

Secus de iure Codicis. num. 2. ibid.

Excuſſio quid glo.rub.nu. 1. 517

Fit in bonis non ſolum principalis debitoris, & fideiuſſoris, ſed etiam perſonali actione contra ipſum debitorem. numero 2. ibid.

Item in bonis hæredis ſine beneficio legis. num. 3. 518

Excuſſionis exceptio prætermiſſa, ſi poſtea in iudicio opponatur, poterit iudicio pendente in quacunque parte fieri. rubr. num. 4. 518

Excuſſionis exceptionem contra opponentem, opponere,& probare quis poteſt debitorem non eſſe ſoluendo.nu.5. ibid.

Excuſſio prius, quam fiat, ſententia declaratoria opus eſt. numero 6. ibid.

Excuſſionis exceptio dilatoria eſt, & ante litem conteſtatam opponi debet, & ſpecifice.nu. 7. ibid.

Excuſſionis exceptionem reijcere cenſetur iudex ad vlteriora procedendo. num. 8. 518

Excuſſionis exceptione ſe iuuare nequit, qui rem hypothecatam alteri, ſciens emit. ibid.num. 9. 518

Emens ſcienter rem fideicommiſſo ſubiectam excipere nequit, quod agatur primum ad precium contra alienantem glo.rub. num. 10. ibid.

Excuſſionis beneficio gaudet poſſeſſor fraudulentus.glo.rub.numero 11. ibid.

Excuſſionis plures ſpecies, & de qua hic agatur. glo. 1. numero 1. 518

Excuſſio neceſſaria non obſtante, quod ſolu facti veritate inſpecta procedi debeat.glo.1.nu. 2. 518

Exemptio, & liberatio eſt teſtamentaria, à redditione rationis tutelæ, quid operatur.155.nu.15.& ibid.nu.11.

Non operatur liberationem a reſtitutione reliquatus. ibid. numero 12.

Executio in bonis tertij poſſeſſoris pro tota ſumma debita non facienda, ſed tantum pro parte, quæ ſupereſt. glo. 6. numero 11. 510

Executio in bonis tertij poſſeſſoris plus debito facta, quando in totum, vel pro parte tantum corruat. & ibi deciſio Senatus. glo.6.nu.12. ibid.

Executio in bonis conductis non retardanda, quando conductor anticipauit ſolutiones locatori.glo.5.nu.8. 513

Executio in bonis mobilibus condemnati, quomodo facienda. glo.1.nu. 1. 502

Et quæ ad eam requirantur.nu. 3. ibid.

Execu-

Executio rei iudicatæ quibus in bonis prius facienda, mobilibus me an ſe mouentibus. glo. 2. nu. 2. 505
Executio ſententiæ ſi fiat in alia re, quam petita, tertius opponens executionem impedit. glo. 6. nu. 9. 512
Executio contra fideiuſſorem non impeditur, ideo quod contra principalem litigatur, ad fideiuſſorem enim redire creditor poteſt. glo. 3. num. 22. 498
Executionem rei iudicatæ impedit tertij poſſeſſoris ſola poſſeſſio, de qua ſummatim appareat. glo. 6. nu. 1. 514
Etiam ſi tertius opponens iniuſtè poſſideat. nu. 2. 514
Executio rei iudicatæ in bonis ſtabilibus facienda, quæ requirat. glo. 1. nu. 1. 508
Executio ſententiæ in criminalibus per quem, & quomodo facienda glo. 1. nu. 1. 556
Executio in bonis ad agriculturam neceſſarijs in ſubſidium alijs non extantibus his decretis permiſſa. glo. 2. nu. 4. 505
De iure tamen communi indiſtinctè prohibita ſecundum veriorem opinionem. nu. 5. ibid.
Etiam ſi agricola expreſſa conuentione pignori illa ſuppoſuiſſet ibid. nu. 6. ibid.
Si modo res huiuſmodi iam ſint in opere, non ſi adhuc apud mercatorem, vel conductorem beſtiarum eſſent. nu. 7. ibid.
Et quid quoad perſonam ipſius agricolæ debitoris, an in perſona apprehendi, & detineri poſſit. nu. 8. ibid.
Executione in facienda ordo iuris quis, & illi derogatum his conſtitutionibus. glo. 3. nu. 18. 498
Et quid ſi bona pro pignore capta non reperiant emptorem. numero 19. ibid.
Et quid ſi reus habeat fideiuſſorem. ibid. nu. 20.
Executores omnia temerariè agere conſueuerunt. gloſſ. 1. numero 21. 502
Executores alij qui alios ad iudicium compellunt, alij qui ſententias exequuntur. glo. 5. nu. 1. 539
Executio parata, quæ dicatur, & quomodo ſuſtineri poſſunt interlocutoriæ iudicum concedentium prouiſionalem executionem. nu. 15. 26
Executores qui ſunt remiſſiuè. nu. 2. ibid.
Executores propria manu ſolutionem extorquere non debent, nec pignora pro ea capere, ſed ex quodam abuſu non ſeruatur. glo. 6. nu. 2. 541
Executores iudiciorum proterui, & auari præſumuntur glo. 1. num. 17. 502
Ita vt etiam cineres furarentur. ibid. nu. 20.
Executionis ordo diligenter obſeruandus, & ad vnguem, alias nullum quicquid contra fit. glo. 1. nu. 6. 502
Executiua via electa an alteri renunciatum præſumatur. glo. 3. num. 15. 498
Executor nuncius iuratus eſſe debet alias parte opponente retractaretur executio. glo. 1. nu. 10. 502
Executor, ſeu miniſter iuſtitiæ deputari poteſt à iudice is qui ad opus publicum fuit condemnatus. glo. 1. nu. 7. 541
Executores criminalium, ſeu miniſtri iuſtitiæ, ſub ſaluaguardia principis exiſtunt. glo. 1. nu. 8. ibid.
Executori plus debito in executione pignora capienti an reſiſti poſſit. glo. 4. nu. 3. 495
Executori procedere volenti ad pignora capienda non credendū ſine litteris commiſſionis, imo reſiſti poteſt. gloſ. prima numero 8. 502
Executio ſententiæ fit in rem litigioſam contra emptorem. gloſ. 2. nu. 55. 696
Executio facta non retractatur in præiudicium tertij, cui bona fuerunt ſub haſta deliberata. glo. 3. nu. 3. 722
Executio realis non obſtat perſonali. nu. 5. 3
Executionem paratam inſtrumenta publica non habent. 250. 2.
Executio pro liquidatis ante ſententiam an cōcedatur. car. 100. ſub num. 34.
Executio in fructibus feudi hæreditarij fieri poteſt. 129. 8
Exhibitio, & iurium productio differunt, & quid ſit vtrunque. 1. 85
Exhibitionis protocoli petitio, vt redarguatur inſtrumentum de falſo, quando fiat? & mandatum requirit ſpeciale, & quid obſeruare debeat petens exhibitionem. 233. nu. 13. 17
Expenſis minoris redditio rationis fieri debet. 177
Expenſæ cibariæ præbent ius retinendi reum commentarienſi, & hoſpiti retinendi beſtias quas pauit. 6. & 7. 217
Expenſæ non reſtituuntur ob inſtantiam peremptam ſi illius reſtauratio fiat ad ſupplicationem eius, cuius culpa non eſt perempta. 6. car. 244.
Expendere plus quam ſperet futurum emolumentum aliquem non conuenit. glo 4. nu. 3. 467
Expenſæ retardati proceſſus reſarcienda. glo. 1. nu. 2. 467
Expenſa damna, & intereſſe, ſi debentur officio iudicis, & de ipſis in ſententia non fiat mentio, abſolutus ab eis cenſetur condemnatus, & ſententia eſt valida, quod ſi debeantur, & petantur iure actionis, iterato peti poterunt. gla. 1. numero 27. 468
Expenſæ litis aliquæ debentur ratione contumaciæ, aliquæ ratione temeritatis, & iniuſtitiæ litis. glo. 7. nu. 1. 521
Expenſæ moderatæ litium, quæ dicantur. glo. 1. nu. 6. 440
Expenſas reficere tenetur retardans proceſſum, priuſquam audiatur. glo. 7. num. 2. 521
In fine tamen litis iudex reſeruare poteſt. nu. 3. ibid.
Expenſæ litis qualiter ſint taxandæ. num. 4. ibid.
Expenſæ cibariæ cum taxantur, an ratio habenda ſit earum quas domi victor feciſſet. nu. 5. 521
Expenſarum in condemnatione per iudicem appellationis facta, contineri cenſentur etiam quæ in prima inſtantia factæ ſunt, niſi dixerit coram nobis, vel in hac inſtantia. glo. 7. numero 6. ibid.
Expenſæ litis à quo & quæ taxandæ, & aliquæ enumerantur per diſcurſum. num. 7. ibid.
Expenſæ cibariæ, & viaticorum quæ & quando veniant in taxatione in Senatu. nu. 8. ibid.
Expenſarum in taxatione ſi excedatur, appellare licet, ſecus ſi à taxatione iudicis ordinarij. nu. 9. ibid.
Expenſarum appellatione damna non veniunt. glo. 4. nu. 3. 424
Expenſarum condemnatio nulla eſſe debet, ſi nulla fuit proceſſus retardatio, vel mora. glo. 2. nu. 9. 410
Expenſarum nulla mentione facta in condemnatione rei petitæ, an in eis abſolutus quis cenſeatur. glo. 3. nu. 20. 468
Expenſas pauperi cum quo litigat, diues miniſtrare tenetur, & quam ob cauſam, quando, & quouſque. 350. nu. 18.
Exportare annonam tempore careſtiæ a patria eſt populum necare. glo. 10. nu. 7. 740
Exportatio pro vſu neceſſario exportantis an ſubijciatur prohibitioni. glo. 10. nu. 8. 746
Exprimi non eſt neceſſe, id cuius expreſſio nullum effectum ſortiatur. 330. 6
Extenſio procedit etiam in correctorijs, ſi per illam reuertamur ad ius commune. 130. 2.
In pœnalibus locum non habet. 8. 280
Extenſionis inſtrumentorum poteſtas cui competat. 223. 6.
Extorſio, quid ſit, & quomodo committatur? 64. 1.

F

F*Acere aliquid qui tenetur, ſuis ſumptibus facere debet. glo. 3. num. 5.* 416
Facilius inuenitur, quod à pluribus quæritur fol. 718. nu. 14.
Facto in proprio probabilis eſt obliuio poſt decem annos. gl. 19. nume. 1. 430
Facto in alieno iuramentum ſufficit, & quomodo. glo. 18. numero 3. 430
Facti modica mutatio totum ius immutat. glo. 2. nu. 10. 633
Facti interpretatio plerumque prudentiſſimos fallit. glo. 2. nume. 9. 633
Falſificator ponderum, & menſurarum, qua pœna plecti poſſit. 93. 6.
Falſitas commiſſa in libro exactoris deſumpto ab alio libro, a quo veritas haberi poſſit, an ſit punibilis. 164. 10.
Falſitatem actuarius committeret, ſi ſcriberet pro productis, quæ verbaliter litigantes tantum producunt. 8. 206.

Falſa-

INDEX.

Falſarius præſumitur notarius, qui ſe laceraſſe dicit. 9.233.
Falſitatis author quis dicatur. 280.3.4.
Falſitas inſtrumenti notarium principaliter reſpicit. 282.1.
Falſi pœnam incurrit aſſerens ſe habere mandatum regiũ, quod non habet. num. 7. 150
Falſitas an ex criminibus ſit in quibus leues probationes ſufficiunt. 278.6.
Falſitas primo apparere debet antequam de ea quiſpiam inquiratur. 271. nu. 1.
Falſitas non tantum in dicendo committitur quantum in omittendo, quæ teſtis dicere, & notarius ſcribere debebat. glo. 5. num. 2. 528
Falſum inſtrumentum in vna parte, an in alijs quoque falſum præſumatur. ibid. nu. 2.
Falſitatem ratificans mandanti æquiparatur. num. 1. 282
Falſus teſtis varijs modis dici poteſt. ibid. nu. 2.
Falſitas teſtis proprium eſt periurium. ibid. nu. 4.
Falſitas conſiderabilis non eſt in ijs, quæ partium voluntate fiunt. 13. 283
Falſi crimen grauiſſimum eſt, famam, & honorem vituperans, hominem ad nihilum redigens maximè nobilem. 284.4
Falſarius priuilegio indultus generali non gaudet. ibi. nu. 5.
Fama publica, vel legitima indicia niſi præcedant inquiſitionẽ, omnia quæ ſequuntur ſunt nulla. 16.259.17
Fames vitio hominum naſcitur. fol. 738. num. 4.
Fames acutiſſimus eſt gladius. glo. 1. nu. 6. 728
Cogens ad crudelia. ibid. num. 7.
Peccatum graue eſt fame laborantes non ſuccurrere. glo. 1. nume. 5. 128
Famulum detinere domino impune non licet. glo 4. nu. 7. 541
Fatale ſecundum ad proſequendam appellationem impedito remedio ordinario conceditur. glo. 9. nu. 3. 485
Fatale ſecundum ad proſequendam appellationem concedi ſolitum, probata aliqua diligentia. glo. 6. nu. 10. 484
Fatalia an, & quando in conſiſtorio principis currant. glo. 14. num. 1. 475
Fatalia appellationis an currant tempore reuocationis attentatorum, vel ſi contigerit diſputari de ineptitudine libelli, vel nullitate ſententiæ. glo. 10. nu. 8. 485
Fatalia appellationis prorogare, vel ſuſpendere ne currant, quando ſit in facultate partium. glo. 11. nu. 2. 486
Et an per proceſſum ad vlteriora poſt appellationem deſertam tacitè prorogentur. nu. 3. ibid.
Fatalia cauſæ appellationis an currant vbi facto iudicis curſus cauſæ retardatur. glo. 10. nu. 2. 485
Et quid in Senatu obſeruetur. nu. 3. ibid.
Et quid ſi fuerit concluſum in cauſa, & facta aſſignatio ad ius num. 4. ibid.
Fatalis ſecundi ad proſequendam appellationem conceſſio pinguius remedium, quam reſtitutio in integrum, qua ſolum tantum pro tanto conceditur. glo. 7. nu. 2. 484
Fatuus furioſo, infanti, mente capto, & ſimilibus æquiparatur, & ſibi curator decernitur. glo. 12. nu. 3. 383
Fauendum miſeris, ſed citra detrimentum alterius, fol. 345. numero 14.
Feræ, & volucres primo occupanti conceduntur. 327.5
Ferarum appellatione veniunt beſtie ſaluatiche non maſuete. 328.2
Feriæ meſſium, & vindemiarum quando incipiant. glo. 3. nume. 1. 399
An ipſis renunciare liceat à partibus collitigantibus, ac eorum procuratoribus tacitè, ac expreſſè. nu. 2. ibid.
Et an examen teſtium fieri. nu. 3. ibid.
Ferijs repentinis renunciari an poſſit. nu. 4. ibid.
Ferijs renunciatio in prima inſtantia facta, an extendatur ad cauſam appellationis, & an ad præſentes tantum, vel etiam futuras ferias. nu. 5. ibid.
Feriæ in honorem dei à populo, & clero obſeruatæ, quæ & quãdo ſint. glo. 2. nu. 1. 399
Feriarum in honore dei, & ſanctorum, tempore, iudicium exerceri nequit, etiam de partium conſenſu, niſi ob neceſſitatem, vel pietatem. glo. 2. num. 2. ibid.
Paciſci tamen, & tranſigi, ac inſtrumenta recipere conſuetudine receptum eſt. nu. 3. ibid.
Et quibus ex cauſis. nu. 4. ibid.
Et quæ inſtrumenta notarijs recipere permiſſum per antiqua decreta. nu. 5. ibid.
Et an iurari poſſit, etiam in contractibus. nu. 6. ibid.
Et quid de iuramento minorum ad confirmationem contractuũ adhibito. num. 7. ibid.
Et an diebus ſolum dominicis, vel alijs etiam feſtiuis ſupradicta procedant. nu. 8. ibid.
Feriarum quatuor ſpecies. glo. 1. nu. 1. 399
Plures tamen aliæ enunciantur remiſſiuè. nu. 2. ibid.
Ferias meſſium non obſeruare, poſſunt pauperes, & miſerabiles perſonæ. glo. 4. num. 1. 400.
Ferijs non obſtantibus, & quibus, an procedi poſſit ad ſententiarum executionem, & quarum. glo. 4. nu. 5. ibid.
Et qui alij actus exerceri. nu. 6. ibid.
An teſtes cogi deponere. nu. 7. ibid.
Ferijs vbi renunciatum fuit a partibus litigantibus iudex audire tenetur ibid. nu. 8. ibid.
Feriatis diebus Doctores conſulere pro quibus, & quomodo poſſint. glo. 4. num. 9. ibid.
Feriæ Paſcales, & Natiuitatis Domini de calculo inſtantiæ non detrahuntur. 245.
Feriæ repentinæ quæ ſint? ibid. nu. 7.
Feriæ non detrahuntur de tempore inſtantiæ, ſi in cauſa ex principis reſcripto procedatur. nu. 8. 245
Fœmina ſuccedit in feudo, pro quo annuus cenſus præſtatur, ſi iuramentum fidelitatis debitum non ſit. 6.38
Fœmina incapax feudi illud retinere poteſt iure pignoris, & hypothecæ pro dotis, ac augumenti reſtitutione attenta decreti diſpoſitione. 129.6
Fœmina etiam proximior maſculo non admittitur ad feudũ pro maſculis, & fœminis captũ, donec ſupereſt maſculus. 129.2.
Niſi pro maſculis, & fœminis traditum ſit, ac habentibus cauſam ab eis, vel cum facultate alienandi. ibid. num. 3.
Vel deſcenderent à duobus fratribus primo loco inueſtitis. ibid.
Fœmina agnata capax feudi eſt traditi pro hæredibus quibuſcunque. ibid. nu. 4.
Fœmina incapax feudi eſt pro ſe, & hæredibus quibuſcunque conceſſi, attenta forma decreti, maximè clauſula de more tamen patriæ capacibus. 144.10.
Fœneratorem ſolitus quis dicatur. 189.8.
Fœnerator rectè non appellatur, qui ſemel tantum fuit fœneratus. 288.19
Fœneratitius eſt contractus immunitatis, ab honeribus donec communitas non reſtituerit pecunias mutuo datas. 291.45
Feudum nonnum quale dicatur in proœm. glo. 1. nu. 25. pag. 2. 2
Feudum apud emptorem eiuſdem debet eſſe naturæ, qualis erat apud authorem. ibid. nu. 27. 2
Feudi conditionem non mutat perſonæ commutatio. ibidem numero 28. 2
Feuda à Duce Sabaudiæ conceſſa eandem habẽt naturam, quam habent ab Imperatore conceſſa. in proœm glo. 2. nu. 6. 5
Feudum imperium domino non tribuit. ibid nu. 5.
Feudi directum Dominium remanet penes concedentem, ſine quo dominio feudum eſſe non poteſt. num. 9. 29.
Feuda in Sabaudia an redacta ſint ad inſtar patrimonialium. nu. 8. car. 99.
Feuda patriæ Auguſtæ an decretis Ducalibus comprehendantur. 99.9
Feuda patriæ Aſtenſis decretis non ſubijciuntur. 99.10
Feuda intra montes, & non Ciſmontana, nec Vltramontana decreto includuntur, quatenus ſunt citra verticem montium. ibid. num. 11.
Feudalis rei venditor, & emptor ſine licentia domini an æqualiter iacturam faciant. glo. 3. nu. 16. 393
Feudatarij ſi habeant cognitionem primarum appellationum, ad ipſos appellandum. glo. 2. nu. 1. 480
Feudatarij inueſtiti de mero, & mixto imperio cum omnimoda in-

I N D E X.

da iuriſdictione non habent ius primarum appellationum.gl. 2.num.4. 450
Feudatariorum quis iudex competens.glo.12.nu.1. 398
In proprijs cauſis nec ipſi, nec eorum officiales cognoſcere poſſunt num.2. ibid.
Et quando ſecus.nu.3. ibid.
Et an conſuetudo in contrarium ſit valida, & quomodo probetur.num.4. ibid.
Et quid hic obſeruetur.num.5. ibid.
Feudum, & iuriſdictionem vaſſallo conceſſam, an & quomodo moderari poſſit.glo.10.nu.3. 371
Conceſſam obtinet vaſſallus priuatiuè ad dominum.nu.4. ibid.
Feuda tam nobilium, quam ignobilium, ſub Decreti diſpoſitione comprehenſa.fol.99.nu.12.
Feudum in extraneos alienatum, poteſt per agnatos reuocari, non obſtante oblatione illis facta.ibid.nu.15.
Feudi alienatio licita, quæ conſentiente Domino directo fit. ibid.num.16.
Feudi qualitas neceſſario, exprimenda, quando Domini conſenſus ad alienandum obtinetur, licet Excell.Oſaſc.aliter ſenſerit. 105.nu.2.5.
Feudi noui in antiquum conceſſio eſt donatio fol.2.nu.22.
Feudum pro dotibus conſtituendis poteſt alienari ante matrimonium.105.nu.7.
Feudi oblatio fieri debet agnatis comprehenſis in inueſtitura, alij autem loco extraneorum ſunt.208.nu.1.
Feudi alienatio permittitur eatenus, quatenus neceſſitas vrget non exiſtentibus bonis allodialibus, & quatenus de fructibus feudalium ſubueniri non poſſet.111.nu.2.
Feudum alienatum Decreta permittente, ac illius forma ſeruata an dicatur emptitium. 112.nu.15.
Feudum fœminæ conceſſum pro ſe, & hæredibus ſuis, tam maſculis, quam fœminis comprehendit, transmiſſibileque eſt ad transuerſales ab ea non deſcendentes, ſi captum ſit in antiquum, & quid cenſuerit Illuſt. Camera pro Illuſt. Domino Sinfred.112.num.16.
Feudum nobile, & antiquum idem eſt, & de quo antiquo Decretum intelligatur.ibid.nu.17.
Feudum nouum nulla oblatione agnatis facta, alienabile eſt, etiamſi in antiquum captum ſit. ibid. nu.18.
Feudum pro dotium reſtitutione de iure diſtrahi nequit.fo.123. num.1.
Feudum aliàs alienabile pro dotium reſtitutione, vxori inſolutum dari nequit.129.nu.1.
Feudi alienatione prohibita, non cenſetur prohibita fructuum feudi perceptio, quoad vaſſallus debitor viuit ibidem. nume.8.
Feuda circumſcripto Decreto, tacitè, vel expreſsè, nequeunt iuri hypothecæ ſubijci ſine Domini conſenſu. ibidem. nume.11.
Feudum venit in obligatione generali, omnibus illis caſibus, quibus permittitur alienari.fol.133.nu.6.
Feudum in dubio proprium, & rectum, intelligitur. 136.nume.1.
Feudum rectum, quid ſit.ibid.num.2.
Feudum rectum non minus dicitur, eo quod pro ſe, & hæredibus captum ſit.ibid.num.4.
Feudum proprium, quid ſit.ibid.nu.6.
Feudum proprium quæ requiſita habeat.ibid.nu.7.
Feudum in dubio in proprium eſſe cenſetur.ibid.nu.8.
Feudum pro ſe, & hæredibus conceſſum proprium quoque eſt. ibid.num.9.
Feudum ſimplex quale ſit.ibid.nu.11.
Feudum ſimpliciter captum pro filijs hæredibus captum cenſetur.136.nu.12.
Feudum fœmininum, an Decreto comprehendatur.136.nume.6.
Feudum emptitium Decreto minimè comprehenditur. ibidem. num.7.
Feuda eccleſiaſtica, quomodo Decretis laicorum ſubijciantur. ibid.num.11.
Feudalia bona an neceſſario deſcribenda in inuentario cum beneficio legis.156.num.33.
Feudum hoc tam filiorum, quam patris contemplatione conceſſum non poteſt pater alienare.682.nu.7.
Feudum captum à patre pro ſe, & ſuis æquiparatur feudo capto pro ſe, & hæredibus.nu.3. 682
De feudo capto per patrem pro ſe, & filijs hæredibus poteſt pater diſponere.ibid.nu.4.
Feudum captum pro ſe, & liberis, vel pro ſe, & deſcendentibus dicitur ex pacto, & prouidentia.ibid.nu.5.
Feudum conceſſum pro accipiente, & hæredibus poteſt pater accipiens in præiudicium filiorum alienare, & an in legitimam imputetur.num.7.& 10.& num.1. 682
Nec filijs prodeſſet inuentarium cum beneficio legis.ibidem nume.2.
Feudum conceſſum pro patre, & filijs ſtipulante notario pro filijs ſit inalienabile. ibid. num.11.
Feudum ex pacto, & prouidentia meritis paternis conceſſum poteſt pater alienare.nu.6. 682
Feudum pro ſe, & liberis conceſſum, quod non conſtat an patris, vel filiorum contemplatione conceſſum ſit an alienari poſſit.num.9. 682
Quid ſi illud conceſſum ſit iure antiqui feudi. ibid.nu.10.
Feudum vltimus ſucceſſor cenſetur habere à primo acquiſitore etiamſi per mille manus ambulauerit.glo.3.nu.4. 725
Feudum patri, ac eius primogenito conceſſum, non poteſt pater alienare, & quando.nu.8. 682
Feudi alienatio, vt valida ſit, quot ſolemnitates requirat. nume.31. 683
Feudi recuperatio viuente alienante non competit niſi precio reſtituto. num.23. 683
In feudo nouo non ſuccedit patruus, ac nepos. gloſſ.2.nume.7. 725
Facta confeſſio non egreditur perſonam illius, qui pro confeſſo habetur.glo.4.num.7. 519
Fideicommiſſarius non habet actionem ad rem contra tertios bonorum poſſeſſores, niſi facta reſtitutione re, vel verbo, & quãdo agi poſſit non facta ipſa reſtitutione.nu.17. 683
Fideicommiſſarij an hæredum nomine comprehendantur. glo.2. num.8. 708
Fideiuſſor non accipitur pro delictis pœnam ſanguinis exigentibus.272.9.
Fideiuſſor contractus citandus, nec ſine nouo proceſſu contra eum iudicatum exequi poteſt, ſecus ſi ſit fideiuſſor iudicii.gl. 4.num.5. 519
Fideiuſſorem eſſe probare oportet creditorem priuſquam eo nomine contra illum agat.glo.6.nu.3. 520
Fideiuſſores liberantur publicatis rei principalis bonis, quia eo facto non ſoluendo, nequeunt ſolutum repetere.glo.4.nume.9. 519
Fideiuſſio mulieris iuramento per mulierem firmata valida. gl. 4.num.8. 672
Etiam ſi in fauorem mariti cui pro indemnitate mulieris nulla alia ſuperfuiſſent bona.ibid.nu.9.
Fideles dicuntur vaſſalli in proœmi.glo.2.nu.9. 5
Fidancia de qua plerique vaſſalli inueſtiuntur, quid ſit.fol.8.nume.36.
Fidelis homini eſſe non poteſt, qui Deo infidelis eſt. ibidem nume.10.
Fidelis præferendus eſt viro prudenti.fol.5.nu.11.
Fidelitas illa eſt ligia, quæ reuerenter genib.flexis, manib. iunctis, intra manus Domini poſitis, interueniente oſculo in ſignum perpetui, ac indiſſolubilis fœderis præſtatur. fol.5. nume.2.
Fidelitas non debetur pro feudali, pro qua annuus canon ſoluitur.fol.38.num.1.
Fidelitas iuriſdictionalis, an genibus flexis præſtanda. ibidem num.13.
Fidelitas ligia an debeatur, & an poſſint vaſſalli eam, à ſuis ſubditis conſequi.ibid.nu.15.
Fidelitas vltima grauior, ad terminos primæ redacit.ibi.n.16.

Fide-

INDEX.

Fidelitatem ſubditi iurare coguntur, etſi nunquam illam præſtiterint.ibid.nu. 18.

Etſi interim Principi illam præſtitiſſent.ibid.nu. 19.

Et an Communitas per Sindicum illam præſtare poſſit. ibidem num. 20.

Fidelitas, & omagium differunt inter ſe.147.nu.7.

Fidelitatis iuramentum turpiter præſtatur non æquè nobili. 190.num 67.

Fieri quod vno die debet ſi alio fiat pro non facto habetur. glo. 9.num. 1. 382

Filiusfamilias an ſine patris, & vxor ſine mariti conſenſu in iudicio eſſe poſſint glo.6.nu.1. 412

Et an ſaltus in executiuis, & iudicijs ſummarijs. numer. 2. ibidem.

Et quid ſi pater ratificauerit.nu. 3. ibid.

Et quid ſi ageretur de crimine publico.nu. 4. ibid.

Et quid ſi de caſtrenſibus, vel beneficialibus, vel feudalibus. num 5. ibid.

Filiusfamilias comparendo in iudicio ſine cõſenſu patris nullum illi præiudicium facit.glo.6.nu. 12. 412

Filij in patris inueſtitura rei emphyteuticæ comprehenſi, nouam inueſtituram ob mortem patris capere non tenentur.fol. 33.num. 3.

Filij an agnatorum appellatione contineantur.105.nu.5.

Filij Comitum, & Baronum nomine non intelliguntur incluſi in reſeruatione priuilegij legitimandi conceſſi Comitibus Palatinis.146.nu. 11.

Filij legitimi, & naturales filiorum illegitimorum an dicantur de agnatione. 151 num. 1.

Filij illegitimi magnorum dominum, nobiles ſunt, & priuilegijs, ac prærogatiuis nobilium fruuntur. ibid.nu. 5.

Filia incompetenter dotata, agere poteſt ad ſupplementum cõgruæ dotis.fol.657. num. 1.

Filia, quæ ex dotatione patris nihil eſt conſequuta de bonis maternis, illa conſequi poterit, etſi pater aſſeruerit dotes conſtituere, tam de bonis paternis, quam maternis. gloſſ. 2. nume.14. 657

Sed quid ſi renunciauit cum iuramento bonis paternis, & maternis ibid.num. 15.

An viuente matre, cuius bonis filia matre ipſa conſentiſſe renunc. aut filia læſa dici poſſit. An quæ ſit differentia inter renunciationem bonorum patris, & alteram matris. ibidem num. 16.

Quod patri pro dote filiæ viſum fuit ſufficere alijs videri, non debet exiguum.glo.2.nu. 2. 657

Filia enormiſſimè læſa pot contra patrem viuentem experiri, vt congruè dotetur.glo. 2. nu. 13. 657

Filius legitimæ quaſi creditor, in qua non habet terminum lucratiuum.755.nu.9.

Filius, vel agnatus quibus ius ſpe quæſitum, eſt in feudo, vel fideicommiſſo tenẽtur comperare, & opponere proclamationi, licet nondum ſit nata actio.nu. 24. 683

Filij inæqualiter inſtituti patri improperant, quod illos fuerint baſtardos alios legitimos.fol.1. nu. 10. 712

Filij hæredes ſcripti non priuabuntur legitima, ſi deficiant teſtamentum patris denunciare, ac regiſtrationem facere. glo. 2. num.25. 708

Filiorum damnati bonorum portio quanta de iure digeſtorum eſſet.glo.12.nu. 18. 751

Filius cui pater legitimam ante tempus mortis aſſignauit ius habet petendi ſupplemẽtum paternis facultatibus auctis. gl. 2.num. 10. 657

Finis attendendus non principium rei, ſi diuerſis in territorijs ſint. glo.1.nu.15. 489

Fiſcus Principis, vel Reipublicæ Romanæ ſoluendo præſumitur non Dominorum particularium, quorum etiam fiſcus non dicitur idoneus fideiuſſor.315. nu. 6.

Fiſcus dominorum ad interinationem gratiæ vocandus, ibidem num.7.

Fiſcus Principis ſolius non aliorum priuilegijs fiſci vtitur. glo. 2.nu. 33. 455

Fiſcus an & quando loco hæredis habeatur, tam in commodis, quam in incommodis.325.nu.14.

Fiſcus in bonis confiſcatis non teneatur vltra vires hæreditarias.ibid. nu. 15.

Fiſcus bonis ob delictum debitoris publicatis, poteſt a creditoribus conueniri.glo.3.nu. 3. 515

Fiſcus ante teſtium ſuorum publicationem, an omnes ſuas probationes facere teneatur.glo.11.nu.2. 543

Et an publicatis atteſtationibus in cauſa criminali liceat, ſuper eadem materia didicitis teſtificatis, nouos teſtes audire.nume.3. ibid.

Fiſcus in bonis, quæ poſſidet, non poteſt à domino moleſtari poſt quadriennium.glo.1 nu. 4. 558.

Et quid de acquiſitore, in quem alienata ſunt. nu. 5. ibid.

Fiſco etiam loco accuſatoris ſuccedente, ac inſtante non proceditur ad capturam, niſi ſumptis informationibus. glo. quinta num. 1. 545

Fiſcus in his in quibus minimè priuilegiatus inuenitur, ſtãdum eſt iuris communis diſpoſitioni.glo.7.nu. 4. 548

Fiſcus inter duos priuatos iudex eſſe non debet.glo.7.nu.4 370

Fiſcus loco accuſatoris ſuccedit, & illius loco permittitur. glo. 2.num.8. 567

Fiſcus Principis ſemper ſoluendo eſſe præſumitur. glo. 17. nume. 5. 476

Et an dici poſſit facilis eſſe conuentionis.nu. 6. ibid.

Fiſci bona licet Decreto interpoſito vendita ſint, vẽditio tamen ob exiguitatem precij reſcinditur.glo.3. nu. 16. 509

Fiſci debitor pro collectis in carceres mitti non debet. glo. 4. nume. 1. 557

Et quando alias fiſci debitor ſit incarcerandus.nu. 2. ibid.

Et quid in ciuilibus cauſis.nu.3. ibid.

Fiſci rationem haberi Princeps videri non vult. gloſſ. 1. nume.7. 526

Fiſci teſtibus contra reum publicatis, quomodo procedendum. glo. 13. num. 1. 549

Fiſci teſtium dictis didicitis reus ad dandum capitula contraria pro ſuis defenſionibus ex obſeruantia admittitur.glo. 12. num.1. 549

Et an officio iudicis tantum, vel etiam ipſo inſtante id fieri poſſit.num. 2. ibid.

Fiſci iudex competens de iure Cæſar eſt.glo.1.nu. 23. 558

Fiſcalium cauſarum duplex differentia, ordinariè, & extraordinariè.glo.1.nu.24. ibid.

In illis omnibus ſeruandus eſt iuris ordo, niſi in quibus fiſcus priuilegium habet.nu. 25. ibid.

Fiſcales loco accuſatoris ſuccedunt, & informationes cõtra delinquẽtes ipſimet aſſumere prohibentur.glo. 3.nu. 1. 528

Fiſcales condemnandi in expenſis in caſum ſuccumbentiæ. glo. 3.nu.1. 543

Fiſcales examinationi teſtium contra reum interuenire de iure non debent.glo.3.nu. 3. 528

Secus tamen hic ſtatuitur, & de facto obſeruatur, vt interueniant examini.nu.4. ibid.

Fiſcales procuratores cogniti, etſi mandati, & ſui officij conſtitutionem non exhibuerint in agendis cauſis, acta nihilominus ſuſtinentur.glo.11.nu. 2. 538

Fiſcales negligentes in varias incidunt pœnas.gloſſ. tertia. nume. 1. 537

Fiſcales notitiam ſententiarum a Senatu ſuper eiuſdem actis reuocaturam Principi dare debent.glo.5.nu.3. 537

Fiſcales modeſte verſari debent, tam verbis, quam ſcriptis, ſub pœna de qua ibi.glo.12.nu.1. 538

Fiſcales ſi modeſtiæ terminos excedentes contra reos procedendo ſe geſſerint actione iniuriarum, & de calumnia tenebuntur.glo.12. nu. 3. ibid.

Fiſcales ſingulis menſibus de eorum diligentia fidem facere quomodo teneantur.glo.13. nu. 1. ibid.

Fiſcalia emolumenta ſunt fructus iuriſdictionis, gloſſ. 2. nume.1. 536

Fiſcales ex conſuetudine in criminalibus accuſator efficitur. glo.1.num.3. 536

INDEX.

Fiſcales ſi aliquē indebitè vexent, ex calūnioſa vexatione cōdēnandi in expenſis, & actione iniuriarum tenentur. nu. 4. 536
Fiſcalis procurator cum conſilio aduocati fiſcalis cauſas tractare debet. glo 8. nu. 1. 537
Fiſcalis cauſa à criminali differt, & fiſcales enumerantur. glo. 1. num. 4. 526
Fiſcali aduocato abſente ſententia in cauſis fiſcalibus lata, quādo ſit nulla. glo. 7. nu. 5. 548
Fiſco inaudito ſententia nulla eſt, ſi contra ipſam, ſecus ſi in illius fauorem lata ſit. glo. 1. nu. 3. 553
Fiſcus aſſerens granum cumulatum eſſe ex prohibito probare tenetur. glo. 5. nu. 9. 735
Fiſcalis ob ignorantiam excuſabitur à pœna ſibi ob negligentiā indicta. glo. 2. nu. 29. 708
Fiſcus, & potentior prohibentur rem litigioſam acquirere. fol. 696. num. 17.
Fiſcus in pœnis cauſam habet lucratiuam. 755. nu. 13.
Floreni ſi debeantur, & inueniantur, quomodo, & ad quam proportionem ſoluendi ſint. caſu 6. nu. 2. 596
Floreni numerati in alijs ſpeciebus, ſi dictum non ſit in eiſdem ſpeciebus, & in eadem æſtimatione reſtituendos, quomodo ſoluendi. caſu 20. nu. 1. 600
Florenorum octo, aut nouem æſtimatio ſcutorum vſu frequentata damno creditoris cedit. caſu 48. nu. 2. 613
Flumen ex quibus conſiſtat, Alueus quid, & quid Ripa ſit. 332. 1.
Flumen publicum quid ſit, & quotuplex. 332. 3.
Flumina publica in coceſſione iuriſdictionis nō veniunt. 333. 18
Flumina publica Cæſaris ſunt, & inter Regalia connumerantur. 332. 17.
Flumina ratione iuriſdictionis dicuntur priuata illius Ciuitatis cuius eſt iuriſdictio 333. 24.
Flumina in conceſſione Caſtri ſiue iuriſdictione, cum iuribus, & pertinentijs non veniunt, niſi quoad vſum, & iuriſdictionem. ibid. nu. 25.
Flumen duabus Ciuitatibus intermedium, vel earum territorijs vnicuique pro dimidio competit. ibid. nu. 28.
Flumen reſpectu iuriſdictionis, dicitur priuatum illius Domini, qui de eo eſt inueſtitus, & non in vſu communi. ibid. nu 50.
Fluminum vſus communis eſt iuris gentium, quamuis proprietas Principis ibid. nu. 52.
Flumen publicum publici iuris gentium eſt, quod priuilegio, vel præſcriptione tolli nequit. ibid. nu. 63.
Flumen publicum ordinaria poteſtate Princeps concedere non poteſt, ita vt alijs piſcandi libertatē tollat. ibid. nu. 65.
Flumine publico nauigabili, vel faciente aliud nauigabile, ſine Principis, vel Senatus authoritate, aquam ducere non licet 332. 4. & 10.
Fluuij communis aqua inuito ſocio frui licet, potiorque eſt conditio extrahentis, quam prohibentis contra communem regulam. fol. 333. nu. 36.
Forenſis in dubio ignorare præſumitur prohibitionem loci vbi contrahit. fol. 12. nu. 28.
Forenſis prohibitus acquirere, quum præſumatur ignorare prohibitionem in pœnam non cadit. fol. 12. nu. 17.
Forma communiter obſeruata, ad cogendum emphyteutas ad recognoſcendum. 10. 1. 32
Forma deſcribendi res hæreditarias in inuentario. 165. 16
Forma conficiendi inuentarium iurium fiſcalium, & patrimonij. 160. 3
Forma ſtatuti, quomodo obſeruata dicatur? pag. 171. 20.
Forma ſtatuti iuramentum non ſupplet. ibid. nu. 21.
Forma, & ſtylus ſecundum quem fit liquidatio bonitatis monetarum. 190. 85.
Forma quitationis tutori factæ de adminiſtratis, qualis eſſe debeat, vt quitatio ſuſtineatur. pag. 171. 29.
Forma ſubſcriptionis notarij, qui per alium notarium eius inſtrumentum ſcribi fecit. pag. 3. 207.
Formæ probatio non debet eſſe leuis, ſed legitima. 14. 259.
Forma literarum, vt bona confiſcata repetentur, quomodo concipiatur. 315. 11.
Forma à ſtatuto tradita ſi non obſeruetur aa [illegible] actus ipſo iure nullus redditur. gl. 1. nu. 22. 558
Forma proclamationibus præſcripta, ſi non ſeruetur omnia ſunt nulla. glo. 1. nu. 23. 691
Forma, qua iudex ad illius conceſſionem procedere debet. glo. 5. num. 30. 676
Forma inſtrumenti alienationis rerum dotalium, ſeu conſenſus rerum pro dote allegatarum. glo. 5. nu. 32. 676
Forma inſtrumenti ipſius alienationis. ibid. nu. 31.
Forma comparendi, & requirendi licentiam alienandi ab ordinario. glo. 5. nu. 29. 676
Forma adhibēdi cauſæ cognitionē ī alienatione feudi. n. 33. 683
Fornicatio non leue peccatum eſt pœna dignum. 298. 5.
Foſſata circa mœnia exiſtentia ad quem pertineant. 91. 26.
Foſſata, ripa prædij, ſæpes, ac muri prædij ad quem ſpectent, & quomodo in menſura includantur? 91. 25.
Frater ſororem dotare cogitur, ad quem cum eo onere feuda trāſierunt. 12. 101.
Frater de feudo proprio ſororem diuitem non dotare cogitur. ibidem nu. 31.
Fraus omnino abeſſe debet in contractu, qui inter dominum, & ſubditum celebratur. nu. 1. 36
Fraudem allegant i onus probandi incumbit. Eſtq; difficilis probationis. ibid. nu. 2. 36
Fraus præſumitur, ſi loco venditionis fiat permutatio, pro qua tertia venditione non debetur. 13. 6. 36
Vel ſi paulo ante mortem vendat bona is, cui dominus ſine liberis decedenti ſuccedit, quomodoq; hoc intelligatur. ibi. nu. 7.
Fraus etiam fit domino, ſi qualitas rei in alienatione non exprimitur. 8. 36
Fraus etiam fit, ſi velamento frumenti tegatur cumulus ſiliginis, & pro frumento vendatur: & quid hoc caſu Senatus cenſuerit. glo. 8. nu. 10. 743
Fraus in materia annonaria varijs modis comittitur relatis nume. 4. 5. 6. 7. 8. 16. glo. 8. 743
Fraudatores annonæ de iure in quam pœnam incurrant. gloſſ. 8. num. 11. 743
Fraudatores ſi reſiſtant apprehendentibus licet impune vulnerare. glo. 10. nu. 14. 746
Fraudatoribus fauens pari pœna plectitur. ibid. nu. 15.
Fructus feudi etiam poſt mortem vaſalli poſſunt in præiudiciū ſucceſſoris obligari, aut diſtrahi pro dotis, & augmenti reſtitutione. 129. 9.
Fructus in ſortem mulier computabit, niſi hæredes eſſent in mora, & ipſa non haberet aliunde modum viuendi, vel niſi ſecundo nupſiſſet, feudum tradendo, ſeu hypothecam tradendo marito. 129. 7.
Fuga notarij parti producenti inſtrumentū non nocet. 282. n. 6.
Fructuum quantitas in ſententiæ executione liquidari debet, & à condemnato parcella tradi, & iurari in ea veritatem contineri. glo. 8. nu. 2. 522
Et quib. modis probari poſſit fructuum quantitas. nu. ſeq. ibid.
Fructuum deſcripto lite pendente facienda, eaque actori non denegatur. glo. 8. nu. 2. ibid.
Fructuum quantitas qualiter probanda, & quid articulādum, & probandum ad id ſit. nu. 3. ibid.
Fructuum taxationem iudex ex officio quando, & quomodo facere poſſit. num. 4. ibid
Fundi dotalis augmentum, vel diminutio ſi fuit traditus marito æſtimatus, cedit illius lucro, vel damno. caſu 48. n. 22. 613
Fundum alienum ingredi inuito Domino iniurioſū. 333. nu. 34.
Furioſus infanti, & mente capto æquiparatur. glo. 12. n. 1. 383
Furtiuæ rei emptor ipſam domino reddere debet nullo ſibi pretio reſtituto, & an ignorantia in eo præſumatur. glo. 6. nu. 2. 396
Fur vbi contra eum criminaliter proceditur, & abſoluitur, ad reſtitutionem ablatorum, ad quā incidenter agebatur non poteſt condemnari. glo. 6. nu. 3. 537
Furtiua res, vel iniuſtè occupata, poteſt ſi inueniatur à quocunque vendicari præſtita cautione. glo. 6. nu. 1. 396
Furtum committit, qui in nemoribus muro vallatis venatur alienis. num. 8. 327

Gabella

G

GAbella ſi pro conteſtatione litis debetur, an pro lite, quæ pro conteſtatu habetur debeatur glo.4.nu.6. 419
Gabella ſoluenda de contractu aliquo, fiſcus instrumenti editionem petere poteſt glo.2.nu. 30. 455
Et quid de emptoribus gabellarum à fiſco.nu. 31. ibid.
Gabellarum libros fiſcus actor reo edere tenetur, non ſi reus ſit. glo.2.num.37. 455
Gabellarum conductoris libro an credendum.glo.2.nu 39. ibid.
Gabella nulla debetur pro petitione redditionis rationis. nume. 2. 177.
Generale edictum non comprehendit certos.glo.4.nu.11. 395
Geſta cum conſilio maiore authoritate roborant. glo: 2. numero 5. 720
Gloria regis in gente lata, & illius contritio in populi diminutione in proœm.glo.1.nu.9. 2
Gerundium conditionem producit. nu. 3. 251
Graduum mentio, vbi fit in aliqua materia, quæ computatio attendenda ſit.glo 9. nu. 2. 562
Grana repoſita in locis exemptis intra territorium Principis legibus ipſius Principis ſubijciuntur.glo.8.nu. 4. 743
Granum præſumitur venditum potius in caſibus permiſſis, quã prohibitis glo.10.nu.19. 746
Granum quod ſupereſt finita cariſtia per cõmunitatem emptum non debet ſine damno, & iactura communitatis pro rata ſaltem vniuſcuiuſque diſtribui.glo. 6. nu. 22. 738
Granum, triticum, frumentum, bladum, quid differant, & quid annona.nu.8.glo.3. nu. 7. 710
Grani commutatio veteris in nouum, quãdo permiſſa. glo. vlti. num. 18. 758
Granorum ſtroſatores, ſeu fraudatores annonæ qui glo. 10. nume. 1. 746
Gratia Principis reo facta non nocet iuribus partis læſæ glo.12. num.2. 563
Ex cauſa tamen remunerationis per indultum ſuum, Princeps parti præiudicare poteſt.nu. 3. ibid.
Gratia an ſit pactum redimendi.nu 69. 190
Gratia pro futuris vſuris nulla.nu 12. 291
Gratia ſolo verbo perficitur.nu. 9. 309
Gratia ad eſſentiam ſcripturam no requirit, ſed ad probationem. num.10. ibid.
Gratia generalis ob publicam lætitiam teſtibus probari poteſt. num.11. ibid.
Gratia non expedita morte concedentis non expirat, etiam ſi nondum captum ſit interinatio. num.12. ibid.
Gratia abſenti, & ignoranti quæritur, & pro futuris delictis nulla eſt.num.13. 193
Gratia literæ præſentari debent genibus flexis. nu. 14. ibid.
Gratia obreptitia, vel ſubreptia nihil iuuat. nu.17. ibid.
Gratiam pœnæ pecuniariæ petẽs Principi exprimere debet cauſam cum qualitatibus ſuis.nu. 7. 311
Gratiam Princeps conceſſiſſe cenſetur, ſi preces veritate nitantur. num. 1. 313
Gratiam poſtulans delictum fateri cenſetur.nu.9. 313
Gratia obreptitia eſt, ſi delictum cum ſuis qualitatibus non explicetur, & quando non viciet ſue repetiti o.nu.10. ibi.
Gratia habens annexam cauſæ cognitionem ſuſtinebitur, & ſi non omnino fundetur in ſubſtantia veritatis. nu. 11. ibid.
Gratia ſubreptitia in vna parte no læditur in alia, vbi ſubreptione vacat.num.13. ibid.
Gratia Principis non comprehendit bona feudatario confiſcata. num. 8. 315
Gratia mandans bona delicti reſtitui, intelligitur de bonis nondum alienatis, & per tertios non poſſeſſis. nu. 9. ibid.
Gratia plenis, & prægnantibus verbis concepta mandans bona non obſtante quauis condemnatione reſtitui, iuribus feudatarij an derogare cenſeatur.num.10. ibid.
Gratiam, licentiam, priuilegium amittit, qui illis abutitur. nume 6. 317
Gratias multiplicare odioſum.num.7. ibi.
Gratia ſecunda inualida, ſi non ſit facta mentio primæ, & quando. num. 8. ibid.
Gratia inualida eſt pro delictis futuris. num. 12. ibid.
Gratia corruit ſi delictum inde commiſſum graue ſit.nume. 13. 318
Gratia ſemper conceſſa intelligitur modo reus inde ab alijs delictis abſtineat. nu. 16. ibid.
Gratia conceſſa intelligitur, ſi preces veritate nitantur, quæ clauſula ſubintelligitur ſi expreſſim omittatur.glo.2 nu. 9. 720
Gratia ex certa ſcientia conceſſa annullari non poteſt gloſſ.2.nume.6. 420
Gratia ex certa ſcientia, motu proprio, ac de plenitudine poteſtatis præhabita diligenti conſideratione, ac participato voto Sacri Conſilij, non eget interinatione, ſed contra.nu. 7. ibid.
Grauatus tenetur reſtituere pretium rei alienatæ ignoranter, & fideicommiſſarius habet regreſſum ad rem ſi grauatus no ſit ſoluendo.nu.16. 683
Grauatus non appellans, in Syndicatu Iudicis, contra eum agere poteſt.glo.vnb. nu. 2. 471
Groſſatio, ſeu extenſio inſtrumenti ad illum notarium ſpectat, qui inſtrumentum recepit. nu.2. 227
Groſſolanus an teſtari poſſit.nu.8. 179

H

HAberi dicitur propriè, quod cum effectu habetur. numero 4. 120
Habitus, & figuræ ſimplicis teſtari non prohibetur.n. 8. 179
Hæbrei blaſphemantes, quibus pœnis puniendi ſint remiſſiuè.glo. 1.num. 5. 564
Hæbrei qualiter cogendi ad exhibitionem ſuorum librorum ex cauſa vſurarum, per iudicem eccleſiaſticum.glo.2 .n.47. 405
Hæbreos an comprehendat ſtatutum puniens delinquentem minori pœna, quam ius commune.glo.1. nu.7. 564
Hæres cum beneficio legis ex ſua non ex defuncti mora detineri poteſt.glo. 3.nu. 55. 509
Hæres cum beneficio inuentarij offerendo bona creditoribus in ſolutum, an pro tertia minus, quam ſit illorum æſtimatio dare debeat.glo.3.nu. 35. 70 & 56. 509
Hoſpes, quid capiens expauit, peregrini inteſtato decedentis, triplum reſtituere tenetur. nu. 2. 325
Hæres cum beneficio legis detrahit expenſas, quas fecit litigando, iuſtam ſuſtinendo litem.glo.3.nu. 51. 509
Et mora ſibi nocet nec iuuatur inuentario in eo, quod ex ea prouenit num 52. ibid.
Nec quoad pœnam in quam incidiſſet.nu. 53. ibid.
Hæredis geſta prætextu contractus defuncti præiudicant ſubſtituto.glo.3.num.48. 509
Hæredi qui erat fideiuſſor defuncti cuius hæreditatem acceptauit cum beneficio legis nihil opitulatur inuentarium. gloſſ.3. num. 50. 509
Hoſtiarius exercere artificium non dicitur, ſed aliud miniſterium & qui hic accipiantur, & eorum munus.nu.11. 502
Hæres emphyteutæ facto illius contrauenire nequit.nu. 1. 41
Hæredes mulieris beneficio Decreti Blanche fruuntur. numero 9. 125
Hæres facto defuncti in feudis contrauenire non poteſt. numero 5. 139
Hæredum appellatio in feudis, de maſculis intelligitur. nume.5. 136
Hæres vſuras reſtituere tenetur.nu.13. 291
De hæreditate viuentis ſolicitum eſſe improbum eſt. glo. 1. nume.14. 712
Hæres ex proprio iure non poteſt contrauenire alienationi defuncti, num.28 683
Hæredem ſcientem, & non ignorantem conſtitutio de regiſtratione inſtrumentorum afficit.glo.2.nu.13. 708
Hæredum appellatione, tam ſui, quam extranei continentur. gl. 2.num.5. 708
Hæredis appellatione vniuerſalis, & non particularis continetur.glo. 2. nu. 7. 708

Homi-

INDEX.

Homicidij faciendi animo deliberato tractatus præſumitur ex aſſiſtentia, & aſſociatione. gl. 1. nu. 7. 566

Homicidium an probetur ſi teſtes dixerint ſe vidiſſe illud patrari, & de cadauere non conſtet gl. rub. nu. 14. 533

Homini in Beluas dominatus naturaliter competit. nu. 2. 327

Hereditatis peregrini petendæ tempus anni eſt, & ibi plura ſimili. num. 6. 325

Homines natura ipſa ad delinquendum procliues. nu. 1. 317

Honeſtatis ſpecies nulla eſt in ea, quæ laſciuè ſe deoſculari patitur. num. 9. 298

Honeſtatis ius ſemper ſaluum, & ab omni diſpoſitione illeſum intelligitur. nu. 18. 298

Honeſtatis ius ſaluum in omni diſpoſitione, debet remanere. numero 11. 330

Honoris cauſa alijs pecuniarijs anteponenda eſt. nu. 4. 151

Honoris cauſa quandoque præponderat cauſæ timoris mortis. gla 13. nu. 4. 465

Honor non minoris æſtimationis, quam vita gl. 1. nu. 1. 529

Horrea decurionum an immunia ſint viſitatione. gl. 9. nu. 4. 744

Horrea locupletum poſſunt viſitari ac ipſi cogi ad exhibendum in foro granum vendendum. gl. 8. nu. 3. 743

Horrea locupletum tempore careſtiæ viſitantur vt qui frumēto plus proprio vſu abundant alijs ſubueniant. gl. 9. nu. 1. 744

Hoſpes apud quem beſtia ſub ſequeſtro ſunt remiſſæ ius retentionis beſtiarum habet, donec expenſæ cibariæ ſibi perſoluantur, ſic cenſuit Excell. Senatus. nu. 7. 217

Hoſpites mercatorum appellatione continentur. nu. 7. 226

Hoſpitalitas iure diuino commendatur. nu. 8. ibid.

Hypotheca, & vſusfructus ſup. re emphyteutica conſtitui poſſunt. num. 4. 41

Hypothecaria actio eſt petitoria in rem, ac realis. glo. 3. numero ſexto. 518

Hypothecaria qui egit contra vnum tertium poſſeſſorem eadem actione contra alium agere non prohibetur. glo. 3. numero 24. 498

Hypothecaria & remedium l. fi. C. de acq. poſſeſ. cumulari poſſunt. gl. 3. nu. 4. 518

Hypothecam ſpecialem, & generalem habens quomodo agere debeat, & deciſio Senatus. gl. 3. nu. 11. ibid.

I

IActare ſuum aliquem voluiſſe præſumptio non eſt facienda. caſu 19. nu. 2. 600

Identitas rei probatur, ſi reſpondeat Reus ſe tenere rem pro qua interrogatur. nu. 3. 44

Identitatem allegans, illam probare tenetur, & quomodo deducenda ſit ad probandum. nu. 5. ibid.

Identitas probatur teſtibus qui nouerint, nouos & veteres confines. nu. 6. ibid.

Identitas probatur duab. cohærentijs antiquis, ſi cum nouis conueniant, etiam ſi duæ diſcordent. nu. 7. ibid.

Identitas in antiquis probatur fama, maxime ſi difficultas proceſſit facto aduerſarij. nu. 8. ibid.

Item probatur teſtibus deponentib. ſe ita credere, vel dici audiuiſſe, addita aliqua bona ratione. nu. 9. ibid.

Identitatis probatio illa fortior, quæ fit duab. demonſtrationib. vni tantum rei conuenientib. etſi tertia eſſet falſa, & ageretur de pœna priuationis vel criminaliter. nu. 10. ibid.

Ignorantia nemini patrocinari debet. gl. 6. nu. 4. 514

Ignorantia præſumitur niſi probetur ſcientia. gl. 13. nu. 3. 563

Ignorantia quæ fit, non dolus ſed imprudentia eſt. gl. 14. nu. 3. 465

Ignorantia tertij poſſeſſoris cuius certitudo facilè haberi poteſt ſi inueſtigetur, creditorem contra bona exequentem non excuſat. gl. 4. nu. 3. 519

Ignorantia tollerabilis in facto alieno. gl. 18. nu. 2. 430

Et quando in proprio. nu. 6. ibid.

Ignorantia conſtitutionis prohibentis exportationem an excuſet. gl. 10. nu. 5. 746

Ignorantia edicti an à pœna excuſat. glo. ſecunda numero 6. fol 729.

An ignorantia prohibitionum a ciuibus allegari poſſit. gl. 3. numero 14. 732

Ignorantia ſolo iuramento probatur. gl. 2. nu. 7. 729

Illorum appellatione non continetur in hoc caſu mulier cuius fragile, eſt conſilium. nu. 11. 183

Illuſtres qui ſint. nu. 8. 5

Imagines Dei vel ſanctorum, qui maculat vel diruit iniurioſè, quas pœnas luet. gl. 4. nu. 1. 566

Immobilium appellatione ea omnia veniunt ex quibus fructus percipiuntur. gl. 1. nu. 7. 691

Immobilium appellatione an veniant bona feudalia, & emphyteutica. nu. 9. ibid.

Impedimentum non excuſat, quod facile a nobis excuti potuit. nume. 7. 212

Impedito qui potuit impedimentum amouere præſcriptio currit. num. 25. 683

Omnis qui potuit impedire non comparens ad proclamata ius ſuum remiſiſſe cenſetur. nu. 26. ibi.

Impedito tempora proclamationum non currunt. gl. 2. n. 9. 696

Impedimentum non proſecutionis appellationis an legitimum ſit bellum. gl. 6. nu. 8. 484

Et an paupertas pro obtinenda ſecundo fatali. nu. 9. ibid.

Impedimentum allegatum ad excuſandam deſertionem appellationis quodcunque ſit probandum eſt. gl. 9. nu. 1. 485

Eo probato tantum temporis reſtituitur quantum abſtulit. numero 2. ibid.

Impedimentum legitimum à pronun. latione poſitionum pro cōfeſſis non reſpondentem excuſat, idque iudicis arbitrio. glo. 23. num. 1. 431

Impedimentum multiplex, plerunque iudicis arbitrio committitur, quæ iuſta ſint. gl. 3. nu. 1. 420

Ab allegante autem probandum impedimentum. nu. 2. ibid.

Impedimenti ſpecies plures, & illius probatio euidens eſſe debet. gl. 23. nu. 22. 431

Et an ſemiplena ſufficiat, & quando & quibus caſibus per iuramentum nu. 3. ibi.

Impedimenti multæ ſpecies. gl. 5. nu. 3. 389

Quibus probationibus ſit iuſtificandum. nu. 4. ibid.

Impedimenti legitimi ad excuſandum deſertionem appellationis, quot ſpecies. gl. 6. nu. 2. 484

Impedimenti allegatio, & probatio an ſufficiat vel etiam de diligentia in ſolicitanda expeditione probandum ſit. nume. 4. ibidem.

Impedimenti probatio an per iuramentum ſolum, vel ſimul cū vno teſte ſufficiat. nu. 11. ibid.

Et quid ſi ſit notorium. nu. 7. ibid.

Impedimenti ſola allegatio cum iuramento, an ſufficiat ad excuſandum eum qui in dilatione, quod debuit non præſtitit. glo. 14. nume. 5. 437

Impedimenta iuris impedito ad agendum an obſit præſcriptio. glo. 2. nu. 5. 560

Impeditis facta tertij qualiter ſuccurſum ſit. gl. 9. nu. 5. 436

Impeditus comparere an procuratorem, vel excuſatorem mittere non potuiſſe probare debeat. gl. 5. nu. 5. 388

Impertinentes articuli qui ſint. gl. 11. nu. 2. 436

Et qui pertinentes. nu. 5. ibid.

Impenſa modica non dicitur, quæ durat finito tempore locationis, & conductionis. gl. 9. nu. 28. 523

Impenſæ vtiles quæ ſint. gl. 9. nu. 26. 523

Et an compenſandæ cum fructibus perceptis. nu. 27. ibid.

Impenſa alia neceſſaria, alia vtiles, alia voluntariæ, ſeu voluptuaria, & quæ ipſæ ſint gl. 9. nu. 24. 523

Imperator poteſt quod de iure poteſt, & dicitur mūdi dominus, quoad bonum, non quoad malum. nu. 10. 718

Impetrantis intereſt probare narrata eſſe vera. gl. 2. nu. 13. 720

In impetratione omnis puritas adeſſe & omne vitium abeſſe debet. gl. 2. nu. 12. 720

Impoſitio perpetui ſilentij reſtitutionem in integ. non excludit. nume. 5. 257

Incompetenti coram iudice qui alium vocat, an ſui iuris amiſſione plectatur. gl. 3. nu. 2. 393

Incu-

Inculpatus, quis dicatur. num. 1. 266

Indecentia omnis in Principe dicitur impoſſibilis. gl. 1. n. 11. 718

Indefenſus dicitur qui per perſonam minus legitimã defenditur. glo. 1. num. 4. 409

Indiſcretus quis dicatur. nu. 9. 179

Inditia quæ requirantur ad hoc, vt reum torturæ iudex ſubijcere poſſit. glo. rub. nu. 10. 533

Inditia & augumenta dotis numeratæ. nu. 4. 125

Indicia ad inquirendum debent eſſe propinqua maleficio. nume. 5. 261

Indulgentia quid ſignificet. nu. 1. 309

Indulgentiæ conceſſio pœnæ remiſſione, & non bonorum reſtitutionem operatur. nu. 2. ibid

Inæqualitas inter filios, parit, iurgia, diſcordias, contentiones. num. 9. 712

Infami non defertur iuramentum ſuppletiuum, nec in litem. glo. 2. num. 8. 461

Infantes qui fari non poſſunt, quomodo citandi, & practica ad hoc remiſſiuè. glo. 10. nu. 5. 383

Infantes expoſitos alere non cogitur Communitas, ſed rector eccleſiæ loci, vbi expoſitus fuit, ſi vires beneficij fuerant. Vnde ab eo onere liberat Senatus Communitatem. nu. 8. 217

Infantes expoſiti inter miſerabiles perſonas connumerat. nume. 9. 345

Inimicitia legitima cauſa recuſandi iudicem, & quæ. gloſſ. 1. num. 6. 406

Informationes reo non vocato ſumptæ, vim iudiciorum non habent. nu. 9. 262

Et illorum repetitio neceſſaria no eſt, vt reo præiudicet, niſi reus contentus ſit illis ſtare.

Informationes contra reum ſumendas iudex impeditus alteri cõmittere, adhibito fiſcali, imo & ipſe fiſcalis ſumere poterit. gl. 4. num. 1. 528

Informationes contra reum aſſumens iudex qualiter procedere debeat ad teſtium examen. glo. 3. nu. 2. ibid.

Informationes ſumptæ contra reum ſine interrogatorijs, & ipſo non citato illi non præiudicant, lite poſtea conteſtata, niſi ſeruatis ſeruandis, repetantur teſtes. glo. 8. nu. 3. 548

Informationibus non ſumptis in criminalibus proceſſus nullus non conualidatur, ſi poſtea ſubſequantur. glo. 2. nu. 3. 528

Inhibitio pendente appellatione, à ſententia lata ſuper inſtrumẽto publico, ante præſtitam cautionem, pro executione concedi poteſt. nu. 6. 251

Inhibitio ante cauſæ cognitionem, ne quis in ſua poſſeſſione turbetur de facto, & citra iudicialem cognitionem valida. nume. 14. 247

Inhibitio iudicibus, & fiſcalib. ne quempiã ſub prætextu vſurarum, vſque ad certam moderatam ſummam, moleſtent an valida ſit. num. 9. 291

Iniuria procedere non debet vnde iura naſci debent. nu. 1. 217

Iniuria facit alteri, qui plus æquo ſibi prodeſſe vult. n. 47. 333

Iniuria eſt capitalis ferre modicum, quod ſupereſt pauperi. nume. 15. 350

Iniuria non fit iudici ſi ab eius ſententia appelletur, niſi friuola ſit appellatio. glo. 7. nu. 1. 478

Iniurioſa verba contra magiſtratum proferens arbitrio iudicis plectendus. gl. 7. nu. 4. 479

Et extraordinariè qui illum iniquè odio, & precio iudicaſſe dicit. num. 5. ibid.

Inquiſitionis in proceſſu eadem ſolemnitas requiritur, quæ in accuſationis, excepta inſcriptione. glo. 2. nu. 10. 567

Inquiſitio ceſſat parte interueniente. nu. 9. 259

Inquiſitio quid ſit. nu. 1. ibi.

Inquiſitia meri, eſt imperij. num. 5. ibid.

Inquiſitioni locus no eſt, niſi primum de delicto conſtet. n. 6. ibi.

Inquiſitionis proceſſum, præcedere debet Iudicis interrogatio circa partem læſam an malit accuſare. nu. 18. 259

Inquiſitio ſemper ibi fieri debet, vbi inquiſitus conuerſari conſueuit. num. 1. ibid.

Inquiſitio, quæ Principis iuſſu fit, diffamationem etiam expoſſit. num. 5. 6. 262

Inquiſitio ſi poſſibile ſit, continere debet, locum, annum, menſem diem commiſſi delicti. nu. 7. ibi.

Inquiſitio pro omnibus criminibus permittitur. nu. 1. 264

Inquiri non pot, pro delictis extra territoriũ comiſſis. nu. 4. ibid.

Inquiſitionis remedium minus eſſe debet, quam accuſationis. num. 15. 302

Inſcriptionis accuſatoris in libello accuſatorio, quæ forma. glo. 2. num. 2. 545

Inſcriptio, ſeu intitulatio actus, facit ſemiplenam probationem illius. num. 17. 715

Inſignia apud ſeniorem domus conſeruanda. nu. 6. 152

Inſignia ſeu arma domus vide in verbo arma. ibid.

inſignia tranſmiſſibilia ſunt ad poſteros. nu. 5. 152

inſignia priuilegio aut Principis, authoritate conceſſa, maioris ſunt dignitatis, quã propria authoritate aſſumpta. nu. 3 ibid.

inſignia propria poteſt quis alteri communicare. nu. 9. 152

inſignia præſcriptione quæruntur. nu. 10. 152

inſigniorum communicatio, an attenta Decreti diſpoſitione, ſine Principis conceſſu valida ſit. nu. 11. ibid.

inſignia aliena delentem tenetur actione iniuriarum. nu. 12. 153

inſinuatio coram Notario banchi, & teſtibus abſente iudice inualida eſt. nu. 5. 182

inſinuatio coram iudice extra locum tribunalis facta inualida num. 6. ibid.

inſinuationem operatur Principis confirmatio. nu. 7. 183

inſolentia eſt, no obedire, & inſolens quis dicatur. gl. 5. n. 1. 547

Hic quandoque incarcerari à iudice poteſt. nu. 4. ibid.

inſtantia perempta no ſit, lapſo termino ad ferendam ſententiam præfixo, ſi lata non ſit glo. 1. nu. 3. 468

inſtantia ſtatutaria loco legalis ſubrogatur. nu. 7. 242

inſtantia non currit coram Excel. Senatu. nu. 8. ibid.

inſtantia cauſarum triplex. nu. 9. ibid.

inſtantia currit in cauſis ſummarijs. nu. 12. ibid.

inſtantiæ initium an ab vltima petitione incipiat. nu. 13. ibid.

inſtantia perit actori, & non reo nu. 2. 243

inſtantia an curras, ſi aduerſarius ſubterfugijs vtatur. numero 4. 244

inſtantiæ tempus, vbi eſt breue, breues dilationes aſſignari debent. num. 1. 243

inſtantia perempta, omnia poſt geſta nullius ſunt momenti. nume. 1. 244

Et ſi dubitetur an perempta. nu. 2.

inſtantiam peremptam Princeps, & non baro ſuo reſcripto poteſt inſtaurare. nu. 5. & 7. ibi.

inſtantiam peremptam iudex declarat, & in expenſis eum condemnat, cuius culpa perit. nu. 3. ibid.

inſtantia perempta agi debet remedio ordinario. nu. 12. 245

inſtantia perempta an ceſſet vitium litigioſi. glo. 2. nu. 44. 696

item ſi variatum ſit de actione reali in perſonalem. nu. 45. ibid.

item ſi renunciatum ſit litis cauſæ, & inſtantiæ. nu. 46. ibid.

inſtigator author falſitatis vtrum dicatur. nu. 5. 280

inſtigator, conſulens, vel hortator pari pœna an puniatur. nume. 7. ibid.

inſtitutio hæredis eius, qui inuenitur deſcriptus in cedula demiſſa apud guardianum Sancti Franciſci valida. gloſſ. 2. nume. 3. 715

inſtrumenta in forma cameræ habent exequutionem paratam. num. 6. 5. 26

inſtrumenta, & iura pupillaria reſtituenda ſunt adulto per tutorem. num. 39. 163

inſtrumentum promiſſæ redditionis rationis exequutionem non habet paratam. num. 6. 163

inſtrumenti appellatione id continetur, quod publicum eſt. nume. 1. 206

inſtrumentum ab alienis ſcripturis leuare nequit, niſi primum conſtet ſcripturas eſſe illius, qui præſupponitur inſtrumẽtum recepiſſe. num. 1. 209

Inſtrumenta poſt productionem efficiuntur communia, nec parte inuita retrahi poſſunt. nu. 14. 206

Inſtrumentum donationis etiam iuratæ, omiſſa forma decreti nõ probat. nu. 7. 185

inſtru-

I N D E X.

Inſtrumentum producere retardans, expenſas reficere debet & quando.nu.10. 212
Inſtrumentum publicum quod dicatur. nu.2. 250
Inſtrumenta ab alienis ſcripturis non leuantur ſine iudicis authoritate.nu.8. ibid.
Item niſi conſtet recipientem fuiſſe notarium.nu.9. ibid.
Inſtrumenta à protocolis notarij viuentis,per alium leuari non debens.nu.10. ibid.
Inſtrumenti exequutio ante plenam cauſæ cognitionem nedum iuri,ſed decretis contrariatur.nu.1. 212
Inſtrumenti editio in litis exordio,ac copia parti ſumptib.actoris tradi debet.nu.2. & 3. ibid.
Inſtrumentum intra tempus decreti non regiſtratum fidem non amittit.nu. 10. 223
Inſtrumentum aliena manu ſcriptum, & per notariū,qui illud dixerat recepiſſe ſubſcriptum Senatus approbauit.n.8. 227
Inſtrumenti exemplat o partis citationem requirit.nu.4. 229
Inſtrumentum quomodo dicatur authenticum ſi ab alienis ſcripturis leuatum ſit. 229
Inſtrumentum ſuas vires non perdit,ſi in publica forma ſit, quāuis protocolum non inueniatur.nu.11. 233
Inſtrumenta liquidata exequutionem paratam habent, ſicut liquida.nu.5. 250
Inſtrumenta ante liquidationem nullam merentur exequutionem.ibi.nu.6. imo nec res iudicata. ibid.
Inſtrumentum in vna parte falſum,an in alia falſum quoq; præſumatur.nu.2. 282
Inſtrumentum quibus modis falſum eſſe probetur.nu.3. 282
Inſtrumentum contractus ſimulati de falſo argui non poteſt. nume.12. 283
Inſtrumenti prima ſcriptura ſcribi debet per notarium recipientem inſtrumentum, & non aliena manu. nume.11. & 211. 2. 3. 207.
Inſtrumenti amiſſi tenor teſtibus probari poteſt.gl.8.nu.1. 452
Et qui teſtes ad hoc adhibendi.nu.2. ibid.
Et quid ſi inſtrumentum inueniri nequeat.nu.3. ibid.
Inſtrumentum probatiu dicitur pellis mortuæ. gloſſ. 1. numero 3. 450
Inſtrumentum aliud eſt,& aliud contractus.gl.1.nu.7. 409
Inſtrumenti ex inſpectione reſultans exceptio,non cenſetur ſublata per ſtatutum exceptiones auferens.gl.3.nu.3. 411
Inſtrumentorum ex inſpectione quæ inſurgant validæ exceptiones,exemplis declaratur.gl.3.nu.3. ibid.
Inſtrumentum à contractu differt.gl.5.nu.4. 676
Inſtrumentum ſi non probet ob diſpoſitionem ſtatuti probari tamen poteſt contractus per teſtes.nu.26. 676
Inſtrumentum habens præ manibus dicitur in promptu de iure ſuo docere,ſi in inſtrumento ipſo nominetur.gl.1.nu.28. 691
Inſultus vnde dicatur. gl.1.nu.1. 566
Et qui inſultum animo deliberato facit qua pœna puniendus. nume.9. ibid.
Intellectus.l.quod in hæredem.§.eligere. ff.de tributoria. glo.3. nume.16. 498
Intellectus.l.non videtur.ff.de iudicijs.gl 1.nu.1. 418
Intellectus.clem.vni.§. cæterum.de vſuris. & deciſio Senatus. gl.2.nu.28. 455
Intereſſe quantiplurimi non debetur ſi aliqua rationabilis cauſa debitorem excuſet à mora.nu.5. 89
Interinatio cur committatur,& neceſſaria.gl.1.nu.4. 718
Interinatio conſideranda priuſquam actus interinetur. gl. 1.numero 15. eod.
Interinatio reiecta ſi ſit quid agendum ſi Princeps iubeat eam fieri gl. 3.nu.19. 720
Interinatio propriè non eſt quæ propter multiplicatas Principis iuſſiones ſit gl.2.nu.22. 720
Et quomodo tunc verba actus interinationis concipienda ſint. nume.23. ibid.
Interinatio præſumitur ex temporis curſu.nu.24. ibid.
Interinatio per quos iudices fiat. gl.1.nu.6. 718
Interinatio quid ſit,ac vnde deriuet.gl.1.nu.3. 718
Interinatio quid ſit in procem.gl.2.nu.44. 5
Interinatio gratiæ per procuratorem non admittitur, & quando? nu. 15. 309
Interinatio fieri non debet tranſacto tempore præſentādi literas gratiæ.nu.8. 313
Interloquutoria, qua pronunciatur inſtrumentum eſſe exequendum,non continetur decreto. nu.11. 250
Interlocutoria quid,& quando ſcriur.gl.5.nu.1. 472
Ab ea de iure canonico appellare licet,& ſuper eiſdem actis cognoſcendum.nu.2. ibid.
Et quid ſi habeat vim diffinitiuæ.nu.3. ibid.
Interlocutoria confirmata reuocari an poſſit, vel ab ea appellari.glo.6.nu.4 473
Interlocutoria facit ius inter partes. gl.2.nu.8. 447
Interlocutoriæ grauamen irreparabile non continentes, iure ciuili regulantur.gl.5.nu.5. 472
Interlocutoria ſententiæ in criminalibus ſingulis diebus pronunciari poſſunt,& quibus obſeruatis.gl 1.nu.1. 553
Interpretatio facienda in ſtipulationibus,vt ceſſet iniquitas,& ne quis indebitè lædatur.conſi.nu.12. 618
Interrogare partes in quacunque iudicij parte poteſt iudex ex officio vbi æquitas ſuggerit.gl.4.nu.1. 422
Et an poſt concluſionem in cauſa,controuerſum eſt.nu.2. 422
Interrogationes iudicis, & reſponſiones poſt concluſionem in cauſa inſerendæ actis gl.6.nu.3. 423
Quæ vero in principio litis ſunt retinendæ ad partem. nu.3. ibi.
Interrogatoria ſimul cum libello poſſunt dari ex conſuetudine. glo.2.nu.3. 422
Interrogare reum actor ante conteſtationem litis,& poſt,poterit.gl.2.nu.4. ibid.
Interrogatoria vtilia magis ſunt quam neceſſaria. Et quæ vtilitates ex illis proueniant.gl.2.nu.5. ibi.
Interrogatorium an quis ſit & eſſe velis hæres, copulatiue, rectè,& cautè formandum.gl.2 nu.6. ibid.
Interrogatoria in meritis cauſæ iudex facere poteſt. ex officio. glo.2.nu.7. ibid.
Et nedum ſuper facto,ſed etiam ſuper circunſtantijs interrogare debet.num.8. ibid.
Interrogatoria quando pro pronunciatis habeantur ad electionem dantis.glo.2.nu.1. 419
Interrogatoria quando ad quid,a quo,& quibus modis & cauſis in iudicio fiant gl. 1.nu.1. 421
Interrogatoria infra triduum poſt admiſſionem capitulorum, danda,alias commiſſarius ex officio teſtes interrogabit, ſed vſu receptum,vt præcedat monitio.gl.2.nu.1. 438
Interrogatoria qualiter inſcribi, & formari, ac ſuper quibus debeant,exemplificatur.gl.3.nu. 12. ibid.
Interrogatoria formanda ſuper mutuo. gl.3.nu 13. ibid.
Item ſuper poſſeſſione.nu.14. ibid.
Interrogatoria ſuper generalibus,quæ.gl.3.nu.15. ibid.
Interrogatoria inutilia reſecanda, & a quo, & an illa excedere commiſſarius poſſit. gl.3.nu.4 438
Et quid ſi prætermiſerit interrogatoria facere.nu 5. ibid.
Interrogatoria fieri omiſſa ſi fuerint, an valeat depoſitio teſtiū, & an teſtes repetendi,& cuius ſumptibus gl.3.nu.6. ibid.
Interrogatoriorum reſecatio in quo conſiſtat, & exemplis declaratur.gl.3.nu.7. ibid.
Et quid captioſum.nu.10. ibid.
Interrogatorijs reſpondere nemo tenetur,niſi declarata cauſa interrogandi.gl.4.nu.4. 422
Interrogatorijs quibus non reſpondendum. nu.5. ibid.
Interrogatoria impertinentia an ſint, ſi diſceptetur, interim admitti debent cum clauſula ſaluo iure impertinentium.glo.4. nume.6. 423
Interrogatoria reijcienda non ſunt, ſi quoquo modo ad cauſam conferant directè,vel indirectè.gl.4.nu.7. ibid.
Interrogatorio,an pars intendat vt inſtrumento,pro bono, & vero,reſpondendum purè non cōditionaliter.gl.1.nu.3. 421
Interrogatoriorum forma quæ,& ſuper quibus facienda. gl.3. nume. 11. 438
Interrogatoriorum ex reſponſione lis minime cōtinetur. glo.2. nume.2. 419

I N D E X.

Interrogatoriorum plures ſpecies, & quæ remiſſiuè. glo.3.numero 1. 438
Vnde, ad quid, & quo inſtante formentur.nu.2. ibid.
Interrogatorium iudicis an pars læſa velit accuſare, & reſponſio partis in ſcriptis redigenda eſt.nu.18.20.21. 259
Interrogatorium factum ab eo cui petitur exhibitio librorum, an petent velit ſtare libris pro, & contra, ſuperfluum eſt, aut præiudiciale interroganti.nu.25. 164
Interpellatio iudicialis, ſiue extraiudicialis alieno nomine facta non conſtituit debitorem in mora ſine mandato.nume.1. fol.73.
Interpellatio fieri poteſt per proclama, vbi extat multitudo emphyteutarum, & quomodo.nu.3. 73
Interpellatio iudicialis ſupplet extraiudicialem à decreto requiſitam. nu.10. 236
Interpellatio ad expediendum cauſam non retardat lapſum inſtantiæ, niſi ſint inſtantiæ nondum perempta, ut repetita numero 11. 245
Inuentarij beneficium non eximit hæredem ab obligationibus hæreditarijs, cum hæreditas eſt opulenta.glo.tertia nume.38. fol. 509.
Nec illius prætextu euitat hæres quin teneatur debita ſoluere in pecunia. nu.39. ibid.
Inuentarium ex beneficio legis infra triginta dies inchoandum, & ſexaginta perficiendum, modo intra trimeſtre perficiatur ſatis ſit.gl.1.nu.4. 468
Inueſtitura non relatiua ad antiquas ſecundum antiquas regulatur.in proœm.gl.1.nu.26. 2
Inueſtituram hæres pro re emphyteutica petere non cogitur ſicut pro re feudali.nu.4. 41
Inueſtitura a recognitione differt nu.1. 48
Inueſtitura de omni eo quod inueſtiens habebat, ac plures alia ad ſe referentes, non probant bona eſſe emphyteutica, vel allodialia.nu.6. 59
Inueſtitura cum terra, territorio pertinentijs, & iuribus minus.num.7. 59
Quamuis agatur inter dominum, & vaſſallum.nu.8. 59
Inueſtitura dicens cum terris, pratis, campis, &c. non probat bona eſſe feudalia. nu.9. 59
Etiam ſi concurreret priuilegium conſignandi per quotus. numero 11. 59
Inueſtitura non probat bona eſſe feudalia, & ſi dicat cum caſtris oppidis, turribus, villis, locis, etiam ſi villa eſſent iuxta caſtrum.nu.12. 59
Inueſtitura de caſtro, & omnibus prædijs in territorio exiſtentibus probat prædia eſſe feudalia. nu.19. 59
Inueſtitura tenor eſt ſpecies, natura feudi genus.nu.1. 144
Inueſtituræ tenor diligenter intuendus, ad quam feudi ſtatus dirigitur.nu.26.2. fol.8.& 244
Inueſtitura eſt ſignum neceſſarium feudi.nu.3. 144
Inueſtitura poſterior, ſi differat a prima, erronea præſumitur. & quando. nu.6. ibid.
Inueſtituræ mutatio, in præiudicium Domini valida.nume. 8. ibidem.
Inueſtitura quando mutari poſſit, & quando non.ibid.
Inueſtitura ſimpliciter facta intelligi debet, ſecundum ſtatuta, & conſuetudinem loci.nu.9. 144
Inuidia inter pares facile naſcitur.nu.2. 150
Inuentarium cum beneficio legis in feudis pro ſe, & hæredibus conceſſo, excuſat hæredem a ſolutione æris alieni ſup. feudo. nume.4. 139
Inuentarium quid ſit.nu.1. 155
Inuentarium cogi poſſunt facere tutores, & curatores, à Dominis habentibus merum, & mixtum imperium, vel ab eorum officialib.nu.2. ibid.
Inuentarium tutores conficere debent, quam citius, & intra quæ tempora nu.7. ibid.
Inuentarium quomodo probet, contra debitores chyrographarios, an q; ſuſtineatur factum omiſſa forma decreti.nu.11. ibid.
Inuentarium tutores, & curatores, qua forma facere debent.numero 10. ibid.
Inuentarium habetur pro completo non obſtante, proteſtatione reparandi, & addendi.nu.20. ibid.
Inuentarij copia facti petenti danda, & in qua parte.num.23. ibidem.
Inuentarium intellare non prodeſt pupillo ſicut inuentarium, cum beneficio legis.nu 29. ibid.
Inuentario an deſcribende ſint res legatæ vxori ad ſeudum .numero 32. 156
Inuentarium iurium fiſcalium, aut patrimonij per quos fieri oporteat.nu.1. 160
Inuentarium pupillare non probat pro tertio.nu.30. 158
Licet in antiquis faceret aliquod adminiculum.
Inuentarium ab eo qui redditioni rationis non ſubijcitur, neceſſario fieri non debet.nu.7. 161
Inuentarium facere tenentur Caſtellani, negotiorum geſtores, Theſaurarij, ſuctores, Canaparij, Cuſtodes, ſusceptores. numero 4. 160
Inuentarium ne, an ſimplex deſcriptio, rerum a peregrino relictarum fieri debeant, & qualiter. ibique plura de varijs, deſcriptionib.bonorum.nu.12. 325
Ipſo iure verba in diſpoſitionibus, quid operentur.gl. 1.numero 20. 530
Irrelevatoria capitula ad reprobandum teſtes, quando dicatur. gl.2.nu.2. 467
Itinerans cum animis nec eſt capiendus. nu.8. 540
Iudæus perſona odioſa, & infamis.gl.2.nu.10. 461
Huic non defertur iuramentum ſuppletiuum contra Chriſtianum. num.11. ibid.
Iudæus quomodo iurare debeat remiſſiue.gl.4.nu.16. 462
Index ſindicatum in fine officij reddere tenetur, contraria conſuetudine non obſtante & c.nu.5. 21
Iudicia ab executione incipere non debent.nu.1. 247
Iudicans terram inſlitutum diligere debet nu.9. 259
Iudicis præſentia ſupplet interuentum agnatorum & cognatorum.nu.10. 183
Iudices qui extremam manum litibus imponunt, faciliores eſſe debent ad admittendum noua iura.nu.3. 253
Index ordinarius, & competens quis dicatur.nu.1. 213
Index breues dilationes largiri debet, ſi breuis ſit inſtantia.numero 3. 214
Index protocolla, & ſcripturas notarij defuncti recolligere, ac ſub cuſtodia reponere poteſt.nu.1. 229
Index ſubrogatus eundem ordinem ſeruare debet, quem ſeruare tenebatur alius, cuius loco ſubrogatur.nu.4. 253
Index videns reſcripta non eſſe exequenda, Principi debet cauſam reſcribere.nu.13.14.15.16. 257
Index inquirens, Accuſatorem repræſentat.nu.2. 259
Index inquiſitionis competens eſſe debet.nu.3. ibid.
Index innocentiam rei perquirere tenetur.nu.5. 263
Index non debet reum ad componendum requirere.nu.7. 266
Index iure prohibetur cum ſubditis contrahere.nu.2. 274
Index tenetur taxare mercedem notario, & partibus de canona conuenientib.nu.5. 285
Index liberum habens arbitrium procedendi, condemnandi & abſoluendi tempus inſtantiæ prorogare poteſt. numero 11. fol.242.
Index extraordinarius queri non debet, vbi non deficit ordinarius.nu.8. 252
Index ad compoſitionem moneri non debet, animo emungendi pecuniam, vel nocendi, ſed mores corrigendi.nu.1. 266
Index quib. rationib. & cauſis moneri debeat ad componendum. nume.3. ibid.
Index ex officio poteſt reum condemnare, verſus partem læſam, in proceſſu non interuenientem, ad reſarciendum damna. numero 2. 3. 275
Index ſecularis cognitionem criminis habet vſurarum, vbi decreto Principis vſuræ prohibentur.nu.3. 288
Index nequit pœnam corporalem, in pecuniariam commutare. nume.11. 311
Index reſcribere debet ad Principem, ſi reus prima gratia non fecerit mentionem.nu.9. 317

Index

Iudex mouendo reum interinantem gratiam, grauem ſe oſtendere tenetur. nu. 15. 318
Iudex quis, ſententiam ſuam legere non teneatur. gl. 1 nu. 5. 553
Et quid ſi notario legente quis legere tenetur dixerit, ſa pronunciatio. nume. 6. ibid.
Iudex ex officio parte non interueniente reum criminaliter proſecutum ad reſtitutionem rei cum damnis, expenſis, & intereſſe condemnare nequit. gl. 6. nu. 2. 537
Iudex male iudicans qua pœna teneatur. gl. 5 nu. 1. 537
Iudex à quo in cauſa appellationis interuenire poteſt vt ſuam ſententiam defendat. gl. 5. nu. 2. ibid.
Iudex negligens non præſumitur, niſi eum requiſitum fuiſſe legitimè probatum ſit. gl. 1 nu. 2. 530
Et quæ ad illius negligentiam arguendam requirantur. numero 3. & 11. ibid.
Et quæ illum à negligentia excuſent. nu. 4. & nu. 13. ibid.
Iudex negligens litem facit ſuam. gl. 8 nu. 1. 548
Iudex ſecundum allegata, & probata iuſtitiam miniſtrare debet. glo. 2 nu. 1. 528
Iudex niſi ter requiſitus ex interuallo iuſtitiam miniſtrare, ob negligentiam non priuatur officio ſuo. gl. 1 nu. 11. 530
Vel niſi alias de mala verſatione ſua notoriè conſtet. nu. 12. ibid.
Non conſtituitur in negligentia niſi ſibi inſtantia fiat expediendi cauſam. nu. 13. ibid.
Iudex in primo termino litis ad veritatem cauſæ eruẽdam quid agere debeat. gl. 2 nu. 1. 422
Iudex requiſitus imaginẽ iudicis requirẽtis gerit. gl. 7 n. 2 493
Iudex litem ſuam non facit, qui ſententiam nullam tulit. glo. 3. nume. 20. 393
Iudex appellationis, ſi ex noniter deductis reformet ſententiam id exprimere debet. gl. 9. nu. 4. 489
Iudex qui ſemel grauanit, animum vlterius grauandi habere præſumitur, & ideo illi cauſa non remittenda. gl. 8 nu. 1. 473
Iudex competens, & incompetens quis dicatur. gl. 1 nu. 3. 392
Iudex cui nihil probandum eſt nihil mandat. gl. 1 nu. 3. 547
Iudex non obſtante contradictione partis procedendo vlterius interloqui tacitè cenſetur. gl. 2 nu. 7. 447
Iudex à quo per appellationem quadam iniuria affici videtur. gl. 1 num. 8. 489
Iudex doloſè, aut ex affectata vel ſupina ignorantia male iudicans, quas pœnas incurrat. gl. 1 nu. 28. 468
Iudex laicus an ſpernere poſſit inhibitionem eccleſiaſtici prohibentis per illum procedi, & petentis clerici conuenti ſuper euictione cauſam ad ſe remitti. gl. 3. nu. 15. 416
Iudex viam eligere debet, quæ partibus ſit minus oneroſa. gl. 1. nume. 2. 440
Iudex partem repellere à limine iudicij poteſt ne iudicium reddatur vanum. gl. 4 nu. 1. 402
Iudex antequam ſententiam ferat, quid agere & quomodo illã proferre debeat. gl. 1 nu. 6. 468
Iudex loci contractus, & loci domicilij, quando & quomodo adeundi. gl. 2 nu. 9. 392
Iudex ordinarius inter quaſcunque perſonas, & quibuſcunque in cauſis notionem habet, niſi ratione exercitij vel profeſſionis priuilegiata ſint, & plurib. alijs in caſibus, quorum aliqui ſub nu. 2 gl. 10 nu. 1. & 2. 397
Iudex in citatione cauſam exprimere debet, ob quam ſit iudex ad fundandam competentiam, alioquin appellari poterit. glo. 5. num. 2. 396
Iudex circa condemnatum ad ſupplicium quomodo ſe gerere debeat. gl. 2. nu. 4. 556
Iudex ſecularis inhibere iudici eccleſiaſtico aliquando poteſt. glo. 3 nu. 9. 393
Iudex ad quem in primis ſuper admiſſione, vel reiectione appellationis pronunciare debet. gl. 7. nu. 2. 473
Iudex ſuſpectus redditur ſi quærat vt acta ſibi remittantur ad ferendam ſententiam. gl. 10 nu. 7. 485
Iudex in prolatione ſententiæ ſedere debet alias ſententia nulla. glo. 3. nu. 1. 470
Et an ſuam ſententiam legere debeat. nu. 2. ibid.
Iudex iniuriam ſibi irrogatam, an punire poſſit, etiam abſque intereſſe partis. gl. 3 nu. 25. 393
Iudex pœnam à ſtatuto introductam ex cauſa minuere, augere, vel remittere poteſt, modo cauſam exprimat. glo. 1 numero 5. 489
Iudicandi actus indiniduus, & vtile vitiatur per inutile. glo. 1. nume. 12. 468
Iudicem ad recuſandum legitimam ſuſpitionis cauſam præbet contractus, facto, vt faciat. gl. 1 nu. 8. 406
Iudicem reuereri lex vbique iubet. gl. 7. nu. 6. 479
Iudicem a negligentia in non procedendo contra delinquentem, non excuſat allegatio ignorantiæ delicti minimè probabilis. gl. 1 nu. 6. 530
Iudicem cuncta rimari oportet ad veritatem eruendam. glo. 6. nume. 1. 423
Iudici in cauſa non concluditur. gl. 6 nu. 2. ibid.
Iudices ex temeraria inquiſitione ad quid teneantur. glo. 1. numero 5. 536
Iudices eſſe poſſunt illiterati, qui defectum litterarum ſcientiæ aſſeſſoris ſupplere poſſunt. gl. 6. nu. 3. 529
Iudices illiterati eſſe poſſunt, ſed de conſilio iuriſperiti procedere debent. gl. 4 nu. 1. 472
Et de conſilio apparere neceſſe eſt ibid. nu. 2. ibid.
Iudices non rogati quomodo & quando ad informationes ſumendas ſuper delictis procedere poſſint. gl. 6 nu. 1. 528
Iudice ordinario recuſato ſi adſit ſuperior ipſe adeundus eſt non autem dandus adiunctus. gl. 2 nu 2. 406
Iudicis officium loco accuſationis eſt. gl. 2. nu. 9. 567
Iudicis partes in confeſſum nullæ ſunt, niſi in condemnando. gl. 15 nume. 2. 549
Iudicis ſeu domini vbi de ſuſpitione agitur nedum ipſe iudicare non debet, ſed nec quiſpiam ab eo nominatus, dependens, aut conſtitutus. gl. 1. nu. 5. 479
Iudicis ſuſpecti recuſatio, quando admittenda. glo. prima. numero 1. 406
Iudice coram ſuſpecto litigare periculoſum. gl. 1 nu. 2. ibid.
Iudici reſiſtere, quando liceat, vel non. gl. 3 nu. 6. 540
Iudex cauſarum appellationis nequit de primis cauſis cognoſcere. nume. 11. 758
Iudex cogit ad tranſigendum lites inuolutas, & intricatas. numero 30. 625
Iudex de conſenſu partium, extra territorium ſuum, poteſt iuriſdictionem exercere, & ſententiam ferre, ordinario non contradicente. nu. 6. 329
Iudex extra territorium, iuriſdictionem habet in habitu, licet non in actu. nu. 7. ibid.
Iudex permittente ordinario loci, ſine conſenſu partium, non poteſt extra locum iuriſdictionis cauſas cognoſcere, de iure communi ſecus, ex decreti diſpoſitione. nu. 8. 329
Iudex ſuperior, an & quib. caſib. inhibere poſſit iudici inferiori, ne ſua iuriſdictione vtatur. nu. 11. 342
Index officio ſuo poteſt compellere partes, vt legitime compareant. num. 5. 348
Iudex in minimis cauſis, & criminalib. poteſt ſimul notarij officio fungi. nu. 19. ibid.
Iudex in cauſis minimis poteſt omittere ſcripturam, vel ſi maſis paucioribus verbis ſcribere, nullo partib. expedito proceſſu & relationi eius ſtatur. nu. 2. 349
Iudex pauperi non petenti poteſt officium rectè impartiri. numero 7. 350
Iudex debet eſſe certus, ſuæ poteſtatis, qua iudicat. numero 4. fol. 356.
Iudex poteſt licentiarum impartiri priuatis apprehendendi maleſactorem. gl. 10. nu. 10. 746
Iudex poteſt non inique ſed iniuſte iudicare. gl. 2 nu. 21. 634
Iudex ſcandala tenetur quantum poteſt euitare, rixantibus occurrere, alias tenetur in ſindicatu. gl. 3. nu. 2. 730
Iudex quando ac quomodo poſſit poſt ſententiam pœnam commutare. gl. 11 nu. 17. 748
Magni Iudices ſeu Magiſtratus non poſſunt iudicando recedere a iure præſcripto, & ſecundum, vt dicitur, conſcientiam iudicare. gl. 2 nu. 8. 633

Iudicis arbitrio relinquuntur, quæ lege taxata non ſunt. gloſſ. 11. num. 16. 748

Iudices ordinarij voluntariam iuriſdictionem, vbique contentioſam, in loco ſolito tenentur exercere, niſi ſubſit impedimentum graue belli, vel peſtis. nu. 15. 330

Iudices appellationum vaſſallorum, in Ciuitatibus habitantes in quouis honeſto loco cauſas audire, & dirimere poſſunt, niſi locum conſuetum habeant. nu. 15. ibi.

Iudices vaſſallorum, carceres habere, vel detinere, ſubditum ſuũ extra eorum territorium non poſſunt. nu. 18. 330

Iudicis relationi, & dicto ſtatur in cauſa ueli, & minima probanda. nu. 14 348

Iudices curare debent ne iudicia fiant eluſoria. nu. 2. 356

Iudicium, tribus perſonis iudice, actore, & reo conſtat. glo. rub. num. 1. 544

Iudicium, vt legitimè fundetur à litigatoribus iudex ex officio prouidere tenetur. glo. 1. nu. 5. 409

Iudicum feudatariorum ob negligentiam de aduitis cauſis ad ſuperiorem, confiſcatio bonorum, & mulcta illis reſeruantur. glo. 1. nu. 16. 530

Solemniter inchoatum, debet ſolemniter terminari. nume. 10. 346.

Iuriſdictio non continetur venditione prædiorum. nu. 1. 8

Iuriſdictionem nullam tribuit emphyteuſis, cuius eſt iudex ille, in cuius territorio ſita eſt, non Dominus directus. nu. 1. 58

Iuriſdictionem alterius iudicis, emphyteuta poteſt prorogare. num. 2. ibid.

Iuriſdictio omnimoda merum, & mixtum imperium comprehendit. nu. 8. 148

Iuriſdictio ordinaria à delegata differt. nu. 14. 250

Iuramentum officialis in manibus cuius præſtare teneatur in officij initio: & quid iudicauerit Illuſtriſſ. Senatus Regius. num. 10. 19

Iuramentum non tribuit promptã executionem inſtrumentis. num. 6. 26

Iuramentum addit forum foro. nu. 8. ibid.

Iuramentum non accellerat caducitatem attento decreto. nume. 25. 73

Iuramentum, quod caducitatem accelerat, eſſe debet promiſſorium, & non aſſertorium. nu. 26. ibid.

Iuramentum in litem contra tutorem locum habet, etiam contra matrem tutricem. nu. 42. 165

Iuramentum in litem non defertur, contra patrem adminiſtratorem. nu. 44. ibid.

Iuramentum ipſum quomodo adulto deferatur in certo rerum exiſtentium dum eſſet infans. nu. 45. ibid.

Iuramenti præſtatio non probatur inſtrumento contra formam ſtatuti conditio, ad euitandas fraudes. nu. 24. 171

Iuramentum non tollit amiſſionem pœnæ. nu. 3. 178

Iuſiurandum malitiæ, & calumniæ non exigitur ab opponente, contra inſtrumentum de ſcriptura priuata ſi non requiratur num. 5. 207

Iuramentum perſonale eſt, & periurij reatus ad hæredem non tranſit. nu. 2. 240

Iuramentum non impedit prouocationem ſaltem obtenta ſolutione. num. 13. 268

Iuramentum parendi mandatis intelligitur de honeſtis. numero 12. 718

Iuramentum recuſari an poſſit, ſi quis ſe aſtrinxerit, probare per teſtes. glo. 2. nu. 22. 461

Et quid ſi offerens habeat ſuper eadem materia teſtes examinatos, quibus poſſet probari periurus. nu. 23. ibid.

Et quomodo recuſans allegare debeat, vereri ſe ne aliquod deroga tur periurium. ibid. nu. 24 461

Et an per procuratorem ſine ſpeciali mandato oblatum recuſari poſſit. nu. 25. ibid.

Iuramentum in litem defertur contra executores iudiciorum, ſi deſcriptionem bonorum pro pignore captorum non fecerint. glo. 1. nu. 18. 502

Iuramentum poſt deciſiuum alia probatio non admittitur, niſi per euidentiam rei. glo. 9. nu. 21. 323

Iuramentum referendum an ſemper tale ſit, quale defertur. glo. 9. num. 4. 464

Iuramentum veritatis dicendæ in criminalibus cauſis, an reis conſtitutis deferendum. glo. 13. nu. 1. 465

Et quibus in cauſis. nu. 5. ibid.

Et quid obſeruetur. nu. 7. ibid.

Et quid in facto alieno. nu. 8. ibid.

Iuramentum deferre non debet iudex illi quem facilè deieraturum ſuſpicatur. glo. 13. nu. 2. 465

Iuramentum procuratoris ad iurãdum ſpecialiter conſtituti admittendum. glo 11. nu. 3. 464

Iuramentum neceſſarium defertur actori, iuramẽtum purgatorium reo. glo. 5. nu. 1. 4' 3

Quibus autem perſonis, & quibus in cauſis, & caſibus non deferatur aliqui enumerantur, & alii remiſſiuè. nu. 2. ibid.

Et quando peti debeat, vt deferatur nu. 3. ibid.

Iuramentum offerens, an & quando de malitia, & calumnia iurare debeat glo. 7. nu. 1. 463

Et quid in reo referente. nu. 2. ibid.

Iuramẽtum iudiciale iudicis arbitrio eſt, & illius approbationem requirit. glo. 4. nu. 5. 462

Iuramenti forma præſcripta ſeruanda, alias repetendum erit. gl. 4. num. 10. ibid.

Iuramentum relatum ſibi à reo actor ſuſcipere, ac iurare quando teneatur, vel non. glo. 9. nu. 1. 464

Iuramentum ſtricti iuris, vltra limites oblationis præſtandum non eſt glo. 4. nu. 11. 462

Et præſtitum acceptandum cum omnibus ſuis qualitatibus. nume. 13. ibid.

Oblatum tamen ſuper mutuo, ſi iuretur ſuper mutuo, & reſtitutione, ſuper ſolo mutuo acceptari poteſt nu. 12. ibid.

Et iſtud quomodo intelligendum. nu. 14. ibid.

Et cautela pro debitore qui ſoluit, ſi ſuper mutuo iuramentum ſibi deferatur. nu. 15. ibid.

Iuramentum præſtandi contumax, quando habeatur pro confeſſo. glo. 8. nu. 1. 463

Et an neceſſaria ſit aliqua comminatio ad iurandum, ac pronunciatio pro confeſſo, & deciſiones Senatus ad hæc. nu. 2. ibi.

Iuramentum recuſari an poſſit, ſi probationem fieri per inſtrumentum, ſtatutum velit, & deciſio Senatus ad hoc. gloſſ. 2. nume. 13. 461

Iuramentum præſtandum, vt delatum eſt. glo. 4. nu. 1. 462

Modo propria quadam ſuperſtitione delatum non ſit. nu. 2. 462

Simpliciter delatum iuxta conſuetudinem loci delatum cenſebitur. num. 3. 462

Iuramentum litis deciſiuum maximum eſt expediendarum litium remedium. glo. rub. nu. 1. 460

Diuiditur in voluntarium iudiciale, & neceſſarium. nu. 2. ibid.

Iuramentum voluntarium quid, & alias dicitur conuentionis, nec in hoc locus eſt relationi. nu. 3. ibid.

Iuramentum iudiciale quid, quando delatum acceptandum, vel referendum ſit. num. 4. ibid

Iuramentum neceſſarium quid, à quo, quibus, & quando deferendum. num. 5. ibid.

Iuramẽtũ res eſt ſpiritualis, & deferri põt in eccleſia n. 6. ibid.

Iuramentum recuſari an poſſit delatum ſuper re, ſuper qua quis ſuam habeat intentionem fundatam. glo. 2. nu. 15. 461

Et quid ſi offeratur creditori lapſo biennio ſuper exceptione non numeratæ pecuniæ. nu. 16. ibid.

Iuramentum non eſt propriè probatio. glo. 3. nu. 2. 434

Iuramentum referre modeſtius, quam iurare. glo. 2. nu. 1. 461

Religioſa illius affirmatio. nu. 2. ibid

Quibus ex cauſis refutari poſſit. nu. 3. & ſeqq. ibid.

An ſi non ſit locus relationi. ibid. nu. 4. & nu. 9. ibid.

Et quid ſi offeratur a periuro, vel alias infami. nu. 5. 461

Iuramentum recuſari poteſt ab eo, qui tutus eſt exceptione ſententiæ, vel tranſactionis. glo. 2. num. 27. 461

Et quid ſi offeratur ſuper re, cuius veriſimilis ſit obliuio. Et ad id deciſio Senatus. num. 28. ibid.

Vel etiam mitites ſuſpicio recordationis, contra illum qui ſe obliuione excuſat. num. 29. ibid.

Et

Et quid ſi materia, ſuper qua offertur ſapiat delictum eius cui offertur.nu.30. ibid.
Iuramenti calumniæ forma.gl 12.nu.1. 464
Quando præſtandum.nu 2. ibid.
Per procuratorem quando præſtari poſſit.nu.3. ibid.
Omiſſio illius proceſſum nullum reddit.nu.4.& nu.6. ibid.
Quando requirendum ſit, vt præſtetur, cautela pro aduocato. nume.5. ibid.
Eo non præſtito quando præſtari requiritur, an totus proceſſus reddatur nullus.nu.6. ibi.
In cauſa ſummaria etiam poſt concluſionem in cauſa illi locus eſt.num.7. ibid.
Et quid ſi non fuerit petitum, nec oppoſitum, an remiſſum intelligatur.num.8. ibid.
Remitti illud an poſſit expreſſe per ſtatutum, vel conſuetudinē. nume.9 ibid.
Iuramenti forma abſenti tranſmittenda, & quibus ſeruatis. gl. 11.num.1. 464
Iuramenti de forma conceptionis, cum dubitatur inter partes, iudicis arbitrio remittitur.gl. 4.nu.9. 462
Iuramenti formæ ſolemnitus ardua alia, & alia lenior. glo. 6. nume. 1. 463
Et quibus in cauſis ſeruandu.nu.2. ibid.
Et an in quacunque alia quam pecuniaria cauſa.nu.5. ibid.
Iuramenti oblationem recuſare licet superuenientibus nouis probationibus, & deciſiones Senatus ad hoc. glo. 2. numero 18. 461
Etiam ſi non fuerit allegatum de nouo ſuperueniſſe probationes.num.19. ibid.
Et vſquequo reuocari poſſit delatio iuramenti.nu.20. ibid.
Iuramento delato, an & per quem de periurio inquiri poſſit. glo.15.nu.3. 466
Iuramentum quo in loco præſtandum, & quid Senatus obſeruare ſolitus ſit.gl.15.nu 4. ibid.
Iuramentum ſupplet omnes defectus.gl.1.nu.40. 648
Iuramenti mulierum receptio, & præſtatio in omnibus contractibus non prohibetur, ſed tantum in talibus decretu expreſſis.gl.5.nu.13. 676
Opinio Martini eſt communis, & qui eam ſequantur ac quibus rationibus, & authoritatibus, & iuramentum plures alios contractus confirmat, alioquin inualidos & prohibitos. glo. 1.nume.12. 648
Iuramentum relaxandum minori inſolenniter contrahenti, ſed quomodo & quādo inſ.n.7. ēt data enormi læſione.n.4. 647
Iuramentum ipſum a muliere præſtitum contractum confirmat gl.4. nu. 11. 672
Iuramentum minoris repræſentat maiorem.gl.1.nu.1. 647
Iuramentum debet habere tres Comites veritatem iudicium, & iuſtitiam & quomodo intelligatur.gl.1.nu.6. 647
Iuramentum eſt loco certiorationis.gl.1.nu.26. 648
Iura fiſcalia differunt a iurib.patrimonij.nu.2. 160
Iuris ordo non ſeruatur vbi iudicium ſumit principium a præcepti.nu.11. 247
Iura, & actiones non continentur, in huius conſtitutionis diſpoſitione minuſque alienatio bonorum mobilium. glo.3.nu.7. ſol.665.
Iura, & actiones etiam in ſpe conſiſtentes vendi poſſunt. glo.1. nume. 11. 691
Iura, & actiones conſtituunt tertiam ſpeciem, nec veniunt appellatione bonorum mobilium, & immobilium. numero 10. ibidem.
Iure naturæ piſcatio in fluminib. publicis venationi æquiparatur.nu.1. 331
Iura vtilia ad vaſſallum pertinent.nu.10.& ſeq. 342
Prompte facere fidem de iuribus meis quomodo dicatur. glo. 1. nume. 28. 691
Iura variantur, variantibus temporib. gl.1.nu.1. 401
Iurandum an ſit, ſi oriatur contentio, priuſquam iudex declarauit eſſe iurandū, non eſt quis pro confeſſo habēdus.gl.9.n.2. 464
Iurandum eſſe vel referendum, vbi diſponitur, intelligitur, ſi iurandum, vel referendum ſit.nu.3. ibid.
Iurandi ſuper altare Sancti Antonii forma prohibita, & an ſuper ſanctis reliquijs.gl.4.nu.4 & 6. 462
Iurare qui vult dēt eſſe omni exceptione maior.gl.2.nu.7. 461
Iurare qui tenetur, quomodo iurare illi ſatis ſit, & deciſio Senatus.gl.4.nu.8 462
Iurare aſſignato defuncto, nondum habito pro confeſſo; an & quando ficta confeſſio hæredem afficiat. & deciſio Senatus ad hoc.gl.11.nu.4. 464
Iurare recuſans cui iudex præceperit, quando, & quam pœnam incurrat.gl.12.nu.10. 464
Iurare in manibus ſecularis iudicis an clerico liceat nu.11. ibi.
Iuraſſe falſum malitioſè non ſufficit ad pœnam incurrendā, niſi de eo conuincatur gl.14.nu.7. 465
Iuraturo monitio qualis a iudice faciendu.gl.3.nu.1. 462
Et quid ſi nequeat ad iudicem accedere, qui iurare debet. nu. 2. ibidem.
Cuius expenſis ad eum tranſmittenda iuramenti forma, & deciſio Senatus.nu.3. ibid.
Iuriſconſulti modeſtè loqui debent, & Aduocati modeſtè ſcribere non mordere.glo.7.nu.3. 479
Iuriſdictione alicui conceſſa, potius ordinaria, quam delegata intelligitur.gl.9.nu 4. 371
Iuriſdictionem conceſſam in vim contractus vaſallis poteſt Princeps lege generali reſtringere, limitare, & moderari, & alia vt ibi.gl.1.nu.5. 534
Iuriſdictiom sub abuſu quot & quibus modis, & quibus in caſibus appelletur.gl.3.nu.3. 393
Iuriſdictionis ordo confundi non debet.gl.1.nu.3. 479
Iuriſdictionis fructus ſunt bonorum confiſcatio, & mulcta, ſpectantque inueſtito gl.1.nu.17. 530
Iuriſdictio ad certum locum limitata, extra illum locum non extenditur.nu.1. 329
Iuriſdictio Baroni, vel alteri vaſallo conceſſa, extra territorium exerceri non poteſt, decreto ceſſante.nu.2. ibid.
Iuriſdictio magiſtratus abundanter conceſſa, an dicatur conceſſa priuatiue, vel cumulatiuè.gl.vlt.nu.5. 758
Differentia quæ ſit inter vnum ex alterum, an ſcilicet competat cumulatiue vel priuatiue.nu 6. ibid.
Iuriſdictio Magiſtratui conceſſa intelligitur reſpectu primæ cognitionis tantum.nu.4. 758
Iuriſdictione alicuius ſpeciei cauſarum demandata, an excluduntur habentes maiorem vel ordinariam iuriſdictionem gl. vlt.num.7. 758
Iuriſiurandi oblationis remedium, an excludat petitio admitti ad probandum per omne genus probationis.gl.3.nu.1. 434
Iuſiurādum, tam ſuper tota cauſa, quam ſuper vno articulo cauſæ offerri poteſt.gl.10.nu.1. 464
Iuſiurandum litium per quod ſibi quis iurari voluit, niſi iure ſpecialiter prohibeatur.gl.4.nu.7. 462
Iuſiurandum quare introductum.gl.1.nu.1. 460
Cenſetur præſtari apud altu Dei viuentis.nu.2. ibid.
Nunc eſt propriè ſpecies probationis.nu.3. ibid.
Quandu ei locus ſit. nu.4. ibid.
An ſi actor nihil omnino probauerit.nu.5.& 7. 460
Et quando ad hoc probaſſe dici poſſit.nu.6. ibid.
Iuſſio ſecunda quando expectanda ſit.nu.21. 720
Iuſtitiarij ſunt, qui iuſtitiam adminiſtrant, & officiarij iudices dicuntur.gl.2.nu.13. 5
Iuſtificatio reſcripti eſt quæſtio iuris, vnde multa verificantur quæ non iuſtificantur.nu.16. 720
Iuſtitiæ miniſter eſt non ſuorum affectuum diui Pauli dictū. glo.1.nu.2. 541
Iuſtitię in executione iudicibus eſt parendum. gloſſ. tertia numero 1. 540
Ius ſuum indefenſum relinquere, temerarium eſt. glo. ſecunda nume. 2. 392
Ius diuinum multis modis ſumitur. in proœm. gl.vlti. nume.5. ſol.16.
Ius humanum canonicum ius eſt, & ciuile.nu.6. ibid.
Ius venandi vnicuique iure naturali, & huiuſmodi non competit.nume.4. 327

Ius prohibendi venationem qualiter acquiratur per præſcriptionem, & per quos probetur, & indicatur præſcriptionis interrumptio nu. 11. 327
Ius piſcandi præſcriptione, & priuilegio Principis tollitur, & qualiter nu. 6. 331
Ius conditionale remiſſum quoque intelligitur, ſi illud propoſitum non fuerit vigore proclamationum. glo. 1. nu. 34. 691
Qui ius habet apprehẽdẽdi, non omnis ius habet plus certo ſpacio temporis retinendi, quod ſi exſedat in crimen priuati carceris incurrit. nu. 13. 746
Difficultas iuris ardua requirens altiorem indaginem ita in fine poteſt reſeruari ſicut dubietas facti. num. 59. 643

L

LAborantes, & mercenarij, qui. nu. 1. 345
Laico à iudice eccleſiaſtico condemnato appellante, ſi non deferat is, quomodo ſuccurratur. glo. 3. nu. 8. 393
Laico conuento in realibus coram iudice eccleſiaſtico negante rem eſſe eccleſiæ, an remitti debeat. glo. 3. nu. 5. 393
Latrones publici qui ſint, qui diurni, qui nocturni. nu. 1. 271
Laudatio auctoris, & laudare auctorem, quid ſit. nu. 2. 415
Laudimium debetur ex promiſſione de vendendo, ſi de precio conuentum ſit, & ſequuta traditio. nu. 4. 36
Laudimium debetur pro feudo cenſui ſubiecto. nu. 8. 38
Laudimium eſt quinquageſima pars precij, & non valoris rei. num. 1. 64
Laudimium, qui maius dicere vult, probare tenetur. nu. 2. 64
Laudimij maioris petitio eſt indebita. nu. 3. 64
Niſi conſuetudo ſit in contrarium. nu. 4. 64
Vel pactum, ſeu conuentio. nu. 5. 64
Laudimium vbi maius debetur, quàm quinquageſima, licèt tũc emphyteuta rem alienara domino irrequiſita. nu. 6. 64
Laudimium no debetur pro declaratione nominis eius, quem emptor ſibi aſſociauerat. nu. 11. 64
Laudimium ſolutum pro promiſſione de vendendo non ſoluitur inde pro venditione. nu. 12. 64
Laudimium nullum debetur ad precium declarandum nulla facta declaratione. nu. 13. 64
Laudimium ſoluere tenetur is, qui aſſociatur ad contractum, ſi eius nomine nihil erat quaſitum. nu. 14. 64
Laudimium non debetur de contractu donationis ob cauſam. nume. 16. 64
Laudimium debetur de contractu donationis reſeruato vſufructu, ipſo tamen vſufructu finito. nu. 15. 64
Laudimium non debetur per maritum pro lucro dotis, nec per vxorem pro augumento dotali. nu. 17. ibi.
Laudimium pro legato puro eius rei, quæ debebatur, ſub conditione eſt ſoluendum. nu. 18. 64
Laudimium an debeatur tam pro hæredis inſtitutione, quàm pro legato. nu. 19. 64
Laudimium an fideicommiſſarius ſoluere teneatur. nu. 20. 64
Laudimium ſemel ſolutum per hæredem, non eſt reiterandum per fideicommiſſarium. nu. 21. 64
Laudimium debitum pro hæreditate, vel fideicommiſſo ad eius ratam ſoluitur, quod ſupereſt detracta ære alieno. nu. 22. 64
Laudimium an ille ſoluere debeat, cuius ſoror, vel frater hæreditatem repudiauit. nu. 23. 64
Laudimium de diuiſione in patria Pedemontana, quomodocunque fiat nullum debetur. nu. 25. 64
Laudimium facta diuiſione nullum debetur ex contractu per quem fratres reuertuntur in communionem. nu. 26. ibid.
Laudimium non debetur ex venditione trabum, laterum, & tegularum domus emphyteuticæ, niſi dominus eligeret ſoluere valorem ruderum. nu. 27. ibid.
Niſi venditio in fraudem fiat, & quomodo cognoſcatur. nume. 28. ibid.
Laudimium debetur de venditione inter fratres diuiſos, ſi domini à ſucceſſione fratrem excludant. nu. 29. ibid.
Laudimium intra quod tempus ſoluendum. nu. 32. ibid.
Laudimiorum iura continentur legato vſusfructus. nu. 33. ibid.
Laudimium an debeatur emptori priuilegiato, à quo res retrahitur. nu. 34. ibid.
Laudimiorum remiſſio ea quoque comprehendit, quæ ſub conditione debebantur. nu. 35. ibid.
Laudimium non debetur de contractu rei cenſualis. nu. 36. ibid.
Laudimium an debeatur de alienatione neceſſaria, ſi promiſſum ſit ex quocunque contractu. nu. 37. ibid.
Laudimium an debeatur de contractu ſimulato, & an ei reſtituendum ſit, qui rem ciuis ſubiectam retractui, quid de reſciſſo. num. 38. 64
Etiam ſi emptor ſciuerit rem ſubiacere retractui. nu. 39. ibid.
Laudimium commiſſum tempore primæ conductionis an ſpectet primo, vel ſecundo conductori, quid ſi venditio erat conditionalis. num. 40. 64
Laudimium non debetur pro alienatione rerum, quæ ad perpetuam coloniam tenentur. nu. 41. 64
Laudimium reſtituendum emptori per venditorem redimentem rem venditam. nu. 2. 205
Laudum vti indiuiduum pro parte, quæ approbatur exequi nequit. glo. 4. nu. 4. 488
Legalitatis teſtimoniales producendæ, quando inſtrumentum extra prouinciam factum eſt ſi producatur. gl. 4. nu. 7. 411
Legatum vbi ab initio eſt purum, ſiquens demonſtratio illud nõ auget, nec diminuit. caſu 42. nu. 6. 610
Legata apotheca pannaria, quid veniat in legato. caſu 42. nume. 7. 610
Legati ſiue Ambaſciatoris munus publicum eſt, & illud ſubire compelli quis poteſt. num. 1. 352
Legatis antequã proficiſcantur, caſus tradi debent, exponendi ei ad quem mittuntur, item literæ legationis, ſeu credentiæ. nume. 4. ibid.
Legatis literę ſtatus, ſiue moratorię concedi debent, vt eorum cauſę, quandiu abſunt, in eodem ſtatu permaneant, & in nihilo prępiudicium patiantur. nu. 5. ibid.
Legatus diligenter mandati fines ſeruare tenetur, & ſi quid addat, vel detrahat pręuaricatur. nu. 6. ibid.
Legatorum mandati fines tranſgredientium, excedentur exempla vindicta Romanorũ Iulio Cæſari denegatus triumphus, rebus glorioſè geſtis debitus Petronio mors interminatur. num. 7. ibid.
Legati ad hoſtem miſſi, partes quæ ſint. nu. 10. ibid.
Legatus qualiter recipi debeat, ab eo ad quem miſſus eſt. nume. 11. ibid.
Legatos iniurioſè excipientibus iuſtè bellum indicitur, & qualiter legati audiendi. nu. 12. ibid.
Legatus finita legatione reditum non debet remorari, & alterius priuilegijs non gaudet. nu. 13 ibid.
Legitima viua patre condemnato, & bannito cum bonorum cõfiſcatione filijs debetur, nõ expectata morte naturale ipſius patris glo. 12. nu. 14. 755
Legitima vti æs alienum filio debetur iure naturę non vigore teſtamenti. glo. 2. nu. 26. 708
Legitimam pater filio aſſignare poteſt, & ſi ipſo viuente non debeatur. glo. 2. num. 6. 657
Legitimè fieri, quid dicatur. glo. 3. nu. 3. 702
Legitima non continetur ſtatuto, quo bona confiſcantur. nume. 11. 755
Legitimè comparere partes, & in cauſis ſummarijs debent. nume. 4. 348
Legitima ex iure municipali, an ex toto adimi poſſit. nu. 5. 355
Legitima nulla debetur filiæ ſuper bonis feudalibus. Nec ius dotis trãſmittitur ſi nubat ante matrimoniũ cõtractũ. n. 9. 101
Legitima ſtatuto tolli poteſt, ſed non ex toto diminui. nume. 17. 755
Legitimationis perſonarum ex defectu procedens nullitas magna eſt. glo. 1. nu. 2. 409
Et quid ſi iudex pronunciauit legitimum eſſe iudicium nu. 3. ibi.
Legitima nulla debita filiæ de bonis feudalibus, nec ius tranſmittit, ſi ante matrimonium nubat. nu. 9. 101
Lenones idonei teſtes non ſunt. num. 5. 226
Lenonibus ſuſpendium non ſalarium debetur. nu. 6. 295

Leno

INDEX.

Leno eſt alterius Caſtitatis, ac virginitatis fur. nu 1. 295
Lenocinium magis virginitati officit quam moleſtia. nu. 2. ibid.
Lenones, & lenæ ab vrbe eici debeat. nu. 3. ibid.
Leno duas animas occidit ſuam, & alienam.
Leno priuatur ſeudo vxoris Domini ſui. ibid. nu. 7.
Lenonib. ſuſpendium non ſalarium debetur. nu 3. 271
Lepres & vulpes, feræ noxiæ ſunt. nu. 6. 328
Læſio grauis, & enormis communitati eſt, ſi de regiſtro ſexta pars bonorum detrahatur pro immuni. nu. 24. 79
Lædi communitas ſemper dicitur quando cæteri ſarcinam onerum ferre nequeunt. nu. 25. ibid.
Læſio an ſufficiat, quod ſeudum eſſet maiorum pupilli, vt reſtituatur. nu. 6. 118
Læſione in conſideranda venditis bonis ſub haſta an ſit habenda ratio temporis conceſſi condemnato ad luendum prædicta bona. gl. 3. nu. 26. & nu. 28. 509
Læſio non conſiderabilis vbi dubius poteſt eſſe futurus euentus. nume. 8. 657
Læſio enormis quæ dicatur. gl. 1. nu. 7. 648
Enormiſſima ipſa Læſio dolum arguit ex propoſito, & qualis ſit atque illi renunciari poſſit. gl. 2. nu. 5. 657
Læſio reſpectiue ad legitimam an conſideretur ſecundum bonorum valorem tempore renūciationis, vel tempore mortis paterna. gl. 2. nu 7. 657
Læſionem contra renunciationem factam, per ingreſſum, monaſterium ipſum prætendere nequit. gl. 2. nu. 26. 657
Differentia eſt quem lædi ex proprio contractu & lædi ex laudo arbitratoris. gl. 1. nu. 38. 648
Lex, aut ſtatutum quibus rationib. condat. in proœm. gl. 2. n. 26. 5
Lex eſt donum Dei per os Principis promulgata nu. 27. ibid.
Lex, ſiue conſtitutio qualis eſſe debeat. nu. 27. 5
Legi ſuperioris derogare inferiori non licet. gl. 4. nu. 6. 380
Leges legibus conciliandæ. gl. rub. nu. 3. 467
Leges quæ populis dantur vſitato populi idiomate dictari, ac publicari debent. gl. 6. nu. 4. 374
Legis à forma recedere non licet. gl. 10. nu. 3. ibid.
Leges & conſtitutiones futuris dat formā negotijs gl. 7. n. 1. 374
Et an obſeruari debeant in litibus pendentib. nu. 2. ibid.
L. ad egregias. ff. de iureiur. an procedat in cauſis criminalibus. glo. 1. nu. 8. 440
L. per hanc Cod. de tempo. appella. in quibus appellationibus ab interlocutorijs procedat. gl. 5. nu. 4. 472
L. 2. Cod. de reſcin. vendi. remedium procedere etiam in alienatione facta ſub haſta, æſtimatione præcedente, ac cum iudicis decreto, communior ac verior opinio. gl. 3. nu. 20. 509
Diſtinguitur tamen. nu. 23. ibid.
L. bene a Zenone. Cod. de quad. præſcr. diſpoſitio, an procedat de iure canonico. gl. 1. nu. 17. 558
L. bene à Zenone. Cod. de quadrien. præſcrip. quibus in caſibus non procedat. gl. 1. nu. 6. 7. 8. & 9. & per diſcurſum. ibid.
Et quibus in locis & principibus vigeat. nu. 11. & 13. ibid.
L. bene à Zenone. C. de quadrien. præſcript. diſpoſitio, vt locum habeat, quæ & quot neceſſaria ſint. gl. 1. nu. 12. ibid.
Lex noua ab antiqua interpretationem aſſumit. gl. 6. n. 11. 412
L. fin § ſi. ff. de leg. 2. in quib. caſib. locum non habeat ſcilicet vt ſit locus vendicationi rei, etiam ſi grauatus alienans non habuerit ſcientiam fideicommiſſi. nu. 15. 683
Lex ſeu noua conſtitutio in dubio legi veteri derogare non cenſetur. cap. 1. nu. 1. 629
Legumlatores plebi non debent leges imponere, quas, ipſi digito nolint attingere. nu. 28. 5
Leges, & ſtatuta debent eſſe breuia. nu. 32. ibid.
Lex non debet alicui laqueum, vel decipulam parare. n. 34. ibid.
Lex vel ſtatutum ita inſtituendam, ne mereatur à ſapiente reprehendi. nu. 35. ibid.
Leges quadriduanæ, quæ cito fiūt momento pereunt. nu. 36. ibi.
Legem ſolus Princeps condere poteſt. nu. 36. ibid.
Lex, vel ſtatutum iniquitatem continens, an ſemper retractandum. nu. 39. ibid.
Lex quantumuis dura obſeruanda donec adimatur. nu. 38. ibid.
Legis iniquæ conditor iram Dei expectet, ac eandem menſuram qua alios metietur. nu. 40. ibid.
Lex cum conſilio ordinata, ad gloriam ac beatitudinem redundat. nu. 41. ibid.
Leges, Duces, Marchiones, & Comites in eorum dominijs, ita condere poſſunt ſicut Imperator in ſuo Imperio. 1. n. 15. 8
Leges, & edicta Princeps condere debet, cum procerum conſilio nume. 2. 101
Lex generalis non derogat ſpeciali, de ead. re diſponēti nu. 2 153
Libellus in cauſis ſummarijs requiritur, vel ſaltem petitio clara ſi contradictor exiſtat nu. 2. 348
Libellus, petitio, ſupplicatio, & preces qualiter differant glo. 3. nume. 1. 373
Libellus rite conceptus, & aptus in dubio præſumitur. glo. 2. nume. 2. 373
Libellus clarè formandus, & ineptum iudex lacerare poteſt gl. 4. num. 1. 401
Liber in fauorem ſcribentis non probat. gl 2. nu 6. 455
Liberatio fauorabilior, quam obligatio. gl. 6. nu. 2. 451
Libra auri olim 72. ducatis conſtabat. caſu 41. nu. 4. 609
Librarum debitor tenetur eas tradere ſi extant, aut earum valorem. caſu 6. nu. 1. 596
Libris mercatorum de quibus intelligatur titulus, & non obſeruantur, quæ de ijs libris diſponuntur gl. 1 nu. 1. 454
Libris Cameræ Apoſtolicæ, & quibus aliorum, credendum glo. 2. nume. 35. 455
Libris gabellarum fiſci an fidei adhibenda. gl. 2. nu. 40. ibid.
Libris priuatorum continentibus veriſimilia creditur ſi inueniatur adminiculis. gl. 9. nu. 22. 523
Liber ſtatutorum habitus pro publico fidem facit, quamuis ſolennib. deficiat. nu. 1. 12
Liber exactoris onerum communitatis duplici manu conſcribitur. num. 8. 164
In libro proprio falſitas non eſt punibilis. nu 9. ibid.
Liber teſaurarij an probet contractum. nu. 11. ibid.
Libri amiſſio non præſumitur, ſed malitioſa occultatio. nu. 12. ibidem.
Liber rationum non probat contra ſcribentem; ſed quid pro ſcribente. nu. 13. ibid.
Liber probat expenſas ſtudij. nu. 15. ibid.
Liber tutoris continens veriſimilia probat iuncto iuramento. nume. 16. ibid.
Liber rationis in magnis ſummis, an fidem faciat. nu. 18. ibid.
Liber in aliquot capitib. verus, in alijs quoque verus præſumitur. num. 19. ibid.
Liber rationum inconnexis, omnino acceptandus, aut omnino impugnandus. nu. 20. 164
Etiamſi tutoris ſit quod eſt pernicioſum pupillis. nu. 22. ibid.
Librum approbat, qui illius exhibitionem requirit. nu. 24. ibid.
Libris interrogatoriorum an quis velit ſtare ſuperfluum. numero 25. ibid.
Liber ex inſpectione vitioſus, & defectuoſus nihil probat pro ſcribente. nu. 27. 164
Liber adminiſtrōnis rōne reddita, pupillo remittēdus. n. 40 164
Libertas & exemptio a præſtatione Roydarum acquiritur ſpatio annorum. 30. nu. 11. 51
Libertatem habens alienandi non cogitur alienare pro ſolutione æris alieni. nu. 1. 132
Liberatio ſeu affranchimentum, ſine domini conſenſu & in vita liberantis inualida. nu. 24. 59
Libertus Dominum inopem alere cogitur vaſſallus Dominum, quid è contra. nu. 7.
Libra fortior eſt Valoris florenorum duorum, & groſſorum ſex. nume. 1. 97
Licentia ad alienandum conceſſa non ſpirat morte concedentis. nume. 12. 702
Licentia teſtandi de feudis reuocabilis, quę nondum eſt ſortita effectum. nu. 7. 120
Licentia vocandi in ius extra territorium conceſſa actori an ſufficiat reo ad comparendum. gl. 3. nu. 11. 393
Licitantibus pluribus an per oblationem poſtremi primi liberentur. glo. 2. nu. 2. 509

INDEX.

Et quid ſi premium vltimo plus offerenti promittatur, an poterit ſe retrahere.nu. 3. ibid.
Licitatione in facienda nullus ex offerentibus liberatur niſi poſt decreti interpoſitionem.glo. 4.nu. 1. 513
Et quid ſi poſt decreti interpoſitionem appellaretur.nu.2. ibid.
An primus offerens per maiorem oblationem ſecundi liberetur controuerſum.nu.3. ibid.
Conciliantur opiniones.nu.4. ibid.
Liquidatio fauore eius pro facta habetur, per quem non ſtetit quominus fieret .nu.6. 89
Liquidorum inſtrumentorum in cauſis an & quibus ferijs non obſtantibus procedi poſſit.glo.4.nu. 4. 400
Literę ad compellendos emphyteutas, apud Gallos quomodo nuncupentur,& in caſum oppoſitionis partes ad quos Iudices remitti debeant.nu. 4. 32
Literę iudiciales, & authenticæ fidem faciunt ſine teſtibus. nu. 3. 184
Literę authentica,quæ dicantur.nu. 11. 212
Literę compulſorie contra debitores.nu. 2. 247
Literę gratiæ præſentari debent genib.flexis nu. 14. 192
Literę,quib. reus admittitur ad interinandam gratiam per procuratorem non ſunt obſeruanda, niſi ex certa ſcientia id fieri per Principem concedatur.nu. 45. 313
Litis exordium,quid ſit.num. 5. 212
Litium execratio laudabilis cognitio.nu. 2. 242
Lis quartum flagellum Dei, quod ditibus applicatur. ibidem num.5.
Litigando bona conſumantur,de ditibus pauperes,ac de pauperibus mendici efficimur.nu. 1. ibid.
Litigare cum pari anceps,cum ſuperiori furioſum, cum inferiore ſordidum.nu.4. ibid.
Lites non ita acceleranda ſunt, vt veritas coanguſtetur. ibid. num.6.
Lis quando habeatur pro conteſtata.glo.1.nu.1. 418
Et quot requirantur.nu.4.& 7. ibid.
Lite conteſtata,in termino quinque dierum actori ipſo iure præfixo,quid ille præſtare debeat.glo.3.nu.1. 419
Et an is terminus ſit peremptorius.nu.3. ibid.
Litem pro conteſtata haberi diſponente ſtatuto intelligitur actore petente.glo.1.nu.6. 418
Lis pro conteſtata ipſo iure,vt non habeatur, prorogatio non eſt in poteſtate partium,vel iudicis.glo.1.nu. 11. ibid.
Lis quib.caſib.de iure non conteſtētur.glo.1.nu. 12. ibid.
Litis conteſtatio non inducitur ſi reus offerat debitum. glo. 1. num.13. ibid.
Lites terminari quo citius fieri poteſt debent.glo.1.nu.2. 402
Litis conteſtatio lapis angularis iudicij,& vehiculum ad ſententiam.glo. 1.nu.2. 418
Per eam quaſi contrahitur.nu. 3. ibid.
Litis conteſtatio quando & quibus in cauſis,& caſibus non ſit neceſſaria,& aliqui enumerantur.glo.4.nu.3. 419
Lite conteſtata ſuper petitorio non poterit inde parte inuita illius cognitio ſuſpendi donec cognitum ſit in poſſeſſorio.glo.4. num. 4. ibid.
Litis conteſtationis plures effectus enarrantur.glo.4.nu.5.ibid.
Litium diſpendia ſub æquitatis compendio coarctari conuenit. glo.1.nu.4. 440
Lis belli eſt ſpecies in præf.nu. 5. 625
Lis criminum occaſio peregrinationis paupertatis. ibid.nu.13. & 14. eod.
Lis Dei flagellum ibid.nu. 12. eod.
Lis eſt medium quo iura noſtra proſequimur, & conſequimur. ibid.num.35.
Lites iura ſua non proſequi eſſet dare occaſionem delinquēdi. ibi. num.33.
Lites redimere eſt contra bonos mores.nu.36.
Litis & belli æquiparatio,& in quibus.ibid. nu: 6.
Dubius belli,& litis euentus.nu.9.
Litium execreatio laudabilis, vir bonus, qui lites finiri ſtudet. ibid.num.20. 21.
Litium feriæ,ſicut belli induciæ, victoria prælij à Deo ſententia à iudice,qui Dux,& Imperator iudicij dicitur.ibid.nu. 8.
Litium origo explicatur.ibid.nu.1.
Ex litibus rixæ oriuntur crimina.nu.26.27.ſcandala. num. 28. Reipublicæ læſio.29.
Litigandi forma.nu.34. eod.
Litigare cum potente periculoſum eſt pauperi,ne facile opprimatur.num. 17. 350
Litigioſus ſanos non habet mores,minus æſtimandus, ac vitioſus dici poteſt,ac quid ſit litigioſus.nu. 31. 625
Litigioſa res non fit per actionem perſonalem.glo.2.nu. 20. 696
Litigioſa res poteſt alienari iudicis authoritate.gl.2.n.53. 696
Litigioſa res,quando non ſit,litigioſa tamen ſit actio.ibi.nu. 28.
Litigioſæ rei interim ſi fiat alienatio,præfertur ſecundus primo, cui res tradita fuit bona fide.ibid.nu. 21.
Precij petitio rem litigioſam non facit.ibid.nu. 25.
Litigioſa res,an alienari ſit probibita,ſi iam in cauſa concluſum ſit.glo.2.nu.43. 696
Ex interdictis poſſeſſorijs res non efficitur litigioſa.ibid.nu. 19.
Litigioſæ rei alienatio obtenta alienandi à Principe licentia fieri poteſt.glo.2.nu. 16. 696
Litigioſæ rei alienatio in coniunctam perſonam an valeat alienatio.ibid. num. 48.
Litigioſæ rei probibita alienatio etiam in eccleſiam, & fiſcum num.32. 635
Litigioſæ rei,vel actionis non probibetur alienatio in poſſeſſorē. glo.2.num.47. 696
Locatione ad logum tempus dominiū vtile transfertur.n.8. 41
Locatio ad tempus permiſſa rei emphyteuticæ ſi decimum annum non attingat.nu. 9. ibid.
Locationes domorū inhoneſtis mulieribus facta,citra vltimos angulos Ciuitatis reſcindendæ.nu. 17. 298
De qua locatione laudimium debetur ſicut de alienatione. gloſſ. 2.num. 23. 696
Locata bona per triennium non ponuntur ſub haſta, ſecus ſi excedat triennium.glo. 5.nu.1. 513
Locator durante locatione vendere poteſt bona locata, ſaluo regreſſu conductori, ad id quod ſua intereſt contra locatorem. glo.5.num. 2. ibid.
Et an dare in ſolutum poſſit.ibi.nu. 3. ibid.
Locupletes iuſto precio annonam vēdere cogūt.gl.11.n.4. 748
Locupletes non coguntur vendere frumentum precio viliore.gl. 8.nu.14. 743
Locupletari aliquem cum aliena iactura, exceptio ſublata non cenſetur per ſtatutum,omnē tollēs exceptionē.gl.9.n.33. 523
Locus loci eſt de ſubſtantia inſtrumenti.nu. 1. 220
Locus tribunalis,honeſtus eſſe debet,commodus tutus,& in territorium. nu. 3. 330
Locus comparendi citato, quis in dubio intelligatur.glo. 4.nume. 5. 380
Lucrum duplex conſequi in contractu illicito nō licet, in permiſſo autem non eſt indecens.caſu 16.nu.16. 606
Lucrum quærens cum aliena iactura, dolo malo facere dicitur. glo.9.num.32. 523
Lucrum radicatum non eſt, quod ab alterius pendet arbitrio. num.54. 333
Lucrum marito debitum dicitur deberi ex cauſa oneroſa. gl.12. num.7. 755
Ludus taxillorū probibitus & qua pœna luſor procedi poſſit. num.6. & 293.
Ludus crimen eſt, num. 1. & ibi plura de ludo ad lucrum, & de lucro ad ludum. 293
Lupanar, quandoque in domibus honeſtarum perſonarum exercetur.num.16. 271

M

Magiſter militum merum habet imperium habita diſtinctione, an delictum ſit militare,vel non.nu.4. 540
Magiſtratus abundantiæ ſanitatis aquarum,cur ſic denominati potius quam à ſuo contrario.glo.vlt. nu. 3. 758
Magiſtratui curę eſſe debet nec edicta,& Principis imperia fiāt illuſoria.glo.vlt.nu. 4. 758
Magiſtratuum creatio Principi tantum ſpectat.nu. 13. 758

Magnus

INDEX.

Magnus Marchio habens Vaſſallos, & ſubditos in numero copioſo præfertur alteri habenti pauciores. fol.8.nu.25.

Magnus, nobilis, quando titulum Baronis ſibi aſſumere poſſit. num.2. 148

Magnus nobilis qui ſit ibid. nu.3.

Maledicto quid ſit. glo 2.nu.2. 564

Et quomodo proferatur, exemplificatur. nu.3. ibid.

Malefactores protegere in caſtro ſuo nemo debet, ſed eos capere, & ordinario remittere. glo.2.nu.1. 561

Maleficia animo, & voluntate diſtinguuntur. glo.1.nu.5. 566

Malitia ſupplet ætatem, prudentiaque, & doli capacitat. glo. 5.num.4. 412

Malitioſè quando quid omitti dicatur. glo.14.nu.4. 465

Malitioſe negaſſe veritatem qui iurantem aſſerit, qualitatem illam probare debet. nu.5. ibid.

Malitijs obuiandum eſt, ne vlpina ſocietas comedat pecus 179. *nume.1.*

Malitijs an vi licet defenſione iuris ſicut in bello bono dolo 625 *num.10.*

Malefidei dicitur qui contra iura mercatur quomodo id etiam capi debeat. glo.1.nu.6. 647

Maliuoli qui dicantur quiclamans, & denuncians 264.*nu.12.*

Mandatum cōtra procuratorium facta oppoſitione procedendū in meritis, & ſimul de oppoſitione cognoſcendum. glo. 2. num.1. 410

Mandati de validitate vbi dubiatur aliter quam ex defectu perſonæ, comparens alieno nomine ſine cautione rati repellitur. glo.3.num.4. 411

Imo etiam ea præſtita ſi dominus ſit in loco. nu.5. ibid.

Mandatum procuratoris, quando, & quo in actu iudicij ſit exhibendum, & quomodo exibitio fieri poſſit. glo.4.nu.4. 411

Mandati aduerſus inſtrumentum facta oppoſitiones, quæ non retardent proceſſum ad merita cauſæ. glo.1.nu.8. 409

Mandati procuratoris, aut alieno nomine comparentis in iudicio inſtrumentum ſi impugnetur in forma fidem faciente, nō obſtante oppoſitione, admittendus comparens, & procedendum ad merita cauſæ. glo. 1.nu.1. 409

Mandato in generali nunquam venit, quid illicitum glo. 2. nume.2. 567

Mandato in generali non intelligitur contineri, vt quid fiat de iure prohibitum. glo.12.nu.2. 538

Mandata Principum in ſcriptis probari debent. fol.341.nu.11.

Mandata imperij contemnere peius eſt, quam abſq; voluntate imperij, & pro patriaglorioſè vincere fol.352.nu.8.

Mandatur in ſuſpenſo executio allegatis recte tenetur, ex aliqua cauſa ſuperueniente, vel etiam vetere, quam Principem latuiſſet. ibid. nu.9.

Mandatum requiritur ſpecialiſſimum, ad interrumpendum concluſionem in cauſa.14. 253

Mandatarius in delictis nullum habet regreſſum contra mandantem. 11. 282

Manſum quid ſit, & an differat ab albergamento.40.nu.6.

Manſum aliquam iuriſdictionem non tribuit. 7. 40

Marchis alienis an vti liceat adhibita aliqua diſſimilitudine. num.12. 153

Marche argenti valor quid ſit. fol.340.nu.19.

Maritus ab vxore & eius coniunctis cogi poteſt ad dimittendum concubinam.21. 298

Mater tutrix cum liberatione rationis reddendæ, & reſtitutionis reliquatus, ſi dotes non petierit an poſſit reliqua retinere? 15. 161

Materia contraria capitulis additionalibus, quando danda, & an cenſenda ſit additionalis ad materiam contrariam capitulis ponentis datam. glo.5.nu.1. 435

Materia contraria capitulis ſeu articulis, quomodo danda ſit. glo.4.nu.1. 434

Materia additionalis ad capitula, ſeu articulos, quando danda, & an dicatur noua diſpoſitio. nu.2. ibid.

Materia potius quam forma attendenda in ijs in quibus materia poteſt facilè reduci ad formam. caſu 40.nu.13. 608

Materiam aliam præter principalem, & acceſſoriam, tranſactis quatuor terminis litigantes deducere ipſo iure prohibentur, ſecus nouam materiam. glo.6.nu.1. 435

Et hoc caſu danda noua dilatio. nu.2. ibid.

Maximè dictio eſt implicatiua. glo.1.nu.5. 532

Medici, chyrurgi, & aduocati ſi cauſam, vel morbum culpa ſui protelauerint quomodo puniendi. glo.11.nu.7. 436

Melioramenta in re facta quis poſſeſſor detrahere poſſit vel amittat. glo.9.nu.29. 523

Et quid ſi contractus reſcindatur ope reſtitutionis in integrum. num.30. ibid.

Melioramenta per ſententiam adiudicata etſi non ſint, liquida executio tamen retardatur donec ſoluta fuerint, non obſtante cautione. glo. nona. nu.14. 523

Melioramentorum probatio difficilis, & tamen niſi illis probatis repetitio non datur. glo.9.nu.15. ibid.

Et quis modus probandi ea remiſſiue. ibid. nu.18.& ſeq. ibid.

Melioramentorum in æſtimatione quæ ratio habenda. gloſſ. 9. num.16. 523

Melioramentorum dum pendet liquidatio executio ſententiæ his decretis permiſſa præſtita cautione. glo.9.nu.17. 523

Et modus ea probandi. nu.18. ibid.

Melioramenta ſi prætendat condemnatus ad reſtitutionem rei, ac velit detrahere, quid agere debeat exequutor, & qualiter procedere. glo.9.nu.1. 523

Melioramentorum ratione retentio ei qui illa fecit competit donec ſoluantur. glo.9.nu.2. 523

Et quid in colono. ibid.

Et in emphyteuta. ibid.nu.3.& nu.9. ibid.

Et in vaſallo, ac feudo. nu.4 & 10. ibid.

In rebus dotalibus. nu.5.& 11. ibid.

Melioramenta donec ſibi ſoluantur quilibet habens dominium non perpetuum rem retinere poteſt. glo.9.nu.6. ibid.

Melioramenta non ſoluendi conſuetudo ſi quæ extaret, tanquā contraria iuri diuino, naturali, canonico, & ciuili odioſa diceretur, nec extendenda. glo.9.nu 34. 523

Melioramenta qui fecit grauatus reſtitutione fideicommiſſi, tā actionem, quam rei retentionem habet. glo.9.nu.8. 523

Melioramenta quæ debeantur, & quæ non remiſſiuè. glo. 9. num.23. ibid.

Melioranti rem actio furti competit contra dominum rem melioratam ſurripientem glo.9.nu.35. 523

Menſis dierum triginta vnius. glo.2.nu.2. 483

Mendicare quid ſit, mendicantes validi, & indigni eleemoſinis. 1.& 2. 296

Mendicantes morbum introducunt, & introductum nutriunt. ibi nu.4.ſuntq; fures aliarum eleemoſinarum ac grauiter peccant.5.

Mendicantes validi ſeruicio operis publici, ſubijci poſſunt. ibi. num.6.

Mendicantes inualidos refringentes graui pœna puniri debent num.7. ibid.

Mendicitas clandeſtina ob verecundiam non prohibita.5. 271

Mendicos inualidos ſe fingentes graui pœna puniri poſſunt. 7. 271.

Menſis de quo in decreto quomodo intelligatur. nu.3. 185

Menſura vectigalium, ſeu annonæ in vno, & eodem loco quandoque duplex eſt. nu.1. 91

Menſura vna in emendo, altera in vendendo prohibetur. nu.2. ibid.

Menſuram in tota patria ſtabilire pertinet ad Principem. nu. 3 ibid.

Menſura pro comparatione, & adæquatione aliarum menſurarum debet eſſe lapidea, vel ænea conſeruarique in eccleſia. num.4. ibid.

Menſuras conſtituere, ſignare, recognoſcere, frangere ad quem pertineat. nu.5. ibid.

Menſura quid ſit? 7. 91

Menſura ſimpliciter nominata intelligitur de communi. num.8. ibid.

Menſura vbi plures ſint, de qua intelligatur? nu.10. ibid.

Menſura loci, in quo contractus fuit celebratus, eſt attendenda

da

I N D E X.

da, vel alia loci vbi res vendita eſt ſita, vel tradi debet? num.11. ibid.
Ad menſuram contractus quando factus dicatur, & nulla eſt differentia inter oneroſos, & lucratiuos cōtractus.91.12.
Menſuræ ratio non habetur, ſi alienatio incipiat à fundo, & nó à menſura maximè ſi dictum ſit, ſiue plus, ſiue minus. nume.13. ibid.
Menſuræ facta eſſe mentio cenſetur, ad effectum augendi, vel minuendi precium, ſi venditio fundi fiat ad tantum pro quolibet iugere, ſi autem precium ad fundum referatur, non augetur, nec minuitur. 14. 91
Menſura aliquibus gradus adiecta, aliquibus non, quid arguat? num.15. ibid.
Menſura cuius expenſis fieri debeat? 18. 91
Menſuram venditor querere tenetur. nu. 19. ibid.
Menſura fieri debet partibus præſentibus, & hora aſſignata? num.20. ibid.
Menſura repetenda eſt, ſi altera partium prætendat ſe læſam. num.23. ibid.
Menſuratio non probat dominium, nec poſſeſſionem, ſed quod poſſidetur diſtinguit. nu.24. ibid.
Menſura intra quæ tēporu fieri debeat, & intra quæ temporu præſcribatur. nu.27. ibid.
Menſuris cõuenirı poteſt, quibus vtendum ſit ad ſolutionem cenſuum.1. 97
Menſura ſolita probatur inſtrumentis, & vbi ius deficit plures domini conſuetudinem allegant. nu.2. ibid.
Menſuras diuerſas, & pondera non licet habere. nu.2. ibid.
Menſura qua menſi fueritis eadē remetiet, & vobis, & n.3. ibi.
Mercatura annonæ non probibita ſeruatis quibuſdam conditionibus. glo.6 nu.10. 738
Mercatores forenſes quandiu ſunt in marcimonijs, ſicut peregrini, cenſentur miſerabiles perſonæ. fol.345 nu.3.
Mercatoribus pedagijs, ſeu vectigalibus grauatis ſummariè ſuccurri debet. num.4. 345
Mercator quis intelligatur. glo.1 nu.2. 454
Non fruitur priuilegijs antequam ſit in matricula, ſi quæ ſit, deſcriptus. nu.3. ibid.
Mercator ex pluribus actibus dicitur non ex vno. nu. 4. ibid.
Si exercitium mercaturæ deſerat mercatoris nomen amittit. num.5. ibid.
Et ſi nobilis erat priuilegium nobilitatis reaſſumet. nu.6. ibid.
Mercator quo temporis ſpatiū mercaturam deſeruiſſe dicatur. num.7. ibid.
Mercator vſurarius mercaturæ priuilegia amittit, quo ad ſuno- rubelin. nu 8. ibid.
Mercator librum cui fides non dabitur an edere teneatur. glo.2. num.26. 455
Mercator librum fiſco edere cum quo non contraxit, an cogendus, ſiue in ciuilibus ſiue in criminalibus. nu. 27. ibid.
Mercatores alij groſſarij, alij minutarij. glo.1 nu.10. 454
Mercatoris libri ad editionem petendam mandatum factum non ſufficit niſi allegetur. glo.2 nu.20. 455
Mercatoris libri editionem petenti, quod interrogatorium faciēdum. glo.2 nu.15. 455
Et qualiter reſpondendum huiuſmodi interrogatorijs & an neceſſaria. nu. 16. & 18.
Mercatorum libri vt fidem faciant, quæ requirantur. glo. 2 nu. 1. & 10. 454
Mercatorum libris vt fides adhibeatur induci poteſt ſtatuto, vel conſuetudine, vel Principis decreto. glo. 2. num. 2. & 4. ibid.
Mercatorum libris, vt fides adhibeatur an generali conſuetudine ſit introductum. glo.2. nu.5. 454
Mercatorum libris vt fides adhibeatur conſuetudo ſtrictè intelligenda. glo.2 nu.7. 455
Et an procedat talis conſuetudo in mercatore aliqua infamia notato. num.8. ibid.
Vel ſiue ſtru al qua ſuſpitione laborante. nu 9. ibid.
Mercatoris libri ſcriptura an tacitum mandatum alterius negotiantis præſupponat. num.11. ibid.
Mercatoris liber vbi probat, an contraria admittatur probatio. glo.2 nu.12. 455
Mercator edere librum ſuum an teneatur. nu.13. ibid.
Merces inſtrumenti ſemel ſoluta ad valorem in poſterum ſoluitur ad laborem. 7. 232
Merces nulla debetur ob regiſtrationem regiſtrorum. glo. 2 nume.30. 708
Merces notario pro labore receptionis teſtamenti quæ, & quātum debeatur. glo.1 nu.19. 712
Mercedem inſtrumenti moroſus debitor creditori reficere tenetur. nu.10. 232
Mercenarijs, & laborantibus reddi in promptu merces debet. nume. 2. 345
Meretrix quæ ſit? quæ publica dicatur. Meretrix fouea profunda. Cogi poteſt ad gerendum ſignum, an conuerſa ad vitam honeſtam à vicinia poſſit expelli. 24.26. Quomodo probet meretrix, an legum laqueis alligetur? nu.27.1.2.3.19. 298
Meretrix publica, & priuata quid differant? an illis prouidendum ſit de loco remoto? ferre debent ſignum. Sunt indignæ fide. nu.1.2.3.5. 301
Merita non probantur aſſertione partium prohibitarum contrahere. 3. 187
Merita quæcunque non ſufficiant, niſi donationi correſpondeant. num.6. 188
Mœnia ciuitatis, ad quem pertineant vide ſupra in verbo foſſatu. nu. 91. 25
Milites iuſtitiæ quibus modis in ſuo exercitio excedant. 60. 540
Minima non curat prætor, & de rebus minimis non recipiuntur appellationes. glo.2 nu.2. 472
Miniſtri iuſtitiæ officium ad exercendum, vilis tantū non alias cogi poteſt. glo. 1 nu.4. 541
Miniſtrorum iuſtitiæ officium odioſum, ſed neceſſarium. glo.1. num.1. 541
Minor debitor qui ſit in mora, an teneatur ad intereſſe quanti plurimi, creditori etiam minori. cuſu 40 nu.23. 608
Minor 20. annorum & maior 20. habilitatus ad iudicialia ſi læditur in iudicialibus non priuatur beneficio reſtitutionis in integrum. glo.5 nu.11. 412
Minor 25. annis . . . pro maiore habeatur ex ſtatuto, nihilominus ſi læſus fuerit reſtituitur. glo.2 5 nu.6. 552
Minor non excuſatur à pronunciatione poſitionum pro confeſſis. glo. 1 nu.20. 426
Minor quando ad appellationem reſtituitur. glo.8 nu.5. 485
Et an ex ſolo temporis lapſu læſio ipſius probata ſatis eſſe cenſeatur. nu 6. ibid.
Minor qui poteſt agere, idem, & procuratorem conſtituere. gl. 5 nu.2. 412
Minores pluribus, & diuerſis in locis habilitantur ante ætatē annorum 25. glo.5. nu.3. ibid.
Minor reſtitutus aduerſus ſententiam in eius contumaciam latam, non reficit expenſas. glo.1 4. nu.5. 390
Minores annis viginti maiores tamen 18. iudices eſſe poſſunt. glo.6 nu.4. 529
Minores ſeu pupilli curatoribus, & tutoribus carentes quomodo citandi. glo.10 nu.4. 383
Minorum 25. annis ætas ad 20. hoc decreto reſtringitur. glo.25. num.1. 552
Quomodo contra ipſos pro criminibus procedendum. nume. 2. ibid.
Minorum bona ſine decreto, & ſubhaſtationibus non diſtrahuntur, & adhuc reſtitutio illis conceditur. glo 3 nu.17. 509
Idem in eccleſiæ bonis. nu.18. ibid.
Miſerabilium perſonarum variæ ſpecies, & quarum cauſa feriato tempore tractari poſſunt. glo.4. nu.2. 400
Miſerabilium perſonarum defenſionem nemo aduocatus etiam ſine mercede effugere debet. glo.10 nu.4. 538
Et ad id ſub pœna priuationis patrocinandi facultate compelli à iudicibus poſſunt. nu.5. ibid.
Miſſioni in poſſeſſionem bonorum ſe opponens tertius ſi de ſuo intereſſe incontinenti docere velit erit executio retardanda. glo.2 num.8. 514

Minor

I N D E X.

Minor xxv. annis adminiſtrans aliena bona quomodo obligetur non obſtante ſtatuto prohibente minorem obligari, niſi adhibita certa ſolennitate. nu.9. 161
Minor volens impugnare quitationem tutori ſuo factam, qua actione experiatur. nu.26. 171
Minor non reſtituitur in integrum, tutore non excuſo, ſi alia ratione quam minoris ætatis reſtitutionem petat. 39. ſub num.18.
Minor an conſtitutione de alienationibus bonorum cenſeatur donare cauſa mortis. glo.3 nu.12. 665
Minor iurans non contrauenire quacunque ratione vel cauſa an excludatur remedio l.2.C.de reſcin.vend.gl.1.nu.8. 648
Minor habens curatorem non poteſt ſine illius authoritate alienare. glo.5.nu.33. 676
Minor beneficio minoris ætatis reſtitutionem in integrum requirens, quomodo libellum ſeu ſupplicationem concipere debeat glo.nu.32. 634
Minor prohibitus donare, prohibitus etiam cenſetur in contractu venditionis confiteri pretij receptionem. 676.nu.10.
Minoris aduerſarius, ex inſtrumento iurato ſuam habet rationem fundatam, ſi minor non probet læſionem quum non valeat conſequentia, minor, ergo læſus, & quæ alia probare teneatur. glo.1 nu.11. 648
Præſumpta imbecillitas ingenij minoris non derogat virtuti iuramenti. glo.1 nu.23.eod.
Miſerabiles qui dicantur nu.10. 344
Miſerabiles vel pauperes qui intelligãtur iudicis arbitrio relinquitur nu.12. ibid.
Miſerabilium numero habentur eccleſiæ commendati, & ad eã confugientes. nu.8. 345
Miſerabilium perſonarum cauſa iudicibus a Deo commendatæ, fol.345.nu.11 ibiq; variæ authoritates referuntur.
Miſerabilib. perſonis, etiam vaſſallis ſubiectis, priuilegium fori competit. nu.8. 346
Miſerabilitati repugnant diuitiæ. nu.11.
Miſerabilis dicitur qui proprias cauſas adminiſtrare non poteſt num.16. ibid.
Miſerabiles perſonæ priuilegio fori renunciare nequeũt fol.350. num.11.
Miſerabilibus perſonis debiles connumerantur. fol.351.nu.1.
Mobilium vilis, & obiecta eſt poſſeſſio. glo.1 nu.8. 691
Modicum, & paruum, quando ſint conſiderabilia. 179.6. & 296.10.
Molendini, & Cluſæ mentio a pari procedunt. 14. 332
Molentium ex concurſu ſublatum lucrum, damnum, nec lucrũ radicatum dicitur fol.333.nu.53.
Molendinum qui prius habet, an & quando poſſit impedire alterius conſtructionem. nu.55. ibid.
Molendinum ſit, ad publicam vtilitatem. Idem de cluſa intelligi, & a pari procedunt. nu.60. ibid.
Moneta antiqua ex toto non immutata, ſed valore vel pondere diminuta, periculo ſtat debitoris, qui valorem prioris ſoluere debet. caſu 23.nu.1. 601
Moneta antiqua in melius commutata, de noua ſolutio fiet ad æſtimationem antiquæ. caſu 21.nu.1. 600
Moneta antiqua ex toto reprobata, ad illius æſtimationem de noua ſolutio facienda, ſi debitor non fuit in mora. caſu 22.nume.1. ibid.
Et cuius periculo in depoſito cedat huiuſmodi reprobatio. nume.2. ibid.
Quod ſi de illa reperiatur, ſufficit de illa in bonitate eadem intrinſeca ſoluere. nu.3. 601
Et quando illud procedat diſtinguitur. nu.4. ibid.
Quid ſi nondum ſit reprobata, ſed ſtatim reprobanda nu.5. ibid.
Moneta antiqua quando eſt ſoluenda, vel illius æſtimatio de noua ſi non inueniatur, nec de illius valore conſtet poterit de noua eiuſdem nominis ſolui, non attenta æſtimatione antiquæ. caſu 20.nu.2. 600
Moneta cuius bonitatis erat tempore contractus de eiuſdem bonitatis monetæ ſolutionem fieri debere inter partes actum intelligitur. caſu 28.nu.3. 603
Moneta deteriorata in bonitate intrinſeca facto, culpa, aut cauſa creditoris ipſis ſolui poteſt nullo habito reſpectu ad antiquam. caſu duodecimo. nu.1. 599
Monetæ æſtimatio non eſt bonitas intrinſeca, ſed ipſa materia. caſu 40.nu.14. 608
Monetæ bonitatis extrinſecæ reſpectu inſpiciendum tempus ſolutionis, quo ſoluere creditori quis tenetur. nu.15.& 16. ibid.
Idque procedit in pacto retrouendendi in penſione annua, & in vltimis voluntatibus. nu.17. ibid.
Niſi aliter conſtaret de mente contrahentium. nu.18. ibid.
Etiam ex poſt facto declarata. nu 19. ibid.
Vel niſi tempore contractus promiſſio aureorum eſſet ad rationem librarum, vel ſolidorum. nu.20. ibid.
Vel aliter obſeruatum eſſet ex conſuetudine interpretatiua. nume.21. ibid.
Vel tunc debitor eſſet in mora. nu.22. ibid.
Moneta de certa ſpecie ſoluenda ſi actum ſit expreſsè inter contrahentes, ceſſat omnis difficultas. nu.22. 618
Moneta de pondere, & probitate ſi ambigatur ab aurifice probanda eſt caſu 39.nu.10. 606
Monetæ magnæ, datæ inſolutum cenſentur, quando ſenti mille ad rationem tot florenorum pro ſingulo, numerantur in illis magnis monetis. caſu 48.nu.4. 613
Et lucrum vel damnum contingens in dictis ſpeciebus cedit ſorti recipientis. nu.5. ibid.
Monetæ magnæ, vel aurei qui tantum ſint in facultate ſoluendi non etiam in obligatione ſi aucti ſint in valore extrinſeco poſſunt a debitore in minori numero ſolui. caſu 3.nu.1. 595
Monetæ magnæ datæ in ſolutum pro libris, vel florenis in dotem conſtitutis, ſi creſcant vel decreſcant in valore extrinſeco, cedunt vel damno vel lucro recipientis eueniente caſu reſtitutionis. caſu 1.nu.1. ibid.
Et dicuntur eſſe tantum in facultate ſoluendi non eſſe in obligatione. nu.2. ibid.
Monetæ magnæ vel aurei pro libris, vel florenis numerati, ſi cõuenit, vt reſtituantur in eadem ſpecie, & quantitate, an in obligatione eſſe dicantur, quomodo cognoſcendum. caſu 18. num.1. 600
Monetæ de ſolutione controuerſiæ à tenore obligationis pendẽt, & diffiniuntur. nu.25. 618
Monetæ valore creſcente creſcit rerum omnium valor. caſu 7. num.6. 597
Moneta paruæ deterioratione, non ſolum aurei valorem extrinſecus augeri contingit, ſed etiam ſi multi aurei exportentur è loco, ac etiam alijs de cauſis nu.7. ibid.
Monetam argenteam pro aurea, vel è contra ſolui poſſe, conſuetudinem qui dicit eſſe probare debet eam vigere in loco vbi ſolutionem fieri oportet. caſu 24.nu.20. 601
Quod an verum ſit. nu.21. ibid.
Monetam paruam ſoluere debitor, an poſſit ſi illius promiſſio, ſeu obligatio ſit aureorũ centum eo caſu quo licet ex conſuetudine generali ſoluere monetã pro aureis. caſu 34. n.1. 605
Monetam vnam pro alia ſoluendi conſuetudo generalis, quando non procedat. caſu 26.nu.1. 602
Monetam argenteam pro aureis recipere, etiamſi ſit conſuetudo, non tenetur creditor aliquibus in caſibus vt nu.2. ibid.
Monetam magnam auctam poſt contractum ſoluens debitor in maiori numero debitum excedente, cum illa non eſſet in obligatione, ſed tantum in facultate ſoluendi, repetit id quod excedit debitum. caſu 4.nu.1. 596
Monetam ſeu illius valorem Princeps mutando non cenſetur obligationibus iam contractis derogare voluiſſe. caſu 41. nume.5. 609
Monetam de coreo iuſſu Principis factam, vel alias viliorem, creditor accipere in ſolutum an teneatur. caſu 41.nu.6. ibid.
Monetam argenteam pro aurea, & e contra ex generali conſuetudine ſoluere licitum eſt. caſu 24.nu.13. 601
Et eſſe generalem conſuetudinem totius mundi. nu.4. ibid.
Et patria pedemontium. nu.15. ibid.
Et quomodo procedat nu.17.& 19. ibid.
Monetam pro aureis recipere à debitoribus mercatores ire ad

num.

nundinas volentes, an teneantur. caſu 7.nu.9. 597
Monetarum in mutationibus inſpiciendum, quod veriſimile eſt inter contrahentes conuentum. caſu 39.nu.13. 606
Monetarum duplex bonitas intrinſeca, & extrinſeca, caſu 45. num.7. 608
Et an attendenda hæc diſtinctio. nu.11. ibid.
Monetarum cum bonitate dotem ſibi reddi etiam nulla præcedente mora mulieres petere, qua ratione praxis ſuſtineat. caſu 28.nu.7. 603
Monetarum in mutatione inſpiciendum eſt quod eſt veriſimilius inter contrahentes conuentum. caſu 19.nu.3. 600
Monetarum mutationis notabilis periculo contrahentes voluiſſe ſe ſubijcere non eſt veriſimile. nu.4 ibid.
Monetarum mutatio ſi contingat edicto Principis, vel ſtatuto in valore extrinſeco, bonitate intrinſeca remanente, commodum vel incommodum ſpectat creditori caſu 24.nu.1. 601
Idque procedit, & obſeruandum eſt in dote. nu.2. ibid.
Et exemplificatur in debito aureorum. nu.3. ibid.
Monetarum valore intrinſeco mutato debitor quid ſoluere teneatur. caſu 10.nu.1. 598
Et quid pro libris, vel florenis imaginarijs qui amplius non extant. nu.2. ibid.
Et quid dictum ſit, ſoluendum de moneta currente tempore ſolutionis. nu.3. ibid.
Quidue importent huiuſmodi verba. nu.4. ibid.
Et quid ſi dictum ſit ſoluendum de moneta currenti, & vſuali. num.5. ibid.
Monetarum vel aurei incrementum finita ſocietate, an de capitali debeat deduci. caſu 39.nu.6. 606
Monetarum valor exigui temporis non eſt attendendus. caſu 16.num.6. 599
Monetarum vnam ſpeciẽ pro alia ſolui poſſe vniuerſalis totius ferè orbis conſuetudo induxit. nu.8. 618
Quæ tamen quando non procedat. vide nu.14. ibid.
Monetis paruis mutatis intrinſecus, & monetis magnis extrinſecus tantum, remanente eadem ligha, & pondere, & auctis magnis in valore, debitor in paruis monetis ſoluere non poterit. caſu 7.nu.1. 596
Et an de monetis magnis mutatis in valore extrinſeco n.2. 597
Monetis æſtimationem ponere ſolius Principis eſt non contrahentium. caſu 14.nu.2. 599
Moniti, & non comparentes videntur iuribus ſuis renunciare glo.3.nu.10. 702
Monetæ bonitas quando conſideretur, ac quando vna loco alterius ſolui poſſit, & quomodo diſtinguendum. nu.71. 190
Monitoria an concedant nominatim contra aliquẽ gl.4.7. 395
Quando illarum curſus impediri poſſit. nu.8. ibid.
Et quando vlterius procedi. nu.9. ibid.
Monitoriarum materia, remiſſiuè. glo.4.nu.2. 395
Contra quos concedãtur, & qui propalare non teneanẽ. n3 ibid.
Autor ipſe, & illius conſilium. nu.4. & nu.10. ibid.
Monitoria litera permiſſa, & quibus caſibus. nu.7. 276
Monitorijs non aſtringitur, qui aliquid voluntate defuncti retinet. nu.8. ibid.
Monitoria præcedere poſſunt litem, ac ea pendente fieri, & publicari. nu.9. ibid.
Monitio quid ſit. verba moneas, & inducas non tribuunt poteſtatem compellendi. nu.1. 182
Monitoriæ currunt nemine excepto contra infideliter bona conſignantes. nu.18. 155
Monopolium quid ſit, quæ pœna, & quando dicatur? n.11. 271
Mutus in reſpondendo interrogatorijs, an purgari poſſit, verbis (ipſo iure) non obſtantibus. glo.2.nu.3. 419
Mora obligationem perpetuat, quando res caſu ante perit. caſu 16.num.5. 599
Mora purgatur in feudo cenſuali, ſicut in emphyteuſi nu.10. 38
Mora contra iudicem non probatur. nu.3. 243
Moratores interpellati ad ſoluendũ non tenentur, etiam ad illud precium, quod modico tempore durauit. nu.1. 89
Mora an purgari poſſit tranſacto termino ad regiſtrandum. glo. 1.num.17. 704
Mora intra modicum tempus non obſtante appoſitione pœnæ, & dict. in caſu huius conſtitutionis purgari poteſt. glo.3. num.8. 729
Moram purgare non poſſumus poſt terminum legis vel ſtatuti. glo.1.nu.26. 691
Mors teſtatoris præſumptiuè probatur, ſi hæres producat teſtamentum expeditum, & leuatum, vt agatur poſſeſſorio. numero 7. 231
Mors ciuilis, & naturalis an & quando æquiparentur. glo. 5. num 1. 562
Mortis appellatione venit etiam ciuilis. nu.2. ibid.
Mortis pœna quibus in caſibus imponatur. nu.3. ibid.
Mortis tempus probatur ex libro ſepulturarum. gl.11.n.1. 452
Mulctam indicere iudex nequit quæ ſit maior valore rei de qua contenditur. glo.19.nu.3. 550
Mulctam vſque ad quam ſummam imponere poſſint iudices. glo.22.nu.4. 551
Mulctati an in integ. reſtitu. debeant nu 5. 552
Mulctæ, & confiſcationes bonorum fructus ſunt, & emolumenta iuriſdictionis, quæ vaſſallo de mero, & mixto imperio, ac omnimoda iuriſdictione inueſtito competunt. nu.13. 342
Mulieres edicto prohibitæ non deferre perlas, in pœnam edicti non cadunt, ſi communiter edictum obſeruatum non fuit numero 36. 12
Mulieri ius in feudalibus, pro dotium reſtitutione non quæritur, exiſtente inſtrumento reſtit. dotis. nu.5. 125
Mulieri negligenti dotium collocationem in tuto ſup. allodialib. an competat beneficium decreti. nu.8. ibid.
Mulier fornicaria propria meretrix non eſt. nu.1. 298
Mulier fornicaria inhoneſta eſt ibid. nu.5 ſummè cauenda ibid. nu.10. recipi non debet ad licitationem dominum. A cœtu honeſtarum mulierum reijcienda. nu.6. 298
Mulier emendata poteſt filiam meretricem exhæredare. numero 7. 301
Mulieri negenti ad collocationem ſuarum dotium in tuto in concurſu aliorum creditorum, non aſſignantur bona cum lucro tertiæ partis æſtimationis, ſed ad decimam pluris veræ æſtimationis. glo.3 nu.58. 509
Mulier ſi ſtatuto prohibeatur ſe obligare vel contrahere verũ hoc intelligatur tam acceſſoriè, conſequutiuè, ac extraordinariè, quam principaliter, & ordinariè gl.5.nu.16. 676
Mulier ſtuprum paſſa, an priuilegium fori gaudeat iuxta terminos l. vnicæ. C. quan. imp. inc. pup. & vid. nu.6. 346
Mulier pro alijs fideiubere prohibetur exceptis quibuſdam caſibus glo.4.nu.22. 672
Mulier prohibita res dotales alienare, ita prohibita cenſetur alienanti conſentire glo.5.nu.20. 676
Mulierum genus auariſſimum. glo.9.nu.11. 712
Mulier quæ viuit honeſte, licet inhoneſte vixerit turpis non dicitur nu.5. 346
Mulier non obſtante ſtatuto prohibitiuo alienationis eius ſine certis ſolennitatibus intelligitur dotes primo marito conſtitutas ſecundo viro repetijſſe. gl.5.nu.17. 676
Mulier non poteſt alienata per maritum ipſa conſentiente repetere cum iuramento, etiamſi maritus effectus ſit non ſoluendo, & quomodo, recipienda ſint verba renunciationis, vt futurum tempus reſpiciant. glo.4.nu.12. 672
Etiamſi mulier remaneat indotata. nu.13. ibi.
Et Paris. conſi.75. vol. 3. qui aliter credidit conſuluit contra textum, & communem. nu.14. ibid.
Mulier aditione hæreditatis etiam allegatur non ſeruatis illis ſolennitatibus. glo.5.nu.17. 676
Mulier, minor, pupillus, an conſtitutione de regiſtratione inſtrumentorum comprahendantur. glo.2.nu.12. 708
Multa facta tenent quæ fieri prohibentur. glo.5.nu.2. 478
Multitudine delinquente ſoli caporales puniendi, & quomodo procedas. glo.3.nu.22. 565
Multitudo citari poteſt, per proclama, quod tamen abſentes non afficit nu.2. 32
Munera legatis tradita, an ad ipſos ſpectent vel eadem, cuius legati munere funguntur. nu.14. 352

Mutuans

I N D E X.

Mutuans pecuniam ad ludendam, actionem non habet pro reſtitutione. nu. 13. 293
Mutuo dans 10 libras, vel florenos in tot aureis promittenti ſolaere in eadem ſpecie, nec de quantitate quid dictum ſit, quomodo facienda ſolutio, ſi creuerit aureus. Caſu 19. nume. 1. 600
Mutuum ſcutorum 3000. ad rationem florenorum 11. & groſ. 2. pro ſcagulo, factum in tot ſcutis auri in auro bona ligha, & iuſti ponderis, cum promiſſione reſtituendi in tot ſcutis auri in auro, bona ligha, & iuſti ponderis, & praedicti valoris, an aucto aurei valore, tot aurei ſint reſtituendi quot numerati. num. 1. 618
Pro negatiua opinione, quod ſufficiat tot reddere, qui iuxta valorem auctum efficiant quantitatem florenorum reſultantem ex aureis numeratis, rationes adducantur per diſcurſum num. 2. ibid.
Affirmatiua tamen opinio totidē aureos eſſe ſoluendos quot numerati pro veriori defenditur nu. 13. ibid.
Et reſpondetur rationibus in contrarium adductis. a num. 20. vſque ad fin. ibid.
Mutuum dans ſub vſuris ſemper peccat, non debitor qui ex neceſſitate capit. num. 17. 746

N

NEceſſarias inter impenſas quæ communerentur. gloſſ. 9. num. 25. 523
Neceſſitatem allegans illam probare tenetur. nu. 4. 101
Neceſſitas probatur aſſertione vaſſalli conſtito illam habuiſſe filias nubiles, vel fuiſſe debitorem ex alia cauſa. numero 5. ibid.
Neceſſaria debita quæ ſint, pro quib. feudum permittitur alienari num. 6. 101
Neceſſitas debet eſſe conſiderabilis, & non leuis vel parua. numero 4. 111
Neceſſitas alia cauſatiua alia præciſa. glo. 3. nu. 30. 509
Neceſſitatis cauſa multa conceduntur, quæ alias non concederentur. num. 42. 333
Negans ſe poſſidere, de mendacio conuictus, ſua poſſeſſione priuatur, ſi ſciens veritatem neget. glo. 6. nu. 6. 520
Negatiua bonorum non est aliter probanda, per eum qui in illa ſe fundat num. 7. 111
Negligentia notarij, ſeu Actuarij non eſt excuſabile impedimentum ſi cui aditus ſit ſuperior. nu. 8. 212
Negligentia iudicum ſpecialibus cauſis conſtitutionum, fecit locum ordinariæ iuriſdictioni. glo. vlti. nu. 8. 758
Negligente epiſcopo punire delinquentes in ſua iuriſdictione, poterit Archiepiſcopus id facere, vel remittere, & illi iubere vt iuſtitiam faciat. glo. 2. nu. 5. 561
Negligentia culpam arguit, & negligenti non ſuccurritur. glo. 1. nu. 14. 530
Negligentia iudicis pœna eſt deuolutio cauſæ ad proximè ſuperiorem. glo. 1. nu. 7. 530
Etiam in iudice vaſalli cui competit iuriſdictio primatiuè. nume. 8. ibid.
Negligens officialis officio priuari poteſt, & negligens iudex facit litem ſuam, & tenetur parti læſæ ad omnia damna, & intereſſe. nu. 10. 530
Neſcio per verbum reſoluitur omnis quæſtio, & quando procedat. glo. 18. num. 1. 430
Nobiles etiam pro bonis feudalibus item forenſes, adeoq; etiam immunes propter numerum liberorum a reparatione, & conſtructione. num. 16. 322
Nobilis pauper non volens ſoluere in ære non debuit luere in corpore. glo. 11. nu. 12. 748
Nobilitas etiam iuncta iuriſdictione non tribuit immunitatem num. 13. 79
Nobilitatem infeudatio non confert, niſi a Principe fiat. numero. 13. 99
Nobilis qui trita vel veſte indutus, præ verecundia domo egredi non audet poteſt in integrum reſtitui. nu. 6. 146
Nobilitas ſine facultatibus ludibrio eſt tanquam fides ſine operibus. num. 3. 147
Nobilitati non præiudicat agricultura. nu. 9. ibid.
Nobilitas matris reſpectu filij non attenditur. nu. 5. 148
Nobiles qui ſint remiſſiuè. nu. 3. 149
Nobilis pro debito Ciuili in Carceribus non detinetur. numero 6. 216
Nomen honeſtum perſonis imponendum deſiderio effectus eiuſdem. num. 2. 1
Nomen bonum vnguentum pretioſum. nu. 3. ibid.
Nominis ventoſi, ac nudi nulla ratio. nu. 4. ibid.
Nomina debitorum tertiam bonorum ſpeciem conſtituunt à mobilibus, & immobilibus diuerſam. glo. 9. nu. 1. 515
Nominatio domini, ſeu Baronis inanis, & vacua prohibita. numero. 7. 146
Notarius duplici officio fungi non poteſt, ſcilicet Actuarij, & iudicis. num. 5. 19
Notarij rogati recipere inſtrumenta nequeunt recuſare, niſi iuſtè impediti. nu. 2. 184
Notarius poteſt agere, vt partes compellantur ad ſolutionem condignam laboris receptionis inſtrumenti. nu. 4. 185
Notario duplex merces debetur, vna pro rogitu altera pro extenſione. num. 6. ibid.
Notario defuncto intra menſē, & terminum expeditionis inſtrumenti donatio non corruit. nu. 12. ibid.
Notariatus quomodo probetur. nu. 18. 207
Notarius qui inſtrumentum recepit collegā habere poteſt, ad ſcribendum inſtrumentum. nu. 1. 209
Notarius leuans inſtrumentum a ſcriptura inſolemni incidit in crimen falſi. num. 5. 209
Notarius dicitur perſona publica, & quot nominibus nuncupetur. num. 1. 220
Notarius impubes creari nequit. nu. 4. ibid.
Notarius eſſe debet bonis moribus, & probitate præditus. nume. 7. ibid.
Notarius arte bene ſcribendi pollere debet. nu. 8. ibid.
Notarius Clarius, & dilucidius quo magis fieri poteſt negotiū ſcribere debet. nu. 9. ibid.
Notarius quando quis creatur, quomodo examinari debet. nume. 10. 220
Notariorum imperitia conſcientias proborum in magno diſcrimine conſtituit. nu. 11. ibid.
Notarij plurimi imperiti ſunt, licet docti præſumantur. numero 12. ibid.
Notarius recuſans inſtrumentum recipere, quomodo excuſetur. num. 2. 221
Notarius ante inſtrumenti publicationem diligenter debet partes interrogare, ac capax reddi negotij. nu. 2. 223
Notarij protocolla, & ſcripturas caſtodire debent vbi manſionem habeat. num. 3. 225
Notario aſſerenti quod fuerit impeditus inſtrumentum ſcribere an credatur. nu. 3. 227
Notarij actorum iudicialium inſtrumenta recipere non debent ad officium non pertinentia. nu. 5. 225
Notarij originalia inſtrumenta ſcribere non debent in libris mercatorum. nu. 9. 227
Notarius quoad vnum inſtrumentum pluribus coadiutoribus vti non poteſt. nu. 4. 221
Notarius propria manu ſubſcribere inſtrumentum tenetur. nume. 5. ibid.
Notarius qui poteſtatem habet aſſumendi ſibi coadiutorem, illo vti poteſt, etiam non impeditus. nu. 6. ibid.
Notarius an leuare poſſit inſtrumentum, partium voluntate cancellatum. nu. 10. ibid.
Notariatus officium dignum, & honorabile. nu. 2. 220
Notariatus officium nobilitati non derogat. nu. 3. ibid.
Notarius cogitur edere protocollum vt videant an in eo nominatus prætendere poſſit intereſſe. nu. 3. & 12. 231. 233
Notarius fauore piæ cauſæ inſtrumenta edere tenetur. n. 4. ibid.
Notarij facilè inſtrumenta diuulgant vt mercedem conſequantur. num. 5. ibid.

Notarius

INDEX.

Notarius ab eo requiritur ad expeditionem inſtrumenti, cuius intereſt. nu.1. 232

Natarij cogere poſſunt contrahentes ad ſolutionem mercedis inſtrumenti. nu.2. ibid.

Notarius an cuilibet inſtrumentum prætendenti illud edere debeat. num.13. ibid.

Notario aſſerenti ſe amiſiſſe protocolum non creditur. 233

Notarium illum oportet eſſe, qui falſum inſtrumentum fabricauit, vt pœnæ decreti locus ſit? nu.1. 279

Notarius habet magnum priuilegium, ac authoritatem. numero 1. 284

Notarius eſt teſtis iuris, quem lex producit. nu.2. ibid.

Notorium quid ſit, ut quando illius ſufficiat ſola allegatio, vel probatio erquiratur. nu.13.14.15. 306

Notarius ob eius omiſſionem tenetur reſarcire omnia damna, ac intereſſe parti læſæ. glo.5.nu.3. 3.8

Notarius de dolo, & imperitia tenetur, & ad intereſſe glo. 7. num.4 443

Notitia alia ex auditu, alia ex viſu, & alia ex ſcripturis authenticis, haberi poteſt glo.1.nu.1. 527

Notorium bannum dici non poteſt in loco receptantium vbi no fuit publicatum. glo.13.nu.6. 563

Notario mortuo intra terminum regiſtrandi inſtrumentum, tenetur partes ipſa ſtatim illud denunciare ac regiſtrationum ſatagere gla.1.nu.22. 704

Notarius intelligitur rogatus apponere in inſtrumentis clauſulas conſuetas. gl.1.nu.17. 712

Notorium vim habet ſententiæ. nu.15. 306

Notoria multa eſſe dicuntur quæ notoria non ſunt. nu.16. ibi.

Notoria pronunciãda ſunt in actis ſumptis ſummarijs informationibus. nu.17. ibid.

Noua conſtitutio ſub titulo [delle alienationi de beni de minori, & donne] loquens de contractibus an procedat in iudicialibus. glo.6.nu.10. 412

Nouitus lege damnatur, & iuſtum eſt quod vno tempore expedit iuriſperitiſque abſeruare tempora ſicut medici cap.1. num.4. 629

Nouo indigens auxilio quæ de nouo emergunt. glo.6.nu.3. 435

Nullitas principaliter intentari dicitur per verba dico ſententiam nullam, & quatenus ſit alicuius momenti appello. glo. 6.num.11. 4/8

Et qui effectus à nullitate principaliter intentata prouenium. num 12. ibid.

Nullitatis notoria propoſitio, an ab interlocutorio admittenda. gla 4.num.2. 472

Nullitas euidens, ſi prudenter termino ad opponendum ad ſententiam procedatur, & quot alijs modis. glo.2.nu.27. 634

Nullitas euidens poteſt opponi contra proclamationes, licet ſuo tempore nihil oppoſitum fuerit. glo.3.nu.5. 702

Nummi veteres ſi fuerint mutati non tantum in pondere, & materia; ſed ſimul in valoer ac pretio publico ſoluendi ſimules veteres, aut eorum æſtimatio antiquo. nu.17. 618

Nunc dicta, ſignificat quoddam tempus principale, denotans extremitatem. caſu 45.nu.4. 612

Nuncius citans referre debet ſe perquiſiuiſſe citandum in domo ſuæ ſolita habitationis. glo.5.nu.6. 380

Nuntius falſam faciens relationem, qua pœna puniendus. glo.1. num.20. 385

Nuntij conſtitutio eſt in iudicis poteſtate. gl.1.nu.1. 385

Nuntij è manibus literas auferens, vel illas lacerans, qua pœna puniendus. glo.4.nu.4. 495

Et qua etiam qui illi in executione ſui officij iniuriatur, vel illũ verberat. num.5. ibid.

Nuncij ferunt ſigna varij coloris. glo.1.nu.9. 385

Nuntio non creditur ſi de commiſſione illi facta non conſtet. glo. 1.num.7. 502

Nuntio creditur de licentia a iudice requiſito obtenta. glo. 9. num.3. 382

Nuntio an credendum de commiſſione citandi a iudice ſibi facta. glo.3.num 3. 379

Nuntio referenti citatum reſpondiſſe ſe nolle comparere, an credendum. glo.1.nu.13. 385

Et quid ſi ſe verberatum dixerit. nu.14. ibid.

Et an ſi ſe mandatum ad citandum habuiſſe de quo non conſtet dixerit. num.15. ibid.

Et quid ſi pars neget ſe citatum. nu.16. ibid.

Nuntium eligere iudicis in arbitrio eſt. glo.5.nu.2. 380

Et qui eſſe poſſit. nu.4. ibid.

Nuntius domum citandi, an, & quando ingredi poſſit. gla. 5. num.8. 380

O

Obedientia præſupponit Imperium. nu. 8. 99

Oblatio ſola ſufficit, creditore pecuniam debitã refutante. glo.8.num.7. 515

Oblationem debitæ ſortis principalis factam ſibi creditor, niſi ſimul de intereſſe fiat, acceptare non tenetur. glo. 8. nume.8. ibidem.

Idem niſi etiam de expenſis facta ſit. nu.9. ibid.

Oblatio verbalis an à caducitate excuſet. nu.24. 73

Oblatio feudi agnatis etiam ermottoribus fieri debet. numero 4. 108

Oblatio ſtatuto ordinata præſupponit feuda eſſe alienabilia. numero 7. 108

Oblatione facta, quæ non acceptetur, vel impugnetur, vlterius agnatus non audiendus eſt. nu.9. ibid.

Oblatio per procuratorem facta valida. nu.10. ibid.

Oblationis actus continere debet precium, quod ab alijs inuenitur. num.13. ibid.

Obligatio quando recipit ſuam certitudinem, ſecundum quid quale, & quantum, ipſa ex poſt non mutatur caſu 40.nu.3. 608

Obligatio ſortis principalis trahitur ad acceſſoria. glo.3. numero 32. 509

Obligationis conditio non immutatur ex perſona hæredis. glo. 3.num 47. 509

Obligatione in genere concepta puta do libris, vel florenis Sabaudiæ quorum nulla eſt ſpecies, quid veniat ſoluendum caſu 10. num.7. 598

Obligatio bonorum dotalium ſi veniat in conſequentiam, non prohibetur mulier iurare. glo.5 nu.15. 676

In obligatione generali bona dotalia, tam ex parte mariti, quam vxoris non comprehenduntur. glo.5.nu.22. 676

Obligatione rerum dotalium vitiata, non tamen viciatur contractus aliarum rerum non dotalium. nu 19. ibid.

Obreptio dicitur mendacij expreſſio, & ſubreptio, veritatis taciturnitas. glo.2.nu.10. 720

Obreptitio, & ſuberptitio quæ ſit. nu.14. 313

Obreptio ipſo iure reſcriptum vitiet glo.2.nu.15. 720

Occurrere in tempore melius eſt, quam poſt ſuſceptum vulnus remedium quærere. nu.20. ibid.

Offenſus non tenetur ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter accuſare offenſorem. num.1. 275

Officiales ſcribere debent cauſas, quur moti ſint ad componendum. num.5. 266

Officium caſtellani, vel locumtenentis ibi nemo gerere debet, vbi patrimonium, vel affines habet, aut vxorem duxit. numero 2.1. 20

Officium ipſum non debet excedere annum, vel biennium, & quid in hoc cenſuerit Senatus. nu.5. 155

Officium magiſtratus varijs modis quis ſibi vſurpare dicitur, & qua pœna puniatur, & quomodo excuſetur ipſum aſſumens ſibi officium. nu.6. 150

Officio minime turbandi ſunt. glo.2.nu.1. 392

Officiales facientes quod fieri conſueuerant culpa carent. gl. 2. num.5. 567

Officiales omnes, & procuratores ad lites, & ad negotia ad rationes reddendas obnoxij ſunt. glo.13.nu.2. 538

Officialis publici libris fides an adhibenda. glo.2. num.34.38. & 42. 455

Officiali Principis iniuria facta ad ipſum Principem extenditur. glo.1.nu.9. 142

Officia-

Officialium libris plenè creditur. glo.12.nu.2. 452
Officium iudicis etiam poſt biennium implorari poteſt. glo. 2. num.17. 461
Officium ſuum ad quod de neceſſitate tenetur nemini debet eſſe damnoſum glo.2.num.1. 567
Onera communitatis vaſallus pro fendo cenſuario ſoluere tenetur. num 12. 38
Onus focularis quid ſit. nu.9. 149
Opinio communis quæ ſit. nu.15. 643
Opinio doctoris quam conſulendo tenuit præualet alteri, quam fuit legendo ſecutus. nu.16. 643
Orandum eſt vt deus nos præſeruet, ab iniquitate curiæ, & ab expedienti magni conſilij. glo.2. nu.7. 633
Ordo ciuitatis taxationem annonæ an facere poſſit gloſſ. 9. numero 3. 744
Quorum ordinum magna ſit authoritas. nu.6. 942
Non tamen tanta quinci præualeat communis opinio cui non refragetur textus, vel aliqua concludēs ratio. 8. vel hiac inde doctores teſtentur de communi. glo.9.nu.7. 643
Ordinarij iudicis appellatione tam maiores quam minores continentur magiſtratus. glo.9.nu.2. 371
Ordinis iudiciarij procedendi contra aliquem peruerſio non reddit actum nullum, ſed grauat partem. gla.1.nu.2. 547
Ordo ſi prætermittitur, cita mercatoris appotheca corruet. numero 6. 164
Ordinatio litium futurarum etiam pendentes comprehendit. num.10. 242
Orphani qui ſunt, & qui orphanotrophi. nu.11. 344
Otium prohibitum, vitaperabile ac damnoſum. nu.7. 271
Otium multam malitiam docuit. nu.9. 296
Oſtiarius exercere artificium non dicitur, ſed aliud miniſteriū, & qui hic accipiantur, & eorum munus. glo.1.nu.11. 502
Oſtiarij ſacri Conſilij ſtatus, & Senatus quales eſſe debeant. glo.5 num.5. 380
Oſtiarij Conſilij ſtatus, & Senatus, quia ſatis cogniti nullum ſignum deferunt. glo.1. nu.5. 385
Citant nullis adhibitis teſtibus. nu.6. ibid.

P.

P*Ace à parte non obtenta reus ciuitatem ingredi non debet num.14.* 315
Pactum ſucceſſionis inter dominum, & ſubditos validum. numero 8. 52
Pactum, quòd non obſtāte mora non liceat cenſum duplicari, operatur ne debitor incurrat intereſſe quanti plurimi numero 3. 89
Pactum prohibens exactionem dupli, ſimpli tantum concedere cenſetur. ibi.7. & quid ſenatus cenſuerit. ibi. nu.8.
Pactum retrouendendi quanta pars precij ſit ? nu.4. 189
Pactum eſt validum inter dominum, & ſubditos ne pro leuibus delictis compareant in caſtrum. nu.11. 272
Pactum de naturalibus contractibus omnino ſeruandum. caſu 42.num.4. 610
Pactum reſtituendi debitum in eadem ſpecie, & æſtimatione validum, etiamſi deteriores interim efficiantur. caſu.39.numero 11. 606
Pactum ſoluendi in eiſdem ſpeciebus ſi aliquam patiatur ambiguitatem reſpectu quantitatis, contra venditorem eſt interpretandum. caſu 39.nu.14. ibid.
Pactum de redimendo in eiſdem ſpeciebus duntaxat an valeat. caſu 39.nu.8. & remiſſiuè. nu.11. ibid.
Pactum inter dominos, & ſubditos de loco tribunalis ſeruandū. num.16. 330
Pactum ipſum etiam non iuratum eius qui monaſterium ingreditur cum conſenſu monaſterij, validum etiam ſi huiuſmodi ſit conſuetudo. glo.2.nu.25. 657
Paratus ſoluere non cogitur iudicium ſuſcipere. nu.2. 266
Par in parem, vel inferior in ſuperiorem quandā habeat imperium. glo.11.nu.7. 398
Paria ſunt quem eſſe condemnatum, vel ex proceſſu apparere quem condemnatum fore num.4. 302
Parrochialis Eccleſia non conferenda illi qui idioma linguæ vulgaris ignorat. glo.6.nu.2. 374
Partes procliues magis ad componendum, quam ad litigandum. num.3. 242
Participia ſita, & exiſtentia reſtringunt diſpoſitionem. glo. 3. num.33. 665
Parti vni ſi acta gratis expediuntur, alteri quoque gratis dari debent. num.8. 142
Pater filiam naturalem de feudis, ſi aliunde non habeat, an dotare cogatur. num.12. 101
Pater, & filij pro vno foculari habentur. nu.8. 149
Pater tenetur reddere rationem filio pro rebus, quarum vſuſfructus patri non ſpectabat. nu.6. 161
Pater ex adminiſtratione non tenetur niſi de dolo. nu.8. ibid.
Pater filium ſanum, & robuſtum alere non cogitur. nu.3. 296
Patres nouercalibus delinimētis, & inſtigationibus prouocati maliguè contra ſanguinem ſuum inferunt iudicium. gloſſ. 5. num.13. 712
Patria propria quæ dicatur. glo.2. nu 7. 696
Patrueles fratres quod ſuccedunt patruis in ſtirpes Accurſij opinio a DD. communiter recepta. gla.5.nu.1. 724
Tam in Feudalibus quam in allodialibus. nu.2. ibid.
Opinio Azonis vt patrueles ſuccedant in capita auditis aduocatis in publico auditorio per Sereniſſimum Ducem aſſidente Excellentiſſimo Senatu comprobata. nu.3. ibid.
Patruus vno gradu proximior excludebat nepotem ex patre, hodie non. glo.2.nu.1. 725
Vterque ad ſucceſſionem fratris, & patrui admittitur, tam in in feudalibus, quam in allodialibus. item in emphiteuticis. num.8. glo.2. nu.2. eod.
Sed an tam in feudo ex pacto, & prouidentia, quam in hæreditario, & quibus caſibus limitatur. nu.7. glo.2. nu.3. 725
Pauperes qui ſint. nu.9. 344
Pauperis miſericors qs eſſe non debet in mala cauſa nu.13. 345
Paupertatis priuilegio an gaudeat, vel cæterarū miſerabilium perſonarum, qui culpa ſua, nempe gula, ludo, vel alio vitio, in paupertatem vel alia miſeriam inciderit. nu.2. 346
Pauper verus nihil habere quærit niſi Chriſtum. nu.1. 350
Pauperis non decet miſereri, in mala cauſa nu.2. ibid.
Pauperes lite conteſtata, obtinent cauſæ remiſſionem, & qua ratione. nu.10. 350
Pauper, & miſerabilis perſona quis intelligatur iudicis arbitrio relinquitur. nu.3. 351
Pauperi acta gratis expediri debent. nu.9. & 6. 263
Pauperi pœna minuitur. nu.7. 263
Pauperes infirmi non prohibentur mendicare. nu.11. 256
Peccans in officia grauius punitur. nu.3. 284
Peccari omnino prohibetur ſub ſpe veniæ. nu. 5. 317
Peccans ex malitia, leui culpa, vel ignorantia, circa illa quæ ſcire debet, ad quid teneatur. glo.7.nu.2. 443
Peccata quædam ad Deum, quædam ad hominem ſpectant, & quæ ad Deum aliqua enumerantur. glo.1.nu.1. 564
Peccatum mortale eſt vltimas voluntates non ſeruare. gloſ. 1. num.1. 712
Peccare poſſe non eſt aliquid poſſe, ſed non poſſe, & poſſe malum facere non eſt poteſtatis, ſed infirmitatis. gla.1.nu.7. 718
Pecunia compoſitionis fiſco applicatur, ac loco pœnæ ſuccedit. num.5. 265
Pecunia an probetur in vtilitatem mulieris conuerſa, ſi cartam inducit id ipſum mulier ipſa confeſſa ſit. nu.23. 672
Pecunia an conſideranda magis reſpectu vſus, æſtimationis, & curſus, quam bonitatis intrinſecæ, vel alio. caſu 40. num. 10 & 12. 608
Pecunia vt ſoluatur ſecundum conſuetudinem loci partes tacitè egiſſe cenſentur. caſu 24.nu.16. 601
Pecunia ad expendendum deſtinata eſt, & fragilis, ac de ijs reb. quæ ſeruando ſeruari nequeunt. caſu 48.nu.23. 613
Pecunia omnium criminum mater. glo.3.nu.2. 370
Pecunia cum in aureis creditur valere expreſſa, illa expreſſio quando emptionem facere dicatur, vt omne commodum, &

incom-

incommodum cedat debitori. num.19. 618
Pecunia in minuta centum dare promittens, an poterit ſoluere in magna inuito creditore. caſu 36.nu.2. 605
Pecunia talis eſſe debet quæ præbeat ſuam vtilitatem in forma æqualem ſicut in materia. caſu 24.nu.10. 601
Pecuniæ natura non eſt, vt ſit vendibilis, ſed vt rerum vendendarum ſit pretium. caſu 43.nu.7. 610
Pecunia vbi in ſacculo obſignatu non deponitur, ſed numeratur, arguitur mutuum non depoſitum. caſu 13.nu.2. 599
Pecunia, vt in eadem bonitate, qualitate, & quantitate reſtituatur ſecundum tempus mutui, inter contrahentes ſemper actum intelligitur. nu.16. 618
Pecunia vnde dicta, & ærea a quo inuenta prælud. nu.1. 595
Eius largo vocabulo, quicquid homines poſſident ſignificari. num.2. ibid.
Hominis vita dicitur. nu.3. ibid.
Varij illius effectus. a nu.4. ibid.
Ad illius vſum quæ requirantur. nu.5. ibid.
Inter illa numeratur, quæ ſeruando ſeruari nequeunt. nume. 6. ibidem.
Quot modis ſumatur. nu.7. ibid.
Pecunia mutua etiam ea dicitur, quæ nondum mutuo data eſt, ſed deſtinata tantum, vt mutuetur. nu.8. ibid.
Pecuniæ augumenti petitionis pactum prohibitiuum inter contrahentes, intelligitur de augumentu extrinſeco, non de intrinſeco bonitatis. caſu 46.nu.6. 612
Pecuniæ vel aurei certæ ſpeciei promiſſa quæ reperitur ſi ſoluatur valor, attendendum eſt tempus ſolutionis. caſu 32. numero 1. 604
Pecunia expendenda, ſecundum modum debiti. glo.1 nu.1. 440
Pecuniæ æſtimatio videtur bonitas intrinſeca. Curt. Iun. numero 3. 597
Pœna arbitraria quando eſt, in leuibus delictis leuis, in grauibus grauis imponenda. glo.7.nu.2. 562
Pœna contra debitorem moroſum ſi fuerit cōuenta inter partes, vel a iudice, vel a ſtatuto impoſita. an debeatur. glo. 2. numero 14. 497
Pœna ſtatutaria iuris communis pœnam tollit. glo.1.nu.2. 531
Pœna velox, conuictos reos ſubducere, liberandos vero cuſtodia diuturna non macerare debet. glo.6.nu.3. 548
Pœna vbi aliqua imponitur, nec declaratur cui applicanda, fiſco deberi intelligitur glo.1 nu.6. 489
Pœna temere appellantis a ſententia iudicis vaſalli, ad iudicem domini directi, cui debeatur, an fiſco vaſalli, vel fiſco domini, & deciſio Senatus. glo.1 nu.7.11.& 17. 489
Pœnæ inconſulto Principe retractari non poſſunt. glo.1.n.3. 532
Pœna ob delinquentium multitudinem temperandæ. glo. 3. numero 21. 565
Pœnæ delictorum reducuntur ad terminos iuris communis, vel ſtatutorum, per conſtitutiones. glo.6 nu.1. 557
Pœna pecuniaria ſtatuti derogat pœnæ iuris communis. gloſſ 6. num.2. ibid.
Pœnarum emolumenta ſunt fructus iuriſdictionis. gloſſ. 1. numero 9. 489
Pœna delicti commiſſi vltimo die officij, an ad iudicem cuius officium finitur eo die, vel ad ſubintrantem die ſequenti pertineat. glo.1 num.12. ibid.
Pœna amputationis membri, quando locum habeat remiſſiuè, & ibi. de alijs corporalibus. glo.5.nu.4. 562
Pœna exilij, & quando imponatur. nu.5. ibid.
Pœnarum in contumaciam rei impoſitarum, in citatione declaratio fieri non debet, niſi fuerit prius citatus ad audiendum eam fieri. glo.21.nu.3. 551
Et quid in practica obſeruari conſueuerit. nu.4. ibid.
Pœna pro delicto, quando duplex imponitur, iudex altera contentus eſſe debet, quam velit tamen imponet. glo. 19. numero 4. 550
Pœna vbi non eſt expreſsè impoſita contrauenienti e Principis præcepto, iudicis in arbitrio eſt. glo.1.nu.7. 532
Pœnas ob rei contumaciam declarans iudex, modum excedere non debet. glo.22.nu.2. 551
Et exceſſiuas moderandi Senatui facultas reſeruatur nu.3. ibid.
Præſertim ob paupertatem. ibid.
pœnarum fiſcalium exactores arbitrio Theſaurarij generalis conſtituuntur. glo. rub. nu.2. 542
Pœnalibus in iudicijs ætati, & imprudentiæ ſuccurritur. glo.9. num.5. 134
Pœna priuationis competentis ob non factam regiſtrationem an fiſco applicetur? glo.2.nu 22. 708
Pœna priuationis nunquam imponitur, niſi lex expreſſim dicat glo. 2.num.15. 708
Pœna perpetui carceris eſt loco pœnæ damnationis in metallū. glo.10.num.27. 746
Pœna qualibet leuis corporalis maior eſt quauis pecuniaria. gl. 11.num.11. 748
Pœna quæ ſit illius, qui annonam corruptam cum incorrupta immiſcuit ad vendendum. nu.3. ibid.
Pœna toties incurritur, quoties contrauenitur, & ſi dictum non ſit. glo.11.nu.1. 748
A pœna triremiū quantum fieri poteſt temperandum. gloſ. 10. num.26. 746
In dominio Mediolani pœnam vltimi ſupplitij ac confiſcationis bonorum incurrunt. An quæ ea pœna auaritam redoleat inter ſe Boſius, & Clarus diſſentiunt glo.10.nu.2. 746
Pœnam pecuniariam non euadit qui habet in ære, etiam ſi malit corporalem ſufferre. glo.11.nu.14. 748
Pœnam quando adijcere poſſit. glo.6.nu.15. 738
Pœnarum genera contra turbantes vel uexantes annonam quæ & quot. glo.11. nu.2. 748
Pœnæ decreti, vt locus ſit quot requirantur glo.5 nu.21. 676
Pœnæ damnationis in metallum, & deportationis non ſunt in vſo; ſed eorum loco iudex alias pro arbitrio imponit. gl. 12. numero 21. 746
pœnæ rigor ratam ſeruntur admiſſis contrauentoribus ad compoſitionem. glo.10.nu 6. 746
Pœna arbitraria nūquam maior eſſe debet alia expreſſa cui hęc ſubijcitur. glo.11.nu.19. 748
Pœna ſubditorum, aliquem ſub ſaluagnardia recipientem, decē marcharum argento imponitur. nu.18. 340
Pœna ſiue mulcta contrauentionis ſaluagnardiæ, & quando pertineant ad vaſſallum. nu.4. 342
Pœna contrauentionis ſaluagnardiæ, quibus caſibus, & cont. quos locus non ſit. nu 5. ibid.
Pœna damnationis in metallum triplex eſt. glo.10.n.22. 746
Pœna iudici arbitraria, vſq; ad mortem extenditur. nu.6. 342
Pœna edicto Principis impoſita in caſu contrauentionis, vaſſallo debetur, etiamſi edicto ceſſante, actus ille non eſſet prohibitus. num.14. ibid.
Pœna edicti derogat pœnæ iuris communis. glo.11 nu.6. 748
Pœna ementis granum vt carius vendat an obſeruetur. nu.7. ibidem.
Pœna, & mulcta inter ſe differunt. nu.13. ibid.
Pœna detenti cedere lucro debet, eius qui principaliter læditur, in ſua iniuria vltionem. nu.17. 342
Pœna contumaciæ aduerſus litteras Principis, vel criminis læſæ maieſtatis, per ſubditum vaſſalli, in Principem commiſſi, ad ipſum Principem pertinet. nu.18. ibid.
Pœna Principis offenſionē immediate cōcernens, ad ipſum pertinet. nu.19. ibid.
Pœna notario imponitur conficienti teſtamentum de voluntate non ſolenni. glo.5 nu.6. 712
Pœna exercentis iuriſdictionem in loco ſuæ originis, vel domicilij. nu.3.1. 21
Pœna officialis contrahentis cum ſubditis, ſeu perſonis vbi iuriſdictionem habet. ibid. nu.2. 21
Pœna imponentibus noua ſeruitia eſt quadrupli. nu.3. 69
Pœna ruboris & honoris magni facienda magis, quam pecuniaria. nu.10. 153
Pœna detrahentis aliquid a deſcriptione alterius, & infideliter deſcribentis. nu.1. 160
Pœna ſtatuti in dubio fiſco applicata cenſetur. nu.1. 178
Pœnæ grauitas arguit grauitatem delicti. nu.2. 209

Pœna

INDEX.

Pœna, ac mulcta pecuniariæ fructus ſunt, ac emolumenta iuriſdictionis. num. 8. 269
Pœna mendicantium validorum. nu. 4. 271
Pœna celantium, & ſupprimentium iura domini, quæ ſit. nume. 17. 276
Pœna falſi de iure quæ ſit. num. 6. 284
Pœna falſi ſtatutaria dolum requirit. num. 9. ibid.
Pœna criminis ſtellionatus in homine libero relegationem non egreditur. num. 9. 288
Pœna ſemel conſuetudine diffinita deſiuit eſſe arbitraria. nume. 11. ibid.
Pœna à iudice an mitigari poſſit. nu. 12. 284
Pœna iudici non imponitur cauſam non determinanti, niſi parte petente determinationem. nu. 3. 214
Pœnæ metu, quod fit caute fieri dicitur. num. 7. 274
Pœna, quæ fiſco, & altera, quæ pacti applicatur inter ſe differũt. num. 11. 302
Pœnæ locus non eſt ſi creditor nondum vſuras exegit, vel pœnitens exactas reſtituit. num. 15. 288
Pœna lenocinij de iure communi vltimum ſupplicium. nu. 4. fol. 295.
Pœna adulterij, quæ ſit. num. 7. 297
Pœnales actiones in hæredes tranſmittuntur. nu. 2. 302
Pœna ipſo iure impoſita contra hæredem tranſit. nu. 11. 21. ibid.
Niſi ſtatutum declarationem requirat. nu. 19. ibid.
Pœna quibus, & quos caſibus in hæredes tranſeat diſtinguitur, nume. 23. ibid.
Pœnam certam, & terminatam iudex remittere nõ debet. nume. 4. 311
Pœna reo impoſita eſt delicti ſatisfactio. num. 3. 317
Penuria oritur etiam ex inordinata adminiſtratione. glo. 1. nume. 10. 728
Penuria præterita, qua ſpecie panis aliquando pauperes vſi ſunt. glo. 1. num. 8. 728
Peremptorius terminus iudicij, quis dicatur, & eſſe intelligatur glo. 2. num. 2. 420
Periculum, vbi maius, ibi cautius agendum. glo. 6. nu. 3. 463
Peregrini liberè hoſpitantur, & teſtantur. nu. 1. 325
Peregrini inteſtato decedentis ab bona, per epiſcopũ diſtribuuntur. num. 3. ibid.
Peregrinus quis ſit, & quod eius officium. num. 4. ibi.
Peregrinorum defunctorum diſpenſatio bonorum, per decretum ſtatuta, fieri debet ſtatutis quibuſcunque priuilegijs, & conſuetudinib. non obſtantibus. num. 5. ibid.
Peregrinorum in bonis ſuccedit Chriſtus non fiſcus. nu. 6. ibid.
Peregrinus qualiter ſtatutum locorum ſeruare teneatur. nu. 10. ibidem.
Peregrini inter miſerabiles perſonas numerantur. nu. 11. 325
Peregrini, qui dicantur. nu. 8. 344
Periurij teſtimonium ſufficiens non eſt, ad inquirendũ n. 4. 261
Periurus non eſt, qui officij, aut pietatis cauſa falſum aſſerit, veluti ſi negauerit ſe fidem, non dediſſe reſtituendi hæreditatem incapaci. num. 4. 261
Periurus examinari non debet inſtante fiſco, ſed conuinci teſtibus, vel inſtrumentis. gl. 14. nu. 10. 465
Periurus infamis efficitur. glo. 15. nu. 1. 466
Quomodo priuetur omnibus beneficijs. nu. 2. ibid.
Periurus perpetuo priuatur beneficio probandi per iuramẽtum, & ab eo agendo repellitur. glo. 2. nu. 6. & 12. 461
Periurij pœna ſine dolo non committitur. glo. 14. nu. 6. 465
Periuro amplius non creditur. glo. 6. nu. 6. 484
Permiſſa vno tempore alio prohibita cenſentur. gl. 3. nu. 2. 498
Permiſſa ad tempus, poſt illud prohibita cenſentur. glo. 11. numero 4. 549
Permiſſo conſequenti, permiſſum cenſetur, & antecedens. numero 22. 342
Permiſſio cumulandi conceſſa tempore vbertatis, non debet extẽdi ad tempus penuriæ, citra tamẽ incurſionem pœnæ ante declarationem concedentis. glo. 5. nu. 10. 735
Neceſſitatis tempore permiſſa ad alium caſum non extenduntur. glo. 6. num. 18. 738
Perſona priuata falſum conſcribens inſtrumẽtum, in pœnam decreti non cadit. num. 1. 279
Perſona cunctis rebus eſt præferenda. glo. 2. nu. 9. 505
Perſona minus legitima pro nulla reputatur glo. 2. nu. 2. 410
Perſonarum acceptio in iudicijs eſſe non debet. nu. 15. 345
Perſonarum appellatione, tam maſculi, quam fœminæ comprehẽduntur. glo. 1. nu. 3. 691
Perſuaſio, conſilium, inſtigatio, & conſtitutio, quid inter ſe differunt. num. 12. 274
Perſuaſio nimia vim habet coactionis. nu. 10. 274
Perturbatio propriæ ſcripturæ, vel alienæ quomodo conſideretur num. 7. 279
Perturbatio propriè non eſt, quæ ſubſtantiam ſcripturæ non immutat. num. 9. ibid.
Peſtilentiam potius, quàm famem Dauid elegit. nu. 9. 728
Petere nemo debet id cuius contrarium non eſſet poſtulaturus. conſ. num 5. 618
Petitio ad obtinendam citationem, in ſcriptis iudici exhibenda. glo. 1. num. 5. 379
Quid petitio continere, & qualis eſſe debeat. nu. 6. ibid.
Petitio ad realem actionem pertinet. glo. 3. nu. 2. 373
Petitiones tot ſunt, quot ſunt articuli. nu. 3. ibi.
Petitorium cum quo poſſeſſorio cumulari poſſit. glo. 3. nume. 7. fol. 518.
Pietas in quibus perſonis maxime exerceatur. nu. 45. 333
Pignora ab exequutore leuata in manibus tertij reponi debent. glo. 1. num. 31. 503
Et quid ſi pereant, cuius periculo erit. num. 35. ibid.
Nec poſt illorum reductionem debitor illa alienare poteſt. numero 32. ibid.
Pignora pro executione ſententiæ capta ſi amplius non extent cum ſententia retractatur, quid veniat in reſtitutionem. glo. 3. num. 19. 509
Pignorare bona diebus feriatis, quia clero, & populo ſeruantur non licet. glo. 11. nu. 1. 516
Alijs autem feriatis omnibus ſic. num. 2. ibid.
Pignora bonorum mobilium in domo condemnati pro executione vſque ad quam ſummam leuanda. glo. 1. nu. 2. 502
Pignoris poſſeſſor negans primo rem illius eſſe cuius actor eſſe aſſeris, & hoc probato, dicat ex alia cauſa ſe anteriorem, poſſeſſionem remittere debet actori, & inde actoris vicem ſubire, idque proponere. glo. 6. nu. 5. 520
Pignoris ius remiſiſſe cenſetur creditor ſciens fiſcum ſibi obligatam rem alienare, & tacens. glo. 1. num. 21. 558
Pignorum æſtimationis tertiam partem, tam mobilium, quam immobilium, lucratur creditor cui bona, ſeu pignora illa in ſolutum addicuntur. glo. 3. num. 31. 509
Pignorum poſt deliberationem, quando debitor recuperare illa poſſit. glo. 1. num. 5. 502
Pignorum venditionem impedit debitor, ſi ante illam debitũ offerat non obſtantibus licitationibus glo. 1. num. 36. 503
Pignus vnum capiens in cauſam iudicati, non poteſt illo dimiſſo ad aliud redire. glo. 3. nu. 23. 498
Pignus iudiciale dicitur, quod in exequutionem ſententiæ diffinitiuæ captum eſt. nu. 8. 508
Pignus prætorium ex cauſa contumaciæ, abſque ſententia conſtituitur. nu. 9. 508
Pignus legale id dicitur, quod tacitè lex producit. nu. 10. ibi.
Pignus conuentionale, quod ex partium conuentione. nume. 11. ibidem.
Pignus prætorium creditori addictũ, an intelligatur datum pro toto debito, etiam ſi minus valeat. glo. 1. nu. 22. 502
Pignorum leuatio notificanda debitori non vt ſoluat, ſed vt aſſiſtat venditioni. glo. 1. num. 23. 502
Et quid ſi notificatio huiuſmodi omittatur, an venditio pignorũ teneat. num. 24. ibid.
Pignorum in venditione requiruntur ſubhaſtationes, ſeu licitationes. glo. 1. nu. 25. 503
Et quando creditori vendi poſſint, & an ipſi inuito remitti. nume. 26. ibid.
Et qua æſtimatione, & quõ facienda adiudicari. nu. 27. ibid.

d

Plus

Plus,& minus non differunt ſpecie.glo.9.nu.3. 371

Piſcationis iure conſeruando competit interdictum vti poſſidetis.num.2. 331

Piſcandi ius de quo dubitetur,per vſum decem annorum acquiritur,licet ſecus ſit in ſeruitutibus diſcontinuis, & quæ ſit ratio diuerſitatis.nu.4. ibid

Piſcatio fauorabilior eſt venatione nu.5. ibid.

Piſcandi ius præſcriptione, & priuilegio Principis tollitur, & qualiter.nu.6. ibid.

Piſcationes, quæ inter regalia computentur, & ibi intellectus tradit ad tit. quæ ſint regalia,in verbo piſcationum in vſibus feudorum num.7. ibid.

Piſcandi licentia a Dominis potentes,ſubditorum non officit iuri,& tuitionum 8. ibid.

Piſcationis, & nauigationis ius publicum eſt, & à Domino inueſtito prohiberi non poteſt. nu. 62. 333

Piſcari non licet in piſcina aliena,& qualiter piſcina proprij iuris cenſeatur,item feræ beſtiæ nu. 2. 338

Piſcatio,qua tota piſcium ſpecies abſumitur,tanquam damnoſa reip.prohiberi,etiam à Dominis inferioribus poteſt.nume.2. fol. 339.

Piſcatio à medio menſis Maij, vſque ad medium Maij probiberi licitè poteſt,& qua ratione.num. 3. 339

Piſces ſtagni,vel lacus publici,aut priuati, an & quoliter priuati, vel publici iuris eſſe intelligantur.nu.3. 338

Piſces in lacu ſtagno vel piſcina exiſtentes ſint ne res mobiles, vel immobiles remiſſiuè.num. 4. ibid.

Piſces infecti hominibus nocere poſſunt.nu. 1. 339

Plenum Dominium,quid ſit.nu.10. 149

Plenitudo poteſtatis ad malum,vertitur in plenitudinem tempeſtatis.glo.1 nu. 8. 718

Plenitudo poteſtatis intelligitur de bona, ac laudabili,non vituperabili.num. 9. ibid.

Pluralis ſermo relatus ad plures,in perſona cuiuſlibet ſuum ſortitur effectum.nu. 3. 48

Ponens ſe in manibus poteſtatis,vel Domini,tamquam in bonū virum ſe poſuiſſe cenſetur.nu.4.5. 6.7.& 12. 268

Pontem priuati iuris in flumine publico, ab eo qui ab vtraque parte ripam poſſideat, nec etiam ſupra viam publicam licet ædificare.num. 31. 333

Pontes ſuper fluminibus publicis, vijs publicis æquiparantur. nume. 1. 324

Pontem reficere tenentur, qui commodum ex eo ſentiunt. nu.2. ibidem.

Pons illius ſumptu reficiendus,cuius culpa defecerit. numero 3. ibidem.

Pontis reparatio,quādo Domino,vel Ciuitati, vel vicinis incumbat.num. 4. ibid.

Populus,ſeu Communitas ſemper eadem.nu. 1. 8

Populi antiquiores ſunt Dominis. nu. 10. 64

Populo,& ancianorum,inſuper eſt authoritas.nu. 4. 8

Populum necare dicitur,qui in neceſſitate conſilium non ſubuenit.glo.6.num. 3. 738

Poſſe non dicimur, quod honeſtate ſalua fieri nequit, aut quod contra bonos mores,vel cum verecundia fieret.nu.30. 5

Poſſeſſorium duplex,vnum ſummarium,& alterum plenarium num.22. 306

In quibus feriæ non obſeruantur.nu.23. ibid.

Poſſeſſio iuſta,quæ ſit num.11. 340

Poſſeſſor ipſe, vel ipſius nomine legitimus procurator comparere tenetur corā iudice cuius ordinatione,& authoritate proclamationes fieri debent.glo.1. nu. 13. 691

Poſſeſſori malæ fidei vtenti his proclamationibus,illæ ipſi non iuuant.num.17. ibid.

Poſſediſſe venditor præſumitur ſi emptor nunc poſſideat.gloſſ.1. num. 15. 558

Poſſidere ſe negans de mendacio conuictus rei poſſeſſione priuatur,& in actorem tranſit.glo.6.nu. 4. 570

Poſſeſſio vitioſa dicitur,quæ capitur non vocato poſſeſſore. glo. 6.num. 5. 514

Poſſeſſionis ciuilis retenta ratione, cuique propria auctoritate naturalem repetere licet.glo.3.nu.6. 494

Poſſeſſionis reintegrandæ in remedio tertius poſſeſſor ſententia exequi impedit non conſtito reum tempore litis poſſediſſe.glo. 6. num. 12. 514

Poſſeſſor abſens non citatus non priuatur ſua poſſeſſione per iudicem exequentem ſuam ſententiam glo.6. nu. 6. ibid.

Poſſeſſor ſummatim probata poſſeſſione ſua non tenetur fidem facere de titulo, nec de iuribus ſuis.glo.6.nu.10. ibid.

Poſſidenti fictè,vel precario non iuuant proclamationes.gloſſ.1. num. 20. 691

Poſitiones indifferenter admittēdæ cum clauſula ſaluo iure impertinentium glo.7.nu.1. 428

Et quid hæc clauſula operetur.num. 2. ibid.

Poſitiones haberi pro confeſſis ipſo iure in odium non reſpondentis,vbi diſponitur, non eſt locus purgationi moræ etiam vnius diei.glo.2.num. 21. 426

Poſitiones tranſmittendæ abſenti ad reſpondēdum ſunt illius expenſis glo.22.num. 3. 431

Poſitio cathegorica eſſe debet ſicuti,& reſponſio. gloß. 22. nume.4. ibi.

Poſitiones tranſmiſſæ ad reſponſurum ſi non reſponderit pro confeſſis habebuntur,aliquot interuenientibus requiſitis. gloſſ. 22.num. 5. ibi.

Poſitionum viſio non eſt neceſſaria niſi petatur. gloſſ. 22. nume. 6. ibid.

Poſitiones negans, quam notitiam veriſimiliter habere potuit, qua pœna mulctandus.glo.24 nu.1. 432

An iuramentum in litem contra eum deferri poſſit. nu. 2. ibi.

An pœnæ iuris derogabit ſtatutaria. nu. 3. ibid.

Et qua probatio requiratur,vt pœnę ſit locus. nu. 4. 432

Poſitiones euidenter impertinentes repellendæ, nec etiam cum clauſula admittendę glo.10. num. 1. 428

Poſitiones an admittendæ ſint, & illis reſpondendum contenditur,pro confeſſis haberi nequeunt.nu.2. ibid.

Poſitiones impertinentes ſi admittantur appellari poteſt.nu. 3. ibidem.

Poſitiones obſcuræ,quæ illis non tenetur pars reſpondere.glo. 8. num.1. ibi.

Et dum iſtud diſputatur,an currat tempus.nu.2. ibid.

Poſitiones an habeantur pro confeſſis ſi vna ex duabus comminationibus requiſitis ad reſpondendum circumducta ſit. glo. 1. num. 19. 426

Poſitiones,datis reſponſionibus, ad articulos probatorios reducuntur infra quinque diet.glo.2.num. 1. 434

Poſitiones ſimplices eſſe,& diſtinctè concipi,debent,non inuolutè.glo.9.nu. 1. 428

Nec iuuat clauſula, faciēs de qualibet diuiſibili clauſula vnam poſitionem. nu.2. ibi.

Poſitiones partis ponentis diſtinguere, reſpodens pars grauari non debet.glo.9. nu.3. ibid.

Poſitiones, quando pro confeſſis habeantur, & quę ad hoc requirantur.glo.1.nu.13. 425

Poſitiones tendunt ad probandam intentionem ponentis per confeſſionem partis.glo.2.nu. 3. 434

Poſitiones à litigantibus, hinc inde qualiter dandę, quomodo, & quando illis reſpondendum, & quę pœna non reſpondentis.glo.1. nu. 1. 425

Poſitiones vſu iudiciali inuentæ. nu. 2. ibid.

Et quid num.5. ibid.

Quomodo differant ab interrogatorijs.nu.3. ibid.

Et ab articulis.num. 6. ibid.

Ponens affirmans, & fatetur,ſalua eſt tamen ſibi facultas probare confeſſionē erroneam,& tenetur iurare de malitia & calumnia.glo.1. num.4. ibid.

Idque per procuratorem,etiam poteſt. num.7. ibid.

Poſitiones,quę poſt litis conteſtationem probandæ ſunt, nō admittuntur ante.glo.1.nu.8. 425

Poſitionibus ad reſpondendum, quando non ſufficiat ſpeciale mandatum glo.1.nu.9. ibid.

Poſitiones aſſeuerans non aſtringitur ad iurandum, quod verę ſint. num. 10. ibid.

Poſitio-

Poſitionibus aſſeueratis perſonaliter à ponente, eſt illis perſonaliter a parte reſpondendum.nu.11. ibid.
Poſitioni qualitatem adiectam a reſpondente confeſſam, poterit ponens non veram probare.gl.21.nu.7. 431
Poſitioni facti alieni, an ſit reſpondendum, & quando. glo. 18. nume. 4. 430
poſitionibus criminoſis, an reſpondendum ſit.gl.18.nu.1. 429
Et quid ſi deducatur, quem cum iactura ponentis locupletari. nume.2. ibid.
Et deciſio Senatus.nu.3. ibid.
poſitionibus ad reſpondendum aduocati interueniat cui permittatur.gl.6.nu 1. 428
Et an omnibus.nu.2. ibid.
poſitionibus ad reſpondendum requiritur ſpeciale mandatum. gl.8.nu.3. 412
poſitionibus pro confeſſis habitis, pars contrarium probare poterit, non purgare moram, nec in integrum reſtitui, niſi cauſa impedimenti. gl.4.nu.1. 427
poſitionibus datis, quid iudex agere debeat.gl.13 nu.2. 428
poſitionibus inadmiſſibilibus a iudice declaratis ponens appellare prohibetur, reus autem minimè ſi reſpondere arctetur.glo. 13 nume.2. ibid.
poſitionibus non aſſeueratis per ponentem cum iuramento, pars non tenetur reſpondere, nec ſunt admittenda. gl. 3.nume.2. fol.427.
poſitionibus non reſpondentis confeſſio ficta non præiudicat, niſi quatenus admitti debuerant poſitiones nu.2. 427
Poſitionibus vt reſpondeat, quis nullæ comminationes neceſſariæ, nec iudicis pronunciatio, quod habeantur pro confeſſis. glo.2.nu.1. ibi.
poſitiones haberi ipſo iure pro confeſſis, verba iudici applicantur, nec excuſatur pars accuſandi contumaciam non reſpondentis.gl.2.nu.2. ibi.
poſitionibus impertinentibus, obſcuris, intricatis criminoſis, & ſimilibus non eſt reſpondendum, & nec illis, quæ ſunt ſimiles veluti ſi ponatur id quod ſententia vel iureiurando fuit deciſum gl.12.nu.1. 429
Vel deducantur poſt concluſionem in cauſa.nu.2. ibid.
Vel ſint captioſæ.nu.3. ibid.
Vel iuris.num.4. ibid.
Vel ſuperfluæ, & repetitæ, & an his ſit iterum reſpondendum. nume.5. ibid.
Vel multiplices.nu.6. ibid.
Vel ſi contra earum materiam reſponſurus iam habet intentionem probatam.nu.7. ibid.
Vel incertæ.nu 8. ibid.
poſitionum factum partis concernentium copia illi non danda, ne inſtruatur ad reſpondendum.gl.5.nu.1. 427
Et quando ſecus.nu.2. ibid.
poſitionum, ſeu articulorum materia, ſi aliqua in ſcriptura fidē faciente contineatur, ſeu illam neceſſario requirat, qualiter procedendum.gl.10.nu.1. 436
poſitionum impertinentia euidens, quæ dicenda ſit.glo.10.numero 4. ibid.
poſitio reſpiciens petitorium data in remedio recuperandæ dicitur impertinens, ſecus in vti poſſidetis.gl.4.nu.5. ibid.
poſitioni concernenti poſſeſſorium reſpondendum eſt in iudicio petitorio.gl.4.nu.6. ibid.
poſitiones, & probationes in inſtantia proclamatum fieri poſſunt.glo.2.nu.15. 696
poſtulandi auctoritatem, & doctoralem lauream ſuſcipiendi habet & qui eſt 17. annorum.gl.5.nu.7. 412
potentes & glorioſi virtutem in enſe ferunt, ſunt habiles ad recipiendum, & pro reſtitutione enſem offerre ſolent. glo. 3. numero 3. 472
potentiores cauſas priuatorum ſuſcipere defendendas prohibentur.gl.2.nu.3. 532
potētia, & nobilitas quomodo differūt inter ſe.gl.2.nu.31. 696
potentiores non per ſe, ſed per procuratorem litigare coguntur. glo.2.nu.52. 696
potentior perſona, an Senator dicatur gl.2.nu.38. 696
Potentior quis non dicitur ratione diuitiarum. gl.2.nu.37. 696
potentes potenter tormenta patiantur, & potentioribus noſtris pares eſſe non poſſumus.gl.2.nu 29. 696
potentes nobiles dici poſſunt ſed non omnes nobiles potētes ſunt gl.2.nu.30. 696
poteſtates ſunt ordinarij iudices, & magiſtratus, habent merū imperium. poſſunt eſſe illiterati. gl.9.nu.1. 371
pratica qua petitur exhibitio inuentarij & libri, aliàs minori deferri iuramentum improbatur.nu 23. 164
pratica authenticandi inſtrumento ab alienis ſcripturis deſumpta.num 4. 210
A pratica ſolita procedendi, minime receditur nu.11. 276
præcedere quod debet, non iuuat ſi ſequatur.nu.52. 236
præceptum domini, quod mulieres eant ad tripudia in Caſtrū, vel artem inualidum.nu.29. 5
præcepta diuina omnib. præceptis anteponenda.nu.7. 16
præceptum ſine cauſæ cognitione inualidum.nu.1. 248
præceptum continens clauſulam iuſtificatiuam validum. nu. 2. ibidem
præceptum reſoluitur in vim citationis reo comparente, & opponente. nu. 3. ibid.
præceptum ipſum reo non opponente tranſit in iudicatum. numero 4 ibid.
præcepto præd. ſto, non eſt appellandum.nu.5. ibid.
præceptum ipſum ſine clauſula ratificatoria, an impune contemni poſſit. nu.6. ibid.
præcepta ipſa multis modis tenent.nu.8. ibid.
Si tranſierit in rem iudicatam, an compareat reſtitutio.num.7. ibidem.
pręcium grani in mercatis offerētes maius, quam ſit commune, poſſunt puniri crimine ſtellionatus. nu.4. 87
pręcium pannorum taxari poteſt, & animaduerti ne vendatur quid pro quo. nu 7. ibid.
pręcium victualium illud eſſe debet, quo victualia ipſa venduntur in publico foro nu.1. 88
precium creſcit per totum id tempus, quo debitor eſt in mora. nume. 5. 89
pręcium condecens illud eſt, quod ab alijs reperitur.nu.14. 108
precij iniuſtitiam probare tenetur, qui illam allegat niſi ſolueretur magna penſio.nu.6. 189
pręces importunæ oſtendunt voluntatem, non eſſe liberam. numero 6.9. 274
pręcedere quod debet non iuuat ſi ſequatur.nu.2. 223
pręedia oppidis propinqua magis æſtimantur.gl 5.nu.35. 676
pręfecti pretorio prouinciarum, & vrbis, quę & quātæ facultas.gl.8.nu.1. ibid.
pręfecti quibus in opidis conſtituti a Sereniß. Sabaudię Ducę. nume. 2. ibid.
pręfecti prout etiam ordinarij Iudices, ſedem Iudicij de loco ad locum mutare nequeunt.nu.14. 330
pręfectus pretorio malè iudicans, à cuius ſententia appellari non poteſt facit litem ſuam, & coram Principe poteſt conueniri.gl.2.nu.55. 634
præiudiciales actiones, & de materia, remiſsiuè.gl.9.nu.1. 402
prælationis ius ceſſat, vbi loco quinquageſimæ tertia venditio debetur. nu.7. 64
præſcriptio centenaria præiudicat in feudis, etiam nondum natis.num.10. 118
Præſcriptio contra facultatem redimendi perpetuo conceſſa an iuuat.nu.96. 190
præſcriptio decurſa contra patrem ad vendicandum feudum ex pacto, & prouidentia conceſſum, non nocet filijs nondum natis.nume.19. 683
Quid ſi præſcriptio ſit immemorabilis.nu.20. ibid.
Quid in fideicommiſſo.nu.21. ibid.
præſcriptionem decem annorum allegans debet probare præſentiam partis, alioquin neceſſaria eſt præſcriptio annorum.xx. glo.2.nume.11. 696
præſens dicitur qui in eadem ciuitate inuenitur, & qui præſens eſt ſciens præſumitur.gl.1.nu.12. 425
præſens non abſens a patria quis præſumitur.gl.22.nu.1. 431

I N D E X.

Præſentatio literarum gratiæ, debet fieri perſonaliter, & non per Procuratorem. nu. 3. 313
Præſentia Iudicis tollit præſumptionem doli, & fraudis. numero 3. 161
Præſentia agnatorum, vel amicorum tollit præſumptionem doli. nume. 4. ibid.
Præſentia, an abſentia magis præſumatur. gl. 12. nu. 10. 696
Præſentia quomodo probetur. gl. 2. nu. 12. 696
Præſes duarum prouinciarum, an poſſit iudicare in vna prouincia in cauſis alterius prouinciæ. gl. 7. nu. 2. 742
An de cauſis Sabaudiæ cognoſci poſſit in principatu Pedemontium ac vice verſa. nu. 3. ibid.
Præſes in quacunque parte ſuæ Prouinciæ, poteſt ius dicere idē in Epiſcopo. nu. 7. 330
Præſides, & Epiſcopi, in locis honeſtis, & tutis ſuorum locorū poſſunt mutare Tribunalia. nu. 12. ibid.
Præſumptio mala, eſt contra differentes exactionem cenſuum ad tempus penuriæ. nu. 1. 87
Præſumptio mala cont. extraneos, & incognitos. nu. 15. 271
Principes ſubditis reſcribentes nomina propria reſcriptis, ſeu epiſtolis permittunt. nu. 6. 1
Princeps contra ſubditos tantum reſpectu rerum contractus vel delicti, plenitudine poteſtatis non vtitur. numero 16. folio 5.
Principis intereſt ob bonum publicum, modum, expenſarum, & ſumptuum, ſubditis ſuis præſcribere. nu. 1. 146
Principis intereſt ſubditos habere locupletes, & dignitas, ſine facultatib. ſordeſcit. nu. 2. 147
Principis commiſſio non tribuit fidem inſtrumento inſolenni. numo. 3. 210
Principis ab inferiore ſalutandus non eſt, ſed adorandus, & inde ad pacis oſculum admittitur. nu. 20. 5
Principis decretu ſubſiſtunt, quib. ius Vaſſallorum aliquo pacto imminuitur. nu. 8. 23
Princeps aliquid donans, ſaluis iurib. ſuis, & imperij ſuperioritatem ſolam, & non directum dominium reſeruaſſe cenſetur. nume. 11. 29
Princeps in vim legis, poteſt tenori priorum inueſtiturarum derogare, ac iuri agnatorum ſpe quæſito præiudicare. n. 1. 142
Princeps feudū ponere poteſt, ſub regula iuſtitiæ, & æquitatis. nume. 2. ibid.
Princeps ſi conſuli nequeat, vt Iudex habeat mitigandi authoritatem nu. 15. 284
Princeps remittens pœnam corporalem, præſuppoſuit delictum doloſè perpetratum. nu. 12. 313
Princeps, an poſſit derogare priuilegio fori, ſubditis conceſſo. numero 3. 26
Princeps poteſt feudatario mandare, vt cauſam inſ. aliquod tempus, ſub pœna reuocationis expediat, & quando. nu. 4. 21
Princeps quærere potius debet imperium hominum adiectione ampliare, quàm habita fiſci ratione, pecuniarum copia. glo. 1. nume. 8. 526
Principū cura & ſolicitudo qualis, & ſuper quibus eſſe debeat. gl. 1. nume. 9. ibid.
Princeps officium ſuum conſiderata æquitate annuit imploranti. gl. 12. nu. 3. 474
Princeps iuſtitiæ plenus, nec tertio velle præiudicare præſumitur. gl. 2. nu. 3. 567
Et velle quæ ſua iura volunt. nu. 4. ibid.
Princeps in dubio non præſumitur velle vti plenitudine poteſtatis. gl. 1. nu. 16. 558
Princeps diuidere prouincias, an poſſit. gl. 8. nu. 3. 371
Princeps Senatorum in numero eſſe dicitur, & Senatus Principem repræſentat. gl. 13. nu. 1. 372
principaliter quod ſit, non quod in conſequentiam attendendum. gl. 1. nu. 13. 496
Principis ad pecunias recipiendas, quidam præfecti, quidam ad conſeruandas, alij ad erogandas conſtituti. glo. rub. numero 1. fol. 542.
Principis ſtatuæ fœdator graui pœna dignus eſt. gl. 4. nu. 3. 566
Principis eſt munus tueri res eccleſiaſticas. gl. 7. nu. 1. 537
Principi ius non competit exercendi iuriſdictionem primæ cognitionis cauſarum in homines vaſalli ſui. gl. 10. nu. 5. 371
Princeps ſententiæ Senatoris executionem, ſuo reſcripto continente, clauſulas, ex certa ſcientia, & de poteſtatis plenitudine retardat. nu. 1. 722
Princeps de abſoluta poteſtate venationem poteſt prohibere. nume. 10. 327
Princeps iura imperij, habens prohibendæ piſcationis inualida eſſe, & quare. nu. 11. 331
Princeps de loco publico poteſt facere priuatum, ſic flumen publicum priuatum facere. nu. 21. 313
Principes Chriſtiani, Eccleſiæ protectores, ipſo iure conſtituuntur. nume. 5. 341
Princeps debet illeſum ſeruare iuriſdictionem Vaſſallorum. numero 12. 342
Princeps ſolus poteſt ſtatuere, vt ſummarie procedatur. numero 1. 348
Princeps eadem menſura, qua alios metitur, eadem remetietur gl. 1. nu. 13. 718
Principum reſcripto lite pendente ſunt litis tormentu, ac bombardę in pręf. nu. 7. 625
Princeps ſuorum ſubiectorum pater, charos, ac dilectos vocat. gl. 1. nume. 2. 728
Commodis ſubiectorum proſpiciens. nu. 3. ibid.
Princeps poteſt in caſu dubio conſuli. nu. 13. 643
Principis intereſt ſubditos habere locupletes, ac eis vbertatem conſeruare. gl. 1. nu. 4. 728
Princeps ob denegatam, vel dilatam interinationem non debet turbari. gl. 2. nu. 20. 720
Princeps omiſſis ſolemnibus iuris poteſt iudicare. gl. 2. nume. 6. fol. 633.
principium potiſſima pars vniuſcuiuſque rei. gl. 2. nu. 21. 461
priuilegia fiſco conceſſa ad emptores a fiſco non extenduntur. gl. 2. nume. 32. 455
priuilegia fori reſpectu artis, ad ea reſtringuntur quæ artis exercitium reſpiciunt. gl. 5. nu. 1. 396
priuilegium per abuſum perditur, & reuocari poteſt. glo. 6. numero 2. 555
priuilegia communitatis conceſſa, ne perſonæ trahantur ad aliena tribunalia, non derogant decretis antiquis. nu. 3. 26
priuilegium conceſſum gratis reuocabile eſt, ſecus ſi mediante pecunia. nu. 6. 120
priuilegia, ſeu conſtitutiones fauentes exactioni vſurarum inualidę ſunt. nu. 8 292
priuilegium a Principe conceſſum vaſſallo prohibendæ piſcationis inualidum eſſe, & quare. nu. 9. 331
priuilegium fori, an variationem admittat, an vero iudicium finiendum ſit vbi cœptum eſt. nu. 13. 350
priuilegia ſilent in re frumentaria tempore careſtię atque feudatarij teneantur contribuere in collectam quę ob ea cauſam indiceretur. gl. 9. nu. 5. 744
Noui priuilegij conceſſio non derogat priuilegio antecedenti. gl. 2. nu. 16. 715
Probatio non inueniri emptorem, qui feudi partem emere voluerit, quomodo fiet. nu. 9. 111
probatio læſionis, quod pupillus non emerit feudum ſibi oblatū, requirit probari pupillum eo tempore habuiſſe pecuniam in promptu. nu. 7. 118
probatio quinque teſtibus facta priuilegiata eſt. nu. 8. 183
probatio iniuſtitię precij non ita exacta requiritur in probanda ſimulatione, ſicut in remed. l. 2. C. de reſcin. vend. nu. 7. 189
probatio notarius fieri debet eo inſtante, quo inſtrumentum produxit. nu. 7. 207
probatio ad partem quę dicatur. nu. 16. 233
probatio quinque teſtium inſtrumentarię ęquiparatur. num. 0. fol. 236.
probatio ſpolij ſine probatione poſſeſſionis reputatur impoſſibilis. nu. 19. 206
Probata antiquiore poſſeſſione ſpolium probatum cenſetur. nume. 9. 306
probatio legitima quę ſit, nu. 2. 44

probatio

Probatio per teſtes, vbi etiam prohibetur probari tamen poteſt conuentio, aut res confeſſione partis. gloſſ quintu. nume. 27. 676
Probatio per vnum teſtem, pro plena probatione habetur, in cauſis minimis. nu. 20. 348
Probatio ocularis dicitur euidentiſſima, & præualet cuicunque probationi teſtium. glo. 9. nu 20. 523
Probatio, quæ teſtibus, & quæ inſtrumentis fit, an æquiparentur glo. 1. num. 1. 450
Probatio vera eſt, quæ inſtrumentis, vel teſtibus fit. gloſſ. 10. num. 2. 436
Facilior tamen, quæ inſtrumentis. nu. 3. ibid.
Probatio poſſeſſionis, vel proprietatis, an miſſo in poſſeſſionem, vel tertio opponenti ſpectet gl. 6. nu. 7. 514
Probatio per inſtrumentum ſi fieri à ſtatuto requiratur poterit fieri per confeſſionem. glo. 2. nu. 14. 461
Probandi onus difficilè reputatur. glo. 2. nu. 2. 422
Probationis onus non leue. glo. rub. nu. 2. 450
Probationibus merita cauſæ panduntur. glo. rub. nu. 3. ibi.
Probationes, e domo rei extorquere nimis graue. gloſſ. 21. nume. 1. 431
Proceſſus criminalis, quādo inchoandus, & infra quod tempus finiendus. glo. 1. nu. 1. 530
Proceſſus publicatio fit varijs modis, & vbi materia huius ſedes apud Doctores. glo. 1. nu. 1. 447
Proceſſus inchoari ab articulis omiſſo libello poteſt, vbi in eorum miſſione adhibita eſt clauſula, ſola facti veritate inſpecta. gl. 2. num. 1. 373
Proceſſus iudiciarius, quid includat, & à quo actu incipiat. glo. rub. num. 1. 530
Et nunquid ante citationem factus probet nu. 2. ibid.
Proceſſus in cauſis breuioribus omitti poteſt. nu. 6. 348
Proceſſus quando inchoari dicatur nu. 11. 266
Proclamationes vulgaribus verbis fieri debent. glo. 6. nu. 3. 374
Proclamationes, vbi fieri debent nu. 12. 691
Proclamationes illos tantum afficiunt, qui ius aliquod habeant purum, vel conditionale tempore earundem. glo. tertiu nume. 13. 702
Proclamationibus non vtitur, qui non ſit poſſeſſor rei proclamata. glo. 1 nu. 12. 691
Proclamationibus quis poteſt renunciare, nec illæ purgant malam fidem nu. 2. 16
Proclamationes non iuuant venditori, qui non poſſidet rē venditam. glo. 1 nu. 18. 691
Proclamationes non nocēt perſonis certis, quæ nominatim erāt citandæ. nu. 19. ibid.
Procurator, vel officialis excedens terminos ſuæ poteſtatis, tenetur de proprio in proœm. glo. 1. nu. 2. 32
Procurator admittitur ad opponendum contra ordinem procedendi, ac ad opponendum contra exceptiones dilatorias. nume. 2. 262
Procurator appellare à ſententia de iure tenetur appellationem tamen proſequi non compellitur. glo. 9. nu. 1. 538
Procuratores fiſcales appellatione ab ipſis interpoſita ſi ipſis videbitur calumnioſa monere debent Senatum ad relaxandos reos. glo. 9. num. 2. ibid.
Procurator ad iurandum ſcripturas de nouo fuiſſe repertas in tertia inſtantia, quando admittendus. glo. 2. nu. 7. 487
Procurator fiſcalis quibuſcunque in locis vnus nominatim eligendus. glo. 11. num. 1. 538
Procuratorem pœna ſequitur, nec ex ſuo delicto obligatio in perſona domini contracta, contra dominum purificatur. gloſſ. 3. num. 54. 509
Procuratoris contumacia in committendo, ſicut tutoris, nec domino, nec pupillo nocet, ad amiſſionem cauſæ. glo. 13. n. 1. fol. 415.
Facta tamen contumacia in omittendo nocet. nu. 2. ibid.
Procurator appellare tenetur alias domino nocet, Dominus tamen ex iuſta cauſa reſtituendus. glo. 13. nu. 3. & nu. 4. ibid.
Procurator quando comporendi poteſtatem aſſequatur, & a quo tempore. glo. 4. num. 5. 411
Procurator præſumitur ex eo, quod mandatum habet. gloſſ. 4. num. 6. ibid.
Procurator eſſe quis probatur per nominationem principalis, qui talem ſuum eſſe dicat. glo. 2. nu. 11. 410
Procurator mandatum oſtendere aut de iudicato ſoluendo cauere debet glo. 4. nu. 2. 411
Procuratoris defuncti regiſtrum vendi non debet alteri. glo. 11. nume. 2. 374
Procuratoris falſi exceptio in quacūque parte iudicij à reo obijci poteſt, & alter iudicium fundare. glo. 2. nu 8. 410
Procuratoris nomen expreſſum in mandato non in albo eſſe debet glo. 1 nu. 6. 409
Procuratoris officium nemo ſuſcipere cogitur, aduocati tamē ſic. glo. 10. num. 1. 538
Procuratores palatij ſolitas operas locare ad patrocinandum cogi poſſunt. glo. 10. nu. 2. ibid.
Procuratoris officio fungi, quis non poteſt in alienis cauſis, & loco, niſi in merum, & mixtum imperium habeat poſſe. nu. 5. fol. 339.
Prodigus, cui nondum bonis interdictum eſt, decreto malicioſo comprehenditur. num. 4. 179
Producens iura non ſemper approbare illa cenſetur gloſſ. 2. nume. 23. 455
Producens teſtem approbare eius perſonam non eius depoſitionem cenſetur. glo. 2 nu. 24. ibid.
Producere iura ſua differens in expenſis condemnandus. gloſſ. 1. num. 13. 407
Productiones nouæ in cauſa reuiſionis admittuntur, niſi ſit tertia inſtantia. num. 18. 255
Producens inſtrumentum, & ſcripturam quomodo illam approbare cenſeatur. nu. 28. 164
Productio iurium quando rectè facta dicatur. nu. 2. 185
Productio, & exhibitio inſtrumentorum ad partem differunt. num. 1. 206
Productio eſt animi declaratio, qua quis iuribus productis vti intendit. num. 2. ibid.
Productio inſtrumentorum, quæ valida ſit. nu. 3. ibid.
Productio valida eſt, ſi remiſſa ſint iura actuario conceſſa facultate parti eorundem copiam conſequendi. nume. quarto. ibidem.
Productio conſultè fit, ſi dicitur produci iura non maculata. nume. 5. ibid.
Productio iurium ſtatim retractorum nullius momenti. nume. 6. ibid.
Productionem verbalem actuarij demonſtrant eum verbo uſerit. num. 7. ibid.
Productio exigit iurium diſtinctionem in ſæculo an valida ? quid in gallia. & an profit proteſtatio, quod fit in veſtibus. nume. 9. 10. 206
Productio in cedula, & non in memoriali nihil iuuat. nume. 13. ibidem.
Prohibitio alienationis feudi in extraneos videtur permittere, quod fiat inter agnatos. nu. 7. 208
Prohibere, qui non poteſt quamuis ſciat, culpa caret, nec delinquere dicitur is ad quem prohibere non ſpectat. gloſſ. 9. numero 4 562
Prohibitio beneficij conceſſione, cum alterius iniuria de magna intelligi et num. 56. 333
Prohibere nemini poteſt, pecus ſuum, ad flumen publicum appellare. num. 64. ibid.
Prohibitio non debet paſſim fieri, etiam ſi dominis ex conceſſione cum ſubditis intra ius prohibendi competat, gloſſ. 3. nume. 3. 732
Prohibitiones exportandi etiam per trāſitum an valeant. glo. 3. num. 11. 732
Prohibitiones iſtæ licet odioſæ aliquando extenduntur. glo. 3. nume. 12. 732
Prohibitiones iſtæ odioſæ, ac ſtrictè interpretandæ. nu. 9. ibid.
Non extenduntur ad eum qui per tranſitum exponat, vt cenſuit Eccel. Senatus pro Communitate Lucernæ contra communitatem Bargiarum. glo. 3. nu. 10. ibid.

Pro-

INDEX.

Probibitiones reſpecta incarſionis pœnarum quomodo interpratentur. An comprahendant illum qui prius emerat granum exportandum antequam fierent.gl.3.nu.13. 732
Probibitionibus iſtis an intelligatur ſpecialibus permiſſionibus derogatum gl 3 nu.15. 732
Probibitio teſtatoris ne hæres ſub pœna priuationis hæreditatis concordet lites, valida.nu.38. 625
Probibere an poſſint Dominus extractionem ſine ſubiectorum conſenſu.gl.3.nu.4 732
Probibitio cumulorum non extenditur ad dationem in ſolutum neceſſariam, nec ad obligationes contractus, ante publicationem edicti.glo.5.nu.11. 735
Probibitio cumulationis granorum patriæ & promiſſio exterorum vtilis gl.5.nu.8. 735
Conſtitutionis probibitio ad comprehendis bona non dotalia.gl.4.num.20 672
Soluto matrimonio, an continuetur adhuc probibitio conſtitutionis, de alienationibus bonorum &c. Senatus declarauit quod non.gl.4.nu.18. 672
Quod intelligitur quando dos iam fuit vxori reſtituta, ſecus ſi nondum reſtituta fuit.nu.19. ibid.
Probibitio facta hæredi adiecto pronomine ipſi hæredi non extenditur ad hæredem hæredis.gl.3.nu.24. 665
Probibitio feudatarij an valeat ne exportentur cibaria etiam in terram Principis gl.3.nu.2. 732
Probibitio expenſationis extra patriam non comprehendit exportationem de loco ad locum patriæ. gl.3.nu.5. 732
Probibitio exportationis granorum tempore ſterilitatis prudenter, & neceſſario fit.nu.1. ibid.
Probibitio exportationis victualium ſimplex, non comprehendit eam ſpeciem victualium, quibus abundatur, ac quorum pretio emitur granum, veſtes, ac alia vſui maiori neceſſaria. gl.3 num.6. 732
Probibitio extractionis annonæ non extenditur de locis ad loca eiuſdem ditioni, niſi in ſpecie dictum ſit. glo.7.numero 1. fol.742.
Probibitio ipſa non comprehendit etiam forenſes pro fructibus in eorum proprijs recollectis, nec meſſores, ſeu operarios, pro parte fructuum, quam lucrati ſunt, pro vſu ipſorum neceſſario, cui priuilegio non fruuntur emptores, ſi illud vendant.glo.3 nume.7. 732
Proœmium quod perquam neceſſarium eſt mentem ſtatuentis declarat, ac finalem cauſam oſtendit. nu.1. 301
Promiſſio emphyteuta recognoſcendi, toties, quoties intelligitur arbitrio boni viri, & quid iudicauerit Excell. Senatus. nume.2.10. 33
Promiſſio arbitrio debitoris commiſſa nullius eſt momenti numero 2. 132
Promiſſio iurata obſeruandi donationem nihil operatur contra decretum.nu.11. 185
Promiſſio ſoluendi aureos in auro vbi ſit, tunc aurei preciſè tenentur num.86.87. 140
Promiſſio aureorum boni auri, & iuſti ponderis, an circa ſolutionem quid operetur caſu 36.num.1. 605
Promiſſio referens ſe ad aliquid dandum producit certi conditionem.caſu 40.nu.5. 608
Promiſſione retrouendendi medio pretio ſcutorum mille numerando in illis ſpeciebus auri, & argenti numeratis, ac ad illam æſtimationem, quomodo ſoluendam caſu 47.nume. 1. fol.612.
Et quid ſi non fuerit dictam in eadem quantitate, ſed tantum in eadem ſpecie nu.2. ibid.
Promittens de facto ſuo, intelligitur etiam de facto hæredis. gl. 3.num.49. 509
Promiſſio euictionis ſub pœna dupli ac obligatio bonorum futurorum, pro obſeruantia donationis omnium bonorum demonſtrant donatorem voluiſſe futura comprahendere.glo.3. nume.34. 665
Promiſſio parendi mandatis iudicis incompetentis nulla ac quid cenſuerit in hoc Senatus.gl.vlt.nu.12. 758
Promptiores homines ſunt ad detrahendum, & obloquendum, quam laudandum. nume.2. 261
Pronominis (ipſa) natura eſt præcedentia repetere eum ſuis qualitatibus.gl.3.nu.17. 393
Pronomen ipſius genetiuum dominium ſignificat. glo. 3. numero 25. 665
Nec verificatur in bonis hæredis ipſius teſtatoris, nec alterius. nume.26. ibid.
Pronomen, loco, eſt perſonale nec extenditur ad alias perſonas gl.2.nu.23. 708
Pronomen meum refertur ad bona præſentis temporis. glo. 3. nume. 23. 665
Pronunciatio inſtrumenti pro publico reuocabilis eſt. nume. 7. fol. 209.
Pronunciatio ipſa non obſtat, quin probari poſſit inſtrumentũ inſolenne.nu.6. 211
Propalare, an teneatur, qui promiſit non reuelare ſecretum ſibi commiſſum, etiam cum iuramento.gl.4.nu.5. 395
Propalare non tenetur qui teſtificari non cogitur. glo.4.nu.14. ibidem.
Propalationes vi monitorialium quomodo, & quatenus facienda.gl.4.nu.1. 395
Propoſita non probare, & non proponere, paria ſunt. glo. rubr. nume.2. 467
Proprietas non debet eſſe penes aliquem inutile. numero 39. fol. 333.
Prorogatio iuriſdictionis aliena per ſubditum facta domino, non præiudicat petenti cauſa remiſſionem, & quomodo. numero 5.14. 23
Prorogatio Principis reſcripto ad redimẽdum facta non repetit bonorum obligationem, ſicut ſi illam feciſſet emptor, qui retrouendere promiſerat ſub obligatione bonorum. numero 11. fol. 317.
Prorogatio ſecunda non valet non facta mentione prima. numero 10. ibi.
Prorogatio iudicis incompetentis præſumitur ex errore non de certa ſcientia.gl.vlt.nu.10. 758
Prorogari nequit iuriſdictio Magiſtratus abundantiæ in alijs locis. nu.9. 754
Protectio ac defenſio populorum propria eſt Principis, Præſidis prouincia, Gubernatoris patria, & Epiſcopi. numero 2. fol.339.
Proteſtatio de appellando, an & quando habeatur pro appellatione.glo.3.nu.7. 477
Protocollum quid ſit, eſtque conſeruandum, & non lacerandum num. 1.2. 85.& 233
Protocollorum, & ſcripturarum notarij defuncti. inuentarium fieri debet.nu.9. 229
Protocollum apud notarium extare præſumitur.nume. primo, fol.235.
Illiuſque dominium ad notarium pertinet, nu.3. ibid.
Et ab illius hæredibus non poteſt citra iniuriam auferri. nu. 4. ibidem.
Eſtque exhibendum, quoties de fide inſtrumenti dubitari contigit.nu.5. 233
Illudque notarius exhibere tenetur. nu.6. ibid.
Nec creditur illi ſi aſſerat ſe amiſiſſe.nu.7. ibi.
Imo præſumitur falſarius, ſi illud dicat ſe laceraſſe. numero 8. ibidem.
Et pœna ſi aſſerat ſe nullum feciſſe.nu.9.
Et an notarius vel pars illud producere debeat. numero decimo. ibidem.
Protocollum vbi inſolenne eſt, inſtrumentum ab eo deſumptum non probat.nu.18. 233
Prouocatio omnis modus eſt, quo iudicis imploratur auxilium. nume.1. 257
Prouocatione pendente exequutio ſuſpenditur. numero 14. fol. 268.
Proximus quis ſit, & proximiorum appellatione, qui contineãtur nume.3. 179
Publicatio eſt actus perficiens legis, vel ſtatuti in proœm.glo. 4.nume.5. 12

Publicatio

Publicatio eſt ſtatuti manifeſtatio.ibid.nu.9. 12
Publicatio ſtatuti duplex.nu. 10. ibid.
Publicatio atteſtationes nulliter receptas an confirmet.glo.1. nume.8. 447
Publicatio an & quando neceſſaria.remiſſiue.nu.9. ibid.
Publicationis omiſſio,an vitiet ſententiam.gl.1.nu.7. ibid.
Publicatis teſtibus, & dictis teſtificatis, an & quando alij teſtes audiri,vel non poſſint.gl.2.nu.9. ibid.
Publica quæ ſunt,alia publicatione non egent.gl.1.nu 2. ibid.
Publicu auctoritas dicit populicu auctoritus.gl.2.nu.41. 455
Publicè intereſt ne potentiores opprimant inferiores.nume.59. fol.350.
Publica quæ dicantur.nu.5. 332
Publicum commodum priuato præferendum.nu.59. 333
Publicè pœnitentes miſerabiles cenſeantur.nu.7. 334
Publicatio teſtium non eſt depoſitionis ſpecies.nu.15. 629
Publicatio banni contra reum ante condemnationem non eſt deffinitiua, ſed interlocutoria.gl.12 nu.1. 755
Publicatio bonorum futura non complectitur.glo.3.nume.30. fol.665.
Publicatio bonorum mobilium de qua in cap 1 §.ſi verò.tit.de pac.tenen.un derogat Auth.bona damnatorum C.de bon.damn.gl.12.nu.13. 751
Publicatio bonorum veniens in conſequentium pronunciationis delicti pro confeſſo & ſententiæ non derogat diſpoſitioni Authen.bona damnatorum.C.de bon.damn.gl.12.nu.22. 751
Quid de publicatione in odium relegati.nu 23. ibid.
Puella nobilis, quæ ſecundum conditionem matrimonio iungi non poteſt, inter miſerabiles perſonas, & dignas decretali ſummaria cauſarum ſuarum expeditione connumeratur.numero 6. 345
Pupillis oblatio feudi fieri pōt in perſonam tutorū.nu.21. 208
Pupillo,minori,& communitati reſtitutio in integrum competit.num.13. 245
Pupillo contra auctum omiſſæ ſolutionis canonis datur reſtitutio etiam contra tutorem arbitrio ſuo.nu.2. 73
Pupilli bona, vt ſine interpoſitione decreti alienentur patri teſtanti ordinare licet.gl.1.nu.18. 508
Pupillus quis ſit,& quid differat ab impubere.nu.7. 344
Pupilli,furioſi,ac alij ſimiles qui vendendi facultatem, non habent non comprahenduntur ſtatuto nec qui agere iudicialiter poſſunt.gl.1.nu.14. 691

Q

QVadraginta dierum curſus de quib. in Decreto Blanche ſup diſpoſit.l.ſi quis maior.C.de tranſact. incipit a die conſtitutionis litis.nu.7. 236
Qualitas hæreditaria non requiritur ad eſſentiam recti feudi. nume.3. 136
Qualitas perſonarum, ad aliquem actum requiſita probāda eſt. nume.12. 155
Qualitatem ſtatuti probare tenetur,qui illius beneficio vti intendit.nu.5. 250
Qualitas a ſtatuto requiſita,apparere debet antequam executio excedutur.nu.1. 250
Qualitatem ſtatuti verificari oportet, vt pœna illius quis afficiatur.nu.6. 280
Qualitas paupertatis,vel alia miſerabilis perſona,an probanda ſit,an vero ſufficiat allegari libello,& qualiter,& an ſummaria iudicis cognitio requiratur. nu.1. 346
Qualitatum decreti obſeruantiam probare tenetur qui in decreto ſe fundat.gl.1.nu.29. 691
Qualitates ipſæ quot,& quales ſint.nu.30. ibid.
Qualitas negotij declarandu iudici.gl.4.nu.1. 370
Sufficit ad fundandum iuriſdictionem illius ſola allegatio. nu.2. ibidem.
Qualitate in lege requiſita ceſſante, ceſſat quoque legis diſpoſitio.gl.1.nu.12. 567
Quantitas petita aliquando iudicem competentem, vel incompetentem reddit.gl.4.nu.3. 370
Quarta debitu coniungi inopi in confiſcatione bonorum nō intelligitur comprehenſa.gl.12.nu.10. 755
Quæſtio eſt veritatis indagatio per tormentum. glo.Rub.numero 2. 533
Qui virtutib.incumbunt fauore digni ſunt.nu.7. 225
Qui non habet in ære luat in corpore.nu.9.10. 748
Quæ a coniunctis fiunt de conſenſu dominorum fieri præſumuntur.gl.2.nu.33. 696
Quod plurium voto ſit maiore authoritate roboratur. nume.6. fol.643.
Quinquennij terminus plures habet ſpecialitates.glo.3.nume.8. fol.702.
Quitatio per minorem facta, non ſeruata forma ſtatuti nullius eſt momenti.nu.4. 171
Quitatio qua iuramento ſuo,minor confitetur rationem ſibi legitime redditā, & reſtitutum reliquatum, non ſuſtinetur, ſi ex inſpectione computi conſtet de contrario. numero 5. ibidem.
Etiam ſi facta ſit cum interuentu conſanguineorum,qui iurārūt fuiſſe vtilem pupillo.nu.6. ibid.
Quitatio ipſa non obſtantib.clauſulis generalibus eſt inualida, ſi minor probauit illegitime rationem redditum. numero 10. ibidem.
Quitatio adminiſtratorib.per capita domorum facta, eſt irretractabilis.nu.41. ibid.
Quitatio ſeu liberatio iurata, tutori, per minorem facta valida eſt.num.2. ibid.
Quitatio non impedit,quominus minor agere poſſit, rei vendicatione cont.tertios.nu.33. 171

R

RAtificans falſitatem, mandati æquiparatur cum duab.limitationib.nu 1. 282
Ratificans geſtu a falſo procuratore,an teneatur ipſe reficere parti expenſas.gl.2.nu.7. 410
Ratificatio domini,quæ & quando excuſet a pœnis, comparentem pro illo minus legitimè. & numero 6. glo.2.numero 4. & 6.ibidem.
Ratificatio pupilli eorum quæ ſuo nomine tutori geſſit,ipſo tutore auctorante non operatur.nu.5. ibid.
Ratificatio procuratoris falſi inducitur ex comparitione partis principalis cum ipſo.gl.2.nu.10. ibid.
Rati cautio aduerſus dubia ex inſpectione inſtrumenti mandati reſultantia ſatisfacit gl.3.nu.1. 411
Ratificatio contractus inducitur ex legitima patientia poſſidendi à de 50.nu.43. 648
Rationem de miſericordiæ reddere melius eſt quam de crudelitate.
Rationes,quæ ſint, cur donatio omnium bonorum futura non cōprahendit.gl.3.nu.52. 665
Reatus omnem honorem excludit.gl.1.nu.9. 454
Receptatores bannitorum, qui excuſentur a pœnis. glo.9.numero 3. 562
Receptatio bannitorum prohibita. gl.1.nu.1. 561
Receptatores latronum puniuntur atque latrones.glo.1.numero 2. ibid.
Receptator delinquentis eadem pœna qua reus dignus eſt.glo.6. nume.1. 562
Receptatione ſortis principalis,remiſſum cenſetur intereſſe.glo. 1.nu.22.& nu.26. 468
Recognitio quid ſit,ac quid requiratur,vt vaſſallus, vel emphyteuta cogatur ad recognoſcendum.nu.1. 32
Recognitionis reiteratio, petitur ex quatuor cauſis & quibus. nume.1. 33
Recognitio legitima eſt,quæ ſit ab habente poteſtatem recognoſcendi.nu.5. 44
Recognitio quam pupillus fecit legitima non eſt. numero 6. ibidem.
Recognitio fieri debet ſecundum formam antiquarum: numero 1.46.

INDEX.

Recognitio aliter facta præſumitur, per errorem, aut in fraudem. num. 2. ibid.

Recognitio noua dum petitur, exhiberi debent antiqua. num. 6. ibidem.

Recognitio vna de iure communi, an probet dominium directum num. 8. 49

Recognitio probatur erronea, oſtendendo rem pleno iure recognoſcenti ſpectauiſſe. num. 10. ibid.

Recognitio ſimpliciter non eſt titulus habilis ad tranſlationem dominij, quid ſi ex certa ſcientia facta ſit. nu. 11. ibid.

Recognitio in emphyteuſim ſimpliciter, & recognitio directi dominij, vel ſignoriæ differunt. nu. 8. ibid.

Recognitio tertio non obſtat, quem non conſtat ius habere ab eo, qui recognouerat. num. 6. 48

Recognitio vna fauore eccleſiæ, vel Ciuitatis non probat. nume. 12. 49

Recognitio, quæ fauore eccleſiæ probat directum dominium, probatque vtile fauore vaſſalli, ſeu emphyteutæ. nume. quinto ibidem.

Recognitionis forma quatuor continere debet. nu. 3. 51

Recognitio facta à non habente poteſtatem, non ſubijcitur decreto, ſed ab illo excipitur. nu. 26. 59

Recognitionis inſtrumentum non probat directum dominium. num. 3. 78

Recognitio ſcriptura inſtrumenti negata ſit per notarium, qui ſcripſit ſi viuat. nu. 8. 207

Recognitiones erroneæ, recognoſcentibus non præiudicant. nume. 6. 226

Recurſus, & ſupplicatio in quibus inter ſe differant. gloſſ. 1. nume. 9. 631

Recurſus non reijcitur reiecta appellatione. gloſſ. prima numero 10. 631

Recuſatio iudicis quid. glo. 1. nu. 3. 400

Quæ requirat ad remouendum ordinarium, & quæ ad delegatum. num. 4. ibid.

Quæ cauſa recuſandi legitima nu. 5. & ſeq. ibid.

Recuſationis cauſa, & cauſa principalis in meritis ſimul coram diuerſis iudicibus inſtruuntur. glo. 3. nu. 1. 407

Recuſationis iudicis ſuſpecti ſpecificata cauſa, quomodo procedendum. glo. 2. nu. 3. 406

Redimendi facultas quædam pars pretij cēſetur. gloſ. 3. numero. 37. 509

Redditio rationis eſt iuris diuini, ac omnis adminiſtrator ad illam tenetur. num. 5. 161

Redditio rationis quomodo fiat. nu. 1. 164

Redditio rationis incipere debet à capitè, & non à cauda. nume. 3. ibid.

Redditio rationis exigit editionem librorum, calculi poſitionem, reliquatus reſtitutionem, & purgationem culpæ, ſolutione eius, quod debetur. nu. 41. 165

Redditio rationis nulla facta præſumitur, non cōtentorum in inuentario, & libro. nu. 38. 164

Redditio rationis fit vbi quis adminiſtrauit. nu. 1. 170

Redditio rationis ſemel legitimè facta, non eſt repetenda. nume. 11. 171

Redditio rōnis illegitimè, & improbè facta cenſetur, & ex inſpectione librorum inordinatorum, & confuſorum id cognoſcatur, ac ex alijs pluribus cauſis. nu. 12. ibid.

Redditus annuales inter immobilia connumerantur. glo. 3. nume. 6. 665

Referendarij ipſis non vt iudicent, ſed vt contenta in ſupplicatione Principi referant. glo. 2. nu. 2. 633

Referendarij qui ſint. glo. 8. nu. 1. 397

Sunt iudices conſiliariorum, vxorumque, & liberorum. nu. 2. ibid.

Eorum iuriſdictio hic limitato. nu. 3. ibi.

Regalia ſciente, ac paciente Principe, aut officialibus ſpacio annorum quadraginta præſcribuntur. nu. 3. 153

Regalia Princeps concedere non debet, niſi ex vrgentiſſima cauſa. nu. 8. 27

Regalia ex certa ſcientia tantum concedi poſſunt, vel ſpeciali priuilegio. num. 19. 333

Regalia, & flumina ex ſimplici inueſtitura, & conceſſione iuriſdictionis non venire, qualiter intelligitur. numero 22. ibidem.

Regiſtrum probat intētionem Communitatis, quod bona ibi deſcripta oneribus ſubijciantur. nu. 10. 78

Regiſtrum cauſarum conficere debet actuarius, & ex eo proceſſus duos leuare. glo. 5. nu. 1. 543

Et finito officio librum regiſtri remittere ſucceſſori. nu. 2. ibi.

Et quid ſi amiſerit libellum partis, vel alias ſcripturas. n. 3 ibid.

Regiſtrum communitatis regulariter non probat, niſi inter communitatem, & regiſtrantem. gl. 5. nu. 3. 520

Facit tamen fauore tertij præſumptionem. nu. 4. ibid.

Et ex eo, an probetur quis non ſoluendo. ibid.

Regiſtrum dupliciter accipitur. nu. 2. 704

Regiſtrum, & regiſtratio, quid ſit. nu. 1. ibid.

Maſculi non tantum, ſed fœminæ etiam hac conſtitutione continentur. num. 6. ibid.

Regiſtratio eſt ſolemnitas accidentalis, quæ tendit non ad confirmationem, ſed ad conſeruationem actus. gloſ. prima. numero 6. 704

Vbi nullum tempus ad regiſtrandum eſt præſtitutum ſufficit, quandocunque fieri antequam de ea controuertatur. glo. 1. num. 7. eod.

Regiſtratio eſt ſolemnitas poſt donationis inſinuationem requiſita. glo. 1. num. 5. 704

Regiſtratio fit coram iudice loci, vbi contractus celebratur. glo. 1. nu. 13. 704

Regiſtratio inſtrumenti ſufficit in loco contractus, ſi bona alibi in longinquo ſita ſint. glo. 1. nu. 14. 704

Regiſtratio neceſſario non debet continere totum tenorem inſtrumenti, ſed tantum ſubſtantiam. glo. 1. nu. 16. 704

Regiſtratio publicationem ſapit. glo. 1. nu. 10. 704

Volens emere poteſt ad libras curiæ recurrere, vt videat, an alicui res donata ſit glo. 2. nu. 11. eod.

Regiſtratio teſtamenti per hæredem facta legatarijs prodeſt. gl. 2. num. 17. 708

Regiſtratio teſtamenti per teſtatorem hæredi ſuo prohiberi non poteſt. nu. 18. ibid.

Etiam ſi illi renuntiauerit cum iuramento. nu. 19.

Regiſtratio teſtatoris defectum hæredis ſupplebit. numero 20. ibidem.

Regiſtrationis donationis cura pertinet donatori de iure communi. glo. 1. nu. 3. 704

Regiſtrationis omiſſio ſubſtituti, & legatarijs non nocat, & an verū ſit. glo. 2. nu. 10. 708

Regiſtrationis onus ad ſubſtitutos non pertinet, nec ad legatarios. num. 9. ibid.

Et cum qua diſtinctione intelligatur. nu. 11. ibid.

Qui vult à regula recedere, tenetur fallentiam probare, iuribus, vel authoritatibus. nu. 39. 665

Relatio nuncij debet eſſe explicita, & ſignificatiua omnium actuum, geſtorum per eum, non generalis prout habuit in mādatis. glo. 1. nu. 33. 591

Relatio nuncij clara eſſe debet, & quæ obſcura ſit cenſenda. glo. 1. num. 17. 385

Et quid ſi referat ſe citaſſe, prout in mandatis habuit. nu. 18. Et quando illi credendum. nu. 19. ibi.

Relatio nuncij quomodo facienda. glo. 1. nu. 11. ibid.

Quid continere debeat, vt ſit valida. nu. 12. ibid.

Relati qualitates ineſſe cenſentur in referente. gloſſ. 11. nume. 2. fol. 464.

Relator cauſæ ſecundum ipſius cauſæ grauitatem eligendus. glo. 3. num. 2. 467

Relatum eſt in referente cum omnibus ſuis qualitatibus. glo. 2. num. 3. 497

Relatiuū de dictis reſtringit diſpoſitionem ad præcedentia. gl. 3. num. 48. 665

Remiſſio idem ſignificat, quod indulgentia. nu. 3. 309

Remiſſio donationem ſignificat. num. 4. ibid.

Remiſſio peccatorum eſt ſupra legem. nu. 7. ibid.

Remiſſio cauſæ iudici à quo, quando facienda vel non, & quid

ſide

INDEX.

ſi de remiſſione, ſeu retentione, nihil dictum ſit. gl.8. numero 2. 473
Remiſſio cognitionis cauſæ quomodo, & quando ab vno iudice ad alium faciendu. glo.2 nu.11. 392
Et quid in criminalibus. nu.12. ibid.
Remiſſio non fit a iudicibus, ſub diuerſis Principibus exiſtentibus. glo.2 num.13. ibid.
Remiſſio quando denegatur, an iudex denegans teneatur punire reum ad partis læſæ petitionem. glo.2 nu.14. ibid.
Remittentibus iura ſua non datur regreſſus. nu.3. 120
Remedio propoſitionis erroris in iure, & quomodo, & an hac noua conſtitutione reijciatur hoc remedium. gl.3. numero 29. 634
Remedium propoſitionis erroris nihil eſt quam reuiſio. glo.2. num.19. 634
Secundum diuerſam propoſitionem punctorum diuerſum redditur conſilium. nu.11. 633
Remedium. l.2. C. de reſc. vend. excludit reſtitutionem in integrum. glo.1 nu.42. 648
Renunciatio tacita plus operari non debet, quam expreſſa. numero 12. 350
Renunciatio eſt donatio requirens inſinuationem. glo. 1. numero 9. 704
Renunciatio filiæ tacitam continet conditionem ſi paterna hæreditas illi deferatur. glo.2 nu.9. 657
Renunciatio filiæ di bonis maternis, ac fraternis, matre, ac fratribus abſentibus nulla. nu.17. ibid.
Renunciatio generalis legitimam non continet. nu.3. 755
Renuncians omni iuri, & legum auxilio non prohibetur abſolutionem petere iuramenti, ſed contra.n.39.gl.1 nu.10. 648
Renunciatio nouiciæ cum iuramento in monaſterio facta vtrum ſubijciatur prohibitioni huius conſtitutionis. & cet. glo.2. nume. 27. 657
Renunciatio, liberatio, remiſſio vim habent donationis. glo.5. num.12. 676
Reparatio Pontium eſt onus reale a quo nemo excuſatur. numero 5. 224
Replicandi, & duplicandi terminus, & dilatio, eſt quinque dierum glo.1.nu.1. 420
Replicatio eſt exceptio perpetuo. nu.2. ibid.
Probarique debet per replicantem. nu.3. ibid.
Ea dilatione pendente quando conquieſcant iudicis officium. num.4. ibid.
Res emphyteutica, vel feudalis alienata, tanquam propria, & allodialis cadit in commiſſum. nu.9. 36
Res emphyteutica pignori ſubijcitur, ac hypothecæ. nu.3. 41
Res omnis libera, & non ſerua, ſeu emphyteutica præſumitur. num.4. 59
Res tota cadit in commiſſum, ſi vnus ex cohæredibus deficiat in ſolutione, & quando ſecus. nu.15. 73
Rem caducam vtrum dominus retinere poſſit in præiudicium agnatorum, vel regiſtri communitatis, cui diminuitur. numero 5. 78
Res commiſſæ, quæ prius erant allodiales, priſtinam reaſſumũt naturam, & quomodo, ac quibus caſibus dominus pro eis oneribus teneat, & quid iudicauerit Ex. Senatus. n.7. ibid.
Et quid ſi erant feudales. nu.8. ibid.
Res iudicata inter partes facit ius. glo.3 nu.21. 509
Res iudicata pro veritate habetur. glo.5 nu.3. 402
Reſcripta, quibus mandatur dominis, quod exactorem eligunt, cui ſoluant emphyteutæ canonem, decreto irritantur. numero 9. 71
Reſcripta Principis, quibus ſupplentur ſolemnitates in alienatione feudi omiſſa, quid operentur? nu.10.11. 120
Reſcripta contraria decretis partes turbant. ſi contineãt clauſulam admiſſionis, quatenus iuris ſit nihil operantur. numero 8. 257
Reſcriptum parte non vocata conceſſum facile reuocari debet. num.11. ibid.
Reſcripta Principis cum reuerentia præſentari, ac recipi debẽt, & quæ. num.12. ibid.
Reſponſio inſufficiens eſt, ſi quis reſpondeat ſe rem poſſidere, quã neget illam eſſe, pro qua interrogatur. nu.2. 44
Reſeruatio iuris domini requiritur in alienatione rei feudalis, vel emphyteuticæ. illaq; non probat dominium directum, nec reddit contractum conditionalem, ſi alienatio erat neceſſaria. num.12.13. 36
Reſeruatio iuris ſuperioritatis in conceſſione caſtri conſeruat ius appellationum. nu.13.36. ibid.
Reipublicæ intereſt, agros, feris, beſtijs purgari. nu.5. 328
Repugnant inter ſe quod reſeruata à donatore ſimul, & in eodẽ actu obligata cenſeantur. glo.3 nu.35. 665
Reſeruatio vſusfructus conſiſtens in fructuum perceptione reſpicit futura. glo.3 nu.19. 665
Reſeruatio vſusfructus in donatione operatur in dubio vt illa inter viuos dicatur. nu.20. ibid.
Reſeruatio vſusfructus vel ſummæ pecuniariæ pro facultate teſtandi reſtringit, & non ampliat donationem. nu.50. ibid.
Contra Cranet. & Soc. Iuniorẽ quod reſeruatio vſusfructus, vel pecuniarum pro facultate teſtandi, non extendat donationem ad futura. nu.46. ibid.
Reſeruationis proprietas eſt reſtringere, & non ampliare diſpoſitionem. glo.3 nu.50. 665
Reſiſtere dicitur qui pertinaciter inſiſtis. glo.3 nu.2. 540
Reſiſtentia quando prohibita, & quando permiſſa. glo. 3. numero 3. 540
Reſpondens poſitioni negatiue, vel reſpondere renuens illa ſe iuuare nequit. glo.17 nu.1. 430
Reſpondens poſitioni per verbum credo, ita ſibi præiudicat, ſicut ex vera ſcientia, & veritate. glo.16 nu.1. ibid.
Reſponſio ad interrogatoriũ qualis eſſe debeat. glo.5 nu.1. 423
Et quæ ſit inſufficiens exemplis declaratur. nu.2. ibid.
Et quid ſi interrogatoria alienum factum contineant. nu.3. ibid.
Reſponſio per verbum ignoro, vel neſcio ad poſitiones ſuper facto alieno, an admittenda, & quid ad interrogatoria, & quãdo procedat huiuſmodi reſponſio. gl.5 nu.4. ibid.
Et declarans Bar. in l. diuus.2 ff. de falſis. nu.5. ibid.
Reſponſio ſimplex ad principale factum, non ad eius qualitates referenda. glo.21 nu.6. 431
Reſponſio per verbum ignoro, ideo non credo, quando minime ſufficiat. glo.18 nu.5. 430
Reſponſio non credo, vt ponitur, nec ad finem poſitum, vel hypothetica reprobata gl.20 nu.1. ibid.
Reſponſio non credo niſi appareat non dicitur ſimplex, & clara. num.2. ibid.
Reſponſio conditionalis habetur pro non data. nu.3. ibid.
Reſpondere male poſitionibus, peius eſt quam nullo modo reſpondere. glo.20 nu.4. ibid.
Reſponſio plurium quorum pars neget pars affirmet, quæ præualeat. glo.20 nu.5. ibid.
Reſponſio per verbum dubito in facto proprio, quando procedat, vel non. glo.18 nu.7. 430
Reſponſio prout in pede poſitionum, & nulla eo die reperiatur, quid iuris. remiſſiuẽ. glo.18 nu.8. ibid.
Reſponſio per verbum non recordor, vel non ſum memor in facto proprio poſt decennium, quando admiſſibilis. gloſ. 19. numero 2. ibid.
Reſponſio relatiua ad inſtrumentum quid continere cenſeatur. glo.15 num.2. 429
Et an ſit admiſſibilis. nu.3. ibid.
Et quid ſi poſitio ſe referat ad inſtrumentum. nu.4. ibid.
Reſponſiones ad poſitiones, & interrogatoria debent eſſe claræ, & cuilibet articulo fieri. glo.14 nu.1. 429
Reſpondere de veritate tenetur reus actori de veritate iurari. glo.14 nu.1. ibid.
Reſponſiones abſentium ad interrogatoria iudicialia quomodo haberi poſſint, & iuramentum recipi. glo.3 nu.2. 422
Et cuius expenſis. nu.2. ibid.
Reſponſiones cum qualitatibus acceptandæ. glo.21 nu.2. 431
Et quomodo, num.4. Et quid ſi qualitati adiectæ iuris præſumptio repugnet. nu.3. ibid.
Reprobatoria capitula ſi inutilia viderit iudex reijcere debet. glo.

gloſſ. ſecunda numero 1. 467
Reſtitutio in integrum ex capite ignorãtiæ, an ei qui per 40. annos poſſedit concedatur. glo. 2. nu. 4. 560
Reſtitutio in integrum minori nulla competit, nullam probanti læſionem. nu. 5. 118
Reſtitutio in integrum competit Communitati, aduerſus præſcriptioni immunitatis onerum. nu. 17. 79
Reſtitutio in integrum peti debet infra quadriēnium poſt decurſam præſcriptionem. nu. 18. ibi.
Reſtitutio in integrum à ſupplicatione ciuili; quid differat. glo. 2. nu 37. 634
Reſtitutio eſt ſuffragium miſerationis. Ideo maiores pauperes reſtituuntur in integrum. nu. 23. 350
Reſtitutio in integrum ex clauſula generali non conceditur, niſi probata iuſta cauſa. glo. 2. nu. 33. 634
Reſtitutio in integrum, nullius eſt remedium, retardans exequutionem ſententiæ, ſed an ſententiæ Senatus exequutionem. num. 35. 66. 634
Reſtitutio in integrum pro exigua læſione nō competit, ſed qualem opporteat eſſe. glo. 1. nu. 33. 648
Reſtitutio in integrum propter illam exceptionem de qua in inſtantia ſupplicationis oppoſitum fuit, competit, ſed an ſententia Principis. glo. 2. nu. 38. 634
Reſtitutiones in integrum remedio agens, præſtare debet probationes luce meridiana clariores. gl. 2. nu. 31. 634
Differētia eſt, quantum ad retractationem rei alienatæ, inter hæredem alienantis, & hæredem conſentientis, vel patientis præſcribi. nu. 30. 683
Paria ſunt quantum ad impediendum retractationem rei vendere, vel vendenti conſentire. nu. 27. 683
Ad retractationem ſentētiæ prodita ſunt quatuor remedia, appellatio, ſupplicatio, propoſitio erroris, & in integrum reſtitutio, & ſi vnum competit aliud ceſſat. glo. 2. nu. 34. 634
Retentio cauſæ per iudicem ad quem iniuſto appellante, conſentiente appellato, an teneat. glo. 8. nu. 3. 473
Retentio pro melioramentis, & non uſio in re aliena factis competit. glo. 9. num. 7. 523
Retentionis exceptio competit condemnato, & ſi in ſententia illi reſeruata non ſit. glo. 9. num. 13. ibid.
Retinendæ, & recuperandæ poſſeſſionis remedia, quando cumulari poſſint. glo. 3. nu. 8. 518
Retrahens de re virtute pacti de retrouendendo cum agitur, an duplex literam veniat. caſu 39. nu. 12. 606
Retrahens rem virtute pacti retrouendendi pro ſumma numerata in tot ſimilib. ſpeciebus, quæ crearerint tēpore recemptionis quomodo ſoluere teneatur. caſu 39. nu. 18. ibid.
Et reprobatur Modernus Pariſienſ. & defenditur Cruuetæ opinio. num. 19. ibi.
Retrouendendi obligatio operatur, vt non tanti æſtimetur res vendita, quanti ſi liberè venderetur. gla. 3. nu. 28. 309
Retrouendendi pretio aureorum tot monetæ currentis tempore ſolutionis, & retrouenditionis promiſſio factu quomodo intelligenda. caſu 46. nu. 1. 612
Retroſendatarij, quando dicãtur nobiles. nu. 6. 147
Et quid ſi promiſſio ſit de certa ſpecie aureorum, quæ inuenitur. num. 2. 612
Et quid ſi de ſpecie, quæ non inueniatur, vt florenorum. nume. 3. ibidem.
Et an differentia huiuſmodi ſuſtineri poſſit. nu. 4. ibid.
Retrouendere promittens pretio aurearum numeratorum, vel valoris currentis nunc, an verba currentis nunc, aliquid operentur. caſu 45. nu. 1. & 3. 612
Re vendita certo aureorum pretio, & dilata ſolutione in terminum, quo creuit aureus, cuius temporis valet attēdendus. caſu 40. num. 1. 608
Retrouendito pretio eodē nō fiet innocatio emptore, niſi id expreſsè conuentum ſit. nu. 68. 190
Reuiſio cauſæ vnu vtrique parti conceditur, & an aliquid de nouo deduci poſſit. glo. 2. num. 4. 487
Reuiſionem, qui reijci prætendit vti decreto prohibitam, probare tenetur qualitates decreti, quo reuiſio non admittitur. numero ſexageſimatertia. 643
Reuocandi domum priuilegium, quando competat conuentio in Romana curia. glo. 1. nu. 5. 403
Reus criminis contumax, ſe intra annum conſtituēs & alia præſtans, an tenentur innocentiam ſuam, vel fiſcus ſuum intētionem probare. glo. 24. nu. 3. 552
Et quid in hoc, & quomodo vigore huius decreti procedi ſoleat. num. 4. ibid.
Reus delicti abſens vbi, & quomodo citandus, ſi habitatione careat. glo. 17 nu. 1. 550
Reus pro delictis inquiſitus ſi veniat abſoluēdus, quomodo procedendum. glo. 3 nu 1. 556
Reus delicti ſi apprehendi non poſſit, quando ad annotationem bonorum procedi poſſit. glo. 16. nu 1. 550
Reus in criminalibus, quando ab obſeruatione iudicij, vel diffinitiuè ſit abſoluendus. glo. 1. nu. 9. 553
Reus in flagranti crimine inuentus, poteſt capi, & incarcerari nullis ſumptis informationibus. glo 4 nu 1. 540
Reus in contumaciam condemnatus & bonis ipſius publicatis, infra annum ſe conſtituens in poteſtate curiæ, quomodo audiēdus. glo. 23 num. 1. 532
Et annus ille, quando currere incipiat. nu. 2. ibid.
Et quando pœnas, mulctus, & expenſas, vt bona confiſcata recuperet ſoluere debeat. nu 3. ibid.
Reus in carceribus exiſtens ſi aufugerit, quomodo plectendus cuſtos carceris, ac ex quibus de cauſis excuſandus. gloſſ. 3. nume. 4. 547
Reus in flagranti crimine inuentus poteſt capi, & duci ad iudicē per quemuis cuius intereſt. glo. 3. nu. 2. 379
Reus delicti ad patibulum ductus, ſi à paupere puella, vel meretrice petatur in virum, an ſit relaxandus. gloſſ. 1. nume. 4. 556
Et quid de exiſtentibus in Triremibus, an illis reptis vi tempeſtatis, liberati cenſeantur. nu. 5. ibid.
Reus detentus ſi non habeat, qui appellationem ſuam proſequatur, quid agendum. glo. 4. nu. 1. 555
Reus in fuga exiſtens capi poteſt, etiam ſi de delicto nondum conſtet. glo. 1. num. 1. 547
Idem ſi de fuga ſuſpectus. num. 4. ibid.
Reus confrontandus cum teſtibus debet cum eiſdem indumentis exhiberi ſi petatur. glo. 9. num. 4. 292
Reus poteſt pluribus, & diuerſis exceptionibus vti, actor autē diuerſis actionibus minimè. glo. 5. nu. 2. 435
Reus in criminalibus quoties citandus ſit. gloſſ. 18. numero 1. fol. 550.
Reus qui ob liquidationem non factum ſoluere non potuit, quando, & quomodo euitabit executionem ſententiæ. glo. 10. nume. 1. 390
Reus de alijs interrogari, an & quando poſſit, & remiſſiuè. glo. 13. num. 9. 465
Rei cauſa potior illa actoris, in paribuſque reus abſoluendus. gl. 2. num. 2. 451
Rei detenti ad expeditionem cauſæ procedere ſatius eſt, quam ob fiſcalis abſentiam examinationem differre. gloſſ. 7. nume. 1. 548
Rei incarcerati innocentiam, vbi cognouit iudex, quam primam ipſum relaxare debet. glo. 2. nu. 3. 553
Rei pro leuibus cauſis, proceſſibus, & expenſis grauandi non ſunt. glo. 14. num. 1. 549
Reo delicti non citato, primo informationes ſumantur, & ſine interrogatorijs, etiam ſi tradere is voluerit. glo. 8. nume. 2. fol. 548.
Reo delictum confitente, quomodo procedendum. glo. 15. num. 1. fol. 549.
Reorum in citatione faciendu, quæ obſeruare debeat nuncius. glo. 19. num. 5. 550
Reus an comprehendat diſpoſitio actori facta, & econuerſo. glo. 3. num. 12. & 15. 393
Reum criminis ob contumaciam, vt incurrat pœnas in citatione contentas, iudicis declaratoria requiritur. glo. 21. nume. 1. 551

Et

Et an iſtud de conſuetudine, vel iuris diſpoſitione procedat. numero 2. ibid.
Reus interrogandus eſt an poſſideat; alioquî à petitione abſoluetur. num. 1. 44
Reus appellans an ſit ad carceres iudicis appellationis mutādus, & quid cenſuerit Exc. Senatus. nu. 7. 240
Reorum eſt fugere. nu. 1. 250
Reus, actore non probante, qui habuit competentes terminos ad probandum, diffinitiuè abſoluendus eſt ſine clauſula alio non apparente. nu. 7. 8. 256
Reis nihil opponentibus inquiſitio informis procedit. nu. 1. 262
Reus datis reſponſionibus interrogandus, an velit ſtare informationibus. num. 8. ibid.
Rei ſubmiſſio bonæ gratiæ domini, quid operetur nu. 1. 268
Reus criminis vſurarum fideiuſſoribus relaxandus. nu 14. 288
Reus debet exprimere ea omnia, quæ Principem difficiliorem reddidiſſent ad gratiæ conceſſionem. nu. 18. 309
Reo comparente, & opponente, citati citatio ad ſoluendum reducitur, in vim ſimplicis citationis. nu. 3. 4. 253
Reus non eſt abſoluendus a crimine, qui compoſuit. nu. 6. 266
Reus relaxandus eſt vbi crimen, nō exigit pœnam corporis afflictiuam. nu. 5. 272
Vel ſi non conſtet eſſe culpoſum delicti. ibid. 6. & in dubio ſemper inclinare in relationem, vel ſaltem illi aſſignare ciuitatem pro carcere. nu. 7. ibid.
Reus dum gratia interinatur, cuſtodiendus eſt in carceribus. num. 18. ibid.
Reus literas gratiæ humiliter præſentare tenetur. nu. 6. 313
Reus qui videt gratiam impugnari poteſt iterato ad Principem recurrere. num. 16. 355
Reus ante relaxationem omnia damna parti læſæ reficere tenetur. num. 17. ibid.
Reo moriente dū pendet cauſa interinationis poteſt hæres proſequi quæſtionem bonorum. nu. 18. ibid.
Reus pro cauſa criminali, in carceres detruditur, ſi fideiuſſorē, non inueniat. nu. 9. 330
Rex ſclopetariorū non eſt immunis à vectigalibus, pro ijs quæ mercimonij cauſa negociatur. nu. 4. 247
Item nec clerici nec Principes nu. 5. 6.
Reges, Duces, Marchiones, Comites de iure vel facto, neminem recognoſcentes, Principis locum tenēt, imo Principes ſunt. gl. 3. num. 8.
Rigor pracij frumenti exceſſiui nunquam ſeruatur, etiam odio moratoris. glo. vlt. nu. 19. 758
Rixæ, ſeditio, bellum quid differant. nu. 12. 275
Rol. conſi. 49. lib. 1. quod in cauſa reuiſionis licet non deducta deducere, & non probata probare, habet locum in ſupplicatione ciuili, & non in propoſitionis reuiſione errorum. glo. 2. num. 45. 634
roydæ ſunt opera ſubditorum, & apud gallos vocātur coruatæ. num. 3. 51
roydę nocturno tempore pręſtari non debent, maximè ſi verſetur periculum honeſtatis. nu. 5. 51
roydas allegans ſibi deberi, probare tenetur. nu. 6. 51
roydarum promiſſio in vltimis recognitionibus deſcripta pręſumitur per metum, impreſſionem, vel errorem, ſi non inueniatur in antiquis. nu. 7. 51
roydas domini augere non debent, nec ſubditi diminuere. numero 8. 51
roydarum promiſſio ſe referens ad conſuetudinem nulla eſt, ſi de conſuetudine non conſtet. nu. 9. 51
roydarum pręſcriptio contra maiorem partem populi ad omnes extenditur. nu. 10. 51
roydarum ius extinguitur libertate annorum triginta. numero 30. 51
roydarum debitor cum bobus non tenetur illas pręſtare cum vaccis iunctorijs, vel cum alijs animalibus, niſi daretur materia fraudis. num. 52. 55
roydę per ſubſtitutum pręſtari poſſunt, quę certum habent ſeruitium. num. 13. 51
roydas amplius pręſtare non cogitur, qui fuit aliquo gradu dignitatis. num. 14. 51
ruſticorum cauſę ſunt fauorabiliores. nu. 5. 344
ruſtici ſunt qui extra Ciuitatis muros, vel Caſtri habitant, in quib. ſimplicitas, non dolus pręſumitur. fol. 344. num. 2. & inf. ſub num. 5.
ruſtico magis quam mulieri ſuccurritur. nu. 3. ibid.
ruſtico vti principali examinando conceditur Aduocatus vel Procurator, quid interſit, ne ob ſimplicitatem reſpondendo decipiatur. num. 4. ibid.
ruſticis velociter iuriſdicendum, & cur. nu. 5. ibid.

S

SAcerdos officiū tabellionatus, exercere non debet. nu. 3. 221
Sacro è loco abducere aliquem non licet, & contrafaciens incidit in crimen lęſę maieſtatis. glo. 3. nu. 9. 498
Salarium iuriſt an debeatur. nu. 14. 164
Salarium poteſtatis in ſoluendo attendi debet moneta, & illius valor ſecundum tempus ingreſſus officij, & contractus, non ſtatuti diſponentis de certa moneta fieri ſolutiones. caſu 10. num 9. 598
Salarij curatoris conſtitutio in arbitrio iudicis. glo. 15. numero 3. 414
Saluaguardię infractę pœna puniuntur qui publicatis actis leuationis bonorum pro pignore, in aliquo contraueniunt. glo. 1. num. 7. 508
Saluaguardia quid ſit, & quid guardia. nu. 3. 339
Saluaguardiam concedere, & ſub protectione ſuſcipere Princeps ſolus poteſt. nu. 5. ibid.
Saluaguardię conceſſio Regi in Gallia reſeruatur generalis, ſpecialis vero Pręſidibus non denegatur. nu. 8. ibid.
Saluaguardiarum generalium conceſſio fit, nulla pręcedente, cauſę cognitione. nu. 9. 340
Saluaguardia nihil noui tribuit, ſed tantum ius quęſitum conſeruat. nu. 10. ibid.
Saluaguardiam contra certam perſonam, non conceditur, niſi rigore ſententię. nu. 12. ibid.
Saluaguardia conceſſa a Principe, non debet violari. nume. 14. ibidem.
Saluaguardię Princeps defenſionem pręſtitit, & de facto, & de iure, & qualiter. nu. 15. ibid.
Saluaguardiarum declaratione mentis non fuiße ad cautellam, a Principe obtineri ſolent, & quid de iure cenſetur. num 16. ibidem.
Sub Saluaguardia ſuſcipere inferiores, qua ratione Princeps prohibere potentioribus poſſit. nu. 17. ibid.
Saluaguardię, aut protectioni alterius quam Principis, ſe ſubijciens puniuntur. nu. 5. 341
Saluaguardię prohibitio, ex natura correlatiuorum recte fit, tam recepto, quam recipienti ſub protectione. nu. 2. 341
Saluaguardia non paſſim, ſed ex cauſis peti ſolet, & quibus num. 4. ibid.
Saluaguardia concedi non debet, niſi ſubſit iuſta cauſa timoris, vel inimicitiarum, aut ſimilium. nu. 6. ibid.
Saluaguardia ad tempus concedi ſolet. nu. 7. ibid.
Saluaguardia conceſſa perpetua per modum gratię, morte concedentis non reuocatur; ſecus ſi per modum iuſtitię. num. 8. ibidem.
Saluaguardia non limitato tempore quandiu duret. numero 9. ibidem.
Saluaguardię forma quę ſit, & quę in ea requirantur. nu. 10. ibidem.
Saluaguardię publicatio, quomodo fieri debet. nu. 12. ibid.
Saluaguardia ante publicationem non nocet. nu. 13. ibid.
Saluaguardia ſubdito cont. Dominum, an & quando concedi poſſit. num. 14. ibid.
Saluaguardia ſiue ſecuritas a Principe conceſſa, a nemine violari debet. nu. 1. 342
Saluaguardię cognitio, ad quem ſpectet. nu. 2. ibid.
Saluaguardia ab eo tantum tribui poteſt, qui iura habet imperialia. num. 3. ibid.

Salua-

Salugaardia infractionis pœna applicatur Vaſſallo in cuius territorio committitur. nu.8. ibid.
Saluaguardia non ſubtrahit ſubditum, iuriſdictione Domini immediate. num.9. ibid.
Saluaguardia aliquando certam pro incertis, afficit. & qualiter. num.16.
Saluiconductus declaratio ſpectat ad Principem. nu.20. 242
Salus multipliciter exponitur. in proœm. glo.2.nu 18. 5
Salutem porrigit maior minori, & inferior ſuperiori. ibid. numero 19. 5
Sanguinem ſuum redimere qualitercunque reo pro quibus criminibus permittatur. glo.1.nu.8. 532
Sanguinem ſuum redimere vnicuiq; licet. glo.8 nu.3. 465
Satiſfacere dicitur qui pignora, vel fideiuſſores dat ſolvere vero qui pecuniam. glo.1.nu.14. 496
Scheda quid ex communi loquendi vſu. glo.4.nu.1. 373
Scientia præſumpta probatur per deſcriptionem in liſta publicè affixa. glo.13.nu.4. 563
Scire debet vnuſquiſque ea quæ ad eius officium ſpectant. glo.7. num.3. 443
Scientia teſtamenti nuncupatiui in patria Pedemontana facilè præſumitur. num.6. 231
Scientia proclamatum quomodo præſumuntur. glo.2.nu.14. 696
Scientia teſtamenti quomodo præſumatur, & probetur. glo.2. num.14. 708
Sciens legem. glo.8.nu.1.2. 743
Scribarum conſtitutio ad dominos pertinet, non ad communitatem. num.3. 155
Scriptura priuata regulariter nihil probat. nu.2. 206
Scriptura priuata, aut copia inſtrumenti, cum qua nihil opponitur probat. nu.4. 207
Scriptura ſeu protocollum, a quo inſtrumentum ſumitur an ſignum habere debeat. nu.4. 209
Scripturæ, & protocolla ibi conſeruanda ſunt, vbi notarius illa recepit, & officium exercuit. nu.7. 229
Scriptura priuata inſtrumenti appellatione non continetur. numero 2. 279
Scripturæ notariorum non omnes publicæ ſunt. nu.4. ibid.
Scriptura natalis. quæ. glo.9.nu.2. 452
Scriptura ſi probetur creditum ſolutio eius, alia ſcriptura probanda. glo.6.nu.1. 451
Quod an procedat. nu.3. ibid.
Scripturæ tabellionis ſtandum eſt glo.1.nu.5. 444
Scriptura priuata, vt credatur valet conuentio inter aliquos, & quomodo procedat. glo.2.nu.25. 455
Scriptura ad probationem, quibus caſibus, & actibus requiratur. glo.10.num.4. 436
Scriptura ad probationem facientes ſi non inueniantur, probato amiſſionis caſu, contenta teſtibus probari poterunt. glo.10. num.5. ibid.
Et qui teſtes ad probandum idonei. nu.6. ibid.
Et quid deducens, & probare ea huiuſmodi volens præſtare debeat. num.7. ibid.
Scripturas de nouo inueniſſe, aut earum notitiam habuiſſe post curſum dilationis, quando quis cum iuramento ad probandum admittatur. glo.1.nu.8. 437
Scripturas de nouo repertas, vel aliquid ad notitiam de nouo perueniſſe, vt audiatur in tertia inſtantia quis qualiter probabit. glo.2.nu.6. 487
Scriptura ab archiuio publico extracta, vt probet quid requiritur. glo.3.nu.2. 702
In ſcriptis, quæ ſunt redigenda, non poſſunt teſtibus probari, niſi ſcriptura omiſſa ſit. nu.49. 677
Doctores plures intellexerunt Oldradum conſ. 119. non loqui de ſcriptura manu teſtatoris ſed aliena. glo.2.nu.19. 715
Alij de teſtatoris ſcriptura. nu.20. ibid.
Scuta de florenis octo, vel nouem, vel alia quorum nulla extat ſpecies tempore promiſſionis, & contractus ſi promiſſa fuerint, quomodo erit ſolutio facienda. caſu 33.nu.1. 604
Et quid ſi poſtea creuit valor aurei ob deteriorationem paratarum monetarum. nu.2. ibid.
Vel nulla interceſſit mutatio. nu.3. & 4. ibid.
Secretarius Principis dicitur perſona potentior. glo. 2 numero 34. 698
Secundogeniti Arma, & Inſignia deferre debent, aliquo ipſis admixto. nu 7. 152
Securus ille eſt cui nihil obijci poteſt, vt ſentiat læſionem. glo.2. num.2. 560
Securitas pleniſſima in integrum reſtitutionem excludit. glo.2. num.3. 461
Seditioſi publicam quietem perturbant, & qua pœna plectantur. num.8. 278
Semeſtre datum ad luitionem pignorum ſubhaſtatorum appellatione a decreti interpoſitione interiecta, quæ ſit colorata, non currit. glo.8 nu.3. 513
Nec contra pupillum currit, contra minorem tamen, ſed ſuccurritur illi beneficio reſtitutionis. nu.4. ibid.
Senatus duplex in dominio Sereniſſimi Sabaudiæ Ducis, olim conſilia dicebantur. glo.6.nu.1. 370
Senatus Pariſienſis recipit appellationes, ugeſtit Camera computorum, & magni conſilij. nu.19. 476
Vterque his decretis ſupponitur. nu.2. ibid.
Quæ auctoritas illis tributa. nu.3. ibid.
Ab ipſorum ſententijs interdicta appellatio. nu.4. ibid.
Permiſſa autem ſupplicatio, quæ non impedit ſententiæ executionem præſtita cautione. nu.5. ibid.
Senatus Principi æquiparatur. nu.5. glo.1. 631
Senatus qui habet authoritatem præfecti prætorio, Excellentiſſimus dicitur. nu.6. 252
Senatus Vota Secretaria retinet, & quandoq; retrahit ſententias, & auditis aduocatis reformat. ibi. nu. 10. & Principem repreſentat. nu. 11 litibusq; extremam manum imponit, & imperitiam iudicantium corrigit. nu.12. ibid.
Senatus poteſt mandare procedi ad executionem eius ſententiæ, non obſtante contrario Principis reſcripto, niſi ex certa ſcientia conceſſum. nu.7.8. 255
Senatus ſolet reſcribere reos eſſe relaxandos, media cautione, niſi pro delicto pœnam ſanguinis exigente detineantur. numero 12. 272
Senatus Excellen. precib. verificatis gratiam interinare tenetur. nu.15. 315
Sententia, ſeu iudicata Illu. Cameræ, quæ iudicauit, de feudis nouis in antiquum conceſſio ſicut de antiquis. fol.2.nu.24.
Sententia Excell. Senatus, ſup. bannis compeſtribus impoſitis, a Dominis pro præſeruatione prædiorum ipſorum. fol.8.n.35.
Sententiæ latæ ſup. inſtrumentis liquidis, habent media cautione executionem paratam attenta forma Decreti. nu.9. 26
Sententia Senatoria, de bonis ſubiectis, ad vſum ſucceſſionis. num.16. 52
Sententia declaratoria, an requiratur ad caducitatem exequendam. 73. num. 18. Item ſi perueniat per ſucceſſionem. linea. 52.num.6.
Sententia pro communitate Moretæ, ne cenſus duplicetur. numero 8. 89
Sententia Senatoria, quod officium Caſtellani non excedat metam annorum duorum. nu.6. 155
Sententia Senatoria, ſuper inualiditate, emancipationis iuratæ ſine Decreto. nu.13. 129
Sententia poſt tempus ad iudicandum latu, ſi Iudici pœna imponatur, non eſt inualida. nu.2. 214
Sententia Excell. Senatus, cont. conſentientem venditioni rei ſubiectæ fideicommiſſo. nu.6. 236
Sententia partibus non inſtantibus latu nulla eſt. nu.4. 243
Sententia Senatus, pro communitate Pineroly contra Regem ſclopetariorum. nu.7. 247
Sententia declaratoria an neceſſaria ſit ſuper liquidatione, numero 8. 250
Sententiæ appellatione venit diffinitiua. nu.9. ibid.
Sententia, & concluſio in cauſa, pari paſſu ambulãt. nu.5. 302
Sententia a iudice incompetenti latu nullius eſt momenti. nume.6. 250. & ib.d. nu.13.
Sententia pro ea parte executioni demandari poteſt, pro qua non

non ſuit appellatum.num. 7. 251
Sententia nulla exequutionem non meretur. nu. 8. ibid.
Sententia quoque euidenter iniqua.nu.9. ibid.
Sententia etiam contra formam ſtatuti, & introducta cauſa reſtitutionis in integrum.nu. 10. 11. ibid.
Sententiæ tres conformes decretu nullitatis argui prohibentur. num.1.2.3. 255
Sententia Excellentiſſ.Senatus,ac Excel. Magni Cancellarij habet vim ſententiæ præfecti prætorio. num. 4. ibid.
Quæ exequutionem habent in pro: pinci,tam ſi cognitum ſit ex iuriſdictione prorogata.nu.6. ibid.
Sententia habens clauſulam alio non apparente an diffinitiua dicatur.num.5.vel plura num.6. 256
Sententia Senatoria contra perſuaſorem falſitatis. num ſecundu ſol.280.
Sententia contra notarium qui inſtrumentum ſuis confeſſus eſſe falſum partibus non præiudicat. nu. 4 282
Niſi dun notarij confeſſi ſint. num.5.
Sententia contra inſtrumenti productorem teſtibus non nocet. num.7. 282
Sententia inter partes ſuper falſitate lata notario non obeſt. nume. 8. ibid.
Sententia Excellentiſſ. Senatus,moderans pœnas à Dominiſ impoſitas,contra damnum dantes,in propijs eorum prædijs numе. 35. 8
Sententia de conſilio alterius lata an tranſeat in rem iudicatam, & deciſio Senatus glo.4.nu. 5. 470
Et quid ſi appellatio interpoſita ab ea, deſerta ſit. numero 6. ibidem.
Sententia in loco maiorum ferri debet recipiente notario, qui acta conſcripſit.gl.1.nu. 4. 553
Sententia fideiuſſori non nocet ſi licuit reo appellare, & no appellauit.glo.4.nu. 8. 519
Sententia lata contra contumacem principalem, executioni contra fideiuſſorem iudicij,non mandatur.glo.4.nu. 6. ibid.
Sententia nullam hypothecam parit,etiam fauore fiſci, quamuis ex ea quaſi contrahere dicatur.glo.4.nu.2. 500
Ex ea condemnatus,naturaliter,& ciuiliter obligatur accumulatiuè ad priorem obligationem .nu. 3. ibid.
Et etiam in criminalibus fiſco,ita vt illi hypothecaria poſt ſententiam competat. nu. 5. ibid.
Sententia poſt annum parte opponente exequi nequit,vel ſi tranſactum aut nouatum ſit.glo.4.nu. 1. 442
Sententiæ contra exequutionem an 30.annorum curſu præſcribatur.gl 4.nu. 2. ibid.
Sententia a qua non eſt appellatum, & tranſacta ſunt tempora appellandi tranſit in rem iudicatam.glo.1.nu. 1. 492
Sententiæ parere debet, qui acquieſcendo illam confirmat. nume.2. ibi.
Sententiæ poſtquam in iudicatum tranſiuit executio facienda à quo iudice.glo.1.num. 3. ibid.
Et quid ſi bona adiudicata per ſententiam ſub alio iudice, quam ſub proferente exiſtant. nu. 4. ibid.
Et annon obſtantibus exceptionibus altiorem indaginem requirentibus.num. 5. ibi.
Sententia condemnatoria ad ſortem principalem non comprehendit damna, & intereſſe.glo.1.nu. 23. 468
Et an ſi petita fuerint, nec mentio de illis facta in ſententia, videatur in eis pars abſoluta. nu. 24. ibid.
Sententia omnia petita, puta expenſas damna, & intereſſe non determinans, quando nulla eſſe intelligatur gloſſ.1.num.25. ſol. 468.
Sententia an ferri debeat in perſonam domini,vel procuratoris. glo.3. num. 3. 470
Sententia quando pro parte poſſit eſſe abſolutoria, & pro parte condemnatoria.glo.4.nu.2. 488
Sententia quoad ſe indiuiſibilis glo.1. nu. 13. 468
Sententia eſt nulla ſi petitis centum,quinquaginta tantum contineat.glo.1.nu. 14. 468
Et quid ſi centum ex pluribus cauſis petita ſint.nu. 15. ibid.
Vel a pluribus peterentur.num.16. ibid.
Et quid ſi petatur fundus, & pars tantum adiudicetur. numero 17. ibi.
Et quid ſi pro vna parte reus oppoſuiſſet aliquam exceptionem peremptoriam.nu.18. ibid.
Vel iudex de vna parte definiuit, de altera ſibi reſeruat definiendum puta de expenſis.nu.19. ibi.
Sententia de conſilio iuriſperiti ferenda eſt ſi petatur alias nulla eſt.glo.4. num. 7. 470
Et quando de conſilio eſt ferenda, intelligitur ſi petatur. nume. 8. ibid.
Et quid in re clara, an conſilium neceſſarium ſit. nume. 9. ibidem.
Sententia cauſam, an & quando continere debet. gloſſ. 4. nume.10. ibid.
Sententia nulla eſt ſi non fuerit lata de conſilio confidentis electi.glo.4. num. 3. ibi.
Sententia per verbum abſoluo,vel condemno, vel ita vt negociũ definiat proferenda.glo.1.nu.7. 468
Et quid ſi de partium conſenſu aliter factum ſit.nu.8. ibid.
Vel pars eius, quod litigatur ſit liquida, alia non. numero 9. ibidem.
Sententiæ tot cenſentur,quot ſunt capitula ſeparata. glo. 1.nume.10. ibid.
Sententia,quando in parte ſuſtineri,& in parte nulla eſſe poſſit, vel omnino non valeat.nu.11.& nu.14.& ſeqq. ibid.
Sententia in ſcriptis ferenda,& quæ non ſubſcribenda,& à quo. glo.2.nu.1.& 2. 469
Et quando publicanda.nu. 3. ibid.
Et quomodo in Senatu procedatur.nu.4. ibid.
Sententiæ error,quomodo corrigendus.glo.2.nu. 5. 161
Sententia in albo,vel prout in cedula publicari,quando, & qua de cauſa,ſoleant.gl.2.nu.6. ibi.
Sententia lata ſecundum conſilium ex poſt ferendum,per conſultorem,eſt nulla.glo.2. nu. 7. ibi.
Limitatur,vt num. 8. ibid.
Sententiæ exequutionem impediens,& executori reſiſtẽs factis, vel verbis,qua pœna puniendus.glo.4. nu. 1. 495
Et an credendum nuncio ſe fuiſſe impeditum, vel de opprobrioſa reſponſione,vel percuſſione aſſerenti.nu. 2. ibid.
Sententia per verba condemno, vel abſoluo proferri debet. glo. 4.num. 10. 509
Vel per æquipollentia, & quæ ſint,exemplificatur, & remiſſiuè. num. 11. ibid.
Sententiæ,qui non paruit in termino condemnatus,ipſo iure, & facto pœnam impoſitam incurrit.glo.2.nu. 1. 494
Et an neceſſaria ſit accuſatio contumaciæ.nu. 2. ibid.
Sententiæ exequutor, quomodo ad executionem procedere debeat.nu.3. ibid.
Sententiæ cauſa inſeri debet in criminibus capitalibus. gloſ. 1. nume.7. 553
Et an ſit in obſeruantia.nu.8. ibid.
Sententiæ exequutio ad iudicem ſpectat, qui illam tulit, vel ad requiſitum.glo.7.nu. 1. 493
Et an ad iudicem appellationis .nu. 3. ibid.
Sententiæ exequutio mortuo condemnato, non niſi contra eum, quem conſtiterit hæredem eſſe,facienda eſt. glo. 6. nume. 1. ſol. 493.
Et per quem facienda ne corruat. num. 2. ibid.
Sententiæ exeutionem ſuſpendit appellatio condemnati pro delicto,vel tertij pro eo.glo.2.nu.1. 556
Et quid obſeruetur hodie relatis actis in Senatu.nu.2. ibi.
Sententiæ exequutio ſi fiat in rebus de quibus non fuit cognitum, citatio partis neceſſaria glo.5.nu.1. 493
Sententiæ abſolutoriæ non expectata publicatione,ſi concluſa ſit relaxandus reus inquiſitus.glo.2.nu. 1. 553
Sententiæ exequutionem requirere pars victrix debet. gloſ. 2. nume. 1. 493
Sententiæ in exequutione pars citanda non eſt neceſſario,ſed tutius id fit.glo.3. nu. 1. 492
Sententiæ exequutionis acta regiſtranda per ſecretarium curiæ glo.10.num. 1. 493

Senten-

Sententiæ uppellatione de diffinitiua intelligitur, niſi eadem ratio ſit in interlocutoria glo.1 nu.5. 468
Sententiæ reuiſione admiſſa, pro executione illius cautio præſtãda. glo.16 nu.1. 476
Et an & quando cautio iuratoria admittatur. nu.2. ibid.
Sententia ſi per reuiſionem retractetur, an, & quando illius exequutio quoq; retractanda ſit. glo.16.nu.5. 476
Et quid ſi bona ſub huſtu tertio emptori tradita ſint. nu.6. ibid.
Sententiæ ad reuiſionem non procedendum ante executionem etiam parte non petente. glo.15.nu.1. 475
Et quid de iure communi nu.2. ibi.
Et an reſcriptum retardans executionem validum ſit nu.3. ibid.
Sententiæ reuiſio quomodo, & ſuper quibus actis facienda. glo. 13 num.1. 475
Et quid ſi ſit in tertia inſtantia. nu 2 ibid.
Sententiæ executio ad eum iudicem ſpectat, qui fuit cognitor cauſæ. glo 1.nu.14. 502
Quid ſi pignora capienda non ſint in illius iuriſdictione. numero 15. ibid.
Sententiæ executionem reſpectu poſſeſſionis tantum, impedit, & retardat, tertius ſe opponens. glo.3 nu.1. 494
Et quid ſi tam pro dominio, quam poſſeſſione ſe oppoſuerit. numero 2. ibid.
Sententiæ executio contra tertium ſe opponentem fieri non debet, alias contra inauditum exequi diceretur gloſ. 3. numero 3. 494
Et quid ſi condemnatus dolo deſierit poſſidere. nu.4. ibid.
Et quid ſi ſuper bonis per tertium poſſeſſis, tamquam ſuper bonis condemnati ſiat executio. nu.5. ibid.
Sententiæ quæ, & quomodo habeant exequutionem paratam. glo.3.num.1. 472
Sententiæ conformes admiſſa appellatione executioni mittuntur, media cautione. glo.3.nu.4. 472
Et quæ conformitas ſit remiſſiue. nu 5. ibid.
Sententiæ ſuper inſtrumentis liquidis ſunt executioni mittendæ media cautione. nu.6. ibid.
Sententia in cauſis 25 aureos non excedentibus; ne mandemur executioni, an expenſæ ad quas fuit pars condemnata, rei principali addita, accreſcant ſummam, ita vt ideo impediatur exequutio. nu.7. ibid.
Sententiam exequi nequit auctoritate propria victor, citra incurſum pœnæ l. ſi quis in tantam, C. unde vi. glo.1. nume.2. fol. 494.
Sententię executionem, an parti victrici iudex committere poſſit. glo.1 nu.3. ibid.
Sententiam iniuſtam, aut iniquam, vel quid ſimile dicere, appellantibus prohibitum. glo.7.nu.2. 479
Sententiam exequi iudex parte non citata, an poſſit, diſtinguitur, remiſſiuè. glo.9 nu.1. 493
Sententiam infra quantum temporis remiſſo ſibi cauſæ proceſſu iudex proferre debeat. glo.1.nu.1. 468
Sententia de conſilio ſapientis ferenda infra viginti dies, lapſo termino, conſilio reddito, nulla eſt. nu.2. ibid.
Sententiam priuſquam exequatur iudex quid agere debeat. glo. 8.num.1. 493
Sententiam producere debet pars, vt de illa conſtet, antequam executioni mandetur. glo.8.nu.2. ibid.
Sententiam pro refectione Viarum paratam habet executionẽ num.14. 322
Sententia diffinitiua, & interlocutoria criminalis, ad tortnrum in loco delicti dari debet. nu.1. 330
Sententia lata ab ordinario iudicante authoritate delegata, qua caret nulla eſt. nu.5. 356
Sententia ex actis manifeſta iniuſta dicitur nulla. glo. 2.numero 23. 634
Sententia Exc. Senatus vt emphyteutę liceat vendere nulla facta denunciatione domino directo. glo.1.nu.12. 704
Sententia contra Sacras conſtitutiones, vel iura lata nulla eſt, & exempla ponuntur. glo.2.nu.51. 634
Sententia contra ſtylum approbatum nulla. nu.16. 629
Sententia curię argui poteſt de nullitate licet interim exequutio non retardetur. glo.2.nu 24. 634
Sententia donec remedio ſupplicationis retractari poteſt non dicitur tranſiuiſſe in iudicatum. glo.2.nu.17. 638
Quęlibet Sententia, & inſtrumenta de nouo reperta beneficio reſtitutionis in integrum poteſt retractari, ſed an Sententia Principis. glo.2.nu.36. 654
Sententia incerta, & Victoria ambigua nulla in præt. numero 11. 625
Sententia, vel arreſtum poteſt retractari ex omni cauſa, quæ ad appellandum fuiſſet ſufficiens. glo.2.nu.54. 639
A Sententiis Senatus non appellatur, ſed ſupplicatur nume. 3. glo.2. 631
Etiam ſi iudicauerit Senatus in prima inſtantia vel de partiũ voluntate. nu. eod.
Contra ſentẽtias Senatus prouidetur remedio propoſitionis erroris in facto: & quomodo in facto error capiatur. glo.2. numero 28. 634
Sententiæ remediis appellationis, ſupplicationis, & reſtitutionis in integrum retractãtur, ac de differentia eorundem. numero 1. 631
Propter reuerentium iudicantium non dicitur ſententiam iniquam eſſe, ſed proponuntur errores facti. glo.2.nu.4. 633
Sequeſter apud quem pignora leuata deponuntur poſſidere dicitur, depoſitarius non ita. glo.1 nu.33. 503
Sequeſtrum non priuat quempiam ſua poſſeſſione. glo.1 numero 34. ibid.
Sequeſtri officium voluntarium, & non neceſſarium. gloſ. 8. nume.2. 557
Sequeſtri amotionis, & ſine procraſtinatione, remedium eſt cautio reſtituendi. glo.10.nu.1. 515
Sequeſtratio in ſententiæ executionem non prohibita, & cautione non tollitur. glo 10.nu.2. 515
Sequeſtratio fructuum rem litigioſam non facit. glo. 2 numero 24. 696
Sereniſſimus Dux Sabaudiæ ſuperior ſummus in ſuo territorio dicitur, prout Imperator in toto orbe. nu.1. 339
Sereniſſimi Ducis virtus, celeritas, & fortitudo. gl. 1. numero 1. 728
Sermo duplicatus maiorem animi deliberationem arguit. gl. 2. num.18. 715
Seu dictionis natura eſt, vt augere ſoleat. caſu 50.nu.5. 616
Sigillum quam fidem faciat: illiuſq; appoſitio probatur ſi id ſcriptura referat. nu.4. 185
Sigilli defectus, non præiudicat, ſi erat appoſitum ad maius robur. num.5. ibid.
Sigillum exigit caracteres, operatur ſubſcriptionem. nu.6 ibid.
Signum eſt de ſubſtantia inſtrumenti. nu.22. 207
Simile eſt, quod eſt idem in qualitate. nu.20. 346
Si neceſſitas non vrgeat à nouis legibus, condendis abſtinendũ; quam prouinciales magni faciant conſuetudines, & antiqua iura ſibi ſeruari. nu.5. 629
Simplex, ſeu figuræ ſimplicis qui dicatur. nu.5. 179
Simulata venditio, cum pacto de retruendendo quot modis præſumatur, & quot modis ſuſpicio purgetur, vide plene num.5. 189
Simulatio præſumitur ex pacto retrouendendi, & pretij, iniuſtitia, licet ſolitum fenerandi non concurrat, modo adſit eius loco alia præſumptio, puta ſi res retruemi nequeat, niſi certo tempore. ibid. a nu.9. ad 65.
Simulationis in conſideratione notatur contractus reſpectu iniuſtitiæ pretij. glo.3.nu.29. 509
Singulis inhibitio facta, an comprehendat vniuerſa. nume. 1. fol. 184.
Solemnitas conſtitutionis neceſſaria non eſt inter patrem, & filium inuicem contrahentes. glo.3.nu.5. 665
Solemnitates conſtitutionis de alienationibus bonorũ. &c. An ſufficiat pro ſolemnitatibus iuris communis, vel omnes ſint neceſſariæ in alienationibus bonorum minorum. 20. annis. glo.3.num.1. 665
Solemnitates ſeruandæ ſunt ſi tempus patiatur, & caſus non exigat maiorem celeritatem. glo.3.nu.10. 665

Solemni-

I N D E X.

Solennitates iſtæ Principis reſcripto remitti poſſunt, & qua forma tunc ſupplicandum ſit ne reſcriptum obreptitium dicatur glo.3 nu.11. 665

Solennitas requiſita in contractu allegatorio mulieris eadem requiritur in eius quitatione, quam alteri facit, an verum. gl. 5.num.6.& 9. 676

Solennitatum forma iſtarum omiſſio reddit contractum nullum.gl.3.nu.13. 665

Secus ſi ſtatutum prohibeat mulierem contrahere, & non obligari. num.7. ibid.

Solicitudo, ac nimia perſuaſio coactionem inducit. nu.15. 274

Solidi ſiue groſſi antiqui valor qualis.nu.8. 348

Soluendi dilatio debitori a Principe conceſſa, præſtita cautione, quando iuratoriè cauere ſatis ſit.gl. 16.nu.4. 476

Soluendi modus præſcriptus in contractu, accuratè ſpectandus, quando difficultas ſuper monetis oritur. caſu 17. numero 1. fol. 600.

Solutiones particulares quis recipere non cogitur, nec ſuum creditum diuidere.gl.3.nu.43. 509

Solutio fiet in fine anni, vbi nulla eſt præfixa dies. numero 12. fol. 73.

Solutio non integra, ſed defectuoſa, non euadit a pœna caducitatis nume.14. 73

Solutio triennalis, quando probet ſolutionem Canonis omnium annorum præteritorum.nu.22. ibid.

Solutio à quouis facta excuſat emphyteutam a pœna caducitatis nume.13. ibid.

Specie in eadem, cum dicitur, continetur qualitas, quantitas, & æſtimatio monetarum numeratarum tempore contractus.caſu 47.nu.3. 612

Specie pecuniarum certa promiſſa, de qua reperitur, & eſt in facultate debitoris ſoluere eius valorem, vel ſpecies ſimiles, vel valor temporis ſolutionis omnino ſoluendus. caſu 44. numero 3. 611

Speciebus aureorum, vel monetarum in eiſdem, & totidem faciendam ſolutionem, clauſula quomodo intelligenda.caſu 39. nume.7. 606

Spiculatores miniſtri iuſtitiæ vocantur, & ad ipſos ſpectant ſpolia condemnati.gl.1.nu.3. 541

Spoliatus primum omnium reſtituendus. nu.1. 306

Spoliatus de facto, de facto quoque reſtituendus.nu.4. ibid.

Spoliari de facto quis dicitur etiam interueniente Iudicis authoritate iuris ordine non ſeruata.nu.6. ibid.

Spoliatus a iudice iuris ordine prætermiſſo reſtitui debet. numero 2. ibid.

Spoliatus per vim reſtituendus, ac quomodo vis dicatur. nu. 8. ibidem.

Spolium probare debet, qui illud allegat.nu.18. 306

Spolij probatio ſine probatione poſſeſſionis reputatur impoſſibilis.nume.19. ibid.

Spolium notorium quando dicatur? nu.24. ibid.

Sportulas a paupere Iudex, non iuſtè accipit illumque rectè, a proſecutione appellationis excuſat.nu.22. 350

Sportulas exigere quando prohibentur iudices.gl.1.nu.7. 446

Stuprо quid ſit.nu.2. 225

Statuta, & leges antiquæ cur reformentur, & corrigantur, cur noua condantur per quem, & quomodo, & qualia eſſe debeant. in proœm.gl.2.nu.25. vſque 37. 5

Statutum continens iniquitatem, an ſemper retractari poſſit inſtantia eo, qui læditur.nu.39. ibid.

Statutum iniquum condens, iram Dei expectet, ac eandem menſuram, qua alios metitur.nu.40. ibid.

Statutu ſuper bannis campeſtribus annalem tantum producunt actionem in proœm.gl.3.nu.5. 8

Statuti actio perpetua eſt.nu.2. ibid.

Statuta populi, & ancianorum populi differunt.nu.3. 8

Statuta prætorum ius prætorium ſunt, & eorundem actio annalis.num.6. 8

Statuta, ſeu edicta poteſtatum, & prætorum ſunt annalia, & actio eorundem quoque annalis.nu.7. 8

Statuta Ducum, Marchionum, Comitum, perpetuam habẽtium adminiſtrationem, ſunt ius ciuile.ibid.nu.18. ac eorum actio ciuilis.ibid.nu.12. 12

Statutum dominorum pœnale contra offendentes in eorum prædijs, quando valeat? nu. 32. 12

Statutorum liber habitus pro publico fidem facit quamuis ſolennibus deficiat in proœm.gl.4.nu.1. 8

Statutum ad ſui eſſentiam ſcripturam non requirit, ſed ad eius publicationem. nu.2. 12

Statutum recitationem, & publicationem requirit antequam non ligat ſcientes.nu.3.4. ibid.

Statutum non publicatum, & iam conditum non ligat contrauenientes, niſi in fraudem: ſcilicet accelerantes venditionem grani cariori pretio, vel illud euehentes extra patriam. numero 6. & 7. 12

Statutum deſcriptum in libro ſtatutorum publicatum præſumitur.nume.11. ibid.

Statutum publicans mandatum ad publicandum habere debet, & illud publicare, non tantum in ciuitate, ſed in villis, & oppidis.num.13. 12

Statuta prohibenti fieri ſine præſentia alicuius ſatisfit ex ſola præſentia, & ſi præſens non conſentiat.glo.5.nu.44. 676

Statutum deferens indiſtinctè lucrum dotis marito intelligitur nullis exiſtentibus liberis.gl.12.nu.6. 755

Statutum diſponens contractum minoris non ſeruatis quibuſdam ſolennitatibus inualidum non comprehendit contractu iuratum. gl.5.nu.23. 676

Poteſt tamen diſponere, vt habeatur pro doloſo, ſimulato, fraudulento.nu.24. ibid.

Nec inſtrumentum probabit, ſi ſtatutum deroget fidei illius. numero 25. ibid.

Statutum excludens ingredientem monaſterium an validum ſit & quid de pacto.gl.2.nu.23. 651

Statutum prohibens minorem contrahere etiam cum iuramento, niſi ſeruatis quibuſdam ſolennitatibus an valeat.gl.5.numero 1. 676

Statutum prohibens mulierem contrahere intelligitur de contractu vero, & non ficto.nu.8. ibid.

Statutum prohibens recipi iuramentum à minoribus in contractibus eorum eſt validum.nu.2. ibid.

Statutum quo prohibetur notarijs ne iuramentum deferent contrahentibus validum.gl.5.nu.3. 676

Statutum quo bona publicantur, an filijs portionem iure communi debitum adimat.gl.12.nu.20. 751

An ſaltem ſtatuto non obſtãte filijs legitima debeatur & quid cenſuerit Senatus in caſu decreti antiqui titulo de falſis notarijs.nume.21. ibid.

Statutum quo bona delinquentis publicãtur, an deroget Auth. bona damnatorũ, ita vt filios a legitima etiam excludat.glo. 12.nume.2. 755

Statutum inhabilitans perſonam de iure habilem ad diſponendũ de bonis ſuis extenditur, extra territorium ſtatuentium, ſi inhabilitatio fauorabilis ſit, vt puta minori, vel mulieri gl.2.num.29. 657

Maxime ſi de diſpoſitione extra territorium etiam mentionem facit.nu.30. ibid.

Quid ſi inhabilitatio non ſit ſimplex ſed niſi diſponatur certis quibuſdam ſeruatis ſolennitatibus.nu.31. ibid.

Quid ſi effugiant territorium in fraudem ſtatuti.nu.32. ibid.

Statuti publicatio in ciuitate non afficit ciues ruri degentes, niſi reuerſi ſint in ciuitatem, vbi ſtatutum erat notorium, & ibi conuerſati ſint.nu.14. 12

Statutum poſtquam eſt conditum quamprimum debet iungi libro ſtatutorum, alias dicitur extrauagans. nu.16. 12

Statuti eſſentia requirit ſituationem in libro.nu.17. 12

Statutum in libro deſcriptum fortius eſt, quàm extrauagans. nume. 19. 12

Statutum in populi conſilio conditum, pro notorio habetur. numero 22. 12

Statutum, ſeu extrauagans in libro non contenta neceſſario produci debet.nu.23. 12

Statutum non ſolum in vno, ſed in omnibus libris ſtatutorum deſcri-

I N D E X.

deſcriptum eſſe debet.nume.24. 12
Statutorum in libris non contentorum iuſta eſt ignorantia, ſaltem ad euadendam pœnam. nu.25. ibid.
Statuti prohibitionem forenſis ,in dubio ignorare præſumitur. nume.28.
Statutum cuius caſus rarò contigit frequenter eſt publicandum nume.29. 12
Statuti publicatio à quo die liget.ibid.nu.30. 12
Statutum publicatum per non vſum non tollitur.nu.31. 12
Statutum moribus non receptum à principio fingitur non obligaſſe.num.32. 12
Statutum tacitam conditionem habet , ſi executioni demandetur num.33. 12
Statutum non ligat in locis,vbi non obſeruatur. ibid.nume.34. ſuper ſtatuto non recepto nullum fieri poteſt fundamentum. nume. 35. 12
Statutum minime ſuperfluum eſſe debet,ſed aliquid operari numero 37. 12
Statutum à populo , vel maiore parte receptum , & deinde per ſpatium decem annorum Principe ſciente dimiſſum , vel ipſo inſcio per ſpatium quadraginta annorum , tollitur, & abrogatur.num.38. 12
Statutum vſu nunquam receptum, cui etiam obſtat contrarius vſus domino ſciente, paucis actibus abrogatur , & ipſo inſcio curſu annorum decem.nu.39. 12
Statutum per non vſum nunquam tollitur.nu.45. 12
Statutum ſemper eſſe præſumitur in viridi obſeruantia, ſemper loquitur,nunquam tacet,ſemper terret.nu.46.& quomodo hoc intelligitur. nu.12. ibid.
Statuti derogationem allegans illam probare tenetur . numero 47. 12
Statutum ſtatuti caſus vbi eſt clarus , non relinquitur dubitationi locus.nu.48. 12
Statutum non minus ligat,quàm ius ciuile.nu.49. 12
Statuti caſus clarus,præualet diſpoſitioni iuris communis . numero 15. ibi.
Statutum, & conſuetudo inualida, quæ iuri diuino repugnat in proœm gl.vlt.nu.1. 16
Statutum ita intelligi debet , vt quo minus fieri poteſt ius commune lædas.nu.2. ibid.
Statutum præter ius commune aliquid operari debet , & vbi aliter diſponit quam ius, potius quam ius ipſum ſeruandum. num.3.& 8. ibid.
Statutum inefficax non dicitur, ſi vel quid minimum operetur. nume. 4 ibid.
Statuo,eſt verbum noui iuris promulgatorium.nu.1. 43
Statutum permittens alienationem bonorum feudalium,ſine domini conſenſu an valeat. nu.18. 105
Statutum adimens reſtitutionem in integ. illam adimere non cenſetur, quæ competit beneficio minoris ætatis . numero 2. fol. 118.
Statuta varia diſponentia ſup. redditione rationis . numero 3. fol. 171.
Statutum auferens fidem inſtrumento facit vt nec ex eo probetur præſtatio iuramenti.nu.28. 171
Statutum loquens de fatuo, vel furioſo, non procedit in mentecapto, demente, vel ſtulto.nu.7. 179
Statutum requirens aliquas ſolemnitates in contractu non cenſetur illis derogare, quæ ſunt iuris communis.nu.3. 182
Statutum loquens de donatione, non habet locum in remuneratione.nume.2. 187
Statutum tollens exceptionem contra executionem inſtrumenti intelligitur de peremptoriis.nu.1. 214
Statutum permittens pro ciuili debito capturam perſonæ iuri communi refragatur.nu.4. 215
Statutum eſt validum quod probatio fiat per publicum inſtrumentum.num.5. 236
Statutum loquens de ſententiarum exequutione intelligitur de diffinitiuis. nu.10. 250
Statutum puniens delinquentem, an extendatur ad mandantem nume.19. 280
Statutum loquens in faciente, locum non habet in conſentiente. nume.8. 283
Statutum pœnale a Dominis factum contra ingredientes ipſorum prædia , aut beſtias damnificantes,quando validum ſit, & quid iudicauerit Excell.Senatus in proœm gl.3 nume.32. & ſeqq. 8.
Statutum Mediolani , quod in quocunque contracta differente ſolutionem ad tempus ſoluatur pecunia ad æſtimationem temporis contractus,non ſolutionis.caſu 9.nu.4. 597
Statuta & conſuetudines publica auctoritate nituntur . glo. 2. numero 3. 454
Statuta non ad caſus fictos , ſed ad veram exiſtentiam terminorum aptantur. gl.4.nu.8. 500
Statuta quibus datur materia delinquendi ſunt inualida.glo.6. nume. 3. 557
Statuto ſi caueatur ſolutionem fieri poſſe de certa moneta,illa reducenda eſt ad æſtimationem antiqua, & quomodo hoc procedat.caſu 10.nu.6.& 8. 598
Statutum vbi aliquid fieri mandat,intelligitur ſi petatur.gl.1. nume. 9. 502
Statutum de puniendo, inuentum cum Armis , die, vel nocte, intelligendum,ſi tunc apprahenſus fuerit non poſt nume.40. fol.540.
Sterilitas fertilitate antiquior.glo.vlt.nu.1. 758
Finis vbertatis initium laborum & ſterilitatis. nu.2. ibid.
Stylus ſtricte intelligendus ſi a iure commun deuiet. nume. 19. fol.629.
Stylus à Principe introductus, vel ab eo , qui poteſtatem habet legis condendæ,vbique obſeruandus & quomodo. nume. 18. fol. 629.
Stylus ſi longeuus ſit poteſt ad deciſionem cauſarum allegari. numero 17. 629
Stylus quid ſit ? quid à conſuetudine. numero 6. differat. num. 8.ſeqq. 629
Subditi qui dicantur, in proœm. glo.2.nu.14. maxime mediati, & immediati nu.17. 5
Subditi qui dicantur , ac ſubditorum appellatione qui veniant, & an maxime feudatarii. nu.1.2.& 4. 23
Subditi vaſſallorum an ſubditi Principis dicantur.nu.5. ibid.
Subditi vaſſallorum an alienam iuriſdictionem prorogare poſſint.num.9. 161
Subditi non ſunt cogendi recognoſcere , ſi inter duos Dominos de illius ſubiectione contendatur.nu.2. 59
Subditi citati in Caſtrum,ibi comparere debent,niſi conſuetudo refragetur.nu.10. 272
Subditis ſicut extra locum domicilii licet contrahere,ita & iuriſdictionem prorogare.nu.10. 23
Subditus de re feudali litigans , alienam iuriſdictionem , Excell. Senatus in cauſis criminalib.ad Iudices Dominorum remittit, ſi id domini requirant.nu.13. 23
Subditi Principis præcepto , ſiue iuſto , ſiue dubitetur an iuſtu ſit facere debent.nu.13. 247
Subditus in cauſis contra dominum, quando coram eo conueniri poſſit.gl.11.nu.6.& ſupra nu.3. 36
Subditi & habitantes prohibentur aliquem in ius vocare corã iudice non ſubdito.gl.2.nu.3. 392
Subditi an dicantur,ſcolares & famuli, alterius ditionis.glo.2. nume.5. ibid.
Subditis non eſt tutum in dubium deducere domini ſui poteſtatem.gl.1 nu.14. 558
Subditus an poſſit prorogare iuriſdictionem alienam inuito domino rem.ſiue.gl.2.nu.12. 392
Subditi proprie qui ſint.gl.2.nu.3. 729
Sufficit an edicto comprehendantur eſſe vaſſallos ſubditos vel habitatores.nu.4. ibid.
Sed an priuilegiati.nu.5. ibid.
Subhaſtata bona plus offerenti addicuntur ſi pretii iniuſtitia nõ ſit magna in damnum debitoris.gl.2.nu.4. 509
Subhaſtata bona luere debitor non poteſt niſi omnia luat.glo.8. nume.10. 515
Subhaſtata bona cum dantur in ſolutum creditori, detrahitur

tertia

tertio pars, æſtimationis legitimæ.gl.3.nu.1. 509
Et quando danda ſint creditori in ſolutum.nu.2. ibid.
Subhaſta a pignora plus offerenti adiudicanda.gl.2.nu.1. ibid.
Subhaſta bonis diſtractis, ac æſtimatis an competat debitori remedium.l.2.Cod.de reſcind.vendi.gl.3.nu.9.& 14. ibid.
Et quid in venditione facta cum decreti interpoſitione.num.10.& nume.13. ibid.
Et quid in datione in ſolutum per iudicem facta.nume.11.& nume.15. ibid.
Subhaſtatio bonorum priuſquam fiat tutius eſt fieri illorum æſtimationem.gl.3.nu.5. ibid.
Subhaſtationes aliæ voluntariæ, vt in rebus fiſci, minoris, & eccleſiæ, aliæ neceſſariæ pro executione iudicati, factæ.gl.3.numero 24. ibid.
Subhaſtationes in pignore iudiciali pro executione rei iudicatæ capto, ſolum requiruntur.gl.1.nu.12. 226
Item in alienatione bonorum minorum, eccleſiæ, decurionum, & fiſci.nu.13. 508
Subhaſtationes quo in loco faciendæ.nu.14. ibid.
Illarum ſolemnitas, quanti ponderis.nu.15. ibid.
An debitor illis renunciare poſſit, & quomodo.nu.16. ibid.
Subhaſtata bona luendi intra ſemeſtre licitum debitori.glo.1.nume.17. ibid.
Subhaſtationum tempora in diſtractione bonorum, eccleſiæ, minoris, & fiſci.20.dies.gl.1.nu.19. ibid.
Submiſſio bona gratia iudicis quid operetur.nu.1. 268
Submiſſione, an non ſententiam reus reuocare poſſit.nu.3. ibid.
Submiſſus ſi lædatur an reclamare poſſit.nu.7.12. 268
Submiſſio miſericordiæ Domini, vel Iudicis idem eſt, quod ſubmiſſio arbitrio boni viri.num.8. ibid.
Submiſſio bona gratiæ, tacitam cõditionem continere cenſetur, ſi fiat gratia, alioquin reus priſtino ſtatui reſtituendus eſt. nume.9. ibid.
Subſcriptio, & ſignũ notarij fidem tradit inſtrumento, & non ſcriptio per notarium, & quid debeat continere.nu.9.10. 207
Subreptionem excipiens probare tenetur.gl.2.nu.14. 720
Subſcribens intellexiſſe præſumitur in dubio, quæ ſubſcripſit.gl.1.nume.4. 444
Subſcriptio tribuit robur ſcripturę.gl.12.nu.2. 375
Subſcriptio confirmat contenta in ſcriptura.gl.1.nu.2. 443
Subſequens omne ſuum præſupponit antecedẽs.gl.2.nu.10. 505
Subuaſſalli, & ſubfeudatarij qui ſint.nu.4. 147
Subfeudo in patria Pedemontana, retrofeuda vocãtur.nu.5. ibi.
Subfeudatarius Caſtrum poſſidens, cum mero imperio & omnimoda iuriſdictione, inter nobiles poteſt computari.nu.8. ibidem.
Succeſſio in feudalib. eſt duplex, edictalis, & Decretalis.num.7. fol.42.
Succeſſio dicitur inuidioſa, & rigoroſa, quæ defert ſucceſsionem Domino excluſis agnatis, & cognatis.nu.1. 52
Succeſſio nunquam iure Romano, ſic dira fuit, vt aſcendentes, & deſcendentes excluderet.nu.2. ibid.
Succeſſio iure diuino quomodo deferatur.nu.3. ibid.
Succeſſio ſubditorum Principi non competit, niſi omnibus agnatis, & cognatis, viro, & vxore deficientib.nu.4. ibid.
Nec Vaſſallo a Principe inueſtito, qui maius non habet quã ipſe Princeps.nu.5. ibid.
Succeſſionem ſibi competere dominus allegans, probare tenetur. nume.6. ibid.
Succeſſio ſimpliciter ordinatur.nu.5. 725
Succeſſionis vinculum, Domini faciles eſſe debent ad remittendum.num.9. ibid.
Succeſſio emphyteuta, rei eccleſiæ, & priuati differunt.nu.11. ibidem.
Succeſſio emphyteuſis eccleſiaſticæ, quę a laico tranſiuit in eccleſiam quomodo reguletur.nu.13. ibid.
Succeſſio rei emphyteuticæ alicuius Domini, ſeu priuati conceſſa pro ſe, & hæredibus ad vſum ſucceſſionis tranſit ad quoſcunque hæredes & diſtinguitur.nu.15. ibid.
Succeſſio in mobilib. maxime exiſtentib. in domo libera, & an in nominib. debitorum domino competat, exiſtentib. ſcilicet extra territorium ſuum nume.30. ibid.
Succeſſio rei emphyteuticæ relata ad conſuetudinem, de qua cõſtat, ſecundum eam regulatur.nu.17. ibid.
Succeſſionis pactum incertum, aut nullum eſt, ſecundùm ius interpretandum.nu.18. ibid.
Succedendi conſuetudo poſterior derogat priori.nu.19. ibid.
Succedendi ius competens ex tranſactione contrario vſu abrogatur.nu.20. ibid.
Succeſſio vbi competit dominis, non exiſtentibus fratribus in communione, an procedat vbi omnia bona non ſunt communia.num.25. ibid.
Succeſsio dotium domino non debetur.nu.26. ibid.
Succeſſor emptoris cui fit controuerſia ſuper validitate inueſtituræ, poteſt à contractu diſcedere.in proœm gl.1.nu.33. 2
Succeſſor ſingularis iam obligatus ad penſionem nouam inueſtituram requirere non tenetur.nu.10. 3
Succeſſorum appellatione an veniant ſingulares? nu.5. 41
Succeſſor ſingularis, vel vniuerſalis an intelligatur reſpondens ſe hæredem in allodialibus, & ſucceſſorem in ſingularibus. nume.6. 41
Succeſſor debita vaſſalli defuncti ſoluere an teneatur.nume.8. 42.& 133.1.
Succeſſor ſingularis tenetur ſequi locationem auctoris.gl.5.numero 4. 513
Idem in ſuccedente ex ſententia Iudicis, vt colono vel inquilino ſtare teneatur.nu.5. 463
Summa propriè ad pecuniam refertur.gl.6.nu.4 153
Summarijs in cauſis vbi proceditur ſine figura iudicij non eſt neceſſarius libellus, nec litis conteſtatio.gl.4.nu.1. 419
Et primus actus pro conteſtatione habetur.nu.2. ibid.
Summa magna, vel parua quomodo conſideretur.nu.17. 164
Sumptus faciendi ſecundum qualitatem rei petitæ.glo.1.numero 3. 440
Sumptus maiores fieri quam futurum ſit emolumentum rei, leges abhorrent gl.2 nu.1. 471
Superflui articuli qui.gl.11.nu.3. 436
Superfluitas odioſa.gl.11.nu.4. ibid.
Superior inferiorem iuſtitiam miniſtrare differentem monere poteſt vt expediat, ſub pœna euocationis cauſæ.glo.1.numero 18. 530
Superior poteſt mandare inferiori, vt infra aliquod breue tempus cauſam finiat.nu.4. 262
Superſedere eſt litem negligere.nu.1. 245
Superſeſſio conſenſum vtriuſque partis requirit.nu.4. ibid.
Supplicans probare tenet contenta in precib. eſſe vera.n.16. 309
Superior autem vel primus omnium magiſtratus non niſi debitor eſſet in carceribus conſtitutus quod etiam non excuſaret nouis decretis attentis.gl.3.nu.2. 722
Superioris authoritas, in deducenda aqua, ex flumine publico, qualiter intelligenda, ac regulanda.nu.11. 332
Supplicatio, & appellatio in plurib. differunt preſertim in nouis infra explicatis.gl.1.nu.8. 631
Supplicatio & appellatio à pari procedunt vbi non inuenitur ſpecialis differentia.gl.2.nu.14. 634
Supplicatio reuiſionis eſt, vt reuideãtur de nouo acta prout ſtabant; quę Mediolani admittitur medio depoſito aureorum centum pro emenda.gl.2.nu.22. 634
Supplicatio ſi in iure erratum ſit de iure admittitur, quid ex nouis conſtitutionibus.glo.2.nu.52. 634
Supplicatio ſemel tantum admittitur, & non plures ab eadem parte.num.59.
In cauſa ſupplicationis ciuilis poteſt idem iudex cognoſcere.numero 58. ibid.
Forma ſupplicationis ciuilis.2.nu.57. 634
Forma ſupplicandi ſi erratum ſit in iure.nu.56. ibid.
Forma ſupplicationis propoſitionis erroris vel errorũ in facto. glo.2.num.47. 634
In formanda ipſa ſupplicatione multi errant.gl.2.nu.5. 633
Dies quinquaginta ad porrigendum ſupplicationem ſtatim currere incipiunt a die latæ ſententiæ nec terminum ipſum iudex poteſt prorogare.glo.2.nu.40. 634

INDEX.

Nec admittitur, moræ purgatio ſi non interceſſerit legitimum impedimentum.nu.41. eod.
In cauſa ſupplicationis licet noua proponere, & probare. glo.2. num.15. 634
Si procurator ſubcumbentis malè verſatus ſit, vel non diſtribuendo acta, vel aliter, admittitur ſupplicatio non habita diſtinctione an ſit ſoluendo vel non, gl.2.nu.16. 634
Quomodo ſub errore iuris poſſit formari ſupplicatio in forma erroris facti. glo.2.nu.53. 634
Supplicans debet eſſe diligens, & Referendarios inſtare frequenter, vt admittatur ſupplicatio ne deſeratur.nu.3. 633
Supplicatio a ſententia Senatus alteram ſenatoriam confirmante non admittitur. Niſi id Principi exprimeretur, & illam admitteret. glo.2.nu.63. 634
Supplicatio ciuilis quæ ſit, & qua dicatur. glo.2.nu.30. 634
Supplicatio ciuilis non admitti, vbi erratum eſt in facto. glo. 2. num.12. 633
Differentia inter hæc duo remedia ſcilicet ſupplicationis ciuilis, & propoſitionis erroris in facto. glo.2.nu.23. 633
Differentia inter ſupplicationem ciuilem, & propoſitiones errorum in facto. glo.2.nu.18. 634
Supplicare etiam licet reſpectu qualitatum adiectarum in ſententia, quæ veræ non ſunt. glo.2.nu.48. 634
Supplicatio non admittitur in cauſis non excedentibus ſummam aureorum centum, & quomodo ſi fiat cumulatio. numero 61. 634
Supplicatio Principi porrigitur, vel præfecto Prætorio vel Referendarijs Principis. glo.2.nu.1. 633
Supplicatio quæ ſolet a minoribus porrigi Eccell. Senatui pro impetratione licentiæ alienandi, & licentia, quæ concedit more ſolito concedi, potius abondans eſt, quam neceſſaria glo. 5. nume.28. 676
Supplicatio non admittitur, ab interloquutoria quid ſi cōtineat grauamen irreparabile. nu.62. 634
Supplicatio particeps remedij appellationis, ac alterius reſtitutionis in integrum. nu.7. 631
Supplicatio in cauſis poſſeſſorijs reijcitur.nu.60. 634
Supplicatio dupliciter ſumitur largè, & ſtrictè. nu.6. 631
Supplicans aduerſus ſententiam non auditur niſi facto depoſito de decima litis. glo.17.nu.1. 476
Et quis ab eo excuſetur. nu.2. ibid.
Et quid in praxi receptum ſit. nu.3. ibid.
Et an fiſcus in cauſis patrimonialibus ad id teneatur.nu.4. ibi.
Supplicare propriè, quando dicamur. glo.1.nu.1. 373
Et quid ſupplicatio continere debeat. nu.2. ibid.
Et an & quando per ſupplicātem porrecta, ipſiuſue præſentia præſumatur. nu.3. ibid.
Supplicatio ex gratia, & benignitate Principis conceditur. glo. 12.num.2. 474
Eſt maximi imperij, ac ita a Principe admittenda. nu.4. ibid.
Supplicatio infra quinquaginta dies præſentanda. glo. 12. numero 9. ibid.
Et an intimanda. nu.15. ibid.
Et in quod periculu hac in re incurri poſſit remiſſiuè.nu.10. ibi.
Et quid de ſtylo receptum, & conſuetum ſit. nu.11. ibid.
Ea præſentata quid agendum per ſupplicantem. nu.12. ibid.
Si impeditus ea non præſtiterit, probandum impedimentū, aliàs deſerta. num.13. ibid.
Supplicatio, an & quando ſententiæ executionem impediat, vel non. glo.12.nu.14. ibid.
Supplicationis fatalia, aliàs ſemeſtrè, hodie biennium. glo.14. num.2. 475
Supplicatione partis an pars ſupplicata vti poſſit. gloſ.14.numero 3. ibid.
Suſpectus de fuga etiam ſine informationibus præcedentibus capi in perſona poteſt; non ita tamen in diuite procedendum. glo.5.num.3. 545
Suſpectum allegare Senatum totum, vel Cameram an liceat. glo.4.num.6. 407
Et quid ſi caput tantum ſit ſuſpectum, an totum collegium poſſit recuſare. nu.7. ibid.
Et an quis recuſare poſſit omnes doctores, aduocatos & pragmaticos curiæ. nu.8. ibid.
Et quid ſi ageretur contra Epiſcopum, capitulum, vel ciuitatē. num.9. ibid.
Suſpendendus ſi fracto funiculo illæſus ceciderit, inconſulto Principe iterato ſuſpendi non debet. glo.1.nu.3. 550
Suſpicionis legitimam cauſam habere non ſufficit, niſi proponatur, vel ad notitiam deuenerit, ſeu de nouo emerſerit. glo. 1. num.9. 406
Suſpicionis iudicis cauſa probata vera, electus iudex quomodo procedet ad expeditionem proceſſus. glo.4.nu.1. 407
Suſpicionis iudicis cauſa oppoſita verificari debet, ſaltem per interrogationem ipſius iudicis allegati ſuſpecti. nu.2. ibid.
Et quid ſi probata non fuerit, vel falſa, & calumnioſa inueniatur qua emenda mulctandus opponens. nu.3. ibid.
Et an requiratur probatio vera, vel ſufficiat præſumptiua. numero 4. ibid.
Et quid ſi vnus ex Senatoribus, vel auditoribus Cameræ ſuſpectus allegatus fuerit, vel etiam relator cauſæ in calculo relationis. nu.5. ibid.
Suſpicio quid ſit. nu.1. 353
Suſpicio ante litem conteſtatam proponenda, & quando poſt. num.2. 353
Suſpectus allegari poteſt aſſumptus iudex, ſtatim cognita aſſumptione eius, ad iudicandum, vel referendum cauſam. nu.2. ibi.
Suſpicionis cognitæ tempus, ſolo allegantis Iuramento probatur. num.4. ibid.
Suſpectus allegari non poteſt, per procuratorem ſine ſpeciali mandato. num.5. ibid.
Suſpectus abſente Domino principali, allegari poteſt per procuratorem de rato qui promiſſerit. nu.6. ibid.
Suſpicionis cauſa ex forma decreti debet eſſe iuſta, & probabilis. num.7. ibid.
Suſpicionis ſola allegatio, cum iuramento calumniæ, de iure Ciuili ſufficit, abſq; alia cauſarum expreſſione. De iure Canon. ſecus. num.8. ibid.
Suſpicionis cauſa variæ remiſſiuè. nu.9. ibid.
Suſpicionis cauſa iuſta eſt, ſi Iudex fuerit Aduocatus partis num.10. ibid.
Suſpectus in cauſa appellationis Iudex eſt filius in qua Pater eius, ſolus iudicauerit in prima inſtantia. nu.11. ibid.
Suſpectus eſt iudex ſimilem habens cauſam. nu.12. ibid.
Suſpecto allegato officiali Baronis, vel alterius domini, de alio non ſuſpecto prouidere Dominus debet. nu.13. ibid.
Suſpitio perſonam officialis tangit, non iuriſdictionem Vaſſallitollis. num.14. ibid.
Suſpicionis cauſa pendente, iudex ſuperſedere debet in meritis, num.15. ibid.
Suſpecto præſide cauſa in eius tribunali non eſt tractanda. numero 17. ibid.
Suſpitionis cauſa probabili nō admiſſa, licet appellare.n.19.ibi.
Suſpecti recuſati Iudicis conſcientiæ ſtandum non eſt ſup. veritate cauſæ ſuſpicionis. nu.21. ibid.

T

Tabellio alius acta cauſæ ſcribere nequit, niſi qui fuit per ſuperiorem ad ſcribendum conſtitutus. nu.8. 129
Tabernarij hoſpitiolorum viles, ac humiles perſonæ ſunt. numero 4. 216
Talionis pœna accuſatori non proſequenti accuſationem indicta, hodie non eſt in vſu. gl.3.nu.1. 545
Talis quis eſſe præſumitur, qualis in habitu reperitur. nu.4. 146
Taxatio an ceſſat ſuperueniente vbertate quod ſic ac ita Senatus cenſuit. gl.6.nu.20. 738
Taxatio annonæ ad quem ſpectat. nu.13. ibid.
Taxatio victualium tempore careſtiæ neceſſario quandoque omittenda. gl.6.nu.19. 738
In vſum tamen in Patria, ex conſtitutione reducta eſt. nu.2. ibi.
Temerè litigans in expenſis, damnis, & intereſſe condemnandus. gl.3.nu.1. 491

Temeritas

I N D E X.

Temeritas pœna extraordinaria punitur, & quandoque illi in totum parcitur.gl.5.nu.2. 547

Temerarius quis multis ex cauſis dici poteſt. glo. 5. nume. 3. ibidem.

Tempore cariſtiæ cogi poſſunt ciues ad vendendum granum & viliore precio.nu.2. 87

Tempore careſtiæ habentes grana cogi poſſunt ad illa deferendum in forum, & ſtatui, ne quis præter duo ſextaria emat. nume.6. ibid.

Tempus anni hæreditatis petendæ, non currit ignorãti.n.9. 325

Tempus ipſum non currit ignoranti.gl.2.nu.42. 634

Tempus optandi currit omnibus canonicis ſimul licet inter eos ſit locus prælationi. gl.1.nu.21. 704

Vnum, & idem tempus non operatur duos effectus ſucceſſiuos. nume.9. ibid.

Tenementarij, & emphyteutæ pro differentibus ponuntur. numero 12.2. 35

Tenementarij nominato domino aliter conſignare non tenentur. ibid.nu.3. 35

Tenementarij tenentur ad ſolutionem reliquorũ præteritorum, quomodo, & an excaſſio requiratur, & quid de laudimijs. num.12.4.5.6.7.8. 35

Terminus ad luendum conceſſus excludit ab ea facultate venditorem ipſo termino lapſo.pag.90.91.92.93.94.95. 190

Terminis ad articulandum lapſis, an omnino præcluſa ſit ipſo iure via, quicquam amplius deducendi.gl.rub.nu.1. 467

Terminus ad probandum, ac probatam habendum excludit probationes inſtrumentarias.gl.8.nu.1. 435

Secus de iure communi.nu.2. ibid.

Terminus ad probandum poteſt iudex coarctare, ſecundum qualitatem cauſæ, & reo petenti tempus non currere declarare, dum actor ſuos teſtes examinari facit.gl.9.nu.1. 436

Et an negligentia actuarij ſit legitima cauſa aliam obtinendi dilationem.nu.2. ibid.

Et an ſtandum aſſertioni ipſius ſe fuiſſe impeditum.nu.3. ibid.

Terminus bimeſtris, an currat partibus ſimul, ac notario deficienti regiſtrare inſtrumentum vel aliud requiratur.glo.1. nume.18. 709

Terræ, ſeu oppida vaſſallorum veniunt ſub decreto Principis ſtatuentis de terris ſuis.4.7. 23

Tertia pars domino debita ex inſtitutione non debetur, ſi inſtituatur hæres ille, qui ab inteſtato erat ſucceſſurus. & numero 30. 64

Tertia venditio non debetur de contractu donationis nu.14. 64

In tertia parte domino debita id omne computandum eſt, quod de bonis defuncti percepit.nu.32. 52

Territorium vnum, & idem eſt quod eminet ſuper aquis, & emergitur ab aquis.nu.23. 333

Territorium iudicis proprij, quando liceat ſubditis egredi litis cauſa.gl.2.nu.7. 392

Tertius poſſeſſor opponens executioni, proteſtari poteſt creditori ne procedatur, & ſi ſecus fiat, contrario imperio reuocatur, & nullum eſt.gl.6.nu.3. 514

Tertius poſſeſſor bonorum debitoris, creditori hypothecatorum non dicitur propriè debitor, nec in ſui odium tertia pars æſtimationis eorundem bonorum creditori in ſolutum addictorum, accedit.gl 3.nu.36. & 40. 509

Tertius poſſeſſor bonorum debitoris, vbi inuentus eſt & cognitus, citari debet.gl.4 nu.4. 519

Tertij ſe opponentis executioni ſententiæ materia, vbi tractetur remiſſiuè.gl.7.nu.1. 236

Tertijs poſſeſſoribus bonorum, opponentibus executioni, & aſſerentibus alia extare bona, terminus decem dierũ ad id probandum ſtatuitur.gl.6.nu.1. 520

Tertius poſſeſſor, vt conueniri poſſit probandum per creditorem bona fuiſſe per condemnatum poſſeſſa tali, & tanto tempore, vt ſuper illis ius quæſierit priuſquam ad tertium illum peruenirent.gl. 6.nu.2. 520

Tertios contra poſſeſſores priuſquam deuenire poſſit creditor pro excaſſione, iurare debet ſe vſum diligentia, & non inueniſſe bona debitoris condemnati.gl.5.nu.1. 520

Et qualiter diligentiam feciſſe aliter probare eum oporteat.numero 2. ibid.

Et quomodo perquirere.nu.5. ibid.

Tertia venditio non debetur de contractu donationis. nume. 14. fol.64.

Tertia venditio loco quinquageſimæ ſordem ſapit auaritiæ. numero 4. 64

Teſtamentum peregrini duob.teſtib. firmatum ſuſtinetur.numero 7. 325

Teſtamentum viuo teſtatore minimè publicandum niſi aliter diſpoſuerit.nu.1. 131

Teſtamenta ante mortem teſtatores publicari non debent, & illo extenſo, & publicato præſumitur mortuus teſtator.glo. 2.num 2. 708

Teſtamenta non veniunt contractuum appellatione.nu.1. ibid.

Teſtamenti publicatio coram iudice incompetẽti facta nullius eſt momenti. gl.2.nu.4. 708

Teſtamentum in eccleſia, ſeu monaſterio factum non ſubijciatur ſolemnitatibus ſtatuto præfinitis.gl.2.nu.28. 617

Teſtamentum in diſpoſitione ſtatutaria non venit appellatione contractus.gl.5.nu.5. 676

Teſtamentum in ſcriptis quas ſolemnitates requirat & quas teſtamentum nuncupatiuum.gl.2.nu.1. 715

Teſtamentum in eccleſia territorij domini ſecularis factum non plures requirit teſtes, quam factum in terris domini eccleſiaſtici.num.6. ibid.

Teſtamentum manu patris ſcriptum inter liberos validum, etſi ſubſcriptum non ſit, nec Principis regnãtis nomen exprimat. glo.2.nu.8. 715

Et eſt validum nedum inter liberos primi gradus, ſed etiam inter deſcendentes ex filia.nu.9. ibid.

Quid ſi teſtator dixit ad perpetuam memoriam velle rogari notarium, ac teſtes adhiberi quod non fuerit exequutus, etſi opportunitatem id faciendi habuerit. nu.10. ibid.

Teſtamenti forma prætermiſſa non iure factum teſtamentum appellatur.gl.1.nu.4. 712

In teſtamentis condendis non ſufficit ſola voluntas, ſed etiam requiritur ſolennis.nu.5. ibid.

Requiſita plura vt teſtamentum valeat ſecundum formam conſtitutionis de vltimis voluntatib.glo.1.nu.16. 712

Teſtandi facultas debet eſſe libera & petitionibus non aſtringi gl.1.nu.15. 712

Teſtandi plures ſolemnitates ac forma inuentæ.nu.3. ibid.

Teſtator ad tempus poteſt publicationem ſui teſtamenti prohibere.gl.2.nu.3. 708

Teſtatoris morte teſtamentum completur gl.1.nu.7. 712

In dubio teſtatoris diſpoſitio completa præſumitur, maxime ſi contineat annũ, & diem, vel clauſulam codicillarẽ.gl.2.n.13.717.

Vel ſi diu ſuperuixit non curans de ea celebrari inſtrumentum. nume.14. ibid.

Teſtes in teſtamento inter liberos rogari non eſt neceſſarium.gl. 2.nume.7. 715

Teſtes inſtrumentarij neceſſario cognoſcere non debent partes contrahentes.nu.13. 183

Teſtimonialibus legalitatis an notariatus probetur.nu.14. 207

Teſtificari pro ſe, nec contra ſe nemo cogitur.nu.4. 275

Teſtes periurij non ſufficiunt ad inquirendum.nu.4. 201

Teſtes tam iure canonico, quam ciuili cogi poſſunt teſtificari ex quacunque cauſa.nu.5. 275

Teſtis, qui non iurauit, in crimen falſi teſtis non cadit.num.15. fol.276.

Teſtes a parte nominari ac iudici produci debent, alioqui dicuntur ſe ſponte offerre.nu.16. ibid.

Teſtis falſus varijs modis dici poteſt.nu.2. 282

Extraiudicialiter examinatus ſine iuramento pœnam falſi non incurrit.nu.3. ibid.

Pœna tamen ſtellionatus tenetur nu.5. & 6. ibid.

Teſtis inſtrumentarius, qui paſſus fuit ſe inſtrumento falſo deſcribi, ſicut notarius punitur.nu.7. 283

Teſtis deponens ſe non recordari de falſo puniri poteſt. nume.9 ibidem.

INDEX.

Teſtis qui ſine iuramento depoſuit pœna decreti non continetur. num.10. 283
Teſtis integerrimus eſt contra requirentum, qui ſe exorabilem prabuit. num.10. 283
Teſtis falſum deponens, vt reus pœna eximutur extra ordinem punitur. num.7. 284
Teſtis dictum verum præſumitur ſicut inſtrumentum gl.1.numero 2. 450
Teſtis teſtificari non debet ſuper articulis non deductis ſuper quibus non iurauit. glo.3.nu.8. 438
Teſtis ſcientia longe diſtat à credulitate. nu.9. ibid.
Teſtis non iurati teſtimonium non valet. glo.1 nu.2. 438
Teſtes cauſam ſcientiæ reddere niſi interrogati fuerint non tenentur. glo.1 nu.3. ibid.
Teſtes in criminalibus contra reos examinandi, interrogari debent ſuper innocentia rei, tam ſuper ijs, quæ reum exgrauant, quam quæ pro fiſco faciunt. glo.5.nu.1. 528
Teſtes iurare ſe depoſituros ſuper tota cauſa, & ſuper capitulis, diuerſa ſunt. glo.7.nu.1. 445
Teſtes tenentur iurare ſe depoſituros ſuper totu cauſa. gloſſ.7. num.2. ibid.
Teſtium examen is ad cuius inſtantiam factum eſt retrahere nequit ſed e'ere tenetur. glo.7.nu.3. ibid.
Teſtes quando probent etiam in fauorem partis contrariæ. glo. 8.num.1. ibid.
Teſtes reprobati pro non examinatis habentur. nu.2. ibid.
Et quid ſi renunciatum ſit obiecti, vel obiectus ſint generales. num.3. ibid.
Teſtes contrarij ſi ſint, & pari hincinde numero, qui fidem faciant. glo.2.nu.1. 451
Teſtes per iudicem cauſæ examinandi, & quid ſi coram Senatu. glo.1.num.1. 116
Et an committi poſſit. nu.9. ibid.
Teſtes cogi ad ferendum teſtimonium, quando poſſint, qui non reuelare promiſerunt. glo.4.nu.6. 395
Teſtes examinare ante inquiſitionem ne poſtea contrarium deponant cautius agitur. glo.8 nu.4. 548
Teſtes partibus præſentibus iurare debent ipſis tamen abſentibus examinari. glo.5.nu.6. 442
Teſtes nouos producere poſt teſtium publicationem, ſuper quibus liceat. glo.6.nu.4. 435
Teſtes requiſiti, & recuſantes adhiberi teſtes ad actum, qui & quomodo puniantur, & qui non. glo.6.nu.1. 381
Teſtes die feriato examinari poſſunt ſi die iuridico iurati ſint. glo.5.nu.1. 444
Teſtes examinandi cauſuſi à longinquis euocandi, & adducendi ſint, deponendu pecunia pro expenſis, glo.12.nu.2. 437
Teſtes a iudice in ipſius domo neceſſario, an ſint examinandi. glo.4.nu.1. 444
Et quid quoad perſonas egregias. nu.2. ibid.
Et quæ egregiæ dicantur. nu.5. ibid.
Vel quouis legitimo impedimento impeditas. nu.3. ibid.
Teſtis etiam ſi infirmus examinari poteſt. glo.4.nu.4. 122
Teſtes vltra decem ſuper vnoquoque negotio examinare non licet. glo.6.nu.2. 445
Teſtes tres loco inſtrumenti ſupplent peſtis tempore, belli, vel alterius caſus inopinati. glo.5.nu.1. 451
Teſtes fiſci contra reum contumacem pro informationibus examinati ſi mortui fuerint dum reus ſe conſtituit, pro repetitis habentur in odium contumaciæ glo.24.nu.1. 552
Teſtes inſtigare, ac exhortare ad deponendum veritatem licet. glo.3.num.1. 451
Teſtem ſuper quibus capitulis velit interrogari, a iudice producens petere poteſt. glo.3.nu.2. ibid.
Teſtis dicens ſe inſtructum a producente, quando non repellendus. glo.3.nu.3. ibid.
Teſtes excuſare ſeu ſaluare producenti licet. glo.4.nu.1. 447
Teſtium reprobatoria capitula prius quam admittat iudex quę aduertere debeat. glo.4.nu.2. ibid.
Teſtium depoſitiones minus legitimæ ſaltem partium conſenſu poſſunt comprobari. glo.1.nu.8. 421
Teſtium pro examinatione ſi iudex cauſæ extra ſuam iuriſdictionem ſe transferre velit, quid obſeruabit. glo.1.nu.15. 440
Et an ſuſpectus allegari ab altera partium poſſit, ſi cum vna hoſpitetur, & manducet. nu.16. ibid.
Teſtes examinare, alterius mandare poteſt commiſſarius. glo. 6.num.1. 442
Teſtes examinaturus, qualis eſſe debeat. nu.2. ibid.
Teſtibus pro examinandis, an iudex ſibi poſſit notarium eligere, vel ſecretarijs curiæ id munus relinquere, & quid obſeruetur. glo.6.nu.3. ibid.
Et an ipſius proprium ſecretarium ad recipiendum atteſtationes eligere poſſit. nu.4. ibid.
Et quid in iudice ordinario Taurinenſi ad examinandum delegato. num.5. ibid.
Teſtimonium ad ferendum qui admittantur. glo.1.nu.1. 446
Teſtis ſine ratione deponenti, vel malam rationem aſſignanti non creditur. glo.3 nu.3. 438
Teſtibus pro reprobandis crimina obijciens, quibus ex cauſis excuſetur. glo.3.nu.1. 447
Teſtibus depoſitiones legendæ. glo.1.nu.3. 444
Teſtibus probari poteſt vbi agitur de ſumma quinquaginta aureos excedente. glo.4.nu.1. 451
Et quid de probatione, quæ coniunctim teſtibus, & inſtrumentis fieret. num.2. ibid.
Teſtis citari debet alius ſuſpectus eſt qui ad teſtificandum ſe offert. glo.3.nu.1. 444
Et quid ſi non citatis præſentibus partibus, & non contradicentibus deponeret. nu.2. ibid.
Teſtis iurare debet antequam deponat non poſt. glo.4.nu.1. 439
Et an iuramentum remitti poſſit. nu.2. ibid.
Teſtes ad videndum iurare monitio parti facienda, & ſi omittitur, atteſtationes ſunt nullæ. glo.3.nu.3. ibid.
Et an procuratori monitio fieri poſſit. nu.4. ibid.
Et qualiter facienda monitio ſit. nu.5. ibid.
Et quid ſi primo die aſſignato monitio circumdactu ſit. numero 6. ibid.
Teſtes iuraſſe infra dilationem probatoriam, an ſufficiat, & quando, & declaratus Guido Papa. glo.4.nu.7. ibid.
Teſtium examinationem, quæ præcedant, & examinatio teſtiũ à receptione quomodo differt. glo. rubric. nu.1. 44
Teſtium examinatio ad iudicem ſpectat, non ad partes, nec partibus præſentibus, ſed ſecreto. glo.7.nu.2. 548
Teſtium qualitas a ſtatuto requiſita, vt fidem faciat, probanda eſt, non denegata iudice reo facultate contrarium probandi. glo.5.nu.5. 566
Teſtium depoſitiones ſubſcriptæ eſſe debent. glo.1.nu.1. 443
Teſtium fiſci contra reum repetitione facta, quando admittatur ad faciendum alias probationes. glo.11.nu.1. 549
Teſtium pro examinatione adiuncti cum commiſſario, ſubtaxi. glo.4.num.1. 442
Et quid hodie obſeruetur. nu.2. ibid.
Teſtium refrenatio iuridica, & ciuilis, iudicis arbitrio remiſſa. glo.6.nu.1. 445
Teſtium vacillationes, & trepidationes notandæ, & ipſis præſentibus ſcribenda iudice mandante. glo.2.nu.1.& 3. 444
Teſtium approbatio iudicis arbitrio committitur. gloſſ.2.numero 2. ibid.
Teſtis vacillare, quando dicendus. glo 2.nu.4. ibid.
Teſtes qui iam propalarunt tenentur ad vnguem teſtificari non ſimpliciter ad propalationes ſe referre. glo.2 nu.5. ibid.
Teſtium examinationis commiſſio, quando & cui facienda. glo.2.num.1. 441
Et an a iudice cauſæ delegatus, recuſari, & mutari, & quando poſſit. num.2. ibid.
Et quando ordinario, a iudice appellationis commiſſio fieri poſſit. num.3. ibid.
Teſtium reprobatio quando proponenda. glo.1.nu.2. 446
Teſtium contra perſonas opponere non valenti tempus nonceri. glo.1.nu.3. ibid.
Teſtium contra perſonas ſaluas ſibi fore exceptiones proteſtandum, & quando. glo.1.nu.4. ibid.

Teſtium

I N D E X.

Teſtium contra perſonas opponere didicitis teſtificatis, an & quando liceat.nu.5. ibid.

Et quid ſi pars & illius procurator etiam citati tempore delationis iuramenti abſuerint. nu.6. ibid.

Vel præſens fuerit, & nihil oppoſuerit.nu.7. ibid.

Teſtibus facti obiectus an poſſint poſt publicationem teſtium, & in cauſa appellationis probari, & intellectus noui Decreti contra Menochium, & Deciſiones Senatus ad rem. glo.1.numero 8. ibid.

Teſtium contra perſonas opponendum tempore delationis iuramenti.gl rub.nu.1. ibid.

Teſtium dictis non viſis ſententia nulla eſt.gl.1.nu.10. 147

Teſtium post publicationem, an alij recipi poſſint.remiſſiue. numero 11. ibid.

Teſtium extra prouinciam exiſtentium examinatio a quo & quomodo facienda.gl.1.nu.10. 440

Teſtium examinationis commiſſio, quibus caſibus non facienda.gl 1.nu.11. ibid.

Teſtium ad locum iudicij euocandorum examinationis cauſa. expenſæ, qua & a quo deponenda.gl.1.nu.12.& 14. ibid.

Teſtibus merces operarum quas domi percepiſſent, an reſici debeant.glo.1.nu.13. 440.

Teſtium contra perſonas opponens an in pœnam aliquam cadat ratione iniuriæ.gl.1.nu.1.& nu.3. 446

Et quid ſi obiectus non probauerit.nu.2. ibid.

Et an teneatur proteſtatione præmiſſa.nu.4. ibid.

Teſtium publicatio a quo facienda.gl.1 nu.5. 447

An ſit hodie neceſſaria.nu.6. ibid.

Teſtium examen ſi culpa commiſſarij fuerit nullum, ad quid tenebitur gl.7.nu.1. 443

Teſtium contumacia non debet eſſe nocamento producenti. glo. 14.nume.4. 437

Teſtium citationi adhibitorum nomina exprimenda. glo.8.numero 6. 381

Teſtium fiſci repetitione non facta, ad torturam rei non procedi tur, nec ad condemnationem.gl.13.nu.2. 549

Etiamſi ageretur de crimine læſæ maieſtatis.nu.3. ibid.

Teſtium depoſitiones quis recipere debeat, Secretarius ne vel actuarius.gl.6.nu.1. 544

Teſtium iuratorum in termino, examinatio non excluditur post terminum ſi per producentem non ſtetit.gl.7.nu.4. 435

Teſtium depoſitionis dies non, ſed iuramenti delati in actis ſcribenda.num.5. ibid.

Teſtium ad examinationem intra tempora debita ſi iudex procedere noluerit, vel probationes admittere, aut velit reijciendus admittere, appellare licet.gl.7.nu.6. ibid.

Teſtium examinatio post publicationem proceſſus, an permiſſa.gl.2.nu.1. 447

Et quid ſi dilatio foret conceſſa ad probandum, & probatum habendum.nu.2. ibid.

Et quid ſi iudex parte non contradicente examinaret teſtes.numero 3. ibid.

Vel contradicente procedat.nu.5. ibid.

Probatio fieri prohibita, per iudicem facta ſuſtinetur.glo.2.numero 4. ibid.

Teſtium productio communis inter partes eſſe debet nec illius teſtis, qui pro vna tantum parte ſe velle teſtificari profiteatur, valet depoſitio. gl.5.nu 4. 528

Teſtibus ab vna parte productis, vtraque pars vti poteſt. gl.5. nume.5. ibid.

Titulus hic de probationibus, an ſit abrogatus per nouas conſtitutiones.gl.rub.nu.1. 450

Tituli ex primordio poſterior formatur euentus. glo.3.numero 46. 509

Titulorum exhibitio petitoriam potiusquam poſſeſſorium concernit.glo.6 nu.11. 519

Titulum Principis propria authoritate rebus ſuis imponere nec doctoris, vel militis nomen ſibi vſurpare non licet. numero 8. 146

Tollerantia ſuperioris diſpenſationem producit in proœm.glo.4. nume.40. 12

Tollerantia Principis facultatem, & ſecuritatem præbet. ibid. nume.41. 12

Tormentum eſt magnus dolor & corporis afflictio.glo rub.numero 3. 533

Torquendus reus non eſt vltra tertiam vicem, quibuſcunque nouis ſuperuenientibus indicijs, ſi in negatiua perſiſtat. gl.rub. nume.19. ibid.

Torqueri poteſt reus vt reſpondeat ſic, vel non ſi reſpondere recuſet ſuper crimine.gl.rub.nu.20. ibid.

Torquendum eſſe reum iudex prius pronunciare debet, quam tormentis ſubijcere.gl.2 nu.1. 554

Tortura vnde dicta. gl.rub.nu.1. 533

Illius ſunt quinque gradus, & ibi enumerantur.nu.4. ibid.

Non infertur niſi præcedentibus indicijs ſiue præſumptionibus, vel ſemiplenis probationibus. nu.5. ibi.

Ac in ſubſidium vbi veritas aliter haberi nequit.nu.6. ibid.

Tortura præſente parte non debet reo examinando, dari. glo. 7. nume.3. 548

Tortura ab interlocutoria appellatio admittitur, & ab executore interim ſuperſeditur, etiam antequam inhibeatur. glo. 2. nume.2. 554

Tortura & tormentis nemo ſe ſponte ſubijcere poteſt. glo. rub. nume.11. 533

Tortura ordinatio grauamen continet irreparabile. glo. numero 2. 534.

Tortura interlocutoria reo notificanda, non tamen qualitas nec modus.gl.3 nu.1. 554

Tortura locus non eſt in crimine vſurarum.nu.7. 288

Tortura locus eſt in crimine falſi.nu.10. 284

Iudici tamen ad quem appellauit reus tranſmittenda omnia.numero 2. 554

Torturæ plures gradus.nu.3. ibid.

Tortura interlocutoria exequi non ſolet etiam non appellante reo, niſi relatis actis in Senatu.nu.4. ibid.

Tortura dolor ſæpe innocentes mentiri facit neque adeo illi eſt fides adhibenda.gl.rub.nu.7. 533

Tortura reum ſubijciens iudex non præcedentibus legitimis indicijs grauiter in ſyndicatu puniri poteſt, & contra eum in litem iurari.gl.rub.nu.8.& 21. 533

Et quæ conſiderare illum oporteat.nu.9. ibid.

Tortura quibus in caſibus, & delictis locus non ſit remiſſiue.gl. rub.num.16. 533

Torturæ priuſquam ſubijciatur reus, examinandum, an ſit torquendus, audito illius aduocato.nu.17. ibid.

Tortura pro modo, & menſura indiciorum illata repeti vlterius non debet, nullis ſuperuenientibus alijs indicijs. glo. rub. numero 18. 533

Tortura ab executione ſuperſedendum ſi ea ordinata reus appellauerit.gl.1 nu.2. 534

Idem infra 10.dies.nu.4. ibid.

Torturæ timor idem operatur, quod tortura ipſa.gl.1 nu.3 ibid.

Tortura an indicatur pro finali pœna delicti.gl.11.nu.18. 748

Tractam annonæ petentibus tempore careſtiæ debet denegari. nume.3. 746

Traditione rei emphyteuticæ dominium vtile non transfertur, niſi ſequuta inueſtitura, & quomodo hoc intelligatur? numero 3. 42

Tranſactio, rei iudicatæ æquiparatur.gl.7.nu.1. 402

Tranſactione facta, omnes probationes annullantur. glo. 7. numero 3. ibid.

Tranſlatio eius rei nulla eſt, quæ apud transferentem non extat.nu.1.& 6. 41

Tranſlatio, & alienatio inter ſe differunt.nu.5. 41

Tranſlationis ius plenius eſt, quam conceſſionis.nu.7. 41

Transferri etiam ea res dicitur, cuius dominium non mutatur. numero 2. 41

Tranſlatio, quæ iure hæreditario fit, non requirit aliquam iuris domini directi reſeruationem.nu.3. 41

Tribunal quid ſit.glo.1 nu.1. 392

Tribunal loci contractus, quando adiri poſſit, & ibi reus conueniri.gl.2.nu.8. ibid.

Tribu-

INDEX.

Tribunalis loci mutatio, an & qualiter permiſſa. nu. 3. 330

Tribunalis, & carceris mutandi, vel non mutandi caſus diſtinguuntur. num. 10. 330

Triennium non incipit à die interpellationis, ſed à die ſolutionis faciendæ. num. 16. 73

Triremium, ac metalli pœna ſimpliciter impoſita perpetuo interpretatur, ſi ad tempus nullo præfinito ad decennium. glo. 10. num. 23. 746

Damnati ad triremes finito tempore à quo dimitti poſſint, & ſi facti inutiles, an cognatis concedendi. nu. 24. ibid.

Triremium pœna ſuccedit loco pœnæ damnationis in metallum glo. 10. num. 20. 746

Triremibus, quis poteſt damnari diuerſis miniſterijs. gl. 10. nume. 25. 746

Turpia lucra ab hæredibus auferuntur. nu. 7. 302

Tutor poteſt recognoſcere, & iuramentum fidelitatis pro pupillo præſtare. nu. 7. 44

Tutores an poſſint ſine iudicis decreto feudum oblatum refutare, quod erat agnatorum pupilli. nu. 12. 108

Tutor prætermittendo præterlabi tempus pupillo præiudicat. nume. 13. ibid.

Tutor differens confectionem inuentarij, ſuſpectus remoueri poteſt, & alijs pœnis ſubijci. nu. 8. 155

Tutor fideliter omnia bona in inuentario non deſcribens criminaliter puniri poteſt. num. 9. ibi.

Tutor ante confectionẽ inuẽtarij adminiſtrare nõ debet, niſi fuerit exemptus à teſtatore, & aliquot alijs caſibus, numero 14. fol. 155.

Tutor, & curator, qui inuentarium non confecerunt, quibus caſibus excuſentur à iuramento in litem. nu. 19. 155.

Tutor differens producere iura tutelaria ad legitimationem iudicij, condemnandus eſt in expenſis. nu. 28. 155

Tutor ea ratione, quod debitor ſit ex cauſa adminiſtrationis ante finitam tutelam remoueri non debet. nu. 3. 163

Tutor ſuſpectus, quando remoueatur, vel ſuſpendatur ab adminiſtratione. nu. 2. 163

Tutor, procurator, curator, & alij huiuſmodi finito officio ſponte redditionem rationis offerre tenentur, & eorũ hæredes iuuatur præſcriptione annorum 30. nu. 5. 163

Tutor finito officio debet interpellare minorem ad redditionem rationis. num. 2. 164

Tutori interpellato rationem reddere aſſignandæ ſunt congruæ dilationes. nu. 4. ibi.

Tutor Principis maiorem authoritatem habet alijs tutoribus. num. 7. 99

Tutor quomodo teneatur de omiſſis. nu. 36. ibid.

Tutor integrè rationes reddere debet, quum redditio rationis ſit quid indiuiduum. nu 37. ibid.

Tutor an excuſandus ſi pubes recuſet ſibi curatorem bonis decerni. glo. 11. nu. 3. 383

Tutor, & curator iuramentum offerre, & referre poſſunt. glo. 2. num. 26. 461

Tutor finita tutela, quid agere debeat, vt liberetur ab ea. gloſſ. 11. num. 1. 383

Tutores adminiſtrare coguntur, & litem defendere. gloſſ. 14. nume. 2. 390

Tenentur de geſtis actorum à ſe conſtitutorum. nu. 3.

Et ad expenſas ſi mentiantur ſe tutores, vel calumnioſam litem moueant, & quibus alijs ex cauſis proprio nomine teneãtur. num. 4. ibid.

Tutores, vel curatores, quando actorem, vel procuratorem conſtituere poſſint. glo. 7. num. 1. 412

Tutores curatores antequam ſe ingerant adminiſtrationi, quæ & quantũ præſtare debeant. glo. 11 nu. 1. 414

V

VAgatio inſolentiam, animique leuitatem demonſtrat. nume. 1. 225

Vagatio nocturna ſine lumine probibita. nu. 13. 271

Vagabundi, & otioſi ab vrbe eijci debent. nu. 8. 296

Valor monetarum extrinſecus adauctus non conſiderabilis niſi à tempore moræ. caſu 48. num. 3. 613

Valor quanti plurimi comprehẽditur in hypotheca ſimplici pro debito grani, vini, vel olei. glo. 3 nu. 33. 509

Valor rerum omnium creſcit creſcẽte aurei valore. caſu 24. numero 12. 601

Valor rerum, & bonorum probatur per cataſtrum Communitatis, ſeu officialium. glo. 12. nu. 1. 452

Valore in æſtimando electos in ea arte æſtimandi, eſſe peritos probare oportet. gla. 9 nu. 19. 523

Vaſſallus condominus an alteri conuaſſallo condomino poſſit ſe in delictis ſubijcere in præiudicium ſuperioris. glo. 11 num. 1. fol. 398.

Vaſſallus inuitus bannitum à domino ſuo ſubditum ſuum non tenetur capere, & illi tradere, ſed expellere à ſuo territorio debet. glo. 2. num. 2. 561

Et an indifferenter in bannito pro quocunque crimine procedat. num. 3. ibid.

Vaſſalli delictum non nocet filiis in feudo, nec agnatis vocatis ex pacto, & prouidentia. glo. 6. nu. 2. 562

Et quid in feudo omnino alienabili. nu. 3. ibid

Vaſſalli in iuriſdictione, quando turbari à Principe dicantur. gl. 9. num. 1. 473

Vaſſalli in caſu negligentiæ adminiſtrationis iuſtitiæ non ſolum ad id moneri, ſed etiam puniri à Principe poſſunt. glo. 9. numero 2. 473

Vaſſallo an debeatur pœna pecuniaria ex perſonali commutatio. glo. 1. num. 9. 532

Vaſſallo neganti feudum ſi condemnetur non parcitur, ſecus ſi ante ſententiam reuocet negatiuam, & fateatur. glo. 1. nu. 9. fol. 496.

Vaſſallorum iuribus Princeps derogare non debet lege tamen generali feuda regulare poteſt. glo. 3. nu. 1. 442

Vaſſallorum ius læditur ſi pœnæ Principibus applicantur. nume. 15. 342

Vaſſallus inueſtitus de fluminibus piſcationis prohibitionẽ habere, non intelligitur. num. 9. 331

Vaſſalli proprie, qui ſint. num. 2. 729

Vectigalis noui impoſitio ſoli Principi reſeruata eſt. glo. 13 numero 2. 375

Venditio quando ad menſuram facta cenſeatur, & quando non vide pulchros caſus. 91. nu. 15. 15

Vendens cum pacto redimendi præſumitur ex neceſſitate vendere. num. 1. 189

Venditio cum pacto redimendi iure diuino, canonico, ac ciuili approbata. num. 2. ibid.

Venditio ipſa vera, & non ſimulata præſumitur. numero tertio. ibidem.

Venditio ſubſiſtit hominibus conſentientibus, & non aliter. nume. 66. 190

Venditor redimens, non tenetur ad ſolutionẽ alterius laudimij, & quando. num. 3. 205

Venditor cum pacto de retrouendendo an poſſit experiri contra tertium. nu. 1. ad 10. 203

Venditio prediorum à domino facta iuriſdictionis partem aliquam ſecum non trahit. un. 2. 29

Venditio rei incipiens à menſura, & non à corpore, ad menſurã tunc facta dicitur, & quod ſupra menſuram inuenitur venditioni non accedit. nu. 16. 91

Vendita re pro tot aureis cum facultate retroemendi pro alijs tot, ſi interim facti ſint aurei peioris ligæ, no tenetur emptor retrouendere. caſu 41. nu. 1. 609

Et quomodo ſolutio facienda. nu. 2. ibid.

Vendita rei pretio conſtituto in florenis tantum quorum nulla extat ſpecies, & poſt contractum nulla contigit mutatio monetarum paruarum, vel mutatio bonitatis intrinſecæ contigit, quid opporteat redimere volentem ſoluere. caſu 49. nume. 1. 615

Et quid ſi mutatio contigit aliquarum monetarum magnarum auri, & argenti extrinſecè tantum puta, quia creuerit illarum æſtimatio. nu. 2. ibi.

Vendi-

INDEX.

Veditione ſacta precio aureorum mille ad rationem florenorum decem, & pro eo pretio promiſſa ſit retrouenditio, quo pacto ſoluendum ſi aureus creuerit. caſu 43. nu. 1. 610

Venditione ſacta pretio mille aureorum data ſacultate redimendi eodem pretio aureorum, vel valoris, ſi aureus plus valeat tempore reemptionis, quis valor attendendus in ſoluendo. caſu 44. nu. 1. 611

Reſolutio quæſtionis. nu. 2. ibid.

Venditione ſacta cum pacto redimendi precio aureorum mille in ſex duplis Hiſpaniæ boni auri, lighæ, bonitatis intrinſecæ, & extrinſecæ, 101 carattorum, ad rationem 27. florenorum Sabaudiæ pro dupla, & creuerit dupla, quomodo ſoluendum. caſu 42. num. 1. 610

Quod ſufficiat ſoluere in florenis tantis quantos faciebant ad rationem florenorum 27. dupla illa afferuntur rationes. nu. 2. ibidem.

Contraria opinio verior aſſeritur. num. 3. ibid.

Venditor an teneatur aliquid pro euictione emptori reſarcire. glo. 3. num. 17. 416

Venditor de euictione, an teneatur ſi nulla ſibi fuerit facta litis denunciatio, nec ſciuerit litem motam, quando nec ipſe potuiſſet defendere. glo. 3. nu. 10. 416

Et cui incumbat probare venditorem caruiſſe iuribus ad defenſionem. num. 11. ibid.

Et opponens defectum denunciationis venditor, an & quando ſit audiendus, vt non teneatur de euictione. nu. 12. ibid.

Venditor ſuſcipiens defenſionem litis emptori mota ipſius forū ſequi tenetur. glo. 3. nu. 14. 416

Venditor redimere volens, & ſoluere ſcutos mille de florenis nouem, quos acceperat in aureis, ac monetis magnis, nunc auctis extrinſece, an poſſit ſecundum valorem adauctum, vt ex illis magnis ſpeciebus minus ſoluat. caſu nu. 15. 613

Et pro negatiua contra Bart. & communem affirmatiuam rationes adducuntur. num. 16. ibid.

Et reſpondetur contrarijs. nu. 21. ibid.

Venditor redimens rem venditam, vel debitor ſoluens debitum, debet reddere quantum accepit, etiam ſi dictum non fuerit. caſu 48. num. 19. 613

Vendere egenti tenetur, qui abundat ſi publicus fauor intercedat num. 43. 333

Vendere rem propriam pietatis intuitu, quis tenetur. num. 46. ibidem.

Quæ ad publicam vtilitatē ſiunt, ad piam cauſam fieri dicuntur. num. 44. ibid.

Venditio an omnem alienationem comprehendat maximè in ſtatutis. glo. 1. num. 5. 691

Venditio omnium bonorum futura non amplectitur. glo. 3. numero 29. 665

Venditor, & emptor annonæ pari pœna afficiuntur, vbi annonæ commercium damnatur, & quando. gloſſ. 10. numero 16. fol. 746.

Vendere, an quis poſſit frumentum & nu. 17. glo. 6. numero 16. fol. 738.

Venatio multiplex. num. 5. 327

Venatio non poteſt per Dominū, nec per conſuetudinem prohiberi. num. 6. 327

Venandi facultas reſtringi poteſt, & quare. nu. 12. ibid.

Venatio prohibita turbationem pacis inducens. nu. 14. ibi.

Venatio ad noxias feras permiſſa, nō cenſetur prohibita ad alias num. 1. 328

Venatio prohibita ad tempus poſt illud permiſſa iudicatur. numero 3. ibid.

Venatio, an & quando fructus fundi cenſeri poſſit. nume. primo. fol. 338.

Venia facilitas tribuit incentiuum delinquendi. nume. ſecundo. fol. 266.

Verba vniuerſalia pluries repetita, magis vrgent. nume. quarto. fol. 118.

Verba pleno iure quid importent, & quam vim habeant. ibid. 8. num. 1. 120

Verbum de facto in malam partem ſonat. num. 5. 306

Verbum poteſt, & pro libito, quando producat neceſſitatem. numero 4. 132

Verba non aliter conditionem inducunt. 236

Verba inquiſitionis præcedente publica ſama nihil probant. nume. 15. 259

Verba cum effectu intelligenda. glo. 1. nu. 13. 389

Verba cui non conueniunt id non venit in diſpoſitione. gloſſ. 1. nume. 7. 385

Verba per prius, & principaliter ſunt intelligenda, ac in potentiori ſignificatu. glo. 2. num. 4. 382

Verba (& non aliter) formam inducūt, ac conditionem faciūt glo. 2. num. 3. 388

Verba iſta (& al valor ſudetto) in promiſſione reſtitutionis mutui aureorum aſtimatorum, quid operētur. conſil. nu. 18. fol. 618.

Verba (ipſo iure contumax) quid importent. gloſſ. ſecunda, numero 1. 388

Verba, (aurei, ad rationem florenorum tot) importans in mutuo, vt dati p ſolutione florenorū videant aurei. coſ. n. 4. 618

Et an mutatio valoris monetæ hoc caſu cotrahentibus, vel proſit, vel noceat. ibid.

Verba, temporis ſolutionis, pecuniarum valorem attendi, appoſita in contractu, quid operentur. caſu 46. nu. 5. 612

Verba auri in auro iuſti poderis bonæ lighæ, cuius effectus ſint caſu 42. num. 5. 610

Verba cum effectu accipienda. glo. 3. nu. 19. 393

Verbum idem ſignificat, eandem in pluribus cenſuram. num. 2. fol. 672.

Verbum, poteſt extenſiuum, adiectum loco futura bona non cōprehendit. glo. 3. num. 43. 665

Verbum, ſimiliter denotat ſimilitudinem ad præcedentia. glo. 4. nume. 1. 672

Verbum, ſeu vocatio plurium in tribus non in duobus verificatur. glo. 12. nu. 19. 758

Verificatio, iuſtificatio, & interinatio interſe differunt. gloſſ. 2. nume. 8 720

Maius eſt aliquod vitioſe exprimere, quam veritatem tacere. glo. 2. num. 11. 720

Veſtes iudicum alia penula, quæ breuis eſt, alia toga, quæ longa, & precioſa. glo. 6 nu. 2. 528

Veſtes tritæ, & animalia ſuperuacua alienari ſine decreto a tutoribus poſſunt. gl. 1. nu. 28. 503

Veſtibus vnuſquiſque indui debet, ſecundum gradum, vel dignitatem ſuam. nu. 3. 146

Viarum ſecuritatem habere Principis intereſt. nu. 1. 322

Via quotuplex ſit. num. 2. 322

Via publica, quæ & varia eius appellationes. nu. 3. ibid.

Via vicinalis, quæ & quomodo publica fiat. nu. 4. ibid.

Viæ priuatæ duplex acceptio. num. 5. 322

Vias publicas conſtituere cuius ſit. num. 6. ibi.

Viæ publicæ in patrimonio Principis no ſunt nec vnius Populi, ſed vniuerſorum, & qualiter. num. 7. ibid.

Viam publicam teſtes an probent. num. 8. ibid.

Viarum reparatio officia iudicis ſit. nu. 9. ibid.

Et ad eam popularis perpetua eſt.

Viam reparare, quid ſit. nu. 10. ibid.

Viæ latitudo quanta eſſe debet. nu. 11. ibid.

Viam reficere quis teneatur. nu. 12. ibid.

Viarum reparationi contribuere, qui teneantur, & nu. 13. ibid.

Viarum reparatio, luti quoque immundiciarum, ac reliquorum impedimentorum purgationem. nu. 14. ibid.

Via deſtructa quæ ratione, per vicini fundum tranſire, & viam conſtituere [illegible]eat. nu. 18. ibid.

Viatores, qui ſint. nu. 5. 345

Vicini præſumūtur habere ſcientiam rerum ſuorum vicinorum. nume. 3. 261

Vicini locorum, vbi viget prohibitio ſi neceſſitate famis emant grana, vel panem, an excuſentur a pœnis. Quid ſi aſſerunt ſe ignorare prohibitionem. glo. 3. nu. 8. 783

Vicinos, an ſufficiat eſſe eiuſdem parochiæ. gloſſ. quinta. num. 41. fol. 677.

INDEX.

Qualitas, quod vicini adhibiti in contractu eſſent bonæ vocis, & famæ probanda eſt. num. 42. ibid

Conſanguinei, ſeu vicini, qui venditioni aſtiterunt iuribus proprys non præiudicant. glo. 5. nu. 37. 676

Vitio omnes inuoluuntur, vt vili pretio emant, & caro vendãt. numc. 8. 738

Vitium litigioſi, an ſit reale, vel perſonale. glo 2. nu. 54. 696

Victualium appellatione, quid contineatur. nu. 5. 87

Victualium æſtimatio ad quem pertineat. nu. 1. ibid.

Victualia cariora reddens, qua pœna teneatur. nu. 4. 87

Vidua, qua & quotifariam dicatur. nu. 6. 344

Vidua inhoneſtæ vitæ, an viduitatis priuilegio fruatur. num. 4. fol. 346.

Viduæ diuiti, an priuilegium competatur prout pauperi. num. 9. ibidem.

Vidua Regina, inſpecta eius qualitate, miſerabilis dicitur, & ſub protectione eccleſiæ. nu. 15. ibid.

Vidua, & pupilli, no connumerantur abſolutè inter perſonas miſerabiles, niſi ſint Pauperes. nu. 12. ibi.

Viduis, & pupillis, conceſſum priuilegium, cenſetur conceſſum conditioni viduitatis, & fragilitati conſily, ſeu ætati pupillari. num. 17. ibid.

Viduis priuilegium fori competit diuitibus ſimul, ac pauperib. num. 18. ibid.

Viuens inordinatè, cito ad paupertatem vergit. num. 5. 735

Virgo ſtuprum per vim paſſa, & ſine conſenſu, apud Deum virgo adhuc reputatur nu. 7. 346

Vniuerſitas in ſuis finibus venationem prohibendi ius habet. num. 13. 327

Vinculis ſolutus non eſt, qui ſine vinculis in publico ſeruatur. num. 8. 272

Vini appellatione, quid contineatur, & quando ſit dimittendum nouum, & incipiendum à veteri. nu. 6. 87

Vini valor dicitur bonitas extrinſeca, & non conſiderabilis niſi poſt moram: caſu 48. nu. 20. 613

Vltimi ſupplicy in executione multa miraculosè contigiſſe dicuntur remiſſiuè. glo. 1. nu. 2. 556

Vna, & eadem res non debet diuerſo iure cenſeri. glo. 10. num. 4. fol. 374.

Vniuerſitas quomodo puniri poſſit remiſſiuè. gloſſ. 13. numc. 5. fol. 563.

Vocabula artis ſunt magiſtralia. glo. 1. nu. 5. 718

Vocatis conſanguineis ad retrahendum currit tempus, licet vni aly præferantur. nu. 20. 704

Vocatum incertum conditionis euentum ſufficit eſſe in rerum natura tempore aduenientis conditionis nu. 18. 683

Vocem habet in ſuo capitulo, qui agit 20. annum. glo. 5. nume. 8. fol. 412.

Volumus, verbum, vim legis habet, præceptum ac ius nouum inducens. glo. 1. num. 1. 369

Voluntas pro ratione, quando ſufficiat. glo. 1. nu. 2. ibid.

Voluntas coacta ſtatuto non continetur, ſimpliciter loquente de voluntate num. 6. 266

Voluntas coacta voluntas propriè non eſt. nu. 4. 274

Voluntas ſola, an attendatur, & puniatur quando deliberatus, & præmeditatus animus præceſſit. nu. 4. 566

Vrbana interpellatio præcedere debet litis exordium nec conuenit pro rebus exiguis lites exercere. in præf. nu. 22. 625

Vſucapio, tacita ratificatio in præf. nu. 15 & 16. præſcriptio. nume. 17. tranſactio, res iudicata, exceptio litis finitæ. num. 18. actionum cumulatio. nu. 19. inuicem, vt litium finis ſit. nume. 15. 625

Vſuræ dotales, ſeu intereſſe dotium ſuper feudalibus bonis an debeatur, & quando pro eo hypotheca incipiat competere. numero 19. 123

Vſurarius vtrum criminaliter puniri poſſit, & per quem iudicem. num. 1. & 2. 288

Et an per inquiſitionem. ibid.

Vſurarius, vt criminaliter mulctetur oportet eius contractus pro vſurario reputari. nu. 4. ibid

Vſurarum exactio non probatur teſtibus deponentibus vſuras ſoluiſſe. num. 6. ibid.

Pro crimine vſurarum, an ſit locus torturæ. nu. 7. ibid.

Vſurarius qua pœna puniri poſſit. nu. 8. ibid.

Vſurarum crimen priuatum eſt, & non publicum. nu. 12. 288

Vſurarius fideiuſſoribus relaxandus. nu 14. ibid.

Vſurarius non eſt, qui nondum vſuras promiſſas exegit, vel qui exactas reſtituit. nu. 15. ibid.

Vſurarius manifeſtus, quot modis qui dicatur. nu. 16. 288

Vſurarius furi æquiparatur. nu. 17. ibid.

Vſurarius pro primo crimine licet enormi, ſicut latro pro primo facto, an & qualiter puniatur. nu. 18. ibid.

Vſura toties committitur, quoties ſorti aliquid accedit. n. 1. 288

Iure ordinario ſolum in mutuo cadit. nu. 2. ibid.

Vſura nedum directo, ſed etiam indirecto fit. nu. 3. 291

Vſura diuino, & humano iure prohibetur. nu. 6. ibid.

Vſurarius abominabilis omnia amittit priuilegia. gloſſ. 7. numero 1. 451

Et quid in vſurario emendato. nu. 2. ibid.

Vſurarius nemo præſumitur. nu. 3. ibid.

Sed qualitas huiuſmodi probanda. nu. 4. ibid.

Et quomodo probari poſſit. num. 5. ibid.

Vſurarius quomodo cogi poſſit ad exhibitionem ſuorum librorum, & ſcripturarum. glo. 2. nu. 44. 455

Vſurarius edere ſuos codices tenetur. glo. 2. nu. 14. ibid.

Vſurarios cogere ad editionem librorum ſuorum, an & quomodo domini terrarum poſſint. glo. 2. nu. 46. ibid.

Vſu venandi facultas, ex conceſſo vſu carnium venit. nu. 1. 127

Vtilius matre concordium pingui ſententia in præf. nu. 31. 625

Vulgaribus verbis acta fieri cur debeant, ſi tamen aliqua latina inſerantur non ex hoc vitiabuntur. glo. 6. nu. 1. 374

Vxor marito inſcio, vel inuito contrahere, ac eius bona alienare non prohibetur. glo. 6. num. 6. 412

Et an in iudicio eſſe, & agere, ſi ſtatuto contrahere prohibeatur. num. 7. & 9. ibid.

Vxor ſequitur forum viri. glo. 9. num. 2. 397

Vxores nobilium precioſioribus veſtibus indui poſſunt. n. 5. 146

Vxor compelli poteſt ad reuelandum, & declarandum res hæreditarias mariti. num. 32. 156

Vxor à marito Domina notari poteſt. glo. 1. nu. 12. 752

FINIS.

PROOEMIVM DECRETORVM.

AMEDEVS Dux Sabaudiæ, Chablaſij, & Auguſtæ, Princeps, Marchio in Italia, Comes Pedemontium, Gebenenſis, Valentinenſis, & Dienſis Dominusque Ciuitatis Niciæ, ac Terrarum eidem adiacentium Illuſtribus, & fidelibus Conſiliariis Iuſtitiariis, Officiariis, ac Vaſallis, Subditis noſtris, quoruncunque ſtatuum præſentibus, & futuris ſalutem, & omnem fœlicitatem. Iuſtitia de Cœlo prodiens cæleſtiũ, terreſtrium, atque infernorum dominatrix, ſicut ſua gratuita bonitate mentes humanas imagine, & ſimilitudine ſuæ maieſtatis decorare dignata eſt, ſic iuſtitiam originalem eiſdem naturaliter impreſſit, ſub cuius norma viueret humanũ genus ad bonum æternum promerendum. Et licet ab huiuſmodi iuſtitiæ tramite protho parẽtum fragilitas boni incommutabilis contemptrix, & mutabilis cupida ſeipſam auerterit; nihilominus populo peculiari ſuam miſeriam agnoſcenti, & miſericordiam imploranti ius ipſum naturale ſpecificè per legalia, & euangelica præcepta ab ipſo ſummo Rege ordinatiſſimè collatum eſt: vndè, tanquam à fonte riuuli, cuncta iura humana rationabiliter edita fluxiſſe dignoſcuntur. Ad cuiuſquidẽ diurni iuris executionem, & mundi huius gubernacula, qui non fato, vel fortuna, ſed iuſto Dei iudicio regitur, cõgruiſſimis temporum ſucceſſibus Sacroſanctæ Pontificalis, & Imperialis dignitates ex codẽ ſummo principio prodierunt: iuſtitiam tamquam omnium virtutum perfectiſſimam arbitrantes, cùm ſit virtus humanæ ſocietatis conſeruatrix, vnicuique quod ſuum eſt conſtanter diſtribuens, ſine qua vnaquæq; aliarum virtutum nihil bonum, quæ competunt poterit operari: & ideò præceteris circa ipſius obſeruantiam viriliter intenderunt: leges, & iura condendo negotijs hominum pro varietate temporũ, & cauſarum opportuna. Quarum ſalutaribus exẽplis multi Principes iuſtitiæ cultores ad regimẽ ſuorum ſubditorum conſtitutiones, & ſtatuta ſagaciter inierunt. Inter quos nonnulla noſtri progenitores inclita, & nos ſucceſſiuè zelo iuſtitiæ ducti, ſtatuta fœlicia in pluribus codicillis redacta condidimus. Sed quia nullum ſtatutum, nullaq; lex videtur etiam ab initio ſufficienter ad omnia fuiſſe promulgata, ſed multa correctione indigere, vt ad humanæ naturæ vertibilitates, & machinationes ſufficiant, noſtra ſolicitudo hominum cupiditates, calumniasque, & omnem tergiuerſationem abhorrens, ſiquid ſit in republica nobis commiſſa corrigendum, anhelat corrigere, vt ſubditi noſtri ſub omni conſiſtant iuſtitia. Et quia circa hæc ſedulò cogitantes nonnulla cognouimus tam circa officiariorum, & ſubditorum noſtrorum mores, quàm ſtatuta prædicta moderamine digna, ad laudem, honorem, & captationem gratiæ Dei Omnipotentis, iuſtitiæ cultum, correctionem ſcelerum, incrementum virtutum, ſubditorum quietem, & vtilitatem, litium abreuiationem, ac totius nobis cõmiſſæ reipu. ſtatum pacificũ, & proſperum, ſtatuta noſtra prædicta per nonnullos dilectos fideles, & proceres eccleſiaſticos, & laycos ad hoc à nobis deputatos fecimus reuideri, atque reformari, iuxta negotiorũ, & errorum modernorum exigentiam, cum additionibus opportunis. Reformataq; in hoc compendium vnicum ſubtitulis, & rubricis ordinatè poſitis colligi, deinde per conſilium noſtrum diligenter examinari: deinũque cum ipſius noſtri circumſpecta deliberatione conſilij eadem ſtatuta noſtra decernimus, & autorizamus ad perpetuam memoriam, ſub quorum regula viuere, & reipublicæ noſtræ policiam, & iuſtitiam regere perpetuò nos velle declaramus. & per cunctos officiarios, iuſtitiarios, & ſubditos noſtros Immediatos, & mediatos ipſa ſtatuta noſtra infraſcripta in iudicio, & extra plenè & inuiolabiliter obſeruari, ac eis tamquã legibus vti, eaque vbique locorum inſigniũ noſtrorum vt ad omnium noſtrorum ſubditorũ notitiam valeant peruenire publicari volumus, & mandamus. Saluis ſemper ſacris legibus diuinis, & humanis à quarum obedientia, & vſu propter hæc ſtatuta noſtra recedere nolumus, nec intendimus, ſicut nec debemus: ſed potiùs earum præcepta in his, ſuper quibus iſta ſtatuta noſtra aliter diſponunt, ſeruare. Et ſaluis etiam bonis, & laudabilibus conſuetudinibus noſtrorum Ducatus Auguſtę, & patriæ Vaudi, qui non iure ſcripto ſed cõſuetudine reguntur. Nec non rationabilibus capitulis Terrarum noſtrarum Italię, Pedemõtium, & Prouincię, quibus per hæc ſtatuta noſtra derogare non intendimus, nec volumus: omnibus alijs noſtris, & pdeceſſorũ noſtrorũ libris, & ſcriptis in hac parte editis, ad tollendũ confuſionem, præſentis libri ſtatutorũ noſtrorum editione noſtra, & dictorum prædeceſſorum noſtrorũ ſtatuta opportuna comprehendentibus, quibus per præſentia ſtatuta derogatur, caſſatis, & irritis, alijs in ſuis robore, & firmitate remanentibus.

SVMMARIVM.

1 *Amedeus inſigne, ac heroicum nomen.*
2 *Nomina honeſta perſonis imponenda cum deſiderio effectus ipſorum nominum.*
3 *Nomen bonum vnguentum precioſum.*
4 *Nudi, ac ventoſi nominis nulla habenda ratio.*
5 *Amedei Ducis præclara, ac heroica geſta.*
6 *Princeps ſubditis reſcribentes in principio nomina propria inſcribunt, & num. 7.*

8 *Epiſtola quid continere debeat, vt ſcriptura authentica dicatur?*
9 *Gloria regis in gente lata, & illius contritio in populi diminutione.*
10 *Comes Sabaudia ſibi ſimilem non habebat.*
11 *Comes Sabaudia appellatus Illuſtris, excelſus, potẽtiſſimus, ſereniſſimus.*
Duces Sabaudia Illuſtriſſimi, Sereniſſimi.
12 *Tituli ipſi de iure communi tituli ſunt etiam regij.*
13 *Gloriatio Caſtauei: quia Alexander ab Imola, vocaſſet Ducem Burgundia Illuſtriſſimum.*
14 *Celſitudinis appellatio antiqua dignitatis Ducum Sabaudia.*
15 *Ducis, marchionis, vel comitis nuncupatio tenuis, ſi qualitas regiminis, ac magnitudo poteſtatis non correſpondeat.*
16 *Comes Sabaudia dignitatem habebat regalem Vicariusq́ue erat generalis imperialis, ac ea poterat in ſuo dominio, qua imperator in toto orbe.*
17 *Item & factus ſeu creatus Dux, cui ipſa poteſtas nominatim tradita fuerat.*
18 *Dignitas comitalis Sabaudia, an Ducali Auguſta vetuſtior ſit?*
19 *Comes Sabaudia feudum nouum in antiquum concedere poteſt.*
20 *Illuſt. Camera Ducalis an poſſit concedere feudum nouum in antiquum.*
21 *Camera ipſa Ducalis mandatum habet cum libera.*
22 *Conceſſio feudi noui in antiquum eſt donatio.*
23 *Camera adminiſtratio apud ſuos officiales eſt, ſicut ciuitatis apud priores, & ancianos.*
24 *Sententia latę per cameram, quibus approbata fuit feudi noui in antiquum conceſſio.*
25 *Feudum nouum quod dicatur?*
26 *Inueſtitura noua relata ad antiquas ſecundum antiquas regulatur.*
27 *Feudum apud emptorem eiuſdem debet eſſe natura, qualis erat apud authorem.*
28 *Feudi conditio non immutatur alterius perſona mutatione.*
29 *Camera inueſtiendo prout moris eſt, terminos ſua poteſtatis non egreditur.*
30 *Camera adminiſtratio vnica qua partim approbari, partim reprobari nequit.*
31 *Camera ſi ſibi videatur emptorem non eſſe inueſtiendum ſecundũ formam, & antiquam feudi naturam, debet ab inueſtiendo abſtinere, vt facultatem emptor habeat recedendi à contractu.*
32 *Procurator, vel officialis excedens terminos ſua poteſtatis tenetur de proprio?*
33 *Succeſſor emptoris, cui ſit controuerſia ſuper validitate inueſtitura, poteſt à contractu recedere.*

Proœmij gloſſa prima.

AMEDEVS nomẽ inſigne, pium,
1 clemẽs, & heroicum: † ſicuti fuit,
ita etiam facti operibus Illuſtratum, ac confirmatum. Ab etymologia vocabuli propriorum nominum, & ſi argumentum nõ ſubſiſtat. l. ſin. §. pen. ff. ad municip. Bar. Rip. & alij in rubr. ff. ſolut. matrimo. pluribus tamen fuit obſeruatum etymum quaſi pro vaticinio futuræ vitæ, inter quos Apollo extitit, quod nomen medicinam, ſagittas, & muſicam, quibus plurimũ valuit, reſerebat, ac in etymo demonſtrabat, vt de eo, ac alijs pluribus notauit Tiraquel. de nobil. c. 31. num. 8. vnde propriorum nominum impoſitio arbitraria quemadmodum eſt, citraque fraudem mutabilis. l. 1. C. de mutat. nomi. ita proſpiciendum eſt,
2 vt honeſta nomina imponantur, † l. facta. §. ſi in dãda. ff. ad Treb. cum deſiderio effectus ipſorum nominum. Panor. in cap. 3. de iudic. Rip. in dicta rubr. num. 8. ff. ſolut. matrimo. adhibitaque cura pro boni nominis conſeruatione. clem. exiui. §. cæterum. vbi Card. de verborum ſignifi. ſiquidem præualeat bonum nomen, diuitijs multis. Prouer. cap. 22. me-
3 liuſq́ue ſit, quam vnguentum præcioſum. † Corne. conſi. 221. ſub num. 26. vol. 2. non habita ratione nudi, ac ventoſi nominis: quum nomine quoque ipſe
4 indignus ſit, qui nominis effectu caret. † l. vnica. C. de iur. quir. toll. & ibi Bald. Rip. reſpon. 51. alia tetigit Iacob. in ſua inueſtitura. §. Carolus.

Quantum ad Amedeum Sereniſſimus ipſe Dux multa memoratu digna præclara, ac heroica geſ-
5 ſit: † inter cætera Pontificem Auenione cum ſede Apoſtolica expulſum Niciæ recepit, equeſtrem, ſacrumq́ue ordinem, qui annunciationis Virginis communiter nuncupatur, anno 1409. reſtaurauit, Mauritianos equites inſtituit, ſtatum, ac imperium ſuum ciuitatibus, ac populis adauxit, Francorum Regi in rebelles auxilio fuit, Deficientes repreſſit, ad conciliandas controuerſias De pontificatu oppidum præbuit, Regem Cypri captiuum magno ęre redemit, ad hæreticos profligandos auxilia mittit, libros ſtatutorum promulgat, in Cõcilio Baſilienſi Pontifex creatur, approbatiſq́ue omnibus in ſuo Pontificatu geſtis paci conſulens Pontificatu cedit, & poſt mortem miraculis clarus inter beatos creditur. hæc omnia latius elegantiſſimè explicans Illuſtris Dominus Philibertus Pingonius Baro Cuſiaci nuperrime defunctus, & dum viueret ſacri conſilij Status Sereniſſimi Ducis primus conſiliarius libro ſuo arboris gentiliciæ Sab. car. 53. Sed inſuper ita iuſtitiæ obſeruator, vt non tantùm ob ſingularem ipſius iuſtitiam ſubditi exultarẽt: ſed etiam vniuerſus orbis congauderet: ac tantæ modeſtiæ, vt mortuo Illuſtriſſimo Principe Achayæ, cui ſucceſſerat, populos per ipſum Principem acquiſitos, in libertate dimiſerit, vt ſe dederent cui velent: in qua libertate conſtituti, voluntariè ſuæ celſitudini ſe ſubijciunt. ita Chriſtophorus Caſtellioneus conſi. 4. in princip. & num. 7.

In hoc proœmio, ſeu æpiſtolio Princeps nomen
6 ſuum prætulit. Forma † eſt reſcriptorum principũ ſubditis reſcribentium. Ange. in l. Neſennius apollinaris. ff. de neg. geſt. & nominatim ſummi Pontificis ſecundum curiæ Romanę ſtylum. vt in proœm. clem. alioqui literæ. ſeu reſcripta falſa dicerentur Panor. in Proœm. Gregor. in prin. lect. formam, quam ibi Imol. tradit conuenire mori ſcribentium antiquorum. l. Lucius. ff. de dona. l. inter claras. verſic. victor. C. de ſumm. trin. & fid. cathol. tex. in l. nepos proculo. ff. de verb. ſignifi. in l. Neſennius. ff. de neg. geſt. Idem obſeruarunt Romani Imperatores. ca. lotharius de prohib. fend. alien. per loth. ca. 1. de proh. ſeu. alien. per loth. ca. 1. de proh. feud. alien. per Federic. Quinimo in inſtrumentis iubent in auth. vt præp. nou. imper. in princip. nomen Imperatoris præponi. Scriptura authentica epiſtola non diceretur, quę
7 nomen non continet ſcribentis, † eius cui ſcribitur, nomen dignitatis, ſeu appellatiuum. Bald. in proœm. ff. colum. 1. verſic. 3. nota & colum. fin. verſicu. quid ſi epiſtola Barbat. in proœm. clem. & ibi add. ad Vital.

Dux Sabaudiæ] fuit ſecundùm ordinem, & dinumerationem graduum arboris gentiliciæ prædictæ. 15. Comes, & primus Dux Sabaudiæ, nouus Dux Clabaxij, & Auguſtæ. Nam etſi Ducalis dignitas maior videatur dignitate Comitali ex ordine deſcriptionis tituli. quis dicat. Dux, Marchio. vel Com. c. imperialem. §. præterea. 2. de prohibit. feud. alienan. per Federic. fortè tamen ratione
8 † amplitudinis, & dignitatis prouinciæ, ac ſtatus Sabaudiæ, vel quia ſecundùm mores alicu-

iui

ius prouinciæ maior ſit dignitas comitalis, quã du-
calis, veſtigia ſuorum prædeceſſorũ, ſequutus titulũ
Comitatus Sabaudię ceteris ſemp prætulit: quum
gloria regis ſit in gente lata, & illius contritio in po-
9 puli diminutione. † c. eccleſia. §. idem dauid popu-
lum. 1. q. 4. & cæteris paribus præferendus ſit, qui ma
lorem iuriſdictionem habet, & ſubditorum amplio
rem adminiſtrationem. Hoſt. in §. 1. in fin. verſi. di-
ſpenſationis de maior. & obed. tantoque quis ſit
maior, quantò ipſe maioribus præeſt. §. nos igitur
in auth. de defenſ. ciuit. Dec. conſi. 161. in fin. Nat.
conſ. 638. nume. 9. vel fortè etiam, quòd Comes Sa-
10 baudiæ ſibi ſimilem † non haberet. vt dixit Bald. in
auth. ei qui num. 20. verſic. ſed nuuquid. C. de bon.
author. iudic. poſſid. Purp. in l. nume. 240. ff. de off.
eius. vbi inquit Quòd dicitur neminem poſſe infeu-
dare, niſi ſibi ſimili, procedit, ſi totam Marchiam,
Ducatum, aut quotam eius infeudare prætenderet:
ſed de rebus ſcilicet marchiæ, vel Ducatus poteſtas
eſt infeudandi ſufficienti, licet non ſimili, alioqui
Sabaudiæ Comes ſibi ſimilem non habens, infeu-
dandi facultate careret, ac comes virtutum.

Nimirum igitur ſi ipſum comitem Sabaudiæ idẽ
11 Bald. conſi. 241. vol. 3. Sereniſſimũ vocauerit. † quẽ
locum non citauit. Purp. in l. 1. num. 20. ff. de iuriſd.
omn. iud. vbi congerit authores antiquos, qui prin
cipes Sabaudiæ adhibitis, ac iunctis eorum titulis
competentibus nominarant. Minimeque eſt ad hoc
propoſitum in omittendus. Anchar. conſi. 310. qui
comitem Sabaudiæ Illuſtrem, excelſum, & poten-
tiſsimum appellauit. Illuſtriſſimum vero Ducem
Sabaudiæ vocarunt. Chriſtoph. Caſtell. conſ. 4. Iaſ.
conſ. 136. col. 5. vol. 4. Soc. conſ. 4. num. 23. volum. 3.
Iacob. à ſanct. Georg. in ſua inueſt. §. carolus. verſ.
dubitatur. Caſſan. in cath. glor. mundi in 12. part.
conſider. 58. Excelſum vero Iaſ. conſi. 227. vol. 2. &
vltimo loco Sereniſſimum Menoch. conſ. 1. nu. 158.
& de arbit. caſu 316. nu. 30.

12 Qui tituli nedum ſunt inſignes, ſed ẽt regij. Quan
doquidem ſummus pontifex alio titulo quam illuſtris
regem Galliæ, & in cap. pen. de iud. regem Portu-
galliæ, & titulo Illuſtriſſimi in c. ſolite de maior. &
obed. imperatorem, & alibi titulo excellentiſſimi
regem Francorum. c. excellentiſſimus. 9. q. 3. & præ
excellentiſſimi regem Odoacrem in c. bene 96. di-
ſtinct. non decoaret. Quapropter ſi Caſſan. in ca-
thal. gloriæ mundi in 5. par. conſider. 45. mirifice glo
riatur ducem Burgundiæ ab Alex. conſi. 6. vol. 4. no
13 minari † illuſtriſſimũ. Nos multo magis ac iuſtius
gloriari poſſumus teſtimonio tot patrum, qui ſecu-
lis longè antiquioribus Comites, ac duces Sabaudię
ſereniſſimos, illuſtres, illuſtriſsimos, excelſos poten
tiſſimos vocauere, teſtatiq; ſunt ſibi non habuiſſe
ſimiles. Prout etiam res antiqua eſt, denominatio
14 ſuæ celſitudinis. † Iacob. in d. inueſt. §. dubitatur ac
etiam, ſeu ſuæ altitudinis. Purp. conſ. 321.

At quia exigua eſt, & tenuis ducis, marchionis,
vel comitis nuncupatio, ſi qualitas regiminis ac ma
15 gnitudo poteſtatis non correſpondeat. † Bal. conſ.
328. ſub nu. 6. vol. 1. & realitas ducatus, marchiæ, ac
comitatus quocunq; modo loquendi vſu nominen
tur potius inſpici debeat, quàm nuda rerum voca-
bula. Bald. conſ. 291. Ad euidentiam lib. 2. Sciendũ
eſt illuſtriſſimo Comiti Sabaudiæ nihil defuiſſe, quod
ad regalem dignitatem comitatus pertineret. Erat
16 nanq; inter alia vicarius imperialis generalis † exer-
cendo ea, quæ ſoli imperatori, aut alteri ſupremo
domino competunt. Bald. d. conſil. 146. lib. 1. Iaſ.
conſi. 152. volum. 2. Rol. conſi. 60. num. 10. volum. 1.
& factus Dux etiam obtinuit, vt in toto ſuo domi-
nio ea poſſet, quæ, reges Romani, & imperatores
facere poterant tranſlata in eum omnimoda pote-
17 ſtate imperiali. † Iacob. in d. §. dubitatur etiam ſub
num. 4. Adeo quòd nullus relinquatur dubitandi lo
cus, quin ſereniſſimus Dux Sabaudiæ in ſuo domi-
nio omnem habeat poteſtatem imperialem, tan-
tumq; in eo poſſit, quantum imperator in toto or-
be, vt nominatim de Sereniſsimo Duce Sabaudiæ.
Iaſ. conſi. 227. colum. 8. verſic. 12. facit volum. 2. Soc.
conſi. 4. num. 23. Iacob. in d. §. dubitatur Pariſ. conſ.
1. num. 39. vol. 1. quos citauit excel. Oſaſch. dec. 155.
Purp. conſi. 270. nu. 17. Idem dixit Iaſ. conſi. 137. col.
5. volum. 4. Caſſan. in cath. glor. mundi. 12. part. con
ſid. 58. Rebuf. in conſtit. reg. tit. de lit. dilat. glo. 1.
art. 1. nume. 8. Menoch. conſi. 1. nume. 158. Cæterum
quod cõſueuiſſent prius principes Sabaudiæ ſe co
mites Sabaudiæ inſcribere, quam, Duces Cablaxij,
& Auguſtæ id fortè contingere potuit rationib. pręs
dictis, vel intuitu antiquitatis dignitatis, quæ cæte-
18 ris legitur vetuſtior. † arg. c. quorũdam, & cap. ſta
tuimus. de maior. & obed. vbi abſurdum exiſtimat
pontifex vltima præferri antiquis: cap. ſtatuimus.
61. diſtinc. l. 1. C. de conſulib. lib. eo addito, quòd
vnuſquiſq; maiore affectu proſequatur, quæ à ma-
ioribus accepit, quàm ea, quæ poſtremò acceſſe-
runt. l. ſi emptione. ff. de minor. l. lex quæ tutores. C.
de adm. tut. vel quia non ſit exigenda ratio volun-
tatis in ijs, quæ mera voluntate dependent. Bal. in
proœm. ff. ſub nu. 2. verſi. ibi. iuſtiniano.

Poterat itaq; authoritate, qua fulgebat, feudum
19 nouum comes ipſe in antiquum concedere, † ita,
vt antiqui feudi naturam feudum ipſum aſſume-
ret, non obſtante opin. Oldr. loquentis de feudo
noui conſ. 178. num. 9. quem, & ſi plures ſequuti ſint
ſcilicet Alber. de Roſ. in ſuo dictionario in verbo
nouum. Caſt. conſi. 383. vol. 2. Alex. conſi. 10. vol. 3.
Bal. in prælud. feud. in 3. diuiſ. Iaſ. conſi. 57. volum.
1. & conſi. 152. vol. 2. & magis communem dixerit.
Rolan. dicto conſi. 60. volum. 1. contraria tamen
opinio verior, & communior eſt. Bal. & Præpoſ. In
cap. 1. §. fin. de controu. inueſt. apud par. term. Alu.
in c. 1. verſi. quid ſi det. de vaſa. decrep. at Caſtr. cõſi.
283. vol. 2. Arc. conſ. pe. Alc. cõſ. 30. lib. 1. Sec. conſ. 165.
num. 13. & conſi. 4. nu. 9. volum. 3. Curt. ſen. reſpon-
dens ad contraria conſ. 49. Iaſ. in præl. feud. Iacob. à
ſanct. Georg. in ſua inueſt. §. feudum. Dec. conſ. 185.
ſub num. 8. vbi hanc teſtatur communem. Afflic.
in conſtit. regni conſt. poſt mortem col. 2. & decit.
282. Rip. in l. 1. ff. de leg. 1. Crot. in l. re conuincti. ff.
de legat. 3. Curt. iun. in tract. feud. in prima parte q.
8. Nat. qui etiam tollit contraria conſ. 467. Tiraq. de
retr. lig. §. 32. num. 32. Rol. conſi. 60. volum. 1. conſ. 3.
volum. 4. Crau. de antiq. tempo. in 5. par. in 16. Cla-
rus in §. feudum. quæſt. 8. vbi teſtatur de communi.
Rub. conſi. 164. Boſ. in tract. de princ. num. 312. &
338. Alc. in tract. præſu. reg. 3. præſump. 28. Gabr. de
feud. concl. 1. Ceph. conſ. 12. Menoch. conſ. 158. vol.
2. & in ſpecie de conceſſione Ducis Sabaudiæ. Iaſ.
conſi. 136. colum. 5. volum. 4. Soc. d. conſi. 4. num. 19.
Dec. conſil. 185. nume. 8. Brun. conſil. 73. Et re vera.
Oldr. d. conſi. 178. loquitur de conceſſione feudali
locũtenentis comitis Sabaudiæ, non ipſius comitis.
quamuis in hoc nullum ipſe ibi conſtituerit funda-
mentum, & in locumtenente vt in principe dicit
idem Brun. conſi. 73. in fin.

Quapropter ego aliquando dubitaui an Illuſtris
camera Ducalis inueſtiens emptorem, & primum
feudi acquiſitorem in feudum antiquum, auitum,
20 & paternum: id facere potuerit: † quia forma inue-
ſtituræ, quum videatur effici deterior condicio do
mini, ratione ipſa prælatus in damnum eccleſiæ
hac poteſtate vti nequit. Bald. in præl. feud. in 13.
diuiſ. Caſtr. conſ. 283. volum. 2. Alex. conſi. 30. lib. 1.
& conſi. 10. vol. 3. Iaſ. conſi. 1. col. 3. poſt med. verſic.

eandem opinionem volu. 3. conſil. 135. vol. 4. & in
vſib. feud. colum. 25. numer. 88. Brun. conſil. 30.
Deci. conſil. 53. Crau. de antiq. tempor. part. 5. ſe-
ction. vlt. numer. 17. Nat. conſil. 467. Nec ipſas in-
ueſtituras ſuſtinere videtur illa ratio, quam aliquan
do adduxi, Illuſtrem Cameram mandatum habe-
21 re cum libera †. Bal. conſil. 363. lib. 1. Dec. conſil.
404. numer. 4. Nat. conſil. 428. illam procuratori
Cæſaris æquiparantes, qui ea poteſt, quæ manda-
tum requirunt ſpeciale. Dec. conſil. 404. Quia præ-
dicta feudi conceſſio & in tranſuerſales præter feu-
di naturam extenſio. Curt. ſen. conſ. 49. Rol. conſ.
60. volu. 1. conſ. 16. vol. 3. Nat. conſil. 468. nihil eſt
22 aliud quàm donatio: † quum alioqui tranſuerſales
illis verbis demptis minimè inueſtitura contineán-
tur. c. 1. de natur. ſucceſſ. feud. cap. 1. de duob. frat.
à cap. inueſt. cap. 3. §. fi. de ſucc. feud. cap. 1. de gra-
dib. ſucceſ. in feud. cap. 1. §. cum vero Conradus
qui feud. dar. poſſunt. Procurator. autem Cęſaris
non habet poteſtatem donandi non contentam in
mandato quantumuis cum libera. l. 1. §. denique.
ff. de procur. Cęſar. nec quiuis alius procurator cum
libera, ſi illi in ſpecie talis facultas tributa non ſit. l.
filius familias. & ibi Bar. ff. de donat. l. contra iuris.
ff. de pact. Bart. in l. procurator cui libera. ff. de pro-
cur. Maximè quum Camerę adminiſtratio apud
23 ſuos officiales ſit, ſicut ciuitatis apud priores, † &
ancianos. Dec. conſil. 407. qui donandi poteſtate
carent. l. imperatores. l. item magiſtri. ff. de pact. l.
pręſes, & ibi doct. C. de tranſact. ſimiliter & tutores.
l. pręedia. C. de pręd. min. Purp. conſil. 18. num. 24.
& officiales Camerę nihil aliud ſint, quam officia-
les ipſius Camerę adminiſtrationem habẽtes. Dec.
d. conſi. 407. ſub num. 7. ad cognitionem quorum
emptor rerum Camera ipſa, ſi de illis lis ſibi mo-
ueatur petere poteſt ipſius litis remiſſionem Capic.
dec. 197. & cuius officiales rationales etiam dicun-
tur, & alias diſpenſatores Principis. l. ſi quando vbi
Luc. de Pen. C. de fur. fiſc. lib. 10.

Contrarium tamen verius eſſe puto & bis conſu-
lui, ac obtinui. Primò in cauſa Illuſtriſſimi domini
Thomæ Yuardi Comitis Sinfredi pro bonis La-
24 ualdixij. † Secundò in altera domini Ioannis Ca-
ciæ pro bonis Alteſani, quorum authores Illuſtr.
Camera inueſtierat, prout eorum anteceſſores fue-
rant inueſtiti, apud quos feudum reperiebatur eſſe
antiquum. quandoquidem, & ſi feudum dicatur
25 nouum, quod à linea progenitorum, † vel per ſuc-
ceſſionem eorundem non capitur. Bal. in l. 1. q. 4.
ff. de rer. diuiſ. Dec. conſil. 53. ac illud quod de no-
uo acquiritur. cap. 1. §. conſules. qui teſt. ſint neceſſ.
Dec. conſ. 445. num. 4. Iaſ. in vſib. feud ſub num.
83. Nat. conſil. 467. vel ſi erectum ſit in primoge-
nituram, & factum indiuiſibile Bellon. conſil. 33.
numer. 9. Quum feudum non ambulet per ſaltum.
Ang. conſil. 100. Rol. conſil. 60. vol. 1. & conſil. 16.
vol. 3. tamen ſi noua inueſtitura ſe ad antiquas re-
ferat. illam aſſumit naturam, quæ ibi tradita reperi-
26 tur †. Bal. conſil. 249. lib. 2. Alex. conſil. 29. vol. 5.
Brun. conſil. 143. Dixi latius infra in decreto Yo-
lant ſecundæ par. glo. 4. numer. 16. & quum iſte
27 nouus acquiſitor ſubrogetur loco ſui † authoris,
penes quem feudum erat antiquum, eandem natu-
ram feudum conſeruare, & non amittere debet. l.
eum qui. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis caut. Quum
feudi conditio non alteretur per mutationem per-
28 ſonæ. † cap. 1. de eo qui bell. ar. cap. 1. de benef. fe-
min. ſed illam ſemper retineat quatenus immuta-
ta non probatur. cap. 1. præterea. tit. quid ſit inue-
ſtit. Paris de Put. in tracta. de reintegr. feud. cap.
237. & nulla data feudi deuolutione inueſtitura
emptori ſimpliciter facta intelligatur ſecundum
primæ naturam. Ruin. conſil. 15. numer. 3. vol. 1.
Ber. conſil. 77. num. 27. vol. 1. Ferr. conſi. 87. num.
18. & conſil. 306. & in d. glo. 4. num. 14. & in d. de-
creto glo. ſupra citata reſpondi ad Ruinum, qui vi-
debatur ab hac opinione diſentire. explicaui etiam
quomodo hoc feudum dicatur nouum, ac quo-
modo conſideretur antiquum idemque cenſuit Ca
mera die. 13. Ianuarij 1574. inter procuratorem
patrimonialem & fratres de Cerrutis in qua cauſa
dum ageretur de feudo acquiſito per duos fratres
iure antiqui feudi deficiente linea alterius, iudica-
uit eius portionem collateralibus deſcendentibus
excluſo patrimoniali.

Nec refragantur ex aduerſo adducta: quia pro-
cedunt in feudo verè nouo, non in illo, quod apud
ditorem erat antiquum. etenim ſi res ſolita ſit in-
feudari, licet prælato inueſtire agnatos, ſicut illis
poterat concedere, ſi ad eum fuiſſet deuolutum.
Caſtr. conſil. 417. vol. 2. Nec in hoc genere feudi
dicitur Illuſtr. Camera inueſtiendo terminos ſuæ
authoritatis egredi: quum exequatur id, quod in
92 ſimilibus caſibus conſuetudo introduxit. † l. quid
ſi nolit. §. qui aſſidua. ff. de ædil. ædic. l. ſi prius. §. 1.
ff. de aq. plu. arc. l. ſi conuenerit. §. fi. ff. de pig. act.
ita de procuratore. Bartol. in lege ſi procur. ff. de
iur. fiſc. & viderim retroactis temporibus plures in-
ueſtituras, niſi fortè ſtylus à paucis annis immute-
tur emptoribus fuiſſe conceſſas relatiuas ad anti-
quas, ſeu præcedentes: iuxta tenorem quarum,
ipſi etiam ſaluo Principis beneplacito, & non ali-
ter nec alio modo feuda emere conſueuerunt. Vn-
de quum Cameræ vnica adminiſtratio ſit, totius
ſimul eſt habenda ratio. l. gallus. ff. de vſu. Bartol.
Ang. & Caſtr. in l. ſi negotia. ff. de neg. geſ. nec par-
tim ipſius Cameræ contractus approbari, & partim
30 † reprobari Nat. conſil. 418. numer. 11. Quaprop-
ter ſi Illuſtr. Cameræ non videretur ea forma emp-
tores inueſtiendos, qua ipſi feudum emerunt, fuiſ-
ſet re integra, ac ante inueſtituram opponendum:
Quia fortè a contractu receſſiſſent. ſtante prædicta
conditionali clauſula, quæ nihil ponit in eſſe. l. ce-
dere diem. ff. de vrb. ſignifi. & qua attenta contra-
ctus pro infecto habetur, ſi Dominus non conſen-
31 tiat. † Curt. Sen. conſil. 8. column. 2. Brun. conſil.
23. numero 4. Sigiſm. conſilio decimoſeptimo. nu-
mero 54. Ozaſc. deciſ. 166. ſub numero quarto. &
paria ſint non conſentire, ac minus integrè con-
ſentire. l. quoties cum ibi not. ff. qui ſatiſda. co-
gan. maximè quum per emptorem non ſteterit,
quin contractus perficeretur: alioqui recepto lau-
dimio inueſtituram facere ſecundum formam ſo-
litam, & antiquam poſtea autem ſuccedente ca-
ſu de poteſtate Cameræ contendere, procederet
præter mentem Principis, ac Cameræ iniuriarum
occaſio, vnde iura naſci debent. l. meminerint. C.
vnde vi. cap. qualiter. 1. de accuſat. & nominatim
de Camera Apoſtolica Dec. conſil. 407. Imo alte-
rum de duobus ſequeretur ſcilicet, vel quòd procu-
32 ratores ita excedentes tenerentur de proprio. † Bart.
in l. ſi procurator. ff. de iur. fiſc. niſi oſtenderent ha-
buiſſe eam authoritatem, qua fuerunt vſi. lege. 1.
vbi Bart. Bald. & alij. C. credi. pig. euict. non deb.
Bart. in l. 1. §. 1. ff. de prat. ſtip. & in l. procurator qui
pro euictione ff. de procur. & in l. ſi pupilli. §. ſi fun-
dum. ff. de neg. geſt. Corn. conſi. 72. vol. 4. Iacob. à
Sanct Georg. in l. fin. num. 19. C. de furt. Boer. q. 80.
Vel quòd poſſet adhuc emptor, ſeu ſucceſſor illius
33 † a contractu diſcedere, cui minimè obſeruaretur
beneplacitum, vel conſenſus, eo modo, quo fuiſſet
præſtitus: & proinde prætium, ac laudimium repe-
tere, ac venditor feudum l. cum proponas inter. C.
de pact. l quarto. §. inter locatorem vbi Bart. ff. loc.

& in

& in l. in ciuile. C. de rei vendic. l. ſi conuenerit. ff. pro ſoc. c. ex eo de reg. iur. in 6.

SVMMARIVM.

1 *Ducalis dignitas regalis eſt.*
2 *Quæ in poſteros continuatur.*
3 *Dux ille præfertur, cuius ciuitas vel prouincia primùm in Ducatum erecta fuit.*
4 *Dignitates ab Imperatore emanant, ac ab alijs principibus iura Imperij obtinentibus.*
5 *Dignitas attenditur, non proprij nominis expreſsio in his, quæ dignitatem reſpiciunt.*
6 *Feuda à Duce Sabaudiæ conceſſa eandem ſequuntur naturam, quam feuda ab Imperatore tradita.*
7 *Dux, Marchio, Comes qui dicantur?*
8 *Illuſtres qui ſint, & illi ſunt, qui ad Principis latus aſſumuntur Illuſtris. & magnifici æquales.*
9 *Fideles Dicuntur Vaſſalli.*
10 *Infidelis Deo fidelis homini eſſe non poteſt.*
11 *Fidelis præferendus eſt viro prudenti.*
12 *Conſiliarij Principum, ac ciuitatum iurant fideliter conſulere.*
13 *Iuſtitiarij ſunt, qui iuſtitiam adminiſtrant, & officiarij Iudices dicuntur.*
14 *Subditi qui dicantur?*
15 *Feudum imperium Domino non tribuit.*
16 *Princeps contra ſubditos tantùm ratione verum contractus, vel quaſi, aut delicti plenitudine poteſtatis non vtitur.*
17 *Subditi mediati, ac immediati qui Dicantur?*
18 *Salus multipliciter exponitur.*
19 *Salutem porrigit maior minori, & inferior ſuperiori.*
20 *Princeps ab inferiore ſalutandus non eſt, ſed adorandus poſtquam ſalutarem adorationem ad pacis oſculum admittitur.*
21 *Fidelitas quæ reuerenter genibus flexis manibus iunctis intra manus Principis poſitis interueniente oris oſculo in ſignum perpetui & indiſſolubilis fœderis præſtatur, Dicitur fidelitas ligia, & num. 22.*
23 *Omnis ætas ad voluptatem procliuis.*
24 *Statuta ac leges antiquæ cur reformentur, vel corrigantur. & num. 25.*
26 *Leges, aut ſtatuta noua quibus rationibus condantur? ſunt Donum Dei per ora Principum promulgata.*
27 *Lex ſiue conſtitutio eſſe debet iuſta poſsibilis minimè dura honeſta &c.*
28 *Legum latores plebi imponere non debent leges, quas ipſi digito nolunt attingere.*
29 *Præceptum Domini, quòd mulieres eant ad tripudia in arcem, vel caſtrum inualidum.*
30 *Poſſe non Dicimur, quod honeſtate ſalua fieri nequit, aut quod contra bonos, vel cum verecundia fieret.*
31 *Cariſtia ceſſante edicta facta eo tempore ceſſant.*
32 *Leges, vel ſtatuta debent eſſe breuia.*
33 *Lex verbis claris concipienda eſt.*
34 *Lex non debet alicui laqueum, vel decipulam parare.*
35 *Lex vel ſtatutum ita inſtituendum ne mereatur à ſapiente reprehendi.*
36 *Leges quatriduanæ, quæ cito fiunt, momento pereunt.*
37 *Legem Princeps ſolus condere poteſt.*
38 *Lex quantumuis dura obſeruanda donec adimatur.*
39 *Lex vel ſtatutum iniquitatem continens an ſemper retractari poſsit.*
40 *Conditor legis iniquæ iram Dei expectet, ac eandem menſuram, quâ alios metietur.*
41 *Lex cum conſilio ordinato ad gloriam, ac beatitudinem redundat.*
42 *Conſilium vbi deficit, ibi cogitationum diſipatio.*
43 *Per ſapientes Reges regnant, & legum conditiores iuſta decernunt.*
44 *Interinatio quid ſit?*

Proœmi gloſſa ſecunda.

1 DVX &c. Ducalis dignitas regalis† eſt. glo.
in c. 1. §. ſi quis vero & ibi Bald. de pac. tenen. c. 1. quis dic. Dux. Soci. cõſi. 165. col.
5 verſic. ſecundò Corſ. in tract. de poteſt.
reg. q. 51. tit. de regal. Nat. conſ. 638. n. 32.
quæ nunquam moritur c. liberti. 2. 12. q. c. ſi gratiosè
2 de reſcrip. in 6. ſed eadem in poſteros † cõtinuatur.
l. proponebatur. ff de iudic. & Dux ille præfertur cuius ciuitas, vel prouincia in ducatũ primum erecta
3 fuit.† Nat. d. conſ. 638. n. 33. Dignitas ab Imperatore
procedit, & tanquam à fonte emanat. Bal. in c. 1. in
pri. not. tit. quis dica. Dux. Curt. iun. cõſ. 57. n. 10. Purpur. conſ. 402. n. 49. ac ab alijs etiam iura Imperiꝰ ob
4 tinentibus.† Boſ. d. tit. de regal. n. 11. quã poſſit Dux
Sabaudiæ Comites, & Marchiones creare Tacol. in
ſua inueſtitura. §. ſed an Princeps n. 19. & ſi tractatũ
de negotio fuiſſet, dignitatẽ reſpiciẽte, dignitas ipſa
5 attenditur,† non obſtante quòd nominis proprij ex
preſſio præceſſerit. Barto. in l. ſi ſeruus communis. ff.
de ſtipul. ſeruo Purpu. conſ. 433. ac propterea tunc
contractus tranſit in ſucceſſorem c. dilecti vbi Abb.
de for. comp. Dec. in c. quoniã de off. deleg. Purpur.
d. conſ. 433. Quare Feuda, quæ Dux tradit, eandẽ naturam ſequuntur, quam habent feuda ab Impera-
6 tore cõceſſa, quibus locus eſt iuri accreſcẽdi.† Bald.
in c. 1. de benef. fratr. Alex. conſi. 30. col. 3. verſic. ſecundo dato vol. 3. Aret. conſi. 164. col. 3. per tex. in l.
vnic. C. ſi loc. lib. imper. lib. 10. Ber. conſ. 70. vol. 1. &
de feudo à Sereniſſimo Duce Sabaudiæ conceſſo,
Nat. conſi. 504. Crau. conſi. 965. in primo.
Dux, Princeps, Marchio, Comes, Vicarius qui
7 ſint,† ac ipſorũ verborum ſignificatum declararut
Iacob. à Sanct. Georg. in ſua inueſt. §. Dux & alijs ſequentibus Latius Marinus fretia titu. quis dicatur
Dux. Caſſan. in conſuet. Burg. in proœ. in textu Dux
Car. 3. Scribit Illuſtribus, & fidelibus, cõſiliarijs, iuſtitiarijs officiarijs, vaſſallis, ac ſubditis quoruncunque
8 ſtatutum præſentibus, & futuris ſalutem. Illuſtres †
qui ſint, aut qui dici poſſint explicauit Purp. in l. 1. ff.
de off. eius & ſimul ac quibus ad Principis latus aſſumitur Illuſtris fit, ac illi immunitas debetur. l. 1. C.
de præp. lab. & ibi Angel. lib. 12. Suntque Illuſtribus
æquales magnifici. Luc. de Pen. in l. 2. C. de pet. bon.
ſubla. lib. 10. FIDELIBVS. varias ſignificationes ha
9 bet verbum hoc.† Sed in materia feudali pro vaſſal
lo exponitur. §. rurſus ſi fidelis. & ibi alner. tit. quibus
mod. feud. amitt. in proœ. feud. in verſi. quæro ſeptimo &c. ita appellatus: quia fidelitatẽ iuret. tit. qual.
vaſal. iur. deb. fidel. cui etſi remittatur iuramentu, fidelis nihilominus eſſe debet. §. 1. quæ fui. pr. cauſ. benef. amitt. cap. 1. de cap. Conr. aluer. in d. proœ. verſ.
Quæro ſeptimo. &c. Sed præcipue qui Deo fidelis
10 non eſt, homi. fidelis eſſe non poterit.† C. nõ poteſt.
2. q. 7. Quod ſi fidelitatẽ ſeruet iuſta ratione laudan-
11 dus eſt. prouerb. c. 28. & præferendus viro prudẽti.†
Luc. de Pen. in l. 1. col. 3. C. de cõd. in publ. hor. lib. 10.
CONSILIARIIS. Principum conſiliarij iurãt fide-
12 liter † cõſulere. l. 1. C. de ſilent. & ibi Luc. de Pen. lib.
12. Similiter ciuitatũ cõſiliarij. c. fin. de procur. quorũ omniũ conſiliũ debet eſſe liberũ ſine heſitatione. c. fundamẽta de elect. lib. 6. Ipſique graues, & experti. ca. eſtote. 1. q. 1. & de mille vnus. cccl. c. 6. plura

colligens Ozaſc. in proce. Deciſ. IVSTITIARIIS
ſunt, qui ad iuſtitiæ adminiſtrationem preponunt.
13 ca. ex literis de pignor. Arch. ĩ c. qm̃ de immu. eccl.
li. 6. Albe. ĩ ſuo dict. in verbo iuſtitiarij. OFFICIA-
RII pro iudicibus capiuntur. cap. ſi verò de ſent. ex-
14 com. Vaſſalli qui ſint ſatis patet. SVBDITIS. † ſig-
nificatum ſubditorum expoſui inſra de foro com-
pet. gl. 1. Iſtis ſcribit: quia alijs, quàm ſubditis lex im-
ponitur. l. 1. C. de ſumm. trin. & fid. cath. l. 1. ff. de iuris.
om. iudic. & omnes ſubditos comprehendat etiam
priuilegiatos. l. in fraudem. §. fin. vbi Bald. ff. de teſt.
mil. Dec. in l. 1. ff. de reg. iur. & conſ. 5. Rebuf. in. rep.
l. vn. notab. 14. Epitom. C. de ſent. pro eo quod inte-
reſt. a quibus omnibus lex ipſa ſeruãda eſt. c. à nobis.
1. de ſent. excõ. l. 2. §. quod ait prętor. ff. qui ſatiſd. cog.
Dec. in ca. 1. nu. 48. de conſtit. vnde ſi vaſſallus non
alia ratione, quã feudi dño ſubiceretur, quũ impe-
15 rium domino feudum non tribuat, † vaſſallus ſub
domini poteſtate non eſſet. Oldrad. conſil. 43. num.
8. Et ideo contra eos, qui ſubditi non dicuntur niſi
ratione contractus, vel quaſi delicti, vel rerum, Pon-
tifex, vel Princeps non exercet poteſtatis plenitudi-
16 nem, † Arct. conſ. 163. ſub num. 15. Soc. conſi. 27. nu.
5. vol. 5. præſertim contemplatione bonorum, reſ-
pectu quorum iuriſdictio non fundatur, nec in ex-
traneum ſtatuendi poteſtas Cin. in l. 1. C. vbi pet. tut.
Alex. conſil. 44. num. 9. lib. 5. Quum ſubditum ſola
bonorum poſſeſſio non faciat. l. libertus. §. ſola. ff. ad
municip. l. reſcripto. §. fi. ff. de muner. & honor. etiam
feudalium. Oldr. d. conſi. 43. Sigiſ. conſ. 51. num. 41.
Socin. d. conſi. 27. Capic. dec. 162. Crau. conſilio 912.
num. 15. Differentiam autem inter mediatos, & im
17 mediatos ſubditos poſuit idem † Crauc. conſi. 492.
vltimo viſus.
18 Salutem multipliciter ſalus exponitur † à Sign. de
homod. conſ. 129. pro ſalute patrię l. aduocati. C. de
adu. diu. iudic. ꝑ ſalute cõmuni. l. 3. C. de malef. pro
ſalute proximiorum. l. prouincialium. C. de pœn.
pro ſalute dñi ſui. l. 1. C. de veter. l. 1. C. de ſent. paſ. pro
ſalute rerũ ibi ſalua rerũ ſubſtãtia. l. 1. ff. de vſuſr. pro
ſalute corporis. l. 1. C. co. l. ſi pater. C. de donatio. ꝑ ſa-
lute animæ. l. ſancimus. C. de ſacroſ. eccleſ. & gene-
raliter ſi ſubditos Princeps ſalutat de omni ſalute
intelligitur. Homo. d. d. conſ. 129. vbi etiam notat nõ
tantum parem pari ſalutem porrigere. l. publia. §. tu-
tius. & l. quintus mutius. ff. depoſiti. ſed etiam maio-
19 rem porrigere ſalutem † minori, & inferiorem ſu-
periori tu. de feud. cognit. in prin. excepto tamẽ Prin
cipe, quem inferiores ſalutare non debent, ſed ado-
20 rare † l. 1. C. de ſilent. lib. 12. l. 2. C. de pror. ſacr. ſcrip.
lib. 12. poſtquam ſalutarem adorationem poteſtas
21 datur oſculãdi oſculo pacis. † l. 1. C. de dom. & prot.
lib. 12. cum ibi not. Signot. d. conſ. 129. in fi. Papa ta-
men excepto, qui ex paterna charitate in pede deoſ
culatur. Luc. de Pen. in d. l. 1. Vnde naſci fortè potuit
forma, & modus & pręſtationis fidelitatis, quã vaſ-
ſallus Principi iurat: Scilicet reuerenter genibus fle-
xis, manibus iunctis intra manus Principis poſitis,
22 ac interueniente oris oſculo † in ſignum perpetui,
& indiſſolubilis fœderis, prout in inueſtituris vaſſal-
lorum patrię erga Principem inuenitur, ac ita apud
ſuos vidiſſe obſeruari. Afſl. in c. 1. nu. 5. qual. vaſſal.
iur. deb. fidel. quod iuramentum poſt Iſern. dixit eſſe
fidelitatis ligiæ.

Iuſtitia de cœlo prodiens. &c. exorditur proœ-
mium, affert cauſas, quæ eum mouerint, narrat in
hoc negocio progenitorum geſta, quid ipſe fecerit,
& ordinem in faciendo obſeruatum. Omnis ætas,
23 quum ad voluptatem procliuis † ſit, & imitatrix na
tura vitiorum. c. procliuis. 20. q. 3. fuit opus hominis
concupiſcentiam refrenare, quæ radix eſt omnium
malorum. c. bonorum. 47. diſtin. c. nam concupi-
ſcentiam de conſt. propter quod, & ſi progenitores
ipſi iuſtitiæ cultores ad regimen ſubditorum con-
ſtitutiones plures edidiſſent, tamen quum antiqui-
tus multa ſtatuta ſint, quæ inde non ſeruantur. c. fra-
ternitatis. 34. diſt. & temporibus variantibus iura
varientur humana. c. 1. de cõſanguin. natura etiam
quotidie multas deproperet edere formas. l. 2. §. ſed
quia. C. de vet. iur. enucle. aggreſſus fuerat diuus
Princeps pro maiore ſubditorum tranquilitate, &
quiete hoc opus reformationis, correctionis, ac
moderationis præcedentium conſtitutionum, ac
inſtitutionem aliarum, ac ordinationem earun-
dem adhibito conſilio procerum, ac etiam alterius
ſui conſilij. Nã vltra rationes præmiſſas, ſtatuta an-
tiqua varijs de cauſis reformari, aut abrogari poſ-
24 ſunt. vt puta ſi legitima authoritate deficiente edi-
ta ſint. c. canones 16. diſtinct. propter ſaniorem pro-
uiſionem. c. neceſſe de conſecr. diſt. 1. propter com-
moda ſubditorum, quæ propria imperator reputat.
l. 1. in fi. C. de caduc. tol. §. cogitatio in auth. vt ſin.
quoq. ſuffr. ad remouenda damna, ac ad augen-
dum reipublicæ ſtatum. l. obſeruandum. ff. de off.
præſid. propter nimium rigorem. ca. aliter. 31. di-
ſtinct. propter exempli perniciem. ca. bonæ. 96. diſt.
propter grauamen quod adferunt. c. ante. diſtinct.
31. cap. nouit. diſtinct. 100. propter, vt iam dixi, tem-
porum varietatem, ſi vrgens neceſſitas, vel vtilitas
id expoſcat. cap. non debet de conſang. & aſſ. cap.
quis ignorat. 32. quæſtio. 4. cap. fin. de tranſact. ſine
qua vtilitate nihil de nouo ſtatui debet. l. nulla. ff.
de legib. Item propter periculum animarum. c. cer-
tè. 12. q. prima.

Quum tanta conſideratio præcedere debeat an-
tiquarum conſtitutionum correctionem, reforma-
tionem, vel abrogationem, non minor inde exigi-
25 tur antequam nouæ leges condantur: † quum ſint
donũ Dei. l. 2. ff. de legib. & diuinitus per ora Princi-
26 pum promulgari † cenſeantur. d. l. 2. ff. de leg. l. fi.
& ibi glo. C. de preſcrip. long. temp. c. fin. 10. q. 3. §.
quia igitur in auth. de inſtr. caut. ad conſeruatio-
nem naturalis creaturæ, cuius gratia ſummus opi-
fex omnia cooperauit. l. in pecudum. ff. de vſur. At-
que ideo legem à domino Deo inductam, & legis
præuaricationem a diabolo. c. ſexto de diſtinc. 35.
Quare vt donum Dei ſit, ac diuinitus proceſſiſſe di-
catur infraſcriptarum cauſarum, & circunſtantia-
rum rationem habendam puto, inter alias plures
quæ paſſim occurrunt: præſertim cum ſacra pagi-
na comminetur condentibus leges iniquas, vel qui
conditis leges iniquas. Eſaiæ. c. 10. cauereque debeãt
ſummopere reges ne condant leges iniquas alioqui
ſemen eorum non durat ſuper terram afflic. deci-
ſio. 265. n. 8. ſicut etiam non debemus legibus plu-
ribus abondare: qui ritu viuendi deprauatos, eſſe di-
cunt ſtrabo lib. 6. quem Cagn. citat in. l. 1. n. 81. ff. de
orig. iur. quibus leges plurimæ adſunt, ſicut permul
tæ adſunt egritudines vbi permulti medici ſuper-
ſunt.
27 Lex igitur ſiue conſtitutio eſſe debet † iuſta, &
æqua: quum ius non dicatur, ſi iniuſtum ſit. c. ius
generale diſtinct. 1. Minimè dura, ſed mediocris
iuxta humanæ naturæ conditionem. §. vt tamen in
auth. de tabell. quod ſi iniuſtè, aut aliquo colore
quæſito fierent, malæ leges dicerentur. & malam
conſuetudinem ſcripſit. Bal. in l. ſicut. C. de ſeruit.
& aq. eſſe diabolicam, quæ tanquam iuri contra-
ria nihil eſſet. Afflict. dec. 321. qui Baldum ſequi-
tur. prout & ſequuti ſunt. Rol. conſ. 69. num. 51.
vol. 2. Nat. conſ. 554. num. 30. Debet etiam eſſe
poſſibilis. c. erit autem lex. diſtinc. 4. ne dici contingat

& ho-

leges imponunt, quas digito ſuo nolunt attingere:
28 † ſiquidem vbi faſcem ſuper humeris impoſitum
quis baiulare nequit, aut faſcem reijciat, aut ſub
pondere confringetur.c. alligant. 26. queſt. 3. Item
& honeſta continens.d.cap. erit: quum ad conſerua
tionem honeſtatis leges fiant.cap.porro.35.quæſtio.
9. vnumque ſit de tribus iuris præceptis honeſtatis
præceptum.l.iuſtitia eſt. §.iuris præcepta. ff. de iuſti.
& iur. & non tantum quòd licet, ſed etiam quod
honeſtum eſt, attendatur. l. ſemper. ff. de ritu nupt.
cap.iuuenis.cap.ad audientiam de ſponſal. Vnde ius
honeſtatis ab omni reuerentia exceptum intelligi-
29 tur, ita quod domini præceptum † ſit inualidum
iubentis ire mulieres ad tripudia in palacium, vel in
arcem ipſius. Bald. in l.quod ex libera.C.de oper.pu-
bli. Dec. in rub. nume.44. de conſtitu.idem Deci. &
Cagnol.in dicta l.ſemper in ſtipulationibus. ff de re
gul.iur. ſiquidē nemo id facere poſſe dicatur, quod
ſalua honeſtate facere nequit.l.nepos proculo. ff.de
verbo. ſignifica. nec illud quoque quod contra bo-
30 nos mores, † vel cum verecundia fieret.l.filius.ff.de
conditio.inſtitu. Rurſus debet eſſe vtilis. dicto capit.
non erit: & vtilitate quidem euidenti.l.2.ff. de con-
ſtitu. princip. quum inutilis ſit abijcienda, ac extir-
pandum quod ratione caret.capit. correſpectiui di-
ſtin.68. Conditur etiam lex cauſa neceſſitatis tollen
dæ.C. quod pro.1. quæſtio. 7. qua ceſſante vtique &
lex ipſa ad illum finem promulgata ceſſare debet.
cap.quod pro remedio.1.quæſtio.7.cap. de ſyracuſa
næ.diſtin.28.cap.ordinationes.9. quæſtio.1.ſicuti ne-
ceſſitate ceſſante id ceſſare debeat, quod ob neceſ-
ſitatem eo ceſſum extitit cap. 2. de cuſtod. euchar.
Barto.in l.1.§.nunciatio colum.3.ff.de nou.ope.nun
cia.& ſtatuta facta tempore belli, tolluntur tempo-
re pacis Bald.in l.vnic.C.de cad.tollen. Barba.conſi.
1.num.4.volum.3.& tamen die 25. Octobris 1588.in
cauſa Ianoti Taurinen. cum fiſco in Senatu fuit di-
ctum non ceſſare vota erat Contraria, ſed quod
non ceſſaret fuit inde additū vnum votū qua pro-
pter pluries ego dixi ædicta promulgata tempore
cariſtiæ debet prout ceſſante cauſa prohibitionis
ſtatuti ceſſat effectus prohibitionis. Oldrad. conſi.
108. Titius veniens colum. 2. ita legatum quod ſe-
mel fuit extinctum non amplius reſurgit licet ceſ-
ſet cauſa extinctionis.Socin.iun.conſi.110. numero
8. volum.1. ceſſare ipſa cariſtia, ſeu penuria ceſſan-
te, nec reuiuiſcere penuria redeunte, quum ſemel
31 finiſſent. † l. ſi quis res. §. arcam. ff.de ſolut. fit etiam
lex ob ſubiectionem conſeruandam.cap.eſto ſubie-
ctus.95. diſtinctio. ob æquitatem, quæ ſcripto iuri
anrefertur. l. placuit. C. de iudic. Luc.de Pen. in l. vt
agendi. C. de curſ. public. lib.12. vt rudes, ac ſimpli-
ces animi ad iuſtitiam inſtruantur. l. 1.in fine. C. de
veter.iur.enuclean. vt fraudes, ac diſcordiæ euiten-
tur.capitu. nonnulli de reſcrip. vt laboribus, ac par-
tium expenſis occurratur. capit.finem litibus de do
lo & contuma. ac ne arbitrio iudicum cuncta diri-
merentur, ac ne res eſſent ſine exitu propter natu-
ralem hominum ad diſentiendum facilitatem. l.
item ſi vnus. §. principaliter.ff.de arbit. capitu.quia
diuerſitatem de conceſſio.præben. fiunt item leges,
vt earum metu coerceatur audacia, tutaque ſit in-
ter improbos innocentia. capitu. factæ ſunt. diſtin.
4. capitu. non fruſtra. & capitu. ad fidem. 23. quæ-
ſtio. quinta non pro priuato commodo, ſed pro
publica vtilitate. dicto capitu.erit autem lex. diſtin-
ctio. 4. Item vniuerſalis debet eſſe lex, quum ſi con-
tra aliquam particularem perſonam edatur, ab ea
reclametur. l. 1. §. ſolent. ff.quan. appel.ſit.ſiquidem
legi, vel ſtatuto etiam obſtet doli exceptio. Rip. re-
ſpon.85.& 88.

Quum itaque gaudeant breuitate moderni, ita
vt nec vnam quidem ſyllabam ſuperfluam adijci
velint. l.1.& ibi glo.& Barto.ff. quod met.cauſ.l.am-
pliorem.§.in refutatorijs.C.de appella.l.fin.C.de do-
natio. modò ne breuitas nimia obſcuritatem pro-
ducat. Curt. in l.ff. ſi cert.pet.ideò leges, & conſtitu-
32 tiones quantum fieri poteſt breues † eſſe oportet.
prima conſtitu. C. §. quibus velut monita oraculo-
rum diuinitus emiſſa, vt paucis iubeant, ne pluribus
diſputent, ſuadeant magis, quam comminentur.
Rebuf.in procem.conſtitu.regu.glo.1.num.15. Nam
quanto breuiores ſunt, tantò facilius ab imperitis
tenentur. faciunt not. à Cyn. & Barto. in l. qui Ro-
mæ.§.Calimachus.ff.de verborum obligatio. opor-
tet ſimiliter illas eſſe claras, ac cuique manifeſtas, ne
aliquis eas caprioſè interpretetur, vel ex obſcuritate
33 illarum alicui laqueus vel decipula paretur.† d.cap.
erit. & ibi glo. diſtinctio.4. quum nihil legi tam pro-
prium ſit, quam claritas. d.§. quibus. §. 2. in authen.
de teſtamen. imperf. Quod maximè obſeruandum
exiſtimo in edictis ſiue ad tempus, ſiue in perpetuū
factis, vt rudes etiam ſenſus illorum capaces ſint, ac
illa facilè memoria apprehendant: præſertim quū
ſtatutum ambiguum allegandum non ſit.l.in ambi
guo ibique Barto.ff.de reb.dub.Bald.in cap.1.nume.
5.de conſtitu.Iaſ.in l.admonendi. nume.48.verſicu.
ſed conſidero quomodo. ff.de iureiur. Dec.conſilio
540.in fin. Craue. conſilio 824. & in ſumma ita fieri
34 ne à ſapientibus reprehendi mereantur. † l. ſaluius
ariſto. ff. de leg. præſt.quem text. ad hoc Corn. alle-
gat conſilio 44. volum.4. Socin. conſilio 121.nume.
5. volum. 1. ne alioqui, ſi cito fiant, momento pe-
reant.capitu.1.de regul.iur. & leges dicantur quadri
36 duanæ. † Rebuf.in d.procem.ex ſuiſque legib. prin-
ceps bonus cognoſcatur idem Rebuf. ibi glo. 5. ſub
nume.19.

Tanta igitur, cùm in legibus, aut conſtitutioni-
bus condendis conſideratio adhibeatur, merito
procerum conſilium, ac inde ſenatorium, ſeu ſacri
conſilij principis ſuffragium fuit requiſitum iuxta
terminos.l.humanum.C.de legib. Nam quod à plu-
ribus quæritur, facilius inuenitur. capitu. pruden-
tiam de offic.delega.capit.fin.20.diſtinct. vnde impe
rator ſapientum quærit conſilia.l.quæſitum in prin.
ff.de fund.inſtru.quamuis ipſe ſolus princeps legem
36 condere poſſit. † l. fina.C.eodem titu. communem
dixit. Dec. in rubr. de conſtitu. Quia poſtquam ſe-
mel factæ, & promulgatæ ſunt de ipſis amplius iu-
dicandum non ſit, ſed ſecundùm ipſas iudicādum.
capitu.erit.diſtinctio.4. ac quantumuis duræ obſer-
37 uandæ. † l. proſpexit. ff. qui & à quibus donec adi-
mantur. Angel. in l.2.in prin.ff. quod quiſq. iur. Ce-
fal.conſilio 408. Tametſi Cur. iun. conſilio 129. nu-
mero 4. dixerit multos tenuiſſe à ſtatuto iniquo, &
doloſo ſemper poſſe reclamari, nec vnquam tran-
ſire in iudicatum, & citra medium appellationis,
ſi iniquitatem contineat, ſemper poſſe retractari.
38 † Abb. in capitu. conſuluit.3.ad fin.infra de appella.
Felyn. in capitu. cum omnes. numero 4. de conſtit.
Sed hoc intellexit. Deci.in dicto capitu. conſuluit, ſi
ſtatutum odium alicuius particularis reſpiciat, non
ſi vniuerſale ſit, de quo ſicut de lege, ſeu à diſpoſi-
tione iuris non appellatur. l.2. §. exactis.& ibi Bald.
ff. de origin. iur. quandoquidem ſatis ſit in ijs, quæ
ius poſitiuum concernunt, ſtatuto adeſſe volun-
tatem, & authoritatem ſtatuentium, licèt æquitas
illi deeſit. Bald. in l. lege. 12. tabularum. C. de le-
git. hæred. quum tali caſu ſit pro ratione voluntas.
Bal.in l.1.§.initum. ff.de poſtul. latè Dec.d.cap.con-
ſuluit vbi dicit communem eſſe in contrarium,
quod ſtatutum iniquum nullum dici poſſit.& quod

libet Cæſari facere, id liceat ſexpectans ſi malè fece
39 rit iram Dei † ita Bald.conſi.328.ſub nume.9. vol. 1.
poſt Hoſtien.extr.de iudic.& eandem menſuram,
qua alios metietur. Curt.ſenior conſi.20.in fin. Quo
dubio, ac periculo immunes ſunt, qui leges, ſeu con
ſtitutiones cũ cōſilio condunt, vt obſeruauit Diuus
Amedeus, alijque principes eius ſucceſſores, vt in
hoc libro de ipſis omnibus inſpicitur, ac quotidie vi
demus obſeruari: quia lex, quæ cum conſilio ordi-
natur, ad beatitudinem, & gloriam redundare no-
40 ſcitur † d.l.humanum. C. de legib. ac ſtabile perma-
net, quod præcedente conſilio fit. Eccle. 37. alioqui
vbi conſilium deficit, cogitationum eſt diſſipatio.
41 † Prou.c.15.Quare ſacerdotes in prælio ceciderunt,
dum volentes fortiter facere ſine conſilio in prælio
exiuerunt. c.5. lib.1. Machabeor. per ſapientes quidẽ
reges regnant, & legum conditores iuſta decernũt.
42 † Prouerb.c.8.l.inter claras.C.de ſumm.trin. & fide
cathol.& ideò Aſſuerus rex ſapientes habebat adhæ
rentes ei, qui leges ſciebant, ac iura maiorum, quo-
rum conſilio cuncta gerebat. Heſter. c. 1. ſiquidem
ſi negotia conſultò fiant, ſactorum non pœnitebit.
Eccleſ.23.l.non dubium. C.de repud.aliain rem hãc
congerit. Luc.de Pe.in l.omnes. C.de decur.lib.12.
Introducta, ac inuenta hinc eſt, vt exiſtimo, ſolenni
43 tas illa, quæ à cauſidicis appellatur interinatio: † ſci
licet vt lex etiam cum conſilio procerum edita ante
illius tamen promulgationem per excellentiſſimũ
Senatum, vt pluribus vicibus obſeruatum vidi, exa-
minetur d. l. humanum. C. de legib. tam pro publi-
cis, quàm pro priuatis cauſis, in quibus interinatio
nihil aliud eſt, niſi cognitio an preces veritate nitan
tur. l. ſi non cognitio. C. ſi contra ius, vel vtil. publi.
prout ſenſum verbi interinationis. Crau. expoſuit
conſi.592. poſt Caſan.conſi.39. colum.14.in fin. nu.
69. ita legis examen aliud eſſe nequit, quàm cogni-
tio iuſtitiæ legis ipſius, id eſt an ante promulgationẽ
reformatione, moderamine, vel ampliatione ali-
qua egeat, vt ſatis colligitur ex d.l.humanum.& mã
dauerit vlterius imperator nedum reſcripta, ſed etiã
pragmaticas ſanctiones, ac ſacras annotationes nõ
obſeruari, ſi contra ius ſint, aut legibus repugnent.
l.fin.C.ſi contra ius vel vtil. publ. quare idem Craue.
ſcripſit in tract.de antiq.temp.in 1. par.§. non omit-
to.num.1.in Gallia regijs conſtitutionibus caueri re
ſcripta non eſſe obſeruanda, niſi prius interinentur,
in curijs parlamentorum, autem iudicum præſidia-
lium, vt reiciantur, ſi in ciuilia ſint eſt tamen ve-
rum confirmationem ex certa ſcientia principis fa
ctam nõ poſſe per Senatum reuocari. Rol.conſi.61.
nu.42.vol.3. vel per inferiorẽ. Dec. in c. de confirma
tionibus.de confir.vtil.vel inutil.Ruin.conſi.208.vo
lum.1.Boſius.tit.de principe. num.335. quum verbũ
ſuperioris non egeat verbo inferioris. Bald.in l.2.C.
quan.decr.op.non ſit. nec illi liceat ſe de ipſius ſupe-
rioris facto impedire. Goz.conſi. 6.c. cum inferior.
de maior.& obedien.

SVMMARIVM.

1 *Populus, ſeu communitas ſemper eadem.*
2 *Actio, quæ ex ſtatuto populi naſcitur, perpetua eſt.*
3 *Statutum ancianorum populi actionem habet perpetuam, ſi ſtatuendi a populo ſpecificam habuit authoritatem, aliàs ſecus.*
4 *Populi, & ancianorum impar eſt authoritas.*
5 *Statuta ſuper bannis campeſtribus, ac illorum actio annalis.*
6 *Statuta præſidum ius prætorium ſunt, & actio eorundem annalis.*
7 *Statuta ſeu edicta poteſtatum ſunt annalia, & actio quoque annalis.*
8 *Statuta Ducum, Comitum, & Marchionum perpetuam habentium adminiſtrationem ſunt ius ciuile.*
9 *Comes magis aſſimilatur principi, quàm præſidi.*
10 *Reges, Duces, Marchiones, Comites de iure, vel facto neminem recognoſcentes principis locum tenent, imo principes ſunt.*
11 *Poteſtatem habent mandandi facias ſic, vbi inferiores mandant facias iuſtitiam.*
12 *Statuta ipſorum ius ciuile ſunt, ac ſtatutorum actio ciuilis.*
13 *Duces, Marchiones, Comites ſummum Pontificem, vel Imperatorem recognoſcentes inueſtiti de regalibus, vel in poſſeſſione, ſeu quaſi eorundem à regibus non differunt, niſi ſolo nomine.*
14 *Nec minoris eſſe debent conditionis, quam ſint alij, qui ſe à recognitione ſubtraxerunt.*
15 *Leges ipſi Duces, Marchiones, Comites in eorum dominijs cõdere poſſunt, ſicut imperator in toto imperio.*
16 *Iuri communi derogare poſſunt.*
17 *Comes Sabaudiæ erat Vicarius imperatoris, ac plures alij principes.*
18 *Vicarius imperatoris, vbi ſimul Dux, vel Marchio, & Comes eſt, poteſtatem habet in ſuo dominio, qualem imperator in toto orbe.*
19 *Domini Lombardiæ erant in poſſeſſione, ſeu quaſi verbi, & facti vtendi plenitudine poteſtatis.*
20 *Authoritatem ipſorum dominorum in dubium reuocare ſubditis eorum non erat tutum.*
21 *Vicarij conſtitutio an reuocabilis ſit?*
22 *Duces, Marchiones, Comites ſuperiorem recognoſcentes non inueſtiti de regalibus, nec exiſtentes in poſſeſſione eorundem iuri communi derogare non poſſunt?*
23 *Comes dicitur qui comitatum ac diſtrictum villarum, & caſtrorum poſſidet.*
24 *Duces, Marchiones, Comites quid ab alijs differant, qui habent regalia, ac iura imperij?*
25 *Magnus Marchio ſcilicet habens vaſſallos, & ſubditos in numero copioſo præfertur alteri habenti pauciores, & minus dignos.*
26 *Tenor inueſtituræ inſpiciendus.*
27 *Regalia princeps concedere non debet, niſi ex vrgentiſſima cauſa.*
28 *Comiti in dubio regalia conceſſa non intelliguntur.*
29 *Niſi princeps cognato comitatum concedat, à qua conceſſione adhuc maiora regalia reſeruata cenſentur.*
30 *Comites exceptis regalibus nominatim non conceſſis alijs pluribus dignitatibus fruuntur.*
31 *Actiones, quæ ex ipſorum ſtatutis proueniunt ciuiles, & perpetuæ ſunt.*
32 *Statutum dominorum pœnam imponens perſonis, vel beſtijs damnum dantibus in ipſorum prædijs validum eſt.*
33 *Niſi communitas loci ius ſtatuendi circa eam rem habeat.*
34 *Vel niſi Domini in pœnarum impoſitione modum excedant.*
35 *Sententia Excell. Senatus in hac re lata.*
36 *Fidaocia quid ſit.*
37 *Merum imperium apud principem duplex eſt.*
38 *Duces, Marchiones, Comites, qui Ducatum Marchionatum, vel comitatum habent in officium non in feudum ſtatuendi ius habent ad inſtar præſidum, quorum ſtatutorum actiones honorariæ ſunt.*

Proœmij gloſſa tertia.

ACTIO ex ſtatuto competens an perpetua, vel annalis ſit, non eſt modicæ vtilitatis, vt explicat Zucard.in rub. C.qui admitti.Iaſ.in l.5.ſub num.8. ff.de verb.obli. qua in re ſequendo Barto.diſtinctionem in l.5. ff. de verborum obliga. ac præſuppoſitus terminis, vt dici ſolet,

ſolet,habilibus, ac indubitabilibus, ſcilicet conditores ſtatutorum habere poteſtatem ſtatuendi.

Primò ſciendum eſt, ſi agatur de ſtatutis editis à toto populo, ſeu à cõſilio generali vel populari, qui populus ſemper dicitur idem, & nũquam extingui-
1 tur. † l.proponebatur. ff. de iudi. huiuſmodi ſtatuta eſſe ius ciuile,not.in l.omnes populi.ff.de iuſt. & iur. Brun.conſi.50.num.6. & conſequenter illorũ actio-
2 nem perpetuam † vt cæteræ actiones à iure ciuili prouenientes, nempe ciuiles vſque ad triginta, vel quadraginta annos, ſicut ſe protrahunt ipſe ciuiles. l.ſicut.& l.omnes.C.de præſcrip.30.vel 40. annor.criminales vſque ad annos 20.l.querelã.C.de falſ.Bart. in d.l.omnes.num.52.Bald.nu.10.Caſtr.num.5.ff.de iuſt.& iure.Aret.& Alex.in l.5.ff.de verb.obli.

Secundò aut ſtatutum, ſeu ſtatuta conduntur ab ancianis populi, ſeu vniuerſitatis hoc caſu, quũ iſti perpetui in officio non ſint,ſed ad tempus conſtituti, alia diſtinctio eſt neceſſaria, maximè vt concordetur Baldus cum Bartolo. Primò aut totum conſilium populi illis tribuerat ſtatuendi poteſtatẽ: tunc, quum ipſum conſilium generale ſtatuiſſe cẽſeatur, cuius ſtatuta, vt proximè dixi, ius ciuile ſunt, actio
3 conſequenter erit perpetua. † Bar. Caſtr. Ang. Aret. & Alex.in d.l.5.ff.de verb.oblig.Secundo aut carent ſpeciali authoritate,ſed aliunde ea ſibi cõpetit,quaſi totum populum repreſentent,ac tantam habent authoritatem, quantum populus ipſe, prout voluit, & credidit Bald.in d.l.omnes.ff.de iuſti.& iur.& hoc caſu huiuſmodi ſtatuta erunt ius ciuile, actioque eorũ ciuilis.Bald.ibi num.10.Anch.in c.1.de conſtit. quæ ſic ſuſtinet. Aret.in d.l.5.verſi.ſecundò adde,& c.ſi.de verbo.obli.Bologn.inter conſi. Abb.conſi. vlt.lib.1. Crau.conſi.195.nu.7.Tertio aut impar eſt vel diuerſa,ac differens authoritas ancianorum, ab authoritate totius populi, vel vniuerſitatis, prout imparem
4 dixit.† Alex.in d.l.5. ſuſtinendo Bartolum aduerſus Baldum, & prout re vera eſt: quum iſti anciani minus poſſint, quàm conſiliarij, ſeu conſilium caſtri, vel villæ. Alex. conſi.17. volum. 6. quod conſilium, & ſi repreſentet totum populum, vt Alex. ibi per gl. in rubr.C.quæ ſit long.conſuet. & in l.ſed ex dolo. §. 1.ff.de dolo.Corne.conſi.293. in prin.volum.3. Rol. conſi.90.num.1.vol.1.id tamen catenus intelligitur, quatenus conſilium ex ſtatutis,vel conſuetudine poteſtatem habet.Bar.in l.aut facta.§.fi.ff.de pœn.Cor. conſi.224.& conſi.241.lib.4. Crau.conſi.295. num.7. & hoc ſecundo caſu ſtatutum iſtorum ancianorũ, imo conſilij ordinarij & nõ totius vniuerſitatis vim non habebit iuris ciuilis,atque actio erit annalis,nõ perpetua.Bar.Aret.& Alex.in d.l. 5. ff. de verborum obli. vnde fit, ac inferri poteſt ad ſtatuta, ſeu banna
5 pœnalia,† quæ quotannis conſilia villarum condere ſolent, ac promulgari facere, ſcilicet illa exequi nõ debere poſt annum vltra quem actio ex eis non durat.

Tertiò principaliter aut ſtatuta, ſeu edicta fiunt ac ordine, & iuſſu, marchionis, vel comitis promulgantur, eo caſu, quum à magiſtratibus fiant.l.ius ciuile. ff. de iuſti. & iur. licèt ipſa ſtatuta ſint perpetua. Bar.in l.fi. ff. de pœn. actiones tamen pœnales ex eis deſcendentes erunt annales.ex l. in honorarijs. ff.de act.& obli.Bar.in d.l.5.num.4.Caſtr.num.3. idem ibi breuiter tradit Ang.in fin.verſi.quærit. Bart.in Ducibus,& omnibus baronib. Aret. verſi. & in quibuſdã &c.Alex.num.13.Iaſ.num.10.ff.de verborum oblig. Bar.in l.2.num.3.ff.de bonor.poſſeſſ.in l.2. §.fi.ff. pro empto.Caſtr.in l.non ambigitur.ff.de legib. Bald.in rub.num.9.loquens de ſtatuto marchionis Ferrariç, Ducis Venetorum, vel Genuæ, & de decreto domini Paduani.C.qui admitti. Rol. à Val.de lucr. dot.q.
6 3.& ideò ſtatuta præſidis prouinciæ erunt ius † prætorium.Bald.in d.rub. C.qui adm.quorum actio tantum durabit, quantum ipſius præſidis officiũ. Alex. ad Bar.in d.l.2.ff.de bonor.poſſeſ.vnde ſi quæ ſtatuta fiunt à poteſtatibus, ſeu prætoribus locorũ ipſis fun-
7 ctis officio, † ea quoque ſublata cenſentur. §. eas viro.inſt.de perp.& temp. action. & in §. penales inſti. de action.Bal.in l.1.C.de poſtul. Affli. Dec.290.nu.2. iuxta tamen diſtinctionem.Bar.in d.l.fi.ff.de pœn.

Quæ dicta ſunt de ſtatutis Ducum, Comitum, & Marchionum, nempe quòd ius prætorium dicantur, ac ipſorum actio annalis ſit, aut ſaltem non perpetua non inutilem habet limitationem, cuius author fuit Ang.in d.l.5. ff. de verborum oblig. ſcilicet id verum eſſe, ſeu intelligi de ducibus, marchionibus, vel comitibus nomine alieno adminiſtrantibus,non de illis,qui perpetui ſunt, ac proprio nomine adminiſtrant Ducatus,marchionatus,ſeu comitatus ad poſteros tranſmiſſibiles.nam iſtorum ſtatu-
8 ta tradit eſſe ius ciuile.† Angel. ſequutus fuit Aret. Imol.& Rafael.item & Alex.modo ſuperiorem nõ recognoſcant. à qua Alex. ſub limitatione non diſſentit.Iaſ.in d.l.5.num.10.ff.de verbo.oblig.eiuſdem opinionis,qualis Ang.fuit Bald.in l.2. C.de conſt.pecun. aſſerens comites magis aſſimilari principi,
9 † quàm præſidi in ipſorum comitatu. ac ipſorum ſtatuta,ſeu conſtitutiones ius eſſe ciuile,& non prætorium.

Verum quia aliqui dixerunt conſtitutiones Ducum, Marchionum, ſeu Comitum tũc demum ius eſſe ciuile, quatenus ipſi de iure, aut de facto ſuperiorem non recognoſcunt,ac perpetui ſunt,alij hoc ipſum etiam procedere in recognoſcentibus ſuperiorem in vicariis.ſ. perpetuis ſummi pontificis, vel imperatoris,habentibus iura imperialia in ipſorum dominijs: alii plenius loquentes extenderunt ad omnes marchiones, & comites indifferenter neceſſarium duxi diſtinctim, ac per ſe omnes caſus diſcurrere,& breuiter pertractare.

Primo igitur Reges, Duces, Marchiones, Comites de iure, vel de facto ſuperiorem, non recognoſcentes principis locum tenent, imo principes ſunt: quum à tempore immemorabili ſacrum imperiũ
10 non recognouerint. † ex not.in c.ſuper quibuſdam. §. præterea de re iud. ipſi inquam facultatem habẽt mandandi facias ſic, vbi inferior mandat facias iu-
11 ſtitiam. † Innoc.in c.ſignificantibus. de offic.deleg. quem citat Bald.in c.1.nu.11.ſi de inueſt.inter domi. & vaſſallis oriatur. Fel. in c. quæ in eccleſiarum ſub num.32.de conſti.Quorum ſtatuta ſine dubio ius ci-
12 uile ſunt.† Rom. Barb.ac alij in rub. C. qui admitti. Bart.in l.hoſtes.ff.de capt.in l.infamem. ff.de publ.iudi.in l.at legati. ff.de pœn. Soc.conſi.153. col.6. vol.2. & conſi.66. ſub num.13. vol.3. Brun.in tract. de ſtat. exclud.f.m.art.13.q.2.Rol. de lucr. dot.q.3. & conſi. 29.num. 26.lib.1. Quum ipſi ea omnia poſſint exercere, ac in ipſorum dominio ea poteſtate vti, qua imperator in toto imperio. Alex.conſi.2.num.9.vol. 2.Bertr.conſi.227.vol.3.Nat.conſi.661.

Secundo alij ſunt Reges, Duces, Marchiones, vel Comites ſummum pontificẽ, vel imperatorem recognoſcentes, prout Dux Mediolani imperatorem recognoſcebat. Boſ. in prat. crim. læſ. maieſt. num. 54.inueſtiti de regalibus, aut in antiquiſſima poſſeſſione, ſeu quaſi vſus, ac fructuum eorundem. Et ipſi Duces, Marchiones, Comites à regibus nõ differunt, niſi nomine. † Pariſ. in ſuò tract. de reintegr.
13 feud. c.1. Nec eſſe debent inferioris gradus, aut condicionis illius, qui pontificem, vel Cæſarem non recognoſcunt, vel qui à recognoſcendo de facto ſe
14 ſubtraxerunt. † Purpur. in l.1.ſub nu.238.verſ.tertio fallit. ff.de offi. eius. niſi præſcriptione legitima, vel imperiali priuilegio iura ipſa in ſuo comitatu præſcr-

ſcripſiſſent, vt de Illuſtriſſimo comite Sabaudiæ ibi
Purp. tradit. & de Sereniſſimo Duce Excel. Ozaſc.
dec. 155. Prædicti nanq; Reges, Duces, Marchiones,
Comites recognitione non obſtante, quum etiam
dignitates Ducales, Marchionales, Accomitales re
gales ſint. glo. in c. 1. §. ſi quis verò in caſu verſi. cer-
tum. & ibi Bald. de pac. tenen. Bald. in tit. de feud.
march. Luc. de Pen. in rub. C. de comit. conſiſt. lib.
12. c. 1. quis dic. Dux, march. vel com. ca. 1. de feud.
march. Soc. conſ. 165. lib. 2. Crau. conſi. 855. Boſ. tit.
de reg. nu. 5. & ſimulac creantur duces, videntur illis
tribui plenitudo poteſtatis. Boſ. in prat. crim. tit. de
crim. læſæ maieſt. nu. 55. omnia ipſi in ſuis dominijs
exercere poſſunt, ac in ſpecie comes in ſuo comi-
tatu legem condere, prout Imperator in imperio.
15 † Iſer. & Afflict. in rubr. quæ ſint reg. num. 17. Caſt.
qui de duce Mediolani loquutus fuit, ad quem ſerè
omnes in hac materia confugiunt. conſil. 34. lib. 2.
Ang. conſi. 217. Fulgoſ. conſi. 8. Calc. conſi. nu. 18.
conſi. 67. num. 2. Alex. conſi. 9. lib. 1. & conſi. 107. lib.
6. Iaſ. conſi. 70. lib. 3. Soc. conſi. 66. num. 25. vol. 3. de
Marchione Montisferrati. Soc. conſi. 153. colum. 6.
vol. 2. Cur. ſen. conſi. 73. ac de alijs. Curt. iun. conſi.
61. & tract. feud. 2. part. q. 2. princip. Dec. conſ. 403.
Brun. conſi. 19. & conſi. 45. Iacob. à ſanct. Georg. in
ſua inueſt. §. dux. verſi. dubitatur. Purp. in l. imperiū.
num. 62. ff. de iuriſd. om. iud. Rol. conſi. 160. num.
48. vol. 4. Burſ. conſi. 4. num. 21. ac de duce Ferrariæ.
Rim. ſen. conſi. 213. Pariſ. conſi. 1. num. 25. volum. 1.
Quibus licet iuri communi derogare, ac vniuerſalē
16 legem in eorum dominio condere. † Brun. d. conſi.
41. nu. 21. Crau. conſi. 135. num. 2. Nat. conſi. 661.

Tertiò aliquādo Duces, Marchiones, ac Comites
ipſi ſimul ſunt vicarij perpetui ſummi pontificis, aut
Imperatoris prout ſcribit fuiſſe vicarium generalē
17 imperatoris Illuſtriſſimum Comitem Sabaudiæ. †
Bal. conſ. 146. lib. 1. Sicuti etiam fuit, dum extitit erea
tus dux. Iaſ. conſ. 227. verſi. 11. lib. 2. Iacob. in ſua in-
ueſtitura in verbo vicariusque perpetuus. & de du-
ce Mediolani. Bald. conſi. 328. vol. 1. poſtea factus
Dux, vt alba refert. conſi. 64. nu. 73. anno 1380. & de
Ducatu inueſtitus anno 1395. primo Maij vt ſcripſit
Plot. conſi. 16. nu. 6. & de Marchione Montisferrati.
Iaſ. conſ. 235. vol. 2. ac de domino Veronæ generali
vicario imperatoris. Anchar. conſ. 331. Item de do-
mino Bernabo itidem vicario imperiali. Bald. cōſ.
264. col. 1. lib. 1. De Domino Pandulfo vicario ſum-
mi pontificis ciuitatis Fani Rom. conſ. 59. num. 3. ac
de alio vicario pontificis ſe gerente pro principe.
Corn. conſ. 11. ſub nu. 4. volum. 4. ac generaliter de
ducibus, marchionbus, aut comitib. imperialibus.
Purp. in l. 1. nu. 242. ff. de offic. eius. Quos vicarios tā
Pontificis, quam Cæſaris plures fuiſſe in Italia cum
emolumentis regalium in propria ipſorum, & non
publicam vtilitatem notauit. Cum. conſi. 162. Ipſis
ſiquidem vicarijs perpetuis, an autoritas competat
imperialis, caſus ſpeciales, ac reſeruatos comprehen
dens viſum fuit Anchar. d. conſi. 331. col. 3. quod
non: quum generalis commiſſio caſus ſpeciales, &
reſeruatos non contineat. c. cum in gener. de offi.
eius. atque ideo illum vicarium imperialem domi-
num Veronæ famæ reſtituere nequiuiſſe. ipſum
Anch. retulit Fel. in d. c. quæ in eccleſiarum ſub nu.
32. in fi. ad quod propoſitum ſcripſit Bal. conſi. 267.
num. 9. vol. 1. ſoli Imperatori, vel libero regi in re-
gno ſuo ea competere. l. hoſtes. ff. de capt. & poſtl.
reuerſ. ac proinde volenti dicere eam poteſtatem
ſibi in ſuo vicariam collatam, id ipſum priuilegio,
vel inueterata conſuetudine probare teneri. d. cap.
quibuſdam. §. præterea. de verborum ſign. Quibus
non obſtantibus contrarium verius eſſe exiſtimo
18 † quum ea poſſit vicarius, quæ is poteſt, cuius vices
gerit. Gofr. in c. dilecto de præb. Io. Andr. & fin. de
off. vicar. in 6. per conſtitutionem cuius officij om-
nia tranſlata cenſentur, quæ reſeruata nō ſunt. Rol.
conſ. 86. num. 35. vol. 1. ne præſertim ſubditi territo-
rium non egreſſi ad inueniendum imperatorem
ad vicarium recurrentes authoritate ipſa decipian-
tur. Afflict. in c. imperialem de proh. feud. alien. &
in conſtitutione regni in conſtitutione conſtitutū
num. 22. Rol. d. conſi. 86. num. 36. Fortiter vrget pro
hac opinione Bal. authoritas d. conſ. 267. vbi firmat
19 dominos Lombardiæ † ex conſuetudine vſuali. &
quadam theorica, ac pratica vſos plenitudine po-
teſtatis, fuiſſeque in quaſi poſſeſſione, verbi, & facti
vſus ipſius, quos non fuit veriſimile falſa voce vſos.
arg. l. fin. ad leg. Iul. repet. ne alioqui multæ ſopitæ
lites excitarentur, ac bona ſopita reſoluerentur, q̄
eſſet iniquum. l. 3. C. de ſum. trin. & fid. cath. & decre-
ta tantorum dominorum illuſoria efficerentur, q̄
ius abhoret. l. ſi prætor. ff. de iud. quorum authorita
20 tem in dubium refricare non erat tutum. † Corn.
conſi. 315. col. 1. vol. 3. non obſtante, quod Nat. conſ.
179. Bal. contradicat, quaſi neget eſſe credendum
verbis aſſertiuis, quæ difficultas in antiquis ceſſat.
Confirmatur ex allegatis per Roma. d. conſ. 59. de
domino Pandulfo vicario Phani, qui cenſuit de cō-
ſuetudine in huiuſmodi conceſſionibus prædicta
venire. quem ſequuti ſunt Iaſ. in l. certi condicio. §.
ſi nummos. ff. ſi cer. pet. Fel. in d. c. quæ in eccleſiarū
nu. 33. verſ. ſecundus eſt caſus. Dec. in l. 1. nu. 3. ff. de
off. eius. Marſ. ſing. 495. Mendoſ. ad Roman. d. conſ.
59. Quibus fit, vt ipſi vicarij perpetui vſu, ac obſer-
uantia maximè accedente illa poſſint, quæ oppone
bantur in generali conceſſione non venire. Quorū
21 vicariatus ſimiliter perpetui irreuocabiles ſūt. † Iac.
in ſua inueſt. §. vicariusq; perpetuus. nu. 5. præſertim,
concurrente infeudatione. Purp. in l. imperium.
nu. 166. ff. de iuriſd. om. iud. Item ſi ſimpliciter con-
ceſſa ſint ad certum territorium non limitatum per
totum Romanum Imperium exerceri poſſunt, vt
ſcribit de Illuſtriſſimo Comite Sabaudie Vicario
Imperiali generali Bald. d. conſil. 146. ſub nume. 1.
volum. 1.

Quartò ſunt Duces, Marchiones, ac Comites in
feudati, ac vaſſalli vtile dominium obtinentes ſine
regalibus, nec exiſtente in poſſeſſione, ſeu quaſi
exercicij iurium regalium recognoſcentes regem,
ducem, vel alium principem recognoſcentem ſu-
periorem, vt ſunt multi duces, marchiones, princi-
pes, ac comites recognoſcentes Regem Neapolita-
num, cuius regnum ab eccleſia recognoſcitur, & ſic
de ſingulis. vel prout Duces, & principis ſubditi ma
ieſtati Regis Chriſtianiſſimi habentes iuriſdictionē
multū limitatam Brun. conſ. 46. nu. 21. Quæritur an
ipſi conſtitutiones, ſeu ſtatuta condere poſſint, ac
vſque ad quæ tempora actio protendatur. prima
fronte videretur dicendum ipſos poteſtatem habe-
re legis condendæ, ac actionem eſſe ciuilem, magis
22 quàm prætoriam. † hoc videtur voluiſſe. Dec. in c.
paſtoralis qui indiſtinctè loquitur de omnibus duci
bus, marchionibus, ac comitibus. Rim. ſen. conſi.
181. Zuchard. in rubr. C. qui adm. Crau. conſi. 135.
qui, & ſi ibi tractet de Ill. Marchione Saluciarum,
quem præſupponit habuiſſe regalia, ac plenitudinē
poteſtatis: tamen idem videtur ſentire de cæteris.
Rim. iun. conſ. 57. & 68. Crau. conſ. 973. Rol. conſi.
86. vol. 1. gram. conſi. 103. Cum habeant dignitatē,
ac adminiſtrationem perpetuam ad poſteros tranſ
miſſibilem, merumque, & mixtum imperium cum
omnimoda iuriſdictione. Suffragatur quod Rolan
dus voluit conſi. 4. num. 40. vol. 3. Boſius tit. de regal.
nu. 5. creationē ſcilicet ducis, marchionis, vel comi
tis omnia ſecum trahere, quæ ad ipſam dignitatem

ſpectanti

ſpectant : quæ dignitas regalis eſt, vt ſupra probaui,
Contraria opinio verior videtur multis rationibus,
& authoritatibus. Primò quia prædicta carent pote-
ſtate, Purp. in l. 1. n. 245. & 246. ff. de off. eius, ſi illi rega
lia conceſſa non ſint. Affl. in rubr. tit. quæ ſint regal.
num. 18. Secundò recognoſcens ſuperiorem, niſi
concurrant alia prædicta, in antecedētibus caſibus
contra iuris communis diſpoſitionem ſtatuere ne-
quit. l. fórmam. C. de off. præfect. prætor. Bald. in l. do
nationes quas parētes. C. de donat. inter vir. & vxor.
Rom. Barb. ac Iacob. Nig. in rub. C. qui admitti. di-
ſtinguentes inter recognoſcentes, & non recognoſ-
centes ſuperiorem habentem, vel non habentem iu
ra imperij, & alios. Soc. conſ. 272. & conſi. 17. vol. 2.
Dec. in l. 1. ff. quod quiſq. iur. Rim. iun. conſi. 68. nu. 8.
Rol. conſi. 4. nu. 30. vol. 3. vbi probat communem.
Crau. de antiq. tempor. in 4. par. circa præmiſſa nu.
6. qui de dominis loquuntur habentibus merum, &
mixtum imperium. Tertiò facit quia dicit Bald. in
c. 1. per illum tex. qui dic. Dux. Soc. conſi. 165. n. 3. vol.
2. Feli. in c. Rodulphus de reſcrip. Purp. in l. 1. nu. 147.
ff. de off. eius propriè comitem non cenſeri, qui Co-
mitatum ideſt territorium, villarum, vel caſtrorum
23 nō habet. † & voluit Paris de Put. in d. c. 1. Principes,
& Marchiones regni vaſſallos Regis recognoſcen-
tis regnum ab Eccleſia potius nomine, quā re Mar-
24 chiones, & Comites nuncupari. † pertinet huc etiā
quod Marin. Frec. de feud. tit. quis dicatur Dux. num.
8. ſcribit ſcilicet Ducem vnius oppidi non eſſe tantæ
authoritatis, ac præminentiæ prout eſt alius cuius
Ducatus conſiſtit in copia ingenti ciuitatum, caſtro
rum, ac oppidorum: quum cæteris paribus vnus
25 magnus Marchio paruo præferatur † habenti vaſ-
ſallos inferiore aut in exiguo numero. Affl. in c. 1. nu.
5. quis dicatur Dux, vel March. ac tantò maior ipſe
ſit, quanto maioribus præeſt. cap. is vero de conſecr.
diſt. 5. Quarto ſpectandus ſemper in feudis tenor in-
26 ueſtituræ. † c. 1. de duobus fratr. à capit. inueſt. c. 1. de
fratr. de benef. inueſt. & in conceſſione feudi comi-
tatus. Soc. conſ. 165. nu. 5. vol. 2. in qua inueſtitura ſi
regalia erunt omiſſa, certè illa non continebuntur
in conſequentiam dignitatis Marchionatus, vel Co
mitatus, quæ egebant ſpecifica nominatione. quæ
Princeps non debet, niſi ex maxima, vrgentiſſima-
27 que cauſa concedere. † iuxta illud gloriam meam
alteri non dabo. Baruch. c. 4. & Prouerb. c. 5. ne alie-
nis des honorem tuum. & Eccleſ. cap. 7. noli ab ho-
mine petere Ducatum, nec à rege cathedram hono
ris. alia plura colligit Rol. quoad conceſſionem re-
28 galium conſi. 1. nu. 129. lib. 2. vnde quòd Comiti † mi
nimè conceſſa cenſeantur, nominatim voluit. Zaſ.
tit. qui feud. dar. poſſ. Niſi (inquit) Rex cognato ſuo
29 Comitatum cōceſſiſſet, † quo caſu regalia venirēt,
exceptis potioribus regalib. nempe cudere monetā,
legitimare illegitimos, creare notarios, & cætera id
genus. allegat Cum. conſi. 162. in fi. Bal. in l. à procu-
ratore. C. mand. & in l. 2. C. de ſer. & aq. Barb. in c. per
translationem de off. deleg. Vltimò hanc ſententiā
verā præſuppoſuiſſe viſi ſunt Bald. d. conſ. 267. nu. 9.
conſ. 264. volu. 1. Caſt. d. conſi. 34. vol. 2. Roma. d. cōſ.
59. dum aliter cenſuerunt in magnis Ducibus, Mar-
chionibus, vel Comitibus: moti illis rationibus, vel
quòd non recognoſcerent ſuperiorem, vel ſi recog-
noſcebant, illa iura ſibi competerent priuilegio, vel
vetuſtiſſima cōſuetudine: ſine quibus argumētis col
ligitur, quod eiuſdem non fuiſſent ſententiæ. hanc
ipſam opinionem firmarunt. Alex. & Iaſ. in d. l. 5. ff.
de verb. obl. Purp. in d. l. 1. nu. 245. 246. ff. de off. eius.
Affl. tit. quis dic. Dux, vel March. col. 3. in fi. Paris de
Put. d. c. 1. rub. Alex. conſi. 50. exc. Ozaſc. dec. 139. Zaz.
d. tit. qui feud. dar. poſſ. nu. 13. & 14. Nat. conſil. 179.
per totum emolumentis quorum regalium, & ſi
non gaudebunt, ſi illis conceſſa non ſint, fruētur, ta
30 men alijs dignitatibus. † Mar. Frec. d. titul. quis dic.
Dux, quæ plures eſſe poterunt abſque authoritate
legis condendæ. Affl. in rubr. tit. quæ ſint reg. nu. 18.
niſi quatenus ſtatuta facerent cōformia diſpoſitio-
ni iuris communis, vel publicam concernerent vti-
litatem. Bal. in l. omnes populi. col. 4. verſ. ſed hic du-
bitatur. ff. de iuſ. & iur. Crau. de antiq. temp. in 4. part.
§. circa præmiſſa. nu. 6. quib. caſibus, quum perpetua
illis competat iure proprio adminiſtratio, crederē
31 ipſorum ſtatuta ius eſſe ciuile, actioneq; † ipſorum
ſtatutorum perpetuas ſtatuere inter cæteras poſ-
ſunt pœnam pecuniariā pro qualibet beſtia ingre-
32 diente ipſorum fundos. † Dec. conſil. 199. vel
contra perſonas in ipſis fundis damnum dantes.
Brun. conſil. 101. & latius cōſ. 186. vol. 2. Marin. Frec.
de auth. Baron. 42. authoritate. Niſi in iſtis ius ſta-
tuendi communitati ex tranſactione competeret,
33 vel dominis ſimul cum communitate. † Purp. cōſ.
504. nu. 5. & 6. de qua refuſius Brun. conſ. 85. decla-
rans quare banna dicantur. vel conſueuiſſet com-
munitas ex longa conſuetudine pęnas maiores, pu-
ta duplicatas contra damnificantes in prædijs do-
minorum imponere. Brun. d. conſil. 189. in fi. Item ſi
modum non excedāt ipſi domini rationabilem in
34 pęnarum impoſitione. Dec. d. conſ. 199. Brun. d. cōſ.
189. Vnde diſputantibus in auditorio excel. Senatus
magnificis dominis Aduocatis Blaſio Lęlio, pro do
minis, & Fabricio Vinca pro communitate publi-
carū cauſam appellationis ab interloquutoria mag
nifici & Reuerendi domini Vicarij Archiepiſcopa
lis, qui dixerat lite pēdente banna per dominos im-
poſita ſuum debere ſortiri effectum, prauio tamen
eius moderamine, non autem ſecundùm pęnas per
dominos pręſcriptas, cenſuerat ipſe Senatus. dic. 12.
35 Decembris 1571. malè † per dominos appellatum,
& bene iudicatum victum victori, &c. Item limitat.
Luc. de Pen. in l. quoniam. C. de paſc. publ. lib. 11. à
nemine prædictorum citatus ſi ſtatuatur, vt nullus
immittat animalia. in prata, vel terram alienam. l.
1. C. de fund. & ſalt. rei domin. lib. 11. vel ſi ſtatuatur,
vt domini animalia ab ingreſſu prohibeant vel ar-
ceāt. l. 1. & 2. C. de paſc. public. ſecus autem ſi anima-
lia per ſe ipſa intrarent: tūc inquit ibi ſtatutum eſſet
iniquum. & loquitur etiam de ſtatutis dominorum
prohibentium beſtias forenſium in ipſorum terri-
torijs introduci ſine fida, quæ vectigal eſt illud ſeu
pretium herbarum quod ſoluunt domini anima-
lium ratione paſculi Io. de Amic. conſ. 8. n. 54. hanc
in patria Pedemontana domini vocant fidanciam,
36 † quod autem ad ipſam ſtatuti iniquitatem ſpectat
ego intelligo modo nulla dominis animalium cul-
pa aſcribi poſſit. Crau. conſ. 553. nu. 2. & quantum ad
fidanciam, cuius in aliquibus inueſtituris vaſſallorū
mentio fit, aliquid tradit Aret. conſil. 153. ac de do-
mino affidante. Affl. dec. 290. & eo nomine per trā-
ſitum vnius diei nihil ſolui debet. Luc. de Pen. in d. l.
2. C. de paſc. public. & ius ipſum affidandi preſcribi-
tur, ſicut ius pedagiandi. Balb. in tract. præſcr. in 5.
par. q. 4. in fi. & quid ſit pulchri Mari. Frec. de auth.
Baro. auth. 46. eſt etiam ea, quæ ſecuritas appellatur,
quæ debitori tam pro perſona, quàm pro re tribui-
tur. Bald. conſi. 400. vol. 1.

Cæterū quantū ad Duces, Marchiones, Comites.
Non obſtat illos ipſis nominibus nuncupari: quia
reſpōdet Bal. cōſ. 325. ſub n. 6. vol. 1. nō eſſe vim faciē
dā in nomine, ſed in qualitate regiminis, ac magni-
tudine poteſtatis. & cōſ. 291. ad euidētiā lib. 2. quem
ſequitur Tiraq. in tract. ligna. §. 32. glo. 1. n. 35. Duca-
tū, Marchiā, Commitatū, quocunque modo loquē-
di vſu nominētur, tales manere quales ſunt realita-
te potius inſpecta, quàm nudis rerū vocabulis. Mi-
nusq;

nuſq; refragatur illis cõpetere merũ,ac maximũ im
perium, ac omnimodam iuriſdictionẽ. Siquidem,
37 quum duplex ius Principi † competat, vnum tan-
quam domino caſtri, alterum tanquam Principi,
vel regi in toto regno, vel ducatu, illud ſecundum
ius non intelligitur tranſlatum per ipſam conceſ-
ſionem, nec alia quæuis ſibi reſeruata in ſignum ſu
premæ authoritatis. Roland. d. conſ.4.nu. 46.vol. 3.
etiam ſi comitibus,& baronibus conceſſionem præ
dictam fecerit. Alc. conſi. 174.nu. 3. faciunt tradita
ab excellent. Oſaſcho dec. 101. Authores verò alle-
gati à Dec. Crau. ac Becio loquuntur de magnis du
cibus, marchionibus, vel comitibus ſuperiorem de
iure, vel facto non recognoſcentibus, Aut de alijs,
& ſi recognoſcant Pontificem, vel Cęſarem vicarij
fuerunt, ac ſunt perpetui: aut qui priuilegia habent,
vel ius præſcripſerunt ex vetuſtiſſima conſuetudi-
ne, vt animaduertit Oſaſch. d. dec.139. & iam nota
ui ſupra verſ.ſecundò allij ſunt, &c. & prout contra
Crau. conſuluit, Nat. conſi.179.licèt vtraque conſi-
liaria poſſint cõciliari: quum præſuppoſuerit Crau.
marchionem Saluciarum fuiſſe inueſtitum cum
plenitudine poteſtatis, ac in poſſeſſione, ſeu quaſi
vſus illius, de qua re contendebat Nata non conſta
re, & pulchre. conſ.661.

Quintò aliqui ſunt duces, marchiones, vel comi
tes: non perpetuo, ſed ad tempus conſtituti regionẽ
aliquam tenentes in officio ſub titulo Ducali, vt
exemplificant. docto. in duce Spoletano in Comite
Campaniæ, qui non in feudum, ſed in officiũ ipſas
habent dignitates, aut ſimiles, iſti ſecundum docto.
authoritatem habent ſtatuendi, ſicut præſides, ac
magiſtratus ipſorumq; ſtatuta erunt ius prætoriũ,
38 & non ciuile. † Salic. in d.l. 2. C. de conſt. pec. Ang.
Aret. Alex. & Iaſ. in d.l.5.ff. de verbo. oblig. Purp. in
d.l. 1.nu. 229. ff. de off. eius Rol. à Vale de lucr. dot.
d.q. 3. & actio, quæ ab illis deſcendet, erit annalis.
Rol. conſ. 86. vol.1. quod declarat Iaſ. in d.l. 5. quo-
modo intelligatur.

SVMMARIVM.

1 *Liber ſtatutorum habitus pro publico fidem facit, quamuis ſolennibus deficiat.*
2 *Statutum, ſeu conſtitutio ſcripturam non requirit, quantum ad ſui eſſentiam, ſed vt publicari poſſit.*
3 *Statuti recitatio, & publicatio requiritur.*
4 *Statutum non ligat etiam ſcientes antequam publicetur.*
5 *Publicatio eſt actus perfectiuus legis, vel ſtatuti.*
6 *Statutum non publicatum nullius eſt momenti.*
7 *Statutum iam conditum, & nondum publicatum ligat contrauenientes in fraudem ſtatuti ſcilicet vendendo tarinę granum.*
8 *Vel illud euehentes extra patriam.*
9 *Publicatio eſt ſtatuti manifeſtatio.*
10 *Publicatio ſtatuti dupliciter fit.*
11 *Statutum, ſeu conſtitutio publicata præſumitur, ſi in publico ſtatutorum libro deſcripta inuenitur.*
12 *Qui publicationem ſtatuti dictat, mandatum ad publicandum habere debet.*
13 *Statuti publicatio nedum in ciuitate, ſed etiam in villis, & oppidis neceſſaria eſt.*
14 *Statuti, ſeu banni publicatio in ciuitate facta non afficit ciues ruri degentes.*
15 *Niſi reuerſi in ciuitate conuerſentur, vbi publicè ſtatuti notitia habetur.*
16 *Statutum, ſeu conſtitutio iungi debet quàm primum libro ſtatutorum, aliàs dicitur extrauagans.*
17 *Statuti eſſentia neceſſariò requirit in libro ſtatutorum ipſius ſtatuti ſituationem.*
18 *Rector promittens ſeruare ſtatuta non intelligitur promiſiſſe ſeruare ſtatutum extrauagans.*
19 *Statutum in libro deſcriptum fortius eſt, quàm extrauagãs.*
20 *Extrauagantem valde notam ignorare non licet.*
21 *Si de extrauagantis publicatione, vel obſeruantia dubitetur, conſulendus eſt princeps.*
22 *Statutum in populi conſilio conditum pro notorio habetur.*
23 *Statutum, ſeu extrauagans in libro non contenta neceſſario produci debet.*
24 *Statutum non ſolum in vno ſed in omnibus libris ſtatutorum deſcriptum eſſe debet.*
25 *Statutorum in libris non contentorum iuſta eſt ignorantia ſaltem ad euadendum pœnam.*
26 *Agens contra aliquem, quod prohibitioni contrauenerit, probare debet contrauenientem ſciuiſſe prohibitionem.*
27 *Forenſis prohibitus acquirere præſumitur ignoraſſe prohibitionem, & pœnam non incurrit.*
28 *Forenſis in dubio ignorare præſumitur prohibitionem.*
29 *Statutum cuius caſus rarò euenit frequenter publicandum.*
30 *Statuti publicatio à quo tempore liget?*
31 *Statutum, ſeu conſtitutio publicata per non vſum non tollitur.*
32 *Statutum moribus non receptum à principio fingitur non obligaſſe.*
33 *Statutum tacitam conditionem habet, ſi exequutioni demandetur.*
34 *Statutum non ligat in locis vbi non obſeruatum extit.*
35 *Super ſtatuto non recepto nullum fieri poteſt firmum fundamentum.*
36 *Mulieres prohibitæ edicto ſub pœna non deferre perlas in pœnam non cadunt, ſi communiter edictum obſeruatum non fuit.*
37 *Statuta minimè ſuperflua eſſe debent, ſed aliquid operari.*
38 *Statutum à populo vel maiore parte receptum ac deinde dimiſſum, principe ſciente ſpatio decem annorum, & ipſo inſcio ſpatio.40 annorum tollitur.*
39 *Statutum vſu nunquam receptum, cui etiam ob hic contrarius vſus ſciente domino paucis actibus tollitur, inſcio autẽ curſu annorum decem.*
40 *Tollerantia ſuperioris diſpenſationem producit.*
41 *Tollerantia principis facultatem, & ſecuritatem præbet.*
42 *Bannitus tollerratus offendi nequit.*
43 *Deferens arma prohibita diſſimulantibus, & tollerantibus officialibus pœnam euadit.*
44 *Communis error populi facit ius.*
45 *Statutum per non vſum nunquam tollitur.*
46 *Statutum ſemper præſumitur eſſe in viridi obſeruantia, ſemper loquitur, nunquam ſilet, ſemper terret. & quomodo intelligatur.*
47 *Statuti derogationem allegans. illam probare tenetur.*
48 *Statuti caſus vbi eſt clarus, non eſt dubitandum.*
49 *Statutum non minus ligat, quàm ius ciuile.*
50 *Statuti caſus clarus præualet diſpoſitioni iuris communis.*
51 *Actus quot requirantur ad derrogationem ſtatuti.*

Procemij gloſſa quarta.

IN hoc compendium vnicum ſub titulis, &
rubricis ordinatè poſitis. Et colligi, &c. co-
dicillis pluribus antiquiora ſtatuta contine
bantur ordinata, reformata, ac mutata, ſeu
tranſcripta: in librum, cuius nunc apud cauſidicos
plura extant exempla quibus, creditur, ac ſi ſolennia
haberent, ad publicam, ac Authenticã ſcripturam
1 neceſſaria: quia liber † ſtatutorum probat ſi ſubſcri
ptionem habet notarij vel ſi habitus, & obſeruatus
pro Authenthico probat, etſi minus ſolennis, ſic
vel illi deficiant, quæ pro fide ad publicam ſcrip-
turam requiruntur. Bart. in extr. ad reprim. in ver-
bo data. Domi. conſil. 15. Crau. de antiq. temp. in
prima parte. §. vidimus. num. 37. faciunt trad. à Bar.
Purp. & alij in l. 1. ff. ſi cert. petat. Crau. conſil. 425.
nume.44.

Nouæ conſtitutiones ita demum valẽt, ſi in ſcrip
tis

tis notificentur. in Auth. vt fiant nou. conſt.in rubr.
& ign. nigro.quia, licet ſtatutum, ſeu conſtitutio,quã
tum ad ſui eſſentiam ſcripturam non exigat, neceſ-
2 ſaria tamen eſt, vt poſſit innoteſcere, publicari † ac
etiam obligationem ex lege inducere. Bald. in l. hu
manum.C.de legib. Anch. in reg. nemo de reg. iur.
in 6. Bald. Aret. Fel. & Dec. in rubr. de conſtit à qui
bus ibi Rip. diſentire non videtur. Nam ſi poſt legis
inſtitutionem recitatio, & publicatio requiritur.
3 † l.conſtit.C.in fi.c.cum infirmitas de pen.& remiſſ.
certè recitatio ipſa fieri nullo modo poſſet, ſine le-
ctione, & lectio ſine ſcriptura.

Nec obſtat quod Abb. in cap.1.de poſtul. prælat.
aſſeruerit conſtitutionem ſolenniter editam ſcien-
4 tes ligare ante publicam promulgationem: † quia
reſpondet ibi Dec. æquum non eſſe, vt conditores
illius plus cæteris abſentibus ad obſeruantiam
obligarentur. Confirmatur ex doctrina gloſſ. in
procem. Greg. in verbo ligauerit, &c. quam ibi ſe-
quitur Card. Fel. in cap. final. verſicul. eſt verum
de treg. & pac. Bero. conſ.173.num.54.vol.1.ſcilicet
5 publicationem † eſſe actum perfectiuũ ipſius legis
d. l. humanum. quum ſtatutum non publicatum
6 nullius ſit momenti. † in Auth. vt nou. conſt. Bald.
conſil. 210. volum. 1. citra quam publicationem
ſimplex ſcientia ſtatuti non ſufficit. Bald in l. vn. §.
fin. C.de cad. tol. Ang. in §.fin. in Auth. de non elig.
Abb. conſil.35.videtur primo libr.1.Alex. conſi. 39.
viſis lib.2.Dec. in cap.2.num. 40.de arbitr.Nat.conſ.
498.nu.10.Becius conſi.16.num.10.

Quod intelligendum puto, niſi interueniat fraus,
vt in caſu Rip. in Rubr. de conſtitut. ſub nume.47.
contra habentes noticiam moderationis precij
grani tempore cariſtiæ, qui ante publicationem
moderationis ſtatim vendiderãt eorum grana lon-
gè maiori precio. nam ipſe reſponderat venditores
7 ipſos ſubijci † conſtitutioni moderanti precium,
etiam nondum publicatæ. Barto. in l. contra. ff. de
legibus. Bald. in l. 2. C. de per. & comm. rei vendic.
Barb. & Fel. in c.2.de cõſtit. Caſt. in l.1.§.1.ff. de act.
empt. Barba. conſil. 56. & 66. lib. 2. quum vt inquit
Caſtr.d.§.1.poſt.Cin. per eum allegatũ videtur frau-
dem feciſſe legi futuræ Menoch. de arbitr. caſu.185.
numer. 20. & ſimiliter hoc faceret contra ſubolen-
tes moderationem precij, aut prohibitionem exi-
8 tus granorum, qui illa extrahunt, † aut vehunt in
aliã prouinciam: nõ quòd cenſerim iſtos ilaqueari
pęna futurę conſtitutionis, ſed ad reuehendum gra
num, aut tantundem, ſi illud iam vendidiſſent, ac
ad illud vendendum pretio conſtituto.

9 Publicatio eſt actus manifeſtatio, † ac palàm fa-
cere quod adhuc paucis innotuerat, arg. l. ſed ſi pu-
pillus. §. præſcribere. ff. de tribut. fit autem duplici-
10 ter † primo ſi in conſilio ſtatutum ordinetur, inde-
que ponatur in libro ſtatutorum cum alijs vſitatis.
Ang. in Auth. de non elig. Bal. in l. 2. ff. de orig. iur.
Alex. conſ.39.li.3. Rol. conſ.99.nu.38.vol.2.Etenim
ex quo conſtitutio ipſa noua in libro ſtatutorum de
11 ſcripta inuenitur, publicata præſumitur.† Bero.cõſ.
173.num.54.vol.1.arg. eorum quæ Bart.Caſtr.Imol.
& Ang. dixerunt in l. prolatis. ff. de re iudic. modo
libri ipſius ſtatutorum communiter copia habea-
tur. Cagnol. in l.2.num.78.ff.de orig. iur. vel alia for
ma ſeruetur, quam ſeruat curia principis illius legis
latoris videlicet editio in eius conſiſtorio, & redac-
ctio in ſcripturam Ang. in Auth. de non elig. Sec.
Nub. in fin. Alex. conſi. 39.vol.3. vel in Archiuio
publico collocata Bald. in l.2.in Add. antiqua verſ.
ne diutius.ff.de orig. iur. Rim. Iun.conſ.472. nu. 30.
niſi in ipſa lege alius eſſet pręſcriptus publicationis
modus Rim. ibi nu.33. Secundò coram populi mul
titudine, vbi frequens ſit populi concurſus, vt in pu
blica miſſa ſermonibus, vel nundinis. glo. in clem.
cauſam in verbo ſolenniter de elect. Pariſ. conſi.39.
num. 30. vol.4. boni comp. in tract. de appellat.§.4.
num.4.vel in alijs præcipuis locis ciuitatis, in quadri
uijs, ac voce tubæ iuxta conſuetudinem, & ſolitum
morem. Federic. de ſen. conſi. 211. quem ſequutus
eſt Felin. in cap. exceptionem col. pen.de except. ac
inde ponatur pro roſtris ante oculos hominum, à
quibus perlegi poſſit. Bald. in l.2.ff.de orig.iur.Pariſ.
conſi.171.col.1.vol.4.quum aliter vox præconis pau
cis innoteſcat: non quòd oporteat in auribus om-
nium inculcare.c.1.& ibi Dec.nu.28.de poſtul. præl.
Inſuper qui dictat, mandatum debet habere ſpecia
12 le ad publicandum † Rebuf. in l. 1. num. 191. C. de
ſent. quæ pro eo quod int. prof. Rol. conſi.8. nu. 28.
vol.1. iuxta quam ſecundam formam, ſi conſuetu-
do ſit publicandi leges, & ſtatuta, publicatio primo
modo facta nullius eſſet momenti. Angel. in §. fin.
in Auth. de non elig. Alex. d.conſi.39.vol.3.Soc.iun.
conſil.30.nu.15.vol.1.

Publicatio legis, ſeu ſtatutorum prædicta non ſo
lum requiritur in locis ſolitis ciuitatis, ſed etiam in
13 villis, † & oppidis. in Auth. vt nou. conſtit. illis ver-
bis, & in hac maxima ciuitate, & qui foris in habi-
tant. Abb. in cap. 2. de conſtit. Alex. conſi. 181. nu.
13.vol.6.Neuiz. conſil.58.nu.6.exc.Oſaſch. Dec.141.
ſub num. 1.Bec. conſi.16.num.10. quum habitantes
in comitatu ignorare præſumantur geſta in ciuita-
te, &ècontra. Bal. & Ang. in l.Titius.§.Lucius.ff.de
lib. & poſth. Imol. & Dec. reſpondens ad contraria
in cap. 2. de conſtit. vbi ętiam tradit an, & quando
ignorantia ſtatutorum iuramento confirmetur.ſed
latius cum limitationibus præſertim ſi abſentia
probetur Menoc. de arbitr. caſu 186.nume. 16.Qui-
nimo publicatio in ciuitate facta ciues non afficit,
qui plurimum in villis habitant, vbi nulla facta exti
tit pulicatio, allegantes proclamatum in ciuitate
14 factorum ignorantiam. † Bal.& Ang.in d.l.titius.§.
lucius. ff. de lib. & poſth. in l. tres fratres. ff. de pact.
Abb. in c. 1. de poſt. præl. num.16.Iaſo. in ſpecie de
proclamatibus in ciuitate factis conſi.46.col.3.verſi.
ſecundo reſpondetur. volu. 3. Etenim banna gene-
ralia ciuis abſens ignorare præſumitur. Bald.in l.pla
nè.ff.de excuſ. tutor. Iaſo. in l. is poteſt. num.66.ff.de
acquir. hæred.& in d. §. Lucius. per tex. in l.fin.qui
matr. accuſ. non poſſ.& ibi Abb. in 2. notab. Dec.
conſi.38.ſub nume.7.verſicu. & hoc præſertim, &c.
& conſil.64.ſub num. 5.& conſil.303.nume.3.Ideſt ſi
15 ciuis interim in ciuitatem † reuerſus, conuerſatus
non ſit, aliàs ſi reuerteretur in ciuitatem, vbi publi-
cè nota erat edicti promulgatio, tunc ſcientia, & nõ
ignorantia præſumeretur. Rom. conſil. 59. ſub nu-
mero.5.Quæ præſumptio reddit ignorantiam non
tolerabilem. cap. quis neſciat. diſtinct.9.vel niſi quis
abſit in loco vicino ciuitati. Rom. d. conſil. 59.verſ.
quarto quia ex eo, &c. ſi quidem ſcientia tunc po-
tius quam ignorantia præſumatur. ca. quoſdam, &
c. quanto de præſumpt. Rom. Aret. & Alex. in d. l.
is poteſt. Aret. conſi.103.mendos. ad Rom. d. conſ.
59.quæ autem loca dicantur vicina Felin.in c.quoſ-
dam de præſumpt.

Statuta publicatione facta, quam citius fieri po-
teſt, addi debent libro ſtatutorum: aliàs ſi in codicil
lis, aut paginis ſe iunctis dimittantur extrauagantia
16 dicuntur. † Rip. in l. dies. §.hoc autem numer. 5. ff.
de re iudic. cùm ad eſſentiam ſtatutorum neceſſa-
17 ria ſit in volumine eorundem ſituatio; † alioqui ſta
tutum non eſt, ſed reformatio extrauagans, ad ob-
ſeruantiam, cuius rector ciuitatis non aſtringitur,
18 qui ſtatuta ſeruare promiſit. † Bald. in cap.in cauſis
de re iudic. Rom. conſ. 512. Iaſ. in d. l. cum prolatis
ſub nu.8.ff.de re Iudic. Dec. in c. epiſtolæ nu.371.de
probat.

probat. & multò maioris ſit efficaciæ ſtatutum in
volumine deſcriptum, quam reformatio extraua-
19 gans. † Bart. in l. omnes. C. de bon. pćt. ſubl. lib. 10.
quæ tanquam ſciuncta, quum approbata non cen-
ſeatur, conſequenter minime obſeruanda. Rom. d.
conſ. 512. per text. in c. ſi Romanorũ. 19. diſtinct. illis
verbis ideo decretales epiſtolas aliquas priſcorum
Pontificum Romanorum non obſeruandas quia
in codice canonum non habeantur deſcriptæ. Fel.
in c. 1. colum. 1. verſic. niſi eſſet ſtatutum de re iudic.
Niſi eſſet extrauagans in vſu, & valde nota. Abb. in
cap. 1. numer. 13. de ſent. & re iud. quum extrauagan
20 tem valde notam ignorare non liceat. † Bald. in l.
leges ſacratiſſimæ numer. 4. C. de legib. Anch. in c.
canonum ſtatuta ver. hic quæri poteſt. de conſtitut.
ſcilicet ſi publicè nota ſit: quòd ſi de ea dubitetur,
tunc illius licita eſt ignorantia non ad effectum rei
prohibitæ, ſed ne quis de contemptu puniatur. Bal.
in d. l. ſacratiſſimæ. vnde quum retroactis tempori-
bus plura aſſerantur publicata edicta nondum de-
ſcripta in libro veterum, nec nouorum decretorũ,
quorũ ignorantiam aliquando vidi maximè à rudi
bus allegari, cenſui conſulendũ ſuã celſitudinẽ, ſeu
Ill. Cameram antequam ſecundum ea iudicaretur.
21 † cap. paſtoralis cum ibi not. à moder. de fid. inſtr.
Bald. in c. 1. quot teſt. ſint neceſſ. Berous conſil. 8. nu.
40. vol. 3. aliàs poſſet iudex puniri, ſi dubitando ſecũ-
dũ talia edicta iudicaret, quæ publicata, & in vſum
deducta non eſſent. d. ca. paſtoralis, & ibi Abb. Ber.
conſi. 8. Ber. conſi. 92. vol. 1. Quod viſus eſt limitare
Alex. conſi. 81. num. 2. vol. 2. Salic. in l. 2. C. quando
prouoc. non eſt neceſſe. Soc. conſ. 134. num. 3. vol.
1. ſi alibi contingat caſus, quam in loco vbi edita
fuit, ſecus ſi in loco, ea ratione, quòd facta in con-
22 ſilio populi pro notorijs habeantur. † argu. eorum
quæ glo. voluit. in l. ſi tutor. C. de peric. tut. ſed vbi
non fierent in populi conſilio, ceſſaret ratio, & con-
ſequenter iuris diſpoſitio ſeu concluſio. quapropter
iſta ſtatuta extrauagantia, ac in libris ſtatutorum
23 non contenta neceſſariò † producenda ſunt etiam
in loco editionis eorundem Barto. in l. omnes po-
puli vlt. quæſt. princ. verſicu. circa ſecundum num.
97. ff. de iuſt. & iur. Bald. in l. leges ſacratiſſimæ. C. de
legib. & in Auth. vt omnes peregrini. C. commu. de
ſucc. Caſt. Alex. & Iaſ. in l. cum prolatis. ff. de re iud.
Alex. in l. 1. C. vt quæ deſ. aduoc. & in Authen. iube-
mus. C. de iud. Purp. conſ. 602. in forma ſcilicet pu-
blica, Hoſt. & Butr. & Fel. in d. cap. paſtoralis. Nat.
conſi. 498. nu. 18. Bet. conſi. 4. nu. 7. ac oſtendendum
illa eſſe inſerta, non in vno ſolum, ſed in omnibus
24 libris ſtatutorum. † Hoſt. in d. cap. paſtoralis in fin.
& ibi Fel. num. 12. verſ. & adde Bec. d. conſ. 4. nume.
8. vnde, etſi admiſſibilis non ſit poſitio, qua deduci-
tur continentia ſtatuti in libro non deſcripti, perti-
nens tamen, & reſponſalis eſt illa, qua ponitur con-
tentum in ſtatuto extrauaganti in libro ſtatutorum
non inſerto. Barto. in l. ornamentorum. ff. de aur. &
argent. leg. Fel. in cap. 1. nu. 3. de re iud. ſiquidem ſi-
milium ſtatutorum in libris non contentorũ iuſta
eſſe poſſit ignorantia. tex. in l. fi. ff. de decret. ab ord.
fac. Imol. & Butr. in cap. 2. de conſt. ſaltem ad eua-
25 ſionem pœnæ. † Soc. conſ. 122. in princ. vol. 1. Fel. in
cap. 2. Crau. conſi. 6. num. 73. cuius ignorantia iura-
mento probatur, eius qui ſe excuſat, Pariſ. cõſ. 95. nu.
46. volum. 1. Rim. ſen. conſ. 565. nu. 5. & ignorantis
nulla ſit obligatio. l. generali. C. de Tabul. lib. 10. cap.
vt animarum de conſt. in 6. quem iniquum eſt puni-
ri ob trangreſſionem eius, quod ignorat. l. fin. ff. de
decr. ab ord. faciend. l. genero. ff. de infamib. l. ex
maleficijs. §. longè minus. ff. de act. & obl. lege cum
ancillis. C. de inceſt. nupt. l. quinquaginta. ff. de ex-
cuſat. tutor. ac etiam contra æquitatem naturalem
d. cap. vt animarum, & cap. 2. de conſt. Soc. d. conſ.
122. colum. 1.

Vnde agens contra committentem rem prohi-
bitam neceſſe eſt, quod probet eum ſciuiſſe prohi-
26 bitionem. † Bar. in l. omnes. C. de agric. & cenſi.
lib. 11. Rom. conſi. 473. Soc. conſi. 188. viſa bulla col.
pen. verſicu. præterea non videtur. lib. 1. Grat. reſp.
49. lib. 2. Gram. Dec. 25. quos retulit Mendoſ. ad Ro-
ma. d. conſi. 473. Crau. conſ. 6. nu. 73. Rim. Iun. conſ.
472. nu. 36. Et nominatim de forenſi acquirente in
aliena iuriſdictione contra prohibitionem ſtatuti
loci prohibentis per forenſes acquiri, vt in nullam
27 pœnam incurrat, ſi ſtatutum ignorabat. † Corn.
conſi. 199. volum. 1. Curt. ſen. conſ. 27. col. 12. verſic.
ſecundo præmitto. Plot. conſi. 19. nu. 79. & generali
ter, quod ignorantes non afficiat Rim. ſen. conſil.
565. nu. 6. quia ſi res non ſit de iure communi puni-
bilis, & forenſis tantam moram non contraxit, vt
veriſimiliter certus redditus ſit continentiæ ſtatuti
tunc ſtatuti pœnam non incurrit Barto. in l. cun-
ctos populos. quæſt. 2. Bal. num. 22. Iaſ. num. 32. & in
rep. num. 67. C. de ſum. trin. & fid. Catho. commu-
nem dicit Alex. conſi. 86. nu. 6. vol. 4. Viulus in com-
mu. oppinion. in verbo ſtatutum prohibens in 6. li-
mit. Gabr. in comm. concl. tit de reg. iur. concl. 6.
nu. 6. communem ait. Rol. conſ. 42. nu. 26. vol. 3. quæ
ignorantia in forenſi præſumitur, ſcientia eius non
probata. Alex. d. conſ. 86. Rol. d. conſ. 42. nu. 27. ma-
ximè ad pœnam euadendam. Crau. conſi. 244. nu.
4. Gram. conſ. 25. Menoch. conſi. 74. num. 16.

Suffragatur, quia etſi feudum alienatum conſen
ſu domini non adhibito cadat in commiſſum, vel
res litigioſa alienata fiſco applicetur, præſeruatur,
tamen indẽnis feudi emptor, ſi rem fuiſſe feudalem
ignorauit. cap. 1. §. quia de proh. feud. alien. per Fe-
der. vel vicium litigioſum. l. fi. C. de litigioſ. imo ab
eo auferri res nequit fideicommiſſo ſubiecta, ſi ne-
ſcius oneris fideicommiſſi illam acquiſiuit. l. fi. §. fi.
& ibi omnes. ff. de leg. 2. Cuius acquirentis ignoran-
28 tia in dubio præſumitur. † Iaſ. in l. fi. §. ſed quia. C.
commun. de leg. Soc. conſ. 49. volum. 1. Alex. conſ.
3. volum. 3. Otaſch. Dec. 73. nu. 5. Quare non imperti
nenter dixerunt Anch. in c. vbi periculum. de elect.
in 6. Fel. in c. 2. num. 7. ver. & hic adde de conſt. Rim.
ſen. d. conſ. 565. nu. 7. publicationem conſtitutionis,
cuius caſus per interualla temporũ contigit, ac quæ
ſemper non eſt in vſu, occurrente caſu ad hominũ
29 memoriam fore reducendam. † ne excuſetur popu
lus ob ignorantiam.

Facta legitimè publicatione ſtatuti afficit, & in-
nodat contrauenientes a die publicationis eiuſdem
30 poſt menſes duos. † §. 1. in Auth. vt fact. nou. con-
ſtit. niſi ſtatuto ipſo tempus breuius præfigeretur.
Abb. in cap. 2. nume. 37. de conſtitut. videlicet quan
tum ad actus nullitatem, non quoad aliam pœ-
nam gl. Card. & Imol. in clem. 2. de heretic. Abb.
conſil. 34. lib. 1. Fel. & Dec. in d. cap. 2. nu. 37. illis ex-
ceptis, qui veriſimiliter notitiam, aut ſcientiam ha-
bent conſtitutionis, ſeu ſtatuti publicati. gloſ. in c.
2. de reb. eccl. bon. alien. in verbo hactenus in 6.
Bart. in l. omnes populi. in 5. q. ff. de iuſt. & iur. Abb.
in ca. 1. de poſtul. præl. Fel. in c. 2. de conſt. nõ obſtan
te ibi Butrij ſententia, cuius opinio cõmuniter dam
natur, vt teſtatur gigas ad Dec. d. c. 2. de conſtit. Imo
quum ſtatutorũ promulgatio ea ratione fiat, vt quã
mox in noticiã populi deducanẽ. Bal. in l. leges ſacra
tiſſimæ. C. de legib. habita illorũ notitia ſtatĩ effectũ
ſortiri debet. Card. Panor. Fel. ĩ c. paſtoralis de fid. in
ſtrũ. Rip. in l. dies. §. hoc autẽ. nu. 33. ff. de dam. infec.
alias ſi quantũ ad pœnam conſtitutio vim non habe
ret, multa principum edicta illuſoria efficerentur,
quæ triduo, aut decendio, minore, vel aliquando
paulò

paulò longiore termino expeditionẽ, ſeu exequu-
tionem exigunt. De qua materia, ideſt quando ſta-
tuta vim, ac robur habere incipiant, quum plures
caſus diſtinxerit doctiſsimus Menochius lib. de ar-
bitr. caſu. 186. ac inde Gabr. in comm. concluſ. lib. 6.
tit. de legib. & conſt. concl. 4. illihinc deſumi pote-
runt, quæ huc pertinent prætermiſſa tranſcrip-
tione.

Termino tranſacto, intra quem in obſeruãtiam
conſtitutio deducenda eſt, illa per non vſum non
31 tollitur † l. fi. C. de iur. dom. imperr. illis verbis vetu-
ſtiſſimam obſeruantiam, quæ vſitata non eſt, à tem
pore cuius non extat memoria corrigimus. ergo
ſi correctione erat opus, adhuc ſubſiſtebat: maxi-
mè quum tempus non ſit modus tollendæ, vel in-
ducendæ obligationis. l. obligationum ferè. §. pla-
cet. ff. de act. & oblig. Nec eſt ad robur, ac efficaciã
conſtitutionis neceſſarius vſus populi, alioqui ſe-
queretur à ſola Principis authoritate non depen-
dere legis condendæ poteſtatem, prout dependet. l.
fi. C. de legib. Ber. conſil. 172. num. 55. volu. 1. refra-
gari tamen huic concluſioni videtur tex. in ca. iſtis
diſtinct. 4. ibi ſicut enim moribus vtentium in con-
trarium nonnullæ leges abrogatæ ſunt, ita mori-
bus vtẽtium leges ipſæ confirmantur, & quæ mori-
bus vtentium approbata non ſunt, aliter agentes
tranſgreſsionis reos, non eſſe arguendos. Anch. cõſ.
283. iure ſtricto. Alex. conſil. 132. numer. 2. volum. 1.
Marſ. conſi. 49. num. 49. Ruin. conſil. 13. num. 28. vol.
2. Bart. conſi. 144. iudex communis Aſſiſij. & in l. fi.
§. ſed cum antiquitas. C. de cur. furioſ. Bald. in auth.
omnes Peregrini. C. comm. de legat. Et indubita-
ta ſit concluſio ſtatutum vſu non receptum mini-
mè afficere. d. c. in iſtis diſtinct. 4. Alex. d. conſil. 132.
vbi hanc pro magis communi affert, conſil. 78. vol.
6. Dec. conſil. 649. Goz. conſil. 23. Soc. iun. conſil. 32.
vol. 3. Pariſ. conſil. 105. vol. 4. Alba conſil. 27. Rol.
conſil. 99. nume. 6. vol. 2. Ceſal. conſil. 96. Rim. Iun.
conſil. 52. num. 87. præſertim ſi vſus contrarius ſe-
cutus ſit. Bald. conſil. 210. vol. 1. Iaſ. in l. rem non no
uam C. de iudic. Et ſimulac. a principio moribus
non recipitur, ita à principio fingitur non obligaſ-
32 ſe. † Fel. in cap. 1. col. 3. verſic. lex noua. de treg. &
pac. Purp. conſil. 249. ſiquidem tacitam conditio-
nem contineat, ſi exequutioni demandetur, alioqui
33 citra peccatũ illi contrauenir i poteſt. † Dom. in ca.
leges diſt. 4. Ruin. conſil. 13. nu. 28. volum. 2. & conſil.
143. volu. 5. Marſ. in prat. crim. §. aggredior. nu. 40.
Rim. iun. cõſ. 52. nu. 88. Nec ei t. auctio aliqua cõtra
illud ſtatutũ cõſiderabilis eſt, ꝙ vſus nõ recepit. Rui.
d. cõſ. 13. n. 27. Pariſ. cõſ. 104. n. 69. vol. 1. & cõſ. 53. n.
98. vol. 3. Ceſal. cõſ. 155. numer. 16. Rim. d. conſil. 52.
num. 89. etiam ſi loca aliqua illud recepiſſent, ac ob
ſeruaſſent: quum quantum ad cetera loca ceſſet
34 eius vinculum. † Neuiz. conſil. 58. numer. 9. prout ſi
minor pars populi illud ſeruauerit, maior autem
non, ſecus autem ècontra. Fel. in cap. 1. colum. 7. ver-
ſicul. Quinta declaratio de treg. & pac. Aret. conſil.
11. colum. 3. verſic. ſed oſtenditur. Bero. conſil. 137.
ſub num. 33. vol. 3.

Quò circa ſuper ſtatuto non recepto nullum fie-
35 ri poteſt firmum fundamentum. † d. c. in iſtis. §. le-
ges. diſtinct. 4. gloſſ. Panor. & alij in cap. 1. de treg. &
pac. Oldr. conſil. 259. Rip. reſp. 2. Ceſal. conſil. 42. nu-
mer. 107. minuſque allegari debet. cap. 1. vbi glo. &
doct. de treg. & pac. Iaſ. in d. l. rem non nouam. C. de
iudic. Dec. conſil. 262. column. fin. verſicu. vltimo
non obſtat &c. Plot. in rep. l. ſi quando num. 321. C.
vnde vi. qua propter ſi Epiſcopus excõmunicet mu
lieres perlas, aut monilia deferentes, cui mulieres
non paruerint, in pœnam excommunicationis nõ
incidiſſent, ob non receptam ipſam conſtitutionẽ.
36 † Card. in procem. clem. in verſic. vniuerſitati & c.
Iaſ. in d. l. rem non nouam ſub nu. 6. verſicu. alibi te-
net &c. Marſ. d. §. aggrediar n. 40. Goz. conſil. 23.

Ad quid igitur dicitur præſcriptionem non indu
ci contra ſtatutum, niſi curriculo annorum decem.
Butr. Card. & Imol. in cap. 1. de treg. & pac. Rom.
conſ. 512. n. 14. Alex. conſil. 6. nu. 2. vbi ait commu-
nem, & conſil. 132. volu. 1. Iaſ. in d. l. rem. non no-
uam. numer. 9. Goz. conſil. 23. numer. 9. Alba conſil.
27. num. 2. Ruin. d. conſil. 153. num. 20. volum. 5. Rol.
conſil. 99. numer. 10. vol. 2. Purp. conſil. 249. Ber.
conſil. 137. num. 35. volu. 3. Rurſus magnum ſeque-
retur inconueniens: quia ex contumacia populi ne-
gligentis patere, redderentur ſtatuta inefficacia:
quæ tamen poſtquam edita ſunt, minimè ſuperflua
37 eſſe debent, ſed aliquid operari. † c. ſi Papa de priui-
leg. l. ſi quando ff. de leg. 1. Barto. in l. 4. §. ait prætor.
ff. de dam. inf. l. 3. ff. de vſuc. Neuiz. conſil. 91. num. 19.
Ceſal. conſi. 423. num. 20.

Pro enucleatione huius rei caſus aliquos diſtin-
guendos cenſui. Primus quotum erit ſi à populo,
ſeu maiore parte receptum fuit ſtatutum, ac vſui
demandatum, ac inde ab vſu deſtitum, & ceſſatum.
tunc ſi domino ignorante, qui edictum, ſeu ſtatutũ
propoſuit, id fiat, anni 40. exigunt glo. in. ca. fin. de
conſuet. Abb. Imol. & Fel. & in d. cap. verſ. ſi diceres.
& nu. 13. verſ. ſecundo modo. ſi ipſo ſciente decem
38 anni ſufficiunt, vt ſtatutum abrogetur. † Iaſ. in d. l.
rẽ non nouam. C. de iud. Gozad. conſ. 23. Purp. conſ.
249. poſt Imol. Cald. & Fel. in d. ca. 1. ſub nu. 13. verſ.
conſidero ſecundo de tregu. & pac. Soc. Iun. conſil.
30. nu. 14. vol. 1. Coar. lib. 2. var. reſol. c. 16. nu. 6. quod
intelligitur per non vſum. quamuis vbi ſemel recep
tum extitit ad abrogationem illius Feli. d. nu. 13. di-
xerit requiri etiam domino ſciente annos 40. quum
potius Principis dicatur patientia, quam diſpoſitio,
ſeu tollerantia.

Secundus eſt caſus ſi populus ſtatuto nunquam
vſus fuit, ac contingentibus caſibus totum contra-
rium obſeruauit. & hoc caſu ſtatutum ipſum con-
traria obſeruantia, aut vſu tollitur ſpatio annorum
39 decem etiam ignorante domino. † Alex. d. conſ. 6.
& conſ. 132. vol. 1. facit quod ſcribit Bar. in l. labeo.
ff. de ſuppell. leg. quare ſequitur contra commu-
nem loquutos. Ruin. d. conſil. 143. num. 20. ac Rol.
conſi. 99. num. 10. vol. 2. ſcribentes ſtatuto iam vſu
confirmato derogari vſu cõtrario decennali: quia
doctores quos allegant loquuntur in ſtatuto publi-
cato, nunquam obſeruato, cui docto. volunt etiam
domino ignorante ipſo decennali contrario vſu
derogari. vel niſi dicamus intelligendos de iure ci-
uili ſecundum quod Felin. in d. cap. 1. column. fin.
verſicul. Demum aduerte videtur præſupponere
decem, muni. ſufficere quamuis & hoc Alex. conſ.
132. column. 2. verſ. nec etiam volum. 1. id intelli-
gat in ſtatuto nunquam vſu recepto.

Tertius eſt caſus, ſi domino ſciente, nec contra-
dicente imo tollerante contrarium eius quod ſta-
tutum diſponit. & hoc caſu ſufficit contrarius vſus,
vel inobſeruantia aliquorum contrariorum ac-
tuũ. Card. Imo. Abb. & Fel. in d ca. 1. ſub n. 13. verſ.
ſi diceres quare de treg. pac. Aret. conſil. 11. column.
2. num. 5. Coar. lib. 2. var. reſol. ca. 16. ſub nu. 16. Nam
tollerantia, & diſſimulatio ſuperioris cõtra aliquos
contrauenientes ſtatuto, quoad illos diſpenſatio-
40 nem, & ratificationem producit. † glo. & Abb. in
c. quia circa de conſang. & affi. & in c. niſi de præb.
Fel. in d. c. 1. col. 6. verſ. quod vltimum intelligo. & c.
de treg. & pac. Ber. conſ. 173. nu. 62. volu. 1. Quod ſi
omnes, vel maior pars contraueniat etiam ipſo
ſuperiore tollerante, quantum ad omnes diſpenſa-
tio quoque præſumitur. Fel. in d. c. 1. verſ. quod vlti-
mum,

mum,&c.quandoquidem,ſi princeps tolleret quod
palam, & publicè fit,facultatem , & ſecuritatem ita
41 faciendi dediſſe cenſeatur. † Butr.in d.cap.quia cir-
ca de conſang.& affi.Innoc.in c.veniens.de fil. præſ
byt.Alex.conſi.8.in fin.lib.6. Berons conſi.185.volu.
3.Suffragatur quod ſuperior tollerando bannitum,
ſecuritatem illi ita conceſſiſſe ſubintelligatur, vt vl-
42 terius oſtendi nequeat. † Salic.in l. nulli per illum
tex. C.de iude.an.& Fel. in cap.ſicut iudæi de iudæ.
Alex.conſi.1.vol.2.& conſi.8.vol.6.Iaſ.in l.omnes
populi.col.17.ff.de iuſt.& iu.& in l.vbi pactum.C.de
tranſa.Crau.conſi.168. ſub num.4.& conſi.717.nu.
4.Ber.conſil.185.vol.3.Marſ.in prat.crim.d.§.aggre-
dior.num.28.vbi affirmat pluries ſe doctrinam Sali
ceti in praxim deduxiſſe, ac obtinuiſſe. Ruin.conſi.
48.num.7.vol.4. vnde ſi bannitus deferat arma ſine
principis licentia conniuentibus, ac diſſimulātibus
43 officialibus pœnam prohibitionis † euadit. l.fin.C.
de fabr.lib.11.Burſ.conſi.77.nu.10. Bec.conſi.4. aliàs
ſi principe tollerante, ac eius officialibus non per-
quirentibus, ſed diſſimulantibus, aut negligentibus
contrauentores edicti ſic tolleranti inde moleſtare
tur contra principis mentem, iniuria oriretur vnde
iura naſci debent. l.meminerint.C.vnde vi.Siquidē
culpa non careant, qui ſciunt, & non prohibent,
quum prohibere poſſint.arg. l.culpa. & l. nullum. &
vtrobique Dec.& Cagn. ff.de regu.iur.quare peccat
poteſtas,vel officialis videns rixantes, quibus negle-
xit, quum poſſet,occurrere.Cyn. Bar.& Bald. in l.2.
ff.de noxalib.Felyn.in c.1.de offic.deleg.Cagn.in d.l.
culpa caret:quia quantum ad populum communis
44 † error facit ius.l.Barbarius.ff.de offi.prætor.

Quartus eſt caſus,ſi populus ſtatuto, ſeu lege vſus
non fuit, nihil tamen acto contra legem, vel ſtatu-
tum: hoc caſu nullo vnquam tempore lex,vel ſtatu
45 tum tollitur. † Bart.in procem.ff.§.etſi antea.Cyn.&
Bart.in l.fin.C.de iur.dom.impetr. Io. de Anan. in l.
cum Iohannes de cler.coniug. Felyn.in d.c.1. nu.10.
verſi.quarta declaratio de treg.& pac.vbi exemplifi-
cat.Alex.conſi.45.num.5. & conſi.196. num. 15.vol.
2.Nar.conſi.575.num.35.Neuiz.conſi.58.num.9. Ri-
min.iun. conſi. 34. num.16. vbi etiam exemplificat.
Socy.iun.conſi.130. num.26.vol.3. declarat quoque
Purp.conſi.249.

Sed quia ſtatuta ſemper in viridi obſeruātia præ-
46 ſumuntur. † l.Ariani vbi Barto. C.de hæret.Iaſ.in l.
prætor ait. §. prætor ait ſub nu.10. ff.de iureiur. Dec.
conſi.649.num.8.& 9. Curt.iun.conſi.129. nume.12.
Purpu.conſi.249.ita quòd dixerit Bald.in l.omnem.
C. ad ſenatuſcon.Tertul.ſtatuta ſemper loqui ſem-
per terrere, ac continuò metum inferre. & Corne.
conſi.109.num.14.vol.2.adiecerit ſtatuta arctare, ac
nunquam ſilere. modo id quod loquuntur à princi
pio cogitauerint, non ſi ex poſt ſucceſſit Socy. in l.
Gallus.§.ſi eius colum.fin.ff.de lib.& poſth.Ruin.ſen.
conſi.737.nu.26. Ideo allegans contrario vſu ſtatu-
tum fuiſſe ſublatum, vſum ipſum contrarium pro-
47 bare tenebitur: alioqui ſtatuto inhærendū eſt.† De-
ci.conſi.534.& 649. num.90.Gozad.conſi. 16.nu.16.
Curt.iun.d.conſi.129.num.12.Rol.conſi.99.num.39.
vol.1.Nat.d.conſi.575. ſub num.33. Cauendum igi-
tur eſt à Becio conſi.16.num.12. volens conſtitutio-
nem non afficere, quæ nō probatur moribus, & vſu
recepta: quia glo.in cap.1.de treg.& pac. Alex.conſ.
152.lib.1.ac alij ab ipſo allegari loquuntur non con-
ſtito,ſeu non apparente de legitima ipſius conſtitu-
tionis, ſeu ſtatuti publicatione: alioqui ſi publicata
fuerit,in dubio populus illam recepiſſe præſumitur.
Ceſa.conſi.568. maximè in antiquis, in quibus eſſet
nimium difficilis probatio, quod moribus populus
ſtatutum non recepiſſet. Nar.d.conſi. 575. ſub num.
48 33.quo ſtante vbi caſus ſtatuti clarus inuenitur,† de
eo non amplius dubitatur.Bald. conſi.174. caſus ta-
lis eſt lib.2.Crau.conſi.4.num.21.ſine alia diſputatio
ne,quæ contra caſum ſtatuti vana redditur.Cor.cōſi.
316.ſub num.31. lib.1. Dec. conſi.484.& 693. Ceſal.
conſi. 138. nu. 20. quum non minus ſtatutum liget,
49 quam ius ciuile, ſuper quo non hæſitatur. † l. Anci-
læ.C.de furt.l.illam. C.de collat. Corn. conſi.316. nu.
31. Dec.d.conſi.484. Siquidem quod quiſque popu-
lus ius ipſe ſibi conſtituit id ipſius proprium ciuita-
tis eſt.l. omnes populi. ff.de iuſti. & iure. §. ius autem
ciuile inſti.de iur.natur. vnde ipſum ſtatutum ſerua
ri oportet.l. prohibere. §.plane.ff. quod vi, aut clam.
Bart.in l.omnes populi.ff.de iuſti.& iure. Ang.conſi.
48.& 92.Calc.conſi.7.num.9. Nat. conſi. 672.nu.50.
in fin.& à verbis ſtatuti recedendum non ſit. l. quod
conſtitutum vbi Bart.ff.de mil.teſtam. Dec.d.conſi.
50 484.& præualeat clarus caſus ſtatuti † diſpoſitioni
iuris communis.l.omnes populi.ff.de iuſt.& iur.Ale
xan.in l.1.C.vt quæ deſ.adu. & conſi. 121.lib.6.conſi.
141.lib.7.Iaſ.in l.2.C. ſi contra ius, vel vtil.publ. Cor.
conſi.188.num.4. vol.2.tantumque poſſit lex muni-
cipalis apud ſuos ſubditos, quantum lex vniuerſalis
in toto orbe. Ang.conſi.223.num.3. à quibus ſubdi-
tis lex ipſa municipalis debet obſeruari. Bal. in cap.
quæ in eccleſiarum de conſti. Ceſal.conſi. 521. & in
loco vbi viget dicatur ius commune.c.1.in fin.vt lit.
pend.c.cum veniſſent de eo qui mitt.in poſſeſ.Alex.
in l.5.num.2.C.vt quæ Del.ad Mant.de coniectu.vlt.
vol.lib.6.tit.7.

Quæri poteſt pro compendio intelligentiæ huius
materiæ quot actus contrarij requirantur ad dero-
51 gationem ſtatuti, † ſeu legis municipalis? & breui-
ter reſpondendum credo ſpectandam eſſe ſubiectā
materiam.Nam ſi caſus tales ſint,qui annuatim cen
tum vicibus contingere ſolent, probare duos actus
contrarios non ſufficeret, ſi verò rarò cōtingit duo
actus contrarij actuum pluralitatem inducunt. Bal.
in cap.fin.verſi.deinde quæro.col.10.de conſuet.Fel.
in d.cap.1.ſub num.6.verſic.& adde.de tregu. & pac.
Etenim ex vnico actu habēte tractum ſucceſſiuum
continuatum, qui per competens tempus durauerit,
conſuetudo inducitur. Abb.in cap. fin. col.antepen.
de conſuetu. Fel.in c. cum acceſſiſſent.colu.17.
verſ.ſecundus caſus de conſtitutio.Rip.cap.14.libro
1.reſpon.Gabr.in com. concluſ.tit. de locat. concl.1.
nume.5.

S V M M A R I V M.

1 *Statutum, & conſuetudo inualida, quæ iuri diuino repugnat.*
2 *Statutum ita intelligi debet, vt quominus fieri poteſt ius commune lædat.*
3 *Statutum præter ius commune aliquid operari debet.*
4 *Statutum inefficax non dicitur, ſi vel quid minimum operetur.*
5 *Ius diuinum multis modis ſumitur.*
6 *Ius humanum quod dicatur?*
7 *Præcepta diuina omnibus præceptis anteponuntur.*
8 *Statutum potius ſeruandum eſt, vbi aliter quam ius commune diſponit. & ius commune magis quam conſuetudo, ſi illa incerta ſit.*
9 *Bonæ, ac laudabiles conſuetudines quæ ſint.*
10 *Conſuetudinem ſolus princeps habet ſub pedib.*
11 *Conſuetudo inhoneſta, irrationabilis nutritiua peccati extirpanda.*
12 *Conſuetudo mala, & tollerantia à pœna temporali excuſat, ſecus ab æterna.*
13 *Conſuetudo inualida eſt, vt pro rebus ad vſum proprium deſtinatis vectigal ſoluatur.*
14 *Conſuetudines malæ longo vſu non confirmantur.*

Proœmij gloſſæ vltimæ.

SAluis ſemper ſacris legibus diuinis, ac
humanis a quarum obedientia, & vſu
propter hæc recedere nolumus, nec in
tendimus, ſicut nec Debemus, ſed po-
tius earum præcepta, ſuper quibus ſtatu
ta noſtra aliter diſponunt, ſeruare. &c.

Contra ius diuinum ſtatui non poteſt, Bart. in l.
omnes populi num. 22. ff. de iuſtit. iur. cui leges ob-
uiantes leges non ſunt, ſed peſtes, & feces. Panor.
in cap. ad noſtram de probat. quinimo humanæ le
ges eatenus valent quatenus à diuinis non diſcre-
pant. c. i. diſt. 10. Rebuf. in procem. conſtit. glo. 5. nu.
124. nec ſubtillit conſuetudo, ſi quæ illi repugnet.
1 † c. fin. de conſuetud. Abb. in c. cum olim col. 2. de
cleric. coniug. Fel. in cap. 1. nume. 9. de treg. & pac.
Quod attinet ad ius ciuile, ſi nō reſiſtat ſtatuto pro-
hibendo, ſtatutum tunc ipſum validum eſt. Bar-
tol. in d. l. omnes populi. num. 28. ff. de iuſt. & iure.
Quare, quatenus princeps tradit ſe potius obſerua-
turum præcepta iuris humani, vbi aliter diſponit,
intelligi poteſt quoad ea quibus ius humanum præ
cipit reſiſtendo. Quia tametſi ſtatuta in dubio ſem-
per interpretari debeant ſecundùm ius commune
ac ad illud reduci, vt quominus fieri poteſt illud læ
2 dant. † cap. cum dilectus. & ibi Butr. de conſuet. c.
cauſam quæ de reſcript. glo. in l. 2. & ibi doct. C.
de noxal. in l. fin. §. in computatione. C. de iur. deli-
ber. quod etiam nunquam intelliguntur correxiſſe
niſi exprimãtur. Bart. in d. l. omnes populi ſub nu.
81. ff. de iuſt. & iure: Ita intelligenda tamen ſunt, vt
3 aliquid præter ius commune † operentur. l. 1. in fin.
ff. ad munic. l. ſi quando. C. de inoff. teſtam. c. ſi Pa-
pa de priuileg. in 6. Barto. in l. 4. §. prætor ait. ff. de
dam. inf. licet inefficacia, vel inutilia eſſe non di-
cantur, ſi vel quid, minimum, aut leue inducant.
4 † Bart. in l. 1. ff. ad leg. Falc. Imol. in c. 1. de teſtam.
vel ſi id confirment, quod ius commune diſponit.
Bart. in d. l. 1. Item ſi quod verbis generalibus iure
communi diſponitur. claris, & ſpecialibus verbis
ſtatuatur. l. item. §. hoc edicto. ff. de iniur. glo. in ca.
licet canon de elect. in 6. Ber. conſil. 150. nume. 29.
volum. 1.

Reſeruat itaque Sereniſſimus Dux præcepta iu-
ris diuini, & humani, a quibus nullo modo intendit
recedere, ſed illa ſequi. ius diuinum multis modis
5 ſumitur. † l. fin. C. de ſacr. ſanct. eccleſ. Ius verò hu-
6 manum canonicum, ac ciuile dicitur † c. cum de
diuerſ. de priuileg. in 6. ac ius imperatorum. c. quo
iure. diſt. 8. Præcepta autem diuina omnibus præ-
7 ceptis anteponuntur. † c. ſi is. 11. q. 2. quæ, & ipſa ge-
neralia ſunt dicta decalogus. c. meretrices. 32. q. 4.
Ciuilia vero præcepta ſunt tria. honeſtè viuere, al-
terum non ledere, ius ſuum cuique tribuere. l. iuſti
tia. §. iuris præcepta. ff. de iuſt. & iur. cum itaque om
nia ſtatuta hunc finem reſpiciant, meritò ipſis præ
ceptis ſe velle inhærere declarauit. Quamuis, vbi
ſtatutum vnum diſponit, & ius commune aliud,
8 potius ſtatutum ipſum ſeruari conueniat. † Bal. in
cap. 1. §. iniuria. de pac. iur. firm. in Auth. ſed nouo
iure. C. de ſeru. fugit. in cap. ſignificante de appell.
ſcilicet ſi ipſum ſtatutum iuſtum, honeſtum, vel ſal
tem tollerabile ſit. cap. venientes, & ibi Bal. de iure
iur. Iaſ. in d. l. omnes populi in pri. lect. num. 11. &
12. ff. de iuſt. & iur.

Reſeruauit ſimiliter bonas, & laudabiles conſue
tudines Ducatus Auguſtæ, ac patriæ Vaudi, quæ
non iure ſcripto, ſed conſuetudine reguntur. Du-
plex ius eſt videlicet, ſcriptum, & non ſcriptum §.
conſtat. inſt. de iur. natur. non ſcriptum eſt conſue
tudo vim habens legis. l. hoc iure. ff. ductus aquæ. ff.
de acq. quot. æſt. l. 1. ff. de aq. plu. arc. nihil à iure cō
muni differens, niſi quatenus tacitum ab expreſſo.
§. ex non ſcripto inſt. de iur. natur. quæ & ipſa ſicut
ius ſeruanda eſt. §. ex non ſcripto inſt. de iur. natur.
Crau. conſi. 238. Rol. conſi. 66. num. 67. vol. 2. potius
tamen adhærendum eſt, iuri ſcripto q̄ conſuetudi-
nem ob eius incertitudini, quum nunc Alba;
craſ. nigra eſſe poſſit ac frequentius varietur Hoſt.
in procem. ſum. §. 1. nu. 4. quod ſcilicet intelligitur ſi
incerta ſit, aut de illa dubitetur.

Verùm quia reſeruatio conſuetudinum ſimpli-
citer non ſit, ſed earum, quæ bonæ, & laudabiles
erunt, ſciendum eſt bonos vſus ac laudabiles, con-
9 ſuetudines eas eſſe, † quæ iuri diuino, aut reipubli-
cæ non aduerſantur. arg. l. fina. cap. ſi contra ius,
vel vtil. pub. alioqui talis conſuetudo, vel vſus boni
nomen non meretur. l. eos. C. de vſur. Auth. naui-
gia. C. de furt. Auth. omnes peregrini C. comm. de
ſucceſſ. Item ſunt illi boni vſus, ac laudabiles con-
ſuetudines, quæ legis authoritate tollerantur. l. ſi
fundus. ff. de euict. l. venditor. §. ſi conſtat. ff. com-
mun. prædior. ac generaliter, quæ à lege minimè
damnantur. l. non dubium. C. de legib. quæ omnia
Guid. Pap. notauit ſing. 803. quibus ſimiliter dero-
gatum cenſeretur, ſi illa Princeps non excepiſſet.
Oldrad. conſi. 117. Maximè quum ſolus Princeps
10 conſuetudinem habeat ſub pedibus. † Bald. conſi.
388. conſi. 401. conſi. 430. vol. 4. Crau. conſ. 238. col. 4.
Rol. conſi. 66. nu. 16. vol. 2. Imo nedum conſuetudi-
ni poſſit derogare, ſed etiam ſtatutis quamuis iura-
tis. Goz. conſi. 70 col. 2. Afflict. dec. 361. nu. 9. Rol. d.
conſi. 66. nu. 14. Quæ à conſuetudine non differunt
quoad poteſtatem, ſed quoad modum diſponendi.
Bal. in l. conſuetudinis. q. 2. C. quæ ſit long. conſuet.
Alex. conſi. 108. col. 3. vol. 3. Fel. in c. 1. de ſponſalib.
quamuis, & aliquando conſuetudo ipſis ſtatutis,
quæ non trahuntur ad caſus ſimiles, fortior ſit, pro
ut trahitur conſuetudo. Angel. conſ. 52. Alex. conſ.
119. nu. 14. vol. 6.

Bonæ, atque laudabilis conſuetudinis reſeruatio
conſuetudines inhoneſtas, quas minimè decet ob-
ſeruare, ſed extirpare non compræhendit Dec. &
Cagnol. in l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur.
Illasque minus, quæ iuri naturali aduerſantur. Dec.
in l. ſingularia colum. fin. ff. ſi cert. pet. Marſi. in l. ſi
quis num. 87. ff. de quæſtion. vel nutritiuas peccati,
aut quæ occaſionem præbent delinquendi. l. conue
nire. ff. de pact. dotalib. c. fin. de conſuet. c. mala. 8.
diſtin. Bar. in l. oēs populi q. 3. prin. Iaſ. in l. 2. in pri.
not. ff. de vulg. & pupil. Pura vt res inconfuſè, & ob-
ſcurè deſcribatur in inuentario. Nat. conſ. 575. nu.
19. Phanut. de inuent. nu. 3. par. nu. 31. car. 64. Sicuti
etiam conſuetudo irrationabilis eſt, quæ æquitati
11 naturali repugnat. † Aret. conſil. 92. & conſil. 145.
quia huiuſmodi conſuetudo abuſus dicitur, cle. 1.
vbi Card. de penit. & remiſſ. hæc congeſſit Crauc.
conſ. 116. Rol. conſ. 98. volum. 4. Bona, & honeſta
igitur conſuetudo illa erit, quæ publico vtilis erit,
prout ſtatutum illud bonum iuſtum atque hone-
ſtum dicitur, quod publicam reſpicit vtilitatem.
Alexan. conſil. 124. nume. 4. lib. 4. Crau. conſil. 973.
numer. 43.

Conſuetudines inualidæ quantum ad iuris effe-
ctum; vim tamen habent excuſandi à pena l. quis
ſit fugitiuus. §. apud labeonem ff. de ædil. ed. Bal. in
l. vnic. q. 3. C. de ijs quæ pen. nom. Iaſ. in l. 1. q. 4. C.
de ſumm. trin. & fid. cath. Oldr. conſi. 207. Roma.
ſing. 19. Alex. conſ. 8. nu. 9. lib. 6. Anch. conſi. 283. ſcri
bens de conſuetudine colluctandi, & viciſſim pro-
ijciendi lapides. Dec. conſi. 9. col. vltima. Ruin. cōſ

139.lib.quarto. Dec. conſi.170. Crau.conſi. 6.num.
103.Bec. conſi.4. num.17. Nam tollerantia, ac ma-
la conſuetudo licèt à pœna æterna non excuſet:
12 † à temporali tamen excuſationem præſtat. glo.in
cap.cum venerabilis de conſuetud. Anch..onſi.51.
Rom. conſi.466. Card.conſi.32. Barb.conſi.29. lib.
2.Calc.conſi.28.Iaſo.in l.de quibus col.2.ff.de legib.
Curt.Sen.conſi.69. Dec.conſi.9. Gram. dec.48. ple-
roſque citat Mendoſ. ad Rom. d.conſi. 466.Purpu.
conſi.321. Excuſationem itaque dant quantum ad
pœnam euitandam temporalem. Siquidem pro-
pter temeritatem quoquo modo excuſabilem,
quum dolum excludat, quis puniendus minimè
ſit. Angel.in l.plagij.C.ad l.Flau.de plag. & in l.præ-
tor ait.§.hæc actio.ff.vi bon.rapto.Bero.conſi.4.nu.
31.lib.3.& à pœna temporali mos improbus, longo
ſpacio permiſſus contrahentem releuet in c. cum
venerabilis de conſuet. Iaſ. in l. 1. ff. quod quiſque
iur. Cæterum, vt dictum eſt ſupra, inualidæ quoad
reliqua ſunt. inter quas connumeratur, quæ arctat
ad ſolutionem vectigalis pro rebus illis, quæ ad pro
13 prium vſum vehuntur.† Vital.in clem.1.de cenſib.
Rol.conſi.34.nume.19.vol.3.Etenim mala conſue-
tudo lex mortis appellatur.cap.mala diſtin.80. quæ
tanquam corruptella, & pernicioſa extirpanda eſt.
Abb.in c.cum venerabilis de except.Nat.conſ.554.
ſiquidem malè adinuenta, maleque conſuetudi-
nes nec ex longo tempore, nec ex longa conſuetu-
14 dine confirmentur. † §. 1.in prin.in auth.vt nulli.iu
dic.vbi dixit Angel. omnem malam conſuetudi-
nem quantumcunque longeuam, & ab omnibus
obſeruatam minimè fore obſeruandam. Marſil.
conſi.33.num.20.& 22.Rolan.conſi.34.num.23.vo-
lum.tertio. Maximè quia ſi iuri gentium, aut natu-
rali Aduerſatur vi, atque metu paulatim introdu-
cta creditur. Alber.in l.de quibus. ff.de legib. Afflic.
dec.321.Nat conſi.106.num.12. conſi.179. & conſi.
408.nu.11.Crau.conſi.886.nu.12.

COMMENTARII IN DVCALES CONSTITVTIONES ANTIQVAS PATRIÆ PEDEMONTANÆ,

AVTHORE ANTONIO SOLA I. C. ET TAVRINENSI ADVOCATO.

De Caſtellanis, ac de interdicta duorum officiorum, & vnius in loco patrimonij, vel originis adminiſtratione.

ARGVMENTVM.

Interdicuntur vni Caſtellano duo officia, & etiam vnum in loco ſui patrimonij, ſeu originis. lib. 2. car. 17.

TEXTVS.

QVIA pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus: ambitionibus etiam cupidorum obuiare, ac ſubditorum noſtrorum incommodis prouidere volenres, hoc edicto perpetuo interdicimus cuiliber Caſtellanorum noſtrorum duo officia Caſtellaniarum noſtrarum obrinere ſimul, aut cũ vna Caſtellanijs noſtris aliud quodcunque officium, per quod exercitium debirum Caſtellaniæ noſtræ ſibi commiſſæ impediri poſſet, aut minus vtiliter gubernari. Præterea ſicur imperiali conſtirurione cautum eſt, hoc edicto ſalubri prohibemus, ne quis in loco ſuæ originis, aut in quo patrimonium ſuum, vel maiorem eius partem obtinet, officiũ Caſtellaniæ exercere præſumat, ſub pœna priuationis ipſius officij; nec non xx. libr. forrium in vrroque caſuum prædictorũ, per quemlibet huius edicti transgreſſorem committenda, & fiſco noſtro applicanda.

SVMMARIVM.

1 *Caſtellani ij dicuntur, qui caſtra habitant, abſentibus præſertim Dominis, à quibus conſtituuntur.*
2 *De mandato officio Caſtellaniæ, intelligitur mandatũ exercitium iuriſdictionis cum ſalario, & honoribus conſuetis ſine tamen fructu emolumentorum ipſius iuriſdictionis.*
3 *Et in patria Delfinatus Caſtellani iuriſdictionem habent limitatam, ſine authoritate mulctandi, niſi aliter conſuetudine permittatur.*
4 *Qui etiam vno, & eodem tempore duo officia exercere prohibentur.*
5 *Prout & notarius, qui officio iudicis, & ſimul tabellionatus fungi non debet, & acta peragere tenetur, ſi illa recipere cœpit.*
6 *Quid ſi officia ſint tenuia, & vtrique facilè vacare poſſit?*
7 *Prohibentur. vbi officium iuriſdictionis exercent, eſſe conductores emolumentorum eiuſdem.*
8 *Niſi aliter Princeps diſpenſet, aut motu proprio vni duo officia conferat.*
9 *Vel, ſi dum vnum officium regunt, aliud impetrent, cuius exercitium incipiat finito primo.*
10 *Iuramentum in ingreſſu officij in manibus cuius præſtandũ ſit? maximè in terris infeudatis, an in manibus ſcilicet dominorum, vel ſindicorum, & quid iudicauerit Illuſt. Senatus Regius ante præſtationem cuius iuramenti non habent iuriſdictionem.*

Decreti quia pluribus Gloſſa prima.

CAſtellani in hac patria, vt vſus docet, ſunt iuſdicentes, & iuſtitiam adminiſtrant in locis Caſtellaniarum, quas regunt. & hoc verbum potius conuenit conſtitutis in locis vbi dñi non habitant, quàm iudicibus reſidentibus, vbi dñi habitant, à quibus conſtituuntur: quũ abſentibus dñis, vt plurimum, caſtra inhabitent, à quibus ſeu Caſtellis denominatio hæc veriſimiliter deriuat: præſertim cùm Caſtellanus dicatur, nõ tantùm qui poſſeſſor caſtri eſt, Hoſt. in c. ad audientiam in princ. de præſcrip. ſed etiam qui dominus eſt, vel illud inhabitat. Boer. q. 212. nu. 31.

2 Si itaque Sereniſs. Dux officium Caſtellaniæ alicui conferat, iuriſdictionis exercitium illi mandaſſe intelligitur. arg. eorum quæ dicũtur, ꝙ conceſſo caſtro cum pertinentijs, iuriſdictio tranſlata etiam cenſeatur. Iaſ. in l. j. ff. de conſtitu. Princi. & conſi. 45. lib. 1. & conſi. 102. lib. 2. Corn. conſi. 321. lib. 4. Neuiz. conſi. 7. ſine tamẽ fructu pœnarum, & mulctarum, aliorumq; emolumentorum iuriſdictionis, quæ ad eum ſpectant, qui ibi ius habet fiſcale. Bart. in l. 1. C. de excuſ. mun. lib. 10. & qui ad officiũ conducti cenſentur cum ſalario alijs dari conſueto. l. excepto. C. locat. l. domini prædiorum. C. de agric. & cenſ. lib. 11. l. quod ſi nolit. §. qui aſſidua. ff. de ædil. ędic. Alex. conſi. 205. lib. 2.

In patria Delfinali Caſtellanorum iuriſdictio li-
3 mitata eſt, † & præſcripta ad certã ſummam, vltra quam non licet cognoſcere, niſi eorum iuriſdictio prorogaretur. Guid. Pap. q. 285. Nec permittitur illis mulctas Indicere. l. 2. §. fi. ff. de iudic. niſi aliter ſe habeat conſuetudo. Guid. Pap. q. 626.

Caſtellani igitur prohibentur duo officia exerce-
4 re: ne cùm in vtrunque feſtinant, † neutrum bene peragant: & ne cùm vni adfuerint, alteri abſtrahantur. l. fin. C. de aſſeſſor. Sicuti nec etiam poteſt eſſe aduocatus, & aſſeſſor. d. l. fi. in eadem ſcilicet cauſa, ſeu negotio. l. quiſquis. C. de poſtul. nec miles habere duas militias, vel dignitates. l. his quidem. C. qui mil. poſſ. vel non lib. 11. quem tex. ibi Luc. de Pen. excitat contra tabelliones volentes exercere officium iudicis, & notarij actorum: cum vix vnũ officium quis digne implere poſſit. cap. 1. de conſuet. lib. 6. niſi conſuetudo ſit in contrarium Alexand. conſil. 120. volum. 7. quam ibi Moderni abuſum appellant. Cæterum prohibitum eſt eidem perſonæ vtriuſque officij, ſcilicet iuſdicentis, & notarij actorum exercitium, ſeu officium. c. quoniam contra. de probat. Innoc. in c. cum à nobis de teſtib.
5 & actuarius, † qui ſemel acta cępit, illa peragere debet vſq; ad finem ſine mutatione alterius ſcriptoris. l. 1. & 2. vbi 6. DD. C. de ſpor. Alex. cõſ. 120. n. 5. vol. 7.

Et quamuis ſecundum Luc. de Pen in l. 1. C. de primic. lib. 12. quantum ad iudicem aliqui diſtinxerint, vtrum quis ambabus curijs commodè præeſſe poſſit, puta ſi cauſæ eſſent paucæ numero in vtraq;
6 vt in vna mane, & in altera ſero ſedeat: præſumptio tamen eſt neminem eſſe idoneum duobus officijs, Aret. in cap. ex literis vt ibi refert Dec. nume. 57. de probat. quem ſequitur conſil. 641. & præſertim ſi incompatibilia ſint, aut contraria. l. vbi repugnantia ff. de regul. iur. Quare ſcripſit Marc. q. 7. Ca-
7 ſtellanos † patriæ Delfinatus prohiberi conducere redditus locorum vbi ſunt Caſtellani, & participes ſecreto eſſe conductionis, ad euitandum etiam turpem quæſtum lucri, ne opprimant ſubditos inquiſitionibus, & ne ſint iudices in cauſa propria. l. 1. C. ne quis in ſua cauſa.

Et incompatibilitas conſideratur ex impotentia facti, ſi vtriq; loco eodem tempore adeſſe nequeat. cap. de multa. de præb. Abb. & Dec. in d. cap. ex literis. Item propter diſpoſitionem iuris prohibentis in aliquibus caſibus duo officia. c. cum ſingula de præb. lib. 6. vel ſi taxatus ſit certus numerus perſonarum, & officiorum, tunc vnus duorum officio fungi non debet. Bald. in l. domitius. ff. de teſtam. Item in iuriſdictione contentioſa Alb. & Dec. in d. cap. ex literis citat ibi text. in l. ille a quo. §. tempeſtiuum. ff. ad Trebell. Item propter dignitatem officij, vt doctor quem non decet exercere officiũ notarij. Bartol. in l. vniuerſos. C. de decur. lib. 10.
8 Quæ non procedunt, † ſi in contrarium diſpenſetur Bar. in l. fin. C. de exec. & exact. lib. 12. Dec. in d. cap. ex literis. nume. 64. & nec caderet in pęnam, ſi motu Principis illi eſſent collata. Anan. in ca. cum ſint de iudi. poſſet tamen, dum vnum officium exerceretur, aliud imperrari, cuius adminiſtratio inci-
9 peret finito primo. Dec. in d. ca. ex literis nu. 70. Et quando Caſtellani interinant eorum literas, in manibus cuius iurare debeant exercere eorum officiũ fideliter. Marc. q. 130.

Si autem ſint caſtellani non Principis, ſed vaſſallorum habentium merum, & mixtum imperium. ſuſceptio iuramenti ad ipſum vaſallum pertineret; quum videatur eſſe actus iuriſdictionalis, vt de iuramento cuſtodum portarum. Rip. in tract. peſt. Remed. ad confer. Vber. nu. 190. & 191. niſi conſuetudo vigeret in contrarium, vt iuramentum ſuper fideli, & integra adminiſtratione iuſtitiæ ad formam. l. rem non nouam. C. de iudic. & ſuper obſeruantia ſtatutorum exigeretur a ſindicis. quæ controuerſia quum tractaretur alias inter quoſdam dominos, & communitatem vnam Senatus regius Gallorũ cenſuerat per modum prouiſionis, & donec, vberius eſſet cognitum, dominos ſuſcipere debere hoc iuramentum a iuſdicente in conſilio loci præſentibus. ſindicis, & conſiliarijs. quod ſi vniuerſitas probauerit ſe eſſe in quaſi poſſeſſione miniſterio ſyndicorum deferendi iuriurandum Caſtellanis, tunc in ea quaſi poſſeſſione ſeruanda eſt, vt reſpondit pro vniuerſitate centeriarum. Crau. conſil. 825. & ante, quod iuramentum non habet iuriſdictionem §. iuſiurandum, & ibi Ang. in auct. vt iudic. ſine quo quo ſuffr. & quam ſi exercuerit eadem pęna teneatur qua alij propria autoritate officium ſibi vſurpantes Luc. de Pen. in l. vnicum. C. de pro ſacr. ſcr. lib. 12. par. de pet. de ſyndic. in verbo iuramentum. nume. 1.

S V M M A R I V M.

1 *Officium Caſtellani ibi nemo gerere debet, nec locum tenens, vbi patrimonium habet: imo vbi affines, vel vbi vxorem duxit.*

2 *Et in eodem loco duo iuſdicentes conſtituendi non ſunt, ſi ſubditi ſunt inter dominos indiuiſi. & ipſis diſcordantibus in conſtitutione quomodo ſuccurratur.*

3 *Domini per ſe an officium iuriſdictionis in illis locis, vbi iuriſdictione potiuntur, prohibeantur exercere, & nu. 5.*

4 *Congregatio communitatis permittitur ſine domini interuentu, ſi de illius intereſſe tractetur.*

Decreti quia pluribus Gloſſa ſecunda.

PRAETEREA ſicut imperiali, &c. in hac ſecunda parte prohibet hęc officia geri per eum, qui habet patrimonium, aut maiorem partem in loco, vbi conſtituitur ad gerendum officium Caſtel-
1 lanis † prout de iure prætes nemo eſſe poteſt ipſo in loco, vbi patrimonium habet. l. ſi eadẽ. ff. de off. aſſeſſ. l. 2. qui. ff. ex quib. cauſ. maior. imo nęc locumtenẽs, qui ibi bona, & affines habet. Iaſ. in d. l. ſi eadem vel vxorem, aut matrem, Brun. conſi. 52. quo loci conſuluit, nec eſſe præſidem eum conſtituendum, qui caſtrum habet in ea prouincia: ne ſubditi lædantur, & non habeant ſuperiorem, ad quem recurrant pro grauamine præſidis. Ratio etiam eſſe poteſt prohibitionis: quia præſumptio ſit hos iudices multa facturos in gratia, & nemo ſit profeta in patria ſua. glo. in d. l. 2. ff. ex quib. cauſ. maior. & frequenter contingere poſſit, aut de ſuo priuato intereſſe, aut ſuorum tractari in quibus cauſis iudex eſſe non debet. l. 1. C. ne quis in cauſa ſua. l. qui iuriſdictioni. ff. de iuriſd. om. iud. Quod tamen de conſuetudine pluribus in locis non obſeruatur, quam attendenda videtur præſupponere Berti. conſi. 1. nu. 23. vol. 3.
2 Et non ſunt in eodem vnoque loco duo conſtituenda. Crau. conſ. 318. ante num. 5. præcipue ſi locus ſit exiguus, & ne duplicitas Caſtellanorum grauet ſubditos maioribus expenſis: ac nę videant ... duo capita vnius corporis, quod eſſet res monſtruoſa. lege non ſunt liberi. ff. de ſtatu hom: reſpublica, q diligentius, & ſalubrius per vnũ, quàm per plures regatur. l. 2. §. nouiſſimè. ff. de orig. iur. l. 3. §. apparet. ff. de admin. tut. & dominorum pluralitate facilius prægrauentur ſubditi. ex not. ab Oldr. conſilio. 94. ſub numero. 8. quorum intereſt non diſtrahi per plurium tribunalia. l. 1. C. de colluſ. deteg. qd reſtringit Brun. conſ. 93. vol. 1. & conſ. 142. vol.

2. &

2.& Boer. quæſtio. 5. ad ſubditos indiuiſos, ſecus ſi
diuiſi ſint, quibus vnumquemque dominum vo-
luit ſuis poſſe iuſdicentem conſtituere. & vbi duo
ſunt, nequit vnus ſe intromittere in his, quæ ad iu-
riſdictionem alterius ſpectant. Bald. in l. 1. colum. 3.
q. 12. circa fi. ff. de offi. conſul. Aret. conſi. 79. loquen-
tes de iuriſdictione diuiſa per ſpecies, portas, vel
quarteria. Brun. d. conſi. 142. & ſi indiuiſa ſit iuriſdi-
ctio, in conſtitutione officialis, debent omnes do-
mini conuenire; quib. diſcordantibus ſuperior ma
num apponit. Felv. in c. prudentiam. colu. 2. de offic.
deleg. Brun. conſi. 93. Crau. conſi. 444. & ad inſtan-
tiam ſubditorum poteſt prouidere. Alex. conſi. 25.
num. 3. vol. 5. ac ita indicauit Senatus die 1588. pro
hominibus Agliani contra dominos.

Sed quæritur an prohibitio edicti locum ſibi ven
3 dicet in vno ex dominis ab alijs conſtituto? † vide-
retur dicendum quòd ſic, attenta forma edicti non
diſtinguentis. l. de precio. ff. de public. & principum
edicta locum etiam habeant in terris vaſallorum.
Caſtr. conſi. 368. volum. 2. Brun. in tract. excl. fœm.
art. primo membr. q. 7. Mart. de Laud. in tracta. de
princ. concl. 72. Rol. à Vale in quæſt. de lucr. dot. q.
85. facit, quia multa ex hoc ſequerentur inconue-
nientia: ſcilicet, quod, eſſet aliquando futurus iu-
dex in cauſa propria, vel ſuorum contra l. qui iuriſ-
dictioni præeſt. ff. de iuriſd. om. iud. & cõtra l. vn. ne
quis in cauſ. propr. & quum communitas regulari-
ter ſine licentia ſuperioris congregari non debeat.
Guid. Pap. quæſtio. 631. in 3. dubio. Brun. conſi. 29. &
plerunque contingat congregari pro negotijs, aut
litibus, quæ habent contra dominos, redderentur
conſiliarij tractantes coram vno ex dominis timi-
diores ad defenſionem iurium communitatis, ſeu
reipublicæ: vlterius dicit Brun. conſi. 142. in fi. vol. 2.
plerunque ſolent domini alteri parti fauere; hone-
ſtiuſque faciant domini, ſi ipſorum negocia gerãt
per interpoſitas perſonas, & non paſſim omnibus
ſe exhibeant, & ſinant in omnibus actibus curiæ ip
ſorum nomina deſcribi. argum. l. pupillus. §. ſed &
ſi ff. de auth. tut. l. optimam. C. de contr. & com. ſtip.
maximè ſi nobiles eſſent eminentes. ex l. 2. C de ſen
tent. exper. recit.

Quibus tamen non obſtantibus exiſtimo decre-
tum non loqui de dominis, ad quos iure proprio
ſpectat iuriſdictio. c. 1. de capit. qui cur. vend. Baro-
neſque in ſuis terris iudices ſint. Afflict. tit. de pac. iu
ra. firm. §. iudices verò. nu. 2. qui propterea in rebus
proprijs debent eſſe arbitri. l. in re mandata. C. man
dati: & conſtitutionibus imperialib. ad quas decre
tum ſe refert, non prohibeantur ij, qui ſunt domi-
ni, iuriſdictionem exercere, ſed qui ipſam iuriſdi-
ctionem Principis nomine exercent: & in dubio
non ſit inducenda legum correctio. l. præcipimus.
C. de appella. & ſicut poſſent per alios exercere, ita
poſſint per ſeipſos; quum & ipſi illam exercere di-
cantur, qui per alium exercent. l. qui occidit. ff. ad
leg. Aquil. ac reg. qui facit de regu. iur. in 6. quare, licèt
miles prohibeatur eſſe procurator in alienis cauſis,
etiam coniunctarum perſonarum, permittitur ta-
men illi in proprijs. l. militem. & l. qui ſtipendia. C.
de procur. & prohibitus exportare granum à terri-
torio, non cenſetur prohibitus gratia vſus ſui. Bart.
& Alex. qui dicit communem ac Iaſ. in l. cætera. §.
ſed & ſi quis. ff. de leg. 1.

Quòd decretum indiſtinctè loquatur procedit
in illis, ad quos iuriſdictio non pertinet: & in terris
vaſallorum decretum intelligitur, vt ipſi non con-
ſtituant aliquem originarium, vel habentem, ibi pa
trimonium in caſtellanum: nõ ꝙ ipſi priuentur ea
facultate. & inconuenientibus poſſit prouideri, vt
in cauſis proprijs alius deputetur, & in interuentu
conſilij poterit ad Principem recurri, qui iubeat vi-
rum dari non ſuſpectum: vltra quòd eo caſu non
prohibita eſt congregatio ſine licentia dominorũ.
4 † Alb. de Roſ. in l. omni. C. de ſacroſan. eccleſ. Dec.
conſi. 151. Alc. conſi. 364. etiam ſi dominus vel offi-
cialis offerent ſe daturos licentiam congregandi.
Alc. conſi. 360. Rolan. conſi. 17. nu. 31. vol. 3. & non
inhoneſtè exerceant, etſi honeſtius abſtinerent.

Videretur tamen dicendum quantum ad exerci
5 tium alienæ iuriſdictionis, † à cuius dominis con-
ſtitutus eſt, procedere decretum; quum eo caſu ſuũ
non adminiſtret, ſed alienum: & meum impropriè
ſeu fictè dicatur, quod cum alio commune habeo.
Bald. Alex. & Iaſ. in l. 1. C. qui teſtam. face. poſſ. & ne
vna via prohibitum altera concedatur. l. ſcire. §. ſi
mater, & ibi Bar. ff. de tut. & curat. dat. ab ijs, regula
cum quod vna via de reg. iur. in 6. & fortius, ſi ſubdi
ti eſſent diuiſi. nam quantum ad alienos ſubditos,
proculdubio ceſſarent rationes ſupra in contrariũ
allegatæ, & obſtaret huic caſui, decreti diſpoſitio.
Vnde ſcribit Marin. Frec. de auth. Baron. in 13. au-
th. ſub num. 7. ſacrum conſilium ſæpe decreuiſſe,
ne Barones in eorum oppidis, & territorijs in cau-
ſis appellationum ſe intromitterent, ſed iudicem
appellationum conſtituerent, qui ſtaret ſindicatui.
Faciunt etiam qui idem Frecia ſcribit de auth. Ba-
ro. 28. author. ꝙ præſes prouinciæ qui tenet locum
Principis in prouincia ſibi decreta & in quo defen-
ſor exiſtit non poteſt vices agentes facere defenſo-
rem, vel proprias vices: agentes per ciuitates Cla-
riſſimos iudices deſtinare. & alia plura ibi.

Decreti quia pluribus Gloſſa Tertia.

S V M M A R I V M.

1 *Pœna exercentis iuriſdictionem in loco ſuæ originis, vel do-
micilij.*
2 *Pœna officialis contrahentis cum ſubditis, ſeu perſonis, vbi
iuriſdictionem habet.*
3 *Caſtellani officium non obſtante conſuetudine contraria
etiam in terris vaſallorum Princeps terminare poteſt ad
biennium, & ſic indicauit Excel. Senatus.*
4 *Princeps poteſt feudatario mandare, vt infra aliquod tem-
pus cauſa expediat ſub pœna euocationis niſi ipſe quoque
feudatarius haberet primam appellationem, & cauſa co-
ram ſuo ordinario penderet.*
5 *Caſtellanus finito officio rationem reddere tenetur, nec ad il
lud amplius debet aſſumi, niſi ratione reddita.*
6 *Succeſſori in officio ſpectat cognitio cauſæ ſindicatus ſui præ
ceſſoris.*

SVB pœna priuationis officij, nec non
1 xx. libr. fortium, Pœna iuris maior eſt,
vt in l. in conſiliarijs & l. fi. C. de aſſeſſ. trã
ſacto ſcilicet quadrimeſtri vt d. l. in con-
ſiliarijs, niſi tñ cõſuetudo excuſaret Ber
tra. d. conſi. 1. nu. 23. vol. 3. & officialis habens iuriſdi
2 ctionem ad tempus prohibetur cõtrahere, & quod
emit, acquiritur fiſco. l. non licet. ff. de contrah. em-
ptio. l. 1. C. de contr. iudic. ac etiam recipere dona-
tiones à communitatibus, quas regit Bald. in l. iuriſ-
gentium. §. prætor ait. ff. de pact. prohibitus etiam
eſt matrimonium ibi contrahere, vbi iuriſdictio-
nem exercet. l. 1. C. ſi rect. prou. l. qui in prouincia. ff.
de ritu nupt. quamuis iure canonico in hoc aliter
obſeruari poſſit. And. in cap. pen. de ſecund. nupt.
Salic. in l. qui contra de nupt. habentes tamen iuriſ-
dictionem iure proprio, vt ſunt Princeps, Duces,
Marchiones, & Vicarij perpetui prohibiti cõtrahe-

re non cenſentur. vt in c. 1. de prob. Bal. in l. ſolent.
§. fi. q. 2. ff. de off. proconſ. & leg. Dec. in l. principali
bus. num. 12. ff. ſi cert. pet. Vnde ſequitur dominos
locorum inueſtitos à Principe de mero, mixtoque
imperio, non eſſe prohibitos contrahere cum ſub-
ditis ipſorum: ſecus autem in iuriſdicentibus ab
ipſis ad certum tempus conſtitutis: ampliationes,
& limitationes poterũt videri apud Iaſ. Dec. & alios
in d. l. principalibus, & Parid. de Pur. in tract. de
ſindic. in verbo contrahere. & exc. dominum Oſaſc.
Dec. 144. ſub nu. 13. qui ſcripſit pro cauſa Illuſtr. Do-
mini Senatoris Draghi conſtituti verò ad vitã, ſeu
ad beneplacitum facultatem habent contrahendi,
vt per Iaſ. in d. l. principalibus. nimirum, ſi de iure
communi iuſdicentium cõſtitutio ad certum tem-
pus ſtatutis, priuilegijs, aut conuentionibus plurium
locorum reſtringatur: & vbi limitata non eſt, Prin-
ceps ſupplicantibus ſubditis limitare ſoleat ad an-
num, vel ad biennium etiam in terris infeudatis:
3 Quamuis aliqui vaſalli recurrerint ad Sereniſſi-
mum Ducem, & obtinuerint ſe remitti in termi-
nis iuſtitiæ coram Excellentiſſ. Senatu, credentes
id fieri nequiuiſſe, quaſi tenderet in præiudicium
iuriſdictionis ipſorũ, & de qua erant inueſtiti. Moue
bantur, quia Princeps nequeat de prima cognitio-
ne cauſarum ſubditorum vaſalli ſe immiſcere. Bal.
in l. 1. quæſt. 43. ff. de rer. diuiſ. Curt. Iun. conſi. 2. nec
etiam adhibere conſultorem iuſdicentibus vaſallo
rum inueſtitorum de mero, & mixto imperio. Curt.
dict. conſil. 2. Nat. conſil. 408. Et iuriſdictio ipſis va-
ſallis conceſſa cenſeatur non cumulatiuè, ſed pri-
uatiuè. Abb. & Fely. in cap. cæterum de iudic. Brun.
conſi. 45. & 47. & ipſorum vaſallorum, poteſtas con
ſtituendi, ſit qua vti poſſunt pro arbitrio. lege in re
mandata. C. mandati. tantò magis, ſi pro ipſis habe-
rent antiquam obſeruantiam aliquo certo tẽpore
non terminatam. l. minimè. ff. de legib. Quibus ta-
men non obſtantibus cenſuit Excellentiſſimus Se-
natus referente proceſſũ per Illuſtr. domino Anto-
nino Theſauro tũc Senatore, & nũc Præſide Aſten-
ſi, & Marchionatus Ceuæ integrrimo, condomino
Salmatoris obſeruandum priuilegium Principis
in cauſa Vulnarum, quod tempus ſcilicet officii iuſ-
dicentis eſſet biennalle: quum de iure prætoris offi-
cium annale ſit. §. 1. inſti. de perp. & temp. act. &
defenſoris biennale. §. interim in Auct. de defenſ. ci
uit. glo. in l. 4. C. eod. tit. & prætor accipitur. pro quo
cunque iudice, & magiſtratu. l. 3. §. præterea. ff. de ſu
ſpec. tut. Purp. in l. & ſi prætor. ff. de off. eius, imo in-
ualida eſt conſuetudo, vt vltra biennium conſti-
tuantur. l. neminem, & ibi Bart. C. de ſuſcep. lib. x.
Mar. de Laud. in titul. de princ. not. 114. quod, quũ
ſatisfaciat ſubditis ſine præiudicio dominorum
ſaltem conſiderabili, facilius permittendum ſit. l.
2. ff. ſol. matr. Nec ex hoc ſe ingerere, aut immiſce-
re Principem de prima congnitione cauſarum, ſed
tantum facere, vt feudum conſtituatur ſub certa,
ac rationabili regula iuſtitiæ, aut æquitatis: quod fa
cere poteſt non obſtante Inueſtitura. Bal. conſi. 333.
lib. 2. Bru. conſ. 6. nu. 10. & in dubio per inueſtituram
non cenſeatur derogaſſe iuribus ſubditorum, ſecun
dum quę intelligendum eſt Principem ipſum ſubdi
tos in ipſos vaſallos tranſtuliſſe, prout dicitur feudi
conceſſionem ſimpliciter factam, interpretandam
ſecundum decreta Ducalia. exc. Ozaſc. deciſ. 161. in
fin. & facta conceſſione feudi, ac dominio tranſla-
to, & ſi per Principem ex lege contractus lex apponi
non debeat, poteſt tamen apponi ex lege legis. Bal.
in l. fin. in princ. ff. de ſenat. ſequitur Afflict. in ca. 1.
col. 40. de ſucceſſ. feudi, hoc etenim eſt onus ex regu
la iuſtitiæ, qua, & legis authoritate priuilegium

modificari poteſt. Card. in cap dom. Guerrã colu.
quinta. hic fin. lex. Cor. Soc. conſil. 86. colum. quar-
ta. Luc. de Penn. in l. diue de decur. lib. x. & lex. pro-
ſpiciat, ne quis re ſua abutatur argum. l. 2. ff. de ijs, qui
ſunt ſui vel alie. iur. poſſitq; Princeps qui conceſſit
feudũ ſuperaddere viſitatorem, ſi Vicarius, vel Feu-
datarius perpetuus malè tractet ſubditos ſuos. Bald.
conſi. 328. vol. 1. vnde probat Frec. ex iſtis ad Auth.
Bartol. in 11. Auth. ac etiam authoritate Iacobini
in §. comes. & Roma. ſing. 473. & Boer. in ſing. ſuo
in verb. iudex licere Baroni præcipere ſub feudata-
rio cum comminatione, quatenus infra certum tẽ-
4 pus expediat cauſam, † poſtquam erit ad ius: aliàs
quod illam ad ſe auocabit, niſi feudatarius primã,
ſecundam haberet cognitionem, & cauſa verteic-
tur coram ſuo iudice primæ cognitionis: quia tunc
prius ipſe pro acceleranda expeditione adiri debet,
& prædicta de temporis præfinitione facilius proce
derent, ſi per viam legis generalis conſtituerentur.
ex not. ab Ang. in l. Lucius. ff. de euict. Rom. conſi.
436. col. 4. verſic. reſpondeo, & illa poteſtas vtendi in
telligenda ſit ad arbitrium boni viri. l. thais. §. ſoro-
rem. ff. de fideicom. lib. l. labeo. ff. de ſtatu lib. l. fidei-
commiſſa. §. ſi ſic. ff. de leg. 3. & conſuetudini con-
trariæ facilè per Principem derogetur, ſi reuerſio
fiat ad ius commune. Goz. conſi. 26. Crau. conſ. 96.
num. 9. Et inſuper Caſtellani finito biennio, rationẽ
5 adminiſtrationis officij reddere debent. † l. 1. C. vt
om. iudic. §. neceſſitatem in Auth. vt iudic. ſine quo
ſuffr. ac omnis conſuetudo in contrarium in-
ualida eſt. Afflict. in conſtit. Neapolit. tit. de iur.
baiul. nu. 26. lib. 3. & officialis ſucceſſor cogere debet
6 ſuum anteceſſorẽ ad reddẽdũ ſindicatũ. † d. l. 1. ver.
quod ſi quis. C. vt om. iud. Marſ. ſing. 652. Quod ſi in
officio ipſo malè verſatus inueniar, in eo Amolius
admitti nequibit. l. ſi aliquid. C. de ſuſcep. & prep. lib.
x. Crau. conſ. 261. num. 3. Imo nec illius officium
quoquomodo verſatus ſit extendi etiam conſen-
tiente maiore partis vniuerſitatis. Crau. pro homi-
nibus Raconixij conſ. 459. nu. 23. per tex. in §. fin. in
Auth. de def. ciuit. Et indiſtinctè nullus, qui ex ali-
qua adminiſtratione debitor prætendatus, poteſt ad
honores in eadẽ ciuitate promoueri. l. reſcripto. §.
debitores. ff. de mun. & honorib. Rip. in tractatu de
peſte de remed. ad conſer. peſt. nu. 23. & an de malè
geſtis in officio accuſatus teneatur cauere. Luc. de
pen. in l. ordinariorum. de cohort. lib. 12.

De foro competenti.

A R G V M E M T V M.

Quòd contrahentes poſsint conueniri in loco contractus, etiam ſi non promiſerint ibi ſolutionem facere, dummodo alibi facere non promiſerint.

T E X T V S.

SVBDITOS noſtros mediatos, & immediatos ex contractu, vel quaſi contractu obligatos in loco, in quo contraxiſſe, vel quaſi contraxiſſe probabuntur, etiam ſi ibi de-

pre-

prehenſi non fuerint, cõueniri poſſe coram iudice ordinario loci illius, in quo contraxerint, ſolius contractus ratione, vel quaſi, hoc ædicto decernimus; eſto quòd non conſtituerint ſe ibi ſoluturos, vel ibi ſolutionem facere non permiſerint, dummodo ſolutionem in aliquo loco facere non conuenerint.

SVMMARIVM.

1 *Subditus quis dicatur?*
2 *Subditorum appellatione qui propriè veniant?*
3 *Contrahens, vel delinquens in aliena iuriſdictione non continetur ſtatuto ibi de ſubditis diſponente.*
4 *Feudatarij ſubditorum voce continentur.*
5 *Subditi vaſſallorum, an ſubditi principis dici poſſint?*
6 *Cognitio cauſarum appellationis ſubditorum, vaſalli ad principem, ſeu ad eius officiales ſpectat.*
7 *Terra, ſeu oppida vaſallorum veniunt ſub decreto principis ſtatuentis de terris ſuis.*
8 *Principis decreta an ſubſiſtant, quibus ius vaſallorum aliquo pacto videtur imminui?*
9 *Subditi vaſallorum an alienam iuriſdictionem prorogare poſſint?*
10 *Subditis ſicuti extra locum domicilij licet contrahere, ſeu quaſi contrahere; ita permiſſum cenſeri debet iuriſdictionem prorogare.*
11 *Decretum a quo in tempore non fuit reclamatum, intelligitur vniuerſaliter receptum: & quo attento non remittitur cauſa ſubditi ad dominum.*
12 *Subdito litiganti de re feudali non permittitur alienam iuriſdictionem prorogare.*
13 *Subditos vaſallorum prorogantes iuriſdictionem Excel. Senatus in cauſis criminalibus remittit petentibus dominis ad iudicem ipſorum.*
14 *Prorogatio iuriſdictionis alienæ per ſubditum facta, domino non nocet, petenti cauſæ remiſſionem.*
15 *Decreti diſpoſitio procedit in reo, ſeu debitore, non autem in actore.*

Decreti ſubditos noſtros Gloſſa prima.

SVBDITI ſunt, qui alicuius iuriſdictio
1 ni ſubijciuntur † vt probatur ex l. 1. ff. de
iudic. Abb. in c. ſignificaſti. col. 4. de for.
competenti. qui, licèt forum originis ſine illius amiſſione retineat. l. aſſumptio.
in princip. ff. ad munic. l. origine. & ibi glo. C. de munic. & orig. lib. 10. etiam ſi ibi munera non ſubeant.
Bar. in l. 1. ff. ad municip. tamen appellatione ſubdi-
2 torum veniunt † tantùm ij, qui domicilium tenent,
non qui originarij ſunt, aut qui contractus, vel delicti ratione forum ſortiuntur. glo. Anch. & Imol. in
clem. prima. in verbo ſubditos de for. competen.
Dec. conſi. 661. & in c. ad noſtram, vbi dicit communem de appell. Tiraq. de retra. lig. §. 9. gl. 2. nu. 22.
Nat. conſ. 4. in prin. Cet. conſi. 13. num. 15. Rim. iun.
conſi. 353. nu. 58. & conſi. 363. nu 111. vide Bec. cõſi.
62. vnde nupta extra territorium ſuæ originis, etſi
propriè forenſis non ſit, cùm tñ ibi onera non ſubeat, ſubdita in loco originis propriè non eſt. Caſtr.
conſi. 89. vol. 4. Fely. in c. ſi. nu. 48. de foro competen.
Soc. conſi. 79. num. 13. lib. 4. Ceſal. conſi. 53. num. 36.
Imo, qui voluntariè proprium domicilium deſeruit, & aliud aſſumpſit, vbi onera ſuſtinet, beneficio
ſtatuti loci originis, ſeu primi domicilij nõ fruitur.
Bar. in tract. de repreſ. 2. q. 7. prin. Rui. conſi. 200. vol.
2. Afflict. deciſ. 384. Boer. deciſ. 260. Burſa. conſi 36.
nu. 10. Minuſque nouis legibus, & ſtatutis loci origi
nis ligatur Bald. in rubr. C. ſi non à compet. iudice
quum de ea non ſit vniuerſitate à qua perpetua cõ
ſuetudine ſeparatus eſt. vt ibi per Bald. & translato
domicilio ſtatuto comprehendatur, quo forenſes
à ciuium ſucceſſione excluduntur. Ruin. conſ. 200.
num. 13. vol. 2. Rim. iun. conſi. 353. num. 61. & 62. &
conſi. 363. num. 112. cum ſeq. minuſque in loco ori
ginis conueniri poſſit, niſi ad inter forenſis ibi inue
niatur Bar. in l. aſſumptio. §. 1. ff. ad muni. Rim. iun.
conſi. 468. num. 8. Non tamen eximitur, quin, ſi cri
men rebellionis commiſerit, rebellis dicatur, Boſ.
in tit. de crim. læſæ maieſtatis. nu. 97. ſubditum etiã
ſola bonorum poſſeſſio non conſtituit. l. libertus. §.
ſola. ff. ad munic. l. reſcripto. §. fin. ff. de mun. & hon.
clemen. paſtoralis. §. rurſus de re iudic. Crau. conſi.
917. nu. 15. Item contrahens, vel delinquens in alie
3 na iuriſdictione non cõtinetur † ſtatuto diſponente de ſubditis: quum ſtatuta verè, & non ſictè intel
ligantur. glo. ſingularis ſecundum Bal. in l. 3. §. hæc
verba. ff. de neg. geſt. & vtilitas verſatur circa plurima, ſi ratione contractus, vel delicti ſubditus non
efficiatur, quæ congeſſerunt Moder. ad Dec. in d. c.
ad noſtram. Et ſi tractetur de foro originis, & domicilij, communiter receptum eſt præualere forũ
domicilij foro originis. c. ſtatutum. §. cum verò in
verbo vnam dictam de reſcript. in 6. Dec. conſ. 352.
& in d. c. ad noſtram, locuſq; domicilij magis, quã
originis conſideratur. Bal. in l. 2. ff. de ſtat. hom. Alc.
conſi. 16. vol. 1. Afflict. d. deciſ. 384.
Et non impertinenter arbitramur hæc prætuliſſe, poſtquam Sereniſſimus Dux immediatorum, &
mediatorum ſubditorum habuit rationẽ, vt prius
ſciretur, qui ſint ſubditi: & quorum voce feudatari
4 rij † etiam comprehenduntur. Socin. conſi. 272. ſub
num. 11. verſi. item in decreto vol. 2. Caſan. in conſi.
Burg. titu. de iuſtit. rub. 1. §. 5. in text. & ſur les homes
ſub nu. 2. Boſ. tit. de crim. læſ. maieſt. num. 97. intelligendo de eo feudatario, qui aliter etiam ſubditus
eſt, quam reſpectu feudi ſimpliciter. Boſ. ibi. nume.
106. Rol. conſi. 28. vol. 3. quum quis poſſit eſſe ſubditus ratione feudi, ac etiam ratione iuriſdictionis, &
rei feudalis Bar. in l. 2. ff. de iudic. Nec ſola feudi ratione quem principis eſtima udum, à quo feudum
habet, & recognoſcit Oldra. conſi. 43. num. 8. Sigiſ.
conſi. 5. num. 41. Soc. conſi. 2. circa prin. verſi. ſecun
do præmitto lib. 3. Capie. Dec. 162. nu. 10. Crau. cõſi.
912. nu. 15. Sed quum hic princeps vocet ſubditos
5 mediatos, ſcilicet vaſallorum ſubditos ſuos, † videtur facere dubium, quòd ſocius ſocij noſtri, ſocius
noſter non ſit. l. nam & ſocij. ff. pro ſoc. l. conſilij. §.
ſocij mei. ff. de regu. iur. nec libertus liberti noſtri. l.
Modeſtinus. ff. de verb. ſignifi. nec ſubditus epiſcopi
ſubditus ſit Archiepiſcopi. c. nullus princeps. 11. q.
3. c. paſtoralis. de offi. ordi. nec homo hominis noſtri homo noſter dicatur. Spec. tit. de feud. §. 1. q. 14.
Fely. in c. quæ in eccleſiarum. col. 24. verſi. ſexta declaratio de conſt. & vaſalli noſtri, minimeque vaſallus noſter ſit. Oldr. conſi. 234. & hanc receptiorẽ
aſſerit eſſe ſententiam, etiam in vaſallo vaſalli noſtri eiuſdem rei feudalis, & ſubditos mediatos largè tantum, & nõ propriè ſubditos dici poſſe. Cagn.
in d. §. ſocij mei. ff. de reg. iur.
Quibus tamen non obſtantibus exiſtimo ſubditos vaſallorum propriè dici poſſe ſubditos principis, quantum ad eos, qui ſub generali principis iuriſdictione habitant. Nam in primis ſupremus dominus, ſeu princeps ipſe iuriſdictionem habet in
6 cauſis appellationum † ipſorum ſubditorum. Bal.
in l. 1. q. 48. ff. de rerum diuiſ. Io. And. ad Spec. tit. de

iuriſd.om,iud.in mag.add.in fin.Inno. & Abb.in c.
cæterum de iud. Ang.in l. 1.§. qui mandatum. ff.de
offi.eius Brun.conſi.102. Nat.580.Rol.conſi. 76.vo-
lum.3.Secundò ſubditi vaſallorum,ſi ab ipſis oppri
mantur,ſolent ad Principem recurrere,& iure qui-
dem.c.ex tranſmiſſa. c.ex tenore de for.compet. c.
ad apoſtolicę de re iudi.in 6.cap.1.in fin.de mil. vaſ.
qui cont. eſt. Tertiò princeps ipſis ſubditis vaſallo-
rum impoſuit, & ab eis exigit tributa. Rol. conſi. 1.
vol.2.Nat.conſi.487.qui latè diſcurrunt : impoſitio
autem,& exactio tributorum argumentum eſt eui
dens ſubiectionis.§.ſi quis igitur.& ibi gl. not.in au-
then.quib.mod.nat.effi.ſui.Bald.in l.3.per illum tex.
C.de natur.lib.Nat.conſi.636.num.78. Quarto hoc
apertè confirmatur authoritate.Paul.de Caſt. cõſi.
368.vol.2.quem ſequitur Rol.in q.dot.q.85. num.6.
qui voluit decretum Illuſtriſſimi & Excellentiſs.
Marchionis Montisferrati loquẽs de terra ſua,pro-
cedere etiam in terris vaſallorum, quæ directi do-
7 minij reſpectu Principis dici poſſunt. † Confirma-
tur, quòd dicitur Principem non poſſe tantam al-
teri poteſtatem conferre, quin maiorem ſibi reti-
neat.c.dudum §.nos igitur de præb. num.6. Afflict.
in c.1.§. ſi quis tertio quib. mod. feud.amitt. Quare
dicendum eſt in contrarium allegata, locum ſibi
vendicare in hominibus, vaſalli exiſtentibus in iu-
riſdictione alterius principis. Brun.conſi.32. Rol.d.
conſi.1.num.96.vol.2.Nat.d.conſi.487. aut in homi
nib.vaſalli alia ratione,quàm quòd à principe deri
uent. Bar.in l.Claudius.ff. qui pot.in pignor. hab. &
qui non ſint ſub generali principis iuriſdictione:
alioqui,ſi in ipſa iuriſdictione exiſtant, in Impera-
tore, Regibus, & Principib. habentibus iura impe-
rij, non procedit regula, quòd vaſallus vaſalli mei,
non ſit vaſallus Principis. Spec.tit. de feud.§.1. q.14.
Bald.in tit.de pac.conſtan.in vlt.car. Afflict. in cap.
1. §. vt autem æquitas in nono notab. de pace iur.
fir.Iacob.in ſua inueſtit. §. & promiſerunt colum.5.
verſi.nono quæro.Corſ.in tracta.de regu. pot.q.88.
Curt.Iun.conſi.137.Nat.conſi.487.num.22.Rolan.
conſi.1.nu.79. & nu.96. vol.2. ſic, vt iſta crebrior ſit
ſententia, modo quo ſupra intellecta contra Cag.
in d.§.ſocij mei.quod in Gallia ſine dubio procedit
in qua non procedit regula, quod vaſallus vaſalli
non ſit vaſallus Regis.Caſſanc.conſi.66.nu.11. ma-
ximè in feudo per tex.in c.1. §. illud de prohi. feud.
alie.per Feder.

Præſuppoſito itaque ſubditos vaſallorum Prin-
cipis ſubditos mediatos eſſe, prout illos vocat Dux
Sereniſs. Videretur tamen non licuiſſe quicquam
ſtatuere, quod iuriſdictionem vaſallorum immi-
8 nuat. † l.perfecta donatio.C.de donat.quæ ſub mo.
Bal.in l.1.q.43.ff.de rer.diuiſ. Curt.iun.conſi.2. Brun.
conſi.47.colum.2.Imminutio autem, & læſio eſſet
euidens: quum prohibeantur ſubditi domino inui
9 to alienam prorogare iuriſdictionem. † Car. Bald.
Aluer.& alij in c.imperialem.§. præterea. de prohi.
feud.alie.per Feder. Bald.in l. decernimus. C. de ſa-
croſ.eccleſ.Bar.Alex.Iaſ.& alij in l. 1. §. & poſt ope-
ris.ff.de nou.oper.nunc.Iacob.in l.1.ff.de iudi.facul-
tatemque iudex habeat prohibendi ſubditis ſuis,
ne alibi litigent, quam coram ſe.Fab.in l 1.C. de of.
ſic.præf.vrb.per tex.in cap.tranſmiſſa de foro com-
pet.Paris de Put.de ſyndic.tit.de exceſſ. Bar.c.vlt.in
prin.Boer.q.114.Exc.Ozaſc.dec.78.num.12. Capic.
dec.9. Andr. Guev. obſer.lib.1.prat.obſer. Et in cri
minalibus domino requirente, non obſtante pro-
rogatione iuriſdictionis per ſubditum facta, Illuſt.
Senatus Regius remiſerat cauſam ipſi domino. Pa
pon.tit.de iuriſdictione arrog.16. Imo ratione ſo-
lius emolumenti ſportularum cenſuit.Caſt.in d.§.
& poſt operis. cauſas remittendas; maximè etiam.
cum priuatorum conſenſus iudicem eum non fa-
ciat, qui iudex non eſt.l. priuatorum. C. de iuriſdi.
omn. iudi. & pluribus rationibus probauit. Ozaſc.
dec.78.vaſallo ſupplicanti inhiberi ſubdito ſuo, ne
litiget ſub prætextu abſolutionis à iuramento ſu-
per reſciſſione contractus coram iudice eccleſiaſti
co,per Principẽ litteras poſſe concedi inhibitorias.
ſed in terminis ſubditum non poſſe domino diſſen
tiente in aliena curia litigare, cui ſe ſubmiſerit, etiã
pro re allodiali, & actione perſonali & ſic iudica-
uiſſe petente domino Excellen. Senatum ſcripſit
Perilluſt.Dominus præſes Ponte.titu. quis ſit iudex
in cauſa feudi.car.62.nulla tamen decret. facta mẽ
tione, ſolum duobus verbis in fine quæſtionis mo-
uens an dominus ſuperior facere poſſit edictum
contrarium,allegans, & referens ad hoc Foller. de
cenſib. in verſic. ſubmiſſiones, vbi hanc,vt inde vi
di, quæſtionem tractauit, prout etiam dixit alter.
in §. fin. q.42. prorogationem iuriſdictionis validã
in præiudicium partium, non autem iudicis com-
petentis videatur Surdus conſi.47.

Quibus etiam non obſtantibus decretum hoc
ſine dubio procedit in quibuſuis ſubditis media-
tis, & immediatis, tam ratione contractus, quàm
quaſi; quum vnuſquiſque forum ſortiatur, vbi con
traxit, vel quaſi.l. heres abſens.§.ſi quis tutelam.ff.de
iudic.c.Romana.§.contrahentes de for. compe. in
6.& ſicuti nemo negabit, quin permiſſum ſit ſubdi
10 tis alibi, quam in loco domicilij contrahere,† tute
las gerere,hæreditates ſibi delatas acceptare,etiam
ſi domini contradicerent,quum aliter de iure cau
tum non reperiatur : ita erit illis permiſſum in ne-
ceſſarium conſequens, ſi oportebit, ratione ipſorũ
contractuum, vel quaſi, iuriſdictionem illius iudi-
cis prorogare,vbi celebrati ſunt.text. in l.2.ff.de iu-
riſdi.om.iud.l.ad rem mobilem.l.ad legatum. ff.de
procur.præſertim cùm receptum ſit in caſibus red
ditionis rationis adminiſtrationis publicæ, vel pri-
uatę eſſe remittendas cauſas ad locum adminiſtra
tionis per l.1. & ibi glo. C. vbi de ratioc. agi oport.
Caſtr.in d.l.hæres abſens.§.1.ff.de iud. Coar.d. c.10.
verſi quarto. alioqui ſequeretur maximum abſur-
dum non tantum in caſibus prædictis, ſed etiam,
quia ſi carerent poteſtate ſe ſubmittẽdi alijs curijs,
plures recuſarent cum eis contrahere,& illis ſubue
nire,quæ abſurditas omnino euitanda eſt. Clem.2.
in prin. de magiſtrat. Verùm quia ex diſpoſitione
Iuris communis ratione contractus, ſeu quaſi con
trahentes non conueniebantur,niſi ibi inueniren-
tur.d.l.hæres abſens in princi. & d. §. contrahentes.
auct.ſi vero colum.vlt.C.de adult. Iaſ. in l.j.ff. de eo
quod cert.loc.Coar.lib.prat.q.cap.10.hic propterea
ob bonum publicum cenſuit princeps contrahen-
tes poſſe conueniri in loco contractus,ſeu quaſi,li-
cet debitores ipſi ibi non reperiantur.Quod fiet ob
tentis literis requiſitorijs à iudice loci contractus
ad iudicem domicilij, qui permittat citari reum
compariturum ad eius tribunal.

Quibus non reſiſtantur ex aduerſo oppoſita,ſci
licet lædi iuriſdictionẽ vaſalli,ſi trahatur eius ſub-
ditus ad aliena tribunalia : Quia reſpondetur, ſub-
ditis quum ſit permiſſum contrahere,permitti quo-
que pro cõtractus effectu litigare.d.l.2. ff.de iuriſdi.
omnium iud. Nec ex hoc decreto lædi ius vaſallo-
rum; quum lex ſit vniuerſalis ſuper toto principis
dominio, & nõ particularis in odium aliquorum.
argum.eorum quæ docet Bart.in l. ambitioſà.ff.de
decr. ab ordi. fac. ac adhibito procerum conſilio.
iuxta l.humanarum. C.de legib.& nulla, appareat
vaſallorum reclamatio, ſine qua progreſſu etiam
temporis

temporis vniuerſaliter ab omnibus intelligitur cō-
11 probata. † ex not. ab eodem Bar. in d. l. ambitioſa. num. 31 & quum tam ſubditos principis, quàm vaſallorum comprehendat, læſio iſta incerta, & reciproca, & ipſa diſpoſitio, quæ ita lucrū, quàm damnum curijs vaſallorum, quibus etiam principis ſubditis ſe ſubijcere licet, adferre poteſt, non eſt modo aliquo cōſiderabilis. l. de fideicommiſſo. C. de tranſact. Bar. in d. l. ambitioſa ſub num. 24. Vltra quod per viam legis generalis principi plura permittuntur ad reducēdum feudum ſub regula iuſtitiæ, quæ alioqui non intelliguntur conceſſa, vt explicaui in antec. decr. in 3. glo. ſub num. 3. quodque in iſtis terminis admiſit Foll. loco ſupra citato nu. 29. dicens Principem, qui per viam contractus baronibus iuriſdictionem conceſſit, poſſe per legem generalem illam limitare, reſtringere, & arctare, ſecundum Barto. Salv. & alios in l. omnes. C. ſi contra ius, vel vtil. publ. Caſſ. in conſuet. Burg. §. 8. in ritu. in quantk ſeg. num. 803. conſi. 90. num. 19. latè Becius cōſi. 56. num. 43. & qua etiam via legis iuriſdictionem feudatariorum cenſuit poſſe moderari Boſ. titu. de for. compet. num. 49. & conſtitutione ſimili attenta ibi Foll. num. 30. dicit Baronem priuari iure petendi remiſſionem cauſæ ſubditi ſui alienam iuriſdictionem prorogantis.

Ercircumſcriptoetiam decreto, ſubdito licet iuriſdictioni alterius ſe ſubijcere, niſi litigetur de re
12 feudali. † Bart. Alex. Iaſ. & alij, qui ſic Bart. intelligunt in d. §. & poſt operis. Ang. in l. 1. ff. de iud. Alu. in c. 1. §. fin. de proh. feu. al. per Feder. Bocr. d. q. 114. num. 14. Capic. dec. 9. & hanc dicit magis communem. Maran. de ord. iudic. diſtinct. 12. nu. 19. & quāuis in fi. limitet, niſi per principem eſſet iuriſdictio reſeruata. Bal. in d. c. imperialem. §. præterea ſi inter duos, tamen ibi Bal. loquitur de feudo, dum allegat. c. ex tranſmiſſa de for. comper. qui tex. prout, & alij allegati ad hoc propoſitum, tractant de rebus feudalibus, in quibus verſatur domini non leue præiudicium. Nec reſpectu fidelitatis reperitur iure cautū, vt ſi caſus occurir, ſubditus non poſſit alienam iuriſdictionem prorogare, & Bal. in d. l. decernimus. C. de ſacroſanct. eccl. notans eum, qui ſit ſub iuramento fidelitatis, & de iuriſdictione alicuius non poſſe prorogare iuriſdictionem, niſi domino conſentiente allegat etiam. d. §. præterea de proh. feud. alien. & ibi glo. qui §. & gl. loquuntur de feudo, & caſu quo iuramentum fidelitatis impedimento eſſet prorogationi iuriſdictionis, illi non comprehendentur qui nondum fidelitatem præſtitiſſent in quibus ratio ceſſaret. etſi præſtita ſit, ſi ratione delicti ſubijcitur delinquens iuriſdictioni illius iudicis, vbi deliquit, omni priuilegio ceſſante. Auth. ſi qua in prouincia. c. vbi de Crim. agi oportet. c. fi. de foro comp. & ad eum iudicem delicti requirentem iudicem domicilij, ſeu originis, debet fieri remiſſio, vt dixit communem. Clar. in pract. crimi. in §. fi. q. 38. ver. eſt autem tantæ, &c. neſcio cur delinquens eſſe poſſit melioris conditionis, quàm ſit contrahens ſe ſubmittens iuriſdictioni iudicis loci contractus, & dictum Caſtr. in d. §. & poſt mortis, de emolumentis ſportularum fuit ſingulare, & contrarium tenuerunt Petr. & Cy. in l. ſi quis ex conſenſu. C. de epiſc. aud. Alex. in d. §. & poſt operis, & cum qua opinione contra Caſtr. pertranſit Capic. d. deciſ. 9. nu. 12. & Senatus Regius. d. Arr. 16. remiſerat reum criminis veriſimiliter commiſſi in iuriſdictione domini, ad quem ſpectat cognitio, & emolumenta mulctarū, & aliorum fructuum iuriſdictionis; Bart. Caſtr. & Alex. in l. fin. & idem Alex. in l. ſi diuortio. §. ſi fundum. ff. ſol. matrim. Crau. conſi. 128. Rol. conſi. 73. vol. 4. prout etiam paſſim ſolet. remittere Excell. Se-
13 natus † petentibus dominis ordinarijs iudicibus ipſorum, ſi ipſorum ſubditi per fiſcales Sereniſſimi Ducis coram Excel. Senatu in ius vocati ſint in quē conſenſerint, & litem conteſtati ſint. nam hoc caſu, quum tractetur de re applicanda dominis; ac de ipſorum intereſſe, ſine ipſorum conſenſu ſubditi nequeunt alijs ſe ſubijcere. argum. d. §. præterea. ac ita in Criminalibus loquitur clar. d. q. 42. Cuius ratio hic poteſt militare, non ſi agatur de re ad ſubditum principaliter pertinente, aut per ipſum debita ex cōtractu, vel quaſi, pro qua ob prorogationem iuriſdictionis leue quodam præiudicium in conſequentiam naſci poteſt non conſiderabile, ſed id tantum quod principale eſt l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. per. quod ſenſit expreſſè Io. Andr. in mercur. in reg. ſcienti col. 3. & 4. verſi. ſoluit de reg. iur. allegatus ab Excell. Oſaſch. d. Dec. 78. nu. 13. & à cuius opinione ipſe non recedit, ſcilicet nō ſubſiſtere ſubmiſſionem, ſeu renunciationem per ſubditum factā, ſi domini interſit illum ab alio iudice non iudicari. ergo ſi non interſit, prout in caſibus, qui ſubditum principaliter tangunt, & dominum niſi ob ſolam, & ſimplicem cognitionem cauſæ, tenebit ſubmiſſio, & fori renunciatio, ne alioqui reſtringatur facultas contrahendi, quæ eſt de iure gentium. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iure. & l. priuatorum loquitur de conſenſu in iudicium illius, qui omni iuriſdictione carebat. Et deciſ. 78. de illo, qui extra propoſitum ſub colore petitæ abſolutionis à iuramento ingrediebatur merita reſciſionis contractus ſponte, & nulla neceſſitate coactus: quum ipſe actor eſſet agēs ad reſciſſionem prædictam, quaſi negligens domini ſui iuriſdictionem. Decretum autem loquitur, vbi preceſſit contractus vel quaſi, & in reis ac obligatis, in quorum facultate non eſt, virtute ipſius decreti, iudicium declinare. vt me poſtulante alias cenſuit. Excell. Senatus ſedente tunc perilluſt. domino Caſſiano Purco domino Reani, primo, dum viueret, Excell. Senatus Præſide, viro grauiſſimo, ac omni doctrina ſingulariter claro ac ita cauſa plenè diſcuſſa iudicauit. Exc. Senatus pro mercatoribus hyporediæ contra Comitas Santi Martini, quæ volebant ſubditos ipſorum pro prima cognitione ratione contractus hyporediæ conueniri, & perſtringendo materiam huius quæſtionis ad aliquot concluſiones.

Primò, aut agitur de re feudali, & hoc caſu decretum non obſtat, quominus agi debeat coram domino feudi, ad quem cognitio cauſæ rei feudalis ſpectat d. c. imperialem. §. præterea. ſi inter duos de proh. feud. al. per Fed. iuxta diſtinctiones ipſius. §. & dd. ſuper eo ſcribentiū, & idem dicimus de cauſa criminali ratione delicti commiſſi in ipſorum vaſallorum iuriſdictione cuius fructus, & emolumenta ad ipſos pertinent, in quibus de proprio intereſſe non minus, quàm in cauſa feudali tractatur.

Secundò, aut actor eſt, qui alienæ iuriſdictioni ſe ſubijcit, & hoc caſu, aut agit coram ordinario iudice rei, & ſine dubio præter domini conſenſum poterit hoc facere, quum actor ſequi debeat forum rei ſiue de ciuili, ſiue de criminali cauſa, ſiue in rem, ſiue in perſonam agatur. l. 2. l. in criminali. C. de iuriſd. omnium iu d. l. fi. C. vbi in rem actio. aut actor agit alio in loco quàm fori ſui, aut rei, vbi nihil contraxit, ſeu quaſi, & hic caſus decreto non continetur, & ſi ſequamur opinionem, ꝙ nō liceat ſubditis alienam iuriſdictionem prorogare inuitis dominis ipſis petentibus erit concedenda remiſſio cauſæ, & procedit quod dominus actoris proſequentis ius ſuum in alieno foro, poſſit illi præcipere, ne ibi litiget: &

BIBLIOTECA NAZIONALE di TORINO

get: & dominus rei petere cauſam ad iudicem ſuũ remitti; & meritò quum non debuerit eius ſubditus ſponte, nulla alia legitima occaſione, præcedente, iudicium alienũ iudicio proprij domini præferre. nec oberit litis conteſtatio, & conſenſus ſubditi:
14 quum non præiudicet domino. † Iacobi. in l. vbi cœptum. ff. de iud. Bald. & dd. in d. §. præterea inter duos. hoc caſu valde eſt æqua opinio, & omnino amplectenda non licere ſubditis in præiudicium domini alienam iuriſdictionem prorogare. Aut reus ſe ſubiecit virtute alicuius contractus omnibus curijs in dominio principis, & hoc caſu actori poſſet dominus præcipere ne alibi litigaret, ſi reum poſſet conuenire in curia ipſius domini.

Tertiò aut actor conuenit reum ratione contractus, vel quaſi in loco celebrati contractus, & quantum ad reum decretum diſponit ſubditos omnes ibi poſſe conueniri: & cum iudicium redatur in inuitum. l. 1. & auth. ibi poſita. C. de lit. conteſta. l. inter ſtipulantem. §. ſi ſtichum. ff. de verb. oblig. nec dominus, nec reus poterunt obtinere reum conueniri in foro domicilij. vnde, ſi vterque eſſet ſubditus eiuſdem domini, hoc etiã caſu dominus iubere poſſet actori, ne in loco contractus litigaret decre-
15 to minimè refragante: † quũ ſit in poteſtate actoris, conueniendi debitorem in loco contractus, ſeu quaſi: & quæ ſunt poteſtatis, neceſſitatem nullam inducant. Barto. Iaſ. & alij in l. Gallus. num. 25. ff. de liber. & poſthum. Si autem actor ſubditus non ſit eiuſdem domini, cuius eſt reus, nulla dabitur facultas domino reuocandi cauſam, ad ſe. Reuocatio hæc quando cauſa pendet coram ſuperiore non per modum auocationis, ſed exceptionis declinari debet: quum auocatio ſit litis pendentis coram inferiore ad ſuperiorem non coram ſuperiore ad inferiorem c. vt noſtrũ de appella. l. iudicium ſoluitur. ff. de Iudic. Andr. Gueyl. obſeru. 41. lib. 1. prat. obſerua.

Secunda pars Textus dicti decreti.

DVMMODO ſolutionem in aliquo loco facere non conuenerint.

SVMMARIVM.

1 *Fori priuilegio vnuſquiſque renunciare poteſt.*
2 *Fori priuilegium habentes citati coram ſuperiore iudice, tenentur comparere, & declinatoriam opponere.*
3 *Priuilegio fori ſubditis conceſſo, An princeps ex certa ſcientia poſſit derogare?*
4 *Renunciatio priuilegij fori operatur, vt quis poſſit in loco cõtractus conueniri, & ſi ibi non ſit inuentus.*
5 *Inſtrumenta in forma cameræ habent executionem paratã, quæ cætera inſtrumento carent.*
6 *Iuramento in ipſis alijs inſtrumentis adhibito non obſtante.*
7 *Quomodo intelligendi ſint doct. ſcribentes inſtrumenta iurata habere executionem paratam.*
8 *Non ſuſtineri de iure ſententias interloquutorias iudicum concedentium pro huiuſmodi inſtrumentis exequutionem. & num. 14.*
9 *Sententiæ lata ſuper inſtrumentis publicis habent exequutionem paratam appellatione non obſtante: attenta forma decreti Ducalis in lib. decretorum car. 71.*
10 *Literæ admiſſionis appellationis in hoc caſu quomodo concipi debeant, & an ſtylus ſolitus obſeruari ſufficiat?*
11 *Cautio ad formam auth. quæ ſupplicatio. C. de precib. imper. offer. præſtanda eſt, etiam ſi non petatur.*
12 *Exequutio ſententiæ Excel. Senatus an retardetur ex remedio reſtitutionis in integrum, ſi in promptu iam probata ſint iura petentis reſtitutionem.*
13 *Item quando ſupplicans condemnatus conſentit ius dici ſuper eiſdem met actis ſine mora, & victor facit nouas deductiones, & quomodo his iudicauerit ſuperius Excellens. Senatus.*
15 *Exequutio parata, quæ dicatur, & quomodo ſuſtineri poſſent? interloquutoriæ iudicum concedentium prouiſionalem exequutionem?*
16 *Dictio dummodo continuatiua, & aduerſatiua eſt, & an forum loci deſtinatæ ſolutionis contineatur decreto, vel excipiatur?*
17 *Iudex loci deſtinatæ ſolutionis de iure communi eſt competens, ſi debitor ibi inueniatur, & etiam ſi ibi non inueniatur, ſi ſolutio ſit facienda in certis nũdinis, vel ſi promiſſio ſit iurata. & nu. 18.*
19 *Iuramentum addit forum foro, etiam virtute decreti Sereniſſimi Ducis Philiberti.*
20 *Decreto Sereniſſimi Ducis Philiberti, quo datur facultas pro obſeruantia iuramenti conuenire debitorem coram cõſilijs reſidentibus Chiamberiaci, & Taurini, non intelligitur derogatum per nouas conſtitutiones.*
21 *Priuilegia conceſſa communitatibus aliquorum locorum, ne perſonæ ipſorum locorum pro prima cognitione trahantur ad aliena tribunalia, non derogant huic decreto, nec alteri Ducis Philiberti.*
22 *Decretum de quo agitur, & alterum Ducis Philiberti non procedit, ſi tractatur de reſciſſione contractus, pro qua actor debet ſequi forum rei, etiam ſi in loco contractus inueniatur.*

Decreti ſubditos noſtros Gloſſa II.

IN ſecunda hac decreti gloſſa excipiuntur illi, qui alio in loco, contractus ſolutionem facere conuenerunt: quum vnuſquiſque poſſit fori priuilegio renũ-
1 ciare † glo. Bar. Iaſ. & alij in l. 1. ff. quod quiſq. iur. Coat. lib. pract. q. c. 10. nu. 5. quod priuilegium multæ ciuitates, & opplda, ne à domicilij foro extrahantur, obtinuere. Quo non obſtante ſubditi citati per iudicem ſuperiorem tenentur comparere, etſi priuilegio frui velint, opponere fori de-
2 clinatoriam. † l. ſi quis in aliena. ff. de iudic. glo. in c. cum ordinem. & ibi Fely. col. 5. de for. compe. niſi priuilegium clauſulam haberet facultatis non cõparendi citra incurſum contumaciæ. cui clauſulæ ob bonum publicum an Princeps valeat derogare
3 † notat Afflict. in conſt. regn. rubr. 99. tit. de priuil. & an ex certa ſcientia committere cauſam aliquorum ſubditorum baronum, quibus ſimilia priuilegia ſint conceſſa tractat, & concludit, quod ſic idẽ Afflict. in c. 1. §. ſi quis tertio quib. mod. feud. amit. Rol. a Vale. conſi. 80. volu. 2. quum tantam iuriſdictionem tranſtuliſſe in barones nõ cenſeatur, quin maiorem ſibi reſeruauerit. c. dudum. §. nos igitur de præb. in 6. & nemo vti debeat priuilegio contra eum, à quo illud obtinuit. l. 2. vbi Luc. de Pen. C. de priuil. dom. Aug. & ita Gram. voto 28. & Nat. cõſi. 487. num. 25. Rol. d. conſi. 80. vol. 3. quod intelligo, ſi iuriſdictio tributa baroni ſit ex priuilegio, quæ dicitur competere accumulatiuè, non ſi ex inueſtitura per quam competit reſpectu ſuperioris priuatiuè. Abb. Fely. & alij in c. cæterum de iudic. vel niſi priuilegia aut ſtatuta contrariũ diſponeret. Anan. conſi. 81. Brun. conſi. 120. in fi. vel in caſum retardatæ, aut denegatæ iuſtitiæ, vt colligitur ex d. Voto Gram. 28. & ex Rolan. d. conſi. 80. volum. 2. ac proinde etiam ſimilibus priuilegijs crimen læſæ maieſtatis, falſæ monetæ, aut ijs ſimilia comprehendi in dubio non intelliguntur, Gram. conſi. 6. Renunciatio autem prædicta priuilegij proprij fori effectum producit, vt quis conueniatur, vbi contraxit, etiam

ibi

4 ibi non inuentus. † Iaſ. in d. l. 1. nu. 9. ff. ſi quis in ius
vocan. non ier. & dicit communem Coar. lib. Var.
reſ. c. 10. num. 5. & huiuſmodi renunciationes potiſ-
ſimùm fiunt in inſtrumentis, quæ dicuntur in for-
ma Cameræ, habentibus exequutionem paratam.
5 † Cagno. in l. ſi librarius. num. 92. ff. de regul. iur. Ce-
phal. conſi. 439. Gabr. conſi. 67. num. 8. conſtitutis ſci
licet procuratoribus ad confitendum debitum, &
ad acceptandum præceptum iudiciale de ſoluen-
do. Rebuf. in conſti. regn. de lit. oblig. in præf. num.
21. Qua exequutione parata regulariter cætera in-
ſtrumenta carent. l. minor 25. annis cui per fideicō-
miſſum. ff. de minor. & ibi Bar. Bal. in l. 1. C. de exeq.
rei iud. Ang. Caſtr. & Alexan. in l. ait prætor. §. ſi iu-
dex. ff. de re iud. Iaſ. in l. 2. num. 9. ff. de iureiur. Boer.
quæſtio. 295. num. 5. quamuis iuramentum ipſis in-
6 ſtrumentis accedat: † quia, & ſi Bart. in d. l. 2. cuius
opinionem ibi dicit communem Iaſ. ff. de iureiur.
aſſerat iuramentum ſicut ſententiam habere exe-
quutionem paratam: loquitur tamen Barto. de
quodam iuramento inſolito, cuius formam mira-
tur non obſeruari: ſcilicet, ſi in fine contractus pro
miſſor, ſeu debitor deferat iuramentum creditori,
ſeu ſtipulatori, quòd verè creditor ſit rei promiſſæ,
& iuret creditor ſe creditorem: ſecundùm quam
formam iuramentum illud, eſt quod vult ad inſtar
ſententiæ Barto. habere exequutionem paratam.
Vnde monet Iaſ. in d. l. 2. ſub num. 20. verſi. quarto
notabiliter limita, errare plures aduocatos creden-
tes ob iuramenti vim indifferenter exequutionem
dari inſtrumentis: quia (inquit) verum eſt dandam
inſtrumentis confirmatis iuramento, modo quo
ſupra concepto, non promiſſionali de ſoluendo:
alioqui ineptè fuiſſet miratus Barto. illud conſuetu
dine non vitari. & iuxta hanc doctrinam intellige
7 re oportet † Dec. conſi. 68 a. Boer. quęſtio. 295. num.
9. Bero. conſi. 85. volu. 3. qui allegantes Bart. in d. l. 2.
dixerunt inſtrumenta iuramēto firmata promptè
exequi debere. aliàs, bona cum venia dictum ſit,
perperam conſuluiſſent, niſi excuſentur quòd intel
ligi debeant ſecundum Doctorem per eos allega-
tum. Barto. in l. non ſolum. §. ſi liberationis verba. ff.
de lib. lega. & in l. cum quid. ff. de his quib. & indig.
Vera igitur eſt concluſio pro inſtrumentis etiam
iuratis aliter quàm ſupra non competere exequu-
tionem, niſi ſtatuto, aut decreto aliquo aliter ca-
ueatur. Ange. & Alex. in l. fin. C. de ædi. diu. Adria.
Tollen. Purp. conſ. 450. & quod ſtatutum diſpoſitio-
ni iuris communis contrariatur. Dec. in c. tranſlato
ſub num. 12. de conſtitu. Purpu. conſi. 105. Quibus
fit, vt neſcio quomodo plurium iudicum inferiorū
ſententiæ interloquutoriæ concedentium ante ple
nam cauſæ cognitionem exequutionem inſtrumē
8 torum media cautione ſuſtineri poſſint, † quum
ius commune in hoc refragetur, nec aliter decreto
aliquo caueatur, niſi ſuper ipſis inſtrumentis publi-
cis iudices ordinarij iam ſententiam tuliſſent, à qua
fuiſſet appellatum: tunc etenim appellatione non
obſtante ſententia exequeretur media cautione ad
formam Authen. quæ ſupplicatio. C. de prec. offer.
9 vt diſponitur decreto † ne ſuper debitis car. 71. ex
cuius diſpoſitione credo inoleuiſſe practicam ob-
ſeruari ſolitam in litteris admiſſionis appellatio-
nis, dum ab inhibitione, ne quid appellatione pen-
dente noui fiat, excipi ſolet, niſi appellatum ſit à ſen
tentia lata ſuper inſtrumento liquido, aut re alia pa
ratam habente exequutionem. ſed mihi videretur
10 neceſſariò addendum literis ipſis † præſtita ſcilicet
cautione ad formam decreti, ſeu dictæ auctentice.
quæ ſupplicatio. ſic ipſo decreto diſponente. Ne
maiorem habeant authoritatem ſententiæ ipſæ iu-
dicum inferiorum, quàm ſententiæ Excellentiſ. Se
natus, quæ non mandantur exequutioni, pendente
ſupplicatione, ſeu reuiſione, niſi præſtita cautione
ad formam d. Authen. quæ ſupplicatio. vt decreto
nouo cauetur, tit. de appell. §. fi. & quam cautionem
etiam præſtare tenetur pars exequutionē quærens,
11 quamuis ab ea non petatur † per condemnatum.
Rebuf. in tracta. de exeq. ſenten. arti. primo glo. 15.
Imo nec etiam media cautione. Excell. Senatus in
cauſa Illuſtriſs. Domini Marchionis Romaguani,
contra Illuſtr. Comitem de Raude cenſuit ſuam
12 ſententiam exequendam, † quum noua produxiſ-
ſet iura in cauſa reuiſionis, aut reſtitutionis in inte-
grum, quibus in promptu, & ſine mora oſtende-
rat, atque probauerat ius habere, & conſentiebat
ſtatim cauſam expediri, & deffiniri, & aduerſarius
deduceret exceptiones, quæ in longum litem pro-
trahebant, & cauſa reſtitutionis in integrum exe-
quutionem ſententiæ retardet. l. vnic. C. in integr. re
ſtit. poſtu. Inno. gl. Abb. & alij in c. ſuſcitata de in in-
tegr. reſtitu. Capel. Toloſ. q. 54. Pariſ. conſi. 109. lib. 4.
Alex. Iaſ. & Rip. in l. 4. condemnatum. ff. de re iudi.
& quamuis hoc limitetur, niſi agatur de ſententia
Principis, ſeu Senatus, vt voluerunt Alexan. Iaſ. &
Rip. ibi Cap. Toloſ. d. dec. 54. Capic. dec. 53. loquens
de ſententia ſacri conſilij Neapolitani ob præſum-
ptionem militantem pro ſententia Principis, & Se
natus. per c. ſuſcitata. de in integ. reſtit. & ſtante præ
ſumptione pro ſententia, videatur præſumptio ma
litiæ contra ſupplicantem, & petentem in integrū
reſtitutionem; iſta tamen limitatio non impedio-
bat in prædicto caſu effectum naturæ cauſæ reſtitu-
tionis in integrum: quum Marchio non offerret
ſe probaturum incontinenti læſionem, & cauſam
reſtitutionis in integrum, prout ipſi dd. loquuntur.
ſed iam illam probaſſet publicis inſtrumentis, quæ
dicuntur probationes probatæ vlterius non probā-
dæ. Dec. conſi. 36. quibus probationibus factis retar-
dari debet exequutio. Guid. Pap. quæſt. 215. Bald. &
Caſtr. in d. l. vni. C. de in integr. reſtitu. hoc manife-
ſtè ſentit Capic. d. dec. 53. in fi. & quando læſio eſt pa-
rens, tunc ceſſat præſumptio calumniæ, & diſpoſi-
no. d. cap. ſuſcitata, vt ibi voluit. Abb. num. 9. Afflict.
dec. 356. quem ſequitur Pariſ. conſi. 100. nume. 82.
vol. 1. maximè quum per deductiones partis, quæ
primam ſententiam obtinuerat, cauſæ expeditio
protraheretur: & non eſſet æquum, quod ſua mo-
ra alteri noceret. reg. mora. de reg. iur. in 6. ac per eā
ſtaret, quominus cauſa expediretur. quæ igitur, quā
tum ad prius condemnatum, erat habenda pro ex-
pedita. l. iure ciuili. ff. de condi. & demonſtr. l. in exe-
quendis. §. fin. ff. de verbo. oblig. l. Labeo ſcribit. ff. de
contrahend. empt. & de proximo abſoluendus pro
abſoluto habeatur. Iaſ. in l. naturaliter. §. nihil com-
mune. num. 110. ff. de acquiren. poſſeſ. Ac etiam in
alia cauſa reuiſionis inter fiſcum, & vnum cōdem-
natum in pœna pecuniaria, quum fiſcus nouos de
duxiſſet articulos, quos petebat admitti ad proban-
dum, & reus inſtaret ſuper eiſdem actis ſine mora
iudicari, aut ſaltem exequutionem ſententię retar
dari, me poſtulante, & ſi Excellen. Senatus admiſe
rit articulos ad probandum, ſuſpendit tamen in-
13 terim exequutionem ſententiæ: † quem credo po-
tius motum, quum non ſtaret per reum, quin ſu-
per eiſdem actis iudicaretur, & in promptu fidem
faceret de iuribus ſuis. argum. eorum, quæ Barto.
ſcribit. in l. fin. C. ſi ex fal. inſtru. quàm ex literis in-
hibitorijs fauorabilibus obtentis per eum à Princi-
pe, ne interim moleſtaretur: quum ſimilia reſcri-
pta retardantia exequutionem ſententiæ Senatus
poſſint non obſeruari. Guid. Pap. quæſt. 420. in iſtis

itaque

itaque duabus cauſis vidi remoratam exequutionẽ
ſententiarum diffinitiuarum Senatoriarum per Ex
cell. Senatum: in alijs cauſis, exceptis criminalibus
ingerentibus pœnam corporis afflictiuam nunquã.
Sed redeundo ad exequutionem inſtrumentorum
anteq̃ reuertar ad materiam fori, & decreti, de quo
agitur, iudices inferiores ipſam exequutionem quã
doque concedunt ante diffinitiuam, & neſcio qua
14 ratione, † niſi fortè decipiantᷓ ex Bart. doctr. in d. l.
2. authoritate cuius plerique ſimpliciter dixerunt in
ſtrumenta liquida paratam habere exequutionem:
vel fortè moti ex reliquijs practicæ vſitatæ tempore
Illuſtr. Senatus regij, quo conſtitutione vna regia
ipſa exequutio concedebatur: non memores quod
tranſlato ſacerdotio, & reſtituto ſtatu ad verum do
minum, & Principem ea iura regia ſilere debent. c.
tranſlato de conſtitut.
Aliquando tamen credidi prædictas interloqu-
torias potuiſſe ſuſtineri, quum parata exequutio ea
ſit, quæ libellum, nec litis conteſtationem requirit.
15 † Bar. in l. intra. ff. de re iudic. Iaſ. in d. l. 2. num. 10.
ff. de iureiuran. ad quem modum exequutionem
iudices ipſi pro inſtrumentis liquidis non cõcedunt,
ſed ſi dato libello, ac lite conteſtata opponat reus ex
ceptiones exigentes altiorem indaginem, & cauſæ
cognitionem procraſtinantes: tunc videtur æquum
ſine maiori mora exequutionem concedi. argum.
l. fi. C. de compenſ. non obſtante quòd iudicium ſo
lenniter intentatum per ſententiam ſolenniter fini-
ri debeat. glo. in l. perinde. ff. ad legem aquil. Bal. in
l. diffamari. ff. de ingen. & manum. quia hoc non
facit, quin pro futuris actis ſit locus pœnitentiæ, &
aſſumi poſſit remedium ſummarium, & exequuti-
uum: quum ſic differant tacitus, & expreſſus conſen
ſus. glo. in clem ſæpe in verbo partibus, de verbo.
ſignif. Fely. in c. cum ordine, colum. 2. de reſcript.
Rom. conſi. 133. Purp. qui loquitur de decr. Duc.
ſub rub. cauſæ ruſticorum conſ. 175. & vlterius alio
Decreto antiquo incipiente ad cauſarum lib. 2. car.
28. diſponatur contra inſtrumenta liquida non eſſe
admittendas exceptiones friuolas, ſed tantum falſi-
tatis, ſolutionis quitationes, pacti de non petendo,
compenſationis debiti, ac latius prout ibi decernẽs
cauſas ipſas princeps ſummariè infra ſemeſtrem
terminari. ſed ſi terminare non ſint non diſponit ta
men inſtrumenta exequi poſſe. Vnde quum hoc
Decretum aliàs, quam ibi expreſſas, exceptiones
reijciciat, poſſet exequutio ordinari, ſi aliæ oppone
rentur exceptiones. argum. l. cum prætor. ff. de iu-
dic. l. maritus. C. de procur. Quibus autem caſibus
de iure communi inſtrumenta habeant exequutio
nem paratam, conceſſit. Boer. d. q. 295. & quibus
exequutio ratardetur. Rebuf. in titu. de liter. obli.
glo. 9.
Cæterùm quantum ad hanc partem, decreti con
tinentem exceptionem per dictionem dummodo,
quæ continuatiua, & aduerſatiua eſt præcedẽtibus.
16 † Pariſ. conſ. 57. num. 16. volum. 3. videretur dicen-
dum caſum hunc remanere in diſpoſitione iuris
communis. l. commodiſſimè. ff. de lib. & poſth. &
excluſum eſſe à decreto. l. cum prætor. ff. de iudic. l.
maritus. C. de procur. de quo iure communi pro-
mittens ſoluere in aliquo loco illhuc in ius non vo-
catur, nec per iudicem ſui domicilij remittitur ad
locum ipſum, ſi ibi non inueniatur. d. c. Romana.
§. contrahentes. de foro compet. in 6. gloſſ. & doct.
in d. l. hæres abſens. Barto. & Iaſ. in l. ſi conuenerit.
num. 39. ff. de iuriſdic. omnium iudic. Iaſ. in l. 1. ſub
nu. 2. ff. de eo quod cert. loco.
Quibus tamen non obſtantibus exiſtimo hunc
caſum decreto contineri, & comprehendi: quum
exceptio debeat eſſe de regula. l. nam quod liquidè
§. fin. ff. de pen. leg. & quia, ſi princeps ex ſolo tacito
conſenſu contrahentium vult debitorem poſſe cõ-
ueniri in loco contractus vel quaſi, ibi non inuen-
tum, multò fortius cenſetur voluiſſe, quod faculta-
tem habeat creditor illum conueniendi in loco, vbi
ſoluere promiſerit, in quo debitor contraxiſſe cen-
ſetur. l. contraxiſſe. ff. de act. & oblig. l. hæres abſens.
§. fin. ff. de iudic. quia ſi de quo minus, ergo de quo
magis. Auth. multo magis. C. de ſacroſ. eccl. l. non
debet cui. ff. de reg. iur. & expreſſi, ac taciti, idem ſit
iudicium. l. cùm quid. ff. ſi certum peta. & prouiſio
hominis fortior ſit prouiſione legis l. fin. C. de pact.
conuen. l. aſſiduis. C. qui pot. in pign. hab. & ſi non
poſſit aſſignari ratio diuerſitatis inter vnum, & alte
rum caſum, à diſpoſitione omiſſus non dicitur, ſi
ſubſit etiam eadem æquitas, & omnimoda ſimilitu
do. Bal. in l. ſi mater, C. de inſt. & ſubſt. caſus autem
ſimiles ſunt, qui habent eandem, aut maiorem ra-
tionem. Bal. in l. illud C. de ſacroſanct. eccleſ. & ra
tionis maioritas operatur, vt extenſio fiet etiam in
ſtatuto odioſo. Bal. in l. quod verò. ff. de legit. Dec.
conſ. 33. Crau. conſi. 326. nu. 10. ex quibus perſpici-
tur non refragari ſupra in cõtrarium allegata: quũ
ſtatutum non excipiat hunc caſum omnino, ſed tã
tum ab ea parte, quod non conueniatur in loco cõ-
tractus, ſed in loco deſtinatæ ſolutionis iuxta par-
tium conuentionem.
De iure etiam communi debitor conuenitur in
loco deſtinatæ ſolutionis, ſi ſimul promiſſio facta
ſit ſoluendi in aliquibus nundinis, etiam ſi ibi pro-
17 miſſor non adſit. † Bal. in c. 1. de mil. vaſal. qui cont.
eſt. Iaſ. in l. ſi couenerit, nu. 42. ff. de iuriſd. om. iud.
Dec. & Rip. in c. 1. de iudic. Coar. cap. 10. lib. prat.
q. verſi. duodecimo. item ſi promiſſio ſoluendi cer
18 to loco iurata ſit, † Ang. & Caſtr. in l. hæres abſens.
§. Roma. ff. de iud. Fel. in c. vltimo de foro comp.
Iaſ. in l. 2. ſub num. 2. ff. quod cert. pet. §. ſi verò etiam
quidam iuret. in Auth. de exhib. Coar. d. c. 10. ver.
decimo ſi quis limitans, & declarans hoc, ſi iura-
mentum accedat ſpecificæ promiſſioni de reſpon-
dendo, aut litigando apud iudicem illius loci, quæ
declaratio mihi non placet: quum iuramentum ſu
per obſeruantia promiſſorum contentorum in in-
ſtrumento non relatum magis ad vnam, quam ad
alteram partem, omnia amplectatur. l. Iulianus. ff.
de lega. 3. & idẽ operetur genus in ſuo genere quod
ſpecies in ſua ſpecie. Barto. in l. ſi pluribus, ff. de leg.
2. Caſt. conſi. 187. lib. 2. & iuramentum vim habeat
ſpecificæ expreſſionis. Bal. in l. 1. col. 4. C. commod.
Roman. in l. 1. §. ſi qui ita. ff. de verborum obli. Rol.
conſi. 13. nu. 3. Gabr. titul. de iureiur. concluſ. 4. Con
19 firmatur, quia iuramentum addit forum foro † c.
fin. & ibi doct. de foro comp. c. licet de iureiuran. in
6. de qua re extat decretum Sereniſſimi Ducis Phili-
berti die quinto Ianuarij 1480. car. 61. expreſsè di-
ſponens, quod ſicut iuramentum addit forum tem-
porale foro eccleſiaſtico, ita ſe decernere ꝙ addat
forum temporale foro temporali: atque id ſtatuere
vt parcatur laboribus, & expenſis ſubditorum ſuo-
rum, vt ratione iuramenti dumtaxat in contracti-
bus appoſiti contrahentes poſſint conueniri ad ob-
ſeruantiam iuramenti coram conſilijs Chiambe-
riaci, & Taurini. cui decreto non intelligitur dero-
20 gatum † ex nouis conſtitutionibus diſponentibus
cauſas tractari debere coram ordinarijs: quum lex
generaliter loquens non deroget legi præcedenti lo
quenti in caſu ſpeciali. l. doli clauſula. l. ſtipulatio-
nes commodiſſimum. ff. de verbor. oblig. l. ſanctio
legum. ff. de pœn. l. coheredi. §. qui patrem. ff. de
vulg. & pupil. Bart. in l. ſi ſeruus communis ſibi. ff.
de

de ſtipul. ſeruorũ, vnde, ſi cui conceſſa eſt generaliter iuriſdictio, conceſſio ipſa comprehendit, etiam caſum dotis: quum dos in hoc nõ haberet aliquod priuilegiũ ſpeciale, ſecus ſi habuiſſet. Dec. conſi. 5. & in c. ſedes de reſcrip. & lex noua quantũcunque generaliter loquens, ac indiſtinctè, intelligitur ſemper, & diſtinguitur ſecundum leges antiquas. glo. in l. ſciendum, quam ibi Bart. & Iaſ. notant pro ſtatutis, & reformationibus nouiter factis. ff. qui ſatiſda. cog. qui etiam ampliant, ſi adſit clauſula non obſtãtibus legibus in cõtrarium facientibus, idem, & plenius Bar. in extrau. ad reprim. in verſ. non obſtantibus. Roma. conſ. 40. & ſi ſtatuto cauebatur vltimis decem diebus inſtantiæ non eſſe admittendas productiones, altero poſtea generali facto cõcedente facultatem iudici procedenti ſimpliciter de plano, & ſine ſtrepitu, & figura iudicij minimè derogatur priore ſtatuto ſpeciali. Roman. conſ. 322. cũ quantùm fieri poteſt leges poſteriores prioribus declarẽtur. l. non eſt nouum, l. nam, & poſteriores. ff. de legib. & legis correctio non inducatur, niſi ſit ſpecifica, & expreſſa. l. præcipimus, & ibi Bar. C. de appell. Quinimo ſi lex præcedens ſpecialiter diſponat, generali ſubſequẽti fortior eſt, & ſemp eius generalitati derogat Dec. in l. in toto. ff. de reg. iur. Rol. conſ. 5. nu. 28. vol. 4. reſpondens ad eos, qui dicunt id non procedere in diuerſis legibus.

Hinc infertur priuilegijs generaliter cõceſſis aliquot communitatibus, ne homines locorum ſuorum extrahantur pro prima cognitione ad alia tri-
21 bunalia, non derogari † caſibus ſpecialibus iſtorũ duorum Decretorum, ſcilicet ratione contractus ſeu quaſi, & ratione iuramenti, quibus non ſit expreſſim derogatum maximè quum iſta priuilegia conceſſa intelligantur accumulatiuè, & non priuatiuè, vt latè per Rol. conſ. 80. volum. 2. Et vltimum Decretum loquitur, ſi agatur de obſeruantia iuramenti, pro qua ille agere dicitur, qui quærit promiſſa ſibi in inſtrumento obſeruari. inferens princeps agentem ad reſciſſionem contractus non habere
22 priuilegium fori: † quum hoc caſu non agatur de obſeruantia, ſed de diſſolutione vinculi iuſiurandi ad quam agere intendens actor eſt, & ſequi debet non forum loci contractus, ſeu quaſi, vel coram iudice ſuperiore vocare partem, ſed forum partis. l. 2. C. vbi, & apud quem cogn. in integr. reſt. quò loci Bal. & Caſt. id procedere, etiam dicunt, ſi qui cũ minore contraxit, ibi inueniatur. idem not. Iaſ. in l. qui certo loco. ff. de cond. indeb. Dec. in rubr. de iudic. Dominus Oſaſch. d. Dec. 78. num. 14. Quòd, etſi Coar. lib. varia. reſol. cap. quarto contrariam ſententiam ſequatur, & concluſionem hanc valde dubitabilem reddat concludens poſſe agi coram iudice contractus de reſciſſione illius, ſi ibi pars inueniatur, cuius tandem ſententiæ ſubſcribit Foler. ſuper conſtitu. regni titul. de iuſtit. ſub num. 100. in caſu tamen iſtius Decreti, ac alterius Sereniſſimi Philiberti loquentis de obſeruantia iuramenti dũtaxat, procedit ſine difficultate; quũ taxatiua alios caſus excludat. l. qui in aliena. §. libertos. ff. de neg. geſt. l. Lucius verſi. digitum vnum. ff. de ſeru. ruſti. præd. c. ſi duo de procur. lib. 6. & incluſio iſtius caſus obſeruantiæ iuramenti dumtaxat, ſit cæterorũ excluſio. l. cum prætor. ff. de iudic. l. maritus. C. de procur. & decretum, de quo agitur, loquatur pro creditore contra debitorem, in odium cuius non eſt retorquendum, quod eius fauore princeps introduxit. l. quod fauore. C. de legib. quo etiam argumento vſus eſt. Oſaſch. d. Dec. 78. num. 14. verſicu. accedat. Quod autem ad poteſtatem conueniendi quam iuramenti vigor tribuit, illa contra hæredes iurantis non tranſit. Dom. in c. fin. de for. compe. lib. 6. Felyn. in c. cum ſit de for. comp. Gabric. com. conclu. tit. de iura. concl. 6. nu. 6.

De iure emphyteutico.

SVMMARIVM.

1 *Domini qui dicantur, & Sereniſſimus Dux ea iura habet in in ſuo Ducatu, quæ Imperator in toto orbe.*
Venditio prædiorum à duo facta non trahit ſecum partem aliquam iuriſdictionis.
2 *Dominorũ appellatione veniunt habentes merũ, & mixtum imperium: & æquiparantur iudicibus ordinarijs, ac etiam præſidibus. & quando ſtatutis ſubditorum comprahendantur.*
3 *Domini locorum an priuilegijs militaribus in teſtando, & ſubſtituendo fruantur.*
4 *Domini appellatio verificatur in participe etiam milleſima partis, & vulgariter dominus alicuius loci, ex decreto antiquo car. 56. qui non habet omnimodam iuriſdictionem, nuncupari prohibetur.*
5 *Dominus directus quis ſit, & qui vtilis, & num. 6.*
7 *Emphyteutica conceſſio non confert dignitatem, nec nobilitat accipientem.*
8 *Directum dominium quid ſit, & quid vtile, & quotuplex ſit dominium directum.*
Feudi directum dominium remanet penes concedentem ſine quo feudum conſiderari non poteſt ibi.
9 *Vaſſallus nõ tenetur domino recognoſcere ſuos emphyteutas, & debitores penſionum, & quid operetur in hoc priuilegium conſignandi in genere, ſeu per quotas, & an ex illo bona ruſtica feudalia præſumantur.*
10 *Dominium vtile quotuplex ſit? & proponens ſimpliciter dominium rei ad ſe ſpectare, obtinebit, quamuis non probet de directo, ſed tantum de vtili. Quod etiam vtile apud duos inſolidum eſſe non poteſt.*
11 *Princeps aliquid donans ſaluis iuribus ſuis, & imperij, ſuperioritatem ſolùm, & non directum dominium reſeruaſſe cenſetur.*

ARGVMENTVM.

Vtiles Domini rerum, quas directi domini probant ſibi fuiſſe recognitas, recognoſcere tenentur directum dominium, & canonem eorum directis dominis.

Rubricæ Decreti Rempublicam Gloſſa prima.

IN hac rubrica, ſeu verius in hoc argumento, & compendio ſequẽtibus capituli paucis verbis Sereniſs. Princeps reſtrinxit ſubſtantiam ipſius capituli, ipſiusque ſenſum explicauit: quod vt facilius intelligatur, nos hic tractabimus declarabimusq; aliquot ſpecies dominorum, quidque ſit directum, quid vtile dominium, quid recognoſcere, quib. remedijs cogendus ſit vtilis dominus recognoſcere, & an ſemel vel pluribus vicibus, ac quid ſit canon. Quibus explicatis aggrediemur interpretationem Decreti ſeu conſtitutionis ſubijciendo quæſtiones nonnullas in foro ſatis frequentes, & hactenus ita non recollectas.

Quantum ad primum, Antoninus Imperator ſe mundi Dominum vocauit. l. deprecatio. ff. ad legẽ Rhod. de iact. & Imperator Iuſtinianus in l. bene à

Zenone

1 Zenone in fin. ſcriptum reliquit ſe ſuis conſilijs† &
laborib. die noctuq; pro toto orbe terrarum labora
re. Et quamuis dominus ſit, Dominus tamen non
eſt rerum priuatarum. Bar. in prohem. ff. in princ.
ſed dominus intelligitur iuriſdictionis. ita Caſt. &
alij in d. l. deprecatio, Dec. conſi. 528. nume.9. nec
dominium rerum ſubditorum etiam lędere poteſt
quod iuriſgentium eſt Bar. in procem. ff. num. 4. &
in l. ſin. C. ſi contra ius, Dec. conſi. 407. quo etiam
fit, vt fundi proprietas nihil habeat commune cũ
iuriſdictione. Bald. in l. à procuratore. C. mand. &
aliud ſit iuriſdictio, & aliud dominium. Dec. d. cõſ.
528. proprietasq; & imperium nulla ſocietate iun-
guntur. Oldr. conſ. 176. in ſecundo dubio, & domi-
nus vendens partem prædiorum, iuriſdictionis par
tem nullam vendidiſſe cenſetur. Rom. conſi. 444.
ſub nume. 6. Sereniſſimus autem princeps, & Dux
noſter, quum in ſuo Ducatu ea iura imperij habeat
quæ Imperator in toto orbe, Iacobin. in ſua inue-
ſtit. in §. Carolus in verbo dubitatur Purp. in rub. ff.
de off. eius num. 20. in ſuo ſtatu ita dominus eſt, ac
Imperator in toto orbe. Exc. Oſaſc. dec. 88. nu. 27. &
quomodo hoc intelligatur Ceſ. conſ. 539. Et ſi do-
minum dicimus ſine vlla coarctatione, illum intel
ligemus, qui abſolutam tenet poteſtatem l. 2. §. do-
minorum. ff. de ijs qui ſunt ſui vel alien. iur. & de ijs
dominis hic non agitur.

Alij domini ſunt habentes merum, & mixtum
imperium, quorum tex. meminit. in auct. ſi vero
dominus. C. de hæret. Ang. conſ. 269. & ſecundum
communem loquendi vſum, domini appellatione
illum intelligimus, qui merum, & mixtum impe-
2 rium habet † Caſan. in conſ. Burg. in tit. de foreſt.
rubr. 13. §. 5. in verbo ſegnur. quamuis ſacripſerit.
Bat. conſ. 188. de iure non probari eum, qui comes
nuncupatur alicuius villæ, Dominum eſſe iuriſdi-
ctionis, ſi aliunde non oſtendat illam ad ſe ſpecta-
re. quo oſtenſo tunc comes ipſe principi magis, quã
præſidi aſſimilatur Bal. in l. receptitia. colum. 1. C.
de conſtit. pec. Crau. conſ. 973. volum. 3. quum alio
qui domini locorum præſidibus æquiparentur.
Fab. in §. flumina. inſt. de rer. diuiſ. Guid. Pap. q.
514. Purp. in l. 1. num. 324. ff. de off. eius. vel ſecundũ
Bart. in l. ſi vni. q. ff. de rę iud. & Bal. in l. 1. q. 6. ff. de
off. conſ. & Brun. conſ. 91. num. 4. quodammodo
iudices ordinarij ſint, & poſſint inter ſuos ſubditos
3 iudicare. illisq; priuilegijs † teſtando, & ſubſtituen-
do fruuntur, quibus milites Bal. in l. precibus. nu.
30. C. de impub. Alexand. & Soc. in l. centurio. ff. de
vulga. & pupill. quod tamen intellexerunt ibi Alex.
Aquenſ. & Rip. de dominis habentibus poteſtatem
legis condendę, quos ſequitur Coar. lib. prat. quæ-
ſtio. c. 37. quicquid Dec. dixerit conſi. 516. hanc fa-
cultatem extendens ad dominos etiam ea poteſta-
te carentes. Iſti etiam domini ſtatutis ſubditorum
ſuorum non ſubijciuntur Brun. conſil. 20. Rol. in
quæſtio. dotal. q. 83. Sed hoc intellexit Crau. conſi.
585. in illis, qui nulla onera ſubeunt. cum ſubditis,
ſecus ſi onera ſuſtineant, prout plurib. in locis con-
tigit. Cæterum, quantum ad domini ſignificatio-
nem non tantum verificatur in domino vnius loci
4 in ſolidum, ſed & in participe † l. 1. §. domini. ff. ad
Sila. quem tex. ibi Bar. & Bal. notant pro dominis
eiuſdem caſtri habentibus plures vaſſallos, vt quili-
bet domini appellatione contineatur. Imo, etſi
milleſimæ partis particeps ſit conſors ipſius loci di
ci poteſt. l. 1. & ibi Bald. C. de com. ſer. manumiſſ.
cuius etiam ſententiæ fuit Aret. in l. cætera. §. item
quæri licèt ibi videatur Iaſ. diſſentire. ff. de lega. 1.
Quæ etſi iure communi vera ſint, in decretis tamẽ
antiquis nullus nominetur. lib. 5. cap. 56. prohibetur
ne quis vulgariter dominus alicuius loci nomine-
tur, niſi baro, vel banneretus antiquus, aut alius no
bilis domini loci ſui nominis, vel caput armorum
ſuorum, vel habens caſtrum, ſeu fortalicium cum
omnimoda iuriſdictione. & tradit Oroſius lib. 6. ad
Augu. quem refert Luc. de Pen. in l. 1. C. de capit.
ciu. cenſib. exim. lib. 11. Auguſtum ſummæ mode
rationis, & modeſtię, graui ædicto prohibuiſſe, ne
à ſuis dominus vocaretur, vnde hoc decreto atten
to vaſſallus habens tantum baſſam iuriſdictionem
vt in pluribus inueſtituris nuncupari vidi non poſ-
ſet dominus loci appellari de cuius iuriſdictione
etiam ſimpliciter eſſet inueſtitus: quum, & appella
tione iuriſdictionis baſſa ſolum intelligatur, Caſſã.
in conſt. Burg. tit. de iuſtic. & droyt. §. 1. in verbo le
ſegnur. num. 19. Domini autem ſignificatio in qua
cunque modica ſuperioritate ſaluatur, vt maritus,
qui dominus vxoris vocatur. l. ea quæ vbi Bal. ff. de
don. inter vir. & vxo. l. Luci. §. quæ marito. ff. de leg.
2. Purp. conſi. 367. nu. 23. Ac ſecundum ſubiectam
materiam dominus is etiam appellatur, qui aliquã
habet maioritatem, præminentiã Alex. conſi. 129.
libro. 2.

Alius eſt dominus, qui in materia feudali dire-
5 ctus dicitur, † reſpectu vaſſalli de feudo ab eo inue-
ſtiti. cap. 1. §. fin. qual. vaſal. iur. deb. fid. c. 1. de nou.
form. fidel. Oldr. conſi. 159. qui ſi aliud non concur
rat, in perſonam vaſſalli nullam habet iuriſdictio-
nem. Card. in clem. 2. §. deniq; de re iudic. licet ſe-
cus quoad feudum, vt latè per Dec. in c. cæterum.
de iudic. & in dubio domini appellatione intelligi-
mus in eiuſmodi materijs de directo: quum verba
sẽper capiantur in ſignificatu potiore. l. 1. ff. ſi ager.
vectig. Iaſ. in l. 1. num. 16. ff. ad Trebel. Excel. Canc.
Oſaſch. dec. 29. nu. 4. vnde poſſeſſor prædij tributa-
rij verè dominus non eſt ſed quaſi dominij gl. Bal.
& Salic. in l. 3. C. de ſeru. & aq. Alex. & Iaſ. in l. in
prouinciali. ff. de nou. oper. nunc. differtq; eſſe do-
minum, & loco domini Iaſ. in l. ait prætor. §. ſiue
autem in primo not. ff. de nou. oper. nunc. & volue
runt Salic. & Iaſ. in l. 2. ſub num. 3. verſi. dicebat ta-
men. C. de iure emphyt. Dominum directum di-
gniorem eſſe emphiteuta; colligentes hinc inſtru-
menta concernentia communem vtilitatem, re-
manere debere penes dominum directum, qui ha-
bens directum dominium, dicitur habere directũ
ius. l. Iulianus ſcribit ſi hominem cum glo. ff. de rei
vend. Rolan. de lucr. dot. q. 85.

Alius eſt dominus, qui dicitur vtilis, vt in hoc
6 tex. † & in l. poſſeſſores. C. de fund. patri. lib. x. Bar.
in l. ſi quis. §. differentia. ff. de acquiren. poſſeſſ. &
ius habet in re, ideſt dominiũ vtile. ca. 1. circa princ.
tit. de inueſtit. de re al. fac. gl. in c. 2. tit. de cap. Conr.
& fit vtilis dominus ex conceſſione rei in emphy-
teuſim. Spec. tit. de emph. §. nunc aliqua. q. 45. &
ſunt directus, & vtilis correlatiua: quum non de-
tur vnus ſine alio. Grat. conſ. 79. num. 30. volu. 1. Et
quæ in vno diſpoſita ſunt in alio quoque pro diſpo
ſitis habentur. l. fin. ff. de accep. l. 1. C. de cupreſſ. lib.
7 x. Crau. conſ. 973. nu. 32. Et conceſſio iſta emphyteu
tica non habet ſpeciem dignitatis, nec nobilitat ac
cipientem. Bal. conſ. 359. vol. 1.

Dominij vero diffinitio traditur à Barto. in l. ſi
quis. §. differentia, quam ibi communiter approba-
ri dicit Alex. ff. de acquirend. poſſeſ. Nat. conſ. 284.
nu. 4. nempe nil aliud eſſe, niſi ius diſponendi de re
corporali perfectè, ſi lege non prohibeatur. & mul
tiplex dicitur dominium, vt per Bald. in l. in rebus
ſub nume. 2. C. de iure dot. quem ſequitur Boer. q.
42. nume. 4.

8 Dominium autem directum illud eſt, quod re-

remanet

remanet penes dominum concedentem feudum.
c.1.de inueſt. de re alien. fact. cap. 3. ſi de feud. def.
fuer. contr. Oldr. conſ. 159. Eſſetq; contra propriā
naturam feudi, ſi directum dominium non rema-
neret penes concedentem. Goz. conſi. 8. nume. 19.
Rolan. à Val. conſ.2.num.14.volu.1.Burſ. conſi.46.
nume.4. & ſine quo directo dominio feudum nun-
quam dici poſſet Alba conſi.62.nu. 18. & 64.nu. 29.
Et hoc dominium directum eſt in actu permanens
ex vi attractiua.l. ſi hæres ibi ſufficiunt directæ actio
nes.ff.ad Trebel.Nat.conſ.562.num. 39.Et cum do-
minium dicimus propriè de directo intelligimus.
l.1.§. qui in perpetuum. ff. ſi ag. vect. Maximè in te-
ſtamentis vbi verba pleniſſimè capiuntur. Bar. cōſ.
244.& quia vtile dominium poſſidens, abuſiuè do-
minus videatur.Alc.lib.1.pag.2.de verb. ſignif.Soc.
conſi. vlt. vol.2.

Hoc dominium directum conſideratur vniuer-
ſaliter, & ſingulariter in vniuerſo, vt in Pontifice,
qui,etſi in regno Neapolitano in feudum conceſſo
dominium directum vniuerſaliter habeat: in ciui-
tatibus tamen villis, & Caſtri regni illud regi ſpe-
ctat. Bald. Alex. Iaſ. Dec. & alij in l. 1.C. vnde legit.
& in rege reſpectu Marchionatus Salneiarſi. Crau.
conſ.492.num. 2.& ideò Dux regij, inquit Alexan.
conſ.1.colum. pe.lib.5.Inueſtitus ab imperatore do
minium habet directum in rebus, & caſtris particu
laribus ſui ducatus, & in Duce Mediolani, & Mar-
chione Montisferrati, Iaſ. inter conſ. Bru. conſi. 8.
nu.52.& 53.Infert hinc Iacob. à Sanct. Geor. in ſua
inueſtitura.§.dictiq; vaſſalli promiſerunt recogno-
ſcere ſub num.28.in fi. feudatarium non eſſe cogen
9. dum recognoſcere † vaſſallos, & emphiteutas debi
tores penſionum, & aliarum præſtationum, niſi ali
ter pacto ſe aſtrinxerit. Quare multò minus hoc fa
cere tenebitur, ſi pacto liberatus ſit, vt plures hoc
pacto liberatos, & exemptos vidi à particulari, ſeu
ſingulari rerum recognitione. Quod feudatarij ipſi
vocant priuilegium conſignandi per quotas, & cu-
ius priuilegij vigore nunquam credidi prædia ipſo-
rum cenſeri feudalia: quum impetratum potius ve
riſimiliter fuerit ad confirmationem libertatis iure
communi competentis, per ſupradicta, quàm ad
inducendum vinculum feudalitatis: Ne conceſſā
ad liberandum obligationem producant. l. nulla.
ff.de legib. l.quod fauore. C.de legib. Ac ne fortè ob
omiſſionem recognitionis alicuius rei, incurrent
periculum caducitatis: Non quod ipſorum omnia
bona intelligerentur in genere fateri feudalia. ma-
ximè, quum generalis diſpoſitio ea non contineat,
quę veriſimiliter in ſpecie vnus non recognouiſſet.
l. obligationi generali.ff.de pignor. pariatq; obſcu-
ritatem, & incertitudinem. l. in tradendis. ff. com-
mu. præd. l.prætor ædixit.§.quod autem prætor ait.
ff. de iniur. l. cum ſtichus.ff.de ſolut. alioqui incide-
remus in coniecturam donationis iuris præſump-
tioni contrariam. l. eleganter.§.qui reprobos. ff. de
pign. act. l. cum Aquiliana.ff.de tranſanct.

Confirmatur: quia ſi generalibus verbis inueſti-
turarum, ſcilicet cum terris, pratis, vines, campis
communiori calculo à docto. receptum eſt, vt di-
cam in tex. iſtius decreti in glo.1.3.part. num.9.præ
dia non probari feudalia: Ita etiam non probabun
tur ex illo priuilegio, quod nihil aliud eſt niſi facul-
tas conſignandi in genere: Maximè ſi conſignamē
to non attento vaſſalli inde conſueuiſſent de bonis
campeſtribus liberè diſponere. tunc etenim bona
libera præſumuntur, & alleganti feudalia onus pro
bandi incumbit Afflic. Dec.267.num.3.Nat. conſi.
514.nu.34.& 35.Burſ. conſ.46.nu.28. Et actus ſubſe-
quuti declarant quid intellexerint vaſſalli per illud
priuilegium ſub nomine feudi comprehendi, l.qui
filiabus vbi Iaſ.ſi.de leg. primo. Grat. conſ. 163. nu.
39.volu. 2. Et non ſit veriſimile illos ſic fuiſſe liberè
bona diſtracturos, ſi ſenſiſſent illa eſſe feudalia, quū
id fieri iure prohibeatur. Curt. iun. in tract. feud. in
4.par. clar. in §.feudum. q.31.Alc. conſi.160.nu. 19.
Accedat quod quotæ iuriſdictionis, aut caſtri non
correſpondebit pluribus vicibus numerus prædio-
rum: quia vnus conſignabit tertiam partem iuriſ-
dictionis, & pauciora prædia poſſidebit altero con-
ſignanti ſextam partem. vnde numero prædio-
rum non conuenientc. quotæ iuriſdictionis, non
conueniet etiam diſpoſitio ipſius priuilegii, cuius
tenor diligenter eſt attendendus. ca. recipimus de
priuileg. Rip. reſp.177. Inſpicienda igitur attentè
ſunt verba pacti, aut priuilegij. Nam ſi dicat, quòd
non teneantur conſignare eorum bona feudalia in
genere, tunc quum reſtringatur ad feudalia, vel ad
pertinentias caſtri, vel ad bona quotæ, iuriſdictio-
nis ſpectantia, hoc caſu nihil diſponeret, certi niſi
liquidaretur, quæ bona feudalia illa fuiſſent, aut ca
ſtro pertinuiſſent ex doctr. Bar. in l. ſi ſic. ff. de leg.
primo. Oldra. conſ.164.Crau.conſ.293.num. 5.Aut
promiſerunt conſignare omnia prædia per eos poſ
ſeſſa in finibus iuriſdictionis ipſorum, nulla facta
relatione ad qualitatem feudi, ſeu pertinentias ca-
ſtri, & hoc caſu omnia feudalia præſumerentur,
Brun. conſi.127.colum. 15.verſic. item non obſtat.
Crau. conſi.293.colum.3. verſ. ſed aliter, ſcilicet ea
quæ conſtaret illos poſſediſſe tempore conceſſi pri
uilegij, vt in terminis de hoc priuilegio, quo fruun
tur Perilluſtr. Comites, & antiquiſſima familia Plo
ſaſchi ſcripſit doctiſſimus, & integerrimus Conſul
tor Purp. conſi.85.num.22.

Dominium autem vtile in feudatarium transfer
tur. glo. in c.2.§. præterea de cap. conſi. Fulg. conſi.
1.colum.2.Goz.conſi.9.num.46.prout, & in emphy
teutam. l.1.§.qui in perpetuum. ff. ſi ager. vect. Soc.
in l. diuortio. colum 3.ff.ſol. matr. Nat.conſ.194.ſub
num.2.reſeruato directo. l.1.ſi ager. vect. Rim.iun.
conſ.17.num.15. & ex contractu emphyteutico ac-
quiritur. l.1.§.quod autem, & ibi Barbat. ff. de ſuperfic.
Pariſ. conſi.50.num.21.volum.1.& præualet domi-
nio directo Oldr.conſi.224.num.16.& 17.& ab ipſo
depēdet. Iſer. in c.1.§.ex quo nō ſeruit. de feud. ſine
culp. non amitt. Iaſ. in l. ſeruum filij.ff.de leg.1.Cō-
10 ſideraturq; hoc dominium † ſecundū Bal. in Auth.
hoc ius ſub num.1.verſ. hoc eſt. C.de ſacroſanc. ec-
cleſ. dupliciter. primò quatenus directo domino
ſubordinatur, ſecundò quatenus illud habet em-
phyteuta, ſeu feudatarius. Addi poteſt, & tertium
ſecundum. Alex. in l. ſi quis de vi. §. differentia. nu.
10.ff.de acquir.poſſeſſ. quatenus ceſſione competit
rei vendicatio: tunc enim illius rei vtile dominium
habet ceſſionarius. l. fin. C. de hær. & act. vendit. &
ſicut directum eſſe nequit apud duos inſolidum. l.ſi
vt certo.§.ſi duobus.ff.commod. ita nec vtile ad in-
ſtar ciuilis poſſeſſionis. l.3. §.ex contrario. ff. de ac-
quir. poſſ. Soc. in l. non ſolum colum. pe. ff. ſolut.
mat. Et ſi quis in libello proponat ſe dominum, ſeu
dominium: rei ad ſe ſpectare. quamuis propriè in-
telligatur de directo, & probauerit de vtili nō ideò
minus obtinebit ac ſi de directo probauiſſet. Cagn.
in l. ſi quis maior. num. 135. ff. de tranſac. poſt hæc
inueni Marinum Feciam de Auth. & poteſt Bart.
erga ſub feuda.§.ſed vt verius fol. mihi 128.differen
tem de vtili dominio vaſſallorum Baronis, & an in
illis Baro dicatur habere directum dominium, ex
cuius ſcriptis, & alijs prædictis dignoſcetur, quale
ſit illud directum dominium, quod recognoſcitur
erga feudatarios per eorum ſubditos, & emphiteu-
tas,

men.ff.de verbo. oblig.abſentes tamen tale procla-
ma non compræhendit. Alex. conſ.31.col.1. vol.4.
Rolan.conſi.64.nu.34.volum.2. Publicatis ipſis pro
clamatibus debent comparere vtiles domini conſi
gnando,& diſtinguendo bona particulariter iuxta
formam proclamatam. Iacobin.in verbo dictiq;
vaſalli promiſerunt Bald.conſi.225.lib.1. Iaſ.in l.2.
q.13.& 46.num.173. C.de iur.emphy. plures conge-
rit Burſ. conſi.49.nu.11. Prima vice commiſſarius,
ſeu ordinarius poteſt ſub mulcta iubere conſigna-
tionem: quum generaliter liceat contumacē pro-
pter contumaciam mulctare.l.1.vbi doct. ff. ſi quis
iudic.non obtem. l.2.ff. ſi quis in ius vocat. nō ierit
latè Rol.conſi.47.nu.1.vol.2. Ac, vt fiant contuma-
3 ces, neceſſe eſt † conſtare de relatione nuncij. Bart.
in l.hæc autem.§.non defendi.ff.ex quibus cauſis in
poſſeſſ.eat. & quòd illorum ſtatuto die ad parendū
accuſauerit dominus contumaciam. l.properan-
dum.§.& ſi quidem vbi Iaſ.in 4.nota. C.de iudic.&
quòd perſonaliter, vel ad illorum notitiam procla-
ma deuene: it.Rolan. d.conſil.47. vol.2. per totum.
Secundo ſi contumaces ſint, poſſunt mulctari ſub
pœna electionis à prædio emphyteutico. Angel.in
l.prætor ait. §. 1.ff. de edendo. Afflict. in §. illud ſub
num.11.de prohib.feud.alien.per Feder. Tertiò ſub
pœna priuationis commodi inſtrumentorum em
phyteuticarum, aut feudalium rerum. Iacob. in d.
§.dictique vaſalli promiſerunt recognoſcere ſub
num.17.Quartò ſub pœna delationis iuramenti in
litem domino, quanti ſua intersit. Iaſ.in l.2.nu.174.
C.de iure emphyt. Afflict. in d. §.illud Marc. q.607.
Quintò quod alioqui omnia eorum bona declara-
buntur feudalia, ſeu emphyteutica. Specu.titu. de
loca.§.nunc aliqua verſi.76.Iacob.vbi ſupra nume.
15.Rolan.conſi.66. volum.3. Burſ.d. conſi.49.num.
11.& litteræ prædictæ fundantur in l. 2.& ſeq. C.de
iure emphy.vbi notatur emphyteutas teneri domi
nis recognitionem facere, & apud Gallos litteræ
4 iſtæ vocantur du papier terrier: † & in caſum oppo
ſitionis, etiam ſi litteris contineretur clam oppoſi-
tione, vel appellatione non obſtante Papon titu.de
drovr ſign.lib.13.arro.16.remittendę ſunt partes co
ram ſuis iudicibus: ibique conueniri, ac audiri: li-
cèt alijs iudicibus eſſent directæ: & ita cenſuit Sena
tus Pariſienſis, vt refert Rebuſ.in tract.de liter. obli.
arti.1.glo.3.num.11.quod intelligo, vt alibi dicetur,
niſi ordinarius conſtitutus eſſet a domino directo,
& dici poſſet ſuſpectus.

S V M M A R I V M.

1 *Reiteratio conſignationis ab emphyteutis petitur ex quatuor cauſis, & ex quibus.*
2 *Promiſſio recognoſcendi toties quoties intelligitur ad arbitrium boni viri; & ſi recenter facta ſit abbati defuncto iterato non debet ſucceſſori praeſtari, prout Excel. Senatus iudicauit.*
3 *Filij in patris inueſtitura rei emphyteuticæ comprehenſi, ob mortem patris nouam inueſtituram capere non debent, nec ſucceſſor ſingularis ad penſionem obligatus.*
4 *Intra quæ tempora conſignamētorum renouatio peti poſſit?*

Gloſſa quarta.

VASSALLI, ſeu emphyteutæ, qui ſe-
mel recognouerunt, & conſignauerūt,
vtrum denuò requiſiti, vel iuſſi conſi-
gnare teneantur? eſt ſciendum Bald. in
auth. quas ruinas. C.de ſacroſanct. eccl.
ſcripſiſſe cauſas reiterationis conſignamentorum
1 eſſe quatuor. † Prima eſt ob vetuſtatem inſtrumen
ti. Secunda conuentio, aut conſuetudo. Tertia ad
tollendam obſcuritatem, & difficultatem ob mu-
tatos confines. Quarta ratione mutatæ ſucceſſio-
nis ſingularis, ſiue vniuerſalis, vt tollatur occaſio
negandi, ac vt ſoluatur quinquageſima, ſi debita
ſit, ac vt in poſterum attendatur perſona ſucceſſo-
ris. ſequitur Iaſ. in l. fin. num. 32. addens alias duas
cauſas, quæ ſub prædictis compræhenduntur. C.de
iure emphyt. nunc vtrum recognoſcere debeant
2 quoties † requiruntur: Guid. Pap. quæſtio. 417. Ia-
cob.in d. §. dictique vaſalli promiſerunt recogno-
ſcere, dixit, quòd ſic. & ſcripſit Anch. conſi.vlti.nu
mero 4. verſic. nono poteſt &c. eſſe in facultate cu
iuſlibet Abbatis requirendi nouam inueſtituram:
idem in ſucceſſore voluit. Nat.conſi.328.quibus au
thoritatibus moti agentes pro Illuſtri & Reueren-
do domino Abbate Ripaltæ, non attento, quod tri-
bus, aut quatuor annis ante particulares Ripaltæ
renouauiſſent conſignamenta Abbati prędeceſſo-
ri, petebant nouas recognitiones. A quo onere ip-
ſos coram Excel. Sen. defendi. Mouebar quòd ex
præcedentibus recognitionibus de recēti factis nul
la poterat eſſe rationabilis cauſa reiterationis: ceſ-
ſabat vetuſtas, & obſcuritas, quum firmi adhuc prę
ſumerentur confines: non probari aliquam con-
ſuetudinem, & conuentionem cōſignandi toties,
quoties; ſi quæ fuiſſet debuiſſe intelligi arbitrio bo-
ni viri, & de voluntate regulatā l. thais. §. ſororem. ff.
de fideicommiſſ.libert. l.ſi in lege. §.primo.ff. locat.
l.ſi libertus ita iurauerit. ff. de oper. libert. Bald. in l.
cum antea. C. de arbit. Confirmabatur ex eo quod
ſcripſit, Iaſ.in l.fin.num.41. C. de iure emphy. ſi em-
phyteuſis pro filijs, aut hæredibus capiatur, nō eſſe
3 cogendos filios in paterna inueſtitura † compræ-
henſos, patre mortuo, nouam capere inueſtiturā:
Quia, quod de noua inueſtitura dicit̄ propter mor
tem eius, cui ſuccedutur in cap.1.quo tempore mil.
non habet locum in emphyteuta glo. in authen. ſi
quas ruinas. C.de ſacroſanct.eccl. Purpu. conſi.484.
nume.17.& cùm recognitiones prædeceſſori abba
ti præſtitæ, & promiſſiones factæ ſibi, & ſucceſſori-
bus factæ legerentur, mutationē ſucceſſionis hoc
caſu non eſſe rationem legitimam ad reiterādum
conſignamenta, cùm ex iam factis prouiſum eſſet
ipſi abbati pro exactione ſeruiciorum, ſine noua
obligatione. ſicuti non eſt neceſſaria noua inueſti-
tura, ſi ſingularis ſucceſſor ad penſionem oblige-
tur. Ruin.conſi.159. vol.1. & ſi nulla alia ſubſit cau-
ſa, quàm ſucceſſionis, ceſſare debere renouationē.
Mod.par.in conſu.par.§.5.nu.3.

Nec refragari authoritatem Guid. Papæ & Iaco
bi. quia reſpondebatur intelligendam, vt proximè
dixi, arbitrio boni viri: quem non erat æquum arbi
trari, ita frequenter repetenda eiuſmodi conſigna-
menta cum diſpendio perſonarum, & illarū diſtra
ctione ab operibus præſertim ruralibus: & vlterius
Guid.Pap.& Nat.d.conſ.382.motos, quod illa reno
uatio non eſſet onerosa ſubditis: ſed caſu prædicto,
& ferè in omnibus ſimilibus conſueuit eſſe grauo-
ſa, ob mercedem inſtrumentorum & diſturbatio-
nes plures contingentes: & officiales ſubditis in ex-
penſis non debeant eſſe graues. l. obſeruare, & ibi
Bal.ff.de off.proc.& leg.& Anch.d.conſi.vlt.dixiſſe
renouandam inueſtituram, ne læderetur eccleſia
ob difficultatem probationis, quæ ratio ceſſat in ſi-
milibus caſibus. Excellent. Senatus tandem cenſuit
non fore renouanda conſignamenta, niſi expenſis
domini: cuius deciſionis teſtimonium eſt Perillu.
Dominus Præſes Ponte quæſtio. laudim. quæſt. 44.
in fine quo iudicio lecto anno 1567. 15. April. ſem-

per inde tacuerunt dicti agentes reuerendi domini Abbatis.

Recognitiones autem quæ Principi fiunt ad vicennium terminatæ videntur, vt colligi poteſt ex c.ne lapſo lib.ſecundo.fol.38.& ratione mutatę ſucceſſionis, quum ex cap.ſequenti ſucceſſores obligētur, non eſt, vt prædixi, cauſa iuſta renouationis. Ruin.d.conſi.159.

SVMMARIVM.

1 *Canon, tributum, cenſus, reliquum, affictus, penſio, penſitatio. ſolarium ſeruicium, & annona quid ſit.*

2 *Cenſus ſolutio nullam arguit iuriſdictionem, nec perſonę ſubiectionem*

Gloßa quinta.

TRanſactio vicennio, aut tempore alio breuiore, ſi ſic cōuentum ſit, aut in ſpecie, ſi determinatum non ſit, alio iuxta arbitrium boni viri, recognitiones reiterari oportet cum expreſſione cano-
1 nis. Canon † pluribus modis accipitur: ſed hic eſt ea penſio, ſeu tributum annuum quod ſoluit emphyteuta domino.l.fin.C.de iure emphyteu. Tributum eſt annona, ſeu publica illa functio ratione proprij ſoli à poſſeſſoribus debita, & cenſus etiam appellatur, glo.1.in verbo pendunt.ff.de public.per l.2. & fin. C. ſine cenſ.& ſoli. q.l. 1. & 2. C.de ann.& trib.lib.10.Bald.in cap.1.de mil.vaſ.& in l.ſacroſancta.C.de ſacroſanct.eccle. Capitatio eſt etiam tributi ſpecies.l.fin.§.pen.ff.de munc.& honorib. & capitis tributum, ſeu cenſum ſignificat.l.vnic.C.de cap. ciu.lib.11.eſt onus impoſitum pro capitibus beſtiarum. Bald.in d.l.ſacroſancta, quodque prędio quandoque imponitur.l.ſi minor. C.de actio.empt. & illius ſignificatum explicat Luc.de Pen. in l.fin. C.de immu.nem.conc.lib.10. à ſolutione cuius oneris ciues eximuntur. d.l.1. C.de capit. ciu. cenſ. exim.lib.
2 11. Cenſus † multipliciter accipitur, vt per Moder. Pariſ.in conſu. tit.2. de droyt. ſign.numero 7.& eſt dictio æquiuoca, ac variæ ſignificationis. Felyn. in c.cum Bertoldus.colum.antepen.de re iud. & illius præſtatio, quum pluribus ex cauſis, ſcilicet pacto, vel cauſa protectionis fieri poſſit, aliquam perſonę ſubiectionem, vel iuriſdictionem nō probat. Abb. in cap.vlt.de cauſ.propr.& poſſ.cap.2.de cenſ.Cald. in conſilio 5.titu. de priuileg. Soc. conſi.74. colum. 2.Dec.in c.bonæ.colum.5. ſuper glo. in verſi. vnam procurationem de appel. Crau.conſi.311. num.71. Mod. vbi ſupra num. 18. & in ſpecie accipitur quoque pro canone debito ex tranſlatione fundi, ſuper quo modica eſt retenta penſio cenſus nomine. Bartol.& Roman.in l.1.§.1. ff.de public.Iaſ.in l.1. num. 48. C. de iure emphy. extantque de cenſibus tituli peculiares.ff. de cenſib.c. ſine cenſi. & reliq. & alius de cenſi.& cenſit.lib.11.& extra de cenſib.& contractus cenſualis ea propria natura eſt, vt ius omne directum, & vtile transferatur. Caſtr. in l. 1. §. 1. ff. de publ.Felyn.in cap.ad audientiam ſub nume. 20. de præſcr.Imol.in c.ad audientiam de reb.eccleſ. non alien. eſt & aliud tributum, quod reliquum dicitur, & illud eſt quod pro præterito debetur. glo. in rub. C. ſine cenſ.vel reliq. Fely. in d.cap. ad audientiam ſub num.21. quod Galli arreragia vocant quorum quæſtio an perſonalis ſit ſcribit Caſſ.in conſu.Burgun.tit.de retr.rub.10.§.1.num.13. Penſio idem eſt, quod canon. Caſtr. in l. 1. §.1. ff. de public. & quod pro locatione ad longum tempus ſoluitur. text. & glo.in verbo biennij in l.inter locatorem. §.quæro, ff.locat.Bero. conſi. 146. volum. 1. De penſitatione extat titu.C. ſi propter publ. penſit. & ſunt collectæ, & tributa quæ ordinariè, & perpetuò principi, ſeu reipublicæ, pro rebus ſoluuntur Saly.in l.ſin.C.ſine cenſib. & reliq. Affictus, ſeu fictus eſt in communi vſu, & pro penſione, ac cenſu vſurpatur. Caſtr. in l.1.§.1.in fine.ff. de publ. Et affictus ac penſio idem important.cap.fin. & ibi Bald.de reſt.ſpol. & appellatione affictus, ſeu cenſus non venit ille contractus, qui eſt de natura horum verborum, ſed ille qui ſic in ea ciuitate nominatur, in qua de ipſo contractu agitur.arg.eorum quæ notat Fel. in proœm. Decr. Seruicium propriè reſpicit perſonā, vt ſunt opera perſonalia: onus tamen reale eſt, tranſiens ad quemcunque res tranſeat. cap. primo.§. ſed nec eſt alia iuſtior titu. quæ ſit pr.cau.ben. amitt. Afflic. in cap.1.in cap. not.num.10. de prohib. feud. alien. per Fede. & differt à fictu, ſicut pecunia ab operis. Bald.de pac. conſtan.in verſi. perſoluere. Solarium alia ſpecies vectigalis eſt ſolita imponi ſuper domibus ædificatis in publico.l. 2.§. ſi quis nomine. ff.ne quid in loc. publ. Nam præſes prouinciæ (inquit) Vulp.in l.ſi legatum.§.fin.ff.de operib.publ.æſtimare debet ſi qua loca publici, vel ædificia in vſus priuatorum inuenerit, vtrum ne vendicanda in publicum ſint, an vectigal ibi ſatis ſit imponi, & id quod vtilius reipublicæ eſſe intellexerit ſequi. cura cuius rei, ni fallor, ea eſt, quæ continetur officio, quod hodie exercent commiſſarij nuncupati extentarum. Annona vectigal eſt, quod præſtatur in ſpeciebus glo.in rub.C.de ann.& tribu.& propriè rei frumentariæ eſt, & promiſcuè pro omni alimentorum genere vſurpatur. l. 3. ff. ad leg. Iul. de anno. Dicitur etiam annona ciuilis in l.iubemus.C. de ſacroſanę. eccleſ.

T E X T V S.

REmpublicā vtiliter regere credimus cùm iuris rigorem ęquitate tēperamus; & quia ex frequentibus vaſſallorum, & aliorum ſubditorum noſtrum querelis didicimus, Quod interdum tenementarij, poſſeſſores, aut vtiles domini rerum, ſeu prædiorū de directo dominio alicuius, ſeu aliquorum mouentium, & recognitorum cum canonibus, ſeu tributis inde debitis, aut eorum hæredes, ſeu ſucceſſores huiuſmodi res feudales, ſeu emphyteuticas alijs perſonis in fraudem directorum dominorum titulo venditionis, donationis, permutationis hypothecæ albergamenti, vel alio transferri præſumant, tacita qualitate directi domini à quo vigore dictarum recognitionū mouere cognoſcuntur, Et ſucceſſiuè de rebus eiſdem plures tranſlationes, ſeu alienationes ſimiles ſæpius in alias perſonas fieri contingit, Ex quibus ſequitur directis dominis ipſarum rerum ſic tranſlatarum,

latarum, ſeu directa dominia, & tributa recuperandi, & Recogniriones inde ſibi procurandi damnoſa difficultas, opponentibus vltimis poſſeſſoribus earũ contra petitiones directorum dominorum prædictorum, ad ſibi recognoſcendum, ad ſoluendum factas, & ipſi vltimi poſſeſſores nõ ſint hæredes, ſeu ſucceſſores vltimo recognoſcentium res prædictas, & ex hoc ſoluere, & recognoſcere recuſantibus: Nos &c.

Gloſſa prima.

DEcretum hoc in ſumma partes tres continet. Prima prohemium, vt ſupra. Secũda diſpoſitionem ibi, Nos &c. Tertia limitationem ibi niſi opponeretur &c. De quibus duabus infra ſuo loco dicetur.

Voluntas, & mens Principis fuit, vt occurreret fraudibus vaſſallorum, & emphyteutarum, ac, vt conſuleret indemnitati directorum dominorum: qui autem iſti omnes ſint declaratũ eſt ſupra. Nũc pro reliqua explicatione primę partis huius textus, ſeu decreti examinabimus concluſiones aliquot.

Primò qui dicantur tenementarij, quorũ in tex. mentio fit.

Secundò quomodo committantur fraudes iſtæ, Anq; exprimendus ſit directus dominus, aut reſeruari directum dominium in alienationibus, & an valeat conſuetudo in contrarium.

Tertiò an res conceſſa in feudum pro cenſu annuo verè feudalis ſit, anq; pro illa poſſeſſor præſtare teneatur domino iuramentum fidelitatis?

Quartò quid ſit albergamentum, & quæ ſpecies contractus?

Quintò quid ſit tranſlatio, & quid ab alienatione differat, Anq; ſimplices tenementarij conſignare cogantur?

Sextò in quas perſonas eiuſmodi tranſlationes permittantur.

Septimò & vltimo an hæredes, aut ſucceſſores vltimorum recognoſcentiũ recognoſcere cogantur.

S V M M A R I V M.

1 *Huius decreti aliqui ſcriptores mentionem fecerũt, & qui?*
2 *Tenementarij, & emphyteutæ pro differentibus in decreto pronuntur.*
3 *Tenementarij, nominato domino, aliter conſignare non tenentur.*
4 *Teneturq; ad ſolutionem reliquorum præteritorum. 4. & declaratur nu. 5. & an excuſſio requirat, & quid pro laudemijs nu. 6 7. & 8.*

Gloſſa prima.

1 HVius decreti mentionem habuit † Guid. Pap. q. 42. Perill. Præſes Put. in add. Prac. Pap. in forma lib. quo agit ad fictum in glo. ſuper verbo ſolutione, & dum tenementarios nominat eos includere etiam vult, qui terum ſimplicem tenutam habent, quæ poſſeſſorẽ non facit, ſed in poſſeſſione eſſe l. poſſideri. §. fi. ff. de acq. poſſ. & minus ſit tenere, quod pro mero facto
2 acciſitur, † quàm poſſidere, habens in ſe quod iuris eſt. Bar. in l. 3. §. ex contrario in fi. ff. de acqui. poſſ. Iaſ. in l. quod dicitur. nu. 12. ff. de verb. obl. Iaſ. in l. naturaliter. ff. de acq. poſſ. & breuiter poſſeſſio refertur ad ius, tenuta ad factum. probatur in l. 1. §. 1. & ibi Bar. nu. 13. l. ſtipulatio iſta. §. hæc quoque. ff. de verb. obli. iuncta gl. in l. quod attinet. ff. de reg iur. & Rip. nu. 44. ff. de acq. poſſ. pro qua nulla datur quaſi poſſeſſio, quum nullum ſit ius petitorium in quo poſſit ſubiectari. Purp. conſi. 589. nu. 11. Et quum emphyteuta, & feudatarius naturaliter poſſideant. glo. Bar. & alij in d. §. ex contrario, ſequitur Principem de illis non intellexiſſe: quum tenementariorum fecit mentionem. Rei etenim vendicatio etiam cõtra ſimplicem detentorem datur. l. officium, & l. is qui deſtinauit. ff. de rei vendi. & tenementariorum appellatione veniant etiam depoſitarij, commodatarij, coloni, conductores, vſufructuarij, vt de hoc verbo tenementariorum Caſſan. in conſi. Burg. tit. de cenſib. rub. 11. §. 6. in verbo cõtra le tenemantier. Vnde in Excel. Senatu fuit dubitatum vtrum non poſſidentes, ſed tenentes, conſignare deberent; & concluſum extitit tenementarios illorum bonorum, quæ nemo tanquam dominus cõſignauerat, & quæ emphyteutica eſſent, conſignari debere, ita
3 tamen quòd nominato domino † liberaretur abſque vlteriore progreſſu & ſcriptura: quia quiuis tenemẽtarius nominando dominum rei in iudicio, & illo acceptante litem in ſe, liberatur ab ipſo iudicio. l. 2. & ibi Cyn. Caſtr. & alij. C. vbi in rem. actio. & authore nominato datur libellus nouus, abſolui tur nominans ab obſeruatione iudicij, cum remiſſione cauſæ ad iudicem nominati domini. Dec. conſi. 62. num. 3. Nat. conſi. 324. Maſuer. in ſuis add. ad prat. Pap. in actione reali, in verbo tenet, & poſſidet. quod & in remedijs poſſeſſorijs in conuento reali actione procedit glo. in l. 1. §. 1. ff. de tab. exhib. Bart. in d. l. 2. num. 11. C. vbi in rem actio. Afflict. deciſio. 217. Menoch. 15. remed. recup. poſſ. numero 485. vbi limitationes affert Bero. conſi. 75. num. 28. volum. 3. Sub verbo etiam prædicto tenementariorum intelligi ſimiliter poterunt conductores ad lõgum tempus, ſcilicet ad annos decem, in quos vtile dominium, & naturalis poſſeſſio, ſicut in emphyteutas transfertur. glo. in l. ſi vt certo. §. ſi duobus vehiculum. ff. commod. Bar. in l. 1. §. quod autẽ. ff. de ſuperf. Bal. in rub. & in l. 2. C. de de iur. emphyt. Dec. conſi. 204. item & vſufructuarius qui naturaliter poſſidet: l. naturaliter in prin. ff. de acqui. poſſeſ. Ber. conſi 146. lib. 1. Et tenementarios teneri pro re
4 liquis, & tributis præteritis † ſcripſit. Caſan. in d. §. 6. numero 5. per l. Imperatores. ff. de publi. & cap. tua nobis. & c. paſtoralis de decim. dec. Afflict. deciſ. 95. ſi agatur ſcilicet actione hypothecaria; quum alioqui perſonalis actio fundum non ſequatur l. fi. ff. de contr. empt. l. 1. §. ſi hæres. ff. ad Treb. Cõcluſionem hanc longè lateque explicauit Perilluſt. D. Præſes à Ponte in ſuis quæſtionibus laudim. quæſtio. 45. & tandem concluſit agi poſſe pro tributis præteritis, præſupponẽs pro tributis ipſis tacitam competere hypothecam, & hanc aſſeruit cõem: & idem ſcripſit de laudimijs, licèt de illis magis dubitauerit. Ego priuſquam vidiſſem ſcripta anceps eram: quum tex. in §. ſcire auth. de non alien. citatus per Bald. in auth. quas ruinas colum. pen. verſi. ſed vltra omnes. C. de ſacroſanct. eccle. aliter intelligeretur per Iaſ. in l. 1. num. 70. C. de iur. emph. & Alex. impugnaret Bald. in l. quod dicitur nume. 15. ff. de verbo. obliga. & auctoritates per Grau. conſi. 227. nu. 5. adductæ, ſcilicet Abb. conſi. 30. Anch. conſi. 386. colum. prima. & Ripa in d. §. ſi hæres. ff. ad Trebell. loquantur in tributo debito Imperatori, & Caſtr. conſilio 333.

lib.1.& Roma. conſi.417. quando res pro cenſu ex-
5 preſſim erat hypothecata, † & prout etiam multæ
ex authoritatibus adductis per Afflict. d. dec. 95. &
ita conſtituit differentiam Guid. Pap. q. 9. imo in-
quit ibi, ſi tributum deberetur Principi ex contra-
ctu, & non ex lege, ꝙ tunc res non cenſeretur affe-
cta onere reali, vt poſſet agi contra tertium poſſeſ-
ſorem, & vbi agere poſſet actione hypothecaria
6 ꝯ tertium dicit neceſſariam excuſſionem. † Aym.
public. in conſi. Aluer. tit. 24. art. 42. Rip. in d. §. ſi hæ-
res nume. 17. cuius contrarium cenſuerat Crau. d.
7 conſi. 217. Pro laudimijs † antè præteritis non poſſe
agi contra tertios poſſeſſores Petr. Iacob. tit. de act.
in rem pro re emph. colum. 5. verſi. ſed contra aliū.
Guid. Pap. conſi. 46. & 177. licèt aliter obſeruari di-
cat Tiraq. de retr. lign. §. 29. glo. 2. nu. 8. Sed, vt Peril-
luſtr. Dominus Ponte aſſeruit, cum omnia iſta iura
emphyteutica in inſtrumentis cum bonorum obli
gatione promittantur, fruſtra hodie diſputatur, an
agi poſſit contra ſingularem ſucceſſorem, facta ta-
8 men (fiſco excepto) excuſſione. † Guid. Pap. q. 9. li-
cèt Coar. lib. 3. cap. 7. num. 6. var. reſol. dixerit excuſ-
ſionem non eſſe neceſſariam; & prout non poſſe
agi actione perſonali, nec hypothecaria contra do
natarium, ſi bona non erant obligata concludit.
Dec. conſi. 237. nu. 7. & quando pro conſequutione
cenſus agi poteſt contra fundi poſſeſſorem actio-
ne reali, conſtare, & probari neceſſarium eſt, illum,
qui cenſum conſtituit, fuiſſe dominum rei quam
cenſui ſubiecit. Crau. conſi. 339. nu. 9. quum ius in re
nemo cōſtituat, niſi qui dominus rei eſt. l. rem alie-
nam. ff. de pig. act. ꝙ ſi creditor cenſus experiri velit
contra obligatos actione perſonali, excuſari non
poterunt, etſi allegent fundum non poſſidere cen-
ſui obnoxium. Crau. conſi. 342. aliàs fruſtra daretur
tertio poſſeſſori exceptio excuſſionis de qua in au-
th. hoc ſi debitor. C. de pignor.

SVMMARIVM.

1 *Fraus omnino debet abeſſe in contractu, qui inter dominum, & ſubditum celebratur.*

2 *Fraudem allegandi onus probandi incumbit eſt quæ difficilis probationis & iudicis ſubtilitati remiſſa.*

3 *Et præſumitur ad euadendum laudimium ex promiſſione vendendi ſequuta traditione poſſeſſionis.*

4 *Laudimium debetur ex ea promiſſione, & traditione poſſeſſionis ſi conuentum ſit de precio.*

5 *Ex datione in ſolutum conditionali interueniente interim locatione non debetur.*

6 *Fraus præſumitur, ſi loco venditionis fiat permutatio, pro qua tertia venditio non debetur.*

7 *Et ſi paulò ante mortem vendat bona is, cui dominus decedenti, ſine liberis ius habet ſuccedendi. Quomodoque hoc intelligendum ſit, anque vnus ſibi proſpicere poſſit?*

8 *Fraus etiam ſit domino, ſi qualitas rei in alienatione non exprimitur.*

9 *Res emphyteutica ſiue feudalis alienata tanquam propria, & allodialis cadit in commiſſum.*

10 *Vel ſi nominatim non exprimatur dominus à quo res mouetur, niſi pactum, vel conſuetudo excuſet. prout hac conſuetudo eſt in patria Pedemontana.*

11 *Et ibi non eſt neceſſaria expreſſio, vbi tertium debetur.*

12 *Reſeruatio tamen iuris domini requiritur, ac quid illi proſit non probat eius directum dominium, nec facit contractum conditionalem, ſi alienatio erat neceſſaria.*

13 *Reſeruatio iuris ſuperioritatis in conceſſione caſtri, conſeruat ius appellationum.*

Gloſſa ſecunda primæ partis.

FRaus per vaſſallos, & emphyteutas, in
damnum directorum dominorum va-
rijs modis poterat committi. vt per Ia-
cob. in tract. de Royd. num. 36. cuius ſcri
pta reaſſumpſit, & ſuper hoc ampliauit Perilluſt.
Dominus Ponte in d. ſuis q. laud. q. 49. fraudibus e-
nim occurrendum eſt, quantum fieri poteſt. l. in
fundo. ff. de rei vend. clem. 1. §. fina. de conceſſ. preb.
idq; ſuadet tam publica, quàm priuata vtilitas. l. ſi li
bertus. ff. de iure patr. & fauorabilis diſpoſitio eſt ad
fraudes tollendas introducta, ac ob id latè interpre
tanda. l. ſed & Iulianus. §. mutui. ff. ad Macedo. l. 1. in
fin. ff. de calum. Dec. conſi. 5. & conſi. 96. Crau. in l. 2.
num. 95. ff. de leg. primo. omniſque actus maximè
inter dominum, & ſubditos fraude, maloque inge
1 nio carere debet. † §. quoniam & ibi Afflict. de pro
hibit. feud. alienan. per Loth. & quamuis in ruſtico,
& muliere ſimplicitas potius quam fraus præſuma
tur. l. vlt. C. de rerum permuta. Tiraquel. de retr. con
uen. in præfat. num. 35. conſueuerunt tamen inquit
d. Ponte, poſt Parid. de Put. c. 295. varijs ſtudere ver-
ſutijs ad decipiendum dominos directos ſuis iuri-
bus, & emolumentis, quo in loco dixit paris ruſti-
cos ad extenuandum prædium feudale per longū
à capite, & à pede conuenientibus eiſdem confini-
bus diuidere, vt res videatur eadem, quicquid ſit fraus
non præſumitur, ſi non probetur. l. merito. ff. pro ſoc.
& eſt difficilis probationis. Crau. conſi. 143. nu. 12.
Burſa. conſi. 40. num. 63. & quantò eſt latentior &
calidior, tantò eſt punibilior. Bald. in l. fraus. ff. de
leg. Afflict. de prohib. feud. alie. per Feder. in not. 13.
ſub nume. 10. & alleganti onus probādi incumbit.
2 † glo. in c. ſuper litteris de reſcript. Marc. q. 1183. tex.
in l. quoties verſi. qui dolo. ff. de probat. Bero. conſi.
64. vol. 3. & probatur, cum difficilis ſit probationis
indicijs, & coniecturis. Oldr. conſi. 324. Craue. conſ.
143. nu. 12. Iudiciq; ſubtilitati committitur. Crau.
conſi. 143. nu. 12. Burſ. conſi. 143. num. 35. & quando
permiſſa ſit cautela ad commodum proprium in
fraudem alterius plenè diſſerit. Tiraq. de retract. in
præfat. num. 73. & propriè contra fidem eſt, & per
cum dicitur committi fraus, qui ad decipiendum
alium ad ſui commodum, aut verum tacet, aut fal
ſum exprimit. Abb. conſi. 68. lib. 1. Dec. & Cagno. in
l. generaliter. ff. de regu. iur. & dici poteſt præter alle
gata per Iacobin. & D. Ponte fraudem fieri, ſi ad
euitandum laudimium non vendant, ſed vendere
promittant inducentes eum, cui facta promiſſio
3 eſt in poſſeſſionem rei; † ex qua promiſſione, quū
non debeatur gabella, licèt deberetur de venditio-
ne. Ang. l. 1. C. de pact. pign. Alc. conſi. 117. nu. 3. pro
ut nec laudimium D. Pont. quæſtio. 34. putant eua-
dere laudimium. Quod ego puto deberi ſi in pro-
miſſione fuiſſet conuentum de precio cum pro-
miſſione emendi, vel precio expreſſo ingreſſus fuiſ
4 ſet emptor poſſeſſionem. † ex notab. ab Aret. in l.
prima. ff. de pigno. actio. vbi inquit haberi venditio
nem pro celebrata, ſi vnus promiſerit vendere, &
alter emere precio adiecto. Socin. conſilio 120. in
præſenti conſultatione. Dec. conſilio 614. ſub num.
15. Curt. iun. conſilio 82. Tiraquel. de retr. conuen.
ad finit. nu. 83. etiam ſi non totum, ſed tantùm par-
tem precij emptor ſoluiſſet. Bald. conſi. 451. Domi-
nus Nicolaus. volum. 2. Alc. d. conſi. 117. Si tamen
dominus prædij pecunia accepta mutui no-
mine promiſiſſet fundum in ſolutum dare, ſi intra
aliquem terminū pecuniā non reſtitueret, & inte-
rim titulo cōducti creditor prædio frueretur, ſecus
eſſet; modo tantum non eſſet mutuum, vt ceſſaret
ſpes

5 ſpes luitionis. † vt per D. Ponte quæſti. 23. per totũ
etenim ceſſante ſpe luitionis creditor fructus ſuos
facit. Alex.& Iaſ.in l.1.§ per ſeruum.ff.de acq. poſ.
neg.in tract.pign.in primo membr.3. par.num.30.
niſi res ita diſtracta fuiſſet maiorum,& talis in qua
eſſent reliquiæ affectionis. nam quamuis hoc non
obſtante creditor fructus reſtituere, aut in ſortem
computare non teneretur, veriſimiliter non eſſet
tamen extincta ſpes luitionis. Caſtr.in l.3.C de leg.
quum in rebus maiorum nõ ſolùm conſideremus
iuſtum illarum valorem, ſed animi deſiderium, vt
in familia conſeruentur. l. ſi in emptionem. ff. de
minor.l.lex quę tutores.C.de admi.tut.& caſu quo
re vera non intellexiſſent cõtrahentes alienare, ſed
pignoris contractum celebrare laudimiũ non de-
beretur D. Pont.d.q.33.fraus etiam fit, ſi partes in-
telligentes vendere, aut emere, pro quo contractu
ex pacto, aut conſuetudine tertiæ venditioni ſubij-
ciuntur, cõtractum permutationis inhiant, de quo
6 tertia ipſa venditio non debetur. † Iacob. in dicto
tractatu de Roy.num.30. & 31. Brun.conſi. 43.nu.
15.Boer.q.263. prout nec de permutatione ipſa de-
bita eſt gabella, ſtatuto diſponente, ꝙ de qualibet
compra debeatur.Bal.in l.2.colum.2.verſ.item no
ta.C.de rerum permut.Fel.in prohem.decre.num.
11. Rurſus fraudare etiam ſtudent, ſi domino com
petat ius ſuccedendi, & paulo ante mortem bona
7 vendant. † Brun.conſi.26. quem improbauit Burſ.
conſi.40. ſub num.70.& 75.niſi probaretur iudicio
medicorum infirmitatem fuiſſe ad mortem:& vẽ-
ditorem ita annoſum, vt eſſet deſtitutus ſpe prolis,
vt latius per eum. idem præſupponit conſi.127.nu.
69.poſt Ber.in c.potuit.num.15. & Capic.in inueſt.
feud.in verbo feudorum diuiſio: ampl.2.ſublimis.
alioqui ſolus mortis articulus ſine alijs conjecturis
fraudis ſuſpicionem non indicat.Iaſ.in l.ſed & quę
ſitum, dicens communiori calculo ita teneri. ff.de
lib.& poſthum.Burſ.d.conſi.40.num.70. Poteſt, &
vlterius vnuſquiſque ſibi proſpicere, modò alieno
iuri quicquam non detrahat. l. qui autem. §. ſcien-
dum.l.pupillus in fi.ff. de ijs quæ in frau. cred.l. pro-
culus.ff.de dam.infect.nec dici poteſt derogari iuri
domini, quod illi nondum fuit quæſitum, ſed tan-
tùm quid ſit, ne quæratur. l. qui autem.ff. de ijs quæ
in fraud.vnde ſi tempore nundinarum contrahen
tes ab onere gabellæ immunes ſint, licet eis exequu
tionem contractus celebrati ad euitandum gabel-
lam in tempus nundinarum conferre. Bald. conſi.
253.lib.4.& pluribus in laudimio cõprobat.Crauc.
conſi.332. num.19. fraus ſimiliter fit ſi ſtatuto pro-
hibitus cõtrahere territorio egrediatur ad locum,
vbi huiuſmodi ſtatutum non viget, vt ibi contra-
hat, demum incontinenti domu reuertatur. Aret.
conſi.73.allegans Salyc.in l. cunctos populos. C.de
ſum.trin.& fid.catho.Crot.conſi.5.nu.42. vol.1.ſci-
licet ſi is cum quo contraxit ſit equè ſtatuto ſubie-
ctus ſecus ſi forenſis Anch. in c. Canonum ſtatuta
de conſti.Alex.ad Bart.in d.l.cunctos populos.q.6.
ſub num. 32. In hoc textu autem exiſtimauit Prin-
ceps dominum fraudari, ſi qualitas ipſius domini
8 directi taceretur per alienãtem. † fraudare etenim
dicitur, qui ad ſui commodum tacet. Abb. conſi.
68. colum.1.lib.1. Grat.conſi.110.num.11.lib. pri-
mo. & emphyteutica res alienata per emphyteutã
9 tanquam propria cadit in commiſſum. † Bald. in
l.vſufructu in fin.ff.ſolut.matrim. Rimi.ſen. conſi.
429.num.2. lib.3.& prout quoque feudalis aliena-
ta pro Burgenſatica per feudatarium non ignoran
tem qualitatem. Afflict. dec. 255. Crau. conſi.112.
niſi emptor fuiſſet in bona fide ignorans rei qua-
litatem.Guid.Pap.quæſtio. 24.num.2. prout etiam
ignorantia venditorem excuſat.cap.2.de controu.
inter domi.& empt.& ibi Affli. Guid. Pap. quæſtio.
305. etſi vterque ſcit, emptor amiſſione prædij, &
venditor precij punitur. cap. primo. §. primo. de
prohib.feud.alie.per Fed.& ibi Afflict.l.13. not.nu.
17.Guid.Pap.d. quæſtio. 305. Nam contrahens do-
losè verſatur, qui retinet id, quod alium ſecum
contrahentem à contrahendo retrahere potuiſſet.
l.fin.vbi Docto.C.de litigioſ. Ber.conſi. 177.nume.
41.& 43. volum.primo. & ſiniſtra præſumptio eſt
contra venditorem fraudulenter tacentem ſeruitu
tem ſuper fundo vendito debitam.l.ſi in venditio-
ne.& l.in tradendis.ff.communia prædio.l.1. §.ven
ditor.ff. de actio. empt. Nec ſufficeret venditorem
in genere, vt in pluribus inſtrumentis obſeruatum
vidi, reſeruare ius directi domini: ſed neceſſe eſt ex
primi proprium nomen huius domini, vt cogno-
ſcatur.pulchrè per Paris.de Puteo.c.191. An ſi ruſti
cus &c. fit igitur fraus dupliciter non tantùm ſi rei
qualitas taceretur, ſed etiam ſi exprimatur non de-
clarato proprio nomine, & cognomine domini di
recti, Et ſi alienatio prohibita eſt domino irrequiſi
to proculdubio ſequitur, ſi ſpernatur rem effici ca-
10 ducam. † l.fin.C.de iur.emphy. communem dicit.
Clar.in §. emphyteuſim.quæſtio.13.& magis ſper-
ni non poteſt, quàm illius nomen omninò præte-
rire, aut ſaltem ita, vt inanis ſit ob incertitudinem
dicta generalis commemoratio, quum per omiſ-
ſionem neglecta cenſeantur ea, quæ ſpeciali nota
digna erant.l.item apud Labeonem.§.hoc ædictũ.
ff.de iniur. Alexan.ad Bar.in l.qui reprobos. ff.de pi
gno.actio.

Quæ quantùm ad nominationem, & reſeruatio
nem intelligenda ſunt, niſi pacto aliter caueatur.l.
fi.in prin.verſi.ſancimus. C.de iure emphy. vel niſi
conſuetudo contraria excuſet, prout in hac patria
Ducali extare conſuetudinem non requirendi do-
minum pro alienatione rei emphyteuticæ ſcripſit.
Purpu.in add. ad Iaſ.ſub num. 10.in l.fin. C. de iure
emphy.ac ita iudicauit Excell.Senatus die 5. Martij
1584.inter Dominos Genoliæ, & hæredes Domini
Bernardini Cambiani de Sauiliano, & eandem vi-
gere conſuetudinem in Gallia inquit. Fab. in auth.
ingreſſi.col.vlt.C.de ſacroſanct.eccleſ.& obſeruari
in aliquibus locis tradit.Spec.de emphy.§.nunc ali-
qua q.86. & quam ait validam. Bald. conſi.9. num.
7.1.Purp.in add.ad Iaſ.in l.fin.in num.143.C.de iure
emphyt.Mari. Frec. loquens in feudo tit. de autho.
Baron. §. pluribus autem modis nume. 79. & 80.&
pro qua conſuetudine allegat Curt. iun. in tractat.
feud.in 4.par.Et dicit ibi Frec. aliud non minus vti-
11 le, ſcilicet non requiri domini conſenſum, † ſi pro
contractu loco laudimij ſoluatur tertia, vel quarta
pars precij, nam tunc cenſeri datam facultatem
alienandi vaſſallo omiſſo domini conſenſu, vt qui
in vno grauatur, in altero releuetur.l.cum qui.ff.de
iureiur. prout non eſt etiam domini conſenſus re-
quirendus, ſi conceſſio facta ſit pro ſe, & quibus de-
derit. communem voluit Clar. in §. emphyteuſis.
quæſtio. 13. ex quo validum eſt etiam pactum alie
nandi ſine domini conſenſu, vt dixi ſupra. Iaſon.
in l. fin. numero 3.C. de iure emphyt. nec etiam in
alienatione feudi Franchi.not.in capitu.1. de feud.
non hab. prop.nat. feudi Fræcia loco prædicto. nu-
mero 77. fol. mihi. 155. Sed iſtis omnibus caſibus,
quibus præteriri poteſt conſenſus, Docto. præfati
12 exigunt, vt ius directi domini reſeruetur. † Bald.d.
conſi.9. Parp.in d.add. Frecia d.numero 80. Quid di
cetur vbi nedũ non quæritur alius cõſenſus domi-
ni, ſed nec etiam ius aliquod eius reſeruatur, ſicut
pluribus in locis huius patriæ obſeruatur: dicerẽ &

tunc hanc conſuetudinem attendendam: quum non cenſeatur vaſſallus, aut emphyteuta vendere, niſi ius quod habet in re.l.qui tabernas. ff. de cōtrahen.empt.& id quod eſt conceſſibile per priuilegiū poſſit conſuetudine quæri.Inno. in c.nouit extr. de iudic.Oldr.conſi.46.Soc.conſ.165.ſub num.16. vol. 2.valeatque pactum, ne vnquam poſſit expelli emphyteura, non obſtante ꝙ præbere videatur quandam delinquēdi occaſionem. Spec.in tit. de emph. §.nunc aliqua q.89.Imo videtur expreſſio, aut reſeruatio hæc eſſe inefficax: quia reſeruatio conſeruat, non ius aliquot de nouo tribuit.l.at ſi quis.§.pleriq; ff.de relig.& ſumpt.fun.l.3.§. 1.ff. quibus modis pig. & hypot.ſolu.l.idem fiet.ff. de teſtam.tut. verſi.cōſi. 25.Crau.conſi.29. num.8. nec quicquam operatur, niſi prius appareat quæ, & quale ius competeret. Crau. conſi.33. nume.20. Ceph.conſi.370. num.60, volum.3. ac reſeruatio exceptionum generalis tanquam incerta,& obſcura nihil proſit. glo.& docto. in cap.paſtoralis de excep.Iaſ.in l.actione.C.de trāſact.& quod in ſpecie hæc reſeruatio domino directo non ſuffragetur.Guid.Pap.q.24.Iacob. à Sanct. Georg.in authen. ſi quis in aliquo num.61.C.de edēdo,Rebuf.in conſt.reg.tom.2.tit.de conſtit.redd.ar. 2.glo.vna.num.6.ac ſi ita iudicauit.Senatus Regius Papon.tit.deudrop Signor.lib.13. Arro.18. imo illa etiam non facit contractum conditionalem ſi alienatio erat neceſſaria. Gabr.conſi.92.num.6.& 7. & de reſeruatione iuris imperij. Socin.iun. conſi.184. num.86.lib. primo. Menoch.conſi.2. num.57.volu. 1.& de inueſtitura facta cum reſeruatione iuris eccleſiæ, vt eccleſiæ nihil tribuat. Alex.conſi. 14.colu. 2.volum.2. Brun.conſi 127. colum.17. in fine. volu. 2. Reſponde concurrentibus alijs adminiculis, & ſtipulatione notarij pro abſente, probari ex illa reſeruatione, & aſſertione directum dominium. ita declarat Bened. in cap. Raynutius in verbo & vxorem nomine num.444.fol.26.de teſtam. Quid autē
13 operetur reſeruatio iuris ſuperioritatis † per dominum facta in conceſſione caſtri Iaſ.declarat. conſi. 161.col. 2. lib.2. videlicet intelligendam de iure appellationum quem, vt nunc vidi, ſequitur Crauet. conſi.411.in cauſa illuſtr. domini Iulij. num. 43. & eam dicit declaratoriam, & modificatiuam cuiuſcunque diſpoſitionis.Rol.conſi.1.nu.143.vol.2.

SVMMARIVM.

1 *Fidelitas nō debetur pro re feudali, pro qua ſoluitur annuus canon.*
2 *Quæ potius emphyteutica eſt, quam feudalis limitatur. nu. 3. 4. 5.*
6 *Fœmina in hoc feudo ſuccedit, ſi non præſtatur iuramentum fidelitatis.*
7 *Et cadit in commiſſum ob non ſolutum canonem.*
8 *Laudimium pro hoc feudo debetur, & ſi aliter pro feudo nō eſſet conſuetum ſolui.*
9 *Succeduntq; inhabiles, & extranei hæredes in ipſo feudo.*
10 *Moraq; purgari poteſt, ſicut in emphyteuſi.*
11 *Iurſdictionemq; non tribuit.*
12 *Onera etiam communitatis vaſallus pro eo ſoluere tenebitur. Fidelitas continetur onerum appellatione.*
13 *Fidelitas qua forma per ſubditos iuriſdictionales præſtari debeat, & an genibus flexis?*
15 *Fidelitas ligia cui debeatur, & an poſſint vaſſalli illam a ſuis ſubditis conſequi?*
16 *Fidelitas vltima grauior reducitur ad terminos primæ.*
17 *Domini ſubditis fidelitatem præſtantibus quid promittere debeantur.*
18 *Fidelitatem ſubditi iurare coguntur, etſi nunquam illam præſtiterint.*
19 *Fidelitas Principi præſtita non releuat ſubditos, quin illam etiam præſtare debeant ipſorum Domino immediato.*
20 *Communitas vel vniuerſitas fidelitatem per ſindicum præſtare poteſt.*

Primæ partis Gloſſa tertia.

RES feudalis ſub cenſu annuo recognita potius emphyteutica, quam feudalis eſt. Bald.in l.liberti, libertæque nume.36. C. de oper.liber. quem Alex. ſequutus eſt conſilio 136. verſic. ſed præmiſſis colum. 2.volum. 1.Iacobi. in verbo & cum pacto quod dicti vaſſalli ſub num.5.Iaſ.in l.1.num.51.C.de iure emphy. & in vſib.feud.nume.62.Pariſ.conſi.4.nume. 22. volum. 1.Roland.conſi.23. num.12. volum.1. Et ſimul tra-
1 dunt, hoc attento † fidelitatis iuramentum non deberi, quæ pro emphyteuſi non iuratur, vt ibi per eos. Purpu. conſilio 484. numero 19.Frecia. autem de autho. Baro. §.quarta authoritas intelligit hoc, ſi feudum concederetur pro ſimplici canone, & non in feudum; quum tunc ſit regulandum ſecundum regulas feudales, citat Alex. conſilio 2.volum. 5.& conſilio 74.volum.1. Socin.conſilio 265.in fine volum.2.Brun.conſi.41. Bologn. conſilio 61. com-
2 munis tamen eſt † potius eſſe emphyteuſim, quàm feudum non obſtante quod conceſſio ſonet in feudum: idque vltra prædictos voluerunt. Curt. iun. in tracta.feud.in prima parte. quæſtio. 6.verſi. ſexto quòd fidelitas &c. 10.de Anan.conſilio 7. Soci.iun. referens eundem Ananiam conſi. 76. ſub nume.6. volum.Claud.Aq.in Spec.feud.in rubr.de diff.& in uent feud.colum.5.verſi.& ideò ſi concedatur.Soc. in l.Gallus.§.etiam ſub num.6.ff.de lib.& poſthum. Dec.conſi.128.num.7.latè Menoch.conſi.65.num. 4.in quo conſilio reſpondit ad omnia fundamenta Alexan. conſilio 9. Ber. conſi. 115. volum. 1. Ceſal. conſilio 389. volum. 3. Nec obſtat nominatio feudi: quia magis attendenda eſt natura contractus, quàm verba.l.in inſulā.ff.qui pot.in pig. hab.facit lex inſulam. ff. de præſcrip. verb. & iudicetur contractus, vt iacet rei veritas, non vt ſonat. Neuiz. conſi. 92.qui multa ad hoc propoſitum citauit.
3 Recipit hæc cōcluſio limitationem, † niſi ſimul cum promiſſione cenſus annui præſtitum quoque ſit iuramentum fidelitatis. Cyn. in auth. ingreſſi. colum.antepen.C.de ſacroſanct.eccle. Riminal.iunior conſilio 38.numero 2. volum.1. qui ſic probat eſſe intelligendum Alex.d.conſi.9.& Brun.d.conſi. 41. nam, etſi iuramentum fidelitatis neceſſarium feudi ſignum non ſit Bald. conſilio 227. volum. 1. Burſa.conſi.4.nume.11.fidelitas, tamen ipſa, & non redditus de ſubſtantia feudi eſt. Andr.in c.1.§. item qui domino quæ ſit pr. cauſ. benef. amitt. Afflict.
4 dec. 129. † Secundò ſi tenuis, & exigua ſit penſio, & feudum ſeu res ſub nomine feudi cōceſſa magna, ſeu egregij valoris: ſi verò magna ſit penſio, potius locatio, aut contractus emphyteuticus cenſebitur, non obſtante præſtatione iuramēti fidelitatis. Rui. conſilio 55.colum.1.volum.1.Rim.in.d.conſilio 38.
5 ſub numero 4. limitat † tertiò Frecia loco ſupra citato, niſi conſuetudo eſſet, quod pro re feudali ſub cenſu annuo tradita, iuramentum fidelitatis præſtetur.
Ex qua concluſione, ꝙ tale feudum magis participet de emphyteuſi, quàm de natura feudali, aliquot aliæ concluſiones inferunt. quarū erit prima,
6 vt † fœmina atque maſculus in ipſo feudo ſuccedat. ac quilibet hæres extraneus. Bald. in tit. de pac. conſtan.in verbo libellariæ.Alexan.conſi.136.lib.1,

Dec.

Dec.conſi.139.latè Menoch.d.conſ.65.niſi præſtan
da eſſet fidelitas.Alex.d.conſi.9. Contra & dicit cō-
munem etiam ſi fidelitas debeatur.Menoch.d.cōſi.
65.non aduerſati ſcilicet iuramentum fidelitatis.
Ceſal.conſi. 160. quamuis teneat contrarium D.
7 Pancer.conſi.122. num.12. Secunda † ob ceſſatam
ſolutionem canonis huiuſmodi feudum caducū
effici, ſicut emphyteuſis.Bal.in c.quæ in eccleſiarū.
num.13.de conſt.per tex. in cap.1.§. ſed hæc alia tit.
quæ ſit prima cauſ.ben.amitt. & in læden. col.3.C.
loc.ſcribens vaſſallum, & emphyteutam pro vno
nummo non ſoluto priuari re: quum in eo repræ-
ſentetur honor domini. quod,& ſi intelligi debeat,
ſi non ſimul iuretur fidelitas pro hoc feudo.Cardi.
conſi.92.Aluar.in d.§.nec alia.Alex.d.conſ.9. tamē
non procedit in feudis eccleſiæ Lombardiæ, quæ
magis curant de redditibus Burſalibus,quàm ſerui
cijs perſonalibus.Brun.d.conſi.136.Rimin.d. conſi.
38.num.14.& 15. Tertia concluſio præſuppoſitò, ꝙ
8 pro feudis non deberetur laudimium, † eſſet debi-
tum pro hoc redditio ad inſtar rei emphyteuticæ.
9 Rimi.d.conſi.38. Quarta † ſuccedere in hoc feudo
ſurdum & mutum,imo hæredem extraneum, niſi
tenor inueſtituræ repugnet. Bald. in extrau.de pac.
conſtan.in verbo libellarius.Soc.in d.§.etiam num.
6.Alex.d.conſi.136.Ruin.d.conſi.35.ſub num.2.Ri-
min.d.conſi.38.Brun.conſi.137.col.11.verſi.quinto
10 moueor. Quinta † locum habere moræ purgatio-
nem,ſicut in emphyteuſi. Dec.d.conſi. 138. num.7.
11 Sexta † hunc contractum nullam tribuere iuriſdi-
ctionem domino directo. Berouſ.d. conſi. 115. nu.
14.volum.1.quod videtur ſecus in contractu feuda
li.c.cæterum de iudic. Septima alia concluſio infer
12 ri poteſt,vt iſte feudatarius † teneatur ad onera cō-
munitatis, à quibus regulariter bona feudalia ſunt
exempta,emphyteutica autem non. Alex. conſi.4.
vol.5. Et quum de fidelitate ſupra actum ſit,notan-
dum eſt onerum appellatione fidelitatem contine-
13 ri † Purpu.conſi.532. num.14. quum ſeruitutis ſpe-
cies ſit. Spec.tit.de teſt.§. primo. verſi. ſed nunquid
vaſſallus.Afflict.Dec.304.& fructus dicitur proprie
tatis dominij infeudati.Barb.conſi.11.colum.5.vo-
lum.2.& ſubditos non poſſidentes feudalia, ſcilicet
qui vaſſalli non ſint,ſed tantùm in iuriſdictione ali
cuius domini manentes aliam præſtare non debe-
14 re quam ſecundùm conſuetudinis formam † Præ
poſ.in c.1.qual.vaſ.Rub.conſi.11.Bertr.conſ.311.vo
lum.3.Ceſ.conſi.1.Neuiz.conſi.11.Guid.Pap.q.307.
cui, vt ait, præſtita fuit per capita dominiū de qua
ſi non conſtaret,ſeruanda eſſent iura feudorum,&
illa præſtanda ad formam d.c.1. vt ibi Bald. Aluar.
Præp. & Afflict. volunt rub. & Bert. locis prædictis,
Purp.conſi.195.Parp.in l.placet. C.de ſacroſanct.ec
cl.nec aliter eſſet ſupplenda ex ſequen. titu. de nou.
for.fideli.Aluar.ibi. Iacobi.in ſua inueſti.§.qui qui-
dem inueſtiti ſub num.9. Afflict.in conſtit. Neapo.
tit.de aſſecur.Domin.lib.3.rub.15.nu.6.Bertr.conſi.
225.num.7.vol.3.Boer.in conſuet.Burgun.titulo de
conſu.feud.§.tertio.§.item ſealchun. quum duo ti-
tuli ſequentes clarè loquantur in vaſſallo, ſeu feu-
datario in illis verbis primi tituli, ibi ſi beneficio
vult dignus videri,& in alijs verbis ſecundi tituli ſe-
quentis ibi fidelitate præſtita, cogitur dominus in-
ueſtitum in vacuam poſſeſſionem mittere: quę ver
ba non conueniunt ijs ſubditis,qui à domino nulla
feudalia poſſident. Bald. tamen in d.c.1. quali. deb.
iur.vaſal. videtur in principio innuere contrarium
ſcilicet ſubditum debere iurare ad inſtar vaſſalli
ibi illis verbis.vaſallus Domino iurare debet,quod
ſibi erit fidelis, ac quòd credentiam ſibi cōmiſſam
non manifeſtabit Domeſticus autem ſubditus adi
cere debet nominatim vitam membrum, mortē
& eius rectum honorem. ponderando illud verbū
ibi Adicientes idem videtur ſentire Iſern. in d.cap.
1.in prin.vbi dicit omnia Burgēſes iurare, regi quæ
continentur in c.1.de for.fid.& de nou.for.fidel. Itē
in c.1.§.vaſalli noſtri.de pac.conſt.ſcribit ciues præ-
ſtare debere iura: ſecundum.c.1.de form.fidel.adie
ctis his quæ dicatur in §.omnes dicto tit.de pac.con
ſtare & in cauſa inter Dominum, & homines colle
gij Excel. Senatus prima ſua ſententia, quum cen-
ſuiſſet ſub die.14.Nouembris 1561.præſtandam eſ-
ſe ſecundùm antiquam, & nouam formam fideli-
tatis in cauſa reuiſionis poſtea reformando pronū
ciauit.16. Iunij 1562. in iuramento ipſo fidelitatis
excipiendam perſonam Sereniſs.Principis. In hæc
verba ego iure ſuper iſtis ſacroſanctis Euangelijs ꝙ
ab hac hora in antea vſque ad vltimum dierum
meorum ero fidelis ſubditus vobis,& veſtris ſucceſ
ſoribus contra omnes,& quaſcunque perſonas ex-
cepto Sereniſſimo Duce Sab. Principe Pedemon-
tium, & quòd non interueniam in conſilio, Auxi-
lio,aut facto,in quo dominatio veſtra vitam, mem
brum aliquod, aut quòd in perſona recipiat dam-
num aliquod,vel iniuriam,aut quòd ꝑdat aliquem
honorem quem nunc vel in futurum habeat. & ſi
contingat, quòd id ſeiam, vel intelligā omni meo
poſſe impediam: & ſi non potero,promitto,& iure
quanto citius nunciare, & prout potero auxilium
dare, & ſi mihi aliquod ſecretum confiderit, exce-
pto Principe prędicto ſine licentia. D.V. illud non
manifeſtare, nec rem aliquam facere, qua manife
ſtari poſſit, aut modo aliquo diuulgari, & ſi ero re-
quiſitus de aliquo conſilio ſuper aliquo facto, illud
dare fideliter, prout iudicabo magis neceſſarium,
& expediens, & tandem nunquam aliquid facere,
quod redondet in damnum,iniuriam aut contem-
ptum. D.V. aut veſtrorum ſucceſſorum in omni-
bus faciam prout tenere verſus Dominum meum.
hic nulla fit mentio bonorum Domini. Rationem
diuerſitatis iuramenti fidelitatis vaſſalli,& ciuis de-
clarat Bal.conſi.327.pridie.num.7.vol.1. Nat.conſi.
367.num.19. Et quamuis doctiſſimus Crau. conſi.
517.pro hominibus moneſtarolij ſuſtineat geni-
bus flexis dominis præſtari, non debere allegans
etiam in ſuam ſententiam vnum iudicatum,quod
ego vidi, Illuſtriſs.Senatus Regij: ſi tamen conſue-
tudo vigeat, vt flexis genibus præſtetur, totum con
trarium dicendum eſſet. Iacob.in tract. de homag.
num.15.Boer.in conſuet.Biturig.tit.de feud.& cen-
ſib.§.3.car.39.& hanc conſuetudinem vigere ait in
Gallia Spec.tit.de feud.§.quoniam verſi.porrò. qua
conſuetudine ceſſante ſoli Regi, & Principi geni-
bus flexis reuerentia exhibenda eſt.Ioh.de plat.in l.
1.C.de ſilent.lib.12.Boer.in tract.magiſtr.num.152.
Et quum fidelitas ligia ea ſit,quæ Imperatori,Regi
15 vel Principi præſtatur. † Bald. conſi. 291. volum.2.
Iaſ.in prælud.feud.Iacob.in ſua inueſt. in tracta. de
homag.& de Delfino Guid.Pap.q.309.Nimirum ſi
genibus flexis fidelitas ligia iuranda ſit. Iſern. in ca.
fi.de nou.form.fidelit. Afflic.in c.1.ſub num.5.qual.
vaſal.iur.deb.fidel.quam ligiam fidelitatem ſubditi
iurare vaſſallis non debent.Bertr.conſi.219.& 225.
volum.3.& ſecundùm Iacobin. relatum à Neuiza.
conſi.13.errant nobiles recognoſcentes ſuperiorē
hanc fidelitatem ligiam à ſuis ſubditis exigentes.
Et quoties vltima fidelitas grauior eſt antecedenti
16 ad priſtinum reduci debet. † Rip. reſpon.89. Bertr.
conſi.225.lib.3. quum non liceat in homagijs, vel
fidelitate nouitates adicere.Bal.de pac. conſt.in ver
bo pactiones.Spec.de feud.§.quoniam.& quæ adie-
cta ſunt per metum extorta præſumuntur. Iacob.

in ſua inueſt. §.cum mero, & mixto imperio Neui.
conſi. 11. Et fidelitatem à nobilibus Princeps reci-
piens oſculo illos honorat. Spec. tit.de feud.§. quo-
niam verſi.porrò. Afflict.c.1.num.6. qual.vaſ.iurar.
deb.fidel.q; ſubditis præſtantibus fidelitatem domi
17 ni promittere debẽt iuſtitiam miniſtrare † quum
ad paria teneãtur.cap.1.de form.fidel. ac illos à vio-
lentia defendere.Soc.conſi.100.in fin.lib.1. & ſi do-
mini fidem non ſeruent à iuramento fidelitatis ſub
diti ſiunt immunes.glo.in verbo vtilitatem de nou.
form.fidelit. Abb.conſi.94.verſi. quoad tertium co
18 lum.4.lib.2.An autẽ ab illius prǽſtatione † ſe defen-
dere poſſint ſi nũquam illam iuraſſent, dixerunt ꝙ
non niſi requiſiti contradixiſſent, à qua contradi-
ctione decurriſſent anni 40. Brun. conſi.35. Crauc.
conſi.27. Neuiz. conſi.11. ſub num. 14. Purp.conſi.
196.Rim.iun.conſi.6.quamuis. Ceſal.in caſu Rimi
naldi contrarium reſponderit. conſi. 176. qui iudi-
cio meo contra communem loquitur, ac contra
19 ſtimulum calcitra. Imo etiam ſi ſubditi † Principi
illam præſtitiſſent: Brun.conſi.12.num.126.Rimin.
iun.conſi.6.num.62.quum maximè ſubditus alium
recognoſcens proprium dominum iure ſuo non
priuet. Guid.Pap.q.305. & homines, ſeu ſubditi ali-
cuius vaſalli Domino ipſius vaſalli fidelitatem mi
nimè iurare debeant Bald.in c.1. §. hæc ſunt nomi-
na.de pac. conſtan.

20 Communitas, † autem vel vniuerſitas per ſindi-
cum fidelitatem ipſam præſtare poteſt.Bald.in cap.
1.in fi. quo temp.mili. & in l.1.in fin. ff. de rer. diuiſ.
Iacobi.in tract.de feud.§. qui quidem inueſtiti. nu.
11.Siluan.in recogn. feud. q.94. ſcilicet vt ipſi volũt
cum mandato ſpeciali pulchrè Neuiz. conſi.11. in
fi.Spec.de feud.in fi.Afflict.in conſti. reg.tit. de aſſe-
cur. Domin.lib.3. rub. 15.& an tunc reatus periurij
omnes afficiat.Nat.conſi.598.

S V M M A R I V M.

1 *Albergamentum interpretationem capit à conſuetudine, & idem eſt ac emphyteuſis: & maximè, ſecundum Bald. in hac patria Pedemontana.*
2 *Albergamenti inſtrumentum probat titulum, ſed non ius.*
3 *Albergaria iure pontificio quid ſit?*
4 *Albergariæ onus non ſoluitur non eunte domino auditum querelas ſubditorum.*
5 *Emphyteuta licèt res emphyteuticas alteri in albergamentum tradere.*
6 *Manſum quid ſit, & an differat ab albergamento.*
7 *Manſum aliquam iuriſdictionem non tribuit.*

Primæ partis Gloſſa quarta.

ALbergamentum interpretationẽ ſumit
à conſuetudine Purpu.conſi.362.nume.
17.& ſecundùm vulgarem, & commu-
nem vſum loquendi idem eſt, quod em
1 phyteuſis:& differt à cenſuali, ſicuti ab ipſo cenſua
li emphyteuticus.Crau.conſi.20. in prin. & ꝙ idem
ſint emphyteuſis,& albergamentum præſupponit.
Guid.Pap.quæſtio.100.in qua titulis ipſis vtitur pro
indifferentibus:ſed magis propriè ad vſum patriæ.
Bal. ab ipſis minimè allegatus. conſi.318. volum.2.
vbi ſcripſit ſecundum loquendi modum vallis Se-
cuxiæ albergamẽtum accipi pro titulo emphyteu-
ſis: & conſuluit, quamuis bona feudalia per vaſſal
lum nequeant in emphyteuſim concedi,attenta ta
men conſuetudine patriæ, quam pluribus teſtibus
viderat probatam in contrarium,quendam nobi-
lem fuiſſe excuſabilem à pœna commiſſi, qui cer-
tis ruſticis conceſſerat magnam fundorum quan-
titatem in perpetuum nomine emphyteuſis. ac,vti
ibi dicebatur, albergamenti pro vna penſione, ſine
conſenſu Illuſtr.Comitis Sabaudiæ, a quo ea bona
tenebantur in feudum,& non ſolutis eius Regalijs,
ſcilicet vno groſſo pro floreno. Et ex inſtrumento
2 albergamenti probatur quidem titulus, † ſed non
ius albergantis. Crau.in ſpecie conſi.124. nu.11. Et
albergare vulgariter idem eſt, quod hoſpitari, ſeu
aliquem in domum recipere: cuius verbi,& ſi in iu
re ciuili non viderim mẽtionem factam, ſummus
tamen Pontifex in c.præterea 2.& ibi gl. de iure pa-
tro.prohibuit exigi albergarias,id eſt vt gl. ibi expo-
3 nit † pactiones, quæ debentur pro commeſtioni-
bus. Et Alber. de Roſ. in rubr. ff. de honor.& oner.
num.52. dixit fuiſſe onus conſuetum præſtari Co-
miti prouinciæ eunti ad caſtra,& loca prouinciæ
ad audiendum querelas ſubditorum contra ſuos
officiales.Et ab hoc onere non excuſandos nobiles
magis,quàm ſubditos conſuluit. Oldr.conſi.98. di-
cens onus fuiſſe expenſarum, quas præſtabant, ſeu
ſoluebant homines Comiti eunti ad caſtra domi-
norum auditum quærelas ipſorum hominum de
dominis ſuis: quum ille acceſſus Comitis omniũ
reſpiceret vtilitatem. Et oppidum obnoxium Mar
chioni Montisferrati ad duas albergarias anno ſin
gulo, non erat cogendum ſoluere in pecunia non
4 eunte domino locum ipſum. † Io. Andr.in add. ad
Specu.tit. de cenſib. Fel.in c.cum ex officij ſub num.
4.de præſcript.

Vtiles igitur domini hoc etiam titulo alberga-
menti dominos directos fraudabant bona feuda-
lia, ſeu emphyteutica in alios transferendo tacitis
iuribus directi domini. Emphyteuta poteſt rẽ em-
phyteuticam,& proinde in albergamentum alijs
5 concedere. † Bar.in l.ſi quis.§.differentia in fine, &
ibi Ang.ff.de acquir.poſſeſſ.Soc.conſi.256.lib.2.Iaſ.
in l.2.num.151. C.de iure emphyt. quod intelligen-
dũ eſt domino directo requiſito.Clar.in §.emphy-
teuſim. q.20. & an tũc primus aliquod ius retineat,
& an extincta illius linea emphyteuſis ad dominũ
reuertatur.Soc.d.conſi.256. & cui iura emphyteuti
ca pertineant.Iaſ.ſub d.nu.151.

6 Non videtur diſſimilè albergamento † verbum
manſum,quo vſus eſt Pontifex in cap.primo de cẽ
ſib. & compilatores conſuetudinum feudalium in
§.ſi quis de manſo de contro.inueſtit. & exponitur
à glo.in d.c.1.hoc verbum pro agro,ex quo percipi
tur frumentum,& vinum ad euchariſtiam immu-
ni ab omni tributorum onere: & ſecundum vſum
loquendi Italicum eſſe quantitatem terræ ſufficiẽ-
tem ad culturam vnius paris bouum in anno idem
voluit Bar.in l.ſi ita in fi.ff.de aur & arg.leg.& Affli.
in d.§.ſi quis de manſo. Abbas in d.c.1.declarat eſſe
tantum terrę,quantum ſit ruſtico ad viuendum cũ
eius familia.& dicit Bald.in l.ſi plures. C. de condi.
inſer.mãſum,largo modo ſumptum,capi pro quo-
cunque agro. Hoc vocabulum Mandel. conſi.62.
nu.39.dixit eſſe barbarum,& incognitum. nec tra-
hi ad conceſſionem iuriſdictionis,qua in re ſimilis
eſſet emphyteuſi, quæ emphyteutam iuriſdictioni
domini non ſubijci. Bero.conſi. 115.num. 14.volu.
1. quum inter priuatos frequentetur quorum pa-
7 ctis iuriſdictio non transfertur. † l. priuatorum. C.
de iuriſdi.om. iud. in hac patria, licèt non ſit in vſu
frequenti, non eſt tamen omnino inuſitatum. Et
plura prædia,ſeu potius,vt dicitur tenemẽta,in mã-
ſum vidi conceſſa, nunc in varios diſtributa, quæ
origine erant vnum ſolum prædium certis confi-
nibus limitatum exemplo quodãmodo. l. in agris.
ff.de acquir.rer.domi. verbi gratia centum iugera
circiter.Et ciuſmodi ſortis hominum mentionem
fecit.

fecit.Spec.tit.de homag. & fidelit.verſi.19. qui dicit
recipientem manſum ſe facere hominem dantis,
ad certum ſeruicium ſe aſtringere,& recipere liber
ratem ſecundum mores Gallicos, ſi dimiſit man-
ſatam ſicut dimiſſo feudo ad habitandum tradito,
feudum ad dominum redijt. Bald.in prælud.feudo.
Pur.c.87.l.forma.C.de iure fiſc.lib.10. plura alia alle
gat De manſo autem quis poſſit in feudum inueſti
ri.d.§.ſi quis de manſo,& licèt Bero.d.conſi.115.nu.
22.aſſerat manſi contemplatione recipientem trã-
ſire in iuriſdictionem concedentis, nihil tamen al-
legat, vnde hoc probet. & ex prædictis contrarium
eſt verius.Si manſus vnus ſit ſituatus inter alios plu
res manſos eorundem conditionis non præſumi-
tur,ſi non probetur. Caſan.conſi.18.nu.22.

S V M M A R I V M.

1 *Translatio eius rei nulla eſt, quæ apud transferentem non extat & nu 6.*
2 *Transferri etiam ea res dicitur, cuius dominium non mutatur.*
3 *Res emphyteutica domino irrequiſito hypotheca ſubijcitur, ac pignori tradi poteſt.*
4 *Hypotheca,& vſuſfructus ſuper re emphyteutica conſtitui poſſunt.*
5 *Translatio,& alienatio inter ſe differunt.*
7 *Translationis plenius ius eſt, quàm conceſſionis.*
8 *Locatione ad longum tempus vtile dominium transfertur.*
9 *Locatio rei emphyteuticæ ad breue tempus permiſſa ſine domini conſenſu.*

Primæ partis Gloſſa quinta.

LOquitur hic Princeps de trãſlationibus,
quarum ſine præexiſtente ad exiſtens
1 nulla ratio eſſe poteſt. † l.translatio.ff.de
adimen.leg.l.3.§.illud.ff.de acquir.poſſ.l.
eius.ſi.ſi cer.pet.& iſtæ translationes hic veniunt in
exequutionem alicuius tituli præambuli, etiam ſi
ex illo non ſequeretur dominij translatio: quum
commemoret titulũ hypothecæ, ex qua non trans
2 fertur dominium † rei in poſſeſſorem. l. neque pi-
gnus.ff.de reg iur.imo nec poſſeſſio, quæ apud de-
bitorem permanet.l.quæ pignoris. ff.de acquir.poſ.
l.pignus.ff.de pign.actio.& res emphyteutica domi
3 no irrequiſito, etſi hypothecæ ſubijci poſſit. † Bart.
Bald.& Caſtr.in l.tutor.§.fin.ff.de pig.actio.l.lex ve-
ctigalis. ff. de pignorib. imo & pignori dari. glo. &
Iaſ.in l.fi.num.78.C.de iure emphy. Grat. conſi.54.
lib.1. Clar.in §. emphyteuſim. q. 18. vbi dicit com-
munem. Videtur nihilominus hic prohibita eius
translatio domini directi iure non reſeruato,quod
in pignore videtur ſecundùm Iaſ.in d.l. fin. ſub nu.
78.fuiſſe mentis Bart.in d.l.tutor.§.fi.ff.de pign. act.
valetque ſuper emphyteuſi vſusfructus cõſtitutio.
4 † Bal.in l.1.§.in fundo.ff.quemad.vſufr.amitt.Alex.
conſi.120.in fin.lib.primo.Iaſ.in l.fin. ſub nu.112.C.
de iure emphy. Nat.conſi. 516. dicens per conſtitu-
tionem vſusfructus non transferri vtile dominiũ.
quod intelligit Bero. conſi.124.num.9. lib.1.domi-
no requiſito. Differt igitur translatio ab alienatio-
5 ne, † quum ſimplex locatio etiam dicatur transla-
tio.l.fin.in verbo tranſtulerunt & ibi glo. & Bald.C.
de bon. autho. iud.poſſid.Iaſ.in d.l.fin.num.86.Ne-
guſ.in tract.pign.in prima part.ſecundæ part. num.
29.& Imper.in d.l.fi.æquiparat vendere,& ius ſuum
transferre: de quo verbo multa refert ibi Iaſon.ſed
quando Imperator loquitur de translatione, non
loquitur de ſimplicis detentationis translatione,
ſed de illa, qua ius transfertur: quum translatio ſo
lius detẽtationis etiam dicatur.l. quemadmodum.
C. de agricol. & cenſit.lib. 11.Abb. in cap. epiſcopi
de reb.eccl. non alien. Rodoa.in tract. de reb.eccl.
non alien.in fine rubr. ſuper ſignificat. verbi aliena
tio. transferrimus autem id totum quod apud nos
6 eſt, † l. actio.ff.de adim.leg.& tranſactionis plenior
7 eſt ſignificatio, quam conceſſionis. † Craue. conſi.
961. quum ex commodato res concedatur,& non
transferatur & translatio vniuerſi iuris abdicatio-
nem denotet glo.in cap. vnic.de commu. Dec. in l.
1.§.primo.ff.de offi.cius.& in l.non vult hæres. ff. de
reg.iur. Ego credo hanc translationem eſſe intel-
ligendam non pro translatione nudæ detentatio-
nis, prout eſt locatio ad breue tempus, ex qua nul-
lum transfertur dominium, nec poſſeſſio in acci-
pientem conductorem, aut colonum, imo per il-
los poſſidemus.l.qui vniuerſus.§. quod per colonũ,
& l.ſi colonus.& l.quamuis. ff. de acquiren. poſſeſ.l.
non ſolet.ff.locat.Iaſ.in d.l.fin.num.112.Sed pro ea,
qua ius aliquod in rem transfertur, ſicuti eſt loca-
tio ad longum tempus,ex qua vtilis dominij tranſ-
8 latio fit. † c.2.cum ibi not. de loc. Alex. conſi.17.lib.
4.& pro communi eam ponit.Ber. conſi.23.num.1.
vol.1. Clar.in §. emphyteuſim. q. 19.& de ea hypo-
theca, pro qua rei vendicatio creditori competit.l.
pignoris.C.de pig.Neguſ.in tract.pig.2.membr.ſep.
par.ſub num.6.& quæ venit appellatione alienatio-
nis.c. nulli de reb.eccl.non alien.l.fi. C.de reb.alien.
non alien.Si autem,vt ſupra dictum eſt,dicta tranſ-
latio ad triennium, ad quinquennium, & infra de-
cennium ſit bona fide ſine intentione fraudis,& ali
cuius translationis dominij, certè credo nullam eſ
ſe neceſſariam expreſſionem, ſeu reſeruationem
9 directi dominij. † argu.l. non omnis. ff.ſi cer. pet.&
non dicatur translatum,quod eo modo fit,vt breui
reſtituatur.§.Pauonum. inſtit.de rerum diuiſ. & fa-
cultas competat emphyteutæ liberè domino irre-
quiſito ad breue tempus locare. Spec. in tit.de loca.
§.nunc aliqua q.123.Imo.in c.potuit de locat.Bero.
conſi.125.nu.15.vol.1.& quia illa verba vel alio ſci-
licet titulo intelligenda ſunt, vel alio ſcilicet ſimili
titulo:quum dictio alius interpretetur de ſimilibus,
ſicut ſunt expreſſa.latè Excel. Oſaſch. dec.167. Ser-
uitutem etiam fundo emphyteutico imponere po
teſt.Gul.de Cun.Bal.Sal.& Caſtr.in l.3.ff.de ſer.Bart.
in l.1.§.fin.ff.de ſuperf. Cœpo.de ſer.vrb. præd.c.14.
nu.2. quæ tñ inde extinguitur ſi emphyteuſis reſol-
uatur.c.1.§.quid ergo de inueſt.de real.fac.vbi Bald.
Cœp. d.c.14. Ber. q.95. quum iure datoris reſoluto
iuſque acceptoris reſolutum cenſeatur. l. lex. ff. de
pig. Nec obſtat prohibitio alienationis dño irrequi
ſito.l.fi. C. de iur.emphy. & prohibitũ alienare non
poſſe ſeruitutem imponere.l.fi. C.de reb.alien. non
alie. quia prohibitio prædicta non comprehendit
omnem alienationem.l.ſi domus.§. fin.ff.de lega.1.
quæ in omni emphyteuta procedit Alex. cõſi.120.
nu.5.vol.1.Iaſ.in l.fin.nu.75. C.de iur.emphy. Pade-
la in l.3.C.de ſer.& aq.

S V M M A R I V M.

1 *Hæres emphyteutæ nequit contrauenire facto defuncti.*
2 *Confeſſio cuius ipſi hæredi præiudicat.*
3 *Translatio, quæ titulo hæreditario fit, non requirit aliquam iuris domini directi reſeruationem.*
4 *Inueſtituram pro re emphyteutica hæres petere non cogitur, ſicut pro feudo.*
5 *Succeſſorum appellatione an veniant ſingulares, vel vniuerſales?*
6 *Succeſſor vniuerſalis, ſeu ſingularis an intelligatur reſpondens ſe hæredem in allodialibus, & ſucceſſorẽ in feudalib.*

Succeſſio

7 *Succeſſio in feudalibus eſt duplex adictalis, & decre-*
talis.
8 *Succeſſor debita vaſſalli defuncti ſoluere non tenetur.*

Primæ partis Gloſſa vltima.

ET ipſi vltimi poſſeſſores non ſint hære-
des, nec ſucceſſores vltimò recognoſcē
tium. &c. in fine huius primæ partis tex
tus, præſupponit in hæredibus, & ſuc-
ceſſoribus non cadere huiuſmodi diffi-
cultates: quia illi nequeūt cōtrauenire factis defun
1 ctorum, quorum hæredes ſunt. † l. cum à matre. C.
de rei vend. & ex perſona hæredis conditio. obliga
tionis non mutetur. l. 2. §. & harum. ff. de verborum
obligationibus. & factum defuncti reputetur factū
ſui hæredis. glo. Bar. & Bal. in l. ſeruus in prin. ff. de
cond. fur. Alex. in l. ſtipulatio iſta. ff. de verborum
obligationibus, & confeſſio emphyteutæ defuncti
2 obſit eius hæredi. † Ruin. conſ. 5. num. 13. vol. 1. uno.
& ſingulari ſucceſſori habenti cauſam ab eo, vt ibi
per Ruinum.

Iſta igitur tranſlatio, quæ titulo hæreditario fit,
aliquam non requirit directi dominij reſeruatio-
3 nem: † quum ratio ceſſet, ob quam prohibetur alie
natio emphyteuſis domino irrequiſito, & extra-
neus, in quem fieret, iure hæreditario obligatus ſit
perſonali actione ad cenſum: quum hæredem tran
ſeant actiones actiuæ, & paſſiuæ. l. pro hæreditarijs
C de hæred. action. & prohibitio alienationis non
ſe extendat ad hæredis inſtitutionem, nec ad ſuc-
ceſſionem ab inteſtato. l. cùm pater. §. inter. & ibi
Bar. ff. de leg. 2. & in l. peto. §. fratre eodem tit. & l. ſi
ita quis. §. ea lege. ff. de verborum oblig. Alex. conſ.
56. lib. 1. & conſ. 53. lib. 2. Brun. conſ. 39. nu. 3. commu
nem aſſerit Ripa, & ſi diſputet contra in l. filium fa
milias. §. diui. num. 96. ff. de leg. 1. & in ſpecie in em-
phyteuſi. Iaſ. in l. ſi ita quis. §. ea lege ſub nume. 11.
poſt Bar. & alios. ff. de verborum obligationibus de
qua re alibi fuſius dicetur.

Hæres etiam emphyteutæ, non obſtante quod
ſciat ſe emphyteutam, non cogitur petere reno-
4 uationem inueſtituræ à domino: † quum hoc iure
cautum non reperiatur. Ber. conſi. 117. num. 6. vol.
1. Sali. & Iaſ. licèt aliter cenſeat in feudatario ob iu-
ramentum fidelitatis in l. fi. ſub nume. 41. C. de iur.
emph. Purp. conſ. 484. nu. 19. Rim. ſen. conſ. 74. nu.
30. volum. 1. Burſ. conſil. 137. nu. 48. ſiue ob mortem
domini vel emphyteutæ, ſiue ob alienationē, Burſ.
conſi. 181. num. 25.

Quantum ad ſucceſſores, quorum hic mentio
quoque fit videntur intelligendi ſucceſſores ab inte
ſtato. l. obuenire, iuncta gloſſ. ff. de verborum ſigni
5 fication. Purpur. conſil. 570. ac vniuerſales † ex ijs
quæ ſupra dicta ſunt ſingulares non teneri ad cen-
ſum. l. fin. §. fin. ff. de contr. emph. l. 1. §. ſi hæres. ff. ad
Trebel. quum appellatione ſucceſſoris in dubio in-
telligatur de vniuerſali. l. quædam. §. nihil, & ibi
Alex. Iaſ. & alij. ff. de æden. qui & in hæredis inſtitu
tione verificatur, quæ nihil aliud eſt, quam ſucceſ-
ſio in vniuerſum ius. l. nil aliud. ff. de verborum ſi-
gnification. l. hæreditas. ff. de reg. iur. hæreſq; nihil
aliud ſit, quam ſucceſſor in vniuerſum. l. quoties.
§. hæres. ff. de hæred. inſtitu. l. ſciendum. & l. hære-
dis appellatione. ff. de verborum ſignif. Et ſingula-
ris ſucceſſor, vt eſt legatarius, donatarius, & ſimiles
non tenētur edere, niſi in ſubſidium, & qui in ius al
terius ſuccedit partibus illius fungi debet. l. qui in
ius. ff. de reg. iur. l. 1. & 2. C. de off. eius qui vic. alt. Iaſ.
in d. §. nihil. Et ſucceſſori in feudo non licet contra-
uenire facto defuncti, cuius eſt hæres. c. 1. qui ſucc.
tene. Afflict. Dec. 238. num. 9. prout fideicommiſſa
rius priuatur facultate reuocandi bona alienata, ſi
immiſcuerit ſe hęreditati alienantis. Rom. conſ. 18.
Ruin. conſi. 7. num. 39. volum. 1. Soc. iun. conſ. 107.
volum. 3. Rol. conſ. 34. nu. 71. vol. 4. Succeſſorumque
appellatione ſecundum ſubiectam materiam ve-
niunt hæredes ſanguinis. Bald. in l. 1. q. 45. verſic. &
not. ff. de rerum diuiſ. Socin. conſ. 19. colum. 4. verſ.
quoniam licet lib. 1. Dec. conſ. 172. Crau. conſ. 251.
num. 4. & ſi quis poſſit conſequi feudum virtute pri
mæ cōceſſionis, poterit venire tanquam ſucceſſor,
non tanquam hæres vltimi. not. c. 1. an. ag. vol. fil.
Brun. conſ. 180. colum. 2. verſi. quod fortificatur, &
in feudis verbum ſucceſſor intelligitur de illis de ſā
guine. c. 2. §. fi. de proh. feud. alien. Put. in tracta. de
feud. tit. de verborum ſignifi. in verbo ſucceſſor. Et
tribus modis poteſt intelligi. Primò de ſucceſſori-
bus iure prætorio. Imol. in l. quod dicitur. colum.
penul. ff. de verborum oblig. Dec. conſ. 171. num. 5.
volum. ſecundo. de ſingularibus. Dec. ibi tertio de
maſculis, & fœminis Pariſ. conſi. 106. nume. 23. lib.
primo. Menoch. conſ. primo. num. 463. Et in ſum-
ma de vniuerſalibus vt in l. quædam. §. nihil. ff. de
eden. Ber. conſ. 65. num. 55. vol. primo. Vnde quan-
do quis reſpondet ſe hæredē in allodialibus, & ſuc-
ceſſorē in feudalibus, intelligi debet eum eſſe ſuc-
6 ceſſorem ſingularem in ipſis feudis. † Crau. conſil.
198. in principio, quum iam in hæreditate ſe reſpon
derit vniuerſalem. Bal. conſ. 232. num. 2. vol. 3. licet
etiam ſucceſſor vniuerſalis dicatur, qui alicui ſuc-
cedit in territorio, vel in aliqua iuriſdictione. Bal.
cōſ. 202. verſ. amplius vol. 2. verbū pro ſucceſſorib.
in materia feudali interpretatur pro ijs, qui de iure
in feudo ſuccedere poſſunt. Bal. in d. l. 1. q. 34. 45. ff.
de rerum diuiſ. Alex. in d. §. nihil Ber. conſi. 98. nu.
46. volu. primo. appellationeque ſucceſſorum ſim-
pliciter continentur etiam emptores, & alij haben
tes titulum, & cauſam ſingularem. l. fi. ff. de except.
rei iud. l. in alterius cum glo. ff. de regu. iur. Alex. in
d. §. nihil. & in d. l. quod dicitur. Barto. & Alex. in l.
Pomponius. §. quod quis. ff. de acquir. hæred. Dec.
conſi. 237. num. 10. maximè ſi dicatur pro ſe, hære-
dibus, & ſucceſſoribus. Alex. conſ. 3. colum. 1. lib. 2.
cuius contrarius tamen in hoc ſcilicet emphyteu-
ſim capta pro hæredibus, & ſucceſſoribus intelligi
oportet de ſucceſſore vniuerſali voluit ſpec. tit. de
teſtam. §. 1. verſ. pone. Imol. in l. quod dicitur. ff. de
verb. oblig. Alex. & Iaſ. in d. §. nihil niſi eſſet dictū
de quibuſcumq; Burſ. conſ. 13. nu. 46. maximè cum
ſemper in dubio intelligatē de vniuerſali. Bar. in l. pa
ter. §. mater in prima oppo. ff. de lega. 3. Sal. in l. 2. in
ſecunda oppoſi. C. de pet. hæredit. d. l. quædam. §. ni
hil Pariſ. conſ. 22. nu. 91. volum. 2. pro quo tale ver-
bum propriiſſimè ponitur. Corn. conſ. 97. volum. 1.
citat d. §. nihil. & tit. qui ſucceſ. ten. in rubr. & ni-
gro. & non dicitur eadem perſona cum defuncto
ſicut hæres. Bal. in cap. primo in penul. colum. qui
ſucceſſ. dican. in vſib. feud. ſi tamen iſte terminus
à partibus profertur, etiam ſingularis ſucceſſor cō-
præhenditur. in conuentionibus. ff. de verborum
ſignific. Pariſ. conſ. 46. num. 11. volum. 4. Et in feudo
duplex etiam datur ſucceſſio ædictalis, & decreta-
7 lis † per edictalem qui ſuccedit in feudo, per decre-
talem infra certum tempus tenetur dominū agno-
ſcere, & fidelitatem facere, Specul. in titul. de feud.
§. quoniam. q. 27. quem ſequitur Curt. in tract. de
feud. in quarta pat. in 23. cauſ. amiſſ. feud. cogn. in
rubr. qui admitti ſub num. 112. verſ. & ſicut duplex.
& facit quod Bald. ſcribit conſ. 266. volum. 5. in feu-
dis eſſe locum ſucceſſorio edicto de gradu in gra-
dū. Succeſſor in feudo non tenetur ad debita agna-

8 ti, cui ſucceſſit, ſi non ſit hæres. † ca. primo an agn. vel fil. Bal. conſi. 182. volum. 3. niſi contracta eſſent, occaſione feudi. Bal. conſi. 232. volu. 3. Crau. conſi. 197. in princ. & in feudis propriè non detur ſucceſſio hæreditaria. Pariſ. conſ. 23. num. 135. volum. 1. & conſi. 65. num. 24. volum. 3. maximè ſi ſuccedat dominus directus ex conſolidatione vtilis dominij cũ directo vt oſtendit Nata conſi. 615. in ſucceſſione feudi Fruzaſchi quia vbi reuertitur res ex neceſſitate qualitatis rei, aut pacti reſoluitur omne onus ille interim impoſitum. Bart. in l. dicm. ff. de aq. plu arc.

Secunda pars textus Decreti Rempublicam.

NOS prædictorum dominorum directorum indemnitati, & vtilium dominorũ cauillationib. prouidere volentes reipublicæ æquitate, & vtilitate potiuſquam iuris aſperitate penſata, iuſtiſque cauſis, & rationibus nos ad hæc mouentibus. Statuimus hoc ædicto perpetuo, quod etſi, & quando contigit inter directos, dominos, & tenementarios, ſeu vtiles dominos rerum aliquarum ſic, vt prefertur recognitarum, cauſas ſuper recognitionibus inde fiendis, & tributis perſoluendis ſuſcitari, & in ipſarum cauſarum proceſſibus ipſi directi domini actores legitimè probent, & oſtendant res ipſas, de quarum directo dominio, & canone contenditur, ſibi, vel alijs, quorum cauſam habent ipſi actores legitimè fuiſſe recognitas, Probentque reos à quibus petunt tales recognitiones fieri, eſſe poſſeſſores ipſarum rerum, & petant eas res ſibi recognoſci per dictos poſſeſſores iuxta formam dictarum recognitionum antiquarum. Quamuis non probent ipſi actores huiuſmodi directa dominia, & tributa ſibi deberi niſi per recognitiones ſupradictas, tales tenementarij, ſeu poſſeſſores rerum huiuſmodi dictis directis dominis, ſic, vt præfertur petentibus, & probantibus, quibus ſeu eorum ſucceſſoribus vniuerſalibus, ſeu particularibus in ipſis rebus cauſam mediatè, vel immediatè habentibus, quocunque ex titulo recognitiones ipſarum rerum factæ fuerint, eaſdem res vna cum directis dominijs, atque canonibus, ſeu tributis earum iuxta tenorem dictarum primarum recognitionum recognoſcere teneantur, & per iudices, coram quibus huiuſmodi cauſæ vertentur, condemnentur, & cogantur abſq; quòd dicti directi domini realem attentare actionem, quæ nimis eſt ad probandum difficilis, contra dictos poſſeſſores cogantur, ne tales poſſeſſores cum aliena iactura locupletari contingat.

SMMARIVM.

1 *Statuo eſt verbum noui iuris promulgatorium.*
2 *Dominus vtilis non dicitur, niſi ille qui eſt inueſtitus.*
3 *Traditione rei emphyteutica, dominium vtile non transfertur, niſi ſequuta inueſtitura, & quomodo hoc intelligatur.*
4 *Decretum procedit vbi recognitio, & tributorum ſolutio petitur, non ſi prætendatur caducitas.*

Decreti Rempublicam ſecundæ part. Glo: j.

PRINCEPS in hac ſecunda parte decreti priuſquam ſtatuat, & prouideat adfert cauſas, & rationes, quæ ipſum mouerunt ad condendum hoc decretum ſeu legem hanc. Quibus adductis tranſit ad prouiſionem ibi ſtatuimus. Quod eſt ver-
1 bum noui iuris promulgatorium. † Fel. in c. ſuper quæſtionum. verſ. verum ſub num. 5. de offi. deleg. & ſtatuit edicto, quod eſt lex generalis. l. digna vox. iuncta glo. in verbo oraculo. C. de legi & differt à reſcripto, vt per Bart. in l. poſtquam. §. imperator. ff. vt leg. nom. cauea.

Edictum hoc non tantum afficit eos, qui nondũ recognouerunt, ſed etiam illos, quos iam conſtat alias recognouiſſe: quum alioqui non verè dicatur vtilis dominus ille, qui nondum habuit inueſtitu-
2 ram, † per quam vtile dominium tranſfertur, & acquiritur accedente traditione. c. 1. §. ſi quis, verſic. ſi dominus de contr. inueſt. Guid. Pap. q. 304. ante inueſtituram vtile dominium quæſitum nec intelli-
3 gatur. † Guid. Pap. q. 46. & 112. adeò quod non ſufficit traditio rei per emphyteutam ante obtentam inueſtituram, niſi conſuetudo ſit in contrariũ. Tiraq. de conſtit. in tertia par. lim. 3. ſub num. quarto. per quam conſuetudinem alienatio rei feudalis, aut emphyteuticæ permiſſa eſt ſine domini conſenſu. Caſan. conſ. 5. & hanc conſuetudinem vigere ait in Gallia, prout, & pro rebus emphyteuticis, vt ſcripſi ſupra in prima parte. gloſſa ſecunda.

Cauſas ſuper recognitionibus inde fiendis, & tributis perſoluendis ſuſcitari. incipiunt cauſæ à citatione, Iaſ. in rubr. ff. de in ius voc. Decretumque loquitur, quando petitur recognitio, & tributorum
4 ſolutio. † Si autem caducitas rerum ob cenſum nõ ſolutum, aut inueſtituram ſuo tempore non petitã prætenderetur, decreto non eſſet locus: cuius verba eum non aptarentur, non conueniret eius diſpoſitio. l. 4. §. prætor ait. & ibi Bar. in fin. ff. de dam. inf. & caſus iſte prætermiſſus à decreto remaneret in diſpoſitione iuris communis. l. commodiſſimè. ff. de lib. & poſthum. & differat iſte ab altero caſu. nam dominus petens recognitionem, aut tributa vult poſſeſſorem habere in emphyteutam, aut vaſſallũ: qui autem agit ad commiſſum reſpuit illum: quæ quum diuerſa ſint ex vno ad alterum non infertur. l. Papinianus exuli. ff. de minorib. & aliquem retinere pro emphyteuta, & illum priuare emphyteuſi ſunt inter ſe contraria: quorum contraria eſt natura. l. & ſi contra. ff. de vulgari, & pupillari, & vno poſito remouetur reliquum. l. hæc verba. ff. de verb. ſignif. c.

ſignific. & de priuatione ad habitum non valet argumentum. l. qui res. §. arcam. ff. de ſolutio. Iaſ. in l. ſi is qui pro empto. colum. 29. ff. de vſucap. Dominus igitur agens ad commiſſum non fructur commodo huius decreti: ſed aliter debebit ſuum probare dominium: Vnde multi decipiuntur credentes huic caſui decretum deſeruire.

S V M M A R I V M.

1 *Directum dominium extinguitur, ſi conſolidetur cum vtili*
2 *Probatio legitima quæ ſit?*
3 *Actio perſonalis tranſit in ſingularem ſucceſſorem, ſi res tradatur cum ceſſione iurium.*
4 *Iura realia tranſeunt cum re, etiam ſi expreſſè non cedant.*
5 *Recognitio legitima ea eſt, quæ fit ab habente poteſtatem recognoſcendi.*
6 *Recognitio per pupillum facta non dicitur legitima.*
7 *Tutor poteſt recognoſcere, & iuramentum fidelitatis pro feudo præſtare.*

Decreti Rempublicam ſecundæ par. Glo. ſi.

LEGITIME probent directi domini in ipſarum cauſarum proceſſibus res ipſas, de quarum directo dominio, & canone contenditur, ſibi vel alijs, quorũ cauſam habent ipſi actores, legitimè fuiſſe recognitas.

Confirmatur quod paulò antè dictum eſt: decretum procedere, ſi de recognitione, aut tributis agatur, non ſi de caducitate: per quam, quum vtile dominum conſolidatum ſit cum directo, dominium
1 directum, † vtili extincto amplius conſiderari nequit. Grat. conſ. 79. nu. 30. vol. 1. Et conſequenter de dominio directo lis nulla eſſe poteſt, prout eſt, ſi litigetur de recognitione.

Oportet directos dominos legitimè probare: le-
2 gitima probatio † quæ ſit, tractatur in c. at ſi clerici de iudic. eam legitimam probationem ibi. glo. & Abb. eſſe intelligunt, quæ per teſtes omni exceptione maiores, vel per confeſſionem præſtatur. Et ſi lex vel ſtatutum requirit legitimam probationem, non ſufficit ſemiplena præſumptiuè, aut iuramentum: ſed neceſſarij ſunt teſtes, aut publica inſtrumẽta. glo. in l. cum de indebito in verbo probationib. legitimi. & ibi Iacob. à Sanct. Georg. ff. de proba. Bero. conſil. 90. nu. 3. vol. 3. glo. & Iaſ. in §. quadrupli. nu. 49. inſt. de actio. & teſtes tunc oportet eſſe omni exceptione maiores d. c. at ſi clerici. Marſ. conſi. 2. nu. 48. Bur. conſi. 69. nu. 8.

Si directi domini non ſint, adhuc iura tamen ceſſa actores ipſi ab eis habeant, decreti beneficio gaudent. Actiones etenim perſonales in ſingularem
3 ſucceſſorem quamuis non tranſeat. † l. quædam. §. is autem. ff. de edend. l. 3. in fi. ff. de vſufruct. quẽ cau. l. cum. ff. de furt. Si tamen emptori, aut ſingulari ſucceſſori in ſpecie, aut in in genere res tradatur cum ceſſione iurium competentium venditori, aut cedenti, actio perſonalis tranſit in ipſum ſucceſſorẽ. Bar. in l. 3. col. 3. C. quod met. cauſ. & in l. Iulianus in fin. ff. de verborum oblig. multo magis iura realia, quæ tranſeunt cum re, licèt nec in genere, nec ex-
4 preſſè cedantur. † l. fi. vbi Bar. ff. de nou. oper. nunc. Crau. conſ. 298. num. 7.

Domini directi actores, vel ab eis caſam habentes, quamuis actores non eſſent, exercere poſſent remedium iſtius decreti. l. non debet licere, & ibi Dec. l. fauorabiliores. ff. de reg. iur. in iudicijs ſeruanda ſitq; æqualitas. l. fi. C. de fruct. & lit. expenſ. & ſtatutum in actore extendatur in reo. ca. ſtatutum de reſcrip. in 6. clem. 1. de electio. qui excipiendo dicatur actor. l. 1. ff. de except.

Legitimè res fuiſſe recognitas decretum requirit. expreſſio iſtius aduerbij legitimè maioris eſt, momenti, quam ſi aduerbium ipſum tacitè intelligeretur. Bald. in l. vnic. ſub nume. 37. C. de confeſ. Actus autem legitimi omnes illi dicuntur, qui à iure, vel à lege approbantur. glo. Dec. & Cagnol. in l. actus legitimi. ff. de reg. iur.

Legitima recognitio illa erit, quæ ab habente
5 poteſtatem recognoſcendi facta eſt. † ſcilicet, ſi recognoſcens ſit dominus vtilis ipſius rei Crau. conſ. 57, num. 2. alioqui rei alienæ ſeruitus non imponitur. l. 2. ff. de ſeruit. in re autem ſua, vel quaſi vnuſquiſque moderator eſt, & arbiter. l. in re mandata. C. mand. quare, ſi actor agat contra tertium, quem non conſtet ius habere à recognoſcente, probare debet rem tempore recognitionis fuiſſe poſſeſſam à recognoſcente, Guid, Pap. q. 272. colum. fi. Dec. in l. traditionibus colum. 2. C. de pact. Crau. d. conſ. 57. ſub num. 1. & conſ. 507. nu. 2. alioqui non probaretur legitimè recognita. creditor tamen qui rem pro tanto poſſidet, quantum valere poteſt, ſtatuto compræhenditur, quo diſponitur vt vnus quiſque res ſuas deſcribi faciat in eſtimo: quum tunc nulla ſit ſpes luitionis Ang. in l. cum notiſſimi. C. de præſcr. 30. ann. Alex. in l. 1. §. per ſeruum corporaliter. ff. de acq. poſſ. neg. in tract. pig. in primo nume. 3. parte. num. 28.

Pupillus, licèt dominus ſit rei, non habet poteſta-
6 tem recognoſcendi. l. 3. §. pen. ff. de reb. cor. niſi res iſta iam eo onere per partem fuiſſet affecta, aut alteri ſucceſſerit, qui rem ipſam illi oneri ſubieciſſet, aut ſubiectam recepiſſet. l. magis puto. §. ſi pupillus. ff. de reb. cor. c. 1. tit. per quos fiat, & per quos recip. inueſt. non tenetur tamen pupillus petere renouationem inueſtituræ. c. ſi minori, & c. ſi deceſſerit ſi de feud. def. fuer. contr.

Tutor poteſt recognoſcere, ac ſi velit iuramentum fidelitatis pro feudo præſtare. Alu. in d. cap. ſi minori. Iacobin. in ſua inueſt. §. qui quidem inueſti ti præſtiterunt iuramentum fid. nu. 24.

S V M M A R I V M.

1 *Reus interrogandus eſt an poſſideat, alioqui à petitione abſoluetur.*
2 *Reſponſio cuius eſt inſufficiens, ſi dixerit ſe poſſidere rem, quam neget illam eſſe, pro qua interrogatur.*
3 *Identitas rei probata reſultat, ſi reſpondeat ſe tenere rem, pro qua interrogatur.*
4 *Pluralitas rerum emphyteuticarum præſumitur, ſi non probetur identitas.*
5 *Identitatem allegans illam probare tenetur, & quomodo deducenda ſit ad probandum:*
6 *Identitas probatur per teſtes, qui ſciuerint nouos, & antiquos confines.*
7 *Identitas probatur coherentijs duabus antiquis, ſi cum nouis conueniant, etiam ſi duæ diſcordent.*
8 *Identitas in antiquis probatur fama, maximè ſi difficultas proceſſit facto aduerſarij.*
9 *Vel teſtibus deponentibus ſe ita credere, vel dici audiuiſſe, addita aliqua bona ratione.*
10 *Probatio identitatis illa fortior eſt, quæ fit duabus demonſtrationibus, niſi pluribus rebus conueniant: vel ſi tertia eſſet falſa, & ageretur de pœna priuationis, vel criminaliter.*

Gloſſa tertia ſecundæ partis decreti Rempublicam.

PROBENTQVE reo à quibus petũt
recognitiones fieri, eſſe ipſarum rerum
poſſeſſores.
Non ſatis eſt agi ad renouationem re-
cognitionis, vel ad tributa, probarique
legitimè res fuiſſe legitimè recognitas, ſed inſuper
decretum vult probari reum eſſe, rei huiuſmodi
poſſeſſorem.
Actor, ne fruſtra litiget, interrogare debet reum
1 an poſſideat. † l. qui petitorio. ff. de rei vend. l. qui in
terrogatum. ff. de interr. act. alioqui reus conuentus
non cenſetur ſe liti obtuliſſe. glo. & Bart. in l. is qui
ſe obtulit. ff. de rei vendic. ita quod ſi non reſpondẽ
in ſe poſſidere, aut aliter in iudicio, & per acta non
liqueat eum poſſidere, & ad iudicium iuerit cauſã
defendendo tanquam poſſeſſor, negando actorem
dominum, abſoluetur, ſi inde conſtiterit illum
non poſſidere Caſtr. in l. ſi à te in §. primo. colum.
2. ff. de exceptio. rei iudica. latè. Roland. conſil. 56.
volum. 1.
Interrogabit itaque reum actor vtrum rem ipſã
deſignatam cum ſuis confinib. & coherentijs poſſi-
deat: cui tenebitur reſpondere negatiuè, vel affir-
matiuè l. qui ſeruũ. §. in iure. ff. de interr. act. Si autẽ
reſponderit ſe tenere res, negando eſſe illas, de qui-
2 bus interrogatur, reſponſio eſt inſufficiens. † Ruin.
conſ. 115. num. 6. volum. 5. quum ex tali reſponſio-
ne non inferatur ad affirmationem, ſeu negationẽ
ſed perinde ſit, (inquit) ac ſi nihil reſpondiſſet. §. ſed
ſi de alia inſti. de inut. ſtipul. & affirmando poſſide-
re rem vnam, non intelligatur negaſſe poſſeſſionẽ
alterius. Bald. in l. etſi ſine. §. & quod Papinianus. ff.
de minor. & obſcurè reſpondere, & nihil reſponde
re paria ſint. l. de ætate. §. obſcurè. ff. de interr. act.
imo vult Ruin. d. conſ. 115. reum ſic reſpondentem
habendum pro confeſſo. d. l. de ætate. §. qui tacuit
ac probatam identitatem, ſi habeatur pro confeſ-
3 ſo, aut affirmatiuè reſponderit. †
Si vero negauerit, poterit actor requirere, ſe mit
ti in poſſeſſionem eius rei, quam negauit ſe poſſide
re. d. §. in iure. l. fin. & ibi Angel. ff. de rei vendicat. in
executione, ſeu in actu cuius miſſionis cadunt mul
tæ appellationes: & præſertim negante reo prædiũ
quod poſſidet, illud, eſſe, quod actor aſſerit feudale,
aut emphyteuticum: & tanquam tertius poſſeſſor
retardat dictam exequutionem, & miſſionem. l. à
diuo Pio. §. ſi ſuper rebus, & ibi Bar. de re iud. Et tũc
actor ad iudicium ordinarium remiſſus probare
debet, quod hic decretũ vult reũ ſcilicet poſſidere.
Quod aliud nihil eſt, quàm actorem probare iden-
4 titatem: quum alioqui pluralitas præſumatur. † Ale
xan. conſ. 134. vol. 5. Iaſ. in l. non hoc. C. vnde legit.
Pariſ. conſ. 114. num. 11. vol. 1. & in rebus emphyteu
ticis, & alijs huiuſcemodi. Bal. conſ. 265. vol. 2. Dec.
conſ. 109. Ruin. conſ. 50. vol. 1. & pulchrè Crau. cõſ.
57. & conſ. 112. & nedum pluralitas ſed diuerſitas
ex quantitatis diuerſitate, ſicut ex diuerſitate ſum-
marum diuerſitas obligationum. Alex. conſi. 4. vol.
1. Silu. conſi. 50. nu. 24. Neuiz. conſi. 97. Burſ. conſi.
106. nu. 10. Rim. iun. conſ. 395. nu. 94. Diuerſumque
nomen diuerſitatem terrarum deſignat. Nat. conſ.
672. num. 37. ſicuti etiam diuerſitas confinium Nat.
conſi. 429. Rim. d. conſi. 395. nu. 96. Quare, vt proxi-
mè dixi, in libello declarãda eſt res, per cõfines. glo.
in l. forma. ff. d cẽſib. Alex. cõſ. 73. vol. 3. & cõſ. 38. vol.
5. Bert. cõſ. 44. nu. 3. vol. 3 Roland. cõſ. 67. nu. 15. vol. 2.
5 Probandæ identitatis onus incumbit actori, † vt
tex. hic dicit, & ad illum ſpectat qui identitatem ip
ſam allegat. Bar. in l. 1. nu. 3. C. ſi vnus ex pluri. Alex.
cõſ. 183. lib. 6. Cor. cõſ. 144. lib. 4. Dec. conſ. 91. in fine.
Crau. conſi. 198. nu. 4. Menoch. conſi. 21. in fine. Et
modum deducendi ad probandum identitatem
docet. Caſtr. in dict. l. 1. C. ſi vnus ex plur. & ſi ſint
mutati confines. Dec. conſi. 109. nu. 2. Boſ. in prat.
crim. tit. de princip. nu. 276. eiuſque naturę identi-
tas eſt, vt nullam diuiſionem recipiat. l. 1. §. item
quæritur. ff. de aq. quot. & eſt. l. pedius. ff. de arbitr.
Crot. conſi. 384.
Teſtes, ſi adducantur ad probationem identita-
tis, ſcire eos conuenit antiquos, & modernos rerũ
6 confines. † Bar. in l. demõſtratio falſa ad fr. ff. de cõd.
& demonſtrat. & in dicta l. prima. C. ſi vnus ex plu-
ri. Bald. dicto conſ. 265. lib. ſecundo. Crauet. conſi.
37. num. 7.
Ad quam probandam duæ cohærentiæ in inſtru
mento deſcriptæ ſupplent, ſi concordent cum præ-
7 ſentibus. † l. forma. ff. de cenſib. Bar. in d. l. demon-
ſtratio. in prin. in q. 7. Alex. conſ. 133. colu. 3. verſi.
nec obſtat. volu. 1. Soc. conſ. 89. colum. 5. verſi. ſed
circa volum. 1. Pariſ. conſ. 58. volum. 3. Ruin. conſi.
50. vol. 1. Crau. conſ. 198. ſub num. 1. Rol. conſi. 67.
nu. 17. vol. 2. Non obſtante quod res fuiſſet deſcrip-
ta cum quatuor confinibus, quorum duo nunc mi
nimè conuenirent. Rol. d. nu. 17. Ruin. conſi. 143.
lib. 1. Burſ. conſi. 80. num. 3. & in rebus emphyteuti-
cis, & materia recognitionis. Bertr. conſi. 44. lib. 3.
Ruin. conſi. 50. num. 12. vol. 1. Tantò magis, ſi ſi-
mul concurreret identitas proprij nominis, aut re-
gionis. Corn. conſ. 72. nu. 7. vol. 4. conſi. 61. ſub nu.
19. vol. 3. prout etiam probatio fit, ſi in illa tantum
re verificari poteſt. Crau. conſ. 112. & etiam conie-
cturis Barto. in l. 4. §. vnde quæri poteſt. ff. de manu-
miſſ. Iaſ. in §. ſequens. col. 7. inſtit. de act. Soc. conſ.
86. num. 2. lib. 1. Ceph. conſ. 311. nu. 29.
Quod ſi agatur de rebus cenſui ab antiquo ob-
noxijs, & mutatio ſit confinium, ſufficit fama con-
8 currente adminiculo iuramenti. † Bald. conſ. 265.
& conſ. 267. vol. 2. Crau. conſi. 57. ſub num. 7. preſer-
tim ſi probationis difficultas proceſſerit facto ad-
uerſarij. Bald. d. conſil. 267. Affl. dec. 23. in princ. &
ſub nu. 5. Boſ. in pract. crim. in tracta. de prin. ſub
nu. 276. Imo tunc iudex contentus eſſe debet ſemi-
plena probatione. Dec. conſ. 42. col. 7. & conſi. 109.
col. 2. Boſ. dict. nu. 276. vel etiam teſtibus deponen-
tibus ita ſe credere, vel dici audiuiſſe, addita aliqua
9 bona ratione. † Alexand. conſ. 187. colu. fin. volu. 2.
Fortior tamen illa probatio eſt, quæ duobus con
finibus fit, quam quæ duabus alijs demonſtrationi-
10 bus. † Ruin. conſ. 115. num. 15. vol. 5. Et duabus de-
monſtrationibus non fieret, ſi ille conuenirent plu-
ribus ſubiectis. Barto. in d. l. demonſtratio. colum.
penulti. in princ. verſ. hoc præmiſſo. Caſtr. in l. ſi
in nomine. C. de teſtam. Corn. conſ. 157. nu. 6. vol. 3.
facit l. duo ſunt titij. ff. de teſta. tutel.
Non eſt vltimo loco omittendum, quod ſi age-
retur ad priuandum reum occaſione alicuius pœ-
næ, vel ad caducitatem contra emphyteutam, duas
demonſtrationes non ſufficere, ſi tertia eſſet falſa.
Alex. conſ. 35. lib. 5. Rimin. ſen. conſ. 429. volum. 3.
Burſ. conſi. 80. num. 4. & conſ. 143. num. 88. vbi poſt
Rimin. d. conſ. 429. notat cohærentiam viæ publi-
cæ, fluminum, ac ſimilium eſſe incertam, qui illa
rebus pluribus poſſit cohærere. l. ita fidei vbi Batr. ff.
de iur. fiſc. l. qui condicio. §. fin. ff. de cond. & de-
monſtr. & vbi aliàs identitas præſumitur, in crimi-
nalibus tamen probanda eſt. Corn. conſ. 233. colu.
2. & colum. fin. & conſ. 277. colum. 2. circa medium
lib. 3. Crauet. conſ. 244. ſub nu. 2.

SVMMARIVM.

1 *Recognitio fieri debet ſecundum formam antiquarum.*
2 *Recognitio aliter facta præſumitur per errorem, aut fraudē facta.*
3 *Niſi facta eſſet ſponte, & ex certa ſcientia, vel eſſet declaratoria antecedentis, vt cenſuerat Illuſtriſſ. Senatus Regius, & quomodo tunc fiat.*
4 *Clauſula tamen hæc ſimpliciter prolata, nec iuramentum purgant errorem.*
5 *Erroris probatio fit ex comparitione antiquarum recognitionum.*
6 *Recognitio noua dum petitur, exhiberi debent antiqua.*
7 *Et ſufficit exhibere antecedentem, prout, & ſufficit exhibitio antecedentis inueſtitura ab eo, qui petit ſe inueſtiri.*
8 *Si iuretur per actores non habere antiquiores recognitiones.*
9 *Notarius conſtitutus ad recipiendum recognitiones poteſt allegari ſuſpectus.*
10 *Notarij electio ad quem ſpectet?*
11 *Solutioque mercedis ipſius.*
12 *Emphyteuta tenetur oſtendere titulum.*
13 *Si exhibeat antecedentem inueſtituram, non eſt cogendus producere priores.*
14 *Si dubitetū an ſit de comprehenſis in prima inueſtitura, vel in poſteriore, tenetur certificare illuſtr. Cameram.*
15 *In antiquis ſtaretur eius iuramento, ſi eſſet particeps feudi.*
16 *Aſſertio defuncti teſtamentaria, quod eſſet agnatus vocatur ad feudum, illi prodeſſet.*
17 *Emphyteuta, ſeu vaſſallus varijs modis excuſatur ab exhibitione titulorum, & an Dominus teneatur requirente vaſſallo fines feudi deſignare. nu. 20.*
18 *Sententia ſenatoria ſuper hoc lata.*

Decreti Rempublicam ſecundæ partis Gloſſa quarta.

ET petant res ſibi recognoſci per poſſeſſores prædictos iuxta formam dictarum recognitionum antiquarum.

Licet de tenementarijs text. ſupra etiā meminerit, hic. vbi agit de actu recognitionis, ſe ad ſolos poſſeſſores reſtringit: quum vt dictum eſt, tenementarij, ſimplices nominato vero poſſeſſore in illum hoc onus transferant.

Et poſſeſſores iſti ſicuti præcedentibus recognitionibus afficiuntur, ita non conuenit ipſos præter
1 illarum formam grauari: † quum à primordio tituli poſterior formetur euentus. l. 1. in fin. C. de impo. lucr. de ſer. lib. x. & non immutandum ſit, ꝙ prius certam, & determinatam formam habuit. l. minimè. ff. de legib. & omnes nouitates fugiendæ. l. in rebus. ff. cod. c. cū conſuetudinis de conſuetud. & qui illam introducit, doli ſuſpicione non careat Butr. conſ. 42. colu. prima viſis puncto Imo poſteriores magis grauoſæ primis per impreſſionem, vel errorem factæ cenſentur. Bald. in ca. 1. §. pactiones de pac. conſt. Aretin. conſ. 14. num. 16. quum Bertr. conſ. 225. nu. 7. volu. 3. quum metus in ſubditis contra dominos facilè præſumatur Anch. conſil. 260. Alex. conſ. 175. nu. 14. lib. 2. Crau. conſi. 889. num. 3. quò fit, vt alio ſpeciali antiquo decreto. c. commiſſarios lib. 2. fol. 36. caueatur, ne quicquam in renouationibus recognitionum antiquis detrahatur, vel addatur: & ſi quid præter ſolitum fit, in fraudem præſumitur. Caſtr. conſi. 142. in fin. lib. 2. Iacob. in §. dictiq; vaſſalli promiſerunt recognoſcere dictum
2 feudum. num. 13. aut ſaltem per errorem, † & non obſunt, maximè poſteris. Caſtr. dict. 142. Alexan. conſ. 9. lib. 5. Afflict. dec. 195. Dec. conſ. 185. num. 12. verſic. non obſtat. mod. par. in conſ. Pariſ. §. 52. nu. 4. Soc. iun. conſ. 71. volum. 1. Aym. publ. in conſi. Alu. tit. de feud. art. 6. num. 9. Purp. conſ. 62. nu. 19. & conſ. 66. Rebuf. nu. 20. tom. conſt. reg. tit. de conſtitu. redd. art. 2. glo. 1. nu. 9. Niſi nouatio facta eſſet de partium ſpontaneo conſenſu, ex certa ſcientia certificatarum tenoris antiquarum, volentium no
3 uam formam præſcribere. Caſtr. d. conſi. 142. Neuiz. conſil. 11. nume. 7. alioqui error præſumitur, vt in terminis recognitionum. Purp. conſilio. 85. numero. 17. vel Aym. public. d. articu. 6. nu. 9. vel niſi anteriores, & priores recognitiones recipere poſſent declarationem: quia tunc poſteriores declararēt, potius quam immutarent, vt de inueſtitura. Dec. conſi. 193. in fi. vnde cùm prima conſignamenta non haberent expreſſas ſpecies ſeruitutis, ſed eſſent relatiua ad vſum, & conſuetudinem loci, & in alijs, vltimis eſſent eadem verba ad vſum loci, additis ijs verbis, ſcilicet ad tertiam venditionem, & ſictus perpetuos Illuſtr. Sen. Regius cenſuerat conſignamenta renouanda ad formam vltimorum non edocto de alio vſu. ſiquidem precedentia ex ſequentibus declarentur. l. qui filiabus. ff. de leg. 1. vbi Iaſ. Grat. conſ. 153. vol. 2. Bart. conſ. 59. ac vna ſcriptura à verbis alterius l. vxori. §. fin. vbi Bar. ff. de leg. 3. Alex. conſi. 69. in fi. lib. 6. Crau. conſ. 231. nu. 12. Si autem locus non ſit declarationi, tunc ſequi oporteret prima, & antiqua. argumento eius quod dicitur poſteriores inueſtituras haberi pro erroneis quatenus antiquis non conueniunt. Bal. in cap. 1. de feud. Guar. cap. 1. de vaſ. decr. & Bru. conſ. 1. & 78. Dec. conſ. 185. quamuis hoc argumentum de inueſtituris ad conſignamenta non admittam ſimpliciter pro comparabili, & valido: quum tenor primæ inueſtituræ rei feudalis regulariter immutabilis ſit. Bald. in cap. 1. §. denique quæ fuit pr. cauſ. benefic. amitt. quod non eſt idem in re emphyteutica ad hęredes tranſitoria extraneos, niſi catenus, quatenus feudi natura ex pactis quoque mutabilis eſt, & eis modis, quibus tunc tenor primæ inueſtituræ mutari poteſt, vt dicemus tit. de feud. decreto quia pleriſque gl. 3. alioqui illis caſibus exceptis erit præſump-
4 tus error, non purgabilis iuramento. † Bal. in l. error. & ibi Iaſ. nu. 30. C. de iur. & fact. ign. etiam per clauſulam de certa ſcientia; quæ non impedit probationem erroris. Soc. conſ. 159. col. 6. & 7. lib. 2. & dicitur probatus per oſtenſionem, & comparatio-
5 nem antiquarum. † Alex. conſ. 92. & 113. lib. 1. etiā in facto proprio. Bart. in l. non ſatetur. ff. de conſ. præſertim ſi agatur de damno vitando. Alex. conſ. 17. lib. 3. Iaſ. in l. ſtichus. §. idem quæſijt. ff. de cond. indeb. Purp. expreſsè de recognitionibus. conſ. 66. nu. 118. non obſtante reiteratione confeſſionis. l. 1. & ibi Bald. C. de err. calculi. Bald. Aret. Alex. & Iaſ. nu. 9. in l. error. C. de iure. & fact. ignor. vbi cōmunem dicit Ant. Padila nu. 11.

Vnde fit, vt feudatariorum, & emphyteuticarū petito dum recognoſcere vocantur, rationabilis ſit, quòd antiquarum recognitionum exhibitio fiat,
6 quæ perſpicienda ſunt. † hoc etiam de iure diſponitur. Marc. q. 558. Purp. d. conſi. 66. imo emphyteuta, qui diu ſoluit cenſum, poterit dominum interpellare ad oſtendendum ſibi rem, pro qua ſoluit, aliàs abſoluetur. Specul. in §. nunc aliqua verſ. 63. de loc. maximè ſi heres ſit, & in iure alterius ſucceſſor. Nar. conſ. 360. Sed eſt animaduertendum errorem purgari, ſeu illius exceptionē præſcribi ſpacio annorum. 30. vel. 40. ex not. à Bart. in l. celſus. ff. de vſuc. Fel. in cap. de quarta. de præſcr. ꝙ præſcriptio minimè ſcientiam eius requirit contra quem præſcribitur. l. cum in longi. C. de præſcri. long. temp. vnde ſi quis rem aliquam tanq̄ emphyteuta ei recogno-

uit, quem Dominum credebat, qui tamen Domi
nus non erat. nec ipſe re vera emphyteuta,& longo
tempore illi penſionem ſoluerit, ius acquiritur poſ-
ſeſſione, ſeu quaſi ſolutionis penſionis per annos.
30. Spec. in tit. de loc. §. nunc aliqua. verſi.54.& 57.
Balb. in tract. præſcr. in 4. par. princip. verſic.x.quæ
ro,&c. ſicuti etiam metus purgatur ex actibus ſpon
taneæ ſolutionis ſequutæ l. 2.C. quod met. cauſ. l. ſi
ob turpem. ff. de cond. ob turp. cauſ. Nat. conſ. 451.
nume.19.qua propter ſi factis ipſis conſignamentis
grauioribus primis, emphyteutæ metu ceſſante ſpa
cio triginta vel 40. annorum ei domino qui eſſet in
bona fide præſtitiſſent, quæ in ipſis conſignamentis
per errorem, vel metum promiſiſſent, videretur er-
ror, aut metus, purgatus, modo emphyteuſis ipſa
hæreditaria eſſet,& illius ꝯdicio pro arbitrio in ſuc-
ceſſorum præiudicium mutabilis ceſſauiſſetq; me-
tuendi cauſa. cap.1.quod met. cauſ. Bar.& Bald. in
d.l.2.cap. eod. quod quando nondum ceſſare dica-
tur.Crau.conſ.889.euacuatio, aut erroris, aut metus
procedere Emphyteuta petente ꝯſignamenta ipſa
diuerſa à primis reparari: ſi vero vocatus exciperet
ac opponeret metum vel præſumptum errorem
forte audiretur quum perpetua ſint ad excipiendū,
quæ temporalia ſunt ad agendum. l. pure in fi.ff.de
exc. dol. l.licèt vbi glo. C. de excep. Balb. in tract.
præſcr. in 4. par. pri. q. 37. Cæterum quod exhiberi
debeant antiqua conſignamenta.

An ſatis ſit, non perquiſitis antiquis,& prioribus,
Antecedentem tantum exhibere, puto quod ſic:
7 † non obſtante etiam ſi vltimæ ad alias referantur:
quum inter partes credatur referenti ſine exhibitio
ne relati. Iaſ. in auth. ſi quis in aliquo.C.de edēn.&
prima illa ſit,& antiqua, quam nemo edocet aliam
antecedere. Caſtr. conſ. 17.lib. 2.Purpur. in l. ædita
nu.288. C.de edend. Menoch. conſ. 1. nu.64. prout
ſatisfeciſſe dicitur, qui petit nouam inueſtituram,
ſi paternam aut auitam oſtendat, licèt non omniū
primam. Io. Andr. ad Specul. in §. 1. in prin. Oldr.
conſ.121.nu.12.Curt. ſen. conſ. 49.nu. 44.Burſ. cōſ.
150.nu.9.Frec. de aut.& poteſt. Baro. lib. 2.in 3. au-
thor. nu.13.fol. 238.& alleganti errorem onus pro-
bandi incumbat. Bar. in l. non fatetur col. vltim.ff.
de confeſſ. Bal. in l. cum proponebatur. ff. de legat.
2.Perſiſtentibus tamen, ac inhærentibus ſubditis,
vt antiquiores producerentur, Excel. Senatus pro
hominibus Caſeletarum contra dominos cenſuit
8 dominos ipſos ſe debere iuramento purgare,† non
habere antiquiora conſignamenta ſub die. 7. No-
uembris.1575.ex Aret. conſil 120. moder. pariſ. in
conſ. feud.§.5.nu. 7.Burſ. d. conſ. 150.num. 13.quia
ſi priora exhiberentur, ſecundum illa renouatio fie
ri deberet. Zabar. conſ. 123. in primo artic. Burſ. d.
conſi.150.num.15.

Nimirum itaque ſi pluribus,& varijs vicibus in-
ter dominos,& emphyteutas oritur controuerſia
ante initium nouarum recognitionum:& dū illæ
9 requiruntur de electione † notarij, qui fidus ſit,&
non ſuſpectus ad illas recipiendum,& ad Exc.Sena
tum recurritur, aut appellatur. in qua re audiendi
ſunt emphyteutæ, vt in ſpecie Bertr.conſi.219. vol.
3. Confirmatur quod ſolo iuramento notarius exa
minans teſtes probetur ſuſpectus. Alex. conſi 104.
lib.5.Cagno. in l. ſi librarius. ff. de reg. iur.& valeat
argumentum de receptione teſtiū ad receptionē
inſtrorum. l. in exercendis. C. de fide inſtru.& ſicut
dñs eo dimiſſo alios poſſet cooptare: ita licere dēt
emphyteuticis, ſeu recognoſcētibus opponere co
optatum ſuſpectum, vt ꝓriorū eadem ſit diſcipli-
na.gl.in rub.ff.de acq. rer.dom.ac vt inter contrahē
tes ſeruetur æqualitas l. ſi id quod.§.fi. ff. de reſcind.
vend. l. pen. in fi.C.communi diui. auth. æqualitas.
C.de pact. ꝯuen.& in domino,& vaſallo text.eſt in
c. imperialem in fin.& ibi Bal. de proh. feud. alien.
per Fed. dominusq;& vaſallus iudicantur ad paria
c.1.circa finem.& ibi Bal. de for. fidelit. Afflict. de-
ciſ.265.num.1.& 2.

Non eſt aliena ab hoc quæſtio mota per Curt.
iun. in tract. de feud. in ſeptima part. q.4. vbi quæ-
rit quis debeat deputare notarium ad ſcribendum
10 acta litis inter dominum,& vaſſallum: † & ſcribit
decidi ex not. à Bal. in l. non enim aliter circa me-
dium.ff.de adopt. qui dixit ad iudicem ſpectare ele
ctionem perſonarum approbatarum ad ſcribendū
acta. ſi depublico notarij deputati non ſint:& de
qua plenè per Dec.in c.quoniam contra deprobat.
qui tradit eligendum notarium à iudice per illum
text. in verbo eligat iudex, quæ electio tamen debet
eſſe talis, ne partibus ſit ſuſpectus. glo.in §.illud ver.
& quod ſæpe,& in verbo artificis de trien.& ſemiſ-
ſe. quam Bald. in d. c. quoniam contra, col. 6. dixit
eſſe ſingularem,& ſemel electus mutari non debet,
ſi opus iam inchoatum ſit, Dec. in d. cap.quoniam
contra. num.43.

11 Quis ſoluet mercedem † iſtorum notariorum
ex decr. antiq.lib.2.§.vaſſallorum fol.36.prohibetur
commiſſarijs extentarum, ne aliquid recipiant, niſi
pro proteſtationibus, aut alijs huiuſcemodi, ſi quas
ſcribi vellent vaſſalli in recognitionibus:& de iure
videtur illum fore grauandum expenſa, qui reco-
gnitiones requirit. argum. l. quoniam liberi. C. de
teſtib. Bar. in l.a.§.defendi.ff.ex quib.cauſ.in poſſeſſ.
eat.& in l. ſi poſtulauerit.ff.de adult.Crau.conſ.238.
ſub nu.15.& debitor non reficit expenſas inſtrumē-
ti, qui non eſt in mora ſoluendi. Bal. in l. eos.§.1.C.
de vſur. Salicet. in l. non ignorat. C. de fruct.& lit.
expenſ. Dec. in Auth. caſſa. C. de ſacr. ſanct. eccl.
Cagn. in l. ſi librarius. nu.51. ff. de reg. iur. Si tamen
aliter ſe habeat conſuetudo, illa ſeruanda eſt.

Et ſicuti dominus cogi poteſt vetera edere conſi
gnamenta, ita vaſſallus, vel emphyteuta, cognito
illum eſſe talem, aut probato eum poſſidere rem
feudalem, vel emphyteuticam, cogetur oſtendere
titulum, quo illam poſſidet iurante pro re emphy-
teutica domino non petere exhibitionem cauſa
12 maliciæ.† Marc. q.558. ſub num. 3. non autem pro
re feudali, pro qua iuramentum fidelitatis præſtitū
extitit: quia tunc nec dominus nec vaſſallus de ma-
licia iurant.§.in quibuſdam,& ibi Afflict. nu. 7. de
conſ. rect. feud.& exibitio iſta tituli fit ad effectum,
& cauſam, vt dominus ipſe cōſequatur iura ſua tā
laudimiorum, quàm cenſuum, vt ad vnguem ex-
plicauit Illuſt. D. Præſes Ponte in quæſtio.laudim.
quæſt.44.

Titulus autem verus,& proprius eſt prima con-
ceſſio, qua tranſlatum fuit dominium mediante
traditione ex ijs, quæ glo.& Card. tradunt in clem.
1.de cenſib.& titulus inueſtituræ is eſt, quem debet
vaſſallus oſtendere, ſeu nominare inueſtitorem. c.
1.§.cum domino,& ibi Bal. de not. feud.& ſic pri-
13 mam exhibere inueſtituram. † vt in c. ſi in minori
bus ſi de feud. fuer. contr. Alber. in auth. ſi quis in
aliquo.C.de eden. Brun. conſ.87.ſub nu.21.

Semel tamen inueſtitus prout genitor inueſtien-
tis conceſſerat, nequit cogi oſtendere primam con
ceſſionem pro validitate ſecundæ. Oldr. conſi.121.
num.12.quod intelligit,& putat verum. Iaſ. in l. ad
monendi. nu.39.ff. de iureiur. ſi ex hac ſecunda ha-
bebatur certitudo penſionis rei emphyteuticæ.&
Oldr. ſequitur Rol. conſ.66.nu.14. vol. 3.ex ijs dixit
ſufficere petenti renouationem inueſtituræ. Frec.
ſupra allegatus exhibere paternam, aut auitam,&
vidi

vidi ego obſeruari in Illuſt. Camera non requiri
alias inueſtituras, quam eorum, quibus vnus præ-
tendit ſuccedere. Si verò contingeret dubitari vtrũ
petens ſe inueſtiri eſſet de linea vaſſalli defuncti, &
comprehenſus in prima, aut antecedenti conceſ-
ſione, certè tunc agnatus deberet certificare Illuſt.
14 Cameram. † Frec. ibi. & probare ſe agnatum de-
ſcendentem à primo vel ab illius deſcendẽtib. Dec.
conſ. 471. nu. 2. Soc. iun. conſ. 76. nu. 65. vol. 2. Abba.
conſ. 62. Ceſ. conſ. 82. Burſ. conſi. 62. Nat. conſ. 615.
Brun. conſ. 137. vol. 2. Poſſibile enim eſt feudum ha
buiſſe initium à ſtipite agnati defuncti, & ſuperſi-
ſtis, quo caſu in infinitum ſucceditur. cap. 1. de ſuc-
ceſſ. feudi. Vel à collaterali inueſtito in feudo anti-
quo, cuius agnati non ſuccedunt, niſi vſque ad ſep-
timum gradum. Clar. in §. feudum. q. 79. & in ea-
dem agnatione vnum, & idem feudum poſſit eſſe
reſpectu aliquorũ nouũ, & reſpectu aliorũ antiquũ.
Alexan. conſi. 10. colum. penul. verſi. non obſtat.
vol. 3. Brun. conſi. 137. verſi. item debuit vol. 2.

Intereſt domini videre, & cognoſcere feudi na-
turam, & graduum diſtantiam, ſi vaſſallus iura ha-
beat, & titulos primeuos: quum alioqui edere in-
ſtrumenta non teneatur, qui ipſa non habet. Corn.
conſi. 223. col. pe. lib. 2. Fulg. in l. fin. C. de fide inſtru
men. Ruin. conſi. 20. lib. 5.

Quòd ſi eſſemus in antiquis, & agnatus poſſide-
ret non tantum partem, pro qua inueſtituram re-
quireret, ſed etiam vlterius alicuius partis feudi, par
ticeps eſſet, ſtaretur iuramento ipſius, domino defi
15 ciente, in probatione contraria. † Caſtren. conſil.
279. verſi. ſed in contrarium vol. 2. quum facta anti
qua probentur indiciis, fama, & teſtimonio de au-
ditu auditus Soc. conſ. 205. num. 3. vol. 2. quo in lo-
co Caſtr. etiam ſuffragari vult teſtamentum agna-
ti defuncti, qui appellaſſet ſuperſtitem ſuum agna-
tum, & de domo, quamuis Iaſ. conſ. 81. vol. 1. ſcri-
16 bat agnationem non probari ex aſſertione † agna-
torum in damnum illius, qui non conſenſit aſſer-
tioni, non obſtante, quod iſte eſſet hæres alicuius ex
aſſertoribus, modò aliunde feudum caperet, quàm
ab ipſo aſſertore. c. 1 an agn. vel fil. Bar. In l. vt iuſiu
randi. §. ſi libero. ff. de operis liber. niſi inquit Iaſ.
enunciatio, aut agnationis aſſertio excederet metã
annorum centum. probatur etenim hoc præſump
tionibus, ex cõiecturis. Aret. cõſ. 51. Rim. conſ. 254.
Ceſ. conſ. 597. Nam ex eo quod penes ſe iura quis
habeat eſſe præſumitur de deſcendentibus. Bald. in
l. ſi quando de epiſ. & cler. Barb. conſ. 42. volu. 1. &
quis conſtituit in quaſi poſſeſſione, quã transfert,
onus probandi in aliud Alex. conſi. 88. volu. 7. Iaſ.
conſ. 125. vol. 4. Dec. conſi. 54. Goz. conſi. 13. nu. 44.
Nat. conſ. 235. Ber. conſi. 16. Crau. conſ. 249.

Faciunt hæc pro familiis plurium nobilium pa-
triæ: maximè Plozaſchi, Lucernæ, Valperghæ, San
cti Martini, qui etiam fulgent dignitate comitali,
& in quibus plures agnati ſunt, eadẽ deferentes inſi-
gnia, & poſſidentes plura feuda cõmunia, & inter
ſe indiuiſa: & qui tamen tot gradibus conſanguini
tatis diſtant vt inter ſe contrahant matrimonia, &
vix ſciri poſſit quo gradu coniungantur. commu-
nis fama eſt, inter ipſos pro indubitato habetur,
vt omnes ab vno eodemque capite deſcendant; nã
ſi caſus controuerſiæ huiuſmodi inter vnũ ex iſtis,
& dominum caderet, & ſuperſtes poſſideret partẽ
feudi agnati defuncti, cuius etiam pro ſua portione
fuiſſet conſors indiuiſus, & probauiſſet ſe haberi,
& teneri pro ſuo agnato proximiore, & eſſe in poſ-
ſeſſione, ſeu quaſi agnationis, crederem medio iu-
ramento ſuppletiuo alio in contrarium non appa-
rente, hunc ſine difficultate inueſtiendum ex tex. §.
item ſi inter dominum, & ibi Affl. de conſ. rect.
feud. Brun. conſil. 137. col. antepen. verſic. item de-
buit volum. 2. & vbi vaſſallus moritur in poſſeſſio-
ne feudi, eius agnati conſeruari debent in eius poſ-
ſeſſione, donec cognitum ſit, an feudum ſit anti-
quum, vel nouum. Aluar. in c. 1. in primo not. ſi de
feud. fuer. contro. & ibi dixit Mart. de Laud. colla-
terales præſumi de deſcendentibus, & ſuccedere in
infinitum in feudo antiquo. Refert itaque multùm
in iſtis, an agnatus poſſideat vel nõ: & ſi non poſſi-
deat contendere debet, vt prius poſſeſſionem nan-
ciſcatur ex d. cap. 1. in prin. ſi de feud. fuer. contr.
qua poſſeſſione adepta, facilius defertur iuramentũ
poſſidenti in ſupplementum probationis qualita-
tis feudi, & deſcendentiæ. cap. 2. de conſue. rect.
feudi.

Redeundo nunc ad exhibitionem titulorum, ali
quot caſibus excuſatur vaſſallus, aut emphyteuta
17 ab exhibitione: † ſi præſtiterit ſeruicia per annos
decem. Dec. conſ. 285. nu. 3. ſi feudum, vel emphy-
teuſim per annos triginta tanquam vaſſallus, aut
emphyteuta poſſiderit. Iaſ. in l. 2. nu. 175. C. de iure
emph. Afflict. in §. illud ſub num. 13. de proh. feud.
alien. Bertr. in conſi. 299. volum. 3. Marc. q. 607. Rol.
conſi. 66. vol. 3. Si hæres, aut ſucceſſor ſit, qui facti
alieni probabilem habet ignorantiam. l. qui in alte
rius. ff. de reg. iur. Iacob. in ſua inueſt. feud. §. dictiq;
vaſſalli promiſerunt recognoſcere. nu. 19. Marc. q.
558. Nat. conſ. 3. ſub num. 11. Rol. d. conſ. 66. vol. 3.
Item ſi iuret, & veriſimile ſit, illum non habere, p
ut cenſuit excel. Senatus in ſucceſſoribus in alieno
19 facto pro particularibus Virlarum. † Bald. conſ.
225. lib. 1. Nat. dicto conſi. 3. Roland. dict. conſi. 66.
& in apochis ſolutionis cenſus. Par. de Put. de rein-
teg. feud. ca. 197. Item ſi de recenti facta ſit antece-
dens inueſtitura: quum certus non ſit vlterius cer-
tiorandus. Aym. publ. in conſi. Alu. tit. de emph.
20 art. 6. Regulariter etiam tenetur emphyteuta † do-
mino oſtendere rem, pro qua penſionẽ ſoluit. Spe-
cu. in tit. de loc. §. nunc aliqua. q. 60. Bald. ibi in add.
colum. 5. verſi. emphyteuta cogitur. niſi rem pete-
ret tanquam caducã Spec. q. 61 nec poteſt emphy-
teuta allegare ignorantiam qualitatis bonorũ per
eum poſſeſſorũ, l. quiſquis. C. de reſcin. vend. Aret.
conſ. 15. in fi. præſertim. ſi canonem ſoluit. Roman.
conſil. 127. ante fin. aut ſaltem eas debet indicare
terras quas poteſt argumen. l. cùm non facile. ff. ſi
cui plus quam per leg. Falc. Crau. conſi. 203. nu. 12.
& ita Cetal. conſi. 508. nu. 12. licèt aliquando etiam
vaſſalli poſſint dominum requirere vt oſtendat feu
di fines. Aluar. in c. illud quoq; col. pen. de prohib.
feud. alien. per Feder. Brun. conſi. 116. verſic. ſexto
poteſt. lib. a.

S V M M A R I V M.

1 *Inueſtitura, & recognitio inter ſe differunt.*
2 *Decretum loquitur ad probandum directum dominium de pluribus, & non de vna tantum recognitione: ſed contra.*
3 *Pluralis ſermo relatus ad plures in perſona cuiuslibet ſuum ſortitur effectum.*
4 *Decretum non procedit in recognitione homagij, vbi agitur de ſtatu hominis.*
5 *Recognitio vna de iure communi an probet directum dominium.*
6 *An contra tertium ius habentem ab eo, qui recognouerat? maximè ſi totũ territorium moueatur de directo dominio vnius, & eiuſdem domini.*
7 *Diſtinguitur an agatur perſonali, vel reali actione, vel an concurrat ſolutio cenſus, vel ſi recognoſcens non tenuit rẽ congruo tempore ad præſcribendum.*

Recognitio

8 *Recognitio in emphyteuſim ſimpliciter, & recognitio directi domini, vel maioris ſignoriæ differunt.*
9 *Recognitio contra tertium, quem non conſtat ius habere, ab eo, qui recognouerat, non probat.*
10 *Recognitio tam a recognoſcente, quam ab eius hærede oſtēdi poteſt erronea.*
11 *Recognitio ſimpliciter non eſt titulus habilis ad translationem dominij quid ſi ex certa ſcientia facta ſit?*
12 *Recognitio vna fauore eccleſiæ, vel ciuitatis probat, & quomodo?*
13 *Recognitio qua fauore eccleſiæ probat dominium directum, probatque vtile fauore vaſalli, ſeu emphyteutæ.*

T E X T V S.

QVAMVIS non probent, niſi per recognitiones pdictas, directa dominia, & tributa ſibi deberi, tales tenementarij, ſeu poſſeſſores rerum huiuſmodi directis dominis ſic, vt præfertur petentibus, & probantibus.

Gloſſa quinta.

REcognitiones iſtæ per ſe probant directa dominia, & tributa contra poſſeſſores,
1 & tenementarios: & differunt † recognitiones at inueſtituris: quia recognitio ius de nouo non tribuit, ſed conceſſum conſeruat: & inueſtitura ius nouum, ſi expedit transfert. Nat. conſ. 615. num. 4. Quæ etiam, & ſi non ſolum titulum pręſtet citra dominij, & poſſeſſionis trāſlationem, ac ius ad rem, & non in re conſtituat. Guid. Pap. quęſt. 415. Afflict. deciſ. 299. Dec. in l. traditionibus. C. de pact. Tiraq. le mor. ſays. le viu. decl. 1. nu. 4. ſecus tamen eſt, ſi poſſeſſio quoq; tradita ſit: quia tunc dominium vtile ſimul transfertur. l. fin. ff. ſi ag. vecti. Ceph. conſ. 458. nu. 58. & hęc inueſtitura Realis dicitur, per quam transfertur ius vtilis dominij. Soci. iun. conſi. 113. num. 2. lib. 2. ſola autem verbalis dicitur abuſiua. c. 1. §. ſi dominus. quib. mod. feud. conſt. poſſ. Iacob. de Sanct. Georg. in ſua inueſt. feu. §. inueſtituram realem. nu. 45. Clar. §. feudum. quęſt. 76. & propriè inueſtitura poſſeſſio dicatur. cap. 1. quid ſit inueſtitura. Princeps hic cenſuit, recognitionibus directa dominia probari, vſus numero plurali. an ſufficiat vna ſola recognitio? hoc dubium tetigit, & breuibus reſoluit Excell. Dominus Purpuratus
2 conſ. 6. num. 25. & dixit non ſufficere † ex reg. pluralis loquutio de regul. iur. in 6. l. vbi numerus. ff. de teſtib. l. fin. ff. ad trebel. facit, quia ſi ſtatutum diſponat conſanguineos citari, non ſatisfieri ſtatuto, ſi vnus tantum citaretur, vt habetur in l. 1. C. vnde vir. & vxor. Ang. conſ. 289.

Ego (pace tanti viri dictum ſit,) non exiſtimaui mentem Principis fuiſſe duas recognitiones requiri: ſed ſicuti de directis dominis vtilibus, & tenementarijs, ſemper vſus fuit plurali numero, ita etiā ſeruaſſe in verbo recognitionum ſingula, ſcilicet ſingulis referendo. Angel. in l. fi. C. de fideicom. glo. in l. ſi negotium. C. de negot. geſt. Crau. conſ. 98. nu. 11. & ſermo pluralis relatus ad plures, in perſona
3 cuiuslibet ſuum ſortiatur effectum. † Dec. conſ. 50. ſub num. 4. Colligiturq; ex decreto hoc, dum mentionem facit primarum recognitionum, quum p vna, & eadem re recognitiones duæ primæ eſſe nō poſſint. Bald. in l. ſi quis. §. talem verſ. modo pene. C. de ſecund. nupt. Spec. de primo, & ſecundo decr. & primum dicatur, quod aliud non habet ante ſe. Bald. in rubr. C. de ſer. fugit. Senſus igitur decreti erit oēm directum dominum, fide facta de recognitione antecedēti, poſſe cogere tenementariū ad recognoſcendum concurrentibus alijs in decreto expreſſis.

Adhæreo tamen opinioni Domini Purpurati, quatenus d. conſ. 6. & cōſ. 62. nu. 27. & conſ. 334. Seripſit decretum non procedere in recognitione ho-
4 magij, † per quod aſtringitur perſona. Specu. in tit. de feudis. §. qm̄ verſ. 17. Iacob. in tract. de homag. col. 1. & hoc caſu duas requiri. Guid. Pap. quęſt. 315. Crau. conſ. 564. ſub nu. 3. Siquidem pleniores neceſſariæ ſunt probationes, qn̄ agitur de hominis ſtatu, quàm cùm de bonis. glo. & canoni. in c. mulieri. de iureiur. Bar. in l. 3. §. 1. ff. eod. & vbi maius periculum ibi cautius agēdum ſit. l. 1. §. ſed, & ſi. ff. de carb. ædi.

Ceſſante decreto recognitio vna non probabat
5 directum dominium, † & debitum tributorum. Spec. in tit. de emph. §. nunc aliqua. q. 52. & ibi Ioan. Andr. in add. Petr. Iacob. in libel. circa finem primi libel. Faber in §. æquè. q. 3. in fi. inſt. de act. Innoc. in c. dilectus de cap. monach. Bar. in l. legata inutiliter. ff. de adim. leg. Bal. in l. cum tale. §. fin. ff. de cond. demonſtr. Anchar. conſ. 310. loquens de recognitione Caſtri Diani facta Comiti Sabaudię. Calc. conſ. 32. col. pen. poſt mediū. Iacob. de Sanct. Georg. in auth. qui rē. nu. 139. C. de Sacroſanct. Eccleſ. pulchrè Alex. conſ. 12. verſ. non obſtant notata. vol. 4. dicens cōem, & in l. ſi alienam in princ. ff. ſolut. matr. addit agenti actione reali poſſe opponi, tu non es dominus, quis ab eo opponens cauſam haberet. Soc. cōſ. 92. ſub nu. 22. vol. 3. Curt. iun. conſ. 41. nu. 8. & conſil. 158. nu. 6. Affirmans hanc vtrobiq; opinionem eſſe cōmunem. Marc. q. 615. Rui. qui de cōmuniore, & veriore teſtatur. cōnſ. 50. ſub nu. 1. vol. 1 & conſ. 115. vol. 5. Areti. & Rip. in l. ſi rem aliquam ſub nu. 38. ff. de acquir. poſſeſſ. Crau. conſ. 157. ſub nu. 7. Menoch. conſ. 191. nu. 71. vol. 2. Brun. conſ. 184. vol. 2. Purpu. poſt hęc viſus cōſ. 574. Rim. iun. cōſ. 32. nu. 6. Rebuf. in cōſtit. reg. tom. 2. tit. de conſtit. redd. artic. 2. gl. 1.

Quò fit, vt Spec. in d. §. nunc aliqua verſ. 54. Bar. in d. l. legata inutiliter. Alex. d. conſ. 12. vol. 4. Cur. iun. d. conſ. 41. 158. moneant contra recognoſcentē, ad conſequutionem ſeruiciorum actione perſonali, & non reali agendum eſſe: pro qua re faciunt ſcripta per Crau. conſ. 157.

In contrarium, ꝙ inſtrumentum recognitionis probet directum dominium contra recognoſcentem facit l. generaliter. C. de non nume. pecu. l. optimā. C. de contrah. & commit. ſtipul. & eiuſmodi confeſſio emanans ex vi recognitionis præiudicat confitenti donec probet contrarium. Bar. in l. cùm falſa. num. 8. Bald. nu. 6. Caſtr. ſub nu. 4. & Salic. C. de iur. & fact. igno. Bald. in l. cenſualis per illum tex. C. de donat. & in l. ſi certis annis. numer. 10. C. de pact. Guid. Pap. qui diſputat, & tandem concludit pro hac parte. quæſt. 271. & conſ. 147. Soc. maximè ſi concurrat tēporis antiquitas, aut alia indicia cōſ. 11. volum. 3. Iaſon. in l. 2. verſi. 16. quæro nu. 177. C. de iure emphy. Cuman. conſi. 187. Anch. conſ. 310. quamuis in fine potius videatur ſentire contrariū, & ſi agatur poſſeſſorio. Dec. conſ. 28. & in l. traditionibus ſub num. 6. C. de pact. Rip. conſ. 188. Bertran. conſ. 1. & conſ. 3. volu. 3. Bened. in c. Raynutius in verbo, & vxorem nomine nu. 445. Crau. conſ. 154. nu. 5. Celſ. conſ. 56. nu. 6. & habens inſtrumentum inueſtituræ pro ſe dicitur habere caſum legis. Bald. conſil. 215. verſ. in eo autem vol. 2.

Et non tantum contra recognoſcentem, ſed etiã
contra ius habentem ab ipſo, voluerunt hanc
6 recognitionem probare. † Soc. d. conſ. 11. volu. 3.
Rip. in l. ſi aliquam rem num. 42. ff. de acquir. poſſ.
& in l. 1. num. 25. ff. de pign. Ruin. conſ. 50. num. 13.
volum. 1. Crau. conſ. 217. ſub num. 7. & conſ. 380. &
latius conſ. 424. Suffragatur quod dixit Bar. in l. ſi
mater. §. ſi. ff. de excep. rei iudic. & in l. ſi ſuperatus.
ff. de pig. & Aret. conſ. 36. probationes, & inſtru-
menta geſta cum authoribus, afficere ſingulares
ſucceſſores ius poſterius habentes. & hoc modo
Rip. in d. l. ſi aliquam rem, imo etiam ſi non con-
ſtet poſſeſſorem titulum habuiſſe ab eo, qui prius
recognouerat, modo probetur totum territorium
de directo dominio eiuſdẽ domini moueri. Crau.
conſ. 380. num. 4.

Diſtinctio Ripæ ibi hac in re valde iuri conſona
eſt. Primò ſi dominus agat perſonali actione con-
7 tra recognoſcentem † ad præſtationem ſeruicio-
rum promiſſorum: tunc ſola recognitio obligat.
Alex. conſ. 12. & conſ. 43. lib. 4. & in hoc nemo con-
tradicit ex iis, qui tenent primam opinionem.

Secundò ſi agatur actione reali contra emphy-
teutam, ſi conſtet recognoſcentem fuiſſe dominũ,
& voluiſſe donare. Bart. in d. l. legata inutiliter. Rip.
in d. l. ſi aliquam rem num. 39. Bart. Bal. & alij in d.
l. cum falſa. C. de iur. & fact. ignor.

Tertio ſi ſumus in dubio, & concurrat ſolutio
cenſus tanti temporis, quod ſufficiat ad præſcri-
bendum, ex recognitione probatur directum do-
minium. Barto. in l. non ab re. C. vnde vi. Ruin. conſ.
50. num. 19. & 20. volum. 1. Rip. in d. l. ſi aliquam rẽ,
& ſic ait intelligendum. Abb. conſ. 74. lib. 1. Sed ego
hoc caſu crederem ſufficere per ſe, ſolam cenſus ſo-
lutionem aptam ad præſcriptionem. Rom. conſ.
127. Niſi dixerimus, quòd ex ſolutione ſimplici res
non probaretur emphyteutica, ſed præſumeretur
cenſualis. Alberi. de Roſ. & Iaſ. in l. 2. C. de iure em-
phy. Dec. conſ. 146. nume. 1. quum ſemper in du-
bio, quod minimum eſt, accipiatur, vt ibi per Mo-
der. Pariſ. ſi autem recognitionem, duę, aut tres ſo-
lutiones ſequantur, dominij probatio ex ipſa reco-
gnitione reſultat. Alciat. conſ. 9. ſub nu. 9. & 12.

Quartò ſi recognoſcens non tenuit rem tempo-
re congruo ad præſcribendum: tunc ſimplex reco-
gnitio emphyteutica non probat directum domi-
nium: & hoc pacto intelligi debet prima opinio,
quæ eſt communior. Rip. in d. l. ſi aliquam rem ſub
num. 39.

Quintò ſi recognitio non ſit ſimpliciter in em-
phyteuſim, ſed res ſub directo dominio, & maiori
8 ſignoria concedentis recognoſcatur: † probat tũc
directum dominium nõ in vim ipſius recognitos;
ſed confeſſionis recognoſcentis aſſerentis directũ
dominium ad concedentem pertinere: & in hunc
modum tradit Rip. intelligendos Barto. & alios in
d. l. cum falſa. C. de iur. & fact. ignor. ſequitur Bertr.
conſ. 1. num. 16. volum. 1. Rui. conſ. 50. volum. 1. &
conſ. 115. num. 17. vol. 5. Etſi ibi in fine requirat in-
ſtrumentum eſſe de antiquo.

Diſſerentia ſimplicis recognitionis in emphy-
teuſim, ad recognitionem directi dominij eſſe po-
teſt: quia concedens in emphyteuſim potuit alie-
nam rem concedere. l. rem alienam. ff. de contra.
empt. ſi autem directi dominij mentionem fece-
rint contrahentes, confeſſio, alio non apparente, p-
babit eum fuiſſe dominum. ita Ruin. conſ. 50. ſub
num. 1. volum. 1. facultate tamen ſalua recognoſcẽ
ti, probandi contrarium ex præſuppoſitis à Bart. in
d. l. cum falſa, nume. 8. & Bald. ibi num. 6. & Caſtr.
ſub num. 2. C. de iur. & fact. ignor. Dec. in l. tradi-
tionibus ſub nume. 6. & in l. 1. num. 26. C. de pact.
Barb. conſil. 37. lib. 3. niſi ſuper recognitione lata
fuiſſet ſententia, quæ tranſiuiſſet in iudicatum Ca-
ſtren. in dict. l. cum falſa ſub nume. 2. per l. error.
C. eod.

Sextò ſi agatur contra tertium negantem, & nõ
conuictum habere ius, vel titulum à recognoſcen-
te, ſine dubio huiuſmodi recognitionibus non pro-
9 batur dominium, nec poſſeſſio. † Specu. in d. §.
nunc aliqua. quæſt. 57. Bald. conſil. 377. lib. 1. Soc.
conſil. 266. lib. 2. Barb. conſil. 50. lib. 1. Roma. conſ.
127. Corn. conſil. 24. lib. 4. Rip. in dict. l. ſi aliquam
rem, & contra quem tertium agens, qui prætendit
ſe dominum, probare debebit. Bened. in cap. Ray-
nutius in verbo, & vxorem nomine num. 450. aut
ſaltem ſolutionem canonis per longiſſimum tem-
pus ab illis, qui rem ipſam tenuiſſent, & poſſediſ-
ſent. Roma. dict. conſil. 127. imo ſufficit ſi longo
tempore ſolutio facta ſit. Dec. conſil. 146 ante nu.
3. alioqui non probato dominio, aut ſolutione ca-
nonis per eos, qui prius poſſederint, recognitio
tertijs non obeſt. Prout non præiudicant illis, quos
non apparet eſſe hæredes recognoſcentium. Corn.
conſ. 177. lib. 2. Crau. conſil. 57. & qui etiam iure
proprio, vti hæredes poſſent demoſtrare recogni-
10 tionem erroneam, & rem ad ſe ſpectare. Corn.
conſil. 301. lib. 1. Phanut. de inuen. in 7. part. num.
243. Sicuti etiam non obeſſet, ſi ante acceptatio-
nem recognitionis aliquando abſenti factæ rem
alienaſſet recognoſcens. Alc. conſ. 12. Phanut. ibi
num. 244.

Quare aduertendm eſt ad agendum recuſante
recognoſcente, ſoluere ſeruicia. Nam ſi actione
perſonali nemo diſcrepat, quin compelli poſſit
ſeruare promiſſa. Phanut. vbi ſupra nume. 243.
Purpu. conſ. 574. num. 6. Si autem dominus ab eo
velet rem auferre ſecundum opinionem primam,
deberet probare dominiũ aliter, q̃ ex recognitione.

Simplex namque recognitio non eſt titulus ha-
11 bilis ad tranſlationem dominij. † Cin. Bar. Bald.
Caſtren. & alij in d. l. cum falſa. Specu. in d. §. nunc
aliqua verſ. 52. Oldr. conſ. 133. Alber. in l. traditio-
nibus. C. de pactis. Bertran conſ. 3. num. 6. volum. 3.
maximè ſi facta nõ eſſet ex certa ſcientia, ſed igno-
ranter, vt latè Menoch. conſ. 86. nu. 94.

Ex certa ſcientia autem etiam ſine traditione in
12 fauorem Eccleſię † recognitio emphyteutica ope-
raretur dominij tranſlationem: ac etiam fauore
Ciuitatis. Bar. & Bald. in d. l. cum falſa. num. 5. Caſtr.
ſub num. 4. Phanut. vbi ſupra num. 244. Concur-
rentibus tamen tribus. Primò quod recognoſcens
ſciat rem ſuam, ac etiam Eccleſia rem ad ipſum
recognoſcentem pertinere. Secundo quod id fiat
animo alienandi, & non ſimpliciter recognoſcen-
di. Tertiò, quod id fiat verbis diſpoſitiuis, & non
enunciatiuis. Burſa. conſil. 46. num. 17. alioqui ea
recognitio fauore Eccleſiæ non obſtante, eſſet nul-
la. Menoch. conſil. prim. nume. 89. & conſil. 86.
num. 97. & 98.

Si non conſtaret tempore recognitionis, cuius
res hæc fuiſſet, Eccleſiæ ſcilicet, aut eius, qui reco-
gnouit, non poſſet Eccleſia rem ipſam repetere tã-
quam inſolubiliter in emphyteuſim conceſſam,
13 † niſi aliter quàm per inſtrumentũ recognitionis
dominium non probaret: quia ſi Eccleſia, aut dñs
alius, probari vult dominium directum ex ea reco-
gnitione, ferre etiam debet ex ea probari vtile do-
miniũ emphyteutę, ex not. à Bald. in c. nihil. colu. 3.
verſ. quæro vtrum, de elect. & conſil. 201. lib. 4. vbi
Abbas, qui innititur contractui inito cum Mo-
nacho, debet illi adherere pro & contra. & magis
in ſpe-

in ſpecie in contractu emphyteutico. Caſtr. conſ. 235. volu.1. & in eadem materia Bal.conſ. 379. lib. primo. & in rei vendicatione fundata in ſcriptura, quod acceptanda ſit, vt loquitur Bal. d. conſ. 201. multa congerit Tiraq. de retr. conuen.ad fin.tit.nu. 5.& 7.Clar.expreſſe in §. emphyteutim. qō.28. verſ. vnum tamen. Grat.conſ.55.lib.1.Seruanda etenim eſt æqualitas inter contrahentes.l.fi.C.de indic. vid. tol.l.1.C.de cupr.lib.11.& ſicuti longa præſtatio cenſus,probat directum dominiũ in fauorem recipientis, ita probat vtile in fauorem ſoluentis. Spec. in §. nunc aliqua verſi. 142. Angel. & Imol. in l.qui in aliena. ff. de acquir. hæredit. quos citauit. R ip. in l. rem quæ nobis nu.48. ff.de acquir.poſſ. Et ideò decretum nihil diſponit, ſi agatur ad rem vendicandam, ſed ſi petatur recognitio, vel tributorum ſolutio.

Si recognoſcat emphyteuta alium in dominum non præiudicat vero domino. Bal.conſ.295. pũctus talis eſt colum. 2.libr.1.Crau.conſ 377.nu.32.

S V M M A R I V M.

1 *Sic d'Elio facit conditionem.*
2 *Decretum non inſeruit domino directo agenti ad caducitatẽ.*
3 *Recognitionis forma quatuor continere debet.*
4 *Royda ſunt operæ ſubditorum, & apud Gallos vocantur coruata.*
5 *Royda nocturno tempore præſtari non debeat, maxime ſi verſetur periculum honeſtatis*
6 *Roydas, qui allegat ſibi deberi, probare tenetur.*
7 *Roydarum promiſſio in vltimis recognitionibus, deſcripta præſumitur per metum, impreſſionem, vel errorem, ſi nõ inueniatur in antiquis.*
8 *Roydas domini augere non debent, nec ſubditi diminuere.*
9 *Roydarum promiſſio ſe referens ad conſuetudinem nulla eſt ſi de conſuetudine non appareat.*
10 *Roydarum præſcriptio contra maiorem partem populi ad omnes extenditur.*
11 *Libertas à præſtatione Roydarum acquiritur ſpatio annorum 30*
12 *Ad Roydas obligatus cum bobus, non tenetur illas præſtare cum vaccis iunctarijs, vel cum alijs animalibus, niſi daretur materia fraudis.*
13 *Royda, quæ certum habent ſeruicium per ſubſtitutum præſtari poſſunt.*
14 *Roydas ngere non eſt compellendus, qui fuit aliquo gradu inſignitus.*
15 *Alimenta operarijs an debeantur à dominis.*
16 *Accoazamentum quid ſit.*

T E X T V S.

TALES tenementarij, ſeu poſſeſſores rerum huiuſmodi directis dominis ſic, vt præfertur petentibus, & probantibus; Quibus ſeu eorum ſucceſſoribus vniuerſalibus, ſeu particularibus in ipſis rebus cauſam mediatè, & immediatè habentibus, quocunque ex titulo recognitiones ipſarum rerum factæ fuerint, eaſdem res vnà cum directis dominijs, atque canonibus, ſeu tributis earum iuxta tenorem dictarũ primarũ recognitionũ recognoſcere teneant.

Gloſſa ſexta.

DECRETVM hoc requirit, vt domini
actores ſic petãt, & probent, in illis ver-
bis ſic petentibus. Sic ideſt hoc pacto.
1 † l.2.ff.de cõd.indeb.& conditionaliter
quum ablatiui illi abſoluti faciant con-
ditionem. l. a teſtatore vbi Bald. ff. de cond.& de-
monſtr. Bar.in l.1.in fi.ff.eod. & Iaſ.in rubr. ff.ſolut.
matr. quæ conditio implenda eſt in forma ſpecifi-
ca.l.Meuiũs.& l.q hæredi.ff.de cond.& demonſtr.&
cùm poſiti cum copula ſint, exigunt concurſum
vtriuſque copulati. l.ſi hæredi plures. ff.de cond. in-
ſtitu.l.ſi quis ita ſtipulatus fuerit decem.ff.de verbo.
obliga. Quare oportet dominos directos petere tri-
buta, & recognitionem, & legitimas facere proba-
tiones: Si autẽ peterẽt caducitatem, aut quid aliud,
cui verba decreti conditionaliter loquentis nõn a-
ptarentur, beneficio decreti non gaudebunt. Bar.in
l.4.§.prætor ait nu.26.ff.de damno infect.& dixi ſu-
pra in hac ſecunda par.glo.2.nu. 5.

Si itaq; infra annum, & diem à die acquiſitionis
tales tenementarij, & acquiſitores non petijſſent in-
ueſtituram de iure, aut ex conſuetudine, vel pacto,
infra eum terminum petendum moleſtarentur à
dominis directis prętextu caducitatis, nõ eſt, quòd
timerent huius decreti diſpoſitionem ad probatio-
nem directi dominij: quum decretum non loqua-
tur, ſi dominus velit eos eijcere à prędio, ſed quan-
do recognitionem, aut ſeruicia ab eis petit. dixi in
glo. prima huius ſecundę par.

Requiſiti autẽ recognoſcere, parere debent iux-
ta tenorem primarum recognitionum, minimè
immutandum, cum expreſſione ſeruiciorum, ſi ta-
lis ſit forma antiquarum recognitionum, ſi quid
pręter canonem, & tributa præſtare debeant. l. plu-
res apochis ſub nu.4.C.de fid. inſtrumen. forma re-
3 cognitionis † poteſt deſumi ex l.forma.ff.de cenſib.
vt primò exprimatur nomen fundi. Secundo in
qua Ciuitate, & in quo pago ſit. Tertio quos duos
vicinos proximos habeat. Quarto quot iuge-
rum ſit.

Moris autem fuit exprimi vltra canonẽ, quãtum
pro laudimio ſoluaĩ in caſum alienationis: quum
varia ſint, maiora, aut minora, aut pauca ad formã
iuris: quę dat quinquageſimam domino l.fin. C.de
iure emphyt. de qua materia, quum amplum, & e-
legantem tractatum ediderit Illuſtr. Dominus Pon
te Pręſes integerrimus, non eſt, quod vlterius plura
verba faciam, aliquibus tamen reſeruatis in breui
interpretatione, ad aliud decretum laudimiorum.

Poſt laudimia fit plerunque mentio in recogni-
tionibus ſeruicij pręſtationis Roydarum, quas in
plerisq; inueſtituris vaſallorum legi nũcupari cur-
4 uatas, † prout ſic Gallicè vocantur. Caſſan. ſuper
conſ. Burg.tit. de man. mortes.rub.9.§.18.& 19. ſũt
iſtę operæ diurnę. l. 1. ff.de oper. libert. quas nocte
nemo tenetur pręſtare, niſi aliter expreſsè conue-
5 nerit. † Bar.in l.1 non ſortem. §. libertus.ff.de cond.
indeb. Guid. Pap. quęſt. 472. maximè ſi verſetur
periculum honeſtatis. ex not. à Dec.in l. ſemper in
ſtipulationibus.ff.de reg. iur.

Dominus verò, qui has operas allegat ſibi debe-
6 ri per ſubditum, debet probare. † Iacob. a Sanct.
Georg. in l.quoties.ff.de probationibus. non impo-
nit patronus liberto operas, quas ſibi in manumiſ-
ſione non reſeruauit. l.1. C.de oper.liber.l.modeſti-
nus ſecundũ glo. ff.de ſolut.& ius neminem ad hęc
ſeruicia cogit. Alex. conſ. 124. verſ. alia rõne lib. 4.

Neuiz. conſ. 12. licet nemo prohibeatur alteri operas ſuas promittere. l. ſi operas. & l. in operis. ff. locati.

Vnde Samuel. cap. 12. primo reg. dixit populo bouem cuiuſquam, aut aſinum non tuli. & alibi Moyſes, cap. 16. num. ſe excuſat, quòd non acceperit aſellum, nec quemquam afflixit: quas authoritates adducit quaſi ad propoſitũ Rebuf. in proœm. conſtit. regiar. glo. 1. nu. 19.

7 Et præſumptio eſſet metus, & impreſſionis, † ſi
illarum promiſſio in nouis recognitionibus inue-
niretur non facta in antiquis. Neuiz. d. conſ. 12. Si
tamen ſpontaneâ eſſet promiſſio valeret. Bald. in
l. 2. C. de oper. lib. Nec illas debent augere domi-
8 ni, nec ſubditi diminuere. † Bald. conſ. 492. lib. 5.
vbi tunc ſecundum illius facti contingentiam ap-
pellauit ſeruentatas, niſi tamen ſubditorum ſpon-
taneo conſenſu augerentur. Boer. queſt. 132. in fi.

Promiſſio earum, ſi ad conſuetudinem ſe refe-
9 ret, de qua non appareat, inualida eſt. † Neuizan.
conſ. 12. Si præſcriptione quæſitę ſint contra ma-
iorem partem populi, ad omnes ſe extendunt, licèt
10 inſolitos præſtare. † Crau. conſil. 27. & Vberius
conſ. 55. ac etiam pacto. in l. ſi coloni. colum. 11.
C. de agri. & cenſit. lib. 11. A quarum præſtatio-
11 ne libertas acquiritur † ſpacio 30. vel 40. annorum.
Guid. Pap. quæſt. 316. Neuiz. d. conſil. 12. Crauet.
conſ. 55. Dominus Pancer, conſ. 179. num. 10. imo
ſi interim Dominus non eguiſſet quum aliorum
ſubditorum operę, & ſeruitia ſibi ſufficiſſent, non
cucurriſſet ipſa præſcriptio. Fel. in c. ad audientiam
de præſcr. Bald. in tract. præſcr. in 4. par. verſ. ſexto
quæro. car. 34. ex not. à Bart. in l. cum ſcimus circa
med. C. de agric. & cenſit. lib. 10. vbi ſi terræ com-
mendatę tenentur ferre ſubſidium Ciuitati, quod
non præſtiterunt, quia Ciuitas non requiſiuerit, li-
cèt caſus euenerit, quum eſſet copioſa nimis gen-
tibus, non ex hoc præſcripta eſt libertas, ex quo
culpa nulla poteſt Ciuitati imputari, quæ illo ſerui-
tio non eguit. Et qui obligatus eſt præſtare eiuſ-
modi operas cum bobus, quos habet, non tenebi-
12 tur, ſi tantum habeat vaccas iunctorias. † Natt.
conſil. 291. Brun. conſ. 198. volum. 2. niſi daretur
materia fraudis. Neuiz. d. conſ. 12. prout nec etiam
pro iugo mularum, aut aliorum animalium. Guid.
Pap. quæſt. 470. & quantum ad fraudem obſtare ẽt
videtur deciſ. Rot. 835. in antiquis. vbi ſi de frumẽ-
to vecto in Ciuitatem certus modus debeatur. non
deberi tamen de farina, etiam ſi circumueniendi
Epiſcopum, farina loco grani inueheretur: quum
fraus non ſit, quod agitur ne Epiſcopo quæratur, &
iura fraudem non excludant, per quam impeditur
ne alius quæſtum faciat. l. qui autem. ff. de iis quę
in fraudem credit. operę vero ipſę, ſi habeant ſer-
uicium certum, & determinatum per ſubſtitutum
æquè idoneum præſtari poſſunt. Bar. in l. 1. C. de prę
poſ. agen. in reb. lib. 12. & illarum debitor inſigni
ius aliquo gradu, citra cuius dedecus illas preſtare
13 non valeat, liberatur. † Aluar. in §. in titu. quid ſit
inueſtitura per l. 2. C. vbi ſen. vel claris. quod ſignat
pro notabili pro doctoribus, & militibus Fol. in cõ-
ſtit. reg. tit. de epiſc. & cler. num. 11 an verbo aten-
prios. Caſſan. de conſil. Burg. de manmort. rub. 9.
§. 18. num. 42. & operarii non debent prandium pe-
tere à domino, ſi conſueuerunt ire pranſum domi.
14 † Nat. conſ. 207. num. 6. Nec dominus illas delegare
alteri, qui ſit odioſus vel grauoſus ſubditis. Luc. de
Pen. in l. prima colu. ſecunda. C. de agric. & cenſit.
lib. 11. de qua re. Iaſ. l. ſi non ſortem. §. libertus ſub
num. 23. ff. de cond. indeb. Papon. tit. de ceruatis lib.
13. Arron. 3.

Item exprimunt bona ſe tenere ad accõzamen-
15 tum: † quod verbum ſecundum cõmunem vſum
loquendi dantem ſignificationem vocabulis. l. Labeo, & ibi Bart. ff. de ſupp. leg. ſignificat quandam cõpoſitionem inter dominum & ſubditum. nam, vt plurimum cùm res emphyteuticæ tradantur ad tertiam venditionem, & acconzamentum, videtur in caſibus, pro quibus non debetur tertia venditio, res aliter cõcordari. & puto illud eſſe quod Ioh. Sayſon. titul. de recat. de vendit. art. 15. in verbo pour vendition appellat accordamentum: vtens indifferenter verbo laudimij, & acconzamenti. & ſcripſit Ioh. Rayn. in ſuo compen. feud. ſub num. 19. verſ. & fortè contractum pro quo ſoluitur magna penſio, reſpectu alicuius rei fortè illum eſſe qui dicitur acconzamentum, & ſcripſit Purp. conſi. 497. ſub nu. 5. poſt hæc viſus eſſe vocabulum barbarum ex conſuetudine ſumptum pro dimidio laudemio ſeu tertio: quamuis ipſe nihil alleget, & quatenus illud refert ad caſum inſtitutionis, eius dicto obſtet diſpoſitio decreti ſequentis, quę non vult laudimiũ pro inſtitutione deberi.

S V M M A R I V M.

1 *Succeſſio dicitur inuidioſa, & rigoroſa, quæ defertur domino, excluſis agnatis & cognatis.*

2 *Succeſſio nunquam iure Romano ſic dira fuit, vt aſcendentes, vel deſcendentes excluderet.*

3 *Succeſſio iure diuino quomodo deferatur.*

4 *Succeſſio ſubditorum principi non competit, niſi omnibus agnatis, cognatis, viro & vxore deficientibus.*

5 *Nec vaſſallo inueſtito à Principe, qui non habet maius ius, quàm ipſe Princeps.*

6 *Succeſſionem ſibi competere dominus allegans probare tenetur. Sententiaq́; declaratoria requiritur.*

7 *Bona vacantia quæ ſint?*

8 *Pactum ſucceſſionis inter dominum & ſubditos validum.*

9 *Vinculũ hoc ſucceſſionis dñi faciles eſſe debẽt ad dimittendũ.*

10 *Ex hoc iure ſuccedendi plures lites oriuntur.*

11 *Succeſſio rei emphyteuticæ eccleſiæ, & priuati differunt.*

12 *Emphyteuſis etiam alicuius baronis priuata dicitur.*

13 *Succeſſio emphyteuſis eccleſiaſticæ, traditæ ad vſum ſucceſſionis, quæ à laico tranſiuit in eccleſiam, quomodo reguletũ?*

15 *Succeſſio rei emphyteuticæ alicuius domini, aut priuati conceſſæ pro ſe, & hæredibus ad vſum ſucceſſionis tranſit ad quoſcunque hæredes, & diſtinguitur.*

16 *Sententia ſenatoria de bonis ſubiectis ad vſum ſucceſſionis.*

17 *Succeſſio rei emphyteuticæ relata ad conſuetudinem, de qua conſtat, ſecundùm conſuetudinem ipſam regulatur.*

18 *Diſpoſitio, ſeu pactum ſucceſſionis incertum, aut nullum eſt, aut ſecundum ius commune interpretandum.*

19 *Succedendi conſuetudo poſterior derogat priori.*

20 *Succedẽdi ius cõpetens, ex tranſactione contrario vſu abrogatũ.*

21 *Conſuetudo incipit à primo actu notorio.*

22 *Conſuetudo interpretatiua non requirit præſcriptionem, & quando?*

23 *Conſuetudo in antiquis quomodo ex inſtrumentis probetur?*

24 *Conſuetudo valida eſt, vt res emphyteutica nunquam cadat in commiſſum.*

25 *Succeſſio vbi domini ſuccedunt fratribus non exiſtentibus in communione, an requirat communionem omnium bonorum ad excludendos dominos?*

26 *Dominus nõ ſuccedit in dotib. mulieris decedẽtis ſine liberis.*

27 *Subſtitutus pupillo dominum excludit.*

28 *Dominus non ſuccedit pupillo.*

29 *Nec ſororem excludit fratri per partem ſubſtitutam.*

30 *Dominus nõ ſuccedit in nominibus debitorũ, & an in mobilibus? maximè contentis in domo libera, & an in immobilibus ſitis extra eius territorium.*

31 *Terria pars debita domino, ſi condatur teſtamentum, non debetur inſtituto illo, qui ab inteſtato erat ſucceſſurus.*

52 In tertia parte domino debita computandum id omne eſt, quod de bonis d. ſancti percepit.

53 Nullum an ſit teſtamentum, ſi dominus in parte ſibi debita non inſtituatur.

Gloſſa ſeptima.

EXPRIMVNT etiam in eis recognitionibus caſum ſucceſſionis, ſeu ſeruitutem ſucceſſionis. Tempore Romanorũ belli calamitate ad fiſcum locupletandum contra iura Romana erat introducta lex quædam Papia, per quam multæ voluntates defunctorum caducæ fiebant: & fiſco agnatis, & cognatis excluſis, hæreditates illis caſibus deuoluebãtur: qua calamitate belli ceſſante, pacis lenitate Imperator
1 illum inuidioſum legis vigorem † prudentiſſimis viris diſplicentem abrogauit, & ius ſucceſſionis ad priſtinum reſtituit. l. 1. §. 1. & 2. C. de cadu. tollen. ex qua lege Papia celebs incapax erat donationis cauſa mortis, & decima fiſco debebatur horum, quæ inter virum & vxorem relinquebantur: quæ lex quoque abrogata fuit. l. 1. & 2. C. de infirman. pœn. cęlib. c. quædam. diſt. 2. Sed illa lex nunquam ita dira fuit, vt parentes, & liberos ſuo rigore iugularet.
2 † d. l. 1. §. 1. C. de caduc. toll. vnde ſcribit, & probat Tiraquel. in l. ſi vnquam in pręf. nu. 4. C. de reuoc. don. Adrianum Imperatorem ignotorum hæreditates repudiaſſe, & notorum non accepiſſe, ſi haberent filios: & Domitianum relictas ſibi hæreditates ab habentib. liberos non accepiſſe.

Suſtulit quoque Imper. l. Fuſiam Caninam, per quam impediebatur facultas teſtantib. dandi libertatem ſeruis, quam viuentibus dimittebat intactã. §. 1. inſtitu. de leg. fuſ. canin.

Et iure duodecim tabularũ libera poteſtas erat vnicuique totum patrimonium eius erogandi legatis: quæ tamen inde gratia teſtatorum, ne eorũ hæreditates plerunque ab hæredibus ſcriptis recuſarentur, iure Romano reſtricta fuit ad dodrãtem. §. 1. inſtit. ad leg. Falci. l. 1. ff. eod. ſecundum quod ius diſponat teſtator, & erit lex. §. diſponat, authen. de nuptijs.

Iure etiam diuino. c. 27. numeri ſcriptum legitur
3 homo † cum mortuus fuerit abſque filio ad filiam eius tranſibit hæreditas! ſi filiam non habuerit habebit ſucceſſores fratres ſuos: quod ſi fratres non fuerint dabitis hæreditatẽ fratribus patris eius: Sin autem nec patruos habuerit, dabitur hæreditas ijs, qui ei proximi ſunt: eritq; hoc filijs ſanctum lege perpetua.

Nimirum igitur, ſi Princeps ſubditis ſuis non ſuccedit, niſi omnibus agnatis, cognatis, & vxore deficientibus.
4 † l. 1. C. vnde vir & vxor. l. 1. & l. ſi vacantia. C. de bon. vac. lib. 10. l. cognouimus. §. liberos. C. de hæretic. & manich. l. 1. ver. vacantium. ff. de iur. fiſc. Alex. conſi. 31. verſi. ſed prædictis, volum. 1. quo ſtante, nec nobiles de loco aliquo à Principe infeu-
5 dati † maius ius habebunt. l. nemo plus iuris. ff. de regul. iur. quum etiam à primordio tituli poſterior formetur euentus. l. vnic. C. de impon. deſcr. lib. 10. iusque aliud habere non præſumãtur, quàm quod à principe dependet. l. quædam mulier. ff. de rei vendica. Qui etiam dominus infeudatus non ſuccedit eo caſu, quo Princeps, ſi à Principe ipſe non haberet conceſſionem regalium, aut iurium, & priuilegiorum fiſcalium. Alexan. dicto conſilio 31. volumine 1. Boer. q. 50. nu. 54.

Cùm itaque fiſcus, & cõſequenter dominus ſubdito non ſuccedat ab inteſtato, exiſtentibus agnatis, cognatis, & vxore, vt ſupra probatum eſt, quodque voluit Iacob. in tracta. de Roy. nume. 15. in ſuo inueſtitura ſeud. in verbo, & cum mero, & mixto imperio. num. 17. Brun. conſi. 43. nu. 20. vbi ſic allegari & decidi ait ſe vidiſſe. Neuiz. inter eadem conſilia. Brun. conſilio 12. num. 101. Aym. publi. in conſu. Alner. tit. de cond. hom. man. mor. lati. Cra. poſt hæc vſus conſi. 934.

Sequitur dominum prætendentem ius ſibi competere ſuccedendi ſubdito ſuo, & teneri probare
6 eiuſmodi ius. † l. actor quod aſſeuerat. C. de proba. l. ei qui. ff. eo. & in ſpecie harum ſucceſſionum Caſſan. in conſu. Burg. tit. de man. mor. §. 13. in princip. Purpu. conſilio 577. ſub num. 11. quum ſemper pro libertate præſumatur. l. ordinata in prin. ff. de liber. cauſ. l. ſi is qui. §. ſi ſeruus. ff. de vſucap. l. lite. C. de lib. cauſ. & interim non licèt domino propria authoritate appræhendere poſſeſſionem bonorum, vbi comparet contradictor, etiam ſi vxor ſit, & de parte hæreditatis eſt tex. & ibi Bart. in l. 2. C. quan. quib. quor. pars detra. lib. 10. & ſi appræhendat reſtituenda eſſet, non obſtante, quòd dominus inde fidem feciſſet de iuribus ſuis, prout ſic ſcripſit fuiſſe iudicatum per curiam Caſſan. d. tit. §. 14. in textu Sayſi. in fine, & ſic cenſuit Excellentiſſimus Senatus inter quoſdam Illuſtres dominos ex Comitibus Sancti Martini, & quandam mulierem & alios, ſi bene memini bis, & in ſpecie ſub die 21. Ianuarij 1574. Nã vbi agitur de emphyteutis deuolutione per extinctionem generationis, non licet domino, niſi præcedente ſententia declaratoria poſſeſſionem adipiſci. Gab. conſ. 88. nu. 23.

Reducitur ea propter tota materia ad ius fiſcale, ad pactum, vel ad conſuetudinem. Iacob. in tract. de Royd. nu. 12.

De iure fiſcali ſupradictum eſt, cui addo bona
7 tunc demum dici vacantia, † ſi nullus conſanguineus, vel legitimus hæres relinquatur. Ang. conſi. 193. Boſ. in pract. crim. de bon. vacan. & in Gallia hoc ius ſuccedendi hominibus ſubditis nuncupat ius manus mortuæ. De quo tractauit. Belon. conſil. 71. Guid. Pap. q. 361. latè Caſſan. in conſu. Burg. tit. de man. mor. rubr. xi. fortè ad ſimilitudinem libertorum, quorum ſucceſſio, ſi liberis careant defertur patrono agnatis, & cognatis excluſis. l. liberto. ff. de bon. liber. quibus nulla fieri videtur iniuria; quia ſi in ſeruitute remanſiſſet, nullum ius habuiſſent. Fab. §. tumque antea inſt. de bon. poſſeſ. exceptis tamen parentibus liberti, qui patrono pręferuntur. §. 1. inſt. de ſer. cogn. vt etiam fratre ſecundum glo. & Azo. in d. l. liberto, quamuis reſpectu fratris citet ibi glo. 10. de pla. contra, quod ſequi videtur. Fab. in d. §. inſt. de ſeru. cogn.

Pertinet autem videre de ſucceſſione ex pacto, à qua materia aliquantiſper ſum digreſſus.

Pactum hoc, cùm de hæreditate incertæ perſonę
8 agatur valet. l. 3. §. illo. ff. pro ſoc. prout validum quoque eſt illud, per quod ius huiuſmodi ſeruitutis dimittitur, & ea ſubditi liberantur, vt ſeruetur inter eos ius ſucceſſionis, quod intelligitur de communi iure. vt dixit. Bal. inter Principem Achayæ, & communitatem Sauiliani, conſ. 171. lib. 2. de qua re etiã in Prælato Eccleſiæ, & ſubditos diſſerit Signor. dict.
9 conſi. 71. Ad quod vinculum † dimittendum faciles eſſe deberent domini: quum hoc ius Imperator appellet inuidioſum, diſplicens viris prudentiſſimis. dict. l. 1. C. de caduc. tollend. & alibi ſcilicet. in leg. prima. & ibi Bald. C. de lat. liber. tollen. dixit ob prohibitam ſubditis morientibus teſtandi
10 facultatem, bella ciuilia, † reipublicæ accidiſ-

ſe, & iniquum valde homini ſanæ mentis, liberam teſtandi auferre facultatem. l. ex facto. vbi Iaſ. numero 8. ff. de vulga. & pupilla. & in locis huius patriæ, vbi aliquæ extant reliquiæ, aut iura harum ſeruitutum, experientia docet frequentes eſſe ciuiles lites. Et in aliis pluribus locis domini facta commutatione illius ſeruitutis, in aliquod tributum annuum, quod de communi penditur, liberarunt ſubditos ea ſeruitute: quo tributo pacificè & benignè fruuntur, & Delfinus patriam Delfinatus ab hoc iugo immunem fecerat. Guid. Pap. quæſtio. 361. De validitate cuius liberationis non eſt dubitandum, ſicut poteſt Dominus remittere ius patronatus liberto. l. fin. C. de bon. lib. ita etiam remitti poterit hoc ius ſubditis. Guid. Pap. quæſtio. 313. & 361. Spec. in tit. de ſer. non ordin. §. porro vbi Ioan. Andr. vbi ponunt formam affrancamenti Iacobin. in tracta. de Rovd. colum. 13. verſi. ſexto finitur. Belſon. conſi. 71. numero 6. intellecto tamen hoc, vt explicatur infra in vlt. par. glo. 1. num. 25. in hoc decreto.

Quicquid ſit rei ſuæ vnuſquiſque poteſt legem ponere, & dicere, quam vult. l. legem. C. de pact. quæ ſeruanda eſt, ſi traditioni rei emphyteuticæ adiecta ſit. l. 2. C. de iure emphyteu.

Quæritur igitur, ſi cui conceſſa ſit emphyteuſis pro ſe, & hæredibus recipienti ad vſum ſucceſſionis, laudimij, aut inueſtituræ, quomodo illud verbum ſucceſſionis capiendum ſit? & diſtinguendũ
11 eſt, † vtrum agatur de emphyteuſi eccleſiaſtica, vel priuati, & emphyteuſim intellexit priuati, † etiã
12 ſi ſit alicuius baronis. Bal. conſi. 160. vol. 3.

Si emphyteuſis eccleſiaſtica ſit data ad vſum ſucceſſionis, generaliter non expreſſo caſu, quo ſucceſſio deuoluenda ſit eccleſiæ, alia diſtinctione opus eſt.

Nemo ignorat plura bona eccleſię fuiſſe per laycostam feudalia, quàm emphyteutica legata, aut
13 aliter donata. † & noſtra tempeſtate Sereniſſimus Dux Princeps noſter plura permutauit, cum Reuerendiſſimo Abbate Ripaltæ, ſpecialiter transferendo emphyteutas, quos habebat in loco Ripularũ, minimè quatenus percipi obnoxios oneri ſucceſſionis. quare aut conſtat bona pleno iure ad eccleſiam ſpectauiſſe, & illa in emphyteuſim conceſſiſſe, & hoc caſu, recurre ad ea, quæ tradidit. Coaru. lib. 2. var. Reſolut. cap. 17. & Purpu. conſilio 384. ad Rim. iun. conſilio 461. vbi pulchrè declarat, ac congerit caſus, quibus res emphyteutica tranſit ad extraneos hæredes.

Quod ſi origo conceſſionis bonorum non appareat, & pactum non refragetur, ad omnes hæredes res emphyteutica eccleſiæ tranſibit: quum contentari debeat eccleſia, quæ ſentit commodum recognitionis, & ſeruiciorum. Clar. in §. emphyteuſis. quæſtio. 28. verſic. vnum tamen Grat. conſi. 55. lib. primo. Burſ. conſilio 48. numero 22. & conſilio 92. numero 22. Rimin. iun. conſilio 100. & 461. nume. 31. Vnde dici poſſet, cum ex longiſſimo temporis curſu conceſſio ſolenniter facta præſumatur. Soci. conſilio 266. colum. 14. volum. 2. Gozad. conſilio 86. numero 22. Dec. conſilio 341. numero 13. Neuiza. conſilio 100, Rebuf. in tracta. de alien. rei eccleſ. iuncto eo, quòd ignoraretur origo, verum eſſe, quod ad omnes hæc emphyteuſis tranſiret, maximè ſi pro omnibus hæredibus recepta fuiſſet. Rolan. conſilio 96. volum. 1. & non apparere de origine dicit Rim. iun. d. conſi. 461. num. 31. ſi recognitiones antiquæ præſententur.

Emphyteuſis verò priuati, ſine diſtinctione pro ſe, & hæredibus acceptata, ad quoſcunque hære-
14 des, etiam extraneos eſt tranſitoria. † Specu. in tit. de emphy. §. nunc aliqua verſic. 113. nume. 139. Iacob. de Beluiſ. in §. emphyteuſim in auth. de non alienan. Alexan. conſilio. 56. volum. 2. Salyc. in l. 2. ſub numero 30. verſic. in priuato vero. C. de iure emphyt. Socin. conſilio 261. nume. quinto. & in l. Gallus. §. etiam. ff. de liber. & poſthum. Aret. conſi. 55. Curt. conſilio 45. colum. quinta. verſic. vltimo ponderandum. Afflict. de ſucceſ. feud. numero 77. Imo feudum, cuius natura eſt, ne ad extraneos tranſeat, ſi pro hæredibus conceſſum ſit, omnino hæreditariam ſumit naturam, quam opinionem magis communem dixit Burſa. conſi. 31. & 89. tanto magis hoc procedet reſpectu emphyteuſis cuius, & vxor excludit dominum directum à ſucceſſione emphyteuſis in addit. ad Specul. in d. §. nunc de aliqua ſub verſic. 109. propria natura eſt, vt ſit perpetua. Bald. in l. 1. ff. ſi ager vect. Iaſ. in l. 1. colum. 2. C. de iure emphyt. Ideò pacto appoſito, vt certo tempore res ad dominum reuertatur, diſcrepat cõtractus à propria eius natura. Purpu. in l. 2. num. 36. ff. ſi certum petat.

Sed difficultatem facit illud verbum ſucceſſionis, per quod videntur arceri extranei hæredes. ex nor. à Brun. conſilio 43. & Nat. conſilio 328. quod verbum quodammodo redderetur illuſorium, & inefficax, ſi ad quoſcunque res tranſiret, & non videtur fuiſſe mens concedentis, vt perpetuo duret. ex not. a Barto. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebel.

Diſtinctione alia hæc difficultas eſt dirimenda. Primo ſi conceſſio fuit ad vſum ſucceſſionis non declarato caſu alicui pro ſe, & hæredibus acceptanti, hoc enim caſu, quum plures gradus ſucceſſionis ſint à iure traditi, & dominus non expreſſerit, quibus caſibus ius ſucceſſionis ſibi reſeruauerit, tunc cenſeo ſibi imputãdum. l. veteribus. ff. de pact. & contra dominum pro emphyteuta, lata debeat fieri interpretatio. Iaſ. in l. 2. ſub numero 167. C. de iure emphy. Pariſ. conſilio 71. numero 50. volum. 3. Et in dubio ne emphyteuſis ſit finita. Crauе. conſi. 251. in fine & in fauorem poſſeſſoris. §. commodum inſtitu. de interdi. & rei ſemper inclinandum ſit. l. Arianus. ff. de actio. & obligati. & verba ſtipulationis ſic intelligenda ſint, vt, quantum minus fieri poteſt, debitor obligetur. Angel. conſilio 67. Dec. conſilio 423. numero 8. maximè ſi, verbum illud, ſeu acceptatio pro hæredibus fuerit prolata à recipiente, cuius eſt hoc caſu verbum ipſum interpretari. Iaſ. & Socin. in l. Gallus. §. etiam. num. 21. ff. de libe. & poſthum. rub. in eadem lege in §. quidam recte. quæſtio. 9. verſicu. ſed aduerte facit. Pariſ. conſilio 71. numero 66. volum. primo & ſcripſit Alexan. conſilio 36. verſic. & in propoſito lib. 3. mentionem hæredum, intelligi de omni hærede eius, ad quem verba diriguntur, non autem de hærede diſponentis.

Vel ſi conceſſio facta legeretur in perpetuum, ſeu ſub fictu, ſeu canone perpetuo: vigor cuius verbi, ad omnes etiam extraneos facit emphyteuſim tranſmiſſibilem. Bald. in l. 1. ff. ſi ager vect. & conſi. 372. lib. 4. Caſtr. conſi. 237. vol. 1. & conſi. 189. vol. 2. Dec. conſi. 171.

Etſi opponatur de ſuperfluitate illius verbi ſucceſſionis; Reſponderi poteſt imputandum eſſe domino, qui legem apertius non declarauit. l. veteribus, ex reg. damnum de reg. iur. in 6. & non debere magis eſſe ſuperfluum illud verbum hæredum, cuius proprium ſignificatum eſt, vt extraneos etiam comprehendat. l. in annalibus. C. de legat. & aliud verbum perpetuum, quàm verbum ſucceſſionis, per quod violarentur tot iura, & regulæ prædictæ.

poſſeque

poſſeque operari, vt ſuccedat dominus nemine apparente hærede ad inſtar fiſci.dict.l.1. C.vnde vir & vxor. Tanto magis, ſi plures eſſent domini habentes ſubditos diuiſos, poſſidentes bona in emphyteuſim ab eiſdem, quorum iuriſdictioni nō ſubijcerentur. nam tunc poſſet verificari, vt dominus directus excluderet pro illis bonis, ſic affectis dominū iuriſdictionis. ex trad. à Bened. in c. Raynutius. in verbo & vxorem nomine.dec.5.numero 386.& ita cenſuerat Excellentiſſ.Senatus contra Illuſtr. Dominum Bernardinum Romagnanum in fauorē quarundam mulierum de Priandis de Cargnano, pro certis bonis, in quibus eæ mulieres ſucceſſerāt in agro Villarum, cuidam earum conſanguineo: quæ ſententia fuit lata die vltimo Februarij 1567. ſubſcripta Comelo. licèt hæ mulieres vltra prædicta probauiſſent vſus contrarietatem deſiderio dicti domini, & quodam antiquum laudum, quo nitebatur prædictus dominus Bernardinus, ſibi potius refragari, quàm ſuffragari.

Secundò, ſi conceſſio fiat ſimpliciter, ipſa intelligenda eſt ſecundum loci conſuetudinem Alexan. conſi 9. vol.5. Rim.ſen.conſi. 737.num.9. vel facta
12 legitur ad ſucceſſionem ſecundùm † vſum, & conſuetudinem loci. Si de conſuetudine conſtat res eſt clara: quum ea dictio conditionalis, & limitatiua, vt per Bart. in extr. ad repri. in verbo prout, & per Doct. in l.edita. C.de eden. intelligi debeat ſecundū conſuetudinem relatam. Bart. in l.ſi quis ſeruum. §. fin.num.25. ff.de lega 2. Pariſ. conſi.39.lib.3. Sicuti de promittente Roydas ſecundùm conſuetudinē. Neuiz. conſi.12. Aut non conſtat de conſuetudine relata, & tunc non reſtringitur, nec facit conditionem. Bart. in l.cum qui.§.Iulianus. ff.de conſtitu.pecu. Dec.conſi.63. ſed intelligeretur, vt competeret ſucceſſio domino, niſi verbi incertitudo, hoc eſt, nō exprimendo aliquem caſum ſucceſſionis, viciaret actum. faciunt tradita per Neuiz.conſi.12.nume.4. Nam in terminis Bart. diſpoſitio non obſtante relatione ad conſuetudinem, vel vſum erat per ſe certa ibi concedo tibi, vt poſſis colligere vectigal tantæ quantitatis ſecundum quod &c. & in alio caſu de vno pari caponū, vt tui anteceſſores ſoluere conſueuerunt ita declarat Caſtr. conſi. 17. lib. 2. quem refert Brun. conſi.127. colum.19. verſic.ex ijs patet Aret. conſi.76. diligenter colum. 2. Gram. dec. 59. num.22. & hoc caſu dici poſſet certa. verbi gratia ſi recognitio dicat ad ſucceſſionem deficiente emphyteuta ſine liberis, & fratribus ſecundum vſum & conſuetudinem loci. Si hoc caſu conſtiterit per conſuetudinem fratres non excludere dominum, niſi ſint indiuiſi cum defuncto, tunc dictio illa relatiua interpretabitur de fratribus indiuiſis: ſi autem non conſtiterit, tunc omnes fratres tam indiuiſi, quàm diuiſi dominum excluderent. Si verò pactū ſucceſſionem refert ad vſum, & conſuetudinem
18 nullo caſu, † aut gradu ſpecificato, tunc quum quod multipliciter intelligitur eius veritas ignoretur. Cuman. & Rip. in l.ex facto. §. fin. ff.ad Trebel. dominus ob incertitudinem (vt ſupra dixi) excluderetur à quouis hærede extraneo: quum incertitudo vitiet ſtipulationem. l. Triticum. ff.de verborum obligat. hæredis inſtitutionem. l.in tempus.§.quoties. ff.de hæred. inſtituen. legatum. l. ſi fuerit. ff. de reb. dub. dationem tutoris.l.duo ſunt Titij.ff.de teſtam. tutel. ac denique non apparēte quòd quis ſit liber, nemo iudicatur liber.l.ſi quis de pluribus.ff. de reb. dub. & prout de nouennio ſcripſit Purpu. conſilio 507.num.7. Et incerta omnis illa diſpoſitio eſt, quæ multipliciter intelligi, & declarari poteſt. Bald. in l.liberti ſub num.9. verſicu. ſed tu dicas. C.de oper. liber. quod multo magis procedere debet in materia odioſa.cap.odia de reg. iur.in 6.l. cum quidam. ff. de liber. & poſthum. prout iſta eſt, vt per Crauc. conſilio d. conſi. 934. facit quod dicit Barto. poſt Oldra. in l. ſi ſic. §. primo. ff.de leg.1. vbi conceſſio eorum, quæ anteceſſores poſſiderunt, fit inutilis, ſi de qua anteceſſorum poſſeſſione non liqueat. Succeſſio igitur, cùm ad decimum vſque gradum agnationis ſe extendat §. fin. inſtitu. de ſucceſſ.cogn. ſequitur magna incertitudo, ſi reſeruatum ſit ius ſuccedendi, non declarato gradu. quod etiam iùs valde dici poſſet rigidum, & iniquum, ſi eo quis vti velet contra deſcendentes, aſcendētes, & tranſuerſales coniunctos defuncto ſaltem vſque ad ſeptimum gradum, vſque ad quem competit etiam in feudalibus ius ſucceſſionis tranſuerſalibus in feudo antiquo non deſcendentibus à primo inueſtito. Clar. in §. feudum.quæſtio.79.poſito quòd id verbum aliquid præter ius commune operari deberet.

Tertiò ſi conſtet de conſuetudine, aut vſu ali-
19 quo antiquo diuerſo à recenti: † Nam conceſſio emphyteuſis ſecundùm conſuetudinem conceſſa intelligitur de recenti, ſeu poſteriore. Boer. quæſt. 363.numero per text.in l. Mela.§. ſi alimenta. ff. de alimen. lega. & vltima derogant primis l.pacta nouiſſima. C.de pact. Si autem vario modo obſeruatum ſit, tunc nullo pacto dicetur introducta conſuetudo Barto.in l.2 ff.ſoluto matrimo. Dec. conſilio 11. & conſilio 129. Craue.conſi.96.num.quinto. Niſi prima eſſet præſcripta, & alia non: quod ſi hoc diſcerni non poſſet, ſtaretur diſpoſitioni iuris communis, vt in ſimili de laudimio ſcripſit. Alex. conſi.5.vol.5.

Quæ dicta ſunt procedunt, ſi pacto claro, aut dubio recognoſcens ſucceſſionis ſeruilis fecit mentionem: & ſi ad conſuetudinem ſe retuliſſet in pacto, vt clara pro claris, & dubia pro dubiis habeantur. Sed quid ſi nullo pacto inter dominum, & emphyteutam celebrato, dominus ex conſuetudinē prætendat ius ſucceſſionis? licèt ius iſtud conſuetudinarium dici poſſit inuidioſum.d.l.prima.C.de caduc.tollen. Alcia.conſi.249. valida tamen eſt conſuetudo hæc, nec extenditur. Alex. conſilio quinto.colum. prima.volu. quinto, quam allegans probare debet. Dec. conſilio 420. num.8. Balb.in tract.
20 præſcrip. in fin. 3.par. principal. Sicuti etiam † per conſuetudinem contrariam, imo ius ſuccedendi ex tranſactione vſu contrario præſcripto perimi poſſet. Brun. conſilio 95.numero 5.& eiuſmodi cōſuetudo contraria haberetur pro obtenta in contradictorio iudicio ex pronunciatione ſuccedendi ſecundùm ius, quamuis conſuetudinis ſuccedendi in lite non eſſet facta mentio, vt de ſtatuto. Bal.conſilio 210.lib.primo. Introductioque conſuetudinis
21 † incipit à primo actu notorio, qui veriſimiliter in populi notitiam tranſiuit. Barto.in rep.l. de quibus. colum.7.verſic.iuxta prædicta quæro. Nat.conſilio 406. numero 13. Et ſi conſuetudo ſit interpretati-
22 ua. † non requiritur præſcriptio, ſed ſufficit, ſi ſæpe ſic oſtendatur obſeruatum. Caſtr.conſilio 347. libr. 1.Dec.conſi.156.Crau.conſi.272. numero 7.& 298. Nat.conſilio 406.nu.26.Bellon.conſi.1.nu.3.

Niſi eſſet interpretatiua contra iuris communis
23 † diſpoſitionem. Aret.conſilio 11. Soci. conſi. 260. colum.12. verſic. non obſtat tertio Menoch. de arbitr. lib.2.Cen. prima.caſu 83. probaretur etiam in
24 antiquis inſtrumentis. † Angel.in l.vetuſtiſſimam. C.de iur.Dom.impetr. Bald.conſilio 318.volum.2. Socin. conſi.94. Dec.conſi.11. Curt.iun. conſi.106. Nat.conſi.406. Rim.iun.conſi.6.nu.30.Cra.cōſi.134.

modo originem non ducerent à ſuſpectis perſonis, & verba non eſſent ſcripta in fauorem narrantis. Hier. de Monte in tract. finium. ca.60. & conſtaret contenta in eis veniſſe in populi noticiam illaque effectum ſortita. Abb. conſi.53.vol.2. Neuiz. conſi. 9. nu. 29. Alioqui ſi celebrata eſſent cum dominis ipſis illud ius prætendentibus, quum multa aliqui ſoleant concedere modo ducant partem ad conſitendum ius quod deſiderant, haberem contenta in ijs inſtans pro ſuſpectis Brun.autem conſ.43.in contrarium ſupra allegatus ſe fundat in conſuetudine, nec ipſe, nec Nat. d. conſ.328. vt videri poterunt p̄dictis refragantur.quum in caſibus ſuis non dubitaretur etiam de iure ſuccedendi, & loquuti ſint obiter, & pertranſeam. vnde Purp. conſi.497.in fi. concludit in terminis harum inueſtiturum continentium verbum ſucceſſionis eſſe capitulandum de conſuetudine, & loquitur in eccleſia cuius ius in iſtis ſtrictius eſt. præcipuè quum probatio generalis dicatur Incerta, & dubia, quæ nihil releuat. l. certum in prin. ff. de confeſſ. c. in præſentia. de proba. pariatq; generalitas obſcuritatem. l.ita fidei in prin. ff. de iur. fiſc. l. prætor ædicta.ff.de iniur. vnde non ſufficit probare in genere quem eſſe infamē, & criminoſum, ſed in ſpecie tale crimen admiſiſſe. cap. præſentium. §.teſtes de teſtibus In 6. Rom. conſi. 290.Bald. conſ.77.& 78.vol.3.ad propoſitum quorū
25 omnium † non præteribo validam eſſe etiam conſuetudinem, vt res emphyteutica nunquam cadat in commiſſum. Panor. conſ.72.lib.1.Ana. conſ.84. Rip. conſi. 187. Rurſus ſi tranſactione inter Dominos, & ſubditos conuentum ſit, licere fratribus indiuiſis ſibi ipſis,tam ex teſtamento q̄ ab inteſtato relinquere, non valet argumentum à contrario ſenſu, vt diuiſis hoc denegatum cenſeatur Brun. conſ. 95. Item Donatio ſacta vni cuiuſque deſcendentibus,mortuo eo ſine deſcendentibus ad dominum non reuertitur Put.dec.274.lib.3.

Alicubi conſuetudo eſt vt quoad ſunt ſubditi, ſeu emphyteutæ in communione, vel indiuiſi non ſuccedant domini, qui alioqui diuiſis ſuccederent. cōtingi mihi caſus de loco Corij patriæ Montisferrati,quoſdam conſanguineos ſemper in communione cohabitauiſſe: & qua durante ſecerant inter ipſos quodam inſtrumentum conuentionis, quo declarabatur mercedem inſtrumentorum receptorum per vnum ex eis notarium, & alia, quæ ex ſua induſtria æquireret,debere ſibi inſolidum ſpectare; ac quædam prędia acquiſita per alium de fructibus
26 rerum dotalium † eidem acquirenti pertinere. Cæterum quod continuaretur in communione: & ſenior adminiſtraret, de adminiſtratis rationem redditurus. Accidit notarium deceſſiſſe inteſtatum, & ſine liberis: quæſitum fuit præſuppoſita aſſerta conſuetudine, ad quem bona illius ſpectarent, an ad dominos, vel conſanguineos; & videbatur dicendum ad dominos excluſis conſanguineis. Quia cōmunio ad perſonas relata importat nedum victū communem, ſed etiam expenſam fructuum æqualem. Bart. in l. quintus.ff.de ann. leg. Alex. conſ.76. viſo themate in lib.4.Dec. conſ.524.nu. 5. Dixitque Bart. conſ.168.Quidam habens bona, &c. grauatū morari cum Titio communiter cenſeri grauatum communione omnium bonorum. l. fin. § Lucius, & ibi glo.ff.de leg. ſecundo. & in l. Lucius.ff.ad Trebellianum, & voluit in terminis. Caſſan. in conſu. Burg. rub. 9.§. 13. in fine. appellatione communionis in bonis, eos ſolum comprehendi, qui in omnibus bonis communes ſunt. Allegat Alex. conſi.40. inſpectis verbis. vol.2.

Quibus tamen non obſtantibus, ego reſpondi contrarium in themate propoſito: in quo maior pars bonorum erat, & permanſerat in communione, & continuauerant habitare ſimultaneè ad vnū larem: Quia alioqui opportuiſſet illos nedum communionem habere bonorum, ſed etiam ſocietatem omnium bonorum: quæ tamen ex communi habitatione inter fratres, nec alios inducitur etiam ſi ſuccedat communicatio lucrorum,& fructuum. Salic. in l. ſi patruus. C.com. vtriuſ. iud. Alex. conſ. 76.vol.4.Dec. conſ. 21.Crau. conſ. 26. Sed ſi verum eſſet ſolam communionem dominos excludere, quæ eſſet omnium bonorum, ſequeretur neminē ex ijs, qui eſſet in communione poſſe quicquam præcipui habere: ſed omnia ſtatim efficerentur cōmunia dotes receptæ, hæreditates delatæ: & ęquē bonæ condicionis, & ſortis eſſet piger,ac iners, ac eſſet induſtrioſus, & impiger: quod eſt abſurdum. ad quod euitandū ſemper ea intelligentia capi debet, per quam abſurditas auffugitur. l. nam abſurdum.ff. de oper. liber. Pariſ. conſ.8.& conſ. 111. nu. 35.vol.1.& abſurdi euitandi gratia potius ſit extenſio. Alex. in l. ſed ſi huc.§.liberos.ff.de in ius vocan. quod adeò verum eſt, vt à propria verborum ſignificatione potius recedatur. Bar. in l. Gallus.§.etiam. ff.de lib. & poſthum. Dec. conſi.19.col. 4. Soc. iun. conſ.1.nu.116.vol.1.Rol. conſi.23.num. 32. vol.4. Si licèt igitur in communione aliqua habere præcipua, & hoc non obſtante in communione dicantur, ſequitur licuiſſe dictam declarationem fieri citra diuiſionem: quum ille, qui declarat nihil de nouo agat. l. hæredes palam.§.primo.ff.de teſtam.quū vt dixi, communio, & ſocietas diuerſa ſint, quod indicat nominis diuerſitas. l. idem. C. de codicillis ac titulorū.argu.l. Imperatores. ff. de in diē adiect. nam titulus pro ſocio diſtinctus eſt, à titulis fam. herciſ. fin. reg. & communi diuid. & communio ſine ſocietate eſſe poſſit.l.vt ſit.ff.pro ſoc. Rom. cōſ. 186.verſi. quoad ſecundum nam ex hæreditate obuenta, quis incidit in communionem. d. l. vt ſit.tamen ſi eam communem fratres inuenerant, lucra aliunde quæſita in commune non redigunt. l.ſi fratres.ff.eodem.

Suffragatur, quod ex communi opinione vulgari illius loci habebantur, & reputabantur pro indiuiſis, & in communione: communis autem iſta opinio debet præualere cuicunque actui in contrarium, ſiqui eſſet: ſicut dicitur communem vſum loquendi præualere cuicunque ſignificationi verborum, omni regulæ,& conſtitutioni in contrarium. Barto. conſ.58.Tiraq. de retr, lign.§.2.glo.1.num.6. Præterea id communiter fieri dicitur, licèt aliqui contrarium ſentiant. l. præcia rerum. ff. ad legem Falci. l.ſi ſeruum meum.ff.ad legem Aquil.& communiter id geri, quod à pluribus geritur. Iaſ. in l. 1. C.de tranſ. Rurſus cum eſſent in communione,p maiore parte bonorum, imo quaſi omnium bonorum, dici poterant in communione omnium bonorum: cùm valeat argumentum de maiore parte ad totum. l. omnes.§.Lucius. ff. de ijs quæ in fraud. item vt quis conueniatur, vbi maiorem partem habet fideicommiſſi. l. fideicommiſſum. ff. de iud. l. qui ita.§.fi. ff. ad Trebel. & res denominatur à toto, vel à maiore parte. Ioan. And. in c. ſicut de verborum ſignif. ac quod facit maior pars cenſentur feciſſe omnes. l. & ſuum.§.fi. ff.de pact. l. quod maior pars.ff.ad municip. quare in terminis per diuiſionē aliquorum bonorum non admitti dominos, ſi adhuc maior pars bonorum ſit in communione, voluit Aym. public. in conſu. Aluern. in titu. de manumor. art.7.per l.quæritur.ff.de ſtatu hom. Quibus ſic ſtantibus non aduerſantur, quæ ſupra in contra

rium

rium adducta ſunt,communionem ſcilicet de omnibus bonis intelligendam: quia reſpondetur,tunc dici de omnibus bonis,ſi patrimonium ipſorum ſit commune,& adhuc indiuiſum, vt ſatis apertè colligitur. ex Bart. in d. l. quintus. quod confirmatur ex eo quod Bart. dixit in l. cum pater.§.dulciſſimis.ff.de leg.2.vbi ſi teſtator diſpoſuerit bona æqualiter diuidi,ea tantum ſic diuidenda eſſe,quæ erant communia: non quæ vnius ſolum, & ita quando mandat communiter bona retineri, intelligendũ eſt de bonis communibus: non de ijs, quæ ad vnũ inſolidum ſpectabant. Reſpondetur etiam communionem omnium bonorum dici,quando eſt maioris partis. Caſſan. autem ſupra allegatus nihil citat, niſi conſili. Alex.40.vol.2.qui dicit eos,qui aliquas res communes habent, non cenſeri ſocios: cuius dictum nihil facit ad rem: vel ſi voluerimus intelligere Caſſan. ſecundum authorem allegatũ, vt conuenit, reſpondebimus ex communione aliquarum rerum,non poſſe dici aliquos in communi viuere, quod non nego, ſi diuiſiſſent maiorem partem bonorum: ſed quum non diuiſio,ſed declaratio potius in dicta conuentione contineatur earum rerum, quæ citra conuentionem etiam in diuiſione fuiſſent detracta, non eſt ex illis inferendũ ad diuiſionem:maximè cùm ſimus in odioſis:cùm de iure communi dominus non ſuccedat ſubdito ſuo exiſtentibus agnatis, vel cognatis. l. 1. C. vnde vir. & vxor. Alex. conſi. 31. verſi. ſed prædictis vol. 1.Brun. conſi. 43. Iacob. de Royd. nu. 15. Et ſimiliter ex ſupradictis reſpondetur ad quodam laudum latum, vt dicitur, Perilluſtr. Marchionem Montiſferrati inter dominos, & communitatem Sancti Georgij, quod communio eſſe deberet omnium bonorum: quia, ſi de illo conſtiterit,& ita loquatur reſpondetur ſufficere, ſi ſit maioris partis bonorũ, & patrimonij, vltra quod res eſt inter alios. l. ſæpe. ff. de re iudicata. l. 1. C. res inter alios. & diſpoſitio localis non extendenda.l.1.§.Iulianus.ff.de itin.actuq; priuat. Crau. conſi. 121.num. 8. præſertim conſuetudo cõtra ius, quæ reſtringi debet Bar. in auth.qui rem.C.de ſacroſan. eccleſ. Crau. conſi.170.nu.4.

Dominus etiam, cui ſpectat ſucceſſio decedentium ab inteſtato ſine liberis, non ſuccedit in dotibus mulieris forenſis: præſertim ſi adſit ſtatutum, quo deferatur lucrum dotium marito. Brun. conſ. 193.vol.2. Et pater ſubſtituens pupillariter pupillo,
28 excludit dominum à ſucceſſione pupilli. † Iac. in tract. de Royd. num.27.Brun. conſi.206.vol.2.Imo pupillis decedentibus non ſuccedunt domini, quibus ſpectat ſucceſſio decedentiũ ab inteſtato: aut quibus eo caſu aliqua portio debetur hæreditatis. Purpur.in cauſa Garexij conſi.115.Fab. in §.primo. inſtit. de hæred. quæ ab inteſta. defer. quum illa dictio ab inteſtato non conueniat pupillis. l.prima.ff. de ſuis,& legitim.Dec.conſ.466.& ipſis pupillis etiã non conueniat conditio, ſi decedant ſine liberis. §. primo. inſtit. de nupt. licèt fortè,ſi ageretur de conſeruatione agnationis, & de ſucceſſione, quæ non eſſet odioſa, prout iſta dñorum, aliter dicendũ eſſet. ex not. à Ceſ. conſ.339. volu.3. de qua re Gabr. lib.6.concl.1.tit. de ſtatut.

Prout nec dominus excludit ſororem per fidei-
30 commiſſum † fratri in caſum deceſſus ſine liberis ſubſtitutam: quum hoc caſu non dicatur hæreditas fratris,ſed patris,cui per fideicommiſſum ſucceditur. l. cohæredi. §. cum filiæ,& ibi. Iaſ. ff. de vulg. pupilla. Iaſ. in l.3.§.veteres, num.19.ff. de acquiren. poſſeſſ. legitima tamen, & Trebellianica, in qua filius per patrem grauari nequiuit, domino ſpectaret. Brun. conſ. 206. volum. ſecundo quid ego admitto, modo filius non conſenſerit ſe per patrem grauari in ſua legitima, & Trebellianica: quem cõſenſum, quum patri teſtanti accõmodare poſſit. Dec. conſi.657.Curt. iun. conſi. 21.Pariſ. conſi. 17. lib. 2. Cagno. in l. Papinianus. §. meminiſſe. nu.18. ff.de inoff. teſtam. Roland. conſ.78.vol.1.Burſ. cõſ. 102.nume.11.Dominus in totum excluderetur: ne alioqui quod fauore filiorum introductum eſt, in odium retorqueretur contra l. quod fauore. C. de legibus.

Statuto, aut conuentione diſponentibus dominum ſuccedere in tertia parte bonorum mobiliũ,
31 & immobilium, † non ſuccedet dominus in nominibus debitorũ,quæ non continentur appellatione mobiliũ,& immobiliũ.Old.cõſi.218.Soc.cõſi.101.nu. 6.Iaſ. in l. à Diuo Pio.§.in venditione.ff. de re. iudi. Dec. conſi.639.Rub. conſ.136.Nec rerum mobiliũ ſucceſſio ad Dominum ſpectet: quum ſuper eis nõ cadat ſeruitus. l. ſicut vbi Bald.C.de ſeruitut.& aqu. & ibi dicit conſuetudinem Bononienſem, quod dominus loci poſſit ſuccedere mobilia, eſſe diabolicam,& prout nec in nominibus debitorum extra territorium ipſius domini exiſtentium Excellen. Oſaſch. in conſil. edito pro Illuſtr. domina Paula Balba Cherienſi: quum obligatio ſequatur debitorem. Bal. in l. prima. colum. penul. verſi. credo. in fin.C.de ſumma trinit.& fide Cath.& ob id dicatur actorem ſequi debere forum rei.l.2.C.de iuriſd.omnium iudicum. l. fi.C.vbi in rem act.pertineant quę nomina debitorum ad illum, vbi iure, & facto exequutio fieri poteſt. Lap. alleg.91.col.3.verſi. contrarium, &c. nouiſſimè hanc probauit veriorem,& crebriorem ſententiam. Crauet. conſ.934. contra dominum Cigliani, quicquid in contrarium cenſuerit Iacobi. in tract. de Royd. nu. 18.& 19.oſtendensque in hoc Alexan. fuiſſe ſibi contrarium, In quo Iacob. ſe fundabat.Item nec in bonis immobilibus alibi ſitis,ſed ſeruabũtur ſtatuta & iura vtriuſque loci prout vtrobiq; diſpoſitum inuenietur, vt de hominibus talliabilibus poſſidentibus bona in Ducatu Sabaudiæ, & alia in comitatu Gebennenſi vbi conſuetudo diuerſa viget.Purp. conſil. 334. nu. 17.verſi.vltimo dubitatur,& quæ dicta ſunt eadem quoque procedunt reſpectu mobilium, quæ de illius territorio eſſe cenſentur, vbi inueniuntur. Bal. in c.1.de pac.ten. Alex. conſ.16.nu.2.vol.1.& in terminis Crau. d. conſ.934. vnde puto etiam quod exiſtente domo libera, intelligantur etiam libera omnia mobilia, in ea contenta: quum contentum ſequatur naturam continentis. l. ad teſtium.§.fi.ff.de teſtibus Sigiſ. conſi. 39. Rim. iun. conſi.429.& alia plura de contento adduxit Crau. conſi. 748. nu. 26. Item ſi pacto dominus, & ſubditi conuenerint fratres indiuiſos ſibi inuicem ſuccedere ſine domini controuerſia,tam ex teſtamento,quam ab inteſtato, nulla facta mentione de matre ipſa etiam ſuccedet. Brun. conſ.95.nu.8. cùm iſte caſus remaneat in diſpoſitione iuris communis. l. commodiſſimè. ff. de liber. & poſthum. quo iure mater priuanda non eſt à luctuoſa filij, hæreditate.l. fi.C.de inſtit. & ſubſt. & omnis diſpoſitio qua priuaretur ſit odioſa. Corn. conſil. 147. volum. tertio. Item ſi eodem pacto caueatur ſubditis dari facultatem teſtandi de bonis ſuis in quoſcunq; voluerint de duabus partibus bonorum, relicta tertia parte domino, ſi inſtituant ſucceſſurum ab inteſtato, ea tertia pars do-
32 mino non debetur, magis, quàm deberetur nullo condito teſtamento. Brun. d. conſi.95. nu. 11.quia ſicut prohibita hæredis inſtitutione,prohibita non intelligitur ſucceſſio ab inteſtato. Bar. in l. peto. §. fratre. de legat. ſecundo. ita quoque non erit prohibita.

hibita. inſtitutio eius, qui ab inteſtato ſuccedebat. Alexan. conſ. 56. nu. 5. & 6. volu. primo. & conſ. 144. lib. ſecundo, Iaſ. in l. ſi ita quis. §. ea lege. num. 44. ff. de verborum oblig. alioqui inducta in augmentũ diminutionem operare niur contra. l. legata inutiliter. ff. de leg. 1.

33 Et in ea tertia parte, quam ſubditus domino relinquit, id totum imputare debet dominus, quod de bonis defuncti conſequutus fuit, vt de patrono ad libertum. l. ſuam. §. excludere. ff. de iure patro. l. contra. & l. toties. §. ſi data, & l. ſequenti. ff. de bon. libert. l. 2. ff. de bon. poſſeſ. contra tab. Bal. conſ. 236. ſub num. quarto. volum. 2. In qua tertia, aut altera
34 parte, ſi dominum non inſtituat, † an teſtamentum ſit nullum, videre oportet quomodo ſtatutum loquatur ex traditis ab Alexan. in prima. num. 7. ff. ad l. Falc.

SVMMARIVM.

1 *Canon, ſeu cenſus ſolui debet de moneta antiqua, aut de noua ad aſtimationem antiqua.*
2 *Niſi conuentio aliter diſponat, vel praſcriptum ſit in contrarium, & num. 3.*
4 *Conſuetudine etiam induci potuit, vt ſolutio fiat de moneta currenti, qua conſuetudo vbique viget in Italia.*
5 *Ac etiam idem operatur obſeruantia in contractu ambiguo.*
6 *Vel ſi cenſus ſit exiguus, ſoluens praſtari in recognitionem directi dominij, magis, quam commodi pecuniarij.*
7 *Exactorem cogi debent domini conſtituere, vbi plures ſunt, ad colligendum, & recipiendum cenſum, diſtribuendum deinde vnicuique, pro rata.*
8 *Dominus non tenetur cenſum ſuper vno tenemento debitũ à pluribus exigere.*
9 *Cenſum, ſeu canonem non tenentur emphyteuta ferre ad dominum extra locum, quamuis dominus alibi domicilium habeat.*

Gloſſa octaua.

TRIBVTORVM, & canonum expreſſionem fieri mandat decretum in recognitionib. quid tributum ſit, quid canon, declaraui ſupra in rubrica glo. quinta. & contra debitorem tributorũ, & canonum poteſt creditor intentare remedium poſſeſſorium. c. quærelam. & ibi doct. de elect. Bar. in l. fin. ff. quorum bonor. Guid. Pap. q. 629. Affl.
1 dec. 395. Quorum † ſolutionem debet emphyteuta facere de moneta antiqua, aut de noua ad valorẽ, & æſtimationem antiquæ. cap. olim. & cap. cum canonicis de cenſib. Albe. & Iaſ. in l. ſecunda. nu. 91. C. de iure emphyt. Old. conſ. 250. Panor. conſi. 56. vol. ſecundo. Aret. conſ. 112. Bru. in tract. mon. in 7. par. rub. conſ. 148. Nat. conſ. 302.
2 Quod limitatur primò † niſi conuentio diſponeret; ſolutionem fieri de moneta currenti tempore ſolutionum fiendarum. Pur. in l. cum quid. ff. ſi certum peta. Nat. conſi. 664. ſub nu. 4.
3 Secundò ſi eſſet præſcriptum, † vt ſolutio fieret de moneta currenti: quæ contra priuatum completur ſpacio annorum 30. & contra eccleſiam. 40. d. c. olim. Aret. d. conſi. 112. Cur. iun. conſ. 24. nu. 7. ver. ſed quid. fortius. Corn. conſi. 181. vol. ſecundo. Nat. conſ. 664. Grat. conſ. 12. nu. 63. vol. 1.
Tertiò niſi etiam ſit conſuetudo ſoluendi de mo
4 neta currenti: † quam eſſe dicit notoriam per totã Italiam, & non egere probatione. Cur. iun. d. conſ. 24. nu. 2. Rub. conſi. 7.
5 Quarto ſi contractus eſſet ambiguus † reſpectu monetæ: tũc ſolutiones ſubſequutæ declararent ambiguitatẽ contractus. Purp. in d. l. cùm quid. nu. 171. Alex. conſ. 118. Menoch. conſ. 49. nu. 20.
Et quando cenſus eſt exiguus, & minimus, ego ſemper fui opinionis, quum tunc potius præſtetur in recognitionem directi dominij, quam alicuius commodi pecuniarij. Bar. in l. 1. & ibi Iaſ. nu. 17. &
6 l. 2. nu. 53. C. de iure emph. non eſſe ſpectandũ † augumentum aliquot monetarum. argu. l. fin. in verbo ne auaritia. C. de iure emph.
7 Et ſi plures ſint domini, quibus cenſus, & tributa iſta debeantur, conſueuit Excel. Senatus eis mandare inſtantibus ſubditis, vt eligant vnum exactorem, cui omnium nomine ſolutio fiat, diſtribuenda poſtea inter eos ad ratam. Illuſtr. Præſes Pont. q. 23. laudim. tex. eſt ad propopoſitum elegans in l. 3. §. fi. & in l. planè. ff. fam. hercíſ. Nec Dominus tenetur
8 cenſum † ſuper vno tenemento ſibi debitum inde inter plures diuiſo à ſingulis petere, ſed quem ex eis maluerit eligere l. moſchis iuncta gl. in l. omnem. ff. de iur. fiſ. & in l. communi diuidundo. ff. comm. diuid. debere ea propter tenementarios inter ſe vnũ eligere qui ratam cenſus ab vno quoq; exigat Papon tit. de droyt Signor. lib. 13. Arreſto. 13. prout quoq; ipſe Senatus ſentẽtia vna cenſuit, & declarauit homines Giaglioni emphyteutas prioratus No
9 ualicij non eſſe cogẽdos ferre cenſus Noualicium, de qua vltima concluſione Iaſ. in l. 2. num. 92. C. de iure emph. Bertr. conſ. 362. vol. 2. vbi dicit validã eſſe conſuetudinem ut ferat in caſtrum.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictionem nullam tribuit emphyteuſis, cuius eſt iudex is, in cuius territorio res ipſa eſt ſita, & non dominus directus.*
2 *Iuriſdictionẽ alterius iudicis emphyteuta poteſt prorogare.*
3 *Dominium rei emphyteuticæ de iure communi non probatur poſſeſſione, nec titulis inueſtiturarum.*

TEXTVS.

ET per iudices condemnentur, & cogantur abſque quod realem attentent directi domini actionẽ, quæ nimis eſt ad probandum difficilis.

Ne contingat tales poſſeſſores cum iactura aliena locupletari, abſq; eo quod attentare cogantur realem actionem.

Gloſſa vltima.

EMPHYTEVSIS nullam tribuit iuriſdictionem domino directo. Petr. Foller. ſuper conſt. regni tit. de epiſc. &
1 cler. §. errores. nu. 20. † ſed cognitio illius rei emphyteuticæ, de qua controuerſia eſt, ſpectat iudici, in cuius iuriſdictione res eſt ſita. Roma. conſi. 21 a. col. ſecunda. quem ſequitur Iaſ. in l. prima. num. 73. C. de iure emph. Bald. in rubr. extra de iudic. col. 3. verſ. nunquid. Dec. in c. cæterùm. num. 54. eodem tit. docens ibi non eſſe validum, argum. de feudo ad emphyteuſim. qua ratione reſponderi poteſt ad Oldr. conſ. 17. nu. 13. qui argumentando à feudo, idem in emphyteuſi affirmabat.

mabat. licèt etiam alleget. §. & ſi forſitam in auth. de quæſtio. col. 6. qui loquitur de agricolis, ad quẽ textum ibi Bart. reſpondit. vnde opinio Roma. verior eſt etiam per l. qui iuriſdictioni. ff. de iuriſdict. omnium iudicium, & per. l. 1. C. ne quis in cauſ. pro pr. ius dicat: imo nec per ſe, nec per alium ab eo conſtitutum, niſi conſtitutio à pluribus dominis facta eſſet. Oldr. conſ. 124. Bru. conſ. 30. Nat. cõſ. 37. Crau. conſ. 231. & de aliorum dominorum intereſſe quoque non tractaretur. glo. in c. ſuper abbatia de off. deleg. Iaſ. in l. apertiſſimi verſ. octaua cauſa. C. de iud. Quod ſi de ſeudo agatur inter dominũ, & eius vaſſallum, non conuenit, vt dominus, vel iudex ab eo conſtitutus cognoſcat. Burſ. conſ. 49. num. 1. 2. 3. & conſ. 225. nu. 36. & ellegantiſſimum tractatũ de re hac èdidit Illuſtriſs. Præſes Pont. poſt quæſtio. laudim.

Iudex iſte debet condemnare, & poſtea cogere, ne exequutio præcedat iudicatum. l. prima. C. de exequut. rei iudica. quomodo autem cogendi ſint, dictum eſt ſupra in rubric. glo. 3.

Et quamuis iudex emphyteutæ is ſit, in cuius ter-
2 ritorio res eſt ſita, poteſt tamẽ prorogare † ipſe em-
phyteuta iuriſdictionem alterius. Fel. in cap. cæterum. nu. 12. de iudi. Boer. quæſt. 114. nu. 15.

Coram quibus iudicibus extra caſum decreti, non agente domino ad recognitionem, & tributa, ſi dominium probare teneretur recurrendum eſſet ad Bar. in l. ſi aliquam rem. ff. de acquir. poſſ. & ibi Ripa num. 34. vſque in finem. & ad Bart. in l. quidam in ſuo, & in apoſtil. ff. de condit. inſtit. qui diſtinguit, quando actor, quando reus, & quãdo principaliter, & quando incidenter intentatur, an eaſdem, vel pares probationes requirat. Si enim prin-
cipaliter dominium in iudicium deduceretur pro-
3 batio poſſeſſionis non ſufficeret. † Bart. in dict. l. qui
dam: & Bald. in l. indicia. C. de rei vendica. Alex. conſi. 10. lib. quarto. nec probaretur teſtib. dicentibus aliquem eſſe dominum, aut inſtrumentis, quibus conſtaret de titulo Dec. conſi. 221. nu. quarto. Pariſ. conſi. 104. nu. 90. volum. primo. Ripa in dict. l. rem quæ nobis. Cum inſtrumentis tituli probandum etiam eſt authoris dominium. Alexan. conſi. 98. colum. pen. verſi. reſtat. volum. ſecundo. conſi. 12. volum. quarto. Curt. iun. conſ. 158. num. 6. Rol. conſi. 46. nume. 21. volum. 3. Sicuti nec etiam ex inſtrumentis inueſtiturarum, dici poteſt probari dominium infeudantis. Barto. & Alexan. in l. ſi ſic. §. primo. ff. de lega. primo. Pariſ. conſi. 27. nume. 128. volum. primo. Roland. dict. conſi. 46. nume. 24. In antiquis autem an probetur per famam. Dec. conſ. 428. Crau. de antiq. tempor. in prima par. §. viſo in hac prima par. Dominium igitur, cum difficilis ſit probationis, vt decretum dicit. Bart. in l. rem alienam. ff. de acqui. poſſ. & in l. cum res. C. de probat. Alexand. conſ. quarto, volum. a. cxccl. Otaſch. dec. 29. num. 19. ſibi proſpicere debet, quantum poteſt actor, vt aliud remedium intentet, & ſi cogatur de dominio agere, quomodo illud in materia emphyteutica in fauorem eccleſiæ contra emphyteutam probetur. Crauc. conſi. 434. proſequitur.

SVMMARIVM.

1 *Ex decreti diſpoſitione poſſeſſor vti poteſt quatuor exceptionibus, ad defendendum libertatem rei, quæ prætenditur exad. emphyteutica.*

2 *Emphyteuta eſt dimittendus lite pendente, & duobus contendentibus de directo dominio rei emphyteuticæ.*

3 *Dominium directum præſumptiuè probatur ex anteriore recognitione, quando vtrique domino ab eodem poſſeſſore res ipſa recognita fuit.*

4 *Res omnis præſumitur libera, & non ſerua, nec emphyteutica.*

5 *Bona campeſtria dominorum, vel comitum, potius præſumuntur demanalia, quam feudalia.*

6 *Inueſtitura de omni eo, quod inueſtiens habebat, & plures alia ſequuta, quæ ad eam ſe referant, non probant bona eſſe emphyteutica, vel feudalia.*

7 *Nec alia, quæ dicis cum terra, territorio, pertinentijs, & iuribus.*

8 *Etiam ſi agitur inter dominum, & vaſſallum.*

9 *Inueſtitura de bonis ad caſtrum pertinentibus non probat bona eſſe feudalia.*

10 *Quid ſi dicatur cum terris, pratis, campis, vineis nemoribus.*

11 *Non obſtante etiam priuilegio conſignandi per quotas.*

12 *Nec ſi diceret cum caſtris, oppidis, iuribus, villis, locis, etiam ſi villæ eſſent iuxta caſtrum.*

13 *Maximè ſi de ipſis bonis vaſſalli liberè diſponere conſueuiſſent, etiam ſi aliàs fuiſſet iudicatum inter vaſſallos eſſe feudalia.*

14 *Bona non probantur feudalia, ex confeſſione poſſeſſoris, ſi aliunde conſtet prouenisse, quam ab inueſtiente.*

15 *Quid ſi nunquam fuerunt regiſtrata, nec pro eis ſoluta onera?*

16 *Quid ſi non conſtet de alio titulo?*

17 *Quid ſi feudum ſit emptitium?*

18 *Si agitur inter dominum, & vaſſallum, qui oſtendat domino rem proportionatam ad inueſtituram, feudalia cætera nõ præſumuntur.*

19 *Inueſtitura de caſtro, & omnibus prædijs in territorio exiſtentibus probat prædia eſſe feudalia.*

20 *Confeſſio defuncti poſſeſſoris bonorum an probet bona feudalia, atq. poſſit confeſſio reuocari?*

21 *Libera bona quoque præſumuntur, ſi probentur empta libera ante recognitionem.*

22 *Dominus poteſt res emphyteuticas, vel feudales ab ea conditione ſeruili liberare.*

23 *Niſi obſtet defectus ætatis, vel res eccleſiaſtica ſit, vel dominus directus ipſa iura, & bona ab alio ſuperiore recognoſcat, & ipſe ſuperior non conſenſerit.*

24 *Liberatio iſta dicitur affrancbimentum, quod etiam viuente alienatore, credo inualidum, ſine domini ſuperioris conſenſu.*

25 *Affranchimenta ſunt laudabilia, & fieri deberent, commutato eo onere in aliud.*

26 *Recognitio facta à non habente poteſtatem, non ſubijcitur decreto, ſed ab illo excipitur.*

TEXTVS.

NISI oponeretur, & probantur contra petitiones directorum dominorum, res huiuſmodi eſſe de directo dominio alterius: vel res ipſas liberas, vel fuiſſe liberas, (credo, quòd dicere debeat liberatas) per illum, vel illos cui, vel quibus res fuerunt recognitæ, aut per eius, vel eorum cauſam habentem, vel habentes. Aut ipſas res non fuiſſe recognitas, per habentem, vel habentes illas recognoſcendi poteſtatẽ. In quibus caſibus decernimus ipſas cauſas oppoſitionum per dictos iudices in-

ter partes diligenter audiri examinari,
& in fine debito terminari.

Gloſſa prima.

QVEMADMODVM iubet decretũ
audire petitiones, & perſcrutari proba-
tiones dominorum agentium, ita, &
exceptiones reorum, vt inter partes in
iudicijs ſeruetur æqualitas. l. fin. C. de
fruct. & lit. expenſ. quos reos non ſufficit oppone-
re, niſi oppoſita probent. Alex. conſil.27.volum.3,
Afflict. dec.22.num.3.

1 Quatuor hic oppoſitiones decretum adducit,
quibus rei poſſunt ſe tueri.
Prima eſt, ſi moueatur res de directo dominio
alterius.
Secunda quòd res ſit libera, & non emphyteu-
tica.
Tertia vel quod fuerit liberata ab habente pote-
ſtatem.
Quarta, vel quod recognitio facta ſit à perſona,
non habente poteſtatem recognoſcendi.

Quantum ad primam, ſi dominus alius compa-
reat prætendens dominium directum ad ſe perti-
2 re, † controuerſia dirimi debet inter ipſos domi-
nos, dimiſſo interim emphyteuta ſe offerente, lite
finita recognoſcere eum, qui declarabitur domi-
nus, & illi ſoluere tributa. Barto. & Luc. de Pen. in
l. litibus. C. de agric. & cenſit. lib.11. ſicq; iudicatum
dixit Boer. q.106. & paſſim ita ad ſupplicationem in
fauorem emphyteutæ reſcribere cenſuit Excel. Se-
natus. Et comparente domino, ac defendente do-
minium directum ad ſe pertinere, locus eſt remiſ-
ſioni cauſæ ad iudicẽ cõparentis. Cag. in l. vẽditor,
nu.19. ff. de iudic. Ac quando emphyteuta, vel feu-
datarius poſſit defendere, vel litem domino denun
ciare, & denunciatione non facta, quomodo præiu
dicet ſententia. Caſt. & Docto. tradunt in l.2. C. vbi
in rem actio. Oldr. conſi.206.nu. 3.

Probari autem poterit dominium directum ad
3 alium ſpectare, † ſi anterior recognitio producea-
tur, per eundemmet facta. qui ſecundum in domi-
num recognouiſſet. ex not. ab Alex. conſi.110, vol.
primo, quod intelligo præſumptiuè contra eum,
qui ab eodem titulum habuiſſet recognitionis po-
ſteriorem. l. potior, & l. qui balneum. ff. qui pot. pign.
hab. reg. qui prior. de reg. iur. in 6. probato etiam
tempore recognitionis. recognoſcentem, aut eum
cui recognitio facta eſſet, poſſediſſe ex dictis ſupra
in verbo. legitimè probent.

Probabiturque directum dominium omnibus
illis modis, quibus poteſt, & conſueuit dominium
probari, quos eſſet longum referre, & paſſim oc-
current.

Secunda exceptio eſt, quòd dicenti rem emphy-
4 teuticam, opponatur eſſe liberam: prout † res om-
nis præſumitur, quæ non probatur ſerua. l. altius.
C. de ſeruit. & aq. cap.2. ſi de feud. fuer. contr. inter
dominum, & agn. c. 1. de contr. int. maſc. & femi.
Caſtr. conſ.179. lib.1. Alexan. conſi.15. lib.5. & allo-
dialis. Io. Andr. Abb. & alij in ca. nimis de iureiur.
Alexan. conſi.129. volum.1. Afflict. dec. 267. Gabr.
tit. de feud. conclu. 3. lib. 3. & non emphyteutica.
Ber. conſ.49. volum.3. Ruin. conſi.155. volu. primo.
ac vbi bona ſerua ſunt præſumuntur, leuiore, & nõ
grauiore ſeruituti ſubiecta. Purp. conſi.66. nu. 21.
vel quid minimum, aut perſonale onus Dec. conſ.
13. num.5. & conſ.146. Burſ. conſ.141. nu.79. volu.1.

Ita, vt reges, vel alij Principes nequeant Comites,
Barones, vel alios Dominos citare ad oſtendendũ
titulos rerum quas poſſident. Barto. in l. 1. C. de
conduct. pro præd. fiſc. lib. 11. Iaſ. in l. 2. num.
176. C. de iur. emphyt. Dec. conſil.61. ſiquidem
Præſumptio libertatis, aut allodij transferat onus
probandi contrarium in eum, qui bona feudalia,
emphyteutica, vel aliter ſerua, aut ſubiecta dicere
vult. Curt. ſenior conſi.75. col.2. Afflict. in cap. pri-
mo nume.221. ex quib. cauſ. feud. ammitt. Ruin.
conſi.45. colum. fin. volum.1. Nat. conſi.514. Gabr.
in dicta concluſ. 3. in verbo feudalis, & ſingulariter
dixit Luc. de Pen. quem à nemine vidi ad hoc pro
poſitum allegatum. in l. 2. colum. ſecunda. verſi.
vltimo nota. C. de fund. limit. lib. 11. poſſeſſiones,
5 † quas tenẽt Comites, & Barones in ipſorum terris
præſumi demaniales, & non feudales.
Et præſumptio prædicta locum habet etiam nõ
6 obſtantibus inueſtituris, † quib. vaſſallus inueſtitur
de omni eo, quod inueſtiens habuiſſet. Oldr. conſ.
164. nõ apparente quid tunc inueſtiens poſſediſſet,
Barto. in l. ſi ſic. ff. de legat. primo. etiam ſi plures
aliæ confirmationes ſecundum eum tenorem ſe-
quutæ ſint. Oldr. dicto conſ, 164. Alexan. cõſ.187.
col.2. lib.2. Dec. cõſ.302. ſub nu.11. verſ. non obſtat,
Vel etiam, ſi conceſſio ſit in feudum, vel emphy
teuſim earum rerum, quas eius genitor cõceſſiſſet,
7 adiectiſque verbis, ſeu clauſula cum terra, † territo
rio, vel pertinentijs, & iuribus. Cur. iun. conſ. 158.
num.26.27. & 28. Crau. conſ.54. num. 11. conſi. 293,
nume. quinto. & pro gener. nume.426. & tam de
bonis, quam penſionibus annuis. Alexan. conſ.55,
num.18. volum.4. Cur. iun. conſi.42. nu.7. Nat. conſ.
313. ac ita fuiſſe iudicatum. Clar. affirmat. §. feudũ
quæſt.18.
8 Quamuis controuerſia † ſit inter dominum, &
vaſſallum. Alexan. conſ.55. Clar. d. q.18. Craue. d.
num.426. Vel inter agnatum, & fœminam. Brun.
conſ. primo. nume.3. vel ſi inueſtitura dicat de ca-
9 ſtro cũ bonis ad caſtrum ipſum pertinentibus, † nõ
edocto an caſtro pertinuiſſent. Craue. dicto conſi
85. nu.23.
10 Sed quid ſi inueſtitura dicat cum prædijs, † ſeu
pratis, campis, nemoribus, vineis, &c. caſus iſte ma
gis dubitabilis eſt. & plerique voluerunt hoc caſu
bona ipſa campeſtria præſumi feudalia. Barba. con
ſil.17. lib.4. Iaſ. conſil.102. lib. primo. Rim. ſen. 645.
Rui. conſi.108. ſub num. 22. lib. ſecundo. Curt. iun.
conſi.140. nume 10. & conſi.189. num.6. Maximè ſi
bona nunquam fuiſſent regiſtrata, nec pro eis ſolu
luta onera Crau. pro gen. in condim. num.64. Silu.
conſi.58. Brun. conſi.127. colu. 23. verſ. quod ſi vn-
decimam. volu. ſecundo. Par. de Put. de reintegr.
feud. cap.197. Vel ſi non conſtet vaſſallum ipſa bo-
na poſſidentem, alium habere titulum, quam inue
ſtiturarum. Iaſ. conſi.101. lib. primo. Cur. iun. cõſ.
penultim. num.8. Ruin. conſi.108. ſub num. 24. vol.
2. Sil. conſi. 58. Nat. conſi. 146. & 520. Crauet. in d.
condim.

Quibus non obſtantibus contrarium verius eſt,
ſcilicet ipſis inueſtituris non attentis, in quibus nul
la eſt bonorum, ſeu prædiorum ſpecifica deſigna-
tio, bona ipſa præſumi allodialia. Nam inueſtitiius
habent a Principe, quem non eſt præſumendum
dominum fuiſſe tot prædiorum particularium:
quum, & ipſe ius primæuum metiatur à Cæſare, in
quem Romanus populus Imperium, & non domi-
nia rerum priuatorũ tranſtulerat. §. ſed quod Inſt.
de iure natu. nemoq; plus iuris in alium transferat,
quàm ipſe habeat. l. nemo plus iuris. ff. de reg. iur.
ac à primordio tituli poſterior formetur euentus. l.

a.C

1. C. de impo. lucr. deſcrip. & dominium Cæſaris
intelligatur rantummodo reſpectu iuriſdictionis,
& protectionis, non quantum ad dominium rerũ
priuatarum. Caſtr. in l. depreccatio. ff. ad leg. Rod.
de iact. qua authoritate ita ſunt argumentati etiã
reſpectu comitum, & aliorum dominorum terra-
rum, & oppidorum, vt illi dominium habeant iu-
riſdictionis, & non rerum priuatarum. glo. in l. 2. C.
de fund. limitrof. lib. 11. Abb. in cap. ſi diligenti in
ſecundo notab. de præſcr. Iacob. in ſua inueſt. §. di-
ctiq; vaſſalli promiſerunt recognoſcere ſub nume.
6. Nat. conſil. 313. Nec ſit credibile principem ipſo
initio habuiſſe tot prædia, culta, ſicuti ſequeretur
habuiſſe ex tot, tantiſque inueſtituris, quæ quotidie
apparent, ſic diſponentibus, ſeu de prædijs in gene-
re loquentibus, præſertim in Italia vbi prædia de
iure ſunt libera, & non tributaria glo. & doct. in l.
omnis. C. ſine cenſ. vel. reliq. & quamuis erema il-
lius eſſe præſumantur, qui eſt dominus territorij.
Caſtr. & Soc. in l. 1. ff. de acquir. poſſeſ. Considera-
tione habita ad primam diſtinctionem domini-
rum, de qua in l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & int. in his
tamen bonis, quæ aliquam qualitatem habent de-
monſtratiuam, eſſe in alicuius bonis, vt ſunt do-
mus, & prædia culta, & ſimilia, dominus non po-
teſt hanc habere præſumptionem. ex doctr. Bar. &
Rip. in l. rem quæ nobis. nu. 36. ff. de acq. poſſ. etiam
ſi non probaretur fuiſſe culta tempore conceſſio-
nis: quum id præſumatur quando præſens ſtatus
poteſt cum rei origine concordare. ita Aret. conſi.
15. ſub num. 3. ſtatq; ſimul aliquem eſſe dominum
territorij, ſcilicet iuris terrendi. l. pupillus. §. territo-
rium. ff. de verb. ſig. & tamen dominium non ha-
beat proprietatum. l. omnes prouinciarum. C. de
ope. publ. ita Rip. in d. l. rem, quæ nobis. nume. 37.
vnde prædia nequeunt dici retineri, & poſſideri in
feudum, niſi conſtet fuiſſe apud dominum tempo
re conceſſionis. l. ſi domus. §. fin. ff. de leg. primo. l.
qui tabernas. ff. de contr. empt. cum in generali, ſeu
indefinita conceſſione ius nullum aliud continea-
tur, niſi id quod author habebat tempore conceſ-
ſionis. l. publius. §. 1. ff. de cond. & demonſtrat. Aret.
conſi. 15. colum. 7. circa princ. Alexand. conſi. vlti-
mo. volum. primo. quare ſequitur, quum non con-
ſtet tempore primæ inueſtituræ Principem habuiſ-
ſe prædiorum dominium, dici non poſſe illa in feu
dum tradidiſſe. l. traditio. ff. de acquir. rerum domi.
vnde ipſa inueſtitura pro iis omnibus, quorum mẽ-
tionem facit, referenda eſt ad iuriſdictionem, quæ
apud Principem fuiſſe præſumitur. c. licet cauſam
de proba. Aret. d. conſ. 15. col. 1. & in l. 1. ff. de acqui.
poſſeſſ.

Et ſi dicatur ad iuriſdictionem minimè referen-
dam, quatenus de prædijs mentionem Princeps ha
buit, qui iam iuriſdictionis, & territorij ſpecialiter
meminerat. Reſpondetur, quod obſtaculum hoc
militaret, ſi conſtaret Principem prædiorum fuiſſe
poſſeſſorem. hoc enim caſu ſi Princeps, aut quiuis
alius opponeret vaſſallo conceſſionem prediorum,
intelligi tantùm reſpectu iuriſdictionis, poſſet re-
plicare iuriſdictionem iam nominatim ſibi con-
ceſſam, eſſeq; propterea intelligendam in illis ver-
bis propriè de prædijs, quæ Principis erant. At quũ
negetur prædia fuiſſe Principis, ea Principis conceſ
ſio verificanda eſt in his, quæ Principi ſpectabant.
Alioqui ſequeretur graue abſurdum, quod, cum
Princeps concedat totum territorium certis confi-
nibus limitatum in feudum, cenſerentur etiam præ
dia priuatarum perſonarum loci effecta feudalia.
Confirmatur ex ijs, quæ Abb. ſcribit in c. nimis de
iureiur. & Ang. in l. qui rem propriam. C. locati, vi-
delicet inualidam eſſe conſequentiam fines, nemo
ra, prata, cam pi fuerunt conceſſ in feudum, ergo
prædia, intra ipſum territorium ſunt feudalia quia
hæc denotat tantum Principem intellexiſſe trade-
re iuriſdictionẽ in finibus, & territorio conſiſtentẽ
in pratis, campis, nemoribus, gerbis, &c. Et iudi-
cio meo hoc omni dubio careret etiam leui, ſi con
ceſſio facta fuiſſet aliquibus perſonis oriundis a lo-
co inſeudato, aut fortè ei, qui iam erat dominus,
quem non eſſet veriſimile nulla prædia prius ipſo
in loco, vnde oriundus erat, aut vbi dominabatur,
poſſediſſe. Hancq́ue ſententiam, quod inueſtituris
non obſtantibus, vt ſic ſupra loquentibus bona allo
dialia præſumantur, tenuerunt. Curt. iun. conſi. 41.
& 158. num. 30. Brun. conſi. primo. nume. 3. Craue.
conſ. 293. num. 4. Boſ. in tractat. de princ. vbi ſic aſſe
rit fuiſſe iudicatum nu. 253. Nat. conſi. 313. & conſ.
514. num. 29. Belon. conſi. 10. nu. 13. Roland. dicens
communem conſi. 82. num. 8. volum. 2. & conſi. 46.
vbi num. 65. excuſat Nat. à contrarietate, & conſi.
2. num. 25. volum. 3. ait Albam conſi. 64. malè con-
ſuluiſſe. Burſ. conſi. 41. & 46. num. 24. & 26. Rim. iun.
conſ. 19. num. 49. Purp. etiam non obſtante priuile-
11 gio conſignandi † per quotas conſi. 85. num. 24. &
12 29. Etiam ſi inueſtitura loqueretur † de caſtris, op-
pidis, cum villis, locis, territorijs, iuribus, & perti-
nentiis, & villæ ipſæ, eſſent iuxta caſtrum Alexan.
conſi. 43. volum. primo. Brun. dicto conſi. 127. Burſ.
dicto conſil. 46. nume. 23. Imo enim (quod fortius
eſt) ſi res ſpecificè concederetur à Comite, vel Du-
ce, ſi non conſtaret de iure concedentis. Alexand.
conſi. 187. verſi. circa primum dico. lib. 2. Dec. con
ſilio 302. verſi. non obſtat. Quod valde confirma-
13 retur, ſi de ipſis bonis vaſſalli liberè diſponere cõ-
ſueuiſſent. Brun. dicto conſi. 127. colum. 20. Burſ.
conſi. 46. num. 28. quum non ſit veriſimile vaſſallos
ſic liberè de bonis ipſis diſpoſituros, ſi illa tenuiſſent
pro feudalib. quæ nec etiam in emphyteuſim vaſſal
lo ſine domini conſenſu tradere licet glo. in cap.
imperialem de prohib. feud. alie. per Fede. Iacob.
de feud. in verbo. & etiam num. 8.

Quinimo ſi vaſſallus defunctus confeſſus fuiſſet
14 † illa eſſe feudalia, probato quod ab alijs perſonis
bona ipſa proueniſſent. aut vaſſallus, vel ſui acqui-
uiſſent, ea confeſſio non præiudicaret præſumptio
ni allodialitatis. Alexan. conſi. 29. colum fin. verſi.
dum autem quæritur. volum. 5. Boſ. d. nume. 253.
quos ſequitur. Ceſ. conſi. 369. num. 143. vel oſtende
retur bona fuiſſe propria confitentis. Bru. d. conſi.
127. colum. 17. in fi. Adeò quod crebrior ſit ſenten-
tia per prædictas inueſtituras non probari prædia
eſſe feudalia: ſecundum quam communiore calcu
lo iudicauit Reuerendũ, & Magnificum Collegiũ
Taurinẽſe in cauſa Gazoldi ſub delegata ab Illuſtr.
delegato ſacræ Cæſaræ Maieſt. præſertim ſi inueſti
tura ſe reſtringeret ad pertinentias caſtri, ſeu loque
retur de prædijs ad ipsũ caſtrũ pertinentibus. Caſtr.
conſ. 461. volum. 1. Brun. conſi. 127. verſi. item non
obſtant aſſumendo, &c. Craue. conſi. 293. num. 5.
& conſi. 627.

Quibus fit, vt non obſtent, quæ dicuntur de im-
15 munitate onerum: Quia procederent, † ſi probare
tur ratione feudalitatis dominos gauiſos fuiſſe cõ-
modo immunitatis. Nat. conſi. 514. in fi. Et ceſſaret
omne dubium, conſtito extare aliquam tranſa-
ctionem præbentem dominis immunitatem: quia
tunc in vim tranſactionis apparentis ea immuni-
tas præſumeretur, non alia ratione competere. l.
quædam mulier. ff. de rei vend. l. ſecunda. C. de ac-
quirenda poſſeſſ.
16 Nec obſtat † præſumi prædia poſſeſſa in vim ti-
tuli

tuli inueſtituræ, ſi de alio non apparet: quia reſpondetur id procedere, ſi conſtaret Principem inueſtientem tempore primæ inueſtituræ ea bona poſſediſſe, alias non alioqui malè conſuluiſſent tot. Patres, ſcilicet. Oldra. Alexand. & Dec. qui dixerunt prædia non præſumi feudalia, ſi inueſtitura dicat cum iuribus, & pertinentijs, vel cum villis locis, quorum fundamentum fuit poſſeſſionis incertitudo: quum non appareret quæ, & quanta ille dominus poſſideret. vt dixi ſupra nume. 6. & non ſufficiat generalis ſpecificatio. Caſtr. conſi. 461. colum. 2. volu. 1. Aret. conſi. 15. Crau. conſi. 627. in prin. quare ſi vera eſſet prædicta ratio ad inducendum præſumptionem feudi, ſequeretur quicquid poſſideret vaſſallus, non demonſtrato alio titulo, villaſq;, & penſiones, præſumi feudales, cuius contrarium voluerunt patres ipſi. vt præſumatur, quis potius proprio nomine, quam alieno poſſidere. l. filiusfa. §. diui. & ibi Ang. ff. de leg. j. Alex. conſi. 136. viſo, & examinato proceſſu lib. 1. ita in terminis voluerunt. Nat. conſilio 634. nu. 19. Roland. conſ. 46. num. 64. vol. 3. & Crau. conſi. 627. nume. 2. & 962. nume. 23. volens præſumi quem poſſediſſe vigore tituli inueſtituræ, procedere, ſi titulus ſpecialis ſit, non incertus. Alex. conſi. 105. lib. 6. ex l. locus. ff. de acquir. poſſ. & ex l. emptor fundi. ff. pro emp. Boer. dec. 239. vel ſi ipſe defunctus declarauiſſet poſſidere in vim illius tituli. Bartol. in l. celſus. colum. prima. ff. de vſucap. Nat. conſ. 446. nume. 10.

17 Si autem feudum eſſet emptitium, † & quantitas feudi ſine prædijs prætio non reſponderet, aliter dicendum eſſet, quia vendito Caſtro, cum pertinentijs, ſpectandum precium eſt, quid veniat pertinentiarum appellatione. Alexan. conſil. 222. volum. 6. & conſi. 14. volum. 7. Rol. d. conſi. 82. volu. 2. Brun. conſi. 127. verſicu. item non obſtat aſſumendo. &c. Nat. conſi. 460. num. 14. Crau. conſi. 627. num. 10. & præcium, vbi accedit, iuſto precio feudum venditum fuiſſe præſumitur. Nat. conſi. 246. col. 3. & conſil. 159. num. 15. Crau. conſi. 193. num. 23. Et inſuper ſi verum eſſet præſumi bona feudalia, frangeretur inter dominum, & vaſſallum, ea præſumptio labefa-
18 ctaretur, † declarante vaſſallo aliquid eſſe feudale, correſpondẽs ſeruicio feudi. Spec. de loc. §. nunc aliqua verſic. 62. Iſern. & Affllic. in cap. j. §. illud. de proh. feu. alien. per Fed. Guid. Pap. conſi. 35. num. 34. Iaſ. in l. 2. num. 210. q. 13. C. de iure emphy. Ruin. conſi. 50. lib. 1. Crau. conſi. 627. num. 3. Brun. conſil. 127. colu. 10. conſideratione. 9. Rol. conſ. 66. vol. 3. & hac declaratione attenta, corrueret etiam alia præſumptio, quod cenſeatur quis poſſidere titulo inueſtituræ.

19 Si verò inueſtitura † diceret cum caſtro, territorio, cum omnibus prædijs cultis, & incultis in ipſo territorio exiſtentibus, ſine relatione ad pertinentias caſtri, tunc prædia feudalia præſumerentur. Crau. d. conſi. 293. col. 3. verſi. ſed aliter. Brun. conſ. 127. col. 15. verſ. item non obſtat. volum. 2. Sign. de homod. conſi. 60. Purp. conſi. 85. nu. 23.

20 Vel ſi defunctus fuiſſet confeſſus † bona ipſa feudalia. Din. conſi. 15. quem refert, & ſequitur Bal. in l. num. 8. cap. quan. lic. ab emp. diſc. Afflict. in cap. 1. nu. 79. verſi. item præſumitur feudum tit. ex quib. cau. feu. amitt. additur diſt. conſil. 48. Alex. conſi. 29. colum. fin. lib. 5. Barb. d. conſi. 57. colum. 1. Cur. iun. conſi. 140. num. 5. Rui. conſi. 26. vol. 1. Goz. conſil. 9. num. 7. & 11. Soc. iun. conſi. 77. nu. 74. lib. 2. etiã ſi confeſſio teſtibus tantum probaretur. Rol. conſi. 82. niſi confeſſio oſtenderetur erronea. Menoch. conſi. 191. num. 191. nume. 57. 58. & 59. volum. 2. vel fuiſſet impugnata, aut in vno iudicio facta ad aliũ finem. Cur. iun. conſi. 41. ſub num. 15. quum ad vnũ effectum inducta contrarium operari non debeãt. l. legata inutiliter. ff. de leg. j. confeſſioque iudicialis, non interuenientibus non proſit, nec noceat. l. procuratori. & ibi Bal. ff. de interr. act. nec conſorti ſeu ſocio eiuſdem litis quoad ipſos, & inter ipſos, ex not. Dec. conſi. 253. colum. fi. verſi. non obſtat. Alc. conſi. 214. ſicuti etiam non obeſt ſi fiat ad præiudicium filiæ non hæredis. Brun. conſi. 127. verſi. quod ſi volum. 2. quam nedum ipſe confitens, ſed etiam eius hæres reuocare poteſt. Cur. d. conſi. 41. ſub nu. 15. Sicuti etiam probarentur feudalia, edocto tempore primæ conceſſionis dominum directum illa poſſediſſe. Bar. in l. ſi ſic. §. 1. ff. de lega. primo. Caſtr. dicto conſi. 461. volum. 1. Aret. conſi. 15. volum. 1. Aret. conſi. 25. Brun. d. conſi. 127. verſi. & in ſpecie. volum. 2. Crau. conſi. 627. & in antiquis leuiores ſufficerent probationes, etiam de auditu. Bartol. & alij in l. 2. §. idem labeo. ff. de aq. plu. arc. Aret. in cap. tam literis. de teſtib. Alex. conſi. 187. volu. 2. Dec. conſ. 321. concurrentibus maximè aliquibus alijs conie. Gab. in com. concl. tit. de teſtib. concl. 3. nume. 3.

Libera quoq; res probabitur, ſi fuit empta libera
21 † à poſſeſſore illius ante recognitionem. Cur. iun. d. conſi. 41. num. 15. Boſ. in tract. de Princip. nume. 253. vel ſi probaretur fuiſſe propria recognoſcentis Fulg. conſi. 5. Alex. conſi. 129. in fin. vol. 5. niſi quod ſtultum eſt. l. fin. §. j. C. arbitr. tut. ex certa ſcientia talis recognoſcens, ſciens propriam, deſtinaſſe illã transferre in alium. Iacob. in ſua inueſt. §. dictique vaſſalli promiſerunt recognoſcere dictum feudũ. verſi. ſubſequenter. ex not. à Bar. in d. l. ſi aliquam rem. ff. de acq. poſ. dixi latius ſupra glo. 5. huius ver. Brun. conſi. 154. vol. 2.

Tertia oppoſitio liberationis rei factæ ab haben-
22 te poteſtatem. Dominus † directus poteſt res liberare ſeruitute emphyteutica. lege in re mandata. C. mand. manumittit etiam dominus ſeruum. tot. tit. inſt. de liber. & ex quib. cau. manumiſ. lic. Quinimo, ſi ſeruum communem vnus dominus manumittat, alius cogi poteſt etiam ad manumittendum. l. j. & ibi Bal. num. 3. C. de ſer. com. manu. de quo text. plura diſſeruit. Coar. lib. 3. var. reſol. c. 14. verſi. rurſus quod attinet, &c. & patronus ius patronatus quoque remittere poteſt. l. fi. C. de oper. liber. Ac dominus ſuis vaſſallis, & emphyteutis ius emphyteuticum, ac vaſſallaticum. Luc. de Pen. in l. ſi coloni. colum. x. verſi. 10. igitur. C. de agric. & cenſi. lib. 11. ad inreq; homagi, & ſeruitutis liberare. Brun. conſi. 170. volum. 2. quod donum libertatis appellauit Bart. affrancationem. conſ. 189. num. 12. reſtringens ipſam liberandi poteſtatem ad tributa, ſeruicia, & alia obſequia, iuriſdictione excepta, niſi in manibus ſuperioris renunciaretur. l. 1. ff. de off. præfe. vrb. Boer. q. 263. nu. 3.

Non omnibus tamen dominis hæc poteſtas cõ-
23 petit. minor annis 20. † manumittere nequit, niſi cum cauſa. §. ead. lege. inſtit. qui man. non poſſ. vel in teſtamento, ſi annum 18. attingat. §. fi. eo. tit. nec etiam ius emphyteuticarium remittere. l. 3. §. ſi ius emphyteuticarium. ff. de reb. eor. l. etiam vectigale. C. de præd. minor. nec vxor res dotales. §. 1. & 2. inſtit. quib. alie. licet vel non. Minuſq; prælatus ſeruos aſcriptitios eccleſiarum, niſi alium dare poſſit, aut bene meruerit. Faber. in §. ſed ſi gregis. inſti. de rerum. diuiſ. imo duplam dare tenetur. cap. epiſcopus qui 12. q. 2. niſi manumiſſio fiat, vt efficiatur clericus ad inſeruiendũ eccleſiæ, cuius erat ſeruus. ex not. in ca. famulis de fam. & ſer. non ordin. Rodoan. de rebus eccleſ. nõ alien. §. quoque cum ma-

numiſſio

numiſſio ſit alienatio. l. fina. C. de reb. alien. non alien. & latius in rubr. de alien. rerum eccleſ. ſeſe mouent. nec res feudalis, in quibus directum habet dominium affranchare. Afflict. in cap. 1. num. 26. de contr. feud. apud par. term. ſuſtineretur tamen liberatio quantum ad eum. ad eius ſcilicet vitam. Ruin. conſi. 156. num. 10. vol. 1.

Quid ſi iſta iura emphyteuticaria recognoſcant in feudum à ſuperiore: diſtinguendum eſt: aut ſuperior, qui illa à nemine recognoſcit, apud quem eiuſmodi ſeruicia ſunt allodia, ex ijs quæ Bal. & alij not. in l. prima. C. vnde legit. liberar. & tunc caret res dubio. Afflict. in cap. 1. nu. 5. de feud. non hab. propr. nat. feud. Brun. conſi. 170. volu. 2. Aut qui liberar. iura ipſa, ab alio recognoſcit, vt plures vaſſalli in hac patria, & hoc caſu liberatio prohibetur. Luc. de Pen. in l. 2. in fi. C. de agric. & cenſit. lib. 11. Brun. conſi. 170. vol. 2. Purpu. conſ. 237. & conſ. 542. Caſſan. conſi. 65. nu. 5. quum rerum feudalium prohibita ſit omnis alienatio, ſine domini conſenſu. §. habito. de proh. feud. alien. per Feder. quia iſta liberatio eſt feudi alienatio. l. fin. C. de rebus alien. non alien. quæ ad damnum Baroniæ fieri nequit. Iſer. cap. primo. in fine. an ille qui interſ. fr. domi. Afflict. in cap. primo. §. ſi verò contingerit. nu 8. de pac. iur. firm. & in cap. primo. nume. 26. de contr. feud. inter par. term. Rol. conſ. primo. nu. 56. volu. 3. dicens paſſim tamen per Principes aliter obſeruari, niſi feudum eſſet huiuſmodi, de quo vaſſallus liberè diſponere poſſet, domino irrequiſito. Afflict. in dicto cap. primo. de feud. non habe. propr. natu. feudi.

Hæc affranchimenta Iacob. à Sanct. Georgio in ſua inueſt. §. qui quidem inueſtiti præſtiterunt iuramentum fidelitatis. num. 63. verſi. præmiſſis inſertur., præſupponit poſt Io. Reyner. in dicto. §. habito, & Bald. in l. fin. §. ſed quia noſtra. C. commun. de leg. habere effectum, vſque quo feudum ad dominum reuertitur: quia tunc reſoluto iure datoris, reſolutum ſit ius acceptoris. l. lex vectigali. ff. de pign. Excel. Oſaſch. in caſu affranchimenti dec. 156. nu-
24 me. 10. Ego credo, † ſi fiant citra domini cōſenſum eſſe ſemper inualida, & quandocunque per dominum reuocari poſſe dicto §. habito: Burſ. in terminis conſi. 49. in fin. ſi autem dominus conſenſerit, perpetuò valent, etiam ꝙ feudum ad illum reuertatur: quū qualitas illa ſeruitutis ſemel extincta amplius non reuiuiſcat. l. qui res. §. arcam. ff. de ſolut. nec minus, quantùm ad obſeruantiam cōtractus teneatur conſentiens, quàm principaliter contrahēs. Iaſ. in l. quoties. C. de fideicommiſ. ac quòd debeat conſenſum obſeruare dominis, etiam quando res ad illum reuertitur. Guid. Pap. q. 575. Aluar. in feudo. in §. rurſus ſi aliquis. numero 3. de conſt. inueſt. Afflict. de inueſt. de re alien. fact. §. quid ergo. nume. 3.

Quantum ad agnatos diſtinguendum eſt de qualitate feudi, an ſit hæreditarium, vel non, & an fuerint hæredes alienantis, vel non, vt per Burſ. conſilio 49.

Laudabiles tamen ſunt huiuſmodi liberationes,
25 & affranchimenta, † quum particulares iſtæ penſitationes multa incommoda afferre ſoleant. l. planè. ff. fam. herciſcundæ. & ex eis plures lites naſcantur, & occaſiones fraudandi. quo fit. vt in hac patria plura affranchimenta facta ſint; & facta conuerſio illorum tributorum, quæ à ſingulis ſoluebantur, in vnam ſummam annuam, quam oneri ſuo ſubierunt communitates. quod, cùm fiat ſine diminutione feudi, imo illius condicio fiat tutior, & vberior, an in conſulto Principe fieri poterit, faciunt, quæ in ſimili not. Bald. conſil. 492. lib. 5. Afflict. de proh. feud. alien. per Federic. cap. primo. verſi. 16. quæro. num. 12. & in terminis affranchimentorum Mar. Frec. de aut. & pot. Baro. lib. 2. §. quinta authoritas. nume. 18. car. 259. formam inſtrumentorum affranchimenti tradidit Spec. tit. de feud. §. primo. num. 3. & quanti æſtimanda ſint iſta directa dominia, quæ per emphyteutas extinguerentur Bal. conſil. 103. volum. primo. & pro iſtis affranchimentis, quæ conſenſū domini requirunt, conſueuit Illuſtr. Camera exigere laudimia: loco que rerum liberatarum ab iſtis ſeruitutibus penſiones conuentas habere pro feudalibus Dominus Ponte. quæſt. laudim. 32. Alia ſunt affranchimenta ſolita apponi in pluribus conceſſionibus, & contractibus emphyteuticis, ſcilicet, quod media aliqua ſolutione emphyteuta poſſit re liberare, & eximere ſeruitute omne emphyteutica, quibus vti poteſt emphyteuta, & ſi aliūde culpa ſua res iuerit in commiſſum. Alex. conſi. 228. lib. 6. glo. 3. conſi. 46. Dec. in l. in bonæ fidei nu. 11. C. de pact. Alc. tit. de verb. ſig. l. 2. Menoch. de arbitr. caſu 276. nu. 20.

26 Quarta, & vltima decretalis exceptio eſt, † quod recognitio antecedens facta ſit à non habente poteſtatem; quod accidere poreſt, ſi fiat à domino rei, nō habente adminiſtrationem liberam rerum ſuarum, ſicuti eſt vxor in bonis dotalibus. §. primo. & ſecundo. Inſtitu. quib. alien. lic. vel non ſi pupillus, vel minor ſit. d. l. 3. §. ſi ius emphyteuticarium. ff. de rebus eorum. l. etiam vectigale. C. de præd. min. item tutor, niſi diſtrahendi facultatem à parētibus defunctis habeat. l. prima. ff. de reb. eorum, vel niſi fuiſſet res prius per parentes ſolita reconoſci, aut recognita cap. primo. per quos fiat inueſt. Bal. conſi. 389. nu. 10. vol. 2. vel à procuratore recognoſceretur, de cuius mandato recognoſcendi, non appareret, quamuis in recognitione eſſet relatum, & notarius atteſtaretur illud vidiſſe. Alex. conſ. 110. col. 2. verſ. nec obſtat, &c. vol. 1.

ARGVMENTVM.

Laudimium non debetur de bonis hæreditarijs legatis, fideicommiſſis, nec de rerum diuiſione. Nec quicquam vltra laudimium exigendum eſt pro culpa, vel aliàs indebitè.

TEXTVS.

lib. 3. car. 43.

IN caſibus in quibus laudimium debet exigi, à debentibus iuſtè concedimus, abſque tamen alia extorſione, vel aliàs indebitè, quod fieri prohibemus ſub pœna quadrupli eius, quod indebitè exactū fuerit, fiſco noſtro pro media parte, & ei, à quo fuerit exactum, pro alia media parte applicanda. argumentationes verò laudimiorum, in quibus eſt conſuetum, fieri poſſe, & recipi non vetamus.

SVMMARIVM.

1 *Laudimium eſt quinquageſima pars precij, & non valoris rei.*
2 *Probatio quod maius ſit, ſpectat ad illum, qui id aſſeuerat.*
3 *Petitio maioris laudimij, alio non edocto eſt indebita, & auara.*
4 *Conſuetudo valida eſt, quod debeatur tertia pars precij, licèt ſordem ſapiat auaritiæ; Conſuetudoq́; quaſi generalis, vt loco quinquageſimæ terzenum debeatur ibi.*
5 *Item pactum inter dominum, & emphyteutam.*
6 *Laudimium vbi maius debetur, quàm ſit quinquageſima, emphyteutis licèt rem alienare non requiſito domini conſenſu.*
7 *Prælationis iuc ceſſat, vbi loco quinquageſimæ debetur tertia venditio.*
8 *Ille emptor rei emphyteuticæ præfertur, cui primo tradita res eſt, quando ſoluitur, tertia venditio, etſi domini conſenſus noudum acceſſerit.*
9 *Origo tertiæ venditionis loco quinquageſimæ, vnde proceſſerit.*
10 *Populi, & gentium multitudines antiquiores ſunt dominis.*
11 *Laudimium non debetur pro declaratione nominis eius, quē emptor in contractu ſibi aſſociauerat.*
12 *Laudimium ſolutum pro promiſſione de vendendo, non eſt reiterandum pro venditione.*
13 *Laudimium nullum eſt debitum pro contractu ad precium declarandum per aliquem, nulla facta declaratione.*
14 *Laudimium ſoluere debet is, qui aſſociatur ad contractum, ſi eius nomine nihil erat quæſitum.*
Tertia venditio non debetur de contractu donationis ibi.
15 *Laudimium debetur de contractu donationis reſeruato vſufructu, ipſo vſufructu finito.*
16 *Laudimium pro contractu donationis ob cauſam eſt debitū.*
17 *Laudimium non debetur per maritum pro ea bonorum dotalium parte, quam lucratur, nec per vxorem pro argumento dotali, quo fruitur.*
18 *Laudimium pro legato puro eius rei, quæ debebatur ſub condicione eſt ſoluendum.*
19 *Non eſt omnino par ratio inter hæredis inſtitutionem, & legatum in materia laudimij.*
20 *Laudimium an fideicommiſſarius ſoluere teneatur?*
21 *Laudimium ſemel ſolutum per hæredem, Adoptiuus filius an ad gabellam teneatur pro acquiſitione quam à patre fecit rei ſubiecta gabella non eſt reiterandum per fideicommiſſarium.*
22 *Laudimium debitum pro hæreditate, vel fideicōmiſſa ad ratam eius ſoluitur, quod ſupereſt detracto ære alieno.*
23 *Laudimium an ille ſoluere debeat, in cuius fauorem fuit hæreditas repudiata, tam per ſororem nuptam, quam per fratrem ingreſſum monaſterium?*
24 *Differentia inter repudiationem, & renunciationem in materia laudimij.*
25 *Laudimium de diuiſione, quomodocunque fiat, nullum ērbo ri in patria Pedemontana ſcripſit D. Aymon publicius.*
26 *Laudimium facta diuiſione non debetur ex contractu, per quem fratres redeunt in communionem.*
27 *Laudimium non debetur ex venditione trabum, laterum, tegularum, & aliarum rerum domus emphyteuticæ, niſi dominus eligeret ſoluere valorem ruderum.*
28 *Laudimium debetur iſtorum ruderum, ſi venditio in fraudē facta ſit. & quomodo hoc cognoſcatur.*
29 *Laudimium debetur de venditione inter fratres diuiſos, ſi domini a ſucceſſione fratrem excludunt.*
30 *Tertia pars debita domino ex facultate teſtandi ſubditis cōceſſa, intelligitur deberi tantum, ſi inſtituantur extranei, non ſucceſſuri ab inteſtato.*
31 *Venditor certiorare tenetur emptorem rem ſubijci laudimio.*
32 *Laudimium intra quod tempus ſolui debeat ſeu ſibi inueſticuri.*
33 *Laudimiorum iura continentur legato vſusfructus.*
34 *Laudimium an debeatur emptori priuilegiato, à quo res retrahitur.*
35 *Laudimiorum remiſſio ea quoque comprehendit, quæ erant debita ſub condicione.*
36 *Laudimium non debetur de contractu rei cenſualis.*
37 *Laudimium an debeatur de alienatione neceſſaria, ſi ex pacto ſit promiſſum ex quocunque contractu?*
38 *Laudimium an de contractu ſimulato debeatur, & an reſtituendum ſit ei, qui emit rem ſubiectam retractui, ac quid dr reſciſſa?*
39 *Sed quid ſi emptor ſciuit rem ſubiacere iuri prælationis.*
40 *Laudimium commiſſum tempore primæ conductionis an ſpectet primo, vel ſecundo conductori. quid in venditione condicionali ibi.*
41 *Laudimium non debetur pro alienatione rei ad perpetuam coloniam traditæ num. 41.*

Gloſſa prima.

PRINCIPIS intentio fuit permittere debitam laudimiorum exactionem, & indebitam vetare: debitam declarauit cōſuetam. in materia hac laudimiorū Perill. Dominus Præſes Ponte edidit quæſtiones elegantes, quas inſcripſit laudimiales: in quibus nihil eſt pretermiſſum ad materiam ipsā pertinens. quid ſcilicet ſit laudimium, quot nominibus nuncupetur, quantum ſit, cui, & à cuibus, quando, & quot caſibus, pro quibus rebus debeatur. Ad cuius ſcripta, & ſi ſufficeret me remittere, præſertim, quum iſtius decreti mentionem fecerit. queſtio. Laud. 25. & alijs pluribus in locis ſuarum quæſt. cuius etiam meminit. Cagn. in l. 2. nu. 232. verſi. eſt autem C. de pact. int. empr. & vend. exiſtimaui tamen hic nonnulla tractare, & diſcurrere præſertim pro faciliore, & pleniore intelligentia ipſius decreti, & textus.

Ad quam accedens. Quæro in primis, quale ſit
1 illud laudimium, † quod dicitur, debitum pro rebus emphyteuticis? & reſpondeo eſſe quinquageſimam partem precij, vel æſtimationis eius rei, quæ vendita fuit, vel alienata. l. fin. C. de iure emph. ꝙ laudimium ad ratam pretij, & non valoris rei, & ſi maior eſſet precio, domino directo tantum debetur. Crau. conſ. 389. Secundo quæro, quid ſi dominus directus prætendat maius laudimium, & emphyteuta ſolum quinquageſimam ſoluere ſit paratus: vtrum emphyteuta ipſa habeat, alio non edo-
2 cto, ſuam intentionem comprobatam? † & dico habere. Alex. conſi. 5. in princ. lib. 5. Quæro tertio vtrum petitio maioris laudimij ſit indebita? Reſpō-
3 deo alio non apparente, eſſe † d. l. fi. verſi. & ne auaritia tenti. C. de iure emph. Quartò vtrum valeat cō-
4 ſuetudo, † vt maius quam quinquageſima debeatur? reſpondeo valere. Alex. conſi. 23. vol. 5. quamuis Raf. fulg. conſi. 6. videatur tenuiſſe contrarium, & hanc conſuetudinem ſordem auaritiæ reſpicere. Crau. cenſuerit. conſi. 332. conſuetudinem autem quod loco quinquageſimæ terzenū debeatur: quaſi generalem, dicit Hoſt. in ſum. tit. de locato. §. quid iur. in fin. Quintò an paciſci licuerit deberi tertiam
5 partem pracij in caſum venditionis? † videretur dicendum quod non: quum ſit idem fundus vectigalis, & emphyteuticus. l. ſciendum. §. 2. ff. qui ſat. cog. glo. in rubr. ff. ſi ager vectig. vel emph. ſal. in l. ſi domus. §. ſi fundus. ff. de leg. primo. & vectigal. per inferiorem à Principe non ſit imponendum vltra octauam tertia partis rei. Bal. in l. fin. C. de vectig. contrarium tamen eſt verius. cùm pacta emphyteutica ſeruanda ſint. l. 2. C. de iure emphyt. & quod dicitur

dicitur de octaua pro vectigali, procedat in onere
rebus alienis impoſito, non in proprijs traditis cū
eo onere quarum vnuſquiſque moderator eſt, & ar
biter. lege in re mandata, C. mandati. Sextò virum
6 † quādo ſoluitur maius laudimium, quàm ſit quin-
quageſima, vt puta tertia, vel quarta pars precij, ali
quo beneficio gaudeant loco iſtius oneris emphy-
teutæ alienantes? & dico eos frui libertate alienādi,
ſine aſſenſu domini ſecundùm Frec. de author. &
poteſt. Barōn. lib. 2. §. pluribus. quæſt. 27. nu. 80. 81.
82. & 83. Qui conſenſus de conſuetudine patriæ Pe-
demontanæ non eſt neceſſarius. Purpu. in l. fin. in
add. ad Iaſ. in l. fina. num. 10. C. de iure emph. Do-
minus Ponte. quæſt. laudim. 13. & Tiraq. de conſti.
in 3. par. lib. 3. ſic etiam de conſuetudine in Gallia
obſeruari tradidit Fabe. in auth. ingreſſi. C. de ſacro
ſanct. eccl. quæ conſuetudo omiſſionis conſenſus
domini fortè iſta ratione introduci, & cauſari ī hac
patria potuit, ſcilicet, quia quaſi vbique ab emphy
teutis deberetur laudimium maius quinquageſi-
ma, & qui conſenſus, quum non ſit neceſſarius, ſi
bona recognoſcantur ad tertiam, aut quartam vē-
7 ditionem, defendebam † aliàs ego ceſſare ius præla
tionis, competens domino directo ante, & non
poſt venditionem alteri factam. l. fin. C. de iure em
ph. ſiquidem, ille primus conſenſus non requira-
tur à domino, niſi ad effectum prælationis quo con
ceſſo, & alienatione ſequuta, auferre rem ab em-
ptore, neſciebam quo iure. l. id quod noſtrum. ff. de
reg. iur. Exc. Senatus tamen ea in cauſa cenſuit cō
trarium: & eſt illa, quam refert dominus Ponte. q.
laudim. 13. licèt pro mea opinione, vt non eſſet lo-
cus prælationi vltra prædicta faciant, quæ ipſe dixit
quæſt. laudim. 14. verſi. qui inſerunt, &c. ac in da-
tione inſolutum iudiciaria expreſsè. quæſt. 27. verſ.
quod autem, &c. vbi tamen dominus iure præla-
tionis vti poteſt, debet rem ſuo nomine auocare nō
vt amico inſeruiat. Guid. Pap. q. 411. ſequitur purp.
in add. ad Iaſ. in l. fin. ſub num. 10. verbo denuncia
tur. C. de iur. emphy. Caſſan. in conſuet. Burg. rūbr.
10. §. 1. in verbo retenue. avm. public. in conſu. Al-
uer. tit. de emph. art. 20. in verbo ceſſibile vbi inde
dat vnam Cautelam, quam in conſcientia repro-
bato, & ſi duo ſint domini quorum vnus velit in-
ueſtire, & alter rem habere vterque iure ſuo vtetur
Guid. Pap. ibi de qua re videndus Marc. q. 555. &
Iaſ. in l. fin. q. 12. num. 134. C. de iure emph. Tiraq.
de retract. lign. §. 11. glo. 7. numero. 4. euitari ta-
men prælatio hæc poterit, ſi venditio ſub Condi-
cione fiat, ſi domin' direct' laudare voluerit Guid.
Pap. q. 47. Tiraq. de retract. cōſang. §. 1. glo. 2. nu. 22.
producit etiam alium effectum notabilem conſue
8 tudo ipſa, † vide licèt, quod in alienatione rei em-
phyteuticæ non habeat locum diſpoſitio. l. quoties.
C. de rei vendic. ante domini conſenſum. Guid.
Pap. quæſt. 59. hoc caſu quum amplius non requi-
ratur ante alienationem, ea facta etiam ante con-
ſenſum diſpoſitio. dict. legis quoties locum ſibi vē-
dicabit. Tiraq. vbi ſupra in 3. parte lim. 3. Septimò
vnde potuit naſci origo hæc, vt loco quinquaſimæ
debeatur tertia, aut quarta pars præcij? dici poteſt,
quia ſic à principio contrahentibus placuerit. l. 2.
C. de iure emphy. generaliter diſponens pacta em-
phyteutica ſeruari debere: quæ pactio, & ſi dura ſit,
eſt tamen ſeruanda. l. proſpexit. ff. qui, & à quibus
& veriſimile ſit appoſitum id pactum à principio
rei, quæ erat dominorum, & potuerint traditioni
legem, quam voluerunt adiungere. l. legem. C. de
dactis, & l. in traditionibus. ff. eodem. ita dominus
Ponte. quæſt. laudim. 4. vbi etiam huius decreti fecit
mentionem. Sed quum ius iſtud emphyteuticum
antiquitus in hac patria eſſet quodammodo vni-
uerſale, vt plura aſtranel menta docent, & eiuſdē
iuris aliquot in locis plures reliquiæ, vix credibile
eſt paucos dominos fuiſſe dominos prædiorum,
10 quaſi torius patriæ: quum certum ſit populos, † &
gentium multitudines fuiſſe antiquiores dominis.
l. 2. ff. de orig. iur. Oldr. conſi. 94. num. 8. Nec domi-
nus habeat intentionem ſuam iuſtificatam pro do-
minio directo rerum conſiſtentium in ſuo territo-
rio. Guid. Pap. conſi. 213. Crau. conſi. 57. legi apud
Euſebium Odacerem Heluorum regem, qui Italiā
occupauerat per annos 14. ſibi & ſuis tertiam agro-
rum partem diuiſiſſe. neſcio an iſtud tertium fortè
ab eo more originem ducat. Antiqua horum iu-
rium origo eſt, cuius author ignoratur. & mini-
mè conuenit dubitare de ijs, quæ longa conſuetu-
dine comprobata, & per annos plurimos obſerua-
ta ſunt. l. ſed & ea. ff. de legibus. Confirmari videtur
auctio iſta laudimiorum ad tertium, vel ad quartū,
vbi taliæ vigent pacta decreti, authoritate permittē-
tis exigi laudimiorum augumenta, vt ipſe domi-
nus præſes etiam dixit. mirùm tamen eſt ita pactū
de magnis laudimijs, quum gabellæ non debeant
excedere tertium octauæ partis rei. Bald. in rubr. ff.
de rerum diuiſ. Felyn. in cap. primo. colum. 11. de
conſtitu. per l. fina. C. de vect. Roland. conſi. 91. nu.
44. volum. primo. vt iam dictum eſt maximè ſi fuiſ
ſet vectigal impoſitum rebus alienis per potentes,
& validum ſit argumentum de vectigalibus ad Ga
bellas. Crau. conſi. 332. num. 7. Octauò cum liceat
emere pro ſe, ac pro eo, quē emptor infra aliquod
tempus declarabit. Bal. in l. vendentis ſub nu. 12. C.
de contrah. empt. Fabian. de mont. in tracta. de em
ptio. in tertia parte nu. 19.
11 Quæro † an pro tali declaratione debeatur laudi
mium? arbitror non deberi. quum diſponente ſta-
tuto ſolui gabellam de quolibet contractu, ſolua-
tur tantummodo de primeuo non de declarato:
Debeaturque conductoribus, qui erant tempore
contractus, non autem declarationis. Bal. in rubr.
in fin. C. de rei permut. Fel. in cap. ſuper quæſtione
ſub num. 1. de off. ordinar. & non deberi voluit. Ri
mi. iun. conſi. 163. etiam ſi nullum expreſſum eſſet
tempus ad nominandum, interim etiam emptore
percipiente fructus. ſiquidem diſponente ſtatuto
de quolibet contractu ſoluendam gabellam, idipsū
intelligendum ſit de contractibus ſeparatis, non
de connexis, & acceſſorijs Bal. in l. cum dotem in
fi. C. de iur dot. & in l. cum per eos, C. ſi quis alt. vel
ſibi Rimi. ſen. conſi. 86. num. 14. Nono quæro, ſi de
promiſſione de vendendo ſit ſolutum laudimium,
12 pro qua non debetur. Dominus Præſes † Ponte. q.
laudim. 35. Vtrum diſponente ſtatuto de omni con
tractu deberi, de contractu venditionis ſoluendum
ſit? dico quod non vt de gabella dixit Bar. in l. ſi pu
pillus. ff. ad legem Falcidiam. Dominus Ponte quæ
ſtio. laudim. 36. quinimo ſi pro executione cōdem-
natus aliquod vectigal. ſoluere teneatur, & illa fiat
contra hæredem pro executione ipſa, hæres, tale
vectigal non ſoluet. Bal. in l. 1. verſi. pone ſtatutum.
13 C. de re iudic. Decimò, † ſi venditio fiat ad preciū
declarandum per alium, & nulla ſit ſequuta decla-
ratio, Vtrum debeatur, reſpondeo non deberi, ita
de gabella. Bald. conſi. 444. volum. quarto. Vndeci
14 mo quid ſi emptor † abſoluta emptione alium ſibi
aſſociare velit, quem in contractu nullo modo no-
minauerat, nec pro ea quidquam emerat, vtrum is
aſſociatus laudimij ſit debitor? & dico cùm iſta aſſo
ciatio ſit pura alienatio. Nat. conſi. 288. nu. primo.
deberi, Duodecimo de donatione ſimplici laudi-
mium debetur, non tamen tertia venditio. d. Ponte

quæſtio. laudi.30. Nec pro datione in ſolutum ſi ex
ſtatuto pro venditione debeatur Dec. conſi. 18. nu.
3. quum in ſtatutis gabellarum non procedatur de
ſimilibus ad ſimilia. Curt. iun. conſi. 329. vol. 3. Dec.
conſi. 438. De donatione autem an debeatur viden-
dus etiam Vincentius de Franchis dec. 201. quid ſi
fiat reſeruato vſufructu donatori, vtrum ante fini-
tum vſumfructum donatarius ſoluere debeat lau-
15 dimium? † Reſpondeo non deberi ante finitum
vſumfructum: ita in gabella. Soci. iun. conſi. 130.
volum. 3. ex nota. ab Alexan. in l. in lege Falci. non
habetur. ff. ad legem Fal & à Ruin. conſi. 34. num. 9.
vol. 4. Rol. conſ. 29. num. 21. volum. 4. Vbi gabellam
non eſſe ſoluendam dixerunt, donec cum effectu
pro contractu agi poſſit. prout, & Bar. in l. cum Ti-
rio. ff. eodem tit. pro legato annuo gabellam non eſ
ſe ſoluẽdam, donec ceſſerit dies, nec pro datione in
ſolutum, ex qua nondum quis poſſidet bona cum
effectu. Alexan. conſi. 36. verſi. ſed præmiſſis volu.
quarto. Minusq́ue petenda inueſtitura, donec dona
tor retinet poſſeſſionem, ſeu tenutã, bonorũ, Brun.
16 conſil. 38. nume. 6. Decimotertio. † præſuppoſito ꝙ
ex conſuetudine, laudimium pro contractu dona-
tionis non deberetur, vtrum idem ſit in donatione
ob cauſam, verbi gratia, vbi quis promiſiſſet alere
donatorẽ, vel in compenſationẽ remiſiſſet dona-
tarius iura aliqua? Reſpondeo deberi ad ratam va-
loris, non rei donatæ, ſed valoris alimentorum pro
miſſorum, vel iurium remiſſorum. Bertr. conſ. 123.
17. & 124. volu. primo. Decimoquarto. † de dote quan
do laudimium debeatur iuribus, authoritatibus, &
exemplis explicauit dominus Ponte quæſt. laudim.
29. Sed an pro lucro dotis, quod maritus conſequi-
tur debitum ſit: dixit non deberi, ego allego Barto.
in l. prima. in ſin. C. de impon. lucr. deſcrip. lib. x.
vbi voluit, pro eo lucro non eſſe à marito debitam
aliquam gabellam, ſicut nec pro augumẽto dotali
de rebus emphyteuticis vxori, per maritum facto
Purpur. conſi. 3. num. ſecũdo. Decimoquinto de le
gatis, ac hæredis extranei inſtitutione deberi ſecun
dum tamen diſtinctionem domini Ponte quæſtio-
ne. 31. eſt receptior ſententia, inſpecto hinc com-
muni. licèt text. hic nihil diſponat, ſed tantum ru-
brica, quæ tamen, cùm ſit generalior nigro, non eſt
per nigrum reſtringenda. Imo cum habeat oratio-
nem perfectã, ſufficit ad deciſſionem cauſæ. Doct.
in l. prima. ff. ſi certum pet. glo. in l. prima. C. de ap-
pel. ciu. cenſ. lib. 11. Roland. de lucro dot. quæſt. 9.
18 Sed quid ſi legetur res alicui purè, † quæ prius illi
debebatur condicionaliter, an debitum ſit laudi-
mium? Et eſt dicendum deberi pro eo commodo
ſolum, quod capit ex ademptione dici, vel condicio
nis: ita de gabella. Bald. & Ang. in l. ſi ſeruo. ff. de
hæred. inſtit. Inter legatum, & hæredis inſtitutio-
19 nem, † præterea cõſtituenda eſt aliqua differentia.
nam ſi emphyteuſis natura huiuſmodi ſit, vt non
ſit tranſmiſſibilis ad hæredes extraneos ab inteſta-
to, prout contingit in locis illis, vbi frater diuiſus
non ſuccedit fratri ab inteſtato, tunc quum iſte nõ
ſit comprehenſus in conceſſione ſaltem ex vſu, lau
dimium deberi cenſeo rationibus allegatis per do-
minum Ponte, quæſtio. 12. & quæſtio. 31. Si autem
ſit tranſitoria pro legato, dico deberi ex not. per
Soc. iun. conſi. 70. volum. 3. & per d. Ponte quæſtio.
31. per hæredem autem extraneum non deſcendẽ-
tem, à primo inueſtito inſtitutum, vel ſuccedentem
ab inteſtato minimè: cum non dicatur nouus em-
phyteuta, qui cõprehenditur in cõceſſione emphy
teutica. Salic. in l. fina. numer. 15. C. de iure emph.
& qui hæres inſtitutus laudimium ſoluere non te-
netur. Brun. conſil. 44. num. 11. Pariſ. conſi. 86. nu.
8. & 9. volum. 4. & ſoluitur laudimium domino,
propter conſenſum, ac nouam inueſtituram. Soc.
iun. in dicto conſi. 70. nu. 28. Dominus Ponte quæ-
ſtio. laudim. prima, pro re autem emphyteutica hę
reditaria non tenetur hæres ad nouam inueſtitu-
ram. ex not. à Iaſ. in l. fi. num. 41. C. de iure emph.
ſentit hoc dominus Ponte quæſtio. 19. verſi. in ſuc-
ceſſore, quamuis exemplificet in comprehenſo in
prima inueſtitura: quod exemplum non aduerſa-
tur hæredi extraneo, ſi emphyteuſis capta ſit à pri-
uato ꝓ ſe, & hæredibus, quorũ appellatione extra-
nei quoq; comprehenduntur, vt diximus ſupra in
cap. rempublicam in ſecunda parte glo. ſeptima.
verſi. emphyteuſis verò, &c. qui etiam hæres, ſiue
ex teſtamento, ſiue ab inteſtato, quum repreſentet
perſonam defuncti auth. de iureiuran. à mor. præſti
to in princip. & in ius defuncti ſuccedat. l. nihil
aliud. ff. de verborum ſign. conſequenter obligatus
ad ea omnia eſt, quæ defunctus emphyteuta ſic vt
neceſſarium non ſit, quòd nouam requirat inueſti-
turam: nec intereſt domini illam obtineri, quum
hæredem ipſum habeat obligatum. ex Ruin. conſ.
159. volum. primo. quod ſecus eſt in legatario, &
particulari ſucceſſore, in quem regulariter non
tranſeunt obligationes cenſuales. l. fi. ff. de contrah.
emptio. l. 1. §. ſi hæres. ff ad Trebellia. dictum eſt ſu-
pra in decr. rempub. prima par. glo. 1. & qui, & ſi di
ci potuiſſet compræhenſus in inueſtitura non com
præhendebatur tamen illo caſu, ſed propter parti-
cularem alienationem, propter quam iura domi-
ni directi non erãt ſalua ſine recognitione; ꝙ ſecus
eſt in hæredibus. ſic explicat Alcia. conſi. 753. Alex.
in l. ſi patroni. numer. 14. ff. ad Trebellian. & quod
non habita diſtinctione hæredum nõ debeatur lau
dimium. Iohan. Rain. in cõpr. feud. §. habito ſub
nu. 19. Burſ. conſ. 137. nu. 47. quòd intelligo de em-
phyteuſi ſui natura, aut ex pacto ad omnes tranſi-
toria. Item ſi ex forma ſtatuti de qualibet acquiſi-
tione gabella debeatur, filius adoptiuus quoq; illã
ſoluere tenebitur ang. in l. cum in adoptiuis col. 2.
C. de adopt. Tiraq. in l. ſi vnquam in verbo ſuſcepe-
rit. libertos. num. 6. C. de reuoc. don. Decimoſextò,
20 vtrum fideicommiſſarius laudimiũ debeat † pro fi
deicommiſſo ſibi reſtituto? ſi fideicommiſſarius ſit
rei particularis, dicendum eſt, vt de legato cùm
per omnia exequata ſint. l. prima. ff. de leg. primo.
ſi vniuerſalis quum large modo hæres dicatur. l. ſi
filius. ff. ꝙ cum eo. l. poſtulante. ff. ad Trebellia. Ca-
ſtr. conſi. 12. num. 2. volum. ſecundo. dicendum eſt
ſicut de hærede. Decimoſeptimò quæro, qd ſi hęres
ſoluit, vtrum fideicommiſſarius in reſtitutione fi-
deicommiſſi aliam ſolutionem laudimij facere de
21 beat? † dico quod non cùm per fideicommiſſum
ſuccedatur teſtatori, & non grauato. l. cohæredi. §.
cum filiæ. ff. de vulg. l. credendũ. §. ſi vero. ff. qui pet.
tut. & hæreditas ſubiacens reſtitutioni fideicom-
miſſi per aditionẽ, non amittat nomen hęreditatis.
Iaſ. in l. prima. §. veteres ſub nu. 29. ff. de acquir. poſſ.
Quapropter eadem adhuc hæreditas dicatur. ar-
gum. l. debitor. ff. ad Trebel. fideicommiſſariusque
non in plus teneatur, quàm primus teneretur hæ-
res. l. qui quadraginta. ff. ad Trebell. & iura loquen-
tia de hærede procedant in fideicommiſſario. Bar.
in lege. 1. §. de illo. ff. ad Trebell. idemq́ue ſit iuris de
vno ad alterum, in ſucceſſione rerum emphyteuti-
carum vniuerſali. Alexan. in d. l. ſi patroni. nume.
14. ff. ad Trebell. Soluto igitur ſemel de hæreditate
laudimio, iterato ſoluendum non eſt: quum ſoluta
ſemel gabella de vna re, bis non ſit ſoluenda. Bart.
& Caſtr. in l. fin. §. quoties. ff. de publici. quo in lo-
co dicunt gabellam ſolutam pro promiſſione de

vendea-

vendendo ſufficere pro venditione: addit ibi Caſt. gabellam ſolutam pro frumento illato in ciuitatẽ, non eſſe repetendam in venditione illius. & Barto. aliud exemplum adfért, gabellam ſcilicet ſolutam pro fructibus rei locatæ, non eſſe ſoluendam pro penſione à locatore. & conſuluit Corn. conſi. 106. numero 4. volum. 4. gabellam ſemel pro dote ſolutam vigore ſtatuti, in loco vxoris, non eſſe iterato ſoluendam vigore alterius ſtatuti, in loco mariti. ſequitur Dec. 457. num. 4. Pro qua opinione omnia ea faciunt, quæ congeſſit Dominus Ponte queſtio. laudi. 36. prout, nec quando duo ſunt contractus, quorum vnus, alium celeriter ſequitur, vel ſi vnus ab altero occultetur, vel ſi ambo tendant ad vnum finem, vel ſi vnus ſit ad alium conſequutiuus, vel vnus principalis, & alius acceſſorius in l. cum dotem. C. de iure dotium, nec de ceſſione acquiſitionis per procuratorem domino facta. Bald. in l. cum per cos. cap. ſi quis alt. vel ſibi. Rimin. iun. conſi. 163. Ac in bonis reſtitutis vigore fideicommiſſi non deberi laudimium per fideicommiſſarium. Celſ. Vgo. conſi. 60. num. 25. Decimooctauo caſibus quibus de hæreditate, & fideicommiſſo debetur, ad quã
22 ratam † debeat conſiderari? & breuiter reſpondeo ad ratam eius, quod ſupereſt, detracto ære alieno: quum gabella, quæ virtute ſtatuti ſoluitur eatenus debeatur, quatenus hæreditas, vel legata afferunt vtilitatem æſtimabilem. Bald. cum Caſtr. Alex. & alij in l. non amplius. ff. de legat. primo. prout nec de legato debetur, quod non cedit commodo æſtimabili legatario. Bald. Ang & Iaſ. in l. ſi creditori. ff. de lega. primo. Soc. iun. conſi. 33. num. 10. 11. & 12. nu. 3. ſicuti etiam ad conſiderandum laudimium pro hæreditate debitum, voluit omne æs alienum, bona mobilia, & allodialia, ſi quæ ſint, detrahi debere. Celſus Vgo. dicto conſi. 60. num. 27. Decimonono vtrum laudimium debeatur per eum, cui hære-
23 ditas fuit repudiata, aut renunciata? † quamuis ex traditis per dominum Ponte quæſt. 12. Vtrum fiat alienatio in comprehenſum in antecedenti inueſtitura, vel ne, Item ex traditis quæſt. 25. an. & quando debeatur ex diuiſione, virtualiter quæſtio iſta decidi poſſit: Sciendum tamen eſt differre repudia-
24 tionem à renunciatione: † repudiatio etenim fit de hæreditate non addita Iaſ. in l. ſicut. C. de repud. hære. ex repudiatione Iaco. de Sanct. Georg. in tracta. de Roy. ſub nume. 36. ſentit non deberi, niſi fiat in fraudem, ſi tamen inquit fieret mediante pecunia ſaperet venditionem. l. fin. C. de decre. Dec. lib. 10. Bald. in l. a. C. ne lic. potent. vnde infertur ad filiã renunciantem hæreditati paternę fratribus, in quo caſu Aym. publ. in conſuetu. Aluer. tit. 16. articulo 3. diſtinxit inter dotatam à patre, quæ ſi renuntiet, non debeatur, ſi dote mediante. Dic in ſumma nõ deberi, niſi eatenus, quatenus debetur pro diuiſione, aut pro alienatione, quæ fit in comprænhenſum in inueſtitura, ex accumulatis in dictis duabus quæſtionib. 12. & 25. & in ſpecie de renunciatione & reſutatione quæſtio. 42. quod intellige de renunciatione media pecunia, præſupponente hæreditatis additionem: vel de ea quam fecit filia appellando ſe dote contentam. Alexan. conſ. 149. volum. 7. pro mera autem repudiatione; quæ nullam additionẽ præſupponeret, tunc ſine dubio non deberetur: niſi fieret per ſororem habentem plures fratres in commodum vniuſtantum: quia hæc repudiatio implicaret ſimul hæreditatis additionem. Caſtr. in l. pactum. C. de colum. Alex. d. conſilio 149. lib. 7. Crau. conſi. 288. ſub num. ſecundo. Nec crederem, in renunciatione ſimul continente additionem hæreditatis decretum refragari, quod generaliter diſponit de reb. hæreditarijs, non deberi laudimium, & ita videatur comprehendere caſum inſtitutionis, & renunciationis: quia dici, & reſponderi poteſt addita hæreditate, non amplius dici res hæreditarias. l. 1. §. veteres, & ibi Barto. Iaſ. & alij. ff. de acquir. poſſ. ſed effectum patrimonium renunciationis. an autem debeatur pro renunciatione facta per fratrem, qui fuit ingreſſus monaſterium. Purpu. conſilio 114. Quæro vigeſimo an de diuiſione debeatur, & reſpondit dominus Ponte. quæſtio. laudim. 25. non deberi ampliando etiam in noua emphyteuſi duobus fratribus conceſſa; & limitãdo in emphyteuſi, vel feudo nouo, niſi vni totum aſſignaretur. Gabr. conſi. 84. ſublimitando niſi res commodam diuiſionem nõ pateretur, vel eſſet emphyteuſis, vel feudum paternum. ex not. in quæſtio. laudi. 12. addo Aym. public. in conſuet. Aluer. titu. 16. art.
25 6. tradens † in partibus Pedemontanis quomodocunque rerum feudalium, vel emphyteuticarũ fieret, nunquam vidiſſe laudimium aliquod ſolui, ꝙ cõfirmari videtur ex. l. in fuga & ibi Ang. C. ad leg. Flau. de plagiar. Vigeſimoprimò quæritur vtrum facta diuiſione, ſi diuidentes velent redire in ſocie
26 tatem, † & communionem, vtrum hoc liceat illis nullo ſoluto laudimio? Purpu. in quodam eius conſilio, cuius nunc numerum non recolo, nec inueni inter impreſſa, conſuluit nõ deberi: quum idem iuris ſit de renouatione ſocietatis, quod fuit in diuiſione. l. ab emptione. ff. de pact. & vnuſquiſque recognoſcat dominum ſuum pro ſua portione, perſonali actione, & ex hac fraternitate non transferatur, ſed potius communicetur dominium. l. ſi tibi areæ. ff. de præſcrip. verb. Item quid ſi dominus directus acquirat ab emphyteuta, ita vt fiat vtriuſque dominij ſcilicet directi, & vtilis cõſolidatio; & Dominus ipſe directus locum cum bonis in ipſius loci finibus à Principe recognoſcat, vtrum Principi laudimium debeatur. Peruſ. in conſuet. tit. de feu. Art. 4. dicit deberi allegar Fabr. & Aret. in §. is cui Inſti. de legar. ſed videtur Pictis ſe fondare in conſuetudine magisꝗ iure. vide eum. Vigeſimoſecun-
27 dò quæro an ex venditione † trabum, laterum, regularum, & materiæ domus debeatur laudimium? Iacob. in tract. de Royd. nu. 35. ſenſit ꝙ non, niſi fuerit in fraudẽ. Boer. q. 230. id expreſſe voluerunt Moder. Pariſ. in conſue. Parii. §. 54. cũ declaratione, niſi à principio in ſolo emphyteutico, iam fuiſſet conſtructũ edificium: & in dubio præſumi, ſi non appareat de prima conceſſione, ſolum tm̃ in emphyteuſim traditum. & Iaſ. in l. diuortio. §. ſi fundum. ff. ſol. matri. dicens emphyteutam non poſſe diruere domũ, intelligendus eſt de domo à principio conceſſa, non per emphyteutam in ſolo conſtructa: Confirmatur hoc dupliciter. Primò quia, vt plurimum ex ruderis ipſis alia ædificia fabricantur, aut reparãtur, & licet hoc caſu dño ſua ædificia demoliri, & alia fabricare, nec ꝯuenit prohibitioni Senatuſconſulti. l. cętera. §. idẽ quærit. ff. de leg. 1. l. 2. C. de ædifi. priuat. quod ẽt facilius permitteret; ſi ex ipſis ruderis, aut materia fabricaretur, aut repararet domus alia emphyteutica. arg. d. l. a. C. de ędifi. priuat. ſecundò quia, ẽt durãte emphyteuſi, pôt emphyteuta tollere ſua melioramenta. Bal. in §. ſi quis demanſo de controu. inueſt. verſ. extra quęro &c. aſſerens vaſallum quandocunque velit, feudo etiam non finito, poſſe tollere ędificium modò legẽ non offendat. ſequit Iaſ. in l. in emphyteuticarijs. col. 7. nu. 30. C. de iur. emphyt. Rodoan. in trac. de reb. eccle. nõ alien. q. 17. §. ſi verò melioramenta, & ita ſcio pluribus in locis obſeruari, niſi dominus potius eligeret ſoluere non valorem ædificij, ſed quantum poſſint

rudera ipſa valereàta Bald. Iaſ. & Rodoan. locis præ
dictis, Quare ex venditione ruderum non debebi-
tur laudimium, quum emphyteuſis non conſiſtat
in rebus mobilibus, ſed tantum in rebus ſoli. Iaſ. in
l. prima. num. 101. C. de iur. emphy. Celſ. Vgo. conſi.
60. num. 27. allegat tex. in l. 2. C. de iur. emphy. & l. 1.
ff. ſi ager. vectig. §. adeo. Inſtit. locati. Alb. in l. 2. §. mu
tuum. colum. 3. ff. ſi certum petatur. tractat Paris de
Put. de reintegr. feudi. c. 143. & ideò Boer. quæſtio.
177. qui tenet laudimium deberi ex venditione na-
uium, repræhenditur à Tiraq. tit. de retr. lign. §. 1. gl.
7. num. 91. in fi. & quamuis emphyteutæ non liceat
ſcindere arbores fructiferas. l. diuortio. §. ſi feudum.
ff. ſoluto matrimonio. & ibi Docto. illud eſt, quòd
naturaliter ſunt connexæ, ſecus autem in ruderis,
quæ non cedunt ſolo inſeparabiliter. Barb. in addi.
ad Bal. in dicto §. ſi quis de manſo in verbo inſepa-
rabiliter, &c. Vigeſimotertiò quæro, ſi hæc vendi-
28 tio fiat in fraudem domini, † ad diminuendum lau
dimium, vtrum hac venditione non obſtante, lau-
dimium debeatur: & dico quod ſic. Iacobi. in dicto
tract. de Roydis num. 35. Boer. in dicta quæſt. 230. in
fine. & diceretur facta in fraudē, ſi tegulæ, & ſuper-
ficies venderetur nō animo diruendi domum, ſed
ea integra permanente, vt ſolum tantò minus ven
deretur, vt pro venditione illius ſeparata ab ædifi-
cijs, laudimium eſſet magis tenue. Et quia dictum
eſt ſupra quæſtio. 15. laudimium non deberi, ſi res
in eum alienetur, qui comprehendebatur in inue-
ſtitura, quum potius illa ſit refutatio, Quæritur vige
ſimoquarto, ſi alienatio fiat de emphyteuſi pater-
na, inter duos fratres diuiſos, illis in locis, vbi domi
nus directus excludit fratrem, à ſucceſſione fratris
diuiſi defuncti ab inteſtato, an hoc caſu de huiuſ-
modi alienatione inter fratres diuiſos laudimium
29 debeatur? † & iudicio meo omnino debebitur: cū
ab inteſtato nō ſucceſſuri appellentur extranei. gl.
in l. ſi fœmina. C. ad Tertul. & Bru. in materia iſta-
rum ſucceſſionum. conſi. 93. num. 10. iſque frater
non ſit comprehenſus in inueſtitura, quem domi-
nus à fraterna hæreditate excludit: & habeat̄ pror-
ſus pro extraneo ad inſtar agnatorum, qui ſibi inui
cem non ſuccedunt in feudo, ſi feudum originem
ex diuerſo ſtipite, & fonte ſumat. Bal. in l. cum virū,
num. 22. C. de fideicom. c. primo. §. cum vero Con-
radus qui feud. dare poſſ. c. duo fratres de duo. frat.
à capit. inueſt. argu. eorum etiam, quòd filiæ exclu-
ſæ per ſtatutum à ſucceſſione propter maſculos, di
cantur ob excluſionem extraneæ. Bar. in l. prima. §.
ſciendum. ff. de ſuis, & legit. Bald. in l. maximum vi-
tium. verſ. 8. C. de liber. præter. Dec. conſi. 581. nu. 4.
Vigeſimoquinto quæro, qđ ſi data ſit facultas ſub-
30 dito teſtādi de duabus partibus, † relicta tertia par-
te domino, vtrum hæc etiam tertia pars debeatur
inſtitutis fratrib. matre, aut, alijs venientibus ab in-
teſtato? & reſpondetur hanc tertiam partem tan-
tùm deberi, ſi inſtituti ſint aliqui, qui non fuiſſent
ab inteſtato ſucceſſuri. Brun. conſi. 95. num. 11. Vi-
31 geſimoſextò quæro, † an venditor debeat empto-
rem certiorare, rem ſubijci, quàm vendit, oneri lau
dimij: & reſpondeo debere. Alexan. conſi. 14. colu.
fin. lib. 5. Vbi appellat ſecundùm contingentiam il-
lius facti capſoldum, quod in ſuo caſu pro re tenda
li erat tertia pars precij. Vigeſimoſeptimò quæro
32 † intra quod tempus ſoluendum ſit? & reſpondit
dominus Ponte, pro emphyteuſi nullum eſſe ſtabi-
lium terminum, addo Afflict. in §. firmiter de pro-
hibit. feudi alien. in fine, qui pro ſolutione releuij
ſcriptum duxit, nullum eſſe determinatum tem-
pus, ac alibi dixit, ſcilicet in §. ſed & res nu. 25. verſi.
non obſtat quantum titul. per quos fiat inueſt. em-
ptorem feudi, & ſi teneatur intra annum, & diem
petere inueſtituram, & fidelitatem offerre, non co-
gi tamen ad præſtationem releuij, ad quod non eſt
extendendus terminus ille. & ibi æquiparat num.
21. verſic. certum, releuium, & quinquageſimam, li
cèt ſub num. 25. verſic. & primo non obſtat, &c. po-
nat differentiam, videlicet releuium ſolui ab vni-
uerſali, & quinquageſimam à ſingulari ſucceſſore,
& nullum eſſe tempus præfinitū voluit etiam Pur-
pur. conſilio 497. Quinimo, etſi per mortem domi-
ni, vel vaſalli ſucceſſor inueſtituram feudi intra an
num & diem petere teneatur, ſecus tamen eſt pro
emphyteuſi Pariſ. conſi. 86. num. 8. volum. 4. Bero.
conſi. 117. vol. 1. Burſa. conſi. 137. num. 48. & conſi.
181. num. 25. Riui. ſen. conſi. 74. num. 10. Vigeſimo-
33 octauo quæritur, an in legato vſusfructus † conti-
neantur iura laudimiorum competentia teſtatori.
Oldra. conſi. 24. reſpondit contineri. Vigeſimono-
34 nò quæro, † vtrum, ſi à priuilegiato, qui ob priuile-
gium laudimium non ſoluit, per venditorem res
retroematur, vel per conſanguineum iure retra-
ctus, & prælationis prædium emphyteuticum, illi
oportet laudimium ſoluere? & tenuit Bald. de ga-
bella in l. neque. C. de hæred. inſtitu. & in l. fin. C. de
fruct. & lit. expenſ. quòd non Boer. quæſt. 231. Pon-
te. quæſtio. laudim. 37. in fine. ſi vero donatum, aut
remiſſum fuerit, debebit venditor emptori illud
perſoluere. Tiraqu. in retrac. lign. §. 29. glo. 4. nume.
5. & 7. quod pluries contigit, aut principem, vel do
minos directos contemplatione meritorum, vel
amicitiæ partem, aut omne laudimium remittere
emptoribus. poterunt etenim hoc caſu illud con-
35 ſequi, ac ſi ſoluiſſent. Trigeſimò vtrum † ex remiſ-
ſione laudimiorum præteritorum per dominum
facta, cenſeantur quoque remiſſa illa, quæ debe-
bantur ſub conditione, tunc nondum, ſed poſtea
purificata? videtur quòd non, ex traditis ab Ange.
conſi. 189. vbi liberatio de toto eo, quòd à debitore
exigi poterat, non comprehendit debita ſub con-
ditione: contrarium verius puto: quia, ſi gabella
non debeatur in nundinis de contractu, & tunc ce
lebretur conditionalis, cuius conditio poſt nundi-
nas verificetur, ſimiliter non debebitur. Bald. in l.
prima. C. de nund. adſert ad propoſitum multa
Tiraq. de retra. lig. §. primo. gl. 10. num. 45. & 46. niſi
conditio fuiſſet poteſtatiua Tiraquel. ibi nume. 57.
viderentur tamen obſtare tradita à Bar. Soc. & alijs
in l. prima. ff. ſi certum petatur, quòd ſtatutum lo-
quens de creditore locum non habeat in conditio
nali. Trigeſimoprimo vtrum prælatus exigendo
minus laudimium debito, præiudicet ſucceſſori?
Reſpondeo quod non. Alex. conſi. 5. colum. 4. verſ.
quinimo quia vol. 5. Trigeſimoſecundo vtrum de-
beatur de venditione prædij franchi ſoliti irrigari
aqua emphyteutica. Marc. quæſtio. 608. reſpondit
deberi: cui obſtat, ꝙ aqua liberum fundum ingreſ
ſa videatur libera, & illius cuius eſt fundus. Bald. in
l. item lapilli. ff. de rerum diuiſ. facit reg. acceſſorium.
& Marc. potius ſe fundat in vſu ſuæ patriæ, quàm
36 in iure communi. Trigeſimotertio vtrum † pro alie-
natione rei cenſualis debeatur, ſicut pro alienatio-
ne rei emphyteuticæ. Fab. in §. adeo. inſtit. loca. nu.
13. præſupponit de conſuetudine quod ſic: ceſſante
aut conſuetudine ſecus eſt. Boer. in conſuet. Biturg.
titu. de feud. §. 17. allegans Io. de Plath. in l. fin. C. de
cenſib. lib. 11. & ita cenſuit Excell. Senatus inter do-
minos Valixiæ, & communitatem Cateraæ die
37 Martij 1583. Trigeſimoquartò, † ſi conuentū ſit in-
ter dn̄m, & emphyteutā, vt quōcunque res alienet̄,
laudimiū ſoluat̄, vtrum debebit̄ de alienatione ne-
ceſſaria? Brun. conſi. 44. colu. ſecunda in tertio du-
bio,

bio, quem ſequitur Crau. conſi. 215. colum. prima
in fine, & Roland. conſi. 23. num. 16. volum. primo
tenet non deberi: videretur tamen dicendum con
trarium, ex eo, quòd in caſibus permiſſæ alienatio
nis rerum feudalium, cenſetur prohibita, ſi pactum
ſit generale, nec liceat vaſſallo alienare: & quia, &
ſi prohibita alienatione ſimplici, non intelligatur
prohibita ſucceſſio ab inteſtato, ex Rui. conſi. 147.
num. 10. volum. ſecundo. Docto. in l. ſi ita quis. §. ca
lege. ff. de verborum obligationibus. minuſque hæ-
redis inſtitutio Barto. in l. peto. 3. fratre. ff. de lega. 2.
ſecus tamen, ſi prohibeatur quoquomodo. probat
Roland. conſi. 80. num. 37. volum. 3. imo prohibitio
alienationis quoquomodo compræhendit eam
etiam, quæ fit per viam vltimæ voluntatis Ruin.
conſilio 98. numero 11. volum. 2. Rolan. dicto con-
ſilio 80, ſub nu. 37. Statutum tamen prohibens obli
gationem, non cenſetur prohibere teſtamentum,
quando in ſtatuto exprimuntur aliqui contractus
inter viuos. Burſ. conſi. 32. poterit cogitari. Trigeſi-
moquintò de contractu nullo, aut qui reſoluitur,
nullum laudimium deberi ſcripſit dominus Ponte
quæſtio. 39. Craue. conſi. 389. Sed in ſpecie quid de
38 ſimulato? † dic idem. Purpu. in l. 2. num. 72. ff. ſi cer-
tum petat. Nec de reſciſſo, ſeu reſoluto in vim pacti
in caſum diſplicentiæ, intra aliquod tempus. Alex.
in l. in inſula. §. fin. num. 2. ff. ſol. matr. Rim. ſen. cõſi.
86. Bonacoſſa in comm. conclu. crim. in verbo Ga-
bella. Quid ſi reſcindatur iure prælationis, illud re-
ſtituendum per retrahentem primo emptori cen-
ſuit. d. Pont. d. quæſt. 39. & quæſt. 27. Sed quid ſi em-
39 ptor ſciuit rem ſubiacere iuri prælationis? † ego
hoc caſu dicerem retrahentem non teneri ad ali-
quam reſtitutionem. ex reg. damnum, de regulis iu
ris in 6. quaſi ſibi videatur imputandum. probetur-
que hoc ex l. debet. ff. de ædilitio. ædicto, qui tex. eſt
fundamentum eorum, qui tradiderunt laudimiũ
fore reſtituendum primo emptori. nam ibi text.
vult nõ cogendum venditorem ad reſtitutionẽm
eorum, quæ emptor pro arbitrio erogauit. ergo ſe-
quitur non reſtituẽdum laudimium culpa empto-
ris erogatum, quæ ſuos debet tenere authores. l. ſan
cimus. C. de pœn. l. ex duobus in fin. ff. de alien. iud.
reg. non debet. ff. de regul. iur. Caſtr. conſi. 80. ſub nu
mero 3. volum. primo. ac culpa ſit non cogitaſſe,
quod facilè euenire poterat. Bald. conſi. 295. lib. ſe-
cundo. Alex. conſi. 41. lib. 3. nec conueniat, vt eius
culpa, retrahens ſolutione laudimij prægrauetur:
vt de reſtitutione laudimij, ob contractus reſciſſio-
nem. Crau. reſp. pro genero. num. 291. verſic. ſecun-
dum quæ & c. Confirmatur ex l. ij fundũ. C. de euic.
vbi emptor ſciens rem alienam in caſum euictio-
nis, non habet regreſſum, nec quidem ad precium,
quaſi illud tunc remiſiſſe cenſeatur. & ſi hoc proce-
dit fauore venditoris, multo fortius procedet fauo
re tertij, cui nihil poteſt imputari. Quantum autem
ad reſciſſionem partium conſenſu factam, illa pro
culdubio non obſtante laudimium debitum eſt.
Bald. in l. ſi conſtante. C. de donat. ant. nupt. Rot. Pe
ruſ. dec. 113. Trigeſimoſextò, vbi emptor ad capien
dam inueſtituram, & ſoluendum laudimium ha-
bet terminum anni, & diei poſt contractum, quæ-
40 ritur, cui debeatur laudimium, an conductori, † in
tra tempus cuius conductionis factus eſt contra-
ctus, vel domino in tempus cuius incidit terminus
ſoluendi, & petendi inueſtituram, vel alteri condu-
ctori? ſi eſſemus in terminis commiſſi ante decla-
rationem domini, eſt clarũ, rem commiſſam per-
tinere ad dominum, ſeu ad ſecundum conducto-
rem, cuius tempore facta eſt declaratio. Crau. con-
ſilio 212. At laudimium debetur, cui primùm fuit
ius quæſitum. Illuſtr. D. Ponte. quæſtio. 38. in fine.
maximè, quum non pro labore inueſtituræ debea
tur, ſed pro conſenſu, vt concludit Dom. Ponte. q.
1. Imo ſi venditioni conditio adiecta eſſet retentio
nis, niſi mortuo venditore, & Gabellam conducto
ribus ſoluiſſet, emptor rem contractus ad aliam
ſolutionem conſtringi minimè poſſet, per alios cõ
ductores exiſtentes tempore purificatæ donationis,
quibus verè deberetur. Rot. Per. dec. 114. allegat. Bar
to. & Io. de Plat. in l. ſancimus. C. de conſul. lib. 12.
Loffr. conſi. 15. Tiraq. de retr. Lig. §. 1. glo. 10. num.
115. Boer. remiſſiuè. quæſtio. 5. num. 25. quamuis vt
dixi de conditionali contractu gabella non debea-
tur, ante illius exiſtentiam Aret. conſilio 11. num. 2.
Menoch. de adipiſc. poſſeſſ. in 4. remed. num. 307.
Nec vbi reſeruauit dominium vẽditor donec pre-
cium ſibi ſolutum ſit ex ijs quæ ſcripſit Dec. conſi.
440. in prin.

Non aduerſatur, quantum ad terminos ſecundi
conductoris, quòd ad eum ſpectet onus inueſtien-
di, non ad primũ, qui dic ſuo iam functus eſt: quia
reſpondetur, quum inueſtitura hæc, reſpiciat ex-
plicationem prioris negocij, non attendi tempus
illius, ſed contractus. l. nam etſi ſeruus. §. & ſi viuo.
ff. de nego. geſt. l. hæres ſocij. ff. pro ſoc. l. prima. §. hæ
redes. ff. de hæred. tutor. maximè cùm laudimium
debeatur ratione contractus, non eius quod venit
in conſequentiam. Bald. in rubr. C. de rerum perm.
Rip. in l. prima nu. 59. ff. ſi certum peta. Pont. quæſt.
laudim. 34. debeaturque ſtatim, quod in diem de-
betur, licet nondum venerit dies ad petendum. l. ce
dere diem. ff. de verborum ſignificatio. in contra-
ctu autem, qui non valet, ſine ratificatione, debetur
gabella conductori exiſtenti tempore ratificatio-
nis, & non alteri. Tiraq. de retr. §. primo. glo. 10. nu-
mero 70. ſcilicet ſi nondum ſoluta ſit, vt paulò an-
te dixi. Trigeſimooctauò, Laudimium non debe-
tur pro alienatione rerum ad coloniam perpetuã
41 traditurum † Paris de put. de reinteg. feudi. c. 89.

S V M M A R I V M.

1 *Extorſio quid ſit, & quomodo committatur.*
2 *Communitati licet ſe opponere ne fiant nouitates.*
3 *Pœna imponentibus noua ſeruicia eſt quadrupli.*
4 *Metus pro ſubditis contra dominos præſumptio, an iudici de facto procedenti liceat reſiſtere.*
5 *Conſuetudo ſoluendi maiora, vel minora laudimia quomodo inducatur.*

Gloſſa ſecunda.

PRohibet Princeps extorſiones, vel alias
indebitas exactiões extorſio ſapit vim,
1 † & vitium. clem. 2. §. ſanè. & ibi Cardi.
de pœn. ac ad importunitatem peten-
tis, quod obtinet, dici poteſt extorſio.
Iaſ. in l. eius. ff. ſi cer. peta. & dr̃ ſecundũ Ang. in l. ſi
ſeruo. ff. de hæred. inſtit. omnis exactio, quæ ab inui
to fit, ẽt ſi fieret, ſuadente iuſtitia, facit ad hoc. l. ex-
tat. ff. de eo quod met. cauſ. nimirũ ſi extorſiones à
Principe prohibeantur: quum ẽt non debeat dñs,
dum exigit iura ſua fideliratis ab hominibus ſuis, al. q
nouitatem inducere. Spec. in tit. de feudo. §. quonia
ſuper homagijs colum. pen. verſi. nota, Bal. in com-
men. pac. conſtan. in verbo pactiones, & noua iura-
menta contra antiquam conſuetudinem extorta
præſumũtur, ſicut etiam ſeruicia indebita per vim,
& metum. l. ſi per impreſſionem. c. quod met. cauſ.
l. cùm ſatis. §. caueant. C. de agri. & cenſit. lib. 11. re-
fert iſta, & ſequitur Iacob. in tractat. de homag. ſub
numero 32. verſ. ſed hic cadit, & c. Seruicia debent
eſſe ſuis finibus contenta. d. §. caueant. nec nouis

oneribus, ſubditi grauari. Nat. conſi. 185. & licèt cō-
2 munitati ſe opponere, † ne illicitæ fiant exactiones. Neuiz. conſi. 43. num. 5. Non obſtante, quod res ſint ad meliorem ſtatum redactæ, ne diligentia poſſeſſoribus damno ſit. l. fin. C. de alluuion. l. prima. C. in quib. cauſ. col. cenſi. dom. acc. poſſ. lib. 11. niſi aliquid vltra prædium extra limites eius reperiretur vſurpatum. Boer. quæſtio. 50. & tamen ſecundum Neuiz. inter conſi. Brun. conſi. 12. num. 102. aliqui ſunt, qui exigunt, & extorquent vſque ad ſanguinē, vbi plura alia ad hoc propoſitum congeſſit, quæ ibi apud eum videri poterunt, quæ magis modeſtum eſt tacere, quam quòd neceſſaria ſint relatu.

Imponentibus noua ſeruicia ex decreto pœna
3 eſt quadrupli. † de iure pœna autem ardua eſt, ſcilicet quinquaginta librarum auri. d. l. fi. C. de alluui. vnde Bened. in c. Raynutius. in verbo & vxorē nomine ſub nu. 423. inculpat procuratorem regium dormitantem in proſequutione harum mulctarū contra plures tranſgreſſores, & committentes hos abuſus contra pauperes idiotas. Nec ego hanc pœnam decreti vnquam vidi vſui, nec deduci ad praxim: quæ ſi obſeruaretur, ve pluribus. & præter decretum pœna hæc eſt iuris: quia, cum extorſio vim, & metum præſupponat, & pro ſubditis metus con-
4 tra dominos præſumatur. † Inno. in cap. ſi diligenti. de præſcrip. Bened. vbi ſupra. num. 441. Succedit pœna quadrupli pro iſtis maticuloſis exactionibus ab Imperatore impoſita. in §. quadrupli, & ibi Iaſ. inſtit. de actio. quo in loco num. quarto. etiam dicit officialibus grauantibus, & procedentibus extra terminos iuſtitiæ impunè reſiſti poſſe. l. prohibitū. & ibi Barto. in ſecundo, & tertio notab. C. de iure fiſc. libr. 10. l. contra noſtra præcepta. & ibi Bart. C. de exceut. lib. 12. quamuis in Gallia diſpoſitio. d. l. prohibitum & l. defenſionis. cod. tit. non ſeruetur, ſed appellet pars, ſi magiſtratus, vel apparitor grauet, alioqui prima pars reſiſtens. Rebuf. in procem. conſtitu. reg. glo. 5. nu. 118. quod ego puto æquiſſimum, niſi grauamen ſit irreparabile.

Augmentationes laudimiorum ſecundum cōſuetum exigi permittuntur. Benedict. loco quo ſupra. num. 440. ſcripſit, quamuis domini ſubditos debeant præſeruare, vt boni paſtores, aliquos, tamen interdum dirigere, & mittere ſuper eos exercitum militum. & huiuſmodi præſtationes habere præſumptionem metus, & oppreſſionis contra ſe. Specul. de reſti. ſpol. §. nunc dicamus. verſ. c. ſed ſi quis Innoc. in cap. bonæ de poſtul. Fab. in §. æquè. inſtitutio. de actio. & Neuiz. d. conſi. 12. ſub num. 102. aſſerit dominos modo vna via, modò alia ſubditos aliquo ſtrictiore vinculo obligare, nunc ad collectam, nunc ad tertiam venditionem, modò ad ſucceſſionem: & ſi illis deficiat ius, allegare conſuetudines, quas paulatim inducunt faciendo prohibitiones, ac proclamationes, quibus non audent ſubditi contradicere: qui ſi contradicant, prædicāt illos pro perſonis litigioſis, cauſas criminales quærentes contra eos. Quare Benedict. in dicto c. Rayn.
5 d. num. 440. dixit requiri curſum annorum † triginta. & de laudimio in ſpecie Alexan. conſi. quinto. colum. 3. nu. 8. volum. 5. ſicut ergo ad inducendam conſuetudinem debendi maiora laudimia, & inductam ad illam tollendam tradit neceſſarium terminum annorum quadraginta. de qua re, cum ſcriptum ſit per dominum Ponte. quæſtio. laudim. 47. eo me refero.

ARGVMENTVM.

Res emphyteuticæ non cadunt in commiſſum propter ceſſationem ſolutionis canonis per triennium, niſi conſtet emphyteutam ſuper ſolutione fuiſſe impetitum.

TEXTVS.

LICET iure ſcripto diſponatur emphyteutā, ſi per triennium à ſolutione canonis pro re emphyteutica debiti ceſſauerit, etiam ſuper ſolutione ipſius canonis, non impetitum licere directo domino, ſi voluerit, à prædio, ſeu prædijs emphyteuticarijs repellere: Quia tamen moribus vetérium, & conſenſu in patria noſtra approbatis, aliter, & mitius obſeruatū eſſe non ambigitur, in qua tam nos, quàm cæteri domini directi conſueuimus, & conſueuerunt habere ſpeciales exactores ad recuperanda ſeruicia, & tributa annalia, & nobis, & eis debita deputatos, & ea petēda ab emphyteuticis ea debentibus, qui ea offerre, & ſoluere, niſi quando petuntur, non cōſueuerunt, vel niſi ex pacto, aut tenore albergamenti, ſeu recognitionis teneantur: Statuimus hoc ædicto, perpetuo emphyteutas, ſeu tenementarios prædiorum, & rerum immobilium, quas, & quæ in emphyteuſim, vel albergamentum perpetuum à nobis, vel alijs dominis directis tenere dignoſcuntur, ab eiſdem prædijs, ſeu rebus nō debere, nec poſſe repelli, nec ipſas res cadere in commiſſum, propter ceſſationem canonis, ſeruitij, ſeu cenſus inde debiti. Niſi poſt factam monitionem, ſeu petitionem ipſis tenementarijs ex parte directorum dominorum in iudicio, vel extra, De qua conſtiterit legitimè de ſoluendo per ipſos tenementarios cenſus, redditus, ſeu ſeruicia, per eos debitos poſt lapſum terminum, in quo ſoluere debuerunt ſeruicium, ſeu cenſum debitum, ſeu cenſus debitos ſteterint, & ceſſatum fuerit per triennium, quòd nō ſoluerint: & à ſolutione ipſorum cen-

ſuum,

ſuum, ſeu cenſus, aut ſerniciorũ, ſeu ſeruicij inde debitorum, de quo, ſeu quibus ſoluendis, ipſi emphyteutæ, ſeu tenementarij extiterint requiſiti: tũc enim ipſorum emphyteutarũ, ſeu tenementariorum exigente contumacia, ipſos emphyteutas, ſeu tenemẽtarios à rebus emphyteuticis, per directos dominos earũdem, (ſi ipſis directis dominis placuit) fore repellendos, & repelli poſſe, & ipſo caſu, res in cõmiſſum cadere decernimus.

S V M M A R I V M.

1 *Emphyteuta eccleſiæ cadit à re emphyteutica, ſi ceſſet à ſolutione cenſus per biennium; & emphyteuta priuati per triennium, etiam ſi canon ſit exiguus.*

2 *Quid in emphyteuta Principis?*

3 *Decretum non procedit in emphyteuſi eccleſiæ.*

4 *Quid in emphyteuſi priuati, quæ fuit in eccleſiam tranſlata?*

5 *Emphyteuta, qui iurauit ſoluere canonem ſingulo anno, cadit, à re, emphyteutica, non expectato triennio, non obſtante decreti diſpoſitione, & an procedat in patria Pedemontana? & nu. 6.*

7 *Emphyteuta non ſoluens præiudicat nedum ſibi, ſed etiam ſuis ſucceſſoribus.*

8 *Emphyteuta non ſoluens cadit à re, non obſtante reſcripto Pontificis, quo remittitur caducitas. quid in priuilegio?*

9 *Reſcripta Excellentiſſimi Senatus, quibus mandatur dominis, quod exactorem eligant, cui ſoluant emphyteutæ canonem, ex decreto iuuantur.*

Gloſſa Vna primæ, & ſecundæ partis.

DECRETVM hoc habet tres partes. Prima continet prooemium. Secunda diſpoſitionem, ibi ſtatuimus. Tertia limitationem, ibi niſi.

Pars prima prooemij habet particulas duas. Prima tradit: quid iure communi cõtra ceſſantes ſoluere canones, & ſeruicia per trienniũ diſponeretur. Secunda quid ex vſu, & moribus patriæ in contrarium eſſet receptum. Tertia tradit requiri monitionem, ſeu interpellationem antequam ad commiſſum agatur.

Pro explicatione primæ, & ſecundæ particulæ prooemij.

1 Sciendum eſt emphyteutam Eccleſiæ cadere † ob ceſſatam ſolutionem canonis per biennium. cap. potuit. de locat. auth. qui rem. C. de ſacroſanct. eccleſ. & priuati per triennium. l. 2. C. de iure emph. non obſtante, quòd res emphyteutica, pro qua canon deberet, magni valoris eſſet, & canon exiguus: quũ promiſſus cenſeatur in recognitionem directi dominij. Bart. in l. 1. & ibi Iaſ. num. 17. C. de iure emph. & in l. 2. nu. 53. parteſque ita conuenerint, & attendatur contrauentio etiam ob rem minimã Dec. in d. auth. qui rem. num. 18. magni vel minimi momenti res ſit. gloſſ. Barto. Bald. & Caſtren. ibi Alexand. conſil. 105. lib. 3. Tiraqu. in tract. de iudic. in reb. exigen. verſi. quinquageſimoprimo. Clar. in §. emphyteuſim. quæſt. 8. Rodoan. in tract. de reb. eccleſ. non alien. quæſtio. 24. §. emphyteuta nu. 6. & licèt igneus in l. prima. §. cum omnes. C. de ſen. conſult. Silan. quem refert, & ſequitur Tiraqu. de nobil. cap. 307. num. 59. dixerit emphyteutam

2 Principis † nõ cadere ob ceſſatam ſolutionem per l. fundi. C. de fund. patrim. lib. 11. tamen glo. Bart. Luc. de Pen. & Io. de Plat. intellexerunt illum textum, quando tale erat pactum initum: quod inquit ibi Bartol. emphyteutam non excuſat à præſtatione canonis, & re vera ille tex. non videtur præſupponere pactum, ſed potius diſpoſitionem generalem, vt pro rebus à Principe in emphyteuſim conceſſis, ceſſet metus commiſſi. Salic. autem in l. ſi tutoris. C. de adm. tuto. diſtinxit de emphyteuta fiſci, ad emphyteutam Principis. & quantũ ad emphyteutam fiſci, qui, cùm eccleſiæ æquiparetur. l. ſin. C. de ſacroſanct. eccleſ. voluit ſufficere biennium, idem voluit glo. in l. vectigalia. ff. de public. in fundo autem patrimoniali Principis. Salic. ibi in fine requirit triennium, quem vide. Princeps in ſuo decreto tamen de iure dixit, & pro indubitato præſuppoſuit, ob non ſolutum canonẽ per triennium emphyteutica bona tam à ſe, quam ab alijs ſe mouentia cadere in commiſſum.

Et cùm triennij fecerit mentionem, non vide-
3 tur tractandum, vtrum decretum † hoc vendicet ſibi locum in rebus emphyteuticis Eccleſiæ: quum illę minimè per defectum ſolutionis triennalis, ſed biennalis cadant in commiſſum. Cui concluſioni prima facie refragatur, quòd vtile dominium laicorum ab Eccleſia dependens, ſit ſub iuriſdictione iudicum ſecularium. Ancharan. conſil. 433. Alex. conſ. 27. lib. 6. Ruin. conſ. 4. volum. primo, Dec. in auth. Caſſa. num. 9. C. de ſacr. ſanct. eccleſ. & validum ſit ſtatutum laycorum in præiudicium iuris Eccleſiæ nondum quæſiti. Dec. in c. eccleſia Sanctæ Mariæ. colum. 24. verſic. tertia concluſio de conſtit. Crau. conſil. 251. nume. 2. & ſtatutum honeſtum laycorum comprehendat clericos. Neuizan. conſ. 39. ac vtile dominium rerum emphyteuticarum. Burſat. conſ. 66. num. 12. quo fit, vt videatur dici poſſe emphyteuſim eccleſiaſticam, ſub decreti diſpoſitione comprehendi; prout in ſpecie comprehenſam eſſe voluit ſub ſtatuto, & cõſuetudine laicorum diſponente res non cadere in commiſſum, ob defectum ceſſatæ ſolutionis. Soc. conſil. 99. lib. primo. Abb. conſ. 74. volum. primo dicentes has conſuetudines non eſſe multum eccleſiæ damnoſas. ego puto ſtatuta laycorum emphyteuſim eccleſiaſticam amplecti, reſpectu vtilis dominij in commodum, aut præiudicium laycorum, & quoad eos, & inter eos, non reſpectu eccleſiæ. ita loquitur Anchar. conſ. 125. & dicto conſil. 433. Alexand. conſ. 9. lib. 5. Dec. in dicta auth. ex cauſa. Fel. in dicto cap. quæ in eccleſiarum nume. 95. Ruin. conſ. quarto. volum. 1. ita explicat Rim. iun. conſ. 447. num. 23. exempli gratia, donec emphyteuſis remanet apud laycos, vt vnus magis quã alter ſuccedat. cuius rei, aut ſimilis intuitu, non poteſt conſiderari aliquod probabile intereſſe eccleſiæ. Clar. in §. emphyteutas. quæſt. 48. vbi dicit cõmunem, contra quam etiam valet ſtatutum, modò non agatur de graui eius præiudicio. Abba. & Socin. vbi ſupra. Fel. in cap. eccleſia Sanctę Marię. num. 90. de conſtitu. & diceretur graue pręiudiciũ, ſi priuaretur laudimijs. Ruin. d. conſ. 4. volum. primo. alioqui ſi notabile eſſet damnum Eccleſiæ, & de eius præiuditio principaliter ageretur, certè obſtaret diſpoſitio. auth. Caſſa. C. de ſacroſanct. eccle. & c. quæ in eccleſiarum. de conſtit. & quod voluit Corn. conſ. 271. vol. 3.

Sed quid ſi ius emphyteuticum, ſeu feudale
4 † fuit prius alicuius laici, qui illud trãſtulit in eccleſiã, vt quotidie contigit? Imo integra oppida in hac

patria leguntur antiquitus, aut per principes, aut per magnos dominos tranſlata. Salic. in dicta l. ſecunda, num. 36. quem ibi ſequitur Iaſ. num. 51. ver. tertiodecimo quæro concludit attendendum biennium poſt tranſitum rei in eccleſiam; diſtinguendo an tempus eſſet inchoatum, cum defuncto laico, vel non cum quo ſimpliciter tranſijt dictus Rodoan. in dicto. §. emphyteuta. nu. quinto. Berouſ. conſilio 129. num. 13. volum. primo. loquens in terminis ſtatuti Bononienſis tollentis caducitatem, ob non ſolutum canonem, niſi fuiſſet à ſummo Pontifice approbatum, vt de ſtatuto Rauenenſi. Pariſ. conſi. 108. num. 36. volum. primo. quod videtur clarum: quum ex conditione ſucceſſionis non immutetur qualitas obligationis. l. ſecunda. §. & harum. ff. de verborum obligationibus, & ſubrogatum debeat imitari naturam eius, in cuius locum ſubrogatur. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis caution. ac qui in ius dominiumve alterius ſuccedit, iure eius vti debeat reg. qui in ius. ff. de regu. iur. quod procedit tam in ſingulari, quam in vniuerſali ſucceſſore. Dec. & Cagn. ibi. nec eſſe debeat ſucceſſor melioris conditionis, quàm ſit eius author. cap. nemo plus iuris. de reg. iur. in 6. l. quod ipſis. ff. eodem. & res ad quemcunque tranſeat cum onere ſuo. l. is cui opus vbi Iaſ. ff. de noui oper. nuncia. Afflict. deciſ. 95. Goz. conſi. 15. etiam ſi ſucceſſor eſſet minor. l. Emilius. ff. de minoribus. cui eccleſia æquiparatur. cap. primo. & cap. auditis. de reſtitu. in integrum. l. reſpublica. cap. ex quibus cauſ. maior. Bartol. in l. pupillorum. ff. de rebus eorum. Afflict. dec. 390. fiſcusque ſuccedens priuato, pro rebus anterioris temporis vtatur iure priuati. l. fiſcus. ff. de iure fiſc. Dic. vt per Bald. in auth. quas actiones nu. 11. verſ. ſed tu dic. C. de ſacroſanct. eccle. ſi eccleſia ſuccedat priuato, aut agitur de præſcriptione, aut obligatione, aut executione, aut reſpectu fori. & omiſſis alijs, & accepta diſtinctione obligationis, aut erat iam formata, & non in pendenti eius eſſentia, tunc immutabilis eſt, ex perſona ſucceſſoris, l. 1. ff. de verbo. obliga. aut nondum erat nata, ſed pẽdebat eius eſſentia, tunc ſi prædeceſſor erat ſola cauſa efficiẽs, non etiam attenditur tunc perſona ſucceſſoris. d. l. Emilius. ff. de minoribus. Si autem prædeceſſor ſolus non fuit cauſa efficiens, ſed participat ſucceſſor in cauſa efficiente, tunc attenditur perſona ſucceſſoris. l. cum filius. §. in hac ff. de verb. oblig. Si autẽ non agitur de obligatione, ſed de mora, tunc attenditur tempus moræ. l. cum quidam. §. fiſcus. ff. de vſur. pro qua re vide etiam Barto. in d. §. in hac. & Abb. in C. de quarta, & ibi Fel. de præſcri. vbi ait nu. 38. ea quæ, tempore menſurantur ſecundũ tempus diſtingui, ſecus ea, quæ vno inſtanti, aſſumunt eſſe ſuum.

Ego in ſumma exiſtimo eccleſiam ſuccedentem domino directo hæreditario titulo debere vti iure illius, cui ſucceſſit. l. hæreditas. ff. de regul. iuris. l. nihil aliud. ff. de regul. iur. Sicuti etiam eccleſia ipſa ſi rem à priuato tenet in emphyteuſim, non cadit niſi per moram triennij. Iaſ. in dict. l. ſecunda nu. 49. C. de iure emphy. nec æquum ſit, vt diuerſo iure vtatur. 10to titul. quod quiſq; iur. Si autem ſuccedat titulo ſingulari non poſſe tractari de biennio ſecuum, cui nondum emphyteuta eſt obnoxius. l. prima. §. ſi hæres. ff. ad Trebellia. l. fi. ff. de contrahe. emp. minusque poſt recognitionem eccleſiæ factam, quia illa non debeat diſcordare ab antiqua cuius repetitio, & non antiquæ nouatio cenſetur. l. fi. C. de nod. & ſecundum diſtinctionem. Bal. prædictam communiter receptam, vt dicit Iaſ. in d. l. 2. num. 51. illa obligatio eſſet iam formata ante tranſitum ad eccleſiam, licèt penderet eius eſſentia. Confirmatur: quia, vt dicetur inferius, ſi emphyteuſis fuit defuncti, & aliqui ex eius hæredibus ſoluant, alij non, tota res cadit etiam pro parte ſoluentium. Clar. in §. emphyteuſim. q. 8. ratio: quia erat obligatio fundata in perſona defuncti, quæ non potuit ſucceſſione alterari, vt ibi per Clar. vnde fit, vt iam obligatio nata diceretur.

Cæterùm ſi contractus emphyteuticas promiſ-
5 ſiones habet iuramento firmatas, † tunc non obſtãte ſtatuto, per quod remittitur caducitas, emphyteuta cadit, non expectato biennio, ſeu triennio: ſed ſimulac deficit primo anno. Bald. in cap. quærelam de iureiur. Iaſ. in l. ſi quis maior. C. de tranſac. & in l. 2. quæſtio. 9. C. de iure emph. num. 47. Alexan. conſi. 85. volum. primo. communem dicit Gozad. conſi. 57. num. 10. Rolan. conſi. 6. volu. primo. Nat. conſ. 426. quæ opinio communis eſt, licèt Claro nõ placuerit in §. emphyteuſim. quæſtio. 3. quam defendit Rip. in cap. ex parte. nume. 20. de reſcrip. ab impugnatione Andr. Bilign. ibi, qui ob tex. in l. fin. C. de non numerata pec. tenuerat contra Bald. authorem iſtius concluſionis; non habita ratione diſtinctionis ipſius, facientis differentiam de promiſſione generali, vel explicita, & ſpecifica iurata, quamuis in fine ipſe dimiſerit cogitandum. In hac pa-
6 tria ducali, † non obſtante iuramento, credo locũ eſſe decreto: quum fundamentum. Bald. & aliorũ illum ſequentium conſiſtat in diſpoſitione. l. ſi quis maior. C. de tranſact. quæ per aliud decretum ducale ſol. 66. niſi præcedentibus interpellationibus, ſecundùm ipſius decreti formam abrogata ſit: qua ceſſante ratione concluſionis, ceſſabit ipſa concluſio. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronat. hanc opinionem tacitè ſequutus eſt Cagn. in d. l. ſi quis maior. num. 59.

7 Et negligentia, ſeu contemptus emphyteutæ † nõ ſoluentis, non ſibi tantum, ſed etiam ſuis ſucceſſoribus in inueſtitura vocatis eſt præiudicio. Spec. in §. nunc aliqua verſi. 78. de loc. Iaſ. in l. ſecunda. nu. 58. C. de iure emph. Soc. iun. conſ. 9. volu. 3. Gozad. conſi. 46. Rimin. conſi. 17. Gabr. in com. concluſ. titul. de iure emph. concl. 2. nu. 32. Clar. dicta quæſt. 8. qui ibi quoque de hac concluſione dubitauit, & illam Grat. conſi. 132. volum. primo. reſtrinxit ad primum inueſtitum, & non extendit ad alios, qui citra dolum prætermiſiſſent labi triennium, ſine ſolutione, authoritatibus ibi per eum adductis: quæ militant in emphyteuſi pro liberis accepta non hæreditaria, quia in hæreditaria ſine dubio, factũ prædeceſſoris obſtat ſucceſſori. vt per Clar. in dicto §. emphyteuſim. quæſtio. 16. Quod de iure adeo verũ
8 eſt, vt emphyteuta † ceſſans à ſolutione canonis, cadat ab emphyteuſi, non obſtante etiam reſcripto Pontificis in contrarium obtento. Socin. iun. conſ. 111. volum. primo. Dec. in auth. qui rem ſub num. 9. & Cagn. ſub 22. C. de ſacroſanct. eccleſ. ſecus eſt, ſi ex priuilegio pontificio caducitas remitteretur: quum reſcripta ſui natura reſpiciant obſeruationẽ iuris l. falſò. C. de diuerſis reſcript. & aliter obtenta cenſeantur ſubreptitia, priuilegium autem, cum pœna caducitatis odioſa ſit, maximè de iure canonico, valeat. Dec. in dicta auth. qui rem ſub num. 9. Rodoan. dict. quæſtio. 24. §. ſed quid emphyteuta. Rimin. iun. conſi. 165. quod ſi conceſſum eſt populo propter publicam vtilitatem, nequeunt populares illi renunciare. Anch. conſi. 171. col. 2. verſi. nõ videtur. Rimin. d. conſi. 165. Ante conſtitutionẽ hãc decretalẽ narrat Princeps cõſuetudinẽ viguiſſe, vt non eſſet locus cõmiſſo, ob non ſolutum canonẽ, q̃ validũ eſt Aub. ſti. 72. Omnipotẽtis Dei in negocio

Guido-

Guidonis, &c. verſi. ſed iis non obſtantibus lib. primo. Anan. conſil. 84. Iaſ. in dicta l. ſecunda colu. 56. C. de iure emph. Dec. in dicta auth. qui rem numer. 9. Rodoan. dict. §. ſed quod emphyteuta numer. 13.

Ex hoc decreto confirmatur opinio Exc. Senatus, qui conſueuit mandare dominis directis, vt pro exactione cenſuum. pluribus dominis debitorum, conſtituant exactorem, ne grauentur ſubditi ſingulis dominis portiunculam ſoluere. d. Ponte. quæſt. laud. 23. De qua re tex. eſt quaſi in terminis in l. 2. §. fin. iuncta. l. ſequenti. ff. fam. hercifcund. vbi dixit. Iuriſconſultus, ad officium iudicis ſpectare, vt vnus alteri mandet actionem, quum ſemper particularis exactio, & ſolutio multa incommoda afferat, & tributum Principi debitum quæſtori proximæ prouinciæ præſtandum ſit. l. prima. C. de canon. larg. lib. 10. Menoch. de arbitr. lib. ſecundo. cent. 3. Caſ. 222. Item ſi domini inter ſe non cõuenirent de electione, ſtandum eſſet electo, per maiorem partem eorum. l. & ſeruum. §. fin. & l. maiorem. ff. de pact. vel aliter iudex ex officio prouidere. Brun. conſil. 93. num. 6.

9 Conſuetudine illa itaque attenta, † & conſiderata, Princeps in commodum emphyteutarum hoc decretum promulgauerat: tollens caducitatem ob ſolam negligentiam non ſoluentium, niſi aliter pacto in ſpecie cautum ſit, aut ad ſoluendum interpellarentur. Sed quia in ſecunda parte decreti, Princeps etiam tenementariorum fecit mentionem, appellatione quorum, qui veniant dixi in decr. rempublicam in prima parte glo. 1. illhinc videri potuerunt, quæ ad intelligentiam huius verbi pertinent. feudatarius verò, qui pro feudo annuum promiſit ſoluere canonem, ſi non præſtet iuramentum fidelitatis, vt ſupra in d. dec. prima parte glo. 3. & conductor ad longum tempus, in quem dominium vtile tranſlatum cenſetur, ſi triennium labi prætermitteret, ſolutione penſionis non facta, amoueri poſſent. Iaſ. & Cagn. in dicta auth. qui rem. nu. 54. Rodoan. d. q. 24. §. ſed colonus. nu. 16.

SVMMARIVM.

1 *Interpellatio, iudicialis, ſiue extraiudicialis, non conſtituit emphyteutam in mora ſine mandato.*

Pupillo datur reſtitutio contra omiſſam ſolutionem, vel illi patet ingreſſus contra tutorem.

2 *Interpellatio ſeu monitio fieri poteſt per proclama vbi extat multitudo emphyteutarum, & quomodo? nu. 3.*

4 *Et quantum ad certos an ſufficiat, ſi nominatim non citentur.*

5 *Quid ſi vltra proclama affigatur copia citationis in albo prætorio.*

6 *Contemptor vocis præconiæ magis delinquit, quam contemptor ſonitus campanæ.*

7 *Proclamata, ſeu edicta voce preconia promulgata, non comprehendunt abſentes, nec pupillos.*

8 *Contemptor proclamatum puniri poteſt pęna caducitatis, nõ obſtante quod in proclamate alia pęna eſſet adiecta.*

9 *Emphyteuta diuerſi fori non cogitur ferre cenſum ad domicilium domini.*

10 *Diuerſitas fori declaratur, qua non obſtante, aliquando emphyteuta tenetur ferre cenſum ad dominum.*

11 *Emphyteuta pro inueſtitura obtinenda tenetur accedere ad domicilium domini.*

12 *Solutio, ſi nulla ſit præfixa dies, fiet in fine anni*

13 *Solutio à quouis facta excuſat emphyteutam à pœna caducitatis.*

14 *Solutio non integra, ſed defectuoſa non euadit à pœna caducitatis.*

15 *Res tota cadit in commiſſum, ſi vnus, ex cohæredibus deficiat in ſolutione, & quando non.*

Caducitatis pœnę locus non eſt ex præſumptionibus.

16 *Triennium non incipit à die interpellationis, ſed à die ſolutionis faciendæ.*

17 *Caducitas decretalis non inducitur ipſo iure, ſed ſi Domino placuerit.*

18 *Sententia declaratoria an requiratur, vel ſufficiat ſimplex domini declaratio.*

19 *Agens ad caducitatem probare debet rem eſſe emphyteuticam, alioqui eiectus à poſſeſſione reſtituendus eſt:*

20 *Declaratio incurſæ caducitatis non tranſit ad hæredem, vel in hæredem.*

21 *Dominus habet ſuam intentionem iuſtificatam, non probante emphyteuta ſolutionem canonis.*

22 *Solutio triennalis, quando probet ſolutionem annorum omnium præteritorum.*

23 *Arreragia dicuntur debitura cenſuum, & ſeruiciorum annorum præteritorum.*

24 *Oblatio verbalis an excuſet à caducitate, & alijs Viginti octo caſibus emphyteuta excuſatur, inferius enumeratis.*

Cenſuarius potius quis præſumitur, quam emphyteuta.

25 *Iuramentum non accelerat caducitatem, attento alio decreto edito ſuper diſpoſitione. l. ſi quis maior. C. de tranſ.*

26 *Iuramentum, quod purgationi moræ aduerſatur, promiſſorium eſſe debet, & non aſſertorium.*

Gloſſa prima.

QVANTVM ad tertiam partem decreti diſponentem requiri monitionẽ, aut interpellationem in iudicio, vel extra, parte directorum dominorum. ſciendum eſt interpellationem † iudicialem 1 ſiue extraiudicialem, ſine mandato non conſtituere debitorem in mora. Bart. in l. ſi ex legati cauſa. ff. de verborum obligatio. & in l. quod te. ff. ſi certum petatur. imo interpellatio extraiudicialis exigit traditionem copiæ mandati. Alex. in l. pupillo. §. qui procuratorio. ff. de noui. oper. nunciatio. Gozad. conſ. 57. ſub num. 13. directus dominus. Nec redit hæredem emphyteutam moroſum, niſi illi doceat ſe eſſe directum dominum. Bertr. conſ. 3. in quarto dubio lib. 3. Bart. Alex. Iaſ. Purpur. nume. 80. & 81. & Ripa nu. 59. in l. quod te. ff. ſi certum petatur. ſufficerent etiam teſtes, qui actui interfuiſſent. Bart. in l. quidam decedens. §. fina. ff. de adminiſtra. tutor. vel alia legitima probatio, cui veriſimiliter debitor credere debeat. Purpur. in d. l. ꝙ te. nu. 82. & 83. & ꝙ de dimiſſione copiæ dicitur, intelligitur parte petente. Purp. ibi num. 83. Solutiones fictuum, quæ fieri debent Cameræ Ducali, ſolui nõ debent maſſario non habenti ad hoc ſpeciale mandatum. Rim. ſen. conſi. 361. num. 11. volum. 2. nec ſindico monaſterij factæ, tollunt caducitatem præſertim ignoratam. Alexan. conſi. 106. num. 14. volum. 3. Rim. iunior. conſi. 165, num. 54. prout nec facta factoribus, niſi ab eis inde illam domini recepiſſent. Rim. iun. conſil. 22. num. 11. vnaqꝫ ſola interpellatio ſufficit. l. titio. §. vſuras vbi Bart. ff. de leg. ſecundo. & in l. mora in princi. ff. de vſur. in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verborum obligat. communem dicit Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 3. caſu 270, num. 26. illique fieri debet, qui ex ea lædi poteſt. Barto. in l. ſi intra. C. de non nume. pecun. & ſi ſit minor, interpellandus eſt cum curatore. Bartol. Raf. Ang. Imol. & Alex. in l. ſed ſi ex ſtipulatu. ff. de verborum obligationi. cuius curatoris mora nocet minori, & tutoris pupillo. Alex. Iaſ. & alij in dicta l. ſi ex legati cauſa. Bero. conſi. 103. num. 11. volum. 3. tex. eſt de vectigali pro fundo emphyteutico, non ſoluto in l. ſi tutoris C. de adminiſt.

adminiſt. tuto. dixit tamen Iaſ. in d. l. ſi ex legati.
num.9. pupillum cedendo actionem contra tutorẽ
liberari. per not. in l. fin. C. de admin. tutor. conceſ-
ſa minori, & pupillo reſtitutione. ſi lædantur. Bart.
in l. cum filius. §. in hac. ff. de verborum obligationi
bus, & in dicta l. ſi ex legati cauſa num.7. Conceſſa
ſcilicet ipſa reſtitutione, tam contra tutorem ſi ſit
ſoluendo, quam contra actum omiſſæ ſolutionis
arbitrio ipſius pupilli Bart. in l. tutorem num.4. ff. de
ijs quib. vt indig. Plot. in l. ſi quando nu.203. C. vnde
vi Burſ. conſi. 143. nu.85. quod ſi non habent tuto-
rem, & curatorem, creditorem debere petere illis
conſtitui: & quomodo illis in omnibus ſuccurra-
tur tract. Salic. in d. l. ſi tutoris ad quem me refero.
ac ad Specul. in §. nunc aliqua. quæſtio. 24. titul. de
loc. Iaſ. in dicta l.2. num. 49. C. de iure emphyteut.
ruſtico autem, vel mulieri non parcitur. Iaſ. in l. ſe-
cunda nume. 183. C. de iure emphyteut. Rodoan.
in tract. de reb. eccleſ. non aliena. quæſt. 24. §. em-
phiteutã. nu.12, & 13. & ruſticitati, Bero. conſil. 120.
num.27. vol. primo. niſi non habuerint facultatem
conſulendi peritiores. Excel. Oſaſch. dec.87. num.9.
Monitio, & interpellatio iſta fieri poteſt per pro-
2 clamata: & quicunque debitores fictuum, & cano-
num illos ſoluant infra talem diem: & ita fieri in
terris nobilium ſcripſit in terminis huius decreti Ia
cob. de Sanct. Georg. in d. auth. qui rem. num.128.
& 129. eritq; hæc legitima interpellatio. l. ſi hoc tẽ-
pore. C. de remiſſ. pign. auth. ſi omnes. cap. ſi vt ſe
ab hæred. abſtin. qui textus potius ſe fundant in in-
certitudine, quàm in multitudine ſecundum inter
pretes. certi, autem & cogniti, ſi poſſibile ſit, ſingu-
lariter citari debent. Alex. conſil.106. numer. 14. &
conſi.107. lib. quinto. Dec. conſi.251. colum.3. verſ.
nec obſtat. Crauet. conſil. 225. Certique omnes illi
ſunt, & pro certis habentur, de quibus creditor fa-
cilè potuit ſe certum facere. Crau. d. cõſi.225. quos
non licet ignorare. Alex. d. conſi.107. num.8. lib.5.
Si tamen debitorum magna ſit multitudo, vt
alibi diximus ſupra: tunc generale proclama ſuffi-
ceret ex mente Bart. in tracta. ad reprimendum in
verbo ædictum quem retulit, & ſequitur Iaſ. in l.
decem. nume.43. ff. de verborum obligatio. Caccia
lup. in l. cunctos populos. C. de ſumma trinita. & fi-
de cathol. Neg. in tract. pign. in primo membro. 8.
part. num.13. Contra quam declarationem, quod
3 ſufficiat citatio per proclama, † ſtante multitudi-
ne, opponit Phanuc. de Phanuc. de inuent. in 2. par.
nume.15. quum Bart. loquatur de multitudine vni-
uerſitatis citandæ, nõ de multitudine particularium,
quam differentiam fecerat Felin. ab eo non citatus
in cap. ſecundo. colum.6. ſub. num.8. verſic. & poſ-
ſent iſta de conſtitu. cum ſcientia aliquorum alios
non afficiat. Zabarel. conſi. 154. Qui particulariter
citandi erant, quantuſcunque ſit numerus. Felin.
in cap. extra de iudic. Zab. conſi.74. Pariſ. conſ.101.
128. lib. primo. Boer. dec.288. nume. 5. animaduer-
ti tamen debet Felin. non loqui de multitudine ci-
4 tanda, nec Boer. ſed de proclamate generali † quo
ad certos non ſubſiſtere. Zabar. autem, & Pariſ. lo-
quuntur de vaſſallis citatis ad capiendum inueſti-
turam ſub pœna caducitatis: Imo Zab. id dicit ve-
rum, non obſtante conſuetudine in contrarium,
per quam ſolebant epiſcopi eo modo citare eorũ
vaſſallos. quem ſequutus eſt Felin. in cap. ſecundo.
colum.6. nume.8. verſicu. & poſſent iſta de conſtit.
Ruin. conſi.1. colum. ſecunda. volum.1. & conſ.63.
num.24. volum.5. quæ opinio videtur communis,
ſcilicet, vt citatio per proclama non præiudicet cer
tis, & cognitis, non obſtante multitudine; Sed ſi
5 vltra proclama † poneretur citatio per affixionem
copiæ, attenta conſuetudine in iſtis obſeruari ſoli-
ta, crederem ego hanc citationem ſubſiſtere, &
ſufficere. contemptor etenim, vocis preconiæ, ma
gis delinquit, quam contemptor vocis campanæ.
6 † gloſſ. in clem. quamuis, & ibi Abb. de ſent. excõ.
Feli. in d. c.2. ſub num. 5. verſi. & nota de conſtit. &
vox preconia, etſi paucis innoteſcat, & habeat cau-
ſam tranſeuntem, non obſtante, ꝙ fiat corã multi-
tudine gentium: edictum tamen affixum, vt à tran-
ſeuntibus legatur, facit rem notoriam. Bar. in auth.
qui ſemel. nume.15. & 16. & ibi doctor. C. quomo-
do, & quando iudex, alioqui deſtrueretur tota pra-
ctica in huiuſmodi rebus obſeruata, à qua minimè
recedi debet. l. minimè. ff. de legi. Bald. in l. illud. C.
de excuſ. tutor. Craw conſi.91. num.7. craſſa etiam
eſſet ignorantia, ſi aliqui allegarent ſe ignoraſſe, ꝙ
maior pars populi ſciuiſſet. l. regula. §. ſed facti. l.
nec ſupina. ff. de iur. & fac. ignor. & ſi aliqua ſenten
tia fuit publicè promulgata, & quam plerique
ſciunt, cum non licèt ignorare. glo.3. & ibi Abb. in
c.1. de poſtul. prælat. nec ea, quæ communiter fieri
ſolent. Soc. iun. conſi. 25. volum. 1. Roland. conſi.
63. num.23. volum. quarto. in quibus ſuccedit regu
la, paria eſſe aliquid eſſe, aliquid ſcire, aut ſcire debe
re. l. quod te. ff. ſi certum petatur. multò minus per-
mittentur ignorari publicè proclamata vt publicè
intelligantur.
7 Quod tamen aliquas recipit limitationes, † Pri-
ma, vt non comprehendat abſentem ab illo domi-
nio, in quo proclama fuit publicatum. Alexand.
conſi.31. colum. prima. volum. quinto. Roland. d.
conſil.64. numer. 33. volum. ſecundo. qui ambo lo-
quuntur de caducitate. Ceſal. conſi.350. Secunda ſi
fuiſſet pupillus, qui veriſimiliter non percepit qua-
litates, & circũſtantias proclamatis. l. pupillus. ff. de
acquiren. hæred. Ceſal. dic. conſi. 350. nu. 26. Imo
nec minores. l. fin. C. in quibus. cauſ. in integr. reſt.
nõ eſt neceſſ. glo. in l.1. C. de fund. patr. lib.11. Alex.
d. conſi.31. ſub nume. 2. Et ſi proclamantibus aliam
pœnam adijceret, quam caducitatis, ea pœna non
obſtante, poſſet agere ad caducitatem modò vtrũ-
que non exigeret. Clar. in §. emphyteuſim. q. 8. verſ.
vlterius quæro.
Factis, & intellectis iſtis proclamantibus, emphy
teuta, ferre debet ſolutionem canonis, aut ſeruicio
rum, ad dominum directum, ad illius domum. l. 2.
C. de iure emph. l. forma. §. ſi verò. ff. de cenſib. §. ſi
quis igitur in auth. quib. mod. natur. efficiatur ſui.
8 Si autem eſſent dominus † directus, & emphyteuta
diuerſi fori, non neceſſitatur emphyteuta ferre cen
ſum in alium locum, ſed ſat eſt, proteſtari ſe para-
tum ſoluere canonem, comparente aliquo qui re-
cipiat. Bartol. in l. item illa ſub num. 9. ff. de conſti-
tuta pecu. Quod ſecundum glo. ibi ita obſeruatur
de conſuetudine. Iaſ. in dicta l. ſecunda. nume.92.
C. de iure emph. Caſt. conſ.24. lib. ſecundo. Iaſ. cõ-
ſil.8. volum. primo. Rip. conſi.187. Bertr. conſi.262.
volum. ſecundo. Ruin. conſi.151. volum. 1. Cagn.
in d. authen. qui rem. num.22. Goz. conſi.57. nu.3.
Rolan. conſi.87. vol.1.
Et in foro ſuo debitor, & ſi conſultè agat vten-
do dicta proteſtatione ſuæ promptitudinis, ad ſol-
uendum, ſi tamen illam omittat, non cadit à re. ꝓ-
bat Aret. conſi.143. Ruin conſi. 151. num. 4. volum.
3. Riminal. ſenior. conſi.361. num.16. volu.2. Rold.
conſi.87. volum.1.
9 Diuerſitatem fori † intelligit Iaſ. in dict. l. 2. nu.
93. ſi creditor non ſit in loco, vbi res eſt ſita, ſi verò
ibi ſit, & debitor alibi moretur, ad creditorem acce
dere tenetur. Rolan. dicto conſi.87. num. 35. Illam
10 que concluſionem aliquot modis limitat. † Primò
niſi

niſi cenſus ſit modicus. Bald. in l. acceptam. quæſt. 12.C.de vſuris intelligens modicum, ſi maior eſſet impenſa, & incommoditas exactionis, quam vtilitas, ipſius cenſus. Innoc. in cap. ſignificante de pignor. l. qui concubinam. §. qui hortos, & l. is verbis, & ibi Bar. ff. de legat. 3. Quæ ratio, cum ceſſaret, vbi eſſent plures emphyteutæ debitores plurium ſummarum, ſimul facientium egregiam ſummā, hoc etiam caſu non deberent extrahi, ab ipſorum domicilio ad afferendum modicum illum cenſum cum impenſa, & incommoditate maiore, quàm eſſet emolumentum canonis. argu. l. mediterraneæ. de ann. & trib. lib. x. Secundo limitat ibi Iaſ. num. 94. niſi emphyteuta promiſiſſet ferre cenſum domum creditoris, tunc debet portare ſolutionem ad eum non obſtante etiam mutatione domicilij, ſi mutatio non adferat debitori incommodum conſiderabile. Bald. in dicta l. acceptam. quæſtio. 23. quod dicit Iaſ. num. 95. in dicta l. ſecunda faceret pro domino directo bannito, aut relegato à loco. deſtinatæ ſolutionis, ac etiam ſuis ſumptibus ferre, & ſoluere vectigalia locorum tranſitus Iaſ. ibi nu. 97. Tertiò limitat Bartol. in dicta l. item illa ſub numer. 13. niſi creditor eſſet magnus miles vel prælatus tunc veriſimiliter videretur actum, vt debitor ad illum accederet argum. l. ſi cum dies. §. ſi arbiter. ff. de arbitr. l. ſi cum res in princip. ff. de leg. primo. faciunt tradita à Bald. in l. fin. C. cond. infer. vbi ſi debitum ſit cum alicuius obſequij, vel reuerentiæ exhibitione, vt ſunt cenſuales, & diſtructuales, qui quodammodo ſubditi ſunt debere adire creditorē intelligendo tamen, vt ſupra, niſi plures ſint emphyteutæ, maximè quum magni domini, & prælati nō ſoleant per ſe, ſed per inſtitores, aut alias interpoſitas perſonas eorum negotia gerere. l. pupillus. §. pupillus. ff. de authoritate tutorum. l. optimam. C. de contrah. & com. ſtipulat. prout non habuit rationem dignitatis perſonæ Reuerend. & Ill. domini prioris noualicij in cauſa particularium Giaghoni. Excellen. Senatus. Quarto ſi emphyteuta termino ſtatuto non ſoluerit, & quærat moram purgare, tunc non adhibita aliqua diſtinctione, debet ire ad domicilium creditoris. Barto. in d. l. item illa: numer. 10. Quintò non procedit pro impetratione inueſtituræ, pro qua adeundus eſt. Gozad. conſ. 71. num. 8. qui poterat allegare Bald. in l. fi. C. de conditio. inſert. num. 8.

11 Nulla ſi eſt præfixa dies ad ſoluendum, † ſoluere debebit in fine anni: nec cogetur dominus acceptare ſolutionem annorum futurorum. Clar. quæſtio. 12. nec id tempus abbreuiari poteſt, ſi expreſſe non fuiſſet dictum in conceſſione. Iaſ. in dict. l. 2. numer. 52. Et ſolutio à quouis facta ſufficit ad euadendam caducitatis pœnam. Barto. in l. ſolennibus. C. de rei vendic. Alex. conſi. 71. lib. 1. ſi dominus talem fuerit contentus acceptare ſolutionem, & non aliter Iaſ. in dicta l. ſecunda. quæſtio. 27. nume. 71. C. de iure emph. Bald. & Sal. in l. acceptam. C. de vſur. quum præter ſolutionem canonis, maximè exigui, ſimul debeat ex ipſa ſolutione dominus recognoſci Iaſ. conſi. 49. lib. 1. Cagn. in l. Inuito num. 10. ff. de reg. iur. Ioſeph. Ludou. dec. 35. ſub num. 5. Quod verum eſt, ſi tertius ſoluere volens nullum penitus prætendat damnum ex amiſſione rei. A creditore autem, qui ex rei caducitate damnum eſſet paſſurus, ſolutionem canonis refutare nequit. Marſ. ſingul. 368. licèt tertius. Ang. in l. lex vectigali. ff. de pignor. Moder. in conſuet. Pariſ. tit. 2. §. 62. nume. 92. imo ſi creditor ipſe non ſolueret, aut ſolui per emphyteutam non prouideret, eſſet ſibi imputandum. Plot. conſ. 48. num. 8. per procuratorem autem, vel negociorum geſtorem ſolutio ſemper fieri poteſt, atque prodeſt. Iaſ. in l. 2. nume. 68. Clar. dicta quæſtio. 8. verſi. ſed pone. & dum Iaſ. dubitauit, & concluſit per tertium oblatam dominum non teneri acceptare, loquitur de illo tertio qui nullam habebat autoritatem ab emphyteuta.

Solutio canonis integra eſſe debet, & ſi defectuo
12 ſa ſit non euadit † debitor pœnam caducitatis. Gozad. coſi. 57. Nat. conſi. 497. Roland. conſ. 17. lib. ſecundo. Tiraquell. in tract. de iudi. in reb. exig. ver. 52. Ceſal. conſil. 139. etiam ſi defectus eſſet in ſolo obolo, modo non per errorem. Caſtr. in l. in exequutione. §. pro parte. ff. de verborum oblig. Iaſ. in dicta auth. qui rem Bald. in l. cum allegas. C. de vſur. niſi per errorem id ſucceſſerit. l. quamuis. ff. de condit. & demonſtrat. Bald. in l. pro hæreditarijs. C. de hær. act. Rodoan. d. §. emphyteuta. nu. 8. & 9.

Si plures hæredes reliquiſſet emphyteuta, quo-
13 rum vnus, aut plures ſoluere † defeciſſent pro eorum portione hæreditaria, res tota caderet in commiſſum. Clar. in d. § emphyteuſis. quæſtio. 8. verſic. quæro quid ſi Iaſ. in d. l. 2. q. 17. Roland. conſil. 17. num. 16. volu. 2. dicens eſſe communem. Quod intelligendum eſt pro vna, & eadem re, ſuper qua ea non debebatur, & hoc modo. docto. loquuntur: ſi verò plures res eſſent ſubiectæ canoni diſtincto, licèt in eodem inſtrumento recognitæ, diuiſæ inde inter emphyteutas, quum haberent canonem ſeparatum locum non haberet dicta concluſio: ſed vnuſquiſque deberet pœnam ferre ſecundum eius delictum. argum. l. ſancimus. C. de pœn. quum ſeparatorum canonum, & rerum ſeparata debeat eſſe natura. l. Papinianus exuli. ff. de minor. & tot ſint obligationes quot res. l. ſcire debemus. ff. de act. & oblig. Secundò intelligitur concluſio, modo ſolutiones aliorum cohæredum totum debitum non cōpræhendant, & abſorbeant. Rip. in l. 4. §. cato num. 44. ff. de verborum obligat. Bero. conſi. 196. volum. primo. Tertiò concluſionem prædictam intellige, niſi dominus iam conſenſiſſet diuiſioni inter cohæredes factæ Afflict. deciſ. 153. in fine. Quartò intellige in pluribus hæredibus: ſi autem res vna pro indiuiſo pluribus eſſet conceſſa, tunc, cùm quilibet ad canonem pro rata obligatus cenſeretur, defectus, & mora vnius, alijs non obeſſet. Bartol. in l. fraudati vectigalis. ff. de public. Rip. in dicto. §. cato. num. 44. Iaſ. in d. l. ſecunda. num. 57. vbi limitat etiam in paupere, qui non potuit ſoluere, & de iure canonico. quod faceret pro emphyteuſi eccleſiaſtica. ex Rimin. ſen. conſi. 381. numer. 9. volum. 2. ſenſit hoc Bartol. in dicto. §. Cato ſub num. 19. verſ. vnum etiam ſcias. ff. de verborum obligatio. per caſuam de pœnis.

Poſt interpellationem, ſeu monitionem factam ſi ceſſauerint, aut contempſerint emphyteutæ, ſeu tenementarij ſoluere per triennium, poſt termi-
14 num ſolutionis, &c. triennium hoc † non incipit à die interpellationis, ſed à die ſolutionis faciendæ: quinimo interpellatio ante diem ſolutionis, aut præuenta nihil operatur. Bald. Alex. & Iaſ. in l. ſi ſtichus. ff. de verborum obliga. quum incongruo tempore facta ſit, quo non eſt interpellandus debitor. l. ſi ſoluturus. ff. de ſolut. tranſacto itaq; vno termino ad ſoluendū, ſi interpellatio fiat, cui per triennium non pareatur, tunc ſuccedit locus commiſſo: ſi verò fieret nullo adhuc maturato termino ad ſoluendum, tanquam intempeſtiuè, & incongruo tempore facta, nihil operaretur. Et ceſſantibus debitoribus per dictū triennium à die interpellationis poſt moram ſoluendi factæ, res cadit in commiſſum, ſi dominus velit, & non aliter. Bartol. & Iaſ.

num.

num.6.in dicta l. ſecunda. C. de iure emph. Dec. in
dicta auth. qui rem nume. 11. Tiraq. in rep. l. ſi vn-
quam in verbo reuertatur. nu. 10. C. de reu. donat.
Roland. conſi. 57. volu. 3. Nat. conſi. 272. num. 14. &
15 conſi. 335. Vnde fit, vt decurſo iſto triennio, † non
ſit factus locus caducitati, niſi, vt decretum dicit,
ſi dominis placuerit: & proinde non ipſo iure res
cadit, ſed mediante facto hominis declarantis, rem
effectam caducam. ca. potuit, & ibi gl. doct. locat.
Rom. conſ. 212. & 421. Caſtr. in l. pen. ff. locat. Ca-
gn. in auth. qui rem. num. 34. Ber. conſi. 98. num. 32.
volum. 1. etiam ſi in inſtrumento dictum fuiſſet, ꝙ
ipſo iure caderet: quia hanc clauſulam ſemper in-
telligendam cenſuerunt, doct. Domino volente,
Dec. conſi. 138. & 144. Soc. iun. conſi. 113. volum.
ſecondo. Ceſ. conſi. 3. & conſi. 27. volu. primo. non
obſtante quòd Cagn. in dicta auth. qui rem ſub nu-
me. 39. dixerit ſe conſuluiſſe, pacto ipſo attento, nõ
exigi aliam declarationem, quæ etiam dum fit, nul
lam requirit partis citationem. Roman. conſi. 210.
incipiente quoad primum. Rim. ſenior. conſi. 421.
vol. 3. rot. perus. Dec. 17. num. 8. & dependeat ab ani-
mo, & parte inuita fieri poſſit. l. qui poteſt inuitis.
ff. de regu. iur. antequam declarationem tertius ius
non habet obtinendi caducitatẽ, vt præfati docto.
voluerunt. Bar. in l. 2. ff. de excepti. rei iudi. Eſt tamẽ
18 verum facta declaratione p dñm † ſecundũ Clar.
in §. emphyteuſim. q. 9. non requiri aliquam ſen-
tentiam declaratoriam: allegat aliquos dicentes ita
communiter teneri. Dec. autem conſi. 186. ſub nu-
mer. 11. & 12. requirit ſententiam declaratoriam,
ac plures huius ſententiæ allegauit quam etiam ſen
tentiam tenuit. Curt. iun. conſil. 149. & eſt procul-
dubio communior latè Gabr. in com. concl. titul.
de malefi. concluſ. 10. alioqui ſine citatione, & ſentẽ
tia declaratoria, ſi de facto eijceretur emphyteuta,
poſſent naſci ſcandala, ac occaſiones iniuriarum,
Iacob. in ſua inueſtit. in §. & promiſerunt eidem
domino. Cagn. in d. auth. qui rem. nu. 39. & in hãc
quoque opinionem inclinauit. Clar. d. §. emphyteu-
ſis. qo. 11. ex qua colligi poteſt dum ipſe. dicta quæſt.
9. ſcripſerat ſententiam declaratoriam non requiri
eſſe intelligendum, vt res cadat in commiſſum, nõ
vt quis propria authoritate ſine ſententia, aut iu-
dicis cognitione emphyteutam poſſit ſua poſ-
ſeſſione ſpoliare. prout expoſuit Cagn. dict. nu. 39.
quamuis Gabr. conſi. 88. reſpectu caducitatis pro-
uenientis defectu ſolutionis canonis, ſcripſerit do-
minum propria authoritate rem ingredi poſſe, ſe-
cus ſi per generationem finitam, aut alienationem
domino irrequiſito factam. & ſententia iſta non eſt
priuatiua, ſed declaratiua facti commiſſi. Ceſal.
conſi. 222. num. 29. volum. 2.

Et præſuppoſito citra veritatis præiudicium, ſo-
lam declarationem domini, ſine alia declaratoria
ſententia ſufficere, intelligo id, non, quod de facto
priuari poſſit emphyteuta fundo, ſed quod Domi-
ni declaratio per ſe inducat omnem effectum ca-
19 ducitatis. Cæterùm, ſi Dominus velit rem † con-
ſequi, neceſsè eſt conſtare primùm agentem domi
num, & rem eſſe emphyteuticam. Bald. conſi. 187.
ad euitandam permittendum eſt, lib. 3. Cra. conſi.
289. ſub num. 3. Menoch. de epiſc. poſſ. rem. 3. num.
172. Ac quod verè conſtet de caducitate, non antẽ
ex præſumptionibus, quibus nunquam pena cadu-
citatis irrogatur. Canalc. in tract. de vſufru. mulier.
nu. 237. quem refert Burſ. conſi. 143. nu. 86.

Alioqui eiectus ſine cauſæ cognitione ob non
ſolutum canonem, reſtituendus eſt. Guid. Pap. q.
107. Afflict. dec. 97. Crauc. conſi. 212. Alc. reſp. 293.
in fin. niſi poſſeſſio fuiſſet vacans, & dominus fuiſ-
ſet admiſſus, & probauiſſet iura proprietatis. Crau.
conſilio 307. in fine allegat ad partes. Menoch. de
recup. poſſ. primo rem numer. 78. & concludit ve-
riorem, & æquiorem eſſe opinionem requiri ſen-
tentiam declaratoriam. cui addo Nat. in feudo
conſi. 93. nec ab hac opinione diſcrepat Rot. peruſ.
dec. 17. nu. 16. quum emphyteutæ, aut vaſſalli plures
habere poſſint excuſationes ad euadendam caduci
tatem, vt inferius dicetur: quæ viderentur inanes, ſi
illis non auditis, de fundo eijcerentur. & ex forma,
& tenore decreti, omnis ſcrupulus remouetur, in
illis verbis de qua conſtiterit legitimè de ſoluendo,
vt dicetur infra.

Iſta declaratio incurſæ caducitatis à domino,
cui non ſoluit emphyteuta, & quem neglexit, fieri
20 debet, nec ad eius hæredem tranſit † declarandi fa
cultas ſecundum magis communem. Gabr. de iu-
re emph. conſt. 3. Minusq; contra hæredem autho
ris, contra quem non fuit declarata, modò domi-
nus ſciuerit defectum, aut negligentiam: habuerit-
que tempus declarandi, intra quod iure declaratio
nis non fuit vſus, ſed illud viuo authore præterlabi
omiſit. Gabr. in dict. com. concluſ. titul. de malef.
lib. 7. concluſ. 35. num. 2. 4. & 5. & per procuratorem
generalem facta non tenet. Curt. iun. conſi. 149. nu
me. 3. vide Rip. nel fine. q. 70. C. de reu. don.

Agente domino ad conſequutionem rei, quam
prætendit commiſſam, intentionem habet proba-
tam negando emphyteutam ſoluiſſe, & emphyteu
21 ta non probante ſolutionem cenſus, † ſeu canonis.
glo. in dicta l. 2. & ibi Cyn. Alber. & Iaſ. numer. 53.
C. de iure emphy. Rimin. conſi. 533. volu. 3. Socin.
iun. conſi. 111. volum. primo. & probata ſolutione
triennij antecedentis, Rip. in l. illa nu. 15. ff. de verb.
oblig. Gabr. tit. de probat. concl. 6. nu. 21. Rim. iun.
22 conſ. 432. nu. 4. & nu. 22. † præſumitur emphyteuta
retroacto tempore ſemper ſoluiſſe. Clar. in §. em-
phyteuſis. q. 9. verſic. ſed pone. Gabr. titul. de præ-
ſen. conclu. 11. Menoch. conſilio 5. volum. primo.
cum ampliationibus, & limitationibus ibi per Gab.
collectis: maximè, ꝙ oporteat tres factas ſolutio-
nes, ſcilicet anno ſingulo ſuam; nec ſufficeret vna
quitatio pro tribus annis, aut probatio vnius ſolu-
tionis pro tribus annis. Bal. in l. quicunq;. C. de apoc.
lib. 10. Iaſ. in d. l. 2. num. 135. Gabr. dicta. concluſ. 11.
num. 13. Quinimo nec omnes ſolutiones triennales
ad probandam ſolutionem omnium annorum
præteritorum: ſed oportet probari de tribus vltimis
annis continuis ipſam petitionem præcedentibus,
vt per totum conſi. 313. Aymon. Crau. diſputauit,
ſic intelligendo dictam. l. quicunque, ſecundum
quem intellectũ raro, aut nunquã contingeret ille
caſus. præſertim cum, vt ipſe aſſerit ibi col. 2. verſic.
ſecundo diuerſitas, &c. domini ſoleant differre pe
titiones cenſuum per annos plures, & poſtea om-
nes vnico contextu petere: quas in patria Delphina
23 tus dixit appellari arreragia. † & ſolutio ſpeciali-
ter in cenſuum minimorum probatur libris credito-
rum, quos ad hunc effectum tenere conſueuerunt.
Anch. conſ. 43. verſi. ex quibus, & ver. quarto quia
&c. & alijs modis per Iaſo. narratis in l. 2. num. 138.
C. de iure emph.

Non facta ſolutione, per ipſum emphyteutam,
non ſemper erit locus commiſſo, tranſacto iſto
triennio, ſed aliquibus caſib. poterit excuſari. Pri-
mo, vt dixi ſupra, ſi alius verbi gratia cohæres, aut
alius extraneus cenſum ſoluiſſet. Alexand. conſil.
71. lib. primo. Secundò ſi emphyteuta obtuliſſet
24 ſolutionem domino: cum ſufficiat oblatio ſine de
poſito, & conſignatione. l. ſi per te. C. de vſur. Bal. &
Ang. in d. l. ſecunda. realis, ſcilicet, & non verba-
lis. l.

lis. l. qui decem. ff. de ſolut. in terminis. Nat. conſi.
3. num. 4. Clar. in d. §. emphyteuſis. quæſtio. 8. verſic.
pone quod &c. & fieret congruis loco. & tempo-
re, vt per eum. ibi facta tamen oblatione verbali,
ſi dominus nolet accipere, non exigeretur alia rea-
litas oblationis in l. 1. colum. ſecunda. C. ne lic. tert.
prou. Caſtr. & alij in l. qui Romæ. ff. de verborum
obligatio. Nat. dicto conſil. 3. num. 4. Tertiò ſi domi
nus recuſauerit, vt nunc dictum eſt, ſolutionem
oblatam acceptare. dicta l. ſecunda, in fine, vbi Iaſ.
C. de iure emphy. Pariſ. conſi. 86. lib. 4. Cagn. in dict.
authen. qui rem. nume. 36. C. de ſacroſanct. eccleſ.
Quartò ſi dominus velit, vt iam declaraui. Quintò
ſi fuit iuſto detentus impedimento: exempli gra-
tia in carceribus, vel quia non daretur illi tutus ac-
ceſſus ad dominum. Iaſ. in dicta l. ſecunda. nume.
62. C. de iure emphyt. Pariſ. conſil. 168. libr. primo.
Dec. & Cagnol. in dicta auth. qui rem. numer. 31.
vel ſi fuiſſet excommunicatus. Pariſ. conſil. 108.
nume. 40. & 41. volum. primo. Sextò, ſi pacto cau-
tum ſit, ob non factam ſolutionem non eſſe locũ
commiſſo. Iaſ. in dicta l. 2. nume. 142. Salic. in lege
quæro. §. inter locatorem. ff. locat. Dec. & Cagnol.
in dicta auth. qui rem. num. 30. Septimò ſi conſue-
tudo vigeat, quæ ſuſtulerit caducitatem ob non ſo
lutum canonem per triennium. Abb. in conſil. 71.
libr. 1. Iaſ. in lege ſecunda. numer. 120. C. de iure
emph. Bartol. in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iure.
Octauo non incurritur caducitas exiſtente ſtatuto
in contrarium. vt eſt Bononiæ. Ber. dict. conſ. 120.
volum. primo. Rauennæ, vt Pariſ. conſi. 108. num.
36. volum. primo. & præſens de quo agitur in hac
patria. Nonò non cadit, ſi ſit cenſuarius, & non
emphyteuta, prout in dubio potius præſumitur,
24 quam emphyteuta †. Iaſ. in dicta l. ſecunda. nume.
42. Dec. conſi. 146. Nat. conſi. 3. Bertr. conſi. 13. vo-
lum. 3. Cagno. in dicta auth. qui rem. num. 27. De-
cimò hæres emphyteutę, ignorans canonem debe
ri, & quiuis alius ſucceſſor, ob probabilem ignoran
tiam, ſi cadat, reſtituitur in integrum. Barto. & alij
in l. cum filius. §. in hac. ff. de verborum obl. Iaſ. in
d. l. ſecunda. num. 184. Alex. conſi. 13. vol. 2. Fel. cõſ.
31. maximè ſi nondum hæreditatem adierit. Alex.
conſi. 79. ſub num. 11. vol. 1. Dec. conſi. 341. col. fi. &
conſi. 185. nu. 9. Rim. iun. conſi. 432. nu. 26. Dec. con
ſil. 58. in fine, idem Dec. & Cagno. in l. qui in alte-
rius. ff. de regu. iur. Cagn. in dicta authen. qui rem.
num. 27. in qua re in dubio hæres habet fundatam
ſuam intentionem, ſuper præſumpta ignorantia.
Clar. in d. quæſtio. 8. verſi. Proſequendo. &c. proba
retur. ſcientia ex confeſſione hæredis, fama, vel alijs
indicijs. Alexand. conſi. 187. colum. 3. volum. 2. Ad
caducitatem autem concurrere debet dolus vaſſal
li, & emphyteutæ. cap. fi. de proh. feud. alien. per
Loth. Bal. in l. ſolennibus. in fin. C. de rei vendic. Ri-
min. conſi. 421. num. 15. lib. 3. Soc. iun. conſi. 70. nu.
6. vol. 1. conſi. 115. vol. 2. Burſ. conſi. 143. nu. 91. volu.
2. A quo omnis cauſa etiam iniuſta excuſat. l. pla-
gij. ff. ad legem Flauiam. de Plagiar. Quod reſtrin-
xit Barb. conſ. 40. lib. primo. quem refert Rodoan.
dict. §. ſed quod emphyteuta. num. 36. ſi verba con-
ceſſionis ſint perſonaliter concepta, ſecus ſi im-
perſonaliter, aut in rem. Vndecimo non cadit em-
phyteuta, ſi ante declarationem domini purget
moram, etiam de iure ciuili, & licèt cap. potuit de
locat. loquatur in emphyteuſi eccleſiaſtica: ita tñ
obſeruari per Excel. Senatũ Mediolanẽſem ſcripſit
Clar. dicta q. 8. verſic. item quæro. & ſecundũ Burſ.
conſil. 26. mora poteſt purgari vſque ad litis con-
teſtationem, ex obſeruantia communi, quã in ſpe-
cie vigere dicit Guid. Pap. quæſt. 123. Marc. q. 576.
in patria Delfinali. Iuramentum tamen impedi-
mento eſt purgationi moræ, Dec. & Cag. in auth
qui rem nume. 26. niſi ſubſiſtat aliqua iuſta cauſa.
Dec. dicto conſil. 138. colum. fina. Rip. in l. ſi inſu-
lam, num. 92. ff. de verborum obligationib. Quod,
25 vt non impediat in hac patria procedit ſine diffi-
cultate, attento alio decreto tollente vim l. ſi quis
maior. C. de tranſact. ſuper qua præcipuum conſti-
tuerunt fundamentum, volentes iuramentum au-
ferre purgationem moræ. vt per Rip. in d. l. ſi inſulã,
num. 90. Iuramentum autem, quod aufert benefi-
26 cium purgationis moræ, eſt promiſſorium † de nõ
contraueniendo, non aſſertorium, quòd præmiſſa
omnia ſint vera Rip. in dicta l. ſi inſulam. num. 94.
quare notanda ſunt verba inſtrumentorum, vtrum
in clauſula illa dicatur quæ quidem omnia, & ſin-
gula vera eſſe cum iuramento aſſeruerunt, vel quæ
quidem omnia attendere promiſerunt, & non con
trauenire, cum iuramento tactis corporaliter ſcrip-
turis. Duodecimò ſi lis pendeat inter dominum,
& alium de re emphyteutica. & mandauerit iudex,
ne ſoluat domino, excuſatur quoque à caducitate.
Ruin. conſilio 150. nume. 6. volum. primo. allegat
Bald. in l. emptorem. C. locati. facit l. fin. ff. de leg.
cõmiſſ. nec eſt neceſſaria aliqua proteſtatio. Aret.
conſil. 153. & Ruin. d. conſi. 150. num. 15. Decimò-
tertio excuſatur, ſi non poſſideat rem cenſui obno
xiam. Bal. in l. ſolennibus. C. de rei vendi. Specu. in §.
nunc aliqua. verſi. 82. Anch. conſi. 43. col. fi. Abb.
conſi. 94. volum. 2. colum. 3. verſic. non obſtat. De-
cius conſi. 58. col. fi. Pariſ. conſi. 108. volum. primo.
Cag. in dicta auth. qui rem. nu. 29. Ceſal. conſ. 200.
Rim. iun. conſil. 165. nume. 7. & 8. prout non cadit
vaſſallus à feudo ob non petitam inueſtiturã intra
annum, & diem, ſi feudum non poſſideat. Bald.
conſi. 301. & 429. volum. primo. Bald. Salic. & Caſt.
in dicta l. ſolennibus. C. de rei vend. Dec. conſi. 144.
modò citra factum vaſſalli alius non poſſideat Mo
der. Pariſ. in conſtitu. §. 22. num. 154. nec ex ſolutio
ne canonis probatur emphyteutam rem poſſidere.
Ceſal. dict. conſil. 200. numer. 9. volum. 2. Decimo-
quarto ſi die, & in loco deſtinatę ſolutionis credi-
tor, aut nemo pro eo cum legitima poteſtate com
pareat, paratus ad recipiendum ſolutionem: puta
ſi dominus mortuus ſit ſine hærede, aut eius hære-
ditas iacet, vel eſt diuerſi fori. Alex. conſil. 172. vo-
lum. ſecundo. Iaſ. in l. ſecunda, quæſtio. 20. nume.
61. C. de iure emph. Rim. ſen. dicto conſi. 361. num.
16. volum. Purpur. in l. vinum num. 24. ff. ſi certum
petatur. Decimoquinto ſi debitum erat illiquidum
non obſtante, quod eſſet pro parte liquidum. Ale-
xand. conſil. 48. volum. ſecundo. Soc. conſil. 107.
verſ. idem conſiderandum. Rim. ſen. dicto conſi.
161. volum. ſecundo. parte tamen liquida oblata,
& altera facta liquidatione, vt per Angel. Imol. &
Alex. in l. ſi mora. ff. ſoluto matrimo. Neguſ. in tra
ctat. pign. in 3. membr. 5. part. princip. in 2. parte.
nume. 4. vbi declarat. Decimoſexto non cadit, ſi cẽ
ſus debitus ſit in aliqua ſpecie, quam ſumptibus
ſuis, dominus debet adferre domum ſuam, & non
interpellauerit emphyteutam ad ſoluendum, offe-
rendo ſe paratum ſoluere expenſas vecturę. Rimin.
ſenior. d. conſi. 161. num. 17. volum. 2. Decimoſepti
mò ſi triennium, quo ceſſatum eſt, non fuit conti-
nuum, ſed interruptum ſolutione aliqua: tunc de-
fectus ſolutionis triennalis non continuus non ſuf-
ficit ad priuationem. Bald. in dict. auth. qui rem verſ.
ſed pone. C. de ſacroſanct. eccleſ. & ibi Dec. Salic.
in l. ſecunda. verſic. quero an hoc triennium. C. de
iure emphyt. Soc. conſ. 118. lib. ſecundo. Rodoã. de
rebus eccleſ. non alen. queſtio. 24. §. ſed qd emphy-
teuta

teuta. Decimo octauo ſi conſueuiſſent partes, vt ſolutiones fierent per luſtra: tunc etiam emphyteuta eccleſiæ non caderet, niſi defeciſſet duobus, & priuati tribus luſtris. Bald. in l. ædem verſi. & quæro. C. locati. Roland. conſil. 87. volum. primo. Rodo. in dicto §. ſed quid emphyteuta. Decimo nono, ſi emphyteuta creditor ſit domini tantæ ſummæ, quę poſſit cũ canone compenſari, ceſſatio hęc biennaſis, ſeu triennalis, nõ producit caducitatem Spec. in dict. §. nunc aliqua verſ. 79. Iaſ. dicta. l. ſecunda. numer. 59. quæſt. 19. quamuis ipſam compenſationem ante declarationem caducitatis emphyteuta creditor non oppoſuerit. Iaſ. ibi numer. 60. Pariſ. conſ. 108. volum. primo. Gozad. conſi. 69. Cagn. in dict. auth. qui rem. num. 35. Tiraq. de retr. lign. §. 3. glo. 3. numero. 4. Rodoan. in d. §. ſed quid, num. 22. & 23. ſed quid ſi contractus firmatus ſit iuramento, quod excludit compenſationem, vide Tiraquel. ibi numer. 6. prout etiam compenſatio non procedit de quantitate ad ſpeciem. Ruin. conſi. 153. volum. primo. Vigeſimo quando tranſacto triennio, aut biennio dominus neglecta caducitate ſciens recepiſſet penſionem præteriti temporis. Alexan. conſ. 106. lib. 3. & conſil. 206. lib. 7. Dec. conſil. 185. Pariſ. dict. conſi. 108. Crau. conſi. 767. nu. 6. Cagn. in dicta auth. qui rem numer. 37. niſi reſeruauiſſet ſibi iura caducitatis, & recepiſſet tantum penſiones præteritas, & non decurſas poſt caducitatem. Curt. ſen. conſil. 81. Ceſ. conſi. 223. volum. 2. Clar. in §. emphyteuſis quæſt. 10. aut recepiſſet canonem non dominus, ſed eius procurator. Pariſ. conſi. 86. volum. 4. Vel prælatus eccleſiæ colegiatę, ſine conſenſu capituli. Clar. dicta quæſtio. 10. verſi. ſed nunquid. vel niſi eſſet vicarius, qui hanc haberet authoritatem. Corn. conſ. 187. volum. primo. Vigeſimo primo ſi dubitetur an emphyteuta vnus ſit, vel cenſuarius: dubietas hæc eximit poſſeſſorem à periculo caducitatis. Alber. in l. ſecunda. verſicul. quid de quæſtio. à me quæſita. C. de iure emph. Dec. conſ. 146. Rodoan. dicto. §. ſed quid emphyteuta num. 32. Vigeſimo ſecũdo ſi per annos quadraginta cõtinuos ceſſauit à ſolutione: quum tunc inducta ſit præſcriptio. Bart. In l. iubemus. C. de fund. limit. lib. 11. & ſi iuſta ratione credidit ſe non teneri Bart. conſ. 59. commune Spoleti verſic. præterea hoc certum Bocr. quæſt. 336. refert tres opiniones ſcilicet Mart. quod præſcriptio nõ currat niſi à principio cuiuſlibet anni. ſecunda Bulg. ꝙ ſufficiat vna præſcriptio. pro omnibus annis. 3. Ioannis ꝙ diſtinguendũ ſit a legatis annuis ab alijs præſtationib. & in Gallia. de generale conſuetudine dicit ſeruari ſufficere annos. 30. Corn. conſi. 16. vbi reſpondet ad malam fidem, & alia huiuſmodi. volum. 2. Iaſ. in l. ſecunda. quæſtio. 38. nume. 72. & tam pro præterito, quam pro futuro. Ruin. conſili. 155. numer. 7. volum. primo. quamuis quoad dominium, & proprietatẽ alia ſit quæſtio, vt ibi per eum, nu. 9. quam tractat. conſi. 156. eodem volum. & ideo ſpec. tit. de emph. §. nunc aliqua quæſt. 44. tenet, non præſcribi niſi poſſediſſet rem pro ſua. Quinimo Balb. in tract. præſcr. num. 4. par. princ. q. 8. dicit id intelligendum quantũ ad extraneum, ſeu tertium: non autem quoad eum cui conceſſa eſt emphyteuſis, & eius hæredes quos vult ob malam fidem non poſſe præſcribere hocq; ſentiſſe Io. And. & Butr. in cap. olim cauſam decenſ. vbi dixerunt preſcriptionẽ Cenſus non currere cum mala fide. & re vera magis communis eſſe videtur illa quod in preſcriptione actionis perſonalis bona fides requiratur Gabr. tit. de præſcr. concl. 3. prout etiam eod. tit. dicta concl. 5. magis eſſe cõmunem quod mala fides defuncti noceat hæredi

Imo ſi per triginta annos dominus tacuit caducitas etiã præſcriptionis exceptione intelligitur ſublata. Guid Pap. q. 412. Vigeſimo tertio excuſaretur ſi penſio eſſet magna correſpondens fructibus, & emphyteuta, ob bellũ fuiſſet impeditus frui rebus emphyteuticis. Nata conſi. 49. num. 25. Clar. in §. emph. q. 8. Vigeſimo quarto excuſaretur, ſi extaret ſtatutum, quo diſponeretur emphyteutam requiſitũ ſoluere à domino, & non ſoluentem cadere à iure ſuo. hoc enim caſu à contrario ſenſu, nulla facta requiſitione non priuaretur. Ruin. conſi. 153. nume. 8. volum. primo. Vigeſimo quinto ſecundum aliquos eccleſia non ammittit ius ſuum, ſi prælatus penſionẽ non ſoluit, aut ſaltẽ illi ſuccurritur ope reſtitutionis in integrum. Ruin. conſi. 156. nu. 22. volum. primo. Vigeſimo ſexto legitima quoque excuſatio eſt, ſi facta liberatione cenſus per epiſcopum, emphyteuta non ſoluit, quamuis liberatio fuiſſet inualida. Ruin. d. conſ. 156. nu. 71. vol. primo. quũ quælibet cauſa apparens, & colorata excuſet à pœna legali. glo. in l. plagij. C. ad leg. Iul. de plag. Alexan. in l. ſi cum dotem. §. ſi maritus. ff. ſolut. matrimo. Vigeſimo ſeptimo ſi dominus, vt ſupra dictũ eſt, viuens non declarauit ſe velle vti iure caducitatis, & rem habere pro commiſſa; quum ius hoc non ſit tranſitorium ad hæredes. Bart. in l. 2. quęſt. prima. C. de iure emph. Ruin. conſi. 143. nu. 14. volum. primo. Nat. conſi. 274. Excellen. Oſaſch. deciſ. 132. num. 6. modò dominus ſciuerit, & ſpacium habuerit conquerendi, idem Oſaſch. deciſ. 29. ſub num. 13. Quod, quantum ad ſpacium conquerendi, mihi videtur ſuperfluum cum ſolo verbo abſente parte ſimulac ſciuit, ſuam voluntatem declarare potuerit. Roma. conſi. 210. l. qui poteſt inuitis. ff. de reg. iur. Vigeſimo octauo ſi emphyteuta erat debitor ex cauſis pluribus, & ſoluerit non expreſſa cauſa, ad excuſationem caducitatis præſumitur ſoluiſſe pro re emphyteutica. Fulg. conſi. 7.

S V M M A R I V M.

1 *Lapſo triennio emphyteuta monitus ad formam decreti, nõ poteſt moram purgara.*

2 *Emphyteuta, qui negauit rem eſſe emphyteuticam, conuictus de mendacio, beneficia decreti non gaudet.*

3 *Recognitionis inſtrumentum non probat directum dominiũ.*

4 *Dominus directus non agit ad caducitatem, niſi legitimè conſtet de monitione, & legitimè conſtare quando dicatur.*

5 *Rem caducam vtrum dominus retinere poſſit ad præiudicium agnatorum, & regiſtri communitatis, quod diminuitur.*

6 *Caducitate rei emphyteutica non pręiudicatur regiſtro, anteriori conſignamento, quam odocunque res committatur.*

7 *Res commiſſæ, quæ prius erant allodiales, priſtinam reaſſumunt naturam, & ſi prius erant immunia ob oneribus cõmunitatis immunia præſeruantur, alids ſecus, & quomodo iudicauerit Excell. Senatus inter vnum ex dominis publiciarum, & communitatem einſdem loci vltima iuridica ante feſtu Natalia 1572.*

8 *Res commiſſæ, ſi erant ante conceſſionem feudales, poſt conſolidationem vtilis dominij cum directa, liberationem ab oneribus conſequuntur; ſi tamen à Principe pendebant, & non à priuato. & titulo iuriſdictionali, aut neceſſario reuerſa ſint.*

9 *Titulo voluntario facta conſolidatio retinent condicionem onerum, quibus erant ſubiecta.*

10 *Regiſtro producto, Communitas habet ſuam intentionem probatam ad continuandum onera, niſi dominus rerum poſſeſſor edoceat res ad eum perueniſſe titulo alio, quam voluntario, & ſic iudicauit Senatus in cauſa Scalengiarum.*

Commu-

11 *Communitas ad euadendum caducitatem, poteſt ſoluere pro negligentibus, aut contumacibus.*

12 *Domini habentes iuriſdictionem, quanto tempore præſcribant immunitatem, & quæ requirantur, ad præſcribendũ ad quam probãtur tenetur cõmunitas r, exhibere regiſtra, & quinternetos onerum, & quid Senatus cenſuerit in cauſa comitum Sancti Martini, & communitatis Peruſiæ.*

13 *Nobilitas etiam iuncta iuriſdictione nõ tribuit immunitatẽ.*

14 *Conuentio inter principem, & communitates, quæ diſponitur nobiles teneri ſoluere pro bonis allodialibus, non derogat immunitati conceſſæ tranſactione, aut quæſitæ præſcriptione.*

15 *Quomodo intelligatur, quod dicitur dominos non compellendos ad contribuendum cum ſubditis.*

16 *Domini ad ratam bonorum ſubiectorum oneribus, tenentur contribuere pro collecta impoſita ad ſoluendum expenſas litis communitatis contra eos.*

17 *Reſtitutio in integrum competit communitati aduerſus præſcriptionem immunitatis onerum.*

18 *Reſtitutio in integrum peti debet infra quadriennium, poſt decurſum præſcriptionem minor non reſtituitur in integrũ tutore non excuſſo, ſi alia ratione quam minoris ætatis reſtitutionem petat.*

19 *Bona, quæ transferuntur in dominum ab oneribus immunem, & exemptum. mutant conditionem, & efficiuntur libera ab oneribus.*

20 *Scilicet quantum ad onera futura, non quoad onera præterita, aut iam incurſa, licèt nondum impoſita.*

21 *Eccleſia tenetur ad taxam, pro bonis in eam tranſlatis poſt taxus impoſitionem, & illius ſuſceptam obligationem.*

22 *Alienans bona in eccleſiam, poteſt paciſci, vt eccleſia ſoluat onera.*

23 *Si ex regiſtri diminutione communitas grauiter læderetur, eſſet ſubleuanda, & illi ſuccurrendum tam aduerſus eccleſiam, quam contra dominum immunem.*

24 *Læſio grauis, & enormis eſt, ſi de regiſtro ſexta pars bonorum detracta ſit.*

25 *Lædi ſemper dicitur, quando reliqui ſarcinam onerum commodè ferrè nequeunt.*

26 *Emphyteuta onera ſoluere tenetur, & quid de emphyteutis eccleſiæ iudicauerit Excellentiſs. Senatus.*

Gloſſa ſecunda tertiæ partis.

QVAERO an lapſo triennio de iure communi ſtabilito ad caducitatem in defectum ſolutionis, ſi inde monitio, aut interpellatio fiat, lapſo termino decreti, poſſit emphyteuta moram purga-
1 re? † & cùm duplex videatur mora, iuris ſcilicet, & decreti Reſpondeo non poſſe. Ang. in l. ſi inſulam col. 6. verſ. duodecimo fallit Alex. nu. 19. verſ. ſexto fallit. ff. de verb. oblig. & quamuis Ripa ibi. nu. 47. argumentetur contra, quum ante monitionem, debitor non obſtante diei lapſu, non videatur conſtitutus in mora: tamen in caſu noſtro argumentatio non procedit: quum negari non poſſit emphyteutam eſſe in mora, licèt beneficio decreti ſolùm euadat caducitatem non monitus; alioqui plura concurrerent ſpecialia contra. lege 1. C. de dot. promiſſione.

2 Rurſus quæro quid ſi emphyteuta † non monitus, ſeu interpellatus poſt triennium vocetur in ius per dominum, & declaretur priuatus re emphyteutica, ob non ſolutum canonem vtrum negando rem emphyteuticam eſſe, & moueri de directo dominio agentis conuictus de mendacio, poſſit inde gaudere, ac vti beneficio decreti? Reſpondeo quod non ita in terminis iſtius decreti. Iacob. de Sanct. Georg. in ſua inueſti. §. dictique vaſalli promiſerunt ſub num. 35. verſic. & ideo in quæſtione. &c. prout non excuſat difficultas debitorem, qui debitum negauit. Roma. in l. vinum. ff. ſi cert. pet. quamuis in hoc Iaſo. in l. cùm quid. ff. eod. contrariũ tenuerit.

Dominus, qui factis interpellationibus, & lapſo triennio à die earundem prætendit rem emphyteuticam, ob non ſolutum canonem vendicare, probare debet fuiſſe emphyteuticam. Spec. de loc. §. nunc aliqua verſi. 72. 73. 74. Bero. conſi. 49. volum. 3. quum nulla eſſe poſſit caducitas, niſi fuerit dominium directum apud vnum, & vtile apud alterum. vt pulchrè Burſ. conſi. 26. nu. 4. & 5. & cenſualis res fortè eſſe poſſit, quæ nunq cadit in commiſſũ ob non ſolutum cenſum. glo. in c. conſtitutus. & ibi Abb. nu. 20. ff. de relig. dom. Iaſ. in l. 1. nu. 39. C.
3 de iur. emph. † & inſtrumentum recognitionis in emphyteuſim non concludenter probaret directũ dominium, contra tertium poſſeſſorem, imo nec contra recognoſcentem Burſ. ibi numer. 25. niſi ſimul emphyteuta recognouiſſet, ſeu confeſſus fuiſſet prædiũ eſſe de directo dominio eius, verſus quẽ feciſſet recognitionem ſecundum diſtinctionem. de qua in decreto rempub. in 2. parte glo. quinta ad quam pro probatione iſtius directi dominij, tam contra emphyteutam, quam contra tertium poſſeſſorem me refero.

Rurſus neceſſaria eſt nedum directi domini probatio, ſed etiã monitionis, aut interpellationis emphyteutæ factæ. Ex illis verbis de qua conſtiterit legitimè de ſoluendo. quia vbicunque certo aliquo
4 caſu agi debet, † aut permittitur de caſu ipſo, primùm conſtare debet, antequam agatur Innoc in c. ſuper literis de reſcrip. Bal. in l. præſcriptione. C. ſi contra ius vel vtil. publ. Curt. iunior conſ. 124. conſtareq; id dicatur, quod legitimis probationibus demonſtratur. Bald. in l. in bonæ fidei colum. pen. C. de reb. credit. Alex. conſi. 59. colum. 4. lib. 2. Mod. in ca. ſi conſtiterit de accuſ. Luc. de pen. in l. 1. C. de fide inſtrum. lib. 19. per l. diuus. ff. de milita. teſtam. quamuis, (inquit) interdum aliquid conſtare poſſit, quod in ſummariam cognitionem liquet. l. in liberis. §. ſi vel parens. ff. de liber. agnoſ. l. cum proponas. C. de bon. auth. iudic. poſſiden. & propriè id conſtet, quod ſententia diffinitiua probatur. l. res iudicata. ff. de regu. iur. leg. 1. ff. de re iudica. Rayn. Imol. Aret. Alexan. & Iaſ. in l. qui Romæ. §. augerius. num. 2. ff. de verborum obli. vel etiam id quod habet legitimas probationes. Alex. & Iaſ. ibi. Quænam autem ſit legitima probatio, dictum eſt ſupra in decr. rem publicam in ſecunda parte glo. ſecunda; hæc clauſula non tantum præſupponit cauſæ cognitionem, ſed etiam reſtringit actum, de quo loquitur, vt non ſit tranſitorius ad hæredes, ſi decurſa ſit caducitas viuente Titio emphyteuta, niſi dominus agat eo viuo: contra hæredem experiri nequit ſecundum communem intellectum. Bartol. Alex. Iaſ. & aliorum. d. §. auget ius. ſcribentium promittentem ſoluere, quicquid conſtiterit aliquem debere, cenſeri ea promiſſione liberatum, ſi viuo illo, pro quo promiſit, non conſtiterit, quid deberet: quod reputant mirabile: quum vnuſquiſque contrarium citra illum textum credidiſſet, quod ſecus eſſet illis verbis circumſcriptis, & defunctus ignorauiſſet ius caducitatis ſibi competiiſſe. hoc enim caſu hæredi, & contra hæredem facultas datur vtẽdi iure ipſo caducitatis defuncto competenti. Rip. in l. fin. q. 61. num. 205. C. de reuoc. don. Boer. dec. 338. nu. 7. Excel. Oſaſch. dec. 29. nu. 13. communem dicit Burſ. conſi. 37. num. 19.

Conſtito legitimè de interpellatione, & declarata re caduca, & tradita poſſeſſione domino, Quæ-

ritur

ritur vtrum rem ipsã teneatur nouiter concedere
& remittere in emphyteuſim filijs, aut agnatis ip-
5 ſius emphyteutæ, † qui onera ſuſtineant commu-
nitatis, in cuius regiſtris prius fuiſſet deſcripta? &
certum eſt, ſi emphyteuſis defeciſſet ad dominum,
ob finem generationis primi inueſtiti, ſine culpa
vltimi defuncti, tunc dominum non poſſe rem re-
tinere citra iniuriam hæredum, & agnatorum ip-
ſius defuncti, quos inueſtire cogeretur. vt per Bar-
tol. Ang. & alios in lege prima. §. permittitur. ff. de
aqua. pluuia arcen. Anch. conſil. 174. Anan. conſil.
84. Alex. conſi. 93. volum. 2. Iaſ. in l. 2. colum. 7. C. de
iure emph. & conſi. 24. colum. fina. volum. 3. Dec.
conſ. 131. copioſè Gabr. lib. 3. com. concl. tit. de iure
emph. concl. 1. Ipſis hæredibus, & cõſanguineis an-
tepoſitis extraneis Bald. in cap. in præſentia. col. 4.
ſub nume. 20. de probatio. & conſil. 355. lib. primo.
Ang. conſ. 184. Anch. conſi. 171. communem dixit
eamq; copioſè cõprobauit Mendoſ. ad conſ. Rom.
22. additis nouem limitationibus, inter quas eſt, ſi
eius culpa emphyteuta ſe fecit indignum: tunc etiã
omnibus præiudicauit. Rom. conſil. 212. Decius
conſi. 329. colum. fin. Iaſ. in dicta. l. ſecunda. num.
21. Gabr. dicta concl. prima. num. 8. & quamuis, vbi
nulla præceſſit culpa, ſi dominus velit pro ſe retine
re, illam non cogatur dimittere, & alijs renouare.
Rom. d. conſ. 22. quam opinionem ibi Mendoſ. aſ-
ſerit communẽ Iaſ. d. conſ. 24. Goz. conſ. 39. Gabr.
d. concl. prima. num. 14. tamen ne reddatur eluſo-
ria illa communis concluſio, ꝙ dominus teneatur
nouam conceſſionem facere, qui ſemper excipe-
ret, ſe velle rem pro ſeipſo retinere, videtur magis,
vera, & cõmunis, vt retentione vti non poſſit. Dec.
conſi. 328. in fin. & conſi. 131. Claud. de Seyſ. in ru-
bric. qui feud. dar. poſſ. colum. 23. Ruin. conſi. 12.
num. 22. volum. primo communem dicit, & pro-
bat. Bero. conſil. 98. volum. primo. Purpur. conſil.
577. num. 13.

Sed præſuppoſito, vt dictum eſt, culpa, & facto
emphyteutæ rem eſſe commiſſam, vtrum poſſit
cogi ad nouam conceſſionem, ſi res erat affecta
oneribus? videretur dicendum, quod non: quũ res
ſua ſit, cuius eſt moderator, & arbiter. l. in re man-
data. C. manda. & nemo inuitus teneatur res ſuas a-
lienare. l. nec emere. C. de iure delibe randi. l. inui-
tum. C. de contrah. emptio. reſolutoque iure dato-
ris, reſolutum ſit ius acceptoris, & conſequenter
communitatis. l. lex vectigali fundo. ff. de pignor.
Res principio etiam ipſo videatur hac conditione
conceſſa, ad quam facilis eſt regreſſus. l. ſi vnus.
§. pactus ne peteret. ff. de pactis. Iſtis tamen, & alijs
ſimilibus non obſtantibus, quando res ſunt de-
ſcriptæ in æſtimo communitatis, obnoxiæ oneri-
bus, & collectis contrarium dixit Caſſan. in conſu.
Burg. rubr. 9. §. 15. verſi. hic videmus, &c. idem ſen-
ſit. Luc. de pen. in l. prima. C. de omni agr. deſer. lib.
10. Qui, etſi loquatur, quando res ad dominum
peruenit ratione ſucceſſionis, aut ex cadentia ſibi
competentis in bonis ſubditi: tamen eius rationes,
& fundamenta etiam procedunt in hoc caſu, non
vt teneatur inueſtire agnatos, ſeu hæredes emphy-
teutæ, ſed in alium transferre, quem velit, ne dimi-
nuatur regiſtrum in damnum communitatis, quæ
præſtat tributa, & onera Principi, ſicut dominus
nequit feudum confiſcatum, ſuo patrimonio ap-
plicare, ſed debet alijs concedere. Bal. in c. 1. §. ſi ve-
ro. nu. 4. qual. olim feud. alien. pot. addit. Caſſan. vbi
ſupra intereſſe procuratoris Principis hoc require-
re, vt facilior reddatur onerum exactio.

Diſtinctione, & aliquorum caſuum conſidera-
tione res declaranda eſt, & explicanda.

Primò, aut bona erant deſcripta in regiſtro com
munitatis priuſquam in emphyteuſim, vel in feu-
6 dũ concederentur, † & quum habentes regiſtrum
preciſè oneribus grauentur. Bal. in l. etiam colum.
fin. verſi. item habentes de re iudic. Dec. conſ. 285.
effectumq; regiſtratio ꝑducat obligationis ad col-
lectas etiam contra eccleſiam, quæ regiſtraſſet Bal.
in auth. ſed periculum cap. ſine cenſ. vel reliq. Nat.
conſi. 114. num. 20. Certè hoc caſu, ſi iam dominus
directus oneribus aſtringebatur, aut aſtringi pote-
rat, per conceſſionem emphyteuticam oneribus ip
ſis liberata bona ipſa minimè ſunt, ſiquidem in em
phyteutam tranſiuerint cum onere ſuo. l. in tradi-
tionibus. ff. de pact. l. cum eſſet. §. fin. ff. de ſer. ruſt.
præd qui onera ipſa, non directus dominus ſufferre
tenetur. Andr. Iſern. in c. 1. tit. quæ ſint regal. & dice
tur in fine latius. & quomodocunq; poſt ipſam con
ceſſionem dominium vtile cum directo conſoli-
detur, ſemper dominus oneribus obligabitur: tum
quod ſemper eius naturæ fuerunt: tum quod ius
communitatis regiſtratione quæſitum, lædi non
potuit, rebus inter alios geſtis. l. id quod noſtrum. ff.
de reg. iur. l. inter debitorem. ff. de pact. Aut ille qui
bona poſſidebat recognouit in feudum verſus Prin
cipem, & hoc caſu, licèt Parp. in l. placet. C. de ſa-
cr. ſanct. eccl. reliquerit indeciſum, an præiudice-
tur, communitati, vel non: tamen cùm domini
pro bonis allodialibus ab oneribus immunes non
ſint, vt dicetur inferius, illa feudalis recognitio re-
giſtratione poſterior, iuribus etiam communitatis
obeſſe non poteſt. Bertr. conſi. 207. in fi. vol. primo.
Crau. conſi. 293. ſub num. 11. verſic. & ſi dicas, &c.
Purp. conſil. 412. nume. 7. & vltimo loco contra ip-
ſum Parp. in ſpecie Crauet. conſi. 642. nu. 4. & ſi du-
bitaretur an regeſtrũ, vel recognitio prior, aut poſte-
rior eſſet, in dubio regiſtratio prior, & antiquior
præſumeretur: quum bona primum fuerint allo-
dialia, quàm emphyteutica, vel feudalia. l. altius.
C. de ſer. & aqu. §. nam quandiu. inſtit. de liber. ve-
tuſtiorque ſit libertas ſeruitute. §. nam quandiu. In-
ſti. de libert.

Secundò, aut recognitio eſt anterior regiſtro,
7 † & fit conſolidatio vtilis dominij cũ directo bono
rum, quæ ante recognitionem in feudum, vel em-
phyteuſim erãt allodialia prout fuiſſe præſumunt,
quum illa concedi poſſint in emphyteuſim. l. pri-
ma. C. de iure emphy. & non feudalia. c. imperialẽ.
de proh. feud. alien. per Feder. & caſu hoc, ſi ante
recognitionem, ſeu verius emphyteuticam, vel feu
dalem conceſſionem apud dominum concedente
tẽ conſtet ab oneribus fuiſſe immunia, vel hoc nõ
apparente, quũ in dubio præſumatur oneribus fuiſ
ſe ſubiecta, eam recipiunt naturam, quam antiqui-
tus, & prius habebant, ſcilicet aut libertatis, vel ſer
uitutis ſecundum priſtinum ſtatum, Bertr. dicto
conſi. 207. numer. quarto. lib. 1. ſiquidem non inter-
ceſſerit aliquod mediũ, per quod dominus præten-
dere poſſit ob hanc conſolidationem vtilis domi-
nij cum directo aliquam exemptionem, & alio nõ
edocto, dominus pro allodialibus in ſolutione one
rum concurrere debeat Alber. de Roſ. in rubr. ff. de
muner. & honor. Luc. de Pen. in l. ſi quando. 1. ver.
item quæro in regno. C. de bon. vac. lib. x. Parp. in
d. l. placet. Purp. d. conſi. 412. Imo cùm etiam tunc
ceſſet ſeruitus, propter quam minus cenſebantur,
Afflict. titu. quæ ſint reg. in verbo plaſtrorum. nu.
14. niſi prius ꝑ dominio directo, & emolumentis
eiuſdẽ, aliqua dominus onera ſupportaſſet, maiore
onere eſſent cẽſenda, videlicet ad inſtar allodialiũ.

Aut bona apud ſubditos allodialia ſunt, & ver-
ſus dominos nulla ſeruitute emphyteutica, vel feu-

dali

dali affecta, ac domino applicantur titulo iuriſdi-
ctionali, ſcilicet cõfirmationis bonorum, & hoc ca-
ſu, quum nulla ſit directi dominij cum vtili conſo-
lidatio, ſed in eadem bonorum qualitate allodia-
litatis continuetur, tranſeunt omnino ad domi-
nos cum onere ſuo, non attento, quòd in loco feu
dali ipſius domini ſita eſſent: ſiquidem in loco ip-
ſo bona eſſe poſſint allodialia. ita Afflict. in conſt.
Neap. lib. 3. de reu. alien. nume. 67. Bertr. conſ. 207.
volum. primo, Vnde cum per Magnificos Domi-
nos Blaſium Lælium, & nunc quondam Fabriciũ
Vineam Iuriſcõſultos clariſſimos diſputata eſſet
in pleno auditorio cauſa vna inter Illu. Dominum
Chriſtophorum condominũ Publiciarum ex vna
parte, & Communitatem eiuſdem loci ex altera,
verum pro bonis quibuſdam allodialibus confiſca
tis, dominus ipſe Chriſtophorus in ſolutione one-
rum perſeuerare deberet, vt delinquens faciebat
ante confiſcationem, ipſo domino ſibi perſuadẽ-
te oneribus eſſe affecta immunia, Excell. Senatus,
me audiente, & notante vltima iuridica ante feſta
Natalia 1572. per modum prouiſionis donec vbe-
rius eſſet cognitum cenſuit per dominum ſoluen-
da onera. Sic etiam cenſuit in cauſa reuiſionis in-
ter Dominos Sancti Martini, & Communitatis
Peruſię die, ac in alia ſimili, ſcilicet, quod ipſorum
bonorum eſſent filię capaces excluſo agnato cen-
ſuit Senatus in prima claſſe inter filias q. Comitis
Polenxij, & modernum Comitem earum patruũ
die 19. Septembris 1588.

Tertiò, aut non erant bona ipſa tempore conceſ
8 ſionis in emphyteuſim allodialia, ſed feudalia † ſo
lita in feudum recognoſci per ipſum dominum,
prępuppoſito vaſallum habere hanc facultatem cõ
cedendi feudalia ſubditis ſuis in emphyteuſim, de
qua per Iacob. in ſua inueſtitura. §. ita etiam quod
&c. num. 8. Et hoc caſu, ſi bona feudalia ipſa reco-
gnoſcebat vaſallus à Principe ad ſeruicium perſo-
nale, tunc pro ipſis bonis ad dominum reuerſis ti-
tulo iuriſdictionali, aut natura ipſorum bonorum,
ſcilicet caducitatis, vel alio ſimili, dominus oneri-
bus amplius, pro iſtis bonis non obligatur. Andr. de
Iſer. in tit. quę ſint reg. in verbo plauſtrorũ. Luc.
de Pen. in l. ſecunda. C. de fun. limitr. lib. 11. Bald. in
cap. primo. per quos fiat inueſt. Iacob. in tract. de
homag. num. 41. Brun. conſ. 103. Purp. d. conſ. 412.
Corroboratur: quia, ſi bona ipſa vaſallus in feudũ
à Principe receperat habente iura Imperij, apud
quem erant immunia. l. prima. & fina. C. de priuil.
Dom. Ang. lib. 11. l. licitatio. §. fiſcus. ff. de public. l.
priuatę, & l. pen. C. de excuſ. mun. lib. 10. l. 2. de coll.
fund. patr. lib. 11. ſequitur per Principem potuiſſe
in vaſallum transferri libera, ſicut apud ipſum erãt
l. legem. C. de pact. Barb. quaſi in terminis conſ. 26.
col. penul. verſ. modo. vol. 2. Cum vaſallus ipſe in
iſtis bonis loco Principis ſubrogatus eodem iure
frui debeat: vt in terminis Crau. poſt hęc viſus cõſ.
726. num. 10. Ne duplici etiam onere vaſallus gra-
uetur. l. nauis. §. 1. ff. ad leg. Rod. de iact. Conueniatq;
vnum releuari, qui in altero grauamen ſentit. l. cũ
qui. ff. de iureiur.

Et iſta ſunt bona, quæ ſi reuertantur à ſubditis
ad dominos titulo iuriſdictionali, vel feudali, ſerui-
tute onerum excutiuntur, & fiunt libera ſecũdùm
terminos regulę, quod reſoluto iure datoris, reſol-
uitur ius acceptoris. l. lex vectigali. ff. de pign. Papõ.
tit. de raylles arreſto 39. cat. 185.

Si verò eſſent feuda, ſeu de feudo alicuius priua-
ti, & non Principis, tunc pro iſtis feudis nulla datur
immunitas ab oneribus, & collectis. Bald. Prępoſ. &
Afflict. in cap. primo. per quos fiat inueſtit. Socin.
conſ. 217. Crau. conſ. 293. colum. 16. verſ. ſexto con-
ſidero, &c. Siluan. conſ. 92. num. 10. etiam ſi ille va-
ſallus ad quem bona ipſa ſunt reuerſa, illa teneret à
Comite, ſeu Barone, cui pſtet ſeruiciũ, & Baro, ſeu
Comes Regi. Luc. de Pen. in l. 3. C. de fund. limitro.
lib. 11. Afflict. in d. §. plauſtrorum. nu. 13. maximè ſi
pro ipſis bonis ſolueretur cenſus. Afflict. tit. p quos
fiat inueſt. nu. 20.

Quarto ſi bona ipſa feudalia, quę à Principe ori-
9 ginem ducunt rediere ad dominum titulo † volũ-
tario, videlicet emptionis, permutationis, donatio-
nis, inſtitutionis, legati, aut alio ſimili, hoc caſu qua
litas domini non immutabit conditionem rerum.
Guid. Pap. q. 575. Bald. conſ. 371. Mat. lib. 1. Maſuer.
in tit. de locat. §. item vtilis dominus Bertr. cõſ. 160.
lib. 1. Iacob. in d. tract. de homag. ſub nu. 39. Cagno.
in l. 2. nu. 121. C. de reſcind. vend. Tiraq. de retr. lign.
§. 34. glo. 1. nu. 7. Bened. in cap. Raynutius. deciſ. 4.
nu. 16. & iſta bona acquiſita dñi tenentur regiſtra-
re, & pro ipſis onera ſubire, ſicut ſubditi eorum fa-
ciunt. Iacob. in d. tract. ſub num. 40. Caſſan. in tit. dę
manſ. mort. rub. 9. §. 18. verſ. quæritur nunc. Crau. d.
conſ. 293. qui conſultus pro dominis Lagnaſci, cõ-
tra eos reſponderat. ex quibus perſpicitur Alciat.
conſ. 168. qui contrarium pro dñis ipſis Lagnaſci,
conſuluerat, loquutum contra communem opi-
nionem, conſiliumq; eius ipſis non profuiſſe: cum
ſoluant onera pro acquiſitis. modo ipſa bona ante
acquiſitionem eſſent regiſtrata, & oneribus affe-
cta, alioqui reaſſumerent ex toto eorum priſtinã
naturam, ex ijs quæ ſcripſit Papon. de tal. & imp.
arr. 39. Excell. Ozaſc. deciſ. Pedem. 136. pro domino
Georgio de Monte. cuius ego in ipſa cauſa fui cõ-
ſultor, contra Communitatem Vigliani: quum
bona quę in libro æſtimi non ſunt deſcripta, libera
præſumantur. Auchar. conſ. 310. Crauc. d. conſ. 293.
col. pen. verſ. 8. conſidero, & 9. conſidero. Menoch.
conſ. 32. nu. 46.

Quare Communitas agens ad regiſtrationem
contra dominum, ipſo producente inſtrumẽtum
acquiſitionis, debet producere regiſtrum anterius
ipſo inſtrumento.

Quintò aliquando non conſtat, quo titulo ad
10 dominum † peruenerint, ſcilicet an iuriſdictiona-
li, dominicali, aut voluntario ſimpliciter: hoc caſu
probata regiſtratione antequam bona ad dominũ
peruenissent, communitas habet ſuam intentionẽ
iuſtificatam: præſertim, quum delicta non præſu-
mantur. l. meritò. ff. pro ſoc. & in dubio linea non
cenſeatur finita, ſeu ipſa emphyteuſis. Crau. conſil.
251. in fine. intereſt igitur Domini probare ſuam
exceptionem dicentis rem ad ſe reuerſam titulo
iuriſditionali, aut ex propria natura bonorum. l. ei
& l. ab ea parte. ff. de probat. nec ſufficit illum alle-
gare titulum caducitatis confiſcationis, aut alium,
niſi probet: quum paria ſint non allegare, & allega
ta non probare. Alex. conſ. 72. vol. 3. Afflict. deciſ.
22. ſub nu. 3. l. duo ſunt, Titij. ff. de teſtament. tut. Mi-
nuſque ſufficit omnis allegatio, & probatio, niſi
quoque edoceatur legitimè ad dominum perue-
niſſe ſeruatis ſeruandis, citra colluſionem, & frau-
dẽ argu. eorum q̃ Bart. tradit in l. ſi fortè. ff. dę caſtr.
pecul. & ne ĩ damnũ cõmunitatis fingat caducitas,
vbi non ſit, argu. l. cũ ij. §. ſi cũ lis. ff. de tranſ. l. vlt. §. 1.
ff. de ſuſp. tut. nec debeat obeſſe confeſſio poſſeſſo-
ris in præiudicium communitatis. Crau. conſil. 30.
Alex. conſ. 46. vol. 5. Affl. deciſ. 163. & reſolutio iuris
acceptoris, de qua in l. lex vectig. ff. de pign. ius ter-
tij non lędat, ſi de ipſa reſolutione legitimè nõ con
ſtet aliundè, quam ex cõfeſſione poſſeſſoris. Caſtr.
in l. ſeia mancipij. ff. ad Senatuſconſ. Velleyan. quare

in quadam cauſa cõmunitatis Scalengiarũ,contra
Illuſt. Dñm Horatium ex dominis eiuſdẽ loci, qui
ex cõuentione ꝓ bonis ad eos commiſſis onera ſu-
bire nõ cogũtur,ſed ꝓ alijs quæſitis tantũ. Exc. Sena
tus nõ habuerat rationem allegatorũ per eum,ſcili
cet accepiſſe,& poſſediſſe iam diu quædam bona ti
tulo ſucceſſionis ad eum ſpectantis: quum nullum
legitimè docuiſſet caſum eueniſſe, quo eo iure ſibi
eſſent bona commiſſa. Et tractetur de diminutio-
ne regiſtri communitatis, quæ ſine dubio ad con-
ſeruationem integritatis illius poteſt, quatenus co-
gnoſceret negligentiam, aut colluſionem alicuius
11 non ſoluentis canonem, † aut laudimia pro illo
ſoluere, & ſupplere, & dominus hanc ſolutionem
repudiare nequiret vt ſupra verſic. nulla ſi eſt præ-
fixa,&c. ſaluo regreſſu communitati pro idemnita
te contra emphyteutam, cuius debitum perſoluit,
glo. & dd. in l. ſoluendo. ff. de neg. geſt. eundem,
aut ſimilem regreſſum habet emphyteuta poſſeſ-
ſor, contra authorem pro tributis per eum ſolutis,
& debitis, antequam res ad eius manus perueniſſet.
Afflict. deci. 95. & emptor contra venditorem pro
ſolutione onerum præteriti temporis. Cagn. in l. 2.
ſub nu. 225. C. de pact. int. empt. & vendit.

Sextò, aut Domini per multa tempora bona ipſa
12 poſſederunt, † ſcilicet per annos quadraginta nun
quam interpellati ad regiſtrandum, & ſoluendum
onera, & petunt exhiberi regiſtra, ac quinternetos
communitatis ad probationem negatiuæ, Alexan.
& Iaſ. in l. titiæ textores. ff. de leg. 1. Dec. conſi. 213.
& in terminis Burſ. conſ. 186. nu. 18. quam exhibi-
tionem facere tenetur cõmunitas. Purp. conſ. 412.
num. 18. ac quid, & quantum illa operetur idẽ Purp.
conſi. 565. num. 5. Ang. in l. 1. C. de exact. trib. lib. 10.
Crot. conſi. 134. lib. 1. & hoc caſu, Domini qui in ip
ſis locis, in quorum territorio ſita ſunt bona, ha-
bent iuriſdictionem, aut illius ſunt participes, præ-
ſuppoſito occurriſſe onera, & ſoluta per alios præ-
ſcripſiſſent immunitatem pro bonis ipſis, vlteriusq;
à ſubditis ad contribuendum in oneribus moleſta-
ri non poſſent. quum hoc temporis ſpacio immu-
nitas à futuris oneribus præſcribatur. Bar. conſ. 159.
commune ſpoleti Rom. conſi. 198, Alex. conſi. 30.
lib. 5. Iaſ. conſi. 101. in fi. vol. 4. conſi. 25, vol. 3. etiam
ab eo qui ſciret ad onera ſe teneri Iaſ. d. conſi. 101.
Belon. conſ. 37. nu. 6. vnde quantum ad allegantem
ſe non ſoluiſſe retractis temporibus per id ſpacium
vel maius ſic iudicauerat Ill. D. Senator Draghus
in fauorẽ Ill. Comitis Vlmete cõtra communitatẽ
Petriole. Et quamuis Exc. Sena. in cauſa reuiſionis
ſua ſententia abſoluerit quoſdam Illuſtr. Comi-
tes Sancti Martini poſſidentes bona in finibus Pe-
truxiæ à regiſtratione bonorum per eos acquiſitorũ
annis 60. præteritis, ante litem motam, ac pro eis à
ſolutione onerum illis condemnatis ad regiſtran-
dum, & ſoluendum pro bonis acquiſitis titulo vo-
luntario, ab eo tempore citra, non attento, ꝙ prius
bona eſſet obnoxia verſus ipſos dominos tertię vẽ
ditioni, & ſucceſſioni, quantum ad limitationem
temporis prædicti, ea ratione Senatum credo fuiſſe
motum, quum iam lis eſſet cępta ante annos 10. &
communitas aliqualem probationem pretenderet
feciſſe interpelationum, alias vt aſſerebat factarum
quibus temporibus conſideratis, & detractis res for
tè redigebatur ad terminos annorum 40. Nec huic
aduerſatur concluſioni non eſſe inductam aliquã
præſcriptionis immunitatis, & libertatis non ſol-
uendi, niſi concurrerent quatuor. Primo interpel-
latio ad ſoluendum, Secundò contradictio, & ab
eo die curſum annorum quadraginta ſine ſolutio-
ne. Tertiò bona fides. Quartò ſcientia, & patientia

adminiſtratorum communitatis. Alex. conſi. 138.
in cauſa, & lite volu. ſecundo. Balb. in tract. præſcr.
in ſecunda. parte. quint. par. princ. quæſt. 7. Iacob.
in tracta. de homag. ſub num. 41. Cur. iun. conſil.
60. numer. 17. Rip. in reſpon. 14. lib. primo. Alba.
conſi. 62. nu. 38. Bellon. conſi. 1. nu. 17. quam opinio
nem ſuſtinet. Rim. iun. conſi. 10. impugnans. Crau.
conſi. 111. Quia loco prædictorum quatuor requi-
ſitorum ſufficit, per ipſa tempora annorum qua-
draginta ſuportata onera, & contigiſſe caſus inter
pellandi, ac ſoluendi, nulla per communitatẽ, ſeu
agentes ipſius facta interpellatione. Alexan. conſi.
30. colum. pen. in vltimo dubio. volum. quinto ſe-
quitur Calca. conſi. 30. Iaſ. conſi. 101. in fine. verſic.
quæro vltimo, &c. lib. quarto. Craue. conſilio 111.
per totum, vbi reſpondet ad Alexand. dicto conſi.
136. allegans Barto. in l. cum ſcimus. C. de agri. &
cenſib. lib. 11. idem Crau. de antiq. temp. in quarta
parte §. circa præmiſſa. nume. 36. vbi citat d. conſi.
Alex. 30. Calc. & Iaſ. hanc eandem ſententiã fuit ſe
quutus contra Alexan. dicto conſil. 136. Nat. conſi.
406. numer. 19. 20. & 21. & conſi. 446. num. 5. Rolan.
conſil. 21. num. 52. volum. ſecundo. Cefal. conſ. 176.
num. 49. vol. 2. Thobias Nonius conſi. 49. Burſ. con
ſil. 138. num. 44. & 186. num. 13. Crau. conſi. 775. in fi.
vbi ſic ait iudicatum, & ſecundùm hanc Exc. Sena
tus plùries iudicauit, etiam ſi non pręceſſiſſent præ
dicta quatuor. Nam declaratio ex vſu multùm ope
ratur. l. 1. C. de exact. & tranſl. mil. an n. lib. 12. Bart.
conſ. 59. nu. 3. Caſtr. cõſ. 363. in fi. vol. 1. Iaſ. conſi. 101.
volum. 4. Gram. decis. 100. num. 21. Cef. conſ. 129. à
quo vſu omnis tollitur ſcrupulus. Caſtr. conſi. 313.
vol. 1. Dec. conſi. 48. Neuiz. conſ. 66. num. 22. Oſaſch.
dec. 137. Quod autẽ impræſcriptibiliæ ſint illa, quæ
moræ facultatis ſunt, niſi à die requiſitionis, & con
tradictionis, præcipuũ fundamentũ. Alex. d. conſi.
136. ꝓcedit in illis, pro quibus nullũ cõmpetit ius, in
iudiciũ deducibile, puta vt in exemplis, furni, mol
dini, tranſitus per viam. Si autẽ ius aliquod cõpetiiſ-
ſet, prout poteſt cõmunitas deducere, & agere, vt
vnuſquiſq; pro rata prædiorum onera ſubeat. l. for-
ma. §. ſi vero. ff. de cenſibus. l. prima. ca. à quibus rem.
lic. ſe excuſ. & l. fi. C. de immun. nem. conced. lib. 10.
Nat. conſi. 418. nulli dubium quin libertas aquira-
tur, & præſcribatur. Crau. in d. tract. de antiq. tẽp.
§. Circa præmiſſa num. 37. quem, ſequutus eſt. Cef.
d. conſi. 21. num. 52. vol. 2. d. conſi. 176. nu. 49. Occur-
riſſe ſemper onera ab anno 1536. citra eſt omnibus
notorium. maximè in Italia, quę ſecundùm Neuiz.
conſ. 66. Crau. d. conſi. 111. ſemper fuit varijs one-
ribus, & tumultibus bellicis preſſa, & infeſtata
hanc eandem opinionem ſequitur Purp. conſ. 536.
pro Marchionibus contra communitatem Ceuæ.
licèt ſibi videatur contrarius conſi. 327.

Et licèt Cur. conſi. 42. colum. penulti. & conſilio
177. colum. quarta in fine. Crauc. d. conſi. 11. num.
12. Cefal. conſi. 129. numer. 5. lib. primo, Scripſerint
ſufficere curſum annorum triginta nedum, qua-
draginta ad acquirendum hanc libertatem, & Sil-
uan. conſi. 60. magis animosè dixerit ſufficere decẽ
annos: ſemper tamen in iudicando per iudices vidi
illorum opinionem ſequi, qui voluerunt curſum
annorum quadraginta eſſe pro hac libertatis præ-
ſcriptione neceſſarium. qua decurſa liberates, & ab
ſolutos dominos pro acquiſitis ante id tempus, &
pro alijs citra condemnatos ad ſoluendũ, & ſubeũ
dum onera, nec immeritò: quia quum commu-
nitas pupillo æquiparetur, vt dicetur inferius con-
tra quem ſuſpenditur, aut non currit præſcriptio
annorum triginta. l. ſicut. C. de præſcriptione tri-
ginta, vel quadraginta annorum ratio tantũ habe-
ri de-

rũ debuit præſcriptionis annorũ quadraginta, quæ
ſine diſcrimine contra omnes procedit. l. omnes.
de præſcriptione triginta, vel quadraginta anno-
rum. niſi cũ præſcriptione annorũ triginta concur
reret titulus, licèt inualidus cum bona fide, tunc
forte ſufficeret curſus annorum. 30. Alba conſi. 62.
nu. 38. Rip. reſp. 172. Bell. conſi. 1.

Nec vnquam ſequutus fuit Excell. Senatus quod
ſciuerim prout ita etiam teſtatur Ill. D. Preſes The
23 ſaurus in ſuis collectaneis eorum opinionem, † qui
nobilitati tribuunt ius immunitatis, etiam ſi ſimul
concurrat qualitas iuriſdictionis, de qua per Guid.
Pap. quæſt. 384. Bru. conſi. 103. Bert. conſi. 141. vol.
primo. Alc. conſi. 168. Nat. conſi. 155. Purp. d. conſ.
536. quam rationem nobilitatis, & iuriſdictionis
ad fruendum immunitate non admittit pro bona.
Purp. conſil. 582. numer. 14. etiam ſi bona fuiſſent
prius ſubiecta oneri tertiæ venditionis, & ſucceſſio
nis prout putauit Silu. dicto conſi. 61. ſub num. 25.
Quia re vera, ſi conſiderentur ſcripta Alber. in d.
rubr. de muner. & honor. videtur etiam loqui de
nobili vnius caſtri, quem dixit cum vniuerſitate
eiuſdem caſtri debere contribuere, non conſtituen
do aliquam differentiam inter vnum, atque alte-
rum nobilem. nec diſtinxerunt etiam Iſern. & Af-
flict. titu. quę ſint reg. in verbo plauſtrorum indiffe
renter dicentes Comites, Barones, & feudatarios
pro bonis burgenſaticis, etiam ſi illa emiſſent de
precio fructuum ſeudalium, teneri ad onera. Par.
in l. placet. num. 75. C. de ſacroſanct. eccleſ. Cran.
pro communitate Tonghi contra dominos de na-
tis conſi. 642. Bertr. conſi. 207. volu. primo. Caſſan.
in dicto conſu. Burg. rubr. 9. §. 18. in glo. taliab. Ti-
raq. de nobilita. ca. 20. num. 159. Nat. conſi. 460. nu.
60. imo quod eſt fortius in bonis commiſſis. Luc. de
Pen. in l. prima. C. de omni ag. deſer. libr. 11. Et
Brun. qui erat ex dominis Ferrariarum conſi. 101.
Guid. Pap. ex dominis Sancti Albani quæſtio. 307.
& Nat. ex dominis Tongi contra communitatem,
cuius loci reſponderat in materia onerum pro ſua
familia, tanquam conſulentes, in cauſis proprijs
non ſunt alieni à ſuſpitione, quæ multùm detrahit
ipſorum authoritati. Vnde ſi dominus noſter Ieſus
Chriſtus, cuius regni nullus eſt finis, & cuius ſuper-
na nobilitas eſt incomparabilis ſoluit tributũ, vt in
Euangelio. Math. cap. 17. illudq; ſolui mandaue
rit Cæſari, & reddi quæ ſunt Cæſaris Cæſari. cap. ſi
tributum. & c. magnam. 11. quæſtio. 1. Anth. conſi.
310. colum. 3. nimirum ſi Excel. Senatus nunquã ſo
lius nobilitatis iunctæ, etiam iuriſdictioni habuit
rationem. quare ſi quiſpiam nobilitatis prætextu, al
legaret ſe eſſe in quaſi poſſeſſione immunitatis de-
beret primum probare ſe nobilem l. 1. ff. de prob. Ti
raq. de nob. c. 10. nu. 13. & lite pendente, quum ſuæ
poſſeſſioni ius commune obſtaret, cum plebeis cõ
currere. Padela in l. ſi ædibus. nu. 5. C. de ſer. & aq.
24 Minusque contra † nobiles quantum ad bona ac-
quiſita ante annos quadraginta conuentionum in-
itarum inter Sereniſſimum Principem, & com-
munitates in promiſſione taxus, quibus Princeps
permiſit, vt poſſent cogere, ſeu deberent domi-
ni, & feudatarij pro bonis allodialibus in ſolutio-
ne taxus concurrere: quum omnis Principis diſpo-
ſitio intelligenda ſit, modo alteri nondum eſſet
ius quæſitum. l. ſecunda. §. ſi quis à Principe. ff.
ne quid in loco publico c. ſi poſtquam de præb. in 6.
Ruin conſi. 3. lib. primo. etiã ſi conuentio habuiſſet
clauſulam non obſtante, quæ nihil operatur, ſi de
omnibus Princeps certior redditus non fuit. Alex.
conſi. 122. num. 8. lib. 4. Cur. ſen. conſ. 35. Crau. conſ.
241. colum. 8. Pariſ. conſi. 4. lib. ſecundo. Gram. dec.
66. Vnde ſcripſit Nat. conſil. 525. numer. 52. edicti[s]
Principum, vt feudatarij ſubeant onera non dero-
gari immunitatibus iam per ſententiam compro-
batis, Alex. conſ. 30. vol. 5. conſi. 122. lib. 9. nec edicta
hæc, vt pro bonis allodialibus onera ſoluãtur, trahi
ad bona conuentionata, & mixtæ naturæ. Crauet.
conſ. 276. Siquidem in dubio non pręſumatur Prin
cipem voluiſſe vti poteſtatis plenitudine, ſed tan-
tùm ordinaria. Caſtr. in l. ſi teſtamentum. C. de te-
ſtam. Alex. in l. ſi quanquam. C. de teſtam. mil. &
eãdem fuiſſe, eius voluntatem, qualem de iure eſſe
oportet. Bar. & Alex. in l. ex facto. ff. de vulga. & pu-
pil. Iaſ. conſ. 1. lib. 1. licèt per viam legis generalis de
rogationem ſubſiſtere pro hominibus Tonghi ʒ
Natas conſuluerit Crau. conſi. 462. num. 10. & cum
clauſulis ex certa ſcientia, & de plenitudine poteſta
tis non ambigatur, quin tolli per Principem poſ-
ſit præſcriptio Exc. Oſaſch. dec. 102. in terminis vi-
dendus. Craue. conſi. 775. & de huiuſmodi conuen
tionibus inhitis cum ſua celſ. in promiſſione taxus,
vt ille non frangerent tranſactiones, ac alia, qui-
bus erat quæſita immunitas, latè diſſeruit doctiſſi-
mus Menoc. conſi. 156. lib. ſecundo concurrente, vt
ibi per eum num. 44. declaratione Principis non in
tellexiſſe iuri quæſito derogare. Alex. conſi. 11. nu.
17. lib. 3. ita iudicauit ſacrum collegium Patauinũ,
vt ibi videtur, pro dominis, & hominibus. Reui-
gliaſchi contra inclytam communitatem Cherij
confirmata prima ſententia Exc. dd. magni Can-
cellarij Oſaſchi, & Præſidis Miglieti primi præſidis
Exc. Senatus Sabaudienſis, nunc quoque magni
cancellarij ſpectatiſſimi, & integerrimi. pro quibus
Reuigliaſcentibus ego patrocinium præſtiti, & ſe-
quor quum adhuc pendeat reuiſio.
15 Quod aliqui dixerunt non eſſe cogendos † dños
ad ↄtribuendũ cum ſubditis intelligitur, vt non co
gantur: nõ quod ea ratione habeantur pro exẽptis,
quin teneantur ferre, aut mittere eorum portionẽ
ad quæſtorem in exonus communitatis. hoc colli-
gitur ex conſi. Soc. 302. lib. ſecundo. Bertr. conſi. 2.
num. ſecundo. lib. quarto. Nec re vera à communi
tatibus compelluntur, ſed per literas Exc. Senatus,
aut præfecti, vt ſoluant in manibus exactoris, qui
inde omnia exacta adfert ad quæſtores ſeu Theſau
rarios Principis.

Ad ratam quorum bonorum acquiſitorum, do
26 mini ipſi etiam tenentur contribuere † in collecta
impoſita pro expenſis, litis, factis in cauſis commu
nitatis contra ipſoſmet, Parp. in dicta l. placet. nu-
mer. 46. C. de ſacroſanct. eccl. Marc. quæſt. 490. nu-
mer. 13. Confirmatur: quia ſi ciuitas imponat colle
ctam ad ſoluendum creditori creditor ipſe ſuam
portionem ſoluet. Barto. Ang. Caſtr. & alij in l. ab
omnibus. §. ſi Titio. ff. de legat. primo. Quod ſi do-
mini ex conuentione eximerentur, is qui dominus
efficeretur, poſt aſſequutũ dominiũ, ſeu iuriſdictiones
amplius contribuere non teneretur: quum atten-
datur qualitas ſuperueta, ante impoſitionẽ collectæ
licèt abeſſet tẽpore acquiſitionis bonorum Brun.
conſi. 91. vol. 1.

Intereſt itaq; agentiũ ꝓ cõmunitate Vigilare, &
nõ permittere ꝑterlabi tot annos, vt priuet cõmu
nitas iure agendi, contra dominos ad contribuen-
dum: cum vigilantibus, & non dormientibus iura
ſubueniãt. l. pupillus. ff. de ijs, quæ in frau. creditor.

Quæ, quũ auxilio nedũ minoris l. reſpublica. c. ex
quib. cauſ. maior. ſed ẽt pupilli iuuetur. l. rempubli-
cã. C. de iure Reipubl. li. 10. & beneficiũ reſtitutionis
tã villis, & caſtris cõpetat, quã ciuitati. Bar. Bal. Caſt.
in d. l. reſpublica. Crau. in terminis poſt hæc ſcripta
viſus d. conſi. 642. nu. 13. tanquã læſa negligentia ad-

miniſtratorum poſſet intentare remedium reſtitu-
17 tionis † in integrum aduerſus præſcriptionem an-
norum quadraginta, non tamen perpetuò, ſed in-
18 fra quadriennium † tãtùm à die lætionis glo. Bart.
& alij in dicta l. reſpublica, quòd tantùm incipit à
die ſcientiæ. Bald. in l. 3. c. ſi ex falſ. inſtrum. Alexã.
conſ. 71. lib. primo. Iaſ. in auth. quas actiones. C. de
ſacroſanct. eccleſ. Alcia. conſ. 303. num. 33. & quē-
admodum etiam eccleſiæ comparatur. glo. Doct.
in d. l. reſpublica ſicut eccleſia reſtitueretur aduer-
ſus caducitatem rei emphyteuticæ ob canonē non
ſolutū. Spec. de loc. §. nunc aliqua. verſ. 15. & 17. Iaſ.
in l. ſecunda num. 49. C. de iure emph. ita reſtitue-
tur communitas maximè ob negligentiam eius
adminiſtratorum, contra quos poteſt quoque ex-
petiri, ſi illorum facto, vel negligentia lædatur. l. in-
ter vtile. §. vendentib. ff. de minor. l. etiam, & ibi glo.
c. ſi tut. vel curator. quæ glo. reſpondet ad textum
in l. in cauſæ. 2. de minorib. Eſt verùm quoad mi-
norem, ſi reſtitutio competeret alia ratione, quàm
ætatis minoris, tunc deberet minor primùm exen-
tere curatorem. Ruin. conſ. 119. volum. quinto.
Rebuf. in conſtit. Regis. titu. de reſtitutio. articul.
1. glo. 2. nu. 24.

Lapſis itaq; annis quadraginta, intra quadrien-
nium à die ſcientiæ, ſi communitas imploraret re-
ſtitutionem in integrum, vtique deberet impetra-
re, vt bona regiſtrarētur, pro quibus dominus præ-
ſcripſiſſet immunitatē curſu illius temporis. quã-
uis. Crau. dicto conſ. 642. num. 13. verſi. ſi dixeris
expreſsè dixerit, attento grauiſsimo damno, quo
communitas afficeretur, & frequenti mutatione
ſindicorum hoc tempus eſſe perpetuum.

19 Septimo, aut bona tranſeunt ad dominum, † ab
oneribus exemptum, & immunem: tunc ſuccedit,
quod dici ſolet mutata perſona, mutatam condi-
tionem rei. l. paulus. ff. de acquir. hæreditat. l. licita-
tio. §. penul. ff. de publ. l. primo. C. de impon. lucr.
deſcr. lib. 10. & immunitas extendatur tam ad bo-
na præſentia, quàm futura. Excell. Ozaſc. deciſ. 136.
non obſtante deſcriptione in æſtimo, ſeu regiſtro
communitatis, vt de eccleſia. Bald. conſ. 280. lib. 2.
Barto. conſ. 180. Brun. conſ. 94. Afflict. tit. quæ ſint
regu. §. extraordinaria. Plot. in l. ſi quando. nu. 26.
C. vnde vi. Ruin. conſ. 111. nume. 14. volum. 5.
Purpur. d. conſi. 536. damnata cautela, ac opinione.
Barto. in l. reſcriptum. §. ſciendum. ff. de mun. & ho-
norib. vt efficerent omnia prædia tributaria. Iaſ. &
Parp. in d. l. placet. C. de ſacroſ. eccl. Cagn. in l. 2. nu.
225. verſ. ſed illa opinio. C. d. pact. inter empt. & vēd.

20 Quod intelligendum † eſt pro oneribus, colle-
ctisq; futuris, nondum impoſitis: ſi autem iam im-
poſita ſint, & prædium ad immunem perueniat,
etiam eccleſia, alioqui immunis, non excuſatur
ab eo onere. Ang. conſil. 24. nec a tributis, & oneri-
bus realibus. 11. q. 1. c. tributum. Barto. dicto conſi.
180. in fin. Iaſ. & alij in l. placet. C. de ſacroſanct. ec-
cleſ. Caſtr. in l. Imperatores. ff. de public. Felyn. in
capit. Eccleſia Sanctæ Mariæ ſub num. 76. de con-
ſtitut. Purp. conſ. 327. num. 14. Bellon. conſ. 40. nu.
4. Quum quantum ad alia onera non tributaria, &
realia, impoſsibile ſit pro illis nondum impoſitis
res, quæ ad eccleſiam, aut alium immunem tran-
ſeunt, ſubiectas iam dici oneribus nondum impo-
ſitis, vt per Bald. dicto conſ. 280. Cagno. in dicta l.
ſecunda num. 225. Felin. in d. cap. eccleſia ſub nu.
76. verſic. quia licet, &c.

Ex quibus ſequitur, ſi poſt factam conuentionē,
21 † & acceptatā obligationem ſoluendi taxum, qui
habet certam, & determinatam ſummam, pro
certis annis, & vnaqueque communitas ſcit, quã-
tum, ac quid debeat ſingulis annis, eccleſia bona
aliqua laicorum acquiſiuiſſet, ꝓ ipſo taxu iam de-
clarato, formato, & terminato ſolito exigi ad æs, &
libram à Principe impoſito pro bonis iſtis non de-
bere frui immunitate: quum pro onere ipſo bona
iam obligata ſint, citra omnem fraudem immu-
nitatis eccleſiaſticæ, aut alterius cuiuſuis immu-
nis, qui nondum erat dominus ipſorum bonorū.
Ang. conſ. 106. inter ordinamenta. communem
dicit Ber. conſ. 150. nume. 19. volu. 3. Burſ. conſ. 16.
num. 11. & in hunc modum intelligo. Bald. conſ.
280. lib. 2. & conſ. 429. lib. 3. Cald. conſ. 7. de conſtit.
& conſ. 2. de cenſib. Anch. conſ. 104. Abb. conſ. 26.
lib. 1. Soc. conſ. 12. lib. 4. Cur. iun. conſ. 63. Craue.
conſ. 217. qui voluerunt rem pro oneribus hypo-
thecatam, tranſire cum eo onere ad eccleſiam.
cuius opinionis fuit. Bald. ſi bene conſideretur
conſ. 112. nume. 7. volum. 2. Burſ. dict. conſ. 16. nu.
11. Nec moueor ex ijs, quæ eruditè. Ruin. dixit
conſ. 111. num. 14. volum. 5. non videri bona pro
alijs annis futuris, niſi conditionaliter obligata,
quatenus bona ſint poſſeſſoris, ac tot eſſe obliga-
tiones, quot ſunt anni. l. ſi in ſingulos, & l. ſi in an-
nos. ff. de ann. legat. quia hoc procedit in obliga-
tione legali, aut proueniente ex vltima diſpoſitio-
ne. l. ſi ſtichum. §. primo. ff. de verborum obliga-
tion. l. Senatus. §. fin. ff. de donat. cauſa mor. Ruin.
ipſe dicto conſ. 111. ſub num. 14. ſed taxus debitus
eſt ex ſtipulatione, & conuentione inhita cum ſua
celſi: per tot annos. ergo, &c. & hoc voluit etiam
Fel. in dicto cap. eccleſia Sanctæ Mariæ nume. 77.
verſic. tertio nota, aſſerens, quod ſi impoſita ſit col
lecta, ſeu præſtantia pro certis annis, & illis non
completis, bona alicuius peruenerint ad eccleſiā
non excuſandam, quin teneatur. allegat Angel.
conſ. 206. incipien. inter ordinamenta. quod conſi-
lium multum confert ad propoſitum taxus, & re-
ſpondet ibi Angel. ad obiectionem, quę fieri po-
tuiſſet, tempore ſcilicet tranſlationis bonorum,
nondum impoſitiones factas: quia ſat eſt impoſi-
tionem generalem iam eſſe indictam, licèt inde
ſigillatim fiat diſtributio, ac impoſitio in termi-
nos, durāte tempore promiſſionis, & cū hoc onus
indixerit Princeps, ſeu ex eius ordinatione proce-
dat, illud agnoſcit eccleſia, ad quam res ipſa tran-
ſit cum eo onere. Fel. in d. cap. ſub nu. 76. verſic. ſed
contra dictam, &c.

22 Poteſt etiam is, † qui bona alienat in eccleſiam,
legem adijcere, vt eccleſia ipſa onera ſoluere te-
neatur. Anch. conſ. 217. incip. dubium facit. Fel. in
d. cap. ſub nume. 77. verſ. primo, quod teſtator, &c.
Bellon. conſ. 40. num. 4. Parp. in d. l. placet. quum tra
ditioni rei ſuę poſſit vnuſquiſq; legem ex arbitrio
ponere l. in traditionibus. ff. de pactis. l. 1. ff. de ſolut.
l. prima. C. eodem. l. cum eſſet. §. fin. ff. de ſeruit. ruſt.
præd. Sicuti etiam non gauderet immunitate pro
bonis conuentionatis in eccleſiam ipſam poſt cō-
uentionem tranſlatis. Anch. conſ. 303. hoc ſtatu-
tum. Bello. d. conſ. 40.

23 Si ob immunitatem regiſtrum oppinorum † læ-
deretur diminutione, & damno notabili, tunc cre-
derem eſſe ſuccurrendum communitati, ſiue ad-
uerſus eccleſiam, ſiue aduerſus dominum ſecula-
rem. argum. cap. ſuggeſtum extr. de decim. & eorū,
quæ dicuntur de promittente coquere panem fa-
milię pro certa penſione, vt non cogatur perſeue-
rare, ſi aucta ſit ad inconſideratum exceſſum, vt
penſio longè non correſpondeat labori. Bald. in l.
non modus. C. de ſerui. Iaſ. in l. fin. C. de verborū ſi-
gnifi. Cep. in tracta. de ſer. vrbanorum prędiorum
in rub. de furn. ac in materia immunitatis onerū.

Iacob. In dicto tract.de homag.num.40.Caſus, ſubuentione dignus videretur ſi talis,ac tanta imminere neceſſitas, quæ euadi non poſſet, ſine ſolutione exemptorum.Socyn.in l.ſi ex toto. ff. de leg. primo. Roland.conſi.5.num.52.volum.primo. Nat. conſi. 525. num. 14. qui loquitur pro immunitate ſuæ familiæ contra homines Tonghi.& conſil. 63.nume. 21. quamuis ſi immunitas conuentione eſſet conceſſa pactum ſecundum Roland. dicto conſil. 5. & Burſ.conſi.16.num.64. non eſſet violandum, quod non puto verum vrgente tali neceſſitate, quæ per alios ferri non poſſit. Dyn.in l.ſecunda.ff.de iur.immu.plura Cagno.in l.quæ propter neceſſitatem. ff. de reg.iur.

At quia hoc ſic generaliter captum plures in liquidatione poſſet producere difficultates, ego exiſtimo damnum,& diminutionem omnino eſſe cõ
24 ſiderabilem,† & notabilem ad ſubueniendum grauatis aduerſus Dominum immunem ſi detracta ſit ſexta pars regiſtri: in qua parte læſio habetur pro enormi.Dec.conſi.39.colum.fin.Curt.iun. conſ.79. in fin.Ruyn.conſi.81.volum.2.Gabr.in tit.de empt. concl.1.num.8.Quinimo dici poteſt ſemper ſubue-
25 niẽdum,quoties cæteri nequeunt commodè † ſarcinam onerum perferre; quũ id dicamur non poſſe,quod commodè non poſſumus.l.nepos proculo ff.de verbo.ſignif.dominus tamen,qui eſt immunis ſi tot de propriis bonis diſtraxiſſet, ſuppoſita inde oneribus communitatis,quot ipſe aquiſiuiſſet, ceſſaret cauſa ſubueniendi ex traditis à Bald.conſ.459. ſuper facto Domini Cortonenſis.lib.3.Pariſ. conſi. 68.vol.1.Menoch.conſi.70.nu. 3. An autem Dominus,qui conceſſit immunitatem,aut qui bona aquiſiuit,& cui tributum debebatur,indemnem releuare debeat communitatem,aut tantò minus accipere de tributo.Iacobi.in tract.de homag. nu.39.

Reliquum quantum ad emphyteutas ipſi onera
26 ſoluere tenentur, † quum fructus percipiãt.l.ſi pendentes.§.ſi quid cloacarijs.ff.de vſufruct.Bald.in l.1. verſic.ſexto.C.de iure emphyt. Alexand.conſi.4.nume. 2. volu.5. etiam ſi magnam ſoluant penſionem. Nat.conſi.312.licèt Iul.Clar.in §.emphyteuſis.quæſtio.26. quãdo emphyteuſis grauata eſt magna penſione, dicat onera ſufferẽda per vtrunque pro rata, ac ſic ſeruare Senatum.

In emphyteuſis eccleſiaſtica,an emphyteuta onera ſoluere cogatur,doctores ſibi inuicem contradicunt: aliqui dixerunt eſſe immunem,ſcilicet, Bart. in l.priuatæ de exc.mun.lib.1.Petr.de Vbal. poſt tracta.de colle.conſi.2.Ryp.cap.22.lib.2. reſp. num.14. Ruyn.conſi.3.volum.5.Salyc.conſi.9.& 47. Caſtan. in conſuet.Burg.rub.4.§.ſexto.num.5.in textum, & ſuporter la moytiè.Burſ.conſi.42.num.22. Boſ.titu. de princ.nu.128.

Contrarium tenuerunt Iſer. & Afflict. titu. quæ ſint reg.in verbo plauſtrorum Luc.de Pen.in l. 1. C. de imp.lucr.deſer.colum.2.lib. 10. Sic obſeruari Peruſij de conſuetudine dixit Barto. in d. l. priuatæ. Alexand.conſi.101.colum.penult.volum.1. de Sen. conſil.11.incipiente,quæſtio talis.Socyn. conſi.119. lib.1.Iaſ.in l.1.in gl.3.C.de iure emphyt.in l. 1. num. 12.C.de indic.vid.toll.Brun.in tract.de ſtat.excl.fine quæſt.22.art. 8.Natt.conſi.114.Clar.in §. emphyteuſis licèt non explicitè.quæſt.46.Pup.conſ.50. Crau. cõſi.599.nu.6.plura cumulit.Nat.in apoſt. ad Alex. d.conſi.101.Rol.conſi.66 num.34.lib.1. Menoch.de arbit.caſu.180.facit Dec.Boer.213 num. 19. Aluar. Valaſch.de iure emphyteu.quęſ.17.Ioan.Garſia de expen.& Meliorat.ca.12.nu.69.qui dicit Laur.Sylu. conſil. 9. contra communem reſpondiſſe, etſi ipſa eccleſia ad onera cogi non potuiſſet,cum res à perſona conditionem aſſumat.l.1. C. de imp. lucr.deſer. lib.10.glo.in l.ſin.in ſin.C.de inoffic.teſtamen. Bald. conſi.31.vol.1. & ſecundùm hanc opinionem iudicauerat, Magnificus Dominus Franciſcus Odetus Iuriſconſultus præſtantiſſimus,cuius iudicium ego in cauſa appellationis conſultus confirmaueram, Contra quoſdam emphyteutas eccleſiæ præpoſitatus ripæ ruptæ pro Communitate Salaciæ, licèt in ſecunda appellatione Excellentiſſ. Senatus motus longa taciturnitate, & patientia dictæ communitatis, qua putauit libertatem præſcriptam cõtrarium cenſuerit. Quid ſi emphyteuta magnã ſoluat penſionem Nat. d. conſi. Alex. 101. diſtinguit, an magna, vel parua penſio ſoluatur. Clar. quæſt. 46. in §. emphyteuſi dicit hoc, quemlibet teneri parte ad onera.

ARGVMENTVM.

Cenſus victualium non recuperati tempore fertilitatis, recuperari non debent tempore cariſtiæ, niſi valor, & è contra, vide rebuf.tit.de conſtit.Redo.artic.1.glo.15.& 16.tom.2.conſtitu. reg.car.419.

TEXTVS.

CENSVS, redditus,& ſeruitia in bladis, vinis, leguminibus, nucleis, aut alijs victualibus annualiter debitos peti, & recuperari à debentibus per eos, quibus debentur, ſeu eorum exactores ſingulis annis, etiã tempore fertilitatis, & abundantiæ ipſorum victualium hoc ædicto iubemus. Quòd ſi forſam ſteterit per eos, quibus debentur, & non per debentes, recuperatio ipſorum cenſuum ipſi creditores, ſeu quibus, dicti cenſus victualium debentur, ſeu eorum exactores, ſiue noſtri, ſiue alieni nõ poſſint debitores compellere in tempore cariſtiæ talium victualiũ ad ſoluendum ipſos cenſus non recuperatos in victualibus, ſed duntaxat in pecunia ad æſtimationem, & valorem preciorum, in quibus ipſa victualia erant tẽpore abundantiæ, in quo recuperari debuerunt, & debitores ſoluere obtulerũt: & ſoluẽdo ipſa precia ipſi debitores ſint à ſolutione dictorũ victualiũ liberati. Niſi debitores, qui tẽpore abundãtiæ requiſiti ſoluere noluerint, ſeu diſtulerint, a quibus in eorũ contumaciam victualia exigi poſſint ẽt tempore cariſtiæ. Et econtra debitores taliũ victualiũ cenſualium,

ſi tempore ſterilitatis, & cariſtię ipſa victualia debita ſoluere creditoribus, vel eorum exactoribus parati fuerint, vel ſe obtulerint, & ipſi creditores, ſeu ij, quibus debentur ipſi cenſus, recuperare noluerint, vel non curauerint, aut eorum exactores, cogi non valeant, neque debeant anno ſequenti, vel annis ſequentibus ſoluere precia ipſarum victualium, quæ valebant tempore cariſtiæ, nec aliquod intereſſe. Sed ſoluendo ipſa victualia, in proprijs eorum ſpeciebus ipſos debitores, qui in mora, vel contumacia ſoluendi non fuerint, liberatos fore decernimus.

SVMMARIVM.

1 *Decretum de quibus debitoribus cenſuum intelligatur, an de requiſitis ad ſoluendum, vel de irrequiſitis?*
2 *Debitores, qui ſolutionem cenſuum obtulerunt, nequeunt inde tempore penuriæ cogi ad ſoluendum.*
3 *Dictio fortè facit, vt cauſa finalis non ſit, cui ipſa dictio adijcitur.*

Primæ partis Gloſſæ Prima.

HAbet ædictum prædictum partes, quinque. Prima patet. Sacunda ibi Quod ſi forſam. Tertia, & ſoluendo. Quarta niſi debitores. Quinta & contra. Ad quas
1 priuſquam accedamus. Quæro † pro faciliore intelligentia omnium, An ædictum hoc intelligi debeat de debitoribus cenſuum, qui illos cõgruo tempore obtulerunt non requiſiti, vel de non requiſitis, & non ſoluentibus? & videretur dicendum prima fronte, eos tantùm debitores beneficio huius ædicti gaudere, qui intra debita tempora ſolutionem victualium obtulerunt: quum aut ſtatuta erat dies ſolutioni, & dies interpellat pro homine. l. magnam. C. de contr. & committ. ſtipul. l. 2. C. de iur. emphyt. l. quoties in diem. ff. de verborum obligat. not. in l. viuum. ff. ſi cert. petat. aut nulla ſpecificata dies, & tunc ius ſupplet, vt ſolutio fieri debeat in fine anni. Clar. §. emphyteuſis. quæſtio. 12. Confirmatur ex illis verbis ſecundæ partis: ibi quod ſi forſam ſteterit, per eos, quibus debentur, &c. ac ex alijs tertię partis ibi, Debitores ſoluere obtulerunt, &c. quũ dici nequeat ſteriſſe per creditores, ſi debitor ſolutionem non exhibuit, Nec debitores obtuliſſe, ſi fuerunt interpellati; quũm propriè id offerri dicatur, quod nemine petente, interpellante, prouocante, aut rogante offertur. glo. in clem. ſæpè in verbo neceſſario. de verborum ſignific. l. ſideicommiſſa. §. ſi rem. ff. de leg. 3. l. 2. §. 1. ff. quor. leg. Dec. in lege filiæ licèt. C. de coll. collegit plura in hoc Tiraquell. de retr. lig. §. 1. glo. 17. Quo loci ad propoſitum dici, quum ſtatuta propriam habeant interpretationem, lege 3. §. hæc verba. ff. de neg. geſt. eamque ſtrictam l. quicquid aſtringendæ, & ibi dd. ff. de verborum obligat. ſi de oblatione in ſtatuto mentio fiat, intelligendum de illa eſt, quæ nullam præ ſe fert requiſitionem. Quibus tamen non obſtantibus exiſtimo ædictum loqui de debitoribus tempore abundantiæ, non requiſitis, qui non obtulerunt ſolutionem in tempore, vt non moleſtentur tempore cariſtię. ex illis verbis decreti clariſ. ibi niſi debitores tempore abũdantiæ requiſiti ſoluere noluerint, ſeu diſtulerint. Nam quum princeps exceperit requiſitos nolentes, aut differẽtes ſoluere, cenſetur firmauiſſe regulam in cæteris. l. nam quod ſiquidẽ. ff. de pen. leg. l. cùm prætor. ff. de iud. Dec. in l. 1. ff. de reg. iur. attenta maximè dictione illa, niſi, aduerſatiua præcedentibus. Barto. Iaſ. Dec. & alij in l. actione. C. de tranſ. & quæ eſt exceptiua. Iaſ. in l. ſi cum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis caut. & quum requiſitionis expreſſam fecerit mentionem, ſequitur, quantum ad irrequiſitos, & ſi non obtulerint, ædictum excuſare ab onere ſolutionis, tempore penurioſo in victualibus. argum. d. l. cum prætor. & l. maritus. C. de procur. Suffragatur, quòd ſi ædictum intelligeretur tantum de offerentibus propriè, nihil operaretur, quum ſi obtuliſſent debitores, & credi-
2 tores contempſiſſent acceptare ſolutionem, † iniquum eſſet, illos tempore cariſtiæ vrgeri ad ſoluẽdum res tempore fertilitatis refutatas: niſi ſtatuto per iudicem congruo tempore ad ſoluendum. glo. Caſt. & alij in l. ſi per emptorem. §. fi. ff. de act. empt. nemoque ſit iudex, qui iubere debeat ſolui tempore cariſtiæ, quod fuit recuſatum tempore abundantiæ. imo de iure communi, qui annonam neglexit recipere à debitore tempore abundantiæ, precium inde ipſius, aut annonam tempore cariſtiæ petere non poteſt. l. nulli, & ibi Barto. C. de erog. mil. anno. lib. 11. & expreſsè tradit Bart. eum, qui debebat corbes decem frumenti valoris tempore ſolutionis ducatorum decem, quos noluit tunc creditor accipere, non eſſe inde cogendum ſoluere augumentum alicuius valoris. in l. 3. §. in hac actione nu. 15. ff. com mod. & quamuis text. in d. l. nulli, vt etiam animaduertit Pu p. in l. quod te. nu. 11. ff. ſi cert. pet. loquatur in creditore reipublicæ: tamen ibi dicit creditorem perdere ius agendi; quæ pœna, etſi trahi non debeat in conſequentiam creditoris perſonæ priuatæ, ſufficit tamen tunc præſtari æſtimationem, quæ erat tempore moræ creditoris, & quantum minimum poſtea fuit vſque ad interpellationem. Bal. in l. acceptam. q. 16. C. de vſur. Quare, vt ædictum aliquid præter ius commune operetur, pront debet, & decet. c. ſi Papa de priuileg. l. ſi quando. ff. de leg. 1. Bar. in l. 4. §. ait prætor. ff. de dam. infect. Neuiz. conſi. 93. Dicendum eſt, intelligendum maximè de debitoribus nõ requiſitis, qui nihil obtulerunt. Nec obſtant illa verba, ꝙ ſi forſam ſteterit per eos, &c. quia potuerunt requirere, & poſtea non obſtante requiſitione, ac oblatione requiſitionem factam contemnere, aut protrahere acceptationem: quum etiam offerri dicatur, quod ad petitionem fit. l. ſi debitor. ff. de ſolut. Tiraq. d. glo. 17. & illa dictio forſam ſit dubitatiua, non excludens omnes caſus. glo. in c. ex par. in verbo fortè de celeb. miſſar. & in c. ſi fortè de elect. in 6. Pariſ. conſi. 29. nu. 18. vol. 2. & innuat, quod etiam ſi non ſtetiſſet per eos, quin recepiſſent, locum nominus ſibi vẽdicare ædictum, prout non reſtitiſſet per eos, ſi oblatum cẽſum, fuiſſent parati accipere, quauis ſolutionem non requiſiuiſſent. Facit ad rẽ hanc:
3 † quia ſi lex in aſſignatione cauſæ ponit dictionem fortè, nunquam cauſa illa dicitur finalis, ſed impulſiua. glo. in clem. 2. in verbo fortè de appell. Fely. in c. accedens 1. nu. 11. vt lite non conteſt. ædictum ergo intelligendum eſt, non tantùm ſi debitores obtulerint, & creditores, ſeu eorum exactores neglexerint, aut acceptare ſolutionem diſtulerint, ſed etiã creditores non requiſierint, nec debitores obtulerint, & interpellarentur poſtea ad ſoluendum tempore cariſtiæ.

SVM-

S V M M A R I V M.

1 Præſumptio eſt contra differentes petitionem cenſuum victualium ad tempus penuriæ, quod id ſecerint ex auaritia, & non ex vrbanitate, vt in exemplo Alberti Calui.
2 Iubeo verbum præciſum eſt, & importat neceſſitatem.
3 Baldi oppoſitione non continentur legumina.
4 Redditunm appellatione omnes prouentus continentur.
5 Victualium appellatione, quid contineatur?
6 Vini appellatione, quid contineatur; & quando ſit dimittendũ nouum, & incipiendum à veteri?

Gloſſa ſecunda Primæ partis.

QVantum ad Primam partem ædicti Prin
ceps iubet, ibi iubemus, recuperationem
cenſuum fieri ſingulis annis, etiam ferti-
libus, & abundantibus. Nam contra dif-
ferentes hanc recuperationem, inde tempore penu
riæ requirentes, & interpellantes debitores ad ſol-
uendum oritur ſuſpitio auaritiæ, ac quòd non di-
ſtulerint ſolutionem ex vrbanitate, ſeu pietate, ſed
1 potius ex cupiditate † lucri: ſicut in exemplo illius
Alberti Calui, qui mutuo dabat granum ruſticis
tempore vbertatis, & nunquam ab illis requirebat
reſtitutionem, niſi tempore cariſtiæ illos tunc in-
feſtando: imo ſi offerebant, illos ducebat per pro-
craſtinationes, glo. in l. nulli. de errog. milit. anno.
lib. 11. Bald. in l. acceptam. quæſtio. 16. C. de vſur. Ia-
cob. à Sanct. Georgio in tracta. de Royd. ſub num.
36. Papon. titu. de Drovt. Signor. lib. 13. Arrõ. 11.
verſicu. ſexto, ſit fraus. Marc. quæſtio. 540. nume. 44.
& licèt dici ſoleat in dubio delictum non præſumi:
illa tamen infeſtatio, & actus ſequuti tempore pe-
nurioſo demonſtrant animum, ac intentionem
creditoris temporis antecedentis. l. ſed Iulianus. §.
proinde. ff. ad Macedon. l. ſed ſi maritus. §. fin. ff. qui,
& à quibus, & exilus acta probat. l. aut facta. §. euen-
tus. ff. de pœnis. Crauet. conſil. 77. num. 10. Ad occur
rendum itaque caliditati hominum, ac vt compa-
teretur iacturæ debitorum, iubet princeps exactio-
nem fieri annis ſingulis, ex quo iuſſu, confirmatur,
quod in antecedenti diximus, ædictum hoc exige-
re requiſitionem, vt permiſſum ſit creditoribus, pe-
nuria non obſtante cenſus recuperare: quum ver-
2 bum iubeo † præciſum ſit, & neceſſitatem impor-
tet. Barto. in l. ſæpe. ff. de offic. præſid. ac parcie iuſ-
ſui nequeunt creditores, quin debitores ad ſoluen-
dum interpellent. l. ſecunda. ff. de iuriſdict. omnium
iud. l. oratio. ff. de ſponſalibus, & l. ad rem mobilem.
ff. de procurator. non tamen iſta voluntas, & iuſſus
præciſi ſint, quin ſi velint creditores cenſus remit-
tere ad arbitrium, vel ſolutionem in tempus pro-
rogare. l. in re mandata. C. mand. ſed ad eum finem
præciſus ipſe iuſſus eſt, vt ſine interpellatione prohi
biti inde ſint, recuperare cenſus ipſos tempore cari-
ſtiæ.
3 Baldi mentio fit † in capitu. ex multiplici de de-
cim. legumina, nec milium continens, vt Abb. ibi,
& quid latius illius appellatione veniat, tractat. Bar-
to. in lege prima. §. de eo opere. ff. de aqu. plu. arcen.
differentiam inter bladum, frumẽtum, & triticum
ponens. Iaſ. in l. triticum. ff. de verborum obligatio
nibus, & ſtatutum prohibens extractionem frumẽ
ti an comprehendat farinam, & legumina, ac pro-
hibens triticum, vel bladum exportari, an compre-
hendat legumina, hordeum, ſpeltam, auenã. Ryp.
in tractat. de peſt. remed. ad conſer. vber. a num. 42.
vſque ad nume. 58. Ecmil. conſil. 124. vendensque
omnia blada an detrahat ſemen. Ruyn. conſ. 65. vo
lum. primo. Rolan. conſilio 96. nume. 49. volum.
primo.
4 Redditunm † autem nomine omnes prouentus
continentur. Zab. in clem. vnic. de excom. prælat. ac
inter immobilia redditus annui cõputantur. clem.
exiui. de verborum ſignificatio. Barto. in lege iube-
mus ij. §. primo. C. de ſacroſanct. eccleſ. quando ſci-
licet ſunt perpetui, vel ad longum tempus. Fede. de
Sen. conſilio 12. & ſuper re aliqua immobili con-
ſtituti. Bal. in capitulo primo, §. ſciendum de feud.
cognit. pro quibus competit interdictum poſſeſſo-
rium. capitu. quærela de elect. Cyn. in lege ſi certis
annis. C. de pact. Barto. in l. ſciendum. ff. qui ſatiſda.
coga. Rodoan. in tract. de reb. eccle. rubr. de alien.
redd. num. 8. & 12. maximaque differentia eſt inter
redditum alicuius fundi, & vſumfructum: vt oſten-
dit iuriſconſultus in l. fundi trebatij. ff. de vſufruct.
leg. & ibi Barto. declarat. ſecundùm quem reditus
legati de hæredis manu percipiendi ſunt, & vſusfru
ctus propria authoritate.
Leguminum appellatione, quid contineatur vi-
deri poterit. d. cap. ex multiplici de decim. & ibi. dd.
Barto. & alij. in d. l. triticum, & Ryp. in d. tracta. peſt.
vbi ſupra.
Victualium appellatione ſecundùm communẽ
5 vſum loquendi † per excellẽtiam ſolùm ad victum
hominis neceſſaria comprehenduntur. l. verbo vi-
ctus. ff. de verborum ſignifica. & ſi ſtatuto prohibea
tur ante horam nonæ emi victualia, poterit ante
eam horam emi hordeum, fœnum, & ſimilia. Bal.
conſi. 192. quidam nomine vicus. lib. 5. Ryp. in tract.
de peſt. in dicto remed. ad conſeru. vbert. num. 58. &
59. & quid veniat appellatione victualiũ. Brun. con-
ſilio 151. volum. 2.
Vini quoque appellatione an comprehendãtur
6 vuæ, acetum, † aquaticum, ſeu poſca, an prohi-
bita vini exportatione, iſta etiam prohibita ſint,
Rypa. ibid. num. 6. cum pluribus ſequentibus, & an
vinum nouum reddi poſſit pro veteri. Purpu. & alij
in l. cum quid. ff. ſi certum petat. ac quando dimit-
tendum ſit vinum vetus. & inchoandum à nouo. l.
7 iubemus. C. de erog. mil. anno. lib. 11. Ryp. in dicto
remed. nume. 143. vbi allegat Bald. fuiſſe interroga-
tum à Duce Mediolani, quando incipiẽdum eſſet
bibere vinum nouum, & quum Bald. bene ſtuderet
ſciuiſſe reſpondere bibendum poſt calendas. No-
uembris. ex d. l. iubemus.

S V M M A R I V M.

1 Victualium æſtimatio ad quem pertineat?
2 Tempore cariſtiæ cogi poſſunt ciues ad vendẽdum granum, etiam viliore precio.
3 Si habeant præter eorum vſum, & non aliter.
4 Precium grani in mercatis maius offerentes, quam ſit commune, puniri poſſunt pœna criminis ſtellionatus.
5 Per dominum prohiberi poteſt tempore neceſſitatis euectio annonæ, & hoſpitibus, ne eant obuiam adferẽtibus victualia in ciuitatem, ad illa emendum ante ingreſſum ciuitatis.
6 Tempore cariſtiæ habentes grana cogi poſſunt ad illa adferendum in forum, & ſtatui ne, quis præter duo ſextaria emat.
7 Pannorum precium taxari poteſt, & animaduerti ne vendatur, quid pro quo.

Secundæ partis decreti cenſus Gloſſa vna.

SEcunda pars edicti diſponit non compellendos debitores ad ſolutionem victualium tempore cariſtiæ pro cẽſibus annorum præteritorum; ſed dumtaxat in pecunia ſecundum valorẽ antecedẽtium annorum quibus debentur. Princeps hic taxat, & æſtimat victualia, quæ victualium æſtima-
1 tio, † etſi ad reſpublicas pertineat.l. ſi pendentes.§. ſi quid cloacarij.ff.de vſuf.ᵹc. etiam carentes iuriſdictione, modo non adijciant pœnam ſi hoc illis ex conſuetudine non competat. Afflict. in prælud. conſtit.reg.num.7.& 9.tamen de conſuetudine, ac etiam de plenitudine poteſtatis ad Principem ſpectat, ac vaſallis, ſi de eo iure ſint inueſtiti. Cephal. conſ.l.150.volum.1. imo etiam ad epiſcopum ciuitatis.Bald.in.l.1.C.de epiſcop.audien.& ad textum, in l. fin. ff. ad legem Iul. de anno.vbi ordo decurionum prohibetur precium frumenti ſtatuere, reſpõdet ibi Barto.& in l.1.§.cura carnis. ff. de offic. præf. vrb.& quamuis nemo inuitus cogatur vẽdere, nec emere.l.nec emere.C.de iure delibe.l.inuitum.C.de contrah.emptio.fallit in victualibus, vt per Bart. in d.l.1.§.cura carnis.ff.de offic.præfec.Vrbi.in l.annonam.ff.de extr.crimin.Bal.in l.1.C. de epiſcop. aud. Tiraquel.de retr. in præf. num. 28, latè per cap. Toloſ.deciſ.447.& ibi apoſt. Caſſan. in conſuet. Burg. titu.de retr.rubr.10.§.1.in princip.Franc.Marc.deci, 540.ad quam rem cura adhibẽda eſt, quum ex mala adminiſtratione frumenti creſcat cariſtia. Bart. in l.1.C.de frum.vrb.conſtant lib.11.quo loci notat etiam non licere curialibus, & officialibus domus Principis, quibus aſſignatur panis coctus loco eius, accipere frumentum: quod facilè poſſet ad alium vſum conuerti, & pati reſpublica, prout etiam non deberent Canonici, qui, ſi acciperent panem, quod ſupereſſet erogarent pauperibus, Ryp. in dicto tractatu de peſt.remed.ad conſer. vber.nu. 148.& 149. Vnde contra dardanarios, qui ponũt cariſtiam in victualibus, & annon. text. eſt in l. ſecunda. ff. ad l. Iul.de annona. Prohibitum quoque eſt in copioſo numero emere fruges, vel frumenta. Ang. in l. annonam.ff.de extr.criminib.Et tempore neceſſitatis
2 † poſſunt cogi ciues ad vendendum frumenta etiã viliori precio. Barto. in d. §. cura carnis. Marc. d.q.
3 540.num.20. modo habeãt præter † eorum vſum. dicto.§.cura.diffusè Afflict. de conſtitu. regni. q. 4. car.4.in præludiis, ac tempore cariſtiæ, & neceſſitatis precium frumenti, aliorumque fructuum ſoluendum eſt ſecundum valorem, quem venditor domi inuenit, non quod valet ſi è ciuitate veheretur in forum. Menoch. conſi. 137.antepoſitis ſemper ciuib.exteris.Coar.lib.3.variar.reſolut.capit. 14. verſic.tertio mihi probatiſſimum, imo ſi iam exteri emiſſent, & precij reſtitutio illis offerratur, quoad granum ibi recollectum Coar. ibi. & ſi oporteret imponere collectam, ad emendum granum, in illam conferre debent tam diuites, quæ pauperes licet diuites ipſo grano non indigeant.l.1.& ibi Bart. C.vt nem.lic. in emp. ſpec.lib.10.& euntes ad mercatum exhibentes precium frumenti maius, quàm ſit eius verus, & communis valor, puniendi ſunt cri
4 mine ſtellionatus, & tenenturq; lege Iulia de annona, qui ita faciunt, vt victualia cariora ſint tot.tit.ff. ad l.Iul.de ann.Bell.conſ.32.num,15.Prohiberique poteſt per dominum loci ipſo penuriæ tempore annonæ euectio, ne pauperes eſuriant, l.1.& 2. C. quæ res expor.non poſſ.l.2.& 4.C. de comm. & merc. gl. in l.ſi quis poſt.C.de ædif. priu.dardanariisque cupidinariis.& venaliaciariis ante certam horam annonæ mercimoniam. Cranet. conſi. 973. num. 43. & 45. Et hoſpitibus, ac aliis huiuſmodi, ne eant obuiam piſcatoribus, venatoribus, & aliis perſonis adferentibus victualia in ciuitatem ad emendum piſces, & alia deſtinata ad victum. ſed ꝙ permittant illa adferri in forum.Marc.d.q.540. nu. 44.

Imo ruſtici, agricultores, & piſcatores compelli poſſunt, vt veniant in Ciuitatem adferre, & vendere piſces, & vtenſilia, galinas, oua, ac alia huiuſcemodi.l.2.& ibi glo.ff.de nundin.Marc.d.q.540. num. 26.

Ad euitandum etiam cariſtiam cogi mercato-
6 res † ad præſentandum certa ſextaria frumenti, ſeu grani in foro, ac etiam ſtatui, ne quis emat in foro vltra duo ſextaria grani.Salyc.in d.l.1. num.3.C. de epiſcop.audien.& poni ordo quantum frumentum quolibet die, vel quolibet menſe vendi debeat. Barto.in d.l.1.C.de frum.vrb.conſtan.lib.11.ordinari, & qua qualitate, quantitate, & precio piſtores, & caupone panem, & vinum vendere debeant. ex decreto piſtores.lib.3.car.47.& an dicantur contrauenire taxæ, qui aliquantiſper illam excedunt habita fide de precio.Fely.in cap.cum Ioannes. num. 4. de fide inſtrum.
7 Panni, † & veſtes verbo victus, cùm etiam contineantur, poſſe taxari pannos, ac alia ad victum neceſſaria.tradit Bald.in dicta l. 1. C. de epiſc. audieu. ac animaduerti, ne vendatur quid pro quo.Ryp.in tract. de peſte. de remed. præſer. contr. peſt. nume. 46.& 47.

SVMMARIVM.

1 ***Precium victualium illud eſſe debet, quo victualia ipſa venduntur in publico foro.***
2 ***Cariſtia, quæ modico tempore durat, non eſt ad precium taxãdum conſiderabilis.***
3 ***Aeſtimatio fieri debet ſecundùm id tempus, quo cenſum debitor ſoluere tenebatur.***

Tertiæ partis Gloſſa vna.

TErtia pars ibi ſoluendo, &c. diſponit ex ſolutione precij victualium debitores liberari. precium, autem illud conſiderandum eſt ſecundùm, quod victualia ipſa
1 venundata fuere in loco † publici fori. Bar. in l.ſeptem diebus.C.de erog.mil.anno.lib.12.Marc.quaſt.484. num,3.quamuis.Cagnol.in l.ſecunda.num. 257.C. de reſcind. vendit. dixerit ad cognitionem iuſti valoris neceſſariò non eſſe attendendum, quantum venditum ſit in foro publico, quum in l. precia rerum.ff.ad legem falcidiam.& in l.ſi.C.de admin.tutor. Dicatur æſtimandas res communi, & diſtrahẽdas iuſto precio. Pluraque loca foro careant, ac in omnibus foris non vendantur grana, ſed in domibus priuatis. Verùm dici poteſt hoc non negari: ſed ex venditione in foro facta, facilius cognoſci, & haberi veram æſtimationem: quum experientia doceat ſecundùm precium, quod in foro inuenitur, creſcat, vel decreſcat, communem valorem in cæteris locis regulari. Et ſi eo anno, quo cenſus debebatur contigerit cariſtia, quæ pauco tempore
2 durasset, non deberet fieri æſtimatio † iuxta cultum illius temporis.l.precia rerum.& ibi Barto. Alex.& alij.ff.ad legem falcidiam: ſed attendi valor, ſecundùm quem frumentum pluribus, & pluribus dieb. venditum fuit Barto. in l. ſi ſeruus. ff. de cond.furt. Afflict.deciſ.296.Cagno.in dicta.l.ſecunda, vbi tradit praticam deducendi, & probandi valorẽ, cuius
proba-

probatio ad creditorem ſpectat : & in taxa, cuius
multùm iudicis arbitrium verſatur. Barto. & Bald.
in l. ſi traditio. C. de actio. empt. Menoch. lib. ſecun-
do. centur. ſecunda caſu 170. de arbitra. & varianti-
bus teſtibus in valore, ac æſtimatione, tunc nec mi-
nor, nec maior ſumma attenderetur, ſed omnibus
ſummis coaceruatis per iudicem æſtimatio fieri de-
bet in tertia parte totius ſummæ, ſic coaceruatæ. l.
hac ædictali. §. his illud. C. de ſecund. nupt. Caſſan. in
conſu. Burg. rub. 1. §. 6. in verbo in meſſiſage. nume.
5. Girar. ſing. 25. Burſ. conſi. 70. num. 34.

Eſt aduertendum etiam hanc æſtimationem nõ
3 fieri debere ſecundùm maiorem valorem victua-
lium illius anni, ſed inſpecto valore illius temporis,
quo recuperari debuerunt, & debitores obtulerũt,
vt decretum explicat : quam copulam, & intelligo
pro diſiunctiua, attento illo verbo requiſiti, de qua
in principio. in dubio autem, vbi dies non eſt præ-
fixus, inſpici debet valor, quanti granũ valuit men-
ſe Auguſti. Docto. in cap. nauiganti de vſur. Vigil.
in repe. cap. ſalubris num. 84. eodem titu. Neuizan.
conſi. 90. num. 23. præſenti pecunia non illa, quæ da-
ta dilatione emptori inuenitur, & ſi maior ſit pre-
cio currenti, & in promptu numerato ſubolet vſu-
rariam prauitatem, adhibita diſtinctione. Dec. con-
ſil. 111. & Coar. lib. ſecundo variarum reſolut. cap. 3.
prout nec illud quod frumentum venditur antici-
pata, ſeu credita pecunia tradendo, & expediendo
facta recollecta, aut tempore illius, non adiecto ex
quo fundo. tũc in eo omni, quod tempore ipſo plu-
ris valuit, vſura eſt. Salyc. in auth. ad hæc. quæſt. 10.
C. de vſuris, & in pulcro caſu, & de eo qui vendide-
rat de menſe Iunij ſaccos 600. ad menſuram Mon-
tiſcalerij certo precio, ſibi anticipato expediendos
infra medium Septembris. Natt. conſi. 670. adhibi-
tis tamen diſtinctionibus tractatis per Coar. d. c. 3.
varia. reſol. per totum.

SVMMARIVM.

1 *Moratores interpellati ad ſoluendum tenentur etiam ad illud precium, quod modico tempore durauit.*
2 *Precium creſcit per totum id tempus, quo debitor eſt in mora, quamuis fructus non durent vltra triennium.*
3 *Pactum, quod non obſtante mora, non liceat cenſum duplicari, operatur, ne debitor incurrat in intereſſe quantiplurimi.*
4 *Retentio fauorabilior eſt, quàm ſit actio.*
5 *Intereſſe quantiplurimi nõ debetur ſi aliqua rationabilis cauſa debitorem excuſet à mora.*
6 *Liquidatio fauore eius habetur pro facta, per quam non ſtetit quominus fieret.*
7 *Pactum prohibens exactionem dupli, permittere tantùm cenſetur exactionem ſimpli.*
8 *Sententia Senatoria in cauſa Illuſtr. domini Ioan. Franciſci Solary ex dominis Moretæ, & Communitatis eiuſdem loci.*

Quartæ partis Gloſſa vna.

QVARTA niſi debitores, qui tempo-
re abondantiæ requiſiti, &c. iſta parti-
cula declarat Principis ædictum, illud
etiam ſcilicet procedere, in non offe-
rẽtibus, & irrequiſitis, Ac tempore ca-
riſtiæ, victualia exigi poſſe annis antecedẽtibus de-
bita ab illis, qui requiſiti ſoluere noluerunt, aut di-
stulerunt : in contumaciam, quorum non attendi-
tur, quod ſupra dixi, non cõſiderandam cariſtiam,
1 quæ pauco tempore durauit, † nam iſti requiſiti, &
moratores tenentur ad omne intereſſe retardatæ
ſolutionis, etiam ſi cariſtia fuerit momentanea.
Raph. Cuman. Alexand. & Iaſ. in l. vinum. ff. ſi cert.
petar. quorum opinio eſt communis. Cag. in dicta
l. ſecunda. num. 2. C. de reſcin. vend. improbans
Dec. ibi contra dictentem, alioqui ſequeretur mora-
torem ex ſua mora poſſe lucrari contra text. in l. ſi-
ue hæreditaria. ff. de negot. geſt. l. nam hoc natura.
ff. de condit. inde. & quum furi morator æquipare-
tur. l. in re furtiua. ff. de cond. indeb. tempus id ſpe-
ctandum eſt, quo res vnquam plurimi valuit. dicta.
l. in re furtiua. §. pen. vnde licèt frumentum, & ſimi-
lia victualia durare nequeant vltra triennium. glo.
in l. prima. C. ſi aduerſ. vſucap. Alexand. in l. Procu-
ratorem. C. de procur. & in l. prima. §. fuit quæſitum
ff. ad Trebel. Iaſ. in l. diuortio. §. interdum. ff. ſol. ma-
trimo. & ſic videretur dicendum valorem quanti-
2 plurimi non eſſe conſiderabilem, † niſi intra id tem-
pus : tamen id verum eſt ſi frumentum debeatur in
ſpecie de certis fundis, aut aruis, vel ſi eſſet commẽ-
datum depoſitario, aut negotiorum geſtori : ſed ſi
debeatur in genere, tunc nõ deſinit creſcere per to-
tum tempus moræ. Bald. in dict. l. diuortio. §. ob do-
nationem. ff. ſoluto matrimonio, pulchrè Nat. con-
ſil. 599. quum fructus in genere perire non poſſint.
Barto. in dicta l. vinum. l. incendium. C. ſi certum pe-
tatur. Niſi interceſſiſſet aliqua iuſta cauſa, quæ à mo-
ra excuſaret. glo. in dict. l. vinum, & ibi docto. Alex.
conſi. 135. Circa primum dubitationis. colu. quarta
lib. 6. Natt. dicto conſi. 599. vel niſi in loco deſtinatæ
ſolutionis ſtatuto die creditor non comparuiſſet,
vel alius eius nomine, cum mandato, vel creditor 5
elegiſſet precium frumenti, quod non probauiſſet.
Affi. deciſ. 316.

Habui in facto pro Communitate Moretæ, con-
tra Illuſtr. Dominum Ioan. Franciſcum ex domi-
nis ipſius loci caſum hunc. Communitas ex con-
6 uentione inhita cum Principe, cùm adhuc Princi-
pi immediatè ſubijceretur, tenebatur Principi, &
nunc dominis infeudatis, de loco ipſo præſtare in
cenſum certa modia frumenti ſingulis annis, cer-
toque die: pacto adiecto, quod per moram nõ poſ-
ſet duplicari, ſed in defectum ſolutionis compelli
credendarios. Alia conuentione inter dominos,
& communitatem fuit tranſactum licere commu-
nitati retinere partem frumenti eius, qui eſſet mo-
roſus ſoluere onera pro bonis regiſtratis. vnde cum
per plures annos fuiſſet lis inter communitatem, &
dominum ipſum pro regiſtratione allodialium, &
ſolutione onerum, Communitas ſemper retinuit 7
partem cenſus, quam inde, cum dominus petiiſſet,
fuerat per ordinarium condemnata ad ſoluẽdum
valore, quantiplurimi, modo, non duplicaretur, ac
confirmata condemnatio per Dominum Præfe-
ctum. In cauſa verò appellationis coram Excellen.
3 Senatu † ſuſtinui Communitatẽ, non debuiſſe con-
demnari ad illum valorem quantiplurimi.

Mouebar primò, quòd liceret Cõmunitati pro
dictis oneribus vti grani retentione, quæ erat fauo-
4 rabilior, † quàm ſit actio. l. per retentionem. C. de
vſur. l. ſecunda. vbi Bald. in tertio notab. C. de fidei-
commiſſ. ac etiam compenſatio : qua prohibita,
non tamen prohibita cenſetur retentio. l. ſi neceſſa-
rias. §. ſi pignori. ff. de pignor. actio. Caſt. conſil. 93.
lib. ſecundo, etiam competens contra exequutio-
nem ſententiæ. Bald. in l. peremptorias. colum. 3. C.
ſent. reſcind. non poſſ. Corn. conſi. 147. lib. ſecundo.
Crauet. conſi. 148. nu. ſecundo. multo magis, quum
illa ex pacto permitteretur, vt duplex vinculum for-
tius ſit vno. auth. ceſſante. C. de legit. hæred. Confir-
mabam : quia quando res legis, & hominis proui-
ſione alienari prohibetur, prohibitam quoque tũc
intelligi

intelligi illam alienationem, quæ aliquo pacto per-
mitteretur. §. ſanctiſſimas in auth. de alien. & emph.
Salyc. in l. ea quidem. C. de cond. ob cauſam mol.
Alex. Iaſ. & Rypa in l. filiusfamilias. §. diui. num. 23.
ff. de leg. primo. Quare ſicut duplex prohibitio, au-
fert omnem facultatem alienãdi, ita per duplicem
facultatem retinendi, ſcilicet iuris, & pacti, poterat
vnus retinere in caſibus alioqui non permiſſis, ex
not. à Ruyn. conſi. 118. ſub num. 5. vol. 2.

Secundo mouebar non debuiſſe adiudicari va-
lorem, ſeu intereſſe quantiplurimi: quum illud nõ
debeatur ſubſiſtente aliqua cauſa rationabili, quæ
à mora excuſaret. Bart. Dec. Cur. & alij in l. vinum,
& l. quod te. ff. ſi certum petat. Nec obſtare, ꝙ oppo-
neretur non tribuiſſe iuſtam cauſam retentionis
prædicta onera, quum nondum eſſent liquidata, &
ante liquidationem debitorem dici non poſſe mo-
roſum. Bald. in l. acceptam. colum. 3. in 6. opp. C. de
vſur. & conſi. 461. lib. ſecundo. Socyn. conſi. 109. col.
3. lib. primo. Dec. conſi. ſecundo. colu. 3. & conuen-
tionem loqui de dominio moroſo contra quem
permittebatur retentio: Quia reſpondebatur ſatiſ-
feciſſe Communitatem, quæ fecerat quantum po-
tuerat, vt onera liquidarentur: de debito quorum
non erat lis, ſed de quantitate eorundem: adeo, ꝙ
etſi non erat liquidata quantitas, erat tamen liqui-
dum, dictum dominum, eſſe debitorem onerum: &
propterea attentis variis oppoſitionib. domini pro-
trahentibus exitum, & finem litis, non eſſe quicquã
imputandum Communitati, per quam non ſtete-
6 rat, † quin omnia eſſent peracta, citra quam impu-
tationem, quantum ad eam, omnia erant habenda
pro completis. l. ſed etſi per prætorem. §. hæc clauſu-
la. ff. ex quibus cauſis maior. l. quibus diebus, & ibi
Socyn. ff. de conditio. & demonſtrat. l. qui poteſt fa-
cere. ff. de reg. iur. Crauet. conſi. 270. nu. 3. & propter
moram pro facto habeatur, quod in odium moro-
ſi fieri debuit. Barto. conſi. 133. ſtatuto ciuitatis. Bal.
in l. fin. num. 2. C. de dot. promiſ. Crauc. in reſpo. pro
genero. num. 267.

Tertiò adducebã edictum, de quo agitur: quum
in actis non conſtaret Communitatem, vnquã pro
maiore parte annorum, pro quibus granum reti-
nuerat, fuiſſe interpellatam: & ſine interpellatio-
ne nequiuiſſe, ædicto ipſo attento, condemnari ad
aliquem valorem, niſi ad formam ipſius ædicti, cu-
ius caſus, vbi clarus eſt, vana redditur omnis dubi-
tatio. Corn. conſi. 109. & 316. lib. primo. Dec. conſil.
484. & 693. Crauet. conſi. 4. num. 20. Cæphal. conſil.
246. num. 16. & quamuis in relatione proceſſus al-
legaretur, Communitatem annis ſingulis fuiſſe in-
terpellatam: tamen pars nullas exhibuerat inter-
pellationes, contra quas poterat replicari de one-
ribus.

Quartò conſtituebam fundamentũ contra eam
partem ſententiæ, qua condemnabatur Commu-
nitas ad dictum valorem ſuper eo pacto, ne liceret
in caſum moræ granum, ſeu cenſum duplicare: ſed
vlterius progrediendo, compellendam Communi
tatem, ſeu credendarios detentione perſonarum
ad ſoluendum: quæ videbatur ſpecialis prouiſio,
qua derogabatur generali. reg. generi de reg. iur. in
6. & quod iſta prouiſio tolleret aliam prouiſionem
legis. l. aſſiduus, & ibi dd. C. qui pot. in pig. habeã. ma-
ximè quum pro ſubditis contra Principem, cum
quo erat celebrata prima conuentio promiſſionis
cenſus, lata eius diſpoſitionis fieri deberet interpre-
tatio. l. fin. & ibi Iaſ. ff. de conſt. prin. ac nihil eſſet du
plicatio, quam intereſſe rei non ſolutæ. l. 1. §. 1. C. de
ſent. quæ pro eo, quod inter profert. qua prohibita
ex conuentione, ſublata videbatur ſpes conſequen
di quoduis intereſſe, maximè quantiplurimi: alio-
qui potuiſſet aliquando reddi ſuperflua, ſeu deriſo-
ria ipſa conuentio, videlicet, ſi intereſſe adeò exti-
tiſſet magnum, vt tanti fuiſſet, quanti poterat va-
lere ſors principalis, & condemnare Communita-
7 tem, paulò minus quam fuiſſet duplum. Quare † di-
cebam verum ſenſum cõuentionis, prohibẽtis du-
plum eſſe, vt tantum ſimplum deberetur, nec per
moram poſſe augeri: quum, ſi ſimplo aliquid adi-
ceretur, magis duplo accederet, quàm quòd ſim-
plum dici poſſet. argum. l. quæritur cum ibi not. à
Barto. & Bald. in l. quæritur. ff. de ſtat. hom. & quo
duplo prohibito cenſereturque omne id prohibi-
tum, per quod ad illud perueniri poterat. l. 2. ff. de
iuriſdict. omn. iud. l. ad rem mobilem. ff. de procur.
l. oratio. ff. de ſponſal. maximè quum, ſi in caſum
moræ erat prouiſum per facultatem compellendi
credendarios, illa via, & non alia patere deberet. l. ſi
mulier. §. fin. ff. quod met. cauſ. ſicut dicitur teſtato-
rem, qui prohibuit bonorum alienationem ſibi pœ-
na priuationis, eorundem in caſum contrauentio-
nis, hoc attento non cenſeri inde de aliquo fideicõ-
miſſo cogitaſſe. Dec. conſi. 218. ſub num. 15.

Pronunciauit tandem Excellentiſs. Senatus re-
uocatis prioribus ſentẽtijs ordinarij, ac præfecti va-
lorem grani non deberi alium, niſi prout fuerat vẽ-
ditum ſingulis annis, quo debebatur, & facta liqui-
datione valoris, & onerum compenſandum pro ra-
ta compenſatis expenſis die 20. Martij. 1579.

SVMMARIVM.

1 ***Debitor ſpeciei non cogitur ſoluere pecuniam loco ſpeciei. cre-
ditorq; , ac debitor ſunt correlatiua.***
2 ***Creditor moroſus conſequi nequit, niſi idquod res minimum
valuit inter moram, & tempus interpellationis.***
3 ***Creditori ante tempus præfixum ſolutioni, in fauorem ipſius
debitor ſoluere non poteſt, illicitumque eſt pactum, quo di-
ſponitur, debitorem teneri ſoluere granum ſibi venditum
ad valorem vltimi mercati menſis Maij.***

Vltimæ partis Gloſſa vna.

SVpereſt Quinta, & vltima pars, quando
tempore cariſtiæ, & ea non obſtante
debitores obtulerunt ſolutionem in vi-
ctualibus, per creditores, ſeu eorũ agen
tes refutatam: hoc caſus princeps diſpo
nit tempore fertilitatis, non eſſe debitores cogẽdos
ad ſolutionem valoris tempore factæ oblationis,
ſed tantùm in victualibus. Nam quum deberetur
1 ſpecies, non eſt vrgendus debitor ſoluere pecuniã
l. 2. §. mutui. ff. ſi cert. petat. qui text. etſi loquatur in
creditore, idem tamen dicendum eſt in debitore:
cùm creditor, & debitor ſint correlatiua, & diſpo-
ſitum in vno, in altero etiam pro diſpoſito habea-
tur. l. fin. & ibi Bart. ff. de acceptil. ac damnum quod
creditor ſua culpa ſenſit, ſibi, & non alijs imputare.
reg. damnum de reg. iur. moraque creditoris ſibi, &
non aliis nociua eſſe debeat. l. mora de regu. iur. &
2 quum per illum ſteterit non per debitorem, conſe-
qui nõ poteſt, niſi id, quod res minimum valuit in-
ter moram, & tempus interpellationis. Bald. in l. ac-
ceptam. q. 16. c. de vſur.
3 Oblationem creditor † per debitorem ſibi ante
tempus factam acceptare non tenetur, ſi terminus
fauorem reſpicit creditoris: verbi gratia ſi mutuo
datum ſit frumentum reſtituendum, aut ſoluendũ
valore communi vltimi fori, ſeu mercati menſis
Maij Bald. poſt Gul. de Cun. in l. plures apochis in fi.
C. de fid. inſtrum. Iaſ. in l. qui Romæ. num. 4. verſicu.
adde

adde, quod ſi aliquis, & in l. ſtipulatio iſta §. inter cer tam. ff. de verborom obligat. Sed an hoc pactum licitum, vel illicitum ſit Plot. conſi. 74. Concludens, ꝙ ſit illicitum, ſi grani valor ante illum diem ſolui non poterat inuito creditore.

ARGVMENTVM.

Cenſus victualia menſurabilium non exigantur, niſi cum menſura loci, in quo debentur.

TEXTVS.

OMNIBVS, & ſingulis caſtellanis, & exactoribus noſtris, & alijs patriæ noſtræ hoc ædicto prohibemus, ne cenſus, redditus, ſeu ſeruitia annales, nobis vel quibuſuis alijs debitos in victualibus, menſuralibus exigere præſumant à debitoribus eorundē, niſi cum veris, & iuſtis menſuris locorū, in quibus ipſe cenſus, redditus, ſeu ſeruitia debentur. Exceptis ab illis, qui ad aliam menſuram ſoluere ſunt obligari, aſtricti, vel conſueti. Et ab illis non exigantur, niſi ad menſuram veram, & iuſtam, ad quam ſunt obligati aſtricti, vel conſueti ſoluere: Sub pœna decem librarum fortium, per quemlibet contrafaciētem toties, quoties contrafecerit committenda, & fiſco noſtro applicanda.

SVMMARIVM.

1 *Menſura annona, ſeu victualium in vno, & eodem loco duplex, quandoque eſt.*
2 *Menſura vna in emendo altera in vendendo prohibetur.*
3 *Menſuram ſtabilire in tota patria pertinet ad Principem.*
4 *Menſura ad quam recurritur ad comparandum, & aquandum alias, debet eſſe, vel lapidea, vel anea conſeruarique in eccleſia.*
5 *Menſuras conſtituere, ſignare, recognoſcere, frāgere ad quem pertineat?*
6 *Decretum hoc conforme eſt diſpoſitioni iuris communis.*
7 *Menſura, quid ſit, ac quid modius?*
8 *Menſura vbi, ſimpliciter nominatur intelligitur de communi.*
9 *Non obſtante decreto partibus inter ſe paciſci licet de menſura.*
10 *Ad eam menſuram, ſi ſpecificata non ſit, & in Ciuitate plures menſuræ ſint, venditio facta cenſetur ad menſuram, quæ minor eſt, vel qua pretio reſpondet.*
11 *Menſura loci, in quo venditionis contractus fuit celebratus, an attendatur, vel loci, vbi ſita res eſt, & an differentia ſit inter mobilia, & ſtabilia? & ſi attendatur menſura loci contractus adferuntur limitationes.*
12 *Contractus alienationis Ad menſuram, quando factus dicatur, & nulla eſt differentia reſpectu menſuræ inter oneroſos, & lucratiuos Contractus.*
13 *Menſuræ non habetur ratio, ſi alienatio incipiat à fundo, & non à menſura, maximè ſi dictum ſit, ſiue plus, ſiue minus.*
14 *Menſura tunc facta mentio cenſetur ad effectum augendi, vel minuendi precium ſi venditio fundi fiat ad tantum pro quolibet iugere: ſi autem pretium ad fundum referatur, non augetur, nec minuitur.*
15 *Venditio rerum, quarum aliqua non habent menſuram, aliqua ſic facta cenſetur ad menſuram pro illis, quibus menſura adijcitur, non obſtante, quod a corpore incipiat, & cū pluribus alijs limitationibus, quotidie contingentibus.*
16 *Vēditio rei incipiens à menſura, & nō à corpore ad mēſuram tunc facta dicitur, & quod ſupra menſuram inuenitur vēditioni non accedit.*
17 *Non obſtante clauſula cum omnibus alijs, quæ infra prædictos continentur confines.*
18 *Menſura cuius expenſis fieri debeat, an emptoris, vel venditoris.*
19 *Menſuram venditor, quærere tenetur.*
20 *Menſura fieri debet partibus præſentibus, & hora aſſignata.*
21 *Agrimenſor partibus præſentibus iurare debet.*
22 *Licèt inde abſentibus poſſit menſuram iudici referre.*
23 *Menſura repetenda eſt, ſi altera partium prætendat ſe læſam, & diſcordantibus, agrimenſoribus eligi debēt peritiores, vel tertius à partibus, niſi illis exiſtentibus in mora eligat iudex.*
24 *Menſuratio non probat dominium, nec poſſeſſionem, ſed quod poſſidetur diſtinguit.*
25 *Menſuranda an ſint foſſata, & ripæ prædij, ſæpes, ac muri, quibus clauditur.*
26 *Foſſata circa mœnia oppidorum exiſtentia ad quem pertineant?*
27 *Menſura intra, quæ tempora fieri debeat, & intra quæ tempora contra petitionem menſuræ præſcribatur? & quid ſi contractus ſit iuratus, & contineat clauſulam perpetuæ obſeruationis contentorum in eo, & repetitio menſuræ intra quem terminum poſtulari poſſit? & quid probare debeat opponens præſcriptionem.*

Gloſſa vna Primæ part. decreti omnibus.

DIuiditur in tres partes hoc ædictum in Prima continetur diſpoſitio concernēs ordinem, & vſum menſurarum. in Secunda exceptio. in Tertia pœna contrafacientium, & non parentium.

In hac patria, vt notorium eſt, varia ſunt, pōdera, & diuerſæ menſuræ: ac quaſi quique locus, quantucunque minimus, modò cōſtituat vniuerſitatem cum territorio ſeparato, habet menſuras præſertim grani, & vini differentes: ex qua diuerſitate fortè dabatur occaſio multis ad eorum commodum, & in dānum debitorum ipſorum victualium, qui, vt pluſimum ſunt rurales, idiotæ, aut ignari in receptione ſolutionum, vti menſuris differentibus, & variis. Imo cùm in vno, & eodem loco poſſit eſſe
1 vſus duplicis menſuræ.† cap. ex parte. de decim. forſitam in recipiendo vtebantur maiore, & in vendēdo, aut diſtrahendo minore menſura, quod admo-
2 dum prohibitum eſt, † vt per Franciſc. Marc. quæſt. 279. hoc ſubolens princeps, aut ſaltem deſiderans abuſuui, qui in futurum facilè, per aliquos commit ti potuiſſet, occurrere, hoc iuſto, & ſalubri edicto prouidet: quum ad principem ſpectet ſuper tota
3 eius patria † ſua authoritate menſuras ſtatuere, ac ſtabilire. l. modios. C. de ſuſcept. & Arch. lib. 10. quæ menſuræ, ſicut debent eſſe æneæ, vel lapideæ. d. l. mo-
4 dios, † ita ſignū principis illis debet eſſe impreſſum. l. 2. & ibi Barro. C. de frum. Alexandr. Guid. Pap. quæſtio. 490. Marc. d. quæſtio. 279. ac ita per manſiones

in ſin-

in ſingulis ciuitatibus , & locis collocari , vt vnuſ-
quiſque tributarius,ſub oculis conſtitutis retũ om-
nium modis , ſciat quid debeat ſuſceptoribus dare.
d.l.modios,quæ in hac materia eſt peculiaris de ſu-
ſcept. Manſiones autem ipſæ ponderum,& menſu-
rarum debent in eccleſia , vniuſcuiuſque ciuitatis
ſeruari : ad quas in caſum grauaminis,recurſus ha-
beri poſſit. §. eos autem qui publica auth. de colla-
5 tio.gloſſ.in d.l.modios in verbo manſione. Et licèt
ſtabilimentum , & prouiſio iuſtorum ponderum ,
& menſurarum pertineat ad officium Comitis ſa-
crarum largitionum.§. ſin autem collatores, in au-
then.de collatio. & cura,ne fraus fiat,ſolertiæ com-
mittatur deſenſorum Luc. de Pen. in d. l. modios.
imo menſuras ordinare,concedere, ſignari facere,
& minus legales, ac iniuſtas frangere , ſit mixti im-
perij , & ſola in hoc ſufficiat authoritas domini lo-
ci , prout,& de ſeipſo teſtatur. Guid. Pap. d. quæſtio.
490.quem ſequitur Marc.d.ſua quæſtio.279.nulli ta
men dubium, quin longè maioris ſint authoritatis
ea ,quæ ſunt à ſupremo Principe ſtabilita,quàm à
dominis particularium locorum , intra quos corũ
authoritas eſt limitata , & riſtricta, ac ſupra quos ſe
extendit,edictum, edictique authoritas , & in ſum-
ma de menſurarum conſtitutione , quum in variis
textibus legatur Io.Raynaudus in ſuo breui trac.de
menſur.diſtinxit,quod ſi agatur de menſuris publi-
cæ annonæ,poſitionem menſuræ, ſpectare ad Prin
cipem.d.l.modios,& ſi de publicis grani, & frumen
ti pertinere Principis, aut ſuperioris authoritate ad
conſules.l.1.ff.de decr.ab ord.facien.& ſi de menſu-
ris priuatorum ad ipſos priuatos . l. Imperatoris . ff.
de contrah. empt. ſed attenta forma edicti omnes
menſuræ communes,& publicæ dici poſſunt à prin
cipe conſtitutæ,& ordinatæ:cùm omnia ſua faciat,
quibus ſuam authoritatem impartitur . 1. §. omni-
no. C. de veter.iure.enuel.

Quantum ad ædictum Conforme diſpoſitioni
eſt iuris communis ; quia , quum antiquitus ſuſce-
ptores in talibus excederent,vt Luc. de Pen. refert.
in d. l. modios proſpexerat ibi imper. ne in poſterũ
6 fraus fieret † in norma modiorum,ſextariorum,ac
ponderum,ſub pœna : mandando etiam in d.§.eos
autem exactoribus tributorum , vt iuſtis ponderi-
bus,& menſuris vterentur,ne tributariis Lelio con-
tingeret .

7 Menſura autem eſt † quicquid pondere , capaci-
tate , longitudine , animoque finitur , vel eſt res ali-
qua motu ſuo , vel tempore circunſcripta . Luc. de
Pen.in d.l.modios . Quo in loco etiã declarat , quid
ſit modius,quid ſextarius,& eleganter , quid ſit , ac
quomodo fieri debeat. Iero. de Mont. in tract. fini.
reg.ca.26. Modius (inquit) ibi Luc. de Pen.videtur
menſura parua : quum ſex modios hordei mulier
ferre poſſet. Ruth.capit.3. in fin.& dicit ipſe menſu-
ram eſſe 44. librarum . Vbi de menſura mentio fit,
8 † in dubio intelligitur de communi. Innoc. cap. &
ibi omnes.in d.cap. ex parte de cenſib. Bero. conſil.
28.num.56.volum.3,de qua etiam menſura, ſi in lo
co dubitaretur , ad alia circumuicina eſſet recurrē-
9 dum. d. cap. ex parte etſi in ciuitate ſunt † ſextaria
maiora , & minora,qui volunt ad minora ſoluere ,
non ſunt cogendi ad maiora, ſi non conſtet ad quã
menſuram eorum anteceſſores perſoluerint.d.cap.
ex parte;ſi vero de diffiniendis finibus ageretur,anti-
qua menſura ſeruanda eſſet : licèt moderna eſſet
melior,vel peior.cap.olim.& cap. vt canon.de cen-
ſibus, par. de put. tit. de verbo. ſignificat.in verſicu.
montes, & colles.

Quando aliquid in ciuitate venditur, in qua ſint
10 menſuræ diuerſæ,† vt proximè dixi,ſi inter contra-
hentes actum ſit de menſuris illis, tunc res metien-
da eſt , quibus inter eos conuenit , inter quos pote-
ſtas eſt electionis menſurarum pro arbitrio.d.l.Im-
peratores.ff.de contrah.empt.non obſtante,quauis
conſuetudine in contrarium,cui,modo non ſit pro
hibitoria , pacto renunciari poteſt , vt ibi per Bald,
qui addit poſſe vendi vas vini,ſine alia menſura . ſi
nulla conuentio, autem de menſuris facta ſit , tunc
de illa actum cenſeri,quæ magis precio correſpon-
det . l. 1. ff. de reb. dub. Quod ſi ex precij quantitate
hoc non dignoſcatur,in dubio de minore menſura
intelligi. l. nummis . ff. de leg. 3. Ioan. Raynal.in d.
tract.

Si verò Contractus fiat in vno loco, & res vendi-
11 ta, aut diſtracta † in altero tradi,& expediri debeat:
tunc in re mobili attenditur menſura loci futuræ
traditionis.l.contraxiſſe.ff.de act. & oblig.l. datio. §.
fin.ff.de act.empt. prout etiam in ſtabilibus menſu-
ra loci, in qua res ipſæ diſtractæ ſitæ ſunt.l.ſi prædiũ.
C.de præd.minor.Io. Raynal. in d. tract. nã ibi quis
contraxiſſe videtur,quo ſolutionem deſtinauit. d.l.
contraxiſſe.l.Titium.§.tutores.ff.de adm. tutor. glo.
in cap.Romana.§.nec etiam de for.comp. in 6.Bar.
Bald.& alij in l.ſi cõuenerit.ff.de iuram.iudic. Coar.
lib.practic.quæſtio.cap.10.verſicu.ſexto. ſub num. 5.
Quare ſi gabella de contractu debeatur , non in lo-
co contractus,ſed traditionis rei ſoluenda eſt. Bald.
& Salyc.in l.multùm. cap.ſi quis alter.vel ſibi Tiraq.
de retr.lign.§.1.glo.2.num.49.Et quantum ad mobi
lia in hac patria res caret difficultate:quum expreſ-
sè hoc edictum diſponat ſolutionem eorum fieri
ad menſuram loci,vbi debentur. quo edicto ſtante
alia inueſtigatio inanis eſt.Dec. conſil. 484. Crauet.
conſil. 4. De iure autem communi controuertitur
inter doctores,an menſura loci contractus,ſcilicet,
vel traditionis rei,quantum ad immobilia ſpectan-
da ſit? & Exc. Senatus,vt conſtat.deciſ.114. cenſue-
rat menſuram loci ſpectandam , vbi res erant ſitæ,
& cauſa ea in qua tũc latum extitit illud iudicium ,
fuit per Dominum Alboſcum ſuſtinentem partes
emptoris, & per me defendentem partes vendito-
ris in auditorio publico diſputata: & non obſtante,
quod pro me videretur communis opinio, ſcilicet,
vt menſura loci contractus attenderetur , non loci
Sancti Albani , in cuius finibus res erant ſitæ. Cagn.
in l.ſemper in ſtipulationibus.ff.de reg.iur. Manſue-
rius in add.ad prat.Fer.in libello actione real.in ver-
bo cui coherent. maior tamen, pars Dominorum ,
vt inde intellexi,acceſſit in contrariam ſententiam,
contra quam non deſtitit D.Rolã Valle conſi.100.
volum.3.& conſi.13. volum. 4. reſpondere probans
hanc communem,quod non negauit Exc. Oſaſch.
d.deciſ.114. in fi. Nullaque ſit differentia de re mo-
bili ad immobilem.nam Ang.in auth. de coll. in fi.
princ.verſic.ibi loco,loquitur de menſura nõ enim
credendum eſt contrahentes agere,vt menſor , vel
libripens loci contractus ad locùm rerum adduce-
retur.argum.l.quod legatum.§.præterea.ff.de iudic.
ita Alciat.d.conſi.697. cuius menſuræ veriſimiliter
venditor ſciens eſſe debebat.l.quiſquis.C. de reſcin.
vend.ac emptor illius effectus certior. argum. l. qui
cum alio.ff.de reg.iur.& præſuppoſita ſcientia con-
ſuetudinis loci deſtinatæ,ſolutionis videtur Socyn.
d.conſi.247.ſub num.5.verſic. præterea ſentire con-
trarium : licèt ibi præſupponat præſumi ignoran-
tiam , quod non eſſet verum in venditore , qui ſol-
uiſſet onera,& fuiſſet ſolitus diu conuerſari in loco
vbi res ſita eſt , & ita videatur fuiſſe mens partium,
argum.l.vinum in fi.ff. ſi cert. petat. etſi comparen-
tur dd. allegati per Alc. cum allegatis per Dominũ
Rol.certè nõ minor erit numerus, quam ſit allega-

torum

torum per Rol. quibus addo Iacob. à Sanct. Georg. in l. vinum. ff. ſi cert. qui, etſi non loquutus ſit de menſura, dixit tamen æſtimationem rei inſpiciendam ſecundùm valorem rei ſolutionis, non contractus, quod eſt idem. Pro ſua opinione Rol. citauit. Barto. in d. l. ſemper in ſtipulationibus.

Angelum in d. auth. de collator.

Socyn. conſil. 247. colum. 4. verſi. non obſtat.

Practica Papienſ. in forma libelli venditionis.

Afflict. deciſ. 363. num. 5.

Gramm. in conſti. incipiente ad legitimam pondera.

Brun. in tract. de aug. monet. conclu. vlti. verſicu. etſi ſit.

Thomam Parpal. allegatum à Purpur. in lege vinum.

Purp. in d. l. vinum. num. 93. & in l. cunctos populos. num. 107. C. de epiſcop. & cler. vbi dicit. nume. 9. hanc videri communem.

Dec. in dicta lege, ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur.

Pariſ. conſi. 64. num. 71. vol. 1.

Bertach. in repertorio ſuo in verbo venditio, qualiter fiat. num. 41.

Cagnol. in d. l. ſemper.

Suates in ſuo Theſaur. recept. ſent. in verbo. V. nume. 27.

Vilalobos in comm. conclu. in verbo venditio. nume. 17.

Contra autem pro Alciato allegante communem ſtant.

Guido de Suzara.

Albericus in l. arbitrio. §. de eo. ff. de dolo.

Hoſtien. in ſumma de emptione, & venditione. §. quibus menſuris in fine.

Petr. de Mont. in repertorio ſuo, in verbo menſuram.

Oldr. conſil. 168. incipiente ad primam quæſtionem.

Fabi. in tract. empt. in quinta quæſtio. principali verſic. & idem quod de moneta.

Ioan. Raynaldus, in tracta. de menſuris. quæſtione. 4.

Alex. conſ. 37. volum. 5. quatenus allegat deciſio. Oldr. licèt ipſe Alexand. ibi in hoc non ſe firmet. & hi ſunt, quos Alc. allegauit. d. conſi. 697. vſque ad cuius tempora, ſatis affirmare potuit, hanc eſſe communem, cui ſi addantur hi, quos allegauit pro hac opinione Roland. ſcilicet.

Petrus de Monte in ſuo repertorio in menſura.

Rymin. ſenior. conſi. 356. num. 16.

Moderni Pariſ. in conſue. Pariſienſibus. §. 11. Quibus addo.

Iacobin. à Sancto Georgio, in d. l. vinum. ff. ſi certum petat. & ſi de contrariis demantur. Dec. qui de hoc non loquitur, Parp. de quo non cõſtat, niſi per relationem. Bertrach. Suat. & Vilalobos, quorum ſcripta ſunt repertoria, & non tractatus, certè iſta erit communior.

Et præſuppoſito citra veri præiudicium primam opinionem eſſe communem, limitatur. Primo niſi
12 ex coniecturis aliter colligi poſſet: puta ſi quantitas precij contrarium ſuaderet iuxta glo. in l. obſcuris. ff. de regul. iur. & d. l. 1. ff. de reb. dub. ita limitant. Alciat. d. conſi. 697. Purpur. in d. l. cunctos populos. num. 111. Secundò ſi contractus eſſet perficiendus per menſurationem. Alc. d. conſi. 697. Tertiò ſi menſura, vel pondus loci contractus non conformaretur cum menſura, vel pondere loci ſolutionis. Alc. ibi, ſed iſtæ duæ vltimæ limitationes, ſi veræ eſſent, proculdubio frangerent ex toto concluſionem: quum prima præſupponat contractum eſſe imperfectum, ſi venditio facta ſit ad menſuram, ſed ſi nõ requiritur menſura fruſtra tractatur, quæ attendi debeat. Secunda ſi menſure vtriuſque loci correſponderent, eſſet etiam inane quærere an vna, vel altera attendi deberet. ſola igitur prima limitatio, vera eſt, & conſiderabilis. Quartò limita niſi conſuetudo vigeret in contrarium, vt per Barto. Dec. & Cagn. in d. l. ſemper in ſtipulationibus, & in ſpecie. Purpur. in d. l. cunctos populos. num. 111. Quintò ſi contrahentes in loco contractus eſſent forenſes, & ſolutionem deſtinaſſent ad locum originis. Purpu. in d. l. cunctos populos, ſub num. 107.

13 Conſequenter, quæri hic poteſt, quando † contractus alienationis ad mẽſuram referatur: quam materiam eleganter diſcruit. Coar. lib. pract. quæſtio. c. 3. primo exemplo, ſeu concluſione illud oſtendens communiter receptum, non eſſe faciendam aliquã differentiam inter contractus, ſeu diſpoſitiones lucratiuas, & onerofas. Barb. in rubr. de empt. Fabr. in tractat. de empt. in 6. par. in princ. colum. 2. Soc. iun. conſi. 42. num. 25. lib. 2. Pariſ. conſi. 64. nu. 76. lib. 1.

Vnde contra communem loquutus eſt. Dec. cõſil. 347. in fin. Cæphal. conſi. 36. num. 21. conſtituens differentiam inter contractum venditionis, & lucratiuum. Sicut nec conſtitui debet inter lucratiuum, & priuilegium, præſertim, ſi agatur de beneficio principis, vt in pulcro caſu reſpondit Clariſſimus Dominus Pancer. conſi. 2. num. 12. & 14. Burſ. conſi. 168. num. 16.

Cæterùm præcipua, ac frequentior illa facti ſpecies eſt, venditionem, ſeu quamuis aliam diſpoſitionem incipientem à corpore, ſeu à ſpecie, ſcilicet, ſi dicatur vendo fundum decem iugerum, vel qui eſt
14 decem iugerum, non cenſeri factam † ad menſuram, nec per menſuram reſtringi. Oldra. conſi. 197. Ioan. Andr. in addit. ad Spec. in titu. de emptio. & venditio. §. ſciendum ad fin. Barto. in l. Iulianus. §. ſi Titius, & ibi Alexan. in add. ff. de actio. empt. Bal. in rubr. q. 22. C. de contrah. emptio. Anch. & Abb. in c. per tuas de donat. Iaſ. in l. cunctos populos. colu. 1. C. de ſumma Trinit. & fide Cathol. & conſi. 97. lib. 1. Socy. in l. demonſtratio. falſa. ff. de cond. & demonſtratio. Afflict. deciſ. 67. Dec. conſi. 347. & conſi. 500. Pariſ. d. conſi. 64. num. 3. Capic. deciſ. 14. Coaru. d. c. 3. verſic. ſecundo, Neuiz. conſ. 38. Maximè ſi dictum
15 eſſet ſiue plus, † ſiue minus. Capic. d. deciſ. 14. vel pro tanto, quantus erit. Alex. conſi. 127. volum. 2. conſil. 8. num. 2. volum. 4. Rimin. iun. conſi. 95. Burſ. conſil. 143. num. 95. vel etiam ſi dictum ſit, vel circa, quamuis exceſſus ſit notabilis quantitatis. Burſ. d. conſil. 168. num. 19. niſi ita eſſet magnus, vt magna eſſet læſio. Dec. conſi. 500. ſub num. 12. Neuiz. conſi. 38. nu. 3. Ar. Pinel. in l. 2. par. 3. cap. 2. nu. 9. & 10. C. de reſc. vendit. Rodo. in tract. de reb. eccl. non alien. quæſt. 16. in fin. quod tamen non admittit verum, Burſ. d. conſilio. 168. cui ego conſentio niſi læſio eſſet vltra dimidiam iuſti precij ſecundùm terminos. d. leg. 2.

Nam mentio menſuræ facta tantùm intelligitur reſpectu minuendi, vel augendi precium, non reſtringendi diſpoſitionem. l. ſi ſeruum. §. ſi modus, & ibi Caſt. ff. de acti. empt. l. qui fundum. §. qui agrum. ff. de contr. empt. Bald. in d. quæſtio. 22. Alex. conſil. 133. col. 4. nu. 6. volu. 1. Carol. Ruyn. conſil. 23. lib. 4. Coar. d. c. 3. nu. 8. Sed ad quem interim ſpectet rei periculum, diſtinguit. Coar. d. c. 3. verſ. decimo, ex ue.

Quod procedit,ſi venditio fiat ad tantũ pro quo-
16 libet iugere: † hoc enim caſu augetur, aut minui-
tur precium iuxta menſuram,& totum in venditio
ne includitur: Si autem vnicum precium ſit, quod
ſupra menſuram eſt,lucro emptoris cedit,ſine one-
re augendi precium.Caſtr.in d.§.ſi modus.Salyc.in
l.2.de contr.emptio.Iaſ.conſi.55.num. 4. volum. 1.
Socy.in d.l.demonſtratio.ff.de condi. & demonſtr.
Socy.iun.conſi.42.num.26.volum.2. Pariſ. reſpon-
dens ad aliqua contraria.d.conſi.64.num.38. vſque
in fin.volum.1.

Sicut nec hoc caſu venditor tenetur precium re-
fundere,vide Cagno.in l.2.num.177. C. de reſcind.
vendit.ſi menſura deficiat.Caſtr.conſi.216. volum.
ſecundo.cap.per tuas.de donat.Coaru.dicto.cap.3.
verſic.vndecimo,quod eſt ſecus, ſi venditio ſit fun-
di tot iugerum vnico precio. l. ſi duorũ. ff. de actio.
empti. Caſtr. in d. §.ſi modus,& in l.2.C. de pericul.
& commod.rei vend.Alex.conſi.8.lib.5.Soc. in d.l.
demonſtratio.Socy.iun.dicto conſ.42.num.11.Ca-
pic.deciſ.14.num.3.Coar.d.capi.3. verſi. vndecimo.
& quamuis videatur inæquale, quod plus cedat lu-
cro emptoris , & quod eſt minus venditor debeat
ſupplere: tamen videtur imputandum venditori,
qui debuit ſcire res ſuas.Capic.d.deci.24.num.3.nec
ante acquiſitionem debuit emptor ſe ingerere de
menſura prædij, quod facilè fuit venditori. Neuiz.
dicto conſi.38. num. 13. reſpondens ad conſil. Cor.
59.lib.3.quem ſimpliciter ſequitur Boer.dicta quæ-
ſtio.50.num. 6.

Et quamuis, ſi venditio à corpore incipiat,in ea.
fundus totus includatur adiectione menſuræ non
obſtante, cum lucro emptoris, ſi vnicum precium
ſit,vt dixi ſupra: id tamen aliquot caſibus verũ non
17 eſt. Primò ſi plura prædia vendantur, † & aliqui-
bus adſit menſura,aliis non:tunc,etſi incipiat a cor-
pore,in illis,quibus ſubiicitur menſura,cenſerentur
ad menſuram vendita.Iaſ.conſi.79.lib. 1. Secundò
ſi vẽditio in aliquibus incipiat à corpore , & in aliis
à menſura: pro iſtis ad menſuram facta diceretur.
Dec.conſi.347.ſub nu.2. Tertiò ſi alioqui compre-
hendẽdo totum fundum, reſultaret læſio enormis.
Corn.conſi.59.lib.4.Quartò ſi venderetur pars præ-
dij vſque ad decem iugera.Socyn.conſ.32.lib.4. So-
cyn.iun.conſi.42.num.9.volum.ſecundo.Coar.d.c.
3.num.3. Quintò ſi venditio facta ſit fundi ad ratio-
nem tanti pro qualibet iornata,vt dixi ſupra. Alex.
conſi.90.volum.5.Socyn.conſil. vlt. volum.3.Sextò
ſi venditor deſignaſſet ſe pro cohærenti.Soc. conſi.
32.lib.4. Alexand.conſi.159.colum.3.volum. 5. Ne-
uiz.conſi.38.num.3.& 5.licèt in hoc.Ruyn.conſ.88.
volum.1.Pariſ.conſi. 64. num.66. volum.1.teneant
contrarium: quorum opinioni ego adhærerem, ſi
fundum alium habuiſſet venditor, ad quem cohæ-
rentia poſſet referri, alias ſecus: quum tuc in ea de-
beat verificari denominatio, in qua poteſt, habea-
turque pro expreſſa,vt de diſpoſitione dicitur, quæ
in vno tantùm verificari poteſt.l.ſi hæres. ff. de opt.
leg.l.ſi domino,& ibi Bart.ff. de leg. 1.

Si autem cœperit venditor à menſura,hoc eſt vẽ-
18 do decem iugera ſita in tali loco,hoc caſu † ab om-
nibus receptum eſt,venditionẽ dici factam ad men
ſuram.Oldrad.dicto conſi.197.Dec.conſ.347.& alij
ſupra citati,& tunc in hac venditione id tantùm ve
nit, quod in menſura exprimitur,ac quod excedit,
venditum non intelligitur.Bald.d.quæſtio.22.C.de
contrah.emptio.Salyc.in l.ſecunda.C.eodem.Caſt.
in d.§.ſi modus.Alexand.conſi.159.num.7. volum.
5.Bertran.conſil.337.volum.1.Dec.conſil. 500. ſub
num.4.Ruyn.conſi.83.ſub num.3.volum.1. & ita in
dicatum dicit Boer.quæſtio.50.num.9.niſi exceſſus
eſſet modicus. Coar.d.c.3.verſi.vndecimo.Nec re-
fert hoc caſu vtrum vnicum ſit precium,vel deſtri-
butũ in ſingula iugera.l.quod ſæpè. §. ſi ex doliario.
ff.de contr.emptio.Dec.dictò conſ.500. nu.14.Coa.
d.c.3.num.5.

Non obſtante, ꝙ eſſet adiecta clauſula cũ omni-
19 bus, & ſingulis, quæ infra prædictos † continentur
confines.Dec.conſi.500.num.8.præſertim ſi eſſet in
exequutiuis.Curt.iun.conſ.131.num. 6. licèt in hoc
caſu contrarium cenſuerint. Pariſ. dicto conſil. 64.
num.34.35.& 36.volum.1.Ruyn.conſi.83. nume. 1.
Socyn.iun.d.conſi.42.volum.2. & idem viſus ſit ſen
ſiſſe.Alexand.conſi.8.ſub nu.8. volu.4. Sed rationes
Decij.d.conſ.500.valde vrgent,vt iſta clauſula nõ
amplict. alioqui cum hæc clauſula de conſuetudi-
ne apponi ſoleat,expreſſio menſuræ, quaſi ſemper
nihil operaretur,quin omnia vendita cenſerentur.

Alienatione ad menſuram facta,quæritur cuius
20 expenſis fiat an emptoris, † vel venditoris? Neuiz.d.
conſi.38.num.8.reſpondet communibus fieri debe-
re.allegans.tex.in l.4.§.in hoc iudicio.ff.fin.regu.Iaſ.
in l.prætor ait.§.is etiam vlt.not.ff. de eden. & Pariſ.
de Put.in ſindicatu in verbo ſalarium.cap.4. nume.
4.Salyc.in l.3.C.fin.regun.Felyn.in cap.iudicãte.co-
lum.1.de præſcript. etiam altero litigatore contra-
dicente.Hier.de Monte in tract.fin.regun.capit. 26.
Boe.quæſt.51.ſub num.16.De qua concluſione egò
dubito: cùm d. §. in hoc iudicio loquatur in agri-
menſore finium regundorum, quod eſt iudicium
commune.l.in tribus.ff.de iudic.ac quando ab vtra
que parte, vel ex officio partibus inuitis menſuram
ipſam iudex fieri cenſuit.& Salv.Fely. Pariſ. de Put.
allegantes dictum.§. in hoc iudicio intelligi debeãt
ſecundùm text.quem allegant. Iaſ. autem loquitur
de ſportulis eius,ad quem poteſtas miſit, pro haben
do conſilio, quæ per partes communiter debentur,
niſi parte tantùm altera requirente ad conſiliũ mi-
ſiſſet.Bald.in l.3.C.de adult.Barto.in l.ſi poſtulauerit
num.2.ff.de adult.Alex.in l.ad egregias.ff.de iureiu.
Rot.per deciſ.74.Sed quum venditor teneatur rem
tradere.l. 1.ff. de actio.empti. cum præſtatione nu-
meri eorum iugerum,quem dixit.d.§. ſi modus. fi-
nes oſtendere.Caſtr.in l.ſi filius ſuus.ff.de actio. em-
pti.Burſ.conſi. 151. nume. 133.ac fundum emptori
menſurare.Neuiz.d.conſi.38.num. 6. mihi videtur
non tradidiſſe,niſi ex menſura conſtet omne id tra
ditum, ad quod obligabatur. Et regula etiam, qui
aliquid facere tenetur,id ſuis ſumptibus, & nõ alie-
nis facere debere.l.ſuo victu.ff.de oper.lib.Bald. in l.
cum ſæpe.C.de erog.mil.an.lib.12. Boer. deciſ. 303.
Rot.per.d.deci.74.vbi plures enumerat caſus,& an-
te menſuram,res mobilis, ſiue immobilis periculo
ſit venditoris.l.ſecunda. §.in libero,& ibi Bart. ff. de
peric.& commo.rei vend.l.quod ſæpè.§.in ijs. ff. de
contrah. emptio. facit quia error in pondere impe-
dit tranſlationem dominij.glo. & Bald.in l. arbitro
§.de eo.ff. de uoli.

Confirmatur,quia venditor grani,ſeu vini in ſpe
cie, vel in genere ſubalterno puta decem ſextario-
rum vini de tali fundo, licèt ſit immunis ab expen-
ſis vecturæ illius in domum emptoris,domi ipſe ta-
men ſoluere tenetur. Barto.in l.item illa.ff.de conſt.
pecu.Confirmat hoc item Bald.poſt glo.in d. §. eo,
21 notans venditorem † ſuis expenſis, non emptoris,
debere acquirere menſuram ex illis verbis. gl. dum
vult emptori non dari actionem contra commo-
dantem falſa pondera: cùm non ſibi, ſed emptori
commodo dederit,quibus fit, vt ſumptibus vendi-
toris menſura fieri debeat.

Menſuræ modus eſt, vt fiat partibus præſentibus,
22 † vel citatis ad certum locum, & horam l. 3.C.fin.
reg.

reg. Alex.conſi.90.colum.fi.lib.8.Neuiz.d. conſi. 38. num.8.Cagno.in l.2.num.261.C.de reſcind.vendit. vbi plura,& ſi venditor, emptore inſtante citaretur ad menſuram, non conſtitueretur in mora aliqua, niſi emptor hora aſſignata compareret ſuper loco paratus ad actum aſſignatum. Alex.d.conſ.90. in fi. & inter alios facta, aliis non obeſt.Cæphal. conſil. 36.num.7.

Agrimenſor partibus præſentibus, vel legitimè
23 citatis, † ac contumacibus debet iurare. l. comparationes.§.omnes autem,& ibi glo.ac Bart. C. de fide inſtrum.l.hac ædictali.§.illud.C.de ſecund.nupt. Bald. ibi, & Salycet. fortè enim opponet pars eum ſuſpectum. Angel.in §.quædam.inſtitu.de act.Fely. in cap.quia iudicante.num.1.de præſcr.aut à partibus poterit ſe informare, & ſuper loco de geſtis fieri debet deſcriptio.Barto.in l.qui bona.§. huic ſtipulationi.ff.de damn inſect.Hierony.de mot. in tract. fin. reg. cap.31. Nec cogendus eſt peritus iurare ſe dicturum veritatem precisè, ſed ſecundùm iudiciũ ſuum: ne forte anceps ſubeat periurium. Bald. & Felyn. ibi. quum omnes periti in arte aliter non iurent, quam ſuper credulitate.glo & Abb.in cap.fraternitatis.de frigid. Barto.in prooem.ff. Bal. & Salv. in dicta.l.comparationes.Fely.in dicto.capitu.quia iudicantem, quamuis in agrimenſoribus,ac ſimilibus habentibus certas regulas, iuramentum aſſertorium, magis quam credulitatis præſtare teneantur. Barto.in l.2.in fin.C.de reſcind.vendit. & ibi Crem. num 296,& 298.Cagno.num.242.Burſ. conſil. 184. antequam ſemper verum ſit, quòd iurare debeant, maximè, vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta Roman.& ibi Mendoſ.conſi. 20. & in ſumma iurare debent bene,ac legaliter menſurare, vt per Bald. & Salyc.in d.l.hæreditati.§ is illud.C.de ſecun.nupti Ang.& Iaſ.in d.§.quædam.Bertran.conſi.65. vol. 1. Hieronym.de Mont.in d.tract.cap.32.Si autem cõſenſu partium eligatur, illis abſentibus ſibi iuramẽtum deferri poteſt.Iaſ.conſi.200. colum. 3. verſicu. non obſtat volum.ſecundo.Hieronym.de Mont.d. cap.32.quamuis,& hoc caſu.Caſſa.in conſue.Burg. rub.de iuſtis.§.6.in verbo le ſeremans, dixerit etiam per eos iuramentum, non eſſe preſtandum, nec etiã neceſſariũ eſſe, ſi iudex ex officio ſe informare velit. Fely.d.c.quia iudicante. col.1.

Quando autem refert menſuram, & ſi pars non
24 adſit, † non præiudicat.Barto.in l.Theopompus.ff. de dot.præleg.maximè ſi quum fuerit citata, & neglexit comparere.Monte.d. c.31.

Et menſurato agro ſi vna partium prætendat ſe
25 læſam, poteſt iterum requirere † menſuram;iteratoque prædium menſurandum eſt.Barto. in l.1.§.1. ff.ſi menſ.falſ.dixerit.Iaſ.in d. §. quædam nume. 82. Hieronym.de Monte,in d.tract.cap.26.& victor recuperabit expenſas ab aduerſario.Bald.in l. 3. C. ad legem Iul.de adul.Neuiz.d.conſi.38. num.8.

Agrimenſoris officium non tendit ad probandum dominium, nec poſſeſſionem, ſed ea probata, ad diſcernendum, quantum vnuſquiſq; poſſideat,
26 ac vt per eum declarentur † termini.Car.Ruy. cõſ. 129.volum.5.Hieronym.de Monte.cap.32.referentique prædium eſſe tot iugerum onus probandi ſe rectè æſtimaſſe incumbit.Bar.in l.1. C.de diſcuſ.lib. 10.Hieronym.de Monte.d.tract.ca.26.nu.12.Quod ſi duo electi ſint, ac inter ſe diſcordent, eligendi ſunt peritiores.Bald.in prooem.ff.Alex.in l.1.§. fin. ff.de verbor.obligat.& conſi.10.volum.6.Nat.conſ. 420.num.17.Marc.quæſtio.459.Rim.iun. conſ.335. vel eligi poterit tertius à partibus, non à iudice niſi ipſis exiſtentibus in mora. Bald.in l. hac ædictali. §. is illud.C.de ſecund.nupt.Barto.in l.ſi vnus.§. principaliter,ff.de recept. arbitr. Alex. in l. inter pares.ff de re iudic.Gabr. conſi.168.quæſtio.8.num.99.

Quia menſurando aliquot naſcũtur dubia, quid menſurandum ſit inter venditorem,& emptorem:
27 quæritur † an ripa prædij, item foſſata includenda ſint in menſura? Ripa,in l.quominus.num.72.ff. de flum.tractat.& concludit quid.Primò quantum ad foſſata,quę ſunt inter prædium,& viam publicam, menſurari non debent.Bar.in trac.Tiber.in §.agro. Bald.in l.riparum. ff.de rerum diuiſione. Secundo aut ſunt inter prædia priuatorum, & cẽſentur communia inter ipſos priuatos,probataque poſſeſſione prædij infertur etiam ad poſſeſſionem foſſati.Alex. conſi.54.volum.5.modo conſtet hincinde eſſe prędia priuatorum.Alexand.conſi.36.colum.fina.libr. 1.& legato fundo, legatum quoque cenſetur foſſatum.Barto.in l.prædia.§.ita legatum.ff. de fund. inſtru.quæ foſſata menſurari debent. Bart. in eodem. §.ita legatum. Bal. in l.riparum. Quantum ad ſepes inter foſſatum, & prædium exiſtẽtes earum ſolum ſcilicet, menſurandum eſt.Bald.in dicta l. riparum. Secus ſi venderentur decem pedes terræ, in quibus eſſet conſtructus murus longus.Alexan. in add. ad Barto.in d.§.ita legatum.Quod attinet ad ripas prędiorum cohærentium, ſcilicet, fluminibus, & ſi earum proprietas ſit dominorum, quorum ſunt prædia,d.l.riparum, ille tamen menſurari non debent, cum illius vſus ſit perpetuo publicus.l.3.§.ne tamen ff.de vſufruct.ita Barto.in d. tract. Tiber. Bald. in d. l.riparum,communem dicit Ryp.in dicta.l.quominus.num.73. Niſi ex ripis ipſis perciperetur notabilis vtilitas, puta ſi ibi exiſteret Salycetum, aut quid aliud fructuoſum.Bald.in rub.C.de contrah. empt. ſequitur.Alexand.conſi.120.volum.ſecundo. Ryp. in dicta.l.num.75. Aut agitur de ripis,quæ conſiſtũt inter priuatos: Illa ſine dubio menſurari debent. Barto.in dicto.§.ita legatum,& in l.litora.ff.de contrahen.empti. Bald. in dict.rub. C. de contrah. empti. quæſtio.4. Alex.d.cõſi.120.Rypa,in dicta l.quominus.num.76.niſi in inſtrumento de ripis mentio fieret excluſiuè.Alex.in dicto conſi.120. & quando ripæ,foſſata,ſepes menſurari debeant, ſcripſit etiam Pariſ.de Put.in tract.de reintegr.feud.c.133.

Quæri hic non impertinenter poteſt ad quem ſpectent foſſata circum męnia oppidorum exiſten-
28 tia, † an ad dominum loci,vel ad communitatem? de qua re variæ fuerunt controuerſiæ. Modeſtinus in l.deſertorem.§.is qui exploratione.ff. de re milit. quo vocabulo, ne videatur rude vſus ibi fuit Iuriſconſultus, punit capite à foſſato recedentem: ſcribens.Boſ.titu.de regal.num.39 idem iudicari de fouea caſtri,quod de ipſo caſtro, & prout de qualibet re connexa,ac ita punitur violator foſſorum, ſicut meniorũ.Bal.in l.pgit audacia.C.de ſepulc. viol.Vnde ſicut muri oppidi ſunt vniuerſitatis, Nat. conſil. 576. num. 14. idem quoque videtur dicendum de foſſatis, maximè ſi ipſa foſſata ſpacio annorum 100.imo 40.poſſediſſet, prout de ſedimine inter męnia,& foſſata,reſpondit Brun.conſi.23.Alba.conſil. 16.ſub num.10.& inferius.

Quantum autem ad męnia.Bal.in cap.1.§.e contrario de inueſt. de re alien. fact. dixit męnia caſtri poſſe eſſe, vnius, & iuriſdictionem alterius: quum ad inuicem non ſolum ſint ſeparabilia, ſed etiam ſeparara ſequitur.Aret.conſi.148.Curt.ſen. conſil.56. colum.8.ꝙ ad vniuerſitatem pertineant, ſcripſit Capic.deci.27.nu.43.vbi reſpondet ad tex.l.in tantum. §.ſacra.iuncta.l.ſanctum.§.fi.ff.de rerum diuiſ.& in §.ſanctæ.inſtit.eodem quibus dicitur eſſe in nullius bonis.ad l.opus nouum.ff.de ope.publ.ac ad leg.nemo poteſt.C.eod.quibus probatur non licere com-

munitati,

munitati, ſine licentia Principis mœnia conſtruere, aut reparare, ac ꝙ ſint ciuium, allegat. glo. in l. per Prouincias. C. de ædif. priuat. addo Io. de Amic. conſi. 98. in fine. & Capic. ſequutus eſt Rolan. conſi. 84. nume. 23. volum. 2. niſi conſtaret ea fuiſſe conſtructa pecunia principis, vel in illis eius inſignia, & arma eſſent depicta, ſeu affixa, quod vltimum mihi non videtur verum; quum ſi princeps velit ſua inſignia in eis depingi nemo ſit, qui debeat audere contradicere, magiſque præſumendum ſit, illa appoſita in ſignum ſubiectionis, prout hoc caſu vnicuique licet. Barto. in tract. de inſign. & arm. num. 2. quam ad probationem proprietatis, & in omnem caſum probato, ꝙ ſumptibus vniuerſitatis illa conſtructa ſint, ceſſaret illa præſumptio ex inſignijs cauſata: quæ à probatione vincitur. l. verius. ff. de probat. Et quod ad vniuerſitatem ſpectent, ſuffragatur ex eo, ꝙ Bal. dixit in l. omnium. C. de vectig. muros caſtri, ſcilicet eſſe publicos, non diuidendos, ſed tantùm commoditatem intra ipſos muros, vt ruſtici domus muris aſſignant iuxta contiguum, ac quòd dixit Boer. quæſt. 232. in fi. non licere niſi vniuerſitati, quicquam muris iungere, cui tamen refragari videtur, quod ſcripſit. Corn. conſi. 237. vol. 2. & conſi. 76. num. 3. volu. 3. ad agentes ciuitatis non ſpectare actionem, agendi ad demolitionem colombariæ ædificatæ ſuper muris, ſeu eorundem conceſſionē, ac quod dixit, Guid. Pap. ſing. 587. Boer. quæſt. 232. non licet priuato in muris velle facere feneſtram, ſine Domini licentia, ſed ad gubernatorem cuius tamen contrarium in hoc dici poſſet, ſiquidem vniuerſitas, poſſit diruere domus iunctas mœnijs, ac iungentes prohibere. Alber. in l. turres. C. de oper. publ. & in l. ſacra loca. §. muros. ff. de rerum diuiſ. quem ſequutus eſt Tex. de Amic. conſi. 98. vbi tradit non obſtante, quauis præſcriptione, excepta immemorabili deſtrui poſſe, ibique tradit ad quem ſpectet refectio murorum in ea parte, vbi domus ipſe adherent. Quod intellige, quãtum ad eas domos, quæ muris iam antea factis iunguntur, ſi autem domus priuatorum iungerentur ad fortificationem oppidi tunc ipſorum remanerent. l. turri, & ibi Bald. & Ang. C. de oper. public. Mihi venit in mentem dicere, quoad muri ſtant integri, & infracti pertinere ad principem ad vſum deſtinatum: nam ſicut omnis locus etiam priuatus, per quem flumen publicum fluit, efficitur publicus, & priuati iuris eſſe deſinit, l. 1. §. ſi foſſa. ff. de flumi. quo alueo derelicto amplius alueus ipſe publicus non eſt, ſed priuatus. §. quod ſi naturali alueo. Inſt. de rerum diuiſ. ita videtur dicendum mœnia eſſe Principis donec integra, & illæſa permanent: quæ ſi demoliantur, & aliqua in parte frangantur, vel aperiantur, vt habeantur pro derelictis, quoad vſum fortalicij effici, tunc ſolum, & materiam, ac rudera vniuerſitatis: cùm in habentibus ſymbolum facilior ſit tranſitus, & res faciliter, redeat ad ſuum priſtinum ſtatum. l. ſi vnus. §. pactus, ne peteret. ff. de pact. iſta eſt mea conſideratio, cui repugnant authoritates prædictorum attribuētium ea vniuerſitati. Ad quem pertineant muri ciuitatis. Crau. conſi. 518. nu. 17. & quomodo præſcribantur. Fulg. conſi. 221.

Quærendum nunc eſt intra, quod tempus, menſura fieri debeat? Diſtinguendum eſt primo, an ſit inter contrahentes actum, quod prædium menſuretur nullo expreſſo termino, tunc ſi emptor menſuram à die contractus infra 60. dies nō requiſierit, remanet excluſus, etiam ſi grauiter læderetur. gloſſ. Ant. Abb. Imo. in c. per tuas de don. Soc. conſil. vlti. lib. 3. col. fi. Dec. conſ. 347. in fi. Neuiz. conſ. 37. nume. 6. Nat. conſ. 569. vel ſi non intra ſexaginta dies ſaltē intra annum. Bald. conſi. 47. incipiente ſi venditor. quem refert Soc. d. cōſ. vlt. in fi. per doctr. Bar. in l. grauatos. C. de ceuſ. & q̄ſtor. lib. 11. Bero. q. 5. Abb. & Fely. in d. c. quia iudicante de præſcr. Cæph. cōſ. 36.

Secundo ſi nihil partes conuenerunt, tunc illa peti poteſt vſque ad annos triginta. Soc. d. conſ. vltim. Imol. & Abb. in d. c. per tuas. Dec. d. conſi. 347. in fin. Bero. q. 5. Neuiz. cōſ. 38. Nat. d. conſ. 569. Mar. c. q. 567.

Quinimo ſcripſit Ber. d. q. 5. etiam ſi pactū ſit reſpectu menſuræ, ſine vlla temporis præfinitione, partes, quæ contraxerunt, ac ſciunt ſe ad illam teneri, ob malam fidem non poſſe præſcribere: quod mihi videtur contra communem: præſertim, quum ante menſuram credere potuerit venditor menſurā integram, aut ſaltem incertum ſit, an plus, vel minus fundus eſſe poſſit, quàm aſſertum ſit in contractu, quo dubio attento, non inducitur mala fides, prout etiam in mora non dicitur quis nondum facta mēſura. Soc. d. conſi. vlt. in prin.

Tertiò mēſura ſemel facta, ex qua pars credat ſe lædi, aut grauari, cum illius repetitionē petere poſſit. Bart. in l. 1. §. ideo. ff. ſi menſ. falſ. dixer. requirere eam debet intra dies ſexaginta, Alioqui excluſa ab vlteriore menſura cēſetur. l. quod ſi nolit. §. ſed quid ita. ff. de ædil. ædict. Imol. in d. c. per tuas. Soc. d. conſ. vlt. in fi. verſ. poſtremo, & c. Cæph. conſi. 36. nume. 7. Maſcard. de Probatio. concluſ. 1048. nu. 7. volum. 2. Synagm. commun. opinio. titu. ad leg. Corn. de falſ. nu. 167.

Quarto, aut venditor in inſtrumēto promiſit, vt fieri ſolet, omnia perpetuò obſeruare, quum hæc ēt clauſula tollat præſcriptionē. Ang. in l. 1. ff. de vſuc. & ibi Alex. ac in l. nemo poteſt. ff. de lega. 1. non obſtāte lapſu dierum ſexaginta, menſura ipſa fieri deberet. Bero. d. q. 5. & in terminis, ꝙ præſcriptioni illi dierum ſexaginta intelligatur per hanc clauſulam renunciatum, tradit Bald. in d. §. ſi quid ita, & ibi latè Bar. Cæpol. cuius nullam fecit mentionem. Bero. d. ſua quæſt. 5. Quod exiſtimo intelligendum, quantum ad primum actum menſuræ. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſignifi. illa autem ſemel facta, ſi repetitio requireretur, crederem ſtandum concluſioni ſupra firmatæ, vt peti deberet infra 60. dies. Quod ſi different menſuræ inter ſe, quum non ſit magis credendum vni, quàm alteri, fieri deberet, & tertia, cum maiore ſolemnitate, aut plurium agrimenſorum interuentu: maximè vnius tertij, & cuius iudicio iuncto relationi alterius parendum eſt. l. item ſi vnus. §. fi. cum ibi not. ff. de arbit. ne res protrahatur in infinitū. l. 1. C. de ſenten. quæ pro eo, quo intereſt.

Quinto ſi nondum totum precium ſoluiſſet emptor, petente precium venditore, puto, quod per emptorem opponi poſſet exceptio menſuræ nondum factæ, non obſtante lapſu dierum ſexaginta; quum ea, quæ ſunt annua ad agendum perpetua ſint ad excipiendum. l. licet. C. de except. l. 3. in principio. ff. eodem titulo, & ita iudicauerat. Excellentiſſ. Senatus in quadam cauſa Nobilis Domini Burſæ de Pancalerio, ſi tamen conuentum ſit menſuratione, non ideò minus emptor incurret moram, ſi certo tempore ſolutio fieri debeat, licet menſura nondum facta ſit, quum illa reſpiciat fauorem vtriuſque. Dec. conſil. 452. ſub nume. 10. de qua ſe deſcrit. Burſa. dict. conſil. 168. ſub nume. 53. vſque 57. niſi, vt præſupponit. Dec. conuentio eſſet, vt precium non ſolueretur niſi primùm facta menſura.

Aduerte etiam opponentem exceptionem, præſcriptionis contra menſuram debere probare tēpus traditionis rei, & ab eo citra decurſum tempus præſcriptionis. Nat. d. conſ. 569. ſub nu. 10.

SVMMARIVM.

1 *Menſuris conuenıri põt, quib. vtendũ ſit, ad ſolutionẽ cenſuũ.*
2 *Menſura ſolita probatur ex inſtrumentis, & vbi ius deficit, pıutes domini conſuetudinem allegant.*

Secundæ partis Gloſſa vna.

SEcunda pars edicti continet exceptionem, niſi aliter eſſet conuentũ, vel conſuetum, vt alia menſura, q̃ loci ſolutio
1 fieret.† Nulli enim dubiũ, quin ſit in arbitrio contrahentiũ conuenire de mẽſuris. tex. eſt in l. Imperatores. ff. de contrah. empt. ac quin ẽt in iſtis valeat conſuetudo, modò legitimè introducta ſit, & videant creditores ne ſit de illis, quas allegat. Neuiz. conſ. 12, nu. 102. inter conſ. Bru.
2 q; vbi deficit jus † allegant conſuetudines, paulatim quoquo modo introductas. & ſicuti menſura ꝑdij per inſtrumenta probatur. glo. in l. 3. c. fin. regu. ita inſtrumentis probaretur menſura ſolutionis iſtorum cenſuum, ac victualium.

SVMMARIVM.

1 *Libra fortior eſt valoris florenorum duorũ, & groſſorum ſex.*
2 *Menſuras diuerſas, & pondera, non licet habere.*
3 *Menſura, qua menſi fueritis, eadem remetietur, & vobis.*
4 *Agrimenſor, qui falſam fecit relationem tenetur de dolo.*
5 *Et quando doloſè & quando bona fide facta cenſeatur?*
6 *Falſificator ponderum, & menſurarũ, qua pœna plecti poſſit?*

Tertiæ partis Gloſſa vna.

TErtia pars edicti imponit pœnam cõtra-
1 uenienti: ibi ſub pena † decẽ librarũ fortium: cuius valor ſecundùm interpretationẽ dñi Neuizani, ſcriptam in fine decretorũ antiquorũ, erat florenorũ duorum, & groſſorum ſex. quæ ſatis leuis vr̃, reſpectu pœnæ iuris ciuilis, imo diuini contra vtentes falſis mẽſuris, & põderibus adq; rem plura adduxit. Luc. de Pen. in l. modios de ſuſcept. & Anchar. lib. 10. nã. c. 25. Deuter. mandat Deus non habebis in ſaculo
2 † diuerſa pondera maius, & minus: nec erit in domo tua modius maior, & minor: pondus habebis iuſtum, & verũ: & modius æqualis, & verus erit tibi. & Prouerb. 16. pondus. n. & ſtatera iudicium Dñi ſunt: & Leuit. 19. in fine. Nolite facere iniquũ aliqd in iudicio, in regula, in pondere, in mẽſura ſtatera, iuſta, & equa ſint pondera iuſtus modius, æquusq; ſextarius: Nec modius eſt, q iniquus eſt. l. paulus rñdit. ff. de verb. ſign. hucuſq; Luc. de Pen. Et pena illa
3 valde tremẽda † eſt ꝑ Saluatorem cõminata. Mar. c. 4. & ꝑ Pontificẽ. c. qualiter, & qñ de accuſationib. Qua mẽſura menſi fueritis, eadẽ remetietur, & vobis.
Agrimenſor in primis, q doloſam fecit relationẽ de dolo tenetur, & contra eum recta via agi põt, l. ſi duobus. §. 1. & §. ſeq. & ibi gl. ff. ſi menſ. fals. dixer. Doloſè aũt feciſſe dicetur ſi malo animo aliquid fecit, & bona fide, qñ per errorẽ. Caſtr. in l. quamuis. ff. de demonſtr. Hier. de Mont. in tract. fin. 33. Fel. in dict. c. quia iudicãte, nu. 2. q ſi citra dolum damnũ patiat, ex relatione nullũ habeo ꝯ eum regreſſum, niſi aduerſario nõ exiſtente ſoluendo. l. ſi duobus, §. cõpetit. ff. ſi menſ. falſ. Felyn. in d. c. quia iudicãte, & actio ipſa non cõpetit tñ contra menſorẽ agrorum, ſed edificiorũ frumenti, ac vini. l. ſi menſor. §. ſi. ff. eodem. Et falſificator ponderũ, & menſurarũ, vltra oẽm damnum, q leſo reſarcire tenetur, punitr ieiunio. 30. dierum in pane, & aqua. c. 2. de empt. & vendit. Et de iure ciuili pena legis Corneliç de falſis. l. annonã. ff. de extr. crimin. quę relegationis, ac reſtitutionis duplici eſt, q dolo malo pondera, menſura ſiuè frumenti, vel vini corruperit, aut falſauit. l. pen. ff. de falſ. dicit tñ Fab. in §. itẽ lex Cornelia. inſtit. de public. iud. pęnã eſſe arbitrariã, de qua re Menoc. lib. 2. cent. 4. caſu. 317. Nec excuſaretur ꝑ ignorantiã, qui huiuſmodi menſuras haberet. l. ſed addes. §. 1. ff. locat. Luc. de Pen. in d. l. modios. ſed tex. hoc nõ probat, & ſi dicat teneri eũ, qui dolia vicioſa locauit, licèt ignarus, in id q intereſt. Quod intereſſe longè à pęna differt. pro conſequutione cuius intereſſe, quõ agendum ſit, & contra quem, eſt. glo. in l. arbitror. §. de eo. ff. de dol. quam glo. Barto. & Bald. ibi dixerunt eſſe meliorem de mundo.

De Feudis.

ARGVMENTVM.

Statutum, ſeu decretum Dominicale ſuper alienatione bonorum feudalium per Illuſtriſs. Dominam Yolant Duciſſam Illuſtriſſimique Domini Philiberti Sabaudiæ Ducis eius filij tutricem conditum.

TEXTVS.

YOLANT Primogenita, & ſoror Chriſtianiſſimorũ Franciç Regnum, Duciſſa Sabaudiæ, tutrix, & tutorio nomine Illuſtriſſimi filij noſtri chariſſimi Philberti Ducis Sabaudiæ, Chablaſi, &c. Vniuerſis, & ſingulis huius paginç ſeriẽ inſpecturis ſalutẽ, & notitiam rei geſtæ. vt Princeps populis ſubiectis dominari, & imperare, nõ ſolùm ciuilibus legibus, ſed & diuino iure optimè ſtabilitum eſt: & ſic illorũ vtilitati fauoribus conſeruationi ſummoperæ conſulere: quicquid ſtudij ſolicitudinis operę in eis cura peruigili decet impendere. Sanè poſteaquàm præfati Illuſtriſs. filij noſtri Ducis, ob deceſſum Superilluſtriſſimi bonæ memoriæ Dñi, & Cõrhoralis noſtri Domini Amedei Ducis Sabaudiæ eius genitoris tutelæ, perſonæq;, & bonorum adminiſtratio, ceu eius genitrici iure nobis vindicata eſt, cogimur ex debito ſalubria, quæq; patriç, ac ſubditis Ducalibus flagitare: haud quaquam inciuile indignumùe arbitrãtes, ſi quid iure ſtabilitum in ſubditorũ perniciem vergere dignoſcatur, id mitiore ſanctione lenire. Multis itaq; ſubditorum Ducalium, quàm maximè patriæ, & ditionis Ciſmontanæ didicimus quærelis. Quòd, quia iure feudorum cautum eſt, res, & bona feudales, & feu-

dalia in aliam quancunq; perſonam, præterquam in agnatos eius, à quo poſſidentur, quę res in tota ipſa Ducali patria Ciſmontana inoleuit, & obſeruata aſt, nullatenus alienari poſſe: cùm plures, & varij nobiles, & feudatarij præſertim ij, qui filiabus nubilibus, aut etiam debitis onuſti ſunt, & ex hoc plurimum grauantur, eo maximè, quòd licèt bona feudalia habeant, pecunijs tamen numeratis vacui, filiarum dotes, & alia debita ſua in eorũ dedecus, atque damnum nonnunquam remanent inſoluta, & ipſe filiæ, quod magnificiendum eſt, vt plurimum innuptę: Quum nec agnati bona ipſa feudalia ab eiſdem, niſi longè vili precio emere curent; Nec illa in alios extra agnationem ſuam fas ſit quouis pacto transferri. Cui nempè tam graui, tãquam communi iacturæ ſummoperæ conſulere, & oprima adhibere remedia, noſtra quàm maximè intereſt, eo quidem ſolertius, vigilantius occurramus, quo dictorum ducaliũ ſubditorum ſupplicatione ad id incitamur.

Ex certa igitur noſtra ſcientia, matura primitus procerum, & peritorum conſilij noſtri freta deliberatione, reque ipſa ſæpius, ac iteratis vicibus diſcuſſa, & plenè digeſta, pro præfato Illuſtr. filio noſtro, ſuisq; hæredibus, & ſucceſſoribus vniuerſis tutorio nomine prędicto, ac ex noſtrę plenitudine poteſtatis hoc perpetuo, & irrefragabili ædicto in perpetuum valituro ſancimus, ſtatuimus, & edicimus: Quòd à modo in antea omnes, & ſinguli nobiles, & alij quicunque feuda nobilia, ſeu res, & bona feudales, & feudalia, & quæ de feudo Nobili Ducali, aut alterius cuiuſcunque perſonæ mouentur, aut in futurum mouebuntur, habentes, tenentes, vel poſſidentes, ac eorum, & cuiuſlibet eorum, perpetua poſteritas nata pariter, & naſcitura pro filiabus ſuis nuptui collocandis, & earum dotibus, aut aliis debitis ſuis perſoluendis, Etiam ad ſubueniendum alijs quibuſcunq; neceſſitatibus ſuis poſſint, & valeant, ac eis, & cuilibet ipſorum pleno iure liceat; Noſtro tamen, ſeu præfati filij noſtri, aut hæredũ, & ſucceſſorũ ſuorum pręhabito, & interueniente conſenſu ipſas res, & bona ipſa feudales, & feudalia titulo venditionis, aut alterius cuiuſcũq; alienationis in quãcunq; perſonam ad id capacẽ, aliã quàm in agnatos ſuos, & extra agnationẽ ſuã in toto, vel in parte transferre, & alienare pro ſuo libito voluntatis. Si tamen, & caſu quo ipſorum alienantium, ſeu alterius eorum agnati res, & bona huiuſmodi feudales, & feudalia, quę per alienãtes, ſeu alienantem eiſdem primitus venalia offerri, & præſentari volumus illas, & illa condecenti precio emere, & precium ipſum exburſare tenuerint, vel alias cõtem pſerint, aut plus debito diſtulerint, & nõ aliàs aliter, nec alio modo.

Quaſquidẽ alienationes quotquot factę fuerint pleno iure valere, ac perperuã roboris firmitatẽ obtinere volumus, ac decernimus, ac ſi in agnatos prędictos factæ eſſent: ita, & taliter qđ ab ipſis agnatis, aut ſucceſſoribus ſuis, ſeu altero ipſorũ nullus regreſſus ad ipſa bona feudalia quæ ſic, vt ſupra fuerint alienata, nullaq; in integrum reſtitutio aduerſus tales alienationes ex tunc in perpetuum haberi, aut obtineri poſſit, nec debeat; ſed ſint, & intelligantur, ac eſſe, & haberi debeant ipſi agnati, eorũq. ſucceſſores ab huiuſmodi bonis feudalibus ſic alienatis, omnibusque iurib. & actionib. rationib. prę rogariuis, ſucceſſionibus, & quęrelis, nec non ab omni regreſſu, ac in integrũ reſtiturione, quæ, quos, & quas in eiſdem iure agnationis haberi poſsẽt penitus excluſi atque priuati, iuris diſpoſitione in cõtrarium faciente, etiam conſuetudine diutius obſeruata, necnon quacunq; in integrum reſtitutione, ſi quã fortè in aduerſum fieri contingat, & alijs quibuſcunq; in aduerſum facientib. non obſtantib. & pœnitus reiectis. Super quibus omnibus, quoad præmiſſa cauſis prætactis ex noſtra certa ſcientia, ac ex noſtræ plenitudine poteſtatis gratioſè diſpẽſamus, & illis ꝑ hæc expreſsè derogamus, & derogatũ eſſe decernimus. Mandanres ea pp. & diſtrictè præcipientes conſilio nobiſcũ, & citra monres reſidenti, necnõ vniuerſis, & ſingulis gubernatorib. Bayliuis, Vicarijs, Capitaneis, Poreſtatib. caſtellanis, Iudicib. Procuratorib. ac cæteris Ducalib.

patriæ

patriæ Ciſmontanæ officiariis, & iuſticię miniſtris mediatis, & immediatis, vbilibet conſtitutis moderniſque, & futuris, ipſorumque officiariorum locatenentibus, & cuilibet inſolidum. Quatenus huiuſmodi edictum, & literas noſtras iuxta earum formam ex nunc in perpetuum inuiolabiliter obſeruent, & per quoſcunque ad vnguem faciant obſeruari, Et vt omnibus innoteſcat voce preconis locis, & moribus aſſuetis, ſi expedierit, faciant publicari. Id autem quo tenacius obſeruetur, & maiorem ſortiatur auctoritatem in volumine ſtatutorum generalis Sabaudiæ reformationis, etiam ad perpetuam rei memoriam iubemus inſeri has in præmiſſorum teſtimonium ſub ſigilli Cancellariæ Ducalis munimine concedentes. Datas in Montecalerio die tertia Menſis Iulij anno Dom. 1475. Per Dominam. Præſidentibus Reueren. Ioanne de Compeſio Epiſcopo Taurinenſi, Vrbano Boniuardi Epiſcopo Vercellarum, Petro de Sancto Michaele Cancellario Sabaudiæ, A. Lamberti Decano Sabaudiæ, Antonio de Plozaſco Præſidente, Ludouico Domino Ananchiachi Magiſtro hoſpitij, Michaele de Canalibus, Lafrancho de Aduocatis, Oldrado Caneuoxij Lamberti, Philippo Cheureri Aduocato Fiſcali, Rufino de Muris financiarum generalis, Alexãdro Richardonis Theſaurario Sabaudiæ.

SVMMARIVM.

1 *Mulier nõ obſtãte matrimonio originem ſuam ſemper retinet.*
2 *Conditionem viri ſequitur, & eius priuilegijs fruitur.*
3 *Vidua Regina, & Ducißa adhuc nuncupari debet, prout viuente marito appellabatur.*
4 *Et durante viduitate fingitur adhuc eſſe in eodẽ matrimonio.*
5 *Nec tenetur homagium pro eius feudo, pro quo maritus viuens illud præſtiterat.*
6 *Principes eorum reſcripta, ab eorum proprijs nominibus inchoare conſueuerunt.*
7 *Ducißa Sabaudiæ tutrix, tutorio nomine poteſtatem habet legis condendæ. Ac concedendi feuda ſolita in feudum dari.*
8 *Obedientia imperium præſupponit feuda in patria Vltramontana redacta ad inſtar patrimonialium, niſi tenor inueſtituræ expreſſè repugnet.*
9 *Feuda patriæ, vallis Auguſtæ, an hoc decreto cõprehendãtur.*
10 *Feuda patriæ Aſtenſis non ſubiecta diſpoſitioni decreti.*
11 *Feuda intra montes, & Ciſmontana, nec vltramontana includuntur in ipſo decreto, quatenus ſunt citra verticem montium.*
12 *Feuda tam nobilium, quàm ignobilium ſub decreti diſpoſitione comprehenſa.*
13 *Nobilitatem infeudatio non confert, niſi à Principe fiat.*
14 *Pecuniæ appellatione, licèt res quoque alia contineãtur, ſecus tamen ſi dictum ſit de pecunijs numeratis.*
15 *Feudum in extraneos alienatum poteſt per agnatum reuocari, non obſtante oblatione illi facta.*
16 *Feudi alienatio licita, qua conſentiente domino directo fit.*
17 *Dotis conſtitutio ſuper feudo, de iure inualida, niſi feudum ſit mulieris ſe dotantis.*

Gloſſa.

SErenißimæ huius Principis Yolant meminit. Iac. à San. Georg. in inueſt. feud. §. Carolus. eamque fuiſſe coniugem diui Amedei Ducis, qui pluribus claruit miraculis. Ac, vt ipſa refert, fuit ſoror Chriſtianiſſimorum Regum Franciæ primogenita: quæ qualitas, cùm pluribus polleat prærogatiuis, vt per Tiraq. in præf. primog. illam veriſimiliter ob eam cauſam
1 expreſſit, ac ipſius originis ſplendorem † quem ſemper retinuit. l. iura ſanguinis. ff. de reg. iu. l. ius autem. ff. de pactis. l. voluntas. C. de fideicom. qu[...]muis per matrimonium tranſeat in familiam viri, eiuſque
2 conditionem ſequatur. † l. fœminæ, & ibi Alber. & Bald. ff. de ſenator. & eius honore, ac radiis coruſcet. l. mulieres. C. de dignit. lib. 12. Vnde relata origine, & ſplẽdore ſui ſanguinis, tranſit ad denominationem, & titulum, quem ex diuina coniugij ſocietate aſſumpſerat, & acquiſierat, appellando ſe Ducißam Sabaudiæ: quia vxor Auguſti dicitur, & nũcupatur Auguſta, cui eadem Auguſtus priuilegia tribuit, quæ ipſe habet. l. princeps. ff. de legibus. & nõ obſtante viduitate gaudet priuilegijs antecedentis matrimonij. c. ex tenore de foro compet. nomen dignitatis ſemper retinens, vt de Regina Franciæ vi-
3 dua, † quę vocari debet Regina. Bened. in rep. c. Raynutius in verbo duas habens filias. nu. 119. in fi. C. de teſtam. Rol. conſ. 15. nu. 10. vol. 2. Nam donec vidua
4 eſt, cenſetur † ſemper in eodem matrimonio perſeuerare. l. fi. C. de bon. mater. l. quoties de priuileg. ſcolar. lib. 12. ſimiliterq́; eſſe in ſeruitio viri. Bald. in l. diuortio. ff. ſolut. matrimo. & in ea maritus viuere, ac eius imago repreſentari. Bal. in l. pignoris. ff. de pign. actio. Rol. d. conſi. 15. ſic vt non teneatur homagiũ
5 domino pro feudo proprio repetere pro quo maritus iam illud præſtiterat. Fab. in §. fuerat, inſt. de act. vnde merito poſt nomen proprium, à quo Princi-
6 pes eorum reſcripta inchoare conſueuerũt. † Ang. in l. Neſennius. ff. de neg. geſt. & poſt alia de quibus ſupra, ſe vocauit Ducißam Sabaudiæ, non obſtante deceſſu Sereniſs. eius Conthoralis.

Verùm, quia Auguſta, ſeu Ducißa licèt ſit, nõ habet tñ poteſtatem legis cõdendæ. gl. in d. l. princeps. ff. de legib. ideò vlterius progrediendo dixit ſe tutricem imo, & tutorio noĩe: quum non oĩa facta per tutorem tutorio noĩe facta cenſeantur. l. poſt mortẽ. §. tut & ibi Bar. ff. qñ ex fact. tu. Tutela igitur, cùm vis ſit, atq; poteſtas in capite libero. §. 1. inſt. de tutel. tribuẽs plenitudinẽ poteſtatis. l. cũ in vna. §. tutor. ff.
7 de appel. tutorio noĩe potuit legẽ condere. † ita Bal. de Illuſtr. D. Anna de Borbone relicta tutrice nepotis in Comitatu Sabaudiæ. conſ. 376. & conſ. 294. lib. 5. vbi de eadem domina loquitũ, ſi bene inſpiciatur, dicens illi licuiſſe conferre officia, puta Poteſtarias, Caſtellanias, & alia, quæ alienationẽ non ſaperent, ſed tñ bonum regimen, cui dominæ, cũ ordinaſſet Illuſtriſs. Comes per ſubditos eſſe obediendum, neceſſariò illi cõtuliſſe poteſtatẽ imperandi: quũ obediẽtia eſſe nõ poſſit, niſi imperandi vnus baculũ teneat, & alter obediẽdo collũ ſubiiceat. l. cũ duce. ff. de captiu. l. manumiſſiones. ff. de iuſt. & iur. & cui filius reuerẽtiã dẽt tanq̃ matri, & mater filio honorẽ

tanquã comiti. l. ſed ſi hac. ff. de iniur. & de Duciſſa
Mediolani tutricæ filij ſui. Cum. conſi. 102. qui tu-
tores Principum, & Baronum ex cauſa, donandi
facultatem etiam habere dicuntur. Innoc. in cap.
grandi de ſuppl. negl. prælat. Alex. ad Bart. in l. con-
tra. §. ſi. ff. de pact. Alex. Iaſ. & Curt. in l. pactum cu-
ratoris. C. de pact. Neuiz. conſ. 10. nu. 3. Rol. conſ. 20.
nu. 57. vol. 2. Burſ. conſ. 177. nu. 38. Regulariter autẽ
liberam habentes bonorum adminiſtrationem ca
ſtra alienare non poſſunt Barto. in l. prohibere. §.
planè. ff. quod vi, aut clam. nec res in feudum tra-
dere, ſed ſolita reinfeudare. Bal. d. conſ. 294. vol. 5.

Præmiſſis titulis, ac authoritate ſua incepit ex-
plicare rationes, quæ eam mouerunt ad hanc legẽ
condendam, vt per mitigationem rigoris legis feu-
dalis, attenta temporum varietate, ſecundùm quã
leges variæ emanant. c. quædam diſtinct. 2. pluribus
quærelis ſubditorum ducalium patriæ Ciſmonta-
næ occurreret. Ideò dixit plures, ſeu multas quære-
las: quum in rebus nouis conſtituendis euidens de-
beat eſſe vtilitas, vt ab eo iure recedatur, quod diu
æquũ viſum eſt. l. in rebus nouis. ff. de conſtit. prin-
cip. Quærelæ iſtæ erant maximè ſubditorũ Duca-
lium patriæ Ciſmontanæ: Quia in patria † tranſ-
8 montana feuda, redacta ſunt ad inſtar bonorũ pa-
trimonialium. Rip. in l. obligatione generali. ff. de
pignor. Boer. q. 181. colum. fin. quod an procedat in
feudis Sabaudiæ. Purp. conſi. 577. numer. 7. niſi in
ſpecie contrarietur infeudatio. Guid. Pap. q. 230. in
fine, & ſic, ſi tenor inueſtituræ expreſſè non repu-
gnet, vendi, & in extraneos transferri poſſunt. Dec.
conſi. 208. num. 4. & 6. ac mulieres in illis ſuccedũt,
Guid. Pap. quæſ. 59. veniuntque in generali bono-
rum obligatione. Crau. conſi. 256. num. 6. Tiraq. de
retr. lig. §. primo. glo. 3. nu. 12. Imo cum decretum
factum ſit ad quærelas ſubditorum Ducalium ad
eos tantum reſtringi debet, et non extendi ad ſub-
ditos alienos Bart. Caſtr. & Iaſ. in l. cum ij. §. eam
tranſactionem. ff. de tranſact. ſiquidem extra terri-
torium ſtatutum nõ extendatur aliquid diſponẽs,
cui ius commune reſiſtetur. Bart. in l. 1. num. 39. &
Iaſ. nu. 86. C. de Sum. Tri. & fid. cathol. ita in termi-
nis decreti permittentis, alienationem feudorum
editi ad quærelas ſubditorum. Rim. iun. conſ. 339.
nu. 119. & quod attinet ad feuda Sabaudiæ prædi-
cta audiui ratiocinando cum Illu. Domino Præſi-
de Briglieto Præſide Illu. Cameræ Sabaudiæ id po-
tius, per abuſum, & nõ a pluribus annis introductũ,
quàm titulo, aut conſuetudine aliqua legitima: quũ
antiquitus in tamen inuenirentur recognita ſecun-
dum propriam feudorum naturam.

Patria verò Vallis Auguſtæ, licet Ciſmontana
ſit, quum tamen decretis non ligetur, vt in prohe-
9 mio decretorum pro feudis ſuis † hoc decreto non
comprehenditur. Excell. Ozaſc. deciſ. 27. ſub nu. 19.
cuius tamen contrarium ſeruari mihi dixerat Per-
illuſtr. q. Caſſianeus Puteus primus, dum viueret,
Præſes Exc. Sen. vir doctiſſimus, & rerum forenſiũ
peritiſſimus, Cuius nunc locum obtinet Perilluſtr.
Ludouicus Puteus Reani Dominus eius, ex fratre
nepos, vir ſummæ eruditionis, & humanitatis.

Prout indubitatè decretum hoc non extendere-
tur ad patriam Aſtenſem, poſtea quæſitam, quę no-
10 men Comitatus retinuit, vt de ipſa patria. † Brun.
conſ. 67. num. 4. & de Comitatu Toloſę. Barto. in l. ſi
conuenerit. §. ſi nuda. ff. de pigno. acti. cuius opinio-
nem dicit, & ꝓbat communiter receptam. Rol. de
ſtat. lucr. dot. quæſt. 85.

Sed quid ſi Princeps militi cõceſſerit in feudum
quaſdam poſſeſſiones vltra, & citra Montes, cuius
11 ſiunt Montes in medio † exiſtentes: Bald. in cap.
primo. §. ſi duo fratres. nume. 4. de duob. fratr. de
nouo feud. inueſt. loquens de Comite Sabaudiæ,
præſupponit eſſe neutrius: quum montes ſignificẽt
ſeparationem, nec dicantur vltra, nec citra; ꝙ. verſ.
ibi Affli. credit modo conceſſio vni tm̃ eſſet facta,
ex quo extrema includũt media. & ex iis inferri po-
teſt ad feuda, quæ ſunt in montibus, an dicantur ci-
tra montes, Puto ego quatenus ſunt citra iugum, &
verticem montium procliuia in patriam Ciſmon-
tanam dici poſſe citra montes. argum. l. quæritur.
ff. de ſtat. homin. & cùm Principum beneficia
largè interpretanda ſint quantum ad ipſum Prin-
cipem. l. fin. ff. de princip. dici poſſe feuda Ciſmon-
tana.

Quærelę aut erant nobilium, & feudatariorum,
ac eorum præſertim, qui debitis, & filiarum dotibus
onuſti, pecunijs vacui, in eorum dedecus, & damnũ
debita inſoluta, & filias innuptas dimittebant. Ne-
ceſſitatibus ipſorum Princeps, vt dicetur proſpexit:
ſcilicet nobilium, & feudatariorum, vt compre-
12 henderet tam nobiles feudatarios, † quàm feuda-
tarios ignobiles: quum copula ponatur inter diuer-
ſa. glo. & Bart. in rubr. ff. de iur. & fact. ignor. & ſicuti
multi ſunt nobiles, qui feudatarij non ſunt, ita non
omnes feudatarij nobiles ſunt: quum non ſemper
feuda nobilitent, niſi in nobile, & gentile cõcedan-
tur ab eo domino, cui adſit authoritas, ſiue pote-
13 ſtas † nobilitandi. Iſern. in cap. primo quis dicatur
Dux. Afflict. in c. 1. nu. 24. de contr. feud. int. par. ter-
min. Tiraq. de nobilit. num. 4. cap. 7. maximè, ſi
feudum nouum ſit, quum ictu oculi nobilitas non
naſcatur, ſi in antiquum receptum nõ ſit, Dec. cõſ.
53. num. 2. ſequitur. Craue. conſ. 952. nu. 6. de qua
re quando ex feudo nobilitas acquiratur, dicemus
latius titul. de nominat. dominorum.. Iſti nobiles
feudatarij, vel feudatarij ſimpliciter vacui pecunijs
numeratis, ideo præſumendum eſt dictum de nu-
meratis: quia, quum appellatione pecuniæ corpo-
ra quoque contineantur. l. pecunia verbum. ff. de
verborum ſignificatio. ac res omnes, in quibus pro-
priè mutuum conſiſtit. l. ſecunda §. creditum. ff. ſi
certum petatur. vt demonſtraret Princeps non ad
alias res principaliter reſpexiſſe, vt alio loco expli-
cabitur, quàm ad pecunias numeratas, vt alibi di-
cetur, quæ alijs in rebus non verificatur, vt colligi-
14 tur † ex d. l. pecuniæ. Azo, in ſumma titu. C. de nõ
numer. pecun. Alber. in dition. in verbo pecuniæ.
ad quam etiam numeratam, ſecundùm commu-
nem vſum loquendi verbũ pecunia refertur. Bart.
in l. talis ſcriptura. ff. de leg. primo. Deci. in dicta l.
ſecunda. §. creditum. num. 2. Iſti (inquam) feuda-
tarij vacui pecunijs numeratis, allegabant non poſ-
ſe diſtrahere eorum feuda ex diſpoſitione iuris feu-
dorum in patria Ciſmontana obſeruata, niſi in a-
gnatos: & ipſos agnatos emere non curare, niſi lon-
gè vili precio. Quod verum eſt iure alienationem
prohiberi præterquam in agnatos. c. 1. de alienan.
feud. pat. c. primo. §. Titius, & vtrobique. dd. ſi
de feud. contr. ſit int. dom. & agna. Curt. iun. conſ.
112. lib. 2. Clar. in §. feudum. quęſt. 41. Nec inurbani
agnati illi videbantur, vel rigidi, qui preciũ aliquod
offerebant, licet vile, non omnino iuſtum: quum
licèt emere recuſent, nihilominus, ſi alienetur in
15 extraneum, † illud poſſint reuocare. Io. de Ana.
conſil. 47. Brun. conſil. 80. Tiraquel. de retract.
agnat. §. primo. glo. 9. nume. 146. Quare intelligen-
dum eſt, tunc demum hoc vile precium obtuliſſe,
quando feudatarius volebat alienare iam obten-
to conſenſu, ſeu beneplacito à domino, citra
quod prohibita eſt illa alienatio ſub pœna amiſ-
ſionis feudi. §. habito. de prohib. feud. alienan.

16 per Feder. Nam habito conſenſu, † quum alienatio licita iudicetur. cap. primo. de proh. feud. alien. per Fed. cap. primo. de vaſ. qui contr. conſt. Loth. Afflict. in dicto §. Titius. in princip. Curt. ſen. conſ. 82. in princip. Brun. dicto conſ. 80. numero. 7. Clar. in §. feudum. quæſt. 42. verſ. eſt etiam. tunc agnatus prohibebatur reuocare alienationem feudi. viuente alienante. vt not. in d. §. Titius. Cur. ſen. conſ. 82. in princi. loquens de alienatione feudi, turris Sancti Georgij. communem dicit Brun. dicto conſi. 80. ſub num. 11. & illicita illa alienatio dicatur, cui domini conſenſus non adeſt. dict. cap. 1. de proh. feud. alien. per Fed. Curt. dicto conſilio 82. ac alij proximè allegati. quò caſu agnati viuo etiā alienante feudi alienationem impugnare poſſunt. Bald. & alij in cap. primo. §. hoc quoque de ſucceſſ. feudi. Cur. ſen. dic. conſi. 82. Clar. d. q. 48. verſicu. ſed nunquid. Roland. conſi. 57. nu. 63. vol. 3.

Vnde videntes agnati conſenſu alienationem ſubſiſtere, quoad vaſſallus viueret, aut fortè aliter morem gerentes egenti, offerebant aliquod precium, ſed vile, & non ad ſubueniendum neceſſitati
17 vaſalli, ſeu feudatarij † coacti alienare, & dotem filiæ conſtituere, quam ſuper feudis etiam conſtituere nequit. cap. primo. §. donare. qual. olim feud. alien. pot. niſi feudum eſſet mulieris ſe dotantis. c. primo. de inueſtitu. quam accepr. à Sempr. & ibi Bald. & in cap. primo. an marit. ſucc. vxor. Roma. conſ. 457. in fine. Vnde Duciſſa volens vtrique
18 parti ſatisfacere † ſcilicet egentibus ſubuenire, & iura agnatorum, quantum fieri potuit, conſeruare decreuit, vt infra.

T E X T V S.

EX certa igitur noſtra ſciētia, matura primitus procerum, & peritorum conſilij noſtri freta deliberatione, reç, ipſa ſæpius, ac iteratis vicibus diſcuſſa, & plenè digeſta, pro præfato Illuſtriſs. filio noſtro, ſuiſq; hæredibus, & ſucceſſoribus vniuerſis tutorio nomine prædicto, ac ex noſtræ plenitudine poteſtatis, hoc perpetuò, & irrefragabili edicto in perpetuū valituro ſancimus, ſtatuimus, & edicimus: Quòd à modo in antea omnes, & ſinguli nobiles, & alij quicunque feuda nobilia, ſeu res, & bona feudales, & feudalia, & quæ de feudo nobili Ducali, aut alterius cuiuſcunq; perſonæ mouentur, aut in futurum mouebunt habentes, tenentes, vel poſſidentes, ac eorū, & cuiuſlibet eorū perpetua poſteritas nata pariter, & naſcitura pro filiabus ſuis nuptui collocandis, & earū dotibus, aut alijs debitis ſuis perſoluendis, Etiam ad ſubueniendum alijs quibuſcunque neceſſitatibus ſuis poſſint, & valeāt, ac eis, & cuilibet ipſorum pleno iure liceat, Noſtro tamen, ſeu præfati filij noſtri, aut heredū, & ſucceſſorū ſuorum præhabito, & interueniente cōſenſu, ipſas res, & bona ipſa feudales, & feudalia, titulo venditionis, aut alterius cuiuſcunque alienationis, in quācunq; perſonā ad id capacem, aliam quàm in agnatos ſuos, & extra agnationē ſuam in toto, vel in parte transferre, & alienare pro ſuo libito voluntatis. Si tū, & caſu quo ipſorum alienantium, ſeu alterius, eorū agnati res, & bona huiuſmodi feudales, & feudalia, quæ per alienantes, ſeu alienanrē eiſdem primitus venalia offerri, & præſentari volumus illas, & illa concedenti precio emere, & preciū ipſum exburſare tenuerint, vel alias contempſerint, aut plus debito diſtulerint, & non aliás aliter, nec alio modo.

S V M M A R I V M.

1 *Proœmium perquàm neceſſarium eſt, mentem ſtatuentis declarat, ac finalem cauſam oſtendit.*
2 *Leges, & edicta Princeps cōdere debet cum procerū conſilio.*
3 *Requiſita à decreto, pro validitate alienationis feudi præſertim quatuor.*
4 *Neceſſitatem allegans illam probare tenetur.*
5 *Neceſſitas ipſa probaē aſſertione vaſalli, cōſtito ſimul habuiſſe filias nubiles, vel debitorē fuiſſe ex alia cauſa neceſſaria*
6 *Neceſſaria debita quę ſint, pro quibus permittitur feudorum alienatio, & nu. 7.*
8 *Dos congrua ſuper feudis quāta ſit, iudicis arbitrio remittiē.*
9 *Legitima nulla debita filia ſuper bonis feudalibus Nec ius dotis tranſmittitur, ſi nubat ante matrimoniū contractū.*
10 *Auus neptim ex filio, ſuper feudis quoque dotare tenetur, ſi pater eius ſoluendo non ſit.*
11 *Frater ſororē dotare cogiē, ad quē feuda cū eo onere trāſierunt.*
12 *Frater etiam de proprio feudo, ſororem inopem dotare debet.*
13 *Pater filiam ſpuriam, vel naturalem de feudis ſi aliunde non habeat, an dotare cogatur.*
14 *Diuitiæ, ſeu facultates propriæ filiarum non liberant patrem ab onere dotandi filias, etiam de precio bonorum feudaliū.*
15 *Abuſus, & mala adminiſtratio paterna non eximunt patrē à dotatione filiarum; & quin teneantur alienare tot de feudis, q̄ ſufficiant ad filias dotādas, ēt in præiudiciū agnatorū.*
16 *Argumentum de fideicommiſſo ad feudum validum.*

Gloſſa prima ſecundæ partis.

POST proœmium, qđ per quā neceſſariū 1 † eſt Bal. in l. 1. ff. de orig. iur. mentē ſtatuentis declarans. Dec. conſ. 620. Pariſ. conſ. 24. vol. 2. Goz. conſ. 1. ac finalē cauſam oſtendens l. fi. ff. de hęred. inſti. vimq; habens ſtatuti. Bald. conſ. 51. nu. 7. volu. 5. aggreſſa eſt Princeps ſtatuere, & ædicere qd vellet, non ex ſe, aut per ſe, ſed adhibito procerum, ac peritorū conſilio, maturaq; eorum deliberatione: ſic
2 cenſuit Imperator oportere ad nouam legem † cōdendam. l. humanum, vbi text. eſt elegans. C. de legibus. Cum quo conſilio permiſit feuda quæ-
3 cunque alienari. Si vaſallus † exiſtat in neceſſitate, vacuus pecunijs numeratis. Secundo ſi obtinuerit primum à Domino licentiam, ſeu conſenſum alienandi. Tertiò ſi eo obtento, &

præhabito rem, aut feudum, quod diſtracturus eſt
agnatis obtulerit. Quartò ſi agnati ipſi condecenti
precio emere recuſent, negligant, aut plus debito
differant, alias non, & nec alio modo.

Quantum ad primum requiſitum ſciendum eſt
vaſallum, qui circumſcripto decreto, feudum alie-
nare requiret, allegantē ſe fuiſſe in neceſſitate con-
4 ſtitutum, neceſſitatem ipſam debere probare † l. fi-
deicommiſſa. §. ſi rem. ff. de leg. 3. Crau. in reſp. pro
genero. num. 116. cùm ille probare debeat decreti
qualitatem, qui in decreto ſe fundat. l. 1. §. ait prętor
vbi Bar. ff. ne quid in flum. public. l. penul. §. docere
vbi Caſtr. ff. ne quis eum. Alex. conſ. 82. lib. primo.
Corn. conſ. 232. lib. primo. Soc. conſ. 136. volum.
primo. Dec. conſ. 37. Crau. dicto reſp. nume. 125.
Rim. iun. conſ. 340. num. 110. qui loquitur de de-
creto permittente feudi alienationem ob neceſſi-
tatem. At etiam illa quæ in precibus vaſallus Prin-
cipi narrat ad impetrandum conſenſum ex reg. l.
præſcriptione. C. ſi contra iùs, vel vtil. public. cuius
conſenſus conceſſio intelligitur, ſi præces veritate
nitantur. c. 2. de reſcrip. vt in terminus feudi. Mari.
Frec. lib. 2. quæſt. 26. Hanc probationem fieri credo
5 concludenter† ex ſola aſſertione vaſalli ſupplican-
tis, ſe carere pecuniis, omnique alio modo dotandi
filiam, vel filias, aut aliud quoduis eius debitum p-
ſoluendi, conſtito eum habuiſſe filias nubiles, aut
obligatum alicui pro debito neceſſario. Nam licèt
alleganti paupertatem onus probandi incumbat.
glo. in l. ſi vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui ſat. cog.
Dec. conſ. 120. Socin. conſ. 44. lib. 4. ex eo tamen
probatur, quod aſſerat ſe tot, ac talia bona habere,
& non plura. glo. in ſignis in l. cum lege. ff. de pro-
bat. & ibi Ang. Alex. conſ. 55. volum. primo. Rom.
conſ. 276. Aret. conſ. 276. Aret. conſ. 120. Guid. Pap.
q. 142. Alci. de pręſcript. reg. 3. de præſer. 20. Corn.
in l. vltima. §. licentia. C. de iure delib. glo. Alex. Iaſ.
& Rip. in l. ſi conſtante. ff. ſoluto matrimonio. Rui.
conſ. 91. lib. 5. communem affirmat Coar. lib. 2. var.
reſol. cap. 6. num. 3. quum paupertas præſumatur d.
l. ſi vero. §. qui pro rei. & negatiua eius natura ſit dif-
ficilis probationis. c. bonæ. de elect. Dec. in c. quo-
niam contra in princip. de probatio. Quare, ſi con-
ſtiterit patrem habuiſſe filias nubiles, vel alia debi-
ta neceſſaria, & aſſeruerit ſe alio modo carere, pre-
ſumitur feudum diſtraxiſſe ad perſoluendum de-
bita, vel dotes filiarum. argumen. leg. 2. C. de alim.
pup. præſt. prout tempore penuriæ pater pecunias
mutuo acceptas præſumitur expendiſſe ad alendū
familiam. Soci. conſ. 16. lib. 3. & ſcolaris in neceſſi-
tates ſcolaſticas. Bar. in l. fin. ff. ad Maced. Crau. cōſ.
91. Ita in terminis decreti ſenſit. idem Crau. d. re-
ſpon. pro gen. num. 124. Confirmatur, quod alle-
ganti patrem habuiſſe alia bona, quàm fideicom-
miſſi ad dotandam filiam onus probandi incum-
bat. Cur. ſen. conſ. 27. colum. 8. Rol. conſ. 19. num. 9.
volu. 4. Similiterque ei, qui mulieri opponit extare
alia bona pro reſtitutione ſuarum dotium, quàm
ſubiecta fideicommiſſo. Dec. conſ. 519. nu. 6. Qui
igitur in prædictis contrariū aſſerere voluerit, one-
re probationis grauabitur iuribus, & authoritati-
bus prędictis. Nubiles, aut filiæ ſunt, quæ xv. annū
agunt arg. tex. in §. generaliter, §. nouimus. in auth.
de temp. nō ſol. pec. ſup. dot. & ibi Accur. & ſi pater
nuptias differat vſque ad annum 25. inconſulto
patre poſſunt matrimonium contrahere. §. ſi cau-
ſas in auth. res cum de appe. cognoſc.

Sed quæ erunt cauſæ, ſeu debita iſta neceſſaria
6 † pro quibus permittuntur feuda alienari? Neceſ-
ſaria illa ſunt, quæ pręciſam habent neceſſitatem.
l. obligamur. §. neceſſitate. ff. de act. & oblig. addita l.
debitor. verſ. inuito. ff. de verb. oblig. Rim. iun. conſ.
384. nu. 40. Excell. Ozaſc. deciſ. 167. & 170. pro cau-
ſa ſua feudi Ozaſchi, & Crau. reſpon. ſuo pro gene-
ro valde reſtrinxerunt has neceſſitatis cauſas, & de-
bita neceſſaria explicauit eleganter poſt eos doctiſ-
ſimus Menoch. lib. 2. de arbitr. cent. 2. caſu. 182. ex
fontibus: quorum hęc materia hauriri poterit, non
pręetermiſſis traditis per Dec. conſ. 586. nu. 12. Ne-
ceſſaria quoque ea dr ab illo facta, qui ad venden-
dum compelli poterat, l. nouiſſimè. ff. quod falſ. tut.
auth. Bald. in l. fideicommiſſa. §. ſi rem. ff. de leg. 2.
Dec. in auth. p̄terea nu. 12. C. vnde vir. & vxor. Gab.
conſ. 92. Cauſa, & ratio præcipua reſtrictionis, fuit
dictio illa, pro aliis, implicatiua caſuum ſimilium.
l. fin. & ibi Bald. C. de iis, quæ à nō domi. c. ſi. de pact.
lib. 6. Dec. & alii in l. quicunq;. C. de collat. & col. 26.
Crau. pro gen. nume. 86. & quum prius facta eſſet
mentio dotium filiarum, quod in patre, ipſa origi-
ne, debitum eſt neceſſarium. l. qui liberos. ff. de ritu
nupt. viſum fuit eis dictionem ipſam aliis non de-
bere implicare maiora expreſſis. c. ſedes de reſcript.
latè Mendoſ. in add. ad conſ. Rom. 31. reſponden-
tes ipſi ad dictionem vniuerſalem quibuſcunque.

Animaduertēdum tamen exiſtimaui in procę-
mio decreti, à quo licèt argumentari, quod cauſā
finalem demonſtrat, vim habens ſtatuti, mentionē
factā de dotibus, & debitis ſine dicta dictione aliis
ſimilitudinem denotante. & in materia feudali,
quando dictioni aliis ſubiicitur illa vniuerſalis qui-
buſcunque comprehendi caſus diſſimiles. Gozad.
conſ. 26. nu. 45. & in materia feudali heredum quo-
runcunque appoſitione extraneos hr̄des contineri,
præter feudi naturam, vt dr̄ infra in Decre. Blanch.
in 3. pat. glo. vna, num. 4. & 5. dictionemque, vel alio
quocunque modo valde eſſe pręciſam, & vniuerſa-
lem modum omnem complectēs excogitabilem
gl. in clem. ne Romani, verſ. quouis modo de elect.
in clem. 1. verſ. quauis de re iudic. in clem. 2. verſic.
quauis de reb. eccleſ. non alien. Socin. conſ. 242. col.
2. Dec. in l. ſi conuenerit. ff. de iuriſd. omnium iudi.
Crau. cōſ. 405. nu. 5. & Principem in procęmio ipſo
voluiſſe proſpicere dedecori vaſalli, quod cōſiſtere
etiam poteſt, ſi plura alia debita inſoluta relinquat
licèt à principio, & origine non neceſſaria: in qui-
bus, cùm militet etiam decreti ratio, conſequeter
in illis deberet eius procedere diſpoſitio. l. illud. ff. ad
legem aquiliam, maximè, quum iuſta ea cauſa ſit,
in qua honeſtas conſideratur. l. quamuis. ff. ſoluto
matrimonio, vbi conſtante matrimonio mulieri
dos, quamuis inutiliter reddatur, ſi tamen ad eum
finem reddita ſit, vt ſuos conſanguineos ab hoſtib.
redimat, vel, vt eos egētes alat, valet reſtitutio: licèt
ipſa non teneretur de dotibus ſuis alere, nec ab ho-
ſtibus redimere ibi nominatos. Suffragatur, quia
decretum nō tantùm de dotibus, ſed etiam de de-
bitis contractis pro filiabus nuptui collocandis lo-
quitur. In illis verbis pro filiabus ſuis nuptui collo-
candis, & eorum dotibus perſoluendis. poſſunt ete-
nim præter dotes in collocatione alia debita con-
trahi, vt ſunt expēſę veſtium, ac nuptiarum ad or-
natum, & decorem familiæ, quarum expenſarum
pompa, & celebritas non eſt ad matrimonium ne-
ceſſaria. l. ſi donationem. & Bald. C. de nupt. & pro
quibus tamen bona etiam fideicommiſſi diſtr. hi
poſſunt, ſicut pro dotibus. Roland. conſil. 19. vo-
lum. 4.

Retenta opinione Dominorum Ozaſc. & Crau.
& ſtricta illa intelligentia debitorum neceſſariorū
eliciemus caſus aliquos. Primus eſt ex tenore de-
7 creti. † Pro filiabus nuptui collocandis, ſcilicet pro
expēſis, & veſtib. nuptialibus, vt proximè probaui,
quum

quum vno permiſſo, omne permiſſum cenſeatur per quod ad illud deuenitur. l. oratio. ff. de ſponſ. & ſint præparatoria, quorum idem eſt iudicium. Bal. & Dec. in rubr. C. de eden. Secundus pro dotibus earundem: quum dos ſit medium perueniendi ad matrimonium. Crau. conſil. 281. nume. 2. licèt iure feudali patri hoc non permitteretur, etiam non habenti aliunde. cap. primo. de proh. feud. alie. per Feder. Bald. conſil. 108. queritur vtrum libr. primo Soc. conſi. 19. lib. primo. Dec. conſi. 586. Tertius pro redemptione à carceribus, vel ab hoſtibus, in quo caſu, & ſine aliqua eius culpa vaſſallus incidiſſet Excel. Oſaſch. d. deciſ. 170. ſub num. 2. Iacob. in ſua inueſtitura. §. qui quidem inueſtiti. num. 77. prout ſi culpa intercedat, non licèt bona ſubiecta fideicommiſſo alienare. Iaſ. in authen. res quæ infr. C. cõm. de leg. Alex. conſi. 23. nu. 14. vol. 1. Quartus pro alimentis pro quibus licèt de iure feudorum feudum non alienetur. Clar. in §. feudum. quæſt. 31. Roland. conſi. 56. num. 14. volum. 4. ſecus tamen eſt conſiderato decreto. Oſaſch. d. deciſ. 170. Menoch. d. caſu. 328. cui inſeruit opinio Rom. conſi. 267. Iaſ. in auth. res quæ num. 31. C. de commun. de lega. ſcribentiũ pro alimentis eſſe quoq; locum diſpoſitionũ ipſius auth. ac pro ſuſtendanda perſona vaſſalli Abb. in c. ex præſentium de pignor. etiam ſi bona eſſent maioratus. Padila in Auth. res quæ. nu. 79. quamuis hoc Soc. in l. maritus. §. res. ff. ad Trebel. modo patrimoniũ filius ſufficiẽs nõ lapidauerit n. 79. Quintus pro refectione caſtri feudalis. Menoch. dicto caſu 128. res. nu. 25. Sextus ꝑ expenſis litium ad manutentionem rerum, & iurium feudalium. Afflict. in cap. ſi vaſſallus ſub nume. 2. ſi de feu. deſ. fuerit contro. Arg. etiam tex. in c. ſignificauit de reſcrip. & ibi Butr. & Anchar. attenta natura iudicij quod redditur in inuitum. l. inter ſtipulantẽ. in princ. ff. de verborum obligat. & nemo debeat iura ſua indefenſa relinquere. l. illud. §. in prædonis. ff. de petit. hæred. Septimus pro debito tutelæ non voluntariæ, ſed neceſſariæ, prout non obſtante conſi. Ruin. 92. volum. 5. ego obtinui ab Exc. Sena. in cauſa dominorum fratrum de Cabureto, contra Nuccero vnũ ex dominis Cabalarij Leonis. Octauus pro debitis feudi. Afflic. de inueſt. de re. al. fact. vel concernentibus ſeruitium feudi. Ker. in cap. primo. an agn. vel fil. facit tex. in c. 1. §. ſi vaſallus ſit. hic ſi. lex Conrad. tex. in c. 1. de Solu. Nonus in augumentum feudi. Affl. dec. 232. nu. 6. Decimus pro reſtitutione dotium, & augumenti, vt dicetur latius ſuo loco, & vlterius decretum loquitur de expenſis nuptialibus de dotibus, & alijs debitis, & quia multæ ſunt cauſæ neceſſitatis, pro quibus nulla adhuc ſunt contracta debita, cogimur tamen, vt ſubueniamus illa cõtrahere, ideò decretum addit, & ad ſubueniendum quibuſcunque alijs neceſſitatibus & pro expenſa funeris vaſſalli, ſucceſſor etiam tenetur ne tanta iniuria defunctus afficiatur Affl. in c. 1. an. agn. vel fil. nu. 15. xij. pro defenſione famæ, ac honoris arg. l. iuſta. ff. de manum. vindic. l. iſti quidem. ff. quod met. cauſ. quem non minus, quam vitam æſtimare debem⁹ Alex. in l. ſi victũ. ff. de re iudicata. Decimatert. an pro ſalute aĩæ, ac in redemptionem peccatorum, quod etſi iure feudali prohibeatur. c. 1. §. donare de prohib. feud. alien. per Fed. tamen quum æquitate Canonica aliter ſit, Rom. conſ. 199. nu. 12. Burſ. conſi. 127. nu. 44. & pro debitis neceſſarijs decretum alienandi, facultatem tribuat hoc erit cogitandum.

Quod attinet ad dotium conſtitutionem, quamuis de iure cõmuni bona ſubiecta fideicommiſſo, pro dotibus conſtituendis diſtrahi permitterentur. auth. res quæ. C. communia de leg. illius tamen diſpoſitio in feudis non militabat Bald. & alij in cap. primo. §. donare qual. feud. olim. alien. poter. Iaſ. in dicta auth. res quæ nu. 26. Guid. Pap. conſi. 214. col. 5. Roland. à Valc. in ſtat. de lucro dot. quæſt. 54. nu. 14. quare cum hoc ſalubri decreto ſancitum ſit, pro dotibus licere diſtrahere feuda, conſequenter etiã procedet diſpoſitio ipſius authenticę, ſeruata tamẽ forma ipſius decreti, & propterea quæritur, quantum pater poſſit ſuper feudalibus conſtituere, aut ex illis diſtrahere? Secundò quid de auo an teneatur dotare neptem de bonis feudalibus ſicut pater. Tertio an frater ſororem, vel neptem ex fratre. Quartò an filiam naturalem, vel ſpuriam. Quintò ſi filia diues ſit, aut bona propria habeat, quibus cõpetenter dotari poſſit, an adhuc permittatur iſta diſtractio. Sexto an ſi vaſallus ex ſua mala verſatione conſumpſit bona plura ex fructibus quorum potuiſſet dotes ſoluere, ac alia debita neceſſaria, priuetur beneficio huius ędicti.

Circa primum, quantum ad patrem ipſe reſpectu filiæ præſumptionem iuris habet pro ſe. vt dotẽ competentem conſtituerit. licèt dos quantitati patrimonij non reſpondeat. Dec. conſi. 26. & conſil. 206. niſi edoceretur patrem indiſcretè verſatum. Caſtr. conſi. 275. lib. 1. latè apoſtil. ad conſi. Alexan. conſi. 29. lib. 3. ſi autem ab alio dos conſtituatur, ad dignitatem, facultates, & numerum liberorum reſpici debet. l. ſi filiæ. ff. de leg. 3. Si verò ex ſtatuto. Salic. in auth. res. C. commu. de leg. voluit iudicem
8 † non debere arbitrari dotem minorem legitima. Sed hoc non obſtante ego exiſtimo contrarium: quia, quum in feudis filiæ non ſuccedant, ſuper eis
9 nulla † debetur legitima glo. in cap. primo. de vot. & ibi Imol. Hoſt. Abb. & Io. Andr. Panor. conſil. 12. lib. primo. Crau. conſi. 236. ſub nu. 41. Alc. conſi. 573. Capic. dec. 2. niſi inquit feudum eſſet emptum de nouo, quia tunc de æſtimatione deberetur, & ſtatutum de quo per Sali. loquitur de bonis allodialibus, in quibus filia æquè cùm maſculis ſucceſſiſſet circumſcripto ſtatuto. l. maximum vicium. C. de lib. præterit. quo grauata in vno fuit æquum. vt in altero releuaretur. l. eum. ff. de iureiur. quod ſecus eſt, vt dixi in feudalibus, ex quibus illi nulla eſt debita legitima. §. donare qualit. olim feud. alien. pot. c. d. dec. 2. Quinimo ſi ſtatuto caueaẽ filiã dotandã ſecundũ qualitatẽ dom⁹, & quantitatẽ patrimonij, poterit iudex arbitrari, quandoq; plus, quãdoq; minus legitima. Dec. d. cõſi. 26. etiã in feudis, ſuper quibus iſtius decreti virtute permittitur dos, non ſufficientibus in ſubſidium conſtitui. Purpurat. conſi. 119. nu. 21. Nec permittendum eſt patri totum feudum filiæ in dotem tradere, ſi parte aliqua congruè dotari poſſit. Pariſ. conſi. 16. nu. 32. vol. 1. Illuſtr. D. Ponte. q. laudim. qõ. 29. Suffragatur quod Iaſ. dicit in auth. res quæ nu. 3. verſ. 2. limita eatenus de bonis fideicommiſſi, tradi poſſe in dotem, quatenus filia congruè dotata dicatur. ſequitur etiam ex eo quod de feudis nulla legitima debeatur, filiam reſpectu doti ſibi debitæ in feudis in caſum matrimonij nullum ius tranſmittere in hæredes, ſi moriatur innupta Caſtr. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de cond. & demo. Alex. conſi. 13. nu. 12. vol. 3. Soc. cõſ. 288. nu. 27. vol. 2. Caſtr. conſi. 6. vol. 2. Brun. qui dicit cõmu. de ſtat. excl. fem. artic. 11. q. 3. Pariſ. conſ. 110. vol. 4. Gabr. conſi. 5. Gabr. tit. de leg. cod. 1. num. 27. Iaſ. in l. quoniam in prioribus. C. de inoff. teſtam.

Quantum ad ſecundum quæſitum, vtrum auus
10 paternus hanc quoque habeat facultatem, breuiter dico quod ſic: cum auus ipſe nepotes ex filio habeat in poteſtate, & text. in l. qui liberos. ff. de rit. nupt. loquatur in liberis, quorum appellatione ne-

pores cõtinentur.l.liberorum.ff.de verb.ſignif.imo
& filiorum appellatione. Bart. in d.l. liberorum. l.
filium,& ibi Bart.& Bal.ff. ad Macedon. & vbi dos
nepotis non comprehenderetur ſub conſtitutione
dotium filiarum, contineatur ſub nominatione
debitorum neceſſariorum: quum ipſe auus ad do-
tandum neptẽ cogi poſſit. l. dedit dotem. ff.de coll.
bon. Bald. in d.l. qui liberos ſcilicet, ſi ipſius pater
ſoluendo non ſit Bal. in auth.res quę.C.communia
de leg. & in l. fin. C.de dot. promiſſ. Ruin. conſ. 30.
nu. 10. vol.2. Crauet. conſ. 219. vbi tractat, quando
filia debeat in legitimam imputare.

11 Ad tertium quæſitum, ſi frater † ſororem dota-
re teneatur, certum eſt ſi ex eodem patre nati ſint,&
feudum ſit paternum: quòd ſic, vt pater bonis alijs
deficiẽtibus obligabatur filiam dotare feudalibus,
quadam legali obligatione ex decreto pro dotibus
obnoxiis, & affectis, ita frater ad quem tranſierunt
cum eo onere.l.reſcriptum.§.ſciendum.ff.de mun.
& hono.clem.1.vbi glo.de cenſib.Crauet. conſ.217.
num.5. & in patria expeditum eſt alio decreto Phi-
liberti car.68.libro decretorum, vbi dicetur; diſpo-
nente ſucceſſorem in feudo ad ea omnia teneri, ad
quæ poterat cogi ſuper ipſo feudo vaſallus defun-
ctus. Ita de nepte ex fratre reſpondetur, ſi frater ſu-
12 perſtes fratri ſucceſſit in feudo paterno. Sed † quid
ſi feudum non erat paternum, ſed fraternum tan-
tùm, nec alia bona extent, quibus ſoror, vel neptis
dotari poſſit; Brun.conſi.195.volum.2. reſpondit ſo
rorem, de fructibus feudi per fratrem eſſe dotandã:
de nepte autem dubitauit: quum frater inopem ſo-
rorem ob defectum dotis dimittere non debeat in-
nuptam.l.cùm in plures.§.pen.ff.de adminiſtr. tuto.
glo.Cyn.& Barto.in l.non omni.C.eodem tit. Bald.
Alexand.& Iaſ.in l.1.ff.ſolut.matrimo.non tantùm
de fructibus feudi, ſed etiam beneficij eccleſiaſtici.
Panorm. in cap. peruenit de arbitr. Ego puto non
modo de fructib. feudi, ſed de ipſius feudi propriе-
tate, ſi fructus non ſuppetãt: quia, quum Decretum
diſponat feudum poſſe diſtrahi pro debitis neceſſa
rijs, præſuppoſito fratrem obligatum de iure ad do-
tandam ſororem inopem, cogetur etiam ſi nolit de
feudo alienare ad ſubueniendum ſorori, licet ta-
men non ſit tanta dotandi ratio in ſororibus, prout
in filiabus. Barto.& dd.in l.obligamur. §. lege. ff. de
act.& oblig.Pimp.conſi.187.

13 Filiam naturalem, aut ſpuriam, † quod eſt quar-
tum quæſitum, non crederem patrem cogendum,
dotare, quatenus decretum mandat filias dotari.
Bald.in d.l.qui liberos per glo.in l.vxorem. §. natu-
ralis pater.ff.de leg.3.Iaſ.in §.fuerat inſt.de act.Iaco
bin.in ſua inueſtitura in verbo, quiquidem inueſtiti
num.79.& appellatione filiorum in ſtatutis natura-
les non intelliganrur.l.2.§.legitimos.ff.de excuſ.tut.
l.generaliter.§.cum autem.C. de inſtitu. & ſubſtitu.
Ryp.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus.nu.70. ff. ad Tre-
bell. Ne etiam detur occaſio luxus, ac turpitudini fa
ueatur. Videtur tamen obſtare Decretum Philiber
ti obligãs feudum, ad omnia debita neceſſaria, ſpu-
riæ autem dos neceſſario debeatur, & poſſit pater
aſtringi filiam ipſam dotare. Barto.in auth.ex com
plexu.verſicu.ex quo dixi.C.de inceſt.nupt. Abb. in
cap.cum haberet de eo, qui Dux.in matrimo.Deci.
conſi. 11. communem dicit Gabr. lib. titu.de alim.
conclu.1.num.14.modò quantitatem alimẽtorum
non excedat. Barr.in d.auth.ex complexu.Abb. cõſ.
115.volum.2.Gabr.d.conclu.1. num. 15. & filiæ ipſi
aliunde prouideri non poſſit.Bal.in l. neque mater.
C.de iur.dot.Ruy.conſi.104.volum.1.Gabr.d. con-
cluſ.1.nu.18.ex Boer.quæſt.127.vbi pulchrè,& mul-
to tenuior, quam filiabus legitimis ſoleat decerni.
Abb.conſi.115.volum.2. quum detur loco alimen-
torum.Barto.in auth.res quæ.C.com.de leg. Abba.
conſi.50.vol.2.etiam ſi eſſet filia ſpuria ex moniali.
Dec.conſi. 611. poterit cogitari.

Quod attinet ad quintum quęſitum de filia diui-
14 ti. † Reſpondetur patrem diuitiis filiæ non excu-
ſari ab eo onere, cùm & diuitem filiam de propria
ipſius patris ſubſtantia dotare debeat. l. fi. & ibi glo,
& Bald. C. de dot. promiſſ. Iaſ. in auth.res, quæ ſub
num.17.C.commu.de leg.Ryp.in l.1.ff.ſolu. matri-
mon.& in terminis Decreti.Menoch.conſi.8.vol.1.
nam ſi pater debitor eſt dotium, diuitiæ creditoris
non liberant debitorem egenum. Qua ratione, quũ
pater excuſationem non habeat à dotatione filiæ
iam nuptę, nullis prius dotibus conſtitutis, vt com-
munem dicit Ryp.in d.l.1.nu.55.ff. ſolut. matrimo.
dotes non obſtante contradictione agnatorum de
feudo ſoluere poterit.

Vltimum eſt quæſitũ quid, ſi ipſe vaſallus ſit ſub-
ſtantia ſua malè vſus? quantum ad dotes, nõ eſt du-
15 bium abuſus paternos † non præiudicare filiabus,
prout dicitur de bonis ſubiectis fideicommiſſo.Ca-
ſtre.conſi.15.& conſi.219.lib.1.Iaſ.in d.auth.res quæ
verſicu.11.limita.& conſi.157.lib.2.Dec.conſi. 376.
Crauet.conſi.291.ſub num.5. quãtum vero ad alios
caſus, quibus ſubueniretur vaſallo, videatur Meno.
d. caſu. 182. Nec obſtat ſi dicatur non valere argu-
16 mentum de fideicommiſſo ad feudum, † cuius alie
natio difficilius admittitur, & ſtrictius prohibetur,
quam rerum fideicommiſſi. Bal.in §.donare. qual.
ol.feud.alien.pot.Crauet.conſi.24.nu.11.Dec. conſ.
445.Socy.iun.conſi.72.num.72.volu.1.Neuiz. conſ.
10.Excellentiſ.Oſaſch.deciſ.167.num.21. quum res
fideicommiſſi pro dotibus alienari poſſit. d. auth.
res quæ, ſecus res feudales. Bald.in §.d. donare, & §.
neceſſitate qual.de feud.alien.pot.Dec. in cap. quæ
in eccleſiarum in 6.notab.de conſtitut. Quia reſpõ-
detur ceſſare obiectum ob diſpoſitionem Decreti
permittentis pro dotibus, & aliis expenſis nuptiali-
bus bonorum feudalium in ſubſidium alienatio-
nem, & caſu quo fideicommiſſum ex cõtractu de-
beretur ſicut debitum eſt feudum. Dec. conſil. 455.
num.34.non minus prohibetur fideicommiſſi alie-
natio, quæ tunc etiam pro dotibus non eſt permiſ-
ſa.Iaſ.in d.auth.res quæ num.25.& ſub num.32.ver-
ſicu.quarto.limita. Alexand.conſi.56.volu.2. Coar.
lib.3.variar.reſolut.cap.6.verſi.3.vt quibuſdam, vn-
de nõ ex natura rei vnum eſt ſtrictius altero, ſed ra-
tione diuerſitatis originis, vel inter viuos, vel ex vlti
ma voluntate. Imo feudum etiam ex neceſſitate fa
mis, vaſallus, etſi alienare non poſſit, vt ſibi ſubue-
niat. Iacob.in ſua inueſt.§.& cum pacto de non alie
nando.num.14.Neuiz.conſi.10.ſub num.4.Rol. cõ-
ſil.56.in fin.volu.4. illud tamen intelligitur ſine do-
mini conſenſu, qui, ſi diſſentiat ad conſentiendum
de iure cogi poteſt. Clar. in §.feudum.quęſt.31.verſ.
pone vaſallus, vel ſi recuſet ſine legitima cauſa con
ſentire, eius conſenſus pro præſtito habetur Rolan.
conſi.56.in fi.vol.4.

Minus admitto pro expedito, quod facilius con-
cedatur diſtractio bonorum minorum, quam feu-
dalium, vt aliqui volunt: quum feudum interue-
niente ſolo domini conſenſu ſine cauſa neceſſita-
tis poſſit alienari.capit. 1. §.donare.qual.olim.feud.
alie.pot.& bona minoris cum prætoris authoritate
alienari ꝓhibita ſint, niſi adhibita cauſæ cognitio-
ne neceſſitateq; vrgente.l.non paſſim.ff.de reb.cor.
Nimirum ſi de feudo ad fideicommiſſum validum
eſſe argumentũ dixerit.Dec.cõſ.445. n. 33. Rol cõ-
ſil.100.n.15.vol.1.Ruy.cõſ.151.n.3.159.nu. 6. & 166.
vol.2.Menoc. ꝯſi. 124. nu.39.Cæph.ꝯſi.600.nu. 18.

SVM.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio legitima eſt feudorum, quæ principis conſenſu fit: & princeps, quum conſentire conſueuerit, ad conſentiendum, quodammodo obligatur; ſecundùm tamen eas, qualitates, & tempora, quibus erat remanſurũ apud venditorem maximè cùm attenta recognitione, & laudimij ſolutione, leuis ſit præiudicij.*

2 *Feudi qualitas neceſſario exprimenda non eſt, quando principis conſenſus, impetratur: licèt Excellentiſſ. Oſaſc. hus contra putauerit, & quomodo eius opinio procedat. 5.*

3 *Decretum intelligitur nedum de proprijs, & ſimplicibus feudis ſed etiam de mixtis.*

4 *Conſenſus ſeu licentia alienandi ad formam decretorum, cùm exigat cauſæ cognitionem, non videtur inualida, etſi non fundetur omnino in ſubſtantia veritatis.*

5 *Conſenſus prius impetrari debet, & ante illius impetrationem agnati non tenẽtur feudum acceptare, nec refutare. 6.*

6 *Conſenſus duplex pro ſolemnitate alienationis non exigitur, quamuis pro obſeruantia forma Decreti Excellentiſſ. Oſaſc. contra cenſuerit.*

7 *Feudum pro dotibus conſtituendis poteſt alienari ante matrimonium.*

8 *Conſenſus, ſeu licentia alienandi feudi ſimpliciter conceſſa, nõ relata ad formam decretorum, ſecundùm formam ipſam intelligenda eſt: & quando?*

9 *Conſenſus ob aliquas cauſas impetratus, vel propter aliquas perſonas ob alias non ſuſtinetur.*

10 *Præſtatio Conſenſus nõ verificatur partium aſſertione, in præiudicium tertij.*

11 *Conſenſus à venditione obtineri debet: ad quem etiam fructus pertinent, antequam obtinuerit conſenſum ipſum.*

12 *Conſenſus ſemel obtentus, non eſt neceſſario à ſucceſſore harede impetrandus.*

13 *Conſenſus à locumtenente Principis, ab Excellentiſſ. Senatu, & Illuſtr. Camera concedi poteſt ad formam, ſcilicet, quantum ad Senatum, & Cameram Decretorum.*

14 *Camera mandatum habet cum libera, & an poteſtatem habeat remittendi caducitatem.*

15 *Conſenſus conceſſus ab occupatore ſtatus an valeat?*

16 *Conſenſus Principis an retrotrahatur.*

17 *Conſenſus Principis an ſufficiat, ſi feuda recognoſcantur alijs dominis inferioribus.*

18 *Statutum permittens, alienationem bonorum feudalium ſine Domini conſenſu an valeat?*

Gloſſa Secunda ſecundæ partis.

SEcũdum requiſitum eſt beneplacitum, ſeu conſenſus Principis, vel alterius domini directi ipſius feudi, ſine quo prohibita eſt feudi alienatio. cap. 1. de prohib. feud. alien. per Feder. c. 1. de vaſ. qui cõt.
1 cõſt. Loth. quo obtento † alienatio legitimè fit. Clar. in §. feudum. quæſt. 42. Brun. conſ. 80. & dictum eſt ſupra in fin. glo. primę, part. & conſenſum princeps concedendo donare dicitur. Iſer. in cap. 1. num. 13. verſic. dicunt quidam de proh. feud. alien. per Fede. Paris de reinteg. feud. cap. 298. Burſ. conſi. 45. nume. 8. quem, princeps, quum ſolitus ſit concedere, videretur agi poſſe ad præſtationem illius. Corn. conſil. 250. volum. 3. Lup. in rep. cap. per veſtras de don. inter vir. & vxor. Illuſtr. Dom. Surdus, in ſuis Doctiſs. Comment. in §. Titius. num. 35. titu. ſi de feud. def. Burſ. d. conſ. 45. num. 12. ſed videndus. conſ. 171. nume. 48. quem conſenſum tamen aliter accommodare non tenetur, niſi eis modis, ac pro eo tempore ſicut fuiſſet feudum penes venditorem. Alex. conſ. 15. num. 8. volum. 5. Bald. conſ. 455. volum. 3. Corn. conſ. 250. volum. 3. Gabr. conſ. 92. præſertim quum ſit gratia leuis præiudicij: attenta recognitione, quę ſibi fieri debet per futurum emptorem. Felv. in cap. quæ in eccleſiarum, ſub num. 66. verſic. ſubdunt. de conſtit. imo vtilis ex receptione laudimij, & quod ſibi non nocet, & alteri prodeſt, facilè concedendũ ſit. l. 2. ff. ſolut. matrim. imo, quando emptor vult ſubire omne onus, quod ſuſtinebatur per primum feudatarium, poteſt alienari feudum non obſtante Domini diſſenſu. Barto. in l. murilegul. C. de murileg. lib. 11. habeturque conſenſus pro præſtito ſi à domino ſine iuſta cauſa denegetur. Rola. conſ. 56. num. 21. vol. 4.

Quũ ſupplicatur Princeps p impetratione iſtius conſenſus. Excellentiſſ. Oſaſch. deciſ. ſua 167. mo-
2 nuit ſupplicantem † ad exprimendum qualitatem feudi, idque fore neceſſarium pro validitate alienationis; allegat ſua Excel. Sigiſm. conſi. 41. num. 1. Gozad. conſ. 26. num. 41. Socy. iun. conſ. 77. num. 84. volum. 1. Ruyn. conſ. 108. num. 25. volum. 2. Neuiz. conſi. 12. num. 17. inter conſ. Brun. Nec obſtare Decretum, quo ea expreſſio ſuperflua videtur, attẽta conceſſione facultatis alienandi, quęcunque feuda: quia ipſe ſcribit loqui tantùm de feudis mixtis ad agnatos tranſuerſales tranſitoriis: & quum iuri communi feudorum contrarietur, non eſſe ad alia feuda extendendum. Sigiſm. conſ. 7. nu. 33.

Hanc ego ſuæ Exc. ſententiam iure cõmuni feudorum licèt veram exiſtimem, non credo in terminis Decreti neceſſariam expreſſionem prædictam, prout in cauſa feudi Mulazani pro Illuſtriſs. Domino Negrono Marchione eiuſdẽ loci ſuſtinebam. Nec Excellentiſs. Senatus Præſidente tũc ea in cauſa Perilluſtr. Domino Cęſare Gambiano, ex Dominis Ruffiæ, in ipſo Senatu Præſidente integerrimo, ac conſideratiſſimo, quatenus ego dignoui ſuppoſitione prædictæ expreſſionis, quicquam fuit immoratus. Et in primis dum præſupponit decretum loqui de feudis mixtis tantum, ego intelligo
3 † decretum loqui de proprijs, & ſimplicibus feudis, non magis, quàm mixtis: quum in procemio dicatur feuda ipſa fuiſſe inalienabilia, præterquam in agnatos: Quod proprium eſt feudis in extraneos non tranſmiſſibilibus. capitu. 1. de feud. non haben. propr. natur. feud. & quum de feudo mentio fit, in dubio ſemper de proprio intelligatur. Bald. in l. 1. q. 31. ff. de rerum diuiſ. & in l. 2. num. 6. C. de iur. emph. Alex. conſi. 15. lib. 5. Pariſ. conſi. 15. lib. 1. Crauet. pro genero. num. 314. facit, quod verba ſimpliciter prolata capiantur in potiore, & proprio ſignificatu. l. 1. ff. ſi ag. vect. illudque ſit, ꝙ vaſallus in præiudicium agnatorum etiam cum conſenſu domini alienare prohibetur. Cur. iun. conſil. 171. Clar. in §. feudum. quæſtio. 41.

Vnde, quum negari non poſſit decretum loqui, de feudis proprijs, & ſimplicibus, maximè, quum inde alio Decreto Philiberti, de quo ſuo loco dicetur, omnia feuda conceſſa pro hæredibus, quibuſcunque, ſint effecta, recta, ſimplicia, ſequitur prædicto decreto, ea omnia feuda contineri, quæ extra agnationem iure feudorum inalienabilia sũt. Nec quicquam obſtant authoritates allegatæ. Sigiſm. Gozad. Socy. & Neuiz. quia illæ procedunt de iure communi feudorũ, vel de iure ciuili: exempli gratia, ſi à Principe vaſallus requirit conſenſum alienãdi feudum, aut pater peteret legitimari ſpurium, tunc vaſallus, ſi feudum ſit nouum, exprimere debet eius qualitatem; cùm facilius conſenſus concedatur, & alterius non interſit, quàm domini, qui quum conſentiat vaſallus liberè de feudo diſponere poteſt. Roman. conſi. 35. Dec. conſi. 445. Nat. cõſi.

345.Si antiquum, & agnatos habeat, id debuit ex-
primi: quum fortè Princeps non fuiſſet largitus fa-
cultatem alienandi, aut nō legitimaſſet ſpurium, ſi
pater narrauiſſet habere filios legitimos, aut agna-
tos. Aret. conſi. pen. col. pen. Alex. conſi.25.& con
ſil.67.lib.1.& 195.lib.2.Dec.conſi.52.Sed nos ſumus
in terminis, in quibus Princeps ſua lege, ſeu decreto
voluit in caſum neceſſitatis prꝍiudicare agnatis, ac
filijs legitimis, quatenus illi nolint emere feuda.
Quare ſi petatur licentia alienandi ad formam de-
creti, ſecundum quam concedi ſolet. Exc. Oſaſch.
d. dec. 166. ſub nume.2.verſic. Verum, &c. non eſt
aliter enarranda qualitas feudi, nec exiſtentia agna
torum, quæ alio non edocto, præſupponitur. ex
petitione licentiæ, & conceſſione illius ad formam
decreti: cuius conceſſio in hunc modum facta,
quum habeat annexam quandam cauſæ cognitio
4 nem. gratia † non dicetur nulla, etſi omnino non
fundetur in ſubſtantia veritatis. Bald. in l. præſcrip-
tione. c. ſi contr. ius, vel vtil. public. Soc. conſ. 169.
nume. 6. lib. 2. opinio igitur Exc. Domini Oſaſchi
5 † procedit de iure communi feudorum, vbi, nullū
extat decretum, ſecus autem in hoc caſu, quo in-
uitis & recuſantibus agnatis feudum in extraneū
alienare, quum vaſſallus poſſit, non fuit aliter nar-
randa feudi conditio, qualequale eſſet, etiam ſi
materia correctoria ſit. l.q poteſt inuitis, & ibi Dec.
& Cagno. ff. de reg. iur. & in hanc ſententiā inclina
uit Frec. lib.2. de poteſt. Barto. q. 1. in qua hunc ar-
ticulum tractat, vbi nullum erat Decretum, ſed tan
tum diſpoſitio iuris communis, quo decreto atten-
to ceſſat omnis difficultas. ſequitur etiā hanc meā
ſententiam in terminis decreti. Ill. D. Senator Sur-
dus in ſuis elegantiſſimis comment. ad §. titius. ſub
nu.34. tit. ſi de feud. def.

6 Conſenſus † autem iſte præhaberi debet ex for-
ma decreti; & niſi primum impetraretur p aliena-
tionem feudum caderet in cōmiſſum. ca. 1. de vaſ.
qui contr. conſt. Loth. c. 1. §. calidis, de prohib. feud.
alien. per Fed. quum Principis valde interſit: quia
quando ſtatuto permittetur feudum alienari, do-
minus directus, poteſt offerre precium, & præferri
gloſſ. 1. in ca. 1. §. porro quam ibi ſequuntur Iacob.
de Belu. Bal. & Alu. qual. olim feud. alien. pot. Ca-
pic. dec. 99. nume.7. Citra quem conſenſum etiam
agnatus non cogeretur feudum acceptare, aut refu
tare: ſed eſſemus adhuc in primis terminis iuris feu
dalis, ſecundum quos, vt dixi in primo requiſito,
agnatis datur actio reuocandi feudum, non obſtan
te, illorum refutatione. Nec retrotraheretur cōſen
ſus ad alienationem in præiudiciū tertij vt pulchrè
per Bar. conſi. 45. etiam ſi facta eſſet cum clauſula.
ſaluo beneplacito Principis. Frec. de auth. Bartol.
quæſtio.30.

7 Ceterū aliquando miratus ſum † Exc. D. Oſaſ-
chum d. dec. 166. ſub num. 11. ſcribere duplicem exi
gi conſenſum. Primò ante alienationē in illis ver-
bis ibi præhabito conſenſu. Secundò ibi in alijs in-
teruenjente conſenſu. & tex. decreti non bis hunc
conſensū nominet, ſed his verbis vtatur noſtro prę
habito, & interueniente conſenſu: vnde ſi conſen-
ſus præhabitus fuit ad alienandum, ſatis interue-
nire dicitur in ipſa alienatione, ſine impetratione
alterius conſenſus; vt verba cum effectu operandi
intelligantur l. 1. §. hæc autem verba in fin. ff. quod
quiſque iur. conſenſusq; ille præhabitus ſemper du-
ret, & loquatur, donec ſuum plenum conſequatur
effectū, ſicuti dicitur de ſtatuto ſeu lege l. Ariani, &
ibi Barto. c. de hæret. Corn. conſi. 109. num. 14. vol.
2. Dec. conſil. 649. ac de ſimplici bonorum obliga.
quę comprehendit futura, quamuis de eis nulla
ſit facta mentio. l. fin. C. quæ res pign. & aſſenſus
ad teſtandum præſtitus ad exequutionem quoque
trahatur. Afflic. in c. 1. not. 12. numer. 18. de prohib.
feud. alien. per Federic. ac authoritas ſemel præſti-
ta perpetuò duret, nec ad actum amplius requirat.
Burſ. cōſ. 30. nu. 33. vbi pluribus exemplificat in feu-
do. Conſenſusq; præcedens interueniſſe dicat, licèt
in ipſo actu ſimul non interuenerit. Barto. & alij in
l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. num.5. ff. de aquir. hæ-
red. diſtinguendo, vt ibi per eum, & Sigiſm. conſ. 7.
nu. 48. loquatur expreſſe de alia qualitate requiſita
tempore alienationis, ſcilicet quòd fiat in perſonā
feudo dignam. & de hoc ſatis. comprobauit hanc
meam opinionem Ill. Dominus Senator Surdus
in ſuis eruditiſſimis commentarijs ad §. titius nu. 34.
tit. ſi de feud. defunc.

Inſuper decretum permittit alienationem pro
filiabus maritandis, dotibus conſtituendis. Quæri-
8 tur vtrum † ante matrimonium feudum pro do-
tibus poſſit alienari? Reſpōdeo ꝙ ſic: quia ſi aliquid
legatur, aut debetur filiæ pro ea maritanda, exigi
poteſt ante contractum matrimonium, modò nu-
bilis iam ſit ſecundum diſtinctionem. Bartol. in l.
Titio centum. §. Titio genero. ff. de cond. & de-
monſtr. hinc infertur verba in d. dec. 166. nu. 11. po-
ſita, conſenſum interuenire debere in actu conſti-
tutionis, aut reſtitutionis dotium, vel ſolutionis de-
bitorum: ad propoſitū non eſſe neceſſaria: quia de-
cretum habito conſenſu, alienationes permittit,
vt ſatisfiat iſtis, neceſſitatibus, p quibus euacuandis
poteſt prius vaſſallus feudum alienare. vnde dum
Exc. Oſaſchus vult conſenſum adhiberi duplicem
intelligo eum conſenſum præhabitum ſupplere,
& continuari etiam ad actum alienationis ſine alia
impetratione: maximè quum decretum non dixe-
rit conſenſibus in plurali numero, ſed conſenſu in
ſingulari vnum ſolum comprehendēs c. 15. cui de
præb. in 6. Alex. conſi 2. nu. 7. lib. 4. Confirmatur ſci
licet duplicem non exigi conſenſum ex illis verbis
in quamcunque perſonam ad id capacem: quia, ſi
in actu alienationis alius interueniret conſenſus,
non fuiſſet neceſſarium monere vaſſallum: vt alie-
net in feudi capacem: quia, quum tunc de alio præ
iudicio non agatur quam Domini, ſatis potuiſſet
intueri dominus acquiſitorem, & deliberare an in
illum conſentire vellet, vel non, alioqui omnis feu-
di capax eſt, qui domino non diſplicet quiſquis ſit.
Affl. in c. 1. §. perſonam per quos fiat inueſtit.

Dictum eſt, hunc conſenſum præſtari conſue-
9 uiſſe ſeruata forma † decretorum, quid ſi literæ
conſenſus decretorum mentionem non fecerint,
an ſubintelligatur conceſſio facta ſecundum eam
formam? Dixit Ceſ. conſ. 307. per tantenna quod
ſic arg. l. ſi quādo de inoff. teſtam. Oſaſcſch. dec. 175.
in fin. quod credo ad alienationis validitatē etiam
mortuo alienante, ſecus autem, vt eo viuo irretra-
ctabilis ſit per agnatos ſine, pręcij reſtitutione. Brun.
conſi. 20. num. 9.

Conſenſus iſte ob aliquas cauſas, vel reſpectu
10 † certæ perſonæ, aut rerum requiſitus, nihil opera-
tur reſpectu aliarum. Afflic. dec. 335. num. 14. 15. &
16. Exc. Oſaſch. d. dec. 166. nu. 2. & 5. Imo vbi plures
cauſæ exprimuntur, omnes debent verificari: alio-
qui ſi vna eſſet vera, & alia falſa, irritus eſſet con-
ſenſus. Barto. in l. ſi non ſortem. §. ſi centum. ff. de
cond. indeb. Rom. conſi. 454. Dec. conſil. 1. & 696.
Frec. de author. Bart. lib. 2. q. 26. Exc. Oſaſch. dec.
171. num. 20. etiam ſi alienaretur feudum ob cau-
ſam legitimam, inde tamen, & poſt licentiam ſu-
peruentam. Alex. conſi. 2. num. 14. vol. 4. Oſaſch. d.
dec. 173. in fine.

Impe-

Imperatio cuius conſenſus non probatur aſſer-
11 tione, & † relatione partium contrahentium fa-
cta in inſtrumento venditionis feudi ex not. per
Barto. in l. ſi fortè. ff. de caſtr. pecul. Dec. conſil. 403.
numer. 17. cùm vbi non eſt in facultate partium, ſi-
ne domini conſenſu de feudo diſponere, ipſarum
aſſertio reddatur ſuſpecta. l. qui teſtamentum. ff. de
probat. etiam ſi ſimul atteſtaretur notarius vidiſſe
ipſum conſenſum, ſeu licentiam, cui non creditur,
niſi conſtet de relato. authen. ſi quis in aliquo. C. de
edend. & in terminis iſtius conſenſus. Frec. d. lib. 2.
q. 25. non obſtante quod ſcriptura ipſius conſen-
ſus, aut licentia eſſet inſerta per tenorem in inſtru-
mento alienationis. exc. Oſaſch. d. dec. 166. numer.
1. quod intelligitur in præiudicium Principis, ſeu
agnatorum: ſecus autem quantũ ad præiudicium
contrahentium, contra quos eorum relatio, & aſ-
ſertio probat, ſine alia exhibitione relati. l. optimã.
C. de contrah. & commit. ſtipul. Barto. Iaſ. & alij in
d. auth. ſi quis in aliquo. & præſumeretur etiam pre-
ſtitus ex curſu triginta annorum concurrente poſ-
ſeſſione, & preſtatione ſeruiciorum. Alexand. conſ.
113. num. 9. volu. 4. Gabr. in com. concl. 1. num. 2.
tit. de præſumptio. Frec. d. lib. 2. q. 28. ac quantum ad
aliás ſolemnitates, an præſumantur. diſertè Oſaſch.
dec. 175. per totã. Gabr. d. conclu. prima. nu. 53. & 54.
12 Per venditorem † ſeu alienatorẽ conſenſus iſte
à domino requiri debet. l. fin. C. de iure emph. Burſ.
conſ. 56. nume. 17. & 18. Pariſ. de Put. de reintegr.
feud. c. 145. quem conſenſum ſi non procurauerit,
aut obtinere non potuit, tenetur parti ad damna, ac
intereſſe, ſeu ad penam promiſſam. Bald. conſ. 112.
& 113. volum. 3. Burſ. d. conſ. 56. num. 26. ante cuius
impetrationem fructus percepti ad venditorem,
pertinent. Luc. de Pen. in l. nulli in fin. C. de fundis
patrim. lib. 11. Afflict. de Veſ. qui contr. conſt. Loth.
cap. 1. & ſimiliter emphyteutæ, qui cum clauſula,
ſaluo beneplacito domini, & non aliter, nec alio
modo vendidit, antequam dominus conſenſerit,
vt per doctiſs. Dominum Pancer. conſ. 33. nu. 7.
A Principe ſemel conceſſus, non eſt iterato à ſuc-
13 ceſſore impetrandus. † Burſ. conſ. 29. & conſ. 30.
quod intelligit Frec. d. lib. 2. quæſt. 27. in ſucceſſore
hærede, qui facto defuncti contrauenire nequit.
l. cùm à matre. C. de rei vendic. ad hæredem autem
impetrantis, an tranſeat, anque illo vti poſſit. Frec.
d. lib. 2. queſt. 5. Item ad dotium conſtitutionem
preſtitus an ad donationem propter nuptias exten-
datur. Frec. dict. lib. 2. queſt. 2. num. 19. Burſ. conſ.
120. nu. 27.
Locumtenens generalis Principis poteſtatem
14 † habet cõcedendi hunc conſenſum. Iacob. à Sãct.
Georg. in l. 1. num. 46. ff. de de offi. procur. Ceſar. la-
tè Afflict. de proh. feud. alien. per Feder. in 16. no-
tab. num. 3. licèt de Vicario. Purpur. conſ. 544. con-
trarium ſcripſerit. Imo huiuſmodi licentie ad for-
mam decretorum conſueuerunt, vt alias vidi, im-
petrari, aut ab Excell. Senatu, aut ab Illuſtriſs. Came
ra ſuo nomine tamen Principis. Quum Senatus re-
preſentet Principem. Guid. Pap. queſt. 19. & 39. Dec.
conſil. 200. in fin. Afflict. deciſ. 120. Cran. conſ. 144.
Roland. conſ. 70. volum. primo, & Illuſtr. Camera
15 habet mandatum cum libera, † cum poteſtate co-
ni in omnium, que mandatum exigunt ſpeciale.
Dec. conſ. 404. num. 5. ad inſtar procuratoris Ceſa-
ris. Nat. conſ. 428. qui habebat mandatum cum li-
bera. l. 1. in princip. ff. de offi. procoſ. Nat. d. conſ. 428.
quamuis tamen. Guid. Pap. conſ. 223. colum. 4. cre-
dat Camere non licere commiſſum remittere: cu-
ius ratio ea fortè eſſe poterit, ꝙ in mandato quan-
tumcunque libero nõ intelligatur tributa facultas
donandi. l. filiusfamilias. ff. de donat. præſupponit
tamen ibi ipſe cameram Delfinalẽ obſeruare con-
trarium ſuper commiſſis, quod credidit fieri poſſẽ.
Quæ de Exc. Senatu & Illuſtr. Camera dicta ſunt
intelligere oportet quantum ad licentiam conceſ-
16 ſam ad formam decretorum: quæ gratiæ non eſt,
ſed magis iuſtitiæ. per modum autem gratiæ, vt pu-
ta, quod feudum transferatur, ſeu alienetur in ec-
cleſiam feudi incapacem, vt per Afflict. dicto nota.
16. ſub nume. 9. vel in perſonas prohibitas, idem
Afflict. num. 24. notab. 38. vel ſi tractaretur de præ-
iudicio agnatorum nulla ſubſiſtente cauſa legiti-
ma alienandi, Quum hæc Princeps non ſoleat niſi
aliquando, & cum difficultate concedere, Princeps
ipſe adeundus eſt, cui ſoli reſeruata intelliguntur.
Afflict. dicto notab. 16. nu. 9. Imo nec magnus Can-
cellarius poteſt diſponere de his, quæ iuri, vel con-
ſtitutionibus reſragantur. Caſſan. ſuper conſuet.
Burg. rubr. 10. §. primo. quand l'home, nu. 6.
17 Sed an concedi iſta licentia poſſit † & conceſſa
valida ſit, ab occupatore ſtatus? Boſ. titu. de Princip.
nu. 44. diſputat, & tenet poſſe num. 46.
Quæ dixi ſupra conſenſum domini requiri, pri-
uſquam procedatur ad aliquam alienationem, ve-
rùm eſt ſecundùm formam, & tenorem huius de-
creti: cui in hac parte, vbi debita ſunt neceſſaria,
quibus aliter quam ex bonis feudalibus ſatisfieri
nequit an in aliquo præiudicet, ſeu deroget, poſte-
rius decretum Philiberti ibi tractabitur. Cæterùm
quod conſenſus prius requiratur, nõ ſemper, & per-
petuò, verum eſt. In primis, ſi agnati cõſentiant alie-
18 nationi: conſenſus Principis † inde ſuperueniens
retrotrahitur, & confirmat alienationem antece-
dentem. Afflict. dec. 286. Dec. conſi. 144. Par. conſil.
14. volum. primo. Bero. conſi. 73. volum. 1. Roland.
conſi. 97. num. 33. volum. primo. Item ſi contractus
ex ſe validus ſit, non refert an præcedat, vel ſequa-
tur. Afflict. dicta dec. 286. num. 4. vel ſi ille tertius,
cui præiudicabatur fiat hæres ſimplex alienantis.
Rol. conſi. 97. num. 33. lib. 1. & non cum beneficio
inuentarij. idem Roland. conſi. 63. vol. 4. Item re-
trotraheretur, ſi dominus potuiſſet cogi ad conſen-
tiendum. Roland. ibi nu. 64. Vel ſi feudum hæredi-
tarium ſit, aut alienabile, tunc cõſenſu agnatorum.
Burſ. conſi. 77. num. 49. quod intelligit Illuſtr. domi-
nus Ponte Præſes Illuſtr. Cameræ integerrimus.
quæſt. laud. 14. quantum ad primum conſenſum
venditoris, non quin emptor inde debeat inueſti-
turam requirere, & laudimium ſoluere.
Licentia iſta, aut conſenſus datus ſine temporis
prefinitione durat vſque ad reuocationem. Io. An-
dr. in add. Specul. de emphyt. §. nunc aliqua. q. 98.
Iaſ. in l. fin. num. 27. C. de iure emphy. facit. l. ſaſ. C.
de diuerſ. reſcript.
Sed quum decreto diſponatur feuda alienabilia
eſſe ipſius decreti forma ſeruata, ſiue a Principe, ſi-
ue ab alijs moueantur, & nulla fiat mentio de con-
ſenſu aliorum dominorum. Quæritur an pro feu-
dis ab aliis dominis dependentibus Principis con-
19 ſenſus ſufficiat? † quia in re eſt ſciendum, quod ſi
Princeps permiſiſſet alienationem feudorũ ab ipſo
mouentium nõ facta aliqua mentione feudorum
ab aliis dominis dependentium, tunc illorum feu-
da non comprehenderentur decreto: ita iudicatũ
per ſacrum Cõſilium Neapolitanum ſcripſit Frec.
de autho. & poteſt. Baro. lib. ſecundo. queſt. 4. At
quum decretum tollat hanc difficultatem, quæritur
igitur, vt ſupra, an exigatur etiam aliorum domi-
norum conſenſus. Oldrad. conſ. 74. cenſuit vſufru-
ctuarij conſenſum requiri, & Illuſtr. Ponte. queſt. 20
addidit, & proprietarij, & ita vtriuſque. l. in conce-
dendo.

dendo.ff.de aqu.plu.arcend.l.per fundum.& l.per quem locum,& l.quintus.ff.de ſeruitu.ruſticorum prædiorum.quæſtionem hanc propoſitam diſertè tractauit.Illuſt.D.Ponte.concluſit,& diſtinxit,vt quæſt.laudi.24.ad quam me refero.

Minimeq́; impertinenter quæri hic poteſt, an 20 valeat ſtatutum permiſſiuum † alienationis bonorum feudalium,ſine domini cōſenſu Iacob.in ſua inueſtitura.§.& cum pacto de non alienando.nu.35.dixit ſtatutum laicorum non valere,quoad feuda eccleſiaſtica.cap.quæ.in eccleſiarum.& c.Sanctæ Mariæ.de conſtitu.ſecus quoad feuda non eccleſiaſtica.Aluar.in cap.primo.qual.olim feud.alien.pot.ſine tamen præiudicio agnatorum.Matt.de Laud.dict.cap.primo.§.donare.qual.olim feud.alien.poter.& ante conſtitutionem Loth.vaſallus non habens proprium,ad ſoluendum debita,poterat retenta prima parte feudi vendere reliquum.cap.primo.de vaſal.qui contr.conſtitu.Loth.ꝙ inde prohibitum fuit,niſi aliter ſtatuto ciuitatis diſponatur,vt ibi Bal.dicens validum,niſi in feudis eccleſiarum.Idem Bald.cap.primo.num.9.de ſucceſſ.feud.ait validum ſtatutum ciuitatis,concedēs ſubditis facultatem teſtandi de feudis,ſicut valet conſuetudo.ex cap.primo.de feud.cognit Bal.in cap.ſignificauit de reſcript.Coz.conſi.90.num.9.Præpoſ.Alex.in cap.primo.qual.olim feud.alie.pot.Dec.conſi.208.Pariſ.conſi.13.num.27.volu.1.Ruin.conſi.55.volu.3.Alba conſi.61.Burſ.conſ.28.num.primo.Iaſ.in l.de quibus.nu.65.ff.de legib.intelligendo ſi feuda moueantur ab ipſa ciuitate,& non à Principe.Brun.conſi.183.verſi.ad idem facit.volum.2.ac etiam,vt agnati conſuetudine nō obſtante,feudum ipſum redimere poſſint,niſi conſuetudo etiam à redēptione agnatos eijciat.Brun.conſi.36.Crauc.conſi.373.num.30.Quam conſuetudinem voluit eſſe fauorabilem.Burſ.conſil.50.num.19.tanquam fundata ſit,ſuper fauore publico ac vtilitate ciuitatis,& hominum,vt cuique rei ſuæ ſit libera diſponendi poteſtas.argum.l.in re mandata,C.mandat.l.dudum.C.de contrahen.emptio.& in propoſito conſuetudinis prędictę.allegat Dec.conſi.586.num.10.Goz.conſi.90.nu.13.Moder.Pariſ.in conſ.feud.§.35.num.29.Sed an in feudo conceſſo pro ſe,& cui dare voluit,neceſſarius ſit Domini conſenſus ante alienationem,& minimè neceſſarius videtur.c.1.& ibi Bald.& alij de feud.non hab.propr.Nat.feud.Bald.in l.1.q.45.ff.de rer.diuiſ.Alber.Salic & Iaſ.in l.fi.nu.4.C.de iur.emph.Ang.in l.cum eſſent.ff.de ſeru.ruſt.præd.Rom.ſing.469.Imo.in ca.potuit de loc.Alex.conſi.173.viſis themate,& ſcripturis.volu.2.Dec.in c.quæ in eccleſiarum nu.141.de conſtit.& conſi.171.& 193.Iacob.in ſua inueſtitura.§.ita etiam communem dicit Cur.iun.de feud.in 4.par.queſtio.5.Crau.cōſil.84.& pro genero vbi latè,nu.292.Nat.conſi.216.Rol.conſi.3.nu.60.vol.1.2.conſi.79.num.25.volu.2.Capic.dec.64.Menoch.conſi.158.nume.87.Brun.conſi.121.verſi.7.volum.2.Pariſ.conſi.3.nu.29.vol.4.Tiraquel.ſi vnquam in prooem.num.35.C.de reuoc.donat.clar.in §.feudum quæſt.31.Ozaſc.deci.164.Ber.in d.c.potuit.Pont.quæſt.laud.14.Quamuis contra tenuit in emphyteuſi.Spec.tit.de loc.§.nunc aliqua.verſ.94.& ibi Io.And.Alex.conſ.106.ſub num.2,volum.4.vbi reſpondet ad rationes contrarias ſicuti latius in feudo fecit.Calc.conſ.51.Dec.conſ.614.nume.6.Gozad.conſ.4.num.29.Afflict.deciſ.307.ſub num.21.Ruin.conſ.81.num.7.vol.1.& in omnem caſum capi,nequit poſſeſſio feudi,ſine domini conſenſu.Brun.conſ.186.verſ.inſuper.vol.2.Neuiz.conſ.9.ſub nume.24.& præſuppoſito hanc ſecundam opinionem eſſe veriorem rationibus adductis per Alex.d.conſ.106.& Calc.conſi.51.teneretur tamen dominus requiſitus alienationi conſentire.Affli.d.c.1.in prin.de feud.non hab.pp.nat.feud.Calc.d.conſ.51.ſub num.10.niſi vt ibi Afflict.vult iuſtam haberet diſſentiendi cauſam,puta ſi alienatio fieret,& in potētiorē,vel feudi incapacē.Si vero prima opinio verior ſit,illamque ſequi debeamus tanquā communiorem,intelligitur tamen,vt facta alienatione,emptor ante adeptam poſſeſſionem approbetur,& recognoſcatur a domino Ruin.conſ.143.num.10.vol.1.Pont.d.q.14.

SVMMARIVM.

1 *Feudi oblatio fieri debet agnatis comprehenſis in inueſtitura, alij autem loco extraneorum ſunt.*
2 *Agnatus, qui feudum alienatum reuocare prætendit, tenetur probare ſe agnatum, & deſcendentem à prima ſtirpe, etiam ſi conſors ſit eiuſdem feudi.*
3 *Agnationis probatio quomodo fiat? & ſufficit ſe probare agnatum, licèt non probet ſe proximiorem.*
4 *Oblatio agnatis in inueſtitura comprahenſis, omnibus fieri debet etiam remotioribus.*
5 *Filij an agnatorum appellatione contineantur.*
6 *Alienatio feudi omnibus agnatis non oblati, an ſaltem ſuſtineatur viuente alienante?*
7 *Oblatio per ſtatutum ordinata præſupponit feuda eſſe alienabilia. prohibitio alienationis feudi inter extraneos videtē operari quod inter agnatos fieri poſſit.*
8 *Proximior agnatus volens emere præfertur remotiori.*
9 *Oblatione facta, & per agnatum non acceptata, nec impugnata, vlterius ſequuta alienatione non auditur, etiam ſi prius potuiſſet impediri.*
10 *Oblatio per procuratorem facta valida.*
11 *Pupillis agnatis exiſtentibus fieri poteſt eorum tutoribus.*
12 *Tutores, an ſine decreto iudicis poſſint feudum oblatum refutare?*
13 *Tutor permittendo præterlabi tempus pupillo præiudicat.*
14 *Precium condecens eſt, quod ab alijs reperitur.*
15 *Oblationis actus continere debet precium, quod ab alijs reperitur. qua acceptata nequit offertus ſe retrahere.*

Gloſſa tertia ſecundæ partis.

EXISTENTIBVS filiabus quibus dotes conſtituendæ ſint, aut alijs debitis, quæ perſoluere oporteat, aut conſtitutis vaſallis in quacunque alia neceſſitate obtento conſenſu alienandi, qui concedi conſpicitur ad formam decretorum. Succedit tertium requiſitum, quod ante alienationem feudi in extraneam perſonam, oblatio ipſius fiat agnatis condecenti precio. de qua oblatione, quando permiſſa eſt per ſtatutum alienatio, licèt facta mentio nulla eſſet, tamen ſubintelligeretur. Afflict. in §.donare. num.39.qual.vaſ.iur.deb.fidelit. Illi agnati, quibus feudum offerendum eſt, debent a primo ſtipite procedere, & in prima inueſtitura comprehendi, alioqui ſi ab alio deſcendant, qui nunquam fuerit de feudo inueſtitus, quantum ad ipſum feudum penitus extranei ſunt. cap. primo.§.cum verò Conradus. verſi. etſi communiter qui feud. dar poſſ. ca. primo. de ſucceſſ. feud. cap. primo. verſi. ſi enim Titij auus. de grad. ſucc. in feud. cap. primo.§.cum vero Conradus de ijs qui feud. dar. poſ. Bal. in l. cum virum. num.22.C.de fideicom. & in feudo Maxini. Matt. Laud. inter conſi. Brun. conſ.119.num.quinto. Ceſal. conſi.307.num. 26.Ill. D. Senator Surdus. in ſuis doctiſſ. comm. ad §.Titius. ſub num.36.tit.ſi de feud. defunc. quod ſi alicui oblatio non eſſet fa-

cta,

ćta, qui agnatum ſe diceret in reuocatione alienationis feudi non audiretur, niſi probaret † ſe agna-
2 tum. Dec. conſilio 222. colum. penul. verſic. ſextos
hoc idem confirmatur, & conſi. 321. facit text. in c.
licèt ex quadam; de teſtibus. cap. tua nos; de conſan.
& affi. ac ſimul feudum fuiſſe acquiſitum ab eo ſti-
pite, à quo ipſe, & alienator deſcenderent. cap. pri-
mo. de ſucceſſ. fratr. c. primo. de Nat. ſucceſſ. feud.
cap. primo de grad. ſucc. in feud. Iaſ. in prælud. feud.
in tertia diuiſio. feud. verſicu. & dicit Aluerotus
Soc. iun. conſi. 76. nu. 65. volum. primo. Curt. iun.
in tracta. feud. quæſtio. 8. primæ part. & ab eo ad ſe
probare lineam. Brun. conſ. 137. verſi. Item debuit.
&c. de feudo Cornigliani, & Alba. conſi. 61. de feu-
do Celetenghi. Ceſ. conſi. 82. num. 9. Burſ. conſi. 63.
nume. 6. Nat. conſil. 615. & 633. numer. 2. neceſſariò
enim non ſequitur, eſt agnatus ergo de deſcenden-
tibus inueſtiti, vt ſentit Ruin. conſil. 45. numer. 19.
& 20. lib. primo, & expreſſe Ceſal. conſil. 403. num.
48. etiam ſi eſſet conſors eiuſdem feudi, vel iuriſdi-
ćtionis, vt cenſuit Exc. Senatus, prout refert Illuſt.
D. Ponte. q. laudim. 13. ſufficeret tamen probatio
agnationis, ſine qualitate proximioritatis, Iaſ. in l. ſi is
poteſt. num. 85. ff. de acquirend. hæred. Socin. conſ.
89. Dec. conſi. 321. Neuiz. conſi. 10. num. 9.
3 Probationis autem iſtius lineę † vel agnationis
modum explicat Brun. d. conſil. 137. & nos latius
ſuper decreto reipub. gloſſ. 4. parte. 2. nu. 14. & pro
batur præſumptionibus, & coniećturis. Aret. conſ.
51. Rim. conſi. 254. Ceſ. conſi. 597. num. 1. & ex iden
titate armorum, ac inſigniorum præſumitur iden-
titas agnationis Anto. Cioſ. conſi. 18. nu. 7. Andr.
quil. obſec. 36. lib. 1. & 149. lib. 2. de iure emphyt. Rol.
conſi. 3. nu. 48. vol. 1. Et nedum agnatis ſcilicet de-
ſcendentibus à primo inueſtito vt ſupra, vel com-
prehenſis in prima inueſtitura, prout quando cõtin
gere poteſt comprehendi; licèt non deſcendant à
primo inueſtito, ſi feudum ſit acceptum, pro ſe, &
fratre, vel alio. c. 1. de benefic. fratr. vel ſi feudum
datum ſit in antiquũ, & paternum. quo caſu nepos
ſuccedit patruo primo inueſtito. etſi ab eo non
deſcendat Nat. conſil. 467. copioſè Rolan. conſ. 16.
ſub num. 21. vol. 3. Nedum ſcilicet agnatis iſtis pro-
4 ximioribus oblatio fieri debet, † ſed alijs omnibus
remotioribus vſque ad vnum; modò, vt dixi, com
prehendantur in inueſtitura, ad quos quandoque
feudum eſſet reuerſurum. cap. alinatio. de alien.
feud. pat. & ibi Hern. & Aluer. Iacob. à Sanćt. Geor.
in ſua inueſt. §. & cum pacto de non alien. nũ. 32. &
38. Curt. in traćt. feud. in 4. par. princ. verſic. 3. reg.
col. 12. quos citat Exc. Oſaſch. dec. 175. & non tan-
tum exiſtentibus vſque ad ſeptimum gradum, ſed
etiam in longe remotiori, quum, & ij omnes admit
tantur, quando à primo proueniunt, ac deſcendũt,
& ſemel ab eo feudum deſcendit in filios. Aret.
conſil. pen. col. 3. Curt. ſen. conſil. 48. num. 2. Ceſal.
conſi. 173. nu. 33 & conſi. 241. ſecus ſi traćtaretur de
agnatis tranſuerſalibus primi acquiſitoris. quum
iſti in caſibus, in quibus vocantur, non admittan-
tur vltra ſeptimum gradum. Alexan. & Iaſ. & Dec.
in l. certum. C. vnd. legit. accumulat. Rol. conſi. 32.
nu. 22. vol. 3. Burſ. dićt. conſi. 63. num. 6. & an agna-
5 torum appellatione † contineantur filij. Oſaſch. d.
dec. 175. dixit contineri: quum proximi agnati pa-
tri dicantur l. filius ff. de ſuis. & legit. q̃d patri agna-
tus filius ſit probat tex. in l. 1. §. ſed videtur. ff. de ſucc.
ed. l. iuriſconſultus. §. 1. ff. de gradib. & prout etiam
dicitur proximus cognatus. l. filiusfamilias. ff. vnd.
lib. & in feudis Affl. lib. 2. conſt. regni. §. conſtitu-
tionem nume. 16. Gulicl. à Per. nume. 6. conſi. 8. int.
conſi. feud. Ier. de alien. feud. pat. §. & licèt in fi. & §.
eq; latè Ari. Pin. in l. 3. d. nu. 18. C. de bon. mat. prout.
& filio tanquam proximiori agnato cõpetit facul-
tas retrahendi rem alienatam, per patrem intra an
num, & diem. c. cõſtitutus de in integr. reſt. Tiraq.
de retr. §. 1. gloſ. 9. nu. 46. & ſtatutum cõcedens agna
tis ius præſentandi, filios comprahendere cenſeaẽ,
nec etiam ipſi ſint deterioris condicionis remotio-
rib. Socin. iun. conſi. 4. nu. 11. & 12. vol. 2. ſequitur Ill.
D. Senator Surdus in d. §. Titius ſub. nu. 37. Conclu-
ſio iſta non prorſus caret difficultate: quum iura
feudalia loquantur de filijs, & agnatis differenter
in rub. an agn. vel filius in §. Titius ſi de feud. defun.
fuer. contro. & in materia feudorum dixit Brun. cõ
ſil. 80. nu. 12. filios nõ conſueuiſſe contineri agnato-
rum appellatione. allegat. c. 1. de grad. ſucc. in feud.
Bald. in ca. 1. an agn. vel fil. veriſſimum tamen eſt
filios dici agnatos etiam in materia feudali, ſi cõſi-
dereẽ tex. in d. c. de grad. ſucc. in feudo vbi mentio
ne facta de filijs, & deſcendentibus dicit cæteros re-
mouendos agnatos, & paulo inferius, vbi de filijs
meminit, ſequitur, & vlteriores agnati quæ dićtio-
nes intelliguntur ſecundũ naturã præcedentiũ, vt
de dićtione cæteri Purp. in l. 1. nu. 410. ff. de off. eius.
Iaſ. in l. non impoſſibile. ff. de pact. in l. quæ dotis
nume. 9. ff. ſolu. matr. & de dićtione vltra, ꝙ ſit im-
plicatiua antecedentium Dec. cõſi. 423. & Bal. in d.
c. 1. an agn. vel fil. potius præſupponat contrarium,
maximè dum ait omnem ſuum eſſe agnatum, ſed
non econtra. l. ſcripto. ff. vnd. lib. filijque differenter
ab agnatis nuncupentur. maximè ratione maioris
dilećtionis ex not. à Bart. in l. liberorum. ff. de ver-
bo. ſignifi. à Bald. in l. maximum vicium. C. de lib.
præter. tanto fortius quum in feudis ratio non ha-
beatur patriæ poteſtatis, in quibus pater non habet
vſumfrućtum. Afflic. in c. 1. nu. 11. de ſucc. feud. pa
ter. Sed contra quod agnatorum appellatione, in
caſu huius decreti nõ veniant filij, mihi videtur ſuf-
fragati, quod Princeps hic cõſideraucrit neceſſita-
tem alienandi, in qua non poteſt eſſe ille pater, qui
filium habebit diuitem, à quo debet ali pater ege-
nus. l. ſi quis à liberis. §. parens cum ſeq. & ibi Bart.
ff. de lib. qui pater, ſi in caſum neceſſitatis poteſt
filium diſtrahere. l. 2. c. de patr. qui fil. diſtr. multo
fortius illi licebit de bonis filijs diſponere. auth.
multo magis. C. de ſacr. ſanćt. eccl. qui etiam frater
ſororem inopem dotare tenetur. Bru. conſi. 195. vo
lum. 2. Et quamuis Curt. ſen. cõſi. 50. col. 13. Laud. in
c. ſi facta. §. Titius filios colu. 2. verſic. circa aliud ſi
de feud. fuer. cont. & in c. 1. qual. ol. feud. alien. pot.
quos refert, & ſequitur Neuiz. conſi. 10. ſub numer.
4. dicant feudum non poſſe alenari, etiam ex neceſ
ſitate famis, quo caſu pater alienare poſſet filium,
& proinde maiorem eſſe poteſtatem patris in fi-
lium, quam vaſalli in feudum: hoc tamen proce-
dit in præiudicium domini, qui ea lege feudum
conceſſit, vt etiam ex cauſa vrgentis neceſſitatis ſi-
ne eius conſenſu feudum non alienetur. c. 1. §. ne-
ceſſitate qual. olim feud. alien. pot. c. imperialem.
§. 1. de prohib. feud. alien. per. Fed. Dec. conſi. 445.
num. 24. ſed ſi ipſe conſentiat prout conſentire, de-
bet vrgente neceſſitate vaſalli, vt per Menoc. d. ca.
182. nu. 8. certè quantum ad filium, quem vt ſuæ ne
ceſſitati ſubueniat, poteſt pater vendere, multo ma
gis poterit feudum filio nondum deuolutum, niſi
ipſe alienare: quum cui licèt quod plus eſt, liceat
quod eſt minus. regu. cui licèt de reg. iur. in 6. &
ſubſiſtente neceſſitate poſſit etiam ſine decreto, pa-
ter legitimus adminiſtrator bona filij alienare Bal.
in l. 1. ff. de reb. eorum, & ſtrićtius ſit ius agnati, quã
filij in feudum. tit. an agn. vel fil. & qui viuo patre
etiam precio reſtituto ius reuocandi feudum non
habet.

habet, ſecus verò agnatus c.1.§. Titius . verſi.quod
ſi Titius.tit.ſi de feud.de fi.prout illos text.ſic expli-
cat. Crau. conſilio 745.numero 10,quare differen-
tia non leuis eſt, præſuppoſita neceſſitate iurium
filij, & iurium agnatorum : quia agnati nō cogun-
tur ſubuenire agnato, ſicut filius patri. & in quo fi-
lio propterea non ita ſubtiliter diſtinguitur debi-
tum cauſæ neceſſariæ: Quum ſemper naturali ra-
tione patri ſubuenire debeat, Non tamen cenſeo
quin alienatio ad formam dereti facta etiam filias
afficiat, ſed intelligo,quod ſi valida eſt cōtra agna-
tos, multò fortius contra filios,

Ille etiam qui reſcindere vult alientionem, ob
6 omiſſam oblationem agnatis † tenetur probare
alienantem habuiſſe agnatos . Caſtr. conſi. 124. in
cauſa quæ vertitur lib.1. Corn.conſi.241.col.3.ver-
ſiculo.& huiuſmodi ſtatuta lib.2.Curt.iun.in l.1.C.
vnde vir,& vxor.& ſi facta ſit proximiori,& non re
motioribus, an ſaltem in præiudicium remotio-
rum ſuſtineatur viuente ipſo proximiore, qui re-
futauit. Neuiz. conſi.10.nu.16. quod ſic tenuerunt
Tiraq. de retr.in prima par.§.2.glo.6.nu.14.Thom.
de Mar.titu.de feud.pater.num.47.68. & 72. Illuſtr,
D.Sen.Surd.in d.§.Titius nume.16.vbi plures caſus
notat.

Oblatio, quæ fieri mandatur agnatis,præſuppo-
7 nit feuda † eſſe alienabilia . argum.§. ſed & res titu.
per quos fiat . inueſtit. quia ſi alienari non poſſent,
fruſtra, fieret oblatio ex not. in §. porro qual. olim
feud. alien. pot. Brun. conſi.81.num.1. Purp. conſi,
490. nu, 11. facit quia conuentione feudum, in ex-
traneos alienari poſſit videtur innuere, quod inter
ſuos fieri poſſit. Bald.in l.voluntas.C.de fideic.Bru,
conſ.38.num. 2. in c. 1. §.& ſi clientulus ſub. nu. 11,
de alien. feudi, & operatur abbreuiationem tpis:
quia , ſi alienetur feudum nulla oblatione facta, a-
gnatus proximior reddens precium emptori reſ-
cindit alienationem . d. §. ſed & res . per oblatio-
nem autem tempus acceptandi ad duos menſes
reſtringitur.l.fin.C.de iur.emph. Barto.in l.qui Ro-
mæ.§. cohæredes,cuius opinionem dicit commu-
nem Alexan.ibi.ff.de verbo.obligat. Brun. d. conſ,
81.ſub nume.1.Oſaſch.deciſ.173.nu.11.& 12.Obla-
tio autem debet continere hæc . Primò quod fiat
per volentem vendere, non per acquiſitorem . Se-
cundo quod denunciet verum precium ab alijs in-
uentum . Tertiò quod agnato offerat ſe venditu-
rum eodem preciò. Quartò quod illum expectet
per tempus a ſtatuto, ſeu conſuetudine præfixum
Purp. d. conſi. 490. ſub num . 12.
8 Qua oblatione facta , ac volētibus † agnatis eme-
re, tpiſis, & non alijs venditio fieri debet,Barto.in l,
fin.in fin.ff.de diſtr. pign:& in l.ſi tempora. C.de fid.
inſtrum.& iur.haſt. fiſc.lib.x. Brun.conſi.25. Neuiz.
conſi. 10. nu. 14. præferendique ſunt agnati proxi-
miores dict.§. ſed & res. Iſern.in cap.primo verſi.&
hic agnatus præfertur , ac etiam ibi in glo.in verb.
proximiore per quos fiat inueſtitura. Mart.de laud,
in feudo Maxini inter conſi. Brun.conſi.119.num.
39. & non obſtante proximioritate , currit tempus
remotiorib. qui ſibi prouidere potuerunt petendo
præfigi tempus proximioribus ad reuocandum
Brun.conſi.67.in fine quamuis Neuiz.dict.conſ.10,
ſub num.29.obiter dixerit contrarium. & ſequatur
d.Oſaſch. dec.177. ſub nu.2.& 4.vbi improbat opi-
nionem. Brun.dict. conſi. 67. Ceſſante verò decre-
to, ſi feudum alienetur domino conſentiente , ob-
latione agnato facta , operabitur huiuſmodi obla-
tio , vt nec reſtituto precio admittatur ipſe agna-
tus volens viuo alienante feudū recuperare. Aluar.
in dicto §.ſed & res.verſi. not. quod vbi vaſſallus ſi-
ne tamen aliquo eius præiudicio ſequuta morte a-
lienantis : poſtquam ſine preciò feudum poterit.
non attenta oblatione, recuperare. Anan.conſ.47.
vbi Bologn.in addit.Brun.conſi.81.ſub nu.5.etiam
ſi emptor deceſſiſſet in craſtinum nullis perceptis
fructibus. Aluar. & Prępoſi. in cap.Titius ſi de feu.
fuer.controuer. Neuiz.conſ. 10. ſub num. 5.Decre-
9 to autem attento facta oblatione, ſi agnatus, † cui
effertur,non acceptet , vel ſi cauſas narratas Prin-
cipi veras non exiſtimans,nihil opponat,& ſequa-
tur alienatio,excludetur iudicio meo in poſterum
ab vlteriore impugnatione contractus : quum de-
nunciationem fateri cenſeatur , qui illi non con-
tradicit.l.2. §.idem per contrarium , & ibi Barto.ff.
de lib.agno, & tacens pręſumatur conſentire, qui
contradicendo potuit actum impedire.l. ſępè.verſ.
ſed ſcientibus.ff.de re ind. Iaſ. in l.quę dotis.nume.
96. ff.ſolut.matrim. ſequitur Illuſt.D.Senator Sur-
dus in ſuis pulchris comment. ad §. Titius. nu.32.
tit.ſi de feud. def. Dominusque directus ſciens, pa-
tiens,& non contradicens conſentire vaſallo feu-
dum alienanti. glo. In cap. 1. in verbo pręmiſſa de
prohib.feud.alien. per Lothar. Iaſ. in d.l.quę dotis
num. 88. maximè quum monitus , vt actum im-
probet, vel approbet habeatur pro approbante, ſi
nihil dicat. Innoc. in cap. 1. de ijs quę fiunt à ma-
iori parte capituli. Iaſ. in dict.l. quę dotis num. 69,
agnatique pręſentes , & non contradicentes cen-
ſeantur conſentire alienationi feud. Iacob. à Sāct.
Georg.in ſua inueſt.in §.& cum pacto de nō alien,
colum.2.verſ,ſed quid vaſallus, quem ,& ſi impro-
bet Tiraq.de retra. lign.§,primo.glo.9.num.150.ta-
men quum hic interuenerit oblatio , quę eſt actus
interpellationis,& ſic aliquid vltra pręſentiam,ta-
citurnitatem , & ſanguinis coniunctionem, tunc
conſenſum colligi ex taciturnitate ipſa voluit ip-
ſe Tiraq. ibi nume,158. Nec obſtant quę diximus
ſupra in antecedente gloſſa.verificandas cauſas,&
licentia intelligi , ſi preces veritate nitantur: quia
illud procedit vbi nulla fit oblatio agnatis, qui,
quum oblationi non cōtradicendo cauſas appro-
bate cenſeantur, non permittitur alio tempore il-
lis impugnare , quod ſemel approbarunt , & licèt
Neuiz.conſ. 10. ſub num.11.verſic. non obſtat, di-
cat oblationem non operari,ſi non ſuberat iuſta
cauſa alienandi,quum tunc decreti diſpoſitio non
debeat conuenire , cui non conueniunt verba.l.4.
§.toties.ff.de dam.infect.reſponſio eſt facilis,id in-
telligi , ſi agnati in tempore oppoſuerint. alioqui
pręſuppoſitis cauſis neceſſarijs in ſupplicatione li-
centię,cuius copia tranſmiſſa ſit agnatis,vt poſſint
deliberare,& ſi velint opponere ipſis pręterceūtibus
ſilentio,quum approbarę cauſas cenſeantur,neceſ
ſitatem ſatis ſubſtuiſſe dicemus .
10 Per procuratorē † agnatis hęc oblatio fieri po-
teſt,fide facta de mandato, Neuiz.d.conſ.10.Excel.
Ozaſch.dec. 175. ſub nu,2. Tiraq, de retract. §. 1.gl.
9.nu. 258.& 264.

Quod ſi agnati pupilli ſint , aut aliquis eorum
11 pupillus,oblatio fiat eius † tutoribus,aut vni ex eis.
l.conſilio,§.vltimo. ff. de cur. fur. l.ſi ex pluribus. ff.
de auctor, tutor. l.1.§.ſi plures. ff.de cur. bon. don.l,
1. cap. ſi ex pluribus tutor. & illi maximè, cui de-
mandata adminiſtratio eſt.l.& ſi plurib.ff. de adm.
tutor.Tiraq.de retr.lign.§.primo. glo.13. nume.27.
pupillus aūt, cui oblatio fieret ſine authoritate tu-
toris,nō conſtitueret in mora.l.ſed ſi ex ſtipulat. ff.
de verborum obligat. l. Emilius. ff. de minoribus.
glo.in l. mora. ff. de vſur. pulchrè declarat. Natt.
conſ. 513.
12 Sed quæritur an valeat repudiatio † oblationis
facta

facta per tutorem ſine iudicis decreto! & videretur dicendum quòd non, prout decretum adhibetur in repudiatione bonorum poſſeſſionis. Bar. in l. tu tor. ff. de bon. poſ. & hæreditatis. Bal. in l. bonorum. C. qui admitt. Tiraque. de retr. lign. §. primo. glo. 7. num. 83. nec etiam renunciare pacto luendi. Alex. in conſi. 77. num. 6. volum. 3. Cagno. in l. 2. q. 61. C. de pact. inter empt. & vend. Tiraq. de retro. conu. in fine num. 19. quum idem iudicetur de actione competenti ad rem immobilem, quod de ipſa re: & eadem requiratur ſolennitas in alienatione illius, quę ipſius rei glo. Bart. & alij. cap. ſi aduer. venditio. repudiatioque dicatur alienatio. l. magis puto. §. fundum. ff. de reb. eorum, vbi pupillus ſine prætoris au thoritate non poteſt legatum repudiare.

Videretur tamen dicendum pupillo ſufficere ſolam tutoris authoritatem ad repudiandum hæredi tatem. l. pupillorum. C. de rep. hæred. quum hæreditas non ſit in bonis noſtris agnitionem. l. precia rerum. ff. ad legem Falcid. neque pauperior fiat, qui non acquirit. l. ſi ſponſus. §. ſi maritus. ff. de don. inter virum, & vxorem. Communis eſt repudiationem iudicis decretum exigere. Alex. Iaſ. Dec. & alij in l. bonorum. C. qui admitti. licèt titulus hæreditatis ſit lucratiuus not. in l. ſi hæreditatem. ff. mād. Ang. in l. inter ſtipulantem. §. ſi non. ff. de verborum obli. Dec. in l. bonor. poſſeſ. C. qui admitti.

Ego exiſtimo ſic diſtinguendum, aut tutor habet pecuniam, qua poteſt emere feudum, hoc caſu quum cogi poſſit tutor ad emendum prædia. l. tutor qui repertorium. §. ſi poſt. & ibi Barto. ff. de admin. tuto. & in rebus, ſeu feudis maiorum veriſimiliter concurrat intereſſe affectionis à iure conſideratū. l. ſi in emptione. ff. de minor. ac debeat tutor emere rem, quam videt pupillo vtilem, & neceſſariam. Alexan. in l. qui pupillo prope fin. C. de neg. geſt. Ceſ. conſi. 65. num. 19. ſi tutor arbitraretur non expedire pupillo ſuo attendere emptioni feudi oblati, iudicio meo tutor ſolus ſine iudicis cognitione emptionem repudiare non deberet, nec tene ret repudiatio in damnum pupilli. aut carebat pecunia ad emendum, & hoc caſu, quum alia bona pupilli vendere non debeat, etiam vt faciat conditionem pupilli vtiliorem. l. ſi fundus ſterilis. & ibi glo. ff. de rebus eorum. Bero. conſi. 32. num. 2. volu. primo. nec vnam rem vendere vt aliam emat. l. magis puto. §. ſi æs. & ibi Bald. ff. de rebus eorum. ſine dubio liceret ipſi ſoli repudiare oblationem: quum effectus omnibus in rebus inſpiciantur. l. 3. §. hæc autem verba. ff. quod quiſque iur. l. ſi mater. C. de inſtitu. & ſubſt. & non requiratur cauſæ cognitio ſuper non ente. l. eius. ff. ſi certum petatur. & fruſtra addeatur iudex, cuius cognitio nihil poteſt operari. argum. c. cum contingat. de off. delegat. l. ad probationem. C. de prob.

Minuſque cogatur prædia emere, ſi pecuniam habeat, ſed non ſufficientem ad emptionem oblatam. Dec. conſi. 178. in fi. Rol. conſi. 49. nu. 32. volu. 1. nam inquit ibi Dec. opponentem tutori non emiſſe prædia, teneri probare duo. Primò prædia in uenta venalia. Secundo illum tot, præ manibus ha buiſſe pecunias quæ ſufficiebant ad emendum.

Nec obſtat, quæ dicuntur de hæreditatis, & lega ti repudiatione; quia iſta veriſimiliter lucrum afferunt, vt dictum eſt ſupra. emptio eſt onerosa: & lu cri, ac oneris non eſt par ratio. l. proculus. ff. de dam. infect. l. fi. C. de codic. & renunciando pacto de retrouendendo, renunciet ei iuri, quod habet re ipſa multa exempla adducit Gom. in regu. cancel. de iure quæſito non toll. q. 4.

Sed an tutor ſibi factam oblationem pręterlabi
13 † permittendo pupillo præiudicet, quod ſic reſpon dit Tiraq. de retract. conuen. in fi. nu. 20.

Condecenti precio conſenſu obtento feudum venale agnatis offerre debet. Præciūm quod contrahentibus placuit iuſtū condignumq; in dubio præſumitur Bal. in l. per diuerſas. q. 4. nu. 8. & ibi Salic. C. mand. Pariſ. conſi. 19. nu. 55. vol. 3. Nat. conſi.
14 650. Burſ. conſi. 172. nu. 10. † precium autem condecens, ſeu iuſtum eſt, quod ab alijs reperitur. l. 3. ff. de in diem adiect. & res tanti valet, quanti vendi poteſt. l. ſi ſeruus. ff. de cond. furt. auth. hoc ius por rectum. C. de ſacroſanct. eccl. modò fraus, dolus, ſeu colluſio abſit. Bald. in cap. pono qual. fuer. feu. olim. pot. Iacob. in ſua inueſt. in verbo, & cum pa cto de non alienando. num. 38. quare agnatus, qui deſiderat ſe preferri tantùm præcij ſoluere debet quantum venditor ab alijs inuenit. c. primo. §. ſed & res. & ibi Bald. Alnar. Card. & alij per quos fiat inueſt. Iacobin. dicto num. 38. & 39. Curt. iun. in tract. feud. in quarta par. verſi. quinto. & vltimo. Tiraquel. de retract. lign. §. primo. gloſ. 18. num. 5. Rerum etenim præcioſarum, vt ſunt caſtra, & ijs ſimilia, redditus nunquam precio æquipollent, & quodammodo ſteriles dicuntur. Bald. in l. fi. §. ſin autem legata. C. de bonisq; liber. Nat. conſi. 332. licèt æſtimatio eorum fiat ſecundum formam, & materiam Menoch. de arbit. iudic. cent. 2. caſu. 183. nu. 24. Burſ. conſi. 172. nu. 24. Vnde cum oblatione
15 ſignificandum eſt precium † inuentum, aut quanti velit venditor. l. fina. C. de iure emphy. & ſi maius precium, quam inuenerit, vaſallus, ſe inueniſſe ſignificaret, oblatio haberetur pro non facta: & quantum ad dominum, qui prælationis ius prætenderet, res caderet in commiſſum. Iaſ. in dicta l. fina. num. 21. & 22. Salic. ibi Guid. Pap. dec. 171. Iacobin. in tractat. de Royd. ſub num. 36. Bertr. conſ. 155. lib. 2. Goz. conſi. 47. Tiraq. de retract. lign. §. 4. glo. 2. oblatio igitur fieri debet cum expreſſione precij, alioqui facta cenſeretur potius ad explorandum intentionem agnati, quam intentione vendendi. Corn. conſi. 25. vol. 4. Boer. deciſ. 48. nu. 23. præcio autem ipſo cum oblatione declarato, & ipſe oblatione acceptata tenetur offerens vendere nec illi licet ſe retrahere Barto. in l. licitatio. ff. de public.

SVMMARIVM.

1 *Agnatus, cui feudum oblatum fuit, debet intra bimeſtre acceptare, vel refutare.*

2 *Feudi alienatio permittitur eatenus, quatenus neceſſitas vrget non exiſtentibus bonis allodialib. Et quatenus de fructibus feudalium ſubueniri non poſſet.*

3 *Supellectilem, ſeu bona mobilia, quibus vaſallus commodè carere non poteſt, alienare non tenetur, vt pareat alienationi bonorum feudalium.*

4 *Neceſſitas debet eſſe conſiderabilis, & non leuis vel parua. Et ſecundum iudicis arbitrium.*

5 *Aſſertioni contrahentium non extare allodialia, & ſubeſſe æs alienum an credi debeat?*

6 *Alienatio feudi eſt valida, ſi agnati tempore oblationis non acceptarunt, aut non contradixerunt.*

7 *Negatiua bonorum non eſt aliter probanda per eum, qui in illa ſe fundat.*

8 *Alienatio totius feudi permiſſa, etiam ſi de precio vnius partis neceſſitati ſubueniri potuiſſet, ſi non eſt inuentus emptor, qui partem emere voluerit.*

9 *Probatio non inueniri emptorem, qui voluerit emere partem feudi quomodo fiet? & pars illa præcij, qui ſummam neceſſitatis excedit implicanda eſt ad vtilitatem, & cautelā agnatorum veniente caſu ſucceſſionis.*

20 *Alienatio feudorum permittitur etiam exiſtentibus alodialibus*

libus. ſi pro allodialibus emptor non inueniatur.

11 *Item permittitur, ſi feudalia infructuoſa ſint, & de fructibus allodialium vaſſallus ſuſtinet onera domus.*

12 *Alienatio ſatis ſuper allodialibus cœpta dicitur, ſi limitata ſuper feudalibus conceſſa eſt, conſiderato valore allodialium.*

13 *Capax feudi, in quem permiſſa eſt alienatio, quis eſſe dicat.*

14 *Acquiſitor feudi inueſtiendus eſt, ſecundum formam antecedentium inueſtiturarum ſui authoris, & an in eo feudum nouum eſſe cenſeatur. quid iudicauerit Illuſtr. Camera in cauſa caſtri veteris pro Illuſtr. DD. iugalibus de Vagnonibus.*

15 *Feudum hoc ſic alienatum, an dicatur emptitium apud acquiſitorem.*

16 *Feudum conceſſum fœmina pro ſe, & hæredibus ſuis tam maſculos, quam fœminas comprahendit, tranſmiſſibileq; eſt ad tranſuerſales ab ea non deſcendentes, ſi conceſſum ſit in feudum antiquum. Et quid cenſuerit Illuſtr. Camera. pro Illuſtr. Domino Sinfredi.*

17 *Feudum nobile, & antiquum idem eſt, & de quo antiquo decretum intelligatur.*

18 *Feudum nouum nulla oblatione agnatis facta alienabile, etiam ſi in vim feudi antiqui receptum ſit.*

Gloſſa quarta ſecundæ partis,

QVARTVM requiſitum eſt, q agnati
emere condecenti precio feudum recuſent,
vel contemnant, aut plus debi-
1 to differant. Condecens precium † q
ſit, dixi in fine antecedentis glo. & dice-
tur agnatus plus debito differre, ſi intra bimeſtre à
die ſibi factæ oblationis non acceptet, aut non re-
ſpuat. l. fin. C. de iure emph. D. Oſaſch. dec. 173. num.
12. quo tamen elapſo, ante venditionem alteri fa-
ctam concederetur illi purgare moram. Iaſ. in l. qui
Romæ. §. cohæredes. ff. de verb. oblig.

Ipſo bimeſtri tranſacto, ac mora re integra non
purgata, permittitur vaſſallo pro eius libito volun
tatis in toto, vel in parte feudum transferre extra
eius agnationem in perſonam ad id capacem. Cre
dibile eſt Principem partis, & totius mentionem fe
2 ciſſe: quia, † quum hanc licentiam præbuerit ad
ſubueniendum neceſſitatibus, eam præbuiſſe cate-
nus cenſetur, quatenus neceſſitas vrget. l. prima. §.
pen. & fina. ff. de ferijs. Bart. in l. prima. §. nunciatio.
ff. de oper. noui nunciatio. & de alienatione. Bald.
conſi. 337. vol. 2. pulchrè Dec. conſi. 403. num. 18. &
de feudo. Rol. conſi. 56. num. 20. volum. 4. Illuſtr. D.
Senator Surdus in ſuis doctiſs. commentarijs ad
§. Titius. num. 42. tit. ſi de feud. def. ſic vt ſemper ſtri
ctè interpretetur, ac ſinatur licentia ipſa. Alexan.
conſi. 2. volum. 4. Burſ. conſilio 40. num. 45. nec de
ea neceſſitate intelligendum ſit, ad quam ſua cul-
pa vaſſallus reductus fuit. l. ſi fideiuſſor. §. qui neceſ-
ſaria. ff. qui ſatiſd. cogant. Dec. in cap. quæ in eccle-
ſiarum. num. 40. de conſtitu. Rolan. conſi. 56. num.
19. volum. 4. & conceſſio alienationis feudorum
ex priuilegio intelligatur in ſubſidium, non exiſtē-
tibus alijs bonis alienabilibus. Auth. res. C. comm.
de legat. l. commodis cum ibi not. ff. de re iudic. Ne
uiza. conſilio 10. num. 10. ſicuti in generali diſpoſi-
tione, vel obligatione feudum non venit, niſi in
ſubſidium, Iaſ. in l. fin. num. 66. C. de iur. emphyteu.
Dec. conſi. 160. num. 3. Brun. conſi. 36. Afflict. deci.
191. Burſ. conſi. 40. num. 4. Ideò concluſum eſt per
Rub. conſi. 59. & per Neuiz. conſ. 10. num. 11. & per
Excel. Oſaſch. dec. 174. & d. Purpu. conſi. 119. nume.
20. decretum hoc, ac reliqua ducalia ſequentia per
mittere hanc alienationem non exiſtentib. allodia
libus. ex verbis prohemij ibi pecunijs numeratis va
cui, & ex alijs decreti Blanchæ, ibi ne filiæ vaſſallo-
rum, qui ſolùm habent feudalia. & in alijs ſi non
ſint, niſi bona feudalia, quæ omnia verba d. Oſaſ-
chus pependit ad hoc d. dec. 174. vnde cùm dicitur
totum, vel partem ſenſus erit, vt totum poſſit di-
ſtrahi, ſi tanta erat neceſſitas, & pars ſi non tanta?
vt per diſtractionem partis ſubueniri poſſit, ne pro-
pter modicum æs alienum poſſeſſio magna diſtra
hatur. l. magis puto. §. ne paſſim. verſi. & illud vigilā
ter. ff. de rebus eorum, Item nec ad diſtractionem
partis deueniendum eſſet, etiam non exiſtentibus
bonis allodialibus ſtabilibus, ſi ex fructibus bono-
rum feudalium, vel mobilibus commodè ſubueni
ri poſſet. auth. hoc ius porrectum iuncta glo. ibi. C.
de ſacroſan. eccl. Abb. in cap. nulli de reb. eccl. non
alien. qui loquitur de alienatione rerum eccleſiæ
ob neceſſitatem. Dixi commodè poſt gl. quia vaſ-
3 ſalus † non teneretur primùm alienare mobilia, ſeu
ſuppellectilem, ſi quam haberet, qua commodè
poſſet non abſtinere, quum non dicamur id poſſe,
quod incommodè poſſumus. l. nepos proculo. ff. de
verbo. ſigni. & certum ſit omnes, & vnumquemq;
egere bonis mobilibus, ac aliqua ſuppellectili pro
vſu domus ſecundum genus, & conditionē vniuſ-
cuiuſque, quę venit appellatione alimentorum. l. in
ſtratum. l. inter quos. §. verbum viuere. ff. de verbo.
ſignifi. Bart. in l. legatis. ff. de adim. legat. Bart. in tra-
cta. de alim. verſic. quæro in dictis. Beltr. conſi. 180.
vol. 1. Roland. conſi. 22. num. 6. volu. primo. in qua,
& mobilibus ipſis, quibus debitor carere nequit,
adeò priuilegiatus eſt, vt ea non veniant in gene-
rali obligatione. l. obligatione generali. ff. de pign.
l. 1. C. quæ res pigno. obli. poſſ. Ang. & Iaſ. in §. item
ſeruiana, nu. 73 inſt. de act. ad emptionem quorum
pro ornamento eccleſiæ, licita eſt venditio bono-
rum eccleſiaſticorum. c. aurum. 12. q. 2.
4 Iſta neceſſitas non ſufficit, † q qualiſqualis ſit,
ſed euidenter apparere debet; ſicuti dicitur de alie-
natione rei eccleſiaſticæ. cap. 1. de reb. eccl. nō alie.
lib. 6. nec quęlibet vel leuis, ſed cōſiderabilis. Didac.
lib. 2. vari. reſolut. cap. 16. verſi. cæterum. & modica
neceſſitas, & nulla æquiparari poſſint. c. cum te. de
re iudica. cap. licet cauſam de probat. ob modi-
cum damnum non receditur à iure. Specul. de
locat. §. 6, verſicu. vt autem. nec attendenda ſit res,
quæ modica eſt. l. ſi quis fundum. ff. locat. ac dici ſo
leat de minimis non curat prætor. l. ſcio. ff. de in in-
tegrū reſtitu. quæ tamen parua cauſa, quæ magna
ſit, id relinquitur iudicantis arbitrio ſecundum gra
dum, & qualitatem perſonarum. glo. in l. eatenus.
ff. de vſufruct. accreſcen. Innoc. Card. & alij. in cap.
ſi. §. is autem. de offi. & poteſt. iudic. deleg. Bald. in l.
bonæ fidei. C. ſi certum peta. Iaſ. in l. admonendi. ff.
de iureiurand. Collegit plura Rodo. in tractat. de
reb. eccleſ. non alien. q. prima. an prælat. eccl. poſſit
diſponere. §. nec mirum & §. quę vero. mihi car. 293.
& in ſumma, vt venditio valeat ex cauſa neceſſita
tis, primo neceſſitas ipſa debet eſſe euidens. Secun-
do quod in eum modum ſit vendenti permiſſa po
teſtas. Tertio q in cauſam non ſit ſuperflua quan-
titas. Quarto quod reſpectu loci, & temporis emi-
neat opportunitas. Quintò q ceſſet omnis fraus.
Bald. conſi. 332. num. 3. vol. 1.

Nulla extare allodialia, ac ſubeſſe æs alienum
5 non creditur aſſertioni contrahentium, nec † ver-
bis enunciatiuis inſtrumenti, ſed excuti debuerunt
bona alienantis. arg. eorum quæ dixit Bar. conſ. 50.
Dec. conſi. 403. nu. 17. Rolan. a Valle conſi. 99. nu. 7.
volum. 1. Brun. conſi. 18. colum. fina. & in terminis
decreti. Neuiz. conſi. 10. num. 11. quos omnes citat,
& ſequitur Excel. Oſaſch. d. dec. 174. num. 6. Cuius

opinioni

opinioni ego adſtipulor, quatenus ſcripſit non eſſe ſequendam aſſertionem alienantis ſubeſſe æs alienum, aut aliam neceſſitatem, ſi aliunde de ea non conſtiterit: ſecus autem, quòd alia exigatur probatio, ſeu excuſſio non poſſidere alia bona mobilia, aut allodialia, quibus ſibi ſubuenire poſſit, ex ijs, q̄ dixi in prima glo. huius part. verſi. quantum ad primum &c. Nam quòd careat pecunijs, aut alijs mobilibus, quibus valeat ſupplere neceſſitati, nulla alia deſiderari excuſſio debet, quàm eius verbum. Illuſt. D. Senator Surdus in comme. ſuis ad §. Titius nu. 32. tit. ſi de feud. def. quum nemo alijs ſecreta ſui patrimonij pandere debeat. l. 3. §. cæterum. C. de alim. pup. præſt. quæ, quantique ſint precij res mobiles, & ſe mouentes diligenter æſtimanti facultates ſuas credi oporteat: ſi quidem nihil tam durum, atque inhumanum ſit, publicatione pompaque rerum familiarium, & paupertatis deregi vtilitatem, & inuidiæ patere diuitias. verba ſunt Imper. in l. 2. C. que ſi. & quib. quar. pars. debet. lib. 11. qui tex. ad hoc eſt ſingularis. Quod attinet ad immobilia, ſeu prædia allodialia illa aliter non ſunt exhibenda d. l. 2 & ibi glo. & Bart. C. quand. & quib. quart. pars. & volenti dicere ſupplicantem plura habere, probet, vti dixi, in prima gl. huius partis.

Vt iſtius concluſionis veritas clarius eluceſcat, eſt præſupponendum Principem licentiam impartientem vaſallo alienandi de bonis feudalibus, ad ſe ſubleuandum neceſſitatibus non intellexiſſe, vt pro validitate alienationis lis habeatur cum agnatis, vt requireretur, ſi excuſſionem bonorum facere teneretur aliam, quàm ſua aſſertione: ſed tamē, vt ſola facti veritate inſpecta ipſe examinet, an in neceſſitate ſit vel ne, & qua: & narratis cauſis neceſſitatis, tenuitateque ſua, ac ſuper eis obtenta licentia, ſi agnati, quibus erit facta oblatio, opponent tam contra cauſas, quam contra aſſertionem tenuitatis, & defectus modi ſubueniendi, tunc ſupplicans tenebitur probare cauſas, & tales, pro quibus decretum permittat feuda diſtrahi: & agnati contradictores, ſi voluerint oſtendere eum habere bona, aut modum ad ſubueniendum citra alie-
6 nationem feudi, admittentur ad probandum. hoc caſu cognoſcetur de iuſtitia licentiæ ac alienationis. argum. eius quod dixit glo. quam ſcribit pro notabili. Barto. & Iaſo. in l. à Diuo pio. §. in venditione. nume. 18. ff. de re iudic. dicenti ſcilicet extare mobilia, ſuper quibus fieri poſſit exequutio, antequam veniatur ad immobilia, ſtatuendum terminum ad illa oſtendendum. Si autem illi facta oblatione ſine oppoſitione pertranſeant, & taciti prætermittant labi bimeſtre, conſtito de licentia, ac oblationibus, ſequutaque alienatione, & inueſtito emptore, cùm vocati, & prouocati oblatione, tacendo cauſas ipſas approbauiſſe intelligantur, non audientur vlterius volentes in dubium reuocare veritatem cauſarum, & facultates venditoris, vt probaui in antecedenti gloſſa verſi. qua oblatione facta, &c. alioqui ſi agnati re integra non opponant, cū quo excutere, & hæc tractare: ſi opponant venditione facta, extra tempus, cùm opponant, audiendi non ſunt. l. fin. C. de iur. emphy. Barto. & alij in d. l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verbo. obliga. l. ſi eo tempore. C. de remiſſ. pigno. qui text. admodum facit ad propoſitum & ſic oportet intelligere ſententiam Excellen. Oſaſch. vt iſta excutiantur, & examinentur opponentibus agnatis ante alienationē, non ea facta, illis monitis, & tacentibus. nihil obſtāte. Bart. conſi. 90. nu. 7. qui tractat de verbis enunciatiuis prolatis dubitatiue. & Rolan. à Vale, ac Paris. loquitur de bonis minorum ſtabilibus alienatis ſuper aſſertione tutoris, quod nulla extarent mobilia fauore minoris, qui eo tempore non erat eius conſilij, & ingenij, vt poſſet iura ſua tueri, & fauore cuius plura induliſit prætor. l. pri. ff. de minoribus. vbi etiam agebatur de re ipſius propria, diſtracta, & hic agitur de re principaliter aliena per alium poſſeſſa, propter quam agnatus non ſit pauperior. l. ſi ſponſus. §. ſi maritus. ff. de dona. inter vir. & vxor. vltra quòd præcipuum fundamentum Pariſ. & Roland. eſt, quia conſtaret bona alia extitiſſe tempore alienationis ſtabilia. alioqui ſequeretur eſſe falſam illam opinionem, quòd credatur aſſerenti ſe pauperem, & non habere alia bona, quam tamen dixi communem in antecedenti gloſſa. Vel reſpondetur procedere dicta per Pariſ. & Roland. agnatis in tempore opponentibus, non expectata alienatione. & Brun. conſi. 18. colum. fin. verſicu. ſexto etiam loquitur, vbi conſtabat alia bona, quam feudalia extare, & ſucceſſore ſe opponente exequutioni, & ita in tempore. Neuiz. dicto conſilio 10. nume. 11. non facit mentionem de aliqua aſſertione, ſed præſupponit pro indubitato adfuiſſe bona allodialia, à quibus primum incipiendum erat: loquiturque in fauorem agnati, ſeu eorum agnatorum, quibus alienans nullam fecerat oblationem, quorum propterea iura erant integra ad opponendum. Nec obſtat, quòd doctiſſimus Oſaſch. d. dec. 174. numero 5. dicat aſſerentem alia bona extitiſſe, ſe fundare in negatiua, quam tenetur probare in illa ſe fundans. Barto. in l. in illa. ff. de verborum obligatio. quia non procedit hoc in negatiua bonorum, ſcilicet contra ſupplicantem bona eius non ſufficere, qui transfert onus probandi in aduerſarium. per text. in l. fin. §. licentia, & ibi glo. & Barto. C. de iure delibe. & in l. ſi conſtante. colum. 3. ff. ſoluto matrim. & in l. decem. ff. de verborum obliga. Bald. & Salyc. in l. cum lege. ff. de proba. Caſtr. in l. maritum. ff. ſoluto matrimo. Ang. Imo & Alex. in l. mutum. ff. de acq. hære. Guid. Pap. quæſt. 142. Affl. deciſ. 377. Dec. conſilo 493. Curt. ſen. vbi dicit hanc communem conſilio 27. colum. 8. ac etiam Ruin. conſilio 182. colum. 2. volum. primo. Crau. conſi. 80. quos cum alijs pluribus retulit, & citauit Gabr. titul. de proba. concluſ. 7. vbi num. 8. dicit hanc eſſe magis communem, maximè, ſi quis ſuſtineret partes rei. Caſtren. in dicta l. cum lege & in l. fin. ff. ſoluto matrimo. Imo. in rubr. ff. de noui oper. nuncia. Socin. iun. conſilio 26. colum. 3. volum. 2. Gabr. dicta conclu. 7. nume. 14.

Sed quid ſi cauſa neceſſitatis, vel debita neceſſaria vrgeant, & vaſſallus non inueniat emptorem partis feudi, niſi totum ſibi vendatur, aut ſi habeat allodialia primum diſtrahēda, quæ exigna ſint, aut huiuſmodi pro quibus nullus etiam compareat ad emendum, vel ſi allodialia eiuſmodi ſint ex fructibus, & redditibus quorum vaſſallus ſe, & ſuam familiam alat, & feudum potius ſit honoris, quàm vtilitatis, & alienatis allodialibus cogeretur vaſſallus inde redire ad alienationem feudi, An in huiuſmodi caſibus licebit vaſſallo præuertere ordinem? Scilicet Primò alienare totum feudum, quamuis precium partis potuiſſet ſuccurrere neceſſitati. Secundo dimiſſis allodialibus, pro quibus emptor nō inuenitur, incipere à feudo. Tertiò an retinere allodialia, ex redditibus quorum ſe ſuſtentat, & feudū diſtrahere?

8 Quantum ad primum, decretū † permittit alienationem totius, vel partis feudi pro libito voluntatis vaſſalli debitoris. quæ voluntas, quum regulari debeat ad arbitrium boni viri, ex quo agitur de præiudicio tertij. l. thais. §. ſororem. ff. de fideic. lib.

Bart.in l.ſi ſic.ff.de leg.2. Alexan.conſi.118.volum.5.Excel. Oſaſch.dec.111.nume.8.ac generalis ipſa poteſtas ad læſionem iuris alieni trahi non debeat. Caſt.conſi.61.lib.1.Ancha.conſi.366.Roma.conſi.116.Crau.pro genero numero 103. Videretur dicendum non licere totum feudum vendi. Secundo facit, quia habens liberum arbitrium vendendi pro neceſſitate, intelligitur habere arbitrium proportionatum, & moderatum ſecundùm menſuram debitorum, & neceſſitatis. Bald.in l.magis puto.§.non paſſim.ff.de reb.cor.vbi infert ad plura. maximè quum venditio partis feudi facilius permitteretur, quam totius.c.1.de alien.feud.& ibi do.

Quibus aliiſque ſimilibus non obſtantibus, puto contrarium verius. nam propter neceſſitatem vnitorum aſſignatur, quod inter duos eſt commune, alteri aſſignata mercede.l.item.§.ſi vnus.ff.commu.diuid.& ſi res commodam non capit diuiſionem, poteſt per iudicem integrè vni adiudicari.l.ad officium.c.eodem.vbi Bald.nume.3.addit neceſſitatē facere probabile, quod alioqui eſſet improbabile.l.qui potuerunt.ff.de manum.teſtam.l.liberta.l.cum fide.ff.de fideicom.liber. facitque propria, quæ ſunt aliena.cap.ſicut.47.diſt.& dicitur eam non habere legem.cap.remiſſionem.1.quæſt.1.& multa exempla congerunt.Dec.& Cagn.in l.quæ propter.ff.de reg.iur. quare ſi ſeruus communis per vnum ex dominis manumittatur, quum ſeparationem non recipiat, alter Dominus tenebitur æſtimationem ſuę partis recipere.l.1.C.de comm.ſeruo manum. Vnde quum Principis intentio fuerit, ſuccurrere neceſſitati vaſſalli, ſi ſuccurri non poteſt vno modo, ſuccurrendum eſt omni alio, quò melius fieri poteſt.Abb.in c.fin.de eccl.ædif.& reparan.

Sed in hoc oporteret probare nō inuentum em-
9 ptorem † partis feudi: quod conſtaret, ſi poſita eſſet pars venalis in loco propinquiori fori ſub haſta per.20.dies argum. Auth.hoc ius porrectum.C.de ſacroſanct.eccle.Barto.in l.ſi tempora.C.de fid.inſtrum.lib.10.& ſic obſeruatur in ſubhaſtationibus rerum pro exequutione ſententiæ captarum ad formam nouorum ordinum. facit etiam l.1.& 3.C.commu.diuid. Et pars altera præcij illa conſeruanda eſſet, ſeu implicanda in aliqua proprietate pro ſecuritate, ac cautela agnatorum, veniente caſu ſucceſſionis: ſicut non caret precio ille à quo aufertur res, quę commodam diuiſionem non capit. d.l.1.& l.3.ac etiam dominus, qui cogitur ſeruum pro eius parte manumittere.d.l.1.C.de comm.ſer.manum.vt eò minus lædatur ius agnatorum, quo fieri poteſt, vt dixi ſupra.l.dotalem.& ibi Bart.ff.de mil.teſtam.Rom.conſi.176.Dec.conſi.355.Crauc.pro gene.num.52.quod videtur valde æquum Bal.in cap.1.de feudo non hab.propr.natu.feud. Alcia.conſi.569.& eam ſemper ſequi viam debeamus, qua vtrique parti ſatisfit.l.1.& ibi Bald.& Caſt.& Iaſon.ff.ſi quis caut.

Sicuti etiam fideicommiſſarius cōſentiens alienationi factæ ex neceſſitate non ſibi præiudicat in precio.l.ſi fundum per fideicommiſſum & ibi Iaſon.num.18.qui dicit communem.ff.de leg.1.& ſicut res ſubijciebatur fideicommiſſo, ita & preciū.l.Imperator.§.fi.& ibi latè Bar.ff.de leg.2. Alc.cōſi.569.Menoch.conſi.86.nu.65.

Nec obſtant in cōtrarium adducta: quia illa procedunt quatenus aliter ſuccurreretur vaſſallo, per alienationem partis: non autem dum pro parte non inuenit emptorem, multo magis ſi feudum venale non recepiſſet commodam diuiſionem, vt oſtendi ſupra.& quamuis.Bald.in c.1.de feud.non hab.propt.natur.feud.in fi.dicat precium non ſuccedere loco rei feudalis, Iaſon.& Alcia.in l.ſi cùm ſeruum.ff.ſi cert.peta.Tiraq.de retr.lign.§.32.glo.1.nu.20.& d.l.Imperator.§.fin.& ibi trad.per Bar.procedant in vniuerſalibus, in quibus ſuccedit preciū loco rei, ſecus in particularib.l.ſi & rem & preciū.ff.de pet.hæred.e.l.venditor ex hæreditate.§.1.ff.de hær.vel act.vendi.reſpondetur, quòd, cum alienatio ſubſiſtat, & iure permittente facta ſit, ex forma decretorum irretractabilis, hoc caſu in ſubſidium, ne venditor locupletetur cum iactura agnatorū, ex æquitate dari actionem ad precium d.l.ſi cum ſeruum & ibi Barto.Iaſo.& alij.ff.ſi cert.peta.& l.ſi me,& Titium.ff.eod.ſi autem feudum poſſet vendicari tunc non daretur actio ad precium.Iaſo.in d.l.cum ſeruum ſub num.3.verſic.ex iſta ſecunda glo.& inter cætera rem habet pro inuendicabili, ſi eſſet alienata alicui homini potenti, vt ibi per eū nume.2.Bald.in l.mater.C.de rei vendi.maximè, quum debetur ſibi res ſub conditione ex not.a Barto.in l.qui Rom.§.duo fratres.q.12.ff.de verbo.oblig.declarat Neguſ.in tract.pign.in 1.memb.5.part.nu.48.& quando ad precium agi poteſt hæres etiā tenetur.l.fin.§.fi.ff.de leg.2.

Quod attinet ad ſecundum, ſimiliter dicendum
10 eſt licere vendi † feudum prætermiſſis allodialibus, pro quibus emptor non inuenitur: quum paria ſit aliquid non habere, & habere, ſed inutile l.1.§.quib.ff.quod cuiuſque vniuerſ. nec dicatur cautum, ſi inutiliter caueatur.l.quoties, & ibi Iaſ.exemplificat.ff.qui ſatiſd.coga.poſſeſſorque rei immobilis vilis, vel modicę, non releuatur ab onere ſatiſdādi, niſi ſufficiens ſit ad æſtimationem litis.glo.& Iaſ.nu.7.& 21.ff.qui ſatiſd.cogan.& ex verbis iſtius decreti nō colligitur exigi primam diſtractionem bonorum allodialium ex illis verbis pecunijs numeratis vacui, quarum nuncupatione ob illam adiectionem numeratis, pecuniæ tantùm numeratæ intelliguntur, vt probaui in glo.primæ partis decreti verſic.quærelæ autem &c. ſeruandus tamē ordo eſt, vt incipiatur ab allodialibus: quum feudalium concedatur alienatio, ex neceſſitate rationibus in principio iſtius gloſſę adductis.allegari ad hoc propoſitum poſſet concluſio Bart.quam communem dicit.Iaſo.in l.a diuo.§.in venditione.numero 19.ff.de re iudic.Rimin.iun.conſi.121.num.34.videlicet peruerſionem ordinis exequendi de quo ibi, vt incipiatur à mobilibus non infringere exequutionē, maximè ſi iudex id mandaſſet Alex.in d.§.in venditione in fine, & conſi.5.colu.2.verſi.poſito, volum.2.Rim.d.conſi.121.num.35.ſed hoc non eſt tutum, quum ille ordo ſit voluntarius, ſecus in neceſſario, vt ibi Iaſ.aſsignat.ſicuti neceſſarius iſte eſt.vbi tamen aliter fieri non poteſt ſolennitas nō attenditur.Hoſt.in c.1.de iis quæ fiunt à prę la.Abb.in c.fi.de eccl.ædif.& reparan.

Quæſitum tertium retentionis bonorum allo-
11 dialium † magis frutificantium, quæ ſunt alimonia, & ſuſtentaculum vaſſalli, vidi aliàs coram Illu. Senatu Regio hanc controuerſiam diſceptari, inter nunc qq.Ill.Dños Robaldum ex vna,& Io.Iacobū de Vrſinis: ex dñis Ripaltæ ex altera.nam dñs Robaldus vnicam habebat filiam, pro conſtitutione dotium cuius ſupplicauerat ſibi licētiam impartiri alienandi de ſuis bonis feudalibus, quamuis haberet allodialia, quæ retinere intendebat tanquam frugifera, ſine quibus ſe, & familiam nobiliter ſuſtentare non poterat: dominus Iacobus inter plura, per eum oppoſita dicebat ab allodialibus incipiendum. Senatus tandem conceſſit licentiam alienandi facta oblatione domino Iacobo non vſque ad ſummam requiſitam, ſed moderatam,

& ar-

& arbitratam vſque ad annos 1200. quę licèt non ſufficeret pro dotibus vnice filię, patris honeſtarũ facultatum, & valde nobilis; Conſiderauit tamen Senatus prudenter ad ea, quę inde filia ex facultatibus allodialibus ſuo tempore, patre mortuo erat relatura.

Quare ĩ hac ipſa queſtione propoſita puto diſtinguendum. Aut vaſallus expreſſit, & narrauit Principi ſe poſſidere allodialia, illaque cogi retinere ad cauſam prędictam, & Princeps conceſſit licentiã alienandi feudalia, facta oblatione agnatis ad formam decretorum, qua facta agnati oppoſuerunt prius diſtrahenda allodialia, certè de rigore iuris incipiendum eſſet ab allodialibus: ſed de equitate ad euitandos circuitus. l. cum fundus. §. ſeruum tuũ imprudens, & ibi Bar. Iaſ. & alij. ff. ſi cert. petat. l. dominus. ff. de condi. indebiti, poteſt incipi à feudalibus: ne allodialibus diſtractis, redire oporteat ad feudalia pro cauſa alimentorum; & fieri per plura, quod paucioribus peragi poſſet. Bald. in l. fin. per illum rex. C. de adoption. hanc meam ſententiam confirmat Illuſt. D. Senator Surdus in doctiſſimis ſuis comment. ad §. Titius num. 32. ſi de feud. defunc.

Si autem agnati nihil opponant, & procedatur ad alienationem feudalium, quum id Principi vaſallus ſignificauerit, & agnati tacendo approbauiſſe cenſeantur, crederem alienationem ſubſiſtere, ex dictis ſupra in hac gloſſa de agnatis tacentibus. habita tamen per vaſallum aliqua conſideratione ad allodialia, de quibus alio tẽpore diſponere poterit, vt aliquid minus de feudalibus diſtrahat, quã ſi nulla allodialia poſſideret.

12 Et in ſumma quatenus concederetur † licentia limitata, vſque ad certam ſummam, habito reſpectu ad allodialia, cenſerem omiſſis allodialibus ſẽper ſubſiſtere alienationem feudalium: quum ſatis dici poſſet ab allodialibus incohatum, ſi ea ſibi imputaret, tãtò minus diſtrahendo de feudalibus. argu. l. ſingularia. ff. ſi cert. pet. prout dicitur de ſorore, quę dotes intelligitur contuliſſe, tantò minus accipiendo de ſucceſſione. l. dotis. C. de collat.

Supereſt, vt ſub hac gloſſa quęratur, qui ſint capaces, in quos alienatio permittitur. Secundo qua forma iſti de feudo inueſtiri debeant.

Decretum non monet, pręcisè fieri alienationẽ
13 † in perſonam feudi capacem, ſed ad id capacem, ideſt eius feudi capacem: cuius fit alienatio: quia ſi feudum, quod alienatur eſſet fœmineum, in fœminam etiam alienari permitteretur: licèt regulariter fęmina feudi ſit incapax. c. 1. de nat. ſucc. feud. cap. 1. §. ad filias. de ſucc. fratr. c. 1. in primo. & §. decedenti, & vtrobiq; Bald. qui feud. dar. poſſ. c. 1. vbi Bal. de grad. ſucc. in feud. Iaſ. in l. de quib. numer. 64. ff. de legibus, & ex iſtis verbis dixi ſupra in ſecunda gloſſ. ſub num. 7. colligi, non obtinendum pro iſta feudi alienatione à domino duplicem conſenſũ, vnum ad alienandum, & alterum dum alienatur quia iſte ſecundus fuiſſet quodammodo ſuperuacaneus: cùm conſentiendo alienationi certi aquiſitoris, in neceſſarium antecedens Princeps admitteret aquiſitorem pro feudi capace. arg. l. ad rem mobilem, & l. ad legatum. ff. de procurat. & quicũque feudi capax ſit, quem dominus non denegat inueſtire, etiam ſi ſeruus ſit, modo illius conditio à domino non ignoraretur. c. 1. §. perſonam ꝑ quos fiat inueſt. & per quos recip. quo loci addit Afflict. quemlibet capacem acquirendi feudum de nouo, et ſi ſit naturalis Aluar. in c. 1. §. naturales ſi de feud. def. fuer. contr. inter Dominũ, & agnatum. Capic. deciſ. 32. ſub num. 9. item, & ruſticus, qui nobilitatur, ſi feudi natura id expoſtulet. Aluar. in c. 1. tit quis ſit Dux. Zazi. quæ res in feud. dar. poſſ. Item, & fœmina in agnatorum prędicium, ſi Dominus velit. Brun. conſ. 1. & conſ. 8. Dec. conſ. 390. Burſ. conſ. 150. nume. 22. ſpectabit igitur exceptio hęc Principi, non agnatis. Quare, quum incertus ſit Princeps, in quem fiet iſta alienatio, dum cõſenſum ſuum accommodat, ne iterato conſentiat in alienationis actu, Ideo monuit, ne fiat in talem, quem petentem inueſtiri de feudo empto, à ſe eiicere poſſit; quòd non pateretur dubium, ſi pręter illum ſuum primum cõſenſum iterato actui alienationis conſentiret, & proinde quum alienatio feudi fieri debeat, de nobil. in nobilem. Caſtren. cõſ. 335. num. 2. volum. 1. ruſticum, ſeruum, aut huiuſmodi perſonas poſſet Princeps non admittere, ac etiam communitatem, quę feudi, & emphyteuſis incapax dicitur, Alex. conſ. 9. lib. 3. Ruin. conſ. 23. ſub num. 34. volum. 5. ac eccleſiam c. 1. §. inde poteſt de alien. feudi. imo, & clericum. cap. 1. §. qui clericus. C. ſi de feud. def. cap. 1. de vaſ. nul. qui arm. bel. depoſ. ac etiam militem Hieroſolimitanum Excel. Ozaſc. dec. 27. aliasq; plures perſonas enumerat Aquẽ. ritu. qui feud. dar. & recip. poſſ. imo ſi feudum eſſet acquiſitũ pro ſe, & quibus relinquere vellet, non poſſet patruus in eo ſpurium inſtituere: quum ea facultas intelligatur, modo feudum habilem relinquatur. Bald. conſ. 207. volum. 2. quẽ citat Afflict. ſub alio tamen numero in c. 1. §. naturales not. 3. ſi de feud. defunct. fuer. cõtr. iut. dom. & agn. niſi eſſent legitimati. Soc. in l. gallus. §. etiã ſub nume. 6. ff. de lib. & poſth. Nat. conſ. 246. ſub num. 7. Et quantum ad eccleſiam iura patroni ſemper debeant eſſe ſalua, ac illeſa auth. ſed hodie C. de iur. aut. annull. quę ſine dubio lęderentur, quum eccleſia non alienet, nec pereat.

Secundùm autem quam formam iſti acquiſitores de feudo inueſtiri debeant, hactenus ego vi-
14 di inueſtitos, prout erant eorum authores † in feudum antiquum, auitum & paternum: ob quæ verba, quum morientibus aliquando acquiſitoribus, ſine deſcendentibus maſculis, Dominus procurator patrimonialis pręenderet Principem ſuccedere, agnati vero ob illa verba contrarium, intellexi fieri difficultatem ſuper forma inueſtiturarum. Pro intelligentia iſtius articuli ſciendum eſt, feudum acquiſitum non proueniens à linea progenitorum, vel ſucceſſione eorundem dici nouũ. cap. 1. §. conſules, tamen. tit. qui teſte. neceſſ. ſint. Bald. in l. 8. quęſt. 4. ff. de rer. diuiſ. Deci. conſ. 53. & 445. num. 4. vel ſi de nouo acquiratur capiens initium in perſona acquirentis. d. c. 1. quot teſt. ſint neceſſ. ad prob. noua inueſt. Iaſo. in vſib. feud. ſub nu. 83. & conſ. 1. lib. 3. Nat. conſ. 467. etiam ſi prius ab alio vaſallo poſſidebatur, & per alium acquiratur Bero. conſ. 77. num. 39. volum. primo vel ſi fuerit cum conſenſu Regis per fratrem legatum ſorori ſoluto relcuio. Afflict. deciſ. 348. ſub num. 7. prout etiam nouum eſt illud, quod prius pater vẽdidit cum conſenſu domini. & filius inde ab emptore acquiſiuit. Alexand. conſ. 28. in primo. vol. 5. Cùm itaq; in feudo nouo, nedum agnatus non ſuccedat cap. primo. §. fin. de ſucce. feu. cap. primo de grad. ſucc. cap. 1. §. cum vero Conradus, qui feud. dar. poſ. ſed nec frater fratri. cap. primo de duob. fratrib. à cap. inueſt. cap. primo. de fratr. de nouo benef. inueſt. fit nunc, vt percepi aliqua difficultas contra ſolitũ prędictum, quod vidi in cõceſſione plurium inueſtiturarum obſeruatum.

Sed ego crederem non eſſe recedendum ab ea forma, quam antiquitas tradidit. l. minimè, & l. ſi

de interpretatione.ff.de legib. & quum apud vendi
tores feudum eſſet antiquum, quorũ loco emptor
ſubrogatur, apud eundem eiuſdem debet eſſet na-
turæ.l.eum qui.§. qui iniuriarum. ff.ſi quis caution.
plura congerens de ſubrogatione feudali. Crauet.
conſi.973. ita etiam ſubſtitutio ſecunda recipit na-
turam, & qualitates antecedentis. Crau. conſi.208.
num. 6. Item feudum conceſſum à vaſſallo alteri
intelligitur concedi eiſdem modis, & formis, qui-
bus ipſe illud poſſidebat. Ber.conſi,66.num,3,vol.1,
Menoch.conſi.148.num.25.volum.2.& mutatione
perſonæ, conditio rei feudalis non mutatur.cap.pri
mo.de eo qui bell.arm.& ca.primo.de benef. fœm.
ſed retinet ſuam primam naturam, & conditionē,
niſi probetur alterata.cap. primo.§, præterea. quid
ſit inueſtit. Pariſ. de Put. de reintegr. feud. cap. 237.
quum prima natura feudo data, illa ſit, quæ atten-
di debet. Neuiz.conſi.12.ſub num.6.Emptor etiam
eiſdem exceptionibus vti poſſit, quibus poterat ven
ditor.l.dolia.§.fin.ff.de contrah. emptio. etiam ſine
ceſſione. Boer.quæſtio44.ſub numero 19.& quum,
originalis cauſa ſit, quod feudum ſit antiquum, ita
etiam apud ſucceſſorem antiquum cenſendũ erit.
Dec.conſi. 53. maximè quando feudum non erat
domino apertum, ſeu deuolutum. nam tunc inue-
ſtitura emptori etiam ſimpliciter facta intelligitur
ſecundum naturam primæ. Ruin.conſi.15.ſub nu-
mero 3.volum.1, Ber.conſi.77.num.27. vol.primo.
Ferr.conſi,87.num.18.& conſi.396. quamuis Ruin.
ibi ſub num.11, dicto conſ.15.id ita demum verum
eſſe intelligat, ſi quis feudum conſequatur ex ali-
quibus reliquijs primæ cauſæ, vt puta ſi renouetur
per extinctionem lineæ, nõ ſi acquiratur, cuius opi-
nionem nõ puto veram ex ſupradictis. imo potius
dicerem contrarium in caſu ſuo, ſcilicet quando
renouatur ob finitam lineam, ex toto dici nouum,
quum ſit etiam finita, & reſoluta qualitas feudalis,
quam quando venditum, aut alio titulo in extra-
neum transfertur, quum hoc caſu feudum adhuc
viuat, & nondum finitum ſit, & dominus conſen-
tiendo nihil videatur donare, ſed alium permitte-
re de rebus diſponere ſuis, Iſer. in cap. Imperialem.
colum.ſexta.de prohib.feud.alien. vnde Illuſtr. Ca-
mera in cauſa domini patrimonialis contra Illuſt.
Dominos iugales de Vagnonibus pro quibus iudi-
cauit die 20. Nouembris 1580. magnum fecit fun-
damentum pro abſolutione eorundem iugalium,
ſuper prima inueſtitura, licèt non eſſet familiæ Va
gnonæ, ſed familiæ de Montebello. Nam & reſpe-
ctu domini feudum ab altero vaſſallo emptum cē-
ſetur proprium, & verus. Alc.conſi. 170. num.4. ac
attento domini conſenſu retinet naturam prime-
uam, & regulatur ſecundùm antiquam conſuetu-
dinem ipſius feudi. Bero.d.conſi.77. ſub nu. 45. vol.
1, Confirmatur, quia res ſolita per eccleſiam in feu
dum dari ſecundum vnam formam, nõ poteſt ſub
alia concedi, Bar.in auth.qui rem.C.de ſacroſanct.
eccleſ. Bald.in l.etiam.ff.ſolu.matrim.Alex.conſi.9.
volum.3.& conſi.5.col.5.vol.5.
Et attenta forma decreti diſponentis, alienationes
factas in extraneos, recuſantibus agnatis emere, p-
petuam habere firmitatem, ac ſi in agnatos factæ
eſſent, ceſſat omne dubium: quum, ſi agnati acqui
ſiuiſſent etiam remotiores, non diceretur apud il-
los feudum nouũ, quominus ſuccederent alij agna
ti decedente aquiſitore ſine deſcendentibus; vt eru-
ditiſſimè comprobat Perilluſt. Præſes Ponte queſt.
Laudim.12. verſi. neque ſimpliciter admitto ergo
&c. quum ergo extranei in caſu decreti æquipa-
rentur agnatis, æquiparatorum idem erit iudiciũ.
l.1.& ibi gl.ff.de leg.1.

Nec obſtant ex aduerſo allegata iſtud feudum
eſſe nouum: quia, etſi tranſlatum ſit de perſona in
perſonam, ſeu de agnatione in agnationem, imita
tur tamen naturam feudi antiqui, vt in feudo reno
uato. Bart.in l.ſi mihi & Titio. ff.de verb.obli. Alex.
conſi.30.volum.5. Dec.conſilio 208. colum.3. verſi.
ſed tamen præmiſſis Ferr.d.conſi.396.num.2.idque
quod nouum eſt, poſſit intelligi, ſcilicet reſpectu
emptoris, aquirentis non autem reſpectu domini,
à quo ab antiquo exiuit: ſiquidem non ſit inconue
niens vnum, idemque feudum reſpectu vnius, dici
nouum, & reſpectu alterius antiquum. Aret.conſi.
penultimo. erit itaque nouum, vt emptor in præ-
iudicium ſuorum poſſit de illo diſponere cum cõ-
ſenſu domini, ac antiquum, vt ſuccedatur in eo tã
quam in antiquo. Et feudum, de quo Alexan. di-
cto conſilio 28. loquitur, nunquam fuerat anti-
quum; ſed ſemper nouum apud omnes illius aqui
ſitores, ac aliud, de quo Afflict. d. dec.248. erat fini
turum in dominum morte legantis. nec Bero. d.
conſi. 77. admittit ſimpliciter eſſe nouum, ſi prius
erat antiquum, Ipſique omnes loquuntur de præ-
iudicio ſucceſſorum vaſſalli. Non autem Domi-
16 ni, reſpectu cuius, vt dixi, erat antiquũ. facta † ita-
que inueſtitura ad formam antiquarũ, ſi apud ven-
ditorem feudum erat antiquum, emptori ſuccedẽt
tranſuerſales vt declarauit Illuſtr. Camera in fauo-
rem Illuſtriſs. domini Sinfredi hæredis inſtituti ab
Illuſtr. Domina Margarita Carreta eius materte-
ra: quæ, quum emiſſet rus vnum feudale ſitum, in
agro Lauald ij pro ſe, & hæredibus, de eoque fuiſ-
ſet inueſtita, prout ſui authores, & deceſſiſſet ſine li
beris inſtituto dicto Domino Sinfredi eius nepote
hærede vniuerſali, Mag. Dominus procurator pa-
trimonialis prætendebat feudum ad Illuſt. Came-
ram deuolutum, quaſi feudum eſſet nouum in ip-
ſa Domina Margarita. cap. 1. quot teſt. ſint neceſſ.
Iaſ.in vſib.feud.ſub nu.83.conſi.1.lib.3. Rolan.cõſi.
16.vol.3. Alex.in ſpecie de emptore conſi. 28. colu.
fin.verſi. & ſic firma manet volu. 5. & vlterius cùm
apud authores feudum eſſet maſculinum, in om-
nem caſum non potuiſſe ſuccedere nepotem ex ſo
rore, qui melioris conditionis non erat eius matre.
l.ſi viua matre.C.de bon.mat.& verba in antiquum
ſcripta in inueſtituris venditoris feudi, caſu quo re
petita cenſerentur, in ipſa inueſtitura emptricis, ex
dictione illa prout Alex.conſi.29.verſi. nũc de quin
to dubio volum. 5. debuiſſe intelligi pro ſe, & hære-
dibus maſculis deſcendentibus cap. 1. §. & ſi clien-
tulus & ibi Bald.de alien.feud.& in l.fin.C.de ſuis &
legit. Dec.conſilio 185. & 208. non autem de extra-
neis tranſuerſalibus. Alexan. conſilio 10. volum.3.
Socin.inter conſi.Brun.conſi.10.nu.16. & 17. Curt.
iun.conſi.ſub nu.13.

Quibus minimè obſtantibus ſuſtinui, & obtinui
contrarium; ſcilicet Illuſtriſs. Dominum Sinfredũ
debuiſſe inueſtiri, & in inueſtitura materteræ fuiſ-
ſe comprehenſum: Quia, quum feudum pro ſe,
& hæredibus fœmina acquiſiuiſſet, confirmata ac-
quiſitione per Principem, hæredum appellatione
in inueſtitura mulieris, maſculos, & fœminas con-
tineri. Bal. Ardiz. Belui. & Aluar. qui ita refert com
muniter teneri in cap.1.de benef.fœm. Zaz. in tra-
cta. de feud. part. 8. numero 38. verſicu. ſupradicta
concluſio, quam ibi dixit communem, quo caſu
fœminæ non excluduntur, niſi maſculis exiſten-
tibus. communem dixit Curt. iun. in tracta. feud.
in tertia part. verſiculo ſecundo ſingulariter limi-
tare. Clar.in §.feudum.quæſtio.73. verſic. præterea
quæro &c. concordantes ambo.c.1.de benef.fœm.
cum.ca.1.de nat.ſucc.feud.Rom.conſi.367.colum.
3.verſi.

3. verſi. ſextò fallit Curt. iun. ſimiliter dicens communem conſi. 181. num. 3. Rip. reſp. 80. nu. 65. latius comprobat Roland. conſi. 76. num. 7. vſque in fin. per totum. lib. 3. Etenim vt Aluar. dixit in d. c. 1. non eſt veriſimile. Obertũ de orto compilatorem operis feudorum, ita fuiſſe ſupinum, vt paſſus eſſet poni vnam ſuam opinionem, quã alij reprobauiſſent: ſcilicet in feudo fœminæ, filiam ſuccedere maſculis deficientibus. Confirmat Goz. conſi. 71. ſcribens Principem inueſtientem fœminam de feudo non cenſeri reſpicere ad agnationem, ſed ad cognationem. Facitq; ad propoſitum, quòd, etſi in feudis appellatione hæredum veniant deſcendentes maſculi, id tamen non eſſe verum, ſi materia ſubiecta nõ patiatur: vt ſi inueſtiatur ſacerdos de feudo pro ſe, & hæredibus, qui citra turpitudinem maſculos deſcendentes habere nequit, Bald. in §. naturales ſi de feud. def. Abb. in c. præſentia de probat. Soc. in. iun. conſi. 187. num. 7. colum. 2. Imo ſi inueſtiretur ſacerdos in quem dominus ſciret neminem habere, quã filium naturalem, is filius hæredis appellatione cõprehenderetur Bal. in l. eam quam. C. de fideicom. Barba. in c. nonnulli de reſcr. Camer. de prohib. feu. alien. car. 162. Domina autem Margarita prædicta tempore acquiſitionis feudi carebat prole, & ſpe prolis iam ſenio confecta ergo &c.

Præſuppoſito igitur feudum per dominam Margaritam pro ſe, & hæredibus captum in antiquum, & auitũ, perinde erat ac ſi de hoc feudo ipſius auus fuiſſet inueſtitus pro ſe, & hæredibus maſculis, & fœminis. Brun. conſi. 114. volum. 2. & cum fingeretur fuiſſe aui, ſicut in ipſa inueſtitura includebatur ſoror dominæ Margaritæ, ita Dominus Sinfredi ipſius filius. Brun. conſi. 147. volum. 2. Nec dici feudũ nouum apud emptorem inueſtitum de feudo in antiquum auitum, & paternum, quod ex proprietate ipſorum verborum, naturam feudi antiqui aſſumpſit, in quo tranſuerſales ſuccedunt. Curt. ſen. conſilio 49. colum. 19. verſicu. tertia autem ratio Iaſon. conſilio 1. volu. 3. Rolan. conſi. 60. in fin. Rimi. ſen. conſi. 96. in fi. vol. 1. Nat. conſ. 468. Bero. conſilio 79. volum. 1.

Nec conſtituendum diſcrimen, vtrum Princeps inueſtierit de feudo nouiter vendito emptorem in feudum antiquum, auitum, & paternum, vel dixerit prout authores erãt inueſtiti, vt in ſpecie de hac dictione prout Alex. tetigit d. conſilio 29. verſicu. nunc de quinto dubio volum. 5. Burſa. conſilio 85. numero 8. & generaliter de hac dictione. Barto. in extrauag. ad reprim. in verbo prout & in l. edita, ac ibi doct. C. de eden. Nam vbi feudum conceditur, ſub commemoratione antiquarum inueſtiturarum, antiquum feudum ſemper dicitur. Aret. cõſi. pen. Alex. conſi. 30. lib. 1. Brun. conſi. 78. col. fin. Sylu. in quæſt. feud. quæſt. 37. Minuſque obſtare illa verba in antiquum eſſe intelligenda pro deſcendentibus: quia contrarium, eſt verius in feudo à Principe conceſſo, quod inueſtitus poteſt pro ſe, & agnatis acceptare, ſeu pro illis ſtipulari. Cur. ſen. conſilio 49. Iaſ. conſi. primo volum. 3. Rim. ſen. conſi. 96. vol. primo. Brun. conſi. 114. Nat. conſi. 467. Ber. conſi. 79. volum. primo. Rol. conſi. 60. & ſpecialiter reſpondet contrarijs Ceſal. conſi. 173. per totum. Si tamen inueſtitura diceret in feudum antiquum per ſe & filijs deſcendentibus, tunc ſecus, quia eſſent illa verba adeſt etiam deſcendentes limitata. Alex. conſi. 10. vol. 3. Iaſ. conſi. 182. vol. 2. Ceſ. conſi. 302. vol. 3. ac ita iudicatum fuit in cauſa Domini Maxini & eius patrui. 15. Martij 1578. per delegatos.

An autem hoc feudum ab alio vaſſallo emptũ, non a domino dicatur feudum empititium, illiuſq; naturam ſortiatur dicetur alibi.

Adhibitis requiſitis de quibus ſupra, Princeps permittit alienationem, alias non, nec alio modo, quòd ſi aliquid omitteretur, alienatio feudi eſſet ipſo iure nulla: vt per Excellen. Oſaſch. dec. 165. & dicetur plenius in decreto ſequenti.

Sciendum eſt Principem in hoc decreto loqui
17 de feudo antiquo ex illis verbis † feuda nobilia, quę
de feudo nobili ducali, &c. quia conceſſio feudi in
nobile feudum, ſine expreſſione verbi noui habet
vim conceſſionis antiqui feudi. Dec. conſi. 55. nu.
2. quum feudum antiquum dicatur nobile, non
nouum: à quo ictu oculi nobilitas non naſcitur. l.
ſtemmata. ff. de gradib. Nat. conſi. 577. Rolan. conſi.
41. num. 8. volum. 2. niſi feudum ſit dignitatis, videlicet
comitatus Ducatus, vel Marchionatus. Iaſon.
in prælud. feud. ſub nume. 119. Item quia reſpectu
feudi noui decretum non erat neceſſarium, quan-
18 tum ad agnatos, vel filios, quum illud † nulla facta
oblatione agnatis per acquiſitorem, ſolo adhibito
domini conſenſu in filiorum præiudiciũ, ac agnatorum
alienari poſſit. Roma. conſi. 35. Alex. conſi.
12. & conſi. 18. colum. 1. lib. 5. Barb. conſi. 66. lib. 4. &
in l. ſecunda. C. de iure emphyt. Iaſ. conſi. 236. lib. ſecundo.
Dec. conſi. 445. num. 7. Curt. iun. in tract. feu.
in 4. parte. Ruin. conſi. 45. lib. primo. Burſ. conſ. quarto.
Nat. conſi. 475. vbi reſpondet ad contraria, quãuis
Ar. Pin. in l. prima. in 3. par. num. 98. & Coat. lib.
1. Var. reſol. cap. 14. & Menoch. conſi. 161. volum. 2.
varios caſus diſtinxerint, qui apud eos videri potuerunt.
Clar. in §. feudum. q. 49.

Quod adeò verum eſt patrem poſſe de feudo nouo diſponere, vt etiam procedat, ſi in feudum antiquum receptum ſit. Curtius ſen. conſi. 49. colu. 56. ſub verſic. ad quintum dum allegatur, &c. Afflict. in c. primo. ſub num. 10. de alien. feud. por. Rimin. ſen. conſi. 96. volum. primo. Nat. conſi. 504. numero 11. & conſi. 505. num. 14. Clar. in §. feudum q. 8. col. 8. Burſa. conſi. 4. quum ea verba cenſeantur adiecta fauore patris. Alex. conſi. 195. quæ propterea non debent in omnem retorqueri. l. quod fauore. C. de legibus, quamuis, & in hoc contrarium tenuerint Ruinus conſi. 9. in fi. volum. primo. Boſ. titu. de prin. nu. 312. Menoch. cõſi. 161. nu. 57. vol. 2. ſed primam opinionem puto communem.

T E X T V S.

QVASQVIDEM alienationes
quotquot factę fuerint
pleno iure valere, [a]
1 verba † pleno iure tranſlationem
proprietatis cũ
vſufructu importantur. Bal. in l. mater quę.
C. ad Tertul. l. fœminæ. §. illud C. de ſec.
nupr. ac dominij tranſlationem ſine diminutione.
Bald. ibi Dec conſi. 498. nu.
8. & 9 & tantam habent vim, quòd illis
Falcidia, & Trebellianica prohibita cenſeatur
Caſtr. conſi. 259. lib. 1. Alex. conſi.
201, num. 7. lib. 7, Guid. Pap. q 537. Crau.
conſi. 701. nu. 54. quamuis & ſecundùm
ſubiectam materiam aliquando quoque
reſtringantur. Alex. conſi. 208 lib. 2. Cra.
conſi. 570. nu. 30. ac perpetuam roboris

firmitatem[b] roboris firmitatem perpe-
tuam.c.ſi duo.§ fin.de proc.nu.6.obtine
re volumus, ac decernimus, ac ſi [c] acſi]
2 † pro quaſi l.1.C. de ijs qui à non dom-
manum.l.vlt.C.de Caſtr.pecul, in agna-
tos prædictos factæ eſſent: ita, & taliter
quod ab ipſis agnatis, aut ſucceſſoribus
ſuis, ſeu altero ipſorũ nullus regreſſus [d]
3 Nullus regreſſus regreſſus † nullus Da-
tur remittentibus iura ſua l item quæri-
tur. §. ſi qui venditor. ff. de ædic. ad ipſa
bona feudalia, quæ ſic vt ſupra fuerint
alienata, nullaque in integrum reſtitu-
tio aduerſus tales alienationes ex tunc
4 in perpetuum haberi[e] haberi † dicitur,
quod propriè effectu habetur. l. fideicõ-
miſſo. §. ſi filio. ff. de leg. 3. Bald. in l. data
opera.num.32.C. de ijs qui acc.poſſ. aut
5 obtineri [f] obtineri] † id eſt de facto cõ-
ſequi Bonif.de vital.in clem.1.num.5.de
6 offi.iudi. ord. & qui † agere prohibitus,
non eſt prohibitus impetrare. Dec. in c.
cauſam de iudic. Rot. Dec. 6. de iudi. in
nou. & obtinemus quod canonicè poſſi
demus Arch.in c.ſi gratioſè de reſc. rub.
poſſit, nec debeat; ſed ſint, & intelligan
tur, ac eſſe, & haberi debeant ipſi agna-
ti, eorumque ſucceſſores, ab huiuſmodi
bonis feudalibus ſic alienatis, omnibuſ-
que iurib & actionibus, rationibus, præ
rogatiuis, ſucceſſionibus, & querelis, nec
non ab omni regreſſu, ac in integrum
reſtitutione quæ, quos, & quas in eiſdem
iure agnationis haberi poſſent, penitus
excluſi, atque priuati, iuris diſpoſitione
in contrarium faciente, etiam conſuetu
dine diutius obſeruata, necnon quacun
que in integrũ reſtitutione, ſi quam for-
te in aduerſum fieri cõtingat, & alijs qui
buſcunque in aduerſum facientibus nõ
obſtantibus, & pœnitus reiectis. Super
quibus omnibus, quoad præmiſſa cauſis
prætactis, ex noſtra certa ſcientia, ac ex
noſtræ plenitudine poteſtatis gratioſè
diſpenſamus, & illis per hæc expreſsè de
rogamus, & derogatũ eſſe decernimus.
Mandantes ea propter, & diſtrictè præ-
cipientes conſilio nobiſcum, & citra mõ
tes reſidenti, necnon vniuerſis, & ſingu
lis gubernatoribus Baylliuis, Vicarijs, Ca
pitaneis Poteſtatibus, Caſtellanis, iudici
bus, Procuratoribus, ac cæteris Ducali-
bus Patriæ Ciſmontanæ officiarijs, & iu-
ſtitiæ miniſtris mediatis, & immediatis
vbilibet conſtitutis, modernilque, & fu-
turis, ipſorumque officiariorum locate-
nentibus, & cuilibet inſolidum. Quate-
nus huiuſmodi ædictũ, & literas noſtras,
iuxta earum formam ex nunc in perpe-
tuũ inuiolabiliter obſeruent, & per quoſ
cunque ad vnguem faciant obſeruari,
Et vt omnibus innoteſcat voce præco-
nis, locis, & moribus aſſuetis, ſi expedie-
rit, faciant publicari. Id autem quò tena
cius obſeruetur, & maiorem ſortiatur
authoritatem in volumine ſtatutorum
generalis Sabaudiæ reformationis, etiã
ad perpetuam rei memoriam iubemus,
inſeri has in præmiſſorum teſtimonium,
ſub ſigilli Cancellariæ Ducalis munimi-
ne concedentes. Datas in Montecalerio
die tertia mẽſis Iulij anno domini 1475.
Per dominam. Præſidentibus Reueren.
Iohanne de Compeſio Epiſcopo Tauri-
nenſi, Vrbano Boniuardi Epiſcopo Ver
cellarum, Petro de Sancto Michaele Can
cellario Sabaudiæ. A. Lamberti decano
Sabaudiæ, Antonio de Plozaſco Præſi-
dente, Ludouico Dominico Ananchia-
chi Magiſtro hoſpitij, Michaele de Cana
libus, Lafran. ho de aduocatis, Oldrado
Caneuoxij, Lamberti Philippo Cheureri
aduocato fiſcali, Ruffino de Muris finan
ciarum generali, Alexandro Ricardonis
Theſaurario Sabaudiæ.

SVMMARIVM.

1 *Conſenſus agnatorum in alienationibus feudi, non præiudicat eorum filijs.*
2 *Statutum adimens remedium reſtitutionis in integrum illud adimere non cenſetur, quod competit beneficio minoris ætatis.*
3 *Si tamen ſtatutum vniuerſaliter omnem reſtitutionem in integrum tollat, tunc etiam minor ob minorem ætatem non reſtituetur.*
4 *Verba vniuerſalia pluries repetita magis vrgent.*
5 *Reſtitutio in integrum non competit, ſi minor non probet ſe læſum.*
6 *Læſio an ſufficiat, quæ reſultat ex affectione, quod feudum eſſet maiorum pupilli.*
7 *Probatio læſionis requirit probari pupillum ſeu minorem, tẽpore contractus habuiſſe pecuniam, & modum emendi.*
8 *Verba pleno iure quid importent, & quam vim habeant.*
9 *Alienatio quæ ſeruata forma decreti fit in extraneũ, æquiparatur factæ in agnatum.*
10 *Præſcriptio centenaria in feudis præiudicat etiã inde natis.*
11 *Alienatio nulla Domini reſpectu nequit per alienantem reſcindi.*

Tertia

Tertiæ partis Gloſſa vna.

ABSOLVTIS quatuor requiſitis, & iis, quæ ad illa pertinent, quum conſenſus
1 † agnatorum in alienatione feudi non præiudicet filiis, & ſucceſſoribus non hæredibus ipſorum. Curt. iun. in 4. par. in vlt. cauſa amiſſ. feudi in 3. regu. verſ. ſecūda cadit Clar. in §. feudum. q. 42. verſ. ſed quæro, idcò ne ſub Principis authoritate emptores deciperentur, ac ne iniuria, vt dicitur, procedat, vnde iura naſci debēt. l. meminerint. C. vnde vi. firmat princeps omnes alienationes ſic factas, nedum in odium agnatorum viuentium, ſed etiam omnium ipſorum ſucceſſorum perpetua firmitate cum totali excluſione omnium remediorum, etiam reſtitutionis in inte-
2 grum. Et quamuis ſtatutum † hoc remedium auferēs reſtitutionis, eam adimere non cenſeatur, quæ beneficio minoris ætatis conceditur. Bart. in l. am bitioſa ſub nu. 35. ff. de decr. ab ord. fac. Aret. conſ. 104. num. 6. Rim. ſen. conſi. 404. Tiraqu. de retr. lign. nu. 35. glo. 4. num. 42. & generalis excluſio nunquam excludat Beneficium reſtitutionis in integrum minoris ætatis. Iaſo. in l. iuſdicentis, nu. 10. ff. de iuriſdict. om. iud. tamen, quum hic decretum
3 † loquatur vniuerſaliter verbis negatiuis, ibi nulla in integrum reſtitutio, excluditur omne remediū reſtitutionis, quantumcunque magnum, vel minimum. ex not. à glo. in c. ſtatutum in verbo nullum de reſcrip. in 6. glo. in cap. nemo poteſt in glo. ſecunda. de regu. iur. in 6. Gemin. conſi. 35. colu. prima. & negatiua potentius neget quàm affirmatiua affirmet. glo. in l. hoc genus. ff. de condit. & demonſtra. glo. in cap. cum dilectus, de conſuet. regulaque negatiua, altera affirmatiua, præualeat. l. 3. §. liberti, & ibi Bart. ff. de ſuſpect. tuto. multa, & pulchra de vniuerſali negatiua nullus accumulat. Crau. conſ. 294. num. 6. requirens concurſum omnium particularium, alias redderetur falſa. l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. ff. de reb. dub. & non ſemel per dictionē nulla, agnati excluduntur, ſed & Paulò inferius iterato ab omni in integrum reſtitutione, qui autem omnē dicit nullam reſeruat. l. Iulianus. ff. de legat. 3. l. à procuratore. C. mandati. l. omnes. c. ſine cenſ. vel reliq. Nam in dictione vniuerſali omnia veniunt, quæ excogitari poſſunt, licèt non ita in generali, vt de ſocietate omnium bonorum. l. 3. §. primo. & l. coiri. ff. pro ſoc. & de fideicommiſſo vniuerſali ad generale. l. cum virum. C. de fideicom miſſ. de ſtatuto vniuerſali q comprehendat dotē, licèt ſecus in generali. Salic. in l. fina. C. de iure dotium. Iaſ. in l. prima. in 3. nota. ff. ſoluto matrimonio. Dec. conſi. 301. Crau. d. conſi. 294. ſub nu. primo. Imo & tertiò decretum à quacunque reſtitutione in integrum.
4 Nam verba vniuerſalia † toties repetita magis vrgent. l. baliſta. ff. ad Trebel. & trahuntur ad impropria gloſſ. in l. ſecunda. in verbo alias. C. de qua dr. præſcript. etiam in penalibus. Salic. in l. 2. C. de noxal. Alex. cōſi. 35. lib. 6. Dec. in c. ſedes. de reſcrip. & vim habent ſpecificæ expreſſionis. Bairo. in l. 1. princ. ff. ſi quis in ius vocat. non ierit. compræhenduntque caſus inſolitos, ac prorſus incogitatos. l. tres fratres. ff. de pact. Alexan. conſi. 30. colum. pen. lib. 5. Craue. d. conſi. 294. ſub nu. Quæ autem ſupra in contrarium adducta ſunt, procedunt in ſtatuto generaliter, aut ſimpliciter diſponente, nō autem vniuerſaliter: præſertim cum dictione penitus duplicata in hoc decreto, quæ præciſam haber naturam. Dec. conſi. 137. nume. 1. Pariſ. conſi. 58. numer. 13. volum. 1. dominus Decian. in dictione. Albe. in verbo penitus, vltra q in perpetuum non arcerentur agnati, vt decretum loquitur in perpetuum ſi ſpes ſubeſſet reſtitutionis, dictio in perpetuū pro ſemper exponitur, rem tranſire faciens ad ſucceſſores in infinitum. Pariſ. conſi. 88. num. 22. vol. 2.

Et caſu quo locus eſſet reſtitutioni in integrum ex cauſa minoris ætatis, non ſufficeret probare minorem ætatem, niſi ſimul probaretur læſio, Exc. Oſaſch. decis. 158. & talis quæ iudicem moueret.
6 l. ſcio. ff. de in integr. reſt. niſi res fuiſſet maioris † in qua caderet intereſſe affectionis cōdignum reſtitutione. l. ſi in emptione. ff. de minor. Tiraq. de retr.
7 in præf. numer. 34. Item deberet probare † minor tempore oblationis habuiſſe modum, & facultatē, emendi, non attēto, q ex poſt, re nō integra modus illi ſuperuenit: quum læſio inſpiciatur tempore cō tractus. l. ſi ea volutate. C. de reſcind. vend. & reſtitutio aliud non operetur, niſi reductionem in gradum, in quo minor reperiebatur tempore contractus. l. quod ſi minor. §. reſtitutio. ff. de minor. l. prima. cum ibi not. C. ſi aduerſ. lib. & tantum reſtituere debeat ipſa reſtitutio, quantum abſtulit læſio. d. §. reſtitutio. & l. reſtituere. ff. de verborum ſign. Confirmatur q dicitur ob impedimentum quempiam non reſtituendum, niſi probetur impedimento ceſſante actum fuiſſe adimpleturum. l. qui commeatus. ff. de re milit. Angc. in l. 2. §. ſi quis iudicium. ff. ſi quis caut. Corn. conſi. 109. num. 21. & conſi. 277. nu. 9. vol. 2. Crau. conſi. 151. num. 22. alia plura de reſtitutione in integrum ad propoſitum congeſſit. Soc. iun. conſi. 46. volum. 4. per totum. Nec pleno
8 † iure in perpetuū alienatio valeret, ſi dubitaretur de reſtitutione in integrum: quæ verba idem important, quod ingrè, ac ſine diminutione. Bal. cōſ. 293. lib. 4. quæ tranſlatio alicuius rei, pleno iure, nullam inducit reſeruationem, Abbas in capit. cum inter colum. 3. de re iudica. plura ſuper hoc verbo. Nat. conſi. 505. num. 28.
9 Maximè cùm addat, † ac ſi in agnatos facta eſſet, & æquiparatorum idem ſit iudicium l. prima. & ibi doct. ff. de leg. primo. quibus verbis probabiliter dubitari poſſet, an debeatur laudimium, cum ſi fiat in agnatos ſecundùm opinionem Illuſt. domini Ponte q. laudim. 12. non debeatur. vbi non omnia obſeruata eſſent, & cucurriſſet longum temporis interuallum, emptor poſſidens poſſet ſe iuuare præſcriptione, quæ etſi, in feudo ex pacto, & prouidentia non currat contra non natos. Iſer. Præp. & Aluer. in cap. 1. §. hoc quoque de ſucc. fend. illud verum eſt quantum ad præſcriptionem annorum 30.
10 vel 40. ſecus in centenaria † Rol. conſi. 3. num. 89. vol. 1. Decian. conſi. 74. num. 115. vol. 1. etiam ſi titulus eſſet inualidus qui tamen præbet iuſtam præſcribendi cauſam Abb. & Fel. in c. de quarta de præſcr. Bald. in tract. præſcrip. in prima par. 5. par. princ. q. 12. num. 4. Decian. d. conſi. 24. nu. 118. Sed vide contra Rim. iun. conſ. 339. nu. 14. Sed qd ſi præſcriptio ſit centenaria: Ceſal. conſ. 403. vide Clar. in §. feudū q. 45. Frec. in differ. feud. car. 327. verſ. quarto. Quod
11 † autem attinet ad venditorem nunquam poterit alienationem reuocare, nec ille contrauenire etſi Domini, vel alterius reſpectu nulla ſit. Bar. in l. poſt mortem in princ. ff. de adopt. Alex. conſi. 109. nu. 5. vol. 4. Dec. conſi. 185. Menoch. conſi. 89. nu. 81. Burſ. conſi. 173. num. 82.

Hoc decretum Princeps mandat in fine magiſtratibus citra montes obſeruari, ſiquidem neceſſarium ſit, quod imperatur fieri, & ſi non fiat penam incurri. c. ſi. 14. q. 1. mādat vt dixi magiſtratib. citra montes: quum vltra mōtes feuda alio iure regātur.

Sequitur explicatio verborum textus.

SVMMARIVM.

1 *Verba pleno iure tranſlationem proprietatis cum vſufructu importāt item dominij tranſlationem ſine diminutione. Itē tantum habent vim, quod illis Falcidia & Trebellianica prohibita cenſeatur. Item aliquando ſecundum ſubiectam materiam reſtringuntur.*
2 *Verba, acſi, pro quaſi accipiuntur.*
3 *Remittentibus iura ſua non datur regreſſus.*
4 *Haberi dicitur propriè, quod cum effectu habetur.*
5 *Obtineri prohibitum, eſt de facto conſequi prohiberi.*
6 *Agere prohibitus, non cenſetur prohibitus impetrare.*

[a] [Pleno iure] verba pleno iure, &c. prout in addi. marginali. fo. 66.
[b] [Roboris firmitatem] roboris firmitatem perpetuā vt in c. ſi duo. §. fi. de procur. in 6.
[c] [Ac ſi] verba ac ſi pro quaſi ponuntur. l. 1. C. de ijs qui à non dominis manumiſ. l. vlt. C. de Caſtr. pecu.
[d] [Nullus regreſſus] regreſſus nullus datur. &c.
[e] [Haberi] haberi dicitur. &c.
[f] [Obtineri] obtineri ideſt de facto. &c.

ARGVMENTVM.

Confirmatio ſtatuti per Duciſſam Yolant editi ſuper alienatione feudalium.

TEXTVS.

CAROLVS Dux Sabaudiæ &c. Vniuerſis ſerie pſentium facimus manifeſtum, Quod nos viſis, & per conſilium nobiſcum reſidens, de noſtri mandato ſolerter viſitatis literis priuilegij, his annexis, Quarum tenorem ipſius conſilij relatione audita liquidè percepimus, profectò illas literas meritò ratas, & gratas habemus; Maximè quidem vbi pietatem, æquitatem, præſeruationemque ac tranquilitatem pariter, & incrementum benedictorum fidelium ditionis noſtræ citramontanę ſalubriter, atque religioſè, continuari videntur. Matura igitur dicti cōſilij ſuper ijs deliberatione præhabita, eaſdem literas, & priuilegium in ſuis ſingulis paſſibus, & punctis ex noſtra ſcientia, motuque proprio pro nobis & noſtris ratificamus, confirmamus, & approbamus perindeq; efficaciter volumus, ac ſi per nos, ita ædictum, & conſtitutū eſſet, prout equidem quatenus opus eſt edicimus, & conſtituimus, & in vim legis ædictique perpetuò valituri concedimus per præſentes mandantes propterea &c.

SVMMARIVM.

1 *Confirmatio dat robur, & non extendit actum confirmatum.*
2 *Confirmatio eſt ſuperioris, & approbatio paris.*
3 *Confirmatio ex certa ſcientia actum nullum conualidat, niſi agatur de praiudicio tertij.*
4 *Confirmatio Principis nequit per eius Senatum reuocari, niſi facta eſſet in forma communi.*
5 *Actus ſemel à principe confirmatus, non eget alia confirmatione a ſucceſſore.*
6 *Priuilegium conceſſum gratis reuocabile eſt, ſecus ſi mediāte pecunia.*
7 *Licentia teſtandi de feudis reuocabilis eſt, quantum ad ea, qua nondum ſunt ſortita effectum.*
8 *Affranchimenta ſubditis conceſſa ſemel per Principem confirmata, non egent confirmari per ſucceſſorem.*
9 *Decretum hoc non extendendum, nec ampliandum.*
10 *Reſcripta à principe impetrata, quibus ſupplentur ſolennitates omiſſa in alienatione feudorum, quid operentur?*
11 *Et an operarentur in praiudicium agnatorum, quibus ex inualida alienatione ius erat quaſitum.*

Gloſſa.

EX hoc decreto Caroli nō ampliatur, ſed confirmatur decretum Yolant: natura
1 confirmationis † eſt addere robur, & nō extendere, Bal. in l. aduerſus in fine. C. ſi adu. rem iudic. Raf. Cum. conſi. 97. Dec. in rub. C. de confir. vti. vel inutil. & regulariter eſt actus ſuperioris. Bal. in l. fi. verſi. vlterius noto. C. de legib. quæ ſi à pari requiratur, non dicitur propriè confirmatio,
2 † ſed ſimplex approbatio. Abb. in cap. 1. de treg. & pac. Dec. in d. rub. nu. 1. Nat. conſi. 636. nu. 81. ſequiq; poteſt ex interuallo Roma. conſi. 50. Etſi ex certa
3 ſcientia fiat, confirmat id etiam, quod erat † nullū. cap. 1. c. veniens vbi gl. in verbum confirmatum de tranſ. Dec. in c. in 3. not. de conſtr. vt vel & conſ. 341. Roland. conſi. 71. nu. 46. vol. 2. quod intelligendum non eſt, in præiudicium tertii. gl. & canon. in ca. fin. de confir. vti. vel inut. Bald. in prælud. feud. col. 14. Rui. conſi. 12. nu. 26. vol. 3. Rim. iun. conſi. 44. nu. 44. & citra præiudicium tertij confirmatio cū ea clauſula, ſi de illo iure tertij non erat Princeps informatus. Ruin. conſi. 12. num. 25. volum. 3. Dicitur noua datio, & nouum pactum Barto. & alij. in l. quia. ff. de iuriſdict. omn. iudic. Rolan. conſilio 1. nume. 58. volum. 3. & quod à principe confirmatum eſt, ne-
4 quit per eius & Senatum, † ſeu inferiorem reuocari. Roland. conſilio 61. nume. 42. volum. 3. Barto. in l. omnes populi quæſtio. 15. verſicu. iuxta prædicta quæro. ff. de iuſti. & iur. Dec. in cap. de confirmationibus, de confir. vti vel inutil. niſi eſſet confirmatio in forma communi, quæ ius non tribuit. Barto. in l. priuilegia colum. 1. C. de ſacroſanct. eccle. Dec. in cap. 1. colum. fin. de confirm. vti. vel inuti. Roland. conſilio 5. num. 5. volum. 3. & de viribus talis confirmationis, quæ eſt in forma communi, aut ad eam redigitur, non præcluditur via iudicibus cognoſcendi. glo. & Abb. in cap. 1. de confirm. vti. vel inuti. ſaltem ſtante ſubreptitione, vt ibi Dec. nume. 9. Rim. iun. d. conſilio 44. num. 46. & quando dicatur in forma communi Rim. ibi. Bero. conſilio 150. numero 25. volu. 1. ſcilicet ſi fiat conditionaliter. Dec. in cap. examinata. nume. 6. de confir. vtil. vel inutil. & non cognito de cauſa, idem, Dec. in cap. ſignificantibus. nume. 44. eod. titu. confirmationis autem natura eſt confirmata roborare, non illa infringere. Soci. inn. conſilio 192. num. 22. volum. 2. Rolan. conſilio 100. numero 47. volum. 1. trahitur quam

ad

ad iuſta tantum modo, non autem ad iniuſta. Bart.
& dd. in l. 1. & ibi glo. ff. de iis qui ſunt ſui vel alien.
iur. Roma. conſilio 218. ac refertur ad id, quod ra-
tionabiliter fieri debet, quę interpretatio à iure etiã
fit. l. 2. §. merito. & §. ſi quid à Principe. ff. ne quid in
loc. publi.
Res ſemel confirmata à Principe tranſit ad ſuc-
5 ceſſorem † principatus, à quo alia non exigitur cõ
firmatio, licèt tutum eſſet à ſucceſſore obtineri,
quam ſine iniuria nequit denegare. Bald. conſilio
112. volum. 1. & à quo renouatio, vt dixi, neceſſaria
non eſt. Alexan. conſilio 33. numero 16. volum. 5. ſi
6 tamen, priuilegium, ſeu licentia gratis † à præde-
ceſſore fuiſſet conceſſa, illa reuocari poſſet, ſecus, ſi
mediante pecunia. Afflict. dec. 128. Natt. conſilio
122. num. 17. & 18. de licentia teſtandi in feudis. Bur
7 ſa. conſilio 29. & caſibus † quibus poſſet reuocare,
intelligitur de iis, quæ viuo concedente non ſorti-
ta ſunt effectum, ſed quæ adhuc fieri poſſunt eo
mortuo. Afflict. d. dec. 128. Vnde quum plures no-
biles liberauerint ſubditos, aut eorum prædia, à
8 nonnullis ſeruitutibus intercedente, † ac inde in-
terueniente Principis authoritate, à quo bona ip-
ſa per nobiles in feudum recognoſcebantur, dixi
pluribus vicibus à principe ſucceſſore, neceſſario
aliam confirmationem non exigi: quum iam eſ-
ſet ſemel extincta ſeruitus, & obligatio, redacta-
que bona ad inſtar, imo conuerſa in allodialia &
eorum, quæ ex ſe valida ſunt, alia non requiratur
confirmatio. cap. ſuper quæſtionum in primo. de
offi. deleg. dd. in rub. de confirma. vtil. vel inuti. Cef.
conſi. 370. num. 27.
9 Vnde hoc decretum † ex pluribus in Corel. pro
genero. nume. 97. & ſequen. non extendendum ma
gis, quàm decretum Yolant diſponat. Craue. cen-
ſuit: non obſtante æquitatis mentione: quum æqui
tas non ſit, vt agnato pateat via ad alienãdum feu-
dum pro arbitrio in ſucceſſorum præiudicium, ex
hominis capite, ſed ex iuris tramite. Bal. in l. ęadem.
C. loc. Curt. ſen. conſilio vlt. colum. 3. nec extenſio
in eo admittatur, quod per æquitatem introduci-
tur. l. pœnales. §. Iulianus. ff. ad leg. Falc. c. ſuſceptum
de reſcr. lib. 6. Crot. in l. omnes populi nume. 214. ff.
de iuſti. & iur. Quare doctiſs. & Excellen. Oſaſch.
10 Deci. 166. ſub nume. 12. Dixit † reſcripta, quæ ali-
quando à Principe impetrantur ratificantia, ſeu cõ
firmãtia alienationes bonorum feudalium, etiam
ſi non appareat obſeruatam formam decretorum,
pauci, aut nullius eſſe momenti: præſertim ſi re-
ferantur ad inſtrumenta alienationum, in quibus
dicitur quod ſeruaretur forma decretorum; quum
eadem ſolennitas in ratificatione requiratur, quæ
in ipſo contractu principali. l. ſi vt proponis. C. de
nupt. l. nuptiæ. ff. de rit. nupt. Roma. conſi. 12. Aret.
conſilio 124. num. 1. Corn. conſilio 224. nume, 18.
volum. 4. Calca. conſilio 51. nume. 6. Dec. conſilio
532. nume. 2. & conſi. 536. num. 6. Tiraq. de retr. leg.
§. 1. glo. 10. nu. 90. & quando actus fieri non poterat
ſine certa ſolennitate, illa eadem exigatur in ratifi-
catione. Innoc. in c. cum dilecti de emp. & vendi.
Brun. in tract. de form. tit. de pet. & effect. Roland.
conſi. 90. nu. 49. vol. 10.
At ne æquiuocemus animaduertendum eſt iu-
ra, & authoritates prædictas loqui in ratificatione,
ſeu cõfirmatione perſonarum priuatarum, ſeu eo-
rum, qui primum contractum fecerant, vt in alie-
natione rerum eccleſiæ, communitatis, vel mino-
ris. ſed ſi dubitetur de validitate contractus, quòd
forte in illo non omnia obſeruata ſint ſecundùm
decretorum diſpoſitionem, & Principem quis ca
ratione ſupplicet, quòd dignetur ipſum contractũ
approbare, ſeu verius confirmare, ac ſi omnia ſo-
lennia interceſſiſſent, tunc iſta Principis confirma
tio informati de defectu ſolennitatis, tantum de-
bet operari in ſuo caſu ficto, quantum veritas in
ſuo caſu vero. l. ſi filio. ff. de libe. & poſthum. l. ſi fi-
liusfamilias. ff. ſi cert. peta. Quod ſi repeterentur in
hoc ſecundo actu, quæ in primo requirebantur,
aut omiſſa ſunt, non eſſet alia confirmatio Princi-
pis neceſſaria. & quando dicitur perinde valere de-
notat omnimodam iuris ſimilitudinem. Bald. in l.
ſed etſi. §. quod aut verſicu. perinde, quem legit cũ
lege vtrum autem. ff. de peti. hæredi. maximè iun-
ctis verbis in omnibus, & per omnia. Pariſ. conſi-
lio 28. volum. 4. exprimendi tamen ſunt in preci-
bus omnes defectus, alioqui expreſſio aliquorum
non ſuppleret defectus non expreſſorum. l. j. §. ſi plu
ra. ff. ad Trebel. Domin. conſilio 15. reuerendæ pa-
ter. & diceretur ſubreptitium, ſi non exprimere-
tur id totum, quod in primo actu erat obſeruan-
dum. glo. in cap. ſi Apoſtolicæ in verſic. præferri de
præben. in 6. Belam. decil. 635. Gemin. conſilio 128.
11 Quia expreſſione † defectuũ facta, ſi Princeps alie-
nationem confirmet, alienatio ipſa conualidatur.
l. adoptio non iure facta. ff. de adopt. l. 2. in fin. ff. de
reb cor. cap. 1. in fin. de tranſact. modò interim ali-
cui tertio ius quæſitum non ſit. Caſtre. 178. volumi.
1. quum in præiudicium tertij non teneat confir-
matio. Dec. in cap. ſua nobis num. 24. de confirm.
vtili, vel inutil. & clauſula ſupplentes tollat omnes
defectus iuris poſitiui, non ſpecificatos. Io. Andr.
in cap. 1. de tranſact. Alexan. conſilio 101. numero
4. volum. 6. Cur. ſenior conſilio 65. colu. 9. Roland.
conſilio 100. numero 64. volum. 4. Decius in capi.
de confirmationibus, num. 48. de confirmat. vtil.
vel inutilit. Princepſque ex certa ſcientia, ac pleni-
tudine poteſtatis poſſit iuri eorum, qui erant voca
ti ex antiqua inueſtitura, quibus nondum re, ſed
ſpe tantum ius erat quæſitum præiudicare. Iaſ. con
ſilio 236. volum. ſecundo. Dec. conſilio 269. & 356.
in fine. & in ſpecie de confirmatione ex certa ſcien
tia conſilio 614. Ruin. conſilio ſecundo volumine
quarto. Socinus iunior conſilio 160. numero 43.
volum. ſecundo. Tiraq. in tract. de primoge. quæſt.
79. Cef. conſilio 3. & conſilio 12. Roland. conſilio
10. volum. 3. Curt. iun. conſilio 138. Purpura. in co-
mitatu Bennarum conſilio 517. nume. 17. quam-
uis conſilio 490. numero 23. dicat hoc eſſe pericu-
loſum, maximè ſi inde obtineretur reſcriptum de-
claratorium non fuiſſe mentis Principis præiudica
re iuribus agnatorum.

ARGVMENTVM.

Statutum ſuper alienationibus feudorum. car. 65. vol. decr.

TEXTVS.

BLANCHA Duciſſa Sabaudiæ tutrix, & tutorio nomine Illuſtriſſimi Principi filij noſtri Illuſtriſſimi Caroli Io. Amedei Ducis Sabaudiæ Chablaſij, & Auguſtæ, Sacri

Romani Imperij Principis, Vicarijque perpetui, Marchionis in Italia, Principis Pedemontium. Baronis Vaudi, Niciæq; Vercellarum, ac Friburgi, &c. Domini Cum in volumine decretorum ducaliũ ſcriptum legatur per bonæ memoriæ Illuſtriſſimos prædeceſſores noſtros, deuẽ tum fuiſſe ad editionem decreti perpetui, & legis valituræ, ſuper diſpoſitione rerum feudalium in conſtitutione dotium, & in caſum neceſſitatis, prout conſtat dicto decreto, de anno milleſimo quatercenteſimo ſeptuageſimo quinto, die tertia menſis Iulij edito, ex cauſis, & pleriſque rationibus ibidem deſignatis, quæ omnia quantum præſentem materiam concernunt, breuitatis cauſa hic ꝓ repetitis habeãtur; Cùm autem ipſius, & reiteratis vicibus per ſubditos noſtros, & prælibati Illuſtriſſimi filij noſtri huius patriæ Ciſmontanæ querelatum, deductum, & ſignificatum fuerit, quod quantumcunque ex prædicto decreto ſit optimè prouiſum, circa modum conſtituentium dotes, & etiam pro alijs neceſſarijs debitis feudatarijs noſtris, prout ſupra incombentibus, tamen, quia dubitatum eſt, vtrum vendicet ſibi locum ſtatutum prædictum in cauſam dotis reſtituendæ cum augumento, cum verba prædicti decreti loqui tantummodo videantur, & formam date circa conſtitutionem dotium, & debita neceſſaria, vt in illis caſibus bona feudalia valeant, & poſſint hypothecari, obligari, & alienari modis, & formis quibus ibidẽ continetur. Nec tamen de reſtitutione dotium cum augumento ibidem vlla ſit expreſſa mentio, quantumcunque ex tacita mente dicti decreti, id poſſit elici, & comprehendi, & propter hoc, & dubia præmiſſa quam plurime dotes cum augumento perdun tur, & aliæ differuntur.

Adeò quod pauperrimæ viduæ, & relictæ præfattorum vaſſallorum orbatæ circa dotes cum augumento remanent defraudatæ, ita vt vacuis manibus proprios lares apud eorum attinentes, & proximiores repetere habeant.

Nos itaque attendentes, quod præmiſſum decretum fuit conceſſum propter conſtitutionem dotium fiendarum, & debita neceſſaria perſoluenda, ex cauſis in eo ſpecificatis, & præmaximè ne filiæ vaſſallorum, & qui ſola babent bona feudalia, remaneant indotatæ, calidi tate, & aſtutia agnatorum proximiorũ, ad quos bona feudalia pertinent iure agnationis, & proximioritatis, ac ſucceſſionis, ex diſpoſitionibus feudorum. Cũ & longè maior vigeat ratio in reſtitutione dotium, cum augumento iam recepta rum per ipſos vaſſallos, & feudatarios, prout ſupra; cum eorum bona feudalia ſint obnoxia, & effecta oneri reſtitutionis fiendis de dictis dotibus cum augumento; Cum iuris ſit ꝙ nõ minor fauor debeatur ſecundo matrimonio, quàm primo. & quod plus, ex quo dotes ipſarum habuerunt pro quibus obligarunt, & hypotecarunt bona earum feudalia, ſitque ſatis iniquum, quod poſtea in caſum reſtitutionis non poſſint conſequi dotes ipſarum, prout reiteratis vicibus, de hoc querelas habuimus.

Volentes, prout conuenit, ſuper ijs ſalubriter prouidere habita prius procerũ, & conſiliariorum noſtrorum, & prælibati Illuſtriſſimi filij noſtri, prout ſupra reiterata, & deliberata, ac conſulta in ueſtigatione conſultatione, ac deliberatione. Ex noſtra certa ſcientia pro præfato Illuſtriſſimo filio noſtro, ſuiſque hæredibus, & ſucceſſoribus vniuerſis tutorio nomine prædicto, motuq; proprio, ac de plenitudine poteſtatis, etiam, quia ſic nobis fieri placuit, & placet hoc perpetuo, & irrefragabili ædicto, & decreto in perpetuum valituro, Declaramus omnia contenta, conceſſa, & ordinata in præfato decreto circa facultatem conſtituendi dotes, & debita neceſſaria, vim, & locum habere in reſtitutionibus fiendis de ipſis dotibus tempore ſoluti matrimonij.

Dummodo conſtet legitimè ipſas dotes veras fuiſſe ſolutas. Quo ſoluti matrimonij tempore reſtitutio dotis fieri debet cum augumento.

De quo tamen, ſi non ſint niſi bona feu-

feudalia, non poſſint, nec debeant grauari hæredes mariti, niſi ad vitã vxoris. Poſtea verò defuncta ipſa vxore, ipſum augmentũ reuertat ad ipſos hæredes.

Declarantes expreſsè, quod talia bona feudalia ipſorum feudatariorum intelligantur, & obnoxia, ac affecta ſint, adeò quòd in quamcumque perſonam, & proximiorem agnatum tranſitum faciant, vel fecerint de præterito poſt tempus dicti ſtatuti, ex legib. & conſtitutionibus feudorum intelligantur tranſire, & tranſitum facere, ac feciſſe cum onere ſuo. Ita quod hi, & eorum hæredes, & ſucceſſores quicunq; qui pro tempore præterito ſucceſſerunt poſt editionem prædicti decreti, de quo ſupra, & qui pro tempore ſuccedunt, præſenti ac in futurum ſuccedent, intelligantur eadem bona habere affecta, & cum onere, Adeò quod teneantur, & efficaciter conueniri poſſint de prædictis feudalibus facere reſtitutionem eum augumento dotis fieri ſolito, Secundùm morem, ſtylum, & cõſuetudinem dictæ patriæ Ciſmontanæ. Et conſenſus, qui requiritur in præfato ædicto, vel decreto, de quo ſupra, circa conſtitutionem dotium intelligatur, quod adhiberi debeat tempore, quo fiet reſtitutio dictarum dotium eum augumento.

De quo augumento, ſi non ſint niſi bona feudalia hæredes mariti non debeant, neq; poſſint grauari, niſi ad vitam vxoris, vt præfertur, ſeruando omnia, & quæcunque alia in reliquis capitulis in dicto decreto deſcriptis contenta, ad vnguem nihil de neceſſatijs omittendo.

S V M M A R I V M.

1 *Feudum pro dotium reſtitutione de iure diſtrahi prohibetur.*
2 *Et decretum permittens diſtractionem pro dotium conſtitutione eſt ſtricti iuris.*
3 *Bona fideicommiſſi pro reſtitutione dotium ſunt alienabilia.*
4 *Priuilegia dotis competunt etiam in feudis pro augumento dotis.*
5 *Iocalia, & alia einſmodi tenetur pater reſtituere filio, & nurui ſeorſum cum tanſa habitantibus.*
7 *Augumentum in materia dotali dupliciter conſideratur.*
7 *Augumentum dotis de bonis feudalibus fieri poteſt, ſi à principio dos non fuit competens.*
8 *Augumentum ex conſuetudine nuncupatur donatio propter nuptias factas per maritum vxori.*
9 *Augumentum hoc de iure reddit ad virum vxore mortua, & quid de conſuetudine patria.*
10 *Conſuetudo hac lucrandi augumentum nõ eget probatione.*
11 *Pro augumento permittitur diſtractio bonorum ſubiectorũ fideicommiſſo.*
12 *Conſuetudo lucrandi augumentum dotis per vxorem non procedit in feudis, excepto vſufructu.*
13 *Augumenti ſucceſſio pertinet filijs primi matrimonij, ſi mater tranſiuit ad ſecunda vota.*
14 *Augumentum fit ad rationem quartæ partis dotis.*
15 *Augumentum ſi maius ſit, vxor in bonis feudalibus non fruetur beneficio decreti.*
16 *Exceſſus augumenti non comprehenditur decreto.*
17 *Augumentum conſtitutum nec matrimonio conſtante petitum viuente non debetur, & quid ſi vigeat conſuetudo faciendi.*
18 *Augumentum lucratur vxor tantum ad rationem dotis ſolutæ, quod quando verum ſit declaratur.*
19 *Vſuræ dotales, ſeu intereſſe virtute decreti, an ſuper feudalibus debeatur, & pro eo, quando incipiat hypotheca?*

Gloſſa.

1 DE iure communi feudorum, quum feuda pro reſtitutione dotis † obligari, ac diſtrahi prohibeantur. cap. 1. §. Donare. qual. olim. feudum alien. pot. cap. 1. De inueſt. quam Titius. cap. 1. de eo qui ſibi vel hæred. ſuis Bal. in §. rurſus num. 8. de contro. inueſt. decretumque permittens alienationem pro
2 dotium conſtitutione ſit ſtricti iuris. † rub. conſ. 59. num. 5. Exc. Oſaſch. decíſ. 165. multi dubitabant, an idem dicendum eſſet, quantum ad reſtitutionẽ dotis. arg. l. cum prætor. ff. de iudic. & non liceat in feudis arguere de maiore ad minus Iſer. ĩ d. §. donare. Frec. de feud. de aur. Baro. ſecunda quæſt. volẽs optima Duciſſa has ſubtilitates præſcindere, & dubium tollere? Cenſuit nedum pro dotis reſtitutione, ſed etiam pro augumento obnuptiali, feudalia obligari, ac diſtrahi licere. Nec immeritò cum diſpoſitio loquens de conſtitutione dotis procedat in reſtitutione. Dec. conſi. 376. & non minor ſit ratio conſulnendi viduæ, pro reſtitutione, quam filię pro conſtitutione: ſic, vt communiori calculo receptũ
3 ſit, pro reſtitutione bona fideicommiſſi † reddi alienabilia. Iaſ. in auth. res quæ nu. 2. C. com. de leg. & conſi. 157. lib. 2. Dec. conſil. 376. & 519. Ruin. conſil. 89. num. 41. & conſ. 199. lib. 2. Goz. conſ. 97. Roland. conſi. 85. lib. 1. Didac. lib. 3. Var. reſol. ca. 6. num. 10. Menoc. conſi. 33. & de arbitr. cent. 2. Caſ. 182. nu. 69. vbi probat communem. Nat. conſi. 61. & priuilegia conſtitutionis dotium trahantur ad reſtitutionem earundem, & econtra l. vnica. §. ſed vt plenius. C. de rei vxor. act. gl. in l. 1. in verbo ſemper. C. ſol. matr. Nat. d. conſi. 61. Cetal. conſi. 574. nu. 11.

Et cùm dos data donationem propter nuptias mereatur auth. dos data. C. de donat. ac donatio propter nuptias inter virum, & vxorem permittatur. l. ex morte. C. de pact. conuen. §. eſt, & aliud. inſt. de donat. diſpoſito de reſtitutione dotium tranſiuit Princeps ad augumentum dotis, in quo idem iuris cùm in l. inter ſocerum. §. cum inter. ff. de pact. dot. auth. ſed neceſſe. C. de don. ant. nupt. l. etiam. C. de iur. dot. eandem ſtatuit diſpoſitionem. l. adigere. §. quamuis. de iur. patr. nam vbi eadem ratio militat, non dicitur extenſio, ſed magis præcedentis diſpoſitionis declaratio. Sali. in l. 1. C. de nox. Alex. conſi. 75. volu. 5. Ruin. conſi. 143. num. 5. vol. 2. Soc. iun. conſi. 39. num. 49. volum. 3. Rol. conſi. 14.
4 vol. 3. & ideo priuilegia † dotis augumento competunt. Brun. in tract. de aug. dot. concl. 9. Curt. conſ. 56. Neuiz. conſi. 76. Burſ. conſi. 120. Afflic. dec. 154.

Franc.

Franc. dec. 182. Phanuc. de lucr. dot. glo. 9. num. 46.
& in caſibus, quibus de feudo poteſt dos conſtitui,
in eiſdem etiam licet donare propter nuptias. Curt.
iun. in tract. de feud. in 4. par. verſi. quarto. princi-
paliter, & omne priuilegium tributum, principali
ad eius augumentum extendatur. Ang. in §. 1. De
æqu. dotis. & Iaſ. conſi. 123. in fi. vol. 4. qui loquitur
in terminis iſtius Decreti, ſiue fiat ex parte viri, ſiue
ex parte vxoris. Menoc. conſ. 93. nu. 12. Imo nedum
augumentum, ſed etiam iocalia, & alia parapher-
nalia comprehenduntur in ſtatuto de lucro dotis
diſponente. Roland. in ſtat. de lucr. dot. qō. 50. quã
uis in hoc contrarium tenuerit. Cagnol. in l. cum
5 Principalis. ff. de reg. iur. quæ opinio † mihi magis
placet, quũ vt ipſe ibi probat non valet argumentũ
de ijs acceſſorijs ad augumentum dotis, & quæ om
nia parer in caſuum reſtitutionis dotium, quando fi-
lius iuſta ex cauſa ſeorſum à patre habitat cum nu-
ru, & coniuge ſua, tenetur filio reſtituere, ſicut dò-
tem³ Cep. caut. 115. quem ſequitur Boer. qō. 195. in
fine. Quodq; augumentum mortuo patre filius cõ
ferre tenetur, ac in legitimam ſeu in portionem ad
ratam imputare Theſaur. dec. 46.

Pro explicatione tamen cuius verbi ſciendum
eſt, in hac materia dotium, augumentum duplici-
ter intelligi: vnum eſt, quod fit per eum, qui dotem
conſtituit, aut alium ex parte mulieris aliquid ad-
dendo doti vltra primam conſtitutionem, quod
iudicatur ad inſtar dotis, & in eo locum habet ſta-
tutum ſicut in prima dote. Abb. conſi. 46. ſecundo
dubio volum. 1. Caſtr. conſi. 290. volum. 1. Pariſ.
conſi. 126. & conſi. 62. volum. 4. Rolan. in d. ſtat. qō.
6 100. eo tamen excepto † quod pro hoc augumento
marito nullum debetur intereſſe. prout de dote,
Corn. conſi. 240. vol. 3. quod intelligit Pariſ. conſi.
126. vol. 1. modò prima dos non eſſet exigua, non
correſpondens oneribus matrimonij, & pater au-
xerit dotes ad ſeruandam æqualitatem inter filias,
& Pariſ. ſequi videtur referendo Roland. de lucr.
dot. qō. 100. nu. 13. & Pariſ. ſequutus fuit Senatus de
ciſ. 45. fieri poteſt augumentum hoc, etiã cõſtante
7 matrimonio. † l. ſi conſtante, C. de donat. ant. nup.
etſi à principio dos non fuiſſet competens, poſſet
procul dubio augeri etiam de feudalibus, prout de
bonis fideicommiſſi. ſcripſerunt, Bald. in auth. res
quæ nu. 10. Caſtr. nu. 7. C. comm. de legat. & idem
Crau. reſpondit conſi. 291. quamuis mihi huic con
cluſioni refragari videatur. §. hæc igitur in auth.
de reſt. & ea quæ par. vend. men. quem citauit Pa-
dil. in d. auth. res quæ nu. 121. Alterum eſt augu-
mentum, quod fit per maritum doti ſuæ vxoris, &
nihil aliud eſt, quam donatio propter nuptias. l. cũ
multæ in princ. & §. ſancimus, & §. ſi igitur. C. de
dona. ant. nupt. ideo inuenta, vt mulier ſit tuta illi-
que conſultum. auth. dos data. C. de donat. int. nup.
Ceſal. conſi. 598. nu. 34.

Secundùm communem vſum loquendi iſtæ do
8 nationes, † à maritis vxoribus ſuis factæ, nuncupan
tur augumenta, quæ nihil aliud ſunt, quam dona-
tio. Craue. conſi. 185. nu. 3. Alba. conſi. 22. & conſi.
68. Ceſ. conſi. 598. nu. 8. Ber. dec. 22. Burſ. conſi. 120.
& 178. nu. 3. vbi latius diſtinguit ſpecies iſtius augu-
9 menti. Quæ augumenta de iure communi † nullo
exiſtente pacto in contrarium, ſoluto matrimonio
ad viros reuertuntur, ſicut dotes ad vxores. gloſſ. in
auth. dos data. C. de dona. ant. nupt. & in §. fina. inſt.
de donat. l. 2. C. de bon. quæ lib. vbi Bald. in vltimo
not. c. ſin de donat. int. vir. & vxor. Craue. d. conſi.
185. Alba. conſi. 68. pacto autem aliter diſponi po-
teſt, ſcilicet, quod augumentum lucro vxoris ce-
dat. glo. in d. auth. dos data. Bald. in l. 2. C. de ſecur.
nupt. Crau. d. conſi. 181. Alba conſi. 68. Nat. conſi.
391. & pacto tunc cautum, ſeu conuentum dicitur,
ſi promittatur dotis reſtitutio mulieri aut. hæredi-
bus ſuis, ſeu illi, vel illis cui, ſeu quibus ius, & ea ſus
dederit. vt ibi ipſi DD. tradunt. Rol. conſi. 62. vol. 1.
Goz. conſi. 47. quorum tamen opinionem in hoc
non eſſe in patria Pedemontana receptam teſtatur
Crau. conſi. 888. ſub nu. 7. ac ita Iudicaſſe Senatum.

De conſuetudine patriæ Pedemontanæ, etiam
nullo exiſtente pacto, vxor per totum tempus eius
vitæ eſt vſufructuria augumenti. Crauet. d. conſi.
185. & 462. vel poteſt eligere dimidium augumenti
quod erit perpetuo ſuum ẽt extantibus liberis Cor. cõſi.
303. col. fi. lib. 4. Nat. conſi. 391. nu. 9. ſicuti ẽt ſtatutũ
quod vxore præmoriente maritus dotẽ lucretur, pro-
cedit, etſi vxor cum liberis moriatur. Caſtr. Alex.
& Soc. in l. 2. ff. ſol. matr. Ruin. conſi. 101. vol. 1. Rol.
quæſt. de lucr. dot. q. 87. nu. 4. videndus Iaſ. in d. l. 2.
10 conſuetudo † hæc, cùm generalis ſit non indiget
probatione, ſed eius ſufficit allegatio, & iudex ſup-
let. Nat. conſi. 519. num. 8. Theſaur. dec. 184. de hoc
augumento decretum loquitur, pro quo fauore do
11 tis permittitur alienatio bonorum ſubiectorũ † fi-
deicommiſſo. Crau. conſi. 291. colum. 1. & 2. Me-
noc. conſi. 93. nu. 48. & licèt de conſuetudine prædi
cta vxor poſſit eligere dimidiam partẽ augumenti
12 ſine onere reſtitutionis; in feudalibus tamen † de-
creto cauetur vxore mortua, totum reſtituendum
hæredibus mariti: quod intelligo niſi pacto aliter
cautum ſit glo. Cin. Bald. & Caſtr. in l. quod ſcitis,
C. de bon. quælib. Nat. conſi. 391. quia eo caſu ſer-
uandum eſt pactum, ſi ſucceſſores mariti eſſent il-
lius hæredes, qui non poſſunt facto defuncti con-
trauenire. l. cùm à matre. C. de rei vendic. Cęterum
ſi reſtitutio augumenti fieri debet hæredibus viri,
multò magis fieri deberet ſimpliciter ſucceſſori-
bus, qui magis læduntur, apud quos nullum extat
commodum, vel emolumentum hæreditarium:
æquumque ſit eos magis alleuari, qui magis gra-
uantur. arg. l. cum cum ibi not. ff. de iureiur.

Filijs autẽ, ſi ad ſecunda vota mater tranſeat, ſem
13 per augumentum † debet præſeruare, & reſtituere
l. fœminę. C. de ſecund. nupt. imo iure nouiſſimo
authenticorum illud totum, etiam ſi non renubat
filiis tenetur reſtituere, ſolo vſufructu contenta. §.
præterea. in auth. neque vir. auth. vxore. C. de ſec.
nupt. niſi filij illi prædeceſſerint. d. l. fęminę. C. de ſecũ.
nupt. §. hoc autem in auth. de non eligen. Nat. d. cõſ.
519. per totum, & licèt Menoc. conſ. 7. reſponderit
augumentũ de bonis feudalibus per mulierẽ poſſe
conſequi, aut retineri, ſi filiam relinquat, & ſic de-
cretum ex vſu recepiſſe interpretationem, ego nun
quam hunc vſum vidi, nec talem obſeruantiam.

Præſuppoſito, mortuo viro, agnatos hæredes prę
mori vxori, hæc reſtitutio ſpectaret ipſorũ hæredi-
bus, quorũ appellatione omnes veniunt in infinitũ.
l. ſciendũ. ff. de verb. oblig. l. in annualibus. C. de le-
gat. l. fi. C. de heredi. inſtit. modò non eſſent hæredes
extranei, non vocati ad feudũ: quũ in materia feu-
dali mentio hæredum de filijs tantùm intelligatur.
gloſſ. & Bar. in l. ex facto. §. fi. ff. ad Trebel. aut saltem
nõ cõprehendantur extranei c. fi. & ibi Bal. ſi de feu.
fuer. contr. inter dom. & agn. latè Iaſ. in l. Gallus. §.
etiam ſi à parente. nu 16. ff. de lib. & poſth.

Augumentum hoc, quod maritus vxori donat
14 regulatur à ſoluto, & conſueto, ad † rationem quar
tæ partis dotium. nam ſi dos ſit aureorum centum,
vir ex ſolito auget vigintiquinque, & ſic ſupra, &
infra ad ratam, dos etenim, ac donatio inter nup-
tias conſuetudine poſſunt inæqualiter procedere.
glo. Bartol. & Salic. in auth. æqualitas. C. de pact.

conuen.

conuen. Bal. & Ang. in l. ex morte cod. Guid. Pap.
q6.363.quam conſuetudinem, vt dixi, ſufficit alle-
gare. Nat. conſi.391.Crauet. d. conſi. 462. Quare ſi
15 maritus hãc metam excederet, dotem † augendo
mulier in feudalibus non frueretur beneficio decre
ti, loquentis de augumento fieri ſolito. quum pro
ſolitis permiſſa, pro inſolitis prohibita cenſeantur.
arg. l. in agris. ff. de acquir. rer. dom. l. cum prætor.
ff. de iud. l. maritus. C. de procur. maximè quum le
ges aptentur ad ea, quæ frequenter, & non quæ ra-
ro contingunt. l. nam ad ea. ff. de legib. Non tamen
16 in totum † ſed in exceſſu viciaretur. l. ſcimus. §. 1.
vbi Bal. & Ange. C. de donat. Rol. conſi. 19. nu. 14.
vol. 1. Dec. conſi. 239. nu. 16. & 432. Clar. in §. dona-
rio q. 17. hanc eſſe magis communẽ oſtendit Gabr.
de don. concl. 1. num. 56. Burſ. conſi. 40. num. 59. &
in terminis huius decreti. Iaſ. d. conſi. 123. colum.
17 fin. volum. 4. Vnde ſi maritus † hoc augumentum
non feciſſet, non haberetur pro facto ex ſola dotis
conſtitutione: & non petitum matrimonio conſtã
te, eo ſoluto amplius non deberetur. Afflict. Dec.
242. Gram. dec. 97. num. 4. Clar. in §. donatio q. 11.
Ruin. conſi. 110. num. 2. volum. 5. Rim. Iun. conſi.
29. nu. 11. vol. 1. licèt Neuiz. conſi. 45. num. 18. vbi vi-
get conſuetudo faciendi augumẽtum contrarium
præſupponant. quod tamen, maritus ſi non fecit
nihil de dote lucratur. Abbas conſi. 46. vol. 1. Oſa-
ſch. dec. 21. num. 21.
18 Hoc augumentum vxor lucratur † tantum ad
ratam dotis ſolutæ. d. auth. dos data. C. de donat.
auth. ſed nihil. C. de pact. conuen. Affl. d. dec. 242.
Guid. Pap. q. 274. Soc. conſi. 32. col. pen. vol. 13. Pariſ.
conſi. 95. vol. 2. Roland. conſi. 10. volum. 1. & in ter-
minis iſtius decreti. Iaſ. d. conſi. 123. vol. 4. non ob-
ſtante ſtatuto tribuente hoc lucrum augumenti
vxori. Ang. in §. fuerat col. 17. verſi. & aduerſus inſt.
de act. Affl. d. dec. 242. & Soc. d. conſi. 32. Sylua. nup.
lib. 2. diuitimus non eſt nu. 75. Pro cuius augumen-
ti reſtitutione hæredes mariti tenẽtur ad interuſ-
ſurium verſus mulierem moram poſſæ Theſaur.
dec. 45. Adhibita ſcilicet diſtinctione, an dotem
promiſerit vxor, quæ fuit in mora, vel alius eius no
mine, cuius fidem fuerit ſequutus vir, vel deceſſerit
vir pendente termino ad ſoluendum. Boer. q. 23. &
Rim. iun. conſ. 16. nu. 7. vol. 1. nam ſi ipſa promiſit,
cuius vir fidem ſit ſequutus, & decedat maritus ter-
mino pendente, ei debetur. Guid. Pap. conſil. 19.
Soc. d. conſi. 32. Afflict. dec. 333. Rol. d. conſi. 10. vo-
lum. primo. Gram. dec. 97. Similiter ſi non ipſa, ſed
eius pater dotem promiſit, cum ſibi, tunc nulla mo
ra poſſit imputari. Boer. q. 22. numer. 16. Rim. iun.
conſi. 16. num. 16. nu. 8. volum. 1. & ſi factum ſit à pa
tre nurui, an illud mortuo patre filius debeat in ſuã
legitimam imputare. Neuiza. conſi. 76. nu. 22. & in
Syl. nup. vbi ſupra.
19 Sed an decretum ad vſuras dotis † trahatur, vi-
deretur ꝙ ſic: quum obligatio à lege inducta ad vſu
ras quoque extendatur. l. Lucius. ff. qui pot. in pign.
hab. Barto. & docto. in l. ſi cum dotem. §. ſi autem
in ſeuiſſimo. ff. ſoluto matrimo. & in terminis vſu-
rarum, ac alimentorum dotalium. Bart. in l. Lu-
cius. ff. de adim. lega. idem habetur in fideiuſſore.
Bartol. in l. ſolutam. §. ſi in ſortem. ff. de pign. act.
Caſtr. & Iaſ. in l. ſi centum capuæ. ff. de eo quod cer
to loco paſſus, & articulus eſt dubius, & quando do
minus conſenſit, conſenſum non trahi ad intereſ-
ſe probat, & ſuſtinet Marin. Frec. de auth. Bar. quæ
ſtio. 20. car. 193. vbi poterunt deſumi, quæ ad hunc
locum pertinent, & ex Neguſ. in tract. pignor. in
4. mẽb. 2. part. nu. 48. vſque ad nu. 54. tractans de ali-
mentis debitis vxori tam conſtante, quàm ſoluto
matrimonio. & num. 54. de vſuris, ſeu intereſſe do-
tali debito marito moram paſſo in ſolutione dotis,
& à quo die incipiat pro iſtis hypotheca ſub nu. 51.
Burſ. conſi. 32. num. 26.

Soluto matrimonio, an vxor computet ſibi fru-
ctus in dotem, quos percepit de bonis ſibi pro reſti
tutione dotium retentis cum conſenſu agnatorũ.
Neguſ. in tract. pignor. in 5. membr. 5. par. nu. 17.
vide Crau. conſi. 912. diſtinguentem plures caſus.

S V M M A R I V M.

1 *Decretum procedit in dote verè numerata, & non ſimplici-*
ter confeſſa.
2 *Etiam ſi lapſa ſint tempora opponendi exceptionem non nu-*
meratæ dotis. ſed contra num. 3.
4 *Indicia, & argumenta dotis numeratæ.*
5 *Mulieri in feudalibus ius non quæritur, ex mariti confeſſione*
exiſtente inſtrumenta reſta.
6 *Dotium receptio, quarum reſtitutio totum, aut quaſi totum*
feudum abſorbet an agnato ſucceſſori præiudicet, ſi vaſſal
lus defunctus ſecundum eius gradum, & vires patrimonij
minoribus dotibus potuiſſet eſſe contentus.
7 *Dotium collocatio in tuto decreto comprehenditur, licèt de*
reſtitutione loquatur.
8 *Mulieri negligenti collocationem dotium in tuto, an compe-*
tat beneficium decreti, ſi ſuper allodialibus ſibi prouidere
poterat; Anque teneatur excutere tertios bonorum allodia
lium poſſeſſores pro bonis ſibi hypothecatis.
9 *Hæredes mulieris beneficio iſtius decreti fruuntur.*

Gloſſa vna ſecundæ partis.

DECRETVM non omnibus dotibus
hoc priuilegium tribuit, ſed verè, & rea
liter numeratis, & ſolutis ibi verſ. Dum
1 modo conſtet, † &c. cuius decreti in
ſpecie meminit. Iaſ. conſi. 123. in fi. vol.
4. Nam vbi requiritur verus actus, ſola confeſſio
non ſufficit. Iaſ. conſi. 172. in fi. vol. 2. etiam ſi confeſ
ſio ſit iurata. Bald. in auth. ſi qua mulier. colum. 2.
C. ad Velleyanum Rom. conſi. 445. Nec tantùm ex
gitur vera, & realis numeratio dotium, vt illorum
ſolutio ſuper feudis admittatur, ſed etiam in ter-
minis. authen. res quæ. C. commu. de leg. cuius diſ-
poſitio non vendicat ſibi locum in dote confeſſata
Ang. in corpore vnde ſumitur. Iaſ. ibi colum. pen.
verſicul. nono limita. Guid. Pap. conſi. 140. Aret. in
l. 1. nu. 7. verſi. circa iſtud priuilegium. ff. ſol. matr.
Pariſ. conſi. 52. vol. 2. & conſi. 63. nu. 57. vol. 2. Lup. in
rubr. extr. de dou. inter vir. vxor. §. 15. num. 1. & in
terminis huius decreti non ſufficere confeſſionem
mariti. Exc. Oſaſch. dec. 172. num. 9. & 10. Dos ete-
nim confeſſata fictitia eſt, fictio autem, & veritas
in eodem ſubiecto ſunt inconſiderabilia. argum.
l. primæ. C. de furt. priuilegiaque dotalia non mere
tur. Bal. in l. aſſiduis. C. qui pot. in pign. habea. Goz.
conſi. 19. Ruin. conſi. 132. vol. 4. Pariſ. conſi. 52. vol. 2.
Bero. conſi. 116. vol. 2. maximè ſi confeſſio fiat con-
ſtante matrimonio: quum tunc vim habeat dona-
tionis. Bar. & alij in l. ſi diuortio. ff. ſoluto matrimo.
Alex. conſi. 26. col. 2. volu. 2. Aret. in §. fuerat. inſtit.
de actio. & dotis appellatione in dubio ſignificetur
veritas ipſius rei. Bald. in l. fina. C. de falſ. cauſ. adim.
lega. quum confeſſio ſolùm probet intra eaſdem
perſonas, non in præiudicium tertij. Bartol. in l.
eius qui delatorem. §. fin. ff. de iure fiſc. non obſtan-
te lapſu temporis opponendi exceptionem dotis
non numeratæ. Soc. in l. 1. colum. 13. ff. ſoluto ma-
trimonio. Felyn. qui reprobat Barto. in dicta. l. aſſi
duis. in cap. ſi cautio. colum. 39. verſiculo fallit vl-

timo

timo.de fide inſtrum.Roma. conſi.430.reſtringens
Bero.conſi. 103. volum. 3. ſi confeſſio emanauerit
conſtante matrimonio, ſecus ſi ante.& acceptila-
tio numerationem non probet Barto. in l. prima.
ff. qui in fraud. credito. nec per confeſſionem rei
veritas inducatur. Alexad. conſi.94.volum.3.vnde
procurator habens mandatum ad recipiendum,
pecuniam,non præiudicat domino confitendo re-
ceptionem Barto.& docto.in l.2.§.fin. ff. ſi certum
peta.& qualitas capituli requirentis verum depo-
ſitum, non probatur ſimplici confeſſione.Sigiſ-
mon.conſilio 22. ſub nume.11.& ſtatutum, vel lex
requirens actum qualificatum,locum non habeat,
niſi qualitas requiſita probetur.l.prima. §.ait præ-
tor, vbi Bar.ff.de flum.l.fi.§.docere. ff. ne quis eum.
Nec dos præſumpta dicitur habere qualitatem ve-
ræ dotis, cum differat præſumptio a veritate Ioan.
Andr.in add.ad Specul.titul.de præſumpt.§.primo.
in prima add.probatioque præſumptiua non dica-
tur vera,& propria probatio. Bar. in l.pri C. de fide
inſtrum. & iure haſt.fiſ.lib.10.Roma. in l.prima.C.
de teſtam. mil.maximè cùm ſimus in exorbitan-
tibus, vt feuda alienentur, quo caſu ſtatutum lo-
quens de probatione, intelligendum eſt de vera, &
propria. Bero.conſi.19.nu.17.vol.3. Conſuluit.Sig.
2 d. conſi.22 per totum in materia feudali, † ſi prag-
matica requirat probationem veræ dotis, illam
non probari cõfeſſione etiam lapſo tempore oppo
nendi exceptionem numeratæ dotis,cum quo per-
tranſit Excellen. Oſaſch. dicta deciſ.172.præſertim
quum decretum loquatur conditionaliter,ibi dum
modo,&c. quæ eſt dictio conditionalis, vt per Al-
ber.in dict. verbo dummodo. quo caſu requiri-
tur vera,& concludens probatio,& non præſump-
tiua. communem dicit Dec. in rubr. extr. de prob.
num.154.& 155.Nat.conſi.202.num.9.imo nedum
condicionaliter, ſed verbis plenis, ſcilicet legitimè
conſtet,verè dotes fuiſſe ſolutas, & conſtare id di-
catur,quod legitimis probationibus demonſtratur
l. diuus.ff.de mil. teſtamen. Luc. de Pen. in l.prima.
C.de fide inſtru. lib.x.

Quare opinio pernicioſiſſima eſt mulierib.nubẽ
tibus habentibus tm̃ feudalia, quarũ parentes,vt ex
perientia docet non ſolent in contractu matrimo-
nij,ſaltem integras perſoluere dotes,ſed facta con-
feſſione dotis receptæ, vt plurimum ſtatim conſue
uit fieri inſtrumentum reſtæ dotis, cum promiſſio
ne ſolutionis ſtatutis terminis, & quitationes fiunt,
nec continentes realem numerationem, ſed tan-
tum confeſſionem ſummarum, quas parentes,
aut alij debitores paulatim ſoluunt receptis tan-
tùm chirographis ſolutionum,ea intentione, &
propoſito, vt integrè ſolutione facta vnum fiat to-
tius receptionis inſtrumentum, quod inde confeſ-
ſionem tantum continere poteſt.

3 Quare opinionem hanc ita † vxoribus periculo-
ſam non ſimpliciter ſequor, lapſo ſcilicet tempore
opponendi dotem non fuiſſe numeratam,quum
tunc confeſſio etiam creditoribus præiudicet. Bar.
in dicta. l. aſſiduis quem ſequitur. Alex. conſi.25.
volum.2.& conſi.90.volum.3.operetur que tantum
huiuſmodi confeſſio, quantum vera realiſque nu-
meratio. Afflict. dec.402.colum.4. communem di-
cit. Roland. conſi.20.volum.4.Burſ. conſi.32.& ve-
ra dos dicatur, contra quam ea exceptio excludi-
tur. Soc.conſi. 82. colum. prima. lib.3.Goz. conſil.
42. numer. 13. Nat.conſi.438. non minora habens
priuilegia poſt ipſum, quàm habeat dos numera-
ta. Bald. in l. deo nobis. colum.2. C.de epiſc. & cle-
ric. Affl. d. dec. 402. Ber. dict. conſil. 48. maximè ſi
concurrant aliæ coniecturæ ſolutionis. Bald. in l.
prima. colum.3. C. de priuileg. dot. Abb. conſi.73.
numer. 3. lib. 2. Aret. in l. prima. verſicu. ſecundus
caſus. ff. ſoluto matrimonio. Menoch. conſi. 154.
numer.18.& ita in reſtitutione dotis,ſuper bonis fi-
deicommiſſi conſuluerint. rub. conſi. 78. Roland.
conſil. 85.in volum.primo.& conſi.20. volum.in.
quarto. apparentibus, maximè aliquibus iudicijs
numerationis, quæ producunt effectum veræ do-
tis, non obſtante ſimplici confeſſione inſtrumen-
taria. Bald. in rubr.C.de priuil. dot. Curt. ſen. conſi.
70.Gram. dec. 603.numer. 6.& auth. conſil.40. Ne-
uizan. conſi.57.Roland. dict. conſil.85. numer.43.
lib. 1. Roland. in quæſt. de lucr. dot. queſtio. 57. nu-
mer.25.

4 Indicia autem plura ſunt, † ſi maritus diu ali-
menta vxori præſtitit, ſi partis dotis probetur vera
numeratio. Crauet. d. conſi.40.& 158.198.num.6.
Coar. lib.1.Var. reſ.cap.7. verſi. ſic ex confeſſione.
vel ſi maritus confiteri dotem ab extraneo recepiſ-
ſe Bal. in rubr.C.de priu. dot. num.6.Iaſ. in §.fuerat
numer.89.inſt. de act. Dec. conſi.536.Rub.conſi.78.
licèt de re hac viſus ſit dubitare Coar. lib.1.cap. 7.
verſi. eſt, & alia,&c. Var. reſolut. ſi inſtrumentum
iuramento firmatum ſit. Bald. & Salic. in l. vltima.
C.de dôt. caut. non num. Pariſ. conſi. 86.nume.19.
libr. 3. Goz. conſil.42. Ceſal. conſi. 131. Roland. d.
conſil. 20. quibus rationibus conſuluit Menoch.
conſi. 7. volum. primo. Decreto non obſtante do-
tem confeſſatam repeti poſſe de bonis feudalibus.
Nam & ſi publicatis bonis mariti, vxor repetat tan-
tum eam dotem, quam ſe corporaliter tradidiſſe
docuerit. l. ſi quis poſt hac.C.de bon. proſcr.tamen
ſi lapſum ſit tempus exceptionis non numeratæ
dotis, admittitur, etiam ſi aliam numerationem
non probet. glo. ibi. in verbo dotalium. Caſtr. in
l. ſi marito. ff. ſoluto matrimonio. Rimina. iun.
conſil. 180. numer. ſeptimo. & vlterius aliud licet
ſit veritas, aliud fictio, & aliud præſumptio, ex præ-
ſumptione tamen ipſa, quæ temporis curſu inſur-
git. excluſiuæ exceptionis non numeratæ pecuniæ
probatio veritatis allegata reſultat. Bald. in l. pri-
ma.§.rei.C.de rei vxor. action. vbi etiam dicit præ-
ſumptionem eſſe, Cum dubitatur, & fictionem,
quando certum eſt non interceſſiſſe. veraque pro-
batio illa dicatur, tam quæ fit per inſtrumenta;
quam per teſtes. Bero. conſil. 90. numer. 6. volum.
3. quorum par eſt virtus. l. in exercendis. C. de fide
inſtrumen. ac vera ſolutio, & confeſſio ſolutio-
nis,poſt triginta dies æquiparentur. Bartol. conſil.
160. Titius promiſit ex l. in contractibus. §. quo-
niam. C. de non numer. pecun. Rim. iunior con-
ſil. 180. vnde confeſſio creditoris de recepto pro-
bat veram numerationem, vt per fideiuſſorem agi
poſſit contra debitorem. Caſtr. in l. duobus. §. pri-
mo.ff.de iureiuran. Dec. conſi. 493.nullaque ſit ma
ior probatio, quam oris proprij confeſſio. l. fin. C.
de fideicom. l. generaliter. C. de non numerata
pecun. Gram. dec.36.Soc. iun. conſi.39. lib. primo.
quæ dicitur maior,quouis publico inſtrumento.
Craue. conſi.91.num.3.præualens præſumptioni iu
ris, & de iure. Dec.& alij in dicta rubr. de iud. plu-
ra de vi confeſſionis collegit Menoch. de recup.
poſſeſſ. numer.215.ſcripſitque Bald. in l. in tempus.
ff.de hæred. inſtitu. cum de perſona hæredis dubi-
tatur, neceſſarias fore probationes apertiſſimas,&
illas probari coniecturis, & præſumptionibus à iu-
re approbatis. idem ſenſit Afflict. dec.44. num. 15.
quum præſumptioque aliud non ſit, quàm liqui-
diſſima probatio. glo. in l. ſi tutor in fin. C.de peric.
tutor. & ibi Bald. quam glo. reputat meliorem de
iure. Imol. in l. quæſitum. ff. de re iudica. Bald. in l.

ita

ita demum. C. de procurato. Caſtr. conſi. 116. lib.
primo. Barb. in l. ſciendum.ff.de verborum obliga
tionibus. Iaſo. in l. licèt imperator.num.8.ff.de leg.
primo. Tiraque.de reuoc. dona. in l. ſi vnquam in
verbo donarione largitus num. 158. Decius conſi.
222.num.8.Ruin. conſi.223. volum.1.Soc. iun. con
ſil.5.nu.4.volum.5.Rimin. iun. conſi. 53.nume. 14.
maximè vbi proceditur ex veritate, & æquitate.
Bald. in l. ſolam.C.de teſtib. Aret. conſi. 80.& 127.
colum. 2. euidenter etiam illud appareat, quid ex
coniecturis appare, & appareret,dicatur quod præ-
ſumptionibus conſtat. Iaſ. in d. l. licet. vbi plura
exempla contulit. Et probatio illa dicatur ſuffi-
ciens, quæ ad credendum animum iudicis inducit.
Soc. conſi.11.lib.3.& conſi.97.lib.4.Dec. conſi.510.
nume.3.Soc.iun. conſi.90.volum.2.omneſque pro
bationes ſint arbitrariæ iudici. Barto. in l.Lucius.ff.
de iis qui nota.infam. Dec. conſi.448.Soc. dicto
conſi. 80. alibi ſcribitur eam eſſe idoneam proba-
tionem, quæ animum iudicis ad credulitatem tra
hit. argum. l.quinquaginta. ff. de probatio. Corn.
conſi.61.volum.3.Soc.iunior conſi. 168.nume. 18.
volum.2.plena etiam probatio fiat ex pluribus præ
ſumptionibus iuxta l. excipiuntur. cum glo. ff. ad
Sillan.Roma. conſilio. 7. Socin. iun. 61. volum. 3.
glo. in l. inſtrumenta. C.de probatio. Craue. conſi.
143. nume. 12.& perfecta probatio ex imperfectis
probationibus. Barto. in l. admonendi. ff. de iure-
iurand.& in l. prima.§.idem Cornelio.ff.de queſtio.
Bald. in auth. niſi rogati C. de teſtam. Auch. conſ.
271. Rim. ſen. conſi.84. numer. 15. volum. primo.
Tantò fortius, ſi eſſemus in antiquis: argum. eorũ
quæ ſcribit Dec. conſi.36.colum. 5.verſiculo tertio
aduertendum. Crau. de antiq. tempo. in 3. par.nu.
76.§.vidimus.

Prædicta autem ex aduerſo allegata procedunt
in ſola confeſſione, nondum lapſo tempore oppo-
nendi exceptionem dotis non numeratæ, non mi
litantibus alijs coniecturis, quam ſola confeſſio,vt
per Afflict. d. deciſ.403. Rim. dicto conſ. 180. & in
hac dote procedit diſpoſitio.auth.res quæ.Sic,vt te
probentur. Iaſ. ac Guid.Pap. in contrarium allega-
ti; prout etiam ſecundum communem,dos confeſ
ſa poſt dictum tempus habet priuilegium dotale.
Crau.dicto cõſi.180.& illa vera dos dicatur contra
quam dicta exceptio non numeratæ dotis ceſſat.
Nat.conſ.438.& quamuis aliud ſit confeſſio, aliud
rei veritas: tamen ꝯfeſſione rei veritas ꝓbatur. Bal
in dicta l. prima.C.de rei vxor. action. Sitque com-
munis poſt ea tempora opponendi exceptionem
non numeratæ dotis, Confeſſionem probare etiã
contra tertium. vt dictum eſt ſupra.Crau.conſi.40.
Item qđ adducebatur de confeſſione procuratoris
eſt, quia fines mandati erant diligenter conſeruan
di. Iaſ. in dicto.§.fin. ſub num.20.quantum ad qua
litatem ſtatuti probandam, & ꝙ ſtatutum condi-
cionaliter loquatur, reſponderi poteſt,ex præcedẽ-
tibus oſtenſum hãc probationẽ dici verã, perfectã
ſufficientem, & plenam, dicaturque illud conſtare
quod ſummarie, & præſumptiuè conſtat. Luc. de
Pen. in d. l. prima.C.de fid. inſtr. lib. 10.

Quare magis inclino concurrentibus prædictis,
ſcilicet confeſſione anteriore, matrimonio, lapſu
temporis prædicta præſtatione alimentorum, &
probatione numerationis alicuius partis dotium
ſatisfactum decreto, ne vxores conſtituantur in tã
euidenti periculo,quum præſumendum nõ ſit virũ
tenuiſſe vxorem indotatam. Tantò magis ſi præ-
ceſſiſſet promiſſio, & cum temporis interuallo con
feſſio receptionis. Afflict. d. deciſ.402.Crau. dicto
conſ.40.Belion. conſ.67.nu.9.quæ ceſſare facit frau
dis ſuſpicionem: nam quum raro accidat maritos
ducere vxores indotatas, frequentia factis contin-
gentia, ac ex eo quod frequenter, & generaliter
fit veritas præſumitur. Bal. conſi.351.in fi.vol.1.

Sed ad feudalia non eſſet deueniendum exiſten-
tibus allodialibus, ex illis verbis, & ſola extent feu-
dalia. quod latinis explicaui alibi.

Quare etſi ex confeſſione mulieri ius quæratur
5 contra maritum, † aut illius hæredes non obſtante
recognitione, quæ inde fit verſus maritum per pro
miſſorẽ dotiũ illico, & incontinenti. Bart. & Caſtr.
in l. pen.§.ſi vir. ff. ſol. matr. Alexand. conſi. 36. lib.
2.& conſi.148.colum. 1.lib. 5.Soc. conſi.179. colum.
4. verſic. confirmentur. lib.2.Corn. conſi. 151. lib.
1. Crauet. conſi. 285. colum. 3. verſicu. non obſtat
quod ſolum ſoluti: Tamen vbi non extarent niſi
feudalia, & ſucceſſores non eſſent hæredes mariti,
cogeretur ipſa accipere inſolutũ nomẽ debitoris,
& experiri dimiſſo ſucceſſore contra debitores do
rium, quorum nomina,obligatione generali con-
tinentur bonorum. Bar.Bal.& Sali. in l.3.C.de hære
dit. actio. Bartol. in l. quintus. §. argento. ff.de aur.
& arg. leg. l. nomen, & ibi Bartol. C. quæ res. pign.
oblig. poſſ.

Quid ſi feudatarius tam amplas recepit dotes,
6 † quarum reſtitutio totum, aut quaſi totum abſor-
beat feudum? videretur dicendum, hanc fortu-
nam feudatarij non debere cedere damno agnati
ſucceſſoris: quia ſicut in conſtitutione dotiũ ratio
facultatum habenda eſt; ita etiam in receptione:
quum cognito vno de contrarijs, cognoſcatur, &
alterum §. videamus inſt. de ijs qui ſunt ſui vel al.
iur. puto diſtinguendum, aut tempore conſtitutio
nis dotium, illæ non abſorbebant totum feudum,
ſed partem, & inde feudatarius tantùm diſtraxit,vt
totum quod ſupereſt debeatur pro dotibus; & hoc
caſu poterit vxor totum quod ſupereſt accipere,
vt de fideicommiſſo Caſtr. conſi.15.volum. 1.Iaſo.
in auth. res quæ in fine verſicu. Decimoquarto li-
mita. Goza. conſi.97.num.9.Dec. conſi.376. in fin.
& conſi.519.in fin. Iaſ. conſi.157.verſicu. circa ter-
tiam. volum.2.vbi dicit non inueniſſe aliquem do
ctorem diſſentientem. communem Curt. dicit
conſi.59.ſub num.7.Craue. conſi.291. ſub nume. 5.
& quamuis Corn. in d. auth. res quæ & Soc. conſi.
75.volum.1.teneant.contrarium: tamen,Cõmunis
eſt contra eos Cag. in l. fi. num.173.C.de pact. Aut
tempore ꝯſtitutionis maritus nõ hẽbat plura bona,
aut non fortè tanta, quanta erat dos, & hoc caſu ſi
aliter non poterat honeſtè nubere ſicut facultas eſt
mulieri ſibi dotem conſtituere de bonis fideicom-
miſſi, nedum vltra legitimam, & Trebellianicam.
Crauet.conſi.291.ſed etiam omnia bona in dotem
tradere Bald. Caſtren. & Iaſ. in auth. res quæ num.
32. C. com. de leg. Roland. conſi. 19. volum. 4.Sic
maritus ſi ſecundum eius qualitatem, & modum
ſuarum facultatum nubere potuit dote competen-
ti, & alibi nupſerit magnis dotibus acceptis, qua-
rum reſtitutio abſorbeat totum feudum, videtur
non potuiſſe præiudicare agnatis, ſed tunc eſſe im-
putandum vxori, ſicuti aliqui dixerunt imputan-
dum ſcienti bona, ſubiacere fideicommiſſo vt per
Rip. reſp.192.Menoc. conſi.33.ſub numer.28.& 31.
quamuis hoc in muliere ſciente fideicommiſſum
non habeam pro tuto, cum quòd illi non noceat
ſcientia teneat. Rip. in l. filia familias. §. diui num.
77.ff.de leg.1.Coar.lib.3.Var.reſol.c.6.ſi quidẽ auth.
res quæ non ſit fundata ſuper ignorantia mulieris,
ſed voluntate fideicommittentis, vt per Alc. conſi.
455. & Fuſius Menoc. d. conſi. 33. & vbi reſpondet
ad reg. l. qui cum alio.ff.de reg. iur.

Poſt-

Poſtquam decretum loquitur de reſtitutione
7 dotis,† pertinenter quæri poteſt, quid de colloca-
tione dotium in tuto propter vergentiam mariti
ad inopiam? & quum iſta collocatio, reſtitutio non
dicatur. Nat. conſi. 81. maritus, qui reſtitutionem
promiſit, non cenſetur ſe ad hunc caſum obligaſſe,
Barto. in l. ſi quis ſic ſtipuletur. ff. ſol. matr. qua ra-
tione videretur dicendum caſum hunc non com-
prehendi, in ipſa promiſſione reſtitutionis, per ma
ritum facta. Bartol. & Caſtren. in d. l. ſi quis ſic ſti-
puletur. Nat. d. conſi. 81. Quibus non obſtantibus
contrarium dicendum eſt: quum iſta conſignatio
dotis, & augumenti in caſum inopiæ verè, & pro-
priè reſtitutio ſit, licèt oneribus matrimonij adhuc
deſeruire debeat, pulchrè Rom. & ibi Mendos.
conſi. 392. circa primum, quem ſequitur Dec. con-
ſil. 45. nume. 3. Rip. in l. ſi conſtante nume. 95. & 96.
ff. ſol. matri. non obſtante quod opinionem Bar-
toli magis communem dixerit Burſ. conſi. 120. nu-
mer. 35. ſicut hodie iſta communior ſit. Maximè
ſi promiſſio facta eſſet in omnem caſum reſtitutio
nis, redditionis vel ſolutionis, vt per Burſ. & Rip.
locis ipſis allegatis. quare in terminis feudalibus
ſcripſit Frec. de auhor. Baronis. quæſtio. 2. conſen-
ſum regis ſuper reſtitutione dotis porrigi ad aſſe-
curationē illius conſtante matrimonio: ac ſic fuiſ-
ſet iudicatum plene audito Regio fiſco. Nam dotes
niſi conſeruarentur fruſtra tractaretur de illarum
reſtitutione. Bald. nou. in tract. dot. 8. part. 6. priui-
leg. colum. 5. & vno permiſſo omnia ea permiſſa
cenſentur quibus ad illud deuenitur. l. oratio. ff. de
ſponſ. l. ad rem mobilem. ff. de procur. l. 2. ff. de
iuriſd. om. iudic. & dilatione pendente ex iuſta
cauſa, ſuccurratur creditori pro ſecuritate conſe-
quutionis ſui crediti. l. in omnibus. ff. de iudic. De-
creti autem reſpectu res videtur clarior: quum
non tantum pro dotibus hoc permittat, ſed etiam
pro debitis neceſſarijs, inter quæ in fauorem vxoris
ſatis poteſt computari iſte caſus.

Succedit alia quæſtio, ſi maritus habeat allodia-
lia, & feudalia, ac conſtante matrimonio ſua abu-
8 tatur ſubſtantia, diſſipando allodialia, ſic † vt locus
eſſe poſſit collocationi dotium in tuto, & ſibi non
prouideat per aſſecurationem, vtrum pro reſtitu-
tione capere poſſit feudalia. Iaſ. in d. auth. res quæ
in fine verſicu. quod intellige dicit imputandum
mulieri, quæ ſibi non prouidit per aſſecurationem
dotium in tuto iuxta terminos. l. ſi conſtante. ff.
ſolu. matri. quia damnum, quod quis ſua culpa ſen
tit ſibi, & non alijs imputandum ſit. reg. damnum
de reg. iur. nu. 6. & priuatio illorum bonorum non
excuſet mulierem, quæ illi potuit occurrere: ſicuti
dicitur impedimento non excuſari eum, qui illud
tollere potuit. c. fin. de elect. l. quibus diebus. ff. de
cond. & demonſt. Nata. conſi. 60. & vigilantibus,
& non dormientibus iura ſubueniant l. pupillus. ff.
de ijs quæ in fraud. credit. obligatioque feudorum
videatur ſubſidiaria, ſicut ſunt bona fideicōmiſſi,
quæ non capit mulier, ſi adſit legitima, & Trebel-
lianica? auth. res quæ, & ibi. dd.

Quibus tamen non obſtantibus puto contra-
rium: ſcilicet competere ius mulieri ſuper feudali-
bus, quamuis tacuerit marito vergēte ad inopiam.
Primo quia antequam mulieri concedatur iſta aſ-
ſecuratio inter eam, & maritum requiritur aliqua
cauſæ cognitio, ſine qua ſimplex confeſſio mariti
ſe pauperem eſſe, aut ad paupertatem vergere non
ſufficeret in præiudicium creditorum. Cyn. in l. fi.
q. 12. C. de iur. dot. quem ſequitur, & refert Nat.
conſi. 438. numer. 10. & quum remedium. l. ſi con-
ſtante. ff. ſol. matr. ſit voluntatis, & non neceſſitatis
ex illis verbis ibi agere volet. & l. nemo inuitus age
re cogatur. l. 1. C. vt nem. inuit. non ſunt excitanda
iurgia, inter maritum, & vxorem, reſpectu iſtius
negotij, quæ potius quantum fieri poteſt ſunt eui-
tanda. l. congruentius. C. de patr. poteſt. ac inter
quos ſocietas eſſe debet diuinæ, & humanæ do-
mus. l. 1. ff. de rit. nupt. Secundo quia quod dicit Iaſ.
de fideicommiſſo, ſua ſola authoritate contentus,
non videtur verum ex traditis à Curt. iun. d. conſi.
59. numer. 8. verſicu. poſtremo: quum ſatis ſit vxo-
ri, ſi marito ſuperſint tot bona, quibus ſuo tempo-
re ſatisfieri poſſit: alioqui falſa eſſet illa communis
opinio, q̄ tū vera eſt, pro dote reſtituenda capi poſ-
ſe bona ſubiecta fideicommiſſo, non obſtante con
ſumptione legitimæ, & Trebellianicæ, per mari-
tum poſt matrimonium contractum facta, ad quæ
mulier agere poteſt, etiamſi habeat fideiuſſorem.
Caſtren. conſi. 80. volum. 1. in fin. & conſultum ſit
fideicommiſſarijs agendi ad bona alienata. Curt.
d. conſi. 59. Menoc. conſi. 33. numer. 29. vbi ad hoc
citat. §. ſi vero contigerit quartam in auth. de re-
ſtit. Tertiò decretum prouidit mulieri tempore re-
ſtitutionis dotium ſoluto matrimonio. In illis ver-
bis de ipſis dotibus tempore ſoluti matrimonij. Vn
de quum princeps loquitur de ſolis bonis feudali-
bus, intelligendus eſt tempore prædictæ reſtitutio-
nis, & non alio: quum qualitas adiecta verbo de-
beat intelligi ſecundum tempus verbi l. in delictis.
§. ſi extraneus. ff. de nox. Caſtr. in fideicommiſſo.
conſi. 219. volum. 1. & inducta ad augumentum
non operentur diminutionem. l. legata inutiliter.
ff. de adi. leg. l. cum tale. §. fina. ff. de cond. & dem.
abundansque cautela nocere non debeat, ſed pro-
deſſe. l. teſtamenti. C. de teſtam. Nec obſtant ex ad-
uerſo allegata: quia mulieri ſcienti ſibi cautum, ex
bonis exiſtentibus adhuc penes maritum, vt ſupra
dixi, non eſt imputandum, ſi non ſolicitauerit di-
ctam collocationem, quæ certo modo odioſa vi-
detur, & ſciret ius ſuum in alijs bonis durare. l. ſicut.
§. non videtur. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſolui.
Quare mihi videtur valde dubia opinio Doctiſſi-
mi Domini Crauet. quem iam iſtis abſolutis vidi
conſi. 799. ſub numer. 5. qui reſpondit mulieri non
competere ius pro reſtitutione dotium ad feuda,
virtute iſtius decreti, ſi habeat bona allodialia hy-
pothecata, pro dotibus, quæ à tertij poſſeſſoribus
vendicare poſſit, quod tamen poſtea in fine ſub nu
mer. 6. dixit ſe non audere firmare, quum tunc de-
cretum non haberet præ manibus, & decretum ip-
ſum ſe referat ad tempus ſoluti matrimonij, ac re-
ſtitutionis, quo non eſſet æquum mulierem graua-
ri fortè pluribus litibus, contra varios tertios, & nō
cadant in excuſionem bona, quæ citra controuer-
ſiam poſſideri non poſſunt. Ange. in §. ſed neque
in auth. de fideiuſſ. Neguſ. in tract. pign. in primo,
memb. 8. par. nume. 44. Pariſ. conſi. 50. numer. 65.
volum. 1. vnde die 29. Nouembris 1591. Senatus in
cauſa Dominæ Cercenaſchi contra filios Io. Mi-
chelis de Martinis cenſuit pro mea opinione.

Supereſt vt videamus, an hoc decreti beneficio
9 fruantur hæredes † mulieris, de quibus nulla fit
mentio. Caſtren. d. conſi. 15. in fin. lib. 1. dicit quòd
ſic. Menoc. d. conſi. 33. quum priuilegium ſit rea-
le, & non perſonale. §. 1. verſi. adierunt nos in auth.
de reſtitut. & ea quæ parit in vndec. menſe. quò fit
vt Caſtr. Iaſ. & Curt. in d. auth. res quæ hoc priui-
legium ad hæredes mulieris extenderint. Ciot. in
l. filiusfam. in §. diui num. 171. Crau. 291. in fin. Ro-
land. d. conſi. 85. num. 33. lib. 1. Menoch. d. conſi. 33.
nume. 43. & in feudo, quòd conſenſus pro dotium
reſtitutione ad hæredes trahatur Frec. de feud. qō.
12.

12.num.16.quamuis in ea queſt.multa adducantur contra:tamen ipſe quatenus diſputat contra,loquitur in alijs terminis, non ſi alienetur in perſonam feudi capacem, dato precio hæredibus pro reſtitutione,prout decretum diſponit; quod etiam loquitur in rem, & non in perſonam, nempè de reſtitutione dotis, non quòd mulieri priuilegium tribuat.

S V M M A R I V M.

1 *Feudum pro dotis reſtitutione alijs alienabile,vxori in ſolutum dari non poteſt.*

2 *Fœmina etiam proximior maſculo,non admittitur ad feudum pro maſculis, & fœminis,donec maſculus ſupereſt.*

3 *Niſi feudum eſſet conceſſum pro maſculis,& fœminis, & habentibus cauſam ab eis. vel cum facultate diſponendi.*

4 *Fœmina agnata capax eſt feudi traditi pro hæredibus,& ſucceſſoribus,quibuſcunque.*

5 *In quo feudo,vxor ſi inſtituatur,etiam ſuccedere poterit.*

6 *Fœmina,& ſi feudi incapax ſit,illud tamen iure pignoris, & hypothecæ retinere poterit pro dotis, & augumenti reſtitutione, attenta Decreti diſpoſitione, ac etiam maritus ex pacto lucrabitur partem dotis in feudo conſtituta.*

7 *Fructus in ſortem mulier computabit, etſi hæredes eſſent in mora,& ipſa non haberet aliunde modum viuendi,vel niſi ſecundò impſiſſet feudum tradendo ſeu hypothecam remittendo marito.*

8 *Feudi alienatione prohibita non cenſetur prohibita fructuum perceptio,quoad vaſallus debitor viuit.*

9 *Fructus feudi etiam poſt mortem vaſalli poſſunt in præiudicium ſucceſſoris obligari,aut diſtrahi pro dotis,& augumenti reſtitutione.*

10 *Et in cauſam iudicati capi,aliquid reſeruato vaſallo,vt ſuſtentari poſſit.*

11 *Feuda circunſcripto Decreto tacitè, vel expreſſè,ſine Principis conſenſu,nequeunt iuri hypothecæ ſubijci.*

12 *Alienatio feudi an corruat,ſi ſubſiſtat iuſta cauſa alienandi, & non fuerint tamen ad vnguem cætera omnia requiſita obſeruata,& plura de forma.*

13 *Alienatio rerum eccleſiæ vtilis, vel neceſſaria, an ſubſiſtat omiſſis alijs ſolennitatibus.*

14 *Agnatus reuocans feudum nulliter alienatum precium reſtituere cogitur,quatenus conuerſum fuit in cauſam neceſſariam, & ſic iudicatum in cauſa Oſaſchi.*

TERTIÆ PARTIS.

Gloſſa tertiæ partis.

ET conſenſus,qui requiritur,&c.In dotis,
& augumenti reſtitutione,quæ de bonis
feudalibus fiet requiritur,nedum Princi-
pis conſenſus, ſed & omnia, quæ aliud
edictum ſtatuit, ſuper dotis conſtitutione,ad vn-
guem obſeruari,nihil de neceſſariis omittendo.ne-
ceſſaria autem quæ ſint, explicauimus, ſcilicet Pri-
mo, vt aliunde prouideri non poſſit. Secundò, vt
habeatur licentia, & conſenſus Principis. Tertiò
oblatio agnatis. Quarto ſi contingat feudum alie-
nari in extraneum, quod agnati neglexerint eme-
re, aut plus debito diſtulerint, vel noluerint conde-
ſcenti precio emere, & fiat alienatio in feudi capacē,
1 † Vnde in ipſam vxorem,aut eius heredes,recuſan-
tibus agnatis emere in ſolutum,aut pro dotium re-
ſtitutione feudum,non poſſet alienari: quum ſit in-
capax.capit.1.de natur.ſucceſ.feud.cap.primo. §. ad
filias de ſucc.fratr.etiam ſi captum à principio fuiſ-
ſet pro maſculis,& fœminis: cùm fœmina non ad-
mittatur donec ſuperſunt maſculi.capitu.primo.§.
quin etiam epiſcop.vel Abb.capit.primo.§. filia. de
ſucceſ.feudi.capitu.primo. de eo qui ſibi, & hæred.
ſuis maſcul.& fœmin.Dec.conſi.139.Ruyn. conſil.
16.volum.primo.Clar.in §.feudum.queſtio.73.non
2 attento † q́ fœmina defuncto proximior eſſet.cap.
primo.de eo qui ſibi,& hæred.ſuis. Brun. conſil. 39.
Excellentiſs.Oſaſch.dec.23.num.5.32.& 41. Burſat.
conſi.63.Nam hoc feudum pro maſculis, & fœmi-
nis acceptum, niſi alijs verbis altaretur, proprium
dicitur.Curt.iun.in tract.de feud.prima part.quæſt.
6.ac etiam rectum,& ſimplex.Dec.conſi.139 Socy.
conſi.257.volum.ſecundo. Si autem feudum duo-
bus fratribus primo loco inueniretur conceſſum,
ſcilicet pro hæredibus vtriuſque ſexus, vel pro ma-
ſculis,& fœminis ita q́d alterius prole legitima de-
ficiente feudum ipſum ad ſuperſtitem deuolueretur, tunc fœmina excluderet maſculum remotio-
rem ex altera linea deſcendentem,non ſi ex linea
ipſius quo fœmina deſcenderet.Fulg.cōſ.229. Ruy.
conſil.9.num.3.volum.1.Iacob.in §.& fœminis nu-
me.13.Cæphal. conſi.30. num.44. Alexand. conſil.
119.lib.5.Burſat.conſi.63.num.15.& conſil.150. nu.
53.Oſaſch.deciſ.23.num. 30.qui allegat text. in ter-
minis,iuncta glo.in capit.1.de nat.ſucceſ.feud.vel ſi
fuiſſet diuiſum Ruy.d.conſi.9.volum. 5. Rim. Sen.
conſi.259.Crauet.conſ.704. num. 5.niſi inquit ver-
ba repugnarent. qui alios allegat. Ang.conſil.321.
Corn.conſi.263.in fin. volum.1.præter dicta verba
alia adijcerentur, quæ impropriam ſaperent feudi
naturam,verbi gratia pro maſculis, & fœminis, &
habentibus cauſam ab eis,vel cum facultate diſpo-
nendi, in feudo hoc ſimul cum maſculo fœmina
3 ſuccederet. Brun.conſil.39.num.6.Ruyn.conſil. 15.
ſub nu. 3. volum. 1. nam q́ in feudo dato maſculis,
& fœminis ſuccedat primò maſculus,& ſucceſſiuè
fœmina procedit in feudo recto,& ſimplici non in-
conditionato.Bal.& Afflict.in d.§.quinetiam. Dec.
conſi.139.Pariſ.conſi.23.& conſi.39. volu. 1. Ruyn.
conſi.15.& conſi.16.volu.1.Cæph.conſi.160.nume.
35.quare ſi feudum iunctam haberet qualitatem,
hæreditarium fœmina excluderet agnatum, in
quo ea non concurreret qualitas. Curt. iun. conſil.
237.in quibus etiam agnatis,eadem qualitas conſi-
derari nequit, ſi vltra decimum gradum exiſtant,
poſt quem legitima non datur ſucceſſio. §. fin. vbi
gloſſ. de inſtit.de ſucc. cognat. Nam qui ab hære-
ditate excluditur,ad feudum hæreditarium nō ad-
mittitur. Alex.conſ.6.& conſ.9.vol.5.

Quòd idem eſt in feudo dato pro ſe, ſucceſſori-
bus, & hæredibus quibuſcunque,quod etiam tran-
4 ſit † ad extraneos hæredes. Bald. in l. cùm vnam.C.
de fideicomm.& in l.prima.quæſtio.41.ff. de rerum
diuiſ.& in capitu.primo.de proh.feud.alien. per Fe-
deric.in princip.Natt.in addit.ad Alexand.conſ.30.
volum.primo. Burſat. conſi. 22. Sicut igitur tranſit
ad extraneos, ita ad fœminam, quæ hoc caſu cen-
ſetur incluſa, & per inueſtituram vocata. Bald. in
§.donare.qual. olim feud.alien. poter. quod intelli-
gir modò non ſit extranea.& in cap.imperialem in
principio colum.penult.de proh.feud.aliena.per Fe
der.Signor.de homod.conſil.10.Socyn.conſilio 10.
inter conſil.Brun.colum.prima,vbi infert quod ve-
niſſent fœminę ex illo verbo,quibuſcunque,niſi de
maſculis fuiſſet additum.Gozad.conſil.8.nume.25.
Neuiz.modò non ſit vxor.conſi.9.ſub num.24. Al-
ciat.conſil.176.Natt. conſil. 164. maximè ſi non ſit
vxor,vel extranea.Idem ſi non ſit vxor. Ruyn.conſ.
16.num.6.volum.1. & in fœminis agnatis. Roland.
conſil.179.in fin.lib.2.& conſi.42.lib.4. Celſus conſi.
26.num.46.Zaz.conſil.11. volum. primo. Vialobos

in comm.concluſ.in verbo feudum hæreditarium.
Nat.in add.ad Alex. conſ.30.vol.1.Burſ.conſ.22.Ga
br.de verb.ſign.concl.4.nu. 2.

Si verò fœmina ſit extranea puta vxor, ne duplex
5 impropriatio † concurrat, ſecus eſt dicendum.Bal.
in dicto §.donare qual.olim feud.alien. pot. Alexã.
dicto conſ.30.Corn.conſi.16. colum.3.lib. primo.
Communem dicit Roland.dicto conſilio 42.volu.
4.Purpur.conſil.25.ſub num.5.Bec.conſi.28. quam-
uis Burſat.dicto conſi.22.etiam in vxorem hoc feu
dum tranſmiſſibile cenſuerit; & re vera, ſi eſt tran-
ſitorium ad hęredes extraneos,ac ad tria genera hę
rèdum,vt communem probat. Gabr. d.concl.4.ne-
ſcio videre cur eſſe debeat vxor deterioris condi-
tionis cæteris hæredibus extraneis: quum ipſa ali-
quando marito ab inteſtato ſuccedat. l. 1. C. vnde
vir,& vxor, Imo, etſi poſt illa verba pro hæredibus
quibuſcunque ſubiiceretur clauſula de more tamẽ
patriæ capacibus, extranei non minus admitterẽ-
tur, niſi probaretur morem patriæ repugnare Ia-
cob.à Sanct.Georg. in ſua inueſtitura. §.& quibuſ-
cunque ſub num. 3. prout nec etiam excluderetur
fœmina. Alciat.conſi.176.Excellentiſs.Otaſch.dec.
26.ſub num.18. quum ex verbo illo quibuſcunque,
fęminæ capaces reddantur,quæ ſupra dixi feudum
à duobus fratribus captum maſculis,& fęminis ad-
mittere fęminas, excluſis maſculis alterius lineę,vi-
de Cæphal. conſ.251. num. 44.

Quod attinet ad decretum fœminæ habentur
pro incapacibus: quia, & ſi pro illis dotandis feudi
alienatio permittatur: diſponit tamen feudum alie
nandum in perſonam ad id capacem,quaſi inferat
in alium, quàm in ipſam mulierem, niſi feudum
fortè eſſet eiuſmodi, cuius ipſa poſſet eſſe capax,vt
dixi in decr. Yolant.gloſſ.2.part.ſecundæ num.6. &
7.Verùm quum Decreti cõcedat hypothecam pro
6 dotis reſtitutione,† & augumento ſuper feudo,mu-
lieri ſoluto matrimonio pro dotibus, & augumen-
to feudum iure pignoris, ac hypothecæ retinere
poſſet, & illius poſſeſſionem nanciſci, prout poteſt
alia bona retinere, quæ hypotheca continentur.
Bald. in l. pen. C. de pigno. act. Bart. in l.ſi filio. 1.ff.
ſoluto matrimonio. Iaſ. in l. ſi non ſortem.§.ſi cer-
tum.colum.fina.ff.de condit.indeb.Socy.conſ.131.
volum.primo.Dec.conſi.232. & conſi.400. Crauet.
pro genero.nume.407. quum hypotheca producat
retentionem text. in l. ſi non inducta. cap. in quib.
cauſ.pigno.tacitè contrah. & ſicut mulieri ius hoc
retentionis competit, ac etiam pro dotis conſtitu-
tione ſeudalia bona illi obnoxia ſunt ex forma De-
creti, ac alterius Decreti ſequentis, dicerem mari-
tum,cui mulier bona feudalia in dotem conſtituiſ-
ſet,aut iura, quæ ſuper eis pro dotibus haberet,poſ-
ſe ex pacto aliquam partem lucrari.Nam & ſi ma-
ritus non ſuccedat vxori in feudo. capit. 1. an mar.
ſucc. vxori. & ibi Bald. Alu. & alij: tamen, quum
pro cauſa dotali feuda ſint ex Decretis facta aliena
bilia, pactum ſubſiſtet: ſiquidem quod dicitur non
valere pactum lucri dotalis in feudis, non vendicet
ſibi locum in feudo alienabili. Dec. & Curt. in l. 1.
C. vnde vir, & vxor. Roland. de lucr. dot. quæſtio.
54.num.19.quantum autem, quòd mulier retinere
poſſit feudum, Intelligendum eſt dummodo de-
clarauerit animum ſuum. Socyn. dicto conſil, 131.
Dec.d.conſil. Curt.iun.conſilio 168.antequam hæ-
res adiuerit hæreditatem, & poſſeſſionem bono-
rum adeptus ſit. Socyn.dicto conſil.131. Roland.
conſi.77.nume.33.& 34.volum. primo. Computa-
7 bit † fructus tamen interim perceptos in ſortem.
Abbas in capitu.ſalubriter de vſur.Imo.& Alexan.
qui dicit communem in l.diuortio. ff. ſolut. matri-
monio. & conſi.27.viſo themate.volum. 4. Coaru.
lib.3.variarum reſolut.capitu.primo.verſicu.6. Ne-
guſ.in tract.pignor. in quinto membr. quintæ part.
num. 17. limitans dupliciter, maximè ſi hæredes
eſſent in mora, & mulier non haberet aliunde,vn-
de ſe aleret. Afflict. deciſ. 284. vel ſi mulier ſecundò
nupſiſſet tradendo in dotem pignus tacitè, vel ex-
preſsè marito. Ruyn. conſil. 53. num. 27. volum. 2.
alioqui computarentur in ſortem pacto quouis in
contrarium non obſtante. Cæphal.conſi.33. nume.
8 130. Iſta namque perceptio fructuum † pro ſolutio-
ne debiti non prohibetur, licèt eſſet prohibita alie-
natio. Alexand.& Iaſ.in l.commodis.ff. de re iudi-
ca. Neguſ. in tract. pignor. in ſecundo membro ſe-
cundæ partis, nume. 48. quum prohibitus vendere
feudum,non ſit prohibitus vendere fructus.l.in ędi-
bus. §. primo. ff. de donat.l.codicillis. §. inſtituto.l.
peto.§.prædium.ff. de legat.ſecundo. intelligendo,
quoad viuit vaſallus.Caſtr.conſi.217.volum.ſecun-
do.c. nuper. extra de donat.inter virum,& vxo.vbi
Innocen.& alij gloſſ.in capitu. ex parte de feud.Iaſ.
in auth. res quæ ſub nume.26.C.communia de leg.
Rot.deciſ 1.de feud.in nouis Brun.conſilio 161.vo-
lum.ſecundo,non poſt eius mortem, niſi quatenus
feudum eſſet hæreditarium, aut tale quod potuiſ-
ſet obligari. Afflict.Dec.26.Crauet.conſi. 840. qui
in fine ſic iudicaſſe Excellẽtiſs.Senat.aſſerit pro bo-
nis feudalibus Noni. Vnde quando vigore alicuius
9 conſtitutionis † permittitur feudum pro dote ob-
ligari, prout in hac patria permiſſione Decreti,ne-
dum quoad viuit vaſallus, ſed etiam poſt eius mor
tem,pro dotis reſtitutione cõtractus fructuum ſub-
ſiſteret, eo caſu quo licet feudum ex toto diſtrahe-
re. Paris de Puteo de reintegr. feud.capit.254. Poſ-
10 ſentque in cauſam iudicati in odium vaſalli debi-
toris capit. Barto. in l. ſi finita. §. in vectigalibus. ff.
de damn. infect. Bald. in capitu. contingit. colum.
penult. de dol. & contum. & in capitu. imperialem
de proh.feud.alien.per Feder.& conſil.306. libr. pri-
mo. Alexand.conſ.11.lib.5.Iacob.de feud.§.& dicti
vaſalli in fin. Brun.conſi.37.Ryp.in l.prima. ff.de pi-
gno. quod intellexit. Bald. in dicto cap. contingit,
quem refert,& ſequitur.Frec.de feud.quæſt. 16. car.
mihi 147.ſi alia bona non ſuperſint,& aliquo reſer-
uato ipſi vaſallo, quo viuere poſſit, prout & miles
exequutionem non patitur, niſi eatenus, quatenus
facere poteſt.l.miles.ff.de re iudic.ac etiam clericus
de fructibus beneficij. Ryp.in l. obligationẽ, ſub nu.
46. ff. de pign.

Cæterùm de iure feudorum inconſulto domi-
11 no, ac ſine eius conſenſu prohibita † eſt hypothe-
ca feudi, ſicut alienatio. cap. primo. in princip.ibi-
que glo.& docto.de proh.feu.alien.per Feder. Aret.
conſi.14.num.5.Alex.conſi.2.& conſi.24.lib.4.Socy.
conſi.19.lib.primo.Iaſ.in l.fin.num.78.C.de iur.em-
phyt.Afflict.d.deciſ.26.& non tantùm expreſsè, ſed
etiam tacitè.Socy.d.conſi.19.Crot.in l.ſi conſtante.
ff.ſoluto matrimonio.Pariſ.conſ.18.lib.primo. Cra
uet.pro genero.num.293. quare Rom. Alexand. &
alij in dicta l.ſi conſtante. Card. conſ. 64. Alexand.
conſi.124.lib.4.Soc.conſ.19.lib.primo.Ryp. in l. ob-
ligatione generali.num.36.ff.de pign Brun.conſ.vl-
timo volum.2.reprehendentes Barto. qui voluerat
dotem ſuper feudo in caſum inopiæ in tutto collo-
cari. Cuius tamen Bar.doctrina in hac patria,atten
ta diſpoſitione Decreti ſuſtineretur alijs bonis non
exiſtentibus,ad formam ipſius Decreti, ipſaque ad
vnguem ſeruata. Sed quid ſi non ita ad vnguem
ſeruaretur, ſeu in aliquo defeciſſent partes vtrum
12 in totum corruat alienatio, † quamuis iuſta ſub-
eſſet cauſa alienandi? videtur dicendum quod ſic:

quia

quia ſtatuta loquentia de rebus alienandis ſunt ſeruanda ad vnguem tam in tempore, quàm in forma. Bal. in l. ordo. num. 7. C. de exequut. rei iud. alijs alienatio inquit eſſet ipſo iure irrita, tãquam facta contra ius legis municipalis. Vnde forma ſtatuti non eſt omittenda, etiam in obolo, vel iota. Calca. conſi. 26. num. 16. Natt. conſ. 214. num. 12. cuius preteritio in quauis minima parte viciat proceſſum etiam factum fauore piæ cauſæ. Iaſ. conſi. 162. in fi. volum. ſecundo, & formæ ſtatuti nihil addi, vel detrahi poteſt Bald. in l. quoties, colu. prima. C. de ſuis, & legitim. Dec. in l. ſecunda, colu. penult. C. de bon. poſſ. ſecundum tabul. diciturq; forma Decreti ſubſtantialis. Dec. conſi. 429. num. 5. quæ non poteſt per æquipolens etiam adimpleri. Brun. in tract. de forma. car. 74. colum. prima. verſicul. & per prædicta. Maximè ſi alienatio fieret ꝑ maiore debito. Afflic. deciſ. 358. ex doct. Barto. in l. ſi non ſortem. §. ſi centum. ff. de condit. indeb. fauore dotis non obſtante; vt per Neuiz. conſil. 77. ſub nu. 14. hæc, & plura alia ipſe colligens ſuper Decreto Ducali diſponẽte, de exequutione facienda ſuper bonis ſtabilibus, & qui formam ſtatuti non ſeruat illius beneficio priuatur. Socyn. conſi. 51. num. 8. volum. primo; ac qui legem cõtemplit eius priuatur auxilio. l. auxilium in fine. ff. de minor. & forma ſtatuti non ſeruata corruat actus. l. cum ij. §. prætor. ff. de tranſact. Bald. in l. ambiguitates. C. de teſtam. Dec. conſ. 531. nec ab ea recedi poteſt conſenſu partium. Ang. in §. tripli. colum. 7. inſti. de actio. Alexand. conſi. 41. vol. 5. Rym. conſi. 413. Bald. in cap. 1. qui ſucc. ten. etiam ſi omiſſio induceret faciliorem expeditionem negocij. latè Rol. conſ. 72. num. 58. & 59. vol. 3.

Quare venditio feudi, ſeu rei emphyteuticæ non ſeruata ſolennitate ſtatuti eſt nulla. Bald. in l. ſecunda. C. de epiſco. audiẽd. Iacob. in ſua inueſtitura. §. & cum pacto de non alienando. num. 28. & non ſeruata forma Decretorũ, ꝙ ſit inualida latiſſimè Dominus Oſaſch. deciſ. 165. per totum, quamuis decreta non contineãt clauſulam irritatiuam, vt ibidem ſub num. 14. & latè per Crauet. conſi. pro geneto. nũme. 135. & pluribus alijs ſequentibus. forma eſt illa, quę dat eſſe rei. l. Iulianus. §. ſed & ſi. ff. ad exhib. l. qui per ſalutem. ff. de iureiurando, & dicitur forma tradita, ſi dicatur ita demum, vel aliter fieri non poſſit Barto. in l. fin. C. de vend. reb. ciuitat. lib. 11. Felyn. in cap. cum dilecta. col. 19. verſi. ſeptimum ſignum de reſcript. Natt. conſi. 83. num. 7. & illius omiſſio reddit actum adeò nullum, vt ex poſt nequeat conualidari. Nat. conſ. 43. nu. 28.

Videretur tamen dicendum ſubſiſtente, & vrgẽte legitima neceſſitatis cauſa, contrarium, & eſſe inſpiciendum principaliter, an legitima cauſa ſubſit, & an ſint alia bona pluribus rationibus. Primò quum non curemus de modo, ſi idem ſequatur effectus, qui magis quàm verba attendi debet. l. 3. & ibi Bal. C. de inſti. ſubſt. l. quoties. §. ſi quis nomen, & ibi Imol. ff. de hæred. inſtit. imo, & magis quam origo. Bald. in l. humanitatis opp. 3. C. de impub. & aliis ſubſtit. Secundò facit, ꝙ non ſit curandum de forma ſcrupuloſa, ac ꝙ euitandi ſint circuitus. Card. conſi. 105. ſuper præmiſſo, l. ſi fundus. §. ſeruum. ff. ſi certum petatur, & ꝙ non ſit conſiderabilis nullitas, quando ſic de nouo agi deberet, ſi ſic actũ nõ eſſet. l. fin. §. fin. ff. quod met. cauſa. vnde licèt exequutio ſententiæ facta non ſit iuris ordine omnino ſeruato, non attenditur nullitas, ſi vltra debitum facta non ſit. Alex. & Iaſ. in l. à diuo Pio. §. in venditione, vbi Iaſ. exemplificat. ff. de re ind. Iaco. in l. ſi de vi in fine. ff de iudic. & ſcribit Bald. in dicta l. fina. §. fin. in ſecunda lectura, quod debitè factum, non reſcinditur per indebitum modum. Tertiò facit, quia parte non contradicente iudicium valet, forma etiam non ſeruata. Vant. de null. titul. vltim. nume. 60. & 63. Burſ. conſ. 74. num. 129. & quamuis forma non ſeruetur, ſufficit ſatisfieri menti diſponentis. Rom. conſi. 433. Neuiz. conſi. 70. num. 19. ac vt aliquid de forma dicatur, oportet addici clauſulam actum aliter factum eſſe nullum. l. 1. vbi omnes. ff. de libe. & poſthum. Neuiz. d. conſ. 70. num. 34. Burſ. d. conſ. 74. nume. 142. & ſi lex magis cogitet effectum, quam modum, poteſt forma impleri per æquipolens Ruyn. conſ. 137. num. 9. lib. primo, Pariſ. conſ. 33. nume. 34. lib. 2. A forma recedique poteſt, ſi quis impediatur illam obſeruare, multò magis ſi eſt impoſſibilitas. Pariſ. conſ. 32. & 33. lib. 2. Burſ. dicto conſi. 74.
13 nume. 153. Tertiò facit: quia, etſi prohibita ſit † rerum eccleſiaſticarum alienatio ſine ſolennitate: ſi tamen vtilis ſit eccleſiæ, videtur ſuſtentalibus. Roman. 455. Barb. conſ. 39. volum. 3. Alexand. in l. mutum. ff. de acquirend. hæredit. Iaſ. in l. non ideo minus. C. de procu. Dec. in cap. quæ in eccleſiarum. colum. 2. de conſt. & conſ. 331. Socyn. conſi. 80. volum. 4. & alij plures collecti per Gab. lib. 3. tit. de rer. alien. concluſ. prima, & quamuis plures referat contradicentes, iſta tamen videtur magis communis. Nec decreta imponentia formam procedunt in caſu dotis, niſi de ea ſpecialis mentio fiat. Salyc. in l. fin. C. de iure dot. latè Neuiz. d. conſil. 77. licèt hoc in Decretis iſtis non militet. Quartò alienatio facta ſine ſolennitate, ob vrgentem neceſſitatem, ex poſt ſaltem eſt ratificanda. Bald. in cap. 1. qui feud. dar. poſſ. colum. 4. Iaſ. in tract. de feud. eod. titu. col. 8. verſicu. 3. limita.

Proculdubio dicẽdum eſt, alienationem factam omiſſo aliquo ex requiſitis explicatis, in antecedenti decreto eſſe nullam. ſi tamen defectus eſſet in oblatione, aut in totum, aut in parte agnatus volens retractare teneretur precium offerre, quod ceſſiſſet
14 in cauſam, propter quam feudum poterat † diſtrahi: prout tenetur debitum offerre is, qui vult exequutionem reuocare. l. fin. §. fin. C. ſi adu. fiſc. l. ſi minor. C. de iu. fiſc. lib. 10. l. prima. C. de fide inſtr. lib. 10. Caſtr. in l. ſi quis alia. ff. de ſolut. Neuiz. d. conſi. 77. nume. 12. Sicut etiam ſimiliter non ſuppetẽtibus alijs facultatib. pro eo precio, quod in vtilitatem minoris conuerſum fuit, datur emptori retentio prædij nulliter alienati. l. prædiorum, & l. ſi prædium. §. emptor. C. de pręd. minor. l. ſi fundus. §. quanquam. ff. de reb. eorum, nam ex contractu vtili reſpectu cauſæ, & inutili reſpectu formæ, vel ſolennitatis oritur ius excipiendi, licèt non agendi. Bal. in l. ſi pupillorum. §. fin. ff. eod. titu. Vnde declarata feudi Oſaſchi alienatione nulla, cenſuerant eſſe reſtituendam eam partem precij, quæ fuerat conuerſa in ſolutionem dotiũ, Illuſtres Domini Senatores Curbius, & Draghus, Magnifici, ac præſtantiſſimi Domini Chriſtophorus Alſeus Aduocatus Fiſcalis, Ioan. Baptiſta Surdus tunc Aduocatus Patrimonialis, & nunc Illuſtris, & Digniſſimus Senator, & Alexander Loſeus ſocer meus Iuriſcon. clariſſimus in cauſa feudi & caſtri Oſaſchi iudices delegati, pro qua Excell. Oſaſchus eruditiſſimas deciſ. 161. & alias vſque ad finem libri mirabili doctrina compoſuit, & edidit. Ad quam materiam ea omnia pertinent, quæ dominus. Crauet. conſ. 502. de feudo Cabalarij Leonis ad intelligentiam decretorum doctiſſimè more ſuo ſcripſit, & dum hæc imprimerentur ſolummodo viſus.

A R G V M E N T V M.

Quod pro ſoluendis, & conſtituendis dotibus, & debitis poſſint ſucceſſores in feudo etiam inuiti compelli ad alienandum de bonis feudalibus, in quibus ſucceſſerint, ſecundùm tamen quantitatem patrimonij, & qualitatem domus, & perſonarum.

T E X T V S.

car. 69. in volum. Decretorum.

ITem, quia in ſtatuto per Illuſtriſſimam quondã Dominam Yolant, per Carolum Ducem, ac demũ per Blancam confirmatum diſponitur, quòd pro debitis, & filiabus maritandis, ac reſtitutione dotium poſſint vaſalli noſtri eorum feuda alienare, addicimus, & addendo decernimus, quòd ſtatutum ipſum ſuũ ſortiatur effectum, nedum quoad ſponte volentes alienare, & diſponere in caſibus, de quibus in ipſis ſtatutis: Quinimo poſſint inuiti ij, ad quos aliqua ſucceſſio bonorũ feudalium peruenier, cogi, & compelli ad alienandum de bonis feudalibus, in quibus ſucceſſerint pro ſoluendis, ſeu conſtituendis, & reſtituẽdis dotibus, & debitis, pro quibus poterat cogi ille, cuius ſucceſſio ad ipſos peruenit; Ita quòd cenſeantur tales ſucceſſores habere ipſa bona feudalia cum onere, & obligatione præmiſſis: & teneantur ad id perſoluendum, ad quod potuiſſet ille, cui ſuccedent ipſi agnati, ſeruata præmiſſorum ſtatutorũ diſpoſitione, ſecundùm tamen quantitatem partimonij, & qualitatem domus, & perſonarum.

S V M M A R I V M.

1 *Libertatem habens alienandi non cogitur alienare pro debitorum ſolutione.*
2 *Promiſſio arbitrio debitoris commiſſa, nullius eſt momenti.*
3 *Alienatio licèt non ſit neceſſaria, eſt tamen neceſſaria ſolutio.*
4 *Verbum poteſt, & pro libito, quomodo producat neceſſitatem?*

Gloſſa vna,

ISTud Decretum habet tres partes. Prima patet. Secunda ibi quinimo. Tertia ibi ſeruata tamen forma.

In prima parte intentio Principis fuit decretis antecedentibus addicere, quod illa intelligantur, quantum ad volentes, recuſantes, aut detrectantes alienationẽ in caſibus, de quibus in ipſis ſtatutis. Nam decretum Yolant permittebat vaſallis pro filiabus ſuis nuptui collocandis, dotibus perſoluendis, ac etiam ad ſubueniendum quibuſcunq; alijs neceſſitatibus ſuis, quod poſſet, ac valerent, ac cis, & cuilibet eorum liceret feuda in toto, vel in
1 parte alienare pro ſuo libito † voluntatis. Quæ ſunt in poteſtate alicuius, non cenſentur eſſe neceſſitatis id peragendi. l. ſæpe audiui. ff. de offic. præſid. gloſſ. in capitu. 1. verſic. non poteſt. de reg. iur. in 6. Barto. & alij in l. Gallus, in princip. ff. de lib. & poſthum. Natt. conſi. 504. num. 2. nec quod poteſtati permittitur, id ſubijcitur iuris neceſſitati. l. non quicquid. ff. de iudic. patri etenim, & ſi liceat, & poſſit filio naturali aliquid relinquere, non tamen poſſet ad relinquendum cogi. §. ne igitur in auth. quibus mod. natur. effic. ſui. in verbo licentiam habeat, & ibi Angel. in verbo poteſt. Rimin. iun. conſi. 216. num. 115. maximè cùm adderetur pro libito voluntatis, verbum liberam importans voluntatem. l. fideicommiſſaria libertas. §. 1. ff. de fideicom. libert. Barto. in l. alio. ff. de alim. & cibar. leg. Dec. in l. in actionibus. num. 31. ff. de in lit. iuran. Roland. conſi. 62. nu. 18. volum. 3. & de verbis pro libito voluntatis. Natt. conſi. 530. num. 8. & voluntatis, quod eſt, nullam imponat neceſſitatem. l. thais. §. Lucius. 2. ff. de fideicomm. liber. omniſque alienatio à principio ſit voluntatis, & nõ neceſſitatis. l. ſicut. C. de actio. & obliga. Adeò quòd per hoc Decretum Yolant non erat prouiſum, niſi volenti, ac data facultas, non impoſita neceſſitas. Decretum autem Blanchæ ſolùm declarauit, ſeu extendit antecedens ad dotium, & augumenti reſtitutionem, non imponendo aliquam neceſſitatem recipientibus dotes, & facientibus augumenta, eo excepto, quòd bona ipſa feudalia ad quemcunque tranſirent, eſſent pro ipſo onere reſtitutionis affecta, & obnoxia 1 quo caſu, etſi ſaltem ad euadendam actionem hypothecariam, fuiſſet ſucceſſor, quodammodo coactus ſoluere: ſi tamẽ maritus noluiſſet pro reſtitutione dotiũ bona feudalia obligare, non cogebatur, nec ipſe, nec ſucceſſor, quatenus prius non fuiſſent obligata. Minuſque ex Decreto Caroli aliqua imponebatur neceſſitas, ſed tantùm confirmabantur ſimpliciter duo antecedẽtia decreta in terminis ſuis.

Vnde quum plures ſint patres negligentes filias nuptui collocare, ſic vt ipſæ filiæ ſibi ipſis aliquando prouideant, & impunè. §. aliud quoque capitulum in fine. verſicu. ſi verò, &c. in auth. vt cum de appell. cognoſc. auth. ſed ſi poſt. C. de inoffi. teſtam. & alibi eſt text. in §. generaliter. verſ. nouimus enim in auth. de tempo. non ſolu. pec. ſup. dot. vbi dicitur, quòd quę omniũ velociſſimè feſtinant matrimonium contrahere, non minus tamen, quàm quindecim annos expectant. & ibi Accur. dicit fortè verum eſſe de conſuetudine, ſicuti igitur patres ſe prębuerant negligentes ad nubendum filias, veriſimiliter negligentiores erant ad conſtituendas dotes: quas, cum ſuper feudis, aut de feudis ſoluere, non exiſtentibus alijs bonis eorum, eſſet liberæ voluntatis, conijcit ſatis poteſt, quantum hoc patres tardè peragerent, aut fortè nunquam, quid dicetur de alijs debitis? Nam quum nobiles in carceribus non recludantur. Luc. de Pen. in l. mulieres. C. de dign. lib. 12. Alex. in l. centurio. num. 25. ff. de vulg. Iaſ. in l. miles. num. 10. ff. de re iudic. Coaru. in capit. quamuis part. 2. de pact. in 6. Bald. in l. 1. in fin. C. qui bon. ced. poſſ. etiam ſi bonis careant Coaur. libro ſecundo variar. reſolut. capitulo primo, num. 4. moriſque

ſit plu-

ſit plures debitores eſſe moroſos, vnuſquiſq; poteſt
conſiderare improbitatem plurium in ſoluendo,
quando non extabant bona, de quibus poſſent co-
gi ad ſoluendum. Quò fit, vt meritò Dux Phili-
bertus non tantùm approbauerit conceſſionem
poteſtatis alienandi, ſed etiam addiecerit in ipſis
caſibus cogendos ad alienandum, ſubueniendo fi-
liabus, viduis, & alijs creditoribus. Alioqui fuiſſet
certo modo quædam alienatio commiſſa arbitrio
2 debitoris, quæ nullius eſt momenti † l. ſtipulatio
non. ff. de verbo. obligatio & conſtitutio iſta fuit po
tius declaratoria, quam additionalis: ſeu noua,
quantum ad caſus in ipſis contentos, aut pro qui-
bus erat permiſſa feudorum diſtractio: ac ad tol-
lendam quandam ſolicitam dubitationem à ple-
riſque, præter verum ſenſum decretorum excitatã;
vt frequenter fieri ſolet. argu. in auth. de tabell. verſ.
& non fingunt.

Claritas autem iſtius rei, quæ primis decretis in-
erat, elicitur, quia ſimulac datur facultas alienandi
aliquid inalienabile, ad ſubueniendum neceſſitati-
bus, certum eſt, ac fit, poſſe cogi debitorem ad alie-
nãdum, qui debita eiuſmodi contraxit; pro quibus
data eſt facultas alienandi, fuit etenim liberum de-
bita non contrahere, ſed illis contractis, quod prius
erat liberum, tranſiuit in neceſſitatem. l. ſi manda-
uero tibi. §. fin. ff. mand. Brun. conſil. 135. verſic. vlti-
mo nõ obſtat. lib. 2. & alienatio licèt ſit voluntaria,
ſolutio tamen eſt neceſſaria. Burſat. conſi. 44. num.
30. Item cui dubium eſt, quin omnes contractus
3 † nedum rerum feudalium, ſed allodialium ſint
voluntatis priuſquam celebrentur, vt dixi ſupra: ſed
tamen cauſatiuè, ſi quis debitor ſit, & nolit ſolue-
re, aut detruditur in carceres, aut accipiuntur eius
bona, ad ratam in exequutionem, & ſolutionem,
vt in l. à diuo pio. §. in venditione. ff. de re iudic. & in
auth. hoc niſi cum ibi not. C. de ſolut. vnde quæ de-
ſunt debitoribus iudex ſupplet, cuius factum habe-
tur, & reputatur pro facto debitorum. l. ſi ob cau-
ſam. C. de euict.

Vnde quando vnus contrahit cum alio, non quæ-
ritur, quid celebrato, & inhito contractu factu-
rus ſit, ſed quid poſſit facere, & præſtare pro imple-
4 mento promiſſorum, & verbum poteſt, † valeat,
ad libitum, licèt ſit totum facultatis, id intelligitur
re integra, ſcilicet, nondum debitis contractis. d. §.
fin. ac etiam quando ſolum fauorem reſpicit debi-
toris: ſed cùm agitur de præiudicio tertij, ſcilicet,
creditorũ, tunc importat neceſſitatem, ſaltem cau-
ſatiuam, cui in damnum alterius debitor non poſ-
ſet renunciare, vt in ſimili diſtinguit. Barto. in l. cre-
ditores. in principio. C. de pignor. ac ideſt, quod vo-
luit. Barto. & alij in l. Gallus, in principio. ff. de libe.
& poſthum. dum aiunt verbum poteſt importare,
non neceſſitatem præciſam, ſed cauſatiuam, & poſt
ius tertio quæſitum, vnus non poteſt renunciare pri
uilegio. Innocen. & Abb. in capitu. ex quæſtione de
reſtitut. ſpoliat. minuſque præiudicat renunciatio
mariti creditoribus, exceptionis dotis non numera
tæ. Alexand. & Socyn. in l. 1. ff. ſolut. matrimo. Dec.
in l. final. nume. 29. C. de pact. & ſicuti in bonis allo-
dialibus nolente debitore ſoluere exequutio fieri
poteſt: ita fiet ſuper feudalibus alienabilibus æqui-
paratis ipſis allodialibus. Crauet. conſi. 256. Clar. in
§. feudum. quæſtio. 9. Oſaſch. Dec. ibi. num. 6. ſcilicet
illis caſibus, quibus alienatio permiſſa eſt, ex forma
iſtius Decreti, quod in hanc partem fuit potius de-
claratorium, & ad tollendam ſolicitam, quandam,
magis, quam rationabilem dubitationem. Quare
iſtis caſibus, quibus vaſallus ſcit ſe poſſe cogi ad ſol-
uendum, licèt ſponte ſoluat, tanquam compulſus
feciſſe cenſetur. Bald. in l. nouiſſimè. ff. quod falſ. tut
auth. Ioan. And. in regu. bonafides. de regu. iur
in 6.

SVMMARIVM.

1 *Succeſſor feudi non tenetur ſoluere debita vaſalli.*
2 *Niſi contracta ſint ratione, & ob cauſam feudi; vel feudum eſſet hæreditarium.*
3 *Dominus ſuccedens in feudo ratione generationis finita debita vaſalli ſoluere non tenetur. Quid ſi obligationi conſenſiſſet. ibid.*
4 *Agnatus ſucceſſor, an attenta forma Decreti, debeat ſoluere omne æs alienum vaſalli defuncti ſuper feudis, ſicut ad ſoluendum ipſe defunctus cogi poterat. nu. 7.*
5 *Dictio quinimo eſt augmentatiua, ampliatiua & implicatiua. 8.*
6 *Feudum venit in obligatione generali omnibus illis caſibus, quibus permittur alienari.*
7 *Decretum quomodo intelligatur.*

Gloſſa.

QVinimo etiam poſſint inniti ij, ad quos
aliqua ſucceſſio bonorum feudaliũ per-
ueniet, cogi, & compelli ad alienandum
de bonis feudalibus, pro quibus ſucceſ-
ſerint pro ſoluendis, ſeu conſtituendis, & reſtituen-
dis dotibus, & debitis, pro quibus poterat cogi ille,
cuius ſucceſſio ad ipſos peruenit; Ita quòd cenſean-
tur tales ſucceſſores habere ipſa bona feudalia cũ
onere, & obligatione præmiſſis: & teneantur ad id
perſoluendum, ad quod potuiſſet ille, cui ſucce-
dent ipſi agnati: Seruata præmiſſorum ſtatutorum
diſpoſitione, ſecundùm tamen quantitatem patri-
monij, & qualitatem Domus, & perſonarum. Hu-
ius legis poteſtate feuda hic tacite pro debitis per-
ſoluendis, de quibus dicetur obligata cẽſentur, quæ
hominis poteſtate æquiparatur. l. 1. C. comm. de leg.
l. non impoſſibile. ff. de pact. & hos conſenſus legis,
& Principis æquiparate, videtur. Cæphal. in l. 1. §. etſi
clientulus. de alien. feudi.

Cæterùm, ſecunda hæc Decreti pars tollit du-
1 biũ, ꝙ fieri poterat † de ſucceſſore feudi, qui regulari
ter nõ tenet ſoluere debita vaſalli ſui anteceſſoris.
capit. 1. an agn. vel fil. & ibi Iſern. cuius ius morte fi-
nitur. Bald. in l. idem videndum. §. nunc videamus.
ff. de pet. hær. Brun. conſi. 121. verſicu. quinto volu. 2.
Cùm ſucceſſor feudum ex tenore primæ inueſtitu-
ræ conſequatur, ſeu ab ipſo domino. Bald. in l. mor-
tis cauſa. ff. de donat. cauſ. mort. non à defuncto: à
quo, cum nihil accipiat, ob illius factum grauari
non debebat. l. ab eo. C. de fideicom. oneraque hære
ditaria ſuſtineantur ab hærede vniuerſali. l. ex facto.
ff. de hæred. inſtit. l. quoties. C. eod. & ſucceſſor feudi
particularis, & non vniuerſalis dicatur. dict. capit. 1.
an agn. vel fil. & ibi dd. In quẽ actio perſonalis non
tranſit: quum illa ſolùm detur contra hæredes. l. ſi.
§. fin. ff. de contr. empt. l. 1. §. ſi hæres. ff. ad Trebel. nec
realis, quæ præſupponit agentem Dominum. l. offi-
cium. ff. de rei vendi. quibus omnibus fit, vt debita
vaſalli defuncti ſoluere minimè teneatur. Bal. con-
ſil. 182. volum. 3. Brun. conſil. 18. nume. 13. niſi eſſent
2 † contracta occaſione feudi, puta ad illud bonificã-
dum. Crau. conſ. 197. & in corel. pro gen. num. 87. ad
quod debitũ ſoluendũ tunc tenebatur ipſe ſucceſ-
ſor, licèt alij eſſent hæredes. Bald. conſ. 132. fœmina.
volum. 3. Gram. deciſ. 103. num. 47. Nat. in addit. ad
Alexand. d. conſil. 19. volum. 5. Brun. conſi. 104. vel
niſi feudum eſſet hæreditarium: quo caſu de com-

moditatibus, & fructibus feudi tenetur hæres ſoluere creditoribus. Alex.conſil.19.per totum volu.5. Afflict.dec.26.& 240.3.dubio.Ruy.cõſ.17.lib.1.aliis bonis non exiſtentibus,deducto onere feudi, ac ne egeat feudatarius. Ang.in l.eorum.ff.de dam. infec. Salyc.in auth. ei qui. C. de bon. auth. iudic. poſſid. quos refert & ſequitur Frec.in tit. de ſubf. feudorum. lib.3. quæſtio.5. car.328. Huc etiam pertinet, quòd dominus directus, ad quem feudum reuertitur ob generationem finitam, aut aliam cauſam iure feu-
3 di,non obligatur ſoluere debita vaſalli. Iſer. Aluar. & alij.in c. 1. §. quid ergo, de inueſt.de re alien.fact. Iacob.a Sanct.Georg.in ſua inueſt.in §.qui quidem inueſtiti præſtiterunt iuramentum fidelitatis.colu. 3.verſicu.ſed an quando Boſ.in titu.de princ.nume. 30.Natt.conſi.615.nume.8.niſi pecunia fuiſſet conuerſa in vtilitatem domini, vel ad meliorandum feudum,vt ibi per Boſ.vel niſi deficerent res allodiales vaſalli, vſque ad valorem, quarum ne locupletaretur cum aliena iactura,teneretur. Alciat.conſ. 181. num. 2. vel etiam de fructibus feudi pendentibus illius anni, quo deceſſit vaſallus, ſi mortuus ſit poſt calendas Martias.cap.1.§. his conſequenter, & ibi Bald.& Afflict.titu.hic fini.lex corr.& in capit.1. an agn. vel fil. etiam ſi (ſaluo tamen iure ſuo) feudum hypothecæ ſubijci conſenſiſſet, quod inde ad Principem ipſum ob finitam Lineam, eſſet deuolutum: quum illa proteſtatio ius futurum illæſum cõſeruet.l.4.§.1.ff.quib.mod.pign. vel hypoth. ſolu.& præcedentem diſpoſitionem modificet. Afflict. in conſtitu. reg.lib. 3.rubr.13. num.28.amplè Oſaſch. deciſio.164.Menoch.conſi.61. num, 17. Nec trahatur conſenſus ad incogitata.l.cum Aquiliana.ff. de tranſact.Purp.de Put.de feud.reinteg. cap. 266. ſtrictèque,& ad literam intelligi debeat. Sigiſm.conſil. 7.num.33.& conſi.9.num.18. & reſoluto iure vaſalli reſoluatur,quoque ius acceptoris. capit.1. §. quid ergo,vbi Aluar.de inueſt.de re alien.fac. niſi reſolutio fieret voluntario titulo, & non iure feudi. Guid. Pap.quæſtio.575.Cadur.deciſ.156. ita quòd conſenſus non præiudicet Domino finito iure vaſalli, iſtis ac alijs ſimilibus actionibus conſuluit. Burſ. conſil. 171.volu.2. in quam ſententiam citat Zaz. de feud. in 6 part.num.27.& par.9.num.8. idem voluit Prep. in dict. §. quid ergo. Vnde infertur. Afflict.deciſio: 112. qui dixit, & hoc caſu conſenſum operari intelligendum,vbi ſimpliciter adhibitus fuit, ſcilicet, ſine prædicta reſeruatione. Zaz. in dict. 6. part. numer. 27. vel ſi cum reſeruatione dominus conſenſerit, vbi conſenſus ad nulla alia iura referri poſſet, quam ad caſum ipſum finitæ lineæ, ex traditis per Roman.conſilio 94. numer.ſeptimo,& Burſ. dict. conſi.171. Afflict.tamen.d.§. quid ergo ſub nume.3. videtur præſupponere conſenſum prædicta clauſula non obſtante effectum remiſſionis,etiam in hoc caſu finitæ lineæ producere,quod pro expedito habeo in contractu venditionis,quo mediante dominium venditor tranſtulit in emptorem, domino conſentiente. Nam tunc, quum penès venditorem ius dominij nullum amplius ſit, prout eſt in pignore. ea. de quo Zaz. & Burſ. loquuntur, illius deceſſus ſine hærede emptori, præiudicare non debet. Iſer. in cap.1.qui ſucc.in feud.ten.pulchrè. Anchar. conſil. 63.allegat.cap.quia de iur.patr.in 6.text. in capitu.1. §.ſi vero de alien. feud. & ibi Afflict. vbi etiam tractat differentiam inter conſenſum hominis, & legis, qui articulus ad hoc decretum ſatis pertinet, quo mediante, dominus conſentire cenſetur. Sed vtranque quæſtionem vberius tractauit. Afflict. in titu.qui ſucceſſor.teneant, vbi etiam differẽtiam facit inter conſenſum, a venditore obtentum, & ab emptore pro ſe, & hæredibus ſuis. licèt tandem ſub nume. 13. tradat vtroque modo ipſo conſenſu Dominum excludi, etiam in obligatione feudi,ſi eiuſmodi erat obligatio cui dominus conſentire deberet.ibi ſub nume.16.niſi quantum ad alienationem,adiecta eſſet clauſula feudi natura non mutata,vt explicat ſub num. 13.

Ex verbis cuius videretur dicendum ſucceſſores
4 † feudi omnia ea debita debere perſoluere, ad quæ cogi poterat vaſallus defunctus: ſed defunctus indiſtinctè omnia eius debita ſoluere tenebatur, ſiue origine voluntaria, ſiue neceſſaria; ergo ſimiliter ipſe ſucceſſor, ad quem bona feudalia defuncti peruenerunt. quo ſtante feudalia eſſent prorſus effecta alienabilia. Excellentiſs. Oſaſch. hanc difficultatem ſentiens.deciſ. 170. Interpretatus eſt hoc decretum, ſcilicet, prædicta verba non eſſe referenda ſimpliciter ad debitorum ſolutionem, quòd pro illis debitis ad quorum ſolutionem poterat cogi vaſallus, ad eandem poſſit compelli ſucceſſor, ſed pro debitis pro quibus ſoluendis poterat defunctus cogi ad alienandum bona feudalia, ita pro illorum ſolutione poſſit ſucceſſor cogi ad alienandum. Vnde quum defunctus non poſſet cogi ad alienationem feudalium, pro debitis nulla cogente neceſſitate contractis, ita ſucceſſor pro illis minimè teneatur.

Verùm non mihi videtur ſublata difficultas ex hac interpretatione, quamuis ſubtili, & erudita: quia pro omnibus debitis viuente vaſallo exequutio fieri poterat in fructibus feudi. Alexand. & Iaſ. in l.commodis.ff.de re iudic.Bald.conſil.306. libr.1. Alexand. conſil.11.lib.5.ergo ſi ſucceſſor iudicatur ad inſtar defuncti; in odium illius poterit fieri exequutio ſuper fructibus bonorum feudalium. Rurſus,vt ipſe Dom.Oſaſch.fatetur ſub num.2. colum. 3.ſi pro debitis voluntariè contractis poterat alienare,eius vita durante ex nota.in l.peto.§. prædium. ff. de leg.ſecundo.Didac.capitu.16. colum. penult. lib. 2.variar.reſolut.colum.fina.vbi tradit rem prohibitam alienari, & alienatam ad redimendum poſſeſſorem à carceribus publicis, ob eius ſcelera detentum, eo viuo ſuſtineri ex.d.§. prædium, & ex l. ſtatius florius.§.Cornelio. ff. de iur. fiſc. ergo ſi licebat hoc defuncto,cogetur ad idem ſucceſſor, quẽ æquiparat Decretum ipſi defuncto.

Videtur augeri dubium: quia princeps in hoc decreto, tam in rubrica, quàm in textu facit mentionem poſt ſolutionem, & reſtitutionem dotium, de debitis ſimpliciter ſine alia qualitate: vnde omnia intelligi videntur, quæ ab inuito poſſunt extorqueri. l. debitor. ff. de verborum ſignificatio. l. fideiuſſor.§.ſi fideiuſſor. ff. de fideiuſſor. Batto. & Iaſ. & alij in l. 1. ff. ſi certum petatur,& quamuis in decretis antecedentibus,aliquibus in locis fiat mentio de debitis neceſſariis: tamen non videtur illa qualitas ſubintelligenda,in debitis expreſſis, in hoc ſtatuto condito ad addiiciendum, & ampliandum, conſi-
5 derata etiã illa dictione quinimo, † quæ inter alias proprietates eſt augumentatiua, & additatiua eius, quod eſt plus. gloſ. & Iaſ. in l. iuriſgentium. §. quinimo ſub.nume.decimo.ff. de pact. Nec ob dictionem item licèt repetitiuam. l. in repetendis. ff. de legat. 3. l. item veniunt. ff. de petit. hæred. videtur repetita; qualitas debitorum neceſſariorum antecedens in aliis ſtatutis: quia, quum inter hoc ſtatutum, & alia ſtatuta de feudis diſponentia, ſint alia intermedia diuerſo tempore condita, dictio illa, Item non eſt repetitiua qualitatum antecedentium. Barto. in dict. l. in repetendis. colum. 2.in princip. ff.de leg.3.prout nec etiam iuuant alia

verba ſeruata præmiſſorum diſpoſitione: in quibus D. Oſaſch. d. deciſ. 170. & Crauet. in conſ. pro gen. num. 89. faciunt fundamentum: quia intelligenda ſunt in caſum alienationis reſpectu beneplaciti, & conſenſus Domini, ac oblationis fiendæ agnatis condecenti precio, & quòd conſtet de reali numeratione, ac quòd inde alienetur in feudi capacem: de quibus conditionibus nihil erat dictum in ipſo ſtatuto: non autem quòd reſtringantur clarè, & apertè diſpoſita, ad euitandum ne ſtatim inducatur ſtatuentis correctio. l. non ad ea. ff. de conditio. & demonſtratio. & argumento eorum, quæ Deci. ſcripſit conſi. 185. num. 14. vbi reſeruatio iuris tertij non reſpicit ea, quibus Princeps in ipſo actu derogauit. alioqui ſequeretur, quod feudum non poſſet obligari ſine conſenſu domini, etiam pro dotibus, cuius tamen contrarium eſt verius, vt per Iaſ. conſ. 123. col. fi. vol. 4.

Prout, & ſimiliter iudicio meo non alterant alia verba, ſeu clauſula ſecundùm qualitatem domus, & perſonarum, & quantitatem patrimonij: quia iſtud idem diſponitur, vbi tractatur de conſtitutione dotium filiarum in bonis allodialibus. l. cùm poſt. §. gener. à ſoccero. ff. de iur. dot. & ad dotes illa clauſula, quum reſpiciat, nihil debet habere commune cum debitis alijs. Nec videtur conſiderabilis illa ratio, quòd homines alicerentur ad prodigalitatem, ſeu ad fraudandum ſucceſſores: quia iſti ſunt omnes mali euentus non præſumendi. Alex. in l. inter ſtipulantem. §. ſacram nume. 9. ff. de verbor. obligat. facit. l. meritò. ff. pro ſocio. quum vt plurimum, nec hoc cadat in bonis allodialibus, & ſint de raro cõtingentibus, ad quæ non aptatur legis diſpoſitio. l. nam ad ea. ff. de legib.

Quare videtur interpretatio prædicta dubia, & multum contrariari ſenſui literali, ſaltem reſpectu fructuum, commoditatumque feudi, quod ſicut obligatur, ita etiam, & obligari cenſentur ipſi fructus. l. quamuis. C. in quib. conſil. pign. vel hypot. tac. cõtra. maximè quum Decretum velit, & diſponat bona feudalia pro ipſis debitis ad ſucceſſorẽ trãſire affecta obligatione, & onere pro ſolutione eorũ, pro quibus cogi poterat defunctus, propter quod decretum ceſſat, quod dicitur in generali bonorum obligatione, non comprehendi feuda. capit. in generali ſi de feud. defunc. fuer. contr. quæ alioqui non poterant ſine domini conſenſu obligari. capit. primo, in princip. de proh. feu. alien. per Feder. Bart. in l. qui habebat. ff. de leg. 3. tacitè nec expreſsè. Spe. in titu. de pignor. §. primo. verſicu. ſed nunquid feudum. Bal. in §. primo. §. aut ſi libellario. quibus mod. feud. amitt. Alexand. conſi. 41. volum. 6. Iaſ. in lege fin. num. 34. C. de iure emphy. Neguſ. in tract. pign.
6 in ſecundo membr. ſecundæ par. num. 43. Nam † in illis omnibus caſibus, quibus feudum permittitur alienari, illis continetur obligatione generali. vt per Ryp. in l. obligatione general. ff. de pignor. Crauet. conſil. 259. & in ſpecie, vbi extat ſtatutum permittens alienationem feudalium, vel emphyteuticarum rerum idem Crauet. conſi. 437. num. 3. & ſequen. maximè ſi vaſallus tempore obligationis nulla alia bona poſſidebat, ad quæ poſſet referri obligatio: quia tunc diſpoſitio habetur pro ſpeciali eius rei, in qua verificari poteſt. l. ſi hæres. vbi Barto. ff. de opt. leg. & in feudo. Natt. conſil. 446. numer. ſeptimo, etenim feudum ideo non venit in generali obligatione, ne vaſallus incurrat in pœnam, cui non licet ſine domini conſenſu de feudo diſponere: ſed quando ceſſat hoc periculum ob conſenſum domini tunc continetur. Rypa in dicta obligatione generali. Crauet. dicto conſil. 256. & 303. Burſat. conſ. 44. num. ſexto, & num. 25. Frec. lib. ſecundo. §. tertio, quarto. numer. quatto. cart. 165. & tunc etiam comprehenduntur, ſi in diſpoſitione reſeruatum ſit domini beneplacitum. Ryp. & Crau. vbi ſupra, ac etiam in inſtitutione generali, ſi inſtitutus erat ſucceſſurus in feudo. Ryminald. ſen. conſi. 465. num. 16. & 17. vol. 3.

Quicquid ſit, redeundo ad propoſitum ſequor opinionem Eminentiſſimi Domini Magni Cancellarij, & Comitis Oſaſchi, ſcilicet, decretum tantum extendi, ſeu verius loqui de cauſis, & debitis de quibus antecedentia ſtatuta ſequebantur: Nempè pro illis ſucceſſores cogi poſſe ſoluere, aut alioqui feuda alienare, ſicut poterat defunctus, & moueor ex illis verbis decreti, in caſibus de quibus in ipſis ſtatutis, quæ cùm relatiua ſint, omnes caſus excludunt non comprehenſos in relato, cap. veniens de præſcript. capit. cum venerabilis. §. quia vero de exceptio. Alexand. conſi. 154. num. quinto. volu. quinto, & de ipſis verbis ad hoc decretum. Crauet. in corellar. pro genero num. 88. quæ proculdubio cenſerentur ſuperflua, ſi indiſtinctè pro omnibus debitis eſſet permiſſa alienatio. & in ſtatutis nihil debet eſſe ſuperfluum. l. prima. §. ait pretor. num. 15. ff. de damno infecto. Dec. conſi. 502. Excellentiſ. ipſe Oſaſch. deciſio. 167. ſub num. 23. Et dictio, ſeu clauſulã immediatè ſequens, ibi quinimo poſſint inuiti ij, ad quos, &c. ſtet continuatè, & implicatiuè, prout
7 propria natura † ipſius dictionis eſt. Iaſon in dict. §. quinimo. Sic intelligendo, quinimo poſſint inuiti ij ad quos, &c. ſcilicet, in caſibus prædictis, &c. cogi: quia qualitas antecedens caſuum prædictorum intelligitur repetita in parte ipſa decreti ſtatim ſubſequenti. Bartolus in l. ſic. §. Gaio. ff. de fund. inſtru. & in lege ſi ita ſtipulatus. §. Griſogonus. ff. de verborum obligationibus. Decius conſilio. 92. maximè, cùm quantum minus eſt poſſibile induci debeat iuris correctio. l. præcipimus. C. de appellationibus. l. ſancimus. C. de teſtamentis, capitul. cum expediat de electio. in ſexto, ac ſtatuta, quantum fieri poteſt, ad concordiam cum iure communi reduci debeant. Romanus conſilio 197. ac illud tanto, minus lædere, quo minus fieri poteſt l. Patronus. §. ſi quis cum eſſet. ff. de bon. liber. l. Cæſar. ff. de public. l. conſtitutionibus, & ibi Bart. ff. ad municipalem. Crauet. pro genero. num. 48. & vna pars legis, ſiue ſtatuti per aliam declaretur. Dec. in cap. cum omnes in fin. colum. ſecunda. de conſtitut. per textum in lege vtrum, ff. de petitione hæreditatis. Pariſ. conſi. 43. volu. tertio. Excellentiſſimus Oſaſchus deciſione 167. ſub num. 10. ſecundum quem intellectum illa clauſula, ſcilicet in caſibus prędictis intelligetur repetita in ſequenti parte, ac in ea continuata, per dictionem, quinimo, implicatiuam, & continuatiuam, ceſſabitque difficultas tractata, per Dominum Oſaſch. dicta deciſione 170. & alia per me adducta, ſcilicet, quòd fructus, & commoditates feudi mortuo vaſallo pro quibuſuis debitis capi poſſent: quia loquitur tantùm decretum, pro caſibus antecedentium ſtatutorum, & non pro omnibus. alioqui ſequerentur varia, & plura abſurda, de quibus per Dominum Oſaſchum, licèt ad aliud propoſitum dict. deciſio. 167. ſub numero 23. & decretum ſemper ita intelligere oporteat, ne quid abſurdum ſequatur, vel aliquid iniuſtum. l. ſcire. §. aliud. ff. de excu. tuto. ac vt quantum fieri poteſt minus iuri communi derogetur. l. 2. C. de nox. l. quamuis. ff. de in ius voc. vnde ſi aliquod decretum fiat, ꝙ onera ſupportẽtur, tam per ductos, quam vtiles dominos, intelligi debet ſecundum caſuum contingentiam. ſ. aliquando per dñm directũ

aliquando per vtilem, non quòd dominus directus ea ſupportet eo tempore, quo emphyteuta illa ſoluit, & ſuſtinet, ſed ſi res ad eum reuertatur, tunc ſoluat onera præterita, quæ vtilis non ſoluiſſet ita. Nat. conſi. 193.

Rubrica, ſeu argumentum.

Quod feudum cenſeatur eſſe rectum, proprium, & ſimplex; non obſtante quòd in inueſtituris opponantur illa verba pro ſe, hæredibuſque ſuis, & ſucceſſoribus vniuerſis. Ita quòd de tali feudo non poſſit fieri alienatio, neque diſpoſitio, niſi eo modo, & ijs caſibus, quibus ius commune, natura feudi, ſeu conſuetudines feudorum, vel ſtatuta alienationem rectorum feudorum fieri permittunt, dictis verbis non obſtantibus.

TEXTVS.

car. 68. volum. Decretorum.

QVIA in pleriſque inueſtituris vaſallorum noſtrorum patriæ Ciſmontanæ comperimus inueſtituras factas de bonis feudalibus, quæ à nobis in feudum tenent tam pro ipſis vaſallis, quàm pro hæredibus, & ſucceſſoribus, quibuſcunque: ex quibus verbis prætendunt ipſi vaſalli ipſa bona poſſe alienare, & de eis diſponere extra eorum agnationem, & liberè ad eorum voluntatem, tam inter viuos, quàm in eorum vltima voluntate: volentes idemnitati noſtræ, & ipſorum ſubditorum noſtrorum prouidere; hoc ideò ſtatuimus, decernimus, & declaramus ex noſtra certa ſcientia, & noſtra poteſtatis plenitudine per prædicta verba, nõ intelligatur immutata natura proprij, atque ſimplicis, & recti feudi, ſuper quo factæ ſunt, ſeu pro futuro fient inueſtituræ feudorum. Quinimò volumus, & decernimus, & declaramus, quòd non obſtante, quòd in inueſtitura contineantur dicta verba pro ſe, hæredibus, ac ſucceſſoribus, quibuſcunque, quòd tale feudum cenſeatur eſſe rectum, proprium, & ſimplex: & habeat naturam recti feudi, proprijque, & ſimplicis: quòd de tali feudo non poſſit fieri alienatio, neque diſpoſitio, niſi eo modo, & iis caſibus, quibus ius commune, natura feudi, ſeu conſuetudines feudorum, vel ſtatuta noſtra alienationem rectorum feudorum fieri permittant. Et dicta feuda pertineant omnino iis, ad quos ipſum feudum ſecundùm rectam, & propriam naturam feudorum eſt, ſiue erit peruenturum, dictis verbis non obſtantibus: habeantq; eandem naturam, quã propria, recta, & ſimplicia feuda habent. Niſi in ipſa inueſtitura expreſsè natura recti feudi, aliter quam per prædicta verba immutetur, ſeu alteretur.

SVMMARIVM.

1 *Feudum in dubio intelligitur proprium, & rectum.*
2 *Feudum rectum quid ſit?*
3 *Qualitas hæreditaria non requiritur ad eſſentiam recti feudi.*
4 *Feudum tamen non minus dicitur rectum, quod pro ſe, & hæredibus captum ſit.*
5 *Hæredum appellatio in materia feudali intelligitur de maſculis.*
6 *Feudum proprium quid ſit?*
7 *Feudum proprium, quæ requiſita habeat?*
8 *Feudum in dubio proprium eſſe cenſetur.*
9 *Feudum pro ſe, & hæredibus conceſſum proprium, quoque eſt.*
10 *Decretum loquens de feudo pro hæredibus quibuſcunque, locum non habet in feudo pro ſe, & hæredibus conceſſo ſine dictione illa vniuerſali.*
11 *Feudum ſimplex quale ſit?*
12 *Feudum ſimpliciter captum pro filijs hæredibus.*

Gloſſa Rubricæ.

IN capite iſtius decreti poſitum eſt compendium, ſeu ſummarium illius. explicationem cuius decreti antequã aggrediamur, ad intelligentiam terminorum declarandum eſſet, quid ſit feudum: cui, cum tradãtur variæ diffinitiones, me remitto ad ea, quæ ſcripſit Ioan. Rayn. in ſuo compen. feud. in prin. Bald. in prælud. feud. Iaſ. in trac. feud. Iac. de Sanc. Georg. in ſua inueſt. §. in feudum. dicens eſſe beneficium ex beneuolentia datum retenta proprietate, translatoque vſufructu in recipientem pro ſe, & hæredibus ſuis maſculis, & fœminis ſi de fœminis dictum ſit. c. primo. §. beneficium titul. in quibus cauſ. feud. amitt. Nec dari precio, ſed amore, & honore domini acquiri. cap. 1. de feud. dat. in vic. leg. comm. Bald. conſi. 215. in fin. volum. 2. & quum verba ſint intelligenda in potiore ſignificatu. l. 1. ff. ſi age. vect. Zaz. de feud. in §. meminimus rectumque dicamus quod iuris ordinem habet. l. lecta. ff. ſi certum petat.
1 quando mentio de feudo † fit, in dubio intelligere debemus de recto proprio, & ſimplici. cap. 1. in fine, quid ſit inueſt. Gul. à Per. conſi. 8. nu. 10. Gozad. conſil. 8. num. 27. Decian. conſi. 58. num. 38. vol. 2. Crau. conſ. 624. Prout rectam, & non obliquam ſubſtitutionem præſumimus. l. verbis ciuilibus. ff. de vulgar.
2 Feudum autem rectum illud eſt, † quod ad deſcendentes ambulat. cap. 1. §. ijs vero deficientibus

de

de ſucc.fratr.cap.primo.§.cum autem qui feud.dare poſſ.glo.& doctor.in l.ex facto.§.fin.ff.ad Trebel. Caſtr.conſi.11.lib.ſecundo.Crau. in reſp. pro genero.num.334.& ſecundum Zaz. de feud. §. meminimus illud dicitur,quod eſt tranſitorium ad hæredes ad infinitum,ex gratia,& gratuito beneficio domini originem ſumens non interueniente pecuniaria penſione.Iaſ.conſi.156.volum.ſecundo,cuius fideli tatis ſacramentum vaſallum ad incerta ſeruitia nõ aſtringat in re immobili,conſiſtens.capit.1.§.beneficium,in quib.cauſ.feu.amit.ac quod ſine domini, vel agnatorum conſenſu alienari non poteſt, nec ſine culpa amitti: & hæ qualitates ſemper inſunt ipſi feudo,niſi per pacta improprietur.ca.1.de feud. non hab.pro natu feud.cap.primo.§.fin. quid ſit inueſt.quos text.ad hoc allegat Aluer.in prælud.feud. diuiſ.3.Zaz.d.§. meminimus. Ac etiam illud quod pro ſe,& liberis captum fuit.Alexand.conſi.19. ſub num.7.volum.5.Excell.Oſaſch.dec.27.num.13. Ad
3 eſſentiam cuius recti feudi † non requiritur qualitas hæreditaria.Oſaſch.deciſ.162.num. 8. licèt non
4 ideò minus dicatur rectum,† quamuis pro ſe,& hæredibus captum ſit.Menoch.conſ.primo.num.313. & in terminis huius decreti.Crauet.conſi.965.num. 16.quod ſatis ex Iacob.& Zaz.ſupra allegatis percipitur,qui explicantes quid ſit,dicũt id eſſe,quod pro ſe, & hæredibus maſculis capitur. Quamuis Natt. conſi.679.num.1.ſcripſerit feudum pro ſe, & hæredibus conceſſum non eſſe rectum, & ſimplex: ſed hæreditarium, quæ qualitas iudicio meo non immutat naturam recti feudi ex antedictis probatur ex text.in cap.primo de feud.non hab.propr.natur. feud. vbi feudum acceptum pro Titio, & hæredibus,ac cui daret, ideò iudicatur improprium, non quia pro hæredibus datum ſit, ſed ob aliam clauſulam,& cui daret,citra quam clatum habebatur,pro feudo proprio non obſtante conceſſione facta etiã
5 hæredibus Titij,quorum appellatione † in materia feudali veniunt ſolum maſculi.cap.primo. verſi. & ſi clientulus de ſucceſ.feud.& ibi Bald. & in l. fin. C. de ſuis,& legit. Dec.conſi.185.& 208.Ryp.in l.ex facto.§.fin. ff. ad Trebel. Diciturque rectum ſi poſſeſſionem illius vaſallus, præcedente domini licentia, vel curiæ adeptus ſit.cap.primo.de conſu. recti feudi, cuius voce venit paternum, ac etiam nouum, tranſitorium ad hæredes.Zaz.conſi.22.num. 6.vol. 2.& conſi.13.volum.1.& illius natura ſolo pacto inueſtituræ alteratur,aut immutatur. cap. 1. de duob. fratr. Crauet. conſi.715. ac illud in ſumma,cui propria conuenit feudi diffinitio,ſcilicet,quòd ſit beneuola actio tribuens gaudium capientibus. cap. 1. in fin.in quib.cauſ.feud.amit. ita Rim.iun. conſil. 340. num. 80.

6 Proprium feudum † poſſet dici illud feudum, quod ſimpliciter, & verè feudum eſt: quum id dicatur proprium,quod ſimpliciter eſt,non ſecundũ, quid.Socyn.conſil.1.allegat.l.ſi ita quis.§. vltimo. ff. de leg.ſecundo.l.hoc legatum.ff.de leg.3.l. fin. C.de iis qui ven.ætat.impetr.propriumque, & verum illud nõ dicatur,quod cum aliqua qualitate proponitur. Barto.in l.Lucius.§.quæſitum.ff.de leg.3.Oſaſc.dec. 120. Feudum proprium in ſumma illud eſt, quod propriam,& regularem habet feudi naturam. Bald. in prælud.feu.num.46.Iacob.in ſua inueſt.in §. feudum.num.13. nullo pacto alteratum,ſuam originalem, & primæuam naturam feudorum continens, ſine aliqua qualitate,& conditione cõceſſum. Ber. conſil. 65. nume. 37. atque illud quod ſeruitia perſonalia,ac homagium domino debetur. Bald.in authen.ſi quas Ruynas.C.de ſacr.ſanct.eccl.Socy.iun. conſil.102.volum.2.Decian.conſi.58.num.43.vol.2.

Iſtud etenim nec ad fœminas,nec ad extraneos eſt tranſitorium, ſed ad maſculos deſcendentes tantũ. cap.1.§.hoc autem qui feud.dar.poſſ.cap.1.de ſucc. feud. Natura autem feudi inquit.Bald.d.num.46.eſt qualitas quædam inſiſtens à principio generationis, ex qua virtus contractus proficiſcitur, & ſemper ineſſe videtur,niſi pacto impropriaretur. cap. 1.
7 de feud.non hab.pro natur.feudi,ſtatutum † hoc aliquot habet requiſita ſecundum Curt.in tract.feud. in 1.part.quæſt.6.colum.2. & quæſtio.7.verſi. prima ſpecies,quod ſponte datum, & ſine pecunia, quod dominium directum ſit retentum, & vtile translatum,quod in rebus immobilibus conſiſtat,& perpetuò ad maſculos tranſeat, & pro eo fidelitas præſtetur, tit.de nou.form.fidel.Socyn.conſ.247.volum.2.nec aquiritur niſi ſucceſſione,vel inueſtitura.cap.1.in ſi. de feud cogn. & inueſtitura ipſa iuramentum fidelitatis præcedit.cap.1.quid præce. deb.nec conceditur ei, qui, præſtare fidelitatem recuſat.cap.1. in fi. per quos fiat inueſt. Rurſus alienare illud non licèt, ſine conſenſu domini. cap. imperialem de prohib. feud.alien. per Fed. nec enim illius conſenſu alienatio agnatis præiudicio eſt Curt.iun.conſil.171.Clar. in §.feudum.quæſtio.41.tranſit ad omnes deſcẽdentes maſculos.cap.1.§.cum vero tit.qui feud.dar.poſ. in illo fœmina non ſuccedit.cap.1.§. hoc autem qui feud.dar.poſſ.niſi nominatim dictum ſit.cap.1.§.beneficium,in quib. cauſ. feud. amitt. & appellatione hæredum in eo veniunt filij.cap.1.de ſucc.feud.Soc. conſi.247 volum.2.ac deſcendentes.cap.1.§.ſi clientulus.de alien.feud. Afflict. de feud. non hab. propr. nat.feu.notab.7.Nec dari poteſt alteri in dotem feudum,ſine conſenſu Domini. c.1.qualit. feud.alien. pot.ca.feudum ca lege ſi de feud. fuer. contr. c. 1. §. ſimiliter de leg. coni. Nec pro eo ſoluitur pecuniaria penſio.Iaſ.conſil.156. in fin. volum. 1.minuſque in illo aſcendentes deſcendentibus ſuccedunt. cap.
8 1.de natu.ſucc.feud.& in dubio proprium † ſemper eſſe cenſetur.Bald.in l.1.quæſtio.31.ff.de rei.dimit.& in l.2.num.6.C.de iur.emphyt.Alex.conſil.15. lib.5. Pariſ.conſil.15.lib.1.Crauc.pro gen.num.314.& qui vult dicere improprium probare tenetur.Alexand. conſil.99.lib.3.Iaſ.in l.ſciendum verſic.nota tamen ſtupendum dictum.ff.de verbo.oblig. Gal. in l. centurio. num. 305. ff. de vulg. Crauet. pro genero.numero 315.

Sed an proprium feudum ſit,quod eſt acceptum
9 pro ſe, † & hæredibus? arbitror quòd ſic:quum vbi docto.quærunt quid ſit feudum proprium,illud inter cætera eſſe dicant,quod tranſitorium eſt ad hæredes in infinitum, vt ſupra dictum eſt de feudo recto. & in diffinitione feudi.in §.beneficium,dicitur illud eſſe,quod ad hæredes maſculos in perpetuum tranſit.c.1.§.beneficium in quibus cauſ.feud. amitt. & paſſim in iure feudorum,vbi mentio fit de deſcẽdentibus,dicitur de hærede maſculo, vel de hærede legitimo.ca.1.§.1.de ſucc. feudi,ibi hæres maſculus. cap.1.qui ſucc.in feud.tenean.cap.1.§. 1.tit. de feud. march.ibi ſine deſcendentibus maſculini ſexus hæredibus.cap.1. de benefi. fru. ibi ſine hærede maſculo.cap.1.de iis,qui ſibi,& hæred. ſuis maſcul.& fœm. cap.1.§.fin.ſi de feud.cont.ſit int.domin.& agn. cap. 1.§.iis conſequenter hic finit lex, & de legitimo hærede.cap.1.§.item ſi fuerint, quib. mod.feud.amitt. cap.1.§.cum vero tit.qui feud.dar.poſſ.cap.1.§.iis vero.tit.de ſucc.fratr.cap.1.de vaſ.decrep.ætat.& de hærede ſimpliciter ſine aliqua adiectione qualitatis maſculinæ,aut alia denotante legitimitatem.capit. 1.tit.apud quem,vel quos contr.diffi.cap.1.de fratr. de nou.benefi.inueſt.d.§.beneficium.cap.1.de capit. cont.in quibus omnibus locis tractatur de proprio feudo,

feudo; & paſſim adicitur qualitas illa hæreditaria nedum cum qualitatibus prædictis, ſed ſimpliciter nuncupatur aliquot in locis pro hæredibus. Intelligitur tamen vbi de hærede maſculo mentio fit, ſcilicet de filio. cap. 1. §. ſed diuerſum. tit. de alien. feud. cap. 1. §. profecto de leg. cont. l. ex facto in fin. & ibi glo. ff. ad Trebel. & quod proprium ſit feudum ceptum pro ſe, & hæredibus videtur text. Clarus in c. 1. de feud. non hab. pro. natu. feud. vbi feudum ibi improprium eſt, quod erat conceſſum pro ſe, & hæredibus, & cui daret: ob quam clauſulam, & cui daret, habitum fuit tale feudum pro improprio: nō autem quia acceptatum eſſet pro ſe, & hæredibus Iacob. à Sanct. Georg. in §. in feudum ſub num. 13. probatur idem, quod non ideò minus feudum dicatur proprium, ob qualitatem hæreditariã ex text. in cap. 1. an agn. vel fil. vbi filius non poteſt paternã hæreditatem repudiare, & feudum acceptare & tamen nemo dicet ibi agi de feudo improprio: quum agnati admittantur, licèt repudient hæreditatem defuncti, & vlterius feudum improprium ſuum habeat particularem titulum.

Quare dum profeſtuntur inueſtituræ, quib. vnus
10 † inueſtitur de feudo pro ſe, & hæredibus legitimis, vel pro ſe, & hæredibus, maſculis, vel pro ſe, & heredibus ſimpliciter, ſine adiectione, quibuſcũque, vel alia ſimili, Dico hæc omnia feuda dici propria nō impropria, nec de iſtis loqui Decretum, ſed tantùm de improprijs.

Et ſi dicatur, quum in hoc feudo nemo ſuccedere poſſit, quin ſit hæres, qui nequit contrauenire facto defuncti, erit in facultate vniuſcuiuſque priuare ſuum ſucceſſorem hoc feudo contra naturam proprij feudi, in quo nulla tenet defuncti diſpoſitio. cap. 1. de ſucceſ. feud. cap. 1. an agn. vel fil. de hac difficultate, in qua conſiſtit omne obſtaculum, tractabimus infra poſt explicationem feudi ſimplicis.

11 Simplex feudum dicitur, † quod nulla filiorum, vel hæredum facta mentione receptum eſt. Bald. in cap. 1. verſi. ex quo collige. tit. an agn. vel fil. Ruy. conſi. 17. num. 3. volum. 1. Natt. conſi. 634. num. 6. & conſi. 681. ſeu quando datur ſimpliciter ſine aliqua determinatione ſeruiciorum. Afflict. in capitu. 1. §. notandum. num. 14. de iis, qui feud. dar. poſſ. & ſimplex, & mixtum inter ſe ſpecie differunt. l. 2. in principio. ibique Barto. ff. de verbo. oblig. Bero. conſi. 220. num. 17. volu. 3. hoc feudum ſimpliciter receptum ſine filiorum, aut hæredum mentione pro filiis hæ-
12 redibus captum † intelligitur, ſecundum glo. in c. 1. quib. mod. feud. conſt. poſſ. hoc ſentit. Barto. in l. quod dicitur. ff. de verbo. obligat. Bald. in d. cap. 1. an agn. vel fil. colu. 4. & ibi Iſern. & Aluer. Cum. conſil. 166. Caſtr. conſ. 217. volum. 2. & in l. ſi mihi, & Titio. ff. de verbo. obligat. Roman. in l. etiam. ff. ſolut. matrim. Barb. conſi. 66. volum. 4. Alexand. conſ. 180. & 118. volum. 6. & conſi. 19. & 26. volum. 5. vbi ſcripſit de feudo Regni. Iaſ. qui dicit magis cōmunem in l. apud Iuliani. §. ſi quis alicui. ff. de legat. 1. Iacob. in ſua inueſt. §. ita quod ipſi. Socyn. conſi. 19. colum. 1. volum. 1. Brun. conſil. 18. Curt. ſen. conſi. 10. colum. 5. Curt. iun. conſi. 3. Afflict. deciſ. 140. Rim. ſen. conſ. 267. volum. 2. Grat. conſi. 4. num. 41. volum. 1. Pariſ. conſi. 2. & conſi. 3. volum. 1. Rub. conſi. 18. de feudo Rodi, & conſi. 84. de feudo Cabalarij Leonis. Alcia. conſi. 160. num. 9. & 180. in princip. Ryp. in l. in quartam num. 181. ff. ad leg. falc. Sylua. conſi. 30. num. 15. Ruyn. conſi. 17. num. 3. volum. 1. Neuiz. conſi. 9. Nat. conſi. 634. Didac. lib. 2. variar. reſolut. cap. 18. Boſ. in tit. de princ. num. 109. & 110. Roland. conſi. 28. vbi oſtendit hanc communem, & conſi. 32. volum. 3. & conſi. 3. volum. 4. Clar. in §. feudum. quæſtio. 9. verſi. ſed quid Menoch. tamen conſil. 1. num. 509. vbi dixit plures tenere contra Cæphal. conſi. 303. numer. 87. Gabr. in com. concl. lib. 6. tit. de verbo. ſignificat. concluſ. 3. nume. 18. Burſ. conſil. 3. nume. 4. vbi dicit magis communem. Rimin. iun. conſil. 18. num. 14. volum. 1. Crauet. conſi. 965. num. 16. quibus cognoſci poteſt, quàm dubia ſit deciſio illa ſubtiliſſima, & eruditiſſima. D. Oſaſch. 161. num. 12. qui dixit hoc feudum ſimpliciter datum cenſeri receptũ pro ſe, & liberis, ſic vt.

Primam opinionem ego arbitror veriorẽ: non ex eo, quod ſibi quis, & hæredibus ſuis proſpexiſſe videatur. l. ſi pactum. ff. de probat. cap. vnic. de duob. frat. à cap. inueſtit. & quod videatur eis acquiſiuiſſe tanquàm hæredibus, prout in aliis contractibus dicitur. glo. in l. ſi tibi. §. ſi pactus. ff. de pact. ſed quia, ſi dicimus verum rectum, & proprium id eſſe, quod pro hæredibus maſculis, aut legitimis capitur, ac in dubio feudum cenſeri proprium, & rectum, igitur nihil obſtabit, quin feudum ſimpliciter datum, & acceptatum, intelligatur pro filiis hæredibus: qui filij ex perſona eius, ex qua commodum ſentiunt, incommodum quoque ſentire debeant, ſi quod ſubſit. l. ex qua perſona. ff. de reg. iur. & quadam iniuria pater affici videatur, cuius filius eius hæreditatem nedum repudiat, ſed cum beneficio legis acceptat. cum interſit noſtra aliquem habere, qui noſter ſit futurus heres, obſeruator eorum, quæ diſpoſuimus. §. valde enim inſtu. ex quibus cau. manum. ob quã cauſam inuentum etiam eſt beneficium legis falcidiæ. inſt. de leg. falc. in princ. & prima cauſa ſit liberorum. Conſideret vnuſquiſque mentem paternã, an ſit ſtipulari feudum inde tranſitorium ad filios, qui eius repudient hæreditatem: quod fieri nequit citra quandam irreuerentiam. Bald. in d. capit. 1. an agn. vel fil. qui in ſumma loquitur de feudo ſimpliciter dato, & quod ad filios tranſire non permittit, qui repudiare velint paternam hæreditatem, hanc opinionem vltimo loco ſequutus eſt, pulchris rationibus ornatam. Burſ. conſi. 148. per totum.

Citat D. Oſaſch. pro ſua opinione Iſern. C. vnde. vi. §. ſed quia tit. de iis, qui feud. dar. poſſ. & ca. cum olim. tit. de ſucceſ. feud. ex quibus locis hoc colligere non poſſum. niſi quatenus ipſe argumentatur ex verbis illius, quod lex, & legis prouidentia dat feudum liberis, quæ argumentatio non eſt tuta à verbis doctoris, quatenus ipſe maximè alibi contrarium clarius ſcripſit. item Iacob. de Beluis. tit. de eo qui ſibi, & hæred. ſuis maſculis, & fœm. Alu. tit. quib. mod. feud. conſt. poſſ. colu. pen. ſed niſi ſit defectuoſus, poteſt intelligi Aluer. loqui de feudo, accepto pro ſe, & filiis maſculis. Item allegat. Barto. in l. item videndum. §. nunc videamus. ff. de pet. hæred. dicẽs filium ante aditam hæreditatem paternam, habere feudum non iure hæreditario, ſed ex pacto, vel legis prouidentia. Bald. hoc tamen expreſsè voluit, in capit. primo, in fine, quibus mod. feud. conſtitui. & in l. cum acutiſſimi in fin. C. de fideicommiſ. hoc non aperuit. item Caſtr. in l. ſi mihi, & Titio. ff. de verbor. obligat. ſupra citatus in contrarium, & in l. adoptiuum. §. patronum. num. 4. ff. de in ius vocan. & in l. ex facto. §. fin. num. quarto. ff. ad Trebell. & in auth. poſt fratres. C. de legit. hæred. & conſi. 311. col. penu. verſicu. breuiter. volum. primo, ſed dicit filium non ſuccedere tanquam hæredem, licèt non ſuccedat, niſi ſit hæres, & Alexand. in l. quod dicitur. ff. de verborum obligatio. ſub numer. 24. verſicu. ſed circa vbi dicit ſe habere dictum Bald. in tit. quibus mod. feud. conſt. poſſ. pro conſtanti in feudo, ſi bene aduertatur, loquitur ſe habere pro conſtanti, quod feudum etiam ſimpliciter acceptum, cenſeatur tãtum

acceptum

acceptum pro maſculis,& non pro maſculis,& fœminis, & hoc patet ex ſuis verbis ibi ſequentibus: quia filia nõ ſuccedit in feudo niſi expreſsè actum ſit,&c.

SVMMARIVM.

1 *Decretum hoc eſt ſtricti iuris: ſed cùm ratio eius expreſſa ſit, locum habebit, vbicunque ratio militabit.*

2 *Extẽſio procedit etiam in correctorijs, ſi per eam reuertamur ad ius commune.*

3 *Decretum non habet locum in feudo pro ſe, & hæredibus conceſſo.*

4 *Inuentarium cum beneficio legis in feudo pro ſe, & hæredibus conceſſo, excuſat hæredem à ſolutione æris alieni ſuper ipſo feudo.*

5 *Et ſi ſimpliciter hæres eſt facto defuncti, qui feudum alienauit, contrauenire non poteſt.*

6 *Feudum fœmininum, an in decreto comprehendatur?*

7 *Feudum emptitium in decreto minimè comprehenſum: quum loquatur de proprio.*

8 *Modo iuſto precio emptum fuerit, & non partim beneuolentia traditum, quæ præualeret pecunia. Et à Principe fuerit emptum, non ab alio vaſallo.*

9 *Præiudicium domini, & agnatorum in quibus conſiſteret, ex inueſtitura accepta pro hæredibus quibuſcunque?*

10 *Decretum locum non habet in feudis, quæ ab alijs dominis, quàm à Principe mouentur.*

11 *Feuda eccleſiaſtica, quomodo ſubijciantur decretis laicorum.*

Gloſſa.

QVia in pleriſque inueſtituris vaſallorum noſtrorum patriæ Ciſmontanæ, &c.

Incipit hic Sereniſsimus Dux Decretum, & legem ſuam à ratione, quæ eum mouit ad legem hanc ipſam condendam: videlicet, quia ob illa verba pro hæredibus, & ſucceſſoribus, quibuſcunque, prętendebant vaſalli ſeuda ſub iſtis verbis cõceſſa poſſe alienare extra agnationẽ: & volens indemnitati ipſius Principis, & ſubditorum conſulere, reſtrinxit hanc pernicioſam libertatem. Nam tametſi mens ſtatuti ſatis hic clara, & perſpicua ſit, illa tamen ſolet demonſtrari ex ratione, & præfatione ſtatuti.l.fin.ibi Barto. ff. de hæred.inſtit. Alex.conſ.7.volum.ſecundo.Dec. cõſ. 10.Excellentiſs.Oſaſch.deciſ.59.num.5.& quamuis

1 †iſtud Decretum ſit ſtricti iuris Crauet.conſil. 197. non comprehendens alienationes prius factas.Crauet.conſi.501.quum tamẽ rationem exprimat, vbicunque ratio locum habebit, ibi quoque procedet decreti diſpoſitio.Caſtr.in l.ſi verò.§.de uiro.ff.ſoluto matrim.glo.in clem.1.in verbo eligatur de elec. Curt.ſen.conſi.80.col.4.Gem.conſi. 39. ſiue exorbitans, ſiue correctorium ſit ſtatutum ad omnes caſus extenditur, qui ſub ratione expreſſa comprehendi poſſunt.Bal.& Mod.in auth.quas actiones.C. de ſacroſanct.eccleſ.Crauet.conſi.227.num.6.& 7.præcipuè, cum nos reducat diſpoſitio huius decreti ad ius cõmune feudorum: quo caſu licèt in correctoriis regulariter non ſit licita extenſio ex maioritate rationis.l.præcipimus,& ibi Barto.C.de appellat.ſe-

2 cus eſt ſi reuertamur † ad ius commune.glo. in cap. ſtatutum in verbo numerandis de præb. in 6. Butr. in c.olim tibi de verb. ſigni. Alex. in l. ſi conſtante. col.6.ff.ſol.matr.quaſi tunc materia ſit fauorabilis. Ita Iaſ.in l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.nu.6.ff.de pac. Sicuti ẽt dr̃ de conſuetudine, quæ eo facilius inducitur, quo magis rẽ ad ius cõe reſtituit.Fel. in c. cũ acceſſiſſent limit.7.de conſt.Brun. conſi.95.num. 7.

3 Hinc inferri poteſt, vtrum hoc decretum † diſponens de inueſtituris habentibus clauſulam pro ſe, & hæredibus, ac ſucceſſoribus, quibuſcunque, procedat in aliis ſimpliciter loquentibus pro ſe, & hæredibus? Et puto quod non: quia, quum hoc feudũ ſi ſit paternum, vel antiquum inalienabile ſit extra agnationem, cap.primo, de alien.feud. pat. Bald. in cap.primo.§.hoc quoque.colum.penult.verſic.ſexta, concluſio. de ſucceſſ.feud.& conſil. 303. quidam nobilis lib. 5. Alexand.conſil. 106.lib.4.& alienatum renocari poſſit per filios hæredes cum beneficio legis.Oſaſch.deciſ.180.nu.11.vbi feudum inalienabile eſt, ceſſat decreti diſpoſitio: maximè, quum in eo ſit regula exceptiua, ibi niſi aliis verbis, &c. Quòd ſi ſequeremur eorum opinionem, quorum dixit ma-

4 gis communem.† Burſ.conſ.31.ſub nu.13. & conſi. 89.nume. 37. & 38.qui voluerunt in ſeudo accepto pro ſe,& hęredibus nihil opitulari inuentarium, ſed haberi pro re propriè hæreditaria, tunc cum in eo militaret ratio decreti, proculdubio meo iudicio procederet etiam ipſius decreti diſpoſitio.

Quòd ſit communis opinio inuentarium nihil prodeſſe in feudo pro ſe, & hæredibus accepto, Allegantur.

Alex.conſil.19.lib.5. in fi.

Iſern.in c.1.an agn.vel fil.col. 2.

Afflict.in capit.hoc quoque de ſucceſ.feud.deciſ. 26.& 112.

Iaſ.conſil.7.verſic.3.principaliter. vol. 3.

Pract.Papien.in libello, quando agitur ad reuocatio.feudi in verbo nec ſuperſtitibus.

Curt.iun.conſi. 155. & conſ.138.vbi loquitur in feudo Meſſerani.

Grat.conſi.4.num.18.& conſi.9.vol.1.

Gozad.conſ.4.& conſ.8.nu.36.

Ruyn.conſi.176.vol. 1.

Sigiſni.conſ.1.& conſ.14.

Mart.de Laude inter conſ.Brun.conſi.99. nume. 32.& 33.

Riminal. conſi. 305.

Crauet.conſi.256.

Tiraq.de retra.lign.§.1.gl.9.nu.48.& 50.

Campeg.inter conſ.Brun conſ.2.nu. 12.

Collegium Bonon.inter conſi.Montisferrati cõſilio 15. num.60.

Lofr.conſil.46.& 52.

Rol.conſ.44.vol.3. vbi diſputat, & dicit hanc veriorem,& magis communiter receptam.

Syluan.conſil. 30.

Boſ.in tract.de Principe. num. 310.

Celſ.conſil.113.

Coaur.lib.2.var.reſol.c.18.verſ.octauò infertur.

Arius Pyn. de bonis mater. in 3. part. numer.93. 95. 96.

Cæphal. conſil.3.nu.13.vol.1.

Menoch.conſ.89.nu.69.

Burſ.conſ.31.& conſ. 89.

Moder.Pariſienſ.in addit.ad Dec. conſ.185.

Alc. conſ. 160. qui excuſat. Alex.à contrarietate.

Gabr. in ſuis commen. conclu. titu. de regu. iur. concluſ.11.

5 Quibus attentis ego non auderem ſequi opinionem Excellentiſs.Oſaſch.d.deciſ.180.qui putauit filium etiam hæredem ſimpliciter poſſe feudum, ad quod vocatur prouiſione maiorum per patrẽ alienatum reuocare: vt contra Oſaſch. in hoc animaduertit Phanut.de inuent.in 7.par.nu.155.quum hæres non poſſit contrauenire facto defuncti.l.venditrici.C.de reb.alien.non alien. l. cum à matre. C. de rei vend.nec melioris eſſe conditionis, quàm defunctus.l.in omnib.§.nõ debeo.ff.de reg.iur. minuſque

ipſo

ipſo defuncto maiorem habere authoritatem.l.hæredem.ff.de reg.iur. Imo nedum in hoc feudo mixto filius similiter hæres,non poteſt facto defuncti contrauenire,ſed nec in conceſſo ex pacto,& prouidentia. Vt voluerunt. Alex.conſi.28.num.18.& conſil.24.vol.5.in feudo accepto pro ſe, & liberis hæredibus.Iaco.in ſua inueſtitura.§. & cum pacto, ꝙ de ipſo feudo.num.10.Brun.conſi.35.verſic.vlt.vol.2.

Bald.in feudo antiquo, niſi ſit hæres cum beneficio legis.fin.l.qui ſe patris.num.9.C.vnde legit.& in c.1.§. hoc quoque licet hic non loquatur de inuentario.num.20. de ſucceſſ.feud.

Iſern.verſi.ſi vero ſit datum, & in c.1.an agn.vel fil.& ibi Aluc.& Afflict.

Caſtr.conſ.207.vol.2.

Ruyn.conſ.25.num.10.etiam ſi non conſenſiſſet dominus cum ſit oppoſitio de iure tertij: ibi ſub nu.14.verſic.non obſtat.vol.2.& in feudo ex prouidentia.conſ.1.ſub nu.16.vol.1.

Curt.ſen.conſ.penult.col.5.verſ.quia ad iſta.

Curt.iun.in tract.feud.in 4.verſ.ex prædicta, in fi.car.47. vbi dicit feudum acceptum pro filijs, & hæredibus, quum filius illud habere non poſſet,niſi ſit hæres,poſſe per patrem vni ex filiis prælegati cum inde filius tanquam hæres nequeat contrauenire facto defuncti.l.cum à matre.C. de rei vend.

Afflict. ſi de feud.defunct. fuer. controuer. inter dom.& agnat.in §.ſi Titius.num.8.& 9.vbi in feudo ex pacto, & prouidentia, vult filium debere facere inuentarium cum beneficio legis, ſi patris fuit hæres, & quamuis hoc limitet niſi feudum fuit legitimè alienatum, & dicatur illegitimè,quando alienatum eſt,ſine domini conſenſu,vt per eum in princ. tamen ipſe ibi ſe fundat in conſtitutione Neapolitana,per quam patermet alienans reuocare potuiſſet,& non in iure communi.

Crauet.hoc clarè ſenſit dum conatur defendere reuocantes feudum non probatos hæredes alienantis.conſil.197.num.3.& 4.in feudo hæreditario non tranſitorio ad hæredes extraneos.Crauet.conſ.256. ſub num. 3.

Pariſ.in feudo hæreditario mixto conſ. 2. nu. 27. & conſ.3.nu.18.& conſ.10. nu.7.vol. 1.

Sigiſm.in feudo hæreditario conſ.1.nu.163.

Rolan.conſ.3.num.24.in feudo hæreditario. vol. 4. & indifferenter, conſ. 71.volum. 2.num.37.communem dicit Roland. conſil. 97. num.47.volum.1. niſi factum ſit,inquit,inuentarium, & in feudo ex pacto, & prouidentia niſi ſit factum inuentarium. conſi.44.vol. 3.

Clar.in vtroque feudo mixto,vel ex prouidentia dicit communem in §.feudum.q.42.verſi. ſed quæro, & verſ.ſucceſſiuè.

In feudo hæreditario communem dicit Gabr. comm.concl.11.nu,20.de reg.iur.

Marin. Frec. in feudo ex pacto, & prouidentia, quando venditor obligauit ſe de euictione titu. de diff.feud.ex pact.& prouident.verſi. ſeu quæſtio. 21. nam, quando factum defuncti ipſum defunctum non obligat, hæres non tenetur ex perſona propria ci ſtare,glo.& Barto.in l.Lucius.ff.ſolut.matrimon. Bero.conſil.110. vol.1.

Alba etiam in feudo ex pacto, & prouidentia conſil. 76.

Et adita hæreditate inter feudum hæreditarium, vel ex facto, & prouidẽtia nulla eſt differentia,quin hæres teneatur factum defuncti approbare. Dec. conſ.185. ſub num. 5.

Quem ſequitur Menoch.conſ.89.num.67.vbi reſpondet ad contraria omnia.

Boer.q.23.nu.20.

Zaz.in epit.feud.par.8.num. 62.

Soc.iun.conſil.42.volum.3.niſi factum ſit inuentarium,vel ſit hæreditarium mixtum, vel ex pacto, & prouidẽtia; ſequutus inde hanc fuit opinionem. Illuſt. D. Senator in ſuis comment.c.an agn.vel fil. num. 20.

Et retenta hac opinione, quam communem dicit Arius Pin. in l. 1. C. de bon.mat.in 3. par.nu.93. Menoch.conſ.89.Burſ.conſ.4.Panut. de inuentario in 7.par.num.156.

Non obſtant,quæ dicit Bald.conſil.215. de l. 1. & 2.C.ſi quid in fraudem patroni,quòd facta in fraudem hæredis poſſint reuocari: quia ad hoc, & ad reliqua omnia adducta in contrarium reſpondet. Phanut.poſt.d.num.156.& Burſ.conſil.4.& Menoc. conſil.89.& Cæphal.conſil.393.quamuis negari nõ poſſit contrariam opinionem, videlicet in hoc feudo ex pacto, & prouidentia conceſſo,filium etiam hæredem patris ſimpliciter habere facultatem contraueniendi plures ſuſtinuiſſe,& ſequi vt ſunt infraſcripti.

Iacob.in ſua inueſtit.§.& cum pacto,quòd de ipſo feudo.num.10.

Iaſ.conſ.56.col.4.verſ.tertiò principaliter.vol.3.

Glo. in cap. hoc quoque in verbo inueſtituræ de feudi ſucceſſ.

Dec.conſ.545.nu.56.ex l.fi.C.de euict.licet inquit per eam legem teneatur de euictione.

Bald.in conſ.215.ſub nu.1.verſ.& ſi dicatur. volu. 2.per l.1.& 2.C.ſi quid in frau.patroni.

Purpu.conſ.500.ſub num.26.vbi nec vult filium teneri tanquam hæredem de euictione.nu.30.

Pariſ.conſ.84.ſub num.52. vol. 3.

Rub.conſ.84. ſub nu. 7.quando feudum fuit alienatum ſine domini conſenſu.

Sigiſm.in feudo ex pacto,& prouidentia.conſi.1. num.163.

Gabr.de reg.iur.concl.11.nu. 19.

Rim.in d.conſi.18.num.165. fretus authoritatib. Bald.& Iaſ. ſupra allegatorum.

Tib.declara.conſ.117.nu.31.vol.3.

Cæterùm,quantum ad feudum pro ſe,& hæredibus conceſſum,quod illud repeti poſſit à filio hærede cum beneficio legis,allegãtur infraſcripti.

Nicol.de Matar.& Bald.in l.qui ſe patris ver.item quæritur.C.vnde liber.qui, & ſi in ſpecie non loquatur de feudo pro ſe,& hæredibus, neceſſe tamen eſt ſecundùm a poſtillatorem eum de hoc feudo intelligere,prout intellexit.Dec.conſi.185.hoc idem præſuppoſuit.

Alex.conſ.26.vol.5.de feudo Reani,& conſ.124. lib.4 & conſ.30.vol.6.

Iaſ.conſ.56.vol.3.in l.2.col.fi.C.de iur.emphyt.

Mart.de Laude.in c.ſi Titius.tit.ſi de feu.fuer.cõt.

Præpoſit.in c.1.an agn.vel filij.

Aluer. ibi idem.

Afflict.ibi.

Curt.ſen.conſ.penul.col. 4.in medio.

Cum.conſ.163.in 3.dubio.

Dec.conſ.185.390.445. & 448.

Brun.conſ. 18. volu. primo.& conſ. 122. volu.2.

Pernus inter conſ. Brun.conſ.6.

Goz. conſ. 46. num.6.

Alipr.inter conſ. Montisferrati conſ. 13.

Alex. inter eadem conſ. 10.

Pariſ. conſ. 10. nu. 7. vol. 1.

Iacob. à Sanct. Georg. in ſua inueſt. §. ita quòd dicti inueſtiti. num. 8.

Cepol. conſ. 31.

Sil. conſ. 15. num. 36.

Zaz. de ſucc. feud. num. 10.

Rub.

Rub.pulchrè conſi.84.& conſ.164.in feudi Villeſtelonis.

Neuiz.conſ.9.nu.14.

Socyn.iun.conſ.112.nu.13.lib. 2.

Clarus, qui hãc magis dixit communiter approbari in §.feudum.q.42.

Ruyn.conſ.38.nu.21.vol.1.modò inquit feudum ſit antiquum,& in nouo dixit.

Alex.fuiſſe loquutum.d.conſ.19.idem Ruy.conſil.108.col.pen.lib.5.

Gram.decis.93.num.10.

Oſaſch.deciſ.181.num.11.& 181.num.14.

Roland.conſ.97.num.50. vol.1.

Menoch.conſ.181.nu.61,vol.2.volens in hoc feudo non poſſe diſponi, vt tranſeat ad extraneum.

Crauet.conſ.pro genero.num.482.

Beron.conſ.68.nu.77. vol.1.

Phanut.de Phanut.de inuentario par.6.nu. 17.

Guer.Piſo de feud.in glo.ab habitu verſ.ſit igitur.

Rimin.iun.in addit.ad conſil. Rym.ſenior.conſi.30.num.306.

Purp.vlt.viſus conſ.149. & conſ.235.vbi mentionem habuit iſtius Decreti pro feudo Ploci.

Crauet.etiam poſt hæc viſus conſ.509.nu. 9. 660. etiã ſi adeſſent verba in antiquum,& auitum: quia hæc verba non dant,nec tollunt, quin in feudo hæreditario oporteat eſſe hæredem.Crauet. conſ.501, num.8.Decian.conſi.90.vol.3.

Et ſi hæc opinio verior non eſſet, ac illam ſequi non deberemus, ſine dubio eſſet inanis concluſio, ſeu differentia illa conſtituta inter feudum ſimpliciter hæreditarium,& feudum mixtum, vel ſecundum quid: de qua per Excellentiſs.Oſaſch.dec.161. & Crau.conſ.256.Item & alia an oporteat eſſe heredem vltimi,vel ſufficiat eſſe heredem primi,de qua per Alex.conſ.10.col.fi lib.3.Brun.conſ.18. Clar. de feud.quæſt.9.Rol.conſ.29.vol.3.Oſaſch.dec. 161. in fine.Item & alia,quæ fit inter agnatum,& filium de qua in cap.1.an agna.vel fil.Ac etiam alia,an oporteat eſſe hæredem vniuerſalem, vel ſufficiat fuiſſe, aut eſſe heredem particularem,de qua per Cur.ſen. conſi.82. in feudo Turris Sancti Georgij. Clar. in §. emphyteuſini.quæſt.38.Gab.in comm. concl.tit.de verborum ſignific.concl. 3. Item & alia ſi non poſſet agnatus eſſe hæres de qua per Bal.in c.1. an agn. vel fil.Roland.conſil.53,& conſi.57.volum.3.& alię plures quas eſſet longum referre: in quibus interpretes, & conſulentes variis in locis mirificè exercuerunt eorum ingenia.

Quare, cùm verbum hæredibus in materia feudali ſimpliciter prolatum intelligatur de maſculis deſcendentibus: & non ideò minus feudum propriũ ſit ex eo, ꝙ pro hæredibus fuerit conceſſum, vt dixi ſupra in rubrica, Dicendum eſt hanc vltimã opinionem, quòd proſit inuentarium filijs eſſe veriorem, & tenendam niſi feudum eſſet nouum, in quo, cum pater eum conſenſu domini poſſit præiudicare filijs,inuentarium nihil prodeſſet.Ruy.cõſil.38.volum.1.Celſ.conſi.113.Cæpol.conſi.31.vel ſi tantundem eſſet in bonis allodialibus. conſi. 15.nu. 36.de veritate cuius rei diſputat. Ar. Pyn. de bonis mater.in 3.par.ſub num. 92.

Notandum eſt in feudo pro ſe, & hæredibus accepto,vel alio quouis,habẽte annexam qualitatem hæreditariam, quod filius, vel agnatus conſequi non poteſt,niſi ſit hæres primi, aut vltimi defuncti differentiam eſſe non leuem,vt tetigi ſupra inter filium,& agnatum vltimi defuncti: quia, quum ipſe vltimus defunctus feudum ipſum retinere non potuerit,niſi eſſet hæres primi acquiſitoris,cuius hæreditatem vltimus agnatus defunctus iam adierat,hęreditas illius ab hæreditate primi inſeparabilis eſt.l. ſed ſi plures.§.1.ff.de vulg.& pupil.not.in l.qui ſe patris.C.vnde lib.Alex.cõſ.24.col.1.lib 4. & ideò filius, ſi repudiet hæreditatem patris ſui vltimò defuncti, repudiare quoque cenſetur hæreditatem primi acquiſitoris: et ſi vult feudum conſequi debet hæreditatem vltimi acceptare, cum qua mixta eſt hæreditas primi. Alex.conſi.12.& conſi.19.colum.2.vol. 5.Brun.conſ.122.volum.2.Pariſ.conſi.23.num.180. volum.1.Rol.conſi.29.num.12.vol.1.& conſ. 3. ſub num.28.volum.4.Nat.conſi.679. num. 14. Phanut. de inuen.in 6.par. nu. 3. Et ideò neceſſe eſt omnino filium aſpirantem ad reuocationem feudi per patrem alienati,conficere inuentarium cum beneficio legis,quo ſatisfiet diſpoſitioni iuris, & qualitati feudi, & ſuę indemnitati proſpiciet. Agnatus autem,qui potuit eſſe hęres primi,repudiata hęreditate vltimi,hæres ſcilicet,pro portione aliqua,non habet hanc difficultatem.Alex.conſ.128.& conſ. 193. vol.2.Dec.conſ.208.in fin.ver.nec iſto caſu. Gozad. conſi.26.num.29.Rol.conſi.53.num.17.volu.3.Alc. conſi.178.num.6.

Non extẽdetur igitur hoc decretum ad feudum mixtum, ſeu hæreditariũ ſecundum quid: ſed erit continendum in proprijs terminis,de quibus loquitur: ſcilicet in feudo pro ſe ſucceſſoribus, & hæredibus quibuſcunque acceptato: cuius natura eſt, circumſcripto decreto,quod ad omnes hæredes tranſeat.Iaſ.in l.fideiuſſor.§.prætor ait num. 5. ff. qui ſat. cog.Crauet.conſ.256.Clar.in §. feudum.q.9.Excell. Oſaſch.deciſ.161.num.6.Roland.conſi. 12. volum. 4.Burſ.conſi.76.In feudo autem hæreditario mixto poteſt, vt dixi,filius ſibi proſpicere conficiendo inuentarium cum beneficio legis: alioqui, ſi omittat, damnum,quod culpa ſua ſentiet, ſibi imputet. reg. damnum de reg. iur. in 6.quum non ſit dignus fauore legis,qui illius prouiſionem ſpernit.l. fin.§.ſi vero.C.de iur. deliberan.

Prout, & hoc decretum, quum videatur condi-
6 tum gratia † agnationis conſeruandæ, fortè non
habebit locum in feudo fœminino ex traditis per Alex.conſ.86.col.fi.vol. 4. quod arbitrarer, expeditum,ſi ceſſaret intereſſe domini,alioqui non:quum vbi duæ militant rationes, altera tantùm ceſſante, non ceſſet legis diſpoſitio.§.affinitatis inſt. de nupt. ſed hoc caſu ſi dominus cõſentiret,nihil ſupereſſet agnatis,quod poſſent opponere, nec allegare.

Minusque in feudo emptitio hoc decretum lo-
7 cum ſibi vendicare † arbitror: quum loquatur de
proprio feudo.Purp.conſ.66.ſub num.18.quod ſatis colligitur ex verbis met ipſius Decreti,ibi per prædicta verba,non intelligatur immutata natura proprij,atque ſimplicis, & recti feudi, ſuper quo factę ſunt,aut pro futuro inueſtituræ feudorum fient.Nã quum feudum proprium,& rectum ſit, quod honore,& amore cõceſſum eſt.c.1.de feud.dat.in vic.leg. commu. feudum emptitium ſecundùm naturam recti feudi non regulatur.Curt.ſen.conſil.48.colu.7. nec rectum dici poteſt. Campeg.inter conſi. Brun. conſi.11.num.7.Rub.conſ.110.num.3.improprium quoque eſt,& irreuocabile. Bald. in l. ſi quam. C.de ope.lib.Iaſ.in vſib.feud.nu.9. Bero.conſ.65.num.45. vol.1.Purp.conſ.325.nu.16.Pancer.conſ. 50. nu. 17. quod cum igitur irreuncabile ſit, ex poſt facto non recipit conditiones.l.tempore.C.de pact.int.emp.& vend.l.perfecta.C. de donat. & quum improprium ſit,ac non rectum,ex illis verbis pro hæredibus quibuſcunque,dici nequit immutata propria, & recta natura feudi.arg.l.eius.ff. ſi cert.petat.& ideò Decretum loquens de feudo, locum ſibi non vendicat in emptitio.Crauet.conſi.6.num.109.Alcia.conſ. 166.

maxi-

maximè ſi de conceſſionibus gratuitis loquatur. Boſius titu. de princ. num. 323. cuius Decreti verba loquentis de immutatione recti feudi, cùm non cõueniant feudo improprio, non cõueniet etiam ipſius Decreti diſpoſitio. Bart. in l. 4. §. prætor. ait in fin. ff. de dam. infecto.

Quòd intelligo ſi precio iuſto emptum ſit, ſecus ſi partim precio, & partim beneuolẽtia, quæ precio
8 præponderaret. † Roland. à Valle conſi. 41. volum. 4. Pariſ. conſi. 16. volum. 4. Soc. iun. conſ. 65. volum. 1. Gabr. de feud. concl. 3. num. 6. Cæphal. conſil. 172. num. 15. ac etiam ſimul ſi à Principe emptum ſit, & non ab alio vaſallo, vt ſentit. Brun. conſ. 108. ſub nu. 27. Ruyn. conſ. 15. ſub nu. 12. vol. 1. Ale. conſ. 170. nu. 3. & ſi tractetur de feudo antiquitus acquiſito, feudum ipſum precio iuſto emptum præſumitur. Doctiſs. Pancer. conſ. 41. num. 25.

9 Intereſſe autem Domini, † ne feudum proprium, & rectum, immutetur in eo, vel maximè conſiſtere poſſet. Primò quia emptores feudi eiuſmodi fortè prætendere poſſent id feudum habere tanquam rem liberam, & allodialem ex not. in cap. 1. de feud. non hab. prop. nat. feud. Secũdo præſuppoſito etiam quòd alienatio non extingueret feudi qualitatem, eſſet nihilominis tranſitorium ad fœminas maximè agnatas. Rolan. conſi. 41. volum. 4. quæ alioqui non ſuccederent deficientibus agnatis. §. filia. de ſucceſ. feud. cap. 1. de grad. ſucceſ. in feud. Tertio quia etiam tranſiret in clericos, alioqui incapaces. cap. ſi clericus ſi de feud. fuer. contr. inter dom. & agnat. Excellentiſs. Oſaſch. deciſ. 27. Quartò ſine domini conſenſu poſſet feudum ipſum alienari. capit. 1. de feud. non hab. propt. natu. feud. Ryp. in l. qui Romæ. §. diui fratres ſub. nu. 87. ff. de verb. oblig. Crau. conſ. 256. col. 3. Rol. conſ. 42. num. 16. volum. 1. Curt. iun. in tract. feud. in 4. par. reg. 2. quęſtio. 5. Dec. conſ. 193. verſi. non obſtat fundamentum. Clar. in §. feudum. quæſtio. 31. verſi. vlterius, quum verba, & quibus dederit, & pro hæredibus, quibuſcunque eundem habeant ſenſum, & à pari procedant. Bal. in l. 1. q. 35. ff. de rer. diuiſ. Curt. iun. conſ. 4. col. 4. Pariſ. conſi. 3. col. 3. in fi. vol. 1. Crau. cõſ. 256. Excel. Oſaſch. dec. 26. ſub num. 18. quamuis & hoc caſu requiri licentiam domini tenuerit collegium Bononienſ. in conſil. poſt tract. Menoch. de recup. poſſeſſ.

Præiudicium autem agnatorum in eo conſiſtebat, quòd eſſet alienabile, iam inter viuos, quam in vltima voluntate. Crau. d. conſi. 256. & quod de illo tenerẽtur omnia debita defuncti perſoluere, quod ſecus eſt, ſi rectum, & proprium ſit. cap. 1. an agn. vel fil. Crauet. conſi. 197. in princ.

Decretum hoc loquitur de bonis feudalibus vaſallorum patriæ Ciſmontanæ, cuius ſignificatum explicaui in prooem. Decreti Yolant. Ac etiam de bonis, quę ipſi vaſalli à Prencipe feudum tenent. Ibi comperimus inueſtituras factas de bonis feudalibus, quæ a nobis in feudum tenent, &c. Vnde quæritur, an locum ſibi vendicet in alijs bonis feudalibus, quæ ab alijs dominis in patria Ciſmontana tenentur, & puto dicendum quod non. Primò, quia
10 relatiuum illud, † Quæ, ſtat demonſtratiuè, & reſtrictiuè. Bart. in l. cunctos populos. C. de ſumm. trin. & fid. cathol. & in ſpecie de feudo. Gozad. conſi. 26. num. 46. dicens verba, quę à nobis, & imperio in feudum dependent, eſſe reſtringenda, & non amplianda. Secũdo facit, quia vaſallus vaſalli principis, nõ videtur vaſallus ipſius Principis. Bald. in l. 1. C. commu. de leg. etiam ſi eſſet vaſallus pro eadem re, pro qua per primũ vaſallum princeps recognoſcitur, niſi largè, & impropriè. communem dicit Cagnol. in l. conſilij. §. ſocij mei. ff. de reg. iur. confirmatur quia præpoſitio habet vim immediatæ ſeparationis, & propterea ea à nobis regi dicuntur, quæ immediatè reguntur. Bald. conſi. 357. ſub num. 2. volu. 5. Tertiò facit quod ſcripſit. Afflict. in conſt. regni. lib. 1. de offic. Caſtell. rubr. 88. cap. culpam num. 6 ſcilicet conſtitutionem, diſponẽtem de caſtris noſtris, non extendi ad caſtra baronum, nec eccleſiarum: quia, quum verba ſint clara, nõ debemus aliter verba interpretari. l. ſi ſic ſtipulatus. 1. & ibi Imol. ff. de verbor. obligat. ad eumque caſum diſpoſitio adaptetur, ad quem illius verba referuntur. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. & de alieno dominio inuito nemo diſponat. l. fin. C. de pact. nec ſit credendum in genere voluiſſe, quod in ſpecie non feciſſet. l. obligatione generali. ff. de pignor. Quare Frec. de feud. lib. 2. de auth. baron. quæſtio. 4. cenſuit. Conſenſum generalem in vim edicti promulgatum ſuper aſſenſu obligationis bonorum feudalium pro reſtitutione dotis, non extendi ad ſubfeuda baronum, quæ à barone immediatè tenentur, & non habere locum in feudis aliorum dominorum inueni inde idem teneri per Purp. conſi. 66. ſub num. 18. licet ipſe nihil alleget.

Nec obſtat ſi dicatur feuda eccleſiaſtica ſubijci
11 etiam ſtatutis † laicorum, quantum ad commodum, & incommodum laicorum, licet ſecus quoad præiudicium eccleſiæ Anchar. conſi. 124. & 434. Alex. cõſi. 9. col. 1. & ibi latè Nat. vol. a. Dec. in auth. Caſſan. C. de ſacroſanct. eccleſ. Ruy. conſi. 4. ſub nume. 6. volum. 1. & alia plura adducta per Roland. in tract. de ſtatu. lucr. dot. quæſtio. 85. concludens ſtatutum Principis de lucro dotis locum habere in caſtris, & terris vaſallorum, ſi ibi nõ ſit peculiare aliud ſtatutum: quia omnia iſta procederent, niſi decretum ſe reſtringeret ad feuda à Principe ipſo poſſeſſa: maximè cùm vbi voluit alia feuda ſuis ſtatutis contineri, illa expreſſerit, vt in Decreto Yolant: & dixi ibi in ſecunda glo. prim. part. ex præcedentibus igitur ſequentia declarantur. l. ſi ſeruus plurium. §. fin. & l. qui filiabus. ff. de leg. 1. & ſi voluiſſet hoc in Decreto aliorum feuda comprehendere, ſimiliter expreſſiſſet prout in antecedentibus. l. vnic. §. ſin autem ad deficientis, C. de caduc. tol. c. ad audientiam de dec. Quinimo exprimẽdo de feudis, quæ ab ipſo tenentur, ac alijs denegauiſſe videtur. l. cum prætor. ff. de iudic. c. nonne de præſum.

SVMMARIVM.

1 *Princeps in vim legis, potuit tenori priorum inueſtiturarum derogare.*
2 *Princeps poteſt feudum ponere ſub regula iuſtitia, & æquitatis.*
3 *Decretum non tollit, quin oporteat ſucceſſorem feudi eſſe hæredem.*
4 *Et an procedat ſi alienatio fiat inter agnatos.*
5 *Conſuetudo quomodo permittat feuda alienari, & quomodo probetur.*
6 *Conſuetudo ipſa adeò eſt ſtricti iuris, vt non extendatur ad feuda primogeniture. Nec de alienatione inter viuos ad vltimas voluntates.*

Gloſſa.

QVinimo volumus, Decernimus, & declaramus, &c.

Sed cùm ex clauſula illa pro hæredibus, quibuſcunque feuda eſſent redacta ad inſtar bonorum patrimonialium, quæritur quomodo princeps potuerit hanc facultatem vaſallis ſuis conceſſam reſtringere? contra l. 1. §. merito, &

§. ſi

§.ſi quis à Principe. ff. ne quid in loc. publ. & ius ex contractu competens etiam ex plenitudine poteſtatis videtur, quod auferri nequeat Docto.in capit. 1. de probat.& in c.quæ in eccleſiarum de conſtit. & in l. digna vox.C.de legib. pro qua re ſciendum eſt, decretum hoc fuiſſe editum de anno 1503.ante quod tempus,vt vidi in plurimis inueſtituris vaſallorum, verba illa pro hæredibus quibuſcunque erant non ſimpliciter prolata, ſed qualificata cũ clauſula iſta de more tamen patriæ capacibus, vnde ob hanc clauſulam decretum fuiſſet potius declaratorium, quam correctorium,ſeu abrogatorium facultatis competentis,ex diſpoſitione iuris communis vi dictorum verborum: quæ inueſtituræ declaratio fa-
3 cilius † permittitur.Dec conſil. 184.in fin. ac etiam circumſcripta dicta clauſula, quum Sereniſſimus Dux habeat in ſuo Ducatu iura Imperij.Iacobi. in ſua inueſtit.in verbo Carolus.Purp.in rub. ff. de offic.eius num.20.Menoch.conſ.1.num.158.potuit legem condere.l.fi.C.de leg.Barto.in l.omnes popul. in 2. ff. de iuſtit. & iure, maximè,vt conuenit,cum conſilio procerum.l.humanum. C. de legib. Nam princeps licèt de iure auferre non debeat dominiũ rei alienæ.l.item ſi verberatum.ff.de rei vendica. ex cauſa tamen vltima præſertim per viam legis, ſecus eſt.ex not.ab Ang.in l.Lucius.ff.de euict.Fely.in c.cum in eccleſiarum colum.10.de conſt. Roman. conſi.436 colum.4.verſi.reſpondeo:qui etiam,cùm poſſit ex cauſa priuare aliquem dominio rei ſuæ, multò magis imponere onus,aut legem. Bald. in l. nuptè.ff.de Senator.& facta conceſſione feudi,trãſlatoque dominio ab imperatore, etſi ex lege contractus lex apponi non debeat, poteſt tamen apponi ex lege legis.Bald.in l.final.in principio. ff.de Senator.& conſil.432.in prima parte. Præmittendum eſt ad euidentiam, &c. Item, licèt Imperator ne-
2 queat † vaſallos diueſtire.capit.1. de natur. feud.poteſt tamen ponere feudum ſub quadam regula iuſticiæ,& æquitatis:refert,& ſequitur plura adducens ad propoſitum Brun.conſi.1.num.42.& 43.& quaſi in ſimili decreto ſuper reb.feudalibus. Boſ. titu. de princ.num. 204. maximè in iure nondum quæſito re,ſed ſpe tantum,vt communiter dd.in l. Gallus.§. quid ſi tantum.ff.de libe. & poſth.& nominatim in feudo.Dec.conſ.269.448.Curt.iun. conſi.138.Brun. conſi.1.Bellon.conſi.33.num.8.

Feuda poſt hoc Decretum à Principe ſimpliciter conceſſa, intelliguntur data ſecundùm formã ipſius Decreti, ſeu ſtatuti. Pariſ.conſi.12.nume.44. volum.1. Excel.Oſaſch.dec.161.colu.fin.latius gloſſa ſequẽ.ſub nu.9.etſi concedantur in patria,in qua de conſuetudine poſſint alienari, ſecundum eam conſuetudinem,conceſſa quoque cenſentur.Brun. conſi.83. in fine.

Hoc decreto tamẽ derogatum inueſtituræ adeò
3 minimè eſt, quin oporteat † adhuc ſucceſſorem eſſe hæredem primi aquiſitoris mediatè, vel immediatè.Crauet.conſi.197.num.5. & vltimo loco Clarius.conſil.502.num.6.Oſaſch.d.dec.161.in fin.maximè quum, vt dixi, in rubr. iſtius Decreti non derogetur naturæ feudi qualitas ſucceſſoris hæreditaria. Quod ſi per dominum Crauet.d.conſ.502.fuiſſet tunc conſideratum, tandem poſt firmatam per eum concluſionem, Decretum ſcilicet hoc nõ excuſare,quin oporteat ſucceſſorem eſſe hæredẽ primi aquiſitoris,non ſubſiſtiſſet, prout poſtea ſubſtitit, dubitans ne per indirectum feudum ad alienas manus mearet: quia ad hoc dubium reſponſio eſt facilis, ſcilicet quantum ad primum acquiſitorem nulli dubium: quum ipſe,ſolo adhibito domini cõſenſu,feudum alienare poſſit in præiudicium agnatorum, & quantum ad alios, qui primo acquiſitori ſucceſſerant,nõ eſſe neceſſarium illorum eſſe hæredem, modò quis ſit hæres primi,per quos ſi fuerit alienatum,alij agnati feudum reuocare poterunt illorum repudiata hæreditate. Sola difficultas eſt de ijs, qui nequeunt eſſe hæredes primi,quin & vltimi venditoris feudi quoque hæredes ſint, vt ſunt filij, pro quibus remedium iuris eſt apertum, & clarum: videlicet quòd patris acceptent hæreditatem cum beneficio legis, vt iſta omnia explicaui in gloſſ.primæ partis iſtius decreti,quare ſibi imputare debent, ſi iuris beneficium contemnat. l. auxilium.ff.de minoribus alioqui ea formidarẽtur, quę nulla ſunt ſuſpicione digna.l. fin. in princ. C. de iur. deliber. tanto magis cum qualitas hæreditaria, vt explicaui in rubrica huius decreti,nõ repugnet naturæ proprij,& recti feudi.

Cùm itaque ſibi vaſalli perſuaderent feuda poſſe extra eorum agnationem diſtrahere, ablata eſt
4 illa facultas, ſed quid ſi alienatio † non fiat extra agnationem, ſed in ipſa agnatione, an decretum procedat? videretur dicendum quod nõ.quia prohibita alienatione rei extra agnationẽ in ipſa permiſſa cenſeatur. l. filiusfamilias. §. cum pater. ff.de leg.primo.l.peto.§.vltimo.ff.de leg.2.l.pater.§.quindecim.ff.de leg.3.l.voluntas 2.C.de fideicomm.Roman.conſil.159.& ex hac alienatione nullum ſit cõſiderabile damnum Principis,modo fiat vni ex cõprehenſis in inueſtitura, qui inde dominum recognoſcat,ex not.ab Illuſtr.Domino Ponte. quæſtio. 12.videntur tamẽ obſtare verba decreti, quod non poſſit de tali feudo fieri alienatio,niſi eo modo, & ijs caſibus, quibus Ius commune, & natura feudi alienationem feudorum permittit.Sed natura feudorum, licèt permittat inter agnatos alienationẽ, illam regulat,vt fiat in proximiorem.capit.1. §. ſed & res.titu.per quos fiat inueſtit.cap.1.de alien.feudi. ergo,quum verba decreti ſint clara,non admittunt in hoc aliam interpretationem.l.continuus.§.cum quis.ff.de verbor. obligat. præcipuè cùm generalia ſint, & ita generaliter, & indiſtinctè intelligenda.l. de precio. ff. de public.

Quibus autem caſibus de iure, aut ex ſtatutis feuda alienari poſſint, quum dixerim in antecedentibus decretis, non eſt hic vlterius repetendum. De conſuetudine autem ſciendum eſt in primis per decretum conſuetudini non derogari. Iacobi. in §. & cum pacto de non alienando ſub num.16. eſſeq; validam, vt poſſint alienari feuda ſine cõſenſu Domini.Bald.in l.2.ff.de vulg.& pupil.Iacob. in d. §. & cum pacto.Bru.conſi.80.Dec.conſ.390.Pariſ.conſi. 15. volum. 1. Roland.conſil. 42. num. 22.volum.1. non tantum, vt poſſint feuda alienari ſine domini cõſenſu,ſed etiam irrequiſitis agnatis. Campeg. inter conſ.Bru.cõſ.2. Rol.d.conſ.42.nu.24. ac in eorum præiudicium valet conſuetudo, vt poſſint alienari cum ſolo Principis conſenſu. Brun. conſilio 137. volum. 2. etiam in fœminam alioqui inhabilem.Ruyn.conſil. 72. volum. 5. Quæ in vna ſola familia induci poteſt. Iaſ.in lege omnes populi. colu, 9.verſicu.an autem vna progenies.ff.de iuſt. & iure. Hieron.Scher.inter conſ.Brun.conſi.139. nume.13. & 14.

Ad quam probandam non ſufficeret tamen plura inſtrumenta alienationum exhibere, niſi ſimul probaretur illa habuiſſe effectum, & factas extitiſſe,ad inducendam conſuetudinem, & toties, vt ex illis colligatur tacitus conſenſus agnatorum. Nenuz.conſil.9.num.29.& 31. quorum agnatorum an fuerit neceſſaria contradictio.Brun.conſil.137. volum.2.& quę in ſumma concurrere debeant.Brun.

conſi.

conſil.36.Crauet.pro genero num.483.Rolan.conſilio 48.num.28.volum.4.Purpur.conſil.253.nume.
6 18.Eſt † inſuper conſuetudo ipſa. Stricti iuris adeo,
quod non extenderetur ad feuda primagenituræ.
Curt.iun.conſi.26.& 171.colum. 3. Bella. conſil. 33.
nume.7. Nec de alienatione inter viuos ad eam,
quæ fieret in vltimis voluntatibus. Gabr. conſil. 83.
num. 52.

S V M M A R I V M.

1 *Natura feudi eſt genus, & tenor inueſtituræ ſpecies.*
2 *Inueſtituræ tenor diligenter intuendus, ad quem feudi ſtatus dirigitur.*
3 *Inueſtitura feudi eſt ſignum neceſſarium.*
4 *A tenore cuius non eſt recedendum.*
5 *Scilicet à tenore primæ inueſtituræ, à qua cæteræ reſtringuntur, quamuis feudum tranſierit in aliam familiam, aut in eadem fuerit renouatum.*
6 *Inueſtituræ poſteriores, ſi differant à prima, erroneæ præſumuntur.*
7 *Niſi receſſum eſſet ab illis, qui ſciebãt tenorem primæ, & tenor primæ eſſet mutabilis.*
8 *Mutatio inueſtituræ in præiudicium domini valida, cui mutationi non derogat relatio facta ad antiquas inueſtituras, & quomodo.*
9 *Decretum non procedit in alijs inueſtituris continentibus verba habentia eundem ſenſum, prout habet clauſula, & pro hæredibus, quibuſcunque.*
10 *Fœmina incapax feudi pro ſe, & hæredibus quibuſcunque conceſſi, attẽta forma iſtius Decreti: maximè ſi adiecta ſit clauſula de more tamen patriæ capacibus.*
11 *Agnatus tenetur probare incapacitatem mulieris, ſi Inueſtitura contineat clauſulam pro hæredibus quibuſcunque, de more tamen patriæ capacibus.*

Gloſſa Tertiæ partis.

NIſi in ipſa inueſtitura expreſsè natura recti feudi, &c.

Natura feudi eſt genus, & tenor inue-
1 ſtituræ ſpecies,† quæ derogat generi. Afflict.deci.265.Roland.conſil. 16. num. 10. volum.3. vbi plura de natura feudi, & pactis eiuſdem, & magis attenditur tenor inueſtituræ, quàm feudi natura, licèt ei repugnet. Bald.in cap.1.de duobus fratr.à cap.inueſt.Curt.in tract.feud.in pr. par. quæſt. 6. Iaſ. in vſib.feud.quar.diuiſ.Parif.conſi.17.nu. 6. volum. 1.Rol.conſ.67.nu.1.vol.1.Ceph.conſ.173.nu.16.vol. 2.Burſ.conſ. 122. num. 20. ac ita de inueſtitura emphyteuſis Dec.conſi. 263.

2 Eſtque tenor ipſe diligenter intuendus, † ad quẽ
veluti ſcopum feud.ſtatus dirigitur.cap. 1. per quos
fiat inueſt.glo.in cap.1.de feud. non hab. propr. na-
tur.feudi.glo.in cap.1.de duob.fratr.à cap.inueſt.ca.
1.de fratr.de nou. benefi. inueſt. Bald. in præl. feud.
3 diuiſ.4.Inueſtituraque ipſa ſignum eſt feudi† neceſ-
ſarium.cap.1.§.fin.de feud.cogni.Bero.conſi.65.nu.
83.volum.1.A tenore cuius non diſceditur, ſed præ-
4 ciſam † habet formam.Bald.in cap.1.§.denique.tit,
quæ fuit prima cauſ. benefic. amitt. & in l. quoties.
colum.1.C.de ſuis,& legit.Curt.iun.d.quæſtio.6.Pur
pur.conſi.235.Inueſtitura nomine alieno capta ratificari debet intra annum, & diem. Bald. in conſil. 141.vol.2.& in add.in cap.1.quo temp. mil. Ruy. conſ.163. num.4.vol.5.

5 Quòd intelligitur de tenore primæ † inueſtituræ, & non aliarum poſteriorum. Bald. in c. 1. de eo qui ſibi, & hæred.ſuis maſc.Dec. conſi. 185.& 188. 193. & 390.Rol.conſi.67. vol. 1. A qua reliquæ interpretationem capiunt, Barto.& Alex.in l.ſi mihi, & Titio.ff.de verbo.oblig.Bero. conſi. 65. volum. 1. & in feudo Raconixij.Nat.cõſ.505. num. 16. quod adeo verum eſt, vt hoc etiam procedat non obſtante trãſlatione feudi de vna familia in aliam.Bero. conſil. 77.num.27.vol.1.Arety.conſi. 87.nu. 18. quum feudum renouatum non dicatur feudum nouum. Barto.in l.quod dicitur.ff.de vẽd. in rem dot. fact. Bald. in l.1.quæſtio.15.ff.de rer.diuiſ.Alexan.conſi.29.lib. 5.& conſ.30.volum.1.& quamuis Alex.in l.ſi mihi, & Titio ſub num.17.ff.de verb. oblig. id limitet, niſi renouationi inueſtituræ adiecta ſit noua qualitas, clauſula, aut forma, tamen id intelligitur ea in parte, cui aliquid immutatur, non reliquis. Dec. conſil. 53.vbi Mod. dicunt feudi renouationem eſſe feudi continuationem, & non nouum titulum. maximè ſi concederetur in nobile, vel antiquum, vt ibi Dec. etiam ſi augeretur cenſus. Alexand.conſi.8.colum. penul.lib.1.Bru.conſ.8.col.pen.lib.1.Brun.conſ.130. vol.2. & latius dixi in Decreto Yolant. in glo.4. nu. 14.& 16.ſecundæ partis in cauſis Illuſtriſſimi Domini Sinfredi, & Illuſt.Dominorum Iugalium de Vagnonis, contra quos in fauorem Magnifici Domini Procuratoris Patrimonialis doctiſſimas ediderat iuris allegationes. Magnificus Dominus Antonius Bagnaſcus Iuriſconſultus eruditiſſimus, & Illuſtris Cameræ aduocatus præſtantiſſimus. Et ſi po
6 ſteriores inueſtituræ differant à prima,† præſumun
tur erroneę, non ex certa ſcientia. Caſt.conſ.142.lib.
2. Alex.conſ.9.lib.5. Afflict.deciſ.195.Socy.iun.con-
ſil. 71. volum. 1. Errorque probatur ex inſpectione
ipſarum inueſtiturarum facta comparatione inuicem. Alex.conſ.55. vol.4.

7 Si autem expreſsè,† & communi conſenſu à perſonis ſcientib. tenorem primæ mutaretur, ſecus eſſet. Caſtr.d.conſ.142.Neuiz.conſ.11.Nat.505.nu.16. Rol.conſ.67.vol.1.Et poſteriori inueſtituræ tunc eſſet inhærendum, quando mutatio eſſet facta ab eo, qui ius habuiſſet ex veteri inueſtitura. Bald.in l. fin. ſub num.5.C. de ſuis, & legit. Brun.conſ.1.nu.83.& in feudo Caſambardi.conſ.25.in fi.Rym.iun.conſi. 1.nu.59.Quod etiam intelligi debet in præiudicium communicantium, non autem tertij non conſentientis in ipſa inueſtitura comprehenſi.c. 1. an. agn. vel fil.c.1.de eo qui ſi.ſec.ag.Bald.conſ.215.lib. 2. & in l. 1.C.quand.non pet.par.Dec.conſi. 185. ſub num. 3. & conſi.193.Ruy.conſ.154.nu.4.vol.1. Brun. conſil. 25.Soc.iun.conſ.76.nu.33.vol.1.Rol.d. conſ.67. vol.
8 1.In præiudicium etenim domini mutatio † tenoris inueſtituræ ſubſiſtit.c.1.qui ſucc.tenea.Bald.cõſ. 215.Curt.ſen.conſ.49.nu.40.Curt.iun.conſ.1.nu.16. & clarius Ruy.conſ.20.nu.7.vol.1.etiã ſi relatio fiat, ad antiquitatẽ: quum id fieri intelligatur augumentatiuè, & non reſtrictiuè ſecundùm ipſum Ruyn.& contra fiſcum ita reſpondit Goz.conſ.84.modo relationem ipſam antecedat copula, & ſcilicet, & prout ex traditis à Bart.in l.ea tamen adiectio.ff.de leg. 3.ſicuti etiã ſequuntur poſteriores inueſtituras declaratorias primæ, ſi prima ipſa ſuboſcura erat, aut capax declarationis. Dec.conſ.193. in fin. ſequitur. Crauet.conſ.328. nu. 17. quum ſoleat etiã vnum inſtrumentum à poſteriorib.declarari.Caſtr.cõſ. 343. lib.1. Alex.conſi.194.lib.3.Dec.conſ. 190.præſertim contra dominum, contra quem eius inueſtituræ lata fiet interpretatio. Afflict.in c.1.ſub nu. 2. de feud. non hab. prop. nat. ſeud. Si autem tenor primæ inueſtituræ eſſet mutabilis in præiudicium omnium; verbi gratia, ſi feudum erat conceſſum pro hæredibus, quibuſcunque: quo caſu, non exiſtente Decreto, eſt alienabile: vel ſi concederetur, pro quibus dare velet, ſecundùm diſpoſitionem. cap.1.de feud.non hab.propr.natur.feud.hoc enim

caſu

caſu ſi mutetur ex certa ſcientia, ſtandum erit poſteriori. ex not. ab Alex. d. conſi. 55. verſi. circa aliud dubium vol. 4. Nat. conſi. 322. vel ſi ab eodem eſſet capta poſterior inueſtitura, qui etiam obtinuiſſet primam. Rip. cap. 16. nu. 6. lib. 3. reſponſ. niſi retuliſſet ad primam, cui hoc caſu ſtandum eſſet. Brun. conſi. 1. in fi. Campeg. conſi. 11. num. 5. Affl. dec. 95. Burſ. conſi. 46. alioqui in dubio ſemper tacitam habet conditionem, ſine præiudicio iuris alieni. Iſer. & Affl. in c. 1. de feud. dat. in vic. leg. commiſ. Caſtr. conſi. 160. vol. 1. Dec. conſi. 468. Rim. iun. conſi. 444. nu. 35. ſicuti etiam ſuſtinetur mutatio inueſtituræ, quoad eum agnatum, qui inueſtitura non continebatur Caſtr. conſi. 191. col. 3. verſi. non obſtat. vol. 2. quòd ſi à procuratore ipſa inueſtitura caperetur diuerſa à prima, ſeu quæ primam immutaret, eſſet immutatio inualida ſine ſpeciali mandato. Caſtr. conſilio 311. ſub nume. 2. lib. 1. Surdus conſilio 105. num. 29.

Quid dicetur de inueſtituris non habentibus dictam clauſulam pro hæredibus quibuſcunque, Sed clauſulam, & pro quibus dederit, vel pro habentibus cauſam ab eis, quæ eundem habent ſenſum. Crau. conſilio 256. Excel. Oſaſch. dec. 26. An in iſtis

9 † decreti diſpoſitio procedat? & videtur dicendum quod ſic: quum diſpoſitum in vno ex parificatis, in alio quoque diſpoſitum cenſeatur. glo. in c. ſi poſtquam in verbo prouiſione de elect. in 6. & dixit Roland. in ſtat. de lucro dot. quæſtio. 54. nume. 29. diſpoſita in feudo pro hæredibus quibuſcunque trahi ad feudum, pro quibus dederit conceſſum. hoc in ſpecie decreti voluit Crau. reſpon. pro genero, nume. 320.

Quibus tamen non obſtantibus ego exiſtimo cõtrarium verius: quum dictio ipſa niſi aduerſetur præcedentibus, Barto. Iaſo. Dec. & alij in l. actione, C. de tranſa. & ſit exceptiua aliorum caſuum. Iaſ. in l. ſi cum. §. qui iniuriarum ff. ſi quis caut. in aliiſq; caſibus firmet regulam. l. nam quod liquide. ff. de pœn. leg. Alex. conſi. 58. & 59. volum. 1. etiam ſi caſus ſimiles ſint. Bald. in l. ita nobis pudor. C. de adul. Felv. in cap. quoniam frequenter de lit. conteſta. & in iis, quæ tendunt ad correctionem iuris communis, non proceditur de ſimilibus ad ſimilia. l. 1. C. quæ ſit longa conſuet. l. de quibus. ff. de legib. Alioqui ſequeretur quod feudum cõceſſum cum clauſula ad habendum, & alienandum, vel pro ſe, & cui voluerit, vel quibus relinquere voluerit, vel cui ſua iura dare voluerit, quæ etiam æquiparantur clauſulæ prædictæ, pro hæredibus quibuſcunque, vt per Roland. conſilio 55. volum. 3. redderetur inalienabile, contra decreti diſpoſitionem per ipſam dictionem, Niſi quæ, etiam vbi ſubijcitur prohibitioni alienandi, potentiam concedit in caſibus exceptis Pariſ. conſi. 31. num. 35. volum. ſecundo. & vbi tenor inueſtituræ aliam præſcribit formam, tunc decretum non attenditur. Caſtr. conſi. 146. nu. 1. lib. 2. Quare hoc ipſum decretum reſpondit. Nat. conſi. 246. col. 7. non procedere in feudo recepto pro habentib. cauſam ab eis, vel pro quibus dederit. & Iacob. à Sancto Georg. in ſua inueſtitura. §. & quibuſcunque nume. 3. differentiam conſtituit an feudum datum ſit, pro hæredibus quibuſcũque, vel pro hæredibus, & cui dederit. Hancque opinionem, quod decretum non procedat in feudo conceſſo cum clauſula, & quibus dederit tenuit. Crau. conſi. 502. num. 7. dum hæc imprimerentur viſus, licèt ipſe nihil ex prædictis alleget. Prædicta autem in contrarium allegata procederent, ſi decretum non contineret clauſulam illam excluſiuã aliorum caſuum. Sed tantùm fuiſſet dictum, quod feudum pro hæredibus quibuſcunque ſit rectum, ſine illa adiectione niſi &c. Secundum tenorẽ cuius decreti inueſtitura ſimpliciter facta intelligẽda eſt. Anch. conſi. 125. & 433. Alex. conſi. 9. col. 1. vol. 5. Dec. conſi. 139. Rim. ſen. conſi. 737. nu. 4. vel ſecundùm loci conſuetudinẽ Alex. conſi. 124. col. 2. vol. 5. Rim. d. conſi. 737. nu. 9.

10 Ob quod decretum fœmina, † quæ alioqui capax eſſet feudi, pro quibuſcunque hæredibus conceſſi, vt dixi ſupra in decr. Blanch. in 3. par. glo. vna, nu. 4. & 5. incapax fit, maximè ſi adiecta ſit clauſula de more tamen patriæ capacibus. Purpur. conſi. 225. Cuius clauſulæ vigore, ſi datum ſit feudũ pro hæredibus, & ſucceſſoribus vniuerſis, quãuis oporteat probari fœminam, de more patriæ eſſe incapacem. vt per Iacob. de Sancto Georg. in ſua inueſtitura. §. & quibuſcunque. Alciat. conſi. 176. Purpur. d. conſi. 225. Excellentiſſ. Oſaſch. dec. 26. num. 19. tamen hoc procedere poſſet de iure communi feudorum, ſed attento decreto; quum illis verbis pro hæredibus quibuſcunque feudum cenſeatur eſſe rectum, proprium, & ſimplex, cuius fœmina minimè capax eſt. capit. 1. §. hoc qui feud. dare poſſunt. Dec. conſi. 139. aliquando dubitatum fuit, an agna-

11 ti, † aut alij, de quorũ intereſſe agi poterit, debeant probare prædictam incapacitatem? & ego dixi ꝙ ſic: quum inueſtituræ non dicant de more tamen feudorũ capacibus, ſed de more patriæ, inter quos eſſe poteſt differentia. l. ſi idem. C. de codic. huius clauſulæ rationem habuit Crau. conſi. 509. quod vidi obiter ſine ocio conſiderandi: quum, vt proximè dixi, iam iſta eſſent ſub prælo, quando mihi ad manus venit.

DE NOMINATIONIBVS DOMINORVM.

TEXTVS.

car. 56. lib. 5. decretorum.

VT ſtatutorum, & modificatio per nos pręſtatuta gradibus, & nominibus perſonarum conueniat hoc edicto prohibemus, ne quis ſubditorum noſtrorum Baronis titulũ, ſeu nomen ſibi vſurpare præſumat; niſi fuerit Marchio, Comes, vel trahens originẽ à tali, vel æquali dignitate, ſeu præeminentia: & cũ habeat in redditu, ſeu reuenura annuali, tria millia florenorũ paruipõderis. vel niſi alius nobilis magnus habens in omnimoda iuriſdictione reuenutam trium millium florenorum paruiponderis ad minus. Et præter hæc habeat quilibet ipſorum Baronorum ad minus vigintiquinque vaſſallos nobiles, ad homagium, & fidelitatem ſibi aſtrictos: quorum vnus ſal-

ſaltem omnimodam habeat iuriſdictio-
nem. vel niſi aſcenderit pet tectam lineā
maſculinam, cum concurrentia, & teten
tione continua nominis, & armorū ab
antiquis baronibus, & cum hoc habeat
omnimodam iuriſdictionem. Sub pœna
pet nos, vel conſilium noſtrum, vel aliū,
cui cauſam tranſgreſſionis huius edicti
noſtri duxcrimus committendam, con-
tra quoſcunque ipſius ædicti tranſgreſ-
ſores declaranda.

S V M M A R I V M.

1 *Principis intereſt ob bonum publicum modum expēſarum, & ſumptuum ſubditis ſuis praſcribere.*
2 *Superſtitioſus mulierum ornatus reprobatus.*
3 *Veſtibus vnuſquiſque indui debet ſecundū m gradum, vel dignitatem ſuam.*
4 *Talis quis eſſe præſumitur, qualis in habitu reperitur.*
5 *Vxores nobilium pretioſioribus veſtibus indui poſſunt.*
6 *Nobilis, qui ob inopiam, trita, aut vili veſte indutus, domo egredi præ verecundia non audet dignus eſt reſtitutione in integrum aduerſus temporis lapſum.*
7 *Nominatio domini ſeu baronis inanis, & vacua prohibita.*
8 *Titulum Principis propria authoritate rebus proprijs imponere, nec doctoris, vel militis nomē ſibi vſurpare non licet.*
9 *Baro quis ſit? & an veniat in generali conceſſione.*
10 *Comes ſolo nomine, & ſine Comitatu Comes propriè nō eſt.*
11 *Filijque Comitum, & baronum nomine, non intelliguntur inclusi in reſeruatione priuilegij legitimandi conceſſi Comitibus Palatinis.*

Gloſſa prima.

ANtecedētibus ſtatutis, Sereniſſimus Dux
legem poſuerat. Circa ordinem, & mo
dum veſtium, & indumentorum perſo-
narum, ſecundum vniuſcuiuſque gra-
dum, ſtatum, & qualitatem: quorum interpreta-
tionem nos omiſſimus, quum ſuper materia ipſa
promulgatæ ſint aliæ conſtitutiones nuncupatæ
pragmatica. omnes tam antiquæ, quām nouæ ten-
dentes ad bonum publicum, quum Principis inter
1 ſit † expenſarum modum reſtringere. l. 1. C. de ſal-
ga. hoſpit. non præſt. lib. 12. ac reipublicæ ne quis re-
bus ſuis malè vtatur. l. 2. ff. de iis, qui ſunt ſui vel alie.
iur. §. fin. inſti. eodem titu. Ornatuſque nimius, & la
ſciuus reprobetur. 41. diſt. cap. parſimoniam, & faci
lè conuincatur quis eſſe pomparum ſectator, qui
immoderato corporis cultu, actuque veſtitu, cæte-
rarumque rerum nitore præfulgēt. Auguſt. lib. de
ſer. domi. Pet. 7. quod in mulieribus maximè ani-
2 maduertendum eſt, in quibus ſuperſtitioſus † cariū
ornatus non eſt ad placendum hominibus, ſed ad
inſeruiendum dæmonibus. c. fucare diſtinct. 5. de
conſecr. Qua in re illis non eſt applaudendum, ſed
potius reſiſtendum. Luc. de Pen. in l. 1. C. nulli lic. in
fren. & ſell. libr. 11. Adhibendum igitur fuit mode
ramen, vt vnuſquiſque veſtiatur ſecundum ordi-
3 nem, † & dignitatem ſuam. l. ſed etſi quid. §. ſufficiē
ter. ff. de vſufru. vt etiā dignoſcatur Princeps à nobi
li, & nobilis à plebeo: quum talis quis eſſe præſu-
4 matur, † qualis in habitu reperitur. l. item apud la-
beonem. §. ſi quis virgines. ff. de iniur. c. ſi iudex de
ſent. excommu. in 6. Potentioribuſque pares infe-
riores eſſe non poſſint. l. 3. ff. de alien. iud. mut. cauſ.
facta & peculiaria ornamenta, ac veſtes Principi
dedicatæ ſint, quas non licet cæteris quibuſuis de-
ferre. d. l. 1. c. nulli licet. l temperēt. C. de veſtib. olor.
5 lib. 11. vxoribuſque † nobilium cum moderamine
pretioſioribus veſtibus indui non incōueniat. Alb.
in l. 2. C. quę res vend. non poſſ. Luc. de Pen. in l. mu
lieres col. pen. verſ. 28. C. de dignit. lib. 12. vnde ſi no-
6 bilis † ob inopiam, trita, aut vili veſte indutus do-
mo ob verecundiā egredi non audet, & rebus ſuis
ſuperſeſſe, vti iuſta ratione impeditus, dignus erit re
ſtitutione in integrum, aduerſus temporis curſum.
Nicol. de Neap. in l. eadē. ff. ex quib. cauſ. maior. Ti-
raq. de nobil. cap. 20. nu. 188. Sicuti etiam ſi propter
paupertatem deficientibus veſtibus excuſatur a cō
tumacia, ſi ſine dedecore comparere non potuit. c.
ſe qui teſtium. de teſtib. glo. in §. fiat igitur inuenta-
rium in Auth. de hæred. & Falcid. & tunc ad ipſos
nobiles mittitur iuramentū, veluti ad egregias per-
ſonas Rom. ſing. 120. Rebuf. in conſtit. reg. tit. de ex
cuſa. num. 44. Non diſſimili igitur ratione Princeps
ſubiecit prohibitionem nominationis inanis & va
cuæ, ſeu verius ambitioſæ nominum non conue-
7 nientium: quandoquidem nominatio † ſit ad reco
gnoſcendos. l. ad recognoſcendos. C. de ingen. &
manum. prout & ex ſignis ballæ mercatorum co-
gnoſcuntur. Bal. in auth. dos data de donat. ante nu
8 pt. & prohibita † priuato rebus ſuis titulorum Prin
cipis, vel potentioris impoſitio. l. 1. C. vt nemo priu.
l. titulos. C. de iis qui pot. nom. Imo ſi quis doctoris,
vel militis titulum ſibi aſſumat, qui non ſit, in pœ-
nam falſi incurrit. l. cos. §. fi. & ibi Bar. ff. ad leg. Cor-
nel. de falſ. Qui etiam honorē ſibi vſurpat, de quo
adhuc diſceptatur, coercendus eſt. l. reus. ff. de mun.
& honor. Vſurpatio autem quid ſit rex. eſt in l. 2. ff.
de vſucap. ſeu vſurpat.
Baronis nomen, ſeu tituli vſurpatio, quum inter
9 dicatur, videndum eſt, quis ſit baro? † Bald. titu. qui
feudum dar. poſſ. §. Marchio dicit de iure feudorū
nominari Capitaneos. qui vulgo dicuntur baro-
nes. Alc. lib. de ſing. cert. c. 37. dixit eſſe nomen Græ
cum Latinè ſignificans virum grauem. idem tradi
dit Camerar. in prin. de prohib. feud. alien. per Fed.
Affli. verò de feud. rit. qui feud. dar. poſſ. c. 1. nu. 2. di-
xit nomen eſſe Hebraicum, quum filius hebraicè
baro nuncupetur, cui rex pater plures habēs filios,
nec Reges omnes facere poſſet, ampla donabat ca
ſtella cum omnimoda iuriſdictione. Item Bal. in c.
innotuit de elect. Baronem illum eſſe aſſeruit, qui
à Principe inueſtitus fuit de caſtro cum mero, mix
toq; imperio, & omnimoda iuriſdictione, ꝙ nō ſuf
ficit ad verificationem diſpoſitionis decreti. Quare
propriè baro nominari poteſt ille, qui feudum poſ-
ſidet ſub ſe habens alia feuda. Andr. de Iſer. in c. 1. §.
ſimiliter in verſi. Baronia de cap. qui cur. vēd. Dec.
conſi. 498. nu. 14. Gram. dec. 34. & conſi. 68. Et ſi quis
plura caſtra haberet ſine feudis, quæ ab eo nō reco
gnoſcerentur, baro dici non poſſet. Affl. in conſtit.
regn. rit. de ſtat. dota. in feud. rubr. 11. car. mihi 273.
Gram. conſi. 68. de qua re miratur. Frecia. de auth.
Bar. tit. quis dic. baro car. mihi 80. vnde in generali
iuriſdictionis conceſſione baro ipſe, vel perſona il-
luſtris nō comprehenderetur. tractat Dec. in l. 1. ff.
de offi. eius Frec. de diffinit. feuda. reg. diff. 14. Quod
facit ad propoſitum, qū princeps dat oppidum ali-
quod inſigne in feudu, vbi ſunt magni nobiles. fa-
cit. c. quia periculoſum. de ſent. exc. in 6. c. 2. de preb.
in 6. Præter hæc, quod baro ſit verè, propriè, &
non impropriè, neceſſe eſt cum actu iuriſdictio-
nem habere: quia ſolo nomine, qui Comes eſt,
10 propriè Comes non dicitur. † Bald. in capi. primo
qui dic. Dux vel com. Iaſ. in l. id quod apud hoſtes.
ff. de leg. 1. ac quod magni nobiles ſint. Alcia. con-
ſilio

ſilio 222.vnde reſeruatio, quæ fit in priuilegiis po-
teſtatis conceſſæ legitimandi Comitibus Palatinis
11 de filiis baronum, non continet † filios baronum
ſolo nomine. Alci.d.conſi.222. Si tamen Princeps
aliquem baronẽ creare deſtinaſſet, ſine tot prærio
gatiuis dando caſtrum, vel feudum ex certa ſcien-
tia in baroniam, ipſe baro efficeretur. Iſer.c.fin.de
cap.qui cur.vend.colu.3.verſic. quid ſi tex. Gulielà
Pern.tract.de reg.ma.nu.11.

S V M M A R I V M.

1 *Baronis nomen quis ſibi aſſumere poſſit.*
2 *Principis intereſt ſubditos habere locupletes & dignitas ſi-ne facultatibus ſordeſcit.*
3 *Nobilitas ſine facultatibus ludibrio eſt, & tanquam fides ſine operibus.*
4 *Subuaſſalli,& ſubfeudatarij qui ſint?*
5 *Subfeuda in patria Pedemontana retrofeuda vocantur.*
6 *Retrofeudatarij quando dicantur nobiles.*
7 *Fidelitas,& homagium differunt inter ſe.*
8 *Subfeudatarius caſtrum poſſidens cum mero imperio & om nimoda iuriſdictione inter nobiles poteſt computari.*
9 *Nobilitati non præiudicat agricultura.*
10 *Comes,& baro præcedit Comitem ſimplicem.*

Gloſſa ſecunda.

BARONIS nominis, ſeu tituli aſſum-
1 ptio † non interdicitur per Principem.
Primò Marchionib. vel comitibus. Se-
cundò nec trahentibus, aut ducentibus
originem à tali, vel æquali dignitate, ſeu præemi-
nentia. Tertiò nec magno nobili. Quartò nec aſcẽ
denti per rectam lineam maſculinam ab antiquis
Baronibus, credo quod loco aſcendẽti, dici debeat
deſcendenti.

In iis omnibus nobilium gradibus pleraque alia
requiruntur, vt eo dignitatis titulo ornari poſſint.
Primò quantum ad Marchiones, & Comites red-
ditum ſeu prouentum habere debent trium mil-
lium florenorum parui ponderis, quæ ſumma in-
ſpecta bonitate monetarum ab anno 1430. quo le
gitur promulgatum edictum, nunc excedit ſum-
mam ducatorum duorum millium. Nam princi-
2 pis intereſt † ſubditos habere locupletes.§. ſed ma-
ior.inſt.de iis qui ſunt ſui, vel alie.iur.§. cogitatio vt
iudic. ſine quoq. ſuſt. ſine facultatibus dignitas in
ſordibus eſt, & conſeruari non poteſt. l. quiſquis. l.
ad leg.Iul.maieſt.contemptuiq; ac ludibrio eſt no-
3 bilitas,† tanquam fides ſine operibus.Tiraq.de no-
bil.c.25.nu.9. vnde contentionem nobilitatis, ſine
pecunia diſceptationem de ſtercore nobili dixit.
Hoſt.in c.tua de conſang.& affi. & in c. venerabilis
de præben.quem retulit Crau.conſi.952.nu.3. ſiqui
dem patrimonii magnitudo cum moribus animi
ad nobilitatẽ conferat.Soc.inter conſi.Cur. ſenior
conſi.18.nu.2.Crau.d.conſi.952. ſub nu.2. Secundò
non ſufficeret, eum habere, vt dixi in antecedenti
gl.plura caſtra, niſi habeat ad minus vaſſallos xxv.
nobiles. feudum etenim vaſſallos non habens nu-
mero copioſo, nobile, & vrbanũ dici nequit. Affli.
dec.365.nu.11. vaſſalli iſti ſi per baronẽ verſus prin
cipem in feudum recognoſcantur ſubfeudatarii,
4 vel ſecundi vaſſalli dicuntur. † c.1. §.rurſus. quibus
mod. feud.amitt.c. Imperialem §. illud quoque de
proh.feud.al.per Fed.c.1.§.pręterea de cap.conr.ap-
pellarique poſſunt valuaſores minores cum à ma-
iore feudum receperint.c.1.§.1.de iis,qui feud.dare
poſſ.c.1.de feud. dat.min. valuaſ. Quos ſubfeudan-
do, vaſſallus retinet quodam quaſi vtile dominiũ
iure vaſſalicii.Iacobi.in ſua inueſtit.§. dictiq; vaſſal
li promiſerũt recognoſcere ſub nu. 11. Et in patria
5 Pedemontana ſubfeuda † hæc, retrofeuda vocan-
tur.Iacob.in ſua inueſt. §. qui quidem inueſtiti. nu.
55. pro quibus retrofeudatarii ipſi in militia ſupre
mo Principi, non eorum immediato Domino in-
ſeruire tenentur.Caſan.conſi.66.nu.16.

Sed difficultas eſt, quomodo iſti vaſſalli dici poſ-
6 ſint nobiles: † quum ex poſſeſſione iſtorum ſubfeu
dorum nobilitas non acquiratur. & not. ab Iſer. in
c.1.§.huius generis.ex quib.cauſ.feud.amitt.& in c.
1.verſi. cæteri verò quis dic. Dux. & in c.1. §.simili-
ter de ca.qui.cur.vend.& nobilitas à Principe fluat.
Andr.in d.c.1.Luc.de Pen.in l.mulieres.C.de dign.
lib.12. Diſtinguendum eſt ſecundùm Io. Andr. in
add.ad Spec.in tit.de præſcrip.ſuper rub.col. penul.
Aluar.in proh.feudor. in ſecunda diuiſ.Iaſ.de vſib.
feud.num.119.Iacob.in ſua inueſt.§. in feudum nu
me. 24. Scilicet quodam eſſe feudum nobile à Pa-
pa, vel Imperatore in ducatum, vel Marchionatũ,
aut Comitatum conceſſum. Aliud non tam nobi-
le conceſſum alteri à Duce, Marchione, vel Comi-
te. Aliud mediocriter nobile, quod à vaſſallis ipſo-
rum Ducum, Marchionum, vel Comitum alteri
conceditur. Vnum ignobile à minimis valuaſori-
bus traditum. Vnde ex cõceſſione in feudum per
Barones facta, mediocris quædam inſurgit nobili-
tas.Andr.de Iſern.in d.verſi.cæteri verò & in c. filii
nati ſi de feud.fuer. controu.in c. 1.§. ſi verò conti-
gerit de pace iuram.fir.Zaz. in tract.feud.in 5. part.
Moder.Pariſ.§.9. & cum de nobilibus vaſſallis ipſo
rum dominorum Princeps mentionem fecerit, in
telligendum eſt de ea nobilitate, quæ ſubiectæ ma
teriæ aptatur.l.ſi vno.ff.locati.

Tertiò requiritur vltra numerum vaſſallos ip-
ſos eſſe aſtrictos ad homagium, & fidelitatem.fieri
etenim poteſt aliquem eſſe vaſſallum, qui iuramẽ-
to fidelitatis obnoxius non ſit, vt dixi in cap.rem pu
blicam in pri.part. glo.3. de iure emphy. ideò Prin-
ceps vult iſtos habere vaſſallos homagio & fidelita
ti obnoxios: inter quod homagium, & fidelitatem,
licèt non multa, aliqua tamen differentia eſſe vide
7 tur: ſcilicet † vt homagium ſit actus ipſe promiſ-
ſionis domino factæ genibus flexis, & in ipſius ma
nibus poſitis: fidelitas verò actus ipſe permanens,
ac perſeuerans habens temporis tractum. Nat.con
ſil.544.Roland.conſi.44.lib.2.citat ad hoc Nat.Bur.
Abb & Anan.in c. ex diligenti de ſimon. Dixitque
Spec.tit.de feud.§.quoniam col.2. in Gallia homa-
gium appellari, quod in Italia vaſſallagium nuncu
patur.de quib.peculiarem tractatum edidit Iacob.
de ſanct.Georg.quem inſcripſit de homagiis.

Quartò vltra numerum vaſſallorum ſubiectorũ
homagio,& fidelitati, vnus ex eis ſaltem habere de
bet omnimodam iuriſdictionem. Nam ſubfeuda-
tarius caſtrum poſſidens cum ſubditorum habita-
tione, in quos iuriſdictionem, merum ac mixtum
imperium habet, inter nobiles poteſt computari.
8 † Bal.conſi.129.nu.4.vol.2. Quum itaq; ſine nume-
ro vaſſallorum prędicto, Comites titulum Baronis
ſibi attribuere non poſſint, Nimirũ ſi Comites Val
pergiæ, ac ſancti Martini in ſuis Comitatibus plu-
res habeant vaſſallos, non tñ fidelitatis iuro aſtri-
ctos, ſed ẽt aliquos poſſidentes caſtrũ cũ omnimo-
da iuriſdictione, vt ſunt feudatarii loci ſatus. Item
Comites Lucernæ vaſſallos hñt, habentes ẽt omni
modã iuriſdictionẽ, qui ſunt, vt intellexi, dñi Mon-
tisbroni. Comites Plozaſchi ſcio plures habere vaſ
ſallos, ſcilicet ſubditos recognoſcentes in feudum
nobile, & antiquum plura bona: ſed an aliquos ha-
beant poſſidentes iuriſdictionem certus non ſum.

Sunt præter hos plures aliæ nobiles, & antiquæ fa-
miliæ, quæ vaſſallos habent in ipſorum terris, & iu-
riſdictionibus ab ipſis nobilibus bona in feudum
nobile poſſidentes.

Etſi opponatur, quomodo iſti nobiles dici pote-
9 runt, qui vt plurimùm agriculturæ attendunt.† Re-
ſpondetur agriculturam, & in proprijs fundis rei ru
ſticæ exercitium non repugnare, nec nobilitati ali-
quod præiudicium facere. Guid. Pap. q. 41. & q. 296.
& 392. Bened. in capitu. Raynutius in verbo dotem
quam ei dederat. num. 52. Alc. de præſump. regu. pri
ma. præſump. 46. num. 9. Tiraq. de nobil. cap. 32. nu.
2. Verum eſt, quòd quum nobiles certa quadam
nobilitate ſint, quia feudum poſſideant, eos nobili-
tatem amittere, ſi feudum vendant, aut aliter relin
quant. Tiraq. de nobil. c. 7. nu. 18.

Omnia prædicta concurrere debẽt, vt vnus Mar
10 chio, vel Comes nomẽ baronis ſibi aſſumere † poſ
ſit: nec inutile eſt Comiti ſimul eſſe baronem: quũ
Comes & baro præcedat Comitẽ ſimplicem. Bal.
in l. ſed milites. ff. de tranſ. tut. Dec. in c. clericis nu.
35. de iudic. Rub. conſi. 86. & ſi prædicta concurrere
debent in Comite, vel Marchione multò magis
ſunt neceſſaria, ſi is, qui tali titulo inſigniri deſide-
rat, Comes, vel Marchio non ſit.

SVMMARIVM.

1 *Baronis titulum ſibi aſcribere poſſunt, qui à Marchionibus, aut Comitibus per lineam maſculinam originem trahunt concurrentibus alijs requiſitis.*
2 *Magnus nobilis titulum etiam prædictum ſibi non prohibetur attribuere, ſi alia concurrant.*
3 *Magnus nobilis quis ſit.*
4 *Baro eſt maior nobili. & coram iudice ſedet.*
5 *Nobilitas matris reſpectu filij non attenditur.*
6 *Inſignia, ſeu arma domus apud primogenitum remanere debent.*
7 *Inſignia quibus aliquid admixtum eſt, eadem adhuc eſſe dicuntur.*
8 *Iuriſdictio omnimoda merum, & mixtum imperium comprehendit.*

Gloſſa tertia.

SECVNDI ſunt, qui non prohibentur
1 hunc Baronis titulum ſibi vſurpare, ſci-
licet illi qui originem trahunt à tali, vel
ſimili dignitate. Nam tituli Marchiona
tus, & Comitatus dignitates ſunt regales. capit. 1. &
ibi Bald. de feud. March. Soc. conſi. 68. num. 3. volu.
1. Iſti enim, qui hanc originem trahunt, etſi Comi
tes non ſint, ſeu Marchiones, ratione ſanguinis eiſ-
dem titulis poſſunt nuncupari, quibus Comes ille,
in quo ſemel integer Comitatus inuentus fuit, gau
dere poterat. Purpu. in l. 1. num. 250. ff. de offi. eius
Alexan. conſilio 25. lib. 5. ratione igitur illius priſti-
ni decoris, ſi alia concurrant: de quibus ſupra in
Comite, vel Marchione, illi non prohibentur Baro
2 nes nominari. Tertiò Magnus † nobilis, qui licèt
Marchio, aut Comes non ſit, Non ſubiicitur prohi-
bitioni decreti, modò alijs prædictis abondet, quæ
in Comite vel Marchione ſunt neceſſaria, videtur
tamen decretum requirere, habere hũc magnum
nobilem redditum trium millium florenorum, in
omnimoda iuriſdictione. & iuriſdictionis redditus
alij nõ ſunt, quàm pœnæ, & mulctæ, quæ ſunt emo
lumenta eiuſdem. Bart. in l. fin. ff. ſolu. matrim. Bal.
in l. 1. C. de fruct. & lit. expenſ. Iacob. de feud. in ver-
bo Marchio. §. dubitatur. quod ſi ſic propriè intelli-
geremus, oporteret hunc eſſe magnum, imo maxi
mum feudatarium: quum fructus iſti incerti ſint
à fortuna, & caſu dependentes, nec ſciam iuriſdi-
ctionem alicuius loci, in patria, quæ domino ſuo
tot fructus iuriſdictionales annis ſingulis reddere
poſſit. Quare iudicio meo ſatis dicetur habere red
ditum prædictum in iuriſdictione, ſi ex loco ipſo
iuriſdictionis in redditibus merè iuriſdictionali-
bus, vel molendinis, furnis cenſibus, prædijs ac alijs
huiuſmodi tam feudalibus, quàm allodialibus, ad
caſtrum pertinentibus, redditum prædictum tra-
hat, quibus magnificè, & ſplendidè, vt magnum no
bilem decet, in honorem Principis, & ſecundùm
magnitudinis gradum viuere poſſit.
3 Magnus autem nobilis quis ſit † Crauet. conſilio
757. & magnus ille eſt, in quo magnitudo quędam
ſuperioritatis & maioritatis conſpicitur. c. magne
in prin. de vot. c. ſolite ibi magnum, & honorabile
membrum de maior. & obedien. cap. magnum 11.
q. 1. Diciturque magnæ authoritatis vir. clem. Ro-
ma. §. nos eodem mandato de iureiur. ac magnus
dominus Pſal. 47. magnum Conſilium Boer. de au
tho. mag. conſilij num. 24. magnę facultates inſt. de
Att. tut. magna dos ſecũdùm qualitatem perſonæ
auth. quod locum de coll. Magnæ verò cauſæ, quæ
dicantur Bart. Iaſ. Curt. & alij in l. manifeſtę turpid.
ff. de iureiuran. Quarto prohibiti quoque non ſunt
hoc inſigni titulo nuncupari, qui aſcendunt, ſeu ve
rius deſcendunt per rectam lineam maſculinam,
cum concurrentia, & retentione continua nomi-
nis, & armorum ab antiquis baronibus. Intelligo
hunc etiam habere debere redditum prædictum,
ne ſcit melioris cõditionis quàm Comes, aut Mar-
4 chio: quia etſi baro maior ſit nobili, † Fab. in pro-
hem. inſti. in verſi. maieſtatem, ſedens in cætu viro-
rum illuſtrium, ſitq; in notabili præeminentia, po-
tentia, ſeu poteſtate. c. fundamẽta. §. proinde de ele.
nu. 6. ac in ius vocatus facultatem ſedendi habeat,
etiam ſi propriam agat cõem l. fina. §. ſedendi, & ibi
Bald. c. vbi ſen. vel clariſs. quod aliis prohibitur l. 1.
in verbo honorati. C. de offi. ciuil. iud. Fely. in rubr.
de maior. & obe. minor tamen eſt Comite, vel Mar
chione.

Debetque per rectam lineam maſculinam à ba-
ronibus deſcendere: quum matris nobilitas non
5 attendatur. gloſſ. Iſer. Afflict. in conſti. reg. Ciciliæ
incipiente diuinæ iuſtitiæ Bal. in l. vlt. C. de ſer. fugit.
& lineæ mentio intelligatur de recta non inflexa,
ſeu obliqua. Bald. conſilio 273. lib. 3. Dec. conſi. 379.
nume. 5. vnde qualitas maſculinitatis expreſſa, fœ-
minas, & ab eis deſcendentes excludit, ſi illius fa-
uore agnationis mentio facta ſit. Bero. conſilio 77.
numero 11. volum. 2. gloſſ. Alexan. Iaſ. & alij in l.
Gallus. §. nunc de lege. ff. de lib. & poſthum. Nomen
que. & arma continuò eos retinuiſſe oportet. Nam;
6 etſi inſignia domus, † quæ vulgo arma vocantur,
apud primogenitum remanere debeant. Bald. in l.
vlt. colum. fin. c. pro ſoc. in Gallia tamen, alij iunio-
res aliquid admiſcentes ipſa quoque inſignia deſe-
runt. Tiraq. de primogen. in præfa. num. 138. & ci-
tra montes nullum ſit diſcrimen inter primos, &
7 alios genitos. & quamuis ipſis armis † aliquid eſſet
immixtum, eadem arma adhuc dicerentur argu. l.
quæritur. ff. de ſtat. homin.

Vltimo iſte deſcendens per rectam lineam om-
8 nimodam iuriſdictionem habere debet, quæ † me-
rum, & mixtum imperium comprehendit. glo. in
clem. 1. in verbo omnimoda de for. cõpe. Iaſ. Purp.
& alij in l. Imperium. ff. de iur. om. iud.

De Banneretis.

TEXTVS.

Cart. 56. lib. 5. Decretorum.

NVLLVS præſumat ſe nominari in patria noſtra facere banneretum, niſi ſit nobilis, habens ad minus vnum caſtrum inſolidũ, & quatuor xx. focos, ſeu domicilia hominum in pleno & omni dominio in feudum, ſeu feuda, & homagia nobile, ſeu nobilia, vel niſi traxerit originem per rectam lineam maſculinam, cum retentione continua nominis armorum ab antiquis banneretis: & cum hoc habeat plenam, & omnimodã iuriſdictionem, ſub pœna huius ædicti noſtri trãſgreſſorem declaranda.

SVMMARIVM.

1 *Bannereti qui ſint?*
2 *In feudis quatuor ſunt gradus.*
3 *Nobiles qui ſint remiſſiuè.*
4 *Caſtrum quid ſit.*
5 *Ius excubiarum & monitiones caſtri in emptorem caſtri tranſeunt.*
6 *Caſtro per Principem conceſſo iuriſdictio quoque conceſſa cenſetur.*
7 *Poſſeſſor caſtri an cogi poſſit illud recognoſcere, & à quo.*
8 *Pater, & filij pro vno foculari habentur.*
9 *Onus focularis quid ſit?*
10 *Plenum dominium quid ſit?*
11 *Dignitatem habere dicitur, qui cognitioni alicuius villæ aut caſtri præeſt.*

Gloſſa vna.

IN patria Pedemontana nominatio iſta
banneretorum non eſt in vſu, imo nec
Baronum. aut ſunt Marchiones, aut
Comites, vel alij magni nobiles caſtra
poſſidẽtes. in vltramontana eſt titulus
1 aliquorum † vaſſallorum, de quo meminit Guid.
Pap. q. 237. 346. & 544. Boer. q. 9. & de auth. mag. cõſ.
num. 107. Collocans eos poſt barones, & barones,
poſt Comites, & Comites poſt Marchiones. In feu-
2 dis etenim ſunt aliqui gradus. † Primò eſt Ducum
Marchionum, & Comitum; ſecundus baronum,
qui ab ipſis feuda recipiunt, & iſti dici poſſunt ma-
iores valuaſores. Tertius eſt valuaſſorum minimo
rum à maioribus infeudatorum, qui, & ipſi nobiles
ſunt. Quartus valuaſinorum, qui ſunt pagani, &
plebei Zaz. tit. qui feud. dar. poſſ. num. 29. colligun-
tur, & probantur iſti gradus ex traditis ab Iſer. Bald.
Aluar. & alijs in cap. 1. quis dicat. Dux. March. com.
vel capit.

Hunc titulum ex forma decreti nemo ſibi aſſu-
mere poteſt, niſi in primis nobilis ſit. Nobiles qui
3 ſint, & dicantur † Barr. in l. 1. C. de digni. lib. 11. Caſ.
in cath. glo. mundi, Tiraq. de nobil. ad ſaturitatem
tractarunt. aſſumentem ſibi hunc titulum, ſeu no-
men habere ſaltem caſtrum vnum quod ſecun-
dùm Luc. de Pen. in l. ſicut. C. de erog. mil. anno.
lib. 12. Abb. ſic in c. tuæ de cler. non reſid. Boer. qõ.
4 212. nu. 28. dicitur caſa arcta † quæ commodius à
pauciorib. cuſtodiri poſſit murotenus cincta, Bald.
de cap. qui cur. vend. Cui Caſtro, ſi per ſubditos cu-
ſtodia, ſeu excubiæ debeantur vendito caſtro ius
ipſum excubiarum, tormenta, baliſtæ, ac alia huiuſ
modi pro defenſione in emptorem cum venditio-
5 ne caſtri tranſeunt. † Iaſ. Oldra. conſi. 163. Iaſ. in præ
lud. feud. Dec. conſi. 516. Boer. d. dec. 212. Quò per
6 Principem conceſſo † territorium, & iuriſdictio ſi-
militer conceſſa intelligitur. Guid. Pap. conſi. 88. de
qua re tñ dubitatum fuit per Purp. in l. iuſdicentis.
nu. 168. ff. de iuriſdictione omn. iud. materiam tra-
ctat Iacob. de feudis. §. de caſtro. an que illius cõceſ-
ſione veniant pertinentiæ, & quæ ſint. Nat. conſilio
405. & 506. Caſtrum, & villa ſunt nomina deſignã-
tia quandam vniuerſitatem. Bald. in c. 1. de cap. qui
7 cur. vendi. Boer. q. 320. nu. 2. Quòd ſi à nemine † re-
cognoſcatur an cogi poſſeſſor poſſit ad illud reco-
gnoſcendum Brun. conſi. 156. vol. 2.

Nec ſufficit illum habere caſtrum niſi inſolidũ
ad illum pertineat ideſt integrè, & non in parte. l.
ad ea. §. in contractibus. ff. de reg. Iur. l. ſi vt certo. §. ſi
duobus vehiculum ff. commod. Rurſus vltra ca-
ſtrum vnum inſolidum habere debet. 80. focos, ſeu
domicilia. Pater & filii ſimul habitantes pro vno fo
8 culari numerantur. † Bar. in l tria onera ff. de excu.
tuto. Quod ſi aliquod onus ſubeundum ſit per fu-
mantes, omnes ſub eodem tecto ſimul habitantes
pro vno fumante computantur. Bar. in l. 4. §. actor.
9 ff. de re iudic. in regno Neapolitano † onus focula-
ris dicitur onus mixtum obligans perſonam pro
rebus. Afflict. titu. quæ ſint reg. in verbo plauſtrorũ.
nume. 7.

Item prædictum numerum focorum, ſeu domi
ciliorum hominum habere debet in pleno, & om-
ni dominio in feudum, ſeu in feuda plenum domi
10 nium † interdum dicitur plena proprietas, à qua
vſusfructus non abeſt. l. 2. ff. quib. mod. vſufru. l. qui
vſufructum. ff. de vſufr. & quod pleno iure concedi
tur integrè, & ſine diminutione habetur c. Apoſto
licæ de præb. lib. 6. c. bene quidem 86. diſtinct. l. quæ-
ro. ff. de alim. leg. Bald. conſi. 293. lib. 4. Princeps etiã
concedendo caſtrum pleno iure conceſſiſſe intelli
gitur iuriſdictionem & Imperium. Caſt. conſi. 187.
lib. 2. Nat. conſi. 505. nu. 3. iuſque patronatus, & alias
honorificentias Bal. in l. fi. colum. pen. C. de ædi. diu.
Adr. toll. Nat. conſi. 435. nu. 13.

Dominium hoc non ita plenum eſt, quin tamẽ
illud banneretus habere debeat in feudum, ſeu in
feuda nobilia erit igitur plenum dominium eo ex-
cepto, quòd ipſa focularia in feudum recognoſcet.
Poteſt ſimiliter titulum bannereti ſibi aſſumere,
qui à banneretis originem per lineam maſculinã
trahit, vt dictum eſt decreto præcedenti de baroni-
bus. Item non ſufficit traxiſſe hanc originem, niſi
etiã retinuerit nomen ſcilicet agnationis, & arma.
nam etſi ius agnationis pacto tolli non poſſit. l. ius
agnationis. ff. de pact. fieri tamen poteſt multis mo
dis, vt quis paulatim alienam familiam ingredia-
tur. tot. tit. inſti. de adopt. & illius inſignia aſſumat.
Rurſus iſte originem trahens à banneretis habere
debet plenam, ac omnimodam iuriſdictionem. et-
enim qui cognitioni præeſt alicuius villæ, aut ca-
11 ſtri dignitatem habere dicitur † Bald. in cap. 1. quis
dicatur Dux, March. Comes, vel capit. Alii autem
nobiles, in quibus prædicta non concurrunt, prohi
biti ſunt titulum bannereti ſibi aſſumere.

T E X T V S.

car. 56. lib. 5. decretorum.

NVLLVS nominetur vulgariter dominus alicuius loci, niſi ſit Baro, vel Banneretus antiquus, aut alius nobilis Dominus loci ſui nominis, vel caput armorum ſuorum, aut habens caſtrum, ſeu fortalicium cũ omnimoda iuriſdictione.

S V M M A R I V M.

1 *Dominus alicuius loci ille propriè vocari poteſt, qui inſolidum dominus eſt, ac quis dicatur dominus?*
2 *Inuidia inter pares facilè naſcitur.*
3 *Dominus ſenior debet cuſtodire claues, & ſcripturas caſtri.*
4 *Dominus loci, vbi plures participes ſunt, & omnes domini loci ſimpliciter appellantur, in dubio is nuncupari cenſebitur, qui præſes, aut ſenator eſt, vel curialis.*
5 *Caſtrum eſſe poteſt ſine iuriſdictione.*
6 *Officium magiſtratus varijs modis, quis ſibi vſurpare dicitur, & qua pœna puniatur, & quomodo excuſetur ipſum aſſumens ſibi officium.*
7 *Falſi pœnam incurrit aſſerens ſe habere mandatum regium quod non habet.*

Gloſſa.

HOC ædicto videtur prohiberi, ne quiſpiam ſe nominet vulgariter dominum
1 alicuius loci, niſi illius loci † caſtri, vel
fortalicij ſit dominus, ſcilicet, vt credo,
inſolidum: quia etſi meum ſit, quod cũ
alio cõmune habeo. l. illud. ff. de ritu nupt. propriè,
in dubio tñ meum dicitur, quod omnino eſt meũ,
l. 2. & ibi glo. ff. de condi. inſtit. l. ſerui electione. & ibi
docto. ff. de lega. primo. Alc. in l. pupillus. §. verbum
ſuum. ff. de verborum ſignifi. Dominus autem varijs modis dicitur, vt explicaui titu. de emphy. in rubri. decret. rempublicam glo. 1. cui nũc addo quod
habentes præeminentiam in ſubditos domini appellantur Bald. in l. proprietatis. C. de probat. & ratione gubernationis publicanum dici dominum. l.
3. §. primo. ff. de pub. item tutorem ratione adminiſtrationis. l. interdum. §. qui tutelam. ff. de furt. l. qui
fundum. §. ſi tutor. ff. pro empt. Et communiter obſeruari vidimus neminem habentem iuriſdictionem in aliquo oppido, vbi plures ſecum participes
ſint, vocari dominum ipſius loci: ſed tam vulgariter, quam latinè ſuo nomine proprio, videlicet dñs
Iohannes ex dñis talis loci; quia omnes participes
eiuſdem loci dominos ſimpliciter appellare, percipi non facilè poſſet, de quo ageretur. l. duo ſunt Titij. ff. de teſtam. tuto. & aliquem vocare dominum,
alios vero non, quum omnes ſimul domini ſint. l. 1.
§. domini. ff. ad Syllan. pro quacunque parte participent. Bal. in l. 1. C. de com. ſer. manum. emulatio, &
2 inuidia produceretur, quæ inter pares † facilè oriri ſolet. gl. in l. ſi cum exceptione. §. eum qui. ff. quod
met. cauſ. ad quam tollendam multa conceduntur,
vt per Iaſ. in l. ex hoc iure. nu. 7. ff. de iuſti. & iur. fieretque quodammodo iniuria cæteris, inter quos
vnus in alium non habet imperium. l. illæ. §. tempeſtiuum. ff. ad Senatuſconſultum Trebel. ętatis tamẽ
3 inter eos aliqua ratio habetur: † cùm apud ſeniorem ſcripturæ, & claues caſtri cuſtodiri debeant. l.
procurator. & ibi Bald. & doct. C. de eden. l. cùm pater. §. pater. pluribus, & ibi Bar. ff. de lega. 2. ſeu apud
primogenitum in c. ſi fratres de fratr. de benef. inueſtit. quum ratione ætatis dignior reputetur. l. ſi. C. de
fid. inſtrum. Si tamen de conſortijs plures ſimpliciter domini ipſius loci nuncuparentur & eſſet vnus
ex eis in curiā apud Principẽ inſignitus aliqua notabili dignitate, aut gradu, vel alius dignitate ſenatoria, aut maiore in dubio, cùm dominum diceremus,
4 de illo, † & nõ de alijs intelligere oporteret, per
excellentiam, vel ratione dignitatis. §. ſed ius quidẽ
ciuile. Inſtit. de iure natur. gent. & ciuil. & frequenter obſeruari videmus, hos nobiles inſignes ad latus, aut in obſequio Principis in curia reſidẽtes, vel
Præſides, aut Senatores in Excellentiſſimo Senatu
dominos ſimpliciter illorum locorum vocari, vbi
in dominio alios habent collegas: vel rationibus
prædictis, ſi nullus ſenator, aut curialis eſſet dominus, ille intelligeretur, qui eſſet ſenior, argum. l. ſemper. ff. de iure immu. Cuius ſenioris voce dominus
etiam intelligitur. gl. in c. 1. de cenſ. c. 1. de proh. feu. ali. per Loth.

Domini loci, caſtri, aut fortalicii prohibẽtur vocari domini ipſius caſtri, niſi habeant iuriſdictionẽ
omnimodam. Nec ſequitur quis caſtrum habet, er
5 go territorium, & iuriſdictionem: quum † caſtrũ
eſſe poſſit ſine diſtrictu, & territorio. Io. Andreas in
cap. ſi ciuitas de ſent. excõmun. in 6. Nat. conſi. 204.
nu. 13. Iuriſdictio quid ſit, docent ſcribentes in l. imperium. ff. de iuriſd. omnium iud. Vnde, qui, vt dici
ſolet, baſſam tantùm haberet iuriſdictionem, ſi nomen dñi ſibi vſurparet, pœnam per Principem, vel
iudicem pro cognitione tranſgreſſionis delegatũ
declarandam incurreret. & iure communi, qui cõtra Principis ordinem, ſeu mandatum dignitatis
6 locum occupat, † ſacrilegii pœna afficitur. l. 1. C. vt
dign. ord. ſeru. & officium magiſtratus vſurpãs dolo malo, ſcilicet intentione ſibi attribuendi iuriſdictionem, quæ illi nõ competit, incurrit in pœnam
legis. 3. ff. ad leg. Iul. Mai. & in l. qui nomine. ff. de fal.
ſic hos tex. intellexit Bart. in l. omnes populi in vlti.
q. prin. q. principalis. ff. de iuſt. & iur. Bapt. de ſanc. Seuer. in l. Imperium. colum. 8. verſi. ſed qua pœna puniatur. ff. de iuriſd. omn. iudi. aliquos explicat caſus
de vſurpatore authoritatis Principis, & aliorũ Menoch. de arbit. caſu. 320. ſed in dubio, cum dolus malus non præſumatur. l. quoties. §. qui dolo. ff. de probat. l. merito. ff. pro ſoc. quælibet leuis cauſa excuſaret a dolo. l. igitur. §. poteſt. ff. de lib. cauſ. Comiteſque, & barones ſuſcipientes aliquos inaſſidatos, &
recommandatos, vel vſurpantes merum imperiũ
illis non conceſſum, aut retinentes ſubiectos, ne reclament ad curiam pro iniuriis ſibi illatis, eaque ſibi vendicantes, quæ ad Principem ſpectant crimine læſæ maieſtatis inuoluuntur. Luc. de pen. in l. 1.
colum. 5. C. vt nem. ad ſuum patr. ſuſcip. vic. vel ruſtic. eorum lib. 11. Item officium magiſtratus ſibi
falsò aſſumeret, & pœna. d. l. 3. eſſet reus, officialis
inferior, qui aſſignari faceret comparituros coram ſe omnes dominos Curiæ parlamenti. Guid.
Pap. quæſtio. 423. Rurſus ille, qui priuata authoritate ex parte regia inhiberi fecit, ne decimæ ſoluantur Archiepiſcopo, ac etiam pœnam falſi incurrit, ſi aſſeruit ſe habere mandatum regium, quod
7 non habebat. Guid. Pap. conſilio 29. † Inſuper officium magiſtratus ſibi etiam vſurpat, qui prohibito
ſibi per dominum loci munere exercendi iuriſdictionem, adhuc cognoſcit. Brun. conſi. 92. item ſi
ſecuritatẽ, q̃ Princeps criminoſis dare poteſt com-
meandi

meandi in vrbem,& remeandi.l.1.ff. de quæſtio.in ferior violauerit.Caſt.conſi.433.ſub nu.9. verſi.contrarium Dico volum.1.

DE INSIGNIIS, ET ARMIS.

ARGVMENTVM.

Filij legitimi baſtardorum nobilium non debent deferre cognomen, & arma ipſorum nobilium, niſi de licentia capitis illius gentis.

TEXTVS.

cart.42.lib.3. decretorum.

FILII naturales,ſeu baſtardi baronum, bannererorum,& aliórum nobilium patriæ noſtræ interdum ex legitimo matrimonio procreant liberos legitimos:& huiuſmodi liberi legitimi dictorum baſtardorum cognomen, & arma præfatorum baronum,banneretorum,& nobilium, à quibus dicti baſtardi deſcenderunt, nonnũquam vſurpare, & ſibi retinere præſumunt in detrimentum honoris, & ſtatus ipſorum baronum, banneretorum, & nobilium. Cũm dicti filij legitimi baſtardorum rarò habeant facultates, ex quibus valeant ſtatum nobilium ſuſtinere: præmiſſam præſumptionem omnibus, & ſingulis legitimis,& naturalibus coniunctim, vel diuiſim prædictorũ baſtardorum penitus de cætero fieri, vel acceptari prohibemus, ſub pœna centum librarum fortium per quemlibet contrafacientem committenda, & fiſco noſtro applicanda, nec non priuationis cognominis, & armorum contra hoc ædictum noſtrum aſſumptorũ. Exceptis illis, qui in facultatibus ad tenendum ſtatum nobilitatis ſufficientibus abundarent,moribuſq́ue,& virtutibus pollerẽt:quos propterea hoc per maiores generum ipſorũ baronum, banneretorum, & aliorum, vel maioris partis ipſorum generum ad cognomina, & arma ſua admitti contigerit.

SVMMARIVM.

1 *Filij legitimi, & naturales filiorum illegitimorum an dicãtur de agnatione.*

2 *Anq; illis liceat deferre, & inſignia domus, ſeu agnationis.*

3 *Decreti huius mentionem fecit, illudque retulit Tiraq. de nobil.c.15 nu.24.*

4 *Honoris cauſa alijs pecuniarijs anteponenda.*

5 *Filij illegitimi magnatum domuum nobiles ſunt, & priuilegijs, ac prærogatiuis nobilium fruuntur.*

Gloſſa.

FILII naturales, ſeu illegitimi non dicũtur de domo, ſeu agnatione parentum
1 † Dyn. in l.cum pater.§. mater. ff.de leg. 2.Bart. in l.tutelas. in princ. ff.de cap. diminut.& in tract.de inſign.& arm.Tiraq. de nobil. cap.15.num. 12. Minuſque illis licet deferre arma,
2 ſeu inſignia domus nobilium † Dyn.in d.§. mater. Bart.in l.vlt.C.de verbo.ſignifi.ac in d.tract.de arm. Bald.in l.cum legitimæ nuptiæ. ff.de ſtat.homin. & in l.generaliter.§.fi.C.de inſti.& ſubſt. Caſ.in catha. glor.mundi prima part.concl.24. Cur.iun conſilio 177.in fine verſi.ſupereſt tamen Pariſ. conſi.29. nume.7.lib.1. Fuſius Tiraq. de nobil.cap.15. nu.12.vbi numero 24. ſpecificam iſtius decreti mentionem
3 fecit.† Nec etiam ipſorum filij legitimi & naturales,dici poſſunt de familia aui.Bald. in l.fin.in fi. C. de verbo.ſigni. & conſequenter nec illius arma deferre. Videbatur tamen dici poſſe contrariũ:quum filij legitimi, & naturales filiorum illegitimorum, ab auis paternis non exiſtente ſobole legitima hæredes vniuerſales inſtitui poſſint.l.fina. C. de natur. liber. & ab inteſtato filii naturales patri morienti ſine liberis legitimis ſuccedant in duabus vnciis. auth.licet.C.eod.titu. & qui capax eſt eius, quod eſt plus, videtur quod capax eſſe debeat eius, quod eſt minus.

Quibus non obſtantibus viſum fuit Sereniſſimo Duci tunc regnanti contrarium ſtatuere; quum non ſolùm tractetur de intereſſe patris, ſed etiam honore totius familiæ, quæ facilè lædi potuiſſet: quum ob paupertatem nobilitas ſit contemptui. Tiraq.de nobil.c. 25.num.9.& cauſa honoris rebus
4 pecuniariis anteponenda ſit † l. Iulianus. ff.ſi quis omi.cauſ.teſt.& plerunque iſti filii pauperes ſint,& ſine facultatibus dignitas nobilitatis non retineatur. Barto.Io.de Plat.in l.1.C.de dignit.lib.12. Soci. conſilio 246.lib.2. vnde Princeps honori familiarũ conſulens prohibuit delationem inſigniorum,niſi prædicti filii illegitimorum locupletes eſſent, & moribus præditi, ac cõſentientibus delationi agnatis, ſeu maiore parte eorum de honore, vt dixi,quorum, quum tractetur, meritò ipſorum conſilium, & conſenſus debuit adhiberi.l. nam ita diuus. ff. de adopt.l.de vno quoque.ff.de re iudic.

De conſuetudine tamen illegitimi magnarum domuum nobiles ſunt, & prærogatiuis nobilium
5 fruuntur † Tiraq. d.cap.15.num.25. quam conſuetudinem dixit ſequendam Bart. in d.tract. de arm. Soc.conſi.102. viſis colum.4. verſicu. ſecundo quia prouocabatur,& dixit generalem vbique. Afflict.in tract.proth.glo.1.colu.11.verſic.item quæro. cap.1. colu.7.verſic.an autem ſpurii.tit, quis dic.dux.& in Gallia Ben.in c.Raynutius in verbo de clera.nu.31. vnde Decretum ſeu decreti prohibitio, quæ loquitur de baronibus,banneretis,ac aliis nobilibus,non procederet, quantum ad filios illegitimorum deſcendentium à maiore ſtirpe, & proſapia, quàm ſiut barones, & alii prædicti. Maximè quum ob excellentiam perſonæ plerunque à regula generali recedatur.l.2.C.de ſenten.ex breuie.recit.

TEXTVS.

Lib.5. decretorum car.56.

ARMA, vel inſignia ab antiquo non habens, vel cui per Imperialem Maieſtatem, aut per nos, vel aliú habentem ad hoc poteſtatem collata non fuerint, vel aliàs permiſſa, de nouo ſibi aſſumere, deferre, depingique vel ſculpi facere, aut aliàs vti non præſumat; etſi ſecus per quenquam fuerit attentatum, ſtatim, poſtquàm de tali præſumptione cõſtiterit, Caſtellano, vel officiario noſtro loci præſumptionis huiuſmodi, per ipſum officiarium prædicta arma, vel inſignia, ſi contra hoc ædictum noſtrũ aſſumpta, depicta, vel ſculpta vbicunque reperta fuerint, deleri, lacerati, & aboleri iubemus, in ruborem talis temerariè aſſumentis loco pœnæ. Mercatoribus marcharum ſuarum inſignia conſueta, & eorum vſum debitum pro ſuis mercantijs exequendis relinquentes.

SVMMARIVM.

1 *Arma, & inſignia quæ ſint, & qui de illis tractauerint.*
2 *De iure communi non eſt prohibita armorum, ſeu inſigniorũ delatio, vel aſſumptio ad recognoſcendum agnationem ab agnatione, ſicut nec proprij nominis impoſitio ad recognoſcendum hominem ab homine.*
3 *Inſignia priuilegio aut Principis authoritate conceſſa, maioris ſunt dignitatis, quàm propria authoritate aſſumpta.*
4 *Decreto Principis prohibita aſſumptio exceptis caſibus reſeruatis.*
5 *Inſignia tranſmiſsibilia ſunt ad poſteros.*
6 *Arma, & inſignia apud ſeniorem domus conſeruanda.*
7 *Secundo geniti arma, & inſignia deferre debent, aliquo ipſis admixto.*
8 *Arma, & inſignia ad cognatos minime tranſmiſsibilia.*
9 *Inſignia propria poteſt quis alteri communicare, & alium participem facere.*
10 *Inſignia præſcriptione quæruntur.*
11 *Inſigniorum communicatio an attenta decreti diſpoſitione, ſine Principis conſenſu valida ſit?*

Gloſſa prima.

ARMA, & inſignia, quid ſint, nemo eſt qui neſciat, & in quem ſenſum hic capiantur. De ipſiſque inſignijs, & armis, quibus familiæ ad recognoſcendã vnã ab altera vtuntur. Barto. legum lucerna vnum edidit tractatum de inſignijs, & armis inſcriptum. & Caſſan. libro de glor. mund. prima parte omnia à principio colligens inſigniorum materiam diſtinctè deſcripſit. Vide Antonium Cioſum conſi. 16. & 17. vbi plura de inſignijs, & armis. Item latè benedi. in c. Raynutius in verbo de clera. car. 5. & 6.
nec illam oblitus fuit Tiraq. de nobil. c. 6. ad quos
1 me refero, † ne videar, vt dici ſolet, tranſplantare,
ſolum contentus nonnulla repetere, quæ frequenter
vſui ſunt. præſertim quum Sereniſſimus & Inuictiſſimus. N. Q. Dux Emanuel Philibertus glorioſſiſſimæ memoriæ Princeps, annis præteritis in
confirmationem huius decreti ædictũ vnum promulgari feciſſet, idem quodammodo repetens, q
à ſuis Sereniſſimis attauis fuerat circa hæc ſancitum. Cognitione ipſius rei delegata Illuſtrib. dominis Io. Franciſco Crauetæ, ac Ludouico Morotio
fiſcali aduocato, ambobus Senatoribus digniſſimis, qui delegationem exercuerunt, quoad Dux ipſe vixit, à qua inde, quatenus dignoſcere potui, ſuperſederunt, niſi ſpecialibus delegationibus à Sereniſſimo Duce Carolo Emanuele nunc prudentiſſimè regnante, ipſis aliter iubeatur.

De iure communi ſecundùm Bart. in d. tract. q.
4. cuius opinionem dixit communem Abb. in ca.
dilecta de exc præla. ſumma Syluestr. in verbo inſignia. Caſſ. lib. glor. mund. conclu. 28. Tiraq. de nob.
cap. 6. nu. 17. nulla eſt prohibitio, quin vnuſquiſque
2 arma, & inſignia ſibi aſſumere poſſit, † ſicut libera
eſt impoſitio propriorum nominum, vt homines
ab hominibus recognoſcantur. l. ad recognoſcendos. C. de ingen. & manumit. §. ſi quis in nomine inſtit. de legat. ac vt vnus ab altero diſcernatur. l. 2. &
ibi glo. in verbo inſignibus. ff. de ijs qui not. inf. vel
vt vna parentela ab alia diſtinguatur Abb. in d. ca.
dilecta. Aliqui appellãt ſtemmata, quæ Accurſ. in
l. ſtemmata. ff. de grad. affi. declarat etiam pro ſanguinis nobilitate. Quæ à Principe conceſſa longè
3 ſunt maioris † authoritatis, quàm propria authoritate aſſumpta argu. l. omnium. C. de teſtamen. ac
multis prærogatiuis ornantur traditis à Barto. in d.
tract. nume. 11.

Verùm quum hoc particulari decreto ipſa inſignia prohibeantur, niſi in caſibus reſeruatis, quod
4 Principi † placuit legis habet vigorẽ. §. ſed & quod
Principi inſti. de iure natural. idque ipſum obſeruã
dum eſt. l. proſpexit. ff. qui, & à quib.

Inſignia ipſa à principe cõceſſa, aut aliter decreto non reſtagante competentia tranſmiſſibilia
5 † ſunt ad poſteros, ſcilicet legitimos iuxta terminos antecedentis decreti. vt per Tiraquel. d. cau. 6.
l. ius familiarium cum l. ſeq. C. de religioſ. & ſumpt.
fun. Caſ. de glor. mund. concluſ. 38. prima par. arma
tamen ipſa apud principalem domus tanquam in
6 capite, † in quo remanet ſplendor geniture remanere debent. Bald. in l. fina. C. pro ſoc. Quare inquit
Tiraq. d. cap. 6. alij ſecundo geniti, & ſi eadem inſignia deferre poſſint, debent tamen aliquid admi-
7 ſcere ad differentiam primogenitorũ. † Quod ego
intelligo pro vna vice tantùm. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verborum ſignifica. ne res in infinitum
trahatur. l. vnica. C. de ſenten. quæ pro eo quod in-
8 ter. profer. Et ad cognatos, † vel affines minimè trã
ſeunt. l. ius familiarum. C. de relig. & ſump. fun. l. cũ
in adoptiuis. C. de adop. cùm per fœminas ius agnationis minimè conſeruetur, quæ ſunt finis familię
ſuæ, & caput alterius. l. pronunciatio. §. fina. ff. de verborum ſignifica. ac eo ipſo, quòd fœmina nuptui
traditur, in alienam familiam tranſeat. vt in d. l. cũ
adopt. Soc. conſi. 30. num. 6. Caſſ. d. pt. part. conclu.
4. & ſi aſſumerentur per agnatos, vel affines non eſſet ea ratione, quòd tranſmiſſibilia ſint, ſed quia de
iure nemo prohibitus ſit aliena inſignia aſſumere,
quæ eadem nõ ſunt, ſed potius ſimilia, niſi alterius
interſit Bar. in d. tract. de inſig. nu. 5.

An que propria inſignia, & arma poſſint per eũ,
9 cuius ſunt, alijs communicari? Credo † quòd ſic:

quum paſſim videamus nobiles alienas familias in ipſorum bonis per ſubſtitutionem vocare, cum onere deferendi ipſorum inſignia & arma. argum. tex. in l. facta. §. ſi danda. ff. ad Treb. vbi iuriſconſultus ſcribit condicionem validam, vt quis aſſumat nomen teſtatoris. l. hoc iure. §. vltimo. ff. de donat. & de ipſis inſignis. Guld. Pap. q. 251. 467. Soc. in l. de quib. §. fi. ff. cond. & demon. Dec. conſ. 273. Soc. conſi. 259. lib. 2. Grat. conſi. 5. nu. 77. & 78. lib. 2. Pariſ. conſi. 192. num. 29. lib. 2. Sic reſpondit in fauorem perill. & doctiſſimi domini Baronis Pingoni ſacri conſilij ſtatus ſuæ Celſ. primi conſiliarij, & ſupplicum libellorum referendarij, Dominus Menoch. conſi. 30. idq; fieri poſſe tradit dominus Crau. conſil. 829. num. 3. Quamuis alij doctor. ſupra allegati non tractent de poteſtate communicationis, ſeu participationis inſigniorũ, ſed de inſtitutionibus, ſeu ſubſtitutionibus ſub ea condicione factis, alio etiam dominus Crau. ibi vtitur argum. quod inſi-
10 gnia † poſſint præſcriptione quæri, igitur facilius pacto. Abba. in cap. cum ex officij num. 14. circa medium verſi. autem quæritur de præſcript. Ruin. conſi. 142. lib. 5. videtur confirmari poſſe: quia ſi de iure communi vnicuique licet inſignia, & arma aſſumere etiam alienæ familiæ propria authoritate. Bart. in d. tract. de inſign. & & arm. ſumma Silueſtr. in d. verbo inſignia multò fortius poterũt alij ad ipſa inſignia aſſociari, cum in habentibus ſymbolum facilior ſit tranſitus, & res de facili ad iuris communis diſpoſitionem reuertatur. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pac. & ibi Iaſ. exemplificat. faciliusq́ue præſcribantur ea quæ iuri communi ſunt conformia, quàm quæ contrariantur. Bald. conſi. 210. lib. 1. Brun. conſi. 95. num. 5. Intelligendo ſemper, quod ſua inſignia alijs communicanti, vel alium aſſocianti arma ipſa, & inſignia legitimè competant, vt in ſequenti gloſſa dicetur quum alio qui nemo det, quod non habet. reg. nemo. de reg. iur. in 6. l. nemo. ff. eod. ſtante tamen diſpoſitione decreti prohibentis, an valida ſit armorum commutatio ſine Principis conſenſu citra inſtitutionẽ,
11 vel ſubſiſtitutionem ſubſiſto. † quum multa cum vniuerſitate tranſeant, quæ ſingulariter, & per ſe prohibentur. cap. 1. c. cum ſecundum de iure patr. l. in modicis. & ibi glo. ff. de contrah. empt. ſitque differentia de præſcriptione ad pactum in hoc caſu: quia præſcribens inſignijs & armis vtitur palam vel publicè inſignijs ijs ſcientibus, ſcilicet agentibus, ſeu officialibus Principis, & parte priuata, quod ceſſat in pacto, ſine ipſo longeuo vſu prohibitusq; alienare non cenſeatur, prohibitus hæredem inſtituere. l. peto. §. patre. ff. de leg. 3. Iaſ. in l. filiusfamilias. §. diui. numer. 134. ff. de leg. 1. adeò quod de vltimis voluntatibus ad contractus in hoc caſu ob rationem diuerſitatis non procedat argumentum.

Pro prima tamen opinione videtur ſuffragari antecedens decretum, quo data eſt poteſtas agnatis, ſeu maiori parti eorum concedendi facultatẽ delationis armorum filijs legitimis, & naturalibus filiorum naturalium. an ex ea poteſtate ad hunc caſum liceat argumentari nunc non tracto.

S V M M A R I V M.

1 *Antiquum tempus in terminis huius decreti, cuius mentionem fecit Purp. quod dicatur?*
2 *Regalia ſciente, & patiente principe, aut officialibus ſpatio annorum quadraginta præſcribuntur.*
3 *Antiquitatis qualitas, de quo in decreto, intelligi debet nõ tantum de antiquitate temporis decreti conditi, ſed etiam de ea quæ eſt præſenti tempore.*
4 *Sententia in fauorem authoris in cauſa vſus inſigniorum lata.*
5 *Dictio alias in decreto quomodo intelligatur.*
6 *Clauſula conſtito importat cauſæ cognitionem, ſeu partis, quæ lædi poteſt, citationem.*
7 *Antiquus armorum vſus probari poteſt, ſi illa antiquitus depicta ſunt in templis, vel ornamentis eccleſiæ affixa, inſerta, aut conſuta.*
8 *Arma in templis depingi, aut in ornamentis eccleſiaſticis imponi facientes, meritum eccleſiæ amittunt.*
9 *Delere abolere, lacerare quid ſit.*
10 *Pœna ruboris decreto impoſita eſt honoris, magni facienda magis quàm pecuniaria.*
11 *Iniuriarum actione agi poteſt contra delentem aliena inſignia priuata authoritate.*
12 *Marcha mercatorum reſeruantur, & an alienis marchis vti liceat adhibita aliqua diſſimilitudine.*

Gloſſa ſecunda.

ARMA, ſeu inſignia decreto ducali omnibus non prohibentur: quinimo permittuntur ipſa inſignia habentibus ab antiquo. Alex. & Iaſ. in l. cum aliquis.
1 C. de iur. delib. declarant, † & tradunt antiquum id dici, quod tempus annorum centum excedit. ibiq́ue Iaſ. ſcribit eſſe communem, & in terminis huius decreti quod requiratur tempus immemorabile. Purp. in l. 1. num. 386. ff. de off. eius æquiparans ius inſigniorum iuri aureorum annullorum. allegat Roman. ſingula. 292. incipiente vſus inſigniorum. Ego exiſtimo ab antiquo inſignia, & arma competere, etiam ſi minoris temporis vſus probatio fiat: maximè ſi lapſi ſint anni ſexaginta. Butr. in cap. veniens de teſtibus. Alexan. conſi. 78. colum. 4. lib. primo. & conſi. 4. lib. 2. cum non agatur de re valde præiudiciali, vel de acquiſitione dominij. Butr. in cap. quoniam contra falſam. colum. 16. de probat. Purp. conſ. 548. num. 56. Dominus Crauet. de antiquit. tempor. lib. 3. §. venio: aut ſaltem cum diuerſimodè conſideretur, id in mero iudicis arbitrio conſiſtit. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. prima. caſu 4. num. 5. Burſ. conſi. 24. imo ipſa præſcribi inſignia vſu annorum quadraginta. Crauet. voluit. d. conſi. 829. & quod Purp. in contrarium adduxit intelligi debet, ac ſi rectè conſideretur, ita ipſe loquitur, de conceſſione inſigniorum, vel aliter de eo, qui prætendit, cùm minorem dignitatẽ habeat, præſcripſiſſe inſignia maioris dignitatis, vel de inferiore. qui vult vti inſignijs maioris dignitatis. verbigratia ſi abbas velit vti mitra, chyrotecis, dalmatica anulo. vel ſi quis inferior vti præſumeret inſignijs Principis. Beio. conſi. 136. nu. 12. volum. 3. & ſic loquitur Roman. d. ſing. 292. Vel ſi quis contenderet ſe præſcripſiſſe ius conferendi inſignia alijs. ita loquitur tex. in l. 1. & 2. C. de iure anu. aur. allegatus vbi ſupra per dominum Purp. ſcilicet, non licere ordini decurionum notalibus reſtituere, aut ius aureorum anulorum conferre. Nõ autem de eo, qui ſpacio 40. aut 60. annorum vſus fuit palam, & ſine contradictione inſigniis, ſeu armis tanquam proprijs, & priuatis eius domus, ſeu familiæ; vel peculiariter ſuis. Quinimò ſi regalia
2 † interueniente ſcientia, & patientia Principis, in ipſius præiudicium ſpacio annorum quadraginta præſcribuntur, prout ſunt impoſitiones oncium, vectigalium, exercitiumque iuriſdictionis. Bald. conſi. 242. antiqua quæſtio. lib. 2. & conſi. 370. lib. 3. Crau. conſ. 54. nu. 8. & ſine ſcientia tempore immemorabili. Alexan. & ibi Nat. conſi. 6. volum. 2. quæ iure communi prohibita ſunt tot. titul. C. non. vectigal.

ctigal. multò fortius erit tutus antiquo vſu, licet non centenario is, qui armis vſus fuit, quæ res ſunt leuis præiudicii, ac de iure communi permiſſæ, quę facilius præſcribuntur. Bal. conſi. 210. lib. 1. Brun. conſi. 95. num. 5.

Rurſus quum hic decretum excipiat ab antiquo armis inſignitos, cognito, quid ſit antiquum, quæritur, an hæc qualitas antiquitatis intelligi debeat,
3 † ſeu referri ad tempus decreti cōditi de anno 1430. ita quod decreto non contineantur, qui probarunt ipſorum primogenitores iam annis ſexaginta, vel ſeptuaginta inſignibus vſos. & videretur dicendum non contineri: quum qualitas decreti intelligenda ſit. ſin tempus decreti. l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de nox. Bart. & dd. in l. ex facto. ff. de vulg. vnde ſi ſtatuto prohibeatur magnas portare ne audeat, ſeu tenere arma picta; ille tātum prohibitus cenſebatur, qui iam magna arma aſſumpſit, & portat non qui ante hanc qualitatem iam arma deferebat ac picta tenebat. Dec. conſi. 36. ſub num. 8. verſi. quarto principaliter, nec ille qui non in contemptum defert, vt ibi per Decium. Quo non obſtante puto contrariū eſſe verius: ſiquidem decretum ſemper loquatur. l. ariani, & ibi Barto. C. de hæret. nec vnquàm ſileat Corn. conſi. 109. num. 14. volu. 2. & ſic perinde cenſendum eſt, ac ſi hodie promulgaretur; vnde ſi intellexerimus decretum de tempore continuo, non autem momentaneo, qui hodie vſum antiquum probabunt, beneficio decreti iudicio meo fruētur, alioqui illa qualitas decreti hodie eſſet inanis: quū attento longo annorum curriculo ab eo die citra nemo eſſet, qui poſſet ſine peculiaribus priuilegiis, aut aliis monumentis ſcripturarum tam antiquam temporis antiquitatem probare; quum poſt centū annos omnia vacillent nedum teſtium memoria, ſed etiam inſtrumentorum integritas Bal. in l. data opera ſub num. 58. verſi. alij dicunt C. de iis qui accuſ. non poſſ. & redderetur decretum ſuperfluū: quare ego probato vſu domini Vincentii Solæ aul Iuſdicentis Virlarum, & domini Antonij Solæ patris mei iam de anno 1510. & 1518. & præ maximè ipſius domini Antonii mei genitoris, cuius ſū poſthumus, qui creādo vii vice comes Palatinus notarios, iubebat literas, aut inſtrumenta notariatus ſuo ſigillo communiri, ſuis armis inſculpto, vt edocui, obtinui ab Illuſt. DD. Senatoribus Crauet. & Morotio adhibita cauſæ cognitione ſententiam, † die
4 3. Iunii 1551. ſeu anno præterito, qui declararūt edicto prohibitorio armorum me non contineri; ac proinde mihi licere ipſis armis tanq antiquis publice, & priuatim pro arbitrio impunè vti: Excipiuntur etiam à decreto id ius habentes ab imperiali maieſtate, vel à principe, aut alio authoritatem habente. facit d. l. 1. & 2. C. de iure aur. anu. Barto. in tracta. de inſign. & arm. ac illi, quibus alias permiſſa ſunt, quod ego intelligendum ab aliis principibus anteceſſoribus ſuæ celſitudinis; alioqui, ſi dictio
5 alias intelligeretur, † id eſt vel aliter permiſſa, vt accipitur in l. alias. ff. de iniur. quum iure communi non videantur denegata, decretum parum, aut nihil operaretur.

Pœna ſibi aſſumentis, deferentis, depingentis, vel ſculpi facientis propria authoritate inſignia, aut alias vti præſumentis eſt, quod per caſtellanum, vel officiarium deleantur, lacerentur, & aboleantur. Pri
6 mum tamen de præſumptione conſtare † debet, quæ clauſula requirit partis citationem Io. Andr. in cap. præſenti inper verbo conſtiterit de cenſibus in clem. Rot. dec. 15. in antiq. de dol. & contum. cōſtare autem id dicitur, quod legitimis probationibus demonſtratur. l. diuus. ff. de mil. teſta. Luc. de Pen. de verbo ipſo conſtiterit in l. 1. C. de fid. inſtr. lib. x. vocandi igitur ij ſunt quorum intereſt, ac perquiri an priuilegiū habeat, vel ſint in antiquo vſu, ſupra per me declarato etiam minore annorum centum, poſt quem, omnia quum vacillent, nedū teſtium memoria, ſed etiam inſtrumentorum integritas, Bald. in l. data opera ſub num. 58. verſic. alij dicunt. C. de iis qui accuſare non poſſ. probari ipſe
7 vſus facilè poſſet, † inſpectione armorum ab antiquo, aut in templis, vel ornamentis eccleſiæ depictis, vel affixis. Cag. in l. 1. num. 77. ff. ſi certum pet. Caſſan. d. pri. part. glor. mund. concl. 21. Frec. d. auth. Bar. auth. 47. ſub num. 13. Et reprehendit Bar. in l. qui libertati. §. nec eius nomine. ff. de oper. publ. religioſos, qui capellas, ſeu capellanias, defunctorum, in quibus ipſorum ſunt inſignia, aliis concedunt antiquorum fundatorum arma delentes: quū armis, & inſignijs ipſis probetur res ad eum ſpectare, cuius arma ſunt. d. l. qui libertate. & ibi Barto. l. monumentorum. C. de religioſ. & ſump. fun. Rip. in l. 1. nu. 74. ff. ſi cer. pet. Notandum tamen eſt hos
8 fundatores, † qui ipſis capellis, aut ornamentis eccleſiaſticis inſignia depingi, aut inſui faciunt, vel apponi, meritum eccleſię amittere. Abba. in addit. in c. dilecta. de exceſſ. prælat. Dominic. in c. duæ ſunt 55. diſtin. quamuis rectius in hoc dixerit ſpectādam authoris intentionem. Purp. in l. 1. num. 156. ff. ſi cer. pet. quamuis apponantur magis gratia memoriæ agnationis, & pompæ conſeruandæ, quam cultus diuini. Anch. conſi. 112. iura quæ loquuntur Anan. conſi. 56. pro expeditione Dec. conſi. 157. & ſic Amen (inquit Neuiz. in Silu. nupt. lib. 3. Diuiti non eſt nubendum. num. 67.) dico vobis receperūt mercedem ſuam Math. 6. vocatis itaque vocandis, & aliis producentibus priuilegium, vel fidem non facientibus de alia legitima cauſa, quæ ex decreto deſumi poſſit, vel non probantibus antiquum vſū per officiarium, delenda ſunt arma: alioqui ſi ipſis armis inuentis ſubito delerentur, facile illorū quoque arma deleri poſſent, qui legitimo titulo illa obtinerent. Delere lituris maculare, & quæ iuſſu do-
9 mini delentur, † pro nihilo ſunt. l. 1. ff. de iis quæ in teſtament. delend. lacerare varijs modis accipitur in iure, ſed hic lacerare eſt chartas, vbi eſſent arma depicta, per fruſtra dilaniare, Abolere, id eſt abſtergere intendere, obliuiſci, Arch. in c. præuaricatorem. 2. q. 3. ac perimere. l. quare. ff. de vſucap. §. quod autem. inſt. cod. & ſic res punitur, quę non deliquit prout in fruſta creditur Sella, quæ moderatam pōpam tranſcendit. l. quoniam. & ibi Luc. de Pen. C. de cura publ. lib. 12. Illis accedit rubor loco pœnæ. vſuræ inquit Iuriſconſ. in l. 3. §. ſi. ff. de vſur. quæ ſine rubore deſiderari non poſſunt, non exigentur. pœna iſta honoris eſt, quem non minus æſtimare debemus, quam vitam. Alex. in l. victum. ff. de re iud. facit. l. iſti quidem. ff. quod met. cauſ. ipſaque arma videre reuulſa lugubre ſatis eſt. arg. l. lex quæ tutores. §. nec domum. C. de adm. tuto. quamuis tex. ibi loquatur de imaginibus maiorum, non proprijs. Et contra priuatum, hanc authoritatem abradendi, ſeu delendi arma aliena, ſibi aſſumētem, iniuriarū
10 actione agi poſſet. † Cagnol. in l. 1. nu. 179. ff. ſi cer. pet. ac etiam, vt illa reponat, & reſtituat in priſtinū. Rip. in d. l. 1. num. 74. ff. ſi certum pet. ac pœna arbitraria plecti, Rom. ſing. 474. Menoc. de arbitr. caſu 283. Diciturque turbare qui arma, & inſignia delet Fel. in c. 3. loco col. 1. de proba. Foller. in conſu. regni tit. de epiſc. & cler. §. addc. nu. 44.

Vſus marcharum à decreto excipitur, & à prohi
11 bitione præſeruatur immunis, † de quibus marchis tractat etiam Bar. vbi ſupra de arm. & inſign. vnde
inge-

ingenioſius, ac optimus artifex prohibere poteſt ne alius marcha, ſeu ſigno ſuo vtatur, vt bonum opus à malo diſcernatur Io. de Plath. in l. ſtigmata. C. de fabric. lib. 11. Panor. in c. dilecta de Exc. prælat. ben. in reper. cap. Rainutius in verbo de clera de teſtam. Rebuf. in ſecundo. Tom. conſt. reg. tit. de mercat. glo. 1. nu. 26. imo videtur aſſumentem ſignum alienum poſſe puniri. Menoch. de arbitr. caſu. 318. nu. 24. item an vnus mercator vti poſſit marcha alterius cum aliqua diſſimilitudine. Alba. conſ. 71. probat, & concludit, quod non: in quam rem facit tex. in l. quæritur. ff. de ſtat. hom. quum marcha ab ea forma ſemper denominetur, in qua præualet. alioqui eſſet fraudibus via aperta, quibus eſt occurrendum. l. in fundo. ff. de rei vendic.

DE MINORIBVS, & quitationibus per eos factis tutoribus.

ARGVMENTVM.

Inuentarium tutorum, curatorum, adminiſtratorum, & hæredum per quoſcunque notarios. Inuentaria vero iure fiſci tangentia per ſcribas curiarum fieri debent.

TEXTVS.

Decretorum lib. 3. Cart. 44.

INVENTARIA bonorũ pupilli, & minorũ adultorũ per tutores, & curatores fienda, per notarios, & ſcribas curiatum Caſtellaniarũ noſtrarũ, ſ. per quẽlibet in ſuo officio, prout occurent, ſeu eorum locatenentes ſiue caſtellano, miſtralibus, vocatis trib. ſecum de notabilioribus viris pro teſtibus, quos habere poterunt, & quatuor de agnatis, vel cognatis defuncti, vel minorum, ſi reperiantur, alias de propinquioribus vicinis, & amicis eorum magis honeſtis, probis, & notabilioribus. fieri volumus, & iubemus ad ipſorum conſeruationem bonorum ſalario moderaro. Inuentaria, verò iura noſtri fiſci, vel patrimonij concernentia p ſolos ſcribas caſtellanorum locorum fieri volumus, & iubemus. Caueant autẽ huiuſmodi inuentaria facientes, aut ibidem vocati, aut præſentes, ne de bonis inuentarizandis, & ipſorum confectionibus inuentariorum, ſiue ante ipſam confectionem quicquam inde ſubtrahere præſumant. Sed in ipſis inuentarijs tã noſtris quàm alienis omnia bona inuentarizanda integraliter includant, Sub pœna furti per iudices locorum, vbi hęc committi contigerit pro modo culpæ delinquenti, ſeu delinquentibus infligenda.

SVMMARIVM.

1 *Inuentarium quid ſit, & quo alio nomine nuncupetur?*
2 *Inuentarium conficere debent tutores, & curatores, & cogi poſſunt ad illud conficiendum per dominos habentes, merũ, & mixtum imperium, vel per eorum officiales.*
3 *Scribarum conſtitutio ad dominos pertinet, non ad communitatem, & acta ab alijs recepta nulla ſunt.*
4 *Caſtellanus quis ſit, & in loco originis prohibetur eſſe iuſdicens, ac conductor redituum.*
5 *Officium caſtellani non debet excedere annũ, vel bienniũ.*
6 *Sententia ſenatoria ſuper hoc lata, & quod finito termino iuſdicens debeat reddere ſindicatum.*
7 *Inuentarium per tutores confici debet quam citius, & intra quæ tempora.*
8 *Tutor, qui differt confectionem inuentarij, tanquam ſuſpectus remoueri poteſt, & alijs pęnis ſubijcitur.*
9 *Tutor fideliter omnia bona non deſcribens in inuentario criminaliter punitur.*
10 *Inuentarium tutor, & curator qua forma conficere debeant.*
11 *Inuentarium quomodo probet contra debitores chirographarios. Anque ſuſtineatur, ſi non adhibitis agnatis, cognatis vel vicinis factum ſit?*
12 *Qualitas perſonarum requiſita ad aliquem actum probanda eſt.*
13 *Aſſertioni notarij de qualitatibus ipſis, aut non potuiſſe eiuſmodi perſonas haberi an ſtetur.*
14 *Tutor, & curator ante confectionem inuentarij adminiſtrare non debent, niſi aliquot caſibus: & ſi exemptus ſit per teſtatorem.*
15 *Exemptio teſtamẽtaria à confectione inuentarij quõ valeat? & iudex ab ea an recedere poſſet?*
16 *Forma deſcribendi res hæreditarias in inuentario.*
17 *Qua omiſſa defertur iuramentum in litem contra tutores, vel curatores ipſis minoribus.*
18 *Monitoria currunt nemine excepto contra eos, qui infideliter bona conſignarunt deſcribenda.*
19 *Tutor, qui inuentarium non confecit, quibus caſibus excuſetur à iuramento in litem.*
20 *Inuentarium habetur pro completo non obſtante proteſtatione reparandi errores, aut addendi, vel diminuendi.*
21 *Actor tutoris, vt iudicialiter audiatur, debet oſtendere inſtrumentum tutelæ, & inuentarij.*
22 *Et an de ſtylo curiarum ſuſtineantur acta, in quibus non fuit productũ; & quid in Exc. Senatu: quid ſi conſtiterit eum feciſſe inuentarium, aut fuerit approbatus per tutorẽ, vel iudicium iudex pronunciauerit legitimum.*
23 *Inuentarij copia parti petenti edi debet.*
24 *Copia inuentarij petenti an ſuis, vel pupilli expenſis edenda ſit?*
25 *Copia libelli, & iurium in eo enunciatorum quibus etiam expenſis, & quid ſi iura ipſa eſſe debeant penes aduerſarium.*
26 *Copia inuentarij cum beneficio legis per hæredem producti, an ſumptibus hæredis ſuo aduerſario edi debeat.*
27 *De legitimatione iudicij in actis iudicialibus primo quærendum eſt.*
28 *Tutor differens producere iura tutelaria ad legitimationem Iudicij condemnandus eſt in expenſis.*
29 *Inuentarium tutelare non prodeſt pupillo, ſicut inuentarium cum beneficio legis.*

30 *Inuentarium pupillare non probat pro tertio contra pupillum.*

31 *Nec pro pupillo contra tertium, licèt in antiquis faceret aliquod adminiculum.*

32 *In inuentario an deſcribenda ſint res legata maximè vxori, quæ etiam iuramento ſuo reuelare tenetur res hæreditarias mariti ibi.*

33 *Feudalia bona an deſcribenda neceſſario ſint in inuentario cum beneficio legis.*

Gloſſa vna primæ partis.

A EDICTVM hoc tres partes habet. In Prima ponitur per quem, & quomodo inuentaria bonorum, & iurium pupillorum, & minorum fieri debeant. Secunda per quem, & quomodo inuentaria iurium bonorum fiſcalium, aut patrimonij. Tertiò pœna eorum, qui aliquid de ipſis bonis conficiendo inuentaria, vel ante ſubtraxerunt. Prima. patet. Secunda ibi Inuentaria verò &c. Tertiò caueant autem.

1 Inuentarium † aliter nuncupatum repertorium.
l. qui repertorium. ff. de adm. tuto. ea propriè ſcriptura eſt quæ omnia inuenta continet, c. charitatē. 12. q. 2. talem ſolicitudinem, ac diligentem indaginem requirens, quod in inueſtigando negligentia mulctetur. l. ſi quis intra. C. de bon. proſcrip. Ad cō
2 fectionem † cuius Domini habentes merum, &
mixtum imperium eorumve Caſtellani, aut officiales, tutores, aut curatores eorum ſubditos pro indemnitate pupillorum cōpellere poſſunt. Guid. Pap. qō. 631. Illaque fieri, & recipi debent per ſcri-
3 bas curiarum. conſtitutio † quorum ſcribarum ad
ipſos Dominos, non ad communitatem loci, vbi officium exercent, pertinet, & ſpectat. Curt. ſen. conſi. 24. Neuiz. conſi. 43. quum, & Banchum iuris ſit de regalibus Rom. conſi. 271. ſub num. 2. & non poteſt præſcribi niſi tempore immemorabili Curt. ſen. d. conſi. 24. Pulchre Purp. conſi. 593. vnde acta iudicialia ab alijs notarijs recepta, quam ab ipſis ſcribis nulla ſunt Bald. in l. repetita. C. de epiſc. & cleric. Nat. conſi. 137. nume. 23. Caſtellani autem,
4 † qui ſint. vnde dicantur, à quibus conſtituantur,
5 qui eſſe poſſint, † & per quæ tempora, ac de ſenten
6 tia ſenatoria ſuper hoc lata dictum eſt † ſupra in c. quia pluribus.

Cauſa inuentarii conficiendi eſt, ne detur occa
7 ſio tutoribus, † & curatoribus ſurripiendi, & prædandi res pupillares, & minorum: ac vt opportuno tempore pupipilli, & minores paratas habeant probationes contra tutores, & curatores ipſos. l. fin. C. arbitr. tut. Afflict. dec. 13. illudque nedum tutores, & curatores facere tenentur, ſed & alij omnes, qui rationem adminiſtrationis reddere debent. Bal. in l. cum oportet. §. non autem. C. de bon. quæ lib. Corn. conſi. 81. volum. 4. ſiquidem in eo caput conſtituatur redditionis rationis Bart. Caſt. & Bal. in l. cum tale. ff. de cond. & demonſtr. Boer. q. 61. Rol. in tract. de inuen. q. 1. Conueniens igitur eſt, ac neceſſarium. quod tutores, & curatores inuentarium ipſum faciant. l. tutores. C. de adm. tut. l. fina. C. arbitr. tutel. l. 4. §. tutores. ff. de excuſ. tut. Bar. in l. qui repertorium. ff. de admi. tut. etiam ſi honorarij tutores ſolummodo ſint. l. 3. §. nec putet. ff. de admin. tut. Salve. in d. l. tutores, vel mater pupillorum Bart. in l. 2. ff. qui per. tut. Nat. conſi. 663. & illud quidem confeſtim, ac ſine temporis interuallo ſcilicet quamprimum fieri poteſt. Bart. in d. l. qui repertorium. num. 6. quod verbum quamprimum propriè ſumptum nullum recipit temporis interuallum: l. 2. §. frumentariæ. ff. de adm. rer. ad ciu. pert. & in iis terminis Luc. de pen. in l. 1. C. de can. frumen. Vrb. Roma. lib. 11. Quum negligentia, & procraſtinatio illud conficiendi inducat ſuſpitionem, ob quam
8 tutor, ſiue curator remouetur, pœnis † legitimis
ſubijcitur, & macula infamiæ notatur. l. fin. in fin. C. arb. tut. ac nulla habita ratione conſanguinitatis priuatur ſubſtitutionibus à teſtatore in eius fauorem factis Neuiz. conſi. 3. Rei cuius cognitio ad præfectum vrbis pertinet, qui grauiore animaduerſione indigeant, quam vt eis ſufficiat infamia: maximè ſi probatetur nummis datis tutelam occupaſſe vel præmio accepto operam dediſſe, vt minus idoneus tutor alicui daretur, vel conſulto circa edenda patrimonij quantitatem minuiſſe, vel euidenti fraude pupilli bona alienaſſe. l. 1. §. item ſolent. ff. de offi. præf. Vrb. l. in eos. ff. de tutel. hinc colligitur, & notari poteſt improbam eſſe conſuetudinem, quā intelligo in valle auguſtæ vigere, quod tutelæ pupillorum emantur, ac etiam, vt Barto. in d. §. item ſolent notat tutores minus fideliter bona pupillorum in inuentario deſcribentes, aut deſcribi non facien
9 tes criminaliter puniendos, & fortius, † ſi nullum
penitus inuentarium feciſſent. auth. & multo magis. C. de ſacro. ſanct. eccleſ. Animaduerſio, ſeu pœna hæc extraordinaria eſt, & iudicantis arbitrio cōmiſſa. d. l. eos. & ibi Bald. ff. de tutel & voluit Rom. conſi. 118. Nat. conſi. 663. num. 13. tutores inuentarium non conficientes ſuſpitione furti grauari, ac torturæ ſubijci poſſe. quod in matre tutrice improbauit Marſ. in pract. crim. §. attingam. num. 61. & 66. furandi animum in dubio tamen in tutore ſcribit Bar. in l. actione. ff. de tut. & rat. diſtrà. non præſumendum, præſertim in muliere cuius imperitiæ potius attribueretur, & parceretur ſpecialiter, ſi nō cōſignaſſet in inuentario res ſibi inutiliter legatas, credens legatum, aut donationem ſubſiſtere. Bald. in d. §. item ſolent. Quæ ratione ſuſpitionis, & mulctæ dicuntur, contra tutores intelliguntur, ſi ſuſceperint tutelam, non ante ſuſceptionem Bart. in d. l. qui repertorium. nu. 7. Rūin. conſi. 108. lib. primo. & conſil. 29. libr. 5. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 2. caſu 174.

10 Forma, & ordo confectionis inuentarij eſt, † q̃
in præſentia publicarum perſonarum fiat d. l. tutores. C. de adm. tut. ſed glo. ibi ait vnum ſufficere notarium, & ſic communiter obſeruari tradit Bar. in d. l. qui repertorium num. 8. ff. eod. ac quod fiat extra iudicium, quantum ad probandum contra tutorem; vt probet autem contra debitores in eo deſcriptos requiri, vt fiat iudicialiter: ſcilicet ipſis debitoribus citatis, & illorum chyrographis, ſeu in
11 ſtrumentis † in inuentario exemplatis. l. chyrogra
phus, & ibi Bar. & in l. qui repertorium. num. 25. ff. de adm. tut. alioqui ipſis non vocatis inuentarium etiam iudicis authoritate roboratum debitoribus ipſis præiudicio non eſſet. l. de vno quoque actu. ff. de re iudic. l. nam ita diuus. ff. de adopt. formas cōficiendi inſuper inuentarium deſcripſit tres Luc. de Pen. in l. 1. C. de can. frum. Vrb. Roma. lib. 11. Prima eſt, quod adhibitis perſonis publicis cunctæ res oſtendantur praeſentialiter inſpiciendæ, & tunc tabellio dicat in inſtrumento talis tutor inuenit, hæc & hæc. Secunda q̃d tabellio loquatur impersonaliter: puta inuenta ſunt talia bona. Tertia quæ magis vſui eſt, & communis, vt coram iudice tutor aſſerat ſe inueniſſe talia bona, & notarius ſcribat talis tutor aſſeruit ſe inueniſſe talia, & talia bona magis tamen commendat primam formam, qua bona oſtenduntur teſtibus, ne (inquit) ſecundum vltimam ſit potius mentarium à mentiendo, quā inuen-

inuentarium ab inueniendo, alias tradidit formas
Spec. in tit. de inſtr. edit. §. dicto.

Decreto autem, ſeu edicto hoc alia forma præ-
ſcripta eſt, ſcilicet quod inuentariũ poſſit fieri per
ſcribas, ſeu notarios curiarum: ſcilicet per vnum
quemlibet reſpectiuè in ſuo officio, ſeu per locum
tenentes ſine Caſtellano, & miſtralibus vocatis tri-
bus teſtibus, & quatuor cognatis, vel agnatis, aut
ſi haberi non poterunt tot vicinis ex notabiliori-
bus. præſumendum etenim eſt hoc agnatos, & co-
gnatos, ſeu vicinos magis ſciuiſſe, & cognouiſſe fa
cta, & facultates ſui agnati, & vicini. Bar. Iaſ. Dec.
& alij in l. 1. ff. ſi cert. petat. quod facilè ab alijs teſti-
bus poterit ignorari. l. fin. ff. pro ſuo. & ideò vtile
pupillis eſt hos adhiberi, qui veriſimiliter cogno-
ſcent, an tutor bona, vel mala fide vtatur conſi-
gnando.

Solennitatibus decreti prætermiſſis, non adhibi
tis agnatis, cognatis, ſeu vicinis an inuentarium
vicietur? videtur quòd ſic. l. non dubium. C. de le-
gib. quum non poſſimus à forma recedere. l. cum
ij. §. prætor ait. ff. de tranſ. l. conſtitutionibus. ff. ad
munic. & forma ſit, quæ dat eſſe rei. l. Iulianus. §.
ſed ſi quis. ff. ad exib. in dubio ſubſtantialis præſu-
matur. Dec. conſi. 445. & conſi. 612. & de ſtatuto di-
ſponente circa numerum teſtium Roland. conſi.
50. volu. 3. Contrarium tamen puto verius modo
adhibiti tot teſtes ſint, quot decretum diſponit:
quia quoties ſtatutum aliquid fieri mandat certo
modo, non prohibens aliter fieri, aut vlterius non
progreditur annullando actum, tunc actus non
redditur nullus. Iaſ. poſt Bald. Imol. Raſ. & Caſtr.
& qui dicit communem in l. 1. numer. 9. & 10. ff. de
lib. & poſth. in contrarium allegata procedunt in
ſtatuto continente clauſulam annullatiuam, pro-
ut loquitur. Roland. conſi. 30. volum. 3. Bartol. &
Alex. in l. vniuerſos. C. de decur. lib. 10. Dec. conſil.
17. & dicemus alibi latius. in decreto quitationes.
Si autem in præſentiam iudicis fieret decreto inter
poſito edictum non militaret: quum decretum tol
lat omnem ſuſpitionem fraudis, & doli. gloſſ. &
Barto. in l. 2. C. de præd. cur. lib. Iaſ. conſi. 54. nume.
3. lib. 1. Menoch. conſi. 153. num. 34. & edictum lo-
quatur de inuentarijs, iudice non interueniente
factis, quæ verba non conueniunt caſui, ergo nec
eorum diſpoſitio. Bartol. in l. 4. §. prætor. ff. de
dam. infe.

Qualitas perſonarum adhibitarum inuentario
12 conſtare deberet; & crederetur † notario, ſi illæ
perſonæ deficerent, illas adhiberi non potuiſſe, niſi
contrarium probaretur. argum. l. cum lege. ff. de
prob. Pariſ. conſi. 32. num. 9. volum. 2. Roland. con-
ſil. 30. num. 10. volum. 3. & quatenus decretum ma-
dat adhiberi, ſi reperiantur, vel haberi non poterũt
intelligitur ſi cõmodè. l. nepos proculo. ff. de verb.
ſignific. ſicut de qualitate teſtium adhibendorum
teſtamento ex forma ſtatuti conſuluit. Rol. d. cõſi.
30. numer. 23.

Ante inuentarij confectionem tutor, & curator
13 non habent facultatem adminiſtrandi, † imo nec
quicquam attingendi d. l. fin. §. illud proculdubio
C. arbit. tut. Niſi cauſa ſubeſſet neceſſaria dilationẽ
non recipiens d. l. tutor. & ibi Bar. nu. 27. ff. de adm.
tut. vel res quæ prodeſſet, & non obeſſet pupillo. l.
fin. C. de tut. & cur. dat. ab ijs Bar. d. nu. 27. vel agere
tur de reintegratione bonorum pupilli, quæ nullo
modo illi eſſet obfutura. Rimi. iun. conſi. 182. nu.
7. facit l. non eo minus. C. de proc. quemadmodũ
ſe ingerere quoque poſſet, ſi à teſtatore à confectio
ne inuentarij eſſet liberatus. d. l. fina. C. arbitr. tut.
Barr. in d. l. tutor. qui repertorium colum. 2. & in l.
14 nemo poteſt. ff. de leg. 1. Nulla † conſtituta differen
tia (prout aliqui volebant) prohibitionem, vel
ſimplicem liberationem confectionis inuentarij
Roland. conſi. 49. nume. 22. volu. 3. Purp. conſi. 134.
num. 5. & ſicut valida eſt totalis exemptio, multò
fortius ſi teſtator diſpoſuerit inuentarium fieri poſ
ſe, aut debere, non ſeruatis ſolennitatibus decreti,
ſed tantùm per vnum notariũ coram duobus, aut
tribus teſtibus: quia fortè nolit ſecreta ſui patrimo
nij tot perſonis pandi, l. 2. §. ſed vbi c. quare, & quib.
quar. par. deb. lib. 10. & cui licèt quòd eſt plus, mul-
to magis liceat quòd eſt minus reg. cui licèt de reg.
iur. in 6.

Exemptionem prædictam ab inuentarij confe-
15 ctione iudex † ſequi non tenetur, ſi arbitretur pu-
pillo aliter expedire. Bart. in l. vtilitatem. ff. de con-
fir. tut. Aret. conſi. 22. Plot. in rep. l. ſi quando. nu.
252. Coar. lib. 2. var. reſol. ca. 14. num. 14. quod intel
lexit Dec. conſi. 349. colum. 2. vt refert Crau. conſi.
190. & conſilio 193. nume. 10. ſi noua cauſa emer-
ſerit, cuius teſtator noticiam non habuiſſet, in quã
opinionem inclinat Ang. conſi. 144. in fine diffe-
rentias inter inuentarium tutoris, & inuentarium
hæredis ponit Roland. in tract. de inuent. car. 75. §.
poſt quàm.

16 In inuentario deſcribenda † ſunt inſtrumẽta, &
res omnes in ſubſtantia pupilli repertæ. l. tutores.
C. de adm. tut. Clarè, & diſtinctè. l. ſi quis intra, &
ibi Bald. C. de bon. proſcr. per ſigna, latera, & confi-
nia, Caſtren. conſi. 124. lib. 1. Nat. conſi. 663. Rimi.
iun. conſi. 182. num. 44. & decet Roland. conſi. 73.
num. 43. volum. 2. modum deſcribendi linteamina
ac vtenſilia, ac. d. l. ſi intra in omnibus inuentarijs
locum ſibi vendicare. Imo. & res ipſæ mobiles æſti
mandæ quoque ſunt Bar. & Bald. in l. fin. C. de ma-
giſtra. conu. Sal. in d. l. tutores. q. 8. Rolan. d. conſi.
73. Plot. in rep. l. ſi quando. nn. 237. & 238. Nomina
debitorum quorum probario eſt difficilis, ante illo
rum exactionẽ tutor prætermittere poteſt. Bar. in
d. l. qui repertorium Corn. conſi. 198. lib. 1. Rolan.
conſi. 75. nume. 31. volum. 2. Ac etiam æs alienum
pupilli. Anch. conſi. 104. Aret. conſi. 147. Nat. conſi.
663. ſub num. 10. etſi dubitetur an omnia fideliter
17 deſcripta ſint, poterit † impetrari monitorium ne
mine excepto, etſi pro alijs cauſis, ſoleat excipi pars,
& eius conſilium. Rebuf. in conſt. reg. tit. de inuẽt.
18 glo. 1. num. 9. Contra † tutores, ſeu curatores mi-
nus fideliter verſatos, aut qui bona ſtabilia per ſitũ,
cohęrentias, quantitates, & qualitates, & bona mo-
bilia, ac ſe mouentia per ſigna, non æſtimata, ſine
quantitate, & qualitate deſcrip ſerunt, facultas eſt
iurandi in litem, pro rebus, pro quibus defecerunt.
Bart. conſi. 150. Plot. in rep. l. ſi quando nume. 238,
19 239. 240. 241. 242. Niſi illos excuſet † liberatio teſta-
ment. d. l. fin. C. arbitr. tut. Bar. in d. l. tutor qui re
pertorium colum. 2. & in l. nemo poteſt. ff. de leg. 1.
Ang. conſi. 185. Plot. in l. ſi quando, num. 252. quũ
etſi confectio inuentarij ſit iuris publici, authorita
te, eſt tamen vtilitate teſtatoris, & hæredis priuata.
Spec. in tit. de inſtr. edit. §. dicto ſub num. 4. & ipſaq;
liberatio ſeu exemptio ab onere etiam tutorem ex
cuſat, etſi inualida ſit. modo tamen illam validam
putaret. Plot. in d. l. ſi quando, num. 260. excuſatio
alia deducitur, ſi conſuetudo ſit non conficiendi
inuentarium, aut ſi non expediat pupillo faculta-
tes ſui patrimonij manifeſtari. Barto. in d. l. qui re-
pertorium num. 18. Guid. Pap. q. 352. Plot. vbi ſupra
nume. 385. Vel ſi tutor probet qualia, & quanta pu-
pillus habuerit bona, & non plura Calc. conſil. 93.
Plot. in d. l. ſi quando. nume. 251. Rot. Genuenſ. dec.
35. num. 9. & quomodo id præſtare poſſit. Phanu. de
inu. in 3. par. nu. 61. vel ſi ſimplicitate, aut ruſticitate,
non malicia prætermiſerit. Calc. d. conſi. 93. Socyn.

conſil.

conſi.39. volum. 1. Plot. vbi ſupra. nume. 251. vel ſi
maior fuiſſet impenſa, quam valor facultatum l.
mediterraneę. & ibi Bar. & Ang. C. de am. & trib.
lib.10. Plot. vbi ſup. num. 384. vel ſi graui infirmitate
fuit detentus, aut res erant occultæ Plot. 161. num.
381. & 382.

Tutores vbi habent inuentarium pro completo
20 conſueuerunt † proteſtari, quod aliqua deſcripſe-
rint: non deſcribenda, vel non deſcripta, quæ de-
ſcirbi oportuiſſet, facultas ſibi ſit addendi diminuē-
di, vel reparandi, qua proteſtatione non obſtante
inuentrium pro completo habetur. Barto. in d. l.
qui repertorium. nu. 23. & quid. & quando operetur
hæc proteſtatio Phanut. de inuent. in 4. par. nu. 49.

Quo inuentario peracto poteſtas tutori compe-
tit comparandi in iudicio pro pupillo. l. fina. §. fina.
C. arbit. tut. Boer. dec. 53. tradita ſibi vlterius licen-
tia decreto iudicis adminiſtrandi, niſi per teſtato-
rem ſolennitas hæc illi remiſſa, aut eſſet commiſſa
adminiſtratio. Bar. in l. legitimos num. 3. ff. de legit.
tut. Roland. conſi. 49. num. 20. volum. 2. & in ſum-
ma ante adminiſtrationem nouem requiruntur
Decretum iudicis. Inuentarium, ſatiſdatio. Iura-
mentum, faciendi vtilia. promiſſio defenſionis. ex
preſſa bonorum hypotheca. ſi mater, vel auia ſit Re
nunciatio Velciani, & ſecundarum nuptiarum. ac
omni iuri, & legum auxilio. Capic. dec. 50. Et ſi iu-
21 dicialiter † quis aſſerat ſe actorem à tutore. vel cu-
ratore conſtitutum, debet producere inuentarium,
& tutelam, ſeu actum curæ. Caſtr. conſi. 372. volu.
2. Rol. conſi. 49. volu. 1. Et quamuis Alba conſi. 21.
22 tradat omiſſionem inuentarij non remouere † tu-
torem à iudicij limine, maximè ſi parte opponen-
te, oppoſitioneque non obſtante, iudex vlterius pro
cedat, & de ſtylo curiarum ſecundùm Guid. Pap.
q. 330. tollerari ſoleant geſta iudicialia tutorū pro,
& contra, etiam non conſtito de inuentario, quem
ſequitur Rimi. iun. conſi. 182. nu. 8. in hac patria 1
hæc tamen nunquam vidi obſeruari: ſed potius cō-
trarium, niſi fide facta de teſtamento, per quod ap-
pareat eos eſſe exemptos. alioqui prædicto ſtylo ad
uerſatur text. in d. l. fina. §. fin. C. arbitr. tut. & quod
docuit Spec. de inſtr. edit. §. dicto in princ. poſſe
ſcilicet per partem opponi rem contentioſam non
eſſe deſcriptam in inuentario, vt ſubmoueatur tu-
tor à iudicio. quod pro cautela aſtuti litigantis tra-
dit. Angel. in d. l. tutores. C. de adm. tut. niſi ex le-
ctura inuentarij appareat rem ipſam eſſe deſcriptā.
& ſi deſcripta non eſſet, conſilium eſt tutori, quod
dicat ſe illam addere inuentario, Porc. in tract. in-
uen. cap. 2. num. 12. Eſſetq; inane Barto. conſilium
in d. l. qui repertorium. num. 24. ſi obſeruaretur di-
ctus ſtilus, qui voluit petendam, & obtinendam co-
piam inuentarij, vt oſtendatur actum cum legiti-
ma perſona: exiſtimarem tamen poſſe ſuſtineri
acta iudicialia tutoris fide non facta, in actis de tu-
tela. & inuentario, ſi probaretur tutelæ collatio, ac
inuentarij confectio ante cæptam litem, ſicut ſuſti-
nentur geſta procuratoris, cuius mandatū in actis
ſecundæ inſtantiæ productum fuit. Angel. conſi.
212. Crauet. conſi. 108. cum per ſolam citationem
tutoris ita videatur illius perſona approbata, vt de
qualitate tutelari vlterius dubitari non contingat.
Bald. in l. licèt C. de procur. & in l. cum mulier. ff.
ſolu. matr. Ang. in l. non id circo. §. fina. ff. de iudic.
nec etiam poſtea cogatur edocere de tutela Cep.
caut. 68. & 204. Caſtr. conſi. 12. volum. 1. Iaſ. in l. de
pupillo. §. ſi tuo. ff. de nou. oper. nunc. & ideò cauti
eſſe debemus, ne in citatione nominetur tutor, ſed
aſſertus tutor. Neuiz. conſi. 17. num. 8. Imo Senatus
in ſecunda claſſe referente Ill. Domino Senatore
Oſaſ. die 9. Decembris 1591. in quadam cauſa Ma-
vatis, & Flore habuit iudiciū pro legitimo ī quo tu-
tor fidem non fecerat de inuentario parte tamen
non opponente. Quòd ſi iudex pronunciaſſet iudi-
cium legitimum, ea pronunciatio etiam pupillo
nocebit: quum poſſit iudex comparentem pu-
pillo tutorem decernere. Neuiz. d. conſi. 17. nu. 35.

23 Copia inuentarij non tota † ſed principij, vſque
ad initium deſcriptionis, & finis edi debet. Bart. in
d. l. qui repertorium, & ſumptibus pupilli: quum
id fiat pro fundamento iudicij, ſicuti ſumptibus
abſentis decerni debet copia mandati: Barto.
24 in l. 2. §. defendi ff. quibus. ex cauſ. in poſſeſſ. † eat.
& in l. 1. C. de procur. ac etiam copia libelli Bar. in l.
1. ff. de edend. Boer. q. 303. num. 7. Rebuf. in conſt.
reg. tit. de citat. art. 5. glo. 6. imo inſtrumentorum
25 omnium, † quibus in iudicio eſt vſurus. Bald. in l.
non ignorat. num. 3. C. de fruc. & lit. expenſ. & quo
modo hoc intelligendum ſit, declarat Purp. conſi.
8. & conſi. 11. Verum tamen eſt Nat. conſi. 612. re-
ſpondiſſe, non eſſe dandam copiam iurium enun-
ciatorum in libello ſumptibus actoris, cuius cōtra
26 rium vidi obſeruari: Imo † in cauſa Ill. D. Mariæ Vr
ſinæ Exc. Senatus cenſuerat copiam inuentarij per
eam facti cum beneficio legis dandam eius aduer-
ſario ſumptibus ipſius Dominæ Mariæ. Nam quę
litigans edere tenetur ſuis ſumptibus edi debent.
Guid. Pap. q. 116. In fin. Marc. q. 518. num. 12. niſi in
quit aduerſarius ille eſſet, qui ipſa iura veriſimiliter
habere debet. imo ſi poſtea peniteret eum vti, ac
illa retrahere velet, adhuc eorum copia parti tra-
denda eſſet. Guid. Pap. dec. 201. Cagn. in l. 1. nu. 60.
C. de eden. & de copia literarum quod ea expenſis
intetimantis tranſmitti debeat. glo. in clem. causā
de electio. Caſſan. conſi. 46. num. 5. Et quantum ad
27 tutorem, † quum primum de perſonis in iudicio
quærendū ſit, l. ſi quis ne quæſtio. ff. de quæſt. Dec.
in l. 1. col. 16. C. de ædict. diu. Adr. toll. ſi defferet pro
ductionem, teneretur reficere expenſas retardati
proceſſus. Neuiz. conſi. 17. nu. 15.

29 Hoc inuentarium tutelare † nō prodeſt pupillo,
ad præiudicium creditorum, legatariorum, & alio
rum eiuſmodi, ſicut inuentarium cum beneficio
legis, Barto. in l. in ratione. §. quod vulgo. verſicu.
quæro tutor fecit. ff. ad leg. Falc. Caſtr. in l. fin. §. ſed
etſi pręfatam. C. de iure delib. Phan. de inuen. in 3.
30 part. num. 37. & 38. Nec † etiam pupillo obeſt in fa-
uorem eorundem, pro quibus nihil probat. Bertr.
31 conſi. 184. volum. 3. nec pro pupillo † contra tertiū
Cyn. in l. fina. C. arbitr. tut. niſi eſſemus in antiquis
in quibus aliquot faceret adminiculum. Afflict.
dec. 324. in fin. Probat igitur ſolum, pro pupillo cō-
tra tutorem. l. fin. §. ſin autem. C. arbitr. tut. ita vehe-
menter, vt præiudicet veritati, & non recipiatur
probatio in contrarium. l. fin. & ibi Bald. qui limi-
tat. C. arbitr. tut. & quomodo excuſetur dicta prote
ſtatione, de qua ſupra num. 20. tractat etiam Angel.
in l. 1. §. hæc ſtipulatio colum. fin. ff. ſi cui plus quam
per leg. Falc. Non immerito igitur, vxores relictæ
tutrices, & legatariæ, non conſentiunt ſcribi in in-
uentario res ſibi à marito teſtatore legatas, aut do-
natas, qua in re requiritur quid iuris? & videretur
32 dicendum eſſe deſcribendas. Primò † quia res de-
poſitæ, commodatæ, vel pignori datæ, in bonis de-
functi repertę, deſcribi debēt in inuentario hæredis
cum beneficio legis, licèt defuncti non eſſent. Bal.
Caſtr. Iaſo. & alij in l. fin. §. cum igitur. C. de iure de-
liberandi Dec. conſi. 633. Roland. conſi. 73. numer.
27. volum. 2. quum pro eis detur actio petitionis hæ
reditatis. l. non tantum. & l. item videndum. §. fin.
ff. de pet. hæred. quo loci ſcribit Bart. in iudicio pe-

titionis

tionis hæreditatis ea omnia venire, quæ ad deſim-
ctum ſpectabant, ſiue iure dominij, ſiue iure poſſeſ-
ſionis, ſiue detentionis. & ſtare ſimul rem eſſe in hę
reditate inuentam, & hæreditariam non eſſe. Ca-
ſtren. Ange. & Alexand. in l. ſi de eo §. ſi fortè. ff. de
acquir. poſſeſſ. Secundo inquit, tex. in d. l. fi. §. 1. in-
uentarium exordium capere. ſuper ijs rebus, quas
defunctus tempore mortis habebat, & in §. ſin autē
præſupponit deſcribendas res hæreditarias. Rei
autem appellatio generalis eſt omnia compræhen-
dens l. 1. in fin. ff. ſi cert. pet. Ang. in l. 1. §. hæc ſtipu-
latio colum. pen. verſicu. vlt. ff. ſi cui pluſquam per
leg. Falc. dicitq; Aret. conſi. 147. nomen bonorum,
& rerum eſſe vniuerſale, continens iura actiua, &
æs alienum ſicut hæreditas l. nam quod. §. fina. & l.
cogi. ibi Bart. in princip. ff. ad Trebel. & imper. in l.
tutores. C. de adm. tut. præſupponit omnia deſcri-
benda, quæ in pupilli ſubſtantia reperiuntur. Ter-
tio quantum ad confectionem inuentarij, habetur
conſideratio ad totam ſubſtantiam defuncti, citra
etiam deductionem ęris alieni. Anchar. conſi. 104.
col. 4. verſic. in quæſtione citat. l. ſunt quid & l. in-
ter eos. ff. de re iudic. & l. fin. C. arbitr. tut. & voluit
Marc. q. 868. vxorem ad inſtantiam hæredis teneri
deſignare bona in inuentario, quæ reperta ſunt tem
pore mortis defuncti: & poſſe aſtringi ad reuelan-
dum, & declarandum cum iuramento iuxta not.
inquit à glo. Bartol. & Io. de Plat. in l. 2. C. quand.
& quib. quart. pars deb. lib. 10. ſequitur Caſan. in
conſu. Burg. rub. 6. §. 6. verſ. per inuantere nu. 11.

Contrarium videtur verius: quum inuentarium
vt dixi, fieri debeat, de rebus hæreditarijs. & ſubſtan
tia defuncti d. l. fin. §. ſin autem dubius, & §. licen-
tia. C. de iur. deliber. & res depoſitæ, commodatæ,
& pignori datæ non ſint eiuſmodi, vt ibi numer. §.
Corn. conſiderauit. Addo aliud eſſe legatum, aliud
res hæreditarias, ſicut dicitur aliud eſſe hæredita-
tem, aliud legatum l. ſi Titius. ff. de leg. 3. & l. liber-
to. §. filium, & vtrobique Barto. ff. de ann. leg. & gra
uatus reſtituere hæreditatem, non cenſeatur gra-
uatus reſtituere prælegatum Iaſ. in l. cum virum,
num. 6. C. de fideicom. ſecundo hoc clarè videtur
præſupponere Bald. in d. l. 1. §. item ſolent. nume. 3.
ff. de offi. præf. Vrb. ſcribens matrem, quæ non aſſi
gnauit in inuentario pupilli bona ſibi per maritū
inutiliter legata, puta per las coram duobus teſtibus
relictas, excuſandam eſſe. præſupponens ibi, quod
ſi validum fuiſſet legatum illas conſignare non te-
nebatur. Tertio ſcribit Roland. de inuent. q. 121. in
inuentario poni debere legatum etiam poſt mortē
legatarij ſecundùm diſtinctionem, Bald. in l. vn. C.
vt act. ab hæredib. & contr. hæred. & idem voluit.
Pariſ. conſi. 56. colum. pen. in fin. volum. 3. Quæ di
ſtinctio eſt, quòd ſi res aliqua erat legata non per
teſtatorem, ſed teſtatori poſt eius mortem, ita vt
effectus legati in perſona hæredis ipſius inciperet, in
quit, aut erat legata hæredi contemplatione defun
cti, aut ſic defuncto, vt ex mente teſtatoris legantis
eſſet tranſmiſſibilis ad hæredem, & tunc aſſignan-
da eſt in inuentario. argu. l. ſi plures. §. ſi in arroga-
to. ff. de vulg. & pupilli. ſi autem legatum non erat
tranſmiſſibile, aut ſolum hæredis contemplatione
ſecus, inferens ibi legata ad hæredem ſpectantia
omitti poſſe. Quartò ſcripſit Crauet. conſi. 465. in
fine. num. 11. bona donata matri, inter. viuos non
eſſe deſcribenda, quum illa deſcribenda ſint, quæ
in bonis defuncti tempore eius mortis fuere, vel
pro quibus petitio hæreditatis competit. Bal. conſi.
514. lib. 5. & in meo libro eſt conſi. 499. lib. 5. vbi Bal.
etiam ſcribit non præſumi res eſſe hæreditarias,
quamuis inuentæ ſint in domo, niſi ſaltem probe-
tur à defuncto fuiſſe bona fide poſſeſſas. ſed inquit
Crauet. conſi. 465. non dari petitionem hæreditatis
contra poſſeſſorem cum titulo. l. regulariter. ff. de
pet. hær. l. 2. & l. hæreditatis. C. eod. Alex. conſi. 73.
lib. 5. ergo res donatæ non ſunt deſcribendæ: quum
petitio hæreditatis non detur contra legatarium ti
tulo poſſidentem. glo. in l. pen. & vltim. ff. pro lega.
Alex. d. conſi. 73. ſub num. 6. hoc tamen, & antece-
dens fundamentum parum vrgere videtur: quum
Bald. loquatur, in d. l. 1. de legato pertinente hæredi
aliunde quam à teſtatore, in cuius bonis etiam, nō
fuit: & aliud vltimum proximum de rebus donatis,
quæ amplius tempore mortis teſtatoris non erant
in eius bonis, & ideò Bertr. conſi. 297. volum. 1. re-
ſpondens in inuentario non eſſe aſſignanda bona
tradita matri, ſolum ſe fundat, quia illorum teſta-
tor viuens dominus eſſe deſierat. Quinto hoc ex-
plicante tradidit Alex. in l. ſi fundus. ff. ad leg. Falc. 1
dicens, quod quatenus Angel. & Imol. videntur
præſuppoſuiſſe deſcribenda eſſe legata in inuenta-
rio, perperam dixiſſe: quum deſcribantur res inuen
tæ in hæreditate, & non legata. l. fin. §. 1. C. de iur.
delib. bene eſſe: citandos legatarios, ad inuentarij
confectionem. §. ſancimus in auth. de hæred. &
Falc. inferens, quòd ſi hæreditas non eſt ſoluendo,
1 & legatum ſit indiuiduum, quamuis poſitum non
ſit in inuentario, non propterea illegitimum dici
inuentarium, quod legatum legatario non debea-
tur ſed remanet in hæreditate, facit quia rerum le- 2
gatarum dominium ſtatim tranſit à morte teſtato
ris in legatarium. l. à Titio. ff. de furt. licèt non poſ-
ſeſſio, l. cum hæredes, & ibi Alexand. ff. de acquir.
poſſeſ. & patiens res ſuas per alium deſcribi, iuri
ſuo præiudicare cenſeat: vt per Iaſo. in l. non ſo-
lum. §. morte. ff. de nou. oper. nunc. Mulierq; non
teneatur reuelare ea quæ iuſtè retinet. Rip. reſp. 77.

Quid dicetur? ego puto ſic diſtinguendum: aut
agitur de inuentario cum beneficio legis, quod ab
hærede fit, qui dubius eſt an hæreditas ſoluendo ſit,
vel ne, & crederem poſſe cogi mulierem ad conſi-
gnandum, & deſcribendum illa cum æſtimatione,
vt dignoſci poſſint vires hæreditariæ, aut agitur de
alio inuentario tutorum citra dubium prædictum,
& ipſa legata ſint iam in manibus vxoris, quem-
admodum eſſe conſueuerunt iocalia, & alia huiuſ
modi: & hoc caſu, quum dominium, & poſſeſſio
ſit apud legatarium, non tenebitur tutor deſcribe-
re, ea, quæ in eius non ſunt poteſtate. March. q. 867.
in fi. & Phanun. in tracta. de inuent. in 3. par. num.
63. paucis verbis ſe expediens dicit Montic. fol. 16.
& fol. 53. num. 50. legata poſſe poni in inuentario,
ſed illud non viciari ſi omittantutur, quam opinio
nem aſſerit ſibi placere.

Ex prædictis cognoſci poteſt, an feuda ſint de-
ſcribenda in inuentario cum beneficio legis, quæ
alio iure, quàm hæreditario ad filium pertinent. nā
ex doctr. Bal. in d. l. vn. vt act. contr. hæred. videre
tur dicendū quod non, quando iure proprio pertinēt,
& ſumus in feudo antiquo, quod poteſt filius ha-
bere non acceptata patris hæreditate, de quo per
Exe. Oſaſch. dec. 162. Si dixerimus, & ſi feudum
non ſit hæreditarium, eſſe tamen in hærditate re-
pertum. Caſtr. in d. l. item videndum. §. fina. ff. de
pet. hered. & in inuentario ea omnia deſcribenda;
quæ veniunt iudicio petitionis hæreditatis. Bald. d.
conſil. 499. volum. 5. & feudum iudicio petitionis
hæreditaris venire. Alexand. conſi. 91. num. 13. vol.
1. Iacob. in ſua inueſt. §. & cum pacto quod de ipſo
feudo numer. 7. videretur dicendum, feudum pro-
prium eſſe deſcribendum. Contrarium tamen
verius puto. Primo quum feudum ipſum non ſit
res

res hæreditaria. vt poximè dixi, nec veniat in iudicio petitionis hæreditatis, ſi ab eo poſſideatur, qui illud iuſtæ poſſidet, vt eſt filius vel agnatus, ad quē ex propria perſona ſpectat. Exc. Olaſch. dec. 26. numer. 4 & ideo filius, vel agnatus poſſeſſor feudi iudicio meo, illud in inuentario deſcribi facere nō teneretur.

Et prædicta de feudo intelliguntur quantum ad inuentarium cum beneficio legis, vt non videatur neceſſarium in illo poni per filium, vel agnatum adeuntem hæreditatem defuncti, cum beneficio legis. tutor autem feudum in bonis pupilli exiſtens ad pupillum ſpectans deſcribere tenetur, quum filius ſit poſſeſſor, & habeat vtile dominium.

S V M M A R I V M.

1 *Inuentarium iurium fiſcalium, aut patrimonij, per quos fieri debeat?*

2 *Iura fiſcalia differunt à iuribus patrimonij.*

3 *Forma conficiendi inuentarium iurium fiſcalium, & patrimonij.*

4 *Inuentaria facere tenentur caſtellani, & negotiorum geſtores, theſaurarij factores, canepatij caſtaldi, ſuſceptores.*

Gloſſa vna ſecundæ partis.

SECVNDA pars ædicti diſponit, per
1 quem inuentaria iurium † fiſcalium, aut patrimonij fieri debeant: & illa in ſumma fieri mandat per ſolos ſcribas caſtellannorum. Iurium fiſcalium, &
2 patrimonij eſt differentia, † ſicut Princeps habet duos procuratores vnum fiſci, & alterum ſui patrimonij. Iaſ. in l. prima. in princ. ff. de offi. procurat. Cæſar. & differentiam iſtorum iurium proſequitur. Caſſan. in conſuet. Burg. rub. 2. titulo de confiſcationibus, & tradit. Bal. in rubr. C. de priu. fiſc. fiſcum habere varia iura, quædam, quæ appellantur regalia, tributa, & alia, quæ auferuntur indignis, & ad fiſcū propriè pertinere, quæ incorporātur, vel imburſantur. & breuiter titu. habemus in ff. & C. de iure fiſci in quibus titulis, & locis percurri poterunt fiſcalia iura, quæ hic eſſet nimis longum recenſere, & quatenus vtitur iure fiſci, nō tenetur facere inuentariū hæreditatis ſibi delatæ, vltra vires cuius non compellitur. l. 1. & l. non poſſunt, & ibi Bar. ff. de iure fiſci Bald. in auth. ſi qua mulier, colum. 6. C. de ſacroſanct. eccleſ. & quamuis ibi dicatur poſſe confectionem inuentarij omittere, eſt tamen quodam inuētarium, quod fit per ordinarium de bonis confiſcaris. l. ſi quis poſt hac, & l. ſi quis intra. C. de bon. proſcr. & l. fina. C. de bonis vacant. lib. 10. cuius
3 † formam ibi ſpecificè imperator fuit proſequutus. nempe quid cultum, quid incultum, quid in vineis oliuis, arratorijs, paſcuis, ſiluis, quæ gratia, quæ amenitas locorum, quis ordo in ędificiis, in poſſeſſionibus, quæ mancipia, in prædijs ruſticis, quæ in vrbanis, quibus artibus imbuta, quot cenſuarij, coloni, quot exercitationum, atque vemeres, quantū auri, argenti veſtium, & monilium, vel in ſpecie vel in pondere. & qui rex. in inuentario hæredis, & tutelari ſibi locum vendicat. Nar. conſi. 575.

Sed quum Princeps hic non mandat inuentaria fieri potius per caſtellanos, Reſpondebatur, quod inuentaria ipſa recipiuntur per ſcribas, & fiunt ad inſtantiam, & requiſitionem caſtellanorum, qui, cū in illis locis, vbi exercent officium Caſtellaniæ, degant in caſtris Principis, aut curā rerū Principis ipſis in locis habere debeant, ſequitur neceſſario ipſos teneri ad confectionem inuentarij, † ad quam aſtrictus eſt etiam omnis negotiorum geſtor. Bald. conſil. 137. quædam vidua. numer. 5. volum. 3. Soc. conſi. 46. colum. 1. & 2. volum. 1. & nedum de tutoribus, & curatoribus, ſed etiam de negotiorum geſtoribus, theſaurarijs, carnepariis factoribus, caſtaldis, publicanis, ſuſceptoribus annonę. Plot. in d. l. ſi quando. num. 194. quod tamen non intelligo, de factoribus dominorum conſtitutis ad curam agrorum, & collectionem fructuū, & id genus, qui iſti hoc onere inuentarij non grauentur. Rim. iun. cōſ. 53. volum. 1. nemo etenim facere tenetur de non peruentis ad eius manus. Spec. in tit. de actore verſic. puberes, & maximè ille, cui non poteſt ſolui. Corn. conſ. 81. num. 3. volu. 4. quò loci dicat procuratorem, & negotiorum geſtorem nullam legem diſponere teneri inuentarium conficere: quum officium non habeant publicum. allegat Bal. in auth. ſed cum teſtator in fine. qui, etſi dicat exequutionem à teſtatore datam, cum non habeat officium ex publico ratione officij, non teneri inuentarium facere, tradit tamē librum debere facere pro ratione reddenda.

S V M M A R I V M.

1 *Pœna ſubtrahentis aliquid à deſcriptione, alterius, & infideliter deſcribentis.*

Gloſſa tertiæ partis.

1 POENA furti † imponitur in tertia parte ædicti contra ſubtrahētes aliqua, de bonis deſcribendis, quæ ſemper committitur quando aliquid ſcienter inuito domino contrectat. §. furtū. inſt. de oblig. quæ ex delic. naſcunt. pęna autem manifeſti furti quadrupli eſt, nō manifeſti dupli. §. pęna. inſti. eodem titul. nouo autem iure fur poteſt criminaliter puniri auth. ſed nouo iure. C. de ſeru. fug. & in hoc caſu ſpecialis ſubtractionis rerum deſcribendarum in inuentario, pœna reſtitutionis ipſarum, & mulctæ nomine tantundem, quantum per fraudem fuerat ablatum. l. facultas defenſionis. C. de iure fiſc. lib. 10. & nedum pro ſubtractione, ſed etiā ſi ordinarius negligenter ſe geſſerit in deſcribēdo. l. fi. C. de bon. proſcript. Tutor verò qui animo furandi rem pupilli abſtulit, furti tenetur, quem animum in dubio non habuiſſe eſt præſumendum. l. actione, & ibi Bar. ff. de tutor. & rat. diſtrah.

A R G V M E N T V M.

Quitationes factæ per minores ſuis tutoribus ſine decreto, & præſentia iudicis irritæ ſint, & inanes.

T E X T V S.

Lib. 3. decretorum cap. 44.

QVITATIONEM, ſolutionem, vel pactum, de vlterius non petēdo, ſub quacunq; verborum conceptione, ſeu forma per minores 25. annis, qui eius tutor fuerit, ſine iudicis

iudicis ordinarij loci dicti minoris præſentia, & decreto fieri prohibentes, huiuſmodi quitationes, ſolutiones, & pacta, ſine iudicum ordinariorum præſentia, & decreto forſan fieri attemprata, nullus eſſe valoris, & momenti hoc edicto decernentes: Ipſis iudicibus, coram quibus petentur ipſæ ſolutiones, quitationes, ſeu pacta celebrari præcipiẽtes hoc edicto, quatenus antequam tales quitationes, ſeu contractus decernere præſumant, prius duos, vel tres ex ſpecialioribus cognatis, vel amicis, vel amicis] intellige, ſi deficiant cognati ex doctrina Bar. in l. 4. § prætor ait in prin ff. de dam. infect. dictorum minorum coram ſe, & in actu ipſarum quitationum perſonaliter faciant euocari, & adeſſe: quorum conſilio, & conſenſu dictæ quitationes fiant, & decernantur: alioqui non valeãt: omnibus, & ſingulis notarijs publicis, & curiarum iuratis inhibentes, ne de quitationibus, ſolutionibus, & pactis de non petẽdo per minores ſuis olim tutoribus fieri diſpoſitis, ſine ſolennitatibus prædictis publica inſtrumenta conficiant. Pœna dupli eius, quod apparebit quitatum per ipſum, qui tutor fuerit. & quitationẽ aliàs quàm ſtatutum eſt fieri procurauerit. aut pactum de non petendo iudici contra formam prædictam decernenti decem librarum fortium, & notario eã aliàs recipienti totidem, & talium librarum imminente fiſco noſtro applicãda,

S V M M A R I V M.

1 *Conſilium minorum fragile, & infirmum.*
2 *Quitatio, ſeu liberatio iurata tutori per minorem facta valida eſt.*
3 *Præſentia, & interuentus iudicis, tollit præſumptionem doli, & fraudis, etiam ſi iudex ſit malus homo.*
4 *Præſentia agnatorum, vel amicorum, tollit præſumptionem doli, & fraudis.*
5 *Quæ perſonæ rationem reddere teneantur eſt quam iuri diuini. ibi.*
6 *Pater tenetur reddere rationem filio pro rebus adminiſtratis, quarum vſusfructus ad eum non ſpectat.*
7 *Inuentarium ab eo, qui redditioni rationis non ſubijcitur, neceſſariò fieri non debet.*
8 *Pater non tenetur in redditione rationis, niſi de dolo.*
9 *Minor 25. annis, non obſtante ſtatuto prohibente eum contrahere, niſi adhibita certa ſolennitate, ſi adminiſtrauit bona aliena, redditioni rationis obligatur.*
10 *Adminiſtrator ſanguine coniunctus, non ita in redditione rationis excutitur, ſicuti extraneus.*
11 *Exemptio, & liberatio teſtamentaria à redditione rationis, quid proſit, & operetur.*
12 *Exemptio ipſa non operatur liberationem reſtitutionis reliquatus.*
13 *Dolus præſumptus futurus an remitti poſſit?*
14 *Dolus præſumptus ille eſt, qui in omittendo conſiſtit.*
15 *Mater tutrix cum liberatione redditionis rationis, & reſtitutionis reliquatus, cum onere non petendi dotes, an poſſit retinere reliqua.*

Gloſſa Vna.

AEdictum hoc eſt prohibitoriũ, & habet quatuor partes, In prima prohibet quitationes, & pacta de non petendo fieri per minores tutoribus. In ſecunda ibi ipſis iudicibus &c. mandat obſeruari formam in dictis quitationibus, ſolutionibus, & pactis ibi ordinatã. In tertia ibi omnibus, & ſingulis &c. inhibet omnibus notarijs, ne aliter præſumatur recipere inſtrumenta ipſarum quitationũ, ſolutionũ, ac pacti de nõ petẽdo. In quarta, & vltima ibi pœna dupli &c. imponit pœnam tutoribus, iudici, & notario, non obſeruantibus formam in ædicto traditam,

Completa tutela, quæ in maſculis, Decimo quarto & in fœminis Duodecimo anno finẽ capi. §. nr̃a aũt. inſti. quib. mod. tutel. finit. l. fin. c. quan. tut. eſſe deſin. Princeps naturalẽ æquitatem ſequutus, hoc edictũ propoſuit, quo tutelam ad inſtar prætoris minorum ſuſcepit. l. 1. ff. de minor. Nam inter oẽs con-
1 ſtat, vt ibi Iuriſc. ait, fragile eſſe, † & infirmum huiuſmodi ætatis conſiliũ, & multis captionibus ſuppoſitum, multorumq; inſidijs expoſitum. auxilium igitur Princeps hoc ædicto pollicitus eſt, & aduerſus captiones opitulationem.

Et ſpecialiter cõtra tutores, qui dati fuere pupillis, vt illos tuerentur, non vt illos ſpoliarent. l. 1. ff. de tute. §. tutores inſti. eo. tit. & qui aliàs dicerentur tollitores & nõ tutores Alber. in l. 1. ff. de tutel. quibus etſi finita tutela actio non competat ꝯrio iudicio tutelæ petendi liberationem: l. quid ergo. §. ꝯrium, ff. de contr. iudi. tut. quod intelligo, niſi ſufficienter ratio reddita ſit, cum hoc caſu teneatur pupillus facere liberationem tutori. Soc. conſi. 159. ſub nu. 21. vol. 2. Dec conſi. 110. ſub nu. 6. Rol. conſi. 49. ſub nu. 60. vol. 1. multi tamen tutores, ſm gl. ibi quærunt li-
2 berationem † extorquere cum iuro, quæ ſine fraude tenet, auth. ſacramenta puberum. c. ſi aduer. vendi. Purpu. conſ. 255. non obſtante ꝙ authentica loquatur in contractibus, & liberatio ſit diſtractus. Bar. in d. §. contrarium ſed de hoc inferius.

Exiſtimauit etenim Princeps iudicẽ, qui æquitatem habere debet præoculis. l. quod æpheſi. §. fi. ff. de eo quod certo loc. & cuius preſentia purgat actum
3 nedum omni † fraudis, & doli ſuſpitione. l. 1. C. de præd. decur. lib. 10. Iaſ. in l. pacta nouiſſima, nu. 5. C. de pact. & in l. tranſactione. C. de tranſ. & in liberatione tutelari Pariſ. conſi. 96. nu. 39. vol. 1. ſed etiam præſumptionem inducit, vt actus cẽſeatur celebratus bona fide. Bald. in l. iubemus. C. ad Tertu. Corn. conſi. 36. vol. 1. & conſi. 71. vol. 3. Pariſ. d. conſ. 96. nu. 41. non permiſſurum minorem liberare eius tutorem, aut ab eo recipere aliquam ſolutionem, nec ſuper illis interpoſiturum ſuum decretum, niſi ritè, & rectè omnibus perſpectis, & cognitis vigore cuius decreti & formæ obſeruatæ actus pupillo vtilis præſumit. Bal. & Iaſ. tit. qui feud. dar. poſſ. nu. 8. Dec. in cap. quæ eccleſiarum. colum. 4. de conſtitu. Et cum, etiam ſi ſit malus vir, ob authoritatem, iudiciariam omnia ſolenniter geſta præſumantur. Bal. in capit. ſicut colum. 2. de re iudica. Iaſo. in d. l. pacta nouiſſima num. 7. Non contentus Princeps iudicis præſentia, & cõſenſu voluit, ac diſpoſuit duos

4 ex ſpecialioribus cognatis, † vel amicis minoris
ſimul adhiberi, quorum etiam præſentia, & inter-
uentu tollitur præſumptio metus, & doli.dicta. l.
tranſactionem, & ibi Iaſo. & alij. C. de tranſactio.
Pariſ.dict. conſi. 96.num. 42. à quibus, iudex inter-
ponens decretū ſuper quitatione, præſumitur fuiſ-
ſe informatus, vt in ſpecie de quitatione tutelari,
cum præſentia, & conſenſu propinquorum tacta.
Ruin.conſi.89.nu.12.vol.5.

Animaduertere igitur debet iudex, & iſti cogna
ti, ac amici, ne minor decipiatur, aut captetur qui-
tando, vel liberando tutorem de adminiſtratione
tutelæ, vel promittendo quicquàm illi vlterius nō
petere, etiam ſi ſolutionē aliquam reciperet. Quæ
attentio præcipuè verſabitur in cognitione, an ra-
tionem adminiſtratæ tutelæ reddiderit. qua de re
hic, tractaturi, videndum eſt quis rationem redde-
re teneatur, quando, vbi, cui, & cuius expenſis.

Et pro explicatione primæ particulæ ſciendum
5 eſt † redditionem rectionis eſſe iuris diuini Luc. c.
16.Math.18.20.25. ac rationem reddendam in ſpe-
cie per tutorem.l.1. §.officio. ff.de tut.& rat.diſtrah.
quæ actio eſt bonæ fidei.inſti.actio.§.actionum.per
curatorem.l.aduerſus,& l.rationis.C.de admi.tuto.
per procuratorem tot. titul. & l.pen.& fina.ff.de eo
qui pro tutore.Neulz.conſi.3.num.15.per heredem
tutoris,& adminiſtratoris.l.3.§.hæc actio.ff.de neg.
geſt.l.tutelæ,l.tutores.C. arbit.tutor. Dec.conſi.110.
ſub num.7.per negotiorum geſtorem.l.2.§.fin.ff.de
negot.geſt. per procuratorem ad lites, ac negotia.l.
ſi remunerandi,& l.ſi procuratorem. ff.manda.per
actorem vniuerſitatis.l.1.& l.item eorum.§.ſi decu
riones. ff. quod cuiuſque vniuerſi. nom. per actorē,
qui mandato curatoris adminiſtrauit. Barba.conſi.
91.libr.3. Purp. in l.1.num.41. C. de edend.per exe-
quutorem ſententiarum.l.exequutorem teſtamen
tarium.c.tua nobis.c.Iohannes de teſta. qui tamen
inuentarium facere non cogitur Corn. conſi. 81.
col.3.vol.4.Decian.conſi.79.num.45.vol.2.per cura
torem pupilli ad lites. inſtit. de autho. tutor. in fine
per hoſpitalarios. §. æconomus in auth. de ſanct
epiſcop.& in clem.quia contingit de relig. domib.
Item per procuratorem bonis datum.l.2. & ibi glo.
& doct.ff.de cur. bon. dan.Bero.conſi.171.num.39.
volum. 2. per hæredem grauatum fideicommiſſo.
glo.& Barto.in l.cùm tale. ff.de cond. & demonſtr.
Bald.in l.filium quem habentem.C.fam.hærciſcu.
& de prædictis omnibus. Socin.conſi.46. vol.1. per
ſuſceptores,& theſaurarios.l.nemine. C. de ſuſcep.
lib.10.Rip.in tractat.de peſte.de rem.ad conſeruan
dam vbertatem.nu.24.& 25.item per ſocium, Bald.
in rub.c.pro ſocio. Caſtr. conſilio 126.lib. 2.Petr.de
Vbald.in tracta. de duob. fratr. in 12. parte. Roma.
conſi.73.colum.1.volum.1.Caſ.conſi.4. nu.1.vol. 1.
Soc.conſi.24.nu.33. vol.1.Ruin. conſi.101.num.13.
lib.1.Rot.Gen.dec.165.num.6. Bero.conſi.191.vol.
1. niſi vterque ſocius adminiſtraſſet. Crauet. conſi.
159.Caſtr.& Petr.Vbal.vbi ſupra niſi vnus plus alte
ro adminiſtraſſet. Ang. conſi. 285. Bero.conſi.191.
num.39.volu.1.Item per officiales, & rationales pu
blicos .officiales.C.de epiſcop. & cler.per locumte
nentem.Rim.iun. conſi.53.volu.1. per ſeruum, qui
domini negotia geſſit.l.cum ſeruus. ff.de condi. &
dem.Soc.conſi.24.colum.2.lib.1.Roland. conſi.49.
lib.primo,Menoch.de arbitr. lib.2.cent.3. caſu 209.
item & per factores.Soc.conſi.190 Item per magi-
ſtratus, ac iudices omnes tam ciuiles, quàm milita-
res.l.vn.C.vt omnes iudic. tam ciu. quàm mil. Me-
noch.de arbit.lib.2.cen[illegible]. caſu 209 Item per ca-
pitulum epiſcopo ſucceſſori, de ijs, quæ geſſit ſede
vacante rub. conſi.131. & denique per omnes alie-
na negotia adminiſtrātes iuxta illud redde rationē
villicationis tuæ. Luc.cap.16.& cap.qualiter,& quā
do.2.de accuſ.Soci.d.conſi.46.Dec.conſi.110.num
7.& conſi.178.& 192.Rolan.d.conſi.29. rub.d.conſi.
131.Menoch.d.Caſ.209.

Nec ab hoc obligationis onere, eximitur pater,
6 † pro rebus filiorum adminiſtratis, quarum nō ha-
bet vſumfructum, nec earum eſt legitimus admi-
niſtrator.l.litis.§.pater.& ibi Bar. ff.de neg.geſt. Bal.
in l.cùm oportet.§.fin.C.de bon.quæ liber.& in l.fi-
liæ cuius,C.famil.herciſ. Soc.conſi.2.nu.7.& conſi.
34.nu.17.vol.1.Crau.conſi.218. Boer.q.61.Rolan.d.
conſi.49.Menoch.d.caſu.209. Bero.conſ.111.nu.32.
Præſertim ſi tutor eſſet filiorum emancipatorum.
Bald.Paul.de Caſtr.& Corn.in l. cùm oportet. §.ſed
cum tacitas.C.de bon.quæ liber. Iaſo.in l.præſes. C.
de tranſact.Boer.d.q.61.ſub nu. 6.& num.19. quum
hoc caſu ſit legitimus tutor filiorum. l. ſi ſuperſtite.
C.de dolo. Imo & de bonis, ac rebus, quarum vſufr.
ius eſt, licèt nullam filio debeat rationem reddere.
d.l.fin.§.ſinantem.C.de bon.quæ lib. Bar.in l.vſufru
ctu.C.de vſufruct.Soc.d.conſi.34.ſub nu.15.& inuē
7 tarium † conficiendum neceſſario non ſit ab eo,
qui rationem reddere non habet. Boer.q.61.Bal. &
Corn.in d.l. cum oportet. §. non autem. C. de bon.
quæ lib.quam opinionem dicit communem Pine.
in l.1.in 2.parte.num.2.C.de bon. mat.tamen hone
ſtiſſimum eſt, vt conficiat inuentarium, vt illarum
ratio eo mortuo poſſit haberi, ne fortè ab eius hæ-
redibus filius fraudaretur. Boer.d.q.61. Spec.titu.de
inſtrum.edit.§.fin.verſ.quid in patre.Cum.conſ.89.
num.3.additionator ad Guid. Pap.q.351. vbi ſic iu-
dicatum refert. Arius Pinel.in d.l.2.in 2.part. nu.23.
Quando autem obnoxius eſt redditioni rationis
8 erga filium, non tenetur, † niſi doloſè ſe geſſerit.
Aret.conſi.72. nume.7. Socin.conſi.34. nume.15.&
num.17.volum.1.Et ſi non eximitur pater admini-
ſtrator, nec etiam erit auus exemptus. Minuſque
auia paterna. Bald.conſi.137. quædam vidua num.
5.volum.5.Boer.d. q.61. Rim.iun.conſi.215. Fulgo.
conſi.52.Ancha.conſi.504.Bal.in l. cum oportet. §.
fina.C.de bon.mater.Dec.conſi.349.nu.10. Gozad.
conſi.99.Socin.d.conſi.2.num.7.Boer.quæſ.61.Nat.
conſi.663. Item auia materna.auth.matr.& auit.cū
ibi not.C.quand.mul.offi.iudic.fung. Bald.d. conſi.
137.Boer.d.q.61.num.22.Item filius, qui a patre cō-
miſſa negocia geſſit. Abb.conſi.12.Marſ.conſi.463.
Socin.d.conſi.46.ſub num.2.& conſi.73.Dec.conſi.
255.Item nec frater maior natu, qui adminiſtrauit
hæreditatem communem indiuiſam. Rom.conſi.
414.Soc.conſi.231.lib.2.Dec.conſ.255 & 265.Crau.
conſ.159. Rolan.d. conſi.46. nu.11. Menoch.d.caſu
209. Prout nec excuſatur patruus. Cuma. conſi.87.
in caſu præmiſſo. Roman. conſi.414.verſicu.7.&c.
Soc.d.conſi.46.& conſi.73.Decius conſ.192.& 255.
Pariſ.conſi. 37.lib.1. Nec etiam gener conſtitutus à
ſocero.ex Menoch.conſi.22. Nec ab hoc onere ex-
cuſat minor ætas. Ruin.conſi.97.nume.4.& 5.lib.5.
Menoch. d. caſu 209. nu.8. etiam ſi ſtatutum extet,
9 quo † diſponatur minorem non poſſe contrahere,
vel quaſi contrahere, niſi adhibita certa ſolennita-
te.Ruin.d.conſi.97.vol.5.quod ſi diebus ſolutis, &c.
expenſis conſideratis nulla poſſunt eſſe ex admini
ſtratione reliqua, nulla erit reddenda ratio glo. &
Bart.in l.cum ſeruus. verſi.nec rectè. ff.de condit. &
demonſt.Corn.conſi.284.circa medium vol.4.De-
cian.conſi.79.num.47.vol.2.

Eſt tamen notandum in tutoribus, ſeu admini-
ſtratoribus ſanguine coniunctis, non requiri tam
ſubtilem redditionem rationis, prout in extraneis:
10 † vt de filia adminiſtratrice, Abb. d. conſi. 12. in 6.

dubio

dubio.verſiculo tertius eſt caſus.& in matre,niſi trā
ſeat ad ſecunda vota.Bald.in d.l.cum oportet.§.fin.
C.de bon.quę lib.& in fratre.Soc.d.conſi.73.ſub nu
mero 2.ſed ſufficere, ſi generaliter oſtendatur quā
tum in familia,& aliis expendi potuerit. Imo cum
actio iſta tutelæ ſit bonæ fidei, in ea debet exubera-
re bona fides,tam ex parte tutoris,quam iudicis,&
ſimiliter liberatio ab ipſa tutela iudicatur bonæ
fidei.Iaſ.conſ.219.volum.2.quum reſolutio contra
ctus eiuſdem ſit naturæ, cuius eſt ipſe contractus.l.
de tutela cum glo.C.de in integ.reſti.min.

At cùm dictum ſit ſupra edicto antecedenti in
prima parte,teſtatorem poſſe eximere tutores, &
curatores à confectione inuentarii.l. fina, C.arbitr.
tutor.Coar.lib.2, Var.reſol.c.14. latè Menoc. conſi.
32. ac etiam à redditione rationis, ſi bonam fidem
tutor præſtiterit.l.quidam decedens,& ibi gl.& Bar
to. ff.de adm. tutor. Nulla adhibita diſtinctione an
teſtator ſimpliciter id remiſerit, vel fieri prohibue-
rit vt per Clar.in §.teſtamentum.q.66.verſi.ſed hoc
quidem &c.Quæritur quid proſit tutori hæc exem-
ptio ab inuentarij confectione, & redditione ratio
11 nis? & reſpondetur † non omnino immunem fa-
cere tutorem à redditione rationis, ſed prodeſſe ne
anxiam, ſtrictam, exactiſſimamúe, aut ſcrupulo-
ſam rationem reddat.l.ſi ſeruus vetitus. ff. de lega.
primo.Salv.& Iaſ.in l.cùm neceſſitatem.C.de fidei
commiſſ. Iaſ.conſi.14. volum. 3. Dec. conſilio 178.
ſub num.1,Ruin.conſilio 54.ſub num. 13.volum.1.
& conſi.69.vol.2.Soc.conſi.201.colum.1. volum.2.
Aym.conſi.194.num.9.Coar.lib.2.var.reſolu.capit.
14. num. 5. cum alioqui remitteretur futurus do-
lus,qui remitti nequit.l. ſi vnus. §.illud. & ibi glo.ff.
de pact.& ſpecialiter tutori. l. quidam decedens, &
ibi glo. & Barto. ff.de admi.tutor.l. Aurelio.§. Ga-
ius. vbi Barto.ff.de liber.lega.Socin.conſi. 72.num.
7.volum.1.Dec.d.conſi.178.& omnes alii proximè
citati.Goza.conſi.47. Menoch. conſi.22.num.1. Et
non tantùm ſi liberatio in teſtamēto relicta ſit.ſed
etiam ſi inter viuos promitteretur,ſtare ſimplici
verbo adminiſtratoris,etiam fratris, & cum iura-
mento: quia iſta promiſſio nihil operatur pro re-
bus doloſè, aut lata culpa commiſſis.Ruin.d.conſ.
54.num.3.volum.1.ſemperque intelligitur modò
dolus abſit. Barto.in l.fina.ff.de præto. ſtipulat.Imo
etiam ſi ſtatuto: quia, etſi diſponatur ſtatuto offi-
cialem non ſindicandum, nec inquirendum: non
12 cenſebitur † tamen liberatus à reliquis, nec bonis,
quæ poenes eum remanſerunt. Barto.in l.dominus
Sticho.§.fin.ff.de pecul.leg. Ruin.d. conſi.54.nu.13.
Goz.conſi.94.nu.3.

Nec ſi liberatio plenioribus verbis fiat, ſcilicet ſi
teſtator vltra legatum liberationis legauerit id om
13 ne, † in quo contingeret tutorem pro adminiſtra-
tione, erga hæredem condemnari, vel tantundem
in quantum condemnabitur: tunc ad præſumptū
futurum dolum,porrigi liberationem tantùm di-
xerunt.Fulgoſ.conſi.25.Soc.conſi. 72.nume.8.volu.
3.Dec.conſi.178.& 192.Ruin. conſi.69. volum.2. &
quomodo probetur dolus ibi per eum,quum ſecū-
dùm ipſos iſte dolus præſumptus futurus remitti
14 poſſit. † Butr.in cap.fraternitatis.colum.11. de teſti
bus.Coar.d.cap.14.verſiculo quintum, &c. Gozad.
conſi.94. & qui dolum proponit illum probare de-
bet.l.quoties.§.qui dolo.ff.de probat. Alexan.conſi.
62.volum.4.Goz.dicto conſi. 94.nu.12. vnde quum
ob hanc liberationem non eximatur à redditione
rationis, vt diſputetur ratione doli, quàm reliquo-
rum. l.ſi quis rationes. ff.de lib.lega. Socy.conſi.72.
num.7. volu.3. quæ per dolum præſumptum com-
miſſa detegerentur,cenſerentur remiſſa, ſecus quæ
in committendo,& quātum ad reliqua. quum iſte
dolus futurus nullo modo remitti potuerit. Bart.in
d.l.quidam decedens.vbi reſpondet ad d.l.ſi quis ra
tiones, eam intelligi, quantum ad dolum præteri-
tum,& in hoc legato iſtis plenis verbis facto.Ita re
ſpondit,& probat.Soc.conſi.72.nu.8.vol.3.Dec.cōſ.
178.vbi dicit communem.Goza.d. conſi.94.nu.12.
Coar.d.c.14.verſi.quantum, &c. Iaſ.conſi.14. col.2.
verſi.quinimo. vol.3.

15 Dolum præſumptum † explicat, ac ad hoc pro-
poſitum eſſe dicit.Dec.conſi.178.& 418. illum, qui
conſiſtit in omittendo,& negligendo,qui remiſſus
cenſetur,& non alius:reſtringens conſ.192. col.2.in
fine,quem ſimpliciter ſequitur Aym. conſ.193.ſub
nu.9.Goz.d. conſi.94.ad ſolos tutores teſtatori con
iunctos, non effectos locupletes. & quamuis ipſe
Goza.conſi.47.nu.15. hanc liberationem etiam ad
reliqua extenderit: hoc tamen verum non eſt, niſi
ageret̄ de præterita adminiſtratione,ad not. à Bart.
in l.Aurelio.§.Gaio.ff.de lib.leg.& in d.l.quidam de
cedens Coar.d.c.14.verſi.quartum.de qua ſuo loco
diceт̄.ex quibus nihil perſpiciuntur differre hæc le-
gata,an ſcilicet legeт̄ liberatio ſimpliciter, vel om-
ne id ēt, quod contingeret condemnari tutorem,
cum vtroq; caſu dolus futurus, & reliqua non cen-
ſeantur remiſſa: ſed tm̄ ſcrupuloſa inquiſitio, hoc
eſt,vt negligentiæ ratio non habeatur,ſed tm̄ frau-
dum.d.l.ſi ſeruus vetitus.ff.de leg.1.cuius tex.autho
ritate,ego nō recipio reſtrictionem Decij, de qua,
ſupra,cùm tex.ipſe nō diſtinguat,inter tutores, ſeu
verius,inter eos quos a rationis redditione teſtator
fecit immunes. Et matrem tutricem a teſtatore re-
17 lictam cum dicta liberatione,† & onere nō peten-
di dotes dixit poſſe retinere reliqua. Goza. d. conſi.
94.nu. 11. cùm legatum ſit ex cauſa oneroſa, argu.
eorum,quę dixit Bar.in d.§.Gaius.& Bald.in l.actio
nes.C.de tranſact. quum ex cauſa oneroſa fiat libe
ratio,& non attendatur meritum, vel demeritum,
ſequitur,ſi fiat ex mera liberalitate: ſed hæc exten-
ſio.Goz. caret fundamento valido,quum de admi
niſtratione ad fructus dotis nulla poſſit eſſe propor
tio,& ſemper militet ratio illa occaſionis delinquē
di contra l.conuenire.C.de pact.

S V M M A R I V M.

1 *Finita tutela ratio reddi debet,ſi tutor requiratur.*
2 *Suſpectus tutor quando remoueatur, vel ſuſpendatur ab ad miniſtratione.*
3 *Tutor debitor ex cauſa adminiſtrationis ante finitum officium remoueri non debet.*
4 *Adminiſtratores alij an ante finem officij conueniri poſſunt.*
5 *Tutor, procurator, curator, & alij huiuſmodi finito officio ſponte redditionem rationis offerre tenentur. & eorum hæredes iuuantur præſcriptione annorum 30.*
6 *Inſtrumentum reddendarum rationum non habet executionem paratam.*

Gloſſa ſecunda.

QVando ratio reddi debeat per tutores,ac
adminiſtratores præſertim reipublicæ
hic viſuri.Primò quantum ad redditio-
nem rationis tutoris tunc agi poteſt,qn̄
1 tutela finita eſt.† l.niſi l.ſi tutor reipub.in fi.& l.cum
tutor.l.1.§.fi.ff.de tut.& rat.diſtr.§.fi.inſti.de Atil.tu
tor.& cū curatore non ante 25. annū, l.rationes. C.
de admi.tut.cum curatore aūt furioſi,vel negotio-
rum geſtore,etiam agi poteſt dum negotia gerit.d.
l.niſi.§.fi.quum nullum ſit præfinitum tempus.
Tutela autem multis modis finitur.tot.titu.inſti.
quib.mod. tuto.fini. finitur pubertate.§.ſed noſtra.

Inſti.eodem.l.fina.C.quand.tutor.vel curat.eſſe deſier. Arrogatione impuberum, deportatione,& ſeruitute.§.item finitur.inſti.eodem tit.item morte pupillorum,vel tutorum.§.ſimili modo,inſti. eodem. & d.l.niſi.ff.de tutor,& rati.diſtrah.mors enim omnia ſoluit.§.deinceps.auth.de nup.item capitis diminutione maxima,& media tutorum, ac etiam minima pupillorum , & ſi ad certum tempus datus ſit tutor.§.ſed & capitis.inſtitu.eodem.Item ſi ex iuſta cauſa ſe excuſent, & onus tutelæ deponant, vel ſi tanquam ſuſpecti remoueantur. §.fin.inſti. eodem, & ſimul ac ſuſpectus dicitur, & pro ſuſpecto accu-
2 ſatur ſuſpenditur † ab adminiſtratione.l.cum. C.de ſuſpect.tuto.§.ſi quis autem.inſti. eodem tit. & quæ accuſatio adeò publica eſt, vt quilibet de populo admittatur.l.1.§.conſequens.& l.impuberibus.ff.eodem.& l.pietatis. C.eodem. vnde ſecundùm Barto. in l.vero procuratori.§.ſunt autem quidam.ff.de ſolut. malicioſi aduocati allegant tutores ſuſpectos, vt eos impediant adminiſtrare.

Quod tamen procedit, ſi ſuſpicionis cauſa emerſerit ſuſcepta tutela, non ante l.3. §. quod ſi quid. ff. eodem. nam poſtquam in ipſo tutelæ ingreſſu oppoſita non fuit,in neceſſarium antecedens remiſſa cenſetur. Paris de Puteo in ſindi. in verbo accuſatus.per l. Imperator. §.1. ff. de appellat. ſi cauſa ipſa erat cognita,non ſi ignota auth.minoris, & ibi Bal, C.qui tutor.dare poſſ.

Si verò tutor ſit coniuncta perſona pupilli, qui etiam ſuſpectus non venit remouendus, ſed illi datur adiun[illegible]us.l.ſi tutor in aliquo.ff.de ſuſpect.tutor. iſti non eſt interdicenda adminiſtratio ſecundùm Bart.ibi & in d.§.ſunt quidam.licèt Bald. in d.l.ſi tutor indifferenter contrarium tenuerit tutorem remouendum : de qua re Paris de Put.in dicto verbo accuſatus,& an mater,quæ ſe tranſire vele ad ſecũda vota declaràuit,ſtatim ſit remoueuda.Affli.dec. 357. Ante litis conteſtationem non eſt interdicenda adminiſtratio Azo.in ſumma.tit.de ſuſpect.tut. Aret. in §.ſi quis autem.inſtit.eodem,& ſubſiſtente quacunque cauſa, quæ prætori iuſta videatur, adminiſtrator remoueri poteſt,ab adminiſtratione, Corn.conſilio 175.colum.1.volum.3. prout improbitas prius incognita. Inimicitia cum teſtatore ſi ad paupertatem tendat, aut malè vti incipiat ſubſtantia ſua. Socin.iun.conſilio 59. num.37.38. cum ſeq.volum.3.

Et ſi officio durante opponeretur illos eſſe debitores officij,tunc non ſunt remouendi; quum talis actio non poſſit exerceri niſi finito officio. d. l.niſi ex alia tamen tutela facultas competit illum conueniendi.l.ſi tutor.§.reipublicæ.ff.de tutor. & ratio. diſtrahen.

4 Alij autem officiales ad tempus conſtituti † an officio durante conueniri poſſint. tex. in l. nec magiſtratus,& ibi Bar. ff.de iniur.l. iubemus. & ibi Salyc. C.ad legem Iul. repet.reg. ponit negatiuã cum fall. 5.Soc.reg.249.& de perpetuis magiſtratibus. Bar.& alij in l.principalibus.ff.ſi cer.pet.

Adminiſtratione finita etiam non interpellati
5 † redditionem rationis offerre debent. glo.in clem, quia contingit.§.1.verſi. ſingulis annis de relig. domib.quam communiter refert approbati. Soc.conſilio 97.numero 17.vol.4. ſequitur in tutore, & protutore, Roland. conſi.49. nume. 16. volum.primo. licèt glo.in d.verſi.ſingulis annis loquatur,quando adminiſtratori erat præfixus terminus ad reddendam rationem, quod bene conuenit tutoribus,pro tutoribus curatoribus,ſuſceptoribus,& alijs:quibus finito officio aſſignatum eſt tempus reddendi rationem. Alij autem ſat eſt,quòd rationem reddãt, dum interpellantur, d. glo. ſingulis annis. quod & olim locum habuiſſe in tutoribus, & eorum hæredes poſſe vti præſcriptione annorum 30.ſcribit Purpura.conſi.339. Inſtrumentorum tamen promiſſæ redditionis rationis, quum non habeat exequutionem paratam. Alex.conſi.192.lib.7.ideò in ſequenti glo.latius de redditione ipſa dicetur.

SVMMARIVM.

1 *Redditio rationis quomodo fieri debet.*
2 *Tutor finito officio debet interpellare adultum, ad rationis redditionem recipiendam.*
3 *Redditio rationis incipere debet à capite. & non à cauda.*
4 *Tutori interpellato rationem reddere,aſſignandæ ſunt congruæ dilationes.*
5 *Excuſſio rationum in folle non liberat adminiſtratorem.*
6 *Ordo,& forma libri tutelaris, & mercatoris, qui ſi prætermittitur, cito corruet apotheca.*
7 *Eritque locus iuramento in litem.*
8 *Liber exactoris onerum , & collectarum communitatis,duplici manu conſcribitur.*
9 *In libro proprio falſitas non eſt punibilis.*
10 *Falſitas commiſſa in libro exactoris deſumpto ab alio libro, à quo veritas haberi poſſit,an ſit punibilis?*
11 *Liber theſaurarij an probet contra tertium?*
12 *Libri amiſſio non præſumitur,ſed malicioſa occultatio.*
13 *Liber rationum probat contra ſcribentem,ſed quid pro ſcribente?*
14 *Salarium tutori an debeatur.*
15 *Liber probat expenſas ſtudij.*
16 *Liber continens veriſimilia probat cum iuramento tutoris.*
17 *Summæ magna,vel parua quomodo conſiderentur.*
18 *Liber rationis in magnis ſummis an fidem faciat?*
19 *Liber in aliquot capitibus verus in alijs quaque verus præſumitur.*
20 *Liber rationum in connexis nõ poteſt partim acceptari, partim impugnari.*
21 *Vel ſi conſuetudo ſit,quòd ei credatur.*
22 *Librum rationum partim acceptatũ nequit pupillus in alijs capitulis etiam ſeparatis impugnare : quod eſſe poteſt perniciosum pupillis.*
23 *Pratica, qua petitur exhibitio inuentarij, & libri adminiſtrationis improbatur.*
24 *Librum approbat, qui illius exhibitionem requirit.*
25 *Interrogatorium factum ab eo, cui petitur exhibitio librorum,an petens velit ſtare libris pro, & contra ſuperfluum eſt,aut præiudiciale interroganti.*
26 *Actio per adultum quomodo proponenda ſit, ne videatur librum approbare.*
27 *Liber ex inſpectione vicioſus, & defectuoſus nihil probat pro ſcribente.*
28 *Producens inſtrumentum,& ſcripturam,quomodo illam approbare cenſeatur.*
29 *Calculatores,& arbitri à quibus elligantur.*
30 *Calculationi,ſeu relationi eorum credendum eſt,*
31 *Calculatores etiam partibus abſentibus,poſſunt illas declarare debitrices,vel creditrices.*
32 *Calculatores quæ admittere debeant,& quæ non.*
33 *Vbi de veritate facti dubitatur, tunc calculationi locus non eſt.*
34 *Commiſſio quòd arbitri calculent, & referant, præfert reſeruationem cognitionis rationum.*
35 *Rationem contentorum in libris arbitri habere debent, an ſint admiſſibilia, & quomodo taxanda.*
36 *Tutor quomodo teneatur de amiſſis?*
37 *Tutor integrè rationes reddere debet, quum redditio rationis ſit quid indiuiduum.*
38 *Ratio nulla reddita præſumitur non contentorum,nec deſcriptorum in inuentario,nec in libro.*

Inſtru-

39 *Inſtrumenta, & iura pupillaria reſtituẽda ſunt pupillo per tutorem.*

40 *Liberque ipſa adminiſtrationis.*

41 *Redditio rationis exigit editionem librorum, calculi poſitionem, reliquatus reſtitutionem, & purgationem culpæ, ſolutione eius quod debetur,*

42 *Iuramentum in litem contra tutorem exhibentem inuentarium locum habet etiam contra matrem.*

43 *Excuſat ab eo iuramento qualitas tutorum, ſi ex ſimplicitate, non malitia inuentarium, & librum non fecerint.*

44 *Iuramentum in litem non defertur, contra patrem adminiſtratorem.*

45 *Et quomodo deferatur adulto, quum veriſimiliter attenta eius pupillari ætate, certus eſſe nequeat quantitatis eius patrimonij.*

Gloſſa tertia.

QVOMODO nunc ratio geſtorum, & adminiſtratorum reddenda ſit, declaraturi repeto quod ſupra dictum eſt, adminiſtratorem omnem obnoxiũ redditioni rationis ſuæ adminiſtrationis.

Pro qua adminiſtratione, cùm ſi tutor, aut cura-
1 tor ſit, illum oporteat † ante ingreſſum adminiſtra
tionis confeciſſe bonorum pupilli, vel adulti inuen
tarium, niſi neceſſariam fortè, aut aliquam iuſtiſſi-
mam cauſam allegaret, cur illud non fecerit. l. qui
repertorium. ff. de adm. tut. & facto inuentario re-
rum quotidianarum, aut quæ dietim contingerũt
rationes conſcripſiſſe. l. 1. §. officio. ff. de rat. diſtrah.
Rationeſque iſtæ ſint, quæ vltro citroque dandi ac
cipiendi, cedendi, obligandi, ſoluendi, officij gra-
tia continent negotiationem. l. ſi quis. §. rationem.
ff. de edendo. quam rationem ibi glo. Barto. & alij
ac in d. §. officio exprimunt, ac interpretantur pro
libro rationum, dictumque ſit ſupra finita tutela,
vel cura, tutorem, & curatorem debere ſponte of-
ferre, redditionem rationis: Sequitur tutorem, &
curatorem debere promptum habere inuentariũ,
caput redditionis rationis. Bald. in l. cum tale. §. 1. ff.
de condi. & demonſtra. Angel. & Salv. in authen.
ſed quum teſtator. C. ad leg. Falcid. Curt. ſen. conſi-
lio 29. item & librum rationum, vt reliquas ſui of-
ficij actiones demonſtret. d. §. officio. ac vrbanè re-
2 quirere † adultum ad recipiendas rationes: & ita in
3 cipere redditionem rationis † à capite non à cau-
da l. argentarius. §. edi & ibi Caſtr. ff. de edend. cum
vniuſcuiuſque rei potiſſima pars ſit principium,
& ſi ſtatuto diſponeretur librum cõficiendum per
notarium, ſufficeret, quòd factus eſſet per tutorem,
modò non per aliam perſonam Caſtr. conſil. 301.
volum. 1. & ſi ab ipſo adulto, aut minore interpel-
letur, intra competentes dilationes, quæ tutori cõ-
cedendæ ſunt, Socyn. conſilio 149. colum. 2. & 3.
libro 1. & conſilio 192. lib. 2. Berouſ. conſilio 191.
num. 46. lib. 1. ſuo muneri ſatisfeciſſe debuit. Quod
4 ſi ipſe obtulit, † & minor negligat, aut redditionis
rationem in longum protrahat, Additus iudex,
tanquam bonus vir arbitrabitur, cui mandet ratio
nes non profunctoriè diſcutiendas. Bald. conſilio
252. volum. 2. arbitrum dabit peritum, & in arte
expertum. Ancha. conſilio 330. colum. 3. qui adhi-
bita etiam ſcrupuloſa inquiſitione, niſi remiſſa ſit,
l. ſi ſeruus vetitus. ff. de leg. 1. Bald. conſi. 152. volum.
3. excuſſis diligenter rationibus diligentia, quæ vi-
lis domino ſit cõiuncta bona fidei, l. ſi ita ſcriptum
ff. de manum. teſtam. & ea ratione cõtentus, quam
bonus paterfamilias ex bono, & æquo reciperet. l.
qui filium impuberem. ff. eod. & reliquis reſtitutis
declarabit tutorem liberum ab vlteriore ratione
reddenda. l. ſi cui libertas. & ibi Caſtren. & alij. ff.
de conditio. & demonſtra. ſic enim oportet ipſos
text. quorum aliqui requirunt ſcrupuloſam in-
quiſitionem, alij ex bono, & æquo procedi, intelli-
gere, & concordare: vt iudex videat cui mandet, vt
arbiter in inquirendo, & calculando ſit diligens, &
ſcrupuloſus, vt in referendo & concludendo ratio-
nes omnibus ſcrupuloſè & diligenter excuſſis, iun-
gat bonam fidem, & arbitrium boni patris fami-
lias ſequatur.

5 Excuſſio iſta rationum † adminiſtratorem nõ
liberat, ſi ille in folle reliqua offerat: ſed ſi rationes
offerat legendas primum, deinde computandas,
vt explorari poſſit computationes probè, an impro
bè referantur, accepta relata rectè, an non rectè, ac
vt minor legat, examinet, excipiat. l. cum ſeruus. ff.
de condi. & demon. & exhibendo inuentarium, ac
librum tacitè tutor videtur allegare nihil eſſe vltra
deſcripta. Caſt. conſi. 301. nu. 4. vol. 1.

Formam inuentarij deſcripſi ſupra in antecedẽ-
ti edicto, ac quid, & quomodo continere debeat, ac
quando rectè, & non rectè factum ſit: at cùm ad
redditionem rationis non ſufficiat ſine rationibus,
ſeu libro rationis, & adminiſtrationis tutelæ, qui
offerri debet ad legendum, examinandum ac ad
excipiendum d. l. cùm ſeruus. Quæri hic opor-
6 tet formam † & ordinem libri tutoris. quem non
bene regens, deficit in ſalutari ſuo, etſi mercator
ſit, corruet eius appotheca. Cagno. in l. 1. num. 82. C.
de edendo.

Et in ſumma dico librum probum, & rectum continere debere recepta, & data. d. l. cum ſeruus. Bald. in l. rationes. C. de proba. Bart. in l. 2. C. de nau. caup. ſtabu. lib. 11. ac nomina eorum, à quibus recceptum, quibus datum, diem receptionis, & dationis. Barto. in d. l. 2. inſcriptionem, ſeu titulum negociationis. Dec. conſilio 21. ſub numero 6. & non vno die. aut lite pendente deſcriptus Cefal. conſilio 85. ex not. ab Alexan. conſilio 114. colum. 3. verſi. nam videamus volum. 4. & à Dec. in capitu. 2. colum. 6. veriſimiliter de probat. Alcia. conſilio 383. ſub numero 3. & omnia explicitè Clarè, & non perfunctoriè. Barto. conſilio 150. Caſtr. conſilio 124. volum. 1. Plot. in repe. l. ſi quando numero 243. & ſi aliqua omiſiſſet ſcribere, diceretur. prædo. l. Pomponius. §. ex facto & ibi Angel. Imol. & moder. de acquiren. poſſeſſio. Socyn. conſilio 213. volum. 2. Nẽc ſcriptum ſcripturis perſunctorijs, nec in cartulis. Bald. conſilio 152. volum. 3. Iaſo. conſilio 4. & conſilio 14. vol. 3. debet continere cauſas. l. nuda ratio. ff. de dona. Bar. in d. l. 2. C. de nau. caup. ſtabu. ſcilicet quãtum ad expenſas: aliàs eſſet profuſſio, ſi ſit liber tutoris: cum quantum ad recepta aliud non quæratur ad probandum contra eum. Bald. in rub. C. de fide inſtrum. num. 34. & ſcriptus eadem manu & literatura. Menoch. conſi. 23. num. 16. Carere debet cancelationibus, inductionibus, lacerationibus, abraſſionibus, & omnibus denique ſuſpitionibus. Bald. conſi. 382. ſub num. 14. volum. 5. Caſtren. conſilio 314. volum. 2. Item non miſcenda ſunt, nec in eo ſcribenda aliena ab adminiſtratione, cui eſt deſtinatus. Innoc. in cap. cum in officij de teſtam. Bal. in auth. licentiam. C. de epiſc. & cler. Rip. in l. admonendi. num. 116. ff. de iur. delib. per l. Neſennius. in fine. ff. de nego. geſto. Soc. conſi. 159. colum. 2. lib 2. Crau. de antiq. tempo. in prima 4. §. quarto limita-
tur. num. 61. alioqui eſt locus iuramento in litem
7 contra ſcribentem. † Soc. conſi. 159. num. 7. volum.
2. Crau. ibi Goz. conſi. 17. num. 11. Roland. conſi. 49.
num. 31. vol. 1.

Et prædictia de ſolẽnitate, regula, & ordine libro

rum intelligenda ſunt de omnibus illorū libris,qui
rationem reddituri ſunt, qui aliena, aut commu-
nia, negotia adminiſtrant.prout de ijs omnibus in
differenter tex.& doct. loquuntur.

8 Liber autem, quo vtitur exactor † onerum, &
collectarum communitatis, ſcribitur duplici ma-
nu: ſcilicet ſcribæ, aut notarij communitatis, qui
in principio libri, ſeu quinterneti poſito anno, &
die impoſitionis collectæ, aut oneris, & poſtea in
cartis ſequētibus nominibus,& cognominibus de-
bitorum ex vna parte, & ex altera dimiſſo libro in
albo, in qua poſſit ſcribere exactor ſolutiones, &
ſummas exactas librum, ſeu quinternetum iſtum
remittit exactori ad exigendum, & de ſimilibus li-
bris ſeu rationibus credo, & intelligo Iuriſconſul-
tum loqui in l.1. §. qui in rationibus. ff. ad leg. Cor-
9 nel.de falſ.quia,quantum ad librum,† ſeu rationes
ſuas priuatas, poteſt vnus in ignem illas proijcere,
& mille mendacia impunè in eis ſcribere. Paul. de
Caſt.conſi.130. volum.1. & de libro priuato. Alex.
conſi.145.volum.6.Soc.conſi.63.volu.1. Nat.conſi.
588. maximè in ſcartafacio in quo ſcripta poſſunt
variari, reuocari,contraſcribi Rot.Gen.dec.1. Me-
noch.conſi.296.num.68.& quid de libro mercato-
ris ibi latè per eum. Quinimò aliàs ego nitebar de-
fendere reum inquiſitum, quòd in ipſo quinterne-
to, ſeu libro exactoris abraſiſſet ſummam librarū
10 † ſui regiſtri, ſeu æſtimi, & minorem ſuperpoſuiſ-
ſet, non incidiſſe in diſpoſitionem.d.§. qui in ratio
nibus: quum quinternetus, ſeu liber eſſet extractus,
& deſumptus à regiſtro magno, & autheutico. in
quo ratio librarum, & æris vniuſcuiuſque erat de-
ſcripta, & illeſa,poteratque haberi veritas cancella
tionis ſine difficultate.ex Alex.conſi.233.ſub num.
12. volu. 6. vnde ſi notarius leuet inſtrumentum
differens à protocolo allèget ſe id errore feciſſe,po
tius error, quàm falſitas præſumitur Caſtr. conſi.
203. quantum ad primum. num.2.& conſi.364. lib.
2.Soc.conſi.277.num.7.verſi.ſed potius vol.2.Crau.
conſi.795.num.19.verſic.idque locum. & liber the-
11 ſaurarij, ſeu maſſarij, vel † exactoris communita-
tis, quando, & contra quem probet diſeruit ad vn-
guem.Crau.de antiq.tempo.in prima parte.§.quar
to limitatur. nume. 62. cum pluribus alijs ſequen-
tibus.

Inuentarium,& libri, aut liber rationum offerri,
ac exhiberi debent arbitris calculatoribus, legen-
di, examinandi, & excutiendi: & ſic non tantùm
editio, ſed rationum redditio eſt neceſſaria. l. bo-
ues.§.fina.ff.de verbo.ſignifi. vbi glo. dicit eum, qui
edere tenetur, ſufficere, ſi copiam deſcribendi fa-
ciat.l.1.§.edere.§.rationes.ff.de edend.ſed qui ratio-
nes reddere debet, computare, & reliqua reddere
teneri d.l.cum ſeruus.ff.de cond. & dem. nec excu-
12 ſatur ſi allegauerit † ſe amiſiſſe: quum præſuma-
tur malicitioſè occultare. Ancha.conſi.317.Socin.
conſi.159.col.4.vol.3.Rol.conſi.49.nu.33. vol.1. vel
ſi dixerit tantùm expendiſſe,quantum recepit.Ber.
conſi.191. vol.1.

Facta hac editione quæritur an iſti libri rationū
probent? & nulli dubium,quin contra ſcribentem
probent.l. quædam.§. nummularios.ff. de eden.l.1.
C.eod.Coar.lib.prat.quęſt.c.22.nu.7.alioqui fruſtra
toria eſſet hæc editio: pro ſcribente autem liber
13 † priuatus non facit probationem, l. inſtrumenta.
l.exemplo.& l.rationes.C. de probat. Bart. & alii in
d §. nummularios. imo nec pro notarijs habētibus
officium publicum, ſi pro ſe inſtrumentum, aut
quid aliud ſcribant,talia propria inſtrumenta ali-
quid probant.l. 1. & tot.titu. ff. de ijs qui ſibi aſcrip.
Barto.in d.§.nummularios. Ripa in l. admonendi.
num. 171. ff. de iureiur. elegans edidit commenta-
rium doctiſs.Menoch.diſtinguens plures caſus,qui
bus liber rationum fidem facit.lib.2.cent. prima ca
ſu 93. de arbitr. & num. 10. verſi. quartus caſus tra-
ctat de libro tutoris & adminiſtratoris reipublicæ.
In ſumma videtur valde iniquum, librum tutoris
pro pupillo contra tutorem fidem facere, & pro tu
14 tore minimè. Nam eius officium † eſt ſine ſalario.
Guid. Pap.quæſt.68.quod quomodo procedat Ca-
ſtren.conſi.301.lib.1.Corn.62.volum.4.ſed latius,&
pulchrè Menoch.conſ.228. per totum.quum illi tā-
tùm expenſæ debeantur. §. tutores inſtit. de obliga.
quæ ex quaſi contr. gerens munus perſonale ſine
erogatione patrimonii.l.1.ff.de munc.& hono.niſi
iudex illis in conſtitutione ſalarium ſtatuiſſet. Bart.
in l.eos.ff.de tuto.& in l.tutoribus.§.fin. ff.de admin.
tutor. imo, ſi ſalarium conſtitueretur, viaticorum,
ſumptus repetere fortè non poſſet Bald. in l. idem
§.idem Labeo.ff.manda.Quum itaque officium ſit
gratuitum, ſi non credatur libris pro ſe, futurum
erit, vt eius officiū illi poſſit eſſe valde damnoſum
contra.l. ſi quis ex ſignatoribus. ff. quem,teſta. ape-
rian. & ſi credatur, periculoſum erit, ne multa ſcri
bantur in perniciem pupillorum. Quare, in reddi-
tione rationis,inquit Caliſtratus in d.l.cum ſeruus.
ineſt,vt hæredes notitia inſtrui rationum, vt ſciant
in quacunque ratione, quid ſcriptum ſit;& non ſta
tim rationes ſubſcribere, ſed vt examinent, exci-
piant, & Pomp.in l.qui ſub conditione. ff.eod.dicit
eum,qui rationes reddit,docere debere conſtare fi-
dem omnium,quæ ab eo geſta ſunt. quibus in am-
bobus locis Caſtr.explicat,ſi rationes negentur, nō
ſtandum libro rationum adminiſtratoris aſſeren-
tis ſe expendiſſe, niſi fidem faciat expenſarum.

Quid igitur dicetur de fide, & probatione iſtorū
librorum,& codicum tutorum? Reſpondeo diſtin
guendo,vt ſequitur.

Primò aut continent expenſas, & alimenta pu-
15 pillis † præſtita, nec conſtat aliunde alimenta fa-
cta,aut ab alio erogata,& quum hoc caſu non præ
ſumatur pupillus vento vixiſſe,nec ab alijs edoceat
ſe expenſas ſtudij conſequutum,non eſt ferendus ſi
contrarium dixerit.l.2.& ibi docto. C. de alim.pup.
præſt. Caſtren.in d.l.cum ſeruus. & in l.qui ſub con
ditione.ff.de condi.& demonſt. Nec in iſtis abſolu-
tè, & ſimpliciter creditur; ſed quatenus vir bonus
arbitrabitur dignè, ac merito ad exhibitionē edu-
cationis, & miniſteria erogata eſſe,d.l.2.ac pro mo
do facultatum,vt ibi per Salv.licèt melius eſſet cō-
ſultum tutori, ſi à principio per iudicem,taxationē
alimentorum obtineret,vt ibi imper.monet.quam
ſi excedit, cedit periculo ipſius tutoris. Angel. in l.
ſumptus.C.de adm.tut.

Secundò autem liber continet veriſimilia, hoc
16 etiam caſu cum iuramento probat capita † veriſi-
milia.argu.l.ſi quis pro redemptione. C.de donat.l.
per hanc.C.de errog.mil.ann.l.12. Bal. & Alex.in l.
1.C.de eden. & conſi.54.verſic.& tanto magis lib.2.
Bald.conſi.117.vol.2. & conſi.418.vol.3. Soc.conſi.
46.vol.1.& conſi.161.vol.2. Purp. conſi.519. Cra.de
antiqui. tempo. in prima. part. §. quarto limitatur.
nume. 24. vbi longo diſcurſu docet, quando liber
tutoris fidem faciat, ad quem ſe remiſiſſe ſufficie-
ret: & in ſpecie tradit in magnis ſummis etiam ve-
riſimilibus non credi libro. Calca.conſilio 94. Bald.
in l.id quod pauperibus. C.de epiſcop.& cleric. Ca-
ſtren.conſilio 301.lib.1. Deci.in l.3.in 2.notab. C. de
eden. & quamuis ipſe hoc impugnare videatur au-
thoritate Barto. in l.fina. §. in computatione. C. de
iur. deliber. dicentis debere iudicem taxare expen-
ſam magnam,inſpecta qualitate cauſæ, nihil mihi

videtur

videtur refragari, quod in magnis requiratur alia probatio: quum vbi conſtat de cauſa, facilè deueniri poſſit in cognitionem quãtitatis expenſarum; ſicuti probato mutuo per duos teſtes non declarantes quantitatem, ſtatur iuramento creditoris. Bart. in l.admonendi num. 40. ff. de iureiur. ſecus autem ſi dubitaretur de cauſa expenſarum. Summæ verò
17 † magnę, aut paruę conſiderantur ſecundum qualitatem perſonarum, ac conſuetudinem regionis, prout iudex arbitrabitur. Corn. conſi. 81. nume. 13. volum. 4. nec ſummarum maiorum ſit coacervatio, vt faciant magnam ſummam. Abb. in c. bonę. 2. de poſt. prælat. conſiderandaque eſt conditio tutoris an fidelis ſit, vel nō. Crau. vbi ſupra, vnde licèt expenſa eſſet magna, ſi tamen conſtaret de opere, aut cauſà, cùm nulla maior ſit probatio, quàm per facti euidentiam Innoc. in c. propoſuiſti de probat. Ruin. in materia tutelari conſilio 95. ſub nume. 7. volum. 5. tunc ſuper quantitate ſequi oporteret fidē tutoris cū iuramento. Crau. conſ. 16. nu. 29. & 30. ſi difficilis ſit alia probatio: quum difficilè ſit de omnibus actibus adminiſtrationis inſtrumentum conficere, aut teſtes adhibere. Crauet. ibi nu. 34. imò in ſummis magnis, nec libro matris credendum eſt, quem in articulo mortis iurauerat veritatem continere. Ruin. conſi. 54. ſub nu. 10. vol. 1.

18 Summa rei, & concluſio communis eſt, † non ſequendam fidem librorum in magnis ſummis, in minimis, ſeu paruis ſic. ita Spec. de libro exequutoris ad pias cauſas tit. de inſtr. edit. §. nunc verò aliqua verſi. 20. nu. 21. Bal. in d. l. id quod pauperibus. & in l. nulli. C. de epiſc. & cler. iniecto inquit iuramento. allegat Iacob. de Rauen. ita tenuiſſe in l. fin. §. in computatione. C. de iur. delibe. & de libro tutoris, quòd illi non credatur, niſi in paruis cum iuramento. Barto. in l. 1. §. officio. ff. de tut. & rat. diſtrah. ac in veriſimilibus ſecundùm qualitates cauſarum, & cum iuramento puta, in alimentis, in expenſis ędificiorum, quę rei euidentia, item ex coniecturis per iudicem approbandis. Bald. in rubr. C. de fid. inſtru. num. 34. & tam de libro tutoris, quam curatoris, vt in paruis credatur cum iuramento. Aret. in §. actionum quæſt. 12. inſt. de act. Iaſ. in l. admonendi. nu. 127. Rip. ibi num. 126. Purpu. num. 203. ff. de iureiur. Caſtr. conſilio 301. nume. 3. lib. 1. etiam ſi tutor moriens iurauerit contenta in eo vera. Ruin. d. conſi. 54. ſub num. 10. volum. 1. Corn. conſi. 319. num. 13. volum. 3. qui loquitur de libro tutoris, & de libro rectorum hoſpitalium. Abb. & Felyn. in cap. qualiter colum. fin. verſi. in eadem glo. de accuſa. & in libro tutoris. Ange. in l. ſumptus. C. de adm tuto. in libro rationum Alc. conſi. 423. Tiraq. in tracta. in reb. exigen. verſicu. ex hoc fit, vt expenſæ. cart. 47. iterum in libro tutoris. Burſa. conſi. 105. & re vera hoc ſatis deſumitur ex d. l. 2. C. de alim. Purp. præſt. vbi dubitatum, fuit, an credetur tutori de expenſa victus, & ſtudij pupilli. & clarius in l. ſumptus. C. de adm. tut. vbi ſumptus pupilli, qui probarentur ex honeſtis, iuſtiſque cauſis accepto ferentur. & quamuis non fiat mentio, an eſſent ſcripta in libro rationum, vel tutor verbo tenus id proponeret, nil refert: quum non ſit magis credendum ſcriptis, quam eius verbo. verum tamen eſt, mortuo tutore, credi eius libris, ac ſi ipſe viueret, & confirmaſſet contenta in eis iuramento. Caſtr. d. conſi. 301. nume. 3. volum. 1. Iaſo. in d. l. admonendi nu. 128. ff. de iureiur. Rimin. conſi. 358. nu. 14. Dec. in l. 1. nu. 2. notab. C. de eden. Crau. conſi. 275. nu. 6 & latius de antiq. tempo. in 1. par. §. quarto limita. nu. 48. vbi plures allegat. Quod procedit, modò defunctus fuiſſet vir legalis ac probus. Purpu. in d. l. admonendi num. 204. Crau. in d. §. quarto. num. 32. Bocr. q. 105. pluresque aliæ conſiderandæ circunſtantiæ, quos notauit Rot. Peruſi. dec. 88.

Et opinio Iaſo. in d. l. admonendi num. 128. verſ. quinto principaliter, quem ſequutus eſt. Menoch. conſilio 22. num. 23. & 24. Purpu. conſi. 119. quod liber pro ſcribente probet, ſi multæ partitæ, & rationes de deſcriptis in eo probatæ, & verificatæ ſint, authoritate Caſtr. d. conſilio 301. num. 3. lib. 1. pro qua etiam Angel. Aretin. in tutore in §. actionum quæſtio. 13. inſti. de act. & Corn. conſi. 81. lib. 4. & quam tanquam magis communem in pratica ſcripſit ſeruandam Gabr. lib. 1. tit. de præſ. conclu. 5. eſt iudicio meo reijcienda: quum pręberetur occaſio delinquēdi & ſicut falſitas vnius rationis non præiudicat alteri. Bart. in l. ſi ex falſis. C. de tranſact. ita nec ex veritate plurium poteſt inferri ad alias. ita Dec. conſi. 317. num. 8. Purp. in d. l. admonendi. num. 205. Ripa ibi numero 125. Alc. conſi. 423. in fine. Afflict. ſuper conſti. tit. de iure Bayli. num. 23. Cefal. conſi. 47. nu. 46. & conſi. 85. nu. 34. Reſpondentes Caſtr. in d. conſilio 301. Angel. & Corn. loqui; prout verè loquuntur, in ſummis minimis, & expenſis veriſimilibus. niſi aliæ plures concurrerent coniecturæ. Crau. de antiq. temp. in prima par. §. quid in libro nume. 11. Rot. Peruſi. dec. 88.

Limitatur quòd dictum eſt librum rationum
20 fidem non facere, ſi rationes ſint connexæ: † tunc non conuenit ſcindere, & acceptare partim, ac partim reprobare: & quando, ac quomodo connexæ dicantur. Iaſ. in l. admonendi nu. 130. & Ripa num. 124. Dec. in l. 1. num. 5. C. de eden. Crau. conſi. 275. nu. 4. & 5. Item niſi conſuetudo ſit; quòd huiuſmodi libris credatur: quæ tunc obſeruanda eſt. Purp. conſi. 519. Item ſi agatur de libro ſcripto per vnum ex ſocijs communi conſenſu aliorum. Caſtr. conſi. 314. omiſſo 1. col. 2. vol. 2. Decian. conſi. 11. nu. 127 vol. 1. Bal. in rub. C. de fid. inſtr. nu. 35. Alex. cōſ. 186. vol. 2. Soc. conſi. 149. lib. 1. Crau. de antiq. temp. in 1. par. num. 205. ſcilicet ſi veriſimilia contineat conſter de mandato. & concernat res ſocietatis Alex. d. conſi. 186. & ex patientia ſocij ſcientis, & tacitè conſentientis, per alium ſcribi mandatum probatur Ruin. conſi. 101. num. 13. vol. 1. vbi alia ad hoc declarat.

Item ſi minor velit vti, & ſe iuuare libro in aliquibus partibus cōtra tutorem; tunc illum nequit impugnare contra ſe, non obſtante diuerſitate ca-
21 pitulorum: quum hoc operetur † vnitas officij. Angel. in d. l. ſumptus. C. de adm. tutot. allegat tex. in l. cum quæritur. ff. eodem. qui multum ad propoſitum facit. ſequitur Corn. conſi. 81. volum. 4. dicens minorem, qui vult probare quantitatem ſuorum reddituum ex libro, acquieſcere etiam debere libro in expenſis. addit etiam teſtimonium domeſticū in iſtis admitti; imo eorum, qui tractant de ſe exonerando. Bart. conſi. 150. hoc caſu probare librum pro, & contra. Menoch. d. caſu 94. cent. 1. lib. 2. num. 10. citat. l. Gaius. ff. de vſur. quæ loquitur in adminiſtratore reipublicæ, & tutore, & de libro tutoris. Crau. de antiq. temp. in prima parte viſo de verbis num. 69. poſſet tamen admitti minor ad probandū contrarium ſi ſibi videretur. Bal. conſi. 156. verſicu. ex ijs. volum. 3. & quamuis ex not. à Dec. in l. 1. nu. 5. colligatur hoc procedere in capitulis connexis: tamen illud eſt in alijs negotijs, non in tutela ob vnitatem officij, vt reſpondit Ang. in d. l. ſumptus. C. de admi. tut. Menoch. d. caſu 94. num. 10. Crauet. conſi. 275. ſub num. 3. verſi. tertio. & in d. §. viſo nu. 69. in alijs aut ſic.

Ergo cùm in vno quoque iudicio tutelari exhi-

birio inuentarij, & libri fieri ſoleat, ſi minor in ali-
quo ſe velit iuuare libro tutoris, cogetur ſtare con-
tra ſe; erit fruſtratoria inquiſitio illa, an liber fidem
faciat, pro tutore in paruis, vel in minimis, & iſta de
ſcriptio rationum, quam ita enixè mandaſſe vidē-
tur iuriſconſulti tutoribus, & curatoribus, poterit
22 tendere in magnam † perniciem pupillorum, mi-
norumque magis, quàm in commodum.

Et tamen Iuriſconſulti tradiderunt rationes eſ-
ſe probandas, ſi de earum fide contingat dubitari.
d.l. cùm ſeruus. & l. ſi ſub conditione, & vtrobique
Caſtr. ff. de condi. & demonſtra. Imper. in d.l. ſum-
ptus. C. de adminiſtr. tutor. & in l. 2. C. de alim. pup.
præſtan. Ac ſicuti ſanxit Imperator inuentarium
fieri, vt ſuo tempore minor contra tutorem proba
tiones haberet paratas rerum à patre relictarum. l.
fina. C. arbitr. tutor. Nat. conſi. 663. Afflict. dec. 13. ita
credebatur ſcripturam rationum redditũum ordi
natam, vt probationes redditũum ſuorum haberet
in promptu ſine alia probatione: reſtringere autē,
vt probet tutor, quando pupillus aliunde nō vtitur
libris pro ſe contra tutorem, eſt, omnes text. qui de
rationibus pupillaribus loquuntur, ad nihilum re-
ducere.

Accedat in iis iudicijs praxi introductum, quan
do agitur ad redditionem rationis, vt petatur inuē
23 tarij, ac libri rationum † exhibitio, aliàs iuramen-
tum in litem deferri: qui ſi exhibeatur, hac petitio
ne editionis attenta, ſtandum eſt libro pro, & con-
24 tra: vt de libro † vſurarij. Card. in clem. 1. §. 1. quæ-
ſtio. 6. de vſur. & de libro tutoris. Crauc. d. conſi. 275.
num. 2. Rot. Gen. dec. 49. quum productio attribua
tur petenti, & producens actum illum approbare
cenſeatur. Crau. ibi. nume. 3. ac quòd petens libros
exhiberi illos approbet, niſi alia ſuperueniat cauſa.
Alc. conſi. 373. ſub num. 3. Quare videtur ſuperfluũ,
quod requiſitus edere libros, interroget requirentē,
25 an velit ſtare libris pro, & contra: quum † requiſi-
tio iſta hoc ex ſe operetur, quinimo potius ſibi præ
iudicialis: quia ſi reſpondeat ſe velle ſtare ſi, & pro-
ut iuris erit, tunc non cogetur ſtare libris niſi in cō
nexis. Cagn. in l. 1. ſub num. 86. verſi. tertium. C. de
edend. quam tamen opinionem. Cagnol. ego non
probo: Niſi in libris mercatorum, & ſimilium, nō
aut in libris tutelaribus, quibus ſi reſpondeatur, ſe
velle ſtare prout iuris, cum attenta vnitate officij,
totus liber ſit vna materia connexa, reſponſio hæc
obligabit reſpondentem in omnibus. Purpu. in d. l.
1. num. 15.

Quare quando minor requirit à tutore redditio-
nem rationis, ſat eſt, ſi proponat adminiſtrationē,
& tutelam, & ſibi iuramentum deferri, cur non cō
26 fectus ſit liber, † probata adminiſtratione, ſi tutor
non docebit feciſſe inuentarium, ac librum, dabi-
tur ipſi minori iuramentum in litem. l. qui reperto-
rium, & ibi Bart. ff. de admi. tuto. & in l. 1. §. officio.
ff. de tut. & rat. diſtrah.

Quod ſi inuentarium, & librum produxerit, quū
productio ſit ſine requiſitione, & petitione mino-
ris, non tenebitur ſequi fidem librorum, niſi in mi-
nimis, veriſimilibus, & quæ probantur per rei eui-
dentiam, aut in connexis: niſi ipſe quoque redditus
ſuorum bonorum vellet ex ipſo libro contra tuto-
rem probare, aut aliter ſe ipſo libro iuuare. Vnde
melius fortè eſſet, ſi dimiſſo libro aſſumat onus ꝓ-
bandi quantitatem ſuorum fructuum, & redditũū,
iuxta practicam traditam à Barto. d. conſi. 150. ſub
nu. 7. Corne. d. conſi. 81.

Quod intelligo, ſi liber factus ſit probè, ac rectè,
vt dictum eſt ſupra; & maximè ſi nulla ſuſpicio ſit;
quod fuerit conſcriptus lite pendente, aut de recen
ti. Nam quum tutor ſuis debitis, & congruentibus
temporib. ſcripſerit, recepta, & data, ac omnia di-
ſtinctè, & clarè, certè nō leuem habet præſumptio-
nem veritatis pro ſe. Et quum credere debuerit mi
nor librum confectum ex fide, & non perfunctο-
riè, quum vnuſquiſque in ſuo officio vſus diligen-
tia præſumatur, maximè, adminiſtrator, ac tutor.
Affli. dec. 13. num. 17. ſi facta illius exhibitione per-
27 ſpiciatur librum eſſe defectuoſum, † & viciatum,
tunc probabit contra producentem, non pro illo.
Iaſ. d. conſi. 4. colum. 4. volum. 3. Marſ. ſing. 429. Pur-
pura in l. admonendi. num. 199. Rip. num. 115. ff. de
iureiur. Plot. in l. ſi quando ſub num. 243. Menoch.
lib 2. cent. 1. caſu 92. ſub num. 9. Nec ex petita editio
ne dici poterit approbatam fidem illius libri, cuius
ſtatus, & forma non credebatur eſſe vicioſa, obſcu-
ra, ac adulterata. ſicuti dicitur de teſte, cuius perſo-
na, ſi approbata ſit, amplius reprobari nequit. l. ſi
quis teſtibus. C. de teſtibus, non quantum ad eius de
poſitionem, cuius tenor ignorabatur. Felr. in capit.
cauſam quæ in primis verbis de re iudic. imo nec
quantum ad perſonam, ſi ignorabatur illius quali-
tas. Alex. conſi. 191. viſis nonis dubitationibus, volu.
7. Nat. conſi. 197. num. 8. & longa ſit differentia in-
ter producentem ſponte inſtrumentum, aut alium
actum, de quo veriſimiliter inſtrui potuit, ad eum,
qui requiſiuit productionem ignarus qualitatis, ac
ſtatus rei petitæ produci: quum ignorans non re-
nunciet. l. mater. ff. de inoffi. teſtam.
28 Confirmatur, † quia producens inſtrumentum,
quod ignorabat falſum, non prohibetur illud im-
pugnare. Crau. in d. §. viſo ſub num. 75. imo produ-
cens ſcripturam alienam continens factum alienū
ſibi incognitum non approbat, nec videtur fateri
contenta in ea eſſe vera. Abb. in cap. cum venerabi
lis de excep. ſequitur Alex. conſi. 108. colum. 2. verſ.
item quando volum. 5. & conſi. 124. volum. 7. pro-
ducenſque inſtrumentum, quamuis cenſeatur il-
lud approbare, quantum ad ſolennia inſtrumenti,
non tamen intelligitur illud approbare quantum
ad ſolennia negotij: puta ſi producatur teſtamen-
tum habens quidem ſolennia inſtrumenti, non ta-
men ſolennia teſtamenti, vel ſi continebat aliena-
tionem rerum eccleſiæ ſine ſolennitatibus. ſi id ma
ximè per ignorantiam factum ſit. Bald. in l. aliam.
C. de iis quib. vt indig. Fely. & Dec. in d. cap. cum ve-
nerabilis de excep. Affl. dec. 25. Crau. in d. §. viſo. nu.
39. & 40. & producens ſcripturam non intelligitur
fateri illam veram, niſi quatenus ſcriptura illa per
ſe probat. Bar. in l. poſt legatum. ff. de iis quib. vt in-
dig. Fely. in d. c. cum venerabilis. num. 18. verſi. & di-
cit Egid. de exceptio. Ceſal. conſi. 136. num. 18. Exc.
Olatch. deciſi. 39. Item producens ſcripturam inſo-
lennem ad probandum, non videtur tacitè confi-
teri contenta in ea eſſe vera. Innoc. in d. c. cum ve-
nerabilis. Alex. conſi. 108. colum. 3. volum. 5. Gram.
in add. ad d. dec. 25. vnde ſi iſta militant pro produ-
cente, qui ante productionē ſciebat, aut ſe inſtrue-
re poterat de qualitate, & fide ſcripturæ productæ
pœnes ſe exiſtentis, & de veritate contentorum in
ea, ac de eius validitate, multò minus dicemus ap-
probatum librum per eum, qui illius ſtatum igno-
rans, editionem requiſiuit. hinc infertur, quod ꝗſto
citra veritatis præiudicium per petitam editionem
libri, aut per acceptationem illius in partibus vtili-
bus, dici poſſet librum comprobatum, iſta com-
probatio ad ſummum intelligeretur, quoad fidem
probatoriam, non quod excluderetur minor, ab ex
ceptionibus militantibus, contra iniuſtitiam ratio-
num libri: quum aliud ſit fides probatoria, & aliud
res ipſa, quæ probatur ſicuti aliud inſtrumentum,

alıud

aliud conuentio,ſeu contractus. Bar. in l. ſi quis le-
gatum colum...ff.ad leg. Cornel. de falſ. Alexand,
conſi.122.colum.2.volum.2. vnde qui renunciat in
ſtrumento, non renunciat debito,ſed tantum pro-
bationi ipſius inſtrumenti. Bald. in l. labeo.§.1.verſ.
quid ſi quis.ff.de pact. Dec. in cap. cum venerabilis
numer.17.de except. & conſi. 17.Roland. conſi.43.
nu.13. 14.15.& 16.vol.3. & hoc pacto non obſtabit,
l.cũ quæritur. ff.de adm.tut.& l.Caius.ff.de adm.tuto.
quũ admittatur librum probare pro, & cõ,ſeu iſti
text. procedunt circa eandem ſpeciem adminiſtra
tionis,hoc eſt in nominibus debitorum, & non
reſpiciunt diuerſa vt Bald. intelligit in d. l. cum
quæritur.

Concludendo itaque,tam in eo caſu petitæ edi-
tionis,quam quando minor libro,in aliquibus par
tibus ſe iuuare intendit contra ſcribentem, an poſ-
ſit citra approbationem partium, quas impugnat,
quantum ad materiam contentam in libro,excipe
re, & diſputare de iuſtitia, vel iniuſtitia rationum
an admiſſibiles ſint, vel ne, quantum autem ad fi-
dem probatoriam dico relinquendum arbitrio iu-
dicis, in quam ſententiam inclinat. Crau. d. §. viſo.
num.70.car.49.Bal. in lib. ſociorum conſi. 156.vol.
3.Dec. in l.1.ſub num.5.C.de eden.

Si tamen libro producto, ac lecto videretur mi-
nori illum acceptare pro,& contra eſſemus omnes
extra prædictas difficultates. Et proinde exhibitis
inuentario,& libro rationum,eligendi ſunt, calcu-
latores,qui nuncupantur arbitri. l.ſi cui.ff.de cond.
29 & demonſtrat. qui † accepta, & erogata recogno-
ſcant, ac calculent. l.ſi cui libertas.ff.de cond. & de-
monſtrat. quorum electio, aut à partibus fiet, aut à
iudice. vt per Bald, Salic. & alios in hac ædictali. §.
is illud. C. de ſecund. nupt. Bart. in l.2.C.de iur. fiſc.
lib.x.Pariſ.conſi.89.num.4.volum.1.& ſcribit. Ang.
in l.2.C.de vſur. & fruct. leg. iudicem eligere ſi par-
tes diſcordent: Abb. & Dec. in c. propoſuiſti num,
39.de appel. vbi Dec. latè hanc materiam diſerit. &
quando debitum eſt illiquidum, ſolent mercato-
rum conſules committere duobus, aut tribus, mer-
catoribus calculum. Bal. in l. ſi reſiduum. C. de di-
ſtra. pigno. Barbat. conſi.79.lib. 3.monitis partibus
ad intereſſe nouum ſi velint Neuiza. conſi. 49.in fi-
30 ne. Quorum calculationi, & relationi † creden-
dum eſt. Bar. in d. l. inſtar.C.de iur. fiſc. li.10. Caſt.
in d. l. ſi cui libertas.ff.de cond. & demonſt. Iaſ. in l.
1.C.de errore calcul.Corn.conſi.43.circa hanc.vol.
1.Pariſ. conſi.96.volu.1. Burſ. conſi.104.numer. 18.
imo tanta eſt eorum authoritas, vt partibus etiam
abſentibus,& eis non citatis, poſſint declarare par-
31 tes † debitrices, aut creditrices, prout illis ex ratio-
nibus conſtiterit.tex. eſt ſingularis in l. 2. §.quod de
frumentaria. & ibi Bart.ff. de admi. rerum ad ciuit.
pertin. Iaſ. in l. ſi quis arbitratu. num. 22.verſi. ſex-
to not. limita. ff.de verborum obliga. & conſi. 200.
32 vol.2.† qui nõ debent tamen credere nudæ aſſertio
ni tutoris,nec admittere expenſas ſine cauſa factas.
Caſtr. conſi. 342. colum.1. volum. 1.nec admittere
inadmiſſibilia. Nec computare non computanda
in fauorem minorum. Pariſ. conſi.89.num.27.vol.
1.& ſi iudicis authoritate facta eſt computatio exe-
quutionem meretur Bart. in d. l.2.num.6. C.de iur.
fiſc. & ibi Angel. Neuiz. conſi.94.nu. 17.& 18. Nat.
conſi.40.Burſ. conſi.105.num.9.Corn. d.conſi.43.&
Pariſ. d. conſi.96.num.32.vol.1.

Quæ tamen authoritates, ne te decipiant, ſcien-
dum eſt illas procedere quantum ad calculum, qui
33 conſiſtit † in ſummando,& vbi partes conueniunt
de rationibus, nec de earundem veritate,& iuſticia
diffidunt. argu. l. diuus.ff.de mil. teſtam. & de ratio
nibus libri ſociorum. Alex. conſi. 186.in pri. vol. 2
ſed ſi de veritate, ac admiſſione earundem, ſeu ali-
quarum ex eis diſceptetur, cognitioq; requiratur,
tunc ea calculatio, & relatio ante cognitionem nõ
habet vim prædictam. Bar. in d. l.2.§.quod de fru-
mentaria. in illis verbis, & ideo, cum non requira-
tur alia cognitio, &c. Soc. in d. l. ſi quis arbitratu,
num.31.verſi.octano limita. maximè ſi iudex com
miſiſſet calculatoribus, quod referent factis calcu-
lis, prout ſemper fieri, ſolet, ex quo ordine audien-
34 di † futuram relationem ſibi reſeruauiſſe videretur
cognitionem condemnandi, vel abſoluendi, ſuper
eo quod refertur. colligitur hoc ex Caſtr. in d. l. ſi
cui libertas. vnde calculando debent veriſimilia
approbare, non veriſimilia reiicere inſpectis perſo-
nis ſcribentium, & producentium,cùm nec de om
nibus conficienda ſint inſtrumenta Bal. conſi. 117.
volum.2.rationes liquidas, & concordatas, calcu-
lare argu. l.quidam æſtimauerunt.ff. ſi cert. pet. illi-
quidas autem, & controuerſas ad partem ponere,
ac notare, caſq; remittere cognitioni iudicis: pro
quibus liquidis Crau. conſi.275.in fine ſcribit nullã
exequutionem concedendam vſque ad finem to-
tius cauſæ, cuius contrarium dixit Bald. ab eo non
citatus conſi. 152. volum. 3. & ſi quid probandum
eſt, iudex det dilationes, antequam ad laudum, ſeu
ſententiam procedat Bald. d. conſi. 117. vollum. 2.
imo etiam in illis, quibus arbitri conuenerunt cre-
do partem, quæ ſe lædi credit, poſſe reclamare, ſicut
reclamatur à laudo,& ſententia arbitri. iuribus vul
garibus, & in ſpecie, ſi quid calculatores admiſe-
rint non admittendum, quòd vſque ad annos. x.
vel xx. liceat reclamare Bart. in l. 2.C.de iur. fiſc. lib.
x.verſi. aut quis vult tractari Pariſ. conſi. 89.nu. 35.
& 61.volum.1.

Facultas legandi, examinandi, & excipiendi con
tra libros minori competit. d. l. cum ſeruus. ff. de
cond. & demonſtr. data, & accepta computantur
35 ibi Iuriſc. expenſa alimentorum † pupillis facta, ſi
videatur exceſſiua, arbitrio boni viri moderatur, ſi à
principio iudex illam non taxauit l. 2. C. de aliam.
pupil. præſt. & ſi qui ſumptus inhoneſti, vel ex iniu-
ſtis cauſis ſint per iudicem reſecabuntur. argu. l.
ſumptus.C.de adm. tut. ſumptus litis, & viatica, ſi
aliquo tutorem excurrere oportuit, vel proficiſci,
computabit. l.1.§.ſi pupillis. ff. de tut. & rat. diſtrah.
& ſi liber contineret tantum expenſas,& non recep
ta tutor in dolo eſſet. Angel. conſi.277.ſub num. 5.
Soc. iun. conſi.74.num.1.volum.3.

Si quæ adminiſtrare prætermiſit, de illis rationẽ
36 reddere † debet. l. 1. & ibi gloſſ. ff. de rat. tut. di-
ſtrah. l. 1. & 2. C. de hæred. tut. ſi legitimam adfe-
rat cauſam, cur non debuit, aut non potuit, excuſa-
bitur: ſin ſecus lata culpa eſt omittere, quæ opor-
tuit adminiſtrare. l.2. C. ſi tutor, vel cur. non geſer.
exempli gratia ſi neglexit exigere nomina debito
rum pupilli, qui interim effecti ſint non ſoluendo.
l. debitoribus. & l. tutores in fin.C. de adm. tut. & l.
nomina.C. arbitr. tut. ſi prædia idonea, cum inue-
nirentur ex precio mobilium, quæ ſeruari nequeũt
non comparauerint l. tutores.C.eod. ſi pecunias ad
vtilitatem pupilli, ad lucrum licitum, apud aliquẽ
idoneum mercatorem non implicauit. Rom.con-
ſil. 28. quod quomodo ſit intelligendum explicat
egregiè Gabr. conſi.26.num.7. ſi fructus bonorum
pupillarium non diſtraxerunt, & precium non ad-
miniſtrauerint l. fi.§.fin.C.eod. pro quorum diſtra-
ctione, non tamen tenetur illos mittere, ad locum
vbi carius venduntur, nec illos conſeruare ad tem
pus cariſtiæ. Bato. Bald. & Iaſo. Angel. ibi ſi litem
cœptam deſeruerint eadem. l. ſi ædificia collabi
per-

permiſerit, & veſtes tritas, ac alia, quæ ſeruando
ſeruari non poſſunt, non diſtraxerint. l. lex quæ tu-
tores. §. ſed ſi parens, & §. fi. C. eod tit. l. tutor quo. §.
ſi tutor. ff. eodem ſi quid pupillis erat donatum ſub
condicione, quam tutor omiſit adimplere. l. pupil
lorum. C. eod. ſi viderint tutores gerentes negocia
malè gerere, & accuſare ſuſpectos non curauerint.
l. ſed ſi plures. §. ſi parens. ff. eod. ſi gerere cœperint,
& poſtea abſtinuerint. l. ita autem. §. geſiſſe, ſi finita
tutela puberem non monuit, vt ſibi curatorem eli-
geret. §. ead. leg. §. ſi tutor. ſi à ſe non exegit. l. quo-
ties. §. item. ſi malam cauſam proſequatur. ibi. §. id-
circo, ſi plus de rebus ſuis erogauerit, quam eſſet de
rebus ſuis honeſtiſſimè erogaturus. ſi dotem ſoro-
ri alio patre natam dederit l. cum plures. ff. de adm.
tut. ſ. ſecſidum facultates, & diginitatem pupilli mo
dum ſeruorum non æſtimauerint. ſi pecuniam ſuã
bene collocanerint, & pupillatem ocioſam retinue
rint, ſi alimenta matri, & ſorori pupilli pręſtiterint,
bene, ſi munera illis dederint, malè. l. tutor ſecun-
dum. ff. eo. ſi ſumptus voluntarios pupillo non expe
dientes fecliſſent. l. à tutoribus. §. fin. & l. tutor. §.
ſoluendis. ff. de tut. & rat. diſtrah. ſi pecunias pupil-
lares in proprios vſus conuerterunt. l. tutor qui. §.
pecuniæ. ff. de adm. tut. Si credita pupillorum liqui
da gratis remiſiſſent. l. pactum curatoris. C. de pact.
l. præſes. C. de tranſ.

Debetque tutor rationes Integrè, & non pro par
37 te reddere, † quum rationis redditio ſit quid indiui
duum, quod pro parte præſtari non poteſt. Bal. in
l. ſi plures nume. 17. C. de cond. inſert. Menoch. d.
caſu. 209. num. 30. & eorum, quæ in libris non con-
tinentur nulla ratio reddita præſumitur. Dec. conſ.
310. num. 6. nec eorum, quæ in inuentario non sũt
deſcripta. Caſtr. conſ. 342. colum. 2. verſi. ſed vt par
ticularius lib. 1. nihil enim factum cenſetur, quoties
aliquid adhuc agendm ſupereſt. l. pen. C. de ijs quib.
vt indig. & ſi integrè reddita non fuit, aut perperã
ſemper de nouo à capite reddi debet. Bero. conſi.
128. num. 8. volum. 3. & paria ſint non reddere ratio
nem, & illam non plenè, vel inſufficienter reddere
Soc. conſi. 190. num. 3. volum. 2. Roland. conſi. 49.
num. 48. volum. 1. Et integrè reddita ratio non eſt,
ſi tutor vltra prædicta inſtrumenta, ad res admini-
38 ſtratas † pertinentia, non reſtituit d. l. ſi cui liber-
tas. Soc. conſi. 94. num. 7. lib. 4. Menoch. d. caſu 209.
num. 10. oſtendere debitores, cum quibus tutorio
nomine contraxit, tempore contractus fuiſſe eiuſ-
modi, vt cum eis diligens pater familias contraxiſ-
ſet. l. qui ſub cõdicione. ff. de cond. & demon. Rom.
conſi. 413. Soc. conſi. 92. colum. 2. volum. 3. Roland.
d. conſi. 49. num. 36. Item inſtrumenta alia ad pupil
lum pertinentia reſtituere. l. alia. C. de in lit. iur. Soc.
d. conſi. 92. colum. 2. Roland. d. conſi. 49. nume. 37.
39 & ipſummet librum † rationum finita tutela, &
redditione rationis minori remitere Bart. & Bald.
in d. l. 1. §. officio. ff. de tut. & rat. diſtrah. Soc. conſi.
46. num. 4. volum. 1. Caſſ. conſi. 219. volum. 2. Rol.
conſi. 49. num. 21. volum. 1. nec rationes cancellatè
ſunt ſpernende, cum per eas probetur debitũ hinc
inde proceſiſſe. Ruin. conſi. 382. num. 15. volum. 5.
ac omnia ſibi conſignata, ac per eum illegitimè
alienata reſtituere l. 1. §. 1. ff. de tut. & rat. diſtrah. Soc.
conſi. 92. colum. 2. Roland. d. conſi. 49. num. 38. Re-
ſtituereq; id omne in ſumma, ac ſoluere quod de
bonis pupilli reperitur. l. Lucius Titius. ff. de manu.
teſt. l. ſi quis. §. ſi duo. ff. de ſtatu. lib. Soc. in d.
l. cum ſeruus. & conſi. 24. lib. 1. Iaſ. conſi. 4. & conſi.
219. lib. 3. Menoc. d. conſi. 209. ſi in aliquam moram
eccidit, ipſam ſolutione purgare debet. Iaſ. d. conſ.
4. Menoc. d. caſu 209. num. 28. Ac in ſumma reddi-
tio rationis ſecundùm Bald. poſt. glo. in l. cum te-
ſtamento. C. de teſt. tute. Soc. conſi. 149. num. 3. vol.
1. Corn. conſi. 309. lib. 3. Iaſ. conſi. 4. & 14. lib. 3. conſ.
40 100. lib. 4. Rot. Genu. dec. 164. nu. 21. exigit † editio-
nem librorum, calculi poſitionem, reliquatus re-
ſtitutionem, & purgarionem culpæ ſolutione eius,
quod debetur. Reſtirurio reliquatus, non ſatisfacit,
non editis rationibus. l. non ſolùm. §. is. ff. de liber.
leg. & quamuis vbi nulla ſunt reliqua, non ſit ne-
ceſſaria computatio. Bar. in l. cum ſeruus. ff. de cõd.
& demon. id tamen eſt cognoſcendum, an quid
ſit, vel ne. l. 2. C. de teſta. manum. & ſecundũ Rom.
conſi. 413. ſeptem requiruntur, ſic ſecundum Me-
noch. d. caſu 299. requiruntur nouem, quæ omnia
expreſſa abundantius ſunt ſupra.

Contra tutorem non producentem inuentariũ
iuratur in litem per pupillum. l. repertorium, &
ibi Barto. ff. de admin. tut. & ſimilirer contra non
producentem librum l. 1. §. officio ibiq; glo. & Bart.
ff. de tut. & rar. diſtrah. nam omirtere, quæ neceſſi-
tate officij facere tenetur, eſt dolus. l. dolus. ff. mand.
c. cum æterni de re iud. In 6. d. l. tutor qui reperto-
rium. Ideo contra tutorem omittentem hæc fa-
cere, agitur ad intereſſe declarandum Iuramento
in litem. gloſſ. & Barto. in d. l. officio, & in d. l. tu-
tor qui repertorium, & l. pen. ff. de in litem iur. Dec.
41 conſ. 192. etiam ſi mater † ſit, quæ allegaret ſe fe-
ciſſe, ſed admiſiſſe. Anch. conſi. 316. vel patruus
Dec. conſi. 192. vel frarer Soc. conſi. 73. num. 5. vol.
1. niſi ex qualitate perſonarum appareret, ob ruſti-
citatem, vel ſimplicitatem, & non ex malicia inuẽ
42 tarium, & librum rationum non † confectũ. Calc.
93. colum. fin. Soc. conſi. 39. viſis volum. 1. Rip. in
tract. de peſt. tit. de pręſer. rem. confir. peſt. num.
232. Plot. in rep. l. ſi quando num. 251. & alijs ratio-
nibus excuſantur, de quibus ſupra 20. contra patrẽ
43 tutorem, † quum non competat actio de dolo. l. ſi
ſuperſtite. C. de dolo, credo non eſſe locum iuramẽ
to in litem. Et quamuis adoleſcenti iurare liceat,
etiam vſque in infinitum: Iudex tamen iureiuran-
do ſtatuere poteſt, vt intra certam quantitatem iu-
retur. l. videamus. §. adoleſcens. & §. ſed an iudex. ff.
de in lit. iur.

Nec obſtat, quòd non videatur poſſe defferri iu-
ramentum, adoleſcenti pro rebus geſtis in eius pu-
pillari ętate: quum illa ætas ignoret, quicquid videt.
l. pupillus. ff. de acquir. hær. l. qui iuraſſe. ff. de iure.
iur. quia reſpondetur hoc iuramentum eſſe facul-
tatis, & non neceſſitatis. l. videamus in prin. ff. de
in lit. iur. & quum non iuret pupillus, ſed adultus,
ſicut iurare poteſt tanquam teſtis de ijs, quæ vidit
pupillus, ita etiam iuramentum poteſt citra dubiũ
periurij præſtare. vt per Bero. conſi. 128. nu. 18. vol.
3. Contra tamen hæredem huic iuramento locus
non eſt, lite contra tutorem defunctum nondum
conteſtata. l. 2. & vlti. C. de in lit. iur. latè. Coar. lib.
2. var. reſol. c. 14. num. 5.

S V M M A R I V M.

1 *Reditio rationis ibi fit, vbi quis adminiſtrauit.*
2 *Adminiſtrator poteſt conueniri in loco eius domicilij, ſi actor ſuis ſumptibus adferri faciat libros adminiſtrationis ad locum ipſum domicilij.*

Gloſſa quarta.

1 VBI de raciociniis agi oporteat † tex. ha-
bemus, agendũ ſcilicet ibi eſſe, & coram
iudice loci, vbi geſta adminiſtratio eſt,
quamuis hinc abſit adminiſtrator, ſiue
de priuata, ſiue de publica adminiſtratione agatur.

l. 1. &

l.1.& 2. & ibi gloſſ. Bart. Bald. Salic. & Caſtr. vbi de racioc. agi opor. Rol. conſi. 49. in fine volum. 1. Ratio eſt in promptu: quia facilius ibi inuenietur veritas tam per teſtes, quam per inſtrumēta vt per Bal. in d. l.2. Soc. conſi. 31. nume. 23. volum. 1. Si tamen
2 adminiſtrator † conueniretur in loco ſui domicilij non poſſet declinare forum, ſi actor ſumptibus, & periculo ſuis libros rationum adferri faceret à loco adminiſtrationis ad locum domicilij. Caſtr. in l. prætor. §. ſed eſt hoc. ff. de eden. Soc. conſi. 149. nu. 4. volum. 1.

S V M M A R I V M.

1 *Tutela durante aliquando excutiuntur rationes.*
2 *Adminiſtratores reipublicę, ſeu communitatis rationem reddunt ſindicis, ſeu alijs conſtitutis à communitate, ad eum effectum, & prior priori ſucceſſori ſuo in officio.*
3 *Statuta varia locorum referuntur diſponentia, quibus ratio reddatur.*
4 *Quitatio per minorem facta non ſeruata forma ſtatuti, eſt nullius momenti.*
5 *Quitatio, qua iuramento ſuo minor confitetur ſibi rationem legitimè redditam, & reſtitutum reliquatum, non ſuſtinetur, ſi ex inſpectione computi conſtet de contrario.*
6 *Etiam ſi facta ſit cum interuentu conſanguineorum, qui iurarunt fuiſſe vtilem pupillo.*
7 *Breuitas temporis arguit actum inconſideratè factum.*
8 *Non obſtante etiam interuentu calculatorum, qui retuliſſent: ac clauſula, & præmiſſa omnia. &c. iudicis decreto, ac geminatione actus.*
9 *Confeſſio reddita rationis non implicat librorum reſtitutionem, & num. 11.*
10 *Quitatio prædicta non obſtantibus ipſis clauſulis, alijſque plenioribus inualida eſt, ſi minor probauerit illegitimè rationem redditam,*
11 *Ratio ſemel reddita non eſt reiteranda, ſi probè redita ſit.*
12 *Ratio illegitimè, & improbè reddita probatur ex inſpectione librorum inordinatorum, & confuſorum. & nu. 13.*
14 *Ex infideli deſcriptione.*
15 *Ex admiſſione rationum inadmiſſibilium.*
16 *Ex breuitate temporis.*
17 *Non viſis omnibus libris rationum.*
18 *Si ſequutus ſit minor aſſertionem tutoris.*
19 *Si non ſit ſeruata forma ſtatuti continentis clauſulam annullatiuam.*
20 *Forma ſtatuti quomodo obſeruata dicatur.*
21 *Forma ſtatuti non ſuppletur per iuramentum.*
22 *Et quando, & quomodo.*
23 *Ruin. conſi. 90. vol. 5. & Pariſ. conſi. 96. lib. 1. quomodo intelligendi ſint?*
24 *Iuramentum non probatur per inſtrumentum factum contra formam ſtatuti conditi ad euitandas fraudes.*
25 *Decretum locum non habet in quitatione iurata.*
26 *Minor impugnare volens quitationem, qua actione experietur. num 30. 31.*
27 *Abſolutio à iuramento quando ſit neceſſaria. nu. 29.*
28 *Statutum tollens fidem inſtrumento facit vt inſtrumento non probetur præſtatio iuramenti.*
31 *Forma quitationis qualis eſſe debeat, vt ſuſtineatur.*
33 *Quitatio non impedit, quominus minor agere poſſit rei vendicatione contra tertios.*
34 *Decretum locum habet in minore habente curatorem.*
35 *Decretum locum non habet in maiore XXV. annis.*
36 *Quitatio facta adminiſtratoribus communitatis, per conſtitutos ad recipiendum computa valida eſt, niſi probetur error, vel dolus.*
37 *Particulares loci adeſſe poſſunt redditioni rationis adminiſtratorum communitatis.*
38 *Copia calculationis computi cuilibet petenti edenda eſt.*
39 *Actio popularis, non eſt, qua agit ad redditionem rationis.*
40 *Calculatio, computatio, ac inde quitatio vim habens rei iudicatæ.*
41 *Quitatio, in congregatione capitum domorum facta, eſt irreuocabilis.*
42 *Congregatio quomodo legitima dicatur.*
43 *Intra qua tempora agi poſſit ad reciſſionem quitationis obtenta per adminiſtratores rerum communitatis.*

Gloſſa quinta.

QVI Ratio iſta per tutores reddi debeat. Sciendum eſt, quod, et ſi actio tutelę nō naſcatur niſi finita tutela. l. niſi. ff. de admi. tut. ea tamen conſtante etiam ex-
1 cuti, † & examinari poteſt, aliquando adminiſtratio eius qui totum gerit per eum tutorem, qui aut diſpoſitione teſtatoris, aut iudicis decreto non adminiſtrat, vulgò tutor honorarius nūcupatus, & obligatus ſi facultates adminiſtratoris non ſuppeterent. iſte tutor honorarius debet vti cuſtos, & obſeruator aſſiduè rationem à contutore adminiſtrante exigere. l. 3. §. parens. ff. de admin. tut. & ſic adminiſtrator hoc tempore tutori honorario rationem extraiudicialiter reddet. glo. in d. §. & c. Salice. in l. 2. in fin. C. eod. & pro rebus ſubiectis ſubſtitutio. tenetur rationem reddere ſubſtituto. Bal. conſi. 116. volum. 5. & pupillo l. 1. §. officio. ff. de tuto. & rat. diſtrahē. l. qui nominibus. §. ſi pupillus. ff. de adm. tut. Soc. conſi. 149. num. 7. volu. 4. & mater tranſiens ad ſecunda vota reddit rationem con tutori. Bal. in l. omnem colum. pen. verſic. quid ſi mater. ca. ad Sen. conſi. tert. d. Ruin. conſi. 69. nu. 3. volum. 5. Item adminiſtratores communitatis
2 † tenentur rationem reddere ſindicis, quibus ſolui poteſt. Crau. conſi. 238. vel alijs de publico ad recipiendas rationes deputatis, quorum quitatio liberat ipſos adminiſtratores, non edocto de errore. Dec. conſi. 94. ſub nu. 4. & prior priori ſucceſſori ſuo. Caſtr. in l. 2. C. vbi de ratioc. item vnuſquiſque domino arg. l. hæc venditio. ff. de contr. empt. l. cum ſeruus. ff. de cond. & demonſtr.

Aliquibus in locis ipſorum locorum ſtatutis traditur, rationes redditas approbandas, per probos vi-
3 ros † partibus non ſuſpectos, per iudicem eligēdos: vt in ciuitate Lucana Soc. conſi. 92. num. 14. lib. 4. & alibi, non commemorato loco, non valere liberationem tutori factam ab adminiſtratione, niſi rationem reddiderit propinquis adulti. Dec. conſil. 110. ſub nu. 6. & Forlini, vt per Pariſ. conſi. 89. ſub num. 14. volum. 1. tridenti Pariſ. conſi. 96. nu. 12. vol. 1. & in hac patria extat decretum, ſeu ędictum ad quod hæc ſcribimus.

Quare ſi maior non obſeruata forma ipſius edicti, ſeu ſtatuti quitationem ſuo quondam tutori fa-
4 ceret, quitatio ipſius nullius eſſet momenti: † quū edictum inducat formam in reddenda ratione prę ter diſpoſitionem iuris cōmunis, q̄ non licèt prætèrire. Anch. conſi. 36. viſa quadam. &c. magis in ſpecie Soc. d. conſi. 409. nu. 15. vol. 4.

Si fiat per minorem curatorem habentem inualida eſt, ſine eius authoritate. l. ſi curatorem habens. C. de in integr. reſtitu. non obſtante aſſertione pupilli, qui dixiſſet ſe curatorem non habere, nec habere velle. Caſtr. conſi. 342. colum. 1. verſ. ex quo patet. lib. 1. cum verbis enunciatiuis veritas non immutetur. l. aſſumptio. ff. ad Municip. l. filio quem pater. ff. de lib. & poſthum.
5 Etiam ſi minor iuramento cōfeſſus fuiſſet † redditionem ſibi legitimè, & computum redditum. Bal. conſi. 77. vol. 2. decreto iudicis non obſtante, ſi ex inſpectione computi cōſtet de contrario. Caſtr. d. conſi.

d. conſi.342.colum.1.Anchar. conſi. 330. colum.3. verſi. quod confirmo. & colu.4.in princ. Dec. conſ. 110.in fine. Iaſ. conſi.219.volum.1.Crau.conſi.282. ſub nu.8.verſ.4. arguitur. Pariſ. conſi.89. nu.25.vol.
6 1. Etiam ſi ex forma ſtatuti † interuenerunt conſanguinei, qui iuraſſent, id cedere in vtilitatem minorum. Pariſ. ibi num. 63.præſumitur etenim quitatio dolo extorta, & tanquam nulla, & iniqua nō eſt ſequenda. & ibi per eos. Roland. conſi.49.num. 57.vol.1.diciturque computum perperam redditū ex inſpectione, ſi computatores admiſiſſent rationem aliquam expenſarum non continentem cauſam. Caſtr. ibi colum. 2. verſ. ſed vt particularius, vel ſi in libris non deſcripſerit omnes redditus, vel non exibuit omnes libros, vel negauerit habere alios, & inde apparuerit contrarium. Soc. conſ.169. lib. 2. vti tunc præſumitur dolus nitoris.

Etiam ſi confiteatur minor omnia plenè, & ſufficienter perſpexiſſe, ac diſcuſſiſſe. Anchar. conſi. 330.colum.2.Soc. d. conſi.190.quia, quum ſit prohibita quitatio ſine ſolennitatibus ſtatuti, non eſt credendum eius aſſertioni. Bal. in l.ſi fortè.ff.de Caſtr. pecul.& confeſſio ſit ſuper facto implicito ſuper geſtis præteritis, quæ veriſimiliter peragi nequiuerunt tempore quitationis: quum paterfamilias exhibitis rationibus ſtatim illas non approbet, nec
7 ſubſcribat. Et temporis breuitas † arguat actum inconſideratè factum. Soc. conſi.92.volum.4.& conſ. 99.volum.2.Pariſ. conſi.89.num.30.volu.1.ex not. à Bart. in l. ſciendum.ff.de verborum oblig. Et computatio, diſcuſſio, ac examinatio rationum ſit negotium plurium dierum; & vbi opus eſt facto, verba non ſufficiant, nec probent factum. cap.1.de eo qui mitt. in poſſ. l. prætor.§.ſi quis paratus.ff.de noui operis nunci. aliudque ſit reddere rationē, aliud redditam confiteri: vt de dote data, vel confeſſata. l. aſſiduis.C.qui pot. in pigno. habe.ita concludunt Anch.& Soc. vbi ſupra.& idem Soc.cōſi.159.vol.2.

Imo etiam ſi interueniſſent calculatores, qui retuliſſent ſe vidiſſe, & calculaſſe codices rationum,
8 ſi iſti † non erant experti, ſeu periti artis, ſed ignari negociationum. Anchar. d. conſi.330.colu.3.cum vt dixi, in electione arbitri, iudex ꝓſpicere debeat, vt decernat arbitrum valde idoneum, ſi vltra calculatores acceſſerit authoritas curatoris: quum minot, & curator confitentur res, quæ in eorum peritiam, & intelligentiam non cadunt. Anch. ibi col. 3.Pariſ. conſi.89.nu. 58.vol.1.

Non obſtante clauſula, quòd præmiſſa omnia ſint vera cum iuramento, quando conſtat de contrario. Alex. conſ.125.viſis. lib.1.Soc. in l. 1.colum. pen.ff.ſol. matr. Neuizan. conſ. 21. num. 25. Ruin. d. conſ.95.ſub num.1 a.latè Rim. iun. conſ.62. non obſtante, quod probationes eſſent admiſſæ reluctāte parte. vt ibi per eum.

Imo etiam non obſtante decreto iudicis,& iuſſo, ſi iudex aliter non perquiſiuit, nec ſe inſtruxit de veritate aſſertorum. Anchar. d. conſ.330.colum. 3. cùm confeſſiones adminiſtratorum voluntarie non præiudicent minoribus. Bal. in l.vnica. q. 15. C.de confeſſ. nec debeat eſſe tam facilis iudex; vt ſine inueſtigatione ſuam authoritatem interponat l. magis puto. §. non paſſim. & §. prætor. ff. de rebus eorum, etiam ſi geminatus fuerit actus. Pariſ.conſ. 89.num.66.vol.1.

Prædicta confeſſio redditam eſſe rationem non
9 implicat librorum † reſtitutionem. Socin. conſi. 190.ſub num.6.vol.2.per l. fi.§.inter cetera. ff. de lib. leg. vbi liberatio à redditione rationis, non includit reſtitutionem librorum.

Nec etiam ſi dictum ſit ex certa ſcientia, & non per errorem: quia probando rem aliter ſe habere, vel errorem ex alijs circunſtantijs, puta, ſi quis credidit aſſertioni partis, vel ſi ſimus in negotio implicito, prout eſt redditio communis adminiſtrationis non præiudicat Soc. d. conſi.159.num.24.vol.2. Rol. conſi.49.nu.62.vol.1.Ruin.conſ.95.vol.5.Pariſ. conſi.89.num.29.volum.1.

Item etſi confeſſus ſit minor ſibi reſtituta reliqua ac plenariè ſatisfactum. Soc. d. conſ.159.ſub nu.29. etiam verbis plenis, & prægnantibus. Rol. d. conſi. 49.nu.42.iunctis his quę nu.61.62.& vſque in finem dixit. Ruin. conſ.95.vol.5.

Quæ de quitatione, ſeu liberatione ſupra dicta
10 ſunt, procedunt, † ſi minor, qui quitauit, & confeſſus eſt rationem redditam, & cum iuramento promiſit non contrauenire, edoceat contrarium eius quod iurauit: ſeu errorem, vel rationes non fuiſſe ſufficienter, vel legitimè redditas. Caſtr. d. conſi. 342.colum.2.verſ. eſt tamen aduertendum. volu.1. Soc. d. conſi. 190. ſub num.3. volu. 2. Dec. d. conſi. 110.in fin. Pariſ. d. conſi.89.colu. 3. Ruin. conſi. 90. volum.5.Neuiz. d. conſi.49.in fine, Roland. d.conſ. 49.quum allegan̄ti errorem, onus probandi incumbat. doctor. in l.1. C.de error. calc. Soc. dict. conſi. 190.confeſſioq; adulti noceat, & contra eum probet. l. Aurelio.§.Caius.ff.de lib. leg. Ruin. d.cōſi.95. num. 2. & in hac liberatione locum etiam habeat. auth. ſacr. puberum.C.ſi aduerſ. ven. & ibi per Bar. colum.2.verſi. quæro. Iaſ. num.71.Bertr. conſi. 87. volum.3.Gabr. lib.2.tit. de minor. concl.3.num.22. nullaq; melior, ac efficacior probatio ſit, quàm confeſſio. l. generaliter.C.de non nu. pecun. c. per tuas extra de probat. Crau. conſ.61.num.3. Ruin. conſi. 90.num.7.& ſub nu.9. vol.5. vbi etiam dicit confeſ-
11 ſionem redditionis rationis † præſupponere traditionem, & conſignationem librorum, ac reliquorum, cuius contrarium verius probat. Soc. d. conſ. 190.ſub. num.6.volum.2.per l. fin. §.inter cætera. ff. de lib. leg. & clari iuris ſit liberatum à redditione rationis, non intelligi liberatum à reſtitutione reliquorum. Barto. in l. Aurelio. ff. de lib. leg. Socin. conſi.149.ſub num.5.verſ. quinimo volum. 1. Imo qui vult probare errorem doloſum, illum detegere debet claris, perſpiciusq; probationib. Dec. cōſ.94. nu.4.verſ.non obſtat, & in l.1.nu.4.& nu.8.de error. calcul.nec ſufficit probatio doli præſumpti, niſi dolus verus demonſtretur. Menoch. d. caſu 209.in fi. & conſ.22.num.20.

Probata autem redditione rationis non eſt vlte-
12 rius cogendus adminiſtrator, ad reiterandas † rationes. l. ſemel. C. de apoch. libr. 10. Anch. Ioan. Andr. & alij in cap. vnico. de cler. egr. lib. 6. Corn. conſ.62.volum.4.Soc. conſ.94. lib.4. Dec. conſi. 94. Ruin. conſi.16.lib.5.Roland. d. conſ.49.lib. 1. maximè ſi fuerit abſolutus tutor cum pacto de vlterius quicquam non petendo iureiurando confirmato. Menoch. d. caſu 209.nume.37.& 38. cum præſentia etiam curatoris. Pariſ. conſi.96.nu.47.vol.1.

Ad reiterandas igitur rationes, neceſſaria eſt doli, & erroris probatio: ſed quæritur quomodo hoc probetur?

Et primò, vt dixi ſupra, per inſpectionem librorum, quibus appareat illos inordinatè, & confuſè
13 confectos, vt ex eis concludens † ratio elici nequiuerit. Caſtr. in l. qui ſub conditione reddendarum. ff.de cond. & demonſtrationibus. Ang. conſi. 177. Soc. d. conſ.159.Soc. iun.conſ.148.vol.1.Rol.d.cōſ. 49.ſub nu.22.vol.1.

Secundò ſi liber, licèt ſit clarus, & ritè factus, nō ſit tamen fideliter, non continens ſcilicèt omnes
14 redditus, † & fructus perceptos, aut pecunias exactas.

ctas nam ſi probetur maior perceptio, aut pecunia
rum exactio non deſcripta in libro, de illis nulla cē
ſetur ratio reddita. Soc. d. conſ. 46. & 73. 159. 190,
Dec. conſ. 110. & conſi, 94. Rol. d. conſ. 49. numer.
25 & 26.

Tertiò ſi ex librorum, aut computationis inſpe-
ctione perſpiceretꝰ, calculatores admiſiſſe rationes
15 † nudas à cauſa, aut aliter inadmiſſibiles. Caſt. d.
conſi. 342. col. 1. vol. 1. Pariſ. conſ. 89. num. 27. volu. 1.
vel ſi non veriſimilia admiſerunt, & non reiecerūt.
Bal. conſ. 117. vol. 2.

Quartò ſi temporis breuitas talis interceſſit, in-
tra quod veriſimiliter cognitio rei adhiberi non po
16 tuerit: non obſtante etiam interuentu † calculato-
rū, & attinentium. Soc. d, conſ. 92. vol. 4. & conſ. 99.
volum ſecundo. Pariſ. conſi. 89. nume. 30. volum. 1.
Ruin. conſ. 95. nu. 5. vol. 5. cum diligens paterfami-
lias non ſtatim approbet, nec ſubſcribat rationes,
ſed illas legat, examinet, excipiat. d. l. cum ſeruus.
ff. de cond. & demon.

Quintò ſi probaretur rationem redditam ſuper
17 certis libris, præter quos tutor affirmaſſet † nullos
alios habere: & inde conſtitiſſet de contrario quū
præſumatur tutorem dolo id feciſſe. Soc. dict. cōſ.
159. & 190. vol. 2.

Sextò probaretur erronea liberatio, ſi minor
18 fuiſſet † ſequutus aſſertionem tutoris affirmantis
ſe rectè adminiſtraſſe, ac computum per ſe datum
legitimum, & fidele, quod inde reprobetur, vel ex
alijs circunſtantijs, puta in negotio implicito, cujus
veriſimiliter minor eius ætate attenta, non erat ca-
pax cognitionis illius. Ancharan. dicto conſi. 330.
Socinus dicto conſi. 159. ſub num. 24. volum. ſecun
do. Dec. dicto cōſi. 110. in fin. & ex eo ſolum, quod
in re præiudiciali vnus credit aſſertioni alterius pro
batur error. Crau. conſ. 157. nu. 14.

Septimò quitatio nulla dici etiam poteſt, ſi non
19 ſit ſeruata forma ſtatuti continentis † clauſulam
annullatiuam. Socin. conſ. 149. num. 14. lib. quarto.
Dec. dict. conſi. 110. Pariſ. dicto. conſi. 89. ſub num.
14. volum. primo. Ruin. dicto conſ. 95. volum. quin
to. vel ſi ſtatutum præſumat iuramentum mi-
noris, per vim, & metum extortum, vt ibi per
Ruin.

20 Quæ forma ſtatuti † diſponentis adhibendos
agnatos, vel proximiores minorum non dicitur
obſeruata, Si proximiores retulerint, & iudici ſim
pliciter atteſtati ſint, liberationem eſſe vtilem mi-
nori: niſi iudex ab eis perquiſiuerit, & ipſi attulerint
cauſam. argumento legis, magis puto. §. ne paſſim.
ff. de rebus eorum. quum iudex non debeat ni-
mium eſſe facilis ad credendum. dict. §. ne paſſim.
& ſi non adferant cauſam, potius iudicare, quàm
teſtificari videantur. Item non dicitur obſeruata, ſi
non conſtiterit iudici eos eſſe attinentes, & ido-
neos, ac veriſimiliter informatos de factis, ac facul
tatibus minoris: De quibus omnibus debuit ſe in-
formare iudex. Item non obſeruata forma dicitur
ſi ſtatutum requirat conſilium, & conſenſum con
ſanguineorum, ſi adſint, vel ſaltem affinium, ſi cō
ſanguinei non adſint, & iudex admiſerit affines ir-
requiſitis conſanguineis. Ruin. d. conſi. 95. ſub nu.
9. volum. 5.

Nec ſupplet iuramentum minoris, ſi ſtatutum
21 forma non ſeruata † fingat quitationem dolo ex-
tortam. Ruin. d. conſ. 95. num. 8. & 12. vol. 5. vel per
eius, metum, aut Dolum. Bart. in l. omnes populi
in 2. q. 3. princip. ff. de iuſtit. & iur. Bald. Salic. &
Caſtr. in auth. ſacramenta. C. ſi adu. vendit. Rom.
conſ. 12. Cror. conſ. 5. nu. 38. vol. 1.

Et quamuis Menoch. conſi. 22. ſub nume. 25. de-
creto, ſeu edicto huic ſatisfactum intelligat, ſi ratio
reddita ſit curatori decreto per iudicem, iurauerit-
que minor non contrauenire authoritate. Pariſ.
dicto conſi. 96. num. 100. volum. primo, loquentis
de ſtatuto Tridentino tradente formam illis quita
tionibus minorum, tutoribus eorum factis, quum
ſtatutum non infringat contractum, & actum iu-
ratum. Innocent. in c. ſecundo. extr. de regul. Alex.
conſ. 59. ſuper præmiſſo thæmate. volum. primo.
Franc. Curt. conſ. 48. colum. ſeptima. cuius prohi-
bitio non extenditur ad actum iuratum. Alexand.
in l. ſi conſtante, §. quoties. ff. ſolut. matrimo. Soc.
conſil. 77. colum. 7. lib. 1. & de ſtatuto Saluciarum
prohibente fideiuſſiones. Crauet. conſilio 272. ſub
numer. 20.

Iuramentum etiam ſuppleat ſolennitates à ſta-
tuto requiſitas. Alex. conſ. 99. lib. quarto. Aret. cōſ.
22. Decius conſ. 532. ſub nu. quinto. Soc. conſi. 147.
colu. quinta. viſa facti lib. primo. Corn. conſi. 279.
volu. primo. communem dicit Pariſ. dicto conſ.
96. num. 101. vol. primo. Et non deroget, contra-
ctui iurato, non obſtante omiſſione ſolennitatum,
& ſpecialiter conſenſus propinquorum defectu ſi-
ue in rem, ſiue in perſonam dirigatur, prout diſtin
xerat Bart. in l. ſi quis pro eo ſub nu. 9. ff. de fideiuſſ.
tenuerunt ibi apoſtil. & Caſtr. Alex. conſ. 27. lib. 1.
Soc. conſ. 77. col. 8. lib. primo. Iaſ. in l. is cui boni. ff.
de verborum oblig. plures allegat Tiraq. de legib.
connub. glo. 4. Albertin. in tracta. de contract. in
fine. nu. 9. plures alios. Gabr. in comm. concl. lib. 2,
concl. 5. nu. 14. & 15. tit. de iureiur.

Tamen Anch. conſi. 330. loquitur in quitatione
iurata per minorem facta, cui erat prouiſum de cu
ratore: & vbi ſtatutum præſumebat contractum
doloſum forma non ſeruata, cuius Anch. rationes
ſequuti ſunt Soc. conſi. 159. & 190. volum. 2. & conſ.
92. volum. 4. qui licèt de curatore nullum verbum,
nec Caſtr. conſ. 342. lib. ſecundo tamen iuramentū,
cum repreſentet minorem maiorem, vt not. in
auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſ. vend. non
erat conſiderabilis authoritas curatoris, prout illā
non conſiderauit, poſt Anch. Ruin. dict. conſi. 95.
volum. 5.

Quare concordando opiniones dicendum eſt
22 contractum iuratum ſubſiſtere, nō obſtante ſtatu-
to, niſi conſtet de errore, dolo, aut læſione, prout
loquuntur. Anch. d. conſi. 330. Soc. conſ. 92. lib. 4.
Dec. d. conſ. 110. Ruin. d. conſi. 95, Pariſ. conſ. 89.
nu. 42. vol. 1. nu. 67. Si autem detectus ſit error, vel
dolus, quum tunc dicatur abeſſe conſenſus. l. ſi per
errorem. ff. de iuriſd. om. iud. Iuramentum nihil
operabitur. l. fin. C. de non num. pecun. Aret. conſ.
24. Crau. conſ. 257. non obſtante renunciatione cō-
dicionis indebiti. & in l. fin. §. quidem quæſit. ff. de
cond. indebi & ibi Caſtr. Barb. conſ. 76. lib. 3. dicit
communem. Soc. iun. conſ. 116. lib. 2. Menoch. cōſ.
91. nume. 54. etiam iuramento non obſtante. Dec.
conſ. 350. num. 8. prout non tollit exceptionem er-
roris renunciatio omnis iuris, & legum auxilio, nec
facti ignorantiam. Roland. conſ. 13. num. 37. volu.
1. & conſi. 71. volum. 4. nec etiam promiſſio iurata
de non contraueniendo. Ruin. conſi. 107. & 134.
num. 7. volum. 1.

Et edocto de dolo, iuramentum tunc, quum nō
debeat eſſe vinculum iniquitatis, talis quitatio per
dolum, & fraudē à minore extorta eſt nulla. Caſtr.
d. conſi. 342. colum. 2. Dec. conſi. 110. in fine. Pariſ.
conſ. 89. nu. 67. vol. 1.

Quare quando Ruin. ſubtilizando. conſi. 90. vol.
23 5. conſuluit † pro quitatione, ac Pariſ. conſi. 96. lib.
1. & idem Ruin. conſ. 96. eodem volum. & Pariſ.
conſi.

conſi.89.eodem vol. conſuluerunt contrarium in-
telligendi ſunt ſecundùm diſtinctionem prædictã,
quia, cum auth. ſacramenta puberum. locum non
habeat in contractu doloſo, aut fraudulento, ceſſat
omnis difficultas, & omne fundamentum.

Quatenus dicebatur ſtatutum non habere locũ
24 in contractu iurato, † ſi ad euitandas fraudes tollit
fidem inſtrumento, niſi fiat cum certis ſolennitati
bus, tunc iuramentum non probatur per tale in-
ſtrumentum, quod nullam habet fidem. Barto. in
l. omnes populi. num.25.ff. de iuſt. & iur. commu-
nem Anch. conſi.330.col. 3.dicit. Alex. conſi. 151.
viſo themate col.3.& 4.volum.7.Gabr. in ſuis com.
concl. lib.6.tit. de ſtatu. conclu.11 nu.12.Soc. conſ.
97.in fine volum.1.Cagn. in l.ſi librarius num.79.ff.
de reg. iur. Gozad.conſi.16. num. 14. communem
etiam dicit Alba. conſi.70.num.7.quæ opinio, licèt
etiam habeat contradicentes, quos vltimo loco
iſtis iam ſcriptis inueni collectos per Crauet. conſ.
902. ſuper ſtatuto Cunei, & per Lambertengum in
tract. de contractibus. glo. 8. in verbo mariti num.
93. 94. tamen vt ipſe prudenter aduertit, num. 95. ſi
hoc ſit reſpectu mulierum, aut minorum, qui faci
lius decipiuntur, & fraudantur ſine dubio valet:
prout in terminis noſtris voluit. Ruin. d. conſi. 95.
num.9. vol.5. vel ſi diſponat inſtrumentum præſu-
mi Falſum niſi fuerit reintegratũ, quum factum
præſumatur ad ſupplatandos malos mores Bald.
in ca. ſi quis per 30. annos tit. ſi de feud. fuer. cond.
Soc. conſ.97.vol.1.Sed edictum Principis non tollit
fidem, ſed dicit nullum, inter quæ differentia eſſe
poteſt: cùm inſtrumentum de contractu nullo pro
bet rem geſtam, vel de alienatione rerum eccleſia
ſticarum omiſſis ſolennitatibus, Bal. in l. aliam. C.
de iis quib. vt indign. Felin. & Dec. in cap. cum ve
nerabilis de exceptio. & ex iis quæ diximus ſupra
Deci. conſilio 532.in fin. Ruin. conſi.5.nume. 8. &
12. vol.5. edictum igitur hoc, cum clauſulam hanc
35 non habeat, ſed aliam ſimpliciter † irritatiuam cõ-
tractus, non operabitur contra inſtrumentũ quita
tionis iuratæ. vt latius ante dixi.

Poſtquam quitatio maximè iurata habet præ-
ſumptionem iuris pro ſe, nec poteſt illam minor
reſcindere, aut nullam declarari facere, niſi probet
errorem, aut dolum, Quæritur vltra prædicta, quo
modo aget aduerſus ſuum tutorem. Item quomo
do fieri poterit quitatio iſta, vt ſubſiſtat, ac ſecun-
dum formam edicti. Tertio an locum habeat edi-
ctum in quitante habente curatorem. Quarto an
in maiore annis 25.

Quantum ad primum, cùm quitatio nulla ſit, &
quod nullum eſt, nullum producat effectum. l.4. §.
condemnatũ. ff. de re iudic. poterit agi prima actio
26 ne † tutelę: et ſi tutor opponet de quitatione, repli-
cabitur de errore, aut dolo: obtenta primùm abſo-
lutione à iuramento. Si autem ſtatutum dolum,
vel metum præſumat, ac fide inſtrumentũ priuet,
hoc enim caſu abſolutio neceſſaria à iuramento
27 non eſt Felin. in ca.1.col. 8.q\̃o. 3.de iureiur. Neuiz.
conſi.21.ſub nu. 24. ſit tamen minor cautus, ne lo-
quendo, fuiſſe aliquam quitationem factam ad-
mittat: quia vbi ſtatutum fidem inſtrumento tollit,
teſtibus probari poteſt rogitus illius. Dec. conſi.17.
col fi. & conſ.169.col.2.verſ. & ideò tale mandatũ.
Rol. a Vale conſ.43.vol.3.

Intelligo hoc ſtatutum præſumat contractum
per fraudem, & dolum exortum, vt non ſit neceſ-
ſaria abſolutio, ſiue ſtatutum non præſumat metũ,
vel dolum, ſed diſponat inſtrumentum nullam fi-
dem facere. Bart. in l. ſi quis pro eo. num. 13. ff. de
28 iureiur. ſiquidem † fide ſubmota ab inſtrumento

non probabitur quoque aliqua præſtatio iuramen
ti. Soc. conſi.97.ſub nu.5.volu. 1.Caſtr. in l. ſeruum
filij. §. cum qui chyrografum. ff. de leg. 1. Cagn. in d.
l. ſi librarius num.77.ff. de regu. iur. quare ſi minor
confiteretur quitationis inſtrumentum, non eſſet
neceſſaria alia probatio: & hoc caſu probato in-
ſtrumento, & conſequenter iuramento, eſſet ne-
ceſſaria abſolutio. imò ſi ſit clauſula, & prædicta
omnia eſſe vera iurauit, &c. abſolutio peti non po
teſt, maximè ſi illi eſſet renunciatũ, & promiſſum
ea non vti. Rom. conſ.326.quod an verũ ſit tractat
ibi Mendoſ. ſequitur Gram. dec.66.nu.11. Rol. cõſi.
47.nu.31.vol.4. licèt hoc non militet reſpectu tertij,
vel hęredis, ad quẽ effectus periurij non tranſit. Oſaſ.
dec.42.nu.7.cũ perſonale ſit cuius effectus hęredes
non ſequitur c. veritatis, & ibi Innoc. de iureiur.
Bal. in l.3.c. plus val. quod ag. Caſtr. conſi. 306. lib.
2. Guid. Pap. q.224. Crau. conſ.815. nu.3.

Eſſet etiam neceſſaria, ſi ſtatutum non tolleret
29 fidem † inſtrumento, ſed annullaret contractum,
quia volens recedere, à contractu, & illum impu-
gnare. prius abſolutionem obtinere debet. Vinc.
& Io. Andr. in c. cum contingat de iureiur. Anch.
conſi. 39. & 376. Nat. in cap. quamuis de pact. in 6.
quæ facilius conceditur, quò magis omiſſio ſolen-
nitatum, præbet iuſtam cauſam concedendi abſo
lutionem. Neuiz. d. conſi.21.ſub num.24. ac tot pe-
tere abſolutiones, quot ſunt iuramenta Rom. d.
conſi.326. Soc. conſi.59.lib.3. Gram. Dec. 66.nu.13.
Soc. conſi. 59. nu.7. vol. 3. Crau. d. conſi. 815. & in
ſpecie mulieris, quę reſpectu læſionis quitationem
reſcindere contendit Gram. d. dec.66.

Si minor habet libros, poterit illos exibere, ſi illis
error, aut dolus probetur: proponereque errores,
ac dolum: & petere, caſu quo quitationem nequeat
30 diſſimulare, illam nullam † declarari: aut tanquã
iniquam reſcindi, ac ex integro tutorem condem-
nari ad redditionẽ rationis. ex iis quæ not. Plot. in
repet. l. ſi quando nu.203.

Si verò ipſe non habeat libros, & credat illis ſe
31 probaturum dolum, † aut errorem, eſſet melius
per eum agi contra tutorem ad reſtitutionem libro
rum, qui, quum ad pupillum pertineant, Bart. in l.
1. §. officio. ff. de tut. & rat. diſtrah. tutor recuſare nõ
poteſt. quibus reſtitutis proponere, & fundare ſuã
intentionem.

Formam autem quitationis poſuit Spec. §. ſi. ver-
32 ſic. ſi porrò de inſtr. edit. ſed quum † illam faciat
minor ſine aliis ſolennitatibus, quamuis ſequatur
Ruin. d. conſi.90.num.9.volum.5. iuxta ea, quæ ſu-
pra explicita, & declarata ſunt, non eſt tutor ſecu-
rus, quin iterum moleſtari poſſit.

Vnde cenſeo, & conſulo, quòd petat minori
prouideri de curatore, ſine quo in iudicio minor
comparere, & litigare nequit. l. acta. §. contra in-
defenſos. ff. de re iudic. l. contra minores. §. 1. C. ſi
aduer. rem iudic. qua prouiſione facta, eligent par
tes calculatores, & illis diſcordantibus iudex: & in-
de nominatis iudici ſpecialioribus cognatis, vel
amicis eliget de eis ſaltem duos: ſumetq; informa-
tiones ex officio ſuper idoneitate, tam calculatorũ,
quam cognatorum, ſeu amicorum, ac ſuper co-
gnatione ac amicitia eorundem. Quibus geſtis de-
lato iuramẽto calculatoribus de fideliter legendo,
examinando, ac excutiendo rationes, monitiſq;
cognatis, vel amicis, de aſſiſtendo, ac minore, & tu
tore, ſi ipſorum intereſſe putauerint, ipſi calculato
res inde referant calculata, ſcilicet debitum, & cre-
ditum. & ſi eligerentur à partibus, eſſet illorum rela
tio valida, etiam ſine iuramento. quamuis om-
nes non referent, modò ab omnibus eſſet ſcriptu-

ra re-

ra relationis ſcriptura. Nat. conſi 40.nu.3.& 4.

Qua relatione facta, ſi partes conueniant, nullã eſſe difficultatem in rationibus, poterit admittere quitationem, & liberationem, per minorem tutori fieri adhibitio conſenſu, ac conſilio dictorum cognatorum, vel amicorum, ac ſolutionem eorum, quibus tutor erit inuentus debitor: quia etiam, quã tum ad ſolutionem, de quia pariter edictum loquitur, de iure illa fieri non poteſt minori, ſine curatoris, aut iudicis authoritate, niſi illi ſit ſalua pecunia, vel ea factus ſit locupletior. l. pupillo, & l. in pupillo in princ ff. de ſolut. §. fi. inſtit. quib. alien. licc. vel non Ruin. d. conſi. 95. ſub nume. 6. & ſub nume. 12. volum. 5.

Et de prædictis debent fieri actus in ſcriptis ſeparati: quum acta iudicialia non probentur teſtibus, ſed ſcriptura. C. quoniam contra de prob. ad perpetuam firmitatem l. fi. C. de reiudic.

Actus itaque fiet requiſitionis tutoris, vt minor, nominet, & eligat ſibi curatorem: qui ſi tunc non nominabit, vel eliget, ſed alio die, & adſit nominatus, & conſentiat, fiat alius de prouiſione. Item alius de electione calculatorum, & cognatorum, vel amicorum, alius deinde de relatione. quib. conſideratis per iudicem, & ſciſcitatis rationibus, tam à calculatoribus, quàm à cognatis vel amicis, quum fieri poſſit liberatio, ipſam liberationem, ac quitationem admittat: in quo actu fieri etiam poterit relatio omnium prædictorum.

Iſta liberatio non erit impedimento, quin mi-
33 nor poſſit agere rei vendicatione, ad † recuperationem bonorum alienatorum, niſi eatenus, quatenus ipſarum alienationum aliqua fuiſſet in calculis habita conſideratio. l. Aurelius. §. Meuia, & ibi Bar. in l. non ſolum. 2. §. fin. ff. de lib. leg. Alex. in l. 1. ff. ſi cert. pet. & conſ. 48. lib. 6. & conſ. 102. colum. 4. lib. 2. Iaſ. & Alex. in l. ſub prætextu. 2. C. de tranſ. vbi referunt opinionem illam Rafael. qui noluerat conſulere ſuo nepoti attenta liberatione generali tutori facta, vt ageret contra eundem tutorem, ad vendicandum quædam localia, matris ipſius pupilli, quę deferebat vxor tutoris opinionem ipſam Rafaelis improbantes vbi Soc. conſ. 190. lib. 2. Iaſ. conſ. 171. lib. 2. Ruin. conſ. 25. nu. 17. vol. 1. quod limitat Corn. conſ. 29. lib. 1. niſi liberatio fiat verbis vniuerſalibus, quod etſi referat Crau. conſ. 531. ſub nu. 2. illud tamen ibi non videtur caſus affirmare illum tamen ſequens conſ. 630. ſub nu. 8. Coar. d. c. 14. verſ. Sexto illud. & de concluſione principali, ac quando illa habeat locum Gabr. conſ. 146. Coar. lib. 2. var. reſol. cap. 14. verſ. tertio quarto, niſi de ea actione quoque reali fuiſſet litigatum. vt ibi per Coar. verſ. tertio. Dec. conſ. 178. Ceſ. conſ. 575.

Quod attinet an edictum locum habeat in mi-
34 nore habente curatorem. † Reſpondeo quod ſic; quum indiſtinctè intelligi debeat, poſtquam indiſtinctè loquitur. l. de precio. ff. de public. & iſta quitatio, aut ſolutio cùm ex forma edicti iudicis authoritatem requirat, in iudicialibus authoritas iudicis non ſupplet defectum curatoris. l. ſi curatorē. & ibi Alex. C. de in integr. reſt. minor. imo in iudicijs ſine curatore minor. habeatur pro indefenſo. d. l. acta. §. contra indefenſos. ff. de reiudic. quamuis in alijs ſuppleat iudex defectum tutoris, & curatoris. l. bonorum. C. qui adm. l. ſi infanti. C. de iure delib. Caſtr. in l. nulli ſub num. 3. ff. quod cuiuſque vniuerſ. nom.

Quartò an edictum locum habeat in maiore
35 xxv. annis, † clarum eſt quod non: quum diuerſa ſit ratio, de minore, ad maiorem, qui donare poteſt. l. non vſque adeo, ff. ſi quis à parente fuer. manum. l. in re mandata. C. mand. & latè de liberatione per maiorem facta ſuo quondam tutori. Ceſal. conſ. 191. per tot. cum qualitas adiecta verbo intelligatur ſecundum tempus verbi. l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxal. & an officium ſuum alicui ſit damnoſum. l. ſi quis ex ſignatoribus. ff. quem. teſt. aper.

Imo quitationem inſolenniter factam cenſuit confirmari. Menoch. 15. remed. nu. 158. de recu. poſſeſſ. ſi minor factus maior ratificauerit expreſsè, vel tacitè, permittendo, labi poſt minorem ætatem tempus de quo in l. fina. C. ſi maior. fact. vt valeat ex nunc non ex tunc Rebuf. in conſt. reg. in tractat. ſi don. & alijs diſp. tutor. glo. 2. nu. 9.

Si agatur de redditione rationis adminiſtratorũ vniuerſitatis, illa eſt reddenda conſtitutis à publico quare conſueuerunt vniuerſitates in capitibus domorum eligere calculatores, ad recipiendum rationes adminiſtratorum cum facultate calculandi, & quitandi. iſtorum etenim authoritas eſt, vt poſſint adminiſtratores, etiam abſentibus declarare de-
36 bitores, vt dixi ſupra. quitatio † autem iſtorum erit valida, vt vlterius adminiſtratores moleſtari non poſſint. Dec. conſi. 94. nume. 4. Nat. conſ. 39. num. 5. quum poſt computationem ſit ſequutum pactum de non petendo, aut conuentio. Bar. in l. 2. ſub num. 4. ſub verſ. quæro quid in computatione. C. de iur. fiſc. lib. x. per l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. & l. ſi quidem. C. de tranſ. & quod dicitur ſæpius de errore calculi agi poſſe, intelligitur, ſi actus remanſit in puris terminis calculi, non ſi vltra calculum ſequuta eſt liberatio. Bero. q. 105. ſub nu. 2. niſi probetur error vt per Bart. in d. l. 2. C. de iur. fiſc. lib. x, Caſtr. in l. 1. ſub nu. 2. C. de err. calc. & qui errorem allegat, illum probare tenetur. Bart. in l. errore ſcribentis. C. de teſtam. Rip. conſ. 76. nu. 5. Alex. in l. 1. nu. 6. C. de err. calc. poſſet error iſte probari inſpectione librorum, & computationis, ſi aliquæ rationes expenſarum, vel aliæ admiſſæ ſunt, quæ admitti non debuerint. Bartol. in d. l. 2. ſub numer. 2. C. de iur. fiſc. & de rationibus tutorum dictum eſt, ſupra.

Nullo probato errore, qui rationes reddidit. vlterius reddere non debet. l. ſemel. C. de apoch. lib. x. d. l. 2. vbi glo. & Bart. C. de iur. fiſc. maximè ſi à calculatoribus electis, per conſilium ciuitatis eorum relatione audita fuerunt abſoluti. Nat. conſ. 40. niſi fortè debitũ liquidum communitatis remiſiſſent, quum hæc facultas adminiſtratoribus non competat. l. Imperatores. ff. de pact. l. preſes. C. de tranſ. prout nec tutori, & curatori. l. pactum. C. eod. nec gubernatori Dec. in d. l. pactum, vel facilè liquidari poſſet: ſecus ſi ſit illiquidũ dubium, & intricatum. Dec. ibi per glo. in l. tutores. ff. eod. & in l. preſes.
37 C. de tranſact. niſi commiſſio, † ſeu Principis reſcriptum ad cogendum rationes reddere nõ comprehendat eos, qui iam reddiderunt, & per conſilium liberati ſunt. Nat. d. conſ. 39. nu. 5. ſi non ſit qui errorem alleget, vt ibi per eum, cuius allegatio non ſufficit ſine probatione vt ſupra dixi.

Et quum rationes ipſæ redduntur computatoribus deputatis, de publico conſtitutis, qui dicuntur arbitri. l. ſi cui libertas. ff. de cond. & dem. l. ſi reſiduum. C. de diſtract. pign. poſſunt adeſſe particula-
38 res † loci, qui in oneribus concurrerunt. Nat. conſ. 259. ſicuti in redditione rationis executoris interueniendi facultas non eſt deneganda hæredi, & legatarijs, quibus integra legata ſoluta non ſunt. Spec. & ibi Io. Andr. in tit. de inſtr. edit. §. nunc aliqua. nume. 45. de inſtru. edit. non tamen, quod in concluſione computi debeat interuenire, ſolum calcu-

latoribus ſpectatis, quibus mandata eſt.

38 Copia concluſionis † cuilibet petenti ſumptibus ſuis decerni debet. Nata d. conſ. 298. ſcilicet ſi eius interſit: quum aliorum voces exaudiri non debeant. l. 1. ff. de appell. recip. vel non. Nam à petente editionem exigitur iuſiurandum calumniæ, ſe non poſtulare id vexandi cauſa ac ſua intereſſe, rationesq; ad eum pertinere. l. ſi quis ex argentarijs. §. exigitur. & §. ex hoc edicto. ff. de edend. & vtrobique. dd. Quare multi deplorati, qui vexandi cauſa magis, quam ratione alicuius publici intereſſe requirunt, ſub velamine boni publici ac pupillorũ ſæpius per rationes reddi ad turbationem publicã, audiendi non ſunt: maximè iam redditis rationibus ab ipſis adminiſtratoribus, eiſque iam liberatis, ab habentibus poteſtatem, & pluribus vicibus confirmatis liberationibus, & quitationibus per congregationem vniuerſitatis totius: Non obſtante ꝙ pro intereſſe publico quilibet admittatur. l. 1. & tot. tit. ff. de popul. act. & iis etiam cuius non intereſt. l. 3. §. in popularibus. & l. mulieri. ff. de popul. act. quibus iuribus voluit Crauet. conſi. 195. audiendum quemlibet popularem petentem reſciſſionẽ regiſtri, ne quis plus altero grauetur. & decreta ambitioſa. vel iudicis officio, vel ad petitionẽ cuiuſlibet de populo per præſidem poſſint reſcindi. Bartol. in l. ambitioſa num. 6. ff. de decr. ab ordine faci. Quia actio popularis, vt docet Barto. in rubr. illius tituli tendit ad vindictam, & competit pro iniuria vniuerſo populo principaliter, vel incidenter, facta pro eccleſia, & ſepulchris, violatis, vel ſi quid fiat in via, vel loco publico, ſi quid teneatur apertum, quod poſſit tranſeunti officere, ſi tollantur edicta poſita in albo pictoris. Iaſ. in l. cum qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. & non competit lapſo anno. l. fin. ff. de popul. actio. & illi obſtat exceptio rei iudicatæ. l. 3. ff. eodem. & iuſiurandi. bona fide, & citra colluſionem exacti. niſi etiam prætendatur ignorantia alterius litis d. l. cum qui. §. in popularibus. ff. de iureiurand. Caſtren. in l. non cogendum. §. 1. ff. de procurat. ac etiam exceptio præuentionis. l. ſi cui. ff. de verborum ſignif. l. 3. §. ſi tamen poſtea. ff. de ſepul. viol. Iaſ. in d. §. in popularibus. ſub num. 2. licèt ad euitandum colluſionem vnus liti poſſit aſſiſtere. Barto. in l. in prouinciali. §. fin. ff. de nou. oper. nuncia. nec ante conteſtationem litis, poteſt in actione populari procuratorem conſtituere, niſi ſimul ageret pro priuato intereſſe. d. l. licèt. ff. de procur. & pro rebus publicis, non proprijs fiſci aut reipublicæ, pro quibus competit actio tantùm ſindicis, ſeu habentibus authoritatem à ciuitate. Bar. in d. §. fi. per l. nulli. ff. quod cuiuſq. vniuerſ. & qui actionem popularem habet, ante conteſtationem litis non eſt creditor. l. ſi cui. ff. de verborum ſignific. nec ex ea dicit locupletior. l. pen. ff. de popul. action. & licèt in hac actione obſtent dictæ exceptiones, non obſtat tamen exceptio pacti, vel tranſactionis. l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. 2. ff. de pact. Iaſ. in d. §. in popularibus. ſub nu. 10.

Vnde iſta actio nihil habet commune, nec illius
39 virtute † quilibet deploratus popularis agere poteſt, contra adminiſtratores ad rationem reddendam pluribus rationibus.

Prima quia competit pro vendicta publica, & eſt criminalis, cui locus eſt præuentioni.

Secunda, quia expirat, & extinguitur curſu vnius anni.

Tertia quia pro rebus debitis ciuitati, ſeu reipublicę competit actio conſtitutis à ciuitate non alijs. d. l. nulli. & l. ſicut. §. ſi quid vniuerſitati. & ibi Caſtr. ff. quod cuiuſq; vniuerſ. nomine.

Quinta, quia, ſi competeret, non poſſet contra
40 illos exerceri, quorum rationes iam eſſent calculatæ, relatæ, & computatæ: & abſolutio, ſeu liberatio ſequuta: quum iſtorum cõputatio habeat vim rei iudicatæ, corroborata decreto iudicis. Bart. in d. l. 2. nu. 6. C. de iure fiſci. & ibi Ang. Neuiz. conſ. 94. Nat. conſ. 40. Burſ. conſ. 105. quibus arbitris calculatoribus dixit. Caſtr. in l. ſi cui libertas competere iuriſdictionem condemnandi, & abſoluendi adminiſtratores. Ita, vt nihil ad propoſitum faciat allegatio Crau. pro reſciſſione, aut reformatione regiſtri, quòd actio iſta competeret.

Præſertim ſi quitationes, ſeu liberationes eſſent
41 † in ꝯgregatione vniuerſitatis, vel, vt vulgo dicit, capitum domorum confirmatæ, & approbatæ: quum iſta congregatio repreſentet totum populũ, imo ſit totus populus, cuius longè eſt maior autho ritas, quam durionum, & officialium publicorum. Iaſ. in d. l. præſes. numer. 8. C. de tranſact. & quod dicitur officiales reipublicæ, non poſſe debitum liquidum gratis remittere. d. l. Imperatores. ff. de pactis, & l. præſes. C. de tranſact. non procedit in toto populo. Bart. in l. ambitioſa num. 7. C. de decr. ab ord. fac. & totus populus dicitur, ſi interueniant duę partes de tribus. l. nulli, & l. planè, & ibi Caſtr. ff. quod cuiuſq. vniuerſ. l. nominationum. & l. fi. & ibi Bart. C. de præd. curial. & referatur ad vniuerſos ꝙ publicè fit per maiorem partem. l. aliud eſt vendere. §. refertur. ff. de reg. iur. modo congregatio ipſa fuerit facta in loco ſolito, ad ſonum campanę. Bar. in l. obſeruare. C. de decur. lib. 10. Bald. in l. 1. §. quibus. ff. quod cuiuſq. vniuerſ. Soc. conſ. 95. lib. 3. Crau. conſ. 134. num. 4.

42 Et non ſufficit notarium † in inſtrumentis ſcripſiſſe conuocatis decurionibus ad ſonum campanę, niſi dicatur omnes, ſeu maiorem partem interfuiſſe. Caſtr. in d. l. nulli. imo voluit plus Alex. conſ. 1. volum. 4. eſſe ſcribendum interueniſſe duas partes de tribus. ſequitur Soc. d. conſ. 95. alioqui nominatio partium ſimplex, poſſet interpretari de duab. partib. de 12. Firmianus in ſuo repertorio in verbo pars. & ex traditis à Tiraquell. in rep. l. ſi vnquam in verbo omnia, vel partem. num. 19. C. de reuoc. dona. & quamuis Alex. in l. quæſtio. C. de leg. & Cagn. in d. l. aliud eſt vendere. §. refertur dixerint ſufficere, ſi ſimpliciter aſſeratur interueniſſe duas partes: alia tamen opinio eſt verior, & viſu, ac in praxi, à qua non eſt recedendum. l. minimè. ff. de legib. interuentus harum duarum partium de tribus, nõ eſt referendus in ſcriptis ex aſſertione interuenientiũ, ſed de illo notarius ex ſe atteſtari debet. Soc. d. conſ. 95. nu. 5. lib. 3. Alc. conſ. 4. nu. 7. vel ſi dixerit tales, ac tales, totam vniuerſitatem repræſentantes. Nat. conſ. 242. vel facientes totum conſilium, ſeu capitulum. Fede. de ſen. conſ. 227. Totusq; populus, itaque ſeu tota vniuerſitas legitimè congregata liberando adminiſtratores, quibus etiam poſſet donare, tutos eos facit ab vlteriori moleſtia, nõ obſtantib. l. Imperatores. ff. de pact. & l. præſes. C. de tranſact. & allegatis per Bar. in l. ambitioſa, quum ea procedant quãtum ad ordinem decurionum, non quantum ad populum, ſeu vniuerſitatem in his, quæ reſpiciunt vniuerſos, vti vniuerſos, non in iis, quæ tangunt ſingulos tanq̃ ſingulos, in quibus oportet approbationẽ, nõ obſtãte cõcurſu maioris partis, vniuſcuiuſq; accedere, & tunc locum habeat regula, ꝙ omnes tangit ab omnibus approbari debeat. vt per Cag. in d. §. referuntur.

Quæritur vltimo loco datis computis, & ſequu-
43 tis quitationibus, † ſi quis prætendat ſe, aut vniuerſitatem grauari, intra quæ tẽpora experiri debeat?

Et

Et quantum ad reuiſionem computorum dici poteſt vltra biennium non concedendam.arg. Auth.quæ ſupp.& ibi gl.& doct.C.de precib.off.

Aut quis vult intentare actionem popularem, caſu quo illa competat,quod non credo,per ſupradicta, & quia vbi populus adminiſtratores abſoluit, popularis eſſe deſinat,tunc clarum eſt lapſo anno amplius non dari.d.l.fi.ff.de pop.act.

Aut volunt agere actione peculatus, & illa vltra quinquennium non durat.l.peculatus.ff. ad legem Iul.pecul. non obſtante quauis allegatione ignorantiæ.Bar.in l.miſſi opinatores.lib.10.

Aut quis agere intendit pro ſuo priuato grauamine, & eo caſu intra annum id proponere debet. l.qui ſi grauatos.C.de cenſib.lib.11. Bart.in l. ambitioſa.nu.31.ff.de decret.

Aut pro intereſſe publico, & tunc infra decennium,& non vltra contra hæredem,& infra 20.annos contra adminiſtratorem vt eſt tex. de rationibus reipublicæ iam expunctis l. in omnibus. §. 1. ff.de diuerſ.& tempor.præſcrip.l.calculari. ff.de adminiſt. rerum ad ciuit. perti. Barto in d.l. ambitioſa,nume.31.

Quibus fit, vt perſpici poſſit, quantum ſint iniurioſi adminiſtratoribus, & multò magis eorum hæredibus, in quibus geſtorum per defunctos cadit probabilis ignorantia, quidam plebei, quærentes retractari rationes diſpunctas nedum intra decem,ſed ante 20.& 30.annos.

Et an inter eos locum habeat beneficium diuiſionis.Boer.q.60.

Quatenus tamen adminiſtrarunt, & pecunias exactas pœnes ſe retinuerunt,in alios vſus conuertendo, quàm deſtinatos plecti poſſunt pœna tripli. l.1.& l.Iulia.§.1.& §. ſacrileg.§. fin.ff.ad leg. Iul. pec. l.2.ff.eod.tit.& l.Iulia.ff.de reſid. prout etiam tenentur theſaurarij Principum.Iaſo.conſi.111.lib.1.quū prohibeantur officiales conuertere pecuniam, in alium vſum,quàm ordinatum. Barto. in l. 2. C. de ijs quæ ex public. coll.lib.10. imò,& inſuper tenentur ad omnia damna,expenſas,& intereſſe, quæ cō munitas aut priuati paſſi fuere. Purpu.conſi.450.& de materia Dec. conſi.6. Curt.iun. conſi.19. Ruin. conſi.143.lib.5.

Sed,quæ de retentione dicta ſunt,intelligo finito officio.Barto.in l.peculatum. ff.ad leg.Iul. Pec. glo. & Angel.in §. fin.inſti.de pub.iud.imò intelligit.ibi Fab. ſi poſt redditam rationem,qua adminiſtrator debitor ſit,pecuniam retinuerit.l.cum eo. ff. ad leg. Iul. pec. & de reſid. & ſi agatur de pecunia fiſci, vel reipublicæ Romanæ, non aliarum ciuitatum ſeu dominorum enim alijs vſibus deberi tātùm Faber ipſe dicat, niſi quod exactor lucrum reddat per l. Caius.ff. de vſu. ſed & in officialibus aliorum oppidorum, & communitatum dicta iura quoque procedere tenuit Purpu.d.conſi.450.motus ratione nimis generali,quod leges loquentes de republica locum habeant nedum in ciuitatibus, ſed etiam in oppidis paruis.glo.in l. reſpublica. C. ex quib.cauſ. maior. Bart.in l.fin. C.de ſacroſanct. eccleſ. de qua re ego dubito, quum in hoc caſu ſimus in pœnalibus,in quibus non eſt locus extenſioni.

SVMMARIVM.

1 *Expenſas minoris redditio rationis fieri debet.*
2 *Pro petitione redditionis rationis nulla debetur gabella.*

Gloſſa ſexta:

1 CVIVS expenſis redditio hæc rationis fieri debeat & dicit.Guid.Pap. quæſtio. 351. ſub nu. 5. deſcriptionem,† quæ ſit ad inſtantiā ſubſtituti,fieri debere ſumptibus ſuis, quum ad eius vtilitatē fiat: videtur tamen fieri debere ſumptibus petentis,quū regulare ſit, vt ſumptum feratis, qui illud fieri requirit.l.quoniam liberi.C.de teſtib. Bald.in l. generaliter.§.his.C.ſi cert.peta. & de ſumptibus redditionis rationis,Crau.conſi.238.ſub num.15. vnde videtur dicendum, quòd ſi minor petat, ſuis ſumptibus fieri debeat,ſi autem tutor, tunc ſumptibus tutoris. videtur tamen obſtare, quòd cùm eius officium ſit ſine ſalario. Guid. Pap. q.68. & gerat munus perſonale ſine erogatione patrimonij. l.1. ff. de mune.& honorib. ne eius officium ſit illi damnoſum contra.l.ſi quis ex ſignatoribus.ff. quemad.teſta. aper.& tutori reputentur in redditione rationis ſumptus litis,viatica ex neceſſitate officij.l.1.§. ſi pupillis. ff. de tut.& rat.diſtrah. ac omnes ſumptus in tutela facti. l. à tutoribus.§.fin.ff. de [illegible] quod expenſas iſtæ per pupillum reſarciri,& ſupportari debeat. & quamuis iſtæ expenſæ fiant finita tutela,tamen quum hoc ſit connexum arg. l. ita tamen.§. ſi tutor. & § fi.ff. de adminiſt.tuto.& in connexis idem debeat eſſe iudicium. Bald.in l.eum neceſſitatem in fin. C. de fideicom.videtur dicendum tutori perſoluendas,& cōputandas: ſicut accepto feruntur aliæ, quas per tēpus tutelæ occaſione officij fecit. & quamuis redditio rationis redundare etiam poſſit in fauorem tutoris, vt abſoluatur, tamen ad ſufferendum onus expēſarum debet inſpici quod principalius ſit. Bal. in l. 3. C. de adult. Quare puto diſtinguendum hoc pacto, aut per conceſſionem eius quod petitur,cō placetur menti petentis,pro maiore eius animi ſatisfactione,& tunc ipſe, qui petit, ſoluere debet expenſas: verbi gratia ſi iudici adhiberi velit perſonas pro maiore veritatis cognitione.l.eos.§. ſi quis. C. de appellat. vel quod petitur reſpicit commodū petentis, & tunc ipſe etiam ſuſtinebit ſumptus, prout ſi eo inſtante,& pro verificatione eius intentionis teſtes auocentur à domicilio eorum ad locum tribunalis.l.quoniam.C. de teſtibus vel ſi inſtitutus hæres rogatus reſtituere cogatur adire, tunc fideicommiſſarius impendia ipſe faciat.l. ſed ſciēdum. ff. ad Trebellian. Aut quod petitur, eſt in gratiam partis magis, quam petentis, vt ſi agatur de reſtitutione depoſiti, tunc depoſitarius debet eſſe immunis ab expenſis.l.in Aſia.ff. depoſi. Aut contractus celebratus erat gratia recipientis, licèt reſtitutio, & illius abſolutio reſpiciat commodum tradentis,tunc ipſe, qui receperat, ſumptum pati debet.l. ſi vt certo.§. ſumptus.ff. commoda. quia ille ad expenſas tenetur, cuius gratia actus celebratur. l. ſed ſi hæreditas. §. 1. & ibi Bald. ff. ad exhiben. ad cuius vtilitatem actus redundat, vt ibi glo. prout etiam tenetur mandans erga mandatarium l. idem. §. idem Labeo. l.ſi vero. §.ſi mihi ff. manda.l.qua proprio.§. procurator vt in cæteris.ff.de procu. Aut vero altera pars præbet cauſam ſumptuum, vt ſi iudex inclinabat pro vna, & pars contraria requirit conſilium alterius,tunc requirēs ſoluet expenſas. Bart. in l. ſi poſtulauerit.ff.de adul. Bald. in l. 3.C. eod. aut iudex ipſe dubitat, & committit conſulendū ſapienti: tunc ſumptibus vtriuſque partis id fiet, vt ibi per Bart. & Bald. ille tamen qui vincet, ipſas expenſas recuperat ab aduerſario. Bald.in d.l. 3.C. de adulte. Aut petitur aliquid

ſolùm profuturum petenti, & ipſe ſolus expenſas ſoluet. l. prætor. §. fina. ff. de eden. l. fina. C. de ſtat. & imagin. aut petitur quod vtrique parti eſt profuturum, & tunc per vtranque partem ſolutio ſumptū fiet, licèt ab vna parte tantum petitio facta ſit. l. ied & loci. §. 1. ff. fin. regun. Spec. de aſſeſſori. §. ſalarium in fine.

Quum igitur redditio rationis ſit de connexis, aut ſaltem de dependentibus adminiſtrationis, in qua legitime expenſe ſunt oneri pupilli, officiumque ipſi tutori non debeat eſſe damnoſum, & redditio rationis principalius reſpiciat commodum pupilli, concludo à quocunque petatur, fieri debere ſumptibus ipſius pupilli.

2 Et ſi pro petitione debeatur gabella, † aut aliud emolumentum pro petitione redditionis rationis, quæ ineſtimabilis eſt, nulla debebitur vt per dominum Crau. conſi. 231. ſub nu. 1. quem ſequitur Dominus Pancer. conſi. 9. ſub nu. 1.

S V M M A R I V M.

1 *Pœna ſtatuti in dubio fiſco applicata cenſetur.*
2 *Contemptor mandatorum Principis per ordinarium puniendus non eſt, ſed ad Principem remittendus.*
3 *Iuramentum non tollit commiſſionem pœnæ.*
4 *Clauſula, & præmiſſa omnia vera &c. non tollit ſimulationem reſpectu tertij.*

Gloſſa vna.

PArs vltima edicti eſt pœnalis, ſuper qua
1 aliud nihil dicetur † quàm quòd in dubio, vbi pœna in ædicto, ſeu ſtatuto nulli applicatur, cenſeri tunc fiſco applicatam. Barto. in l. agraria. ff. de ter. amot. hic ceſſat omnis ſcrupulus: quum pœna ipſa fiſco applicetur Ducali. iurique conſonum ſit contemptorem mandatorum Principis per ordinarium iudicem non eſſe puniendum, ſed ad Principem remittendum. Barto. in l. 1. C. de theſaur. lib. 10. vbi Angel. Sanſeuer. in l. cunctos populos. nu. 28. C. de ſumm. trin. & fid. cath. Belon. conſi. 32. Cuius pœnæ reſpectu iuramentum nihil in contractu quitatio-
2 nis, aut ſolutionis poſitum poſſet operari: † quum, etſi firmet contractum alioqui inſolenne, & inualidum inter partes, ad præiudicium tamen tertij non extenditur. Imol. in cap. cum contingat. col. 45. de iureiu. & in conſi. 1. colu. 2. & 3. vbi loquitur de quitatione filiæ non præiudicante paternis iuribus. & in donatione. Bertr. conſilio 138. num. 5. volum. 2. Specu. in tit. de actore. §. 1. verſi. ſed qui ſi iurauerit. Gabr. in commen. concluſ. lib. 2. de iureiur. conclu. 5. num. 4. quamuis in contrarium alleget. Caſt. in l. hæredi. ff. de pact. in l. fin. §. filiusfam. C. de bon. quæ libe. At Caſtr. non eſt contrarius reſpectu partium contrahentium, ſed quærit tantùm an firmetur iuramento contractus filiifamilias, etiam in præiudicium ipſius filii, vbi agitur de vſufructu patris. facit quia, & ſi ſecundùm magis communem, clauſula, quæ præmiſſa omnia, & ſingula iurauit eſſe vera, tollat exceptionem ſimulationis, id tamen nō pro-
3 cedit reſpectu tertij, † imo etiam hæredis, ad quem effectus periurii non tranſit. Oſaichus deci. 42. numero 7.

Quando decretum, ſeu ſtatutum continet pœnam pecuniariam contra contrafacientem, & nullitatem actus, ſumus extra difficultatem articuli, vtrum per appoſitionem pœnæ pecuniariæ videatū aliunde ſuſtineri actus, de qua per Bart. Alex. & Iaſ. in l. prætor ait. ff. de nou. oper. nun. & de ſtatuto imponente pœnam notario recipienti inſtrumētum contractus mulieris ſine conſenſu propinquorum. Ange. conſi. 170. Tiraquel. de leg. connu. glo. 4. nu. 5. Lamber. in gl. 11. in verbo agnati. nu. 66.

DE DONATIONIBVS, Venditionibus, & recatis eorumque actionibus.

ARGVMENTVM.

Donationes omnium bonorum fiendæ ſunt à minoribus 25. annis in iudicio, vel extra. Inſtrumentum quinque teſtibus vallatum, ex tunc groſſandum infra menſem: deinde ſigillandum ſigillo iudicaturæ loci: alioqui non valeat ordinatio.

TEXTVS.

Lib. 3. decretorum car. 43.

MALICIIS; & concupiſcentijs multorum res, & bona ſuorum proximiorum nimis appettentium obuiare volentes, hoc edicto prohibemus, ne quis proximū ſuum, vel alium minorem 25. annis, aut ſimplicem modici intellectus, vel indiſcretū, aut prodigum moneat, inſtiger, vel inducat per ſe, vel per alium ad faciendū ſibi, vel alteri donationem de omnibus bonis ſuis ſimplicem, vel conditionalē, qualemcunque.

Si quis verò taliter monitus, inductus, vel impulſus, aut ſine inductione quacunque, ſed motu proprio donationem vniuerſalem omnium bonorū ſuorum, ſine quacunque retentione ipſorum bonorum, vel vſufructuum eorundem inter viuos, vel cauſa mortis fecerit, ſimpliciter, vel ſub cōditione extra iudicium, & ſine iudicis ordinarij præſentia, hoc edicto decernimus talem donationem non valere, niſi fiat, & facta ſit in fide dignorum teſtium notorum à partibus, & partes cognoſcentium, ſaltem quinque quorum ad minus duo ſint ex cognatis, vel agnatis donatoris præſentia.

Omnibus, & ſingulis notarijs, aut curiarū iuratis inhibētes, ne per aliquos rogati, recipere tales donationes, ſeu inde

confici

confici inſtrumenta publica, vel literas authenticas, illas, & illa nullatenus recipere, nec inſtrumenta, ſeu literas inde cõficere, niſi prædictis teſtium qualitate, & numero roborentur, præſumant. Alioqui non valeant, vt præfertur.

Si verò ipſas donationes cum ſolennitate prædicta recipi contingat, per quẽuis notarium, idem notarius ipſas donationes, ſeu donationem ſtatim improtocolare, & infra menſem à die receptionis inſtrumenti talis donationis numerandum publicum inſtrumentum, inde leuare, groſſare, & in publicam formam redigere, & donatario, ſeu donatarijs expedire..

Ipſique donatarij, ſeu donatarius iudici ordinario donatoris exhibere teneatur, vocato, & præſente donatore, ſi cõmodè ad iudicis præſentiam venire poſſit: aliàs ſine eo præſente donatio, & prothocolum, à quo ſumptum fuerit ipſum inſtrumentum, dicto iudici exhibente. Deinde facta collatione ipſius inſtrumẽti eiuſdem, per dictum iudicem, ad dictũ protocolum ipſum inſtrumentum ſigillo iudicaturæ dicti iudicis ſigilletur. Alioquin inſtrumentum non factum, & ſigillatum, modo ſupradicto, & infra dictum tempus viribus non ſubſiſtat, nullamq; vim, ſeu probationem in iudicio, vel extra facere, vel habere valeat.

Et ſi notarius talis inſtrumenti recepti infra dictum menſem viam vniuerſæ carnis ingreſſus fuerit, cõmiſſarius protocolorum ſuorum, vices ſuas, quàm cicius commodè fieri poterit ſuppleat arbitrio iudicantis. Donatio autẽ præmiſſa, vel alia, ſi facta fuerit ob cauſam, meritorum, conſiderationeque gratorum beneficiorum, & ſeruiciorum, quæ ſcribentur donatori fuiſſe impenſa, illam ſi fuerit omnium bonorum, donationem nõ valere vltra ſummam quingentorum aureorum à iure taxatam, niſi de ipſis meritis aliter doceatur, & appareat, modo ſimili cenſemus.

SVMMARIVM.

1 *Malicijs obuiandum eſt, ne vulpina ſimplicitas comedat pecus.*
2 *Auaritia in retinendo, cupiditas in acquirendo conſiſtit.*
3 *Proximus quis ſit, & proximiorũ appellatione qui veniant.*
4 *Prodigus, cui nondum bonis interdictum eſt, decreto comprehenditur.*
5 *Simplex qui ſit ille, de quo decretum diſponit?*
6 *Modicum, & parum in iure, quando ſint conſiderabilia?*
7 *Statutum loquens de fatuo, vel furioſo, non procedit in mente capto, demente, vel ſtulto, & viceuerſa.*
8 *Habes, & figuræ ſimplicis, non prohibetur teſtari, & quid de groſſolano.*
9 *Indiſcretus quis dicatur?*
10 *Decretum comprehendit, ſeu extendi poteſt ad donationes inter patrem, & filium.*
11 *Decretum locum ſibi vendicat non tantùm in donatione omnium bonorum, ſed etiam partis bonorum.*
12 *Donatio patris filio in præmium emancipationis, dicitur ſimplex.*
13 *Emancipatio iurata ſine iudicis decreto, per ſententiam Senatus inualidata.*
14 *Donatio in præmium emancipationis, per patrem filio facta, improbata emancipatione, corruit.*
15 *Donatio conditionalis an egeat inſinuatione.*
16 *Donatio facta eccleſiæ non exigit ſolennitatem ſtatuti.*

Gloſſa.

1 MAlicijs hominum † obuiãdum eſt. l. cùm hi. §. ſed cum lis. ff. de tranſact. l. in fundo. ff. de rei vend. quibus ſi deditiſint nõ eſt, quid, quod non inueniant. Specu. §. 11. verſic. porro, & verſicu. ſed nunquid reus de except. & ſicuti malitia ſua nemini debet eſſe lucroſa, ita nec ſimplicitas alicui damnoſa. l. 1. ff. de dolo. nulla conſiſtente differentia inter malitiam, & dolum. Bald. in l. quæ fortuitis in princip. C. de pig. act. qui nec debet impunitus remanere. l. ſi longius. §. ſi filius & ibi Barto. ff. de iudic. & prouidendum eſt per præſidem iſtis. l. illicitas. ff. de offi. præſid. ne vulpina ſimplicitas comedat pecus. Bald. conſilio 386. in fin. volum. 1. ſimiliter & concupiſcentijs occurrendum eſt: cùm concupiſcentia in malam partem ſumatur. cap. nam concupiſcentiam de conſtit. & ſicut dicitur in malum, ita voluntas in bonũ. Ancha. cap. 1. diſtinct. 1. dicique poteſt deſiderium auarum ex nota. in c. quanto. in fi. de tranſlat. licèt tamen auaritia propriè ſit in retinendo, & cupidi-
2 tas † in acquirendo. l. 1. §. idem Iulianus. & ibi not. ff. de ædilit. ædict. quæ cupiditas dicitur ſerua peccati. cap. ita quorundam de iud. & radix omnium malorum. c. 6. ad Timoth. c. qui radix. diſt. 2. alia plura de cupiditate, & auaritia. Barth. Cœp. in d. §. idem Iulianus. num. 73. 74. & ſequentibus appetunt, ideſt cupidè quærunt. cap. 2. 33. q. 6. iſti malicioſi facultates, & bona ſuorum proximiorum. an hoc ſtatutum ſit odioſum, vel fauorabile, diſtingue, & accipe quæ. Soc. dixit conſi. 77. nu. 14. volu. 1. & Aret. conſi.
3 2. Proximus † eſt ille, quem nemo gradu præcedit. l. 1. §. proximus. ff. vnd. Cagn. l. 2. §. proximum. ff. de ſuis, & legit. ſic vulgari ſermone dictus, etiam ſi ab alio gradu præcedat ſi alius illum. l. quamuis adulterij. C. ad leg. Iul. de adult. l. cum alienam rem. C. de legatis. & tamẽ poſt proximum poteſt expectari proximior. l. 1. §. ſi quis proximior. ff. vnde cogn. Quorũ proximiorum appellatione veniũt tam maſculi, quàm fœminæ. Dec. conſi. 527. nu. 5. & 570. num. 10. Pariſ. conſi. 89. nu. 40. vol. 2. cuius proximioris in ſtatuto mentio, intelligitur ſecundùm ordinem ſucceſſionis. Corn. conſi. 95. col. 2. vol. 4. Pariſ. conſi. 20. nu. 19. vol. 2. & breuiter quis proximus ſit, quis proximior, ac quid inter ſe differant. Tiraq. de retr. lign. §. 6. gl. 1. & de vtroque in hoc edicto tam de proximioribus, quàm proximis mentio fit.

Sed quia prohibita acceptatione donationis ꝓ-
ximioribus inter quos facilius præſumitur fraus. l.
data.c.donat.Soc.conſi.77.ſub num.31. vol.1.cenſe
tur permiſſa,quantum ad alios.l.Maritus.C.de pro-
cur.l.cùm prætor.ff.de iudic.& validū lit.atg.à con-
trario ſenſu.l.1.ff.de offi.cius.ideò princeps vlterius
progrediendo nō tantum à proximis, & proximio
2 ribus prohibuit, ſed etiam ab alijs quibuſuis mino-
ribus,ſcilicet.25,annis A ſimplicibus modici intel-
lectus,ab indiſcretis,& prodigis.

3 Quantū ad minores videtur ſtatutum, ſeu edictū
nihil operari,quum minori annis xxv. non permit
tatur donari,etiam cum Decreto iudicis.l.fin.§. cū
autem.C.ſi maior fact.rat.hab.Ruin.conſ.95.num.
6.volu.7.quum minor præſumatur ſimplex,& igna
rus aptus magis, vt decipiatur, quàm ad decipien-
dum.l.1.ff.de minor.Soc.conſi.242.num.2. Iaſ.cōſi.
233.nu.7.& 8.lib.4.Dec.conſi.45. Ceſ.conſi.109.nu-
mero 14.Minuſque prodigo,qui, quantum ad alie-
nationem ,& obligationem ,æquiparatur pupillo,
vel furioſo.l.is cui bonis.& ibi Bart.Alex.Iaſ.& alij,
ff.de verbo.obligat.& cuius contractus non firmā-
tur iuramento. Bar,Iaſ.& alii in d.l.is cui bonis. niſi
dixerimus hoc poſſe intelligi de prodigo, cui non-
4 dum iudex interdixit † adminiſtrationem rerum
ſuarum,cuius contractus ſubſiſtunt ſecundùm cō-
munem.vt per Iaſ.in d.l.is cui bonis. Boer. quæſtio.
23.num.37.

Quod ad ſimplicitatem attinet vna eſt,quæ pro-
bona fide capitur.l.1.C.de edict.alia,quæ tanquam
dolo contraria approbatur. glo. in cap. ſi cupis.16.
q.1.& in cap.Petrus.39.diſtinct.alia amica veritatis.
cap.veritatis.de iureiur.ac legum.§. ſed ſimplicita-
tem.inſti.de leg.agn. ſucceſſ. & alia quæ commen-
datur,eſtote ſimplices,ſicut columbæ,& prudentes
ſicut ſerpētes.d.c.ſi cupis.Ideò Princeps hic expreſ-
ſit, de qua ſimplicitate, ſeu de quo ſimplici intelle-
5 xerit,ſcilicet de eo,qui eſt modici intellectus † quæ
tanquam fatuitas reprobatur. cap. paſtoralis de iu-
6 di.& in d.c. Petrus.Nam modica, † & parua in iure
non ſunt in conſideratione l.ſcio.ff. de in integ. re-
ſti.l.ſi oleum. ff.de dolo,imo modicum , & nullum
æquiparantur. capitu. licet cauſam de probat. cap.
cum te de re iudi.& modica res non debet attendi.
l.ſi quis fundum.ff. locat. vnde fit, vt carere intelle-
ctu & modicum habere intellectum nō differant.
Quamuis modicum etiam dicatur, & conſidere-
tur ſecundùm qualitatem ac conditionem perſo-
narum.glo.in l.ſed ſi ſuſceperit.§.2.in verbo modi-
ca. ff. de iudic. vbi Comitiſſa Matilda appellauerat
ſpacium terræ triginta miliarium , quod eccleſiæ
fuerat largita modicum terræ, & quid modicum,
quid magnum ſit,arbitrio iudicis tandem relinqui
tur.gloſſ.in l.catenus in verbo pertinet. ff.de vſufru.
accreſcen.

Furioſus, fatuus, demens, mente captus, ſtultus
videntur æquiparari. l. tam dementis. C. de epiſco.
7 aud. Boer.d.conſi.23. numer.42. licèt † inter eos ali
qua ſit differentia vt ibi per Boer. & ſtatutū in vno
loquens, in alio non verificetur. Bart.in l. ſi furioſi.
C.de nupt.Curt.Iun.conſi.151. num.5. vnde furio-
ſus,& prodigus curatores habent legitimos,mente
capti,autem & fatui habebunt datiuos.Barto. in d.
l.ſi furioſi. & quòd fatuo curator detur tex. eſt in l.
fatuo.ff.de poſtula.vbi gl.exponit fatuum pro men
tecapto. & quomodo probetur mente captus Dec.
conſi.56.Boer.q.23. Quis autem ſit furioſus,quis de
mens,quis mentecaptus, quis fatuus. Dec. in l. hu-
manitatis.C.de impub.& alijs ſubſti.Cur.iun.d.cōſ.
151.& fatuum dicit Dec.ibi mētecaptum. l.2. cùm
gl.ff.de poſtul. cui curator datur, prout menteca-
pto.l.dabimus. cum leg.ſeq.ff.de pri. cred. Secus eſt
8 inquit. ſi eſſet tantùm hebetis ingenii, † & figuræ
ſimplicis : quia talis non prohibetur teſtari. Caſtr.
in l. ſi frater.C.qui teſtam.facer.poſſ.ſicuti validum
eſt matrimonium per eum contractum. Dec.cōſi.
112.in prin. illum ſimplicem eſſe declarans, qui cū
non habet vigorem mentis,quem ætas poſtulat.&
breuiter demens dicitur,neſciens exprimere quid
velit. c.vno. §.ſi verò epiſcopus de cle. egr. numero
6.& dementes matrimonio, vel religioni obligari,
nequeunt. cap.neque furioſi. 32. quæſt.7. & mente-
captus, qui non habet animi iudicium alienatus à
mente. cap.fin.de ſucceſſ.ab inteſt. & fatuus dicitur
mentecaptus.l.2.& ibi glo.ff.de poſtul.qui fatuè lo-
quitur. 93. diſtinct. ſtultus qui eligit malum quum
poſſit eligere bonum. §.ſed erit cum glo. 1. inſtitu.
quod cum eo.item is,qui malè agit. Bald.in l.1. co-
lum.1.C. comm.de leg. qui hæreditatem emit non
ſoluendo.l.3.ff.ad leg.Falcid. Verùm quia in dubio
præſumitur quis ſanæ mentis. l. nec codicillos. vbi
Bald. C.de codic. quomodo probetur contrarium
diſcutrunt.Dec.conſi.448.ſub num.8. Ruin. conſil.
67.volum.1.& Boer.d.q.23.quo in loco Dec.conſul
uit donationem per groſſolanum,& virum obtuſi,
& groſſi ingenii factam ſuſtineri , & validam eſſe,
vt latius.d.conſi.448 num.21.Galiau.in l.1.num.23.
ff.de verbo.oblig.& ibi Alc.num.55. Pariſ.conſi.38.
num.39.vol.3. Mantic.de conrect.vlt.vol.lib.2.tit.5.
nume.14.

De iſto groſſolano,& figuræ ſimplicis,præſuppo
nendum eſt loqui principem, quum aliorum,ſcili-
cet dementum,mentecaptorum,fatuorum, & ſtul
torum contractus iure communi.ſine alio edicto
prohibeantur,& habeantur pro nullis.

9 Etenim ſicut diſcretio mater † eſt omnium vir-
tutum.c.1.de off. cuſt. cap.2.§. cæteri de re iudic. &
importat arbitrium boni viri.Pariſ. conſ.45.nu.34.
vol.3.& neceſſaria ſit in corrigēdo.c.ponderet. diſt.
1.in dicendo.c.diſpenſatio.§.parit 44. diſt. & omni-
bus in viuēdo,vt virtutem eligamus,& vicia repro-
bemus.c. hinc.diſt.49. ita indiſcretio omnibus iſtis
contrariatur.

Ab iſtis igitur prohibuit Princeps emendicare,
& quærere donationes : quamuis alioqui blandis,
verbis , & ſuaſionibus nemo prohibeatur aliquem
allicere ad ſibi donādum.l.fi. C. ſi quis alter. vel ſibi
Belo.conſi.74.nu.7.Burſ.conſi.47,nu.26.

Et cùm edictum arceat proximiores, alioſque
quoſcunque à prædictis donationibus,quæritur an
10 pater, † & filius comprehendatur prohibitione de
creti,videretur dicendum non comprehendi : quū
decretum Principis prohibens patrem diſponere
non habeat locum ſi diſponat in filios. Bald.conſi.
37.colum. 1.in fi. lib. 3. in quos non propria dicitur
alienatio.l.1.§.ita tamen.C.de imp.lucr. deſcrip.lib.
to. & ſi eſt, dicitur neceſſaria.l. in ſuis. ff. de libe. &
poſthum. quæ non videtur prohibita. l.alienatio-
nis.ff.fam.hercis.ac ſtatutum prohibens mulierem
contrahere ſine propinquorum conſenſu, nō ligat
filiam,quin valeat cum patre contrahere.Bald.in l.
pactum quod dotali.q.21.C.de collat.Nat.conſi.76.
num. 11. Nec etiam ſi prohibeat donare, includit
donationem filiis factam per matrem , in quos in-
telligitur officio pietatis, non ſexus fragilitate mo-
ta, cui voluit ſtatutum prouidere. Bald. conſi. 407.
præſupponendum lib.2. Crau.conſilio 39. numero
14.Ceſal.conſi.109.& tam in patre,quàm in matre.
Rip.conſi.198.

Ego credo patrem , & filios comprehendi hoc
edicto aliunde etiam,quàm ratione illa,quòd inter
patrem, & filium exiſtentem in poteſtate inualida
ſit

ſit donatio. l. nec inter. C. de dona. int. virum & vxorem, quia, cum decretum prohibeat proximiores, nulli dubium, quin pater reſpectu filij, & filius reſpectu patris proximior dicatur. Bald. conſi. 336. quæritur vtrum de linea volum. 3. nam pater eſt caput lineæ. l. Iuriſconſultus. ff. de gradi. Caput autem eſt de corpore. l. cùm in diuerſis. ff. de relig. & ſumpt. fu ne, prout & filius patri agnatus dicitur. l. ſi filius. ff. de ſuis, & legit. & ſtatutum concedens prærogatiuam agnatis, illam filiis tribuere cenſetur, quibus nulli eſſe poſſunt agnati proximiores. Soc. iun. cōſi. 4. num. 42. & 13. lib. 2. Tiraq. de retr. lig. §. primo. glo. 9. num. 47. tantò magis, cum, etſi edictum mentionem fecerit maliciæ, & concupiſcentiæ, inferius tamen facit irritas alias donationes, quas nulla præceſſit inſtigatio, allegata autem in contrarium procedunt in ſtatutis, quibus vocantur proximiores ad conſentiendum. & edictum loquitur, quando arcentur, & ſubmonentur a contrahendo cū proximioribus heberibus, & ineptis, quæ, cùm diuerſa ſint, illatio non valeat. l. Papinianus exuli. ff. de minorib. l. inter ſtipulantem. §. ſacram. verſic. ſed hæc diſſimilia. ff. de verborum obligat. Nec cum edictum diſtinguat inter proximiores, nos diſtinguere debemus. l. de precio. ff. de public. l. 3. in f. ff. de off. præſid. & verbis ſtatuti tenaciter ſit inhærendum. Corn. conſi. 9. colum. 3. volum. 3. ac tantum diſponant, quantum loquuntur, non vltra. Bald. in l. teſtamentum non ideo. C. de teſtam. Socy. iun. conſi. 3. volum. 1. Roland. conſi. 96. num. 20. & 21. volum. 4. Quinimo inſinuatione opus etiam ſit, in donatione, quæ fit ab aſcendente deſcendenti. l. donationes. & ibi Ang. C. de donat. inter virum, & vxor. quum inter cos magis ſubſit fraudis præſumptio. Caſtr. conſi. 90. volum. 2. Gabr. tit. de donat. conclu. 1. nu. 3. ex quibus redditur valde dubia illa opinio, quòd ſtatutum prohibens mulierem contrahere ſine cōſenſu proximiorum, non comprehendat contractum inter parentes, & filios celebratum.

Prohibita eſt donatio omnium bonorum ſimplex, vel conditionalis qualiſcunq; Sed quid ſi non omnia bona, ſed partem tantùm donauerit? videretur dicendum valere: cùm incluſio vnius, ſit excluſio alterius. l. maritus. C. de procur. l. cùm prætor. ff. de iud. & probatio, ne quis vtatur rebus ſuis pro arbitrio, videtur odioſa, non extendenda. Rip. & alij in l. filiusfam. §. diui. nu. 106. ff. de leg. 1.

Contrarium tamen ego puto verius: quia alio-
11 qui eſſet aperta via † fraudibus, quibus eſt obuiandum, vt dixi ſupra. etenim iſti prohibiti interpollatis vicibus, & in varijs donationibus omnia eorum bona donare, & profudere poſſent cōtra reg. quod vna via prohibetur. regul. non debet de reg. iur. in 6. & quando aliquid prohibetur, omne id pro prohibito eſt habendum, per quod ad illud perueniri poſſet. l. oratio. ff. de ſponſal. l. 1. 2. ff. de iuriſd. omnium iudi. l. ad rem mobilem. ff. de procur. quare cū ex conſti. ſeu extrau. ambitioſe prohibeatur locatio rerū eccleſiæ vltra triennium, non valet, ſi fiat pro nouennio, & ꝙ tot ſint locationes, quot triennia. Ancha. conſi. 77. Lap. q. 12. Iaſ. in l. manumiſſiones. ff. de iuſt. & iu. Alex. conſi. 165. lib. 2. & prout ad cuitā dum inſinuationem, inualida eſt donatio, & ſi dictum ſit tot eſſe donationes quot res. nam hoc caſu fieret fraus legi. l. quemadmodum. C. de agric. & cenſit. lib. 10. vnde ſi res iſtæ omnes coaceruatæ excedūt ſummam aureorum 500. donatio nulla eſt. Barto. in l. Modeſtinus. ff. de donat. Gabr. tit. de donat. conclu. 1. num. 8. & valeat argumentum, de toto ad partem. l. quæ de tota. ff. de rei vend. l. iuriſgentium. §. adeo. ff. de pact. Soc. conſi. 82. lib. 4. & eadem ratio inhabilitatis militat, tam in parte, quam in toto. igitur eadem iuris diſpoſitio. l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patr. nec alia prohibitio obeſt, ſed fauorabilis. grauato, ſeu prohibito, ſicut eſt prohibitio facta minori, ne vſque ad 25. annum facultatē habeat alienandi, quæ etiam legitimam ſui, comprehendit. Rip. in d. §. diui.

Iſta donatio non tantum prohibetur fieri inſtanti, ſeu proximiori, ſed ſibi, vel alteri: quia alioqui fieri poſſet fraus, quæ dicitur de perſona ad perſonam: cum prohibitus contrahere alium ſupponit. l. ſi ſponſus in prin. ff. de donat. inter virum, & vxor. l. hac edictali. §. 1. verſic. circumſcriptione. C. de ſecun. nupt.

Omniſque donatio ſimplex, & cōditionalis qualiſcunque. Quæ donatio ſimplex ea inter alias dici
12 tur, † quę commodum donatarij tantùm reſpicit, ſine excluſione liberalitatis donantis. Imol. in l. Aquilius regulus. ff. de don. quare donatio per patrem filio in premium emancipationis, dicitur ſimplex, cùm tendat ad merum fauorem donatarij; quum illa non excludat liberalitatem. Aret. conſi. 17. Dec. in l. vt liberis. C. de collat. Ceſal. conſi. 183. Tiraq. in l. ſi vnquam in verbo donatione largitus nume. 146. C. de reuoc. don. Rolan. conſi. 44. num. 4. volum. 4.

Vnde in cauſa Magnifici Domini Franciſci Galaterij, ſeu eius vxoris contra fratres, in qua tractabatur, vtrum annullata emancipatione per dominum Iohannem, Bricum, domino Andrea, eius filio facta, ſuſtineretur donatio iurata, quam dixerat pater ſe in præmium emancipationis feciſſe, conſulueram cum pluribus alijs non obſtante nullitate emancipationis donationē ſuſtineri. In qua cauſa ſcripſerant pro Domino Galaterio, Excell. Dominus Pancerolus, præſtantiſſimus Dominus Antonius Bagnaſa. conſumatiſſimus Dominus Bonifacius Brocardus, elegantiſſimi Domini Clemens Viualdus, & Manfredus Goueanus. contra vero Clariſſimi Domini Conſtancius Philippus, Franciſcus Oddetus, Iacobus Robinus, ac alij plures eruditiſſimi Iuriſconſulti. Primò examinatus fuit articulus vtrum, cùm emancipatio fieri debeat corā
13 Iudice, † & decreti interpoſitione. l. non nudo. C. de emancip. l. 1. ff. de offi. præt. l. ab ea parte. ff. de probat. §. præterea inſti. quib. mod. ius patr. poteſt. ſol. & dicatur publici iuris. Bar. & Ang. in l. poſt mortem. ff. de adopt. & prædicta emancipatio facta eſſet tantùm, coram notario, ſine alia decreti interpretatione, vtrum ſuſtineretur iuramento? videbatur prima facie quòd ſic: quum iuramentum ſuppleat ſolennia requiſita in alienatione rerum minoris. Auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſ. vendit. item defectum inſinuationis in donatione. Clar. in §. donatio. q. 18. item iudicis authoritatem in tranſactione ſuper alimentis futuris facta. Iaſo. in l. cum hi. num. 11. ff. de tranſ. & ubi ſtatutum requirit ſolennitates aliquas in contractu etiam annullando actum, illis omiſſis, ſi acceſſerit iuramentum non obſtante ſtatuto actus teneat. Bar. in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſ. Alexan. conſi. 100. lib. 4. Socy. conſi. 147. colum. 5. lib. 1. Dec. conſi. 532. & alij plures alibi allegati, & in terminis adducebatur Rip. eo. reſpon. 147. qui dixit ex. l. iubemus. C. de emancip. hanc ſolennitatem iudiciariam eſſe inſinuationem, cuius defectum, cū ſuppleat iuramentum in donatione, ita, in emancipatione. Confirmatur ex Deciſio. Senat. 75. vbi iuramentum ſuppleuiſſe defectum authoritatis Principis ſcriptum eſt, in diſſolutione arrogationis.

Quibus tamen non obſtantibus dicebatur contrarium iuribus, & authoritatibus ſupra allegatis:

nec aduerſari iuramentum, quia, quum emancipatio, eſſet publici iuris, non poterat eius ſolennitas, & forma pactis priuatorum etiam iuratis tolli. Bar. in l. ius publicum. ff. de pact. & in l. ſi quis pro eo numero 7. ff. de fideiuſſ. latè Brun. in tracta. de form. & ſolen. §. de poten. effect. lib. for. in vltimo effectu. 32. lim. verſic. & ſupra dicta Fallentia, & alio verſicu. item & prædicta fallentia. & ſolennitas iudiciaria interuenire debeat partibus præſentibus. l. iubemus. C. de emancip. lib. Ac illa, quæ nec per prius, nec poſterius adhiberi poteſt, ſed in ipſo actu neceſſaria eſt, dicatur de forma. Iaſo. in l. 1. §. 1. nume. 4. ff. de verbo. obliga. Excel. Oſaſch. dec. 66. quæ vbi deficit, iuramentum non ſufficit. Iaſ. in d. l. 1. §. ſi quis ita. ff. de verbo. oblig. emancipationemque connumerari inter actus legitimos, qui nõ pendent à partium arbitrio. l. actus legitimum. l. nec ex prætorio vbi Dec. ff. de reg. iur. Sic, vt nec per procuratorem quis emancipare poſſit. Bart. & Alex. qui dicit communem in l. Gallus. §. forſitam. num. 7. ff. de libe. & poſthum. quum non ſit in adminiſtratione patrimonij: Barto. ibi. Item quæ in burſa priuatorũ non ſunt, ſed à iudicis authoritate dependent renunciari non poſſunt. Fely. in c. ſi diligenti. num. 7. de for. comp. quæ non procedunt in exemplis ex aduerſo allegatis, ſcilicet in alienatione minoris, in tranſactione alimentorum, & inſinuatione donationis: quum res ſint, quæ patrimonium, & burſam propriam reſpiciunt. non valeatq; argumentum de inſinuatione donationis, ad authoritatem iudiciariã requiſitam in emancipatione: quia inſinuatio illa eſt actus de futuro, qui completa donatione fieri poteſt coram iudice, abſente etiam donatore, ad ſolam inſtantiam donatarij. Bald. in l. cùm multa. C. de donat. propt. nup. Alex. conſi. 157. volum. 2. Rui. conſi. 44. lib. 2. nec fauore publico introducta fuit. Dec. conſi. 432. num. 22. & 23. igitur non eſt de forma, prout authoritas iudicis in emancipatione, quam dixi ſimul adhibendam. Nec l. iubemus. C. de emanc. facit ad propoſitum, quum non loquatur, de inſinuatione emancipationis, ſed reſcripti impetrati pro emancipatione. Deciſ. verò ſen. 75. minus: quum ibi tracter de quadam arrogatione per mulierem facta, reſcripto Principis, ſine cuius authoritate fuerat diſſoluta. nam quum illa arrogatio non tranſtuliſſet filium in poteſtatem matris. §. fœminæ, & ibi glo. inſti. de adopt. l. mulierem. C. eod. nimirum ſi ſimplici diſſenſu poterat liberari, quod ſecus eſt in patre filios habente in ſua poteſtate, quæ ineſtimabilis res eſt. l. filiusfam. §. ſecundùm vulgarem. ff. de leg. 1. l. filiæ. C. de collat. Et ſicuti legitimatio cum iuramento facta ſine Principis authoritate non tenet. Bero. conſi. 164. volu. 2. ita nec emancipatio cum de vno ad alterum valeat argu. Pariſ. conſi. 1. num. 4. vol. 2. Soc. conſi. 65. volum. 3. Rol. conſi. 12. num. 22. lib. 4. ac vt contrariorum eadem ſit diſciplina. gl. in rub. ff. de acquir. poſſ. l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur. inſti. in prin. de tuto.

14 Quantum ad donationem dicebatur † non obſtante nullitate emãcipationis ſuſtineri: quum iſta donatio ſimplex ſit, & illa verba in præmium emãcipationis, ſint ineptè, & impropriè poſita. Alexan. conſi. 21. num. 9. & conſi. 112. in fin. vol. 3. quandoquidem in præmium emancipationis debeat filius patri, à quo libertatem conſequitur. l. cùm oportet. §. cum autem. C. de bon. quæ libe. §. hoc quoque & ibi Ang. inſti. per quas perſo. nob. acqui. & ad ſuſtentationem donationis, illis verbis non obſtantibus, allegatur quaſi in terminis Abb. conſi. 116. colum. fin. lib. 2. maximè quum donatio, de qua agebatur haberet clauſulas alias demonſtrantes animum donãdi patris præciſum: prout eſt clauſula, & quia ſic ſibi facere placuit, & placet, de qua per Bart. in l. per diuerſas ſub num. 10. C. mand. ac alia attento bono regimine, adminiſtrationeque filii, in conſeruandis, & augendis bonis ſibi commiſſis. quare dicebatur contractum, & diſpoſitionem eſſe magis iudicandam, ſecundùm naturam, & materiam ſubiectam, quàm ſecundùm tenorem verborum. glo. & Barto. in l. ſi vno. ff. loca. Barto. in l. cotè ferro. §. qui maximos. ff. de public. Abb. d. conſi. 116. in fin. ſic reſpondebatur ad deci. Guid. Pap. vltimam, quę videtur in terminis contra. nam ipſe ibi conſtituit totum fundamentum donationis in emancipatione, qua ceſſante, dixit corruere, ac debere ceſſare donationem. nos diximus ſecus, ſi aliis rationibus conſtet patrem motum ad donandum. nec etiam bonam eſſe illam rationem præmij emancipationis: quum ſit cauſa inepta, nec Guid. Pap. loquutũ vbi extabat iuramentum, cuius eſt efficacia, vt actum indiuiduum reddat diuiduum, vt ſortiatur effectum ea in parte, pro qua valere poteſt. Socyn. poſt Butr. per eum allegatum conſilio 16. numero 65. volum. 4. Pariſ. conſilio 14. nu. 19. volu. 1. Rolan. conſi. 70. nu. 30. vol. 2. Accedat quod viciato ingreſſu non viciatur donatio, ſi de alia mente ingredientis conſtare poteſt. Bart. & Dec. in auth. ingreſſi ſub nu. 24. C. de ſacr. ſanct. eccle. Excel. Senatus tandem donationem quoque cùm emancipatione annullauit, & pendet reuiſio.

Donatio etiam ſimplex dicitur, etſi ſub conditio-
15 ne, † ſi nauis ex Aſſia venerit, facta ſit: quum illa conditio non excludat liberalitatem. Corn. conſi. 45. colum. 4. volum. 4. Crau. conſi. 85. colum. 1. Roland. conſilio 44. num. 5. volum. 4. & arguitur ſimplex donatio ex verbis, verè, & propriè. Iaſ. in l. inter eos in 2. not. ff. de re iudica. Socy. conſi. 295. colum. 4. verſicu. quintus caſus. lib. 2. Craue. d. conſilio 85. niſi exprimeretur cauſa donationis in ſpecie. Oldr. conſilio 5. in fine. Alexan. conſi. 4. lib. 4. Socy. conſi. 52. lib. 1. Crauet. conſi. 301. ſub nume. 3. & prohibetur qualiſcunque donatio, de natura cuius dictionis diſſerit eleganter. Iaſ. in l. 2. §. prætor. ff. qui ſatiſd. coga. Alexan. & Dec. in l. quandiu. C. qui admitti & de iure donatio conditionalis, propria etiam donatio eſt. glo. in l. 1. verſi. ſequutum. ff. de donat. quam dicit communem. Curt. iun. in l. 1. num. 73. ff. ſi cert. peta. & ibi Dec. nume. 39. Clar. in §. donatio. quæ-
16 ſtio. 2. inſinuationem requirens. † Gab. d. conclu. 1. quamuis Alba. conſi. 4. nume. 29. dixerit inſinuationem non requiri: quod poſſet concordari pendente adhuc conditione: quum ipſe loquatur, de ea quæ adhuc in defectum conditionis poterat diſſolui. Donatio vero reciproca impropria eſt. Clar. in d. §. donatio. q. 2. in donatione facta eccleſiæ non videtur neceſſaria decreti ſolennitas. Crau. conſil. 160. ſub num. 1.

S V M M A R I V M.

1 *Monitio quomodo accipiatur? & verbum moneas, vel inducas non tribuunt poteſtatem compellendi.*
2 *Donatio non obſtante retentione aliquorum bonorum, aut reſeruatione vſusfructus decreto ſubyciitur.*
3 *Statutum requirens aliquas ſolennitates in contractu, non cenſetur derogare alys requiſitis à iure communi.*
4 *Donatio coram Iudice, vel Viceiudice facta, etiam ipſo recipiente inſtrumentum, quamuis res donata non ſint in eius territorio, non eget inſinuatione.*
5 *Inſinuatio coram notario banchi, & teſtibus, abſente iudice, inualida eſt.*
6 *Inſinuatio coram iudice fieri poteſt extra locum tribunalis,*

&

& iudice non ſedente pro tribunali.

7 *Inſinuationem donationis operatur Principis confirmatio.*
8 *Probatio, quæ per quinque teſtes fit dicitur prius legata.*
9 *Agnati, ſeu cognati adh bendi ex forma decreti inter teſtes an debeant eſſe de proxim ioribus donatoris.*
10 *Iudicis præſentia ſupplet interuentum agnatorum, & cognatorum.*
11 *Illorum appellatione non continetur in hoc caſu mulier, cuius fragile eſt conſilium.*
12 *Agnati, vel cognati iſti, ſi vnus contradicat, & alter conſentiat, vel interuenire recuſent, quomodo prouidendum.*
13 *Teſtes inſtrumentarij neceſſariè, non debent cognoſcere partes contrahentes.*

Gloſſa ſecundæ partis.

S S quis verò incipit hic pars ſecunda edi-
cti & ſi quis ſcilicet minor, vel ſimplex
modici intellectus, indiſcretus, vel pro-
digus, monitus, inductus, vel impulſus
ab aliquo proximiore, vel alio quouis, poſtquàm
non tantum annullantur donationes proximorũ,
ſed etiam aliorum. monitio quandoque leuis eſt,
1 † quandoque aſpera. cap. 1. §. ſciendum in clem. de
cenſib. monitis quandoque vnus aquieſcit. c. ex lite
ris extra de ſponſalib. & verba moneas, & inducas,
non tribuunt poteſtatem compellendi. Fely. in cap.
1. de teſtib. cogen. hortatorque, & perſuaſor fraudu
lentus de dolo tenetur. l. ſeruus tuus. ff. de dolo &
& quia Princeps putauit difficilem eſſe probatio-
nem inductionis, aut impulſionis, vel quia etiam
huiuſmodi perſonæ fragilitate ætatis, ſimplicitate
intellectus, indiſcretione, aut prodigalitate moue-
ri potuiſſent, ideò cenſuit etiam ſine aliqua indu-
ctione, ſed motu proprio donationes factas fore
inualidas. nam motus proprius excludit omnem
ſubreptionem. cap. ſi motu proprio de præben. in 6.
Abb. in c. ad aures colum. 2. de reſcrip. Rom. conſi.
327. quamuis motu proprio etiam id fieri dicatur,
quod ad eius poſtulationem conceditur. Dec. con-
ſilio 341. Pariſ. conſi. 3. nu. 57. volum. 4. de qua clau-
ſula latè Gabr. lib. 6. tit. de clauſ. concl. 2. Hæc dona-
tio omnium bonorum, ſine quacunque retentione
ipſorum bonorum, vel vſumfructuum eorundem.
Sed quomodo poteſt eſſe donatio omnium bono-
rum, ſi retineantur aliqua bona. exponendum eſt
hic Principem intellexiſſe omnium bonorum do-
nationem illam, qua nihil retinetur: ſi quid autem
retineatur, vel vſusfructus eorundem, videtur, Prin
2 ceps præſupponere † donationem validam, contra
ea, quæ ſupra dixi, etiam ſi fiat ſine hac ſolennita-
te, arguendo à contrario ſenſu, quod argum. eſt va
lidiſſimum. l. 1. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſdi.
& quia factis iſtis retentionibus, aut reſeruationi-
bus verba edicti non conuenirent, nec conueniet
decreti diſpoſitio. Bart. in l. 4. §. prætor in fine. ff. de
dam. infect. in quo decreto, & edicto ſe fundans, il-
lius qualitatem probare tenetur. Bart. in l. vnica. ff.
de condi. ex leg. Bald. in l. ſi quis non dicam rapere.
C. de epiſc. & cler. Socy. iun. conſi. 4. nume. 30. volu.
2. Quibus non obſtantibus, ſi donatio fieret per hu
iuſcemodi genus perſonarum reſeruato vſufru-
ctu, aut aliquot bonis retentis, crederem contra-
rium verius: quum de iure communi minor, pro-
digus, indiſcretus, & ſimplex carentes intellectu do
nare non poſſint. vt iam dixi in prima parte huius
edicti. vnde eſſet abſurdum iſtos hoc caſu donare
poſſe: ad euitationem cuius abſurdi, non valet ar-
gumentum excluſionis vnius ad incluſionem alte
rius. Grat. conſilio. 5. nume. 83. volum. 2. Menoch.
conſilio 82. nume. 49. volum. 1. nec argumentum à
contrario ſenſu, ſi ex illo ſequatur correctio iuris
communis. vt nota. in l. 1. ff. de offic. eius. Vnde ſta-
3 tutum requirens in contractu minoris, † aut mu-
lieris adhiberi certas ſolennitates, non intelligitur
remittere cæteras à iure communi traditas. Caſtr.
conſi. 82. in iſta donatione in 2. dubio lib. 2. vbi vo-
luit donationem, quam ſtatutum irritam facit
non ſeruatis certis ſolennitatibus, intelligendam
de ea donatione, quæ de iure communi poterat
ſuſtineri, non de inualida: quum, ſi iam erat nul-
la, non egebat alia annullatione. l. nam etſi ſub con
ditione. ff. de iniuſt. rup. & irrit. teſtamen. & de mi-
nore, ac prodigo idem Caſtr. conſilio 106. eodem
volum. vbi reſpondet ad argumentum à contra-
rio ſenſu deſumptum. ſequitur Dec. conſilio 110.
& conſilio 222. Tiraquel. de leg. connub. glo. 8. quæ-
ſtio. 6. Albert. in tract. de contract. in fine num. 155.
& 156. alioqui hoc edictum fauore eiuſmodi per-
ſonarum conditum. Aret. conſi. 2. colum. fin. in eo-
rum odium retorqueretur contra. l. quod fauore.
C. de legib. & inducta ad vnum finem contrarium
operarentur contra. l. legata inutiliter. ff. de adim. le
gat & c. tranſmiſſæ de verb. oblig.

Quare particula vltima iſtius ſecundæ partis cõ-
tinens exceptionem niſi &c. Intelligi debet, quòd
ita facta donatio valeat, ſcilicet coram quinque il-
lis teſtibus, illis caſibus, quibus de iure communi fie-
ri poteſt, adhibitis tamen illis quinque teſtibus pro
ut ſi donaret minor cum iuramento, quod robur
dat donationi, vt per Barto. Iaſ. & alios in Auth. ſa-
cramenta puberum. C. ſi aduer. vendit. Alex. conſi.
39. volum. 2. Dec. conſi. 180. & 639. Ruin. conſilio
60. volum. 3. Gram. dec. 103. Gabr. in comme. con-
clu. lib. 2. conclu. 5. tit. de minor. vel propter nuptias,
aut res alias, quæ ſeruando ſeruari nequeunt. l. 1. &
2. C. ſi aduerſ. donat. vel ſi donaſſet prodigus, cui nõ
dum eſſet interdicta adminiſtratio Bart. Iaſ. & alij
in d. l. is cui bonis. ff. de verborum obligatio. vel ſim
plex, ſeu indiſcretus, groſſolanus, de quo per Dec. d.
conſi. 448. ſi autem minor donaret in alijs caſibus,
vel prodigus, cui eſſet interdicta adminiſtratio, vel
ſimplex, aut ſtultus etiam adhibitis iis quinque te-
ſtibus, vel in iudicio coram iudice, iſtorum dona-
tiones nullius eſſent momenti.

In caſibus vero à iure permiſſis in iudicio poſ-
ſunt donare. item extra iudicium in præſentia ta-
men iudicis. Item extra iudicium, & abſente iudi-
ce, coram quinque teſtibus fide dignis, notis à parti
bus, & partes recognoſcentibus, quorum duo ad
minus ſint ex cognatis, vel agnatis donatoris. Sic
loquitur edictum ſub illis verbis, & particula extra
iudicium, vſque in finem illius ſecundæ partis. Nã
4 in primis donatio coram iudice facta † inſinuatio
ne non eget, cum eo ipſo videatur inſinuata. l. om-
nium, vbi docto. C. de teſtam. l. ſancimus. C. de do-
nat. Barto. in l. Modeſtinus. ff. de donat. Alexand.
conſi. 157. volum. 2. Dec. conſi. 536. Gab. in comm.
concl. lib. 3. tit. de donat. conclu. 1. num. 46. etiam ſi
fieret coram viceiudice recipiente ipſomet inſtru-
mentum donationis, & bona non eſſent in eius ter
ritorio ſita: quum ſit actus voluntariæ iuriſdictio-
nis, in quo vnus, & idem iudex eſſe poteſt, ac tabel-
lio: vt per Alexan. d. conſilio 167. & nihil aliud ſit
inſinuatio, quàm donationem redigere in actis,
ſeu eam intimare, & publicare apud acta iudice
præſente, vel authorante. Barto. in l. donationes, &
in l. data. C. de donat. Alex. d. conſi. 157. volu. 2. latè
Gabr. d. conſi. 1. num. 47. inſinuatio tamen coram
5 † notario banchi, & teſtibus ſolùm non ſufficeret.
Iaſ. in l. omnium ſub num. 4. C. de teſtamen. & in l.

fin. C.qui admitti. Secundò poteſt & extra iudiciũ
fieri, modo coram iudice fiat: cùm actus ſit volun
tariæ iuriſdictionis. Imo. in cap. cum contingat nu
me.93. de iureiur. Gabr. d. conclu. 1. num. 56. modo
6 † iudex intellexerit quid coram ſe ageretur. Rimi.
conſi. 193. num. 37. & 38. ad quam inſinuationem
faciendam non exigitur iudicem ſedere pro tribu-
nali. Imo. in d. cap. cum contingat. nume. 39. Alba
7 conſi. 4. num. 53. & Principis † confirmatio etiam
inſinuationem operaretur. Abb. conſi. 84. lib. 1. Al-
ba d. conſi. 4. & quamuis, vt proximè dictum eſt, co
ram quocunque iudice donatio poſſet inſinuari,
quum tamen edictum nominauerit iudicem ordi
narium, dicerem inſinuationem fieri debere, aut
coram iudice, vbi partes domicilium habent, vel
vbi res eſſent ſitæ. l. fi. vbi in rem actio, l. bonorum.
C. de præd. minor. Rebuf. in conſtit. reg. tit. de don.
in fi. glo. 5. Tertio ſi adhibeantur teſtes quinque. nã
regulariter in donatione inter viuos duo teſtes ſuf-
ficiunt. Corn conſi. 126. colum. 2. volum. 1. conſilio
68. volum. 3 Socin. iun. conſi. 21. nume. 12. volum. 2.
Roland. conſi. 43. num. 10. volum. 3. Rim. iun. conſi.
128. nu. 14. loco quorum quinque adhibendi ſunt:
nam probatio, quæ per quinque teſtes fit, dicitur
priuilegiata: quia, ſi ſtatutum diſponat contractũ
8 † non poſſe probari, niſi per inſtrumentum, non ex
cludetur tamen probatio quinque teſtibus facta.
Fely. in cap. ſicut conſuetudo. num. 13. de probatio.
Marſ. ſing. 157.

In numero ipſorum teſtium, ſaltem duo eſſe de-
bent cognati, aut agnati donantis. De ſimili ſtatu-
to loquitur. Ruin. conſi. 137. vol. 1. cuius ſolennitate
obſeruata, contractus iſte dicetur palam factus, &
bona fide. Bar. in l. frater à fratre. verſi. tertio quæro.
ff. de cond. indeb. Alex. in l. tranſactionem. C. de trã
ſact. & purgatus omni præſumptione doli, & inæ-
tus. Bar. in d. l. tranſact. Bald. Caſtr. & alij in d. l. tran-
9 ſactionem. Sed quæritur vtrum † ſufficiant quicun
que agnati, vel cognati ſeu requirantur proximio-
res. tradunt Bart. Bald. & Iaſ. in l. tranſactionem. C.
de tranſactio. qui in fine dicit de conſuetudine ſer-
uari, ſufficere, modo ſint conſanguinei, licèt non
proximiores. loquuntur ipſi quando ſtatutum re-
quirit conſenſum proximiorum. Sed quum hic re-
quirantur agnati, ſiue cognati, ſiue qualitate proxi-
mioritatis, arbitror ſufficere eorum interuentum,
quamuis non ſint proximiores: licet Ange. conſi.
170. interpretetur de proximioribus, quia reſpon-
deri poteſt ibi, ipſum ſe fundare in partibus antece
dentibus ſtatuti, vbi vocabantur ſecundum gradũ
proximioritatis. ita voluit conſi. 160. ſub nu. 5. vbi
ſtatutum non diſtinguit de proximioribus. Barto.
Alex. & Iaſ. in d. l. tranſactionem.

10 Et iſti proximiores † ſi eſſent abſentes, poſſet ad
hiberi loco eorum iudicis authoritas. Bal. & Caſtr.
ibi imo cùm ſtatutum intelligatur, ſi ſunt præſen-
tes, & facilè conſentire poſſint, non eſſet neceſſa-
ria iudicis ſubrogatio. Caſtr. in l. ſi cum dotem. §. ſi
patri. ff. ſol. matrimo. quum ſtatuti diſpoſitio intelli
gatur, agnatis extantibus, & nõ aliter. arg. l. quoties.
§. toties. ff. de dam. infect. Dec. conſi. 222. Rimi. iun.
conſi. 339. ſi tamen ſperaretur, quod breui eſſent re-
uerſuri, expectari deberent. Caſtr. in l. antiquitas. C.
de teſta. quod dicit æquum Iacobin. in d. l. tranſa-
ctionem. vbi etiam ſtatutum vult conſenſum iſto-
rum adhiberi, ſufficit, quod adhibeant per procura
torem. Alex. conſi. 189. volum. 7. vel ſi adeſſent, & eſ
ſent inhabiles, ſcilicet furioſi, vel minores. Caſt. ibi
& Bald. in l. 1. in fin. C. qui admitti. Quorum proxi-
11 morum † appellatione, non veniret mulier proxi-
ma, cuius conſilium eſt fragile. Dec. in l. 1. ſub nu.
15. C. vnde vir. & vxor. Quid ſi ſtatutum requirat
duos proximiores; vel duos affines, & interueniat
vnus proximior conſanguineus, & vnus affinis, vel
ſecundum diſpoſitionem huius ædicti, vnus agna-
tus, & vnus cognatus. vide Angel. ibi conſilio 160.
ſub num. 5.

12 Quid ſi iſti agnati recuſent adeſſe † reſpõdit Bal.
in cap. 1. num. 7. de conſuet. rect. feudi, ſi dolo malo
recuſent iudicem poſſe eorum ſupplere præſentiã.
argum. l. 1. §. 2. ff. quod cum falſ. tutor. imo tunc eos
poterit remouere tãquam ſuſpectos. l. eum qui res.
C. de procur. Quid ſi vnus conſentiat, & alter con-
tradicat, vel vnus ſit dignior altero. Albe. in d. tract.
de contract. gl. 11. in verbo agnati.

Quantum ad donationem cauſa mortis, quum
requirat numerum quinque teſtium. l. fi. C. de codi
cil. ex edicto nihil illi additur, niſi quod duo ex eis
ſaltem debeant eſſe agnati, vel cognati donatoris
hinc inde cogniti, licet regulariter teſtes inſtrumẽ-
tarios exceptis teſtibus inuentarij cum beneficio le
gis, non requiratur quod partes contrahentes co-
13 gnoſcant. † glo. in l. 1. §. ſin autem dubius. in verbo
cognoſcant, & ibi Caſt. Alex. & Iaſ. C. de iure delib.

S V M M A R I V M.

1 *Singulis inhibitio facta, an comprahendat vniuerſos.*
2 *Notarij rogati recipere inſtrumenta, nequeunt recuſare, niſi
iuſtè impediti.*
3 *Literæ iudiciales, & authentica fidem faciunt ſine teſtibus.*
4 *Annullatio actus eſt pœna.*

Gloſſa tertiæ partis.

OMnibus, & ſingulis notarijs, aut curiarũ
iuratis inhibentes, ne per aliquos rogati
recipere tales donationes, ſeu inde confi
ci inſtrumenta publica, vel literas authẽ-
ticas, illas, & illa nullatenus recipere, nec inſtrumẽ-
ta, ſeu literas inde conficere, niſi prædictis teſtium
qualitate, & numero roborentur, præſumant, alio-
qui non valeant, vt præfertur.

Hæc eſt tertia pars edicti inhibentis, notarijs qui-
buſcunque receptionem, & expeditionem inſtru-
mentorum, aut literarum authenticarum talium
donationum, niſi adhibitis teſtibus prædictis. qui
omnibus inhibet, neminem excludit. l. Iulianus. ff.
1 de leg. 3. ſinguli † tamen ab vniuerſitate hominum
differunt. l. in tantùm. §. vniuerſitatis. ff. de rerum di
uiſ. l. ſed ſi hac. §. qui manumittuntur. ff. de in ius vo
ca. verbaque vniuerſaliter ſinguli, & ſingulariter
vniuerſi includunt vniuerſitates: & ſingulas perſo-
nas. Bald. in c. cum omnes. nu. 16. de conſt. ac quod
ſingulariter profertur, omnem à ſe excludit plura-
litatem. Bald. conſi. 110. Decreto domini lib. 1. & di-
ctio omnis eſt collectiua. Bar. in l. hoc articulo. ff. de
hæred. inſtit. dictio ſingulis diſtributiua, & quando
diſpoſitio vtitur ijs dictionibus. tex. in cap. vt circa
2 de elect. in 6. & notarij rogati † recipere inſtrumen
ta, licet impune recuſare non poſſint. Felyn. in cap.
quoniam contra. num. 5. de proba. niſi multitudi-
ne negociorum impedirentur vt ibi Dec. nume. 8.
vel multitudine inſtrumentorum iam receptorũ.
Purpu. in l. 1. ſub nume. 32. C. de edend. Tamen ro-
gatus recipere hæc inſtrumenta præter formam
edicti poteſt, & debet abſtinere, & recuſare, ac etiã
ab expeditione literarum authenticarum, quæ ſi iu
3 diciales ſint, fidem faciunt ẽt ſine teſtibus. † Marc.
q. Delfin. 990. & de literis dictum eſt, quum in pleriſ
que locis literæ officialium fidem publicam faciãt.
ex glo. in cap. vt circa in verbo literis de elect. & ex
forma

forma decreti lib.2.cap. ſi quando cart. 30. notarijs
prohibetur confectio literarum ſub nomine iudi-
cis loquentis in ipſis, niſi in eius præſentia receptæ
4 ſint, & ſi aliter fiat, † nullum eſt, quod fiet. Nota-
rius, aũt qui contra prohibitionem ſtatuti, inſtru-
mentũ recipit in pœnam incidit, & inſtrumentum
validum eſt, niſi contineat clauſulam irritatiuam
Dec. conſ.17.169. Annullatioque nedum donatio-
nis dicitur pœna. Rim. iun. conſ.112. num.76. vol.
2. ſed etiam alterius cuiuſuis actus. l. turpia. & ibi
Alex. & Iaſ.ff.de leg.1. Bal. & Iaſ. in l. non dubium,
C.de legib.

S V M M A R I V M.

1 *Protocolum differt a contractu, & quid ſit protocolum ſecundum ius, & patriæ vſum,*
2 *Protocolum de iure ſeruandum eſt, & non lacerandum, licèt aliter dicat ſeruari Pariſius.*
3 *Menſis, de quo in decreto, quomodo intelligatur?*
4 *Notarius poteſt agere, vt compellantur partes ad ſoluendum mercedem condignam laboris expeditioni inſtrumẽti.*
5 *Et iudex tenetur taxare mercedem notario, & partibus de ea non conuenientibus.*
6 *Notario duplex merces debetur, vna pro rogitu, altera pro extenſione.*

Gloſſa tertiæ partis.

SI verò ipſas donationes, cum ſolennita-
tate prędicta recipi contingat per quẽ-
uis notarium, idem notarius ipſas do-
nationes, ſeu donationem ſtatim im-
protocolare, & infra menſem à die re-
ceptionis inſtrumẽti talis donationis numerandũ,
publicum inſtrumentum inde leuare, groſſare, &
in publicam formam redigere, & donatario, ſeu
donatarijs expedire.

Iuſſi ſunt in hac quarta parte edicti ſtatim ipſas
donationes improtocolare: aliud etenim eſt dona
1 tio, † aliud protocolum illius, ſeu ſcriptura, vt per
Dec. in c. cum venerabilis de except. & conſ. 532.
in fine. Ruin. conſ.5.num.8.& conſ.12.vol. 5. Proto
colum ſecundùm communem vſum notariorum
patriæ, eſt liber magnus continens inſtrumenta per
eos recepta ad extenſum: in iure autem protocolũ,
eſt illa prima ſcriptura, in qua notatur contractus
ſubſtantia.§. fin. in auth. de Tabell. Dec. conſ. 447.
quem librum, ſeu ſcripturam dicit Felin. in c. quo-
niam contra. in 7. notab. de fid. inſtr. nuncupari ba
ſtardellum, omnino ſeruandum. d.§.fina. cuius cõ
ſeruatio ad notarium pertinet. Dec. in d. c. quoniã
contra num.14. Bald. in l. noſtram. num.4. C.de te-
ſta. Menoch. de arbitr. caſu 370. ad quam reccurri-
tur, ac cui magis ſtatur ſi inſtrumentum extenſum
ab ea differat. Fel. in d. cap. quoniam contra. not.7.
Pariſ. conſ.28.lib.2. Bart. in l. Sempronius.ff.d legat.
3. Neuiz. conſ.26. non obſtante quòd extenſione fa-
cta, ſcripturam ipſam, ſeu baſtardellum notarius
cancellaſſet. Bald. in l. noſtram. verſic. & hæc ſunt
notabilia. C. de teſtament. prout eſſe moris, quòd
cancellet, facta extenſione in libro, dixit Bar. in l.
fi.ff. de ijs quæ in teſtam. delen. Et quam primam ip
ſam ſcripturam, idest protocolum notarius prohi-
betur incidere. d.§.fi. in auth. de tabellio. & ſi lacera
uerit concurrentibus ſaltem alijs argumentis; vo-
luit contra notarium probari falſitatem. Curt. ſen.
conſ.55.col. pen. verſ. ſed non omitendum. Quod
non putarem verum, ſi cõſuetudo eſſet incidendi,
2 q̃ eſſe dixit apud notarios. † Pariſ. d. conſ.28.nu.22.
23. & 24. ſcilicèt, vt primo conficiant in vno ſolco
ſcripturam vnam, q̃ ponſit in filza, ſeu baſtardello,
& quẽ notarij Pedemontani vocant notulariũ, ſeu
notulam. Secũdò q̃ extendant in eorum libro, quẽ
vocant librum extenſorum, & notarij Pedemonta
ni vocant hunc librum protocolum. Tertiò inde
ex hoc libro deſumunt, ſeu leuant, & expediant pu
blicum inſtrumentum partib. & extenſo inſtrumẽ
to. ait Pariſ. d. conſ.28. licet notarijs impunè lacera
re baſtardellum. Quod non arbitror verum atten-
tis prædictis, niſi aliqua excuſarentur conſuetudi-
ne, quum inſtrumentum cancellatum conſeruan-
dum ſit ad probandum originem rei. Alexan. in l.
acta. num.10.ff.de re iud.

Vnde cum dicit Princeps donationem improto
colandam intelligo redigendam in ſcriptis in illa
prima ſcriptura: quum dixit groſſandam, intelligo
extendendam in dicto libro, quem abuſiuè notarij
appellant protocolum. & dixit leuandam intelligo
inſtrumentum quod partibus tradi, & expediri ſo-
let ſubſcriptum in publica forma, Quæ omnia mã-
dauit peragi infra menſem à die receptionis nume
3 randum: † Qui quot dierum eſſe debeat, declarauit
ad hoc edictum Menoch. de arbitr. lib.2.cen.1.Caſ.
51. num. 26. & quum præfixa ſit dies, notarius ſine
alia partium interpellatione hæc præſtare debet. l.
magnam. C.de contrah.& commit. ſtipula. ſcilicet
media mercede condigna, ad quam perſoluendã
4 poteſt cogere partes, † Cag. in l. ſi librarius. nu. 49.
ff.de regu. iur.& facta oblatione inſtrumenti leuati,
& expediti, ſi partes, ſeu donatarius diſtulerit ſolue
re, & recipere inſtrumentum, cenſetur notarius ſa
tisfeciſſe muneri ſuo, ac oneri ſibi iniuncto, quum
per eum non ſteterit. l. iure ciuili. ff. de condit. &
dem. l. iure ciuili. ff. de reg. iur. Quod ſi diſcordia
inter notariũ, & donatariũ de mercede inſtr̃i oriat̃,
iudex taxabit mercedẽ ipſam, Dec. conſ.654. ſed in
5 hac patria † merces inſtrumentorum taxatur ex
decreto, de iure duplicem mercedem, ſcilicet vnã
pro rogitu, & alteram pro extenſione conſequi po
6 teſt. † Bar. in l. argentarius. in princ. ff. de eden. Dec.
d. conſ.654.

S V M M A R I V M.

1 *Exhibitio, & iurium productio differunt inter ſe, & quid ſit vtrumcunque?*
2 *Productio iurium quando rectè facta dicatur?*
3 *Collatio inſtrumenti quid ſit, & eſt neceſſaria, ſi leuatum ſit ab alienis ſcripturis.*
4 *Sigillum habentis iuriſdictionem fidem facit, eſtque credendum fuiſſe appoſitum, ſi ſcriptura authentica id referat.*
5 *Sigilli defectus non præiudicat, ſi erat appoſitum ad maius robur.*
6 *Sigillum exigit caracteres; & operatur ſubſcriptionem, niſi exigatur pro forma.*
7 *Inſtrumentum donationis etiam iurata, omiſſa forma decreti non probat.*
8 *Donator, qui vult repetere bona donata cautus eſſe debet, ne inſtrumentum fateatur.*
9 *Donatio poſſet probari per duos teſtes, & iſtius decreti mentionem facit, Cur. iun. conſi.131.*
10 *Decreto huic vtrum renunciari poſſit.*
11 *Promiſſio iurata obſeruandi donationem, nihil operatur contra decretum.*
12 *Notario defuncto intra menſem, & terminum expeditionis inſtrumenti, donatio non corruit.*

Gloſſa

Gloſſa quintæ partis.

IPSIQVE donatarij, ſeu donatarius Iu
dici ordinario donatoris exhibere tenea
tur vocato donatore, ſi commodè ad iu
dicis præſentiam venire poſſit: alias ſine
eo preſente donatario. & protocolum, à quo ſum-
ptum fuit ipſum inſtrumentum, dicto iudici exhi-
bente. Deinde facta collatione ipſius inſtrumenti
eiuſdem per dictum iudicem, ad dictum protoco-
lum ipſum inſtrumentum ſigillo iudicaturæ dicti
iudicis ſigilletur. Alioqui inſtrumentum non fa-
ctum, nec ſigillatum modo ſupradicto, & infra di-
ctum tempus viribus non ſubſiſtat, nullamq; vim,
ſeu probationem in iudicio, vel extra facere, vel ha
bere valeat.

Donatarius debet exibere inſtrumentum per no
tarium forma predicta, ſibi expeditum iudici ordi-
nario donatoris exhibere autem eſt facere in publi
co poteſtatē. l. 2. ff. ad exhib. vt quis videat, & appre-
hendat rem. l. locum §. exhibere, ff. de tab. exhib.
ſcilicet vt inſpici ad legendum poſſit. l. 2. §. inſpe-
ctio. ff. quemad. teſt. aper. & apud prætorem. d. l. lo
cum. §. exhibere, ſeu apud iudicem vel magiſtratū.
gloſſ. in d. l. 2. ff. ad exhib. Differt exhibitio tabula-
rum, ſeu inſtrumentorum à productione quia ex-
1 hibita † iudici pro animi informatione, non dicun
tur de actis, producta autem ſic. Guid. Pap. q. 241.
quorum ſic exhibitorum copia aduerſario non eſt
decernenda. Guid. Pap. q. 242. & iſta productio nil
eſt, quam quædā animi declaratio, quod quis vult
ipſis iuribus, aut inſtrumentis vti. Caſtr. conſi. 281,
ſub num. 10. volum. 1. qua ratione mihi videtur ſu-
perfluum interrogatorium, quod aliquādo fit pro-
ducenti, an vti intendat inſtumento. an fieri de-
beat iudici, vel notario. Dec. in ca. quoniam con-
tra. num. 116. & 117. de prob. in ſumma verius eſt,
vt non ſufficiat productio coram notario, & teſti-
bus. Coaru. lib. 1. var. reſol. cap. 1. num. 5. ſtylus eſt
vt producantur inſtrumenta, dum cauſæ tenentur
coram iudice: & producta remittuntur, & com-
mittuntur cuſtodiæ notarij cauſarum, & quum in-
2 ſtrumentum non habeatur † pro producto, niſi præ
ſente parte, & data copia parti ad opponendum
Barto. in extrauagan. ad reprimendum ſuper ver-
bo de plano. Marill. ſing. 81. Rip. in l. quod te. num.
20. ff. ſi cer. pet. Rom. conſi. 159. Crau. de antiq. tēp.
1. parte. §. quæritur etiam in hac materia. nu. 10. nec
equam operetur productio actorum inter alios
geſtorum, in quibus eſſet inſtrumentum productu
per copiam tranſcriptum. Neuiz. conſ. 37. num. 26.
eſt ſimitratoria quæſtio vtrum ſufficiat productio
in manibus notarij cauſarum, vel apud iudicem,
de qua per Dec. in d. c. quoniam contra.

Exhibitio inſtrumenti iudici ordinario donato-
ris fieri debet, igitur excluduntur alij iudices. l. mari
tus. C. de procur. l. cum prætor. ff. de iudic. licèt vt
dictum eſt ſupra in ſecunda parte, circumſcripto,
edicto coram quocunque iudice, & ſine vocatio-
ne, & præſentia donatoris hic ordinata fieri po-
tuiſſet.

Collatio inſtrumenti per iudicem ad protocolū
3 † fieri mandatur. Collatio hic accipitur pro com-
paratione non literarum, ſed actus ad actum. &
quod hoc verbum collatio quandoq; pro compara
tione accipiatur. tex. eſt in § illud etiam in auth. de
ijs qui ingred. ad appellatio. & §. 1. de inſtr. caut. &
fid. & iſta collatio eſt ſolennitas quædam, alioquin
non neceſſaria, quando ab eodem met notario, qui
rogatus fuit, inſtrumenta leuantur, & ſubſcribun-
tur. ſecus ſi ab alienis protocollis parte non vocata.
ex auth. ſi quis in aliquo. C. de eden. Soc. conſ. 24.
ſub nume. 24. volum. 1. Dec. conſ. 36. Crauet. conſ.
197. num. 11. Cagn. in l. ſi librarius, num. 30. ff. de re
gul. iuris.

Facta collatione, inſtrumentum ſigillo iudicatu
ræ iudicis ſigillandum eſt: quia ſigillum eius perſo-
4 næ q̄ iuriſdictionem habet, fidem facit. † Inno. &
doct. in capit. 2. de fid. inſtrum. & quod ſi ſigillum
priuilegiorum corruptum ſit, amplius priuilegia
fidem non faciunt. c. inter dilectos de fid. inſtrum.
Crau. conſ. 46. num. 6. ſi tamen iudex actum feciſ-
ſet in ſcriptis redactum, quo appareret feciſſe appo
ni ſigillum, tunc eſſet credendum appoſitum, etiā
ſi omnino de eo non appareret. Alexan. conſ. 150.
colum. 2. lib. 6. qui licèt præſupponat contrarium in
ſcriptura priuata, ſecus tamen eſt in publica. Nat.
conſ. 505. nu. 5. & quando partes aſſerunt ſigillum
impoſitum, nunquam obſtat defectus ſigilli. Alex.
conſ. 98. breuiter puto lib. 1, Nat. d. conſ. 505. num. 5.
5 præſertim, ſi dictum ſit, ſigillum additum † ad
maiorem firmitatem, & robur. Alex. d. conſ. 98. ſi-
6 gillum debet habere caracteres, † vt cognoſcatur
glo. in c. inter dilectos in verſicu. inter dimidia de
fid. inſtr. vel arma ſigillantis. Marc. q. 990. & dicitur
authenticum, ſi ſit iudicis ordinarij. Dec. in c. ſcri-
pta, num. 62. cod. titu. qui pro ijs, quæ ad iudicem
pertinent, ſigillum, habent authenticum. Marc. q.
992. nu. 5. quamuis alieno ſigillo actus ſignari poſ-
ſet Alex. & docto. in l. ſi vnus. C. de teſtam. ſed an
de hac re mentio fieri debeat, controuerſia eſt inter
doctor. Alexan. in d. l. ſi vnus, & latius Boer. q. 240.
& vbi actus exigit ſubſcriptionem loco illius, po-
teſt ſigillari. Rom. conſ. 303. Crau. de antiq. temp.
in pr. par. §. quæritur etiam num. 44. niſi ſubſcriptio
exigeretur de ſolennitate, & pro forma. Bart. in l.
ad teſtium. §. ſi quis. ff. de teſta. Alex. in l. quæ dotis
colum. ſin. & ibi Iaſ. colum. 15. verſ. per iſta ſequi-
tur. ff. ſol. matri. Crau. in d. §. num. 45. quum igitur
in hoc edicto ſigillum iudicaturæ pro forma requi-
ratur, loco illius non ſuppleret ſubſcriptio iudicis,
vt contrariorum eadem ſit diſciplina. & pro for-
ma aliquid requiritur, quando ſtatutum vlterius
progreditur, annullando actum forma non ſerua-
ta. Iaſo. in l. cum his. ff. de tranſ. & in l. 1. ff. de lib.
& poſth. & in l. non dubium. C. de legib. & quan-
do de conſenſu eius, cuius eſt ſigillum, appoſitum
cenſeatur. Crau. d. §. quæritur etiam num. 46. & an
neceſſarium ſit probari ſigillū traditum à domino
ad ſigillandum: maximè ſi à perſona domeſtica
ſubtrahi potuit. Rom. conſ. 446. Butr. in cap. ſigni-
ficauit de appell. latè hanc, & plures concluſiones
referens ad materiam ſigilli pertinentes. Gabr. lib.
1. tit. de præſum. concl. 4.

Alioquin inſtrumentum, &c. iſta eſt clauſula ir-
ritatiua inſtrumenti; quod, etſi iuratum eſſet, licèt
iuramentum ſuppleat ſolennitates cōtractus. Alex.
conſ. 100. lib. 4. Aret. conſ. 22. Dec. conſ. 532. Gabr.
lib. 2. conclu. 5. nu. 11, & 15. tit. de iureiur. dixi in de-
creto quitationem in prima par. glo. 5. ſub num. 21.
& in donatione per minorem facta Dominus Pari
cen. conſ. 75. num. 5, & 6. & in terminis huius decre-
ti Crau. conſ. 674. num. 47. tamen quum nedum ir-
ritet, ſed etiam probationem tollat, tunc iuramen-
7 tum non dat fidem inſtrumento, † vt dixi in decre
to quitationem in 5. par. num. 24. & in ſpecie de in
ſtrumento donationis iurato facto, omiſſa ſolenni
tate probatoria quinque teſtium à ſtatuto requiſita
quod non probet Rol. conſ. 43. vol. 3. Et cautus de-
bet eſſe is, qui vult bona donata repetere, ne fatea-
8 tur donationem a ſe factam; quum hic non irrite-

tur contractus, ſed tantum inſtrumentum, quod diſcit ab ipſo contractu, & ſtatutum annullans inſtrumentum, non cenſeatur annullare contractũ. Dec. in c. cùm venerabilis num. 17. de excep. conſ. 17. & conſ. 169. Roland. d. conſ. 43. numer. 16. & 17. volum. 3.

Contractus ipſe donationis, tunc poſſet per duos
9 teſtes probari, † qui de iure communi ſufficiunt. l. vbi numerus. ff. de teſtib. Soc. iun. conſ. 21. volum. 2. poſſet in quam per duos teſtes probari Alexand. conſ. 170. volu. 7. & 184. volum. 7. inter quos poſſet examinari notarius. Dec. conſ. 17. Alexan. d. conſ. 184. Roland. d. conſ. 43. num. 20. & 21. & quamuis in ſecunda parte edicti, donatio annulletur facta non ſeruata forma, ea tamen nullitas in donatione iurata, non eſt in conſideratione virtute iuramẽti, vt proximè dictum fuit, & ideo ſi iurata ſit, & aliunde probetur, fuiſſe iuratam, ſi aliud non obſtet, procedet, & ſuſtinebitur donatio.

Quintò quando celebrato contractu ad illum conualidandum requiritur inde aliqua alia ſolennitas, licèt Rom. conſ. 517. in caſu propoſitę, in fine, quem ſequutus eſt Soc. iun. conſ. 130. num. 17. volum. 3. tenuerit etiam iuramento firmari: tamen contrarium, & prout in hoc, vt infra menſem, debeat per iudicem cum originali conferri, & ſigillari, iuramentum non porrigit vires ad hanc ſolennitatem, nec illam ſupplet. tenuerunt. Feder. de ſen. conſ. 363. incip. caſus talis eſt Soc. conſ. 77. ſub nu. 9. vol. 1. Curt. iun. conſ. 47. ſub num. 9. Arct. conſ. 2. ſub num. 5. Corn. conſ. 186. num. 11. volu. 2. Bulba. conſ. 43. num. 33. volum. 1. & in terminis iſtius decreti reſpondit Curt. iun. conſ. 141. in fine vbi dicit communem ſequitur Gab. lib. 3. tit. de donat. conclu. 1. nu. 75. Rim. iun. conſ. 72. reſpondens ad rationes. Roma. & Socin. iun. niſi decreto ipſi donator renunciaſſet ſpecialiter, & expreſſè. Curt. iun. d. conſ. 141. in fine. & conſ. 47. num. 9. Soc. conſ. 77. & Cacialup. inter eadem conſilia conſ. 80. vol. 1. & diceretur renunciatum per clauſulam, qua renunciatur omnibus ſtatutis iuri, & legum auxilio. Curt. d. conſ. 47. Rim. iun. conſ. 72. num. 19. quod intelligit ipſe, & probat verum. num. 93. pluribusq; alijs, ſequentibus, ſi renunciatum ſit omni iuri competenti, & competituro, aliàs ſecus. vel ſi in ſpecie ſtatuto renunciatum ſit, & reſpondet ad rationes. Soc. iun. conſ. 130. quæ renunciatio non operaretur, vt fidẽ faceret, quum ſolennitati probatoriæ renunciari non poſſit, vt dictum eſt, ſupra, & per Rol. d. conſ. 43. ſed quia tunc, ob non hanc ſequutam ſolennitatem, donatio non minus ſubſiſteret, quàm ſi ea ſolennitas acceſſiſſet, probata tamen donatione aliũde, quam per inſtrumentum, cui fides eſt delata. Vltra quòd contra Curt. dici poſſet inualidam hanc renunciationem: quum actui reſpicienti ſolennitatem probatoriam renunciari nequeat, latè Rol. d. conſ. 43. & ſicut non valet inſtrumentum donationis, nec clauſulæ in eo appoſitæ. Iaſ. conſ. 133. nu. 20. vol. 4. Si autem ſimpliciter ſtatutum annullaret contractum non regiſtratum infra aliquot tempus. & donatio eſſet tempore illius, valida, vt in hoc caſu, ſi adhibiti eſſent teſtes numero, & qualitate prædictis, tunc ipſa donatio ſubſiſteret. Arct. conſ. 2. ſub nu. 5. Soc. d. conſ. 77. Curt. iun. d. conſ. 47. nu. 9. & ſimiliter ſi cum iuramento expreſſè donator promiſiſſet donationem obſeruare. Arct. conſ. 2. ſub nu. 5. Soc. d. conſ. 77. ſub nu. 9. Cacialup. d. conſ. 80. ſub nu. 10.

10 Quæ † vltima limitatio quaſi ex toto deſtruit decreti diſpoſitionem, cum nullum ſit inſtrumentũ donationis, in quo non adſit hęc promiſſio, & clauſula: qua non obſtante ego credo contrarium, quũ intelligenda ſit reſpectu iurium competentium ex ea de præſenti, vt de ſimilibus clauſulis. Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. q. 6. ff. de verb. obliga. Curt. iun. conſ. 101. nu. 7. Arct. conſ. 93. nu. 8. Rim. d. conſ. 72. num. 112. non autem reſpectu iſtius cauſæ, defectu inſinuationis inde ortę, ob culpam donatarij, qui neglexerit muneri ſuo ſatisfacere, quã culpam conſiderarunt. Fed. Soc. Curt. Rim. num. 23. & alij ſupra allegati ad ipſamque clauſulam ita reſpondet Rim. ibi d. conſ. 72. num. 25. & 26. quum omnis promiſſio intelligenda ſit, ſecundum terminum, & ſtatum temporis, quo facta fuit. Soc. cõſ. 27. num. 22. & conſ. 123. num. 8. vol. 4. Afflictus. dec. 328. num. 4. Nat. conſ. 50. non obſtante quod iurata ſit. Tiraq. in l. ſi vnquam in præfa. num. 130. Rim. iun. conſ. 69. num. 75 & 76. & prout ex illa clauſula
11 de obſeruando, † & non contraueniendo in diuiſione poſita fideicommiſſum non cenſetur remiſſum. Boer. q. 147. Rui. cõſ. 137. col. 3. vol. 2. Neui. conſ. 32. num. 16. Dec. conſ. 56. Goz. conſ. 36. ſub nu. 11. Rimi. iun. conſ. 50. num. 9.

Nec mihi etiam placet limitatio prædicta, quòd donatio per regiſtrationem non ſequutam, iuramento non obſtante inualidetur: quia inſinuatio non requiritur, in ipſo actu donationis, vt dixi ſupra, & tamen ſecundum magis communem defectus inſinuationis non viciat donationem iuratã. Gabr. tit. de donat. lib. 3. concluſ. 1. nu. 72.

Et ſi notarius talis inſtrumenti recepti infra dictum menſem vniuerſæ carnis ingreſſus fuerit, cõmiſſarius protocolorum vices ſuas, quàm citius commodè fieri poterit, ſuppleat arbitrio iudicãtis.

Decreto alio lib. 3. cap. defunctorum car. 46. diſponitur quid agendum ſit de ſcripturis defuncti, &
12 cui notario committenda † ſit illarum cura, & expeditio, primò filijs, ſi ſint notarij, Secundò ſi non extent filij notarij. tunc ſufficientiori notario illius loci. Tertiò ſi nullus extet, tunc notario loci viciniorisinterim autem donec prouiſum non eſt, tempus currere non debet, ſicut non currit hęredi, niſi poſt aditam hæreditatem. Cor. conſ. 245. volum. 5. Rui. conſ. 53. volum. 5. nec etiam niſi à die ſcientiæ. Bart. in l. genero. ff. de ijs qui nota. infam. Alexan. conſ. 35. vol. 4. Gabr. in commem. concluſ. tit. de arbitr. concluſ. 2. num. 10. & 11. & tempus ſtatutum à lege ad petendum renouationem inueſtituræ vaſſallo non currit, donec non apparet hæres domini. Bald. conſ. 361. volum. 3. Rol. conſ. 40. num. 11. vol. 3. quum ex forma dicti decreti prouiſio commiſſarij inſtrumentorum, ad iudicem ſpectet, non eſt donatarij neceſſaria aliqua proteſtatio de impedimẽto. Affl. ct. dec. 50. & facta remiſſione ſcripturarum ſi notarius, cui eſſent commiſſæ, inſtrumenti donationis, probabilem ignorantiã haberent, legitima eſſet excuſatio: quum ignorans cenſeatur iuſtè impeditus. Grau. conſ. 201. num. 36. & impedito non currat tempus. l. prima. C. de bon. mater. l. fi. C. de an. excep.

S V M M A R I V M.

1 *Donatio remuneratoria propriè donatio no eſt, niſi contineat clauſulam purè, & liberè.*
2 *Statutum loquens de donatione locum non habet in remuneratoria.*
3 *Merita non probantur aſſertione partium prohibitarum, ſine meritis donare.*
4 *Aurei quingenti antiqui quantam ſummam hodie faciant.*
5 *Decretum quomodo intelligatur, dum permittit donationẽ vſq; ad aureos quingentos.*

Merita

6 *Merita quæcunque non ſufficiunt, niſi donationi correſpondeant ad donationem ſuſtinendam.*

7 *Simpliciter dictio denotat omnem ſimilitudinem cum præcedentibus.*

Gloſſa ſextæ partis.

DONATIO autem præmiſſa, vel alia, ſi facta fuerit ob cauſam meritorum, conſiderationeq; gratorum ſeruiciorũ, & beneficiorum, quæ ſcribentur donatori fuiſſe illam ſi fuerit omnium bonorum, donationem non valere vltra ſummam quingentorum aureorum à iure taxatam, niſi de ipſis meritis aliter doceatur, & appareat modo ſimili cenſemus.

1 Remuneratoria donatio † propria, & mæra do-
natio non eſt. l. Aquilius regulus. ff. de donat. Soc,
iun. conſ. 94. num. 13. lib. 2. Clar. in §. donatio. qõ. 3.
Niſi clauſulam purè, & liberè donauit. Oldr. conſ.
5. Alex. conſ. 40. vol. 4. Bellon. conſ. 74. nu. 9. vel aliã
quia ſibi ſic facere placuit. Bertr. conſ. 1. vol. 1. Bell.
d. conſ. 74. num. 11. & ſtatutum requirens inſinua-
tionem donationis non habet locum in remunera
toria, vel ob cauſam. Bar. in d. l. aquilius. Rim. ſen.
conſ. 512. num. 7. quæ etiam permiſſa eſt inter per-
ſonas alioqui donare prohibitas. Maſuer. in prat.
Ferat. in form. lib. donat. §. ex cauſa in verſi. dona-
tio. ſed attento hoc decreto donatio ipſa alijs dona
2 tionibus prædictis † æquiparatur: quod tamen in-
telligendum eſt catenus, quatenus decretum diſpo
nit, ſcilicet quantum ad ſolennia actus non quoad
reliqua, ne in dubio extendatur decretum in iis, quę
tendunt ad correctionem iuris communis, vt de
ipſo decreto notauit. Menoch. de recup. poſſ. rem.
15. num. 163.

Donatio iſta vltra ſummam quingentorum au-
reorum à iure taxatam prohibet decretum modo
3 ſimili, niſi de meritis aliter edoceatur, † & appa-
reat. Nam, ſi donatio fiat à pſona, quæ liberè de bo
nis ſuis diſponere poſſit, ſua ſimplex aſſertio probat
præſtationem meritorum. Curt. iun. conſ. 142. nu.
3. Guid. Pap. dec. 95. Si autem fiat inter perſonas pro
hibitas, vt in hoc decreto, tunc aliunde merita pro-
banda ſunt, quam partium aſſertione glo. & Alex.
in l. ſi donatione. C. de collat. Bertr. conſ. 138. volu.
2. Clar. in §. donatio. q. 3. verſ. ſed hic occurrit. latè
Gabriel. de donat. concl. 1. nu. 63. & quando dona
tio excedit ſummam aureorum, 500. ſine inſinua-
tione, inter omnes eſt prohibita. l. ſancimus. C. de
donatio. Ideò quantum ad omnes non eſſet ſtan-
dum aſſertioni donatoris, alioqui facile fraus fieri
poſſet legi, & nunquam donatio inſinuaretur. Bal.
in l. illud. C. de ſacroſanc. eccleſ. Afflict. dec. 203.
Ruin. conſ. 60. volum. 3. & quamuis aliqui dixerint
ſufficere ſpecificam meritorum narrationem. Iaſ.
conſ. 154. volu. 2. Dec. conſ. 20. Capic. dec. 203. com-
munem tamen dicit, probatq; contrarium ſcilicet
vt nec ſpecialis enunciatio ſufficiat. Gabr. d. concl.
164. verſ. contrarium.

In caſu huius decreti ceſſat difficultas, poſt quã
vult de meritis aliter edoceri, & apparere de quibus
ſi apparebit, admittitur donatio vſque ad ſummã
aureorũ 500. à iure taxatã, quæ ſumma hodie ma-
4 ior eſt, † quum illi aurei antiqui maioris eſſent va-
loris. Bal. in l. illud. C. de ſacroſanctis eccleſijs. De-
cius conſ. 239. & 536. latè Gab. dict. concluſ. prima
num. 59. ac illi aurei 500. hodie ſecundum Clarum
in §. donatio. quæſtio. decima quinta, faciunt au-
reos ſeptingentos. Nat. conſ. 28. Quod etiam intelli-
5 gendum eſt valere probatis meritis, † ſi ab eo fiat,
qui aliunde poteſtate donandi non habeat, quum
hoc decretum non cenſeatur habilitare ad donan-
dum perſonas de iure inhabiles, ne inducta ad vnũ
finem operentur contrarium. Caſtr. conſ. 82. in ſe-
cundo dubio lib. ſecundo. & 106. eodem volu. De-
cius conſilio 110. & ſupra in glo. 2. par. ſub num. 3.
hoc tit.

Nec ſufficiunt quæcunque merita, niſi correſpõ
6 deant † donationi. Corne. conſ. 45. volum. quarto
conſ. 20. volum. 3. Gozad. conſ. 87. Gabr. dict. concl.
numer. 68.

Simili modo in hoc caſu vltimæ partis, vbi de donatione remuneratoria agitur, ſtatutũ eſt ſicut in præcedentibus, quatenus ſumma donata tranſcendit aureos quingentos. nam iſta dictio ſimiliter denotat ſimilitudinem, ad præcedentia. id eſt ſicut in ſuperiori caſu. Decius conſ. 646. num. ſecundo, & tertio. & omnia quæ ſupra dicta ſunt in alijs donationibus, ad hanc porrigantur. Sed hæc donatio intra 500. aureos remuneratoria, quæ non ſubijcitur decreto. ſed remanet in diſpoſitione iuris cõmunis, mihi videretur debere etiam conſiderari ſecundum condiciones perſonarum, in pluribus, quarum aureorum centum ſumma eſt ardua, & omnium ſubſtantiarum. Sicut dicitur inter aliquas perſonas ſummam librarum decem eſſe magnã, & inter alias centum florenorum eſſe modicum. l. ſed & ſi ſuſceperit. §. 1. cũ. gl. in verbo modica ibidẽ Bart. & Ang. ff. de iud. ac inter duos reges cauſa aureorum ducentum ſit modica, quæ inter duos ciues magna reputatur. Iaſ. in rep. l. admonendi. nu. 272. ff. de iureiur. vbi hæc & alia plura colligit ad hoc propoſitum.

De Pact. Int. emp. & vendit.

ARGVMENTVM.

Ementes res aliquas, vel aliquam ſub recato ad certum tempus, vel ad vitam, aut in perpetuum, ſeu aliàs qualitercunq; conceſſa, non poſſunt vendere infra ipſum tempus, niſi venditoribus, vel ſuis. Et ſi vendant, res alteri per reuenditionem primis venditoribus. vel ſuis reuertentur.

TEXTVS.

EX frequentibus ſubditorũ noſtrorum nobilium, & ignobilium querelis dicimus, qlicet ipſi pro, neceſſitatibus eorum vrgentibus releuandis, quandoque vendant alijs hominibus, cenſus, redditus, directa dominia, ſeu res immobiles ſub recato, ſeu gratia redimendi eodem precio, quo venduntur infra certum tempus, vel ad vitam, aut in perpetuum, ſeu aliàs qualitercunque, prout inter ipſos venditores, & emptores determinatum, & conuen-

uentum fuerit per eoſdem emptores in contractu ipſarum venditionũ, vel poſt ipſis venditoribus conceſſo, ſeu conceſſa, cum interpoſitione iuramenti, & clauſulis opportunis.

Nihilominus huiuſmodi emptores, non ſpectato tempore lapſi termini dicti recati, ſed intra dictum tempus, alijs perſonis, quam dictis venditoribus, homines, cenſus, redditus, directa dominia, aut res immobiles ſic ſub recapto emptas, & acquiſitas interdum vendere præſumunt, vel alienare in fraudem dicti recati, præuaricationem iuramenti, ſeu conuentionis ipſorum vltimorum venditorum, nec non in magnum primorum dictorum venditorum præiudicium, atque damnum.

Nos huiuſmodi fraudibus, & incommodis obuiare volentes hoc ædicto ſalubri omnibus, & ſingulis ſubditis noſtris immediatis, & mediatis, qui hactenus emerunt, & ement in futurum homines, cenſus, redditus, directa dominia, vel quaecunque res immobiles, iuraque, & actiones à quibuſcunque perſonis nobilibus, & ignobilibus, ſub recatu ad certum tempus conceſſo quibuſuis alijs perſonis, præterquam venditoribus ſuis prædictis infra tempora ipſorum recatorũ ſibi conceſſorum, eaſdem res ſic emptas vendere prohibemus.

Quòd ſi forſan contingat per quempiam contra huius ædicti noſtri ſanctionem ipſas res alteri vendi, quam primo venditori, aut venditoribus, aut eorum hæredibus, ſeu cauſam habentibus in hac parte, ſtatuimus, quod ſecundus emptor, ſeu emptores, teneantur ipſas res reuendere, precio primo inde dato, primis venditoribus, ſeu venditori, aut eorum hæredibus, vel cauſam habentibus, ſicut primi emptores, ſeu emptor tenebantur.

Et ita de alijs vlterioribus emptoribus intelligi volumus fiendum, eodem edicto decernentes, res ipſas, quotieſcunque venduntur, intelligi venditas, & tranſire cum onere condicione, & qualitate recatorum inde conceſſorum durante tempore ipſorum recatorũ. Adeò vt primi venditores, aut eorum hæredes, vel cauſam habentes contra vltimos emptores ipſarum rerum, eandem redimendi habeant actionem, dicto tempore durante, quam aduerſus primos emptores habebant.

S V M M A R I V M.

1 *Vendens cum pacto redimendi præſumitur vendere ex neceſſitate.*
2 *Venditio cum pacto redimendi iure diuino, canonico, & ciuili approbata.*
3 *Venditio ipſa vera ſemper præſumitur, & non ſimulata.*
4 *Pactum ipſum eſt pars precij, & quantas?*
5 *Simulata venditio an præſumatur ex ipſo pacto, precij iniuſtitia, vel requiratur ſimul conſuetudo fenerandi.*
6 *Precij iniuſtitiam probare tenetur de tempore contractus, qui illam allegat, niſi præstaretur magna penſio.*
7 *Probatio tamen ita exacta non exigitur ſicut in remedio. l. 2. C de reſcin. vend.*
8 *Solitus fenerari quis dicatur.*
9 *Simulatio præſumitur ex pacto retrouendendi, & precij iniuſtitia, licet ſolitum funerandi non concurrat: modò adſit eius loco alia præſumptio. Puta ſi res retroemi nequeat, niſi certo tempore.*
10 *Si pro luitione maius precium ſoluatur.*
11 *Si ſtatim bona locentur venditori, quod vide an ſit verum. num. 12.*
13 *Si præſtetur immoderatus redditus.*
14 *Si penſio potius correſpondeat pecuniæ, quam redditibus.*
15 *Si emptor unquam vidit prædia empta.*
16 *Si bona venditori locata ſint, cum promiſſione ſoluendi onera, ſubijciantur oneribus.*
17 *Si pactum ſit, quod venditor redimens reſtituat gabellam.*
18 *Si res non mutetur de æſtimo, & venditor ſoluat onera.*
19 *Si venditor erat in paupertate, & neceſſitate.*
20 *Si pactum ſit, quod venditor ſoluat mercedem inſtrumentorum.*
21 *Si venditor noluerit teneri de euictione.*
22 *Si partes vtantur verbo reſtituat precium, ſed contra, & infra nu. 41.*
23 *Si ferè omnia pacta ſint in fauorem venditoris.*
24 *Quid ſi dicatur quod verè vendidit, & non ſimulatè.*
25 *Si læſio ſit exceſſiua.*
26 *Quid ſi contineatur donatio maioris valoris.*
27 *Quid ſi venditor ſemper perſeuerauit in poſſeſſione.*
28 *Si locatio fiat per interpoſitam perſonam.*
29 *Si locatio ſit minori precio, quàm ſint redditus.*
30 *Arbitrium iudicis multum in iſtis poteſt.*
31 *Si aliquot diebus poſt pactum de retrouendendo fuerit appoſitum.*
32 *Si dictum ſit, ne fructus computentur in ſortem.*
33 *Si venditor bis iurauit de non contraueniendo.*
34 *Si dictum ſit, quòd res debeat manuteneri ſumptibus. venditoris.*
35 *Si iurauit venditor de non contraueniendo donationi fructuum.*
36 *Quid ſi venditor quærebat pecunias accipere mutuo.*
37 *Si pactum ſit, quod venditor teneatur ſe affranchire, infra aliquod tempus, & an clauſula premiſſa omnia eſſe vera excludat exceptionem ſimulationis.*
28 *Si non redimente venditore promiſit emptor ſupplere aliquam ſummam.*
39 *Si contrahatur mutuum deinde ſtatim venditio.*
40 *Si venditor obligatus ſit retroemere.*
42 *Quid ſi factum ſi pactum de retrouendendo incontinenti, vel ex interuallo. & num 46.*

Si

43 *Si dictum ſit ne fructus in ſortem computentur.*
44 *Si venditor reperiatur poſſidere vnam rem de pluribus venditis.*
45 *Si adiecta ſit pœna ſolutioni.*
46 *Si inſtrumentum continet clauſulas inſolitas.*
47 *Si venditor vendidit vtiliora, & emit ſtatim cum illo pacto alia ſterilia.*
48 *Res vendita ſimulatè ſemper redimi poteſt, & fructus computantur in ſortem.*
49 *Coniectura excuſatoria à ſimulatione contractus bona fama emptoris.*
50 *Si pactum ſit ex interuallo.*
51 *Si agatur remedio l. 2. C. de reſcind. vend. ſi dictum ſit, ſiue plus, ſiue, minus.*
52 *Si contractus frequentatur in regione, & apud probos habetur pro licito.*
53 *Si emptor propter vicinitatem aliorum prædiorum deſiderabat illud acquirere.*
54 *Quid in datione in ſolutum.*
55 *Si ex interuallo contractus confirmetur.*
56 *Præſumptiones contraria intelligantur, ſi perſona ſit ſuſpecta.*
57 *Allegans clauſulam appoſitam in ijs contractibus, eſſe inſolitam tenetur probare.*
58 *Clauſula inducens ſuſpitionem non ſufficit, ſine alijs adminiculis.*
59 *Suſpitio, quæ inducitur ex clauſula precarij, & continuatione poſſeſſionis, intelligitur in fauorem tertij, non venditoris.*
60 *Clauſula conſtituti, quando tollat præſumptionem ſimulationis.*
61 *Simulatio ceſſat, ſi emptor licitè poterat lucrari fructus.*
62 *Simulatio ceſſat, ſi precium iuſtum ſit, aut exceſſus ſit modicus etiam in ſoluto ſenerari.*
63 *Simulatio non præſumitur contra ruſticum, ſimplicem, mulierem, & minorem.*
64 *Simulatio ceſſat non obſtante modicitate precij pacto de retrouendendo, & ſolito fænerandi ſi re vera fuit contractus venditionis.*
65 *Cognitio ſimulationis contractus, poteſt agitari coram iudice layco.*
66 *Venditio hominum ſubſiſtit hominibus conſentientibus, & non aliter.*
67. *Fidelitatis iuramentum turpiter præſtatur non æquè nobili.*
68 *Alienatio ſubditorum ipſis inuitis inualida, etiam ſi princeps referuet ſibi ius ſuperioritatis, aut illos in feudum concedat. precio eodem retrouenditio non fiet, niſi id conuentus ſit ibi.*
60 *Gratia quid ſit pactum redimendi an ſit.*
70 *Monetæ bonitatis, ſeu augumenti habenda eſt ratio in retrouenditione rei, non obſtante quod interim emptor fructus perceperit.*
71 *Moneta vna loco alterius de conſuetudine generali ſolui poteſt.*
72 *Si creditor tamen ex hac commutatione monetæ nullum patiatur damnum.*
73 *Diſtinctio an valor monetæ augeatur ex principio adicto, vel ex deterioratione minorum monetarum, vel ex communi curſu, & vſu expendendarum.*
74 *Si de moneta currenti tempore contractus inueniatur, licèt de ea ſoluere, non habita ratione deteriorationis aliarum monetarum.*
75 *Quid ſi debitor fuit in mora ſoluendi.*
76 *Aureorum in patria Pedemontana varia æſtimatio, & vnde proceſſerit.*
77 *Aureus æſtimatus ſecundùm æſtimationem ipſam reddi debet.*
78 *Quid ſi minor moneta deteriorata ſit valore intrinſeca, & quid cenſuerit Exc. Senatus.*
79 *Quid ſi aureus creuit bonitate intrinſeca.*
80 *Debitor præcisè obligatus ad aureos tenetur reſtituere tot aureos in auro, quos recepit, mora conſideratione non habita.*
81 *Debitor aureorum, cui ex conſuetudine licet ſoluere monetam, ſi illa poſt contractum effecta ſit deterior tenetur tā ante, quàm poſt moram ſoluere, aut de antiqua, aut nouam ad bonitatem antiquæ.*
82 *Diminutio valoris extrinſeca aurei cedit damno creditoris.*
83 *Diminutio aurei ob mutationē valoris intrinſeci ſemper cedit oneri debitoris.*
84 *Bonitas monetæ intrinſeca debetur, etiam ſi mutuum conſiſtat in florenis, quorum nulla eſt certa ſpecies.*
85 *Forma, & ſtylus, ſecundum quem liquidatio fit bonitatis monetarum.*
86 *Promiſſio vbi ſit ſoluendi aureos in auro, tunc debentur aurei præcisè.*
87 *Quid ſi promiſſio fiet aureorum tricentum in auro releuantium ff. 3000. & tempore ſolutionis aureus creuerit bonitate intrinſeca.*
88 *Bonitas monetæ non attenditur, ſi promiſſio ſolutionis fiat de moneta currenti tempore ſolutionis, vel contractus erat ambiguus, & facta ſit ſolutio ſuper certa forma.*
89 *Impugnantur conſi. Menoch. 49 lib. 1. ſuper bonitate monetarum.*
90 *Terminus ſeu facultas redimendi ad certum tempus conceſſa, excludit venditorem à redemptione poſt illud tēpus. Niſi emptor lapſo termino partem precij accepiſſet. 91. vel niſi contractus eſſet ſimulatus. 92. vel niſi mora poſſet adhuc purgari 93. vel niſi ex iuſta cauſa quis in integrum reſtitueretur. 94 vel niſi venditor pendente termino reſcriptum moratorium à Principe impetraſſet. 95.*
96 *Præſcriptio contra facultatem redimendi perpetuò conceſſam an currat.*

Gloſſa primæ partis.

De hoc Decreto Oſaſch. dec. 65.

ASSIDVAE additiones mulierum, ſicuti Imperatorem mouerunt, & impulerunt ad conceſſionem priuilegij prælationis l. aſſiduis. C. qui pot. in pig. habea. ita hic frequentes querelę venditorum Principem mouerunt, ad hanc legem condendam, qua ipſis querelis prouideret, quum, & leges fiant ſuper iis, quæ frequentius, & non rarò eueniunt. l. nam ad ea. ff. de legib.

Venditio, & ſi dicat̃ in principio liberæ voluntatis, & ex poſt neceſſitatis. l. ſicut. C. de act. & oblig. l. de contractu. C. de reſcind. vend. nec quiſquam emere, vel vendere cogatur. l. nec emere. C. de iur. delib. l. inuitum. C. de contra. empt. hic tamen Princeps præſupponit venditores feciſſet venditiones ex neceſſitate, quæ ſicut varijs modis contigere poteſt, multiplex eſſe poteſt. Bart. in l. 1. nume. 5. C. quom. & quando iud. Bal. conſ. 448. lib. 3. & cōſ. 20. lib. 2. Boer. qō. 44. nu. 27. Crau. reſp. pro genero nu. 94. Exc. Oſaſch. dec. 167. num. 5. collegit, & eruditiſſimè materiam explicauit. Menoch. lib. 2. de arbitr. cent. 2. caſu 182. Et eſt veriſimile venditorem
1 cum pacto redimendi vendere ex neceſſitate, † poſt quam ſibi reſeruat hoc ius, & ſpem regreſſus ad rē venditam, qua oſtendit ſe magis rem habere vele, quam eum cui vendit. l. 1. ff. de donat. cauſ. mort. alioqui præſumeretur eum voluiſſe iactare ſuum, contra iuris præſumptionem. l. cùm de indebito. §. 1. ff. de probat. quum à communiter accidentibus, quod argumentum eſt in iure validum. glo. in l. neque natales. C. de prob. l. non hoc. C. vn. cogn. vendentes pacto hoc adiecto minori precio vendant,

dent, quàm ſi irreuocabiliter. ſiquidem hoc pa-
ctum, & aliud quoduis onus venditioni adiectum,
loco partis precii, habeatur. l. fundi partem. ff. de
contra.empt.& ibi glo. Bald. & Sali. l. ſi venditor. §.
ſi quid emptor in fin. ff. de ſcr. expor. Bald. conſ. 31.
ſtatutis ciuitatis conſ. 119. dicunt. & conſ. 182. volu.
1. Tiraq. de retr. conu. in præfat. num. 22. Rim. iun.
conſ. 218. num. 119. volum. 2. Burſ. conſ. 9. num. 36.
& conſ. 117. num. 15. Coar. lib. 3. var. reſol. cap. 10.
num. 1. & non immeritò: quia, quum id perfectè
noſtrum non ſit, quod à nobis ex cauſa reuocari
poteſt. l. omnes actiones. §. 1. ff. de reg. iur. nō ſolēt
cum animum emptores rebus illis, & affectum ad
hibere, quem verè ſuis ad meliorandum, ſed tan-
tum ad conſeruandum, etſi, veram intentionem,
& propoſitum emendi habuerint.
Contractus iſtarum venditionum cum hoc pa-
2 cto princeps non improbat, † imo verius approbat
argu. l. oratio. ff. de ſponſa. l. 2. ff. de iur. om. iud. l.
ad rem mobilem. ff. de procur. ac etiam diuino iu-
re præmiſſus eſt leuit. cap. 25. ibi terra quoq; non
vendetur ius perpetuum, ſed ſub condicione redē-
ptionis. ac de iure canonico, ſi modicitas precii, vel
illicitum pactum non refragetur. cap. ad noſtram
de empt. & vend. & de iure ciuili allegatur text. in
l. 2. C. de pact. int. empti. & vend. & ibi Cagn. num.
7. Innoc. Io. Andr. Hoſt. Panor. & alij canoniſtæ
communiter in d. cap. ad noſtram omnes legiſtæ
in d. l. 2. vt per Cagn. ibi & omnes Theologi 4. diſt.
15. Nauarus tit. de empt. cum pact. de retrou. ſumm.
27. cap. 17. car. 321. ſecundum impreſſionem Tauri
nenſem etiam concurrat in iuſtitia precij. Alexan.
conſ. a8. colum. 1. volu. 5. ſi modò ſit intentio, mens,
& propoſitum emendi, non ſub eo colore dandi
pecunias mutuo, concurrente deſiderio emptoris
emendi, licèt, vt complaceat, ſeu vt morem gerat
venditori, conceſſerit illi ex gratia facultatem luen
di Cagn. in d. l. 2. ſub num. 7. Propoſitum namq; nc
noſtrum, & intentio diſtingunt actiones noſtras,
quæ nihil debent operari præter noſtram intentio-
nem. l. non omnis. ff. ſi cert. pet. l. obligationum
ſubſtantia. ff. de act. & obligat.
3 Et propoſitum, ac intentio emendi ſemper † prę
ſumitur, ſi contrarium non probetur: quum con-
tractus talis præſumatur in eſſentia, qualem eum
eſſe apparet in ſui prima figura. Bald. in cap. 1. de
feud. dat. in vic. leg. comm. Alex. conſ. 220. num.
2. volum. 2. Dec. conſ. 167. num. 2. Corn. conſ. 23.
volum. 3. Soc. iun. conſ. 83. num. 6. volum. 2. & vſura
ſit grauiſſimum ſcęlus, lege humana, & naturali
prohibitum. Menoch. conſ. 109. Ber. conſ. 169. nu.
19. volum. 1. & in dubio nemo delinquere præſuma
tur. l. merito. ff. pro Soci. contractusq; licitus legiti-
mus, atque iuſtus præſumitur Bald. in l. rogaſti. §. ſi
tibi in fin. ff. ſi cert. pet. validus, & verus. l. cùm pre-
cibus vbi Bal. C. de probat. & bona fide abſque frau
de præſertim vſurarum celebratus. Bal. in rub. ex-
tra. de off. iud. verſ. ad officium iudicis. Alex. conſ.
220. lib. 2. Dec. d. conſ. 167. num. 2. nec vſurarius Bal.
in l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cert. pet. Alexan. conſ. 221.
volum. 2. Dec. conſi. 167. Rolan. conſ. 40. volum. 2.
& in foro contentioſo, allegans vſuram tenetur
probare. Crauet. conſ. 48. & conſ. 145. quæ in dubio
non præſumitur. Bald. conſ. 39. & 210. lib. 3. & con-
tractus ſemper in dubio in bonam, & non in ma-
lam partem interpretari debeat. Crauet. conſ. 156.
Roland. d. conſ. 40. nec ſimulatus. Bald. in l. quam
nis. cap. ſi quis. alt. vel ſibi Dec. conſ. 167. nume. 2.
nec pactum de reuendendo arguit ſimulationem.
Corn. conſ. a3. volum. 3. l. 2. & ibi Bal. C. de pact. inr.
empt. Anch. conſ. 9. plurimæ coniecturæ Iaſ. conſ.
153. colum. 4. verſ. ſexto facit volum. 4. nec ſufficit
allegatio ſimulationis in genere, niſi ſpecificetur.
Alexan. conſilio 112. volum. 2. & conſi. 79. volum.
4. & a8. volum. 5. Soc. conſ. 264. volum. 2. Pariſ. conſ.
54. num. 7. volum. 1. & quando dubitatur qualis ſit
contractus, cognoſcitur ex tenore verborum. l. ad
probationem. C. de prob. Bar. in l. cotem. §. qui ma
ximos. ff. de public. Alex. conſ. 3. volum. 1. Rim. iun.
conſ. 218. nu. 84. nemo enim præſumitur delinque-
re. l. meritò. ff. pro ſoc. ac ſemper res iuſto precio
vendita præſumatur. Cor. d. conſ. a3. num. 3. & ex
quantitate precij qualitas contractus. l. per diuer-
ſas. C. mand. glo. in l. 1. ff. de ſuperfic. Iaſ. conſ. 153.
col. 2. verſ. a. quia interuenerat. vol. 5.
Permiſſus itaq; cum hic venditionis contractus
ſit, multi ad ſubueniendum neceſſitatibus ſuis co
vtebantur, cum hac pacti commoditate, quæ vt di
4 xi, pars precij cùm ſit, quæritur † quanto minoris,
rem ſub ea lege venditionis emere liceat, glo. in d.
c. ad noſtram dicit vſque ad dimidiam, vel modi-
cum vltra, ſed & citra dimidiam eſſe debere. ibi
Barb. Corn. d. conſ. 23. ſub num. 6. vel paulò minus
dimidia, Iaſ. in conſ. 153. colum. 4. volum. 4. vel mi-
nus tertia, aut quarta parte iuſti precij. Soci. conſ.
15. num. 57. lib. 1. dicens rem valentem centum, quod
ipſe non emeret pro ſeptuaginta; nec crederem ali
quem ſanæ mentis, aut prouidum patremfamilias
aliter empturum eo onere adiecto. ſequitur in effe
ctu. Iaſ. conſ. 153. colum. 4. volum. 4. quem etiam ci
tat Tiraq. de retr. conu. in præf. num. 20. vel ſi cen-
tum valeat poſſe emi pro 30. minus Ioſeph. Lud.
dec. 97. vel cum non ſit iure diffinitum id iudicis ar
bitrio dimittendum eſt. Barb. conſ. 51. colum. 2. lib.
1. Afflict. dec. 40. num. 19. Coar. lib. 3. var. reſ. ca. 10.
Pariſ. conſ. 55. num. 47. volum. 1. Aret. conſ. 65. vlt.
Bert. conſ. 236. num. 4. lib. 2. Soc. iun. conſ. 104. nu.
4. lib. 3. Tiraq. in l. ſi vnquam in verbo omnia num.
31. C. de reuoc. donat. Menoch. de arbitr. lib. 2. cen
tur. 3. caſu 217. Burſ. conſ. 17. num. 5. Cagno. in d. l.
2. num. 59. Ceſal. conſ. 290. num. 37. Rim. iun. conſ.
218. nume. 120. quam modicitatem arbitratus fuit
Soc. iun. d. conſ. 104. ſi prædium valoris tercentium.
800. fuit venditum quingentis. & Cagn. in l. 2. num.
59. ſi ſit circa dimidiam, & Afflict. dec. 40. num. 19.
ſi res erat valoris. 380. & vendita ducentum, & iniu
ſtum, ſi valebat aureos 450. vendita ſit. 225. Bertr. d.
conſ. 236. & quando eſt minus dimidia iuſti precij.
Iaſ. conſ. 154. colum. 2. volum. 4. vltra tertiam partē
non eſſe admittendam diminutionē precij. Coaru.
lib. 3. cap. 10. var. reſol. ſed dicit Pariſ. d. conſ. 55. nu.
49. lęſionem illam magnam reſpectu precij, quæ
aſcendit ad tertiam partem. & conſ. 54. nu. 68. eodē
vol. ſi vendita ſit bubulca pro. x. quæ valebat. 13. 14.
15. vel 16.
Et in prima inſtantia actum ſit ad retrouenden-
dum, in cauſa appellationis agi nequit de ſimula-
tione. Caſtr. conſ. 306. vol. 2.
Concurrente cùm hoc pacto iniuſticia precij, &
5 conſuetudine funerandi, tunc communiter † ab
omnibus receptum eſt contractum præſumi vſura
rium. duo autem. ſcilicet pactum, & iniuſticia pre
cij non ſufficiunt, ità voluere ſequentes doctores.

Iacob. de Areti.
Cynus.
Salicetus, &
Caſtr. in l. emptione. C. plus valet.
Card. in cl. 1. §. fin. q. 18. de vſur.
Io. Andre. & Card. flor. in ca. illo vos de pigno,
Laur. de Pinis quem refert.
Laurent. de Roduls. in tracta. de vſur. quæſt. 60.
Veron. in tract. ſimul. contr. in 6. caſu colum. 5.

Alex.

Alex. conſi. 119. colum. fin. volum. 4. & conſi. 28. volum. 5.

Soc. conſ. 136. col. pen. vbi dicit hanc magis cõmunem vol. 1. & conſ. 155. & 248. vol. 2.

Iaſo. conſ. 150. 153. volum. 4. concludens ab hac opinione non eſſe in conſulendo, & iudicando recedendum.

Barbat. conſ. 76. colum. 2. volum. 3.

Corn. conſ. 4. 224. 241. volum. 1.

Cacialup. in l. admonendi col. 79. ff. de iureiur.

Bald. conſ. 205. volum. 2. 359. vbi dixit eſſe communem opinionem. & 361. volum. 5. & in cap. 1. de feud. dat. in vic. leg. commiſſ.

Anchar.

Burgos in d. c. ad noſtram.

Dec. conſ. 167. col. 2. 308. col. 648. col. 2. qui teſtatur hanc eſſe communem.

Gozad. in d. l. 2. num. 153.

Grat. qui affirmat cõmuniorem. conſ. 39. vol. 1.

Belamera dec. 7.

Ruin. conſ. 16. vol. 4.

Cagnol. in l. 2. nu. 50. C. de pact. int. emp. & vendit. dicens hanc veriorem.

Boer. dec. 102. vbi ait hanc communiorem.

Socin. iun. qui appellat hanc magis communẽ. conſ. 50. nu. 2. vol. 1.

Rom. conſ. 423.

Mandoſius ibi.

Alex. de nouo conſ. 95.

Coraſius qui teſtatur communem. lib. 3. Miſcela. lib. 3. cap. 9.

Neuiz. conſ. 88.

Ber. conſ. 166. nu. 3. & conſ. 199. nu. 18. & 22. vol. 1.

Nat. conſ. 586. nu. 2.

Iacob. nouel. reg. 153.

Oſaſch. dec. 42.

Ceſal. conſ. 290.

Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 3. caſu 217.

Burſ. conſ. 117.

Sed an probanda ſit conſuetudo fenerandi de tempore contractus; ꝙ non. Bal. conſ. 205. vol. 2.

Quod duo ſufficiant, ſcilicet pactum, & iniuſtitia prǫcij citat Riminald. iun. conſ. 218. iſtos.

Glo. in c. conqueſtus de vſur.

Archid.

Innoc.

Hoſtienſ.

Ananniam conſ. 57. dicentem communem.

Burrium.

Imol. conſ. 55. nu. 4. & conſ. 99. in §. dubio ſed loquitur conſ. 55. vbi læſio erat in dimidia.

Alber.

Ant. Roſel.

Iohan. de Caſtel.

Signorol.

Bened. de Plomb.

Fulgoſ.

Bernard.

Gofred.

Speculat.

Thad. de Vicomerc.

Proſdocinus de comitibus.

Io. Franciſc. de capitibus.

Henricus de Alauio.

Alex. & Benedictus de doctoribus quos omnes cumulauit Veronenſis, & addit.

Collegium Mediolanenſe.

Chriſtoforus de Caſtel.

Alex. conſ. 46. vol. 3. addens Bald. & Panor. ſic te nuiſſe. ſed Alex. loquitur quando reſolutio contractus à facultate emptoris pendebat, & in lęſione dimidiæ.

Barba. conſ. 51. vol. 4. & in c. ad noſtram.

Abb. in c. ad noſtram, & conſ. 76. vol. 1. dicit cõmunem, & in c. ad noſtram intelligit quando precium erat valde renue.

Burgos in 2. caſu.

Ang. conſ. 243. ſed loquitur vbi eſt lęſio vltra dimidiam.

Rom. conſ. 423.

Mandoſius ibi, qui dicit hanc veriorem, & communiorem.

Dec. conſ. 692.

Grat. reſpo. 11. num. 14. vol. 2. in quo caſu plures aliæ coniecture erant.

Caſſador. Dec. 1. de vſur. ſemper ſic iudicatum in Palacijs.

Corn. conſ. 166. vol. 3. & conſ. 24. vol. 4. non dicit hoc in iſtis conſilijs.

Bart. de Capua ſuper conſt. Reg. Siciliæ in tit. de vſurari.

Ferratius caut. 17.

Afflict. in cap. 1. tit. de feud. dato in vic. leg. commiſſ. dec. 65. & 339. Afflict. in d. c. 1. loquitur de iniuſta pretij vltra dimidium ſub nu. 46.

Guid. Pap. qõ. 516. qui ſic ſeruari in iudicando in curia parlamenti ait.

Bald. nouel.

Iacobus Puteus.

Lancelotus decius relati à Cag. in d. l. 2. ſub numer. 50.

Antonius de Alexandro.

Andreas Marionda relati ab Afflic. dec. 65. & 339.

Ambroſ. de Vignate in C. ſalubriter dicens hanc magis communem de vſur.

Calc. conſ. 84. col. 3.

Dominicus de ſancto Geminiano.

Iohannes de Aueraria relati à Calc. 160.

Bertr. conſ. 88. 184. vol. 1. conſ. 32. 219. 235. 287. 111. vol. 3. vbi hanc magis communem aſſerit.

Cagnol. in d. l. 2. nu. 50. dicit hanc magis communem, ſed aliam veriorem quam ſequitur.

Catel. Cot. memorialium libro in verbo pactũ de retrouendendo.

Iacob. à ſanct. Georg. in l. ſi quis nec cauſa. §. 1. ff. ſi cert. petat. aſſerens ſic ſeruari in pratic. & in l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cert. pet. in l. rogaſti nihil de hoc dicit, & ind. §. 1. dicit oportere precium eſſe valde renue.

Gramat. dec. 76. num. 30.

Crauet. conſ. 156. nu. 8. aſſerens ſic ſolitum iudicare conſilium Taurinenſe.

Caſſan. in conſuet. Burg. rub. 5. §. 1. ſub nu. 22. dicens ſaniorem, & tutiorem opinionem pro conſcientia, & communem, & ſic iudicatum in parlamento Pariſienſ.

Parıſ. conſ. 54. 55. vol. 1. hanc ſequitur vti magis communem vt dicit conſ. 54. nu. 62.

Soc. iun. conſ. 104. nu. 13. vol. 2.

Ber. in d. c. ad noſtram nu. 26.

Nat. conſ. 198.

Rimin. ſen. conſ. 318. col. fina. ſed loquitur de emptore vſurario.

Michael Graſſis comun. opin. lib. 1. c. 13. queſt. 8.

Emanuel Soares commu. opin. in verbo venditionis. nu. 20.

Capra in ſuis reg. 87. nu. 165. 173.

Cardin. Alban. in ſuis lucrab. ad Bartol. in l. emptione.

Moder. in tracta. de vſur. quæſtio. 56. numero 392.

Rim.

Rimin.iun.d.conſi.218.qui omnes prædictos pro
& contra retulit.
Rol.à Vale conſ.40.vol.2.
Communem dicit Coar.d.c.10.lib.3. var.reſolu.
ſub verſi. ècontrario.
Nam in probanda ſimulatione coniecturæ ſuffi
ciunt, quum occultè committatur: & alias videa-
tur impoſſibile detegere.doct.in d.l.emptione.cap.
ſi quis Alc.Caſtr.conſi.58.col.2.& conſ.74.lib.2.latè
Crauet. plura ad hoc adducens d. conſ. 156. Cor.
conſi.23. vol.3.
Senatus d.dec.42.diſtinxit, quòd ſi læſio ſit nota-
bilis, hoc eſt in dimidia, vel vltra dimidiam ſuffi-
ciant duo, prout videtur loqui tex.in d.c. ad noſtrã
aliàs ſecus.& ſi ſit læſio notabilis.Corn.conſ.346.in
fin.vol.1.ſi ſit in dimidia vel circa. Caſtr. conſi.306.
ſub num. 5.volu.2.vltra dimidiam. Afflict.dec.339.
Ruin.conſ.16.volum.4.Nam iſti contractus bifur-
cati non ſunt mũdi à lepra peccati vſurarum.Pur-
pur.conſ.505.ſub num.1.allegat Bald. conſilio 435.
volum. 4.
Et vel duo ſufficiant, vel concurrere debeant il-
la tria ſemper, qui vult allegare, & improbare con
tractum tanquàm ſimulatum,tenetur deducere,&
6 probare paruit.item precij † habito reſpectu ad va
lorem temporis venditionis, vt cognoſcatur de
iniuſticia contractus. Dec.conſ.167. colum.2. Cag.
in l.2.ſub num. 53.C.de pact.inter empt. & vend. &
quod teneatur quis probare modicitatem pretij.
Alex.conſi.28. colum. 1.vol.5. Corn. conſi.346. nu.
22.vol.1.& in quo remedio ſimulationis Gabr.cõſ.
74. num.21. probat non eſſe conſiderandam illam
partem precij, quæ alioqui detrahi poſſet in ipſius
pacti vim. non eſſet neceſſariò probanda,ſi loco il-
lius concurreret penſio magna promiſſa. Rolan.
conſ.40.volum.2.Alex.conſi.46. colum.1.volum.3.
Qua probatione facta ſatis conſtabit vtrum preciũ
ſit iuſtum,vel non abſque deductione, & probatio-
ne valoris,habito reſpectu ad onus pact. prout Iaſ.
conſ.153.colum.4.volum.4. Dec. & Cagno. ibi nu-
me.14.monuerunt. & Abba. in d. cap.ad noſtram
Barba.conſi.53. volum.1. Iaſo.conſi.153. volum.4.
Crau.conſ.145. & probare modicitatem de tempo
re contractus.Corn.conſi.241.num.7. volum.1.An
ton.de Alex.inter conſ.Sigiſm.conſ.52.num.21.
7 Nec requiritur † hoc caſu, teſtes ita exactè depo
nere, ſicut ſi ageretur remedio. l.2. C.de reſci.vend.
Caſt.conſ.109.col.1.verſ.præterea.vol.1.
Si ſequi quis velit opinionem requirentem ſcili-
cet pactum, paruitatem precij, cum ſolito feneran
di, Non ſufficeret vnum alium contractum fœne-
8 ratitium feciſſe, vt diceretur † quis ſolitus.Socyn.
conſ.90.num.6.lib.1.refert Neuiz.conſ.88.ſub nu.7.
Iaſ.conſ.153.col.pen.vol.4. Cagno.in l.2.ſub nu.57.
C.de pact.inter empt.
Aliter tamen fuit viſus ſentire.Purpu.in d.l.roga
ſti.§.ſi tibi.nu.73. ff.ſi cert.pet.
Et ſequendo opinionẽ duo non ſufficere,ſi non
9 concurrat † ſolitum illicitũ contrahendi ſufficient
tamen loco illiciti ſoliti fænerandi, ſi concurrens
aliæ coniecturæ: non obſtante pacto aliquot die-
bus poſt inhito.Crau.conſ.156.nu.17.& 18. Contra
Iaſ.niſi adſit etiam læſio circa dimidiam conſ. 153.
vol.4.vel conſuetudo fænerandi. Iaſ.ibi & Cagn.in
l.2.ſub nu.60.verſi.ſed verius.
10 Prima eſt, † ſi adſit pactum, ne venditor reemo-
re poſſit,niſi certo tempore.d.capit. ad noſtram. &
ibi Hoſt.Ioan. And. Caſtr.conſ.109.volum.2.Guid.
Pap.q.576.Corn.conſ.23.ſub num.7.volum.3.Abb.
conſ.76.volum.1.Ruin.conſi.16.volu.4. Pariſ.conſ.
55.Cagn.in d.l.2. Rimin.iun.d. conſ.218. num.148.
aut lapſo certo tempore. Crau.conſ.156.nu.5.quare dicit Cagn.in d.l.2.C.pactum viſitatum vendito-
rem nõ poſſe redimere,niſi intra feſta Sancti Mar-
tini,& Natalis videri vſurarium.
Secunda ſi luendo, ſeu redimendo aliquid plus
11 reſtituere cogatur.d.c.illo vos. Neuiz.d.conſ.88.nu
me.5.Cepol.in d.tract.in 4.præſ. Barb.conſi.67.vol.
4.doct.in l.rogaſti.§.ſi tibi.ff.ſi cert.peta. conſ.55.nu.
55.vol.1.etiam ſi dictum eſſet, quod emptor com-
putaret ſibi fructus in ſortem.d.c. illo vos.
12 Tertia ſi ſtatim emptor bona locauit † vendito-
ri.Butr.Imol.& Anch.in d.c.illo vos.de pign. Alex.
conſ.54.volum.6.Pariſ.conſ.54. nu.76.volu.2. Abb.
conſ.12. colum.1. in fin. volum. 2.licèt locatio fiat
ex interuallo, & non incontinenti. Nat.conſ.198.
ſub num.10.
Contra tamen hanc coniecturam. Rom. conſi.
304.Alb.in cap.illo vos.Alexan.conſ.121.volum.5.
Socy. conſ.88.col.3.volum.4. & conſ.145.colum.2.
num.4. Dec. conſi. 648.463.& 491. concordat Rol.
d.conſilio 40. in fi. niſi interueniant aliæ coniectu-
ræ. & quando venditor reſpondet de fructibus em
ptori ceſſat omnis ſuſpicio non obſtante pacto, &
continuatione poſſeſſionis. Bart.in l.ſicut.§.ſuper-
uacuum.in fi.ff.quib. mod.pig.Bal.in l.1. C.de pact.
inter empt. & vendit. Dec. conſ.308. & 463. Ceſal.
conſ.289.num.38.Cagno.in l.2.ſub nume.61.Ruin.
conſ.16.volum.4. Imol.in cap.ad noſtram. Affl.de
feu.dat.in vic.lega.comm.ſub nu.20.
13 Quartò, ſi concurrat immoderatus † redditus.
Bald.in rub. C.de vſur.in fi. Alex.conſ.54. colum.2.
vol.6.Rol.conſi.40.nu.25.vol.2. Alex.conſi.46.col.
1.vol.3. Item etiam ſi fiat ad quinque pro centena-
rio.Nat.conſi.198.vel ſi accipiat quid certum, & ta
xatum.Pariſ.conſi.54.nu.73.vol.1.
Quintò, ſi contractus celebretur in loco, vbi vi-
get conſuetudo fænerandi. Rolã.dicto conſ.40.vel
ſi contra ſolitum contrahendi. Grat. conſi. 11. nu.
20.vol.2.
14 Sexta,ſi conſtituatur † penſio correſpondẽs ma-
gis mercedi pecuniæ, quàm redditibus rei.Ancha.
conſ.257.colum.fi.verſi.item pro duobus.Rolan.d.
conſi.40.num.28.Bald.conſ.311.volu.5. Crau.conſ.
156.num.12. Anan.conſ.158. Nat. conſ.198.nu.14.
vel ſi maior ſit penſio promiſſa, quàm redditus rei.
Alc.conſ.3.num.10.Anch.conſi.257. Grat.conſ.11.
nu.18.vol.2. De quibus rebus cõſtare oportet, Nat.
conſ.568.
Septima, ſi emptor nunquam vidit prædia em-
15 pta † Veron.in d.tract.de ſimul. contr. præſum. 9.
Afflict.dec.40.Nat. d.conſ.198. Pariſ.d. conſ.55.nu.
52.vol.1.& conſ.82.nu.38.vol.2. Rol.conſ.40. nu.31.
Menoch.conſ.109.nu.21.vol.1.Contra Afflict.in c.
1.de feud.dat.in vic.leg.comm. num.41. niſi dedu-
catur,vt ibi per eum.
Octaua, ſi locatiò facta ſit incontinenti coram
eiſdem teſtibus,eodem in loco per eundem no-
tarium recepta. Barba.d.conſ.53. col.6.in fi. Pariſ.d.
conſ.55.nu.44.vol.1.Rol.d. conſ.40.nu.32. item etſi
ex interuallo.Nat.d. conſ.198.
16 Nona ſi actum ſit † q̃ venditor, cui inde res loca
ta eſt,ſoluat onera,ſolui ſolita,ſi oneribus res obno
xia ſit: quum ſit pactum inſolitum præſumptio-
nem malam inducens. Roland. dicto conſilio 40.
numero 33. Nat.conſilio 198. Bal.conſi.435. Gal-
uagni.lib.4.
17 Decima ſi actum ſit, † vt redimendo venditor
reſtituat gabellam per emptorem ſolutam. Abb.
conſ.76.col.2.verſi.quarta coniectura volu.1. Barb.
d.conſi.51.colum.7.Pariſ.dicto conſi.54.& 55.Bald.
conſilio 321. quæſtio. Galuag. volum.5. Rol.dicto

conſi.40. Alexan.conſ.46.colum.1. volum.3.Ruin.
conſi.16. vol.4.
18 Vndecima ſi ſciente, † & patiente emptore bo-
na remanent in æſtimo venditoris,qui ſoluet colle
ctas.Bald.conſi.438.volum.5. Rol.d. conſ.40.nu.35.
Bal.conſ.328.vol.Corn.conſi.125.col.6.vol.1.Pariſ.
d.conſi.54.& 55.Afflic.dec.40.& de feud.dat.in vic.
leg.comm.ſub num.20.Soc.conſi.61.& 129.volu.4.
quamuis hoc habeam pro vano: cùm venditor il-
la poſſit repetere ab emptore. Caſt.in l.inter debito
rem.ff.de pact.

Duodecima ſi vendens tẽpore alienationis erat
19 in paupertate, † & neceſſitate. Abb. conſi. 113. col.
fin.volum.2. Veron.de ſimul. præſumpt. 13. Calca.
conſ.26.col.8. Crau. conſ.156.nu.13. Pariſ.conſ.54.
nu.78.vol.1.

Decima tertia, ſi pactum ſit, vt venditor tenea-
tur ſoluere omnem mercedem inſtrumentorum.
20 † Barbat.d.conſi.51.colum.3. volu.1. Pariſ.d.conſi.
55.num.56.& conſi.54.num.77.eodem vol.vel ſum
ptus factos circa notarios,& Gabellam,Abb.conſi.
76.volum.1.Menoch. de gabella.conſi. 109. volu.2.
quum expenſa hæc ad emptorem pertineat Vero.
de ſimul.contr.ſim.6.Saly.in rub.C.de reb.cred.Ri-
min.iun.conſi.433.nu.16.

21 Decima quarta, ſi venditor † nolit teneri de eui-
ctione, & pactum ſit ne liberetur ſoluendo alijs pẽ
ſionem,etiam per vim.Pariſ.d.conſi.55.nu.57.

Vigeſima quinta, ſi contrahentes in redemptio-
ne vſi ſunt verbo, quòd reſtituatur pecunia: quod
verbum magis conuenit mutuo,quàm venditioni.
22 Nat.dicto conſi.198.ſub num.9.facit infra 33.ſuſp.
Grammat. dec.76.

Sed hoc nihil eſt:quum tex.in l.2.C.de pact.inter
empt. hoc verbo vtatur. Nec obſtat infra 33. ſuſpi-
tio,quia ibi Corn.non ſe fundat in reſtitutione pre
tii, ſed in reſtitutione, ſeu reuerſione rei, cum non
fuerit dictum reuendatur,ſed reuertatur.

Decima ſexta, ſi ferè omnia pacta ponantur in
23 fauorem creditoris, † ſeu vẽditoris. Card.in clem.
1.§.cæterum.q.3.de vſur.Abb.d.conſ.77. Nat.d.cõſ.
198.num.13.Bald.conſilio 311.numero 9.volum.5.
Afflict.in d.cap.1.de feud.dato.in vic.lega.com.ſub
nume.25.

24 Decima ſeptima, ſi dictum ſit † quam rem verè
vendidit, & tradidit,non ſimulate, nec in fraudem
vſurarum. Ancha.conſi.257.Bald.in l.emptione.C.
plus valere.Nat.d.conſ.198.num.15. Corn.conſ.23.
colum.fi.lib.3.Barb.inter conſi.Calc.conſi. 28.nu.8.
quod intellexit Anch.ſi perſona erat ſuſpecta,& pa
ctum,ne venditor opponeret cõtractum eſſe ſimu
latum,nec in fraudem vſurarum.

Vnde Bal.in d.l. emptione dixit ex hoc,nec plus,
nec minus præſumi ſimulatum,& Barto. conſi.65.
Petrus Nicole tradit renunciationem ſimulatio-
nis nihil operari, niſi appareat alijs indicijs ſimu-
latio.

Decima octaua, ſi læſio ſit exceſſiua, Caſtr. cõſ.
25 206. quamque longa. † colum.3.lib.2. Barba. Inter
conſ.Calca.conſ.27.colum.3.Rom.cõſi.404. Corn.
conſ.166.lib.1.& conſ.24.lib.4.Dec.conſi.204.& 216.
Barba.in conſ.Calc.conſi.28.& dicitur exceſſiua in
dimidia, vel vltra non obſtante donatione pluris.
Crau.d.conſi.156.nume.8.item ſi res longè plus va
leat.Caſtr.conſi.109.volum.2. ſcilicet duplo magis
ibi Pariſ.conſi.55.num.47.volum.1.& quæ proban-
tur, ſi emptor in caſum luitionis non factæ promi
ſiſſet ſummam venditori.Abb.conſ.76.volum.1.&
eſſet exceſſiua, ſi ſit citra dimidiam. Cagn.in d. l.2.
ſub num.59.
26 Decima nona, ſi donatio facta ſit † maioris va-
loris.Calc.d.conſi.17.colum.8.circa medium.Bald.
d.conſi.311.in quæſtione Gualuagni. colum. 2. lib.
5.Crau.d.conſi.156.num.9. Facit quod tradit Bald.
in l.fin.C.de cond.inſer. Corn.conſ.23. ſub num.8.
volum.3.ex clauſula donationis inſurgere ſuſpitio
nem vſurarum. etiam ſi donatio dicat ob beneme
rita.Afflict.in cap.1.de feud.dat.in vic.leg.commiſ.
num. 28. quamuis ſimulationem ex hac donatio-
ne non præſumi ſcribat. Alexan.conſ.28. colum.1.
volum.5.

Vigeſima ſi vẽditor ſemper perſeuerauit in poſ-
27 ſeſſione † licèt ex locatione. Anani.d.conſ.58. facit
conſi.Barto.65.factum eſt tale col.2.verſi.circa ter-
tium. vbi talem ſuſpitionem dicit non tolli, quan-
do appatet de ſimulatione idem voluit Bald. in l.1.
C.de donat.ant.nup.Barba.inter conſi. Calca.conſ.
28.col.3.Crau.d. conſi.156. num.10. Pariſ. conſi.54.
num.71 volum.1.Dec.conſ.692. etiam non obſtan
te conſtituto, quòd non tollit ſuſpitionem.Bald.in
conſ.311.in quæſtio.Gualuagni.lib.5. iſta tamen ſo
la cauſa continuatæ poſſeſſionis nõ ſufficeret. Rui.
conſ.119.in prin.vol.1. Aret.conſ.65. Ang.cõſi.100.
incip.quæd.in mulier.Curt.iun.conſi.110.Menoc.
conſ.88.nu.44.

Intellige etiam niſi venditor reſponderit de fru-
ctibus emptori.Bar.in l.ſicut.§.ſuperuacuum.ff.qui-
bus mod. pign. Dec.conſi.648. Cagn. in l. 2. ſub nu.
60.ac prout ſupra in tertia præſumptione.

Vigeſima prima, ſi locatio fiat per interpoſitam
28 perſonam: † puta ſi emptor locet tertio, & tertius
venditori.Crau.d.conſi.156.num.11.arg.l.vir vxori.
§.fin.ff.ad Velleia.l.pupillus.§.ſi per interpoſitam.ff.
de auth.tut.l. cum propria ſi quis Alc. vel ſibi l. hac
ædictali.C. de ſec.nup. Pariſ. non allegatus a Crau.
conſi.55.nu.17.vol.1.
29 Vigeſima ſecunda, ſi locatio facta † ſit minori
pretio,quam ſint redditus.Bald.d.conſi.311.in quæ-
ſtione Gualuagni.col.2.ad finem lib.5.

Vigeſima tertia,an arguatur ſimulatus, vel ne,
30 multum relinquitur arbitrio boni iudicis † Bald.
d.conſi.311.Corn.conſi.4.ſub num.340. col.pen.lib.
2.Crau.d.conſi.156.nu.14. Pariſ. conſ.55.nu. 28.vol.
1.& conſ.54.nu.22.eo.

Vigeſima quarta, ſi pactum de retronendendo
aliquot diebus poſt appoſitum ſit. Alexan.conſi.51.
31 col.1.circa verſi.tamen iſta opinio.& conſ.119.col.
fi.lib.4. Crau.d.conſi.156.nu.18. item ſi vno menſe
poſt. Alex.conſi.119. volum.4. Grammat. decif.76.
in princip.
32 Vigeſima quinta, ſi dictum ſit, † ne fructus com
putarentur in ſortem.Corn.conſ.23.nu.7.vol.3. vel
ſi dictum ſit, q lucretur fructus Pariſ. conſ. 54. nu.
74.vol.1.contra Cagn.in l.2.ſub nu.61.
33 Vigeſima ſexta ſi bis iurauit † venditor de non
contraueniendo.Corn.conſi.23.ſub nume.8. vol.3.
iuramentum etenim in contractibus ſuſpectis au-
get ſuſpitionem: plura congerit. Menoch. conſi.
109.num.17.
34 Vigeſima ſeptima, ſi dictum ſit † rem venditam
manutenendam ſumptibus venditoris. Cor.d.coſi.
23.ſub nu.8.quod mihi abſonum videtur: cum na-
tura euictionis hoc expoſtulet.Iaſo.& doct.in l.ven
ditores.ff.de verb.oblig.

Vigeſima octaua, ſi iurauit de non contraueniẽ-
35 do donationi † fructuum. Corn.d. conſilio 23. ſub
nume.8.

Vigeſima nona, ſi probetur debitorem quæſiuiſ-
36 ſe accipere pecunias mutuo † ſuper tali prædio
poſtea per eum vendito pro quantitate,quam quæ
rebat. Caſtr. conſ.109. ſub num.1. lib.2. allegat Ho-
ſtien.in d.c.ad noſtram.& ſi præceſſit tractatus mu
tui.

tul.Corne.conſi.346.ſub num. 24.vol.1.& 241.eod.
Caſtr. conſi.306. col.3.volum.2. Gram.dec. 76. & ſi
tractatum ſuit inter eos de mutuo. Iaſo. conſi. 153.
colum.3.volum.4. ex actu antecedenti melius pro-
batur ſimulatio, quam ex ſubſequenti Iaſo.in l.pa-
cta nouiſſima ſub nu.4.C.de pact.Barb. inter conſi.
Calc.conſi.28.& ſi princ.dedit mutuo deinde emit,
ſecus ſi adiecto longo interuallo. Afflict.in d.c.1.de
feud.dato in vic.leg. comm.nu.26. quæ intelligun-
tur ſi eodem precio fiat venditio quod mutuo ven
ditor quærebat. Nam ſi emptor mutuum dare re-
cuſauit contentus tamen emere, & fuit mercatus
ſecus eſt. Abb.in d.c.ad noſtram.

Trigeſima, ſi pactum ſit, vt venditor teneatur ſe
37 affranchire † in fine alicuius temporis Pariſ. conſi.
55.nu.46. vol.1.

Non obſtante clauſula cum iuramento & pro-
miſſa omnia vera allegari poteſt ſimulatio Pariſ.d.
conſi.54.num.84. volum.1. obtenta ſcilicet abſolu-
tione à iuramento, vt ibi per eum.Caſtr.conſi.143.
vol.2.contra Roland.conſi.47.volum.4.vide Oſaic.
deciſio. 42.vbi concludit communem opinionem
eſſe ex ea clauſula excludi exceptionem ſimulatio-
nis: ſequitur. Rol.conſi.46.num.31.vol.4. quod limi
tat Oſaich. quoad iurantem, ſecus quoad tertium,
vel illius hæredem, cui non obſtaret exceptio periu
rij. item limitatur Ripa in l.nemo poteſt.ff.de lega.
2.niſi iam factæ eſſent probationes ſimulationis.

Trigeſima prima ſi pactum ſit, vt non redimen-
38 te venditore emptor † ſuppleat aliquam ſummam
Abb.conſi. 76.vol.1.

Trigeſima ſecunda. Item ſi contractus mutuum
39 ſit, & deinde ſtatim emptio, & venditio † Menoch.
conſi.109.nu.9.

Trigeſima tertia, ſi facultas ſit emptoris retro-
uendendi, & obligatio venditoris retroemendi,
40 Abb.in d.c.illo vos † de pig. Cagn.in l.2.ſub nu. 59.
verſic.3.limitatur.C.de pact.in emp.& vend.

Trigeſima quarta, ſi pactum ſonet in hæc verba,
41 † quod reſtituto precio res reſtituatur, vel reuerta-
tur, ad venditorem, & non dicit, quòd res reuenda
tur.Corn. conſi.241.num.6. 346. num.25. volum.1.
facit ſupra verb. ſuſpitio & in pacto de reſtituendo
loquitur Caſtr. conſi.143. lib. 2. licèt in hoc non vi-
deatur ſe fundare. quum re vera conſtitui non de-
beat in forma verborum, ſed in rei ſubſtātia. l.pen.
C.comm.de leg. l.inſulam.ff. de præſc. verb.

Trigeſima quinta maior eſt ſuſpitio, ſi tale pactū
de retrouendendo factum ſit incontinenti, quàm
ſi in altero inſtrumento ſeparato per ſe. Bart.Vero-
42 nen.in tract.ſimul in 3.caſu princip.Barba.in d.cap.
ad noſtram & conſi. 8. lib.4. Corn. conſi. 4. lib. 1.&
conſi.141.& 23.lib.3. Alex.conſi.119. colum.fi.lib.4.
Cagnol.in l.2.ſub nume.60.Tiraq.de retra.conu.in
præf.nume.6.ſed vide Paulò inferius. nume. 46. vbi
longè minor eſt ſuſpitio ſi fiat in eodem inſtru-
mento.

Trigeſima ſexta, ſi dictum ſit, quòd fructus cō-
43 putentur † in ſortem.Corn.conſi.241.ſub nu.6.vol.
1.vide Abb.in c.illo vos de pign.

Trigeſima ſeptima, ſi in eodem inſtrumento pa-
ctum retrouendendi non ſit appoſitum, ſed in di-
uerſo Alex.conſi.46.col. 1.vol.3.Iaſ.conſi.153.col.5,
verſicu non obſtat vol.4.latè Tiraq.de retr.conu.in
præf.nu.12.Ruin.conſi.16.vol.4.

Trigeſima octaua, ſi venditor reperiatur poſſide
44 re † vnam rem de pluribus venditis Boer. quæſtio.
302. in fine.

Trigeſima nona, ſi adiecta ſit pœna ſolutioni.
45 Bald.conſ.311.nu.6. vol.5.
46. Quadrageſima ſimulatio † præſumitur, ſi vendi
tor vendit ſua prædia vtiliora, & emit ſtatim alia
cum dicto pacto non ſic vtilia. Afflict. in d. cap. 1.
nume.37.

Quadrageſima prima, ſi pro fructu vineæ quis
47 debeat reddere † oleum. Afflict.ibi ſub nu. 43.
48 Et venditio iniuſto precio facta eſt, † & contra-
ctus poteſt alijs cōcurrentibus præſumi ſimulatus:
tunc non obſtante temporis lapſu non tantum præ
dium, redimi poteſt. Bal in c.1. de feud. dat. in vic.
leg.comm.Iacob.in l mutuum. ff.ſi cer. pet.ſed etiā
fructus poſſunt in ſortem computari. Bertr. conſi.
111.vol.3. Afflict.in cap.1.tit.de feud.dat. in vic.leg.
comm.c.1.& 2.ext.de vſur.c.ad noſtram.de emp.&
vend.c.illo vos vbi glo.de pign. Bert.conſi. 166. vo-
lumi.1.

Coniecturæ excuſatoriæ bona fama emptoris
49 multùm conſideranda, & quæ plurimum moue-
re debet mentem iudicis. Corne. conſi.4.nume.10.
volum.1.

Item ſi pactum de retrouendendo ſit factum ex
50 † interuallo. Corne. conſi.241.nu. 9.vol.1. imo mi-
nor ſuſpitio, & potius purgatio ſuſpitionis, ſi fiat in
continenti in eodem inſtrumento ex no. ſupra nu.
46.& à Corn.conſi.41.nu.8.lib.3.
51 Tertio ſi venditor ageret ad læſionem vltra di-
midiam, & emptor promiſiſſet reuendere eodem
precio ad euitandum illud remedium. Cor.d.conſ.
241.in fin. vol.1.
52 Quartò, ſi dictū ſit, ſiue plus, ſiue minus, ꝙ eſſent
comprehenſa in contractu. Caſtr.conſ. 306. col.3.
vol.2. ſi emptor cauiſſet ſibi de menſura: quia eſſet
euidens demonſtratio propoſiti, & animi emendi.
arg.l.non omnis.ff.ſi cer.pet.ac ex ijs, quæ dicentur
infra nu.35.& ex not.in materia ab Affli. in c. 1.ſub
nu.44.de feud.dat.in vic.legat. commiſſ.

Quintò, ſi dictum ſit reluere loco retrouendere.
Caſtr.conſi.306.col.fi.vol.2.

Sextò, ſi contractus frequētatur in ipſa regione,
53 ac inter probos habetur pro licito. Iaſo. conſi.153.
col.4.verſi.ſeptimo facit lib.4.

Septimò, ſi emptor ob vicinitatem aliorum præ
34 diorum deſiderabat illum fundū acquirere.Deci.
conſi.648.nam propter vicinitatem, vltra verā æſti
mationem quādoque quis acquirit.l. ſi cui fundus.
ff. de legat. a, & non eſt præſumendum emptorem
habuiſſe animum mutuandi, ſed emendi.
55 Octauo illa duo non ſufficiunt, ſi contrahatur
cum religioſis timoratæ conſcientiæ. Alc.conſi.45.
& cum mercatoribus bonæ famæ, non ſolitis face-
re contractus illicitos. Dec.conſ.308.col.3.
56 Nonò in datione in ſolutum, non ita facilè præ-
ſumitur fraus, ſeu ſimulatio. Decius conſ.18.& cōſ.
168.Fulg.conſ.134. quæſtione viſa.
57 Decimò ſi ex interuallo fuerit contractus appro
batus. Ruin.conſi.16.in fi.vol.4.
58 Vndecimo intelligerem præſumptiones contra
rias procedere in perſona ſuſpecta, ex traditis ab
Anch.conſ.257.dicens, ꝙ licèt abundas cautela nō
ſoleat nocere.l.teſtamentum.C.de teſta.ſecus tamē
ſi ſit perſona ſuſpecta.

Duodecimò, qui vult dicere clauſulam appoſitā
59 in iſtis contractibus eſſe inſolitā, illud tenetur pro-
bare. Alex.conſi.28.col.2.vol.5.

Decimo tertiò clauſula inducens ſuſpitionem,
non ſufficit ad indicandum contractum illicitum,
ſine alijs legitimis probationibus iniuſtitiæ precij,
& aliarum ſuſpicionum ſimulationis. Alex. conſi.
28.col.3.vol.5.

Decimo quartò, ꝙ dicitur conſtitutionem præ-
carij attenta cōtinuatione poſſeſſionis, procedit in
61 fauorem tertij, non autem venditoris. Alex. ꝯſi.28.

col.3.vol.5.Goz.conſi.94.num.55. Abb.in c.illa vos
de pign. niſi emptor fuiſſet vſurarius. Ruin. conſi.
119.ſub nu.1.& 9.vol.1.

62 Decimo quintò conſtitutum tollit ſuſpitionem
ſecundùm Barto.in l.ſicut.§. ſuperuacuum.ff.quib.
mod. pig.vel hyp.ſoluat. ſi venditor reſpondeat de
fructibus, vel reſeruauerit ſibi vſumfructum,& nõ
aliter.

Et quanto tempore oporteat, quem poſſediſſe
poſt contractum, vt præſumatur ſimulatio,eſt in
arbitrio iudicis.Bar.in l.poſt contractum.num.4.ff.
de donat.Goz.conſi.94.ſub nu.55.

Decimo ſextò, ſi aliunde poterat emptor licitè
63 lucrari fructus ex pignore, vt in cauſa dotis:† tunc
non præſumitur ſimulatus.Alex.cõſi.24.col.3.verſ.
præterea dicta,&c.vol.5.

Decimo ſeptimo, ſi precium conueniat rei, aut
64 exceſſus ſit modicus. tunc ceſſat fraudis præſum-
ptio etiam in viro ſolito fænerari.Bald. conſi. 208.
volum.2.

Decimo octauò excuſatur,& ceſſat præſumptio
65 fraudis in ruſtico glo.Bal.& Fulg.in l. cum allegas.
C.de vſur.Iaſ.in l.ſiquis id quod ff.de iuriſ.om.iudi.
Curt.iun.in l.ſi quis maior colum.4.C. de tranſact.
Cepol.de ſimul.contr.in 6.caſu princip. colu. 6.vbi
dicit,vt tollatur ſuſpicio fraudis capitulandum em
ptorem eſſe ruſticum, & ſimplicem. Nat.conſ.586.
maximè ſi contractus valde frequentaretur in illa
regione. Nat. ibi nam qui facit contractum com-
muniter licitum reputatum,etſi re vera ſaperet vſu
ram, non reputaretur vſurarius. Barto. in l. quis ſit
fugitiuus.§.apud Labeonem.ff.de edict.ædi.Saly.in
l. cum allegas. C. de vſur. Alex. de neuo conſi. 97.
nume. 20.

Decimo nono minor, & mulier. Afflict.in ca.1.
de feud.dat.in vic.leg.commiſſ.col.9. Nat.d.conſi.
586.niſi inquit manifeſtè appareret ex forma con-
tractus vſuram eſſe commiſſam.

Vigeſimo ex pacto redimendi ad tempus magis
præſumitur venditio,quàm ex perpetuo. Afflict. in
d.c.1.de feud.dat.in vic.leg. commiſſ.ſub nume.44.
quum ex eo magis quam ex perpetua redimendi
poteſtate, animus acquirendi, & alienandi præſu-
matur.

Vigeſimo primo aliquæ ex dictis ſuſpicionibus
non ſufficiunt cum pacto, & iniuſtitia precij leui,
ſed relinquitur arbitrio iudicis an duæ, vel plures.
Afflict.d.capi.1.ſub num.52.verſic. vbi autem præ-
dicta.

Vigeſimo ſecundo nõ obſtante modicitate pre-
cij, pacto, ac quòd emptor eſſet vſurarius, ſi tamen
64 re vera fuit vend. fructus non computabuntur in
ſortem, & contractus erit validius. Rim.ſen. conſi.
318.num.36.

Item ſicut,ſi venditor in poſſeſſione fundi,& fru
ctuum perceptione continuauit ſoluta pecuniaria
penſione emptori, vt dictum eſt ſupra,naſcitur ſu-
ſpitio ſimulationis: ita purgat ſimulatio eius con-
trarium: ſcilicet poſſeſſio ac fructuum perceptio
emptoris,cuius periculo ſunt caſus tempeſtatis, ac
alij fortuiti, vt contrariorum eadem ſit diſciplina.
§.videamus inſti.de iis qui ſunt ſui,vel alien.iur.glo.
in rub.ff.de acquir. poſſeſ. 23. ex geminatione con-
tractus purgatur ſuſpitio ſimulationis. Bald. conſi.
464.videamus col.2. vol.3. Decia.conſi.46.num.38.
vol. 2.

Et cognitio an contractus ſit pignoraticius, & il
65 licitus, † vt fructus in ſortem imputentur, poteſt
coram iudice layco tractari.Iaſ.in l.quoties.2. C.de
iudic.Cagn.in l.2.nume.62.C.de pact. inter emp. &
vendit.

Inter alia, quæ venduntur cum recato, Princeps
dicit quandoque vendi homines, quòd videtur du
rum homines vendi ad imaginem, & Dei ſimilitu
dinem factos. cap.1. Geneſis. opus manuum ſuarũ
Gen.3.& c. hi duo diſt.1. de conſecr.qui & ingenui
dicuntur. inſtit. de iur. perſo. vnde ſeruitute affici,
vel vendi non poſſunt.l.inter ſtipulãtem. §.ſacram.
ff.de verb. oblig. quum & liber homo non recipiat
æſtimationem.l.fina.ff.de ijs qui deiecer. receptum
tamen eſt Chriſtianum habere poſſe mancipium
Chriſtianum. Ang.in l.vni. C.ne Chriſtia.mancip.
Roma.conſi.388.in caſu propoſitæ.Dec.in cap.con
ſuluit. 3. de appella. & hominis appellatione venit
quoque fœmina.Gen.5. licèt igitur habenti homi-
nes, ideſt ſubditos vendere ſub recato: quod intel-
ligendum eſt ipſis hominibus, ſeu ſubditis non cõ-
tradicentibus: Alioqui communis ſententia eſt
ſubditos inuitos per dominum diſtrahi non poſſe.
glo.in l.inuitus.C.de fideicom. liber.c.1.§.præterea
ducatus de prohib. feud. alien. per Feder. Bald. in
cap. 1.§. ſi quis miles quo tempo. mil. & conſi. 324.
lib.1. Dec.conſi.564. Afflict. de prohib. feud. alien.
per Feder. §.5. præterea ducatus ſub nume. 20. Rip.
reſpondens ad contraria reſp.24.lib.2. Neuiz. inter
conſi. Brun.conſi.12. Boſ.titu.de princip.num.290.
vbi tradit infeudationem factam de loco Vatiſij
domino Bernabos reluctantibus ſubditis non ſor-
titam effectum. Crau.pro communitate, & homi-
nibus Brigæ infeudatis domino Georgio Malope-
ræ cum clauſulis prægnantibus conſi.241. Roland.
conſi.1.num.34.volum.1. Porci.in ſuis com. concl.
lib.5. conclu. 21. & nihil poteſt ſubditis contigere
ægrius, quàm, alienari à Principe in dominum in-
feriorem,ob varia incommoda,quæ pati dubitant.

Rationes, cur hoc nõ permittatur, aliquas affert
pro dominis de la Turre contra dominos Viſcard
Diœceſis Hyporedienſis.Bald. conſi.97. volum.1.&
pulchrè Luc. de pen. in l. vnic. C.de capit.ciuit.lib.
11. Neuiz. d. conſi. 12. ſed cæteris omnibus iudicio
meo elegantius Luc.de Pen.in l.vnic.C.de capit.ci-
ui.lib. x1. Melius etenim eſt inſidere ſuper trunco,
quàm ſuper ramis, & qui ſub potentiore domino
permanet maiore fruitur ſecuritate. §. audiant. in
auth.de defenſ.ciuit. illorumque fit deterior condi
tio, ſi minus nobili ſubijciuntur,ob fidelitatis iura-
mentum, quæ turpiter præſtatur non æquæ nobi-
li. Rip.d.reſpo.25. & ſicut dominus non cogitur ha
bere vaſſallum, quem nolit, ita non debet ſubiici
vaſſallus alteri domino, maximè ſi eſſet illi indeco
rum.argum.l.filius.ff.de condi. inſti.l. nepos procu-
lo.ff.de verbo.ſignifica. nam & Aſinus indignatur,
ſi viderit ſe per comparem apprehendi. Bald.d.con
ſilio 97. vaſſallus non debet male tractari, & ſatis
malè tractatur, ſi cogatur ſeruire, fortè ei cui non
decet.l.operæ. ff.de oper. liber. debeatque dominus
augere, aut ſaltem conſeruare conditionem ſubdi
ti.& non minuere.l.2.in princip.ff. ſolu.matri.l. 1.ff.
de nouat.

Et quamuis id plerique intellexerint in omni-
moda alienatione, non aũt in feudi conceſſione,
67 qua Princeps ſuperioritatem reſeruat, † ad quem
recurri poteſt in caſum grauaminis.Bal.conſi.333.
lib.1.& in prælud. feud.num.32. & ibi Afflict. num.
63.& Latius ac explicitè etiam ſi Princeps promi-
ſerit tenere ſub ſuo dominio in tit. quo temp. mi-
les. §. ſi quis fecerit, ſcilicet in eo Principe qui ſit
ſucceſſor, & non hæres promiſſoris. Marc. deci.
336. ſub numero 20. Iaſon. conſilio 227. volum.2.
quum etiam infeudatio ſimplex alienatio non ſit
Oldra.conſilio 159. num.11. verſic. circa quod &c.
vt in terminis ſic voluit Burſa.conſi.160. nume.85.

Crau.conſi.894. & 411. Menoch. conſi.307. numé.
35. maxime ſi fiat vi pacto luendi Rub.conſilio 56.
Tamen ego ſemper dubitaui de hoc. & docto.qui
ſcripſerunt alienationem inualidam, loquuti ſunt
de feudi conceſſione, non de omni alienatione: qui
bus addo. Grat.conſi.147.volum.2.communem di
cit Curt.iun.conſi.174.num.17. Ripa in l. filiusfam.
§.diui.nume.120.ff.de leg.1.Iaſ.conſi.56. vol.1. Nat.
conſi.512.num.23.Clar.in §.feudum.q.33.Menoch.
de arbitr.caſu.5. & quia prohibita alienatione pro-
hibita cenſetur omnis alienationis ſpecies, qua do-
minium transfertur.c.nulli de reb.eccle. non alien.
qui in feudum dat, alienare dicitur.Bald.in l. volun
tas.1.C.de fideic.& prohibitus alienare prohibetur
in feudum concedere. Bald.in c.1.per quos fiat in-
uesti.& in marg.verſi.prælatus verſi.vlt. Aret.conſ.
22.ac etiam in emphyteuſim tradere. Cur.ſen.con
ſilio 63.in fine.tex.eſt in l. fin. clarus. C.de reb.alien.
non alien. & caret omni difficultate, ſi pacto inter
dominum ſit diſtractio prohibita: quia, quũ tunc
concurrat prohibitio iuris, & diſpoſitio contrahen
tium, non debet cẽteri permiſſa, illis etiam caſibus,
quibus alioqui non prohiberetur. Barto.& Iaſo. in
l.filiusfam.§.diui.ff.de leg.1.Curt.iun. conſi.174.nu.
19.Crau. conſi.249.num.9. Soc.iun.conſi.51. nu.72.
vol. 2.& maximè ſi promiſiſſet dominus ſubditos
in ſuo dominio retinere.Afflic.de leg.Cora.§. ex ca
dem cap.1.

Nec quempiam moueat Aqu. tit. qui feud. dar.
poſſ.verſi.princ.ergo limita. Iaſ.in vſib. feud.nu.77.
Alex.conſi.1.volum.1.dicentes retenta ſuperioritа
te poſſe ſubditos infeudari, quia id intelligere opor
tet in præiudicium ſucceſſorum, infeudantis, non
autem ſubditorum opponentium, & cõtradicen-
tium, vt ſe ipſum declarat Aqu. loco prædicto in
fine illius tituli. limitationes aliquot adducit. Por-
ciu.d.conclu.21.ad quem me remitto.& quod ple-
rique dixerunt ex cauſa neceſſitatis poſſe alienari
limitatur, niſi ipſimet velint ſe redimere, quia tunc
audiri debent Fab.in §.dominus inſti. de noxa. act.
Rip.lib.1.reſp. 1. num.54. Vaſq.de ſucc.creat.par.1.
§.26. num.49.

Homines itaque cenſus, directa dominia, bona
immobilia venduntur ſub recato, ſeu gratia redi-
mendi eodem precio, quo venduntur. &c. De cen-
ſibus, directiſque dominijs ſuo loco tractauimus,
hic ſolùm quærimus, quando pactum de retrouen
dendo dicatur gratia. Qua in re, quum gratia non
68 ſit, quæ gratis † non datur. c.gratia.1. q.1. & gratis
dati, vel ſolui dicatur, quod non petitur. Caſſan.de
conſuc.Burg.allegans.Senec. rub.4.§.6.in verbo ſur
la moytie.num.18.& donari id dicatur, quod nullo
iure cogente conceditur.l.donari.ff.de donat.arbi-
tror pactum redimendi tunc demum dici poſſe, ve
rè gratiam, quando res iuſto pretio empta eſt: aut
emptor iuſto precio eam emere contentus fuit,
perinde ac ſi liberè emiſſet, conceſſa tamen vendi-
tori poteſtate redimẽdi: alioqui, ſi minus iuſto pre
cio emit, quatenus fert commoditas pacti arbitrio
boni viri, tunc non videtur propriè gratia, ſed pars
precij, ſeu verius gratia in compenſationẽ eius par
tis precij, quam fert id pactum.

Quo pacto etiam non obſtante, ſi de eodem pre
cio non eſſet inter partes cõuentum, dubitauit Ca-
gno.in d.l.2.num.93. An emptor eodem precio re-
uendere cogatur. & concludit negatiuè, licèt de
conſuetudine teſtetur obſeruari contrarium, quã
oporteret probare, ſi negaretur. alioqui arbitrio bo
ni viri precium declarabitur. Socy. in l.qui Romæ.
num.20.ff.de verborum obligatio. Rot. Peruſ. dec.
79.num.17.

Sed ſi eodem precio an debeatur augumentum,
69 vt vulgo dicitur monetarum, multi populares † re
ſpondent, ex quodam vſu loquendi non deberi:
quum æquum non ſit emptorem fructus rei lucra
ri, & conſequi præter fructus tale augumentum:
quæ popularis vox videtur comprobari per Pap. in
l. cum quid colum.fin.verſicu.quarta conclu.& ibi
Purpu.nume.168. Aquen. in l. ſi ex legati cauſa co-
lum.1.verſic.& inter cætera.ff.de verbo. oblig.quos
retulit Gabr.titu.comm. conclu. lib.3.titu. de ſolut.
concl.27.dicens, ſi debitum ſit vſurarium, vel aliàs
creditor ex illo lucrum conſequatur, ſufficere ſolu
tionem de pecunia antiqua ſecundùm eius valo-
rem, etiam inuito creditore. nam Aquenſ.in d. l. ſi
ex legati clarè ſcribit; debitorem ex mora non te-
neri ad intereſſe pecuniæ ob mutatum valorem, ſi
interim aliquod lucrum percepit. allegat in argu.l.
Titius.ff.de præſer.verb.citat etiam Ioan. Andr. in
addi.ad Specu.tit.de obliga.& ſolut.§.non aliqua in
verbo olim. referens quendam nobilem arbitrum
laudauiſſe, & diſtinxiſſe de debito vſurario, ad non
vſurarium, quam diſtinctionem ipſe inquit conti-
nere aliqualem æquitatem. Idem tenuit Pil.glo.an-
tiquus. quæſtio. 35. exemplifico ſic de conſuetudi-
70 ne generali † poteſt ſolui vna pecunia pro altera.
Barto.in l.Paulus.ff.de ſolut.ſub num.4. & ibi Iino.
& alij Barto.in l.1.in fin.ff.de aur.& argen.lega. Bal.
in l.ſi quis argentum.C.de donat l.litera. C.de ſent.
& interloq.Barto. Alexn. Aret, Socy. & Purpu.in l.
2.§.1.ff.ſi cert.pet.Boer.quæſtio.327. colum.3.Coar.
lib.prat.q.tit.de veter.numiſ.coll.cap.7.§.vnico, vn-
de ſi tu mihi mutuo dediſti libras centum Ducales,
poſſum ego has libras tibi reſtituere in tot albis
vel ſolidis. finge tempore mutui libras valuiſſe flo
renos tres, prout primis annis valebant; & tunc re-
ceptum mutuum, & nunc tempore ſolutionis va-
lere.flo.3.& gr.5.prout, communiter expenduntur
vtrum potero in ſolidis, & albis ſoluere. flo.3.ſecun
dùm curſum valoris temporis mutui, vel tenear
ſoluere, aut libras aut flo.3. gr.5. pro qualibet libra?
præſupponunt prædicti docto.ſi creditum fuit vſu-
rarium, aut etiam licitum, ſed lucro ſuo, ſicuti ſi
poſuiſſem pecuniam pœnes mercatorem ad lici-
tum exercitium, vt exemplificat Purpu. vbi ſupra,
quòd non deberetur.

Qua in re Cagn.in d.l.2.quæſt.73.num.210. con-
trarium & rectè determinauit: & ibi ſub nu. 216.
reſpondet ad l. Titius & ad authoritatem Aqu. ac
ad rationem lucri fructuum. idemque conſuluit
Curt.iun. conſi.28. ſequitur Neuiz. conſi.88. nu.16.
Bru.in tract.de augumento car.31.col.4.verſi.quin-
to fallit ita etiam declarauit Aq.in l.ſi paſcenda.C.
de pact. dicens ſcilicet debitorẽ non teneri modo
deterioratio non contigerit in bonitate intrinſeca
& Purpu.in l.cum quid nu. 168. etiam loquitur de
mutatione valoris extrinſeci. & pro hac opinione
ſtant ij omnes qui voluerunt vẽditorem qui vult
retrahere debet. augumentum monetæ, ſit illa mu
rata ſit in bonitate intrinſeca, vt Curt. iun. d.conſi.
28.Rub.conſi.17.ita ſe explic. in hoc valore intrin-
ſeco Cagn.in d.l. 2.ſub nume. 216. verſicu. Deciſio
mea procedit. Ego hanc etiam materiam intel-
ligo, & ſoleo in praxim deducere hoc pacto:
nempe ſi creditum eſſet in libris, quæ ſunt in vſu,
ac reperiuntur, debitorem hoc caſu loco earun-
dem non eſſe admittendum. ad ſolutionem al-
borum, & ſolidorum, aut alterius minutæ mo-
netæ: quum tunc demum admittatur, & ea con-
71 ſuetudo vigeat, ſi creditor † nullum patiatur dam
num. d. l. Paulus. ibi Barto. ff. de ſolut. nam quan-
do hæc ſolutio ex conſuetudine admittitur, debet

ſolui tantum, quantum valet illa ſpecies pecuniæ promiſſa tempore ſolutionis. Grat. conſ. 12. colu. 4. in fi. verſi. Accuratius vero lib. 1. quem citat Gabr. tit. de ſol. concl. 2. num. 4. & hoc pacto intelligēdo ceſſarent plures difficultates: quia debitor aureorum, ſi vellet ſoluere monetam, ſemper ſoluere deberet tantam, quātam valeret tunc aureus. & ibi Grat. dicit, communem allegat inter alios Bart. in l. cum certum. ff. de aur. & arg. leg. & in l. Paulus in fin. Aret. conſil. 11. & conſil. 112. ita ego obtinui carg. dum ſen. ibi reſideret pro domino priore Viſcarum, idemq; vult in effectu Bero. conſi. 143. num. 26. volum. 1. & hoc caſu eſſemus extra difficultatem, cui poſſet occurere creditor recuſando pecuniam minutam.

72 Aut conſuetudo eſt, † etiam, vt hoc caſu creditor cogatur loco librarum recipere paruam pecuniam, ſi velit debitor: & diſtinguendum eſt. An libra, quæ eſt eadem in bonitate, & non aucta in pōdere, nec diminuta in materia, creuerit in æſtimatione, ob deteriorationem ſolidorum, & alborum vel aliarum minutarum pecuniarum, prout ob talem deteriorationem aureus, vel libra creſcere conſueuit. Imol. in d. l. Paulus Corne. conſ. 279. in fin. & conſ. 287. lib. 1. Vel aucta ſit edicto Principis, vel ex communi vſu, & curſu expendentium remanēte tam ipſa libra, quàm alijs pecunijs minoribus in ſuo priſtino ſtatu bonitatis, & ponderis. Quantum ad primum caſum, quum pecuniæ teſt. fieri debeat ſecundum bonitatem intrinſecam vigentem tempore mutui. l. cum quid vbi doct. ff. ſi cert. pet. cap. olim de cenſibus. Iaſon. in l. 2. qō. 36. C. de iur. emph. Soci. iun. conſ. 145. num. 95. lib. 1. indifferenter teneo debitorem, & ſic venditorem redimentem teneri ſoluere libras, vel earum loco tot de pecunijs minutis, ſcilicet tot albos ſolidos, vel alios, qui aſcendant ad verum valorem libræ tempore ſolutionis: alioqui ſoluente debitore de pecunijs prædictis currentibus valorem, ſeu æſtimationem libræ tempore contractus, quo libra ipſa expendebatur pro. flo. tribus nō ſolueret integrum creditum, vel precium: quum verbi gratia floreni tres in albis, & ſolidis modernis, non valeant tres florenos in bonitate currentes tempore contractus, quod eſſet tamen, ſi occurreret, articulandum, & probandum. Cornel d. conſ. 181. num. 72. volu. 2. & proinde ſumus in concluſione ſemper deberi augumentum, quando valor aurei, vel argenti creuit ob deteriorationem monetarum paruarum, Oldra. conſ. 250. factum tale eſt. q. 1. Aret. conſ. 11. Corn. conſ. 181. col. 25. numer. 10. lib. 2. & conſ. 321. col. pen. lib. 3. Rub. conſ. 148. Purp. in l. cùm quid. num. 174. ff. ſi cert. pet. quos refert, & communem dicit Craue. conſ. 47. num. 6. qui loquitur in terminis huius pacti hoc idem voluit Barto. in d. l. Paulus. ſub num. 6. verſi. primo modo. Soci. iun. in hoc pacto qui etiam ait communem conſ. 145. nume. 95. vol. 1. pulchrè explicat Soc. conſ. 298. volum. 2. Gabr. tit. de ſolut. conclu. citat plures. Purp. in l. cum quid nume. 26. ff. ſi cert. pet. & declarat Nat. conſ. 454. ſub num. 6. Niſi reperiretur de moneta antiqua currente tempore contractus: tūc ſufficeret pro ſingulis libris ſoluere florenos tres de illis albis, & ſolidis antiquis,
73 dicto tempore currentibus, † prout de nouis deterioratis oporteret loco illorum trium florenorum ſoluere. flo. & gr. 5. ſicut nūc communiter libra expenditur, vt voluerunt Bar. in d. l. Paulus. d. verſi. primo modo. Oldra. d. conſ. 250. Corn. conſ. 181. num. 70. Rub. d. conſ. 148. qui in hoc etiam pacto loquitur, ſicut, & Curt. iun. conſ. 28. num. 12. Purp. in d. l. cum quid nume. 170. vbi adducit rationem prædictam: quòd alioqui non reciperet creditor in integrum ſuum creditum, ſecundum monetam currentem tempore contractus, de qua contrahentes intellexiſſe cenſentur. Bar. & Purp. ibi Bero. cōſ. 143. num. 27. volum. 1. eleganter. Soc. d. conſi. 298. quum non debeat creditor in aliquo damnificari, vt de hoc pacto. Soc. iun. d. conſ. 145. num. 95. vol. 1. ac vt dixi non inſpicitur hoc caſu, ꝙ iſti albi, & ſolidi noui ſint eiuſdem æſtimationis, & formæ, quum, non ſint eiuſdem ponderis, & lighę. Io. de Plat. in l. 1. col. 1. verſicu. ſed quæro. C. de veter. nu. poteſt. lib. 11. Gabr. d. concl. 1. nu. 21. & 18. albi ex nouis in bonitate intrinſeca, non præualeant albis. 15. veteribus. An debitor ſit in mora, vel non cùm agatur de reſtitutione integri crediti. Nat. d. conſ. 454. ſub num. 6. & pari ratione non attenderetur, an creditor interim aliquid fuiſſet ſuperlucratus. Cagn. in d. l. 2. num. 117.

Secundò autem caſu, quando tam albi, & ſolidi, & alia minor, ſeu maior moneta parua, quàm libræ permanſerunt in primeuo ſtatu bonitatis intrinſecæ aucta libra valore extrinſeco, ſcilicet primis annis valebat florenos. 3. nunc autem fl. 3. & gr. 5. & receptum eſt mutuum, aut facta venditio primis illis annis, & venditor nunc vult redimere, ſeu debitor ſoluere debitum, vtrum poſſit ſoluere gr. 36. ſeu verius. fl. 3. pro ſingula libra, & non libram, vel groſ. 41. ſeu fl. 3. & groſ. 5. & hoc caſu certum eſt citra moram debitoris, poſſe eum, vel redimentē ſoluere illos. fl. 3. de dictis albis, & ſolidis non deterioratis in aliquo. Bar. in d. l. Paulus. ſub nume. 6. verſ. ſecundo modo. & c. hoc ibi Caſtr. ſentit. Bart. clarius in l. res in dotem. ff. de iure dotiſi in d. l. cùm quid. col. vltim. & ibi Ang. in fine. Soc. d. conſ. 298. Nat. conſ. 454.

Si autem debitor fuit in mora (non loquor nūc
74 de venditore redimente, quia per moram ipſe excluditur à redimendo) verbi gratia, tempore termini libra adhuc erat eiuſdem valoris extrinſeci, & ante ſolutionem creuit tribus, aut quatuor, ſolidis, vel groſſis, vtrum admittetur debitor, ſoluere volens. fl. 3. in prædictis ſolidis, & albis æquè bonis, vt alias? & reſpondit. Bart. in d. l. Paulus ſub nume. 6. verſ. ſed ſi debitor, omne detrimentum poſt moram ad ipſum pertinere: ita præfati omnes. docto. loquuntur citra moram: exiſtente autem mora cōtrarium præſupponunt ſcilicet, vt ſit damno debitoris. latè Gabr. tit. de ſolutio. concl. 9. nu. 1.

Ego hoc caſu, mora non obſtante, credo ſatiſfieri plenè, ſi ſolutio fiat in illis ſolidis, & albis antiquis non mutata forma, valore, nec bonitate intrinſeca. Nam finge creditorem mutuum feciſſe librarum 300. illaſque numeraſſe in tot albis, & ſolidis prædictæ bonitatis, quur tenebitur debitor ſoluere, aut libras, aut fl. 3. & groſſos quinque de illis ſolidis, & albis antiquis: certè ſolueret magis quam recepiſſet, eſſetque vſura, & non intereſſe.

Et ſi dicatur videtur pati ex eo intereſſe, ꝙ ſi ſoluiſſet ſuo tempore de illis. fl. 3. tribus potuiſſet creditor conſequi, libram vnam quam nunc habere nō poſſet, niſi pro fl. 3. & groſ. 5. etiam de illis albis, & ſolidis, ſeu moneta antiqua. ad hoc reſpondet Bartol. in d. l. Paulus. ſub nume. 7. ſub verſicu. aduertatis, & c. debitorem moroſum non teneri ad intereſſe lucri ceſſantis, ſed damni emergentis. l. ſi ſterilis. §. cum per venditorem. ff. de act. empt. Creditor autem in hoc non patitur damnum, ſed amittit lucrum ita ibi Barto. qui poſtquam dixit debitorem moroſum teneri, ſubijcit ſtatim aduertatis, declarans hoc pacto moram Paulò ante per ſe allegatam. ad cuius doctr. animaduertit Nat. licèt nō ita clarè.

clarè.d.conſi.454.colum. fi.& hoc caſu ob moram
paulò ante num.6.tradit nullum conſiderabile in-
tereſſe.niſi (inquit nota) eſſet mercator,cui debetur
intereſſe lucri ceſſantis. Ang.in d.l.Paulus.verſi.vlti
mo dixit Bru.in tract. de aug. monet.15.par. Alex.
in l.cùm quid & ibi Dec. ſub nume.56. ff.ſi certum
peta.& quamuis Gabr.titu.de ſolut. conclu.9.num.
2.referat nonnullos tenentes deberi hoc caſu in-
tereſſe: tamen re ipſa, ſicut ſupra declarata nequit
conſiderari, niſi deteriorata pecunia minore, vel
ageretur cum mercatore, cui vult etiam ipſe Gab.
ibi nu. 4. lucrum ceſſans deberi, communem fate-
tur Dec.in d.l.cum quid ſub nu.56.& fortè hoc ca-
ſu procedit opinio Aqu.Parp.& Purp. quod nō de
beatur duplex lucrum mercatori, ſi aliquid lucri
pro contractu recepiſſet,aliàs non.

Quæ ſupra dicta ſunt de libris idem cēſemus de
aureis, & de libris,prout infra dicetur de aureis.

Exempli gratia in aureis, ſi venditio fiat cum pa
cto luendi pro aureis centum ad rationem, ſeu vt
dicit Soc.d.conſ.298.ad computum librarum triū,
pro ſingulo aureo,& tempore retrouenditionis au
reus valeat libras tres,& ſolidos ſex. Nam in hac pa
tria varia eſt aureorum denominatio. Aliqui ſunt
75 aurei valoris.fl.8.qui † nulli tamen reperiūtur; alij
valoris. fl. 9. alij de fl. 10. alij de ll. 3. alij de teſtonis
quatuor Regiis, & hæc denominatio deriuat, ac
procedit,quia aurei in auro præteritis annis grada-
tim valuerunt has ſummas: & iſte vſus denominā-
di adhuc retinetur, licèt aurei Italiæ nunc expen-
dātur pro fl.10.& gr.9.& ſic pro libris tribus,& groſ
ſis ſex, & aurei ſolares pro fl.11. ponamus igitur tē-
pore venditionis aureum valuiſſe dictas
ll. 3.& conceptum contractum modò quo ſupra,
76 quid fiet, ſi creuit? † Conſuluit Soc.d.conſi.298. illā
æſtimationem,nec nocebit nunc,nec proderit mu-
tatio contrahentibus.l.pe.§.ſi mancipia.ff.ſolut.ma
trim.& ibi Alex & alij plures, ſicut qualibet res in
dotem tradita æſtimata vera æſtimatione. l. ſi æſti-
matis.ff.ſolut.matri.& ita Bald.conſi.213.vol.5.qui
loquitur in dote.prat.Pap.In act.hyp. in verbo rela
xandum, vbi eſt pulchra.additio domini Maſuerij.
Aym.conſ.47.Gab.d.tit.de ſolut.conclu.8.nu.11.&
12. vide Crau.conſi.761. vbi vult aurei valorem de
claratum,vt emptio aureorum fiat,ſed vt aureo ex
creſcente tenēti quantam iacturam creditor paſſu
rus ſit.ibi.nu.7.

Quare dupliciter poteſt debitor ſoluere ſine diffi
cultate. Primò ſoluere aureos centum. Secundò
aut ſoluere tres libras pro ſingulo aureo. Sed diffi-
77 cultas eſt,† quid ſi velit ſoluere in moneta,prout de
conſuetudine poteſt. & hoc caſu,ſi reperiuntur mo
netæ antiquæ, ſcilicet albi, aut ſolidi nondum bò-
nitate intrinſeca, nec extrinſeca diminuti, prout
multi adhuc reperiūtur,ſolutio fieri poterit in iſtis:
hoc eſt dare tot, quot faciebant libram tēpore con
tractus: ſi autem non inueniantur, quum,& ſi me-
liores ſint nouis, Communiter tamen non expen-
dantur maiore æſtimatione nouis,& iudices, adfe-
rantur ad fabros monetarios commutandi in no-
uos, hoc caſu oporteret dare tot de iſtis nouis albis,
& ſolidis,qui bonitate intrinſeca æquiualeant mo-
netam antiquam.exempli gratia, ſi de illa moneta
antiqua albi 15.gr. 3. faciebant aureum, & hodie
exigantur albi 18. neceſſe eſt ſoluere. 15. albos illos
veteres,& gr.3.aut loco eorū 18.ex nouis. Socyn. d.
conſi.298.Soc.iun.d.conſi.145.nu.95.vol.1.& in em
ptione Guid.Pap.quæſt.493.col.4.verſi. nou tamen
nego,iuxta cap. olim de cenſib, Oldr.conſi.31.qui-
dam. Brun.de aug.in vltima conclu.verſ.ijs præmiſ
ſis &c,& clarius verſic. prædicta concluſio. Afflict.

dec.194.rub.d. conſi.148. nu.2. Dec. in l. cum quid.
nu.56.ff.ſi cert.peta.& ita cenſuit Exc.Senatus in cā
Magnificæ Ciuitatis Taurini cōtra nobiles fratres
de Ruſchis pro redemptione cenſus quorundam
ſaccorum grani,ſuper Molendinis ipſius Ciuitatis.
Nam cōitas acceperat tot aureos ad rationem flo-
renorum nouem,pro ſingulo aureo; quia tm̄ tunc
valebant:tempore autem,quo voluit redimere,au-
reus creuerat ad fl. 10. & gr.6. ipſi fratres volebant
ſibi ſolui aureos,aut ſaltem fl.10.& gr.6. Cōitas aūt
volebat ſoluere,& depoſuerat ſummam aureorū
in moneta ad prædictam rationē. Senatus cenſuit
reſtitutionem aureorum faciendam ad rationem.
ff.9. ſecundum liquidationem, quæ fieret: hoc eſt
aut de moneta antiqua ſcilicet currente tempore
contractus,aut de noua ad æſtimationem antiquæ.
78 vt ſuſius † quomodo intelligatur ſupra declaraui,
ſed quorſum admiſſa fuit hoc caſu conſuetudo, vt
ſolutio fiat monetarum pro aureo, quæ non debet
procedere ſi incommoda ſit creditori. d. l. Paulus.
& ibi Bart.ff.de ſolut.Reſpondeo dupliciter,primo
eam conſuetudinem ſine incommodo procedere
tātum, ſi reſtitutio, aut ſolutio fieri debet in aureis,
vel libris ſimpliciter non æſtimatis ad certum va-
lorem: tunc ſolùm debetur tantū in moneta, quan
tus erit valor aurei, vel libræ tempore ſolutionis
Grat.d.conſi.12.col.4.lib.1.& tunc non erit incom-
modum conſiderabile: ſecus ſi aureus,vel libra fuit
æſtimata,quæ inde creuit. nam hoc caſu poteſt ſol
ui moneta, etiam ſi ſolutio ſit incommoda credi-
tori: quum conuentum ſit de certa æſtimatione
aurei, vel librarum, quæ amplius non conuenit au
reo. Vel verius dicamus etiam,ſi conſuetudo ita in
telligenda ſit,vt hoc incommodo non attento co-
gi poſſit recipere pecuniam minutam, ex hoc nul-
lum pati incommodum, quod ſonet in damnum.
Bart.in d.l.Paulus ſub nu.3.ſed tantum amittere lu-
crum,vt dixi ſupra: quia recipiendo albos xv.& gr.
3.antiquos, qui faciebant tempore contractus flo-
renos nouem, & ſic aureum vnum,vel recipiendo
tot albos ex nouis,qui in bonitate intrinſeca æqui-
ualeant illis xv.& gr.3.recipit integrum ſuum credi
tum,& proinde non patitur incommodum conſi-
derabile.

Quid ſi precium venditionis conſiſtat in tot au-
reis, puta ſit mille aureorum,nulla facta æſtimatio
ne,quomodo pro redemptione reſtitutio fiet. ſi au
ctus ſit valor aurei,ab vno ad aliud tempus. reſpon
dendum eſt vt ſupra de libris.

Et quid ſi aureus excuſſus ſit melior in materia
9 tpe ſolutionis,q̄ eſſet tempore contractus, † vel ècō
tra? dico non cogendum debitorē ſoluere de iſtis
melioribus, nec econtra emptorem cogendum re-
cipere de deterioribus,ſi inde deteriores fuiſſent p-
cuſſi: ſed eos tales,qui erant in vſu tempore contra-
ctus, vel eorum æſtimationem. Nata. d.conſi.454.
nu.5.verſi.& illud.& c.rub.d.conſi.148.

Quare,dum Barto.in d.l.Paulus,num.8.verſi. ſed
ſi tu poneres &c.ſcribit debitorem centum floreno
rum auri,quod idem eſt, ac ſi diceret centū aureo-
rum (quum antiqui appellarent florenum, quod
nunc appellatur aureus. Nata d. conſi.454.) & qui
florenus tempore contractus valuiſſet libras qua-
tuor,& nunc valeret libras tres, dum ſcribit,inquā,
debitorem ſatisfacere obligationi ſoluendo ipſos
florenos valoris librarum trium,ſi non fuit in mo-
ra, ſecus ſi fuit in mora, qua pendente ſit mutatio
eſtimationis floreni, quæ debeat cedere damno de
bitoris: l.vinum.ff. ſi cert. pet. mihi videtur non be-
ne loqui: quia aut volumus dicere mutatam æſti-
mationem.

Primò augẽdo, ſeu addendo materiam auri ipſi
aureo,& proinde creuiſſe æſtimationem:& hoc ca-
ſu debitor non tenetur, vel ante, vel poſt moram ſol
uere hunc aureum maioris precij, & bonitatis: quia
ſolueret plus debito. Butr.& Abb. in c. quanto de iu-
reiur. Curt. Sen.& Iun. in l. cum quid. ff. ſi cert. petat.
Coaru. de vet. num. coll. §. vn. ſub nu. 3. Natt. d. con-
ſil. 454.

Secundo aut aureus creuit æſtimatione remanẽ-
80 te eadem ſpecie: & hoc caſu, ſi debitor ad † ſolu-
tionem aureorum præciſè teneatur, tunc tenetur
tot aureos reſtituere, quot recepit, ſiue ſit in mora,
ſiue nõ, & cedit hoc augumentum commodò cre-
ditoris. Brun. de aug. & Dini conclu. vlt. limit. 1.
Coaru. de ret. num. coll. §. vnic. ſub num. 3. quia alio-
qui nõ reſtitueret integrum mutuum, ſeu precium,
cum illi centũ aurei, qui valent verbi gratia flor. 10.
& gr. 9. pro ſingulo non ſint maioris ponderis, & bo
nitatis, quã eſſent illi, qui valebant flor. 3. pro ſingu
lo aureo.

Tertiò aut poteſt ſoluere iſtos aureos in moneta
iuxta conſuetudinem: & hoc caſu, ſi adhuc inue-
niatur, in vſuque ſit moneta antiqua temporis con-
tractus, ſoluendo de illa tantam, quanta tunc erat
neceſſaria ad vnum aureum, & ſucceſſiuè ad totã
ſummam, vel ſi illa amplius non inueniatur, tot de
vſuali nunc expendibili, valente æſtimationem an-
tiquæ, debitor, vel morator, vel non, cenſetur ſatiſ-
feciſſe, vt dixi ſupra.

Quartò aut aureus decreuit æſtimatione extrinſe
81 ca, remanente eadem bonitate intrinſeca † ob re-
fectas, & auctas monetas bonitate intrinſeca, quas
ſoluere poteſt debitor loco aureorum: & hoc caſu,
vel ante, vel poſt moram, debitore ſoluente tot de
moneta noua, quæ valeat antiquam, aut tantam
antiquam, quæ valeat aureum, etiam ſatisfeciſſe
cenſetur, prout diximus ſupra, quando valor au-
rei, aut libræ creuit ob deteriorationem moneta-
rum; hic autem quando decreuit ob auctam boni-
tatem monetarum: quia cognito vno de cõtrariis,
cognoſcitur, & alterum. §. videamus inſt. de iis qui
ſunt ſui, vel alien. iur. & contrariorum eadem eſſe
debeat diſciplina. glo. in rubr. ff. de acquir. poſſeſſ. &
idem operetur propoſitum in propoſito, quod op-
poſitum in oppoſito. l. ex duobus, & l. etſi contra ta-
bulas. ff. de vulgar.& pupil. l. ſi ex toto. ff. de lega. 1. &
hoc caſu Bald. conſi. 446. colum. 2. verſic. & propte-
rea. volum. 1. Corn. conſil. 287. colum. fin. lib. 1.& d.
conſil. 181. num. 70. volum. 2. Gabr. de ſolut. conclu.
1. num. 18.

82 Quinto aut decreuit nulla facta mutatione † mo
netarum, nec aurei, ipſius bonitatis intrinſecæ, quo
caſu debitor, ſi ſolueret plures aureos, ſolueret plus
debito: & hæc diminutio cedit incommodo credi
toris. Barto. in d. l. paulus. verſicu. quum ſi moneta.
Bald. d. conſil. 213. volum. 5. Grat. conſ. 12. volum. 1.
Soc. in l. cum quo. Gabr. titu. de ſolut. conclu. 2. num.
1. Item ſi ſolueret monetam, dico eum teneri non
tantum ſoluere illam monetam, quæ nunc faceret
aureum, ſed tantam, quanta requirebatur ad faciẽ-
dum aureum, ante decrementum valoris extrinſe-
ci: alioqui ſolueret minus debito, Nec eſſet audien-
dus, ac damnificaretur creditor. Soc. iun. d. conſil.
145. num. 95. vol. 1.

83 Sexto aut decreuit, † vt dictum eſt ſupra, ob di-
minutam bonitatem ipſius aurei: & hoc caſu om-
ni tempore tenetur debitor ſoluere de aureis anti-
quis, vel eorundem valorem: Rub. d. conſ. 148. &
Nat. d. conſ. 548. Cagn. in d. l. 2. num. 217.

Vnde arguendo a ſufficienti partium numera-
ratione, & præſuppoſito pro conſtanti non debe-
ri intereſſe extra rem, ſeu lucri ceſſantis, vt per Bar.
in d. l. Paulus, niſi mercatori, vt dictum eſt ſupra ver
ſicu. etſi dicatur, &c. ſequitur non eſſe conſiderabile
aliquod intereſſe, quod regulariter debetur per mo
ratorem. Siue agatur de valore aurei augumenta-
tiuè, vel diminutiuè; quomodocunque proceſerit,
niſi ſuſtineretur aliquorum opinio volentium in-
tereſſe lucri etiam deberi, quoties lucrum certum
eſt; quod voluit Coaru. d. §. vnico. num. 4. verſic. vn-
de non eſt.

84 Quid ſi mutuum, aut emptio conſiſtat † in flore-
nis Sabaudiæ, qui ſemper a tempore immemora-
bili citra valuerunt groſſos 12. cuius floreni gr. 12.
nulla eſt certa ſpecies, ſaltem quæ poſſit retinere il-
lum certum, & præfinitum valorem, prout videtur
de libris, quæ primo valebant gr. 35. & paulatim cre-
uerunt vſque ad groſſos 41. & dicendum eſt, vt ſu-
pra: ſcilicet tempore reſtitutionis, aut retrouendi-
tionis, quum monetæ minutæ, quibus ille florenus
conſtituitur, incipiendo à quartis, groſſis, cabalo-
tis, ſoldis, & albis, diminuantur, & ſicuti olim flo-
reni octo valebant aureum vnum, nunc requirun-
tur. 10. & groſ. 9. vel 11. eſſe reddendos florenos, aut
ſoluendum de illis florenis, hoc eſt de illis monetis
tempore contractus vſitatis, vel de nouis monetis
ad æſtimationem antiquarum, ſeu quæ intrinſe-
cus tantum valeant, quantum antiquæ. capit. cum
olim, & c. in canonicis de cenſib.& in ſpecie de flo-
nis Rub. conſ. 17. Alc. conſ. 155. in fi. ſed dubium fa-
cit. Barto. in d. l. paulus. num. 10. verſic. ſed ſi fuit di-
ctum, vbi inquit ſi quis deponat centum. ll. in flore-
nis, ſub eadem æſtimatione reddendis, tunc ſub ea-
dem æſtimatione reddendos, ſi autem nihil de æſti-
matione dictum, tunc reddi debere in æſtimatio-
ne currenti tempore ſolutionis ex l. ſi ſtipulatus fue-
ro decem in mele. ff. de ſol. ex cuius doctrina inter
communiter, quòd ſi pecunia minor ſit in obliga-
tione, & groſſior in facultate ſoluendi, quòd pote-
rit creditori ſolui groſſior iuxtà valorem temporis
ſolutionis, etiamſi deponens acceperit pauciores
florenos, quã depoſuiſſet pro 100. libris, & ita libe-
rari debitorem ſoluendo minus, vt idem explicitè
declarat. Curt. iun. conſi. 24. ſub num. 6. dicens obli-
gatum ad flor. 200. pro cenſu, valente ſingulo flore-
no ſolidos 32. poſſe ſoluere eam ſumma in aureis,
vel maioribus monetis ſecundum valorem tempo
ris ſolutionis, quamuis pauciores ſoluat, quam fuiſ-
ſet ſoluturus tempore contractus: quia quum ali-
quid eſt in facultate ſoluendi pro alio liberari debi-
torem, etiam dando ipſam rem deterioratam. Soc.
ſen. conſil. 6. volum. 1. ſub num. 9. & l. 1. §. planè, & §.
ſi poſt litem. ff. ſi quadr. paup. fec. dicatur, quamuis.
Soc. d. conſi. 6. non alleget. Barto. & in caſu ſuo velit
ſolui poſſe de moneta antiqua loco aurei, in ea ſci-
licet, quãtitate, quæ valebat aureum tempore teſta-
menti; licet tempore ſolutionis minus valeat, & hoc
maximè procedit, inquit. Curt. d. conſil. 24. in cenſu,
pro quo debitor non accepit pecuniam, ita vt cre-
ditor non poſſet allegare ſibi minus ſolui. ſequitur
Curt. Rub. conſil. 17.

Sed ad doctr. Barto. reſpondet Purp. conſ. 522. Pri
mò nõ conſtare de conſuetudine, quod loco vnius
pecuniæ alia poſſit ſolui. Secundò id nõ eſſe verum
ſi creditor damnum patiatur. Mart. Laud. in tract.
de mon. q. 5. Curt. ſen. in l. cum quid. num. 9. ff. ſi cer.
petat. Tertiò, quòd Bart. intelligatur quando varia-
tio monetæ fuit ſolum in extrinſeco; ac ita illum in-
tellexiſſe. Curt. d. conſ. ſecus autem, vbi ſuit varia-
tio valoris intrinſeci. Ita Brun. in 6. declaratione. vlt.
cõcl. ad aug. mon. Quarto debet intelligi modo ſit
eiuſdẽ bonitatis intrinſecæ, & eiuſdem ligæ Mart. in
d. tract.

d.tract.col. pen.verſ. quid ſi ſit ſi pecunia.5. imo dicit in caſu Bar. ſi oreni erant in obligatione ſoluendi allegat eundẽ Bar.in l.ſi quis ſtipulatus. col.2. ff.de ſolu.per l. ſi equo. ff. de leg. 2. vbi promittens dare certum; ſl. in florenis, florenas etiam eſſe in obligatione. Sextò reſpondetur, quòd ſi poteſt ſoluere florenos, ſeu aureos loco antiquę monetę, quod debet ſoluere tot, vt valeant antiquam monetam, non nouam deterioratam. Socy. d. conſi.298. volum.2.etſi Creuit valor ob deteriorationem monetarum antiquarum, tunc non licebit ſoluere aureos pro florenis, ſecundum valorem præſentem, ſed ſecundum tempus contractus. rub.d.conſi.17.

Et pro liquidatione iſtius valoris, quando caſus occurrit, arbitri liquidatores ſolent inſpicere quot
85 florenos aureus tempore † contractus valeret: & quot tempore ſolutionis. nam ſi valebat florenos octo, tempore contractus, & nunc valeat 11. liquidant, & calculant, quòd debitor pro illis octo florenis ſoluat nunc.11.de moneta præſenti; aut ſoluat nunc tot aureos, quot tempore contractus illa ſumma florenorum faciebat. Purpura. in d. l. cùm quid. numero 169. Si autem inueniret monetam antiquam, admitteretur ſolutiõ florenoru m octo de illa moneta ſecundùm valorem tunc currentẽ: quum octo illi floreni tantum valeant, quantum illi 11. ſeu valeant tot florenos quot nunc neceſſarij ſunt ad aureum: vt de bononinis Grat.conſi.12. num.1.vol.1.

86 Quæritur inſuper † quid ſi promiſſio eſſet reſtituendi aureos in auro: hoc caſu, ceſſat illa conſuetudo ſoluendi monetam, ſed aurei preciſe ſunt in obligatione, & ſolutione. Curt.in l.lecta ſuper verbo proba. Cra.conſi.836.rectè dari.ff.ſi cert.pet.Bru. in tract.de augum. conclu.vlt. verſi.2.& ſub verſic. circa ſecundum Alc.conſi.155.& hoc caſu, ſiue creſcat, ſiue decreſcat, dicendum eſt, vt ſupra, prout etiam ceſſat dicta conſuetudo, ſi debeantur aurei iuſti ponderis, & bonæ lighæ. Brun.ibi verſi.aliquãdo vero.Cef.conſi.31.ſub nu.5.vol.1.

87 Sed quid ſi promitterẽtur ducati, vel † aurei.300. auri in auro facientes, & releuantes florenos verbi gratia 3000.& tempore ſolutionis valerent.fl.4000. an ſufficeret ſoluere.fl.3000.Reſpondet Alc. d.cõſi. 155. per hanc expreſſionem non reſtringi, ſed demonſtrari, valorem ducati, nec alterari obligationem, quin ſolutio fieri debeat in aureis: quæ, ſi poſſet fieri in florenis, eſſet attendendus valor bonitatis intrinſecæ dictorum florenorum 3000. vt jam proximè dixi.ita intelligitur, quod dixit. Tiraq. de retr.lign.§.1.glo.18.num.28.ſi quis promittat ſummam aureorum valente ſingulo aureo ſolidos.50. Ceſal.conſi. 31. volum. 1.nam ſi quis hoc caſu maluerit ſoluere monetam, ſeruet prædictam diſtinctionem: aut illos ſolidos de moneta tunc currente; aut de noua valente illam antiquam ſecundùm intrinſecam bonitatem: & præ manibus quotidie occurrunt inſtrumenta præſertim dotalia, quibus inueniunt conſtitutas dotes florenorum, verbi gratia mille valente ducato, vel aureo florenis quinque. nam tunc, ſi aureus creuit ad florenos 10. loco illorum quinque reſtituuntur decem de monetis modernis, aut debent dari ducati tot, quot tunc illa ſumma florenorum faciebat. vt colligitur in ſpecie dotis ex Bald. conſi.133.vol.5. Soc.conſi.298. vol.2.Afflict.dec.90.

Si promiſſio florenorum eſſet facta de moneta
88 currenti † tempore ſolutionis.Brun. in tract. mon. in 17.par.in 8.lim. quæſtio.4. colum.3. & ſeq. Gabr. de ſolu.conclu.1.num.24. vel promiſſio eſſet ambigua, & ſemper eſſet ſequuta ſolutio de florenis monetæ currentis, tunc nihil eſſet immutandum. Purpu.in l.cum quid in fin.ff.ſi cer.pet. prout etiam attenderetur, omni difficultate ceſſante, ſi dictum eſſet de moneta tunc currenti. Alc.conſ.118. ſi ſimpliciter eſſet dictum de moneta currenti, an intelligatur de tẽpore promiſſionis, vel ſolutionis. Gabr. d.conclu.1.nu.23.

At quia dictum eſt ſupra, variam eſſe denominationem aureorum, ſi promiſſio fiat de aureis, an de minoribus, mediocribus, vel maioribus intelligetur, tractat Boſ.in prat.crimin.titu.de monet.numero 14.

Ex prædictis mihi videtur Menoch. conſi.49.volum.1. qui reſponderat non deberi augumentum
89 monetarum † ex promiſſione penſionis florenorum.915. Sabaudiæ currentium, ſoluẽdorum quolibet anno in feſto ſancti Martini in tantis ſcutis auri ſolis, & de ſole valentibus dictam ſummam. ff.915. non rectè conſuluiſſe: ex quo creuerat aureus à die promiſſionis, vſque ad tempus cõtrouerſiæ notabiliter: & pauciores aurei facerent. ff. 915. nunc, quàm tempore promiſſionis, ſic vt paulatim res tenderet in exiguum. Nam quum auctio aurei procederet ex deterioratione monetarũ, vt ſupra dixi, Ceſ.conſi.31.nu.1.vol.1. vtique in paucioribus aureis ſolaribus non fieret ſolutio illorum ff.915. currentium, & illud participium currentis reſolueretur in verbum præſentis temporis, innexo relatiuo, ideſt, qui currunt. glo. in verbo dignitatibus. in clem.1.de præben. & quod non extenditur, niſi ad res exiſtentes tempore diſpoſitionis. Alexan.conſi. 128.num.8. volum.2. Pariſ.conſi. 21.num.30.vol.2. Rolan. conſi.43.num.34. & 35.volum.4.ſi igitur illi fl. 915. currentes de anno 1528. debebant ſolui in tot aureis valentibus tunc fl. ſex circiter, pro ſingulo aureo, certum erat aureos auctos ad tempus cõtrouerſiæ ad florenos 9. & ad rationem, ac ſecundum hunc curſum auctos non ſoluiſſe florenos illos 915. currentes, ſcilicet tempore contractus: quũ illi floreni ſex in bonitate intrinſeca, ſeu illa pecunia, quibus ſoluebatur, tantum valerent, quantum valebant illi floreni nouem, vt in ſimili de alijs pecuniis. Grat.d.conſi.12.volum.1.& qui nouem monetæ, nunc currentis non valent florenos nouem, ſed tantum illos florenos ſex monetæ veteris. quare ſuſtinere quòd aureus tempore litis valoris florenorum nouem, ſolueret totidem florenos nouem currentes tempore contractus, fuit magna, & in dies maior iactura creditoris. qui tamen non debet damnificari. Socy. iun.d. conſi.145. volum.1.& etiam vltra illud participium partes ſemper cenſeantur conueniſſe de moneta currente tempore contractus. Bart. & Purpu. in d.l.cum quid. Bero.d. conſi.143.nu.27.vol.1.

Nec obſtat eius prima ratio, ſcilicet illos fl. 915. fuiſſe æſtimationẽ aureorum, qui erant in obligatione ſoluendi: quia reſpondetur, quòd quum hęc ęſtimatio reſpiceret aureos tot, quibus tunc ea ſumma florenorum ſatisfieri poſſet, ideò tot ſemper ad ſoluendum requirebantur aurei, qui ſemel per illã ſummam florenorum fuerant æſtimati: quum actus æſtimationis intelligendus eſſet de prima, nõ de pluribus.l.boues.§.hoc ſermone.ff.de verborum ſignifi. Nec ſit præſumendum partes voluiſſe intelligere de tot æſtimationibus aurei progreſſu temporis: quum de futura æſtimatione in deterius nõ videantur cogitaſſe. Purp. in d.l. cum quid. nu.170. verſi.& hoc verum.

Minuſque aduerſatur, ꝙ vbi ſemel æſtimatio facta eſt, & taxa aurei illa, & nõ maior attendi debet. Barto.in d.l. Paulus.num. 10.& ibi Caſtr. Socy.ſen. conſi.

conſi.6.lib.1.Curt.iun. conſi.24.num.5.& latius ſupra: Quia iudicio meo hoc retorquetur. Nam aut vult dicere ſummam illam florenorum 915. æſtimaſſe quot aureos ſolutio requireret, & tunc illa ſumma æſtimata ſemel,perpetuo debet remanere æſtimata, ac futuris annis continuari ſolutio in ea aureorum quantitate, quæ ſemel fuit præfinita ſecundùm temporis illius curſum: aut vult dicere per tot aureos æſtimatam ſummam illam florenorum 915.& cùm ad eam æſtimandam exigerentur tot aurei, tot ſemper erant ſoluendi: quia, & ſi per aureum non æſtimetur pecunia minor, poteſt tamen æſtimari aceruus,ſeu quantitas pecuniarum minutarum ex Bar.in d.l.Paulus.

Inſuper quod tradit,ſi æſtimatio facta ſit,non referre augumentum,eſt verum, ſi de illa pecunia inueniatur, quæ non obſtante auctione ad eam ſummam taxatam ſolui debet de noua,habita ratione bonitatis antiquæ.vt per Soc.d.conſi.298.lib.2. Afflict.dec.90.Corn.d.conſi.181.num.71.lib.2. Dec.in l.quod te.num.8.ff.ſi certum peta.accumulat.Ceſa.d.conſi.31.num.8.& dixi ſupra & ſi dicatur inueniũtur aurei ſolares nunc, ſicut tunc,igitur ſolui poterit tot aureos ſecundum æſtimationem currentẽ, qui faciant eam ſummam florenorum. Reſpondeo hoc eſſe contra communem, qua diſponitur augumentum aureorum,quoad æſtimationem extrinſecam cedere commodo creditoris. nam fingamus tempore mutui,aut contractus valorem aurei fuiſſe florenorum ſex, & aduento termino ſolutionis florenorum octo, nam debitor, ſi vult reſtituere in auro,tot tenetur reſtituere, quot recepit,& non minus ob illud augumentum. Bar.in d.l. Paulus.& dictum eſt ſupra verſi.ſecundo, aut reus. & ſi hoc caſu potuiſſet debitor ſoluere,habita ratione augumenti in ſui commodum, deſtrueretur dicta communis, & quomodo perſuadere poteſt, vt facit ibi Menoch.num.13. nullum eſſe conſiderabile damnum creditoris, ſi loco, verbi gratia aureorũ 150. qui erant neceſſarij ad ſoluendam illam ſummam florenorum 915. nunc tantum ſoluantur centum.

Minuſque obſtat, quòd ipſe ſecundo fundamento ſcripſit nullam fuiſſe ſpeciem monetæ, quæ appellaretur florenus Sabaudiæ: eſt verum non fuiſſe, nec eſſe poteſt, qui retineat ſemper illum valorem groſſorum.12. vt videmus de alijs ſpeciebus monetarum, ſcilicet teſtonos, & libras, quantum creuerint,ob deteriorationem monetarum minorum, & prout eſt verum, conſequenter non poteſt dici mutatum valorem floreni bonitatis intrinſecæ,quum non entis nulla ſit mutatio.l.eius.ff.ſi certum pet. Quia ſat eſt fuiſſe mutatam monetam in bonitate intrinſeca,per quam florenus gr. 12. conſtitui ſolet, adeò quod illi 12. groſſi non ſunt eiuſdem valoris,cuius erant illi 12. groſſi tempore contractus.vt per Rub.d.conſi.17. Alc.conſi.155. Purp. in d.l. cum quid ſub nu.169. & in hac materia non conſiderant,vt debeatur augumẽtum ob mutationem ſpeciei pecuniæ,puta librarum, vel teſtonorũ in bonitate intrinſeca,ſicut velet cõſiderare in florenis.Menoch.ſed tantum deteriorationem minorum monetarum, quæ præbet occaſionem augumenti maiorum ſpecierum.

Tertium eius argumentum,quo plurimũ ſe moueri dixit,conſuetudinis ſcilicet vniuerſalis permittentis debitori ſolui vnam ſpeciem pecuniæ,pro altera, & attendi tunc tempus ſolutionis, & non contractus. Bar.in l.cum certum.ff.de aur. & argen.leg. Bald.conſi.269.ſuper eo quod quæritur lib.2.& conſilio 213.lib.5.Curt.conſi.24.num.6.dixi ſupra verſ. ſed ſi eodem vbi allegaui Grat. conſi. 12. qui eſſe ſpectandum tempus ſolutionis hoc caſu docuit, nihil quempiam mouere debet: imo mirum eſt, q̃ hoc ipſum moueri: quia verum eſt,ſi tibi aliàs mutuo dedi aureos decem, vel viginti, quo tempore aureus expendebatur pro florenis octo, ſi caſus veniſſet reſtitutionis ea æſtimatione adhuc firma, quòd debitor mihi potuiſſet reſtituere illos decẽ, aut viginti aureos in moneta vigore cõſuetudinis, & ſatisfeciſſe ſoluendo florenos octo pro ſingulo aureo. Si autem caſus reſtitutionis eo tempore cõtigiſſet, quo valor aurei,ſeu æſtimatio fuiſſet maior,vt puta florenorũ decem, & groſſorum nouẽ, vt nunc expenditur aureus Italiæ,& x1. aureus Regius ſolis,ſi debitor frui commodo dictæ conſuetudinis cuperet, non ſufficeret, ſi florenos octo pro ſingulo ſcuto ſoluere velet,prout expendebatur tẽpore contractus, ſed teneretur ſoluere fl.10.& gr.9. vel x1.ſecundum ſpeciem aurei,ſicut nunc eſt eius communis curſus. & hoc eſt, quod voluit dicere Bart.& alij allegati per eum, & ſupra per me.d.verſic. ſed ſi eodem, &c. Quod interius conſideratum nihil ad rem facit: propterea quia iſti floreni 10. & gr.9. ad quam ſummam iunxit æſtimatio aurei,nõ pluris valent,quàm dicti floreni octo tempore contractus,qui erant melioris materiæ,& non deteriorata moneta,quæ cauſam dedit mutationi æſtimationis aurei. vt probaui ſupra verſi. Aut conſuetudo in fine.

Imo ſi debitor ſpeciei termino maturato ſoluere velet illos florenos octo,pro aureo illius monetæ, quæ expendebatur tempore contractus, ſtante conſuetudine præallegata, non poſſet illos recuſare,& petere florenos 10. & gr. 9. monetæ currentis ex ijs,quæ dixi ſupra verſi.ſecundo autem & d.verſic. quare dupliciter in fine. Quare magis ſpecies monetæ, quæ ſoluitur attendenda eſt, quàm tempus vnum, vel alterum: modò pecunia ſoluta correſpondeat bonitati monetarum tempore contractus, aut ſit de eadem. ex Purpu. licet non ita clarè in d.l.cum quid ſub nu.169.

Quantum ad quartum fundamentum obſeruãtiæ; & ſoliti ſoluendi,non pertinet ad materiam augumenti: & plura dici poterant: quum ageretur contra eccleſiam,& res non eſſet ambigua, vt aliquot ſolutiones ſufficerent, niſi præteriſſet legitima præſcriptio ab anno 1528. vſque ad motam litem: cum requirantur ad præſcribendum formã ſolutionis cenſus anni 40. & concurrentibus alijs, de quibus per Gabr.tit.de ſolutio. concl.1. num.25. & ſequen. non attenta diſtinctione. Curt.conſi.24. num.6.verſi.accedit pulchrè Gabr.conſ.164.quam conſtituit in præſtatione cenſuaria ad mutuum, quæ videtur contraria.c.olim de cenſib. cum ſimilibus,& contra quem Curt.reſpondit.Purpu.conſi. 522.& ſubſcripſit Alc.conſi.118.& ſic ſublatum eſt quartum fundamentum.

Quintum argumentum conſiſtens in authoritate Gemi.conſi.137.& Roma.123.etiam non vrget: quia eorum fundamentum,quòd fructus, ratione quorum erat cõſtitutus annuus redditus, non erãt aucti,& proinde non eſſet in conſideratione allegatio diminutionis cenſus, ob deteriorationem monetarum, erat debile: quum ſicut effectu diminuebatur per ſucceſſum temporis annuus redditus correſpectiuus ad fructus, ita ècontrario ipſi fructus augebantur debitori tanquàm minus grauati cenſu, quum eo maior dicatur fructus, quo minor dicitur illius impenſa. & vlterius redditus fructuum poteſt dici maior: quia ad rationem æſtimationis aurei, & prout creſcit, annona, & merces carius

ven-

vendu ntur. Purpur. in l. cùm quid num. 171. alioqui ſequeretur in contractibus locationum non deberi, ſi caſus contingeret tale angumentum, cuius contrarium eſt verius. Franciſ. Curt. & Purp. in d. l. cum quid. nimirum ſi Abb. conſ. 59. lib. 2. contra Gemin. & Rom. reſponderat.

Sextum, fundamentum quòd creditor nullum pateretur damnum eſt fallax, vt dixi ſupra: & quatenus conatur hoc probare reperiri adhuc ex illa moneta antiqua, ex qua non potuiſſet tamen autem haberi magis, verbi gratia ex groſſis. 60. quàm ex ſexaginta de moneta noua, experientia docet contrarium, omnes monetas, tunc currentes, quæ adhuc reperiuntur, eſſe auctas æſtimatione: & ſi aliquæ minime reperiuntur, illarum non habeatur cõſideratio: cum de illis nõ ſoleat haberi, nec inueniri tãta quantitas apud vnũ, vel paucos; & vlterius etiam ſint melioris lighæ, etſi adferantur ad monetales pro illis dent plures de nouis.

Et quum ſciretur de anno 1528. quot aurei facerent ſummam, fl. 915. ſatis erat determinata ſumma aureorum relatiuè ad ſummã florenorum: ac paria ſint quid determinari per ſe, vel per relationem ad aliud. l. certum. ff. ſi cert. pet. & quum ſtãtibus prædictis non ſit res dubia, ſed clara, maximè quum res in iure conſiſteret, quod certum eſt. Bartol. in l. ornamentorum. ff. de aur. & arg. leg. æquitasque eſſet ex latere. Perill. & Reuerendiſs. Domini Epiſcopi creditoris, ne paulatim cenſus reduceretur ad nihilum, & ne ſequatur abſurdum, quod minus ſoluatur, quàm ſit promiſſum, cõtra naturalem æquitatem. l. 1. & l. iuriſgentium. §. prætor. ff. de pact. Ceſal. d. conſ. 31. in fin. & ne pauciores ſoluantur aurei hodie, quã à principio conſtitutæ penſionis, ceſſat octauũ, nouum, & vltimum fundamentum. ac ita in ſimili ſpecie reſpondit. Alc. d. cõſilio 155. qui voluit promiſſorem ducatorum. 380. aurei, in auro releuantium. fl. 900. pro cenſu annuo ſemper teneri ſoluere illos ducatos 380. non obſtante, quod progreſſu temporis longè pauciores ſuffeciſſent: etſi bene conſiderabuntur caſus, nulla erit differentia eſſentialis inter vnum, & alterum.

Terminus, ſeu gratia recati quandoque ſit ad
90 certum tempus. quo elapſo † excluditur venditor à ſpe vlterioris recuperationis. Ang. cõſ. 199. ſuper puncto. conſ. 220. titius, & conſ. pen. Iaſ. in l. cum qui ita §. qui ita. ff. de verb. oblig. Soc. conſ. 241. volum. 2. Dec. in l. petens. C. de pact. & conſil. 62. & 308. Ruin. conſ. 82. lib. 1. Cagno. in l. 2. numer. 64. & 65. C. de pact. inter empt. & vend. vbi tripliciter limitat.

91 Primò † niſi lapſo termino emptor partem precij recepiſſet. Bal. conſ. 402. libro ſecundo.

Secundò ſi res iniuſto precio vendita ſit, quod
92 † declarat. Cagn. ibi nu. 65. verſi. ſecundo limita ſi precij iniuſticia ſit talis, per quam præſumatur contractus ſimulatus Gabr. libro quinto conclu. 6 titu. de præſcr. nu. 12.

93 Tertio ſi intra modicum tempus † lapſo termino venditor vellet redimere, quod tamen ipſe impugnat, & eſt materia purgationis moræ, de qua ibi per eum nu. 66.

94 Quarto niſi lapſo termino † ex iuſta cauſa, & probabili ignorantia quis in integrum reſtitueretur, vt ibi per eum num. 67. & nu. 223. Rol. conſ. 10. volu. 2. Alba. conſ. 18.

Quinto ſi eſſent conceſſę induciæ pendente ter-
95 mino, ſeu facta prorogatio per reſcriptum † Principis, & illius forma ſeruata. l. quoties. C. de pcib. imp. off. & ibi Iaſ. Cagn. in d. l. 2. nu. 142. qd ipſe ampliat non obſtante iuramento num. 143. & re vera quotidie ita obſeruatur: quodque voluit. Dec. conſ. 352. in fine, & ceſſaret dubium ſi prius venditor impetraret literas ab epiſcopo abſolutionis à iuramento, antequam principi ſupplicaret pro impetratione Rebuf. in conſtit. reg. in tract. de lit. dil. nu. 59. Si forma reſcripti prorogationis ſeruata non ſit, habetur pro non conceſſa ex not. ab Oſaſc. dec. 166. nume. 6.

Si pactum redimendi perpetuum ſit, vel toties,
96 quotiens an, & quanto tẽpore præſcribatur, † maximè ſi firmatum ſit iuramento, diſputat etiam ibi Cagn. nume. 73. & tandem ſub. numer. 88. verſicu. pactum ergo concludit ob iuramentum non eſſe locum præſcriptioni. 30. vel 40. annorum Gabr. tit. de præſcrip. lib. 5. concl. 6. nu. 16 ſed quia ex allegatis per eum pro, & contra, quando ſe refert ad tertiã limitationem res videtur reddi dubia, addo allegatis per eum, vt non præſcribatur, prout ipſe tradit magis communem. Rol. conſ. 25. lib. 2. Crau. conſ. 71. Goz. in d. l. 2. Exc. Oſaſch. dec. 69.

S V M M A R I V M.

1 *Venditor de iure communi virtute pacti de retrouendendo experiri non poterat contra tertium, cui interim emptor fundum vendidiſſet.*
2 *Nec ſi reſeruaſſet ſibi ius prælationis in caſu futuræ venditionis per emptorem.*
3 *Niſi emptor ſciuiſſet rem ſubiacere pacto retrouenditionis vel prælationis.*
4 *Vel niſi res ipſa vendita, fuiſſet hypothecata pro obſeruantia pacti: tunc facta excuſſione agi poterit hypothecaria ad rem ipſam.*
5 *Item ſi emptor non habeat modum reſarciendi damnum, quod venditor patitur ob pacti inobſeruantiam.*
6 *Item ſi emptor vendidiſſet omnia bona ſua ſcienti rem ſubiacere pacto prædicto.*
7 *Item ſi ſtatutum diſponat agi poſſe actione perſonali contra ſecundum emptorem.*
8 *Item ſi res ſpecialiter fuerit hypothecata.*
9 *Item ſi contractus firmatus ſit iuramento.*
10 *Decretum non procedit in promiſſione de retrouendendo.*

Gloſſa ſecundæ partis.

NIHILOMINVS huiuſmodi emptores non expectato termino, &c.

Iſta eſt ſecunda pars text. continens cãm ædicti: qa emptorib. vendentib. rem acquiſitam cum onere dicti pactis primus venditor varias patiebatur difficultates, ne poſſet agere contra ſecundum emptorem fundi, quem perſonalis actio non ſequebatur. l. fin. ff. de
1 contr. emp. l. quædam. † §. is autem. ff. de eden. l. 1. §. ſi hæres. ff. ad Treb. & in terminis huius vẽditionis. Alex. conſ. 10. volum. 1. contra Caſtr. in l. ſi cum vẽderet. ff. de pign. act. quem comprobat, & ſequitur Cagn. in d. l. 2. ſub num. 133. Iaſ. in l. ab emptione colum. 3. verſi. ex hoc confunditur. ff. de pact, Crau. conſi. 12. & 201. & conſi. 265. num. 5. Ceſal. conſi. 41. communem dixit Perill. D. Ponte. qõ Laud. 37. & receptiſſimam Gabr. conſ. 66. ſub num. 5. licèt Menoch. conſ. 63. latè contra diſerat. Ideò Sereniſſimus Dux ad reſecationem harum difficultatum hoc ædictum propoſuit. & quò magis multi tenebant opinionem Caſtrenſis, eo magis fuit neceſſarium decretum, quod ſatis operari dicitur, quando, dirimit contrarias doctorũ opiniones. glo. in clem. appellanti de appell. & de hoc decreto. Purp. conſ. 124. nu. 19.

Quod

2 Quod, dicitur de hoc † pacto, vt facta venditio-
ne non poſſit agi contra ſecundum emptorem idē
eſt in pacto poſito in diſtractione fundi, ne poſſet
alteri vendi, niſi facta oblatione illius venditori,
aut alteri, nam per hoc pactum non impeditur
etiam domini tranſlatio. Alex. d. conſ. 10. numer.
3. l. ea lege. C. de cond. ob turp. cauſ. & in l. ſi ita
quis. §. ea lege. ff. de verb. oblig. cum vtrobique not.
a doct.

Quæ communis concluſio, ſcilicet ſecūdùm ter-
minos iuris communis, vbi nullum eſſet decretum
aliquas recipit limitationes.

Primo ſi ille, qui emit ſciebat rem ſubiacere pa-
3 cto retrouendendi, & † offerendi: quum cenſeatur
rem acquiſiuiſſe ſub onere, & illis condicionibus.
Deci. conſ. 187. ſub nume. 3. Crauet. conſ. 12. in fi-
ne. Menoch. conſ. 63. nume. 21. nam ſcientia em-
ptoris ſcientis rem liberè vendi ſibi non poſſe, illi
in pluribus præiudicat Iaſ. conſ. 138. col. fin. lib. 1.

Confirmatur hoc admodum, quòd licèt in ter-
minis. l. quoties. C. de rei vendic. ſecundus emptor,
cui res tradita fuit, præferatur primo: ſecus tamen
eſt, ſi ſecundus fuit in mala fide, ſciens videlicet rē
alteri iam venditam. Bal. in rubr. C. de reuoc. iis quę
in frau. credit. Iaſ. in l. fin. col. pen. C. de ſacr. ſanct.
eccleſ. Pariſ. conſ. 11. col. antepen. vol. 1. & conſ. 69.
col. 16. vol. 3. Gabr. in comm. concluſ. lib. 3. tit. de
empt. & vendit. concl. 2. nu. 30.

Secundo limitatur, ſi res promiſſa retrouendi,
4 aut offerri, fuiſſet † per promittentem hypotheca-
ta. nam poſſet primus venditor agere actione hy-
pothecaria facta excuſſione: & rem auocare ac illā
retinere, donec illi eſſet pro omnibus ſuis damnis
expenſis, & intereſſe integrè ſatisfactum, vt in ter-
minis d. l. quoties. Oldr. conſ. 114. Iaſo. in d. l. quo-
ties lim. 11. Soc. reg. 118. fall. 3. & in pacto de retro-
uendendo facta excuſſione. Soc. conſ. 30. lib. 3. Cra.
d. conſ. 201. ſub num. 3. verſ. planè, & d. conſ. 265.
num. 5. vbi nullam conſtituit differentiam. d. conſ.
201. an res ſpecialiter, vel generaliter eſſet obligata.
Soc. conſ. 80. lib. 3. Coar. lib. 2. var. reſol. ca. 15. nu. 2.
Menoch. conſ. 63.

5 Tertio limitatur in ſubſidium, † ſi emptor, qui
vendidit alteri, non habeat modum reſarciendi dā-
na primi venditoris. Alex. conſ. 92. col. 3. lib. 1. Iaſo.
conſ. 138. col. fin. lib. 1. Nat. in add. ad Alex. d. conſ.
10. Ceſal. conſ. 41. nu. 4. vol. 1. ſed iſta limitatio eadē
eſt cum antecedente. eam latè cōprobat Menoch.
d. conſ. 63. num. 21.

Quarto limitari poſſet ī remedio magis pingui,
6 ſi emptor vendidiſſet omnia bona ſua, † & emptor
fuiſſet ſciens pacti⁹ tūc agi poſſet reuocatoria, quaſi
eſſet venditio celebrata in fraudem. l. omnes, & ibi
Bar. ff. de iis quæ in fraud. credit.

Quintò ſi ſit ſtatutum, vel ſtylus, vt agi poſſit cō-
7 tra tertium actione † ipſa perſonali. Dec. conſ. 88.
Crau. conſ. 201. nu. 8.

Sexto ſi res ſpecialiter ſit hypothecata, non tranſ-
fertur dominium in emptorem, vt in pacto de nō
8 alienando facta oblatione. † Cagn. in d. l. 2. nu. 137.

Septimò ſi adiectum ſit iuramentum: quæ opi-
9 nio licèt controuerſa ſit, † magis tamen videtur re-
cepta. Menoch. d. conſ. 63. ſub nu. 20. Ceſal. conſ.
41. contra Gabr. conſ. 66. nu. 10.

10 Decretum hoc loquens † de venditione facta
cum termino recati, non procedit in promiſſione
vendendi: quum ſtatutum loquens de actu non
procedat in diſpoſitione faciendi actum. Ang. in l.
1. C. de pact. pignor. vel verius non procedit in ea
conuentione, qua promiſerit quiſpiam facere, aut
largiri gratiam recatandi, videlicet ſi quis emiſſet
rem, & promiſiſſet non retrouendere, ſed, ſe factu-
rum pactum de retrouendendo in iſta promiſſio-
ne: cum non aptentur verba decreti, ita nec ipſius
diſpoſitio. l. qd conſtitutum. ff. de teſtam. mil. Purp.
in terminis. d. conſ. 124. nu. 17.

SVMMARIVM.

1 *Decreti huius, qui authores mentionem fecerint.*
2 *Decretum hoc procedit etiam in pacto prælationis: & ita
cenſuit Exc. Senatus.*
3 *Contrauenient probibitioni Principis, poteſt puniri etiam
ſi probibitio nullam contineat pœnam.*

Gloſſa tertiæ partis.

NOS huiuſmodi fraudibus obuiare vo-
lentes, &c. in hac tertia parte prohibuit
res vendi princeps quæ ſub hac lege
erant venditæ. Huius decreti mentio-
1 nem fecit. † Cagn. in d. l. 2. num. 135. vbi
ait in ciuitate Vercellarum extare ſtatutum ſimile,
prout, & ipſius decreti mentionem quoque habuit
Tiraq. de retr. conuen. §§. gl. 1. ſub nu. 15. meminit.
Purp. conſ. 124. Perilluſtr. Dominus Præſes Ponte.
q. laud. 37. Oſaſch. dec. 65.

Sed quæritur vtrum hoc decretum locum ſibi
2 etiam vendicare poſſit in pacto † promiſſionis offe-
rendi rem alicui antequam vendatur? & videretur
dicendum, ꝙ non cum decretum ſit ſtricti iuris. l.
3. §. hæc verba. ff. de neg. geſt. Oſaſch. d. dec. 65. nu. 8.

Et verba ipſius decreti hoc in caſu non conue-
niant. ergo Barto. in l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. inf.
Purp. conſ. 124.

Quibus tamen non obſtantibus contrarium pu-
to: quia vbi in ſtatuto ratio eſt expreſſa, ad om-
nes alios trahitur caſus, in quibus eadem ratio. mi-
litat. etiam ſi decretum contrariaretur iuri com-
muni. Caſtr. in l. ſi viro. ff. ſolut. glo. in clem. 1. in verſ.
eligatur. de elect. Gem. conſ. 39. Curt. ſen. conſ. 80.
Crau. conſ. 227. & tantò magis procedere hoc de-
bet in caſu decreti, quod non eſt expeditum con-
trariari iuri cōmuni, imo multi tenuerunt opinio-
nem Caſtr. in l. ſi cum venderet. ff. de pigno. act. vt
etiam circumſcripto decreto actio tranſeat contra
ſecundum emptorem, quamuis Caſtr. vt aduer-
tit. rubr. conſ. 159. non loquatur, niſi quando ven-
ditio facta fuit poſt oblationem precii primi ven-
ditoris: & non dicitur, vbi eadem ratio viget exten-
ſio, ſed comprehenſio. Rub. conſ. 16. Burſ. conſ. 76.
num. 15. Colligaturque ex prohemio decreti ratio.
Bartol. in l. fina. ff. de hæred. inſtitu. l. cum hi in
princ. ff. de tranſ. Dec. conſ. 10. & 640. & vbi eadem
eſt ratio, ibi idem ius ſtatuitur illud. ff. ad l. Aquil. l.
à Titio. ff. de verborum obli. vnde ſi videat, Alex.
conſ. 10. lib. 1. æquiparat hos duos caſus pacti de re-
trouendendo, ac de oblatione rei priuſquam ven-
datur: & eadem difficultas eſt repetendi rem vendi
tam contra pactum, & promiſſionem oblationis,
quæ eſt repetendi rem ex pacto de retrouendendo
a ſecundo emptore. quare Excel. Senatus in caſu
Perill. domini Ludouici Putei primi Præſidiis Exc.
Senatus pro feudo Reani contra Dominum Do-
minicum Pelicerium ita cenſuit, & iudicauit, feu-
dum domino Præſidi media reſtitutione pretii per
eum exburſati, vt conſtat ſententia lata die 16. Se-
ptemb. 1579. verum tamen eſt Dominum Præſi-
dem probauiſſe, Dominum Dominicum habuiſſe
notitiam promiſſionis offerendi antequam ipſe
emeret.

Et quum decretum ſit prohibitorium, quicquid
contra

contra legem prohibitoriam fit, dicetur nullum. l. non dubium. C. de legib. Iaſ. in l. t. ff. de lib. & poſth.

3 Imo ille, qui † contra prohibitionem Principis aliquid facit, poteſt puniri, etiam ſi in prohibitione nulla ſit appoſita pœna: vt eſt pulchrum conſilium Baldi de Comite Sabaudię contra cõmunitatem Ripularum conſ. 363. Venerabilis in Chriſto. volum. tertio. ſequitur Crauet. conſ. 233. ſub num. tertio. aduerſari tamen videtur textus in l. atti quis. §. diuus. ff. de religi. & ſumpt. fun. vnde notatur, pœnam alicui non eſſe inducendam iure non impoſitam. quem allegat Barb. conſ. 11. lib. primo. & in l. nemo martyres. C. de ſacroſanctis eccleſ. dicens pęnæ locum non eſſe, quam lex non impoſuit: plura congerit Tiraqu. in l. ſi vnquam in verbo reuertatur num. 251. C. de reuoc. donat. & poſt cum Meno. de arbitr. caſu 275.

SVMMARIVM.

1 *Cedi poteſt remedium huius decreti.*

2 *Laudimium reſtitui debet per venditorem redimentem rem venditam emptori.*

3 *Venditor redimens non tenetur ad ſolutionem alterius laudimy, & quando.*

Gloſſa quartæ partis.

QVOD ſi fortè continget, &c. Princeps prouidit primis venditoribus, vt ſi decreto contrauenerint primi emptores alijs vendendo, poſſint agere ad recu-
1 perationem rei mediante primo † precio, contra vlteriores emptores. & remedium poteſt cedi ibi, ſeu cauſam habentibus. &c. imo necdũ ceſſionario, Caſtr. conſ. 1. lib. 2. Tiraq. de retr. conuent. §. 1. glo. 6. nu. 11. ſed & clericus beneficio huius decreti vti poteſt, vt in ſpecie Rub. conſ. 159. quid autem ſi facultates redimendi venditori tãtum cõceſſa ſit. tũc cedi minimè poſſe alteri, probat Tiraq. d. glo. 6. nu. 11. imo tunc nec hanc facultatem hæredi competere, reſpondit Bertr. conſ. 184. vide caſũ in 2. dubio. lib. 1. cuius opinionem non ſequitur Tiraq. d. glo. 6. num. 20. qui noluit dictione taxatiua non obſtante hæredem non excludi, hoc idem tradit maximè de hæredibus ſanguinis Crauet. conſ. 428. nulla tamen Bertr. nec Tiraq. facta mentione.

Et quum hic agatur de reſtitutione precij, quæritur quid de laudimio, An que ipſe redimens pro retrouenditione debeat aliud laudimium. Cagnol. in l. 2. ſub num. 236. dicit laudimium reſtituendũ, & ſic fuiſſe iudicatum, Perill. D. Ponte. qõ laud. 37. in fin. quo fit, vt non ſit vera ea ſuſpicio ſimulationis, de pacto ſoluendi laudimium, vel vectigal per venditorem in exonus emptoris, quum non videatur niſi expreſſio eius quod tacitè inerat, quę nihil operatur. l. 3. ff. de leg. 1. niſi concurriſſet aliunde ſuſpicio, ſcilicet precium vile, & pactum prædictum. D. Ponte. d. qõ. 37. in fin.

Quantum ad ſecundũm Ill. D. Præſes Ponte. q.
3 37. laudimiali concluſit ſufficere ſolutionem vnius laudemii, referens Exc. Senatum ſic bis iudicaſſe. imo nullum, ſi tempus largitum ad redimendum fuit adeò breue, vt emptor nullos fructus perceperit, & verba contractus eſſent concepta, quòd reſtituta pecunia contractus haberetur pro infecto eadem. q. 36. aſſerit etiam Exc. Senatum ſic iudicaſſe, vnicum quòd debeatur laudimium intelligendũ eſt, ſi incontinenti pactum appoſitum, quum dominus directus conſentiendo cõtractui, ipſum quoque pactum approbare cenſeatur Camer. de feud. car. 58. alias. 462. ſecundum differentiam impreſſionis confirmat Dominus Ponte ex not. ab Afflict. dec. 285. num. 14. vbi conſenſus præſtitus in principali contractu trahitur ad cætera, quæ executiuè ſequuntur. ſic iudicatum ait Papon tit. de droyt Signor. Arr. 24. Idem crederem nempe laudimium duplex non deberi, etiam ſi ex interuallo pactum inhitum ſit ac ſeorſum à venditione, modo præcedat conſenſum, & approbationem domini, qui ipſius pacti fuerit certificatus. ex not. ab Afflict. de prohib. feud. alien. cap. 1. nume. 17. & militent hoc caſu ęedem rationes.

DE OPPOSITIONIBVS contra formam extrinſecam inſtrumentorum.

ARGVMENTVM.

Qualiter iudex procedere debeat, quando quis opponit contra inſtrumentum allegans ipſũ inſtrumentum eſſe priuatam ſcripturam, vel illum qui ſcripſit non eſſe notarium.

TEXTVS.

Cart. 31. lib. 2. Decretorum.

QVANDO in iudicio inſtrumentum producetur, & pars contra quam productũ fuerit, opponendo contra illud propoſuerit, ſeu allegauerit illud eſſe ſcripturam priuatam, aut aliàs negauerit eſſe publicum inſtrumentum, & illum qui ſcripſit non eſſe, vel fuiſſe notarium publicum, hoc edicto iubemus iudicem ordinare, & iubere eum, qui prædictas exceptiones, ſeu negationes, aut eorum alterum opponet, ſeu allegabit iuramentum de malicia præſtare, & iurare, quòd malicioſè non proponit negat, vel opponit. Et ſi tunc iurare recuſauerit, huiuſmodi inſtrumentum pro publico habeatur: & fore publicum inſtrumentum pronuncietur. Si tamen eidem iudici, & diligenti inſpectione ipſius inſtrumenti æquum, & iuſtum videatur. Si uerò iurauerit, ꝙ malicioſè hoc non proponit, ſeu negat, ſed quia putet in veritate ſic: tunc illico ſine dilatione ibidem recipiatur per ipſum iudicem ſummaria reformatio cum exiſtẽtibus in curia ipſius iudicis, ſi fieri cõmodè poſſit, & adſint perſonæ fide dignæ,

per

per quas probari valeant per exibitionē talis inſtrumenti, & inſpectionem ſcripturæ ſigni, & ſubſcriptionis illius: an ſignum, & ſubſcriptio ſint dicti talis notarij, qui ibi erit ſcriptus rogatus ipſum inſtrumentum recepiſſe, & ſignaſſe: & an ipſa ſubſcriptio ſit de litera, ſeu ſcriptura eiuſdem notarij: & an ille ſit notarius publicus, & pro notario publico habitus communiter, & reputatus. Sin autem huiuſmodi informatio ſummaria ibidem commodè fieri non poſſit, aſſignet tunc iudex partibus terminum breuem ad illam recipiendam: qua recepta, ſi per eā ſummariè eidem iudici conſtiterit ipſum ſignum, & ſubſcriptionem eſſe, vel fuiſſe notarij, qui ibi legitur ipſum inſtrumentum ſignaſſe, & ſubſcripſiſſe, & ipſum, qui ſignauerit fuiſſe publicum notarium, aut alias pro notario publicè palàm, & publicè ſe geſſiſſe, pronunciet idem iudex eſſe publicum inſtrumentū, prout ex matura deliberatione dictæ informationis, & comparatione veritatis, ſi videbitur faciendum. Alias ſi per ipsā informationem ſummariam eidem iudici, ita non cōſtiterit, procedat ad inquiſitionem veritatis via iuris, prout idem iudex ſecundùm cauſæ, & caſus exigentiam duxerit arbitrandum.

S V M M A R I V M.

1 *Productio, & exhibitio instrumentorū ad partem differūt.*
2 *Productio eſt producentis animi declaratio, quòd quis iuribus productis vti intendit.*
3 *Productio instrumentorum qua valida ſit.*
4 *Productio valida eſt, ſi remiſſa ſint iura actuario largita facultate parti eorundem copiam conſequendi.*
5 *Productio conſulto ſit, ſi dicatur produci iura, ſeu inſtrumēta non maculata.*
6 *Productio iurium ſtatim retractorum nullius momenti.*
7 *Productionē verbalē actuarij demonſtrāt cum verbo aſſerit.*
8 *Falſitas alioqui per actuarium committeretur.*
9 *Productio exigit iurium diſtinctionem.*
10 *Productio iurium in ſacculo an valida.*
11 *Quid in Gallia.*
12 *Quid ſi fiat in partibus vtilibus.*
13 *Iura in cedula producta deſignata non habentur pro productis, ſi cedula productio nō fiat cū iuribus in ea deſignatis.*
14 *Inſtrumenta producta ſiunt partibus communia.*

Gloſſa prima.

1 PRODVCTIO inſtrumentorū † ab exhibitione differt: quia exhibita iudici pro animi informatione non dicuntur in actis contineri, producta aūt ſic. Guid. Pap. q. 241. quorum hoc modo exhibitorum copia aduerſario decernenda nō eſt. Guid. Pap. q. 242. exhibitio etiam quid ſit latius dixi mus in decreto malicijs in glo. quintæ partis. titu. de donat. minor. nu. 1. & productio nihil aliud eſt
2 quàm animi certa declaratio † voluntatis vtendi iuribus, & inſtrumentis productis. Caſtr. conſ. 281. num. 10. vol. 1. forma, & praxis cuius productionis, quum non ſufficiat, ſi fiat coram teſtibus, & notario. Coar. lib. 1. var. reſol. c. 1. nu. 15. eſt, vt producan-
3 tur inſtrumenta in tribunali coram iudice, † remittanturque cuſtodiæ notarij cauſarum, parte præſēte, contra quā producuntur, & illi productorū copia decreta cum aſſignatione, & termino ad opponendum. Barto. in extrau. ad reprimendum ſuper verbo de plano. Marſ. ſing. 81. Rip. in l. quod te. nu. 20. ff. ſi certum peta. Rom. conſ. 156. 3 aa. & 519. Crau. conſ. 121. Caſſ. dec. 7. Alc. in rubr. de edend. hoc tamen intellexit. Nat. conſi. 167. numer. 15. ſi pars copiam petierit cum termino ad opponendum. iuxta. glo. notab. in l. vniuerſa. C. de precib.
4 imper. offer. quum ſatis † ſit, iura ſciente parte remanſiſſe apud notarium tribunalis largita facultate conſequutionis copiæ, ſi illa voluit vti. Bal. in l. ſi quando. q. vlt. C. de teſtib. Iaſ. in l. properandum. §. ſin autem reus. C. de iud. vlterius productio exigit, vt realis ſit, & non ſimpliciter verbalis. Caſtr. in l. 1. §. editiones. ff. de edendo. Nat. conſ. 140. vtileque eſt dicere produci inſtrumentum ſine macula: quod probat l. fi. C. de ęd. diu. Adr. roll. illis verbis competenti iudici oſtenderit non cancellatum, nec aboli-
5 tum. quo caſu, † ſi interim quoad remanebit apud notarium, ſeu, vt dici ſolet, cauſę actuarium maculabitur, fidem inſtrumentum non amittet. Bal. in l. teſtamentum. C. de teſtament. Dixi pro validitate productionis inſtrumentum dimittendum penes actuarium: ſiquidem ſi producens illud ſtatim re-
6 traheret † pro producto inſtrumētum non haberetur. Spec. in tit. de inſtrum. edit. §. videndum. & ibi Io. Andr. Corn. conſ. 57. colum. 2. ad fin. lib. 3. Crau. de antiq. temp. d. §. quæritur etiam num. 10. eſſetque potius inſtrumenti allegatio quàm productio minimè in iudicio ſufficiens. Bald. conſ. 110. decreto in fin. lib. 1. Crauc. d. §. quæritur. num. 4. vnde ſi ver-
7 balis fiat productio, † ſolent actuarij ſcribere produxit, vt aſſeruit, ſeu aſſertiuè. & rectè: quia alio-
8 qui falſitas committeretur. † Bald. & Ang. in l. fin. C. de eden. Nec prædicta ad validitatem productionis ſufficiunt, niſi iurium productorum fiat diſtin-
9 ctio, quæ, & qualia ſint, † per quos notarios recepta. Spec. tit de inſtr. edit. §. videndum reſtat. & ibi Bald. in add. verſicu. non ſufficit Nat. d. conſi. 140. per principium, ſcilicet, & finem inſtrumenti, quem morem dixit in Romana curia eſſe in vſu. Caſtr. in d. §. editiones approbat. Innoc. in ca. quoniam contra col. 1. verſi. inſtrumentorum de probat. Cauſidici autem in Exc. Senatu, & alijs curijs patriæ conſueuerunt inſtrumenta, quæ producunt, deſignare per annum, & diem ac cum expreſſione nominis, & cognominis notarij, qui illa recepit. vel ſi producant librum, aut aliam ſcripturam deſignant caput, ſeu principium, & finem. Quare pro-
10 ductio inſtrumentorum in ſacculo † facta tanquam generalis, & incerta nulla eſt. Barb. conſ. 8. vlt. dubio lib. 1. ad quem ſe retulit Dec. in l. a. col. 7. C. de eden. & ibi Alex. in fin. Crau. d. §. quærit. Marc. qō. 1310. & quamuis Crauet. ibi videatur hanc productionem ſaccularem pro ſufficienti tradere poſt Butr. Abb. & Fel. in ca. imputari. Deci. in ca. paſtoralis colu. 6. de except. dixitque illam communem Cagn. in l. a. nu. 63. C. de eden. Non refragatur tamē Crauet. antecedenti ſententiæ; quum tunc demum productionem ipſam in ſacculo tueatur. nu. 22. quatenus certa eſſe poteſt. Qua certitudine præ-
ſuppo-

ſuppoſita, ceſſat ratio contradicentium fundata in
incertitudine. ex l. duo ſunt titij. ff. de teſtam. tut. l.
triticum. ff. de verborum obligationibus.

Hæc vltima opinio validitatis productionis in
11 ſacco multò † facilius in Gallia ſuſtineretur, cuius
curiarum ſtylus eſt, vt iura ponãtur in ſacco deſi-
gnato tamen inuentario eorundem. Boer. q. 281.
ſub num. 12. in fin.

Item etiam facilius procederet, quantũ ad acta
iudicialia, quorum productio in concreto facta, ſi-
ne ſpecificatione iurium in eis contentorum ſuffi-
ciens reputatur. Cagnol. in d. l. 2. nu. 63. C. de edend.
modò tamen proceſſus actorum ita deſignetur, vt
certum fiat, quæ acta illa ſint, quæ producuntur, qđ
fieri conſueuit per deſignationem primi, atque vlti
mi actus.

Et præſuppoſito citra veri præiudicium, produ-
ctionem in ſacculo factam, ſeu iurium in ſacculo
exiſtentium eſſe validam, declaranda eſt, niſi re-
12 ſtringatur † per producentem ad iura vtilia, Butr.
in c. imputari de fid. inſtrum. Calc. conſ. 8. col. fin. in
medio, Iaſ. in l. Titiæ textores col. 2. verſi. tertio ad-
de. ff. de leg. 1. Crau. d. §. num. 16. item niſi per partẽ
contra hanc generalem productionem, opponatur.
Barb. conſ. 8. lib. 1. quod in pratica obſeruata ait
Cagno. in d. l. 2. nu. 63. C. de eden. Sed ego licet nõ
vidi vnquam ſimiles productiones iurium in ſacco
fieri, ita nec contra eas oppoſitionibus prædictis vti.

Productioque alia frequens eſt dictaminum ad
nocitorum, quæ domini procuratores cedulas ap-
pellant, continentes productiones inſtrumento-
rum, ſeu iurium: & cauti debent eſſe procurato-
res, Quod non ſimpliciter deſignata cedula per
principium, & ſubſcriptionem illius concludant,
vt in ea credentes ſimul produxiſſe iura ibi deſigna
ta; ſed dicere debent ſe producere cedulam cum
13 iuribus † in ea deſignatis: alioqui iura non intelli-
gerentur producta, ſed cedula tantum. Purpu.
conſ. 348. nume. 2. Confirmatur: quia inſtrumentũ
productum ad aliud ſe referens, non probat, ſine
pductione relati. auth. ſi quis in aliquo. C. de edend.
glo. in cap. 3. de fid. inſtrum. & productio inſtru-
menti ad aliud ſe referens non ſit ſufficiens, ſi aliud
quoque relatum non producatur. Bal. in l. inciuile
in fi. verſi. item nota. ff. de leg. Dec. conſ. 503. nu. 3.
14 Productione † facta inſtrumenta ipſa partibus cõ-
munia fiunt. l. ſi veteris. C. de fid. inſtr. & in l. 1. §. edẽ
da cum ibi not. ff. de eden. Coar. lib. prat. q. c. 20. ſub
nu. 2. quare producens parte inuita nequit inde pro-
ductioni renuntiare, ac inſtrumentum retrahere.
Guid. Pap. q. 243. Coar. ibid. nu. 5.

S V M M A R I V M.

1 *Inſtrumenti appellatione id venit, quod publicum eſt.*
2 *Scriptura priuata regulariter nihil probat.*
3 *Notariatus qualitas probanda eſt per eum, qui inſtrumentum produxit.*
4 *Scriptura priuata, aut inſtrumenti copia, contra quam nihil opponitur, probat.*
5 *Iuſiurandum malicia ab opponente de ſcriptura priuata non exigitur, ſi à producente non requiratur.*
6 *Iuramentum calumniæ ſubire recuſans cauſam amittere debet.*
7 *Probatio negati notariatus capi debet parte inſtrumentum producente inſtante.*
8 *Recognitio ſcriptura negata fit per notarium, qui ſcripſit, ſi viuat.*
9 *Subſcriptio, & ſignum notarij ſufficit, etiam quòd ipſum inſtrumentum non ſcripſerit.*
10 *Subſcriptio inſtrumenti per alium ſcripti quid debeat continere?*
11 *Prima inſtrumenti ſcriptura per notarium qui rogatur, nõ per alium ſcribenda eſt.*
12 *Signum eſt de ſubſtantia inſtrumenti.*
13 *Notariatus quomodo probetur?*
14 *Teſtimonialibus legaliſatis an notariatus probetur.*

Gloſſa ſecunda.

COGNITA forma, ac modo produ-
cendi, ipſis inſtrumentis productis, con
tingit ex aduerſo opponi ipſum inſtru-
mentum eſſe ſcripturam priuatam. vel
negari eſſe publicum, aut illum, qui
ſcripſit eſſe notarium. Nam ſecundum communẽ
loquendi vſum omnino ſpectandum. l. labeo. ff. de
ſuppel. leg. quum inſtrumentum dicimus, de eo in
1 telligimus, quod publicum eſt: † ac idem, vbi lex
inſtrumenti facit mentionem. clem. 1. de procur. l.
literæ. ff. de iur. codic. Spec. in tit. de inſtru. edit. §. 1.
vel ſtatutum Bart. Bal. & Salice. in l. 1. C. de iuram.
Cal. Rom. conſ. 24. Fel. in rubr. de fid. inſtru. & quid
ſcriptura ſit, & quot ſolennitates inſtrumentum re
quirat: Abbas. Fel. Dec. & alij tractant in cap. 1. de
fid. inſtrum. ſcriptura autem priuata regulariter ni
2 hil probat. † l. ſcripturas. C. qui pot. in pign. hab. l.
comparationes. C. de fid. inſtr. l. publia. ff. depoſ. &
quum notariatus qualitas à natura non inſit, ſicut
clericatus. Innoc. in cap. ſuper iis de accuſ. Crauet.
3 conſ. 150. ideò quando negatur, probatio † ipſius
qualitas neceſſaria eſt. Spec. tit. de inſtr. edit. §. reſtat
verſic. & ſcias Oldr. conſ. 227. Alexan. conſ. 176. lib.
2. Iaſo. in l. Barbarius col. 11. ff. de off. præt. Crau. d.
conſ. 150. numer. 2. quod onus probationis produ-
centi incumbit. Alex. conſ. 166. colum. 2. vol. 2. Soc.
conſ. 33. Rol. conſ. 32. nume. 6. volu. 2. quare ſi nege-
tur notariatus, vel inſtrumentum non eſſe publi-
cum, aut de ſcriptura priuata opponatur, ſemper
alio non edocto inſtrumentum reddigetur ad ſcri-
pturam priuatam: ſi autem non fieret oppoſitiõ
4 vlla, etiam ſcriptura priuata probaret: † quum hoc
caſu pro publica habeatur. Butr. in c. quoniam cõ
tra de probat. ac ſimiliter copia inſtrumenti inſo-
lenniter ſumpta. Dec. in auth. ſi quis in aliquo. C. de
eden. Crau. d. conſ. 150. num. 2.

Factis itaque ipſis oppoſitionibus, aut aliqua ex
eis, iudex exigere tenetur, ab opponente iuſiuran-
dum; ꝙ per maliciam nõ oppoſuit. ſi iudici videa-
tur, aut pars opponens id requirat: aliàs opponens
5 ſponte, non requiſitus † iurare non tenetur. l. iuſ-
iurandum qui ad pecunias. §. iuſiurandum. ff. de
iureiu. quum ſi lex, vel ſtatutum aliquid fieri man-
dat, intelligatur id fieri oportere, ſi requiratur. l.
vniuerſa. & vbi Caſtr. in hoc iuramento maliciæ
ſeu calumniæ. C. de precib. imper. offer. Quo iura-
mento delato, ſi illud opponens præſtare, ſeu ſubi-
re recuſet, inſtrumentum pro publico habebitur,
& pro publico pronunciabitur. Ratio eſſe poteſt:
quia recuſans iuramentum calumniæ ſubire, cau-
6 ſam amittere † debet. Ang. §. 1. inſt. de pen. temer.
litig. colum. 2. verſic. aduertas Marſ. ſingul. 252. Ro
land. conſil. 71. numer. 11. volum. 1. Quod intelligi-
tur de eo inſtrumento, quod habet omnia requiſi-
ta ad inſtrumenti eſſentiam. argu. l. diuus. ff. de te-
ſtam. mil. alioqui ſi careret ſolennibus, non peſſet
neceſſarium iuramento maliciæ ſuſtinere oppoſi-
tionem, quæ ipſa occulari inſpectione probaretur.
Ideo decretum tũc demum diſponit inſtrumentũ
pro publico pronunciandum, ſi ita iudici æquum,
& iuſtum videbitur.

Præſti-

Præſtito iuramento contra inſtrumentum ſua
viſione continens publicam formam, ne lis huiuſ-
modi emergentibus retardetur, quæ clericus, quan-
tum fieri poteſt, debet terminari. ca. finem. litibus
de dol. & contum. l. properandum. C. de iudic. iu-
dex ſtatim recipere debet ſummarias informatio-
nes ab exiſtentibus in curia ipſius iudicis, ſi adſint,
qui informare poſſint. hæc informatio etiam capi
7 debet producente † inſtante. d. l. vniuerſa cum ibi
not. nec tam ſummariè, quin pars monita ſit: quũ
probatio ſummaria partis monitionem requirat.
Barto. in l. 1. ſub num. 10. C. quor. bon. informatio
iſta capi primùm debet, ſi commodè fieri poſſit,
à conuerſantibus in curia iudicis: qui ordo eſt ma-
ioris commoditatis gratia, non neceſſitatis in fa-
uorem producentis introductus, cui poteſt renun-
ciare. l. quod fauore. C. de legib. & quantum ad
ea, quæ ordinem iudicij reſpiciunt, iudex vocat
ad ſe aduocatos, & procuratores palacij, ac ſum-
mariè ſe informat, ab eis explorans conſuetudi-
nem. Barto. in l. de quibus num. 22. ff. de legib. licet
hoc emergens merita cauſæ, potius quam iudicij
ordinem concernat. Scriptura etenim publica, ſi
negetur, vel ſcriptorem illius fuiſſe tabellionem,
qui ſit incognitus, neceſſe eſt probari fuiſſe nota-
rium, & ſcripturam illius manu eſſe ſcriptam, &
8 ſtatur † recognitioni ipſius notarij, ſi viuit Alexan.
conſ. 166. ſub numer. 5. volu. 2. ſi mortuus ſit ſaltem
literarum comparatione. Innoc. in cap. 1. de cleric.
peregr. Bald. in auth. ſed nouo iure colum. 2. verſi.
deinde. C. ſi cert. petat. niſi de modico. præiudicio
tractaretur, & motus iudicis concurreret in fidem
ſcripturæ. Bald. ibi numer. 5. Quod ſi negaretur ſo-
la ſcriptura, & non officij notariatus qualitas, ad
probationem ſola literarum cõparatio ſufficeret.
idem. Bal. ibi poſt Iacob. de Beluiſio ab eo allegatũ
de qua tamen reuidendi ſunt Crauet. conſ. 216. &
Ceſal. conſ. 238. Scriptura autem ad quàm compa
ratio ſit, Cuius qualitatis eſſe debeat tex. eſt in l. cõ
parationes. C. de fid. inſtr. omniaque ad actum cõ-
parationis requiſita ex ipſa lege declarat. Ber. conſ.
86. nu. 9. vol. 1. & in terminis inſtrumenti Crauet. d.
conſ. 216. num. 18.

Probatio hic præſcripta eſt ſigni, & ſubſcriptio-
nis notarij non totius ſcripturę ipſius inſtrumenti:
cuius Principis diſpoſitio mentionem in probatio-
ne non facit: ea fortè ratione, quòd ſufficiat ſub-
9 ſcriptio, & ſignum notarij, † qui ipſum inſtrumen-
tum recepit. Bald. in l. quæritur. ff. de ſtat. hom.
Caſtren. in l. quædam. §. nihil intereſt. ff. de edendo.
Alexan. conſ. 50. volum. 3. Dec. conſ. 447. num. 10.
Ruin. conſ. 131. volu. 5. Pariſ. conſ. 28. lib. 2. etiam ſi,
qui ſcripſit non fuiſſet notarius, ſed priuata perſo-
na. Cardi. & Butr. in cap. fin. de off. deleg. Alex.
10 d. conſ. 50. ſub numer. 5. in qua ſubſcriptione † no-
men notariatus exprimi debet, vt cognoſcatur
tanquam publicam perſonam ſcripſiſſe. Alexand.
conſ. 48. lib. 1. Ceſ. conſ. 409. num. 23. quod procedit
quantum ad inſtrumentum partibus expeditum.
Prima autem ſcriptura, quum notarius rogatur,
11 manu propria † ſcribi debet. non aliena. Bald. con
ſil. 307. proponitur quod notarius. Crauet. conſ. 72.
de vtroque ſcilicet, an per alium inſtrumentum
ſcribi poſſit, anque prima ſcriptura per alium, quã
notarium ſcripta valeat. Gabr. in commu. con-
cluſ. tit. de præſum. concl. 3. Nec fieri debet exten-
ſio, ſeu groſſatio inſtrumenti ab aliena ſcriptu-
ra, non ſcripta manu propria notarij defuncti.
Boer. q. 37. Subſcriptio igitur neceſſario probanda
eſt: qua robur datur inſtrumento. Iaſ. in l. cum an
tiquitas. C. de teſt. & ſubſcribens omnia approbare
cenſeatur, ac ſi ipſe totum ſcripſiſſet. Ang. in l. plu
ribus. & in l. ſi ita ſtipulatus. §. Criſoghonus. ff. de ver
bo. obliga. Iaſo. in d. l. cum antiquitas. numer. 15.
omniaque ſua faciens, quibus authoritatem ſuam
impartitur. l. 1. §. omnia enim C. de vet. iur. enucle.
Signi etiam meminit decretum, quod de ſubſtan-
12 tia eſt inſtrumenti † Bal. conſ. 476. lib. 1. Dec. conſ.
447. col. 1. Boer. qõ. 37. Ceſal. conſ. 509. nu. 24. Purp.
conſ. 372. num. 5. ſaltem ex generali conſuetudine.
Dec. in cap. 1. in nono requiſito de fide. inſtrumen.
Cran. d. conſ. 72.

Informatio iſta fit, ſi poteſt, in curia iudicis: in
qua deficientibus perſonis informatis, fit aſſigna-
tio alibi, vbi iſta probari poſſint. videlicet quod
eſſet notarius is, qui ſubſcripſit. Notariatus proba-
13 tur priuilegio, ſine † quo inſtrumenta recepta nul-
lius ſunt momenti. communem dixit Iaſo. in l.
Barbarius. nume. 48. ff. de off. prætor. quum notarij
creentur à Principe in ſignum ſupremæ poteſtatis.
c. cum. P. tabellio vbi Innoc. & alij de fid. inſtrum.
& qui priuilegio nititur, de eo fidem facere debeat,
etiam ſi ſit in quaſi poſſeſſione illius. Capic. deciſ.
209. numer. 7. cap. cum perſonæ de priuileg. in 6. in
terminis notariatus. Iaſon. in d. l. Barbarius. num.
49. non obſtante aſſertione notarij, qui ſubſcriben-
do dixiſſet ſe notarium. Soc. conſil. 95. volum. 3.
Boer. q. 36. nume. 8. In hoc tamen decreto vult alte-
rum de duobus ſufficere, ſcilicet, aut probatio, ꝙ
notarius ſit, vel quòd palam, & publicè ſe pro no-
tario geſſerit. quod videtur eſſe iuris. vt per Afflict.
deciſ. 251. communem dicit ac ſemper ſic vidiſſe
obſeruari. Nat. ad conſ. Alexan. 138. vol. 1. ſi tamen
probatio tempus comprehendat inſtrumenti rece-
pti, quod fuit negatum publicum: niſi eſſet anti-
quum: quo caſu, etiam ſi probaretur quaſi poſſeſ-
ſio notariatus inſtrumentis poſterioribus, illa inter
contendentes ſufficeret. Boer. qõ. 36. nu. 11. Quod
ſi qualitas notariatus non negaretur in actis, ſed tã-
tum in allegationibus, aut extra acta, tunc nihil
operaretur huiuſmodi negatio Guid. Pap. q. 404.
dec. Rot. Perus. dec. 115. nu. 13.

Differentia aliqua conſtituitur inter inſtrumen-
tum receptum in longinquis partibus, & alterum
receptum in patria. vt per Alber. in d. l. Barbarius.
nam ſi receptum in partibus remotis, ſeu extra re-
14 gnum ſit, habens † teſtimoniales fidei iudicis eius
loci, vnde notarius eſt, videtur probari publicum
Afflict. d. deciſio. 251. & qualitas notariatus Angel.
in auth. de Tabel. col. 4. Fel. in c. coram colum. pen.
in fin. de off. deleg. Boer. q. 154. Cagn. iſtius decreti
facta mentione in l. ſi librarius. nu. 57. ff. de reg. iur.
Purp. conſ. 513. nume. 6. ac quod literis teſtimonia-
libus officialium credatur ſeruatur in pratica, pra-
tic. Pap. in forma opponendi contra inſtrumenta
§. non fuit. quamuis de rigore iuris credendum nõ
eſſet. Dec. in cap. 1. col. 6. de fid. inſtrum. quid iſtæ
literæ continere debeant, aut qua forma concipi.
Alex. conſ. 198. ſub nu. 1. vol. 1. probatione autem
facta pronunciandum eſt inſtrumentum publicũ,
ſaltem quoad formam extrinſecam. Neuiz. conſ.
24. num. 19. Iſtis vero ceſſantibus princeps mandat,
vt ordine iuris ſeruato procedatur ad inquiſitionẽ
veritatis aliter, prout iudex arbitrabitur faciendũ,
& praticam huius probationis poſuit Alex. conſ.
198. col. 1. vol. 7. Rol. conſ. 32. nu. 12. vol. 2.

A R G V M E N T V M.

De modo ſeruando circa oppoſitiones, quas
contra inſtrumenta producta, quo ad formam
extrinſecam fieri continget.

TEXTVS

Cart. 59. lib. 2. Decretorum.

ET ſi ſuper oppoſitionib. quas in iudicio ſæpenumero contingit cōtra inſtrumenta, quæ producūtur, ex prædicta generali reformatione Ducalis Sabaudiæ ditionis in capitulo incipiente, Quādo in iudicio, ſub rubrica qualiter, iudex procedere debeat debitus modus ſit ſtabilitus, Quia tamen ex oppoſitionibus, quæ cōtra inſtrumēta huiuſmodi præſertim quo ad formā extrinſecam fiunt, cauſas multùm prothelari, parteſque producentes admodum grauari ſæpius exploratum, & vt cauillosis obiectionibus via præcidatur, & cauſarum accellerationi conſulatur, partiumque laboribus parcatur, & expenſis prædicto capitulo incipiente, Quando in iudicio addicientes. Hoc perpetuo ſtatuimus ædicto, quod quotieſcunque aliquod inſtrumētum amodo fuerit in iudicio productum, nō ſcriptum manu notarij, qui illud ſubſcripſit, & ſignauit; Dummodo ipſe notarius in eius ſubſcriptione aſſerat ipſum inſtrumentum ſe recepiſſe; & illud manu ſua propria debitè ſubſcripſerit, & ſignauerit. Ideò non obſtante, quod ſit aliena manu ſcriptum; nihilominus eidem inſtrumento fides adhibeatur: & quoad formā extrinſecam pro publico habeatur; ſicque haberi volumus, & decernimus, quibuſcunque oppoſitionibus in contrarium factis, & fiendis, non obſtātibus. Cæterum ſi, & vbi inſtrumentum aliquod in iudicio productum ex alienis prothocolis fuerit leuatum, virtute commiſſionis aſſertæ illi, qui ipſum inſtrumentum leuauerit factæ, ſi pars contra quam productum erit non opponat ſpecificè, & expreſsè in primo termino ſibi aſſignato ad opponendum, cōtra ipſum inſtrumentum, non obſtare de commiſſione huiuſmodi, Nihilominus eidem inſtrumento ſic producto plenam fidem adhiberi volumus, & decernimus, & nō obſtante, q in ipſo inſtrumento non ſit inſerta commiſſio prædicta, nec de illa fides facta.

SVMMARIVM.

1 *Notarius, q instrumentum recepit, collegam habere poteſt ad ſcribendum inſtrumentum.*

2 *Forma ſubſcriptionis notarij, qui per alium inſtrumentum per ipſum receptum ſcribi fecit.*

3 *Conſuetudo notoria eſt, non egens probatione qua poteſt notarius vti coadiutore.*

Glossa.

TRACTAVI antecedenti decreto gloſſa ſecunda, non prohiberi notario
1 habere collegam † ad ſcribendum inſtrumentum, modò ipſe illud inde ſigno ſuo muniat, ac propria ſubſcriptione confirmet: quæ opinio eſt communis: licèt habeat plures contradictores cum limitationibus allegatos à Gabr. tit. de præſumptio. concluſ. 3. num. 34. vſque in finem, & ne in poſterum dubitari de hac re contingeret, ac, vt ceſſaret omnis controuerſia, an huiuſmodi inſtrumenta per alios ſcripta, paterentur difficultatem priuatæ ſcripturæ; hoc ideò Princeps decernit, atque declarat ea eſſe publica, & pro publicis haberi ſeruata forma in ipſa
2 ſubſcriptione à decreto tradita, Scilicet † quod affirmet notarius illud ſe recepiſſe, ac propria manu ſubſcripſiſſe, & ſignaſſe, de iure neceſsè quoque eſt, vt atteſtetur inſpecta per ipſum notarium ſcriptura præambula, ſe illud cum originali concordare inueniſſe: & ſe aliquo impedimento occupatū ſcribendum mandaſſe. Alex. conſ. 129. in fi. volu. 1. Gram. in add. ad Afflict. dec. 6. quod, & ſi decreto non exprimatur, ſubintelligendum tamen eſt: quum à iure communi interpretationem ſumat. l. 2. C. de noxalib. & ibi docto. Duxitque Dec. conſ. 447. nume. 19. 11. & 12. hoc conſuetudine compro-
3 bari, † quæ tanquam notoria non eget inſinuatione, ſed ſufficere illius allegationem.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumentum ab alienis ſcripturis leuari nequit, niſi primùm conſtet ſcripturas eſſe illius, qui præſupponitur inſtrumentum recepiſſe.*

2 *Prima inſtrumenti ſcriptura, aliena manu ſcribi non debet, quàm notarij, qui inſtrumentum recipit. Quid ſi minuta à partibus, vel teſtatore ſibi tradita ſit.*

3 *Quid ſi aliena manu ſcribatur, ſubſcripta poſtea manu notarij, qui recepit?*

4 *Scriptura, ſeu protocolum à quo inſtrumentum ſumitur an ſignum, & ſubſcriptionem habere debeat?*

5 *Notarius leuans inſtrumentum à ſcriptura inſolenni incidit in crimen falſi.*

6 *Commiſſio Sereniſſimi Ducis leuandi inſtrumenta à ſcriptura inſolenni inualida eſt.*

7 *Pronunciatio inſtrumenti pro publico reuocabilis eſt.*

8 *Inſtrumenta ab alienis ſcripturis per alium notarium etiam filium leuari nequeunt, ſine iudicis poteſtate.*

9 *Item niſi conſtet fuiſſe illum notarium, qui inſtrumenta recepit.*

10 *Inſtrumenta à protocolis notarij viuentis per alium leuari non debent.*

Gloſſa ſecunda.

INSTRVMENTA aliorum notariorum, aliquando nedum ſcribuntur, ſed etiam per alios notatios ſubſcribuntur, & ſignantur, vt contigit mortuis notarijs, qui illa receperunt.

Quod priuſquam fiat, neceſſe eſt, conſtare ſcri-
1 pturam, à qua deſumitur eſſe illius † notarij, qui preſupponitur inſtrumentum recepiſſe. not. in c. inter dilectos. de fid. inſtr. in l. contractus. C. eod. Pariſ. conſ. 77. lib. 2. Ceſ. conſ. 304. nume. 36. quum pri-
2 ma, † ſeu originalis ſcriptura manu aliena facta eſſe non debeat, ſed eius notarij, qui inſtrumentum recepit. vt in antecedente decreto ſcripſi glo. vlt. ſi
3 verò ab eo ſolùm ſubſcripta † eſſet, & aliena manu ſcripta, an fide digna ſit, non leuis eſt inter doctores controuerſia enumerat. Craue. conſil. 632. nume. 2. pro vtraque parte plures, vt diſcerni non poſſit, quæ nam ſit communis. & tranſit tandem ipſe diſtinguens: cum Soc. conſ. 24. num. 24. verſ. ſecundo principaliter libr. 1. cum Rip. in l. admonendi num. 145. ff. de iureiu. quòd ex cauſa impedimenti, iudicisque mandato ſcribendi miniſteriũ alteri committi poſſit: facta in ſubſcribẽdo atteſtatione impedimenti. Vnde cognoſci poteſt, in quo diſcrimine ſint plures contractus, quos nonnulli nimis delicati Tabelliones mãdant ſcribi, per alios, ſimplici ipſi quadam ſubſcriptione contenti, nulla facta impedimenti commemoratione. ſed an inſtrumentum publicare poſſit ſuper minuta ſibi a partibus, aut teſtatore tradita. Pariſ. conſ. 28. nume. 30. & 32.

Secundò quod protocolum, aut alia ſcriptura vnde ſumitur, & leuatur ſignum, & ſubſcriptionẽ
4 notarij habeat. † Angel. conſ. 120. Bald. in l. Lucius in princ. ff. de teſtam. mil. Corn. conſ. 118. communem dixit Fel. in cap. 1. colum. 5. verſic. item requiritur de fide inſtrum. Purp. conſ. 572. & in ſumma ea omnia requirit, quæ ad publicum inſtrumẽtum ſunt neceſſaria. Anan. conſ. 33. Guid. Pap. conſ. 16. Purp. conſ. 572. dicens Dec. conſ. 447. & Curt. iun. conſ. 162. loquutos contra communem, qui conſuluerunt ex imbreuiatura, & originali nota defuncti carente ſigno, & ſubſcriptione, poſſe ſumi inſtrumentum authenticum per notarium, cui commiſſio à iudice facta ſit leuandi inſtrumenta defuncti. communem etiam teſtatur, ac ita in pratica ſeruari, ac audiuiſſe ita iudicari p Mag. Conſilium Taurini. Cagnol. in l. ſi librarius. num. 33. ff. de regu. iur. Bert. conſ. 2. volum. 2. & maximè in hac patria vult locum habere. Purp. d. conſ. 62. nu. 31. in qua alio decreto mandatur notarijs ſua protocola ſignare: in quo, ſi deficiant, inſtrumentum vires perdit, ſi debitum protocolum non reperiatur. allegat. Rom. conſ. 174. ampliſſime doctor. in vltimo dubio. Imo inquit ibi Purp. nume. 10. notarius † leuans inſtrumentum in publicam formam
5 à protocolo carente ſubſtantialibus, incidit in crimen falſi. argum. tex. cum glo. in §. illud autem de tabell. Bologn. conſ. 30. Et commiſſio etiam Sereniſſimi Ducis Sabaudiæ leuandi inſtrumentum à
6 notula carente ſigno, & ſubſcriptione non teneat. Caſtr. conſ. 195. verſ. viſis iis, quæ narrantur vol. 2. quem refert, & ſequitur. Purp. cõſ. 62. etiam ſi fuiſſet pro publico à iudice pronunciatum, † modo
7 ſit pronunciationis petita reuocatio in cauſa appellationis; quum illius cauſæ iudex poſſit reuocare interloquutorias in prima inſtantia latas. c. ſi. de appel. lib. 6. imo, & idem iudex ſi nulla præcedente cauſæ cognitione pronũciauit Crau. cõſ. 593. nu. 25.

Ego Puto, modo originale ſcriptum ſit manu notarij, habeatque annum, indictionem, menſem, diem, locum, teſtes, & rogitum, nihilque illi deeſit, niſi ſignum, & ſubſcriptio, magis communem eſſe in contrarium: ac de eo deſumi poſſe inſtrumentũ præcedente debita commiſſione. ac quod fidem faciat, hoc præſuppoſuerunt. Cin. Bal. conſ. 14. vol. 6. Caſtr. in l. ſi is qui. num. 4. ff. de teſtam. Iaſ. in l. 1. col. 3. verſic. ex iis eſſet videndum ff. ſi cert. pet. Fel. in c. 1. col. 5. de fid. inſtrum. Dec. conſ. 447. Curt. iun. conſ. 162. Ruin. conſ. 159. lib. 4. Crau. conſ. 158. nume. 7. Nata dixit communem conſ. 46. maximè, ſi ſcriptura fuerit reperta apud notarium Nat. cõſ. 146. Roland. conſ. 32. num. 35. volu. 2. Neuiz. conſ. 24. ſic iudicauit Excell. Senatus in cauſa Magnifici Domini Petri Bucini, contra Dominum Ludouicum, & fratres de Gotofredo Condominos Burſitij 22. Aprilis 1575. codicilis ſcilicet leuatis à notula non ſubſcripta, nec ſigno firmata, à qua tamen conſtabat alia inſtrumenta leuata fuiſſe per notarium ſubſcripta, & ſignata, fidem adhibendam. quum etiam vna ſcriptura per alteram ſuppleatur. Ang. conſ. 275. Anch. conſ. 243. quare eſſet etiam conſiderandus ſtylus, ac conſuetudo notarij, ne alioqui plura inſtrumenta pereãt Neuiz. conſ. 26. in fin. quam conſuetudinem in iſtis partibus ſcribit notoriam. Neuiz. d. conſ. 24. num. 8. maximè quum mors notarij vim habeat ſigni, & ſubſcriptionis Alex. d. conſ. 14. lib. 6. Curt. d. conſ. 162. Crau. d. cõſ. 158. num. 7. prout etiam ſcriptura priuata mortuis tribus teſtibus qui illam ſubſcripſerunt probat ſine alia recognitione Caſtr. conſ. 134. lib. 1. Dec. conſ. 42. Crau. d. conſ. 158.

8 Tertiò neceſſaria eſt commiſſio † & poteſtas leuandi ab alienis protocolis. ca. cum P. tabellio, & ibi Abb. ac alij de fid. inſtrum. ſine qua etiam filio non competit poteſtas extrahendi ſcripturas ab alienis protocolis. Barto. in l. 1. ff. de off. conſ. & in l. quædam §. nihil ac ibi Ang. & Caſtr. ff. de eden. Afflict. dec. 6. Didac. prat. q. c. 21. vbi dicit communem contra Menoch. conſ. 7.

Quartò præter commiſſionem oportet conſtare eum à ſcripturis, cuius inſtrumenta leuantur, fuiſſe
9 notarium † eo tempore, quo ipſa inſtrumenta recepit. Alex. conſ. 166. colum. 2. volum. 2. Roland. d. conſ. 32. num. 8. nec crederetur notario leuanti aſſerenti in ſubſcriptione illum fuiſſe notarium, ſeu dicenti inſtrumentũ fuiſſe inuentum in filcis. Purp. d. conſ. 572. ſub num. 9. & vſque ad vndecim requiſita enumerat Afflict. dec. 6. Coar. lib. pratic. qõ. c. 21. ſub nume. 3. apud quem videri poterunt poſt quatuor prædicta, quæ ſunt omnium præcipua.

Quæ dicta ſunt de ſcripturis notariorum defunctorum, ea quoque procedunt in ſcripturis nota-
10 rij viuentis, † à cuius protocolo, dum viuit, nemo inſtrumentũ publicum reaſſumere poteſt auth. de tabell. Bart. in l. 1. ff. de off. conſ. Alex. conſ. 129. lib. 1. ſecus tamen eſt, ſi abſit: quum tunc iudicis authoritate id fieri poſſit. Afflict. dec. 6.

SVMMARIVM

1 *Cauſidici, & procuratores vigiles eſſe debent ad opponendũ termino aſſignato contra inſtrumentum.*
2 *Copia inſtrumenti fidem facit ſi nulla fiat oppoſitio.*
3 *Principis commiſſio non tribuit fidem inſtrumento inſolenni,*
4 *Pratica authenticandi inſtrumenta, ab alienis ſcripturis deſumpta.*

Hoc

5 *Hoc decretum non derogat antecedenti.*
6 *Pronunciatio tacita inſtrumenti pro publico nõ eſt impedimento, quin inſtrumentum probari poſſit inſolenne.*

Gloſſa tertia.

PRODVCTIS huiuſmodi inſtrumentis, pars, contra quàm producuntur, in primo termino opponere neceſſariò debet ſpecificè, & expreſsè defectum commiſſionis leuandi: ita etiam ſeruatur de ſtylo curiæ Grationop. Guid. Pap. q. 404. vnde cauſidici, & procuratores nõ debent eſſe
2 immemores, † aut negligentes ad opponendum in dieta ſequenti: quum in actu productionis ſoleat aſſignatio fieri, & dari terminus ad opponendum. qui ſi non detur, non currit tempus decreti ad opponẽdũ, quod nõ datur ad opponendũ poſt productionem, ſed poſt primum terminum ad opponendum. & meritò: quia productio inſtrumenti nihil iuuat producenti, nullo dato termino ad opponendum. Marſ. ſing. 81. Rom. conſil. 156. Crau. conſi. 121. quo elapſo virtute decreti, inſtrumentis ipſis plena fides adhibetur. quandoquidem ad tempus permiſſa poſt illud prohibita cenſeantur l. ſi vnus. §. 1. & ibi Bald. & in l. epiſtola. §. vlti. & ibi Caſtren. ff. de pact. l. ſtatuliberum. §. ſtichum, & l. titia cum teſtamento. §. vlt. ff. de leg. 2. latè Tiraqu. de termino ſtatuti de retr. conuen. §. 1. glo. 2. nume. 46. quo termino aſſignato, & nulla interim oppoſitione facta, inſtrumentum ipſum probat, ac verum præſumitur Salic. in l. fin.
3 num. 1. C. de fid. inſtru. Quinimo ſola copia † inſtrumenti minus ſolẽniter ſumpta fidem faceret parte non opponente. Dec. in auth. ſi quis in aliquo nume. 27. C. de eden. Crau. conſ. 150. num. 2. quæ alioqui nullam fidem facit, Spec. tit. de inſtrum. edit. §. nunc videndum. colu. 2. facit l. 2. ff. de fide inſtru. imo nec exemplum l. procurator. C. de edendo. Rom. conſ. 203. Alex. conſ. 156. volu. 5. Rim. iun. conſ. 25. cap. 1. de fide inſtrumen. vbi Panorm. & alij tradunt ſupremum Principem, nõ poſſe in præiudicium partis adhibere † fidem exemplaribus. Coar. lib. prat. q. c. 21. nu. 2.

Oppoſitione verò ſpecificè facta defectus commiſſionis non creditur referenti, niſi conſtet de relato auth. ſi quis in aliquo. C. de edend. Alex. conſ. 166. colu. 1. vol. 2. Intereſtque tunc producentis interrogare partem, an velit ſtare inſtrumento tan-
4 quam legitimè ſumpto: † quæ, ſi neget, aſſignanda eſt ad videndum certo die, & hora fieri collationem inſtrumenti producti cum protocolo, ſeu originali, cum commiſſione iudicis compellendi notarium, aut alium apud quem inuenientur ſcripturæ, ad exhibendum protocolum pro effectu collationis, ita ſeruatur: ac ſeruari in pratica teſtatur. Cagnol. in l. ſi librarius. nu. 31. ff. de reg. iur.

Quod ſi præter defectum commiſſionis pars oppoſuiſſet de ſcriptura priuata, aut negauiſſet illum, qui recepit, aut ſcripſit fuiſſe, aut eſſe notarium, aut
5 negaſſet ſcripturam, præter collationem † oporteret, committi iudici vbi, aut coram quo collatio fieret, ſumptionem informationũ ſuper notariatu, & identitate ſcripturæ: ex ijs quæ dicta ſunt antecedenti decreto, cui per hoc non derogatur. l. præcipimus. C. de appell. ſed illud loquitur de vnis, & iſtud de alijs oppoſitionibus contra inſtrumenta. Quibus non præſtitis, hæc inſtrumenta ab alienis ſcripturis deſumpta, nullam fidem faciunt. Craue. conſ. 197. num. 11. Cagno. in l. ſi librarius. nu. 41. vbi decreti facit mentionem. ff. de reg. iur.

Lapſo termino opponendi, ſine oppoſitione inſtrumentum pro publico habetur. quod intelligo niſi aduerſarius negligens in opponendo, velit aſſu-
6 mere onus probandi illud inſolenne. † & fide indignum. hoc fieri poteſt per exhibitionem protocoli, ſeu originalis à quo deſumptum extitit. quod ſi inſolenne ſit, & carens fide probatoria, fides etiam ipſius exempli extracti à radice infecta labefactabitur. Anch. conſ. 431. col. 1. Corn. conſ. 70. volum. 4. Pariſ. conſ. 27. colum. 3. volum. 2. Rol. conſ. 26. nume. 11. vol. 3. Crau. conſ. 41. Sitque iudici arbitrarium, an fidem præbeat exemplo inſtrumenti vel ne. Dec. in auth. ſi quis in aliquo nume. 27. C. de eden. & illa probatio reſultans authoritate decreti in contumaciam non opponentis priuilegiata dicatur, prout omnis alia quando quis pro conuincto, & confeſſo habetur: Contra quam probatio contraria admittitur. l. 2. & ibi Ang. & Caſtr. C. qui teſta. fac. poſſ. Bald. in l. error. in fi. C. de iur. & facti ignor. ſicuti ſimiliter omnis confeſſio erroris prætextu, etiam iurata, & multiplicata reuocari, & reparari poteſt Iaſ. in l. error in fi. C. de iur. & facti ignor. ita multò fortius ficta, quæ efficacior non eſt, imo inferior vera l. filio quem pater ff. de libe. & poſthum. cap. 1. de dolo. & contuma. maximè quũ ſententia lata ex præſumptiuis probationibus, vel aliter priuilegiatis, nunquam tranſeat in rem iudicatam, quin ex nouis, & fortioribus probationibus poſſit retractari. l. ſi qui adulterij. vbi Barto. & Bald. C. de adult. Innoc. in cap. tua nos de cohab. Cleric. Nat. conſ. 444. num 6. & nulla certior, ſeu vberior probatio præſtetur, quam reſultans ex inſpectione. Iaſo. in l. 1. C. qui admitt. Soc. iun. conſ. 56. lib. 2. Dec. in auth. ſi quis in aliquo num. 24. C. de edendo. Ceſal. conſ. 238. num. 16. hoc voluit Cagn. in l. ſi librarius num. 30. ff. de reg. iur.

DE ORDINE PROCESSVS cauſarum inſtrumentariarum.

ARGVMENTVM.

Ordo, & modus procedendi in cauſis chyrographorum.

TEXTVS.

lib. 2. Decretorum car. 29.

AD cauſarum, & litium abbreuiationem ſtatuimus, quòd actor in cauſis debitorum chirographorum, in quibus de debito conſtabit, per publicum inſtrumentum, ſeu in quibus actor debitum petitum, & ad quod ſibi ſoluendum aget, probare intendet, & dicet, ſeu proponet ſe probaturum per publicum inſtrumentum, penes ipſum actorem exiſtens, in ipſius litis exordio huiuſmodi inſtrumentum iudicialiter exhibeat,

& producat: ſeu literam authenticam, quæ inſtrumenti appellatione continetur: per quod, ſeu quam petitionem ſuã actor probare intendet: cuius copia per iudicem, corã quo huiuſmodi cauſa tractabitur, reo concedatur, ſi petat ſine tamen die, & teſtibus: & in actis ſimiliter deſignetur, ſeu inſeratur ſine die, vt falſitas euitetur. Et ſi per quod inſtrumentum, vel literam authenticam probare poterit actor, ad iuſtificationẽ cauſæ ſuæ, vel reus ad probationem exceptionis, ſi quam oppoſuerit, deduxerit in actis ipſius cauſæ, & proceſſus per poſitiones, & articulos cauſa litis prothelandæ, & grauandi aduerſarium in expenſis, & poſtea inſtrumentum, vel literam authẽticam ad probationem deductorum in poſitionibus, vel articulis produxerint, quem vel quos prius penes ſe haberet, iubemus eum in expẽſis in ipſa cauſa per aduerſarium factis à die traditarum poſitionum, vel articulorum, vſque ad diem producti inſtrumenti, vel literæ authenticæ cõdemnari: & illas taxari: ac ipſi aduerſario realiter ſolui, antequam ipſe, qui ipſum inſtrumentum, vel literam authenticã producere diſtulerit, audiatur. Si autem aliquis, iudici ordinario cõpetenti inſtrumentum publicum oſtenderit non cancellatum, nõ abolitum, nec ex quacunque formæ ſuę parte viciatum, ſed quod prima figura, ſine omni vituperatione appareat, teſtibusque vallatum, in quo ſit ſcriptus creditor alicuius ſummæ numeratæ pecuniæ, quam dicat ſibi non ſolutam, nec ibi appareat ſcriptum illam ſummam pecunię ad terminos perſoluẽdam, vel ſi appareat, termini ipſi lapſi ſint, & petat debitorem ad ſoluendum citari, aut aliàs compelli, iubemus hoc edicto, illum debitorem citari ad inſtantiam ipſius creditoris huiuſmodi inſtrumentum exhibentis, & in citatione ſcribi quantitatẽ, quam petet ex cauſa in illo inſtrumento deſcripta, & quòd exhibuit inſtrumentũ ad certam diem congruam non feriatã per debitum interuallũ in ius vocari ſolutionem debiti facturum, vel dicturum cauſam quare ſoluere nõ debeat: Et aliàs propoſiturum exceptiones ſuas, aduerſus ipſam petitionem, quam in hoc caſu ſufficere, ſine exigendo aliam formalem petitionem decernimus, etiã contra ipsũ inſtrumentum, ſeu literam authenticam, alias auditurum ius: & ſuper ipſa petitione, & exhibito inſtrumento, ſeu litera authentica diffinitiuam ſententiam. Ita, vt cauſa, de, & ſuper tali debito chyrographo celerius, fruſtratorijs exceptionibus alijs, præterquam falſitatis inſtrumenti, ſolutionis, quitationis, pacti de non petendo, compenſationis debiti alicuius peremptoriæ exceptionis, ac dilationis indebitè, ſummariè infra dimidiũ annum terminetur, ſub pœna per iudicem talis cauſæ, aliter quàm ſupra ſtatutum eſt procedentem, & cauſam plus debito prothelantem, & infra dictum tempus non terminantẽ committenda, quinquaginta ſolidorum forciũ fiſco noſtro applicanda.

SVMMÀRIVM.

1 *Inſtrumenti exequutio, quæ ſæpiſper à iudicibus ante plenã cauſæ cognitionem conceditur nedum iuri communi, ſed decreto contrariatur.*
2 *Inſtrumenti editio in litis exordio fieri, ac copia debitori tradi debet.*
3 *Sumptibus actoris.*
4 *Si actor inſtrumentum penes ſe habeat, cuius aſſertioni iurata ſtatur ſe non habere.*
5 *Litis exordium quid ſit.*
6 *Continentia inſtrumenti per poſitiones, vel articulos non debet deduci.*
7 *Impedimentum non excuſat, quod à nobis facile excutere poſſumus.*
8 *Negligentia notarij, ſeu actuarij in expeditione actorum non eſt excuſabile impedimentum, ſi non additus ſit ſuperior.*
9 *Retardans inſtrumentum producere, expenſas reficere debet, & quando.*
10 *Nec audiri niſi illas prius refecerit, ſi taxata ſint.*
11 *Litera authentica quæ dicatur.*

Gloſſa prima.

HOC decreto Princeps ſtudens breuitati litium ſtatuit, quomodo procedendum ſit in cauſis inſtrumentarijs. ex quo facilè perſpici poteſt exequutionem, quæ ante cauſæ cognitionem ſæpiſper à iudicibus pro inſtrumentis publicis conceditur, non modo contrariari diſpoſitioni iuris communis, vt probaui ſupra tit. de foro compet. glo. 2. nu. 25. ſed etiam iſtius
1 decreti | admittẽtis exceptiones peremptorias contra inſtrumentum, vt inferius dicetur.

Mandat Princeps in cauſis inſtrumentarijs ipſo litis exordio inſtrumentũ, ſi penes actorẽ ſit, exhiberi: cũ edenda ea omnia ſint, quibus in iudicio actor eſt vſurus. l. 1. §. edẽda. ff. de edendo. maximè ea, quorũ in libello fecit mentionem. Innoc. in c. 1. de probat. Bald. in l. 1. §. editiones. ff. de edendo, vt in materia decreti, ſi creditor alleget aliquem ſibi

debi-

debitorem ex cauſa mutui, aut alia contenta publi
co inſtrumento. Nam hoc caſu reus ante omnia
2 requirere poteſt copiam eiuſmodi inſtrumenti † ad
deliberandum an cedere, vel contendere debeat.
Innoc. Io. Andr. Butr. & Dec. in d. cap. 1, nu. 306.
declarat Guid. Pap. q. 116. Capel. Tolo. dec. 295.
imo ſi illud inſtrumentum ad aliud ſe referat, ipſū
quoque inſtrumentum relatum producendum eſt
3 † Bal. in l. inciuile in fi. ff. de legib. Alex. conſ. 3.
volum. 2. ſumptibus ipſius auctoris. Bald. in l. non
ignorat. num. 3. C. de fruct. & lit. expenſ. dixi latius.
d. glo. 2. tit. de for. comp.

Editio hæc ſecundum decreti diſpoſitionē ne-
ceſſaria, tunc demum fit, ſi inſtrumentum penes
actorem exiſtat: alioqui, ſi illud nō habeat in prom-
4 ptu, iudicium retardandum non eſt, † & ſtabitur
iuramento aſſerentis inſtrumentum non habere.
Innocent. & Dec. d. cap. 1. num. 309. cum quibuſdā
alijs limitationibus ibidem per eum adductis.

Fieri que ordinatur ſine die, de qua retractant in-
terpretes in l. 1. §. editiones. ff. de edendo, quod cum
nunquam in praxi viderim obſeruari non immo-
5 rot. mandaturque copia fieri ipſo litis exordio † de
quo text. in cap. 1. de iuram. calum. in 6. quia ſi deli-
berandum eſt per reum, an litigaturus ſit, ante cō-
teſtationem copia tradi debet. licèt litis initium
dici poſſet tam ante, quam incontinenti poſt con-
teſtationem. Bald. in l. exceptionem. colum. vlti-
ma. C. de probat. vel id tempus quod inter porre-
ctionem petitionis, & iuramentum caluminæ. glo.
12. q. quum lis etiam ante conteſtationem incipi-
at. Bal. in l. cauſas. C. de tranſact. quamuis regulari-
ter poſt conteſtationem lis dicatur. vt probat Fel.
in c. ſuper quæſtionum. num. 6. de offic. & poteſt.
iud. deleg.

Facta mentione inſtrumenti, aut literarum au-
thenticarum, quibus creditum actoris, aut exceptio
debitoris probetur, exiſtentium apud proponen-
tem, vel excipientem illarum productio fieri de-
bet, & non deduci continentiam inſtrumenti, aut
6 literarū, p poſitiones, vel articulos pbatorios: † quia
inſtrumentum dicitur probatio probata. l. cū præ-
cibus. C. de probat. quod pro ſe, qui habet, caſum
legis habere dicitur. Bald. conſ. 215. proponitur q
inueſtituræ libr. 2. dicereque aduerſario poteſt, noli
me tangere Bald. conſ. 249. lib. 1. Crau. conſ. 31. in
fin. Vnde contra dimittentem inſtrumentum, &
deducentem poſitiones, aut facientem articulos,
præſumptio mala, & ſiniſtra eſt. Curt. iun. conſ. 64.
colum. 3. verſicu. pfectò iſta coniectura. Crau. conſ.
134. nume. 30. nec fieri conueniat per plura, quod
paucioribus expediri poteſt. Bald. in l. fin. per illum
textum. C. de adopt. Iaſ. in l. Gallus. §. quidam rectè
numero 4. ff. de liberis, & poſthum.

Quinimo, quamuis decretum loquatur de in-
ſtrumento, apud litigantem exiſtente, idem exiſti-
mo, & ſi non exiſtat, ſi illud facilè conſequi potuit;
7 quum non excuſemur impedimento, † quod faci-
lè excutere potuimus. cap. ſi. de elect. l. quibus die-
bus. ff. de condicio. & demonſtr. Alex. conſ. 72. nu.
17. volum. 3. Nat. conſ. 60. vnde non eſt iuſtum im-
pedimentum, ad obtinendam nouam dilationem
recuſata auctorum expeditio per notarium cau-
8 ſæ, † ſi non requiratur ſuperior, vt illum cogat. Pur-
pu. in l. is apud quem nu. 71. C. de eden. maximè ſi
actor ſit, qui ad iudicium paratus deſcendere debet.
l. 1. ff. de edendo. Prohibitio deductionum per po-
ſitiones, vel articulorum eorum, quæ inſtrumen-
tis, aut alijs authenticis ſcripturis continentur, re-
nouata eſt nouis conſtitutionibus tit. de glo. artic.
probat. §. præſentandoſi. qui probat proximè expl-
cata: ſcilicet non excuſari allegantem non habere
inſtrumentum penes ſe, ſi illud conſequi poſſit. ex
illis verbis, ne ſaper la via di poterlo ricuperare.

Iſte, qui poterat inſtrumentum producere, & po
ſitiones, aut articulos fecit, producto inſtrumento
9 expenſas ſuo aduerſario reficere tenetur. † & meri-
tò, quum proceſſum retardans expenſas ſoluere
debeat. l. non ignorat. C. de fruct. & lit. expenſ. ante-
quam audiatur, vt hoc decreto diſponitur, & iuri
eſt conſentaneum. Iaſ. in l. ſancimus. q. 3. C. de iudic.
Purp. in l. 2. num. 75. C. de eden. Quod intelligitur, ſi
expenſæ ipſæ taxatæ, & liquidatæ ſint, vt decreto
10 præſupponitur in illis verbis. † Et illas taxari. alio-
qui ſufficit ſola verbalis oblatio cum fideiuſſore
ſoluendi facta taxa. Iaſ. in d. l. ſancimus. num. 13. C.
de iudi. intelligique poteſt, quantum ad eum, qui
inſtrumenti ignorantiam habebat: ſecus ſi ipſum,
& erat in eo obligatus. ex not. à Dec. conſ. 241. nu.
4. Quæ de inſtrumentis dixi, eadem procedunt in
11 literis authenticis, quæ, † & quales ſint, & quam fi-
dem faciant. Fel. in cap. poſt ceſſionem de probat.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex ordinarius, & competens, quis dicatur.*

2 *Actor die aſſignato, niſi compareat, & contumaciam accu-
ſet, reus contumax non fit.*

3 *Reo comparente, & opponente citatio ad ſoluendum redu-
citur in vim ſimplicis citationis.*

4 *Quo non comparente, & actore illius contumaciam accuſan-
te, tranſibit citatio ad ſoluendum in rem iudicatam, & vl-
terius non audietur.*

Gloſſa ſecunda.

OSTENSO inſtrumento non cancel-
lato, nec abolito, nec in aliqua ſui parte
viciato, Iudex competens exequutionē
ſimpliciter non concedet, ſed citationē
certam ſummam petitam continentem, contra de
bitorem cōpariturum, ad certam diem congruam
non feriatam ſolutionem debiti facturum, vel
cauſam, cur ſoluere non debeat allegaturum. iu-
dex iſte ordinarius, & competens quis ſit explicat
1 † Specul. tit. de offic. ord. §. 1. & ibi Bald. ad. eum, &
quum actor forum rei ſequi debeat, ſiue in rem ſi-
ue in perſonam agat. l. vbi in rem act. ordinarius, &
competens erit iudex debitoris. imo ratione con-
tractus, quum debitor ibi conueniri poſſit, vbi con-
traxit, ibi etiam non inuentus, declaraui ſupra titu.
de foro compet. glo. 1. & 2. iudex loci cōtractus, erit
quoque iſtius litis iudex competens. Inſtrumentum
quando dicatur nō abolitum, nō cancellatum, nec
ſuſpectum, materia eſt l. fin. C. de ædict. diui. Adr.
toll. Neceſſè eſt, vt prædicta citatio fiat, terminum
nullum ad ſoluendum in inſtrumēto eſſe aſſigna-
tum: quum tunc confeſtim debeatur, quod purè
promittitur. §. omnis. inſtitu. de verborum oblig. l.
cum qui ita. §. fin. ff. eod. vel ſi ad diem, quod dies ne-
dum venerit, ſed iam totus lapſus ſit. d. §. omnis.
Nec quod confeſtim debetur ſtatim peti, & exigi
poteſt; ſed aliquo adhibito temporis interuallo. l.
quod dicimus, ff. de ſolut. glo. in d. §. omnis. nimi-
rum ſi citationem hanc debitum interuallum con
tinere oporteat. Die aſſignato ad ſoluendum, vel
2 ad contradicēdum actor cōparere tenetur † accu-
ſaturus contumaciam debitoris non ſoluentis,
vel non contradicentis. l. properandum. §. & ſi
quidem C. iudic. alias. ſi ſolus reus compareat
circumducitur citatio. l. poſt ædictum. §. primo.
ff. de iudic. data illi facultate abeundi, quam

imperator.d.§.& ſi quidem.appellat relaxare.etiã ſi
poſtea actor compareat: quum actus præter ordi-
nem citationis factus non ſubſiſtat, Barto. in l. aut
qui aliter. ff.quod vi aut clam.Quod ſi neuter com
paruerit, perinde eſt, ac ſi nulla præceſſiſſet cita-
tio.Doct.in l.cõſentaneum,& in authen. qui ſemel
C. quomodo,& quando iudex.Rebuf.in conſt.reg.
titu. de contu. in præfat. ſic enim intelligendum
eſt decretum, vt latè de ſtatuto Marchionali. Natt,
conſil. 363.

Citatio iſta ad ſoluendum facta cum clauſula
prædicta, vt dicitur, iuſtificatiua comparente de-
bitore,& opponente,reſoluitur in vim ſimplicis ci
3 tationis. † Barto.Iaſ.& alij in l.de pupillo. §. memi-
niſſe.ff.de nou.oper.nunc.Barto.in l.1. C. de exequ.
rei iud.Iaſ.in l.nec quicquam.§.vbi decretum. ff.de
offic.proconſ.Quòd ſi non compareat,& actor ac-
cuſet illius contumaciam die aſſignato, citatio ad
4 ſoluendum tranſibit in rem iudicatam lapſis decē
diebus,impedietque litis ingreſſum.Rot.deciſ.7.tit.
de lit.conteſta.in antiq.Rip.in l. quod iuſſit,num.3.
ff. de re iudic. eſt verum eos loqui de confeſſo, vel
conuicto,aliàs videtur tale præceptum inualidum.
Guid.Pap.q.12. ſed ſatis confeſſus iſte dicetur pro-
ducto inſtrumento,continente confeſſionem iun-
cta contumacia nihil opponentis.cap.2.de accuſa.
lib.6.Crauet.conſi. 1. in fin. & cum ſimus in cauſis,
in quibus decretum mandat fieri huiuſmodi cita-
tionem ad ſoluendum,ſi nõ opponatur,aut appel-
letur tranſit in rem iudicatam.c.quoad cõſultatio-
nem.de re iud.Purp.conſ.606. num.18.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones ſolutionis, quitationis, falſitatis, pacti de non petendo, compenſationis, nullitatis, ſimulationis, & aliæ peremptoriæ retardant inſtrumenti exequutionem, & an rei iudicatæ.*

2 *Statutum contra inſtrumenti exequutionem tollens exceptiones.non intelligitur de peremptorijs.*

3 *Appellationem cuius exceptionis intelligitur peremptoria, Iaſ.in l.4.§. cato ſuper 3.q.Bart ff.de verb. oblig.*

Gloſſa tertia.

REo, ſeu debitori comparenti decretum
non permittit,ad impediendam exequu
tionem inſtrumenti omnibus exceptio-
1 nibus vti, ſed tantùm peremptorijs.† Pri
mò retardat exequutionem exceptio falſitatis. l. 2.
C.de fal.Barto. in l.ſi veritas. C. de fideicomm. Bal.
in l.ſi non fortè.§.indebitum.ff.de conditio. indeb.
Corn.conſil.52.volum.1. quum contractus nullus,
vel falſus non ſit contractus Fran. Crem. ſing. 112.
ſtatuto. Secundò retardat ſolutionis exceptio:quũ
bona fides non patiatur bis idem exigi.l.bona fides.
ff. de reg. iur. vbi Dec.etiam ſi inſtrumentum eſſet
guarentigiatum.Anchar.conſi.259.Roman.conſi.
28.Alex.conſi.113.volu.5.Dec. conſi.317.Imo non
tantum inſtrumentũ,ſed etiam rei iudicatæ. Ioan.
Andr.in add.ad ſpec.tit.de exeq. rei iudic. Anchar.
d.conſi.259.Cyn.in l.1.C.de cond.indeb.Cagno. in
d.l.bona fides,& ibi Cagn.dicens communem,niſi
malitioſè,& cauſæ morandæ ſolutio opponeretur
Cap.tol.deciſ. 170.& 369. & ibi apoſt. etiam ſi illius
probatio incontinente offeratur.Ryp.in l.4. §. con-
demnatum.num.14.ff.de re iudic.vel niſi de ea an-
te ſententiam actum extitiſſet,ex not.à Iaſ.in l.1.C.
de iur.& fact.igno. quod malitioſè opponatur, vel
minus ſtatur arbitrio iudicis.Menoc.caſu 439. Ter-
tiò retardat exceptio quitationis:quũ remittẽtibus
iura ſua vlterius non detur regreſſus.l. quæritur.§.ſi
venditor.ff.de ædilit.ædict.l.fin. C.de remiſſ. pigno.
cap.ex tranſmiſſa de renunciat. cap. ex ore de pri-
uileg.& quitatio nihil aliud ſit, quàm remiſſio,aut
donatio. Bald. in l. pactum . quæſtio. 8.C.de collat.
Caſtr.in l.actionem, C. de pact. Crauet. conſil.142.
nume7. Quartò pacti de non petendo.l.ſi vnus. §.
pactus ne peteret.ff. de pact. Quintò compenſatio-
nis.Angel.conſil.132.Felyn.in cap.ſuborta de re iu-
dic. Marſi.ſingu.208.quæ ipſo iure extinguit actio-
nem,vimque habet ſolutionis.l.ſi conſtat.C.de cõ-
penſat.opponique poteſt in exequutione rei iudica
tæ.Afflict.deciſ.121. modo debitum liquidum ſit.l.
fi. C. eodem;quid ſi iuratum ſit. Oſaſch.deciſio.92.
Sextò admittuntur aliæ exceptiones peremptoriæ,
vt nullitatis, ſimulationis, præſcriptionis, & aliæ
cum prædictis enumeratæ per Rebuff. in conſti-
tu.regu.titu.de liter. oblig. articu. 1. glo. 9. Imo ſta-
2 tutum diſponens inſtrumenta exequi† deberi om-
ni exceptione remota, intelligitur niſi exceptio op-
ponatur peremptoria.Barto.in l. peremptorias. C.
ſent.reſc.non poſ. Alex.in l.4.§.condemnatum. nu.
18.ff.de re iudic.ſic vt reſtringi debeat ad exceptio-
nes friuolas. Alex.conſi.113.ſub num.9.vol.5.& illæ
friuolæ ſunt,quæ probatæ non releuant probãtem.
Marſil.conſ.19.nu.41.& in ſua pratic.crim.§. vlt. q.
num. 30. vel etiam niſi opponatur non eſſe inſtru-
mentum.Bart.in l.diuus.ff.de mil.teſt. Natt. conſil.
672. vel niſi alia legitima exceptio opponatur,
quæ incontinenti probari poſſit. Gozad. conſil. 50.
num.20.Berou.conſ.60.vol.2.Rol. conſi.2.num.36.
vol. 3.aut ad eſſe liquidum.Caſtr.conſi.165. volu.2.
ſiquidem ſtatutum dictans inſtrumẽta exequi, de-
bere intelligatur modo liquida ſint. Caſtr.d. conſil.
165.Alex.conſ.185.vol.2. Quinimò ſi partes conue
nirent,vt haberet inſtrumentum vim rei iudicatæ,
poſſet opponi exceptio rei non traditæ,ſeu non ha-
bitæ, & retardari exequutio.vt iudicauit.Excel. Se-
natus die 21. Aprilis 1586. pro Dominis fratribus
de Paſalaqua,conductoribus contra ſocietatẽ mo-
lendinorum Aſt. Nam ipſi fratres cõduxerant mo
lẽdina, cum promiſſione ſoluendi penſionẽ,omni
oppoſitione ceſſante,ita quod ipſum inſtrumentũ
haberet exequutionẽ paratã,ſicut res iudicata.ſocie
tas petebat penſionem : ipſi fratres opponebant nõ
teneri pro molendinis, quæ flumen Tanagri muta
to alueo reliquerat in arido. Fulg. conſil. 193.Natt.
conſ.449.num.17. prout ad probandum ſe admitti
petebat, Senatus relecta exequutione inſtrumenti
admiſit capitulum ad probandum.

SVMMARIVM.

1 *Pœna iudici non imponitur cauſam non determinãti,niſi parte petente determinationem.*

2 *Sententia, poſt tempus ad iudicandum præfinitum lata non eſt inualida, ſi iudici pœna impoſita ſit non determinanti infra tempus.*

3 *Iudex breuiores dilationes largiri debet,ſi breuis ſit inſtantia mera.*

Gloſſa quarta.

HAs omnes exceptiones cõtra inſtr̃m op-
poſitas iudex ita admittere debet,vt, ip-
ſis non obſtantibus,cauſam determinet
infra menſes ſex ſub pœna. Quando ſta-
tutũ iudici certã pœnã imponit nõ determinãti li-
1 tẽ intra certũ tp̃s, intelligit ſi à parte petat.† Iaſ.in l.
properãdum.nu.15.C.de iud.poſt Caſtr. & alios ibi.
& hoc tp̃s determinationis, quũ iudici ſtatuat ſñia
lata

a lata poſt dimidium annum nō eſſet inualida.† Bar. & Iaſ. in d.l.properandum ſub num. 26. ſed ipſe iudex luet pœnas.l.1.C.vt omnes cauſtam ciuil. quam crim.Iacobin.in dict.l.properandum.num.19.ſi verò nulla eſſet iudici adiecta pœna,tunc tempus pręfixum inſtantiæ intelligeretur,quo lapſo ſententia quæ pronunciaretur eſſet nulla.Bald. in d.l. properandum. Quare,quum iudicij meta breuis ſit, iu-
b dex breues† dilationes tradere debet.Bald.in capit. fi.col.6.de iureiu. quum vbi tota iſtantia breuis eſt, ibi oporteat ſingula eius mēbra eſſe breuiora.Bald. in l.1.C.de temp.appell.Iaſ.in d.l.properandum. nu. 17.& 18.

DE CAPTVRA DEBITOris pro cauſa ciuili.

ARGVMENTVM.

Quòd pro debito pecuniario, aut cauſa ciuili nullus arreſtetur, incarceretur, niſi in caſibus infraſcriptis.

TEXTVS.

ABVSIONIBVS, & facilitatibus Bayliuorum,& Caſtellanorum, ſeu eorum locatenentium obuiare volentes, ſtatuimus, quòd nullus Bayliuus, Caſtellanus,ſeu locumtenentes, quemquam cuiuſcúque ſtatus, vel conditionis fuerit capere, arreſtare, vel detinere præſumat, aut capi, arreſtari, vel detineri facere, & mandare pro aliquo debito, aut cauſa pecuniaria, vel ciuili ad cuiuſcunque perſonæ inſtantiam,vel requeſtam,ante cauſæ ipſius cognitionem, & rem iudicatam, vel de re iudiciali mandato in exequutionem rei iudicatæ, aut pro debito noſtro fiſcali, vel niſi excommunicatos ad monitioné, ſeu requeſtam iudicum eccleſiaſticorū, aut debitores aliquorum fugientes, ſeu de fuga veriſimiliter ſuſpectos ad requeſtam ſuorum creditorum, tūc debitè cauentium de omni indemnitate expenſarum, & damnorū,ſi iniuſtè tales debitores fecerit detineri ipſis detentis præſtanda, & ſeruanda, Sub pœna decem librarum fortium per quemlibet Bayliuum, Caſtellanum, & locumtenentem huius ſalubris ędicti noſtri tranſgreſſorem pro qualibet tranſgreſſione committenda,& fiſco noſtro applicāda: vltra emendam, damni,intereſſe,iniuriæ, & expenſarum contra formam huius ſtatuti detētorum. Ad quam emendam dicti ſtatuti noſtri ipſius violatorē, quemlibet decernimus obligati, damna paſſis prædictis promptè faciendam.

SVMMARIVM.

1 *Rerum debitoris apprahenſio non permittitur,niſi conſtet. de debito.*
2 *Captura perſonæ debitorem iniuria afficit,infamiam,& ignominiam adſerens maximè apud graues irretractabilem.*
3 *Captura iure ciuili prohibita pro debito pecuniario.*
4 *Statutum permittens pro ciuili debito capturam perſonæ iure communi refragatur.*
5 *Captura pro debito fiſcali permiſſa.*

Gloſſa prima primæ partis.

HOc edictum tres continet partes. Prima prohibetur captura,& perſonæ detentio pro debito pecuniario,vel ciuili. Secūda continet caſus à prohibitione exceptos. Tertia pœnā contra tranſgreſſores,& cōtrafaciētes.

Res oēs, & iura oīa ꝑꝑ perſonas conſtituta ſunt. §.fi.& ibi gl.inſt.de iure nat. §. alia: verò inſt.de bon. poſſ. omnibusq; ipſis rebus anteponendæ ſunt tanquā digniores.l.iuſtiſſimè. ff.de ędilit.edict.quarum
1 rerum,ſi appręhenſio creditori non competit,† niſi fide facta de debito.l.cū proponas cū auth.ſeq.C.de bon.auth.iud.poſſid.l.2.C.vbi in rē actio,multò cautius ꝓcedēdū eſt ad capturā, ac ꝑſonæ detentionē,
2 q̄ iniurioſa eſt. † Bal.in l.per diuerſas.q.10. C. mand. ac ignominioſa.Cor.cōſ.96.nu.1. vol.3. infamiam irrogans.Nat.cōſ.430.ignominia,& infamia quadā irretractabili.Bal.in l.ſi clericus.col.2.C. de epiſcop. aud.Caſt.& Alex.in l.4.§.condemnatum.ff.de re iudic.Dec.conſ.73.ſub nu.1.Rol.conſ.65.nu.16. vol.3. Caph.conſ.439.nu.7. maximè apud graues ꝑſonas. Iaſ.in d.§.condemnatū. nu.25. Vnde de iure ciuili
3 † debitor capi, & in carcerem duci non ꝑmittitur.l. non eſt ſingulis.ff.de reg.iur.Bart.in l.cū eo.ff.ad leg. Iul.pecul.niſi ſe ꝑſonaliter obligauerit.gl.in l.3.§.tutores,in verbo in vinculis.ff.de ſuſpect. tut. Alex.& Iaſ.in l.à Diuo pio.§.in vendi.ff.de re iud.gl.in clem. paſtoralis, & ibi Card.de re iudic. Abb.in c.ſi verò nu.8.de iureiu.Marſ.ſing.177.Menoch.conſ.82. nu.
4 114.& ꝓinde ſtatutū † ꝑmittēs capturā ꝑſonæ pro debito ciuili iuri communi refragatur.l.ob æs.C.de act.& oblig. Barto. in d.l. cū eo Caſt.conſ.472.vol.1. Crau.conſ.336.nu.32.Niſi pro debito fiſcali: quū in
5 hoc fiſcus videatur priuilegiatus.Bal. conſ.90. nu.4. lib.5.per l.ſacrilegij.§.fi.ff.ad leg.Iul.pecul.

SVMMARIVM.

1 *Captura perſonæ debitoris præcedente cauſa cognitione, aut in exequutionem rei iudicatæ permiſſa.*
2 *Decretum permittens capturam, ſecundum ius commune intelligi debet.*
3 *Exequutio realis non obſtat perſonali.*
4 *Captura perſonæ remedium eſt ſubſidiarium, & quomodo.*
5 *Captura permiſſa pro exequutione inſtrumenti concepti in forma Cameræ.*
6 *Captura debitoris non liberat fideiuſſorem.*
7 *Captura exerceri poteſt contra debitoris hæredem, conſtituto prius eum eſſe hæredem.*
8 *Captura pro debito fiſcali ſine difficultate permiſſa.*
9 *Excommunicati omni iuris ſubſidio carent.*

Gloſſa ſecunda.

POſt cauſæ cognitionẽ captura non prohi
betur, vel in exequutione rei iudicatæ,
1 † quod intelligere oportet ſecundũ di-
ſpoſitionem iuris cõmunis permittẽtis
exequutionem perſonalem in proprio territorio iu
dicis authoritate cuius ordinatur. Barto. in l. qui ſit
fugitiuus. §. idem. ff. de edil. edict. & in l. ſicuti. §. ari-
ſto. ff. ſi ſeru. vendic. Cep. in d. §. idem celius. ff. de edi.
edict. bonis debitoris primùm excuſſis ex not. in l. à
diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. imo, & facul-
tatibus fideiuſſoris, ſi quem venditor præſtiterit. l. ſi
plures. §. præterea. 2. ff. de fideiuſſ. Roman. conſi. 320.
Marſil. ſingul. 3. debet etenim decretum ipſum per-
miſſiuum capturæ, & detentionis ſecundùm ius cõ-
2 mune intelligi. † Caſtr. conſ. 472. colum. 1. volum. 1.
l. 2. C. de noxa. lib. glo. in l. fin. §. in computatione. in
fin. glo. magnæ. C. de iure deliber. Neuiz. conſil. 52.
numero 31.

Hodie tamen diſpoſitione nouarum conſtitutio
num titul. come ſi hà da proceder nelle eſſecutione
delli atti perſonali, nulla facta excuſſione pro exe-
quutione rei iudicatæ præhenſio, & detentio perſo-
nalis conceſſa eſt: quum ibi diſponatur ad vtran-
que bonorum, ſcilicet rerum, & perſonæ procedi
poſſe, vnamque alteri non obeſſe, & valeat ad hoc
3 ſtatutum. † Alexand. conſi. 145. colum. 2. lib. 5. imo
ſi perſonam, & bona debitor obligauerit, creditor
ad beneficium alterutro vti poteſt. Rebuf. in conſt.
reg. in tract. de lit. oblig. artic. 11. glo. 3. quum fauorẽ
ea obligatio creditoris reſpiciat, quo pro arbitrio
illi vti licet. l. quod fauore. C. de legib. & dixerunt
etiam hoc inualuiſſe de conſuetudine Moderni Pa
riſ. in conſuet. Pariſ. §. 166. vt perſona ad carceres du
ci, & bona capi poſſint ſimul, & ſemel. licèt de iure
communi ad remedium ſubſidiarium capturæ nõ
4 perueniatur, † niſi bona deficiant. §. quod. in authẽ.
de fideiuſſ. Roman. conſi. 241. Alexand. conſi. 159.
volum. 2. Rebuf. d. glo. 3. num. 13. Imo voluit Barto.
in l. conſentaneum. pen. colum. verſic. quæro ſecun-
do. C. quomodo, & quando iudex. Bald. in l. ignora-
re. C. de reſt. mil. Capic. dec. 46. num. 8. carcerationi
debitoris cumulari poſſe petitionem miſſionis in
poſſeſſionem bonorum, quæ ad eundem finem
tendit.

5 Exequutio eadem, ſeu ſimilis concederetur † pro
inſtrumentis conceptis in forma Cameræ. Cæphal.
conſil. 439. nu. 16. quum illa habeant paratam exe-
quutionem, ſicut diffinitiua ſententia. Bart. in l. ele-
ganter. ff. de cond. indeb. & in l. à diuo Pio. §. ſenten-
tiam. ff. de re iudic. Cagnol. in l. ſi librarius. ff. de re-
gul. iur.

Nec captura, & detentio debitoris immunem
6 reddit a periculo detentionis fideiuſſorem † æquè
principaliter obligatum, cum renunciatione auth.
præſente. C. de fideiuſ. Bald. in cap. contingit de dol.
Ang. in l. nemo. C. de exact. lib. 10. Marſil. in rubr. de
fideiuſſ. pen. quæſtio. Niſi captura debitoris iam ſa-
tisfeceret creditori. Angel. in l. qui reſtituere. ff. de rei
vend. ſcilicet actualiter. Iaſ. in l. 1. ff. ſi quis iuſd. non
obtemp. vel niſi ſtylus contrarietur, qui obſeruan-
dus eſt. cap. ex literis de conſtit. cap. fin. de conſuet.
aut partium conuentio, quæ ipſa quoque ſeruanda
eſt. l. iuriſgentium. §. prætor ait. ff. de pact. vel niſi pen
deat lis reſciſſionis obligationis. Bertr. conſi. 43. vol.
1. aut ſi aliqua honeſta mulier. authent. ſed hodie. C.
de o. i. amerſ. iud. Dec. in l. fœminæ. ff. de reg. iur. Re-
buf. hos caſus colligens. d. glo. 3.

7 Exequutio hæc perſonalis, † quæ contra debito-
rem fieri poterat, non denegatur contra hæredem
Barto. in l. poſtulante. ff. ad Trebell. conſtito prius
eum eſſe talem. Caſtr. & Alex. ibi Bal. conſ. 374. quę-
ritur vtrum captura lib. 4.

Pro fiſcali debito nulla eſt difficultas, quin exe-
8 quutio perſonaliter fieri poſſit. † d. l. cum eo. & ibi
Barto. ff. ad leg. Iul. pecul. ac pro debito publico. Re-
buf. & Ioan. de Plath. in d. l. nemo. C. de exact. trib.
lib. 10. §. publicorum in auth. de manda. princ. hoc
extendens Rebuf. d. glo. 3. num. 19. ad debitores col-
lectarum, & aliarum impoſitionum, pro quibus,
an debitor bonis cedere poſſit. Capc. Toloſ. dec. 134.
in addition.

9 Excommunicati omni iuris ſubſidio † carent.
14. quæſtio. 3. l. hi qui. C. de apoſt. nimirum ſi requi-
rentibus iudicibus eccleſiaſticis capi poſſint, conſti-
to tamen prius excommunicatos eſſe. argum. l. di-
uus. ff. de mil. teſtam. non quantum ad validitatem
excommunicationis, ſed ad cognitionem facti, an
excommunicati ſint ex not. à Bald. in l. quoties. C.
de iudic.

S V M M A R I V M.

1 *Debitor fugiens, aut de fuga ſuſpectus capi poteſt, & qua authoritate, & quando.*
2 *Debitor citandus non eſt dum cognoſcitur an capi debeat.*
3 *Captura, quæ in exequutionem rei iudicatæ conceditur, differt ab alia ſiſtendi in iudicio.*
4 *Captura aliquot caſibus conceditur, & ſi debitor ſtatus conditionem non mutauerit.*
5 *Differentia, & conſideratio adhiberi debet, inter detentionem perſonæ nobilis, & ignobilis.*
6 *Nobilis pro debito ciuili in vinculis detineri non debet.*

Gloſſa ſecundæ partis.

1 DEbitores fugientes, † vel de fuga veriſimi-
liter ſuſpectos, iudex capi permittere po-
teſt, ac capturam committere non ſim-
pliciter, aut ex abrupto, ſed aliqua adhi-
bita cauſæ cognitione, quæ ſecundum Iaſ. in l. ſi ab
arbitro. ff. qui ſatiſd. cogan. circa ſex verſatur. Pri-
mò debitorem tempore contractus fuiſſe ſoluen-
do, & factum ex poſt deterioris cõditionis, ne alio-
qui creditori imputetur. l. cum mandato in princ. ff.
de minor. Barto. in l. ſi creditores. ff. de priuil. credit.
Socy. in reg. 34. fall. prima tradens opinionem Bart.
communiter receptam. Ryp. in l. 2. num. 37. ff. ſolut.
matrimo. nec ſufficeret, quęlibet mutatio, niſi ſit in-
ſignis, & notabilis. Bald. in l. ſi pro ea colũm. 1. C.
mand. Roland. conſi. 65. num. 9. volu. 3. & hoc con-
ſtare iudici debuit, ante commiſſionem capturæ,
non poſt. Roman. conſi. 241. Dec. conſi. 75. Rolan. d.
conſi. 65. num. 10. Secundo neceſſe eſt creditorem,
ſimulac ſciuit hanc debitoris mutationem, ſtatim
ſibi prouidiſſe: alioqui, ſibi præiudicauiſſet, ſi diu
tacuiſſet. l. ſi creditores verſicu. planè. ff. de priuileg.
cred. Tertio quod de prædictis ſummariam fidem
creditor fecerit. Quarto iuramentum creditoris ſe
habere debitorem ſuſpectum de fuga. hæc quatuor
ſub ſe cõtinent ſex a Iaſ. vbi ſupra tradita. Quæ pau-
lo clarius explicanda ſunt. Atque in primis ſaltem
ſummariè, aut per inſtrumentum, vel per teſtes de
debito iudici conſtare oportuit. l. 2. capit. vbi in rem
act. l. cum proponas, & in auth. qui iurat. C. de bon.
auth. iudic. poſſid. Roman. conſi. 340. Bald. in l. aper-
tiſſimi. C. de iudic. in l. conſentaneum, verſicu. quæ-
ro. C. quomo. & quand. iud. Dec. conſil. 72. Neuiz.
conſil. 52. Roland. conſ. 65. num. 18. volum. 3. Natt.
cõſ. 430. Illudq; debet eſſe liquidum non incertum,

&

& illiquidum Bald. in l. apertiſſimi in fi. C. de iudic. cum nec ante liquidationem exequutio permittatur. l. hæc autem. §. 1. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſſ. eat. l. fi. C. de compenſ. Caſtr. conſi. 169. lib. 2. Crauet. conſ. 164. Niſi interim dubitetur, ne poſſit effici non ſoluendo: quia, quum hoc caſu lite pendente poſſit detineri. Alexan. conſi. 105. num. 31. volum. 3. Iaſ. in l. vinum. ff. ſi cert. petat. ac etiam pendente conditione, vel termino. Iaſ. in d. l. ſi ab arbitrio, num. 6. ff. qui ſatiſd. coga. hac etiam ratione non erit iudicio meo deneganda captura, ſi dubium ſit, ne antequam liquidetur, capiat fugam. Secundò captura peti, & concedi debuit à iudice competenti: alioqui, ſi ab incompetenti, nulla eſt. Bald. conſil. 285. volum. 1. Socyn. conſi. 99. volum. 3. Dec. conſil. 75. Neuiz. cōſi. 25. Roland. d. conſ. 65. num. 6. & creditor, qui aliter inſtetit, creditum ſuum amittit. Bal. in cap. cauſam matrimonij de offic. deleg. Nat. conſi. 450. nume. 18. & reſpondet ad contraria. Purp. in l. 2. ff. de iuriſdic. omn. iudic. Tertiò, quòd per eum nuncium, & officiales fiat, cui fuit commiſſa, non per alios. Bero. conſ. 12. num. 4. volum. 3. ac quòd diligenter obſeruetur commiſſionis forma. l. diligenter. ff. mand. Alexan. conſil. 81. colum. 4. verſicu. & hoc volum. 3. Rolan. d. conſ. 65. num. 20. Quartò ſuper ſuſpitione fugæ creditor vltra iurare non debet, ſed iudex illi iuramentum deferre. l. 3. in princip. ff. de iureiur. & ibi Bald. Cacialup. in tract. de debit. fug. quæſtio. 6. colum. 6. Berou. conſ. 11. volum. 3. vnde inſtruit iudicem. Bal. in l. apertiſſimi in fin. C. de iudic. vt creditorem interroget de qualitate cauſæ, ac ſuſpicionis imo voluit. Rolan. d. conſ. 65. ſuſpicionem fugæ aliter probandam, quàm ſimplici iuramento, ſcilicet per duos teſtes, vel per inſtrumentum, aut per ſcripturam, vel propriam confeſſionem. Dec. conſi. 75. Pariſ. conſi. 103. volum. 3. Purp. in l. 2. ff. ſolut. matrimon. Neuiz. conſ. 225. quum agatur de magno præiudicio ob ignominiam, & infamiam irreparabilem, de qua dixi in prima glo. Niſi periculum ſit in mora, quo in caſu iuramentum ſufficeret. Innoc. in cap. quoniam frequenter de lit. conteſt. Dec. cōſi. 75. colum. 3. Pariſ. conſ. 99. lib. 1. Menoch. de arbitr. caſu. 87. Ioſeph. Ludo. deci. 41. Quintò ex forma decreti exigitur per creditores requirentes detentionem caueri de omni indemnitate expenſarum, & intereſſe in caſum iniuſtæ detentionis, quibus concurrentibus debitor de fuga ſuſpectus capi poterit, etiam die Dominico, vel feriato non vt ſoluat, ſed vt caueat de iudicio ſiſti. glo. & Bart. in l. dies feſtos. C. de fer. ac etiam in domo, vel alibi in loco alioqui prohibito. Iaſ. in l. vinum. ff. ſi cert. petat. Rym. iun. conſi. 363. num. 213. & 214.

Admonendi tamen ſumus, ad verificationem prædictorum coram iudice pro obtinenda commiſſione capturæ debitoris, non eſſe neceſſariam
2 † ipſius debitoris citationem, ne inſtruatur ad accelerandā fugam, ſed eſſe ſatis, ſi de illis iudici liqueat. Bald. in l. 1. C. de ſumm. trin. & fid. cath. Soc. de citat. art. 20. ſub num. 61. verſic. & vltra prædictas: quum idem iuris ſit de cauſa ſuſpitionis fugæ, quod eſt de ipſa fuga. Socy. de citat. art. 20. num. 63. in qua propria authoritate creditori debitorem capere licet. l. ait prætor. §. ſi debitorem. ff. de ijs, quæ in fraud. cred. Cæphal. conſ. 439. num. 61. creditore tamen ipſum debitorem, quàm mox præſentante iudici. §. neceſſitatis in auth. vt iud. ſine quo ſuffi. par. de put. in ſind. in verbo captura. cap. 1. Cacialup. in d. tract. q. 6. ne aliàs incidat in crimen priuati carceris. Bero. conſ. 12. num. 9. vol. 3.

Captura, quę in exequutionem iudicati conceditur,
3 † differt ab alia ad finem ſiſtendi in iudicio facta: quia iſta reſoluitur præſtita ſatiſdatione de iudicio ſiſti, altera autem ſolutione facta. Alex. in l. neque. §. qui iuſſus. ff. de in ius voc.

4 Quæ etiā prædicta ſunt de mutatione ſtatus † debitoris ad finem, vt captura cōcedatur, aliquot modis limitantur. Scilicet ſi debitor tempore contractus perſuaſiſſet creditori ſe eſſe idoneum, tunc ſi impoſuit, & falsò creditori perſuaſit, citra mutationem ſtatus in deterius creditor idem ius habebit, ac ſi in deteriorem conditionem debitor vergeret. Caſtr. in l. etiam. §. 1. ff. ſolut. matrimon. Item ſi creditor tempore contractus ignorabat conditionem debitoris. Barto. in l. quæſitum. ff. de pignorib. cui limitationi mihi videtur contrariari. l. qui cum alio. ff. de reg. iur. tertio ſi tempore contractus debitor adhuc ſoluendo erat, licèt iam bona ſua dilapidare cępiſſet. Bald. in l. ſi pro ea. C. mandati. Iaſ. harum limitationum collector. in d. l. ſi ab arbitrio. ff. qui ſatiſda. cogan.

5 Detentione facta † in modo detinendi conſideratio adhiberi debet inter vnam, & alteram perſonam detentam: quum in materia carcerum multum deferatur nobilitati, ſeu integritati viri. Odof. in l. 1. C. de cuſtod. reo. Alb. in l. 1. ff. eod. Luc. de pen. in l. quoties. C. de dignit. lib. 12. cui ſatis eſt ciuitatem conſtituere pro carceribus. Angel. in l. nullus. C. de
6 exhib. reis. † Imo pro ciuili debito in vinculis detineri nequit. Alexand. in l. centurio. num. 25. ff. de vulg. & pupil. Iaſ. in l. miles. colu. 2. num. 10. ff. de re iudic. Coaru. in capitu. quamuis. num. 2. par. nu. 1. de pact. in 6. & lib. 2. variar. reſolut. capitu. 1. num. 4. Vaſq. de teſtam. §. 22. lib. 3. num. 75. etiam ſi bonis careat. Coar. d. c. 1. num. 4. & in terminis debitoris ſuſpecti Neuiz. d. conſil. 52. quod ego quantum ad caſum ſuſpicionis fugæ credo ridiculum: quia aut ſuſpicio militabat, vel non, nam ſi ceſſabat ſuſpicio non fuit locus detentioni, ſi autem de fuga legitima erat ſuſpicio non ſatisfit creditori ex conſtitutione ciuitatis pro carceribus.

SVMMARIVM.

1 *Iniuria procedere non debet vnde iura naſci debent.*
2 *Debitor indebitè captus priſtinæ libertati reſtituendus eſt.*
3 *Debitor detentus in loco ſui fori, non eſt immutandus ad locū contractus, & actione iniuriarum experiri poteſt, ſi indebitè ſit detentus.*
4 *Captura inualida confirmatur confeſſione debitoris.*
5 *Debitor pauper, qui modum non habet ſe alendi, aut relaxatur, aut creditor ſoluet expenſas cibarias.*
6 *Debitor pro expenſis cibarijs poteſt per commentarienſem retineri.*
7 *Hoſpes, apud quem beſtia ſub ſequeſtro remittuntur, ius retentionis beſtiarum habet, donec expenſa cibaria ſibi perſoluantur ſicque cenſuit Excel. Senatus.*
8 *Infantes expoſitos alere non tenetur communitas, ſed illius loci eccleſia rector, vbi expoſiti ſunt, ſi modum habeat. & quid iudicauerit Excel. Senatus.*

Gloſſa tertiæ partis.

1 SVb pœna, &c. † Pœna ipſa reſpicit Caſtellanos, & alios Officiales committentes has capturas non ſeruato ordine Decreti, & merito ne iniuria procedat, vnde iura naſci debent. l. meminerint. C. vnde vi. iudicique indebitè procedenti de facto reſiſti poſſit. l. prohibitum. C. de iur. fiſ. lib. 10.

Et quantum ad creditorem inſtantem, ſi indebita fuit detentio, captus ſua libertate ſpoliatus, ſuæ præſti-

2 præſtinæ libertati reſtituendus eſt.† Barto.in q.inci-
piente lapſus. Alex.conſi.241.volum.6. Rip.reſp.13.
volum.1.Bero.conſ.11.volum.3.vel illi licet propria
authoritate recedere,ac auſugere.Alex.d.conſ.241.
Neuiz.conſ.52.num.11.Pariſ.conſ.101.volu.3. Rol.
conſil.65.in fin,volum.3,præſtito tamen fideiuſſore
3 † de iudicio ſiſti ,ac iudicatum ſoluendo capturam
approbauiſſe , vel illi conſenſiſſe diceretur. Socyn.
conſ.113.volum.3.Barto.in d.quæſt. lapſus. præſup-
poſitaque captura indebita , creditor actione iniu-
4 riarum conueniri poteſt. † Alex.conſi.17.nu. 7. vol.
3.Marſil. ſingul. 93. & aliqua conſuetudine ſi à pœ-
na excuſaretur,nulla tamen eſſet ab iniuria excuſa-
tio. l. f. in l. de quibus. colum. 2.ff.de legib.Neuiz.d.
conſil.52.ſub num. 27.priuarique poteſt amiſſione
debiti ſui.Bald.in cap.cauſam matrimonij in fin.de
offic. deleg. Dec. conſil. 75.nec immeritò cum ſta-
re in carceribus eſt ſpecies,quædam ſeruitutis.l.1.ff.
de lib.hom.exhib.l.Titio.§. Titio.ff. de conditio. &
demonſtratio.Natt. conſi.430. Non eſt prætereun-
dum , quòd & ſi ratione contractus debitor poſſit
conueniri in loco , vbi contraxit , etiam ſi ibi non
inueniatur , ex decreto ſupra titu. de foro compe-
tenti , debitor tamen detentus in loco ſui fori, non
5 eſt immutandus † ad carceres loci contractus , ſic
iudicauerat Excellentiſs.Senatus. Pariſ.Papon.ti.de
exeq.lib.18. arro. 6.

Si capto debitore ipſe confiteatur debitum recõ-
ualidatur captura, quæ à principio non ſubſiſtebat.
l.fin.§.fin,ff.quod met.cauſ.Caſtr.conſi.pen. volum.
1.Socyn conſil.113.volum.3 Iaſ.in l.à diuo Pio.§. in
venditione.ff.de re iud.Dec.cõſ.449. num. 19. Rim.
iun.conſi.125.intelligendo, ſcilicet modo alia con-
currant ad capturam neceſſaria,præter debiti pro-
bationem narrata in antecedenti gloſſa , quo caſu,
quomodo ad confirmationem capturæ proceden-
dum ſit,docuit Bero.conſil. 162.lib.3 Crauet.conſil.
46. Ioſeph. Ludo.deciſ. 40. ſcilicet,quod reuocetur
captura , ſed ante relaxationem confirmetur.

Debitor ſi pauper ſit , modumque non habeat ſe
alendi in carceribus,vel relaxabitur, vel creditor ſol-
uet expenſas cibarias.Guid.Pap. quæſt. 211. hoc idẽ
in terminis probatur ex allegatis per Afflict. deciſ.
71. & an poſſit per commentarienſem debitor pro
6 expenſis cibariis retineri. † Guid. Pap. quæſtio. 448.
Bald.in l.ſi quis C.depoſ. Conſueuerunt aliquando,
apud hoſpitem beſtiæ ſub ſequeſtro remitti,& inde
ordinari illarum relaxatio , vt dicitur ſine conſtu.
hoſpes, qui beſtias pauit, neſcit ad quem confuge-
re. Dixi in cauſa infraſcripta illi competere beſtia-
7 rum retentionem ; † quia ſi datur retentio perſonæ
pro ipſis expenſis, multo magis beſtiarum .

Nec quantum ad hoſpitem , apud quem beſtiæ
ſub ſequeſtro , ſeu cuſtodia iudicis ordine remittũ-
tur,quærere pertineat an iuſtum,vel iniuſtum ſit ſe-
queſtrum.l.ab exequutore.ff. de appellat. l. exequu-
torem.C.de exeq.rei iudic.Nam iſtæ expenſæ, citra
quarum miniſtrationem beſtiæ erant perituræ ne-
ceſſariæ ſunt.l.impenſæ.ff.de verbor.ſignificat.quas
ſi denegauiſſet hoſpes acceptatis beſtijs illas neca-
uiſſe cenſeretur.l.necare.ff.de libe.agnoſc.impenſæ
autem iſtæ neceſſariæ , miniſtratæ ne res pereat , ab
eo repetuntur, ad quem res ſpectat non inſpecta fal
ſa opinione gerentis.l.ſi pupilli.§. ſi Titij. & ibi Bart.
ff.de negot.geſt.etiam ſi malæ fidei poſſeſſor ſit ,qui
expenſas præſtitit.l.domum.C.de rei vend.maximè
cibarias modo fur non eſſet.l.1.C.de inſant. expoſi.
Confirmatur, quia officium hoſpitis neceſſarium
ita eſt, vt cogatur in hoſpicio recipere viatores.l.1.
in fin.ff.furt.aduerſ.naut.caup.ibique Barto.Dec. in
l.1.in fin.C.de edend.officium autem ſuum nemini

debet eſſe damnoſum. l. ſed & ſi quis ex ſignatorib.
ff.quemad. teſtam. aper. & in terminis de repetitio-
ne expenſarum,quod officiũ non debeat eſſe dam-
noſum. Barto.in tract.de falcone.ſub num. 5. fauo-
rabiliorque longè ſit retentio, quam actio. l.per re-
tentionem.C.de vſuris.l.2.vbi Bald.C. de fideicom-
miſſ.facit.l.ſi neceſſarias, & ibi glo. quæ de expenſis
cibarijs loquitur. ff. de pign. action. & ſit melius pi-
gnori incumbere , quam in perſonam agere. Imo
fortè etiam ſi beſtiæ periſſent ſumptus à domino re
petere poſſet , vtiliter factos.l.ſed an vltro. §. 1. ff.de
neg.geſt.Quare Exc.Senatus die 16.Martij anni præ
ſentis 1581.in fauorem egregij Baptiſtæ Leghæ ho-
ſpitis Ciriacenſis , odio cuius erat in fauorem Do-
minici Sangani à Sancto Mauricio dictum,beſtias
ordine Domini Iudicis Ordinarij Ciracenſis ſub ſe-
queſtro apud dictum hoſpitem repoſitas,ſine con-
ſtu relaxandas , cenſuit , ac pronunciauit bene per
eũdem legam appellatum, & malè per iudicem ap-
pellationis Ciriaci proceſſum : declarando ante re-
laxationem beſtiarum expenſas cibarias beſtiarum
eidem leghæ integrè perſoluendas : ſaluis iuribus
dicto Sangano repetẽdi ipſas expenſas à quibus iu-
ris eſſet, prout iuris eſt , quod illas inde reficiat , qui
animal ſub ſequeſtro conſtitui fecit Luc. de pœna.
in l.cum ſæpè verſic.& faciunt hæc.C. de erog. mil.
ann.lib.12.ex.l.ſi in ana.§.1.ff. depoſ. Nam multum
ad propoſitum facit. d. l. 1. C. de inſant. expoſit.vbi
alens infantem expoſitum domino reſtituere non
tenetur , niſi reſtitutis ſibi expenſis cibariis , ac alijs
erogatis pro puero ad artificium diſcendum. Quos
8 inſantes † expoſitos iuxta terminos . l. necare. ff.de
lib.agnoſc.ſuſcipere , & alere non cogitur commu-
nitas,ſed eccleſiæ illius loci rector, vbi expoſiti inue-
niuntur. Abb. in c.1.de infant. lang. Iacob. à Sanct.
Georg.in l.hæres abſens.§.ſi.nu.41. ff. de iudic. vnde
inter Procuratorem Fiſcalem Iaueni,ex vna, & Cõ
munitatem eiuſdem loci, ex altera ,qui locus ad Il-
luſtriſſimum,& Reuerendiſs. Dominum Guidonẽ
Ferrerium Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem
digniſſimum ſpectat.Excel. Senatus abſoluit eandẽ
Communitatem ab onere præſtandi alimenta vni
infanti expoſito . Quod ego exiſtimo intelligen-
dum,de illis eccleſiarum rectoribus habentibus be-
neficium idoneum ad ſuſſerendum ſumptus iſtos,
alioqui ſecus. exemplo matris , quæ etſi vſque ad
triennium partum alere debeat, ita demum proce-
dat ſi modum alendi habeat. Caſtr.in l.alimenta.C.
de negot.geſt.Item die 20.Februarij 1579.Excellen-
tiſs. Senatus cenſuit pro Communitate Strambini
contra vnum ex dominis , qui ſunt ex Ill. Proſapia
Comitum Sancti Martini, quod is teneretur agno-
ſcere partum ancillæ, cum qua ſaſſus fuerat rem ha
buiſſe : non obſtante ipſius ancillæ variatione affir-
mantis primo ſine iuramento ab eo concepiſſe. ſe-
cundo cum iuramento dicentis contrarium.tertiò
confirmantis cum iuramento primam aſſertio-
nem ; & vltimo loco approbaſſet etiam cum iura-
mento ſecundam,ob quæ idem dominus prætende-
bat grauare Communitatem onere educationis
pueri. Dicebant ipſum ſine actione experiri,con-
tra Communitatem , ac eiuſmodi onus ad recto-
ctorem ſpectare , aut ſaltem ad eos, qui in omnem
caſum , ſi infans aliquid acquireret, illi decedenti
ab inteſtato , & ſine liberis erant ſucceſſuri, prout
ſunt domini habentes fiſcum . l. final. C. vnde vir,
& vxor. cap. 1. ibi not. cum eum ſequi debeant in-
commoda , quem commoda ſequuntur. l. ſecun-
dum naturam.ff.de regul.iur.l. cum qui. ff. de regul.
iur. licèt gloſſ. in l. nutritoribus.C. comm. de ſucce.
dixerit ſucceſſionem huiuſmodi eſſe per Epiſco-

pum

pum ad pios vſus diſtribuendam, ſeu inter pauperes. auth.omnes Pereg.C.com.de ſucceſ.Socyn. in c.1.num.18.de infan. & lang.exp.

DE TABELLIONIBVS, & notarijs.

ARGVMENTVM.

De Notarijs, & Tabellionibus publicis, ac eorum officio.

De qualitate, ætate, & iuramento notariorum.

TEXTVS.

cart.45.lib.3.Decretorum.

INTER artes, & publicam vtilitatẽ, & neceſſitatem pridem adinuentas tabellionatus officium circunſpecta hominum prouidẽtia ſagaciter introduxit, vt humanæ voluntatis contractus, atque negocia lapſu tẽporis in obliuionem fluxura tabellionum, ſeu notariorum publicorum fideli, & authentica ſcriptura patrocinio longum ſeruarentur in æuum, & ad perpetuam memoriam. Conſiderando igitur hoc officium ponderoſum non eſſe omnibus petentibus, ſed duntaxat idoneis viris committendum: pro noſtra noſtreque reipublicæ idemnitate, hoc ædicto ſalubri ſtatuimus: quòd nullus deinceps per nos, imperiali, vel noſtra authoritate in notarium, ſeu tabellionem publicum aſſumatur, aut creetur, niſi vigeſſimum ętatis ſuæ annum compleuerit, vel attigerit: ſcientiaque ſaltem grammaticali, moribusque probitate, & diſcretione decenter prouectus, ac in ipſa arte notariatus, nec non ſcriptura, lectura, & alijs circũſtantijs ad recipienda contractuum, vltimarum volũtatum, & aliorum negociorum inſtrumenta, eaque improtocolanda, reſtringenda, groſſanda, & in formam publicam redigenda competenter ſtilatus, & doctus fuerit. Et ſi forſan aliqui altera authoritatum apoſtolicè, vel imperialis, aut ambarum ſe fecerint creati notarios; ne per indiſcretos eonraminentur, vel vileſcat ipſarum authoritatum conceſſio, resque publica lædatur, antequam in locis aliquibus patriæ noſtræ ipſius officij tabellionatus exercitio ſe ingerant, adire noſtram præſentiam, ſeu Cancellarij noſtri, aut eius collateralium, vel alterius, ſeu aliorum, quibus examinationem talium duxerimus committendam, teneãtur. Per quoſquidem Cancellarium, collaterales, ſeu alios Cõmiſſarios noſtros ad hæc deputatos, decernimus, & iubemus omnes, & ſingulos notarios, tam per nos creandos, quam iam creatos authoritatibus, prædictis eum matura diligentia ſuper ſcientia, pratica, diſcretione, moribus, & ætate, nec non alijs conditionibus, ad officium notariatus requiſitis fore ſcrutandos, & examinandos, per quod quidem examen reperti idonei, petentes à nobis creari, creentur. Cæteri verò iã creati authoritatibus prædictis ad honorem Sanctæ ſedis Apoſtolicæ, & Imperialis Maieſtatis, ac pro vtilitate publica approbentur. Inhabiles verò, & non idonei repellantur, quouſque effecti fuerint idonei: Quos quidem omnes, & ſingulos notarios tam authoritatibus prædictis, quàm noſtra creatos, & per Cancellarium, Collaterales, aut alios Commiſſarios noſtros ſic, vt præfertur examinatos, repertosque idoneos, & approbatos in ipſa approbatione aſtringi volumus ſuper Sancti Dei Euangelijs, in manibus dicti Cancellarij noſtri præſtãdo iuramento, quòd erga Sacroſanctam Romanam Eccleſiam, Sacrum Imperiũ Romanum, nosque & rempublicam noſtram erant fideles in recipiendis, recitãdis, regiſtrandis, groſſandis, ſignandis, & expediendis inſtrumentis, literis, & alijs ſcripturis conficiendis, de quibus erunt rogati: nihil addito, remoto, vel mutato eorum, quę coram ipſis notarijs inter partes contrahentes, ſeu perſonas diſponentes acta, & geſta fuerint omni probitate, & veritate vtentur literas, vel inſtrumenta de, & ſuper contractibus vſurarijs publicis, ſimulatis, vel velatis, monopolijs, conuenticulis, & alijs quibuſcunque negocijs doloſis, & illicitis,

vtputa

vtputa impuberum, ſine tutorũ præſentia, & authoritate furioſorum mente captorum, prodigorum, ſine authoritate, & præſentia curatorum, & huiuſmodi contractibus deteſtãdis vehemẽter ſuſpectis non conficient, nec illis interterunt. ſtatutaque noſtra huius tituli, & alia officium tabellionatus concernentia, pro viribus obſeruabunt ſub pœnis ibidem contentis. Declarata verò in hac clauſula iuramenti ſub pœna periurij. Et ſi forſan dicti notarij, ſic aſſumpti, & approbati clerici, fuerint ſoluti, vel coniugati vltra præmiſſa iurabunt, & ſub bonorum ipſorum hypotheca, ſe obligabunt, quod nobis, & officiarijs noſtris in his, quæ concernunt dictum tabellionatus ſibi commiſſum officium, & in ſolutione, ſeu ſupportatione pœnarum propter obmiſſa, vel commiſſa circa ſtatuta noſtra, omni exceptione ceſſante, obedient, & parebunt: ne propter impunitatis cõfidẽtiam ipſos notarios clericos huiuſmodi officio contingat abuti ſignificantes omnibus, & ſingulis ad exercitium notariatus annellãtibus, hoc edicto, quod deinceps nulli committere tabellionatus officium diſponimus, vel intendimus, niſi ſubditis, & iuriſdictarijs noſtris immediatis, vel mediatis, notiſque idoneis. Et quia officij prædicti tabellionatus exercitium omnibus viris eccleſiaſticis, præſertim in ſacris ordinibus conſtitutis, ſicut alia negocia ſecularia, à iure prohibentur, ne his implicati minus intendant diuinis obſequijs, ad quæ ſingulariter deputantur, ipſum ius exequẽdo, ſtatuendoque inhibemus omnibus, & ſingulis ſubditis noſtris immediatis, & mediatis, ne de venditionibus, & donationibus, permutationibus, locationibus, quittationibus, pactis, compromiſſis, arbitramentis, trãſactionibus, compoſitionibus, conuentionibus, procurationibus, & alijs quibuſcunque cõtractibus nominatis, & innominatis, ſeu negocijs ſuis ſecularibus, inſtrumenta, vel literas per presbiteros, vel alios quoſcunque clericos in ſacris ordinibus præſertim conſtitutos, refici, vel confici petant, vel faciant, ſub pœna viginti ſolidorum fortium, per quemlibet ex prædictis ſubditis noſtris contrafacientem, totiens quotiens contrafecerit committẽda, & fiſco noſtro irremiſſibiliter applicanda. Inſtrumenta verò teſtamentorũ, codicillorum, donationũ ex cauſa mortis, & alias pias cauſas concernentia in articulo neceſſitatis, videlicet, cùm alius notarius haberi non poterit, per ipſos presbiteros, & alios clericos notarios recipi, & fieri non vetamus. Si verò aliquis ex prædictis notarijs apoſtolicis, & imperialibus, coniunctim, vel diuiſim, per curiam noſtram nõdum examinatis, approbatis, & iuratis ipſius curiæ receptis, vel ex dictis viris eccleſiaſticis, cõtra formam huius edicti noſtri inſtrumenta, ſeu literas in patria noſtra conficere preſumpſerit, propter hoc ipſa inſtrumenta in iudicijs, vel extra repellenda, tamquam irrita fore non cenſemus, & intendimus.

SVMMARIVM.

1 *Notarius perſona publica dicitur, & quot nominibus nuncupetur.*
2 *Officium notariatus eſt dignum, ac honorabile.*
3 *Officium notariatus minimè vile, cuius exercitium nobilitati non derogat.*
4 *Notarius impubes creari non poteſt.*
5 *Etiam ſi prorogetur exercicium ad tempus pubertatis.*
6 *Barones an creandi notarios poteſtatem habeant.*
7 *Notarius eſſe debet bonis moribus, & probitate praditus.*
8 *Notarij arte bene ſcribendi pollere debent.*
9 *Notarius clarius, & dilucidius quo magis fieri poteſt negocium exprimere debet.*
10 *Quando creatur quis notarius quomodo examinari debeat.*
11 *Imperitia notariorum conſcientias proborum in magno diſcrimen conſtituit.*
12 *Notarij plurimi imperiti ſunt licèt docti praſumuntur.*

Gloſſa prima

1 NOTARIVS publica perſona dicitur. † l. orphnotrophos. C. de epiſc. & cler. & quæ inſtrumenta ab eo conficiuntur dicuntur publica. c. illud de preſumpt. l. comparationis. C. de fid. inſtrum. Dec. in c. quoniam contra. numer. 33. de probation. & duo viri idonei non æquiualent. in fide ſcripturæ vni notario, Dec. in d. ca. quoniam. num. 36. qui etiam quandoque ſeruus publicus ab officio. l. 2. ff. rem pup. ſal. for. quandoque ſcrinarius ca. ad audientiam de præſcr. c. ſi aduerſus de hæret. quandoque tabellio. ca. pen. de fid. inſtrum. auth. de tabell. quandoque notarius ca. 1. de ſimon, quandoque tabellarius. l. hac conſultiſſima. §. ſed quia tabellariorũ. C. qui teſtam. fac. poſſ. l. 1. C. de. tabul. lib. 10. nuncupatur.

2 Officium notariatus eſt honorabile † officium eccleſ. 10. quum ſuper faciem ſcribæ ibi honor imponi dicatur. propter quod officium magis, notario, quàm alij creditur. glo. in §. ſi verò abſunt. in

verbo

verbo tabul. de hæred. & falcid. Bald. in auth. ſed
cum teſtator. C. ad leg. falcid. Felin. in c. in noſtra
ext. de teſtam. & ſecundùm Luc. de pen. in l. vniuerſos. C. de decur. lib. 10. reprehendens ibi pul-
chris rationibus Bart. qui dixerat contrarium of-
ficium notariatus, eſt potius honoris, & dignitatis,
quàm oneris: maximè, ſi notarius creatus ſit à Prin-
cipe. §. quis enim. in authen. vt iudic. ſine quoq; ſuf-
frag. & propter neceſſitatem, & publicam vtilita-
tem honorandi ſunt, ſine quorum opera omnis iu-
diciorum tela, & rerum præteritarum fides facilè
corrueret. ipſorum etenim manibus inſtrumenta
conficiuntur, quorum probatio dicitur miraculo-
ſa, vt credatur teſtimonio pellis mortuæ. Innoc. in
c. cum P. tabellio de fid. inſtrum. Oldr. conſ. 75.
Bald. cõſ. 447. lib. 3. alia plura ad propoſitum addu-
3 cit Crau. conſ. 57. minimeque † dici poſſe offi-
ciũ notariatus vile. vt latè exornat Coar. libr. prat.
quæſt. ca. 19. num. 5. quo loci num. 6. ſuſtinet priui-
legia nobilitatis non perdi per exercicium ipſius
officij. Ceſal. conſ. 227.

Narrata itaque officij neceſſitate, ac vtilitate Se-
reniſſ. Dux ſtatuit in primis notarium, non eſſe
quempiam creandum, niſi annum xx. agat de iure
4 etenim impubes notarius † eſſe non poteſt. l. impu-
berem, & ibi Bart. ff. de falſ. glo. in l. 2. ff. rem pupill.
ſalu. fore per l. generali. C. de tabul. lib. 10. imo an-
num agere debet 25. Marſ. q. 629. & doctor an-
num 18. l. 1. §. initum ff. de poſtul. adeò quod, quum
tempore creationis idoneus eſſe debeat, non poteſt,
creari pupillus notarius prorogato exercitio ad
5 tempus pubertatis † Barto. in d. l. impuberem, & à
Pontifice, ſeu ab Imperatore notarij creantur. In-
noc. in c. pen. de fid. inſtrum. vel a Principe, ſeu ab
eo, quibus ipſe conceſſit. d. l. generali. Spec. tit. de in-
ſtrum. editione §. reſtat. nu. 22. & 24. & an Barones
6 hanc habeant poteſtatem. † Boer. q. 50. num. 16. &
242. Belon. dec. 21. Oldr. conſ. 75. Fel. poſt Abbat.
in cap. cum P. tabellio. q. 10. de fide inſtrum. Coar.
lib. prat. q. cap. 19. in fin. & de notarijs creatis à conſ.
Taurini Purp. in l. 1. num. 388. ff. de officio eius.

Vltra ætatem requirit Princeps ſcientiam ſaltem
grammaticalem. errores in grammatica multum
præiudicant ſcripturis publicis ad Abba. & Fel. in ca.
audientiam de reſcrip. & an præiudicent inſtrumẽ-
7 to. Bar. in l. imperator. ff. de ſtat. hom. Item, † & bo-
nos mores, & probitatem. vnde dixit. Luc. de Pen.
in l. 2. C. de dignit. lib. 12. falſum eſſe quod dixit Bar.
in d. l. vniuerſos. C. de decur. lib. 12. infamem eſſe
poſſe tabellionem, & Alex. conſ. 80. volu. 2. ſcribit
notarium habere dignitatem, ſpuriumq; propte-
rea eſſe non poſſe tabellionem. Notarij ex eo dicũ-
tur quod verba excipiant, ac per notas, & compen-
dia ſcribant. l. Lucius Titius. ff. de mil. teſtam. Ideo
8 debent bene ſcribere, & bonis caracteribus † bene
formatis, ac legibili literatura vti: quum turpe ſit
artem, quam exercent ignorare. argum. l. 2. ff. de
orig. iur. iureque communi diſponatur acta, & ſen-
tentias tali ſcribendas litera, quam omnes facilè le-
gere poſſint. §. illud quoq; in auth. vt præpon. nom.
9 imper. eiuſque officij eſt rem clarius, † ac diſer-
tius quàm fieri poteſt exprimere. Nat. conſ. 304.
nume. 4. pro quo præſumitur, vt ponat verba ſecun-
dum intellectum iuris. Barto. in l. ſi quis filiabus
ff. de teſtament. tutor. & in l. librorum. colum. final.
ff. de verborum ſignificationibus. Nat. conſ. 142. nu.
13. & licèt non debeat ſcire iura ſicut doctor, de-
bet tamen ſaltem ſcire, quæ pertinent ad eius offi-
ciũ. Bartol. in l. tertia de tabul. libr. decimo. & quo-
10 modo examinari debeat, † & quid ſcire. Afflict. in
conſtitu. Neapolita. lib. primo. titulo de iudic. an-
nalib. rubr. 77. & vbi imperiti ſunt, clauſulas quan-
doque ponunt in teſtamentis, quæ nunquam teſta-
tores cogitarunt, Socinus iunior conſ. 71. numero
19. volumin. 3. & conſilio. 158. numero 18. volumin.
ſecundo, quorum imperitia, non debet ipſorum
teſtatorum voluntates offuſcare. Roland. conſ. 56.
numero 31. volum. 3. & ſi periti non ſunt, conſcien-
tiæ bonorum virorum in magno diſcrimine con-
11 ſtituuntur: † & verendum eſt, ne prædicta ipſorum
imperitia mundum deſtruat. Bald. conſilio ſexto.
volumine quarto. Iaſo. in l. filium à patre. ff. de li-
beris. & poſthumis. Rip. in l. centurio, numero 83.
ff. de vulgar. Cagnol. in l. ſi librarius. ff. de ver-
borum obligationibus. & vt plurimum ſunt idio-
12 tæ, † ac ignorantes ſenſum, & intellectum ver-
borum. Iaſon. in authen. nouiſſima. columna
quinta. verſiculo quid autem ſi groſſus notarius. C.
de inofficioſo teſtamẽto. Craue. conſ. 147. Roland.
conſilio 54. num. 30. volum. quarto. licèt tamen pe-
riti, & probi præſumantur. gloſ. in lege ſi ita ſcri-
ptum. inſtitu. de inutilit. ſtipulatio. Neuizan. con-
ſilio 28. numer. 19. Socinus iunior conſ. 101. volum.
primo, Menoch. de arbitr. caſu 144. numer. ſexto.
& legales, & experti multum laudandi ſunt, & ho-
norandi. Cagnol. in d. l. ſi librarius. Sed hodie quum
vulgari idiomate ex nouo decreto inſtrumenta, ac
omnes actus publici, & vltimæ voluntates vulgari-
ter, ſeu lingua materna concipiantur, & expriman-
tur multæ difficultates ceſſant. quinimo vbi mens
contrahentis, ſeu teſtatoris latino literatoque ſer-
mone, bene exprimi nequit, cautela erat, vt vulga-
riter extenderetur. Bar. in l. ſi quis filiab. ff. de teſta.
tut. Alex. conſ. 140. lib. 1. & conſ. 48. lib. 5. Cagno. in
l. ſi librarius. num. 10.

S V M M A R I V M.

1 *Qui creatur notarius ſecũdùm quam formam iurare debeat?*
2 *Notarius recuſans inſtrumentum recipere, quomodo excu-ſetur.*
3 *Sacerdos officium tabellionatus exercere prohibetur.*

Gloſſa ſecunda.

NOTARII authoritate Apoſtolica,
aut Imperiali, vel vtraque creati prohi-
bentur exercere officium in dominio
Ducis, niſi examinati, & confirmati: de
iure iſti notarij poſſent vbique inſtru-
menta recipere. Belam. dec. 21. Imol. in cap. cum
P. tabellio. & ibi Fel. de fide inſtrumento. Boer. dec.
242. Gabr. titu. de fide inſtrumen. concl. 1. num. 5.
ſed quum Sereniſſimus Dux in ſuo Ducatu iura
ea omnia habeat, quæ imperator in toto imperio.
excell. Oſaſch. deciſi. 1. decretum ſeruandum eſt.
Qui reperiuntur idonei iurare debent in creatione,
1 ſecundùm formam in decreto præſcriptam. † De
iure ſecundùm Abb. in cap. ſicut ne clerici, vel
monac. neg. ſec. ſe immiſ. iurare debet. Quod de
ijs, quæ audiet, vel videbit, & requiſitus fuerit ſine
diminutione inſtrumentum faciet: quòd ſecreta
ſibi iniuncta celabit, ſi ex iuſta cauſa ſilentium in-
iungatur: quod ſuper contractu vſurario, aut in
fraudem vſurarum, aut aliàs prohibito inſtru-
mentum non conficiet, & decretum hic ſubiun-
git, ne recipiant inſtrumenta impuberum, furio-
ſorum, menteeaptorum, prodigorũ, ſine tutorũ,
& curatorũ præſentia, & authoritate. cuius decreti
in hac parte mentionem fecit. Purpur. conſ. 260.

ſub

ſub num. 21. Quòd de omnibus inſtrumentis, quæ reddet protocolum retinebit. Nam protocolum in dubio feciſſe præſumitur. Bar. in l. ſi librarius. ff. de regul. iur. & in l. ſi quis ex argentariis. §. prætor ait. de edend. quod ſi dixerit ſe perdidiſſe tenetur ſecundùm Bald. in rub. C. de fide inſtr. nu. 25. pęna arbitraria. Quod erit fidelis ei, à quo erit creatus notarius. Ac quòd remotis amore, timore, cupiditate, & odio exercebit officium ſuum ſecundùm bonam conſcientiam. Quia ſi ignoret ſe recipere inſtrumentum in fraudem vſurarum periurus nõ fit. minusq; ſi inſtrumentum rogatus recuſer reci-
2 pere, ſi multitudine negociorum † impediretur. Dec. in cap. quoniam contra de probat. num. 8. vel expeditione aliorum inſtrumentorum grauaretur Purp. in l. 1. ſub num. 32. C. de edend, & in l. quęcunque num. 600. ff. de off. aſſeſſ. & vlterius. ſi ad mandatum ſuperioris inſtrumentum recipere denegaret, officio priuari poſſet. Bald. in l. prouidendum. C. de poſtul. & quod teneatur regiſtrare, & poſtea publicare Bart. in l. generali in fi. C. de tabul. lib. 10. Et cum iure communi prohibeantur ſacerdotes
3 officium tabellionatus exercere, † d. cap. ſicut Dec. cõſi. 120. cum octo limitationibus traditis per apoſtol. ad Abb. in d. ca. ſicut. & per Iaſ. in l. 1. §. huius ſtudij. nu. 8. ff. de iuſt. & iure Ideò princeps hic inhibet ſubditis ſuis. ne contractus recipi faciãt per notarios presbyteros, niſi in caſum neceſſitatis inſtrumẽta teſtamẽtorum, codicillorum, donationum cauſa mortis, aut alias pias cauſas concernentia. nam propter neceſſitatem admittitur quis ad exercendũ artem iudicij, qui aliàs non admitteretur. Rom. in l. 2. ff. de iuriſd. omnium iud. Purp. in l. 1. num. 43. ff. de offi. eius. & ſi quis ex iſtis notarijs prohibitis, vel presbyter inſtrumenta ipſa tenent ac ſi nulla eſſet prohibitio, vt in fine decreti diſponitur, quod etiã iuri conſentaneum eſt. Bar. in d. l. vniuerſos. C. de decur. lib. 10. Iaſ. in d. §. huius ſtudij. num. 9. ff. de iuſt. & iure. Purp. in l. 1. nu. 57. ff. de off. aſſeſſor. quod an ſit intelligendum de inſtrumentis ante ſacerdotium receptis, & poſt. Coar. lib. pratic. q. 19. ſub nume. 8. verſ. quod ſi ſacerdos.

ARGVMENTVM.

Quod notarij inſtrumenta primo imbreuient totam ſubſtantiã notando, Deinde ad plenum, & iuxta veritatem ſubſtantiæ in ſuis protocolis regiſtrent infra menſem à receptione computandum.

TEXTVS.

Car. 45. lib. 3. Decretorum.

FALSITATIBVS, ſuſpitionibus inſtrumẽtorum, & negligentijs notariorũ prouidere ſatagentes, ſtatuimus hoc ædicto, quod quilibet notarius, ſeu tabellio per nos creatus, vel curiæ noſtræ iuratus, officium tabelionatus in patria noſtra exercere diſpoſitus, cùm rogatus fuerit per perſonas, vel partes, quarum intererit inſtrumenta, vel literas ſuper earum cõtractibus, aut negocijs conficere: Primò, & ante omnia vocatis teſtibus fide dignis, & notis, ſi fieri poteſt, videlicet ſeptem in teſtamentis, quinque in codicillis, ſeu donationibus cauſa mortis, quinque in donationibus inter viuos per minores 25. annis factis, vt præſtatutum eſt, conditionibus.

In alijs verò cõtractibus, ſeu negocijs tribus, vel ad minus duobus, vbi tres haberi non poterunt, in recitatione ſaltem præſentibus, audiat ſedule partes, vel perſonas ipſum notarium rogantes, de, & ſemper contractibus, & negocijs, de quibus fieri petierint inſtrumenta, vel literas, & eas interroget diligenter de omnibus huiuſmodi contractum, aut negociorum circunſtantijs, ſic quòd plenè, & clarè facta eorũ intelligat. deinde totam ipſorum, ſeu negociorum ſubſtãtiam veram in ſuo breuiario notet, & deſcribat.

Et poſtmodum coram partibus, ſeu perſonis, ac teſtibus prædictis ſcripta in dicto breuiario pronunciet, & recitet ſeriosè, verbo tenus.

Et ſi quæ recitando addenda, minuẽda, aut mutanda fuerint, ſecundùm voluntatem, & inſtitutionem partium, vel perſonarum, quarum intererit, corrigat, addat, vel minuat, prout ipſæ perſonæ, ſeu partes in facto dictauerint.

Poſtquam autem notarius inſtrumẽta, vel literas ſic, vt præfertur, receperit, & imbreuiauerit ipſa inſtrumẽta, vel literas infra xxx. dies à die receptionis ipſorũ inſtrumẽtorũ, vel literarum immediatè, & continuè ſequentes numerãdos in protocolo, ſeu libro ſuo autentico ſigno ipſius notarij in prĩcipio ſignato ad plenũ, & extenſum regiſtrare teneatur totã negociorum, ſeu contractuũ materiam, & ſubſtãtiam ibidem cum pura, & nuda veritate deſcribendo, & præcauendo.

Quòd ſi forſan prout à partibus, & perſonis, pro quibus fiunt huiuſmodi inſtrumenta, vel literę frequenter petitur ipſas literas, vel inſtrumenta dictari contingat, conſilio peritorum in ipſo dictamine, deſactorum, & negociorum ſubſtantia.

tia, & veritate nihil immutetur,

Et in ſuper in prædicta inſtrumentorum, ſeu literarum regiſtratione ad plenum, & per extenſum deſignent, & deſcribant in qualibet nota annos domini, inditionem, menſes, dies, loca, & teſtes, ſe refferendo ad notas prius regiſtratas,

Et ne quid ſiniſtri poſſit intelligi, vel cōmitti ex nimia breuitate, ſeu truncatione dictionum, ſeu vocabulorum, iubemus prædictos notarios inſtrumenra, ſeu literas tam in regiſtrando, quàm in groſſando ſcribere, ſeu per ſuos coadiutores, ſi quos habeat ſibi datos, ſcribi facere, ſine nimia breuitate, & dictionum trūcacione, propter quam intellectus dictionis poſſit in dubium deduci, aut verus ſenſus immutati,

Si quis autem notariorum prędictorū ſeu curiæ noſtræ iuratorum in prædicta inſtrumentorum, ſeu literarum per eum receptarum, infra dictum tempus regiſtratione ad plenum, vt præfertur fienda defecerit, pænam pro quolibet defectu xxiiij. ſolidorum fortiū ſe nouerit incurſurum, exceptis ſecretarijs noſtris, cum quibus propter onera eis incombentia, quo ad tempus regiſtrandi in ſtatutis noſtris tituli corundem eſt ſuperius diſpenſatum,

S V M M A R I V M.

2 *Donatio minorum xxv. annorum quinque teſtes requirit.*
3 *Notarius ante inſtrumēti publicationem partes interrogare, intelligere, & negocij capax fieri debet.*
3 *Breuiatura inſtrumenti quid continere debeat.*
4 *Recitatio breuiatura de ſolennitate illius.*
5 *Recitando poteſt addere, vel minuere ex partium voluntate,*
6 *Extenſionis poteſtate quomodo quis vti debeat.*
7 *Clauſula ad dictamen ſapientis quid importet.*
8 *Abbreuiationes truncas, & dubias notarius euitare debet.*
9 *Ob damnū proueniens ex clauſula attenta vel obſcura, datur regreſſus contra hæredes notarij.*
10 *Inſtrumentum intra tempus decreti non regiſtratum fidem non amittit.*

Gloſſa.

TEſtamentum ſeptem teſtes reqnirit. §. fin. inſt. de teſtam. codicilli quinq; l. fin. C. de codic. & donatio cauſa mortis quinque l. fin. C. de dona. cauſ. mort. in alijs contractibus ſufficiunt duo. l. vbi numerus. ff. de
1 teſtib. excepta donatione minoris † xxv. annis, in qua vt diſponitur tit. de don. min. & ſimplic. quinque requiruntur, cum alijs ſolennitatibus ibi latè explicatis. Si tamen in ipſis alijs contractibus facultas daretur adhibendi tres, ſecundùm decreti formā hoc eſſet præſtandum.

Notarius vocatis teſtibus, antequàm ponat manum ad ſcribendum, debet audire, ac partes inter rogare diligenter, ac bene intelligere, & capax reddi contractus, ac negocij cum ſuis circunſtatijs, de
2 quo inſtrumentum eſt recepturus. † Bald. in rubr. C. de fid. inſtrum. ſubſtantialiaque in inſtrumento citra verboſitatem apponere, de quibus à partibus rogatur, Alex. conſ. 190. nu. 4. vol. 7. ex l. ampliorē. §. in refutatorijs C. de appel. quo fit, vt in ſubſcriptione atteſtat ſe omnibus, & ſingulis interfuiſſe. l. 2. ff. de fid. inſtr, §. ſi verò abſunt in auth. de hęred & falc.

Cognita rei ſubſtantia, ac illius tenore percepto, tabellio illam redigere debet in ſcriptis. quod ſcriptum Princeps appellat breuiatium, quum nondum extenſum ſit. Barto. in l. chyrographis. ff. de adm. tutor. & communiter nuncupatur breuia-
3 tura, † quæ ſummarium quodammodo totius rei eſt, continens rei ſubſtantiam, locum, tempus, ac teſtes neceſſarios. Bald. in rubr. nu. 20. C. de fid. inſtr.

Qua ſcriptura peracta, illam partibus leget, eaſque interrogabit, an intelligant quod ſcriptum eſt, velintque de iis inſtrumentum fieri. Bar. in l. fideicommiſſa §. 1. ff. de leg. 3. Dec. conſ. 97. Rub. conſ. 14. Soc. iun. conſ. 147. num. 94, lib. 2. Ruin. conſ. 169. num. 3. volu. 4. Menoch. d. caſu. 144. num. 9. Nam rogitus eſt de ſolēnitate inſtrumenti, recitatio autem de ſolēnitate teſtamenti, & inſtrumenti ipſius.
4 † Angel. conſ. 275. Anan. conſ. 28. Rub. d. conſ. 14. num. 3. quæ recitatio, ſeu inſtrumenti publicatio præſumitur, ſi ſcriptura contineat clanſulam actū in tali loco, Ruin. d. conſilio 169. ſub numero 11. & quamuis illud publicet, antequam in ſcriptis redigat, de falſo puniri non deberet, licèt fortè inſtrumentum nullū dici poſſet. Alex. conſ. 73. nu. 6. vol. 1. etenim quando teſtator inſtituit hæredes, & facit legatum in teſtamento nuncupatiuo, & rogat teſtes, & notarium, non eſt alia publicatio neceſſaria Abb. in c. cum. P. Tabellio de fid. inſtr. ſed ſi in ſcriptis teſtatur, vel coram teſtibns voluntatē ſuam nō expreſſerit. Alex. conſ. 74. ſub num. 9. verſi. præterea licet. vol. 1. Crau. conſ. 944. ſub nu. 4. Gabr. cōſ. 169. num. 77.

Recitādo addere, minuere, vel mutare poteſt, vt
5 fuerit voluntatis, & inſtructionis partiū, † & q̄ factum eſt, partium voluntate, factum intelligitur. Alex. conſ. 14. volum. 6. & verba illius verba partiū Bal. in l. errore. C. de teſtam. & in l. 3. num. 6. C. de rei vendic. Dec. conſ. 450. 639. 653. quare nunquam ſiniſtri quidquam ſuſpicandum eſt, & ſi in ipſo breuiario aliqua cançellata, addita, aut mutata comperiatur, modo id veriſimiliter dignoſci poſſit factum eodem attramento, manu, & caractribus, ac tempore rogitus inſtrumenti: Caſtr. conſ. 131. dubium facit col. 2. lib. 2. Crau. conſ. 88. nume. 4. quū experientia doceat ſemper aliquid addi, deleri, aut mutari, dum inſtrumenta rogantur. licèt cautius faciant notarij, ſi ipſarum cancellationum, mutationum, additionum, aut abraſionum mentionē faciant ad euitandum dubium, de quo per Iaſo. in l. ſi vnus C. de teſtam. qui voluit ea omnia de voluntate teſtatoris præſumi facta, modò imbreuiatura reperta ſit penes eum. Quod dubium maius eſt in cācellationibus, ſeu abolitionibus, quàm in apoſtillis, quia iſtæ cognoſcuntur an manu notarij factę ſint. abolitiones autem, vel lituræ ab alio, & ideò de iſtis omnino notarius mentionē facere deberet, quum Caſtr. & Craue. ſupra allegati de apoſtillis loquantur.

Triginta diebus poſt rogitū à die receptionis cōputandos ad plenum, & extenſum in libro ſuo authentico ſigno ipſius notarij ſignato. Iſta extenſio,

& ple-

& plenitudo ſubſtantiam negocij immutare non debet: ſed tantùm circunſtantias, quæ de conſuetudine apponi conſueuerunt, melius explanãdo orationes detruncatas. puta ſi dixerit renunciarunt &c. poteſtas eſt exprimendi ſolitas renunciationes.
6 † Bald. in d. rubr. num. 22. ſecundùm ſuam conſuetudinem Pariſ. conſil. 47. nume. 27. lib. 1. Fel. in c. ex literis num. 17. de fid. inſtr. Grat. reſp. 140. lib. 1. Ceſal. conſi. 88. alius autem notarius, cui commiſſa eſt leuatio inſtrumentorum alterius extendendi clauſulam &c. poteſtatem ſibi aſſumere non deberet, ſed tantùm inſtrumentum ſub ea forma expedire, qua ſcriptum in ipſa abbreuiatura inuenitur. §. penult. in auth. de tabell. Bald. in d. rubr. ſub num. 22. & in l. lucius. ff. de mil. teſtam. Ruin. conſi. 169. num. 4. volum. 4. Roland. conſi. 66. volum. 4.

Petunt vt plurimum, imo ſemper partes inſtrumenta extendi dictamine ſapientis. hoc dictamine nihil addi detrahi, vel commutari debet de ſubſtã-
7 tia † niſi declarando. Aret. in l. ex ea parte. ff. de verbo. oblig. Fel. in c. ex literis de fid. inſtrum. colum. 17. Purp. conſi. 243. quod ſi aliquid adderet de voluntate teſtatoris, vel pattis, aut de cõſilio ſapientis, facta, de hac additione mentione falsũ non incurreret. Bald. in l. captatorias. C. de mil. teſt. & quid virtute clauſulæ dictamine ſapientis facere poſſit. Barto. in l. illa institutio. ff. de hæred. inſtit. Fel. in c. ex literis de fid. inſtrum. quæ operatur requirentibus partibus, extendi ad dictamen ſapientis aliàs non. Ruin. conſ. 62. num. 5. volum. 4. Regiſtrandoque ad plenum in libro annos domini inditionem, mentem, ac diem ponere debet, loca, & teſtes, & quando poſiti in principio extendantur ad ſequentia, vel ſequentia referantur ad antecedentia. Bart. in l. ſi quis. §. initium ff. de edendo.

Breuitas, ſeu abbreuiatio ita non debet eſſe arcta, & trunca, vt poſſit reddi dubia illius extenſio: quum abbreuiationes periculoſas notarium euita-
8 re conueniat. † Spec. de inſtru. ædit. §. inſtrumentum, verſ. ſed nunquid, & quando inſtrumentum non exprimit conceptum, & mentem partium ad plenum dictio, &c. nihil operatur, nec extẽdibilis eſt. Calc. conſ. 48. Crau. conſ. 34. nec operatur id haberi pro expreſſo, quod ſubintelligitur, ſed tantùm cogi poteſt notarius ad extenſionem ipſius clauſulæ. Bald. conſilio 309. lib. 5. Crau. conſ. 34. & quando propter nimiam obſcuritatem nihil certè elici poſſet, tunc ille, cuius intereſſet, haberet regreſſum
9 contra hæredes notarij defuncti. † l. ſi. C. de magiſtrat. commen. Iaſ. in l. gallus. §. idem credendum: vbi tractatur materia dictionis, & c. & à quo, ac quo modo, & quibus caſibus extendi poſſit ff. de lib. & poſthum. & quando poſſit notarius verbum ambiguum declarare, & interpretari. Purp. conſ. 125. nume. 6. cuius interpretatio præponderat interpretationi conſuetudinis. Bald. in l. fin. C. de eden. Fel. in c. cum P. tabellio de fide inſtrum. colum 4. verſi. & ſi notarius. Purpur. conſ. 166.

Notario negligente prędictorum obſeruantiam pœna imponitur librarum 24. & hoc decreto attẽto inſtrumentum vires perdit, ſi illius protocolum ſignatum non ſit. Purp. conſ. 62. num. 12. authoritate. Roman. conſ. 174. num. 7. concludens contractum in ſcriptis celebratum amittere fidem, ſi
10 protocolum non exhibeatur, quod ego † quantũ ad hoc decretũ nunquam obſeruari vidi. Imo quũ imponatur pœna pecuniaria, & non contineat clauſulam irritatiuam, nec loquatur prohibitiuè, ſed diſpoſitiuè mandando fieri inobſeruantia inſtrumentum non viciat Bald. in l. 1. cuius opinionẽ dicit ibi communẽ. Iaſ. nu. 13. ff. de lib. & poſthum.

eſt tamen verum, quod ſi notarius alias ſcripturas illius temporis ordinatè in libro extenderit, dimiſſa vna de hac valde ſuſpicari poſſe, non obſtãte quod de ea notarius atteſtaretur ſe rogatũ fuiſſe. Anch. conſ. 431. quod declarat Menoc. de arbitr. caſu 187. num. 31. & 32.

A R G V M E N T V M.

Notarij habeant proprias ſtationes, exceptis Secretarijs Domini, prælatorum, Baronum, & receptoribus extentarum nobilium.

T E X T V S.

cart. 46. decr. lib. 3.

AD honeſtatẽ officij, & ſuſpitionẽ auferendam, quę frequenter ex vagatione quorũdam notariorũ hinc inde diſcurrentium, contra tales conſurgit, ſtatuimus hoc ædicto, quod notarij publici, ſeu curiæ noſtræ iurati habeant proprias manſiones, in quibus reſideant, & reperiantur, niſi dum, & quando pro executione dicti officij, aut alio vtili, & honeſto negocio extra vacare, ſine vacatione turpi, vel inutili ipſos contingerit. in quibus quidem mãſionibus eorum locis ſecuris teneant, & conſeruent ſua protocola. eiſdem notarijs, & iuratis inhibentes, ne extra proprium domiciliũ alteri cuique famulando, ſeu ſeruiendo in dicto officio maneant. exceptis ſecretarijs noſtris prælatorum, & Baronum: nec non receptoribus extentarum, ipſorumque prælatorum, & Baronum, ac etiam bannerorum, & aliorum vaſſallorum noſtrorum iuriſdictiones, homagia, fidelitates, cẽſus, & redditus habentium. Qui quidẽ receptores extentarum dum ſeruiẽt dominis, ſeu locatarijs ipſis, poſſint duntaxat inſtrumenta recognitionum ſuarum homagiorum fidelitatum, inueſtiturarum, albergamentorum, laudimiorum, & compoſitionum, ex ipſis recognitionibus dependentium recipere, & conficere. Alia verò inſtrumenta venditionum, donationum, quitationum, locationum, tranſactionum, & aliorum contractuum, negocia recognitionum minimè rangentium pro ipſis dominis, ſeu locatarijs ſuis recipere, vel conficere non valeant. Et ſi de facto

contra huiuſmodi prohibitionem quæuis ex dictis instrumentis recipere, ſeu conficere in fauorem dictorum dominorum, ſeu locatariorum ſuorum præſumpſerit illa in iudicio, vel extra decernimus non valere, nec fidem eis eſſe adhibendam. Caueri mandãtes expreſsè per dictos extentarum tam noſtrarum, quã alienatum quoſcunque receptores, ſeu ſcribas, ne in recipiendo ipſas extentas ſimplicitates, & ignorantias multorum recognoſcentium ignorantiam differentiam feudorum, ab emphyteuſibus vulgariter emphyteoſes feuda nuncupantium, Et forſan credẽtium, inſequantur ſcribendo in ipſis recognitionibus. taliũ ſimpliciũ feuda pro emphyteoſibus, vel contra: vel feudalia pro ſimplicibus. ſed ſecundùm veras informationes recognitionum, & partium documenta instrumenta prædicta extentarum omni ſiniſtro poſtpoſito conficiant: quòd ſi ſecus actum fuerit, omnes tales recognitiones ineptas, & doloſas recognoſcẽtibus ſimplicibus, & ignorantibus non obeſſe decernimus, in punctis in quib. contra veritatem aliquid recognouiſſe reperiẽtur. Rurſus à prædicta mãſione proptia per nos fieri decreta exceptos eſſe volumus notarios, & iuratos noſtros, qui gratia, & occaſione diſcendi artem ipſam notariatus cũ alijs notarijs ſufficientibus moram cõtraxerint; quoniam tales ſunt cõmendandi, & fauoribus proſequendi.

SVMMARIVM.

1 *Vagatio inſolentiam, animique leuitatem demonſtrat.*
2 *Statio quid ſit?*
3 *Notarij protocola, & ipſorum ſcripturas cuſtodire debent, vbi manſionem habent.*
4 *Commiſſarij extentarum qui dicantur.*
5 *Notarij actorum iudicialium inſtrumenta recipere non debent ad officium non pertinentia.*
6 *Recognitiones erroneæ, recognoſcentibus non præiudicant.*
7 *Qui virtutibus incumbunt fauore digni ſunt.*

Gloſſa vna.

NOTARII proprias habere debent stationes, & non contra officij honeſtatem vagari: quum inſolentiam, animique
1 leuitatem, † ac diſſolutionem vagatio demonſtret, cap.fi. de reſcrip.in 6. vagabunduſque propriè dici poſſit, qui firmam manſionem non tenet. Hypol. conſi.86.nume.13. Quare Sereniſſimus Princeps officij honeſtate, & grauitate penſata ſtatuit, ne notarij vagentur, ſed proprias stationes ha-
2 beant. ſtatio variis modis capitur. † vt in l.itẽ apud §.conuicium.ff.de iniur.in l.1.§.ſtationẽ.ff.de flum. dicitur ſtatio militum.l.3.§.qui ſtationis.ff.de re mili.ſtationes fiſci.l.1. C.de compenſat.l.1.C.ne. fiſc. rem quam vend.euinc.aliæ ſunt ſtationes tabellionum, vt in auth.de tabell.locus vbi muneris ſui obeundi cauſa ſe ſiſtit, ac vt vſus docet, notarii vt plurimum habẽt ſuas ſcribanias: qui igitur propriam ſtationem, vel ſcribaniam habet, vagabundus notarius non eſt, ſiue propriam, ſiue conductam.gl.in l.4.§.prætor ait.ff.de dam.infect.Bar.& Bal. in l.1.C. vbi in rem actio. Et quum eius officium publicam vtilitatem reſpiciat, neceſſariũ fuit ſtatuere, quòd proprias manſiones habeant, in quibus inueniri poſſint. argu.l.2.§.Symphoronius.ff.de orig.iur.cui ex publico domus in ſacra via data erat, quò facilius conſuli poſſit.

Ipſi notarii protocola, & libros ibi cuſtodire de-
3 cretum iubet, vbi manſionem habent, † iuriq; hoc conſonum eſt, quod vbi officium exercent libros cuſtodiant, niſi cauſa iuſta ſubſit in contrarium puta belli, aut alterius periculi. Ang. Alex.& Iacob.in l.prætor ait.§.is etiam.ff.de edend.

Manſionem quum retinere debeant, extra proprium domicilium aliis inſeruire in officio prohibentur. Ne, vt dici ſolet, plurib.intẽtus minor ſit ad ſingula ſenſus. Excipiuntur ſecretarii Principis, prælatorum, baronum, ac receptores extentarum eorundem: quaſi iſti ſequi teneantur dominos, & receptores extentarum, quos aliqui appellant ab exten-
4 dendo commiſſarios † extenſionum, quaſi quærere debeant iura dominorum, vt plurimũ in variis locis conſiſtentia; & feudatarii, ac emphyteutæ diuerſi fori non cogantur, ire ad domiciliũ dñi pro ſolutionẽ ſeruitiorum dominicalium, vt tractaui tit.de iure emphy.decr.licèt gl.1.3.partis nu.9.

Iſti receptores, ſeu commiſſarii ad receptionem recognitionum conſtituti, ac deſtinati inſtrumenta aliorum contractuũ recipere prohibentur, præter hic ſpecificata ad finem, ac negocium deſtinatarum pertinentia, quod an obſeruetur neſcio, & iñ hic ſub pœna priuationis fidei talium inſtrumẽtorum fieri mandatur, ſcilicet ad commodũ dominorum. facit in ſimili, ꝙ notarius actorum iudicialium inſtrumenta recipere non debet, quæ ab offi-
5 cio non dependent.† Luc.de Pen.in l. hac parte.C. de prox.ſacr.ſcri.lib.12.& notarius cauſæ ciuilis nõ debet acta criminalia nec econtra recipere. Ange. in add.ad Bar.in l.duos. C. de ſuſcep.& Archid. ſib. 10.ad commodum aliorum, quam domini, ſeu dominorum prohibitio non loquitur, ad quorum rogitum poſſunt inſtrumenta recipere. l. maritus. C. de procura.l.cum prætor.ff.de iudic.

In ipſis recognitionibus iſti notarii, & cõmiſſarii obſeruare tenentur formam antecedentiũ conſignamentorum, & non ſcribere feudum pro emphyteuſi, vel ecõtra, aut quid pro quo. Nam omnia quæ à prima forma diſcrepant, omniaque innouata pro non factis habentur explicaui tit.de iur. emphyt.Dec.rempublicam ſecunda parte gl.4. Nec re-
6 cognitiones erroneæ † recognoſcentibus præiudicant. Alex.conſi.29.colum.pen.lib.5. Iaſ. in l.2.q.16. num.214.C.de iur.emphy.Crati.conſi.507. Quas decretum habet pro ineptis, & doloſis quatenus priſtinæ veritati præiudicant. Etenim ſæpiſper aliqui ex iſtis notariis, aut fauentes dominis, quib. in hoc inſeruiunt, aut aliquando per ignorantiam verbis, aut ſeruitiis inſolitis ſimplices grauant emphyteutas, aut feudatarios. Cui dãno Princeps hoc decreto, & altero.c.commiſſarios lib.decret.car.36.prouidens omnia immutata, addita, vel detracta habet

pro irritis, & hic pro doloſis. quod procedet non obſtante iuramento ex ijs, quæ dixi d.glo.4. & dolo præſumpto de quo in decreto.

Excipit vltimo loco Princeps, ab onere retentionis manſionis illos, qui diſcendi gratia cum ſufficientioribus notarijs moram contrahũt. nam qui
7 virtutibus,† & ſtudio incumbunt, Principis fauore, ac commendatione digni ſunt. auth. habita cum ibi no.C. ne fil. pro patre.

ARGVMENTVM.

Quòd Notarij non recipiant inſtrumenta in tabernis publicis; nec regiſtrent inſtrumenta debitorum in papyris mercatorum, ſeu creditorum,

TEXTVS.

Car.46.lib.3. Decretorum.

EX cauſis ſupradictis hoc ædicto prohibemus, ne publica inſtrumenta, aut literas recipere præſumãt in tabernis, & alijs locis inhoneſtis ad recipiendum, cibandum, vel potandum hiſtriones, guloſos, lenones, ebrioſos, & alias, inhoneſtas, & infames perſonas cõſuetis. In alijs verò tabernis, ſeu hoſpicijs, in quibus hoſpites honeſti colliguntur, & conueniri ſoliti ſunt, inſtrumenta venditionum, locationũ, permutationum, albergamentorum, laudimiorum, mutuorum, quittationum, dotium, & aliorum quorumcunque contractuum, exceptis donationibus, in præſentia teſtium honeſtorum fide dignorum recipi per dictos notarios, & iuratos noſtros non vetamus: pœna priuationis officij notariatus, per vnum annum à die receptionis inſtrumenti cuiuslibet in tabernis inhoneſtis recepti numerãdum, cuilibet notario, ſeu iurato noſtro recipienti imminente: ſub eadem pœna eiſdem notarijs, ſeu iuratis inhibentes, ne contractus mutuorum, aut aliorum debitorum pecunialium, vel alios quoſcũque, de quibus rogati fuerint recipere, & receperint inſtrumenta in papyris mercatorum, ſeu creditorum regiſtrare, & ſignare præſumant. ſed duntaxat in ipſorum notariorum, ſeu iuratorum proprijs protocolis, prout ſtatutum eſt. Poterunt tamen in papyris dictorum creditorum ſcribere, ad commendationẽ memoriæ breuia ipſorum debitorum, continentia annum, diem, & quantitatẽ debiti, nominaque debitorum, & creditorum cum termino ſolutionis, ſine quacũque ſignatura.

SVMMARIVM.

1 *Locus loci de ſubſtantia eſt inſtrumenti.*
2 *Nephas eſt honeſtas perſonas in tabernis, ac hoſpiciolis inhoneſtis inueniri.*
3 *Ex loci qualitate præſumptio boni, vel mali inſurgit.*
4 *Tabernarij huiuſmodi hoſpitiolorum viles, ac humiles perſonæ ſunt.*
5 *Lenones, ebrioſi, hiſtriones, & alij infames, idonei teſtes nõ ſunt.*
6 *In hoſpicijs magnis contractuum receptio permittitur, donationibus exceptis. quid de teſtamentis?*
7 *Hoſpites mercatorum appellatione continentur.*
8 *Hoſpitalitas commendatur diuino iure.*
9 *Notarij inſtrumenta, ſeu originalia eorundem ſcribere non debent in libris mercatorum, ſed apud ſe cuſtodire.*

Gloſſa.

LOcus cùm non tantum de ſubſtantia inſtrumenti ſit. l. optimã vbi Cyn. & Ang. C. de contrah. ſtipul. glo. in c. Abbate de re iud. l. generali, & ibi Bart. C. de tab. lib.
1 10. ſed etiam neceſſaria expreſſio † loci ipſius. Bart. & Alex. in l. de pupillo. §. qui nuncia. ff. de noui ope. nunciat. quam opinionem teſtatur communem. Nat. conſi. 329. Ideò hic Princeps ratione, vt credibile eſt, honeſtatis officij prohibuit inſtrumenta celebrari in ijs tabernulis, & diuerſorijs, vbi inhoneſtæ perſonæ ↄuerſantur: vt ſunt lenones, ebrioſi, hiſtriones infames, ac aliæ inhoneſtæ perſonæ. qui-
2 bus in locis nephas eſt honeſtas perſonas † inueniri. clem. 1. de vit. & honeſtat. cum ibi not. cum ratio-
3 ne loci, & ſicut illius eſt qualitas, † talis exurgat præſumptio. glo. in c. non ſatis 34. q. 2. facit l. conſenſu.
4 C. de repud. Rurſus tabernarij iſti viles ſunt, † humileſque perſonæ, & pro talibus habẽtur. l. humilem. C. de inceſt. nupt. Quare, quum iſtis in locis, & receptaculis recipiantur lenones, & lenæ caſtitatis vaſtatrices, extra vrbem eijci iuſſæ. §. 1. auth. de lenon.
5 item ebrij, qui teſtes eſſe nequeunt. † Bal. & Fely. in c. 1. de teſtib. & quorum cõtractus ſunt inualidi. c. vnuſquiſque. & ibi gl. in verſi. ebrius 21. q. 4. item, & hyſtriones, quorum teſtimonium reprobatur. Bal. in l. 2. §. ait prætor poſt gl. ff. de ijs qui not. infa. Abb. in c. cum decorem de vit. & honeſt. cler. prout nec teſtimoniũ perſonæ infamis. l. Caſſius. ff. de ſenat. l. qui teſtamento. §. cum qui. ff. de teſtam. facilius poterat dari commoditas, & facultas fabricandi aliquam falſitatem.

In hoſpicijs autem magnis, vbi hoſpites recipiũtur, & perſonæ honeſtæ conuerſantur gratia neceſſitatis, vt in hac ciuitate, in qua ſunt plura, ac magna hoſpicia, ac hoſpites diuites, & viri honeſti permittuntur recipi inſtrumenta venditionum, locationum, permutationum, albergamentorum, laudimiorum, mutuorum, quitationum, dotiũ, ac alio-
6 rum quorumcunq; contractuum † exceptis donationibus in præſentia teſtium fide dignorum. de teſtamentis non loquitur, quæ non continentur ſtatutis loquentibus de contractibus, nec ècõtra Bal. & Iaſ. in l. teſtamentum. C. de teſtam. & quamuis permiſſio receptionis inſtrumẽtorum ↄtractuum, videatur excludere receptionem teſtamentorum. l. cum prætor. ff. de iud. tamen quum in iſtis hoſpicijs

magnis

magnis decretum non prohiberet, minuſque iuri cõi hoc prohibeatur, permiſſio vnius, non erit prohibitio alterius. ex not. à Iaſo. in l. maritus. nu. 19. C. de procura. Iſti etenim hoſpites, & tabernarij appel
7 latione mercatorum continentur. † Bart. in l. cum pater. §. menſæ. ff. de leg. 2. & quum hoſpitalitas ab
8 apoſtolo. cap. 12. ad Rom. commendetur. † diſponens, & præparans ad ſuſceptionem diuinæ gratiæ Luc. vlt. bona temporalia multiplicans. 3. Reg. cap. 17. quæ meruit Angelos recipere Gen. 18. & 19. c. in ſumma 42. diſt. per dominum Ieſum Chriſtum cõmendata. hoſpes eram, & non recepiſtis me. Matt. 25. habens multa priuilegia. l. omnia priuilegia. C. de epiſc. & cler. iſta non ſunt hoſpiciola, de quibus in l. ſi verò plures. §. 2. ff. de ijs qui deic. nec tabernæ, & cauponæ, in quibus mulieres ſe proſtituunt. l. palam. ff. de ritu nupt. ſed domus, ac hoſpicia honeſta, in ipſis, prout contigit, inſtrumenta celebrari permittuntur.

Notarij iurãt retinere protocola. Abb. in c. ſicut. ne cler. ſec. neg. ſe immiſc. illaq; penes ſe cuſtodire. §. illud. & ibi gl. & Ang. in Auth. de tabellio. quare quod debent cuſtodire penes ſe, non debent ſcribe
9 re in libris mercatorum. † quod in ſecunda parte iſtius decreti Princeps prohibuit, ſcilicet ne in papyris mercatorum, inſtra debitorum pecuniarium eorundem regiſtrent, & cõſcribant, ſed in papyris, & protocolis ipſorum notariorum. Quare dubitauit, Marc. q. 369. an valeat cõſuetudo q̃ notarij ſcribant ipſas obligationes, & cõfeſſiones in libris mercatorum. vbi etiam dicit q̃ retento originali poterat copiam notare, in libro mercatoris ſcribere.

ARGVMENTVM.

Notario, cui adiutor non eſt datus, non liceat per alium notarium quemcunque facere regiſtrari, vel groſſari inſtrumenta per eum recepta, vel ſibi commiſſa.

TEXTVS.

Cap. 46. Decr. lib. 3.

TAbellionem quemcunque publicum per ſeipſum, manuque propria omnia, & ſingula inſtrumenta regiſtrare, groſſare, ac in formam publicam redigere, & non per aliũ ſcriptorem, ſeu notarium quemcunque hæc fieri facere aſtrictũ eſſe decernimus. Niſi ipſi notario datus, vel dati fuerint per nos, vel per alios ad hoc habẽtes poteſtatem, coadiutor, vel coadiutores nominati, vel innominati, quos ipſe notarius voluerit, eligere. Quo caſu idẽ notarius per ipſum coadiutorem, ſeu coadiutores ſibi datos poſſit, & ſibi liceat quæcunque inſtrumenta per eũ recepta, nec non aliorum protocolorum ſibi cõmiſſorum (ſi in literis dationis coadiutorũ caueatur) regiſtrari, ſcribi, groſſari, & in formam publicã redigi facere, exceptis ſignatura, & ſubſcriptione cuiuſlibet inſtrumenti, per dictum notarium principalẽ manu propria faciendis: facta prius collatione diligẽti per ipſum notarium, cum ſuo coadiutore ipſius inſtrumenti ſcriptore ad protocolũ originale. In qua quidem ſubſcriptione idem notarius nomen, & cognomen ipſius coadiutoris ſcriptoris eiuſdem inſtrumenti ſpecialiter exprimere teneatur. ſub pœna viginti ſolidorum fortium, per quemlibet notarium, cũ non dicatur hic pro qualibet vice, videtur dicendum ſemel tantùm committi, etiam ſi notarius pluribus vicibus deficiat Iaſ. & alij in l. qui fidem. ff. de tranſact. ſeu iuratum noſtrum, aliter quàm dictum eſt, inſtrumenta per eum recepta, vel ſibi ad groſſandum cõmiſſa expedire præſumentem committenda, & fiſco noſtro applicanda.

SVMMARIVM.

1 *Mos, & notariorum ſtylus in ſcribendis inſtrumentis antiq; extenſo inſtrumento illis impune liceat lacerare primam ſcripturam. & nu. 9.*
2 *Groſſatio inſtrumẽti ac extenſio ad eum notarium pertinet, qui illa recepit.*
3 *Aſſertioni notarij, quòd fuerit impeditus inſtrumentum ſcribere an credatur.*
4 *Notarius, quoad vnum inſtrumentum pluribus coadiutoribus vti non debet.*
5 *Notarius propria manu ſubſcribere inſtrumentum tenetur.*
6 *Notarius habens authoritatem aſſumendi ſibi coadiutorem etiam non impeditus illius miniſterio vti poteſt.*
7 *Collatio inſtrumenti cum protocolo neceſſaria eſt, cuius notarius in ſua ſubſcriptione facere mentionem tenetur.*
8 *Inſtrumentum aliena manu ſcriptum, & per notarium qui dixerat recepiſſe ſubſcriptum Exc. Senatus approbauit.*
10 *Notarius an inſtrumentum leuare poſſit a protocolo, in quo legitur tale inſtrumentum cancellatum, manu notarij partium voluntate.*

Gloſſa vna.

1 MOS, & notariorum † ſtylus in recipiendis inſtrumentis obſeruatus eſt, vt Primò ſcribant inſtrumentum ſuper vno foleo, quem ponunt in filza, ſeu baſtardello. Secundo ſcribunt extenſe in eorum libro. Tertiò ex eo ſumunt publicum inſtrumentum, quòd partibus tradunt. appellantes ſcripturam in libro extenſam originale, ſeu protocolum, ad quod recurrunt: quum poſſint impunè inde baſtardellum lacerare, ſecundùm Parif. conſi. 28. nu. 22. 23. & 24. lib. 2. Ego vidi alium morem ſeruari, ſcilicet primam ſcripturam fieri in foleo, à foleo in paruo libro, quem notularium appellant, & à notulario in librum magnum vocatum protocolum, vbi illa extendunt. aut primam ſcripturam faciũt in ipſo paruo libro, & extendunt in protocolo. Ex-

P 2 tenſio

tenſio aũt iſta inſtrumenti, ſeu groſſatio per eum
met notarium fieri debet, qui ipſum inſtrumẽtum
2 recepit, † & nõ per alium. Bocr.q.36. & 37. imo nec
per alium inſtrumentum ſcribi, gl. in l.generali. C.
de tabul.lib.10. Alex.conſi.41.vol.1. Afflict.dec.6.cõ
munem dixit Gra. conſi.76.vol.1. verum quia hæc
opinio multos habet contradictores. Inno.& Abb.
in c.quoniam contra.de proba. Caſt.conſi.125.vol.
2. Alex.conſi.50.vol.3. & conſi.14.vol.6. Dec. conſi.
447. ſic vt iſta videatur communior ex collectis à
Gabr.tit.de præſumpt. concl.5.nu.34. & 35. & latius
dixi tit.de oppoſi.contra form.inſtru.decr.& ſi glo.
1. & 2. quam etiã ſequutus eſt Sen. dec. 37. Ideo hic
decretum remouet dubium iuris, vt non liceat hoc
fieri ſine Principis licentia, ſeu authoritate: qua ob-
tenta quod ius prohibet decreto conceditur. licèt
Purp. in l.1. nu.559. ff.de offi. eius ſcripſerit, notario
3 atteſtanti ſe fuiſſe impeditum † ſcribere inſtrumen
tum, quum tractaretur de modico præiudicio cre-
di debere. Sed attenta forma iſtius decreti, impo-
nentis pœnam non habenti coadiutorem, quantũ
ad ipſum notarium dubium eſſet, an credi eius de-
beat aſſertioni, licèt ſecus putet, quantum ad valo-
rem inſtrumenti, ſeu quoad ꝯhentes. & q̃uis de hoc
etiam partium reſpectu ipſe dubitauerit, ego puto
omne dubium tolli: cùm notarij error, aut factum
partibus obeſſe non debeat. l.Imperator. & ibi Bart.
ff.de ſtat.homin. Et quantum ad vnum, & idem in-
ſtrumentum notarius pluribus coadiutoribus vti
4 non debet, † ſed per eummet, qui cepit ſcribere, in-
ſtrumenti ſcriptura peragi ſine mutatione. Dec.in
c.q̃m contra.nu.43. de proba. quum inſtr̃m diuerſa
manu ſcriptum immũdum, & ſuſpectum dicatur.
§.& quod ſæpe in Auth.de trienn.& ſemiſ. Bal.in l.
ꝯctus.nu.10.C.de fid.inſtr. ſtãte coadiutoria, ſeu au-
thoritate & Principis licentia exiſtimo notarium
nedum impeditum, ſed etiam pro arbitrio per aliũ
5 propria ſua inſtrumenta leuari facere poſſe. † vt de
cretum aliquid pręter diſpoſitionem iuris cõis ope
retur, caſu quo communior ea ſit ſententia, nota-
rium impeditum poſſe ſibi adiutorem aſſumere, q̃
credo veriorem. Confirmatur, quia Princeps hic
præſcribendo formam ſubſcriptionis, quam nota-
rius inde propria manu cum ſigno ſubijcere tenẽ,
non facit mentionem, ſeu non habet rationem
impedimenti.

Facultas hæc à Principe conceſſa, aut quæ con-
ceditur non ita lata eſt, quin oporteat notariũ, qui
inſtrumẽta recepit, illa propria manu ſubſcribere,
6 & ſignare. † Bal.in l.quæritur. ff.de ſtat.homi. Caſtr.
in l.quædam. §.nihil intereſt. ff.de eden. Dec.conſi.
447. Bocr.q.37. & ſubſcriptio ipſa ſit, quæ dat robur
inſtrumento, ac omnia antecedentia confirmat.
Iaſ.in l.cum antiquitas.C.de teſta.

Antequam ſubſcriptionem collatio exigitur cũ
7 protocolo, ſeu originali, † de qua notarius in ſub-
ſcriptione atteſtabitur, ac de illo cuius ſcribendi la
borem mandauit. Alex.conſi.129.vol.1. Grani.dec.
6. Quòd ſi in protocolo plura inſtr̃a aliena manu
ſcripta ſint, per notariũ, qui illa recepit, ſubſcripta,
an fidẽ faciant dixit, ꝙ ſic: ac ita Excel. Senatũ iudi
8 caſſe. Dñs Oſaſ.dec. 37. † vbi mentionẽ fecit decre
ti de modo opponendi ꝯ inſtr̃a. Cæterùm verũ nõ
credimus, quod dixit Pariſ.d.conſ.28.lib.2. videlicet
extenſo inſtr̃o notarium poſſe impune primã ſcri-
9 pturam lacerare: † quum mandetur notario cuſto
dia, & conſeruatio originalis ſcripturæ. §. illud. in
Auth. de tabel. qui, & ſi loquatur de ciuitate Con-
ſtantinopolitana, de generali conſuetudine in alijs
quoque locis procedit. Marc.q.369. ac ꝙ obſeruari
debeat. Fely.& Dec.in c.q̃m cõtra de fid. inſtr. quia
ſi in caſum diſcordiæ illi magis ſtandum eſt, quàm
protocolo. Neuiz.conſi.26. Bal.in l.noſtram.verſi.&
hæc ſunt, notab.C.de teſta. certè præſupponitur il-
lius eſſe neceſſaria retentio. Imo Curt. Sen. conſi.
55.col.pen.verſ.ſed non omittendum dixit, ex lace-
ratione primę notulæ partibus vulgarizatę, ſaltem
alijs concurrentibus argumentis probari ſalſitatẽ
ꝯ notarium. & q̃uis Bart. in l.fi. ff.de ijs quæ in teſta.
del. dixerit morem notariorum eſſe inſtr̃m in par-
uo baſtardello cancellare, poſtquam illud extende
runt in libro. Inſtr̃m tñ cancellatum conſeruandũ
eſt ad probationem originis rei. Alex.in l.acta ſub
nu.10. ff.de re iud. quum, qui cancellat, rem nõ ſup-
primat, ſed tñ per tranſuerſum in modum crucis
calamum ducat. Bar.in l. cã[illegible]llauerat verſ. quæro,
quæ ſit differentia. ff.de ijs quæ in teſta.dele. & in l.ſi
quis libertatem. ff.de pet.hęred. laceratio aũt totum
ſupprimit, vt vlterius non remaneat veſtigium pri
10 mæ veritatis inſtr̃i. vnde quærit. † Iacob.a S. Geor.
in l.Labeo.nu.13. ff. de pact. vtrum notarius poſſit
leuare inſtrumentum a protocolo, in cuius inſtru-
menti margine ſcriptum ſit, manu propria notarij
caſſum, & cancellatum de volũtate partium, ſic vt
facilè dignoſcatur cancellata conſeruari, licèt lace
rata proijciantur in terris.

ARGVMENTVM.

Qualiter protocola notariorum defunctorũ ſint recolligenda, & committenda.

TEXTVS.

Car.46. Decr. lib.3.

DEfunctorum notariorum protocolorum notas, & regiſtra, ne quid ex eis occultari, vel in ipſis machinari valeat, per Caſtellanum loci, ſeu eius locumtenentẽ ſtatim, defuncto aliquo notario, ſeu iurato noſtro, in ſuis archis, vel archiuis in loco tuto, & clauſo ſub ſigillo, ſeu ſigneto cereo ipſius Caſtellani, ſeu Locatenẽtis recolligi, & reponi, ac fideliter conſeruari iubemus hoc ædicto.

Deinde ipſorũ protocolorũ, ſeu notarum, & inſtrumentorum ibidem contentorum leuationẽ, groſſationẽ, & debitã expeditionem per nos, vel alios, quibus hanc conceſſimus facultatẽ filio, vel filijs naturalibus, & legitimis defuncti notarij, ſi quendã, vel quos habeat notarios, vel curiæ noſtræ iuratos, quos cæteris omnibus volumus anteferri, committi, & committendas fore decernimus.

Si verò dicto defuncto Notario filius, vel filius, vel filij Notarij non ſuperſint,

tunc

tunc Notario loci ſufficienti ori.

Et ſi ibidem deſint Notarij idonei, ip ſo caſu Notario propinquiori ipſius loci defuncti Notarij Idoneo, fiat huiuſmodi commiſſio, & protocolorum ipſorũ per inuentarium librorum, & membrorum expeditio.

Quiquidem cõmiſſarius in manibus committentis iuramẽtum corporale, ad ſancta Dei euãgelia præſtare tenebitur, ꝙ literas, & inſtrumenta in dictis protocolis comprehenſa nundum leuata, ſeu groſſata, ſi, & quãdo rogatus fuerit, aut. erit expediens, ad opus quorum intererit fideliter per ſe, vel per coadiutorem ſuum, ſi fuerit ſibi datus, leuabit, groſſabit, & in formam publicã rediget, vel leuari, ſeu groſſari faciet, ſic que groſſata manu propria ſubſcribet, & ſignabit.

In leuationeque & groſſatione huiuſ modi nulla fraude, ſeu machinatione, ſed nuda, & ſimplici veritate vtentur, nihil addendo, minuendo, vel mũtãdo de vera ſubſtantia contractuum, ſeu negociorum in ipſis inſtrumentis, vel litteris contentorum.

Ipſa quoq; ſic groſſata, & ſignata partibus, & perſonis, quorum intererit, ſumptibus earum moderatis expedier: nec nõ protocola huiuſmodi, vel aliquid ex ipſis extra locum, ſeu Caſtellaniam, vbi defunctus Notarius, cuius fuerant ipſa protocola, ſuum fouebat domiciliũ, non transfert, nec per quemq; transferri permittet: ſed in ipſo loco conſeruabit, & fideliter commiſſionem ſibi factam de illis exequetur, iuxta traditam in eadem commiſſione ſibi formam.

Saluis & reſeruatis libertatibus, & priuilegijs antiquis, & obſeruatis locorum, vbi aliter de huiuſmodi protocolis diſponi fuit, & eſt obſeruatũ, quibus per hoc ædictũ noſtrũ nõ intendimus derogare.

Præmiſſa ſic fieri iubentes circa protocola Notariorum, ſeu iuratorum nullũ officium ex ſcribanijs noſtris proprijs habentium.

Circa verò protocola, notas, ſcripturas & regiſtra ſecretariorum noſtrorũ, nec non ſcribarũ curiarum noſtrarum, conſilii noſtri Chamberiaci reſidẽtis, iudicum ordinariorum, Bayliuorũ, Caſtellanorum, & aliorum officiariorũ noſtrorum iura noſtra patrimonialia, & fiſcalia concernentia, ſeruari volumus, & iubemus, quod iam ſtatutum eſt. Videlicet ꝙ omnia ipſa talia protocola, & regiſtra ipſorum ſecretariorum, & ſcribarũ noſtrorum, ſtatim poſt eorum deceſſus, vel receſſus per officiarios noſtros locorũ fideliter, & integraliter recolligantur, ſigillẽtur, collataque, & ſigillata ad Cameram noſtram computorum noſtrorũ ſecurè deportentur, ad perpetuam memoriã, & conſeruationem iurium noſtrorũ, & aliorum in Archiuijs noſtris conſeruanda. Pœna quadraginta ſolidorum fortium cuilibet Caſtellano, ſeu eius Locumtenẽti, Necnon commiſſario, ad expeditionẽ protocolorum alienorum deputato, huius ædicti noſtri tranſgreſſori irremiſſibiliter imminente.

SVMMARIVM.

1 *Iudex loci vbi Notarius defunctus eſt ex officio poterat illius protocola recolligere, & ſub cuſtodia reponere.*

2 *Filij in emolumentis paternis cæteris anteponendi, & originarij exteris.*

3 *Complementum inſtrumenti ratione officij, ab hærede non tranſmittitur.*

4 *In exemplatione inſtrumenti neceſſaria non eſt partis aduerſæ citatio, ſalua illi facultate opponendi.*

5 *Commiſſio exemplandi inſtrumenta non probatur literis, ſeu aſſertione notarij exemplantis.*

6 *Sufficiens præſumitur, cui aliquid Princeps fieri mandat.*

7 *Scriptura, & protocola ibi conſeruanda ſunt, vbi notarius defunctus illa recepit, & officium exercuit.*

8 *Tabellio in caſu ſi alius ſcribere nequit, niſi qui per ſuperiorem fuit ad ſcribendum conſtitutus.*

9 *Protocolorum, & ſcripturarum notarij defuncti inuentariũ fieri debet.*

Gloſſa.

IVſdicẽs loci, vbi defunctus eſt Notarius, poterat protocola, & ſcripturas eiuſdẽ recolligere, in locoque tuto claudere, & 1 alicuius cuſtodiæ committere. † Guid. Pap. q. 2. hoc autem decreto, quod erat poteſtatis, factum eſt neceſſitatis: quũ id illi à Sereniſſimo Duce expreſsè iubeatur. Facta huiuſmodi reductione, & ſcripturarum recollecta ipſarum groſſationem, leuationem, & expeditionem filijs legitimis, & naturalibus, ſi Notarij ſint, aſſerit ſe cõmiſſurũ, aut per aliũ habentem ad hoc poteſtatẽ cõmittendam: 2 quũ charitas † ordinata incipere debeat ab ipſis. arg. l. præſes. C. de ſeru. & aqu. ad quos ẽt emolumenta ſcripturarũ ſpectant, niſi defunctus alijs illa donauerit, vel legauerit. arg. l. ꝗdam. §. nihil intereſt. & §. ſeq. & ibi Bar. Alex. & alij. ff. de eden. Ex hoc decreto probatẽ filio notarij defuncti nõ ꝯpetere hanc

poteſtatem,niſi ſibi à Principe, vel alio hoc ius habente tradatur,cuius rei erat,& eſt controuerſia inter doctores in l.prætor.§.coguntur,& ibi in ſpecie. Alex.ff. de edendo vbi dicit Iaſ. eſſe opinionem illam tenendam, quod Notario ſucceſſori Notarii defuncti,hoc non competat ſine iudicis commiſſione.ex cap.cum P.tabellio de fid.inſtrumẽ.quum complementum inſtrumenti ratione officiũ non
3 tranſmittatur ad hæredẽ. † l.cuius. ff.de cur. furioſi. Quid autem debeant obſeruare Notarii, Quibus prædicta commiſſio fit, poſuit,& docuit per ordinem.Guid.Pap.d.q.2.inter quę enumeratur citatio partis,aduerſus quam inſtrumentum expeditur,& publicatur. quod intelligitur,vt dematur parti vlterior opponendi facultas. Reliquum Notarii non intereſt hanc citationem petere, ſalua dicta facul-
4 tate parti opponendi contra inſtrumentum.† Caſt. conſi.195.ſub nu.1.vol.2.Soc.conſi.194. verſi.& iſtæ duæ reſponſiones.cum verſi.præterea.nu.8.volum. 2.Qua oppoſitione facta citato opponẽte,fit exempli collatio cum proprio originali.Cagno.in l.ſi librarius.ff. de regu. iur. & de commiſſione prædicta non creditur Notario referenti, ſeu de ea atteſtan-
5 ti, † ſi non oſtendatur.Fel. & Dec. in cap.quoniam contra num.59.de probat.Nec per ipſum commiſſio ſcribi,aut recipi poteſt.Bal.in l.iudices. C.de fide inſtr.Fel.& Dec.in d.cap. quoniam contra,ita communiter teneri refert. Ceſ. conſ.113.nu.4. Quare vt inſtrumentum ab alienis ſcripturis deſumptum authenticum dici poſſit,tria inter cętera requiruntur. Primò ipſum,qui tranſcribit eſſe Notarium.Secũdò probatio commiſſionis tranſcribendi illius qui committendi habeat authoritatem. Tertiò conſtare eſſe ab eo ſcriptum. Alex.conſ.198.lib.7.

Filiis non exiſtentibus commiſſio fieri mandatur Notario ſufficientiori loci, priuſquam exteris, qui ſuis præferri non debent. l.cum acutiſſimi, & ibi Bald.C.de fideicom. potioreſque nobis eſſe debeant ciues, quam peregrini. Auth. de def. ciuit.§. 1.Sylua.conſi.1.num.121. Burſ.conſi. 156. num.15. & propinqui quam extranei glo.in cap.1. de electic. Afflict.dec.290.num.10.ſufficiens præſumetur, cui
6 Princeps commiſerit. † 17.q.4. §.qui autem. & exceptis facultatibus quilibet idoneus præſumitur.gl. & Bart.in l.ſi verò.§.qui pro rei. ff.qui ſatiſd.cogan. deficientibus filiis,& notariis loci, cura datur extraneo loci propinquioris. qui forma decreti attenta protocola, & ſcripturas extra locum domicilii Notarii defuncti, ſeu caſtellaniam, cui ſubiiciebatur, transferre prohibetur. Nam ſicut notarius defun-
7 ctus ibi erat conueniendus, vbi negocium † geſſerat.l.1. C. vbi de retroc. ita & eius ſucceſſor. l.hæres abſens.§.1.ff.de iud.qui tex.loquitur nominatim de argentariis, à quibus ad notarios. dd. paſſim tit.de eden.argumentantur.argumento etiam eius,quòd de iudice ſtatutum eſt, qui ibi ſiſtere debet in ſindicatu, vbi iuriſdictionẽ adminiſtrauit.l.vn.C.vt om. iud.tam ciui. quam cri. Ne etiam grauentur contrahentes expenſis viaticorum ad recuperationem iurium, & ſcripturarum : quum etiam debitor extra ipſius forum creditorem ſequi non teneatur pro ſolutione.l.item illa.& ibi Bart.ff. de conſt. pec. diuerſitas etenim domicilii præbet iuſtam excuſationem tutori.l.fi.§.fi.ff.de excuſa.tut.l.2. C.eo.vnde in ſubſidium cura notariis exteris hæc tantum mãdatur,ſicuti ex cauſa extraneorum defectu, exercitium iuriſdictionis originario demandatur. Purp. in l.1.poſt gl.ff.de aſſeſſ.nu.42. cui alioqui prohibetur.l.fi.C.de offi. præto.proui. ac admittatur in ſcribam ille propter neceſſitatem, qui alias non admitteretur.Bal.in l.1.C.de ſport.Dec.in c.quoniam contra.nu.52.de prob.Purp.in d.l.1.nu.43. Iaſ.in l. teſtamenta omnia.C.de teſta.quum de partium volun-
8 tate in cauſa ſcribere non poſſit tabellio, † niſi qui fuit per ſuperiorem deputatus. Bal.in d.l.teſtamenta nu.1.per l.in fraudem.§. quoties.verſi.commentarienſis.ff.de iu.fiſ.

Remiſſio protocolorum per inuentarium fieri decreto mandatur : quum alioqui neſciatur quid remittitur, ſi non deſcribatur. nec impertinenter: quia, quum Notarius iurium plurium perſonarũ
9 cuſtos ſit,& officium,ac miniſterium ſuum † publicam habeat cauſam,actuum ſuorum rationem diligenter conficere debet.l. argentarius. ff.de edend. redditio aũt rationis inuentarii confectionem neceſſariò præſefert.Bal.in l.cum oportet.§.non autẽ. C.de bon.quæ lib.Corn.conſ.81.vol.4. alioqui facilè ſurripi,aut occultari aliqua inſtrumenta poſſent in detrimentum, ac maximum damnum,aut fortè in ruinam domus alicuius.vt experientia docet, plura aliquando magna credita, peti inſtrumentis contenta,inſtrumenta quitationum,& liberationũ quorum occultantur, aut ignorantur, nec poſſunt inueniri,ob negligentem cuſtodiam,malamq; curam ſcripturarum.in quibus igitur, cùm magnum verſetur periculũ,cautius per inuentarii confectionem Princeps prouidere voluit.l.1.§.ſed & ſi quis.ff. de carbon.ædict.

Prædicta ſtatuit Princeps,niſi aliter antiquis priuilegijs, & obſeruatis libertatibus diſponatur, quibus derogare noluit, minuſque intendit. proſpexit illis caſibus,qui in diſpoſitione iuris communis remanebant.l.commodiſſimè.ff.de lib.& poſth. Reliquum ſi ſpecialis prouiſio extet illi, per generalem non derogatur.reg.generi de reg.iur.in 6. Extra re autem intellexi aliquib.in locis patriæ vallis Auguſtę, vbi protocola defunctorum nõ ad hæredes, ſed ad fiſcum pertinent,& eo inſtante defunctis Notarijs recolliguntur,quod an ſit, veritati me refero.

Quod attinet ad ſcripturas,protocola,& regiſtra ſecretariorum,& ſcribarum curiarum ipſius Sereniſſimi iura patrimonialia,aut fiſcalia concernentia in Illuſt. Cameram ſunt redigenda, & ſic non omnia, ſed ea duntaxat, quæ ad ipſum Principem ſpectant,in reliquis inhærebimus regulæ.

ARGVMENTVM.

Quod defunctis teſtatoribus, vel donatoribus cauſa mortis, Notarij habentes penes ſe inſtrumenta,teſtamentorum,codicillorum,vel donationum per ipſos defunctos factarum, notificent hæredibus,vel legatarijs eorum.

TEXTVS.

Cart. 46. lib. 3. Decretorum.

VT defuncti ſuis voluntatibus, & pijs diſpoſitionib. non fraudentur, & inter viuentes de bonis ipſorũ defunctorum ceſſet contẽtio,ſtatuimus hoc ædicto,ꝙ notarij,& iurati nři,in quorũ protocolis,tã proprijs, q̃ ſibi cõmiſſis fuerint regiſtrata teſtamẽta, codicilli,donationes ex cauſa mor-

tis,

tis, aut aliæ vltimatum voluntatum diſpoſitiones aliquarum perſonatum, ſtatim poſtquam nouerint aliquam ex ipſis perſonis ab humanis deceſſiſſe, quàm breuius commodè poterunt notificent hæredibus vniuerſalibus, vel particularibus legatarijs, fideicommiſſarijs, donatarijs, & alijs ex ipſis teſtamenro, codicillis, ſeu donationibus in bonis ipſius perſonæ defunctæ ius habentibus, quod penes ſe habent huiuſmodi teſtamenta, codicillos, ſeu donationes cauſa mortis; eis ſcribendo ſummariè effectum inſtitutionum hæredum, legatorum, fideicommiſſorum, & donationum ipſarum. Curato verò, ſeu rectori parochialis eccleſiæ perſonæ defunctæ ſcribant, ſub breuibus verbis tales notarij ea, quæ ipſæ perſonæ defunctæ in ſuis teſtamentis, codicillis, aut donationibus diſpoſuerint, aut legauerint ad pias cauſas: hæc eadem ſignificando executoribus ipſarum vltimarum voluntatum, ſi qui per perſonas defunctas fuerint conſtituti. Sub pœna ſex ſolidorum fortium, per quemlibet notarium in ſuis, vel ſibi cōmiſſis protocolis habentem huiuſmodi teſtamenta, ſeu aliàs vltimarum voluntatum diſpoſitiones notificare his, quorum intererit, vt præfertur negligentem committenda, & fiſco noſtro applicanda.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum viuo teſtatore minime publicandum, niſi ipſe aliter diſpoſuerit.*

3 *Notarius cogitur iudici oſtendere protocolum, vt videat an interſit nominati inſtrumentum ſibi expediri.*

4 *Notarius fauore pia cauſa inſtrumenta adere tenetur.*

5 *Notarij facilè teſtamenta diuulgant, vt mercedem conſequantur.*

6 *Scientia teſtamenti nuncupatiui facilè in hac patria procedit.*

7 *Mors teſtatoris præſumptiuè probatur, ſi hæres producat teſtamentum leuatum, & expeditum & agatur poſſeſſorio.*

Gloſſa.

1 TESTATORE viuo Notarius prohibetur teſtamentum publicare, † l. 1. §. ſi dubitetur. ff. quemadmod. teſtam. aper. imo nec eo mortuo illa teſtamēti pars, quam ipſe aperiri vetuit. l. eis. C. eod. Quòd ſi ipſe aliter diſpoſuiſſet, etiam ſe viuo publicare notarius
2 potuiſſet. † Ang. & Alex. in l. 2. eo. titu. Eo mortuo non legi, officij neceſſitate Notarium debuiſſe ipſa teſtamenta pandere. in qua taciturnitate, quum damno plurium facilè tractari poſſet. hic Princeps ſtatuit, iuſſitque Notarijs, quod hæredibus, fideicōmiſſarijs, legatariis, ac donatariis teſtamēta, codicillos, vel donationes cauſa mortis pādant. & publicent cum effectu inſtitutionum, legatorum, & donationum: vt illud alterum dubium remoueretur, ſcilicet, an teneatur Notarius, vel ne certum facere hæredem, vel legatarium eius quod inſtrumento continetur, vel illi ſufficiat dicere leuabo inſtrumētum, ſolues mercedem, & videbis quid contineatur. de qua q. Caſtr. Alex. & Iacobin. in l. 1. d. tit. C. quemad. teſta. aper. concludentes Notarium cogē-
3 dum ad oſtendendum protocolum, † vt videat in eo nominatus, an ſua interſit inſtrumentum ſibi expediri, anque mereatur impenſam. Ceſſat (inquam) virtute decreti hæc dubitatio, poſtquam notificatio fieri debet actus, & effectus eiuſdem.

Nedum priuatis perſonis hoc fieri mandatur, ſed etiam rectori eccleſiæ, ſeu exequutoribus teſtamentariis pro iis, quæ piam cauſam reſpiciunt: fauore cuius, etſi regulariter inſtrumenta reus edere non teneatur. l. i l. qui accuſare. l. vlt. C. de eden. fal-
4 lit † quoad ipſam piam cauſam. Bald. Panor. Fel. & Dec. in c. 1. de probat. Tiraq. de priuileg. piæ cauſæ priuileg. 115. Quamuis in hoc Notarii magno ſtimulo non egeant: qui deſiderio mercedis teſtamē-
5 ta facilè diuulgare † ſoleant. Caſtr. conſi. 94. volum. 2. Abb. conſi. 29. lib. 2. Socyn. ſen. conſi. 75. volum. 1. Grat. conſi. 75. num. 33. volum. 1. Goza. conſi. 98. numero 21. Crau. conſi. 193. num. 6. Roland. conſi. 36. nume. 12. volum. 2. Bertr. conſi. 130. nume. 18. & 19. volum. 2. vnde ij dd. inferunt præſumi ſcientiam teſtamenti nuncupatiui teſtatore mortuo: quum à communiter accidentibus valeat argumentum. glo. in l. neque natales. C. de probat. & ex not. in l. 2.
6 ff. de arbitr. Quæ † ſcientiæ præſumptiō multò fortius procedet in hac patria Pedemontana, in qua, decreto Princeps iuſſit Notariis mortuis teſtatoribus, aut donatoribus, teſtamenta, ſeu donationes manifeſtari. Illud quoque omittendum non eſt, quod, cùm Notarius viuo teſtatore, vt dixi ſupra, teſtamentum edere non debeat, probari mortem
7 teſtatoris † præſumptinè, ſi hæres ſcriptus penes ſe teſtamentum habeat leuatum, & per Notarium expeditum, & ſubſcriptum. Barto. in l. fin. num. 10. Saly. Caſtr. & Iaſ. num. 14. Dec. num. 27. Iacob. num. 27. in l. fi. C. de æd. diu. Adr. toll. dicens Iaſ. ibi ſe credere, quòd opinio Bart. ſeruaretur in pratica, licèt Fulg. & Alex. ibi illam impugnare voluerint, & ita teſtatur Iacob. ibi aliquando fuiſſe obſeruatum. Illam tamen limitans Iaſ. ſi agatur de poſſeſſorio, & non petitorio. voluit cōcordare opiniones Dominus Menoch. de adipiſc. poſſeſſ. rem. 4. num. 669. ſcilicet, an hæres habuerit teſtamētum à Notario, prætore, authore, vel aliunde, quæ diſtinctio eſt bona, ſed non neceſſaria: quum Bart. ſententia communis ſit. Curt. iun. in d. l. fi. num. 54. & pro expeditione teſtamenti hæredi ſcripto, ad quem pertinet, non ſit neceſſaria prætoris authoritas.

ARGVMENTVM.

Quòd Notarij groſſent, & expediant petentibus infra menſem poſtquam fuerint requiſiti, quodque illa non groſſent in membranis abraſis, aut aliàs ineptis.

TEXTVS.

Car. 48. decr. lib. 3.

PRÆSENTI ſtatuimus ædicto, quòd omnes, & ſinguli notarij, & iurati noſtri literas, & inſtrumenta per eos recepta, ſeu in protocolis alienis ſibi commiſſis regiſtrata, infra vnum menſem, poſtquam fuerint ipſi notarij, vel iurati per perſonas, quarum intererit, ſuper hoc requiſiti, de dictis protocolis ſnis, vel ſibi commiſſis leuent, groſſent, & in formam publicam redigant: ſic quòd leuata, & relata ipſis perſonis petentibus, ſi, & prout earum intererit, & pro eis faciant, ipſa inſtrumenta ſumptibus earum temperatis expediant. ſub pœna decem ſolidorum fortium. hoc eodem ædicto prohibentes ipſis omnibus, & ſingulis notarijs, & iuratis noſtris, ne quaſcunque literas, ſeu inſtrumenta publica leuare, groſſare, ſeu ſcribere præſumant, ſeu in formam publicam redigere in cartis, ſeu membranis, de quibus alia vetus fuerit abraſa ſcriptura, aut alijs immundis, & ineptis. ſnb pœna decem librarum fortium per qnemlibet contrafacientem committenda, & fiſco noſtro applicanda.

SVMMARIVM.

1 *Notarius ad expeditionem inſtrumenti ab eo requiritur, cuius intereſt.*
2 *Notarij cogere poſſunt contrahentes ad ſolutionem mercedis inſtrumenti.*
3 *Lapſo quadriennio à die rogitus inſtrumenti partes cogi prohibet Excellen. Senatus ad ſolutionem mercedis inſtrumentorum, niſi partes requirant inſtrumentorum expeditionem.*
4 *Merces condigna laboris notariorum qualis.*
5 *Taxa cuius in caſum diſcordia iudici remittitur.*
6 *Actorum ſalarium ſucceſſori non debetur, ſed illi, qui acta recepit.*
7 *Merces pro inſtrumentis ſemel ſoluta ad valorem, in poſterum ſoluitur ad laborem.*
8 *Pars vna ſi à ſolutione mercedis immunis ſit, altera quoque eodem priuilegio fruitur.*
9 *Pauperi acta gratis expediri debent.*
10 *Mercedem inſtrumenti debitor moroſus creditori reficere tenetur.*
11 *Abraſionis vicium facilius in papyro dignoſcitur.*
12 *Carta raſa munda non dicitur.*
13 *Notarius an cuilibet prætendenti inſtrumentum illud edere debeat?*

Gloſſa.

NOTARII, qui inſtrumenta receperunt, requiſiti ipſa inſtrumenta expedire, illa groſſare, leuare, & requirenti
tradere infra menſem tenentur, media
mercede condigna. pars etenim, cuius intereſt, re-
quirere debet notarium ad expeditionem inſtru-
1 menti. † Afflict. in conſti. regn. tit. de ferijs rubr. 73.
num. 26. allegat. l. 2. §. fin. ff. quorum legat. in tertio,
aut qui inſtrumento non interuenit, an hoc decre-
tum procedat, Excel. Oſaſch. explicat decis. 57. ſi ve
rò non requirantur, & notarij ipſi mercedem deſi-
2 derent, quamuis Bec. conſi. 27. teneat non compete
re actionem notario, ad mercedis conſequutionē:
Ego tamen inuenio quòd cogere poſſunt contra-
2 hentes † ad redemptionem, ſeu ſolutionem merce
dis eorundem. Ioban. de Plath. in l. fin. ad fin. C. de
princip. ag. in reb. lib. 12. Barto. in l. argentarius. ff. de
edend. quem, & ſi Caſtr. ac Iaſ. ibi intelligere volue-
rint tradito iam inſtrumento. Bar. tamē & ibi poſt
eum Alexan. loquitur ſimpliciter, ac indiſtinctè. il-
lum ita loqui, ac eius doctrinam intellexit. Cagno.
in l. ſi librarius. nu. 49. ff. de regul. iur. præſertim quū
vix vnquam notarij inſtrumenta tradant partibus
mercede non ſoluta. Cagnol. ibi, vicibus pluribus
multi exigentes vltra debitum. Luc. de Pen. in l. me
diterraneæ. C. de anna. & trib. lib. 10. & conſueuit
Excel. Senatus, ſi notarius non fuit diligens infra
quadriennium expedire inſtrumenta per eum re-
cepta, & mercedem conſequi à contrahentibus, re
3 ſcribere, † ne vlterius partes compellantur ad ſol-
uendum mercedem, niſi ipſi petant expeditionem,
& leuationem inſtrumētorum. quod priuilegium
antiquitus, ni fallor, fuit conceſſum patriæ in con-
gregatione trium ſtatuum. Merces notarij condi-
4 gna † ſecundum Dec. conſi. 654. duplex eſſe debet.
prima pro rogitu, ſeu imbreuiatura, vel protocolo.
Secunda pro extenſione, quando redigit protoco-
lum in publicam formam. Rom. ſing. 551. an tabel
lioni. & conſ. 25. viſo facto. De qua mercede, ſi di-
5 ſcordia ſit, illa taxanda eſt per iudicem. † Specu. in
tit. de ſalar. procur & Tabel. Bald. in d. l. argentarius
in princip. Dec. conſi. 654. & in patria Ducali mer-
ces taxatur decreto. c. pro ſigillo inſtrumentorum
lib. 4. car. 50. quòd ſi fiat mutatio notariorum, ſala-
rium non debetur ſucceſſori, ſed illi, qui acta rece-
6 perat. † Dec. d. conſi. 654. ac toties illi debetur ſala-
rium, quoties requiſitus inſtrumentum, leuat. Bar-
to. & dd. in d. l. argentarius. Cagno. in d. l. ſi librarius
num. 49. Aquen. in l. patris & filij. ff. de vulgari. ſed ſi
prima vice ſoluta ſit merces ad valorem, alijs vici-
bus ex ſtylo ſoluitur ad laborem: ne res trahatur in
7 † infinitum. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſigni
fica. & quia gabella pro inſtrumento ex forma ſta-
tuti debita, iterato ſolui non debet pro inſtrumen-
to refecto. Alexan. in l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. ff. de
verbo. obliga. Iaſ. in l. ius ciuile. num. 12. ff. de iuſti.
& iure. quinimo vbi pars vna nihil notario ex pri-
8 uilegio ſoluit, † altera quoque pars eodem priuile-
gio frui debet. l. fin. vbi Bald. & Salic. C. de fruct. &
lit. expen. quam opinionem dixit communem Ne
uiza conſilio 44. nume. 32. conſideratioque ad pau-
pertatem haberi debet, ratione cuius, gratis acta ex-
9 pediri debent. † Iaſo. in §. tripli. colum. pen. inſtitu.
de action. vnde iudex ad quem poteſt mandare
notario iudicis à quo, vt pauperi expediat proceſ-
ſum ſine ſalario. Afflict. in conſtitut. Neapo. ap-
pell. tempor. 5. not. Neuiza. d. conſilio 44. nume. 13.
quantū ad taxam ſigilli, & inſtrumenti paupertatis
ex

ex forma decreti. c. pro ſigillo inſtrum. car. 51. ra-
10 tio haberi debet. Et ſi inſtrumentum ſit mutui † le
uatum poſt morã debitoris illius damno expenſa
credere debet, Dec. in auth. Caſſa. C. de ſacr. ſanct.
eccleſ. Cagn. in d. l. ſi librarius num. 51. ff. de verbo.
ſignific. Inſtrumentũ notarius de iure communi
ſcribere non prohibetur, in quauis carta, tam in
membrana, quam in papyro. l. quoniam indignũ,
& ibi Ang. Salic. & Iaſ. C. de teſtam. Abb. in c. cum
delicta de confir. vti. vel inuti. imo etiam in tabula.
Bart. in l. qui tabulas. ff. de furt. ac etiam in cartis ra
ſis. gloſſ. in l. cartę. ff. de bonor. poſſeſſ. ſec. tabul.
verùm quia inſtrumenta in cartis abraſis, & im-
mundis ſcripta ſuſpecta redduntur. Spec. in tit. de
inſtr. edit. §. 8. verſi. per medium. Bald. in l. contra
ctus num. 10. C. de fid. Inſtrum. Alex. in l. ſi quis. §.
inirium. ff. de eden. Cin. in l. comparationes. C. de
fid. inſtru. Ideò Princeps, ne contingat ſuſpicari,
prohibuit reſpectu ſcripturæ inſtrumentorum, vſũ
ſimilium cartarum, inter quas tutius eſt ſcribi in-
ſtrumenta, in papyro, quam in membranis, in qui
bus facilius abraſio fieri poteſt, quam in papyro,
11 vbi facilius vitium conſpicitur. † Abb. in d. c. cum
dilecta num. 9. de confir. vti. vel inut. & notat. Bal.
in l. comparationes colum. 2. C. de fid. inſtr. quod
de facili in carta raſa poteſt abradi, & ſcribi duo,
vel tria nomina ſubſtantialia. vnde hanc cartam
12 raſam non putauit dici poſſe mundam. † Afflict.
in conſtit. Neap. lib. 1. tit. de inſt. confec. rub. 78. No
tarius autem contrafaciens punitur pena decem
lib. fortium. quod intelligendum puto, quantum
ad terminum expeditionis, niſi inſtrumentum ſibi
aliquod impedimentum ſucceſſerit: quum proba-
bile, & iuſtum impedimentum ope exceptionis à
pęna excuſet. l. 2. §. ſi quis municipalis. ff. ſi quis cau-
tioni.

Quatenus autem in textu dicitur inſtrumenta
ſic leuata, & redacta perſonis petentibus, ſi & pro-
ut earum intererit, & pro eis faciant inſtrumenta
ſumptibus earum temperatis expediant. & c. quæ-
ritur, an notarius cuilibet requirenti, & aſſerenti ſua
13 intereſſe teneatur inſtrumentum expedire? † bre-
uiter Excel. Senatus hanc quæſtionem deci. 57. di-
rimit, huius ſtatuti facta mentione. vbi cenſuit pro-
tocolum fore iudici præſentandum, qui perſpectis
verbis inſtrumenti, ſi cognouerit in eo agi de ali-
quo requirentis intereſſe, ordinare debere inſtru-
mentum eſſe edendum media mercede condigna,
ex Barto. in l. 1. verſic. fateor tamen. ff. quemad. teſt.
aper. Caſtr. in l. quædam. ff. de eden. Bal. in l. pen.
verſic. idemque faciat tabellio mandato iudicis. ff.
quemad. teſt. aper. quod verba decreti præſuppo-
nunt illis verbis, ſi & prout earum intererit & pro
eis faciant.

DE PROTOCOLI exhibitione.

TEXTVS.

Car. 67. Decretorum.

ITEM quòd non fiat aſſi-
gnatio ad exibendum p-
rotocolum, vel matricem in
ſtrumentorum, niſi immi
nente aliqua ſuſpitione
falſitatis, de qua iuſdicentes ad partem
ſint inſtructi: & per principales, aut cum
mandato ſpeciali talis petatur exhibitio.

SVMMARIVM.

1 *Protocolum prima eſt inſtrumenti ſcriptura partibus lecta.*
2 *Protocolum apud notarium extare præſumitur.*
3 *Dominiumque protocoli ad ipſum notarium ſpectat.*
4 *Protocola non poſſunt citra iniuriam ab hæredibus auferri.*
5 *Protocolum exibendum, quoties de fide inſtrumentorum dubitatur.*
6 *Illudque notarius exhibere, & præſentare tenetur.*
7 *Notario aſſerenti ſe amiſiſſe protocolum non creditur.*
8 *Falſarius præſumitur, ſi illud dicat ſe laceraniſſe.*
9 *Quod ſi aſſerat nullum feciſſe, pœna periurij plectetur.*
10 *Protocoli exhibitio an ad notarium, vel partem producentẽ inſtrumentum ſpectet.*
11 *Inſtrumentum in publica forma leuatum ſuas vires non perdit, etſi protocolum non inueniatur.*
12 *Notarius cogi poteſt omnino protocolum, quod habet, exhibere.*
13 *Petens exhibitionem protocoli quid obſeruare debeat.*
14 *Inſcriptio ad pœnam talionis non neceſſaria, ſi ciuiliter excipiendo protocoli exhibitio requiratur.*
15 *Suſpitiones falſitatis aliqua referuntur.*
16 *Probatio ad partem qua dicatur.*
17 *Exhibitionis protocoli petitio ad finem illud redarguendi de falſo mandatum ſpeciale requirit alias non.*
18 *Protocolum vbi inſolenne eſt, inſtrumentum ab eo deſumptum non probat.*

Gloſſa.

PROTOCOLVM ſecundum vſum
notariorum patriæ Pedemontanæ, nõ
eſt illa prima ſcriptura, qua notant ſub
ſtantiam inſtrumenti partibus præſen-
tibus: ſed liber, in quo ipſas primas ſcri
pturas extendunt, & complent. & hic vſus, ſeu nun
cupatio iuri conſona non eſt: ſecundùm quod pro
tocolum prima, & originalis ſcriptura eſt, quæ par
tibus lecta, ac illis præſentibus per notarium roga-
1 tum ſcripta, ac declarata fuit. † §. illud in auth. de
tabell. & c. quoniam contra de probat. vnde quum
inter cætera, quæ notarius in creatione promittit,
iuret protocolum retinere, & ſeruare. Abb. & alij
in cap. ſicut ne cler. vel mon. ſec. neg. ſe immiſc.
Fel. in d. c. quoniam contra in 6. & 7. not. Ber. conſ.
1. num. 62. vol. 2. & prout ex officij neceſſitate, ad cõ
ſeruationem aſtringitur. d. §. illud. hoc ideò proto-
colum ipſum apud notarium extare præſumitur.
2 † Bar. Caſtr. & Iaſo. in l. ſi quis ex argentarijs. §. præ
tor. ff. de eden. Bald. in rubr. C. de fid. inſtr. num. 28.
Menoch. conſ. 42. num. 8. quod ſi non cuſtodierint,
tenentur quanti intereſt agentis. l. argentarius. §. cũ
autem. ff. de eden. & quum ex forma decretorum
illis debeatur ſalarium, etſi promiſſum non ſit, te-
nentur ad exhibitionem actione locati, & contra
eos iurari poſſet in litem Dec. in l. 1. num. 23. C. de
edendo Plot. in rep. l. ſi quando num. 617. C. vnde
vi, & quamuis Alex. conſ. 58. num. 6. volum. 1. dicat,
quòd cum teneatur tantum officio iudicis exhibe-
re, ſolo iuramento probari caſum amiſſionis Bart.
in l. ſi quis. §. an vero hæredi. ff. de eden. illud poſſet
procedere vbi nulla merces, vel promiſſione, vel ex
ſtatuto deberetur. vt per Plot. vbi ſupra quinimo ſi
allegaret ſe amiſiſſe originale, adhuc parti tenere-
tur ad intereſſe. Ioan. de amic. inter conſil. Croti.
conſ. 116. num. 8. cuius protocoli, ſeu protocolorũ
dominium ad ipſum notarium pertinet. glo. &
Caſtr.

Caſtr. in l. prætor ait.ff.de eden.& poſt eum ad eius
hæredes Spec. tit. de inſtru. edit. §. oſtenſo qualiter
verſic. quod ſi aliter de inſtr. edit. Guid. Pap. q. 19.
nume.6.quare dixit Cagno. in l.1.nu.48.C.de eden.
4 ipſa protocola non poſſe citra iniuriam † ab hære-
dibus notariorum defunctorum auferri,ac alijs no
tarijs committi,quamuis, inquit,Princeps honeſta
moueatur ratione, vt fideliter pro publica vtilitate
conſeruentur, ne eant in ſiniſtrum.

Protocolum, quum per notarium retinendum,
& conſeruandum ſit, vtilitas oritur, quod ſi inſtru-
mentum partibus expeditum in publica forma ab
eo diſcordet, ipſi protocolo tunc magis ſtatur, quã
huiuſmodi inſtrumento, a quo in caſu in diuerſitatis
ad protocolum eſt recurrendũ.l. ſi quis ex argenta-
rijs.§.pen.ff.de eden. Bart. in l. ſempronius.ff.de leg.
2.Bald. in l. noſtram col. pen. C.de teſtam. Ang. in
l. publicati C.eod. Soc. conſ.277.vol. 2. Fel. & Dec.
in cap. quoniam contra nu.10.de probat. commu-
nem tradit Bero. conſ.1.num.7.vol.2. modò ſit fide
dignum, Rim. iun. conſ.196.num.78.vel non ſit er
roneum.Fel. in cap. cum ex literis conclu. 2.de fid.
inſtr. vel aliter ſuſpectum Rim. d. conſ.196.

Hoc protocolum,etſi nemo regulariter etiam in
criminalibus fiſco edere teneatur Clar. in pratic.
crim. q.27.Alex. conſ. 122.lib.3. tamen exhibendũ
5 eſt, † quoties de fide inſtrumenti dubitari occurrit.
Guid. Pap. q. 19. & quum ad notarium pertineat,
apudque illum extare præſumatur, & inſtrumenti
fides in dubio reuocetur, protocoli exhibitio ad no
6 tarium † ſpectat. Io. Andr. in regu. cum quid vna
via de reg. iur. in 6. Rip. in l.admonendi. num. 49.
ff.de iureiur. Purp. in l. 2.nu.16.C.de eden. neminẽ-
que de re hac dubitare aſſerit. Coar. lib. prat. q.cap.
19.ſub num.3.verſ.tertium conſtat. Et nedum ipſe
notarius, ſed omnis ſequeſter, aut omnis cuſtos,
apud quem protocola ob aliquod notarij delictũ,
vel aliam cauſam eſſent cuſtodiæ demandata. Ia-
cobi. in l.quædam. §. nihil. ff. de eden. Dec. in cap.
ex epiſtolæ nu. 277. C. de probat. Vnde notario ad
ſe excuſandum ab hac exhibitione aſſerenti cum
iuramento protocolum amiſiſſe non crederetur.
7 † Bald. in l. fin.C.de eden. Federic. de ſen. conſ.113.
Iacob. in l. prætor ait.§.prætor ait. ff. de eod. vbi re-
ſpondet ad l. fin.C.de fid. inſtrum. ſcilicet,quod ille
ibi non tenebatur cuſtodire ex neceſſitate officij;
& ſi amiſſionem caſu, vel aliter non probaret:quũ
ſine culpa amitti nequiuerit, poſtquam apud illum
ſemel extitit.Ruin. conſ.11.ſub nu. 19. volu.3.qũni
ſubijci poſſet. Bal. in rubr.C. de fid. inſtrum. nu. 28.
Lanfr. in cap. quoniam contra col. 5.de fid. inſtru.
Coar. d. ca.19.ſub num. 3.verſi. quinto prout falla-
8 rius † præſumeretur, ſi illud allegaret laceraſſe,
Curt. Sen. conſ.56. Rip. in d. l. admonendi nu.150,
Bero. conſ.1.num.67.volu. 2.& vti periurus, quum
promiſerit cuſtodire pœna arbitraria puniri poſſet
Ruin. conſ.11.nu.19.volu.3.Quod ſi opponat nullũ
protocolum feciſſe, quum, dum notarius creatur,
promittat cum iuramento ſe facturum Hoſt. Abb.
& alij in d. cap. ſicut ne cler. vel monac. pœna per-
9 iurij plecteretur † Rip. in d. l.admonendi num.150,
Commendat doctiſs. Menoch. lib.2.de arbitr.caſu
187.ſub num. 25. ſtylum notariorum huius patriæ;
qui,inquit,ſemper pœnes ſe habent paruũ librum
vocatũ notulam ſua manu ſcriptum,& ſubſcriptũ,
in quo primam inſtrumentorum ſcripturam no-
tant: imo vidi, vt plurimum per eos inſtrumenta
notari in vna carta, & quum domi ſunt, illa tran-
ſcribunt in ipſum librum paruum, & ab ipſo libro,illa
extendunt in alio magno libro, quem vocant pro-
tocolum. ac facta trãſcriptione in paruo libro non
conſueuerunt conſeruare illas cartas primas ple-
runque immundas; in quibus,dum ſcribitur inſtru
mentum multa diminuuntur, adduntur, mutan-
tur, abolentur, vel cancellantur, vt quotidiana do-
cet experientia. hanc primam ſcripturam, ſi inue-
niretur, magis ſequi deberemus, quam paruum,
vel magnum librum: qua non exiſtente, vel ſi re-
periatur ita abraſa, vt legi non poſſit, ſtabitur tunc
magis libro extenſo; quam ſimili ſcripturæ. Ber.
conſ.1.nu. 10.vol. 2. Et re vera præter librum illum
paruum, vel alium magnum; nihil vnquam vlte-
rius à notarijs requiri vidi. & hunc vſum credo ſuf-
ficere ad excuſationem notariorum. imo intelligo
dominos Cauſidicos Taurinenſes,de venerabili
collegio procuratorum obtinuiſſe à Sereniſſimo
Duce priuilegium, ne teneantur aliud retinere,nec
cuſtodire, quam librum magnum, vbi extenſa
ſunt inſtrumenta, quem ipſi vocant protocolum.

Cùm itaque protocoli cuſtodia, vt dixi, ad nota
rium pertineat, quæſtio fuit in Exc. Senatu, ſi pro-
ducatur inſtrumentum,quod pars opponat falsũ,
quum tunc protocolum exhibendum ſit, vt etiam
ſupra probaui, ad quem ſpectaret protocoli exhibi
10 tio. dicebatur ſpectare ad producentem, † cuius
oneris eſt,inſtrumentum, per ſe productum, ſuſti-
nere. l. fina.C.ad leg. Corn. de fal. l.iubemus. & ibi
Alber. C. de probat. ſic nominatim voluit Capic.
dec.40.hoc idem videtur comprobare. l. fina. C.de
fid. inſtru. vbi qui inſtrumentum produxit, & retra
xit iterato exhibere cogitur, ſi illud eius aduerſa-
rius velit de falſo redarguere. Contrarium videba-
tur verius, illa potiſſimum ratione, quòd protoco-
lum ſit, & eſſe præſumatur apud notarium, & con-
ſequenter non eſſe cogendum producentem, ad
exhibitionem eius, ꝙ non habet.l.traditio. ff.de aq.
rer. dom. l.nemo plus.ff.de reg. iur. & l.fin.C. de fid.
inſtru. loqui de eo penes quem inſtr̃m extare præ-
ſumebatur. Inſtrumentumque productum in pu-
blica, & authentica forma ſuas vires non perdere,
11 quamuis protocolum non inueniatur, † ac ita ſa-
tis per ſe ſuſtineri. Bald. in rubr. colum. 9.C. de fid.
inſtr. Alex. conſ.157.vol.7.Fel. in c. cum P.tabellio.
de fid. inſtr. Aq. Purp. & Curt. in auth. ſi quis in ali
quo.C.de eden. Cagnol. in l. ſi librarius. num. 81.ff.
de reg. iur. Ruin. conſ.215.num.17.vol.1.Rim. Iun.
conſ.196.vol.2.Coar. lib. pratic. q. c.19.num.3.qua-
re non eſſe producentem cogendum ad hanc ex-
hibitionem. præter allegatos in deciſ. Pedem. 16.
idem tenuerunt Prat. Ferr. in for. oppon. contra
inſtrum.in verbo dignoſcitur.nu.6.Coaru.lib. prat.
quæſtio.capitu.19.ſub num.3.verſi.tertium conſtat.
Natt.conſi.9.nume.2. latius Rol.conſ.44.vol.1.

Excellentiſs.Senatus.d.dec.16.cenſuit producen-
tem aſſignandum, ad exhibẽdum protocolum illi
literis conceſſis ad compellendum notariũ ad præ-
ſentationem: ꝙ ſi facta diligentia id conſequi ne-
queat, ſufficiat aſſignatio partibus coram notario,
ad videndum fieri collationem inſtrumenti cum
proprio originali. Nam poſtquam hęc præſentatio
fieri debet, ab alio magis pertinenter perquiri non
debuit, quam ab ipſo producente. Sed neſcio quur
non cogatur notarius exhibere facta ſibi iniunctio
ne, ſi illud habeat, & aſſignandæ ſint partes coram
eo viſu fieri collationem: niſi fortè eſſet notarius
alienigena non ſubiectus iuriſdictioni Principis, in
cuius dominio litigatur.alioqui,ſi penes ſe habeat,
12 & exhibitionem recuſet, cogendus eſt. † Iacob. de
Beluiſ. in auth. de tabellio. q. pen. Bal. in l. fin.C.de
eden. Alc. conſ.411.num. 3. & probatum eſt ſupra
latius,notarium non habere excuſationem ſi de fi-
de inſtrumenti diſceptetur. credo igitur præciſè
cogen-

cogendum ſi habeat ad remittendum protocolũ
producenti, vel ipſum ad adferendum protocolũ,
& illud producendum teſtimonialibus productio-
nis, ſibi conceſſis. quod, iudicio meo illo perſpe-
cto, ac cõſiderato, non eſſet diutius retinendum, ſi
in eo plura alia ſint inſtrumenta aliorum contra-
ctus continentia.

Petens exhibitionem protocoli, ad redarguendũ
inſtrumentum de falſo audiri de iure nõ debet, niſi
ea ſeruet, de quibus in l. fin. C. de fide inſtrum. ſci-
13 licet † quòd iuret de calumnia, & ſe inſcribat ad
pęnam talionis ad refrenandum multorum mali-
ciam. Areti. in §. præterea. inſti. de excep. quod in-
telligitur, ſi criminaliter agatur, ſecus ſi ciuiliter ꝓ
14 defenſione iuris, ac citra iniuriam cuiuſq; † Iaſ. in
l. 1. §. editiones. ff. de eden. Guid. Pap. q. 471. Pariſ. in
rep. ca. quoniam contra. num. 160. de probat. Ca-
gnol. in l. ſi librarius vbi iſtius decreti fecit mentio-
nem num. 28. ff. de reg. iur. & prædicta inſcriptio
amplius in vſu nõ ſit, licèt iudex ſuſpicans malicio
sè dictam petitionem fieri, poſſit cogere opponen-
tem ad ſe obligandum ad aliquam pœnam extra-
ordinariam in defectum probationis Iaſ. in d. §. edi
tiones. num. 10.

Secundùm diſpoſitionem decreti antequam aſ-
ſignatio fiat ad exhibendum protocolum, vel ma-
tricem inſtrumentorum imminere debet aliqua
ſuſpitio ſallitatis. Secundò de ea iudices ad partem
inſtructi eſſe debent. Tertiò peti debet per princi-
pales, aut cum mandato ſpeciali.

Quantum ad ſuſpitiones fallitatis multæ eſſe poſ
15 ſunt, & plures collegit † Menoch. d. caſu 187. ſi in
margine aliquid magni momenti ſcriptum repe-
riatur. Anch. conſ. 431. Bal. in l. ſi vnus. C. de teſtam.
ex additione diuerſi attramenti. Anch. ibi Brun.
conſ. 95. Ceſal. conſ. 287. ſi extractum ſit inſtrumen
tum habens in margine originalis, poſtilas per aliũ
notarium, qui in extractu nullam fecit poſtilarum
mentionem: Decian. conſ. 100. nu. 12. volum. 2. quũ
extrahens poſtilarum exiſtentiæ debuerit atteſtari
Bart. in l. 2. §. pe. ff. quemad. teſt. aper. Alex. conſ. 14.
nu. 4. vol. 6. quare producens inſtrumentum aliter
quam producere debuit, ſuſpitionem falſi inducit
Decian. d. conſ. 100. num. 13. ſi nouæ literæ ſcriptæ
ſint in carta antiqua. Anch. conſ. 431. Marc. q. 151.
Ruin. conſ. 68. lib. 4. Soc. iun. conſ. 41. lib. 1. ſi inſtru-
mentum clauſulas inſolitas contineat, & contra
communem ſtylum ſit. argum. c. porrecta de con
fir. vtil. vel inutili, & ibi Panor. glo. & Caſtren. in l.
iubemus. C. de probat. Curt. iun. conſ. 178. Nat. cõſ.
124. Marc. q. 743. Si inſtrumentum antiquitus con-
fectum nouiter ſit regiſtratum, ſeu protocolatum
Crau. conſ. 28. & 134. Menoch. conſ. 199. ex apoſtil-
la diuerſæ manus. Abb. conſ. 10. lib. 1. Crauet. conſ.
88. Ruin. conſ. 215. lib. 1. niſi notarius illi ſe ſubſcri-
pſerit. Dec. conſ. 447. ex interlineaturis in locis ſub
ſtantialibus. Ancha. d. conſ. 431. ex abraſione. Soc.
iun. conſ. 45. lib. 3. ſcilicet in loco ſuſpecto. glo. Caſtr.
& alij in d. l. iubemus. ex ſubſtantiali diuerſitate,
& contrarietate. Bald. in l. cum proponeretur. ff. de
leg. 2. Ceſ. conſ. 287. ex morte teſtium tempore cele
brati inſtrumenti. Curt. ſen. conſ. 56. Pariſ. conſ. 27.
lib. 2. Crau. conſ. 28. & 249. Caſſan. in conſuet. Burg.
rubr. x. §. 12. in textu imo tẽpore productionis eiuſ-
dem. Curt. conſ. 65. Crau. conſ. 28. Dominus Oſaſc.
dec. 117. num. 10. ex tarditate productionis. Crauc.
conſ. 28. ſi aliqua folia in protocolis inciſa ſint. Cra.
conſ. 28. hæc omnia colligens Menoch. d. caſu 187.
Si ſolennitas loci conſueta non interuenit. Dyn.
conſ. 31. Alex. conſ. 37. lib. 3. Crau. conſ. 494. nu. 12.
Si inſtrumento producto quis vti deſinat. l. ſi ad-
uerſarius vbi glo. Bar. & alij. C. de fid. inſtrum. Crau.
conſ. 350. num. 20. ex nimia inſtantia, & ſolicitudi-
ne Dec. conſ. 189. col. 8. Crau. conſ. 862. Alex. conſ.
77. lib. 1. Bal. conſ. 219. lib. 2. Menoch. conſ. 99. nu. 7.
ſi rem non contineat veriſimilem. Bald. in l. ſcri-
pturæ. nume. 10. C. de fid. inſtr. Abb. conſ. 99. lib. 1.
Alex. conſ. 84. lib. 7. ſi in loco occulto receptum ſit.
Crau. d. conſ. 862. ſi motus iudicis cum inſtrumen
to non concurrat. Bal. in l. ſcriptura. C. de fid. inſtr.
Curt. iun. conſ. 178. nu. 10. ſi producens perſona ſit
ſuſpecta. Alc. in l. ſi maior. C. de tranſ. Caſſan. loco
infra allegando. ſi aliqui ex pluribus teſtibus inſtru
mentarijs examinentur, & non omnes. Crau. conſ.
134. & 857. ex diuerſitate, & imparitate cartarum in
libro conſultarum. glo. in c. inter dilectos de fid.
inſtr. ex præpoſteratione, aut duplicatione numeri
earundem. Bald. poſt glo. in l. ſi quis ſub condicio-
ne. ff. de condit. inſtit. Dec. in cap. 2. nu. 3. notab. de
reſcrip. Curt. iun. conſ. 52. Soc. iun. conſ. 41. lib. 1.
Bru. conſ. 95. Crau. conſ. 28. Rim. iunior. conſ. 30.
nume. 39. ex cancellatione diei, & ſuperpoſitione
numeri alterius per abachum. Alexan. conſi. 175.
volum. 7. Ruin. conſi. 215. vol. 1. Rim. iun. d. conſ.
30. ex perſona notarij, qui ſit malæ famæ. glo. Caſtr.
& dd. in d. l. iubemus. Nat. conſ. 124. ſub nu. 5. Anan.
conſ. 49. Ruin. conſ. 35. vol. 4. dominus Oſaſch. dec.
117. ſi eodem die notarius probetur fuiſſe in alio lo
co ſatis diſtanti. Exc. Oſaſch. dec. 117. ſi non con-
cordet cum protocolo. §. fi. in auth. de Tabell. Caſtr.
in d. l. iubemus. item ſi producatur reſcriptum ꝙ
lex prohibet impetrari Ang. & Caſtr. in d. l. iube-
mus per l. 3. C. de pact. vel etiam ſi probetur teſta-
mentum teſtibus, quibus omnibus legata facta ſint
Curt. iun. d. conſ. 178. nume. 18. ſi à teſtibus præter
ſolitum morem ſubſcriptum ſit, ſed contra Gabr.
conſ. 169. num. 6. quid ſi notarius ſuſtinuit in tortu-
ra illud eſſe verum, an purgata ſint indicia quòd
ſic. Bald. conſ. 166. vol. 2. ſi conuentum in inſtrumẽ
to legatur, donationem non publicandam viuente
donatore. Rim. iun. conſ. 58. num. 23. quaſi ſit clau-
ſula inſolita ex qua præſumptio latentis fraudis
præſumitur. glo. in l. ſi quis ſub condicione. ff. de
condit. inſt. Bald. conſ. 311. verſ. 8. vol. 5. Curt. conſ.
55. in fi. Dec. conſ. 399. num. 8. Rol. conſ. 47. nu. 57.
vol. 2. & de inſtromento facto quod teneatur, ſecre
tum, & occultum, ãq; propterea illud dicatur clã
factum, & ob clandeſtinitatem aliquid fraudis præ
ſumatur. Rol. conſ. 93. nu. 33. vol. 1.

De ijs ſuſpitionibus, aut de pluribus, vel vna, quę
videatur ſufficiens, iudex ad partem eſſe debet in-
ſtructus, hoc eſt producente inſcio. ſcilicet non ꝙ
neceſſarium ſit iudicem ad partem eſſe inſtructũ,
magis quam ipſo aduerſante ſciente: ſed vult dice-
re princeps antequam id fiat, iudicem ſaltem ad
partem ſuſpitionum eſſe certificatum. Nam pro-
batio triplex eſt, ſcilicet leuis, ſummaria, & plena.
16 illa quæ leuis eſt, † fieri poteſt parte abſente, & non
citata. Bart. in l. 1. ſub num. 10. C. quor. bonor. & iſta
eſt, de qua hic Princeps loquit. teſteſq; inſolenniter
examinati aliquale faciant indicium. Alex. conſ.
147. lib. 6. Aret. conſ. 164. Dec. conſ. 54. Crauet. con-
ſil. 198.

Qua certificatione habita requiſitio exhibitio-
nis protocoli per principalem ſcilicet perſonaliter,
per litigantem fieri debet. Nam quod partibus eſt
commiſſum, per procuratores ſcilicet generales
17 exequi non poteſt. † Fel. & Dec. in c. ex ratione. nu.
9. verſ. 3. comprobatur in fi. de appell. vel manda-
tum ſpeciale requiritur: quia quum hoc ſapiat cri-
men, ipſum mandatum ſpeciale videtur neceſſa-
rium. glo. & Card. in cle. 2. de procur. c. ſtatutum

de

de ele. in §. clem. non poteſt de procur. vnde ſi protocoli exhibitio peteretur ad inſpiciendum, an ſit authenticum, prout fieri poteſt, Bar. & Bal. in l. iudices. C. de fid. inſtr. procurator generalis ad hoc ſufficeret. quo protocolo ad hunc vltimum finem producto, ſi conſtaret illud non eſſe ſolẽne, fides inſtrumenti ab eo deſumpti corrueret. Caſtren. conſ. 125. in fin. libr. 2. Alexand. d. conſil. 175. numer. 4. volum. 7.

DE TRANSACTIONIBVS.

Decreti Blancha. car. 66. Decret.

Statutum editum ſuper l. ſi quis maior.

BLANCHA Duciſſa, Sabaudiæ tutrix, & tutorio nomine illuſtriſs. Principis filij noſtri chariſſimi Caroli Iohannis Amedei Ducis Sabaudiæ, &c. Et ſi ſacras Romanas ve leges tot vigilijs, atq; lucubrationibus excogitatas omnino tollere, atq; abolere indignnm, & nephas eſſe cenſeamus: illarum tamen rigorem interdum temperare, moderariq; per rerum euentum, & temporum noſtrorum clemẽtia, non alienum eſſe exiſtimamus. Neque enim vt ſacri quoq; teſtantur canones, reprehenſibile videri debet, ſi ſecundum varietates temporum ſtatuta quoque varientur humana: Cum itaque pleriſq;, & quotidianis rerum argumentis, nimioq; damno ſubditorum. Viderimus multos ducales ſubditos incautos aliquando, & nihil tale metuentes, vel cogitantes ex præſumpto etiam allegato ve dolo, vbi quoque verus non adeſt dolus, maximis incommodis, & damnis atq; infamia fuiſſe affectos ob rigorem. l. ſi quis maior. C. de tranſact. noſque nudam veritatem, & equitatem magis, quã iuris rigorẽ, & captioſas interpretationes amplectimur, ſubditorum indemnitati, & huiuſmodi periculis, atque diſcriminibus obuiare cupientes, habita ſuper his imprimis diligenti prælatorum procerum, & Iuriſconſultorum, ac aliorum conſiliariorum, & prudentum virorum examinatione, ex noſtra certa ſcientia, motuque proprio, hoc perpetuo, & ſalubri ſtatuimus, ædicto legem ipſam, ſi quis maior. C. de tranſactionibus illius ve pęnas in dicione ducali, nullo modo ſibi locum vendicare: neque ad illam agi conueniri, condemnarive quempiam poſſe: niſi prius hoc adhibito moderamine. Vt vna ſaltem extraiudicialis precedat interpellatio cum proteſtatione quoque ad pęnas dictæ l. agendi. de quibus interpellatione, & proteſtatione publico conſtare debeat inſtrumento, & non aliter. Qua interpellatione extraiudiciali ſic facta, ſi poſtea conuenti in iudicio paſſi fuerint labi 40. dies à die porrectæ petitionis, priuſquam ſatisfecerint, eo caſu dictam. l. ſi quis maior ſibi locum vendicare poſſe decernimus, Aliter verò neminem ad pęnas prædictę legis volumus condemnari, irritum, & inane quicquid in contrarium actum, vel indicatum fuerit decernentes. Quæ omnia in cauſis, tamen motis, quam mouendis, & etiam appellatione, ſeu ſupplicatione ſuſpenſis, locum habere cenſemus, & in volumine ſtatutorum ducalium inſeri, ac in auditorijs cauſarum publicari, & per quoſcunq; concuſsè obſeruari mandamus, In quorum teſtimonio has duximus concedendas.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio. l. ſi quis maior. C. de tranſact. quomodo in patria Pedemontana procedat.*
2 *Præcedere quod debet, non iuuat ſi ſequatur.*
3 *Dictio ſaltem eſt diminutiua, & ſubſidiaria.*
4 *Verba non aliter condicionem inducunt.*
5 *Statutum validum, quod probatio fiat per publicum inſtrumentum.*
6 *Probatio quinque teſtibus facta an æquiualeat probationi inſtrumentariæ.*
7 *Quadraginta dierum curſus de quibus in decreto incipit à die conteſtationis litis.*
8 *Dictio poſtea denotat temporis interuallum.*
9 *Decretum an validum ſit moderans diſpoſitionem dictæ. l. de iuramento tractantis.*
10 *Iudicialis interpellatio ſupplet pro extraiudiciali à decreto ordinata.*
11 *Decretum locum ſibi vendicat etiam in eo, qui ad vnam tantum pęnam. d. l. non ad omnes agere intendit.*
12 *Diſpoſitio. l. ſi quis maior odioſa.*
13 *Conſentiens alienationi rei ſubiectæ fideicommiſſo condicionali, an ſibi præiudicet tam in re, quam in precio, maximè ſi ob conſenſum aliquam pecuniam accepit ignarus fideicommiſſi ſibi competentis.*
14 *Diſpoſitio. l. de ijs non procedit contra tertium emptorem bonorum fideicommiſſo ſubiectorum.*
15 *Conſentienti alienationi ſubiectæ fideicommiſſo cõdicionali, an competat remedium. l. 2. C. de reſcin. vend.*
16 *Sententia Exc. Senatus contra conſentientem venditioni rei ſubiectæ fideicommiſſo.*

Gloſſa.

Gloſſa.

MATERIA l. ſi quis maior. C. de tranſact. manifeſte patet. minimè ob hoc
decretum in ducali patria praticata, niſi prius forma ipſius ſeruetur,
1 † quam vix vnquam ſeruatam vidi. iſtius decreti Cagnolus meminit in interpretatione ipſius. l.
nu. 215. pro cuius obſeruantia, vt agi poſſit ad pœnas dictæ legis requiruntur.

Primò quod actor probet ſe prius pro parte ſua omnia adimpleuiſſe, quæ debebat. Alex. conſ. 66. vol. 6. Roland. conſ. 57. nu. 17. vol. 1. ac quòd præcedat vna ſaltem interpellatio extraiudicialis, cum proteſtatione agendi ad pęnas dictæ legis. nam quādo aliquid præcedere debet diſpoſitioni, non ſatiſ-
2 fit, nec ſufficit, ſi ſequatur. † Franc. in c. ratum. nu. 2. in fi. de reg. iur. Bal. in ca. 2. tit. de feud. ſine culpa non amitt. Fel. in c. cum dilecta. col. 6. verſ. ſextum ſignum de reſcript. Exc. Oſaſch. dec. 166. ſaltem itaque vna interpellatio præcedere debet. dictio ipſa
3 ſaltem eſt ſubſidiaria, † ac diminutiua. probatur in cap. ſtatutum. §. cum vero in fin. de reſcrip. lib. 6. Bar. in l. 1. ff. de iur. codicil. Pariſ. conſ. 34. num. 7. volum. 3.

Secundò de huiuſmodi interpellatione ac proteſtatione publico conſtare debet inſtrumento, & nō aliter. verba hæc, & non aliter condicionem, & for-
4 mam præciſam inducunt. † l. fi. vbi glo. & Bart. C. de vendi. reb. ciuit. lib. 11. & in l. de ijs & ibi Iaſ. ff. de tranſact. Oſaſch. dec. 165. num. 13. Ad hanc probationem, ſi neceſſarium ſit inſtrumentum publicū, præſupponitur decreto aliter quàm per inſtrumentum probationem prohiberi, cuius rei ſtatutum eſt
5 validum. Dec. in cap. 2. de probat. † vbi 18. limitationes affert. Si inſtrumento probari non poſſet, & quis haberet teſtes quinque ad probationem interpellationis ſufficeret: quia, vbi ſtatutum prohibet probationem fieri, niſi per publicum inſtrumētum, excluſa non intelligitur probatio, quæ quin-
6 que teſtibus † fiet. Cin. in l. optimam. C. de contrah. & comm. ſtipul. Abb. & Fel. in ca. ſicut conſuetudo de probat. Marſ. ſingul. 157. ſimiliter fieri poſſet confeſſione partis. Pariſ. conſ. 99. vol. 3.

Tertiò quod poſtea conuenti in iudicio debitores labi prætermittant quadraginta dies à die porrectæ petitionis. vna igitur interpellatio cum lapſu
7 quadraginta † dierum non ſufficeret, niſi ſequatur iudicialis petitio, quæ à die conteſtationis litis incipit: quia ante litem ipſam conteſtatam non dicitur quis porrexiſſe petitionem, ſed porrigere voluiſſe Barto. in l. amplius. ff. rem ratam haberi. ex quibus colligitur ſecundum. Cagnol. in d. l. ſi quis maior num. 215. requiri ad agendum, remedio ipſius legis duplicem interpellationem: vnam extraiudicialē, alteram iudicialem.

Quarto neceſſarium quoque eſt, ab vna ad alteram interpellationem eſſe aliquod dierum inter-
8 uallum, † conſiderata illa dictione poſtea, cuius natura eſt denotare longum interuallum. glo. in l. pacta conuenta. verſ. poſtea. ff. de contr. vend. licèt Cagnol. d. num. 215. exponat pro triduo, ſeu verius verificari in termino tridui. docens non ſufficere ſi ipſæ ambæ interpellationes fierent vno, & eodem die. arg. glo. in l. ſi conuenerit. ff. de pig. act.

Et quia probabiliter poterat dubitari, an ſtatutū eſſet validum tanquam diſponens circa actum iu-
9 ratum, ipſe ibi verſ. reſponderi. † tollit hoc dubiū: ſimiliterq; aliud, ſi non præceſſerit extraiudicialis, ſed loco illius vna iudicialis interpellatio, pro ipſa
10 extraiudiciali interpellatione, † reſpondens quòd ſic: ratione decreti conſiderata, quæ fuit ad monendum partes, ne incurrerent incautè, & imprudenter in pœnam illius legis. cui conſiderationi, & imprudentiæ, cùm non minus prouideat iudicialis, quàm extraiudicialis monitio, leuior etiam quā ſit iudicialis, forma ipſa decretalis poteſt per æquipollens adimpleri. Bald. in l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit. ff. de iureiur. Bart. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de liberis. & poſthum.

Rurſus quum decretum loquatur de eo, qui intendit agere ad pœnas dictæ. l. quæſiuit ibi Cagn. an decretum etiam procedat, ſi quis non ad omnes pęnas, ſed tantum ad vnam agere intendat? &
11 reſpondit decretum procedere † ex identitate rationis, qua mediante numerus pluralis in ſingularitates reſoluitur. Caſtr. & alij in l. 1. C. de condit. inſer. Alex. conſ. 36. lib. 5. Soc. conſ. 73. vol. 3. Dec. cōſ. 50. in fi. Inſuper vltimo loco cēſuit decretum, hoc locum etiam ſibi vendicare in Principis contractu, ne ipſe contractus claudicet.

12 Diſpoſitio dictæ legis ſi quis maior † eſt dura, odioſa, & nimium rigoroſa, non procedens, etiā vbi nullum extat ſtatutum in contrarium, niſi omnia militent, & verificentur, de quibus in ea. imo illis verificatis vix ſecundum eam à iudicibus poteſt obtineri. Corn. conſ. 246. volum. 3. Cuman. & Cagnol. num. 22. & 27. in d. l. ſi quis maior. Rolan. conſ. 57. num. 46. volum. 1. Saltemque in dubio interpretatio fit contra ipſius legis rigorem. Grat. cōſil. 121. col. 3. volu. 2. prout etiam non operatur iuramentum in tranſactione ſuper contentis in teſtamento data ignorantia ipſius teſtamenti. Crauet. conſ. 144. ſub num. 15.

Vnde contingit dubitari vtrum conſentiens trāſactioni, vel venditioni rei ſubiectæ fideicommiſſo condicionali, in ſui fauorem maximè aliqua acce-
13 pta † pecunia ſibi præiudicauerit, adueniente caſu fideicommiſſi, ſi alleget tempore conſenſus nullā habuiſſe ſcientiam fideicommiſſi: Præſertim, ſi tempore conſenſus habebat aliquod aliud ius ſuper re vendita, ad quod referri conſenſus poſſit. Et videbatur dicendum prima facie quod non: quià ignorans iuri ſibi competenti renunciauiſſe non cenſetur. l. mater decedens. ff. de inoff. teſta. l. cum Aquiliana. ff. de tranſac. & ignorantia conſenſum excludit. l. ſi per errorem, ff. de iuriſd. om. iud. nihilque tam contrarium conſenſui, quam error. l. 2. ff. de iudic. adeo quod nihil operetur etiam interueniente iuramento. l. fin. C. de non numer. pecun. & in filio voluntatis paternæ præſumitur ignorantia. l. non eſt ferendus cum ibi not. ff. de tranſact. Secundo videtur refragari diſpoſitio. l. de ijs. ff. de tranſact. ſecundum quam non cognitis lectis, & inſpectis verbis teſtamenti, omnis tranſactio inualida eſt, nec lex diſtinguit ibi de conſentiente, ad aliū principaliter contrahente, & ideò alij diſtinguere non debent. l. de precio. ff. de public. Nec ſufficit habere qualem, qualem ſcientiam fideicommiſſi, minus renunciatio generalis iurata ad tollendam diſpoſitionem. d. l. de hijs. vt per Exc. Oſaſch. decif. 112. num. 3. 8. & 10. Tertiò facit doctr. Bar. in l. quæ dotis. ff. ſol. matr. vbi tractans, quando conſentiens ſibi præiudicet inter cætera diſtinguit, Quod ſi res non erat conſentientis, ſed illi debebatur ſpe, vel verè, ſi conſentiendo non impediat euentum condicionis, quia ex alio euentu res ad eum deuenire debet, tunc ſiue ſciens, ſiue ignorans per conſenſū ſibi non præiudicat glo. in l. ſi à ſubſtituto. ff. de leg. primo. Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres q. 12. ff. de verborum obli. Multa ad propoſitum Afflict. tit.

qui

qui ſucc. tenea. cap. 1. num. 13. de domino ſcilicet.
conſentiente alienationi feudi. Vnde quum per cō
ſenſum non impediatur euentus condicionis fidei
commiſſi; imo eo caſu, ſi ſciens conſenſerit non
cenſeatur fideicommiſſarius ſibi in precio præiudi
caiiſſe. d. l. ſi fundum. ſequitur conſenſum non ex
cludere ipſum conſentientem purificata condicio
ne. præſertim, quum ad iura præſentia non ad fu-
tura porrigatur. l. 1. §. quod ait prætor. & ibi Bart. ff.
quor. leg. Bar. Bald. & dd. in l. 1. C. de pact. Quartò
caſu quo conſenſus illi præiudicet, ſaltem videtur
habere regreſſum ad precium. d. l. ſi fundum. &
non exiſtente hærede alienante ſoluendo, in ſubſi-
dium ſibi competere regreſſum ad rem, ne re, &
precio careat. l. planè. 2. §. 1. ff. de legat. primo. Qui-
bus tamen non obſtantibus certum eſt conſentien
tem alienationi rei ſuæ priuari dominio illius. l. ſi
fundum. §. primo. ff. de pignorib. & libertus conſen
tiens alienationi rei ſibi legatæ, illa ſe abdicat. l. co
dicillis. §. primo ff. de legatis ſecundo, ac etiam con
ſentiens alienationi rei ſibi virtute fideicommiſſi
debitæ ſimiliter. l. nihil. §. primo. ff. de lega. primo.
l. cum pater. §. libertus. ff. de leg. ſecundo. l. quoties
ab omnibus. C. de fideicommiſſis. quamuis condi-
cionale ſit fideicommiſſum. l. cum proponas. C. de
pact. l. de fideicommiſſo. C. de tranſactio. & ſi valet
alienatio conſentiente eo, cui iam purè res debe-
tur, multò fortius, ſi illi debeatur tantum ſub con-
dicione. Iaſ. in dicta l. cum proponas ſub num. 11.
Nam qui alienanti conſentit, ius ſuum perdit, &
alienum fortificat glo. in §. ſi Titius. ſi de feud. de-
fun. contr. fuer. int. domi. & agn. & in §. præterea
quib. mod. feud. amitt. & conſentiens donationi
rei ſuæ ipſemet videtur donare. l. fin. C. ſi aduerſ.
dona. conſentiensq; venditioni ipſemet vendere:
ac paria ſunt alienare, vel alienanti conſentire. l.
alienationis verborum. ff. de verborum ſignificatio
nib. facit. l. ſicut venditionis. ff. quibus modis pi-
gnor. vel hypot. ſolu. eo excepto, quòd conſentiēs
de euictione non teneatur. Iaſ. in d. l. quoties. C. de
fideicommiſſ. poſt Ang. & Fulgoſ. ibi. Sed ſicuti
ille, qui vendit nullo vnquam tempore poteſt ven-
ditioni contrauenire, quamuis, alio iure dominiū
rei inde quæſierit. l. vendicantem. ff. de euictionib.
præſertim ſi non ſimpliciter, ſed omni iuri ſuo re-
nunciauiſſet. Corn. conſ. 144. num. 8. volumine ter-
tio ſufficit enim in genere cogitatum. l. ſub prætex
tu ſpecierum. C. de tranſactionibus. l. tres fratres. ff.
de pact. ſcilicet quantum ad cautelam, & ſecurita-
tem emptoris, qui conſenſum adhiberi veriſimili-
ter procurauit, vt cautus eſſet contra conſentien-
tem. Corneu. dicto conſ. 144. numero nono. quare
conſentiens ſibi imputare debet, ſi nō præuiderit
ſub generalibus verbis omnia comprehendi, ne
eius ſtultitia, ſeu ſimplicitas emptori obſit. argu-
ment. l. quicquid aſtringendæ in tertio reſponſ. ff.
de verborum obligationibus. cum verba vniuerſa-
lia trahantur ad non cogitata. d. l. tres fratres. ff. de
pactis, & qui conſentit actui, conueniſſe cenſeatur
de obſeruando ipſum actum. l. ſecunda. C. commu
nia vtriuſque iudicij, tanto magis ſi expreſſe vltra
conſenſum non contrauenire promiſerit. ad nota,
in lege prima. C. de pactis. quia etſi ſimplex renun-
ciatio ad futurum ius non trahatur, pacto tamen
ius futurum remitti poteſt vt per Bart. & alios ibi,
maximè accedente ſtipulatione, quæ pactum etiā
continet. Bald. in l. non codicillum col. 1. verſ. ſed
contra. C. de teſtam. per quam ius futurum remitti
poteſt. Dec. conſ. 31. nu. 4. Pariſ. conſ. 69. nu. 21. lib. 3.
Dec. conſ. 34. nu. 8. & quod conſentiens alienationi
ſubiectæ fideicommiſſo condicionali, ius futurum
remittere cenſeatur. Alex. conſ. 8. num. 5. volum. 5.
Soc. conſ. 43. vol. 4. Corn. conſ. 144. lib. 3. Crau. nu. 9.
poſt tract. de antiq. temp. in fin. vbi etiam tres alias
adfert rationes, & precipuè illam, ſi vltra conſenſū
accedat promiſſio de non contrauueniendo. hac cō
cluſione ſic firmata non obſtant ex aduerſo oppoſi
ta. primo, quod ignorans ius ſuum remiſiſſe non
cenſeatur: quia hoc procedit inter conſentientem,
& vendentem, vt ſenſit Corn. dicto conſ. 144. ſub
num. 9. non quantum ad emptorem, qui per con-
ſenſum quæſiuit ſibi proſpicere, ac ſe tutum redde
re, & quem ſiue ſciuerit, ſiue ignorauerit conſen-
tiens ius ſibi competens, aut competiturum inquie
tare nequit. Barto. in lege qui Romæ. §. duo fratres.
quæſtio. 8. ff. de verborum obligationibus. quem
ſequuti ibi ſunt. Iaſ. num. 72. Rip. nu. 83. Alex. conſ.
189. lib. ſecundo conſilio octauo. lib. 5. Corneu. di-
cto conſ. 144. Socinus conſ. 43. volum. 3. Grat. conſ.
60. num. 9. volum. primo. Pariſ. conſ. 46. nume. 26.
volum. ſecundo. Curtius iun. conſ. 23. colum. quin
ta. in tertio dubio. Ruin. conſ. 144. colum. fina. lib.
ſecundo. & conſ. 99. lib. quarto. Rimi. iunior conſ.
80. num. 39. Crauet. conſ. 378. num. 78. licèt ibi in cà-
ſu ſuo præſupponat filium, qui conſenſerat, ſcien-
tiam habuiſſe fideicommiſſi condicionalis, non
quod per conſenſum intelligit Ruin. dicto conſ. 99.
nume. 11. cenſeatur renunciatum fideicommiſſo
per ignorantes, ſed virtute mandati, quod per con
ſenſum intelligatur tradita poteſtas alienandi, &
quamuis Bart. dict. quæſtio. 8. loquatur in remiſſio
ne fideicommiſſi inter fratres reciproci: tamen quā
tum ad venditorem nihil ad rem, vel reciprocum,
vel ſimplex eſſet: quia fundamentum eſt ſuper co-
ſenſu, ſcilicet quod alienanti conſenſerit alter, qui
poterat ius prætendere. Cùm itaque quantum ad
emptorem non ſit conſiderabilis ignorantia iuris
præſentis, vel futuri, ita non cōſideratur, error, qui
in venditione minimè interuenit. Corne. d. conſ.
144. num. 13. ex quibus etiam tollitur difficultas. l.
de iis. ff. de tranſactionibus cuius diſpoſitio vires
14 ſuas non extendit ad tertium, † ſed tantum in tran-
ſactione inter hæredem, & legatarios facta non in
donatione, ſeu venditione extraneis facta. Fulgoſ.
conſ. 104. ſub num. quarto, allegat. l. ſpem. C. de do
natio. ſequitur Iaſo. in dicta l. de ijs ſub num. ſexto.
verſicul. ſecundo limita. Alex. conſ. 11. ſub nu. 13.
verſi. ſecundo poteſt lib. 2. Soc. iun. conſ. 116. num.
60. volum. primo. Nec obſtat tertium fundamen-
tum, quod conſentiens ſibi præiudicaſſe non in-
telligatur, adueniente inde caſu fideicommiſſi tem
pore conſenſus, ſub conditione pendentis: quia hoc
contrariatur textibus, & authoritatibus in contra-
rium allegatis, diſponentibus, ac loquentibus de fi-
deicommiſſo condicionali, in l. de fideicommiſſo.
C. de tranſactionib. in l. cum proponas. & in l. pri-
ma. C. de pactis, l. ſi fundum. ff. de legatis primo. &
doctr. Bart. in dicto. §. duo fratres. quæſtio. 8. quem
tot. doctor. ſequuntur ſupra allegati. ff. de verborū
obligationibus. ad quam contrarietatem animad-
uertit. Soc. dicto conſ. 43. ſub num. 19. volum. 3. vbi
Bar. doct. dict. q. 8. dixit communiter receptam, li-
cèt ipſe ibi velit concordare: vtrum conſenſus re-
ſpiciat ius de præſenti, vel poteſtatem alienandi in
futurum. ex not. in qq. Bar. 4. & 6. in eod. §. duo fra-
tres. nam vbi conſenſus futurum tempus reſpicit,
ceſſat omne dubium. Goz. conſ. 36. num. 12. Pariſ.
conſ. 46. & conſ. 55. lib. 2. Menoch. conſ. 87. num. 40.
qui licèt loquantur in renunciatione, idem tamen
quoad conſenſum, & nominatim de conſentiente
Dec. d. conſ. 34. num. 9. cauendumq; ſit à verborū
generalitate Bal. in l. pactum quod dotali q. 16. C.
de

de col. Iaſ. in l. ſi de certa. C. de tranſact. Alexand. conſ. 11. num. 8. volu. 2. Conſidero vlterius ego Bar. in d. l. ſi fundum ſe remittere ad ea, quæ dixerat in §. duo fratres. q. 12. vbi ſcribit emptorem rei ſibi debitæ ex legato condicionali, non ſibi præiudicare eueniente condicione fideicommiſſi, ſiue ſciuerit, ſiue illud ignorauit. allegat glo. in l. ſi à ſubſtituto in princ. ff. de leg. 1. & l. ſi fundo. ff. ad leg. Falcid. eadem dixerat in l. quæ dotis, num. 14. ff. ſolut. mat. cum eiſdemmet allegationibus. qui tex. loquuntur de emptore ad quem res etant ſub condicione peruenturæ. §. ſi legatarius emat rem ſibi legatam ſub condicione ab hærede, aut hæredis ſubſtituto, d. l. ſi à ſubſtituto. & l. ſi fundo. ff. ad legem Falcidiam. ſi res erat legata ſub condicione, qua adhuc pendente hæres inſtituit hæredem legatarium, qui addita hæreditate grauata, ſcilicet legatis ab hærede inſtituente, ſic vt tractaretur de Falcidiæ detractione, ſucceſſit caſus legati: quæſitũ fuit an hæres iſtæ, & ſimul legatarius in legitimæ ꝯputatione, hoc legatum ſibi referre deberet? & reſpondit iuriſconſult. negatiuè: quum quòd ſuum erat factum iure hæreditario, ſuum eſſe cœpiſſet ex cauſa legati. colligit Barto. conſenſum tacitum ex eo, quòd emens rem, aut aliter acceptans in euentum condicionis ſibi debitam, alienationi conſenſiſſe videatur, quæ tamen ſibi non obeſt veniente caſu. ſed iſte conſenſus nihil habet commune, cum conſenſu præſtito fauore tertij ementis, numerantis pecuniam ſuam, & tractantis de damno vitando cui ipſemet conſentiens cenſebatur vendidiſſe; vltra quod in terminis dictæ legis à ſubſtituto, fideicommiſſarius ſoluerat precium rei. & quantum ad legem fundo. differentia ſit inter hæredem, & alios hæreditario titulo ius metientes, inter quos locum non habet doctr. Barto. in dicta quæſtione octaua, ſeu inter venditorem, & conſentientem. Corn. dicto. conſ. 144. ſub numero decimo. ſed nos tractamus inter venditorem conſentientem, ex vna, & emptorem ex altera. tradita veto ab Afflict. in d. c. 1. qui ſucc. tene. ſcilicet an conſenſus præiudicet domino adhibitus in venditione, defuncto venditore ſine hærede procedunt ſtante clauſula ſaluis iuribus ipſius domini, qua etiam non obſtante ipſe tandem concludit conſenſum domino obeſſe, ſic vt ipſe in hãc ſententiam aperte inclinet quamuis ſimplex fuiſſet conſenſus. Nec etiam aduerſatur quòd competat conſentienti regreſſus ad precium dict. leg. ſi fundum. ff. de legatis primo. quia reſpondetur textum ipſum loqui de regreſſu contra grauatum; nec quiſpiam eſt, qui ibi dicat grauato non exiſtente ſoluendo poſſe vlterius moleſtari emptorem, niſi fortè nondum ſoluiſſet precium. alioqui non vnũ, ſed duo precia ſolueret, contra bonam fidem. l. bona fides non patitur. ff. de regulis iuris. & text. in lege plane. 2. §. primo. ff. de legatis primo. Primum vult præcium reſtitui per eum, qui illud habebat, ſe fundans ibi, quia illud precium haberet. item ſi nõ ſit ſoluendo contra emptorem ſerui hæredis inſtituti qui ſecum traxit emolumentum hæreditatis, vult poſſe agi ad res ſubiectas fideicommiſſo, & nimium, quia ille emptor hæreditatem habeat titulo lucratiuo, quod deficit in emptore vnius rei. qui rem habet titulo oneroſo. Corneu. dicto conſ. 144. ſub num. 13. item ibi fideicommiſſarius non conſenſerat venditioni, prout in hoc caſu. imo. & aduerſus grauatum non datur regreſſus ad precium, ex multis coniecturis, de quibus per Grat. conſ. 60. volum. primo. & maximè ſi conſenſus fuit voluntarius, tunc etiam in precio conſentiens ſibi præiudicat. communem dixit. Iaſ. in dicta lege ſi fundũ num. 18. Menoch. conſ. 87. num. 55. Ruin. conſ. 144. in fine volum. ſecundo. & quantum ad emptorem, non eſt dubium. non eſſe vlterius pro precio moleſtandum. Socinus fallent. 38. num. 5. patet igitur ex prædictis non eſſe tractandam illam quæſtionem ignorantiæ, vel præſumptæ ſcientię fideicommiſſi quantum ad tertium. Quæ ſcientia etiam facilius præſumitur in teſtamento nuncupatiuo, quod notarij conſueuerunt hæredibus, & legatarijs diuulgare mortuo teſtatore. Grat. conſ. 65. num. 33. volum. primo. Crau. conſ 193. numero ſexto. Rol. conſ. 36. volum. ſecundo. Bero. conſ. 130. volum. ſecundo. Menoch. dicto conſ. 89. num. 59. quod in patria eò facilius præſumitur, quæ magis notarij diſpoſitione decreti, vt defuncti titul. de tabellion. ſupra explicati, iubentur mortuis teſtatoribus ſignificare teſtamenta hæredibus, legatarijs, & fideicommiſſarijs, quos non eſt præſumendum neglexiſſe Principis iuſſum, quum vnuſquiſque in ſuo officio diligens fuiſſe præſumatur. Craue. conſi. 270. numero ſexto. & iſta ſcientia præſumitur, ſi teſtamenti incidit ſermo inter alios, præſente eo, de cuius intereſſe tractatur. Alex. conſ. 4. num. 20. volum. ſecundo. Rolandus dicto conſ. 36. num. 21. volu. primo. Quatenus autem obijceretur aliquo caſu, vt in infrateripto, conſenſum ſimplicem præſtitum vigore alicuius prouiſionis non præiudicare, quoad reliqua. l. non omnis. ff. ſi certum petatur reſpondetur conſenſum præſtitum ad actus ſubſtantiam in totum præiudicare. l. ſi fideiuſſor. §. pater. ff. de pignoribus. Socinus dicto conſ. 43. num. 20. vol. 3. maximè ſi cõſenſus ſit generalis, qui omne ius continere poſſit. Corn. d. conſ. 144. vol. 3.

15 Contigit † dubitari quid ſi conſentiens aliquam pecuniam recepit, vtrum poſſit allegare ſe læſum? dicebatur prima facie quod ſic, quia ſi ęquiparatur venditori. d. l. fi. C. ſi adu. donat. Barto. in l. quæ dotis num. 15. ff. ſoluto matrimo. in quo locum habet diſpoſitio. l. 2. C. de reſc. vend. igitur videbatur dicẽdum, ſibi quoq; tale remedium competere. Quibus non obſtantibus dixi conſentiente alienationi rei ſubiectæ fideicommiſſo condicionali contrarium. Quia fortior eſt conſenſus pecunia recepta, quam gratuitus. l. antiquæ. C. ad ſenatuſconſultum Velleyanum, ad præſenſque oua, cras pullis ſunt meliora. glo. in l. cum ij. ff. de tranſactionib. quum conſentiens etiam grauato poſſet prædecedere notatur in l. de fideicommiſſo. C. de tranſactionib. & quatenus eſſet locus læſioni non procederet contra emptorem, qui, quum ſoluerit integrum precium venditori, conſentiente fideicommiſſario, perinde eſt, ac ſi ipſi conſentienti ſoluiſſet. argum. l. ſi mandato titij. ff. mandati. alioqui ſolueret duplicatum precium, quod eſt abſurdum, & ſit imputandum fideicommiſſario, qui conſenſit alteri precijſolui regul. damnum de regulis iuris in ſexto. Cæterum regulariter verum eſt ei competere beneficium l. 2. C. de reſcin. vend. qui propriè venditor eſt, non ſimpliciter conſentienti Bald. in d. l. 2. verſ. 20. quarto. num. 24. Anton. Burg. in c. pen. verſ. 19. de empt. & vend. Tiraquel. in l. ſi vnquam in verbo donatione largius. q. 22. num. 343. C. de reuoc. donat. Rol. conſ. 69. nu. 38. vol. 3.

16 Vnde Excellentiſſimus Senatus † in cauſa nobilium dominorum Alberti, & Auguſtinj fratrum de Ferrarijs agentum, & nobilium Marci Aurelij, & Ioan. Franciſcum fratrum de Piſonis conuentorum ciuium Taurini die 22. Auguſti huius anni 1581. referente proceſſum Ill. Domino Nicolao Agaſſa Senatore integerrimo. Cenſuit dicto Domino Alberto, qui conſenſerat quondam ius pa-

tri

tri alienanti domum, ad quam prætendebat ſe vocari fideicommiſſo aui ad eum deuoluto, ob mortem patris, cum promiſſione de non contraueniendo accepta quadam pecunia, nullum ius competere: non obſtante allegata ignorantia fideicommiſſi, ac quod aſſereret ſe tempore conſenſus habuiſſe alia iura ad domum, ad quæ poterat eius conſenſus referri. Cæterum quantum ad materiam. d. l. ſi quis maior vltra ibi tradita à doct. plura videri poſſunt apud Gabriel. de commun. concluſ. titul. de tranſactionibus concl. 1.

DE IVDICIIS.

ARGVMENTVM.

Quod iuramentum addit forum foro temporali, ſicut foro eccleſiaſtico.

TEXTVS.

Car. 62. decretorum.

PHILIBERTVS Dux Sabaudiæ, &c. Vniuerſis ſit manifeſtum, quòd nos penſata vtilitate ſubditorum noſtrorum, vt ipſorum parcatur laboribus, & expenſis, hoc perpetuò ſtatuimus ædicto, in volumine ſtatutorum noſtrorum ad æternam, rei geſtæ memoriam inſerendo. Quod ſicut iuramentum addit forum tẽporale foro eccleſiaſtico, ex iuris diſpoſitione, addat forum temporale foro temporali: Ita videlicet, & duntaxat, quòd ratione iuramẽti in contractibus appoſiti cõtra heredes poſſint conueniri ad obſeruantiã iuramenti, coram conſilijs nobiſcum Chamberiaci, & Taurini reſidentibus, quibuſcunque in contrarium facientibus non obſtantibus. Quibus ex noſtra certa ſcientia, motu proprio, de plenitudine poteſtatis, & quia ſic nobis fieri placet, derogamus, & derogatum eſſe volumus per præſentes. Dat. &c.

SVMMARIVM.

1 *Decreti diſpoſitiõ, an in hærede iurantis locum ſibi vendicet?*
2 *Iuramentum perſonale eſt, & periurij reatus ad hæredem non tranſit.*
3 *Abſolutio iuramenti à defuncto præſtiti, in hærede non neceſſaria.*
4 *Decreti diſpoſitio an in communitate procedat?*
5 *Diſpoſitio l. ſi quis maior. C. de tranſact. non procedit contra communitatem.*
6 *Decretum an procedat ſi iuramentum ſit interpoſitum ſuper contractu nullo, & inualido?*
7 *Reus in cauſa criminali in carceribus feudatarij detentus, vtrum pendente cauſa appellationis ſit ad carceres iudicis appellationis mutandus, & quid cenſuerit Excellentiſſimus Senatus.*

Gloſſa.

MATERIAM iſtius decreti tractaui ſupra titulo de foro competenti glo. ſecunda. nec hic repetere intendo ibi tradita; ſed duntaxat nõnihil quod ad propoſitum venit in mentem à iudicorum materia non alienum referre, & in primis, quum hic agatur de contrahentibus, quæritur an decretum procedat in ipſorum hæredibus, & videretur,
1 dicendum quod ſic: † quum contractus appellatione quaſi contractus contineatur. Ioan. Lupi. in repet. rubr. de donat. inter virum, & vx. colu. 162. & hæres additione hæreditatis quaſi contrahære dicatur. §. hæres. inſtit. de oblig. quę ex quaſ. contract. l. de eo autem. ff. de iudic. l. ex maleficijs. §. hæres. ff. de act. & obl. ac hæres forum ſortiatur, & ibi conueniri poſſit, vbi defunctus poterat. l. hæres abſens. in princip. & ibi doctor. ff. de iudic. ſcilicet ſi ibi reperiatur, modò inſtantia cum defuncto iam cępta non eſſet: quia hoc caſu illam continuare tenetur etiam ibi non inuentus. l. ſi is qui Romæ. & ibi doctores. ff. de iudic. hæresque perſonam defuncti repreſentet. Authent. de iureiuran. à mor. præſtit. perſona cuius non mutatur condicio obligationis. l. ſecunda. §. ex iis. ff. de verborum obligationibus. vnde non videtur poſſe aſſignari ratio, cur ipſe quoque decreto non comprehendatur. quum actiones hæreditariæ ab hæredibus, & contra hæredes incipiant, l. vnica. C. vt ab hæred. & contra hæredes, prout voluit quoad forum comprehendi. Abba. in cap. parrochianos de ſepult.

Quibus non obſtantibus contrarium eſt verius: quia, & ſi iuramentum quoad robur contractus hęredem afficiat, non tamen quantum ad reatum
2 periurij. † Angel. in authent. de iureiuran. a mor. præſt. §. primo. colum. quinta. Barto. in l. generaliter. C. de rebus credit. quum iuramentum perſonale ſit de defuncto in hæredem minimè tranſitorium. cap. veritatis. & ibi Innoc. de ireiur. Caſtr. conſ. 306. num. 4. volum. ſecundo. Dixitquę expreſſè. Bald. in auth. ſacramenta puberum in fine. C. ſi aduerſ. vendit. hæredem quoad ſpiritualia, & quoad forum epiſcopi ſortiendum, iuramento defuncti non affici. Innoc. in dicto capit. veritatis. Guid. Pap. quæſtion. 414. Berou. conſ. tertio. volu. tertio. quare hæres iurantis, qui impugnare vult contractum, non tenetur abſolutionem iuramen-
3 ti requirere. † Guid. Pap. quæſtion. 224. Angel. in authent. de iureiurando à mor. præſt. Bart. & Bal. in dicta lege generaliter. Bologne. conſ. 45. Bero. d. conſ. tertio. num. 23.

Nec obſtant in contrarium allegatą. quia quòd iuramẽtum addat forum tẽporale eccleſiaſtico, illud eſt ratione reatus periurij, cuius occaſione forum iudicis eccleſiaſtici quis ſortitur. cap. final. de foro competenti in ſexto, quæ ratio, cùm hæredi non aptetur, vt proximè probaui, non conueniet quoque decreti diſpoſitio leg. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronatus. & quòd non mutetur obligationis condicio, id eſt verum quantum ad robur, ac vim obligationis, quæ tempore contractus vires aſſumpſit. Guid. Pap. dicta quæſtion. 414. non quoad conueniendi facultatem, quæ defuncti, & hæredis etiam non eſt omnino par. dict. l. hæres abſens. ff. de iudic. Secundò quæritur

an

4 an locum habeat in communitate, † & dicitur, ꝙ quum fiat ob reatum periurij, ſeu periculũ animæ, qua communitas caret. Innocen. & Abb. in capit. graue de ſentent.excommunicationis,quæ nec poteſt excommunicari.cap.Romana.§.in vniuerſitatem cum ibi notat.de ſententia excommunicationis. ideo in communitaté quoque non procedere, etiam viuentibus ijs, qui iurarunt. Bero. d. conſi. 3. num.19.cum ſequenti.volum.3. Vnde quamuis Iaſon. voluerit extendere diſpoſitionem leg. ſi quis maior. C.de tranſactionibus ad vniuerſitatem, vt ibi per eum,& conſilio 118.Curtius iun.ibi Caſſan. in conſuet.Burgun.cart.43.colu. ſecunda. Contra-
5 rium tamen tenuerunt † ibi.Parp.Aquen.& Cagn. num.17.Calc.conſi.1.Alciatus conſi.4.numero 10. ex quibus videtur hęc communis ſententia. Tertiò quæritur an diſpoſitio procedat, ſi iuramentum appoſitum ſit ſuper contractu nullo, & inualido? Et
6 reſpondet † Berou. d.conſi.3.num.27.non habere: quia ad ſimilem contractum etiam non extenditur diſpoſitio leg. ſi quis maior. vt ibi per Caſtr. & Alex.Quæritur item an pendente cauſa appellationis in cauſa criminali, vel per fiſcum, vel reum detentum interpoſita à iudice feudatarij ad Excellen
7 tiſſimum Senatum,ſi reus interim † continuari debet in carceribus feudatarij. vel duci ad carceres Senatus? Guid.Pap. quæſt.237. dixit non amouendum. contrarium videtur diſponi in lege cos.§. ſi quis. & ibi Salyc. C. de appellationib. cum deuolutio appellationis eximat appellantem à iuriſdictione iudicis à quo. C.ſi à iudice. & cap. non ſolum de appellatio.in 6.facit text.in actib.apoſt.c.25. ibi Cæſarem appellaſti,ad Cæſarem ibis. Gramm. dec.14. num.8.vnde in cauſa fiſci Plozaſchi contra.N.à carceribus Plozaſchi ad carceres Senatus fugitiuum, quum iuſdicens Plozaſchi ſuam iam protuliſſet ſententiam, à qua tanquam miti fiſcalis appellaſſet, reuſque ipſa appellatione vteretur ad diminuẽdam pœnam,& interim fiſcalis peteret reum reſtitui ad carceres Plozaſchi, Excell. Senatus cenſuit hoc anno, die 27. Auguſti, pendente appellatione reum non eſſe remittendum.

DE IVDICIIS.

ARGVMENTVM.

De terminis inſtantiarum in cognitione cauſarum ſeruandis.

TEXTVS.

Car. 26. lib. 2. Decretorum.

AD cauſarum ciuilium abbreuiationẽ, ne fiant penè immortales, tempus inſtantiarum primarum ipſarum cauſarum ad præfectum ſubditorum moderantes, hoc ædicto ſtatuimus, & decernimus in cauſis ciuilibus, extra curiam conſilij noſtri nobiſcum reſidẽtis, motis,& mouendis, ac tractandis, terminũ inſtantiæ eſſe vnius anni, & menſis vnius, pro actis viſitandis à die traditæ, vel factæ petitionis eius, ſuper quo cauſa mota fuerit, numerandum: vltra quem ipſarum cauſarum inſtantiam prorogari, ſeu extendi prohibemus, niſi forſan in arduis auditores, ſeu iudices ipſarum cauſarum huiuſmodi inſtãtiam ex iuſta cauſa decreuerint, vltra dictum tempus protelandum. quo caſu ipſam inſtantiam vltra ſex menſes dictum annum immediatè ſequentes, & vnum menſem, pro viſitandis actis prorogari prohibemus, ſub pęnis iudicibus, cauſas vltra debitum terminum protelantibus à iure inflictis, per quemcũque noſtri præſentis ædicti tranſgreſſorem ſubſtituendis. ordinantes, ꝙ ipſæ partes litigantes tam actores, quam rei teneantur, & debeant intentionem ſuam, & cauſam iuſtificaſſe, & acta ſua portare, & tradere ius dicere debenti pro actis viſitandis infra annum: & ſi fuerit prorogatũ vt ſupra infra terminum prorogationis, mẽſe, de quo ſupra iuſdicere debent pro actis viſitandis, ſententia dictanda, & proferenda, ſaluo remanente. ita vt ſuper actis portatis, altera tantùm parte acta ſua tradente ius dici debeat, atque poſſit, & diffinitiua proferri ſententia. Quem terminum inſtãtiæ cauſarum ipſi inſtantiæ præfigimus, partibus tamen coram ipſo primo iudice litigãtibus, ſeu in lite, & cauſa procedentibus. Non intendentes, ſi coram alio iudice litigarẽt ipſæ partes, Et hoc ideò, vel alias à litigãdo coram ipſo primo iudice ipſæ partes ſuperſederent, vel deſiſterent, vel aliàs, vt ſupra, ipſæ partes ceſſarent à litigando finibus dicti anni, & menſis per nos, vt ſupra inſtantiæ præfiniti, nullatenus limitari. Sed omnino intendimus dicto tempore curſum inſtantiæ non currere. Decernentes etiam, vt quicquid poſt dictum terminum, vt ſupra ſtatutum, completum fuerit in iudicijs agitatum, illud eſſe omnino irritum, & inane. Actis tamẽ infra dictum terminum inter partes agitatis remanentibus validis, vt ſi ipſæ partes, vel altera ipſarum decreuerint cauſam in nouam inſtantiam reaſſume-

re, illam reaſſumere poſſint, & valeant, actis prædictis in tempore primæ inſtantię agitatis, ſemper fidem facię́tibus. Expenſas autem litis infra dictum terminű inſtantiæ non deciſæ ſolui volumus, per partem, per quam ſteterit, quo minus infra terminum, cauſa dictæ inſtantiæ diffinitiuè fuerit terminata alteri parti diffinitiuam petenti. In cauſis autem tam primarum inſtantiarum, quam appellationum, vel ſupplicationum coram cõſilio noſtro nobiſcum reſidẽte vertentes, vel etiam ventilantes in poſterum tempus inſtantiarum per hæc noſtra ſtatuta præfixum currere nolumus.

S V M M A R I V M.

1 *Litigando bona conſumamus, & de ditibus pauperes, ac de pauperibus mendici efficimur.*
2 *Laudabilis cogitatio lites execrari.*
3 *Partes procliues magis eſſe debent ad componendum, quam ad litigandum.*
4 *Litigare cum pari anceps. cum ſuperiore furioſum, cum inferiore ſordidum.*
5 *Lis quartum flagellum Dei, quod ditibus applicatur.*
6 *Lites non ita acceleranda ſunt, vt veritas coanguſtetur.*
7 *Inſtantia ſtatutaria loco legalis ſubrogatur.*
8 *Inſtantia non currit coram Exc. Senatu.*
9 *Cauſarum inſtantia ſunt tres.*
10 *Ordinatio litium futurarum, etiam pendẽtes comprehendit.*
11 *Iudex liberum habens arbitrium procedendi condemnandi, & abſoluendi tempus inſtantia prorogare poteſt.*
12 *In cauſis ſummarijs inſtantia currit.*
13 *Principium inſtantia, an ab vltima petitione incipiat.*

Gloſſa prima.

EXPEDIT Reipublicæ ne lites immortales ſint. l. properandum in prin. C. de
iudic. in quarum proſequutione, quum
1 litigantes bona conſumant. † Auth. de
diſt. iudic. coll. 9. facilè contingere poſ-
ſet, ex diuitibus pauperes fieri, ac pauperibus men-
2 dicos. vnde lites execrari laudabilis cogitatio † eſt.
l. item. §. fi. ff. de alien. iud. quum ex litibus rixæ oriã-
tur. l. ſeruus verſ. ſed ſi aliqua. ff. de act. & oblig. occa
ſiones criminum frequenter ſint. §. ſi vero aliquis
in auth. de trien. & ſemiſ. & argumentum ſuperbię.
prouerb. 13. à quibus abſtinens peccata minuit. ec-
cle. c. 28. ac melius ſit petenti tunicam pallium, &
ſimul dare. Math. ca. 5. quam ſuper tunica conten-
dere. aut ſaltem procliuiores eſſe debemus, ad com
3 ponendum, quàm ad litigandum † c. primum. 50.
diſtinct. Nam cum pari contendere anceps eſt, cű
4 ſuperiore furioſum, cum inferiore ſordidum. † Bal.
conſ. 218. petita venia lib. 3. qui loquitur de differen
tia inter Illuſtriſſimum Comitem Sabaudiæ, &
Marchionem Saluciarum. Neuiz. in ſil. nupt. limit.
10. Rebuf. de conſtitu. regu. in proh. 154. Citans bea
tum Yuonem aduocatorum optimű, qui dicebat
ex controuerſijs cauſarum corporales inimicitias
oriri, corpus quotidie fatigari, expenſas amitti, la-
borem animi exerceri, multa crimina ſequi, bona,
& vtilia opera poſtponi, credẽtes obtinere ſepe ſuc-
cumbere, & obtinentes, ꝯputatis laboribus, & expẽ-
ſis nihil lucrari. quam ſententiam refert in l. prope-
randum. C. de iudi. ſub nu. 12. ſe legiſſe ſcriptã: præ-
ſtantiſſimus iuriſconſultus Taurinenſis dominus
Alexander Loſeus ſocer meus in ſcalis palatij vene
randi collegij Mediolanenſis. quod maximè veri-
ficatur, ſi litigetur contra pauperem: quű inanis ſit
actio, quem debitoris excludit inopia. l. nam. 55. ff.
de dolo. Adde ꝙ diuitibus, ac magnis dñis, qui pe-
ſte, fame, vel bello domari non poſſunt, quartű eſſe
flagellum dei. † Nam per peſtem, quum fugiãt, vix
torqueri poſſunt, per bellum minus, per famem di-
teſcunt: quum ſemper habeant frumenta. lites aũt
euitare nequeunt. Rebuf. in prat. benefic. tit. de ſub-
rog. collitig. glo. 1 car. 328. quare minimè laudatur
nouatio, per q̃ res finita per ſententiam nouo ꝯctu,
ad initiű nouæ litis redigitur. l. minor cui per fidei-
commiſſum in prin. ff. de minor.
Verùm quia interdum inuiti ad litem perduci-
mur, aliter iura noſtra conſequi non valentes. l. fin.
ff. de ſeparat. quæ nemo indefenſa relinquere cogi-
tur. l. illud. §. in prædonis. ff. de pet. hæredita. prouide-
ri debuit, vt quantum fieri commodè poteſt, lites
reſtringerentur. c. nonnulli. de reſcrip. Vnde Impe-
rator in d. l. properandum cauſas ciuiles termina-
uit ad triennium, & criminales ad biẽnium. Quod
cùm Sereniſſimus Dux ſm mores ſui tẽporis vide-
rit nimium prolixum, ſtatuit tempus inſtantiarum
in cauſis ciuilibus extra curiam conſilij ſecum reſi-
dentis eſſe annum, & inde menſem pro actorum
viſitatione a die traditæ, vel factæ petitionis eius, ſu
per quo cauſa mota fuerit. non obſtante ꝙ proce-
datur in cauſis, ſola facti veritate inſpecta. Excellẽ.
Oſaſch. dec. 1. nu. 31. iſtius decreti facta mentione.
Non tñ ita terminum inſtantiæ reſtringens, quod
excluſerit neceſſarias probationes, & legitimas de-
fenſiones. clem. ſæpe de verb. ſign. Sic enim accele-
rãdæ ſunt, vt ea omittantur, q̃ iudicium progogãt,
6 nõ quæ neceſſaria ſunt ad veritatis indaginẽ. † Luc.
de pen. in l. litibus de agri. & cenſit. lib. 11.
Terminus itaque inſtantiæ vnius anni, cum mẽ-
ſe vno eſt. Inſtantia aſſiduam flagitationem ſignifi
cat. l. ſi bene. ff. de vſur. ſcilicet a die litis conteſtatę
Iaſ. in l. properandum. C. de iudi. Diffinitionem in-
ſtantiæ duplicem tradit, ac vtranq; elègantem eru-
ditiſſimus iuriſconſultus Alex. Loſeus in d. l. prope
randum. nu. 2. prima eſt, ꝙ curſus tẽporis ſit in cau-
ſis terminandis lege præfixus. 2. ꝙ ſit terminus triẽ-
nij in cauſis ciuilibus, decidendis à lite conteſtata
computandi, in odium negligẽtiæ, aut doli actoris,
iudicis, aduocati, vel rei ob publicam vtilitatem in
ducti. dicique poteſt exercitatio litis à conteſtatio-
ne vſque ad ſententiam, l. & poſt edictum. §. circű-
ducto. ff. de iudic. quum tempus inſtantiæ ab ipſa
conteſtatione incipiat d. l. properandum. & ibi Iaſ.
num. 5. Non obſtante, quod hic incipiat terminus
à die traditæ, vel factæ petitionis: quum ante con-
teſtationem quis non dicatur feciſſe, vel tradidiſ-
ſe petitionem, ſed tradere, vel facere velle. l. am-
plius. & ibi Barto. ff. rem rat. habe. terminuſque à
ſtatuto præfixus ſubrogatus cenſeatur loco inſtan-
7 tiæ legalis, cuius naturam debet imitari. † l. ſi cum.
§. qui iniuriarum. ff. ſi quis caut. Alexan. in terminis
conſi. 42. num. 3. vol. 3. & iſtius decreti Neuiz. conſi.
42. num. 2, & ſtatutum capiat interpretationem à
iure communi. l. 2. C. de noxal. Alexan. d. conſi. 42.
Conſiderata etiam hic litera. A. quæ ſeparationem
denotat. l. ratio. §. ſi venditorem cum gl. in verſi. ab
initio. ff. de act. empt. l. ætatem. ff. de cenſib. Alex. d.
conſi. 42. num. 5. hoc tempus non currit in cauſis
vertentibus coram ſuprema curia, ſeu coram ſa-
cro

ero conſilio cum domino reſidenti, vel Principis
conſiſtorio ob plurimas occupationes. auth. ſed ſis
de temporib. appell. quod etiam obſeruatur in Ex-
8 cell. Senatu. † Sed tantùm corã alijs iudicibus ma-
ximè ordinarijs. Nam cauſarum, ſi bene conſide-
9 retur tres ſunt inſtantiæ: † quia ſi permiſſa eſt ſecũ-
da appellatio, & ſolùm prohibita tertia. l. vni. C. ne
lic. tertio prouoc. ſequitur in neceſſarium antece-
dens, primam appellationem ante ſe præ ſe ferrè
vnam inſtantiam, & ſecundam, duas. argumen. l. a.
ff. de iuriſdict. omni. iudic. l. ad rem mobilem. ff. de
procur.

Primæ itaque inſtantiæ competit terminus de-
creti: inſtantijs autem appellationum competit de
iure annus, & ex cauſa biennium auth. ei qui. C. de
tempor. appell. loco cuius termini legalis nouis cõ
ſtitutionibus titu. de le proſeq. del. appell. ſubrogatũ
eſt ſemeſtre obſeruatum omnino coram iudici-
bus primatum appellationum. Cenſuit Princeps
decretum procedere in cauſis tam motis, quam
mouendis. nam leges formam præteritis negocijs
etiam dant, ſi id nominatim dicatur. l. leges C. de le
gib. Imo ordinatio litium futurarum reſpicit etiã
10 pendentes, † ſi partes præſentes ſint. l. antiqua & ibi
Barto. C. de iur. ob calumn. Tempus iſtud inſtantię
partes prohibentur prorogare, quod iuri commu-
ni conforme eſt. glo. & dd. in d. l. properandum. qua
re ſententia partium conſenſu poſt id tempus lata,
nullius eſt momenti. Alexan. conſi. 82. vol. 3. Iaſ. in
d. l. properandum. nu. 19. ꝙ niſi Princeps partibus
prorogationem prohibuiſſet, incidebamus in q. de
qua per Iaſ. in d. l. properandum ſub nu. 23. ſcilicet
vtrum partes prorogare poſſint inſtantiam iure cõ
muni abbreuiatam.

Niſi in arduis, & ex cauſa ſic iudici videat. opor-
tet itaque duo concurrere grauitatem rei, & cau-
ſam iuſtam: quorum alterum non ſufficeret. l. ſi hæ
redi plures. ff. de condit. inſtituti; & quando à lege
cum qualitate aliquid profertur, vtrunque proban
dum eſt; Ioan. And. in c. 1. de homicid. lib. 6. Alex. d.
conſi. 82. num. 14. lib 3. Quibus concurrentibus iudi
ces liberam non habent prorogandi facultatem;
ſed tantùm vſque ad menſes ſex, non vltra: quia,
quum cauſæ magnitudo plerunque multas dilatio
nes exigat, quæ intra terminum ordinarium expe-
diri nequeunt, nihil videtur iudici, aut partibus im
putandum. Bald. in l. ſi cum ipſe. ff. de excuſ. tut. Ca-
pic. dec. 11. nu. 11. Iaſ. in d. l. properandum ſub num.
26. verſi. quinto, & vltimo limita. Rurſus quantum
ad prorogationem inſtantiæ, ſi iudex liberum ha-
beat arbitrium procedendi, condemnandi, ac ab-
ſoluendi, tunc voluerunt interpretes illum poſſe in
11 ſtantiam pro arbitrio prorogare. † Alex. Iaſ. & Soc.
in l. qui Romæ. §. Calimacus. ff. de verb. oblig. Alex.
conſi. 50. Gram. vot. 31. & hanc probat crebriorem
eſſe ſententiam Menoch. de arbit. q. 21. diſtinguen-
do aliquot caſus, vt ibi per eum, maximè ſi altera
partium reſcriptum obtinuerit, quo committatur
iudicis arbitrio poteſtas prorogationis inſtantiæ.
12 In cauſis ſummarijs; † ſi currit in magnis, multo
magis curret inſtantia. Abb. in cap. pen. column. fin.
de iudi. Alex. conſi. 50. lib. 2. Iaſ. in d. l. properandum.
Rom. conſi. 174. Soc. conſi. 95. lib. 1. Ioan. de Amic.
conſi. 66. Mar. in tract. de ord. iud. in 5. par. prin. Affl.
dec. 346. & an principium inſtantiæ incipiat ab vlti
ma petitione. Affl. ibi nu. 12.

S V M M A R I V M.

1 *Tempus inſtantiæ breue, ſi ſit, breues dilationes aſſignari debent.*
2 *Inſtantia perit actori, & non reo.*
3 *Moram contra iudicem alleganti onus probandi incumbit.*
4 *Sententia partibus non inſtantibus lata nulla dicitur.*

Gloſſa ſecunda.

ORdinantes, quòd ipſæ partes litigantes
tam actores, quàm rei teneantur, & de-
beant intentionem ſuam, & cauſam iu
ſtificaſſe, & acta ſua portare, & tradere
ius dicere debenti infra annum: & ſi fue
rit prorogatum, vt ſupra infra terminum proro-
gationis, menſe, de quo ſupra ius dicere debẽti pro
actis viſitandis, ſententia dictanda, ac proferenda,
ſaluo remanente: ita vt ſuper actis portatis, altera
tantùm parte acta ſua tradente ius dici debeat, atq;
poſſit, & diffinitiua proferri ſententia. &c. vbi ter-
minus inſtantiæ breuis eſt; dilationes breues aſſi-
1 gnari debent. † Bald. in cap. fi. col. 6. de iureiurando,
non tamen ita arctas, quod impoſſibile quodam-
modo ſit, intra ipſarum terminum ſatisfacere in-
cumbentibus. Innoc. in c. de cauſis de offic. delega.
Iaſ. in d. l. properandum. nu. 17. In termino autem
anni, ſi actor diligentia vtatur, nulla lis eſt tam lon
ga, quæ definiri non poſſit. Cui actori ius, & inſtan-
2 tia perit, non reo, † quum ipſe actor ad iudicium
paratus accedere debeat. l. 1. ff. de eden. in terminis
decreti. Neuiz. conſ. 42. Qui, ſi moram in iudicem
3 conuertere voluerit, illam probare tenebitur: † quũ
omne impedimentum facti ſit probandum per al-
legantem. l. quæcunque. §. primo. ff. de publi. l. in bel
lo. §. factæ. ff. de capt. & poſtl. reuer. ſ. Innoc. in cap. ex
tranſmiſſa de præſcript. Dec. in cap. ſi pro debilita-
te. col. 4. de offic. deleg. ita in terminis inſtantiæ. Cra
ue. conſi. 270. num. 2. reprobato. Alex. conſi. 42. nũ.
14. vol. 3. ſi quidem præſumptio ſit pro iudicis dili-
gentia, magis quam partium. l. 2. C. de offi. ciu. iud.
c. accepimus vbi. Ioan. Andr. de æta. & qual. præſu-
maturque vtriuſquiſque officium ſuum diligenter
exequi. C. ad audientiam de præſcr. cap. deputati de
appellat. maximè ſi communitas actrix ſit quæ ne-
gligens præſumitur iuxta illud quod commune eſt
negligi ſolet. l. 2. C. quando. & quib. quar. pars deb.
lib. 10. Crau. d. conſi. 270. num. 6. Nõ obſtante, quòd
intra tempus inſtantiæ cauſa ad ius fuiſſet aſſigna-
ta, ſeu in ea, vt dici ſolet, concluſum: quum ſimul
oporteat proceſſum ad iudicem detuliſſe, ipſique
ad iudicandum remiſſum, & iudex in mora nõ di-
catur, ſi non fuerit interpellatus ex doct. Iaſ. in l. vni
uerſa. C. de precib. Imper. offer. Fel. in c. cum venera
bilis colum. 6. de iud. Alex. conſi. 59. libr. 4. Crau. d.
conſ. 270. num. 5. alioqui poſſit allegari ſuſpectus iu
dex, qui peteret, & ſolicitaret acta ad ſe deferri l.
quæ omnia. ff. de procurat. & ſententia partibus nõ
inſtantibus, nec requirentibus lata nulla dicatur,
4 † Iaſ. in l. vnica. C. vt quæ deſ. aduoc. Iaſ. in l. prope
randum. §. etſi quidem, num. 5. C. de iud. ita in ter
minis de aſſignatione ad ius. Crau. d. conſi. 270 nu
2. Imo nedum neceſſaria eſt actorum diſtributio,
ſed ipſis diſtributis proteſtatio, ac interpellatio con
tra iudicem ad expediendum. Bal. Alex. & Iaſ. in d.
l. properandum. §. ſin autem vtraque. alioqui inſtan
tia non dicitur perire culpa iudicis. Alex. conſi. 59.
nu. 6. vol. 4. Fely. in c. venerabilis col. 6. verſi. & nota
quod iudex de iud. Crau. d. conſi. 270. num. 5. Nec
vna interpellatio ſufficeret, ſed duæ ſaltem requi-
runtur, vt laté probat Excel. Oſaſch. dec. 1 a ſecun-
dum q opinionem ponit Exc. Senatũ iudicauiſſe.
Quod acta ad iudicem adferri debeant, illiq; remiſ

ti decretũ diſponit ſuper quibus vult ius dicendũ, etiam quod altera partium ſua acta non attulerit: quum factum negligentis alteri obeſſe non debeat. l. neque fullo. ff. de furt.

Iudex autem negligens expedire, quum habeat acta penes ſe punitur. l. properandum. §. ſi autem vtraque. C. de iudic. & an pereat inſtantia parti per quam non ſtetit, quin cauſa expediretur, vel illi ſuccurratur remedio reſtitutionis in integrum Iaſon. ibi.

S V M M A R I V M.

1 *Omnia poſt peremptam inſtantiam geſta nullius ſunt momenti.*
2 *Si dubitetur an inſtantia perempta ſit, iudex calculum inſtã tiæ arbitris remittere poteſt.*
3 *Iudex perempta inſtantia illã peremptam declarare tenetur, & in expenſis eum condemnare, cuius culpa perit.*
4 *Inſtantia an currat, ſi aduerſarius ſubterfugys vtatur.*
5 *Inſtantiam peremptam poteſt Princeps ſuo reſcripto inſtaurare.*
6 *Expenſarum nulla facta refectione, ſi ad ſupplicationẽ eius fiat, cuius cauſa non eſt perempta.*
7 *Baro recognoſcens ſuperiorem, poteſtatem non habet inſtaurandi inſtantiam peremptam.*

Gloſſa tertia.

QVEM terminum inſtantiæ cauſarum ipſi inſtãtiæ præfixum currere declarat, coram ipſo primo iudice partibus litigantibus, ſeu in lite, & cauſa procedentibus. Partes frequenter à litibus, vel à proceſſibus ſuperſedent tẽpore hoc ſuperſeſſionis declarat Princeps tempus inſtantiæ non currere. Vnde ſequitur partes tacito conſenſu terminum inſtantiæ prorogare poſſe, quod de iure, & ex forma decreti prohibentur expreſsè. Quod, ſi ſemper litigent, & inſtantia præterlabatur, omnia, & quæcũque poſt ipſum
1 terminum geſta nullius ſunt momenti. † Alexan. conſi. 87. volu. 3. Iaſo. in d. l. properandum. num. 19
ita expreſsè decretum diſponit. citra tamen præiudicium fidei actorum intra terminum geſtorum, quæ valida remanere, & pro validis haberi voluit. materia tractatur quando perempta inſtantia acta
2 pereant, & quæ ſuſtineantur † per Barto. Alex. Iaſo. Dec. & alios in l. 2. C. de edendo, & dixit Iacob. in l. properandum. § 1. num. 10. perempta inſtantia pereũt quidem acta litis ordinatoria, vt ſunt libellus, litis conteſtatio, iuramentum calumniæ, ſatiſdationes: ſed non deciſiua litis, vt ſunt confeſſiones, & atteſtationes teſtium. Quando dubitatur an perempta ſit, index poteſt calculum inſtantiæ arbitris re-
3 mittere, † qui referant cum iuramento. Alex. conſ. 64. vol 6. qua perempta iudex illam declarare tene-
4 tur † peremptam, & partem ab obſeruatione iudicij abſoluere, illamque partem in expenſis cõdemnare, cuius culpa inſtantia perit. Barto. & Iaſo. in l. properandum. §. fi. C. de iudic. Bart. in l. 2. C. vt intr. cert. tempo. quæſt. crimin. termin. Alex. conſi. 137. vol. 2. Quod intelligitur niſi ſubterfugijs, aut cauillationibus aduerſarij inſtantia laberetur. nam tunc
5 inſtantia non currit. † glo. in cap. venerabilis, & ibi Soc. de iudic. Alex. conſi. 72. vol. 6. Neuiza. conſi. 42. nu. 8. Nat. conſi. 172. num. 17. Bero. conſi. 115. vol. 3. communem dicit Rol. conſi. 82. vol. 4. Crau. conſi. 833. Nam ſi propter multas appellationes ab interloquutoria, vel ob quæſtionẽ falſi emerſam ſuperſederetur, vel lis protraheretur, poſſet poſt tempus inſtantiæ ſententia proferri. Capie. dec. 11. num. 11.
Qua perempta Principi ex cauſa per reſcriptum il-
6 lam inſuflatione reſtaurare licet. † Gram. dec. 103. Nat. cõſ. 636. Capi. dec. 165. Boe. q. 247. cauſas aliquas ad mouendum Principem cõgerit Gram. dec. 69. hæc inſlatio fit ſine refectione expenſarum, ſi citra culpam eius perempta ſit, ad cuius inſtantiam fit
7 inſuflatio, ſeu reſtauratio. † Rolan. d. conſi. 82. Boer. d. q. 247. num. 11. maximè ſi inſuflatio iſta à reo obtineretur, cui actor potius expẽſas reficere tenetur, cuius culpa inſtantia perempta præſumitur. Gram. dec. 91. & iſta inſtauratio à ſolo Principe, & non à
8 barone Principem recognoſcente fieri poteſt. † late Rol. conſi. 4. vol. 3. Nec tantùm ſemel, ſed bis Capic. d. deci. 165. maximè quum in multis partibus, & præſertim in Gallia. l. properandum. C. de iudic. non obſeruetur, vbi lites ſæpius vſque ad annos 30. protrahuntur, & quandoque vſque ad mortem viduam, & hæredes. Rebuf. in proœm. conſt. gl. 5. nu. 52. & ſi Princeps reſcripto cognitionem prorogationis iudici cõmiſiſſet, poſſet ipſe prorogare. Menoch. de arbitr. q. 21.

A R G V M E N T V M.

Qualiter, & quomodo tempora inſtantiarum cauſarum ciuilium computari, & quæ feriæ, ac pariter, quæ tempora ex illis detrahi debeant.

T E X T V S.

Car. 63. Decreto.

SVPER terminis inſtantiarum cauſarum ciuiliũ extra curiam conſilij nobiſcum reſidentis, coram quibuſcunq; iudicibus, & ius dicentibus ventilantium, & ventillandarum, tam ex veteri ſtatuto in capitulo incipiente item conſilium omnes cauſas ſuas cognoſcere, & terminare poſſit, q̃ etiam ex prædicta generali reformatione ditionis Sabaudiæ in capitulo incipiẽte ad cauſarum ciuilium abreuiationem, &c. ſub rubrica de terminis inſtantiarũ &c. Salubriter videtur eſſe prouiſum. ve
1 rũm cũm ſuper hoc multoties dubitari contingat, præſertim quando partes nõ comparent die aſſignata, à quo tempore intelligantur ſuperſedere à litigando, he igitur ſuper hoc deinceps dubium aliquod oriatur, hoc perpetuo ſtatuimus edicto, decernimuſque & declaramus, quodammodo in poſterum à die aſſignata incluſiuè, quando partes comparere debuerint, & aſſignatæ fuerint, ſi eodem die non compareant excluſiuè, quòd

illud

illud tempus de inſtantia cauſæ detrahatur, & detrahi volumus, & iubemus. Decernentes inſuper, quòd ſi dies aſſignata cadat in diem feriatã, & in ſequenti die, vel in ſequentibus diebus non feriatis partes compareant, dies feriata, vel dies feriati non detrahantur, ſed computentur, & computari debeant in inſtantia cauſæ. Hoc etiam decreto ſtatuentes, ꝙ feriæ paſchales, & natiuitatis Dominicæ pendentibus in illis aſſignationibus, in ipſa, & de ipſa inſtantia computentur, & computari debeant, quibuſcunque ſtylis, & ſtatutis, ac alijs in contrariũ facientibus non obſtantibus: quibus ex noſtra certa ſcientia, & ex noſtræ plenitudine poteſtatis, quo ad hæc expreſsè derogamus, & ſuper illis diſpenſamus: quia verò ſæpe numero contingit, ex varijs iuſtis cauſis ferias repentinas induci, ſeu concedi longas, vel breues pro rerum, & negotiorum occurrentium qualitate, ex quibus, ſi in tempore inſtantiæ computarentur, poſſet partibus litigantibus graue præiudicium generari, cui meritò obuiare cupientes, volumus, ſtatuimus & iubemus, tempora dictarum feriarum repentinarũ, in inſtantijs cauſarum prædictarum minimè computari, ſed de illis detrahi debere, ac etiam ferias ruſticales, in tribunalibus locorum, in quibus ſunt ſolitæ obſeruari. quantum autem ad menſem iudici, ſeu iuſdicentibus datum ad acta viſitandum, & iudicandum, decernimus illum non currere, niſi partibus in iudicio comparentibus, & aſſignationibus, ſeu dilationibus per iuſdicentes datis petentibus.

SVMMARIVM.

1 *Superſedere a lite eſt litem negligere.*
2 *Deſiſtere à lite quid ſit.*
3 *Deſiſtere in malam, differre in bonam partem ſonat.*
4 *Superſeſſio conſenſum vtriuſq; partis requirit.*
5 *Comparitio differtur in ſequentem, ſi aſſignatus dies ſit feriatus.*
6 *Feriæ paſcales, & Natiuitatis Domini de calculo inſtantiæ non detrahuntur.*
7 *Feriæ repentinæ quæ ſint.*
8 *Feriæ non detrahuntur de tempore inſtantiæ, ſi in cauſa virtute reſcripti Principis illis non obſtantibus procedatur.*
9 *Iudex ad expediendum cauſas non ſemel tantum, ſed bis interpellandus.*
10 *Viles ſunt teſtimoniales diſtributionis actorum.*
11 *Interpellationes fieri debent ante inſtantiam peremptam, aliàs nihil iuuant.*
12 *Inſtanti a perempta agi debet remedio ordinario.*
13 *Pupillo, minori, & communitati reſtitutio in integrum competit.*

Gloſſa.

QVIA proximo decreto cauebatur tempus inſtantiæ non currere partibus ſuperſedentibus, aut deſiſtentibus à lite. Dubitabatur, quando ſuperſediſſe, aut deſtitiſſe, vel ceſſaniſſe à lite dicerentur. quod dubium Princeps reſoluens cenſuit primò ſuperſeſſionem, incipere à die aſſignata ad comparendum incluſiuè, qua partes comparere debuerant, ac erãt aſſignatæ, & non comparuerunt, vſque ad diem, qua incipiunt comparere ſuper ſedere negligere
1 eſt. † l. ſi cum venditor. ff. de euict. ac qui voluntariè differt. ſuperſedere dicitur. Alber. in dicto in verbo ſuperſedere ex l. Lucius. ff. ad munic. l. vn. §. fin. C. vt omn. iudic. tam ciuil. quam crimin. deſi-
2 ſtere autem à lite propriè is dicitur, † qui ex toto liti improbæ, vel calumnioſæ renunciat, aliàs deſiſtere non dicitur quod in malam, ſed propriè dif-
3 ferre, quod in bonam partem † ſonat. l. deſtitiſſe & ibi Caſtr. ff. de iudic. hæc ceſſatio, ſeu ſuperſeſſio dupliciter fit. ſcilicet expreſsè, ſi dicatur, & tacitè, ſi die aſſignato ad proſequendum quis nõ proſequatur. l. ſi ca. C. qui accuſ. non poſſ. l. Tiria. ff. de accuſa.
4 iſta tacita ſuperſeſſio requirit vtriuſque partis † ceſſationem, alioqui ſi vna compareret, altera eſſiceretur contumax. l. properandum. §. etſi quidem. C. de iudic. & ibi Iaſ. ac alij. In ſupputatione igitur tẽporis inſtantiæ detrahi debet totum tempus, non à die aſſignationis ad comparendum, ſed a die, quo cadebat aſſignatio ad comparendum incluſiuè, vſque ad diem reaſſumptæ litis excluſiuè, quo die reaſſumptionis incluſiuè inſtantia continuatur. Rurſus, quia vbi dies aſſignationis ad comparendum
5 inuenitur feriatus, comparitio † ipſo iure differtur ad diem ſequentem Bart. in l. 1 §. nunciatio. ff. de noui oper. nuncia. declarauit Princeps non eſſe detrahendum de curſu inſtantiæ diem illum feriatum. Ratio eſſe poteſt: quia ꝙ feria illa abſtulit, alio die ſequenti compenſatur, quo nulla cadebat aſſignatio. & proinde dies ſubrogatus ſequitur naturam eius diei, loco cuius ſubrogatus eſt. l. ſi cum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis caution. Imo nedũ hos dies feriatos, non vult Princeps de termino inſtãtiæ deduci,
6 ſed nec paſcales, & Natiuitatis Dñi. † Qui ſi computabiles ſunt in calculo termini inſtantiæ, multò minus detrahent alij minus ſolennes. auth. multò magis. C. de ſacroſan. eccle. feriæ etenim non dicuntur iuſtum impedimentũ ad retardandũ fatalia. l. 2. §. fi. C. de temp. appel. nec illæ excipiunt de dilationib. probatorijs Inno. in c. vltra tertia de teſtib. excipiun-
7 tur feriæ repentinæ, † quæ a ſolo Principe inducunt. l. à nullo. C. de fer. ob res ꝓſpere geſtas, vel in ipſius honorẽ. l. etſi per Principem. ff. ex quib. cauſ. maior. vel ſi illi naſcatur filius. glo. in l. à nullo. C. de fer. vel ob vtilitatem, vel gratulationem publicam. glo. in clem. ſæpe de verbo. ſignifica. Caſtren. & Iaſo. in l. 1. ff. de fer. Detrahique mandat Princeps ferias ruſticales, ſcilicet meſſium, & vindemiarum. quibus diebus iuriſconſultus dicit homines circa rem ruſticam occupari. l. 1. ff. de fer. illis in locis, vbi feriæ ipſe, inquit, obſeruantur. quia vbi ſtatuto non præſcribuntur, varijs temporibus ſecundũ locorum diuerſitatem inducuntur: quum aliqui citius, aliqui tardius meſſes colligant, ſiue vindemient. l. præſides. ff. de fer. Marc. q. 220. quo in loco tradit curiam

parlamenti requiſitione praticantium, ob nimios
calores conceſſiſſe ferias. quod ſæpiſper dominos
cauſidicos ab Excel. Senatu poſtulari audiui, nun-
quam tamen concedi, vnde ſi Princeps reſcripto
ſuo ferijs derogauerit, & illis non obſtantibus in
cauſa partes proceſſe erint, quãtum ad ipſas ferias,
8 † quibus derogauit, non fit aliqua dierum feriato-
rum detractio. Alex.conſi.42.num.6.& in Principis
curia ſemper redditur ius, vt venientes de longin-
quis partib.citius expediantur. Marc.q.320.nu.60.
Quantum ad menſem iudici datum ad viſitãdum
acta, ac ad iudicandum declarat illum non curre-
re, niſi partibus comparentibus: quia nedum neceſ
ſaria eſt actorum præſentatio. Alex.conſi.64.volu.
6. ſed oportet etiam iudicem interpellari ad expe-
ditionem cauſę, non vna, ſed pluribus vicib.† Cra.
9 conſi.270.Excellen. Oſaſch.dec.12. huiuſmodique
interpellationes facere oportet actis diſtributis, de
quorum diſtributione vtile eſt obtinuiſſe teſtimo-
10 niales.† Iacobinus in d.l.properãdum. §. ſinautem
vtraque.num.6. C.de iudic.ac ipſa inſtantia adhuc
durante, alioqui nihil operarentur interpellatio-
nes, ſeu proteſtationes, quæ peremptionẽ ſequun-
11 tur, † vt de appellationis deſertione Bald. conſilio
20.volum.1. Quod ſi culpa iudicis inſtantia pereat,
aliqui voluerunt dari reſtitutionem in integrum,
alij dixerunt agendum nouiter: quum remedium
ordinarium ceſſare faciat extraordinarium, quod
12 videtur verius.† Cran.d.conſi.270. minori, tutoris
vel curatoris, cuius culpa inſtantia perempta eſt, cõ
petit reſtitutio in l.properandum. §. fin. C.de iudic.
l.ait prætor.§.fin.ff.de minor. ac ſimiliter Commu-
13 nitati minori æquiparatę.† Neuizan. conſi. 41. vt
æquè priuilegiatæ ſicuti minor, pupillus, & mulier
Afflict.dec.175. nam prout pupillus eſt in manibus
tutorum, ita vniuerſitas in manibus rectorum. Lu-
ca de Pen. in l. rempublicam. C. de iur. reipubl. lib.
11. Gram.conſi.176.70.

ARGVMENTVM.

Quòd in cauſis quæ dietim aſſignatæ ſunt, inſtantia non currat, niſi per decem dies.

TEXTVS.

Car.67.Decretorum.

PHILIBERTVS Dux Sabaudiæ &c. Sicut iam dudum ſtatutũ, ordinarumque fuit, atque plenè obſeruatum, quòd in cauſis principalibus coram cõſilio noſtro Ciſmontano Taurini ordinariè reſidente ventilantibus non currat inſtantia, nec computetur tempus memorialium, quæ ſunt dietim, niſi duntaxat pro decem diebus, reliqui verò non computentur in inſtantia, & ipſis durantibus non intelligantur partes litigare, ita nos eiſdẽ optimis deuicti rationibus, volumus idẽ ſtatutum coram quibuſcunque iudicibus, & alijs officiarijs noſtris, & iuſtitię miniſtris, coram quibus currit inſtantia, equidem inuiolabiliter obſeruari, tam in cauſis iam inchoatis, & pendentibus, quàm inchoandis & quæ in futurum coram eis ventilabuntur. Sic enim ex noſtra certa ſcientia, maturaque procerũ, & conſiliariorum noſtrorum deliberatione præhabita, hoc ædicto perpetuo duraturo ſtatuimus, & ordinamus, quod publicari, & in libris curiarum ipſorum iudicum deſcribi, & vbique obſeruari iubemus, quibuſcunque legibus ſtatutis, capitulis, ſtylis, conſuetudinibus, literis, & alijs in contrarium obiciendis, & facientibus, non obſtãtibus quibus omnibus, ex eadẽ noſtra certa ſcientia quoad hæc expreſsè derogamus. Dat.

Gloſſa.

QVIA decreto ad cauſarum ſtatuerat Princeps, ſuper ſedentibus partibus, aut non litigantibus tempus inſtantiæ non currere: & quãdo cauſæ aſſignatæ ſunt ad ius dietim, pluribus vicibus contigit partes per aliquod tempus quieſcere, ideo Sereniſs. Dux Philibertus declarauit tempus inſtantiæ non currere, poſt ipſam aſſignationem, niſi per decem dies, poſt quos partes potius ſuperſedere, quam litigare intelliguntur.

DE CLAVSVLARVM mandatorum Principis ſignificatione.

ARVGMENTVM.

Declaratio clauſularum niſi, & ſi quis.

TEXTVS.

Car. 64. Decreto.

CAROLVS Dux Sabaudiæ, Chablaſij, & Auguſtæ, Sacri Romani Imperij Princeps, Vicariusque perpetuus, Marchio in Italia, Princeps Pedemontium, Baro Vuaudi, Comes de Vilatijs, Niciæque, Vercellarũ, ac Friburgi, &c. Dñs. quoniam de ſenſu clauſularum niſi, & ſi quis, quas in literis mãdatorum noſtrorum plerunq; inſerere cõſueuimus, dubium nonnunq; exortum extitit inter partes, altera negãte eas clauſulas, ſtante iure communi,

paratam

paratam habere exequutionem: Altera verò affirmante clauſulam, & ſi quis, ſtāte antiquo ſtylo curiæ Sabaudiæ paratā habere exequutionem, & ipſum ſtylum iure foueri: hinc propterea inuolutis partibus litigijs in fauorem alterius, aliquando alterius pronũciari viſum fuit, ſuper iure communi; interdum autem ſimili in caſu in fauorem, vt ſupra partis, ſtante ſtylo, & conſuetudine. Ecce, quòd nos omni huiuſmodi dubio, atque ſatis maturè diſcuſſo, in præſentia procerum, & conſiliariorum noſtrorum ſubnominatorum occurrere volentes, ipſorum conſiliariorum conſilio, & deliberatione, ex noſtra certa ſcientia, motuque proprio, & de noſtræ poteſtatis plenitudine declaramus, per præſentes eas clauſulas prædictas, niſi, & ſi quis virtute dicti ſtyli, & conſuetudinis, certis, etiam alijs bonis reſpectibus, ita inter ſe differre, vt litteræ cum clauſula, & ſi quis paratam habeant exequutionem: & exequutione facta remittatur pars ſe opponens ad iudicem, iuxta formam tamen literarũ. eum clauſula, verò niſi ſe opponat, oppoſitione facta reducatur mandatum in vim ſimplicis citationis, abſque vlteriori exequutione, in cuius rei teſtimonium has duximus concedendas. Quas ex noſtra certa ſcientia, motu proprio, ac vice imperiali, qua fungimur in vim legis perpetuò duraturæ valere, & obſeruari in fineque ſtatutorum noſtrorum, vltimo conditorum inſeri, & in tribunalibus conſiliorũ noſtrorũ, tam nobiſcum ordinariè, quã Taurini, & Chamberiaci reſidentium, quam alibi in patria noſtra publicari volumus, &c. Dat. &c.

SVMMARIVM.

1 *Iudicia ab exequutione incipere non debent.*
2 *Literæ compulſoriæ contra debitores.*
3 *Declaratio priuilegiorum Principis ad ipſum Principem, & non ad alios ſpectat.*
4 *Rex ſcloppetariorum nõ immunis à vectigalibus pro ijs quæ mercimonij cauſa negociatur.*
5 *Item nec clerici.*
6 *Item nec Principes.*
7 *Sententia Senatus contra regem ſcloppetariorum in fauorẽ Ciuitatis Pineroly.*
9 *Declarare cuius eſt, cuius eſt diſponere.*
10 *Declaratio triplex correctoria, modificatiua, & verbi ambigui declaratiua.*
11 *Iuris ordo non ſeruatur, vbi iudicium ſuit Principum: à præcepto.*
12 *Decretum loquitur de mandatis Principis, non autem inferiorum,*
13 *Subditi Principis præcepto ſiue iuſto, ſiue dubitetur an iuſtum ſit parere debent.*
14 *Inhibitio ante cauſæ cognitionem, ne quis turbetur in ſua poſſeſſione de facto, & citra iudicialem cognitionem valida.*

Gloſſa.

QVamuis omnium actionum iudicialiter proponendarum, exordium ab edicto de in ius vocando proficiſcatur. §. fin. inſtitu. de pœn. temerè litig. & ab exe
1 quutione † iudicia incipere non debeant. l. 1. C. de exeq. rei iudi. oporteatque debitorem prius conuinci, quàm ad ſolutionem vrgeri. l. vnica. C. de ſeq. pecu. Fuit tamen mos, ac ſtylus antiquitus, ac aliquando hodie obſeruatus obtinere à Principe contra debitores præſertim chyrographarios literas nun-
2 cupatas compulſorias: † prout hoc nomine illas etiam vocat. Guid. Pap. q. 65. quibus committebatur alicui commiſſario, aut iudici, quod debitores ad ſoluendum compelleret, adhibita tamen clauſula niſi ſe opponerent. vel ſi aliquis eorum ſe opponeret, remitteret opponentem ad iudicem ordinarium iuſtitiæ complementum ſuſcepturum. facta iniunctione, ſeu præcepto de ſoluendo; debitores quum ſe opponerent, Quæſtio erat verum oppoſitio, ac cauſæ ad iudicem remiſſio retardaret exequutionem ipſarum literarum, & commiſſionis Principis. Et cùm literarum, & priuilegiorũ Principis ad Principem ipſum pertineat non ad alium
3 declaratio. † l. leges ſacratiſſimæ. C. de legib. Afflit. tit. quæ ſint reg. num. 76. Bal. in l. fin. C. de legib. Rui. conſi. 205. num. 5. Bellon. conſi. 52. num. 8. in fin. ipſe Princeps, ne contingeret in poſterum de ſenſu, ac vi ipſarum clauſularum dubitari, hoc decretum promulgari fecit declaratorium ſenſus earundem.

Nouiſſimè coram magnifico Domino Franciſco Sylano Iuriſconſulto præſtantiſſimo, ac iudice Ciuitatis Pinerolij meritiſſimo incidit, inter agentes Communitatis ipſius Ciuitatis ex vna parte, & regem, vt vocant ſeu caput ſociorum ſcloppettariorum illius loci controuerſia, ſuper interpretatione priuilegiorum eiuſdem regis à ſua celſitudine conceſſorum. ſcilicet an immunis quoque eſſet à vectigalibus Ciuitatis pro ijs etiam rebus, quæ mercabatur, vt reuenderet, ac pro negociationibus, quæ lucri cauſa gerebat. Iudex ipſe ſe abſtinuit ab interpretatione, & prudenter ſe gerens, partes remiſit ad Principem, cuius eſt, vt dixi ſua priuilegia, & non alterius interpretari. Princeps autem ipſe acceptis precibus communitatis, illiſque conſideratis partes remiſit ad Excellentiſſimum Senatum. Coram quo, ego ſuſtinens intentionem Cõmunitatis, Dixi in primis hunc Regem tanquam Excellentem ad vſum, & ictus ſcloppi, quæ ſpecies erat artis militaris, poſſe æquiparari militibus veteranis, & emeritis, qui, & ſi pluribus priuilegijs à Principibus donarentur, non eſſe tamen immu-
4 nes à vectigalibus. † l. 2. ff. de priuileg. vetera. ſaltem pro ijs, quæ mercabantur, & negociabantur. l. 1. & Luc. de Pen. ita concordans cum text. cum dicta l. 2. C. eodem titu. libro 12. Secundo non eſſe æquum, vt maioribus priuilegijs fruerentur perſonis eccleſiaſticis, quę, etſi immunes ſint à vectigalibus. l. placet. C. de ſacroſanct. eccleſ. immunitatem ta-

immunitatem non extendi ad clericos negociantes pro ne-
5 gociationibus, & mercimonijs eorundem. † And. in cap. quanquam de cenſib. glo. in clem. fin. eo. tit. Nat. conſ. 139. Tertio imo ipſum regem Gallorum
6 non eſſe immunem † à ſolutione gabellæ pro vectura negociationis ſalis, quæ eius nomine geritur. Dip. reſp. 175. allegat Bar. conſ. 176. quare Exc. Senatus die ... Auguſti 1581. declarauit † priuilegium dicto regi ſcloppetariorum immunitatis vectigalium conceſſum, ſolum intelligi pro rebus ad proprium vſum deſtinatis, nō pro iis, quæ emebat, vt reuenderet, vt ſenſit de militibus veteranis. Luc. de Pen. d. l. 1.

Princeps hic itaque clauſulas ſuorum reſcriptorum declarat, quia eius eſt declarare, cuius eſt di-
9 ſponere. † l. ex facto ibique Bal. Alexan. & Iaſ. ff. de vulg. & pupil. Dec. in c. cum veniſſent de iudic. De-
10 claratio triplicitér † ſumitur vna pro omnimoda correctione. Secunda pro modificatione in augēdo, vel diminuendo conſiſtente. Tertia pro ꝯgrua verbi dubij declaratione. Caſtr. conſi. 338. nu. 2. vol. 1. Prima pertinet ad eam materiam, quando Princeps poſſit ſua priuilegia reuocare, de quo per Nat. conſi. 511. Ceſal. conſ. 342. Secunda de modificatione aliquid retigimus ſupr. tit. de for. compet. glo. 1. iſtis enim duobus modis propriè interpretatio, aut declaratio non eſt, quæ non cadit, vbi verba ſint clara. l. ille. §. cum in verbis, ff. de leg. 3. l. iam hoc iure. §. ſed hoc ita. ff. de vulga. & pupil. l. continuus. §. 1. ff. de verborum obligationibus. & proinde ad correctionem, & modificationem cenſuit Caſtr. d. cōſilio 338. partem eſſe vocandam. Tertia autem ſcilicet propria declaratio nihil de nouo diſponit. l. hæredes palam. §. ſed & ſi. ff. de teſta. l. adeo. §. cum quis. ff. de acquir. rerum dominio. operaturque in tertij præiudicium. Dec. conſi. 14. & conſilio 229. Belam. conſil. 19. Iaſ. conſi. 128. vol. 4. Gabr. in com. conclu. lib. 3. concluſ. 3. titu. de regul. iur. Cra. conſi. 976. num. 24.

Stante igitur dubietate circa intelligentiam dictarum clauſularum, declarauit Princeps literas, ſeu mandata ſua continentia clauſulam, Niſi quis ſe opponat, facta oppoſitione non eſſe exequenda, continentia autem alteram clauſulam, & ſi quis ſe opponat, oppoſitione non obſtante cognitione pēdente exequi debere.

Quantum ad primam clauſulam dictio, Niſi in effectu præcedentibus aduerſatur, ita quod, ſi oratio præcedens neget, oratio niſi ſequens affirmat. Bar. Bal. Alex. Iaſ. Dec. & alij in l. actione. C. de tranſactio. vnde permittendo exequutionem, niſi quis ſe opponeret, cenſebatur denegata in caſum oppoſitionis in vim dictæ dictionis niſi &c. De dictione ſa luo vide Dec. conſi. 656. Pariſ. conſi. 70. vol. 3.

Quod attinet ad aliam clauſulā, & ſi quis ſe opponat, non habet eam vim aduerſatiuam iis, quæ præcedunt, quare oppoſitio hoc caſu facta non remoratur literarum, & mandatorum Principis exequutionem, quo ad proceditur ad cognitionem oppoſitionis. Et quamuis iuris ordo non ſeruetur vbi
11 principium † à præcepto capit. l. fi. & ibi Bart. C. de exequut. rei iudic. Alex. poſt Imol. in l. nemo poteſt. ff. de leg. 1. ac quodammodo videatur tolli defenſio contra. Clem. paſtoralis. de re iud. tñ non tollitur, ſed potius variatur, & reſeruatur ex poſt facto, quod videtur fieri poſſe. l. fin. C. de compenſ. l. fin. C. de edict. diu. Adr. toll. Alex. conſi. 225. num. 8. vol. 6. Ruin. conſi. 62. vol. 5. potuitque pratica hæc introduci, pro faciliore exitu cauſarum. Corſet. incip. citatio. Bal. in l. ſcire oportet. in prin. de excuſ. tutor. & in l. ius alimentorum. ff. vbi pupill. educa. deb. Re-

bus, in tracta. de litter. obligat. art. 6. glo. 2. num. 5. & 12. & 19.

Princeps non de omnibus literis mandatorum continentibus clauſulam hanc, & ſi quis ſe opponat, loquitur, ſed tantum de literis mandatis. iam
12 † ſubrogant enim quæ, & præcepta quando mandata a Principe ſunt, non eſt aliqua conſiderabilis differentia, explicat Dec. in rub. C. de manda. princip. loquutus igitur de literis tantum mandatorum, quia, quum ipſe iura omnia habere præſumatur in ſcrinio pectoris, maximè ob circunſtantiam procerū, & ſapientum, qui illius literis aſſiſtunt. l. omnium. C. de teſtam. non eſt credibile huiuſmodi literas emanari, niſi iuſtis de cauſis. Ob hoc ideo per ſubditos
13 Principis præcepto † eſſe ant nullam cauſam continenti parendum eſt. Innoc. in c. ad aures de tempo. ordin. Abb. in c. ſi quando in fi. de reſcrip. Nat. cōſi. 356. ſiue iuſtum ſit, ſiue dubitetur an ſit iniuſtum. c. qui culpatur. 23. q. 1. c. ad aures de tempor. ord. Nat. conſi. 457. Dixit igitur de mandatis ſuis, vt excludat ab hac authoritate mandata inferiorum, eam clauſulam continentia. l. maritus. C. de procu. l. cū prætor. ff. de iudi. quamuis raro viderim ſimiles literas concedi cum hac clauſula, & vix vnquam fieri exequutionem pendente cognitione oppoſitionis: quum durus ſit ille ſermo, ſolūc, & repete, facilè cōceduntur ad ſupplicationem illius partis, quæ dubitat de facto in ſua poſſeſſione turbari, ſcilicet inhibetur parti eius aduerſæ, ne de facto, & ſine iudicia-
14 li cognitione turbet ſupplicantem in ſua † poſſeſſione, quo caſu proceſſus incipit, & incipere poteſt à præcepto, nulla cognitione cauſæ adhibita. Caſtr. conſi. 3. in cauſa quæ vertitur lib. 2. Bero. cōſi. 46. lib. 3. Barto. in extr. ad reprimen. in verbo figura. maximè ad euitanda ſcandala. Cur. ſen. conſi. 69. Ceſ. conſ. 507. nu. 52. & an dicta facta toni Principis id feciſſe ad ſcandala, vel prius ſumi debeat, ut informationes Menoch. de adipiſc. poſſeſ. remed. 6. num. 18. car. 152. Quod attinet ad præcepta iudicis cum prædicta clauſula, & ſi quis ſe opponat, quam vim habeant, dicemus in gloſſa ſequenti.

SVMMARIVM.

1 *Præceptum ſine cauſa cognitione ſine ſolidum.*
2 *Præceptum clauſulam iuſtificatiuam continens validum.*
3 *Reſoluitur in vim ſimplicis citationis reo comparente.*
4 *Reo non opponente tranſit in iudicatum.*
5 *A tali præcepto non eſt appellandum.*
6 *Præceptum clauſulam iuſtificatiuam non continens impunè ſperni poteſt.*
7 *Auditur opponens contra præceptum quod in rem tranſiuit iudicatam media expenſarum refectione.*
8 *Præcepta ſine clauſula iuſtificatiua pluribus modis tenent.*

Gloſſa ſecunda.

Præcepta, ſeu mandata alia, quæ iudices
1 concedūt ſine cauſæ cognitione & parte abſente nulla ſunt. † l. prolatam. C. de ſenten. l. de vnoquoque. ff. de re iudicata. Bald. in l. nec quicquam. § vbi. ff. de offic. proc. quum illis videatur auferri facultas deliberandi Fabia §. ſummum. Inſti. de pœn. tem litig. & cum ex abrupto fiant, nunquam tranſeunt in rem iudicatam. Innoc. in c. cum veniſſet de re iudi. Purpu. conſi. 507. num. 7. intelligendo de illis præceptis, ſeu mandatis factis, ſine clauſula iuſtificatiua. Si autem clauſulam contineant, & in caſum oppoſitionis opponentem aſſignamus ad ſalem diem
2 &c. ipſa præcepta † valida ſunt. glo. in cap. ex parte prima. de verborum ſignificationibus. & in l. de pupillo.

pillo. §. meminiſſe, ff. de noui operis nunciatione. l.
vbi Caſtr. ait ſic curiam Romanam, ac quaſi totam
mundum obſeruare: & parte opponente vim ha-
3 bent ſimplicis citationis. † Bar. in l. 1. C. de exequu-
tio. rei iud. & in dicto §. meminiſſe. & ibi Alex. Iaſ.
ac alij. latè in l. nec quicquam. §. vbi decretum, ff. de
offic. procur. & lega. Bald. conſ. 172. vol. 3. & conſ.
463. num. 7. volum. 4. Alex. conſ. 225. volu. 6. Iacob.
in l. ad peremptorium. nume. 17. ff. de iudic. Rim.
conſ. 62. vol. 5. Oſaſch. dec. 86. & 174. num. 7. Berou.
conſi. 19. nu. 30. volum. 3. Contra quam partem op-
ponentem, tunc offerri debet libellus, tradi petitio,
de iuribus partium videri, ac cognoſci, Bald. dict.
conſ. 167. num. 2. volum. 3. cum is qui à præcepto in-
cepit illud iuſtificare teneatur. Bart. conſ. 80. Purp.
conſ. 560. num. 12. Si autem reus nihil opponat, fir-
mum remanet præceptum. Nec iudici poteſt quic-
4 quam imputari. † Bald. in rubr. C. communia, vel
epiſtol. num. 4. Alex. in d. §. meminiſſe. Rebuf. de
lit. oblig. art. 6. glo. 2. num. 6. cum non reclamans
videatur illud comprobaſſe. l. ab eo cum ſimilibus.
C. quomodo, & quando iudex ita Rim. ſen. conſ.
373. volum. 2. communem aſſerit Plot. in l. ſi quan-
do. num. 104. C. vnde vi. Quod intelligo, ſi die aſſi-
gnato comparuit actor accuſans contumaciam
Rei non parentis præcepto, alioqui illo nõ compa
rente, quum edictum circumſcribatur. l. & poſt edi
ctum. §. quod ſi is. ff. de iudic. præceptum remanebit
inefficax. l. properandum. §. primo. C. de iudic. A
quibus præceptis non eſt appellandum, ſi quis tutè
coram iudice comparere poſſit: quum ex ſola com
paritione releuetur grauamen, & appellatio ſit fru-
5 ſtratoria. † Bald. in dicta l. ſecunda. ſub num. 7. C. de
epiſc. audien. Et quamuis Bal. in dicta rubr. C. com
mu. vel epiſt. Alex. in d. §. meminiſſe loquantur
de præcepto valido, quod tradiderunt confirmari,
parte non comparente, & præceptum prædictum
etiam addita clauſula iuſtificatiua ſi ſenſerit, &c. ſi
ne cauſæ cognitione laxatum ſit nullum. Bart. in l.
1. C. de exequut. rei iud. Ang. in §. curare inſti. de
actio. maximè ſi fiat contra regulam iuris, cauſa
nulla expreſſa. Innoc. in c. præterea. de dilatio. Fel.
in cap. primo. colum. 3. verſi. amplia. quinto. de re
iud. Purp. in l. is apud quem. nu. 49. C. de edendo.
Iaſ. tamen in dicta l. nec quicquam. §. vbi decre-
tum de offi. proconſ. dixit magis communem ſen
tentiam eſſe. tale preceptum cum ipſa clauſula iu-
ſtificatiua factum valere. Si autem clauſulam. ipſã
6 † non contineat, tunc eſſe nullum, ac poſſe ſperni,
nec citatum incidere in pœnam præcepti, etiam ſi
non comparuerit, alioqui ipſo præcepto iuſtificati-
uam continente, & citato non comparente, præ-
ſupponit Caſtr. in dicto. §. meminiſſe præceptum
tranſire in rem iudicatam. Cuius tanta eſt virtus,
vt pro veritate habeatur. l. res iudicata. ff. de regul.
iur. l. ingenuum. ff. de ſtatu hominum faciens ius in
ter partes. ca. cum inter de re iudicata. Alex. conſ.
39. volum. 6. Dec. conſ. 445. Pariſ. conſ. 117. volum.
4. Rol. conſ. 83. num. 11. volum. 1. vnde, ſi præceptũ
vim habet iudicati, nullus alius erit locus, niſi exe-
quendi, non obſtante, quòd inde reus ad ſolutio-
nem pulſatus ſoleat ad ſecundam, vel tertiam iniũ
ctionem, aut in pignorum captione opponere, cui
obijci ſolet oppoſitionem intempeſtiuam, non de-
bere retardare exequutionem. Ad quam rem ani-
maduerti debet, ne plures, maximè ſimplices illa-
queentur, prima præcepta de ſoluendo, vt plurimũ
contemnentes, illa prætetlabi nulla oppoſitione fa
cta in rem iudicatam permittentes. ego crederem
contra hoc iudicatum ab hoc præcepto. ſine cauſę
7 cognitione procedente media † expenſarum refe-

ctione ſuſpenſa, exequutione audiendos. l. ſanci-
mus. C. de iudic. idem voluit Plot. in d. l. ſi quando
num. 104. alioqui multæ captiones ſequerentur: ma-
ximè quum nouis conſtitutionibus diſponatur, vbi
petitio excedit ſummam aureorum trium, aut illo-
rum valorem dandum, eſſe libellum, ac citandam
partem dicturam cauſam, quare ad ſummam peti-
tam, aut relaxationem rei petitæ condemnari non
debeat. ſic vt dicta iudicum præcepta, ſi quæ fierẽt,
non tantum iuri communi refragentur. d. l. 1. C. de
exequut. rei iudica. ſed etiam præcepto nouarum
conſtitutionum.

Multi tamen ſunt caſus, quibus præcepta ipſa
etiam ſine prædicta clauſula iuſtificatiua dimiſſa
8 tenent. Primo † ſi fiat in exequutionem rei iudica-
tæ poſt cauſæ cognitionem. Barto. in l. defenden-
te. ff. de authoritate tutorum. Angelus in §. curare.
inſtit. de action. Iaſ. in dicto §. vbi decretum. Se-
cundò ſi inter partes ita conuentum ſit. l. credito-
res. & ibi Bart. & alij. C. de pignor. Tertiò ſi fiat in
conuictum, & confeſſum. Guid. Pap. quæſtio. 12.
Rot. dec. 17. titul. de lit. conteſt. in antiq. à quo ſi
non appelletur, tranſit in rem iudicatam. Rip. in l.
quod iuſſit. num. 3. ff. de re iudicata. Quartò in ijs,
quę verſantur circa cauſam coram eo pendentem,
vt ſi præcipiat reſpondere poſitionibus. Barto. in l.
ius alimentorum. ff. vbi pupill. educ. deb. Quintò
in ijs, quæ ad eius officium pertinent. l. æquiſſimum.
ff. de vſufruct. Alex. in dict. §. meminiſſe. Cur. conſ.
66. num. 71. Guid. Pap. q. 359. Sextò ſi periculum ſit
in mora. l. de pupillo. §. ſi quis riuos. ff. de noui ope-
ris nunciatione. Septimo fauore publico. l. ſi quis
in graui. §. ij quoque. ff. ad Senatuſconſultum Sylla-
nianum. l. iubemus. C. de ſacroſanctis eccleſijs. Re-
buf. d. glo. 2. num. 13. Octauò in re notoria, vt puta
ſi iubeatur patri remanenti in iudayſmo de exhi-
bendo filias ſuas Barbat. conſ. 57. volum. 3. alia plu-
ra collige a Iaſ. in d. §. vbi decretum. & à Rebuf. d.
glo. 2. pęna autem quanta, & qualis poſſit per domi
num imponi Purp. conſ. 525. & poſterior pęne im-
poſitio derogat primæ: Rol. conſ. 55. nu. 48. volum.
2. & quòd pęna ſcut. 200. ſit exceſſiua. Rim. iun.
conſ. 337.

DE SENTENTIARVM Exequutione.

ARGVMENTVM.

Sententiæ ferendæ ſuper inſtrumẽtis publicis per iudices ordinarios habeant exequutionem paratam mediante cautione idonea.

TEXTVS.

car. 71. decreto.

NNe ſuper debitis chirographarijs lites, vt fieri ſolet, reddãtur immortales, hoc perpetuo ædicto ſtabilimus: & ordinamus, quòd ſtatutum ſub rubrica ordo, & modus procedendi, &c. Et capitulò incipiente ad cauſarum, & litium accellerationem, &c.

&c. omnino obſeruetur, & quem obſeruari volumus. Adijcentes inſuper diſponentes, & ſtatuentes, quòd ſententiæ per iudices ordinarios ferendę, ſuper inſtrumentis publicis habeant exequutionem paratam, etiam ſi ab eis fuerit appellatum, mediante tamen cautione idonea, ad formam authen. quæ ſupplicatio debitè præſtanda.

S V M M A R I V M.

1 *Reorum eſt fugere.*
2 *Exequutionem paratam instrumenta publica non habent, quæ diffinitiua ſententia non præcedit.*
3 *Appellatio ſententiã extinguit. litemq; reducit ad terminos conteſtationis.*
4 *Defenſio quæ ſententiam ſequitur non tollitur, ſed ex poſt facto reſeruatur.*
5 *Qualitatem ſtatuti probare debet, qui illius beneficio frui intendit.*
6 *Sententia à Iudice incompetenti lata nullius eſt momenti.*

Gloſſa prima.

DESIDERAT princeps quàm citius
lites dirimi, ac compleri, maximè chy
rographarias: quarum inſtantiam iam
præſcripſit ad menſes ſex. ca. ad cauſa-
rum ſupra de ord. proceſſ. cauſ. inſtr. &
quia illis expeditis, rei quorum eſt fugere. l. proban
1 dum. §. 1. & ibi glo. C. de iud. † per appellationem ſu-
ſpendebant exequutionem ſententiarum ſuper de-
bitis ipſis latarum. tot. titu. ff. nihil nou. app. pend. l.
ex illo. C. de appellat. Ideò hic ſtatuit, appellatione
pendente ſententias ſuper inſtrumentis publicis la-
tas exequutioni demandandas, media cautione ad
formam auth. quæ ſupplicatio debitè præſtanda.
Vnde ſatis colligitur inſtrumenta non habere exe-
quutionem paratam, niſi iam vna præceſſerit ſen-
2 tentia. † arg. l. maritus. C. de procur. l. cum prætor,
ff. de iud. Nec pro illis eſſe incipienda iudicia à præ
ceptis. l. 1. & ibi Bar. C. de exequut. rei iud. quum de
iure communi paratam non habeant exequtionẽ,
ſed iuris ordo in iudicijs ipſorum ſeruandus ſit, l. mi
nor. 25. annis, cui per fideicommiſſum. ff. de minor.
Imol. in l. ſi cum dotem. §. eo tempore. ff. ſol. matr.
Bald. Ang. & Sal. in d. l. 1. C. de exeq. rei iud. etiam
ſi iuramento inſtrumẽta ipſa ſint confirmata. Iaſ.
in l. 2. ff. de iureiur. Ceſal. conſ. 307. Imò, vt dixi, nec
ſententia, ſi ab ea appellatum ſit. effectus cuius per
3 appellationem extinguitur, † l. furti, verſi. ſed ſi fur
ti. ff. de infam. l. ſi quis filio exhæredato. §. irritum.
ff. de iniuſt. rup. teſt. l. 1. §. fin. ff. ad Turpil. liſq; ipſa re
ducitur ad terminos conteſtationis. l. per hanc. C.
de temp. appell. l. ita demum. C. de procur. c. cum
Iohannes de fid. inſtrum. Nec dubitandum eſt de
validitate ſtatuti quum, & ſi validum illud ſit, quo
conceditur pro inſtrumentis prompta exequutio,
vt latè Couar. lib. 2. variar. reſolu. cap. 11. multò ma
gis valebit iſtud, quo aliter non conceſſa eſt exe-
quutio, niſi præcedat ſententia. Nam etſi quodam
modo exequtio fiat ante intellectam rei defenſio-
nem, non tollitur ipſa defenſio, ſed variatur, ac poſt
4 facto reſeruatur, † quod fieri poteſt. l. fi. C. de com-
penſ. l. final. C. de æd. diu. adr. toll. Alexand. conſ.
225. num. 8. volum. 6. maximè cum iam vna præceſ
ſerit ſententia, quæ ferri debet præcedente plena
cauſæ cognitione; ac magno partium conflictu. l.
fi. & ibi Bal. in rubr. C. cõmun. vel epiſtol. qua lata
pro ſententia præſumatur, & contra eam appellãs
malam habere cauſam. l. Gaya. §. herennius, & ibi
glo. ff. de euict.

Quantum ad ipſum decretum pertinet, qui illius
beneficio frui vult, illius qualitates probare tenetur
5 † l. 1. §. ait prætor. & ibi Barto. ff. ne quid in flum. pu
bl. Qualitas autem decreti quadruplex eſt. Prima
quòd inſtrumentum ſit publicum. Secunda. quod
ſuper eo lata ſit ſententia. Tertia. & illa quidem
per iudicem ordinarium. Quarta præſtatio debita
cautionis ad formam authen. quæ ſupplicatio. C.
de precib. imper. offer. de quibus dicetur gloſſa ſe-
quenti. Nam quantum ad iudicem niſi competens
ſit, eius ſententia diceretur nulla. l. fin. C. ſi a non.
comp. iudic.

S V M M A R I V M.

1 *Qualitas requiſita à ſtatuto apparere debet, antequam exequutio concedatur.*
2 *Publicum inſtrumentum quod dicatur?*
3 *Chyrographa, ac etiam inſtrumenta, ab alienis ſcripturis deſumpta decreto non continentur.*
4 *Niſi facta debita collatione conſtet illa eſſe authentica.*
5 *Inſtrumenta liquidata exequutionem paratam habent ſicut liquida.*
6 *Inſtrumenta ante liquidationem, nullam merentur exequutionem.*
7 *Imo nec res iudicata.*
8 *Sententia declaratoria an neceſſaria ſit ſuper liquidatione.*
9 *Sententia appellatione venit diffinitiua.*
10 *Statutum loquens de ſententiarum exequutione intelligitur de diffinitiuis.*
11 *Interloquutoriæ, quibus pronunciatur inſtrumenta eſſe exequenda, non continentur decreto.*
12 *Et huiuſmodi ſententia verè eſt interloquutoria.*
13 *Sententia à iudice incompetenti lata nulla.*
14 *Iuriſdictio ordinaria à delegata differt.*
15 *Decretum loquens de ordinarijs alios iudices excludit.*
16 *Delegatus dicitur extraordinarius.*
17 *Statuta mentionem facientia de iudicibus non comprehendunt ordinarios.*

Gloſſa ſecunda.

QVALITAS prima, ad exequutionem
ſententiæ non obſtante appellatione ob
tinendam, eſt, vt inſtrumentum publicũ
ſit. de qua neceſſe eſt primùm conſtare,
1 ante conceſſionem exequutionis. † l. non putauit.
§. neque cuis, & ibi nota. Bar. ff. de contra tabul. Alex.
conſ. 166. volum. 2. Rol. conſ. 26. num. 9. vol. 3. facit.
l. diuus. ff. de milit. teſtam. Publicum autem dici-
tur, quando in ea forma eſt, vt coram iudice pro-
ductum plenam fidem facit ſine alio adminiculo.
2 Innocent. in cap. 1. de fide inſtrumento. † per nota-
rium ſubſcriptum, & ſignatum. Bald. in add. ad
Spec. de fide inſtrum. verſi. rogitus habens formã
ſolennem, & authenticam. auth. 2. cum ibi not. C.
de fid. inſtrum. Bar. in l. ſi quis ex argentarijs. §. ini-
tum. ff. de edend. Alex. d. conſ. 166. volum. 2. & in
ſumma ea omnia, quæ ad hoc ſcripſit eſſe neceſſa-
ria. Crau. conſ. 216. vnde ſententiæ latæ ſuper chy-
rographis, ſeu priuatis ſcripturis non continentur
tur decreto. Nec etiam inſtrumenta, per plures ta-
3 belliones exemplata † etiam referentes ſe vidiſſe in
ſtrumentum non abolitum, nec cancellatum, & ſe
cognouiſſe literaturam, & caracteres talis notarij:

quum

quum hoc non ſit publicum inſtrumentum, ſi par
te non citata ſumptum extitit. Soc. conſ. 231. in-
cip. cum præſenti. verſ. ſed non obſtante circa me
dium vol. 2. & receptum cōmuniter ſit, tale exem-
plum fidem non facere, niſi conſtet de notulis, ſeu
protocolis, à quibus fuit deſumpta 103. facta cum
illis debita collatione vocata parte. Crau. conſ. 197.
Cagn. in l. ſi librarius. nume. 32. ff. de reg. iur. Rol.
conſ. 32. num. 25. volum. 5. & conſ. 26. num. 17. vol.
3. ac inſuper protocola ipſa ea habeant ſolennia,
quæ ad publicum inſtrumentum requiruntur. Bal.
in rubr. de fid. inſtrum. quæſt. Grau. conſ. 216. Rol.
d. conſ. 32. nu. 27. & 28. alioqui ex protocolo nullo,
publicum deſumi non poteſt inſtrumentū. Anch.
conſ. 431. Corn. conſ. 70. volu. 4. Pariſ. conſ. 27. vol.
2. facta autem collatione ipſius exempli, vocata par
4 te cum originali ſolenni, † & authentico, tunc hoc
inſtrumentum, ſeu exemplum decreto etiam con-
tinebitur, ſicut dicitur ſtatutum præbens exequu-
tionem inſtrumentis liquidis, eandem præbere illi-
5 quidis, poſtquam liquidata ſunt. † Bald. in l. 2. C. de
exequut. rei iudica. Ante autem liquidationem exe
quutionem non merentur, non obſtante ſtatuto ip
6 ſam exequutionem inſtrumentis cōcedente. † Bar.
in l. proinde. §. 1. ff. ad leg. Aquil. in l. creditores. q. 3.
C. de pigno. Bal. in d. l. 2. Iaſ. in l. 1. ff. de edend. Dec.
conſ. 682. Nat. conſ. 60. Rip. in l. 4. §. ait prætor. ff. de
re iudic. Exc. Oſaſch. dec. 129. num. 5. Vnde ſi quiſ-
piam damna alicuius reſarcire obligatus eſt, non-
dum liquidatis damnis ad exequutionem non pro
ceditur. Barto. in d. l. proinde. §. fin. Bald. in l. ſi cau
ſam. C. de exequut. rei iudic. Rom. conſ. 221. Purp.
in l. admonendi. nume. 40. ff. de iureiur. Rebuf. in
conſt. regn. titul. de lit. oblig. art. 1. glo. 9. num. 10.
pulchrè Coaru. lib. 2. var. reſol. cap. 11. Imo ſi peti-
tio nondum liquida ſit, nedum inſtrumenti, ſed etiā
7 rei iudicatæ exequutio retardatur. † l. hæc autem.
§. primo. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſſ. eat. l. fin. C. de
compenſ. Caſtr. conſ. 169. lib. 2. Crauet. conſ. 164. &
in terminis decreti. Oſaſch. d. deciſ. 129. num. 1. ita
quòd liquidatio ſemper præcedere debeat exequu-
tionem. l. hoc iure vbi doctor. ff. de verborum obli.
Bal. in l. ſi quidem. C. de excep. Boer. q. 52. Oſaſch. di
cta dec. 129.

Sed an requiratur ſententia declaratoria rem illi-
8 quidam factam liquidam. † Bal. in apoſt. in l. item
quia. ff. de pact. præſupponit quod ſic. & quod dixit
in l. ſi cauſam. C. de exeq. rei iudic. inſtrumenta illi-
quida non acquirere vim exequutiuam virtute ſta
tuti, niſi poſtquam iudex fuit interloquutus ea fuiſ-
ſe liquidata. illi tamen refragari videtur authori-
tas glo. in l. ſancimus. C. ad Trebell. dicens ſufficere,
ſi quid ex actis conſtet. Benedict. de Bargijs in ſuo
tractat. guarentig. prima par. quæſt. 2. diſtinguit in
ter actus, qui probationibus factis nullam patiun-
tur difficultatem quin ita ſit, vt ſi quis viderit cada-
uer alicuius, ac illud ſepeliri, alij, qui patiuntur diffi
cultatem, ſcilicet, an quis ſit probatus furioſus, vel
prodigus, in alijs ſequi debet ſententia declaratoria
Bart. in l. is cui bonis. ff. de verborum obligatio. in
alijs autem non.

Secunda qualitas inſtrumenti eſt ſententia, cuius
9 appellatione venit diffinitiua. † l. quod iuſſit cum
ibi not. ff. de re iudica. & propriè ea, quæ diffinitiua
dicitur glo. in l. 1. §. biduum in verbo ſententiæ larg.
ff. quando appel. ſit. not. in cap. cauſam matrimo-
nij. de off. deleg. Abb. in cap. fin. de ſeque. poſſ. &
fruct. vnde ſtatuta loquentia de ſententiarum exe-
10 quutione de diffinitiuis intelliguntur. † Bal. in cap.
cum olim in fin. de reſtib. Iaſ. in rubr. nume. 9. Rip.
nu. 4. ff. de re iud. præſertim quum diuerſa ſit ratio
inter ſententias interloquutorias & diffinitiuas: quę
per ſcrutato negocio. §. hos in auth. de non elig. ſe-
cund. nub. ac pleniore cauſæ cognitione adhibita
proferuntur. l. fina. & Bald. in rubr. C. comm. vel
epiſt. qua propter ſententiæ interloquutoriæ, qui-
bus iudices ordinarii per modum prouiſionis con-
cedunt exequutionem inſtrumentis ante finem li-
tis, decreto non comprehenduntur, vt exequan-
11 tur, † ſi ab illis appelletur: quia tunc non appella-
tur à ſententia, quæ debet ſonare in abolitionem,
vel condemnationem ad ſoluendum. Bar. in l. 1. C.
de exequut. rei iud. Alexand. in rubr. ff. de re iudic.
Ang. in §. reſponſa prudentum. inſt. de iure natur.
ſed a pronunciatione de exequendo, quam aduoca
ti cauti ſecundum Ang. conſ. 114. relatum à Fel. in
cap. quoad conſultationem. numer. 14. de ſent. &
re iudic. nunquam petere debent, quæ vera eſt in-
12 terloquutoria. † Ange. conſ. 115. Rip. in dicta. rub.
nu. 13. & 14. Boer. q. 68. nu. 7. per eundem iudicem re
uocabilis. Ang. conſ. 114.

Tertia qualitas eſt, quòd ſententia ipſa lata ſit à
iudice ordinario; quia à iudice incompetenti lata
13 nulla eſt. † cap. at ſi clerici. de iud. toto tit. ſi à non
compet. iudice. Item inter. iuriſdictionem, cuius,
& iuriſdictionem delegati, plures ſunt differentiæ,
niſi fortè eſſet delegatus ad vniuerſitatem cauſarū.
14 † Alex. Iaſ. & alij in l. more. ff. de iuriſd. omnium
iudicum. & decretum loquens de ordinarijs alios
15 iudices excludit. l. cum † l. cum prætor. ff. de iudic.
præſertim cum ſimus in correctorijs, in quibus ſta-
tuta ſtrictè ſunt interpretanda. Bald. in l. 1. ff. de off.
præt. Alex. & Iaſ. in rub. nu. 9. ff. de re iud. ac dele-
16 gatus dicatur extra ordinarius, † eiusque iuriſdictio
extraordinaria. cap. de cætero in verbo ad extraor
dinarium iudicem & ibi Abba. de tranſaction. glo.
in c. quoniam contra de probationi. Iaſ. in l. ait præ
tor. nu. 3. ff. de re iud. vnde ſtatuta mentionem facie
17 tia de iudicib. non comprehendunt delegatos. † In
ſuper in c. ſtra de off. vicarii Iaſ. in d. l. ait prætor. nu. 7.
multo minus illa comprehendent iudices delega-
tos, quæ nominatim de ordinarijs iudicibus loquū
tur. Sequitur qualitas quarta.

SVMMARIVM.

1 *Cautio debitè præſtita non eſt, ſi ad illius probationem non vocetur pars.*
2 *Et niſi præſtita ſit antequam exequutio incohetur.*
3 *Gerundium condicionem producit.*
4 *Cautio ſufficiens, competens bona, quæ dicatur.*
5 *Iuratoria cautio an ſufficiat, vt ſententia exequatur.*
6 *Inhibitio pendente appellatione à ſententia lata ſuper inſtrumento publico, ante præſtitam cautionem pro exequutione concedi poteſt.*
7 *Sententia pro ea parte exequutioni demandari poteſt, pro qua non fuit appellatum.*
8 *Sententia nulla exequutionem non meretur.*
9 *Sententia quoque euidenter iniqua.*
10 *Item ſi introducta ſit cauſa reſtitutionis in integrum.*
11 *Item ſi contra formam ſtatuti lata ſit.*

Gloſſa.

QVARTA qualitas eſt, vt præſtetur de-
bita cautio ad formam; auth. quæ ſup-
plicatio. C. de precib. imper. offer. Cau-
tio debitè præſtita dici non poteſt, niſi q
1 non vocetur pars debitrix. † l. de vno quoque actu.
ff. de re iud. item debitè præſtita non eſt, ſi exequu-
2 tionem non præceſſerit. † Guid. Pap. q. 50. Marc. q.
460. Conſideratis maximè illis verbis debitè præſtā
da:

da: ideſt ſi dederit, vel præſtiterit: ſic exponitur ge-
3 rundium. † glo. in l. ſi tu ex parte. ff. de aquiren. hæ
red. & qui aliquid ex parte ſua debet, teneatur pri-
mum adimplere, quàm exequutionem peterel. Iu
lianus. §. offerri. ff. de act. empt. l. qui hæredi. ff. de
cond. & demonſtr. Bart. in l. ſi ſoluturus. ff. de ſolut.
4 etiam ſi cautio ab eo non petatur. † vt iudicauit Se
natus Pariſienſis contra Soc. in fall. reg. 299. vt alle-
gat Rebuf. de ſent. exeq. art. 1. glo. 15. nu. 4. Cautio
5 vero iſta qualis eſſe debeat, quæ ſufficiens, † quæ
competens, quæ idonea declarat. Rebuf. d. art. 1.
glo. 16. & an ſufficiat iuratoria, ſi aliam creditor nõ
inueniat. Guid. Pap. q. 50. Març. q. 496. Rebuf. d. glo.
16. Rol. à Valle conſ. 43. lib. 2.

Sententia concurrentibus quatuor qualitatibus
prædictis, exequutioni demandatur appellatione
non obſtante. Vnde inoleuit pratica formæ litera-
rum admiſſionis appellationum quibus, appella-
tione pendente inhibetur omnis moleſtia, niſi ap-
pellatum ſit a ſententia lata ſuper inſtrumento pu-
blico: quæ tamen inhibitio etiam hoc caſu poſſet
6 † concedi, ſi nondum debitè cautio præſtita ſit, quòd
ſi pro parte ſententia eſſet acceptata, & pro parte
appellatum, pro parte exequitur, pro qua fuit acce
7 ptata. † Boer. q. 73.

Sententia tamen, ſi nulla eſſet, exequutionem
8 non mereretur. † l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud.
ſi probetur nullitas ex actis, & incontinenti. Bar. &
alij in d. §. condemnatum. vel ſi eſſet manifeſtè, &
9 euidenter iniqua. † c. inter cæteras de re iud. Barb.
conſ. 44. vol. 1. Coar. lib. 1. var. reſol. c. 1. nu. 7. Afflict.
dec. 39. & euidenter iniqua eſt, ſi illius iniuſtitia acto
rum inſpectione detegatur. Bar. in l. 1. q. 1. ff. de nou.
oper. nunc. Barb. d. conſ. 44. item ſi petatur in inte-
10 grum reſtitutio. † c. ſuſcitata. de in integ. reſt. iux-
ta diſtinctionem Ripæ in d. §. condemnatum. Itẽ
ſi nulla ſit, vt ſi lata contra formam ſtatuti: quia tunc
non continetur ſtatuto ſententiæ exequutionem
11 † concedenti. Spec. in tit. de exeq. ſentent. §. poſtre
mo. verſ. 16. Affl. in conſt. reg. conſt. vt vniuerſis.
Rol. conſ. 41. nu. 18. vol. 1.

DE CONCLVSIONE in cauſa, ac prohibita ſupplicatione à tribus ſententijs conformibus.

TEXTVS.

Cap. 68. decretorum.

Sub rubr. de ſuprema, & generali audientia capitulo incipiente.

VT nihil in republica, &c. quòd obſeruetur ipſum ſtatutum, & amplius non fiant commiſſiones tamquam in generalibus audientijs, niſi quoad media cauſarum. diffinitiuæ verò reſeruentur, & remittantur ad generales audientias, cum huiuſmodi caſus additione: quòd quantumcunque ſecundùm formam, & diſpoſitionem ſtatutorum noſtrorum poſt aſſignationem ad ius factam, non liceat partibus aliquid producere: Declaramus tamen, & ſtatuimus, quòd in cauſis audientiarum non obſtante aſſignatione ad ius poſſint inſtrumenta de nouo reperta producere: dummodo principalis veniat, & perſonaliter producat talia inſtrumenta cum iuramento, quòd poſt huiuſmodi aſſignationem ad ius, illa fuerunt nouiter reperta: & antea nullam de ipſis inſtrumentis habuit notitiam, & quòd nec doloſè, nec animo diffugiendi hoc facit, & aliter non, nec alio modo admittatur. Declarantes vlterius, & ſtatuentes, quod quandoquis reportauerit tres ſententias conformes, quarum altera habeat vim præfecti prætorio, eo caſu non liceat condemnato, tertio prouocare, ſeu ſupplicare, nec de nullitate dicere, nec vlterius audiatur: ſed intelligatur, & ſit eidem ſilentium perpetuum impoſitum.

SVMMARIVM.

1 *Authoritatem præfecti prætorio ſolus princeps confert.*
2 *Euocatio cauſarum ad Principem ſpectat, ac etiam dominis, & baronibus locorum ab officialibus ſuis.*
3 *Euocatio cauſarum odioſa.*
4 *Melius eſt cauſarum cognitionem perfici per eum, qui iam cognoſcere cœpit, quam alteri delegare.*
5 *Cauſa delegatæ difficilius expediuntur.*
6 *Senatus, qui authoritatem habet præfecti prætorio, Excellentiſſimus dicitur.*
7 *Vbi plures ibi plenior veritas.*
8 *Extraordinarij iudices quare non debent, vbi non deficiunt ordinarij.*
9 *Iudicans terram iuſtitiam diligere debet.*
10 *Excell. Senatus vota ſecretiora retinet, & publicata quandoque retrahit, & auditis aduocatis aliquando illa reformat.*
11 *Principem repreſentat.*
12 *Litibus quæ extremam manum imponit, & imperitiam iudicantium corrigit.*

Gloſſa primæ partis.

HABET hoc decretum tres partes. Prima confirmatur aliud decretum antiquum cum prohibitione commiſſionum, quæ fiebant tanquam in generalibus, audientijs, quantum ad diffinitiuas. Secunda adicitur facultas producendi inſtrumenta de nouo reperta, poſt aſſignationem ad ius in cauſis vertentibus in audientijs. ſeruata forma in ipſo decreto præſcripta. Tertia prohibetur, poſt tres ſententias conformes, quarum vna habeat authoritatem ſententiæ præfecti. prætorio, vlterius audiri.

Pro faciliore intelligentia primæ partis, eſt ſciendum ante bella, vt percepi à cauſidicis, & alijs illius tem-

temporis ſacras audientias, quæ erant conſilium
apud Sereniſſimum Ducem reſidens, habuiſſe co-
gnitionem cauſarum ſupplicationum à conſilijs
Chiamberiaci, & Taurini reſidentibus, & tunc cō-
ſueuiſſe Principem pluribus vicibus cognitionem
cauſarum ſpectantium ſacris audientijs, aut fortè
ipſis conſilijs delegare, vel committere alijs iudici-
bus, aut delegatis: tribuendo eam authoritatem il-
lorum ſententijs, ac ſi per ſacras audientias fuiſſent
latæ: à quibus, aut conſilijs ipſas cauſas euocabat
alijs committendo cum ea authoritate. Hic prin-
ceps declarat, & ſignificat has commiſſiones am-
plius non facturum, & quamuis non loquatur de
ſe ipſo: tamen hoc intelligendum eſt: quum nemo
poſſit eam authoritatem, ſeu dignitatem conferre
1 in alium, niſi ipſe. † l. 1. ff. de off. præf. præt. nec cau-
ſas à ſacris ordinibus prædictis euocare, & alijs com-
mittere l. iudicium ſoluitur. ff. de iudic. qui ſicut po-
teſt ab officio remouere, ita vnam cauſam interdi-
cere. ca. paſtoralis. §. item cum totum de off. deleg.
poſſit etiam deſtituere, qui poteſt inſtituere. e. cum
ex iniuncto de hæreti. & ſuo arbitrio iuriſdictionē
reuocare, qui ſuo arbitrio mandat. l. ſolent. §. ſicut.
ff. de off. procon. Quæ euocandi poteſtas Principi
competit: ſed rationibus prædictis etiam Baroni, &
omni domino à iudicibus, & Caſtellanis ab eo con
2 ſtitutis. † Brun. conſ. 92. vol. 1. Rebuf. in tract. de
euoc. cauſ. in præf. q. 5. nu. 36.

Verum quum iſtæ euocationes, & commiſſio-
3 nes viderentur odioſæ: † quum tollant præuentio-
nem. l. ſi quis poſtea. ff. de iudic. cap. propoſuiſti de
for. comp. & cedere in contumeliam illius iudicis,
qui iam de cauſa cognoſcere cœperat per l. litigato
res. ff. de arbitr. per quem longè melius eſt cauſam
4 cognoſci, quam nouo iudici † committi tex. ele-
gans in l. pen. §. tolerabilius. ff. de excuſ. & vacat.
mun. fuit conueniens. hanc odioſam facultatem
reſtringere. c. odia de reg. iur. in 6. l. cum quidam.
ff. de lib. & poſth. Rebuf. d. tit. de euoc. art. 1. q. 10.
num. 89. maximè quum per has commiſſiones, li-
tes in annos protraherentur, quum difficilius ſit de
5 legatos alijs occupatos, † vt plurimum, negocijs,
vt experientia docet, conuenire, ad diffiniendam
litem, quam intereſt partium quo citius expediri.
l. properandum. C. de iudic. Non videbatur etiam
iuri conſentaneum tantam authoritatem duobus,
aut tribus delegatis, vel etiam pluribus tribuere,
quantam habebat ſacer ordo audientiarum, cuius
loco nunc, quantum ad publica negotia ſtatus,
ſubrogatum eſt ſacrum conſilium ſtatus: & quan-
tum ad merita cauſarum Senatus: Cuius ſententiæ,
quum authoritatem ſententiarum præfecti præto-
rio obtineant, meritò dici debet Excellentiſſimus,
6 † tex. in l. vn. C. ne lic. tert. prou. Iſti ſacri ordines,
viris eminentiſſimis, & ſelectis referti ſunt, & per-
ſonarum induſtria cenſetur electa. l. fideicommiſ-
ſum. §. fin. & ibi Bart. ff. de leg. 3. & pluribus quum
7 conſiſtāt, ampliſſima veritas ibi reuelatur. † l. fin.
C. de fideicom. ac vberius pertractatur. l. diui fra-
tres. ff. de iur. patr. Nec debent quæri extraordina-
8 rij, vbi ordinarij iudices non deficiunt † l. in cauſæ,
ff. de minor. conſtituti ad lites dirimendas, ac inte-
gerrimo iudicio breuiter quantum fieri poteſt ter-
minandas. Et quamuis coram Senatu plures lites
in longum protrahantur in negligentia litigantiū
non ſolicitantium, exitum prouenit, non mora Se-
natus: qui ſubuenire debet vigilantibus, & non dor-
mientibus, aut pigris. l. pupillus. ff. de ijs quæ in frau.
credit. Qui autem iudicat terram, iuſticiam quam
9 miniſtrat, diligere debet. † Sap. cap. 1. & prope vſque
ad mortem certate. eccl. cap. 4. itaque eligibilior
mors quam iuſticiæ tranſgreſſio. c. ita ne 32. q. 4. Se-
natus vota ante editionem ſecretiora retinere ſo-
let, & poſt editionem illa quandoque in ſuſpenſo
tenere, ſeu retrahere, & auditis aduocatis confir-
10 mare, aut melius reformare. † de quo ſtylo teſta-
tur etiam Crau. conſ. 201. nu. 21. quod vtilius parti-
bus eſt, quam aliquando ſuſcepto vulnere, reme-
dium quærere. argu. l. vn. C. quand. lic. ſin. iud. ſe
vind. De validitate cuius ſtyli tangit Angel. conſ.
124. honorariaque, & ſportulæ delegatis adiudican
tur, quas Senatus, vt plurimum, non recipit, quibus
commoditatibus, & beneficijs litigantes coram de
legatis carent. Et in ſumma Senatus repræſentat
11 Principem. † l. quod Principis in princ. ff. de aqu.
plu. arc. qui ſecundum conſcientiam. & religionē
iudicare debet. Bart. in l. æmilius. ff. de minorib. &
in l. vn. in fi. & quæ ſit. aduoc. veritate inſpecta, ac
reiecta ſubtilitate Guid. Pap. q. 29. Dec. conſ. 220.
Ac quum honor in fi. ſit, titu. l. 2. ff. de albo ſcrib. in
ſumma eligitur, vt ſuo iudicio extremam manum
litibus imponat, ac vt imperitiam iudicantium cor
12 rigat. † l. 1. ff. de appel. quem nephas eſt iniuſticiæ
accuſare. l. 1. ff. de off. præf. prætor.

SVMMARIVM.

1 *Aſſignatio ad proponendum præcludit partibus viam vlte-rius quicquam deducendi.*
2 *Lex generalis non derogat ſpeciali de eadem re prius diſpo-nenti.*
3 *Iudices qui extremam manum litibus imponunt, faciliores eſſe debent ad admittendum noua iura.*
4 *Iudex ſubrogatus eundem ordinem ſeruare tenetur, quem ſeruauiſſet is, cuius loco ſubrogatur.*
5 *Aſſignatio ad ius, partes ab vlteriore productione excludit.*
6 *Concluſio in cauſa tripliciter fit.*
7 *Sine qua iudiciarius ordo non ſeruatur.*
8 *Aſſignationis ad proponendum prætermiſſio viciat ſenten-tiam.*
9 *Item omiſſio aſſignationis ad illam audiendum.*
10 *Concluſio in cauſa mera interloquutoria, eſt facilè reuoca-bilis.*
11 *Concluſio in cauſa iure, & ſtatutis corroborata, interrumpi non debet ſine Principis reſcripto.*
12 *Maxime ſi iudex acta iam remiſerit conſultori, vel ſi Sena-tor vidit, & proceſſum iam retulit, cui eſt iniurioſa inter-ruptio.*
13 *Concluſionem in cauſa interrumpens, ex forma decreti qua-tuor obſeruare debet.*
14 *Mandatum requiritur ſpecialiſſimum ad interrumpendam concluſionem in cauſa.*
15 *Iura quæ producuntur, ſeu inuicta allegantur, oportet ha-bere in promptu, & præmanibus.*
16 *Admiſſio productionis inſtrumentorum excludit productio-nem teſtium.*
17 *Imo, & poſitiones.*
18 *Scilicet in cauſa principali, ſecus in cauſa appellationis, vel ſupplicationis.*
19 *Item ſi agatur via ordinaria, ſecus remedio reſtitutionis in integrum.*

Secunda pars textus.

DECLARAMVS tamen & ſtatuimus, quod in cau ſis audientiarum, non ob ſtante aſſignatione ad ius poſſint inſtrumenta de nouo reperta producere Dummodo prin-

principalis veniat, & perſonaliter producat talia inſtrumenta cum iuramento, quod poſt huiuſmodi aſſigntionem ad ius illa fuerunt nouiter reperta, & antea nullam de ipſis inſtrumentis habuit noticiam: & quòd nec doloſè, nec animo diffugiendi hoc facit, & aliter non, nec alio modo admittatur.

Gloſſa vna.

NOVAE conſtitutiones tit. del termine per far le proue diſponunt poſt terminum partibus ad proponendum in iure, & facto aſſignatum præcluſam eſſe viam partibus vlterius quicquã deducendi: quod iuri conſonum eſt ſecundum. Bal.
1 de termino partibus ad proponendum † dato loquentem in l. ſcire oportet. §. cõſequens. ff. de adm.
tut. Pariſ. de Put. de ſyndic. in verbo inſtantia. cap.
1. vnde ipſis nouis conſtitutionibus generaliter loquentibus non abrogatur, huius antiqui decreti diſpoſitio ſpecialis in cauſis audientiarũ: quũ lex noua generalẽ ɔtinens diſpõnem nõ deroget ſtatuto, ſeu legi anteriori de eadẽ materia ĩ caſu ſpeciali di-
2 ſponenti. † Bar. & Iaſ. in l. ſciendũ. ff. qui ſatiſd. cog. dixi latius ſupra tit. de for. comp. gl. 2. nu. 20. Ratio autem quur facilius inſtrumenta nouiter reperta admittantur in cauſis ſacrarum audientiarum, quã in alijs tribunalibus ea eſſe, ni fallor; poterat: quia ſacræ audientiæ, extremam manum ſuis ſententijs litibus imponebant: quamobrem faciliores debent
3 eſſe iudices ad recipiendum noua iura, † ne ius producentis totaliter pereat. Caſtren. in l. admonendi. num. 26. ff. de iureiur. vbi ſic praticari. dicit ſe vidiſſe in Romana curia, & ex equitate ſcripſit Rot. dec. 2. de reſt. in integ. in nou. rotam conſueuiſſe admittere productionem inſtrumentorum, ac literarum dum Caſtr. tranſit Purp. ibi nu. 17. idemque voluit Coat. lib. prat. q. c. 20. in fin. verſi. ſed ſi hæc obſeruanda &c. Et hac ratione, quum in tertia inſtantia nouis conſtitutionibus prohibeatur noua quęuis propoſitio, & deductio, niſi probetur inſtrumenta etiam de nouo, aut nouas probationes inuentas, vt latius tit. de forma procedendi in cauſis appellationum, aut in ſecundis inſtantijs vertentibus coram Excellentiſſimo Senatu facilius iura admitti deberent nouiter inuenta. Quæ dicuntur de ſacris audientijs, idem eſt de alijs iudicibus eãrum loco ſubrogatis, qui eundem producendi ordinem
4 ſeruare † tenentur. Purp. conſ. 279.

Cæterum cauſa ad ius aſſignata, regulariter par-
5 tes vlteriore productione † excluduntur: quum concluſio ipſa terminus ſit excluſiuus omniũ probationum. cap. cum dilectus vbi Docto. de fide inſtru. §. quia verò in auth. de teſtib. Alex. in l. 2. col.
6 2. ff. de re iudic. Quæ concluſio tripliciter fit. † Primò ſi partes renunciauerint omnibus alijs allegationibus, & probationibus. d. c. cum dilectus vel, ſi expreſſa non ſit renunciatio, petant iudici. Afflict. in conſt. reg. lib. 2. rubr. 44. Secundo ſi iure municipali præfigatur terminus, quo elapſo cenſetur in ea concluſum: Bald. in l. ſi accuſatoribus in fin. C. de accuſ. & conſ. 67. quia, & facto lib. 1. Fel. in d. cap. cum dilectus num. 28. Menoc. de arbitr. q. 15. Tertio ſi iudex omnibus terminis ſeruatis compellat partes ad concludendum, illis aſſignatis ad audiendum ſententiam Bald. in cap. 1. ſi de inueſt. int. dom. & vaſal. lis oriat. Afflict. in conſt. lib. 2. tit. de cauſ. in iudic. cit. Deci. lib. 2. rubr. 44. num. 5. vel ſi nolentibus partibus concludere, iudex ipſe, tranſactis competentibus dilationibus, illas ad ius aſſignet. clem. ſæpe in verbo concluſionem de verb. ſignif. Rip. in l. quod iuſſit. num. 49. ff. de re iudic. Quod fieri poteſt, quum iudicium in inuitum reddatur. l. inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verb. obl. l. ſumma cum ratione. §. fi. ff. de pecul.

Sine concluſione in cauſa ordo iudiciarius non ſeruaretur, in quo ipſa concluſio connumeratur,
7 † c. quoniam contra falſam de prob. c. auditis de procur. Et ad ea, quæ ordinem iudiciarium reſpiciunt, quis cogitur inuitus l. conſentaneũ. C. quom. & quand. iud. maliciaq; ſit, fuga nolentes in cauſa concludere. auth. vt cum de app. cogno. in princ. & prætermiſſio aſſinationis ad proponendum vi-
8 ciaret ſententiam. † Purp. conſ. 151. vel concluſionis in cauſa clem. ſæpe. §. ſententiam verò de verb. ſignif. Purp. conſ. 363. num. 9. prout etiam nulla eſt
9 ſine aſſiguatione † ad audiendum ſententiam. l. 1. § item cum ex edicto. ff. quæ ſent. ſine appell reſcin. Dec. conſ. 681. Purp. conſ. 425. nu. 11. quæ ſi legatur per notarium, & non per iudicem ſimiliter nulla eſt. l. 1. C. de ſent. ex breu. recit.

Concluſio in cauſa, terminus eſt admodum neceſſarius, & perutilis ad lites finiendas, ſi ſeruaretur, at quum mæra interloquutoria ſit, conſueuerunt,
10 ſi aliqua ſubſit ratio illam reuocare. † Abb. in d. c. cum dilectus. Alex. & Rip. in l. quod iuſſit. ff. de re iudic. Dec. in c. quoniam contra col. 14. in glo. productiones de probat. quod fieri tamen non deberet, & iudices oporteret eſſe tenaces, ad cuſtodiendum illeſam ipſam concluſionem: maximè ſtantibus præter ius commune antiquis, & nouis conſtitutionibus, ob quas interruptio cauſæ non eſt ad-
11 miſſibilis ſine literis Principis. † Crau. conſ. 144. nu. 20. Et ſi vltra concluſionem acta iudex remiſiſſet conſultori, multo minus via aperienda eſſet nouis
12 probationibus. † Bart. in l. ex filio. C. de appellat. Aret. in c. tam literis de teſtib. Cagnol. in l. conſilij. num. 11. ff. de reg. iur. Item etiam ſi Senator vi-
13 dit, & retulit † proceſſum in Senatu Rebut. in cõſt. reg. tom. 3. tit. de liter. imp. ad renunc. glo. vna artic. 2. Nam (inquit) quando fuit viſus proceſſus, interruptio eſſet iniurioſa relatori, cuius labor vanus redderetur. & quicquam concedendum non ſit in alterius iniuriam. l. 2. §. meritò. ff. ne quid in loco public. c. quamuis de reſcript. in 6.

Iuxta formam decreti poſt concluſionem, ſeu aſſignationem ad ius quatuor obſeruanda ſunt per illum, qui inſtrumenta producit. Primò perſonalis
14 illius comparitio. † Secundò quòd illa inuenerit poſt aſſignationem. Tertio quod illorum prius nullam habuerit notitiam. Quarto eius iuramentum quòd ita ſit, ac ſe illa producere nõ doloſè, nec animo diffugiendi. Moris tamen eſt, & vſus forenſis recepit admitendum procuratorem, ſi mandatum habeat ſpeciale, quòd hoc caſu requiritur ſpecia-
15 liſſimum. † Coar. lib. prat. quæſtio. cap. 20. verſicu. eſt tamen in hac re notandum, &c. nec ſufficeret verbo producere, aut petitio dilationis ad illa pro-
16 ducendum, ſed neceſſe eſt illa eſſe in promptu, † & præ manibus. Caſt. & Purp. in d. l. admonendi. nu. 20. & propterea hoc decretum admittens productionem inſtrumentorum, excludit receptionem
17 teſtium. † Iaſ. & Pur. in d. l. admonendi nume. 20. non obſtãte quòd inſtrumentorum appellatione teſtes contineantur. l. 1. ff. de fid. inſtrum. quum diuerſa ſit ratio ob moram litis. imo nec poſitioni-
18 bus quis cogeretur reſpondere Menoc. † de arbitr. q. 15.

q.35.& allegatis per eum ibi addi poteſt. Caſtren.in
rubr.C.de prob. Roland. conſ.88.nume.12.volu.3.
probans illud, quod dicitur prohibita probatione
per ſtatutum, non cenſeri prohibitam probatio-
nem per confeſſionem, intelligendum de confeſ-
ſione propria voluntate emiſſa, non quod inuitus
reſpondere cogatur. cuius contrarium quantum
ad poſitiones, & quantum ad iuramentum litis de
ciſiuum pluribus vicibus contrarium obſeruari vi-
di: quum ſint probationes priuilegiatæ admiſſibi-
les poſt omnes dilationes. Innoc. & Bal. in c. vltra
tertium de teſtib.2mo, & poſt ſententiam vt ibi per
Bald. Marſ. ſing. 110. de qua re vide latius ſupra de
ord. preſſus cauſ. inſtr. glo.3.

Prædicta autem, quod poſt concluſionem in cau
ſa nihil liceat producere, intelliguntur in eadem
cauſa principali, ac eadem inſtantia, non in cauſa
19 appellationis, vel ſupplicationis † iuxta. l. per hãc.
C.de tempor. appell. Rol. conſ.94.num.13.volum.
1. Quod coram Exc. Senatu locum non habet in
tertia inſtantia, vt dixi ſupra, in qua ſuper eiſdem
actis diſponitur iudicandum. Item procedit iure
ordinario, non autem, quin via reſtitutionis in in-
tegrum quis ſibi conſulere poſſit, vt audiatur con-
cluſione in cauſa nõ obſtante. Spec. tit. de fid.inſtr.
§.nunc videndum in princ. Iaſ. in d. l. admonendi.
nu.49.in 2.lect. Fel. in d. c.cum dilectus nu. 23.Me-
noch. d. q.35.nu.20.Crau. conſ.144.

S V M M A R I V M.

1 *Contra tres ſententias conformes, de nullitate dici prohibetur.*
2 *Si vna ex eis vim habet ſententia præfecti prætorio.*
3 *Quem nephas eſt iniuſtitiæ redarguere.*
4 *Sententia Excell. magni Cancellarij, ac ſacri Senatus vim habet ſententiæ præfecti prætorio.*
5 *Quæ exequutionem habent in promptu.*
6 *Etiam ſi Senatus cognouerit in prima inſtantia, vel iuriſdictione prorogata.*
7 *Senatus poteſt mandare procedi ad exequutionem, non obſtante reſcripto ſuſpenſiuo.*
8 *Niſi ex certa ſcientia, & plenitudine poteſtatis conceſſum ſit.*
6 *Exequutio ſententiæ pendente reuiſione, an fieri debeat pro expenſis?*
10 *Cautio ſequens non conualidat exequutionem antecedentem.*
11 *Exequutio retardatur cautione non præſtita licèt non opponatur.*
12 *Cautio iuratoria an admittatur vt ſententia exequatur.*
13 *Quid ſi cum diſpoſitione iuris concurrat diſpoſitio ſtatuti.*
14 *Cautioni iuratoriæ in cauſis criminalibus locus non eſt.*
15 *Item in cauſis ciuilibus grauibus.*
16 *Item nec in fauorem forenſis.*
17 *Cautionem ſufficit recipi per iudicem, etſi pars diſſentiat.*
18 *In cauſa reuiſionis nouæ productiones admittuntur, niſi ſit tertia inſtantia.*
19 *Authoritatem præfecti prætorio princeps confert cui vult.*

T E X T V S.

DECLARANTES vlterius, & ſtatuentes, quòd quando quis reportauerit tres ſentẽtias conformes, quarũ altera habeat vim præfecti prætorio, eo caſu non liceat condemnato tertio prouocare, ſeu ſupplicare, Nec de nullitate dicere, nec vlterius audiatur, ſed intelligatur, & ſit eidẽ ſilentium perpetuum impoſitum,

Gloſſa prima tertiæ partis.

HAEC pars tertia vſui frequenter eſt,
magis diſponens quàm ius commune:
quo, & ſi non liceat tertio prouocare. l.
vnica. C. ne ſic. tertio prouoc. nec ſup-
plicare: l. vn. & ibi glo. Caſtr. & Salic.
C. de ſent. præf. prætor. Si tamen ex ipſis ſententijs
vna nulla ſit, propoſitio nullitatis non prohibetur
Bal. & alij ibi. Non retardata interim exequutione
ipſarum ſententiarum. clem. prima. de re iudica-
ta. hic autem Sereniſſimus Dux poſt tres ſententias
1 conformes † vetat amplius de nullitate quæri, per-
petuo ſilentio impoſito.

Ex forma, & decreti diſpoſitione non ſufficit
quẽm habere pro ſe tres ſententias conformes, ad
excluſionem ſui aduerſarij ab vlteriore audientia;
ſed neceſſè eſt, vnam ex eis vim habere ſententiæ
præfecti prætorio: ob cuius excelſam dignitatem,
ab ipſius ſententijs ſolum ſupplicari, & non appella
2 ri permittebatur. l. 1. C. de ſent. † præf. præt. l. 1. ff.
qui, & à quib. l. præfecti. ff. de minor. quia, quum
appellatio iniquitatem iudicantium, vel imperitiã
corrigat. l. 1. ff. de appell. improbum, & nephas vi-
ſum fuit virum, qui tanta fulgeret authoritate iniu
3 ſtitiæ redarguere † l. 1. ff. de off. præf. vrb.

Authoritatem hanc primo habent ſententiæ
4 Excel. Domini Cancellarij, † qui præfecto præto-
rio æquiparatur. Purp. poſt Bud. ab eo citatum in l.
1.nu.38. ff. de off. eius. Secundo Exc. Senatus Pede-
montium: idem Purp. ibi num.94. Neuiz. conſ. 70.
Menoch. de arbitr. iudic. lib.2.cent.1.caſu.68.num.
31. Tertio ſententiæ Exc. Senatus Sabaudiæ. Purp.
in d. l. 1.nume.94. Quartò ſententiæ Ill. parlamenti
Delphinatus. Guid. Pap. conſ. 139. Quintò ſenten-
tiæ Exc. Senatus Mediolani. Sextò Exc. Senatus
Montisferrati. Menoch. d. caſu 68. Exequutio qua-
5 rum omnium ſententiarum parata eſt, † nec retar
danda non obſtante ſupplicatione infra decem
dies, media tamen cautione ad formam auth. quæ
ſupplicatio. C. de precib. imper. offer. Exc. Oſaſch.
dec.129. & ipſis decem diebus tranſactis, ſupplica-
tione porrecta etiam ſine cautione. not. ſcribentes
ibi glo. Hoſt. & Abb. in ca. ex literis de reſtit. ſpol.
Ruin. conſ.34.vol.5. Rol. conſ.43. vol.2. loco quorũ
dierum decem aſſignauit Dux Sereniſſ. dies 50. tit.
de appell. §. fin.

Exequutio hæc prompta, & parata ſimiliter cõ-
petere debet, & ſi Senatus cognouerit in prima in-
6 ſtantia ex iuriſdictione prorogata: † quum à ſentẽ-
tia in tali caſu lata ſupplicare tantum liceat. Guid.
Pap. q.50. Marc. q.74. Coar. lib. prat. q. c. 25. col. 3.
Quod ſi reſcripto exequutio ipſarum ſententiarũ
retardaretur, Senatus poſſet mandare, reſcripto ip-
7 ſo nõ obſtante procedi ad exequutionem, † Guid.
Pap. q.420. Bertr. conſ.362. lib.1. Neuiz. conſ.70. Re-
buf. in tracta. de arreſt. & oppoſi. art. 2. glo. 1.nu.4.
quum eiuſmodi reſcripta cõtra diſpoſitionẽ auth.
quæ ſupplicatio. C. de precib. imper. off. iuri contra
ria dicantur, quæ mãdauit Princeps non obſeruari.
l. reſcripta. C. eod. §. fin. in authen. vt ſacr. iuſſ. Niſi
princeps ex certa ſcientia, & plenitudine poteſtatis
8 exequutionem fieri inhibuiſſet. † apoſtil. ad d. q.
420. allegans Bal. in l. nam ita diuus. q. 1. ff. de adopt.

Alex.

Alex. conſ. 2. col. 5. verſic. & non dubium volum. 1, quod rariſſimè fit, & reſcriptorum forma, ac tenor intuendus eſt huiuſmodiq; reſcriptis, ſcio per Exc. Cancellarium aliàs factam magnam difficultatem, ne concederentur, Conceſſa tamen tenent argum. l. patre furioſo. ff. de ijs, qui ſunt ſui, vel alien. iur.

Quæ de exequutione ſententiæ Senatoriæ dicta ſunt, intelliguntur, quantum ad principale eius rei, pro qua litigatum fuit, ſecus quoad expenſas: exequutio quarum differtur vſque ad confirmatio-
9 nem ſententiæ in cauſa reuiſionis. † Affl. dec. 231. quod aſſeruit non obſeruari in Gallia. Rebuf. in tract. de ſuppl. nu. 40, nec ego vidi vnquam obſeruari Taurini, aut alibi in patria.

Item vt dixi, ad ſententiam exequendam interpoſita, & exhibita Principi ſupplicatione, cautionem dare neceſſè eſt, priuſquam exequutio ipſa inchoetur: quæ ſi precederet, cautione ipſa ſequuta
10 non conualidaretur. † Marc. quæſt. 469. Et quum nouum decretum prædictum mandet exequutionem fieri data cautione, antequam in cauſa reuiſionis procedatur, retardabitur curſus ipſius cauſæ exe-
12 quutionis etiam parte non opponente. † Rebuf. in conſt. reg. art. primo glo. 15. quum antequam vnus agat ex parte ſui adimplere teneatur. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empt. ac adimplere condicionem ante petitionem. l. qui hæredi. ff. de cond. & demonſtrat. Bart. in l. ſi ſoluturus. ff. de ſolut. Confirmatur: quia exceptionem implementi non ſequuti iudex ſupplere poteſt, etiam parte non opponente. Roman. conſ. 244. Crau. conſ. 151. ſub num. 10. vtaturq; decretum nouum ablatiuis abſolutis, ſcilicet præſtita tamen cautione, qui faciunt condicionem. l. ab emptione. ff. de pact. l. à teſtatore. ff. de cond. & demonſtra. & non tantum condicionem, ſed etiam formam inducunt omnino obſeruandã. Bald. in auth. matri, & auiæ. C. quand. mul. off. tut. fung. poſſ. Fel. in c. quoad conſultationem. nu. 12. de ſenten. & re iud. Neuiz. conſ. 87. Oſaſch. dec. 165. num. 12.

Cautio hæc, ſi alia inueniri non poteſt, ſufficit
12 quod ſit iuratoria. † Guid. Pap. qõ. 189. Marc. qõ. 469. articulum diſputauit. Roland. conſ. 43. lib. 2. Concludens pecuniam ſaltem apud tertium reponendam, qui aliquod honeſtum lucrum victori tribuat. Et præſuppoſito citra veritatis præiudicium cautionem iuratoriam, pro exequutione ſententiæ ſufficere, puto aliquas limitationes poſſe applicari. Primò fortè non habere locum ſtante diſpoſitione decreti diſponentis cautionem præſtandam. nam, quum idem iure communi caueatur, vt ſta-
13 tutum ipſum aliquid iure communi † addat Bart. in l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infecto. dici poterit cautionem exigi idoneam. Secundò locum non habebit in cauſis criminalibus etiam pœnam pecu-
14 niariã ingerentibus, † Caſt. Alexand. & Iaſ. in l. 1. num. 23. verſ. ſecundo intellige. ff. qui ſatiſdare cogantur, & conſequenter. cùm cauſæ ciuiles graues criminalibus æquiparentur. l. propter litem. ff. de excuſat. tutorum. §. item propter litem. inſt. eodẽ titul. Iaſ. in rep. l. admonendi num. 271. ff. de iureiu. in ipſiſque cauſis ciuilibus grauibus non admittetur
15 cautio iuratoria. † quarum cauſarũ grauitas, & pondus arbitrio iudicis cõmittitur. Nec admittere-
16 tur cautio iuratoria in fauorem forenſis. † Soc. cõſ. 120. num. 4. volum. 1. quum non poſſidens bona de fuga ſuſpectus ſit. Cyn. & Barto. in l. ſciendum. ff. qui ſatiſdare cogantur. ſicuti etiam ſuſpectus eſt immobilia non poſſidens, aut ſaltem pauca. Salic. in l. 1. num. 3. C. de proh. ſequeſtr. per l. ſi fideiuſſor. §. fina. ff. qui ſatiſdare cogantur.

Neceſſarium non eſt præſtita cautione illam recipi, ſeu acceptare per partem, ſed eſt, ſatis, q̃ à iudice recipiatur: alioqui nunquam pars conſentiret,
17 vt nunquam exequutio fieret. † Rebuf. dicta glo. 15. num. 3.

Cautione præſtita, & depoſito de decima litis facto, ſi cauſa ſit in tertia inſtantia, vt ex vſu recepit declarationem dictum nouum decretum, proceditur in cauſa; & in ea nouæ deductiones, probatio-
18 nes, & productiones admittuntur. † Petr. Beneint. dec. 78. Rolan. à Val. conſ. 94. lib. 1. quamuis Rebuf. pro ſua opinione nihil allegans in tract. de ſuppl. in præf. q. 11. nu. 8. dicat fieri debere ſuper eiſdem actis. quod in patria Pedemontana locum ſibi vendicat, ſi cauſa reuiſionis ſit in tertia inſtantia, ſic diſponentibus nouis conſtitutionibus.

Redeundo ad decretum, de quo agitur, non ſe reſtrinxit Princeps ad tres ſententias conformes, quarum vna, aut à Senatu Chiamberiaci, aut Taurini lata ſit; ſed ad tres quarum vna vim habeat præfecti prætorio. Nam dignitas hæc à Principe confertur. l. 1. ff. de offic. præfect. præt. quam ſicut contulit in Senatum, ita delegando cauſam iudicibus
19 alijs poſſet ſimiliter conferre. † ſententia, quorum delegatorum, quum eam haberent authoritatem, ſi duæ ſimul aliæ conformes eſſent diſpoſitioni decreti locus eſſet. Quomodo autem conformitas iſta conſideretur, dicetur gloſſa ſequenti.

S V M M A R I V M.

1 *Conformitas ſententiarum quæ dicatur.*
2 *Conformitas, ſi in aliquo capitulo ſententiæ deficiat, illius reſpectu appellari poteſt.*
3 *Conformes non ſunt, ſi vna lata ſit ſuper deſertione appellationis.*
4 *Conformes item non ſunt, ſi vna ex eis clauſulam contineat alio non apparente.*
5 *Sententia cum ipſa clauſula an dicatur diffinitiua?*
6 *Item an pura.*
7 *Reus diffinitiuè abſolui debet ſine ea clauſula, quando actor habuit competentes terminos ad probandum.*
8 *Alioqui nimium fauorabiles ſunt actoribus iudices.*
9 *Actor reficere debet expenſas reo abſoluto ab obſeruatione iudicii qui cauſam reaſumit.*
10 *Conformitas trium ſententiarum intelligitur, & ſi illæ ſucceſſiua non ſint.*
11 *Ab vltima, quæ nouum adfert grauamen, licet prouocare.*

Gloſſa ſecunda.

CONFORMITAS trium ſententiarum neceſſaria eſt, vt decreto locus ſit.
1 ſic dicta quod eiuſdẽ formæ ſit. † Deci. in l. ſecta in princ. ff. ſi cert. pet. quare ſi conformitas in aliquibus deficiat illius
2 capituli reſpectu iterum prouocari poſſet † l. vn. C. ne lic. tert. prou. & ibi Ang. Soc. cõſ. 39. volu. 1. Crau. conſ. 183. num. 4 Hinc ſumpta occaſione, quæritur de aliquibus. Primo vtrum ſententiæ illæ tres conformes ſint, quarum vna lata eſt ſuper deſertione
3 appellationis? † Reſpondetur quòd non. & hoc caſu licet condemnato iterato prouocare. Alexand. conſ. 77. in cauſa, & lite lib. 2. Corn. conſ. 204. lib. 2. Rot. dec. 3. in antiq. tit. de re iudic. Crau. conſ. 183. Coar. lib. prat. quæſt. cap. 25. nu. 5. Purpu. conſ. 128. nume. 13.

Secundò quæritur vtrum ſententiæ tres omnes conformes, eo excepto, quòd vltima continet clauſulam alio non apparente, dicantur verè conformes.

4 mes. † Purpu.conſilio 129. in fin. præſuppoſuit hoc
caſu ſententias ipſas nõ poſſe dici conformes. Ter-
tiò quæritur vtrum ſententia cum clauſula iſta, alio
non apparente dicatur diffinitiua, vel interloquuto
5 ria. † idem Purpu. conſi. 151. illam habet pro inter-
loquutoria inſpectis ipſis verbis conditionalibus,
& ſuſpenſiuis. Excellentiſſimus Senatus ſemper in
tellexit, & obſeruauit huiuſmodi ſententias eſſe dif
finitiuas, ſi totum negocium diffiniant cum expen
ſis ex doctr. Barto. in l. Titia. ff. de accuſat. Soc. conſ.
91. volum. 4. tradens ſententiam abſolutoriam la-
tam cum reſeruatione, ſi error probaretur, cuius
prætextu, quis inde fuit condemnatus, dici diffini-
tiuam. Ratio eſt (inquit) quia, ſicut ſententia ali-
quam reſeruationem non continens retractationi
ſubijciatur remedio appellationis, aut alio, non mi
nus dicitur diffinitiua, ita etiam ſententia cum re-
ſeruatione lata. quam interim vult dici puram,
quum illius præſens ſtatus non tenderet ad reſolu-
tionem, ſed dubitaretur probato errore de reſolu-
tione. allegat Barto. in l. Iulianus in fin. ff. de condit.
indeb. ex quibus ipſe infert fideiuſſorem iudicatũ
ſolui, liberari, ac ſi ſententia ipſa ſimpliciter fuiſ-
ſet diffinitiua. & de ſententia abſolutoria, quia pro-
batum non ſit, & quando iterum agi poſſit. Iaſo. in
repet. l. admonendi, num. 80. ff. de iureiur. latè Coar.
libr. 1. cap. 1. var. reſol. vnde dixit. Crot. conſi. 138. vo
lum. 1. ſententiam adiectis ablatiuis abſolutis, data
valida poſitionum productione, quum clauſulam
hanc contineat reſolutiuam, magis, quam ſuſpenſi
uam executionem mereri. Quicquid ſit, præce-
dente litis conteſtatione, & aſſignatis debitis termi
nis, ac dilationibus actori ad probãdum, probatio-
7 neque per eũ nulla facta diffinitiuè † omninò reus
abſoluendus eſt. Barto. Alex. & Iaſo. in l. properan-
dum §. & ſi quidem. C. de iudic. Dec. in l. qui accuſa
8 re. C. de edend. vnde fauorabiles iudices † non me-
diocriter ſunt actoribus, qui abſoluũt reos alio nõ
apparente, aut ſtantibus actis prout ſtant, quando
actores habuerunt terminos probatorios. Si tamen
actori fuit ſtatutum tempus ad probandum, quo
pendente reus ab fuit, tunc abſoluetur reus ab ob-
ſeruatione iudicij, qui fortè debitum fuiſſet con-
feſſus, ſi adfuiſſet. Innoc. in c. prout nobis de dol. &
contuma. Marſi. ſing. 169. Rot. Gen. dec. 145. ſimili-
ter, ſi nec actor, nec reus ſufficiẽter probaſſent. Bar.
Bald. Alex. & alij in l. properandum. §. etſi quidem.
C. de iudic. vel ſi iudex appellationis videns primã
ſententiam nullam, abſoluat reum ſaluo illi iure
alio iudicio agendi. c. cum dilecti. & ibi gl. & Abb.
de empt. & vend. Bald. in l. 2. C. de reſcind. venditio.
Alexan. conſi. 79. lib. 2. Item ſi inſtantia ſit perem-
pta, vel libellus ſit ineptus. l. libellorum. & ibi Barto.
ff. de accuſa. Rot. Gen. dec. 43. ac etiam ſi aliquum
equum videatur iudici ex aliqua iuſta cauſa ſic fa-
ciendi eadem Rota dec. 124. prout in criminalibus
in quibus ſi abſoluatur reus eo quod crimen non
commiſerit diffinitiua debet eſſe abſolutio; ſi au-
tem, quia probatum non ſit adijci ſolet clauſula ſtã
tibus rebus vt ſtant. Boſ. tit. de ſent. nu. 63. & ſuper-
uenientibus nouis indicijs iterum procedetur Clar.
in prat. crim. §. fin. quæſtio. 57. & quæſtio. 62. Et ſi ex
aliqua clauſula, aut virtute ſententiæ abſolutoriæ
tantum ab obſeruatione iudicij experiri intendit
actor, expenſas in prima inſtantia facta reficere
9 debet. † Iaſo. in d. §. & ſi quidem numero 15. Affli.
deci. 10. 60. Quarto quæritur an conſideretur con-
formitas trium ſententiarum, ſi illæ non ſint ſuc-
ceſſiuæ, & conformiter continuatæ, ſed interpol-
10 latæ. † Rot. deciſ. 14. tit. de ſenten. & re iudic. articu
lum dimiſit indeciſum, quandam diſtinctionem
adhibuit. Coar. lib. prat. quæſtio. cap. 25. Commu-
nior mihi videtur ſententia, quod conformes ſint.
Caſtren. conſilio 163. libro 2. Alexand. conſilio 77.
libr. 2. Curti. iun. conſilio 30. Dec. conſilio 385. Gab.
in comm. conclu. titu. de exeq. rei iudic. concluſ. 1.
num. 12. Quinto vtrum, ſi ſententia vltima nouum
11 adferat grauamen, ab ea prouocari poſſit. † Socy.
conſi. 39. num. 18. volum. 1. dixit quod ſic. Quæ om-
nia procedunt, tam reſpectu diffinitiuæ, quam in-
terloquutoriæ. clem fin. de appell. Deci. in c. ſua. ext.
eod. titu. Bald. & Saly. in l. vnica. C. quan. non lic. 3.
prou. & materiam trium ſententiarum confor-
mium tractat Coar. d. cap. 25.

S V M M A R I V M.

1 *Prouocatio omnis modus eſt, quo iudicis inuocatur auxilium.*
2 *Nullitas quando opponi non poſſit, contra tres ſententias conformes.*
3 *An reſtitutio in integrum per decretum contra tres ſententias conformes excludatur.*
4 *Item quid ſi lata ſit ob falſas probationes.*
5 *Impoſitio perpetui ſilentij reſtitutionem in integrum non excludit.*
6 *Decreto princeps derogaſſe cenſetur, ſi facta in ſupplicatione mentione trium ſententiarum conformium, cauſæ cognitionem committat.*
7 *Reſcripta hæc partes turbant, & difficilius conceduntur.*
8 *Si contineant clauſulam admiſſionis quatenus iuris ſit, nihil operantur.*
9 *Declaratio Principis non intellexiſſe iuribus partis præiudicare quid operetur.*
10 *Quid ſi reſcriptum ita erat clarum, quòd non egeret declaratione.*
11 *Reſcriptum parte non vocata conceſſum reuocabile.*
12 *Reſcripta Principis cum reuerentia præſentari, & recipi debent, & qualiter.*
13 *Iudex videns reſcripta non eſſe exequenda debet Principi reſcribere cauſam.*
14 *Niſi pars, contra quam conceduntur, principem adierit, & reſcriptum declaratorium obtinuerit.*
15 *Qui addendus eſt, maximè ſi in loco vicino ſit, & iudex concedere debet terminum ad addendum.*
16 *Si in loco diſtanti Senatus ſupplebit.*

Gloſſa tertia tertiæ partis.

CONDEMNATIS tribus ſententijs
conformibus, nulla patet prouocatio;
1 † quæ omnis modus eſt, quo iudicis in
uocatur auxilium. Barto. in l. ſi mino-
ris. numero 6. ff. de adminiſtra. tutor. Et
ſpecialiter prohibetur ſupplicatio reſpiciens ſentẽ-
tias præfecti prætorio. d. l. vn. ff. & C. de offic. præfe.
præto. ſolita Principi porrigi, non alij contra has
ſententias. Rebuf. in tract. de ſuppl. in præf. quæſtio.
2 4. nume. 13. Secundo nullitas † minuſque contra
tres ſententias poteſt allegari. limitationes; & am-
pliationes contulit in vnum. Gabr. titul. de exequu.
rei iud. conclu. 1. Excel. Oſaſch. dec. 142. poſt nu. 31.
Nam contra ſententiam plura ſunt inducta reme-
dia. Primò appellationis tot. c. & ff. de appellat. Se-
cundò reſtitutio in integrum. l. 1. cap. ſi adu. rem iu-
dic. Tertiò remedium ſupplicationis. auth. quæ ſup
plicatio. & l. ſi quis aduerſus. C. de precib. imper. off.
Quartò nullitas. prohibita autem appellatione nõ

excluditur ſupplicatio, aut alius recurſus Bald.in l. fin.C.de tempo.appel.Salyc.in l.fin.C.de ſent. & interlo.om.iudic.vel querela in cap.paſtoralis numero 2. notab. de appella. quando autem prohibitio vnius tollat remedium alterius Ruin. conſi.157.nume.15.vol.5.

Decretum nullam ſpecificam facit mentionem reſtitutionis in integrum,quę fauorabilis eſt,atque ideo remoto generaliter omni remedio ipſa reiecta non cenſetur. glo. fina. in l. poſtquam liti,& ibi Iaſ.C.de pact.glo.in c.coram felicis de in integr.reſtit. Aret.conſi.160.colum.2.Bal.conſi.236. volum. 1.Soc.conſi.153. colum. 10. verſic. confirmatur reſponſio,& conſi.299.in fin.volum.2.Decian.conſi. 18.num.231.volum.1.vide Rolan. conſi.68.volum.
3 3.Crau.conſi.657. † & dixit Salyc.in l.1. C.ne lic.tertio prouoca. reſtitutionem concedi, vbi appellatio denegatur. Bald.ibi tamen ſcribit clem.1.de re iud. etiam in integrum reſtitutione procedere. Specul. titul.de reſtitu.in integ. Alexan.in l.4.§.condemnatum. ff. de re iudic. Concordat opiniones. Gabr. d. conclu.1.ſub num.17.varioque modo fuiſſe in hoc obſeruatum teſtatur,Coar.cap.25.var.reſol. verſic. vndecimo prædictæ. Summa huius rei eſt, quòd ſi euidenter appareret de iniuſtitia earundem, & læſione minoris,non eſſet minori ipſa reſtitutio denegãda.Bald.in d.l.vnic.colum.vlt.ſed nunquid contra ſententiam.C.ne liceat tert. prouocat. Rot. dec. 2.in nou.& Caſad.1.de reſt.in integr.Alexan.conſi. 30.num.6.lib.5.Iaſ.conſ.101.verſi.tertiò adſunt tres ſententiæ volum.4. prout nec crederem denegan-
4 dam, † ſi peteretur ob falſas probationes,ſeu inſtrumenta, ſuper quibus ſententiæ fundatentur, argu. eius quod dicitur generalem Principis criminum abolitionem, non comprehendere crimina falſi. Barto.in l. Lucius.in fin.ff. ad Senatuſconſul.Turp. Marſ.in rubr. ff.de falſ. num.12. Menoch. de arbitr. caſu 36. ſi tamen hæc incontinenti reſtitutionis prætextu præſtentur, & quando incontinenti fieri dicantur Menoch.de arbitr.caſu 9.

Nec aduerſatur, quòd per impoſitionem perpe-
5 tui ſilentij † amplius pars audiri non debeat. Bald. in titu.de pace conſt.§. ſi quis autem. ex qua oritur exceptio perpetuæ denegatæ audientiæ.cap.in præſentia vbi copioſè. Baib. numero 36 ext.de probar. Boer.quæſt.255.num.12.Capic.dec.69.num.11.Burſar.conſi.78.num.22. Quia reſpondetur verba generalia perpetui ſilentij, & denegationis vlterioris audientiæ referenda eſſe,ad remedia ſupra ſpecificata,prouocationis,ſupplicationis, & nullitatis.l.ſi de certa.C.de tranſactio.l.legatorum.§.1.& ibi Barto, ff. de legar. 2. quum clauſula generalis poſita, poſt plura ſpecificata ad illa ſolùm reſtringatur. Bald.in l.pactum. quæſtio.14. C.de coll.Iaſ.in d.l. ſi de certa. numero 2.& 3. & verbis quantumuis generalibus, quod quis vlterius moleſtari, vel inquietari directè, vel indirectè nequeat non cenſeatur ſublatum priuilegium reſtitutionis in integrum, Ruin.conſi. 143.num.16.volum.4.Cef.conſ.3.num.129.volum. 1.niſi de illo in ſtatuto,vel lege fieret ſpecialis mentio Iaſ.in l.ſicut certi colum.penul. C. de mili.teſtamen.Socyn.conſi.299.colum.fin.Rimin.conſi.261. nume.38.& 427.nume.48. Boſ.in tract. crim. tit.aduer. rem iudi. num.24. & ideò diſponente ſtatuto à Laudo non poſſe appellari, ſupplicari, de nullitate agi, nec aliquo modo excipi non impeditur petitio reſtitutionis in integrum Bald.conſi. 236.vol. 1.Signo. conſi.234. vide Rolan.conſi. 68.nume. 33. volum. 3.

Si Principi mentio fiat in ſupplicatione trium ſententiarum conformium diſpoſitioni decreti derogauiſſe cenſetur, ſi cognitionem cauſæ commit-
6 tat. † Butr. & Imol.in capitu. ſua nobis de appella. Felyn.in capitu.cum inter colum.2.de except. Alexand.d.conſilio 77. libr.2. Iaſ.in l.Barbarius. nume. 12. ff. de offic. prætor. Confirmatur ex doctrina Bald. in capitu. ſtuduiſti de offic. delega. volentis Principis reſcripto, quo mandat iuſtitiam fieri ſuper ſententia, quæ tranſiuiſſet in iudicatum, ipſi ſententiæ derogari, vnde communem habet contra ſe opinionem Socyn. conſilio 39. numero 19. volum. 4. qui putauit Principem non poſſe ſuo reſcripto tertiam appellationem concedere. Verum tamen eſt, hæc reſcripta difficulter impetrari, qui-
7 bus partes turbantur, & fatigantur. † cap. diſpendia de reſcript. in 6. Et ſi reſcripta hæc clauſulam continerent admiſſionis, quatenus iuris ſit, nihil operaretur, niſi quatenus de iure admitti debuiſſet
8 reuiſio. † Bald.qui loquitur de admiſſione appellationis. in l. edita.colum.17.verſicu.item du[b]itatur. C.de edendo.Roman.conſi.501. Angel. conſi. 207. Plot.in rep.l.ſi quando num.159.C.vnde vi. Et conceſſa in communi forma, nihil iuris tribuunt cap, quia diuerſitatem de conceſſ.præben.vbi Abb. Oldra. conſilio 164. viſo priuilegio Barto. in l. ſi conſtat de appellat. Dec. conſi.142. ſub num. 6. verſic. modo reſpondendo. Aliter autem reſcriptis conceſſis, ſolent partes contra quas conceſſa ſunt, ad
9 Principem recurrere, qui declaret † non intellexiſſe iuribus ipſarum derogaſſe: quum reſcripta vires ſumant ab intentione reſcribentis. c. ad aures, ibi cum non ſit intentionis noſtræ.cap.fin. de reſcript. ſoleantque ab ipſis beneficia ipſorum interpretari. l.ex facto vbi Iaſ.ff.de vulga.præſumendumque nõ ſit alteram partium voluiſſe gratiare. d. cap. ad au-
10 res.Rebuf.tit.de reſcript.in præf.num.143. † Reſcriptum tamen, ſi clarum ſit,in præiudicium eius, cui fuit ius quæſitum,declaratio non tenet. Caſt.in l.hæredes palam.§.ſi quid.ff.de teſtam. Anchar.conſilio 398.Fely.in cap.cum olim.de re iudic. Dec. in l.edita num.49.C.de edendo. Alcia.conſi.171. ſub num. 10. verſicu. ſecundo, quia ſi aliter. Sed in terminis
11 noſtris ego puto contrarium eſſe verius, † etiam ſi hæc declaratio ſit reuocatoria reſcripti antecedentis ad conceſſionem cuius, quum Princeps non vocauiſſet partem, multò fortius potuit contrarium reſcriptum concedere, per quod fit tranſitus ad ius commune.l.ſi vnus.§.pactus ne peteret vbi Iaſ. numero 4. ff. de pactis.text. in cap. ab exordio cum glo. 35. diſtinctio. nec maior ſolennitas in reuocando, quam adhibuerit pars in impetrando. l. nihil tam naturale.ff.de regu.iur.l.ab emptione. ff. de pact. Minuſque audiendam partem, quæ non erubuit ſurripere reſcriptum iuri communi, ac municipali contrarium, ſi opponat contra reſcriptum declaratorium. tot.titu. ff. quod quiſque iur. quia, quæ de facto conceduntur,vno non vocato,de facto reuocantur altero non citato.glo. not.in l.minor.ff. de euict, glo. in capitu. excommunicatus. 9. quæſtio.3.Bald.in l.2.colum. 11.verſic. & quæro. C. de ſeruit. & aqu. & in reſcriptis reuocatorijs aliorum reſcriptorum conceſſorum velo leuato. Soci. conſi.226.num. 58.vol.2.Bald. in l. qui ſe patris col. 11.verſi.& ſcias. C.vnde lib.

Vnde prudenter agunt partes recurrẽdo ad Principem, pro huiuſmodi reſcriptorum declarationibus: ſiquidem, cùm honore reſcripta recipi debeãt.
12 † cap. ſi quando de reſcrip.l.1.C.de theſ.lib. 10. vbi Luc. de Pen. deponique debet pileum, dum præſentantur, & recipiuntur, ac dici Deus det bonam vitã Principi.Rebuf. in conſtit. reg. in 2.tom.titu.de reſcrip. art.1. glo. 1.& 2. Et ideo iudex videns literas

non

non eſſe exequendas debet ad Principem reſcribe-
13 re cauſam, † d. cap. ſi quando. Quod ſi pars ipſis literis, ſeu reſcripto læſa præueniat, alterumque reſcriptum derogatorium, modificatiuum, vel declaratorium obtineat, iam erit libera facultas iudici pronunciandi, prout ſibi iuſtū videbitur, ſine onere monendi Principem, ad quem omnino recurrendum cenſeo; ne ipſis reſcriptis iudices credent manus, vt dici ſolet, habere ligatas, ſi Princeps vicinus
14 ſit, & nō difficulter eius votum haberi poſſit. † arg. cap. cum olim. & ibi Innoc. de re iudi. Caſtr. conſi. 338. ſub num. 1. volum. 2. & iudex terminum ad recurrendum parti petenti competentem concede-
15 re debet. † quum, & ſi Princeps vicinus ſit, difficilis tamen ad eum reputetur acceſſus. l. idem Iulianus. §. 1. ff. de legat. 1. & partes id faciant, quod iudex facere teneretur: quatenus reſcriptum iuri conforme ſibi non videretur. Si vero Princeps abeſſet vl-
16 tra montes, tunc crederem † Excel. Senatum poſſe eam rationem reſcripti habere, quam crederet de iure adhibendam. quum Principem repreſentet, & iudicet tanquam Deus. dixi in prima glo. primæ partis iſtius decreti.

DE ACCVSATIONIBVS, inquiſitionibus, ac pœnis: qualiter, & quando ſit ad inquiſitionem procedendum.

TEXTVS.

Car. 31. lib. 2. Decretorum.

IVXTA cōſtitutiones diuinas & humanas hoc edicto ſtatuimus per quemcunque iudicem Bailiuū, Caſtellanum, ſcribam, ſeu commiſſarium noſtrum, ad inquirendū ſpecialiter contra aliquem, vel aliquos, ſeu proceſſum inquiſitionalem faciendū de & ſuper crimine, ſeu delicto, ꝙ non conſtabit ſaltem per vnum teſtem bonæ opinionis, & famæ probatiq́ue teſtimonij verè cōmiſſum, de & ſuper homicidio, vbi non conſtabit hominem fuiſſe occiſum, de furto, vbi non conſtabit rem eſſe furto ſubtractam, de crimine falſi, vbi non conſtabit falſitatem eſſe commiſſam, & ſic de alijs criminibus. vbi verò conſtabit delictum eſſe commiſſum, tunc ad inquirendum, & proceſſum inquiſitionalem formandum, & faciendum procedendum eſſe decernimus contra culpabiles, ſeu culpabilem, contra quem, ſeu quos fiet, clama, querimonia, denunciatio, vel accuſatio, ad clamam, denunciationem, vel accuſationem alicuius, vel aliquorum ſine doloſa inſtigatione, vel qui de crimine fuerint publicè diffamati, vel diffamatus, & contra quem, ſeu quos erit fama publica, non quidem ab æmulis, maliuolis, ſeu ſuſpectis, ſed communiter inter circumuicinos, & notos bonos, & graues, vel qui reperti fuerint ſuſpecti, vel ſuſpectus de ipſo crimine ex ſecreta, & ſummaria informatione prius inde reperta, vbi autem non conſtabit de delicto, nec aderit clamans, denunciator, vel accuſator, nec fama publica inter bonos, & graues non laborabit, nec ſuſpicio orta fuerit per ſecretam informationem præcedentem doloſis, & emuloſis inſtigationibus repulſis, contra quemcunque procedi ad inquirendum, ſeu proceſſum inquiſitionalem faciendum, ſicut iam per ſtatuta noſtra præcedentia vetitum eſt, iterum vetamus. ſub pœna 25. librarum cōtrafacientem committenda, & fiſco noſtro applicanda.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitio quid ſit.*
2 *Iudex inquirens accuſatorem repreſentat.*
3 *Iudex ad inquiſitionem procedens competens eſſe debet.*
4 *Iuriſdictio in proceſſu inquiſitionali prorogari non poteſt.*
5 *Inquiſitio mari imperij eſt.*
6 *Inquiſitioni locus non eſt, niſi primùm de delicto conſtet.*
7 *De delicto quomodo, & quando conſtare dicatur.*
8 *Nec ſufficit rei confeſſio.*
9 *Decreti qualitas probanda, quòd teſtis ſit bona fama.*
10 *Ad inquirendum non proceditur, ſi delictum punibile non ſit.*
11 *Sed ſi doloſum, & de maioribus.*
12 *Decretum loquitur de delictis pœnam corporis afflictiuam ingerentibus.*
13 *Super diffamatione ſecreta ſumuntur informationes.*
14 *Forma probatio non debet eſſe leuis, ſed legitima.*
15 *Verba inquiſitionis præcedente publica fama, nullam fidem faciunt, ſi non probentur.*
16 *Fama publica, vel legitima indicia niſi præcedant inquiſitionem, omnia, quæ ſequuntur ſunt nulla.*
17 *Nec confirmatur ex diffamatione, ſeu indicijs ſuperuenientibus.*
18 *Interroganda eſt pars læſa, an velit delinquentem accuſare prius quam procedatur ad vlteriora inquiſitionis.*
19 *Parte interueniente ceſſat inquiſitio.*
20 *Sine accuſatore nemo regulariter puniri debet.*
21 *Interrogatorium quod parti læſæ fit, ac eius reſponſio in ſcriptis redigenda.*

Gloſſa prima.

PRinceps hoc decreto, etſi de accuſatione, ac denunciatione fecerit mentionem: præcipuum tamen eius propoſitum eſt tractare, prout tractat, de inquiſitione. Quæ nihil eſt aliud, quā criminis ex fama mani-

manifeſti ex bono, & æquo iudicis competentis
1 canonicè facta † inueſtigatio Hoſt. in ſumma. &
ſecundùm Barto. in l. tranſig cre. nu. 15. C. de tran-
ſact. non eſt ius proſequendi in iudicio quod ſibi
debetur, ſed modus quidam in iudicio ius alijs cõ-
petens deducendi. Nam iudex accuſatorem repræ-
2 ſentat, † & accuſationem actori competentem in
iudicium deducit. Bar. ibi Innoc. in c. ad noſtram.
2. de iureiur. Cum. conſ. 27. Boer. qõ. 26. Crau. conſ.
658. nu. 18. Ceſal. conſ. 304. nu. 172.
Deductio ſeu inquiſitio hæc, non cuique iudici
3 licet, ſed competenti tantùm. † l. 1. C. ſi à non com-
pet. iud. c. cum oporteat. c. qualiter, & quando. 2. de
accuſat. Amed. de Caſtel. de ſynd. num. 30. Ang.
de malef. in §. hæc eſt quædam inquiſitio num. 50.
quod adeò verum eſt, vt in proceſſu inquiſitiona-
4 li prorogatio iuriſdictionis non teneat. † Innoc. in
c. ad petitionem de accuſ. Bal. in l. 1. C. vbi de crim.
ag. oportet. Alexand. conſilio 216. lib. 6. Nat. conſ.
82. ideò Princeps hic prohibuit iudicibus, bayliuis,
Caſtellanis, ſcribis, qui ſunt ordinarij, ac commiſ-
ſarijs ſuis ſpecialiter conſtitutis ad inquirendũ con-
tra aliquem, vel aliquos conſtitutis procedi, niſi cõ
currentibus in decreto narratis.
Iudices iſti ordinarij, & competentes proceden
do ad inquiſitionem ad inquirendum per partes
non compelluntur: quum inquiſitio meri imperij
5 ſit. † Purp. in l. imperium. nu. 101. ff. de iuriſd. omniũ
iudi. ſed ex mero imperio procedunt ad purgan-
dum malis hominibus prouinciam. l. congruit.
ff. de off. præſid. ca. qualiter. & quando. de accuſ.
Aret. de malefic. in verbo hæc eſt quædã inquiſitio.
Sub quo colore non debent quempiam vexare:
ſed ita demum inquiſitionem incipere ſi conſtet
6 de delicto. † l. 1. §. item illud. ff. ad Syllan. l. ſi is qui. §.
ſi tu Titium. ff. de furt. Bart. in l. fin. colum. 1. ff. de
quæſtion. Anc. conſ. 216. Mar. conſ. 48. & 49. Clar.
in pr. crim. in §. fi. q. 4. Gabr. tit. de malefi. concl. 17.
7 De delicto Principis hic declarauit, † quomodo
intelligat conſtare, & dixit, aut teſtibus, aut re. teſti
bus ſcilicet ſaltem per vnum teſtem bonæ opinio-
nis, & famæ, probatiq; teſtimonij, quando non cõ-
ſtat de re ipſa: nempe de re furtiua, vel de re falſa,
vel de cadauere occiſi. Secundo ſi conſtet de re ip-
ſa occulis ſubiecta. verbi gratia, ſi iaceat adhuc ca-
dauer, ſi exhibita ſit furtiua res, & recognita, aut in
ſtrumentum falſum. quibus ſatis patet decreto cã
opinionem confirmari, communiter receptam, &
8 ſatis tritam, ideſt delictum aliter probandum, † quã
rei confeſſione, ſiue de homicidio agatur. Bald. in
add. ad Spec. tit. de ſent. colum. 18. ſiue de furto. Bal.
in auth. ſed nouo iure. colum. 2. C. de ſer. fugit. Rol.
conſ. 51. num. 16. vol. 1. de qua re plenè Gabr. d. con
cl. 17. Minusq; ad capturam rei. Salic. in l. nullus in
6. not. cod. de exhib. reis. Dec. conſ. 189. in fi. Gram.
conſ. 30. nu. 1. quod ſi quis capiatur non præceden-
te legitima informatione delicti commiſſi di-
mitti debet, ſine impenſa. Bald. & Iaſ. in l. ſi pacto
quo pœnam. C. de pact. & ſi aufugiat non habetur
pro confeſſo Bart. in l. vis eius. C. de probat. Fel. in
c. 1. col. 14. de conſt. Boſ. in ſua prat. tit. de capt.
Decretum, quum diſponat, vbi de delicto re ip-
ſa non apparet, illud eſſe probandum ſaltem per
vnum teſtem bonæ opinionis, & famæ virtualiter
requirit, antequam procedatur vlterius ad inquiſi-
9 tionem, probari teſtem hunc, † eas habere qualita-
tes, quas Princeps decreto ipſo præſcripſit. Barto.
in l. 1. §. ſi quis neget. ff. quemadmod. teſtam. apert.
Dec. in cap. 1. colum. pen. de appellat. vnde iudex
recepto teſtimonio teſtis deponentis de commiſ-
ſione delicti, ſeu de delicto, examinare quoq; debet
teſtes, qui ſciant qualitatem eiuſmodi teſtis an bo-
na, vel mala ſit, quod non video obſeruari.
Conſtito de delicto, ſi in certa perſona ſit deli
quentis, iudex in genere quærit, ac inueſtigat an
poſſit inuenire authorem. hæc inquiſitio generalis
eſt, ſimulac incipit aliquem detegere qui conſcius
ſit, & iudicijs grauatus iſta eſt ſpecialis. Clar. in prat.
crimina. quæſtion. quinta. verſicul. poterit, text. eſt
ad propoſitum in l. 1. §. qui quæſtionem. ff. de quæ-
ſtion. quo detecto illud quoque dignum neceſſaria
conſideratione eſt, an delictum eiuſmodi ſit, quod
pœnam mereatur: eũm, ſi punibile non ſit, inquiſi-
10 tio non procedat. † Bartol. in l. vbi pactum. ff. de
tranſact. Marſil. conſ. 128. Pariſ. conſ. 171. volum.
4. Roland. conſ. 1. num. 11. volum. 3. Imo nec pro
omnibus delictis pœna dignis via inquiſitionis pa-
11 tet. ſed vbi dolus † eſt. cap. qualiter, & quando. 2.
de accuſ. Bero. conſ. 169. num. 11. volum. 3. & ſi ex
maioribus delictis ſint. cap. inquiſitionis de re iud.
Specul. de inquiſit. §. impugnatur. alioqui inquiſi-
tio tanquam calumnioſa repelli deberet. glo. in l.
qui cum maior. §. ſi patris. in verbo calumnioſam.
ff. de bon. libert.
Nimirum igitur ſi Princeps in decreto ſpecifica-
uit delicta furti, falſitatis, & homicidij, pro quibus
pœna ſanguinis ingeritur, iuncta ſaltem decreto-
12 rum diſpoſitione. † & quamuis addat, ac ſic de alijs
criminibus: intelligi tamen textus debet, de alijs ſci
licet ſimilibus: quum ipſa dictio alijs, ad ſimilia re-
feratur. Bald. in l. ſi fugitiui. col. vltima. C. de ſeru.
fugit. Bar. in d. l. ſed & reprobari. ff. de excuſ. tut.
Simulac delictum probatum eſt, tale quod puni
ri poſſit, & contra aliquam certam perſonã iudex
ſuſpicatur, inquirere tenetur, an contra perſonam
ſuſpectam ſit fama, vel diffamata ſit, ſuperque ipſa
diffamatione ſumere ſecretas, vt dicitur, informa-
13 tiones. † d. ca. qualiter, & quando. cap. inquiſitio-
nis de accuſat. Bart. in d. l. congruit. ff. de offic. præ-
ſid. Cuma. conſ. 135. Anan. conſ. 59. Alex. conſ. 138.
volu. 6. Soc. iun. conſ. 37. lib. 2. Purp. conſ. 567. Crau.
conſ. 821.
Famæ huius probatio non debet eſſe leuis, ſed le
14 gitima. † Bar. & alij in l. de minore. §. tormenta. ff.
de quæſtion. capta non à ſuſpectis, nec maliuolis,
ſed ab honeſtis perſonis, ac fide dignis omni exce-
ptione maioribus. Fulg. conſ. 135. Crau. conſ. 41. pro
pter quod nullam fidem faciunt verba inquiſitio-
15 nis poni ſolita, † ſcilicet præcedente publica for-
ma, non quidem à ſuſpectis, & maliuolis, ſed à per-
ſonis fide dignis niſi aliter probentur. Dec. conſ.
175. Clar. in prat. crim. q. 6.
Quod ſi fama, vel indicia legitima non præce-
cedant, & ſuper eis capta non ſit informatio, quæ
16 ſequuntur nulla ſunt. † d. cap. qualiter, & quando
Barto. in extrau. ad reprim. in verſi. per inquiſitio-
nem. Fulgoſius conſ. 107. & 149. Grat. conſ. 97. vo-
lum. 1. Soc. iun. conſ. 38. lib. 2. Ruin. conſ. 7. volu. 3.
Grauet. conſ. 262. Nec conualidaretur ex diffama-
17 tione, vel ex iudicijs ſuperuenientibus. † Marſil.
conſ. 48. Soc. iun. conſ. 37. volum. 2. Crau. conſ. 238.
num. 31. Gram. conſ. 35. & 38. vide decret. antiq. c.
cum minimè car. 28. an contrarietur item. cap. ſi-
cut. car. 22. licet ſit poſterior dicta alia car. 28.
Sumptis informationibus ſuper fama, vel iudi-
cijs iudex tenetur interrogare partem læſam, ante-
quam via inquiſitionis vlterius procedat, an velit
18 delinquentem accuſare. † glo. in cap. presbyter. 2.
qõ. 4. Bald. in l. Senatuſconſulto. cap. qui accuſare
non poſſ. Marſ. conſ. 35. num. 7. & conſ. 130. Gram.
conſ. 42. Ceſ. conſ. 462. num. 1. quum benignius pro
cedendum ſit via inquiſitionis, quàm accuſationis.
Fel.

Fel. in cap. inquiſitionis de accuſ. Ceſal. conſi. 204.
num. 51. præferrique debeat accuſator, qui maius
ius habet, ac firmius fundamentum. Bald. in d. l.
Senatuſconſulto. Qua parte accuſante procedente
ceſſat inquiſitio, quæ remedium eſt extraordina-
19 rium. † l. 2. §. ſi in publico. & ibi Bartol. ff. de adult.
Bal. conſ. 415. lib. 4. & conſ. 124. lib. 5. Purpur. conſi.
446. num. 13. quum regulariter ſine accuſatore ne-
20 mo puniri debeat. † l. ex ſcripto. §. ſi quis accuſato-
rem non habens. ff. de muner. & honor. l. 1. §. magi-
ſtratib. ff. de magiſtr. conuē. ac iuxta text. euangelij
Iohan. 9. mulier vbi ſunt, qui te accuſant? Salic. in
l. ea quidē. C. qui accuſare non poſſunt. Berou. con
ſil. 169. volum. tertio. Vnde, ſi cœpta inquiſitione ac-
cuſator ſuperueniat, ceſſat inquiſitio. Barto. in l. ſi
maritus. §. ſin autem extraneus. ff. de adulter. Angel.
in l. ſi vacantia. C. de bon. vac. libr. 10. Purpurat.
conſi. 446.

Conſueuit itaq; vt plurimum obſeruari, quòd
iudices, aut alij habentes authoritatem proceden-
di ſumptis informationibus, adeant partem læſam,
ac illam interrogent, an intendat accuſare vel da-
re querelam contra delinquentem: & interrogato-
rium cuiusrei cum reſponſionibus partis redigen-
21 dum eſt in ſcriptis. † Bald. in l. ſi accuſatoribus.
num. 4. C. de accuſat. vel ſi accuſat pars, iudex ab ea
licentiam obtineat procedendi. Bartolus in lege in
ter accuſatorem. num. octauo. ff. de public. iudic.
quod hodie non obſeruari teſtatur. Clar. dicto. §. fi.
q. 3. in fine.

S V M M A R I V M.

1 *Inquiſitio famæ ibi fieri debet, vbi inquiſitus conuerſari conſueuit.*
2 *Promptiores homines ſunt ad detrahendum, & obloquendum, quam laudandum.*
3 *Vicini præſumuntur habere ſcientiam morum ſuorum vicinorum.*
4 *Periuri, maliuoli, ſocij criminis, non ſunt idonei teſtes ad inquirendum, & quando.*
5 *Indicia ad inquirendum debent eſſe propinqua maleficio, ac duobus teſtibus omni exceptione maioribus probata.*
6 *Decretum caſus tres continet.*
7. *Culpabilis nemo præſumitur, ſi non probetur.*
8. *Dictio nec copulam includit.*
9. *Argumentum à contrario ſenſu inualidum.*
10 *Ex negatiua diſpoſitione capi non poteſt affirmatiua à contrario ſenſu.*
11 *Requiſita ad procedendum per inquiſitionem.*
12 *Maliuoli, qui dicantur, qui clamant, & denunciant.*

Gloſſa ſecunda.

MANDAT etiam Princeps aduerti, in-
ter quos ſit diffamatio, ſeu fama publi-
ca, quam ſimpliciter omnem non ha-
bet pro ſufficienti, ſed eam tantum, quę
communiter inter circumuicinos, &
notos, bonos, & graues circumfertur ſemotis æmu
lis, maliuolis, & ſuſpectis. inquiſitio etenim famæ
alicuius ibi fieri debet, vbi inquiſitus conſueuit cō-
1 muniter conuerſari. † cap. 3. & ibi Abb. de elect. ſi-
cuti, qui aliquem purgant, notam habere debent
ipſius conuerſationem. cap. cū P. Manconella. & c.
cum dilectus. de purg. canoni. promptiores etenim
homines ſunt ad detrahendum, & obloquendum,
2 quam ad laudandum. † Marian. in cap. licet. q. 52.
fal. 18. de accuſat. quem refert. Boſ. titul. de inqui-
ſit. nume. 7. Quo fit, vt teſtes deponentes de forma
iudex interrogare debeat, an cognouerint eum
contra quem teſtificantur, an que eius vicini ſunt:
3 quum vulgaris ſit concluſio præſumi ſcientiā † in-
ter vicinos, & conſanguineos geſtorum ipſorum. l.
octaui. ff. vnde cognat. l. tutella. C. de in integrum
reſtituit. l. filium diffinimus. ff. de ijs, qui ſunt ſui, vel
alie. iur. Rom. conſ. 245. Alexand. conſ. 82. volum.
3. teſtimonio quorum, quàm aliorum magis credi
tur. Alexand. conſ. 86. volum. 2. Goz. conſ. 13. Fel.
in cap. noſtra de teſtib. & per quos melius legali-
tas, ac bonitas vicinorum, quam per alios cogno-
ſcitur. Angel. in §. ſancimus. in auth. de teſtib. Purp.
in l. 1. colum. 12. ff. ſi certum petatur, ampliationes,
ac limitationes collegit. Gabr. titul. de præſum-
ption. concl. 6.

Iſta itaque probatio capi debet à perſonis fide di
gnis, vnde infertur periurum carere fide etiam ad
4 inquirendum. † Fulg. conſ. 173. Alc. in tract. præſ.
in ſecunda reg. præſumpt. 10. Ceſ. conſi. 204. nume.
30. & 233. Roland. conſi. 94 nume. 20. & 21. volum.
4. Item ſocium criminis. Fulg. d. conſ. 173. & 136.
Anan. conſ. 58 in crimine falſi. Decius conſil. 189.
excepto crimine læſæ maieſtatis diuinæ, & huma-
næ Nicol. Arel. de hæret. 13. notab. Zanch. eod. tit.
ca. 14. vel ſi etiam officij, aut pietatis cauſa falſum
aſſeruerit, veluti ſi negauerit fidem ab eo datam re
ſtituendi hæreditatem incapaci Card. conſ. 35. nu-
mer. 5. Crauet. conſil. 760. numero 7. Item inimi-
cum. Boſi. de inquiſ. colum. ſecunda. num. 7. Item
maliuolum; pranc. Pap. in forma inquiſit. Plot.
conſi. 47.

SI agatur de indicijs, vnus bonus teſtis de viſu
ſufficeret. Barto. & Alexand. in addit. in l. fina. ff.
de quæſtion. Abba. in cap. 3. loco de probatio. alia
autem indicia; ſi remota ſint, non iuuant, ſed illa
propinqua maleficio eſſe opportet, ſaltem duobus
5 teſtibus probata † Bartol. in d. l. fin. Abb. in d. cap.
tertio loco. Alexand. conſi. 138. numer. 4. volum. 6.
& conſ. 29. lib. 7. glo. & doct. in l. fi. C. fam. herciſcūd.
Ruin. conſ. 37. lib. 5. Berou. conſ. 172. volum. 3. Ro-
land. conſi. 24. libr. primo. Quos etiam duos teſtes
neceſſè eſt omni exceptione eſſe maiores. glo. do-
cto. in l. fina. C. fam. herciſcundæ. Abb. conſil. 56.
nume. 28.

Sed antequam ad vlteriora pergamus ſciendum
6 eſt decretum continere tres caſus. Primus eſt, quan
do non conſtat de delicto, niſi per vnum teſtem
bonæ famæ, & opinionis. Secundus vbi de delicto
conſtat, de quibus duobus caſibus dixi anteceden-
ti gloſſa. Tertius eſt, vbi autem non conſtabit, &c.
vbi non conſtabit de delicto, nec adeſt clamans de
nunciator, vel accuſator, nec fama publica inter,
bonos, & graues, nec ſuſpitio per ſecretam infor-
mationem.

Quantum ad primum, & ſecundum caſum, nō
intelligo quòd conſtito de delicto vno, aut altero
modo procedi poſſit ad inquirendum, niſi ſerua-
tis ijs, de quibus in prima. & hac ſecunda gloſſa,
ſcilicet præcedente diffamatione, vel legitimis in-
dicijs. quod clarè dignoſcitur ex illis verbis, con-
tra culpabilem, ſeu culpabiles, contra quem, ſeu
quos fiet clama, querimonia, denunciatio, vel ac-
cuſatio alicuius, vel aliquorum, ſine doloſa inſtiga-
tione. Nam ſi procedi mandatur contra culpabilē,
neceſſe eſt primum eum conſtare talem. l. diuus,
& ibi Bartol. ff. de milit. teſtam. Culpabilis autem
7 nemo præſumitur, niſi aliter probetur. † gloſſa,
& docto. l. quoties. §. qui dolo. ff. de probation.
Bartol. in l. exceptio. de except. ſiue in commit-
tendo, ſiue in omittendo. Bald. in cap. primo. de

feud. ſine culp. non amitt.facit. l.meritò. ff. pro ſo-
cio. Culpabilis autem eſſe incipit, ſi ex informatio
nibus ſecreto ſumptis probetur diffamatio, aut in-
dicia,quibus grauetur, ac de eo iam rationabiliter
ſuſpicari poſſit. Caſus tertius quando non conſtat
de delicto, nemo clamat,accuſat, vel denũciat,nec
fama publica illum grauet inter probos.Nam,& ſi
aliquis clamaret,vel denunciaret, non intelligit iu-
dicio meo decretum procedi, niſi de delicto con-
ſtet, & fama ſit inter probos. quum dictio nec co-
8 pulam includat.† glo. & Bald. in l. ſi filiæ. C.de do-
nat.ante nupt. Bald.in l. quia. ff. de iuriſd.omnium
iudicum.& copulatiuè neget.l. ſi quis ſtipulatus.de
cem aureos.ff.de verborum obligationibus.Socin.
conſi.93.volum.4.Rip.in l.1.nume.193. ff.de vulga.
concurſu mque exigat copula omnium copulato-
rum. l. ſi hæredi plures. ff. de condit. inſtitu.alioqui
ſi intelligeremus ad accuſationem, ſeu denuncia-
tionem alicuius eſſe procedendum,ſine probatio-
ne delicti, & famæ, eſſet arguere a contrario ſenſu
9 in correctorijs, quod non licet. † l.1.C.de conditio.
inſert.l.conuenticulam. C. de epiſc. & cler.l.nemo.
C.de iuriſdi. omnium iudic. Dec. in l.1. num.53. ff.
de offic.eius cui mand eſt iuriſd. & contra conclu-
ſionem, quòd ex diſpoſitione negatiua non reſul-
10 tet affirmatiua. † l.Titia in fin. ff. de manum. teſta.
nec ex ea ſumendum ſit argumentum à contrario
ſenſu.Bald.in l.2. C.de condict. inſert. Dec. in dicta
l.1.num.54.ff.de offi.eius.Sicuti oporteret ſumere,ſi
quis velet dicere, prohibetur proceſſus inquiſitio-
nalis, ſi nullus clamet, ergo ſi clamet, permittitur.
Confirmatur intellectus,ſeu declaratio noſtra,quũ
ſtatura,quantum fieri poteſt, ſecũdùm ius commu
ne interpretentur.l.2.C.de noxalib.& ibi doct.

Non læditur itaque verus ſenſus decreti, ſcilicet
prohiberi proceſſum inquiſitionalem, niſi primo
11 † conſtet de delicto,probatione ſaltem vnius teſtis
bonæ opinionis, & famæ, vel re ipſa oculis ſubie-
cta. Secundo ſi conſtiterit ipſum teſtẽ habere qua-
litatem prædictam. Tertiò ſi præcedat fama, vel in
dicia legitima, ac concludenter probata. Quarto,
ſi ex diffamatione,vel indicijs reſultet eum,contra
quem paratur proceſſus eſſe ſuſpectum,& culpabi-
lem. Quinto, ſi delictum ipſum punibile ſit dolo-
ſum, ac ex maioribus, ſcilicet corporis pœnam
afflictiuam ingerentibus. Sextò, ſi fama ipſa ſit
inter vicinos bonos viros, & graues, non apud ma
leuolos.d.cap.qualiter,& quando.2.de accuſ.de ma
12 liuolis,† mentio fit in d.cap.qualiter,& in cap. pri-
mo.cauſ.5.q.5. Rurſus clamantis denunciantis,&
accuſatoris in textu fit mentio. & dixit Abb.ac Fe-
lyn.in d.c.qualiter clamorem eſſe paucorum,& fa
mam multorum. eſtque clamor triplex,ſcilicet ac-
cuſationis,& querimoniæ. c. euidentia. de accuſa.
cap. vltimo.de coll.deteg.item prædicationis Eſai.
clama ne ceſſes,& ibi quid clamabo omnis caro
fœnum? ad Rom.8.in quo clamamus.Abba,pater.
Denuncians delictum accuſare videtur.glo. & tex.
in §. pen.in auth. de non alien. & de denunciante,
ac qualis fides illi adhibeatur latè Clar. §.fin. q. 7.in
prat.crim. & an poſſit ad expenſas condemnari ibi
verſi.ſed nunquid reus.

S V M M A R I V M.

1 *Reis nihil opponentibus, aut crimen coram iudice competen*
ti confitentibus inquiſitio in formis procedit.
2 *Procurator admittitur ad opponendum contra ordinem pro*
cedendi,ac ad opponendum exceptiones dilatorias.
3 *Appellari poteſt ab abuſu procedendi, ac ſupplicari afferri*
informationes ad Excel.Senatum,vt videatur, an ſit locus
inquiſitioni.
4 *Superior poteſt mandare iudici inferiori, vt infra aliquod*
breue tempus cauſam finiat.
5 *Inquiſitio,quæ Principis iuſſu fit diffamationem etiam præ-*
cedentem expoſcit, & quando non.
6 *Ac etiam ſi iudex procedat ex mero arbitrio, vel virtute*
ſtatuti merum arbitrium habeat.
7 *Inquiſitio, ſi poſſibile ſit, continere debet annum, menſem*
diem,ac locum.
8 *Reus datis reſponſionibus interrogatur an velit ſtare infor-*
mationibus.
9 *Informationes reo non vocato ſumpta vim indiciorum non*
habent.
10 *Repetitio illarum neceſſaria eſt,vt reo præiudicent.*
11 *Niſi reus conſenſus ſit illi ſtare ſine repetitione.*

Gloſſa tertia.

QVVM igitur ad inquiſitionem inconſi-
deratè, & ſine rationabili fundamento
procedendum non ſit, iure meritò in-
quiſiti,quos iudex vocat perſonaliter re
ſponſuros intitulatis, ac. comparituros citat. ſi ad
corpus apprahendi nequeunt, quando delictum
eiuſmodi eſt,vt reus apprehendi debeat,aliquando
per procuratorem comparent, & opponunt con-
tra inquiſitionem: quia, ſi nihil opponerent, ſed
præſentes tacerent, inquiſitio alioqui inualida taci
1 to conſenſu confirmaretur.† cap.2.de accuſatio.in
6, vel ſi in iudicio inquiſitus confiteretur. cap. pri-
mo.cod.titu.Innocen.in dicto cap.qualiter,& quã-
do.2.de accuſa. Marſ.conſi. 46.num.17.modò non
fiat coram incompetenti iudice. Soc.conſ. 104.col.
fin. lib.4. Dec. in cap. atſi clerici de iudic. Marſil. in
prat. crim. verſic. poſtquam, vel ſi inquiſitio fieret
contra ſtatuti formam.Rim.iun.conſi.126.

Ipſis autem comparentibus,& opponentibus nõ
procedit inquiſitio, non ſeruatis ſeruandis cœpta.
& quamuis in cauſis criminalibus maioribus pro-
curator pro reo ad comparendũ non admittatur.
2 † l. penul.§.ad crimen,& ibi Barto. ff.de public.iudi.
quantum tamen ad exceptiones dilatorias concer
nentes modum, ac ordinem procedendi, quod iu-
dex incompetens ſit, quod eo modo inquiri ne-
queat, vel accuſator accuſare,ſecus eſt. Barto.in di
cta l.penul. §. ad crimen. verſic. quæro procurator
habens mandatum. Alex.conſi. 138.colum. vltim.
volum.6. Bal.in l.ſeruum quoque.§.publicè de pro-
curat. Caſtr. in l. vbi pactum. C. de tranſact. Corn.
conſi.281. volum.4. Beron. conſi. 170. num.17.vol.
3.Gabr.in comm.concluſ.tit. de Malefic.concluſ.9.
num.27.& plenius num.75.& 93. Neglecta oppoſi-
tione,ſi iudex ad vlteriora procedat, non conſtito
de forma, iuſtam, & legitimam præbet prouocan-
3 di cauſam. † cap.2.de accuſation.in ſexto. Abba.in
cap.cum oporteat.num.9.de accuſ.

Et omiſſa appellatione conſueuerunt multi rei
ad Excel. Senatum recurrere, ac ſupplicare man-
dari iudici procedenti, quòd adferat, vel mittat in-
formationes ſecretè ſumptas referẽdas in ipſo Ex-
cel. Senatu,vt cognoſcatur,an ſubſit iuſta,vel legiti
ma cauſa ad procedendum contra citatum,vel eũ,
qui dubitat citari,aut nõ.etenim quamuis ſuperior
de iure nequeat vaſſallum ſuum de mero, ac mix-
to imperio inueſtitum cognitione cauſarum in cu
ria ſua inter ſuos ſubditos pendẽtium priuare. Bal.
in rub.quæſt.44. ff.de rerum diuiſione. fallit tamen
ſi per appellationem, nullitatem, vel per viam re-
ſtitutionis in integrum ad eum deuoluantur. l. ſi
cauſa cognita.C.de tranſact.l.4. C. de accuſat. vel ſi
illi mandet, vel officiali illius,vt infra certum tem-
4 pus cauſam ipſam decidat.† Iacob.de ſanct. Geor.

de

de feud. §. vicarius perpetuus ſub num. 7. per te. ca-
pitu. paſtoralis in prin. de offi. ordi. & in cap. nullus
de iure patro. & ibi Abb. Rebuf. de euoc. cauſar. in
præf. quæſt. 5. nu. 55. vnde iſtud mandatum, ſeu iuſ-
ſus adferendi acta non priuat inferiorem cognitio
ne cauſarum, ſed corrigit abuſus. argum. l. 1. ff. de ap
pellatio. quibus viſis, ſi Senatus cognoſcit rite pro-
cedi, remittit cauſam iudici inferiori data repulſa
reo inquiſito. & prædicta, quæ alijs gloſſis de diffa-
matione ſcripta ſunt, etiam procedunt, ſi inquiſi-
5 tio fiat Principis mandato, † vel iuſſu. Fely. in capi.
cum oporteat. de accuſat. Alex. conſi. 184. vol. 2. Me
noch. conſi. 8. nu. 68. Non obſtante, quòd literis ſui
mandati, vel commiſſionis aſſeruerit multorum
clamore, ad cũ peruenisse talem talia crimina per-
petraſſe. Alex. conſi. 38. lib. 6. Niſi Princeps commiſ
ſione facta ſibi aſſeruiſſet de delicto conſtare. Dec.
conſi. 175. num. 3. vel ſe ſcire eſſe talem de crimini-
bus diffamatum. Alex. conſi. 38. lib. 6. vel motu pro-
prio procedi mandaſſet, nulla habita indiciorum,
& diffamationis cognitione. Bald. in cap. 2. de accu
ſat. in 6. Bald. in l. nullus. C. ad legem Iul. maieſtat.
Dec. conſi. 256. Menoch. de arbitr. q. 78. Confirma-
tur quod dixi, Principis commiſſionem intelligen
dam, vt procedatur iuris ordine ſeruato, hoc ipſo
decreto, in quo nõ tantùm de iudicibus, ſed etiam
de commiſſarijs, tam ſpecialibus, quàm generali-
bus datis ad inquirendum diſponitur. Imo iudices
etiam habentes ex forma ſtatuti liberam inquiren
di facultatem, tenentur etiam ordinem proceden-
6 di ſeruare. † Ruin. conſi. 147. lib. 5. Menoch. d. q. 78.
Sicuti etiam, ſi aſſerat ſe procedere ex mæro, puro-
que officio ſibi incumbenti. Alex. conſi. 138. nu. 12.
vol. 6. Boſi. tit. de inquiſit. nu. 21. Rolan. conſi. 24. vol.
4. reiecta opinione. Ang. contra quam dixit com-
munem. Clar. in §. fi. q. 6.

Inquiſitio cõtinere debet annum, menſem, diẽ,
7 ac locum delicti. † Bart. & doctor. in l. libellorum.
ff. de accuſ. Alex. conſi. 91. volum. 6. Dec. conſi. 83.
& in l. edita. num. 38. C. de edendo. Ruin. conſi. 10.
volum. 5. Maximè vt probare poſſit reus ſuam de-
fenſionem. Nat. conſi. 208. Plot. conſi. 60. ſi tamen
poſſibile ſit tempus ipſum, ac locum exprimi, alio-
qui, ſi delictum clam eſſet commiſſum, non debe-
ret tamen, ob defectum declarationis loci, aut tem
poris remanere impunitum. Nat. conſi. 422. Ratio-
ne autem prędicta, quòd tempus, & locum certum
libellus continere debeat, nõ procedit generalis in-
quiſitio delictorum, ſi eorundem ſpecificatio non
fiat. cap. tuæ. de probat. Iaſ. in §. ex maleficijs. nu. 56.
inſtit. de acti. Calc. conſ. 298. Ceſal. conſi. 204. nu. 50.

Formata inquiſitione, ac datis reſponſionibus
8 per reum, illum moris eſt interrogari, † an velit ſta
re informationibus ſecretis, contra eum ſumptis,
ex quibus reſultat probatio diffamationis, & indi-
ciorum, ac ſi iudicialiter, ſcilicet ipſo monito, fuiſ-
ſent receptæ: aliàs quòd repetantur: quia eiuſmo-
di informationes ſumptæ, non vocato reo, propriè
9 vim indiciorum non habent. † Brun. in tract. de iu
di. & tort. colum. 3. Mar. in tractat. ſuo de ordi. iudi.
Rolan. conſi. 12. num. 35. volum. 3. facit doctr. Bart.
in l. fin. ff. de quæſt. vbi voluit teſtibus parte non ci-
tata receptis, non oriri ſufficiens indicium ad tor-
turam. Quare dixit Alex. conſi. 180. num. 8. volum.
2. teſtes reo non citato receptos, iudicium efficax
non producere ad torturam, ac multò minus ad
condemnandum. Bald. in l. congruit. in fin. ff. de of-
fic. præſid. Angel. in l. ſi vacantia. C. de bon. vacan.
lib. 10. & ideò lite conteſtata neceſſaria eſt illorum
10 teſtium repetitio, vt reo præiudicent. † Bar. in dicta
lege fina. in fin. ff. de quæſtionib. Boſ. titu. de delin-
quent. num. 4. Clar. in §. fina. quæſtio. 11. aliàs illi
non præiudicant, etiam ſi eſſent mille teſtes. Aret.
conſi. 165. colum. 2. Gramma. voto. 30. Rolan. dicto
conſil. 12. num. 37. etiam vbi proceditur, ſine ſtrepi-
tu, & figura iudicij. Bart. in tracta. ad reprimen. in
verbo figura. Calcſ. conſi. 108. tomo primo conſi.
crim. Gram. dec. 34. Burſa. conſi. 20. num. 65. & cõſi.
34. num. 5. Sine qua repetitione, rei frequenter ad
litem accelletandam reſpondent, ſe contentos ſta-
re ipſis informationibus, ac ſi ipſis citatis eſſent
ſumptæ, ſaluo ſibi iure in reliquis opponendi, tam
contra depoſitiones, quàm contra perſonas ipſo-
rum. † & hic rei conſenſus valet ex not. à Bart. in l.
Teopompus. ff. de dot. præleg.

S V M M A R I V M.

1 *Copia informationum, & indiciorum danda eſt reo, vt ſe de-*
fendat.
2 *Etiam ſi iudex puro, ac mæro officio procedat.*
3 *Non obſtante Principis reſcripto, quo mandaret contra reũ*
procedi ſuper proceſſu informatiuo.
4 *Alioqui licet reo appellare, vel ſi prohibeatur appellatio, re*
currere, quo recurſu pendente nihil eſt innouandum.
5 *Iudex innocentiam rei perquirere tenetur.*
6 *Ac pauperi iubere acta gratis expediri.*
7 *Paupertatis cuius prætextu illi licèt pœnam minuere.*
8 *Si inquiratur pro vno delicto, & de altero probetur eſt ab-*
ſoluendus, quid ſi procedatur ſola facti veritate inſpecta.

Gloſſa quarta.

SI inquiſitus reſpondeat ſe velle ſtare in-
formationibus ſecretè ſumptis, ſine a-
lia teſtium repetitione, petatque ſibi da
ri copiam ipſarum informationum, il-
li decernenda eſt, ac danda, vt ſe defen-
1 dat, ac vt iudicia purget, † ſi poteſt. Angel. in tra-
ctat. maleficiorum in verbo fama publica. Marſ.
conſi. octauo. nume. 24. conſi. 120. num. 33. Roland.
conſ. 12. num. 42. volum. 2. imo copia inquiſitionis,
articulorum, ac indiciorum, tradi debet. c. quali-
ter, & quando. 2. §. debet. de accuſa. Bar. in l. fi. q. pe-
nul. ff. de quæſtion. Rip. in l. 2. C. de edendo. etiam ſi
2 iudex ex puro, & mæro officio ſuo procedat. † Ang.
in verbo ex mæro officio in tractat. malefi. Cœpo.
conſil. 65. Barba. conſilio 47. lib. 1. cum dilationi-
bus competentibus ad opponendum. Alex. conſi.
65. lib. 1. Nec prætextu alicuius liberi, aut abſoluti
arbitrij, aliter iudex obſeruare poteſt: quum priuari
nequeat quiſpiam defenſionibus ſuis. clem. ſæpe. &
ibi glo. in verbo defenſiones de verborum ſignifi-
cationibus. clem. paſtoralis. §. penul. de re iud. Alex.
conſi. 65. num. 2. etiam ſi Princeps reſcripſiſſet con
tra inquiſitum procedendum ex proceſſu infor-
3 matiuo. † Gram. conſi. 64. Roland. dicto conſi. 12.
num. 45. volum. 3. quamuis ageretur de crimine hæ
reſis. Pariſ. conſi. 11. num. 156. volum. 4. quòd ſi ali-
4 ter fieret, reo liceret appellare. † Felyn. in c. licet de
ſimon. & ſi decreto, aut lege aliqua appellare prohi
beretur, inquiſitus poſſet proteſtari ſe velle recurre
re ad Principem, quo recurſu pẽdente, eſſet ab om-
ni præiudiciali progreſſu ſuperſedendum. l. 2. vt li-
te penden. Rip. in d. l. 2. num. 8. Alex. ad Bar. in l. ſi ſo
cietatem. §. ſi arbitrorum. ff. pro ſoc. Neuiza. conſi.
44. Imo tradenda eſt copia reo etiam non petenti,
quando iudex per Inquiſitionem procedit ex me-
ro officio: quia ſicut reum proſequitur officio
ſuo mero, eodem illi debitas tenetur defenſiones
concedere. Marſ. conſi. 8. & conſi. 55. Rip. in d. l. 2.
nume. 10. maximè quum iudex rei innocentiam

5 perquirere debeat. † Barto. in l.pen. §. ad crimen.ff.
de quæſtion. Brun.conſi.69. & ſi pauper ſit non ha-
bens modum redimendi acta iubere poteſt, vt illi
6 gratis expediantur. † argum.eorum quę dixit Affl.
in conſti.Neapol.lib.2.titu.de appellat. rub.45. con-
ſtitutionum tempora. nume.18.concludens,iudi-
cem appellationis exigenre paupertate poſſe man-
dare notario actorum iudicis à quo, vt gratis tra-
dat acta pauperi appellanti. Sequitur Neuiza.conſ.
44.num.13.argum. eorum quæ voluit Alexan. in l.
argentarius. num.6. ff. de edendo. & Iaſ.in §. tripli.
num.56.inſtitu.de action. Ratione cuius paupercta-
tis iudex mulctam fiſco debitam nedum minuere,
ſed etiam remittere poteſt ſine mutatione in pœ-
7 nam corporalem, † vt dixit communem. Clar. in
§.fi.q.95.verſi.hęc autem omnia.declarans ibi quã-
do, & quomodo procedat, & intelligatur regula,
quod non habens in ære luat in corpore. l.fin. ff. de
in ius vocan. quam pœnæ mutationem,ad Excell.
Senatum tantùm pertinere aſſerit, & nõ ad iudices
inferiores.verſi.ſed quid ſi reus,&c.

Ruſus quantum ad inquiſitionem neceſſe eſt,
vt decreto diſponitur, de delicto conſtare: quia ſi
quiſpiã,verbi gratia de furto inquiratur, & de adul
8 terio probaretur, ſequi deberet abſolutio. † Barto.
in l.denunciaſſe.§.quid ergo. ff.de adulr. Angel.in l.
ſi vacantia.C.de bon.vac.lib.10. Alexand.ad Barto.
in l.habebat.ff.de inſtitu. Rim.iun.conſi.61. num.3.
Imo voluit Bald. in l.2. C. de probatio.ſi in inquiſi-
tione deducatur Titium vno die vulneraſſe Caiũ.
& ſi probetur alio die vulneratum, non poſſe Ti-
tium ex illo proceſſu condemnari, non obſtante
clauſula, & ius ac iuſtitiam miniſtrari. ſequitur
Nat. conſi.53. idem cenſet Caſtr. conſi. 368. lib.1.
Ceſal. conſi.230. ſi reus inquiratur de vna falſitate,
& probetur de altera.

An autem hæc locum ſibi vendicent, vbi proce
ditur ſola facti veritate inſpecta, videndus eſt.Bart.
in l. AEmilius. ff.de minor. Alex. in l. ſi ita ſtipula-
tus.§.Chriſogonus. ff.de verbo.oblig. Boſ.tit.de in-
quiſit.num.81.

ARGVMENTVM.

De proceſſibus inquiſitionalibus fiendis per ſcribas curiarum.

TEXTVS.

Car. 18. lib. 2. Decretorum.

NE maleficia impunita remaneant hoc edicto ſtatuimus, quòd bailiui, & Caſtellani noſtri, ac eorũ Locatenentes de, & ſuper omnibus delictis criminibus, & offenſis intra Caſtellanias ſibi commiſſas perpetratis per accuſationem, denunciationẽ, vel famam publicam ſecretam informationem, vel aliàs legitimè, & iuxta ſtatutorum noſtrorum moderamen, ad notitiam ipſorum Bailiuorum, Caſtellarum eorum Locatenentium de dictis per ſcribas curiarum ſuarum Caſtellaniatum diligenter inquiri faciant.

Qui quidem ſcribæ inquirentes, inde proceſſus inquiſitionales decenter, ſecũdùm delictorum quantitates, & cõditiones perſonarum intitulatos, & articulatos forment, & faciant cum diligenti teſtium examinatione, & cõpletis in libris dictarum curiarum ſuarum regiſtrent, vt per ipſos proceſſus veritas comperiri valeat, de, & ſuper inquiſitis & inde iuſtitiam per ſententiam, vel compoſitionem debitè miniſtrari.

Niſi forſan delinquentes, ſeu inculpati ante inchoatum proceſſum delicta ſua ſponte confiterentur, & requirerent, ꝙ inde nullus fieret proceſſus, ſed admitterentur ad compoſitionẽ, ſuper huiuſmodi criminibus confeſſatis, & tũc a formatione dicti proceſſus, ac alia inquiſitione ſuperſedere volumus, & iubemus, ſed dũtaxat voluntarias confeſſiones taliũ delinquentiũ, vnà cũ eorũ cõpoſitionibus ſufficienter deſignatis, in dictis libris curiarum per dictos ſcribas deſignare.

Exceptis criminibus maioribus, & de & ſuper quibus compoſitiones admittẽdi per ſtatuta noſtra dictis Bailiuis, & Caſtellanis eſt interdicta facultas, in quibus per diligẽtes inquiſitiones, & proceſſus, prout ſupra inquiri volumus, & iubemus pœna ſexaginta ſolidorum fortium Bailiuo, vel Caſtellano viginti quinque ſolidorum fortium ſcribę circa præmiſſa negligentibus, pro qualibet negligẽtia, & fiſco noſtro applicanda ipſo iure.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitio pro omnibus criminibus permittitur.*
2 *Delictum, crimen, & offenſa quomodo differant.*
3 *Delictum impunibile ſtatuto non continetur, quo delicta ſciẽter commiſſa puniuntur.*
4 *Inquiri non poteſt pro delictis extra territorium commiſſis.*
5 *Decretum quo mandatur inquiri pro delictis intra Caſtellanias commiſſis, excludit delicta extra limites Caſtellania perpetrata.*

Gloſſa primæ partis.

REmedium inquiſitionis extraordinarium eſt, vt dixi, proximo decreto glo.prima. nu.19.Clar.in prat.crim.§.fi.q.3.verſ.debes aũt &c. ea propter non licebat pro omnibus criminibus ad inquirendum procedere, ſed tm̃ pro maioribus, & ſcandaloſis. hoc aũt decre

to

to cum non deceat delicta remanere impunita. l.
ita vulneratus. verſi. cum neque impunita. ff. ad le-
gem aquil. clem. 2. & ibi Card. not. 13. de ſentent. ex
communicatio. ſtatuit Princeps pro omnibus deli
ctis criminibus, & offenſis inquirendum, tractan-
do primo, ſeu in prima parte de ipſis inquiſitioni-
bus. Secundò de compoſitionibus. Tertio excipiē
do caſus pro quibus compoſitiones vetat. Prima
pars patet. Secunda ibi, Niſi forſan, &c. Tertia ibi
exceptis criminibus. &c.

Inquiſitio permittitur, imo mandatur pro omni
1 bus delictis, criminibus, & offenſis. † qui omne di-
cit nihil excludit. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & hæc inter
ſe differunt, ita vt ſingulorum expreſſio omnia cō-
prehendat. Nam delictum generaliſſimum eſt ſi-
2 ue ex animo, ſiue citra animum proueniat: † cri-
men quod ex animo, & conſcientia naſcitur: ſeu
breuius delictum aliqñ, ſine dolo eſſe pōt: crimen
ſemper dolū cōtinet. gl. & Caſtr. in l. 1. c. ſi aduerſ. de
lic. offenſa verò cuius nominatim meminit Iuriſ-
conſul. in l. quidam cum. ff. de hæred. inſtit. eſt quic
quid alium ad calorem iracundiæ iuſtæ prouocat.
Bar. in l. licitatio. §. quod illicitè. num. 4. ff. de public.
Rmin. conſ. 43. nu. 19. vol. 4.

Generaliter omnia, quæ pęnam merentur deli-
cta dici poſſunt. Bal. & Alex. in l. 1. ff. ne quis eum
qui in ius vocand. quamuis, & id quoq; delictum
dicatur, quod punibile non eſt modo bonis mori-
bus refragetur. Iaſ. ibi nu. 5. adeò quod inualida ſit
conſequentia punibile non eſt, ergo delictum non
eſt. Bald. in l. decuriones. C. ex quib. cau. infam. ir-
rog. Quamuis ſi delictum puniri non poſſit, ſtatuto
3 non contineatur, † quo delicta puniuntur ſcienter
cōmiſſa. Bal. in l. quicunq; C. de ſeru. fugit. & punibi
lia ea non ſint quę citra dolum, ac fraudem cōmit-
tuntur l. qui iniuriæ. ff. de furt. l. 1. §. 1. ff. ad legem
Corneliam de ſicar. Exc. Oſaſchus dec. 109. num. 4.

Hoc decreto attento videretur dicendum poſſe
etiam inquiri pro delictis extra territorium inqui-
4 rentis commiſſis. † quam opininionem dixit com-
munem eamq; vidiſſe obſeruari Cagno. in l. final.
nu. 53. ff. de iuriſd. omnium iudicum. ego non vidi
hanc obſeruantiam, aut ſaltem rarò obſeruari, &
puto contrariam opinionem eſſe magis commu-
nem. Alber. in 3. part. ſtat. q. 36. communem ſcribit.
Alex. conſ. 111. vol. 1. Pariſ. cōſ. 159. lib. 4. Gram. dec.
25. Rim. ſenior conſ. 32. & 484. Marſ. in prat. crim.
§. conſtante. nu. 90. Rol. conſ. 19. vol. 2. Alex. in prat.
crim. §. ſi. q. 39. vol. 2. ſic obſeruari conſuetudine ge-
nerali dixit Bal. in l. fi. in princ. c. ſi a non compet. iu
dice & eſſe cōiorem Burſ. conſ. 77. quāuis illa ɔ̄dixe
rit Bec. conſ. 93. cuius librum heri emi. Sed huius
decreti virtute concluſio vacat difficultate: quum
non mandetur indifferenter pro omnibus delictis
7 procedi. ſed pro cōmiſſis inter Caſtellanias, † inclu
ſio quarum excludit delicta extra illas commiſſa. l.
cum prætor. ff. de iudic. l. maritus. C. de procurat.
Burſ. d. conſ. 77. ita nominatim ſtante ſtatuto man
dante procedi pro delictis intra territorium com-
miſſis. Bar. in l. cunctos populos. nu. 48. C. de ſum.
Trin. & fid. Cathol. Burſ. d. conſ. 77.

S V M M A R I V M.

1 *Compoſitio quid ſit?*
2 *Compoſitio per vim, aut metu carceris, vel vinculorum, aut minarum ducendi aliquem vinctum, ſeu per impreſſionem facta extorſio eſt, & inualida.*
3 *Compoſitio ſine cauſa rationabili facta inualida eſt.*
4 *Compoſitio propriè ſecūdum iuris cōmunis diſpoſitionē, ante ſententiam, ac nondum plenè delicto probato fieri debet.*
5 *Pecunia compoſitionis fiſco applicatur, ac loco pœnæ ſuccedit.*
6 *Compoſitio iudici permittitur, pro minoribus delictis.*
7 *Compoſitio pro iuribus fiſcalibus facta ius partis non lædit, nec è contra.*
8 *In compoſitione inter fiſcum, & reum facta ſemper ſubintelligitur clauſula ſalua iure partis.*
9 *Niſi ius tertij à iure fiſci deriuet.*

Gloſſa prima ſecundæ partis.

NISI forſan delinquentes, aut inculpati
... proceſſum inchoatum delicta con-
fiterentur, & requirerent, quòd nullus
inde fieret proceſſus, ſed admitteretur
ad compoſitionem, &c. in hac ſecunda
parte Princeps permittit inculpatis, pro delictis cū
iudicibus, ſeu caſtellanis componi. Compoſitio iſta
1 eſt † quædam conuentio per inculpatum cum iudi
ce ex cauſa facta de ſoluendo certam pecuniarum
ſummam fiſco, gratia ſe redimendi à vexatione li-
tis & abolendi proceſſum. Paul. Ghirl. de pen. cō-
poſit. allegat. l. ab accuſatione, & l. deſtitit. ff. ad ſe-
natuſconſ. Turp. §. quia verò in auth. de defenſ. ci-
uit. c. fi. de tranſact. Dicitur conuentio, quum com
muni concordia, ac conſenſu fieri debeat, alias ſi
2 per vim † extorſio quædam potius eſſet omnino il
licita. l. 1. c. ſi per vim vel alio modo. l. extat. ff. quod
met. cau. l. 1. & 3. & l. lex Iulia. ff. ad leg. Iul. repert. vel
ſi metu carceris fieret. l. qui in carcerem. ff. quod
met. cauſ. etiā ſi carceribus leuatus in publico ſine
vinculis ſeruetur, quia quaſi in carcere facta non te
net. l. qui neque. §. ſolutum. vbi glo. ff. de verb. ſign.
aut metu mortis, aut cruciatu corporis, maximè
inter dominum, & ſeruum. l. interpoſita. C. de tran
ſact. tam in propria perſona, quam filij. l. iſti qui-
dem in fi. ff. qđ met. cauſ. imo metu verecundiæ, ſi
minetur puta officialis aliquem vinctum, ſeu liga-
tum, præſertim virum honeſtum ad iudicem duce
re l. fi. §. 1. ff. eo. vel per impreſſionem. l. ſi per impreſ
ſionem. C. eod. fit etiam compoſitio hæc cum cau-
3 ſa, ſine qua rationabiliter fieri non poſſet. † l. aut fa
cta. §. fin. l. capitalium. §. ſolent. ff. de pęn. item cum
iudice ad differentiam tranſactionis, quæ fit cum
parte. l. tranſigere. C. de tranſactionib. l. fi. C. de abo
lit. l. deſtitiſſe. & l. ab accuſatione. ff. ad Turpillianū.
4 vt etiam ſe à lite redimat: † quia lite finita iudex of-
ficio functus eſt. l. iudex poſtquam. & ibi Bart. ff. de
re iudi. & poſt latam ſententiam requiritur Princi
pis authoritas, ac decretum. l. prima. in fi. & ibi Bar.
ff. de quęſtion. Item hoc nedum ante ſententiam,
ſed antequam plenè de delicto conſtet: quia eo ve-
rificato per ſententiam, pęna à iure ſtatuta declarā-
da eſt. l. 2. & l. fin. ff. de cuſtod. reor. l. captialium in
princip. ff. de pęn. vnde mirum eſt hoc decreto cō-
poſitionem admitti, tunc demum confeſſo crimi-
ne. Pecunia compoſitionis fiſco applicatur, loco
5 pęnæ ſuccedens. † l. ſenatus. §. ſi quis declarat, & §. ſe
quenti. ff. de iure fiſci proprieq; compoſitio eſt pe-
cunia per delinquentem pro crimine ſoluta. c. pres
byteri de pęn. Luc. de Pen. in l. prima. C. de deſer.
lib. 12. Paris de Put. de ſindi. in verbo cōpoſitio. c. 1.
aboletur quoq; ꝓceſſus, vt euitetur infamia, quæ na
ſci poſſet ex ꝓbatione delicti. Bar. in l. is qui reus. ff.
de public. iudic. & in l. ſi reus paratus. ff. de procur.

Compoſitionem hanc iudex facere poteſt in
6 minoribus † delictis. canon. in cap. fina. de tran-
ſact. cap. a. de pęn. Archidia. in cap. ſtudendum. 90.
diſt. 5. cap. ſi primates. Specul. in titul. de offi. om-
nium iudicum. §. deſeruit verſi. & generaliter. Quā-
uis iudex habens arbitrium à iure ex cauſa com-

mutandi

mutandi pœnam videatur ſimiliter poteſtatem
habere componendi pro maioribus,exempli gra-
tia pro homicidio iam diutino tempore commiſ-
ſo. Afflict. decisio.287.quum ob temporis tranſcur
ſum, aliquatenus pœna ſubleuari poſſit. l. ſi quis
diutino.ff.de pen. Iſta compoſitio pro iuribus fiſca,
7 libus facta ius partis offenſæ non lædit, † quin iu-
dicium proſequi poſſit pro ſuo intereſſe. Bald. in
l. venia. C. de in ius vocand. Saliç. in l. ſi pro iure.ff.
de cond. furt. ſicuti etiam tranſactio, aut pactum
partis læſæ cum delinquente fiſco non præiudicat.
l. quoniam.ff.de ijs qui not. infa. Bar. in l. tranſige-
re.C.de tranſact. Clar.in §.fin. q.58.vnde in compo
ſitione inter fiſcum, & reum facta, ſemper clauſula
8 ſubintelligitur † ſaluo iure partis Bald. in d. l.venia.
C. de in ius vocan. quæ clauſula, cum condicionē
inducat. Bal. in l. fi.C.de edict. diu. Adr.tollen.Prin
ceps ius ſuum ita remiſiſſe cenſetur, vt de euictio-
ne aliter non teneatur Iſer. in c.1.de leg.Conr. Affl.
in conſt. Neapo. lib.3.de dotar. rub.13.nu.28.Quod
ego intelligo modò ius tertij non fundetur in iure
9 fiſci, aut partis † componentis, cum tunc reſoluto
iure datoris, reſolutum quoq; ſit ius acceptoris.l.lex
vectigali.ff.de pignor.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex ad compoſitionem moueri non debet animo cumulan-
di pecuniam, vel nocendi, ſed mores corrigendi.*
2 *Veniæ facilitas tribuit incentiuum delinquendi.*
3 *Iudex quibus rationibus, & cauſis mouere debeat ad com-
ponendum.*
4 *Bona, qui tollit, vitam quodammodo aufert.*
5 *Officiales ſcribere debent cauſas quur moti ſint ad compo-
nendum.*
6 *Abſoluendus non eſt reus a crimine, qui compoſuit.*

Gloſſa ſecunda.

IVDEX ad compoſitionem moueri
non debet animo pecuniam cumulan-
di, ſeu cupiditate nocendi, ſed mores
1 corrigendi. † c. prodeſt.23.q.5.c. frater-
nitatis. 12. q. 2.c. 2. de ſent, excom. in 6.
Nec etiam requiſitus componere ſubtilius, diſtri-
ctius, vel vehementius crimen agitare. cap. didici.
1.quæſt.7.vel exagerare, ne cogatur quod dignum
eſt vendicare. cap. vbi.74. diſtinct. Minusque illico
porrecta ſupplicatione in compoſitionem inclina-
re, ſed tantiſper differre, donec videat delinquen-
tem contritum, ac humiliatum criminisq; peniten
tem. c. importuna de pęnit. diſt. 1. ne ob nimiā fe-
ſtinantiam gratia, & iudicialis authoritas vileſcat,
quæ aliquanto dilata charior acceptabitur. arg. ca.
inſtitutum.27.q.2.ac ne facilitas veniæ tribuat incē
tiuum delinquendi. c. eſt iniuſta.23.q.4.Vnde iudex
ante compoſitionem plura conſiderare debet, &
3 maximè hæc. Primò † ꝙ nullo modo delictum re-
maneat impunitum. l. ita vulneratus. ff.ad l.Aquil.
Secundo qualitatem criminis, quod in leuibus le-
nitas, in ſeuerioribus ſeueritas, cum aliquo benigni
tatis temperamento exerceatur. l. reſpiciendum. ff.
de pęn. Nam maiora crimina maioribus pęnis ab-
ſorbentur. c.deus de pęnit. & remiſſ. Tertio ad cir-
cunſtantias ipſorum criminum. d. c. deus. l. fi. ff.de
iur. c. ſicut dignum de homi. Quartò ad facultates
delinquentium, ita quod ditiores metu pęnę à ſimi
libus retrahantur, & alij exemplo terreantur, ac pro
qualitate perſonarum, criminumq; pęnā minuere.
c. quatuor. 11.q.3.ita vt attendatur ad vitæ hominū
correctionem. c. prodeſt. 23. Nam qui bona tollit,
4 vitam † quodammodo aufert. c. ſi quis obiecerit.1.
q.3.ac proinde criminoſi pecuniarum, aut bonorū
ablatione facilè deterrentur, & cohercētur. c. ſi vos
24.q.5.Sextò ad minorem ætatem, cuius miſeratio
aliquando iudicem ad minorem pœnam perducit
l.auxilium.§.in delictis.ff.de minor. Septimò an qs
conſuetudinem peccandi contraxerit.quum crimi
na commiſſa pęnæ remiſſionem, niſi ſemel habere
mereantur. l.3.in fi.C.de epiſc. aud. Octauò an pro-
babilis præſumptio ſit requirentem compoſitionē
in poſterum mores correcturum. c. prodeſt.23.q.5.
c.ij qui de apoſtat. Nono an aliqui ſint, qui pro reo
intercedant, vt ſeueritas temperetur. c. ſicut de pe-
nit. diſtin. 1. quo caſu officiales ſcribere, ac notare
5 debent † eam compoſitionem factam ad interceſ-
ſionem talis nobilis, vel ratione ætatis, aut pauper-
tatis. Paris. de Put. de ſynd. in verbo compoſitio.
c.2.Decimo ad multitudinem delinquentium, quū
ob eam de ſeueritate aliquid detrahendum ſit. c. vt
conſtitueretur. 50.diſtinct. & ſcandalum timeatur.
c.non poteſt.23.q.4.c.quoties à populis.2.q.7.Vnde-
cimò ſi delinquens motus ſit aliqua pietatis, vel affę
ctionis cauſa c. 1.de apoſtat. Duodecimò ſi præce-
pto ſuperioris, quem alias potuit iuſta ratione time
re: cum eo etenim tunc mitius agi debet. c. ſicut di-
gnum.§.illis de homicid. licèt in atrocioribus pare
re nemo teneatur. l.ad ea.ff.de reg.iur. l.liber homo.
ff.ad leg.aquil. Decimò tertiò ad vetuſtatem delicti
quæ reatus pęnam alleuat. l. ſi quis diutino.ff.de pen.
Afflict. dec.287.Decimo quarto, quòd maiora cri-
mina maioribus pecunijs abluat. d. c.deus de penit.
diſtin.1. nec ob hoc iuſticia venalis fit, ſed ipſe reus
ſuo crimine in hac parte ſe venalem conſtituit. ca.
medicina de penit.diſt.1.plures alias cauſas, & con-
ſiderationes, colligit Luc. de pen. in l.1.C.de deſert.
lib.12.aliasque quibus pœna minui poteſt congerit
Clar. in prat. cri.§.fi. q. 60.

Reus, qui compoſuit cum iudice abſoluendus
6 tamen nō eſt: † quia ſi confiteretur eſſet ꝯdamnan
dus. l. proinde.ff.ad leg. aquil. & non confiſſo de il-
lius innocentia abſolui non poteſt. l. quæſtiones. &
ibi Bar.ff.de public. iudic.not. in l.1.§.fi.ff. de quæſt.

S V M M A R I V M.

1 *Inculpatus quis dicatur.*
2 *Paratus ſoluere non cogitur iudicium ſuſcipere.*
3 *Confeſſio componentis quando infamiam non inducat, ac ad
eum effectum quomodo concipienda ſit.*
4 *Confeſſio extraiudicialis, qua paciſcendo inducitur infamiā
irrogat.*
5 *Voluntaria confeſſio qua dicatur.*
6 *Voluntas coacta ſtatuto non continetur, ſimpliciter loquen-
te de voluntate.*
7 *Confeſſio rei voluntaria operatur, vt mitius puniatur.*
8 *Negans, qui confeſſionē negatiuam correxit antequā con-
uinceretur, beneficio ſtatuti fruitur de confitēte diſponētis.*
9 *Iudex non debet reum ad componendum requirere.*
10 *Contractus cum carcerato cum fiſco initus inualidus.*
11 *Proceſſus quando inchoari dicatur.*
12 *Compoſitio incontinenti facta, poſt citationem facta cenſetur
ante inchoatum proceſſum.*

Gloſſa tertia ſecundæ partis.

QVOD attinet ad decreti diſpoſitionē,
vt compoſitioni locus ſit, inter caſtella
nos, ſeu iudices, & reos, vel inculpatos
Quatuor requiruntur. Primò inculpa-
ti voluntaria confeſſio. Secundò Re-
quiſitio illius ad componendum. Tertio ꝙ ea ſit
ante

ante proceſſum inchoatum. Quartò quod delictū
non ſit de maioribus. Quantum ad primum incul-
1 patus hic non accipitur pro eo, qui culpa † caret,
prout inculpatus propriè dicitur. l. titia. §. ſi ea. ff.
de leg. 2. l. pecuniæ. ff. de vſur. nec pro reo, quum pro-
priè is ſit, qui iam citatus iudici interroganti reſpō-
dit ex not. à gloſ. Bart. & alijs in l. is qui reus ff. de pu-
blic. iudic. ſed pro culpoſo nondum citato, & qui-
dem valde culpoſo: quum dictio in augumenta-
tiuè addatur ex gloſſ. Bartol. & alijs in l. gallus. §.
illi caſus. ff. de liber. & poſthu. hic igitur inculpa
2 tus paratus † ſoluere, non cogitur iudicium ſuſci-
pere. l. ſi reus paratus. ff. de procurat. & in ciuilibus
quamuis reus confeſſus pro condemnato habea-
tur, l. 1. C. de confeſſ. in criminalibus non eſt om-
nino ita. l. ſi confeſſus ff. de cuſtod. reor. Barto. in
l. ictus fuſtium. ff. de ijs, qui nota. infam. Diſtin-
guens qn̄ confeſſio infamiā producat. Nam ſi cō-
poſitio fiat ad euitanda incommoda litis, ac vt quis
3 ſe redimat à iudicij vexatione, componens † erit
immunis ab infamia, tam iuris quàm facti: quum
nulla tali compoſitione producatur delicti confeſ-
ſio. Barto. in l. infamem. ff. de publ. iud. & in l. iuſiu-
randum, & ad pecunias. ff. de iureiurando. Aut cō-
poſitio fit animo euitandi pœnam, hocque in ipſa
compoſitione exprimitur, tunc cum cenſeatur fa-
teri delictum, grauatur infamia ſaltē apud graues,
& honeſtos, ſeu verius, quis confitetur, vt ſoluat,
ac vt ſe liberet à proceſſu, hoc caſu, hæc confeſſio
infamiā nō irrogat, ſed potius abſoluetur à iudicij
obſeruatione: ſi autem confiteatur expectans con-
demnari tunc ſecus. Barto. in d. l. infamem, & in
l. quoniam. & in l. ictus fuſtium. ff. de ijs. qui notā-
tur infamia. quamuis exc. Oſaſchus deciſione. 79.
numer. 22. de hac Barto. confeſſione dubitauerit.
quare ad euadendū hæc pericula. Paul. Ghu l. tit. de
relax. carcer. rubr. de pæn. compoſit. §. quarto quę-
ro, monet aduocatos, & procuratores, quod in for-
mandis compoſitionibus, aliquam mentionem
ſaltem diſpoſitiuè pœnæ, & criminis non faciant,
dicēdo, quum detineretur Titius in carceribus pro
tali delicto, de quo erat inquiſitus, vel accuſatus,
quod ipſe ſe cōmiſiſſe negabat, nihilominus quum
detentione grauiter occupetur, magnamque ia-
cturā patiatur, vel ob corporis infirmitatem, aut
debilitatem, longiorem detentionem ſuſtinere ne-
queat, cupiēs rebus ſuis quietè vacare, ab huiuſmo-
di iniuſtijs, & proceſſibus fiſcalibus euolui, & exi-
mi. Ideo eo ad compoſitionem deuenit cū domi-
no poteſtate: promittens ſoluere fiſco aureos decē,
quibus mediantibus, ipſe dominus poteſtas eum
ab omni inquiſitione, & proceſſu cauſæ liberauit,
& abſoluit, mandando fiſcalibus, ne vlterius illum
moleſtēt. hęc quæ de infamia dicuntur, intelligēda
ſunt, quantum ad publica non priuata iudicia. dict.
l. in, infamem. ff. de publ. iudic.

Confeſſiones huiuſmodi voluntariæ in libris cu-
riæ, cum ipſis compoſitionibus ſcribendæ ſunt: for-
tè etiam ad euitandū notam infamiæ: quum con-
feſſio criminis extraiudicialis paciſcendo infamiā
4 irroget. † dicta l. quoniam. ff. de ijs qui notātur infa-
mia, quod ceſſat in cōfeſſione iudiciali, gratia cō-
poſitionis, & ſolutionis, quę nullam poſt ſe con-
demnationem expectat. Bartol. in dicta l. infamem
ſub num. 10. Eſſeque debent inculpatorum confeſ-
5 ſiones voluntariæ, quę nullam imponunt † neceſſi-
tatē. l. ſi his. §. lucius ff. de fideicommiſſ. liberta. id-
que voluntariè fiat quod nulla interueniente co-
actione fit Bald. in tracta. ſcilin. columna quinta.
per leg. ſi quis maior. C. de tranſactione Cagnol.
in l. ſecunda numer. 199. C. de pactis inter empto

rem, & vendit. nec velle credatur, qui alieno impe-
rio obſequitur. l. velle. ff. de regul. iuris. vbi Decius
& Cagnol. tradunt id voluntariè propriè fieri,
quod ex libero mentis arbitrio proficiſcitur. minus-
que voluntarius actus dicitur, ſi per eum fiat, qui
ad faciendum empelli poterat, aut metu compul-
ſus fecit l. nouiſſimè ff. q falſo tuto. Cagn. in l. ſi quis
maior. numer. 67. C. de tranſact. vnde voluntas co-
acta; & ſi voluntas ſit. glo. in d. l. velle & in c. Ma-
thęus de Simon. ſtatuto tamen non continetur lo-
6 quēte ſimpliciter de voluntate. † Cagnol. ibi num.
3. explicant ibi differentiam inter confeſſionem
ſpontaneam, & voluntariam. Iaſ. in l. quo aliena.
§. ecliſus. ff. de acq. hæred. Hinc infertur cōfeſſiones
metu carcerum, tormentorum, aut minis extortas
non eſſe voluntarias ex illis, de quibus decretum
diſponit. Nam volūtaria confeſſio operatur, vt mi-
7 tius puniatur reus, † quàm ſi negando inde teſti-
bus conuinceretur. Abba. & Moder. in c. at ſi cleri-
ci de iudic. quo fit, vt cōſultius agat reus, qui cogno
ſcit fiſcū probaturum ſpōte fateri, quàm probatio-
nes expectare. Boſ. tit. de reſp. à reo fact. nu. 16. quid,
etſi nihili fieri à iudicibus ſcribat. Clar. in pra. crim.
§. fi. q. 60. iſtius tamen bonæ fidei, ac cōfeſſionis reo-
rum aliquam ego ſemper vidi in caſibus mihi oc-
currentibus haberi rationem. Imo qui ſemel nega-
uit, & antequam conuinceretur, confeſſionē nega-
8 tiuā correxit, pœnas negationis euadit. † Ang. de
malefic. in verbo cōparuerunt dicti inquiſi. nu. 21.
Rom. conſ. 59. Oſach. dec. 66. num. 15. Quod etiam
procedit ſtante ſtatuto, diminuente pœnam con-
fitenti delictū, prout eſt cōis contra Bar. vt teſtatur
Iaſ. in l. cū qui nu. 8. ff. de iureiur. Clar. in prat. crim.
§. finali. quæſtion. 82. verſicul. ſtante ſtatuto &c.

Secundo præter voluntariam confeſſionem, de-
bet inculpatus requirere iudicem ad compoſitio-
9 nem, vt excludat requiſitionem iudicis † ad incul-
patum. l. cum præter. ff. de iudic. l. maritus. C. de pro-
cur. ad euitandam prǽſumptionem impreſſionis,
quę facilè cadit cōtra iudicem. l. ſi per impreſſionē
vbi Bar. C. quod met. cauſ. quum ſolus vultus pote-
ſtatis terribilis iuſtū metum inducat. Bal. in cap.
primo. §. iniuria de iur. firm. Nat. cōſ. 50. nu. 11. vnde
quod dicitur validum eſſe contractum cum carce-
rato iuſtè detento ex not. à Bart. in l. qui in carcerē
ff. quod met. cauſ. l. quia latronibus. ff. de teſtamen.
10 intellexit † Exc. Senatus Gratiopol. quātū ad par-
tem ciuilem, qua inſtante detinetur, non quoad fiſ-
cum, ſeu dominos, vel barones componentes cum
illo. Papon. titul. de compoſitio. arreſto ſecundo,
quamuis ibi arreſto tertio dicat, id intelligi de cōpo
ſitione, quæ cederet in odium, & non commodum
carcerati. tractat. materiam. Marſ. in prat. crimi. §.
attingam num. 22.

Compoſitio hæc ante proceſſum inchoatum p
inculpatum requiri debet. cuius inchoatio à cita-
11 tione incipit. † Bald. in l. 1. C. de in ius vocand. glo.
Iaſ. & Iacob. in rubr. ff. eodem. facit text. in cap. quo-
niam. contra falſam de proba. cōparente ſcilicet
actore die, & hora citationis. Bald. Alex. & Iac. in d.
rubr. quum ſola libelli præſentatio iudici facta de
proceſſu non ſit, antequam parti tradatur, & actor
compareat. Barto. Dec. & alijs in rubr. C. de in ius
voc. Bald. in d. l. 1. ff. codē. Vnde ſi accuſator produ-
cto libello iudici ante citationē partis ab accuſatio
ne deſiſtat, non incidet in pęnam Senatuſconſulti
Turpilliani. Barto. in l. quartū. ff. ad Turpil. Ang. &
Alex. in d. rubr. C. de in ius vocan. Nam quod di-
citur ante litem conteſtatam quis non agere, ſed
agere velle. l. amplius. ff. rem ratam haber. pcedit in
ciuilibus non in criminalibus. Bar. in d. l. quartum,

Ante

Ante igitur proceſſum inchoatum confeſſio, &
requiſitio fieri, ſi inter ſumptas informationes, & ci-
tationem compoſitio reſoluatur: vel etiam ob-
tenta commiſſione citationis, nondum exequuta:
vel ſi actor non comparuerit die aſſignato, idem
12 puto, ſi incontinenti fieret: † quum videantur in
eſſe facta incontinenti, etiam in materia ſtricti iu-
ris. Nam ſi ſtatutum permittat aliquem intrantem
domum offendi, poterit, & incontinenti offendi js,
qui à domo receſſit. Barto. in l. quod ait. §. alt. ff. de
adult. Alexand. conſ. 24. num. 25. vol 2.

Quartò requiritur nõ agi de maioribus delictis:
quæ, & qualia ſint dicemus in vltima parte.

S V M M A R I V M.

1 *Submiſſio bonæ gratiæ iudicis quid operetur.*
2 *Reus in criminibus exigentibus pœnam corporis afflictiuam defenſionibus renunciare nequit.*
3 *Submiſſio an per reum reuocari poſſit ante latum iudicium*
4 *Ponens ſe in manibus poteſtatis, vel domini, tanquam in bonum virum ſe poſuiſſe cenſetur.*
5 *Idem ſi ſubiecerit ſe ipſorum arbitrio.*
6 *Niſi ſe libero arbitrio, vel liberæ voluntati ſubmiſerit.*
7 *Si tamen enormiter lædatur illi prouocare, licet, non obſtantibus pleniſsimis clauſulis contrarijs. & num. 12.*
8 *Submiſſio miſericordiæ domini; vel iudicis, idem quod ſubmiſſio arbitrio boni viri.*
9 *Submiſſio bonæ gratiæ tacitam condicionem continere cenſetur ſi fiat gratia, alioqui reus priſtino ſtatui reſtituendus eſt.*
10 *Gratia non eſt, quæ gratis non datur.*
11 *Gratia ſi præponderet pecuniam ſolutam gratiæ nomen non amittit.*
12 *Iuramentum non obſtat quin læſus prouocare poſſit ſaltem obtenta abſolutione.*
14 *Prouocatione, ſeu appellatione pendente exequutio ſuſpenditur.*
15 *Emologatio metu pœna facta inualida.*

Gloſſa quarta ſecundæ partis.

ALIQVANDO Rei fatentur delicta; nulla facta compoſitione, renunciantes omnibus defenſionibus: ſe ſubmittentes bonæ gratiæ, ſeu miſericordiæ domini: vel iudicis: promittentes non contrauenire cum iuramento. quæritur quid operetur iſta re-
1 nunciatio, & ſubmiſſio. † Quantum ad renunciationem, ſi agatur de impoſitione pœnæ corporalis communiter receptum eſt illi renũciare non poſ-
2 ſe. † Clar. in prat. criminal. §. fin. q. 46. verſ. quæro nunc. vbi conſuluit iudicibus, ne reos inducant ad has renunciationes, ne ſuper eos, & eorum filios conuertatur, ſi iniquè fecerint. Ang. in l. ſed ſi quis, §. quæſitum. num. 3. ff. ſi quis cautio. Quod attinet ad ſubmiſſionem. nõ cenſetur delictum fateri qui ſe miſericordiæ ſubmittit Alex. conſi. 70. num. 10. vol. 1. Cepo. conſ. 21. Quæritur primo an ante prolatum iudicium domini, vel iudicis, per reum ſub-
3 miſſio reuocari poſſit? † Barto. in l. final. ff. de prætor. ſtipul. ſcripſit quod ſic: ſed hæc opinio Bartoli inteligitur, ſi naſcatur poſt ſubmiſſionem iuſta cauſa reuocandi: puta, vt ibi Ang. exemplificat, ſi effectus ſit vnus ribaldus ille, cui vnus ſe ſubmiſit. ſequitur Iaſo. in l. iuſiurandum quod ex conuentione. numer. 6. ff. de iureiurando. l. ſi cum Cornelius. ff. de ſolution. Secundò quæritur, quid igitur ipſa ſubmiſſio operetur. Menoch. de arbitr. quæſtio. 7. & 8. plura congerit de ſignificatu iſtarum ſubmiſſionum. Quoad materiam autẽ hanc

eſt diſtinguendum, Nam aut quis ſe ponit in manibus poteſtatis pro delicto commiſſo, & cum videatur ſe in eum committere tanquam in bonum virum, non poteſt modum in puniendo excedere.
4 † glo. in l. penul. ff. de arbitr. Barto. in l. ſed ſi vnius. §. prætor. ff. de iniur. Bald. in cap. inter pares de legibus Conra. modum autem exceſiſſe dicetur, ſi metam iuris tranſgreſſus ſit. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de infam. l. ſi ſeuerior. eodem titulo. Pari. de Puteo de ſindic. in verbo compoſitio. cap. 9. Aut quis ſe ſubiecit arbitrio domini. vel iudicis, &
5 hoc etiam caſu intelligitur de arbitrio boni † viri. l. hæc venditio. ff. de contrahend. emptio. & l. ſi in lege. ff. locat. l. ſi cum ea ff. de dot. promiſſ. niſi pœna de iure aliũde fuiſſet arbitraria, & non certa: quia tunc vt ſubmiſſio aliquid operetur, liberum arbitrium produceret. Imol. in l. filius fam. ff. de donat. Alexand. & Iaſ. in l. ſi ſic. ff. de legat. primo. Dec. & Cagnol. in l. in perſonam. ff. de reg. iur. Aut committit ſe quiſpiam libero arbitrio, vel liberæ voluntati, & hoc caſu poteſt arbitrari etiam iniuſtè, mo-
6 dò dolus abſit. † Barto. & Iaſ. in l. ſi ſic. ff. de lega. 1. Alex. conſ. 47. num. 14. vol. 1. exc. Oſaſch. dec. 11. num. 3. per l. cum quidam. ff. de legat. ſecundo. l. creditor. §. Lucius. ff. mandati. Si tamen enormiter læderet, non obſtantibus quibuſuis ampliſſimis clauſulis, nulla ſubſiſteret renũciatio, quæ impedimen-
7 to eſſet reductioni ad arbitrium boni viri † Bal. in l. cum antea. C. de arbitr. Dec. conſ. 39. nu. 6. Grat. 118. lib. 2. Aut ſubiectio facta eſt miſericordiæ domini, vel iudicis, & hoc caſu idem eſt, ac ſi remiſiſſet ſe
8 arbitrio boni viri. † Innoc. in cap. veniẽs de renunc. Rom. in rubr. ff. de arbitr. Iaſ. in d. l. ſi ſic. nu. 11. Aut ſubmiſſio ſit miſericordiæ, & bonæ gratiæ domini, vel ſimpliciter bonæ gratiæ domini, aut iudicis. tũc iſta ſubmiſſio tacitam conditionem cũtinet, ſi fiat
9 tibi gratia. † Guid. Pap. q. 495. qua non facta, debet iudex. ſeu dominus illum priſtino ſtatui reſtituere. Ang. in l. fi. ff. de prat. ſtipul. Alex. conſ. 70. nu. 10. vol. 1. Iacob. in tract. feud. in verbo Princeps priuilegio 15. Bol. in tit. de remed. ex ſol. clem. Princ. num. 29. Maximè quum ſubmiſſio ſit potentiori, quæ facta præſumitur per non audentem contradicere Alex. in l. captatorias. colum. 2. C. de mil. teſtam. Vnde,
10 quum gratia non ſit, ſi gratis non detur: † cap. gratis. quæſt. 1. & propriè gratiosè id agi dicatur, quod ex mera liberalitate fit. argum. l. quæritur. ff. de ſtat. homi. Gozad. conſi. 5. numer. 27. Roland. conſ. 13. num. 7. volum. 3. nimirum ſi dicta ſubmiſſio ad bonam gratiam domini aliũ habeat ſẽſum, quam multi domini putant, ipſa ſubmiſſione in perniciem ſubditorum aliquando abutentes, qui tamen voluntatem habere debeant regulatam, Bened. in capitul. raynutius in verbo condidit. nu. 23. de teſtam. & alteri non facere, quod ſibi fieri nolent. Bar. in l. 1. ff. de ſolut. Ego autem non exiſtimo hanc fuiſſe mentem ſubmittentis, & Domini, ſeu iudicis ſubmiſſionem acceptantis, vt omnino liberaretur à pœna, in quam incurriſſet, ſed vt ſecum Dominus, vel Iudex benignè agat ſecundum communem in iſtis loquendi vſum, qui attendi debet Bart. in l. labeo. ff. de ſuppell. leg. l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur. quum omnis diſpoſitio à ſolitis interpretationem capiat, Innoc. in c. olim. in prin. de verbor. ſignific. cat. in l. certi conditio §. ſi nummos ff. ſi certum petat. & vocari poſſet bona gratia, ſi dominus. vel iudex pœnæ alioqui competentis aliquid plus dimidia condonaret, vt verè dici poſſit gratia: quandoquidem gratia facta pecunia recepta, ſi gratia præponderet, pecunia non
11 obſtante gratia erit. Bald. in præludi. feud. colu. 3. verſic.

verſi. circa primum: Soc. conſ.4. colum.2. volum.
2. Barto, & Ang. in l. ariſto.ff.de donat. Curt. Sen.
conſi.49.colu.3. Natt. conſ.601.vol. 4.conſi.41. nu.
14.volum .4. Quare ſi hoc caſu gratia non fieret ſal-
tem de dimidia partę pœnę, aut alijs caſibus, domi-
nus, vel iudex arbitrium boni viri non ſeruaret, aut
ſi data eſſet libera facultas dolo ageret, vel enor-
12 miter læderet, reus poſſet appellare: † quia, quum
aliquid iudicis arbitrio committitur, illud diligen-
ti inquiſitione ſecundum qualitatem negocij, per-
ſonarum, ac regulas in illa materia traditas per do-
ctores, determinare debet, aliàs male facit, ab eius
que arbitrio appellari poteſt l. ſi qua pœna, & ibi
glo. ff. de verbor. ſignific. Fel. in cap. exceptionem
de except. Dec. in cap. ad hæc. 3. de probat. Alba.
conſi. 69. vel ad arbitrium boni viri, reducere, &
prouocare, c. veniens, &c. quintauallis, vbi canon.
de iureiur. Din. in regu. ſcienti de reg. iur. in 6. Bal.
in l. ſi vnus. §. illud. ff. de pact. Fulg. conſi. 180. Alexan.
conſ. 131. volu. 2. Cur. iun. conſi. 79. non habita, vt
dixi ſupra, conſideratione ad quaſuis ampliſſimas
renunciationis clauſulas, quę obtenta abſolutione
13 à iuramento, † 10. de amic. conſ. 31. Cagn. in l. 2.
num. 37. C. de reſcin. vend. non impediunt redu-
ctionem ad arbitrium boni viri, ac proclamatio-
nem. Dec. dic. conſi. 39. & alij ſupra citatio etiam ſi
illi, cum iuramento renunciatum ſit. Oldr. conſ.
156. Bald. in l. ſi procurat. colum. 2. ff. de condit. in-
deb. Fulg. conſ. 180. Guld. Pap. q. 519. Soc. iun. con-
ſil. 48. volum. primo. latè Gabr. in commen. con-
cluſ. lib. 2. titul. de arbitr. num. 35. & 36. vbi dicit cō
munem conclu. 3. vbi num. 38. oſtendit magis com
munem eſſe, vt non neceſſaria ſit abſolutio a iura-
mento. Qua reductione ad arbitrium boni viri, ſeu
appellatione pendente omnis retardatur executi-
14 tio. † Barto. in l. ſocietatem. §. arbitrorum. verſi. ſi
quis erit iudex. ff. pro ſocio. Bal. in l. cum tali. §. pa-
ctum. §. qui poruocauit. ff. de pact. & in c. 1. in fi. quo
temp. mil. Boer. q. 284. nu. 24. Berou. conſ. 1. nu. 93.
15 volum. 1. imo emologatio facta metu pœnæ † di-
ceretur coacta, & non ſpontanea. Berou. conſ. 33.
num. 13. volum. 3.

S V M M A R I V M.

1 *Compoſitio ſpecies quadam eſt gratia.*
2 *Pœnæ grauitas arguit grauitatem delicti.*
3 *In grauibus delictis vindictam relaxare culpa eſt.*
4 *Pro reo cuique licet Principem ſupplicare, excepto crimine læſæ maieſtatis.*
5 *Decretum nouum criminale titul. de probibit. compoſitionibus omnia delicta comprehendit.*
6 *Decretum ipſum nouum non procedit lata ſententia.*
7 *Sententia lata dominus, aut communitas, quæ iura habet imperij in ſuo territorio poteſt componere, aut condemnato indulgere.*
8 *Pœnæ, ac mulcta pecuniaria fructus ſunt, ac emolumenta iuriſdictionis.*
9 *Cauſa prohibitionis compoſitionum ex nouo decreto eſt, ne fingantur caſus criminum leues, vbi graues ſunt.*

Gloſſa tertiæ partis.

EXCEPTIS criminibus maioribus,
&c. tertia hac parte decreti prohiben-
tur caſtellani componere pro maiori-
bus delictis. Nam compoſitio ſpecies
1 quædam gratiæ † eſt: quum fama incul
pati præſeruetur illæſa, ac proprij criminis pœna
minuatur. Paul. Ghir. de relax. carcer. de pęn. com
poſit. q. 2. vnde magnarum pœnarum remiſſio ad
Principem ſpectat. l. ad beſtias. ff. de pen. §. plan
inſtit. de iure natur. maximè in atrociſſimis, ſeu
vbi agitur de pena capitali, quæ per Præſidem Prin
cipe inconſulto retractari non poteſt. d. l. ad be-
ſtias. Delicta autem aliqua ſunt leuia, aliqua gra-
uia, ſeu atrocia, quædam atrociſſima: quæ & qua-
lia ſint, declarat Clar. in prat. crim. §. primo. verſic.
ſunt etiam delictorum, &c. Regulariter ex maiori
2 tate pœnæ maius eſſe delictum arguitur. † Bartol.
in l. leuia. ff. de accuſat. cap. non afferamus ſtateras.
24. quæſtion. 1. Dec. conſi. 65. ac ex modo pęnæ gra
uitas criminis æſtimatur. l. reſcriptum. ff. de ijs qui-
bus vt indig. l. quod ad ſtatum. ff. de pęn. Cran. conſ.
863. nume. 5. & conſi. 6. numer. 18. dixit Ang. conſi.
217. colum. 2. quem Dec. d. conſ. 65. ſequitur homi-
cidium delictum eſſe atrociſſimum. Non enim in-
dulgendum eſt ſacrilegis, reis criminis læſæ maie-
ſtatis, patricidis, homicidis. qui quod fecerunt ex-
pectant. l. 3. C. de epiſc. aud. aſſaſſinis, falſarijs mo-
netarum, propinatoribus veneni: quum plus ſit ho
minem veneno, quam gladio necare. l. 1. C. de ma-
3 lefic. in ſimilibus etenim culpa eſt relaxare † vindi
ctam. c. quia ſunt. 28. diſtinct. item nec adulteris, &
falſarijs. l. tranſigere. C. de tranſact. quare vehemen
ter arguit. Luc. de Pen. in l. 1. C. de defert. lib. 12. iudi
ces, qui, vt ait, calcatis legibus, reiectiſq; pœnis le-
galibus in criminibus præſertim grauioribus pecu
niarias compoſitiones recipiunt. Imo is cuius ope,
conſilio, doloue malo fit, quod delinquens depre-
henſus pecunia, aliaue pactione, ſe redimat, eadem
pœna, qua ipſe delinquens, damnandus eſt. l. is cu-
ius. ff. de adult. quod intelligo ſi id clam, aut neſcien
te ſuperiore fiat; eo autem ſciente, ſcilicet implora-
re miſericordiam, ſeu indulgentiam, vel remiſſio-
4 nē à ſuperiore, † hoc regulariter licet. Bar. in l. in fur
ti. §. ope. ff. de furt. l. ſi fuerit. ff. de rebus dub. l. in
metalum. ff. de pęn. excepto crimine læſæ maieſta-
tis pro reo, cuius prohibita eſt ſupplicatio. l. quiſ-
quis. C. ad legem Iul. Maieſta. Iſta itaque maiora de
licta ad cognitionem Principis reſeruantur. Qui in
ſuper nouis conſtitutionibus criminalibus, titulo
ne fiant compoſitiones, prohibuit omnes compoſi 8
tiones ante ſententiam, maximè delictorum pœ-
nam corporalem merentium, vt debitus curſus
cauſarum abſolutione, ſeu condemnatione ſecun
dum meritum, vel demeritum terminetur. Alioqi
decreto titulo de accuſatore. §. ſarà l'accuſatore.
mandat accuſatori, vt litem proſequatur, vſque in
finem, ſub pœna arbitraria. adeo quòd tā dominis,
& nominatim feudatarijs, quàm iudicibus, ac ac-
cuſatoribus interdicta ſit compoſitio, & tranſactio.
In primo namq; decreto, non excludit delicta le-
5 uia, † etſi loquatur etiam de exigentibus pœnam
corporis afflictiuam. ſiquidem dictio maximè, qua
fuit vſus Princeps implicatiua ſit. glo. in l. illud. ff.
ad legem Aquiliam, Pariſ. conſ. 65. nume. 19. volu.
primo. caſum minus dubitabilem exprimens. Iaſ.
in l. pro hærede. §. primo. in princ. ff. de acquiren-
da hæredit. Quantum ad ſecundum decretum
prohibitiuum in neceſſarium antecedens compo-
ſitionis prædictæ, conſultum eſt accuſatori, vt por
rectis precibus in Excellentiſſimo Senatu impetret
facultatem deſiſtendi à lite, aut tranſigendi. l. prima.
§. abolitio. l. abolitio. ff. ad Turpillianum. l. 1. & 2. C.
eodem.

Lata ſententia compoſitio videtur, permitti,
6 † quum prohibeatur vſque ad finem, ac exitum
litis, & ad tempus prohibita, poſt tempus conceſſa
cenſeantur. l. imperator vbi Bald. ff. de poſtulat. l. ſi
vnus. ff. de pact. l. pater filium. §. fundum vbi Barto.
ff. de legatis tertio. non in vim argumenti à con-

trario

trario ſenſu, ſed ex natura temporis ita limitati. Bald. in l. obſeruare. §. proficiſci. quæſtione tertia. ff. de officio proconſul. cuius limitationis temporaneæ, ea eſt natura, vt etiã in correctorijs argumẽtum procedat. Alex. conſ. tertio colum. 2. lib. 3. Tiraq. de retract. conuent. §. 1. glo. 2. num. 48. & 49.

Videretur prima fronte dicendum, multo minus poſt ſententiam licere componere, quàm ante: quum reſpectu iudicis dicatur functus officio, ſic vt illi non liceat quicquam addere, vel detrahere ſuæ ſententiæ. l. iudex poſteaquam. ff. de re iudic. quia lata ſoli Papæ, vel Regi ſcripſerit id licere Luc. de Pen. in dicta lege prima. C. de deſerit. lib. 12. faciliusque admittantur compoſitiones deficientibus probationibus, quam illis exiſtentibus ar gument. leg. contra iuris. §. final. cum ibi nota. ff. de pact. Soluſque Princeps, vel Senatus poſſit ſuper infamia condemnatum diſpenſare l. prima. §. penultimo. ff. de poſtul. & in terris eccleſiaſticis Papa, vel collegium Cardinalium ſede vacante. Innocent. in cap. cum teſtamen. de re iudicata. Vel illæ ciuitates, quæ iura habent imperij, neminem ſuperiorem recognoſcentes. Bartol. in l. inſamem. ff. de public. iudic. Imo poſt ſententiam conſtito de innocentia condemnati nequit iudex illum abſoluere. l. prima. §. final. & ibi Barto. ff. de quæſtio. Nec præſes prouinciæ. C. de tranſactionibus. Eſt diſtinguendum, aut agitur de remiſſione pœnæ corporalis, ad quã reus eſt per ſententiam condemnatus, tunc ſolus Princeps hanc remiſſionem facere poteſt, vel ciuitas, aut alius habens iura imperij in ſuo dominio,
7 † ita Bartol. in dict. l. prima. §. final. ff. de quæſtion. l. relegati. l. diuus. l. ad beſtias. ff. de pen. Bal. in l. imperium colum. ſecunda. ff. de iuriſdict. omnium iudicum: vel famæ, aut honori reſtituere. l. prima. C. ſentent. paſſ. l. prima. §. penultimo. ff. de poſtulan. Oſaſchus deciſi. 102. Aut eſt condemnatus pœna pecuniaria, tunc is, ad quem pecunia peruentura eſt, condonare poteſt, ſeu pœnam remittere. Bart. in dicta l. prima. §. finali. ff. de queſtion. vnde, quum pęnæ pecuniariæ, & mulctę pecuniarię ſint fructus,
5 ac emolumenta iuriſdictionis. † Bartol. in l. final. ff. ſoluto matrimonio: & in lege diuortio. §. ſi fundũ. ff. eodem. Alexand. conſi. 7. volum. 3. ad dominumque pertineat, qui de mero imperio, ac iuriſdictione eſt inueſtitus. Bald. in l. prima. ff. de rerum diuiſio. quæſtio. 43. Iacobin. de feud. §. cum mero. num. 6. Luc. de Pen. in l. prima. colum. 8. C. de priuilegi. ſcholar. lib. 12. Brun. conſ. 31. Boſ. in prat. criminal. titul. de pen. numer. 26. Roland. conſ. 73. volumin. quarto. ſequitur hos dominos poſſe impunè remittere has mulctas, quarum ſunt domini. l. in re mandata. C. mandat. Præſidi autem, vel iudici hæc non licent, quum ipſis pœnæ, & mulctæ non debeantur Bartol. in l. prima. C. de excuſ. mun. lib. decimo. Brun. conſil. 120. verſic. & ſecundum, &c. & quod dixit Abba. in cap. prudentiam de officio delegat. Brun. conſ. 173. quoad ſecundum, vnum ex dominis non poſſe mulctam remittere, intelligendum eſt, quantum ad portionem aliorum, & non ſuam.
9 Prohibitio † autem compoſitionis, etiã in iſtis pecuniarijs pœnis per Principem facta eſt, ne quandoque compoſitio fiat pro alijs exigentibus pœnã ſanguinis, & ne crimina fingantur leuia, vbi grauia ſunt, l. cum ij. §. ſed cum lis. ff. de tranſactionibus.

DE PROCESSIBVS inquiſitionalibus fiendis per ſcribas curiarum.

TEXTVS.

Cart. 18. lib. 2. Decretorum.

NE fuga puniendos ſurripiat, pręti declaramus ſtatutó, q́ baiſiui, & caſtellani nři, ſeu eorũ locatenentes poſſint, & eis liceat pſõnaliter capere, & incarcerare, ſeu capi, & incarcerari facere, & mãdarę latrones publicos nocturnos, & diurnos, viarumque inſidiatores, ruſianos, ſeu lænones manifeſtos, mendicantes validos, ocio continuo vacantes, luſores cum taxillis, & allijs prohibitis, ad pecuniam cõtinuè ludẽtes: ſediciosos, qui repetientur ſeditiones, rumores, & tumultus in villis, & locis cõmouere, ſeu tumultuoſas vices, & clamores emittere cõtra quietem ſubditorum: aut cõuenticulas, monopolia, ſeu conſilia priuata cõtra publicã diſciplinam facere, vel eis intereſſe, aut arma, & rixas, guerras, inſultus, aũt offẽſas publicas alicuius, vel aliquorum authoritate propria mouere, perpetrare, vel diſponere: vagantes, & diſcurrentes de nocte ſine lumine patẽti per ciuitates, loca, & villas cum armis, gladijs, plũbatis, vel alijs offenſibilibus inſtrumentis: extraneos, & ignotos ſtuphas, lupanaria, & cameras meretricum priuatarũ aſſiduè frequentates, aut de exploratione patriæ vehementer ſuſpectos: vtpote ambulantes in habitibus heremitarum, & vitam heremiticam non ſeruantes; Necnon ſeminantes publicè, vel occultè hæręſes, & diſcordias ſectas, rebelliones, & falſas contra Deum, & pollicíam honeſtã opinionęs: aſſaſſinos, qui in aliquibus famulantur, vel pecuniam accipiunt ad mandandum, diffidendum, verberandum, vulnerandum, offendendum, & interdum interficiẽdum aliquem, vel aliquos: alchimiſtas, vel falſos monetarios, qui de alchimia, aut falſæ monetę fabrica publicè, & notoriè, diffamati, aut ſuſpecti,

ac

ac etiam falſa moneta ſcienter, & doloſè vrentes. Diuinatores quoq;, Hæreticos, ſortilegos, Incantatotes, Mathematicos, attibusq; ſcientijs, & libtis nigromanticis, & alijs damnatis, & reprobatis vtentes: & generalitet omnes, & ſingulas perſonas, vtriusque ſexus notoriè delinquétes, ſeu contra quas continget fieri denuntiationem, accuſationem, vel quærelam de ctimine ænormi, aut attroci; iniuria, verbetis, vlnerationis, interfectionis, violentiæ, ſpoliationis, furti, rapinæ vxoris, filiæ, ſorotis, vel ancillæ, aut bonorum ſubtractorú: ac alios enormes criminoſos de fuga ſuſpectos in flagranti crimine deprehenſos.

Cæteros autem de aliquo, vel aliquibus criminibus, vel offenſis, ex quibus, vel propter quæ pœna corporalis mortis, mutilationis membri, fuſtigationis, relegationis, aut publicationis bonorum non veniret infligenda inculpatos ad denunciationem partis, vel alias ex fama publica, Dummodo idoneè cauere de iudicio ſiſti, & iudicatum ſoluendo voluerint, & obtulerint prædictos bailiuos, & caſtellanos, aut eorum locatenentes in ſuis caſtellanijs incarcerari, & incarceratos retrudi, vel detineri ſine cauſæ cognitione, vel noſtro, aut alterius conſiliorum noſtrorum nobiſcum, & Chamberiaci reſidentium, ſeu iudicum noſtrorum ordinariorum ſpeciali, & litteratorio mãdato penitus inhibemus, ſub pœna viginti librarum fortium per quẽlibet bailiuum, ſeu Caſtellanum, aut eorum locatenentem contrafacientem, & aliquem, vel aliquos de ſupra exceptatis incarcerantem, & indebitè carceribus dettudentem, vel arreſtantem committenda, & fiſco noſtro applicanda. vltra intereſſe, & expenſas incarceratorum arreſtorum, ſeu dettentorum contra formam huius noſtri edicti, in quibus decernimus huiuſmodi præſumptores ipſis damna paſſis teneri: cuius quidem præſumptionis, & prohibitionis cõtrafactæ cunctis pateat libera accuſatio, ſeu denunciatio.

S V M M A R I V M.

1 *Latrones publici qui ſint, qui diurni, qui nocturni, & differentia inter eos, ac fures.*
2 *Quibus parcere non eſt miſericordia, ſed iniuſticia.*
3 *Lenonibus ſuſpendium, non ſalarium debetur.*
4 *Pœna mendicantium validorum.*
5 *Mendicitas clandeſtina ob verecundiam non prohibita.*
6 *Ludus taxillorum crimen eſt, & prohibitus, & qua pœna luſor plecti poſſit?*
7 *Ocium prohibitum vituperabile, ac damnoſum.*
8 *Seditioſi publicam quietem perturbant, & contra authorẽ ſeditionis pœna eſt mortis.*
9 *Conuenticula prohibita, quæ congregationes ſunt, ſine ſuperioris authoritate.*
10 *Congregatio perſonarum pluribus caſibus non punibilis, ſine ſuperioris authoritate facta.*
11 *Monopolium quid ſit, quæ pœna, & quando dicatur.*
12 *Rixa, ſeditio bellum quid differant.*
13 *Vagari nocturno tempore ſine lumine, cum armis prohibetur.*
14 *Arma deferens coram iudice exercente officium punitur, etſi licentiam habeat delationis armorum.*
15 *Præſumptio mala contra extraneos, & incognitos extraneus quis hoc caſu ſit.*
16 *Lupanar quandoque in domibus honeſtarum perſonarum exercetur.*
17 *Aſſaſſini qui ſint.*
18 *Alchimiſtæ falſi monetarij falſam monetam ſcienter expendentes raptores capi, & in carcerem conijci debent.*

Gloſſa primæ partis.

LATRONES publici ſunt famoſi, qui
1 publicè ſtratas aggrediuntur. † l. capitalium. §. famoſos. ff. de pœn. in itinere, vel nemore depredantes. d. l. capitaliũ. §. craſſatores. ac ij qui die, fures, qui nocte furantur. l. congruit. & ibi glo. ff. de off. præſi. & qui vi latro, & qui clam furatur, fur eſt. auth. ſed nouo iure, & ibi Bart. C. de ſeru. fugit. publiciq; latrones abſque iudicis præcepto capi poſſunt. Spec. tit. de accuſ. §. 1. & illis vitam dant, quibus non adimũt. ac quibus parcere non eſt miſericordia, ſed iniuſti-
2 cia. † cap. eſt iniuſta. 23, qõ. 4. Nocturnique ſunt depopulatores noctu, agros deſtruentes, conburentes, aut vaſtantes, quod quum in reipublicæ detrimentum cedat priuatis illos occidere licet. l. 1. quã. lic. ſine iud. ſe vindic. Oldrad. conſi. 154. iſti immunitate eccleſiaſtica minimè gaudent: ſed ab ea extrahi poſſunt. c. inter alia de immu. eccleſ. lenones, qui ſint tit. habemus in auth. de lenonibus. lenocinium autem facere non minus eſt, quàm proprio corpore meretricari. l. palam. §. lenocinium. ff. de rit. nupt. pro quo non ſalarium, ſed ſuſpendium de-
3 betur. † d. auth. de len. col. 3. & venditores filiarum gladio conſumuntur l. final. C. de plagiar. Mendici validi quoq; connumerantur inter illas perſonas, quæ prætoria animaduerſione digni ſunt, ne vagẽtur, nã qui ſine neceſſitate publicè mendicat, ſeruus
4 eius, † vel colonus fit, qui eum inſpexerit, & prodiderit. l. 1. C. de mendi. val. qui iniuſtè petente corrigi, & non illis dari debet. ca. omnes. 25. qõ. 2. cap. 1. diſtin. 80. mendicitas autem clandeſtina, ob verecũdiam à quibuſdam ſingularibus amicis non prohi-
5 betur. † Bart. in d. l. 1. condicio quorum miſerabilis eſt: quia ſi petunt rubore confunduntur, ſi non petunt egeſtate conſumuntur. luſores cum taxillis, lu-
6 dus iſte prohibetur, † ac quòd in illo amittitur, vſq; ad annos 50. repeti poteſt. gloſſ. in l. 1. ff. de alcat. eſtque crimen. Bart. in 1. conſt. veter. §. illud. poſſet-

que

quc luſor condemnari ad opus publicum. Pariſ. de Put.de ſynd.ī verbo inquiſitio.nu.11.declarat Clar. in prat. crim.§.ludus.l.1.C.de veter.lib. 10.c.non licet.27.qō.7.prout,& ocio vacari prohibetur: quum
7 vituperabile,† & damnoſum ſit.c.niſi cum pridē.§. vero.de renunc.quod qui ſectatur ſtultiſſimus.prouerb.c.xj.ſeditioſi quoque tollerari non debent,qui
8 publicam quietem perturbant † l.1. C.de ſeditio. quæ ciuium dicitur, & bellum hoſtium.colligitur ex ipſa.l.1.& hoſtes.ff.de captiu. & qui ſint Bartol. in l. capitalium.§.famoſos.ff.de pen. contra authorem cuius mortis pęna eſt.l.3.§.ſi quis author cum glo.ff.de ſicar.Salic.in l.C.eod.Clar.in §.fin.qō. 68.verſic.ſeditionis &c. eſtq; nihil aliud ſeditio,quā ſeorſum itio Anch.Io.And.& Gem.in 1.decret.col. 2.verſic. qualiter fiat ſeditio de im.eccleſi. de pœna cuius etiam tractat Belon. conſilio. 32. numero 9. Conuenticulas etiam vitare debemus.cap. clericus. q.4.quæ congregationes dicuntur ſine conſenſu
9 ſuperioris.† c. multis.17. diſt.illicitæque præſumūtur.l.conuenticulam C. de epiſcop.& cleric.& quā-
10 do liceant † Bocr.in tract.de ſeditioſ.§.quinto iuxta. dixi aliquid ſupra titu. de Caſtell.glo.2. num.6, & in ſpecie non videtur punienda cōgregatio vniuerſitatis, ſed particularium Bart.in l. vniuerſa C. de præc. offer. imper. Socin, conſ.95. lib.3. Crauet, conſ.4.maximè ſi ex licita cauſa fiat,vel ex alia quæ licita credebatur Cep. conſil.4. Crauēt. d. conſil.4. num.15.& conſ.18. nume. 10.conſtaretque ipſam congregationem pro re licita factam.Guid Pap.q. 631. Alc., conſ. 360. & quælibet leuis cauſa excuſat à titulo illicitæ congregationis. Crau.d.cōſ.4.ſequitur Menoch. remed. 5. de recup. poſſ. numer. 54.
11 De monopolio † titu.habemus. C. monop. tractat Boſius in prat. crim.tit. de vnion.cuius pęna eſt bonorum expoliatio, & perpetui exilij.l.vn.§.ſi quis autem.C.eod.modo homines in vnum fraudulenter conuenerint Dec. in ca.ſignificanti de appellat. in quod etiam incurritur, ſi ſtatutum ſine legitima authoritate iniquum condatur.exe.Oſaſch.de-
12 ciſ.17.in fin.Rixa autem ſeditio, bellum † quomodo differant inter ſe Boc. d. tract. de ſeditioſ.§. ſecundo preſuppono,quę bella,ſi propria,& nō Principis authoritate moueantur crimen incurritur lęſę Maieſtatis.l.3.ff.ad leg.Iul. Maieſt. Nocturno tempore,ſine lumine patenti vagari cum armis, hic etiam prohibetur p ciuitates,loca,& villas, ete-
13 nim noctu homines ire non debent. † l. hoc ædictū, & l. labeo. ff. de ijs qui deiec. vel effuder. & qui vagantur quaſi vagi, ac diſſoluti diſcurrunt. c. vt qui duas de elect. in 6. de iure digeſtorum portans arma in itinere non puniebatur.l.1.& ibi Bart.ff. ad leg.Iul. de vi publ.de iure autē nouiſſimo armorum vſus prohibitus eſt.in auth.de armo.§.pen.glo. in rubr. C. de fabric.l. 1. cap. vt arm.vſus lib.11.& iudex videns aliquem arma portantem coram ſe, poteſt ſtatim illum punire.Bal. in l. ſi irruptione ff. fin. reg. corā quo arma deferens punitur,etſi pote-
14 ſtatem ſimpliciter habeat delationis armorū † Pariſ. de Put. de ſindica. in verbo notorium. allegans Angel. in l. qui dolo. ff. de vi public. quem non inueni hoc ſcribentem, ſed tantum non licere illi deferre in congregatione,vel conuentu,quod in omnem caſum de deferente arma in iudicis conſpectu.intelligo, vbi iudicis officiū exercetur.l. q dolo. ex verſi.aut vbi iudicium publicè exercetur. ſtum-
15 prio eſt mala † contra extraneos,& incognitos diſcurrentes per ſtuphas, lupanaria, & cameras meretricum frequentantes, balneari in publico balneo nō prohibetur.l.2.§. imo neceſſitatis cauſa religioſi illud ingredi poſſunt cap.peruenit.diſtinct.3.de cō-

ſecr. & quandoque etiam in domibus honeſtarum perſonarum lupanaria exercentur. l. ancilarum.§. fin. ff.de pet.hæred.& extranei homines hic accipiuntur pro penitus ignotis.l.extraneum.C.de hęred. inſtit.quorum, ſi mali ſint mores,præſes debet prouinciam purgare.l. 3. ff.de off.præſid. maximè quū ſuſpecti ſunt de exploratione.ſecreta patriæ ad hoſtes deferentes.l. omne debitum.§. exploratores. ff. de re milit.aut malos mores, & ſectas ſeminantes.
16 Cōtra aſſaſſinos † etiam ſummopere animaduertendum eſt, qui pecuniam accipiunt, vt alios verberent, vulnerent, offendāt,& quandoq; interficiāt, de quibus latè Clar. in prat. crimin. §.aſſaſſinium. vult etiam decretū alchimiſtas inquiri, qui an peccent. Abb. in cap.2.de ſortileg. Cepol.conſ.17. Boſ. titul.de.falſ. monet. Diffamati quoque de fabricatione falſæ monetæ inquiri, & capi debent, de qua materia plenè tractat Marſ. in l. qui falsā. ff. de falſ. Affl. titul. quæ ſint regal. in verbo monetæ Boſ.tit. de falſ. mon. continētur, & hoc numero falſa moneta ſcienter, & doloſè vtentes: quod quomodo procedat. Bar.in l.lege cornelia.ff.de falſ. Alex.cōſ. 121.lib.7. Clar. in §.falſum verſ.expēdens.&c.prohibenturque hic diuinationes, ſortilegia,artes magicæ,mathematica,de quibus omnibus per Boſ.tit. de ſortileg.& mathem. De hæreticis. titulos habemus canonicos, & ciuiles. De raptoribus tit.habemus. C.de rapt.virgin.l.raptores. C.de epiſc. & cler. qui raptus quomodo cōmittatur, ac qua pęna plectatur. Clar.in §.raptus. hos omnes Princeps mandat feſtinanter capi, & in carceres detrudi.

SVMMARIVM.

1 *Carcer mala manſio pœna deportationis æquiparatus.*
2 *Ad cuſtodiam non ad pœnam ordinatus, Nec debet eſſe ſubterraneus, ſed liberum habere lumen.*
3 *Reſponſionibus datis per reum, iudex deliberare debet an ſit carceribus cuſtodiendus, vel relaxandus.*
4 *Appellatio rei nō ſuſpendit effectum ordinatæ carcerationis.*
5 *Relaxandus eſt reus vbi crimen non exigit pœnam corporis afflictiuum.*
6 *Vel ſi non conſtet eſſe culpoſum delicti pro quo detinetur.*
7 *Et in dubio ſemper inclinare in relaxationem, vel ſaltem illi aſſignare ciuitatem pro carcere.*
8 *Vinctus ſolutus non eſt,qui ſine vinculis in publico ſeruatur.*
9 *Fideiuſſor non accipitur pro delictis pœnam ſanguinis exigentibus.*
10 *Subditi citati in caſtrum ibi comparere debent, niſi conſuetudo refragetur.*
11 *Pactum eſt validum inter dominum, & ſubditos, ne pro leuibus delictis compareant in caſtrum.*
12 *Excellentiſſimus Senatus ſolet reſcribere reos eſſe relaxandos, niſi pro delicto pœnam ſanguinis merente detineantur.*

Gloſſa ſecundæ partis.

1 CARCER mala manſio eſt. † Angel. in l. itemſi apud. §. quæſtionis. ff. de iniur. Marſ. in prat. crim. in §. attingam. nume. 28.& conſi.29.38. Roland.conſi.40 nume. 15. volum. 4. æquiparatus pœnæ deportationis in metallum. Innocen. in capitu. qualiter. 2. de accuſat. Rolan.conſ.57.num. 43,vol.3. eſtque duplex, vnus ad cuſtodiam, alter ad pœnam, cap. quamuis de pœn.lib.6. clem.1. de hæretic. regulariterque ad
2 cuſtodiam,non ad pœnam eſſe debet, † l. aut damnum. §. ſolent ff. de pœn. l. incredibile. C. eodem cap. ſi clericos de ſententia excommunicationis in ſexto.nec ſubterraneus ſed liberū habere lumen. Corn,conſ.325.nu.4.vol.4.& perpetuus ad cuſtodiam

non

non eſt,ſed ad pœnam. Menoch. de arbit. q.89.nu.
7.vnde citatus ad reſpondendum, celerius quo fie-
ri poteſt,debet interrogari ſuper crimine, cuius in-
culpatur.Soc.in cap.qualiter,& quando de accuſa-
tio.Clar.in §.fina. quæſt.45.verſi.ſcias &c. quum in
carceribus diu aliquis macerari non debeat.l.1.&
l.de his.C.de cuſtod.reor. quòd ſi interrogatus no-
lit reſpondere, an poſſit ſubijci torturæ, & ſi prius
petat copiam inquiſitionis ac indiciorum, an illi
edenda ſit, & an eo negante crimen, quod ſint re-
petendi teſtes in forma iudicij,ac cum ipſo aliquã-
3 do confrontandi.Clar.d.q.45.Iſtis peractis † ſecun-
dùm delicti qualitatem deliberandum eſt per iudi-
cem, an in carceribus cuſtodiendus ſit, vel ab illis
relaxandus,à qua carceratione, ſi appellet, non ſu-
ſpendit interim appellatio exequutionem, & effe-
4 ctum carcerationis ordinatæ. † Guido. Pap. q. 255.
Marc. deciſio.915. Clar.in §.fina.quæſtio.46.verſi.
ſed quid ſi reus &c. Quum igitur carcer,vt dixi, du-
ra manſio ſit Princeps hoc ſuo decreto diſpoſuit,
non eſſe carceribus retinendos,qui rei non ſunt cri
minis,pœnam mortis corporalis,mutilationis,mẽ
bri,fuſtigationis,relegationis,aut publicationis bo
norum exigentis: præſtita tamen per eos de iudi-
cio ſiſti, & iudicatum ſoluendo idonea cautione.
Nam vbi locus pœnæ, quæ corpus affligat,non eſt,
concluditur à Barto.in l.1. ff.de cuſtod.reorum. &
communiter à doctorib. reum eſſe relaxandum.
5 Clar. in dicto §.fina.quæſtio.46.verſi.in hac autem,
&c. Et quamuis in decreto connumeretur inter
pœnas, ob quas videtur prohiberi reorum relaxa-
tio, bonorum publicatio, ea poteſt ratio eſſe,quod
hæc pœna ipſo iure in conſequentiam veniat mor
tis naturalis, niſi quatenus per auth.damnatorum.
C. de bonis damnatorum corrigi videtur. Clar. in
pratica criminali.§.fina.quæſt.78. Ac pariter,ſi non
relaxetur, oportet, conſtare reum ex proceſſu eſſe
6 culpoſum delicti, pro quo detinetur. † l.prima. C.
de exhibitione reorum. Clar. in dicta quæſtio. 46.
verſicu. pariter. &c. aut ſaltem in dubio, quum iu-
dex debeat potius inclinare in relaxationem, illi
ſaltem media cautione aſſignare totum palacium,
7 vel ciuitatem pro carcere. † Angel. in l.nullus.C.de
exhib.Clar.dicta quæſt.46. verſi.in dubio &c. nam
vinculis ſolutus non dicitur,qui in publico ſine vin
8 culis ſeruatur. † l.qui neque.§.primo. ff.de verborũ
ſignificationibus.nec extra carceres, cui ſine licen-
tia non licet abire. Ang. in l. qui carcerem. ff. quod
metus cauſa. Iaſ. in repet.l. admonendi. num. 142.
Purpu.conſi.282.numero 11.Dec.conſi.219.nume.
quinto.Crauet.conſi.461.nume.8.ac carceratus eſt,
cui ſuit locus aſſignatus, a quo prohibetur exire.
Alexan.in l.ſi vt certo.§.cuſtodiam.ff. commoda.
Sigiſm. in conſi. feud. conſi.17.nume. duodecimo.
Cæterum fideiuſſor ad pœnam corporalem pro
reo, cùm ſe obligare nequeat. glo.in cap. cum ho-
mo.23.quæſtio.quinta. Didac.libr.ſecundo var. re-
ſolutio.cap. octauo. nume.8. non recipitur pro de-
9 lictis prædictis pœnam ſanguinis exigentib.† Clar.
dicta quæſtio.46. verſiculo ſed nunquid poterit. &
in caſibus, in quibus admittitur, fideiuſſionis actus
comprehendere debet, etiam cauſam appellatio-
nis: alioqui non teneretur amplius fideiuſſor lata
ſecunda ſententia etiã confirmatoria primæ. Boer.
deciſ.315. Parif.conſ.171.lib.4. Clar.d.q.46.verſi.ſcis
tamen, &c.

Pro leuibus delictis ſubditi citati in caſtrum ibi
comparere debent, niſi conſuetudo refragetur.
10 † Nat. conſi. 294. ſub num.4.quæ conſuetudo ſpa-
tio annorum decem inducitur. Purpu conſi. 419.
etenim dominus in reddendo ius modum, & locũ
antiquum ſeruare tenetur. Bart. in conſi.189.num.
17. per textum in l.penul.ff. de iuſtit.& iure.& iniu
ſto ſocio locus carceris mutabilis non eſt. Purpura.
conſi.419. Pactumque validum eſt inter dominũ,
& ſubditos,ne pro huiuſmodi delictis compareant
11 in Caſtrum. † Crau.conſi.888. maximè cum locus
carceris debeat eſſe in loco publico, & conſueto.
Cyn.in l.1.C.de priuat. carcer. Purpur.d. conſi.419.
Cuſtodirique etiam debeant carcerati ſecundùm
morem, & conſuetudinem Ciuitatis,& Regionis
Paris de Put. de ſindic. de litera. c. in verbo carcer.
cap.3.num.14. Nam quod fieri conſuetum eſt,dici-
tur neceſſarium.l.ſaccularij.ff. de extr.crim.l.quod
ſi nolit.§.aſſidua.ff.de ædil.edic.quum etiam officia
les locorum conſuetudines ſeruare teneantur.l.ob-
ſeruare.§.penul.ff. de offi.procon.Quod autem ad
Dominos attinet, vt illi pro arbitrio locum tribu-
nalis mutare poſſint,facit quod habentes merum,
& mixtum imperium,præſidis appellatione conti-
neantur.l.1.vbi Bald.ff.de offi.præſid.& in ſpecie de
domino Purpu.in l.1.nu. 324. ff. de offi. eius quam-
uis ibi addat, domino ipſo Præſidem eſſe inperio-
rem:præſes autem prouinciæ locum tribunalis mu
tare poteſt.l.ſi vt proponis.C. quom.& quan. Iud.&
Epiſcopus in quacũq; parte ſuæ iuriſdictionis pro
tribunali ſedere.c.cum Epiſcopus de offi. ord. lib.6.
qui etiam ſi habeat vnam curiam in cauſis crimi-
nalibus alteram conſtituere poteſt Oldr. conſi.187.
maximè ſi alium locum publicè,& notoriè ſibi eli
gat Alber.in l.cum ſententiam. C.de ſent.& interl.
Quinimo dixit Bald.in d.l.ſi vt proponis.Præſidem
poſſe etiam in Camera ſua tribunal eligere, quod
alijs tamen denegat. videlicet ordinarijs habenti-
bus certam conſuetudinem, vel municipalem le-
gem præcisè præfixam,idem. Bald. in d.l. cum ſen-
tentiam, quod idem videtur dicendum de domi-
nis locorum habentib. merum, & mixtum impe-
rium qui iudices ordinarij ſunt, & vice ſuperioris.
Bar. in l.ſi vni.q.5. ff.de re iudic. Bald.in l.1. q.6.ff. de
offi. conſul.Brun.conſi.91. num.4. Hæc & alia plu-
ra in hoc articulo adduci, & allegari poſſent: ego
autem diſtinguo ſic. Primo aut cõſtat citationem
ad comparendum factam authoritate eius, qui ta-
lem habet facultatem, & locus ad comparendum
eſt honeſtus, ac tutus,nec conſtat conſueuiſſe reos,
aut citatos alibi comparere, & tunc quum Domi-
nus habeat iuris præſumptionem pro ſe, cum face
re, quod debet.c. ad audientiam de præſcrip.& hęc
præſumptio transferat onus probandi in opponen
tem.l.cum de indebito. ff.de probat. l. omnimodo.
C. de inoffic. teſtam. Secundò aut iam conſtat de
conſuetudine comparendi in loco certo, & tunc
alibi comparere non tenetur.l.pen.ff. de iuſt. & iur.
Barto.d. conſi.189. nume. 17. & ita loquitur Nat.d.
conſil. 294. quæ conſuetudo inter Dominum, &
commune habet vim pacti. Purpu. d.conſi.419.nu.
7. maximè,quum carcer eſſe debeat in loco publi-
co, & conſueto Barto.in tract. de carc.colum.pen.
Tertio aut extat pactum inter Dominos, & Com-
munitatem,& illud ſeruandum eſt. Crau. d. conſi.
888. Quartò aut citatio fit ad comparendum in lo-
co non tuto, prout locum ipſum declarat. Menoc.
conſi.100.num.201.& tunc non tenetur ibi compa
rere nec etiam allegare loci ſuſpitionem ſi notoriè
tutus non ſit. Imol. Abb. & alij in c. ex parte de ap-
pella. Barto.in l.fin.§.recuſare.ff. ad Treb. etiam ſub
ſaluo conductu.c. accedens, vt lit.non conteſt.glo.
& Peruſ.in d.c.ex parte de appell. maximè ſi citare-
tur mulier ad comparendum in Caſtrum, in quo
periculum violanciæ honeſtatis pateretur cuius ius
ab omni diſpoſitione ſemper debet eſſe ſaluũ. Dec.

& Cagn.in l.ſemper in ſtipulationib. ff.de regu.iur. Bald.in l.quod ex libera. C. de oper. libert. ibi enim comparere non teneretur, l.ſi cum dies.§. pen. ff.de arbitr. conſiderandaq; ſit qualitas,quãtitas, & delictũ carceratorum, an ſint debiles,ſenes,robuſti, ſi pauci,multi,an leuia,vel grauia ſint delicta argu.l.ſi hominem.ff.depoſ.Par.de Put.d.c.3.nu.15.l.2. C.de epiſc.aud. vbi qui detinentur pro delicto non grauiarctè non cuſtodiendi ſunt.Quintò aut citantur pro crimine leui, pro quo prohibetur fieri proceſſus, vel ſcriptura & tunc eſſet abſurdum vocare in Caſtrum reum qui leuiter deliquit arg. l. Leuia. ff.de accuſ.ac pro ea cauſa,quæ breuibus expedienda &c. Auth.niſi breuiores.C.de ſent.ex peric.recit. Sextò aut agitur de præſide Prouinciæ, qui plures ſub ſe habet ciuitates,& per conſequens multa tribunalia deputata,vel deputanda, & poterit ipſe eligere tribunal quod voluerit niſi locus iã eſſet deſtinatus pro ea cauſa d.l.ſi vt proponis. C.quom. & quan. iud,ita dicitur de Epiſcopo vt ibi Bald.Septimò aut agitur de alio q̃ præſide, & iſte non poterit mutare niſi in actibus voluntariæ iuriſdictionis, vel vbi cauſæ cognitio non requiritur.l. voluit. §.2. ff.de inter.act.Bald.in d.l.ſi vt proponis. nu. 2. vnde ordinarius debet tenere ſedem majorum, & non mutare d.l.pen.ff.de iuſt.& iure Bal.in l.1.C.de ſent. ex peri.rec.niſi ſubeſſet aliqua cauſa metus belli,vel alia Bal.in d.l.1. C.de ſent.ex per.recit. Septimo aut agitur de Epiſcopo, & ipſe in omnibus locis ſuæ diœceſis, prout præſes in quocũque tribunali Ciuitatum ſuarum poteſt iudicere,d.c.cum Epiſcopus. modo cum locum, ſeu tribunal eligat in quo ius, ſine incommodo litigantium reddere poſſit.l.ſi locus.ff.de iudic.ideſt vbi ſalua maieſtate imperij ſaluoque more maiorum nõ in proſtibulo,vel in alio loco inhoneſto, intra territoriũ ſuum Hoſtien. in ſum.tit.de feud.§.apud quem. verſi. in quo loco.ita tamen vt non relinquat ſacra palacia, vel prætoria pro domibus priuatorum ipſa palacia contingat dirui.l.fin. C.de offi. rect. prou. ita quod vtriq; parti locus congruus ſit, & honeſtus.l.ſi cum dies.§.ſi arbiter. ff.de arbit. Hoſti. vbi ſupra vide pulchram gl. in d.l.ſi locus.ff.de iudic. Et quantum ad relaxationem conſueuit Excell. Senatus ad preces reorum mandare Caſtellanis, & iudicibus media cautione
12 illos relaxari, † niſi pro cauſa pœnam ſanguinis exigente detineantur, de qua, ſi dubitatur, iubet afferri proceſſum cum informationibus, vt videat,

A R G V M E N T V M.

Quod nullus cogatur ad componendum, nec denegentur defenſiones facere volentibus, ſed in ipſis defenſionibus audiantur.

T E X T V S.

Car. 17. lib. 2. Decretorum.

NVLLVM volumus per aliquem bayliuorum, iudicum, aut Caſtellanorũ noſtrorum, ſeu Locatenẽtes eorum cogi, vel induci ad componendum, de, & ſuper aliquo crimine, vel offenſa, vnde fuerit inculpatus: ſed tales, qui deliquiſſe inculpabuntur, & dicent ſe vele defendere per ſententiam terminari, poſtulabunt liberè auditi, ſtatuimus, & mandamus, & ad ſuas defenſiones, ac iura proponenda, deque ſua innocentia, quam allegabunt docendum admitti coram iudice ordinario loci, in quo proceſſus contra eum intitulatus fuerit. Quemquidem iudicẽ, in ipſo caſu huiuſmodi ꝓceſſum, & cauſam illius delicti partibus debitè auditis præcipimus iuridicè terminari, pœna cẽtum ſolidorum fortium compellenti, vel inducenti, quenquam ſuper aliquo crimine inculpatum non volentem, ſeu nõ petentem ad componendum, imminente fiſco noſtro applicanda.

S V M M A R I V M.

1 *Compoſitio voluntatis eſt, non neceſſitatis.*
2 *Iudici prohibetur cum ſubditis contrahere.*
3 *Facilè præſumitur concuſſio, & terror iudicis contra ſubditos.*
4 *Voluntas coacta voluntas propriè non eſt.*
5 *Cogi ad componendum varijs modis dici poteſt.*
6 *Preces importunæ metui æquiparantur.*
7 *Coactè fieri dicitur, quod metu pœnæ fit.*
8 *Ac quod pudore, vel verecundia fit, vel fieri omittitur.*
9 *Preces importunæ oſtendunt voluntatem non eſſe liberam.*
10 *Perſuaſio nimia vim habet coactionis.*
11 *Solicitudo, ac nimia perſuaſio coactionem inducit.*
12 *Perſuaſio, conſilium, inſtigatio, & inſtructio quid inter ſe differant.*
13 *Blandimenta potentum minis æquiparantur.*
14 *Reus defenſionibus renunciare non poteſt.*

Gloſſa Vna.

DEcretum hoc ſecundùm ordinem libri anterius eſt antecedenti proximè declarato: in ſecunda parte cuius Sereniſſimus Dux tractans de compoſitione, veriſimiliter ad maiorem declarationem illius cenſuit, non tantùm reos non eſſe ad componendum cogendos, nec inducendos, vt hoc decreto diſpoſuerat: ſed nec de compoſitione tractandum, niſi rei ipſi confiterentur prius, & compoſitionẽ requirerent. Nã cõpoſitio eſt, vt ibi dixi quodammodo contractus tranſactionis, qui voluntaris eſt, & non
1 neceſſitatis. † l.ſicut.C.de action. & obligat. & iudi-
2 ci cum ſubditis permiſſum non eſt contrahere. † l. non licet. ff.de contr.empt.l.pen. C. ſi certum petatur. l.principalibus vbi Bartolus Iaſon. & alij.ff.ſi certum petat. quum rimeatur per impreſſionem facilè ſubditos, induci poſſe ad complacendum iudici. dicta l. principalibus, & ibi Salic. Nat. conſilio 50. Roland.conſi.83.volum.2. maximè timore carceris ad not.in l. qui in carcerem. ff. quod metus cauſa. & rogitus ſuperioris habeant vim præcepti. Bal. in l.fina.§.neceſſitate. C.de bon.quæ liber. ac ab officiali facilè præſumatur concuſſio, vel terror in-
3 ferri. † Bald. in l.nouiſſimè. ff. quod falſ. tutor.

Auth.

auth. Nec ſolùm ex factis, ſed etiam ex verbis magiſtratus iuſtus metus inferatur, ſecundùm iudicis arbitrium. l. qui aliena. §. Celſus. ff. de acquirenda hęreditate. Paris de Puteo de ſyndicatu in verbo officiales. cap. 7. nu. 16.

Quare hic Princeps vult audiri tantùm ad compoſitionem volentes, non coactos; quum coacta voluntas, ſtricta iuris ratione voluntas tantùm ſit.
4 l. ſi mulier. §. penul. ff. quod metus cauſa. & coactio voluntati contraria à peccato excuſat. cap. ſi hoc & c. merito 15. quæſtio. prima. vnde coacta ſeruicia Deo non placent. cap. iam vero. 23. quæſtio. 6. Cogi autem pluribus modis poſſent, ſcilicet metu mor-
5 tis, vel corporis cruciatu. † Barto. in l. fina. ff. ſi quis aliquem teſtam. prohib. l. interpoſitus. C. de tranſactio. item non tantum is, qui in manibus, & poteſtate miniſtrorum ad aliquid faciendum cogitur, ſed etiam ſi ciuiliter, & ordinario iure cogatur. l. prima. §. neceſſario. ff. ſi mul. ventr. nom. in poſſ. Socy. conſilio 151. nume. 3. volum. primo. Vel ſi à ſuperiore interpelletur, & moneatur. §. ſi vero etiam ſanctiſſimo in auth. vt diff. iudic. Socyn. dicto conſilio 151. ex precibus importunis, quæ metui æquipa-
6 rantur. † Innocent. in capitu. petitio, de iureiurando. Bartol. in tractatu de tiran. quæſtio. 6. Socy. conſilio 263. num. 8. Item præceptis pœnalibus. cap. ſecundo. de teſtibus cogend. quia quod metu pœnæ
7 fit, ſponte fieri non dicitur, ſed coactè. † glo. in ca. auda cter. 8. quæſtio. 1. Barto. in l. creditores. ff. de ſolutio. Bald. in l. omnem. C. ad Tertull. Berou. conſilio 33. num. 13. volum. 3. Inſuper coactè factum, aut fieri omiſſum quoque dicitur, quod pudore, aut verecundia fit, vel fieri omittitur. Bar. in l. fideiuſſor vlt. ff. de fideiuſſoib. Iaſo. in l. non ſolum. §. morte. num. 36. ff. de nou. oper. nuncia. Crau. conſi. 958. num. 35. & ex neceſſitate facere, quod ob pudorem, & verecundiam fit l. pecuniæ. ff. de alim. & cib. legat. l. quintus. ff. mandat. Roland. conſi. 10. nume. 34. volum. 5.

Coactionem Princeps nedum, ſed etiam Inductionem ad componendum vetat. Vt puta, ſi iudex importunis precibus, aut ſuaſionibus reum interpellet ad componendum, quæ operantur volunta-
10 tem non eſſe liberam. † Cephal. conſi. 207. num. 71. per l. 1. §. perſuadere. ff. de ſer. corrupt. iunc. l. ſi ſuperſtiter. C. de dol.

Perſuaſio etenim nimia vim habet coactionis.
11 l. 4. §. ſi quis volentem. ff. de libe. hom. exhib. & quãuis inuolentem, & ſcientem dolus non committatur, vbi tamen nimia ſolicitudine, & perſuaſione conſentit ſolicitanti, coactus, & inductus conſen-
12 ſiſſe cenſetur. † dicta l. 4. Curt. iun. conſi. 141. nume. 18. Cum plus ſit ſolicitè perſuadere, quam vnum ad aliquid faciendum impellere. l. prima. §. ſecundo. ff. de ſeruo corrupt. l. cum qui. C. de appellat. l. prima. C. de rap. virg. Caſtr. conſi. 174. volum. primo. Oldra. conſi. 36. Crau. conſi. 461. num. 10. quod intelligendum eſt, quando perſuaſio, aut inductio ipſa, vel conſilium tendit in malum. dict. l. 1. §. perſuadere. ff. de ſeruo corrupt. & hoc caſu ſatis in malum tendere dici poteſt, quando iudex reum in id ſolicitat, quod illi decreto prohibetur.

Quid autem inter ſe differant perſuaſio, conſi-
13 lium, inſtigatio, & inſtructio † explicat. Barto. in l. non ſolum. §. ſi mandato. ff. de iniur. & non tantùm perſuaſionibus non licet iudici reum ad componẽdum inducere, ſed nec etiam blandimentis allicere: cum & ſi alium blandimentis adduci in ſuam ſententiam permittatur. l. fina. ff. & C. ſi quis aliqu. teſtam. prohib. nihilominus cum blandimenta po-
14 tentum minus æquiparentur. † glo. in l. 1. cap. ſi rect. prouin. hoc etiam caſu blandimentis non licet iudici compoſitionem tractare. Quinimo, vbi blandimenta etiam ipſa non prohibentur, ſi quis tamẽ ea in re doloſè verſetur, & moleſtus nimius, ac importunus ſit, id etiam eo caſu minimè licebit. Iaſ. in l. dedi. §. quamquam. ff. de conditione indeb. & conſilio 141. vol. 4.

15 Et tantùm abeſt, † renunciationem defenſionis à reis quærere debere, quod ipſe potius teneatur ex officio ſupplere ad inueſtigandam eorum innocẽtiam. Boſ. in pratic. criminal. titu. de confeſſ. nume. 12. & renunciatio ipſa inualida ſit gloſ. in l. pactum inter hæredem. ff. de pact.

VT NEMO INVITVS accuſare, vel denunciare cogatur.

ARGVMENTVM.

Nullus cogatur ad denunciandum, vel clamam faciendum contra offenſores, & inde nullo modo moleſtare.

TEXTVS.

Car. 19. lib. 2. Decretorum.

CVM nullus cogi debeat ad agendum, hoc edicto perpetuo prohibemus omnibus, & ſingulis bailiuis, & Caſtellanis, & cæteris officiarijs noſtris, ne quemquã cogere præſumant ad denũciationem, vel clamam faciendum contra aliquem, vel aliquos iniuriatores, vel offẽſores ſuos: nec talẽ, ſeu tales qui denunciare offenſam, iniuriam, vel damnum ſibi illatas, vel inde clamam facere noluerit occaſione ſumpta, quòd ius noſtrum celauerit, ſeu quouis alio quæſito colore, moleſtare, ſub pœna viginti quinque ſolidorum fortiũ per contrafacientem committenda, & fiſco noſtro applicanda..

SVMMARIVM.

1 *Offenſus non tenetur, ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter accuſare, ſeu denunciare offenſorem.*
Item nec eius hæres.
2 *Iudex ex officio poteſt reum confeſſum, aut conuictum condemnare, verſus partem læſam in proceſſu, etiam non interuenientem ad reſarciendum damna, ac intereſſe.*
3 *Item & denunciatorem in actis non nominatum, non verificãtem denunciationem verſus accuſatum, ſeu denunciatũ.*
4 *Teſtificari pro ſe, nec contra ſe nemo cogitur.*
5 *Teſtes coguntur, aut cogi poſſunt, tam iure canonico, quam ciuili teſtificari ea, quæ ſciunt.*
6 *Edictum pœnale contra omnes teſtes, qui aliquid ſciuerint, vt debeant comparere, ac teſtificari an ſit validum. & nu. 11. & 17.*

7 *Litera Monitoria permiſſa, & quibus caſibus?*
8 *Monitorijs non aſtringitur, qui voluntate defuncti aliquid retinet.*
9 *Monitoria præcedere poſſunt litem, ac ea pendente fieri, & publicari.*
10 *Niſi ſuper eadem materia iam didicita ſint teſtificata corã iudice ſeculari.*
11 *A pratica ſolita procedendi minimè recedendum.*
13 *Defenſionibus reus renunciare nequit, nec illis directo, vel indirecto priuari, in quibus ſi deficiat iudex ſupplere debet.*
14 *Non indicare maleſactorem peccatum non eſt.*
15 *Teſtis, qui non iurauit in crimen falſi teſtis non cadit.*
16 *Teſtes a parte nominari, ac iudici produci debent, alioqui dicuntur ſe ſponte offerre.*
17 *Pæna defunctum, ac ſuppr[i]mentium iura domini quæ ſit?*

Gloſſa vna.

CONSTITVTIONE imperiali cauetur, vt nemo inuitus agere, vel accuſare cogatur. l. vnica. C. vt nemo inuit. quam, etſi aliqui intellexerint in ciuilibus, & non criminalibus procedere, eadque propter Caſt. ibi ab ea conſtitutione excipiat hæredes occiſi, quos teneri aſſerit ipſius mortem vindicare, & homicidam accuſare. glo. tamen in l. ſi quis homicidij. C. de accuſatio. quam communiter à doctor. approbari retulit. Coar. lib. var. reſolut. cap. 11. in fine. Clar. in prat. crim. §. fin. q. 15. verſi. item quæro Papon. titul. de accuſ. arr. 3. contrarium cenſuit. ſcilicet nec offenſum, nec hæredẽ
1 ad accuſandum cogendos. † maximè quantum ad hæredem, ſi defunctus iniuriam remiſerit, aut delinquenti indulſerit. Bald. in l. athletæ. §. dat remiſſiones. ff. de excuſ. tutor. Prædictam conſtitutionẽ Princeps ſequitus ſuſtulit omne dubium, ſi quod prius fuiſſet in caſibus proximè adductis, ſiue de accuſatione, ſiue de denunciatione agatur, de qua per Clarum §. fin. q. 7. per totum.

Qua accuſatione, ſeu denunciatione non tradita, non ideo minus iudex ex officio, qui per viam inquiſitionis proceſſit, ex eodem proceſſu poteſt delinquentem verſus partem læſam condemnare ad reſarciendum damna, ac id omne quod eius in
2 tereſt ob iniuriam paſſam. † Bald. Alexand. Curtius iunior nume. 15. Purp. nume. 142. in l. 2. C. de edendo. & furem condemnare ad reſtitutionem rei ſubtractæ. l. ſolemus. §. latrunculator. ff. de furtis. l. interdum. §. qui furem. ff. de furt. Corn. conſ. 130. num. 19. volum. primo. ita quod mihi videatur communis ſententia contra. Roland. conſ. 30. vol. 2. & Clar. quæſtion. 62. verſic. ſed quæro qui voluerunt ſequi in actis inſtruentum, & petitionem partis læſæ. Quinimo non ſolùm delinquens verſus partem, ſed & denunciator, & inueſtigator in actis non nominatus, ſi probatum non ſit reum delinquiſſe, poterunt ad expenſas condemnari verſus
3 reum ipſum. † Papon. titu. de accuſatio. arr. 2. ex l. ſeueriter præſea. §. quin etiam. ff. de excuſatio. tutor. l. 1. C. de decur. lib. 10. Guid. Pap. q. 269.

Sed vtrum, ſicut quis non cogitur accuſare, nec
4 denunciare, non cogatur etiam teſtificari? † Quantum ad partem læſam puto quòd non: quum contra ſe nemo teſtificari cogatur. Bal. conſ. 227. vol. 5. pro ſe autem teſtimonium nullius ſit momenti. l. omnibus. C. de teſtibus. eſſetque potius quædam denunciatio, quâ virtute huius decreti pars ipſa læſa immunis eſt. alioqui ſi teſtificari cogeretur, fuiſſet potius lex verbis, quam rei impoſita contra. l. 2. C. commu. de leg.

Teſtibus autem decretum nihil iuuat: quum loquatur de ijs, qui iniurijs, aut offenſa affecti ſunt. & teſtes tam iure canonico toto titu. de teſtibus cog. quam ciuili. l. ſi quando. C. de teſtibus teſtificari cogantur, niſi ex illis perſonis ſint, qui ab hoc onere
5 eximuntur, † vt filij contra parentes, & alij de quibus in l. Iulia, & l. inuiti, & l. pater. ff. de teſtibus.

Difficultas eſt, ſi ignorantur teſtes, qui alicuius rei certificati eſſe poſſint, vtrum liceat proponere
6 edictum compulſorium † ad teſtificandum contra omnes. rem, de qua tractaretur, ſub pœna aliqua: vt ſemel Buſchæ fuerat publicatum contra eos, qui ſciuiſſent pro, aut contra caſum cuiuſdam homicidij. quantum ad forum eccleſiaſticum huiuſmodi edicta conceduntur pro rebus occultis, ſine difficul
7 tate, & nuncupantur literæ monitoriales † ad derogendum res ſubtractas. cap. qui cum fure. de furt. Barto. Bald. Salic. in l. ciuile. C. de furt. Neuiza. in ſylu. nupt. libr. 3. numer. 30. Clar. in prat. crim. §. fina. quæſto. 27. Alba. conſi. 15. Quibus locus non eſt, ſi res occultæ non ſint, aut certus aduerſarius. Gemin. & Anchar. in cap. fina. de elect. lib. 6. Fel. in cap. 2. colum. 5. verſi. circa tertium de conſtitut. vel ſi criminoſæ ſint, aut perſonam aliquam infamia afficiant c. primo. q. 5. l. apud labeonem. §. prætor. ait. ff. de iniur. Soc. conſ. 118. lib. 4. vel niſi quis ſe opponat, adſerens rationabilem cauſam oppoſitionis. Neuiz. vbi ſupra. quamuis ſuſpitio ſit conſcientiæ læſæ contra partem ſe opponentem publicationi earundem. Crau. conſ. 181. nume. 6. qua oppoſitione facta ſemper vidi excipi partem, ac eius conſilium ab onere propalandi. exceptis tutoribus qui bona pupillorum infideliter deſcripſiſſent. vt dixi tit. de minorib. decr. inuentaria pr. pat. glo. vna num. 17. Nam quoad partem ipſam non eſt vlterius procedendum, ſi conſtituat ſe reſponſuram pro ijs, quorum prætextu monitiones fiunt. quum generale edictum certos non arctet Fel. in d. cap. 2. Neuiz. vbi ſupra. num. 48. Rim. iun. conſ. 357. nu. 3. Si reſpondeat ſcilicet ea pro quibus edictum, ſeu monitoriæ ſunt emanatæ poſſidere, aut habere, & ſe iuridicem illa retinere, ſi autem negaret, aut partim, fateretur, & partim negaret tunc non retardaret curſum earundem Rim. d. conſ. 357. num. 45. & quoad eius conſilium prohibitus ſit aduocatus pandere ſecreta cauſæ ſui clientis. l. fin. ff. de teſtibus, nec monitorio aſtringatur is, qui bona volun-
8 tate defuncti aliquid retinet. Rip. reſponſ. 77. † Iſtæ monitoriæ, ſeu publicatio earundem fieri poteſt, tam ante litem cœptam, quàm ea pendente vtro-
9 que etenim tempore tollerantur. † Crauet. dicto conſilio 181. Alba. dicto conſilio 15. quamuis, ſi dum lis pendet publicentur, crediderim ſemper eorum curſum potuiſſe impediri, ſi ſuper eadem materia coram iudice ordinario iam erant publicata, & didicita teſtificata ob timorem ſuborna-
10 tionis. † cap. fraternitatis. de teſtib. auth. at qui ſemel C. eo. quum videretur etiam inutile admittere, id quod iam irreuelato totum erat effectum. l. ad probationem. 2. C. de probatio. & iudicibus iniungatur ne iudicia fiant fruſtratoria. l. ſi prætor iuſſerit. ff. de iudic. ac ne litibus inanibus, expenſiſque ſuperfluis litigantes vexentur. l. 2. ff. de aq. pluu. arcend. Tantò magis quum viam monitorialium putauerit regulariter prohiberi. Purpur. conſ. 363. ſi ex illa iuriſdictio temporalis eneruaretur. Abb. in cap. nouit. colum. 20. verſicu. nunc condeſcendendo de iud. prohiberi etiã curſũ earundẽ crederẽ, ſi lis cepta eſſet præiudicialis. l. ordinarij. C. de rei vẽdic. Cra. cõſ. 79. nu. 7. verbi gratia ſi quis agat petitione hæreditatis

quam

quam reus negat actori pertinere, & interim pro-
cedat actore via monitorialiũ, ſi reus opponat ſu-
perſedẽdum erit, donec cognitum ſit, ad quem hę-
reditas pertineat ac ita iudicauit 1581.4. Iulij Reue
rendus Dominus Vicarius Epiſcopalis Vercellen-
ſis in cauſa Grumetorum Bugellæ præſertim, quũ
nemo teneatur pandere ſecreta ſui patrimonij. l.2.
C.de impon.lucr.deſcr.lib.10.in quibus non proce-
dit id quod dicitur deſcriptionem facilè conceden
dam. Bald.in l.1.C.de prohib.ſeq.pecun. in fi.

Quod attinet ad quæſtionem propoſitam vtrũ
validum dici potuerit edictum prædictum contra
teſtes, ſeu omnes ſcientes ſucceſſum rixæ, & caſum
11 prædicti homicidij: † parte fiſci dicebatur, quòd
ſic: arguendo à pratica monitorialium eccleſiaſti-
carũ, ad caſum ipſius edicti, ne delicta remanerẽt
impunita contra l. ita vulneratus. ff. ad legẽ Aquil.
ac vt adiuuaretur veritas, cui iura ſemper locum
eſſe voluerunt. l. Imperatores. §. penul. ff. de proba-
tionibus, quarum facultas nunquam eſt coangu-
ſtanda, l. quoniam. in fin. C. de hæretic. Rurſus vide-
tur text. in cap. ad noſtram, 3. & ibi Abba. in 3. no-
tab. de iureiurand. tradens praticam citandi teſtes
generali præcepto, ſub pœna excommunicationis,
vt qui factum nouiſſent comparerent ad teſtimo-
nium proferendum. quem text. etſi loquaĩ in mate
ria peccati vſurarũ: putauit tamen ibi Abbat. ap-
tari etiam vbicunque teſtes compelli poſſunt, & il-
le tex. facit, imo eſt in terminis proclamatis ad ma
nifeſtandum contractus vſurarios, iampridem or-
dine, & nomine Illuſtrium dominorum Sebaſtia-
ni Solerij Referendarij, Georgij Archatoris, An-
thonij Ceruæ, & Alexandri Guerſij delegatorum,
omniumque Senatorum digniſſimorum promul-
gati. Contra quod, non ad tegendum illicitos con
tractus, ſed ne fortè incautè, & citra maliciam plu-
res pœnis inuoluerentur præter ipſorum Illuſt. do-
minorum delegatorum bonam, ac ſinceram men
tem, & citra non comparentium dolum, aut con-
tumaciam. Magnifica Ciuitas Taurini, ſeu agentes
pro ea Sereniſs. Ducem glorioſiſſimæ memoriæ
Emanuelem Philibertum ſupplicauerant, à quo ip
ſius edicti ſub die 9. Ianuarij 1580. ſuper precibus à
Clariſſimo Iuriſconſulto Domino Cõſtantio Phi-
lippi, & à me compoſitis reparationem obtinuerat.
Vnde quum virtute edicti prædicti Buſchæ publi-
cati nõ omnes comparuiſſent, & aliqui ſupereſſent,
quos reus pro cauſa dicti homicidij detẽtus, ad eius
defenſionem examinari facere intendebat, teſtes
ipſi dubitantes moleſtari à fiſcalib. ad pęnas edicto
impoſitas, aut ſaltẽ nolentes ſe ponere in diſcrimi-
ne diſputationis, an in pœnas incurriſſent, vel non
a teſtificando ſe retrahebãt: adeo ꝙ reus ipſe quaſi
deſtitutus defenſionibus in graui periculo cõſtitue
batur. Quibus non obſtantibus, ſeu non attentis ob
tinui pro reo in iudicio contradictorio licere teſti-
bus deponere impunè, ac liberè, edicto prędicto, ac
pœnis in eo contentis minimè obſtantibus. Moue-
bar primo ex nouitate rei: quum nuſquam antea
audita eſſent ſimilia proclamata, & illis relinq pra-
ticam, & ſtylum procedẽdi in criminalibus, retro-
actis temporibus obſeruatum, à quo non erat rece-
dendum. Bal. in l. illud. ff. de excuſ. tuto. l. minime, &
l. ſi de interpretatione, ff. de legib. c. cum dilectus. de
conſuetud. Secundò mouebar, ꝙ pars læſa dederat
querelam contra reum, qua tradita, ceſſabat omne
remedium inquiſitionis, omnino, iudici ablatum
ex propoſita accuſatione. Gram. conſi. 28. Clar. in
§. fin. q. 3. verſi. ex hac autem. Sed quando ad inſtan
tiam partis proceditur, nemo cogi poteſt ad denun
ciandum. Bal. & Iaſ. in l. omne. §. ſi tibi hoc indiciũ,
ff. de condi. ob turpem cauſ. & ibi Iaſ. in fi. notat Bal
dum loqui quoad teſtes. Tertiò dicebam ad propo
ſitum facere reg. ex ipſo. §. ſi tibi deſumptam, præ-
miũ licitè capi pro indicatione malefactoris, quẽ
ſi indicare, & denunciare teneremur, præmiũ nul-
lo modo poſſet pro iudicatione ipſa acceptari. glo.
Iaſ. & alij ibi Bar. & Bal. in l. vt vim. ff. de iuſt & iure.
Bal. in c. ſuper eo de tranſact. Sed quid quæſo eſt te-
ſtimonium dicere, quàm reum denunciare, vel in-
dicare? ꝙ ſi facere non tenebantur, edicto cogi nõ
poterant ad faciendum id, cui iuris diſpoſitio refra
gabatur. Quartò cõſiderabam hac noua praxi, ſeu
introductione illius, reos poſſe ſæpe, ac frequenter
ſuis defenſionibus priuari. Nam teſtes in crimina-
libus cauſis præſertim grauibus difficulter depo-
nunt: quum ex teſtimonio capitali, inimicitia capi
12 talis contrahatur. † c. cũ P. de accuſat. Bal. & Fel. in
c. dilectorum de teſt. cog. vnde ſi non tenentur teſti
ficari in præiudicium coniunctorum. l. Iulia. ff. de
teſtib. multò minus in ipſorum præiudicium, ne ſe
exponãt periculo pro cauſa aliena, quod vnuſquiſ-
que ſapiens quærit euitare, & primum ſibi, quã alijs
proſpicere. l. præſes. C. de ſeruit. Vnde facilè eſt, ꝙ ita
proclamate in genere vocati, & non nominati de-
trectent ire ad teſtificandum vel pro, vel contra, ne
aliquas contrahant inimicitias, quarum ſunt excu-
ſabiliores, ſi nominatim monentur, & citentur. ne
alioqui videãtur quodammodo ſe ingerere. l. qua
omnia. ff. de procu. auth. rogati. C. de teſtib. Si itaq;
non comparuerint, futurum erit, ne amplius au-
deant dicere ſe quicquam ſcire in pernicie rei, qui
in hoc pacto per indirectum ſuis defenſionibus de
ſtituetur, pro quibus ſupplere iudex debet etiam in
13 examinibus teſtium. Boſ. in pratic. crim. tit. de con-
feſſ. num. 12. Et quibus etiam, ſi velit reus nequit re
nunciare. gl. in l. pactum inter hæredem. ff. de pact.
nec ſuperior illis eum priuare. clem. paſtoralis de re
iudica. l. defenſionis. C. de iure fiſc. lib. 10. Bald. in l.
3. §. ſi is, ff. quod quiſque iuris. Soci. conſilio 266. lib.
ſecundo. Clar. in dicto §. fina. quæſtio. 49. verſicul.
& hoc adeo. &c. quo fit, vt permitti non debeat
per indirectum, quod directo prohibetur. regul.
cum quid vna via. de regul. iur. in ſexto, Sextò ſuf-
fragatur, quòd non indicare malefactorem non
14 ſit peccatum. † Angel. & Iaſo. in dicto §. ſi tibi re-
ferentes beatum Franciſcum, qui interrogatus ab
inſequentibus homicidam, an illhac tranſiuiſſet,
mittens manum in manicam reſponderat hac
non tranſiuit. excipiuntur tamen quædam crimi-
na, quæ per ſcientem reuelari oportet. Barto. in l.
vtrum, ff. ad legem Corneliam. de patric. quare
Burſa. conſilio 111. numero 8. refert Bald. in quo-
dam conſilio citato, vt ait à Iohan. de Plath. in §.
publica inſtitut. de iudic. deplorantem contra iu-
dices inquirentes contra ſcientes, & minimè reue-
lantes crimina. & tantò magis non erat dubitan-
dum de pœna illius edicti Buſchæ, ordine tunc ma
gnifici Domini Capitanei publicati: quum teſtes
in pœnam falſi non incurrant, niſi prius iuraue-
15 rint. † Bald. in capit. ſi qui teſtium. colum. ſecun-
da. de teſtib. & in cap. 1. de inueſti. inter dominum
& vaſallum. lis oriat. Felyn. in capitu. ſecundo.
nume. quinto. & in capitu. dilectorum in fin. de te-
ſtib. cogend. Septimò, & vltimo facit, quia de iu-
re ciuili, nemo ex neceſſitate maleficium indicare
tenetur, niſi id facere velit ex vrbanitate. l. ciuile,
& ibi Barto. Bald. ac alij. C. de furt. communem
dixit Grat. conſilio 1. num. 47. volum. primo. Clar.
§. fina. q. 87. præſertim quum teſtes à parte produci
16 debeant † ne ſe ſponte offerre dicantur. Barto. in l.
poſt legatum. §. his vero. ff. quib. indign. ac etiam

indici nominati.d,c,dilectorum, & ibi Bal. & Fely. de teſtibus.

17 Diſtinguendo igitur aliquos caſus. Primò † aut quæritur de parte læſa: & ipſa hoc decreto,iuriſque communis diſpoſitione eximitur, ne quouis modo teneatur accuſare, vel denunciare,aut indicare maleficiorem. Secundò aut de maleſactore,& idẽ dicemus,quũ nemo debeat ſe prodere,vt per Alex. in l.1.ff.de bon.cor. qui mort.ſibi conſciu. nec contra ſe teſtificari. Bald.d.conſi. 227. volum.5. Tertiò aut queritur de teſtibus,& alia diſtinctio neceſſaria eſt.Nam de iure canonico,quod in foro eccleſiaſtico obſeruatur.cap.1.de nou. oper.nunc.ſimilia ædicta contra teſtes per mittuntur,d. cap. qui cum fure de furt.c.ad noſtram.3.de vſur.tam pro cauſis corã iudice eccleſiaſtico,quam ſeculari pendentibus.ſcilicet , vt cauſa pendente coram iudice ſeculari obtineantur monitoriæ à iudice eccleſiaſtico,ſub pœna excommunicationis contra teſtes ſcientes, & non reuelantes factum, vt declarat Abb. in d. cap. ad noſtram. De iure autem ciuili quod in foro ſeculari ſeruandum eſt.d,cap.1.de ope.no.nunc. cum ibi notatis,aut agitur ad inſtantiam partis læſæ, ſeu ad quærelam, vel accuſationem,tunc aut pars ipſa teſtes nominauit, vel iudici præſentauit, & hoc caſu Iudex cogere illos poteſt ad teſtificandum, l. ſi quando. C,de teſtib, tot.tit. de teſtib. cog. aut nulla facta eſt nominatio,vel præſentatio, & tunc ad partis inſtantiam non nominatim vocati, quempiam indicare non compelluntur.d.l.ciuile. Bald.& Iaſo. in d.§.ſi tibi. Vel ad inquiſitionem proceditur,ne delicta impunita remaneant,& hoc caſu ſi loquimur ſecundum praxim, & ſtilum ordinis procedendi in cauſis inquiſitionis,qui vim legis habet,& a quo non eſt recedendum. Crau. conſi. 91. ſimilia ædicta nouam, ac inuſitatam formam, procedendi continentia, minimè admitti deberent. vel quæritur de iure, & tunc ſi delictum ex ijs ſit, pro quibus ad inquiſitionem procedi permittitur,videntur tolerari ſimilia ædicta aliàs non. Bald. & Iaſo.in d.§.ſi tibi. a quibus excipi intelligo eos omnes, qui ſi nominatim citarentur ad ferẽdum teſtimonium,cogi per iudicem non poſſunt.l. Iulia cum leg.ſequẽ. ff. de teſtib.ne maioris ſit efficaciæ iſta citario generalis voce tubæ, aut præconis facta, quam certa, & ſpecifica. Quod ſi reus teſtes haberet pro defenſione ſuæ innocentiæ,qui ædicto non paruiſſent,tunc quia ſi iſti compelli minimè poſſent teſtificari, ne pœnis ædicti illa quærerentur, quaſi non poſſent reum iuuare, quin ſe ipſos oſtenderent contra d. l. præſes.C.de ſeruit.& quia nemo contra ſe deponere tenetur Bald.d.conſi.227.lib. 5.hoc caſu, ne reus priuaretur ſuis defenſionibus, quarum inualida eſt renunciatio,& omnis ſuperioris earundem priuatio, & ne indirectò cõtra reum introducatur,quod directò prohibetur, credo, ac teneo declarandum, ſi requiratur, licere teſtibus deponere ſine mœtu incurſionis pœnarum ædicti: A publicatione cuius omnino cenſeo abſtinendum: tum quòd praxis ſit inuſitata, tum quòd multi ſimplices captarẽtur non minores in genere, ita vocati horum omniũ, quæ inde ſciunt ſpecificè interrogati teſtificari. vel quia maior naſci poſſit inimicitia, ac odiũ rei, ſeu delinquentis contra eos,ſi ita vocati comparerant, quàm ſi nominatim citentur, ac interrogentur: quaſi hoc caſu minimè illis quicquam poſſit aſcribi,ſeu Imputari. quibus attentis exiſtimo reſponſum ac ſatisfactum,ſupra in contrarium adductis, & allegatis.

Quum itaque offenſus,ſeu iniuria affectus accuſare,ſeu denunciare reum non cogatur, moleſtari inde per fiſcales non debet,cur nõ denunciauerit: quia,quod lege permittente fit,pœnam non meretur.l. grachus. C.ad leg. Iul. de adult. ſupprimentes
18 † autem,& celantes iura Principis, qua pœna afficiantur,& reuelantes,quod præmium referant tex. in l.vnic.C.de ijs qui ſe defer.lib.10,

DE FALSIS NOTARIIS, Authoribus,& teſtibus,& pœna eis infligenda.

TEXTVS.

Cat. 72. Decretorum.

AD maiorem terrorem malignantium volumus etiã, & expreſsè iubemus, ꝙ ſtatutum ſub rubrica de notarijs obſeruetur. Adijcientes, quòd ſi quiſpiam ipſorum notariorum ſcripturas, aut inſtrumenta quæcunque per eos, ſeu alios notarios recepta falsò fabricauerit,ita quòd ſit falſum de iure punibile, amputatione pugni, confiſcationeque bonorum ſuorum, & Bannimento perpetuo puniatur. fabricari verò facientes pari pœna affligi volumus, & falſos teſtes ea lege dãnari ſtatuimus,& decernimus.

SVMMARIVM.

1 *Pœna terribiles magis ad terrorem imponuntur, quàm quòd ad vnguem exigantur.ac de falſitate primùm conſtare debet,antequam de ea quiſpiam inquiratur.*
2 *Decretum eſt ſtricti iuris,ac ſtrictè interpretandum.*
3 *Caſus omiſſi remanent in diſpoſitione iuris communis.*
4 *Qualitates decreti, vt illius diſpoſitioni locus ſit, quatuor ſunt.*
5 *Qui decreti diſpoſitionem intentat, illius qualitates probare tenetur.*
6 *Falſitas an ex criminibus ſit in quibus leues probationes ſufficiunt.*

Gloſſa prima.

POena decreti terribilis eſt multis vicibus exequi ſolita, licèt, quæ ad terrorẽ imponuntur, iudicis arbitrio mitigari poſſint,magis quam quod ad vnguem
1 exigantur. † Io. Ray.in comp.feud.in c. imperialem §.præterea ſi inter. Iacob.de feud.§. dictique vaſſalli promiſſerunt recognoſcere. Conſtito igitur de falſitate,de qua cõſtare neceſſe eſt priuſquam de ea quiſpiam moleſtetur. Dec. conſi. 175. nu.5.Gram.conſi.30.Clar.in §.periurium verſi. poteſt etiam. Burſa.conſilio 111. numero 11. Crauc. conſi.46. Boſ.tit. de delinq. nume. 36. & ſpecificè Crau. conſilio 760. Decretum, vt pœnæ eius locus ſit, qualitates nonnullas requirit, quas neceſſe eſt ſcire: quia, quum ſtricti iuris ſit, ſtrictè inter-
2 pretandum eſt. † Barto. in l. quid ſit falſum. ff. ad

leg.

leg. Corn. de falſ. nec ad illos caſus pœna ipſa trahi, quibus verba decreti non conueniunt. Bartol. in l. 4. §. præter. ait in fin. ff. de dam. Infect. Maximè ad omiſſos, qui remanent in diſpoſitione iuris com-
1 munis. † l. commodiſſimè. ff. de lib. & poſth. cuius pœna eſt in liberos deportatio, ac bonorum publicatio, & in ſeruos vltimum ſupplicium. l. 1. §. fin. ff. ad leg. Corn. de falſ.

4 Qualitates decreti ſunt † Primò, quod falſitas committatur a notario, vel teſte, vel quod reſpectu authoris, aliquis author fuerit falſitatis ab vno iſtorum cõmiſſæ. Secundo quod ſcripturæ fuerint per ipſos notarios falſò fabricatæ, aut ſcripturas, aut inſtrumenta quæcunque, per alios notarios recepta alius notarius perturbauerit. Tertio, quòd ipſa perturbatio ſubſtantiam mutet. Quarto, quod falſitas ipſa ſit de iure punibilis. hęc iudicio meo neceſsè fuit ſigillatim notare, ac perpendere: quum diſpoſitioni ſtatuti regulariter locus non ſit, niſi eius qualitates verificentur Bald. in l. 1. §. item illud. ff. ad Sillan. Caſt. in l. pen. §. docere. ff. ne quis eum, & probare qualitates ſtatuti ille debeat, qui eius beneficium intentat. Soc. conſ. 55. lib. 1. Corn. conſ. 223. volum. 1. Boſ. titul. de capt. numer. 46. & 47. vnde
5 Domini fiſcales, † intentant beneficium Decreti, perpendere debent, an contra reum vrgeant, quæ
6 Decretum expoſcit. ac probationes † habere liquidiſſimas Dec. conſ. 175. num. 6. cum ex huiuſmodi delictis ſecundùm eum ibi ſub numer. 8. non ſit, in quibus leuiores probationes ſufficiunt. quamuis tamẽ quantum ad hoc de criminibus eſſe dicat Cra. conſ. 56. nu. 12. quæ occultè cõmittuntur pro quorum probatione teſtes inhabiles facilius admittuntur, vnde potius reuelari dicitur, quam pateſieri falſitas. l. ſi ex falſis vbi Bald. C. de tranſact. Boſſ. tit. de indic. nu. 178. vbi tractat. in eo. crimi. an. ſufficiant leuiores probationes concludens quod non. Fulg. conſ. 174. Gabr. conſ. 180. ſuſpitio falſitatis an purgetur pro cauſa ciuili, ſi in criminali notarius in tortura ſuſtinuit illud eſſe verum. Bald. conſ. 166. vol. 2. Quibus pmiſſis, ac intellectis in gloſſa ſequẽti tractabimus de qualitatibus ipſis, & conſequenter caſum, in quo alias conſului, ſcilicèt an pœnæ decreti locus ſit odio illius, qui quum notarius non eſſet, imitando caracteres, & ſtilum notarij, inſtrumentum falſum compoſuit.

S V M M A R I V M.

1 *Notarium eſſe oportet, vt pœna decreti locus ſit.*
2 *Scriptura priuata appellatione inſtrumenti non continetur, & quando?*
3 *Apochæ trino teſte notata decreto an contineatur.*
4 *Scripturæ notariorum non omnes publicæ ſunt.*
5 *Priuatus, qui imitando caracteres alienos, inſtrumentum falſum conſcripſit, in pœnam decreti non incidit.*
6 *Delinquens in officio ſibi concredito magis delinquit, quàm alius extraneus.*
7 *Perturbatio ꝓpriæ, vel alienæ ſcripturæ quomodo conſideret.*
8 *Abraſio quomodo cognoſcatur, & à quo facta præſumatur?*
9 *Perturbatio ꝓpriè non eſt, q̃ ſubſtantiã ſcripturæ nõ immutat.*

Gloſſa ſeconda.

QVALITAS Prima eſt, vt qui falſum committit notarius ſit, author, vel teſtis, de qua re conſtare oportet, antequàm,
1 vel donec de falſitate contenditur † l. diuus. ff. de miliſ. teſtam. & arg. eorum quæ ibi Bar. notat. Notarius quis ſit, vel tabellio à quibus creeẽ, dixi ſupra tit. de tabell. Decr. inter artes glo. 1. iſte notarius, aut falſum inſtrumentum fabricaſſe, aut partem aliquam eius quod recepit, vel inſtrumentum, aut ſcripturam per alium notarium receptam falſificaſſe, aut perturbaſſe, ita quod ſubſtantia mutetur, neceſsè eſt, vt decreti diſpoſitione contineat.

Falſificatio hęc committi debet in inſtrumentis, vel ſcripturis. Quorum inſtrumentorum appellatione ſcriptura priuata ſecundum communem lo-
2 quendi vſum † non comprehenditur. Bartol. Bald. Salic. & Caſtr. in l. 1. C. de iuram. calum. Rom. conſ. 23. niſi priuata ſcriptura fidẽ faceret. Abb. & Deci. In rub. extra de fid. inſtr. Soc. conſ. 62. vel niſi ſtatuti ratio in apocha, ſicut in inſtrumento ſibi vẽdicaret. vt probat Mendoſ. ad Rom. d. conſ. 23. vnde quũ apoca trino teſte ſubſcripta vim habeat inſtrumẽti publici. l. ſcripturas. C. q pot. in pign. hab. ſtatu-
3 to cõprehenderet † ſi alia requiſita concurrerent, q̃ quantum ad decretum apochę prædictę deficiunt: quum Princeps iudicio meo intellexerit de ſcripturis publicis, ex illis verbis per ſe, vel alios notarios recepta ſignificatio quorum verborum, ſecundũ etiam communem loquendi vſum, aptatur publicis, & nõ priuatis ſcripturis, quas non dicuntur notarij recepiſſe, ſed potius tunc ſimpliciter ſcripſiſſe: quum non omnia, quę notarius ſcribit pro publicis
4 ſcripturis habeãtur; † Rub. conſ. 94. Ruin. conſ. 147. num. 12. volu. 1. niſi contineant rogitum ad publicam ſcripturã neceſſarium. §. nos autem in auth. de tabell. qui minimè etiam in dubio præſumitur, Innoc. in c. 2. de fid. inſtr. Barto. & communiter DD. in l. ſciendum. ff. de verb. oblig. Ruin. conſ. 134. num. 3. volu. 3. etiam ſi partes conuocatæ eſſent ad contrahendũ, & inſtrumẽtũ celebrandũ: q̃a à tabellionibus non raro plura notantur, quæ inde ob aliquod Impedimentum, vel partibus inde non conuenientibus, aut propoſitũ mutantibus nõ publicantur. Bar. Bald. & Caſtr. in l. final. & l. is qui. ff. de teſtam. Purpu. conſ. 588. vnde quum illud verbum, ſeu participiũ recepta, tam ſcripturas, quam inſtrumenta complectatur, ea æqualiter determinare cenſetur. l. nam hoc iure. ff. de vulg. & pupill. ita quod etſi ſcripturarũ appellatione lato modo priuata ſcriptura quoque veniat Grat. conſ. 74. num. 42. volum. 2. non minus quã publica, niſi ſubiecta materia refrageẽ. Afflict. dec. 272. Cagn. in auth. ſi quis in aliquo. nu. 3. C. de eden. hic tamen ſecundùm ſubiectam materiam, ac proprium verborum ſignificatũ, communi vſu loquendi etiam inſpecto, aliæ ſcripturæ non veniunt, quam publicæ.

Pulchrum eſt dubium, quid ſi quiſpiam priuatus imitãdo caracteres, ac ſtylum alicuius notarij fecerit, aut fieri fecerit inſtrumentum vnum falſũ, vtrum iſte falſarius, vel author iſtius falſitatis com-
5 prehẽdat diſpoſitione † decretis in vna cauſa alias ſatis graui iudex, & quidẽ ex maioribus magiſtratibus ſuſtinebat cõprehẽdi: quia ſic veriſimiliter reſpodiſſent ſtatuentes, ſi de hoc caſu illos contigiſſet interrogari, ergo ſtatuti diſpoſitionem ad caſum ipſum extendi debere. gl. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. & dixit Bart. in l. quemadmodũ. C. de agric. & cenſit. lib. 11. eſſe locũ extenſioni diſpoſitionis ſtatuti ad caſum improprium, in fauorem reipublicę, prout eſt, ac eius intereſt; vt delicta puniatur. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aq. Qua ratione, & Bart. authoritate motus. Rom. conſ. 105. quaſi in terminis reſpondit, ſtatutum puniens de falſo eum, qui falſo vtitur inſtrumento, ſibi quoque locũ vendicare in eo, qui per aliũ vſus fuit. & Rom. ſequuti ſunt Barb. conſ. 48. vol. 2. Iaſ. in l. ſi ſe partis nu. 56. C. vnd. legi. & eſt dec. Sen. 67. reſpectu decreti in eo, qui perſuaſit. Quibus minimè, iudicio meo, ſatis vrgentibus

 in caſu

in caſu propoſito ego defendebam contrarium, rationibus in antecedenti gloſſa adductis:& caſum ipſum remanere in diſpoſitione iuris communis. l.commodiſſime.ff.de lib. & poſth.l. ſi cum dotem. ff.ſol.matr.præſertim quū maius, & grauius ſit delictum notarij,qui publica perſona eſt, publicū exercens officium.l.2. ff. rem pupil. ſal. for.c.2. de vſur. lib.6.& qui iurauit officiū fideliter exercere. Abb.in c. ſicut ne cler. vel monac. ſec. neg.ſe immiſc.ſcripturis cuius,ob publicam creditur fidem.doct.in c. ad audientiam de præſcript. quàm ſit, & eſſe poſſit delictum alterius perſonæ priuatæ,quæ periura nō eſt,nec admiſſa ad exercitium , ac officium publicum notariatus. Maiuſque ſit delictum eius, qui in
6 officio ſibi credito ſefellit,quam alterius. † vt colligitur ex not. à Bar.in l.eadem.§.1.ff.ad leg.Iul.repe. & in l.prætor ait.§.cogentur.ff.de eden.& in pœnalibus locum nō habeat doctrina.gloſſæ in d.l. cum tale pactum. §.fina.ff. de pact. vt ibi Iaſ. in fine probat.nec etiam ſiquis extenſionē facere velit de perſona in perſonam.Rol.conſi.56.nu.4.vol.3.Quantū ad Bar.doctrinam in d.l.quemadmodum oſtendit Iaſ.in l.ſi is id quod ſub nu.36.col.fi.ff.de iuriſd.om. iudic.non eſſe veram. & inſuper in caſu Rom.d.cōſilio 23.eadem ratio caſuum militabat, q̄ in hoc caſu oſtendi ſupra eſſe diuerſam , cui etiam expreſsè aduerſatur doctr. Barto.in d.l. quid ſit falſum. ff. de falſ. quam retuli in prima gloſſa. extatque pro hac mea ſententia Dec. Afflict.404.concludentis ſtatutum puniens fabricantem ſalſum, non procedere in eo, qui falſum fieri mandauit. & quantum ad me, ſi iudex eſſem , inclinarem potius in hanc ſententiam , q̄ in aliam; maximè quum in pœnalibus mitiorem viam ſequi debeamus.l.pen. cum ſimilibus.ff.de pœn. Et quantum ad deciſ.Senat.67. dicemus de ea gloſſa ſequenti.

Qualitas igitur Prima decreti eſt,quòd notarius falſum fecerit inſtrumentum , vel aliam ſcripturā ſcilicet publicam . Quia ob inſtrumentū omnino nullum propter ipſius inſtrumenti defectum ita, vt ex eo nullum alteri inferri poſſit præiudicium, notarius de falſo non punitur . Barto. in l. ſi quis legatum col.fi. ff.ad leg.Corn.de falſ. Secūda quòd inſtrumēta,ſeu ſcripturæ ipſæ per eos receptæ ſint, vel per alios notarios, quæ eadem eſt cum prima. Tertia quod perturbatio propriarum,aut alienarū ſcripturarum ſubſtātiam mutet. Culpa etenim eſt ſe immiſcere rei ad ſe non pertinenti. l. culpa. ff.de regu. iur. Quarta quod falſitas de iure punitione digna ſit. quia falſitas nemini apta ad nocēdū , aut quæ nocere non poteſt pœnam non meretur Bar. in d.l.ſi quis legatum.l. impuberem.§.& ſerno.ff. ad l.Corn.de falſ.Socy. conſi.62.& 104. Alex. conſilio 145.vol.6. Corn.conſi.182.vol.4.rub. conſi.15.nu.5.

Perturbatio hæc varijs modis cōtingere poteſt,
7 † ac conſiderari : Primo ſcilicet delendo, vel interlineando ſcripturas:quum hoc modo falſitas committatur.l.1. §.qui in rationibus verſi. rem amouerint.l.Paulus.§.1.verſic.deleuerint.ff.eod.l.ſi vnus in fin.C.de teſtam.c.cum venerabilis de relig. domib. Ruin.conſi.15.vol.5. Secundò lacerando.l. Paulus, & ibi Bar.ff.de falſ. Grat.conſi.59.nu.12,vol.1. Mar. q.741.Tertiò ſi ſcripturę aliquid addatur.l.qui teſtamentum.l.quid ſit falſum.l.Paulus.ff.de falſ. Anch. conſ.173.in Chriſti nomine.Marc.q.743.Quartò ſi aliquid detrahatur,vel amoueatur.Panor. in c.ex literis de fid.inſtr.Marc.q.741. Quinto ſi aliquid abradatur.cap. cum olim ſecundo de priuileg. c.ex literis de fid.inſtru.Clar.in prat.crim.§.falſum verſicu. abradens.&c. Nam qui inſtrumentum abradit,vel expungit falſum incurrit Affli.Dec.404.Soar.Theſaur.recept.ſent.in verbo inſtrumentum &c. perpē
8 diturque raſura † ex eleuatione cartæ in ſolem , ac interpoſitione inter ſolem,& oculos.glo.fin.in c.licet de falſ.Vaſq.lib.2.§.17.num.6.Nec ab eo vnquā præſumitur cuius fauorem prima verba reſpiciebat. Bald.in l.1.verſ.quæro hic loquitur de fid.inſtr. Vaſq.vbi ſupra.

Abraſio etenim in partibus ſubſtantialibus vim tollit inſtrumenti , quæ ab ipſo notario facta non ſit. l.iubemus.C.de prob.l.fin.C.de edic.diui Adria. tollen.c.inter dilectos de fid.inſtrum.Ancha.conſi. 431.Alex.conſi.205.nu.2.lib.6. niſi notarius teſtaretur illas ipſe feciſſe Io.de Anan.conſi.28. Boer.cōſi. 48.Crau.cōſi.795.Et falſitatis ille præſumitur à quo ſcriptura producitur.l.iubemus.C.de proba.l.maiorem. C. de falſ. Iaſ. conſi.168. lib.4.Crau.conſi.400. nume. 16.

Perturbatio proprij inſtrumenti , ſeu alieni , vel alterius vel per alium recepti , vt pœnæ falſi locus ſit, oportet, quod rei ſubſtantiam commutet: alio
9 qui falſitas propriè non eſt. † d.c.ex literis de fid.inſtrum.Bald.& docto. in l.fin.C.de ædi.diu. Adr.toll. Nam ſi ſubſtantia eadem remaneat,inſtrumentū, ſeu ſcriptura in nouum actum non tranſit. Bar.Iaſ. & Dec.in l.edita.nu.17. C. de eden.non obſtante q noua ſpecies ſit, quando aliquid additur, vel detrahitur l.ius ciuile ff.de iuſt.& iur.l.1.§.ſi quis ſimpliciter,& vtrobique dd.ff.de verb. oblig. quia hoc verū eſt mutatis ſubſtantialibus : alioqui additis nō differentibus in ſubſtantia , aut ſi illa ex detractis non lædatur , eadem dici poteſt ſubſtantia ,quæ prius.l. nullus.C.de ſumm.trinit.& fid.cathol. Ceſal.conſi. 331.nu.13.ſubſtantialia autem quæ ſint, cum quarta qualitate, ſcilicet falſitatem eſſe iure punibilem, remitto ad gloſſam ſequentem.

S V M M A R I V M.

1 *Statutum puniens delinquentem,an extendatur ad mandantem.& nu 9.*
2 *Sententia ſenatoria contra perſuaſorem falſitatis.*
3 *Author falſitatis quis ſit,& quibus modis conſideretur.*
4 *Author falſitatis præſumitur,qui falſo vtitur inſtrumento, ſi authorem non nominet,& quomodo procedat.*
5 *Inſtigator, hortator, vel conſulens , author falſitatis verum dicatur .*
6 *Qualitates ſtatuti verificari oportet,vt pœna illius,quis affici poſſit?*
7 *Inſtigator,conſulens, vel hortator pari pœna non punitur,ſi delinquens iam erat deliberatus ad delinquendum.*
8 *Extenſio in pœnalibus locum non habet .*
10 *Doctrina Bar.in l.quemadmodum. C.de agric. & cenſit.lib. 11.quomodo procedat ?*

Gloſſa tertia.

De falſitate per notarios tam in proprijs, quàm alienis ſcripturis, dictum eſt ſatis, quantum ad materiam decreti ſpectat tribus proximis gloſſis. Nunc videndū eſt de authoribus falſitatis, quos Sereniſſimus Dux in rubrica nominauit authores , & in textu vſus circūloquutione,dixit fabricari faciētes.æqui: parauit maleficiū mandatē mādatario : quum ipſe feciſſe dicatur,qui per aliū fecit.l.qui occidit.§.pen. ff.ad l.Aquil.reg.qui facit de reg.iur.in 6.l.q iuſſu alterius.ff.eo. verum quia mandans ex propria verbi ſignificatione magis interpretatiuè , q̄ verè actum feciſſe cenſetur.l.1.§.deieciſſe.ff.de vi, & vi arma.& ſenſus interpretatiuus ſapiat fictionē, quæ in ſtatutis locū nō habet.l.4.§.hęc verba.ff.de neg.geſt. Bar. in l.1.

in l.1.ff.de font. Alex. conſ.65.volum.4.Iaſ. in l. ſi is
id quod.ff.de iur. om. iud. Afflict. dec. 404.fuit pro
pterea inter doct. controuerſia, vtrum ſtatutum
puniens facientem delictum extendi deberet ad
1 mandantem, † & præualuit diſtinctio Bart. In l. ſed
ſi vnius.§.ſeruus.ff.de iniu.in l. aut qui aliter. §.fin.ff.
quod vi, aut clam. ſcilicet, quod ſi loquatur ſtatu-
tum in perſonam, puta ſi quis occiderit mandan-
tem non afficiat, ſi in rem, hoc eſt, pro homicidio
pœnam mortis imponat, hoc caſu mandantem
quoque comprehendi: cuius Barto. diſtinctionem
communiter receptam dixerunt Alex. in l.1.num.
23. ff. de verbo. oblig. Iaſ.& Dec. in l. ſi is id quod
ff.de iuriſ. om. iudic. Curt. iun. in l.2.§.procurator.
ff.quod quiſq; iur. Clar. in prat.cri.§.fi.q.89.verſ.ſed
quæro,&c. Plot. conſ. 95. Quare ſuo decreto Prin-
ceps reſecatis ijs difficultatibus, pœna decreti ſpeci
ficatim comprehendit nedum facientem, ſed etiã
authorem, ſeu fieri facientem, quem eadem pęna
aliàs Exc. Senatus huius decreti vigore condemna
2 uit, † vt refert Exc. Oſaſch. dec. 67. vbi articulum
diſputat de perſuadente, conſulente, aut fieri facien
te. Burſ. conſ.20.nu.1.

Author falſitatis pluribus modis conſiderari po
3 teſt. † Primo ille verè author eſt falſitatis, qui deli-
ctum ordinat: & ille ordinat, qui conſilio præcedẽ
te prima, ac potentiſſima cauſa ſceleris eſt l. memi
nerit C.vnd. vi.l.1.§.cum arietes. ff. ſi quadr. paup.
fec. dic. Secundò, qui pro diſcuſſione, & perpetua-
tione ſceleris in certo loco conuenit. vt colligitur
ex l.& ſi amicis.ff.de adult. Ang. conſ.22.Bero.con
ſil.175.num.15.volum.3.Tertiò ille, qui propria ma
nu apoſtillauit, & interlineauit, l. ſi falſos cum ibi
not. C. de falſ. l. quoniam multa facinora. C. de vi
public. Marc.q.702.Quartò is, qui dictat, & ſcien-
ter falſitatem ſcribi præcipit, Barto. in ſi quis obre
pſerit. ff.de falſ. Marc. d.qõ. 702. Quintò author is
eſt, qui actum eius nomine geſtum ratificat, l.ſi pu
pilli.§. item quæritur. ff. de neg. geſt. l. ſupra iter. §.
caſſius vbi Bald.ff.de aq. plu. arc. Crauet. conſ.455.
num.1.vnde qui falſo inſtrumento vtitur, falſitatis
author fuiſſe præſumitur, niſi alium nominet au-
4 thorem. † Butr. & Bald. in l.maiorem.C.de falſ.per
text. in l. iubemus.C.de probat. Alex.conſ. 77. colu.
2.verſi. ſextum indicium volum.1.Iaſ.conſ.168.lib.
4.Crau.conſ.315.in princ. & conſ.400.Marc.q.737.
Nat. conſ.132.Quod an verum ſit, & ſi verum, quo
modo intelligatur, tractauit. Crau. d. conſ.315.om
nino videndus, ſicuti etiam Falſitas ad inſtantiam,
illius facta præſumitur, qui inſtrumentum falſum
produxit. Alex.conſ.77.vol.1.

5 Sed an conſulens, vel perſuadens † dicatur au-
thor, vel fieri feciſſe, aut mandans? & clari iuris eſt,
minus eſſe conſulere, quam facere. Bald. in l. data
opera. num.79.C.qui accuſ. non poſſ. aliudque eſſe
inſtigare, aliud hortari, aliud mandare Bal. in l. ob
hæc verba colum.1.ff. de iis qui not. inf. & manda-
tum fortius obligat Bald. in l.1.C.de ſexu. fugit. mi
nuſque puniendum conſulentem, vel inſtigantem,
quam principalem reum. Angel. in l. non ideo mi-
nus. C.de accuſat. Communis opinio eſt, ſi delin-
quens etiam citra aliud conſilium, perſuaſionem,
vel inſtigationẽ erat commiſſurus delictum, tunc
mitius eſſe puniendum aliàs ſecus. Imol. Dec.& Fel.
in c. 1.de off. deleg. Dec. & Cagnol. in l. conſilij. ff.
de reg. iur. clar. d.§.fina. qõ.88. & hoc caſu conſul-
tor, ſeu perſuaſor, author dici poſſe, ac decreti pęna
puniri, aliter non; ſicque intelligendam puto deci-
ſionem Exc. Sen.67. alioqui neſcio quomodo au-
thor dici poſſet, vel fieri faciens, perſuaſor, conſu-
lens, vel hortator: qua qualitate ceſſante, ceſſat pę-
na decreti: quia vbi agitur de impoſitione pœnæ
alicuius ſpecialis conſtitutionis, oportet omnes il-
6 lius qualitates in ipſo caſu verificari, † vt dixi in gl.
2.huius decreti. vt pœna ipſius conſtitutionis pro-
cedat. Io. Andr. in ca.1.de homic. in 6.Butri. conſ.
vltim. Clar. d.§.fin. q.85.verſi. vbi agitur, &c. & nõ
ſit omnino par ratio inter conſulentem, vel perſua
ſorem, & notarium, cuius delictum grauius eſt, ob
periurium: ac quia in officio ſibi concredito delin-
quat: vt oſtendi. d. glo. 2. quàm ſit in conſulente,
vel perſuadente, qui ſecundum communem ſen-
tentiam non puniuntur, ad inſtar delinquentis iam
7 deliberati ad delinquendum † Barto. in l. non ſo-
lum.§.ſi mandato. ff.de iniur. Salice. in l. non ideò.
C.de accuſ. Deci. & Cagnol. in d.l. conſilij Oſaſch.
d.dec.67 num.10. & glo. in l. tale pactum allegata.
ead. Dec. num.12. ſecundum Iaſ. ibi in pœnalibus
non procedat, non obſtante diſtinctione Salic. in
d. l. non ideo minus num. 19. verſi. ego dico latius.
C. de acc. quia ipſe loquitur vbi verba conſtitutio-
nis, expreſsè, ac ſpecificè, de vtroque ſcilicet man-
dante, & mandatario loquebantur: conſulens aũt,
vel perſuaſor author, vel fieri faciens dici nequeat,
verbis decreti expreſsè, imo nec tacitè contineri.

Et regulariter in pęnalibus extenſio locum non
8 habeat. † Bal. in l. cum proponas.C.de hæred. inſti.
Domin. in cap. quamquam de elect. in 6.& in ca.1.
de big. in 6. Ang conſ.100.promitto, &c. Fulg. cõ
ſil.7.iam pluribus. Cuma. conſ.41.Iaſ.in l. cum qui
dam.7.not.ff.de lib. & poſth. communem dixit in
l. fin.ff.de in ius voc. Dec. conſ. 486. & in l. factum.
§.in pęnalibus.ff.de reg. iur. Affl. dec.21.ſub num.5.
verſi. item quia copioſè Crauc. de antiq. tempor.
in 4.part. princ. num.148.Afflict. dec. 21. Nat.conſ.
339.Menoch. de arbitr. caſu 286.num.22.Ceſ.conſ.
561.Nec refragatur, ſi dixerit quiſpiam limitari,
quando agitur de puniendis, vel coercendis delictis
Dec. in d.§.in penalib. ex doctr. Barto. in l.quemad
modum in quinto notab.C. de agric. & cenſit. lib.
11.& in l. 2. §. exercitum. ff. de ijs qui not, infam.
Rom. conſ.105. Alex. & Iaſ. in l. cum quidam.ff.de
lib. & poſth. Fel. in c. tranſlato de conſtit. Quia Re-
ſpondetur. Bar. doctr. ſupra allegatam ſecundùm
Iaſ. in l. ſi qui, id quod ſub numer. 36 ff. de iur, om.
iud. non eſſe veram: quum ſtatutum loquens in
9 perſonam, non extendatur ad mandantem. † Bar.
Alex. Iaſ.& alij cõiter in d.l.ſi quis id ꝙ ff.de iur.om.
iud. Affli. deciſ.404.Plot. d. conſ.95.glo. in clem. 1.
in verbo publicè de vit.& honeſt. cleric. Bald. in c.
1. §. iniuria de pac. iur. firm. vnde ſi hæc concluſio
vera eſt, & communis, ſequitur dictam Bart. ſen-
tentiam. d. l. quemadmodum eſſe erroneam. &
caſu quo vera eſſet, procedit, ſi non facta extenſio-
10 ne, † Delictum remaneret impunitum. tunc ete-
nim, ob fauorem publicũ materia fauorabilis eſt:
ſed ſi iure communi alia pœna mitior impoſita ſit,
tunc extenſione ceſſante locum ſibi vendicat pęna
diſpoſitionis iuris communis. ita declarat Bart. in
l.2.§.exercitum. ff. de ijs qui not. infam. Dec. in l. 2.
num.109.ff.de reg. iur. Crau. in d.4.part. princ.§.vi-
deamus. num.5.Quid ſi inſtructio, ſeu perſuaſio ad
deponendum falſum non habuit effectum, quia ſci
licet teſtes inſtructi falſum, non depoſuerunt. glo.
in c.1.de crim. falſ. dicit in ipſo crimine puniri co-
natum ſine effectu. ſed Io. de Anan. ibi reprobat
glo. & ratio eſt in promptu, quum nemo incidat in
pœnam falſitatis, ſi illa nemini præiudicet glo. Bal.
& Salic. in l. damus.C. de falſ. Fel. in tract. quando
conatus puniatur colum.1.verſi.2.Fallit, & ita con-
cludit Affl. in conſt. reg.tit. de condem. falſ. mon.
§.qui falſitatem lib.3.rubr. 40. mihi videtur eſſe tex.
in l.

in l. impuberę. §. ei ſeruo, ff. ad leg. Corne. de falſ. ſed videatur Boer. q. 319. & in crimine falſi, quando illud punitur ſtatutaria pena, quod non ſit locus pęnæ niſi in delicto conſumato Affl. dec. 21. nu. 10,

S V M M A R I V M.

1 *Falſitas inſtrumenti notarium principaliter reſpicit,*
2 *Inſtrumentum in vna parte falſum in cæteris, an quoque falſum reputetur?*
3 *Simplex, ſeu imperitus notarius præſumitur potius erraſſe, quàm falſum commiſiße, Inſtrumentum quomodo falſum probetur,*
4 *Sententia contra notarium, qui inſtrumentum fuit confeßus falſum partibus non præiudicat.*
5 *Niſi duo notarij confeſſi ſint.*
6 *Fuga notarij non nocet ei, qui inſtrumentum produxit, niſi fugiſſet inſtante producente.*
7 *Sententia contra producentem latu teſtibus non nocet,*
8 *Sententia inter partes latu notario non præiudicat.*
9 *De delicto falſitatis, ac de mandato conſtare debet aliter, quàm mandatarij confeſſione antequam contra mandantem procedatur.*
10 *Teſtis idoneus eſt contra mandantem, qui paſſus non fuit ſe ad deponendum falſum exorari.*
11 *Mandatarius nullum habet in delictis contra mandantem regreſſum pro indemnitate.*

Gloſſa quarta,

EADEM pęna punitur fieri faciens falſitatem, qua plectitur notarius falſitatis fabricator: quamuis notarium ipsũ
1 pręcipuè falſitas reſpiciat. † Corn. conſ. 261. volum. 4. Celſ. Vgho. conſ. 82. nu. 2, Et falſarius dicitur non tantùm, ſi inſtrumentum totum falſum eſt, ſed etiam, ſi pars illius ſolum, Corne. d. conſ. 261. ſub num. 1. quum argumentum validum ſit de toto ad partem. l. quæ de tota. ff. de rei vendi. cap. paſtoralis. §. ſi quis de off. deleg. & quamuis contentio inter doctores ſit, vtrum inſtrumentum in vna parte falſum, in cęteris falſum quo
2 que reputetur. † De qua re opiniones tres retulit vnaquaque ſatis comprobata. Gabr. tit. de malefic, lib. 7. concluſ. 1. ſi tamen de reliquis capitibus, inter partes non dubitetur, illa non læduntur ex falſitate alterius, ac diuerſi capitis. Cyn. Salic. Alex. Iaſo, & Iacob, in l. ſi ex falſis. C, de tranſact. vel ſi pars, contra quam fuit productum, illud tantùm redarguat in partibus falſis, in alijs autem acceptet. Bal. in l. 2. C. de falſ. Iaſ. in dic. l. ſi ex falſis. Gabr. d. conſ. 3. num. 15. vbi plures limitationes, & ampliationes colligit. Imo ſi notarius ſimplex, vel imperitus aliquid omitteret, vel inſtrumento adderet, quum er-
3 raſſe præſumeretur, † potius quam doloſè egiſſe, à falſitate excuſaretur. Bald. in l. quoties. C. de hęred. inſtit, in l. 1. ff. de leg. & in l. cum ante. C. de donat, ante nupt. Quibus autem modis inſtrumentum reprobetur, ac illud eſſe falſum oſtendatur, vel teſtibus inſtrumentarijs, vel alijs disertę explicauit Coaru. lib. prat. q. ca. 20, num. 6. ſed vberius lib. var, reſol. lib. 2. c. 13.

Cæterùm quantum ad notarium attinet, ſententia ſuper ipſius confeſſione lata, quum vim inſtrumenti infringere nequeat, partibus præiudicio mi-
4 nimè eſt. † Barto. Angel. & Pont. in l. ſi quis in grauí. §. primo. ff. ad Sylan. Bal. in l. imperator. ff. de ſtat, homin. Alex. conſ. 133. num. 16. lib. 7. Nat. conſ. 630, num. 8, Niſi ſecundùm Boſ. in pratic. crim. titul. de falſ. num. 96. duo eſſent, qui falſitatem confeſſi fuiſ
5 ſent: † argum. eorum quæ dixit Angel. in l. errore. C. de teſtam. de duobus iudicibus aſſerentibus ſe pecunia corruptos, quamuis teſtibus allegantibus inde ſe corruptos non credatur. c. ſicut de teſtibus Boer. q. 310. num. 5. licet ibi dicat inculpatum ad torturam poſitum, & ideo quod teſtibus corruptis contra corrumpentem fides prębeatur Bal. in ca. 1, ſi de inueſt. int. don. & vaſal. Iaſ. in l. 1. nume. 21. ff. de Fer. Marſ. ſing. 112. Aret. & Dec. in c. placuit de teſtib. Rom. Sing 330. Gram. ꝯſ. 1 & 3. Quod intelligendum eſt ſi iam conſtaret de corruptione, vel in alia cum, quam ſuper corruptione ipſa Bero. q. 58. Anch. conſ. 24. Dec. conſ. 188. num. 8. 9. & 10. Et ſicut non obeſt confeſſio, multo minus ipſius nota-
6 rij fuga illi, qui inſtrumentum produxit. † ex l. 2. C. de fide inſtrum. & l. fin. C. de falſ. Iaſ. in rep. l. admonendi, nume. 176. verſi. quid autem de reo. ff. de iureiurando. Niſi etiam fugam rapuiſſet ad producentis ſuggeſtionem, vel mandatum, Boer. q. 255. nu. 13. argum. l. milites. & l. fi. ff. de cuſtod. reorum. l. conſiliarios. ff. de officio aſſeſſor.

7 Condemnatio etiam de falſo eius, † qui inſtrumentum produxit, teſtibus non nocet. Barto. in l. Lucius. ff. de ijs qui not. inſam. Abb. conſ. 16. colum. 2. volum. 2. Roland. conſ. 13. num. 11. volum. 2. Item
8 ſententia inter † partes lata, qua pronunciauit iudex inſtrumentum eſſe falſum, notario etiam non præiudicat. Felyn. in cap. cum Iohannes heremita de fid. inſtrum. num. 46. Boer. q̃ō. 118. num. 17. Rol. d. conſ. 13. num. 16.

Antequam procedatur contra inculpatum de mandato, conſilio, aut ſuggeſtione falſitatis, neceſſe eſt conſtare nedum de delicto falſitatis commiſſę. Boſ. in prat. crimi. titul. de delinq. nume. 36. Sed
9 etiam de mandato, † ordine conſilio, vel inſtigatione aliunde, quàm ex confeſſione mandatarij. Bald. conſ. 424. volum. 3. incipiente an mandatarius. Pariſ. conſ. 151. volum. 4. Clar. in prat. crim. q. 21. verſi. ex hac concluſione. Rol. conſ. 73. num. 36. volum. 1. Ceſal. conſ. 113. Burſ. conſ. 20. num. 2, maximè quum falſarius, contra falſarium teſtis idoneus non ſit. Innoc. in c. 1. de confeſſ. ſi autem man
10 datum † non acceptaſſet, tunc eſſet integer teſtis. Bald. d. conſ. 424. vol. 3. ſcilicet ſi tantum requiſitus, & temptatus extitit ad deponendum, & ſe præbuit inexorabilem: inquit Bal. ibi ipſe ſolus facit ad torturam, & indicium. Bald. ſequitur. Aret. conſi. 13. Gram. conſi. 1. & 3.

Probatione mandati conſilij, ordinis, vel ſuggeſtionis mandatarius nullum habet regreſſum, ad conſequutionem indemnitatis contra mandantē.
11 † illud inſt. mandati. l. ſi remunerandi. §. rei turpis. l. ſi mandauero. §. qꝫ ædem. ff. mandati. ſecus ille, qui ob mandatũ vel ꝯſiliũ, ab ipſo mandatario damnũ eſt paſſus. gl. in c. nullus ex ꝯſilio de reg. iur. in 6. q̃uis in foro conſcientiæ, erga illũ ēt teneatur, quem ſuo malo conſilio, aut perſuaſione peruerſa corrupit ſuum, Angel. in verb. conſilium. Cagnol. in l. conſilij non fraudulenti ſub num, 6. ff. de reg. iur. vbi conſilij, & mãdati differentiam etiam ponit, ſcilicet mandantem obligari, conſulentē non l. 2. ff. mand. glo. in d. c, nullus,

S V M M A R I V M

1 *Ratificans falſitatem mandanti æquiparatur cum duplici limitatione.*
2 *Teſtis falſus varijs modis dici poteſt.*
3 *Teſtis extraiudicialiter ſine iuramento examinatus in pœnam falſi non incurrit,*
4 *Falſitas teſtis propriè eſt periurium.*
5 *Teſtis qui extraiudicialiter ſine iuramento falſum depoſuit*

pęna

pęna ſtellionatus, & non falſi tenetur.
6 *Idem teſtis qui latitat ne examinetur, veritatem deponere fugiens.*
7 *Teſtis inſtrumentarius, qui conſenſit ſe inſtrumento falſo teſtis deſcribi pari pœna, ac notarius punitur.*
8 *Statutum loquens in faciente, locũ nõ habet in conſentiente.*
9 *Teſtis deponens ſe non recordari de falſo puniri poteſt.*
10 *Teſtis, qui ſine iuramento depoſuit, pœna decreti non continetur.*
11 *Decretum intelligendum eſt de ea falſitate, quæ aliquo ex capitibus legis Corneliæ punitur.*
12 *Inſtrumentum contractus ſimulati de falſo argui non poterit.*
13 *Falſitas conſiderabilis non eſt in ijs, quæ partium voluntate fiunt.*

Gloſſa penultima.

FABRICARI faciens falſitatem decreto ſpecificè continetur. Qui fabricatam ratiſicat, mandanti compara-
1 tur. † l. fi. C. ad Macedon. l. licet. C. de
iudic. c. 1. & c. ratam. & cap. ratihabitionem de reg. iur. in 6. etiam in delictis. l. 1. §. ſed & ſi
cum quis. ff. de vi, & vi arm. cap. pen. de ſenten. excom. in 6. glo. in c. omnes. 17. q. 4. Dec. & Cag. in l.
ſemper qui non prohibet. ff. de reg. iur. Quod duobus modis limitatur. Primò ſi nomine ratificantis
falſitas, ſeu delictum commiſſum ſit. d. c. penul. de ſent. excommu. d. c. ratum. glo. in d. c. omnes. Dec.
& Cagnol. in d. l. ſemper. Secundò in terminis iuris communis, ſecus ſi de pęna ſtatuti agatur. Nam
cùm ratificatio iſta propriè mandatum non ſit, ſed fictè. Barto. in l. ſi quis pro emptore. q. 3. princip. ff.
de vſucap. Alex. conſi. 78. lib. 5. Iaſ. in l. ſi quis mihi bona. §. fin. ff. de acquir. hære. impropriéq; id fiat,
quod per fictionem fit. Bal. in l. lege Cornelia. ff. de teſtam. ſtatutaque propriè, non fictè intelligenda
ſint. l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. geſt. conſequens fit, vt ſtatutum loquens de mandante non verifice-
tur in ratum habente. Cagnol. in d. l. ſemper qui non prohibet. num. 10. Tiraq. de retr. §. primo. glo.
10. nu. 72. & propterea decretum expreſsè loquens de fabricari faciente, non verificatur in factum ratificante. ex ijs quæ etiam dicta ſunt glo. ſecunda huius decreti.

Quod ad teſtes falſos attinet, ea quoque lege Princeps damnari ſtatuit, & decreuit. Teſtis autem
2 falſus iudicio meo pluribus modis † quis eſſe po-
teſt, & præcipue iſtis. Primò ille, qui iuratus, & examinatus falſum teſtatur. Secundò qui iuratus, &
examinatus verum reticuit. l. presbyteri. C. de epiſcop. & cler. cap. ſi quis arbitretur, & ibi glo. 22. q.
2. l. præſcriptione, & ibi Iaſ. C. ſi contra ius, vel vtil. public. Bald. in l. data opera nume. 20. C. de ijs qui
accuſ. non poſſ. Tertio, qui extraiudicialiter ſine iuramento aliquid depoſuit, cuius contrarium in iu-
dicio iuratus verum eſſe aſſeruit. Quartò, qui non examinatus latitat, ne ad veritatem teſtificandum
inueniatur. Bal. in l. data opera. nume. 20. Quintò teſtis, qui conſenſit, ac paſſus fuit, ſe in falſo inſtru-
mento pro teſte deſcribi. Nam ſi inſtrui ſe permittat, vt plenius ad memoriam reducatur, ad verita-
tem dicendam, non erit peccatum, ſed conſilium, nec interrogatus negando ſe fuiſſe inſtructum effi-
cietur periurus: quum debeat intelligi de illicita inſtructione ad peruertendam veritatem Maria. in
c. ad falſariorum nume. 41. de cri. Falſi. Quantum ad primum, qui iuratus, ac examinatus falſum de-
poſuit, nulli dubium quin falſarius, & pœna dignus dicatur, cap. 1. de crimi. falſ. & dicetur in glo.
ſequenti. Quantum ad ſecundum, qui examinatus verum tacuit, ſeu cęlauit certum quoque eſt
falſum teſtem dici. cap. 1. de crim. falſ. ca. quiſquis 11. q. 3. glo. in cap. cum dilecti. de accuſa. Bal. in d.
l. data opera. Felyn. in cap. 1. de teſtib. cog. Coar. lib. 1. var. reſol. cap. 2. ſub num. 3. limitationes addu-
cit Iaſ. in l. pręſcriptione. C. ſi contra ius vel vtil. public. Quoad tertium, qui extraiudicialiter ſine iu-
ramento depoſuit, ſine dubio, quum mendacium dixerit, falſarius ſimiliter eſt d. l. præſcriptione, &
ſecundum Barto. in l. ſi quis legatum. ff. ad legem Corneliam. de falſ. Bal. in l. fi. C. ſi ex falſ. inſtrum.
Gram. dec. 27. pęna falſi etiam puniri debet.

Sed quod in pœnam falſi in hoc caſu incurrat,
3 contrarium eſt verius, † ac magis communiter re-
ceptum. Bald. in l. prima. C. de ſepulcro. viol. in l. iuſiurandi. C. de teſtib. Matſ. in l. 1. §. præterea. ff. ad
legem Corn. de falſ. Alber. de Roſ. in 2. part. ſtatuto rum. q6. 147. Ang. de malefic. in l falſario. Fely. in c.
tua nos. colum. 3. de iureiur. Gabr. in comm. concluſ. lib. 7. tit. de malefic. num. 18. Boer. quæſtio. 108.
4 quia propriè falſitas teſtis eſt periurium: † ſed qui
non iurauit periurus non eſt. Bald. in dicta l. preſbyteri ſub numero 12. Vnde ſecundum eius te-
ſtimonium judiciale iuratum præualet extraiudiciali non iurato, vt magis communiter receptum
eſt contra Barto. in l. eos. de falſ. vt dixit Bal. conſ. 486. volum. 3. in l. nullum. C. de teſtib. glo. in cap.
cauſam quæ. de teſtib. Angel. conſ. 233. Corne. conſil. 297. volum. quarto. Alexand. conſ. 74. volum. 1.
Ruin. conſilio 57. volum. 1. Crauet. conſil. 6. Boer. dec. 108. Clar. in prat. crim. §. fin. q. 53. verſi. primus
caſus. Nam ob reuerentiam ſacramenti, ac iudicis authoritatem præſumendum eſt, quòd teſtis ipſe
liberius fuerit loquutus, quam extraiudicium. Fel. in cap. per tuas, & in cap. tua de teſtibus. Quamuis
hoc caſu nonnihil de fide ipſius teſtis variatio hæc inter vnam, & alteram depoſitionem detrahat:
Alexand. conſi. 124. & 137. volum. 6. Aret. conſ. 71. Ruin. conſ. 35. volum. 4. Crauet. conſ. 74. Rol. conſ.
40. num. 12. volum. 1. Clar. d. verſi. primus caſus. Si verò prima depoſitio iuramento firmata ſit, tunc
licèt extraiudicialis præualeret. dict. Bartoli doctrina. Bald. & Abb. in cap. per tuas de teſtib. Boer. d.
q. 108. num. 3. Alexand. conſi. 81. volum. 3. Crauc. d. conſ. 6. Roland. d. conſi. 40. nume. 10. volum. 1. ete-
nim tota fides teſtis iuramento fundatur, qui periurus in vno ex integro excluditur. Inno. in cap.
fraternitatis de hæretic. Dec. conſil. 105. colum. 4. Aymo. conſi. 6. Roland. d. conſi. 40. Cęterum hic te-
ſtis ratione depoſitionis non iuratæ extraiudicialiter factæ, licèt pœna falſi non teneat, vt ſupra dixi,
non euadit pœnam extraordinariam criminis ſtel-
5 lionatus. † Bald. in l. 1. num. 2. C. de ſepulchr. violat.
in l. iuſiurandi. C. de teſtib. Fel. in cap. tua nos de iureiur. Soc. conſ. 107. in fi. volum. 1. Afflict. deciſ.
vlt. Gandin. de malef. in verbo falſario colum. 9. Gram. vot. 36. Gabr. d. concluſ. 5. num. 24. Boer. d.
q. 108. in fin. cap. Quartò quantum ad teſtem latitantem, fugientemque examen, falſarius non eſt,
ſed doloſus: quum ante teſtimonium de falſo pu-
6 niri nequeat. † cap. notificamus vbi glo. 35. q. 1. Bal.
in dict. l. data opera ſub numer. 20. & falſitas teſtis propriè periurium ſit, quod non conſideratur in il
lo, qui ad iurandum non acceſſit. Bald. in d. l. preſbyteri ſub num. 12. Sed quum fraudulenter, ac do-
loſè verſetur, crimine ſtellionatus etiam tenebitur. Bald. in d. l. data opera. ac verſus partem ciuiliter
actione de dolo. Bal. in d. l. presbyteri. C. de epiſcop. & cler. verſus quam, an, & quomodo teſtis falſus
obligetur. Clar. in prat. crim. §. falſum. verſi. pęna autem.

autem. Quoad quintum qui conſenſit ſe pro teſte
ſcribi in inſtrumento falſo, aut iſte examinatus iu-
dicialiter, ac iuratus teſtificatur inſtrumentum eſſe
verum, & proculdubio hic falſiſſimus eſt: quum
in teſte iuramentum ſit ſubſtantia. Bald. in d. l. præ
sbyteri ſub nume. 13. in quo iſte valde peccat. aut
ſine alia iudiciali confirmatione in eo ſolùm pec-
cauit, quòd conſenſerit, vt dixi, teſtis deſcribi, hoc
caſu, cùm conſenſus iſte ſit cooperatiuus, ex quo
ſine teſtibus inſtrumentum non ſubſiſtit. Bartol.
in l. ſi quis decurio. C. ad legem Corneliam de falſ.
pari pœna qua notarius punitur, ipſe quoque de
7 iure puniri debet. † cap. omnes. 17. q. 4. cap. nuper,
& cap. quante de ſent. excommu. cap. 1. de off. de-
leg. niſi ipſe teſtis, qui conſenſit ſe deſcribi pro te-
ſte, fuiſſet deceptus, vt caſu, in quo Marſ. reſpon-
dit conſi. 62. de perſona ſuppoſita in lecto loco alte
rius, quare in cauſa ſatis ardua, in qua notarius in-
quirebatur de falſo prætextu depoſitionis, ferè om-
nium teſtium inſtrumentariorum donationis cau
ſa mortis, qui dicebant donatorem non fuiſſe arti
culate loquutum, nec potuiſſe intelligi præſſim
morbi grauitate, quid tradiſſet notario legenti ſcri-
pturam donationis, Dixi iſtis teſtibus, confitenti-
bus ſe rogatos pro teſtibus à notario, & donatarijs,
& ſe paſſos deſcribi in inſtrumento, non reprobari
inſtrumentum, nec conuinci notarium de falſo:
quum ipſi ex præſentia, & conſenſu ipſo eſſent
prætenſi criminis participes, qui non probant
contra ſocium. l. quoniam. C. de teſtibus. Nec ſine
alijs, adminiculis faciant iudicium ad torturam
Dec. conſ. 189. colum. 5. Salic. in l. fin. C. de accuſ.
Boſ. tit. de indic. num. 149. faciunt pro notario ea
omnia, quæ ſcribit Boſ. tit. de falſ. nume. 9. de teſte
deponente ſe quidem fuiſſe præſentem, ſed non in
tellexiſſe verba, hoc ſcilicet caſu non reprobari in-
ſtrumentum, & quum notarius ille oſtendiſſet poſt
ſuum inſtrumentum aliud per alium notarium re
ceptum, & haberet vnum teſtem pro ſe inſtrumen
tarium valde peritum, ac omni ſuſpitione caren-
tem qui teſtificabatur donatorem intelligibiliter
loquutum, & teſtes contrarij eſſent ſuſpecti, & va-
rij. Senatus die Iulij 1582. abſoluit notarium ab
ipſa intitulatione. Pœna autem ſtatuti loquentis de
faciente, quum ad conſentientē non extendatur.
8 † Abb. in d. cap. quante Barto. in l. 1. ff. de ſicar. Fel.
in d. cap. 1. ſub num. 9 de off. delega. ideò veriſimi-
liter decreto facta quoque mentio de teſtibus eſt,
vt ceſſet omne obſtaculum. Sexto alio modo po-
teſt tractari de falſitate teſtis, ſcilicet, ſi deponat ſe
non recordari eius rei, cui veriſimiliter recordari
poteſt. nam quum teſtis affirmatiuè, vel negatiuè
deponere debeat, reſpondendo non recordari, de
9 falſo condemnari poſſet. † Bald. in d. l. presbyteri
in l. præſidi. C. de donat. ante nupt. in l. præſcriptio-
ne. C. ſi contra ius vel vtil. publ. quando autem ob-
liuio, vel memoria præſumatur. Bald. in d. l. presby
teri. Barb. conſ. 39. volum. 1. Boſ. in prat. crim. tit.
de reſponſ. à reo dand. Et quia ſupra probatum eſt
teſtem, qui ſine iuramento depoſuit, puniri extra-
ordinariè pœna criminis ſtellionatus. Quæritur vtrū
decreto comprehendatur ſpecies hæc teſtimonij?
& videretur prima facie dicendum quod ſic: quia,
quum falſitas prædicta ſit de iure punibilis, quod
decreto conſideratur, igitur ipſo decreto comprehē
10 di. Contrarium tamen verius † puto: quia, etſi pu-
niatur, nulla tamen falſi pœna plectitur. Vnde
quum ſtatuta loquentia de falſo ſtrictè capiantur,
intelligere oportet decretum de ea falſitate, quæ
punibilis ſit, aliquo ex capitibus legis Corneliæ.
11 † Barto. in d. l. quid ſit falſum. ff. de falſ. & in l. ſi is
qui ducenta. §. vtrum. num. 7. ff. de reb. dub. Anch.
conſ. 24. colum. 2. verſic. quia vero maiorē quum
ſtatuta diſponentia ſuper eo, quod ius commune
etiam prouidet, ſecundùm diſpoſitionem ipſius
iuris communis interpretentur. l. 2. C. de noxalibus.
omnis etenim per deceptionem, ſeu aſſertionem
doloſam, contra veritatem incidit in falſum, ſed in
caſibus tantum, & capitulis de falſo expreſſis Salic.
in l. nec exemplum. C. ad legem Cornel. de falſ.
Teſtis autem ſine iuramento extraiudicialiter exa-
minatus, quum neomini noceat tantum abeſt in ip-
ſis capitibus contineri, quòd ab illis potius exima-
tur. l. damnus. & ibi glo. Bartol. & alij. C. ad legem
Corn. de falſ. vbi probatur minimè falſi pœna pu-
niendum eum, qui falſitatem fecit nulli nocibi-
lem, ſicuti nocere, nec prodeſſe poteſt depoſitio
teſtis extraiudicialis, non iurata, vt probant doctor.
ſupra citati. Barto. Bald. Salic. & alij in d. l. damus.
latè Rim. Barto. in l. ſi quis legatum. verſicu. iuxta
hoc quæro quid in teſte. ff. de falſ. Soc. conſi. 104.
volum. 1. Marſ. conſi. 70. Rimin. iun. conſi. 114. &
145. Nec etiam pari ratione notarius, qui has teſtifi-
cationes ſciens recepiſſet. quia ſi principale non
nocet, nec etiam acceſſorium. & quia notarius fa
ciens inſtrumentum nullum, quod falſum ſit non
punitur de falſo Gram. voto 25. Gomeſ. in §. pena-
les colum. 4. Inſtit. de act. ſcilicet ſi vicio viſibili
conſtet eſſe nullum Soc conſ. 62. volum. 1. Bal. conſ.
294. vol. 2. de qua re fuſius Gabr. tit. de malefic. cō-
cluſ. 5. imo forte nec crimine ſtellionatus, vt de ſcri
ptura nulla. Corn. conſ. 182. volum. 4. quem ſequi-
tur Roland. conſ. 38. num. 22. volum. 1. An autem
12 inſtrumentum ſimulatū falſum dici poſſit. † Alex.
ad Barto. in d. l. quid ſit falſum. ff. ad legem Corne-
liam de falſ. videtur inclinare quod non. Confir-
matur ex pulchra. Bal. doctr. in l. ſi ex cautione. C.
de non numer. pecun. q. 1. quem ſequitur. Nat. con
ſil. 314. num. 6. inſtrumentum, ſcilicet, tunc demum
dici falſum. quando ab illo remouentur verba, &
mens contrahentium: ſi autem verba concurrunt
ſola mente remota, tunc ſimulatum eſſe, non fal-
ſum. facit etiam quòd Crauet. ſcripſit conſ. 795. fal
13 ſi pœnam ceſſare † in ijs, quæ partium voluntate
geſta ſunt. l. 3. ff. de fide inſtrum. vnde, quum con-
tractus, qui ſimulatus prætenditur conſenſu con-
trahentium celebratus ſit, inſtrumentum de falſo
minimè argui poterit.

S V M M A R I V M.

1 *Notarius magnum habet priuilegium, ac authoritatem.*
2 *Notarius eſt teſtis iuris, quem lex producit.*
3 *Peccans in officio grauius punitur.*
4 *Falſi crimen grauiſſimum eſt, famam, & honorem vitupe-rans, hominem ad nihilum redigens maximè nobilem.*
5 *Falſarius priuilegio abolitionis criminum generali non gaudet.*
6 *Pœna falſi de iure qua ſit.*
7 *Teſtis falſum deponens, vt reus pœna eximatur, pœna extra-ordinaria punitur.*
8 *Deportationis pœna inter capitales connumerata, cuius loco hodie ſucceſſit arbitraria.*
9 *Pœna falſi ſtatutaria dolum requirit.*
10 *In cauſa falſi tortura exerceri poteſt, ſi pœna ordinaria lo-cus ſit.*
11 *Confiſcatio bonorum legitimam filiorum non compre-hendit.*
12 *Iudex an hanc pœnam mitigare poſſit?*
13 *Diſtinctio iudicum, qui poſſunt mitigare.*
14 *Cauſæ coherentes delicto quæ ſint?*
15 *Princeps ſi conſuli nequeat, vtrū iudex liberam habeat miti-gandi authoritatem?*

Quid

16 Quid in patria ſeruetur?
17 An decretum locum habeat in patria Aſtenſi.

Gloſſa vltima.

POENA notariorum, authorum, ac
teſtium committentiũ falſum eſt am-
putatio pugni, confiſcatio bonorum, &
bannimentũ perpetuum: Nam magnũ
habet, & mirabile notarius priuilegiũ:
1 † quum iure diuino diſponatur, concludens teſti-
monium in ore duorum, vel trium conſiſtere, &
tamen ob notariatus authoritatem, credatur char-
tæ vnius notarij. Innoc. in cap. cum P. tabellio de
fid. inſtrum. Oldra. conſ. 75. Bald. conſ. 447. libr. 5.
Crauet. conſ. 56. quo priuilegio, & fide nemo gau-
det, quacunq; dignitate præfulgeat, l. iuſiurandi. C.
de teſtibus. ſcriptura etenim notarij debitam con-
tinens formam. ſcilicet teſtes, ac alia, per ſe probat,
ſine alio adminiculo, l. ſi quis decurio. & ibi Bart. &
Bald. C. ad legem Cornel. de falſ. vbi notat Bald. ta-
2 bellionẽ eſſe teſtem iuris, † quem lex, quum in teſtẽ
producat, illius fidem lex approbat, ſecus illius, qui
non à ſe, ſed ab homine producitur. Vnde notarius
eniti debet in conſeruatione boni nominis, quod
ſi ſemel maculetur, de fide eius inſtrumentorum
probabiliter poteſt ſuſpicari. Bald. conſ. 407. lib. 5.
Anan. conſ. 49. & quò maiorem habent dignitatẽ
3 eo grauius peccant, ſi in illa delinquant. † l. quędam,
& ibi Barto. & alij. ff. de pœn. l. 3. §. is qui ad hoſtes. ff.
de re milit. l. presbyteri. C. de epiſcop. & cler. latè
Tiraq. de nobil. cap. 20. nume. 117. propterea dixit
glo. & Bart. in l. ſi quis ex argentarijs. §. primo. ff. de
eden. tabellionem condemnatũ de falſo inſtrumẽ-
to ab ipſo recepto, non poſſe amplius officium ta-
bellionatus exercere, etſi ſecus ſit, ſi ob aliud deli-
ctum fuiſſet condemnatus. Bart. in l. 3. §. hac lege. ff.
ad leg. Iul. repet. Bal. in l. 1. C. de teſtam. & contrarijs,
quæ poſſent adduci reſpondit Tiraqu. de pœn. cau-
ſa. 58. Falſi crimen grauiſſimum eſt, famam, ac ho-
4 minis honorem multùm vituperans, † Angel. in
auth. mitiores in auth. de nupt. Marſ. in rubr. ff. ad le-
gem Corn. de falſ. hominem ad nihilum redigens,
in quod ſi nobilis incurrat, grauius puniendus eſt.
Alber. in d. l. quædam. ff. de pœn. Affli. dec. 404. no-
bilitate menſa mittit, Luc. de Pen. in l. mulieres. C.
de dignit. lib. 12. Tiraqu. d. c. 20. num. 121. Rim. iun.
conſ. 114. & olim ita ipſum crimen decemuirales
inquit Tiraqu. d. cap. 20. num. 122. poſt Gellium lib.
24. cap. 1. ita exhorruerant, vt qui illud cõmiſiſſent,
è ſaxo tarpeyo deijci iuberent. quam pęnam Iu-
riſconſulti abrogarunt. l. ad beſtias. verſic. nec po-
teſt quis damnari, vt de ſaxo præcipitetur. ff. de pęn.
& quum crimen quoque id deteſtabilius ſit venefi-
cio, ac homicidio, Angel. in §. minorem in auth. de
nupt. Soc. iun. conſ. 39. lib. 2. Tiraq. d. cap. 20. nu. 122.
Rim. iun. d. conſ. 113. ſcribit Barto. in tract. de car-
cere, priuilegium à nonnullis cardinalibus tributũ
pręſtandi indulgentiam ſceleritatis eis occurrenti-
bus, de quo per Bald. & Salic. in l. addictos. C. de ap-
pellat. non habere locum in reis criminis falſi. Sicu-
ti etiam rei ipſi indultu, ſeu abolitione Principis
generali, ob pacem, vel publicationem non con-
5 prehenduntur. † Bart. in l. Lucius. ff. ad Senatuſcon-
ſul. Tertul. Marſ. in rubr. ff. ad legem Corneliam de
falſ. Afflict. dec. vlti. Gram. deciſion. 2. Menoch. de
arbitr. caſu 102. nume. 16.

Pœna decreti nedum notarium reum criminis
falſi complectitur, ſed etiam authores falſitatis, ac
teſtes falſos, vt dixi: quamuis iſti rationibus prædi-
ctis ita iniquè delinquere non videantur. verùm

quia author eſt cauſa mali, & teſtis periurus dei prę-
ſentiam contemnit, iudicem quem mentiẽdo fal-
lit, innocentem quem falſo teſtimonio lædit. ca. 1.
de crim. falſi, meritò pęnam ipſam ad illos quoque
decretum extendit. De iure falſi pęna ordinaria eſt
6 deportatio, ac bonorum publicatio. † l. 1. §. pœna.
ff. ad leg. Corn. de falſ. quæ tamen ab vſu receſit.
Clar. in prat. cri. §. falſum verſicul. ſed quæro &c.
ſecundùm tamen caſuum contingentiam maior
quandoque erat l. maiorem. C. eod. l. quicunque. ff.
eod. & quandoque minor. l. diuus. §. 1. l. qui duobus.
l. hodie. ff. eod. gloſſ. in d. §. pœna. vnde ſi teſtis falsũ
in offenſionẽ rei in cauſa capitali pœnę legis Cor-
neliæ de ſicarijs ſubicitur, & obnoxius ſit. l. 1. §. præ-
terea vbi Marſil. ff. ad leg. Corn. de ſicar. Boſ. tit. de
falſ. num. 138. Menoch. de arbitr. caſu 306. Quòd ſi
in fauorem rei teſtimonium falſum dixerit, vt à
7 pœna eriperetur ſufficit illum extra ordinem † pu-
niri Alex. conſ. 55. lib. 7. Marſ. in d. l. 1. §. præterea nu.
6. ff. de ſicar. Crau. conſ. 760. num. 6. quamuis, & de-
portatio grauis pœna ſit, quæ inter capitales con-
8 numeratur. † l. capitalium. ff. de pœn. ac deportatus
pro ciuiliter mortuo habeatur. l. quidam. ff. de pęn.
l. 1. §. ij quib. ff. de leg. 3. Signor. conſ. 89. cuius loco,
hodie pœna arbitraria ſucceſſit. Imol. in l. 2. ff. de
publ. iud. Cagn. in l. in ambiguis. ff. de reg. iur. Pœnas
autem varias pro crimine falſi enumerat, ſecundũ
grauitatem falſitatis Afflict. Dec. 21.

Quantùm ad notarium pœna decreti amputa-
tionis manus ſecundùm aliquos relatos ab Auguſ.
Arim. in tract. malefic. ſuper verbo falſario non
eſt noua, ſed etiam iuri communi conformis, cuius
idem voluit gloſſ. quam ibi ſequitur Cepol. in auth.
ſed nouo iure. C. de ſeru. fugit. Nat. conſ. 394. vbi ſub
nume. 7. tametſi crimen falſi ſoleat in occulto cõ-
mitti, noluit tamen eſſe ex ijs, in quibus teſtes in-
habiles ad teſtificandum admittuntur. Pęna iſta ar-
dua, vt illa falſitas puniatur, dolũ requirit, ſine quo
9 ipſa pœna ceſſat, † ſiue de pœna iuris, ſiue ſtatuti
agatur Bald. in l. data opera. colum. 4. C. qui accuſ. l.
quicunque colu. 5. C. de ſeru. fugit. Caſtr. in l. 1. C.
vbi Senat. & in l. ſi ſeuerior. C. ex quib. cauſ. infam.
Marſ. conſ. 25. Rim. iun. conſ. 145. num. 30.

Ad indagandam falſitatis commiſſæ veritatem,
non habita dignitatis ratione, ſi indicia ſufficiant
10 torturæ, ſeu quæſtionis remedio iudex vti poteſt. † l. ſi
quis decurio C. eod. l. nullum. C. de teſtib. quum in
crimine falſi accerrima etiam per torturam fiat
indagatio. l. vbi falſi, & ibi Bald. & alij. C. ad l. Corn.
de falſ. ſcilicet ſi pœnæ ordinariæ locus ſit, ſi autem
pecuniariæ, tantùm, quum corporis afflictio om-
nem excedat pecuniariam pœnam. l. in ſeruorum.
§. 1. ff. de pęn. ceſſat torturæ remedium. Crau. conſ.
41. 137. & in crimine falſi pecuniariè puniendo,
Crau. conſ. 760. 857. nume. 25. Clar. in §. fina. q. 64.
abſurdũ etenim videtur liberũ hominẽ quæſtioni
ſubici, ac cruciatui pro eo delicto, ob quod iudex
pœnam pecuniariam, & maximè leuem excede-
re non debet. l. edictum. ff. de quæſtio. Bru. in tract.
de iudic. & tort. quæſt. 3. ſecundæ. part. Marſ. in prat.
crim. §. expedita num. 57. Alba. conſ. 56. Capic. dec.
126. Crau. conſ. 757. nume. 25. & 806. Clar. in d. §.
fin. q. 64. verſic. præterea debet, &c.

Confiſcatio bonorum ob crimen falſitatis in-
telligitur, ſi nullos habeat reus liberos: quibus ex-
tantibus, quando bona patris publicantur, vitaque
priuatur, aut deportatur legitima ſaltem ipſis de-
11 betur † l. 1. ff. de bon. dam. l. fina. C. eod. quod etiam
locum habet Decreto non obſtante, quo ſimpli-
citer bona rei confiſcantur: quum, & ipſum decre-
tum à iure communi intelligentiam, capiat. l. a. C.

de noxalib. & hanc communem opinionem eſſe probat Rol.conſ. 97. volu.2.quem ſequitur Clar.in pratic. cri.§.fin.q. 78. verſi,videndum eſt etiam,&c. Ac ita cenſuit Senatus in cauſa Conſtantinorum de Riparolio in terminis huius decreti, ac in alia cauſa die Martis 2. Auguſti 1588. An autem ab amputatione pugni immunis ille ſit, qui alterum tantùm habet. Gram. deciſ. 94. latius Menoch. de arbitr. caſu, 449.

Sed pœnam hanc Decreti vtrum iudex mitigan-
12 di authoritatem habeat. Multa dici poſſēt. † Nam vbi certam pœnam lex ſtatuit, iudici non licet illam mutare. l. 1.§. 1.ff.ad Sen. conſ.Turp.c.de cauſis de off.deleg. c.licet vbi gloſſ. de pen. l.ſi qua pena.ff.de verbo. oblig. quum non deceat inferiorē legem immutare ſuperioris.l. ſi quando. C. de in off. teſt. c. inferior. 21. diſt. vel ipſa elementiorem eſſe.§.oportet in auth.de iudic.l.reſpicendum.ff.de pœn. l. fin. C. de manc. chriſt. ſed illam obſeruare quantuncunque duram.l. proſpexerit. ff. qui, & à quib.alioqui ipſe iudex in eam pœnā incurrit, qua reus plecti merebatur.l. nulli.C.ne ſacr. bapt.reiter, vbi Fab. Caſtren. in l. etſi ſeuerior. ff. de ijs qui not. infam.copioſè Tiraq. in tracta, de pœn. in pref.per totam.Breuiter prædicta, ac alia illis ſimilia procedunt, ſi pœnam mutet, vel minuat iudex ſine cauſa: ob cauſam autem id illi facere permittitur. glo. in l. hodie. ff. de pen. d.l. etſi. ſeuerior, & ibi glo. & DD. Barto.in l.hodie.ff.de pen. Bald.conſ. 34.lib.4. l.quid ergo. §.pœna grauior vbi glo.& DD.ff.de ijs qui not.infa. etiam ſi pœna ſit ſtatutaria, vt voluerunt Barto.in d.§.pena grauior.Bald.Salic.& Caſtr. In d.l.ſi ſeuerior. Abb.in ca.2. de delict. puer. Caſtr, conſ. 277.libr.2. Fulg.cōſ.124. Aret.in §.at ſi clerici. de adult. Iacob.ī auth.hodie iurāt.C.de iudic.Marſ. ſing.182.Paul.Girla.in prat.cri.tit.de relax. carce. §. tertiò q̄ro. Maran.de ordi.iud.par.4.n.65. Affli.dec. 287.Capic.dec.124. Gram.dec.5. & 36.Bru.pater,& filius cōſ.167.volu.2. cōem dixit Dec. in c.de cauſis num.64.de off.deleg. Did.lib.2.reſol.ca.9. Tiraq. de pen.in prefat.num.22. Clar.in §. fin. qō. 85. verſi.vlterius quæro Nat. conſ.458. vbi cauſam minuendi inter alias dicit ætatem delinquentis,vt de minore eſt.l. auxilium. §.1.ff. de minor.& de ſene.l.2. ff. de. term.amoto. vel ſi perſona, quæ deliquerat, erat honeſta non ſolita delinquere. non obſtante quòd iudex iuraſſet ſeruare ſtatuta.Guid Pap.quæſt.208. Marc.q. 910. alias plures ordine diſponit Tiraq. d. ſuo tract.de pen.Clar. in §.fina.q.60.& quamuis iudici pœnam conſuetam mitigare liceat,non tamē tenetur. Fel. in tractat. de conatu in fin. quem citat Cagn. in l.ſi quis maior.nu.17. C. de tranſact.

Concluſionem aut principalem prędictam Cla. d.verſic. vlterius ad maiores magiſtratus reſtrinxit minores autem id minimè poſſe,Bald.Caſtr.& Iaſ. in auth. hodie iurant.C.de iudic.communem dixit Deci. in d. c.de cauſis.num.95. de off. deleg. Qua limitatione attenta diſputat ibi Dec. an delegatus Principis hanc habeat facultatem. Bald.in ca.1.col. 2. de conſtit.intellexit hos maiores Magiſtatus eſſe præſides, ſeu poteſtates habentes merum, & mixtū imperium, & in c. 3. ad finem.de ſent. & re iudic. tribuit etiam aſſeſſoribus, qui aliquando pro bono publico ſunt tranſgreſſi ſtatuta, & ita minoribus Magiſtratibus, vt eum declarat, & refert. Iaſ.in l.1. ſub num. 8.C.de præcib. imper.offer.Caſtr.verò in d.auth.cuius doctrinam ibi Iaſ.dixit ſibi placere,intelligit maiores Magiſtratus illos eſſe, qui perpetui ſunt, vt Epiſcopi, Marchiones, & ijs ſimiles: poteſtates autem cuiuſcunque ordinis cenſeri inferiores. quibus maiorib.Boſ. in prat. crim.ſub nume.9. æquiparauit capitaneum iuſtitiæ ſtatus Mediolani, perpetuam,ac amplam habens authoritatem.imo ipſe ibi ſub num.10.verſic.primū etiam,&c. apertè ſentit minoribus Magiſtratibus prædictam poteſtatem competere, licet in dominio Mediolani id dicat non eſſe permiſſurum, Principem, vel Senatum ſe inconſulto reprehendens etiam Iaſ.in d. auth. qui ſcripſit hoc procedere in cauſis arduis reipublicæ ſtatum concernentibus. Nam inquit conſideraris cauſis allegatis per Fel. in cap. qualiter. §. ad corrigendos de accuſ.& per alios ſcribentes, penam ex cauſa temperari poſſe apparebit Iaſ. reſtrictionem falſam. Quod eſt veriſſimum: quum cauſæ allegatæ, & collectæ per Tiraquel. in tracta. de pœn. ac per Clar. d.q. 60. quaſi omnes non reſpiciant reipublicæ ſtatū.quid enim commune habet conſeruatione ſtatus reipublicæ cauſa minoris ætatis, ſenectutis, ebrietatis, furoris, iracundiæ,& ijs ſimiles per Barto. & alios in d.§. pœna grauior conſideratæ, diuturnitas delicti de qua per Afflict. dec. 287.nihil certè. Vnde Clar. d.q. 85. d.verſic. quæro. Quantum ad minores Magiſtratus,admittit poſſe temperare pœnam ex cauſa,delicto coherente, ex cauſa autem extrinſeca illos debere Principem cōſulere. ſequitur Menoch. de arbit.q.96. num.18. & 19.quorum neuter exprimit cauſas has coherentes, & extrinſecas.imo ibi Menoch.num.19.ſi cauſa delicto cohereat, dicit poſſe minui Principe cōſulto. Concludentes ambo iudicem eſſe debere admonitum, vt cauſam exprimat minutionis, vel mutationis pœnæ.

12 Quid dicendum † quantum ad Principē,cui omnis pœna arbitraria eſt. nulli dubium quin augere, minuere, vel remittere pœnam poſſit. Bald.in l. 1. colum.8. verſ.opponitur vltimo.C.de ſumma Trinit.& fid. Cathol. Fely. in cap.1.de conſt. Afflict.tit. quæ ſint reg.in prin.num.65. Iaſ.in l.1.C.de præcib. impe. off. Dec. in d.c. de cauſis.Boſ.tit.de pen.nu.9.

Secundò quantum ad excellen. Senatum, qui maior eſt Magiſtratus, à cuius ſententijs prohibetur appellari, & vltimam habet cauſarum cognitionem. l. 1. C.de ſent. præf. prætor. ſi agatur de diminutione. vel remiſſione pœnæ poſt ſententiam latam,certè quum iam functus officio ſit, nihil addere,vel detrahere poteſt l.iudex poſteaquam. ff.de re iud.imo ſi poſt ſententiam conſtaret de innocētia, ad ſolum Principem ſpectat, reum reſtituere.l. 1. §. ſi quis vltro.ff.de quæſt. Ang.in l.qui de crimine.ff.de accuſ.exc. Oſaſch.dec. 101.num.8.Marc.q. 358. ante ſententiam vero, ſi iuſta ſubſit cauſa, ſine dubio hanc habet poteſtatem, Bald. Caſtr.& Iaſ.in d.auth. hodie. C.de iud.Boſ. d.titu.de pœn.nume.9. Clar. d. q. 95. verſ. quero.&c. imo Senatus die 26. Nouembris 1588. in cauſa fiſci, contra quendam Ioannem Nigreti de Taranraſia cōdemnatum ad ſcut. 200. pro pena edicti deferentis monetas prohibitas, quum non haberet modum ſoluendi pecuniariam penam, fiſcus requiſiuit penam commutari,& audito condemnato Senatus cenſuit cōmutare, niſi ſolueret infra terminum aſſignatum ad triremes ad tempus ex.l.1.§.fin.ff.de pen.& quod Senatus Mediolanenſis id faciat, non alij Iudices. Clar.in §. fin.q.95.verſ.ſed quid ſi reus.

Tertiò,aut agitur de Epiſcopis, Marchionibus, Comitibus, ac alijs ſimilibus habentibus merum, & mixtum imperium, ac altam iuriſdictionem perpetuam,& hanc ipſi etiam habent poteſtatē. Caſtr. & Iaſ. in d. authen. hodie. Boſ.dict.tit.de pœn.& tamen recognoſcunt ſuperiorem: cùm Epiſcopi recognoſcāt Summum Pontificem, & Marchiones, ac Comites illi ſint, qui à Principe de Marchiona-

pa, vel

tu vel comitatu ſunt inueſtiti, cap. 1. quis dic. Dux, Comes, vel Marchio: quamuis, ſi tractaretur de anganda pœna ob criminis atrocitatem, cenſerem Principem conſulendum. l. diuus eius initi. 2. & ibi glo. ff. de falſ. Rom. in l. ſi verò. §. de viro. ff. ſolut. matrim. Iaſ. in §. ex maleficijs. colu. 2. inſt. de act. Tiraq. de pœn. cauſ. 49. num. 17. ſi ad Principem, ſcilicet facile recurri poſſit. Barb. in rub. C. qui admitt. quē ſequitur ibi Dec. & in cap. ſi quis contra de for. cōp. & in c. dilect. de appellat.

Quartò hinc infero ad alios dominos perpetuos à Principe inueſtitos, de mero, mixtoque imperio, at omnimoda iuriſdictione. nam iſti excepta dignitate Marchionali, aut Comitali, cum iuriſdictionem perpetuam habeant, prędictam etiam habebũt authoritatem, quod Iaſ. ſenſit in d. auth. hodie. illo verbo, & ſimiles, quum exempla non reſtringant regulam. §. hactenus inſtit. de grad. in quibus etiam, quum eadem ratio militet, eadem procedet iuris diſpoſitio. l. à Titio. ff. de verb. obl. l. illud. ff. ad l. Aqu. hoc nominatim voluit Bru. d. conſ. 167. quod tamen ibi denegat ipſorum poteſtatibus.

Quintò aut agitur de Capitaneo iuſtitiæ, habente etiam officium perpetuum cum mero, mixto imperio, ac omnimoda iuriſdictione, & hunc connumerauit etiam, inter maiores Magiſtratus, Boſ. d. titul de pœn. num. 9.

Sextò aut agitur de alijs iudicibus perpetuis, vt ſunt præfecti prouinciarum, & ipſi etiam iudicio non poſſent ex cauſa pęnam mitigare: tum quod, cum ſint iudices cauſarum appellationum, ex maioribus Magiſtratibus nuncupari poſſint. argum. l. 1. ff. de appella, & cognitionem habeant cauſarum appellationum interpoſitarum, à ſententijs plurium comitum, ac dominorum, quos ſupra diximus habere authoritatem: tum quod etiam perpetuum officium in eos collatũ ſit. Vnde ſacr. conſilium Neapol. cenſuerat bene appellatum, & malè iudicatum, per magnam curiam vicarię, quæ non mitigauerat iuſta ex cauſa pęnam leg. Corne. de ſicar. contra reos homicidij, præſupponẽs ibi ſacrum conſilium non tantùm ſe, at etiam curiam habuiſſe temperandi pœnã ordinariã authoritatẽ.

Septimò, aut agitur de Principis delegato, & hic cùm inter maiores Magiſtratus connumeretur, eadem illi poteſtas competet. Dec. in d. cap. de cauſis, maximè ſi pœna non eſſet lege, vel conſuetudine determinata. Afflict. in c. 1. ex quib. cauſ. feud. amit. Menoch. d. q. 96. num. 20.

Octauò, vel agitur de iudicibus, ſeu poteſtatibus terrarum conſtitutis, & iſti hac facultate carere videntur, vt per Bald. Caſtr. & Iaſ. in d. auth. hodie.

Nonò idem cenſendum eſt de poteſtatibus dominorum habentium merum, & mixtum imperium, ac omnimodam iuriſdictionem, ſecundum Brun. d. conſ. 167. tametſi, ſi amplam haberent à dominis, à quibus ſunt conſtituti poteſtatem, neſcio quur in eos, tranſlata dici non poſſet, ſi dominis competit. vnde Clar. d. q. 85. verſi. vlterius, &c. ab iſtis minoribus non aufert hanc facultatem, ſi cauſa cohæreat delicto, ſed tantùm, ſi extrinſeca ſit. Menoch. autem d. quæſt. 96. num. 19. ſcribit etiam, ſi cauſa cohæreat, minui non poſſe. Principe inconſulto. Quantũ ad cauſas cohęrentes delicto, re vera cauſæ ipſæ multùm inſpici debent, quæ hominem mouerint ad peccandum. l. aut facta. §. cauſa. ff. de pęn. c. occiditur. 23. quæſt. 8. nam Deus cor nō manum interrogat. cap. ſi. 23. q. vlt. c. cum miniſter. q. 5. nec tantum attẽdi debeat quod ſit, ſed quo animo cap. 1. 15. q. 6. vnde ego intelligerem cauſas cohe-
14 rentes † impetu, calore iracundiæ, vt ſi inſequaris, ac interimas fugientem, qui te percuſſerit. Cagnol. in l. quicquid calore. ff. de reg. iur. ſi per ebrietatem, furorem, iuuenilem ætatem, quis delinquat. arg. l. reſpiciendum. §. delinquunt. l. aut facta. ff. de pœn. Bald. in l. & ſi ſeuerior. c. ex quib. cauſ. inſam. irrog. item ſciens, vel ignorans. c. ſicut de homicid. c. quẽadmodum. 32. q. 6. Si autem cauſa ſit remota, verbi gratia, quod delinquens ſit magnus artifex, vt in terminis. l. ad beſtias. ff. de pen. vel perſona valde honeſta, vt in terminis. Nat. d. conſ. 458. vel ſenex vt in l. 2. ff. de term. amoto. niſi ob nimiam ſenectutem eſſet delirus. vel alius de republica benemeritus. vt in l. 2. §. poſtea cum Appius. ff. de ang. iur. l. non oēs. §. vlt. ff. de re milit. Roma. conſ. 310. l. 1. ff. de conſtit. Princ. Alex. conſ. 19. lib. 7. iſtæ namque cauſæ nihil habent commune ad cohærentiam delicti, quur ob eas excuſabilior ſit delinquens, & pro ijs Iudex prudenter faceret conſulendo Principem. In alijs autem cauſis delicto coniunctis conſiderabilibus ad exgrauandum, ſi poſſet conſuli Princeps, eſſet tutius. §. fin. in auth. dum iudicibus illis, verbis, ſi qd autem Iudices audientes dubium eſſe putauerint damus eis licentiam de ijs nunciare nobis, & nos conſulere, vt diſcant, quæ neceſſaria ſunt, ſed quia illum paſſim adire impoſſibile, creditur. l. idem Iulianus. §. 1. ff. de leg. 1. ac ob frequentiam caſuum in vna prouincia contingentium eſſet moleſtum, & ſi ad eum liber pateret acceſſus, certè ex cauſa mihi videtur iudici, quicunque is ſit, vt inquit Coaru. d. c. 9. nu. 8. lib. 2. var. reſolut. licere pœnam mitigare, cùm legis authoritate vtatur. Bald. in d. §. pęna grauior: alioqui ſi id fiat Principe conſulto, vana erit, ac inanis huiuſmodi authoritas; ſiquidem tunc id Principi non iudici attribuatur, vt de confirmatione dicit. Bald. in l. ex placito. nu. 6. C. de rer. permut. Alex. conſ. 123. lib. 4. Grat. conſ. 69. lib. 1. maximè ſi id ſine Principis authoritate fieri iudici prohiberetur: ex ijs quæ ſcribit Alex. in l. ex facto. ff. de vulga. Ruin conſ. 130. lib. 5. ſuperior autem ſi con-
15 ſuli nequit, & periculum ſit in mora, † tunc licet prouidere, ac vlterius progredi. arg. c. vn. ne ſed. vac. lib. 6. Bald. in l. non dubium. C. de legib. Fel. in d. c. 1. ſub nu. 50. de conſtitut. vel eius loco conſulere Exc. Senatum: quum & ſi Præſes conſulentibus de facto non reſpondeat, ſecus tñ iudicibus de iure dubitãtibus. l. eum quem temere. §. iudicibus. ff. de iudic.

Ego in praxi non vidi tot diſtinctiones fieri,
16 † imo à quibuſuis iudicibus, tàm minoribus, quàm maioribus cauſa legitima ſubſiſtẽte, pęnam in grauibus delictis temperari inconſulto nedum Principe: ſed etiam Senatu: quum authoritate iuris hoc faciant, quo diſponitur cauſas delinquentium, tàm in accerbando, quàm mitigando eſſe ſpectandas d. l. reſpiciendum. l. aut facta. ff. de pœn. l. in ambiguis. §. quotiès. ff. de reg. iur. non eſt ipſe Iudex, qui tranſgreditur, ſeu legem non obſeruat, ſed lex ipſa, quæ iudici hoc fieri mandat. tantò fortius in hac patria, in qua nouis conſtitutionibus criminalibus tit. del exequtione. §. venendo cauetur carceratos detẽtos pro delicto pęnam ſanguinis, vel corporalem exigente non eſſe relaxãdos ſine licentia Senatus, cui Princeps mandat per iudicem rei, litteris continentibus veritatem, & ſtatum cauſæ referri ſubſtantia proceſſus. quibus viſis Senatus, aut approbat: vel improbat ſententiam, auget, vel diminuit pęnam, qua confirmatione attenta, ante aliquam ſententiæ exequutionem, iudex inferior dicitur cō ſuluiſſe ſuperiorem.

17 Cæterum quantum ad pęnam decreti, † vtrum locum habeat in patria Aſtenſi, inde peruenta in Sereniſſimam Domum Sabaudiæ promulgatione decreti, videri poterunt tradita ab Excell. Ozaſch. deciſ. 22. col. 1.

DE VSVRIS.

Pro hoc crimine an agi poſſit poſt mortem Bald. conſ. 469. lib. 4.

TEXTVS.

Car. 48. lib. 3. Decretorum.

REM duram, atque inhumanam charitatique contrariam vſurarũ rabiem, atque voragine, in noſtra republica impijſſimã proſpeximus ſaluberrimo ſanare huius ſtatuti remedio. Nouimus enim fama publica manifeſtã re, ꝙ nonnulli noſtræ ditioni ſubiecti cupiditate miſerrimis eorum animis exereſcente ſic fuerunt, ac ſunt auaritiæ omnium malorum radici vinculis alligati, ꝙ nec diuini, humanique iuris obedientia præceptorum, nec pœnarum diuinarum, humanarumque conſtitutionum terrore, aut fulgurantis haſtę, & mucronis vibrati excommunicationis metu, vel diuinæ vltionis, & extremi iudicij formidine, aut priuationis eccleſiaſticæ ſepulturæ horrore ab vſuraria prauitate diſcedunt: ſed velut diuinorum, & humanorum præceptorum cõtemptores, & in profundũ malorum quieſcentes in illa infeliciſſima vſurarum tyrannide perſeuerantes, nouas ſemper ad damnatiſſimam vſurarum ſęueritatem celandam, & modis multifarijs diſſimulandam, deproperant edere formas, varijs, exquiſitisque coloribus, ſimulatis, & velatis contractibus exquiſitis. Hoc igitur ędicto perpetuo ſalutari vtriuſque iuris diuini, & humani imitatores, & executores vniuerſis, & ſingulis ſubditis noſtris, cuiuſcunque gradus, & ſtatus Chriſtianis, & Iudęis pręſentibus, & futuris prohibemus, & interdicimus deinceps exercere quoquomodo omne fęnus, omnemque ſpeciem vſuræ publicæ, vel occultę directè, vel indirectè: nec non inhire cum aliquo, ſeu aliquibus aliquem contractum vſurarũ purum, nudum, aut quouis modo ſimulatũ, velatum fictitium, & præſumptum, & ſub aliqua alia forma conceptum, ſeu quoduis pactum vel conuentionem, ex quo, vel qua poſſit deprehendi, ſeu detegi vſuram eſſe contractam. hoc eodẽ ædicto caſſantes, irritantes, & penitus abolentes omnia, & ſingula priuilegia, indulta, omneſque libertates, ſi quæ generaliter, vel ſpecialiter in contrarium huius ædicti noſtri reperientur conceſſe, vel conceſſa, quibuſcũque perſonis, aut vniuerſitatibus, ſub quacunque verborum formula, vel expreſſione: decernentes huiuſmodi priuilegia, indulta, & libertates impetratoribus earum nõ prodeſſe velut ſubreptitie, & contra ius diuinum, & humanum emanatas.

SVMMARIVM

1 *Vſurarius criminaliter vtrum puniri poſſit? Anque procedi poſſit per inquiſitionem?*
2 *Et an per iudicem ſecularem.*
3 *Iudex ſecularis, vbi decreto Principis vſuræ prohibentur, cognitionem cauſæ criminalis vſurarum habere poteſt.*
4 *Vſurarius vt criminaliter mulctetur, oportet eius contractus communiter pro vſurarijs reputari.*
5 *Conſuetudo à pęna excuſat, ſi communiter in regione contractus licitus credatur.*
6 *Vſurarum exactio non probatur, teſtibus deponẽtibus vſuras ſoluiſſe.*
7 *Tortura an locus ſit contra reum in crimine vſurarum.*
8 *Vſurarius qua pęna puniri poſſit?*
9 *Pœna criminis ſtellionatus in homine libero relegationem nõ egreditur.*
10 *A pœna quam vſus, vel conſuetudo introduxit recedendum non eſt.*
11 *Pœna ſemel conſuetudine diffinita deſinit eſſe arbitraria.*
12 *Crimen vſurarum priuatum eſt, & non publicum.*
13 *In crimine vſurarum dolus abeſt.*
14 *Reus criminis vſurarum fideiuſſoribus relaxandus.*
15 *Pœnæ locus non eſt, ſi creditor vſuras nondum exegit, vel pœnitens exactas reſtituit.*
16 *Vſurarius manifeſtus, quot modis quis dicatur.*
17 *Vſurarius furi equiparatur, & dicitur latro legalis.*
18 *Vſurarius pro primo crimine licet enormi, ſicut latro pro primo furto, an, & qualiter puniatur.*
19 *Fęnerator rectè non appellatur, qui ſemel tantum fuit fęneratus.*

Gloſſa prima.

HOC decreto vehemẽtiſſimè vſuræ prohibentur, ac quicunque vſurarij contractus varijs, exquiſitiſque coloribus ſimulati, & velati, nulla tamen adiecta contrafacientium pęna. Et nihilominus pro crimine hoc iure communi ex officio non proceditur, vt per Burſ. conſ. 214. ex doctr. glo. in l. 2. §. ſi publico. ff. de adult. quum ibi Ang. teſtatur. DD. ſequi, ſcilicet regulam eſſe neminem ſine accuſatore puniri exceptis, criminibus ibi enumeratis inter quos glo. non nominat hoc crimen. Eſtque grauis inter Doctor. controuerſia, vtrum vſurarius criminaliter puniri poſſit, vt perſpicitur ex accumulatis per Gabr. comm. concluſ. libr. 7. tit. de malefic. concl. 20. Nam
1 partem affirmatiuam † probant Burr. in l. improbum. C. ex quib. cauſ. inf. irrog. Corn. conſ. 19. & conſ. 159. volum. 3. Cacialup. in l. cunctos populos.

los, nnmer. 61. C. de ſum, trin. & fid. cathol. Rub.
conſ. 65. Afflict. ſuper conſtit. tit. de vſur. conſtitut.
vſurariorum. num. 16. lib. 1. quos nominatim citat.
Gabr. d. concl. dicens numer. 3. hanc eſſe magis
communem ſententiam, quibus iungo Bald. conſ.
82. nume. 5. volum. 1. Chriſtof. caſtell. conſ. 36. Ma-
rant. de ord. indic. qui dixit hanc veriorem, ac ma
gis iuri conſonam in 6. part. nume. 123. Alc. in cap.
1. de off. ord. vbi teſtatur, hanc eſſe communem
Clar. libr. 5. com. conclu. §. vſura verſicu. & ex hoc
infertur. affirmans pluries ita iudicauiſſe Senatum,
feciſſeque ſpeciales delegationes ad inquirendum.
Moder. Paris. tract. de vſur. nu. 156. Nat. conſ. 369.
Exc. Oſaſch. dec. 137. aſſerens ſub num. 17. ſic com-
muni voto, Exc. Senatum cenſuiſſe, quem ſequuti
ſunt Rim. iun. conſ. 118. nume. 72. Menoch. de ar-
bitr. caſu. 398. Papon ritu. de contr. vſurar. arreſto,
24. Coar. lib. 3. var. reſ. ca. 31. certè hæc opinio fir-
mius corroborata manebit.

Ex aduerſo autem, ſcilicet vſurarium criminali
pœna non coercendum authores ſunt. Bald. & Sa-
lic. in d. l. improbum. Iaſ. conſ. 153. volum. 3. ele-
ganter Dec. conſ. 170. Grat. conſi. 39. & 49. volum,
2. Crau. conſ. 6. nume. 101. Soc. iun. conſ. 83. volum.
2. quos itidem omnes citauit Gabriel loco prædi-
cto, plures numero, quam eſſent per eum in contra
rium allegari, ac magnę authoritatis: ſic, vt neſciã,
qnur firmaſſet aliam opinionem magis eſſe com-
munem. huic opinioni adicio Anan. in c. pernicio
ſum de vſur. Calder. conſ. 3. de for. compet. Bertr.
conſ. 215. volum. 2. Tiraq. in l. ſi vnquam. num. 251.
in verbo reuertamur. C. de reuoca. à donat. Rolan.
qui probat hanc eſſe communem conſi. 75. nume.
29. volum. 1. idem Berou. conſi. 207. num. 21. volu.
3. adeò quòd iſta ſit ſaltem æqualis numero, ac au-
thoritate antecedenti, opinioni: & altera pœnalis,
hæc benignior.

Præſuppoſito licere contra reum criminis vſura
rum criminaliter procedere, per quem proceden-
dum ſit, an per iudicem eccleſiaſticum, vel ſecula-
a rem. † Gabr. loco prædicto aſſerit magis commu-
nem eſſe, quod vſurarius non inquiratur, nec con-
tra eum procedatur per iudicem ſecularem Soc.
conſ. 290. Dec. conſ. 170. Grat. conſ. 39. vol. 2. Rub. d.
conſ. 65. Alex. & Iaſ. in l. quoties. C. de iudic. & vlti
mus omnium. Roland. conſ. 95. volu. 4. qui ægreſce-
rens dictam eius opinionem, & conſ. 75. fuiſſe à re-
centioribus impugnatam, omnem ſuum conatũ
ibi exercuit, ad illam authoritatibus ſuſtinendũ.

Quòd autẽ iudex ſecularis competens quoque
ſit, oſtendit Oſaſch. d. deciſ. 137. Clar. in d. §. vſura.
Rim. iun. conſ. 118. Papon. d. arr. 24. Caſſan. conſ.
63. nu. 19. & reſpectu iſtius concluſionis ceſſat om-
3 ne dubium attento decreto: † Quia docto. volen-
tes cognitionem huius criminalitatis non compe-
tere iudici ſeculari, potiſſimum nitebantur, iure ci
uili non prohiberi vſurarium exercicium. tot. tit. ff.
& C. de vſur. l. eos. C. eodem. Bar. Iaſ. & alij in l. cun-
ctos populos. C. de ſum. Trinit. & fid. Cathol. Bald.
in rubr. C. de vſur. quod ius in ſeculari foro erat ſer-
uandum. c. 1. de nou. oper. nuncia. & non merere-
tur ille pęnam, qui lege permittente fænus exercue
rat. l. Grachus. C. ad legem. Iul. de adult. l. fin. ff. quod
quiſq. iur. iure autem canonico pœna potius ani-
mæ conſuleret, quàm quòd tangeret æs: quum illa
ſit priuationis communionis, ſepulturæ, ac refuta-
tionis oblatorum. c. quia in omnibus de vſur. prohi
bitionis diſpoſitionis teſtamentariæ. c. quamuis eo-
dem titu. in 6. ac reſtitutionis vſurarum. c. cũ tu de
vſur. ac ꝙ illa in ſcientem committeretur, qui dolo
ſe deceptum allegare non poterat. l. cum donatio-
nis. C. de tranſact. l. non videtur fraudare. ff. de reg.
iur. l. venditor. C. de reſciden. vend. c. ſcienti de reg.
iur. in 6. Sed iſtæ rationes ceſſant, attento decreto,
quo enixè prohibetur. Nam quum vſurarius dica-
tur legi ſui Principis contrauenire, poteſt iudex ſe-
cularis procedere, ac criminaliter cognoſcere. l. ſer.
tit. quæ ſine reg. verſ. contrahentium inceſtas nu-
ptias. Caſtr. conſ. 210. lib. 2. Coar. lib. 3. var. reſol. c. 3.
Affl. in conſtitu. regn. de vſur. puniendis Nata. dic.
conſ. 369. nu. 8. in ſpecie in terminis decreti. Oſaſch.
d. dec. 137. nu. 12. eum ſequitur Rim. iun. d. con. 218.
nu. 72. idem admiſit. Berou. conſ. 207. num. 46. vol. 3.
De validitate cuius decreti, etſi de vſurarum crimi
ne tractetur, non eſt dubitandum. Nat. d. conſ. 369.
Rim. d. conſi. 118. num.

Eſt tamen verum, quòd, vt vſurarius puniatur,
oportere, vt contractus ab eo facti vſurarij com-
4 muniter reputentur, aliàs ſecus. † Bar. in l. ſi quis ſit
fugitiuus. §. apud labeonem. ff. de ædil. æd. & ibi
Alex. in apoſtil. Soc. iun. conſ. 83. in fi. volum. 2. &
ideò, ſi contractus in ipſa regione frequentarentur,
5 cõſuetudo ipſa à crimine, ac pęna accuſaret. † Bal.
in l. 1. colum. 6. C. de ijs quæ pœn. nomin. Oldr. con
ſil. 207. Abb. conſ. 15. vol. 1. Iaſ. in l. 1. colum. 9. C. de
ſum. Trinit. Dec. d. conſ. 170. Crau. d. conſ. 6. Ro-
land. conſ. 75. num. 42. volum. 1. & in contractibus
cenſuum. Burſ. conſ. 214. vol. 2. An aute vſurarum
6 exactio probetur teſtibus, † qui deponant ipſas vſu
ras ſoluiſſe. Gabr. d. concluſ. 20. probat quod non.
Nat. d. conſ. 369. in fi. Rol. conſ. 98. nu. 30. vol. 4. Do-
minus Oſaſchus dec. 82. in fi. Menoch. de arbit. caſu
235. ſub num. 23.

Verùm, etſi Nat. d. conſ. 369. fateatur teſtes ipſos
deponentes ſe ſoluiſſe vſuram non probare ſolutio
nem: ibi tamen in fine ſcribit facere indicium ad
torturã: præſupponens cõſtanter, pro hoc crimine
poſſe, reum, ſeu inquiſitum torqueri, ꝙ ſpecificè vo
7 luit. † Soc. conſ. 219. lib. 2, quẽ etiam retulit Oſaſch.
d. dec. 137. nu. 11. Purp. conſ. 254. nu. 8. & dixit Clar.
in d. §. vſura. Modernos Pariſiẽſes referre Senatum
Pariſienſem aliquando ſubiecisse torturæ vſura-
rium. Cabal. in tract. de vſur. d. nu. 156. Quod ego
non arbitror iuri conſonum: & ideò perquirendũ
8 eſt in primis, qua pęna poſſit vſurarius puniri? † Ia-
cob. Butr. in d. l. improbum. C. ex quib. cauſ. inf. ir-
rog. concludit puniendum crimine ſtellionatus. ſe
quitur Corne. d. conſ. 19. pro quo pęna extraordi-
naria imponitur. l. 2. ff. de crim. ſtellionatus, quæ in
plebeis opus metalli, in aliquo honore poſitis rele-
gationẽ ad tempus, vel amotionem ab ordine non
eggreditur. l. 3. ff. eodem. Item Corn. d. conſ. 19. nu.
10. quem ſequitur. Rub. d. conſilio 65. in fin. di-
xit, quum pęna arbitraria iudici ſit, imponi poſſe.
aliquam pęnam pecuniariam. Nat. conſ. 369. nu. 7.
extraordinariè ſcribit poſſe puniri. Affl. in conſt.
Neapol. rub. 6. d. lib. 1. titul. de vſurar. num. 16. tradit
pęnam eſſe publicationis bonorum, ſed nihil ad rẽ:
quum loquatur de pęna illius conſtitutionis. Clar.
in d. §. vſura. verſ. & ex hoc Senatum cenſuiſſe plu-
ries puniendos pęna extraordinaria. Modern. Pari
ſienſ. ſeu Cabal. in d. tract. de vſur. nu. 156. ſcribit p̃-
ſumptam, vel interpretatiuam vſuram, magnum,
vel enormem exceſſum non continentem, aliter
non corrigi, quàm declaratione nullitatis contra-
ctus, vel illius moderatione: illos autem, qui enor-
mem, vel doloſam circumuentionem, conſuetudi
ne improbatam, ac vetitũ fenus exercent mulctari,
aut grauius ꝑ qualitate admiſſi puniri, ac quando-
que à Senatu vidiſſe torturæ ſubijci, Eſt ille locus,
quem citauit Clarus. & loquitur de quibuſdam
valde improbis vſurarijs. Papon. d. arreſto. 24. non

obſtante conſtitutione Ludouici. 12. diſponente vſurarios puniendos, ſecundum iuris communis diſpoſitionem, ac caſuum exigentia refert preſides, ac conſiliarios ſacri Senatus Pariſienſis, cum alijs iudicibus admodum hæſitaſſe de pęna contra vſurarios infligenda. Berous verò dic. conſ.207.nu.48. firmat pęnam nullam eſſe extraordinariam, nec arbitrariam maximè criminis ſtellionatus pro crimine vſurario, ſed ordinariam, ac certam, ſcilicet de iure ciuili infamiæ: & canonico aliam, de qua in c.quia in omnibus de vſur. Vnde pęnam hanc ordinariam excludere omnem extraordinariam. l. 1.§.calumniatoribus.ff.ad Turp. l.hodie vbi Bar. & l.reſpiciēdum.ff.de pęn.Bar.in l.fi.ff.de priuat.delict. Rim. iun.d.conſ.18.de alia pęna non tractat, quàm ſtatuti Ferrarienſis, quæ erat pecuniaria. Decretum verò, de quo agitur, prohibet nulla adiecta pęna. Vnde ſuccedit, ꝙ qui ꝯ legis præceptum deliquit, nulla pęna à ſtatuente, impoſita, pęna arbitraria puniri poſſe. gl. & Bar.in l.nemo martyres.C.de ſacro ſanc.eccleſ. gl.in clem.2.in fi.de vit. & honeſt. cler. Bald. conſ. 363.lib. 3. Alex. ad Bar. in l. hodie.ff.de pęn. Menoch. de arbitr. caſu 365.& expreſſim in cō trauueniente præcepto inhibitoriali vſurarum. Marant. de ord. iudic. d. par.6.num.121.

Frequentius inclinant doctor. hac de re tractantes pęnam eſſe arbitrariam, & extraordinariam, Menoch. de arbitr.dict.caſu 398.num.15.vbi etiam num. 30. de iure ciuili habet pro expedito, non eſſe locum pęnæ, ſi creditor non ſit exigendo egreſſus terminos. l. eos. C. de vſur. licèt inde quantum ad ius canonicum, cuius miniſtrum in hoc dicat eſſe poſſe iudicem laicum, aliter cenſeat. nu.31.

Præſuppoſito itaque citra veri præiudicium huius criminis pęnam eſſe ſtellionatus ad ſummum;
9 quum illa nō eggrediatur in homine libero † relegationem, ipſa pena non eſt corporis afflictiua. vt pulchrè declarat. Menoch.lib.1.de arbitr.qō.80.nu, 88. & 87. in qua procurator admittitur ad defenſionem abſentis. Soc. in c. veniens col.21.de accuſ, Alex. conſ.16.lib.2.Pariſ. conſ. 154.numer.23.lib.4, communem teſtatur Cep. conſ. 72. Clar. in prax. crim.§.vlt, q.29.verſicul. hinc. eſt, pro qua opinione attulit Menoch. loco prædicto text. in l.abſentem. ff. de pœn.& l. 1. ff. an per al. cauſ. appell. & ſi arbitraria ſit, quum huiuſmodi arbitrium dictam pœnam relegationis non debeat eggredi, procurator quoque admittitur. Clar. in d. §.fin. qō. 29. verſicu. ſed quæro. Rurſus, ſi virtute decreti pęna arbitraria ſit, illa capitalis tunc demum eſſe poteſt, ſi de magno præiudicio, vel graui periculo dubitetur, vt ſi rex mandet caſtrum muniri: in leuibus autem pœnam pecuniariam eggredi nō debet Luc. de pęn, C.vt dig. or. lib. 12.Gram. deci. 40. Menoch. de arbitr. caſu 365.nu.6.facit, quia vſu, ac conſuetudine pęna hæc declarata eſt pecuniaria. Vnde ab illa re-
10 cedendum non eſt. † gloſſ. in l. quid ergo. §. pęna grauior.ff.de ijs qui not. inf. Bart. in l. ſeruum quoque.§.publicè. ff.de procurat. Dec. conſ. 100. Boer. q.317.Clar. prat. crim.§.fin. q. 83. verſi. ſcias etiam, &c.imo vbi pęnam conſuetudo diffiniuit, illa vlte-
11 rius eſſe deſinit arbitraria. † l. ſi quis reum.ff.de cuſtod. reor. Tiraq. in tract. de pœn. in præf num. 4. Menoch, de arbitr. q. 14. num.7, facit etiam, quòd vſurarum crimen priuatum eſt, non publicum.
12 † Berous. d. conſ.207, num.49. pro quibus pęna imponi ſolita ordinaria dicitur Bart. in l. fi. ff. de priu. delict.

Quare ad propoſitum redeundo: quum hæc pęna in ſumma pecuniaria ſit, vt ita etiam exprimūt. Coi n. d. conſ. 19. Rub. conſ. 61. eſſet iudicio meo crudelis iudex, qui pro hoc crimine reum torturæ, ſubiceret, quæ omnem eggredit pecuniariam pęnam l.in ſeruorum. §.1.ff. de pęn. & ceſſet remediū torturæ in homine libero, vbi tantùm locus eſſe poteſt pęnæ pecuniariæ. Crau. conſ.41, 137.& dixi. in glo. vlt. decreti antecedentis. Secundo negari nō poteſt, ſi ingenuè loqui voluerimus, quin in hoc crimine, ſiue contrahendo, ſiue vſuras exigendo
13 ceſſet dolus, † qui in ſcientem non committitur, d. l. non videtur fraudare ff. de reg. iur. l. venditor, C.de reſc. vend. & quod dicitur dolum committi exigendo. Dico ſi ratione ſcientiæ dolus abeſt à cōtractu, ita etiam in actu ſolutionis, quum debuor ſciat, aut ſcire debeat, quod idem eſt. l, ſi quis nec cauſam.ff. ſi cert. pet. ſe ſoluere rem indebitam, etſi ſoluat virtute iuramenti abſolutione petita poſſe retinere: ob quam rem ſuccedit non eſſe in conſideratione obſtaculum, quod vnus a ſe facilè excutere potuit. c. fi.de elect. l. quibus diebus.ff.de cond. & demonſtr. Nat. conſ.60.vbi autem in criminalibus dolus ceſſat, de corporali pœna tractandum non eſt. Bar. in l.1.§.1.ff.ſi quis teſt. quam dixit communem Iaſ. in l.in actionibus nume. 23.ff. de in lit. iur. Cagn. in l. contractus de reg. iur. Clar. in §.fin. quæſt.84.

Inſuper tortura non exercetur non conſtito prius de delicto: quum præiudicium irreparabile ſit. l.1.§.illud autem.ff.ad Sylan.& ibi Bart. Clar. in §.fi. q.64.verſic. debet autem &c. quare, ſi torqueatur vſurarius ad eruendam veritatem exactionis vſurarum, proculdubio iſta tortura tendet, non ad probandum verum ipſe delictum, de quo prius oportet conſtare, commiſerit, ſed ad probandum, an vſurarum crimē commiſſum ſit, quod aliunde probare oportet, quam ſupplicio rei.

Qua propter verior, ac probabilior eſt Ang. ſententia in diſputatiōe: Aſtēſis miles, &c. relata per Soc. d. conſil. 219. quam ſequitur Purpur. conſilio 369.ſi bene conſideretur reſpondens ad ca.1.de depoſito in quo Soc. conſtituerat ſuum præcipuum fundamentum, ſcilicet ibi conſtitaſſe de depoſito, & conſequenter de furto, quod pœna corporali puniri conſueuit. & Dominus Oſaſch. d. deciſ.137. retulit ſimpliciter opinionem Socini ad accerbandum crimen vſurarum, non quòd ibi tractet articulum, an ſit locus torturæ, ſicut etiam non tractauit. Purp. d. conſ. 254. & Clarus. d. §. vſura non firmat eſſe locum torturæ, ſed tantùm refert Moder. Pariſienſes, qui etiam ita non ſimpliciter loquuntur, ſed ſe aliquando in quibuſdam grauiſſimis, & ſceleſtis vſuris vidiſſe vſurarios torturæ ſubici. apertè præſupponentes regulariter aliter ſeruari. & hanc ſententiam ſequitur Marant. de ord. iudic. par. 6. nume. 127. licèt apud ſuos pęna eſſet publicationis bonorum.

Quod tantò facilius ſeruandum eſt, ſtante magna controuerſia inter doct. vtrum locus ſit pęnę criminali, anque iudex ſecularis competens ſit: & quia nulla lege caueatur reum huius criminis eſſe quæſtioni ſubiciendum. Infertur hinc etiam, ſi detineatur pro hoc crimine fideiuſſoribus eſſe rela-
14 xandum † iuxta Bart. doct. in l.1.ff.de cuſtod. reor. Clar.§.fin. q.46.verſi. in hac autem &c. dixit etiam Berous, d. conſ.207.ceſſare omnem pęnam, ſi creditor nondum aliquid exegerit, vel ſi illas iam peni
15 tens exactionis debitori reſtituerit. † Bal. in l. 1.col. 2.C. de ædil. æd. & in rubr. C. de vſur. ver. ſecundo quæro. & reſpondet ad contraria ipſe Bero.d. conſ. 207.num.30.vol.3.

Vſurarius verò Manifeſtus varijs modis dici-
16 tur † Primò is qui publicè, & palam fœneratur

Coar.

Coar. lib. 3. var. reſol. c. 3. num. 4. Secundò qui crimẽ ipſum confeſſus eſt in iudicio. Franc. in c. 1. de vſur. in 6. Coar. vbi ſup. Clar. in prat. crim. in §. vſura. ver. ſed hic quæro. Tertiò ſi corã ſacerdote, & teſtibus extraiudicialiter vſurarium ſe fateatur. glo. in cap. quamquam in verbo manifeſti de vſur. in 6. & ibi DD. Bald. in l. 1. colum. 4. C. de ſacroſanct. eccl. Fely. in cap. auditis de præſcr. Socy. conſi. 127. lib. 3. Coar. & Clar. vbi ſupra. tanto magis ſi per iudicem, de ipſo crimine per ſententiam iam condemnatus eſſet. vt ibi Coar. Sed quid ſemel, & occultè quis mutuum dederit ſub vſuris, quod factum in ius vocatus confeſſus fuerit. Coar. d. cap. 3. ſub num. 5. in verſicu. atſi tractetur, credit hunc non comprehendi pœnis de quibus in d. c. quanquam in qua re conſideranda erit fortè quantitas vſurarum, quæ rapina eſt. §. ſi quis vſuram. 24. q. 4. & exactio iniquiſſima. §. erit autem 45. diſtinct. Alex. conſi. 1. vol. 4. vſurarius
17 que furi æquiparetur † ac dicatur latro legalis Purpura. in l. rogaſti. §. ſi tibi num. 34. ff. ſi cert. pet. acſolitus fœnerari ex vnica præſtatione Purp. ibi num. 73. vnde ſicut ſecundùm communem opinionem contra Bald. in auth. ſed nouo iure. C. de ſeru. fugir.
18 † pro magno furto vnico, fur non ſuſpenditur de qua communi teſtatus eſt Clar. in prat. Crim. §. furtum. verſi. ſed an pro vno. ita nec grauiter eſſet puniendus vſurarius pro primo crimine, licet vſura fuiſſet enormis, ſed ſi pecuniaria pœna quæ nam arbitrari poterit, & credere ſi æquiparetur vſurarius furi ſi ſit manifeſtus, pœna quadrupli, ſi non ſit manifeſtus pœna dupli, vt fur. §. pœna. inſti. de obli. q̃ ex quaſi deli. naſc. §. in duplũ inſt. de act. vnde neceſſariũ eſt ſcire quis dicatur manifeſtus vſurarius, & quis non. & quod diximus eum manifeſtum dici, qui confeſſus ſit iudicialiter, ſe vſurarium, intelligitur ſi confeſſus ſit publicè, vel domi frequenter vſuras exercuiſſe Menoch. de arbitr. caſu 235. ſequitur Lupus in rep. c. quanquam num. 23. de vſur. in 6. ne inquit in vno ſolo actu verificetur, qui ſolus non eſt ſufficiens, vt vſurarius dicatur, vt ibi per eos. pœna hæc dupli, vel quadrupli intelligitur de eo quod vſurarum nomine exegit. Et quod ſenera
19 tor † rectè non appellatur qui ſemel tantum fuit ſeneratus tenet Angel. in diſputatione Haſt. miles col. 2. Paris de Put. in tract. de ſynd. in verbo contra here. c. 2. Rip. in cap. 1. num. 96. extra de iudic. Menoch. de arbitr. caſu 235. num. 20. Lup. in rep. capit. quanquam de vſur. in 6. ſub num. 23.

SVMMARIVM.

1 *Vſura toties committitur, quoties aliquid etiam, vel modicũ ſorti accedit.*
2 *Iureque ordinario ſolùm in mutuo cadit.*
3 *Vſura nedum directo, ſed etiam indirectò fit.*
4 *Fœneraticius eſt contractus immunitatis, ab oneribus donec communitas non reſtitueris pecunias mutuo datas.*
5 *Enumerantur plures aliæ ſpecies contractuum fœneraticiorum.*
6 *Vſura diuino, & humano iure prohibetur.*
7 *Domini terrarum cogere poſſunt vſurarios ad edendum libros rationum.*
8 *Priuilegia, ac conſtitutiones fauentes exactioni vſurarum inualida ſunt.*
9 *Inhibitio iudicibus, & fiſcalibus ne quempiam ſub prætextu vſurarum, vſque ad certam moderatam ſummã exactarum moleſtent an valida ſit?*
10 *Vos contra ſtatutum inualidum prohibetur opponi, perinde eſt ac ſi eſſet validum.*
11 *Diſtinctio caſuum quibus dicta inhibitio ſubſiſtere poſſit.*
12 *Gratia pro futuris vſuris nulla.*
13 *Hæredes vſuras reſtituere tenentur.*

Gloſſa ſecunda.

1 VSVRA † toties committitur, quoties quid, vel etiam modicum ſorti accedit. cap. 1. 21. quæſtio. 1. Card. de Turrecre. in cap. ſi quis oblitus. 14. q. 4. & propriè, ac ordinario iure ſolum in mutuo cadit.
2 † Salyc. in rubr. ff. de vſuris. Henric. Boyc. in cap. in ciuitate, de vſur. Alber. in l. iubemus. C. de ſacroſan. eccle. vero, vel ficto. Abb. conſi. 62. lib. primo. Dec. in l. 2. §. creditum. ff. ſi certum petatur. Rimin. iun. conſi. 218. num. 18. Aret. conſilio 151. Clar. in prati. crim. §. vſura. Vnde in contractu venditionis, ſeu libelli vſura non contrahitur. glo. in cap. ſuum. 12. q. 3. Laur. de Rodulf. in tracta. de vſur. ſecunda par. prin. quæſtio. 3. l. curabit vbi Moder. C. de act. empt. Verùm, cùm mens contrahentium, ac agentium deprauata intentio, plerunque vnum loquitur, & aliud tacitè agit, ac intelligit: Ideò decreto hic Princeps prohibuit eam etiam vſuram, quæ ſub velatis, & palliatis contractib. exercetur. quum non modo
3 directò, ſed etiam indirectò † committatur. Fede. de Sen. conſi. vlt. num. 2. Menoch. conſi. 109. nume. 29. Quapropter quum vna via aliquid prohibitum, alia non debeat admitti. cap. cum quid. de regu. iur. in ſexto. etſi contractus venditionis licitus ſit, ſi tamen prauitatem vſurariam ſapiat, non obſtante quauis verborum conceptione, non approbatur. c. ad noſtram. de empt. & venditio. cap. in ciuitate de vſur. Hoſtienſ. in ſumm. tit. de vſur. Caſtr. conſilio 160. lib. primo. Cephal. conſi. 425. De quo latius dixi ſupra titu. de pact. inter emptorem, & vend. Decre. ex frequentibus glo. prima. maximè, quum in ipſo contractu poſſit tacitè mutuum inuolui, lucrum ſequi, & vſura fieri. Abb. in cap. vltimo. num. 6. de vſur. Caiet. in ſumma in verbo vſura exteriori. Ex-
4 cellen. Oſaſchus dec. 95. num. 36. vbi habet † pro fœneraticio contractu, acquiſitionem immunitatis ab oneribus, quoad communitas non reſtitueret pecunias mutuo captas. vel ſi vendãtur merces cariore precio perſonæ egenti, & quærenti pecunias mutuo, ac per interpoſitam perſonam, ab eodem venditore precio exiguo redimãtur, quod ſceleſtũ exiſtimat fœnus Cabal. de vſur. numero 14. vel ſi mutuo detur granum pacto adiecto, quòd nõ reddatur niſi die tali, quo veriſimiliter carius vendi conſueuit. Plot. conſi. 74. Quod limitatur modo tũc creditor non eſſet venditurus granum, ſed conſeruaturus in id tempus. Crau. conſi. 145. num. 23. vel ſi egentibus frumento detur pecunia in frumentum conuertendam, & frumentum ipſum tunc cenſeretur, pacto q̃ precium ipſius frumenti ſolueretur per menſem Maij venturum. Laur. de Rodulf. in contr. vſur. in ſecunda par. prin. q. 27. Cald. in c. fin. q. 6. de vſur. Nat. conſi. 369. ſcilicet, ſi ablata facultas ſit debitori ſoluendi interim quandocunque. Io. de Imol. conſi. 25. Nat. d. conſi. 369. Item ſi emat quis frumentum nouum ſibi expediẽdum tempore recollectionis, non adiecto ex quo prædio. Nat. conſi. 670. vel ſi res vendatur carior, ob dilationem datam ad ſoluendum. cap. in ciuitate. cap. conſuluit. cap. nauiganti de vſur. C. eodem. Nat. d. conſi. 670 num. 2. Item ſi emat ur frumentum ſoluto precio tempore meſſium, ſibi tradendum tempore Paſcatis. Rodulf. in d. tract. par. 2. q. 29. Nat. d. conſi. 170. numero 7. Rimi. iun. conſi. 218. num. 58. defendit tamen a vicio vſurario contractum Curt. iun.

in l.ſi pacto quo pœnam nu.14.C.de pact.quem ſe-
quitur Sylu. conſi.102. eum qui 100. ſach. fru.dan-
dos tali tempore,etſi deficeret ſolueret vnum ſach.
fru.pro quolibet ducatos. Item in contractu ſocie-
tatis,ſi vnus implicet pecuniam,& alter operam to
tum ſufferens damnum, ſi quod contingat, diuiſo
lucro. Nat. conſilio 403. colum.3. vel ſi pacto con-
uentum ſit, vt capitale ſit ſaluum diuiſo lucro. glo.
in c.plerique 14.q.3.Card.in c.per veſtras de donat.
int.vir.& vxo.& ibi præp.& Abb,Caſt.conſi.55.vol.
2.Rim.iun.conſ.463.num,5.Sum.Syluestr.in verbo
ſocietas num.2.& vide ibi Fallentiam. Bal. in l.1.C,
pro ſoc.Rom.conſi.238.num.7. conſi.500.nu.11.&
520.Abb.in conſi.77.vbi reprobat Io. And.in c. per
veſtras de don.int.vir.& vxo.lib.1, Quod videtur li-
mitari poſſe niſi aliquid detinetur debitori in recō-
penſationem periculi in ſe ſuſcepti Dec.conſi.116.
ſub.nu.5.ſcilicet,vt exponit ſumm. Syluestr, in ver-
bo ſocietas tit.de ſoc. deter.rei.num 2. ſi deponens
tantum minus de lucro capiat, quantum precium
aſſecurationis apprehendit,vt ſi communiter æſti-
metur lucrum eſſe poſſe octo pro centum,remittat
tria pro aſſecuratione,& capiat quinque,etſi lucrū
non fuit ſoluat aliunde, vel aliter pro aſſecuratione
ſoluere tantum, & de lucro capere partem contin-
gentem. Sed aduerte quia vniformis taxatio lucri
à principio facta prauitatem vſurariam ſaperet.
Dec.d.conſ.116.Bal.in l.rogaſti.§. ſi tibi,ff.ſi cer.pet.
Soc.conſi.130.lib.4. Alex.conſi.61.nu.12. vol.2.niſi
intereſſe ita modicè, & exiguè taxaretur, vt tanti
communiter intereſſet, ſecundum communem
curſum mundi Crau.conſi.470. ſub nu.5. quamuis
circa hoc magna eſſe poſſit hæſitatio: ſiquidem ta-
xatio vniformis ad quinque pro centum vſuram
ſapiat Caſtr.conſi.101.lib.1. Crau.d. conſi. 470. ſub
nu.5.Cagno.in l.curabit.nu.58.C.de pact.int. empt.
& vendit. videatur ſuper omnibus iſtis Coar. lib.3
cap.2.& Rebuf.in l.vn.C.de ſent.de eo ꝙ inter. Item
ſi mutuo accipiens decem reſtituendos in nundi-
nis promittat quindecim reſtituere, ſi die conuen-
to non reſtituat. Bald.in l. rogaſti. §. ſi tibi. ff. ſi cert.
peta. Alex.conſi.17.vol.4.Dec.conſi.39.Rim.d.cōſi.
219.num.91. vel ſi pro retentione precij vniformis
penſio ſoluatur. Nat. conſi.417. quod intelligo niſi
fructus correſponderent. Rurſus in alio pulchro
cuiuſdam fictæ ſocietatis caſu, ſuper quo cōſuluit,
Berou.conſi.168. vol.1. oēs igitur velatos cōtractus
ad occultandam vſurariam prauitatem ſimul cum
exercitio vſurarum princeps prohibuit.

Adijciens inſuper reuocationem omnium pri-
uilegiorum,indultuum,ac libertatum in ſpecie,vel
in genere quibuſcunque perſonis, vel vniuerſitati-
bus conceſſarum. iuri diuino,& humano iure con
6 trariatium. † Abb,poſt alios in rub.de vſur. ſiquidē
pecunia, q̄ rerum nrī menſura eſt.l.1. ff. de contrah.
empt.l.ſi ita fideiuſſorem accepero. ff.de fideiuſſ.na
turaliter apta non ſit aliam pecuniam germinare.
Io. And.in reg.peccatum in mercur. Bal.conſi.449.
jus naturale lib.3.Nat.conſi.369.nu.5.etſi à Princi-
pibus toleretur, nō eſt ad animarum ſalutem, ſed pp
victus neceſſitatem.Bal.d.conſi.449.quum ſine pe-
cunia viuere impoſſibile ſit.l. ſi chorus. ff.de lega.3,
poſſunt nihilominus dn̄i terrarum habentes iura
fiſci ſub mulctis pœnalibus compellere vſurarios,
7 ad edendum codices rationum.† Bald.d.conſi.443.
nu.6.lib.3.clem. vn. §. cæterum de vſur. videlicet ſi
iam præcedat informatio eos eſſe tales.arg.l. diuus.
ff.de milit.teſtam.alioqui nemo tenetur prodere ſe
creta ſui patrimonij.l.1. C.de impon.lucr. deſcript,
lib.10.facit quantum ad reuocationem priuilegio-
8 rum.clem.1.de vſur.omnia ſtatuta,† ac conſuetudi
nes damnans, quæ fauorē exactioni vſurarum præ
ſtant,& de priuilegijs Hæbreorum conceſſis,a Prin
cipibus, tractat Iaſ.in l.cūctos populos.nu.55. & 56.
C.de ſumma Trin. & fide Cath. hæc oīa priuilegia
meritò iuri omni contraria improbans.Exc.Sen.d.
dec.137.nu. 18, etiam ſi propter publicam vtilitatē,
vel bonum publicum permitteretur: cùm vetus &
nouum teſtamentum aduerſetur.c.1.de vſur. Alex.
conſi.57.vol.1.

Eſt verum, ꝙ Principes non ſolent cōſtituere ſu-
9 per eis,ſed iudicibus,ac fiſcalibus inhibere,† ne quē
piam prætextu vſurarum, vſq; ad certā moderatā
ſummā moleſtent, ſeu turbent. a quibus iudicibus,
vel fiſcalibus, eùm authoritas iudicialis ab eo, qui
contulerat ea in parte, denegatur. l. iudicium ſoluitur.
ff.de iudi.vr̄ ꝙ ſi iudices ipſi iuſſū contemnant, aut
ſupra illud intendere velint, Principis maieſtatem
offendant. Brun, conſi.92. & caſu quo conſtitutio
poſſit dici de iure inneſficax,tū ſcribit Alex. d.cōſi.
57.excuſabiles eos,qui parent.ſequitur Alba. conſi.
1.nam præſuppoſito, ꝯ ſtatutum nihil opponi poſ-
ſe,etiam ſi ipſo iure nullum ſit,perinde eſt, acſi vali
10 dum eſſet. † glo.in l.qui habebat.§.1.ff. de manum.
teſtam. Ang.conſi.187, Alex.conſi. 206,Iaſ.in l. qui
Romæ.§.duo fratres. ff. de verbo.oblig. Dec.conſi,
456.Rim.iun.d.conſi.218.nu.81,

Quare puto diſtinctione hac concluſionem eſſe
declarandam.Primò, aut quæritur an valeat Prin-
cipis conſtitutio,qua permittitur exercitium vſura
11 rum. † & proculdubio dicendū eſt, ꝙ non d. clem.
1.de vſur.Bald. & Iaſ.in l.1.C.de ſumma.trin.& fide
Cath. Alex.conſi.1.lib.2.Oſaſch.d.dec.137.Secundò
aut conſtitutio expreſsè non permittit, ſed inhibet
iudicibus,& fiſcalibus quempiā moleſtari, qui ver-
bi gratia terminos.l.eos. C.de vſur. mutuando, aut
contrahendo nō exceſſerit: & alia breuis diſtinctio
hoc ſecundo principali caſu neceſſaria eſt: ſcilicet
aut agitur de vſuris, aut remiſſione criminis præte-
riti. nunc cùm Princeps crimina præterita remitte-
re poſſit, ac reis pœnarum indulgere,delictaq; abo-
lere.l.1.c.legati in fi.l.moris.§.ſed enim.l. diuus,2.l.ad
beſtias.ff.de pœn. Oſaſch.dec.103. ego non dubito
ſalua ſemper correctione, quin huiuſmodi inhibi-
tio teneat,& quin ſit præcluſa via, ac ablata omnis
poteſtas procedendi. Quinimo hæc gratia quantū
ad Principis præiudiciū extendi deberet Rebuf. in
præf.l.vnice.nu.35.C.de ſent.quæ pro eo ꝙ inter.vel
quæritur vtrum hæc inhibitio pro futuris crimini-
bus valeat,& hoc caſu vr̄ dicendum ꝙ non. Primò
quia,tametſi propriè non videantur permitti, quū
argumentum à ꝯrio ſenſu a verbis negatiuis non
ſumatur. Bal.in l.2.C.de cond.inſer,nec affirmatio
reſultet ex negatiua diſpoſitione.l.Titia in fin.ff.de
manumiſſ.teſtam.maximè ſi reſultat prauus intel-
lectus,& iuris communis correctio.d.l.1.Dec.in l.1.
nu.52.ff.de off. eius. Nihilominus, quum permitte-
re videaī tolerans id, ꝙ prohibere pōt.c.non inferē-
da.33.q.3.c.quante.de ſent.excom.l. nullum crimē.
l.culpa caret & ibi Cagn.l.ſemper qui nō prohibet.
ff.de reg.iur.vr̄ iſta inhibitio de iure non ſubſiſtere.
Secundò gratia, etſi pro p̄teritis criminibus teneat:
12 pro futuris tn̄ eſt nulla.† Salv. in l.reſcripta.C.de p̄-
cib.imper.off.Iaſ.in l.3.nu.9.ff.de iureiu.Caſſ.in ꝯſu.
Burg.rub.1.§.1.nu.139. ne detur occaſio delinquen
di oīno prohibita.l.conuenire.ff.de pact.dotalib. Ex
aduerſo aūt facit, ꝙ Principis beneficiū decet eſſe
manſurum. regul. decet. ff. de reg.iur.in 6.phasque
non eſſe quempiam ſub Principis authoritate de-
cipi,aut pœnis inuolui.l.meminerint. C.vnde vi.&
quamuis conſtitutio, ſeu inhibitio ex ſe dici poſſit
inualida,in præiudiciū tamen Principis conceden-
tis

tis ſecus: quum multa alioqui nulla, valida ſint reſpectu contrahentium. Barto. in l. non dubium. colum. 3. verſ. oppono. C. de legib. Iaſ. in l. vltima. §. ſed quia noſtra. C. commun. de legib. Tiraq. de retr. lig. §. 1. glo. 2. num. 9. præſertim, quum & agens & conſentiens in pari iuris ſtatu ſint. c. 1. de crim. falſi. cap. qui poteſt. & cap. quantæ. de ſent. excommun. videtur quòd in paribus terminis potior ſit conditio retinentis. l. in pari. ff. de reg. iur. Quare reſtringendo quantum ad Principes, qui huiuſmodi inhibitiones pro futuris negocijs concesſerunt ex prædictis, ac alijs ſimilibus colligi potest an efficaces ſint, vel ne: quantum ad iudices maximè delegatos prędictis inhibitionibus autem, illis facultatem inquirendi: quum eius ſit denegare actionem, qui potuit dare. l. qui vetante. §. eius. ff. de reg. iur. illiuſque ſit nole, cui fuit. & vele. l. eius. ff. eodem. & vetante Principe, qui iudicare iuſſerat, iudicium ſoluatur. l. judicium ſoluitur. & ibi Caſtr. & alij. ff. de iudic. præſertim ſi contra inhibitionem prohibeatur opponi Alex. d. conſi. 57. lib. 1. Alba. conſi. 1. & hæc quãtum ad dominos, qui huiuſmodi prouiſiones concedunt, ac illorum, & officiales. Tertiò quantum ad reos, velim monitos, vt conſcientiæ, ac quieti proſpiciant, ac quòd in dubijs, abſtinendo ab illicitis contractib. tutiorem viam eligant. c. iuuenis. & ibi Abb. de ſponſalib. glo. in cap. vnic. de ſolut. Abb. in c. in ciuitate de vſur. Tantò magis, quũ nedum ipſi, ſed ipſorum quoque hæredes vſuras reſtituere te-
13 neantur. † cap. tua nos de vſur. cap. in literis de raptorib. cap. vltimo. de ſepult. Coar. lib. 3. var. reſol. c. 3. nu. 7. & omnia turpia lucra, vel ſcelere quæſita, ab hæredibus extorqueri poſſint. Ang. in l. hæredem. ff. de calumniat.

DE LVDIS, ET luſoribus.

TEXTVS.

Car. 48. lib. 3. Decretorum.

QVONIAM Ludorũ quidam ſunt ad tedij remedium, animi ſolatium, corporis exercitium, recreationemque, & induſtriã; quidam verò ad propriarum facultatũ deburiationem, alienarumque ſubtractionem, & ambitionem, necnon fraudum, periuriorum, blasfemiarum, & iniuriarum Dei, & proximi perpetractionẽ, inter huiuſmodi ludos, ſic duximus diſtinguendum. quoniam ludus primę ſpeciei, vtpotè ſcaccorum, alearum, pilæ, paleti, biliarum, arcus, baliſtæ, & ſimiles in præſentia noſtra fieri permittimus, dummodo nullum lucrum pecuniarum, vel alterius cuiuſcunque rei, exceptis duntaxat comeſtibilibus, & potabilibus, quę inter ludentes vno tantùm paſtu conſumi valeant, interueniat: Cæteros verò ludos, ſicut taxillorum, cartarum, trinqueri, & ſimiles doloſos, & ambicioſos quouis modo cum pecunijs, & ſine pecunijs, publicè, vel occultè per quoſcunque ſubditos noſtros, deinceps ppetuò fieri, vel eis vti prohibemus, ſub pœna blasfemarum ſuperius libro primo titulo de maledicis, & blasfemijs annotata, impios vſus, & per modos ibidem declaratos exequenda, & conuertenda. Mulieribus tamen ad recreationem, & viris cum eis iocantibus ludum cartarum permittimus, dummodo tantùm fiat cum ſpinolis.

SVMMARIVM.

1 *Ludus crimen eſt.*
2 *Luſor ſua ſubſtantia abuti, & bona dilapidare præſumitur.*
3 *Luſor idoneus teſtis non eſt.*
4 *Ludus fortunæ multa mala producit.*
5 *Clerico, luſori beneficia non conferuntur.*
6 *Ludus ſcaccorum permiſſus.*
7 *Torneamenta permiſſa.*
8 *Ludus pilæ an permiſſus.*
9 *In ludis permiſſis de iure non licet excedere vſum ſolidum.*
10 *Luſor nuncupari non debet, qui aliquando ludit.*
11 *Conſuetudo probibitioni ludendi derogans.*
12 *Lucrum igitur non fraudulentum retineri poteſt.*
13 *Ludens cum taxillis falſis, pęna falſi damnari poteſt.*
14 *Lucrum filij familias pater, & ſerui Dominus reſtituere coguntur, quatenus vires peculij patiuntur.*
15 *Mutuans pecuniam ad ludendum actionem non habet pro reſtitutione.*

Gloſſa.

1 LVDVS quum crimen ſit † Bar. in proh. ff. §. illud. regulariter prohibetur tot. tit. ff. de aleat. Clar. in prat. crim. §. ludus. Nã luſor bona ſua dilapidare, ac propria
2 abuti ſubſtantia præſumitur. † Bald. in auth. quod locum. C. de colla. Nec pro idoneo teſte æſtimatur:
3 † quũ ludus illi multùm de fide detrahat, ac ipſam extenuet. Ancha. conſi. 227. ad corroborationem. conſi. 415. primum dubium. Alexan. conſilio 152. viſo proceſſu lib. 5. Gram. dec. 11. nume. 6. maximè graui Crauet. conſilio 377. ſcilicet ſi conſuetus erat ludere tempore teſtimonij, & iam prius non abſtinuiſſet. Dec. conſilio 163. Rolan. conſil. 57. num. 40. volum. 4.

Ludus etenim fortunæ multa producit mala.
4 † perditionem patrimonij, hominũ deſperationẽ, blasfemias Dei, & Sanctorum, ac periuria auth. alearum vſus. C. de relig. & ſump. fun. vnde ſcripſit Alber. in l. 1. ff. de aleator. aleatores legibus eſſe exoſos & Hoſtien. in ſumma titu. de exceſſ. prælator. luſores ducere turpem vitam.

Quibus propterea iure pontificio beneficia non
5 conferuntur. † c. 1. 34. diſtin. doct. in cap. dilectos de exceſſib. prælato. & clerici luſores carcere incluſi. à diuinis ſuſpenduntur. auth. interdicimus de epiſc. & cleric.

Verum quia ſapientem interdum decet remittere aciem rebus agendis intentam. & Cato. dicat interpone tuis interdum gaudia curis, vt poſſis animo quemuis ſufferre laborem: & animi quiete reſurgunt meliores, & acutiores: Ideo hic Sereniſs. Princeps aliquos permiſit, aliquos prohibuit ludos.
6 permiſit ludum † ſcaccorum, qui plus ingenij, quã ſortis habet. glo. in c. interdicimus de Epiſc. & cler. nedum laicis, ſed etiam clericis conceſſus Clar. in §. ludus. item alearum, pilę, pileti ac aliorum ſimilium recreationis gratia, ſine tamen pecunia, ſed tantum vt ludi poſſit aliquid ad veſcendum. De iure iactus pili certamen haſtæ, curſus, pugna. permittũtur etiam ad pecuniam. l. ſolent ff. de aleator. quum virtutis magis ſint, quod fortunæ, item tor-
7 neamenta. † Soc. conſ. 16. lib. 1. Clar. in d. §. ludus. facit tex. in l. pen. ff. de ann. leg. l. qua ratione §. ſi quis in colluctario ff. ad leg. Aq. DD. in l. exequutionẽ. §. 1. ff. ad leg. Aq. Quamuis Burſ. cõſ. 16. probare voluerit ludum pilæ, iure ciuili, & canonico pro expe-
8 dito non dici poſſe conceſſum, quid mihi videtur contra d. l. 2. ff. de aleator.

Niſi intellexerimus non concedi quatenus magna pecuniæ quantitas luderetur: quum, & in ludis permiſſis, vltra vnum ſolidum ludere non con-
9 cedatur. † auth. vt aleatorum ludus. C. de alear, ſcilicet pro qualibet vicẽ per totum vnum diem. Bart. in l. infiçiendo. §. infans. ff. de furt. A med. in tract. ſynd. num. 92. Iſteque ſolidus ſecundùm leges intelligitur vt 72. cõſtituant libram vnam auri l. quoties de ſuſc. & Anch. lib. 10. Clar. in prat. crim. §. ludus declarans quantum ad hanc metam iuris fuiſſe conſuetudine derogatum.

Verum, & in ludis permiſſis vetat Princeps ludi pecuniam, ſed tantùm, vt dixi veſcibilia, exceptis coniugibus, inter quos permittit ludum paginarũ alijs ominibus prohibitum: modò non ludant, niſi acus: quum in minimis dolus interuenire non poſſit. l. idçit. ff. de dolo. & de minimis non curet prætor. l. ſcio. ff. de in integ. reſt. Noluit tamen inter eos Princeps oĩno relaxare habenas: Ne filijfamilias à parentibus aliquod malum exemplum ſumerẽt. Non permiſit tamen ludos ſcilicet taxillorum, & trinqueti nominatim etiam prohibiti. d. auth. interdicimus. Afflict. in conſt. Neap. lib. 3, rub. 23.

Et quatenus de luſore ſupra eſt facta mentio, cuius teſtimonium fidem integram non habet, non oportet intelligere, ſeu eum comprehendere, qui
10 aliquando ludit, quia iſte propriè luſor. † nuncupari non debet. Bald. in rubr. C. de conſt. pecun. in fin. Anan. in cap. 1. de cleric. percu. Deci. conſil. 163. ſub numer. 29.

Intellexerunt etiam aliqui prohibitionem iuris
11 conſuetudine abrogatam. † Imol in l. ſi quis cum ſciret. ff. pro empt. in c. clerici de vita, & honeſt. cler. quum ea etiam quæ euentu fortunæ ſubiciuntur, minimè reprobẽtur. l. ſi. quis ita ſtipulatus fuerit. ff. de verbo. oblig. Sanct. Thom. in ſecunda ſecundæ. q. 32. artic. 7. Dec. d. conſ. 115. num. 3. Clar. in d. §. ludus. verſicu. quæro, &c.

Ludus ſicut iure prohibetur, ita lucrum in ludo factum retineri non poteſt, niſi illi conſuetudo
12 derogauiſſet; † ob quam dixerunt victorem lucrũ non fraudulentum poſſe retinere. Barbat. conſ. 66. volum. 3. Didac. in reper. c. peccatum quos refert Clar. in d. §. ludus &c. de veritate cuius rei cum limitationibus, ac alijs pluribus caſibus ludi videri poterit. Dec. cap. 101. 193. cum ampla additione ibi ſequenti. & hæc lucra tenuit Alex. conſ. 77. num. 5. vol. 5. minimè ſocijs eſſe communicanda.

Pœna luſorum contrauenientium decreto eſt ſub titul. de maledic. & blaſf. cart. 2. libr. 1. decretorum in qua, cum noua conſtitutione aliter fuerit prouiſum, vlterius nõ immorabor. Quod ſi quis luderet cum taxillis falſis, huiuſmodi luſor pœna
13 etiam falſi damnari poſſet † l. arbitrio. §. de eo. de dolo. vel etiam pœna furti. arg. l. falſus. ff. de furt. ſcilicet quoad vicẽtem, in quo turpitudo verſatur. Bald. in rubr. C. de cond. ob turp. cauſ. Et quantum ad lucri reſtitutionem; non ſolum tenetur vincens, ſed etiam pater pro filio, & dominus pro ſeruo, qua-
14 tenus vires peculij ſuppetunt † l. ſi. ff. de alear. Nec inter ludentes contractus valet. l. ſi filiusfamilias. §. 1. ff. quar. rer. act. non detur. Barto. in l. ſi quis cum ſciret. ff. de viuſcap. denegata omni repetitione mu-
15 tui ei, qui pecuniam in ludo ſocio † mutuo dedit. gloſſ. in l. fin. ff. de alearo. niſi data à tertio ludum ignotante. l. ſi verò nõ remunerandi. §. adoleſcens. ff. mand. l. verùm. §. pen. ff. de minoribus; quod etiã in maiore, ſicut in minore procedit A med. d. tract. numer. 94. Quæ vt dixi militant iuris communis, ac decreti diſpoſitione attenta. Quantum ad conſuetudinem videri poterunt tradita, & collecta in d. additione. ac ea quæ ſcripſit Rebuf. in proœm. conſt. reg. glo. 5. nu. 56. vbi ſcribit. auth. alearũ viſus. C. de Relig. & ſumpt. fun. in Gallia non obſeruari, imo nec de mundi cõſuetudine, quam aſſeruit validam Ioann. Andr. in c. pen. de vit. et honeſt. cler.

DE LENONIBVS.

TEXTVS.

Cart. 49. lib. 3. Decretorum.

LENONES vtriuſq; ſexus, qui puellas, aut iuuẽculas, varijs deceptionib. ad ſuas habitationes attrahunt, ſeu violenter rapiunt, victum, & veſtitum eis miniſtrantes, eaſque inuitas, aut ſeductas ſuam cõfundere caſtitatem cogentes, & ad luxuriandum volentibus eas exponentes, ac omnem quæſtum miſerabilem inde peruenientem accipientes, ſeu participantes.

Necnon eaſdem volentes vitam ſceleratam relinquere, & legitimum matrimonium intrare non permittentes, tanquam peſtiferos, & communes caſtitatis vaſtatores, per caſtellanos, ſeu officia rios noſtros Ciuitatum, Villarũ, & Locorum aliorum patriæ noſtrę, in quibus tales turpes perſonas huiuſmodi lenocinia fouentes, reperiri contingerit, ſtatim poſt habitam veram, de huiuſmodi crimine notitiam capi, & incarcerari per tres dies in victu panis, & aquæ volumus, & iubemus. Quarta verò die duci ad pillariũ per tres horas, & deinde per

car-

carcerariam magis publicam cum virgis, & funiculis per humeros nudatos cedi, & duci. Et demũ à prædictis ciuitatibus, villis, & locis expelli, & perpetuò banniri. Receptatores autem huiuſmodi lenonum, ſeu lenarum, & meretricum, ſeu eis domos ſuas locantes, pœna decem librarum fortiũ, totiens quotiens de receptationibus, ſeu locationibus prædictis reperientur culpabiles cõmittenda, & per officiarios prædictos ciuitatum, villarũ, ſeu locorum, vbi caſus contigerit exigẽda puniri volumus, & iubemus. De quibus decem libris quartam partem eiſdẽ officiarijs locorũ delicti, pro labore executionis prædictæ pertinere, & ſibi retineri volumus, Tres verò partes conuerti ad opera pictatis modò, & forma in capitulo de maledicis, & blaſfemijs libro primo declaratis: Et ſi non habeant huiuſmodi delinquentes de ære ad ſoluendum pœnam pecuniariam prædictam, luant de corpore iudicis ordinarij loci arbitrio, iuxta delictorum, & delinquentium qualitates. Omnibus, & ſingulis caſtellanis, ſeu officiarijs noſtris villarum, ſeu locorum inhibentes hoc ædicto, ſub pœna uigintiquinque librarum fortium totiens, quotiens contra hoc edictum ſaluberrimum quemquam ex ipſis officiarijs attemptari cõtigerit committenda, & fiſco noſtro applicanda, ne dictos lenones utriuſque ſexus palàm, uel occultè directè, uel indirectè foueant, uel ſupportent, aut alias impunitos relinquant.

SVMMARIVM.

1 *Leno eſt alterius caſtitatis, ac virginitatis fur.*
2 *Lenocinium magis virginitati officit, quàm moleſtia.*
3 *Lenones, & lenæ ab vrbe eiici debent.*
4 *Pœna lenocinij de iure communi vltimum ſupplicium.*
5 *Leno duas animas occidit ſuam, & alienam.*
6 *Lenoni ſuſpendium, & non ſtipendium debetur.*
7 *Leno vxoris domini ſui feudo priuatur.*

Gloſſa vna.

1 LENO caſtitatem alterius furatur, † aut furari facit, quæ ſola Deo poteſt animas cum fiducia præſentare. §. ſancimus. in auth. de lenonib. & leuitic. capit. 19. patri ne filiam proſtituat, ne contaminetur terra, & piaculo impleatur. Officit etenim magis virgini-
2 tati, ac caſtitati lenocinium, quam violentia. † vt ex l. 1. C. de rapt. virg. colligitur, & caſtitatis violatores lenones, & lenæ omnino extra vrbem eij-
3 ciendæ ſunt. † §. præconizamus in auth. de lenonib. Quòd niſi hac conſtitutione pœna illis debita temperatur, iure cõmuni vltimo ſupplicio affici de-
4 beiant. † l. 1. ff. de extraord. crim. Rip. in tract. de remed. præſer. contra peſtem num. 161. Nam quum plus peccet, quam principalis, duas nempe animas
5 occidendo ſuam & aliam. † argum. c. ille qui. & c. qui compulſus. 22. q. 5. Luc. de Pen. in l. Lenones. C. de ſuſpect. lib. 10. Affli. quæ ſit prim. caut. ben. an. itt. §. ſed qui num. 24. lenocinio ſeruientes ſuſpẽdium
6 non ſalarium merentur. † Auth. de lenon. colum. 3. quamuis conſuetudine cum eis mitius agatur. Clar. in § fin. q. 68. verſ. lenones. Et patres, ac domini imponentes filiabus, & ancillis peccandi neceſſitatem dominium, ac poteſtatem earum amittunt, quam in eis habent, exilioque, & metalli pœna dãnantur, ſi moniti non deſiſtant. l. lenones. C. de ſuſpect. & ſcenic. & lenon. & vaſſallus, qui operam dedit, vt alius cum vxore domini ſui rẽ haberet, feu-
7 do priuatur. † glo. & Affli. in d. §. ſed qui de quare latius ſcripſerat. §. item ſi fidelis. tit. quib. mod. feud. amitta.

DE MENDICANTIBVS validis, & alijs ocioſis, & vagabundis.

TEXTVS

Cap. 49. Decretorum lib. 3.

MEndicãtes validos qui per Caſtellanos, ſeu officiarios noſtros ciuitatũ, villarum, ac aliorum locorum vocatis ſyndicis, ſeu duobus, aut tribus probis viris, vbi non erũt ſyndici, inſpicientur, & reperientur mẽbris integri, & ſenio non confracti, vel aliàs debilitati, & inſuper omnes alios vagabundos nullas facultates in rebus, mobilibus, redditibus, vel mercãtiis poſſidẽtes, nullamque artem liberalem, vel mecanicam exercentes, ſed potius ocio vacantes, ludorum, tabernarum, meretricumque ſectatores in ipſis ciuitatibus, villis, & locis alijs patriæ noſtræ incolatum habere prohibemus. Quinimo ipſos omnes, & ſingulos tales inertes per dictos officiarios locorũ, quos à talibus miſerijs purgari volumus, inde expelli, & banniri perpetuò iubemus. Receptatores talium, ſeu eis domus locantes, ſi poſtquam eos tales eſſe comperierint à domibus, ſeu habitationibus eorum nõ expullerint pęna receptatorum, lenonũ, & meretricum in capitulo proximo præcedẽti notata ipſos per ipſos officiarios locorum decernimus fore plectendos.

S V M M A R I V M.

1 *Mendicare quid ſit.*
2 *Mendicantes validi indigni elemoſynis.*
3 *Pater filium ſanum, & robuſtum alere non cogitur.*
4 *Mendicantes morbum introducunt, introductumque nutriunt.*
5 *Suntque fures aliarum elemoſinarum, ac grauiter peccant.*
6 *Mendicantes validi ſeruitio operis publici poſſunt ſubijci.*
7 *Mendicantes inualidos, ſe fingentes graui pœna puniri debent.*
8 *Vagabundi alijque ocioſi ab vrbe eijci debent, contra quos eſt ſiniſtra præſumptio, ne quæſtu furtiuo viuant.*
9 *Ocium multam maliciam docuit.*
10 *Modicum poſſidentes, & nihil idem.*
11 *Infirmi pauperes non prohibentur mendicare, ac ſenio confecti, ac ſenex quis ſit.*

Gloſſa vna.

BART. & Angel. in l. vnica. C. de mend. valid. & Rip. de remed. præſer. contra peſt. num. 178. materiam tractāt ad propoſitum huius decreti pertinentem.

Mendicare etenim propriè eſt egere, & ab alijs
1 neceſſaria ad victum quærere. † Card. in clem. 2. de
reliq. & vener. ſanct. & qui egent, quum validi ſint
proprio ſudore, & laboribus victum ſibi non parātes, ſed oſtiarim, vel per vicos quæritantes digni nō
2 ſunt elemoſinis: † ſiquidem vnuſquiſque iuxta diuinum mandatum in ſudore vultus ſui, veſci debeat pane ſuo. & damnum quod ipſorum inertia, ocio, ac pigritia ſentiunt, ſibi, & non alijs imputare debeant. reg. damnum de reg. iur. in ſexto.

Nam ſi pater filium ſanum, & robuſtum inquit
3 Bar. in d. l. 1. non operantem a ſe eijcere poteſt, † ac
illi alimenta negare. l. ſi quis à liberis. §. ſi vel parens. ff. de lib. agn. multo minus debita ſunt à priuatis perſonis iſtis mendicātibus alimenta, quæ ſibi ipſis valent ſuperlucrari. Quæ dum illa quæritant circum circa vagantur, vrbis angulos circumeunt, ac dum ſe ingurgitāt, dum turpiter vitam agunt, morbum
4 introducunt, † introductum nutriunt Rip. loco prędicto. num. 170.

Fures iſti quodammodo ſunt: quum quātò magis illis datur, tanto magis ab alijs pauperibus aufer
5 tur, grauiter propterea peccantes. † cap. paſtor. 1. q. 2. nam tantùm reſpectu ipſorum pauperum verè, & non fictè egentium, ſed etiam reſpectu eorum, qui elemoſinas tribuunt, ſimilibus nebulonibus minimè meritorias. cap. non omnis. è quæſt. 5.

Iſti igitur inſpici debent, vt hic, & inſpecti, ac cogniti, argum. l. de ijs. ff. de tranſac. à ciuitate eijci. vel
6 quandoque operi publico grauari, & ſubijci. † vt
in auth. de quæſt. vt puta ad purgandas platheas, viasque publicas modò ignobiles ſint. Rip. d. loco nume. 178. Quòd ſi inuenti ſint infirmitatem finxiſſe in tibijs, aut alia corporis parte, iudex ſeuerè
7 in eos animaduertere debet. † Barto. Ang. Ioan. de
Plat. in d. l. 1. quum nemo dominus ſit membrorū ſuorum. l. liber homo. ff. ad leg. Aqui. cap. ſi verò. de ſententia excommun. Imo de iure, non tantùm officiales inueſtigare poſſunt an infirmitas ſit vera, vel ſimulata, ſed etiam quiuis priuatus cuius inueſtigatoris, ſi ille mendicans ſanus, ac validus inueniatur, ſit ſeruus. d. l. 1. C. de mend. valent. & quum ſeruitutis macula hodie in vſu non ſit inter Chriſtianos, crederem ego poſſe illi ſeruitutem, ſeu famulatum adiudicari, ad inſeruiēdum per annum, vel biennium iudicis arbitrio, ad inſtar mercenariorum, quum ex decreto minimè inducta ſit legis correctio. l. præcipimus. C. de appellatio. imo poſſit ſecundùm iuris communis diſpoſitionem interpretari quatenus illi non contradicit, leg. 2. C. de noxalibus.

Pari ſorte vult decretum tractari alios vagabundos, nullam artem exercentes, & nullatenentes, cōtra quos ſiniſtra viget præſumptio, ne viuant, ex
8 malo, & furtiuo quæſtu: † Nam quum nil poſſideant, ac tota die ocioſi ſint, non de vento viuere præſumuntur. l. fin. C. de alim. pup. præſt. qui in ordinem miliciæ aſcribi quoque prohibentur. l. 1. C. de tyron. lib. 12. Iſtos omnes vagabundos, vel ocioſos, Caſtellani, & officiales expellere debent, ac perpetuò bannire. Nam ocium multam malitiam do-
9 cuit. † Eccleſ. 23. facinorumque eſt nutrimentum.
Gregor. in regiſtro. capit. primo. & qui ocium ſectatur ſtultiſſimus eſt prouerb. 12.

Et quamuis decretum loquatur de nullatenentibus: tamen, & ſi aliquid mobile poſſiderent, quod eſſet exiguum, idem iudicio meo iudicandum eſſet: quum ex poſſeſſione rei vilis, vel modicæ, ſiniſtra ſuſpicio non euitetur, etiam in materia ſtatuti.
10 † glo. Ang. & Iaſ. in l. ſciendum num. 7. ff. qui ſatiſ-
dare cogantur. vbi Iaſ. multa exēpla adducit. Hos, ſi quis ſcienter in domum receperit, decretum receptatores quoque puniri mandat, prout etiam receptator perſonarum prohibitarum de iure, pari pœna punitur. l. cos. C. de furt.

Decretum quantum ad mendicantes, quatenus de validis loquitur, inualidos excludit. l. cum prætor. ff. de iudic. l. maritus. C. de procur. ac ſenio confractos: quum ipſa ſenectus morbus ſit, & ſtatutū diſponens in caſu infirmitatis, locum habeat in caſu ſenectutis. c. quantæ. & ibi Abb. de voto, ac ſemper in vrbe Romana fuerit ipſa ſenectus in veneratione. l. ſemper. ff. de iur. immu. Senex autem quis dicatur. Bar. in l. 2. ff. de excuſ. tut.

DE CONCVBINATV laicorum.

TEXTVS.

Lib. 3. Decr. car. 49.

OMNEM concubinatum, & cohabitationem virorum, & mulierum matrimonio ad inuicem nō copulatorum, & de vita fornicaria ſuſpectorum deteſtantes, per Caſtellanos, ſeu officiarios ciuitatum, villarum, & locorum, patriæ noſtræ, in quibus huiuſmodi concubinaria foueri cōtigerit, pœnarū debitarū remedijs infra ſcriptis adinuicem diſſolui, & omnino ſeparari, & puniri ſtatuimus, & iubemus. Videlicet, ſi ambo concubinatū fouētes fuerint ſoluti, viros carceribus triduo in victu panis, & aquæ retrudi: Et ſi forſan fuerint relapſi in crimine, pro primo relapſu pęna pdicta dupliciter, pro ſecūdo tripliciter, & ſic deinceps multiplicetur.

Mulieres

Mulieres verò prò primò crimine capian tur, & captæ per vicium magis publicum loci publicè reducantur, tuba præcedēte per humeros diſcopertos virgis, & funiculis flagellandæ: & ſi fuerint relapſæ pro primo relapſu pęna prædicta reiteretur, & ipſo inſtanti à loco, & toto territorio delicti per triennium banniantur.

Si verò prædicti concubinarij, vtriuſque ſexus, vel eorum alter fuerint alijs, perſonis, ſeu alteri perſonæ coniugatæ, ita quod eorum concubinarus ſit adulterium, viri in primo caſu, per ſeptem dies carceribus detrudantur in victu panis, & aquæ, lecto priuandi, niſi ſtraminibus. & ſi fuerint relapſi pœna eis duplicetur, deinde multiplicetur pro numero relapſuum, prout ſupra.

Mulieres verò in primo caſu ad pillarium reducantur ibidem ligandæ, per tres horas, vt inde cum ſonitu tubæ, per vicum magis publicum loci delicti virgis, & funiculis verberandæ, ſupra deducantur, & poſt modum à loco, & territorio delicti, per ſeprennium banniantur.

SVMMARIVM.

1 *Concubinatus an de iure ciuili ſit illicitus?*
2 *Concubina propriè quæ dicatur?*
3 *Concubina donari poteſt de iure digeſtorum.*
4 *Concubinas duas habere prohibitum.*
5 *Teſtimonium concubinarij eſt nullius fidei.*
6 *Adulterium quando propriè committatur?*
7 *Pœna adulterij quæ ſit.*
8 *Caſtitas maior in muliere, quam in viro requiritur.*
9 *Adulterium difficilis eſt probationis, ac quo probetur?*
10 *Decretum in obſeruantia eſſe præſumitur.*
11 *Adulteri teſtimonium non idoneum.*
12 *Adulter præſumitur magis diligere concubinam quam vxorem.*

Gloſſa vna.

DVBITARVNT doct. vtrum concubinatus inter ſolutum, & ſolutam iu-
1 re ciuili † prohibeatur, ſic vt ſuſpicatus ſit Clar. in prat. crim. §. fornicatio verſi. & in primis quæro &c. veriorem eſſe opinionem, quod iure ipſo ciuili prohibitus ſit Crauet. conſ. 728. num. 4. cuius contrarium defendit Cagno. in l. ſi qua illuſtris C. ad ſen. Orfic. hanc difficultatem ſuſtulit Princeps expreſsè ſub pœna
2 concubinatum prohibendo. Concubina † autem turpis perſona eſt, & infamis ſaltē infamia facti ex ijs, quæ habentur per Bald. in l. 2. C. de inceſt. nup. Alex. in l. 1. ff. de ijs qui not. inf. Ber. conſ. 54. nu. 11. volum. 2. ac illa propriè, eſt, quæ in domo retinetur ex certo, ac indubitato affectu, ſicut ſolet vxor retineri. Barto. in l. fin. ff. de concub. in l. fin. ff. de ijs quib. vt indig. Caſtr. conſ. 467. lib. 1. Ruin. conſ. 109. lib. 3. Crauet. conſ. 368. quas Vulpianus in l. ſi vxor. ff. de adult. ſecundùm interpretationem recentiorum, quos retulit Menoch. de arbitr. caſu 419. iniuſtas vocat vxores: quibuſque iure digeſtorum do-
3 nari permittebatur. † l. ſi concubinam. ff. de leg. 3. l. cum tabulis. §. 1. ff. de his quib. vt indig. l. affectionis, & l. donationes. ff. de donat. niſi donator miles ſit. l. miles vbi Barto, & Iaſ. ff. de re iudic. Dec. conſ. 132, Capic. Dec. 102. Burſ. conſ. 205. num. 21. Rol. conſ. 98. volum. 1. Vnde ſcripſit. Crau. conſ. 728. & 768. filium naturalem ex concubina ſuſceptum nō eſſe turpem perſonam, vt quærelam frater teſtatoris poſſit proponere contra teſtamentum, in quo ipſe filius hæres, præterito fratre, fuit à patre inſtitutus: quum prole legittima non exiſtente, liceat patri filium naturalem hæredem vniuerſalem inſtituere, ſine diſtinctione exiſtētiæ fratrum teſtatoris, auth. licet, C. de matur. liber. & ſicuti duas vxores
4 habere non licet, † ita nec duas concubinas. Dec. conſi. 530. viſo. Crau. conſi. 229. Ceſ. conſ. 390. num. 37. ſcilicet ſi ſoluti ſint: cum altoqui inter cóniugatos, vel alterum coniugatum non cadat impunibilis concubitus. Ruin. conſ. 109. num. 9. volu. 3. Crau. conſ. 229. celſus vgo conſ. 73. nume. 25. Burſ. d. conſ. 205.

Multi paruifaciunt malum nomen, ac notam, quæ concubinatu contrahitur: & tamen vltra pœnas à Principe impoſitas, valde formidabiles, teſti-
5 monium concubinarij nullius eſt † fidei. Abb. & Fel. in cap. teſtimonium de teſtib. maximè ſi vxoratus ſit Bald. in l. 2. C. de inceſt. nupt. & concubinarius ſit manifeſtus. Spec. in tit. de teſte. 1. verſi. item quod eſt concubinarius, Roland. conſ. 63. num. 26. volum. 2.

Concubinatus vt propriè ſit, plura concurrere debent, aliàs, tranſit in ſtuprum, vt circunſtantias ordinatè explicat. Clar. d. §. fornicatio verſi. vnum tamen ſcias, &c. & quandoq; in adulterium vt hic Princeps ſtatuit, ſcilicet ſi fuerint, aut eorum alter
6 coniugatus: quod adulterium † etſi propriè committatur, quando vir ad alienum accedit torum, vel ſolutus, vel coniugatus ſit; tripliciter tamen cōſiderari poteſt. Primo inter virum coniugatum, & fœminam nuptam. Secundo inter virum coniugatum, & mulierem, ſolutam. Tertiò inter virum ſolutum, & mulierem nuptam. Clar. in pratic. crim. §. adulterium. c. nemo. 32. q. 4. Pœna adul-
7 terij † de iure diuino erat lapidatio. Exod. c. 4. Deuter. cap. 22. De iure canonico excommunicatio. c. intelleximus de adult. fœmina, ſi maritus velit, in monaſterio detruſa. c. gaudemus eod. tit. de adult. etſi clericus ſit monaſterio includitur glo. in cap. lator. 2. q. 7. vnde dicebat Alc. quem refert Clar. d. verſi. ſed quæro, quod ſi hæc incluſio, aut detentio obſeruaretur, pauci clerici ambularent per vias. De iure ciuili vero pœna eſt capitalis. l. quamuis. 2. C. de adult. vnde dicebat alius non minus facetè, quā Alciatus, quod ſi lex Iulia obſeruaretur, multi homines ſine capite ambularent. De conſuetudine autem generali punitur adulter pœna extraordinaria. quam Crau. dixit non egere probatione. conſ. 173. num. 5. vbi diſputat an hæc conſuetudo valeat tanquam contra bonos mores, & præſtans occaſionem delinquendi, & concludit valere de iure authenticorum, pœna adulteræ propter ſexus fragilitatem mitigata eſt, vt virgis cedatur, & in monaſterium detrudatur auth. ſed hodie, C. de adult. in quā rem varia refert iudicata Clar. d. verſi. ſed quæro.

hæc

hæc pęna quantum ad mulieres decreto non alteratur, niſi reſpectu detruſionis in monaſterium, cuius loco, eſt pœna alligationis ad pillarium, & banni in ſeptennium.

Hanc pœnam Decreti, quum diuerſa ſit à pœna iuris communis, iudex condemnando ſequi tenetur Cin. in l. qui ſepulchro. ff. de ſepulc. viol. Alex. in l. ſanctio. ff. de pœn. quum pœna ſtatuti, vel conſuetudinis pœnæ iuris communis deroget. l. quod Senatus. ff. de iniur. l. Senatus cēſuit. ff. de accuſ. Crauet. in terminis pœnæ adulterij d. conſ. 137. num. 3. adulter verò mitius punitur, cuius contrarium tamen videbatur potius decernendum, quum maſculus, fœminam ſolicitans magis delinquere videretur. l. 1. C. de rapt. virg. Niſi reſpexerit Princeps ad pudicitiā, qua amiſſa nihil mulieri ſupereſt. par
8 te cuius caſtitas † magis neceſſaria eſt, quam parte maſculi, qui in adulterio deprehenſus infamis non efficitur, ſicut fœmina. glo. in l. palam. §. quod in adulterio. ff. de rit. nup. & in l. eſti crimine. C. de adult. Cagn. in l. ſi qua Illuſtris. C. ad Orfician. Crimen hoc ac ſtupri, inter ea connumeratur, quæ
9 Difficilis ſunt probationis. † Dec. conſ. 577. nu. 11. Pariſ. conſ. 54. num. 61. lib. 4. Menoch. de arbitr. caſu 116. ita quòd teſtibus ſingularibus ſibi inuicem non obſtantibus probetur Alex. conſ. 13. & conſ. 24. volum. 7. Soc. iun. conſ. 99. in prin. vol. 1. Rola. conſilio 50. volum. 1. pluribus comprobat Burſ. conſi. 218.

Conſuetudine quadam generali Crauet. loco prędicto, & alij per eum ibi citati dicunt adulterium puniri pęna extraordinaria: tamen Afflict. in cōſt. Neap. lib. 3. rub. 42. titu. de adult. ſub num. 6. ſcribit pluries vidiſſe condemnari adulteros ad mortem, & ita fuiſſe exequutum. In hac patria iudex pœnā decreti ſequi deberet, quod ſemper loquitur, & alio non apparente eſſe præſumitur in viridi obſeruan-
10 tia. † Arriani. C. dę hæretic. & ibi Bar. Adulter etiā
11 idoneus teſtis † non eſt. l. ſcio quidem. ff. de teſtib. Nec adulteram poteſt ducere in vxorem. l. claudius. ff. de ijs quib. vt indig. nec in militiam tanquā adulterio fędatus recipitur. l. qui cum vno. §. adulterii. ff. de ijs quib. vt indig. Adulterium grauiſſimum crimen eſt. cap. quid in omnibus. 32. q. 2. De quo non licet tranſigere l. tranſigere. C. de tranſact. plura doctiſſimè recollegit Dominus Menoch. de ar-
12 bitr. caſu 419. Non eſt etiam prætereundum † adulterum coniugatum præſumi magis diligere adulteram propria vxore, quam relinquit, vt adulteræ adhęreat. Caſtr. in l. donationes. ff. de donation.

DE MVLIERIBVS FORNICARIJS, & meretricibus.

ARGVMENTVM.

Mulieres fornicariæ à vicinitate honeſtarum mulierum expellantur.

TEXTVS.
Car. 49. lib. 3. Decretorum.

CASTARVM Mulierum honeſtatem, atque pudicitiam toto conamine conſeruare volentes, ne ſtatus earum impudicarum mulierū vicinitate fœdetur; Mulieres fornicarias, ſolitarias in ſuis cameris viuentes, & vnum vel plures amaſios ad fornicandum ſecum recipientes, à carrerijs, & vicis publicis, ac tota vicinia mulierum honeſtarum expelli, pęniſque concubinarum, adulterarum, prædictarum per Caſtellanos, ſeu officiarios locorum, in quibus tales reperientur plecti volumus, & iubemus.

SVMMARIVM.

1 *Mulier fornicaria propriè meretrix non eſt.*
2 *Meretrix qua ſit?*
3 *Meretrix publica, qua dicatur? & num. 19.*
4 *Meretrix melioris conditionis in aliquibus, quam fornicaria.*
5 *Fornicatio non leue peccatum pœna dignum.*
6 *Mulier fornicaria à cetu honeſtarum mulierum eycienda, & num. 12.*
7 *Mulier fornicaria inhoneſta eſt.*
8 *Concubina turpis perſona dicitur.*
9 *Honeſtatis ſpecies in ea nulla eſt, quæ laſciuiter ſe oſculari, ac tangi patitur.*
10 *Mulier mala ſummè cauenda.*
11 *Mulier meretrix fouea profunda, tanquam latro in via inſidiator, vt incautos interficiat.*
13 *Conuerſatio turpis lædit pudicitiæ nomen.*
14 *Meretrix à vicina expellenda etiam à ciuitate tempore peſtis.*
15 *Politica ciuitatis diſponentis de meretricibus publicis ſenſus.*
16 *Mulieres inhoneſtæ recipi non debent in licitatione domuum.*
17 *Locationes domuum inhoneſtis mulieribus factæ citra vltimos angulos ciuitatis reſcindendæ.*
18 *Honeſtatis ius ſemper ſaluum, & ab omni diſpoſitione illæſum intelligi debet.*
20 *Meretrices cogere poteſt iudex ad gerendum ſignum, vt ab honeſtis dignoſcatur.*
21 *Maritus ab vxore, & eius coniunctis cogi poteſt ad dimittendum concubinam.*
22 *Concubina ratione vxor à pœnis criminis adulterij excuſatur.*
23 *Conſuetudo, ſeu corruptela illa extirpata iure honeſtatis qua domini primos exigebant amplexus.*
24 *Meretrix conuerſa ad vitam honeſtam, an à vicina poſſit expelli.*
25 *Caſtitas, ac honeſtas ſemel amiſſa amplius non recuperatur.*
26 *Meretrix quomodo probetur, & an teſtibus deponentibus habuiſſe rem cum ea.*
27 *Meretrices legum laqueis non alligantur.*

Gloſſa.

MVLIERES fornicariæ propriè me-
1 retrices non ſunt: † quia meretrix ea
2 eſt, quæ multorum libidini † patet. cap. viduam. 33. diſtinct. turpitudinem habens venalem. cap. meretrices. 32. q. 4. precium recipiens, & non dãs: F ſicc. 16. quare ſi ob coitum mulier mercedem reciperet, meretrix quoque nuncupari poſſet, tametſi vnus ſolus ad eam acceſſerit. l. mariti. §. qui quæſtum ibi ſiue enim ſæpius, ſiue ſemel. ff. de adul. Luc. de pęn. in l. ſi qua C. de ſpect. & ſcen. lib. 11. Burſ. conſ. 69. nu. 18. conſideratione non habita, quòd in lupanari non reſideat:

3 ſideat: quia publica meretrix † eſt in quacunque do
mo pudori ſuo non parcens. Alex. conſi. 99. nu. 10.
volum. 6. De iſtis itaque mulieribus meretricibus
omnibus paratis decretum nõ loquitur, ſed de alijs
mulieribus priuatim vni, vel duobus complacenti-
bus, & ſe proſtituentibus deterioris condicionis in
4 aliquo etiam, quam ſint publicæ meretrices: † quæ
de receptis poſſunt elemoſinas elargiri, ac tradita
acquirere, ac retinere, quod ab iſtis priuati tan-
quam vel adulterium, vel ſtuprum committenti-
bus fiſcus poteſt auferre. Cyn. in l. cum te. C. de
cond. ob turp. cauſ. quem refert. Caſtren. in l. 1. ob
rem igitur num. 8. ff. eodem. Ita quòd, etſi fornica-
5 tio ſimplex minus peccatum † ſit, ſine pęna tamen
non tranſit. c. admiſit. 25. q. 8. pęna autem, quæ ſit
tractat Clar. in §. fornicatio.

Fornicatio etenim crimen non leue eſt, quum
Dei iram prouocet. nu. 25. Hierem. 5. Oſeæ. 5. men-
tem etiam habet Eccleſ. 19. Prouer. 6. Corpus debi-
litet. Eccleſ. 23. Iob. 31. Subſtantiam diſſipet. Pro-
uerb. 29. Eccle. 9. ac quod deterius eſt regnum Dei
fornicarij, vt inquit Paul. 6. ad Corinth. non ſint
poſſeſſuri. Et quod dixit eruditiſſimus Menoch.
de arbitr. caſu. 328. hanc fornicariam amore accen
ſam vni complacentem non eſſe prout meretrix à
vicinia expellendam, loci, & recreationis cauſa po-
tius dixit, quàm quòd re vera ita ipſe ſentiret, etſi
eiuſdem ſententiæ prius fuerit. Alc. in l. maſurius.
ff. de verborum ſignif. Siquidem iſta mulier ſemel
mala ſemper in eo genere mala præſumatur reg.
qui ſemel de reg. iur. in 6. abyſſuſque abyſſum in-
uocat, & catena catenam ducit. & licèt non ſit me
retrix, quum tamen ſit in honeſta, à cętu honeſta-
rum perſonarum eſt ſegreganda. † l. 2. C. de dignit.
leg. 12.

Honeſta etenim fornicaria mulier vno etiam
7 contenta dici nequit, † quum maior requiratur in
muliere honeſtas, quam in viro glo. in l. palàm. §.
quæ in adulterio. ff. de ritu. nuptiar. & honeſtatis
proprium ſit nihil turpitudinis habere. facit l. eos.
ff. de decurionibus. l. ſtuprũ. ff. de ritu. nupt. c. 2. de
vita, & honeſtate clericorum, ad differentiam lu-
xuriæ, quæ re qualibet abutitur. l. ex damni. ff. de
dam. infect. Luc. de pen. in d. l. 2. C. de dignit. Vnde
quum nedum meretrix turpis perſona ſit l. 3. ff. ſi
quis a par. fuer. manum. Ang. conſ. 171. ſed etiam
8 concubina, † quæ ad inſtar vxoris eſſe dicitur, vt
antecedenti decreto notaui, Bero. conſi. 54. volu. 2.
9 honeſtatis ſpecies † vlla in ea conſiderabilis non
eſt, quæ patitur ſe laſciuiter deoſculari, & tangi Ce
fal. conſ. 140. numer. 34. Qua propter Sereniſſimus
Princeps has fornicarias pro mulieribus habet in-
honeſtis, quum à vicinia mulierum honeſtarum
illas expelli mandet. Et meritò, quum morbida fa-
cta pecus totum corrumpat ouile. l. Iulianus. in
princ. ff. de act. empt. reſecandæ namq; ſunt putri-
dæ carnes, & ſcabioſa ouis à caulis repellenda, ne
peccora ardeant, corrumpantur, putreſcant, inte-
reant. c. reſecandæ. 24. q. 3.

10 Mulier mala ſummè cauenda eſt. † Prouerb. 6.
c. 22. Eccl. 19. Corinth. 7. virũ infatuar reg. 21. Eccl.
7. prouerb. 21. proximum inflamat iudic. 16. prou.
5. eccl. 9. maximè meretrix, quæ fouea profunda
eſt, quaſi latro in via inſidiatur, vt quos incautos
11 viderit, interficiat. † Prouerb. 23.

Pluribus igitur de cauſis in loco honeſto non li-
12 cet inhoneſtas annotare perſonas. † d. l. ſi qua in
publicis. C. de ſpect. lib. 11. vbi Luc. de pen. notat
meretrices, vel alias perſonas inhoneſtas mulieres
non eſſe admittendas in comitiua honeſtarum
mulierum, ne meretricio corrumpantur argu. §.
ſancimus in auth. de lenonib. & turpis conuerſa-
13 tio lædat pudicitiæ. † nomen. l. non aliter. ff. de viu
& habit. Bald. conſi. 208. vol. 4. nam cum bonis bo-
nus eris, & quod oculus non videt cor nõ affectat.
auertereq; oculos oportet, ne videant vanitatem.
Nec vlli eſt dubium, quin meretrix à vicinia expel-
14 li poſſit. † Caſtren. in l. 2. C. de ſumm. Trin. & fid.
cath. Dec. in l. ſemper in contractibus. ff. de regu.
iur. Rip. in tract. de peſt. titu. de repræſer. nu. 164.
Imo, etſi ad cuitandum maius peccatum lupana-
ria tolerentur gloſ. & Panor. in cap. inter opera de
ſponſalib. c. nerui. §. fina. 13. diſtinct. tamen ſi de
morbo contagioſo probabiliter dubitatur etiam à
tota ciuitate eiecci poſſunt. Rip. d. numer. 164. Nec
quouis tempore recipi, & audiri ad licitandum do-
15 mus, † vt iudicauit Senatus Pariſienſis Papon. tit.
de adult. arron. 15.

Et quatenus meretricibus lege aliqua municipa-
li aſſignetur habitandi locus, vt ex politica Magni-
ficæ Ciuitatis Taurini titulo de meretricibus, vbi
prohibetur meretricibus publicis, ne habitent in
corpore ciuitatis, exceptis vltimis angulis verſus
16 męnia, nihil ex ipſa politica † detrahitur diſpoſitio
ni iuris communis, aut pręſentis decreti: quum le-
gum correctio in dubio non præſumatur l. præci-
pimus. C. de appell. & ne inducta in odium iſtarum
infamium, ac vilium perſonarum in ipſarum fauo
rem conuertatur contra. l. quod fauore. C. de legib.
hoc dico: quia aliquæ inhoneſtæ mulieres crede-
bant authoritate ipſius politicæ, conducere domos
in vltimis angulis, ſeu vicis ciuitatis: in quibus ta-
men notorium eſt honeſtas familias commorari,
præſertim quatenus additus, & ianuæ domuũ ver-
tunt faciem verſus corpus, & frequentiorem par-
tem ciuitatis. Nam ipſa municipalis conſtitutio
intelligi debet, quòd ĩ carerijs remotis, habitare de
beant. facit. l. ædificia. C. de oper. public. ac ita con
ſuetudine ſeruari tradidit Rebuf. in d. l. ſi qua. C. de
ſpect. lib. 11. reſciſſis locationibus domuũ alijs in
17 locis factis. † vt iudicabat curia Burdeg. Caſſ. de
conſuc. Burd. iſta etenim noua lex debet interpre-
tari ſecundùm leges, & decreta antiqua, ac ſecun
dùm illa diſtingui. glo. in §. ſed hodie inſt. de ſatiſd.
§. ſuſcepto in auth. de exhib. reis gloſ. in auth. of-
feratur. C. de lit. conteſt. Iaſo. in l. ſciendum. num.
4. ff. qui ſatiſd. cog. ſcilicet vt poſſint in illis vltimis
angulis habitare, niſi ibi habitent vicini honeſti,
ſeu perſonæ honeſtæ, requirentes expelli mulieres
illas inhoneſtas, ſeu meretrices publicas tantò ma
gis, quum politica loquatur de angulis, verſus mæ-
nia: ita quod oportet intelligere de illis vilibus do-
munculis, quæ oſtia vergunt verſus męnia non
verſus ciuitatem, & de illis vbi aliàs fętidum illud
opus venereum exercebatur. quum verba intelli-
gantur ſecundum ſubiectam materiam. l. ſi vno
anno. ff. locat. ac ſecundùm morem regionis. l. ſem
per in ſtipulationibus. ff. de reg. iur. vel ſecundum
conſuetudinem loci diſpoſitionis, ſeu factæ prouı-
ſionis. l. quod ſi nolit. §. aſſidua. ff. de ædil. ædict. l. ſi
fundus. ff. de euiction. Bartol. in l. final. ff. quæ in
frau. creditorum ac non ſolùm ſecundùm quòd
licebat, ſed & quod honeſtum erat. l. ſemper in
contractibus. ff. de reg. iur. quum ius honeſtatis,
18 † ſemper ab omni actu ſaluum, & illeſum eſſe de-
beat. Bal. in l. quod ex libera. C. de oper. libertorum.
Nec etiam ſuffragatur pollitica diſponens de me-
retricibus publicis, iſtis fornicarijs, quũ meretricũ
publicarum expulſio, videatur ipſas ab expulſione
excludere. l. cum prætor. ff. de iudic. l. maritus. C. de
procur. & publica meretrix illa ſit, quæ ſine dele-
19 ctu ſui corpori quæſtum facit. † l. palam. ff. de rit.
nup.

nup. Angel. conſi.10.quia reſpondetur non eſſe locum argumento in correctorijs. vt doct. volunt. in l.1.ff.de off. eius. & vbi lege antiqua aliter diſpoſitũ inuenitur, in cuius diſpoſitione, adhuc caſus omiſſus remanet. l. commodiſſe.ff.de lib. & poſth.ac ex alijs proximè allegatis.

Reddendo ad propoſitum decreti ob honeſtatem mulieres inhoneſtæ arcentur à vicinia perſonarum honeſtarum. Caſtren. in l.nullus.C.de ſum. trin. imo meretrices, iudex cogere poteſt ad geren-
20 dum aliquod ſignum, † quo ab alijs mulieribus dignoſcantur. Bald. in l. mimæ.C.de epiſc. audien.ad inſtantiamque vxoris, & coniunctorum honeſtatis
21 ratione compellitur maritus ad dimittendum † concubinam. Caſtr. in l. iuſticia.§.iuris præcepta. ff. de iuſt. & iure ratione cuius concubinæ vxor adulte-
22 ra excuſabitur ab amiſſione dotis. † Deci. in d. l. ſemper in contractibus. ff. de reg. iur. quum paria delicta mutua compenſatione tollantur. l. viro atque vxore. ff. ſolu. matri. cap. ſignificaſti de adult. quòd ſi vxor caſta, & pudica ſit, facultatem habet agendi ad ſeparationem thori, cum repetitione dotis, ac lucri donationis propter nuptias. Raf. Cum. conſi. 175. Domina Andriola, &c. Quo iure honeſtatis attento, quum primum iuris præceptum ſit, d. l. iuſticia. §. iuris præcepta. ff. de iuſt. & iur. tradit Cagno. in d. l. ſemper in contractibus conſuetudinem imo diabolicam illam corruptelam fuiſſe ex-
23 tirpatam, qua domini exegebant primos † mulierum amplexus.

Quæſiuit Afflict. in conſt. Neap. lib.3.rubr.43.tit. de prohib. habit. meretr. vtrum poſſit expelli mere-
24 trix emendata. † & reſpondet Aret. in cap. veniẽs colum.2.de teſtib. dixiſſe adhuc hanc dici meretricem. l. palam.§.non ſolùm, ff. de rit. nupt. vnde ſequitur in ea adhuc vigere conſtitutionem, qua expellitur, aut expelli poteſt. Nam Caſtitatis, & honeſtatis ſemel amiſſæ, amplius nulla datur recuperatio. argu. c. ſi paulus.32.q.5.l.1.in princ.C. de rap. virg. & amittitur ſolo impudico corporis tactu. ca. nec ſolo.32.q.5.

25 Meretrix autem quomodo probetur, † dicit Bal. in l. Data opera colum. 11. verſicu. poteſt opponi aliud. C. qui accuſ. non poſſ. in l. neque natales. C. de probat. ſcilicet, ſi nocte ianuam aperiat intrantibus, ac teſtibus ſingularibus de diuerſis actibus teſtificantibus. Bald. conſi.208.volum.4. Alex. conſi. 77.volum.7.Soc. iun. conſi.99.volum.2.Crau. conſi. 23. Gabr. in comm. concl. lib. 1. concl. 3. tit. de teſtib. Burſ. conſ. 69. num. 12. & cognita præſumitur ad quam paſſus iteratur. Butr. in d. l. neque natales Bald. d. conſi.208.item eorundem teſtimonio, qui deponunt rem cum ea habuiſſe. Alex. conſ.13.vol. 7.in fi. quem ſequitur Nat. conſ.205. in fin. Burſ. d. conſ.69.num.16.

Pœna iſtarum priuatarum meretricum, vel fornicariarum eadem ſtatuitur, quæ concubinis fuit per Principem declarata. Qua in re ab ipſis publicę
26 meretrices † videntur differre, quæ legum laqueis non ligantur. l. quæ adulterium. C. de adult. Marſ. ſing. 150. quamuis, & meretrices lenis comparentur. l. palam quæſtum.ff.de rit. nupt.

DE MERETRICIBVS publicis.

TEXTVS.

Car.49.lib.3.Decretorum.

LICET meretriculis vitæ turpitudo mentionem fieri de eadem in libris, vel ſcripturis decentibus non requirat: attamen quia diſſimulatur meretricum ipſarum ſtatus nefarius, ne mulieres honeſtas inficiat, eſt debitis limitationibus cohartandus. Statuimus igitur, ꝙ in ciuitatibus, villis, & locis alijs, in quibus publicas meretrices accedere, ſeu morari contigerit, per Caſtellanos, ſeu officiarios noſtros locorũ in ipſis ſingulis ciuitatibus, & villis, & locis prædictis, vbi non fuerit iã ſtatutus ſtatutũ locus vilior, & occultus ab omnique mulierum honeſtarum vicinia remotus, intra ipſas ciuitates, villas, & loca, in quo omnes huiuſmodi meretrices habitaturæ reducantur: ſic ꝙ alibi ſuas habitationes fouere, ſeu conſeruari non præſumant: ſub pęna lenarum ſupradicta, per quemlibet earum contrafacientem ſtatim ſubijcienda, & quia ſic vita, ſic habitu debet diſtingui meretrix à matrona, ſtatuimus, & iubemus, ꝙ huiuſmodi publicæ meretrices, vt earum vtilitas ex habitu exteriori cognoſcatur, deferant, & deferre teneantur de cætero continuè, & publicè in earum capitibus habiliamẽtaria cornuta, & eleuata ad longitudinem medij pedis, ad minus omnibus patentia.

Quæ quidem cornua, ſeu cornuta inſtrumenta ipſis meretricibus ced[illegible] volumus, & ordinamus in ſignum meretricij publici: omnibus alijs mulieribus honeſtis huiuſmodi cornuum vſum adornarum capitis penitus interdicẽtes, ſub pęna detrimenti ſui honoris.

Et vt ſaltem in diebus Sãctis, ab earũ ſorditie cogantur abſtinere, ſtatuendo inhibemus dictis meretricibus, ne à die ſabbati ramis Palmarum, vſque ad quintam feriam poſt Paſca exire præſumant earum receptacula: neque in publico comparere, niſi forſan aliquæ earum

velent

velent à via ſua mala rexilire.

Quibus videlicet conuerri volẽribus liceat, de tamen Caſtellanorum, ſeu officiariorum prædictorum locorum licentia ad ſermones publicos, & ad pœnitentiæ Sacramentum accedere, & vt facilius ad hoc inclinentur, procurare volumus, & iubemus, per dictos officiarios, quod bis, vel ter in ſancta hebdomada congregentur ipſæ miſeræ in vnum locum, vbi aliquis notabilis prædicator eas moneat, & hortetur ad conuerſionẽ ſalutarem, prouideant etiam dicti officiarij, quod medio tempore dictę incluſionis, ipſis infelicibus per aliquas veterulas expenſis earum victualia neceſſaria miniſtrentur,

SVMMARIVM.

1 *Meretrix publica, & priuata quid differant?*
2 *Meretricibus publicis prouidendum eſt de loco, qui vocatur lupanar.*
3 *Meretrices publicæ ſignum ferre debent.*
4 *Ex habitu meretricio mulier meretrix eſſe præſumitur.*
5 *Mulier emendata poteſt filiam meretricem exheredare.*
6 *Meretrix eſt fide indigna, etiam ſi deſeruerit exercicium.*
7 *Nec tenetur actione iniuriarum is, qui illam vocauerit meretricem.*

Gloſſa.

PROXIMIORE decreto, tametſi explicatum ſit id ſatis, quod ad præſens
ſpectat. non inutiliter tamẽ hic aliqua
adhuc ſubiici poterant, quæ ad materiam pertinent. In primis dictum fuit
meretricem duplicem poſſe conſiderari, priuatam,
& publicam. vtraque meretrix eſt ſine alia differẽtia, niſi eatenus, quantenus plus, & minus diffe-
1 runt inter ſe: † quum, & meretices aliquando in
domibus honeſtarum perſonarum reſideant. l. ancillarum. ff. de pet. hæred. Illa tamẽ eſt publica, quæ
multorum libidini patet. c. vidua. 34. diſtinctio. vbi
glo. exponit multorum, ſcilicet plurium quam 24.
millia hominum. Soc. conſ. 232. volum. 2.

Meretricibus Princeps ſicut illas mandauit eijci
à vicinia, & careriјs honeſtarum perſonarum, ita
mandat de aliquo loco prouideri, quum omnino
2 ſine loco eſſe non poſſint. † Iſte locus communi
nomine vocatur lupanar. d. l. ancillarum. §. ſi. ff. de
pet. hæredita. vel aliàs proſtibulum, ſolitus aſſignari, & conſtitui in remotioribus angulis, ac viliori-
bus totius ciuitatis, vel oppidi, vbi nullum eſt commercium, ſeu aliqua conuerſatio perſonarum honeſtarum. Nam in locis honeſtis collocantur perſonæ honeſtæ. l. ſi qua. C. de ſpect. lib. 11. Bald. in authen. ſi quas. colum. a verſi. ſed quæro. C. de ſacro
ſanct. eccl. inhoneſtæ. autem in vicis remotis, & abditis. Iacob. Rebuf. in dict. l. ſi qua. Caſſand. in conſuet. Burgund. rubr. 4. num. 48. car. 143. vbi aliquã-
do à proprijs domibus ſcribit expellendas. argum. l.
non aliter. ff. de vſu, & habit.

Prouiſione loci facta diſponitur publicas meretrices debete ferre ſignum, quo à matronis digno-
3 ſcantur: quamuis fronte † ſatis diſcernantur: quũ
dicat Hierem. cap. 3. frons mulieris facta eſt tibi
ſintque audaciſſimæ. Terent. in Eunucho: nihilominus præter hoc ſignum frontis, & malorum
morum, quos acceſſus meretricius ſatis oſtendit,
ſtatuitur decreto, quod ſignum ferant, vt Iudei, ca.
in nonnullis de Iudæ. l. iudæos. C. eodem. l. nulli. &
ibi docto. C. de ſum. Trin. & fide Cath. & de meretricibus. Bald. Salic. & Caſtr. in l. minimè. C. de epiſ.
& cler. Cuius ſigni, & veſtis meretricalis delationem alijs inhibet mulieribus, in pœnam detrimenti ipſarum honoris: quia ex habitu meretricio mu-
4 lier meretrix † præſumitur. l. item apud labeonem.
§. ſi quis virginem. ff. de iniur. Bald. in l. ea quidem.
num. 13. C. de accuſat.

Quod ſi velint à mala vita, moribus reſilire ſubleuandæ ſunt, ac adiuuandæ, & emendata poteſt
5 filiam ob meretricium exhæredare † doct. in l. arepam. C. de inoffi. teſtam. Roland, conſ. 63. num. 14.
volum. 3. quam ſi quis pœnitentem rapuerit, pęna
dignus eſt. Bald. in l. 1. C. de raptor. virgin. quamuis
prius illam ſponte cognouiſſet. Fab. in §. ſi autem
per vim inſt. de publ. iud. Bened. in cap. Raynutius.
in verbo qui cum alia matrimonium car. 271.

Eſt verum, quòd, etſi exercicium deſeruerit, fide
6 nulla digna eſt. † glo. & Iacob. in l. teſtium fides.
num. 14. ff. de teſti. quum licèt turpitudinem remiſerit, non eſt tamen abolita. l. palam. §. 1. ff. de rit.
nupt. adeò quod non teneatur iniuriarum actione
7 is, qui illam meretricem vocauerit. † Luc. de pen.
in l. errat. C. de caſtren. Pecul. lib. 12. Afflict. de feu.
titu. de pac. iur. fir. §. iniuria. nume. 10. ſicut nec etiã
alius qui vocauit meretricem illam, quæ publica
non eſt, ſed paucis complacens, vel alias concubina. Luc. de pen. in d. l. ſi qua. C. de ſpect. lib. 11. lex
etenim valde contempſit huiuſmodi genus perſonarum ſic, vt nec putauerit dignam, quod in eam
animaduertat. l. quæ adulterium. C. de adult. Barto.
in l. vxor. ff. eod. Socin. in l. Gallus. §. quid ſi is. colu.
fina. ff. de lib. & poſth. quod pręſuppoſuit etiam textus Decreti principio ſui.

NE POENÆ CONTRA DEFVNCTVM.

Non declaratæ ab hæredibus exigantur.

ARGVMENTVM.

Hæredes defunctorum, quibus dum viuerent, fuerunt pœnæ aliquæ impoſitæ, non tamen declaratæ nõ debent inde impeti, vel moleſtari. vide Roman. conſ. 195. de hoc decr. Cagn. in l. vn. num. 100. ff. ſi quis iusdic. obtem.

TEXTVS

Lib. 2. cart. 31. Decretorum.

STATVIMVS hoc ædicto, quod occaſione, ſeu prætextu aliquarum pœnarum, contra aliquos ſubditos noſtros impoſitarũ, & per eos forſan commiſſarum de, & ſuper

per quibus ipſi ſubditi noſtri, dum viuerent, fuerũt imperiti, vel inquietati, nec ipſe pœnæ fuerunt declaratæ poſt obitũ eorum hæredes, & ſucceſſores eorundẽ, per quemquam ex officiarijs noſtris nullatenus impetantur, ſeu moleſtẽtur, ſub pœna 25 ſolidorum fortium, per quemlibet contrafacientem committenda, & fiſco noſtro applicanda.

S V M M A R I V M

1 *Confiſcatio bonorum in odium patris, ac in illius contumaciam publicata, contra filium hæredem exequi poteſt.*
2 *Pœnales actiones in hæredes tranſmittuntur 7.*
3 *Conuictus dicitur, qui teſtibus, inſtrumentis, vel confeſſione conuincitur.*
4 *Paria ſunt quem eſſe condemnatum, vel ex proceſſu apparere, quem fore condemnandum.*
5 *Sententia, & concluſio in cauſa, pari paſſu ambulant.*
6 *In cauſa criminali an concludatur?*
7 *Turpia lucra ab hæredibus auferuntur.*
8 *Morte rei ante ſentẽtiam crimen extinguitur, ſiue de publicis, ſiue priuatis delictis, ſiue de corporali pœna, ſiue pecuniaria ageretur.*
9 *Item ſi reus decedat poſt ſentẽtiam intra terminum appellãdi.*
10 *Pœna ipſo iure impoſita contra defunctum, in hæredem tranſeunt. 21.*
11 *Pœna qua fiſco, & altera qua parti applicatur inter ſe differunt.*
12 *Actio pœnalis ab accuſatione differt.*
13 *Accuſatio, ſeu inquiſitio pœnam fiſco tribuit, & actio parti.*
14 *Inquiſitionis remedium mitius eſſe debet, quam accuſationis.*
15 *Impugnatur reſponſum alba 90.*
16 *Poſt ſententiam hæres videtur teneri ex quaſi contractu, vel ſententia authoritate.*
17 *Reo poſt concluſionẽ in cauſa defuncto delictum extinguitur.*
18 *Pœna ipſo iure impoſita in hæredem non tranſit, ſi ſtatutum declarationem requirit.*
19 *Pœna ipſo iure, & facto impoſita iudicis declarationem expoſtulat.*
20 *Confeſſio ficta vires contra hæredes porrigit, ſi ſententia ſuper ea ſequuta ſit.*
21 *Pœna quibus, & quot caſibus in hæredes tranſeant, diſtinguitur.*

Gloſſa.

EXCELLENTISSIMVS Oſaſch. deciſ. 106. in fine viſus fuit authoritate iſtius decreti ad arguendum confiſcationem bonorum aduerſus patrem in contumaciam declaratam, & ante illius mortem minimè exequutam, aduerſus filios hæredes exequi
1 poſſe † non obſtante. Barto. doct. in l. eius qui delatorem. ff. de iur. fiſc. vbi voluit confeſſionem fictã reſultantem ex contumacia hæredi non præiudicare. Nam inquit Oſaſch. d. dec. 106. ſi decreto diſponitur hæredes defunctorum pœnis, & mulctis impoſitis ipſis defunctis non teneri, ſi contra viuentes declaratæ non ſint, ergo à contrario ſenſu, ſi fuerint declaratæ ab heredibus exigi poterunt. Alia autem deciſione 149. vtrum ſcilicet ferri poſſet ſententia in pœna pecuniaria, mortuo reo conuicto, & confeſſo poſt litem conteſtatam, nullam habuit rationem iſtius decreti, nullamque illius penitus fecit mentionem, etſi iudicio meo multum ipſi deciſioni refragaretur: quia, ſi decretum prohibet contra hæredes pœnarum contra defunctum non declaratarum exactionem, neſcio videre, quur reo mortuo ante declarationem, quæ iudicis factũ expoſtulat, illo caſu poſſet reus in pecuniariam pœnam condemnari. Imo circunſcripto decreto ſemper valde dubitaui, vtrum mortuo reo conuicto probationibus, vel propria confeſſione poſſet ſententia ferri contra hæredem, & dominum litis, ob textuum varietatem, qui paſſim occurrunt de extinctione criminis mortuo reo, & de tranſmiſſibilitate actionum pœnalium in hæredes.

Prima etenim facie, iure communi inſpecto, dicendum videretur rei morte non attenta in hæredes dari: quum fiſcus bona ab hærede auferat, qui defuncti mortẽ multam reliquit. l. Gajus. ff. ad Syllan. & actiones venientes ex contractibus, licèt delictum quoque verſetur, veluti, quum tutor in gerenda tutela dolum fecerit, aut is apud quem depoſitum eſt, in hæredem dantur. l. ex contractu. ff. de act. & oblig. l. ſi hominem. §. datur. ff. depoſiti. & condictio furtiua contra hæredem competat, etſi nihil ad eum peruenerit. l. ſi pro fure. §. fin. ff. de cond. furt.

Quod maximè verùm eſt, ſi contra reum criminis lis conteſtata ſit, quo caſu textus ſunt clari, pœ-
2 nales actiones in hæredem tranſmitti. † l. omnes. ff. de act. & oblig. l. vnica. C. ex delict. defun. §. pen. inſt. de perp. & tempor. act. etenim omnes actiones, quæ morte, vel tempore pereunt, iudicio ſemel incluſæ, ſaluæ permanent. l. omnes ff. de reg. iur. etiam ſi nulla condemnatio ſit. l. ex iudicioꝝ. §. fina. ff. de accuſ. quibus legibus. D. Oſaſch. d. dec. 149. ſub num. 3. motus, iunctis alijs ibi per eum adductis in illam opinionem deſcenderat, contra hæredem rei conuicti, & confeſſi, poſſe ſententiam cõdemnatoriam ferri.

Secũdo faciunt tex. in l. vnic. §. qui pend. ff. ſi pend. appell. mors. inter. & l. 3. l. fina. C. eod. vbi mortuo reo appellatione pendente crimen extinguitur, nulla amplius bonorum quæſtione relicta, niſi ſpeciali præſidis ſententia bona auferantur. Nam tunc reo ſublato ſola capitis cauſa perimitur, bonorum remanente quæſtione. d. l. 3. C. ſi pend. appell. mors interu. hoc argumentum ſic clarius explicari poteſt. Nam appellatio reducit cauſam ad terminos litis conteſtatæ. vel ipſum pronunciatum extinguit l. ita demum vbi docto. C. de procur. l. 1. in fin. ff. ad Turpil. igitur lite conteſtata reſpectu pœnæ pecuniariæ, contra hæredem poteſtas competet procedendi; etiam ſi nondum ſententia lata ſit. multo fortius ipſa ſententia lata. Confirmat ex tex. in l. fi. C. de iur. fiſc. lib. 10. qui loquitur de reo conuicto, vbi poſt publicam accuſationem diſponit Imperator, illius bona ad fiſcum pertinere, & ille conuictus dicatur, qui teſtibus, inſtrumentis, vel confeſ-
3 ſione conuincitur. † l. qui ſententiam. C. de pœn.

Tertiò quòd hæc pars vera ſit, probat authoritate Bat. qui ſuo iudicio hanc opinionem viſus fuit tenere in d. l. vn. in 2. lect. num. 9. & ibi Alex. in add. poſt Io. Fabr. & Salic. num. 9. per eum alleg. Barto. in l. 1. nume. 3. verſ. extra contractum, & nume. 7. ff. de priu. delict. Spec. tit. de accuſ. §. 1. verſi. quid ſi latro. Bald. in d. l. vnica ſub num. 3. verſic. ſed hic dubitatur. C. ex delict. def. Curt. ſen. conſ. 59. verſi. ſed obijci videtur. Boſ. in tit. quom. proc. in crim. nor. & in tit. de pen. num. 34. Alba conſ. 90. quem videtur ſequi Clar. in pra. crimi. §. fin. qõ. 51. verſic. & quid vbi agitur, quod procedit, ſiue agatur de bonorum ademptione, ſiue de pœna pecuniaria, vtputa centum, vel mille: quum eadem ratio ſit, &

litis

litis natura. Bald. in d.l. vn. quem ibi ſequitur Alex.
poſt Butr. in ca. 2, vt lit. pend. ſuffragatur, ſcilicet
in hæredem confeſſi, vel conuicti pœnam tranſire:
ſiquidem in confeſſū nullæ ſint partes iudicis, prę-
ter quàm in condemnando. l. proinde. ff. ad leg.
Aquil. & paria ſint, quem eſſe condemnatum, vel
ex proceſſu apparere illum fore condemnandum
4 † l. 9 pœnæ verſi. diuus quoque. ff. de manum. Iaſ.
in l. naturaliter. §. nihil cōmune, nu. 109. ff. de acq.
poſſ. præſertim ſi poſt cōcluſionem cauſæ deceſſiſ-
ſet, quum paribus paſſibus ambulent concluſio, &
5 ſententia. † l. ſi reni. §. fi. & ibi glo. ff. de euict. Bart.
in l. ſi mater. §. eundem. ff. de excep. rei iudic. Iaſo.
in d. §. nihil commune. num. 112. & ſi diceretur in
6 cauſis criminalibus † non concludi Rom. conſil.
176. Fel. in c. cum dilectus. colu. 2. verſic. ſecundo
limitat de fid. inſtr. Marſ. in pratic. crim. verſic. ſe-
quens vbi dicit communem: reſpondet Alba. d.
conſ. 90. id procedere in concluſione cauſæ facta
per partes, vel per iudicem iuxta tradita per Iaſ. in
l. admonendi num. 49. & in rep. num. 58. ff. de iure-
iur. ſecus in cōcluſione à lege, vel ſtatuto ordinata.
Bal. in l. accuſatoribus. col. fin. C. de accuſat.

Quibus tamen non obſtantibus videtur contra-
riū eſſe verius: ſcilicet lite conteſtata pęnales actio-
nes in hæredem non dari, ſed extincto crimine, ob
7 mortem rei, extinctam quoque pęnam. † probatur
ex l. 1. ff. de priu. delict. vbi iuriſconſultus ait iure ci-
uili conſtitutum hæredes, vel ſucceſſores actioni-
bus pęnalibus non teneri. l. 1. ff. de priu. delict. quum
alieni criminis nemo ſucceſſor conſtituatur. l. ſi pę-
na, & l. crimen. ff. de pęn. Nec pęnales actiones ex
maleficio in hæredes tranſeant. l. pupillum. §. in hæ-
redes. ff. de reg. iur. l. 3. & l. defuncto. ff. de publi. iudic.
l. 2. §. fin. ff. vi bon. rapt. ac propter mortem crimen
extinguatur l. 1. 3. & l. defunctis. C. ſi reus, vel accuſ.
mort. fuer. ſiue ciuilis, l. vn. c. ex delict. def. ſiue crimi
nalis ſit pęna. l. ex iudiciorū. ff. de public. iudic. Corn.
conſi. 195. nume. 8. vol. 2. & ſicuti ex delicto hæres
non tenetur, ita ſi ex re illa aliquid ad illum perue-
nit, lucrum nullum facere debet. l. ſicuti. ff. de reg.
iur. ſiquidem licèt crimina extinguantur, turpia.
8 tamen lucra † ab hæredibus auferuntur l. in hære-
dem. ff. de calum. l. in hæredem. ff. de dolo. & non
tantum, vt pęna tranſeat in hæredes, videatur ne-
ceſſaria litis cōteſtatio, ſed etiā ſententia. d. l. ex iudi-
ciorum. vbi iuriſcōſ. tradit ex iudiciorum admiſſis,
non aliàs ad hæredes tranſire pœnam ademptio-
nis bonorum, quàm ſi lis conteſtata, & condemna-
tio ſequuta ſit.

Confirmatur; quia in criminalibus pęnis ante
ſententiam ius nullum quæſitum cenſetur. l. aliud.
§. inter mulctam. ff. de verob. ſignifi. & Ideò reo
moriente ante ſentētiam, ſiue agatur de publicis,
ſiue priuatis delictis, ſiue de corporali pęna, ſiue pe-
9 cuniaria, delictum extinguitur. † l. 3. & l. defuncto.
ff. de public. iudic. l. defunctis. C. ſi accuſ. vel reus. l.
fin. de bon. cor. qui mort. ſibi conſciu. Barto. in d. l.
defuncto. Marſ. in l. fin. ff. de quæſt. Cur. & Gandin.
ibi per eū citati. Alber. in l. vnic. C. ex delict. defu. &
ibi Angel. Deci. in d. l. pupillum. §. in hæredes. num.
5. & 6. Boſ. de accuſ. num. 34. Marc. q. 759. pertinet
huc, quod dicitur mortuo reo poſt ſententiam ne
dum pendente appellatione delictum extingui; d.
l. 3. cap. ſi pend. appell. & l. vlt. ca. ſi reus vel acc. ſed
10 etiam ſi decedat intra terminū appellandi. † gloſ.
in d. l. ex iudiciorum. Bald. & Salic. in l. fin. C. ſi reus,
vel accuſ. Corn. d. conſil. 195. volu. 2. Bald. in l. vnic.
C. ex delict. def. ergo multo minus tranſibit ex vi
confeſſionis, vel concluſionis in cauſa ante ſen-
tentiam. Rurſus ſi in publicis iudicijs mortuo reo
pœna corporalis, & bonorum extinguitur. d. l. ex
iudiciorum. ac alijs iuribus prædictis. d. l. 3. C. ſi pēd
appell. id fortius proceder in priuatis delictis: ne
melioris ſit conditionis hæres illius, qui minus,
quàm qui plus deliquit, cuius contrarium potius
eſſe debet. Dec. conſ. 65. & ideò confeſſione non
obſtante, pœna in hæredem non tranſit. l. 2. in fine.
ff. de bon. cor. qui mort. ſibi conſcin. Corn. conſ.
195. numer. 8. volum. 2. apoſtill. ad Bart. in l. 1. num.
19. C. de confeſſ. Burſ. conſ. 77. num. 24. niſi eſſet fa-
moſus latro, vt ibi. explicet. d. apoſtill.

His ſic ſtantibus, non obſtant ex aduersò addu-
cta: Primò diſpoſitio. l. Gaius ff. de Sillan. quia diſ-
poſitio illius textus, ſecundūm communem ſensū,
interpretatur procedere in pœnis ipſo iure, & facto
11 impoſitis, tunc illa pœna in hæredes tranſit † Bart.
in l. 1. numer. 3. ff. de priui. delict. vbi declarat, pro
bans quomodo in caſu illius legis diceretur pœna
ipſo iure impoſita Ang. in l. vnic. C. ex delict. defu.
colu. 1. verſi. addo tibi vnum alium caſum Dec. in
d. §. in hæredes. Clar. in §. fin. q. ſc verſi. ſcies etiam,
&c. De quo caſu aliquid præterea infra ſubicie-
mus. Item nec alij tex. qui loquuntur de cōtracti-
bus: quia tex. ipſi procedunt quando dolus, ex con-
tractu, & rei perſequutione deſcendit, vt explicat
iuriſc. in d. l. ſi hominem §. datur ff. depoſi. vel
odio furis, ob frequentiam furtorum. Barto. in d. l.
1. nume. 2. ff. de priui. delict. Pariter non obſtat tex.
in l. 1. C. ex delict. defunct. ac alij ſimiles: quia proce-
dunt in actionibus ciuilibus ex delicto competenti
bus: ita Barto. Bald. & alij in d. l. 1. Salic. in l. 1. C. ſi
reus, vel accuſ. cæterum in criminalibus ſententia
neceſſaria eſt Barto. Bald. & Salic. locis prædictis.
Dec. in d. l. pupillum §. in hæredem ff. de reg. iur.
Colligitur, & infertur hoc ex eo etiam, quòd leges
ipſæ collocatæ ſint, ſub titulis ciuilibus, & non cri-
minalibus ſecundùm quos intelligi debet etiam ſi
de priuatis criminibus agatur, vt per glo. & Bart. in
d. l. ex iudiciorum. & l. defuncto ff. de publi. iudic.
Nec mihi videtur aduerſari quod tradit exc. Oſaſc.
d. dec. 149. ſub num. 7. ſe non videre rationem di-
uerſitatis inter pœnam parti, vel fiſco aſſignandā
12 † quia reſponderi poteſt, differentiam eſſe claram:
ſiquidem pars lęſa tractet de damno, & fiſcus de lu-
cro, cuius, & damni par non eſt ratio l. proculus ff.
de dam. inf. Bald. conſ. 56. caſus talis eſt lib. 3. Alex.
conſ. 194. lib. 2. Iaſ. in l. quominus. q. 11. ff. de flum.
Sicuti etiam minimè vigere credo, quod ſua exc.
aſſeruit ibi num. 8. ſi fauore partis actio pœnalis li-
te conteſtata eſt in hæredem tranſitoria, ita idem
eſſe cenſendum fauore fiſci, inquiſitio cuius, ſeu iu-
dicis procedentis ſubrogatur loco accuſationis.
Barto. in l. 1. §. publico numer. 12. ff. ad leg. Iul. de
Adult. per tex. in l. 1. §. hæc ratio. ff. ſi quis. teſt. lib. eſ-
ſe iuſſ. fuer. quia reſponderi facili negocio huic
iudicio meo dupliciter poteſt. Primo non agi de ac
cuſatione, quod ſit tranſitoria, in cuius locum ſub-
intrat inquiſitio, ſed de actione pœnali, quæ ab ac-
13 cuſatione differt: † quum propriè accuſatio de-
notat cauſam criminalem, & actio ciuilem tot. tit.
ff. & C. de accuſ. inſt. de act. Bertach. in reper. in ver-
bo accuſatio verſic. 5. in fin. vnde quando lex actio-
nem tribuit ex delictis, diſponit eſſe agendum ci-
uiliter, ſi pœna parti applicetur: vbi vero accuſa-
tionem, tunc agi vult criminaliter. Bart. in l. agra-
ria ff. de term. an. & in l. prætor ait ff. de ſepulc. vio.
vnde nimirum ſi inquiſitio ſubrogetur loco accu-
ſationis: quia per accuſationem pœna fiſco attri-
14 buitur, † ſicut inquiſitionem: ſed per actionem pę
na parti læſæ aſſignatur, quæ ius eſt proſequendi in
iudicio, quod ſibi debetur §. 1. inſt. de act. ita decla-
tat

rat Bart. in d.l.1. differentiam inter actionem, & accuſationem. qua attenta non præiudicat argumẽtum prædictæ ſubrogationis. Secundò reſpondetur, præſuppoſito inquiſitionem ſubrogari loco accuſationis, mitius tamen agendum, ac leuius procedendum contra reum via inquiſitionis, quã
15 remedio accuſationis. † c.qualiter de accuſat. cap. inquiſitionis, & vtrobique DD. de accuſ. glo. in l 3. §. pręterea ff. de ſuſpect. tut. & in l. vlt. vbi Cin. & cod.

Minusque obſtat tex. in l. fi. C. de iur. fiſc. lib. 10. quatenus loquitur de conuicto: quia ibi ſecundùm Barto. Luc. de Pen. & alios exponitur conuictus pro condemnato, qui ſenſus recipi omnino debet, vt concordet ille tex. cum aliis diſponentibus ſententiam requiri: vt leges legibus concordentur l. pri. C. de inoff. dotib.

Et quantum ad authoritatem Albæ. d. conſ. 90.
16 † clarè præſupponentis textus diſponentes crimẽ morte rei etiam ſi poſt litem conteſtatam, vel ſententiam latam, aut appellatione pendente, decedat, procedere in caſibus pœnam corporalem exigentibus, vel vbi de pœna corporali, & pecuniaria ad corporalem acceſſoriè, vt in deportatione contingit, non ſi agatur de crimine requirente pęnam pecuniariam, vel corporalem, ac pecuniariã æquè principaliter l. fin. C. ſi reus, vel accuſ. l. 3. C. ſi pend. appell. ni fallor, non bene ſenſit: & iſti tex. per ipſum allegati neutiquam probant ipſius intẽtum. Quia controuerſia eſt vtrum lite coteſtata, & reo confeſſo, vel conuicto, aut facta concluſione in cauſa pœna tranſeat in hæredem delinquentis, & textus proximè adducti loquuntur quando iam lata erat ſententia condemnatoria. Cui obiectui non credo ſatisfacere reſponſionẽ per eum traditam, æquiparari hos duos caſus, ſcilicet reum deceſſiſſe ante ſententiam, vel illa ſuſpenſa appellatione per l. fin. verſic. idem obſeruatur ca. ſi reus, vel accuſ. ſiquidem iſte textus in hoc verſic. qui de morte accuſatoris tractat, loquitur ſi illa contingat etiam poſt ſententiam, anteqnam pendere non poteſt tẽpus appellandi. Cæterum inter vnum, & alterum tempus prædictum eſt diſcrimen, quum ſententia
17 lata reus incipiat teneri ex quaſi contractu, † quod ante ſententiam non contigit: & ideò nimirum, ſi pœna in hæredem tranſeat. Barto. in d. l. defuncto in fin. ff. de public. iudic. vel ſi non teneatur ex quaſi contractu, vt voluit Bald. in d. l. vn. C. ex del. def. in hoc impugnans Barto. nume. 6. tenebitur authoritate ſententiæ, cui Bald. hoc ius tribuit. Et ſi dicatur quur igitur non tranſit lata ſentẽtia, ſi illa parit obligationem ex quaſi contractu in delictis publicis, & capitalibus, quæ tamen morte rei pœnitus extinguuntur, etiam reſpectu bonorum d. l. 3. C. ſi pend. appel. Reſpondetur illum quaſi contractum, tunc conſiderari principaliter reſpectu pœnæ corporalis, quæ per mortem extincta, ceſſat pęna æris veniens acceſſoriè. reg. acceſſorium ff. de reg. iur. Reliqua allegata quod ſententia, & concluſio in cauſa æquiparentur, loquuntur in cauſis ciuilibus, & non in criminalibus, in quibus propriè concluſio non attenditur Rom. d. conſ. 176. cum ibi additis per Mendoſium. Concluſioque in cauſa iudicio meo ſententiæ diffinitiuę non ęquiparetur, cui iudex nihil addere, vel illi detrahere põt l. iudex poſtcaquã ff. de re iudic. ſed potius mera interloquutoria ſit pro arbitrio iudicis, ſi aliqua cauſa ſubſit, reuocabilis. Alex. & Rip. in l. quod iuſſit ff. de re iudic. Dec. in c. quoniam. contra colu. 14. in glo. productiones de probat. Nec video Clar. dict. q. ſe verſic. ſed hæc incidenter, dicere reum confeſſum, vel conuictum, aut condemnatum mortuum ante exequutionem, poſſe ad aliquam pęnam condemnari, imo apertè ibi dixit, crimen, & pœnam extingui, ſe referens ad ea, quæ alio verſi. incipiente quęro nunc, &c. notauerat: ſcilicet mortuo delinquente iudicem nõ poſſe ad vlteriora procedere, & quatenus verſic. ſcias etiam refert d. conſ. Albæ 90. poſt concluſionem in cauſa, poſſe pęnam pecuniariam ſequi, id fuit quadam ſimplici relatione, non quod videatur eum ſequi: quia reliqua alia eius verba priora, & ſequentia reſpiciunt quæſtionem, ſcilicet quando pęna ipſo iure impoſita eſt Quare doctori perſunctoriè loquenti nõ eſt ſimpliciter adhęrendum, ad communem concluſionem conſtituendam Abb. in c. bonæ de poſt. præl. Calc. conſ. 29. Nec credo etiam ſufficere concluſionem in cauſa,
18 ſi inter eam, & ſententiam ſequatur mors † Quod mihi videtur confirmari ex l. 2. §. 1. ff. de bon. eor. qui mort. ſibi conſciuer. de eo qui deceſſerat antequam reciperetur reſponſum à Cæſare, an ratione decurionatus, quomodo ſecum de pœna infligenda agi deberet, & eadem ratio quum militet extinctionis delicti, tam ante, quam poſt concluſionem, eadem procedat in vtroque caſu iuris diſpoſitio. l. illud ff. ad leg. Aq. l. à Tiro ff. de verb. obli. Et quantum ad Bald. doct. in d. l. vnic. C. ex delic. ſub nu. 3. loquitur de pœnis pecuniariis conſiſtentibus in certa quantitate, qui infert expreſsè contrarium, ſi pœna pecuniaria non eſſet certa, vel determinata, ſed arbitraria: quum iſta dicatur mulcta, & altera pœna, vt per Iaſ. in l. ſi quis id quod ff. ſub nu. 27. de iur. om. iudic. Nam pœnę perſequtio iudicis voluntati non ſubicitur, ſed authoritati legis reſeruatur. l. 1. §. 2. ff. ad Turpil. Sed quia ſecundùm iuris communis diſpoſitionem contra hæredẽ conuicti, & confeſſi, & poſt concluſionem in cauſa, in pœna pecuniaria eſſet difficilè perſuadere iudicibus, vt etiam pœna extincta ſit, cũ Boſ. tit. de pen. ſub nu. 34. præſupponat communem eſſe in contrarium. Confugiendũ eſt ad decretum: quo ſtante ante declarationem nulla pœna in hæredes tranſit,
19 etiã ſi pęna ipſo iure, & facto imponeretur † Curt. Sen. d. conſ. 59. Boſ. d. titu. de pę. numer. 34. Nam quum non obſtante tenore impoſitionis pęnarum ipſo iure, & facto adhuc ſententia declaratoria re-
20 quiratur, † Barb. conſ. 61. volu. 1. c. pro humani, & ibi Arch. Io. And. & c. alij de homicid. in 6. Alex. & Mod. in l. ſi quis maior C. de tranſact. certè mortuo reo ante declarationem, Decretum impediret, ne vlterius procedere poſſet, diſponens non eſſe contra hæredes agendum de pœn. contra defunctum non declaratis: tanto magis, quum plures tenuerint pęnam ipſo iure impoſitam, cõtra defunctum non declaratam, non tranſire in illius hæredem.
21 † Curt. Sen. d. conſ. 59. Imol. & Barb. in c. fin. de don. Iaſ. in l. omnimodo in fi. verſic. ſed contrarium. C. de inoff. teſtam. Bald. in l. fin. & ibi Rip. in vlt. q. verſ. ſecundò intellige C. de reuoc. don. Curt. in tract. feud. in pen. q. 4. par. princ. verſic. aliud tamen Plot. conſ. 2. num. 27. Burſ. in terminis pęnæ ipſo iure impoſitæ ob delictum d. conſ. 77. & conſi. 214. volu. 2. præſertim contra tertiũ, vt ab eo bona auferantur Dec. conſ. 410. Plot. d. conſ. 2. Burſ. conſ. 214. Quare Gabr. titu. de malef. concl. 35. num. 18. concordans vnam cum altera opinione, dicit pœnam ipſo iure impoſitam in hæredem tranſire, ſi nullum hominis miniſteriũ requiratur, ſecus ſi miniſterio opus ſit. allegat. Barto. in d. l. 1. ff. de priu. delict. at cum hic exigatur illa iudicis declaratio, vt communem ſcripſit Porc. conſ. 149. Burſ. d. conſ. 77. numer. 22
cta ipſo iure, videtur etiam parum contra hęredem operari. Quicquid de iurę ſit, virtute decr. res mihi

videtur

videtur clara ante declarationem pro pœnis hęredes non eſſe infeſtandos.

Et quatenus de iure hæres defuncti ob confeſſionem poſſit condemnari, vtrum ſufficiat confeſ-
22 ſio ficta, vel exigatur vera. † Barto. in d.l. 1. ff. de priuileg. delict. tradit fictam non ſufficere, idem concludit in l. eius. ff. de iure fiſci. Sed Dominus Oſaſch. d. dec. 106. limitat hanc Bar. doctr. niſi confeſſionem hanc fictam, contumacia productam ſequuta ſit ſententia diffinitiua condemnatoria. Bald. in l. vnic. ſub num. 6. C. ex delict. def. Alex. in add. ad Barto. in d. l. eius, & allegatis per D. Oſaſch. addo Corn. conſ. 211. ſub num. 6. Quapropter in hac materia diſtinguendi ſunt aliqui caſus, ſecundum terminos iuris communis, & decreti.

Primus quorũ erit, ſi agatur ciuiliter pro actionibus pœnalibus ex contractu deſcendentibus: tũc
23 iſtæ in hæredes indifferenter tranſeunt. † l. fi. ff. de naut. fæn. vel ſi tractetur de actione deſcendenti ex contractu, vt puta ex tutela, vel ex depoſito. nam etſi in ipſo contractu nihil doloſè geſtum ſit, ſi tamen tutor aliquid dolo gerat, vel is qui depoſitum recipit, circa depoſitum, iſta actio ex ipſis contractibus proueniens in hæredem tranſit. l. ex contractibus, & l. depoſit. ff. de actio. & obligat. l. ſi hominem. §. datur. ff. depoſit. Bar. in d. l. 1. ff. de priui. delict.

Secundus eſt, ſi defunctus contrahendo dolum commiſit: tunc, quum contractus ſit ipſo iure nullus, non datur in hæredem aliqua actio penalis reſpectu ipſius doli. §. aliquando. Inſt. de perp. & tempor. act. Bart. in l. ex depoſiti. ff. de act. & oblig. & in d. l. 1. ff. de priu. delict.

Tertius eſt caſus in re furtiua, cuius cõditio propter frequentiam furtorum, etiam in hæredem trãſit, quamuis nihil ad eum peruenerit. l. ſi pro fure. §. fin. & ibi Bart. & alij. ff. de cõdic. furt. & in l. prima. ff. de priuil. delict.

Quartus caſus, ſi pęna ipſo iure imponatur, tunc tranſit in hæredem etiam lite non cæpta d. l. gaius. ff. ad Syll. quod ſtante decreto, niſi ſequuta ſit ſententia declaratoria, non puto eſſe verum, vt oſtendi ſupra.

Quintus eſt, ſi agatur ciuiliter, & lis fuerit contra delinquentẽ conteſtata, & hoc caſu pœnales actiones in hæredes tranſmittuntur. d. l. vnic. & ibi Bart. Bald. & alij. C. ex delict. defunct. Dec. in d. l. pupillum. §. in hæredem. ff. de reg. iur.

Sextus eſt, ſi agatur criminaliter, & lis fuerit conteſtata, tunc ſi ſequamur opinionem Exc. Domini Oſaſch. d. dec. 149. & reus fuerit confeſſus, vel teſtibus, aut inſtrumentis conuictus, pœna pecuniaria, vel confiſcationis bonorum tranſibit in hæredem. Bald. in d. l. vn. C. ex delict. def. Alba. conſ. 90. Quod ego intelligo, modo crimen non eſſet publicum, vel huiuſmodi, quod pęnam corporalem exigeret. Nam hoc caſu data grauitate delicti: quum tunc bonorum pœna veniat in conſequentiam, vt in deportatione. l. deportatorum. C. de pœn. vel vbi pœna erat vltimi ſupplicij. l. 1. & tot. titul. ff. de bon. damn. mortuo reo, extincta quoque remanet quęſtio bonorum. d. l. 3. C. ſi pend. appell. mors. inter. Quare in iſtis capitalibus delictis, ſi iudex videns reum defunctum condemnaret hæredem in aliqua pœna pecuniaria, iſta condemnatio eſſet indebita: quum iudex non debeat à pœna legis recedere. l. 1. §. 1 in fin. ff. ad ſen. conſ. Turp. ca. de cauſis. vbi doct. de off. deleg. cap. licèt vbi glo. in verbo pęnam de pęn. maximè quum per extinctionem criminis morte delinquentis, ius ſtatim quæratur hæredi, quod ab eo, ſine eius facto aut ferri non debet. l. quod noſtrum. ff. de reg. iur. & ideò hoc caſu delictum, quò eſt grauius, eò vtilius eſt hæredi.

Septimus eſt caſus, ſi moriatur ante aliquam probationem, vel confeſſionem delicti: & tunc nemo eſt, qui dicat, etiam ſi lis conteſtata ſit, poſſe iudicem ad vlteriora procedere, etiam ſi tantum de pœna pecuniaria tractetur, l. 1. ff. de priua. delic. hoc colligitur ex d. dec. 149. a Bald. in d. l. vnic. Dec. in d. §. in pœnales.

Octauus eſt, ſi ſententia iam lata ſit. tunc ſi crimen capitale ſit, propter quod pœna eſt corporalis, & amiſſionis bonorum conſequutiuè, ac appellatum fuit, hoc etiam caſu crimine, per mortem extincto, extincta quoque eſt pœna bonorum. d. l. 3. C. ſi pend. appel. idem eſt, ſi intra tempus ad appellandum obierit, vt etiam ſupra probaui. aut agetur de priuato crimine, pro quo, verbi gratia impoſuit pœnam iudex relegationis, reo quoque condemnato ad aliquam partem bonorum, hoc caſu, quum pœna bonorũ acceſſoriè non veniat ad pęnam relegationis. l. relegati. §. ad tempus. ff. de inter. & releg. d. l. deportatorum. C. de pęn. atq; ideo principalis pęna ipſa impoſita non minus ceſſatur, quã relegationis: hoc caſu extincta relegatione, ob mortem, cum hęrede quæſtio bonorum examinabitur, vtrum valuerit, vel non eorundem publicatio. l. fi. C. ſi reus, vel accuſat. mort. fuer. l. 3. C. ſi. pend. appel. reus mort. fuer.

Nonus eſt caſus, ſi ſententia ſit nulla appellatione ſuſpenſa, & lapſo tempore ad appellãdum, tunc pęna ademptionis bonorum in hęredem tranſit. l. ex iudiciorum, & ibi Bar. ff. de accuſat.

Aduertendumque eſt quatenus ſupra in ſexto caſu dixi de conuicto, vel confeſſo, id intelligendũ modò confeſſio ſolenniter in iudicio fiat, ac per fiſcum, vel partem accepterur. glo. in l. iubemus vbi Salic. C. de liber. cauſ. & in l. cum ſimus vbi Bart. C. de agricol. & cenſit. lib. 11. Felyn. in cap. ſi cautio nu. 23. de fid. inſtrum. Pariſ. conſ. 115. vol. 1. & nominatim. Burſ. conſ. 77. ſub num. 24. item ſi ipſa confeſſio ſit pura, & ſimplex non condicionalis, vel cum qualitatibus Burſ. d. conſ. 77. num. 25.

Decimus eſt caſus, ſi decreto, aut ſtatuto caueatur requiri declarationem, tunc, etſi pœna ipſo iure imponatur, quum ipſà impoſitione non obſtante, adhuc ſententia requiratur declaratoria, ſi interim reus ante ſententiam moriatur pęna omnis extinguitur. Cur. ſen. d. conſ. 59. Boſ. tit. de pęn. ſub. nu. 34.

DE RESTITVTIONE ſpoliatorum.

TEXTVS.

Cart. 31. lib. 2. Decret.

PRæſenti ſtatuimus ædicto, ꝙ vbicunq; aliquis fuerit ſua poſſeſſione, vel quaſi poſſeſſione, per quẽcunq; aliũ de facto, vi, vel clã ſpoliatus in patria noſtra, & in loco ſpoliationis ipſa ſpoliatio erit notoria, vel aliàs alteri conſiliorum noſtrorum, aut iudicum locorum, vbi ipſa ſpoliatio facta eſſe dicetur, per ſummariá informa-

tionem parte vocata ad videndum iurare teſtes dumtaxat, aut aliàs legitimè apparebit ipſa ſpoliatio fore notoria, Ita quòd non poſſit aliqua tergiuerſatione celari: Tunc ipſe ſpoliatus in ſuam priſtinam poſſeſſionem, ſeu quaſi poſſeſſionem, ſine quocunque alio proceſſu, vel litigio, ſineq; mora, vel dilatione ex officio curiæ ad quam pertinebit ratione locorum, ſeu loci ſpoliationis, debebit, reſtitui, & ipſum ſpoliatū reſtitui iubemus.

S V M M A R I V M.

1 *Spoliatus primùm omnium reſtituendus.*
2 *Beneficium decreti pro rebus immobilibus competit.*
3 *Ac etiam pro iuribus.*
4 *De facto ſpoliatus de facto reſtitui debet ſine alia cauſa cognitione.*
5 *Verbum de facto in malam partem ſonat.*
6 *De facto ſpoliari quis dicitur etiam interueniente iudicis authoritate iuris ordine non ſeruato.*
7 *Spoliatus à iudice iuris ordine prætermiſſo reſtitui debet.*
8 *Spoliatus per vim reſtituendus eſt. & quomodo vis committatur, ac conſideretur.*
9 *Probata antiquiore poſſeſſione ſpolium probatum cenſetur.*
10 *Clam quid fieri quomodo dicatur.*
11 *Clandeſtinè ſpoliatus primùm omnium reſtituitur.*
12 *Violenta poſſeſſio odioſior eſt, quam clandeſtina.*
13 *Notorium quid dicatur?*
14 *In notorijs ordo iuris non ſeruatur.*
15 *Notorium vim habet ſententiæ.*
16 *Notorio multa eſſe dicuntur, quæ notoria non ſunt.*
17 *Notoria pronuncianda ſunt in actis, ſumptis ſummarijs informationibus.*
18 *Spolium probare debet, qui illud allegat.*
19 *Probatio ſpolij ſine probatione poſſeſſionis reputatur impoſſibilis.*
20 *Decretum quomodo conſueuerit in praxim deduci.*
21 *In poſſeſſorio recuperandæ ſummariè proceditur.*
22 *Poſſeſſorium duplex ſummarium vnum, & alterum plenarium.*
23 *In poſſeſſorijs feriæ non obſeruantur, nec conſenſus paternus requiritur.*
24 *Decretum procedit in omni ſpolio.*
Spolium notorium quando dicatur?
25 *Decretum hoc procedit in cauſis patriæ Halleñſis.*
De hoc Decreto Crau. conſi. 365. & conſi. 5. num. 14.

Gloſſa vna.

HOC decreto Princeps mandat, ac iubet reſtitui ſpoliatum ſua poſſeſſione, vel quaſi: eſt in ore omnium, vbi de ſpolio
1 ratiocinatur, ſpoliatum primum † omnium reſtituendum l. ſi quis ad ſe fundū. C. ad leg. Iul. de vi public. omni exceptione poſthabita. cap. in literis c. conquarente de reſtitu. ſpolia. c. nullus a. cap. 2. c. reintegrandæ 23. q. 1. Guid. Pap. dec. 1. & 85. hæc autem decretalis reſtitutio, nedum ſpoliatum
2 rerum corporalium, † ſed etiam incorporalium, & non tam immobilium, quàm mobilium comprehendit, illis verbis indifferentibus poſſeſſione, vel quaſi. ſic ipſum decretum nominatim intellexit Doctiſs. Menoch. 15. remed. rec. poſſeſ. nume. 198. & 201. quum & pro iuribus, ac rebus incorporalibus quaſi poſſeſſio conſideretur, ad quàm ſpoliatus
3 reintegrationem poſtulare poteſt. † glo. 1. in c. cum inter. de except. c. quærelam ibique Innocen. Butr. Abb. de elect. Soc. in l. rem quæ nobis num. 13. ff. de acquir. poſſ. Iaſ. conſi. 172. lib. 4. Rip. in c. cum eccleſia ſutrina num. 101. de cauſ. poſſ. & propr. Marc. q. 189. Dec. conſilio 136. Menoch. d. nume. 201. Gabr. in ſuis commu. concluſ. lib. 5. tit. de reſti. ſpol. concl. prima num. 30. qui non citarunt Bar. in l. ſi. ff. quor. bon. Guid. Pap. q. 629. Afflict. dec. 395. plures caſus pro quibus reſtitutio iſta quaſi poſſeſſionis competit, contulit Menoch. primo remed. recup. poſſ. nu. 81. 82. Beneficium huius decreti competit ſpoliatis de facto vi, vel clam. Nam quantum ad ſpolium de facto, æquum eſt, quæ de facto fiunt de facto re-
4 uocari. † Bald. Salic. Curt. & alij in l. 1. num. 85. C. de ædict. diu. Adr. Tollen. Alex. in l. 1. §. nunciatio. ff. de nou. oper. nunc. Dec. conſi. 445. num. 18. Brun. conſilio 22. Gabr. d. conclu. prima nume. 24. quæ iudex perperam, ac de facto ſine alia cauſæ cognitione reuocare tenetur. l. 1. ff. ſi ventr. nom. glo in l. ſi minor. ff. de euict. Bald. in cap. excommunicato extra de reſcrip. verba etenim iſta de facto in malam
5 partem ſonant † Barto. in l. ſtipulatio iſta ff. de verbo. obliga. Bald. conſi. 4. lib. 3. Ruin. conſi. 59. nume. 13. lib. 4. Dec. in l. non videtur defendere. ff. de regu. iur. Quapropter ſpoliatus de facto, etiam de facto ſine aliqua iuris, vel legis ſolennitate reſtitui debet. Dec. & alij in l. ſi pacto quo pœnam. ff. de pact. Soc. conſi. 31. 32. lib. primo. Ruin. conſi. 108. lib. 3. Curt. iun. conſi. 41. Menoch. de arbitr. iudic. q. 7. num. 74. De facto autem ſpoliatur, ſi iudicis authoritas in-
6 terueniat iuris ordine minimè ſeruato. † vt Iaſ. in d. l. ſi pacto, docet. ſiquidem ſpoliatus per iudicem, qui iuris ordine non ſeruato proceſſit, veniat reſti-
7 tuendus. † cap. conquerente de reſti. ſpol. c. ex inſinuatione de procur. Ancha. conſi. 249. Dec. in d. l. 1. nu. 35. C. de ædict. diui Adr. Toll. Fel. in cap. dilectus primo de reſcr. Dec. conſi. 151. Brun. conſ. 22. Cran. conſi. 18. Rol. conſi. 6. nu. 34. vol. 2. ratio eſt: quia ſi iudex nulliter procedit, videtur tanquā priuatus procedere, cui licet reſiſtere. l. prohibitum vbi Barto. C. de iur. fiſc. lib. 10. Gabr. d. concl. 1. nu. 124. de reſt. ſpoliat. Quomodo autem, & quando iudicis authoritate ſpoliatus reſtituatur claro ordine proſequitur. Menoch. de recup. poſſ. remed. 8.

Similiter beneficium decreti competit vi ſpolia-
8 to. † vis autem vna publica eſt, altera priuata. ff. ad leg. Iul. de vi public. & ad leg. Iul. de vi priuat. vis publica cum armis, priuata ſine armis committitur. §. ſed ex conſtitutionibus inſt. de interd. ac quinq; modis conſideratur glo. & Barto. in l. extat. ff. quod met. cauſ. Aret. in §. quadrupli inſti. de actio. Plot. in l. ſi quando num. 63. C. vnde vi. Prima vis eſt ſecundùm eos expulſiua. Secunda ablatiua. Tertia compulſiua. Quarta turbatiua. Quinta inquietatiua. Menoch. de recup. poſſeſ. num. 37. in prælud. & ſpoliatus dupliciter intelligitur, aut vi, aut re ipſa, quoties de antiquiore apparet poſſeſſione. Bal. in l. pen. C. ſi non a comp. iud. Alexan. conſ. 6. num. 5. lib. 3. Ruin. conſi. 5. & conſi. 12. volum. 4. Crau. conſi. 819. num. 5. vel ſe venientem ad poſſeſſionem ſuam aduerſarius non admittat. l. ſi. & ibi Bar. ff. de precar. l. clam. poſſidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquir. poſſeſ. c. ex tranſmiſſa. c. literas. c. ex conquæſtione de reſtit. ſpol. qua poſſeſſione antiquiore probata, quantum ad remed. c. reintegranda 3. q. 1. eo ipſo ſpoliū pro-
9 batum intelligetur. † Bal. in d. l. pen. C. ſi a non cōp. iudi. Alex. d. cōſ. 6. Affl. dec. 327. Dominus Pancer. conſi. 130. nu. 1.

Procedit etiam decretum ſpoliatis clam, qui de iure ante omnia quoque reſtituendi ſunt. Barto. in

l. ſi

l. ſi vide 2. ff. de vi arm. Alex.& Rip. in l. naturali-
ter §. nihil commune ff. de acquir. poſſeſſ. Iacob. à
Sanct. Georg. in l. ſi de vi num. 17. ff. de iudic. ac-
cumulat in hanc rem Menoc. de recup. poſſeſſ. re-
10 med. primo num. 138. clam. autem † aliquid qui
facit dolum committit. glo. in l. 2. C. de ind. vid. &
quod obſcurè fit, clam. fit l. 1. ff. de furt. fierique
clam dicitur, vbi quid fit ſine decreto, vbi eſt ne-
ceſſarium, & vbicunque, ſine ſolennitatibus ne-
ceſſarijs contrahitur. Iaſ. in §. ſi quis in fraudē inſt.
de actionib. Clam autē poſſidere dicitur, qui ma-
la fide poſſeſſionem adipiſcitur: quod contigit, ſi
id fiat eo ignorante, ad quem res pertinet, quum
putet, vel putare debeat ſibi futuram moleſtiam l.
clam poſſidere, & ibi Alex. & alij ff. de acquir. poſ-
ſeſſ. contra quem clandeſtinum poſſeſſorem locū
habet pœna. l. ſi quis in tantam C. vnde vi vt ibi glo.
Bart. & Salic. Menoc. de recup. poſſeſſ. remed. 9. nu.
264. Et quum regula clam ſpoliatum, ante omnia
eſſe reſtituendum habeat aliquam difficultatem,
11 † vt ex collectis pro, & contra per Gabr. d. conclu.
prima 140. & 141. ideo decreto hæc difficultas tol-
litur, ſiquidem beneficium illius Princeps quoque
tribuat clandeſtinè ſpoliato. prout de iure allegatur
eſſe communis d. primo remed. recup. poſſ. 138.
12 quamuis tamen violēta poſſeſſio † odioſior ſitque
clandeſtina. Neuiz. conſ. 81. num. 30.

Iſtud ſpolium, ſi in loco ſpolij notorium ſit, de-
cretum vult purgari prompta reſtitutione. noto-
13 rium autem id dicitur, † quod clarum, & euidens
eſt omnibus patens, cuius teſtis eſt populus. C. tua
nos. & c. noſtra de cohab. cleric. & mulier. pluribus-
que alijs modis dicitur congeſtis per Menoc. de ar
bitr. caſu 166. Rot. Peruſ. dec. 67. num. 20. in quibus
14 notorijs ordo iuris non ſeruatur † ca. ſi. de cohab.
cleric. c. Piſanis de reſtit. ſpoliat. Felin. in c. expoſi-
tionem colu. 11. & 13. de except. Brun. de forma car.
69. & inter cętera notoriè conſtat inter partes, ſi id
ex actis verificetur. ca. cum olim de verb. ſignifi. c.
fraternitatis, & in c. plerique de imm. eccl. Innoc.
conſ. 145. in fin. Peruſ. in c. ex ratione de appell. l.
geſta. C. de re iud Dec. conſil. 682. & in materia
ſpolij Neuiz. conſ. 81. num. 31. idque quod decem
teſtes ſciunt glo. in c. de manifeſta 2. q. 1. Spec. in tit.
de notorio crim. §. iam de notorio. Bal. in l. ea qui-
dem. C. de accuſ. vel quod decem homines vide-
runt. Cyn. in d. l. ea quidem. Butr. in cap. vran. de
cohab. cleric. Roland. conſ. 48. num. 15. volum. 2.
Notoria non egent probatione, ſed eſt ſatis ſi pro-
ponantur. c. cum euidentia de accuſ. glo. in clem.
appellant. de appell. quia notorium vim habet ſen-
15 tentiæ, † & iudex non procedit ſententiando, ſed
exequendo l. emptorem in primo ff. de act. emp.
glo. & Bart. in l. ictus fuſtium ff. de ijs qui not. infam.
Bart. in l. ſi quis forte §. ſi quos ff. de pen. Quod, etſi
ab onere illud proponendi non releuet, releuet ta-
men ab onere probandi c. cum euidentia de accu-
16 ſat. Nat. conſ. 174. nu. 3. verum quia notoria † mul-
ta dicuntur, quæ notoria non ſunt c. conſuluit vbi
Abb. in 2. notab. de appella. ſi de notorio dubite-
tur, illud probari oportet Dec. in l. fin. num. 16. ff. ſi
cert. pet. Rim. Iun. conſ. 53. num 28. ideò vt aliquid
notorium ſit, ſententia declaratoria requiritur,
Barto. in l. fin. in prin. ff. ſi cert. pet. Dec. conſ. 420.
numer. 11. Roland. conſ. 53. num. 34. & 35. volu. 2.
vnde vix vnquam vidi, ſuper allegatione notorij à
iudicibus aliquod fieri fundamentum, niſi ſum-
17 ptis ſaltem ſummarijs informationibus † iudicia-
liter vocata, aut præſente parte iudex prius pro-
nunciauerit rem pro notoria, quam altera partiū
pro notoria allegauit. alioqui, quum ſpolium pro-
18 bare debeat, † qui illud allegat. l. 1. §. hoc interdi-
ctum ff. de vi, & vi arm. ca. cum ad ſedem, de reſt.
ſpoliat. Rim. Iun. conſ. 52. num. 67. & iudex tenea-
tur ſecundùm allegata, ac probata iudicare, non
ſecundùm ea, quę ſibi tanquā priuato nota ſunt l.
illicitas §. veritas ff. de off. pręſid. non erit notoriū,
quod illi ex actis non conſtabit, etiam ſi allegatū
ſit Cin. & Bal. in d. l. ea quidē C. de accuſ. Nat. conſ.
275. Purp. conſ. 548. nu. 83. vnde neſcio videre quo-
modo vnquam iuuabit ad obtinendam reintegra-
tionem allegatio ſola iſtius notorietatis. præſer-
tim, quum probatio ſpoliationis nedum difficilis,
ſed propè impoſſibilis reputetur, niſi ſimul poſſeſ-
19 ſio probetur. † Abb. in ca. olim in not. de reſt. ſpo-
liat. Dec. conſ. 671. Rolan. d. conſ. 6. nu. 1. volum. 2.
Quare iſta notoria ſpoliatio requiret non tantum
allegationem, ſed etiam poſſeſſionis, & ſpolij pro-
bationem, ſcilicet ſummariam præſentatis tribus,
aut quatuor teſtibus, & etiam paucioribus. Cagno.
in l. quatenus nume. 8. ff. de reg. iur. qui iudicialiter
ſimul ac ſummariè teſtificētur veritatē rei. alioqui
iudex appellationis cui fortè iſta notoria nō eſſent,
facilè reuocare poſſet, ſi in actis redacta nō ſint ge-
ſta primi iudicis, qui ſe ſuper huiuſmodi allegatio-
ne ſimplici fundauiſſet. Exc. Oſaſc. dec. 1. ſub nu. 46.

Vel aliàs alteri conſiliorum noſtrorum, aut iu-
dici locorum, vbi ipſa ſpoliatio facta dicetur, per
ſummariam informationem parte vocata, ad vi-
dendum iurare teſtes dū taxat, &c. Sunt verba tex-
20 tus cuius diſpoſitionē alias ſic vſitari vidi. † Nam
ſpoliatus narrabat ſuam poſſeſſionem, & ſpolium,
ſuper quibus poſtulabat ſumi informationes, ac ſe
reintegrari. Princeps, ſeu excell. Senatus ſub nomi-
ne Principis delegabat ſumptionem informatio-
num parte vocata, committendo in caſum oppo-
ſitionis partes ad ipſum Senatum, vel iudicem or-
dinarium remitti, non retardata interim ſum-
ptione informationum. Quibus ſumptis ſuppli-
cans illas producebat coram iudice, requirens ſe
reintegrari, aſſignata per iudicem ſuper reintegra-
tione cauſa ad audiendum ius dictum: non dene-
gata tamen partibus facultate procedendi ad vlte-
riora, ſi per reum contingeret aliqua opponi. hæc
pratica, & ſtylus multùm erat conformis diſpoſi-
tioni decreti, ſolummodo, ſeu dum, taxat requi-
rēti ſummariè examinari teſtes, citata parte ad a-
ctum iuramenti eorundem, quum, in cauſis ſum-
marijs poſſeſſorij teſtes examinandi ſint parte cita-
ta. Bart. in l. 1. C. quor. bonor. ac etiam in illis teſtiū
repulſatio non prohibeatur, niſi opponentis noto-
ria eſſet calumnia Afflict. qui loquitur in iudicio
attentatorum dec. 351. Menoch. in arbitra. q. 32.
quum alioqui in notorijs ordo, nec citatio requi-
ratur l. 1. C. qui, & adu. quos. c. quū in tua. qui matr.
acc. poſſ. Nat. conſ. 529. nu 18. Proceditur etenim
in remedio recuperandæ poſſeſſionis pro ſpoliato
21 † ſummariè Bart. in l. iuuatur. C. vnde vi: quia, quū
ex eo plenum non paretur præiudicium. Alexan.
conſ. 103. libr. 7. Dec. conſ. 56. Neuiz. conſ. 80. nu.
41. imo cauſa ipſa ſecundum Bart. in d. l. 1. C. quor.
bonor. ſit leuis præiudicij, quum in petitorio poſ-
ſet retractari, ſummatim procceditur tam, in ordi-
ne, quàm in probatione Bart. in l. 1. §. quod ſi ſit ff.
de prætor. ſtipul. Quamuis iudicium duplex ſit,
22 † ſummarium, quod Galli appellant recredentiā,
ſi contendatur quis ſit in poſſeſſione, & prudens
iudex prouidet, ne partes veniant ad arma iuxta l.
æquiſſimum. ff. de vſufr. Iaſ. & Dec. in l. ſi ſuper poſ-
ſeſſione. C. de tranſact. & aliud plenariū, quod ordi-
nario ſtylo tractatur. ſcilicet adipiſcendæ, retinen-
dæ, & recuperandæ, vt de differentys vtriuſque ra-

 tiocina-

tiocinatus eſt Menoch. de arbitr. in prælud. recup.
poſſeſ. nume.28. & 34. Quo tamen non obſtante, in
remedio recuperandæ ſummariè proceditur, non
ſeruato ad vnguem iudiciorum ordine. Bart. in ex-
tra. ad reprim. in verbo ſummariè & in l.1. C. quor.
bonor. Soc. in l. rem quæ nobis num.14. ff. de acqui.
poſſeſ. Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune. num.
185. ff. eod. Purpu. in l.1. num.277. ff. de iuriſdict. om-
nium iud. & in omnibus cauſis poſſeſſorijs. Rebuf.
in conſt. regn. tom. 3. art. 4. glo. prima. In terminis
decreti Dominus Menoch. remed.15. de recup. poſ
ſeſſ. num.237. ſic vt in ipſis minimè feriæ meſſium,
23 vel vindemiarum obſeruentur, † Menoc. ibi Cap.
Tol. dec.159. nec etiam filiofamilias in poſſeſſorio
recuperandæ conſenſus requiratur paternus. Neui.
conſi.19. & ideo in terminis decreti, quum ſufficiat
ſola teſtium informatio, vocata parte ad iuramen-
tum, non eſt neceſſarius libellus, nec litis conteſta-
tio. Menoch. d. remed.15. num.257. vbi tamen hoc
24 ipſum decretum † ad notorium ſpolium ex verbis
decreti, & quidem geminatis prima facie videatur
reſtringendum. ibi in loco ſpoliationis ſpoliatio
erit notoria, item aut aliàs legitimè apparebit ip-
ſam ſpoliationem fore notoriam, quæ non poſſit
aliqua tergiuerſatione celari. oſtendit tamen ipſe
cuicunque ſpoliationi generaliter prouidere: ma-
ximè quum Princeps non loquatur ſimpliciter de
ſpoliatione notoria, ſed de illa, quæ nulla poteſt
tergiuerſatione celari. ſcilicet factis probationibus
ex teſtibus, quos pro informationibus mandat exa
minari quibuſq; ſumptis res notoria dicitur, ſi duo
bus, vel tribus teſtibus id probatur, allegat Barto. in
l. ſi tutor. C. de peric. tut. Crau. conſi.121. quorum di
ctis, etſi hoc minimè probetur: tamen quæ ex actis
conſtant iudici notoria ſunt. Innocen. in c. ex inſi-
nuatione. de appella. & in cap. in præſentia de pro-
ba. Iacob. in l. ſi vnus. §. pactus num.33. ff. de pact. &
quamuis notorium id ſit, quod coram decem teſti
bus factum eſt. Cyn. in l. ea quidem. cap. qui accuſa.
non poſſ. Crau. d. conſ.121. num.2. tamen per duos,
vel tres teſtes probare poteſt, quod coram ſeptem,
vel octo factum fuit. l. teſtium vbi Bald. & dd. cap.
de teſtib. Bald. in l.2. C. de bonor. poſſeſ. ſecun. tabu.
Plot. conſi. 6. nume.5. alioqui ſi in ſola procederet
notoria ſpoliatione, ad quid ſumere informatio-
nes, & teſtes examinare? quum notoria ſufficiat
allegare ſine probatione. glo. & Barto. in l.1. C. qui,
& aduer. quos in integr. reſti. poſtul. Iaſo. in l. ſi verò
§. qui pro rei. ff. qui ſatiſd. cogan. poſſeſſio itaque,
cuius ſpoliatio nulla tergiuerſatione, id eſt diſſimu-
latione, ſeu palliatione celari poteſt. cap. ad apoſto-
licæ de re iudic. in 6. reſtitui debet, taliſque ſpoliatio
25 notoria eſt. † Nam etſi dixerit aliquis notoriè non
conſtare, niſi poſt concluſionem in cauſa, Alexan.
in d. §. nihil commune num.63. Egid. dec.404. Pariſ.
conſi.112. vol.1. Bocr. q.3. alij tamen, quod probatio
nibus factis, ex illis reſultet notorium etiam ante
concluſionem tenuerunt. glo. in cap. ad decimas.
de reſtit. ſpol. in 6. Aret. in cap. ſignificauerunt eod.
tit. Rolan. dec.142. probatione etenim facta res no-
toria redditur, ſaltem iuris præſumptione ante cō-
cluſionem cauſæ, Abb. in cap. cum olim de verbo.
ſignifica. ſicuti etiam notorium eſt, quod ex ſola in
ſtrumentorum inſpectione probatum reſultat Bar
to. in l.1. verſi. venio ad quæſtiones. ff. de nou. oper.
nun. & in ſpecie in poſſeſſorio recuperandæ. Abb.
& Fely. in c. licet cauſam not.11. de prob. Dec. conſi.
302. Crau. conſi.846. num.13. & quæ dicuntur de in
ſtrumentis eadem procedant in teſtibus. l. in exer-
cendis. C. de fide inſtrum. Vlterius ſatis hic in cauſa
concluſum dicetur, quum receptis informationi-
bus decretum repellat omnem alium progreſſum,
mandans reſtitutionem fieri: quum in cauſa con-
cluſum dicamus, ſi lege municipali caueatur, nihil
vlterius poſſe produci. Bald. in l. ſi accuſationibus
in fin. C. de accuſa. & conſi.67. lib.1. Alba conſi.90
25 Hoc Decretum, † quum ad lites accelerandas ten-
dat, reſpicit quæ ordinem iudiciarium procedendi
in cauſis Patriæ Haſtenſis extendetur. ex not. ab
Oſaſch. dec.22. nu.8.

DE INDVLGENTIIS, remiſſionibus, & gratijs ſuper criminibus, Bannis, & pœnis commiſſis.

TEXTVS

Car. 35. lib. 2. Decr.

INdulgentiam obtinens à domino ſuper delicto literas indulgentiales exhibeat iudici ſuo, vt ſciatur per relationem ipſius iudicis, ſi forſan fuit ipſa indulgentia ſubreptitiè obtenta. Præſenti ſtatuimus edicto, quod quicunque criminis, ſeu delicti per eum commiſſi, & pœnæ inde ſibi debitæ indulgentiam, ſeu reſtitutionem obtinuerit, iudicem ſuum, ad quem ante huiuſmodi factam indulgentiam de ipſo delicto iudicare pertinebat, adeat perſonaliter infra menſem à die ſibi per nos factæ remiſſionis numerandum: & ipſi iudici exhibeat literas noſtras ſuper ipſa remiſſione, ſeu indulgentia conceſſas, & factas: Et coram ipſo iudice iuſtificet huiuſmodi remiſſionem ſe obtinuiſſe facti veritate expreſſa, vel ſaltem non tacita, ſeu occultata, & non per mendacia, ſeu alias ſubreptitiè, & quouſque hoc iuſtificauerit arbitrio ipſius iudicis, vel detineatur, vel idoneè caueat de iudicio ſiſti, & iudicatum ſoluendo, ſi non cauerit in proceſſu, contra ipſum formato, ſuper hoc crimine, quod ſi clarè iuſtificauerit cognitione ſummaria ipſius iudicis mediante ſine figura iudicii, tunc proceſſus inquiſitionalis contra eum formatus in curia loci delicti de mandato ipſius iudicis per ſcribam, qui ipſum proceſſum fecerit cancellerur ſumptibus ipſius inquiſiti, iuxta ſtatutorum noſtrorum taxationem moderatis. Si verò impetrationem dictæ remiſſio-

nis

nis per nos ſibi factæ iuſtificare defecerit, & conſtet iudici prædicto ſupplicationem ipſius impetrantis non fultam veritate: Tunc iudex totam quam inde nouerit veritatem nobis reſcribere non differat, in quantum indignationem noſtram voluerit euitare.

S V M M A R I V M

1 *Indulgentia quid ſignificet.*
2 *Indulgentia conceſſio pœnæ remiſſionem, & non bonorum reſtitutionem operatur.*
3 *Remiſſio idem ſignificat, quod indulgentia.*
4 *Remiſſio donationem ſignificat.*
5 *Princeps ſolus pœnas remittit, & cum cauſa: faciensque quod erat vindicandum impunitum remaneat nu. 7.*
6 *Comites, Barones, & alij domini hac facultate carent.*
7 *Remiſſio peccatorum eſt ſuper legem.*
8 *Conceſſio regalium Dominis hanc authoritatem nõ tribuit.*
9 *Gratia ſolo verbo perficitur.*
10 *Scriptura non requiritur ad eſſentiam, ſed ad probationem illius.*
11 *Gratia generalis, ob publicã lætitiam teſtibus probari põt.*
12 *Gratia non expedita morte concedentis non expirat, etiam ſi nondum cœpta ſit interinari.*
13 *Gratia abſenti, & ignorãti quæritur, & pro futuris delictis nulla eſt.*
14 *Literæ gratiæ præſentari debent genibus flexis.*
15 *Interinatio non admittitur, per procuratorem, niſi reus ſit in carceribus conſtitutus.*
16 *Supplicans probare tenetur contenta in precibus eſſe vera.*
17 *Gratia obreptitia, vel ſubreptitia nihil valet.*
18 *Reus debet exprimere Principi ea omnia, quæ illum difficiliorem redidiſſent.*
Reus, dum gratia interinatur cuſtodiendus in carceribus.

Gloſſa.

LEX per Moyſem data eſt: gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Ioh. c. 1. c. libenter. de pœnit. diſtin. prima quã accipit purgatus à crimine per pœnitentiæ confeſſionem, & donum baptiſmi. c. nõ poteſt quis gratiam de pœn. diſt. prima, quæ non ſolùm malum facit vitare, ſed etiam bonum operari. cap. placuit vt & c. ſequenti de con. diſtin. 4.

Cæterùm quantum ad ſignificatum verborum indulgentiæ, remiſſionis, & gratiæ. Indulgentia
1 † multis modis ſumitur, quos tractat Archid. cap. vltimo de pœn. lib. 6. eſtq; ſtricti iuris. Dec. conſilio 113. in fin. Pariſ. conſi. 1. num. 64. volum. 4. cuius conceſſio pœnæ remiſſionem tantùm, ſine bonorum
2 reſtitutione operatur. † glo. Barto. & dd. in l. 1. C. de ſente. paſſ. quum nihil aliud ſit, quam pœnæ remiſſio cap. fin. 2. q. 3. Rip. in c. ſicut Romana num. 33. de reſcrip. ac verbum denotans gratiam. c. ad monaſterium verſi. quãquam ex indulgentia de ſtat. monach. c. cum ordinem de reſcrip. l. licitatio. §. eorũ vbi glo. ff. de public. Remiſſio idem ſignificat, quod
3 indulgentia. † tot. tit. de pœn. & remiſſion. quandoque etiam cõceſſionem l. Marcellus. ff. de don. cauſ.
4 mort. ac ſpecies eſt donationis. † Barto. in l. ſi quis delegauerit. ff. de donat. & qui remittit dat. Bar. in l. peculium. ff. de pecul. imo qui remittit, donat. l. 1. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. ſolu. l. ſi fundus ſub conditione. §. ſi Titio. ff. de leg. 1.

Ad validitatem verò gratiæ, indulgentiæ, vel remiſſionis ex parte dantis: Duo requiruntur: ſcilicet authoritas & cauſa rationabilis: Ex parte recipientis alia duo, ſcilicet contritio, ac obſeruantia eius, ad quod fuit conceſſa. Alberi. in dictionar. in verbo indulgentia: Authoritatem autem habet Princeps, vel qui iura Principis habet indulgendi
5 ex cauſa. † l. relegati in fin. & l. moris. §. ſed enim l. diuus 2. l. ad beſtias. ff. de pœn. l. 1. §. fin. ff. de quæſtio. Ideò dicitur ex cauſa, quia non omnibus, nec paſſim concedi debet, ſed cognitione habita, an caſu, vel data opera delictum fuerit commiſſum. ca. per venerabilem, qui fil. ſint legit. ne dum malo parcitur, fiat nocumentum bono. §. homicida in authẽ. de mandat. princ. tametſi Principis poteſtas ad omnia ſe extendat, quamuis paſſim ea vti non conueniat. Boſ. tit. de remed. ex ſol. clem. prin. nimirùm ſi non conſueuit Princeps gratiam facere, niſi habito voto ſacri conſilij criminalium. Duplicique modo, vt plurimum, fieri conſueuit Primo nominatim alicui pro delicto aliquo. Secundo in genere omnibus reis, ob aliquam publicam lætitiam. puta ob pacem inhitam, ob natiuitatem primogeniti, ob coniugium Principis, vel illius noui aduentum in patriam. Clar. in prat. cri. §. fin. q. 59. verſi. ſcias au-
6 tem. Comites † autem, Barones, vaſalli, vel alij domini Principem recognoſcentes hac facultate, ſeu authoritate carent: cùm ſolius principis ſit gratiã facere, delictum indulgere ac famæ reſtituere. Bar. in l. non omnes. §. qui transfugit. ff. de re milita. in l. ambitioſa. ff. de decr. ab ord. fac. Bald. in l. ſeruos. C. ad leg. Iul. de vi public. & in l. Imperium col. 2. ff. de iuriſdi. om. iudic. Iacob. à Sanct. Georg. in ſua inuc. in verbo Princeps verſi. decima ſeptima ſpecialitas. & in verbo, & cum mero, & mixto imperio & c. Boſ. tit. de princip. num. 227. & titu. de remiſſ. ex ſol. clem. prin. Exc. Oſaſc. dec. 101. num. 1. Rub. conſ. 50. Crau. conſi. 438. Siquidem remittere peccata ſit
7 ſupra legẽ † Math. c. 10. Marc. c. 1. Luc. c. 5. à qua ſupremus Princeps ſolutus eſt. l. digna vox. ff. de legib. l. Princeps. ff. eod. Vnde ipſe ſolus ordini proprio & honori priſtino reſtituit. l. fin. C. ſent. paſſ. faciensq; quod erat vindicandum, tranſeat impunitum l. ſi interuenerit. & l. ſequen. ff. ad Turpil. l. 2. & fin. C. de gen. abol. demit ſcilicet pœnam, ſed culpa perenniserit d. l. fin. quum infamia vrere hominem dicatur, & cicatricem infigere, quæ rei veritate nulla medicina ſanatur. l. omnes iudices. C. de decur. lib. 10. Luc. de Pen. in l. contra rempublicã. C. de re milit. lib. 12. quum criminoſi ſemper habeãt vulneris cicatricem. c. ventũ. 1. q. 1. Caſſ. in cath. glor. mund. par. 5. nu. 74. quum itaque authoritas hæc ſoli Principi competat, Ideo refert. Boſ. d. tit. de rem. ex ſol. clem. prin. num. 51. quem etiam citauit Oſaſch. d. dec. 101. num. 4. tempore, quo Galli Mediolano imperabant; vidiſſe ſubditum feudatarij ſuſpenſum cum gratia collo annexa.

Hæc poteſtas ſolo Principi reſeruata in feudatarium, etiam de regalibus in genere inueſtitũ tranſ-
8 lata non cenſeretur. † Bal. in l. 2. C. de pœn. iudi. qui malè iudic. Felin. in c. quæ in eccleſiarum colu. 12. verſi. primus eſt & c. de conſtit. quum à generali cõceſſione ſemper ea reſeruari, & excepi intelligantur, quæ in priuilegium coronæ principalis competere ſolent Luc. de Pen. in d. l. contra publicã. Affli. tit. quæ ſint reg. num. 68. Oſaſch. d. dec. 101. num. 12. imo ſi fuiſſent in ſpecie conceſſa, poſſent ab Imperatore reuocari. Rub. d. conſi. 50. nume. 6. quum an Princeps alteri liceat regalia concedere iuris certi non ſit, ex traditis à Luc. de pen. in d. l. contra publicam col. 5. & 6. C. de re mili. lib. 12. Quare in hoc ipſo decreto Princeps, dũ loquitur de literis indul-

gentiæ,de literis ſuis loquitur,quas mandat per reũ
iudici ſuo perſonaliter exhibe[illegible] infra mẽſem à die
earundem: a[illegible] ſibi cognoſci, & exam[illegible]nari, an veri-
tate expreſſa, vel ſaltem non tacita, ſeu occultata,
ſeu alias ſubrepritiæ ſint. Nã hic præſupponit Prin-
ceps literas ad gratiam,ſeu indulgẽtiam eſſe neceſ-
ſarias. quia, etſi gratia ſolo verbo Principis perfi-
9 ciatur. † §.perficitur.inſti.de donat. l.perfectam. C.
de donat. quæ ſub mod.Bald.in l.humanum. C. de
leg[illegible].& in l fin.C.de comm.ſer.manumitt. Nec ad
10 illius effectum ſcriptura ſit neceſſaria. † eſt tamen
quantum ad probationem Bald.in d.l. humanum,
Ancha.in cap.nemo poteſt de reg.iur.in 6.Marſ.in
rub.C.de probat.num.26. Iaſo. in l. cum proponas.
Dec.in l.pactum.C.de pact.quamuis & in hoc con
trarium tenuerit Alexan.conſilio 107.volu.2. Dec.
in rub.de conſtitu.quam contrarietatem conciliat
Camerar.in cap.Imperialem de prohib.feud. alien.
per Federic. ſcilicet in gratijs onere adiunctis,
reciprocam continentes obligationem, non eſſe
neceſſariam ſcripturam,in ſimplicibus verò ſic.ca.
ſicut de re iudica.hæc tamen difficultas decreto tol
litur, quod exigit literarum gratiæ exhibitionem;
pro qua re facit l.1.C.de mandat.princip.gratia igi-
tur ad probationem ſcripturam exigit, & ſi ſolo
verbo perficiatur: quum pro facto, aut dato ha-
beatur, quod Princeps fieri vult, aut dari mandat,
Lucas de Pen.in l.fin. C. de colla.præd.lib. 11.l.fina.
C.de anno.ciuil.lib.11.in d.l.contra rempublic.C.de
re milit. Ratio,quòd ſcripturam requirat,ea eſſe po
teſt, vt ſecurior ſit probatio Principis de proprio
facto atteſtantis, quàm teſtium de alieno deponen
tium.glo. in cap. 1.in verbo in ſcriptis de cenſib. in
6.Nat.conſi.420. nume.11. eſt verum, quod gratia,
ſeu abolitio generaliter per Principem, ob publi-
[illegible]m lætitiam, vel aliam cauſam vtilitatem publi-
cam concernentem facta, cuius literæ non omni-
bus criminoſis expediri conſueuerunt, ſed tantùm
vnum promulgari generalẽ indultum teſtibus abſ-
que literarum exhibitione particulari probari po-
11 teſt: † vnde refert Caſſan.ſuper conſuet. Burg.titu.
de iuſtit.& droyt.duſel.rubr.1.§.5.verſic.imo etiam
nume.184. quoſdam detentos, & conuictos de cri-
minibus allegauiſſe gratiam generalem Chriſtia-
niſſimi Regis Ludouici factam militibus, in exer-
citu parato ad pugnam, contra Venetos, contra
quos tunc Rex victoriam retulerat. Nam detenti
ibi fuerant milites, criminaque, pro quib.inculpa-
bantur, iam commiſerant: quum gratiam, ac in-
dultum teſtibus probauiſſent, iudices cenſuerant
illos ipſa gratia frui debere, & meritò: quia ſimilia
ædicta gratioſa notoria ſunt, cuius teſtis totus erat
exercitus, vel populus.cap. tua nos. c.noſtra de co-
hab.cler.& latè dixi ſupra de reſtit.ſpoliato.quæ ra-
tio ceſſat in gratia alicui ſpecialiter facta. Imo ſi ſta
tuto diſponatur probationem non admittendam,
niſi per ſcripturam publicam, probatio, quæ teſti-
bus quinque fiet,nulli exceptioni ſubiectis,vim ha-
bebit probationis inſtrumentariæ. l. teſtium cum
ibi not.C de teſtib.

Gratia itaque ſolo verbo, cùm perficiatur, mor-
te concedentis, etſi nondum expedita ſit, non expi
12 rat. † cap. ſi cui nullo. c. ſi gratioſè de præben. in 6.
Dec.in c.relatum de offi.deleg. Caſſan.d.num. 183.
etiam ſi tractum habeat ſucceſſiuum.glo.in c.fina.
de offi.deleg.Rol.conſi.38.volum.3. niſi ſecundum
eum ibi de re odioſa ageretur. Si autem tractetur
de reſcripto, alterius conſenſum expectante,
quòd nondum aliquem habuiſſet effectum, ſecus
eſſet. Excellen. Oſaſch.dec. 119. Doctiſ. Pancero,
conſi.66.nu.9.

Sed mihi dubium facit,quòd gratia nondum in
terinata, ſeu verificata conceſſa intellig[illegible]tu[illegible], [illegible] pre-
ces veritate nitantur, ac ſub tacita conditione ſuturæ
ſupplicatorum verificationis. vnde cùm condi-
tio nihil ponat in eſſe. l. cedere diem. ff. de v[illegible]bo-
rum ſignificã.l.pecuniam. ff. ſi certum petat[illegible]r ac
ita ſuſpendat actum tacita, ſicut expreſſa co[illegible]
glo.& doct.in l.item quia.ff.de pac[illegible].l. diem [illegible]
ff.offi.aſſeſſ.Nat.conſi.452.num.11.[illegible]m
cenſeatur, donec agendum ſupereſt.l. pen.C[illegible]e ijs
quibus,vt indign. videretur dicendum morte con-
cedentis extingui. Breuiter reſpondeo grat[illegible]e
donationem, cuius conditio poteſt adimpleri [illegible]oſt
mortem donatoris; maximè quum illius co[illegible]mo
dum non reſpiciat.l.2.§.ſi pecuniam.& ibi Ba[illegible],Ca
ſtren. & alij. ff. de donatio.& c[illegible]m ipſo ſ[illegible]lo [illegible]bo
perfecta ſit, non dicitur retineri in ſuſpenſ[illegible] prout
donatio, non ideo minus perfecta eſt, cuius effe-
ctus, ſeu euentus poſt mortem donatoris d[illegible]tur.
Iaſ.in l.quæ dotis. numero 40. ff. ſoluto matrimon.
haberique debeat conditio pro adimpleta, quum
non ſteterit per reum quominus adimpleretur.l.iu
re ciuili.ff.de condit. & demonſtra.l.in exequ[illegible]o-
ne.§. fina.ff. de verbo. obliga.l. Labeo. ſcribit. ff. de
contrahen.emptio.& ſucceſſor in principatu t[illegible]nea
tur ſeruare factum Principis defuncti.cap.1.de pro
bat. gratia cuius dicitur conſumpta ſola acceptatione.
tione. Oldra.conſi.229.Pariſ.conſi.588.nu.17.Curt.
iun.conſi.128.Soc.iun.conſi.89.Burſa.conſ[illegible]9.Vn-
de fuit ſuperflua dubitatio curiæ Delphinalis, quæ
attenta morte Reg[illegible] ante præſentationem litera-
rum gratiæ,pro verificatione earundem,remiſerat
reum ad Regem viuentem pro confirmatione gra
tiæ à Rege defuncto conceſſæ, Marc. q. 513. maxi-
mè ſi ante mortem reus iam ad aliquem actum
pro interinatione deueniſſet. Abb.in c.ſi ſuper gra-
tia de offi. deleg. Fed.de ſen. conſi. 297. Gabr.ti.de
præb.concl.1.num.43. Non obſtante, quod ceſſaret
cauſa finalis,ſi ſemel iam effectum ſortita eſt. Abb.
& Dec.in c.quoniam.de offi. deleg. Coar.lib.1. var.
reſolut.c.20.§.ijs ita.

Imo gratia, & indulgentia abſenti, & ignoranti
13 prodeſt. † Ang.in l.fin. C.ſenten.paſſ.l. Labeo. ff.de
iureiur.gratia etenim Principis, ſicut legatum eſt,
quod legatario ignoranti,& abſenti acquiritur.l.cũ
pater.§.ſurdo.ff.de leg.2.l.ſed etſi damnum.ff.de po-
cul.Afflict.in conſtit.reg.lib.2.rubr.3. nu.5[illegible] Et pro
futuris delictis conceſſa omnino reprobatur. Iaſ.rei
in d.l.pactus.§.illud nulla.ff.de pact.

Literis gratiæ expeditis,& illis habitis reus com-
parere debet huius decreti vigore coram ſuo iudi-
ce,ac illi perſonaliter literas ipſas exhibere genibus
14 flexis. † Papon. titu. de grac, art. nec audiretur po-
15 procuratorem. † c. veniens de accuſat. l. accuſant
re.§.ad crimen.ff.de public. iudic. Papon.d.art.3.iã
quum decretum requirat perſonalem præſentatio
nem, excludit omnem aliam, quæ fieri poſſet per
procuratorem.l.maritus. C.de procura.l.[illegible] prę-
tor, ff.de iudic. niſi reus ipſe iam in carceribus deti-
neretur: quia tunc iura permittunt reum cauſæ ca-
pitalis per procuratorem defendi.l. eos. §. ſuper ijs.
& ibi Bal.C.de appellat.

Præſentatione, & literarum exhibitione facta,
ad verificationem ſupplicatorũ citari debet fiſcus,
ac pars læſa,de quorum intereſſe tractatur.l.de vno
quoque. ff. de re iudica. Quibus vocatis, & auditis
reus,qui gratiam impetrauit expreſſa, ac in ſuppli-
16 catione contenta verificare tenetur. † Ioan. Andr.
in c.1.de lit.conteſt.in 6.Caſt.in l.ſi quando. C.de di-
lation.Dec.conſi.403.num.17.Marc.q.504.num.10
quũ gratia conceſſa intelligatur, ſi preces veritate
nitantur.

nitantur. & falſus præcator impetratis carere debeat.l.etſi legibus.C.ſi contra ius vel vtil. publi.l.fin. C.de diuerſ. reſcript. Diſceptabitur itaque coram pſo iudice, an veritas in ſupplicatione clarè narrata ſit cum qualitatibus, & circunſtantijs delicti, cap. ſuper eo de cohab. cleric. & mulier. Bald. in l, præſcriptione colum. 9. verſic, ad concordandas. C.ſi cont.ius. vel vtil. publi. Nat.conſi.211. Neuiza. conſi.68.nume.42.Iodoc.in pratic.crimina. titu.de remiſſ.capit. 147. nume. 12.quia gratia obreptitia,
17 vel ſubreptitia non iuuat impetrantem.† capit.ad noſtram.cap. porrecta de conſi ma.vtil.vel inuti.c. ſuper ijs de fid.inſtr.Rip.reſp.140.& ſubreptitia ipſo iure nulla ſit.cap.poſtulaſti de reſcript.Rip. reſpon, 49.non obſtante quòd ſubreptitio ſit minima.cap. ad audientiam,& d.cap.poſtulaſti de reſcript. Bald. & Iaſ.in l.preſcriptione.cap.ſi contra ius vel vtil.public.Marc.quæſtio.504. Quapropter ſupplicans cautus eſſe debet, vt nedum expreſſa vera ſint, ſed etiã vt nihil taceat, quod principem non modicò ab indulgendo retraxiſſet, ſed etiam illum difficiliorem
18 reddidiſſet. †d.c.poſtulaſti de reſcript. Abb.in cap. conſtitutus de religioſ.domib. præſertim ſi gratia non motu proprio, ſed ad ſupplicationem concedatur. Rom.conſi.327.Dec.conſi.541.Nat.conſilio 211. imo nedum factum ſupplicans exprimere tenetur, ſed etiam cauſam facti, ne ex obſcuritate, quam parit ſermonis generalitas, Princeps facilè circumueniatur.glo.in cap.dilectus filius verſi.cauſa de reſcr. Rom. conſi.316.Si tamen Princeps alicui indulgeat de plenitudine poteſtatis, vel ex certa ſcientia non requireretur illorum citatio, quorum intereſſet Rom.conſi.369.num.29.ex l.Lucius.ff.de euict.l. item ſi verberatum. ff.de rei vendic. quia cũ quid alio inuito agere poſſumus, & volumus, ipſo abſente, & inſcio agere licebit.l.qui poteſt.ff.de reg. iur.ac ita de gratia Iodoc.d.cap.147.num.18.

Interim, dum hæc tractantur, reus debet carceribus detrudi, niſi aliter iudici videatur fideiuſſo-
19 ribus relaxandus† ſecundùm delicti grauitatem iuxta doctrin.Bart. in l.1.ff. de cuſtod.reor. Quòd ſi in iuſtificatione ſupplicatorum deficiat, & iudici conſtet ſupplicationem non eſſe ſufultam veritate, tenetur iudex totam, quam inde nouit veritatem, Principi reſcribere: quia ſuperior vbi manũ appoſuit, ligatæ ſunt, vt dici ſolet, manus iudicis inferioris.l. minor autem magiſtratus. ff. de minorib.l.cos.§.ne liceat.C.de vſur.c. inferior de maio.& obedient. Innocen. in c.inter dilectos. De exceſſio. prælat. Rom.conſi.335. Ancha. conſi. 57. niſi eatenus, quatenus illi Princeps cognoſcendum mandauerat, & non vltra l.diligenter.ff.mand.l.in agris, ff. de acq. rer.dom. maximè quia ſi res falsò exprimatur, aut alia ſilentio prætermiſſa eiuſmodi eſſet, quæ non retinuiſſet principem à conceſſione gratiæ, non ideò minus gratia interinanda ſit. l.ſi quis filio exhæredato.§.irritum.ff.de iniuſt.rup.Soc.conſilio 63.lib.1.Crau.conſi.2.nu.14.Alc.conſi.362.

ARGVMENTVM.

Gratiæ ſolitæ per iudices fieri poſſunt ſuper condemnationibus factis in pecunia numerata.

TEXTVS.

Cap. 35, lib. 2. Decret.

GRATIAM ſolitam pœna extraordinaria in numerata pecunia condemnatis pro crimine iniuria, vel offenſa, ſuper proceſſibus inde factis, fieri per iudices noſtros ordinarios in eorum aſſiſijs publicis, vel extra, cùm ab ipſis condemnatis fuerit ab eiſdem iudicibus humiliter implorata, hoc ædicto permittimus, & liberaliter concedimus: exceptis appellantibus, & appellationes ſuas per libelli appellatorij oblationem in curia appellationum factam proſequentibus. Vt autem dicti iudices terminos ſolitos non excedant, huiuſmodi gratiam ſolitam, ſicut ſolitũ eſt, duximus ſic limitandam. Videlicet, quòd hominibus noſtris immediatis, ad homaggiũ nobis aſtrictis, ac etiam Burgenſibus noſtris de medietate condemnationum. Cæteris verò quibuſcunque, qui homines noſtri ad homaggium, vt præfertur, aſtricti, vel Burgenſes noſtri non fuerint, de tertia parte tantùm per ipſos iudices, gratiam, & remiſſionem fieri petentibus, vt præfertur. Ampliores gratias, & remiſſiones in hijs, & alijs fiendas nobis ſpecialiter reſeruantes.

SVMMARIVM.

1 *Iudex nequit pœnam corporalem in pecuniariam commutare.*
2 *Dominus non cenſetur in ſuum officialem eam authoritatẽ contuliſſe, qua ipſe non vteretur.*
3 *In criminibus leuibus, & extraordinarijs pœna iudici eſt arbitraria.*
4 *Pœnam certam, & termlnatam iudex remittere non debet.*
5 *Factum ſeu iudicis culpa Domino non præiudicat.*
6 *Domini caſtrorum pœnas pecuniarias, ac bona ſubditorum ipſis adiudicata remittere poſſunt.*
7 *Gratiam pœna pecuniaria petens, Principi explicare debet cauſam cum qualitatibus ſuis.*
8 *Maximè ſi pœnam fiſco, vel theſaurario iam ſoluiſſet, alioqui gratia nulla eſt.*
9 *Appellatione introducta non licet iudici vlterius partem aliquam pœnæ remittere.*

Gloſſa.

SVPERIORI decreto oſtẽſum eſt ad ſolùm Principem ſpectare gratias facere, delicta remittere, ac abolere. hoc decreto Princeps declarat, ſeu excipit aliquos caſus, qbus iudicibus inferioris ꝑmittit pœnas

non ex toto ſed partim remittere: ſcilicet, ſi reus pę
na extraordinaria in pecunia numerata pro crimi
ne, iniuria, vel offenſa condemnatus ſit, & gratiam
ſibi fieri humiliter imploret. Ideò dixit de pecunia-
ria pœna: quia ſi pro crimine pœna corporalis im-
poneretur, non poſſet iudex illam in pecuniariam
1 commutare. † cap. in irrefragabili de offi. ord. glo.
in cap. ſi primates. 5. q. 2. l. 1. C. de ſer. lib. 2. imo ipſi iu
dici hoc non modò prohibetur, ſed etiam ei domi
no, qui ipſum iudicem fecit, vt ipſis Iuribus proba-
tur. qui propterea ſuo officiali eam authoritatem
non præſumitur conceſſiſſe, qua ipſe veriſimiliter
2 non fuiſſet vſus. † argum. l. meritò. ff. pro ſocio. l. 1.
ff. de offi. præſ. prætor. nec plus iuris in officialem
dominus contuliſſe, quàm penes ſe habeat. ca. Day
bertum. 1. quæſt. 7. l. ſi domus. §. fin. ff. de leg. 1. Dixit-
que pœnam extraordinariam, puta in criminibus
leuibus, & extraordinarijs, pro quibus imponitur
3 pœna iudicis arbitrio à iure non determinata. † l. 1.
§. expilatores. ff. de effractor. tūc etenim iudex mul-
ctas pecuniarias, ſecundum facti qualitatem impo
nere poteſt. & de iſtis intelligitur, iudicio meo, de-
cretum. cap. dilectus cum ibi nota. de offic. ordina.
cap. primo. de pœn. vbi autem pœna ordinaria ſta-
tuta eſt, illa quantum ad ipſum iudicem, ſine cauſa
4 debet eſſe immutabilis. † l. quid ergo. §. pœna. ff. de
infam. l. etſi ſeuerior. C. eodem. ita Caſtr. conſi. 348.
volum. 1. Quòd ſi officialis in iſtis tranſgrederetur
terminos, domino non præiudicaret, à quo fuiſſet
conſtitutus: ſiquidem, cùm male agere non eſſet
ſibi commiſſum, id faceret, non tanquam officia-
lis, ſed vti priuatus. l. ab agnato. ff. de manum. l. ab
agnato. ff. de cur. fur. & factum, ſeu culpa ipſius offi
5 cialis, domino non præiudicaret. † cap. cum vene-
rabilis de exceſſ. præla. l. 1. §. ſi procurator. ff. ſi quis
iuſ. non obtemp. Caſtr. d. conſi. 349.

Non eſt tamen omnino par cauſa dominorum.
Nam vbi certò conſtat, pœnam criminis eſſe pecu
niariam, domini Caſtrorū gratias facere poſſunt.
6 † Ruin. conſi. 2. ſub num. 5. volum. 4. Crau. conſilio
438. ſub nu. 9. dictum eſt liquidò: quia vbi aliquid
cum cauſa fieri conceditur, oportet nedū cauſam
eſſe iuſtam, ſed illam probari, vereque apparere. l.
legatum. ff. de admin. rer. ad ciui. pert. Caſ. & Mod.
in l. teſtamentum. C. de teſtam. Alex. conſi. 94. lib. 1.
Dec. conſi. 292. Vnde ſi conſtiterit re vera pœnam
eſſe pecuniariā, feudatarij illam, ac bona ipſis pro
crimine applicata remittere poſſunt. Boſ. tit. de re-
med. ex ſol. clem. prin. num. 51. faciunt not. à Bar. in
l. 1. §. ſi. ff. de quęſt.

In largitione gratiæ princeps conſtituit differen
tiam, inter ſubditos ſuos immediatos, & alienos.
ſuos etenim vberiore gratia, ſcilicet medietatis pę-
næ mandat tractari, alienis autem permittit tertiā
tantùm partem condemnationis condonari: cha-
ritas etenim ordinata diſponit, vt primùm noſtris,
inde alienis benefaciamus. argum. l. præſes. C. de ſer
uit. & aq. potioreſque nobis ciues noſtri eſſe de-
beant exteris. §. 1. in auth. de defenſ. ciuit. Affli. dec.
290. num. 10. Quod ſi maiorem optent condemna-
ti gratiam, ſeu remiſſionem, quam dimidiam, aut
tertiam partem mulctæ, ad quam iudex illos con-
demnauit, ad Principem recurrere debent, cui te-
nentur exprimere cauſam cum qualibet facti qua
7 litate, alias non valebit remiſſio. † c. ſuper eod. de
cohab. cler. c. dilectus. de reſcrip. Bald. ac Iaſo. in l.
nec damnoſa. C. de precib. imper. offer. Fely. in cap.
poſtulaſti de reſcrip. Quare ſi pœnā iam fiſcus exe-
gerit, vel reus theſaurario ſoluerit, & remiſſionem
petat, ac obtineat, nulla eſt, niſi exactionem Princi
8 pe ſignificauerit. † Bald. & Iaſ. in d. l. nec damnoſa.
quia acquiſita perdere eſt dānoſum. l. liberto octo-
ginta. ff. de bon. liber. gl. in verbo per in integrum
reſtitutionem. l. 1. §. ſi quis autem. ff. de itin. actuque
priuat.

Reſeruauit hic etiam Princeps appellantes, & ap
pellationem ſuam in curia appellationum proſe-
9 quentes, † quum appellatio ſuſpendat pronunciati
effectum. Bald. in l. tale. §. qui prouocauit. ff. de pact.
l. 1. §. fin. ff. ad Turpil. Alex. conſi. 35. lib. 4. & iudicis à
quo officium conquieſcere faciat. l. 2. & ibi Bar. C.
de appell. ac eximat appellantem, ab ipſius iuriſdi-
ctione. c. directè de appell. Inno. in c. dilectus. col. 2.
in glo. in verbo iuſtitiam. de appellationib. etiam ſi
ab interloquutoria appellatum ſit. c. ad audientiam.
cap. dilectus de appel. cap. per tuas de ſent. excom.
c. licet eod. tit. in 6. & cognitionem, ac exequutionē
totam deuoluat ad iudicem ad quem. Bald. in add.
Spec. tit. de appella. verſ. appellatio. vnde cùm iudex
ſuperior iam manum appoſuerit ad cauſam, non
licet inferiori vlterius de illa tractare. l. minor autē
magiſtratus. ff. de minor. l. cos. §. ne liceat. C. de vſur.
Inno. in c. inter dilectos. de exceſſ. præl. Anch. conſi.
57. Crau. conſi. 137. nu. 8.

Loquitur tamen hic Princeps nō tantùm de ap-
pellantibus, ſed etiam de appellationem proſequen
tibus: quia appellatione deſerta cauſa pro exequu-
tione ad primum iudicem reuertitur. glo. in l. cos.
C. de appellation. & in l. prima. §. primo. ff. de infa-
mib. Bart. Iaſ. & alij in d. l. tale pactum. §. qui prouo
cauit. ff. de pact.

ARGVMENTVM.

Interinentur gratiæ coram conſilijs domini Chiamberiaci, & Taurini reſidentibus, & ſubreptitiæ non obſeruentur.

TEXTVS.

Car. 71. Decr.

ABVSVS quoque malefactorum, homicidarum, & cæterorum delinquentiū de medio tollere volētes, qui poſtquam homicidia, & delicta huiuſmodi patrarunt, ordinariorum cognitionem, & meritam punitionem euitare cupientes, commiſſarios extraordinarios eis propitios, & fauorabiles à nobis impetrāt: & informationes per indirectas vias, præter rei veritatem ſuo modo ſummifaciunt, vt erga eos ad gratiarum conceſſionem faciliores nos reddamus: ne ſcælera huiuſmodi remaneant impunita, & eos in ſuis malicijs gloriari oporteat, Hoc ſtabili quoque ſtatuimus ædicto, vt ſi, & poſtquam homicidæ, & delinquentes prædicti, quicūque ſint, pro criminibus quibuſuis, & delictis literas indulgentiarum, ſeu remiſſionem

ſionem à nobis obtinuerunt, teneãtur, & debeant illas infra vnum menſem à data illarum, conſilio noſtro Taurini, ſi vltramontani fuerint, & conſilio Chiamberiaci reſidentis, ſi citramontani, vocatis, & auditis procuratore noſtro fiſcali, & parte læſa, vel querelante, ſi quæ ſit, in proprijs perſonis, & in generali auditorio cauſarum humiliter præſentare, & illas debitè iuſtificare, vt intelligatur, ſi ſubreptitiæ, vel mendoſæ, aut non expreſſa, vel occulta veritate eas à nobis impetrauerint: & quouſque hoc iuſtificatum erit, eos detineri iubemus. Quod ſi iuſtè, & omni expreſſa veritate obtentæ reperiantur, debiteque iuſtificatæ fuerint, vt præmittitur, conſilia noſtra prædicta tunc illas interinabunt, & obſeruari mãdabunt iuxta formam illarum: ſatisfacto prius parti læſæ ordinatione dictorum conſiliorum noſtrorum, à qua non poſſit appellari, ſeu ſupplicari. Et idem fieri, & obſeruari volumus, ſi dicti delati in loco delicti detineantur, à quo relaxari non debeant, niſi ſatisfacto parti læſæ, ordinatione iudicis ordinarij, à qua non poſſit etiam appellari, vt ſupradictum eſt de conſilijs. Eoſdem quoque delinquẽtes publicè, & gratioſè monendo, vt ab huiuſmodi delictis, ab inde ſe abſtineãt. Si verò aliter, & contra rei veritatem impetratæ fuerint, & delinquentes ipſi, vocatis prædictis, eas iuſtificare non potuerint, tunc, & eo caſu eos iudicibus eorũ ordinarijs, ad quos de eorum delictis ante factas huiuſmodi gratias iudicare pertinebat, ligatos remittant pro iuſtitiâ miniſtranda. Decernentes propterea dicto caſu literas noſtras indulgentiarum prædictas nullius eſſe momenti, & pro non conceſſis haberi: quia ſic omnino fieri volumus, & mandamus. Si verò delinquentes huiuſmodi, ante conceſſionem dictarum literarum noſtrarum detenti fuerunt, eos nullatenus relaxari iubemus, donec ſuper ſubreptione ipſarum literarum vocatis prædictis cognitum fuerit. Eoſdem detentos eo caſu ad præſentationẽ dictarum literarũ per procuratorem ſpecialẽ admittentes.

SVMMARIVM.

1 *Gratiam Princeps conceſiſſe cenſetur, ſi preces veritate nitantur.*
2 *Cognitio approbationis gratiæ ei iudici ſpectat, in cuius territorio reus deliquit.*
3 *Præſentatio literarum gratiæ interinandæ, perſonaliter fieri debet, & non per procuratorem.*
4 *Literæ, quibus reus admittitur ad interinandam gratiam per procuratorem, non ſunt obſeruandæ.*
5 *Niſi ex certa ſcientia id fieri per Principem concedatur.*
6 *Reus literas gratiæ humiliter præſentare tenetur.*
7 *Solennitas actus interinationis.*
8 *Interinatio literarum gratiæ infra menſem non præſentatarum, vel intra tempus prorogatum fieri non debet.*
9 *Gratiam poſtulans delictum fateri cenſetur.*
10 *Gratia obreptitia eſt, ſi delictum cum ſuis qualitatibus non explicetur. & quando non viciet obreptitio: & ſub num. 8.*
11 *Gratia quæ annexam habet cauſæ cognitionem ſuſtinebitur, etſi non omnino fundetur in ſubſtantia veritatis.*
12 *Princeps remittens pœnam corporalem, præſupponit delictum doloſè perpetratum.*
13 *Gratia pro eodem delicto conceſſa vicio obreptionis vel ſubreptionis non labefactatur. Et ſubreptio in vno capitulo alteri ſeparato non obeſt.*
14 *Obreptitio, & ſubreptitio quæ ſit.*
15 *Literæ inciuiles, & irrationales quæ ſint?*

Gloſſa prima.

GRATIA Principis regulariter conceſſa intelligitur, ſi preces veritate nitãtur.
1 † l. fin. C. de diuerſis reſcriptis, cuius verificationem ſupplicans, qui gratia frui vult, vt dixi proximo decreto, præſtare tenetur. Verùm quia pro ipſa verificatione rei, vt plurimum quærebant ſibi iudices fauorabiles decerni, licèt cognitio confirmationis, vel reprobationis gratiæ ad eum iudicem pertineret, in
2 cuius iuriſdictione reus deliquit. † l. 1. & auth. qua in prouincia. C. vbi de crim. ag. oportet. tamen quũ eius ſit iuriſdictionem demere, cuius eſt dare, mandante, ſeu delegante principe cauſam alteri, iudicis ordinarij cognitio ſoluitur, & in alterum transfertur. l. iudicium ſoluitur. & ibi Caſtr. & alij. ff. de iudic. Nec ex hac euocatione, quam hic Princeps facit conſilijs Chiamberiaci, vel Taurini reſidentibus, aliqua iniuria fit alijs iudicibus, etiam ſi feudatariorum ſint, ad quos ſpectet cognitio cauſarum ſuorum ſubditorum. Bald. in l. 1. ff. de rer. diuiſ. Curt. iun. conſ. 2. dixi ſupra tit. de for. compet. glo. etiam priuatiuè. Felin. & alij in cap. cæterum de iudicijs: quia hoc procedit in alijs caſibus Principi iure ſuperioritatis non ſeruatis, prout eſt remiſſio, & abolitio pœnarum criminum capitalium, quæ vt dixi in decr. 1. huius tituli quum ſoli Principi non ipſis Dominis, nec feudatarijs competat, idcirco in neceſſarium antecedens ille iudex cognoſcet de veritate ſupplicatorum gratiæ, cui Principi placuerit ipſam cognitionem mandare, & non alius. l. 2. ff. de iuriſdi. omn. iudic. l. oratio. ff. de ſponſalib. l. ad rem mobilem. ff. de procur. ad quem ſpectat cauſas ſuas, cui vult cõmittere. l. 1. & 2. C. vbi cauſ. fiſc. Luc. de Pen. in l. contra col. 1. C. de re mil. lib. 12. & proinde placuit Principi has cauſas remittere ipſis conſilijs, in quibus ſemper conſueuit adeſſe numerus Senatorum omni integritate præfulgẽs, ac valde preclarus, vt per Dom. Oſaſch. deciſ. 1. quum cauſæ criminales, ſicut ſunt graues, ita grauibus viris demandari debeant, ac ibi cautius agi,

vbi

vbi maius periculum verſatur. l. 1. §. etſi quis. ff. de
Carb. ædi.

Citramontani literas gratias præſentare debent
conſilio, ſeu Eccell. Senatui Taurinenſi, & Vltra-
montani Excell. Senatui Chiamberiaci. hæc præ-
3 ſentatio perſonaliter fieri mandatur † non per pro
curatorem. Duabus rationibus: Primò cauſa hæc
confirmationis, vel reprobationis veniæ, ſeu gratię
criminalis eſt, & pro delicto quod pœnam ſangui-
nis exigebat, quibus in cauſis procurator non ad-
mittitur pro reo abſente. l. ſeruum quoq; §. publicè.
ff. de procur. l. pen. §. ad crimen. & ibi Bart. ff. de pu-
blic. Boſ. in prat. crim. tit. an in crimi. iudic. quis
poſſ. pro abſ. inter. Secundò quia illis non verifi-
cantibus ſupplicatâ, remittendi ſunt ad eorum iudi
ces ordinarios. ligati pro iuſticia miniſtranda. Quę
remiſſio nullo pacto fieri poſſet, niſi interim in car
ceribus cuſtodirentur. Quare petens reſtitutionem
in integrum aduerſus ſententiam capitalem non
audietur per procuratorem, niſi perſonaliter ſe con
ſtituat Marſ. ſing. 221. & ſi literæ gratiæ diſponerēt
reum eſſe audiendum, pro verificatione earumdē
per procuratorē, ipſo ſe non conſtituente in carce-
4 ribus, non eſſent † ſecundum Rebuf. in conſtit.
reg. tit. de contum. art. 4. glo. vn. num. 8. obſeruan-
dæ. Sic refert dixiſſe Aufre. Senatum cenſuiſſe. arr.
222. idem videtur ſentire Boer. q. 65. num. 10. Quod
intelligo niſi ex certa ſcientia, & de plenitudine po
5 teſtatis concederentur. † Bal. in l. nam ita diuus. q.
1. ff. de adopt. Alex. conſ. 2. colu. 5. verſi. & non du-
bium lib. 1. ac ex alijs notatis à me ſupra tit. de con-
cluſ. in cauſ. in glo. 1. tertiæ part. nu. 8.

6 Literas ipſas humiliter præſentare tenentur † nā
quum ad validitatem gratiæ ex parte recipientis
contritio, ſeu pęnitentia requiratur. vt dixi decr.
primo huius tit. Iaſ. in l. pactus. §. illud num. 4. ff. de
pact. pœnitentibusq; venia tribuatur. l. Manicheos.
C. de hæret. debebit reus humilitatem in præſenta-
tione oſtendere, quæ eſt pœnitentiæ fundamentū.
capit. ſecundo diſtinct. ſecunda de pœn. imo, vt
etiam dixi dicto decr. 1. genibus flexis, per reum li-
terarum fiet præſentatio. Papon. tit. de grac. & re-
miſ. arr. licèt hoc in actu præſentationis nunquam
obſeruari viderim ſed tantum dum verificatis par-
tibus, literæ per Exc. Senatum interinātur, tunc ete-
7 nim in pleno auditorio † ſedente Senatu compa-
ret, & capite detecto, genibus flexis audit à ſecreta-
rio recitari, ac legi actum interinationis gratiæ.
quo perlecto facta illi per præſidem vna breui mo-
nitione, & verbali correctione, qua in re Excell. q.
Dominus Caſſaneus Puteus, primus dum viueret
Præſes (vt in cæteris omnibus) ſolebat eſſe grauiſſi
mus, petita venia ſurgit, & abit.

Item præſentatio ipſarum literarum gratię infra
8 menſem à data earumdem fieri præcipitur. † nam
etſi Principis beneficium debeat eſſe perpetuum.
c. decet de reg. iur. in 6. l. falſo. C. de diuerſ. reſcript.
literæ tamen ad lites annales ſunt. cap. quanti de
off. deleg. cap. plerumque, & cap. ſi autem de reſcri
pt. ideò quum literis iſtis, etſi beneficium conti-
neant, reus vtatur in lite, terminum anni Princeps
conſiderata natura rei ad menſem reſtrinxit: quo
elapſo amplius interinari non debent. Marc. quæſt.
41. niſi reus, vt fieri ſolet, ante finem menſis proro-
gationem termini à Principe obtineret: ſiquidem
prorogatio, & primus actus idem cenſeantur. l. 2.
cum ibi not. ff. ſi quis caution.

Quantum ad verificationem earũdem, ac quòd
debeant eſſe purgatæ vicio ſubreptitionis, & obre-
ptitionis iam tractaui in d. 1. decreto. ac etiam gra-
tiam taciturnitate eius rei non viciari, cuius expreſ-
ſio, Principem minimè retinuiſſet à conceſſione
illius cap. dudum, in verbo conſiderantes de re-
ſcrip. in 6. Ruin. conſ. 157. volum. 1. Soc. conſ. 63. lib.
1. Crauc. conſ. 2. num. 14. Alc. conſ. 362. Niſi tacuiſ-
ſet impetrans aliquam qualitatem, cuius expreſſio
nem ius requireret. Nam tunc gratia viribus caret,
etiam ſi qualitate ipſa tacita, Princeps nihilomi-
nus idem conceſſiſſet. c. ſi motu. & ibi glo. ca. non
poteſt de præb. in 6. ca. ſi proponente de reſc. Coar.
lib. 1. var. reſol. cap. 20. ſub num. 5. verſi. verum. Qua
re etſi gratiam petens delictum fateri non cenſea-
tur. Alex. in l. 1. ff. de nou. oper. nunc. Alex. & Iaſ.
in l. dicere. ff. de verbor. oblig. Alex. conſ. 70. volu.
primo. Gabr. ritu. de malef. concl. 24. num. 15. hic
tamen ſecundùm decreti formam, ſi oportet reum
in precibus narrare veritatem, ac delicti qualitatē,
ſequitur qui gratiam, & veniam quærit, debere, cri
9 men fateri. † Bald. in l. vnica. C. de confeſſ. Afflict.
in cap. naturalis in quarto notab. ſi de feud. fuerit
controuer. Boſ. titu. de remed. nu. 29. vt dixi cum
qualitatibus ſuis, alioqui gratia ſubreptitia reddere
tur, Iaſ. in l. nec damnoſa. C. de præcibus imp. off.
Boſ. titu. de remed. ex. ſol. clemen. princ. num. 33.
Marc. quæſt. 504. num. 18. in cognitione cuius obre-
ptitionis, vel ſubreptitionis, iudices conſiderare de-
bent qualitatem ſupplicantis: nec exactè agere con
10 tra ruſticum, † qui ſupplicauit. Bald. conſ. 81. lib. 1.
Crau. conſ. 2. num. 14. vel contra reum, pro quo nō
ipſe, ſed tertius ſupplicaſſet Crau. ibi num. 14. vel ſi
id expreſſum non ſit, quod Principem faciliorem
ad indulgendum reddidiſſet. Rom. conſi. 194. nu.
2. dubio. Soc. conſ. 169. lib. 2. Quinimo quum gratia
habet annexam cauſæ cognitionem, prout omnes
habent, requirentes interinationem, non reddere-
tur obreptitia, licèt non omnino fundaretur in ſub
11 ſtantia † veritatis. Bal. in l. præſcriptione. C. ſi contr.
ius vel vtil. public. Soc. conſ. 169. num. 6. lib. 2. Maxi
mè ſi pœnam corporalem Princeps remiſiſſet: cui,
cùm ſine dolo locus non ſit. Cin. in l. ſi quis non
dicam. C. de epiſcop. & cleric. in l. data opera. C. qui
accuſ. non poſ. Dec. conſ. 83. colum. 2. præſuppoſuiſ
ſe Princeps videtur delictum doloſè perpetratum.
12 † Crauc. conſ. 2. ſub num. 14. Quod ita demum pro
vero admitto, ſi Princeps ex certa ſcientia, videli-
cet ſciens delinquentem meruiſſe pœnam corpora
lem, indulſerit. l. quidam conſulebant cum ibi
not. ff. de re iudic.

Item ſi geminata ſit gratia, pro eodem delicto
vicio obreptionis, ſeu ſubreptionis nō labefactaro-
13 tur. † Bal. Fulg. & Iaſ. in l. nec damnoſa. C. de preci
bus Imper. offer. Alc. conſ. 362. geminatio etenim
eandem vim habet, quam clauſula motus proprij
Bald. & Fulg. in l. nec damnoſa. C. de precib. imp.
off. qua vitium obreptionis, & ſubreptionis exclu-
ditur Iaſ. in d. l. nec damnoſa, & in ſpecie gratiæ
homicidij Sila. conſ. 50. Burſ. conſ. 177. num. 8. & 9.
Minusque ſubreptio in vno articulo viciat capitula
ſeparata. cap. ſi eo tempore de reſcrip. in 6. vel ſi ca-
pitulum gratiæ tendat ad commodum vnius, &
aliud ad commodum alterius, cui alienum factum
nocere non debet. l. ſi vnus. §. ante omnia. ff. de pact.
Rebuf. in conſtit. reg. in tract. de reſcrip. in præf.
num. 112. Cuius etiam gratiæ verba dubia, ſi quæ
eſſent latiſſimam reciperent interpretationē. Clar.
in pratic. cri. §. fin. q. 59. Alc. conſ. 451. nu. 13.

14 Obreptitio, autem, & ſubreptitio † quid ſit, ibi
Rebuf. declarat nu. 125. ſubreptitio aliquid eſt per
mendacem narrationem impetrare, ſeu clam au-
ferre: obreptitio vero ſi precib. veritas non eſt adie
cta. l. ſi quis obrepſerit. ff. de falſ. quamuis Ruin. cōſ.
123. num. 11. vol. 3. & conſ. 93. vol. 14. Bald. conſ. 252.

vol. 1.

volum.1.Alex. conſ.60.vol.2.Rim. iun.conſ.355.di-
xerunt per expreſſionem falſi cõmitti obreptionẽ,
& per taciturnitatem vero ſubreptionem.inter quę
duo,nullam videntur dd.aſſignare conſiderabilem
differentiam Bar. & Iaſ. & alij in l.2.C. ſi contra ius
vel vtil. pub. Panor. in cap. ſuper literis de reſcript.
Aliquando literæ non ſunt obreptitiæ, nec ſub-
15 reptitiæ, ſed inciuiles,vel irrationabiles: † quia con
traius, æquum & bonum l. inciuile. C. de rei ven-
dic. l. 2.C. de inoff. teſtam. l. inciuilem. C. de furt. l.
inciuile ff. de legib. vel irrationabiles cap. cauſam
2.in fin. de teſtib. l. fin. C. ſi cont. ius. vel vtil. publ.
vnde Rebuf. vbi ſupra num. 131.in praxi dixit pro-
curatores,conſueuiſſe opponere literas obreptitias,
ſubreptitias,inciuiles,& irrationabiles.

S V M M A R I V M.

1 *Decreti correctio in dubio non præſumitur.*
2 *Domini de mero, & mixto imperio inueſtiti iura non habent fiſcalia.*
3 *Epiſcopus an habere poſſit procuratorem fiſcalem.*
4 *Domini procuratorem fiſcalem conſtituere poſſunt,pro dependentibus à mero, & mixto imperio.*
5 *Qui procurator priuilegia non habet fiſcalia.*
6 *Fiſcus Principis, vel reipublicæ Romanæ præſumitur ſoluendo,non dominorum particularium: quorum etiam fiſcus non dicitur idoneus fideiuſſor,ob difficultatem conueniendi.*
7 *Fiſcus dominorum ad interinationem gratiæ vocandus.*
8 *Gratia Principis bona non comprehendit feudatario confiſcata.*
9 *Gratia mandans bona reſtitui intelligitur de bonis nondum alienatis, & per tertios non poſſeſſis.*
10 *Gratia plenis, & prægnantibus verbis concepta,mandans bona non obſtante quauis condemnatione reſtitui iuribus feudatarij,an derogare cenſeatur.*
11 *Forma literarum, vt bona confiſcata repetantur, quomodo concipiatur.*
12 *Princeps etiam ſine pace partis læſæ reo indulgere poteſt.*
13 *Quæ indulgentia iura ipſius partis non offendit.*
14 *Pace non obtenta à parte,reus vrbem ingredi non debet, & quæ dicatur pars læſa?*
15 *Excell. Senatus precibus verificatis gratiam interinare tenetur.*
16 *Reus, qui videt gratiam de obreptione impugnari, poteſt iterato ad Principem recurrere.*
17 *Reus antequam carceribus relaxetur omnia damna parti læſæ reficere tenetur, & quæ.*
18 *Reo moriente dum pendet cauſa interinationis poteſt hæres proſequi quæſtionem bonorum.*

Gloſſa ſecunda.

LITERIS gratiæ præſentatis pro interi
natione earumdem vocandus eſt fiſcus
Principis, & pars læſa, vel quærelans, ſi
quæ ſit, & interim mandatur reus deti-
neri. Primò Decreto huius tituli data
erat facultas iudici relaxandi reum media idonea
cautione, ſi ſic arbitraretur, quæ nunc ſibi videtur
auferri. Cuius tamen contrarium puto: quum vi-
1 tanda in dubio ſit primi decreti correctio, † l.præci
pimus. C. de appell. ac lex poſterior idẽ generaliter
diſponens quod prima, ſecundùm ipſam intelligi
debeat. glo. Bar. & Iaſ. in l. ſciendum. ff. qui ſatiſd.
cog. Rom. conſ.40. dixi tit. de foro compet. glo. 2.
nu.20.erit igitur reus detinendus quoad videbitur
Senatui, non vltra. Vocandus eſt fiſcus. & loqui-
tur Princeps de fiſco ſuo: Quia in re eſt notandum
Nobiles recognoſcentes ſuperiorem, non obſtan-
te, quòd de mero, & mixto imperio inueſtiti ſint,
2 non habere iura fiſcalia. † Ruin. conſ.111.num.12.
vol.5.allegat Bar. in l. item veniunt. §. an Senatus. ff.
de pet. hæred. Bal. in rubr. C. de priuileg. fiſc. Purp.
in l.2.nu.69. ff. ſi cert.petat. vnde dixit Marc.q. 339.
epiſcopum non poſſe habere procuratorem fiſca-
3 lem, † quum propriè loquendo Papæ, & Principi
tantum conueniat. l. ſimile. ff. ad munic. d. §. ait Se-
natus. Bal. in c.1.§. ad hæc de pac. iur. firm. niſi pri-
uilegio, aut conſuetudine ſibi ea authoritas fuiſſet
conceſſa. Bal. in l. aduerſus. C. de tut. eſt pulchra ad
ditio ad dec.229.Cap.Toloſanæ.
Mihi placet diſtinctio Boer. q. 264. ſcilicet dupli-
cia eſſe iura fiſcalia. Primò illa, quæ procedunt iu-
re ordinario, quæ dominorum ſunt omnimodam
habentium iuriſdictionem ſine Principis iuſſu, &
interuentu. Secundo alia fiſcalia iura extraordina-
ria, quæ Principi tantum competunt l. vnic. vbi
Fab. Ang. & Salic. ca. ſine iuſſu princ. Luc. de pen
in l. prima col. pen. C. de priuileg. ſchol. lib. 12. Af-
flict. dec. 282. Brun. conſ. 31. communè dicit Rol.
conſ.78.num.13.volum.2.
Quare ſequitur dominos, & vaſallos inueſtitos
de mero, & mixto imperio,habere facultatem con
ſtituendi procuratorem fiſcalem pro iis, quæ ab
ipſo mero imperio, & omnimoda iuriſdictione
4 dependent. Qui tamen procurator fiſcalis non ha-
5 bebit priuilegia fiſcalia. † Bal. in l. 1. C. de hære. vel
act. vend. Guid. Pap. q. 76. ſicut nec etiam camera
Epiſcopalis. Iaſ. in §. item ſeruiana nu. 75.Inſtit. de
action. Vnde Luc. de pen. in l. 4. C. de num. & act.
lib. 12. non facit difficultatem, quin recognoſcen-
tes ſuperiorem habeant fiſcum, ſed negat eos habe
re fiſci priuilegia. l. cum qui vectigal. ff. de verbor.
ſignifi. l. ſimile. ff. ad municip. Guid. Pap. q.76.Rui.
conſ.111.nu. 15. vol.5. Ceſal. conſ.317.nu. 30. Qua-
propter ꝙ aliquando allegat, contra petitam cau-
tionem a procuratoribus fiſcalibus dominorum fi-
6 ſcum ſemper eſſe ſoluendo, † l. 2. ff. de fund. dot.
procedit in fiſco Principis, aut reipublicæ Roma-
næ, non autem particularium Dominorum, inter
quos aliquando nonnulli ſunt non ſoluendo, &
præſuppoſito, quòd ſoluendo huiuſmodi fiſcus ſit,
non tamen dicitur idoneus fideiuſſor de iudicio ſi-
ſti, vel depoſitarius ob difficultatem conueniendi. l.
2. ff. de fideiuſſ. glo. in l.2. ff. qui ſatiſd. cog. Bald. in l.
ſententia. C. de fideiuſſor. Afflict. dec. 88.
Cæterum quantum ad materiam decreti vocari
oportet fiſcum Principis. Sed an fiſcus, ſeu procu-
rator fiſcalis Domini, cuius reus eſt ſubiectus? Exi-
7 ſtimo quòd ſic: † ſi de eius intereſſe tractetur, con-
tra quem tanquam tertium ſtrictè gratiam inter-
pretari debemus. cap. cum dilecti de donat. l. fin. ff.
de conſt. princ. Ruin. conſ.30.num. 8.vol. 5. Quod
ſi opponeret ſe interinationi gratiæ, ſub prætextu
bonorum rei ſibi acquiſitorum, interinationem ip-
ſam retardare, ſeu impedire non poſſet. c. ſecundũ
leges de hæret. in 6.dd. in l. ſeruus. C. de pact. ſic re-
fert cenſuiſſe Senatum Pariſienſem Papon. tit. de
gratia, ſeu remiſſ. arre. primo.
Quod puto quantum ad bona verum, modò il-
la nondum ſint fiſco, ſeu domino loci publicata,
8 ad quæ gratia non extenditur. † l. 1. vbi Salic. l. 2. C.
ſentent. paſſ. Burſ. conſ.54.num.10.Neuiz. conſ.68.
num. 47. nec ad pœnas declaratas in fauorem feu-
datarij Ponte in q. laudim. q.24.verſ. quod nec etiã
vbi ſic iudicauiſſe Senatũ dicit pro dominis Noui
1573. 26. Octobris, ac pro domino Cercenaſci iu-
dicauit die 4. Octobris 1588. me etiam ſuffragante
Quum gratia Principis non extendatur ad bona
confiſcatione quæſita feudatario. Anch. conſ.161.
Afflict. tit. quæ ſunt reg. in verba bona committen-
tium

tium crimen. num.49. Boſ. tit. de rem. ex ſol. clem.
princ. Burſ. conſ.54. Rol. conſ. 45. num.10. volu. 4.
Ber. conſ.76. num. 115. volum.1. ad quod propoſi-
tum dicit Boer. q.64. ſub nu. 5. literas gratiæ ſolitas
continere clauſulam reſtitutionis ad bona non cō-
fiſcata, licèt aliquando ſine eadem clauſula fieri vi
derit. Imo ſi non tangant bona confiſcata, ſed ex-
preſsè mandent bona reo reſtitui, de illorum bo-
norum reſtitutione literæ interpretantur, quæ non
fuerunt alienata † per fiſcū tertijs perſonis, illa poſ-
ſidentibus. Bart. & Bald. in l. fin. C. ſent. paſſ. Abb.
& Fel. in c. inter quatuor num.4. de maior. & obed.
Plot. in l. ſi quando nume. 9. C. vn. vi. Quod multò
fortius procedit reſpectu fructuum, qui nunquam
reſtituuntur Clar in §. fin. q. 59. verſic. quæro etiam
Burſ. conſ.54. nu. 13. cuius cōtrarium probat textus
in l. in condemnatione §. 1. ff. de reg. iur. niſi id di-
xerimus non extendi in præiudicium tertij, vt vide
tur ibi Cagnol. ſentire. Si vero Princeps verbis ple-
nis, ac prægnantibus ad bona alienata, vel per alios
poſſeſſa reſtitueret, iura dominorum tollere cenſe-
30 retur, & illis derogare † Iaſ. in l. Gallus §. quid ſi tan
tùm num. 77. Soc. Iun. num. 108. ff. de lib. & poſth.
Rib. conſ.154. Gabr. de iure quæſito conclu. prima.
Oſaſch. dec.90. num.14. Burſ. conſ.54. num.20. Rol.
d. conſ.45. vbi plures diſtinguit caſus vol. 4. vt ſi di-
ceret non obſtante aliqua condemnatione, de qua
opponi inhiberet Iaſ. in d. §. quid ſi tantùm. nu. 74.
Dec. conſ. 257. in fin. Quamuis in hoc caſu contra
Decium, & in eodem caſu, ſuper gratia Sereniſſimi
Ducis Sabaudiæ conceſſa vaſallū Excell. Comitis
Gebenenſis huius Decreti facta mentione conſul-
uerit. Neuiz. conſ.68. ſub num. 46. quod oportet in-
telligere, ſi bonorum poſſeſſionem iam dominus
apprehēdiſſet: alioqui delicti abolitio cum bonorū
reſtitutione feudalia etiam, ac emphiteutica con-
tineret. Nat. conſ.471. num.28. imo & iam poſſeſſa,
ac exacta, ſi id ſpecificè comprehendat, ceſſante vi
cio obreptitionis, & ſubreptitionis, vt copioſè pro-
bauit Paril. conſ.1. nu.36. vol.4. pulchrè comprobat
31 Rol. d. conſ. 45. vol. 4. formam † autem literarum
gratiæ, vt bona comprehendant tertijs alienata do
cet. Cag. in l. ea ſola. ff. de reg. iur.

Quoad partem quærelantem, ſeu læſam attinet,
Princeps mandat illam vocari: ſine pace cuius, ta-
metſi quantum ad publicum intereſſe pœnam tam
corporalem, quàm pecuniariam remittere poſſit,
32 † ſecundùm Thom. 2.2.q.77. art.4. Iſern. & Afflict.
tit. quæ ſint regal. Bart. Iaſ. Dec. Soc. & Purpur. in
l. venia. C. de in ius voc. Boer. qō. 65. Boſ. tit. de re-
med. ex ſol. Clem. 1. Plot. conſ.78. num.32. ſine ani-
mæ periculo, & criminis reatu. Coar. lib. 1. var. re-
ſol. cap. 20. num. 8. reijcere condicionem paci adie-
ctam, ne reus ciuitatem ingrederetur. Alc. conſil.
135. lib. 5. tamen pace non facta ipſi parti, & in ribus
33 ſuis gratia non obeſt. † d. l. venia. & ibi glo. Bar. &
Bald. C. de in ius voc. Bald. in l. tranſigere. colum. 2.
verſi. quarto oppono. C. de tranſact. Caſt. conſ.423.
volum.1. Oſaſch. decis.134. nu. 11. imo Plot. d. conſ.
78. conatur probare pace prius à parte læſa non ha-
bita, gratiam non eſſe concedendam, cuius contra
rium decreta iſtius tituli oſtendunt, ſcilicet fieri
poſſe, licèt facilior ſit Princeps ad remiſſionem pœ-
næ, ac abolitionem delicti, ſi reus pacem à parte
obtinuerit. & viderim tunc gratiam concedi per q.
Sereniſſimum Ducem Emanuelem Philibertum
memoriæ nunquam delendæ, modò reus abeſſet à
loco delicti per vnum, vel duo milliaria, donec re-
34 miſſionem à parte obtinuiſſet † ad euitandum ſcā-
dala. vt in ſimili Deuter. cap. 19. ibi ad vnam vrbiū
confugit, & viuet, ſtatutum autem quando man-
dat offenſum citari, de quo intelligendus ſit, viden-
dus Bald. in l. quamuis. 2. C. de adult. Caſus quibus
gratia iuribus partis præiudicare poteſt enumerat,
Alc. conſ. 461. num. 16.

Parte vocata ſi ſupplicata verificentur, ac vicio
obreptionis, ſeu ſubreptionis careant, Excellentiſſi
35 mus Senatus tenetur gratiam interinare: † quum
vbi Princeps manum appoſuit, non liceat inferio-
ri idipſum in dubium reuocare. cap. cum inſ[illegible]ior
de maior. & obedient. Quod ſi arbitraretur ob de-
licti grauitatem, gratiam non fore interinandam,
tunc non puniendus eſſet reus, ſed reſtituendus pri
ſtinæ libertati: Ne alioqui Principis authoritate de-
ciperetur. l. prima. C. de ijs, qui ven. ætat. impetr.
Boſ. tit. de remed. ex ſol. clement. princip. num.42.
Si verò cenſeret Senatus non eſſe interinandam,
ob defectum verificationis contentorum in preci-
bus, vel probaretur obreptitia. aut ſubreptitia: tunc
iuxta decreti diſpoſitionem remittendus eſſet reus
iudici ordinario, pro iuſtitia adminiſtranda. poſſet
tamen iterum Principem ſupplicare, ac obtinere
ampliorem gratiam ad remouendum dubium.
36 † Marc. quæſtio. 504. in fine. Quum etiam penden-
te cognitione cauſæ criminalis, & rei detentione
decretum innuat gratiam poſſe obtineri illis ver-
bis. Si vero delinquentes, &c. quæ ſpecies gratiæ in
illius interinatione, parem requirit ſolennitatem,
qualem ea poſtulat, quæ obtinetur à delinquente
abſente. eo excepto quod miniſterio procuratoris,
tunc interinari poteſt, prout decretum, ac ius com
mune diſponunt. l. eos. §. ſuper ijs. & ibi Bald. C. de
appellatio. Si autem interinatio fiat, monendus
eſt reus, vt in poſterum ſe ab huiuſmodi delictis ab-
ſtineant. ne alioqui videatur abuti gratia Principis,
vt dicetur in decreto ſequenti. Item antequam re-
laxetur ſatisfacere debet parti læſæ, ac reficere ex-
penſas medicorum & medicinalium. ac omnia
37 damna. † l. liber homo. l. qua actione. vbi glo. &
doctor. ff. ad legem Aquiliam. Exod. cap. 21. Item te
netur ad ſolutionem operarum, ac lucri amiſſi ad
ſuſtentationem onerum, quæ occiſus ſuſtinebat, do
tando, alendo, veſtiendo. Specul. titul. de iniur. &
dam. §. ſequitur verſicul. ſed numquid. & verſic. ſed
quid ſi ſtatim glo. in l. ex hac lege. ff. ſi quod paup.
fec. dic. Item perpetuò orare pro animo occiſi, ac
illi fundare perpetuum anniuerſarium, & ſecun-
dum eius facultates eleemoſinam largiri. Plot. dict.
conſ.78. Imo ſi gratia conceſſa ſit ſatisfacto primū
parti læſæ, ſatisfactio præcedere debet interinatio-
nem. Rip. reſp. 176. Sicuti non debet fur relaxari
furto non reſtituto, licèt ciuiliter ad reſtitutionem
actum non ſit. §. oportet. in auth. vt iudic. ſine quo-
quo ſuffragio. Bald. conſi. 497. lib. 4. Crauet. conſi.
53. num.3.

Sed quid ſi pendente cauſa interinationis reus
38 moriatur: † Dicerem ego, quod, & ſi reſpectu cri-
minis gratia conſumpta ſit, reſpectu tamen bono-
rum, ſi quæ erant prius publicata, poſſe hæredem
cauſam proſequi. l. 3. C. ſi penden. appellatio. reus
vel accuſ. mort. fuer. l. fi. C. ſi reus, vel accuſator.

A R G V M E N T V M.

Abſtineant peccare mali conceſſa relapſis,
Tollitur, at firmis gratia firma manet.

CARO-

TEXTVS.

Cart.72.Decret.

CAROLVS Dux Sabaudiæ, &c. dilectis conſilijs nobiſcum, & Taurini ordinariè reſidentibus gubernatoribus, vicarijs, poteſtatibus, bailiuis, iudicibus, Caſtellanis, ac cæteris vniuerſis, & ſingulis, officiarijs noſtris, mediatis, & immediatis, ad quos præſentes peruenerint, ſeu ipſorum locatenentibus, ſeruientibusque generalibus ſalutem. Cùm Principis ſit erga ſubditos clemẽtia, ac bonitate vti, potius quam iuris rigore nimio eoſdem cohercere: Nos hæc propensè conſiderantes, ad varias gratiarum conceſſiones proceſſimus, vt eas obtinentes manſuetudinis, & clementiæ noſtræ refecti vbertate, corruſcantisque gladij iuſticię ſeueritatem perhorreſcentes, à ſolitis criminibus damnataque vita ſua omnino abſtinerent; & ad bene quietèque viuendum promptius allicerentur. Nunc tamen audientes plures ex eis tanti muneris indignos gratijs, & indulgentijs noſtris huiuſmodi in dies abuti, & nedum ad priſtina redire, ſed ad alia quoque grauiora prorumpere delicta non veteri, in iuſtitiæ, & authoritatis noſtræ contemptum, ac totius reipublicæ perturbationem, quæ nobis ſiquidem exoſa nulli mode pati volentes, cùm priuilegij ſit quiſque, & immunitatis fruitione meritò indignus, cuius conceſſa ſibi facultate abutitur.

Quieti hoc ideo, & tranquillitati patriæ, & ſubditorum noſtrorum reſpicientes, ex noſtra certa ſcientia, motu proprio, & poteſtatis plenitudine, ac conſilij noſtri matura ſuper hijs deliberatione præhabita. Hoc perpetuo, & irrefragabili edicto ſancimus, & ſtatuimus. Quòd quicunque, qui gratias à nobis hactenus obtinuerint, & deinceps ſuper alijquibus homicidijs, ſeditionibus, & conſpirationibus, aut aliquo eorundem obtinebunt, ſub quacunque verborum forma, & poſt ipſas gratias ad aliquod horum relabentur, ſtatim eo ipſo ſint, & cenſeantur commodo dictarum gratiarum omnino priuati, meritisque pœnis animaduerſionibus, & ſupplitijs eo caſu afficiantur, afficiq; debeãt, perinde, ac ſi gratias ipſas à nobis nunq̃ obtinuiſſent.

Vobis hoc ideo, & veſtrum cuilibet inſolidum, quantum vnicuique ſpectabit, & veſtro ſubierit officio præcipimus, & iniungimus ſub pœna noſtræ indignationis, & priuationis officiorum veſtrorum, pro quolibet, & vobis conſilijs inferiore, quatenus huiuſmodi noſtras literas obſerûetis, obſeruarique faciatis illæſas, ac in plateis, & locis publicis officiorum veſtrorum talia fieri ſolitis, voce preconia, alta, & intelligibili proclamari, notificari, nunciarique faciatis, Ne quis earum ignorantiam in futurum prę tendere poſſit: vtque ſtudeant omnes huius noſtræ ſanctionis editione præmoniti rectam viuẽdi normã imitari, & virtutis zelo, vel formidine pœnarum ſolitos vitiorum abuſus deſerere. Quoniam ſic omnino fieri, & has noſtræ ſanctionis literas in volumine ſtatutorum noſtrorum inſeri volumus,

Quibuſcunque oppoſitionibus executionibus, exceptionibus literis ipſarum gratiarum, & alijs in contrarium allagandis, & facientibus non obſtantibus, Quibus, quo ad hæc ex dicta noſtra certa ſcientia derogamus, & derogatum eſſe volumus per præſentes, quas in teſtimonium concedimus. Dat. Taurini die decimaquarta Iulij, Milleſimo quingenteſimo decimo ſeptimo.

SVMMARIVM.

1 *Homines natura ipſa ad delinquendum proclines.*
2 *Concupiſcentia radix omnium malorum.*
3 *Pœna reo impoſita eſt delicti ſatisfactio.*
4 *Melius eſt rationem de miſericordia reddere, quam de crudelitate,*
5 *Prohibitum omnino eſt ſub ſpe veniæ peccare.*
7 *Gratiam, priuilegium, ac licentiam amittit, qui illis abutitur.*
7 *Gratias multiplicare odioſum.*
8 *Gratia ſecunda inualida, ſi nulla ſit facta mentio primæ. ſed an in diuerſo, vel eodem genere delicti procedat?*
9 *Iudex reſcribere ad Principem debet, ac eius mentem intelligere, ſi primi criminis in ſecunda gratia mentio habita non eſt, maximè, ſi vtranque gratiam idem Princeps fecerit.*
10 *Prorogatio per Principem, ad redimendum rem conceſſa nullius*

10 *nullius eſt momenti ſi prima prorogationis in ſecunda nulla ſit facta mentio.*
11 *Prorogatio Principis non repetit obligationem bonorum.*
12 *Gratia inualida eſt pro delictis futuris.*
13 *Gratia corruit, ſi delictum inde commiſſum graue ſit.*
14 *Præſes in actu comprobationis gratia reum monet, vt abſtineat in poſterum à delictis pœnam ſanguinis exigentibus, alioqui quòd gratia facta erit ſibi inutilis.*
15 *Monitio factum negatiuum continens non neceſſaria.*
16 *Grauius punitur, qui contra præceptum legis, & iudicis monitionem peccat.*
17 *Iudex monendo reum grauem ſe præſtare tenetur.*
18 *Gratia ſemper conceſſa intelligitur, modò reus in poſterum ab alijs delictis abſtineat.*

Gloſſa vna.

CVM homines quodammodo natura
ipſa, quæ viciorum imitatrix eſt. cap.
proclius. 20. q. 3. facilè ad delicta labe-
1 rentur. §. ſi quis igitur in auth. de mo-
nach. cap. omnis ætas. q. 1. opus fuit il-
lis concupiſcentiam refrenare, quæ radix eſt om-
2 nium † malorum cap. bonorum. 47. diſt. cap. nam
concupiſcentiam de conſt. gratia cuius refrenatio-
nis, factæ ſunt ſacræ conſtitutiones, quibus homi-
nes ſub iuris regula coarctati diſcerent honeſtè vi-
uere, alterum non lædere, & ius ſuum vnicuique
tribuere, quæ iuris præcepta ſunt. §. iuris. inſti. de iu-
ſti. & iure. præſertim quum causa conſtituendarũ
legum ea fuerit, vt humana coerceretur audacia,
ac nocendi facultas rafrenaretur. 4. diſt. cap. 1. Vnde
legulatores delinquentibus, ac legum tranſgreſſo-
ribus pœnas ſecundùm delicti quantitatem impo-
ſuerunt. cap. ſi quis 15. q. 1. ac delinquentis qualita-
tem. c. pœnitudinis. 26. diſt. quum pœna à lege, vel
3 à legis miniſtro impoſita ſit delicti † ſatisfactio.
Azo. in ſum. C. de pœn. & ea docente delinquens
cautius viuere diſcat. c. 1. §. 2. clem. de pœn. cum ibi
nota. vt pœna vnius cæteri terreantur, clement. 1. &
ibi Card. de off. ord. l. capitalium. §. famoſos. l. aut
facta. §. fi. ff. de pœn. l. 1. C. ad l. Iul. repet.

Verum quia vicio quodammodo naturæ homi
nes, vt dictum eſt, in malum prolabuntur, huma-
numq́; eſſe dicatur peccare. & diabolicum perſeue
rare. Bart. in l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoff.
teſt. glo. in l. conſentaneum. C. quomodo, & quan.
iudex: ideo legum latores quadam miſeratione du
cti, ſiquidem melius ſit rationem reddere de miſe-
4 ricordia, † quàm de crudelitate. c. de ijs. & ca. alli-
gant. 36. q. poſt pœnarum impoſitionem, tradere, ac
conſtituere cœperunt pœnas quandoq́; minuendas,
ac potius molliendas, quàm exaſperandas. l. hodie.
& l. interpretatione. ff. de pœn. Imo, & quandoque
ex cauſa ex toto remittendas. l. relegati in fi. l. mo-
ris. §. ſed enim. l. diuus. 2. l. ad beſtias. ff. de pœn. l. 1. §.
fi. ff. de quæſt. prout explicatui latius decreto primo,
ſupra hoc eodem titulo. Ex quibus remiſſionibus
Sereniſſimus Dux, quum animaduertiſſet delinquẽ
tes nedum a malo non recedere, nec mores muta-
re, prout recedere, & mores mutare debuiſſent. ca.
non ſufficit. diſt. 1. de pœn. Sed imo etiam aliquos
peccare ſub ſpe veniæ, quod maximè prohibetur.
5 c. illud. & ibi Abb. † de cler. excommun. minis. An
iterato de delicto remiſſe agi poſſit faciunt nota-
ta à Cagnol. in l. bona fides. ff. de reg. iur. ac alios
abutentes clementia ipſius Principis in eadem de-
licta prolabi, pro quibus indulgentiam erant con-
ſequuti, hoc ſtatuto decreuit inefficacem, & inua-
lidam iſtorum relabentium gratiam, & indulgen-
tiam reddi. Nam, & ſi deceat Principis gratiam
eſſe perpetuam. c. decet de reg. iur. in 6. Mar. q. 515
gratia tamen ipſa abutens illius beneficio ſe indi-
6 gnum facit, ac priuari debet † Afflict. de conſt. re
gn. lib. 2. tit. de vxoribus fori iudic. rub. 8. ſiquidem
perdat priuilegium, qui illi contrafacit. c. priuile-
gium, q. 3. 74. diſtin. priuilegium aũt aliud non ſit
quã gratia Bald. in prelud. feud. nu. 18. Curt. ſen.
conſ. 49. Gram. dec. 59. Nata conſ. 164. Bertaz. conſ.
97. num. 37. amittatq́; beneficium licentiæ, qui illa
abutitur. Caſtr. in l. cum ita. ff. de leg. 2. facit l. cum
pater, §. libertis. ff. de leg. 2. l. auxilium. ff. de minor. c.
pro illorum de præb. Abb. in c. cum acceſſiſſent.
de conſt. Bal. in l. ſi creditor. C. de iur. dom. impetr.
Luc. de Pen. in l. 2. C. de ijs qui ſpon. mun. ſuſc. lib.
10. l. voluntate. C. de excuſ. tut. Innoc. in cap. acce-
dentibus. de priuileg. vnde Bal. in l. cum proponas.
C. de pactis, & in l. præſcriptione. C. ſi contra ius vel
vtil. publ. dixit non intelligo pro eo ſcriptum, qui
facit contra ſcriptum. & Leo Papa in c. aliud qui-
dem: diſt. 1. de pœnit. veniam poſtulantem ab illi-
citis, oportere etiam à multis licitis abſtinere: tan-
tò magis ergo ab alijs illicitis: quum, & peccata di-
miſſa aliquando redire dicantur. cap. 1. & quaſi per
tot. de pœnit. diſt. 4. ac iuxta illud ſerue nequam
omne debitum dimiſi tibi, non ne oportuit te miſe
ri conſerui tui. quando valeat pactum vel ſtatutum
quod remiſſio pro non facta habeatur, ſi iterato de
linquens relabatur in idem crimen Bartol. in l. ſi
vnus. §. pactus ne peteret, & in l. tale pactum. §. qui
prouocauit, ff. de pact. Iaſ. in d. §. pactus. vbi vide. Et
recens delictorum reiteratio ſatis oſtendat primũ
facinus commiſſum magis peruicaci, ac inuetera-
ta ingenij malicia, quàm impetu, ignorantia, vel
infirmitate, quæ delictum minuit: ſiquidem ex ſe-
quentibus præſertim ijs, quæ ad mores pertinent,
præcedentia mirum in modum declarentur. l. ſi hi
qui. & ibi Bald. & [illegible]o. C. de adult. §. vlt. & ibi glo.
in auth. de reſtit. [illegible] quæ par. Suffragatur quod
7 odioſum cùm ſit gratias multiplicare. † Bald. in l.
fi. colum. 2. verſic. nota quòd beneficium de conſt.
princip. ſecunda gratia nulla facta mentione pri-
mæ, ob aliud delictum. per eundem obtentæ, cui
8 iam alia fuerat conceſſa nullius eſt momenti. † c. 2.
de fil. præsbyt. in 6. c. 2. §. 2. de deci. in 6. Fel. in c. ve
niens de præſcript. Gulicl. de Cun. & Bald. in l. 3.
C. de epiſcop. aud. Iaſ. in l. nec damnoſa. C. de pre-
cib. imper. offer. Nat. conſi. 211. quum delictum,
qui geminat veniam ſperare non debeat. d. l. 3. & ibi
Bal. C. de epiſco. audientia, facit ad rem quod Bart.
tradit in l. omnes. C. de delator. lib. 10. vbi vult ſi ſta-
tuto commutari poſſit pœna ſanguinis in pecunia
riam, illud non procedere in delicto repetito. quod
an reſtringatur ad eiuſdem delicti genus. Coar. lib.
1. var. reſol. c. 20. nu. 8. Alc. in c. cum non ab homi-
ne num. 43. de iudic. Anton. de Padil. in l. tranſige-
re num. 69. C. de tranſact. Non tamen velox debet
eſſe iudex ad puniendum reum, qui primùm ta-
cuit indulgentiam, ſed ipſum Principem admone-
re prius, vel ei reſcribere prius, quæ fuerit eius mens
9 in ſecundi criminis remiſſione. † Alc. in cap. cum
non ab homine. num. 43. de iudic. quod, etſi æquiſ-
ſimum ſit, non putat tamen neceſſarium. Coar. d.
cap. 20. num. 8. cuius contrarium, ego exiſtimo, ſi
ab eodem Principe gratiam reus obtinuiſſet, à quo
primam impetrauerat: maximè ſi ab vna ad alterã,
longum non interceſſit temporis interuallum, ex
nota, à Fel. in d. c. veniens. verſicu. quia Papa, &c.
quum certus vlterius certiorandus non ſit. glo. in
ca. cum qui certus. de reg. iur. in 6. Rot. dec. 48. tit.
de citation. Neuiz. conſ. 70. num. 10. quod ſi longũ
interuallum temporis decurriſſet, quum Princeps
pluri-

pluribus negocijs amplicitius, nedũ aliorũ, ſed pro
priorum immemor præſumatur. c. cæterum de re-
ſcrip.c.ex parte.1.de off.deleg.Rip.reſpon.174.nu.8.
non ita erit neceſſaria perquiſitio mentis ipſius.
hinc etiam inferri poteſt ad inducias, ſeu ad literas
prorogationis temporis ad redimendum rem ven-
ditam,cum pacto de retrouendendo, ſcilicet ꝙ ſe-
10 cunda Principis prorogatio non teneat,† ſi primæ
mentionẽ non fecerit,ſupplicans ſibi concedi ſecũ
dam non habito reſpectu, an prima prorogatio à
Principe, vel à parte fuerit cõceſſa. Fel.poſt Innoc.
in d.c.veniens.verſ.quia ſi Princeps ſciret, &c. quũ
eadem militet ratio difficilioris conceſſionis. Imo
iſta prorogatio facta ſine creditoris, aut emptoris
conſenſu, qui ſub obligatione ſuorum bonorũ re-
trouendere promiſerat intra certum tempus eaſdẽ
11 qualitates habere non cenſetur,† quas prima:quia,
& ſi prorogatio fieri intelligatur cũ omnibus quali
tatibus prioris temporis. Bar. in l. 1.§.poſt operis.&
ibi omnes ſcribentes.ff.de noui oper. nunc. Bal.in l.
ſi conſtante.C.de donat. ant. nupt. & in l. legem.C.
locati.Soc.in l.lecta.col.2.verſ.octauo nota.ff.ſi cert.
pet. Boer. q.284.id tñ procedit in eo, qui terminum
ſtatuit,& prorogauit:ſecus ſi vnus terminum dat,&
alius prorogat vt in terminis reſcripti voluit Bal. in
l.ſi à te.C. de pactis inter emptorẽ, & venditor. quẽ
etiam refert Marſil.ſingul.300.Corn.conſ.92.vol.2.
Pariſ.conſ.43.nu.11.vol.1.Tiraq.de retr. conuent.§.
1.glo.7.nu.40.verſ.nec tamen interim,&c.Nam vbi
materia odioſa eſt, terminus prorogatus idem ter-
minus non cenſetur. Bal. in d.l. ſi à te. Dec. in c.de
cauſis. nu. 52. de off. deleg. maximè quum tempus
prorogatũ non ſit verè idem tempus, ſed per inter-
pretationem iuris,vt per Dec.ibi & non cadit in ſen
ſum hominis,eam obligationẽ bonorum,q̃ pro ob
ſeruantia eius promiſſionis emptor fecit vſque ad
certum tempus, poſt illud protrahi ex prorogatio-
ne Principis ꝯ voluntatem emptoris cõceſſa. vnde
ſequitur, & ſi obligatio bonorũ impediat effectũ di
ſpoſitionis. l. quoties. C. de rei vend. vt ibi notauit.
Iaſ. limitat. xi. Id tamen non procedere, ſi emptor
rem idſam venderet Principis prorogatione pen-
dente:quia tunc, quũ obligatio ipſa non haberetur
pro repetita ſine emptoris conſenſu, certè nulla in-
ueniretur bonorũ obligatio, quæ impediret effectũ
dictæ legis quoties. nihil tunc refragante dicta Iaſ.
limitatione. Inualida quoq; eſt pro delictis futuris.
12 † Salycc. in l.reſcripta C.de precib.imper. off. Iaſ. in
l.3.n.9.ff.de iureiur.Caſſan.ĩ cõſuet. Burg.rubr.1.§.5.
nu.130.ita etiã irritã facit Princeps gratiã ꝓ delictis
præteritis, quãdo delinquens nõ abſtinet à futuris.
Gratia odio eius, qui in alia delicta incidit, nõ ꝓ
cõmiſſione cuiuſuis delicti reuocaẽ, ſed ſi alia ho-
micidia,ſeditiones,& cõſpirationes,vel aliquod ip-
13 ſorum delictorũ cõmiſerit. † etenim, vt plurimũ
gratiæ non conſueuerunt impetrari,niſi ꝓ delictis
grauibus pœnã ſanguinis exigẽtibus, prout requirit
homicidiũ.l. 1.ff.ad l.Corn.de ſicar. ſeditio. l. ſi quis
aliquid.§.authores.ff.de pœn. ſimiliter graue delictũ
eſt conſpiratio.c.coniurationũ, &c. conſpirationũ.
11.q.1. Inno.in c.cũ I.& A.de re iudica.Quamuis, &
idẽ cenſerẽ,ſi alia grauia, præterquã hæc delicta pa-
trarenẽ : attentis rationibus prædictis in alijs quoq;
militãtibus hac præfatione decreti, quæ ad omnia
delicta ſaltẽ grauia aptatur,ſecundũ q̃ ipſum decre
tum intelligi debet, reſtringi, vel ampliari. Roma.
conſ.15.quũ præfatio, & diſpoſitio vnico contextu
fiant, atq; ideò vnũ alteri ineſſe intelligatur. Ang.
in l.item quia.§.Iuliano.ff.de pact.Bal. in l.hæc ver-
ba.C.de falſa adiect.leg.& ipſa præfatio ſtatuti fina
lẽ cauſã demonſtret. l.fi.ff.de hæred.inſtit. late Rol.
conſ.67.nu. 71. vol.3. Quare in actu interinationis
14 gratiç, Prçſes ꝓ tribunali ſedẽs, ſolet monere † reũ.
ꝙ niſi in poſterũ abſtineat ab alijs delictis pœnã ſan-
guinis exigentibus,gratia ſibi erit inutilis, & ꝓ non
conceſſa. Monitio hæc, quũ factũ negatiuũ conti-
15 neat non eſſet neceſſaria † Cra. conſ. 193. ſed eam
prçſes facit ex abũdanti:quia pena priuationis gra-
tiç, quũ decreto contineaẽ, ſcriptaq; ſit in libro de-
cretorũ, ipſam Principis cõſtitutionẽ neminẽ licet
ignorare nec diſſimulare. l.conſtitutiones.C.de iu-
re,& fact. ignoran.l. leges ſacratiſſimę. C. de legib.
minusq; ſit neceſſaria iudicantis monitio,vbi lex ꝓ
hibet aliquod malũ fieri. c.ſi inimicus.93. diſt. quũ
tunc iudex ipſa prohibitione contentus, vlterius nõ
ſe intromittat.l.1.§.1.ff.de vſuris.niſi quoad pœnæ in-
fligendç exequutionẽ.in auth.de hçredib.& Falcid.
poſt princ.ꝙ ſi ex vrbanitate iudicis præcedat mo-
16 nitio,grauius tunc negligens, aut delinquens † pu-
nitur l.capitaliũ.§.ſolent.ff.de pœn.l.ne diutius.& ibi
Luc.de Pen.C.de numera.lib. 12. ſiquidem duplex
iuſſio fortior ſit ſimplici, auth. ceſſante. C. de legit.
hæred. l.baliſta.vbi ſcriben.ff. ad Trebell. Bar.& alij
in l.qđ iuſſit.ff.de re iudic. vnde fortior eſt prohibi-
tio legis,& hominis,quã ſimpliciter legis.§.ſanctiſſi
mas in auth. de non alien. conſ.81.nume. 17.vol.2.
ac grauius delinquat reus legẽ,iudicemq; contem-
nendo, q̃ ſolã legẽ deſpiciendo. l.ſi familia.ff.de iu-
riſd. omn. iud. ſiquidẽ negligentia poſt monitionẽ
magis grauet,non modò quantum ad culpam,ſed
etiam quantum ad pœnam. c. indignè. 12.q.2.
In his monitionibus magiſtratus,grauem ſe oſtẽ
dere debet: quum in rebus ſui officij agendis graui-
17 ter, & non leuiter iudicem procedere oporteat. † l.
2.C.de bon. vacan.& ibi Luc. d Pen. lib.10.
Reus igiẽ ſi poſt gratiæ conceſſionẽ bene, ꝓbeq;
vixerit, iſta eius vitç honeſtas,teſtimoniũ erit ex in-
firmitate potius, q̃ animi malicia plurimũ delictũ
cõmiſiſſe, & impetrata gratia fuiſſe dignũ: ſatisq;
quotidie emẽdari memoria doloris prçcordiorũ
facinus ꝑteritũ. arg. §. hinc autẽ nobis verſ.triẽnij
verò in auth. de monach. & q̃uis gratiæ conceſſio
ſimplex ſit ſine mẽtione iſtius decreti, ſeu cõmina-
tione priuationis gratiæ, ſi relabatur reus in aliud
crimen:ſemper tamen cõceſſa intelligeẽ modò ab-
18 ſtineat in futurũ ab alijs delictis. † arg.l.ꝙ ſi nolit. §.
qui aſſidua.ff.de ædi.ædicto. l. ſemp in ſtipulationi-
bus.ff.de reg.iur.Alex.conſ.27.vol.2.Quapropter, &
ſi gratia,quç pecunia interueniẽte a Principe ema-
nauit vim habeat cõtractus.c.1.ã fi.de feud. nõ hab.
propr.natur.feud. vbi doct.Alc.conſ.362.nu.4.& in
contractib. Princeps iure priuati vtaẽ, quos illi non
licet alterare. Caſtr.in l.digna vox. ff. de legib. Fel.
Dec.& alij.in c.1.de ꝓbat.tñ,quũ,vt dixi,ſub hac ta-
cita cõditione cõceſſa cenſeat, etiã hçc gratia pecu
niaria reſoluei:nec alteri q̃ ſibi reus hoc damnũ im
putabit,ꝙ ſua ꝓpria culpa ſentit reg.damnũ de reg.
iur.in 6.quũ itaq; Principis maieſtas ĩ hoc ipſo actu
gratiç, & indulgẽtię prçcipue cognoſcatur, vt ex ijs
carminibus pulchrè ſatis ꝓbat Ouidius ſcilicet.His
ꝑcor exẽplis tua nũc fortiſſimè Cæſar, fiat ab inge-
nio mollior ira meo.Illa quidẽ iuſta eſt,nec me me
ruiſſe negabo.Sed niſi peccaſſẽ, quid tu concedere
potes. Materiã veniç ſors tibi noſtra dedit. Si quo-
ties peccãt homines ſua fulmina mittat Iupiter,exi
guo tẽpore inermis erit. Facta interinatione, & ſe-
quuta prçſidis monitione,quũ id omne factũ ſit, ꝙ
fieri potuit, gratia dicitur conſumpta atq; perfecta.
Dec.conſ.588.nu.17.Soc.iun. conſ. 89. nu.24.vol.1.
hic operi noſtro ad laudem Omnipotẽntis Dei, ac
glorioſiſſimæ eius genitricis cum maiore qua poſ-
ſumus grãtiarum actione ſine impoſito.

F I N I S.

NOVI COMMENTARII IN ALIQVOT CONSTITVTIONES ANTIQVAS Ducatus Sabaudiæ, ac Principatus Pedemontium,

Hactenus nunc primùm in lucem editi,

AVCTORE ANTONIO SOLA IVRISCONS. Taurinenſi Eminentiſsimo, ac Senatore Integerrimo.

DE REPARATIONE, Et manutentione viarum.

TEXTVS.

Lib. 2. Decretorum. Cap. 23.

INTER onera officio Caſtellanorum incombētia præfatis, Bailiuis, Caſtellanis, ſeu eorum Locatenētibus ſolicitudinem habere decernimus, & mandamus circa vias, ſeu ſtratas publicas bene, & decēter manutenendas. Et vbi, & quotiens reparatione egebunt debitè reparandas. Ad quorum excuſationem ſtatuimus, & iubemus, quòd dicti Bailiui, & Caſtellani, ſeu Locumtenentes bis in quolibet anno, videlicet in principio menſium Martij, & Septembris vocatis perſonis poſſeſſiones contiguas, vel propinquas ipſis vijs habentibus, & alijs quarum intereſſe poterit viſitent, & viſitare teneant vias, ſeu ſtratas publicas Caſtellaniarum ſibi commiſſarum, etiam non expectata denūciatione alicuius, vel aliquorum. Et ſi per viſitationem huiuſmodi reperiant ipſas vias, aut earum aliquam ſpinis, dumis, paludibus, & foſſalibus clauſuris, vel alias occupatas, vel reſtrictas, aut aliàs reparatione egentes illas iubeant, & facient reparari, & ad debitum ſtatū reponi per illos, qui habent poſſeſſiones ipſis vijs contiguas, ac etiam remotas ſi opus ſit, per iniūctiones eis fiendas. Sub pœnæ pro qualibet cui fieret talis Iniunctio quatuor ſolidorum fortium non excedente: Datis terminis competentibus illis quibus fient huiuſmodi iniunctiones ad ipſas reparationes faciendas, & modis quibus debebunt ipſæ viæ reparari. In his autem reparationibus iniungēdis prouideant dicti Bayliui, Caſtellani, ſeu eorum Locatenentes dictas vias viſitantes, quòd quælibet ipſarum viarum publicarum habeat debitam latitudinē ſine omni occupamento: videlicet octo pedum in rectitudine, & ſedecim pedū in anfractu, ſeu in reflexo ipſarum viarum.

Et vt prædictarum pœnarum formidine hi quibus fient iniunctiones ſupradictæ ad reparationes ipſarum viarum facilius Arceantur, omnes, & ſingulas iniunctiones huiuſmodi vnà cum deſignationibus ſpecialibus perſonarū quibus fiet, ac oneribus cuilibet earum impoſitis, modiſq; reparationum terminis ad reparandum præfixis, & pœnis cuilibet impoſitis iubemus per ſcribas curiarum dictarum Caſtellaniarū, qui in prædictis viſitationibus adeſſe debeant in libris ipſarū curiarū diligenter regiſtrari.

Si quæ verò ex dictis perſonis, quibus fuerint factæ dictæ iniunctiones iniuncta ſibi non adimpleuerint infra termi-

nos ad hoc eis datos, vel præfixos, nolumus propter hoc ipſas perſonas negligentes per dictos Caſtellanos, ſeu eorũ Locatenentes inquietari, vel moleſtari quoquomodo, per proceſſus inquiſitionales, arreſtationes, vel detentiones perſonarum, niſi duntaxat per pœnarũ eis impoſitarum exactionem. Poterit tamẽ ipſis negligentibus pœna tunc duplicari, ad complendum infra alios terminos ſibi præfigendos, quod omiſerint, ſeu neglexerint.

De ijs autem vijs, ſeu ſemitis vicinalibus, & non publicis dictos Bailiuos, ſeu Caſtellanos, ſeu eorum Locatenentes omnino vetamus ſe immiſcere, niſi ad clamam, ſeu denunciationem perſonarum quarum intererit. Et tunc fiant per ipſos officiarios debitę reparationes iuxta compertam indè veritatem, vel concordiæ inter partes. Pœna decem ſolidorum fortium cuilibet Bailiuorum, Caſtellanorum, ſeu eorum Locatenentium negligenti in præmiſſis pro qualibet negligentia irremiſſibiliter imminente.

S V M M A R I V M.

1 *Viarum ſecuritatè habere Principis intereſt.*
2 *Via quotuplex ſit.*
3 *Via publica qua, & varia eius appellationes.*
4 *Via vicinalis qua & quomodo publica fiat.*
5 *Via priuata duplex acceptio.*
6 *Vias publicas conſtituere cuius ſit.*
7 *Via publica in patrimonio Principis non ſunt, nec vnius populi, ſed vniuerſorum. Et qualiter.*
8 *Viam publicam teſtes au probent.*
9 *Viarum reparatio officio iudicis ſit; & ad eã popularis actio, perpetua eſt.*
10 *Viam reparare quid ſit.*
11 *Via latitudo quanta eſſe debeat.*
12 *Viam reficere quis teneatur.*
13 *Viarum reparationi contribuere qui teneantur, & qui non; & quando.*
14 *Sentẽtia pro refectione viarum paratam habet executionẽ.*
15 *Eccleſia quibus caſibus a viarum refectione excuſetur.*
16 *Nobiles etiã pro bonis feudalibus, item forenſes, adeoque etiam immunes propter numerum liberorum à reparatione, & conſtructione.*
Viarum, Pontiũ, Fontium, murorũ, vel ſimiliũ non excuſantẽ.
17 *Viarum reparatio luti quoq; immunditiarum, ac reliquorũ impedimentorum purgationem concernit.*
18 *Via deſtructa, qua ratione per vicini fundum tranſire, & viam coaſtituere liceat.*

Gloſſa.

Viam, quam nunquam ingreſſus es ſine duce non ingrediaris. cap. ſi clericatus verbi. q. 1. & manſuetos docet Deus vias ſuas. c. vos autem. verbi. q. 1. nulla quę excellentior eſt, quam via charitatis, ſine qua ambulare, non poſſumus, ſed errare. c.
charitas. §. item hæc eſt charitas. de pæn. diſtinc. 2.
1 Quantùm ad propoſitum viarum, ſicut † intereſt
Principis, pro publica vtilitate proſpicere, vt vias
habeat ſecuras. l. 2. §. ſumma. ff. de ijs qui deiec. vel
effud. ita etiam prætor debet prouidere ne tranſe-
untibus noceatur. Spec. in tit. de iniur. §. ſequitur.
2 Via † multiplex eſt ſecundum Bart. in l. per bi-
thiniam. C. de immu. nem. conced. lib. x. Primò,
quædam eſt, via publica, vna intra, & alia extra
muros ciuitatis. Secundo, aliam dicit priuatam,
quatenus eſt, ius eundi in ſeruitute conſiſtens, aliã
quatenus ex collationibus priuatorum conſtituta
fuit. l. viæ vicinales. ff. de loc. & itiner. public.
Alia eſt via nuncupata militaris, quæ exitum ha
bet ad mare, vel ad vrbem, vel ad flumina, publica,
vel in aliam viam militarem. d. l. viæ.
Iuriſconſultus autẽ in l. 2. §. viarum dicit quaſdã
eſſe publicas quaſdã priuatas, quaſdã vicinales. viã
3 publicã † eſſe eam cuius ſolũ publicũ eſt relictũ, cer
tis finibus latitudinis, ab eo qui ius publicandi ha-
buerit, vt ea publicè iretur, & cõmearetur. & has
publicas vias Romanos appellare prætorias, alios
conſulares, & alibi militares, quæ publicæ etiam
4 ſunt. glo. in d. l. viæ. viam verò vicinalè † diffinit
Iuriſc. in d. l. viæ. eas eſſe, quæ ex agris priuatorũ
collatis factæ ſunt, cuius conſtitutionis, ſi memo-
ria non extat, publicarum viarum numero ſunt; &
aliquas ex eis in vias militares exitum habere, ali-
quas ſine vllo exitu intermori. Has quoq; vias vici
nales Iuriſc. in d. l. 2. §. vicinales viæ, eas eſſe dicit,
quæ in vicis ſunt, vel ad vicos ducunt, & homines
vulgares viam vicinalem eſſe eam intelligunt, per
quam acceſſus patet vicinis, & non alijs, exiens ad
prædia vicinorum tantum. Bald. conſ. 385. vol. 5.
5 Priuatas dupliciter accipi, † ſcilicet quæ ſunt in
agris, quibus ſeruitus impoſita eſt, vt ad agrum al-
terius ducant, vel eas quæ ad agros ducunt, per
quas omnibus liceat commeare. ita vt, ſi non ex-
tet memoria conſtitutionis viæ vicinalis, numero
publicarum habeatur. de qua plura congerit Silu.
conſ. 60.
6 Viæ autem publicę conſtitutio † ad Principem
ſpectat, vel ad ciuitatem glo. & Bar. in d. l. 2. §. viæ,
& §. viam publicam. ff. ne quid in loc. publico. ſi-
mulac conſtitutæ ſunt ad Principem ſpectant. tit.
quæ ſint reg. §. viæ publicæ, & ibi Aluar. Iſern. &
Afflict. ſine iuſſu cuius alienari, aut alterari non
poſſunt vt per Aluar. & Præpoſit. ibi. Quãmuis
hoc intelligendum potius videatur quantum ad
protectionem, & ſecuritatem: ne in eis depredatio
fiat, vt ablata reſtituantur, vel malefactor exibea-
tur. ex not. à Bart. & Ang. in l. ne quid. ff. de incen.
ruin. naufrag. quos citat Bec. conſ. 15. facit. l. 2. §.
hoc interdictum. ff. ne quid in loc. publ. vbi Iuriſc.
interdictum ipſum ne quid in loco publico fiat, ad
vias publicas itineraq; publica pertinere ait, non
ad ea quæ fiſci ſunt; quum res ipſæ fiſcales quaſi
propriæ, & priuatæ Principis ſint quibus verbis cla
7 re intelligitur, vias ipſas † in patrimonio Principis
non aſcribi. quare Boſſ. in pratic. Crim. tit. de via
publ. cenſuit ſolum eſſe Principis, viam autem ip-
ſam eſſe publicam. Imo viæ non ſunt vnius popu
li publicæ, ſed omnibus populis; & viæ Italicæ
etiam Anglis publicæ. Iac. de Are Petr. & Cin. in l.
quædã. & in l. itẽ lapilli. ff. de rer. diuiſ. Brun. conſ.
177. vbi tractat, an ad Principem vel vaſallum ſpe-
ctet cognitio delictorum commiſſorum in via pu
blica. Sed clarius cæteris explicauit hunc articulũ
Cepol. tit. de ſeru. ruſtic. tit. de ſeruit. viæ. q. 10. vbi
pluribus adhibitis diſtinctionibus, docet quõ con
ſiderari poſſit in diſpoſitione vniuerſitatis, ſeu ciui
tatis.

8 tatus. Illud non eſt omittendum viam † non proba
ri publicam teſtibus deponentibus publicè illhac
fuiſſe itum per longum tempus. Mathef. notab.93.
Nota vnum dictum ſingulare Purp. conſ.377.
Hic ſatis eſt cognitum quid, ſeu quæ via publica
dicatur; Indè ſcilicet Iudicis officio reparandã, &
9 reparatam manutenendã: † pro qua re competit
etiam popularis actio, l. 1. ff. de loc. & itin. pub. l. 2.
§. tractamus. ff. ne quid in loc. vel itin. publ. Bertr.
conſilio 334. libro 3. quæ etſi regulariter annalis
ſit. l. fin. ff. de popul. action. in hoc tamen remedio
eſt perpetua, l. 2. §. hoc interdictum. ff. ne quid in
loc. publ. ideſt vſq; ad annos triginta, vt ibi gloſa
exponit. quam Bart. ſequitur: ſubiciens, pro publi-
co intereſſe, actionem ipſam, ſindicum communi
tatis poſſe quoq; exercere.
10 Reparatio viarum, id eſt † quod apud Iuriſcon-
ſultos dicitur refectio: reficiunt autem viam qui
aperiunt, qui purgant, & omnis, qui omnino viã
in priſtinum ſtatum deducunt. purgant verò, qui
ad proprium libramẽtum redigunt, ſublato quod
ſupereſt. l. 1. §. purgari. ff. de via publ. & itin. publ.
reſ. dicitur etiam reparatio publici aggeris, ideſt
diſpoſitio, apratio. l. 2. C. de im. nem. conced. lib.
10. Idemq; ſonat quod refectio. l. 3. §. reficere ibiq;
glo. & Bart. ff. de itin. actuq; pri. l. 1. §. ſi quis ædificiũ
ibiq; Iaſ. amplè. ff. de nou. oper. nunc. Boer. q. 44.
numer. 2.
11 Libramentum autem viarum † hic explicatur
ſcilicet octo pedum in porrectum, & ſedecim in
anfractum. l. viæ latitudo. ff. de ſeru. ruſtic. præd.
glo. in d. l. 2. §. viæ publicæ. ff. ne quid in loc. publico
in anfractum, ideſt vbi flexum eſt, inquit Iuriſc. in
d. l. viæ, quæ etiam licet regulariter octo pedum
ſit, quandoq; tamen latior, quandoq; anguſtior cõ
ſtitui poteſt. vt tantam latitudinem habeat, qua ve
hiculum ire poſſit, alioqui iter erit, & non via. l. via.
ff. de ſeruit. ruſtic. pred. pes autem eſt. 16 digitorum
glo. in c. ſicut antiquitus, 17. q. 4.
Quod attinet ad reparationem viarum publica-
rum, quam hic Princeps fieri mandat, atq; iubet,
12 † eſt oneri illorum poſſeſſorum: qui iuxta vias ip-
ſas prędia poſſident, iuxta decreti formam, ac illo-
rum etiam ſi opus ſit qui prædia remota poſſident
quia ſi dominus fundi ſoluendo non ſit, tenentur
eius vicini contribuere. glo. in l. fin. ff. de via publ.
Rip. in tract. peſt. tit. de remed. præſer. nu. 94. Deiu
re autem communi, ſi agitur de munitione viæ in
ciuitate exiſtentis, tunc illa incumbit poſſidenti-
bus domus contiguas ipſi viæ. l. ædiles. ff. de via
public. Bar. in l. fi. C. de im. nem. conc. lib. 10. Bert.
conſ. 334. lib. 3. Si verò de via publica extra ciuitatẽ
exiſtente, tunc refectio fieri debet expenſis Com-
munis, per impoſitionem collectæ. l. per bitiniam,
& ibi Bart. C. de im. nem. conced. lib. x. ad inſtru-
ctionem. C. de ſacr. ſanct. eccleſ. §. ad hoc ſancimus
in auth. de eccleſ. titul. Caſſan. in conſu. Burg. tit.
de iuſti. & droyt d'iceles rubr. 1. nume. 38. Car. 13.
Nam inquit iuriſc. in l. 2. §. viarum verſ. aliter atq;
ff. ne quid in loc. public. refectionem idcirco de
communi fieri, quod vſum, & communem vtilita
tem habeat, qua ratione motus Guliel. de Cun. in
d. l. ad inſtructionẽ, ſcripſit, per omnes poſſeſſores
in territorio vias regales reficiendas, non tantum
vicinos viæ, ſed etiam remotos Rimi. Sen. conſ. 31.
num. 47. vol. 1. A qua contributione non excuſan-
13 tur † conductores, ſeu inquilini, ſi momentanea
purgatio ſit. l. 3. §. 1. ff. de imp. in rem dot. fact. ad
perpetuam vero minimè tenentur Bart. in d. l. æ-
diles. Ripa in d. remed. pręſer. contra peſt. nu. 95.
Imo nec quiuis priuilegiatus, ſeu immunis ab
oneribus, ſicut eſt eccleſia d. l. ad inſtructionem.
C. de ſacr. ſanc. eccl. Tiraq. de priu. piæ cauſ. in
præfat. verſ. Item legatum, &c. quo loco etiam tra
dit, legatum ad reparationem ipſarum viarum, ac
pontium dici pium. glo. Ang. & Alex. in l. 1. §. ad
municipium, ad leg. Falcid.
14 Et ideò ſecundum ordinationes Regni Franciæ
ſententia lata ad refectionẽ viarum, vel pontium
executioni demandatur oppoſitione, vel appella-
tione quauis, non obſtante. quod ſecundum Re-
buf. in tract. de ſenten. prouiſ. tit. de reſerc. pont.
glo. 6. videtur iuri conſonum, quaſi periculum in
mora ſit arg. l. de pupillo §. ſi quis riuos. ff. de nou.
oper. nunc.
Et quamuis Abb. conſ. 3. vol. 1. reſpectu eccleſiæ
aſſerat. d. l. ad inſtructiones eſſe correctam de iure
Canonico, poſt glo. ibi. Communiter tamen ibi
ea glo. à dd. damnatur, vt Rebuf. in d. tit. de refect.
pont. teſtatur. Cepol. in tract. de ſeru. vrb. præd. de
ſeruit. viæ. q. 25. Guid. Pap. q. 7. & q. 78. imo ẽt com
muniter Canoniſtę. in c. non minus. de imm. ec-
cl. vt firmat Rip. reſp. 168. Ita tamen ꝙ ab ipſorum
ſuperiore cõpellantur, & non ꝑ laycos. Bald. in d.
l. ad inſtructionẽ Abb. in c. non minus. de im. eccl.
Guid. Pap. q. 78. Bero. conſ. 31, num. 13. vol. 1. vbi,
alia colligit plura requiſita. imitãt tamen hoc Re-
15 buf. loco prædicto. Primò, † refectio fiat propter
neceſſitatem, non ad decorem vrbium iuxta not.
per gl. Cyn. Iacob. de Are. & But. in d. l. ad inſtru-
ctionem. in ſpecie Nat. conſ. 215. quum neceſſitas
legem non habeat, l. vna. ff. de off. conſul. quo etiã
tempore omnia communicanda ſunt. l. 2. §. cum
in eadem. ff. ad leg. Rod. de iact. Secundo, ſi eccleſia
res temporales poſſideat: ita vt cordigeri, vel alij
clerici nullatenus ſes non teneãt vt ſcripſit Bened.
in c. Raintius. in verbo, & vxorem. nu. 1030.
Si itaque eccleſia immunis ab hoc onere mini-
16 mè eſt, nobiles † etiam pro bonis feudalibus ali-
qua immunitate reſpectu iſtius oneris non fruen-
tur, maximè bona poſſidentes, vijs publicis conti-
gua. Qua propter Caſſan. d. Rubr. 1. aſſerit, ex con-
cordia trium ſtatuum, nobiles etiam teneri viam
reficere, ante domos ipſorum. Nam, domus Augu
ſta, & Imperialis celſitudo à conſtructione, & repa
ratione viarum, pontium, fontium murorum, vel
ſimilium non excuſatur l. abſit. vbi Ang. C. de priu.
dom. aug. lib. xi. & l. 2. C. de im. nem. conced. lib.
10. Rip. reſp. 168. nu. 6. multo minus excuſabitur
nobilitas. tenẽturq; forenſes. Guid. Pap. q. 7. Salice.
in l. neminem. C. de ſacr. ſanct. eccleſ. Alex. conſ.
68. col. 4. vol. 2. Imò, & immunis ob numerum duo
decim liberorum. Bald. conſ. 312. lib. 3. Nat. conſ.
215. Cepol. ſub Rubr. de via. q. 25.
In qua reparatione id etiam attendendum eſt,
17 ne lutum ponatur ad latera viarum: † quia obliga
tus purgare debet ex toto immundicias, & impedi
menta auferre, Afflict. tit. quæ ſint Regal. §. viæ.
nume. 16.
18 Et vbi via publica deſtructa eſt † licet tranſire
per agrum vicinũ domino etiam inuito Cyn. Bal.
& dd. in l. per agrum. C. de ſeruit. quod ſi repara
ri amplius non poſſet, ſatisfacto damno per rem-
publicam, via ibi conſtitui poſſet Barth. Cep. in
tract. de ſer. ruſtic. præd. tit. de ſer. viæ. q. 32. Purp.
conſ. 377. nu. 31.

DE REFECTIONE, Et Manutentione Pontium.

TEXTVS.

Cap. 94. lib. 2. Decretorum.

PONTES in locis neceſſarijs, & conſuetis in ſtatu decenti manuteneri: & quoties refectione, ſeu reparatione egebunt refici & reparari, per communitates locorum aut perſonas priuatas, quarum oneri ipſorum pontium manutentio, & refectio incombent. Iubemus omnibus, & ſingulis Bayliuis Caſtellanis noſtris, ſeu eorũ Locatenentibus committentes, & mandantes hoc edicto quatenus ad debitam manutentionem, refectionem & reparationem ipſorum pontium in locis Caſtellaniarum ſibi commiſſarum conſiſtentium, & conſuetorum, tam vniuerſitates ipſorum locorum, quam perſonas ad quarum onera ipſorum pontium manutentiones, refectiones, ſeu reparationes incombere dignoſcentur. Vocatis ſindicis, & proborum antiquorum virorum ipſorum locorum multitudine, quorum teſtimonio de oneribus ipſorum pontium cui, vel quibus immineant diligenter ſe informent. Viriliter cogant, & cõpellant per iniunctiones cum præfixionibus congruorum terminorum his quibus huiuſmodi onera pertinebunt faciẽdis. Sub pœna per dictos Bailiuos Caſtellanos, ſeu eorum Locatenentes iuxta perſonarum, & negotiorum qualitates arbitrandis. Quas quidem iniunctiones cum ſpecialibus deſignationibus vniuerſitatum, ſeu perſonarũ quibus fient. Necnon refectionem, ſeu reparationem fiendarum modorum & terminorũ præfixorum, ac pœnarum impoſitarum, per ſcribas curiarum Caſtellaniarum, in quibus ipſas iniunctiones fieri contigerit. Qui tunc ibidem perſonaliter cum Bailiuis Caſtellanis, ſeu eorum Locatenentibus præmiſſas iniunctiones facientibus adeſſe teneãtur, in libris ipſarum curiarum præcipimus hoc edicto diligenter miniſtrari. Vbi verò dicti Bailiui Caſtellani, ſeu eorum Locatenentes reperient aliquos pontes eorumq́; manutentionem, & refectionem oneri noſtro in totum, vel in partem incombere, ipſos pontes vice noſtra manuteneant, conſtruãt, & reparẽt expẽſis noſtris pro parte oneris nobis incombentis. Quas quidem expẽſas ritè, & ſine dolo factas præcipimus per Præſidentem, magiſtros, & auditores computorum noſtrorum eiſdem Bailiuis, Caſtellanis, ſeu eorum Locatenẽtibus prædictas reparationes, ſeu refectiones in eorum computis debitè allocari. Etſi forſan huiuſmodi reparationes, ſeu refectiones pontium noſtrorum eſſent minus, vel ſatis ſumptuoſæ, ad ipſas faciendas procedere non præſumant dicti Bailiui, Caſtellani, ſeu eorũ Locatenentes ſine noſtra, vel dictorum Præſidẽtis, magiſtrorum, & auditorum noſtrorum computorum deliberatione præcedente, pœna ſexaginta ſolidorum fortium cuilibet dictorum officiariorũ noſtrorum cuius negligentia, vel culpa dictorum pontium manutẽtio, refectio, ſeu reparatio neceſſaria remanebit inexpleta, ipſo iure imminente fiſco noſtro applicanda.

SVMMARIVM.

1 *Pontes ſuper fluminibus publicis, vijs publicis æquiparãtur.*
2 *Pontem reficere tenentur, qui commodum ex eo ſentiunt.*
3 *Pons illius ſumptu reficiendus, cuius culpa defecerit.*
4 *Pontis reparatio, quando Domino, vel Ciuitati, vel vicinis incumbat.*
5 *Reparatio pontium eſt onus reale, à quo nemo excuſatur.*

Gloſſa.

SVperiore titulo dixit Princeps de vijs;
1 verùm quia † pontes ſuper fluminibus publicis, vijs publicis æquipatantur, & à pari procedunt. Gulicl. in l. neminem verſi. ſi autem quæ res, C. de ſacroſanc. eccleſ. Rim. ſen. conſi. 31. num. 27. vol. 1. Burſ. conſi. 142. num. 2. vol. 2. ſubijcit hic tractatum, ſeu decretum de pontium refectione, ad quam omnes con-
2 tribuere tenentur, † qui vtilitatem, & commodũ percipiunt. Rim. d. conſ. 31. num. 47. arg. l. 2. §. viarũ. verſi. aliter atque ibi refectio. ff. ne quid in loc. pub. Guliel. de Cuneo in d. l. ad inſtructiones: & ſecundũ naturam eſt, eum qui commodũ ſentit, onus quoque ſentire debere. l. ſecundum. ff. de regu. iur. & de refectione Cloachæ, & viæ Burr. conſ. 12. & ſi negli-
3 gentia eius † cui aliquid imputari poteſt ruina ſucceſſerit, ille ſolus ſuo ſumptu refectionem facere tenetur. l. ſi agrum. §. qui viam. ff. de via publ. refic. Burr. d. conſi. 13. & in ſumma pontis refectionem

ſic

ſic attribuit.Cepol. c.70.tit.de ſeru.vrb.præd.ſcilicet
4 domino ciuitatis, † ſi pons ſit,qui cuſtodiatur ſicut cætera fortalicia:Ciuitati ſi à nemine cuſtodiatur, & omnibus deſeruiat; aut vicinis, ſi vicini eo tantum vtantur arg l.ſecundum naturam, quæ etiam dixit venire.viæ appellatione, ſi per illam vulgò ita fiat.arg.l.fin.ff.ne quid in flum. publ. iuncta.l. fin. in prin.ff. de ſeruit. ideoq; ſtatuta diſponentia de maleficijs in via publica commiſſis comprehendere pontes.
5 † Eſt q; hoc onus reale Sali.in d.l.neminem.C.de ſacroſanct. eccl. ad contributionem cuius eos etiã teneri vult Rimin.d.conſi.31.num.60. qui in capite vallis domicilia, & fondos habent,non venientes pro tranſitu fructuum ipſo ponte,ex generalitate.l.per bithiniam.C.de im.nem.conced.lib.10.& ex.l.nemo ad inſtruendas.C.de aun.& trib.lib.10.& à quo onere nemo excuſatur,ſicuti non excuſatur quiſpiam à refectione viæ Burſ.d.conſi.142.nu.3;

A R G V M E N T V M.

Quòd Bailiui Caſtellani, vel alij officiarij Bona peregrinorum Defunctorum non rapiant, ſed ſub fida Cuſtodia Conſeruent.

T E X T V S.

Cap.96.Decret.lib.2.

QVIA bona peregrinorum defunctorum iuxta conſtitutiones Imperiales sũt hæredibus eorum conſeruanda, & vbi non apparuerint hæredes, per locorum Epiſcopos diſponenda, & diſtribuenda, Prohibemus hoc edicto omnibus, & ſingulis Bailiuis, Caſtellanis & alijs officiarijs, noſtris, ne de rebus, ſeu bonis peregrinorum in locis ſibi commiſſarum Caſtellaniarum Defunctorum quouis, modo ſe intromittere præſumant. Niſi ad conſeruationem ipſorum bonorum ea integraliter, & ſine quacũque diminutione, ſeu diſtractione per inuentarium recolligẽdo in præſentia rectorum parrochialiũ eccleſiarum, necnon ſindicorum, & vbi non erunt ſindici trium, vel quatuor proborum virorum locorum obitus ipſorum peregrinorũ. Deinde ipſa bona inuentarizata penes aliquem probum virum loco tuto, & ſub fida cuſtodia reponenda ad opus ipſorum hæredum peregrinorum defunctorum. Quibus accedentibus ad ipſa loca ipſaq; bona petentibus, & perſonas ſuas ad huiuſmodi petitiones iuſtificantibus infra annum à diebus obitus ipſorum peregrinorum computandum, eadem bona ipſis hæredibus expediri volumus, & mandamus debita cognitione præcedente. Si verò infra dictum annum nulli compareant hæredes, vel pro ſe mittant, tunc huiuſmodi res, & bona peregrinorum defunctorum in defectu hæredum, Epiſcopis locorum, ſeu per eos deputatis tradãtur in integrum Chriſti pauperibus ſecundum formam iuris diſtribuendas, ceſſãte omni difficultate, ſeu impedimẽto per dictos officiarios noſtros vel eorum alterum apponendis. Sub pœna priuationis eorum officij, & viginti quinq; librarum fortium per quemlibet officiarium noſtrorum huius edicti noſtri violatorem committenda, & fiſcó noſtró applicanda.

S V M M A R I V M.

1 *Peregrini liberè hoſpitantur, & teſtantur.*
2 *Hoſpes quid capiens expaũt peregrini inteſtato decedentis triplum reſtituere tenetur.*
3 *Peregrini inteſtato decedentis bona per Epiſcopum diſtribuuntur.*
4 *Peregrinus quis ſit, & quod eius officium.*
5 *Peregrinorum defunctorũ diſpenſatio bonorũ per Decretũ ſtatuta fieri debet, ſtatutis quibuſcunque priuilegijs & conſuetudinibus non obſtantibus.*
6 *Peregrinorum in bonis ſuccedit Chriſtus, non fiſcus.*
7 *Teſtamentum peregrini duobus teſtibus firmatum ſuſtinetur.*
8 *Hæreditatis peregrini, petendæ tempus annui eſt: & ibi plura ſimilia.*
9 *Tempus annis hæreditatis petendæ, non currit ignoranti.*
10 *Peregrinus qualiter ſtatuta locorum ſeruare teneatur.*
11 *Peregrini inter miſerabiles perſonas numerantur.*
12 *Inuentarium ne, an ſimplex deſcriptio rerum a peregrino relictarum fieri debeat; & qualiter. Ibiq; plura de varijs deſcriptionibus bonorum.*
13 *Bonis relictis debet ſatisfieri peregrini creditoribus.*
14 *Fiſcus an & quando loco hæredis habeatur, tam in commodis, quam in incommodis.*
15 *Fiſcus in bonis confiſcatis non tenetur vltra vires hæreditarias, & qua ratione.*

Gloſſa.

1 SEcundum leges Imperiales † peregrini liberè teſtantur, liberè hoſpitantur, & ab inteſtato hoſpiti nihil defertur, ac ſi
2 quid capiat, † triplum reſtituit epiſcopo loci, manibus cuius bona traduntur
3 hæredibus, ſi qui inueniantur, † vel aliàs erogat in pias cauſas, ſtatutis, conſuetudinibus, ac priuilegijs quibuſuis in contrarium ſublatis. auth. omnes peregrini.C.comm. de ſucceſſ.
4 Peregrinorum † ſpecies enumerat hoſt. tit. de cler. peregr. pro extraneo hic ſumitur. §.1.in auth. de non elig. ſec. nubentes, isq; dicitur, qui deuotione motus ad aliquam indulgentiam peregrinatur

c. ſi quis rome petas c.parternarum. c. illi qui 24. q.
3.§.fin, Inſt.de hære, inſtitu.& largo modo ille qui
à loco ſui domicilij proficiſcitur.l. ciues. C. de in-
col. lib.x.ſum. Ang. in verbo peregrinus. Hoſti.tit.
de peregr.Scribitq; Tulius de off. peregrini,& inco
le officium nihil eſſe aliud præterq̃ negocium ſuũ
agere, nihil de alio inquirere, minimeq; eſſe in alie
na republica curioſum, vndè dicitur in c. leges. 3.
q.6.ingreſſus es vt aduena, an vt iudices? largo mo
do ſecundũ hoſtienſem tit. de cler.peregrinã, qui-
cunque aliquo exiens proficiſcitur,talis enim quo
uſq; ad locum ſuum redierit peregrinari intelligi-
tur l. miles. C. de incol. lib. x. atq; ideò caute agunt
ſi peregrinorum portẽt inſignia, vt notoriè pere-
grinãtes appareant Ang. in auth, omnes peregri-
ni, C. com. de ſucceſſ.qui etiam abire debent cum
licentia proprij parochi Hoſt.in ſum. tit. de pen. &
remiſſ. Marc. q.1055.nec tunc retineri poſſunt pro
repreſalijs. Bart, Bal,Corn.& alij in d. auth. omnes
peregrini. quorum protectionem capit ecclesia c.
innouamus de treg. & pac. c. vn. de cler. peregr.ali
quando tamen videntur deportatis æquiparari l.
ſed ſi §.ſed ſi par pena. ff.de in ius voc. l.1.C.de hæ-
red, inſtit.ſi peregrini verbum in malã accipiantur
partem, & per Salic. vbi alioqui peregrini ipſi hæ-
redes inſtitui poſſent.§.fin. Inſt. de hære. inſt.
5 Peregrinorum igitur ſucceſſio † diſpenſari de-
bet, vt ſupra ſtatuitur non obſtante ſtatuto, con-
ſuetudine, aut quouis priuilegio in contrarium d.
auth. omnes peregrini. vnde inferri poteſt, quod,
etſi decedant in oppidis, vbi Dñi ius ſucceſſionis
ſibi vendicãt, id ius peregrinorũ reſpectu nihil ope
rari obſeruare q̃ non teneant ſtatuta terrarum, qñ
expreſsè per ſuperiorem reprobantur. Ang. in d.
auth. omnes peregrini, minusq; contraria conſue-
tudo Hoſtien.in d.cap.1.de cleric.peregrin.ſumm.
Angel. in d. verbo peregrinus etiam ſi habuiſſent
ibi immobilia: quia etſi communiter peregrini nõ
habeant immobilia, vbi hoſpitantur ſi tamen con
tingeret aliter idem dicendum eſſet. Corn. in d.
auth. omnes.nu.5.cuius contrarium quoad immo
bilia ibi videtur tenere Bald. Marc. q.679. In bonis
6 † ipſis itaq; peregrinorum ſuccedit Chriſtus, & nõ
fiſcus Bal. in d. auth. omnes.
7 Quorum teſtamenta † dum in viatico ſunt, co-
ram duobus teſtibus facta, vbi plures haberi non
poſſunt, ſuſtinentur: quia ſi id lex largitur militi-
bus in expeditione exiſtentibus, quanto magis pe-
grinantibus ad honorem, ac ſeruitium Dei, & ſa-
lutem animarum. Ang. in §. quod auth. in auth.
de non alien. Caſtr, in l. nutritoribus. C. com. de
ſucc. Alex. in l. Scrinarios. C. de teſtam. Bened. in
c. Rainutius. in prima par. in verbo teſtamentum,
nu.17.communem dicit ſcip. treg.ac ita vidiſſe Lu-
teciæ obſeruari in addit. ad Corn. in d, auth. om-
nes peregrini March. q.679. in aduenis autem ſim-
pliciter an locum habeat, d. auth. omnes videtur
Caſtr. in d. l. nutritoribus innuere quod non.
8 Nullis Comparentibus hæredibus † infra annũ,
omnes menſes concludit annus, & rebus agendis
aptum, & ſufficiens tempus cenſetur, ex l. fortiſſi-
mi. C. de erog. mil. ann. lib. 12. Intelligiturq; pro
tempore ſimpliciter prolato. Bald. in l. vſuræ.C.de
vſur. conſueuitq; agnatis tribui ad reuocandum
feudum in remotiorem alienatum. §. Titius, tit. ſi
de feud. fuer. controu. intra quẽ, etiam feudi inue-
ſtitura peti debet.cap.1.§. præterea.tit.de proh.feud.
alien. per Fede, & annale ſilentium habetur pro re
pudiatione Bald. in c.1.§.porro. tit. qual.feud.alien.
pot. plura Tiraq. de retr. lign.§.1.glo.10.nu.5.
Annus iſte, etſi à die obitus computetur, intelli-
9 gi tamen debet, † ſi à proximioribus ad quos ſuc-
ceſſio pertinet, non ignoretur. quum ignoranti
tempus ad adeundam hæreditatem, vel ſe immi-
ſcendi, aut ad deliberandum non currat. ex l. cum
antiquioribus.C,de iur. delib. Bald. conſ. 12. quidã
dominus Matheus. lib. 1. Nam ſi quis neſciat eum
deceſiſſe cuius bonorum poſſeſſio ei defertur tem
pus non cedit. l.2.ff.de iur. & fac. igno. l.2. vbi Dec.
C.qui adm. minusq; annus ad petendam inueſtitu
ram. d. §.porro. vel ad reuocandum feudum, d. c.
Titius. plura Tiraq. de retr.lig.§.35.glo.4.
10 Peregrinus tñ † ſtatuta loci ſeruare tenetur p quẽ
pertranſit c.q̃ 8.diſt. Leuiti.c, 24. ibi ſiue ille ciuis,
ſiue peregrinus fuerit Alber. in pr. ſtat. q. 15. Fede.
de Sen, q.16. Boer. q.260, num. 3. quod tamen intel
ligendum eſt iuxta diſtinctionem Barto. in l. cun-
ctos populos. C. de ſumm. trin. & fid. cath. & in l.
de quibus.ff.de legib. & per præpoſit. d. c. quæ con
tra. vbi tractant an ſtatuta ligent forenſes ignoran
tes eorum diſpoſitionem, quod ſemper intelligi-
tur niſi in aliquo caſu, vt in hoc aliter diſponatur.
11 Peregrinum † inter miſerabiles perſonas connu
merat Rebuſ. in conſtit. reg. tit. de ſenten. prouis.
art. 3, glo, vlt. num, 5. peregrino inquit deus mole-
ſtus non eris. quia, & ipſi peregrini fuiſtis in terra
Egipti. c.23. Exod. & facit Deus iudiciũ pupillo, &
viduæ, & amat peregrinum. c.10. Deuter.
12 Deſcribi igitur bona ipſa debent † præſentibus
rectore eccleſiæ, ac ſyndicis, vel locò illorũ alijs p-
bis, pro conſeruatione. Dixit Spec. tit, de inſtr.edi-
tione. §. nunc verò aliqua, circa princ. verſi. quid
ſi teſtator. licere conſulibus, & conſilio ciuitatis
conſtituere exequutores teſtamenti, quod tamen
in ſpecie hac improbat Corneus in d, auth. omnes
peregrini. ſindici in hoc etiam aliquam habere vi
dentur authoritatem ex not. à Bald. in d. auth. om
nes, vbi inquit validam conſuetudinẽ, vt per ſindi-
cos in vſum carceratorum ſimilia bona diſpenſen
tur. Nam etſi non videatur neceſſarium inuenta-
rium bonorum vacantium: quum pro illis fiſcus
non teneatur vltra vires hæreditarias. Bart. in l. 1.
§. an bona. ff. de iur. fiſc. & fiſcus, ac eccleſia æqui-
parentur. l. fin. C. de ſacr. ſanct. eccleſ. eſt id verum
quoad inuentarium ſolenne, iuxta terminos. l. fin.
C. de iur. delib. ſecus quoad ſimplicem deſcriptio-
nem, quæ fieri debet per officiarios fiſci. l. ſi vacan
tia, & ibi Bart. & alij, C. de bon. vocan. Marc. d. q.
679. Deſcriptio etenim non prohibetur ſicut ſeque
ſtratio. Bart. in l. mandatis. ff. de requir. re. Nam
deſcriptio fit, ne interim bona pereãt, d. l. manda-
tis. & ibi Bar, l. 1.§. pen. ff. de ventre in poſſ. mitt. &
fit iſta à notario Bart. in l. facultas C. de iur. fiſc. lib.
x. ſi tamen citra iniuriam fieri poteſt, ac eã ſubſi-
ſtente, alioqui ipſa quoq; prohibetur. l. 2. C. de im-
pon. Lucr. deſcri. lib. x, Bald. in l. 1. C. de proh. ſeq.
quod totũ iudicis arbitrio relinquit. Purp. cõſ. 334.
ſub nu. 10. ipſa itẽ deſcriptio ſine citatione partis or
dinari poteſt, licet dũ fit illi aſſiſtere debeat Crau. cõſ.
364. deſcribereq; cogit hæres, vel ſubſtitutus bona
propter ventrẽ d. l. 1. §. eligit. & §. ſeq. ff. de ventr. in
poſſ. mitt, Item hæres poſtulante ſubſtituto Corn.
conſ. 303. col. pen. lib. 1. non obſtante deſcriptionis
remiſſione per teſtatorẽ ordinata Caſtr. conſ. 366.
lib. 1. Item, & pater legitimus adminiſtrator licet
ſatiſdare non teneatur Bald. conſ. 137. lib. 1. Cum.
conſ. 38. Capra conſ. 149. Boer. q. 61. Crau. d. conſ.
364. Permiſſaq; eſt fructuum deſcriptio, dum litiga
tur proprietas, non ad incorporandum, ſed ad pro-
bandum Curt. in tract. de ſequeſtr. num. 15. Capel.
Toloſa. q477. Corn. conſ. 267. volum. 4. Lat. burſ.
conſ. 188.

13 De bonis ipſis ſolui debet Creditoribus † quum bona deducto ære alieno intelligãtur l.non poſsũt. ff.de iure fiſci. etenim fiſcus capit bona cum onere fideicommiſſi l. recuſare.§.ſed ſi fiſco. ff.ad Treb. l. Papinianus. §.meminiſſe. ff. de inoff. teſt. ac etiam cum onere legatorum. l. ſi ſeruus plurium.§.ſi quis ante.ff.de leg. 1.l. cum fiſco. ff. ad Silan. l. etiam. C. ad leg. Falc. Ac in ſumma cum onere æris alieni. l. vn.C.pen. fiſc.cred. præfe. lib. x.adeo quod fiſcus habetur loco hæredis tam in oneribus,quã in emolumentis.l.2.C.ad leg. Iul. de vi.l. inter eos.§.fi.ff.de
14 fideiuſſ. l. ſi marito. ff. ſol.matr. † ſcilicet ſi bona confiſcentur propter delictum hæredis,non autẽ defuncti, tunc fiſcus non tenetur ad onera. l. cum filius.§.fi.ff.de leg.2.

Niſi bona aprehenderet tanquam vacãtia quia ſcilicet nullus reperiatur hæres tunc onera legatorum, & fideicommiſſorum perſoluere debet. l. ꝙ diuo.ff.de manum. teſt. l.4.§.eadem conſtitutio.ff. de. fideicõ. liber. quam ſententiã dicit communẽ Rip. in l. ex facto.ff.ad Treb. poſt. Alex. in l. recuſare §.ſed ſi fiſco.ff. eodem,quatenus tamen vires hæ
15 reditariæ patiuntur vt ſupra dixi † ratio quia fiſcus non conuenitur pro bonis confiſcatis tanquam hæres, ſed tanquam bonorum poſſeſſor,qui vlterius non tenetur quam poſſideat. Anchar. conſ. 414.& 322.Quod ſi hæres eſſet inſtitutus tunc, niſi feciſſet inuentarium,ſecus. Rip. in d.§.ex facto.

Prohibet Bailiuis, & officiarijs ſuis,quorum etiã appellatione veniunt officiarij vaſſallorum.

De venationibus, & Piſcationibus.

ARGVMENTVM.

Cuilibet liceat venari, & capere feras dãnoſas exceptis aliquibus temporibus.

TEXTVS.

Lib.3.cat.44.Cap.11.

LVPOS, Vrſos, Apros, & alias feras dãnificantes vineas, blada, & cæteros terræ fructus cuilibet tam in prædijs,quam in poſſeſſionibus proprijs, quam alienis prout in iure communi diſponitur venari, & capere, & fructus ſuos ab eis defendere hoc edicto permittimus impunè,niſi in locis propinquis noſtræ reſidentiæ, quando in illis per nos, ſeu venatores noſtros venationem fieri diſponemus. Ceruos autẽ capi per omnes prohibemus à die prima menſis Octobris,vſque ad diem primam menſis Maij. Alio verò tempore ipſos capi permittimus Saluis iuribus noſtris, & alienis in dictis prædijs, ſeu venationibus conſuetis, ac priuilegijs conceſſis, & concedendis.

SVMMARIVM.

1 *Vſu venandi facultas ex conceſſo eſu carnium venit.*
2 *Homini in belluas dominatus naturaliter competit.*
3 *Feræ, & volucres primo occupanti conceduntur.*
4 *Ius venandi vnicuiq; iure naturali, & diuino competit.*
5 *Venatio multiplex.*
6 *Venatio non poteſt per Dominum, nec per conſuetudinem prohiberi.*
7 *Dominus fundi poteſt prohibere,ne quis venandi cauſa fundum ingrediatur.*
8 *Furtum committit, qui in nemoribus muro vallatis venatur alienis.*
9 *Clericis quæ venatio prohibetur, & quæ non.*
10 *Princeps de abſoluta poteſtate venationẽ poteſt prohibere.*
11 *Ius prohibendi venationẽ qualiter acquiratur per præſcriptionẽ;& per quos probetur, & inducatur præſcriptionis interruptio.*
12 *Venandi facultas reſtringi poteſt, & quare.*
13 *Vniuerſitas in ſuis finibus venationem prohibendi ius hẽt.*
14 *Venatio prohibita turbationem pacis inducens.*

Gloſſa prima.

FECIT Deus Beſtias terræ iuxta ſpecies ſuas, iumenta, & omne reptile terræ in genere ſuo: & vidẽs quod eſſet bonum faciamus (inquit) hominem ad ſimilitudinem noſtram, vt præſit piſcibus maris,& volatilibus cœli,beſtijs, vniuerſæq; terræ,omniq; reptili, quod mouetur in terra. Gen.c.1. Diluuioq; ſequuto, homini cum eſum carnium conceſſerit Gen. c.
1 9. † in neceſſarium antecedens facultatem venandi illi etiam conceſiſſe cenſetur.l.ad rem mobilẽ.ff. de proc.Nat.conſi.604.vnde dixit glo.in c.qui venatoribus. 86. diſtinctio. quam ſequuti ſunt Abb. & Anan.in c.1.de cleric.venat. Licitam eſſe venationem pro pellibus, & carnibus non ad voluptatem.
2 & cùm ſecundùm Ariſt. in politicis † homini naturaliter competat Dominatus in belluas, ideo licitè tanquã domino ſuo ſubiectas capere eas poſſe
3 venando. Feræ etenim beſtiæ, † & volucres cœli in nullius bonis ſunt.§.feræ.inſti.de rer.diuiſ.& quę in nullius bonis ſunt primo occupanti conceduntur. §.item lapilli eo.tit.

Adeò quòd etſi domi,& in agro villave qui tela, & arma coegerãt,ſeruoſq; vel liberos homines haberet lege Iulia de vi publica teneretur, excipiebatur tamen is,qui ea omnia ad vſum venationis parauerat.l.1.& l.qui dolo.§. exceptus. ff.ad legem Iuliam de vi publica. Quare dici poteſt vſum,ac liber
4 tatem venandi vnicuique competere, † non tantũ iure naturali.l.1.2.& 3.ff.de acqui.rer.dom. d.§.ferè Inſti.de rer.diuiſ. c. ius naturale.prima diſtinct. ſed etiam iur.diuino.d.c.1.& c 9.Geneſ. & citra iniuriã prohiberi non poſſe quem piſcari, vel aucupari; niſi ab eo prohibeatur,cuius agrum ingredi voluit ea de cauſa l.iniuriarum.§.ſi quum.ff.de iniur. quũ rationabile non ſit inuito domino venãdi, vel alia cauſa alienum fundum ingredi.l. diuus. ff.de ſerui. ruſtic.præd.l. per agrum. C. de ſeru.& aqua.non ꝙ præda careat,ſed quod actione iniuriarum ipſe erga dominum prohibentem ingreſſum teneatur. Fab.Ang. & alij in d.§.feræ.Iaſ. conſi.119.colum.1. lib.4.Rol.conſi.9.colum.2.num.2.Clar.in §.iniuria. verſi.Suar.lib.comm.concl.in verb. venatio. Venatio autẽ multiplex eſt,vt per glo.in c.1.de cler.vena. & inquit Hieron.in c. Eſau 86. diſtinct. Eſau venatorem fuiſſe:quoniam peccator eſſet: & non inueniſſe in ſcripturis ſanctis aliquem venatorem ſanctum,piſcatores autem ſic.

5 Iuris itaq; naturalis quum venatio ſit prohibi-
tionem illius à domino factam inualidam dixerũt
Fab. in §. flumina inſti. de rer. diuiſ. Guid. Pap. q. 4.
Butr. Hoſt. & Io. And. in c. non eſt, de decim. Iaſon.
conſi. 119. vol. 4. Afflict. in conſtit. regn. in conſtitu.
ſcire debemus. Rolan. conſi. 9. vol. 2. Dec. conſi. 197.
Bar. conſi. 255. num. 8. vol. 1. etiam ſi à Principe do-
mini eſſent de venationibus inueſtiti Iacob. de feu.
§. & cum venationibus. Crau. conſi. 643. ſub num. 7.
licèt ex ipſis inueſtituris in bona fide quodammo-
do conſtitui videantur. Nat. conſi. 522. num. 17. Cæ-
terùm illis ius non quæritur, vel etiam ſi priuilegiũ
habeant cum iure prohibendi. Nat. conſi. 375. nu. 3.
iuxta not. per Bar. in l. fin. C. ſi contra ius, vel vtil. pu
blic. & Canoniſtæ. in c. quæ in eccleſiarum de con-
ſtitut. Quinimo eſſet inualida conſuetudo qua ve-
natio, vel piſcatio prohiberetur, quæ iure naturali
competit Roch. de Curt. in ſuo tract. de conſuetu.
car. 21. Card. Alex. in c. ius naturale. 1. diſtinct. Nat.
conſi. 375. num. 4.
Aliquot tamen modis limitantur quæ proximè
7 dicta ſunt. Primò † ſi Dominus fundi ꝓhibeat ne
quis fundum ſuum venandi gratia, vt priùs dixi, in
grediatur d. l. Diuus. ff. de ſerui. ruſtic. præd. licet etiã
tunc venatio fiat accipientis. Secundò, niſi prohi-
8 beretur in foreſtis, vel nemoribus † muro, vel ſæpe
vallatis, quibus feræ ita includerentur, vt exire non
poſſent. Rebuf. in l. 1. C de venat. fer. lib. 11. Nat. cõſi.
375. Bertr. d. conſi. 255. num. 8. imò tunc venantes
furtum committerent. l. vſuſfructuarium. §. ſi in vi-
uarijs. ff. de vſufr. l. 3. §. item feras. ff. de acq. poſſeſſio.
Nat. d. conſi. 375. num. 9. Tertiò, prohibetur clericis.
9 c. 1. de cler. vena. † excepta venatione contra feras
beſtias cauſa arcendi dãna, quæ clericis et permit-
titur Anan. in d. c. 1. Hoſt. in ſum. de cler. venat. Nat.
10 d. conſi. 375. nu. 11. Quartò, niſi fiat à Principe † de
plenitudine poteſtatis Crau. d. conſi. 643. ſub num.
10. Quintò, ſi prohibita fuerint, & ſubditi per lon-
gum tempus paruerint. Iacob. in d. §. & cum vena-
tionibus. fab. in §. flumina. inſti. de rer. diuiſ. ſcilicet
10. annor. Boer. q. 135. ſub num. 4. Petr. Iacob. in ſua
praxi. in libello de furno. Imò Rol. conſi. 9. nu. 15.
vol. 2. aſſerit neceſſarium eſſe tempus annorũ 30.
idemq; videtur præſupponere. Nat. conſi. 106. ſub
num. 9. & conſi. 522. nu. 3. Balb. in tract. præſcrip. in
5. par. prin. q. 5. car. 56. quod videtur reſpectu vniuer
ſitatis clarum: quia enim cõmunitas pupillo æqui-
paretur non alia videtur præſcriptio ſufficere, quã
longiſſimi temporis. l. omnes. C. de præſcrip. long.
tempo. Imo nec hanc voluit ſufficere Crau. d. cõſi.
643. quum videatur habere initium vicioſum, & fi-
de facta de proclamatibus prohibitorijs probatur
11 quaſi poſſeſſio dominorum, † niſi ſubditi probent
interruptionem ante completam præſcriptionem
per alios teſtes quam oppidanos. Nat. cõſi. 523. Pan-
corum tamen contradictio ius vniuerſitati cõſer-
uaſſet, cui maior pars requiuiſſet obeſſe. l. ſi quis
hac. §. quoties. ff. qui, & à quib. Crau. conſi. 643. nu. 7.
& proceſſus inquiſitionales contra aliquos particu
lares tranſgreſſores alijs inicijs non præiudicaſſent
Bertr. d. conſi. 255. ſub num. 8. vol. 1. Crau. d. conſi.
643. num. 7. Sextò, licèt ex toto prohiberi nequeat,
12 † poſſet tamen facultas ipſa venandi temperari,
ne totalis venatio abſumeretur. Nat. d. conſi. 604.
Marc. q. 530. col. fin. Septimò, prohibere poſſet etiã
13 † tota vniuerſitas venationem: quia ſi vnuſquiſq;
in agro ſuo hanc poteſtatem habet, & proclama
fieri facere ne in ſuo venetur, Areti. in l. 3. §. Meuia.
ff. de acq. poſſ. ita ſimul ſuper totis finib. vniuerſita-
ti ius hoc competet. Dec. conſi. 197. num. 2. Octauò,
14 † ſi ex venatione ſequeretur fortè aliqua turbatio
pacis. c. nemo rethia. tit. de pace tenen. quẽ tex. ita
intelligunt Aluarot. Ibe. Iaſ. d. conſi. 119. Purp. cõſi.
392. in fin. Iacobin. in d. §. & cum venationibus. Plu
ra alia colligens Tiraq. de nobil. c. 37. nu. 151.

SVMMARIVM.

1 *Venatio ad noxias feras permiſſa, non cenſetur prohibita ad alias.*
2 *Ferarum appellatione veniunt beſtia ſaluaticha non manſueta.*
3 *Venatio prohibita ad tempus, poſt illud permiſſa iudicatur.*
4 *Beſtia quaſi vaſtia à vaſtando & ſeruiendo dicta.*
5 *Reip. intereſt agros feris, beſtijs purgari, & quibus.*
6 *Lepores, & Vulpes feræ noxiæ ſunt.*

Gloſſa ſecunda.

QVod attinet ad textum huius decreti li
cet permittatur venatio quantum ad
1 Lupos, Vrſos, Apros, & alias feras dam
nificantes fructus terræ, † non intelligi-
tur tamen prohibita quoad alias feras,
imò, vt dicetur, permiſſa; maximè, quum ſe refe-
rat decretum ad diſpoſitionem iuris communis,
quo, vt ſupra oſtendi, indifferenter admittitur. & re
latum ſit in referente, cum omnibus ſuis qualitati-
bus. l. aſſe toto. ff. de hæred. inſtit. l. ait prętor. §. 1. ff. de
re iudic. l. ſi ita. ff. de condi. & demonſt. de aliiſq; fe-
2 ris loquatur, † appellatione quarum veniunt beſtię
ſaluatichæ, & non manſuetæ. glo. in l. naturalem. §.
Apium. ff. de acquir. rer. dom. tum etiam quia prohi
beat venari in locis propinquis loco reſidentiæ Prin
cipis, vbi ipſe, aut eius venatores diſpoſuiſſent, ac
venationem ceruorum, per aliquod tempus. Ita q
exceptio iſta regulam firmet in cæteris. c. dominus.
3 32. q. 7. l. nam quod liquidè. ff. de pen. lega. & † prohi
bita ad tempus poſt illud permiſſa cenſeantur. l. Im
perator, & ibi Bald. ff. de poſtul. De Vrſo loquitur
tex. in l. 1. §. in beſtijs. ff. ſi quadr. pauper. fec. dicatur.
de Lupo, & Ceruo text. in l. qui foucas. ff. ad leg.
Aquil. & beſtia eſt, quæ pecudum numero non cõ
tinetur. l. 2. ff. ad leg. Aqui.
Verum tamen eſt non permitti ſimpliciter fera
rum venationem, ſed Luporum, Vrſorum, Capro-
rum, & aliarum fructus terræ damnificantiũ; quæ
circunſtantia, ac decreti qualitas illius diſpoſitionẽ
modificat. vnde ſcire oporteret, q beſtiæ [illegible] ſiut,
4 fructibus damnum dantes. Nam beſtia † dicitur
quaſi vaſtia à vaſtando, vel ſæuiendo vt in princ.
hyſt. ſcolaſt. c. 6. Alber. in dictio. in verbo beſtia.
Luc. de pen. in l. 1. C. de venat. fer. lib. 11. & lupus
beſtia eſt rapax, quæ fructibus non paſcitur, ſed
cruore, & carne plerumque humana veſcitur fa-
mem adeo ferens, quod per nouem dies vento vi-
uat glo. in l. fin. C. de alieni. pup. præſt. ac tota lupo
rum ſpecies natura ſua ouibus aduerſatur. Aber.
autem; & vrſus fructibus paſcuntur, & aper natu-
raliter lupos odit, qui filijs ſuis inſidiantur, & ho-
minibus iſta animalia nocent, beſtijsq; domeſticis
5 ita vt † reipublicæ intereſt agros ſimilibus beſtijs
purgari, vt ſecurè per itinera commeari poſſit. l. 1.
ff. de ijs qui Deiec. vel eſſud. Bened. in ca. Rainu-
tius. §. & vxore nomine Adelayã. nu. 320. & ſimili-
ter lege ceſarea leones permittuntur occidi. l. 1. C.
de ven. fer. lib. 11. imo iure ipſo prohibetur vena-
tio exceptis vrſis, apris, & lupis. §. nemo. tit. de pac.
tenenda licèt. §. ille ſecundum communem ſenſũ
intelligatur de ea venatione, qua pax turbari poſ-
ſet, vt dixi in prima parte.
Cæterum damnum dant fructibus, & arboribus

6 lepores,& vulpes † excorticantes corticem arborũ maximè tenellarum,& inter cæteras ſolicitudines illa debet eſſe præcipua, vt capiamus vulpeculas.c. inter. de purg. canon.

A R G V M E N T V M.

Iudices Baronum, Banneretorum, & aliorum Iuriſdictionem habentium poterunt cauſas audire, & Diffinire in territorys immediatis Domini,exceptis ſententijs criminalibus.

T E X T V S.

Cap.2.lib.3.Cat.42.Decretorum.

VT facilius, & cum minori expenſa preſati Barones, bannereti, & cæteri vaſalli noſtri iuriſdictionem habentes valeant iudices cõſtituere, & habere hoc edicto fauorabile pmittimus, & indulgemus, quod ipſi eorum iudices omnes ſingulas cauſas ſubditorum ſuorum,& ad eorum forum pertinentes in Ciuitatibus,villis, opidis, & locis; & territorijs noſtris immediatis inſignibus,vbi copia peritorum haberi poſſit, aut alias ad hoc aptis audire, decidere, cognoſcere, & diffinire valéant, & ſibi liceat exceptis ſententijs diffinitiuis vel interloquutorijs ad torturam cauſarum criminaliũ, quas ipſi iudices in territorijs ipſarum iudicaturarum proferre teneantur. Nec non in ipſi locis, territorijs noſtris tutellas, & curas dare, citationes, & mandata iudicialia concedere,& facere, omnesq; actus iudiciales exceptis dictis ſententijs criminalium cauſarũ plene, & liberè exercere.

S V M M A R I V M.

1 *Iuriſdictio ad certum locum limitata, extra iſtũ locum non extenditur.*
2 *Iuriſdictio Baroni,vel alteri vaßallo conceſſa,extra territorium exercere non poteſt,decreto ceſſante.*
3 *Banniri a iudice vaſſalli non poteſt reus vltra territorium vaſalli.*
4 *Bannitus extra territorium bannientis captus relaxãdus eſt*
5 *Dominus loci, an de cauſis ſubditorum vnius loci in altero eius loco poſſit cognoſcere: & qualiter.*
6 *Iudex de conſenſu partium extra territorium ſuum poteſt iuriſdictionem exercere,& ſententiam fere ordinario nõ contradicente.*
7 *Iudex extra territorium iuriſdictionem habet in habitu, licet non in actu.*
8 *Iudex permittente ordinario loci, ſine concenſu partium nõ poteſt extra locum iuriſdictionis cauſas cognoſcere, de iure communi, ſecus ex Decreti diſpoſitione.*
9 *Ciuitas ſine iuriſperito conſiſtere nequit.*

Gloſſa prima.

1 IVriſdictio † ad certum locum limitata extra locum ipſum non extenditur.l.fi. ff. de iuriſd. om. iudic. l. 1. reſp. 2. ff. de off. proconſ. l. 1. §. initio. ibi intra centeſſimum.ff.de off. præſ. vrb. Bal. in l.1. col. 9.C. de hæred. inſtit. vndè, quum merum imperium, & iuriſdictio Baroni, vel alijs vaſallis concedatur, in terris ipſorum, proculdubio, hoc edicto
2 cto ceſſante, † extra ipſa loca exerceri non poterat. Et Ideò abutuntur iuriſdictione iudices vaſallorum, qui aliquando non ſatis conſideratè reos, & ſubditos ſuos non tantum à territorijs ipſorum
3 † ſed etiam à tota ducali patria audent bannire, ſeu relegare. contra tex. in l. relegatorum. §. eſt quodam genus, & ibi Barto.ff. de inter.& releg. ſiquidem effectus banni vltra bannientium territorium non extendatur, Bald. in d. l. 1. C. de hæred.inſt.& bannitus extra territorium ſtatuentium captus debeat relaxari Iaſ. in d. l. fi. ff. de iuriſ.om.
4 iudic. Rol. conſ. 60.num.16.vol. 2. † Quod ſi locus alius vbi bannitus caperetur eſſet ſub dominio, & imperio bannientis, tunc ſecus eſſet. Marſ. conſi. 171.col. fin. verſi. ſimiliter non obſtat Rol. d. conſ.
5 60.nu.23.Siquidem † Dominus vnius loci poſſit in altero eius loco de cauſis ſuorum ſubditorum cognoſcere Bar.& Ang.in l.1.C.de metr.Bertr.lib.xi. Caſtr. Alex.& Iaſ. in d. l.fin. Brun. conſ.150.vol.2. quamuis ipſe videatur intelligere in alio loco vnito,ex doctr. Bal. in l.3.ff.de off. preſid. quod ſcilicet Rex Anglie in Anglia, nequeat cognoſcere cauſas Ducatus guaſtoniæ. ſequitur.Aq. in d.l.fi. ff. de iur. om. iud.& ibi Cagnol.nu.32.ſubiciens Sereniſſimum Ducem Sabaudiæ non poſſe de iure cauſas Ducatus Sabaudiæ cognoſcere hac in patria Pedemontana,& vice verſa; licèt ipſe contrarium, obſeruari vidiſſe aſſerat. Cæterum, de conſenſu par-
6 tium, extra territorium ſuum † Iudex poteſt iuriſdictionem exercere,& ſententiam ferre, non contradicente tamen ordinario ipſius loci, Bart. Iaſ.& alij in l. fin.ff. de iuſt. & iur. Bart. Angel.& alij in l. quæro.ff.de ſolut. Cannoniſt. communiter in cap cum P.& g. de off. de leg. Nam, etſi iudex extra territorium priuatus dicatur l.3.ff.de off. præſid. & cõſenſus priuatorum iuriſdictionem non tribuat. l.
7 priuatorum. C. de iuriſd. om. indic. † cenſetur tamen iuriſdictionem habere in habitu, licet non in actu, nec in exercicio. glo. in d. l.3 ff.de off. præſid. Iaſ. in d. l. fin. in fi. ff.de iuſt & iure.

Quinimo iſte conſenſus ordinarij non requiritur expreſſius, ſed ſufficit illum non contradicere Caſtr. Alex.& Cagn. in d. l. fin.ff.de iuriſd. om. iudic. maximè ſi non obligatur publicum tribunal, ſed ſecreto, vel in Camera Ius dicat Caſtr. & Alex. ibi, & in cauſis delegatis in ciuitate Aſtenſi per ſeudararios alicui doctori Brun. conſ.165.vol.2. Si au-
8 tem altera partium contradicat † non licet etiam permittente iudice territorij cauſam cognoſcere, ita communiter teneri ſcribit Alex. in d. l. fi. nu. 8. ff. de iuriſ.om. iudic. quem ibi ſequitur Cagn. nu. 46. ſequitur mari frecia de auth. Baron. 30. auth. car. 287. ex text. in l. diuus pius vbi Caſtr. not. ff. de ſeruit. ruſtic. præd. Abb. in c. p. & g. de off. de leg. vnde infertur quod Princeps non poſſet iudicem appellationis ibi conſtituere.de qua. q.tractat per totum authoritate.28. Delegationis autem literæ fieri poſſunt ſine dubio,extra iuriſdictionem, vt omnes

omnes tradunt in l. fin. Brun. conſi. 165. vol. 2.

Hic decreto attento, & licentia vniuerſaliter
per Principem impartita, ad faciliorem cauſarum
expeditionem ceſſat omne dubium: Nam in oppi
dis immediatè Principi ſubiectis maximè inſigni-
bus eſſe, ac reſidere conſueuit peritorum copia,
quos litigantes conſulere poſſunt, pro qua re loco-
rum opportunitas, quæri, & conſtitui ſolet. l. 1. §.
Sempronius. ff. de orig. iur. ſiquidem etiam Ciuitas
9 † ſine iuriſperito conſiſtere nequeat. Cagn. ibi nu.
208. ex illo tex. & ne inde contingat allegari quod
ſicuti ruſticus, & mulier ſciunt ire in ciuitatem ad
peritos pro conſilio vt per Bald. & alios in l. iuris.
C. qui adm.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia deffinitiua, & interlocutoria criminalis ad torturam in loco delicti dari debet.*
2 *Locus tribunalis, honeſtus eſſe debet, commodus tutus, & in territorium.*
3 *Tribunalis loci mutatio an & qualiter permiſſa.*
4 *Citatio in Caſtrum, præter antiquum morem, & conſuetum modum non ſubſiſtit.*
5 *Carceris locus debet eſſe publicus & conſuetus.*
6 *Exprimi non eſt neceſſe id cuius expreſſio nullum effectum ſortiatur.*
7 *Præſes in quacunque parte ſuæ prouinciæ poteſt iuſdicere. Idem in Epiſcopo.*
8 *Domini locorum præſidibus æquiparantur, & ſunt iudices ordinarij vice ſuperioris.*
9 *Reus pro cauſa criminali in carceres detruditur, ſi fideiuſſores non inueniat.*
10 *Tribunalis & carceris mutandi vel non mutandi caſus diſtinguuntur.*
11 *Honeſtatis ius ſaluum in omni diſpoſitione remanere debet.*
12 *Præſides, & Epiſcopi in locis honeſtis, & tutis ſuorum locorum poſſunt mutare tribunalia.*
13 *Iudices ordinarij voluntariam iuriſdictionem, vbiq; contentioſam in loco ſolito tenentur exercere, niſi ſubſit impedimentum graue belli vel poſſit.*
14 *Præfecti prout etiam ordinarij iudices ſedem iudicij de loco, ad locum mutare nequeunt.*
15 *Iudices appellationum, vaſallorum in ciuitatibus habitantes in quouis honeſto loco cauſas audire, & dirimere poſſunt: niſi locum conſuetum habeant.*
16 *Pactum inter Dominos, & ſubditos de loco tribunalis ſeruandum.*
17 *Conſuetudo mutati tribunalis per 10. vel 20. annos, introducta pacti vim habet.*
18 *Iudices Vaſſallorum carceres, habere, vel detinere ſubditum ſuum extra eorum territorium non poſſunt.*
19 *Carceratio admittitur pro crimine pœnam ſanguinis exigente.*

Gloſſa ſecunda.

EXcipiuntur hic ſententiæ, & interloquu-
1 toriæ criminales ad torturam: † quia in
iſtis remiſſio ad locum delicti ex neceſ-
ſitate fit. §. ſi verò in Auth. vt nulli iudi.
auth. qua in prouincia. Vbi de crim. ag. oport. ma-
ximè in grauibus c. 1. de rapt. & pro quibus an li-
ceat Domino locum carceris, vel tribunalis muta-
re dixi infra tit. de accuſ. in glo. 2. part. num. 10. & Se
natus in cauſa Dominorum Strambini iudicauit
contra communitatem eiuſdem loci. Ac etiam
pro Comitibus Sancti Martini contra vnam parti
cularem, Donec in petitorio vberius eſſet cogni-
tum.

Pro cuius rei faciliore intelligentia ſciendum il-
2 lud in primis eſt † locum tribunalis ad quem cita-
tur reus compariturus huiuſmodi eſſe debere, vt
ad eum honeſtè veniri poſſit, ac ſine turpitudine
venientis, tam ab vna, quam altera parte. l. ſi cum
dies. §. pen. ff. de arbitr. quum etiam in iudicijs æqua
litas ſeruari debeat. l. fi. C. de fruct. & litium expen.
Secundò locum ipſum iudicij incommodum liti-
gantibus eſſe non oportet. l. ſi locus. ff. de iudic. Ter-
tiò, eſtimandumq; eſt an locus tutus ſit. l. de ætate.
ff. ad Trebel. quum in loco ſuſpecto nemo compa-
rere teneatur. c. ex parte. 1. de appel. c. accedens. 2. vt
lit. non conteſta. clem. paſtoralis de re iudic. etiam
ſi culpa ſua locus ipſe tutus minimè ſibi reddatur.
Alexan. in l. recuſare. §. ſi quis alio. ff. ad Trebellian.
Quartò contineri debet finibus territorij extra q
iudici impunè non paritur. l. extra territorium. ff.
de iuriſdi. om. iudic. Quintò debet eſſe publicus lo-
cus ipſe iudicij nō occultus, ſiue ſecretus. l. cum ſen-
tentiam, C. de ſent. & interlo. adeò quod locus ipſe
dicitur forus. C. de verb. ſignifi. extra quem lata ſen
tentia regulariter non tenet. d. l. cum ſententiam.
Quibus omnibus obſeruatis ſcilicet, quòd locus ſit
honeſtus, commodus, tutus, publicus, & intra terri-
torium nulli dubium erit, quin valeat electio eiuſ-
modi loci pro tribunali, & quin ad eum locū ſub-
ditus à domino, ſeu eius iudice vocatus compare-
re debeat, ac teneatur.

Aut tractatur de mutatione loci, & tranſlatione
3 tribunalis, † puta ſi vocentur ſubditi comparere in
caſtrum, pro ijs cauſis pro quibus comparere con-
ſueuerant in loco publico extra caſtrum, & hoc ca
ſu quum non conueniat ſubditos loci incertitudi-
ne, aut mutabilitate vexari, ſeu continua variatio-
ne decipi. l. etſi pupillus. §. ſi cōditio verſi. ſed ſi alias
cum alio. ff. de inſtitu. act. ex ipſaq; electione deter-
minati loci ſubditorum conditio melior fiat. argu.
l. 3. §. Stichus annua, & l. ſeruitutes. §. ſtillicidium. ff.
de ſeruit. vrba. præd. pulchrè in materia Oldr. conſ.
4 187. videtur dicendum † citationem in caſtrū præ
ter antiquum morem, & conſuetum modum, qui
obſeruandus eſt. l. pen. ff. de iuſt. & iure. non ſubſiſte
5 re Bart. conſi. 189. num. 17. tum etiam quia † locus
carceris ſi de criminali cauſa agatur debeat eſſe
publicus, & conſuetus Cyn. in l. 2. C. de priu. carc.
Purpu. conſi. 419.

Cui tamen concluſioni plura obſtare videntur,
& Primò tex. in l. ſi locus. ff. de iudic. vbi ſi locus in-
iubendo iudicare, non ſit comprehenſus, eo loco
iudicare iuſiſſe quo ſolet iudicari ſine incommo-
do iudicantium. Ergo ſi locus fuiſſet expreſſus à
contrario ſenſu ille obſeruandus erat. Et exprimi
6 non erat neceſſarium, † niſi expreſſio eſſet habitu-
ra effectum. arg. l. ad rem mobilem. ff. de procur. ſe-
cūdo facit d. l. ſi vt proponis 2. C. quom. & quan. vbi
ſententia præſidis in alio loco, per obreptionem,
quam deſtinato nullius eſt momenti, ergo ſi citra
obreptionem mutatio loci facta eſſet, vtique vali
7 da extitiſſet, & ibi Bald. expreſsè dicit † Præſidem
in quacunque parte ſuæ prouinciæ poſſe iuſdicere,
etiam in camera, ad inſtar Epiſcopi, cui etiam licet
vbique locorum ſuorum diœceſis ius reddere. c. cū
Epiſcopus de offi. ord. lib. 6. Tertio, facit quantum
ad dominos locorum iuriſdictionem ad ipſos ſpe-
ctare de qua à Principe inueſtiuntur, rei autem ſuæ
debent eſſe moderatores, & arbitri. l. in re manda-
ta. C. mand. Quarto, quia, licet illis præſes ſuperior
ſit. Purpu. in l. 1. num. 297. ff de offi. eius. præſidi ta-
8 men æquiparantur. † Fab. in §. flumina inſti. de rer.
diuiſ. Guid. Pap. q. 514. Purpu. in d. l. 1. num. 324. aut
ſaltem ſunt iudices ordinarij vice. ſuperioris. Bart.
in l. ſi vni. q. 5. ff. de re iudic. Bald. in l. 1. q. 6. ff. de offi.

conſ.

conſi.Brun.conſi.91. num.4. vndè, ſicut Præſes au-
thoritatem habet mutandi tribunal, ita videretur
dicendum id ipſum dominis licere, præſertim ſi ad
cōſuetum tribunal nullus eſſet carcer, & cauſa cri-
9 minalis, † pro qua generaliter reus poteſt in carce-
res detrudi, ſi fideiuſſorem non inueniat. l. 1. & ibi
Barto. C. de cuſtod. reor. Nam quum carcer ſit ad
cuſtodiam. l. incredibile. C. de pœn. cuſtos poterit
cuſtodire, vbi magis tutum ſibi videbitur, & ſi non
præſtiterit reus fideiuſſorem, erit ſibi imputandum
reg. damnum. de regu. iuris in 6. Pro concordia cu-
10 ius rei credo ego diſtinguendos † aliquos caſus.
Primo aut agitur de cauſis minimis ſiue ciuilibus,
ſiue criminalibus, & pro illis, quum nec proceſſus
fieri debeat, tam ex forma nouorum ordinum,
quam de iure. Auth. niſi breuiores. C. de ſent. ex pe
ric. recit. videtur abſurdum, præter ſolitum morē,
quempiam vocari in caſtrum. Secundo aut cauſa
proponitur alicuius momenti, naſciturque aliqua
ſuſpitio contra dominum tentandæ honeſtatis, pu
ta ſi vocaretur mulier, tunc iuſta eſſet cōtradictio
11 non eundi in caſtrum; quum † ab omni diſpoſi-
tione ius honeſtatis ſaluum, & illeſum ſemper re-
manere debeat Dec. & Cagnol. in l. ſemper in ſtipu
lationibus. ff. de reg. iur. vel ſi vir eſſet, cui ob aliquā
inimicitiam etiam eius culpa natam, cum domi-
no, non eſſet tutum ire in caſtrum. Imol. Abb. &
alij in c. ex parte de appell. etiam ſub ſaluo condu-
ctu. c. accedens & ibi dd. C. vt lit. nō conteſt. Tertiò,
aut agitur de Epiſcopo, vel præſide, qui ſub ſe va-
12 ria loca, & oppida habent, † & ipſi hac facultate
gaudent in locis honeſtis, tutis, & commodis muta
re tribunalia. d. c. cū Epiſcopus, & l. ſi vt proponis.
Quartò, aut agitur de iudicibus ordinariis, & quan
13 tum ad iuriſdictionem voluntariam † illam ipſi
vbique exercere poſſunt. l. 2. ff. de offi. proconſ. iuriſ
dictionem autem contentioſam tenentur exerce-
re in loco ſolito, & maiorum. l. pen. ff. de iuſti. & iur.
d. l. cum ſententiam & ibi in ſpecie Saly. C. de ſent.
& interl. niſi caſu aliquo eſſet ſibi impoſſibile, aut
difficile propter bellum, vel peſtem. Bald. in d. l. ſi vt
proponis & in l. 1. C. de ſent. ex peric. recit. vnde po-
teſtates, aut iudices locorum in illis à Principe, vel
14 dominis conſtituti, qui ordinarii ſunt, † item nec
etiam præfecti poſſent banchum iuris, & ſedem de
loco ad locum mutare. Quintò, ſi de iudicibus ap-
pellationum tractetur non habentibus certum, &
determinatum locū, prout verbi gratia ſunt multi
dd. degentes in hac ciuitate Taurini, conſtituti ad
cognitionem cauſarum primarum appellationū
à variis. Dominis, & vaſallis de illis inueſtitis, iſti
poterunt in quouis loco honeſto cauſas ipſas audi
re. Saly. in d. l. cum ſententiam. etiam in Cameris &
ſtudiis, vt dicitur, ipſorum. Caſtr. in d. l. ſi locus. ff. de
iudi. quod ſi locum conſuetum haberent illum ſer
uare tenerentur. Saly. in d. l. cum ſententiam. & d. l.
ſi locus. niſi res eſſet, quæ ſummariā, vel quaſi nul-
lā cauſæ cognitionem requirerent, quam vbiq; dif
finire poſſet. l. voluit. ff. de interr. act. Saly. in d. l. cum
ſententiam. Sexto, aut de re hac extat pactum in-
16 ter Dominos, & ſubditos, † & illud obſeruandum
eſt. Crau. conſi. 888. Septimo, vel conſuetudo, tunc
ſi illa introducta ſit, quia alias ſubditi contradixe-
rint mutationi, & ab eo die lapſi ſint anni. 10. vel
17 20. ſine mutatione, † proculdubio crederem non
licere amplius mutare tribunal, quum conſuetudo
hæc habeat vim, pacti. Purpu. d. conſi 419. nume. 7.
18 Nec crederem ipſos iudices vaſallorum † in ci-
uitatibus habere poſſe carceres, aut aliquem deti-
19 nere, ea ratione, quòd † carceratio admittatur pro
Crimine pœnam ſanguinis exigente. Bart. in l. 1. ff.

de cuſto. reor. & ex decreto territorium non con-
cedatur, vt ius dicatur in his criminibus.

A R G V M E N T V M.

Cuilibet liceat Piſcari in aquis, & fluminibus publicis: exceptis locis, & temporibus piſcariarum Domini, & alienarum.

T E X T V S.

Cap. 12. lib. 2. Decretorum.

PISCARI, & piſces capere quēlibet permittimus (in fluminibus publicis) exceptis in piſcarijs noſtris, & alienis iure ſpeciali ad nos, & eos pertinētibus. In quibus, & eorum locis, & temporibus per quem quā alium piſcari prohibemus. Omnibus piſcari inhibentes cum calce, vel cū quouis alio venenoſo modo in aquis proijciendis. Sub pœna pro modo culpæ arbitrio iudicis infligenda.

Quippe etiam feſtis quædam exercere diebus
Fas, & iura ſinunt. Riuos deducere nulla
Relligio vetuit: ſegeti prætendere ſepem:
Inſidias auibus moliri: incendere vepres:
Balantumq; gregem fluuio merſare ſalubri

S V M M A R I V M.

1 *Iure naturæ piſcatio in fluminibus publicis: & venationi æquiparatur.*
2 *Dominus in terris ſuis piſcari in publicis fluminibus vetare nequit, & quid in Principe.*
3 *Piſcationis iure conſeruando competit interdictum vti poſſidetis.*
4 *Piſcandi ius de quo dubitetur per vſum decem annorum acquiritur, licet ſecus ſit in ſeruitutibus diſcontinuis: & quæ ſit ratio diuerſitatis.*
5 *Piſcatio fauorabilior eſt venatione.*
6 *Ius Piſcandi præſcriptione, & priuilegio Principis tollitur: & qualiter.*
7 *Piſcationes quæ inter regalia computentur. & ibi intellectus tradit ad tit. quæ ſint regalia in verbo piſcationum in vſib. feudorum.*
8 *Piſcandi licentia à Dominis potenter, ſubditorum non officit iuri & cur ita?*
9 *Vaſallus inueſtitus de fluminibus piſcationis prohibitionem habere non intelligitur.*
10 *Priuilegium a Principe conceſſum vaſallo prohibendæ piſcationis inualidum eſſe, & quare.*
11 *Princeps Iura Imperij habens prohibendæ piſcationis priuilegium rectè concedit.*

Decreti Piſcari &c. partis primæ Glo. 1.

1 PIſcandi facultas † omnibus competit in
fluminibus publicis iure ipſo naturali.
§. flumina. Inſti. de rer. diuiſ. l. nemo igi-
tur. ff. eod. quo etiam iure piſces capien-
tium fiunt. l. 1. §. 1. ff. de acquir. rer. domi.
ius etenim venandi, & piſcandi æquiparantur: l. ita
ſi fundi. §. aucupiorum quoq. ff. de vſufr. Dec. conſ.
2 197. & 271. Adeo quòd nequeat Dominus † in ter-
ris ſuis piſcationem in fluminibus publicis prohi-
bere Fab. in d. §. flumina. Guid. Pap. q. 414. Hoſt. Ioã.
Andr. Butr. & Card. in c. non eſt. de decim. imo nec
Princeps, quem dicunt, non poſſe iuri naturali, &
gentium derogare & proinde vis piſcationis au-
ferre. Iaſ. conſi. 19. vol. 4. qui loquitur de Marchione
Montisferrat. Rol. conſi. 9. nu. 12. vol. 2. Crau. conſi.
945. Dec. conſi. 197. & 271. Alc. conſi. 364. cuius ta-
men contrarium cenſuit in Imperatore Fab. in d. §.
flumina. Iacob. in ſua inueſt. in vtrũ, & cum piſca-
tionibus.

3 Pro conſeruatione cuius iuris † Competit inter-
dictum vti poſſidetis, ne quis in ſua poſſeſſione, ſeu
quaſi turbetur. Bart. in l. iniuriarum. §. fin. ff. de iniu.
Dec. conſi. 271. col. 4.

Quòd ſi de ea facultate aliqua ratione dubitare-
tur multum prodeſſet vſus, & conſuetudo piſcan-
4 di. † ad introductionẽ, cuius ſufficeret curſus an-
norum decem. Dec. conſi. 197. quem ſequitur Alc.
d. conſi. 364. quia etſi præſcriptio ſeruitutis diſconti
nuæ requirat tempus immemorabile. l. hoc iure. §.
ductus aquæ. ff. de acq. quot. & æſt. gl. in l. ſeruitutes
magna. ff. de ſeruit. prædictus tamen vſus qui ten-
dit, non ad acquirendum ius ſeruitutis, ſed ad con-
ſeruationem libertatis naturalis, ſufficit ſi ſit decen
nalis Alc. d. conſi. 364. nu. 3.

Quinimo videtur ius piſcationis fauorabilius,
5 † quã venationis: quũ ex piſcatoribus inuenti ſint
ſancti Math. 4. Luc. 5. ex venatoribus autem nemo.
c. Eſau. diſt. 86. nil mirum ſi non ita clericis pro-
hibeatur, ſicut venatio. Io. de Agh. in c. 2. de cler. ve
na. quem refert March. q. 53. nume. 8. & vſus docet,
ac experientia Dominos non magnifacere autho
ritatem prohibendi piſcationem, venationem au-
tem plurimi faciunt.

Rationibus tamen quibus poſſunt acquirere,
aut illis competit ius prohibendi venationem, eiſ-
dem poſſunt acquirere ius prohibendi piſcationẽ.
6 Puta conſuetudine † ſcilicet prohibendo Subditis,
& illi paruiſſent. Bal. in l. Lapilli. q. 4. ff. de rer. diuiſ.
Iacob. in d. §. & cum piſcationibus, quum huiuſmo
di præcepta etiam ſine cauſæ cognitione facta ſub
ſiſtant. Guid. Pap. conſi. 171. Nat. conſi. 523. ac intel-
ligendum tex. decet Ruin. conſi. 28. num. 10. vol. 1.
vel ex priuilegio Principis ex certa ſciẽtia conceſ-
ſo, virtute cuius clauſulæ, quum rem alterius aufer-
re poſſit, multo magis piſcationem vni dare. Dec.
d. conſi. 271. ſub num. 3. Ruin. conſi. 28. vol. 1. quam-
uis Iaſ. conſi. 119. vol. 4. non admittat hoc in Mar-
chione Montisferrat, contra illos qui erãt in quaſi
poſſeſſione. Rolan. conſi. 4. vol. 2. & quia ſi quæritur
præſcriptione, ita, & priuilegio Nat. conſi. 522. nu.
23. contra præcepta, ſi homines velint probare nõ
paritum, non ſufficit teſtimonium oppidanorũ, ſi
aliis adminiculis non iuuetur Guid. Pap. conſi. 170.
Nat. conſi. 523. & quamuis Iacob. d. §. & cum piſca-
tionibus ſcribat, ad præſcribendum ius prohiben-
di ſufficere obedientiam annorum 10. glo. tamen
in l. ſi quiſquam. ff. de diuerſ. & temp. præſcri. requi-
rit tempus annorum 30. Bald. in l. item lapilli. q. 2.
Cepol. in tract. de ſerui. ruſtico. præd. C. de acq. duct
Guid. Pap. conſi. 171. communem dicit Rol. conſi.
9. vol. 2. imo eſſe neceſſarium tempus immemora-
bile Ruin. conſi. 28. nu. 14. vol. 1. quum habeat hoc
ius cauſam diſcontinuã, vel ſaltem annorum 30.
ſecundum Caſſan. in conſue. Burg. tit. de cenſ. §. 2.
glo. 11. num. 13. car. 369.

Quo ceſſante ius piſcationis aliter non dicitur
de reſeruatis Principi, non obſtante tit. quæ ſint re-
7 galia in verbo piſcationum † quia intelligitur de il-
lis piſcationibus, ex quibus Princeps exigit publi-
cos redditus ex impoſitione vectigalium, vt ibi per
Alciat. Dec. conſi. 197. Iacob. in d. §. & cum piſcatio
nibus Decian. conſi. 123. nu. 76.

8 Quinimo † ſi ſubditi licentiam piſcandi à domi
nis obtinuiſſent, non proptereà iuri ipſorum præiu
dicatum intelligeretur. Dec. d. conſi. 197. col. fina.
quia cenſerentur prudentius rebus ſuis voluiſſe cõ
ſulere: quum ſpecialiter expreſſa minorẽ habeant
dubitationem, & efficaciora ſint. l. ſed etſi quis. §.
quæſitum. ff. ſi quis caut. c. ſi aduerſus. de hæret. nec
reprehendanda ſit, ſed potius commendanda mo-
deſtia, qui dum propria authoritate agere poterãt,
ſuperioris licentiam impetrare elegerint Alexan.
conſi. 150. lib. 4. alias plures dat reſponſiones Dec. d
conſi. 197.

Sed quid ſi à Principe domini ſint inueſtiti de flu-
9 minibus? † & idem reſpondendum eſt, ſicut de do-
mino inueſtito cum venationibus, quem Iacob.
in ſua inueſt. §. & cum venationibus præſupponit
hac facultate carere. Crau. conſi. 643. & quia flumẽ
publicum priuato conceſſum non deſinit eſſe pu-
blicum. Affli. dec. 368. Alex. conſi. 57. num. 9. vol. 7.
10 Alc. conſi. 223. Quinimo dixit † inualidum eſſe pri
uilegium conceſſæ authoritatis prohibendi. Nat.
conſi. 375. num. 3. quia re vera quum piſcari ſit iu-
ris naturalis, vel gentium vt dixi ſupra, inualida eſt
Principis conceſſio, qua ei iuri derogatur. §. ſed na-
turalia inſti. de iur. nat. & in venatione & piſcatione
Iaſ. conſi. 149. vol. 4. Rol. conſi. 9. vol. 2. Menoch. cõſ.
298. num. 20. Quamuis ſi id cõpetat priuilegio alii
contrarium teneant, prout & ipſe Nat. d. conſi. 522.
11 num. 23. † quod intelligi poteſt in eo Principe qui
in ſuo principatu iura habet imperij.

S V M M A R I V M.

1 *Flumen ex quibus conſiſtat. Alueus quid. & quid Ripa ſit.*
2 *Aquarum plura genera.*
3 *Flumen publicum, quod ſit, & quotuplex.*
4 *A flumine publico nauigabili vel faciente aliud nauigabi-
le, ſine Principis vel Senatus authoritate, aquam ducere
non licet, & nu. 10.*
5 *Publica quæ dicantur.*
6 *Aquarum vſus in dubio, arbitrio boni viri diſtribui debet,
& vni conceſſus, ſi ſufficiat omnibus concedi põt & alijs.*
7 *Aquam habere venalem Principi indecens eſt.*
8 *Aquarum iura pactis ſiue priuilegijs, natura veloci, ac vetu
ſtate metimur.*
9 *Aquæ immutare curſum nõ licet, & ibi duplex rõ aſſignaĩ.*
10 *Beale, & Bealeria quid ſit.*
11 *Superioris authoritas in deducenda aqua ex flumine publi-
co qualiter intelligenda, ac regulanda.*
12 *In alueo fluminis an, & qualiter opus facere licitè permit-
tatur.*
13 *Præiudicium tertij ex conceſſione deducendi aquam, triplici
ter conſideratur, & quod illorum conceſſionem impediat.*
14 *Molendini, & Cluſa mentio à pari procedunt.*
15 *Aedificanti, in dubio fauendum eſt.*
16 *Aquam ex flumine pub. non nauigabili, & quod aliud non
faci nauigabile ducere licet, ſine licentia.*
17 *Flumina publica Cæſaris ſunt, & inter regalia cõnumeranĩ.*

18 *Flumi-*

18 *Flumina publica in conceſſione iuriſdictionis non veniunt.*
19 *Regalia ex certa ſcientia tantum concedi poſſunt, vel ſpeciali priuilegio.*
20 *Domini, vel ciuitates merum, & mixtum imperium habentes ex conſuetudine, vel priuilegio, fluminum quoq; prout & reliqui eorum territorij dominiū habere intelliguntur.*
21 *Princeps de loco publico poteſt facere priuatum ſic flumen publicum priuatum facere.*
22 *Regalia & flumina ex ſimplici inueſtitura & conceſſione iuriſdictionis non venire qualiter intelligatur.*
23 *Territorium vnum & idem eſt quod eminet ſuper aquis, & quod emergitur ab aquis.*
24 *Flumina rōne iuriſdictionis dicuntur priuata illius ciuitatis cuius eſt iuriſdictio.*
25 *Flumina publica in conceſſione Caſtri ſine iuriſdictione cum iurib. & pertinentijs nō veniūt, niſi quoad vſum & iuriſd.*
26 *Delicta commiſſa in vijs, & fluminibus publicis puniri poſſunt à Domino loci de iuriſdictione inueſtito.*
27 *Aqua publica priuata effici nequit.*
28 *Flumen duabus ciuitatibus intermedium, vel earum territorijs vnicuique pro dimidio competit.*
29 *Cluſam facere vltra dimidium fluminis ab alterutra ciuitate non licet niſi Principis authoritate intercedat.*
30 *Cluſam ripa fundi ſui adherentem deſtruere propria authoritate vnuſquiſque poteſt.*
31 *Pontem priuati iuris in flumine publico ab eo qui ab vtraque parte ripam poſſideat, nec etiam ſupra viam publicā licet edificare.*
32 *Aquam in ſuo territorio ingreſſam, Dominus diſpēſat in ſui commodum, dummodo vicino non noceat.*
33 *Aqua curſus & vſus, quantum ad vicinos, communis eſt.*
34 *Fundum alienum ingredi inuito domino iniurioſum eſt.*
35 *Aqua vſus prohibitionis verba ſtrictè interpretanda ſunt.*
36 *Pluriū communis aqua inuito ſocio frui licet, potiorq; eſt conditio extrahentis, quam prohibentis, contra communē reg.*
37 *Aedificiorum & molendinorum conſtructio fauorabilis, ratione publica vtilitatis.*
38 *Aqua Aluei pro indiuiſo communis eſt, licet alueus ipſe ſit pro diuiſa communis.*
39 *Proprietas non debet eſſe penes aliquem inutilis.*
40 *Cluſam facere ei licet, cui licet aquam ducere.*
41 *Aequitas quod ſuggerit, vel vtilitas publica etiam renuēte iure ſcripta concedi debet.*
42 *Neceſſitatis cā multa conceduntur, q̄ alias non concederent.*
43 *Vendere egenti tenetur qui abundat, ſi publicus fauor intercedat.*
44 *Quæ ad publicam vtilitatē ſiunt, ad piam cām fieri dicunt.*
45 *Pietas in quibus perſonis maximè exerceatur.*
46 *Vendere rem propriam pietatis intuitu quis tenetur.*
47 *Iniuriam facit alteri, qui plus aquo ſibi prodeſſe vult.*
48 *Cluſam facere totum flumen commune inter duas ciuitates tranſuerſam altera patet, renitente altera ob diminutionē lucri ſui molendini.*
49 *Aqua conceſſa an conceſſū intelligatur flumen; prout, conceſſa ſuperficie non conceditur ſolum.*
50 *Flumen reſpectu iuriſdictionis, dicitur priuatū illius Domini qui de eo eſt inueſtitus, & non in vſu communi.*
51 *Camera fiſci, alia eſt, à Camera Reip. & qualiter.*
52 *Fluminum vſus communis eſt iure gentiū, quamuis proprietas Principis.*
53 *Molendinum ex concurſu ſublatum lucrum, damnum, nec lucrum radicatum dicitur.*
54 *Lucrum radicatū non eſt, quod ab alterius pendet arbitrio.*
55 *Molendinum qui prius habet, an & quando poſſit impedire alterius conſtructionem.*
56 *Prohibita beneficij conceſſione, cum alterius iniuria, de magna intelligitur.*
57 *Aquam ducenda ad prædia, ſine damno molendini, conceſſio alterius molendini in ipſis prædijs conſtructionem non excludit.*
58 *Alueus eſt acceſſorium aquæ, & non è contra.*
59 *Publicum commodum priuato præferendum.*
60 *Molendinum fit ad publicam vtilitatem. Idem de cluſa intelligi, & à pari procedunt.*
61 *Conſenſus ab aliquo præſtandus ſi denegetur, fauore publicæ vtilitatis, à iudice præſtari, vel pro præſtito haberi pōt.*
62 *Piſcationis, & nauigationis ius publicum eſt, & à Domino inueſtito prohiberi non poteſt.*
63 *Flumen publicum publici iuris gentium eſt, quod Priuilegio vel præſcriptione tolli nequit.*
64 *Prohiberi nemini poteſt pecus ſuum ad flumen publicum appellare.*
65 *Flumen publicum, ordinaria poteſtate Princeps concedere non poteſt, ita, vt alijs piſcandi libertatem tollat.*

Gloſſa ſecunda.

1 IN fluminibus publicis. Sciendū eſt †, flu-
men ex tribus conſiſtere, ſcilicet ex al-
ueo, ripis, & aqua. Bart. in tract. de alu.
Rip. in l. quominus. num. 2. ff. de flum.
Alueus propriè dicitur venter fluminis. Bart. in d.
tract. Ripæ ſunt limites quibus naturalis illius cur-
ſus continetur. l. 1. §. Ripa. ff. de flum. ſunt etiam ve
lut continens, & aqua contentum Bald. conſ 79.
2 lib. 3. Aquarum autem plura ſunt genera, † quædā
æſtiuæ, & quædam quotidianæ. l. 1. §. duo autem. ff.
de aqu. quot. & æſti. Quædam, perennes, quędam
non l. 1. §. loquitur autem prætor. ff. eod. quædam
pluuiales. ff. de aq. pluuia arce. quædam fontaneæ.
ff. de fonte. Aqua verò fluminis flumen eſt. l. 1. §.
in publico. ff. de flum. §. quod ſi naturali inſtit. de
rer. diuiſ. l. adeo. §. quod ſi toto. ff. de aq. rer. dom.
3 ita Ber. conſi. 140. num. 1. volum. 3. Et † flumen pu-
blicū illud eſt quod perpetuo fluit, ac cuius alueus
publicus quoq; eſt. l. 1. §. publicum, & §. ille. ff. de
flumi. quamuis flumen ipſum paruum eſſet, vt
colligitur ibi. §. 1. Rimi. ſen. conſ. 624. ſub nu. 3. pro-
ut citam pars fluminis flumen eſt, ſicut pars fondi
Iſern. in c. 1. §. quod autem de contr. inueſt. in fi.
Flumina publica aliqua ſunt nauigabilia, alia
non nauigabilia, quibus aliud fit nauigabile
4 † à quibus ſine Principis, vel Senatus authoritate
non licet aquam ducere. l. quominus. ff. de flumi.
Item flumen non nauigabile, eſt duplex, vnum
quod aliud facit nauigabile, alterum, quo aliud nō
redditur nauigabile. puta ſi ingrediatur mare, vel
aliud flumen non nauigabile Bald. conſ. 463. vol. 4.
5 Publica autem dicuntur † quaſi publica, quibus
omnes gentes vtuntur. Bald. d. conſ. 463. vol. 4. &
aqua, per ſe ipſam Conſiderata, vnum eſt ex qua-
tuor elementis. glo. in proœm. inſt. in verbo, ele-
mentorum. Marc. q. 589. quare illius commodita-
tem ſtultum eſſet negare hominibus, quæ patet pe
coribus. l. fi. §. fi. ff. ne quid in flu. publ. Bal. conſ. 463.
6 De quibus ſi aliqua emergat difficultas † arbi-
trio boni viri diſtribui debet. Bald. in §. nos Roma
norum. tit. de pac. conſtan. Marc. q. 561. & Quam
uis in dubio per eius conceſſionem iuri alterius nō
cenſeatur derogauiſſe. l. 2. §. meritis. & §. ſi quis à
Principe. ſi. ne quid in loc. publ. Marc. q. 561. tamen
aquarū vſus vni poteſt concedi, licèt alijs iam eſſet
conceſſus, modo omnibus ſufficiat. l. in conce-
dendo. ff. de aq. plu. arc. l. Lucio. ff. de aq. quot. Cyn.
Bar. & Bal. in l. aquam. C. de ſer. Marc. q. 563. Bertr.
conſ. 314. lib. 3. vide Franc. dec. 183. Quod ſi inferio-
res paterentur, non eſſet licita illius diuertio. Marc.
q. 598. maximè, quum amplius contrauenire ne-
queat, qui ius aquæ donauit. Oldr. conſ. 30. ac corū
omnium requiratur conſenſus, qui conceſſione
ipſa læderētur. l. in concedendo. ff. de aq. plu. arc.
l. per quem locum, & l. quantus. ff. de ſer. ruſt. prçd.
Oldr.

7 Oldr. conſ.30. Ita vt dicatur † indecens Principem
habere aquam venalem. l. ad reparationem in fin.
C. de aq. lib. xi. Marc. q. 561. Scribit tamen Bal. cõſ.
188. vol. 2. per tex. in l. 2. in princ. ff. de aq. plu. arc.
8 † in aquis tria Conſiderari debere, legem ideſt pa-
ctum, vel priuilegium, naturam loci, & vetuſtatẽ,
& alibi ſcilicet conſ. 195. num. 7. vol. 2. ſicut ſe ha-
bet priuatus ad priuatum, ita Magiſtratus ad magi
ſtratum. & ideo ſicut priuatus non tenetur aquæ
priuatæ vſum priuato permittere, ita nec Magiſtra-
tus magiſtratui. Quod intelligitur ad vtilitatem
prohibentis, citra iniuriam vicinorum. l. 1. §. ſunt
autem. ff. ne quid in loc. publ. Soc. iun. conſ. 38. nu.
9 18. vol. 4. quum † non liceat mutare aquæ curſum,
non illa ratione tantum, quod in alieno quicquam
immittatur, ſed ex eo etiam ne alienum ſubtraha
tur, & incommoditas vſurpetur. Bald. conſ. 242.
lib. 1. quum prędicta ſint paria immittere, & ſub-
trahere l. ſicuti. §. ariſto. ff. ſi ſeru. vendic. l. ſi conſti
terit. C. fin. regund. Eſt etiam quidam fluuius appel
11 latus beale, † qui alueus eſt concauus habens ex
vtraq; parte ripas, inter quas aqua fluit Bald. conſ.
79. lib. 3. quam bealeriam non licet facere ad dedu
cendum aquam e flumine publico, vel faciente
aliud nauigabile, ſine authoritate ſuperioris Marc.
q. 40.

11 Licentia † hæc non eſt ob cauſam faciendi pro
pria authoritate, ſed cognoſcendi an concedi de-
beat, quæ cognitio ad priuatas perſonas non perti
net, ſed habentibus authoritatem. Bald. in l. item
lapilli ſub nu. 5. ff. de rer. diuiſ. quod dicit probari
in l. Principis. ff. de aqu. plu. arc. in l. 1. §. permittitur.
ff. de aq. quot. & æſti. l. hoc iure. §. hoc iure, & ibi
glo. ff. quod vi, aut clam. l. prohibere. §. planè. ff. eod.

12 De rigore autem iuris etſi † nemini liceat opus
facere in alueo fluminis, & in alieno immittere. d.
l. ſicuti. §. ariſto. ff. ſi ſerui. vendic. litq; alienum q
ædificantis non eſt. d. l. fina. C. vnde vi. æquiſſimus
tamen prætor non vetat, ſi nemini nocet. puta ſi
flumen non eſt nauigabile, ſicut ſunt infinita flu-
minella. ad quid enim prohiberet nulli profutu-
rus, ſed publicè obfuturus. Bal. conſ. 463. incip. qua-
tuor ſunt nu. 5. vol. 4. vbi tradit cluſam in ipſis flu-
micellis fieri poſſe ac Mollendinum, ac ita de con
ſuetudine obſeruari. Conſiderabit etiam prætor ſi
ex conceſſione licentiæ, aqua de ſuo ſolito curſu
trahatur alicuius lucri, inde prouenientis gratia
tunc non permittet ſi aquæ curſus impediatur,
alias ſic. l. 1. §. non autem. ff. de flum. vel ſi iuri alte-
13 rius præiudicetur Bald. d. conſ. 463. † Ratione eu-
ius præiudicij diſtingui debet. An ex ſubtractione
concurſus vicinorum: vel ex commodo naturali.
vel an ex mutato curſu aquæ à priore æſtate. Pri-
mo caſu inquit Bal. d. conſ. 463. ſicut licet ſtanti
bus ad inciſorium concedere communia com-
moda, quæ nobis natura proponit, eius inciſoria
ſunt communia nobis ad veſcendum polita, per
nutricem ipſam naturam. Secundo autem caſu ex
mutatione curſus non licebit. l. manifeſte. C. de
ſer. & aqu. vnde fit (inquit) quando appareat face-
14 re molendinum, & cluſam quia † vbi de molen-
dino mentio fit, idem de cluſa mentionem fieri
vult. l. 1. §. 1. & ibi glo. ff. de remiſ. de præiudicio au-
tem ita diſcernet oculus prætoris adhibitis peritis
15 in arte. Qui (inquit vlterius) in dubio † fauere de-
bet ædificanti, quum ad publicum commodum re
ſpiciat. arg. l. ſi finita. §. ſi publicis. ff. de dam. inf. l.
1. §. ſi quis nemine. ff ne quid in flum. pub. quia ſi
licet aquam ducere, licebit cluſam ad aquam du-
cendam facere, Bal. d. conſ. 463. l. ex hoc iure. §. ex
flumine, & §. fi. ff. de aq. quot. & æſtiua. & hæc quo
ad cognitionem conceſſionis licentiæ quarum ra-
tionum non fecit mentionem Ripa in l. quomi-
nus nu. 8. & 10. poſt Iſern. tit. quæ ſint reg. §. flumi-
na, qui contra Iaſ. ſcripſit licentiam concedendã
ſemper, ſi non ſit iuſta cauſa vetandi. Quæ etiam
16 minimè requiritur † ſi aqua ducatur à flumine pu
blico non nauigabili, & quod aliud non facit naui
gabile Rol. conſ. 97. ſub num. 7. volum. 3.

Flumina ipſa publica nauigabilia, vel quæ alia
17 faciunt nauigabilia iure feudi, † quantum ad pro-
prietatem videntur eſſe cæſaris tit. quæ ſint regul.
§. flumina, & ibi Afflic. Angel. & Caſtr. in l. flumi-
num. ff. de dam. inf. Bald. conſ. 188. vol. 2. Bart. in l.
quominus, q. 2. Corn. conſ. 268. nu. 30. vol. 4. glo. in
l. item lapilli vbi Bald. ff. de rer. diuiſ. Afflict. deciſ.
388. Marc. q. 40. Dec. conſ. 244. Rip. in d. l. quomi-
nus num. 15. Bero. conſ. 141. vol. 4. ſunt etenim ipſa
flumina ſub Principis protectione glo. & Bal. in l.
2. ff. de rer. diuiſ. Iacob. a Sanct. Georg. in ſua inu.
§. & cum piſcationibus. Rim. iun. conſ. 364. Ac pro
culdubio ſunt de regalibus d. §. flumina. Bart. in l.
quominus. q. 2. & Iaſ. in 6. Not. Angel. in d. l. flu-
minum. ff. de flum. Crau. conſ. 530. Zaba. conſ. 38.

Quum igitur, quoad proprietatem Principis
18 ſint, ac inter regalia connumerentur † in conceſ-
ſione iuriſdictionis non veniunt Alber. in l. fin. C.
de iuriſd. omni. iudic. præpoſi. in tit. quæ ſint. reg.
Rim. ſen. conſ. 444. Quinimo inualida eſt regaliũ
19 conceſſio, ac ſubreptitia præſumitur † niſi ex cer-
ta ſcientia fiat. in art. de Laud. tit. de Principe ver.
287. Brun. conſ. 177. vol. 2. Iacob. in ſua inueſt. §. de
caſtro rubeo. Rol. conſ. 42. vol. 2. Boſ. tit. de Regal.
expreſsè illorum conceſſio, ſeu donatio valet. Iſer.
in c. 1. §. ſi quis de manſo. de contr. inueſt. Luc. de
pen. in l. vſum. C. de aqued. verſ. ſed quid in quæ-
ſtione. Sigiſm. conſ. 13. nu. 7. Imo ſi Conceſſio ver-
bis valde prægnantibus concepta ſit, regalia ipſa
conceſſa intelliguntur. Caſtr. conſ. 63. vol. 1. præſer-
tim ea, quæ concedi conſueuerunt Gabr. tit. de
conſu. concl. 6. nu. 34. quod de fluminibus dici po-
teſt, quæ, vt plurimum ſunt in territorijs Rim. iun.
conſ. 51. nu. 4. Imo ſi conceſſio Caſtri fiat. cum per-
tinentijs. Sigiſm. conſ. 13. num. 7.

Sicuti etiam preter modum inueſtituræ ſpeciali
priuilegio acquiri poſſunt. Bald. in l. 2. C. de ſer. &
aq. c. primo. tit. quæ ſint regal. Rim. ſen. conſ. 444.
num. 4. Quorum priuilegiorum, & antiquæ con-
ſuetudinis forma Barones, & Domini in apulia in
eorum caſtris regalia huiuſmodi inquit Luc. de
pen. in l. quicunq; colum. 2. C. de fond. lim. lib. xi.
quod extendit. Boer. ad Barones gallicæ conſ. 24.
num. 22. habentes quædam Demanalia inter, quæ,
ſunt aquarum diſcurſus, qui de ipſis aquis, & flu-
minibus in ipſorum territorijs faciunt quicquid
20 volunt, idem Boer. q. 352. Imo ad dominos, † vel
ciuitates ex conſuetudine, vel priuilegio merum,
& mixtum imperium habentes pertinent flumi-
na publica, quemadmodum reliquum territoriũ.
Bald. conſ. 72. lib. 1. Guid. Pap. q. 577. Boer. d. conſ.
24. num. 15. & in patria Delfinali Marc. q. 563. & di-
cuntur flumen poſſidere, qui imperium habent,
& iuriſdictionem Barto. in tract. de alueo Boer. d.
conſ. 24. nu. 16. Siquidem poſſit Princeps de loco
21 publico facere priuatum, † ſicuti priuatus locus ſa
cer fieri poteſt. l. ſacra vbi Bald. poſt. Cyn. ff. de rer.
diuiſio. Bart. & Caſtr. in l. continuus. §. cum quis.
ff. de verb. oblig. & ita flumen publicum priuatum
facere. Soc. iun. conſ. 31. nu. 22. vol. 4.

Quæ ne videantur refragari iis quæ ſupra dixi-
mus ſcilicet ex inueſtitura iuriſdictionis non veni-
22 re regalia † intelligenda ſunt, quoad eas ciuitates,

& Domines, quæ merum imperium habent cum
regalibus. ſic innuunt Bar. & Iaſ. in d. l. quominus
nu.39.ita voluit Angel. in d. l. fluminum, ff. de flu-
min. Alex. conſ.194.vol.2.Rim. Iun. in add. ad Ri
min. ſen. conſ. 444. Cepol. in tract. ſerui. ruſtic. in
rubr. de flum. Rip. in d. l. quominus. nume. 36. vel
etiam intelligi poſſet reſpectu iuriſdictionis: quũ
23 † vnum, & idem ſit territorium, quod eminet ſu-
per aquis, & emergitur ab aquis. Bal. in l. ſi plures.
C. de cond. inſer. Alex. d. conſ.149.vol.2.Rim.ſen.
24 conſ. 197. & 444. † ratione cuius iuriſdõnis flumi-
na dicuntur priuata illius ciuitatis, cuius eſt iuriſdi
ctio Corn. conſ. 287. num.10.volu.3.non obſtante
25 Conceſſione cum iuribus, & pertinentijs, † quum
flumina publica non contineantur tali conceſſio-
ne, niſi reſpectu vſus, non proprietatis quæ Princi-
pis eſt. Barto. in tract. de alu. verſ. ideſt publicus de
iure gentium Curt. ſen. conſ.56.col.9. Afflict. in d.
§. flumina num.17.ac reſpectu, vt proximè dixi, iu
riſdictionis Boſ. tit. de aq. & flum. nu. 12. poſt Ia-
cob. quem dixit ſic ſentire in d. §. cum fluminibus
quum aquæ, & Mare veniant ſub nomine territo-
rij. Innoc. in c. cum ad ſedem derelt. ſpol. Bald. in
c. accedens vt lit. conteſt. & in l. beneficium. ff. de
conſt. princ. Fel. in c. Rodulſus. num. 12. de reſcr.
Dec. in l. ſi ff. de iur. om. iudic. Decia. conſ. 123. nu.
26 26. vol.3. & ideo † delicta cõmiſſa in vijs, vel flumi
nib. publicis quorũ ꝓprietas Principi ſpectat, à dño
loci, de iuriſdõne inueſtito puniri poſſunt. Bru. cõſi.
177. vol.2. Siquidẽ alueus fluminis, & ipſum flumen
de territorio dicuntur quoad iuriſdictionem, licet
non quoad proprietatem Bald. in rubr. ſub nu. 8.
verſi. ſed nonne alueus. ff. de rer. diuiſ. Rimin. ſen.
27 conſ. 197. nu.19. vol.1 maximè etiam quia † aqua
publica priuata effici nequit. l. diligẽt. C. de aqued.
lib.11. Afflict. in c. 1. §. ſi quis de manſo ſub nu. 22.
tit. de contr. inueſt.

28 Si † flumen autem ſit in medio duarum ciuita-
tum, vel territoriorũ ex ijs, quæ flumina habent
vnicuiq; pro dimidia, vſq; ad dimidium fluminis
ſpectat. Bar. in trac. Tyber. §. acquiritur nobis nu. 6.
Bal. in c. ex litteris nume.11. de proba. Corn. conſ.
287. num.a. vol.3. Iacobi, à Sanct. Georg. in d. §. flu
minibus num.8. Dec. conſ.244. col.1. verſi. vlt. Brun.
conſi.149. vol. 2. Caſſ. in conſuet. Burg. rubr.13. §.2.
Boer. conſ.24. & Dec.352. Cep. in tract. de flum. nu.
14. Boſ. in tract. de aq. hier. mont. in tract. de fi. c.24.

Qua ratione iuriſdictio in fluminibus illis reſer-
uatur qui ex lateribus iuriſdictionem habẽt. Guid.
Pap. dec. 557. & ſicut per alienum territorium, vel
prædia priuatorum, ſine eorum conſenſu non per-
mittitur aquam ducere l. per agrum. C. de ſer. &
aq. l. quemadmodum. §.1. ff. ad leg. Aq. Old. conſ.
30. Bertr. conſ. 167. volu. a. ita etiam dixit Bald. in
rubr. ff. de rer. diuiſ. & conſ.72. vol. 1. quem ſequuti
ſunt Bru. d. conſ.149. Soc. conſ.79. vol.3. Sigiſ. conſ.
13. nu.16. non permitti vni ex dominis verſus ſe clu
29 ſam facere, † quæ tranſcendat dimidiam partem
fluminis. & reſpondet Soc. d. conſ. 79. poſt Bar. ad
textum in l. fluminum. ff. de dam. inf. quo videtur
contrarium, probari id ita demum licere ſi Prin-
cipis accedat authoritas, & eſt recepta opinio Bar.
in l. quominus. q. 7. & ibi Iaſ. nu. 63. & 65. Rip. nu.
77. ff. de flum. Ang. ac Caſtr. in d. l. fluminum. ff.
de dam. inf. vt de communi teſtatur Soc. d. conſ.
79. Ruin. conſ.95. num.4. vol.5. videlicet non poſſe
alteri ripæ cluſam adhærere inuito domino fun-
30 di, cuius eſt, ripa quod ſi adiungatur † poſſe Do-
minum propria authoritate cluſam deſtruere. l.
quemadmodum. §.1. ff. ad leg. Aq. l. ſi vitem. §. qui
ad ianuam. ff. quod vi aut clam, nedum inconti-
nenti, ſed etiam ex interuallo Bart. in l.1. §. interdi
ctum. ff. vti poſſid. Ruin. conſ. 95. nu. 5. facit etiam.
l. fin. ff. de flum. quam Bald. ad hanc concluſionẽ
31 allegat in d. rubr. ff. de rer. diuiſ. vbi † non licet ha-
benti ab vtraq; ripa fluminis domum pontem fa-
cere, qui ſit priuati iuris, nec etiam ſupra viam pu-
blicam edificare pontem. l.1. §. tractum, ff. ne quid
32 in loco publi. & propterea licet Domino territo-
rij aquã ipſum territoriũ ingreſſam, pro arbitrio di
ſpenſare modo ſibi prouideat, & vicino non no-
ceat. Bald. conſ.241. lib. 2. per l. ſi in meo fundo. &
per l.1. §. item aquam. ff. de aq. plu. arc. l. proculus.
33 ff. de dam. inf. Nam quantum ad vicinos † aquæ
curſus eſt communis, & vnus totam illam vſur-
pare non poteſt. l. imperatoris. ff. de ſeru. ruſt. præ.
Bald. d. conſ.241. vol.2. vnde quum Ill. Comes Ca-
nellarum velet à flumine burmidæ riuum ducere,
ad vſum vnius molendini fabricati in finibus deni
cis, & Domini Montiſbaldoni intra territorium
quorum locorum flumen ipſum burmide decur-
rit, ſe oppoſuiſſent, Excellentiſſimus Senatus die
menſis Maij. 1584. cenſuit inuitis ipſis Dominis nõ
obſtante licentia à Sereniſſimo Duce obtenta id
non licere, à qua ſententia pendet reuiſio.

Nam quum ex opere illius noui molendini di-
minueretur concurſus ad molendinum Montiſ-
baldoni, videbatur Senatui iniquum, cogendos
dominos Mombaldoni inueſtitos de aquis à Prin-
cipe conſentire extractioni aquarum ab ipſo flu-
mine mediante cluſa, quã facere intendebat Do-
34 minus Comes in parte aluei ipſorum: quum † ſit
iniurioſum inuito domino alienum fundum in-
gredi. l. diuus. ff. de ſer. ruſtic. præd. l. iniuriarũ. §. ſi
quis. ff. de iniur.

Quibus tamen non obſtantibus ego contrariũ
credidi eſſe verius Præſuppoſito, Dominum Co-
mitem ab vna parte, & vſque ad medium flumi-
nis habere iuriſdictionẽ, & ab altera latifondium
prædiorum. Adeò quòd Ripa fluminis ad eum
pertineret quoad proprietatem. l. Riparum. ff. de
acqui. rer. dom. §. riparum inſtit. de rer. diuiſ. Præ
ſuppoſito etiam nullum damnum inferri ex ali-
qua regurgitatione molendino Montiſbaldoni,
nec prædijs accolentium: tum quod ab ea parte
prędia eſſent Domini Comitis tum etiã ex natura
Situs loci, vltra etiam oblatã cautionem de dam-
no infecto iuxta terminos. d. l. fluminum. Item
quod in hoc caſu non ageretur de opere alicuius
molendini ſuper ipſo flumine, ita vt ceſſarent om-
nes illæ controuerſiæ. dd. In l. quominus. ff. de flum:
an liceat ſcilicet ſuper eodem flumine facere mo-
lendinum inferius in præiudicium habentis mo-
lendinum ſuperius. ſed tantum de extractione
aquę à flumine communi, & publico, quæ inde
reuertebatur in idem flumen: licèt poſtea Domi-
nus Comes in ſuo territorio, Denicis molendi-
num vnũ ad vſum neceſſarium ſubditorum ſuo-
rum conſtruere deſtinaſſet, aut iam conſtruxiſ-
ſet. vnde cauſa erat extractionis aquarum, non
operis molendini in conſequentiam, quod conſi-
derari non debet, ſed quod principaliter fit. l. ſi quis
nec cauſam. ff. ſi cer. petat. In qua aquarum mate-
ria, verba adeo ſtrictè contra eum, qui vſum prohi
bere vult, interpretanda ſunt, vt prohibitio ædifi-
candi molendinum in flumine Rheni, non exten
datur ad Ripas ipſius fluminis, vel extra ipſum flu-
men. Alex. conſ.194. lib.2. Ruin. conſ.94. volum.4.
Dec. conſ.373. & Bannorum conceſſione in flumi
ne commiſſorum, non contineantur illa, quæ in
Ripis committuntur Bald. in Rubr. ff. de rer. diuiſ.
verſi. ſed dubitatur. Barbat. conſ.38. nu.3. vol.4.

Adduce-

Adducebatur Secundo quòd, etſi iure commu
ni potior ſit condicio prohibentis. l. Sabinus. ff.
comm. diu. l. parietem. ff. de ſer. ruſtic. præd. In
aqua tamen fluminis publici non nauigabilis vel
non facientis aliud nauigabile, quum ſit deſtinata
36 ad vſum partium † poſſe Socium altero inuito ipſis
aquis frui. Corn. conſ. 326. vol. 1. Dec. conſ. 244. ſub
num. 7. verſi. vltimo non obſtat. Brun. d. conſ. 149,
vol. 2. Maximè quum in materia hac vſus aquarũ
potior ſit condicio extrahentis, quam prohibentis
Bart. in d. l. quòminus. q. 2. Caſtr. conſi. 411. vol. 2.
37 fauendumq; ſit volenti ædificare, † qui ad publi-
cum commodum reſpicit. Bald. d. conſ. 463. vol
4. tum quòd iudices fauere debent ne deſtruatur
opus iam factum l. cætera in princ. ff. de leg. 1. l. Se
natus ff. de contrah. emp. Ang. conſ. 1. col. 2. Alc. in
l. 1. num. 16. ff. de nou. oper. nunc. tum etiam quia
vt proximè dixi, fauorabilis ſit molendini ædifica
tio. Iaſ. in l. quominus num. 156 verſi. 3. facit con-
ſtruiq; illa dicantur ratione publicæ vtilitatis. Aug,
in l. 1. §. non autem. ff. de fluni.

Tertio cum eſt permiſſa licentia nauigandi, ita
etiam appellendi ad portum Ang. conſ. 290. nu. 7.
Ita cum a flumine ipſo Domino Comiti permitta
tur aquæ extractio, ita etiam in neceſſarium ante-
cedens omne id ſine quo extrahi non poſſet. l.
ad rem mobilem. ff. de proc. l. oratio. ff. de ſponſa-
lib. quare vbi de molendino mentio fit, de clusa
quoq; idem ſtatutum cenſetur. Bald. d. conſ. 463,
& opus cluſæ fiat ad vſum deſtinatum, qui occupã
ti conceditur in quacunque parte fluminis in quã
omni parte vſus aquæ communis eſt. §. 1. inſt. de
rer. diuiſio. Iaſ. in d. l. quominus. num. 63.

Quarto alucus licet communis ſit pro diuiſo,
38 † aqua tamen illius communis eſt pro indiuiſo.
Bald. conſil. 72. volum. 2. Cagnol. in l. id quod no-
ſtrum. ff. de reg. iur. Rip. in d. l. quominus. ſub nu.
39 77. ex d. §. 1. inſtit. de rer. diuiſ. Proprietas † aũt nõ
debet eſſe penes aliquem inutilis. l. antiquitas. C. de
vſufr. Corn. conſ. 326. vol. 1. ſed quum flumen illud
ſit inutile Domino Comiti, niſi cluſa per totum
40 flumen ducatur, † cui licet aquam ducere licebit
quoq; illi cluſam facere. l. & hoc iure. §. ex flumi-
ne. ff. de aq. quot. & æſti. Bal. d. conſ. 463. Purp. con
ſil. 357.

Quinto, probauit Dominus Comes ſubditos
ſuos Denicis eſſe in quotidiana neceſſitate ob defe
ctum molendini, ac maximè dum flumen Burmi
dæ excreſcit ob innundationes acquarũ quod tran
ſire oportet, vt accendunt ad molendina Mon-
baldoni Dominorũ aduerſantium, & aliquando
in ipſo tranſitu fluminis aliquos ſubditos ſubmer-
ſos, & vi fluminis ſuffocatos, ita quod vertitur hac
in re publica vtilitas illius loci denicis, quæ priuatę
Dominorũ Montisbaldoni præferri debet, tenden
tium ſolum ad merum lucrum ſine ratione dam-
ni, ac tam magnæ incommoditatis vnius populi,
& periculi plurium perſonarum. l. 1. §. fin. C. de ca-
duc. toll. l. 1. vbi. do. ff. ſol. matr. l. vtilitas. C. de priu.
lib. x. l. actione. §. nam ſemper. ff. pro Soc. Guid. Pap.
q. 91. Boer. conſ. 24. nu. 38. etiam ſi tractaretur de di
minutione, vel ablatione priuatæ vtilitatis Spec. de
41 feud. §. quoniam verſic. 16. Nam quod † æquitas
ſuggerit, etiam ſi iure ſtricto deficiamus, concedi
debet. l. 2. §. item varus. ff. de aq. plu. arc. l. 1. §. deniq;
ff. eod. In terminis Dec. conſi. 244. ſub nume. 5. &
ob publicam vtilitatem plura contra iuris com-
munis regulas conceduntur, quæ alioqui prohibita
ſunt. Card. conſ. 86. Barb. conſi. 1. lib. 3. Ber. conſi,
76. nu. 38. vol. 1.

Neceſſitas autem eſt euidens, vltra publicam vti
litatem tempore innundationum, quibus flumen
traijci nequit ſine periculo, & magna [illegible]mo-
ditate. imo pluribus vicibus nullo modo. quod au
tem commodè non poſſumus, id non poſſe facere
dicimur. l. nepos proculo. ff. de verb. ſign. ad quam
42 neceſſitatem euitandam, & aufugiendam † multa
permittuntur, quæ alioqui non concederentur. c.
non eſt licitum de reg. iur. c. quanto de conſuetu.
Rol. conſ. 56. volu. 4. & in terminis molendinorũ.
Rim. conſ. 197. ſub nu. 24.

Quinimò vbi aliter prouideri non poſſet, & in-
herendum eſſet prætenſo mæro rigori per partem
adducto, & allegato, Dicebam ſaltem teneri vẽde-
re ius, ac facultatem extrahendi aquam, & facien-
di cluſam per totum trãſuerſum fluminis. etenim
43 qui abundat † tenetur vendere agenti maximè ſi
fauor publicus verſetur. C. vt non lic. in emp. ſpec.
ſe exc. lib. x. ac etiam vbi pia cauſa verſatur. l. ſi qs
ſepulchrum. ff. de religi. & ſumpt. fun. ac etiam ne
cuipiam fundus relinquatur inutilis coguntur vici
ni vendere viam Luc. de pen. in l. 2. C. de bon. vac.
44 lib. x. Boer. q. 322. omnia † autem quæ ad publicã
vtilitatem fiunt in piam cauſam fieri dicuntur.
Caſtr. conſ. 194. viſo puncto. col. 2. verſ. pro hoc
etiam lib. 2. per tex. in l. 1. §. vltimo. C. de caduc. toll.
Tiraqu. de priuil. piæ cauſ. in præfat. verſicu. item
quicquid in fine præſ. Nam in vniuerſitate conti-
45 nentur viduæ, † orfani, ac aliæ miſerabiles perſo-
næ in quibus pietas exercetur, ac vt dixi publica vti
46 litas verſatur, cauſaq; pia, † cuius contemplatione
tenetur quis communem rem vendere. l. vlt. & ibi
Bald. C. de comm. ſer. manu. Tiraquel. de priui-
leg. piæ cauſæ priuileg. 67. Alioqui eſſet denega-
tio huiuſmodi omni ex parte Crudelis, & non ra-
tionabilis non reſpicere ad tot tantaſq; incom-
moditates, ac pericula, qbus ſubmittunt ſe tot pau-
peres, ſed tantum ad lucrum, vt quis omnes trahat
47 ad ſuum molendinum. Nam † qui plus æquo vult
ſibi prodeſſe, alteri dicitur iniuriam facere Bal. in
l. item lapilli. ff de rer. diuiſ. Alex. in l. 1. ff. ſol. matr.
Rip. in l. quominus. nu. 81. maximè quum dene-
gatio prædicta videatur fundata in cupiditate
auaritiæ, vt in ſimili de ſtatuto, quod fiat melior
condicio molentibus ad molendina ciuitatis, quã
particularium Anchar. conſil. 298. In territorio.
48 Quod aũt cluſa † fieri poſſit totũ flumen trãſuer-
ſans commune inter duas ciuitates altera renuen-
te, ob deminutionem lucri ſui molendini voluit
Signor. de homod. conſ. 72. inter conſ. Baldi. vol.
1. & magis luculenter reſpondens ad cõtraria Bal.
d. conſ. 463. vol. 4.

Illis ſic attentis, & conſideratis non obſtãnt quæ
ex aduerſo adducuntur.

Primo non licere inuito domino Ripæ cluſam
illi inhærere: quia ceſſat hoc reſpectu Domini co-
mitis, cuius ab ea parte eſt ripa ob prædia, quæ ibi
poſſidet.

Secundò non obſtat quòd domini aduerſantes
ſint inueſtiti de aquis, ac aquarum decurſibus: quia
dicebam voce aquas differre à fluminibus conſi-
ſtentibus alueo, rippis, & aquis ſicut conceſſa ſu-
perficie non intelligitur conceſſum ſolum. l. 1. §. 1.
vbi not. ff. de ſuperfic. & quis poſſit vti aquis ſine flu
49 mine, & vino ſine vegete. † verum quia Curt. ſen.
conſi. 72. in fin. & Rimin. ſen. conſi. 444. num. 10. ex
conceſſione aquarum ſatis inferunt ad fluminũ
conceſſionem: quum etiam aqua fluminis flumẽ
ipſum ſit. l. 1. §. in publico. ff. de flum. §. quod ſi natu
rali: inſt. de rer. diuiſ. l. adeo. §. quod ſi toto. ff. de acq
rer. dom. Ber. conſi. 140. vol. 3. ſuper fundamento
hoc amplius non immorans, Reſpondeo eam cõ-
ceſſio-

tectionem fluminum intelligi reſpectu iuriſdictio-
50 nis † ob quam flumina dicuntur priuata illius do-
mini qui eſt de ipſis inueſtitus. Corn.conſi.287. nu.
10.vol.3. Iacob.in d.§. cum fluminibus. Boſ.tit.de
aq.num.12.qui ſic intelligit Iacob. idem ſenſit Bal.
in rubr.de rer.diuiſ. verſi. ſed nonne alueus. Cepol.
de ſer.ruſtic.præd.tit.de flum.nam vſque ad mediũ
fluminis dominus territorij puniet delinquentes,
& iſto intuitu flumen erit iuris priuati non in vſu
communi Corn.conſi.322.num. 5.vol.1.poſt Bart.
in tract.Tiberiadis.§.acquiritur. Curt. ſenior conſi.
56.colum.2 verſi. ſuadentur poſt Bald. in rub. ff.de
rer. diuiſ. verſi. ſed alueus. Suffragatur quod dixit
Signor.de homod. conſi.70.num. 10.verſi. non ob-
ſtat tertia ratio quem citat Crau. conſi. 530. aliam
51 eſſe Cameram fiſci, † aliam eſſe Cameram reipu-
blicæ. Nam quæ de camera fiſci ſunt, in principis
dominio eſſe dicũtur.l.bene à Zenone.C.de quadr.
præſcr. quæ autem de Camera reipublicæ in domi
nio Principis non ſunt,niſi quoad iurationem. l.li-
tora.ff.ne quid.in loc. publico. Atque inueſtitus de
feudis nõ transferet plus iuris, quã ipſe habeat Boſ.
tit.de aq.ſub num.14. Crau. conſi.530. apud quem
Principem quum flumina ſint publici iuris deſtina
ta ad vſum volentium extrahere aquas Iaſ. in d. l.
quominus num. 79. quorum proprietas etſi publi-
ca, vel regalis ſit, vſus tamen eſt communis l.mol.
in d.l.fluminum.ff.de dam.infect. non eſt dicendũ
aliquibus inueſtituris hoc ius lædi.nec quod volue
rint vſum accolis auferre Sigiſm. conſi.13. ſub nu.
11.inueſtitura non obſtante:quia etſi iuriſdictio ſit
dominare paſcua, tamen, & iis ſimilia ſunt vniuer
ſitatis Bert.conſi.37.vol.1.imo ſuper flumine Rega
li nequeunt Domini impedire volentes molendi-
num facere. Crau.d.conſi.530.

52 Nam etſi flumina † regalia ad Principem perti-
neant:vſus tamen ipſorum eſt communis iure gẽ-
tium.Curt.ſen.conſi.56.col.9.in quo vſu connume
rat extractionem aquarum Corne. conſi. 268. ſub
num.30. lib.4.

Quod ſi dicatur prohiberi alienam iuriſdictio-
nem ingredi Domino inuito.d.l Diuus.ff.de ſeruit.
ruſtic.prædio. Reſpondetur hoc non procedere in
vſu fluminum & viarum,qui publicus eſt.d.l.flumi
num.ff.de dam. infecto. Curt.ſen. d.conſi.56. colu.
9.verſi. aptitudine. præſertim domini Comitis,qui
iam in territorio Montisbaldoni plura prædia poſ
ſidet.arg.eorum quæ adducit Marc.q.356.

Tertio non aduerſatur, quod videatur auferri lu
crum iam radicatum quod damno æquiparatur
in eo qui licitè molendinum habet. Bart.in l.quo-
minus.q.1.quem ſequitur Iaſ.ibi num.49.Bert.cõſi.
144.num.51.vol.3. Quia Reſpondetur hic non tra-
ctari de conſtructione alicuius Molendini ſuper
flumine Burmidæ, nec ſuper territorio Montisbal-
doni prout loquuntur Bart.& dd.in d.l.quominus.
Sed tantum de extractione aquæ ab ipſo flumine
ducendæ ad fines,ac in territorium denicis,de qua
non conſiderari debet, quid inde de ea fiat: quum
in illis conceſſiones in præiudicium ſubſequentiũ
strictè interpretentur. Alex. d.conſi. 194.volum.2.
Ruin. conſi.94.vol.4. & attendi debeat principium
an licitum ſit, vel ne, vt actus fieri poſſit, quum ex
inde quis poſſit mutare propoſitum Bart. Iaſ.& alij
in l.cætera.§.ſed ſi paruerit. ff. de leg.1. Secundò re-
53 ſpondetur † lucrum quòd auſertur ex concurſu
molentium non dici damnum,nec lucrum radica
tum Bart.in d l. quominus q.11. num. 21.& Iaſ.nu.
48.& 85.Rip.nu.82.Bald.conſi.463.lib.4.Sign.conſi.
71.inter conſi.Bald.vol.1.Caſtr.conſi.247.volum.2.
Alex. conſi.194. lib.2.num.7. vol.2. Corn. conſi.99.
lib.2. & conſi.268.lib.4.Curt.conſi.33. potens nobi-
lis.Affli. dec.388.num.12. Rimin.ſen.conſi.197.nu.
34.vol.1.Boer.q.125. Crau. de antiqui. tempo. in 4.
par.§.circa præmiſſa num.14.car.227. & hanc dicit
communem Rip.in d.l.quominus num.82. Nec di
54 ci poſſe lucrum radicatum, † quod ab alieno depẽ
det arbitrio.l.inde Neratius. §.1.& ibi glo. ff. ad leg.
Aquil.niſi pacto, vel præſcriptione incolæ teneren
tur accedere ad tale molendinum Bald. d. conſi.
463. Rip.in d. l. quominus num.82.alioqui damnũ
non dicitur,nec aliquod præiudicium conſiderabi
les vt de damno, ac præiudicio loquitur. Corne. d.
conſi.268.ſub num.30.vol.4.minusq; ablatio com-
modi ſi illud percipiam à volente edificare citra ali
quod vinculum obligationis.Bald.in rubr.ff.de rer.
diuiſ.num.8.verſi. quæro vlterius &c. Minuſque ta-
le lucrum venit appellatione interuſurii niſi aufe-
ratur commoditas aquæ communis, vel publicæ.
Bald.in l.1. num.45.C.de ſent.quæ pro eo quod in-
ter & ibi Rebuf.in glo.vlt.Epitome vlt.num.12.qui
aliquid iure facit, non tenetur alteri ad aliquod in-
tereſſe.l.proculus, ff.de dam.infect. l. binas ædes. ff.
de ſer.vrba. prædio l.altius. C.de ſeruit. exemplum
eſt in artifice, qui officinam ſuam collocat iuxta
officinã alterius.l.libertus negotiatorius.ff.de oper.
libert.l.quæro.ff.de iur.patron.Bald.etiam ſequitur.
Iaſ.in d.l.quominus. num.83. Etenim intereſſe ex-
tra rem nullo iure debetur.l.ſi ſterilis.§. cum per vẽ
ditorem.ff.de act. emp. Bart.Bald.ac communiter.
DD.in d.l.1.C.de ſent.quæ pro eo quod int. niſi in-
quit ibi Rebuf. in glo.in verbo dupli.num.72.con-
uentio eſſet de præſtando omnia damnat, & quoli
bet intereſſe. Ita quòd ſit communis opinio con-
tra Bart.in d.l.quominus.q.1.& contra.Iaſ.ibi num.
48.& 49. dum voluit Bart. habendam rationem lu-
cri ſi quis molendinum licitè habebat,& Iaſ.ſaluã-
do Barto. à contrarietate. ibi verſic. ſed ſalua dicit
Barto.in d.quæſtio.1.intelligendum de molendino
iam facto, in quo vult lucrum conſiderari radica-
tum:quia, vt ipſe Iaſon. ibi pongit hæc ſaluatio eſt
contra text. in d. l. proculus. & lucrum non con-
ſideratur hoc caſu radicatum niſi modo ſupra de
claratio & ideò ibi Iaſon. numero 49. in fine re-
mittit ſe ad ea, quæ dicturus eſt in 11.q.Bar.vbi præ
ſtans quod erat pollicitus, poſtquam pluribus au-
thoritatibus comprobauit ob illud lucrum dimi-
nutionis concurſus,non poſſe impediri per primũ,
qui molendinum habet, conſtructionem ſecundi
55 † niſi hoc ſecundo auſeratur commoditas aquæ,
vel niſi ex conſuetudine,priuilegio,vel præſcriptio
ne quis ſolus poſſit habere molendinum,vel hoſpi
cium ſubiicit ita limitandam concluſionem Bart.
in d. q. 1. Sicuti etiam ſi prohibeatur conceſſio be-
56 neficii cum alterius iniuria, † intelligitur de ma-
gna non de parua.glo.fin.in l.ſed cum ab hęrede. ff.
ad Trebel. Imo nulla eſt iniuria in diminutione lu
cri concurſus molentium Bart. in d. l. quominus.
num.5.Ruin.conſi.94.num.2.vol.4.Suffragatur de-
ciſio Alber.in l.ſi manifeſte.C.de ſerui. & aq.quem
refert,& ſequitur Iaſ.in d.l. quominus. num. 86. de
duobus fratribus habentibus molendinum com-
mune, quorum vnus alteri conceſſerat ius aquæ
ducendæ ad prædia ſua,ſine tamen damno molen
dini, Si voluerit, inquit, ille frater in vno ex prædiis
57 ſuis conſtruere molendinum † non contrauenict
pacto,ac illi licebit eo non obſtante facere molen-
dinum: quum damnum non ſit ſubtractio con-
curſus molentium. Quinimo nec etiam de modi-
co damno curandum eſt, nedum de diminutione
lucri glo.in l.ſeruitutes.§.publico.ff.de ſeruit. vrban.
præd.in verbo incommodo.Bar.in l. de pupillo.§.ſi

Y quis

quis riuos.ff.de nou. oper.nunc.in d.l.quominus.q.
11.num.21.& ibi Iaſ.num.94.& 95.

Non obſtat quarto authoritas Bald. in d.rubr. ff.
de rer. diuiſ. & in conſi.72.vol.1. Brun.d.conſi.149.
vol.2.Sigiſ.conſi.13.num.15.non poſſe cluſam pro
tendi vltra dimidiam partem fluminis. Non ea ra-
tione inquit Bald.d.conſi.72. quod in re communi
potior ſit conditio prohibentis: ſed quia alueus vl-
tra dimidiam partem fluminis ſit proprius illorũ
Dominorum,licet aquæ ſint communes pro indi-
uiſo: Quia reſpondetur pluribus modis.Primò to-
58 tum contrarium eſſe verius: quum † aqua trahat
ad ſe alueum, & non vice uerſa.Bar.in tract.de alu.
verſi.cuius:Bald.in l.ſi plures.C.de codic.inſer.Cur.
conſi.72.in fin.Rimin.ſen.d.conſi.444. Ideò ſi aqua
trahit ad ſe alueum, quæ communis eſt pro indiui
ſo,ita alueus efficietur cõmunis pro indiuiſo , quo
vnuſquiſque vti poterit ad vſum deſtinatum.Secũ-
dò,reſpondetur id poſſe procedere modò proprie-
tas aquæ communis nõ remaneret inutilis.d.l.anti
quitas.C.de vſufr.Corn.conſi.326.vol.1.Tertiò, re-
ſpondetur id non procedere ob publicam vtilita-
59 tem,vt ſuccurratur vni populo † cuius bonum prę
ferendum eſt priuatæ vtilitati. Dec. d. conſi. 244.
Quartò reſpondet Bal. d.conſi.463. verſi. & licet de
iuris &c. id procedere de iuris rigore , vt non liceat
opus in alueo facere ,& in alienum immittere , ſe-
cus de æquitate,ſi nemini noceat:& ibi ipſe non cõ
ſiderat nocumentum ex diminutione concurren-
tium ad molẽdinum, ſed ſi curſus aquæ in alterius
præiudicium immutetur.

Quinto reſpondetur non procedere prædicta
neceſſitate attenta , ac pia cauſa ob quã ſicuti quis
cogitur ad vendendum, mùltò fortiũ ad patiendũ
cluſam fieri. Sexto reſpondetur , Dominos aduer-
ſantes teneri tribuere licentiam prout Princeps ve
riſimiliter feciſſet, ſtante euidẽti neceſſitate,& cau
ſa pia, vt ſupra probaui ex Bald.& alijs.

Quintò , non refragatur diſpoſitio.l.fin.ff.de flu.
& l.2.§.tractum.ff.ne quis in loc.publ. quia reſpon-
det Bald.d.conſi.463.in fi. cluſam ipſam nõ eſſe pri
uati iuris,quum vnuſquiſque poſſit ſuper eam trãſi
60 re .& quemadmodũ molendinum † fit ad publicã
vtilitatem , ita quoque cluſa quæ in flumine publi-
co eſt . Nam quod de molendino dicitur , idem de
cluſa.l.1.§.1.& ibi glo.ff.de riu. Bald.d.conſi.463.ver
ſic.ſecundum autem &c. verſi. & ſi licet ducere in
fine.etenim in d.l.fin.ff.de flumi.non prohibetur cõ
ſtructio pontis de vna ripa in alteram , niſi quate-
nùs pons eſſet priuati iuris, quod hoc caſu non eſt:
quum hæc fiant ad publicam vtilitatem, in quam
molendinum conſtruitur ; qua attenta , & conſide
61 rata † vbi neceſſaria licentia , vel conſenſus ſit, ille
concedi debet à prætore,ſi à parte,vel ab eo qui cõ
ſentire tenetur,denegatur.Bal.in l.fina.col. fin.verſ.
exemplum. C.de appel. recip. Iaſ.in l.iuſiurandum
& ad pecunias. §. qui iuſiurandum. ff.de iureiur. &
vbi requiritur conſenſus in fauorem alicuius, ſi no
lit conſentire poteſt adiri ſuperior,qui licentiã con
cedat.c. nullus de iure patr. Io. Lupi.in rep.rubr.de
don.int.vir.& vxo.col.164.

Ex prædictis ſatis apparet piſcationes in flumini
bus publicis prohiberi non poſſe, quum etſi flumi-
nũ proprietas Cæſaris eſſe poſſit, vel illius,cui ipſa
62 flumina conceſſit; tamen † ius piſcationis, & naui
gationis eſſe populicum. Ang. in d.l. fluminum.ff.
de dam.infect.ita, vt dominus ad quem flumen tã
quã regale pertinet hoc ius prohibendi in eo piſca
tionem non habeat Guido Pap. conſi.271. Luc.de
de pen.in l. vſum aquæ. C. de aquæd. lib. 11. vbi de
Comite , & Barone , cui à rege flumina conceſſa
63 ſunt, ita concludit. Nam † flumen publicum, pu
blici iuris eſt etiam iure gentium, quod priuile-
gio ſolo, vel præſcriptione tolli nequit. l. fina. poſt
64 princ. ff. de vſucap. & prout † nemo prohiberi po-
teſt,ne pecus ſuum ad flumen publicum ripamve
eius appellat.l.1.§.fin.ff.vt in flum. pub.lic.nauig.ita
nec etiam prohiberi poteſt piſcatio. & hanc putat
65 ibi Luc. de pen. veritatem : ſiquidem † Princeps
de ordinaria (inquit) poteſtate Comiti flumen pu-
blicum ita concedere non poſſit,vt aliis auferat li-
bertatem piſcandi, quæ iure naturali competit,vbi
etiam reſpondet ad l.ſi quiſpiam.ff.de diuer.& tem
po.præſcri.

T E X T V S.

Eiuſdem Decreti Piſcari pars ſecunda.

EXCEPTIS in Piſcarijs no-
ſtris , & alienis iure ſpeciali ad
nos , & eos pertinentibus.

S V M M A R I V M.

1 *Venatio an & quando fructus fundi cenſeri poſſit.*
2 *Piſcari non licet in piſcina aliena , & qualiter piſcina pro-
prij iuris cenſeatur item fera beſtia.*
3 *Piſces ſtagni vel lacus publici aut priuati , an & qualiter
priuati,vel publici iuris eſſe intelligantur.*
4 *Piſces in lacu, ſtagno vel piſcina exiſtentes ſint ne res mobi
les vel immobiles remiſſiuè .*

Gloſſa prima .

1 VEnatio fructus fundi nõ eſt, † niſi pactus
in venatione cõſtet. l.venationem. ff.de
vſufr. vndè colligitur venationem ,& à
ſimili , piſcationem aliquãdo propriam
eſſe domini fundi . Atq; ita ſicut non conceditur
aucupari Colombos in aliena Colombaria. Guid.
2 Pap.q.218. † ita nec piſcari in piſcinis proprijs Prin
cipis,nec alterius Domini, & in patria Delfinali ex
conſuetudine generali poteſt vnuſquiſque , ſi ma-
ior ſit vtilitas illius,quam damnum vicinorum, ſta
gnum conſtruere ex aquarum reſtrictione ipſo ſol
uente prædia vicinis,quæ reſtagnatione ſubmergũ
tur.Guid.Pap.q.91.Item ſicut feræ beſtiæ,quæ in vi
uarijs cuſtodiuntur propriæ ſunt. l. vſufructuarius
venari.§. viuariis. ff.de vſufru. Ita piſces quos in pi-
ſcina collegimus nos ipſi poſſidemus.l.3.§. item fe
ras.ff.de acqui.poſſeſ.In ſtagno, ſeu lacu tamen pi-
ſces exiſtentes noſtri non ſunt,nec à nobis poſſidẽ-
tur noſtri anteq̃ illos ceperimus. d.§. item feras. &
3 ibi Ang.Corn.conſi.211.vol.4. † quod tamen intel-
ligit Iaſ. in d. §. item poſt Bart.in tract.Tyber.§.flu-
men ad finem de lacu , ſeu ſtagno publico , qui in
vſu publico eſt , ſecus ſi ad rempublicam pertineat
quamuis etiam in lacu proprio,ac ſtagno idem cẽ
ſuit Corn.d.conſi.211.Niſi à domino,inquit, prohi
beatur. nimirum igitur ſi Sereniſſimus Dux hanc
piſcationem prohibuit.hoc ſuo Decreto . Nam in
lacu, qui mei dominii eſt vtique alium piſcari pro-
hibere poſſum.l.iniuriarum actio. §.fin. ff.de iniur.
vbi tex. eſt clarus. Caſſ.in conſuc.Burg.rubr.13.§.2.
num. 22. vbi alios caſus refert,ſcilicet ſi flumen eſ-
ſet priuatum vel ius piſcandi,ſicuti plures domini
tale ius habẽt , vel ſi talis eſſet conuentio , vel Prin-
ceps prohiberet qui iuribus Principis frueretur,aut
alias talis eſſet conſuetudo.

An

4 An autem piſces † in lacu, ſtagno, vel piſcina exiſtentes ſint res mobiles, vel immobiles tractauit Bertrandus Capri in c. 1. §. ſciendũ de feudi cognit. quem refert. Claud. aq. de feud. tit. quæ res in feud. dar. poſſ. Caſſ. in cõnſu. Burg. rubr. 4. verbo Femme Mariée. § 2. num. 22. Tiraq. de retract. lign. §. 1. glo. 7. num. 117. vbi idem ſtatuit de Colombis exiſtentibus in Colombario.

T E X T V S.

Eiuſdem Decreti par. 3.

OMNIBVS piſcari inhibẽtes cum calce, vel cũ quouis alio venenoſo modo in aquis proiiciendis. Sub pœna pro modo culpæ arbitrio iudicis infligenda.

S V M M A R I V M.

1 *Piſces infecti hominibus nocere poſſunt.*
2 *Piſcatio, qua tota piſcium ſpecies abſumitur tanquam damnoſa reipublicæ, prohiberi etiam à Dominis inferioribus poteſt.*
3 *Piſcatio à medio menſis Martij vſque ad medium Maij prohiberi licitè poteſt. & qua ratione.*

Gloſſa.

1 PIſces infecti facilè hominibus nocere poſſent Afflict. in conſti. reg. Neapo. rubri. 41. c. quicũque toxicum. car. 323. in quo regno Similis, quantum ad hoc legitur conſcripta conſtitutio. vel etiam quia poſſet tota abſumi, ea in parte piſcium ſpe-
2 cies in damnum publicum, † quo caſu nedum Princeps, ſed etiam Comites, Barones, ac alii Domini poſſent hoc genus piſcationis vetare vt de venatione Iacob. Rebuf. c. 1. de ven. Ferat. lib. 11. quem refert, & ſequitur Marc. q. 330. ſub num. 16. quo loci refert emananiſſe edictum Principis prohibitoriũ
3 piſcationis † tempore, quo piſces gignunt ſcilicet à medio menſis Martij, vſque ad medium menſis Maij.

DE GVARDIIS, ET eorum Prohibitione.

A R G V M E N T V M.

Prohibetur omnibus ne aliquos ſubditos noſtros mediatos, vel immediatos manentes in patria noſtra recipiant, & ſubditis ne in ſuas ſaluaguardias ſe ſubiciant.

T E X T V S.

Car. 44.

CVm omnes ſubditi noſtri mediati, & immediati, ac alij in patria noſtra manſiones ſuas fouentes in noſtris ſaluaguardia, & protectione conſiſtãt: hoc edicto perpetuo prohibemus omnibus, & ſingulis ſubditis noſtris cuiuſcunque ſtatus, aut gradus ſperint, ne aliquem, vel aliquos ex ſubditis noſtris vtriuſq; ſexus mediatis, vel immediatis, aut alijs ſub dominio noſtro, ſeu in patria noſtra manẽtibus ſub ſaluaguardia, ſeu protectione, ſiue annera penſione, vel alio tributo dono vel præmio perſonali vel reali recipere præſumant: Sub pœna decem marcharum argenti puri per quemlibet contrafacientẽ toties quoties contrafecerit committenda, & fiſco noſtro applicanda eodem edicto prohibemus omnibus, & ſingulis ciuibus, burgenſibus, mercatoribus, mecanicis, agricolis, & alijs ſubditis noſtris, mediatis, & immediatis, aut alijs patriæ incolis, ne ſaluaguardiæ, aut protectioni cuiuſcunque ſe ſubicere præſumant ſub pœna ſexaginta ſolidorum fortium Committenda, & applicanda prout ſupra. Interdicentes inſuper omnibus, & ſingulis notarijs, & tabellionibus publicis, & curia rum iuratis, ne deinceps De, & ſuper huiuſmodi guardijs, & guarderiorum receptionibus inſtrã vel literas conficiant Sub pœna decem librarum per quemlibet notarium, ſeu iuratum toties quoties contra hoc edictum facere præſumpſerint committenda, & fiſco noſtro applicanda, & Nihilominus omnes, & ſingulas huiuſmodi ſicut iam alias per nos reuocatæ ſunt videlicet ille quæ factæ ſunt à tempore recolendæ memoriæ domini aui noſtri paterni ſic hoc edicto Caſſamus irritamus nullaſq; & inanes fore decernimus.

S V M M A R I V M.

1 *Sereniſſimus Dux Sabaudiæ ſuperior ſummis in ſuo territorio dicitur, prout Imperator in toto orbe.*
2 *Protectio ac defenſio populorum propria eſt Principis, Præſidis prouinciæ, Gubernatoris patriæ, & Epiſcopi.*
3 *Saluagardia, quid ſit, & quid Guardia.*
4 *Defenſionis ſuæ cauſa, ac rerum tutela etiam vicinos conuocare licet.*
5 *Saluaguardiam cõcedere, & ſub protectione ſuſcipere Princeps ſolus poteſt.*
6 *Procuratoris officio fungi quis non poteſt in alienis cauſis, & loco in merum, & mixtum Imperium habeat, poſſe.*
7 *Liga, & confœderationes inter eos qui recognoſcunt ſuperiorem prohibita.*
8 *Saluagardiæ conceſſio Regi in Gallia reſeruatur generalis, ſpecialis verò Præſidibus non denegatur.*

9 *Saluagardiarum generalium conceſſio fit nulla præcedente cauſa cognitione.*
10 *Saluagardia nihil noui tribuit, ſed tantum ius quæſitum cõſeruat.*
11 *Poſſeſſio iuſta quæ ſit.*
12 *Saluagardia contra certam perſonam non conceditur: niſi rigore ſententiæ.*
13 *Specialiter conceſſa magis timeri ſolent.*
14 *Saluagardia, conceſſa à Principe, non debet violari.*
15 *Saluagardiæ Princeps defenſionem præſtitit, & de facto, & de iure. Et qualiter.*
16 *Saluagardiarum declaratione mentis non fuiſſe ad cauteiã à Principe obtineri ſolent; & quid de iure ceſſetur.*
17 *Sub ſaluagardia ſuſcipere inferiores, qua ratione Princeps prohibere potentioribus poſſit.*
18 *Pœna ſubditorum aliquem ſub ſaluagardia recipientium decem marcharum argenti imponitur.*
19 *Marchæ argenti valor qui ſit.*

Gloſſa prima.

HVius decreti meminit ſuis in commen
tarijs lib. 2. de arbit. iudic. cent. 4. caſu
338. Doctiſſimus Menochus, vbi colle-
git ea omnia, quæ de materia Salua-
guardiæ hac in patria propè quotidie
vſitatæ poterant cogitari, & de materia vide Mar.
Frec. de auth. Baro. 45. author. Et quum Sereniſſi-
1 mus Dux † In Patria ſua ſummus ſit ſuperior, vt de
imperatore in toto orbe ſcribit Bald. in l. pen. C. de
bon. quæ lib. Dec. conſ. 307. nu. 9. reſpectu ſcilicet
vniuerſalis iuriſdictionis ſecundum declarationẽ
2 Bart. in proœm. ff. † omniumq; ſuorum ſubditorum
protector, & defenſor Bart. in d. proh. num. 7. & ibi
Cagn. num. 20. car. 59. Fel. in c. quæ in eccleſiarum
col. 9. verſi. prima Declaratio de conſtitu. voluit ſi
bi hanc reſeruare curam, ne ab alijs ſibi hæc parti-
cularis protectio ſibi aſſumeretur, quam alioqui
præſes prouinciæ concedere poſſet arg. l. illicitas.
§. potentiores, & §. ne tenuis. ff. de off. præſid. Item
patriæ gubernator, ac epiſcopus in ſua diœceſ. Ne-
uiz. conſ. 83.
3 Saluaguardiam eſſe dixit † Menoch. d. caſu 338.
eam defenſionem, & ſecuritatem quam potens
minus potenti pollicetur, Faber autem in l. denun
ciamus. C. de ijs qui ad eccl. confug. videtur illã ſe
curitati æquiparare. aufr. in dec. Cap. Tol. 489. Me
noch. d. caſu 338. & quia de guardia hic Princeps
loquitur guardia appellatur defenſio, ſeu protectio
Cap. in generali in pri. vbi Anch. col. 1. de elect. in
6. Iaſ. conſ. 57. vol. 3. vbi ſubicit in Gallia vocari ſal-
4 uaguardiam licet † etenim vnicuiq; pro defenſio-
ne ſuæ perſonæ, & rerum tutelæ ad vim propulſã-
dam etiam vicinos conuocare. l. 3. & l. cum fun-
dus. ff. de vi, & vi arm. Bart. & alij in l. vt vim. ff. de
iuſt. & iur. & in l. 1. ca. vnde vi. Princeps tamen hic
5 prohibuit † has protectiones, & ſecuritates ſub ti-
tulo, & ſpecie ſaluaguardiæ: & non immerito: quia
omnium ſubditorum ſuorum mediatorum & im
mediatorum protector quum eſſe intendat, non li
cet inferiori ſe in id ingerere, ad quod ſuperior ma
num appoſuit. ca. cum ibi not. de maior. & obed.
patrociniumq; potentioris prohibeatur litiganti-
bus ſub pœna amiſſionis cauſæ. l. prima. C. ne lic.
pote. vbi ſcribit Bal. quem ſequitur Iacob. de Sãct.
Geor. habentem merum, & mixtum imperium
non poſſe ibi officium procuratoris in alienis cau
ſis exercere, & ita memini Exc. Sen. inhibuiſſe vni
ex Dominis Lucernæ ne ibi huiuſmodi officium
7 exerceret. Sicuti etiã prohibentur, † confœderatio
nes, ac ligæ inter recognoſcentes ſuperiorem.
Bart. in l. 1. ff. de colleg. illicit. quibus facilis dare-
tur additus, ſi cuiq; potentiori authoritas recipien
di ſub ſaluaguardia Competeret.

Quam propterea Princeps ſibi ſoli reſeruauit,
prout etiam in Gallia, vt refert Caſſ. in conſuet.
Burg. tit. de iuſtic. & droyt Rubr. 1. §. 4. num. 66. &
7 conſ. 66 nu. 18. Regi † conceſſio ipſa reſeruatur. Pa
pon tit. ſaluagu. arreſto primo. & inhibita eſt iudi-
cibus ac præſidibus: qui alioqui ſpeciales nõ tamẽ
generales ſaluaguardias largiri poterant 10. de pla.
in l. cum ſepe. C. de erog. mil. an. lib. 12. Quarum
9 quidem † generalium conceſſio fit, aut fieri poteſt
nulla præcedente cauſæ cognitione. Rebuf. in Lab
ijs. C. de nauic. lib. 11. Neuiz. conſ. 83. Menoch. caſu
10 338. nec mirum: quum nihil noui tribuat, † ſed tan
tum ius quæſitum conſeruet, & poſſeſſorem in ſua
iuſta poſſeſſione, ſi in qua ſit Rebufiu conſtit. re-
gistit. de mat. poſſ. arti. 2. glo. 2. num. 39. ex. l. ſi ſer-
uus. C. quod cum eo. c. ex parte. 2. c. recipimus, &
11 ibi glo. ex. de priuil. Nat. conſ. 237. ea autem † iu-
ſta, ac legitima poſſeſſio eſt, quæ non vi, non clã,
non præcario habita fuit. l. 1. in fin. cum. l. ſeq. ff.
vti poſſid. qua ratione nedum generalis, ſed etiam
ſpecialis facilè concedi poſſet: quum reſeratur ad
ea quæ ſupplicans poſſidet, & quatenus legitimè
12 poſſidet. quamuis † contra certam perſonam non
ita facilè concedi debeat Neuiz. conſi. 83. nu. 5. Me-
noch. caſu 338. Niſi poſt ſententiam ſuper poſſeſ-
ſione alicuius rei latam. Nam tunc qui cognitum
ſit ſupplicantem poſſidere, nõ debet referri ad poſ-
ſeſſionem aliam legitimam nec condicionalem
quatenus poſſideat, ſed ſimpliciter, ac in ſpecie
pro re ipſa ſine difficultate largiri, quum iudex co-
gnouerit, prout etiam fit, ac fieri conſueuit.

Cæterum quum ius nouum non tribuat, ſed tri-
butum conſeruet, quæri poteſt, cur petantur ac
13 obtineantur? & Reſpondetur quia † timeri magis
ſoleant, quæ a ſuperioribus ſpecialiter exprimun-
tur. l. ſi aduerſus. C. de hæret. l. item apud labeonẽ
§. hoc edictum. ff. de iniur. Nata. d. conſi. 237. debe-
turq; ei aliqua maior reuerentia, & reſpectus, in
honorem ſuperioris protegentis. Iaſ. conſ. 57. col.
2. vol. 3. per tex. in c. recipimus, & ibi glo. de priuil.
14 Saluaguardia etenim à Principe cõceſſa minimè
violari debet. l. 1. ff. ad leg. Iul. maieſt. Caſtr. conſi.
423. Burſ. conſ. 177. Imo qui aliquem ſub protectio
ne recepit, illum etiam ſi oporteat armis defende-
re tenetur Clem. ſepe, de verb. ſign. Bart. & Ang.
in l. 2. C. de excu. mun. lib. 10. Guid. Pap. q. 551. Ne-
uiz. conſ. 83. Dec. in c. ad audientiam de appellat.
15 Atq; ideo † Princeps non recognoſcens ſuperio-
rem aliquem defendere promittens, ac in bonis
conſeruare, ac manutenere defenſionem præſtare
debet, contra illos qui de facto, vel inique turba-
rent, etiam ſi concedi minimè debuiſſet Cin. in l.
præſenti. C. de ijs qui ven. & Menoch. de arbitr. ca-
ſu 336. 337. Burſ. d. conſ. 177. ſumptibus tamen eius
qui protegi Debent. Barb. conſ. 62. vol. 4. Neuiz. d.
conſ. 83. ſecus ſi de iure inquietaretur Anch. conſi.
87. omiſſo primo dubio Nat. d. conſil. 237. quum
Principis conceſſio ſemper intelligatur citra præ-
iudicium tertij. l. 2. §. ſi quis à Principe, & §. meritò.
ff. ne quid in loc. pub. Nat. d. conſi. 237. num. 3. ac
proinde iuſtè & non iniuſtè defendere Fab. in d. l.
Denunciamus. Neuiz. conſ. 83. Nat. in d. clem. ſe-
pe. quare, etſi ſubditis mediatis etiam concedatur
illos tamen non eximit à iure alterius Abb. in c. re-
cipimus de priu. Barb. conſil. 11. colum. 12. volum.
2. Iaſ. conſil. 67. libr. 3. Iacob. in ſua inueſt. §. de ad-
hærentibus Dec. in ca. ad audientiam de appellat.
Cagn. in proœm. ff. nume. 55. Anch. conſ. 86. Boer.
dec. 292. Ill. D. Præſes Ponte poſt qq. Laudim. tit.

quis ſit iud. in cauſ. feud. car. pen. Minusq; prohi-
betur quis poſſeſſionem ſuam continuare, licèt,
nequeat de nouo adipiſci Maſuer. in tit. de poſſ.
col. 3. Neuiz. d. conſ. 83.

Et propterea qui timet culpam, vbi culpa non
eſt, cautius agendo, prout ſemper conſulo facien-
dum, ſolent ad Principem recurrere, & impetrare
16 † literas declaratorias non intellexiſſe, iuribus, aut
poſſeſſorio ipſorum præiudicare. Cag. in d. proœm.
nu. 57. Neuiz. conſ. 83. nu. 12. licet, vt dixi, quum in
dubio non cenſeatur aliter intellexiſſe ſine ea de-
claratione ius ſuum vnuſquiſq; exercere, ac defen-
dere poſſit. Barb. d. conſ. 21. quo attento ſecundū
Abb. in d. c. recipimus, & Dec. in d. c. ad audientiā
receptio ſub protectione parum videtur operari.
quod Cagnol. in d. proh. nu. 57. non admittit, ob
pœnas, quæ in literis inſerunt. ſed hoc nihil iudicio
meo facit: quia ſi ius tertij exceptum intelligitur,
qui illo vti poterit, pœna contrauentionis non cō
tinebitur, licèt, vt dixi, tutius fiat, ſi declaratio im-
petretur.

Si de facto, ac de iure defendere tenetur, qui ſub
protectione ſua alium recepit Io. de Plath. in l. cū
ſepe. C. de erog. mil. ann. lib. 12. Menoch. conſ. 338.
hac etiam ratione potuit Princeps prohibere ne
potentiores inferiorem quempiam ſub ſaluaguar
17 dia recipiant. † quum inſcio Principe armorum
vſus interdicatur. l. vn. C. vt arm. vſu. lib. 11.
18 Pœna † igitur ſubditis imponitur marcharum
x. argenti, ne quempiam ſub ſua protectione, ſeu
19 ſaluaguardia recipiant. † valor marchæ argenti
ſecundum Neuiz. in fine decr. antiq. eſt Ducato-
rum ſex argenti finiſſimi ad ligam. 12. Denariorū.

SVMMARIVM.

1 *Saluagardiæ aut protectioni alterius quàm Principis ſe ſu-
byciens punitur.*
2 *Saluagardiæ probibitio, ex natura correlatiuorum rectè fit,
tam recepto, quam recipienti ſub protectione.*
3 *Saluagardiæ decretalis prohibitionem comprehendit ſalua
gardiam, quæ iure fidelitatis debetur: & de qua decretum
loqui intelligatur.*
4 *Saluagardia non paſſim ſed ex cauſis peti ſolet: & quibus.*
5 *Principes Chriſtiani Eccleſiæ protectores, ipſo iure conſti-
tuuntur.*
6 *Saluagardia concedi non debet, niſi ſubſit iuſta cauſa timo-
ris, vel inimicitiarum, aut ſimilium.*
7 *Saluagardia ad tempus concedi ſolet.*
8 *Saluagardia conceſſa perpetua per modum gratiæ, morte
concedentis non reuocatur. Secus ſi per modum iuſtitiæ.*
9 *Saluagardia non limitato tempore quandiu duret.*
10 *Saluagardiæ forma quæ ſit, & quæ in ea requirantur.*
11 *Mandata Principum in ſcriptis probari debent*
12 *Saluagardiæ publicatio, quomodo fieri debet.*
13 *Saluagardia, ante publicationem, non nocet.*
14 *Saluagardia ſubdito contra Dominum, an & quando conce-
di poſſit.*
15 *Dominus procedēs de facto habetur loco priuati, & ei ſicut
officiali reſiſti poteſt.*
16 *Saluagardia aliquando certum pro incertis afficit. Et qua-
liter.*
17 *Abſolui nocentem in dubio, melius eſt, quàm innocentem
damnari.*

Gloſſa ſecunda.

EOdem edicto prohibetur omnibus, &
ſingulis ſubditis mediatis, & immedia-
1 tis, aut alijs patriæ incolis † ne ſalua-
guardiæ, aut protectioni alterius ſe ſu-
byciant ſub pœna ſolidorum ſexaginta fortium

2 † videntur recipiens, & receptus correlatiua quo-
rum eadem eſt natura. l. fi. C. de cupres. lib. 11. vnde
Ieſus equaliter eiecit ementes, & vendentes de tem
plo Ioh. c. 2. & idem in conductore, quod in loca-
tore conſtituitur. l. fi. C. loc.

Verum vt antecedenti glo. probaui, quum ſal-
uaguárdia ius non lædat alterius non puto eximi
3 † eam protectionem, quæ iure fidelitatis debetur:
quia, Dominus, & ſubditus, quum ad paria tenea
tur. c. 1. de form. fidel. tenebitur eo iure Dominus
ſubditos à violentia defendere Soc. conſ. 100. in fi-
ne lib. 1. loquitur itaq; Princeps hic de ea ſaluaguar
dia, quæ paſſim extra actum fidelitatis petitur, ob
aliquam particularem, ſeu ſpecialem cauſam: quia
4 re vera non paſſim † ſed ob aliquam cauſam ſem-
per petitur. ſcilicet ſi quis ex aliqua iuſta cauſa per
ſonam offendi timeat. l. ſancimus. C. de ſacroſa.
eccl. l. equiſſimum. & l. capitalium. ff. de pœnis. l.
diffamari. C. de ingen. & manum. Cin. & Fab. in l.
denunciamus. C. de ijs qui ad eccl. confug. vel ſi
quis damnum in rebus timeat. l. eorum. ff. de dam.
inf. etiam ſi is qui petit, cauſam timendi dediſſet
Bart. in l. qui bona. §. ſi quis iuxta. ff. de damn. inf. &
ibi Alex. Felin. in rubr. de treg. & pac. col. 6. verſ. 8.
Clar. in pract. Crim. §. fin. q. 42. verſ. ſed pone decla
rat Aufrer. ad d. dec. 490. at non tantum laicis ſed
5 etiam clericis quum ipſo iure † Chriſtiani Prin-
cipes eccleſiæ ſint protectores. Clem. 1. §. ego de iu-
reiur. c. Principes c. Regum. 23. q. 5. Menoch. caſ.
338. Quinimo ad illam obtinendam videtur expri-
menda cauſa timoris Fab. in §. poſtquam inſt. de
6 fid. hæred. Aufr. d. dec. 490. nec † aliter concedi ni
ſi ſubſit iuſta cauſa Petr. Iacob. in ſua prat. de cōd.
ex leg. Cauſa maximè legitima ea eſt, quæ ex
aliqua ortē inimicitia Salic. in d. l. denunciamus. C.
de his qui ad eccle. conf.
7 Nec † ſolet concedi, vt perpetua ſit, ſed ad ali-
quod tempus moderatur arbitrio cōcedētis Aufr.
d. dec. 490. Boer. q. 297. nu. 6. Quæ tamen ſi conce-
8 deretur per modum gratiæ † non reuocatur mor-
te concedentis Fab. in §. item adhuc inſtit. mand.
ex. c. ſi ſuper gratia. de off. deleg. in 6. Secus ſi in ter
minis iuſticiæ, vt quis a vi, potentia, & iniurijs præ
ſeruaretur Aufer. d. dec. 490.

Sereniſſimus Autem Dux illas ſolet ad trienniū
limitare, quo tranſacto ceſſat illarum vis, alioqui
9 † ſi nullo expreſſo tpe, ſed ſimpli eſſet conceſſa du-
raret per 30. annos, vel vſq; ad mortē concedentis
Fab. in d. l. denunciamus Neuiz. conſ. 83. nu. 14.
10 Forma † earum inter alia continet, quod literis
patētibus fiant ſub nomine ducis, ac ſuo ſigillo, ac
ſubſcriptione ſecretarij poſt p Exc. Cancellariū fir
11 matis: quia † de mandatis principum neceſſe eſt
fidem fieri in ſcriptis. l. vn. C. de mand. princ. l. fin.
C. de erog. milit. ann. lib. 10. Cagn in proœ. ff. nu.
12 60. Illarumq; publicatio fieri debet † proclamate
ac per affixionem copiæ. & inſigniorum Princi-
pis in locis ſolitis Cagnol. in d. proœm. ff. Neuiz. d.
13 conſ. 83. † Ante quam publicationem nemo pœ-
nis afficitur Guid. Pap. conſ. 69. Neuiz. ibi nu. 13.
14 Et quamuis † ſubdito Contra Dominum ſalua-
guardiam dicat non concedi. Bened. in c. Raynu-
tius in verbo, & vxorem nomine. nu. 390. ne videa
tur turbari eius iuriſdictio, à quo ſi grauetur poteſt
appellare: Guid. Pap. q. 551. in 6. dubio. Cenſuit ta-
men totum contrarium Aymon. publicius in cō-
ſuetu. Aluer. tit. 10. art. 7. & iudicio meo rectius:
15 quia, inquit † Dominus procedens de facto habe-
tur loco priuati, ac ei ſicut officiali reſiſti poterit. l.
prohibitum. C. de iur. fiſc. lib. 10. Iaſ. in l. vt vim col.
4. ff. de iuſt. & iure. Fel. & Dec. in cap. ſi quando de

off. deleg. ac ita de ſtylo obſeruari tradidit Aufrer ad d. dec. Cap. Tol. 490.

16 Afficit etiam aliquando ſaluaguardia † certum pro incertis donec inueniatur author mali, ſeu cō trauentionis, modo præcedat cauſa inimicitiæ, & conſtet alia damna per eum odio cuius conceditur fuiſſe illata, vt per Exc. Oſaſch. dec. 88. quod paſſim non conceditur, ſed adhibita magna cauſę 17 conſideratione, quum in dubio alioqui † melius ſit nocentem abſoluere, quam innocentem damnare, l. abſentem. ff. de pen. Quinimo In multis locis vbi quis minatur alteri ſolet eius cuſtodiæ committi, maximè ſi potētior ſit, ac ad manum promptius Clar. in prat. Crim. in §. fi. q. 42. verſ. ſed nunquid. ac ita ē1 ſeruari de conſuetudine Franciç teſtatē Aufr. ad dec. Toloſ. 489. Marc. dec. 125. nu. 2.

S V M M A R I V M.

1 *Saluaguardia ſiue ſecuritas à Principe conceſſa à nemine violari debet.*
2 *Saluagardia cognitio,& puſillo ad quem ſpectet.*
3 *Saluagardia ab eo tantùm tribui poteſt qui iura habet imperialia.*
4 *Pœna ſiue mulcta contrauentionis ſaluagardia,& quando pertineant ad vaſſallum.*
5 *Pœna contrauentionis ſaluagardiæ quibus caſibus, & contra quos locus non ſit.*
6 *Pœna iudici arbitraria vſque ad mortem extenditur.*
7 *Detentus propter infractionem ſaluagardiæ an & quando media cautione ſit relaxandus.*
8 *Saluagardiæ infractionis pœna applicatur Vaſallo, in cuius territorio committitur.*
9 *Saluagardia non ſubtrahit ſubditum à iuriſdictione domini immediati.*
10 *Iura vtilia ad vaſallum pertinent,& ſub nu ſeq.*
11 *Iudex ſuperior, an & quibus caſibus inhibere poſſit iudici inferiori ne ſua iuriſdictione vtatur.*
12 *Princeps debet illæſam ſeruare iuriſdictionem vaſallorum.*
13 *Mulctæ & confiſcationes bonorū fructus ſunt & emolumenta iuriſdictionis, quæ vaſallo de mero ac mixto imperio ac omnimoda iuriſdictione inueſtito competunt.*
14 *Pœna edicto Principis impoſita in caſu contrauentionis, vaſallo debetur. etiamſi edicto ceſſante, actus ille non eſſet prohibitus.*
15 *Bona publicata acquiruntur illi domino in cuius iuriſdictione ſita ſunt: & qualiter & quando. Quid in mobilibus.*
16 *Contrauentione edictorum ſuorum Princeps contemnitur.*
17 *Pœna detenti cedere lucro debet eius qui principaliter læditur in ſua iniuria vltionem.*
18 *Pœna contumaciæ aduerſus literas Principis, vel criminis læſæ maieſtatis, per ſubditum vaſalli in Principem commiſſi, ad ipſum Principem pertinet.*
19 *Contemplatione cuius quid aufertur id totum illi tribuitur.*
20 *Authoritas Principis in quacunque conceſſione reſeruata cenſetur Et quæ alia.*
21 *Citatio mandato ſuperioris, in terris vaſallorū fieri poteſt.*
22 *Permiſſo conſequenti, permiſſum cenſetur & antecedens.*
23 *Pœna Principis offenſionem immediatè concernens, ad ipſum pertinet.*
24 *Confiſcationes de iure communi non impoſitæ, ſed ex Regis Decreto vel ſtatuto, pertinent Regi, non vaſſallo.*
25 *Vaſallorum ius læditur ſi pœnæ Principibus applicantur.*
20 *Saluiconductus declaratio ſpectat ad Principem.*

Gloſſa tertia.

1 SEcuritas † A Principe conceſſa quum à nemine violari debeat. l. 1. ff. ad leg. Iul. maieſt. Burſ. conſ. 177. Si violetur Cognitio huius rei videtur ab ordina-
2 rijs iuriſdictio auferri, † & ſpectare cōcedenti ſeu iudicibus ſuis vt in coſtum. Gall. car. 8. Caſſan. in cath. glor. mund. par. 5. nu. 195. refert. Neuiz. d. conſ. 83. Quinimo regij officiales cognoſcunt de illius infractione contra clericos Boer. q. 297. Contrarium tamen de iure verius videtur: quum, vt alia gloſſa dixi, conceſſio illius non præiudicet iuriſdictioni ordinariæ Peruſ. præpoſ. & Dec. in c. ad audientiam de ſent. excom. minuſq; iuriſdictionem immutet Guid. Papæ q. 56. & 551. Barb. conſ. 11. lib. 2. conſ. 1. lib. 4. Iaſ. conſil. 57. lib. 3. Neuiz. conſ. 83. nu. 9. Cuius ſaluaguardiæ, virtute, ea propter ſubditi non ſunt alibi, quam, coram eorum iudicibus conueniendi, ac ita Iudicauiſſe Senatum poſtulātibus aduocatis Cormoluç, & Montolon. refert Rebuſ. in conſt. reg. tit. de mat. poſſeſ. art. 2. glo. 2. & ſcribit etiam Rol. conſ. 73. nu. 10. vol. 4. vidiſſe reſponſum Exc. Oſaſch. quo dicebat judicem vaſalli etiam cognoſcere de cauſa ſaluaguardiæ, In quibus cauſis tradit, Illu. D. Ponte in qq. Laudim. q. 24. Senatum ſæpius cenſuiſſe ordinarium feudatariorum eſſe iudicem competentē. Si tamen inquit ſaluaguardia concederetur in exequutionem ſententiæ Senatus, poſſet ipſe de contrauentione cognoſcere, ac ſuam iuriſdictionem, ac authoritatem tueri, & de incidentibus cauſæ cognoſcere, l. quoties de iudic. & l. nullum. C. de teſtibus Didac prat. q. c. 18. in fi.

Sed non fecit Dominus Pōte mentionem iſtius decreti, quo Princeps cum conceſſionem ſaluaguardiarum ſibi reſeruauerit ac omnibus alijs in ſuo Dominio prohibuerit, videtur beneficium ſaluaguardiæ eſſe de regalibus, & hoc caſu militare quod ſcribit Iohan. de Plath. in l. cum ſæpè. C. de
3 erog. mil. an. lib. 12. † ſaluaguardiam ab eo tantū tribui poſſe qui iura habet imperialia. vnde ſuccedet quod idem Dominus Ponte docet d. q. 24. verſ. quæ tamen reſtringi poſſent, & c. ſcilicet, quæ dicuntur pertinere ad vaſallos reſtringi poſſe, niſi Princeps ſtatueret circa regalia, de quibus vaſallus non eſſet inueſtitus ad Confirmationem cuius rei pertinent omnia, quæ adduxit. Rol. conſ. 74. vol. 4.
4 vbi in fine dicit tunc demum † pœnas contrauentionis ſaluaguardiæ ad vaſallum pertinere, ſi appareat Principem iuriſdictioni illius nullo modo derogare voluiſſe, Et quatenus allegatur Guid. Pap. qō. 56. & 551. non eximi ſubditum à iuriſdictione ſui domini, non loquitur ipſe de pęnis, ad quem ſpectent Iaſ. autem conſ. 57. vol. 3. apertè vult pœnas vaſallo deberi non obſtante quod in literis Cameræ Ducali applicarentur, quod de iure eſt verius niſi hoc decretum refragetur rationibus prędictis.
5 Pœnæ † contrauentionis locus non eſt contra eum qui iuſtam ob cauſam non paruit. Neuiz. cōſ. 83. nu. 8. Menoch. caſu 338. Dec. inter conſ. Crim. Tom. primo conſil. 102. quod difficile eſſet tueri, quum læſus poſſit adire Principē, ac iura ſua demōſtrare. ceſſat quoq; contra eum, qui ſua Iuriſdictione, vtitur Neuiz. d. conſ. 83. Menoc. caſu 338. Item contra non doloſum: quum vbi contrauentio dolo caret, pœnæ ſtatuti locus non ſit Iaſ. conſ. 164. lib. 4. Dec. conſ. 256. Clar. in prat. Crim. §. fin. q. 68. verſic. ſeditio. Gram. vot. 19. Capic. dec. 130. Item ceſſat contra ignorantem ſaluaguardiam Menoc. d. caſu 338. num. 18. vbi dolus verſatur, tunc pœna ſuccedit, quæ arbitraria eſt iudici Guid. Pap. q. 49.
6 Cagnol. in proœm. ff. num. 57. Neuiz. conſ. 83. † quæ ſecundum Cagnol. vſque ad mortem extendi poſſet. Men. caſ. 338. prout etiam de pœna extraordinaria dixit glo. in §. in ſumma inſt. de iniur. qua ratione exiſtimauit Cagn. in d. proh. nu. 59. pro pœ-
7 na infractionis ſaluaguardię detentū † media Cautione nō eſſe relaxandū, ꝙ indiſtinctè verius non puto,

puto, ſed conſiderandam qualitatem contrauen-
tionis ex doctr. Fabr. in l. denunciamus. C. de iјs
qui ad eec. confug. ſcilicet mors pro morte, muti-
latio pro mutilatione,& pro iniuria pecuniam,vel
ſatis erit grauis ſi pœna duplicabitur, quæ alioqui
eſſet ſimplex Guliel. de Cun. in tract. de ſecur. im-
preſſa poſt Compræhenſor. feud. 10. Raynau. vbi
autem Certa pœna in literis apponitur, tunc non
eſt de alia quærendum.
De Applicatione cuius dixi ſupra ad vaſallum
8 pertinere † ſi in ſuo teritorio illa committi contin
gat, non obſtante quod in literis Principis illius ca
meræ, ſeu fiſco applicaretur. Iaſ. conſ.57.lib. 3. Plu-
ribus rationibus.
9 Primò, vt dixi quum earum conceſſio † non
ſubtrahat ſubditum à iuriſdõne domini ſui imme
diati. c. ex parte tua. c. recipimus in fin. & ibi Abb.
de priui. maxime quum protectio,& regimen non
transferat iuriſdictionem in illum, qui ſub ſua pro
tectione alium recipit. Bar. in l.1.C.de excuſ. mun.
lib.10.
Secundo quia poſtquam ſuperior conceſſit Ca-
ſtrum in feudum non debet ſe immiſcere de cau-
10 ſis ſubditorum † cum iura vtilia ad vaſallum perti
neant Bal. in l.1.q.43.ff. de rer. diuiſ. Abb. in ca. ex
tranſmiſſa in 4. not. per illum tex. de for. cõp. Nec
11 etiam poſſit † iudex ſuperior inhibere inferiori ne
ſua iuriſdictione vtatur Bal. in l.1.q.13.ff. de off. cõ-
ſul. niſi per viam appellationis, aut reſtitutionis in
integrum, vel nullitatis ad illum deuolueretur l. 4.
de accuſ. arg. l. ex cauſa C. de trãſact. vel niſi infe-
rior iuriſdictionem haberet ſibi commiſſam ad
nutum ſuperioris ex. l. iudicium ſoluitur. ff. de
iudic.
Tertio vaſallus Regis, vel Principis habet vtile
dominium. c. 1.& ibi glo. in verbo inutiliter. & ibi
Bald. de contro. inueſt. Abb. in cap. ſi diligenti de
præſcr. Item feudum eſt in bonis vaſalli glo.& Bal.
in cap. 1. per quos fiat inueſt. igitur præferri debet
in exercitio iuriſdictionis habenti directum Bal.
in cap. 1. §. ſimiliter de leg. Conra. ex reg. l. à procu-
ratore in rem ſuam. ff. de procur.
12 Quarto Princeps illeſum debet † conſeruare ſta
tum, ac iuriſdictionem vaſallorum. §. præterea in
auth. de refer. nec infringere eorum iura Bald. in
c. 1. fin. & ibi glo. qui feud. dar. poſſ. alioqui præſu-
mitur circunuentus Bald. conſ.327.lib. 1. ex prędi-
ctis ſequitur, quòd cum vaſallus vtile habeat do-
13 minium ad eum pertinere † emolumenta iuriſdi-
ctionis quæ ſunt mulctæ, pœnæ, confiſcationes bo
norum. Barto. Caſtr. & Alex. in l. fin. ff. ſol. matr.
Alex. in l. ſi diuortio. §. ſi fundum. ff. eod. Cra conſ.
128. Bru. conſ.31. Boſ. de pen. nu.32. Rol. conſ. 73.
nu.3. vol.4. quæ in ſumma ad eum ſpectant, qui in-
ueſtitus eſt, de mero, ac mixto imperio, ac omni-
moda iuriſdictione Iacob. de Sanct. Geor. in ſua
inueſt. in verbo cũ mero, & mixto Imperio Fulg.
conſi. 1. Nat. conſ.580. Rol. d. conſ.73. & pro prædi
ctis videri tex. in §. illud de prohib. feud. alien. per
Fed. quo defertur feudum domino immediato ob
offenſam, quam vaſallus fecit domino ſuperiori.
Afflict. dec. 282. ſatiſq; videtur ſatisfieri ſuperiori
domino ob contemptam eius authoritatem, ſi vi-
deat delinquentem puniri à domino ſuo Nat. cõſ.
119. col.2. vnde dixit Boſ. tit. de pen. ſub nu.25. om-
14 nes pœnas, † quæ edictis Principum in locis vaſal
lorum publicatis imponuntur in caſum contra-
uentionis deberi dñis, & vaſallis ipſis, etiã ſi edi-
cto ceſſante ille actus nõ eſſet prohibitus. facit pro
dominis feudataris decretum antiquum tit. de Ba
ron. cap. 1. verſ. eiſdem Baronibus vbi Dux cogni-
tionem inobſeruantiæ decretorum ac pœnarum
exactionem ob contrauentionem dominis relin-
quit, & aliud decretum lib. 5. c. vt omnibus car. 56.
nam quicquid in alieno ſeritur, ſeu plantatur, ſolo
cedi. §. ex diuerſo inſt. de rer. diuiſ. Alex. & Iaſ. in l.
1. §. videamus. ff. de nou. oper. nunc. Nata conſ.659.
nu. 5. Nec ſit præſumendũ Principem facere vo-
luiſſe, quod de iure facere non licet. l. cum non fa-
cile. ff. quod cui plus quam per leg. Falc. l. nepos
proculo. ff. de verb. ſign. Crau. conſ.241. nu.20.& in
terminis ſaluiconductus Menoch. conſ.244. nu.11.
ſicut vbi agitur de publicatione bona applicantur
illi Domino in cuius iuriſdictione ſita ſunt Brun.
conſ.31. nu.15. Rol. conſ. 78. nu.14. lib.2. quam opi-
nionem dicit cõmuniter receptam in prat. Crim.
15 q.78. verſi. ſed hic quæro. † modo ille Dominus
haberet ius confiſcationis, & ex diſpoſitione iuris
communis, non vi alicuius ſtatuti non vigentis in
alio loco, vt ibi per Clarum Cef. conſ.79. lib.1. quod
ẽt procedit de publicatione quoad ſtabilia, ſecus
quoad mobilia quæ nõ circunſcribuntur loco, qa
illa confiſcantur Domino Iudicis cõfiſcantis Bal.
in l. mercatores. C. de commerc. cuius opinionem
dicit magis approbari. Carau. ſuper ritu nu. 132.
quod in pratica dicit Clar. ſe non vidiſſe ſeruari d.
q.78. ver. ſed hic quæri, & ita Brun. d. conſ. 31. nu.
12. dicit domino vbi ſunt ſita applicari.
Videretur tamen aliquot alijs rationibus contra
rium dicendum. Primo ſi Baro alicui Caſtellaniã
concedat cum quarta parte obuentionum, & ali-
quis contra Baronem delinquat, tunc pœna tota
Baroni applicabitur: cum quod alicui debetur in
ſuæ iniuriæ vindictam alteri conferri non debeat
Oldr. conſ.148. Bal. Præp. & Afl. in c. 1. de cap. qui
cur. ven. Iacob. in ſua inueſt. §. de Caſtro. rubei
mort. Nat. conſ.580. Gram. conſ.6. quos omnes ci
16 tat Rol. conſ.73. nu.14. vol.4. quum itaq; † contra-
uentione edictorum Principis contemni videatur
ipſe Princeps, videtur conueniens, vt huiuſmodi
contemptus habeat ipſe vltionem. c. 1. §. pen. quę ſit
17 pr. cauſ. benef. amitt. ac vt † pœna delicti cedat lu
cro eius qui principaliter leditur in ſuæ iniuriæ vt
dixi vindictam. l. cum emancipatis. §. emancipa-
tus filius. ff. de coll. bon. Brun. conſi. 31. Nat. con-
ſil. 580.
Secundo ſcripſit Nat. d. conſilio 580. In 2. du-
18 bio † pœnam contumaciæ prouenientis ex exequ
tione literarum Principis, ad ipſum Principẽ per-
tinere, ac pœnam publicationis bonorum ob cri-
men læſæ maieſtatis commiſſum in Principem
per ſubdictum vaſalli Boſ. tit. de pen. nu. 28. Brun.
conſ.31. Craue. conſ. 128. col. fin. Rol. d. conſ. 73.
nume. 15.
Tertio facit quod ſi aufertur aliquid ab alio alte
19 rius contemplatione † id ille totum tribuitur cu-
ius contemplatione aufertur. l. pen. C. de legat. Bar.
in l. liberorum. ff. de verb. ſignific. Dec. conſi. 584.
Soc. in l. 1. ff. de ijs quæ pen. nomi. Iaſ. in l. vlt. C. eod.
ſed pœna hæc aufertur contemplatione contem-
ptus præcepti Principis, ergo Principi debebitur.
20 Quartò in quacunque conceſſione † Principis
authoritas ſemper reſeruata cenſetur, vt pluribus
exemplis ornat Iaſ. in l. qui iurato. ff. qui ſatiſd. co-
gan. prout etiam intelligitur ea ſibi reſeruaſſe, quę
ſunt ſupremæ poteſtatis Bal. in l. 2. C. de ſeru. & aq.
Fel. in c. quæ in eccleſiarum de conſtit. nec ea vo-
luiſſe concedere, quæ concedi non debebant, Bal.
in prælud. feud. Iaſ. in l. fin. ff. de conſtit. Minusque
illa, quæ cum difficultate conceduntur Iaſ. in l. 2.
ff. de iuriſd. om. iud. Rip. in l. obligatione generali.
ff. de pignor. Sed difficilè eſt credere per inueſtitu-

ras Principem intellexiſſe eas mulctas vaſallo conceſſiſſe, quæ ob contemptum ipſius Principis in ſpecie committebantur. Nam ſi fuiſſet de hac re interrogatus vereor, ne reſpondiſſet, hæc ſibi reſeruare.

21 Quintò, in tertis vaſallorum citatio fieri poteſt mandato ſuperioris Boer.q.8.Boſ.in tit. cri.læſ.maieſta.num.104. Nat. conſi. 580. ſed quando aliquid
22 permittitur † ea omnia permiſſa cenſentur quibus ad illud perueniri poteſt. l. ratio. ff. de ſponſa.l.2.ff. de iuriſd.om.iudic.quare ſi permiſſa eſt exequutio citationis igitur & id totum, vt citationi, ac præcepto parcatur, ac ad Principem pœnam deberi, quæ acceſſoria eſt ad principalem. l. cum principalis. ff. de reg.iur.l.acceſſorium ex eod. titulo. Nam videntur iſti fructus extra rē, & nō ex re, & ita ad Principē pertinere, qui pœnā, ſeu mulctā imponit. Alua. in c.1.§.ſi quis aliquem in fin.titu.de pac.ten. Nat.d. conſi.580.vndè Crau.conſi.128.in fi.verſi.ſed dico,
23 & reſpondeo. Videtur admittere † quòd quando offenditur Princeps immediatè pœnarū emolumentum, ac confiſcatio ad eum pertinere videatur vt habeat ſuæ iniuriæ vltionem.c.1.§. denique. quæ fuer. pri. cauſa benef. amitt. Quinimo Aym. public.in conſue.Aluer. de feud. tit.22.art.19. num.
27 17.dicit confiſcationes quæ de iure communi nō imponuntur, ſed tantum ex decreto, vel ſtatuto Regis pertinere regi, non vaſallo inueſtito quum ex conceſſione meri imperij videantur tantum concedi confiſcationes de iure communi.

Quicquid ſit, vbi iure prouidet negocijs, ac mulctis, ſiue pœnis occurritur criminibus, negari non
25 poteſt, quin † ius vaſallorum læderetur, ſi ob ſaluagardiæ terrorem pœnę applicarentur Principi. verbi gratia pœna, ob crimē falſitatis, adulterii, ſtupri, indicta, quæ vaſallo debetur, aſſignaretur Principi ob contrauentionem Saluagardiæ. eſſetque facilè ſub ſpecie Saluaguardiæ inueſtituras hac in parte reddere illuſorias & ideò ſi caſus contingeret cen-
26 ſerem recurrendum ad Principem † ad quem ſpectat ſaluiconductus conceſſionem declarare. Bal. conſi.457.Reuerendæ pater lib. Petrin. Bellus in tracta.de re milit.in tit. de ſaluiſconduc. num.20. Menoch.d.conſi. 244.num.17.

DE CAVSIS MISERABILIVM perſonarum.

ARGVMENTVM.

Cauſæ ruſticorum, viduarum, pupillorum, peregrinorum, pauperum & ſimilium perſonarum miſerabilium terminentur ſine ſolemnitate & ſine ſcriptis.

TEXTVS.

Car.47.Decretorum. Cap.132.

CAVSAS ruſticorum, pauperum, laboratorum, orfanorum, viduarum, pupillorum, peregrinorum, mercatorum, forenſium, viatorum, & aliarum miſerabilium perſonarum ſine iuris ſolemnitatibus ſineque ſcriptis & libelli oblatione atque dilationibus decidi & terminari volumus & iubemus conſiderata perſonarum & cauſarum qualitate. Et maximè ſi cauſa quadraginta ſolidorum fortium quantitatem non excedat. Hoc etiam ſaluo & quòd petitiones, reſponſiones & ſententiæ huiuſmodi cauſarum ſi & prout iudici coram quo ventilabuntur expedire videbitur & ex ipſius iudicis officio in libris curiæ deſcribātur, ſub breuibus verbis & earum trāſcriptum partibus, ſi petant detur Si quis propter paupertatem & aduerſarij ſui potentiam non poſſit tractare nec conducere cauſam ſuam: iubemus iudici ipſius cauſę quatenus ex officio ſuo de iure & iuſtitia ipſius impotentis inquirat vel inquiri faciat cū eius aduerſario: & alias prout debitè poterit vt veritate inquiſita & habita, prædicti cauſam pauperis diſcutiat, & terminat ſine mora. Pauperem autem hunc intelligi volumus & decernimus arbitrio iudicantis.

SVMMARIVM.

1 *Ruſticorum cauſæ ſunt fauorabiliores.*
2 *Ruſtici ſunt, qui extra Ciuitatis muros vel caſtri habitant in quibus ſimplicitas, non dolus præſumitur: & infra ſub nu.5.*
3 *Ruſtico magis, quam mulieri ſuccurritur.*
4 *Ruſtico vti principali examinando conceditur Aduocatus vel procurator qui interſit, ne ob ſimplicitatem reſpondendo decipiatur.*
5 *Ruſticis velociter iuriſdicendum, & cur.*
6 *Vidua, quæ, & quotifariam dicatur.*
7 *Pupillus quis ſit, & quid differat ab impubere.*
8 *Peregrini qui dicantur.*
9 *Pauperes qui ſint.*
10 *Miſerabiles, qui dicantur.*
11 *Orphani qui ſint. & qui Orphanotrophi.*
12 *Miſerabiles vel pauperes qui intelligantur iudicis arbitrio relinquitur.*

Rubricæ Gloſſa vna.

1 RVſticorum cauſę † fauorabiliores eſſe debent arg.l.1.& 2.C.ne ruſtic.ad vll.obſeq. lib.x.l.1.C.de agric.& cenſi.lib.11.Dec.in l.quicunque.C.qui adm.& largè pro colono accipitur. l. quemadmodum. & ibi glo. C. de agric.& cenſi. lib. 11. oēſq; illos ruſticos dici poſſe Bart. vult in l.conficiuntur.§.codicilli.ff.de iure co-
2 dicill. † qui extra muros ciuitatis vel caſtri habitāt, vbi non ſit hominum copia, in quibus ius non dolum, ſed potius ſimplicitatem præſumit. l. ſi quis id quod.ff.de iuriſdi.om.iudic.l.ſi quis in graui. §.ſi qs ignorans.ff. ad Syllan. Corn. conſi.14.& 208.vol.2. interpretatur etenim ruſticitas, id eſt ſimplicitas. gl.

in l.

in Lathclete.§. de ruſticis.ff.de exce. tuto. ob idque
3 † ruſtico magis quã mulieri ſuccurritur. Dec.in d.
l.ſi quis id quod,& illi conceduntur, vt ſi examinetur
4 vis principalis † interſit procurator, vel aduocatus,
ne ob ſimplicitatem reſpondendo deciperetur Ho
ſtien.in c.dilecti de iudic.Soc.in l 1.ff.de vul.& pup.
Si itaque litigent ruſtici ne agriculturæ vacatio
5 damnum poſſeſſoribus det, † illis velociter ius di-
cendũ eſt.§.1.& §.ſi verò forſitã in Auth. de quæſt.

Poſt ruſticos,quorũ conditio innocens, & quie-
ta cenſetur.l. vtili ratione. C. de defen. ciuit.ſubicit
Rubricæ.tex.de viduis.

6 Vidua † autem variè accipitur. l. malũ. §. viduã,
& ibi Alc.ff.de verb.ſign.actã illa dicitur, quæ poſt
ſolemne fœdus nuptiarum morte interueniente
à viro ſuo diuiſa eſt. c. presbyteri 34. diſti. quã quæ
nunquam virum cognouit.d,§. viduam. eique cæ-
tera priuilegia competunt,quæ viduis cõceduntur.
Bar.in l.1.C. quando imper. int.pup.& vid.

7 Viduas in rubr. pupilli ſequuntur † qui etiam
vario modo,vt per Alc. in l.pupillus. ff. de verbo.ſi-
gnifica. accipiuntur. & aliquando etiam qui patrẽ
habet in cuius ſit poteſtate.l.ſi infanti. C.de iur. de-
lib. licèt tamen quilibet impubes pupillus non ſit,
ſed omnis pupillus neceſſariò ſit impubes. l.1. ff.de
in lit. iur.

8 Peregrini † in bona parte aliquando ſumuntur
auth. omnes peregrini. C. commu. de ſucceſſ.&
pro perſonis extraneis capimus.§.1.in auth.de non
elig.ſec.nub.Dicunturque illi vt plurimùm, qui de
uotionis cauſa ad aliquam longinquam indulgen-
tiam peregrinantur.c.ſi quis romipetas. 24. q.4.§.ſi.
inſti.de hæred.inſtit.

9 Pauperes ſunt, † qui minus, quã quinquaginta
aureos habent.l.nonnulli.ff.de accuſat.ac aliquan-
do,qui fideiuſſorem dare non poteſt.l.ſi quis reum
ff.de Caſt.reor. Diciturque parum potens,vel parũ.
habens Arch.in c.quo iure.8.diſtin.in qua re diſtin
guenda multùm poteſt iudicis arbitrium Dec. in
Auth.præterea. C. vnde vir.& vxor. vbi dicit com-
muniter approbari.Bart.Bald.Iaſ. & alij in l.ſi con-
ſtante.ff.ſol matr.

10 Alij † miſerabiles dici poſſunt ſenes decrepiti,
diuturno morbo fatigati, ac omnes ii,quibus natu
ra mouemur ad miſerandum Azo in ſumma.C.
quand.imp.inter pup.Sicuti etiam de orphanis no-
tatur in c.ex tenore.de don. int.vir. & vxo.Specu.in
11 tit.de aduo. §. 1. † qui vtroque parente orbati ſunt
ſecundùm Rebuf.in conſtit. reg. tit.de ſent. proui-
ſio. art.3.gl. vlt.ad quos recolligendos in quibuſdã
ciuitatibus ſunt conſtituta domicilia, quorum re-
ctores,& capita dicuntur Orphanotrophi.l.orpha-
natrophos,& l.omnia.C.de epiſc. & cler.& in ſum-
12 ma ſicut qui † dicatur pauper iudicis arbitrio re-
mittitur,ita etiam qui miſerabilis Innoc.in c.ſigni-
ficantibus de offi.deleg.Bart.in d.l.1. C.quand.imp.
int.pupi.& vid. Dec.in d.auth.præterea. num.16.C.
vnde vir.& vxor.Barb.in c.ſedes de reſcrip.& conſ.
11.lib.2.Nat.conſi.490.Menoch.de arbit. caſu 66.

S V M M A R I V M.

1 *Laborantes & mercenarij,qui.*
2 *Mercenarijs & laboratoribus reddi in promptu merces dẽt.*
3 *Mercatores forenſes,quamdiu ſunt in mercimonijs, ſicut pe regrini,cenſentur miſerabiles perſonæ.*
4 *Mercatoribus pedagijs ſeu vectigalibus grauatis ſummariè ſuccurri debet.*
5 *Viatores qui ſint.*
6 *Puella nobilis, quæ ſecundum eius cõditionem matrimonio iungi non poteſt,inter miſerabiles perſonas,& dignas Decretali ſummaria cauſarũ ſuarũ expeditione,connumerat.*
7 *Publicæ pœnitentes miſerabiles cenſentur.*
8 *Miſerabilium numero habentur Eccleſiæ commendati, & ad eam confugientes.*
9 *Infantes expoſiti inter miſerabiles perſonas connumerat.*
10 *Cæci mutilati,leproſi,debilitati miſerabiles ſunt.*
11 *Carcerati,& conuerſi ad fidem de nouo miſerabilium prærogatiua donantur.*
12 *Miſerabilium perſonarum cauſa iudicibus a Deo commendata ibique varia authoritate referuntur.*
13 *Pauperis miſericors quis eſſe non debet in mala cauſa.*
14 *Fauendum miſeris: ſed citra detrimentum alterius.*
15 *Perſonarum acceptio in iudicijs eſſe non debet.*

Textus Gloſſa prima.

EXpeditis iis,quæ ad ſignificationem ver
borum inſcriptionis iſtius decreti perti
nent aggrediens interpretationem tex
tus,ac aliorum verborum. quorum in
ipſa inſcriptione mentio facta in ſpe-
cie non eſt inter quos.Primò connumerat labora-
1 tores,† quos eos eſſe puto, qui operas ſuas locant,
qui mercenarij à iuriſconſulto nominantur. l. re-
ſpiciendum. §. 2. ff. de pœn. Digni etenim iſti ſua
mercede ſunt. Math.x.Luc.x.cap. quoniam. 87.di-
ſtinc. cap. quicunq; ſuffragio. 12. q. 2. cap.1.de ſep.
qua, ſi fraudentur,perinde eſt ac ſi ipſorum ſangui
nem effundas. cap. immolans. 12. q. 5. adeò quod
2 † eadem die ante ſolis occaſum ei reddi debet præ
cium laboris, ne clamet ad dominum, & tibi in
peccatum reputetur Deuter. c.24.vel ſaltem mora
ri non debeat opus mercenarij tui apud te vſq; ad
mane leuitet. c.19.

Præter laboratores inter perſonas dignas expe-
ditione prompta decretum complectitur quoq;
3 mercatores forenſes. † Nam quandiu ſunt in mer-
cimoniis ſicut peregrini,cenſentur miſerabiles per
ſonæ Innoc. in c. ſignificantibus de off. deleg. ac
in dubio illis fauere debemus. c. fraternitatem. 54.
diſti. Alex. conſ. 130. volu. 7. Neuiz. in Sylua nupt.
lib. 6. tit. quom. pro communi opin. num. 29. etſi
4 † pedagijs ſeu vectigalibus grauentur ſummariè
illis ſuccurri debet. cap. ſi quis romipetas. 24. q. 3.
Innoc. & Imol. in d. cap. ſignificantibus de off.
deleg.

Subiungit mercatoribus forenſibus decretum
viatores, qui nuncij ſunt, ſiue exequtores. l. fi. ff. de
iudic. & ibi gloſa. & in §.tripli. inſt. de action.

6 Inſuper † puella nobilis, quæ ſecundùm eius cõ-
dicionem matrimonio iungi non poteſt Bal. in l.
ſi quis ad declinandam col.2.de epiſc. & cler. Dec.
in c. cæterum.nu.34.de iudic. facit c.ſi quis teſtium
de teſtib.

7 Item miſerabiles ſunt † publicè penitẽtes. Imol.
in d. c.ſignificantibus.

8 Item eccleſiæ commendati, † & qui ad eccleſiã
confugiunt glo. in c. omnis ætas. 12. q.1.ca. liberti.
87.diſti. c. eos, & c. libertos ibidem.

9 Infantes † etiam expoſiti c. fin. diſt.87.

10 Ceci, † membris mutilati, leproſi, ac debilitati
ca.1.de cler.egr. Alex. conſ. 126.vol.4.vt refert Re-
buf. tit. de ſen. prouiſ. art.3.glo. vlt.

11 Item † carcerati.l. ſi quis ad declinandam. C. de
epiſc. & Cler. Cin. in l.fin.c. ſi quis alt. vel ſibi, Mar
ſil. in prat. Crim.§.nunc videndum.

Item conuerſi de nouo ad fidem Barb. in d c. ſi-
gnificantibus. Rebuſ. vbi ſupra. nu.14.

Iſtorum etenim negocia forentia, ſeu cauſæ
12 † iudicibus valde commendatæ eſſe debent. Man-
dat nanq; Deus pupillo,& viduæ non noceri exad.
cap.

cap. 22. quinimo viduam defendi, & pupillo iudicari eſdræ cap.9. occuloſq; ad pauperem reſpicere, pſal. 10. orphaniq; eſſe adiutorem pſal.9. ac beatum fore, qui ſuper pauperem, & egenum intelligit. pſal. 40. Nec peruertendum iudicium aduenæ, & pupilli, nec auferendum pignoris loco viduæ veſtimentum Deut. c.24.

Mercedem indigentis, pauperisque fratris ſiue aduenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas non negandam; ſed eadem die ante ſolis occaſum reddendam Deut. c.24.

Peregrinis, & aduenis non eſſe moleſtos perſonam Deus non accipit, nec munera, amat peregrinum, & dat ei victum atq; veſtitum deuter. c.10. facit auth. omnes peregrini. C. comm. de ſucceſſ. c. ſi quis romipetas. 24. q. 3. & Pauperum res fraudare ſacrilegium eſt, c. gloria. 12. q. 2.

Quæ omnia intelligi debent, ſi bonam cauſam
13 habeant: † quum in mala nemo pauperis debeat eſſe miſericors. c. ſi tes. 3 q.6. & alibi pauperis (dicitur) in iudicio non miſereberis. c.23. Deut. Et quanuis pro pupillo, vidua, paupere, vel infirmo, ſi aliqua dubitatio proueniat ex perſonis eorundem vel ſaltem poſtquam ius in eos tranſlatum eſt in dubio iudicandum ſit, Matheſ. in tract. de elect. Neuiz. in Silua nupt. tit. quom. pro cōmuni opin. num. 27. Non tamen illis tantum fauere debemus,
14 † quod alijs iniuſtitiam faciamus. cap. ex tenore
15 de ſor. comp. c.1. de conſti. quum † in iudicijs nō debeat eſſe exceptio perſonarum, ſed attendi merita cauſarum, & æqualitas ſeruari. c.1. de re iudic. c. omnis. 45. diſtinc. c. neceſſe, 3. q. 9.

S V M M A R I V M.

1. *Qualitas paupertatis vel alia miſerabilis perſonæ an probanda ſit an vero ſufficiat allegari libello, & qualiter, & an ſummaria iudicis cognitio requiratur.*
2 *Paupertatis priuilegio an gaudeat, vel cæterarum miſerabilium perſonarum, quia culpa ſua nempe gula, ludo, vel alio vitio in paupertatē vel aliam miſeriam inciderit.*
3 *Cauſarum breuis expeditio vtrique parti perutilis.*
4 *Vidua inhoneſtæ vitæ, an viduitatis priuilegio fruatur.*
5 *Mulier quæ viuit honeſtè, licet inhoneſtè vixerit, turpis nō dicitur.*
6 *Mulier ſtuprum paſſa an priuilegio fori gaudeat, iuxta terminos. l. vnica. C quando Impera inter pupil. & vidu.*
7 *Virgo ſtuprum per vim & ſine conſenſu paſſa, apud Deum virgo adhuc reputatur.*
8 *Miſerabilibus perſonis, etiam vaſſallis ſubiectis, priuilegiū fori competit.*
9 *Vidua diuis an priuilegium competatur prout pauperi.*
10 *Simile eſt, quod eſt idem in qualitate.*
11 *Miſerabilitati repugnant diuitia.*
12 *Vidua & pupilli non connumerātur abſolutè inter perſonas miſerabiles: niſi ſint pauperes.*
13 *Alimenta ſiue diuiti, ſiue pauperi relicta, ſunt priuilegiata.*
14 *Dos dicitur cauſa pia, ſiue pauperi ſiue diuiti detur.*
15 *Vidua Regina inſpecta eius qualitate miſerabilis dicitur, & ſub protectione eccleſiæ.*
16 *Miſerabilis dicitur qui proprias cauſas adminiſtrare non poteſt.*
17 *Viduis & pupillis conceſſum priuilegium cenſetur conceſſum conditioni viduitatis, & fragilitatis conſilij ſeu ætati pupillari.*
18 *Viduis priuilegiū fori competit diuitib. ſimul ac pauperibus.*
19 *Cauſarum priuilegium ſummariè decidendarum, an cepto iudicio ſolemniter competat, ita vt liceat variare pro reliquo iudicij, quod ſupereſt ſummatim procedere.*
20 *Iudicium ſolemniter inchoatū ſolemniter debet terminari.*
21 *Conſenſus tacitus in iudiciorum ſolemnibus pœnitentiam admiſſus, expreſſus non.*

Gloſſa ſecunda.

SEd quum huiuſcemodi perſonæ miſerabiles hoc beneficio gaudeant, vt ipſorū cauſæ celerius quàm fieri poteſt, termi-
1 nentur, quæritur an † qualitatem paupertatis, vel alterius requiſitæ omnes ſecundùm vnius cuiuſque ſpeciem probare teneantur? videtur dicendum quod ſic. l. non ignorat. C. qui accuſ. non poſſ. Afflict. autē Dec. 297. ex doctr. Batt. in l. 2. ff. ſi quis in ius voc. non ier. ſcribit ſufficere in libello allegationem talis qualitatis, etſi à parte negetur, quæ iuriſdictionem fundet ſine alia probatione. Carauita autem in ritibus magnæ curiæ vicariæ rit. reg. num. 5. dicit hoc non vidiſſe obſeruari ſi pars neget qualitatem, ſed eſſe neceſſariā ſummariam quandam cognitionem. pro qua opinione adducit Alex. conſi. 1. vol. 5. Fely. in c. ſi clericus laycum col. 2. verſi. ſecūdo limita. de ſor. comp. hoc tamen ita accipiēdum eſt, vt ipſa cognitio fieri poſſit ex iudicis commiſſione etiam parte non citata Coar. lib. pract. quæſt. c.6. verſ. ſecundus ſubſequenter. alioqui ſequeretur inconueniens, ac abſurdum, vt cauſa quæ in meritis ſummariè dirimenda, ac tractanda eſt, aliam ſummariam cauſam produceret contra mentem legiſlatoris. Secūdo quæritur, vtrum ſi quis in paupertatem vel miſerum ſtatum inciderit culpa ſua, nempe gula, ludo, vel ob aliud crimen hoc priuilegio frui debeat? Tertio an vidua inhoneſtæ vitæ decreti contineatur. quarto. item an quæ diues eſt? Quinto vtrum an ſi iudicium ſolenniter cæperint variare poſſint pro reliquo iudicij, quod ſupereſt, ac ſummatim procedere.

Quoad ſecundum Iſern. in conſtr. Neap lib. 1. tit. 33. & ibi Afflict. nu. 28. Rebuf. in conſtit. reg. rit. de ſent. proce. glo. vlt. col. 4. Fel. in c. quæ in eccleſiarum nu. 67. & dec. ibi col. pen. de conſtitu. tenēt
2 non gaudere. Nam inquit ibi Bald. quem ſequitur. Iaſ. in auth. res quæ. C. comm. de leg. pauperem propter culpam ſuam priuilegia omnia paupertatis amittere. ſequitur etiam Rol. conſ. 87. num. 56. vol. 2. Annibal Troyſius ſuper ritibus magnæ curiæ ritu. 290. nu. 26. Subueniendum etenim ei non eſt, qui ſua culpa in neceſſitatem cecidit. l. ſiue hæreditaria. ff. de neg. geſt.

Couar. autem. d. c.6. lib. prat. qq. contrarium ſuſtinet eſſe verius: quum priuilegium fori alteri grauamen non inferat; aut ſi infert ſaltem leue: tanto magis in caſu huius decreti puto verum, in quo nō tractatur de foro, ſed de modo procedendi ſumma
3 rio, & breui: † quod vtriq; parti vtile eſt, quum intereſt quanto citius fieri poteſt lites dirimi. l. properandum. C. de iudic. ca. finē litibus de dolo et contuma. circa quæ tempora, & moras facilè Princeps diſponit, etſi ſecus quoad merita rerum. l. quoties, & ibi. dd. C. de precib. imper. offer. quæ in contrarium allegantur in auth. res quæ. procedunt vbi agitur de ſubuerſione fideicommiſſi, in quo articulo multos etiam adduxit contra Coar. lib. 2. variar. reſol. c.16.

4 Quoad tertium an † vidua inhoneſtæ vitæ priuilegio miſerabilium, ſeu viduitatis fruatur. Iſern. in d. conſt. tit. de off. magiſtr. nu. 6. Afflict. in eiſdem conſt. lib. 1. tit. 33. Luc. de pen. in l. 3. C. de priuil. ſchol. lib. 12. Fel. in d. ca. ſignificantibus de off. deleg. Coar. lib. prat. qq. c.7. in principio, tenent quòd non fruatur. hocque ſeruari in pratica teſtatur Carauita in Ritib. mag. Curiæ ritu. 19. nu. 24. modo

inquit

inquit vitam iam ante cœptam litem nõ mutaſſet
ibi nu.26.attenditur etenim poſtrema conſuetudo.
l. mella in fin.ff.de aliem. & cib.legat.quum etiam
5 † turpis perſona ea mulier dici nequeat, quæ reli-
cta inhoneſtate honeſtè viuere cœpit. Bal. in l. ſi fi-
liam in fi. C.de inoff. teſtam. Alex. in l. 1. nu. 33. &
Rip. nu.71.ff.ſol. matrim.
Sed quid ſi vi ſtuprum paſſa vocet ſtupratorem
6 in ius coram ſupremo Iudice † an gaudeat priuile
gio ſori iuxta tex. minos. d. l. vnic. c.quando imper.
int. pup.& vide Carauita loco ſupra proximè cita-
to diſtinguit inter Baronem, qui petit remiſſionẽ
cauſæ pro conſeruatione ſuæ iuriſdictionis, & ſtu-
pratorem. de quo non dubitat, quum priuilegio
legis iuuari non poſſit, qui in legem committit. l.
auxilium in fi.ff.de minor. ca. cum eccleſiaſticę in
fine de except. c. in grauibus.3.q.7.idem etiam quo
7 ad Baronem: ſiquidem apud Deum † virgo repute
tur, ſi animus non conſenſit.c.ita ne.32.q.5.Hypol.
in l.1.§.præterea.nu. 13.ff.de quæſtion. ex cuius di-
ctis etiam colligitur viduæ priuilegium fori com-
8 petere, † ac alijs miſerabilibus perſonis, etſi vaſallo
rum ſubditi ſint.
9 Subſequitur quarta quæſtio vtrum † viduæ diui-
ti priuilegium competat ac ſi pauper eſſet: & vide-
retur dicendum non competere: quum miſerabi-
lis perſona non dicatur, niſi pauper oppreſſa, vel
ſpoliata. glo. in ca. ſignificantibus. de off. del. De-
cretum etiam de quo agitur poſt mentionem ſpe-
cialem viduarum, pupillorum, pauperum, addat,
& ſimilium perſonarum miſerabilium: vnde quũ
10 † ſimile ſit, quod eſt idem in qualitate. Bald. in
add. ad ſpec. de diſputa. & alleg. §. ſimilia in l. 1. C.
quæ ſit lon. conſ. Abb. in ca. venerabilis de excep.
denotetq; ſimilitudinem ad præcedentia Dec.cõſ.
646.ſequitur hic de ea vidua Principem intellexiſ-
ſe, quæ dici poteſt miſerabilis, non de diuite: quũ
11 † diuitiæ miſerabilitati repugnent. hancq; opinio-
nem nedum in vidua diuite, ſed etiam in pupillo
ſequuti ſunt in d. c. ſignificantibus Innoc. Card.&
Imol. Spec. in §. nunc verò aliqua verſi.& ſcias. 2.
de inſtr. edit. Iſern & Afflict. in dd. conſtit. Neap.
Caſtren. in rub.C.quan. nup.int. pup. & vid. Alex.
12 conſ. 121.nu.14.vol.1.vbi probat † viduas, & pupil
los non connumerari abſolutè inter perſonas mi-
ſerabiles ex rubr. C. quan. imp.int. pupill. & vidu.
vel miſerabiles, &c. quum dictio vel ponatur inter
diuerſa. l. hæc verba ille. ff.de verb. ſignif. & Alex.
ſequitur Iaſ. in l.Titiæ textores.col. vltima.ff.de leg.
1.poſtil. ad Guid. Pap. q. 566. Tiraq. in l. ſi vnquã
in verbo facultatum col. 2.C.de reuoc. don. com-
munem dicit Rip. in l.1.nu.48.ff.ſol. matr. Maran-
ta in ſuo aur. ſpec. in 4. par. car.204. nu. 78.tradens
cauſam pauperum ac miſerabilium perſonàrum,
vt ſunt viduæ, ac pupilli tunc demum dici ſumma
riam, ac de plano, & ſine ſtrepitu ſolutioneq; ſpor-
tularum tractandam. §. ſi tibi quoque in auth. de
mand. iud.& ibi Bart. ſi pauperes ſint, ſecus ſi diui
tes Alex. conſ. 121.nu.14.lib. 1.Iaſ. in l.Titiæ texto-
res. nu.6. ff.de leg. 1. Afflict. in Com. ad conſt. Ne-
apol. lib.1.rubr. 33.rit. de dand. aduoc. pupi.& mi-
ſerab. Rebuf. in conſt. reg. rit. de ſent. prouiſ. art.3.
glo. vlt. Rol. à vale conſ.20.nu.12.vol. 2. Conra. in
rit. mag.Cur.rit.19.nu.11.
Contrarium verius plures crediderunt, & plures
rationes adduxit pro hac opinione Nat. ad Alex.
13 d. conſ.121.Primo † alimenta ſunt priuilegiata, ſi
ue pauperi ſiue diuiti relicta ſint. l. cum hi. §. nihil
ff.de tranſact.quamuis dentur alimenta pro ſuſten
14 tatione. Secundo † dos dicitur cauſa pia. l. cum iis.
§. ſi mulier.ff.de cond. indeb.nulla adhibita diſtin-
15 ctione an diuiti, vel pauperi dos detur. Tertio, † vi
dua Regina ipſius qualitate inſpecta miſerabilis.
arg. l. ſed ſi ſuſceperit, cum glo. in verbo. modica.
ff.ſol. matr. Dec. in cap. cæterum col. 10.verſi. aut
ſi agatur de iudic. quam etiam vult eſſe ſub pro-
tectione eccleſiæ non obſtante, ꝙ diues ſit. Quar-
16 to † miſerabilis dicitur qui proprias cauſas admi-
niſtrare non poteſt. c. 1.in fi. de poſtul. pupilli autẽ
perſonam non habent legitimam ſiſtendi in iudi-
cio, tot. titu. C.qui legit. perſ. ſtan. in iudicio non
hab. ergo etiam pupillus diues miſerabilis dici po-
terit. Quinto videtur hoc argui. ex rubr. ca. quan-
do imper. inter pupill. Nam aut prima pars, ſeu pri
ma alternatiua illius inter pupillos, & viduas loqui
tur de viduis, & pupillis diuitibus, ſeu non miſerabi
libus, propter illam alternatiuam, vel, quæ ſecun-
dum Alex. d. conſ.121.ponitur inter diuerſa, eã dif
ferentiam partis, ſequẽtis, & eo caſu viduæ, & pu-
pilli diuites ea rubrica continebuntur. Si verò lo-
quatur de pauperibus oportebit admittere omnes
pupillos, & viduas ſemper miſerabiles. Neuiz. in
Syl. nupt. lib.6.tit. quom. iudic pro communi opi
nio.nu.37.quæ hanc opinionem ſcilicet non eſſe
17 diſtinguendum a facultatibus, ſed † priuilegium
eſſe tributum conditioni viduitatis & fragilitati cõ
ſilii, ſeu ætati tenuerunt. Innoc. in c.ex parte de ver-
bo.ſignifi. Iſern.in conſtit.ſtatuimus. Abb. in ca.ex
parte.6. de for. comp.& in c. cæterum de iudic. vbi
ita videtur ſentire Dec.nu.72. Alber. de Roſ. in pri.
part.ſtat.q.112.Azo.in fi.tit.c. quan.Imp. Card.in d.
c. ſignificantibus, ſcribens viduam etiam diuitem
dici perſonam miſerabilem.Bulg.in l.1 ff.ſol.matr.
Parp.in l.1.C.de ſacroſan.eccl.Bald.nou. in tract.de
dot.num.9.par.17. Spec. Alex.in d.l.Titiæ textores.
num.7.Lup.in c.per veſtras.in 2.not. nu.12.de don.
int.vir.& vxorem Rip.in l.4.§.hoc autem iudicium
ff.de dam.infect. Afflict.dec.257.Neuiz.in Syl. nup.
loco ſupra citato Rol.a Vale conſi.76.num.44.vol.
1.Nat.qui reſpondet ad contraria cõſ.590. Menoc.
de arbitr.caſu.66. qui ſic hoc decretum interpreta-
tus fuit.
Concordari poſſunt iſtæ opiniones hoc pacto.
18 Nam ſi agimus de electione fieri † tunc non eſt di-
ſtinguendum de diuite ad pauperem. Si autem de
alijs, quæ potiſſimum ob paupertatem conceduntur,
vt in ſequenti glo. dicemus ſecus. Ita in ſumma
concludere videtur Neuiz.loco proximè allegato.
num. 35. & 36.& in terminis iſtius decreti Menoc.
de arbitr.caſu. 76. Did.lib. prat.q.c.6. num.3. Nat.d.
conſi. 590.& re vera cognoui plures nobiles viduas,
ac valde diuites, adeò perplexas, & conturbatas,
quæ non minus egebant auxilio, ac fauoribus Prin
cipis, ac magiſtratuum, imo longè magis quam
pauperes.
19 Vltima quæſtio † iudicij ſolemniter cœpti vide-
tur aliquid difficultatis habere; quãdoquidem via
ſemel electa & non alia patere debet. l. ſi mulier. §.
20 fin.ff.quod met.cau.& † iudiciũ ſolenniter inchoa
tum, ſolenniter terminari debeat. glo. in l.perinde
ff.ad leg.Aq.Bald.in l.diffamari. C.de ing.& manu.
Contrarium tamen eſt verius, vt memini me vi
21 diſſe apud Purpu. ad hoc decretum. Nam † cõſen-
ſui tacito qui ex illis actibus ſolenniter geſtis elici-
tur, non prohibet, quin in reliquis ſit locus peniten
tiæ: glo.in terminis in clem.ſæpe.§.fin.de verb.ſign.
Fel.in c.cum ordinem. col.2. de reſcr. ad propoſitũ
facit, quod Rom.conſi.133.ſcribit, quod, etſi litem
inchoatam peragere teneatur, nec illi parte inuita
liceat renunciare. Authen. qui ſemel. C.quomo.&
quan.iud. tamen in modo litis exercẽdæ ſecus eſſe
Caſtr.in l.ſi conuenerit, verſi.quæro quid ſi.ff.de iu-
riſdi.

riſdi.om n.iudic.contraria autem procedunt in expreſſo conſenſu, & non in tacito. Roma. d. conſi. 133.Dec.in c.dilecti de app.& in l.non vult hætes.ff. de regu.iur.Gram.conſi.95.nu.28.

ARGVMENTVM.

Cauſæ minimæ ſunt ſi 40. ſolidos non excedunt hæ ſine iudicij ſolemnitate ſunt decidendæ.

TEXTVS.

SINE iuris ſolẽnitate, ſine que ſcriptis & libelli oblatione, atque dilationibus decidi,& terminari volumus,& iubemus: conſiderata perſonarum,& cauſarum qualitate; & maximè ſi cauſa quadraginta ſolidorum fortium quantitatem non excedat.

SVMMARIVM.

1 *Princeps ſolus poteſt ſtatuere vt ſummarie procedatur.*
2 *Libellus in cauſis ſummarijs requiritur, vel ſaltem petitio clara ſi contradictor exiſtat.*
3 *Cauſæ natura ſua,ſummariè tractandæ ſunt.*
4 *Legitimè comparere partes,etiam in cauſis ſummarijs, debent.*
5 *Iudex officio ſuo poteſt compellere partes vt legitime compareant.*
6 *Proceſſus in cauſis brevioribus ommitti poteſt.*
7 *Breviores cauſæ dicuntur iudicis arbitrio: & præſertim illæ quarum expenſæ proceſſuum maiores re contentioſa eſſe poſſunt: & quæ 40.ſolid. fortium quantitatem non excedunt.*
8 *Solidi ſiue groſſi antiqui valor qualis.*
9 *In cauſis minimis ſine ſcriptis procedi debet.& qualiter.*
10 *Aduocati & procuratores in cauſis minimis patrociniũ præſtantes,ex conſuetudine Regni Franciæ mutantur.*
11 *Cauſæ minimæ & viles ſine ſcriptis expediri debent.*
12 *Minima cauſa quæ dicatur.*
13 *Cauſæ viles vel reſpectu perſonarum, vel rerum vel cauſarum intelliguntur.*
14 *Iudicis relationi & dicto ſtatur in cauſa vili, & minima probanda.*
15 *Adminiſtratoris dicta & libro ſtatur in modicis.*
16 *Mercedis ruſticorum cauſa ſine proceſſu expedienda.*
17 *Cauſarum qualitas perpenditur ex re non ex affectione.*
18 *Cauſæ minimæ varijs nominibus nuncupãtur, ac conſtituuntur. Et quibus.*
19 *Iudex in minimis cauſis, etiam criminalibus, poteſt ſimul notarij officio fungi.*
20 *Probatio per vnum teſtem, pro plena probatione habetur in cauſis minimis.*
21 *Appellatio a ſententia in cauſis minimis de iure canonico, admittitur: ſecus de iure ciuili.*
22 *Appellatio etiã ab interlocutoria ſine ſcriptis in cauſis minimis datur. Et ſententia viua voce,& ſine ſcriptis fertur,*

Gloſſa vna.

1 PRinceps ſolus poteſt ſtatuere,† & non
inferior ab eo, vt ſummariè procedatur.glo.in c.fin.in verſi.figura.de hæret.
in 6. Alex.in l. nemo poteſt. col.1.ff.de
leg.1.Fely.in c. quæ in eccleſiarum col.
12.de conſtit.& in c.nonnulli. col.28. verſi.14. concluſio.nec etiam legatus de latere. Purp.conſi.291.
In hoc patria tamen, attento decreto vt procedatur ſola facti & c.poſſunt infixiores eo iure vti.Oſaſ.
2 dec.1. nume. 18. vbi tamen contradictor eſt † in
cauſis ſummarijs libellus requiritur, vel ſaltem petitio clara.Innoc.in c.·.num.3.& 4.de libell.obl.Ex.
3 Oſaſc. dec. 1.† cauſas ſua natura ſummariè tractãdas ſcribit glo.in l.3.§.ſciendum.in verbo,ſumma-
4 tim. ff. ad exhib. Oſaſch. d.deci.1. & † quantumuis
cauſa ſummaria ſit,aut verius ſummariè procedẽdum, partes legitimè comparere debent. l. licet.C.
de proc.Bart.in extr.ad repri. in verbo. legitimè.Signorol.conſi.108.Rol.à Val.conſi.46.vol.2.Oſaſch.
5 d. dec.1. num. 35. ad quod faciendum † iudex officio ſuo partes ipſas compellere poteſt. Innoc.in ca.
cum in iure.de offi.deleg.Rom.conſi.170.Boer.deciſ.281.nu.11.Oſaſch.d.dec.1.nu.38.

Hic autem diſponitur cauſas multò ſummarius
terminandas: quum obiciatur ſolennitas omnis,
& ſcriptura. Quædam etenim cauſę ſunt, quæ bre-
6 uiores nuncupantur, † in quibus poteſt proceſſus
omitti auth. niſi breuiores vbi Barto. C. de ſent. ex
breu.recit.Fely.poſt Abb. in c.quoniam contra fal-
7 ſam. de prob. † breuiores autem cauſæ dicuntur iu
dicis arbitrio. Bart.& Fely.vbi ſuprà,præſertim illę,
quarum expenſæ proceſſuũ, maiores eſſe poſſent,
quam res contentioſa. Bart.in l. mediterraneæ.C.de
ann.& trib.lib.10.Fel.in c.nonnulli de conſtit.Purp.
conſi.606.nu.16. vbi, cauſam vnius aurei dicit vnã
eſſe ex illis,& hic Princeps exemplificat in cauſa ſo
lidorum quadraginta fortium qui de anno 1430.
17.Iunij quo die legitur facta antiquorum decretõ
8 rum promulgatio valebãt groſſos ſexaginta,† ſeu
groſſum vnum,& quartos duos pro quolibet & ſexaginta groſſi eo anno 1530.iuxta tabulam valoris
monetarum domini Neuizani,faciebant Ducatos
ſeu genuinos tres auri,licet,vt dixi, exemplũ ipſum
non reſtringat,ſed attenta dictione maximè,implicet caſum nimis dubitabilem. Iaſ. in l. pro hærede.
§.1.in prin.ff.de acq.hæred.Non ſcilicet, quod Princeps intellexerit excludere maiores cauſas,ſed maximè loqui de minoribus de quibus etiam mentio
habetur in l.fi.C.de pedan. iudic. vbi glo. eas declarat minimas,quæ non excedunt 300. ſolidos,ſeu vt
vult Bald. in l.1.eod.tit.non excedentes 300.aureos,
In modicis non debent iudices partium ſcripta, ad
9 mittere, † ſed in termino reus confiteri, vel negare. quod ſi neget alio termino actor producere teſtes, & tunc iudex condemnare reum ſi debitum
probet,vel abſoluere ſi deficiat probatio.Quinimo
10 mulctantur procuratores,† & aduocati ex conſuetudine Regni Franciæ, qui in ſimilibus cauſis patrocinium præſtant. Rebuf. in conſt. reg. in proœ
11 glo.5. num.85. De iure etiam † ſine ſcriptis in cauſis minimis, & maximè vilibus procedi debet.
12 Minimæ † Itaque dicuntur ſecundum gl.& dd.
in c.de appellationibus de appellat.duorum aut eorum,pro qua actio non datur de dolo l.ſi oleum. ff.
de dol.in fi.vel aureorum.10.l.3.§.quamuis. ff.ſi cui
plus quam per leg.Fal. vel quinquaginta ſolidorũ.
l.1.C.de defenſ. ciuitatum.
13 Viles etiam cauſæ † poſſunt intelligi vel reſpectu

ctu perſonarum, vel rerum, vel cauſarum Bart. in
auth. niſi breuiores. C. de ſent. ex peric. recit. quod
ibi dicit. id etiam remitti arbitrio iudicis. ſequitur
ibi Salyc. ſpec. in tit. de iuram. d. l. verſi, nota igi-
tur Carraui. in tit. mag. Cur. rit. 115. num. 4. vnde ex
doctr. Bart. vbi ſupra colligitur cauſas viliſſimarum per-
ſonarum poſſe ſine ſcriptis agi, etſi non eſſent mo
dicæ, ſed de leuibus cauſis, nemo dubitat de auth.
niſi breuiores. §. ſi tibi in auth. de mand. princ. glo,
in cap, ſi quis cum clerico. in verbo, ſine ſcriptura.
11. q. 1. § neceſſitatem. in auth. vt iudic. ſine quo.
ſuffr. in verbo. ex non ſcripto. Abb. in c. 1. col. 2. de
lib. oblat. & in cap. quoniam contra. in 3. Not. de
prob. Anch. in c. fi. de re iudic. in 6. Nat. conſ. 182.
14 Nã in iſtis † ſtabitur ſimplici relationi iudicis ſi
cuti creditur relationi nuncij. Bart. in d. auth. niſi
breuiores quem communiter ſequuntur, dd. vt te
ſtatur Nata. d. conſ. 182. Aret. in d. c. quoniam cõ
tra. col. 3. vbi dicit non eſſe mirum ſi ſtetur in mo-
dicis dicto iudicis, quum plerunq; in iis ſtetur di-
15 cto partis † prout libro adminiſtratoris Bal. in l. id
quod pauper in fi. C. de epiſc. & cler.
16 Ea autem præcipuè minima eſt, † & ſine proceſ
ſu, & ſcriptura ac leuato expedito velo peragenda,
quam ruſticus pro conſequutione ſuæ mercedulæ
proponit. Bal. in d. auth. niſi breuiores. Nat. d. cõſ.
282. quod ad propoſitũ huius decreti, quo nedum
de cauſis ruſticorum, ſed etiam laboratorum men
tio habetur. Et quamuis cauſa vnius bouis eſſe poſ
ſit maior pars fortunarum ruſtici, ac vnus porcel-
lus ſit illius oculus, glo. in l. illicitas. §. & ne tenuis.
ff. de off. præſid. tamen quicquid ſit in affectione
17 † re ipſa lis eſt breuis. Bal. in d. auth. niſi breuiores.
& Dicuntur, Cauſæ mercedis laboris ſummariæ
Maran. de ord. Iudic. in 4. par. nu, 81.
18 De iure † Cauſæ minimæ variis nominibus nun
cupantur. Nam imperator in l. fin. C. de ped. iud.
vocat humiliora negocia, quę declarat ibi glo. vſq;
vt dixi, ad ſolidos. 300. & Bald. in l. 1. cod. vſque ad
aureos 300. authoritate tex. in auth. de defenſor. ci
uit. §. & iudicare. item in l. 1. C. de defen. ciuitat. ap-
pellat res tenuiores, ac manuſcularias, declaratq;
cauſas minores dici vſque ad quinquaginta ſoli-
dos. alibi, ſcilicet in d. auth. niſi breuiores, appellat
lites breuiores. quas Ang. in l. 2. C. de ped. iudic. ta
xat vſque ad aureos duos. & quarum congnitionẽ,
& decitionem dicit competere cuilibet magiſtra-
tunculo, ac quod ea ſit minima, quæ eſt, duorum
auctorum Marc. q. 280. Iuriſdictio etenim iſtarum
cauſarum dicitur minima in qua ſi ordo ſeruare-
tur iudiciarius plus expenderetur, quam eſſe poſſet
cauſæ valor. Bart. & Iaſ. Purp. in l. imperiũ nu. 343.
ff. de iuriſd. om. iudic. in quibus ſi contingat ſcribi
vltra quod ſummariè proceditur, etſi criminalis
cauſa ſit, Bar. in l. lenia. ff. de accuſ. Ang. in l. edita.
C. de eden. Iaſ. in l. 1. ff. ſi quis iuſd. non obtemp.
19 † poteſt iudex ſimul fungi officio notarij. Bar. in l.
iubemus. 2. C. de ſacr. ſan. eccl. Alex. in l. cum filio.
ff. de leg. 1. Fel. in c. quoniam contra. col. 2. de pro-
20 bat. & † probatio vno teſte facta pro plena proba-
tione habetur Iaſ. in rep. l. admonendi col. 85. ff. de
iureiur, Purp. in d. l. imperium. nu. 345. ff. de iuriſd.
om. iudic.
21 Non denegatur tamen, de iure grauatis † etiam
pro re, ſeu cauſa minima remedium appellationis
d. c. de appellationibus de appellat. ſiquidem in iis
ſicut in maioribus iniquitas, vt ibi glo. dicit contin
gere poteſt, quod de iure Canonico verum eſt. De
iure autem ciuili eſt ſecus. §. illud in auten. de ap-
pell. c. anteriorum. §. illud. 2. q. 61. Abb. & dd. in d.
ca. de appell. de qua re, etſi ibi miretur Dec. quum
dicat eſſe tex. contra in l. & in maioribus. C. de ap
pell. ſubiciens eſſe ſpeciale vt nõ appelletur in cau-
ſa momentaneæ poſſeſſionis. vt per glo in l. 1. C. ſi
de mone. poſſ. tamen animaduertunt ibi appoſtillã
hoc ideo in cauſa momentaneæ poſſeſſionis non
appellari: quia modici ſit præiudicij Bar. in l. 2. col.
2. verſi. quæro quæ eſt ratio. ff. de app. recip. Math.
in ſuis Not. notabili. 1. qua ratione dicunt idem ſta
tuendum in omnibus cauſis leuibus quum vbi ea-
dem eſt ratio idem ius ſtatui debeat. l. illud. ff. ad
leg. Aq. l. milites agrum. ff. de re mil. nec aduerſari
tex. in d. l. in maioribus, quum de minoribus, &
non de minimis cauſis loquatur. ac proinde verã
eſſe communem opinionem, quod iure ciuili in
cauſis minimis non recipiatur appellatio. Quoad
reliqua quando attendi debeat materia rerum mi-
nimarum ſecundum caſuum diuerſitatem conge
rit Dec. in d. cap. de appellat,
22 Verum quidem eſt, † ſi in minimis appelletur,
poſſe appellari etiam ab interlocutoria ſine ſcrip-
tis, proceſſumq; fieri, & ſententiam ferri viua voce,
ſine alia ſcriptura. d. auth. niſi breuiores. Bal. in d.
c. de appellatoribus.

A R G V M E N T V M.

Acta iudicialia in libris curiæ breuiter notari deſcriptumque partibus petentibus dari.

T E X T V S.

HOC etiam ſaluo, quod petitiones, Reſponſiones, & ſententiæ huiuſmodi cauſarum modicarum, ſi, & prout iudici, coram quo ventilabuntur, expedire videbitur, & ex ipſius iudicis officio in libris curiæ deſcribantur, ſub breuibus verbis, & earũ tranſcriptum, partibus ſi petant, detur.

S V M M A R I V M.

1 *Acta iudicialia in libris Curiæ primo ſcribuntur ſub breuib. verbis rei ſubſtantiam continentibus mox extenduntur ab Actuariis ſic & inſtrumenta à Notariis.*

2 *Iudex in cauſis minimis poteſt omittere ſcripturam, vel ſi malit, paucioribus verbis ſcribere nullo partibus expedito proceſſu. & relationi eius ſtatur.*

Gloſſa.

1 ACta † iudicialia conſueuerunt primò in libris curiæ ſub breuibus verbis notari, ſicut etiam tabelliones notant inſtrumenta tempore rogitus ſub clauſulis, vt ita dicam cæteratis. Deinde acta ipſa extẽduntur per actnarios cauſarum, & fori, ad inſtar ac prout in libro magno explicant inſtrumẽta, quæ primò clau
ſulis ſuccintis notauerant. Et dicitur illa prima no
ta, ſeu ſcriptura, ſupra tit. de tabell. Decreto falſitati
bus breuiarium de quo per Bar. in l. Chyrographis.
ff. de admin. tut. ac vt ibi dixi communiter ea pri-
ma ſcriptura nuncupatur continens rei ſubſtan-
2 tiam. Bal. in rub. C. de fid. inſtru. num. 20. Poteſt † ita
que iudex ſcripta dimittere; vt dixi in gl. antecedẽ-
t, &

ri,& ſtabitur eius ſummariæ relationi, ac atteſtatio ni. Bart. in Auth. niſi breuiores. C. de ſent. ex breui. recitand. Nat. conſi. 182. vel ſi malit ſcribere pauciotibus verbis nulla expedito partibus proceſſu, & hæc ſecunda via eſt tutior, ac ſolita obſeruari.

ARGVMENTVM.

Veritate cognita ſine mora decidenda eſt cauſa pauperis, qui contra potentem litem tractare nequit.

TEXTVS.

SI quis propter paupertatem, & aduerſarij ſui potentiam, non poſſit tractare, nec cõducere cauſam ſuam, iubemus iudici ipſius cauſæ, quatenus ex officio de iure, & iuſtitia ipſius inquirat, vel inquiri faciat cum eius aduerſario, & alias pro ut debitè poterit, vti, veritate inquiſita, & habita, prædicti cauſam pauperis diſcutiat, & terminet ſine mora.

SVMMARIVM.

1 *Pauper verus nihil habere quærit niſi Chriſtum.*
2 *Paup[illegible]s non decet miſereri in mala cauſa.*
3 *Aduocatus à paupere pro mercede quicquam accipere non debet.*
4 *Aduocatus pauperi patrocinari recuſans compelli poteſt. Et non eſt tutus quoad Deum, & animæ ſalutem.*
5 *Aduocatos pauperibus & procuratores à Principibus prouideri ſalariumq; pro eis ſolui laudabile eſt. & quibus locis id obſeruetur.*
6 *Aduocatis pauperum à Principe vel publico non conſtitutis Iudex debet in cauſa prouidere gratis, vel publicis ſumptibus.*
7 *Iudex pauperi non petenti poteſt officium ſuum rectè impartiri.*
8 *Cauſa pauperum, in prima inſtantia, coram Principe, vel Senatu aut ſumma curia tractari poſſunt.*
9 *Edere actori pauper reus tenetur.*
10 *Pauperes lite conteſtata, obtinent cauſæ remiſſionẽ & qua ratione.*
11 *Miſerabiles perſonæ priuilegio fori renunciare nequeunt.*
12 *Renunciatio tacita plus operari non debet quàm expreſſa.*
13 *Fori priuilegium an variationem admittat, an verò iudiciũ finiendum ſit vbi ceptum eſt.*
14 *Datam in cauſis ſummarijs non ſoluitur. nec à perſonis miſerabilibus.*
15 *Iniuria eſt, capitalis ferre modicum, quod ſupereſt pauperi.*
16 *Cauſis pauperum proclamandis non ſeruatur ordo rotuli.*
17 *Litigare cum potente, periculoſum eſt pauperi, ne facile opprimatur.*
18 *Expenſas pauperi cum quo litigat diues miniſtrare tenetur. & quam ob cauſam; quando; & quouſque.*
19 *Publicæ intereſt, ne potentiores opprimãt inferiores.*
20 *Citatio ad examinandos teſtes omitti poteſt fauore paupertatis in cauſa potentiorum.*
21 *Citatio vnica contra potentem ſufficit pauperi.*
22 *Sportulas à paupere iudex non iuſte accipit: illumq; rectè à proſequutione appellationis excuſat.*
23 *Reſtitutio eſt ſuffragium miſerationis ideo maiores pauperes in integrum reſtitutio competit.*
24 *Appellare omiſſo medio pauperibus conceſſum.*

Gloſſa.

1 PAuper verus † etſi nihil habere quærat niſi Chriſtum ca. clericus. 12. q. prima
Pauci tamen ex iſtis pauperibus inueniuntur. in §. vidi plures adeo obſtinatos, ac pertinaces, etiam pluribus victos ſententijs, ad litigandum, vt infeſtos Principi ac magiſtratibus, vt in aliquem aliquando oportuerit ſe vere agere. Nam. quum non volerent dare aliquid ſe contra veritatẽ opprimi aſſerebãt, ca.
2 pauper 11. q. 3. & tamen † in mala cauſa pauperis nemo debet eſſe miſericors. c. ſi res. 14. q. 6.
3 Cæterum, ſi cauſam habeat bonam ab eo † aduocatus quicquam pro mercede acceptare non debet, Alber. & Iaſ. in l. nec quicquam. §. decretum.
4 ff. de offi. proc. & lega. Quod † ſi patrocinari recuſaret poſſet à iudice Cogi Abb. in c. 1. de offi. iudic. Rol. conſ. 87. nu. 29. vol. 2. quinimo eſſet in magno periculo ſalutis quum abſconderet talentum domini ſui Rip. in tract. de peſt. in penult. par. q. 143. & non modo aduocatus ſed nec notarius cauſæ mercedẽ ſcripturarum ab eo recipere debet Affli. in conſt. regni in conſtit. appell. temp. Neuiz. cõſ. 44. Rol. d. conſi. 27. nu. 37. & quum bonum, ac lau-
5 de dignum ſit principibus † prouidere pauperibus de aduocatis, ac procuratoribus. Rol. d. cõſ. 87. nu. 59. Ideò Sereniſs. Dux noſtri duos habet conſtitutos pauperum aduocatos, ac duos procuratores, quibus ſua pecunia ſalarium ſoluit: ita quoque in Gallia obſeruaĩ. Boer. q. 325. & ſimiliter in Hyſpania Coar. lib. prat. q. c. 17. verſ. ſextum ad hæc, &
6 † vbi non ſunt a Principe, à publico conſtituti iudex prouidere illis debet. de aduocato ſiue petant ſiue petere neſciant. l. ne quicquam. §. aduocatos. ff. de offi. procon. idq; gratis, vel publicis ſumptibus Guid. Pap. 561. Rebuf. de ſent. prou. art. 3. glo. vlt.
Nam etſi iudex officium ſuum impartiri non de-
7 beat niſi petenti, † ſecus tamen eſt quãtum ad pauperem. Bart. Alex. & alij. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. inf. Rebuf. tit. de ſent. prouiſ. art.
8 3. glo. vlt. Poſſunt inſuper † pauperum cauſæ in prima inſtantia tractari coram Principe, vel ſuprema curia l. 1. c. quand. imp. int. pup. & vidu. Guid.
9 Pap. q. 446. ac dum tractantur † tenetur reus edere actori pauperi. l. 1. & ibi expreſsè Purp. C. de edendo. Dec. in c. 1 col. 10. de probat.
10. Et † lite conteſtata poſſunt petere cauſæ remiſſionem. Neuiz. in Syl. nupt. lib. 6. tit. quom. pro communi. opin. Carauita in ritibus magnæ curiæ. rit. 231. reſpondens ad Cagnol. qui contrarium credebat, in proem. ff. nu. 289. authoritate Rom. in cõſ. 269. & Iaſ. in l. qui Romæ. nu. 5. ff. de verb. oblig. & ratio eſt in promptu: quia ſi priuilegium fori tribuitur miſerabilibus perſonis, miſerationis gratia illi facilè, modico accepto, renunciarent, ideò cau-
11 tum eſt, † ne poſſint ipſi priuilegio renunciare glo. in d. l. 1. Felin. in c. ſi diligenti col. 4. nu. 16. de for. compet. Barb. conſ. 64. vol. 4. Rebuf. vbi ſupra. nume. 58. tolleret etenim ea renunciatio, ſi efficax eſſet, miſericordiam, quod eſt contra bonos mores Alex. conſ. 122. num. 14. & conſ. 126. vol. 4. Barb.
12 d. conſ. 64. ad propoſitum igitur † ſi expreſſa non tenet renunciatio, multò minus tacita quæ ex litis conteſtatione inducitur. vnde ſcripſit Parp. in l. pen. C. de pact. quem refert Neuiz. nu. 38. loco iam allegato vidiſſe cauſam cuiuſdam viduæ coram ordinario ad ius inſtructam remiſſam ad Princi-
pem

pem, refertque Carati. titu. mag. Cur. 219. num. 5.
13 duas viduas mouiſſe cauſã in curia, † ab eaq; ipſis petentibus remiſſas ad curiam baronis ac iterato ad ſupplicationem earundem admiſſas in curia, quamuis Barones habeant merum, & mixtum imperium cum cognitione prima, & ſecunda cauſarum. Vincen. de Franch. dec. 192. idem præſupponit Petrus Belluga. tit. de effe. impera. rubr. 23. verſ. ſed pone. cau. 130. quam iſta ſint de ſupremo Imperio, cui nec viduum poteſt renunciare. idem Belluga tit. de præſidib. rubr. 38. in §. conqueritur, nu. 172. confirmat idem quod litis conteſtatio non refragetur Nat. conſ. 590. vbi vult ab ordinario ipſa con-
14 teſtatione non obſtante iri poſſe ad Principẽ † ſed altero decreto. c. ne cauſarum, & litium cap. 68. ceſſat hoc dubium, quũ ibi ſtaturũ ſit hoc priuilegium fori amitti per perſonas miſerabiles lite iam conteſtata poſt quam Princeps declarat non licere variare, ſed ibi finiendum iudicium. Immunesque ſunt à ſolutione datæ. Rol. conſ. 87. nu. 21. vol. 2. quia ſi ſummariè proceditur data, ſeu ſalarium non debetur. auth. generaliter. C. de epiſc. & cleric. Petr. Gir. ſing. 73. Iaſ. in §. tripli inſt. de actio. Rol. in d. cõſ.
15 87. Capitalis † iniuria eſt ab illis id modicum quod habent auferre, ac idem veluti ſi illorum oculos erueres. Bal. in l. illicitas. §. veritas. ff. de off. præſid.

Debent itaque ipſorum cauſæ, quam citius fieri
16 poteſt expediri Neuiz. vbi ſuper. Nec † in proclamandis cauſis ſeruatur ordo rotuli. glo. in c. in primis 2. q. 1. Rebufus vbi ſupra. Præcipuè hæc omnia obſeruatione digna ſunt, ſi cum potente litiget
17 † quod cum pauperi periculoſum ſit eccleſ. cap. 8. & à quo pauperi facile opprimi præſumitur l. 1. C. de appoc. publ. lib. 10. l. ad inuidiam ca. quod met.
18 caui. nimirum ſi diues † expenſas pauperi cũ quo litigat miniſtrare agatur. l. ad litigandũ. l. ſi inſtituta vbi Caſtr. ff. de inoff. teſt. Pariſ. de Puteo in tract. de ſindicatu. verſic. expenſa. Bal. nou. in tracta. de dote nu. 9. parte q 7. Neuiz. vbi ſupra. Si tamen pauper habeat aliquam præſumptionem iuſticiæ pro ſe. Io. Lup. in tract. de don. int. vir. & vxor. col. 1. verſ. ampliabis. 5. & 20. vel niſi haberet litis conſortem minimè miſerabilem ex ijs quæ Neuiz. notat. loco præallegato vbi diſputat Aret. conſ. 83. colu. 4.
19 Publicè † etenim intereſt ne potentiores inferiores opprimant. l. 1. C. ne lic. poten. l. 1. C. de cenſ. lib. 11. quorum reſpectu ſi cum paupere litigent, fit,
20 † vt illius omittatur citatio ad examinandos teſtes ſi perſona potens, & terribilis ſit Io. And. & Hoſt. in c. quoniam vt lit. non con. reſeruatis nihilominus potenti exceptionibus opponendi contra dicta, & perſonas Abb. & Felin. in c. 1. de teſtib. Imo
21 contra potẽtem † ſufficit vna ſola citatio vbi alias requireretur peremptoria. Io. And. in c. non minus. de imm. eccl. Felin. in d. c. 1. num. 13. de teſtib.
22 Minusque † iudex ab eis ſportulas accipere debet Iaſ. in §. tripli. inſt. de act. Rol. d. conſ. 88. etſi appellet, excuſatur ab appellationis proſequutione. Dec. in c. ex parte de app. reſtituunturq; in integrum ſi
23 maiores ſint, † quum reſtitutio ſit ſuffragium miſerationis, quod iis perſonis congruit. l. præſes. ff. de minor. Bal. cõſ. 465. in ciuitate Brixiæ. col. vlt. vol. 1. ac omiſſo medio poſſunt appellare Hoſt. & Ioan.
24 And. in cap. fin. † de iudic. Butr. in cap. licet de foro comp.

ARGVMENTVM.

Pauper arbitrio iudicantis declarandus.

TEXTVS.

PAVPEREM hunc autem intelligi volumus arbitrio iudicantis.

SVMMARIVM.

1 *Miſerabilibus perſonis debiles connumerantur.*
2 *Debilium appellatione non niſi infirmi veniunt.*
3 *Pauper & miſerabilis perſona quis intelligatur iudicis arbitrio relinquitur.*

Gloſſa.

1 Miſerabilis perſona differt à debili ſicut genus à ſpecie: quia † appellatione miſerabilium perſonarum debiles etiam continentur. l. 1. C. de mand. valid. lib. x. ſed
2 † appellatione debilium non veniunt niſi infirmi. Luc. de pen. in d. l. 1. Afflict. in conſti. reg. lib. 1. rub.
3 32. in ſumma autem † quis ſit iudicis arbitrio relinquitur. Dec. in Auth. præterea. num. 16. C. vnde vir, & vxo. Barb. in c. ſedes. nu. 73. & 84. de reſer. & cõſi. 21. lib. 2. Calc. conſ. 77. Guid. Pap. q. 566. Alc. in l. nec adiectio. ff. de verb. ſign. Dida. lib. pr. qq. c. 6. num. 3. Menoch. de arbi. caſu 76.

DE AMBASCIATORIBVS.

ARGVMENTVM.

Quod inſtructiones Ambaſciatorum ſignentur, & regiſtrentur.

TEXTVS.

Car. 8. lib. 2.

CVM fines Mandati congruum ſit ſeruari & eum qui mittit, non qui mittitur expediat quid mandet declarare, & limitare; iubemus Cancellarium noſtrum Ambaſciatoribus noſtris, & alijs qui mittẽtur ad aliquid negociandum noſtri parte, vel noſtri nobiſcum reſidentis conſilij ex noſtra, vel dicti conſilij deliberatione præhabita inſtructiones claras, & bene ordinatas iuxta ea ſuper hoc quæ fuerint deliberata, & concluſa dictare, & facere per alterum ex ſecretarijs noſtris in ſcriptis redigi, & ſcriptas, ſignataſque eiſdem Ambaſciatoribus, vel nuncijs

miſſis quam breuius fieri poterit tradere, & expedire, & ne in huiuſmodi Ambaſciatorum, vel Nunciorum noſtrorum, ſeu dicti noſtri conſilij inſtructionibus quicquam valeat immutari, vel ipſorum Ambaſiatorum memoria amitti ſtatuimus, & volumus omnes, & ſingulas huiuſmodi inſtructiones in vno libro, ſeu regiſtro penes dictum Cancellarium cõſeruando per ſecretarium, qui ipſas inſtructiones fecerit de verbo ad verbum deſcribi: Dictumque regiſtrum in reditu quorumlibet Ambaſciatorum, ſeu Nunciorum prædictorum coram nobis, ſeu conſilio noſtro præſentialiter exhiberi ad ipſas inſtructiones regiſtratas videndas, & legendas, vt ſciatur qualiter ipſi Ambaſciatores ſeu Nuncij ſuas legationes, & ſibi commiſſa negocia cõpleuerint, aut ex illis quicquam omiſerint,

SVMMARIVM.

1 *Legati ſiue Ambaſciatoris munus publicum eſt: & illud ſubire. Compelli quis poteſt.*

2 *Ambaſciatores quales eligi debeant. Et quales ſeipſos præſtare. num. 3.*

4 *Legatis antequàm proficiſcant casus tradi debent, exponendi ei ad quem mittuntur; item litteræ legationis, ſiue credentia.*

5 *Legatis litteræ ſtatus, ſiue moratoria concedi debent, vt eorum cauſa quandiu abſunt, in eodem ſtatu permaneant, & in nihilo præiudicium patiantur.*

6 *Legatus diligenter mandati fines ſeruare tenetur. Et ſi quid addat vel detrahat prævaricatur.*

7 *Legatorum mandati fines tranſgredientiũ excedẽtur exempla vindictæ Romanorũ Iulio Cæſari denegatus triumphus, rebus glorioſe geſtis debitus Petronio mors interminata.*

8 *Mandata imperij contemnere peius eſt, quam abſque voluntate imperij, etiam pro patria glorioſè vincere.*

9 *Mandatur in ſuſpenſo executio à legatis rectè tenetur ex aliqua noua cauſa ſuperueniẽte vel ẽt vetere quam Principem latuiſſet.*

10 *Legatij ad hoſtem miſſi, partes quæ ſint.*

11 *Legatus qualiter recipi debeat ab eo ad quem miſſus eſt.*

12 *Legatos iniurioſe excipientibus iuſtè bellum indicitur: Et qualiter legati audiendi.*

13 *Legatus finita legatione reditum non debet remorari. Et alterius priuilegijs non gaudet.*

14 *Munera legatis tradita an ad ipſos ſpectent, vel eadẽ cuius legatione funguntur.*

Gloſſa.

1 AMbaſciatores, † aliter legati quorum munus publicum, cum ſit, illud ſubire compelluntur. l. ſi. §. legati. ff. de mun. &
2 honoribus. ad idq; officium † aſſumendi ſunt præcipuè iuriſperiti, qui eloquẽtia polleant Luc. de pen. in l. 1. C. de legatio. lib. 10. ac ſi fieri poteſt, qui cum diligant ad quem mittuntur, ab eoq; diligantur. not. in c. apoſtolicæ de re iudic. in 6. dici etenim ſolet, ſi vis gratum: naturale quippe eſt illis facilius credi, qui libentius audiuntur. Quintil. de inſtit. orat. lib. 4. alioqui qui non diligit facilè contemnit. c. patris. 20. q. 1. nec facile placet, qui non placet Ber. in epiſto. ad Sen. Arch. & qui diſplicet, ſi ad intercedendum mittatur irati animus potius ad deteriora prouocabitur. c. in grauaminibus. 3. q. 7. c. feretur 1. q. 1. & c. 1. 49. diſtinct.
3 Fidei item integræ eſſe debet. † c. nouaciamus. 7. q. 1. quum, & infidelis ſit peſtilentia terræ ad quã mittitur multos prauo corrumpens exemplo. 25. prouerb. Prudens. c. ea quæ. §. illorum de ſtat. monac. ſapiens in verbis ſuis. Nam ſapiens producit ſe ipſum, & homo producẽs ſe ipſum placebit magnatibus Eccl. 20. fauceſq; melis verba compoſita. Prouerb. 15. Sobrius quoque eſſe debet, nec vinum diligere quod obcæcat conſcientiam, & ſepelit rationem. c. ſanè. 15. q. 1. Aetate prouectus. Vnde Hieremiæ. c. 1. neſcio loqui, quia pauper ſum. Scriptum eſt enim in antiquis ſapientia, & in multo tempore prudentia. Iob. 12. ſolicitus & ſolers. c. 1. & 2. 84. diſtin. vnde dicuntur ad Principem feſtinare. l. his. C. de erog. publ. lib. 12. aliaq; ſile plura enumerat Luc. de pen. in rub. C. de lega. lib. 10. inter quæ prædicta mihi videntur præcipua.

Antequam ad legationem proficiſcatur tradi il-
4 li debent casus † exponendi ei ad quem mittitur Gem. in d. cap. ad apoſtolicæ. ac literæ Legationis, ſeu credentiæ, quibus ſe præſentare valeat. l. ſi quis 1. & ibi Bart. C. de decur. lib. 10. & in l. ſi qua per calũniam. C. de epiſ. & cler.

Si quæ propria dimittat negocia quibus mora damnum adferre poſſit concedi ei debent literæ,
5 quæ in gallia nuncupantur literæ ſtatus ſcilicet, vt cauſæ in eo ſtatu permaneant in quo tunc ſunt. Rebuf. in conſt. reg. tit. de liter. dil. & Annal. art. 1. glo. 2. quæ ſcilicet conceduntur iis, qui legatione reipublicæ funguntur. l. item. & l. hi qui. ff. ex quib. caus. maio. quandiu ſcilicet ex illa abſunt cauſa. l. ſi eius. ff. eodem. ad quam ſi non ierit, non proderunt: quia ceſſante cauſa ceſſat effectus. l. vn. in prin. C. de cadu. tollen.

Quum autem ad eum applicuit ad quem mitti-
6 tur † diligenter debet cuſtodire fines mandata. l. diligenter. ff. mandati c. inter cætera de reſcrip. vnde præuaricatio eſt, ſi quid addat, vel detrahat Ambr. in lib. de parad. quem refert. Bened. in ca. Raynutius in verbo in eodem teſtamento. num. 70. de teſtam. Qua in obſeruantia antiqui adeò fuerunt tenaces, vt Iulio Cæſari denegaretur triumphus, & ingreſſus in vrbem, quum vltra terminum præfixum moram traxiſſet, etſi glorioſè hoſtes debellaſſet.
7 † & Caius Calligula reſcripſiſſet erit ad Petronium legatũ quod ſua manu illum occideret, quia miſſus ad debellandũ iudeos in Siriam eius ſimulacra recuſantes, videns ſtragem innumerabilem futurã ob eorum contumaciam, ſcripſiſſet eidem Caligulæ Imperatori Romano, imperio grauem infamiam ſi mandatum adimpleret. & Aug. de ciui.
8 Dei exiſtimauit † peius fore imperium contemnere, quam abſq; voluntate imperij, etiam pro patria glorioſè vincere. Quod tamen intelligit Bened.
9 † niſi ex aliqua noua cauſa ſuperueniente, vel etiã veteri, quam Principem latuiſſet, ſuperſederetur. l. ſi hominem ad fi. C. mandati.
10 Si ad hoſtem, vel inimicum dirigeretur † ei nec reuerentiam exhibeat, dexteram nec attingat, nec ſalutatione impendat. Luc. de Pen. in d. rubr. C. de legat. ſub nu. 27. verſi. ideo vt literas. Nihilq; prorſus facere contra, præter, vel citra formam mandati

dati Bald. in l. fin. verſi. ex hoc talis elicitur concluſio. C. de ſuis, & legit. hæred.

11 Ipſi † autem ab eo ad quem mittuntur recipi debent reuerenter ſecundum mittentis dignitatem. l. inter claras. C. de ſumm. trin. & fid. cath. videtur namque mittens ire per eos. C. qui vos. 8. q. 1. adeò
12 quod † iuſtè bellū illis indicatur, qui legatis iniurioſi extitere ca. 10. 11. & 12. 2. reg. illis etenim videtur factam iniuria quorum legatione funguntur. c. accuſatio 2. q. 7. audiriq; legati ipſi debent grauiter, & diligenter. c. diaconi ſunt. 93. diſtinc.

13 Finita legatione † non debet reditum remorari quia non gaudet amplius priuilegijs. Bald. in l. fin. C. de commerc. & merc.

14 Et quam plerunq; munera illi tradi ſoleant, † an ad eum ſpectent, vel ad Principē, qui illos deſtinauit. videndus Abb. in c. poſtulaſti de conceſſ. præb. l. ſed etſi. §. in arrogato. ff. de vulg. & pupill.

SVSPICIONES IVDICVM quando proponendæ.

ARGVMENTVM.

Nulli litigantium liceat Poſt litem conteſtatam iudicem ſuſpectum dicere, vel recuſare niſi ex noua cauſa ſuperueniente.

TEXTVS.

Cat. 27. libro 2.

CVm poſt litem conteſtatā, & ceptum iudicium iuxta iuris diſpoſitionem non liceat iudicem ſuſpectum dicere, vel recuſare, ne lites in infinitum extendantur. iuris veſtigia ſequentes, ſtatuimus hoc edicto alterum ex litigātibus in medio litis, etiam poſt litem conteſtatam, ſeu ceptum iudicium iudicē ſimul ſuſpectum allegantem non audiri: niſi ex cauſa iuſta noua probabili ſuperueniente. Sed ſi quis ipſorum litigantium iudicem ſuſpectum dicere, & recuſare voluerit in litis exordio ante litem conteſtatam hoc proponat, & ſuſpitionis cauſas declaret. Quo quidem iudice ſuſpecto comprobato, & recuſato arbitros per partem ſecundum iuris diſpoſitionem ad cauſæ deciſionē eligi, & aſſumi iubemus. Quicunque vero poſt litem conteſtatam, & cæptum iudicium iudicem ſuſpectum allegans eau ſa litis protellandæ, aut fruſtrandi iudicij recuſauerit, ſine cauſa noua iuſta, & probabili ſuperueniente, quam probare teneatur, pœnam ſexaginta ſolidorum fortium eo ipſo incurrat fiſco noſtro applicandam.

SVMMARIVM.

1 *Suſpicio quid ſit.*
2 *Suſpicio ante litem conteſtatā proponenda. & quando poſt.*
3 *Suſpectus allegari poteſt aſſumptus iudex, ſtatim cognita aſſumptione eius adiudicans vel referendum cauſam.*
4 *Suſpitionis cognitæ tempus ſolo allegantis iuramento probatur.*
5 *Suſpectus allegari non poteſt per procuratorem ſine ſpeciali mandato*
6 *Suſpectus abſente Domino principali allegari poteſt per procuratorem de rato qui promiſerit.*
7 *Suſpitionis cauſa ex forma Decreti debet eſſe iuſta & probabilis.*
8 *Suſpitionis ſola allegatio cum iuramento calumniæ, de iure ciuili ſufficit abſque alia cauſarum expreſſione. De iure canonico ſecus.*
9 *Suſpicionis cauſa varia remiſſiuè.*
10 *Suſpitionis cauſa iuſta eſt ſi iudex fuerit aduocatus partis.*
11 *Suſpectus in cauſa appellationis iudex eſt filius in qua pater eius ſolus iudicauerit in prima inſtantia.*
12 *Suſpectus eſt iudex ſimilem habens cauſam.*
13 *Suſpecto allegato officiali Baronis vel alterius Domini, de alio non ſuſpecto prouidere Dominus debet.*
14 *Suſpitio perſonam officialis tangit, non iuriſdictionem vaſſalli tollit.*
15 *Suſpitionis cauſa pendente iudex ſuperſedere debet in meritis.*
16 *Quid ſi procedat, an acta ſint nullam ibidem remiſſiuè ſuſpectus nec cauſæ relatiori, non debet adeſſe.*
17 *Suſpecto Præſide, cauſa in eius tribunali non eſt tractanda.*
18 *Iudicem habere beneuolum litigantibus maxime intereſt.*
19 *Suſpitionis cauſa probabili non admiſſa, licet appellare.*
20 *Occurrere in tempore melius eſt, quàm poſt ſuſceptū vulnus remedium quærere.*
21 *Suſpecti recuſati iudicis conſcientiæ ſtans non eſt ſuper veritate cauſa ſuſpitionis.*

Gloſſa.

1 SVſpitio † eſt quædam animi paſſio aliquam concluſionem firmiter non elicientis Bald. in rub. verſi. ſuſpitio verò eſt, &c. C. de probat. Cauſas ſuſpitionis
2 plures contulit Iaſ. in l. 1. C. de iudic. † Tempus propoſitionis quarum eſt ante conteſtationem litis. d. l. apertiſſimi, & ibi omnes ante quam actor non dicitur adhuc petere, ſed petere velle. l. amplius. ff. rem rat. haber. Niſi vt decreto diſponitur lite conteſtata noua ſuſpitionis cauſa emerſiſſet. l. non diſtinguemus. §. cum quidam. ff. de arbit. Ang. in l. fi. C. de iuriſd. om. iud. Imo etiam poſt concluſionē in cauſa. Fel. in c. paſtoralis nu. 17. de except. Hypol. in l. maritus nu. 20. ff. de quæſt. Et licèt contra tenuerit domin. in c. iudex. de off. deleg. in 6. Aret. in rubr. inſt. de except. tā cū tota vis cauſæ in īnia cōſiſtat, & q̄ de nouo emergunt, nouo egeant auxilio l. de ætate. §. ex cauſa. ff. de interro. actio. l. ſi ab arbitro. ff. qui ſatiſd. cog. contrarium verius eſt. vt probat Carauita in ritib. mag. curi. rit. 165. & non tantùm poſt litem conteſtatam, ac concluſionem in cauſa ex noua, & probabili cauſa allegari pōt ſuſpitio; ſed etiam ex cauſa antiqua, & veteri, quę ante cōteſtationem litis ignoraretur, & poſtea ad cognitionem venerit. c. inſinuaſti de off. deleg. dd. in c. paſtoralis de excep. Rebuf. in conſt. reg. tit. de

recuſat arti. 1. glo. 2. Prout etiam allegari poſſunt
poſt concluſionem cauſæ ſuſpecti iudices ij, qui
aſſumuntur ad iudicandam vel referendam cau-
3 ſam, † modò id fiat ſtatim illis aſſumptis, & cogni
ta aſſumptione, ſeu eorum electione antequam
cauſam conſulere, vel referre inceperint. Bart. in
l. quidā conſulebant ff. de re iudi. Rebuf. vbi ſupra.

4 Probatur † autem tempus cognitæ ſuſpitionis
ſolo partis allegantis ſuſpitionem iuramento, cui
hac in re ſtandum eſt. ca. paſtoralis de except. Re-
buf. tit. de recuſ. artic. 6. Quod ſi per interpoſitam
perſonam ſuſpitio allegetur habere debet manda-
tum ſpeciale. l. non ſolum. §. fina. ff. de procurat.
Bart. in l. ſi procurator. ff. de conditio. indebi. ita
cenſuit Senatus Pariſ. vt refert Papon. titu. de re-
cuſ. rit. 9. arran. primo. Et meritò quia iudex allega
tus ſuſpectus, quum iniuria affici dicatur Bal. in c.
ſuper quæſtione de off. deleg. Ang. in l. quæ om-
5 nia. ff. de proc. requiritur † ad allegandam ſuſpitio
nem ſpeciale mandatum Rebuf. in tit. de recuſ.
artic. 1. Carauita vbi ſupra. & tanto magis in caſu
Decreti, in quo Dominus ſubijcitur periculo pœ-
næ, ſi cauſam ſuſpitionis non probaret, quo in caſu
non auditur procurator ſine mandato ad eam rē
particulari. Bart.

6 Si tamen † dominus abeſſet, & procurator pro-
mitteret de rato admitteretur procuratoris alle-
gatio Rebuf. & Carau. vbi ſupra.

7 Cauſa ſuſpitionis † debet eſſe iuſta, & probabi-
lis. De iure ciuili allegatio ſola ſuſpitionis cum iu-
ramento calumniæ ſufficit ſine alia cauſæ, ſeu cau
8 ſarum expreſſione. † glo. Bart. & alij in l. apertiſſi-
mi. C. de iudicijs. De iure autem canonico neceſſa
ria eſt cauſæ ſuſpitionis declaratio. c. 2. requiſitis. de
9 appell. † Cauſæ ipſæ variæ numerantur a Iaſ. in l.
apertiſſimi. C. de iudic. & enumerat. 70. cauſas Car
dinalis in c. 3. poſtremo de appellat. inter alias iuſta
10 cauſa eſt † ſi iudex fuit prius aduocatus partis Iaſ.
11 in l. ſolet. ff. de iuriſd. om. iudic. Item, † ſi filius iu-
dex appellationis ſit eius cauſæ, quā pater iudica-
cauit in prima inſtantia, modò pater eſſet ſolus iu
dex; ſecus cum pluribus alijs, vt in Senatu, vel col-
legio; & certus quis non ſit quale fuerit eius votū.
Papon. tit. de recuſat. arran. 3. tit. 9. Item ſi iudex
12 † ſimilem habeat cauſam. glo. in c. ſuper abba-
tia de off. deleg. lib. 6. ſed quantum ad cauſas vide-
ri poterunt in locis proximè allegatis. Iuſta tamen
cauſa remotionis non eſt, ex eo quod allegatus ſit
ſuſpectus. Carau. d. ritu. 165 Sed quid ſi allegetur
ſuſpectus officialis Baronis Marin. Frec. tit. de dif-
fer. feud. quaternati, dicit Baronem poſſe cogno-
ſcere de cauſa ſuſpitionis. Carau. aūt de ritib. ma-
13 gn. cur. rit. 165. tenet contrarium qua in re † Sena
tus ſolet mandare domino vt de alio iudice non
ſuſpecto prouideat. ita etiam ſeruari in Senatu
Neap. refert. Mar. Frec. de ſub feud. lib. 2. tit. de
14 diff. feud. quatern. car. 243. Nam † ſuſpitio perſo-
nam officialis tangit, non iuriſdictionem vaſalli
tollit. l. prætor vbi Caſtr. & alij. ff. de iuriſd. om. iu-
dic. Intereſt etenim ſuperioris proſpicere. ne iudi-
ci ſuſpecto cauſam committat: quia eſſet defenſio
nem tollere, quæ iure naturali Competit clem.
paſtoralis de re iudic.

Propoſita cauſa ſuſpitionis, & pendente cogni-
15 tione illius, † iudex allegatus ſuſpectus ſuperſedere
debet, a proceſſu meritorum Bart. in l. quia pote-
rat. ff. ad Trebell. Hoſt. & Io. Andr. in ca. cum ſpe-
ciali de appell. Roman. conſ. 220. Alex. conſ. 104.
lib. 5. An autem ſi procedat acta ſint nulla, vel non
videri poteſt apud Bart. ibi. & Rom. d. conſ. 220.

Si iudex ob allegatam ſuſpitionem remoueatur
non tantum à diſcuſſione cauſæ abſtinere debet,
16 † ſed nec adeſſe relationi illius. capic. dec. 138. nu
me. 5. Reb. in tract. de recuſ. artic. 6. Carau. in d. ritu
mag. cur. rit. 165. num. 4. cuius contrarium ſcilicet
quoad relationē tamen aliqui obſeruant, & malè.

17 Quinimo † ſi præſes eſſet ſuſpectus, non eſſet de
cauſa ſuſpitionis tractandum in eodem tribunali
Bal. in l. 1. C. ſi rect. prou. & in c. 1. ac ibi Fel. de iu-
di. vel etiam ſi maior pars Iudicum eſſet ſuſpecta
Bal. in d. c. 1. Carau. vbi ſupra.

Priuſquam recuſetur iudex conſiderare neceſſe
eſt, an ſit ſpes remotionis illius: quum quantum
18 fieri poteſt † intereſt litigantibus iudicem habere
beneuolum l. ſi. C. de oſt. diuerſ. iudic. ne fortè quis
magis acerbum ſibi reddat. Spec. tit. de recuſ. qua-
19 liter. etſi quis non audiretur † in iuſta, ac admiſſi-
bili cauſa ſuſpitionis poſſet appellare. quum ſit me
20 lius, † in tempore occurrere, quam poſt ſuſceptum
vulnus remedium quærere. l. vn. C. quan. lic. ſine
iudic. ſe vindic. poſſet etenim iudex in teſtibus fal
ſum cōmittere, aut in proceſſu Rebuf. tit. de recuſ.
21 art. 1. glo. 3. vbi etiam ait † non eſſe ſtandum con-
ſcientiæ iudicis allegati ſuſpecti ſuper veritate cau-
ſæ ſuſpitionis, quia fortè illam admitteret pro vera,
ne iudicaret contra magnum dominum. Reſpe-
ctu autem appellationis ſi quis vereretur cauſas ſu-
ſpitionis coram iudice ſuſpecto proponere poſſet
appellare, & coram Senatu illas proponere, & pro-
bare, non tamen ad Senatum accedere obtentis
ſimplicibus literis ſine remedio appellationis ita
cenſuit Senatus Pariſ. vt refert Papon tit. de recuſ.
tit. noue arro. 5. & 7.

DE CASTELLANIS, & eorum officio.

ARGVMENTVM.

Quæ cauſæ poſſint per Caſtellanos, ſeu eorum Locumtenentes audiri, & terminari, & quomodo.

TEXTVS.

Car. 19. lib. 2.

NE dicti Caſtellani, A aut eorum Locatenentes procedant per ignota. B proq; ſubditorum noſtrorū vtilitate ſtatuimus hoc edicto, quòd dicti Caſtellani, & Locatenentes, videlicet qlibet in territorio ſibi cōmiſſæ Caſtellaniæ audire poſſint, ac debeant, ac etiam decidere, & terminare cauſas ciuiles, & etiam pecuniarias breuiores, ſeu modicas, quæ ſine ſcriptis, & ordinaria cognitione, ſeu iudiciali indagine expediri, prout corā ipſis, vt puta cauſas ſalariorum laboratorum, mercenariorum in excolendo vineas, falcan-

do

do prata,metendo,vindemiãdo, & alias laborando: ſalariorumq́ue, & cauſas breuiores,& modicas: nutricum, ancillarũ famulorum & aliorum ſeruitorum: agricolarum, mechanicorum,viduarum,orphanorum, peregrinorum, mercatorũq́ue extraneorum, & aliarum miſerabilium,ac modici ſtatus perſonarũ. Cùm & quando ipſi Caſtellani, & Locatenentes ſuper huiuſmodi cauſis breuioribus, & modicis fuerint aditi. & coram ipſis facta clama, vel petitio ſummaria ſine ſcriptis, iuris ſolennitate & figura iudicij. Quaſquidem cauſas breuiores & modicas,breuiter, & ſine ſcriptis fruſtratorijs, & dilationibus decidant ipſi Caſtellani ſeu eorum Locatenentes,per delationem iuramenti vbi parte parti deferretur, vel refertur;aut aliàs prout melius, iuſtè,& ſummariè fieri poterit.

Debitores autem qui debita ſponte confitebuntur,vel qui alias per informationem ſummariã in cauſis minimis creditorum,vel iuramentum delatum a parte parti reperiantur debere ad huiuſmodi debita rationabiliter, & verè obligari cogant, & compellant, cogereq́ue & cõpellere debeant, & valeant ipſi Caſtellani, & eorum Locatenentes ad ſoluendũ & ſatisfaciendum ſuis creditoribus agẽtibus iuſtitiam & petentibus: ſeu clamam,aut querelam ſimplici verbo faciẽtibus, de & ſuper pecunia ſibi debita, vel alia re mobili paruæ æſtimationis, ſibi ſubtracta, vel detenta. Citra tamen caſum furti, vel rapinæ per pœnarum impoſitionem vel pignorum leuationẽ, ſeu captionem, venditionem, & ſubhaſtationem; dato prius termino competenti de conſenſu actoris ipſi reo, vel alias arbitrio Caſtellani,ſeu Locumtenentis, coram quo huiuſmodi cauſa verteretur ad ſoluendum ipſi actori ſecundùm debiti, vel rei qualitatem,valorem, & perſonarũ qualitates. Ita tamen quod terminus ad ſoluendum ſpacium viginti dierum non excedat: prout equius fieri poterit, & debebit. Seruata in leuatione huiuſmodi pignorum, ac impoſitione pœnarum modeſtia. videlicet quòd pœna quantitatem debiti non excedat, ſed ſit minor. Pignus verò duplum ipſius debiti non tranſcendat.

Cauſas etiam coram dictis Caſtellanis ſeu eorum Locatenentibus, ſeu clamas, & querelas de & ſuper terminatione poſſeſſionum, arratione terræ alienæ, aut foſſione vineæ, falcatione alicu ius partis prati,aut leuatione aliquorum fructuum poſſeſſionum alienarum,& ſimiles delatos audiant breuiterq́ue decidant, & terminent vocatis, & interpoſitis aliquibus probis viris ex vicinis partium de huiuſmodi terris, vineis,pratis, & poſſeſſionibus,ac earum terminis,notitiam habentibus: parteſq́ue ipſas inde concordent, vt melius fieri poterit, terminos, & limites inter poſſeſſiones partium non bene limitatas imponi faciendo per eoſdem probos viros, vel alios partibus non ſuſpectos, cuilibet ipſarũ partium ius ſuum ſecundum veritatem, quæ inde haberi poterit tribuendo ſine ſcriptis. vbi verò, & quando aliquæ cauſæ ciuiles pecuniariæ, vel ſimiles etiam breuiores coram dictis Caſtellanis, vel eorum Locatenentibus differantur, in quibus reus debitum, vel rem petitam ſponte non confitebitur,nec conſentiet deciſioni ipſorum Caſtellanorum, vel Locatenentium,ſed peret remitti coram iudice ordinario loci, aut eorum adeò graues, & ponderoſæ, quòd iudicialem requirent indaginem,& non poſſint per ipſos Caſtellanos,ſeu eorum Locatenẽtes ſuper ipſis pacificari partes ipſę,tunc ipſis caſibus, vel altero ipſorum audientias, & terminationes talium cauſarum eiſdem Caſtellanis & eorum Locatenentibus penitus interdicimus hoc edicto. Sed ipſas res vna cum cauſis prædictis coram iudicibus ordinarijs locorũ per eoſdem Caſtellanos, ſeu Locatenentes remitti & ad certam diem non feriatam protinus aſſignari iubemus ad ipſas cauſas coram iudicibus ipſis proſequendas & per eos diffiniendas quàm breuius,ſalua iuſtitia,fieri poterit.

Si quis verò Caſtellanus,vel Locumtenẽs in remiſſione huiuſmodi cauſarum, & perſonarum contra formã huius edicti noſtri negligentem, vel remiſſum ſe

exhibuerit,

COMMENTARIA IN TERTII, ET QVARTI LIBRI

NOVA DECRETA, SEV NOVOS

(vt vocant) Ordines, ad cauſas forenſes, tum Ciuiles, tum Criminales pertractandas,

IN SERENISSIMI SABAVDIÆ DVCIS; & Subalpinæ Italiæ Principis ditione, ſtabilitos.

ANTONIO SOLA TAVRINENSI IVRISCONSVLTO Celeberrimo, ac Senatore, & Conſiliario integerrimo, Auctore.

DELLA FORMA, ET STILE, CHE SI HA da oſſeruar, nelle cauſe ciuili.

PRIMIERAMENTE Vogliamo,[a] che in tutte le cauſe Ciuili,[b] e pecuniarie[c] di qual ſi voglia qualità, & quantità,[d] che ſi moueranno,[e] ò dauanti à noſtri Senati,[f] ò alla Camera noſtra Ducale,[g] ò Prefetti di Prouincie,[h] ò Podeſtà, ò altri Giudici ordinarij,[i] ò delegati, & deputati da noi, ò da noſtri Feudatarij,[k] & contra qual ſi voglia perſona, ſi proceda ſommariamẽte, ſemplicemente, de plano, & ſenza ſtrepito, & figura di giudicio,[l] hauendo ſolamente riguardo alla verità del fatto, & alla forma, che per queſti ordini noſtri è ſtata ſtabilita, laſciando, e poſponendo ogni ſolennità, che dalla legge commune, ò da' Decreti antichi, ò da' Statuti, ò dalla conſuetudine delle Prouincie, & de' luoghi particolari ſia ſtata introdotta, & inſino al tempo preſente oſſeruata: alle quali Leggi, Decreti, Statuti, & conſuetudini eſpreſſamente deroghiamo[m] in quella parte, che ſi troueranno contrarij a queſti ordini noſtri, li quali vogliamo, che ſiano inuiolabilmente oſſeruati da tutti gli Officiali, ſotto pena ad ogni vno inferiore del Senato, & della Camera, di cento ſcudi, per ciaſcuna volta, che ſi venga à contrauenire.[n] Però occorrendo, che in alcuna lite ſi proceda con le ſolennità ordinarie, ſenza contradittione delle parti, non vogliamo, che in tal caſo s'incorra alcuna pena, nè che s'intenda eſſer contrauenuto à queſto ordine noſtro.

QVÆ FORMA, ET STYLVS in cauſis ciuilibus tenendus, & obſeruandus ſit.

Titulus Primus.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Verbum, volumus vim legis habet, præceptum, ac ius noui inducens.*
2 *Voluntas pro ratione quando ſufficiat.*

A PRimieramente volemo.] Primùm vo-
1 lumus, verbum hoc volumus † vim ha
bet legis. cle. 1. & ibi Card. de offi. vicar.
c. 1. in fin. de reliq. & vener. ſanct. in 6. In
ducens præceptum. clem. 1. §. volumus.
ac ibi Card. de foro compet. ac nouum ius glo. &
Cardi. in cle. 2. de rer. permut. clem. 1. & ibi glo. de
cenſib. Cardi. in clem. exiui. §. demum. de verbo. ſi-
2 gnifi. ita vt cùm † de iuſtitia agitur poſitiua, ſuffi-
ciat pro ratione voluntas. gl. in l. 1. §. pueritiam. ver-
ſicu. prætor raptus. ff. de poſtul. autoritate cuius glo.
multa, & varia exempla ſcripſerunt. dd. quorum
aliqua congeſit Fely. in c. ſi quando. num. 12. verſi.
vbi vero. de reſcr.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Cauſarum forenſium plures ſpecies, & quæ ciuiles dicantur.*

B CAuſe ciuili,] omnes cauſæ ciuiles. Iudi-
1 ciorum, ſeu cauſarum plures † ſunt ſpe-
cies vna ciuilis, alia criminalis, alia mixta,
alia matrimonialis, alia appellationis. Spe
cul. in titu. de contum. §. ſequitur. Ciuilis ea dicitur
cuius emolumentum parti priuatæ applicatur. glo.

 & Bar.

& Bar.in l.3.§.in prin.ff.de ſepul.viol. Dec.& Rip.in rubr.ext.de iudic.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Cauſarum ciuilium alia pecuniaria.*
2 *Pecunia omnium criminum mater.*

C PEcuniarie] cauſarum ciuilium plures poſ-
ſent fieri diſtinctiones. hic loquitur de cau
1 ſis ciuilibus † pecuniarijs, ſcilicet in hoc ver
ſicu. primum in genere. ſecundo in ſpecie
de omnib. pecuniarijs, quarum mentio habetur. in
l.in pecuniarijs.ff.de fer.l.in pecuniarijs.C.de procu.
Nam pecunia varias parit cauſas, quum omnium
2 criminum mater † ſit.c.iis igitur. 23. diſtinct. cuius
amatores in terris ſi fortes ſint, in cœleſtibus tantò
ſunt debiliores. c. omnes. 47. diſt. cùm mens auida
pecuniæ, nec abſtinere à vetitis, nec gaudere con-
ceſſis, nec ſciat pietatis adhibere conſenſum. capi.
virum.47.diſtin.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Qualitas negotij declaranda iudici.*
2 *Sufficit ad fundandam iuriſdictionem illius ſola allegatio.*
3 *Quantitas petita aliquando iudicem competentem vel in-
competentem reddit.*

D QValità, e quantità] qualitas negotii iudici
1 † apertè declaranda eſt, vt planè intelli-
gat, de qua re agatur. Bald.in rubr.C.qui
adm. colum.2. Fab.in tracta. de empt. &
vendi.in §.pat.num.104. Rolan.conſ.85. nu.98.vol.
3.quum etiam ſit conſiderāda negotii qualitas ad
cognoſcendam iuſtitiam, vel iniuſtitiam præcepti,
Rip. in cap.ſi quando. num.5. de reſcri. Nec poteſt
qualitas a facto principali ſeparari, l. prætor ait. §.e
2 docere. ff.vi bono.rapt.& ad fundandam † iuriſdi-
ctionem iudicis ſufficit illius ſola allegatio. l. cum
quædam puella. §.quotiens.ff.de iuriſdi.om.iud. Bat.
& Alex.in l.ex quacunque.ff.ſi quis in ius voc. non
ier. Soc.in c.ſi clericus.nu.12.de for.comp. & reſpe-
ctu etiam quantitatis, quæ aliquando iudicem cō-
3 petentem † vel incompetentem reddit. l.ſi idem
cum eodem.§.quoties.ff.de iuriſd.omn. iudic.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Controuerſia moueri quando dicatur.*

E CHe ſi moueranno] cauſæ mouentur. Dici
1 tur moueri controuerſia † non ſolū agen
do, ſed etiam reſiſtendo. l. non ſolum. §.
ſi ſtatus. & ibi glo.ff. de procur. Dyn. in §.
omnium. inſt. de actio. mouentur etiam arma, id
eſt ſi bellum indiceretur. l.1.C. vt arm. vſus.in Deo
viuimus, mouemur ac ſumus. cap. non obſerue-
tis.26.quæſtio.1.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Senatus duplex in dominio Sereniſſimi Sabaudiæ Ducis, olim
conſilia dicebantur vterque his decretis ſupponitur nu. 2.
Quæ auctoritas illis tributa num.3. Ab ipſorum ſententijs
interdicta appellatio, num.4. Permiſſa autem ſupplicatio,
quæ non impedit ſententiæ exequutionem præſtita cautio-
ne. num 5.*

F NOſtri Senati] cauſæ quæ mouebuntur
1 coram Senatibus. Duplicē habet † Sua
Sereniſs. celſitudo Senatum, vnum, qui
Taurini alterum qui Chiamberiaci reſi
2 det, reſpiciunt itaque hi ordines vtrunque † Sena-
tū: hi Senatus olim vocabantur conſilia vt paſſim
in decretis antiquis, quibus à Duce Ludouico fue-
3 rat auctoritas præfecti prætorio tributa † Purpu.in
l.1.nu.94. ff. de offic. eius. ac idem à Duce Carolo,
vt in cap. cauſas, car. 70. à quorum ſententijs pro-
4 pterea erat interdicta † appellatio, ſed ſolum pmiſ-
ſa ſupplicatio. l. vn.C.de ſent. præf. præt d.c.cauſas.
5 quę non impedit præſtita cautione ſententiæ † exe
quutionem.§.aliud. in authen. vt ſponſali. larg. ho
die eſt facta denominationis mutatio, & pluribus
adhinc annis, non amplius conſilia, ſed Senatus
appellantur. Qui vicem præfecti prætorio obtinēt.
Guid. Páp. quæſt.29. Principem repreſentantes, Af
flict. dec.120.Dec. conſ.200.Crau.conſ.144.& 198.
d. c, cauſas.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Camera Ducalis etiam duplex hodie, quam iuriſdictionem
habeat, & quarum cauſarum actionem. nu. 2. Comites re-
rum priuatarum Principis, & ſacrarum largitionum, Quę
ſtoriſve ærarij, quomodo æquiparatur. nu.3.*
4 *Fiſcus inter duos priuatos iudex eſſe non debet.*

G CAmera Ducale] Hic de Camera Ducali
loquitur in ſingulari numero: quum vna
tunc tantum eſſet. Camera, quæ ordina-
riè Chiamberiaci reſidebat. Sed poſt ſcili
1 licet anno 1577. 5. Octobris. Duas † Sereniſs. Ipſe
Dux conſtituit Cameras, vnam Chiamberiaci, al-
teram hic Taurini. Sicuti etiam duos ſemper ha-
buit, vt proximè dixi, Senatus, additis pluribus ca-
pitulis, & regulis auctoritatem ipſius Cameræ de-
clarantib. & limitantib. & quod attinet ad iuriſdi-
2 ctionem † cauſarum vbi prætendetur commiſſio
ſeu caducitas bonorum feudalium, cenſualium,
emphyteuticorum, aut aliorum dependentium à
patrimonio Ducali ob mortem vltimi poſſeſſoris
ſine filijs, aut alijs ad ſuccedendum habilibus, ſeu
ob non petitam, & captam inueſtituram infra tē-
pus legibus, & cameræ regulis ſtabilitum, in alijsq;
ſimilibus caſibus, in quibus principaliter contin-
get tractari inter procuratorem patrimonialem,
& aliquem priuatum. Harum [inquam] cauſarū
cognitio tribuitur Illuſt. Cameræ aſſiſtentibus duo
bus Senatoribus. Modo non tractetur de felonia,
commiſſione, & confiſcatione ob publicum deli-
ctum, exhibente ſe aliquo ad hæc contradictore,
quibus caſibus vult cognitionem cauſæ Exc. Sena
tui remitti, non retardata reductione bonorum, ſi
illi locus erit, ac ipſorum deſcriptione. Inter-
dicta eidem cameræ omni intromiſſione litium,
& proceſſuum criminalium, quæ tractabuntur, &
vertentur inter priuatos, & priuatos, in quibus erit
neceſſaria cauſæ cognitio, aut ingreſſus iudicij cō
tradictorij, ſaluis caſibus, qui à Principe per con-
tractum, aut aliter ſpecificarentur. Remiſſis alijs
omnibus inter priuatos, & concernentibus delicta
com-

communia inter fiſcum, & delinquentes cognitio
ni, & deciſioni Senatus cuiuſuis ſortis ſint, etiam
ſi in conſequentiam pertinent patrimonio Princi-
pis, & tractentur cum procuratoribus fiſcalibus.
Ita tamen, quod in deciſione vocetur præſes Ca-
meræ in cauſis pertinentibus in conſequentiam pa
trimonio, vt interueniat iudicio cum Senatu. De-
claratis nullis omnibus arreſtis, & ſententijs, quæ
ipſo abſente inuenientur prolatæ ſuper rebus pa-
trimonialibus, videntur hæc omnia multum con
formia diſpoſitioni iuris communis. Quia re vera
3 Ill. Camera poteſt appellari comes † rerum priua-
tarum Principis, & illas gubernet, ne ad vſum nõ
deſtinatum conuertantur. l. 3. & ibi Luc. de Pen. C.
de bon. vac. lib. 10. l. 1. C. de comit. rer. priu. lib. Itẽ
Comes ſacrarum largitionum in quantum colle-
ctores, exactoresque pecuniarum ſibi rationẽ red-
dere teneantur. l. in prouincijs. C. de num. & actu.
lib. 12. Item nominari quæſtor ærarij, quatenus iu-
riſdictionem habet in omnes theſaurarios, ac
prouinciarum commiſſarios, & perceptores introi
tuum, ac pecuniæ Principis, vndecunque obueniẽ
tis, qui omnes eidem computum, ac rationem red
dere debent. Bud. in l. fin. ff. de Senat. Purp. in l. 1.
col. 2. ff. de offi. eius. Frec. latius hæc colligẽs. de ſub.
lib. 1. tit. de off. mag. camer. Eſtq; iudex inter fiſcum,
& priuatũ. l. fi. C. ſi adu. fiſ. l. 2. C. de mod. mulct. l. pe.
C. vbi cauſ. fiſcal. Dicunturque Illuſt. dd. Cameræ
rationales à ratione cum in eis ratio intelligendi
verſari debeat, iudicem habere, ſtatus negotia, &
omnium officialium geſta plene diſcutere. Luc. de
Pen. in l. ſi quando. C. de bon. vacan. lib. 10. Frec.
vbi ſupra. Cæterum inter duos priuatos fiſcus iu-
4 dex † eſſe non debet. l. 2. C. ſi adu. fiſc. Barto. in l. ſi
cum eorum. C. de ſent. niſi quæſtio priuatorum de
penderet a cauſa fiſcali cuius tunc, procurator Cæ
ſaris iudex eſſe debet. l. cum vendente. C. vbi cau.
fiſc. vbi Salic. nu. 3. 4. quæ omnia procedunt quoad
cameram. Capic. deciſ. 197. vbi tractat contra em-
ptorem à fiſco eſſe agendum coram camera, ſeu
procuratore Cæſaris, non coram iudice emptoris.

Glo. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Præfecti Prætorio, Prouinciarum, & vrbis, quæ & qualis facultas.*
2 *Præfecti quibus in opidis conſtituti à Sereniſſimo, Sabaudiæ Duce.*
3 *Princeps diuidere prouincias an poſſit.*
4 *Epiſcopos duos vni ciuitati an pontifex dare poſſit.*

H. PReſetri di Prouincie.] Non agitur hic de
præfectis prætorio ſupremam apud Prin-
1 cipem † obtinentibus poteſtatem. l. formã.
C. de offic. præfec. præto. nec de præfecto
vrbis cui totius vrbis iuriſdictio conceſſa cenſetur.
l. 1. C. de offic. præfe. vrbis. ſed de præfectis prouin-
ciarum, à quorum ſententiis licet appellare l. à ma
ioribus. C. de appella. Princeps ipſe dum has conſti
tutiones ediderat ſtatum ſuum Ciſmontanum, in
aliquot prouincias diuiſerat, vnicuique conſtituto
iudice vno cauſarum primæ appellationis pro ma
iore ſubditorum commoditate, & minore diſpen
dio, hos iudices vocauit præfectos prouinciæ. Con
2 ſtituerat vnum in inſigni oppido † Montiſcaleri,
quem at præfectus, Ciſpadanus. alium in eleganti
oppido Saluiſiani, qui nuncupabatur præfectus vl-
tra Padanus. alium in ciuitate Hyporediæ in pro-
uincia Canapicii, alium in ciuitate Vercellarũ, cu-
ius loco nunc eſt ſubrogatũ collegium doctorum
illius Magnificæ ciuitatis, alium in ciuitate Niciæ
pro toto comitatu Niceno, patriæ Aſtẽſi nihil im-
mutauit, & à moto præfecto à ciuitate, & valle Au
guſtæ fuit reſtituta priſtinis iudicibus. De diuiſione
prouinciarum habetur. c. 1. 99. diſt. poteſt Princeps
3 vnam prouinciam † diuidere in duas. Bal. & Purp.
in l. 1. nu. 25. ff. de offi. aſſeſſ. & pontifex vni ciuitati
4 duos † dare epiſcopos. c. non autem. 7. quæſt. 1.

Glo. IX.

SVMMARIVM.

1 *Poteſtates ſunt ordinarij iudices, & magiſtratus, habent merum imperium, poſſunt eſſe illiterati.*
2 *Ordinarij iudicis appellatione tam maiores, quam minores continentur magiſtratus.*
3 *Plus & minus non differunt ſpecie.*
4 *Iuriſdictione alicui conceſſa, potius ordinaria, quam delegata intelligitur.*
5 *Delegata iuriſdictio dicitur extraordinaria, & odioſa.*

I POdeſtà, ò altri iudici ordinari] ſecundum
1 patriæ Ciſmontanę vſum poteſtates, † ſunt
iudices ordinarii, vt idem quod magiſtra-
tus. l. fideiuſſor. ff. de pigno. vt ſic illum text.
inducit ad hoc Alb. in ſuo dictio. in verbo pote-
ſtas. & ii verè poteſtates terrarum dicuntur, qui me
rum habent imperium. Caſt. & Alex. in l. cum qui.
ff. de iuriſdict. omn. iudi. quorum appellatione ve-
niunt magiſtratus maiores ipſum merum haben-
tes imperium. Glo. & Alex. in l. 1. ff. ſi quis iuſdicen.
nõ obtemper. Nec refert eum eſſe illiteratum, mo
do literatum habeat aſſeſſorẽ. l. certi iuris. vbi Bald.
C. de iudic. §. fin. & ibi glo. & Bart. C. de ſent. ex bre.
recitan. ordinarij verè, & hi ſunt, quibus Princeps
vniuerſitatem cauſarum commiſit. Bald. in l. mo-
re. num. 3. Dec. num. 37. Curt. num. 57. Purpu. num.
57. ff. de iuriſdi. omn. iudic. Menoch. de præſumpt.
lib. 2. præſ. 16. num. 38. quorum nomine continen-
tur tam maiores, quàm minores magiſtratus. pro-
batur. in c. ordinarii cum glo. in verbo locorum de
off. ord. in 6. Ancha. conſi. 60. Purp. & Cagn. in rub.
de off. eius. nu. 31. Dec. in c. poſt ceſſionem. de prob.
quod ea ratione confirmatur, quia plus, & minus
ſpecie non differant. l. fi. ff. de fun. inſtr. & vbi alicui
iuriſdictio conceditur, præſumitur potius ordina-
ria, quam delegata concedi. glo. in l. & quia. ff. de
iuriſd. om. iud. in l. vnica. C. ne lic. pot. Caſt. & Iaſ. in
l. à iudice. C. de iudi. Dec. in l. a teſtamento. nu. 11. C.
de teſtam. maximè, quum iuriſdictio delegata di-
catur extraordinaria, & iudex delegatus extraordi
narius. l. ſi quando vbi Bal. C. de dilat. Iaſ. in l. ait præ
tor. ff. de re iudi. dicaturq; iuriſdictio delegata odio
ſa quum per eam auferatur poteſtas ordinario. gl.
in ca. 1. in verbo proceſſus de reſc. in 6. Menoch. de
præſum. lib. 2. præſump. 16.

Glo. X.

SVMMARIVM.

1 *Delegati iuriſdictio a reſcripto principis pendet, ante cuius præſentationem nec excelſo aut illuſtri cuiquam ſe delegatum aſſerenti creditur. nu. 2.*
3 *Feudum & iuriſdictionem vaſallo conceſſam, an & quomodo moderari poſſit Princeps. Conceſſam obtinet vaſallus priuatiue ad dominum. nu. 4.*
5 *Principi ius non competit exercendi iuriſdictionem primæ cognitionis cauſarum, in homines vaſalli ſui.*

k FEndatarij] vel alij iudices delegati à Principe, vel ab ipſius Principis feudatarijs, tit. habemus in iure canonico. de offi. deleg. ac in iure ciuili de off. cius, cui mand. eſt iuriſdict. vnum hic obiter notandum eſt iuriſdictionem de
1 legati dependere † a reſcripto, ante præſentationẽ cuius illi non competit aliqua iuriſdictio. Fely. in c. cum ex officij. verſi. in quibus locis de præſcri. Dec. in c. ſuper eodem. 2. de appel. Cagno. in d. rub. ff. de
2 off. eius. num. 46. ita, vt nec perſonæ eccleſiæ, † atq; Illuſtri aſſerenti delegationem tibi factam credere tur. Innoc. & Abb. in c. cum olim 1. de priuil. Abb. & Felyn. in c. cum in iureperitus de off. deleg. Alex. conſi. 92. lib. 6. Iaſ. conſi. 104. lib. 1. ſed delegationis ſiue reſcriptum, oſtendere, ac copiam illius facere tenetur. Caſtr. conſi 81. colum. 4. verſicu. eſt etiam alius defectus. lib. 1. gio. in c. porro. de priuil. Craue. conſi. 319. Menoch. de præſ. lib. 2. preſump. 15. Quantum ad feudatarios certi iuris eſt Principem poſſe
3 moderari iuriſdictionem, † & feudum ponere ſub regula iuſtitiæ, & æquitatis. Curt. conſi. 1. num. 32. Pariſ. conſi. 1. num. 138. vol. 2. Cephal. conſi. 3. num. 32. ſi non ex vi contractus, ſaltem ex vi legis Lup. in rub. de don. inter vir. & vxo. §. 69. nu. 13. Brun. conſi. 1. colum. 5. Rolan. conſi. 3. num. 148. vol. 1. Bec. cõſi. 56. num. 45. Cæterum, quando Princeps conceſſit iuriſdictionem vaſallo feudo annexam, tunc illã
4 obtinet vaſallus priuatiuè † ad dominum concedentem, vt ex Bald. in l. 1. q. 43. ff. de iuriſd. omn. iud. Abb. in cap. cæterum. col. 2. verſic. fateor tamen & ibi. Fely. num. 12. de iud. & in c. paſtoralis. verſi. limita ſexto. de off. ord. Curt. ſen. conſi. 74. in ſexto dubio. Curt. iun. conſi. 2. nume. 1. Bru. conſi. 47. num. 1. Grammat. dec. 30. num. 1. Ber. conſi. 74. lib. 1. Craue. conſi. 41. num. 36. quos refert & ſequitur Menoch. de præſump. lib. 2. præſump. 18. inferentes Principi
5 † ius non competere exercendi iuriſdictionem primæ cognitionis cauſa, cum in homines vaſalli. Bal. d. q. 43. Iaſ. conſi. 57. verſi. 4. libro 3. Iacob. in ſua inueſt. in verbo, vicarius. num. 6. Nat. conſi. 408. Oſaſc. dec. 29. nu. 8. de qua & alibi latius dicetur.

Glo. XI.

S V M M A R I V M.

1 *Clauſula ſimpliciter, de plano, ſine ſtrepitu, & c. plura habet ſpecialia de quibus remiſſiuè, illa inferior à Principe, in delegatione vti nequit. nu. 2. non obſeruatur vbi procedendi forma aliqua tradita eſt. nu. 3.*

L DI giudicio] vult procedi corã prædictis omnibus magiſtratibus ſummariè, ſimpliciter, de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, habito ſolum reſpectu ad veritatem facti, ad formamque ordinibus iſtis ſtabilitã.
1 Clauſula hæc ſimpliciter † & c. plura habet ſpecialia collecta ab Exc. Oſaſc. dec. 1. qua clauſula in ſua
2 delegatione inferior à Principe † vti non poſſet. Felyn. in c. olim. nu. 3. de accuſar. quod in hac patria hac decreti forma atteuta non procedit. Oſaſ. dec. 1. nu. 18. Patis de Puteo de ſindi. in verbo ſententia. nu. 3. Sed quum procedendum ſit in cauſis ſeruata
3 forma ordinum, ceſſabũt † ea omnia priuilegia dictæ clauſulæ, quibus refragabitur diſpoſitio nouorum ordinum, puta vt requiratur libellus ſubſcriptus, litis conteſtatio, certi termini ad probandum, publicatio proceſſus, aſſignatio ad proponendum ſententia in ſcriptis, excuſſio, feriarum obſeruatio.

Glo. XII.

S V M M A R I V M.

1 *Derogatio horum decretorum, ad contrariantia tantum in alijs exiſtentia, reſtringitur.*

M DEroghiamo] derogatur omnibus alijs legibus, decretis antiquis, & ſtatutis cõſuetudinibus locorum, & prouinciarum in ea parte † qua iſtis nouis ordinibus contrariantur: derogatio hæc eſt limitata ad contrariantia.

Glo. XIII.

S V M M A R I V M.

1 *Princeps Senatorum in numero eſſe dicitur, & Senatus Principem repræſentat.*
2 *Cauſa ſummaria an ordinaria fieri poſſit, & quando.*

N COntrauenire] vult ab omnibus officialibus ordines ipſos inuiolabiliter obſeruari ſub pœna ſcutorum cẽtum pro qualibet vice contra omnem officialem inferiorem à Senatu, & Camera. Senatus, & Camera non includuntur ſub pœna hac ſcutorum centum, ſed non eximuntur ab obſeruantia. Nam quum in nu
1 mero † Senatorum Princeps ſit. l. ius Senatorum, C. de dign. lib. 12. videretur ſibi ipſi pœnam impoſuiſſe contra l. debitori. C. de pact. & Principem cũ Senatus repræſentet. Bald. in l. Emilius. in fin. ff. de mino. ipſique æquiparetur. l. 1. §. de qua autem. ff. de poſtul. Dec. conſi. 200. Crau. conſi 144. num. 20. Etenim quum Princeps eum ordinem ob ſingularẽ induſtriam, & exploratam Senatorum fidem, & grauitatem ad eam magnitudinem exemerit creoit non aliter facturos pro ſapientia, ac luce dignitatis quam ipſe facturus eſſet. l. 1. ff. de off. præf. præto. & videretur ſpecie quadam diffidentiæ notari ſi pœnarum impoſitione cum inferioribus comprehenderetur. Pœna hæc reſpicit officiales, de partibus nihil dicitur, quæ propterea excluſæ cenſentur. l. cum prætor. ff. de iudic. l. maritus. C. de procur. maximè in pœnalibus in quibus ſit ſtricta interpretatio. reg. odia. de regu. iur. in 6. l. cum quidam. ff. de lib. & poſth. Quinimo, vt paulo poſt dicitur, partibus non contradicentibus, poteſt ordinariè, & ſolemniter procedi ſine incurſione pœnæ prædictæ,
2 & iuris eti, parte non opponente cauſam † ſummariam fieri poſſe ordinariam, non e conuerſo. Iaſ. in l. ſi vnus. §. pactus. col. fi. ff. de pact. clem. ſæpe. §. quæ omnia. verſi. glo. ex præmiſſis habes. de verb. ſigni.

DELLE DIMANDE, Et ſupplicationi.

NOn ſaranno admeſſe alcune ſupplicationi [a] libelli, [b] ò ſia dimãde, [c] cedule, [d] ò altre ſcritture, nelle quali ſi deduca [e] alcuna coſa in giudicio, ſe elle non ſono ſcritte in bona lingua volgare, cioè Italiana, [f] ne' noſtri Stati d'Italia, & Franceſe, in quelli di là de' Monti, il che vogliamo che ſi oſſerui in tutte le ſcritture publiche, che ſi faranno per lo tempo auuenire [g] coſi in giudicio, come fuori, [h] & parimente ſe non ſono ſcritte da vno Auocato giurato, [i] & preſentandoſi, ò trouandoſi ne gli atti fatte d'altra maniera, ſaranno tenute di niun valore; [k] & coloi,

colui, che l'hauerà preſentate, incorrerà la pena di due ſcudi d'oro. Però non trouandoſi nel luogo del tribunale, oue ſi moue la lite, alcun dottore, baſtera che la ſupplicatione, & libello, o ſia dimanda, ſia ſottoſcritta da vn Procuratore giurato,[l] ma nel reſto delle cedule ſi oſſeruerà l'ordine come di ſopra. Tutte le copie delle dimande, ò delle lettere citatorie ò de' commandamenti, o di altre coſe ſimili, che ſi ſoglion darè, & laſciar alla parte che ſi cita, & à cui ſi fa il commandamento, ſaranno ſottoſcritte[m] dal Secretario del Tribunale, o dal Cancelliere ſuo ſuſtituto, o dal meſſo, a cui e ſtata commeſſa l'eſſecutione, altramente vogliamo, che ſia tenuta eſſa copia di niun valore, & che l'atto de la citatione, & eſſecutione, s'habbia per non fatto.

Et perche nelle taſſe de gli emolumenti[n] de' ſigilli, ſcritture, & nello pene di contumacia, & in ſimili altre coſe, ſi ſuole hauer riſguardo alla ſomma, & al valore della lite, ordiniamo, preſentandoſi vn libello, o ſia petitione di coſa, il cui valore ſia incerto, che l'attore ſia obligato a dire, & ſpecificare quel, ch'egli crede valer & montar la coſa che ſi dimanda: ſarà però in facolta del Giudice, di far la taſſa ad arbitrio ſuo, quãdo vedera, che la coſa ſi eſtimaſſe malitioſamente, aſſai meno di quel ch'ella vale; & queſta eſtimatione vogliamo, che vaglia ſolamente per le taſſe delle ſopradette pene, & emolumenti, ma che nel reſto non apporti alcun pregiudicio alle parti; la qual'eſtimatione fatta, il Secretario noterà nel libello ſotto il Decreto la ſomma, ch'è ſtata ſtimata la coſa, che ſi domanda, ponẽdo, coſi; eſtimata ſcudi tanti, o fiorini tanti.

DE PETITIONIBVS, Et ſupplicationibus.

Titulus II. Gloſſæ I.

SVMMARIVM.

1 *Supplicare propriè quando dicamur, & quid ſupplicatio continere debeat. nu. 2. & an & quando per ſupplicantem porrecta ipſiuſmet præſentia præſumatur. nu. 3.*

A SVpplicationi] non admittentur aliquæ ſupplicationes. ſunt ſupplicantes. l. prima. C. de
1 colla. lib. 11. & ſupplicare † propriè dicimur.
quando à ſententia principis, vel præfecti
præ orio ad ipſummet recurrimus. l. 1. C. de ſenten.
præfe. præto. authen. quæ ſupplicatio de præcib. im-
2 peta. offer. Docemur quid continere † debeat, in l.
reſcripti. C. eod. præſumiturque per ſupplicantem
3 † porrectá, ſi eius reſpiciat fauorem. Put. lib. 3. dec.
175. ex not. ab Old. conſi. 136. & in rebus magni momenti ſupplicantis præſentia, idem Put. dec. 27. lib. 1.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Proceſſus inchoari ab articulis omiſſo libello poteſt vbi in commiſſione adhibita eſt clauſula ſola facti veritate inſpecta.*

2 *Libellus rite conceptus, & aptus in dubio præſumitur.*

B LIbelli] niſi hic diſponeretur neceſſarium libellum ſubſcriptum, dici poſſet attẽta clauſula, ſola facti veritate inſpecta, nedum po-
1 tuiſſe omitti, ſed inchoari proceſſum † ab
articulis. Rot. deciſ. 33. in nouis. de reſcrip. quando committitur cauſa in pallacio. Nat. conſi. 617. quũ hic igitur requiratur libellus, non ſufficeret redactio petitionis per notarium in ſcriptis, ſed libellus ipſe iudici exhibendus eſt. Bar. in l. ſacris. C. de prox. ſacr. ſcri. lib. 11. Roman. in l. 1 col. 2. ff. de arbit. Natt. conſi. 420. nume. 47. & in dubio præſumitur aptus
2 † ac ritè conceptus, ac ita interpretandus, vt ſuſtineatur. Bald. in l. edita. num. 56. C. de eden. niſi contraria contineat quo caſu eſt ipſo iure nullus. c. exhibita. vbi Butr. de iudic. Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 177. ff. de acquiren. poſſeſ. non obſtante etiam clauſula, ius, & iuſtitiam omni meliori modo miniſtrari, quæ libello ſubijceretur, quæ à contrarietate minime illum ſuſtineret Alciat. de præſump. reg. 2. præſump. 31. poſt Bald. Aret. & Alexan. ibi relatos. cum limitationibus, & declarationibus, pluribus de quibus per Menoch. de præſc. lib. 2. præſumpt. 41. & in libello iniuriarum, Excellen. D. Præſes Theſaur. dec. 18.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Libellus, petitio, ſupplicatio, & preces qualiter differant.*

2 *Petitio ad realem actionem pertinet.*

3 *Petitiones tot ſunt quot ſunt articuli.*

C DImande] Differentiam † inter petitionẽ,
1 ſupplicationem, libellum, & preces tradit. Innoc. in c. ex literis in glo. in verbo. ſupplicauit de reſtitu. in integ. Petitio ad
2 realem † actionem pertinet. l. actio in perſonam. ff. de actio. & oblig. Bar. in l. ſed etſi. §. 1. ff. de reb. corũ.
3 & quot ſunt in libello articuli † tot ſunt petitiones. Spe. de expen. §. 5. verſi. item quæritur. vtique petitio pro repetitione exponi poſſit. Iaſ. in rub. ff. ſolu. matrim. num. 18. Paril. conſi. 41. nu. 50. vol. 2. Rim. iun. in l. qui ſe patris. num. 146. C. vn. lib.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Scheda quid ex communi loquendi vſu.*

2 *Cedula quid ſint.*

D CEdulę] Cedula ſeu ſcheda † ex communi
1 loquendi vſu accipitur in Gallia tam pro chyrographis, quam alijs priuatis ſcripturis: Rebuf. in conſtit. reg. tit. de ſch. recog.
2 in præf. in hac autem patria cedulæ † ſunt dictamina, ac ſcriptura aduocatorum, quæ in actis producuntur a memorialibus ſeiunctæ.

Glo. V.

SVMMARIVM.

1 *Deducitur verbum, & deductiones in iudicijs, quando fieri dicantur.*

E DEduca] Deducitur res in iudicium. l. vn.
C. de lit. conteſt. deducitur controuerſia
ad exitum. l. fin. ff. de procur. deducimus
in meliorem ſtatum. §. ſed ſi vnum. inſti.
quib. al. lic & ex vſu pratico tunc propriè in iudicijs
1 deductiones fiunt, aut deduci dicitur, † quando po
ſitiones vel articuli producuntur, non ſi ſimplices
exhibeantur cedulæ: in omnibus his Princeps mā-
dat vti ſermone, ſeu lingua vulgari.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Vulgaribus verbis acta fieri, etſi debeant ſi tamen aliqua latina inſeruntur, non ex hoc vitiabuntur.*
2 *Parrochialis Eccleſia non conferenda illi qui idioma linguæ vulgaris ignorat.*
3 *Proclamationes vulgaribus verbis fieri debent.*
4 *Leges quæ populis dantur vſitato populi idiomate dictari, ac publicari debent.*

F ITaliana] Si tamen aliqua latina verba cū plu-
ribus vulgaribus infererentur, non viaceretur
1 † actus. arg. l. quæritur. ff. de ſtat. hom. Rebuf. in
conſtit. reg. in proh. glo. 5. nu. 89. Pontifex nul-
li etiam volui conferri eccleſiam parrochialem,
2 † qui non intelligeret idioma, & loqueretur, & præ
dicaret. c. ſit rector. 43. diſtin. Itaque proclamatio-
3 nes † apud vulgus vulgaribus verbis fieri debent. l.
ſed etſi. §. proſcribere. ff. de inſtitu. actio. & clericus
agens contra laicum vulgariter loqui. glo. in c. odi.
4 74. q. 1. ac leges quæ populis dantur, vſitato † populi
idiomate dictari, ac publicari, vt magis intelligan-
tur, placeant, & obſeruentur, §. alienationis. in auth.
de non alien. reb. eccl. coll. 2. Rebuff. in conſt. Reg.
in 2. tom. vt contract. & teſt. arti. 1. glo. 1.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Leges & cōſtitutiones futuris dant formam negotijs, & an obſeruari debeant in litibus pendentibus. nu. 2.*

G AVuenire] Leges, vel conſtitutiones futu-
1 tis certum eſt dare † formam negocijs. l.
leges. C. de legib. an autem obſeruari de-
2 beant in litibus † pendentib. Bar. in l. ōni
nes popull. ſub num. 39. ff. de iuſti. & iur. Fely in ca.
fi. de conſtit.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Decreta à Prætoribus inter latinos latinè interponi debebant, inter Germanos Germanis.*

H COme fori] tam iudicialia acta, quam ex-
traiudicialia, ac etiam inſtrumenta vul-
gari ſermone in poſterum mandantur
celebrari. Inter latinos decreta à Præto-
ribus latine interponi debent. l. Decreta. ff. de re iu-
di. Si inter Græcos verbis Græcis, ſi inter Germa-
nos verbis Germanis. glo. & Bart. vbi ſubijcit. Bar-
to. inter vulg. ſermone vulgari, inter literatos ver-
bis literatis. Sed hæc differentia ſublata eſt: quia in-
ter omnes lingua vulgari Itala vtendum eſt.

Glo. IX.

S V M M A R I V M.

1 *Aduocati iuramentum præſtare debent ſingulis annis, ſine toga non admittuntur ad poſtulandum in Galijs. nu. 4.*
2 *Aduocatum ſtuduiſſe quinquennio, oportet.*
3 *Aduocato groſſo non ſunt committenda cauſæ ſubtiles.*

I AVocato Giurato] Non à quolibet aduo-
cato petitiones, ſupplicationes, libellos,
cedulas, deductiones ſufficit eſſe ſubſcri
ptas, ſed ab aduocato iurato, qui ſcilicet
iurauerit, prout ſingulis annis primo die iuridico
1 fieri conſueuit poſt feſta Natalia ad † formam l. rē
non nouam. C. de iudic. idem diſponebatur decre-
to antiquo à Philiberto Duce edito. in c. ſolent ple-
runque. pag. 62. in antiq. impreſſione. Aduocatus
2 debuit quinquennio † ſtuduiſſe. l. petitiones. & ibi
3 Bart. & dd. C. de adu. diu. iudic. Nec groſſo † aduo-
cato committendæ ſunt cauſæ ſubtiles. Bal. in l. ſi.
quæſt. 16. C. de hær. inſtit. Nec in Gallia admittitur,
4 ſi non ſit graduatus, nec ad poſtulandum ſine † to-
ga. Papon. titu. de aduoc. & proc. artic. 1. & 2.

Glo. X.

S V M M A R I V M.

1 *Legis à forma recedere non licet.*
2 *Annullatio actuum comminata, an ad extraiudicialia extendatur.*
3 *Exceptio declarat ſenſum regulæ, & pœna antecedentis.*
4 *Vna & eadem res non debet diuerſo iure cenſeri.*
5 *Annullato inſtrumento per ſtatutum, non cenſetur annullari ſcriptura contractus.*

k DI Niun valore] ſi aliter fiat acta in con-
trarium nullius erunt valoris, & exhibi-
tor huiuſmodi ſcripturarum nō ſubſcri-
ptarum, ac non conceptarum lingua Ita
la citra montes, & Gallica, vltra montes, plectetur
pœna duorum aureorum, Non enim poſſumus à
1 forma legis † recedere, l. cum. §. ſi Prætor. ff. de tran-
sact. quæ dat eſſe rei. l. Iulianus. §. ſed etſi quis. ff. ad
exhib. & nullum eſt quod contra legis formam
fit. l. non dubium. C. de legib. & quatenus hic dici-
tur ſcripturas nullius eſſe valoris, quantum ad me
2 intelligo quoad iudicialia † non quoad inſtrumen
ta extraiudicialia, ex illis verbis, *però nō trouādoſi, &c.*
3 quæ eſt exceptio declarans † ſenſum regulæ, & pœ
næ antecedentis. l. nam quod liquide. §. fina. ff. de
pen. lega. & quia annullatio, quum tantum loqua-
tur de præſentatis, aut inuentis in actis, ſequeretur
vnum abſurdum, ſcilicet, quod extra iudicium in-
ſtrumenta valerent, & in iudicio ſecus: & tamen
4 vna, ac eadem res non debet diuerſo † iure cenſe-
ri. l. enim qui ædes. ff. de vſucap. quomodocunque
ſit, vbi ſtatuto inſtrumentum annullatur, non cen-
5 ſetur tamen annullari † ſcriptura contractus. Dec.
conſi. 169. Rol. conſi. 43. num. 17. vol. 3.

Glo. XI.

S V M M A R I V M.

1 *Actus valet eo modo quo fieri poteſt, vbi deeſt perſonarum copia.*
2 *Procuratoris defuncti regiſtrum vendi non debet alteri.*

L. PRocurator giurato] Si lis moueatur in tribunali alicuius loci, vbi nõ inueniatur doctor ſufficiens ſupplicationem, libellum, aut petitionem ſubſcribi a procuratore iurato.
1 Nam vbi deeſt perſonarum † copia valet actus eo modo quo fieri poteſt. l.ſi. vbi Iaſ.& alij. C.de teſta. Sed quoad reliqua obſeruabitur ordo prædictus: quum detur opportunitas eundi ad Ciuitatem, vel alio, vbi ſit ſapientum copia. Dec.& alij in l.quicũque. C.qui adm. procuratoris vero defuncti practi-
2 ca, ſeu regiſtrum † vendi non debet alteri. Papon. de arr.tit. de aduo.& proc. lib.6. tit. 14. minuſque ab vna claſſe reiectus, non debet, vt tentet obtinere quod, petit ad alteram recurrere. Papon.ibi. art. 11.

Glo. XII.

SVMMARIVM.

1 *Copia productorum in iudicio tradi debet per notarium cauſæ.*
2 *Subſcriptio tribuit robur ſcripturæ.*

M. SAranno ſottoſcritte] omnes copiæ petitionũ libellorum, literarum citatoriarum, ſeu præceptorum, aut aliarum rerum ſimilium, quę ſolent tranſmitti, & remitti parti citatæ ſubſcribentur à ſecretario tribunalis, vel eius ſubſtituto, aut nuncio, cui exequutio committitur: alioqui
1 actus citationis habebitur ꝓ infecto. Copia † etenim productorum in iudicio tradi debet per notarium cauſæ. l. præcipimus. §. in his. vbi Bart. C. de appella. cap. præterea. de dila. cap. cum perſonæ. de
2 priuil. in 6. & ſubſcriptio † tribuit robur. Bar. in l.ſicut. §. non videtur. ff. quib. mod. pign. vel hypot.

Glo. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Emolumentorum ſigilli, ſcripturarum, pænarum contumacialium, aliarumque rerum ſimilium, in taxa, quæ ratio habenda, & quibus in ſententijs.*
2 *Vectigalis noui impoſitio ſoli Principi reſeruata eſt.*
3 *Data, ſpecies vectigalis ſeu gabellæ, a quo inuenta num. 4. regulariter pro re odioſa habetur. num. 5. ſtatuta de ea diſponentia tantum diſponunt quantum loquuntur. nu. 6. In dubio fit interpretatio, vt non debeatur. num. 7.*
8 *Data emolumentorum ad quantam ſummam aſcendere debeat exemplis declaratur. regulariter ſolui debet ad ratã ſummæ petitæ non attento ſi tota debeatur. nu. 9. Pauperi condonari ſolet. num. 10.*

N. EMolumenti] Cùm in taxa † emolumento-
1 rum ſigilli, ſcripturarum, pœnarum contumacialium, aliarumque rerum ſimiliũ ſoleat haberi ratio ſummæ, ac valoris litis ordinat, ſi quid petatur, cuius valor incertus ſit, actorem teneri exprimere valorem rei petitæ, put ipſe crediderit valere; Salua Iudici facultate aliter taxandi arbitrio ſuo, ſi viderit rem multò minus æſtimatam, quam valeret, citra tamen præiudiciũ partium, quum hoc fiat tantùm ratione emolumẽtorum. Emolumentum hoc duplex eſt vnum debitum ſignaturæ ſecretarij, alterum appoſitioni ſigilli. pro certitudine, cuius rei extat tabula, & declaratio Illuſtriſs. Cameræ primò Ianuarij. 1569. qua declaratur, quid, & quantum, ac quando accipiendum ſit. Primò pro ſignatura, ſeu ſubſcriptione, interloquutoriæ, qua pronunciatur aliquẽ lite pendente, & per modum prouiſionis manutenendum in poſſeſſione debentur ſolidi quinque, denarij ſex Secretario, ſcriptori ſolidus vnus, denarius vnus. Secundò pro ſententia condemnatoria actor, ſeu creditor debet pro omni centenario librarum, libram vnam, denarios ſex, ſcriptori, ſolidum vnum, den. ſex, pro quolibet alio centenario. ll. ſolidos. XVII. Pars autem condemnata ſoluet pro primo ipſo centenario ſolidos nouem denarios ſex. ſcriptori ſolidum vnum den. 6. Pro alijs ſolid. 8. den. 6. Tertiò idem obſeruatur in ſententia qua ad remiſſionem bonorum aliquis condemnatur ſecundum ipſorum bonorum valorem, tàm ex parte rei, quam actoris, pro declaratione cuius valoris ſtatur iuramento actoris. Quarto pro ſententijs prouiſionalibus, vt puta ſi quis media cautione condemnetur ad ſoluendum pro primo centenario librarum ſolidi decem, denarij tres. Scriptori ſolidus vnus denarij ſex. lata inde ſententia diffinitiua, ſoluetur integrum emolumentum prædictũ detracto eo, quod iam erat ſolutum pro emolumento condemnationis prouiſionalis. Quintò pro ſententiis, quibus reus abſoluitur condemnato actore in expenſis pro primo centenario librarũ, libra vna, den. ſex. ſcriptori ſolidus vnus. den. ſex. & pro aliis centenariis, vt ſupra, ſcilicet, ſolidi xvij. Sexto pro ſententiis abſolutorijs, quibus actor in expenſis non condemnatur, pro primo centenario. ll. ſolidi nouem, denarij ſex. Scriptori ſolidus vnus, denarij ſex. Septimo à parte contra quam ipſa fertur ſentẽtia ſolidi quatuor, denarij tres. Octauo ſi pronuncietur partem appellantem pro non appellante ſolidi duo, denarij ſex. Scriptori ſolidus vnus. den. ſex. Nono pro ſententiis, quibus ſimpliciter, alio non addito in meritis, pronunciatur male proceſſum, & bene appellatum, ſolidi duo, den. ſex. Scriptori ſolidus vnus, den. ſex. Decimo pro ſententiis quibus pronũciatur bene proceſſum, & malè appellatum continentibus ſummam pecuniarum, vel relaxationẽ bonorum debetur emolumentum, vt ſupra de ſententiis latis in prima inſtantia. Vndecimo pro ſententiis, pro quibus diffiniatur iudicium poſſeſſorium adipiſcendæ ad valorem bonorum, ſcilicet pro centenario primo ſolidi x. denarij 3. pro ſcriptore ſolidus vnus. den. ſex. pro aliis centenariis ſolidi 8. denarij ſex pro quolibet, prout in prędictis aliis caſibus, intelligitur etiã pro quolibet centenario, ac aliis ſequentibus. Duodecimo pro ſententiis reintegrandæ, ſeu reſtituendæ poſſeſſionis, ſi in iudicio tractatum ſit de meritis petitorij debetur emolumentum, vt in proximo pręcedenti caſu. Si vero nihil de petitorio tactũ ſit, debentur pro primo centenario ſolidi quinque, denarij duo. Scriptori ſolidus vnus, den. ſex. & pro aliis centenariis ſolidi quatuor. xiij. de ſententiis in remedio retinendæ poſſeſſionis, ſeu manutẽtionis ꝓ primo centenario librarum ſolidi tres. Scriptori ſolidus vnus, denarij ſex, & pro aliis centenariis ſolidi duo, denarij ſex. xiiij. Si poſt ſententiam poſſeſſorij iudicabitur in petitorio de emolumento ſententiæ petitorij deducetur id totũ quod pro ſententia poſſeſſorij ad rationem prędictã erit ſolutum xv. emolumentum ſignaturæ ſententiæ, ſuper appellatione ab interlocutoria erit ad inſtar ſententiæ, qua pronunciatur vnus pro non appellante. Item ſi pronuncietur, lapſam inſtantiam, vel decurſa fatalia. xvj. pro condemnationibus ſpontaneis in propria perſona, vel procuratoris pro primo centenario librarum ſolidi decem, denarij

tres. Scriptori ſolidi duo. xvij. de ſententijs con-
demnatorijs ad aſſumendum onus litis ſine alia,
rc, ſoluentur tantum ſolidi tres, denarij quinque.
Scriptori ſolidus vnus, denarij ſex. Pro emolumen
to autem ſigilli pro qualibet ordinatione interlo-
cutoria ſolidi duo, denatij ſex. Pro pronunciatio-
ne pro non appellante ſolidi quinque, denarij tres.
Pro ſententia condemnatoria pro primo centena
rio librarum. ll. 3. ſſ. 5. pro quolibet aliorum cente-
nariorum. ll. 2. ſſ. 10. Si actor non condemnabitur
in expenſis debebitur tãtum dimidium ipſius ſum
mæ antecedentis. Pro ſententia condemnatoria
ad relaxationem bonorum, idem prout de con-
demnatoria ad ſummam certam, ratione habi-
ta valoris rei. Pro ſigillo ſententiarum, diffinitiuæ,
ſpecies aliqua poſſeſſorij etiam ſi vnita cum petito
rio deducta ſit, debentur duæ partes pluris, quam
pro ſignatura earundem ſententiarum. Pro ſenten
tia, qua pronunciauit bene proceſſum, & malè ap
pellatum, ſi appellatio fuerit à diffinitiua, qui ali-
quod ſolui, vel remitti oportebat, emolumentum
ſigilli debetur ad formam aliarum ſententiarum
ad rationem ſummæ, vel valoris, vt ſupra. Si pro-
nuncietur bene proceſſum, & malè appellatum
ab interlocutoria, ſolidi. 5. denarij nouem. Pro ſen
tentia declarationis lapſus inſtantiæ, vel fatalium
ſolidi quinque denarij tres. Ad aſſumendum onus
litis ſolidi quinque denarij tres. Si omittetur ſentẽ
tias ſigillari, & petantur literæ ad exequendam sẽ
tentiam, tantum debebitur pro ſigillo ipſarum li-
terarum, quantum ſi ſententia ipſa eſſet ſigillata.
Quamuis emolumenta ipſa ſigilli, & ſcripturarum
ſoluta ſint, coram præfectis debebuntur nihilomi-
nus coram Excellentiſſ. Senatu, exceptis ſententijs
in cauſis reuiſionum, quorum emolumentum erit
ad ratam laboris, ſi iam emolumenta ipſa pro ſen-
tentia antecedenti erunt ſoluta. Prædicta emolu-
menta ſunt debita pro ſignatura, ac ſigillo ſenten-
tiarum, quæ feruntur in Senatu, & præfecturis. In
alijs autem tribunalibus ſeruanda ſunt ſtatuta, aut
conſuetudo locorum, nec mutuo accipere hunc
vſum ſecretariorum Senatus, vel præfecturarum.
quia, quum vectigal ſit, diceretur noui vectigalis
2 impoſitio, quæ poteſtas principi † ſolum reſeruata
eſt. l. vectigalia. ff. de publ. & vectig. c. innouamus.
de cenſibus. c. ſi quis 24. q. 3. non autem Præſidi pro
uinciæ Bero. conſi. 137. nu. 19. vol. 3. nec dominis,
vel Baronibus locorum. Fab. in l. 1. C. non. vectig.
inſt. non poſſe, Guid. Pap. conſi. 65. Balb. conſ. 340.
lib. 1. Ripa reſpon. 172. Pluribus tamen in locis ad
inſtar iſtius vectigalis aliam habent ſpeciem, quã
3 vocant Datam † debitam pro ipſis emolumentis
domino, vel aliquando communitati, ſi ſimilia ad
eam ſpectent emolumenta, vt per Petr. de Ferra.
in ſua praxi. in forma reſponſ. rei. §. non tamen ani
mo. vbi Dominus Maſuerius multa ad propoſitũ
congeſſit, Data hæc, quum ſit ſpecies vectigalis,
4 ſeu gabellæ, a Caio Caligula † inuentæ, vt refert
Nat. conſi. 573. regulariter erit, ac habetur pro re
5 odioſa. † Angel. conſi. 385. Neuiz. conſ. 15. & in ſpe
cie de emolumento ſigilli, Crau. conſ. 231. Domi-
nus Pancerolus. conſi. 11. & ſtatuta, quibus de ea
6 gabella diſponitur, tantum diſponunt † quantum
loquuntur. Bal. in l. teſtamentũ. ad fi. C. de teſtam.
Neuiz. conſi. 15. ac in dubio ſemper ea interpreta-
7 tio fiet, vt non † debeatur. Barto. in l. pupillus. ff. ad
leg. Falc. Anchar. conſi. 264. Dec. conſi. 48. Craue.
d. conſi. 231. quare hic quum diſponatur exprimen
dum per actorem rei in iudicium deductæ valorẽ,
non procedet decretum in re incapaci æſtimatio-
8 nis. Exempla † adducuntur nonnulla. Primò ſi pe
tatur redditio rationis. Crau. d. conſi. 231. Secun-
do ſi requiratur à marito ratificatio, ſeu conſenſus
vxoris, quem ipſe maritus promiſerat. Iacob. à
Sancto Georg. in l. cum quædam puella. §. quoties.
ff. de iuriſdict. omn. iud. Saltem non expectato fine
litis, vt ſciri poſſit, ad quid data ipſa aſcendere poſ-
ſit Aqu. & Purp. in d. §. quoties. Tertio ſi petatur di
uiſio bonorum communiter poſſeſſorum quum
nihil detur, nec auferatur. Neuizan. dicto conſ. 15.
nu. 14. Quarto ſi debeatur lite conteſtata, & prote-
ſtatus ſit reus nolle litigare, ſed paratus ſit ſoluere.
Neuizan. dicto conſ. 15. nu. 18. Rol. conſ. 82. volu. 2.
modo ſtatutum aliquod nõ habeat primum actũ
pro litis conteſtatione, ſiue reſponderit reus, ſiue
non. & reus ipſe non ſoluat, ex adductis. per Nat.
conſi. 574. nu. 16. & 18. Quinto ſi petita ſit proprie-
tas, ac poſſeſſio, ipſaque poſſeſſio adiudicetur de-
bebitur ad eam tantum rationem, quam poſſeſſio
poteſt afferre. Oſaſc. deciſ. 4. Sextò nec pro cauſis
ſummarijs. Bal. in authent. generaliter. C. de epiſ-
cop. & cleric. Rol. d. conſi. 87. num. 21. nec pro exe
cutione. Caſtren. conſi. 79. lib. 1. vbi appellat Datiũ.
Septimo perempta inſtantia ſi iterum petatur non
debetur pro ſecunda petitione. Rip. in rub. ff. ſolu-
to matrimo. num. 38. Octauo ſi agatur iniuriarum
taxata iniuria per actorem ad certam ſummam
ſalua iudiciali taxa; ad eam ratam ſolùm debebi-
tur, quam iudex declarabit Aqu. & Purpur. in di-
cto §. quoties. prout ita conſueuerat Senatus in qua-
dam cauſa Raconigij. Regulariter tamen ſolui de
9 bet ad ratam † ſummæ petitæ non attento ſi tota
debeatur. Barto. & Angel. in l. offerendis. C. de ap-
pellat. Barto. Iaſ. & alij. in dicto §. quoties. Surdus
conſi. 66. Item ſi debeantur tot ſolidi pro libra, erit
quoque ſoluenda ex petitione fundi ad ratam va-
loris illius. Bald. in Authen. generalem. C. de ſacro
10 ſanct. eccleſ. Iacob. in dicto §. quoties, Pauperi † ta
men condonari ſolet. Roland. dicto conſilio 87.
volum. 2.

DELLE CITATIONI.

Qualonque perſona vorrà chiamar alcuno in giudicio,[a] ſarà obligata di ottener licẽza dal Giudice, di poter far citar l'auuerſario, & per ottenerla pſentarà la ſua dimanda in ſcritto, & ſottoſcritta da vno Auocato, ò Procuratore giurati come di ſopra s'è detto: la quale vogliamo che ſia ameſſa ſenza alcuna difficoltà, & ſuppliſca in luogo di libello, pur che contẽga il nome dell'attore, & del reo, & la quantità, ò la coſa che ſi domanda, & per qual ragione, & cauſa ſi pretenda eſſer douuta, & conchiuda in modo, che ſi poſſa dar ſentenza certa. Eſſendo veduta dal Giudice, vi ſi metterà ſotto il decreto di ſimile tenore.

Si commette[b] al primo meſſo giurato, à cui la preſente ſara preſentata, di citar il tale à riſponder alla ſopraſcritta dimanda ſotto la pena ſtabilita nelli ordini nuoui del Duca noſtro Signore. Et dapoi il Giudice ſottoſcriuerà il ſuo no-

me

me col titolo del ſuo officio. Ma douendoſi fare la citatione per ordine, & commiſſione del Senato, ò d'alcuno de' Prefetti, ſi fara per lettere patenti, & ſigillate.

Neſſuna citatione,[c] *o altro commandamento ſi potra fare ſenza commiſſione del Giudice, fatta in ſcritto, come di ſopra s'e detto, douendo ſi far per cauſa ciuile. Però ſotto queſta legge non s'intenderanno compreſe le citationi, che ſi fanno nelle cauſe, che non paſſano la ſomma di tre ſcudi d'oro, le quali vogliamo che ſiano deciſe, & terminate ſenza far alcuna ſcrittura.*

Non ſarà neceſſario per lo innanzi metter nelle citationi il giorno,[d] *nel' hora. ne il luogo, oue s'habbia da comparer, ma s'intendera, che il citato ſarà obligato à comparer al luogo del tribunale, all'hora delle cauſe, e frà il termine di cinque giorni doppo l'eſſecutione della citatione, & queſto s'intendera in caſo che'l citato ſi troui nel luogo del tribunale: ma trouandoſi fuori lontano oltra dieci miglia, vogliamo, c'habbia vn giorno più del termine, che ſi da ne l'altro caſo. Sarà nondimeno nell'arbitrio del Giudice, di abbreuiàr il termine de' detti cinque giorni, quando la perſona, che ſi chiama in giudicio, ſi trouerà nel luogo del tribunale, & potrà limitar il tempo, ſecondo che richiederà la qualità del caſo, che occorre.*

Tutte le citationi, & commandamenti ſaranno fatti per li meſſi, o ſia ſargenti giurati,[e] *& in perſona di colui, che ſi chiama in giudicio, ſe poſſibile ſarà di ritrouarlo, & in preſenza di due teſtimoni, al quale daranno, & laſciaranno la copia delle lettere citatorie, ò ſia della domanda, & commiſſione ſotteſcritta per lo Secretario, come habbiamo ordinato di ſopra. Ma ſe dopò di hauer fatta la debita diligenza, non ſi potrà ritrouare, potranno far la citatione alla caſa, oue egli habita in quel tempo laſciando la copia ad alcuno de' ſuoi di caſa, & commandando loro di notificar la detta citatione à colui, à cui ſi manda, & trouando la caſa ſerrata, o non potendoli entrar dentro, in tal caſo baſterà, che attachi là copia alla porta, legendo ad alta voce il tenore di eſſa copia, il che tutto ſi farà ſempre in preſenza di due teſtimoni, però il meſſo habbia la metà meno della taſſa ſtabilita nelle citationi perſonali.*

Et perche facilmente potrebbe occorrere, che molti per compiacere, ò per portar riſpetto al citato, ricuſaſſero di eſſer teſtimoni, & che per queſto i meſſi trouaſſero diſſicolta in far le citationi nel modo di ſopra, ordiniamo, che non ſia lecito ad alcuno di ricuſar[f] *di eſſer teſtimonio, quando ſarà richieſto dal meſſo, & che ſi trouarà preſente all'atto della citatione, ſotto pena di diece ſcudi d'oro.*

Ogni citatione[g] *fatta in perſona, s'intenderà eſſer peremptoria ipſo iure, & fatta per tutti gli atti, ancora che non ſi pongano nella commiſſione, o ſia lettere citatorie, le clauſule, & ammonitioni, che per adietro ſi ſoleano metter cioè, che ſi cita peremptoriamente, & à tutti gli atri della cauſa, & à ciaſcun di loro, & che ò venendo, o non venendo, ſi procederà inſino alla ſentenza incluſiuamente: ma vogliamo, che tutte queſte clauſule s'intendano per eſpreſſe, in modo che ſi poſſa procedere inſino alla ſentenza incluſiuamente, ſenza hauer riguardò, che il reo ſia comparſo alcuna volta ſi, & alcuna volta no. Ma citandoſi alla caſa nel modo detto di ſopra la citatione ſi farà due volte, & la ſeconda s'intenderà eſſer peremptoria.*

Non vaglia[h] *alcuna citatione fatta alla caſa di colui che ſi chiama in giudicio, ſe egli in quel tempo non vi habita, ma fa ſua ſtanza altroue, però in queſto caſo ſi manderà far la citatione perſonalmente, o vero alla caſa, oue egli habita, non potendoſi ritrouare la perſona: & non hauendo caſa, & habitatione certa, o vero habitando fuori delli ſtati noſtri, la citatione ſi farà per vn trombetta, o meſſo, nel modo, che ſi dirà qui appreſſo, dauanti alla caſa, oue egli habitaua vltimamente ne gli ſtati noſtri, & in preſenza di due vicini, o di due altri, in mancamento loro. Ma ſe per caſo colui, che ſi ha da citare, non haueſſe mai habitato ne gli ſtati noſtri, la citatione ſi farà dauanti al palazzo del Magiſtrato, ſimilmente per vn trombetta, ad alta voce, donando prima vn ſuono di tromba, & in diffetto di trombetta, ſi farà per vn meſſo, & ſi criderà, che ſi cita il tale, per comparer dauanti al tale Giudice, & riſponder alla dimanda, che egli ha poſto il tale, frà il termine di quindeci giorni, & che ſe alcuno ſuo parente, o amico vuole comparer per lui, che venendo ſi admetterà a far le ſue difenſioni, & oppoſitioni, donando però cautione ſufficiente, che il citato hauerà per buono, & valido tutto ciò, ch'egli farà in giudicio per ſua difenſione. Et fatto queſto, il trombetta attacherà alla porta, ò al muro della caſa (ſe iui hauerà fatta la citatione,) o vero*

al

al muro del palazzo, (ſe dauanti al palazzo ſarà ſtato fatto l'atto,) nel modo detto di ſopra vn breue, che contenga il tenore della citatione & ſe dentro il termine de' detti quindeci giorni non comparirà alcuno[k] vogliamo, che l'vltimo giorno del termine ſi torni vn'altra volta à far il medeſimo atto di citatiône per lo trombetta, nella maniera à punto come fu fatto la prima volta, donando ancora altri quindeci giorni per termine peremptorio à comparire, & paſſato il detto termine, ſi procederà nella forma, che ſi dirà nel titolo della legitimatione delle perſone. Però ſarà in arbitrio del Giudice di abbreuiar queſti due termini di quindeci giorni, quando ſi ſaprà, che il reo abſente habiti in vn luogo certo, ſecondo la cui diſtanza potrà limitar il termine per comparer, & ſarà anco in facoltà dell'attore, far citar l'abſente per lettere in iuris ſubſidium.

Hauendoſi da mouer lite contra vn pupillo, ò minore,[l] che non paſſi l'età di vint'anni, ma che però ſia maggiore di ſette, la citatione ſi farà nella perſona ſua, & del ſuo tutore, ò curatore inſieme, laſciando vna copia al pupino, ò minore, & vn'altra al tutore, ò curatore, & non trouandoſi perſonalmente eſſi minori, & tutori, ò curatori, ſi farà alle caſe loro, nella forma detta di ſopra, & non hauendo ne tutori, ne curatori, citeranno in luogo loro due de ſuoi parenti piu proſſimi, o due vicini, non hauendo parenti, & ſi darà vno curatore alla lite. Ma s'el pupillo ſarà minore di ſette anni, baſterà di citar il ſuo tutore. Però in queſto caſo, fatta la citatione ſempre ſi attacherà vn breue al muro del palazzo, nel quale ſi conterrà la copia della citatione, acciochè venga piu facilmente in notitia di ogn'vno, & non hauendo tutore, ſi procederà, come di ſopra habbiamo detto nelle liti de gl'altri pupilli & minori.

Et perche il piu delle volte occorre, che i minori, che hanno paſſato l'età pupillare, ſi trouano ſprouueduti di curatori, vogliamo, che in tal caſo, le citationi ſi facciano in perſona de' tutori, che haueano nel fine di loro età pupillare, li quali non vogliamo che s'intendano mai liberati dal carico della tutela, ancor che il minore habbia paſſato il tempo dell'età pupillare, inſino che non gli habbiano fatto prouedere d'vn curatore, & non domandandolo il minore, il Giudice ne'l prouederà all'inſtanza del tutore, come piu amplamente di queſto à ſuo luogo habbiamo ordinato.

Il medeſimo ſtile, c'habbiamo ordinato nelle citationi de' minori di ſette anni, ſi oſſeruerà, quando ſi haueranno da citare furioſi,[m] mentecati, prodighi, & ſimili, che non hanno perſona legitima di ſtar in giudicio.

Occorrendo, che s'habbiano da chiamar in giudicio gli heredi[n] di alcuno, de li quali non s'habbia ancora alcuna certezza che ſiano, la citatione ſi farà nella perſona di colui, à cui primieramente tocca la ragione della ſucceſſione, ò vero a la caſa ſua nella forma detta di ſopra.

Ma ſe l'attore preſentando ſua dimanda giurerà, che egli doppo hauere fatto ogni diligenza, non hà potuto hauer certezza, chi ſiano le perſone, a cui prima appartenga la ragione di eſſa ſucceſſione, in tal caſo la citatione ſi farà per vn trombetta, ò meſſo, dauanti alla caſa, doue habitaua vltimamente il defunto, ò nel luogo, doue eſſo defunto ſarebbe ſtato citato, ſecondo la forma detta di ſopra, quando ſi hanno da citare gli abſenti habitanti fuori de gli ſtati noſtri, & ſi farà il bando, che ſe vi e alcuno, che pretenda eſſer, o poter eſſer herede del tal defonto, ò voglia difender i ſuoi beni, che habbia da comparire infra il termine di quindeci giorni, & paſſato detto termine, ſi tornerà a far vn'altra volta detto bando, donãdo altri quindeci giorni per termine peremptorio. Et fatti eſſi bandi, s'attacheranno ſempre i breui alla porta, o al muro della caſa, ò del palazzo, nel modo dechiarato di ſopra nelle citationi de gli abſenti, & dapoi ſi procederà, come ſi dirà nel titolo delle legitimationi delle perſone. Et queſta iſteſſa forma ſi oſſeruerà ancora, quando ſi vorrà proceder contra le heredità iacenti, che non ſono anchora accettate da alcuno, & contra i beni vacanti.

Hauendoſi da chiamar in giudicio alcuna Communità,[o] Vniuerſità, Collegio, Spedale, Chieſa, & ſimili, la citatione ſi farà nella perſona de' Sindici, Conſoli, Rettori, ò altri Officiali, che ſono deputati per procuratore, difender, & gouernar le dette Vniuerſità, & Corpi, & non potendoſi trouare detti Sindici, & Rettori perſonalmente, ſi farà la citatione alle caſe loro, nel modo ordinato di ſopra, & quindi fatta eſſa citatione, o in perſona, ò a la caſa, il meſſo farà ancora ſubito due bandi, l'vno d'auanti a la Chieſa principale del luogo, all'hora

nelle

delle meſſe, & l'altra dauanti la caſa di eſſe
Uniuerſità, oue ſoliono raunarſi, & attacherà
al muro de la caſa la copia de la citatione.

DE CITATIONIBVS.

Titulus Tertius.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Citatio principium, & fundamentum iudicij. Quæ requirantur vt validè fiat. nu. 2. de mandato iudicis fieri debet alias inualida. num. 3.*
An autem de commiſſione iudicis facta præſumatur, & quando ſine illa, facta citatio valeat. nu. 4.
5 *Petitio ad obtinendam citationem, in ſcriptis iudici exhibenda, quid petitio continere, & qualis eſſe debeat. nu. 6.*

A CHiamar in iudicio] Citatio principuim,
1 & fundamentum † eſt iudicij. §. fin. inſtit.
de pen. teme. litig. c. quoniam contra de
probat. Quicunque igitur voluerit in ius
2 vocare alium debebit obſeruare † hæc, Primo à iu
dice licentiam obtinere: quum iudicis mandato
3 ſeu commiſſione citatio † fieri debeat. c. paſtora-
lis. §. 1. de off. deleg. qua prætermiſſa inualida eſt ci
tatio: d. c. quoniam. Panor. & alij in ca. 1. de iudic.
glo. in l. ſancimus. in fi. C. ad Treb. Bald. conſi 63.
4 vol. 5. nec præſumitur ſi de illa † non conſtet. Alex.
in l. ſciendum. col. vlt. ff. de verb. oblig. Ruin. conſ.
102. num. 8. lib. 5. Bart. in l. 1. §. cura Carnis. ff. de off.
præf. vrb. Ripa in c. 1. de iudic. etiam ſi in relatio-
ne nuncij notarius illam factam enunciauit. Aret.
conſ. 33. Rip. in d. c. 1. vel idipſum nūcius aſſereret.
Bart. niſi de modico præiudicio, & arctaretur, &
nuncius eſſet bonæ famæ. Abb. in ca. 1. de iudic. &
ibi Ripa nume. 90. vel ſtylus, aut conſuetudo curiæ
aliter ſe haberet, aut iudex ad vlteriora procederet.
Ripa in d. c. 1. vel citatus comparauiſſet, nihil oppo
nens. Alex. conſ. 123. nu. 3. lib. 2. Ruin. conſ. 66. lib.
5. Ripa d. c. 1. Menoch. de præſump. lib. 2. præſ. 24.
Secundo ad obtiuendam licentiam ipſam tenetur
5 exhibere iudici petitionem † in ſcriptis ſubſcriptā
ab vno aduocato, qui ſi nullus adſit, à procuratore
iurato, quæ vim obtinebit libelli, qui minimè ne-
ceſſarius, vbi proceditur ſine ſtrepitu, & figura iu-
dicij. Marſ. ſing. 102. Rol. conſi. 71. nu. 37. vol. 1. Ter
6 tio continere debet petitio † ipſa nomen actoris,
nomen rei, quantitatem, aut rem petitam, ratio-
nem, & cauſam cur prætendatur deberi, iſtis cer-
tior ſit citatus ſuper, vel de qua re conueniat qua re
conueniatur. ca. præterea. & ibi glo. & Abb. de di-
latio. Bald. in l. conſentaneum. C. quom. & quan.
iud. ac ne inde liceat in nomine, & cognomine va
riare. c. cum multis. §. fi. de reſcr. in 6. c. paſtoralis.
eod. titu. Bart. in l. demonſtratio falſa. num. 12. ff.
de cond. & demonſt. Nomen, & cognomen inſtan
tis. c. fi. vbi glo. de reſcr. Vant. de nulli. ſent. ex def.
citat. num. 49. Quarto petitio ita concludat, vt ſen-
tentia certa ferri poſſit. §. curare. inſtit. de actio.
quæ libello conformis eſſe debet. l. vt fundus. ff. cō.
diuid. §. quamuis per relationem ad aliud certifica-
ri poſſit. l. ait Prætor. §. 1. vbi dd. ff. de re iudic. Quod
ſi petitio prædictis careat, licebit iudici illam reij-
cere. arg. in l. 1. in prin. ff. de off. aſſeſſ. Rol. conſ. 39.
num. 31. volum. 1.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Citatio quandoque fit literis vel epiſtola.*
2 *Cautela pro actore qui citatorias literas nuntio auferri veretur.*
3 *De citationis commiſſione in actis conſtare debet.*

B SI commette] exhibita iudici modo preſcrip-
to petitione, decernet iudex per nuncium iu
ratum, cui præſentabitur, citari partem re-
ſponſuram ſub pena nouis ordinibus ſtabili-
tam, adhibitis ipſi decreto ſubſcriptione ipſius iu-
dicis, ipſius nomine, ac titulo officij. Sed ſi citatio
fiat ordine, ac commiſſione Senatus, vel alicuius
præfecti, fient literæ patentes, ac ſigillatæ. Citatio.
1 † quandoque fit literis, vel epiſtola. l. ſed & inter-
pellatur, §. arbiter. ff. de arbitr. l. cum vero. §. euoca-
ri. ff. de com. liber. l. conſentaneum. C. quom. &
qua. iud. Bart. in extr. ad repr. in verbo per literas.
Si vero actor dubitet a nuntio literas auferri, fran-
2 gi † vel lacerari, vt aliquando contigit, curet eas
redigi in actis, ſeu in regiſtro curiæ, priuſquam tra
dat nuncio, qui inde deficientibus literis, relationē
ſuam faciet in regiſtro. Soc. in tracta. de citat. arg.
20. q. 8. Rebuff. in tract. de citat. in præf. nu. 64. Cum
igitur citatio iudicis commiſſionem requirat in
3 actis de commiſſione ipſa conſtare † neceſſe eſt.
Bar. in l. neminem. C. de exh. reis. Abb. Imo. Butr.
& Dec. in cap. quoniam contra de probation. ma
ximè ſi fiat literis ſubſidialibus in alieno territorio.
Rol. conſi. 32. num. 21. vol. 1.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Cauſæ non excedentes aureos tres ſine ſcriptis decidi ac terminari debent.*
2 *Reus in flagranti crimine inuentus poteſt capi, & duci ad iudicem per quemuis cuius intereſt.*
3 *Nuntio an credendum de commiſſione citandi à iudice ſibi facta.*

C NEceſſaria citatione] prohibetur omnis
citatio, ſeu aliud præceptum ſine iudicis
cōmiſſione in ſcriptis pro cauſa ciuili,
exceptis cauſis non excedētibus aureos
1 † tres, quas Princeps vult ſine ſcriptis decidi, ac ter
minari. Bal. in d. l. neminem. C. de exhib. reis. ſcri
pſit conſuetudine introductum, vt iudicis com-
miſio non eſſet neceſſaria: tollitur nunc dubium
iſtius conſuetudinis, excluſis ab hac neceſſitate
cauſis minimis. facit authen. breuiores. C. de ſent.
extatque decretum antiquum. c. & quia. car. 71. &
2 c. 1. car. 77. Imo in criminalibus. reus † in flagranti
crimine inuentus poſſet capi, ac ad iudicem per
quemuis cuius intereſſet duci. l. capite quinto. ff. de
adult. l. interdum. §. furem. ff. de furt. Bal. in d. l. ne
minem. quod attinet ad cauſas, vt non ſit neceſſa-
ria commiſſio iudicis in ſcriptis, tunc neceſſe eſt,
3 credi nuntio † teſtanti de commiſſione verbali, de
qua re dixi aliquid infra titulo de relationibus, ſed
aliquando ſine alia commiſſione etiam verbali
nuntii ſibi attribuunt auctoritatem citandi in cau-
ſis minimis, aut debitoribus aliquid iubendi ſub
poena, qui inde inquiruntur vti vſurpatores iuriſ-
dictionis, & quia, & ſi referant ſibi id a iudice com
miſſum, non tenetur tamen iudex illi credere, ſed
licet illi contradicere. Bal. in cap. cum contingat.

de

de reſcri. Caſſan. in conſue. Burg. tit. de iuſti. &
droyt. diſſ. rub. 1. §. 6. in verbo ſon cru. car. 69. nu. 6.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Dies, & hora comparendi reo citato, an in citatione exprimi debeat, & quis in dubio intelligi debeat. nu. 6.*
2 *Comparendi terminus quis citatis præfigendus si non competens fuerit citatio nulla eſt. nu. 3. & quando alias citatio ineffi:ax reddatur. nu. 4.*
5 *Locus comparendi citato, quis in dubio intelligatur.*
7 *Legi ſuperioris derogare inferiori non licet.*

D GIorno] Diem, locum, & horam compa-
rendi non eſt neceſſarium in citationi-
1 bus † exprimi. Sed intelligetur citatus
cōparere ad locum tribunalis, hora cau-
2 ſarum infra quinquendium † poſt exequutionem
citationis, ſi in loco tribunalis citatus inueniatur.
Si verò foris vltra miliaria decem adijcitur vnus
dies, ſaluo iudici arbitrio limitandi terminū quin
quendii, ſi in ius vocatus inueniatur in loco ipſo
tribunalis, ſecundum quod qualitas caſus occurrē
tis requiret. Citatio ſuum debet continere termi-
num ad comparendum, qui ſi breuior ſit, quam
perſonæ citatæ, qualitas expoſtulet, vel aliter, vt im
3 poſſibilis tempore aſſignato cōparitio, nulla † eſt
Bart. in l. aut qui aliter. ff. quod vi, & clam. Abb. in
c. cum dilecti de dol. & contum. Oldr. conſ. 43. Af
4 flict. deciſ. 224. Sicutietiam redditur ineſſicax † ſi
alia hora, quam aſſignata ad comparendum actus
fiat abſente citato. Barto. in d. l. aut qui aliter cap.
conſuluit. de off. deleg. Caſtr. conſ. 454. lib. 2. Alex.
conſ. 213. lib. 2. Crau. conſ. 122. nu. 17. Rol. conſ. 85.
volum. 2. vbi vero locus comparendi non exprimi
tur, comparendum in dubio eſt, ac ibi reus citatus
5 intelligitur † vbi maiores comparere conſueuerūt.
Bar. & Ang. in l. ſi vt proponis. 2. C. quom. & quan.
iud. Rui. conſ. 150. vol. 5. Rol. conſ. 94. num. 23. vol.
2. ſcilicet vbi ius reddi ſolet. Ceph. conſ. 304. num.
6 147. & omiſſo die, intelligitur de iuridico. Put. dec.
212. lib. 2. Salua ſemper iudici poteſtate prorogan-
di, vel abbreuiandi dilationem, vt caſus exiget, quū
ipſi iudici dilationes arbitrariæ ſint. l. ſiue pars. C. de
dilat. l. nonnunquam. ff. de iudic. ſaluis quibuſdam in
caſibus. l. 2. ff. de re iud. cap. præterea. de dilat. niſi
aliter Principis conſtitutione caueatur, quum tunc
7 nō liceat inferiori † legi ſuperioris derogare. clem.
Romani, de elect.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Citandus perſonaliter apprendi debet ſi inueniri poſſit.*
2 *Nuntium eligere iudicis in arbitrio eſt, & qui eſſe poſſit. numer. 4.*
3 *Citatio an parti actrici committi à iudice poſſit, vel alijs priuatis perſonis.*
5 *Oſtiarij ſacri Conſilij ſtatus, & Senatus, quales eſſe debeant.*
6 *Nuncius citans referre debet ſe perquiſiuiſſe citandum in domo ſuæ ſolitæ habitationis.*
7 *Citationis copia abſente citando alicui de domo dimittenda, vel oſtio domus affigenda.*
8 *Nuntius domum citandi, an & quando ingredi poſſit.*
9 *Domus vnicuique refugium eſt & in ea pro ciuili cauſa nemo citari debet.*
10 *Citatus recuſans citationis copiam, pro citato habetur.*

E MEſsi giurati] omnes citationes, ac præce-
pta fient per nūcios, aut ſeruientes iura-
tos in perſonam eius, qui vocabitur in
1 ius, ſi poterit † inueniri, præſentib. duo
bus teſtibus, cui dabit, & dimittet copiā literarum
citatoriarum, ſeu petitionis, & commiſſionis per
Secretarium ſubſcriptę. Cum liceret iudici in nun-
2 cium eligere quemuis priuatum arbitrio † ſuo ne-
dum famulum ſuum, ſed etiam famulum partis.
Card. Alex. in cap. cum ſit Romana. colum. fin. de
3 appell. ac ibi Abb. Imo ipſimet parti † committere,
vt ſuū aduerſarium citaret. Bar. in l. eum qui. §. ſi epi
ſtola. ff. de furt. Bald. in l. vt perfectius. colum. fin. C.
de ann. exc. Maran. de ord. iudic. par. 1. titu. de cita-
tio. 1. memb. num. 44. hic ablata eſt facultas, & vult
princeps citationes per nuntios iuratos fieri, qui ſo
lent portare ſigna, aut veſtes diuerſi coloris, vt co-
gnoſcantur. glo. in c. ſignificauit. de app. Alexan. in
add. ad Bart. in l. ſi quis vxori. §. apud Labeonē. ff. de
furt. Barb. in c. coram. de off. delega. vbi itaque pu-
blici ſunt nuntij, nequit iudex priuatis perſonis cita-
tiones committere. Rebuff. tit. de citat. in præfat.
num. 66 qui viles perſonæ eſſe ſolent. Bar. in extrau.
ad reprim. in verbo per nuntium, imo ad ipſum
4 officium poſſunt † infames conſtitui. Bar. ibi. ſtatu
tum eſt, quod in citatione duos adhibeant teſtes,
quum perſonarū vilium leue ſit teſtimoniū, vt de
hoc decreto meminit Menoc. de a:b. caſu 112. &
quāuis hic non dicatur citationē aliter factam eſſe
nullam: tū infra titulo delle relation. i. Diſponitur
citationem non ſic factam, & nuntio non referen
te ſic eam feciſſe, eſſe nullam, & nuntius mulcta-
tur ad omnia damna, & intereſſe. Qua propter
hac conſtitutione non comprehendentur oſtiarij
5 ſacri conſilij ſtatus, † vel Exc. Senatus, qui ſunt viri
honeſti, ac perſonæ egregiæ. excellentia curiæ ma-
iore auctoritate honeſtati. Rebuff. in tract. de cōſt.
reg. titu. de citat. artic. 56. glo. 1. ac ita video ab eis
obſeruari, & tolerari.

Cæterum omnes tenentur vti diligentia, ac ſe
vſos referre, vt inuenirent citandum. Bart. & Alex.
in l. 4. §. Prætor ait. ff. de dam. infec. nec ſufficeret
referre domi perquiſiuiſſe, niſi adiiceretur ſuæ ſo-
6 litæ † habitationis. Bar. ibi Giam. conſi. 1. poſt ſuas
Dec. Rebuff. tit. de cit. arti. 11. glo. 4. num. 23. Sed ſi
adhibita diligentia non fuerit inuentus, dimittetur
7 copia citationis † alicui de domo, cuius nomen in
relatione tenetur exprimere. Gramm. d. conſi. 1. ac
illi iuſſiſſe, vt citationem notificet ei, qui erat citā-
dus. Si verò domus clauſa ſit, aut domum ingredi
nequeat, ſufficiet copiam affigere oſtio, vel ianuæ
domus, præſumitur etenim hæc citatio ad illius
notitiam perueniſſe. Afflict. in conſt. Neap. tit. de
liter. citat. Rebuff. de citat. artic. 11. glo. 3. & coram
domo clamabit nuntius an dominus ſit illhic. Bar.
in d. l. 4. §. Prætor. ff. de dam. infect. Domum etiam
8 ingredi nuntius poſſet, ſi nemo prohiberet, alias
ſecus l. ſatis. ff. de in ius voc. Socin. in l. plerique. ff.
9 eod. domus namque vnicuique refugium † eſt, in
qua pro ciuili cauſa nemo citari debet; d. l. plerique,
& ſi ingrediatur facit Domino iniuriam. l. lex Cor-
nelia. ff. de iniur. glo. in clem. cauſam de elect. quare
dicitur Deuteron. cap. 24. Cùm à proximo tuo rē,
quam tibi debet, repetes. non ingredieris domum
eius, vt pignus auferas, ſed ſtabis foris.

Si citandus inuentus ſit, & copiam citationis
10 acceptare recuſauerit, habebitur pro citato, † quū
per nuncium non ſteterit. arg. l. iure ciuili. ff. de reg.
iur. Rebuff. in d. tract. de citat. art. 5. glo. 4. prout ha-
betur ꝑ executa, ſi ſteterit per reū. Put. deciſ. 86. lib. 2.

Glo.

Glo. VI.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes requiſiti, & recuſantes adhiberi teſtes ad actum, qui & quomodo puniantur, & qui non.*
2 *Decretum recipit interpretationem a iure communi.*

F RECuſat] quum nuncij requirunt aliquos in teſtes, facilè euenire poteſt, vt morem gerant, vel vt complaceant reo, quòd recuſent ipſorum teſtimonium, ſeu ſe adhiberi teſtes ad eum actum: ideò requiſitis, ac re-
1 cuſantibus † pœna imponitur aureorum decem, à qua excuſabuntur fortè illi, qui inuiti de iure teſtimonium dicere non coguntur. vt in l. Iulia. & l. inuiti. ff. de teſtib. quum Decretum accipiat etiam
2 interpretationem † à iure communi. l. 2. C. de noxalib.

Glo. VII.

SVMMARIVM.

1 *Citatio peremptoria quando facta intelligatur.*
2 *Contumax de iure quis ſit dicendus.*
3 *Citatio an repetenda.*

G
1 OGni citatione] omnis citatio in perſonã facta ipſo iure peremptoria † intelligetur, ad omnes actus etiam ſi dictum non ſit, ac omnes alias clauſulas continere, quæ prius apponi conſueuerant, non habita ratione, quod reus aliquando comparuerit, aliquando non. Sed ſi perſonaliter non fuerit apprehenſus, citabitur bis; & ſecunda citatio perem-
2 ptoria intelligetur. Contumax † de iure is dicitur qui tribus edictis, vel vno peremptorio pro omnibus citatur. l. conſentaneum. C. quomo. & quando ind. quia ſi per ſe, vel per procuratorem comparuiſſet, ac inde comparere deſtitiſſet, neceſſaria
3 † erat alia citatio, non obſtante ſcriptura primæ citationis comminatoriæ comparendi, alias quod procederetur vſque ad ſententiam diffinitiuam. Fran. in c. cum qui. de dolo. & contuma. in 6. Put. lib. 2. dec. 283. fieri poteſt hic adiectam hanc clauſulam, gratia litis accelerandæ, non eſſe repetendum citationem, & ſi aliquãdo comparuerit, ſi ſemel perſonaliter citatus fuerit.

Glo. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Citationis certum aliquem modum præſcribere poteſt Princeps vel lex ipſa.*
2 *Citandus, quo in loco ſit perquirendus, & quid ſi nullam habeat certam habitationẽ, vel extra dominium habitet. nu. 3. & 15.*
4 *Citandi modus quis, & qualiter obſeruandus.*
5 *Citatio voce tubæ quando facienda, & de ea quæ fit ſonitu campanæ, vel cornu ad ignem extinguendum.*
6 *Teſtium citationi adhibitorum nomina exprimenda.*
7 *Citationis copia oſtio affixa ſi ſtatim amoueatur, non erit valida citatio. & nu. 12.*
8 *Conſanguineorum ſeu amicorum vocatio vbi requiritur ſufficit generalis vocatio, hi non admittuntur ad defenſionẽ ſine cautione de iudicato ſoluendo. nu. 9.*
10 *Communiſta perſona nomine collegij, ſeu vniuerſitatis conuentorio agens, ſatiſdare debet de rato, & quid præterea.*
11 *Citationis copia affixio ad domum, ſeu fores pallatij facit vt præſumatur citatum peruenisse ad notitiam citati.*
13 *Citationis defectus inſanabilis, ideo forma ad citandum data diligenter obſeruanda alios nulla redditur. nu. 14.*
16 *Contractus ratione quis ſubijcitur iuriſdictioni iudicis loci contractus. idem ratione delicti.*
17 *Citatio contra non ſubditum iuriſdictioni iudicis citantis eſt nulla; & quid ſi quis ſe ſubmiſerit vbique locorum poſſe conueniri. nu. 18.*
19 *Debitor conueniri nequit in loco vbi ſe obligauit ſoluere, niſi ibi inueniatur, etiamſi ſe ſubmiſerit vbique locorum poſſe conueniri. & ſententia Senatus ad hoc. nu. 28.*

H
1 NOn vaglia] Princeps, vel lex municipalis ſtatuere poteſt certum citationis † modum. Bald. in l. 1. num. 7. C. quomo. & quand. iud. quum obſeruationi vnius modi, magis, quam alterius non adſtetur. Oldr. conſ. 43. num. 1. vnde Princeps hic tradit formam, quod citatio vlla non valeat facta ad domũ illius quam tunc non habitat in ius vocatus, ſed alibi habet manſionem. Qui plura habet domicilia citan-
2 dus eſt, ac eo loco perquirendus † vbi cum ſua familia degit. Bar. in l. 4. §. prætor. ff. de damno infect. & in l. 1. ff. de lib. agnoſc. alioqui citatio nulla eſt; Abb. in c. cautam. de dolo, & contuma. Bart. in l. quod ſi dubitet. ff. de acquire. hæ. ed. latè Tiraq. de retrac. lign. §. 9. glo. 2. num. 23. & 25. Requiretur igitur ad domum, quam habitat, vbi ſi perſonaliter
3 apprehendi non poterit, ſi domum, & certam † habitationem non habuerit, aut extra dominium habitet, citatio exequetur per tubetam, vel nuncium modo ſequenti. Illius decreti fecit mentionem. Menoch. de recup. poſſ. remed. 8. num. 116. Nam qui certa caret habitatione, nõ eſt per totam ciuitatẽ, vel prouinciam inquirendus, ſed in ſua domo, vbi aliquando moram traxit. glo. in §. ſi vero. in auth. de exhib. reis. Bal. in l. conſentaneum. C. quomo. & quan. iud. Roman. conſ. 454. Tiraq. de retract. lig. §. 8. glo. 2. num. 49. Modus autem prædictus citã-
4 di † hic erit. Primo, quòd citatio fiat ante domum quam habitare conſueuerat. Secundo præſentibus duobus vicinis, vel ipſis deficientibus alijs duobus. Tertio ſi nunquam habitaſſet in dominio ſuæ Celſitudinis, citabitur coram palatio Magiſtratus per tubetam alta voce, præcedente prius ſonitu tubæ; vel ſi deficiat tubeta, per nuncium. Quarto clamabitur citari talem ad comparendum coram tali iudice reſponſurum petitioni talis infra terminum dictum quindecim, quod ſi aliquis cognatus, vel amicus illius pro eo comparere voluerit, veniens admittetur ad ſuas faciendum defenſiones, & oppoſitiones præſtita idonea cautione, quòd citatus habebit pro bono, & valido id totum, quod ipſo pro defenſione faciet. Quinto hoc facto affiget ianuæ, ſeu parieti domus (ſi ibi citationem fecerit) aut parieti palacij, ſi coram palacio, actum citationis vel modo prædicto, breue vnum, quo contineatur
5 tur tenor citationis. Citatio hæc voce tubæ, † vel præconis eſt omnium vltima. Bart. in extra. ad reprimi. in verbo per edictum. Bal. in l. vt perfectius. C. de ann. exce. Tiraq. de retract. lign. §. 9. glo. 3. Fit etiam citatio ſonitu campanæ, vt congregetur vniuerſitas. cap. in cauſis. §. mnneij. vbi Abb. & alij. de elect. Bal. in Authen. qui ſemel. C. quom. & quan. iudex. Marſil. in l. de vnoquoque. ff. de re iudic. citatur quis populus cornu ad ignem extinguendum. glo. in l. 1. ff. de off. præfect. vigil. coram duobus vicinis citatio prædicta exequitur, vel coram duo-

bus

busalijs,ſi vicini deficiant. Nec ſuſtineretur relatio
nuntij, quòd citaſſet coram duobus vicinis ſine eo
6 rum nominis † expreſſione. Rebuff. in tract. de ci-
ta. art. 11.glo. 4.nu. 6. Quibus non adhibitis citatio
corrueret vti legi contraria . l. non dubium . C. de
legib. Affigitur copia oſtio, ſeu parieti. Bald. in l. vt
perſectius.C.de ann. excep. Mar. tit. de citat. nu. 83.
Menoch. d. remed.8.num.216.quòd ſi ab oſtio ſta-
7 tim ſublata † eſſet, non diceretur citatio competē-
ter facta. Felyn. in cap. ex parte decani. col.4.num.
7.verſi. reuocatio procuratoris de reſcriptis. Quòd
attinet ad vocationem conſanguineorum, vel
8 amicorū, ſufficit generalis † vocatio ſine alia ſpe-
cifica nominatione. Bart. in l. hæc autem.ff ex qui
bus cauſ. in poſſ. eat. Bald. in auth. ſed cum teſta-
tor. C.ad leg. Falcid. Rebuff. de citat. art. 11. glo.1.
Iſti amici, qui defenſionem ſuſcipient, ſine cautio
9 ne de iudicato † ſoluendo non admittuntur. l. exi-
gendi. vbi Iaſ. num. 2. C. de procura. vbi quinque
10 modis limitat. Coniuncta † perſona coniunctorio
nomine agens ſatiſdare debet de rato. l. maritus.C.
de procur. ac ſe defenſuram in cauſa reconuentio
nali. l. ſed & hæ. in princip.ff.de procur. Nec procu
ratorem pro coniuncto poteſt conſtituere, Rom.
ſingu.674.Fely. in ca cum I. & A. col.5.de re iudic.
Purp. in addi. ad Iaſ. in d. l. exigendi. in prin. Sed
an hoc etiam procedat lite iam conteſtata viden-
dus. Iaſ. in l. quod quis. verſi. ſeptimo fallit. C. codē.
titu. de procur.

11 Affixio copiæ † ad domum, vel ad fores pallacij
facit, vt inde citatio præſumatur perueniſſe ad no
titiam citati. Bart. in extrauagan. ad reprim. verſi.
publicè, &c. poſita in loco patenti, non in angulo,
aut ſub oſtio. Bal. in l. ſed ſi pupillus. §.de quo palā,
ff. de inſtit. act. Ang. in §. omnes. in auth. de litig.
Fely. in c. ex parte decani. col.4.de reſcri. Tiraq. de
retr. lign.§.9.glo. 3.nu. 9. Et quòd dictum eſt ſupra
12 non afficere, ſi à loco ammoueatur, intelligitur ſi
confeſtim ammota ſit, quia ſufficit, vt tantum di-
mittatur, vt veriſimiliter ſcire id potuerit citatus.
Bal. in l. ſed ſi pupillus. §. proinde ſi dominus. ff. de
inſtit. act. Abba. in ca. vlti. de eo qui mitt. in poſſ.
facta, vt ibi inquit, appoſitione copiæ hora, ac tem
pore cōgruo. Felyn. in d. cap. ex parte. col.3. verſi.
& nota quod talia, &c. Intempeſtiua diceretur, ac
incongrua hora nocturna, & ſerotina. Tiraq. vbi
ſupra nu.12.abſque eo tamen, quod neceſſe ſit nun
cium referre, quanto tempore copia, ſeu ſchedula
ipſa in pariete remanſerit. Bart. in extrauag. ad re-
prim. in d. verbo publicè. Affl. in conſtitut. Cicilię.
incip. citationis literæ. col.4. in quinto notab. quia
minimè neceſſarium ſit ibi remanere appoſitam,
quantum eſt terminus citationis, ſed id remittitur
iudicis arbitrio. Bar. in d. verbo publicè. Afflict. in
d. conſtit. num. 10. Et quum illius ablatio delictum
ſit, l. ſi is id quod, ff. de iuriſd. omn. iudi. non præſu
mitur niſi probetur. Bart. in d. verbo publicè. &c.
Vnde ſi citatus vellet impugnare citationem de
nullitate ea ratione, quòd copia exiguo tempore
remanſiſſet appoſita, amotionem probare tenere-
13 tur. Poſtremo notandum eſt defectum † citatio-
nis eſſe inſanabilem. l. de vno quoque actu. ff. de re
iudic. c. paſtoralis.§. cæterum. & ibi Imo. nume.52.
de re iudica. Vant. in tracta. de null. titu. de nullit.
ex defect. cit. quare ſi data ſit forma citandi illa dili
14 genter † obſeruanda eſt alioqui citatio redditur
nulla. Tiraq. de retract. lign.§. 8.glo. 3. vbi multos
adducit.

Item quatenus in textu diſponitur de forma ci-
15 tationis eius, qui nunquam habitauit † in domi-
nio ſuæ Celſitudinis, intelligere oportet de illo qui
in dominio ipſo contraxit, vel deliquit. Nam ratio
16 ne contractus † quis ſubiicitur iuridictioni iudicis
loci contractus. l. hęres abſens.§.1.ff. de iudic. Item
ratione delicti. Authen. qua in prouincia. C. vbi de
cri. ag. opor. Secus ſi quis intendat procedere, &
experiri contra non ſubditum, qui nec contraxerit
17 nec deliquerit. Nam contra huuc non † ſubditū
iuriſdictioni iudicis citantis nulla eſſet citatio. l. ne
que. C. qui dare tuto. & ſtatuta intelligi debeant ſe-
cundum diſpoſitionem iuris communis. l. 2. C. de
nox. aliasq; nulla ſit nullitas maior, quàm prouue-
niens ex defectu iuriſdictionis. clem. 1. vbi Card. &
Anch. de ſequeſtr. poſſ. & fru. Ancha. conſi. 272.
Alex. conſi.77.vol.2. Sed quid ſi alibi ꝯxit, & ſub-
18 miſerit † ſe vbique locorum poſſe conueniri, an
poterit hic citari ſeruata hac forma, videtur, dicē
dum, quod non poſſit conueniri vbi non inueni-
tur, non obſtante hac ſubmiſſione. Barto. & Iaſ. in
l. ſi conuenerit. ff. de iuriſdict. omn. iudic. hunc etiā
non poſſe ſub hac citationis forma conueniri, ſi
abſens ſit, ne inducatur legum correctio. l. præci-
pimus. C. de iudic. cum limitationibus tamen de
quibus per Iaſ. in d. l. ſi conuenerit. & Couar. lib.
Prac. qq. cap.11.num.4.& quamuis ibi quis contra
19 xiſſe intelligatur vbi ſoluere ſe obligauit. † l. con-
traxiſſe. ff. de act. & oblig. ibi tamen non conueni-
tur, niſi ibi conuentus. l. hæres abſens. ff. de iudic. c.
Romana. §. contrahentes. ff. de foro comp. lib. 6.
Iaſ. in d. l. ſi conuenerit. nume.39.ff. de iuriſd. om.
20 iud. & ita iudicauit prima claſſis Senatus † inter
Dominum Antonium Planum mercatorē Tau-
rinenſem ex vna, & D. Io. Franciſcum Reſanum
Pinerolienſem ex altera, in qua annullauit acta ge
ſta contra curatorem datum Domino Hieroni-
mo. Sexto debitori vtriuſque ipſorum, quum eſſet
forenſis, nec contraxiſſet in hac patria licet eſſet
conuentū inter eum, & Reſanum, vt vbique loco-
rum poſſet conueniri. vt ſex ſententia dic.
Martij 1588. lata.

Glo. IX.

SVMMARIVM.

1 *Fieri quod vno die debet ſi alio fiat pro non facto habetur.*
2 *Citatio per litteras ſubſidiales quando, & quomodo fa-
cienda.*
3 *Nuntio creditur de licentia à iudice requiſito obtenta.*

1 ALcuno] ſi intra terminum dierum 15.
nemo comparebit, vltimo die ipſorum
15. dierum repetetur citatio eiſdemmet
modis, quibus facta eſt prima, dato etiā
alio termino aliorum 15. dierum peremptorio ad
1 comparendum. Quod vno die fieri † debet, ſi alio
fiat, pro non facto habetur. Bald. in c. cum M. col.
4.de conſtitu. Fely. in ca. conſuluit. col.1.de off. de
legat. Alex. in l. qui ante. col. fin. de verb. ob. Qui-
bus ambobus terminis decurſis non comparente
citato procedetur, ac illi prouidebitur, vt dicetur
infra titulo *Della legitimatione delle perſone.* Concedi-
tur etiam facultas iudici abbreuiandi hos duos ter
minos, quando certa erit habitatio citati ſecundū
ſuæ habitationis diſtantiam à loco tribunalis, quo
2 caſu citari etiam poterit per literas in iuris † ſub-
ſidium. Requirit etenim tunc iudex alterius terri-
torij iudicem, vt permittat citari reum in ſuo terri
torio, & valet hæc citatio. l. 1. §. 1. vbi Bar. ff. de req.
reis. Iaſ. in l. fin. nume. 24. ff. de iuriſ. om. iud. Soc.
conſ. 163. num. 20. vol. 2. not. in clem. paſtoralis. de
re iudic. de licentia autem ab ipſo iudice requiſito

obtenta

3 obtenta, credit̃ † nuncio referenti, alias non. Corn. conſi. 79. num. 6. vol. 3.

Glo. X.

SVMMARIVM.

1 *Citatio minorum 25. annis maiorum tamen ſeptennio, quomodo facienda.*
2 *Citatio minoris ſeptennio, in perſonam tutoris facienda.*
3 *Citari vnum ex pluribus contutoribus pupilli an ſufficiat.*
4 *Minores ſeu pupilli curatoribus, & tutoribus carentes quomodo citandi.*
5 *Infantes qui fari non poſſunt, quomodo citandi, & practica ad hoc remiſſiuè.*

R MInore] Si mouenda ſit lis contra pupillū,
vel minorem non excedentem annos
viginti, maiorem tamen ſeptẽnio, cita-
1 bitur † ipſe, ipſiuſque tutor, vel curator,
dimiſſa vna copia pupillo, vel minori, & altera tu-
tori, vel curatori: qđ ſi perſonaliter non inueniatur,
ſeruabitur forma ſubſcripta. Si tutoribus, & cura-
toribus careant, citabuntur in loco eorum duo ex
proximioribus ipſorum. vel duo vicini, ſi proximi-
ores non habeant, & dabitur curator liti. Si vero pu
pillus erit minor ſeptennio. ſufficiet citare tutorẽ,
&c. Qui pupillo litem mouere intendit, debet in-
quirere, an infans ſit, vel ne. Siquidem ſi infans ſit,
citationem contra illius tutorem dirigat: quia quũ
minor ſeptennio citari nequeat, ſed tutor p eo. l. 1. §.
ſufficit. ff. de adm. tut. Bar. & Caſtr. in l. 2. ff. de cond.
furt. Si citabitur ipſe infans, & non tutor citatio
erit nulla. Alex. & Iaſ. in l. neque impuberes. ff. de in
ius voc. Neuiz. conſi. 17. num. 1. Afflic. dec. 262. Pu-
2 pillus autem ſcilicet maior infante citari † poteſt,
3 ac illius tutor, & inter plures ſufficit citari † vnum
ex eis Salic. in l. 1. C. ſi ex plur. tut. Neuiz. conſi. 17.
num. 7. quia pugnant dd. an ſolus, vel illius tutor,
vel ambo citandi ſint. Imol. Rom. Alex. Aret. & Iaſ.
in l. ſi ex legati cauſa. ff. de verbo. oblig. controuer-
ſia decreto hoc dirimitur, quo cauetur vtroſque
citandos. Dicenturque ſimul citati, ſi vno die am-
bo citentur, licet diuerſis horis. Spec. in tit. de arbitr.
§. 7. ver. quid ergo. &c. Copia citationis ac reſcripti
vtrique dimitti debet. c. cum cõtingat. de reſcr. glo.
in cap. cauſam in verbo porrecto. de elect. Verum
quia pluribus vicibus contigit pupillos carere tuto-
ribus, aut minores curatoribus, ideo diſponitur tũc
4 citandos proximiores † late Neuiz. conſi. 17. num.
42. quorum appellatione hoc caſu fœminæ non
continebuntur, quæ tutelæ, vel curæ officium gere-
re non poſſunt, niſi eſſent mater, aut auia. auth. ma-
tri. C. quand. mul. off. tut. fung. Dec. in l. 1. C. vnde
vir, & vxor. non exiſtentibus proximioribus voca
buntur, vnico tamen contextu ſecundum ordinẽ
iuris, vt in vocatione præferantur proximiores vi
cinis, ac etiam in electione, & ſi in litera, ſeu copia
citationis ordo eſſet præpoſterius, intelligerentur,
tamen primo vocari proximiores, inde vicini ex
his quæ nor. Bar. in l. 4. §. Prætor ait. nu. 3. ff. de dam.
infec. Nemine autem ex ijs comparente puberi, &
pupilli non infanti decernitur curator ad litem.
Spec. tit. de actore. verſ. tutores, qui ſimpliciter de
cretus ad omnes lites datus intelligitur Barto. in l.
qui habet. §. ſi. ff. de tutel. qui ſatiſdare tenetur pupil
li ſaluam fore. Barto. in l. 1. ff. de cur. bon. dando.
Ange. in l. 1. C. qui pet. tut. Decernitur nempe is
quem ipſi eligunt, aut ſibi dari petunt ſinautẽ ipſe-
met iudex conſtituet. l. 1. & ibi Salic. C. qui pet. tut.
glo. in l. qui habet. §. ſi pupillus. ff. de tutel. Imo. in
l. ſi finita. §. ſin autem ſtatim in fin. ff. de dam. infec.
5 infantibus vero † qui fari non poſſunt, nec in ius
vocari. l. neque. ff. de in ius voc. Curator dari non
poteſt. d. §. ſi pupillus. prouidetur de curatore per
iudicem ad petitionem actoris, vel obtineat, & ci-
tari faciat conſanguineos, vel amicos ad defenſio
nem illius. Fab. in §. inuiti. inſtit. de curat. Alex. in
l. 1. §. ſufficit. ff. de adm. tut. extat dec. Exc. Caſchi.
in terminis, quomodo infanti prouideatur. 89. Ne
uiz. conſi. 17. numer. 26. & 29. vbi docet practicam
& illis nõ comparentibus requirat ſe mitti in poſ-
ſeſſionem bonorum ex l. hoc autẽ. & l. apud Iulia-
num. ff. ex quib. cauſ. in poſſ. ea. Ita Car. in Rit. mag.
cur. 261. colligitur idem ex dec. Afflict. 262. quæ du-
bia hic ceſſant attento decreto. quo forma citandi
præſcribitur.

Glo. XI.

SVMMARIVM.

1 *Tutor finita tutela quid agere debeat vt liberetur ab ea.*
2 *Curatorem puberes inuiti non accipiunt præterquam in litẽ.*
3 *Tutor an excuſandus ſi pubes recuſet ſibi curatorem bonis decerni.*

L SProueduti di Curatore] pupilli. pupil-
læq; cum puberes eſſe ceperint à tutela
liberantur. §. 1. inſtit. quib. mo. tut. fi. Qua
1 finita tutores † puberem monere de-
bent. vt ſibi curatorem petat. l. ita. §. ſi
tutor. vbi glo. ff. de adm. tut. quum huiuſmodi æta-
tis conſilium fragile ſit. & infirmum multis cap-
tionibus ſuppoſitum, multorũque inſidiis expoſitũ.
l. 1. ff. de minor. Quare hic conſtitutum eſt nũquã
tutores ab onere tutelæ liberatos donec puberi pro-
uiderl fecerint de curatore. Sed quum curatorem
2 † puberes inuiti non accipiant præterquam in litẽ.
§. inuiti. inſt. de actio. erit excuſatus tutor, iudicio
meo ſi fecit quod potuit, & per ſe non ſtetit, ſed per
3 puberem. qui recuſaſſet † ſibi curatorẽ quoad bo-
na decerni. arg. l. in iure ciuili. ff. de reg. iur. ita glo.
& Barto. in dict. l. ita. §. ſi tutor. ff. de adm. tuto.

Glo. XII.

SVMMARIVM.

1 *Furioſus infanti, & mente capto æquiparatur.*
2 *Prodigus pupillo ac etiam furioſo.*
3 *Fatuus furioſo, infanti, mente capto, & ſimilibus æquiparatur, & ſibi curator decernitur.*
4 *Citandi quomodo ſint furioſi, mente capti, prodigi, & ſimiles.*

M DE citar furioſi] Furioſus † infanti æqui-
1 paratur. l. 1. §. adipiſcimur. ff. de acq. poſſ.
& furioſus mentecapto. §. ſed & men-
tecaptis. inſt. de cur. Bald. in l. 2. C. de cur.
fur. Dec. in l. furioſum. C. qui teſtam. fac. poſſ. & pro
2 † digus pupillo. l. Fulcinius. §. adeo. verſ. planè. ff. ex
quibus cauſ. in poſſ. eat. in l. certi conditio. §. quo-
niam. vbi Alex. & Dec. num. 9. ff. ſi cert. pet. imo etiã
furioſo. d. §. adeo. & l. is cui bonis. ff. de verb. obli. iis
3 ſimiles ſunt fatui † quibus etiam curator decerni-
tur. l. 2. ff. de poſtul. Dec. in l. furioſum. C. qui teſt. fac.
poſ. Ad citandum, ac ad procedendum contra hos
4 † omnes idem ſtylus obſeruabitur, qui conſtitutus
eſt contra infantes, ſeu minores ſeptennio. Sicut
iſtis omnibus de iure: pariformiter curator decer-
nitur. §. furioſi quoque. inſt. de cura. & tot. titu. C. de
cur. fur.

Glo.

Glo. XIII.

S V M M A R I V M.

1 *Citandi proximiores ab inteſtato priuſquam creditores in poſſeſſionem bonorum defuncti mittantur.*
2 *Bona vacare prius conſtare debet, quam ex primo decreto*
3 *quis in poſſeſſionem mittatur, & quando bona vacare dicantur. num 3.*
4 *Curator bonis decernitur, ſi poſt primum decretum creditores inſtent bona vendi, vt ſibi ſatisfiat.*
5 *Defunctum ſine hærede deceſſiſſe, quando conſtare dicatur,*
6 *Citatio hæredum, quando ad domum defuncti facienda.*

N C L'heredi] vocandi aliquando in iudi-
cio ſunt hæredes alicuius, qui ſi adhuc
incerti ſunt, tunc citabuntur proximio
1 res † ad quos eius ſpectat ſucceſſio, aut
citatio fiet ad eius domum modo ſupradicto. Non
ſunt mittendi confeſtim creditores in poſſeſſionẽ
bonorum defuncti, niſi conſtet primum bona va-
2 care † quod tunc demum conſtare dicitur, ſi re-
quiſiti ſint ſucceſſuri ab inteſtato. l. 1. C. de ſucc. ed,
l. 1. & l. ſi diu. de cur. bon. dand. & inter eos nomi-
natim illi, qui primum ſuccedendi obtinet gradũ,
l. 1 in fin. ff. de ventr. inſpic. Nullo comparente bo-
3 na vacare † dicuntur, vt mittantur in poſſeſſionem
bonorum quoad primum decretum, quod ſi quis
vlterius progredi intendat, ac bona vendi, vt ſatiſ-
4 fiat creditoribus decernitur curator, † eſt doctr.
Barto. in l. ſi bona. C. de bon. auto. iud. poſſ. factis
etiam proclamationibus, an quis velit eius eſſe hæ
res. Bart. Caſtr. & alij in l. ſancimus. §. cum autem,
C. ad Trebel. alioqui non diceretur conſtare defun
5 ctum ſine hærede † deceſſiſſe. Caſtren, in l. ſi quis
apud. §. ſi reus. ff. iudic. ſol. ſi actor etiam dum exhi-
bet petitionem ſuam iurabit ſe vſum omni dili-
gentia, pro cognitione earum perſonarũ, ad quas
ſpectat primum ius ſuccedendi, nec inueniſſe, fiet
tunc citatio ommiſſis illis proximioribus ad do-
6 mum † defuncti forma, vt iam dictum eſt declara
ta, contra abſentes extra ditionem ſuæ celſitudi-
nis.

Glo. XIIII.

S V M M A R I V M.

1 *Citatio quomodo facienda, cum vocantur intus Communitas, Vniuerſitas, Collegium, Hoſpitale, Eccleſia, & ſimiles.*
2 *Clauſula quod citatio facta in perſonã vnius tantum valeat, &c. ſub nomine Principis ſolum apponitur.*

O C Ommunità] cum in ius vocantur com-
1 munitas. † vniuerſitas, collegium, hoſpi-
tale, eccleſia, ac ſimiles, citatio fiet in per
ſonam ſyndicorum, conſulum, rectorũ,
aut aliorum officialium conſtitutorum ad defen-
ſionem, ac adminiſtrationem dictarum vniuerſi-
tatum, & corporum, &c, eſt controuerſia inter
ſcribentes de modo citandi vniuerſitatem Bart. in
l. fi. ff. quod cuiuſq; vni. concludit citandos eos, qui
ciuitati, vel vniuerſitati præſunt. l. municipes. ff. de
cond. & demonſt. l. non poteſt. ff. de regu. iur. Sed
Ang. conſi. 216. & in l. 1. §. in omnibus. ff. quod cu-
iuſq. vniuer. nom. Guid. Pap. q. 321. ſufficere aiunt
citationem ſolius ſindici, vel alterius adminiſtra-
toris, huncq; & non alium eſſe iudiciorum more
teſtatur Alberic. quem refert Cagn. in d. l. non po
teſt. huic contrarietati decretum occurrit præſcri-
bens formam, quæ eſt ſtatuentis arbitrio. Bal. in l.
C. quom. & quan. iud. vel ſi vbi nullum extat de
cretum literis citatoriis ſub nomine Principis con
2 ceſſis, clauſula † apponatur, quòd citatio facta in
perſonam vnius ex conſulibus, vel ſyndicis tantũ
valeat, ac ſi tota ipſa vniuerſitas citata foret, Cagn.
in d. l. non poteſt. Dictum eſt ſub nomine Princi-
pis, quia iudex inferior non poſſet alterare modũ
citandi a lege introductum, nec licet iudicibus da-
re aliam formam citandi, quam decretis ſtatu-
ta ſit,

DELLE RELATIONI.

SArà obligato ogni meſſo giurato di ſcriuer la relatione di dietro à le ſpalle delle lettere, ò della commiſſione citatoria, reſtituirla alla parte, che ha fatto far la citatione innanzi al termine, nel quale ha da comparer il citato, & deſcriuerà in eſſa relatione il giorno, & il luogo, nel quale fu fatta la citatione, & i nomi de' teſtimoni, che furono preſenti, & il modo, che ha tenuto in farla, cioe, ſe l'ha fatta perſonalmente, ò a la caſa, però in queſto ſecondo caſo, farà atteſtatione della debita diligenza, che ha fatto per ritrouar la perſona, & come per non hauerla potuta ritrouare ha fatto la citatione a la caſa, doue egli habita al preſente, poſta in tale contrada, che ha i tali vicini, in perſona del tale, per eſſempio, ſuo fratello, o ſuo figliuolo, o moglie, o ſeruitor di caſa, narrando come hauendolo interrogato, doue foſſe colui, che ſi ha da cittare, gli ha riſpoſto di tal maniera, & che inteſa la riſpoſta, gli ha dato, & laſciato la copia della citatione, hauẽdogliela prima letta, & ordinato di darla, & notificarla ad eſſa perſona, cõtra di cui e ſtata data, accioche non ſia contumace, in preſenza de' tali teſtimoni: & ſe per caſo haueſſe trouato la porta ſerrata, atteſterà, che per non hauer potuto entrar in caſa, ha attacato la copia alla portá, hauendo prima letto il tenore d'auanti à i tali teſtimoni, & non trouandoſi eſſa relatione poſta ne gli atti in queſta forma, ſia la citatione di niun Valore, & il meſſo condannato nelle ſpeſe intereſſi, che ne veniſſe à patire la parte.

Quando il giorno del termine e feriato,[b] ſempre s'intenderà eſſer prolongato al primo giorno ſeguente giuridico, Et in ogni termine dato, e limitato, ò dalla legge, ò dal giudice, non ſi conterà il giorno,[c] nel quale s'e fatta l'aſſignatione, & il commandamento, ma reſterà eſcluſo.

DE RELATIONIBVS.

Titulus Quartus.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Nuntij conſtitutio eſt in iudicis poteſtate.*
2 *Apparitorum plures ſpecies: quúe dicantur. numer. 3. & quomodo hodie deno minentur. num.4.*
3 *Oſtiarij, conſilij, Status, & Senatus, quia ſatis cogniti nullum ſignũ deferunt; citant nullis adhibitis teſtibus nu.6.*
7 *Verba cui non conueniunt, non venit in diſpoſitione.*
8 *Apparitores proprie ſunt ſatellites, & vnde denominentur, & quale horum officium.*
9 *Nuncij ferunt ſigna varij coloris.*
10 *Citationis tres ſunt partes.*
11 *Relatio nuncij quomodo facienda, quid continere debeat, vt ſit valida. num.12.*
13 *Nuncio referenti citatum reſpondiſſe ſe nolle comparere, an credendum: & quid ſi ſe verberatum dixerit. num.14. & an ſi ſe mandatum ad citandum habuiße de quo non cõſtet dixerit. nu.15. & quid ſi pars neget ſe citatam. nu.16.*
17 *Relatio nuncij clara eſſe debet. & quæ obſcura ſit cenſenda, & quid ſi referat ſe citaße, prout in mandatis habuit. nu. 18 & quando illi credendum. nu.19.*
20 *Nuncius falſam faciens relationem qua pœna puniendus.*

A MEſſo iurato] omnis nuncius iuratus. cõ
1 ſtitutio nuncij † in iudicis eſt poteſtate.
l.2.C.de ſport.§.neceſſarias. in auth. de
indic. Bart. in ext. ad reprim. in verbo
per nuncium. A quo iudex ipſe exigit
iuramentum, quod fungetur officio ſuo fideliter.
argum. l. comparationes.C. de fide inſtrum. l. hac
edictali.§.his illud.C.de ſecun. nup. Barto. in d. ver
2 bo per nuncium, ſicut apparitorum † plures ſunt
ſpecies. Aliqui apparitores præfec. præt. Alij præfec.
vrb. Alij proc. Alij comitis Orient. vt ſuis tit.
de omnibus iſtis apparitor. C.lib. 12. & ij apparito-
3 res † dicuntur, qui reos ad iudicis conſpectum ap-
parere compellebant. l.2.C.de app. præfect. ann. §.
ex prouinciali. in auth. de defenſ. ciuita. l. 2.C. de
ſport. Luc. de Pen. in l. 1. C.de appar. præf. vrb. lib.
4 12.Ita nunc plures ſunt in hoc genere † officiales.
Primo oſtiarij Sacri Conſilij ſtatus Secundò oſtia-
rij Excellentiſs. Senatus. Tertio oſtiarij Ill. Came-
ræ. Quarto milites Illuſt. Capitanei iuſtitiæ. Quin-
to nuncij iudicum. Oſtiarij ipſi ſunt viri egregij,
5 nec aliquot ſignum † ferunt, dum exequuntur mã
data ſuorum magiſtratuum, quaſi ſatis cogniti ſint
ac ita certi, vt maiore non egeant certioratione
hi contra quos mandata exequuntur. Bart. in l.no
men.C. quæ res pign. oblig. poſſ. l. denunciaſſe. in
prin. de adul. l. qui abſentem.ff.de procur. l. libera.
C. de ſentent. vendicantque ſibi auctoritatem ci-
6 tandi nullis adhibitis teſtibus, † quaſi non includã
tur decreto ſupra conſtituto titulo proximo.§.*tutte le citationi*. & meritò: quia decretum loquitur de
nuncijs iuratis, qui ſecundum communem loquẽ
di vſum, intelliguntur nuncij curiarum iudicum
ordinariorum, quibus propterea oſtiarijs decreti
7 verba, cum non conueniant, † non continebun-
tur ipſius decreti diſpoſitione. Barto. in l. 4. §. præ-
tor ait. in ſi. ff. de damno infect. Milites verò iuſti-
tiæ exequũtur mandata in perſonas reorum, & cõ
pellunt reos cõparere perſonaliter quos, proprius
mihi videtur, poſſe nũcupari apparitores. vt habe
tur. 1. reg. c 19. Miſit Saul. apparitores, qui raperent
Dauid. Luc. de Pen. d. l. 1. Nam iſti verè compellunt
reos, vt dixi, aut illos in carceribus conſtituunt, ac
8 detrudunt. Dicunturque ſatellites, † qui ſontibus
capiendis præſunt. ac apparitores, qui ad obſequia
curiæ præſto appareant. c. tua.§.fin.de homic. iſtis
inferuntur verbera reis. §.ſi verò. in auth. de teſtib.
Paris de Put. de ſynd. in l. 1. c. 2. Alias quum officiũ
iſtorum odioſum ſit, denominationibus contume
lioſis vulgo appellabãtur. Quod Sereniſſimus Dux
quondam Emanuel Philibertus, nunquam deden
dæ memoriæ edicto pœnali prohibuit, voluitque
illos vocari milites iuſtitiæ. Quantum ad nuncios,
9 illi ferunt ſigna, vel veſtes duplicis, ſeu varij † colo
ris. Bar. in l. prohibitum.C. de iure fiſc. dixi tit. ante
cedenti. poſſuntque ad hoc officium conſtitui vilis
perſona, quum; vt plurimum exerceatur a viliſſi-
mis, ſeu humilimis perſonis. Bar. in extrau. ad repr.
verb. per nuncium, &c.
Reſpectu relationis nuncij. Sciendum eſt citatio
10 nem habere tres † partes, ſcilicet iudicis commiſ-
ſionem: executionem citationis, & nuncij relatio-
nem. Dec. in c. quoniam contra. nu.25.de probat.
11 Rol. conſ.94.num.10.vol.2. Relationem † hanc ex
forma decreti ſcribere tenetur nuncius ipſe a ter-
go literatum: quod intelligendum eſt, ſi ſcribere
ſciat, àliàs vſus recepit, vt referat notario ipſam re
lationem ſcribenti, ac ſubſcribenti. quo facto nun
cius reſtituit literas exequutas. ita congruo tempo
re, vt poſſint exiberi iudici, ac die aſſignato accuſa
ri contumacia partis citatæ non comparentis. ad
12 effectum cuius rei relatio continere † debet ad va
liditatem ipſius, diem, ac locum. Bal. & Præp. in c.
cum parati de appel. locum ideſt vbi exequuta fuit
citatio, ſi reus non fuit perſonaliter apprehenſus,
exempli gratia ad domum ſolitæ habitationis.
Bar. in l. quod ſi dubitet. ff. de acqui. hære. Alex. cõſ.
2. vol.3. Nomina teſtium, non quod ipſi ſe ſubſcri-
bant, ſed quod nuncius in relatione declaret nomi
na, & cognomina eorũ. Rebuff. titu. de citati. art.
11. glo.4. nu.16. Si in perſonam rei citationem non
ſit exequutus, referre etiam debet ſe vſum diligen-
tia, vt illum inuenitet. Bar. & Alex. in l.4.§.prætor
ait. ff. de damno infec. Alex. conſ.2. vol.3. Item cui
de domo rei copiam dimiſerit, ac illi impoſuiſſe
vt copiam, ſeu citationem reo notificarẽt, ac quid
iſte reſponderit. Rebuffus in tracta. de citat. articu.
2. gloſſ.3. num.9.
13 Nuncio autem referenti † citatum, Reſpondiſſe
nolle comparẽre, an credatur eſt controuerſia in-
ter Doctores. quorum numerus pro, & contra vi-
deri poteſt apud Gabr. In ſuis commun. concluſio.
tit. de citat. concluſio.4. vbi ſcribit ſequens opinio-
nem Abb. in c. cum parati. col. penul. de appel. &
Tiraq. de retract. lign. §.8. glo. 9. nu. 19. relationem
huiuſmodi præſumptionem inducere, ſi inde cita
tus non compareat, reſponſionis prædictæ. Aſſerẽ
14 ti † ſe verberatum non creditur, quum id egredia-
tur terminos ſui officij. Caſtren. conſ. 265. vol. 2.
Corn. conſ. 79. vol. 3. Iaſ. in l. age. C. de tranſactio.
Guido Pap. deciſi.62. Gabr. dicta concl. 4. Minusq;
15 ſi dixerit habuiſſe † mandatum ad citandum, de
quo non appareat. Barto. in l. 1. §. cura carnis. ff. de
offic. præfect. vrb. Caſtr. conſ.165. vol.2. licẽt in ci-
uilibus cauſis aliter ſcripſerit. Bald. in l. neminem.
num.3.C. de exhiben. reis. ſeruari de conſuetudine
ſcilicet, vt illi de commiſſione, ſicut de citatione
credatur, niſi citatus perſona eſſet digna, quæ nega
16 ret † citationẽ. Guid. Pap. q.628. Gabriel. dicta con-
cluſio.4. In minimis verò cauſis creditur pro nun-
cio atteſtanti de commiſſione. Bar. in extrauag. ad
reprim. in verbo per nuncium. in fi.
17 Debet in ſumma claram † relationẽ facere, non

obſcurè,& obſcura cenſeret, ſi diceret ſe citaſſe, vt
18 in mandatis, † vel vt ſibi mandatum fuit. Belam. deciſ.15.de re iudic. Alexan. in d.l.4.§. prætor ait.& conſ.137.volum.2.cuius contrarium tenuit. Socin. conſi.56.vol.4. quod credo verius conſtito de mandato ipſo: quum paria ſint, aliquid eſſe certum ex ſe, vel per relationem ad aliud.l. certi conditio. ff.ſi cer.pet.ſecundum hanc tamen diſtinctionem, quã fecit Mandoſ.ad Roman.conſ.497.Primo aut retu
19 lit ſe citaſſe,† & tunc in citatione non præſumuntur omnes ſolemnitates, interueniſſe ſecundum magis communem. Secundò aut refert ſigillatim ea, quæ fecit, concernẽtia officium ſuum, & illi creditur. Grat.conſi.30.lib.1.Tiraq.de retr.tit.1.§.8.gl. 9.nu.10.Tertio aut ſimpliciter refert ſe requiſita ſeruaſſe, quæ ſunt à iure communi, ſeu ſtatuto, aut notoria conſuetudine, vel à iudice. Primo caſu illa nõ præſumuntur, quum ea quæ iuris ſunt, illa nuncius ignoraſſe præſumatur. Abb. conſi.84.lib.2. Secundo ſi nuncius referat ſe citaſſe iuxta conſuetudinẽ, quum conſuetudinis loci notitiam habere præſumatur, pro obſeruantia ſolemnitatum præſumatur. Tertio ſi iudex clarè mandauit quid nuncius agere debeat, tunc creditur nuncio referenti ſe citaſſe iuxta mandatum. Alex conſi.219.lib.6.Dec.in c.quoniam contra.nu.21. de prob. Tiraq.de retr.tit. 5.§.8.gl.9.nu.26.aut iudex mandauit obſcurè citari iuxta formam legis, aut ſtatuti, hoc caſu licet nuncius referat ſe citaſſe iuxta mandatum iudicis illi non creditr. Alex.conſ.2.lib.2.Dec.& Tiraq.vbi ſup.
20 Quod ſi corruptus pecunia falſam fecerit † relationem, tenebitur pœna legis Corneliæ de falſis.l.1. §.ſed etſi quis.vbi glo.& dd.ff.ad leg. Corn. de falſ.ſi vero in curia, vel ſimplicitate, ad intereſſe actione in factum, ac ad mulctam ex l. qui nomine. ff.de falſ.Guid.Papę q.44.ſcilicet ſi ſimplicitas ſit colombina,& non Vulpiana.Rebuf.de cõſtit.reg.in tract. de citat.art.5.glo.5.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Dies termini ad comparendum ſi feriatus ſit, quando comparere citatus debeat.*

2 *Citatio ad diem feriatam cadens an valeat.*

B
1 FEriato] ſi dies termini feriatus ſit, † reus intelligetur citatus comparere die ſequenti non feriato. cap.cũ dilecti.vbi Abb. de dol, & contum.Bar.in l.2.§.item. ff.ſi quis in ius voc.non ier.Innoc.in cap.fi.de fer.ac ita de conſuetudine ſeruari teſtatur Maſuer, titu. de giornam.&
2 an citatio ipſa, quæ ad diem feriatum † cadit, valeat. Abb.in cap.fina.nume.21. de fer.Barto.in l.1.§. nunciatio.num.30.ff.de nou.oper,nunc.Guid. Pap, quæſtio.542,

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Dies citationis factæ an computetur in termino,*

C
1 Giorno] Dies factæ citationis, aut aſſignationis ad comparendum † non cõputatur in termino, ſed ab ipſo excluſius cenſetur, licet dd.inter ſe diſceptent de re hac, tamen communis opinio, ac communis practica palatiorum eſt, ꝙ non computetur. Iaſ.in l.1.nu. 20.& 22.ff.ſi quis caut. ita etiam hic ſtatuitur ad tollendum omne dubium.

D E L L A C O N T V M A C I A.

QValonque perſona, [a] *che ſarà citata nella forma detta di ſopra, & hauerà mancato di comparire perſonalmẽte, ò per legitimo procuratore al termine ſtabilito da gli ordini noſtri, ò vero limitato dal Giudice, ne hauerà mandato dentro del termine perſona legitima, per far l'eſcuſatione ragioneuole, & giuſtificata almeno per proua ſemi plena, vogliamo, che s'intenda contumace ipſo iure, & che ſia condennato in vna pena pecuniaria all'arbitrio del Giudice, conſiderata la qualità della perſona; & della cauſa: ma eſſendo i Giudici inferiori del Senato, & de' Prefetti, non vogliamo che poſſano far la condannagione, che ſia minore in ogni caſo di vno ſcudo, ſaluo ſe non foſſe in vna cauſa, che non paſſaſſe il valor di tre ſcudi, le quali per gli ordini noſtri, ſi hanno da far ſenza ſcrittura, nel qual caſo il Giudice taſſerà la pena ad arbitrio ſuo, però eſſendo la cauſa d'auanti al Senato, & Prefetti, la taſſa della pena ſi riſeruerà intieramente all'arbitrio d'eſſo Senato, & Prefetti: la qual condannagione il Giudice ſarà obligato di far ſubito che ſarà paſſato il tempo limitato, & dichiarato qui appreſſo per purgar la contumacia, ne da queſta condannagione, vogliamo che ſi poſſa interponere alcuna appellatione, ne querella.*

Et queſto, [b] *che habbiamo ſtabilito contra i contumaci, vogliamo, che habbia luogo in queſto caſo ſolamente, quando l'attore è comparſo al giorno aſſignato d'auanti al Giudice, & che haurà accuſato la contumacia per il reo, & non altramente.*

Potrà però il citato purgar la contumacia, [c] *& andar aſſolto dalla pena venendo à preſentarſi, ò mandando alcuno à comparer per lui con legitima procura, infra il termine di cinque giorni ſeguenti doppo il giorno del primo termine, pagando però le ſpeſe fatte all'attore, prima che ſia vdito. Ma paſſato queſto ſecondo termine, non potrà eſſer vdito, ſe prima non hauerà pagato la pena al fiſco,* [d] *& le ſpeſe, danni, & intereſſi all'attore, ſaluo ſe non faceſſe conſtare almeno per proua ſemiplena di alcuno legitimo impedimento,* [e] *per lo quale non haueſſe potuto comparire ne perſonalmente, ne per procuratore, ne mandar*

alcuno a far l'eſcuſatione ſua, ne al primo, ne al ſecondo termine, nel qual caſo, prima che poſſa eſſer udito, ſarà obligato di far depoſito di denari per la pena, ſpeſe, & intereſſi, nelle mani del Secretario del Tribunale, li quali potrà ricouerare ſubito, che hauerà uerificato l'impedimẽto.

Et accioche gli atti, [f] che ſi faranno in contumacia piu facilmente peruengano a notitia del citato, ſubito che ſi comincierà a proceder in contumacia, uogliamo, che ſi ponga al muro del Palazzo un breue di ſimil tenore: Sia manifeſto ad ogn'uno, come hoggi ſi comincia à proceder d'auanti al tale giudice in contumacia del tale (il cui nome ſi ſcriuerà in lettere antiche maiuſcule) citato per il tal meſſo, in tal luogo perſonalmente, o due uolte a caſa ſua. Oltre di ciò uogliamo, che coſi nell'atto quando ſi publicherà il ſopradetto breue, come in tutti gli altri atti inſino alla ſentenza incluſiuamente, ſempre ſi chiami il reo ad alta uoce nel luogo del Tribunale.

Preſentandoſi il reo, [g] ò comparendo per legitimo procuratore in qual ſi uoglia parte del giudicio, potrà ſempre eſſer udito, pagando però prima la pena, & le ſpeſe, danni, & intereſſi, come di ſopra s'è detto. Ma non comparendo mai, & laſciandoſi dar la ſentenza in contumacia, uogliamo che ipſo iure s'habbia per condannato nel doppio daua prima pena, nella quale ſarà ſtato condannato, per non eſſer comparſo al primo termine.

Procedendoſi in contumacia nella forma ſtabilita di ſopra, potrà l'attore preſentar poſte, [h] ò ſia poſitioni, articoli, ſcritture, & far le ſue proue ne piu ne meno, come ſe l'aduerſario ſuo foſſe preſente, oſſeruando l'ordine, che qui di ſotto ſtabiliremo nella forma di proceder contra un reo, ch'è preſente, & ſi difende.

Deta la ſentenza in contumacia, & notificato al reo nella maniera, che ſi è ſtabilito di ſopra nella citatione, ò per altra forma legitima, eſſo reo contumace hauerà termine di dieci giorni, dopò la notificatione fatta, per appellare [i] al Tribunale ſuperiore, & dimandar di eſſer udito, & che gli ſia conceſſo facoltà di far ſue diſenſioni, & eccettioni; il che facendo, uogliamo, che ſia admeſſo, pagando però prima le pene, coſi della citatione, come della ſentenza dichiarata di ſopra, & tutte le ſpeſe, danni, & intereſſi a l'attore, & ſodisfacendo alla ſentenza, la quale nõ oſtante eſſa appellatione, uogliamo, che ſia mandata ad eſſecutione, donando l'atto reſicurtà alla forma de la Auth. quæ ſupp. C. de precib. impe. offer.

Ma paſſati i dieci giorni, uogliamo, che la ſentenza habbia l'eſſecutione preciſa, ſenza che l'attore ſia tenuto dar cautione, ſaluo, [k] ſe il reo nel termine de' dieci giorni foſſe comparſo, & che non haueſſe potuto pagare le dette ſpeſe, & danni, & intereſſi, per non eſſer ancora liquidati, in modo, che l'impedimento, & la tardità della liquidatione ſi poſſa imputare all'attore, ò al Giudice, in tal caſo, donando il reo dentro del termine de' dieci giorni ſopradetti, cautione, ſufficiente di pagar tutto quello, che ſarà liquidato, uogliamo, che ſia admeſſo à far ſue eccettioni, come s'egli haueſſe intieramente pagato, & ſodisfatto per le ſopradette ſpeſe, & intereſſi, & ſatisfatto al giudicato.

Chiunque ſarà ſtato condannato per ſentenza due uolte [l] in contumacia, à pagar una medeſima coſa ad una medeſima perſona, ò a chi hauerà ſucceduto in ſua ragione, uogliamo, che la ſentenza ſia mandata ad eſſecutione preciſamente, ne poſſa il contumace eſſer admeſſo ad appellare, ancora che uoleſſe pagare le ſpeſe, danni, & intereſſi, come ſi concede nella prima ſentenza.

Tutto quello, che fin quì s'è detto & ordinato intorno al reo contumace, habbia etiamdio luogo nella contumacia dell'attore, [m] il quale uogliamo, che ſia caſtigato & punito nel modo che s'è detto di ſopra, & nel proceder alla ſentenza, ſarà in elettione del reo, di far conoſcere, & dar ſentenza ne meriti della cauſa, ò uero di farſi aſſoluer ab obſeruatione iudicij. Habbia parimẽte l'attore la facoltà di eſſer udito, pagando le pene, & le ſpeſe, danni, & intereſſi, & ſatisfacendo a la ſentenza, come di ſopra s'è detto intorno alla contumacia del reo.

Se dapoi che ſarà ſtata data alcuna ſentenza in contumacia, ò ſia in fauore dell'attore, ò del reo, ſarà dapoi giudicialmente procedendo, conoſciuto & pronunciato per ſentenza paſſata per coſa giudicata, che ò l'attore, ò il reo habbia proceduto con euidente calonnia, [n] uogliamo, che eſſo calonniatore, ſia condennato a reſtituire tutto ciò, che hauerà hauuto dal contumace per conto delle ſpeſe, danni, & intereſſi, ſaluo che ſi trouaſſe in pari calonnia; & oltre di queſto, che incorra una pena a l'arbitrio del giudice, ſecõdo la qualità del caſo, che occorrerà, la quale condãna

gione, vogliamo, che in ogni modo ſi mandi ad eſſecutione, non oſtante qual ſi Voglia appellatione interpoſta.

Et quello che fin qui s'è detto intorno alle pene de' contumaci, hauerà luogo ſolamente nelle cauſe de maggiori di vint'anni, ma in quelle de pupilli, & minori, & delle Vniuerſità, & Collegi, vogliamo, che i Tutori, & Curatori, Sindici, & adminiſtratori ſiano eſſi ſoli obligati à le pene. Il medeſimo s'intenderà nelle cauſe delle altre perſone, che hanno Curatori, come ſono i furioſi, mentecati, prodighi, & ſimili altri.

DE CONTVMACIA,

Titulus Quintus.

Glo, I.

S V M M A R I V M.

1 *Contumax quis ipſo iure intelligatur. & qua pœna mulctandus, quis manifeſtus contumax ſit. nu. 2.*
3 *Contumacia delictum eſt.*
4 *Contumax à condemnatione pœnæ non appellat, nec petit reſtitutionem in integrum. nu. 5. nec auditur ſupplicans. nu. 6. minuſque opponens nullitatem ſententiæ ſeu proceſſus. nu. 7 & quando hæc procedant. nu. 8.*

A PErſona] quicunque citatus forma ſupraſcripta deficiens perſonaliter, aut per legitimum procuratorem comparere termino nouis ordinibus ſtabilito, vel a iudice limitato, nec interim tranſmiſerit legitimam perſonam ad
allegãdum rationabiles excuſationes, quas ſaltem ſemiplenè iuſtificet, intelligetur ipſo iure contu-
1 max, † & condemnabitur pœna pecuniaria iudicis arbitrio, conſiderata qualitate perſonarum, ac cauſæ: ita tamen, quòd iudices inferiores à Senatu, & Præfectis, non poſſint, exceptis cauſis minimis, mulctare citatum minore pœna vnius aurei. A qua condemnatione mulctæ non permittitur appellari, nec querelam dari. Contumax de iure fit, qui tribus edictis propoſitis, vel vno pro tribus, literis euocatus præſentiam ſui facere contemnit. l. contumacia. ff. de re iudi. ac qui iudici præcipienti non paret, ſiue actor, ſiue reus ſit. l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interrog. act. vel qui ante tempus a tribunali ſine iudicis commeatu recedit. c. certum. 11. q. 3. quum non dicatur veniſſe, qui non ſtetit. l. ſcire poteſt. §. ſufficit. vbi Bald. Bar. in l. conſentaneum. C. quómo. & quan. iud. Rip. in c. 1. de iudic. Ac mani-
2 feſtus † eſt contumax ille, qui dixit nolle comparere. glo. in l. fin. ff. de in integ. reſtitu. qui ſine alia citatione mulctari poteſt. cap. venerabilibus. §. ſecus. de ſenten. excom. lib. 6. Rip. in c. 1. de iudic. Nam cùm
3 contumacia delictum † ſit. gl. in l. ſi quis. ff. de interrog. act. nimirum ſi pecuniaria contumax pœna plecti poſſit a iudice, quem contempſit. l. 1. §. fin. vbi Bar. ff. ſi quis iuſdi. non obtemp. A condemnatione cuius pœnę prohibita eſt appellatio, ac querela. Cũ
4 contumax non appellet. † l. ex conſenſu. in fi. ff. de app. c. ſi. §. ſunt etiam. 11. q. 6. dd. in clem. vn. de dolo
& contu. Minuſque illi competat remedium reſti-
5 tutionis in integrum. † l. diuus a contrario ſenſu. ff. de in integ. reſti. Rebuf. in conſtitu. reg. tit. della contum. art. 10. gl. vna. nu. 16. Nec etiã audiatur ſuppli-
6 cans. † gl. & dd. in l. ſi. C. vt lit. pend. Imo. in d. l. ex cõſenſu. Ruin. conſi. 157. vol. 5. Rebuf. vbi ſupra, Minuſ-
7 que opponens nullitatem † ſententiæ, ſeu proceſſus. Inno. in c. ſtatuimus. col. fi. de elec. Neuiz. conſi. 36.
8 nu. 6. & conſi. 18. quod intelligitur † in legitimè contumace. Iaſ. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. cõtra quem omnia iura clamant Cæpol. conſi. 21. ego col. 2. Neuiz. d. conſi. 18. ſub nu. 15.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Verba (ipſo iure contumax) quid importent.*
2 *Contumacia citati non comparentis ab actore accuſari debet, non obſtantibus verbis (ipſo iure) nu 5.*
3 *Verba (& non aliter) formã inducunt, ac conditionẽ faciũt.*

B Queſto ch'habbiamo] Quamuis antecedenti. §. conſtituat Princeps contumacẽ ipſo iure eum effici, qui citatus modo prædicto non comparuerit, quæ verba
1 ipſo iure † videntur eximere actorem ab onere accuſandi contumaciam rei non cõparentis. ex not. a Bal. in l. ſi tutor. C. de inter. matr. Ruin. conſi. 117. nu. 9. vol. 5. tamen hic declarat tunc demum reum eſſe contumacem, ſi actor comparuit die aſſignato coram iudice ac accuſauerit contumaciam rei non comparentis, & non aliter. Ita quod non ſufficeret actorem comparere, ac requirere ad vlteriora procedi, niſi in ſpecie contumaciam † accuſaue-
2 rit. Afflict. in conſti. reg. c. edictorum. q. 8. Bar. in l. ſi finita. §. Iulianus. verſi. procedo vlterius. nu. 11. ff. de dam. infec. Ancha. conſi. 97. Alex. in rub. ff. de in ius voc. Car. in ritu mag. curiæ. ritu 218 nu. 5. conſidera-
3 to hic maximè verbo, & non aliter † quod formã inducit, ac conditionem facit. l. ſi. vbi gl. & Bar. C. de vend. reb. ciuit. lib. 11. Bar. in l. de ijs. ver. præterea. ibique Iaſ. ff. de tranſ. Oſa. deci. 165. nu. 13. tanto magis vt decretum referatur ad diſpoſitionem iuris communis, quo cauetur, actore non comparente circũ-
4 duci † edictum. l. poſt edictum. §. circunducto. ff. de iudi. Iaſ. in rub. ff. de in ius voc. ac eſſe propterea citati accuſandam contumaciam. l. properãdam. §. etſi quidem. vbi latè Iaſ. C. de iudic. nõ obſtantibus ver-
5 bis ipſo iure † Eac. Oſaſch. dec. 3. vbi in fine allegat hoc decretum, prout idem cenſetur in cauſis criminalib. clariſſ. Theſau. dec. 19. ſiue per ſe, ſiue per procuratorem. l. fin. C. de procur. reg. qui per alium. de reg. iur. in 6.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Contumaciam purgare, quando & quomodo poſſit citatus.*
2 *Contumacialium expenſarum, ſolutio aut conſignatio vel ẽt oblatio cum fideiuſſione ante earum liquidationem, fieri debet ad purgandam contumaciam.*

C PVrgar la contumacia] citato permittiť pur-
1 gare † contumaciam, ac euadere pœnam, ſi ſe præſentet, aut aliquem mittat cum legitimo mandato infra dies quinque ſequẽtes à die primi termini ſolutis ẽxpenſis actori,
2 † priuſquam audiatur. text. in l. ſancimus. C. de indi. authen. qui ſemel. C. quomo. & quan. iud. vſque ad vnum nummum. Bald. in c. conquerente. de reſtit. ſpol.

ſpol.Deci.conſi.24.in fi.& in auth.qui rem. C.de ſa
croſanct.eccl.Iaſ.in d.l. ſancimus.ſub nu.7. verſi.8.
Quas ſi actor acceptare recuſet, ſufficit illarum cõ
ſignatio,ac depoſitum.Bar.in l.ſi pignore. ff.de pig.
act. Alex.in l. ſi patroni.§. qui fideicommiſſariam.
ff.ad Treb. Mar in l. patre. nu.83. ff. de quæſt. prout
etiam ſufficiet oblatio cum fideiuſſione ante earũ
liquidationem,& taxam.Iaſ.in d.l.ſancimus. num.
13. De iure vbi tantum agitur de contemptu iudi-
cis poteſt ex æquitate die ſequenti audire citatum,
contumacia non obſtante. Bald.in l. conſuluit.col.
2.de offi. deleg. quod quomodo intelligatur,expli-
cat Menoch. de arb.q.36. Imo comparens die ſe-
quenti contumax,ſeu moroſus dici nequit.Purpu.
in l.binum.nu.10.ff.ſi cer.pet.quem refert,ac extol-
lit Exc.Oiaſch.deci.71.nu.50.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Contumax infra quinque dies ad purgandam contumaciã tenetur tantum ad expenſas actoris, ſi vltra, tenetur ad expenſas damna & intereſſe & mulctam fiſco.*
2 *Damna ab expenſis differunt.*
3 *Contumax ſolutis ſoluendis ad purgandam contumaciam reponitur in eo cauſa ſtatu quo erat ante aſſignationem ad opponendum.*

D LA pena al fiſco] Si infra quinquendium
citatus poſt contumaciam compareat,
non admittetur amplius ad purgandã
contumaciam,niſi ſoluta mulcta fiſco,
expenſiſque damnis,& intereſſe actoris, infra quin
quendium audiebatur,ſolutis tantũ expenſis acto-
1 ris: Si diferat, ſoluet † alia omnia prædicta, ſi vult
audiri. Nam qui proceſſum retardat, contumacia,
vel calumnia tunc non modo expenſę reſarciri de
bent,ſed etiam damna.gl.in l.1. ff.de alien.iudi.dd.
in l.eum quem temere.ff.de iudic. Rebuf.in conſti.
2 reg.tit.de dam.exp.& inter gl.1.art.3.differt † dam-
num ab expẽſis: quum damnum ſit diminutio pa
trimonij.l.3.ff.de dam.inf.& appellatione expenſa-
rum non veniant damna. l. 1. vbi Alex. ff. de alien.
iud.Bar.& Bal.in l.3.C.de fruct. & lit.expen. Iaſ.in l.
1.§.fi.ff.ſi quis iuſdi.non obtemp.Non audietur igitũ
contumax niſi mulcta ſoluta,damniſq; expẽſis, &
intereſſe.Iaſ.in l.ſancimus.num.5.C.de iud.Quibus
præſtitis fiet illi actorum copia cum termino oppo
nendi.Bart.in l.2.nu.4.Deci.nu.32.Purp.nu.56.C.de
3 eden.ac in eo ſtatu, † & gradu audietur, in quo cau
ſa erat ante aſſignationem ipſam ad opponendũ.
Aret.conſi.133.Neuiz.conſi.18.nu.13. Deci.in cap.
ſi duobus.de appel.quod declarat Menoch.de arbi.
quæſt.36.& 63.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Contumax qualiter à contumacia excuſandus.*
2 *Contumax non videtur expeditus citra culpam ſui.*
3 *Impedimenti multæ ſpecies: Quibus probationibus ſit iuſtificandum.nu.4.*
5 *Impeditus comparere an procuratorem, vel excuſatorem mittere non potuiſſe probare debeat.*
6 *Contumax declaratus, probato legitimo impedimento reſtituetur nullis refectis expenſis.*

E ALcuno impedimento] contumax excu-
1 ſabitur † à contumacia, ſi ſaltem ſemi-
plenè docuerit ſe aliquo legitimo impe
dimento detentum non potuiſſe com-
parere perſonaliter, nec per procuratorem, nec
aliquem mittere ad allegandum cauſas excuſa-
tionis ſuæ, primo, nec ſecundo termino, quo caſu
deponet pecunias pro pœna, expenſis, ac intereſſe
in manibus Secretarij Tribunalis, quas ſubitò po-
terit repetere verificato impedimento. Impeditus
2 citra culpam † ſui non videtur contumax. Iaſon
in dicta l. ſancimus. verſicu. ſecundo limita. C. de
3 iudi. Impedimenti autem multæ ſunt ſpecies † va-
letudo aduerſa. l. quæſitum. ff. de re iudi. Detentio
in carceribus. Barto.in l.2. ff.de in ius vocan. Alex.
in dicta l. quæſitum. Si locus, vbi comparendum
eſt, non ſit tutus,capit.accedens.vt lit.non conteſt.
periculum peſtis. capit. ad ſupplicationem de ren.
cap.ex parte. de appella. Mors parentum,filiorum,
vel vxoris,ſecus ſi famuli.l.2. vbi glo.ff.de in ius vo-
can.l.interdum. §.1. vbi Iacob. ff. de iudic. Bellum.
Bald.conſilio 45. volum.3. vocatio ad maius tribu-
nal.l.contra.§.1.ff.de re iudic. alia plura adducit im
pedimenta. Rebuff. titu.de excuſat.car.182.ac om-
ne aliud legitimum impedimentum erit, quod ta-
le iudex arbitrabitur. glo. in capitu. ſi quis iuſto. de
elect.lib.6.Quod,etſi euidentiſſimis probationibus
ſit iuſtificandum.l.vlt.§.illud. C.de tempo appellat.
Roma. ſing.208. incip. tu ſcis. Decreto hoc tamen
ſtatuitur ſemiplenam ſufficere probationem. Gui-
do Pap.quæſtio.64.205.Iaſ.& alij in l.2.§.quod dici-
mus. ff. ſi quis cautio. In qua impedimenti proba-
tione etiam illud verſatur, vt nec procuratorem
mittere potuerit, vel aliam perſonam ad excuſan-
5 dum, † quamuis quæſtio ſit difficilis. Soc.in tracta.
de citat.art.5.quæſtio.28. cum legitima ſcilicet au-
ctoritate, ſeu mandato. cap. auditis. de procura. d.
l.ſancimus.ſub num.5.verſic.ſimiliter.Interim ipſe
impeditus ſi fuerit declaratus contumax reſtitue-
retur aduerſus hanc contumaciam nullis refectis
6 † expenſis præſertim ſi impedimentum fuit noto-
rium, vt iudicauit Senatus Exc.Oiaſch.dec.9.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Contumaciale breue affigendum, vt facilius acta ad notitiã contumacis perueniant.*

F ET accioche gl'atti] vt facilius acta con
tumaciæ perueniant in notitiam con-
1 tumacis affigendum eſt breue † contu-
maciale, tenoris hic deſcripti, præter-
miſſione cuius acta eſſent nulla, vti fa-
cta contra formam legis. l. non dubium. C. de le-
gibus.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Contumacis non comparentis pœna primi termini duplicatur.*

G PReſentandoſi il Reo] Reus in quacun-
que parte iudicij compareat ſolutis ex
penſis, ac alijs prædictis ſemper admit-
tetur, & ſi nunquam comparuerit pœ-
1 na † primi termini contumaciæ dupli-
cabitur in ſententia.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Contumax pro præſente quoad ſui præiudiciũ habetur in iudicio, & contra eum ſuam intentionem iuſtificare poteſt actor.*

H POſte] in iudiciis contumax pro præſente
1 † habet. auth. qua in prouincia. C. vbi de
crim. ag. opor. Bald. conſi. 466. vol. 5. quoad
eius ſcilicet præiudicium Bart. in l. vbi cæ-
ptum. ff. de iud. Neuiz. conſil. 20. num. 33. Ideo actor
contra contumacem poſitionibus, vel aliis proba-
tionib. ſuam intentionem iuſtificabit, ac ſi reus
compareret, l. properandum. §. etſi quidem. C. de
judic. ac ſi conſtaret prætori debitum eſſe. l. hæc au-
tem. §. 1. ff. quib. ex caui. in poſſ. eat. Rebuff. in conſt.
reg. tit. della contum. art. 6. glo. 1.

Glo. IX.

S V M M A R I V M.

1 *Contumax uerus licet de iure communi non audiatur appellans, ſecus tamen hic, & quando. nu. 2.*
3 *Contumax coram quo iudice poſsit purgare contumaciam, & à quo audiendus.*

I APpellar] verus contumax, licet nõ audia-
1 tur † appellans. l. ex conſenſu. in fi. ff. de
appe. l. 1. C. quor. app. non recip. l. prope-
randum. §. cum autem. C. de iudic. l. fin.
ff. de in integ. reſtit. clem. vn. de dol. & cõtu. Caſtr. &
Bal. in l. poſt edictum. §. ſciendũ. C. de iudi. Neuiz.
cõſ. 36. Burſ. conſi. 226. num. 133. Flamin. Chartar.
tracta. de execu. ſenten. capto ban. c. 1. nu. 60. hic
tamen facta notificatione ſententiæ reo, illi permit
2 titur † appellare infra decem dies ſolutis pœnis,
expenſis, damniſque & intereſſe, ac ſatisfacto etiã
ſententiæ, quæ appellatione non obſtante mittetur
executioni cautione præſtita, ad formã auth. quæ
ſupplicatio. C. de precib. imp. offer. ſuccurritur illi
hoc remedio appellationis: quum primus iudex
per prolationem ſuæ ſententiæ functus ſit officio
ſuo. l. iudex poſteaquã. ff. de re iudic. qui propterea
non poterit amplius reum comparentem audire,
3 † & ſi velit expenſas reficere: quia diſpoſitio. l. ſanci
mus. C. de iudic. loquitur de refectione expenſarũ
ante ſententiam, vt ibi glo. & vbi poſſet audiri ab
eodem iudice. prout non poteſt non diceretur
purgata contumacia niſi ſolutis expenſis, ac princi
pali. cap. ex parte. vbi Abb. de verb. ſign. Imo. in c. 1.
in fi. de iudic. Neuiz. conſ. 28. nu. 16.

Glo. X.

S V M M A R I V M.

1 *Reus qui ob liquidationem non factam ſoluere non potuit, quando, & quomodo euitabit executionem ſententiæ.*
2 *Debitum ubi non eſt liquidum, qua ſatiſdatio præſtanda.*

K SAluo] tranſactis decem diebus ſententia præ-
ciſam habere debet executionem, nulla cau-
tione præſtita, ſaluo, quòd interim reus com-
1 paruiſſet, nec potuiſſet ſoluere ob † liquida-
tionem nondum factam, & mora ſibi imputari nõ
poſſet, quo caſu cauente reo intra ipſos decem
dies ſufficienter, ſe ſoluturum omne id quod liqui-
dabitur, audietur in defenſionibus ſuis perinde ac
ſi ſatis feciſſet omnibus ſupradictis. Debitum, vbi
2 liquidũ † non eſt, ſatiſdatio ſoluendi præſtari debet
facta liquidatione. Alex. conſi. 205. num. 1. lib. 2. ex
tex. in c. paſtoralis. de off. ord. l. ſi quis emptionis. §.
pen. C. de præſcrip. 30. vel 40. ann.

Glo. XI.

S V M M A R I V M.

1 *Contumax bis condemnatus in contumaciam, non amplius audiendus.*
2 *Contumacia eo grauior quo longior.*

L DVe volte] bis condemnatus † in contu-
1 maciam ad ſoluendum ad eandem rẽ
non auditur amplius etiam ſi paratus ſit
purgare contumaciã modo prædicto.
2 Contumacia eò grauior † quo longior. l. Fulci-
nius. §. fin. ff. ex quibus cau. in poſſ. eat. maximè ob
iteratum delictum. l. ſi adulterium cum in ceſtu.
ff. de adult. l. ſi quis viduam. ff. de quæſtio.

Glo. XII.

S V M M A R I V M.

1 *Contumacia actoris iiſdem modis punitur, & regulatur, quam rei.*

M DEll'attore] ordinata ſupra in reo contu-
1 mace. † eadẽ in actore ordinata cenſen-
tur, imo multò fortius Iaſ. in l. ſancimus
ſub nu. 7. C. de indic.

Glo. XIII.

S V M M A R I V M.

1 *Contumax admiſſus ad defenſiones, recuperat omnia quæ ſoluit, ab actore, de euidenti calumnia conuicto.*

N CAlumnia] admiſſo contumace ad de-
fenſionem cauſæ, ſi conſtiterit † partem
1 fuiſſe in euidenti calumnia tenebitur om
nia reſtituere, quæ exegit, ne ex dolo ſuo
commodum ſentiat. l. 1. §. 1. ff. de exc. doli. l. itaque
Fullo. ff. de fur.

Glo. XIIII.

S V M M A R I V M.

1 *Contumacia tutoris, curatoris, Syndici, aut adminiſtratoris ipſos nomine proprio afficit.*
2 *Tutores adminiſtrare coguntur, & litem defendere, tenentur de geſtis actorum à ſe conſtitutorum. num. 3. & ad expenſas ſi mentiantur ſe tutores, vel calumnioſam litem moueant, & quibus aliis ex cauſis proprio nomine teneantur. nu. 4.*
5 *Minor reſtitutus aduerſus ſententiam in eius contumaciam latam, non reficit expenſas.*

O TVtori] Tutores, curatores, ſindici, ac ad-
miniſtratores, ipſi ſoli, ac ꝓprio † nomi-
1 ne obligabuntur ad pœnas contuma-
ciæ. Quæ tutoris contumacia pupillum
minorem, vniuerſitatem, ac iis ſimiles verè con-
tumaces non facit. l. minor 25. annis. ff. de minor.
Signorol. conſil. 49. Iaſ. in d. l. ſancimus. ſub num.
7. C. de iudic. Tutores adminiſtrare coguntur,
2 † & litem defendere. leg. Præſes prouinciæ. l.
Curatores. ff. de ſuſpect. tutor. l. prima in princ. ff.
de

de adm.tut.Dec.conſ.264.ſub num.4. Neuiz.conſi. 17.nu.12.& non ſolum tenentur de geſtis per eos,
3 ſed etiam de geſtis actorum † ab ipſis conſtitutorum.Salv.& Ar.in l. properandum.§.fin. C.de iudi. Neui.d.conſi.17.Tenentur etiam ad expēſas ti mō-
4 tiantur † ſe tutores, vel curatores,aut alitercalumnientur.l.Plautius,vbi Ang. ff.de procur.l. qui ſolidum.§.etiam.vbi Bar.ff. de leg.2. Iaſon l.1.§. procurator.ff.ſi quis iuſd.non obtemp.Panor.in c.3.vt lit. conteſt. Sicut ſi litem moueat calumniolam condemnandus eſt proprio nomine in expenſis.Put.in l.edita, nu.317. C. de eden.l. non eſt ignotum. Cod. de admi.tuto.Barbat.conſ.62.lib.2.Si omittat opponere exceptionem,inde ad illam,opponendū petat ſe reſtitui in integrum.Alex.Aqu.& Purp.in d.l.edita.col.pen.Neuiz.d. conſi.17.num.14. Item ſi differat productionem tutelæ, & inuentarij ad fundandum iudicium.l.tutores. C.de adminiſt.tuto. l.fina. C. arbitr.tute.Neuiz.conſi.17.ſub nu.14.
5 Minor tamen vbi reſtituitur † aduerſus ſententiam in eius contumaciam latam non reficit expenſas contumaciales , vt diſertè comprobarunt Clariſs.Præſes Theſau.deci.9.

DEL TRIBVNALE competente.

SI come [a] non è di noſtra mente , che ſi faccia coſa in pregiuditio de l'altrui iuriſdittioni, coſi anco vogliamo, che l'autorità della iuriſdittione noſtra ſia intieramente, & inuiolabilmente conſeruata , per la conſeruatione della quale, quantonque per i Decreti antichi de' noſtri predeceſſori ci ſia proueduto nel miglior modo , & forma , che eſſi hanno ſaputo & potuto , nondimeno eſſendo informati, che non ſolamente non ceſſano gli abuſi, ma che ogni giorno vanno moltiplicando in pregiudicio grande di noſtra autorità , & in grauiſſimo danno de' noſtri ſubditi , ci è parſo per rimediar à queſti diſordini , & corruttele , di farci noua prouiſione . La onde ordiniamo che neſſuno ſuddito noſtro , ò habitante ne i noſtri ſtati di qual ſi voglia dignità, grado , ſtato, & conditione ardiſca di far chiamar in giudicio niuno de' noſtri ſudditi d'auanti ad alcuno tribunale , che non ſia ſottopoſto alla giuriſditione de' noſtri Senati , ſe prima non haueranno ottenuta licenza dal Senato , a cui appartiene di darla, ò dal Prefetto della Prouincia, ò dal Podeſtà , ò ſia Giudice ordinario del luogo, ſotto pena di cinque cento ſcudi , & di eſſer bandito de noſtri ſtati per diece anni , la qual pena incorrerà ancora qualonque citato , che vada à comparer d'auanti ad alcuno de' detti giudici, ſenza licenza de' noſtri officiali di giuſtitia, ma eſſendo citati , potranno dal commandamento , che loro ſaria fatto , appellare al Senato , come d'abuſo [b] di giuriſditione , fatto in pregiudicio dell' autorità noſtra , & per vſurpar la giuriſditione a noi appartenente : & ſaranno obligati eſſi citati di notificar ſubito la citatione al procurator fiſcale , ſotto la pena di vinticinque ſcudi per ciaſcuna volta che mācheranno di farlo.

Et perche ſotto il preteſto delle propalationi [c] che ſi fanno fare per via delle monitioni, & delle denonciationi euangeliche , ſi commettino anche molti abuſi in pregiudicio di noſtra giuriſdittione Ordiniamo che tutti coloro , che ſaranno conſapeuoli delle coſe contenute nelle dette monitorie , ſiano obligati à venir d'auanti al Secretario del Tribunale dell'officiale noſtro del luogo , & iui atteſtar , che per diſcarico di ſua conſcienza , & per ſodisfar alle monitorie fatte , egli e apparecchiato di dire tutto ciò, di che egli e conſapeuole , quando ſarà richieſto dalla parte : & facendo queſto ; vogliamo che habbino da far altra propalatione altroue , ſotto pena di vinticinque ſcudi qualonque volta , che contrauerranno à queſto ordine noſtro.

Non potrà alcuno priuilegiato per conto dell'arte ch'egli fa valerſi del priuilegio , [d] per declinar il Tribunale dell'ordinario ne i contratti , delitti , & altre coſe , che non dipendano da quell'arte.

Se ad alcuno ſarà rubbato [e] qualche coſa, ò per altro modo ingiuſtamente occupata, trouandolo in alcun luogo de noſtri Stati , vogliamo , che la poſſa ricouerare per giuſtitia da qualonque perſona , nelle cui mani ſi trouarà, etiamdio che foſſe foreſtiere , & viandante , il qual portaſſe , ò menaſſe ſeco eſſe coſe per paſſaggio , donando però ſigurtà de' tutti i danni, ſpeſe , & intereſſe che poteſſe patire il viandante per lo diſturbo , & impedimento del ſuo viaggio , in caſo che la lite ſi moueſſe ingiuſtamente.

La cognitione delle cauſe di tutti i Cortigiani [f] noſtri , appartenerà a i Referendarij del noſtro Conſiglio di Stato: etiamdio per la prima cognitione , coſi in quelle doue ſono attori , come in quelle , doue ſono rei , il che hauerà luogo ſolamente , quando ſi mouerà la

lite nel tempo, che ſeruono in corte, & generalmente in tutte le cauſe, ſaluo doue ſi tratterà di beni ſtabili, nel qual caſo, la lite ſi mouerà d'auanti al Giudice ordinario, ſecondo la forma della ragione commune, come piu amplamente di queſto s'e trattato, & dechiarato nel titolo dell'officio de Referēdarij del conſeglio di Stato.

Le cauſe de conſiglieri[g] noſtri ſi tratterāno per la prima cognitione d'auanti al Senato, coſi quando ſaranno attori, come quando ſaranno rei, però ſtāndo in corte, la cognitione delle lor cauſe appartenerà a i Referendarij del conſiglio di Stato, ſi come del reſto de' Cortigiani, ſecondo che habbiamo dechiarato qui di ſopra.

Nel reſto[h] delle cauſe che ſi moueranno contra qual ſi voglia perſona, & di qual ſi voglia dignità, grado, ſtato, & conditione, la prima cognitione apparteneràà, al Giudice ordinario, ſenza alcuna diſtintione della qualità della cauſa, ò della perſona, ſaluo ſe eſſa perſona non foſſe particolarmente priuilegiata da noi, per conto del ſuo eſſercitio, & profeſſione.

In quelli poi de' Feudatarij,[i] ſe eſſo Feudatario non hauerà alcun Giudice ordinario, d'auanti al quale poſſa eſſer chiamato, ò per riſpetto della perſona, ò della coſa che ſi damanda, la cognitione ſpettarà al Prefetto della Prouincia, nella quale habita eſſo Feudatario, ſi come piu amplamēte habbiamo dechiarato nel titolo delle Prefetture, & officio de' Prefetti.

DE TRIBVNALI
Competenti.

Titulus Sextus.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Tribunal quid ſit.*
2 *Conſiſtorium quid.*
3 *Iudex competens, & incompetens quis dicatur.*

1 TRibunal † eſt ordinarij locus vbi audiē-
2 do, & iudicando ſedet, conſiſtorium † vero eſt Principis. Card. in clemen. 2. §. nouitium. de re iudic. §. illud. in auth. de
3 appell. & intr. quæ temp. lic. appel. & † iudex competens eſt ordinarius, vel ab ipſo delegatus. cap. cum ſtabellio, & c. ſi inſtrumenta. de fid. inſtrum. Gem. conſi. 4. ac merum habens imperium. glo. in l. cum proponas. C. de bon. autor. iudicis poſſid. Incompetens, qui metam ſuæ iuriſdictionis egreditur. tot. ti. C. ſi non a compe. iudice.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Officia minime turbanda ſunt.*
2 *Ius ſuum indefenſum relinquere, temerarium eſt.*
3 *Subditi & habitantes prohibentur aliquem in ius vocare coram iudice non ſubdito.*
4 *Verba per prius & principaliter ſunt intelligenda, ac in potentiori ſignificatu.*
5 *Subditi an dicantur ſcolares & famuli, alterius ditionis.*
6 *Abuſus quid dicatur.*
7 *Territorium iudicis proprij quando liceat ſubditis egredi litis cauſa.*
8 *Tribunal loci contractus, quando adiri poſſit, & ibi reus conueniri.*
9 *Iudex loci contractus, & loci domicilij, quando & quomodo adeundi.*
10 *Subditus an poſſit prorogare iuriſdictionem alienam inuito domino. remiſſione.*
11 *Remiſſio cognitionis cauſa quomodo & quando ab vno iudice ad alium facienda. & quid in criminalibus nu. 12.*
13 *Remiſſio non fit a iudicibus ſub diuerſis principibus exiſtentibus.*
14 *Remiſſio quando denegatur, an iudex denegans teneatur punire reum ad partis læſæ petitionem.*

A SIcut] ſicuti mentis Principis eſt, ne quid fiat in præiudicium iuriſdictionis alterius: ita etiam vult auctoritatem iuriſdictionis ſuæ integrè, ac inuiolabiliter obſeruari. Pro cōſeruatione cuius, etſi antiquis decretis. car. 68. c. item quod pronunciatio, & c. prouiſum ſit, omni meliori modo, & forma poſſibili: nihilominus, quum nondum ceſſent abuſus, &c. Abſurdum etenim exiſtimauit Princeps rē attingere, quæ ſecundum conſtitutionum præcepta al-
1 teri iudici competat, ac ne turbētur officia, † ſi vni creditum, promiſcuis actibus alius ſubtrahat. l. conſulta. C. de teſtam. Conſeruatis iuribus ſuis vnicuique, quia temerarium putat iuriſconſultus indefen-
2 ſa † relinquere. l. illud. §. 2. ff. de petit. hæred. cū quod tibi non vis alteri ne feceris. tot. tit. ff. quod quiſque iur. vnde ad occurrendum abuſui ordinat neminē ſubditorum ſuorum, aut habitantium in ditione ſua cuiuſuis dignitatis, gradus, ſtatus, & conditio-
3 nis audere vocare † in ius aliquem ex ſubditis ſuis coram aliquo tribunali non ſubiecto iuriſdictioni Senatum ſuæ Celſitudinis, niſi primùm obtenta licentia à Senatu, aut à Præfecto prouinciæ, aut poteſtate, ſeu iudice ordinario loci, ſub pœna aureorum quinque centum, & banni annorum decem, huiuſmodi edicta ſunt ſtricti iuris, ac ſtrictè interpretanda. Gerar. Maz. in terminis. conſi. 86. vnde cū loquantur de ſubditis, ſeu habitantibus intelligentur de verè ſubditis, & verè habitātibus quum ver-
4 ba per prius ac † principaliter ſint intelligenda. l. ſi quis nec cauſa. ff. ſi cer. pet. ac in potentiori ſignificatu. l. 1. ff. ſi ag. vect. vel emphyt. Ang. conſi. 94. vn-
5 de qui ſtat pro famulo, vel ſcholari † ſubditus dici minimè de iure poſſe videtur. l. 2. vbi Bart. C. de incol. lib. 10. Girand. conſi. 86. nominat Princeps has
6 vocationes ad alia tribunalia abuſum † qui malus vſus dr. Rebuf. in l. bona. ff. de verb. ſign. & qui abutitur male, ac perperā vtit. l. plenū. §. 1. ff. de vſu. & habit. Abutimur etiam verbis, quando illis impropriè vtimur. l. nec ſeruo. ff. de pec. Sed quia fieri poteſt, vt vnus in alieno territorio comparere teneatur, vel ratione contractus, vt in l. venditor. ff. de iudic. vel alicuius adminiſtrationis. l. 1. C. vbi de cri. ag. opor. vel criminis. d. l. 1. C. vbi de cri. ag. opor.

Ideo

Ideò obtinenda licentia eſt, vt cognoſcatur prius,
an proponatur talis actio, vel cauſa vt quis extra
7 territorium comparere † teneatur. In qua conce-
denda animaduertere debet iudex, an locus ſit ex-
tractioni extra territorium, vel non. Nam quantū
8 ad contractus, † ſi extractio fiat de loco ad locum
ſubiectum iuriſdictioni, ſeu incluſum in ſtatibus
ſuæ celſitudinis, tunc ex forma decreti antiqui. tit.
de foro compet. cap. ſubditos noſtros. reus poteſt
conueniri in loco contractus, etſi ibi non inuenia
tur. de iure autem communi non vocatur ad locū
contractus, niſi ibi ſit inuentus. c. Romana. §. con-
contrahentes. de foro comp. in 6. Nec id poſſe pro
mitti a iudice requiſito contra Butr. & Abb. in ca.
fin. de foro compe. oſtendit Couar. lib. pract. qq.
c. 10. ſub nu. 3. Niſi quis expreſſim proprio foro re-
nunciauerit foro contractus ſe ſubmittens. glo. in
l. 1. ff. ſi quis in ius voc. non ierit. & ibi Iaſ. & Cur.
Bald. in c. præterea. de off. deleg. Caſtr. in l. hæres
abſens. §. 1. ff. de iudi. Couat. d. cap. 10. num. 5. Dec.
Rip. & alij. in c. 1. de iudic. vel ſolutionem contra-
hendo in certo loco facere promiſerit. Bar. & Iaſ.
in l. ſi conuenerit. ff. de iuriſd. om. iud. dd. omnes,
& Couat. locis ſupra proximè citatis, præſertim ſi
non tantum ibi ſoluere, ſed etiam ſe præſentare
promiſerit. Bald. in l. cum archimedoram. C. vt in
poſſ. leg. cat. arg. l. fideiuſſor. §. pen. ff. qui ſatiſd.
cog. Dec. & Ripa in c. 1. de iudic. Fel. in c. fi. de for.
comp. Item ſi agatur reali actione: quum tunc ſit
in facultate actoris conuenire reum, vbi domici-
lium habet, vel vbi ſita res eſt. glo. & dd. in l. fin. C.
vbi in rem actio. in quibus omnibus caſibus, & alijs
ſimilib. iudex contractus. vel rei, de qua futura eſt
lis, tenetur literis ſuis requirere iudicem domicilij,
9 † vt permittat citari reum compariturum in loco
contractus vel vbi res eſt ſita. Feli. in ca. vlti. num.
22. de for. compet. quod ſi exequi nolit adeundus
eſt ſuperior, qui prouideat. Couar. d. c. 10. col. pen.
verſi. qū, &c. Si vera ſit opinio ſubditum non poſſe
10 prorogare † iuriſdictionem alienam inuito domi
no ſuo, quam concluſionem tractaui. in c. ſubdi-
tos. in glo. 1. tit. de for. compet. in decretis antiquis.
tunc ſemper in caſibus contractuum prædictis,
eſſet in facultate iudicis requiſitis denegare execu
tionem citationis ad petitionem iudicis requiren-
tis, qui eius non eſſet ſuperior. Nimirum ſi Couar.
cap. 11. lib. pract. qq. ver. quarto etit animaduerten
11 dum. in ſi. ſcripſerit remiſſione † tam in ciuilibus,
quam in criminalibus, etiam ſi requirantur, vel
non ſolere, niſi a ſuperiore iudice cogantur, quod
denegari a iudicibus, in hac patria non vidi, ſi aga
tur inter eos iudices, qui iuriſdictioni ſuæ celſitudi
nis mediatè, vel immediatè ſubijciuntur: niſi dubi
tarent ipſi iudices an re vera cognitio ſpectaret ad
iudicem requirentem, vel ageretur de extractione
à ditione Principis. Ad quos circuitus euitandos
frequenter ad Exc. Senatum recurritur, omiſſis iu
dicibus ordinarijs, & ſupplicatur permiſſio execu-
tionis citationis, quæ permittitur viſa ſupplicatio-
ne, ſi contineat ſpeciem actionis, quæ in tribunali
iudicis requirentis tractari debeat. Quod ad delicta
12 † pertinet, remiſſio quoque facienda eſt ad locum
delicti, etſi alias ex cauſa non potuiſſet reus in iudi
cium vocari. l. 1. C. vbi de crim. ag. opot. cap. 1. vbi
glo. de rapto. l. ſolent. ff. de cuſt. reor. rationibus plu
ribus adductis per Couar. d. cap. 11. num. 3. ſcilicet
quoties a iudice illius loci fuerit petita. Bar. & Bal.
in d. l. 1. Abb. in d. c. fin. de for. compet. & ibi Fel.
Guid. Pap. quæſt. 102. ab illo ſcilicet iudice remitti
debet, qui ratione domicilij, aut originis, alteriuſ-
vè cauſæ iuriſdictionem habet in ipſum delinquen
tem. Butr. Aret. & Fel. in d. cap. fi. de for. compet.
Couar. d. cap. 11. num. 6. Item quod diximus de re-
miſſione intelligitur de iudicibus ſub eodem Prin-
13 cipe exiſtentibus, non ſi ſub diuerſis † principibus.
Bald. in l. 2. C. de ſeru. fug. & in l. 1. C. vbi de crimin.
agi oport. Fulgo. conſi. 149. Boer. deciſ. 20. Aufrer.
ad Capel. Thol. 320. ac ita dd. ipſi ſeruari teſtantur
de conſuetudine totius orbis. Couar. d. cap. 11. ver.
duodecimo loco, &c. Sed an tunc ad partis læſæ
14 petitionem † iudex qui remiſſionem denegat, te-
neatur reum punire. Couar. d. c. 11. latius Petr. Foll.
in conſtit. reg. tit. de magiſtr. iuſtic. num. 31. cum
pluribus ſeq. car. 137.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio ab abuſu iuriſdictionis, quando interponatur.*
2 *Incompetenti coram iudice qui alium vocat, an ſui iuris amiſſione plectatur.*
3 *Iuriſdictionis ab abuſu quot, & quib. modis, & quibus in caſibus appelletur.*
4 *Archiepiſcopus cognoſcit in prima inſtantia in diœceſi ſui ſuffraganei, quando notorius eſt abuſus.*
5 *Laico conuento in realibus coram iudice eccleſiaſtico negante rem eſſe eccleſiæ, an remitti debeat.*
6 *Decimis conceſſis laico in feudum intelligitur tantum commoditas decimandi, quæ eſt quid temporale.*
7 *Decima conceſſæ laicis ante Concilium Lateranen. laicales cenſentur.*
8 *Laico a iudice Eccleſiaſtico condemnato appellante, ſi non deferatur, quomodo ſuccurratur.*
9 *Iudex ſecularis inhibere iudici eccleſiaſtico aliquando poteſt.*
10 *Abuſus iuriſdictionis quomodo intelligatur.*
11 *Licentia vocandi in ius extra territorium conceſſa actori an ſufficiat reo ad comparendum.*
12 *Reum an comprehendat diſpoſitio actori facta, & e conuerſo. & num 15.*
13 *Emptione prohibita, cenſetur etiam prohibita venditio.*
14 *Conceſſo vno, totum conceſſum intelligitur, quo ad finem rei conceſſæ deueniri poteſt.*
16 *Feudalis rei venditor, & emptor ſine licentia domini, an æqualiter iacturam faciant.*
17 *Pronominis [ipſe] natura eſt præcedentia repetere cum ſuis qualitatibus.*
18 *Actore non comparente citatio dicitur imperfecta, circumducitur, & pro non facta habetur.*
19 *Verba cum effectu accipienda.*
20 *Iudex litem ſuam non facit qui ſententiam nullam tulit.*
21 *Affectus an puniatur ſi non ſit ſequutus effectus.*
22 *Caducitas non inducitur ex alienatione rei emphyteuticæ inualida, nec ex valida, ſi non fuerit peruentum ad traditionem.*
23 *Citatio quando euaneſcit, vel circunducitur, pœna an incurratur.*
24 *Citationis ex præſentatione ſola an delictum turbationis iuriſdictionis conſumatum intelligatur.*
25 *Iudex iniuriam ſibi irrogatam, an punire etiam poſſit abſque intereſſe partis.*
26 *Citatum eximens reum, an euitet pœnam, ſi illum inde repræſentauerit.*
27 *Eccleſiaſtici iudices quando adiri nequeant a laicis ſubditis domino temporali.*

B A Buſo] Actor non obtenta licentia ſi aliū
trahat in ius incurrit in pœnam prædi-
ctam, ac etiam quicunque citatus com
parens ſine licentia officialium iuſtitiæ
1 Principis, ſed poterunt appellare ab abuſu † iuriſ-
dictio-

dictionis, & tanquam ab actu geſto in præiudiciũ
auctoritatis Principis, ac vſurpationem iuriſdictio
nis ad Principem pertinentis. ob quam rem tene-
buntur citati ſub pœna aureorum decem, ſtatim
citationem notificare procuratori fiſcali, iuri eſt
conſentaneum, ſuo iudice, & non ab alieno iudi
cari. c. ſcitote. 6. q. 3. & qui alium ad iudicem incõ-
2 petentem vocat ſui iuris amiſſione † plecti debet. l.
in criminali. C. de iuriſd. om. iud quam pœnam
nunquam vidiſſe ſeruari in practica teſtatur ibi
Caſtr. nec vnquam ego eam vidi in praxim dedu-
ci. De hac igitur appellatione ab abuſu cognoſcit
Senatus ſcilicet tantum, & non alius: ſiquidem, ꝙ
Senatui demandatur, cæteris denegatum cẽſetur. l.
maritus. C. de procur. l. cum pretor. ff. de iudic. Ab
3 abuſu † multis modis appellatur, vt per Boer. quæ-
ſtio. 297. Rebuf. in conſti. reg. tit. de appell. ab abu
ſu. Papon eod. tit. vbi plures enumerat caſus. Nam
Archiepiſcopus non cognoſcit in prima inſtantia
in diœceſi ſuffraganei, tamen ſi notorius ſit abuſus.
4 † ac exceſſus, cognoſcere poterit. c. Romana. §. ſa
nè. de cenſ. lib. 6 c. Romana. de pen. eod. ſecundo
ſi laicus coram iudice eccleſiaſtico conueniatur
in realibus negante conuento rem ad eccleſiam
5 ſpectare debet ad iudicem ſuum remitti. † c. ſi cle
ricus laicum. de for. comp. tunc ſi non remittatur
cauſa poterit recurri ad Principem, & inhibitorias
obtinere, vt per Rebuff. in conſti. reg. titu. de app.
ab abuſ. nu. 7. Tertio ſi comes Palatinus aliena au-
ctoritate creatus legitimet in temporalibus, vel in
eiſdem creet notarios. Ben. in c. Raynutius. in ver
bo. & vxorem. num. 197. de teſtam. Rebuf. vbi ſu-
pra. Quartò ſi extrahatur ſubditus contra priuile-
gia Principis extra dominium. Rebuf. ibi Quintò
ex conceſſione decimarum laico in feudum intel
ligitur conceſſa tantum quædam commoditas
6 † decimandi. Bald. conſi. 274. lib. 5. Nat. conſi. 163.
num. 9. quæ commoditas, quum dicatur tempora
lis. Cuma. conſ. 83. Ruin. conſi. 142. nu. 19. vol. 5. po
teſt in laicum compromitti. Bal. d. conſi. 274. Nat.
d. conſi. 563. Fely. in cap. cum ſit. de foro compet.
Dec. in cap. decernimus. de iudic. Similiter ſi quis
habuerit decimas ante concilium Lateranenſe,
7 quum dici poſſit hæc laicalis † ex no. ab Alc. conſ.
36. poterit de cauſa illius ſecularis iudex cognoſce
re. Couar. lib. pract. qq. c. 35. verſi. tertio quoties, &
conſequenter ad eum recurri ne decima ipſa, quã
poſſeſſor à Principe recognoſcit, iudex alius à va-
ſallo auferat. Sexto ſi iudex eccleſiaſticus non de-
8 ferat appellationi laici † condemnati coram ſe, ſed
ipſum multis afficit cenſuris, concedi poſſunt lite-
ræ quibus rogetur abſtinere, primæ, ſecundæ, &
tandem tertiæ, ſub pœnis. Couar. vbi ſupra. ſub
num. 3. vel cauſam prophanam retineat, & graua-
tus appellet dantur literæ ne de cauſa cognoſcat, &
remittat ad iudicem ſecularem vel mittat proceſ-
ſum ad curiam, quo viſo, ſi cauſa pertinet ad ſecu
9 lares iudices inhibebitur. † Couar. vbi ſupra. verſi.
atſi laicus. & ſub qua eſt deciſio Excellen. Oſaſ. 30.
10 hic Princeps appellat abuſum † citationem ſubdi-
torum ſuorum ad comparendum in aliquo tribu-
nali, quod non ſubijciatur iuriſdictioni Senatuum
ſuæ Celſitudinis. Vltra præmiſſa cadunt hic tria du
bia vtrum obtenta licentia ab actore teneatur cita
tus, & ipſe aliam ad comparendum obtinere.

Secundò vtrum ex ſola citatione, quæ nullum
habuit effectum comparitionis incurratur pœna,
vel requiratur comparitio? Quantum ad primum
videtur prima facie dicendum non ſufficere licen
11 tiam † actori conceſſam: quum decreto diſpona-
tur de licentia vtriuſque, & vbi eſt caſus clarus, nõ
ſit dubitandum. l. ancile. C. de furt. diſpoſitumque
12 idem cenſeatur in reo, † quod diſponitur in acto-
re, & vice verſa. glo. & dd. in authen. qui ſemel. C
quomo. & quan. iudex. Gemin. in c. 1. de dolo, &
contum. in 6. Iaſ. in l. fi. C. de ind. vid. toll. cum cor
relatiuorum eadem ſit natura: vnde ſi ſtatuto pro-
hibeatur emptio frumenti, intelligiturque prohi-
13 beri venditio † Barto. in l. fin. ff. de acceptil. Luc. de
Pen. in l. ſin. C. de cupreſſ. lib. 11. etiam in pœnali-
bus, vt concludunt. Bart. & Iaſ. in d. l. fin. C. de in-
dict. vid. tollend. veritas cuius rei ſatis videtur ab
ipſamet veritate confirmari. Ioan. c. 2. vbi de tem-
plo eiecit ementes, & vendentes. aliaque plura ſi-
milia adduci poſſent ad confirmationem iſtorum
quæ colliguntur a Iaſ. in d. l. fin. C. de ind. vid. tol-
len. in materia correlatiuorum. Quibus non obſtã
tibus contrarium verius puto: nempe ſolam licen-
tiam actoris ſufficere quoque reo ad comparen-
14 dum. Primò vno conceſſo † id totum conceſſum
intelligitur, quo ad finem rei conceſſæ deueniri po
teſt. l. 1. ff. de iuriſd. om. iud. l. oratio. ff. de ſponſ. &
conceſſo ſubſequenti, conceſſumque cenſetur om
ne ſuum neceſſarium antecedens. l. ad rem mobi-
lem. l. ad rem legatam. ff. de procu. Secundò licere
non debet actori, quod reo quoque non permitta
tur. l. non debet. ff. de reg. iu. reg. non licet. de reg.
iu. in 6. Tertiò emptor, & venditor rei litigioſæ ſciẽ
ter incurrunt in pœnam vnus amiſſionis rei, & al-
ter pretij rei venditæ. l. fina. C. de litigioſ. & tamen
ſi venditor obtinuerit licentiam vendendi, à Prin-
cipe non obſtante vitio litigioſi, quod concedi cõ-
ſueuit. vt per Affl. in conſti. tit. de alie. rer. in iudic.
deduc. num. 17. Neuiz. conſi. 20. Rip. c. 29. lib. 2. re-
ſpon. neuter ipſorum in pœnam incurret: quum
15 conceſſum venditori, † cenſeatur etiam permiſſũ
emptori. ex trad. a Bart. in d. l. fi. ff. de accep. ac in
d. l. fin. C. de indic. vid. toll. Rurſus ad hoc propoſi
ſitum facit: quia venditor rei ſeudalis ſine licentia
16 domini amittit pretium, & emptor rem † ſi ambo
ſciebant rem eſſe feudalem. glo. in cap. 1. §. quia. &
ibi Bal. & Afflict. in 13. notab. de prohib. feud. alien.
& tamen euitatur hæc pœna ſi venditor ſolus licẽ-
tiam vendendi obtinuit. tantò magis, quum per-
miſſa executione citationis per iudicem requiſitũ
iudicium in inuitum reddatur. l. 1. & auth. ibi poſi-
ta. C. de lit. conteſta. l. inter ſtipulantem. §. ſi ſtichũ.
ff. de verb. ob. & ipſa citatio ab eodemmet iudice
permittente executionem illius facta cẽſeatur. arg.
l. illud. §. ſi decuriones. vbi Alex. ff. quod cuiuſq. vni
uerſ. lo. And. in c. is cui de præb. in 6 faciens autẽ
aliquid iuſſu iudicis non videtur dolo malo face-
re: quia parere neceſſe habet. l. qui iuſſu. ff. de reg.
iur.

Nec aduerſantur prædicta adducta in contra-
rium: quia conſtitutio clara eſt, vt non compa-
reat citatus, nulla obtenta licentia nec a ſe, nec
ab actore, quod apertè colligitur ex verbis ſequen
tibus ipſius conſtitutionis. Ibi, *ma eſſendo citati, potrã
no dal commandamento, che à loro ſara fatto appellare al
Senato, come da abuſo di iuriſdittione.* Qui abuſus ceſ-
ſat ipſa obtenta licentia per actorem. Reliqua au-
tem argumenta deducta à correlatiuis faciunt po
tius pro, quam contra: quia etſi verum ſit diſpoſita
in actore militare quoque in reo, procedit id vt ꝙ
actori prohibetur in eiſdem terminis vetitum quo
que ſit, & reo: Sed quod actori erit conceſſum. ſit
que permiſſum reo. ex l. non debet. ff. de reg. iur. c.
non licet. eod. tit. in 6. Hinc infertur non aſtringi
reum ad denunciandam citationẽ procuratori fi-
ſcali: quum Princeps loquatur, *di eſſa citatione*, id eſt
de ipſa citatione, ac ita relatiuè, prout eſt pronomen

ipſa

17 ipſa † cuius eſt natura præcedentia repetere cum
omnibus qualitatibus ſuis. Bart. in l. ſi prior. ff. ſolu.
matrim. in l. ſi ita ſcripſero. ff. de condi. & demõſt.
Soc. conſi. 250. volu. 3. Dec. conſi. 465. Rip. in l. filiuſ
familias. §. diui. ff. de leg. 1. Notificanda igitur ea ci-
tatio eſt fiſcali, quæ ſit nulla obtenta licentia, ac ita
tendit in vſurpationem iuriſdictionis, & a quo tan
quam ab abuſu appellare licet. Quod attinet ad ſe-
cundum dubium videretur dicendum non com-
parente actore, non eſſe locum pœnæ: quum tunc
18 citatio dicatur imperfecta. † Bald. in addi. Spec.
titu. de citat. in vlti. col. Iaſ. in rub. ff. de in ius voc.
circunducitur ac pro non facta habetur. l. poſt edi-
ctum. §. quod ſi is. ff. de iudi. Cui non comparendo
cenſetur actor renunciare. Bal. in c. conſuluit. col.
3. de offi. deleg. & citatio inualida nihil operetur,
glo. in l. ſi accuſatoribus. in fin. C. de accuſ. quam
ſequitur. Bal. in c. in nomine domini. in 4. not. de
teſtib. ac propterea citatum contumacem non red-
dit. glo. in c. de cauſis. in ver. venire. de offi. deleg.
Iaſ. in d. rubr. ff. de in ius vocan. tantò magis cum
19 verba ſtatuti intelligenda ſint cum effectu. † l. 1. §.
hæc autem verba. ac ibi Barto. Iaſ. & alij. ff. quod
quiſque iur. quare ſi ſtatuto diſponatur inuentum
cum armis tali pœna plectendum, intelligitur de
inuento, ac capto. Bart in l. 1. q. 3. ff. de acquir. poſſ.
Ang. in l. qui ſeruum. ff. de verb. obl. Iaſ. in d. §. 1. ſi-
militer lex puniens facientem actum non com-
prehendit factum nullum. Nec iudex facit litem
20 ſuam, qui ſententiam tulit nullam † glo. in l. fi. ff.
de var. & extr. cogn. Iaſ. in d. §. 1. nu. 10. Quod etiã
poteſt ex conſuetudine vniuerſali totius Italię, qua
21 non punitur affectus, vt per Bar. in l. 1. §. diuus. ff. ad
leg. Corne. de Sicar. Minuſque ex alienatione in-
22 ualida rei emphyteuticæ pœna caducitatis † non
incurritur, etſi facta ſit domino irrequiſito. Bald.
in l. 2. col. 1. C. de epiſc. aud. Iaſ. in d. §. 1. nu. 11. Qui-
nimo ſi valida ſit alienatio, & non proceſſerit em-
phyteuta ad traditionem rei, quum non dicatur
perfecta alienatio, nec conſumata ceſſat omnis pę
na. Iaſ. in l. fin. nume. 132. C. de iure emphy. com-
munem dicit Clar. in §. emphyteuſis. q. 13. verſ. ſed
nunquid & in ſpecie ſcribit Alex. in l. quamuis. nu.
8. ff. de in ius voc. non incurri pœnam prohibitæ
23 citationis, ſi citatio ipſa circunducatur, † Idem eſt
ſi citatus non compareat: quia quum citatio eua-
neſcat actor euitat pœnam. Soc Sen. in c ſi diligen-
ti. num. 39. de foro compet. quibus rationibus, ac
alijs pluribus, ita conſuluit in cauſa ſatis ardua do-
ctiſs. Menoch. his iam congeſtis viſus. conſi. 230.
maximè quum pœnitentia ante litem conteſtatã
pœnam cauſante citatione commiſſam tollat. l.
quamuis. & ibi Alex. & alij. ff. de in ius vocan.

Nec obſtat, ſi dicatur ex præſentatione citatio-
24 ni intelligi delictum † conſumatum, ex iniuria,
qua videtur iudex affici ex turbatione ſuæ iuriſdi-
ctionis, quo caſu debetur pœna, etſi partis non in-
terſit. l. in criminali. & ita Bal. & Caſtr. C. de iuriſ-
dict. omn. iudic. Sicuti eximens in ius vocatum
puniri poteſt ex iniuria iudici irrogata, etiam ſi
25 eſſet partis intereſſe. † Bar. in l. ſed eximendi. §. 1. q.
vlt. ff. ne quis in ius voc. quia vt ipſe Menoch. de pro-
ba. d. conſi. 230. num. 98. & 99. hæc omnia intelligẽ
da ſunt de præſentatione citationis, quæ effectum
ſuum ſortita ſit. Non obſtantibus traditis per Pet.
Foll. in conſtitu. reg. c. vt caueant. num. 8. vbi vult
non euadere pœnam eximentem, quamuis inde
26 præſentet † reum; quia ibi ipſe loquitur in delicto
iam conſumato, cuius contrarium etiam tenuit.
Socin. in tract. de cit. artic. 34. num. 22. ſcilicet non
eſſe locum pœnæ ſi delictum ex citatione conſu-
matum non ſit. Brun. conſi. 160. vol. 2. ſeu quia ibi
ipſe preſupponit fraude, interueniente actione iniu-
riarum ob turbatam iuriſdictionem: ideo hoc, &
pluribus alijs reſpectibus, caueat ſibi vnuſquiſque
ne cadat in iſtos diſputationis nodos, quos diffici-
le eſt contra fiſcum diſſoluere, & enodare, atque
ita ſibi conſulens non prætermittat obtinere li-
centiam: quum durum ſit contra ſtimulum cal-
citrare.

An autem hac conſtitutione intelligantur ea
tribunalia prohiberi quæ ſunt eccleſiaſticorum,
27 † & puto diſtinguendum. Primò ſi agatur de re-
bus merè prophanis non pertinentibus ad curiam
eccleſiaſticam, certum eſt hunc caſum contineri
ipſa conſtitutione, prout idem iam d. antiquo de-
creto car. 68. cap. item quod conſtitutum, ac prohi
bitum inuenitur. cuius decreti mentionem fecit il
lius intelligentiam tangens Menoc. remed. 15. de
recup. poſſ. nume. 224. Secundò ſi agatur de cauſa
cuius appellatio deuoluatur ad Principem, ſeu ad
illius magiſtratum. vt in terminis. ca. cæterum &
ibi Fel. num. 10. de iudic. tunc quum liceat à iudice
eccleſiaſtico appellare iudicem ſecularem ſuperio
rem iſtæ cauſæ, Excluduntur à prohibitione, cuius
verba non conueniunt. Tertio aut agitur de re ſpi-
rituali, vel alia eccleſiaſtica ſpectante cognitione
iudici ſeculari, hoc et caſu, quum nihil ſit in præ
iudicium auctoritatis Principis, nec in præiudicium
iuriſdictionis ſuæ prohibitio non procedit, nec ra-
tio illius, prout reſpectu iſtius conſtitutionis, ac al-
terius ſequentis concernentis materiam propala-
tionum promulgatum fuit vnum edictum decla-
ratorium ad maiorem ſatisfactionem iudicum ec
cleſiaſticorum anno & die.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Propalationes vi monitorialium quomodo, & quatenus fa ciendæ.*

2 *Monitoriarum materia, remiſſiuè contra quos concedantur, & qui propalare non teneantur. num. 3. An reus ipſe, & illius conſilium nu. 4. & nu. 10.*

5 *Propalare an teneatur, qui promiſit non reuelare ſecretum ſibi commiſſum, etiam cum iuramento.*

6 *Teſtes cogi ad ferendum teſtimonium quando poſſint qui non reuelare promiſerunt.*

7 *Monitoria an concedantur nominatim contra aliquem. Quando illarum curſus impediri poſſit nu. 8. & quando vlterius procedi num. 9.*

11 *Generale edictum non comprehendit certos.*

12 *Aduocatus quando ferre teſtimonium, & de quibus poſſit, & an vi monitoriarum cogatur. num. 13.*

14 *Propalare non tenetur qui teſtificari non cognitur.*

C
1 PRopalationi] prohibet Princeps ne præ-
textu monitorialium † teſtes propalantes
vlterius teſtificari audeant, vt prius fieri cõ
ſueuerat. Sed tantum ſe exibire, ac prote-
ſtari. ſe paratos deponere id omne quod ſciuerint
de contentis in monitorio, hanc partem non vi-
deo obſeruari, quinimo magis frequenter contra-
rium, vt in actu propalationis deponant, ea, quæ
2 ſciunt. Monitoriarum materiam, † tractauit Ne-
uiz. in Sylua. nupt. lib. 3. num. 28. verſi. monitorio,
ſed longè copioſius Dominus Ludouicus Vitalis
in eleganti ſuo tracta. de reis, & teſtimonijs. Con-
3 ceduntur monitoriæ † nedum contra detentores
rerum alienarum, ſed etiam cõtra ſcientes ab alio
res ipſas detineri. Bald. & Ang. in l. inutile. ac ibi
Alex.

Alex. ad Bart. C. de fur. Niſi ſcirent vti ſacerdotes,
quibus vnus confeſſus fuit peccata ſua ad obtinen-
dam abſolutionem in foro conſcientiæ. cap. quē
pœnitet. de pœnit. diſtin. 1. Alc. in c. omnis vtriuſ-
que ſexus. num. 6. de pœnit. ac remiſſ. Rip. in tract.
de peſt. c. vlti. num. 107. Item, & contra teſtes recu-
ſantes deponere, vel quorum nomina ignorantur.
Panorm. in cap. conſtituimus. de teſtib. cog. Neuiz.
4 vbi ſupra. nu. 34. Quoad reum † plura dici poſſent,
& Neuiz. num. 36. aſſerit non teneri, niſi eius rei, de
qua quæritur ſit infamatus: ſed ego ſemper vidi ex-
cipi ... iuris reum, iam certum, & eius conſiliū,
ac ita obſeruatur, licet promittentes aliquid non
5 reuelare, † ſed illud, vt dicitur, tenere occultum,
vel ſecretum, cogi poſſent ad reuelandum, ſi ad
publicam reſpiciat vtilitatem. Bald. & Ang. in l. fi.
ff. qui ſatiſd. cog. quicquid dixerit Bald. in l. nullū
C. de teſtib. id eſt illum qui iurauit tenere ſecretum,
repelli, ſi velit teſtificari, quū eſſe nequeat, niſi aut
falſus, aut periurus: quia iuramentum hoc quum
non obliget, non erit teſtis ipſe periurus. Imo ēt,
& ſi non agatur de aliqua publica vtilitate, ſi produ
6 cantur in teſtes compelluntur† teſtimonium ferre
capella Tholo. quæſt. 241. Si vero ſponte, nec coa-
ctus, cui aliquid dictum eſt, vt quotidie accidit in
confeſſione, reuelet, mortaliter peccat, crimenque
proditionis incurrit, niſi id veritas exigat in peri-
culum aliorum, vel illum cogat obedientia ad re-
7 uelandum. Aufret. in d. quæſt. 241. Non conce-
dunturq; nominatim contra aliquem. Neuiz. vbi
ſupra. nume. 34. quia re vera id publicari nequit,
quin famam aliquo modo lædat eius, qui nomina
tur. Vital. vbi ſupra. nume. 22. Impeditur curſus
8 † monitorialium comparente poſſeſſore ſignificā-
te ſe rem poſſidere, ac ſe paratum coram ſuo iudi-
ce competenti docere ſine peccato poſſidere. Ne-
uiz. vbi ſupra, niſi modo cathegoricè affirmatiuè
reſpondeat. l. de ætate. §. nihil. ff. de interr. act. Vital.
vbi ſupra. ſub num. 27. Si verò negaret, aut partim
fateretur, partim non, procedendum eſſet vlterius
9 † ad cæptam publicationem. Rimin. iun. conſ. 357.
num. 45. Nunc ſacroſancto Concilio Tridentino
ſeſſione 25. cap. 3. cauetur has cenſuras à nemine
concedendas, præterquam ab Epiſcopo, magna
cum maturitate, ac pro re non vulgari. Et merì-
tò, quum vt dicit Fel. in cap. nouit. de iudic. eſſe
abſtinendum ab excommunicatione, ſi illam vi-
deat non timeri. Quatenus autem Dominus Vi-
talius ſub num. 29. credit opinionem meam ad de
creta antiqua. tit. vt nemo inuitus. glo. vna. num. 7.
non eſſe iuri conſonam, nec iure fundatā, vt pars
10 non cogatur † reuelare, nec eius conſilium ego
adhuc contrarium teneo: quum recepta ſit con-
cluſio, ſi reus reſponderit ſe rem poſſidere, ac ſine
peccato, iam certa ſit pars de aduerſario, ac rei pe-
titæ poſſeſſore: vnde quum monitoriæ fiant pro
rebus occultis, quoties manifeſtus eſt rei detentor,
via ordinaria coram iudice competenti agendum
eſt. Gemin. in cap. fin. de elect. lib. 6. Fel. in c. 2. colu.
a. verſic. circa tertium. d. conſtit. Card. conſ. 76. ac
11 edictum generale† nunquam comprehendat cer-
tos. Card. d. conſ. 76. & 155. Neuiz. vbi ſupra. nu. 47.
Quantum ad teſtes, aut producuntur per partem,
cui præſtant in cauſa ipſa patrocinium, & nihil ꝓ-
bant. l. fi. ff. de teſtib. aut per partem aduerſam, &
licet tunc cogatur ad deponendum ſecūdum glo.
in d. l. fin. & in l. etiam. C. de teſtib. Guid. Pap. quæſt.
45. & in aduocato. Pariſ. conſ. 70. volum. 4. Put. dec.
56. lib. 3. hæc vera ſunt, quoad ea, quæ aduocatus
12 ſciebat ante litem, aliundè, † quam conſultor ſe-
cus vero reſpectu eorum, quæ ſibi vti aduocato
occaſione conſilij cōmunicata per clientem fue-
re. Franc. deciſ. 222. quum hæc celare, & non pro-
dere teneatur. Affl. in conſt. regn. tit. de præſt. ſacr.
ab aduoc. c. aduocatos. ſub nume. 6. rubr. 81. vnde
primum ſunt inſpiciendi articuli, quam cogatur
ad teſtificandum. Marcus d. deciſ. 222. alioqui di-
cerentur aduocati præuaricatores, & cauſæ pro-
ditores. Neuiz. vbi ſupra. ſub nume. 47. allegat l. 1.
ff. de præuaric. Spec. in tit. de adu. §. nunc tracte-
mus. Bar. in l. 1. §. ſi quis. ff. de falſ. Non obſtante,
quòd monitoriæ fiant de occultis, ac vbi aliundè
veritas erui nequit, quo caſu aduocatus cogatur
13 † teſtificari. Stef. Aufr. de repro. teſtium. in verbo
aduoc. ad finem, nec tunc quiſpiam à teſtificando
excuſetur. Fel. in cap. 1. de teſtib. cog. Capella Thol.
quæſt. 412. An teſtes, quia fallit hoc in aduocato,
& medico quibus coactè detegitur vulnus, vt con-
feſſoribus, ac ſicuti non minus, quàm confeſſori-
bus ipſis eſt pandenda veritas. Spec. in d. §. nunc tra-
ctemus. Neuiz. vbi ſupra. ſub nume. 47. qui autem
14 teſtificari † non cogitur, ita nec propalare. Neuiz.
ibi num. 47.

Glo. V.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia fori reſpectu artis, ad ea reſtringuntur, quæ artis exercitium reſpiciunt.*

2 *Iudex in citatione cauſam exprimere debet, ob quam ſit iudex ad fundandam competentiam, alioquin appellari poterit.*

3 *Citatus negligens comparere amittit priuilegium fori, ſi non potuit foro expreſſe renunciare.*

D Priuilegiato] nemo ratione alicuius artis,
quam exercet priuilegiatus, poterit ad de-
clinandum tribunal ordinarij in contra-
ctibus, delictis: ac alijs rebus ab arte depen-
dentibus, ipſo artis priuilegio vti, hæc etenim pri-
1 uilegia† reſpectu fori ad ea reſtringuntur, quę artis
exercitium reſpiciunt. Alex. conſi. 113. colum. a.
lib. 7. Crau. conſi. 3. tex. in l. fin. C. de iuriſd. omn. iud.
Sicuti etiam, ſi milés aliquod delictum committat,
diſtinguitur, an delictum ſit militare, non milita-
re, vel commune. l. magiſteriæ. C. de iuriſd. omn.
iud. Vndè cum ad fundandam Iudicis competen-
tiam ſufficiat in libello allegatio qualitatis, quæ iu-
riſdictionem tribuat, etiā ſi illa vera non ſit, dum-
modo falſum eſſe non conſtet. l. cum quædam. §.
quoties. ff. de iuriſdict. om. iudicum. vbi Bart. Bald.
Felin. in c. ſi clericus laicum de for. compet. Debet
2 iudex † in citatione cauſam exprimere, ob quam
ſit iudex. dd. in cap. præterea. de dilation. alioqui
appellari poteſt tanquam ab incompetenti iudice,
vt iudicauit Senatus Pariſien. die 18. Aprilis 1548.
vt per Rebuff. in conſt. reg. in tracta. de citat. artic.
3. glo. 1. num. 16. Quod ſi citatus negligat compa-
rere, & declaretur contumax, tunc amittet priui-
3 legium † fori, ita vt amplius illo ſe iuuare nequéat.
Angel. in l. eum qui 1. ff. de priuil. cred. Afflict. dec.
133. modo non potuiſſet expreſsè foro renunciare,
vt ſunt clerici, c. ſi diligenti, de for. compet. Affli.
d. deciſi. 133.

Glo. VI.

SVMMARIVM.

1 *Furtiua res vel iniuſtè occupata, poteſt ſi inueniatur à quocunque vendicari præſtita cautione.*

Fur-

2 *Furtiua rei emptor ipſam domino reddere debet nullo ſibi pretio reſtituto, & an ignorãtia in eo præſumatur.*

E Rubato qualche coſa] rẽ furtiuã Princeps
vult ſi inueniatur in aliquo loco ditio-
nis ſuæ, aut rem aliam iniuſtè occupa-
tam, poſſe à quocunque iure vendicari,
1 † etiam ſi occupator eſſet forenſis, vel viator præ-
ſtita cautione de damnis, expenſis, & intereſſe. imo
emptor tenetur nullo ſibi pretio reſtituto rem ipsã
2 Domino reddere. † l. inciuilem. & ibi Bart. Bald. &
alij. C. de furt. qui tamen ex eo fur non præſumitur,
niſi ſciens emerit, vt ibi dd. volunt, maximè. ſi ſit
bonæ famæ, non ſolitus furari. Marſil. ſingu. 392. &
ignorantia rei furtiuæ in homine bonæ famæ iu-
ramento probatur. cap. præſentium. de teſtibus. Fe-
lin. in c. ſignificaſti. 1. de homic. Alex. conſi. 118.
volum. 2.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Curialium principis quis index, & quibus in cauſis, & curialium diuerſorum officiorum nomina. nu. 2.*
3 *Auguſta eiſdem priuilegijs vtitur quibus, & princeps.*
4 *Curialium triplex genus.*
5 *Curiales nunquam ſoluunt indebitum, fori priuilegio quando gaudeant. nu. 6.*

F Ortegiani] Cognitio cauſarũ omnium
1 curialium † Principis ſpectat Referenda-
rijs conſilij ſtatus, etiam pro prima cogni
tione tam in cauſis, vbi ſunt actores,
quàm vbi ſunt rei, dum ipſi degunt in curia, ſaluo,
ſi tractabitur de bonis ſtabilibus, quorum cauſæ
2 inſtituentur coram ordinario. Nam cubicularij †
non poſſunt in alio foro conueniri, præterq̃ corã
l. magiſtro officiorũ cubiculariæ. C. de præp. ſac. cu-
bilib. itẽ ſilẽtiarij. l. ne à diuerſa. ff. de ſilentiar. agen-
tes in reb. l. ex eo. C. de ag. in reb. item decani. l. 2. C.
de decu. Fabricenſes. l. eos. C. de fabric. Caſtrenſia-
rij. l. 3. & 4. C. de caſtren. proximi ſacrorum ſcrinio-
rum. l. in ſacris. 3. C. de prox. ſacr. ſcrinio. apparito-
res, & limitanei caſtrorum. l. viro. C. de diuer. off.
ſecundum formam iuris communis excipiuntur
hic cauſæ reales idem dicẽdum de hypotl ecaria.
Pap. de arr. lib. 4. tit. 9. arr. 1. olim cognitio hæc erat
Senatus Chiamberiaci, vel Taurini. c. cauſas in
decret. antiq. car. 70. hodie tranſlata eſt in Referen-
darios, nec omnium curialium, ſed noſtrorum,
inquit Princeps curialium: nõ excluduntur tamen
hac vocatione curiales Sereniſſimæ Principis eius
3 coniugis: quum Auguſta eiſdem priuilegijs vtatur,
quibus & princeps. l. princeps, ff. de legib. ita, vt illi
tacita cõpetat hypotheca in bonis eorum cum qui
bus contrahit: Capic. deciſ. 139. Rebuf. in conſti.
reg. tit. de conſti. redd. artic. 1. glo. 14. num. 24. ac etiã
priuilegium. l. bene à Zenone. C. de quadr. præſcr.
4 Curialium † triplex eſt genus, vt ꝑ Luc. de Pen. in
l. curiales. C. de dec. libro 10. Boer. in tract. de auto.
mag. conſi. num. 169. inter eos aliqui ſunt ita nexi-
bus curiæ allegati, vt principibus adulentur c. non-
ne 37. diſtin. ſi de curialibus Principis agitur in l.
nemo. C. de dignit. lib. 12. & ſecundum Rebuf. in
conſtit. reg. tit. de hoſpit. nu. 19. iſti nunquam ſol-
5 uunt indebitum, † & vtinam ſoluerẽt debita. mul-
taq; de foro curialium collegit Rimin. ſen. conſi.
6 293. gaudent hoc fori priuilegio † dum in curia
morantur, ac pro litibus inſtitutis, quoad ibi reſi-
dẽt. arg. l. generaliter. §. 1. C. de epiſc. & cler. & ibi fi-
nem capere debent, licet curiam deſerant. l. vbi cæ-
ptum. ff. de iud. prout etiam ſi lite mota coram or-
dinario, vel alio iudice, ſi ad curiam vocentur iudi-
cium nõ inueniunt. l. ſi quis poſtea. ff. de iudi. quem
admodum etiam ſi in eorum patria contrahant,
vel delinquant, regulariter tali priuilegio non gau-
deant. l. fin. in fine. C. de priuileg. ſcholar.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Referendarij qui ſint. ſunt iudices conſiliariorum vxorumque & liberorum. nu. 2. eorum iuriſdictio hîc limitata. nu. 3.*

F Referẽdarij autem de iure ſunt, † qui ſin
1 gulorum petitiones in curia Principis
referunt. §. 1. in auth. de referen. vel ſum
mo Pontifici libellos ſupplices. c. in lite
ris. de in integ. reſtit. aliàs appellaban-
tur magiſtri requeſtarum, prout adhuc hodie in
Gallia ita nominantur. ſunt ex conſiliariis ſtatus,
2 iudices omnium conſiliariorum, † vxorumque,
& liberorũ, tam in ciuili, quàm in criminali cauſa.
l. ne ad diuerſa tracti viri. C. de ſilenti. lib. 12. Boer.
in trac. de auto. magni conſilij. nu. 138. Sed ipſorũ
3 iuriſdictio † quoad nos eſt hoc decreto limitata.

Glo. IX.

S V M M A R I V M.

1 *Conſiliariorum Principis cauſæ coram quo iudice tractandæ.*
2 *Vxor ſequitur forum viri ſui.*

G Onſiglieri] cauſæ conſiliariorum † Prin-
1 cipis ſpectant Senatui, ſi vero in curia
ſint, referẽdarijs. facit l. 2. & 3. C. vbi Senat.
vel Clariſs. ipſorumque vxores ſequũtur
2 forum viri. † l. cum quædã puella. ff. de iuriſd. om.
iud. & ibi Iaſ.

Glo. X.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex ordinarius inter quaſcunque perſonas, & quibuſcunque in cauſis notionem habet, niſi ratione exercitij vel profeſsionis priuilegiatę ſint, & pluribus alijs in caſib. quorum aliqui ſub nu. 2.*

H Nel reſto] In reliquis cauſis contra quaſ-
cunque perſonas mouẽdis cuiuſuis di-
gnitatis ſint, gradus, ſtatus, & conditio-
1 nis cognoſcit iudex † ordinarius in pri
ma cognitione, non adhibita aliqua diſtinctione
qualitatis cauſæ, aut perſonarum, ſaluo quòd per-
ſona ratione exercitij, aut profeſſionis priuatim
eſſet priuilegiata. omnis actor forum rei ſequitur
ſiue ciuiliter, ſiuè criminaliter experiatur. l. 2. & l. in
criminali. C. de iuriſd. om. iud. niſi reſpectu artis, vel
profeſſionis alium haberet iudicem: quia tunc ſpe-
cies derogat generi. reg. generi. de regul. iu. in 6. Si-
2 cuti etiam in pluribus † alijs caſibus de quibus per
Spe. in tit. de competẽ. iudic. in addit. Soc. in fallen.
reg. 10. vt in terminis. l. venditor. ff. de iudic. in actio-
ne reali in qua electio eſt actoris ſi res ſit in alio ter-
ritorio ſita, vbi non reſideat reus. glo. in l. fin. C. vbi
in rem actio. Item ratione contractus. c. Romana.
§. contrahentes. de foro compe. ſi actor ſit perſona
miſerabilis. l. vn. C. quan. imper. int. pup. & vid. ratio-
ne artis, vel mercaturę. l. fin. ff. de iuriſdict. omn. iud.
Item in fiſco actore. l. 1. C. de rep. hære. l. defendere. ff.
de auct. tut. l. 3. C. de ijs quib. vt indig. ac in alijs pluri-
bus caſibus, quos eſſet longum referre.

Glo.

Glo. IX.

S V M M A R I V M.

1 *Feudatariorum quis iudex competens. in proprijs cauſis, nec ipſi nec eorum officiales cognoſcere poſſunt. nume. 2. & quando ſecus, num. 3. & an conſuetudo in contrarium ſit valida, & quomodo probetur. nu. 4. & quid hic obſeruetur. nu 5.*

6 *Subditus in cauſis contra dominum quando coram eo conueniri poſſit. & ſupra. à nume. 3.*

7 *Par in parem vel inferior in ſuperiorem quando habeat imperium.*

8 *Vaſallus condominus, an alteri conuaſallo condomino poſſit ſe in delictis ſubijcere in præiudicium ſuperioris.*

9 *Conſilium cum Principe reſidens, & Chiamberiaci, quarum cauſarum, & inter quas perſonas olim cognitionẽ habebat.*

1 FEudatarij] ſi feudatarij iudicẽ non ha-
beant ordinarium ratione perſonæ, vel
rei, cognitio cauſarum ſpectabit Præ-
1 fecto † prouinciæ, in qua feudatarius
habitat. Nam ſi feudatarius ſit actor, non eſt iuri-
dicum, vt quempiam conueniat coram iudice ab
ipſo conſtituto. l. 1. C. ne quis in ſua cauſ. l. qui iu-
riſdictioni. ff. de iuriſ. omn. iud. vbi Bart. Tiraq. de
iur. primogeni. q. 69. num. 10. ſcilicet, nec ipſe co-
2 gnoſcat, nec eius officialis. † l. obſeruandum, ff. de
iudic. Old. conſi. 124. Capic. deciſ. 124. Nat. conſi.
298. quia a domino ſuſpecto deputatus iudex con-
fidens eſſe nequit. Inno. & alij in c. inſinuante. de
offic. delega. Bar. in d. l. qui iuriſdictioni. ff. de iu-
riſd. om. iudic. cuius tribunal vnum, atque idem
eſt, cum tribunali deputantis. c. 2. de conſuet. in 6.
Rim. ſen. conſi. 539. Nat. d. conſi. 294. col. conſ. 16.
3 volum. 2. Surd. conſ. 47. niſi † ſubditus, vel alius ibi
conuentus conſentiret. Caſt. in d. l. qui iuriſdictio
ni. Inn. in c. poſtremo. de appel. Purp. de oſt. aſſeſſ.
num. 96. Brun. conſi. 146. vol. 2. vel niſi cognoſcen-
di in cauſis ipſis iam eſſet introducta conſuetudo.
4 † Alex. in d. l. qui iuriſdictioni. Brun. conſi. 30. &
31. Alex. conſi. 13. num. 10. volum. 6. quam vti mali
exempli, & ſi dixerit Zaz. de feudis. par. 11. nu. 12.
& 16. non ſeruandam, illa tamen eſt de iure vali-
da. cap. 1. de pœn. in 6. Exc. D. Præſes Ponte in qq.
Laudi. quis ſit iudex in cauſa feudi probareturque
ſola actorum, & proceſſuũ inſpectione. Nat. cõſ.
294. ac eam inquit vigere in ſtatu Mediolani, Boſ-
ſius in pract. crim. de for. comp. num. 38. Sed ea nõ
5 attenta conſueuiſſe † Senatum de alio iudice pro-
uidere, ſi ſubditus conqueratur. Conuenitur etiã
6 ſubditus coram domino † ſi paſſus ſit dominus
notoriam iniuriam. Alex. d. cõſi. 13. Brun. d. conſi.
31. Crau. conſ. 233. num. 7. modo pœna non ſit ar-
bitraria. Abb. in cap. cum veniſſent. de iudic. Ia-
cob. in d. l. qui iuriſdictioni. delictum, ſeu iniuria,
quando notoria dici poſſit, declarant Bar. & Alex.
in l. qui ab accuſatione. §. nunciatores ff. ad Turpil.
Item ſi plures ſint condomini, & ab omnibus iuſ-
dicens conſtitutus, Bru. d. conſi. 30. Nat. conſi. 86.
Crau. conſi. 232. d. Ponte vbi ſupra. ſcilicet, ſi non
tractatur de intereſſe omnium, etſi lis ſit cum vno
tantum alias ſecus. glo. in c. ſuper abbatia. de offic.
deleg. Iaſ. in l. apertiſſimi. verſ. octaua cauſa. C. de
iudic. Si vero ſit reus, eſſet abſurdum, vt iudici a ſe
conſtituto ſubijceretur: quum nec par in parem aliq
quod habeat imperium. l. ille à quo. §. tempeſtiuũ.
ff. ad Treb. Bar. & Bal. in l. fin. ff. de rer. diuiſ. niſi il-
lius iuriſdictioni ſe ſubijceret, quia tunc non tantũ
7 par in parem † ſed inferior in ſuperiorem iuriſdi-
ctio competit. l. eſt receptum. ff. de iuriſd. om. iu-
dic. vbi Ang. Iaſ. & alij, niſi id non fiat in præiudi-
cium ſupremi Domini, ſeu Principis, vt in pulchro
caſu reſpondit Surd. conſ. 47. videlicet condomi-
num non poſſe ſe condomino in delictis ſubijcere
8 † in præiudicium ſuperioris cui ſpectat cognitio
cauſarum ipſorum condominorum. Erit itaq; ip-
ſius feudatarij præfectus iudex ordinarius, prout in
Sabaudia iudex Baronum, banneretorum, aut alio
rum potentum, nobilium, vel magnarum diuiſio
num, ſeu diſſenſionum inter aliquas vniuerſitates,
& communitates ciuitatum villatumq; magnarũ
conſilio Chiamberiaci pertinebant. c. perpetuo. de
modo, loco, & temp. tenen. conſi. car. 10. & cauſæ
curialium, & ſeruitorum Principis, ſtipendiato-
rum, ac aliorum, Principem, & curiã ſuam actua-
liter ſequentium, tam actiuè, quàm paſſiuè, mer-
catorum forenſium, pauperum, aut miſerabilium
9 perſonarum aliàs conſilio † reſidenti cum domi-
no pertinebant. c. ne cauſarum, & litium, lib. 2, car.
7. & c. ne cauſarum. car. 68.

DELLE FERIE,[a] CHE SI HANNO Da oſſeruare in ogni tribunale.

NON ſarà lecito di far alcun atto giudiciale ne' giorni, che ſono feriati in honor di Dio,[b] che ſi guardano dal clero, & dal popolo, ne dal giorno della Domenica delle Palme, inſino all'ottaua di Paſqua di Reſurettione, & dalla vigilia di Sãto Tomaſo inſino alla feſta della Epifania.

Le ferie per le meſſi[c] comincieranno dalla vigilia di Santo Giouanni Battiſta inſino alla feſta della Maddalena. Et per li vini ſi faranno ferie dalla feſta della Natiuità di Noſtra Donna di Settembre, inſino alla feſta di Santo Luca; le quali ferie vogliamo che ſiano oſſeruate in ogni tribunale. Et oltre a queſti giorni, vogliamo ancho, che ſiano oſſeruati tutti i giorni feriati, che ſono ſoliti a guardarſi particolarmente in ogni luogo.

Permettiamo però, che nel tempo di queſte ferie introdutte per le meſſi, & per far i vini, ſi poſſa proceder nelle cauſe de' pupilli, delle vedoue, & miſerabili perſone,[d] de gl'incarcerati, del fiſco de' viandanti, de' ſalari de' ſeruitori, lauoratori, & ſimili altre pouere perſone, & nelle cauſe di eſſecutioni, & de gl'inſtromenti liquide, & che ſi poſſano far ſequeſtri, & ritener i debitori ſoſpetti di fuga: & generalmente ſi potrà proceder in tutte quelle, che ſi poſſono iſpedir ſenza far ſcrittura, ſecondo la forma de gli ordini noſtri, & in ogn'altra, oue la tardità poteſſe portar pregiudicio, & perciò richiedeſſe ſubita prouiſione, & doue di ragion cõmune e permeſ-

ſo di

ſo di poter ciò fare.

Si potranno ſimilmente nel tempo di queſte ferie far ogni ſorte di eſſaminationi di teſtimoni, proteſtationi, & denonciationi, ò ſia intimationi, & all'incontro le riſpoſte ad eſſe proteſtationi, & intimationi, però non correrà dapoi il tẽpo, inſino che non ſiano paſſate eſſe ferie: Per l'eſpeditioni delle quali cauſe i Giudici non ſaranno obligati ſedere pro tribunali, ma potranno ſpedirle priuatamente. Et a queſto effetto reſtaranno nel Senato almeno tre Senatori co'l Preſidente, ò Vicepreſidente.

DE FERIIS IN OMNI Tribunali obſeruandis.

Titulus Septimus.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 *Feriarum quatuor ſpecies. Plures tamen aliæ enunciantur remiſſiue. num. 2.*

A FEric] feriarum quatuor † ſunt ſpecies.
1 Primo in honorem Dei, vt in decalogo Sabatha ſantifices. in c.fi.c.rogationes de conſecr. diſtin. 3.l. 2.C. de ferijs. quæ ſolemnes dicuntur. Iaſ. in l. 1. nu. 4.ff. de fer. Marc. q. 420. Secundo aliæ ſunt ad hominum vtilitatem: ſcilicet meſſium, vindemiarũ. l.1.ff.de fer. Tertio Repentinæ à ſolo Principe indictæ. l. à nullo.C.eo. l.ſed etſi.§.feriæ.ff.quib. ex cau. maior. Spe. in ti.de ſer. Cara. in rit.mag.curiæ.116. Quartò ſtatutariæ. Bald. in l. creticorum.C.de iur.
2 del. alias plures † ſpecies enumerat Cagn. in l.2.nu. 412.ff.de orig. iur.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Feria in honorem Dei a populo, & Clero obſeruata, quæ & quando ſint.*

2 *Feriarum in honorem Dei, & Senatorum, tempore, Iudicium exerceri nequit, etiam, de partium conſenſu, niſi ob neceſſitatem, vel pietatem. Paciſci tamen, & tranſigi, ac inſtrumenta recipere conſuetudine receptum eſt. nu. 3. & quibus ex cauſis, nu. 4. & quæ inſtrumenta notarijs recipere permiſſum per antiqua decreta. num 5. & an iurari poſſit, etiam in contractibus, nu 6. & quid de iuramento minorum, & confirmationem contractuum adhibito nu. 7. & an diebus ſolum Dominicis, vel alijs etiam feſtiuis, ſupradicta procedant. nu. 8.*

B DIo] Diebus ferlatis, in honorem Dei à
1 clero, & populo obſeruatis, † à die Dominico palmarum, vſq; ad octauum paſchatis reſurrectionis, & a vigilia ſancti Thomæ vſq; ad feſtum Epiphaniæ prohibetur omnis actus iudicialis: ferijs etenim in
2 honorem Dei, & ſanctorum † introductis etiam de partium conſenſu iudicium, niſi ob neceſſitatẽ vel pietatem exerceri non poteſt. c. fin. de fer. & in ſpecie die Dominico de veſpera in veſperam mercatum, ac placitum fieri, aliquem cõdemnari ad mortem, vel ad pœnam prohibetur. c.1.eod. tit. licet quod dicitur de veſpera ſcilicet ſabathi non ſeruatur niſi reſpectu officiorum, vt ibi glo. teſtatur. Similiterq; iure ciuili actus iudiciales feſtiuis die-
3 bus prohibiti ſunt. l. dies feſtos.C.eod. Paciſci † tamen, ac tranſigi ipſis diebus permittitur. d.l. dies feſtos. ac conſequenter inſtrumẽta recipere. Abb. in d. c.fi. ita conſuetudine receptum teſtatur Cagno, in l. ſi librarius. nu.76.ff.de regu. iur. videlicet
4 quoad ea pacta, † & tranſactiones, quibus finis litibus imponitur, & pax adfertur. Menoch. de arbitr. q. 30. Item notarijs præter tranſactiones, decreto,
5 † antiquo. c.ad obedientiam. tit.de iude.cat.4.permittitur receptio teſtamentorum, codicillorum, compromiſſorum, pacis, treguarum, concordiarum, matrimoniorum, & ſimilium contractuum
6 piorum. aduertendum tamen eſt diebus feſtis † iurari non poſſe.cap.1.de fer.& ideo iuramentum in contractu appoſitum eſſet nullum quod notandũ dicit. Plot. reſpectu contractuum minorum, qui
7 ſolo † iuramento confirmantur. Plot. de iurciut. nu.755.Lamber. in tract. de contrac. eor. qui abſq; ſolem. in fin. nu.66.Surd. conſ.122.nu.5,ſed iſti patres ſe fundant in d.c.1.quod hæc prohibet diebus dominicis à veſpera in veſperã vnde quoad alios dies feſtiuos videtur permiſſum, imo etiam die dominico poſt veſperas, & in dubio actus intelligeretur celebratus poſt veſperas, & quia ad tempus prohibita poſt tempus permiſſa cenſentur. l. imperator. vbi Bal.ff.de poſtul. l. ſi vnus.ff.de pact. & quia etiam pluribus diebus ſanctorum videmus mercata de conſuetudine celebrari, quæ etiam in ijs obſeruanda eſt vt per Nauarram cap. 13. in decalogo Sabbata ſanctifices. Nam ſi ex conſuetudine ſpermittitur quod eſt plus, cur non quod minus.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Feria meſſium, & vindemiarum, quando incipiant. An ipſis renunciare liceat a partibus collitigantibus ſac eorum procuratoribus tacitè ac expreſsè. nu. 2. & an examen teſtium fieri. num. 3.*

4 *Ferijs repentinis renunciari an poſſit.*

5 *Ferijs renunciatio in prima inſtantia facta, an extendatur ad cauſam appellationis, & an ad præſentes tantum vel etiam futuras ferias.*

C LE ferie per le meſſi] feriæ meſſium † in
1 cipiunt a vigilia Sancti Ioan. Baptiſtæ vſque ad feſtum diuæ Magdalenæ. Aliæ pro vinis à vigilia Natiuitatis Dominæ noſtræ menſe Septembri vſq; ad feſtum Sancti Lucæ. vltra quas ferias mandat etiam cuſtodiri ſolitas in particulari in omni loco, Iſtis tamen ferijs li-
2 cet partibus renunciare. † l.1.cum ibi not.,ff. de fer. c.fi.eo. cum in ſumma ad hominum commoditatem, ac litigantium fauorem principaliter inductæ ſint, cui licet vnicuiq; renunciare. l. pen. C. de pact. Abb. in c.fi.de ferijs. Quinimo nedum partib. licet, ſed etiam partiũ procuratoribus ſine aliquo ſpeciali mandato Caſtr. in d.l.1.ff. de fer. etiam tacitè, puta litigando, vel omittendo feriarum allegationem. Ang. ibi & Alex. limitans quoad exa-
3 men teſtium, † qui tempore feriarum haberi non
4 poſſent, Quo vero ad repentinas † ſecus eſt. Abb. in d. c. fi. nu. 10. non obſtante ſi ſtatutum negatiuè loque-

loqueretur. Alex.conſi.36.nu.7.vol.2.Renunciatio
vero prædicta trahitur quoq; ad cauſam appella-
5 tionis,† vt ibi per Alex. ſed an ad præſentes tantũ,
vel ad futuras ferias tractat Iaſ. in l.1. in fi. ff.de fer.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1. *Ferias meſſium non obſeruare, poſſunt Pauperes, & miſerabiles perſonæ.*
2. *Miſerabilium perſonarum variæ ſpecies, & quarum cauſa feriato tempore tractari poſſint.*
3. *Criminales cauſæ an tempore quadrageſimali agitari valeant, & an tortura inferri. ibid. remiſſiuè.*
4. *Liquidorum inſtrumentorum in cauſis, an & quibus ferijs non obſtantibus procedi poſſit.*
5. *Ferijs non obſtantibus, & quibus, an procedi poſſit ad ſententiarum executionem, & quarum, & qui alij actus exerceri. nu.6. An teſtes cogi deponere. nu.7.*
8. *Ferijs vbi renunciatum erit à partibus litigantibus iudex audire tenetur.*
9. *Feriatis diebus Doctores conſulere, pro quibus, & quomodo poſſint.*

D ET ſimili altre perſone] Pauperes, & miſerabiles perſonæ poſſunt non attentis ferijs
meſſium, & vindemiarum ipſarum cauſas
1 proſequi, ac non obſeruare † ferias. d. c. fi.
& ibi Abb. ſub nu. 14. de fer. ſecus quoad ferias ad
Dei gloriam, ac Sanctorũ. Bar. in extr. ad reprim.
in verbo ſummariè. col.2.Caſtr. conſ.401. viſo pro
ceſſu.vol.1 Dum tamen de viduis, ac pupillis men
tio ſit, intelligo de illis, qui verè dici poſſunt miſe-
rabiles perſonæ ex ijs quę latius diximus in c.cauſã
ruſticorum. tit.de iudic.in decr.antiq.vbi etiam de
2 clarantur ſpecies † miſerabilium perſonarum, &
inter alias agitur de operarijs, ſeu mercenarijs, qui
alijs operas ſuas locant. Digni enim iſti ſunt merce
de ſua. Math.10. Luc.10.c. Qm.87.diſt. c. quicunq;
ſuffragio. 12.q.2. qua ſi fraudãtur perinde eſt, ac ſi
ipſorum ſanguinẽ effundas. c. immolans. 12. q. 5.
vnde eadem die precium laboris eis rei debet, ne
ad dominum clament, & in peccatum reputetur.
c.24. Deutero.vel ſaltem nõ morari vſq; ad mane.
Leuit.c.19.In carceratorum cauſis ſimiliter nõ eſt
tempore feriarum ſuperſedendum, licet tempore
3 quadrageſimali † cognitio inhibeatur quæſtionũ
criminalium. l.quadraginta. C.de fer. quia, vt ibi re
ſtatur glo.& Marc q.409.Clar.in pract.cri.q.50.ver.
pariter, id conſuetudine contraria fuit abrogatũ.
Quid autem de actu torturæ idem Clar. q.46. verſ.
quæro an tortura. Item non obſeruantur feriæ in
4 cauſis inſtrumentorũ liquidorum † niſi ſint in
honorem Dei. l.fi.C.de fer. Alex.in l.1.§.nunciatio.
ff.de oper. nou. nunc. ac conſ. 53. vol. Minusq; in
executionibus ſententiarum. c.fi. de iudic. Alex. d.
5 conſi.53. nu.7. modò exequutio † ipſa fiat ſuper re,
de qua iudicatum extitit. Alex.ibi d.conſ.53.quini
mo etiam diebus feriatis in honorem Dei, ſi exe-
quatur ſententia ſuper re ipſa de qua fuit cognitũ.
Guid.Pap.q.215.quamuis Alex.d. conſ.53.commu
nem opinionem dicat in contrarium, quod an ve
rum ſit colligi poteſt ex allegatis à Menoch. q. 30.
nu.14.vſq; in fin. & ex dec. 95.clariſſimi d. Præſidis
6 Theſauri. fiunt etiam † emancipationes, ac manu
miſſiones.l.actus. omnes. C. de fer. conceditur ex-
communicatio, abſolutio, quæ cauſæ cognitionẽ
non exigunt. Hoſt.in tit.de fer.§.qualiter diſtingua
tur. diebus etiam ipſis feriatis in honorem Dei te-
ſtes examinantur, & interrogantur, qui die non fe
riato iurarunt. glo. in clem.1.de offi. delega. Guid.
Pap.q.125.& 215.quũ ipſa teſtium examinatio ad
diē præſtiti iuramenti referatur. Bart.in l.ſi quando
nu.11.C.de teſtibus. Felin. in c.licet cauſam. nu.19.
7 de probat.non poſſent tamen teſtes compelli † die
bus feriatis deponere. Abb.in c.1.nu.10.de fer.Caſt.
in l.1.ff. de fer. niſi procedantur contra famoſos la
trones, vel pro alijs atrocibus delictis. Alex. in d.l.ſ.
Cara. in ritu. nu.150.Itẽ periculũ eſt in mora. Abb.
& alij in cap.fi.de iudic.ac in cauſis ſummarijs. Fel.
in d.c.1.de fer.ac in cauſis poſſeſſorijs.Rot.dec.2.in
nou.tit.de cau.prop.& poſſ.Rebuff. in conſtit.Reg.
in tracta. de mat. poſſ. art.7.glo.7.nu.11.ſaluis ſem-
per ferijs in honorem Dei. Bar. in extrau. ad repr.
in verbo ſummariè.col.2.Caſtr. conſ.401. viſo pro
ceſſu.vol.1.Pro expeditione quarum cauſarum nõ
tenebuntur iudices pro tribunali ſedere, ſed illas
priuatim expedire poterunt, quod etiam facere co
8 guntur, quia vbi partes ferijs renunciant, iudex † il-
las audire tenetur, nec poteſt ipſe ferias allegare.
Bal. conſ.467.vol.1.Ita etiam Doctores feriatis die
bus forenſibus ſuper hoſpicio exiſtẽtibus poſſunt
9 conſulere. † Io. And. & Butr. in c. 1. de ſer. Alber.
in l. diuus.ff.cod. modo in recompenſationem ali-
quam faciant elemoſinam, vt ibi per Iaſ.

DELLE ECCETTIONI Dilatorie.

NON dee parere coſa noua,[a] ne ſtrana, ſe cambiandoſi i coſtumi, & la forma del viuere de gli huomini, le leggi ancora ſi vadano mutando, & riformando, & che con noui rimedi ſi venga prouedendo alle malitie de' cauillatori, li quali mal vſando del rigore delle leggi, da gli antichi Iureconſulti, ſecondo la qualità di quei tempi con buon giudicio ordinate, & ſeruendoſene ſolamẽte per cauillare, procacciano con ſottili cautele d'offuſcare la buona ragione di coloro con cui cõtendono in giudicio. La onde veggendo, che la lunghezza delle liti per ordinario naſce dalle cõteſe, & dalle diſpute, che ſi fanno ſopra l'eccettioni, dilatorie,[b] come ſono dell'incompetenza del tribunale, la recuſatione del Giudice allegato ſoſpetto, la legitimatione delle perſone,[c] ò quando s'oppone, che l'attione s'intenta male,[d] ò che ſi dice, che l'auuerſario non ha attione, & ſimili altre, le quali ſono le principali arme, di cui ſi vagliono i calumniatori per fuggire il giudicio, & ritardar il corſo del proceſſo. Per queſto deſiderando prouederui, & abbreuiar le liti, quanto più per noi ſi potrà, habbiamo giudicato eſſer neceſſario di ſtabilir gli ordini ſeguenti.

Opponendoſi alcuna eccettione, ò ſia di quelle che ſi chiamano dilatorie ſemplicemente, ò delle altre, che ſi chiamano della lite finita, le quali

vieta-

vietato di poter entrar nella lite, in modo che ſi poſſono proporre per modo di declinatoria, di peremptoria, come ſono, l'eccettione della coſa giudicata,[e] *del giuramentò,*[f] *& dell'accordo, ò ſia tranſattione,*[g] *della preſcrittione,*[h] *& le altre ſimili, ò verò deducendoſi per modo di eccettione, ò di reconuentione, alcuna di quelle attioni, che ſi chiamano pregiudiciali, come ſono, la cauſa dello ſtato della perſona, quando ſi diſputa ſe vno è libero, ò ſchiauo, ò ſe è ingenuo, ò fatto Franco, ò doue ſi tratta di riconoſcer il parto, contendendoſi, ſe vno è figligliuolo del tale, ò nò, ſimilmente doue il figliuolo rifiuta l'vbedienza al padre, ò il ſuddito, & vaſſallo al Signore, ò il Monaco all'Abbate, coſi ancora la cauſa dello ſpoglio, la cauſa criminale dedutta nel giudicio ciuile, & doue l'attione vniuerſale concorre con la particolare,*[k] *l'eccettione della eſclaſione*[l] *del principale oppoſta ò dal terzo poſſeſſore, ò dal fideiuſſore, l'eccettione del dominio,*[m] *vel iudicio communi diuidundo, l'eccettione tu non ſei herede, oppoſta nel giudicio Familiæ herciſcundæ, l'eccettione della eſcommunicatione, & ſimili altre, le quali per la diſpoſitione della ragione commune hanno priuilegio di far ſopra ſeder nella cognitione, della attione principale propoſta in giudicio, vogliamo, & ordiniamo, toſto che alcuna di eſſe attioni pregiudiciali viene à proporſi, che il Giudice ſia obligato di conoſcer ſopra eſſa oppoſitione, ſommariamente, & terminarla fra il quinto giorno*[n] *dapoi che ſarà dedutta, che verrà eſſer il giorno della comparitione proſſimamente ſeguente, ſecondo che quì appreſſo dechiararemo, eccetto che l'oppoſitione non richiedeſſe piu tempo, & piu alta cognitione.*

Però in ogni caſo, non vogliamo, che per qual ſi voglia delle ſopranominate eccettioni, & altre ſimili, ſi ſopraſeda nella cognitione ſopra i meriti della cauſa principale, anzi il reo ſarà tenuto fatta l'oppoſitione, di riſponder inſieme alla dimanda dell'attore, & in vn medeſimo tempo ſi procederà alla cognitione ſopra l'eccettione dilatoria, ò attione pregiudiciale dal reo propoſta, in modo che per l'vna non ſi ritardi il corſo del proceſſo nella cauſa principale.

DE EXCEPTIONIBVS Dilatorijs.

Titulus Octauus.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Iura variantur, variantibus temporibus.*
2 *Lites terminari quo citius fieri poteſt, debent.*

A Coſa noua] Non debet videri nouum, ac
extraneum, ſi variantibus temporibus,
1 iura † quoque varientur humana.c.1.de
conſan.gui. vt hominum malitijs occurratur.l.in fundo.ff.de rei vendic. qui, etſi leges properent, ne lites fiant immortales. l. properandum, C.de iudic. ac quãtum fieri poteſt, ſtudeant, vt quo
2 citius fieri poteſt termineneur, † c. finem litibus. de dol. & contum. tamen ipſi, aut ſaltem plerique ex eis commoditatibus legum ad bonum finem conceſſis abutentes præſertim dilationibus, quærebãt lites in longum protrahere. Quibus cauilationibus minimè volens vlterius indulgere, ſtatuit Princeps intra quot dies exceptiones, quæ cauſam protrahebant decidi debeant, ac interim, vt infra ſuo loco dicetur, non eſſe ſuperſedendum a cognitione meritorum.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Exceptiones dilatoriæ quæ ſint, ſunt duplicis generis, alia mera dilatoria, alia iudicij declinatoria.nu.2.quando opponendæ.nu.3.*
4 *Exceptio incompetentiæ vel ſuſpecti iudicis, eſt dilatoria.*

B Dilatoriæ] exceptionibus dilatorijs multũ
1 retardabantur iudicia: & illæ ſunt, † quæ
cauſam, vel actionem protrahunt, vel
actionem differunt.l.2.§.fi.ff. de excep.§.
2 appellantur.inſtit.eo.tit. ſunt duplicis † generis meræ dilatoriæ, aliæ iudicij declinatoriæ.glo. in cap. ſi quis Epiſcoporum.3.quæſtio.6. Petr.de Ferr. in ſua pract.in form.reſpon.rei conu.ver.ſaluis alijs exce-
3 ptio.Rebuff. tit.de except.nu.8. & opponendæ † ante litis conteſtationem.l.fin.C. de excep, inter quas
4 eſt exceptio iudicis incompetentis,† de materia cuius tractatur tot. tit. C. ſi quis a non compet. iudic. vel ſi ſuſpecti iudices recuſentur, ad cognitionem cuius rei ſtatim arbitri à partibus eliguntur. l.apertiſſimi.C.de iudic.vt latius dicetur tit.de recuſ. iudi. infra.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio procuratoris eſt dilatoria.*

C Delle perſone] exceptio procuratoris dilatoria † eſt. Nam qui dicit non licere pro
1 curatorio nomine agi, non prorſus litẽ
inficiatur, ſed perſonam euitat.d.l. ſecunda.§.fi.ff.de exceptio.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Libellus clare formandus, & ineptũ iudex lacerare poteſt*

2 *Iudex partem repellere a limine iudicij poteſt ne iudicium reddatur vanum.*

D MAl intentata] libellus formandus eſt cla-
1 rè, † & actio clarè proponi. cap. examinata. cum ibi not. de iudic. Lanfianc. in
cap. quoniam contra. de probatio. alioqui ineptum libellum etiam ex officio iudex lacerare poteſt. l. 1. ff. de offi. aſſeſſ. l. 1. C. vt quæ deſu. adu.
Rom. conſi. 69. nu. 11. Nam ad euitandum, ne iudicium vanum reddatur, poteſt ex officio iudex par-
2 tem à limine † iudicij repellere. Roman. conſi. 67. nume. 5.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Exceptio rei iudicatæ ante litem conteſtatam, & poſt opponi poteſt, & quæ requirantur, vt illi locus ſit. nu. 2.*
3 *Res iudicata pro varietate habetur.*

E DI coſa giudicata] hæc exceptio rei iudi-
1 catæ † ante litem conteſtatam opponi poteſt ad impediendum proceſſum, & poſt conteſtatam ad merita cauſæ, ſicut etiam exceptio tranſactionis, & litis finitæ. cap. 1. de lit. conteſt. libro 6. Ioan. de Ferr. in for. reſp. rei côu. in verbo, reique iudicatæ. ac vt illi locus ſit, requirũ-
2 tur, † quod eadem ſit res, quæ petitur, eadem cauſa petendi identitas perſonarum. l. cum quæritur. ff. de except. rei iudic. quarto, quod a iudice competenti ſententia lata ſit. doctores in cap. fin. de for. cõpeten. in 6. Rebuf. in tracta. excep. num. 50. Res iſta hoc modo iudicata facit ius inter partes. l. 1. §. hoc interdicto. ff. de libe. exhib. l. ingenuum. ff. de ſtat. ho-
3 mi. ac pro veritate † habetur. l. res iudicata. ff. de regu. iur.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Exceptio iuriſiurandi, quam vim habeat, eſt litis finitæ, & proceſſum impedit.*

F GIuramento] hæc exceptio iuriſiurandi
1 præſtiti eandem vim † habet, quam res ipſamet iudicata. l. poſt rem iudicatam. ff. de re iudica. imo maiorem habet auctoritatem. l. 2. ff. de iureiurand. quæ litis finitæ exceptio iſta, cùm ſit, proceſſum quoque impedit. l. prima. ff. de iureiuran. Cyn. in l. emptor. ff. C. de præſcriptio. long. tempo, cap primo. de lit. conteſta. in ſexto, Bar. in l. nam & poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiu. Prat. Ferr. vbi ſupra in verb. iuriſiur.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Tranſactio rei iudicatæ æquiparatur.*
2 *Exceptio tranſactionis eſt litis finitæ.*
3 *Tranſactione facta, omnes probationes annullantur.*

G ACcordo, ò tranſactione] trãſactio, & res
1 indicata parem habent † autoritatem. l. non minorem. C. de tranſact. quaſi finitę ſint cauſę, non licet eas inſtaurare. l. cau-
2 ſas. C. eod. tit. & propterea numeratur † inter exceptiones litis finitæ. cap. 1. de lit. conteſt. in 6. omnia
3 quę iura & omnes probationes † facta tranſactione annullantur. c. 1. de tranſact.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Exceptio præſcriptionis par rei iudicatæ, ante & poſt litem conteſtatam opponitur.*
2 *Exceptionibus quibus concluditur actionem non competere ſunt, ſolutionis, acceptilationis, & rei finitæ, ſimileſq; ſunt rei iudicatæ.*

H PReſcriptione] exceptio præſcriptionis † hu-
1 iuſmodi naturæ eſt, cuius eſt rei iudicatæ quia ſi opponatur ante litem conteſtatam proceſſum impedit: ſi poſt facit ad victoriam cauſæ, Bart. in l. nam & poſtea. ff. de iureiuran. Petr. de ferr. in for. reſp. rei. in verbo præſcrip. Cui ſimiles omnes aliæ ſunt, quibus concluditur actio-
2 nem non † competere, vt ſolutionis, acceptilationis, rei finitæ, Bar. in d. l. nam & poſtea.

Glo. IX.

S V M M A R I V M.

1 *Præiudiciales actiones, & de materia, remiſſiue.*
2 *Ciuilis cauſa cum præiudicat criminali, in hac eſt ſuperſedendum, & viceuerſa cum criminalis ciuili. nu. 3.*
4 *Criminalis cauſa ſilere debet vbi primum ciuilis fuit inſtituta.*

I PReiudiciali] de præiudicialibus † actioni-
1 bus tractatur in §. præiudiciales. inſtitu. de acti. Bar. in l. fundum Titianum. ff. de exce. & de exemplis hic ſcriptis. Spec. tit. de maior. & obed. verſi. nota. & ſeq. Nam ſi cauſa ciuilis
2 præiudicet † criminali ſuperſedendum eſt in cauſa criminali. ideſt ſi accuſo te de adulterio, & opponatur de ſeruili ſtatu, erit prius de eo ciuiliter cognoſcendum. gl. in l. fin. C. de ord. iud. ex l. quoniam Alexandrum. C. de adult. Afflict. in conſtit. regn. lib. 2. tit. de præiudic. act. ac viceuerſa cauſa criminalis
3 † præiudicans ciuili ſuſpendet ipſam ciuilem cauſam. Caſtr. in l. qui prior. ff. de iudic. nempè ſi examinati ſint teſtes in cauſa ciuili inde accuſari de falſo. Cyn. & Saly. in l. fi. C. qui accu. non poſſ. quod intelligitur, ſi pars accuſetur, quod vſa ſit falſis teſtibus, vel ſimul pars & teſtes accuſentur, ſecus ſi ſoli teſtes, vel ſi fortè teſtes non eſſent fundamentum cauſæ. Affl. deciſ. 229. Rol. conſi. 13. nu. 19. vol. 2. Itẽ vbi primùm ciuilis cauſa fuit inſtituta, criminalis
4 quieſcere † debet. Bar. & dd. C. quand. ciu. act. præiu. crim. latius explicat. Nat. conſi. 138. Item ſi moleſtẽtur aliqui, de indebita retentione decimarum criminaliter, & illi velint docere ſe ſoluiſſe ad talem ratam, nec vltra teneri. Crau. conſi. 280.

Glo. X.

S V M M A R I V M.

1 *Exceptio iudicij vniuerſalis concurrentis cum particulari quæ remiſſiuè.*

k IL particulare] de hac exceptione iudicij vniuer-
1 ſalis † concurrentis cum particulari. text. in l. ſi quis libertatem & ibi Bar. ff. de peti. hære.

Glo. XI.

S V M M A R I V M.

1 *Exceptio excuſſionis vbi opponitur ſtatim ſunt ligatæ manus iudicis, ne in principali cauſa procedat.*

Eſcuſio-

L ESCuſione]exceptione excuſſionis oppoſita
ſtatim, vt dicitur ligatæ intelliguntur ma-
1 nus † iudicis, ne poſſit in principali cauſa
procedere, donec ſit de ipſa excuſſionis ex-
ceptione cognitum.l.fi.C.de exc.l.1.& 2. C. de ordi.
iud.Bal.in l.1.C.ne quid in frau.patr. Barto. Bald.&
Caſt.in l.2. C.com.diui.

Glo. XII.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio dominy an admittatur cum agitur poſſeſſorio, & quando.*

M DEL dominio] dominij exceptio † ſi aga
1 tur poſſeſſorio regulariter non admitti-
tur.l.ſi de vi.ff.de iudic. dd.in l. naturali-
ter.§.nihil commune.ff.de acq.poſſ.niſi
iam probata ſit, & non probanda. Oldr. conſi.227.
Inno.in c conſtitutus.de fil.presby.Nam cum agen
ti poſſeſſorio etiam recuperandæ obſtet defectus
notorius proprietatis.c.ad decimas. de reſti. ſpolia.
Dec.conſi.191. Crau.conſi. 299.nu.8.& acta iudicij
notoriam rem faciant.l.diuus.ff.de offi.præſid.l.qui
ſententiam.C.de pœn.c.cum olim.vbi Abb. de ver
bo.ſigni.Ideo probatio dominii iudicialiter iam fa
cta, cum notoria ſit, proponi in iudicio poterit poſ
ſeſſorio.

Glo. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Exceptionum propoſitarum terminus non currit, niſi a die admiſſionis ipſarum ad probandum.*
2 *Exceptionem peremptoriam proponens, quando probare illam debeat. Illius cognitio poſt litem conteſtatam reſeruanda.nu.3.*
4 *Exceptionis dilatoria cognitio ſi ante litem conteſtatam propoſita reſeruata fuerit, poſt conteſtatam litem definiri poterit. Et quem effectum huiuſmodi reſeruatio pariat.nu.5.*
6 *Exceptio quando altiorem indaginem requirere dicatur. remiſſiuè.*

N QVinto giorno] iſtæ exceptiones infra
quinquendium debent terminari, qui
terminus non currit, † niſi a die admiſ-
ſionis ipſius exceptionis factæ per iudi-
cem ad probandum. Sigiſm.inter conſi. feud.cōſi.
13.nu.35.Quod ſi facta admiſſione vlterius retarde
tur probatio, vel expeditio: quia fortè altiorem re-
quirat indaginem, quum ante litem conteſtatam
2 proponens exceptionem † peremptor. iam illam
debeat probare incontinenti, aut ſaltem infra bre-
uem terminum. Are.conſi.73. Nat.conſi.152.tunc
cognitio ipſius exceptionis poſt litem cōteſtatam
3 † reſeruabitur.Bart.in l.nam & poſtea. ff.de iureiur.
imo nedum de exceptione peremptoria, ſed etiam
de dilatoria poſt ipſam litem conteſtatam cogno-
4 ſci poterit, ſi ipſa cognitio reſeruata † ſit. l. ita de-
mum.vbi Iaſ.lim.14.C. de procur. Fel.in cap. exce-
ptionem.col.6.verſi.quarto fallit.de excep. Cæpha.
5 conſi.422.nu.17. Reſeruatio hæc † effectum produ
cit vt iudex auctoritatem habeat pronūciandi pro
ceſſum retro nullum.Iaſ.in l.ait prætor. nu. 25.ff. de
iureiur. quando autem exceptio dicatur altiorem
6 requirere indaginem † declarat Bar. in l.ſi is à quo.
ff.vt in poſſeſ leg.in l.1.§.condemnatum.ff.de re iu
dica. Bald. & Salyce. in l.2. C.de edict. diui Adrian.
tollen.

DELLA ECCETTIONE
Declinatoria del Tribunale.

NON ſia admeſſa alcuna eccettione declinatoria [a] del Tribunale, ſe non ſi ſpecifica chiaramente la ragione dell'incompetenza, ma ſe dapoi che ſia chiaramente propoſta, il Giudice verrà à prononciar, & dichiarar, che egli e Giudice competente, ſarà lecito alla parte di appellarſi al [b] Magiſtrato ſuperiore, a cui appartiene di conoſcer nella cauſa dell'appellatione & ſi procederà in vn medeſimo tempo ne' meriti della cauſa dinanzi al Giudice ch'e ſtato allegato incompetente, & nella cognitione, & diſcuſſione ſopra l'appellatione dinanzi al Prefetto, ò Senato, ſecondo che ſarà auenuto il caſo: il qual Senato, ò Prefetto, trouando eſſer ben appellato, darà la ſentenza, commandando al Giudice, da cui è ſtato appellato, di ſopraſedere, & rimetter la cauſa al Giudice competente, il quale ſarà obligato di ripigliar il proceſſo nello ſtato, & termine, in cui ſi troua inſtrutto, [c] & di proceder oltre alla eſpeditione della cauſa. Per contrario, ritrouando eſſo Senato, & prefetto, l'eccettione friuola, dichiarerà eſſer male appellato, & nell'vno, & l'altro caſo, condannerà la parte, che ha il torto, in vna pena pecuniaria, all'arbitrio ſuo, & di pagar tutti li danni, ſpeſe, & intereſſi [d] alla parte in fauore di cui s'e pronunciato.

DE EXCEPTIONE
declinatoria Tribunalis.

Titulus Nonus.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio declinatoria Tribunalis non admittitur, niſi clarè ſpecificetur ratio incompetentia.*
2 *Exceptiones in ſpecie non in genere opponenda.*
3 *Clauſula ſaluis exceptionibus, quid operetur.*
4 *Exceptio declinatoria multiplex, quando opponenda. nu.6.*
5 *Reuocandi domum priuilegium quando competat conuento in Romana curia.*
7 *Conſenſum in iudicem ſeu prorogationem iuriſdictionis qua proteſtatio impediat, & clauſula, niſi ſi & in quantum, apponenda.nu.8.*
9 *Citatus proponens declinatoriam comparere tenetur in prima citatione, & quid ſi ignoret iudicis incompetentiam. nume.10.*

A D Eclinatoria] Non admittatur aliqua ex-
ceptio declinatoria tribunalis, niſi clarè
1 † ſpecificetur ratio incompetentiæ exci-
piens, tenetur clarè loqui, aliàs ſi obſcu-
rè excipiat, habetur pro non excipiente. Bar. in l. Ti
tiæ textores. ff. de leg. 1. quum exceptiones in ſpecie
2 † opponendæ ſint, non in genere. glo. Fel. & dd. in c.
paſtoralis, de except. l. ſcire. §. ſcire. ff. de excuſ. tuto.
vbi Bar. Lanfr. in c. quoniam contra. de probat. ita
vt in genere oppoſitæ nequeant poſtea declarari.
Bal in auth. ſi dicatur. C. de reſtib. non obſtante, quod
3 adijceretur clauſula † illa ſaluis exceptionibus, quæ
tanquam generalis nihil operatur. gl. & Felin. in d.
c. paſtoralis.
4 Exceptio declinatoria † multiplex eſt ſcilicet, quod
reus cōueniatur ſub ſuo iudice. l. iuris ordinem. C.
de iuriſd. om. iud. Scholaris coram rectore. auth. ha
bita. C. ne fil. pro patr. Si quis conueniatur in curia
Romana vbi erat ex alia neceſſaria cauſa, huic et-
5 enim competit priuilegium reuocandi † domum.
l. 2. §. legatis & §. ſed ſi agāt. ff. de iudicijs. ſi actor for
tè priuilegio aliquo ab eo iudice eximebatur. l. qui
autem. ff. ſi quis cautio. Bal. in authen. & conſequen
ter. nu 7. C. de ſenten.
6 Hæc exceptio opponenda † eſt ante conteſtatā
litem. l. apertiſſimi. C. de iudi. l. fi. C. de excep. vnde ſi
citatus coram iudice incōpetenti, cuius iuriſdictio
nem prorogare poſſit, non proteſtetur de incom-
petentia. in ipſum iudicem cōſentiſſe cenſetur. Bal.
7 in d. l. fi. Nec vnica ſufficeret proteſtatio, † ſed neceſ
ſaria eſt illius in quolibet actu repetitio. Bal. in l. pa-
cta nouiſſima, C. de pact. Iacob. à San. Geor. in l. nō
videtur. ff. de iudi. niſi prima, aut alia ſequens prote
ſtatio ante aliquem conſenſum, tempus etiam fu-
turum reſpiceret. Fel. in c. cum M. Ferrarienſis. nu.
69. de conſtit. qua in re tñ aduertendum eſt, vt pro-
8 teſtationi adijciatur clauſula niſi, † ſi vel inquantū
aliter de iure teneretur, ne alioqui ſimpliciter incō
petentiam opponens puniatur, vti contumax. Feli.
in rubr. de foro compe. Priuaretutq; hac exceptio-
9 ne reus ſi nō compareret † in prima citatione. Bal.
in l. ſi qui ex conſenſu. nu. 7. C. de epiſc. aud. Imo. &
Dec. in c. ſi duobus. de appel. Alex. ad Bar. in l. ſi quis
ex aliena. ff. de iudi. Affl. deciſ. 133. Crau. conſi. 803.
nu. 4. Imo etiam exceptione litis pendentiæ. Bar. in
l. vbi cœptum. ff. de iudic. Alex. in l. de die. §. vlt. ff. qui
ſatiſd. cog. Rip. in l. 2. ff. de re iudic. Marſ. ſingu. 239.
Quod intelligendum eſt de citatione valida acto-
re comparente, & accuſante cōtumaciam rei die
ac hora aſſignatis: quum alioqui actore nō com-
parente citatio pro non facta habeatur. l. poſt
ctum. §. quod ſi is. ff. de iudi. ac ipſi citationi act
nunciauiſſe cenſeatur. Bald. in c. cōſuluit. col. 3. de
oſt. de leg. & inualida citatio nihil operetur, gl. in l. ſi
accuſatoribus. in ſi. C. de accuſ. Itē ſi reus ignorans
10 † iudicis incompetentiam per errorem conſenſiſ-
ſet, lite etiam conteſtata non prohiberetur declina
toriam opponere. l. 1. ff. de iudic. d. l. fi. vbi Bald. C. de
excep. ſiue actor, ſiue reus in hoc errauerint. l. ſi quis
per errorem. vbi Iaſ. ff. de iuriſdi. om. iud. Affl. in cō
ſtitu. reg. tit. de excep. dilat. lib. 2. rub. 18.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Exceptione declinatoria oppoſita non admiſſa ſi appelletur, non retardantur proceſſus in meritis.*
2 *Exceptiones dilatorias poteſt Princeps auferre.*

B A Ppellare] Si oppoſita clarè exceptione
declinatoria iudex declarauerit ſe com-
petentem, licebit appellare magiſtratū
ſuperiorem nō retardato † interim pro-
ceſſu in meritis cauſæ, coram ipſo iudice, qui fuit
allegatus incompetens. Quod ſi ab ipſa declaratio
ne non appellaretur, non eſſet amplius locus alle-
gationi erroris. Innoc. in c. ſuper literis. de reſcript.
Bar. in l. 2. col. 3. ff. ſi quis in ius voc. non ierit. Caſtr.
Alex. & Iaſ. in d. l. ſi quis per errorem. verſi. 3. limita.
Et quamuis oppoſitio contra iudicem facta ante
omnia terminanda ſit. d. l. fina. C. de exc. l. ſi quæra-
mus. ff. de teſtam. Poteſt tamen Princeps nedum le
2 ge, ſed reſcripto exceptiones dilatorias † auferre.
Hoſt. in tit. de reſcrip. §. quas vices. Affl. d. titu. de ex-
cep. dila. nu. 19. eo tamen quantum ad propoſitum
huius conſtitutionis, reo, vt non intelligatur ex pro
ceſſu in meritis in iudicem cōſentire nec exceptio
nibus dilatorijs renunciare, quum id ex neceſſitate
faciat. Ang. in l. ſed ſi ſuſceperit. ff. de iudi. Bal. in au
then. offeratur. C. de lit. conteſt. Marſ. ſing. 227.

Glo. IX.

S V M M A R I V M.

1 *Exceptio incompetentiæ ſi per ignorantiam facti in principio litis non ſit oppoſita, acta tamen retrogeſta non infirmantur.*

C I Nſtruto] Non vult Princeps partes liti-
gare fruſtra: tametſi iudex incompetēs
declararetur. Sicut etiam ſi per igno-
rantiam facti in principio litis de incō-
1 petentia non ſit oppoſitum, † acta tamen præteri-
ta, ac retrogeſta non infirmantur, ſi inde illam op-
poni contingat. Bal. in l. fi. in fi. C. de excep.

Glo. XIII.

S V M M A R I V M.

1 *Appellans a reiectione friuolæ exceptionis, condemnatur ad damna, expenſas & intereſſe, & in pœnam pecuniariam iudicis ad quem, arbitrio.*
2 *Exceptionem dilatoriam qui propoſuit, ſi ſuccumbat an ſtatim in expenſis condemnari debeat vel expectari finis litis.*
3 *Expenſarum appellatione damna non veniunt.*

D I Ntereſſe] Si Senatus, vel Præfectus inuenerit
exceptionem friuolam pronunciabit male ap-
pellatum condemnato appellāte arbitrio ſuo
1 † in pœnam pecuniariam ac ad damna, expē-
ſas, & intereſſe: Quæſtio erat antiqua vtrum ſuc-
cumbens in exceptione dilatoria, ſtatim in expen-
2 ſis condemnari deberet, vel expectari finis † litis. gl.
in cap. finem litibus. de dolo & contum. ſcripſerat
expectandum. contra vero Barr. in l. non ignorat.
C. de fruct. & lit. expen. Innoc. Hoſt. & Butr. in d. ca.
finem litibus. Nam iuſtum eſt, vt ſuccumbens in
quouis incidenti, vel emergenti condemnetur, in
expenſis condemnetur. cap. ſignificauerūt. vbi Bal.
de teſtibus. etiam in declinatoria ante litem conte
ſtatam. glo. in cap. in primis. 2. quæſtio. 1. Bald. in au
then. generaliter. num. 9. C. de epiſcop. & cler. quæ
ſtatim reficiendæ ſunt. Bal. in l. generaliter. §. his præ
3 ſentibus. C. de reb. cred. appellatione † quarum dā-
na, cum non venirent. Bald. in l. terminato. colum.
vlti. C. de fruct. & lit. expen. Saly. in d. l. non ignorat.
Alexan. in l. prima. §. fina. ff. ſi quis iuſdicen. non ob-
tempe.

tempe. Ideò hic vtrunque deciditur, ſi per appellationem exceptio iudicetur friuola.

DELLA RECVSATIONE del Giudice.

Ricuſandoſi [a] alcun Giudice ordinario per ſoſpetto, non ſi admetterà la ricuſatione, ſe non ſi allega, & ſpecifica la cauſa della ſoſpitione, che ſia legitima, con giuramento, nel qual caſo, vogliamo, che ſubito ſi habbia da eleggere vn Giudice non ſoſpetto [b] ad ambe le parti; le quali per queſto effetto ſaranno obligate, di dar il giorno ſeguente doppo la recuſatione fatta, la liſta de' Dottori, & Notari, che hanno per ſoſpetti nel luogo del Tribunale, il che fatto, s'intenderà eſſer eletto per Giudice il piu antico Dottore di quelli, che non ſono nominati per ſoſpetti: & mãcando Dottori, il Notaro piu vecchio s'intenderà eletto per Giudice, per inſtruir però il proceſſo ſolamente inſino al termine di dar ſentenza. Et ſarà obligata la parte, che hauerà allegato il Giudice per ſoſpetto, di proporre la cauſa della ſoſpitione d'auanti al Prefetto della Prouincia, infra il termine di cinque giorni dapoi c'ha allegato, il Giudice per ſoſpetto, & mancando di farlo, vogliamo, ch'el Giudice eletto ſia rimoſſo, & che il Giudice ricuſato poſſa proceder nella cauſa, nè poſſa piu eſſa parte eſſer admeſſa ad allegare, ne prouar le cauſe della ſoſpitione, ma che inſieme incorra vna pena à l'arbitrio del Prefetto, che non ſia però minore di dieci ſcudi: al qual Prefetto, il Procurator Fiſcale del Tribunale, oue ſi e ricuſato il Giudice ſarà obligato di darne auiſo ſotto la medeſima pena.

Ma proponendo la parte le cauſe della ſoſpitione d'auanti al Prefetto, vogliamo, che in vn medeſimo tempo il Giudice eletto proceda alla cognitione de' meriti della cauſa, [c] & il Prefetto parimente conoſca ſommariamente ſopra eſſe cauſe di ſoſpitione: le quali trouandoſi vere, [d] il Prefetto ordinerà, ch'el Giudice eletto proceda oltre alla eſpeditione del proceſſo, ſe e Dottore & eſſendo Notaro, che ſolamente proceda alla inſtruttione del proceſſo, inſino che ſarà per dar ſentenza, & che dapoi porta gli atti tutti al Giudice piu propinquo, co'l conſiglio del quale habbia dapoi à prononciare, & dar la ſentenza: il che ancora ſarà tenuto di oſſeruar in tutte le interlocutorie, che gli occorreſſero à dare. Et eſſendo la cauſa d'auanti al Tribunale d'alcun vaſſallo, eſſo vaſſallo farà elettione di vn'altro Giudice. Et per il contrario, trouando il Prefetto, che eſſe cauſe di ſoſpitione ſiano vane, ò non prouate, ordinerà, ch'el ordinario proceda ſolo, e ch'el Giudice eletto ſia rimoſſo, condannando la parte ad vna pena pecuniaria ad arbitrio ſuo, ſecondo la qualità del caſo, ma che non ſia però minore in ogni caſo di diece ſcudi d'oro, & inſieme à far vna emenda honoraria, ò ſia ſatisfattione di honore, in caſo, che ſi foſſe propoſta coſa, che toccaſſe l'honore del Giudice.

Il ſimil ordine ſi oſſeruerà, quando ſi allegherà il Prefetto per ſoſpetto, & le cauſe della ſoſpitione ſi proponeranno d'auanti al Senato, frà il termine di diece giorni, ſotto la medeſima pena.

Non ſi potrà parimente ricuſar per ſoſpetto il Senato, ne la Camera noſtra Ducale in generale, ne i Senatori, & Auditori di eſſa Camera in particolare, oltre il numero di tre, ſaluo, che le cauſe della ſoſpitione foſſero ſi notorie, & euidenti, che non ci foſſe biſogno di far proua. Et nella cognitione delle cauſe della ſoſpitione, procederanno il reſto de' Senatori, & Auditori nel modo, che habbiamo ſtabilito di ſopra, quando ſono allegati ſoſpetti i Prefetti, Podeſtà, & altri Giudici ordinari. Però trouandoſi, che le cauſe della ſoſpittione ſiano calumnioſe, & falſe, ſia caſtigato il calumniatore in vna groſſiſſima pena all'arbitrio di eſſo Senato, & Camera, ſecondo la qualità del caſo, ma che non ſia minore di vinticinque ſcudi per ciaſcun Senatore, & Auditore, che ſia ſtato allegato ſoſpetto, & in vna emenda honoraria inſieme. Procureranno i noſtri Senati, & Prefetti di proceder ſommariamente più che ſi potrà nella cognitione di queſte cauſe di ricuſatione de' Giudici, & eccettioni declinatorie, ò ſia della incompetenza del Giudice, & ſe per caſo il Giudice eletto in luogo del ricuſato per ſoſpetto, ò allegato incompetente, il Giudice foſſe venuto al termine di dar ſentenza, vogliamo che ſopraſeda inſino à tanto che il Prefetto, ò Senato habbia deciſo, & conoſciuto ſopra le cauſe della ſoſpitione, ò incompetenza, & facendoſi il contrario, la ſentenza ſarà di niun valore, & il Giudice incorrerà la pena di vinticinque ſcudi.

DE RECVSATIONE IVDICIS.

Titulus Decimus,

Glo. XI,

S V M M A R I V M.

1 *Iudicis ſuſpecti recuſatio quando admittenda,*
2 *Iudice coram ſuſpecto litigare periculoſum.*
3 *Recuſatio iudicis quid, qua requirat ad remouendum ordinarium. & qua ad delegatum. nu. 4. qua cauſa recuſandi legitima. nu. 5. & ſeq.*
6 *Inimicitia legitima cauſa recuſandi iudicem, & qua.*
7 *Curiales quanto magis fingere ſciunt, tanto minus eſt illis confidendum,*
8 *Iudicem ad recuſandum legitimam ſuſpicionis cauſam prabet contractus facio vt facias.*
9 *Suſpicionis legitimam cauſam habere non ſufficit niſi propo natur vel ad notitiam deuenerit, ſeu de nouo emerſerit.*

A Recuſando ſi] ſi recuſetur iudex aliquis
ordinarius vti ſuſpectus nõ admittetur
1 recuſatio, † niſi ea ſpecificetur cauſa le-
gitimæ ſuſpicionis iuramento firmata,
Nam quum ſit periculoſum coram iudice ſuſpe-
2 cto † litigare, ac inde ſequi ſoleant triſtiſſimi euen-
tus. c. ſuſpecti. 3. quæſt. 5. glo in l. apertiſſimi. in ver-
bo libello. C. de iudi. fuit valde neceſſarium de hac
ipſa materia tractare, ac formam breuiorem, quan
tum magis fieri potuit præſcribere, qua litigantes
vti poſſint, ad recuſandos iudices legitime ſuſpe-
3 ctos. Recuſatio † igitur ſecundum Spec. in tit. de re
cuſa. quem dd. ſequuntur in d. l. apertiſſimi. C. de iu-
dic. eſt declinatio iuriſdictionis, & audientiæ, cauſa
ſuſpitionis propoſita, ac vt exemplificat Rebuf. in
conſtit. reg. tit. de recuſ. in præfat. ratione odij, ami-
citiæ, inimicitiæ, vel alterius iuſtæ cauſę defenſionẽ
continens, Iure naturali inuenta. Abb. & alij in ca.
cum inter, de excep. qua propterea remota nequit
ſuperior iudici cauſam cognoſcendam committe
re. gl. in c. ad hęc. de reſcrip. cuius cõtrariũ tametſi
Deci. conſi. 175. tenuerit, quum grauatus poſſit ap-
pellare: intelligetur tamen de remotione ſuſpicio-
nis friuolæ. Arg. c. ex parte. de offi. deleg. Rebuf. vbi
ſupra. Ad remouendum itaque à cognitione cau-
4 ſæ iudicem ordinarium † opponenda eſt legitima
ſuſpicionis cauſa. Dicitur de ordinario: quia com-
miſſarius, vel delegatus ſolo iuramento ſuſpectus,
recuſari poteſt. Alex. conſi. 104. vol. 5. Iaſ. in d. l. aper-
5 tiſſimi. nu. 20. Cauſæ legitimæ † plures eſſe poſſunt.
Inimicitia. l. ſi pariter. ff. de lib. cauſ. c. quod ſuſpecti.
q. 5. non adhibita conſideratione ſeu diſtinctione,
6 an culpa iudicis, † vel allegantis proceſſerit. Arch
in c. ſtatutũ. col. 7. de reſcrip. tanquam capitalis ſit,
vel non. gl. in c. 2. de proc. in 6. Bald. in l. vn. C. ſi qua-
cun. auth. præd. Imo nedum ex propria inimicitia,
ſed etiam ex aliena, ideſt, ſi eſſet conſanguineus, cõ-
menſalis, vel ſubditus inimici eius partis, a qua ſu-
ſpectus allegatur. c. accedens. 2. vt lit. non conteſt. c.
cum oporteat, de accuſ. Angel. in §. præterea ij. ſub
nu. 9. inſti. de except. ſi ſocius mei aduerſarij. l. Sena-
tus. ff. de offi. præſid. vel oiultum familiaris. arg. l. cũ
ſpecialis. C. de iud. vel de oppido partis. d. c. accedẽs.
ſi ſit de familia iudicis. d. l. Senatus. & l. qui iuriſdict.
Ang. in d. §. præterea. ii. ſi habeat cauſam cum alte-
ra parte. l. propter litem. ff. de excu. tut. ſi fuit in ea
dem cauſa teſtis. l. fi. ff. de teſtib. Ang. vbi ſupra, & ſi
præceſſit inimicitia reconciliatione ſecuta non ob
ſtante. c. 2. 3. q. 5. Rom. ſing. 315. Innoc. in c. per tuas.
7 primo de ſimo. maximè ſi ſit curialis: † qui ſm Re-
buf. tit. de recuſ. art. 9. gl. vna. quanto magis fingere
ſciunt, tanto minus eſt illis confidendum. Itẽ iuſta
eſt cã, ſi iudex frequenter cum inimicis conuerſet,
ludendo, bibendo, pernoctando, Spe. in tit. de iud. de
leg. §. 1. verſi. item ſi comes. Præp. in c. poſtremo. de
appell. vel ſi partis aduerſæ ſit confederatus. gl. in l.
liberis. de inoff. teſta. Si litiget cum recuſante. c. cũ
ſuper. vbi gl. & dd. de off. deleg. Barb. conſi. 80. vol. 1.
vel ſi ſimilem habeat cauſam. c. cauſam. de iudi. Si
ſit partis conſanguineus. l. qui iuriſdictioni. ff. de iu-
riſd. om. iud. c. poſtremo. de appel. aut magnus ami
cus. l. latè. §. amicos. ff. de verb. ſigni. Niſi vtriuſq; par
tis æquè amicus, & conſanguineus eſſet. Rom. in l.
non ſolum. ff. ſol. mat. ſi ſocius vel commenſalis. c.
cũ Romana de off. dele. Oldr. cõſ. 301. vel ſamul⁹ iu
dicis. c. inſinuante. de off. deleg. ſi compater d. c. po-
ſtremo. Iaſ. in d. l. apertiſſimi. Si prius fuit cauſæ ad-
uocatus. gl. & dd. in c. cauſam quæ de off. deleg. ſi iã
in pari cauſa iudicaſſet. Capic. deciſ. 146. Si actor ſit
iudex in cauſa iudicis, ad euitandum contractum
8 innominatum facio, † vt facias. Spec. in tit. de iudi.
de leg. §. ſupereſt. verſ. item ſi vnus. Si valde ſit ſeue-
rus. Iaſ. in d. l. apertiſſimi. col. 2. vbi alias plures enu-
merat cauſas.

Nec ſufficit cauſam habere ſuſpitionis legitimã,
9 niſi illa quoque ſuo tempore proponatur. † ſcilicet
ante litem conteſtatam. d. l. apertiſſimi. l. fi. C. de ex-
cep. Niſi cauſa inde lite conteſtata ad notitiam de-
uenerit, vel de nouo emerſerit. c. inſinuante. de off.
delega.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Arbitri qui de cauſa allegata ſuſpicionis iudicis cognoſcant eligendi, & ſtatim nominandi.*
2 *Iudice ordinario recuſato ſi adſit ſuperior ipſe adeundus eſt non autem dandus adiunctus*
3 *Recuſationis iudicis ſuſpecti ſpecificata cauſa quomodo procedendum,*

B Non ſuſpeto] oppoſita recuſatione, & alle
gata legitima cauſa ſuſpitionis de iure
illius cognitio ad iudicem ipſum recu-
ſatum non ſpectat. c. ſuſpitionis. de offi.
deleg. c. legitima. de appel. Bar. & alij in l. quidã con
1 ſul. eb. int. ff. de re iudi. ſed eliguntur arbitri † qui co-
gnoſcant. d. l. apertiſſimi. & ibi Iaſ. or. 16. C. de iudic.
ſtatim etiam nominandi ab eo, qui iudicem recu-
ſat. Gemi. in c. legitima. de appel. in 6. alioqui recu-
ſatio non teneret. Neuiz. conſi. 36. nu. 2. hic autem
cauetur arbitrum cauſæ ſuſpitionis allegatæ con-
tra ordinarium eſſe præfectum prouinciæ, & alle-
gatæ contra præfectum eſſe Exc. Senatum, quum
2 recuſato ordinario, ſi adſit ſuperior, † ipſe adeũdus
eſt non aũt dandus adiunctus. Marian. in c. licet ex
ſuſcepto. col. 6. de for. comp. Neuiz. conſi. 36. ſub nu.
14. & quia proceſſus iudicis recuſati poſt allegatio-
nem ſuſpitionis eſt nullus. Bar. Alex. & alij in l. quia
poterat. ff. ad Treb. quum tunc vti priuatus carens
iuriſdictione, non tanquã iudex procedere cenſea-
tur. Sali. ac Iaco. in d. l. apertiſſimi. ideò quum inte-
rim non ſit retardandus curſus in meritis ſubito
3 propoſita recuſatione † ac ſpecificata cauſa ſuſpi-
tionis elegindus iudex eſt non ſuſpectus ambabus
partibus: quæ ad huoc effectum die ſequenti poſt
ipſam recuſationem tenebuntur tradere liſtam do
ctorum, & notatiorum, ipſis ſuſpectorum in loco
tribunalis. Quo facto intelligetur electus pro iu-
dice antiquior doctor, ex non nominatis ſuſpe-
ctis,

ctis, & deficiĕtibus Doctoribus antiquior notarius loci tribunalis ad inſtructionem proceſſus vſque ad terminum ſententiæ. & de qua electione in terminis huius conſtitutionis Menoch. de arbit. caſu 379. num. 17.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Recuſationis cauſa & cauſa principalis in meritis ſimul coram diuerſis iudicibus inſtruuntur.*

C 1 MEriti della cauſa] ſimul † proceditur coram præfecto in cauſis ſuſpitionum, & coram iudice electo in meritis. ſimilis conſtitutio eſt in Gallia, quam Rebuf. tit. de recuſat. art. 6. glo. vna. æquitati conſonam dicit: quia, inquit, aliquando tam citò expeditur cauſa principalis, quàm recuſationis.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Suſpitionis iudicis cauſa probata vera, electus iudex quomodo procedet ad expeditionem proceſſus.*
2 *Suſpicionis iudicis cauſa oppoſita verificari debet ſaltem per interrogationē ipſius iudicis allegati ſuſpecti, & quid ſi probata non fuerit, vel falſa, & calumnioſa inueniatur qua emenda mulctandus opponens. num. 3. & an requiratur probatio vera, vel ſufficiat præſumptiua. nu. 4. & quid ſi vnus ex Senatoribus, vel auditoribus cameræ ſuſpectus allegatus fuerit, vel etiam relator cauſæ in calculo relationis. nu. 5.*
6 *Suſpectum allegare Senatum totum, vel camerā an liceat, & quid ſi caput tantum ſit ſuſpectum an totum collegium poſſit recuſari. nu. 7. & an quis recuſare poſſit omnes doctores aduocatos, & pragmaticos curiæ, nu. 8. & quid ſi ageretur contra Epiſcopum, capitulum, vel ciuitatē. nu. 9.*

D VEre] ſi cauſæ ſuſpitionis veræ inuenientur præfectus ordinabit, quod iudex electus, ſi erit doctor, procedat ad expeditionem † proceſſus, etſi notarius, ad inſtructionem illius vſque ad actum iudicandi, ſeu ſententiæ, quem inde adferet ad iudicem ipſius loci magis propinquum, conſilio cuius tam interloquendo, quam diffiniendo tenebitur iudicare. Nō enim ſufficit cauſam ſuſpitionis opponi, ſed illa de
2 bet verificari. † l. qui ſe dicit. ff. de iudic. ſaltem per interrogationem, & reſponſionem ipſius iudicis allegati ſuſpecti, qui ſi cauſa ſuſpicionis corā alio tractetur, ſimili interrogationi reſpondere tenetur. Clariſſ. D. Præſes Theſaur. dec. 6. Nec pro verificatione illius ſupplet iuramentum. c. ſuſpitiones. in decre. antiq. cat. 70. ſed neceſſaria eſt alia probatio:
3 in qua ſi opponens deficiat, † præſumetur calumnioſe oppoſuiſſe. glo. & dd. in l. athletas. §. calumniator. ff. de his qui not. inf. cap. fin. vbi Fel. de calum. vnde ſi calumnioſæ, & falſæ cauſæ ipſæ inueniatur cōdemnandus eſt opponens in graui emenda. de quibus emendis grauibus. Boer. q. 269. verum, conſideratis prædictis verbis. *Ritrouandoſi. che le cauſe ſiano calumnioſe, e falſe*, credere vt pœnæ huius conſtitutioni locus eſſet, non ſufficere ſolam præſumptionē
4 ex defectu probationis, ſed requiri † veram probationem. c. ſi de beneficio. de præb. clem. literas. de reſcript. Abb. in cap. ſignificauerunt de appell. maxime quum tex. conſtitutionis loquatur conditionaliter, & conditio adimpleri debeat in forma ſpecifica. grauis hæc emenda imponitur quando alle-
5 gantur aliqui ex Senatoribus Exc. Sena. † vel aliqui ex auditoribus Illuſt. Cameræ ſuſpecti: ſed nō euitaret tamen allegans aliam pœnam pecuniariam indictam, recuſantibus quorum cauſæ ſuſpitionis erunt vanæ aut non probatæ, ne alioqui non probata calumnia, aut falſitate cauſarum, in Senatores, vel auditores oppoſitarum ſint melioris conditionis qui plus, quam qui minus delinquunt. Quæri poteſt ſi allegetur relator proceſſus in calculo relationis aut poſt relationem ſuſpectus an remouēdus ſit à voto, vel à relatione. & dictum fuit die. 2. Settembris 1588. in cauſa Illuſtr. DD. Comitum Franciſci, & Sylæ. de Rotarijs nihil faciendam ſuſpicionem allegatam per Dominum Sylam contra D. Senatorem Apianum poſt relationem, proceſſus: quum fuiſſet notificata diſtributio proceſſus in manibus ipſius pro relatione, & iuſſus, ac cōminatus ſuum proceſſum remittere. Nec oppoſuiſſet, cauſam ipſam, quæ erat nota opponenti ante relationem nec in comminata diſtributione, cui propterea cenſebatur renunciaſſe. argum. l. fina. C. de except.
6 Senatum vero, aut cameram totam † non licet recuſare, vt idem decreto antiquo d. c. ſuſpicionis. car. 70. de conſilijs ducalibus diſponebatur. quamuis contrarium de iure ceſſante hac conſtitutione, & decreto, verius videatur. c. licet ex ſuſcepto. de for. compe. Iacob. in l. apertiſſimi C. de iudic. Boer. q. 269. Dec. in cap. 1. num. 61. de iudic. Rol. conſi. 19.
7 lib. 3. Ioſeph. Lud. deciſ. 108. Imo ſi caput † ſit ſuſpectum, totum collegium poteſt recuſari. Dec. in d. c. 1. num. 72. Grat. conſi. 34. num. 2. Quæ recuſatio in fraudem fieri præſumitur, ne cauſa iudicetur, velu-
8 ti is, qui omnes doctores, † aduocatos, & pragmaticos curiæ recuſat. Bald. in l. hoc modo, per illum tex. ff. de condi. & demonſt. Viu. lib. 1. com. opin. in verbo ſuſpectus. And. Gal. lib. 1. obſer. obſer. 23. Niſi iuſta, ac euidens eſſet cauſa, vt ſi ageretur contra
9 Epiſcopum, † capitulum, vel ciuitatem. Cap. dec. 136. Rebuf. tit. de recuſ. art. 6. gl. vn. nu. 46.

DELLA LEGITIMATIONE delle perſone.

ANcora che [a] per l'ordine della ragion commune, auanti che entrar ne' meriti della cauſa, s'habbia da conoſcere ſopra la legitimatione delle perſone, non dimeno per abbreuiar le liti, & per leuar via ogni materia & occaſione a i calumniatori di poter cauillare, ordiniamo, occorrendo, che ſi faccia alcuna oppoſitione contra la procura, tutela, cura, ò altro mandato, & conſtitutione di alcuno procuratore, tutore, curatore, ſindico. Ecomomo, Rettore di alcuna Chieſa, Spedale, ò collegio, ò d'altra perſona, che compaia in giudicio in nome d'altrui, preſentandoſi l'inſtromento del mandato, & conſtitutione in buona forma, che faccia fede, & di maniera che per lo tenore d'eſſo inſtromento poſſa conſtare, che eſſa perſo-

na, che viene à comparire, habbia autorità poter ciò fare, in tal caſo, il Giudice ſarà obligato di admetterla, non oſtante qual ſi voglia oppoſitione, che ſi faccia contra l'inſtromento, & proceder ne' meriti della cauſa, & volendo la parte contraria eſſer admeſſa à prouare la ſua eccettione, ò ſia oppoſitione, il Giudice l'admetterà, però non vogliamo che pendente eſſa proua, & cognitione della eccettione dilatoria, ſopraſeda nella cauſa principale, ma procederà in vn medeſimo tempo alla cognitione ſopra i meriti della cauſa, & della eccettione dilatoria propoſta, in modo che per eſſa non ſi ritardi il corſo del proceſſo. Et trouandoſi [b] per la proua fatta, che la detta procura, tutela, cura, & conſtitutione di Sindico, o Economo non ſia valida, & legitima, vogliamo, che colui, che e comparſo ſenza hauere autorità di poter comparire, ſia condannato in tutte le ſpeſe, danni, & intereſſi, & che tutti gli atti giudiciali fatti in fauore della parte per cui è comparſo, ſiano tenuti di niuno valore, & per non fatti, come ſe niuno foſſe comparſo, & che eſſa parte foſſe ſtata contumace. Ma ſe per la lettura [c] dell'inſtromento riſultaſſe qualche dubio intorno alla validità della procura, tutela, cura, & conſtitutione di Sindico ò Economo, in tal caſo, non vogliamo, che cotale procuratore, & altri ſopradetti ſiano admeſſi, che prima non habbiano dato ſigurtà, che loro principali haueranno per buono valido, & fermo tutto ciò, che da loro ſarà fatto in quel giudicio.

Non ſia admeſſo alcuno à comparir in giudicio in nome dell'attore, ſe egli prima non fa fede del mandato [d] & autorità di poter comparire, ò ſe almeno eſſendo perſona congiunta non dona ſigurtà, che il principale hauerà per buono, valido, & fermo, ciò, che gli ſarà. Ne manco s'admetta alcuno difender il reo, che prima non habbia dato ſofficiente ſigurtà, di pagar quanto ſarà giudicato, ſi come in tutti queſti due caſi diſpone la ragion commune.

Ogni perſona, che paſſi l'età di vint, anni, [e] vogliamo, che s'intenda hauere perſona legitima di ſtare in giudicio, coſì nelle cauſe Ciuili, come nelle Criminali, facultà di conſtituir procuratori coſì nelle cauſe, oue eſſe perſone ſaranno attori, come in quelle, oue ſaranno rei, & tutti gli atti giudiciali fatti da loro valeranno ne piu ne meno, come ſe foſſero ſtati fatti da coloro, che ſono maggiori di vinti cinque anni, pur che non ſi trouino inhabili per altro riſpetto, che per l'età ſola. Ne ſarà neceſſario [f] à figliuoli di famiglia, ne alle donne maritate il conſentimento de' padri, ne de' mariti per queſto effetto. Et eſſendoui ſtatuti, o conſuetudini, che le donne non poſſano far alcun contratto, ò quaſi contratto ſenza conſentimento, & aſſiſtenza di alcune perſone, vogliamo, che eſſi ſtatuti, & conſuetudini s'intendano hauer luogo ſolamente ne gli atti fuori di giudicio.

Vogliamo nondimeno, che nelle coſe dotali, la donna non poſſa fare alcun pregiudicio ne à ſe, ne alle ragioni del marito, ne il figliuolo alla ragione del padre, per qual ſi voglia atto fatto nel giudicio da eſſe donne, & figliuoli, ſe non vi ſarà interuenuto il conſentimento loro.

Ogni tutore, & curatore hauerà facultà di conſtituire fattori, ò procuratori in tutte le cauſe de' pupilli, minori, prodighi, mentecatti, beni di abſenti, che non ſono difeſi, delle heredità iacenti, & del ventre, commeſſi alla tutella, & cura loro, coſì nelle cauſe, oue ſono attori, come in quelle oue ſono rei, & coſì inanzi la conteſtatione della lite, [g] come dapoi, & ſenza che v'interuenga il decreto del Giudice. Le quali conſtitutioni però ſaranno al carico, & pericolo di eſſi tutori, & curatori. Et in queſti caſi, non vogliamo, ſi faccia differenza alcuna frà il nome di fattore, & di procuratore, poiche non rieſce vtilità alcuna quando la legge e poſta ſolamente alle parole, & non al fatto.

Occorrendo, che ſi ſia fatta alcuna citatione [h] contra alcuno, che ſia abſente, & che non habbia caſa, ò habitatione certa, ò vero che habiti fuori del dominio noſtro, ò vero contra alcuna heredità iacente, che non è ancora accettata da alcuno, ò contra gli heredi incerti, ò alcuna Uniuerſità, Spedale, Collegio, Chieſa, & ſimili, & che non compaia, ne ſi appreſenti alcuno ſufficiente, & legitimo difenſore per loro, il Giudice ſarà obligato frà il termine di cinque giorni ſeguenti, proueder ex officio di vn curatore, non ſolo alla lite, ma ancora a i beni di eſſo abſente, & della detta heredità iacente, & altri ſopradetti, & di far elettione per queſto effetto di vno de' principali prattichi, & procuratori del Tribunale, ò di alcun'altro, che ad eſſo Giudice parrà eſſer migliore,

gliore, & più al propoſito: il qual curatore così ordinato s'intenderà eſſer curatore di quella cauſa & lite, & in quelle delle appellationi, che dapoi foſſero interpoſte: nelle quali hauerà facoltà di conſtituir procuratori, & inſieme s'intenderà eſſer ancora legitimo adminiſtratore in giudicio, & fuori di giudicio de' beni di eſſo abſente, & della heredità iacente, heredi incerti, vniuerſità, & altri ſudetti: & ſarà tenuto di far inuentario de' beni, che alle mani ſue perueneranno per vigor di detta cura, & non facendolo [i] vogliamo, che reſti ſottopoſto a quella obligatione in tutto, & per per tutto, come reſtano obligati di ragion commune gli altri curatori, che hanno laſciato di far il debito inuentario. Però non vogliamo che ſotto queſto preteſto, & colore, gli poſſa eſſer oppoſto di non poter comparire, & che poſſa eſſer ributato dal giudicio. [k] Ne ſarà obligato dar la ſatiſdatione [l] che ſono obligati à dar coloro, che compariſcono in nome d'altrui, ma baſterà, che giuri di eſſercitar l'officio fedelmente, & lealmente, ne ſarà lecito ad alcuno, che venga eletto dal Giudice, per far queſto officio di curatore, di recuſare, ſotto la pena della priuatione dell'officio di procuratore, & altra maggiore all'arbitrio del Giudice, il quale ſarà tenuto prouedere al detto curatore d'vn conueniente, & honeſto ſalario ſopra i beni del detto abſente, ò della heredità iacente. Et non potendo eſſo curatore attender [m] alla adminiſtratione de' beni, il Giudice in tal caſo prouederà di vn'altro curatore, il quale habbia cura particolare ſolamente de' beni. Ma ſe pendente la lite, ſopraueniſſe la perſona abſente, ò altri, che haueſſe perſona legitima di poter comparer in giudicio, & diffender l'abſente, ò l'heredità iacente, ò gli altri ſopradetti, vogliamo, che entrando eſſo diffenſore in giudicio alla diffeſa della lite, che la cura s'intenda finita, reſtando però tutti gli atti giudiciali fatti co'l curatore, validi, & fermi: & ſi ripiglierà il proceſſo nello ſtato, in cui l'hauerà laſciato il curatore, & ſi procederà oltre alla ſentenza. Ma occorrendo, che per eſſa perſona abſente, ò per l'heredità iacente, & gli altri ſopradetti concorreſſero piu perſone à difender la lite, in tal caſo, il Giudice farà elettione di vno ſolamente, il quale egli giudicherà eſſere più ſufficiente, accioche l'attore non ſia da piu aduerſari trauagliato: dechiarando, che in queſti caſi, vogliamo, che ſia ſempre ſaluo a detti abſenti, & à coloro, a cui apparterrà l'heredità iacente, & a gli altri, il beneficio dell'appellatione, ò della reſtitutione in integrum, come eſſi eleggeranno, pur che per altro riſpetto non ſia loro vietato, di valerſi di detti rimedi dalla ragion commune.

Et accioche ſi leui via ogni materia di cauillare ſopra gli atti fatti da' procuratori, tutori, curatori, Sindici, & altri ſopranominati, che vengono à comparire in nome d'altrui con legitima facoltà, vogliamo, che neſſuno principale, ò ſia preſente, ò abſente poſſa allegar ignoranza [n] di quelle coſe, di cui haueranno hauuto notitia i loro procuratori, & defenſori, che à loro nome haueranno maneggiata la cauſa, ma s'intenderà, & ſi preſumerà, che eſſi principali non habbiano hauuto notitia & ſaputo tutto quello, che hanno ſaputo eſſi procuratori, & defenſori loro: ne vogliamo, che contra queſta preſumptione ſi poſſa fare alcuna proua. Dechiarando ancora, che tutti gl'atti fatti in giudicio da eſſi procuratori, & defenſori, & tutte le coſe, che à loro ſaranno notificate, valeranno, & haueranno quella forza, come ſe i principali ſteſſi foſſero comparſi, & che la cauſa foſſe ſtata maneggiata da loro, & che le notificationi loro foſſero perſonalmente ſtate fatte, ſalua però ſempre l'attione al principale contra il procuratore, & di poter reuocar qualonche coſa fatta da eſſo procuratore per errore, ſecondo che in queſti caſi diſpone la ragion commune.

DE LEGITIMATIONE perſonarum in iudicio.

Titulus Vndecimus.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Mandati procuratoris, aut alieno nomine comparentis in iudicio inſtrumentum ſi impugnetur in forma fidem faciẽte, non obſtante oppoſitione, admittendus comparens, & procedendum ad merita cauſa.*

2 *Legitimationis perſonarum ex defectu procedens nullitas magna eſt, & quid ſi index pronunciarit legitimum eſſe in dictum. nu. 3.*

4 *Indifenſus dicitur qui per perſonam minus legitimam defenditur.*

5 *Iudicium vt legitimè fundetur a litigatoribus index ex officio prouidere tenetur.*

6 *Procuratoris nomen expreſſum in mandato, non in albo eſſe debet.*

7 *Inſtrumentum aliud eſt, & aliud contractus.*

8 *Mandati aduerſus inſtrumentum facta oppoſitiones, qua non retardent proceſſum ad merita cauſa.*

Ancora

A ANcora che] quantumcunque ex ordine iuris communis ante ingreſſum merito rum cauſæ cognoſcendum ſit ſuper legitimatione perſonarum: Nihilominus ad accelerandas lites, ac ad tolendam omnem materiã, & occaſionem calumniatoribus cauillandi, ſi contingat aliquam fieri oppoſitionem contra
1 mandatum,† tutelam, curã, vel aliam conſtitutionẽ alicuius procuratoris, tutoris, curatoris, ſyndici, œconomi, Rectoris alicuius eccleſię, hoſpitalis, vel collegij, aut alterius perſonæ in iudicio alieno nomine comparentis, exhito inſtrumento mandati, & conſtitutionis in forma fidem faciente, ita vt inſtrumento ipſo conſtet perſonã comparentem comparendi auctoritatem habere, ordinat Princeps eo caſu iudicem teneri admittere comparentem, non obſtante quauis oppoſitione, quæ fiat cõtra inſtrumentum, ac procedere in meritis cauſæ, &c. De perſonis re vera, vt in ipſo textu dicitur in iudiciis primũ quærendum eſt. l. ſi quæramus, ff. de
2 † teſtamen. quum nulla ſit maior nullitas, quam prouenient ex defectu legitimationis perſonarum. l. licet. C. de proc. Craue. conſilio 245. etiam ſi pro-
3 nunciaret iudex † legitimum eſſe iudicium: quum huiuſmodi pronunciatio abſentibus non noceat. Alex. conſi. 202. colum. fi. verſ. nec iis obeſt. lib. 2.
4 indefenſusque † dicatur, qui per perſonam minus legitimam defenditur. Soc. cõſi. 59. col. 5. lib. 3. vnde prouidendum eſt, vt iudiciũ à litigatoribus ante omnia fundetur. Bald. in l. fin. ſub num. 42. C. de ed. diui Adr. toll. quod ſi partes negligant, aut aliter
5 ſibi ipſis non proſpiciant, iudex ex officio † prouidere tenetur. Rom. conſi. 170. Boer. quæſt. 171. num. 21. Pro fundamento cuius iudicij alieno nomine comparentes, cum mandatum, vel cõſtitutionem ad edocendum, quòd tales ſint, producere teneantur. Bal. cõſi. 493. volum. 2. Caſtr. conſi. 12. vol. 1. ex-
6 preſſis † nominibus procuratorum, non autem in albo dimiſſis, vt aliquando fit. Caſſan. in conſuet. Burg. rub. 4. §. 5. carta 144. Ideo hic prohibetur retardatio tractatus meritorum cauſæ, ob oppoſitiones, quæ ſepiſper fiunt, contra ipſa mandatorum inſtrumenta.

Sed ſi inſtrumenta eſſe debent in forma fidem in iudicio faciente, quæ igitur oppoſitiones eſſe poterunt iſtæ, de quibus conſtitutio loquitur, quũ
7 aliud ſit inſtrumentum † aliud cõtractus, ſeu materia inſtrumento contenta. Barto. in l. ſi quis legatum. colum. 2. verſ. aduerte. ff. ad l. Corn. de falſ. Alex. conſi. 122. vol. 2. Rol. conſi. 43. num. 13. vol. 3. & ſic non loquatur hic decretum de oppoſitionibus illis, quę fieri poſſent contra mandatum; paulò inferius ſobiiciendis. Reſpondetur opponi poſſe
8 inſtrumentum † eſſe falſum, vel imaginarium, aut ſimulatũ, vnde cum verum eſſe præſumatur. Bal. in l. cum precibus. C. de probat. & in l. quamuis. C. ſi quis alt. vel ſibi. Dec. cõſ. 36. num. 6. hac oppoſitione nõ obſtante erit ad vlteriora procedendum. Item
9 eum, qui recepit non eſſe notarium, tũc quum ſit quæſtio de probatione qualitatis, ſeu quaſi poſſeſſionis notariatus, vt per Afflict. dec. 251. modo habeat formam inſtrumentariam, procedetur ad vlteriora, donec de ea re agetur. Item ſi opponatur receptum per notarium excommunicatum, vt alia plura congerit Spec. titu. de inſtrum. edit. §. inſtrumentum ergo, &c.

Glo. I I.

S V M M A R I V M

1 *Mandatum contra procuratorium facta oppoſitione, procedendum in meritis & ſimul de oppoſitione cognoſcendum.*
2 *Perſona minus legitima pro nulla reputatur.*
3 *Comparentis alieno nomine perſona approbata tacitè cenſetur, niſi expreſſè aduerſus eam opponatur.*
4 *Ratificatio domini, quæ & quando excuſet à pœnis comparẽtem pro illo minus legitimè & num. 6.*
5 *Ratificatio pupilli eorum quæ ſuo nomine tutor geſſit ipſo tutore autorante non operatur.*
7 *Ratificans geſta à falſo procuratore an teneatur ipſe reficere parti expenſas.*
8 *Procuratoris falſi exceptio in quacumq; parte iudicij à reo obijci poteſt, & actor iudicium fundare.*
9 *Expenſarum condemnatio nulla eſſe debet ſi nulla fuit proceſſus retardatio vel mora.*
10 *Ratificatio procuratoris falſi inducitur ex comparitione partis principalis cum ipſo.*
11 *Procurator eſſe quis probatur per nominationem principalis, qui talem ſuum eſſe dicat.*

B ET trouandoſi] etſi procedendum ſit in
1 meritis, cognoſci † tamen quoque debet de oppoſitione prædicta: & conſtito ex probatione per opponentem facta mandatum, tutelam, curam, conſtitutionem eſſe inualidam, comparens condemnabitur in omnibus damnis, expenſis, ac intereſſe, & acta geſta fauore eius, cuius nomine comparuit, pro infectis habebuntur, nulliusque erunt momenti, ac ſi nemo pro eo comparuiſſet, & pars ipſa fuiſſet contu-
2 max. Nam perſona minus legitima † pro nulla reputatur. glo. in c. ſi duo de procur. in 6. c. pen. de elect. cod. lib. 1. de creationibus. C. de epiſcop. aud. Nimirum, ſi cauſam dedit expenſarum inutilium, vt in illis condemnari debeat, quod intelligo parte eius aduerſa opponente, ac probata oppoſitione: quum in iudicialibus excipiẽdum ſit, comparentem non eſſe procuratorem. Bald. in rubr. C. depoſ.
3 in conſuetu. Burg. rubr. 4. §. 5. cat. 144. alioqui † ſi taceat, tacitè perſona comparẽs approbata cenſetur. Barto. Caſtr. Iaſ. in l. licet. C. de procur. Alexand. conſi. 102. lib. 5. Item ratificante eo, cuius nomine comparuit, tam ad eius commodum, quam præ-
4 iudicium geſta, euitabit † prædictam condemnationem. Iaſ. in d. l. licet. num. 10. verſ. breuiter. C. de procur. Natt. cõſ. 142. Cape. Tolo. dec. 172. in apoſtil. modo ſtatuto non caueatur producendum mandatum, ſub pœna nullitatis proceſſus. Bald. in l. ſi vxor. C. de cõdit. inſer. Iaſ. in d. l. licet. verſi. nono li-
5 mita. Sicuti etiam non operatur ratificatio † pupilli eorum, quæ ſuo nomine tutor geſſit ipſo tutore autorante. Barto. & Salic. in l. ſi procurator. ff. de cõdic. indebit. Bertr. conſi. 75. num. 26. volum. 3. Item ſi comparens, dixit ſe habere mandatum, quo re vera carebat. Alex. conſi. 32. volum. 1. Quod ſimiliter intelligo, ſi pars oppoſuerit, vt proximè probaui; quum imputandum ſit parti non opponenti exceptionem falſi procuratoris, vel ſaltem non petenti ſibi caueri de rato. Ang. in l. licet. ff. de iudic. Natt. conſil. 126. ſub num. 6. Et quamuis Iaſ. in d. l. licet. C. de procur. voluerit limitare effectum rati-
6 ficationis † ad illam, quæ ante oppoſitionem fit. Felyn. in cap. cauſam. de iudic. Suarez. lib. cõm. opin. verſic. procuratoris. aliter tamẽ obſeruatur in praxi. Natt. cõſil. 126. nume. 7. vbi improbat Iaſonem, ac ita ego video ſeruari. Quinimo nedum expreſſa, ſed tacita ſufficit ratificatio. Illuſt. D. Præſes Theſaur. decis. 7.

At q̃ſtio eſt refectionis expenſarũ nẽpe an rati-
7 ficans † illas reficere parti teneat? Iacobin. in l. licet verum. ff. de iudic. dicit ſe pluries cõſuluiſſe, ac iudicari

cari

cari feciſſe, quod reficerentur: quum non retrotra
hatur ratificatio in preiudicium partis cui interim
fuit ius quæſitum. l. bonorũ. ff. rem rat. hab. l. fin. C.
ad macedon. Ratio hæc mihi viſa fuit ſemper fra-
gilis: quum ſecuta ratificatione conualidentur om
nes actus, ac ſi ratihabitio præceſſiſſet. l. licet verũ.
ff. de iudi. qua actorum validitate præſuppoſita,
quum non fiat ius partis deterius, nec patiatur in-
tereſſe aliquod nõ erit locus expenſarum refectio-
ni. Maximè quia vbi actus redditur nullus ratione
deficientis conſenſus, ſemper ille adhiberi poſſit.
Cagn. in l. ſemper. ff. de reg. iur. Rurſus ſicut ex par
te rei in quacunque iudicij parte, licet falſi procu-
8 ratoris exceptionem † obijcere. d. l. licet. ita actor
in quacunq; parte iudicij poterit iudicium funda-
re. Roman. conſi. 170. Dec. in c. quoniam contra.
colum. penul. vertic. in ſecunda quæſtione de pro-
bat. quum etiam plurimum iudicis interſit, ne in-
dicia reddantur illuſoria. l. ſi prætor. ff. de iudic. igi
tur ſi nulla fuit proceſſus retardatio, vel mora nul-
9 la debet eſſe expenſarum † condemnatio. l. non
ignoret. C. de fruct. & lit. expen. Bar. in l. edita. col.
pen. C. de eden. Purp. in terminis ratificationis cõ-
ſil. 51. ac ita expreſſe cauetur decreto antiquo. c. vt
primo. §. item quod ſi interuentus non ſit legiti-
mus. car. 66. tantò magis ſi ratificatio fiat ante ſen-
tentiam quo tempore adhuc incertus eſt ſententię
euentus. Rot. dec. 1. tit. de procur. Ipſaque ratifica-
10 tio † inducitur ex comparitione partis cum pro-
curatore, quem ſuum appellat procuratorem. l.
Iulianus. & ibi Bald. Ang. Fulg. ff. qui ſatiſd. cog.
11 probatur † etenim nominatione ipſa ſuum eſſe
procuratorem. l. ne ſatiſdatio. ff. rem rat. hab. Fel.
in c. cum in iure peritus. de off. deleg. Purp. cõſ. 51.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Rati cautio aduerſus dubia ex inſpectione inſtrumenti man dati reſultantia ſatiſfacit.*

2 *Inſtrumenti ex inſpectione reſultans exceptio non cenſetur ſublata per ſtatutum exceptiones auferens.*

3 *Inſtrumentorum ex inſpectione, quæ inſurgant valida exceptiones, exemplis, declaratur.*

4 *Mandati de validitate vbi dubitatur aliter quam ex defectu perſonæ, comparens alieno nomine ſine cautione tali, repellitur, imo etiam ea præſtita, ſi dominus ſit in loco, num. 5.*

C MA ſeper la lettura] Si ex lectura Inſtru-
menti mandati, aut alterius conſtitutio
nis prædictæ, aliquod dubium reſulta-
ret circa validitatem mandati, tutelæ,
curiæ, conſtitutionis ſindici, aut economi, hoc in
caſu non vult Princeps huiuſmodi procuratores,
1 & alios prædictos admitti, niſi † primùm data ſecu
ritate, partes habituras pro bono, valido, ac firmo
id totum quod earum nomine ipſo in iudicio erit
geſtum ſtatutum auferens omnes exceptiones, nſi
2 quam auferre eas cenſetur, quæ ex viſione † inſtru
menti inſurgunt. Iaſ. Rip. & alij in l. 4. §. condem-
natum. ff. de re iudic. glo. in §. maritus. 4. q. 5. Ex vi-
ſione autem prædictorum inſtrumentorum plura
3 elici poſſunt dubia contra † validitatem conſtitu-
tionis, verbi gratia ſi conſtituat pupillus ſine tuto-
ris, ve minor curatoris auctoritate. l. neq; C. de pro
cur. ſi furioſus, ſi prodigus, cui bonis eſſet interdi-
ctum, ſi monachus ſine conſenſu Abbatis. cap. in
præſentia. tit. ne cler. vel monac. lib. 6. ſi filiusfami
lias ſine patris conſenſu. l. cum non ſolum. §. 1. C.
de bonis quæ lib. ſi in mandato communitatis le-
gatur non adfuiſſe ſufficientem numerum puta,
vltra duas partes de tribus, eaq; ibi interfuiſſe non
atteſtetur notarius. Soc. conſi. 95. nu. 5. lib. 3. Feder.
conſi. 163. Alcia. conſi. 4. num. 9. vel ſi nomina, &
cognomina conſiliariorum non ſint deſcripta.
Alex. conſi. 1. volu. 4. Item ſi conſtitutione legatur
conſtitutum ſeruum, pupillum, furioſum, aut ſi-
milem, vel ex natura cauſæ, in qua non admitta-
tur procurator. Iaſ. in dict. l. licet, numer. 8. C. de
procur.

Quare ſi comparens procuratorio nomine hu-
iuſmodi ſit, vt cum valido mandato officium ipsũ
poſſit exercere, dubitetur tamen de validitate illius
aliqua alia ratione, quam defectu perſonæ ipſius,
non audiretur ſine ſecuritate, ſeu cautione prædi-
4 cta: alioqui ſine ea † repellitur. l. 1. vbi dd. C. de pro-
cur. Capic. deciſ. 1. limitationes adſert Maſuer. ad
practic. Ferr. in forma. reſp. rei conu. §. Simoninus
in verbo de rato. Imo non admitteretur cum cau-
5 tione ipſa, ſi dominus † eſſet in ciuitate, qui poſſet
facili negotio ſuam voluntatem declarare. Marſil.
ſingu. 228.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Coniuncta perſona ſine mandato cum cautione de rato an admittatur pro coniuncto.*

2 *Procurator mandatum oſtendere, aut de iudicato ſoluendo cauere debet.*

3 *Agens alieno nomine, talem ſe oſtendere tenetur, ante litem conteſtatam, vt agere poſſit.*

4 *Mandatum procuratoris, quando, & quo in actu iudicij ſit exhibendum, & quomodo exhibitio fieri poſſit.*

5 *Procurator quando comparendi poteſtatem aſſequatur, & a quo tempore.*

6 *Procurator præſumitur ex eo quod mandatum habet.*

7 *Legalitatis teſtimoniales producendæ quando inſtrumentũ extra prouinciam factum eſt ſi producatur.*

8 *Coniuncta perſona pro coniuncto regulariter admittitur cũ cautione de rato, niſi coniunctus fuerit in ciuitate, vbi liti gatur. num. 9. Et quid in criminali cauſa. num 10. tenetur ſatiſdare etiam ſe in cauſa reconuentionali defenſurum, nu. 11. & probare qualitatem coniunctionis. nu. 12.*

D DEl mandato] non admittitur quiſpiam
ad comparendum in iudicio nomine
actoris, niſi primum fidem fecerit de mã
dato, ac comparendi auctoritate, aut ſal
1 tem ſi coniuncta † perſona ſit, non cauerit princi-
palem habiturum bonum, validum, atque firmũ
id omne, quod faciet. mandatum in iudicio procu
rator oſtendere debet, aut de iudicato ſoluendo
2 † ſatiſdare. l. 2. §. defendi. ff. ex quib. cau. in poſſ. eat.
§. ſi vero aliquis. inſt. de ſatiſdat. Nam alieno no-
3 mine agens † ante litem conteſtatam talem ſe mõ
ſtrare tenetur, vt agere poſſit. l. non ignorat. C. qui
ac c. non poſſ. Spec. in tit. de act. nu. 72. ſi tutor, vel
curator ſit danda eſt copia parti tutelæ, vel curæ,
oſtendique inuentarium, ac fuiſſe ſatiſdatum rem
pupilli ſaluam fore. Bar. in l. qui repertorium. nu.
24. ff. de adm. tut. Alex. conſ. 11 1. volum. 2. Item ſi
ex inſpectione inuentarij conſtaret non deſcriptã
rem, quam tutor petijt. Ang. in l. tutores. C. de
adm. tuto.

Hac conſtitutione non declaratur actus in quo
exhiberi debet mandatum, ſed tantum dicitur pri
mum eſſe illud exhibendum, non credo hac ipſa
conſtitutione receſſum a decreto antiquo, cap. ne
iudi-

4 iudicium. car.62.quo diſponitur exhibendum † in
prima, aut ſaltem in ſecunda dicta, ſeu actu iudi-
ciali, de quo etiam decreto meminit Purp.d.conſ.
51.exhibitio autem mandati fit, etiam ſi fides fiat
per teſtimoniales in actis curiæ exiſtentes abſque
earum reali exibitione. Fulg.conſ.195.Iaſ. in l.1.C.
de procur. Purp. conſi. 51. quamuis tutius ſit illud
cum deſignatione realiter producere ad euitan-
das contentiones iudiciarias. Imo ſi conſtituatur
procurator abſens, vt dietim fit, comparendi pote
5 ſtatem nõ aſſequitur niſi † à die receptionis ipſius
mandati, licet in Rota ſeruetur contrarium. Rot.
dec.7.in nou.tit. de procur. Quod ſi aliquando cõ-
tra procuratorem exhibentem mandatum oppo-
ni contingat non eſſe eum, qui ibi nominatur, hęc
oppoſitio vti calumnioſa reiici debet: quum pro-
6 curator pręſumatur † eo ipſo, quod mandatum ha
bet. Alex. conſi.73.col. 2. verſ. quia reſpondeo pri-
mo. volum.5.Boer. q. 154.& extra regnum inſtru-
mentum mandati ſactum producendum eſt cum
7 teſtimonialibus legalitatis † officialis ipſius loci.
Afflict. deciſio.251.

8 Coniuncta † perſona regulariter pro coniuncto
admittitur. l. exigendi. vbi dd. C. de procur. l. ſed &
hæ. §.fin.ff.eo. Alex.conſ.4.num.3.volum.2.Ioſeph.
Ludou. deciſio.49.ſcilicet ipſo cauente de rato.tra
ctat Iaſ. in l. filiusfamil.ff.qui ſatiſda. cogan. Nam
quum abſenti coniuncto præiudicare nequeat,
niſi ratihabitio ſequatur. l.3.§.ſed etſi fortè.ff.iudic.
ſol. Caſtr. conſi.100 lib.1.Cran. conſi. 109.iuri con
ſentaneum eſt, quod caueat de rato.

Si de voluntate coniuncti dubitetur, qui in ciui
9 tate † ſit, vbi litigatur, non admittitur coniunctus
pro eo: quum poſſit haberi eius præſentia pro de-
claratione ſuæ voluntatis. Marti. ſingul. 228. Nec
10 etiam in cauſa criminali. † Capic. deciſio. 5. nu.6.
niſi ex forma ſtatuti abſens poſſet condemnari.
Capic. deciſio.144.Satiſdare etiam tenetur coniun
11 cta perſona ſe in cauſa reconuentionis † defenſu-
rum. l. ſed & hæ. in princip. ff. de procur. Caſſ. in
conſuet. Burg. in verbo. *le mary ſans procuration.* §. 5.
verſ. ſed aduerte. car. 144.vbi vult etiam probandã
12 qualitatem coniunctionis, † ſi negetur.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Aetas annorum 25. legitima eſt ſtandi in iudicio tam in ci-
uili. quam criminalibus, ac procuratorem conſtituendi.*
2 *Minor qui poteſt agere idem, & procuratorem conſtituere.*
3 *Minores pluribus, & diuerſis in locis habilitantur ante æta-
tem annorum 25.*
4 *Malitia ſupplet ætatem, prudentiaque, & doli capacitas.*
5 *Aetatis legitimæ tempus à lege ciuili inductum eſt, & limi
tari poteſt alia ciuili conſtitutione. In dubio tamen vbi de
legitima ætate fit mentio de 25. annorum intelligendum.
nume.6.*
7 *Poſtulandi auctoritatem, & doctoralem lauream ſuſcipien
di habet qui eſt 17.annorum.*
8 *Vocem habet in ſuo capitulo, qui agit 20.annum.*
9 *Annus captus non habetur pro completo, & quando ſecus,
& quid in conſtitutione tutorum filijs à teſtatore facta.
num.10*
11 *Minor 25.annorum, & maior 20. habilitatus ad iudicia-
lia, ſi læditur in iudicialibus non priuatur beneficio reſtitu
tionis in integrum.*

E ANni XX.] omnis perſona excedens ætatem
1 † annorum. XX. intelligitur habere legitimã
perſonam ſtandi in iudicio tam in ciuilibus, quam
in criminalibus cauſis, ac habere facultatem con-
ſtituendi procuratores. Nam minor, qui poteſt,
2 agere, † poteſt, & procuratorem conſtituere. l. 3.
vbi glo. Bart. & Angel.ff.rem rat. hab. in l. ſi vnus,
§. ſi idem. ff.de iniur. ſtatuta, quibus habilitantur
3 minores † ante ætatem annorum. 25. ſunt in alijs
pluribus locis. apud Bituricenſes maiores annis
21.habentur pro maioribus. Florentiæ maiores.20.
Boer. dec.359.in Regno Neapolitano maiores de-
4 cem octo. Ioan. de Amic.conſ.33.Malicia † etiam
ſupplet ætatem. l. ſi in alterius.C. ſi minor ſe ma-
iorem dix. prudentiaq;, & doli capacitas. capit. vltimo de
deſpon. impub. l.1.C.qui. & ad quos.

Conſtitutio legitimæ, vel minoris ætatis eſt à le
5 ge ciuili † inducta: atque ita alia conſtitutione po-
tuit limitari. Bal. in l.1.in fi.ff.de minor. Caſtr. in l.
2.C.de iјs qui veni. æt. Iſern. in conſtit. reg. titu. de
reſtitu. mino. nu.16.Maran. de ord.iudic. in 3.part.
6.par. princip. in 2.actu.nu.79.Boer. conſ.49.nu.18.
conſi.50.nu.30.lib.1.facit. l. 2.C. de iјs qui veni. æta.
Sfort. Odd. in tract. de reſtit. in integr. in prima
part. q.2.artic.6 Si tamen in aliqua diſpoſitione de
6 legitima † ætate fiat mentio, intelligitur de ætate
annorum.25.non de alia, quæ Principis priuilegio
ſuppletur. l. fin. C.de iјs, qui ven, æta. Nat. conſi.
624.Rim. iun.conſi.275.nu.154.Nam ſi adoleſcens
7 annorum.17.poſtulandi † habet authoritatem. l.1.
§.pueritiam.ff.de poſtul. ac Lauream doctoralem
conſequendi. Cardin. in proem. in clem. in verbo
Ioannes. in clem.2.nu.14.de magiſtr. Bart. in l.1.§.
8 initium. ff. de poſtul. Item ſi vocem † habet agens
annum.20.in capitulo ſuæ eccleſiæ. c. vt iis. qui de
æt. & qual. concilium Triden. ſeſſ. 22. c.4.de refor.
pluraq; exempla adducens. Menoch. de arbitr. ca-
ſu 427.ſi iſta poteſt, cur non habebit legitimam per
ſonam ſtandi in iudicio?

Aetatem hanc. XX. annorum non ſufficit mi-
norem attigiſſe, ſed oportet exceſſiſſe: quum hic
dicatur de egreſſo annum vigeſimum, & regula ſit
9 annum cœptum † non haberi pro completo. l. 3.§.
minorem.ff.de minoribus. Bar. in l. qui hoc anno.
ff.de verb. ſignifi. Bald. in l. ſi cui primo.ff. de leg.1.
Bellamer. dec.226.Dec. conſ.593 licet hoc fallat. li
bertatis fauore. l. ſi ita de libertas.ff. manum. teſta.
item vt vltima ſuſtineatur voluntas. l. qui filium.§.
Sabinus. ff. ad Treb. alioqui firma manet regula
prædicta. Abb. in c. cum vigeſimum de off. deleg.
in c. ad noſtram de regul. præſertim ſi tempus adij
ciatur ætati per genitiuum: vt ſi teſtator conſtitue
10 rit tutores, † ac pro tempore curatores filiorum
ſuorum vſque ad ætatem viginti annorum. l. ſi cui
legetur.ff.de legat.1. Nat. conſi. 461. Idem ſi appo-
natur per accuſatiuum, quia dicatur vſque ad an-
num.20.vel in annum vigeſimum. l. non probat. l.
ſi in annos.ff.de conditio.& demonſtrat. Bal. Caſt.
Soc. & alij in d. l. non putabat. Nat. d. conſi.461.

Maior hic annorum 20. & minor vigintiquin-
que non habilitatur ad omnia ſed tantum ad iudi-
cialia ciuilia, & criminalia in reliquis firma manet
iuris communis diſpoſitio: quum vnius incluſio
ſit alterius excluſio. l. cum prætor.ff.de iudic. l. ma
11 ritus. C. de procur. Imo ſi minor. † in iudicialibus
læderetur, hac conſtitutione non obſtante, non
priuabitur beneficio reſtitutionis in integrum. glo.
in l. vn.C. ſi de mom. poſſ. ac ibi. Bart. Bald. & alij.
Caſtr. in l.2.C.qui leg. perſ. Roma. conſi.90.com-
munem inquit. Odd. Sfort. in tract. de reſtit. in in
teg. quæſt.15.art.9.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Filius familias an ſine patris, & vxor ſine mariti conſen-*
ſu in iudicio eſſe poſſint. & an filius in executiuis, & iudi
cijs ſummarijs. nu. 2. & quid ſi pater ratificauerit. num.
3 & quid ſi ageretur de crimine publico. nu. 4. & quid ſi
de caſtrenſibus, vel beneficialibus, vel feudalibus.
nu. 5.
6 *Vxor marito inſcio, vel inuito contrahere ac eius bona alie*
nare non prohibetur, & an in iudicio eſſe, & agere, ſi ſta-
tutu contrahere prohibeatur. nu 7 & 9.
8 *Contractus mentio in ſtatuto facta an ad quaſi contractum*
locum habeat.
10 *Noua conſtitutio ſub titulo delle alienationi de beni de mi-*
nori, & donne loquens de contractibus, an procedat in iu-
dicialibus.
11 *Lex noua ab antiqua interpretationem aſſumit.*
12 *Filius familias comparendo in iudicio ſine conſenſu patris*
nullum illi praeiudicium facit.

F NOn ſarà neceſſario] filijs familias,† mu
1 lieribus coniugatis non erit neceſſa-
rius in iudicialibus patris conſenſus,
nec mariti. filius familias de iure com-
muni ſine paterno conſenſu litigare
non poteſt. l. fin. §. 1. C. de bon. quæ lib. etiam ſi de
executiuis agatur. glo. in l. 2. vbi Iaſ. C. de edicto. di
ui. Ad. toll. Neuiz. conſ. 18. quod tamen quoad exe
2 cutiua, ac iudicia ſummaria † verius probat Me-
noch. de recuper. poſſ. remiſ. num. 287. cum aliqui
bus declarationibus principalis concluſionis etiã
3 ſi pater lite conteſtata ratificaret,† quia ratificatio
lite conteſtata facta non operetur, niſi quoad retro
geſta. Caſt. & Alex. in l. ſi cum dotem. §. eo autem
tempore. ff. ſolut. matrim. & in l. ſi quis mihi bona.
§. iuſſum vbi Iaſ. num. 20. ff. de acqui. hæredit. Ca-
pella. Tholoſa. q. 127. Deci. in cap. prudentiam. de
off. deleg. Iacob. in l. 1. C. qui admi. ſcilicet ſi con-
ſenſus requiratur ad integrandam filij perſonam,
ſecus ſi ratione ſolius præiudicij paterni. Bald. in l.
1. verſi. extra quæritur. C. qui adm. Cuman. conſi.
178. Alber. in ſuo tracta. de contract. glo. 7. in ver-
bo conſenſus. num. 23. quæſt. 12. item ſi ageretur de
4 crimine publico † neceſſarius quoq; non eſſet pa-
ternus conſenſus. Bart. Caſtren. Salic. & alij. in l. fi.
§. neceſſitate. C. de bonis. quæ lib. communem ait
Carau. in conſtit. regn. Rit. 201. Item ſi de peculio
5 caſtrenſi † ageretur. Bart. in d. §. 1. Neuiz. conſi. 18.
vel ſi pater longius abeſſet. l. ſi longius. §. 1. ff. de iu-
dic. vel in beneficialibus. c. vltimo. de iud. in 6. vel
in feudalibus: quum bonorum feudalium filij pa-
ter non ſit vſufructuarius. Afflict. in cap. 1. nu. 11.
de alien. feud. pat. hæc omnia iure communi di-
ſponuntur. Iure autem decretorum indifferenter
non quæritur in iudicijs patris conſenſus, ne dum
expectatur prorogetur lis, quam Princeps deſide-
rat, quo celerius fieri poteſt, terminari.
Quantum ad mulieres non derogat decretum
diſpoſitioni iuris communis, quo non prohibetur
6 vxor † marito inſcio, vel inuito contrahere, ac eius
bona alienare. l. velles. C. de reuoc. dona. Bal. cõſi.
330. verus maritus. lib. 4. Ang. conſi. 315. Anch. cõſ.
364. ſi igitur non prohibetur contrahere, nec etiã
iudicialiter agere; quum iudicia ſint quaſi contra-
ctus. l. §. idem ſcribit. ff. de pecu. ideo conſuetudo
ſi quæ ſit, prohibens mulierem alienare, vel con-
trahere tanquam iuris communis correctoriam
ſtrictè interpretatur. Imol. conſi. 74. Bal. in l. om-
nes populi. ff. de iuſt. & iur. Corn. conſ. 241. lib. 2. Ti
raq. de legib. conn. glo. 8. nu. 5. Si verò ſtatuto pro-
hiberetur contrahere, ita non liceret in iudicio
7 † agere l. ait prætor. §. quid ſi autem. ff. de iure deli-
be. Caſtr. conſi. 119. videtur dicendum. lib. 2. Deci.
conſi. 445. nu. 24. ita in muliere tenet Tiraq. de leg.
connubia. l. 5. in verbo, contra ter. quæſtio. 201. nu.
206. licet contra alleget Bart. in l. apud Iulianum.
ff. ex quib. cau. in poſſeſſ. ca. in l. Labeo. §. contra-
ctum. ff. de verbo. ſignifica. quod ex ea dependet
8 quæſtione vtrum ſtatutum † loquens de contracti
bus locum habeat in quaſi cõtractibus de qua per
Bart. in l. more. ff. de acq. hæred. Rom. conſi. 12. &
conſi. 280. & locum habere dixi cõmuniorem Ti-
raq. d. l. 5. nu. 125. Quæ difficultas hac conſtitutio-
ne dirimitur, diſponente conſuetudines, & ſtatuta
9 † prohibentia mulieres contrahere, vel quaſi con-
trahere, niſi ſeruata aliqua ſolemnitate, non habe
re locum in iudicialibus, ſed tantum extraiudicia-
10 libus, vnde alia cõſtitutio † de qua in tit. delle alie
nat. de bon. minor. & mulier. non procedet in iu-
dicialibus, quum lex noua ab antiqua interpreta-
11 tionem † recipiat. l. non eſt nouum. ff. de legib. in
dubioq; non inducatur legum correctio. l. præcipi
mus. C. de tempor. appellat.
Nullum tamen filiusfamilias patri præiudiciũ
12 † comparendo in iudicio ſine conſenſu ipſius fa-
cit. l. a. §. quod ſi in patris. ff. ſol. matr. tot. tit. C. ne
fili. pro patr. nec vxor iuribus mariti. tot. tit. C. ne
vxor pro marito.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Tutores, vel curatores quando actorem, vel procuratorem*
conſtituere poſſint.

G COnteſtation della lite] lite nondum con-
teſtata tutor, vel curator non habebunt
1 auctoritatem conſtituendi † procurato-
rem, ſed actorem. l. neque tutores. C. de
procur. conſtitutio cuius etiam decreti interpoſi-
tionem requirebat. Alex. ad Bart. in l. illud. §. ſed ſi
ita. ff. quod cuiuſ. vniuer. hodie hæ iuris ciuilis ſo
lemnitates ſunt abrogatæ, vti verbales, conceſſa fa
cultate tutoribus, & curatoribus conſtituendi tam
procuratores, quam actores periculo tamen, &
oneri ipſorum tutorum, & curatorum ſublata no-
minis differentia.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Curator litis quando ex officio iudicis ſit dandus bonis ab-*
ſentis, & quis.
2 *Alternatiuam in vno verificari ſufficit, & ratione affectio*
nis reſoluitur in coniunctam, & quando ſecus.
4 *Poſitionibus ad reſpondendum requiritur ſpeciale manda-*
tum.
4 *Curator ad litem, inuentarium de quibus facere teneatur,*
& quid de curatore bonorum.

H CItatione] agitur hic de citationibus quæ
fiunt contra abſentes, non habentes do-
micilium, aut habitationem certam, aut
contra hæreditatem iacentem, aut con-
tra hæredem incertum, vel vniuerſitatem, hoſpita
le collegium, aut eccleſiam, ac ſimiles, de quibus
omnibus, cum dictum ſit titu. de citationibus ſu-
pra illuc me refero. nemine pro iſtis comparẽte
ad

ad defenſionem, qui ſit idoneus iudex infra termi-
num hic aſſignatum prouidebit ex officio de cura
1 tore litis, † ac bonis abſentis, hæreditati iacenti, ac
alijs prædictis, eligendo ad eum effectum vnum
de præcipuis practicis, & procuratoribus tribuna-
lis, aut alium aliquem, qui ipſi iudici melior, & ma
gis ad propoſitum videatur. De qualitatibus iſtis
conſtare oportet iudici, vt poteſtas conſtituti ſit
fundata. l. Fulcinius. §. ait Prętor. vbi Bar. ff. ne quid
in loc. pub. l. prætor. §. docete. vbi Caſtr. ff. de in ius
voc. Nam inquit Gram. in conſi. de foro iud. poſt
dec. 51. & 53. probandam eam eſſe qualitatem, quæ
fundat, vel priuat. Si vero nullus ſit practicus, vel
cauſidicus in loco tribunalis, prouidebit iudex de
alio ſcilicet de vno, vel altero. loquitur conſtitu-
2 tio alternatiuè, ſufficit autem alternatiuam † in
vno verificari, & quamuis, ſi interponatur inter
perſonas, inter quas poteſt cadere aliqua affectio,
attendi debeat ordo affectionis, nec reſoluatur in
coniunctam, vt per Iaſ. in l. pen. verſ. tertio limita.
C. de verbo. ſignif. per tex. in l. cū pater. §. pen. ff. de
leg. 2. vt ſi dicatur citationem ferendam contra ab
ſentem in perſonam conſanguineorum, vel vici-
norum prius citari debeant conſanguinei, quam
vicini, tamen hoc caſu retinebit ipſa alternatiua
ſuam propriam ſignificationem attenta electione
iudici tributa eligendi vnum, vel alium, prout ſibi
videbitur. Iaſ. in d. l. pen. verſ. ſecundo limita. C.
de verb. ſignif. Iſte curator poterit conſtituere pro
curatorem, ac per ſe litem exercere, poſitionibusq;
3 reſpondere, pro qua reſponſione † requiritur man
datum ſpeciale. Soc. conſ. 55. in fi. vol. 1.

Inuentarium bonorum facere tenebitur, quæ
ad eius peruenient manus. De iure curator ad litē
4 † Inuentarium facere non aſtringitur. Bart. in l. tu
tor, qui repertorium. nume. 5. ff. de adm. tuto. l. de
creationibus. C. de epiſco. aud. niſi inſtrumentorū,
& documentorum litis. Rebuff. in conſtitu. Reg.
tit. de inuent. glo. 1. curator vero bonorum inuen-
tarium facere debet. Barto. & alij in l. 1. ff. de cur.
bon. dan.

Glo. IX.

SVMMARIVM.

1 *Curator ad litem datus ſi inuentarium non fecerit ad quid tenebitur, & an in litem contra eum iurari poterit.*

I Non faciendolo] ſi inuentarium non fece
1 rit, obligabitur † ad ea omnia, quibus
cæteri curatores de iure communi obli-
gantur contra quos cùm in dolo præſu-
mantur, poteſt in litem iurari. l. qui repertorium.
vbi Bar. ff. de adm. tut.

Glo. X.

SVMMARIVM.

1 *Curator ad litem ratione non confectionis inuentarij non repellitur antequam ſuſpectus fuerit allegatus.*
2 *Curatoris, aut tutoris agentis, & non exibentis inuentariū an proceſſus ſit nullus.*

K Ributato dal giudicio] ſub prætextu, & co
1 lore omiſſionis † confectionis inuentarij non eijcitur à iudicio, & à comparen
do, antequam ſuſpectus fuerit allegatus.
Alex. conſi. 86. num. 8. volum. 2. Capic. deciſ. 50. &
ex ſtylo curiarum Franciæ non improbātur geſta
2 tutoris, † qui nullum produxit inuentarium. Guid.
Pap. q. 330. quem allegat etiam Neuiz. conſ. 17. ſub
nume. 34.

Ego vidi ab Exc. Senatu die 20. Ianuarij 1569. in
cauſa domini Aſcanij Riualtæ annullari vnum ar-
reſtum, latum in fauorem domini Marci Antonij
Vagnoni, eo quod eius tutor inuentarium in actis
non produxiſſet. Quamuis vt ſuſtineretur allegarē
d. q. 330. & Albam conſil. 21. niſi fortè Senatum
quoq; mouiſſet, quia tutor in tutela non iuraſſet,
nec promiſiſſet, vtilia facere cui motiuo reſpondit
Alba d. conſ. 21. num. 11. vel auctoritate Cap. Tolo.
deciſio. 289. vbi cōcluditur proceſſum tutoris ante
cōfectionem inuentarij nullum, niſi in caſibus ibi
exceptis quod reſpectu nullitatis ibi non admittit
Aufrer. Quod ad hanc conſtitutionem attinet, nō
eximuntur omnes curatores ab onere exibendi in
uentarium, ſed illi qui decreti ſunt in caſum huius
conſtitutionis, pro alijs firma manebit in dubio iu
ris diſpoſitio. l. præcipimus. C. de appel.

Glo. XI.

SVMMARIVM.

1 *Tutores, & curatores antequam ſe ingerant adminiſtrationi, quæ, & quanta præſtare debeant.*
2 *Curator ad bona datur inuitus, ad litem non.*
3 *Salarij curatoris conſtitutio in arbitrio iud. eſt.*

L Par ſatiſdatione] tutores, † & curatores
1 antequam ſe ingerant adminiſtrationi
multa præſtare debent, quæ colligit Ca
pic. deciſ. 50. quibus omnibus liberatur
etiam curator iſte, præſtito iuramento
exercendi officium fideliter. Nec licebit electo ad
curam ipſam recuſare onus ipſius curæ. Datur
2 etenim curator ad bona † inuitus. Cy. & Sal. in l. 1.
C. qui pet. tut. ad litem autem non datur inuitus. l.
fin. C. de cur. fur. ſi haberet iuſtam excuſationem
cum inuitus dandus eſt, audiretur, non obſtante
decreto, quod à iure communi interpretationem
capit. l. 2. C. de noxal. actio. Conſtituetque ipſi cu-
ratori competenti ſalario, quando idoneus accep-
3 rat, quum ſalarij † conſtitutio ſit in iudicis arbitrio
in principio conſtitutionis officij. Bart. in l. in cos.
ff. de tutel.

Glo. XII.

SVMMARIVM.

1 *Curator bonis abſentis de cuius vita dubitatur datur, & qualiter adminiſtrationi ſe ingerere debeat, & quas actiones exercere poſſit. num. 2.*

M Attender] ſi Curator ipſe abſentis non
poſſit attendere curæ bonorum, iudex
de alio curatore prouidebit quoad bona
tantum, atque ita vnus attendet liti, & al-
ter bonis, quum ad rem vel cauſam curator dari
1 poſſit. §. inuiti. inſt. de cura. Item & bonis † abſentis
de cuius vita dubitatur. l. ab hoſtibus. ff. quibus ex
cauſ. mai. & ibi glo. & Barto. ac in l. ignorare. ff. de
reſtit. mil. qui inuentarium facere cogitur. glo. in l.
2. ff. de cur. bon. dan. Bal. conſi. 156. lib. 2. Aret. conſi.
2 110. Capta à iudice adminiſtrandi † licentia ad
inſtar aliorum curatorum. Ang. cōſi. 193. vbi etiam
tractat quas actiones poſſit exercere. Soc. conſi. 234.
Alex. conſi. 4. lib. 2. ſub nu. 7. Dec. conſi. 509.

Super-

Superueniente, ſeu redeunte perſona ad patriã ceſſabit cura, firmis remanẽtibus geſtis à curatore.

Glo. XIII.

S V M M A R I V M.

1 Procuratoris contumacia in committendo ſicut tutoris, nec pupillo nocet ad amiſſionem cauſæ, ficta tamen contumacia in omittendo nocet.nu.2.

3 Procurator appellare tenetur alias domino nocet, dominus tamen ex iuſta cauſa reſtituendus.nu.4.

N IGnoranza] allegatio ignorantiæ eorũ, quæ procuratores, tutores, curatores, ſyndici, ac alij defenſores geſſerũt, non excuſat principales cauſę. Procuratoris
1 contumacia † in committendo, ſicut tutoris pupillo, nõ nocet domino ad amiſſionem cauſæ. l. vn. §. vlti. ff. ſi quis iuſd. non obtemp. nec vniuerſitati ſyndici contumacia. Bart. in l. vlt. ff. de in integ. reſtit. cum cenſeantur facere contra formam mandari, quòd diligenter obſeruandum eſt l. diligenter. ff. mand. c. cum dilecta de reſer. vbi autem ficta ſuffi
2 cit contumacia, ac in omittendo † nocet. Bald. in cap. 1. vt lit. non conteſt. quum ſit imputandum domino talem procuratorem eligenti. arg. §. fin. inſt pro ſoc. Rebuf. in præf. tit. della contuma. nu. 24. præſertim in pertinentibus ad exercitium iudicij. Bart. in l. eum qui. C. de procur. vnde tenetur
3 appellare. † l. inuitus. C. de procur. alioqui omiſſa appellatione domino præiudicat. l. 1. §. fin. ff. quand. app. ſit. Bart. & Iaſ. in l. 1. ff. ſi quis iuſd. non obtẽp. Rolan. conſ. 81. nu. 1. vol. 4. Dec. conſi. 295. in fi. Capic. deciſ. 34. & 139. maximè ſi non habuerit à domino ſubſtituendi facultatem, & ſubſtitutus ſupplere potuiſſet. Alex. in l. cũ filiusfa. §. in hac. ff. de verb. oblig. Poſſet tamen dominus ex iuſta cauſa
4 † reſtitui. Bal. conſi. 121. lib. 1.

DELLA DILATIONE Per Denonciar La lite al ſuo authore.

NOn ſi darà alcuna dilatione al reo per denuntiar la lite al ſuo authore,[a] nella cui ragione egli è ſucceduto, quando eſſo authore ſi ritroua preſente nel luogo del giudicio, poi che e ſtato in facoltà del reo, di certificarlo della lite moſſa ſubito ch'è ſtato citato. Ma ſe l'authore ſarà abſente, conoſcendo il Giudice, che in queſta lite eſſo reo poſſa eſſer inſtrutto dall'authore di qualche ragioni, che ſi poteſſero allegare per difenſione ſua, gli concederà vna dilatione competente, ſecondo la diſtanza de luoghi, ſi come habbiamo ordinato nelle citationi: ma non vogliamo, che eſſa dilatione ſi conceda, ſe ella non ſarà dimandata dal reo nella prima comparitione,[b] & il ſimile s'oſſeruerà parimente nella perſoua dell'authore,[c] quando egli venga a comparire, & pigliando ſopra di ſe il carico della cauſa dimandi dilatione per denonciar la lite al ſuo authore. Sarà però ſempre lecito al reo, anchor che non habbia dimandato dilatione alcuna di denonciar la lite al ſuo authore, ſecondo che diſpone la ragion commune.

DE DILATIONE AD Denuntiandum litem ſuo auctori.

Titulus Duodecimus.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 Emptor venditori litem denuntiare tenetur.
2 Laudatio auctoris, & laudare auctorem quid ſit.
3 Certus an magis ſit certiorandus.
4 Denuntianda lis venditori etiam ſcienti, ab emptore.
5 Euictioni obligatus litis expenſas reſtituere tenetur, etiam ſi emptor obtinuerit in cauſa. & etiam expenſarum condemnationem, idem ſi emptori, qui obtinuit, malè fuiſſent taxata. num.6.
7 Dilatio ad denuntiandam litem auctori, qui præſens ſit non conceditur emptori.
8 Alieno nomine ad comparendum non admittitur, quis etiã cum cautione de rato, ſi ille ſit in propinquo loco.
9 Denuntiatio litis mota domino auctori, non illius procuratori facienda.

A AVthore] Reo, ſeu emptori, cui mota fuit lis dilatio non conceditur ad denuntiandam litem auctori ſuo præſenti, ſeu exi-
1 ſtenti in loco iudicij. Emptor † venditori litem denuntiare tenetur. l. emptor. C. de euict. l. 1. C. vbi in rem actio. vt iudicio adſit, & interſit. l. 1. C. de peric. & comm. rei vend. l. ſi parentes. l. empti. C. de euict. quod ſi adeſſe deficiat, & liti non aſſiſtat, tenetur ad id, quod emptoris intereſt. l. ſi cõtrouerſia. C. de euict. l. ſi cum quæſtio. & l. ſuper
2 empti. C. eod. Dicitur etiam hæc denuntiatio † auctoris laudatio. l. auctore laudato. C. de euict. l. tenetur. §. ſi tibi iter. ff. de act. emp. Laudare etenim eſt nominatim aliquem in iudicium vocare defenſionis cauſa. l. Herennius. vbi Bud. ff. de euict. Nam quum emptor nolit litibus inuolui, ac iuribus, & inſtrumentis careat ad defenſionem rei petitæ, auctorem vocat, vt ſibi detur defendendi facultas. l. defenſionis facultas. C. de iur. fiſ. lib. 10. l. 1. §. ſi quis. ff. ne vis fiat ei. ac etiam vt re euicta ipſi emptori contra venditorem agere liceat. d. l. emptor. C. de euict. Bal. in l. 1. C. vbi in rem actio.
3 Et quamuis ſciens, ac litis certus † non ſit magis certiorandus. l. ſi. ff. de act. emp. l. item veniunt. §. petitio. ff. de acq. hære. eſt tamen adhuc non obſtã
4 te hac ſcientia illi denuntianda † lis. l. qui abſentẽ. ff. de procur. l. emptore. C. de euict. l. denuntiaſſe. ff. de adult. Roma. conſi. 212. Quum denuntiatio venditori nedum fiat ad certificationem illius, ſed etiam vt ſtimuletur ad defenſionem. Bar. in l. 1. ff. de act. empt. d. l. emptor. & l. qui abſentem. Dec. conſi. 74. Cagn. in l. venditor. ff. de iudic. Couar. lib. 2. var. reſol. c. 17. nu. 3. Sufficit tamen ſola denuntiatio ad effectum agendi de euictione. Bal. in c. 1. col. 2. tit. ſi de feud. vaſalli. Capic. dec. 106. ac conſequendi litis expenſas, quas tenetur reſtituere euictioni
5 † obligatus. l. venditores. ff. de verb. oblig. Bar. in l. 1. C. de euict. in l. qui abſentẽ. de procur. Crau. cõſi.

534. non obſtante, quod emptor obtinuerit. Bar. in d. l. venditores. Corn. conſ. 255. vol. 3. Capra conſi. 90. Marc. dec. 584. communem dicit Iaſ. in d. l. venditores. Rim. iun. conſi. 326. ac ipſarum expenſarũ condemnationem. Alex. in d. l. venditores. Rim.
6 d. conſ. 326. prout etiam ſi malè † à iudice fuiſſent taxatæ. Nat. conſi. 232.

Pro hac denunciatione litis, ſi auctor ſit præſens,
7 † non conceditur dilatio, Nam etſi dilatio ad denuntiandum litem emptori concedi debeat. glo. Salic. & alij in l. 1. C. de dilat. ea tamen, vt ibi dicitur moderanda eſt ſecundum locorum diſtantiã. d. l. 1. vnde cum auctor ſit in loco iudicij, videtur ceſſare cauſa dilationis concedendæ. Sicut etiam dicitur non eſſe admittendum quempiam ad cõ-
8 parendum alieno † nomine cum cautione rati, ſi ille ſit in loco iudicij vel alio propinquiore, ita vt facilè haberi, ac explorari poſſit eius voluntas. Marſ. ſingu. 228. non ſufficeret tamen eum habere
9 procuratorem: quum domino, † & non procuratori ſit lis denuntianda. l. item veniunt. §. petitam. ff. de peti. hær.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Denuntiandæ litis cauſa dilatio quaſi quædam exceptio dilatoria ante litem conteſtatam petenda.*

2 *Denuntiata lite auctori qui compareat ac litem in ſe ſuſcipiat, reus amplius comparere non tenetur. Et quid ſi actor nolit a reo diſcedere. nu. 3. & diſtinguitur. nu. 4.*

B COmparitione] hæc dilatio, vt concedenda ſit; peti debet in prima comparitione.
1 Nam cum videatur † quædam exceptio dilatoria, ante litem conteſtatam opponenda eſt. l. ita demum. ff. de procur. c. cum inter. de re iud.

Comparente auctore ac litem in ſe ſuſcipiente,
2 non tenetur † amplius reus in iudicio comparere, ac litem proſequi. l. 1. & 2. C. vbi in rem act. Bal. in l. 1. §. ſi tabulæ. ff. de tab. exhib. Maſuer. in tit. de dila. art. 4. glo. 1. num. 7. Capic. deciſ. 197. niſi ipſemet velit aſſiſtere ſuſpicans aliquam colluſionem inter ſuum autorem, & actorem. l. empti. C. de euict. Nam cum veniat auctor ad iudicium vocatus, dicitur neceſſarius defenſor, habeturque loco rei. Ang. in l. non cogere. §. ſi procurator. ff. de procur. Dec. in c. intellex imus. de iudicijs.

Sed quid ſi actor proteſtetur ſe nolle reum poſ-
3 ſeſſorem deſerere, † nec cum alio iudicium nouare: tunc videtur reum ipſum non eſſe eximendum à iudicio, ac à litis proſequutione. l. ſi mandato. §. 1. ff. mand. Bart. Bald. Salic. & Caſtr. in l. 1. C. vbi in rem act. Soc. conſi. 91. lib. 3. Cagnó. in d. l. venditor. num 12. ff. de iudic. fortè quia reus ſit legalior, cum quo magis interſit actoris litigare. Capic. dec. 197. Nec ſit eximendus emptor à litis proſequutione, ſi ab actore ſibi non remittatur: not. in l. ſi ideo, ff. de euict. l. 1. C. eod. Pratic. Ferr. in for. lib. in cauſ. vendit. §. promittens. de euict.

Ex adverſo Cephal. conſ. 168. num. 23. ſcribit nõ poſſe ab aduerſario recuſari actorem, dummodo nolit iudicium nouare, ſed ſolum idem agere, quod reus debuiſſet. allegat Petr. Cyn. & alios in l. 1. C. vbi in rem act. [illegible] in l. liberto. §. fin. ff. de neg. geſt. vbi Caſtr. Bart. in l. ſi actor. col. 1. verſ. nota iſtam legem. ff. de procu. in [illegible] col. 2. verſ. quæro, & [illegible] eod. tit.

4 Natta conſi. 630. diſtinguit, † aut venditor cui lis fuit denuntiata, comparet, vt ſimplex defenſor, tunc, inquit, actore inuito non poſſe iudicium nouari. d. l. ſi mandato meo. §. 1. ff. mand. glo. Barto. Bal. Ange. & alij in d. l. 1. C. vbi in rem actio. Bart. conſ. 219. agitur contra Ticiolum. lib. 1. Aut tanquam procurator in rem ſuam pro ſuo intereſſe animo nouandi iudicium, & liberandi emptorem, & videtur admittendum etiam actore inuito. Bal. in l. 1. C. vbi in rem act. Spec. in titu. de defen. §. 1. verſ. ſed pone vendidi, ipſo ſcilicet ſuſcipiente iudiciũ perinde, ac ſi poſſideret. vt Ang. ſcribit in l. ſed etſi lege. §. item ſi rem. ff. de petit. hæred. ac eo promittente ſub pœna rem reſtituere, licet eam non poſſideat. Caſtr. in d. l. ſi actor. circa. fi. ff. de procu. Bal. tamen ibi in fi. tenet venditorẽ non poſſe liberare emptorem à iudicio inuito actore, ac ibi triplicem affert diſtinctionem, videndam ad hoc propoſitum.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Denuntiatio litis auctori ſuo ſolo, & non auctori auctoris facienda, & quando contra auctorem auctoris ſui venditoris emptor agere poſſit. nu. 3.*

2 *Cautela pro emptoribus, vt ſibi cedi faciant iura, & ſe procuratores tanquam in rem ſuam conſtitui.*

4 *Denuntians litem auctori quid agere debeat. & nu. 7.*

5 *Facere aliquid qui tenetur, ſuis ſumptibus facere debet.*

6 *Editio iurium ſumptibus illius facienda, qui edere tenetur.*

8 *Denuntiatio litis auctori, quando non neceſſaria, ſed ſufficiat ſcientia litis motæ.*

9 *Denuntiatio litis in quacunque parte iudicij, aut etiam in curſu appellationis, quando fieri poſſit.*

10 *Venditor de euictione an teneatur, ſi nulla ſibi fuerit facta litis denuntiatio, nec ſciuerit litem motam quando nec ipſe potuiſſet defendere; & cui incumbat probare venditorem caruiſſe iuribus ad defenſionem. nu. 11. & opponens defectum denuntiationis venditor an, & quando ſit audiendus, vt non teneatur de euictione. nu. 12.*

13 *Emptor cui lis mouetur ſuper re empta, an poſſit bonam fidem agnoſcere, & dimittere rem, non expectata ſententia, & poſtea de euictione agere.*

14 *Venditor ſuſcipiens defenſionem litis emptori motæ ipſius forum ſequi tenetur.*

15 *Iudex laicus an ſpernere poſſit inhibitionem eccleſiaſtici prohibentis per illum procedi, & petentis clerici conuenti ſuper euictione cauſam ad ſe remitti.*

16 *Clericus vt auctor laudatus, & de euictione conuentus, quando cauſam trahat ad ſuum iudicem.*

17 *Venditor an teneatur aliquid pro euictione emptori reſarcire.*

18 *Euicta res dicitur ſi a poſſeſſore ablata ſit.*

C AVthore] comparet auctor allegans aliquando ſe alium habere auctorem, & ſi petierit dilationem ad denuntiandum illi litem, idem ſeruabitur. vnuſquiſque
1 auctori ſuo denuntiat, non actori † ſui auctoris. l. ſi procur. §. 1. ff. de euic. Decl. conſi. 74 Cagn. in d. l. venditor. nu. 7. quia emptor nullum ius habet cõtra illum primum emptorem, ſine ceſſione. l. cre-
2 ditorem. ff. de euict. vnde cauti † acquiſitores in inſtrumentis emptionum curant adijci ceſſionem iurium, ac ſe conſtitui procuratores, vt in rem ſuã quod facilè venditores tempore ſtipulationis contractus admittunt: quum videatur ac ſit illis potius vtile, quam damnoſum quo caſu vti ceſſionarij
3 poſſunt agere contra auctorem † auctoris. Bal. in l. emptor. C. de hær. & act. ven. Bart. & Ange. in l.

ſi pro

ſi pro re. §.fina.ff. de euict. Ange. Caſtren. Alex. &
Iaſ. in l. Iulianus.§.qui fundum.ff.de verbo. obliga
Rimin. iun. conſi.326.
Huic auctori immediato ad denuntionem litis.
4 † trāſmitti debet copia, ſeu exemplum citationis,
ac libelli. Barto. & alij in l. non ſolum. §. morte. ff.
de nou. oper. nunc. quæ omnia ad plenam certifi-
cationem requiruntur. l. nomen in verbo certior
factus.C.quæ res pign. obl.poſſ.Bar.in d.§.morte.&
comparendo illi exibenda ſunt acta, vt cauſidici
dicunt, ſoluta, & diſobligata, interpellariq; ad aſſū-
ptionem oneris litis. Cagn. in d. l. venditor. nu. 4.
5 Nam is qui aliquid facere † tenetur, id ſuis ſumpti-
bus exequi debet.l.quoniam liberi.C de teſtib.Bar.
in l.3.§.defendi.ff.ex quib.cau.in poſſ.eat.Cra.conſ.
238. num. 8. ſimiliter litigans ſi iura aliqua tenetur
6 edere editionem † ipſam faciet ſuis expenſis.Guid.
Pap q.116.in fin. Marc.q.518.glo. in clemen. cau-
ſam de elect. Caſſan. conſi.56.nu.5.
Quæ dicta ſupra ſunt de plena denuntiatione,&
certificatione,ex cōſuetudine nō ſūt neceſſaria ob
7 ſeruari:ſed eſt ſatis † ſi citetur, auctor, vt veniat de
fenſurus ac liti aſſiſtere, ſine alia tranſmiſſione co-
piæ libelli, ac iurium partis actricis. Ang.in d.l.em
ptor ad fi. & in l cum quæſtio. in princ. C. de euict.
Bal.in d. l.cum quæſtio. præſertim ſi hæc denuntia
tio fiat iudicis auctoritate. vt declarat Alex. in d. l.
nō ſolū.§.morte.nu.41.ff.de nou.oper. nunc.Domi
nus Pancer. ɔſ.189.nu.2.Quemadmodū nō eſt etiā
8 neceſſaria † ſi inſtrumentum contineat ꝓmiſſio-
nem defendēdi de iure,& de facto. Bar. ɔſ.82.inci-
piēte pūctus.in terminis Barb.in addit. ad Bal. in d.
l.emptor.ſuper verbo quærūt dd.vel ſi renūtiauerit
venditor iuri denūtiandi.Angel.in d.l.emptor Ce-
pol.in caut.117.Bal.in l.1.nu.10.verſ. item, & tertio
quæro.vbi Salic.C.de peri.& comm.rei vend.Barb.
in c.vlt. de empt.& vend. Card.in clem. ſolicitudi-
nē.ver.quarta eſt limitatio.de appel.vel ſi inſtrumē
tum iuramento confirmatū ſit,ſeu contractus ipſe
cuius tanta eſt efficacia, vt ſufficiat ſimplex ſcien-
tia litis motæ. Alex. in l.2.§.vlt. nu. 16. ff. ſol. matr.
quam opinionem dicit communem Pancer. d.
conſi.186.num.5.
Omiſſa denūtiatione in terminis iuris commu-
9 nis reus poteſt in quacunque parte † iudicij, & in
cauſa appellationis auctori litē denūtiare, nec eui-
tare poteſt onus aſſumptionis defenſionis, modò
ius auctoris ſui integrum ſit. l. ſi rem. §.1.vbi glo. ff.
de euict.Bar.in l. qui concubinā.§.hæres.ff.de leg.3.
Quinimo vbi nulla præceſſit denuntiatio, imo
nec motæ litis ſciētia nō euitat venditor euictionē,
10 ſi iuribus carebat, quibus potuiſſet † litē defende-
re.Imo in c.fi.col.pen.de emp.& vend.Præp.in c.ſo
licitudinē. col.41.de appel. Fulgo. in l. emptore. ff.
de act. empt.Alex.& Iaſ.in l. ſi domus.§.de euictio-
ne.ff. de leg.1.ɔſ.67.lib. 363.nu.11.lib.6.Soc. in l.2.§.
voluntate.ff.ſol.matr. Aufr. in add. ad capel.Tho-
loſ.q.408.Fel. in c. cum olim. de re iudic. Affl. dec.
49.Cap.dec.106.ſub nu.2.Crau. conſ.83.179.& 845.
Nat. conſ.232. communem dicit Couar. lib.3.var.
reſol. c.17.nu.6.Cabal. in tract. de euict. §.3. nu. 73.
Dubitatur tamen, nulla facta denuntiatione ad
11 quē ſpectet onus probandi † auctorem caruiſſe iu
ribus,ad defenſionē litis.Crau. conſ.83.nu.6.ſcribit
venditorem ꝓbare debere, ſe habuiſſe facultatē de
fendendi ſi emptor ſibi litē denūciaſſet auctorita-
te.Imo. in d.c.fi.Alex. in d.§.morte. & conſ.63. Alij
dicunt tunc cedere oneri emptori neglıgēti denū-
tiationem. Fulg. in l.emptore.ff.de act.emp. Burg.
in c.vlt.de emp.& vend.Moder.Pariſ.ad Alex.d.ɔſ.
63.Couar.d.c.17.ſub nu.6.Exc.Senatus iudicauit ſe
cundū opinionem Cra. forte ea ratione motus, q
contractus eſſet iuramento firmatus, vel quia etiā
12 non ſit audiendus venditor † opponens defectum
denuntiationis, qui nihil rationabile allegat, vel
oſtēdat ɔtra ius euincentis.Imol.in d.c.fi.Alex.in d.
§.morte. nu.47.tanto magis ſi ex inſpectione acto-
rum liqueret actorē bonam habuiſſe cauſā. Dec.
conſi.74.col.1.ver.confirmata. Item ſi mulier rem
euiciſſet pro dotium reſtitutione ad bona obliga-
ta. Alex. d.conſi. 63.nume.22. Capic. dec.106. vel
ſi agi poſſit ex empto, vt res vēdita liberetur. Alex.
conſi.63.num.11.Dec. conſi.281.col.3.
Emptori etiam licebit bonā fidē agnoſcere, non
13 expectata ſententia, nec ſibi præiudicat † quoad
regreſſum euictionis,ſi probet rē eius fuiſſe,cui illā
reſtituit. Iaſ. in l. ſi domus.§.de euictione. nu. 14.ff.
de lega.primo.Couar. lib.3.varia. reſol. c.17.Pin. in
l. 2.par.2. num.17.C.de reſcind.vend. Eman. Suar.
Theſau. rec. ſenten. in verbo euictio.
Venditor comparens ad defenſionem non po-
14 teſt declinare forum † emptoris conuenti. l. vendi-
tor.ff.de iudic. etiam ſi clericus ſit. Abb. in c. fi.§.fi.
vt lit. non conteſt. Aret. in rubr. Decreti. colu. 12.
Corne. conſ.70.alti. dubio.vol.3.Cagno. in l.vendi
tor.nu.13.Capic. licet ibi dicat in ſacro conſilio ali
ter obſeruari dec.197.quē refert,& ſequit Gramm.
dec.21.Couar. pract. quæſtio. ca.8.nu.3.Rebuff. in
tit. de dilat. artic.4.glo.vn.nu.8 ac ita ſeruari in re-
gno Franciæ, Boer. q.79.num. 27.Gabal. in tracta.
de euict.§.3.nume. 110.Subijciens licere iudici ſe-
15 culari † ſpernere iudicis eccleſiaſtici præceptum
inſubentis procedi in cauſa, & petentis clericum
ad forum ſuum remitti: quum iudex ipſe ſecu-
laris iuriſdictionē ab ipſo iudice eccleſiaſtico non
habeat. Bald. in l. 1. C. quomo. & quand. iud. Soc.
conſi.91.in fin. volum. 3. ita Cagnol. in dict. l. ven-
ditor. num. 14. maxime ſi clericus lite iam conte-
ſtata comparuiſſet. Aretin. in rubric. de except.
Nam cum agitur contra emptorem, venditor va-
dit, vt liti aſſiſtat, ac vt emptorem defendat. l. 1. C.
vbi in rem act. quare non dicetur tunc clericus
conueniri coram iudice ſeculari, ſed iudex ipſe
ſolum auctoritatem præſtat ad defenſionē empto
ris. Caſt. in d. l. venditor. venitque acceſſoriè Dec.
conſi. & Rimin. iun. conſi.422.nu.18.
Si vero iudicium in perſona emptoris non fun-
daretur, prout ſi inſtitutum ſit contra aliquem,
qui alleget ſe colonum, & clericum nominet in
16 dominum, tunc clericus comparens trahet † cau-
ſam ad iudicem ſuum. Angel. & Imol. in l. non
ſolum.§.quod vulgo.ff.de vſucap. Deci. conſi. 700.
Cabal. in d.§.3.num.121.Rim. dict. conſil. 422.nu-
mer.21.
17 Venditor tamen non tenetur † aliquid pro eui-
ctione emptori reſarcire, niſi re effectualiter. eui-
cta. l. ſi plus, vel minus. ff. de euict. l. qui rem. C.
cod. Burſ. conſi. 194. num. 41. lib.2.aut ſaltem lata
ſententia. Alber. in l. qui rem. Crauet. conſi. 845.
18 euicta autem dicitur, ſi à poſſeſſore ablata ſit Cra-
uet. conſi.682.niſi de pretij reſtitutione aliter fuiſſet
conuentum.Clariſ. d.Præſes Theſau. deciſ. 85.vbi
plura de rebus ijs.

DELLA CONTESTATIONE della lite.

COPARENDO [a] *l'Attore nel giorno del termine peremptorio, & preſentando le lettere, ò la commiſſione della citatione eſſequite con la relatione del meſſo, & accuſata la contumacia della parte citata, ſe eſſa parte non compare, & non riſponde, ò riſpondendo, non fa riſpoſta ſufficiente alla dimanda, vogliamo che in ogni caſo la lite s'intenda ipſo iure per cõteſtata: & eſſendoſi fatti alcuni interrogatorij,* [b] *s'haueranno ipſo iure per confeſſati, ò negati all'elettione dell'attore, ſaluo, ſe non veniſſe à riſponder frà il quinto giorno ſeguente, che ſarà il ſecondo termine, come s'e detto di ſopra nel titolo della contumacia: & s'intenderà eſſer ſtatuito* [c] *ipſo iure il termine di cinque giorni ad eſſo attore, per preſentare inſtromenti, apoche, poſitioni, articoli, ò altre ſcritture, per prouar ſua intentione. Et quantonque* [d] *nelle liti ſommarie, doue ſi procede ſenza figura di giudicio, non ſia neceſſario il libello, ne la conteſtatione della lite, ma ſi poſſa cominciare etiamdio da gli articoli, nondimeno ci e parſo di ſtabilire queſta forma, accioche il modo di proceder reſti più chiaro, & più ordinato, & che il Giudiee al tempo di dar la ſentenza, poſſa con piu facilità chiarirſi, doue conſiſta il ſtato, ò ſia punto principale deua cauſa, ſopra di cui contende.*

DE LITIS CONTESTATIONE.
Titulus. XIII.

Glo, I.

SVMMARIVM.

1 *Lis quando habeatur pro conteſtata, & quot requirantur. nu 4. & nu 7.*
2 *Litis conteſtatio lapis angularis iudicij, & vehiculum ad ſententiam, per eam quaſi contrahitur. nu 3.*
5 *Citatus comparere debet congruo tempore, & hora, & modo aſſignato, & id factum quomodo probetur.*
6 *Litem pro conteſtata haberi diſponente ſtatuto intelligitur actore petente.*
8 *Citati mora pro litis conteſtatione habetur.*
9 *Declinatoria non oppoſita ſi in primo actu reus copiam petat, an cenſeatur in iudicem conſentire.*
10 *Intellectus l. non videtur ff de iudicijs.*
11 *Lis pro conteſtata ipſo iure vt non habeatur, prorogatio non eſt in poteſtate partium, vel iudicis.*
12 *Lis quibus caſibus de iure non conteſtetur.*
13 *Litis conteſtatio non inducitur, ſi reus offerat debitum.*

A Omparendo] comparente actore die termini peremptorij præſentante literas, ſeu
commiſſionem citationis executæ cum
nuncij relatione, & accuſante contuma
ciam partis citatæ, non comparentis, ſeu reſpondẽ
ris, ſeu minus ſufficienter reſpondentis petitioni, lis
1 in omni caſu intelligetur ipſo iure pro conteſtata,
litis conteſtatio fit per petitionẽ actoris, & reſpon-
ſionem rei animo litem conteſtandi. l. 1. C. vt lit. cõ
2 teſt. eſtque lapis † angularis totius iudicij, ac vehicu
lum ad ſententiam. Bal. in c. 1. col. 1. de lit. conteſta.
gl. in c. dudum 2. de elect. Barto. in l. prolatam. C. de
ſent. in conceptione cuius, & libelli maximè ani-
maduertendum eſt: quum ſi malè concipiantur
omnia corruant. Alexan. conſi. 2. num. 9. vol. 3. Dec.
conſi. 302. & 483. Rolan. conſi. 94. num. 32. vol. 2. vn-
de dicitur animo conteſtandi litem: quia conteſta
tio non inducitur, ſi reſpondeatur cum proteſta-
tione citra animum litem conteſtandi. l. 1. cum ibi
not. C. de lit. conteſt. c. 1. ex. eod. Nam per litis conte
3 ſtationem quaſi contrahitur. † Bar. in l. edita. num.
9. C. de eden. gl. ſing. in l. 2. §. fi. ff. de præt. ſtip. Fel. in c.
quamuis de re iudic. Contractus autem nullus eſſe
poteſt ſine conſenſu contrahendi.
Ex forma huius conſtitutionis habetur lis pro
4 conteſtata † primo ſi compareat actor die aſſigna-
to. ſecundo ſi præſentet literas citationis exequutas
cum relatione nuncij. tertio ſi accuſauerit contu-
maciam partis non cõparentis, vel non, aut minus
legitimè reſpondentis, hæc tria requiruntur copu-
latiuè, cum requirantur, oĩa concurrere debent, vt
lis ipſo iure habeatur pro conteſtata. l. ſi hæredi plu
res. ff. de condi. inſt. Nam ſi non cõpareat actor cir-
cũducitur edictum. l. & poſt edictum. §. 1. ff. de iudi.
5 Nec quicquam operatur comparitio † niſi ſit con-
gruo tẽpore, ac hora, & modo aſſignato. l. aut qui
aliter. & l. fi. §. ſi is qui. & vtrobiq; Bar. ff. quod vi aut
clam. c. conſuluit. cum ibi not. de offi. del. Caſt. cõſi.
254. lib. 2. Alexan. conſi. 213. col. 2. verſi. præterea iſti
tres teſtes. lib. 2. Crau. conſi. 122. nu. 17. probatur cõ-
paritionem fieri cõgruo modo per exhibitionem
literarum, ſeu commiſſionem citãdi executam ex
nuncij relatione, cui creditur in cõcernentibus of-
ficium ſuum, ſi de ſua commiſſione appareat Bar.
in l. 1. §. cura carnis. ff. de off. præf. vrb. quibus præſti-
tis accuſanda eſt contumacia rei citati non cõpa-
rentis. l. properandum. §. etſi quidẽ. C. de iudi. Anch.
conſi. 97. Alex. in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de damn. in
6 fect. & quia ẽt diſponente ſtatuto litem † habendã
pro conteſtata, intelligitur actore petente. Natt. ɔſi.
573. nu. 2. verũ quia paria ſunt non reſpondere, vel
minus ſufficienter reſpondere. l. de ætate. §. qui ta-
cuit. ff. de interrog. act. ideo hic vtrunq; pro eodem
ponitur. Scilicet ſi reſpondeat, ſecundo ſi non re-
ſpondeat, tertio ſi minus ſufficienter: iſtis omnibus
7 caſibus lis pro conteſtata † ipſo iure habebitur pro
bata vt ſupra citati contumacia. Nat. conſi. 364. cu-
8 ius mora habetur pro litis † conteſtatione. Bal. in l.
moræ litis. C. de rei vend. Alex. ɔſi. 100. vol. 5. Rom.
conſi. 134. lib. Iaſ. conſi. 35. lib. 1. Nec eſt in facultate
9 † partium, vel iudicis huius rei purgatio. Nat. conſi.
573. nu. 11. ſed quid ſi nulla facta mentione declina
10 toriæ † reus in primo actu copiam petat, an cẽſea-
tur in iudicem conſentire, de iure cõi text. eſt in l.
non vĩ. ff. de iudi. ꝙ non. ſed attenta forma harum
conſtitutionũ ɔtrium puto: quum primus actus pro
11 conteſtatione hbeat, & vlterius diſpoſitio † d. l. non
videtur. procedat in iudice omnino competenti, ſe
cus in competenti, cuius iuriſdictio tamen poterat
declinari. vt ibi per Iacobin. quod dixit eſſe de men
te Ang. in l. ſed ſi ſuſceperit. ff. eod.

Sed

Sed dubitatur ſi reus, quoad merita nihil reſpon
deat, ſed aliquā opponat exceptionē dilatoriā, vel
declinatoriam, vel reſponderetur, poſitionibus,
12 quibus omnibus modis lis † de iure non conteſtatur.
c.1.& ibi Abb. de lit. conteſta. Bar. Bal. & alij in d.l.
1.C.eo. l.rem non nouē.§.patroni.C.de iudic. Nat.
conſi.32.num.12.vtrum lis haberi debeat pro con-
teſtata? Crederem quòd ſic attenta forma harum
conſtitutionum diſponentium ſupra tit.de except.
decli.non retardandū curſū in meritis ob exceptio
nes dilatorias, vel declinatorias ideſt, ſi reus oſten-
derit ſe habere animū litigandi, ſecus ſi offerat de-
13 bitū. † quia tunc nō inducitur litis conteſtatio. Ca
ſtr.& Sali.in l 1 C.de lit. conteſt. Iaſ. in l.ſi domus.§.
in pecuniā in 3.not. ff. de leg.1.Burſ. conſ.48.nu.10.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Interrogatoria quando pro pronunciatis habeantur ad ele-
ctionem dantis.*
2 *Interrogatorium ex reſponſione lis minime conteſtatur.*
3 *Mora in reſpondendo interrogatorijs an purgari poſſit ver-
bis (ipſo iure) non obſtantibus.*

B A Lcuni interrogatorij] ſi facta ſint aliqua
1 interrogatoria † habebuntur etiam pro
pronunciatis ad electionem actoris niſi
die ſequenti comparcat, & ſatisfaciat ci
2 tationi. ex reſponſione interrogatorium lis † mini
mè conteſtatur. Cap. Tol. dec.19.& largit hic termi
nus quinq; dierū ad purgandū hanc moram. verba
3 ipſo iure † videbant refragari. gl. in c.mora.de reg.
iur.in 6.c.licet Canon. de elect. lib.6.Bar. in l.ſi inſu
lam.q.3.ff.de verb. obli. Nat.conſi.53.tamen quum
mora ſit modica permittitur purgari.l. ſi ita quis.§.
ſcia.ff.de verb. oblig. Alex. conſi.14.lib.2.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Lite conteſtata in termino quinque dierum actori ipſo iure
præfixo, quid ille præſtare debeat, & an is terminus ſit
peremptorius. num.3.*
2 *Aſſertioni actoris non creditur niſi probet, quæ ſuo libello
propoſuit, & qui probandi modi, & quando non probans
actor excludatur. num.4.*

C I Ntenderà ſtatuito] lite conteſtata ipſo iure in-
1 telligitur ſtatutus actori terminus quinque ad
præſentandum inſtrumenta, apochas, poſitio
nes, articulos, aut alias ſcripturas ad probatio-
2 nem ſuæ intentionis. Aſſertioni † actoris non cre-
ditur, niſi probat, quod ſuo libello complexus fuit.
l.doce ancillam.C.de rei vendic. l.ei qui. ff.de pro-
bat. l. actor.C.eod. Probatio hæc tripliciter fieri po
teſt inſtrumentis, apochis, vel alijs ſcripturis publi-
cis, aut priuatis, quæ recognoſcantur, cōfeſſione
vel teſtium depoſitionibus. Terminus iſte ipſo iure
3 præfixus non cenſebitur peremptorius, † quum nō
procedat vlterius decretum excludendo actorem.
4 & ideo non excludetur niſi † ad formam iuris cō-
munis trina præceſſerit commiſſio. Bald. in l. re-
ceptitia colum.fin. verſi. ſed pone ſtatuto cauetur.
C. de conſtitu. pecu. Alex. in add. Bart. in l. abſen-
tem.ff.de pœn. Crauet. conſi.254.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Summarij in cauſis vbi proceditur ſine figura iudicij non eſt
neceſſarius libellus nec litis conteſtatio, & primus actus
pro conteſtatione habetur. num.2.*
3 *Litis conteſtatio quando. & quibus in cauſis & caſibus nō
ſit neceſſaria, & aliqui enumerantur.*
4 *Lite conteſtata ſuper petitorio non poterit inde parte inui-
ta illius cognitio ſuſpendi donec cognitum ſit in poſſeſſorio.*
5 *Litis conteſtationis plures effectus enarrantur.*
6 *Gabella ſi pro conteſtatione litis debetur, an pro lite quæ
pro conteſtata habetur debeatur.*

D Q Vantonche] etſi in litibus sūmarijs, vbi
proceditur ſine figura iudicij non ſit ne
1 ceſſarius libellus, † nec litis conteſtatio,
ſed incipi poſſit à deductione articulo-
rum: Nihilominus viſū fuit. Sereniſ. Principi hāc
formā conſtituere, ſcilicet, vt intelligo, vt omnis
rei prima comparitio, vt ſupra pro conteſtatione ha
beatur. Non eſt iure cōmuni in his iudicijs, vt hic
dicitur alia litis cōteſtatio. Bal. in auth. offeratur. C.
de lit. conteſta. Alex. cōſ.181.vol.6. Affl. dec.283. ratio
2 quia in ipſis cauſis primus actus † habetur pro con
teſtatione. Abb. in c. pen. de iud. Rol. conſi.71.nu.
3 36. vol. 1. Minuſq; requiritur † in cauſa ſpolij de quo
antiquū decretū loquitur. Menoch. de recup. poſſ.
remedio 15.num.255. vel vbi ex officio proceditur.
glo. in rubr. ff. de interrog. act. Soc. in c. quoniam.
frequenter. col.20. verſi.25. fallit. tit. vt lit. non cō-
teſt. Item nec in ſummarijs poſſeſſorijs. Rol. cōſ.8.
vol.4. nec in executiuis. l. à Diuo Pio. §. ſi ſuper re-
bus. ff. de re iudic. glo. & Barto. in l. intra. ff. de re iu
dic. Alex. conſi.181.num.7.volum.6. ac in pluribus
alijs caſibus, qui ommittuntur.

Vnde ſecunt plura. Primò vbi lis nō cōteſtatur,
quis quaſi cōtrahere non cēſetur. l.3.§. idē ſcribit. ff.
4 de pecul. ſi vero ſit conteſtata † ſuper petitorio nō
poterit inde parte inuita illius cognitio ſuſpēdi do
nec cognitum ſit de poſſeſſorio Purp. conſ.244.nu.
5 11. ſecundo lite conteſtata † ſuper vno iudicio erit
abſurdum aliud accumulare. Bal. in l. ædita. C. de
eden. Purp. conſi.291. Tertiò excluduntur exceptio
nes dilatoriæ. l. ſin. C. de except. ſecus ſi litis conte-
ſtatio eſſet nulla, aut inualida. Purpur. conſi. 277.
numer. 8. quum ſi nulla ſit, nihil operetur. glo. in
auth. offeratur. C. de lit. conteſta. Alexan. in l. ita
demum. C. de procu. quarta ſi de conteſtatione ga
6 bella † debeatur, debita eſt, ſimul ac pro conteſta-
ta habetur. Nat. conſi.573.num.4. Niſi exceptio ta-
lis per reum eſſet oppoſita, quæ impediretur curſus
in meritis. Bald. in l. fratris. C. de tranſactio. Neuiz.
conſi. decimoquinto nume.24. vt puta ſi oppona-
tur exceptio tranſactionis, vel litis finitæ.

DE' TERMINI PER replicare, & duplicare.

*M A comparendo il reo, [a] & propo
nendo alcuna eccettione perem
ptoria, l'attore hauerà cinque
giorni di termine per replicare,
& altretanti il reo a duplica-
re, & volendo eſſi attori, & rei triplicare, &
quadruplicare, potranno far loro oppoſitio-*

ni & riſpoſte, di cinque incinque giorni, procedendo ſempre con queſto ordine inſino che vna delle parti voglia proporre poſitioni, ò articoli per prouare.

Ogni dilatione, & termine ſtatuito per riſponder, ò per far oppoſitione, ò per deducer, & far alcuno altro atto giudiciale, s'intenderà eſſer ſempre peremptorio[b] di cinque giorni, & correr ipſo iure ſenza altra dichiaratione, & aſſignatione del Giudice, la quale non ſarà per queſto effetto neceſſaria, & queſto s'intenderà hauer luogo in ogni caſo, oue non ci ſia limitato il tempo eſpreſſamente per gli ordini noſtri.

[c]Però, ſe alcuna delle parti non poteſſe, nel primo termine, ò ne gli altri de cinque giorni, far ſue riſpoſte, & oppoſitioni, ò deputationi, per qualche legitimo impedimento[c] veriſimile, potrà il Giudice in tal caſo dar vn'altra dilatione competente, & paſſata queſta dilatione, s'intenderà eſſa parte eſcluſa ipſo iure, & di fatto di poter piu far ſue oppoſitioni, & deduttioni, ſaluo, ſe non faceſſe conſtare per proua almeno ſemiplena, di alcuno impedimento, nel qual caſo eſſo Giudice potrà dar ancora vn'altra dilatione ſola, & non piu.

Et ſi come doniamo facoltà ad eſſi Giudici, di dar dilatione, doue il caſo occorrente il riſchiede, coſi anco vogliamo, che habbiano autorità di abbreuiarle[d] in que' caſi, oue la tardità poteſſe apportar pregiudicio, & che la qualità della coſa richiedeſſe ſubita prouiſione, come nel caſo de gli alimenti, nelle cautioni de Damno infecto, & altri ſimili. Ma fuori di queſti caſi riſeruati, ſarà obligato ogni Giudice, di qual dignità ſi voglia di oſſeruar la forma di queſti ordini noſtri.

DE TERMINIS AD replicandum & duplicandum.

Titulus. XIIII.

Glo. I.

SVMMARIVM

1 *Replicandi & duplicandi terminus, & dilatio quinque dierum, & replicatio eſt exceptio perpetua. nu. 2. probarique debet per replicantem nu. 3. ea dilatione pendente, quando conquieſcat iudicis officium. nu. 4.*

A MA comparendo il reo] Reo comparente, & proponente aliquam exceptionẽ peremptoriam, actor habebit dierum
1 quinque terminum ad replicandũ, † & tantundem reus ad duplicandum. Replicatio eſt exceptio. Bal. in auth. ſi dicatur. in 1. opp. C. de teſtib.
2 & perpetua † ſicur actio. l. quæſitum. §. in dolo. vbi
3 Bar. ff. de pec. Probarique † debet per replicantem. l. ſed etſi quis. §. ſi. ff. ſi quis caut. termino autem, vel
4 dilatione pendente iudicis officium † conquieſcit, ſiue pars. C. de dilat. c. ſignificante. de appel. qui ſi ipſa pendẽte dilatione procederet eius proceſſus redditur nullus. gl. in l. 1. ff. de fer. Iaſ. in l. 2. ff. de re iudic. Bald. in l. ſiue pars. C. de dilat. ſcilicet ſi factum iudi eis dilationi præiudicet. Bar. in l. generaliter. §. iis de præſentib. C. de reb. cred. in quam rem videri poterũt ampliationes, & limitationes plures apud Gab. in com. concl. tit. de dilat. concl. 1.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio quinque dierum ad reſpondẽdum, aut alium actũ faciendum in iudicio intelligitur peremptoria, & currit ipſo iure.*
2 *Peremptorius terminus iudicij quis dicatur, & eſſe intelligatur.*

B PEremptorio] omnis terminus, ſeu dilatio
1 † quinque dierum data ad reſpondẽdum, opponendum, vel deducendum, aut ad faciendum alium actum iudicialem intelligetur eſſe peremptoria quinque dierum, & ipſo iure curret ſine alia iudicis declaratione, ſeu aſſignatione, quæ ob id non erit neceſſaria, vbi nullũ aliud erit his nouis ordinibus limitatum tempus. Omnis
2 terminus iudiciarius intelligit peremptorius, † perimens omnem diſceptationem, & tergiuerſationẽ. l. ad peremptorium cum duabus ll. ſeqq. ff. de iudic. & terminus datus ad exciplendum vim habet peremptorij. gl. in clem. vnic. in verb. peremptorio. de excep. Bal. in l. conſentaneum. C. quo. & quan. iud. quinimo omnis terminus à iudice aſſignatus perẽptorius intelligitur. glo. in c. ceſſante. vbi Præp. col. 10. de app. Abb. in c. 1. de dilatio.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Impedimentum multiplex, plerunque iudicis arbitrio committitur quæ iuſta ſint, ab allegante autem probandum impedimentum. nu. 2.*
3 *Dilationem tertiam ſi iudex largiatur pars poterit appellare.*

C IMpedimento] ob veriſimile impedimentum conceditur alia dilatio. Impe
1 dimentum autem multiplex † eſt. Bar. in l. 2. ff. de in ius voc. Alex. in l. quæſitũ. ff. de re iudi. pleraque impedimenta iudicis arbitrio committuntur an iuſta, & legitima ſint. gl. in c. ſi quis. de elect. in 6. Rebuf. vbi ſupra. nu.
2 50. probandumq; eſt per illum † qui ſe impeditum fuiſſe allegat. Inno. in c. ex tranſmiſſa. de exce. Cra.
3 conſi. 270. & ſi tertiam † iudex largiretur dilationẽ poſſet pars appellare. Rebuf. in conſti. Reg. tit. de citat. arti. 1. glo. vn. car. 80.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Dilationum terminus iudici arbitrarius aliqua adhibita cauſa cognitione.*

Abbre-

D A Breuiarle] quum terminus dilarionum
1 † iudici arbitrarius ſit.l.ſiue pars.C.de dilat.l.nonnunquam.ff.de iudic.aliqua adhibita cauſæ cognitione.l.2. ff.de re iudi. cap.præterea. de dilat. hic propterea non alteratur huiuſmodi arbitrium,quin iudex eo vti poſſit prout caſus exiget ſiue prorogando,ſiue coarctando.

DELLE INTERROGATIONI[a] de' Giudici, e confeſſioni delle parti.

ET perche nel proceder occorrono[b] molti caſi, nelli quali coſi per la diſpoſitione della ragion commune, come per la forma de gl'ordini noſtri, la deciſione ſi laſcia all'arbitrio del Giudice, il quale ha da determinare ſecondo le conietture verisimili, che egli raccoglie dalle circonſtanze del caſo deddutto in giudicio, & conoſcendo che eſſo Giudice difficilmente può giudicare, ſe quel che ſi propone ſia veriſimile, ò nò, ſe egli non è molto ben inſtrutto del fatto, per queſto ordiniamo, che nel principio della lite, nel primo termine, ogni Giudice habbia da eſſaminare ſeparatamente ambe le parti, & informarſi da loro minutamente di tutto il fatto, & di tutte le circonſtanze ſue, & farà ſottoſcriuere la cõfeſſione dalla parte medeſima, & non ſapendo ſcriuere, il Secretario ne farà atteſtatione ſotto, come la confeſſione nõ è ſottoſcritta dalla parte, perche ella non ſapeua ſcriuere, Et queſte confeſſioni il Giudice le tenerà ſempre ſecrette appreſſo di ſe, per inſtruttione ſua ſolamẽte, per conoſcer dapoi ſe nel proceder, le parti varieranno, & proponeranno coſe diſcrepanti, ò repugnanti alla loro confeſſione: & trouandoſi[c] le parti abſenti, ſi farà vna commiſſione al Giudice del luogo, doue ſi troua la parte, per far eſſa informatione, ò vero ſi mãderà vn Commiſſaro, & ſi procederà nel modo, che ſi dirà quì appreſſo, per far riſponder alle poſitioni. Et data la ſentenza, appellandoſi la parte condennata, il Giudice ſarà obligato di mandar vna copia autenticata di eſſe confeſſioni chiuſa, & ſigillata al Giudice dell'appellationi, quando ne ſarà richieſto, il qual ſimilmente mandarà data la ſentenza, eſſa copia al Senato. Et à queſto effetto vogliamo che eſſe confeſſioni ſiano ſcritte dal Secretario in vn regiſtro particolare, accioche ſiano piu ſicuramente conſeruate. Non laſcieranno per queſto eſſi Giudici, d'interrogar i litigãti in qual ſi voglia parte[d] del giudicio, etiamdio inſino al punto di dar ſentenza, doue l'equità il richiederà, conforme alla diſpoſitione della ragione commune, aſtringendo[e] le parti a riſponder ſotto groſſiſſime pene pecuniarie all'arbitrio loro, ſecõdo la qualità della cauſa, & delle perſone, il che vogliamo, che poſſano fare, coſi ex officio,[f] come all'inſtanza della parte, & queſte interrogationi, & confeſſioni ſi metteranno ne gl'atti.

DE INTERROGATORIIS Iudicum, & confeſſionibus partium.

Titulus. XV.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Interrogatoria quando, ad quid, a quo, & quibus modis & & cauſis in iudicio fiant.*

2 *Teſtium depoſitiones minus legitimè ſumpta, partium conſenſu poſſunt comprobari.*

3 *Interrogatorio an pars intendat vti inſtrumento pro bono, & vero, reſpondendum purè, non conditionaliter.*

A INterrogatorij] Interrogatoria fiunt ante † litis
1 conteſtationem ad præparationem iudicij.l.interrogationes.ff.de Interr. act. item lite conteſtata à parte ad litis deciſionem.tot.tit.de conf.l.ac alijs pluribus modis, vt per Butr.in c.cum cauſam.de iura.calum. Cæterum frequentius Iudex conſueuit in iudicio partes interrogare. Primo in actione perſonali altera partium, inſtante ac agente contra perſonas, quas prætẽdit eſſe hæredes alicuius, an illius hæredes ſint.l.1. & l.qui interrogatur. ff. de interro. act. Secundo in actione reali an reus fundum poſſideat, vel illum dolo poſſidere deſierit.;l. qui petitorio.ff.de interr.act. an totũ, vel partem.l. qui ſeruũ. §.in iure.ff.de interr.actio. Tertio quum aliquando producant inſtrumenta, ab alienis notulis, vel protocolis extracta, & parte opponente fidem non faciant, nec illis credatur, niſi cõſtito de relato. auth. ſi quis in aliquo. C.de eden. Crau.conſi.197. nu.11. interrogatur pars an velit ipſi ſcripturæ conſentire, vt ſi extracta eſſet, ac ſubſcripta ab eo notario, qui illam receperat, ſi negatiuè reſpondeat fit collatio illius cum proprio originali vocata parte. Cagno. in l.ſi librarius.nu.3. ff. de reg. iur. Quarto quũ
2 depoſitiones † teſtium minus legitimè ſumptæ partium conſenſu poſſint comprobari. Bart.in l.1. vbi Iaſ.limitat.ff.de fer.Bald.& Saly. in l.ſi quis teſtibus. C.de teſtib.Inno.in c.ſignificaſti.eo.tit.ſolet pars interrogari à producente, an velit ſtare ipſis atteſtationibus, ac ſi ſolemniter eſſent receptæ.Purp.conſ. 9. Quinto an ſcripſerit, vel ſubſcripſerit chyrographum, quod producitur.Bal.in auth.cõtra qui propriam.in fi.C.de non nu.pecu.in auth.ſi quis. C.qui pot.in pig.hab.Imo. conſi.27. Rom.conſi.373. Rip. in c.1.ſub nu.21.de iudi.Cur.iun.in l.admonẽdi.nu. 37.ff.de iureiu.Neu.conſi.5.ſub nu.3.Crau.cõſi.823. Sexto ſi contingat de fide alicuius inſtri, teſtiũ, vel inſtrorum ſuſpicari, interrogatur pars an ipſis intẽ
3 dat vti pro bonis, & veris, Cui interrogatorio † rñdendũ eſt purè, & ſimplr, non conditionaliter, ſi ita inſtet.Bar.in l.diuerſa.ff.de falſ.Bal.conſi.96. decreto cauet.lib.1.Fulg.conſi.177.Crau.conſi.823. Butr. & Fel.in c.imputari.de fid.inſtr. Affl.deci.189. Gab. in ſuis comm.cõcl.tit.de malef.lib.7. Boſ.tit.de falſ. nu.155.Clar.in §.falſum.verſ.viens. ac ita eſt cõſuetudine receptũ.Rim.ſen.conſi.596.vol.3. Burſ.cõſi. 188.Septimo interrogat, & is, cuius noĩe cõtractus fuit celebratus. An velit ratũ habere, vel non. Alex

& Iaſ. in l. iuris gentium, §. Prætor ait. ff. de pact. Iaſ. in l. tranſactione. C. de tranſact. Crau. conſi. 823. alia ſunt interrogatoria, quæ teſtibus fiunt, de quib. dicetur ſuo loco.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex in primo termino litis ad veritatem cauſæ eruendam, quid agere debeat.*
2 *Probandi onus difficile reputatur.*
3 *Interrogatoria ſimul cum libello poſſunt dari ex cõſuetudine.*
4 *Interrogare reum actor ante conteſtationem litis, & poſt poterit.*
5 *Interrogatoria vtilia magis ſunt, quam neceſſaria, & quæ vtilitates ex illis proueniant.*
6 *Interrogatorium an quis ſit, & eſſe velit hæres copulatiuè, rectè, & cautè formandum.*
7 *Interrogatoria in meritis cauſæ iudex facere poteſt ex officio, & nedum ſuper facto, ſed etiam ſuper circumſtantijs.*
8 *Interrogare debet nu. 8.*
9 *Confeſſiones iudiciales ligant confitentem nõ obſtante partis abſentia.*

B Decreto.] Quia procedendo multi occurrunt caſus, quibus iuris communis diſpoſitione: ex forma ordinum cauſæ deciſio iudicis arbitrio committitur; qui determinaturus eſt ſecundum coniecturas veriſimiles, quæ ex circumſtantijs caſus recolliguntur, ordinatur ad faciliorem iudicis cognitionem omnem iudicem in primo termino litis debere ſeparatim partes examinare, ac ab eis informari ſingulatim de tota facti ſpecie, & circunſtantijs. Iudex eniti debet, vt rei veritatem inueniat, §. 1. in auth. de tabell. l. 2. C. de eden. & cum homines faciles ſint ad diſſentiendum, vel negandum l. item ſi vnus in ſi. ff. de arbit. l. 1. §. fin. ff. de acq. poſſ. vſus iu-
1 diciorum antiquius inuenit, vt partes poſſet † ad veritatem eruendam interrogare. tot. titu. ff. de interr. act. maximè ad releuandum partes à proban-
2 di onere, quod difficile † reputatur. l. 1. 2. & 3. ff. de interr. act. Io. cap. 1. ue confeſſ.

Interrogatoria hæc fiunt a principio litis, ſeu in primo termino, l. non de iure ante libellum. Bart. in l. 1. ff. de interr. act. licet conſuetudine admittatur
3 ſimul cũ libello † poſſe tradi, modo iudex illa primum expediat. Oldr. conſi. 205. num. 15. Neu. conſi. 15. nu. 19. Nam quantum ad partes actor ante con-
4 teſtationem litis reum interrogare † debet, licet ſi interrogatoria præter miſerit, non ſit illi ablata facultas interrogandi poſt litem conteſtatam. glo. & Bart. in l. qui petitorio. in princ. ff. de rei vend. Sunt
5 tamen interrogatoria † vtilia magis, quàm neceſſaria. l. 1. in princ. l. qui interrogatur. ff. de interr. act. quum data negatiua reſponſione permittatur probari contrarium. In ſpecie vtilitati ſunt vt deliberandi conſilium capi poſſit, quomodo experiẽdum ſit. l. 3. 4. & 5 ff. de interr. act. Bald. conſ. 326. acturus. colum. 1. ver. ſequitur interrogatio. lib. 2. Caſtr. conſi. 34. colum. 8. lib. 2. eleganter Menoch. de arbitr. caſu 5, alia eſt vtilitas, vt releuetur actor ab onere probandi reum eſſe hæredem, vel poſſeſſorem: dict. l. 1. cum tribus ll. ſeqq. ff. de interr. actio. Corne. conſi. 235. num. 6. volum. 4. Neuiz. conſ. 5. nume. 29. prout etiam releuat ſi pars confeſſa ſit ſe hæredem extitiſſe, quum tunc nõ ſolum hæredem inſtitutum, vel ſe ab inteſtato vocatum, ſed etiam hæreditatem delatam adiuiſſe cenſeatur, quò fit, vt videatur ſuperfluum interrogatorium an ſit, vel eſſe velit hæres, ſi pars iam dixerit ſe hæredem extitiſſe: licet in negante ſe nõ eſſe, vel exiſtere hæredẽ ſit dubium, quod non videatur hæreditatem repu-
6 diare, ideo concipiens interrogatoria † cautè dẽt illa concipere, id eſt an exiſtat, ſeu ſit, vel eſſe velit; copulatiuè Purp. in l. debitor. nu. 3. & 4. C. de pact.

Hic princeps non intellexit tantum de interrogatorijs prædictis iudicij præparatorijs, ſed de meritis cauſæ, Quæ interrogatoria ex officio iudex facere poteſt glo. in cap. iudicantem. 30. quæſt. 5. l. proxima. vbi Bald. & Imol. ff. de ijs quæ in teſtam. del. Panor. in cap. quoniam contra, colu. 7. de prob. Neuiz. conſi. 5. nu. 37.

Partibus non competit poteſtas hæc ſe inuicem
7 interrogandi, † ſed vna alteri dicere poteſt, pone, & non interroga, Butr. & Zab. in cap. fin. de iur. cal. Bald. in l. data opera. colu. 11. C. qui accu. poſſ. & cõſi. 192. lib. 1, Caſtren. & Iaſ. in l iudicis. C. de iudic. Curt. in tracta. poſ. in 4. breuil. Cap. deci. 67. Neuiz. conſi. 5. nu. 7. Crau. conſ. 823. Purp. conſi. 455. nu. 23.

Sed quantum ad iudicem tenetur interrogare
8 † nedum ſuper facto, ſed etiam ſuper circunſtantijs, quum ille quoque penſari debeat. c. quoniam frequenter, §. ſi vero aliter. vt lit. conteſt. nec poſſimus ad veritatem facti peruenire, niſi tempus, perſonas, cauſas, locumque ac voluntates reſpiciamus, c. cecidit, 23. q. 8. & modica facti diuerſitas totum ius diuerſificet. l. ſi ex plagis. §. in clino, ff. ad leg. Aquil. Partes iude tenentur ſi ſcribere ſciant, ipſarum reſponſiones ſubſcribere, & confeſſiones ipſas iudex ſeruabit ſecretè, nec ideo minus dicentur iudiciariæ vbicunque factæ ſint coram iudice ſiue in tribunali, ſiue in camera, vel alio loco honeſto. l. voluit. in fin. l. qui ſeruum. §. in iure. ff. de interr. act. Illisq; obligantur confitentes. l. de ætate. §. qui interrogatus. ff de interr. act. l. 1. C. de conf. Confeſſiones iſtæ non obſtante partis abſentia iſta ligant confitentem, vt illis nequeat contrauenire. l. generaliter. §. ſi. C. de nõ nu. pecu. l. ſi duo patroni. in prin. ff. de iureiu. maximè ſi notarius abſentium nõ acceptaſſet. l. 2. ff. rẽ rat. hab. Oldra. conſ. 292.

Glo. XII.

S V M M A R I V M.

1 *Reſponſiones abſentium ad interrogatoria iudicialia, quomodo haberi poſſint, & iuramentum recipi, & cuius expenſis num. 2.*

C Rouandoſ.] ſi partes ſint à loco iudicij abſentes iudex cõmittit iudici loci, vbi partes degunt, vel deſtinabit commiſſarium, qui recipiet ipſas reſpõſiones † ita in receptione iuramenti abſentis ſit. l. pen. §. ijs de præſentibus. C. de rebus credit. Idem de interrogatorijs. Menoch. de arbit. caſu 128. vbi tractat cujus
2 expenſis † id fiat.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Interrogare partes in quacunque iudicij parte poteſt iudex ex officio vbi æquitas ſuggerit, & an poſt concluſionem in cauſa, controuerſum eſt nu. 2.*
3 *Articulos nouos poſt concluſionem in cauſa accumulare non licet.*
4 *Interrogatorijs reſpondere nemo tenetur niſi declarata cauſa interrogandi.*
5 *Interrogatorijs quibus non reſpondendum.*

Interro-

6 *Interrogatoria impertinentia an ſint ſi diſceptetur, interim admitti debent cum clauſula ſaluo iure impertinentium.*
7 *Interrogatoria reycienda non ſunt ſi quoquo modo ad cauſam conferant directè, vel indirectè.*

D P Arte] in quauis iudicii parte ex officio licet
1 iudici partes interrogare, † etiā a principio
reſponderint, vbicunque ſcilicet æquitas
ſuggerit.l.vbicunque.vbi Barto.ff.de inter-
2 rog.action. etiam poſt concluſionem † in cauſa.c.
cum Ioannes.vbi Fely.de fid.inſtru. Gemi.in cap.1.
de confeſſ. in 6. Alex. conſi. 53.col. fin.lib.1. Marſi.
ſing.155.Natt.conſi.56.communem dicit.Deci.ca.
1.de iudic.quæ tamen opinio plures habet contra-
dictores, ita vt hanc contrariam opinionem dixe-
rit magis communem Rip.ibi ſub nu.21 Menoch.
de arbit.caſu 51.ſed hæc controuerſia ceſſat in hac
patria ob diſpoſitionē iſtius decreti, de quo ad hoc
propoſitum meminit. Menoch.d.caſu 51. num.42.
Quo etiam ſubducto prima opinio locum habet,
vbi proceditur ſummariè, ſine ſtrepitu, & figura iu
dicij.glo.in cle.ſæpe.§.& qa.in verbo interrogabilia.
vbi Imol.Lanfr.& Natt.de verb. ſignifi. Alexand.
in l.4.§.hoc autem iudicium.ff.de dam.infec. Dec.
& Rip.in cap.1.de iud.Neuiz.conſi.5.nu.20.
Ideſt ſuper contentis in actis, non ſuper nouis
3 articulis, † quos non licet accumulare. Marſi.d.
ſing.155. Dec.in d.c.1. de iudic. Maſuer. ad pract.
Pap. de forma interrog.§.1. Nimirum igitur, ſi in-
4 terrogatoriis † nemo reſpondere teneatur, niſi
declarata cauſa interrogandi.l. 1. vbi glo.& dd.ff.
de interrog.action.Guid.Pap.conſi. 226. 227. Cra-
uet.conſil.679.
5 Non enim reſpondendum † eſt iis, quæ nihil re-
leuant.c.cum contingat.de offi.deleg.cap pertuas.
de ſimon.Spec.in tit.de interrog.quæ ſiunt ante lit.
conteſtat.Roman.conſi.246.Ang. Aret.in §.actio-
num.inſti.de act.Fel.in capitu.exceptionem.nume.
43.de excep. Marſ.ſing.51. Crauet.conſi.676. Purp.
conſi.406.Item nec illis, quæ ſunt captioſa.glo.in
capit.ſi poſt.lib.6.Purp.conſi.455.num.51.Minuſq;
calumnioſis, vel aliter impertinentibus.Bald.in l.ſi
defenſor.verſicu.in tex.ibi quæritur.ff. de interrog.
6 act.Purp.d. conſi.409. de impertinentia † quorum
ſi diſceptari contingeret, & de ea dubitaretur, inte-
rim admitti deberent cū clauſula ſolita ſaluo iure
impertinentiū.Bald.in d.verſi.ſi quidem reiicienda
7 † non ſint, ſi quoquo modo ad cauſam conferant
directè, vel indirectè. Caſtr. conſil.34. col. 4. lib. 2.
Crau.conſi.823.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Reſponſio ad interrogatoria qualis eſſe debeat, & quæ ſit inſufficiens, exemplis declaratur.nu.2. & quid ſi interrogatoria alienum factum contineant. nu.3.*
4 *Reſponſio per verbum ignoro vel neſcio ad poſitiones ſuper facto alieno, an admittenda, & quid ad interrogatoria, & quando procedat huiuſmodi reſponſio. & declaratur. Bar. in l.diuus ſecunda.ff.de falſis.nu.5.*

E A Stringendo le parti à reſpondere] reſpon
1 ſio † debet eſſe clara, ac certa, ita, vt di-
mittatur interrogans certus eius rei pro
pter quam interrogat.l. de ætate. §.nihil.
ff.de interrog.act.Corn.conſi.334. in fin.lib.1. Cra-
2 uet.conſi.823.num.6. vnde inſufficiens † eſt reſpon
ſio, quæ non eſt ſimplex, ſed conditionalis. Bal.in l.
cum ad præſens. ff. ſi cert. petat. & conſi. 269. lib.1.
Math.nota.87.Socin.in l.1.num.7.ff.de vulg.Crauc.
conſi. 907. prout eſt illa, quòd intendit vti inſtru-
mento, vel teſtibus, quatenus veri ſint. Fulg.d. cōſi.
177. Bart.in l.diuus.2. ff.de falſ. vel ſe velle ſtare te-
ſtamento, quatenus ſecundum leges factum inue-
niatur. Crauet. d. conſi. 823. vel ſi interrogatus an
poſſideat bona in aliquo inſtrumento deſignata,
reſponderit ſe nonnulla bona poſſidere, ſed non eſ
ſe illa.Ruin.conſi.115.vol.5. Nec ſi interrogetur an
ſit hæres titij mediante perſona Sempronij, vel ſi
ſit Titij mediatè, vel immediatè, vt cauſidici vtun-
tur, & reſpondeat ſe hæredem Sempronij.l.ſi defen
ſor.§.idem quæritur.ff.de interro.act.poteſt etenim
iudex cogere ad reſpondendum clarius tam de Ti
tio, quam de Sempronio, ſi alioqui interrogans de
liberare non poſſit.Bar.in d.§.illud quæritur.Neuiz.
conſi.3.in fi.Idem erit ſi interrogetur quis an ſit hæ
res ex teſtamento, vel ab inteſtato.d.l.ſi defenſor,
vbi Bar.ff.de interrog.act.Bart.in l.ſi quis.§.teſtamē
to.ff.de iure codicillo.Guid.Pap.conſi.28.Capic.de
ciſ.97.Crau.conſi.907.
3 Si vero interrogatorium alienum † factum con
tineat, cuius veriſimiliter certam ſciētiam aſſequi
non poſſimus, etiam dato termino ad deliberan-
dum, vel inquirendum rei veritatem, videretur etiā
ſimpliciter, & præciſè reſpondendum, ex iis, quæ ſu
pra diximus de eo, qui interrogatur an velit vti in-
ſtrumento, & teſtibus pro veris. Boſſ.tit. de falſ.nu.
55.Clar.in §.falſum.verſ.vtens. Burſ.conſi.188.in fi.
contrarium tamen verius eſſe videtur argumento
eorum quæ dicuntur de poſitionibus, quibus in fa-
cto alieno reſponſio admittitur per verbum ignoro,
4 ro, † vel neſcio.Bal.& Caſtr.in l.2.§. quod obſerua-
C.de iuram.cal. Abb.in c.cum cauſam eo.tit. Natt.
conſi.20. & conſi. 59. Qua ratione idem quoq; erit
dicendum de reſponſionibus interrogatoriorū cō-
cernentium alienum factum, cuius probabiliter
ſcientia haberi non poſſit, quo caſu limitatur opi-
nio Bar.in d.l.diuus. prout illam limitat Car. Alex.
in c.memoriā. col.2 diſt.19. hoc idem voluit Aret.
in c.præſentium.col.5.verſi.circa ſecundum. de te-
ſtib. concludens iudicem debere admittere talem
reſponſionē, ſi veriſimiliter præſumat poſt lapſum
termini reſpondentem certius informari nequi-
uiſſe.in hanc opinionem adducitur etiam Salic.in
l.falſos. C.de falſ. quem ſecutus ſuit Aug. Arim.in
add. ad Ang. in tract. malef. in verbo falſario. col.
5 14.tradens Bar.Doct.in l.diuus nō procedere, † niſi
probaretur reſpondendum potuiſſe inſtrui & no-
luiſſe.Gabr.tit.de malefi conclu.7.nu.11.facit quod
dixit Corn.conſi 223.col.pen.verſi. & ideo dd.dant
cautelam.lib.2. reſponſionem tutoris ſe velle vti in
ſtrumēto quatenus verum ſit, quum ipſe alienum
gerat negotium fore admiſſibilem: ac ita in caſu
inſtrumenti, quod reſpondens nequit facile certio
rari, vel credere an verum ſit, admittenda eſt condi
tionalis reſponſio. Nat.conſi. 635. vel ſi interroget
quiſpiam an ſit heres alicuius iam ab antiquo tem
pore defuncti. Purp.conſi.455. nu. 52.Item de alio,
qui interrogatur an poſſideat bona eius, quem nū-
quam vidit, vel cognouit.gl.in d.§. quod obſeruari.
Bald in l. ſi debitores. ff.de petit.har.Bertran.conſi.
376.vol.3.

Glo. X I.

S V M M A R I V M.

1 *Iudicem cuncta rimari oportet ad veritatem eruendam.*
2 *Iudici in cauſa non concluditur.*
3 *Interrogationes iudicis, & reſponſiones poſt concluſionem in cauſa inferendæ actis, quæ vero in principio litis ſiunt retinendæ ad partem.*

F COſſi ex officio] tam ad partis inſtantiam,
quam ex officio ſuo poteſt judex in qua-
cunque parte judicij litigantes interroga-
re. De parte erat dubium poſt concluſio-
nem cauſæ, vt dixi ſupra, ex officio autem iudicem
1 oportet ad veritatem eruendā cuncta rimari † ca.
iudicantes. 30. quæſtio. 5. cui propterea in cauſa nō
2 concluditur. † cap. cum Ioannes. de fide inſtrum.
Iaſ. in l. admonendi. nu. 62. ff. de iureiu. quum multa
ad inſtantiam partis prohibeantur, quæ iudicis offi
cio permittuntur. Deci. in rubr. de probatio. nu. 46,
3 Iſtæ vero interrogationes, & reſponſiones † inſe
rentur actis ad differentiam aliarum, in principio
litis, quæ retinentur ad partem, & tranſmittuntur
de vno iudice ad alium,

DELLE POSTE, O SIA poſitioni.

SE alcuna [a] delle parti preſenterà poſte, ò ſia poſitioni, giurando perſonalmente che le tiene per vere, & richiedendo che la ſua parte contraria riſponda perſonalmente ſotto il ſimile giuramento, altramente, che in contumacia eſſe poſitioni ſiano tenute per confeſſate, vogliamo, che l'altra parte, ſe ella ſi troua in quel tempo preſente nel luogo del giudicio, ſia obligata di riſponder perſonalmente, con giuramento il quinto giorno ſeguente, & non facendolo, paſſato il detto termine, eſſe poſitioni ſi haueranno ipſo iure, & di fatto per confeſſate, & in queſto caſo, non vogliamo, che ſiano neceſſarie alcune comminationi, come ſi ſoleano fare, ne dechiarationi, & pronontiationi del Giudice, ma tutte queſte coſe s'intenderanno per eſpreſſe, & prononciare. Ma preſentandoſi eſſe poſitioni ſenza far il giuramento nella forma detta di ſopra, [c] non s'admetteranno dal Giudice, ne l'aduerſario ſarà tenuto a riſponder. Potrà però la parte, contra di cui eſſe poſitioni ſono ſtate pronontiate per confeſſate, prouare il contrario [d] di quel ch'è, non obſtante che eſſe poſitioni s'haueſsero per confeſſate, per non hauerui riſpoſto.

Non ſi darà alcuna cōpia [e] delle poſitioni alla parte, quando contengono il ſuo fatto proprio, poi che in queſte non ha biſogno di eſser inſtrutta, ma ſi teneranno ſecrete, inſino che ſia preſente, & apparecchiata per riſpondere. Et quando riſponderà, non vogliamo, che vi ſia preſente, & aſſiſtente neſſuno Auocato, ne Procuratore, ma ſolamente il Giudice, & il Secretario ſoli, ſaluo, ſe colui, che ha da riſpondere, non foſſe perſona idiota, & ſemplice, nel qual caſo, permettiamo che vi poſſa eſſer preſente, ò l'Auocato, ò il Procuratore ſuo, ſe parrà al Giudice, che eſſe perſone per loro ſemplicità [f] ne habbiano biſogno.

Preſentandoſi poſitioni, ò articoli per prouare, vogliamo, che ſiano admeſſi dal Giudice indifferentemente, con la ſolita clauſula, che ſarà di queſto tenore. S'admetteno, riſeruata la cognitione dell'impertinenza, ò di altra ragione, per cui non doueſſero eſſer admeſſi al tempo [g] della ſentenza. Ma ſe nelle poſitioni, il Giudice trouaſſe alcune oſcure, [h] ò intricate, [i] ò euidentemente impertinenti, [k] ò criminoſe, [l] & ſimili [m] doue la ragione commune diſpone, che l'aduerſario non ſia aſtretto a riſponder, in tal caſo eſſo Giudice le trapaſſerà, ne aſtringerà la parte à riſponder, ma ſcriuerà ſotto la poſitione, [n] che eſſa ſi admette, come indegna di riſpoſta: ne da tal atto, & dechiaratione del Giudice ſi potrà interponere alcuna appellatione.

Le riſpoſte vogliamo, che ſiano chiare, ò diſtinte, & pertinenti al propoſito, in modo, che ſi ſatisfaccia alla poſitione, ò negando, ò affermādo; però ſarà in arbitrio della parte, di far la riſpoſta ò categorica [p] cioe ſemplice, & aſſoluta, ſenza aggionger qualità alcuna, ò vero copulatiua, aggiongendoui alcuna qualità, & eccettione, come per eſsempio, contenendo la poſitione, che l'attore ha preſtato cento ſcudi, potrà il reo reſpondere, ò ſemplicemente, dicendo, egli è il vero, ò aggiongere alcuna eccettione, dicendo, egli è il vero, che me gli ha preſtati, ma io gli ho reſtituiti: ò vero habbiamo dapoi accordato inſieme, che non me gli domandarebbe: ò metterui altra eccettione. Per riſpoſte affirmatiue s'intenderanno, reſpondendo coſi, io lo confeſſo, lo credo. [q] Per negatiue, dicendo io lo nego, [r] no'l credo, no'l ſo, [s] non m'el ricordo, [t] riſpondendo in alcuno de' detti modi, ſecondo che gli detterà la conſcienza. Ma volendo alcuno far la riſpoſta in forma hipothetica, riſpondendo in queſto modo, ſe me gli ha preſtati, io gli ho reſtituiti: ò riſpondendo in queſto altro modo, come ſi pratticaua per adietro, no'l credo, come ſi pone, ne al fine poſto, non vogliamo, che ſimili riſpoſte, ſiano admeſſe per buone, ma ſi haueranno, come ſe non haueſse riſpoſto.

Et acciochè ſi togliano via le occaſioni di giurar il falſo, & molte altre difficultà, che naſcono ſopra le riſpoſte ne' caſi, oue ſi accettano in parte, & in parte nò, & inſieme per tagliar la

ſtrada

ſtrada a i malitioſi, & calumniatori di poter cauillare, vogliamo, & ordiniamo, che qualunque volte ſi farà riſpoſta ad interrogatorij, ò a poſitioni, ò ne' giuramenti, ò ſopra recognitioni di polizze, & in ogni altro caſo quale ſi voglia, oue ſi aſtringa l'aduerſario per cauſa ciuile a confeſſare, che ciaſcuna di eſſe riſpoſte, & confeſſioni ſia accettata in tutto, & con tutte le ſue qualità [x] ò in tutto rifiutata. Et non accettandoſi in queſto modo, non vogliamo, che eſſe riſpoſte, & confeſſioni poſſano apportare alcuno pregiudicio a colui, che l'hauerà fatte, ne che l'altra parte ſe ne poſſa valere in alcun modo.

Se nel detto giorno ſtatuito à far riſpoſta al le poſitioni, la parte, che ha da riſponder, ſi trouaſſe abſente, [y] potrà il procuratore ſuo richieder il Giudice, che gli ſia dato termine competente à darne auiſo al ſuo principale, per farlo comparire, allegando l'abſenza ſua, & nominando il luogo, doue ſi troua, & in caſo, che non poteſſe venire, dimanderà, che le dette poſitioni ſiano mandate all'ordinario del luogo, doue eſſa parte ſi troua, & non eſſendoui Tribunale, che ſi mandi vn Commiſſaro, la qual richieſta fatta, vogliamo che il Giudice doni vn termine competente, frà il quale eſſo abſente poſſa comparire, ò che proueda d'vn Commiſſario, ò man di le poſitioni al Giudice ordinario, ſecondo che richiederà il Procuratore, alle ſpeſe ſempre di eſſa parte, ch'e abſente. Però in ogni caſo, ò mandandoſi le poſitioni al Giudice ordinario, ò vero conſegnandoſi al Commiſſario, ſi daranno, & ſi manderanno ſempre chiuſe, & ſigillate, contenendo il fatto proprio di colui, che ha da riſpondere il Giudice prima li vederà, & noterà quelle, che gli parranno indegne di riſpoſta, come di ſopra s'e detto, & limiterà vn termine competente, nel quale eſſa parte hauerà da riſpondere, & inſieme vn'altro termine competente, nel quale eſſa parte hauerà da riportar, & preſentar le riſpoſte, li quali termini, & giorni ſi notificheranno al Procuratore. Et non riſpondendoſi, ne riportandoſi le riſpoſte a i termini ſtatuiti, & limitati, eſſe poſitioni s'haueranno ipſo iure per confeſſate; ſenza che ſia neceſſaria altra dechiaratione del Giudice, ſaluo ſe eſſa parte non faceſſe conſtare, almeno per proua ſemiplena, che non ha potuto riſponder perſonalmente per qualche legitimo impedimento, [z] nel qual caſo vogliamo che ſià admeſſa à riſponder di nouo alle dette poſitioni.

Trouandoſi che alcuno habbia negato vna poſitione, di cui veriſimilmente poteua hauerne notitia, la quale dapoi ſia ſtata prouata nel medeſimo proceſſo, ò nella cauſa dell'appellatione, vogliamo, che ſenza alcun proceſſo, ò ſcrittura per ciaſcuna poſitione negata, & dapoi prouata ſia condannato in vno ſcudo d'oro, ò vero in più, infino à ſei, ad arbitrio del Giudice, conſiderata la conditione, & la qualità della perſona, & della cauſa, la qual pena la metà ſi darà alla parte, & l'altra al fiſco noſtro, la quale condannagione il Giudice ſarà obligato di fare nel tempo che darà la ſentenza diffinitiua. Però eſſa condannagione, non ſi potrà fare, quando la poſitione negata ſi prouaſſe ſolamente con vn teſtimonio, & il giuramento in ſupplemento di proua, ma in tal caſo ſarà neceſſario vna compiuta, & piena proua. Et ſarà obligato eſſo Giudice di ricordar, & notificar la detta pena alla parte, nel tempo che ſta apparecchiata per riſpondere, accioche non poſſa dapoi allegarne ignoranza.

DE POSITIONIBVS

Titulus. XVI.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Poſitiones a litigantibus, hinc inde qualiter danda, quomodo & quando illis reſpondendum, & qua pœna non reſpondentis.*

2 *Poſitiones vſu iudiciali, & ad quid inuenta num. 5. quomodo differant ab interrogatorijs. nume. 3. & ab articulis. nume. 6.*

4 *Ponens affirmat, & fatetur, ſalua eſt tamen ſibi facultas probare confeſſionem erroneam, tenetur iurare de malitia & calumnia, idque per procuratorem etiam poteſt. numero 7.*

8 *Poſitiones qua poſt litis conteſtationem probanda ſunt, non admittuntur ante.*

9 *Poſitionibus ad reſpondendum, quando non ſufficiat ſpeciale mandatum.*

10 *Poſitiones aſſeuerans non aſtringitur ad iurandum quod vera ſint.*

11 *Poſitionibus aſſeueratis perſonaliter a ponente, eſt illis perſonaliter a parte reſpondendum.*

12 *Præſens dicitur qui in eadem ciuitate inuenitur, & qui preſens eſt ſciens præſumitur.*

13 *Poſitiones quando pro confeſſis habeantur, & qua ad hoc, requiruntur.*

14 *Contumax in vno, ſeu ad reſpondendum poſitionibus, vel aliquibus articulis, in alijs contumax non cenſetur.*

15 *Contumaciam accuſare non reſpondentis poſitionibus an ſit neceſſe*

neceſſe ponenti, vel ſufficiant verba ipſo iure, & facto pro confeſſis habeantur.
16 *Contumacia nulla dicitur niſi accuſetur.*
17 *Contumacem habendum pro confeſſo ſtatutum diſponens contrariatur iuri communi, & requirit iudicis declaratio nem num. 18.*
19 *Poſitiones an habeantur pro confeſſis ſi vna ex duabus com minationibus requiſitis ad reſpondendum circundućta ſit.*
20 *Minor non excuſatur a pronunciatione poſitionum pro confeſſis.*
21 *Poſitiones haberi pro confeſſis ipſo iure in odium non reſpondentis, vbi diſponitur, non eſt locus purgationi mora etiā vnius diei.*

A SE alcuna] ſi aliqua partium præſentabit poſi
1 tiones, † iurans perſonaliter eas tenere pro
veris requirens per contrariam partem ſub
ſimili iuramēto perſonaliter reſpōderi alias
in contumaciam illas haberi pro confeſſis, vult
Princeps alteram partem, ſi eo tempore præſens
erit in loco iudicij obligari ad reſpondendum perſonaliter cum iuramento quinto die ſequenti, quo
præterito poſitiones ipſæ ipſo iure, & facto habebūtur pro confeſſis.
Lite conteſtata actor ſuam intentionem probare tenetur inſtrumentis, apochis, poſitionibus, aut
alijs ſcripturis. c. vnic. ext. de litis conteſtat. hic propterea ſubicitur tit. de poſition. q̄ vſu ipſo iudicia-
2 li inuentæ † ſunt. glo. in cap. 1. de confeſ. in 6. Ne-
3 uiz. conſi. 5. & differunt † ab interrogatorijs: quia
4 ponens affirmat, & fatetur, † interrogans nihil firmat. Barto. & Iacob. in l. 1. ff. de interrogat. actio.
Rot. deciſio. 42. titu. de teſtibus in antiqu. ſalua tamen ponenti facultate probandi confeſſionem erroneam. Mata. in tract. de iudic. parte 6. quæſt. 46.
5 num. 6. Inuentæque fuerunt, vt † releuetur ponens
ab onere ꝓbādi c. ſtatuim⁹. de confeſſ. lib. 6. l. cū qui
ff. de iureiur. Math. not. 37. Nat. conſ. 59. nu. 8. Rol.
conſ. 90. vol. 3. glo. & dd. in l. quod obſeruari. C. de
iura. cal. Corn. conſ. 175. vol. 4. Ioſeph. Ludo. dec. 8.
Et ſicuti ab interrogatorijs ita etiam ab articulis
6 † differunt ſuper quibus teſtes examinantur, & ſuper poſitionibus principales: item ponens fatetur,
ſecus qui articulat. Ioan. Andr. in capit. fi. de iureiuran. in 6. Bal. in c. per tuas. de teſtib. But. in c. quoniam contra. de probat. Alex. conſi. 80. verſi. præterea. nume. 10. volum. 2. Carau. in ritu. mag. currit. 79.
7 Ponens tenetur iurare † de malitia, & calumnia.
Nam etſi in ipſo litis exordio iurandum ſit: tamen
quum faciles ſint aliqui litigantes ad obliuiſcendā
iuramenti religionem, neceſſe fuit illud repetere,
licet per mandatum ſpecialiſſimum illud præſtari
poſſit. Bat. & Sali. in l. ſi. C. de procur. Bal. conſ. 110.
lib. 1. Fely. in ca. paſtoralis. colum. 2. de iudic. Socy.
conſi. 55. vol. 1. Adeò quòd non ſufficeret mandatum generale continens ſpecialem poteſtatem ponendi, ac de calumnia iurandi. Dec. in cap. nouit
poſt medium, de appellat. Neuiz. conſi. 7. nu. 13.
Sumuntur ipſæ poſitiones de viſceribus libelli.
Spec. in tit. de poſit. §. 5. Bald. in l. vinum. colum. 5.
ff. ſi cert. pet. ac ibi Purpu. num. 104. vnde ante con
8 teſtationem litis non admittuntur † illæ, quæ
poſt conteſtationem probandæ ſunt. glo. in c. 1. de
confeſſ. in 6. Rum. conſi. 30. vol. 4.
Quando ſuper eis ponens iurat perſonaliter, &
non per procuratorem, non videtur ſufficiens reſponſio niſi etiam perſonaliter fiat: ac ita hoc caſu
9 non ſufficere mandatum ſpeciale † ſcribit Exc.
Oſaſch. deci. 113. quod raro obſeruatur. Aſſeueran
do poſitiones iurat illas tenere pro veris, non aſtrin
10 gitur ad iurandum, † quod veræ ſint, ſed ſe ita tenere, quod eſt reputare. cap. in illas. 80. diſtinct. reputare, verò. & credere idem ſunt. colligitur ex. c.
1. §. fi. de iura cal. in 6.
Aſſeuerans ipſis poſitionibus perſonaliter pars
11 infra quinque dies, etiam perſonaliter, † vt æqualitas ſeruetur. l. fin. C. de fruct. & lit. expen. reſpon-
12 dere tenetur. Scilicet ſi præſens ſit. præſens † eſt,
qui in eadem ciuitate inuenitur. Auth. ſi omnes
creditores. C. ſi vt ſe ab hæred. abſti. qui autem pręſens eſt ſciens præſumitur. Bald. in cap. 1. colum. 1.
verſi. nota ex præſentia. titu. ſi de inueſt. inr. dom.
& vaſſall. l. teſtium. C. de teſtib. Bart. in l. 1. §. fi. ff. de
auto. tutor.
Nullis datis reſponſionibus per eum, qui præſēs
eſt in loco iudicii infra quinquendium ipſo iure,
13 & facto poſitiones † pro confeſſis habentur, ante
quam rem, aliqua tamen requiruntur. Primò qd
ponens ſuper poſitionibus ipſis perſonaliter iurauerit ſe illas tenere pro veris. Secundò quod illis re
quirat per partem reſponderi perſonaliter ſub con
ſimili iuramento, aliàs in contumaciam poſitiones ipſas pro confeſſis haberi. Tertiò quod pars ſit
præſens in loco iudicij. loquitur decretum conditionaliter ſe, ideſt ſi item cum duobus gerundijs,
& richiedendo. ita quod inductum ſit hoc pro for
ma ſine obſeruatione cuius nedum pro confeſſis
haberi non debent, ſed imo nec etiam admitti.
Oſaſch. deciſ. 113. & cum loquatur cum pluribus
qualitatibus concurſus earum omnium requiritur, vt decreto locus ſit. Barto. in l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. ff. de reb. dub. l. ſi hæredi plures ff. de
conditio. inſtit. Socy. conſi. 33. col. 2. vol. 3.
Quibus obſeruatis ſi poſitionibus reſponſum nō
ſit, illæ quibus nō erit reſponſum habebuntur ipſo
iure, & facto pro veris, & confeſſis. Non quantum
ad omnes niſi nullis eſſet reſponſum: ſi quidem
14 contumax † in vno, vel aliquibus articulis, in alijs
contumax non cenſeatur. glo. in cap. cum qui. de
dol. & contuma. in 5. Marc. q. 1335. Tiraq. de retr.
lig. §. 1. glo. 9. num. 162.
Cæterum à principio promulgationis iſtarum
conſtitutionum magna fuit inter cauſidicos controuerſia, vtrum requireretur accuſatio contuma-
15 ciæ † ob ipſa verba ipſo iure, & facto. Ego in campo varijs vicibus obtinui accuſandam. ita vt nulli
amplius eſſet. decreta etenim quantum fieri poteſt
intelligenda ſunt ſecundum diſpoſitionem iuris
communis. l. 2. C. de noxal. quo diſponitur accuſandam. l. properandum. §. etſi quidem. C. de iudic.
Barto. in l. conſentaneum. C. quomo. & quan. iud.
Secundò decretum hic requirit contumaciam,
16 quæ nulla † dicitur, niſi accuſetur. d. §. etſi quis
vbi Iaſ. in terminis poſitionum. Craue. conſi. 254.
maximè quum ſtatutum diſponens haberi contu
17 macem pro confeſſo † contrarietur iuri communi. Bal. in c. nullus de pręcium. Dec. in c. cōſuluit. col.
8. verſi. quartus eſt caſus de off. deleg. Caſtr. conſi.
468. lib. 1. Crauet. conſi. 254. Rip. in cap. 1. ſub nu. 3.
C. de iudic. Tertio hic mentio fit *della contumacia*:
Contumax autem ex diſpoſitione iſtarū conſtitutionum non dicitur, cuius contumacia non accuſatur. ſupra tit. *della contum. § & queſto.* Itē alio titulo
ſupra de litis cōteſtatione, vbi diſponit interrogatoria ipſo iure habenda ꝓ pronūciatis electiuè, intelligit ſi accuſata ſit cōtumacia. vnde quū lex poſterior diſtinguat p antecedētes. l. ſciēdū vbi Bar. &
Iaſ. ff. qui ſatiſd. cogan. & ex ipſis declaret. l. nō eſt
nouum. & l. nam & poſteriores. ff. de legib. ſequitur
hoc ipſum decretum intelligendum ſecundum
priores titulos, prout quoq; requiritur in iuramēto
litis

litis deciſiuo, quamuis, ibi adſint quoq; verba ipſo iure, tit. de iuram. infia, §. offerendo, vt cenſuerat Exc. Senatus die 5. Nouembris 1563, in fauorē Frāceſchinæ Barberæ, cuius, partes ego ſuſtinebā ɔtra Manfredum Feam poſtulante pro eo clariſ. domino Conſtantio Philippo ſedentibus tunc Exc. domini Putco, & Oſaſcho Præſidibus nunq̄ ſatis laudatis, hanc opinionem in terminis poſitionū ſecutus fuit. Anch. conſ 364. Silua. conſ. Oſaſc. dec. 3, allegans d. §. & queſto. Nat. conſi. 364. quē extollit ibi Oſaſch, Maximè quum ſtatutum diſponens contumacē habendū pro confeſſo, requirat adhuc
18 iudicis declinationem. † l. eius qui delatorem. vbi Bar. ff. de iur. fiſc. l. 2. §. quod obſeruari. C. de iur. cal, quæ declaratio hic ex forma decreti nō eſt neceſſaria, ac ita verba prædicta potius iudicē, quam partē reſpicere videntur, ad commodum cuius cenſuit etiam Senatus die 5. Nouēbris 1589. referēte domino Senatore Mayno, nō eſſe poſitiones habendas pro confeſſis ob dictas circunductas ad reſpondēdum, abſoluens propterea reum a petitis ſtantibus actis, prout ſtabant, non obſtante vna pronunciatione pro confeſſis; quæ erat nulla attenta circunductione.

Nec refragatur auctoritas Baldi in l. ſi tutor. C. de inter. matr. quem ſecuti ſunt Alex. conſi. 120. nu. 7. lib. 7. Iaſ. in d. l. properandum, §. 1. C. de iudic. Ceph. conſ. 304. num. 173. vbi dicit, confeſſionem ipſo iure à lege fictam, eſſe ac ſi in iudicio fieret parte præſente, Inferens ad ſtatutum, vt quis habeatur pro confeſſo, ac ita Rol. à Val. conſi. 90. vol. 3. reprobare Nattam d. conſ. 364. Neuiz. conſ. 6. quia prima opinio eſt verior, & in vſu practico recepta. Ad auctoritatem prædictam Bal. ac Iaſ. reſpondet Rip. in c. 1. ſub nu. 3. de iudic. Dixit quoq; ibi Neuiz. non eſſe neceſſariam accuſationem contumaciæ, vbi proceditur ſine figura iudicij, ſed hoc nihil refragatur, quum nouis conſtitutionibus diſponatur accuſandam contumaciam. An autem vbi duæ cōminationes ad reſpondendum requiruntur, vt cauebatur decreto antiquo, ſi vna circunducatur,
19 † habeantur pro confeſſis. Neuiz. d. conſ. 9. Craue. conſi. 254.

A pronunciatione prædicta, quæ virtute ſtatuti
20 inducitur non excuſatur minor, † etiam ſi curatore careat: quum ſuppleat ſtatuti auctoritas. Bal. in l. 1. col. 16. verſ. iuxta prædicta quæro de foro compet. Nat. cōſ. 541. & ſeq. Nec eſt locus ob verba, ipſo
21 iure, purgationi moræ † etiam vnius dici. Alex. in l. ſi inſulam. nu. 36. ff. de verb. oblig. & Fel. conſ. 304. nu. 200. Nat. d. conſ. 364. Rol. d. conſ. 90. nu. 12. vol. 3.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Poſitionibus vt reſpondeat quis nulla comminationes neceſſaria, nec iudicis pronunciatio q̄ habeantur pro confeſſis.*
2 *Poſitiones haber. ipſo iure pro confeſſis, verba iudici applicantur, nec excuſatur pars accuſandi contumaciam non reſpondentis.*

B PRononciate] diſponitur hic non eſſe neceſſarias aliquas comminationes ad reſpon-
1 dendum † more ſolito, nec aliam iudicis declarationem ſeu pronunciationem earum pro confeſſis, vnde colligitur verba prædicta
2 ipſo iure † iudici applicari, & non partem ab onere accuſandi contumaciam eximere, quum incluſio vnius ſit alterius excluſio. l. cum Prætor. ff. de iudic. l. inuitus. C. de procur.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Poſitionibus non aſſeueratis per ponentem cum iuramento pars non tenetur reſpondere, nec ſunt admittendæ.*
2 *Poſitionibus non reſpondentis confeſſio ficta non præiudicat niſi quatenus admitti debuerant poſitiones.*

C DI ſopra] præſentatis poſitionibus nō præſtito iuramento per ponentem pars non tenetur reſpondere, nec iudex illas admittere Ita decreto diſponitur contra opinionem plurium, qui credunt exhibito mandato ſpeciali ad aſſeuerandum decreto eſſe locū Imo tantū abeſt, vt nec illis ſit reſpondendū † nec debeant admitti Oſaſc. d. dec. 113. vel ad ſummum hoc caſu, vbi ponens perſonaliter poſitiones non aſſeuerauit coram iudice, quū verba tunc decreti non conueniant, nec ēt caſui decreti ſubijcerentur poſitiones, Bar. in l. 4. §. ait Prætor. ff. de damn. inf. ac ita ſeruari poterit forma decreti antiqui requirentis duas cominationes, alioqui ſi aliqua prætenderetur pronunciatio poſitionum, quæ admitti non buerat, nulla eſſet pronunciatio huiuſmodi, nec contumax vnquam pro confeſſo habetur. Bal. in l. ſi filius. 2. ff. de interr. act. Rol. conſ. 32. nu. 15. vol. 1. Nec vnquam huiuſmodi prætenſa ficta confeſſio
2 Præiudicaret, † niſi quatenus admitti debuerat. Petr. Bened. dec. 32.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Poſitionibus pro confeſſis habitis pars contrarium probare poterit non purgare moram, nec in integrum reſtitui, niſi cauſa impedimenti.*

D PRouar il contrario] datur facultas parti, cuius odio poſitiones habitæ ſunt pro con
1 feſſis probandi † contrarium, & merito quū ſublata ſit ſpes ob verba ipſo iure, purgandi moram, nec etiam ſit ſpes reſtitutionis in integrum etiam in muliere. Oſaſch. dec. 87. niſi aliquod interueniſſet impedimentum. Oſaſc. deciſ. 9. Commoditas autem probationis contrariæ non aufertur. Alex. in l. 1. C. qui teſtam. fac. poſſ. Iacob. in l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interr. act.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Poſitionum factum partis concernentium copia illi non danda, ne inſtruatur ad reſpondendum, & quando ſecus. nu. 2.*

E COpia alla parte] Poſitionum copia con-
1 cernentium factum proprium † partis, quæ reſpondere debet nō decernitur illi. Dec. in l. 2. nume. 22. C. de eden: Ne occaſio detur inſtruendæ reſpoſionis. Bald. & Alex. ibi glo. in l. 2. in verbo vtriuſq; C. de iuram. cal. quod non ſeruari dicit Cagn. in d. l. 2. nu. 30. fortè ſuo tempore, ſed hodie, ſecus ſi ponens exhibeat poſitiones
2 ipſas clauſas, donec reſpondeatur. Niſi † factū proprium huiuſmodi ſit, vt illius veriſimilis ſit obliuio. Dec. Purp. & Cagn. in d. l. 2. nu. 29. Quinimo circumſcripto decreto non eſt danda de iure poſitionum copia, ante reſponſionem. Dec. in c. 1. de probat. Neuiz. conſi. 75.

Glo.

Glo. VI.

SVMMARIVM.

1 *Poſitionibus ad reſpondendum aduocati interuentus, cui permittatur, & an omnibus. num. 2.*

F Implicità] Pars aſſignata reſpõdere po-
ſitionib. ſimplex aliquando, vel adeo
bonæ, vt dicitur, fidei eſt, vt facilè deci
pi vel captari poſſet. Ideo iudex hoc per
1 ſpecto admittet interuentum † aduoca
ti. Hoſt. & Imo. in ca. dilecti. de iudic. ac ita teſta-
tur Alex. communiter tenere canoniſtas in ca. pa-
ſtoralis. eod. tit. Marſ. ſing. 450. hoc notat Menoc.
de arbitr. caſu 194. num. 78. pro minore, ruſtico, &
muliere in terminis huius decreti. Ioſeph. Lnd. dec.
81. Imo aduocatus debet aſſiſtere parti reſponden-
2 ti poſitionibus, † niſi aliter conſuetudine receptum
ſit, vel, vt hic, ſtatuto, Barto. in l. ſi poſtulauerit. §.
quæſtioni. ff. ad leg. Iul. de adulr. ita vt abſtineat, ne
partem ipſam inſtruat. glo. & Bart. in d. l. 1. C. de
iur. cal.

Glo. VII.

SVMMARIVM.

1 *Poſitiones indifferenter admittendæ cum clauſula, ſaluo iure impertinentium, & quid hac clauſula operetur. nu. 2.*

G AL tempo] prohibet decretum diſputari
de impertinentia poſitionum, ſed vult
1 admitti indifferenter † cum clauſula ſal
uo iure impertinentium, &c. ad accele-
randas lites, quod commendat Ang. in l. in ſpecia
li. ff. de rei vend. in l. ſi quis libertatem. §. fi. ff. de pet.
hær. Bald. in auth. ſi dicatur. C. de teſtib. Clauſula
2 † prædicta reſeruat ius ſemper opponendi de im-
pertinentia, ſi prius competebat. Bar. Iaſ. & alij in
l. ſi duo. §. idem Iulianus. ff. de iureiu. Affl. dec. 38.
ſine qua clauſula amplius de impertinentia tracta-
ri non poſſet. Cur. de poſit. in 8. breuil.

Glo. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Poſitiones obſcuræ quæ, illis non tenetur pars reſpondere, & dum iſtud diſputatur an currat tempus. nu. 2.*

H OBſcure] poſitio ea obſcura † eſt cuius sẽ-
1 ſus perfectè non percipitur. ca. crit. di-
ſtinc. 4. cap. de muliere. de ſponſ. poſi-
tionibus non bene diſpoſitis, ac ſpecifi-
catis nemo tenetur reſpondere. Rot.
dec. 29. in antiq. tit. de teſtib. vnde peti poteſt decla
ratio. pract. Fer. depoſitio. §. petens. & interim dũ
2 diſputatur ad reſpondendum tempus † non cur-
rit. Bal. in l. quandiu. ff. de acquir. hæred. Alex. cõſ.
42. lib. 3. Nat. conſi. 172. niſi quis fortè iniuſtè con-
tenderet, vt de appellatione dicitur. Bald. in auth.
ei qui. C. de temp. appell.

Glo. IX.

SVMMARIVM.

1 *Poſitiones ſimplices eſſe, & diſtinctè concipi debent, non in uolutè, nec iuuat clauſula faciens de qualibet diuiſibili clauſula vnam poſitionem. nu. 2.*

3 *Poſitiones partis ponentis diſtinguere, reſpondens pars grauari non debet.*

I INtricate] ſimplices † poſitiones eſſe de
1 bent, & non continere plura membra,
vt reſponſio ſimplex illi poſſit applica-
ri. glo. in cap. 2. in verbo rationabili. de
confeſſ. in 6. glo. Bart. Cyn. & Bal. in l.
2. §. quod obſeruari. de iuram. cal. Nat. conſi. 20. de
bentque diſtinctè concipi. cap. præſentium. de te-
ſtibus. Curt. Iun. in tractat. in poſſ. in Breuilo. 10.
nec inuolutè, aut cornutè, eſſent debent. Iacob. in
l. precibus. nu. 2. C. de impube. Nec ponenti iuuat
2 clauſula † illa faciens de qualibet clauſula diuiſibi-
li vnam poſitionem. Curt. in d. §. quod obſeruari.
num. 42. Neuiz. conſi. 7. num. 9. quum abſurdum ſit
reſpondentem grauare onere diſtinguendi poſi-
3 tiones † ſuæ partis aduerſæ. Menoch. de arbitr. ca-
ſu 251.

Glo. X.

SVMMARIVM.

1 *Poſitiones euidenter impertinentes repellendæ, nec etiam cum clauſula admittendæ.*
2 *Poſitiones an admittendæ ſint, & illis reſpondendum, dum contenditur pro confeſſis haberi nequeunt.*
3 *Poſitiones impertinentes ſi admittantur appellari poteſt.*

K O Euidentemente impertinẽti] etſi ſtatuto
diſponatur, poſitiones indifferenter ad-
mittendas: tamen ſi iudex aliquas videt
1 euidenter † impertinentes debet illas reij
cere. Claud. aq. in l. ille a quo. §. 1. ff. ad Treb. qui lo
quitur de decreto antiquo. Neuiz. conſi. 30. nu. 16.
Nam vtilius eſt aliquantiſper de earum impertinẽ-
tia diſcuti ad euitandas expenſas, quã illas paſſim
indiſtinctè admittere. Purp. in l. 1. num. 6. ff. ſi cert.
pet. Dec. conſi. 162. Neuiz. conſi. 7. quia ſi manife-
ſtè impertinentes ſunt, nec cum dicta clauſula sũt
admittendæ. Io. And. Petr. & Anchar. in cap. 2. de
confeſſ. in 6. Curt. Sen. in l. 2. §. quod obſeruari. C.
de iuram. cal. decreto non obſtante. Iaſ. in l. ſi duo.
§. idem Iulianus. ff. de iureiur. Nat. conſi. 20. num.
5. ſed hic decretum non obſtat, quum excipiat ab
indifferenti admiſſione euidenter impertinentes,
obſcuras, intricatas, aut ijs ſimiles. vnde quando
2 opponitur non eſſe reſpondendum. † antequam
iudex declarauit illas admittendas, pro confeſſis
haberi nequeunt. Corn. conſi. 296. colum. 5. lib. 3.
Craue. conſ. 848. ſub nu. 3. verſ. poſtremo. & conſi.
965. num. 7. adeo quòd ſi pro confeſſis haberentur
non comprehendit confeſſio hæc illas poſitiones
quæ erant impertinentes. Iacob. in l. ſi filius. ff. de
interrog. act. vel ſi admittuntur licet appellare
3 † Aquen. d. §. 1. Purp. conſi. 409.
4 Impertinentia ea dicitur euidens, † quæ ex actis
colligitur. Purp. d. conſi. 409. exempli gratia ſi pe-
tam, 10. cauſa mutui, & ponam regem eſſe in Gal-
lia. Caſtr. in d. §. obſeruari. verſ. ſecundus caſus. itẽ
crederem impertinentẽ, ſi detur poſitio reſpiciens
5 petitorium † in remedio recuperandæ poſſeſſio-
nis. Barto. in l. ſi duo. §. idem Iulianus. ff. de iureiur.
Nat. conſi. 20. ſub num. 4. Rot. deciſ. 41. tit. de teſtib.
in antiq. ſecus in interdicto vti poſſidetis. Marc. q.
565. licet tamen e contra in iudicio petitorio reſpõ
6 dendum ſit poſitioni concernenti † poſſeſſorium.
Bal. ad Spec. ti. de poſit. Alc. conſi. 387. num. 6.

Glo. XI.

S V M M A R I V M.

1 *Poſitionibus criminoſis an reſpondendum ſit, & quid ſi deducatur quem cum iactura ponentis locupletari. nu. 2. & deciſio Senatus. nu. 3.*

L O Criminoſe] Criminoſis † poſitionibus ſi
1 ne ciuiliter agatur, ſiue criminaliter non
eſt reſpondendum. Bald. in l. tranſactionem. C. de tranſac. Cap. Toloſ. q. 69. & 301. Maſu. ad prat. Ferr. tit. de for. excip. contra poſitiones. §. detegentes. Cur. iun. & Cagnol. in l. 1. nu. 96. C. de edend. Scilicet ad partis inſtantiam, non iudicis officio. Exc. Oſaſ. dec. 66 num. 2. modo etiam talis materia non deducatur, quo contineca-
2 tur quem cum iactura † ponentis, locupletari, vt per Maran. de ord. iudi. cap. 37. num. 7. memb. iud. num. 7. Lanfr. in cap. quoniam contra. num. 16. de prob. declarat, & comprobat Maſuer. in dict. §. detegentes, locupletari etiam quis dicitur cum iactura ponentis ſi quis liberetur ab aliqua obligatione,
3 vnde Exc. Sen. † die 10. Iunij. 1588. cenſuit eſſe per Bernardinum Boſchum reſpondendum notorijs cõitatis Corgnati quod quidam partus expoſitus quẽ lactari faciebat cõitas, eſſet ſuus, ac quod fuiſſet expoſitus cum conſenſu ipſius Bernardini ad Banchum iuris, ac quod promiſiſſet matri ſtatim illũ ibi ſuſcipere: ac mutari facere, licet ipſe Bernardinus opponeret non eſſe reſpondendum dictis notorijs vti criminoſis, ſed cum communitatis intereſſet ſe liberare ab eo onere alimentorum, dictum fuit, vt reſponderetur, quum alioqui dictus Boſcus cum aliena iactura potuiſſet locupletari. l. ſi cum mulier. ff. de dona. inter virum, & vxor.

Glo. XII.

S V M M A R I V M.

1 *Poſitionibus impertinentibus, obſcuris, intricatis, criminoſis, & ſimilibus non eſt reſpondendum, & nec illis quæ ſunt ſimiles, veluti ſi ponatur id quod ſententia, vel iureiurando fuit deciſum, vel deducantur poſt concluſionem in cauſa. num. 2. vel ſint captioſa. nu. 3. vel iuris. num. 4. vel ſuperflua & repetita, & an his ſit iterum reſpondendum. num 5. vel multiplices. nu. 6. vel ſi contra earum materiam reſponſurus iam habet intentionem probatam nu. 7. vel incerta. num 8.*

M O Simili] non eſt reſpondendum poſitioni bus impertinentibus, obſcuris, intricatis, criminoſis, ſequitur vel ſimilibus. Simi-
1 les expreſſis plures † eſſe poſſunt, puta ſi deducatur, quod ſententia, vel iureiurando fuit deciſum. l. qui iuraſſe. §. ſi pater. ff. de iureiur. Cap.
2 Tol. q. 371. Si deducantur poſt concluſionem † in cauſa. Rol. a Val. conſi. 88. num. 11. vol. 3. quod nõ obſeruatur in hac patria, vbi proceditur ſola veri-
3 tate facti inſpecta. Oſaſch. dec. 10. ſi ſint † captioſæ ſcilicet ſi captetur reſpondens, neget, vel confiteatur. Bald. in d. §. quod obſeruari. Marc. q. 581. inter quas ea poteſt eſſe freqnens quam deducit vendicans rem à poſſeſſore, de dominio. Nam ſi illam poſſeſſor neget fortè id faciens contra conſcientiã incidet in periurium, ſi fateatur præiudicat ſibi in regreſſu contra authorem. Bar. in l. at qui natura. §. cum me abſente. ff. de neg. geſt. Alex. in l. manifeſtæ. ff. de iureiuran. Marc. q. 581. Item poſitioni
4 iuris, † vt ſi ponam pupillum non habere teſtamẽti factionem. Bar. in l. ornamentorum. ff. de aut. & arg. leg. Caſ. & alij in d. §. quod obſeruari. Item nec ſuperfluis. l. fin. C. ſi per vim vel al. modo. l. ad probationem. 2. C. de probat. vel ibi gratia ſi repetantur
5 † illæ quibus iam reſpondi. Caſtr. in d. §. quod obſeruari. nu. 19. Afflict. dec. 216. Oſaſch. dec. 14. quia etſi hodie credere poſſim, quòd alias non credidi, poſſem tamen in periurium incidere. Rot. dec. 1. tit. de confeſſ. in antiq. Niſi in ſecundis poſitionib. magis diſtingueret, & exprimeretur materia Cagno. in l. omnia quæ. ff. de reg. iur. Non eſt etiam
6 reſpondendum poſitioni multiplici. † Oſaſc. dec. 178. nec illis contra materiam quarum requiſitus
7 reſpondere iam ſuam haberet intentionem † comprobatam. l. in contractibus. §. illo. vbi Bar. & Caſt. C. de non num. pec. Cur. in tract. poſit. in breuiloq. 17. Dec. in cap. ſicut. de prob. Neuiz. conſi. 7.
8 Oſaſch. dec. 10. Item nec incerta † glo. in d. §. quod obſeruari. Marc. dec. 722.

Glo. XIII.

S V M M A R I V M.

1 *Poſitionibus datis quid iudex agere debeat.*
2 *Poſitionibus inadmiſſibilibus a iudice declaratis ponens appellare prohibetur. Reus autem minime ſi reſpondere arctetur.*

N S Otto la poſitione] iudex ſine mora debet di-
1 ſcurrere † an poſitionibus reſpondendum ſit, & ſine alia interlocutione notare in pede poſitionum dignas reſponſione, & indignas, dimiſſo ad eum effectũ proceſſu in manibus actuarij. Marc. q. 604. Quod ſi iudex requiſitus neglexerit declarare, daret iuſtam cauſam appellandi. Butr. & Hoſt. in cap. cum contingat. de off. deleg. Nat. conſi. 20. ſub nu. 5. & quatenus hic prohibetur ap-
2 pellatio † eſt reſpectu ponentis, cuius odio fit declaratio inadmiſſibilium, & adnotatio earundem. Reus autem non prohibitus eſt appellare ſi reſpondere arctetur poſitionibus inadmiſſibilibus.

Glo. XIIII.

S V M M A R I V M.

1 *Reſponſiones ad poſitiones, & interrogatoria debent eſſe clara, & cuilibet articulo fieri.*
2 *Reſpondere de veritate tenetur reus actori de veritate iuranti.*

O C Hiate] Reſponſiones oportet eſſe claras,
1 † ac ad propoſitum. l. de ætate. §. quod autem. ff. de interr. act. cum nihil interſit tacere, vel obſcurè reſpondere. d. l. de ætate. §. nihil. & cuilibet articulo. glo. in cap. 1. de confeſſ. in 6. Si actor iurat de veritate, reus quoque re-
2 ſpondere † tenetur de veritate, & non de credulitate, ne magis vni, quam alteri faueatur. Bart. in l. de die. ff. qui ſatiſda. cogan. Dec. in l. fauorabiliores. ff. de regu. iuris. ac ita ſimplices, & nitidæ. Menoc. vbi hoc decretum refert. de arbitr. caſu 251.

Glo. XV.

S V M M A R I V M.

1 *Cathegorica reſponſio quæ dicatur remiſſiuè.*
2 *Reſponſio relatiua ad inſtrumentum quid continere cenſeatur, & an ſit admiſſibilis. num. 3. & quid ſi poſitio ſe referat ad inſtrumentum. num. 4.*

Cathe-

P CAthegorice] qui negat quod ſcit, cathe-
goricè reſpondere non dicitur. cap. cum
1 contingat. de reſer. cathagoricam † re-
ſponſionem declarat Exe. Oſaſc. dec. 178.
2 & reſpondens relatiuè † ad inſtrumentum non cē
ſetur fateri magis, ꝙ in eo contineatur. Bal. in l. 2. C.
de err. aduoc. Rom. conſ. 294. Dec. conſ. 118. In quo
ſi nihil contineatur de deductis, nihil confeſſus eē
ſetur. Bal. in d. l. 2. Nat. conſ. 634. num. 16. An que ſit
3 admiſſibilis † reſponſio hæc relatiua. Ioſeph. Lu-
dou. deciſ. 8. Si verò nullum exhibeatur inſtrumen
tum reſponſio habetur pro ſimplici, & poſitio pro
confeſſa. Rimin. Sen. conſi. 300. nu. 64. Dec. conſi.
188. a quo autem producendum ſit. Bald. in d. l. de
4 ætate. §. nihil intereſt. Si vero ipſamet poſitio † ſe
ad inſtrumentũ refert, tunc admitteretur etiam re
ſponſio ipſa conformis poſitioni. Bal. in d. §. nihil.

Glo. XVI.

S V M M A R I V M.

1 *Reſpondens poſitioni per verbum credo, ita ſibi præiudicat, ſicut ex vera ſcientia, & veritate.*
2 *Credit verbum prolatum a reſpondente, veritatem denotat.*

Q TO il credo] ita ſibi præiudicat reſpon-
1 dens † per verbum credo ſicut ex vera
ſcientia Bald. in l. de rut. C. de in integr.
reſtit. min. Rimin. ſen. conſi 203. Deci.
conſi. 445. numero 18. Nam verbum ipſum credit
2 † prolatum à reſpondente veritatem denotat. Bal.
in l. 1. in fin. C. de falſ. cau. leg. adiec. Gemin. in ca.
1. de confeſſ. in 6. & proinde tantum præiudicat,
quam alia reſponſio de veritate. Corne. conſ. 186.
lib. 3. Imo etiam reſponſio de auditu. Specu. in tit.
de poſitio. §. 6. Rimin. ſenior conſi. 203.

Glo. XVII.

S V M M A R I V M.

1 *Reſpondens poſitioni negatiuè vel reſpondere tenens illa ſe iuuare nequit.*

R IO il nego] reſpōſi negatiua ad poſitio-
nem faciet, vt negans poſitione inde ſe
1 iuuare † non valeat, prout nec is, qui re
ſpondere tenuit. Alex. In l. naturaliter.
§. nihil commune. ff. de acq. poſſ. Oldr. conſi. 1. Bar.
in l. poſt legatum, ff. de ijs quib. vt ind. & in l. non
vtique. C. de furt. Alex. conſi. 35. lib. 7.

Glo XVIII.

S V M M A R I V M.

1 *Neſcio per verbum reſoluitur omnis quæſtio, & quando procedat.*
2 *Ignorantia tollerabilis in facto alieno, & quando in proprio. num. 6.*
3 *Facto in alieno iuramentum ſufficit, & quomodo.*
4 *Poſitioni facti alieni an ſit reſpondendum, & quando.*
5 *Reſponſio per verbum ignoro, ideo non credo, quando minime ſufficiat.*
7 *Reſponſio per verbum dubito in facto proprio quando procedat vel non.*
8 *Reſponſio prout in pede poſitionum, & nulla eo die reperiatur, quid iuris remiſſiuè.*

S NOn il sò] reſpōſione per verbum neſcio
1 † reſoluitur quæſtio. Bald. in l. fin. titu.
de leg. Corn. Iacob. In l. controuerſia. C.
de tranſ. hoc admittitur in alieno facto,
in proprio non cadit ignorantia. l. quanquã. C. ad
Velev. l. item quæritur. §. ſi fullo. & l. ſed & addes. §.
1. ff. loc. in facto autē alieno tollerabilis eſt ignoran
2 tia † l. fi. ff. pro ſuo. in quo ſufficit iuramentũ † iuxta
3 ſcientiam, & conſcientiam credulitatis ſuæ, Pute.
deciſio. 27. lib. 2.
4 Et quamuis dicatur poſitioni † alieni facti non
eſſe reſpondendum. dd. in d. §. quod obſeruari. Re
ſpondetur id verum niſi deliberãdo dari poſſit cer-
ta opinio ad effectum cuius iudex decernet termi-
num ad deliberandum, & cogetur pars reſponde-
re. Bald. in d. §. ꝙ obſeruari. nu. 16. Iacobin. in l. qui
interrogatur. ff. de interrog. actio. Nat. ɔſ. 21. nu. 11.
ꝙ ſi factũ huiuſmodi ſit, vt eius certificari nō poſ-
ſit, admittetur reſponſio per verbum neſcio. Bal. &
Caſtr. in d. §. ꝙ obſeruari. Abb. in c. cum cauſam. de
iur. cal. Nat. conſ. 20. & 59. alioqui per verbũ ignoro
5 † ideo nō credo, minimè ſufficit. Nat. conſ. 59. nu. 9.
6 Quinimo in facto proprio † iam annis octo de-
curſo tollerabilis eſt ignorantia, ac dubitatio. l. pe-
regrè. ff. de acq. poſſ. l. hac conſultiſſima. §. at cũ hu
mana fragilitas. C. qui teſtam. fac. poſſ. & nũc reſpō-
7 deri poterit per verbũ dubito, † niſi eſſet magna ſũ
ma vel notabile factum. Rim. Sen. conſ. 413. Quid
8 ſi dixerit reſpondere prout in pede † poſitionum,
& eo die nulla inueniretur reſpōſio videatur Cra.
conſi. 254.

Glo. XIX.

S V M M A R I V M.

1 *Facto in proprio probabilis eſt obliuio poſt decem annos.*
2 *Reſponſio per verbum non recordor, vel non ſum memor in facto proprio poſt decennium, quando admiſſibilis.*

T NOn mi ricordo] dixi Paulò ante etiam
1 in proprio facto probabilem eſſe † obli-
uionem maximè poſt annos decem: ex
plurib. quæ notat Crauet. conſi. 148. ac
proinde admiſſibilem reſponſionem, non recor-
2 dor, † non ſum memor. Rim. d. conſi. 413. vbi re-
ſpondens non grauetur aliqua ſuſpitione contra-
ria. Crau. conſi. 867.

Glo. XX.

S V M M A R I V M.

1 *Reſponſio, non credo vt ponitur nec ad finem poſitum, vti hypothetica reprobata.*
2 *Reſponſio, non credo niſi appareat, non dicitur ſimplex, & clara.*
3 *Reſponſio condicionalis habetur, pro non data.*
4 *Reſpondere male poſitionibus, peius eſt quam nullo modo reſpondere.*
5 *Reſponſio plurium quorum pars neget pars affirmet quæ præualeat.*

V AL fine poſto] Reſponſio, non credo, vt
1 ponitur, † nec ad finem poſitum, hodie
vt hypothetica hoc decreto improbatur
2 quum ſimplex reſponſio † non ſit, nec
clara, qua dicitur, non credo niſi appareat. Math.
notab. 37. Soc. in l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. ff. de verb.
obliga. Nat. conſi. 59. & reſponſio conditionalis
3 † habetur pro non data. Bald. in d. l. ætate. §. nihil.
ff. de

ff.de interrog. actio. maximè d iſponente ſtatuto
ſimpliciter reſponderi . Rimin. Sen. conſi. 45. nu-
mer.7.
4 Imo peius † eſt malè reſpondere , quã nullo mo-
do reſpondere poſitioni. Neuiz. conſi. 7.nu. 16. per
glo.in l.ſi ſterilis.§.cum per venditorem.ff. de actio.
empti.
5 Pluribus tamen reſpondentibus † quorum ali-
qui negent , aliqui fateantur , vt puta ſi ſint plures
tutores,vel conſiliarij,præualeret reſponſio pluriũ,
& in caſum paritatis eorum , qui negaſſent . Alex.
conſi.136.ſub num.22.vol.2.

Glo. XXI.

S V M M A R I V M.

1 *Probationes à domo rei extorquere nimis graue.*
2 *Reſponſiones cum qualitatibus acceptandæ . & quomodo. num 4. & quid ſi qualitati adiectæ iuris præſumptio repugnet. nume.3.*
5 *Capitulo de vno ad aliud ſeparatum non infertur.*
6 *Reſponſio ſimplex ad principale factum non ad eius qualitates referenda.*
7 *Poſitioni qualitatem adiectam a reſpondente confeſſam, poterit ponens non veram probare.*
8 *Apocha ad recognitionem adhibiti teſtes , qualiter teſtificari debeant.*

X CON tutte ſue qualità] reſpõſio mixta qua-
litate acceptari debet , vt fit . Nam quum
ſit durum, & nimis graue, à domo rei pro
1 bationes. † extorquere . l. nimis graue. C.
de teſtib.l.fruſtra.C.de pbat.ad euitãda periuria cõ
2 ſtituit hic reſponſiones † acceptandas cum quali-
tatibus ſuis . Nec à communi nunc hoc diſcrepat.
Bar.in l. Aurelius.§.idem quæſijt. ff.de lib.leg. Alex.
& Aret. in l.decẽ.ff.de verb. oblig.dd.in c. bonæ de
poſtu.præl.Soc.ſen. conſ.208.col.1.lib.1.Bello.conſ.
46.Curt. Sen. In tracta. poſit. num. 56.Menoch. de
arbit.caſu.93.nu.24.improbans Boer. q.243.& 339.
qui volebat confeſſionem ſcindi poſſe Item & ca-
ſu 251.vbi hanc conſtitutionem declarat.
3 Si verò qualitati adiectæ † iuris præſumptio re-
pugnaret,tunc de iure adiectio ipſius qualitatis nõ
alteraret ſenſũ reſpõſionis , ac ſi eſſet ſimplex. Bar.
in l. Aurelius.§.idem quæſijt. ſub nu. 1.ff.de lib. leg.
Crau.conſ.150.nu.5.quòd fortè procedet etiam de
creto non obſtante: quũ illud quantum fieri poteſt
a iure communi interpretationem ſumat.l.2.C.de
noxalib. Eſtque animaduertendum decreto nõ di
ſponi ſimpliciter reſponſiones cũ qualitatibus ac-
ceptandas , ſed vnã quanq; reſponſionẽ cum ſuis
4 qualitatibus vnde qualitas † vni reſponſioni iũcta
non extenditur ad alias reſponſiones , ſed cuilibet
inſolidũ attribuetur ex natura diſtributiui, put ap-
plicabit,& nõ vltra.Bar.in l.hoc articulo.ff.de hæt.
inſtitu.quũ etiam de vno capitulo ad aliud ſepara-
5 tum † non inferat.l.publia.in ti.ff.depoſ. Bar.in d.§.
idem quæſijt. ſub num.1.Nat. conſ.365.nu.2.
6 Item eſt notandum ſimplicem † reſponſionem
ad factũ poſitionis principale,non ad eius qualita-
tes referri. Bar. Caſt. & Iaſ. in l. ſi cui. 2. ff. de leg. 1.
Dec. conſ. 393. præſertim ſi iam negatum eſſet, ꝙ
qualitatibus continetur. Corn. conſi .208.col. pen.
ver. nec etiã nocet. & conſ.229. col.2.ver. & tantò
fortius, & conſ.104.lib.1.Crau.conſ.883.Dec.conſ.
Rom.conſ.455.& ſi contingat poſitionem cũ qua-
7 litate confiteri poterit ponens probare † eam qua-
litatem non eſſe veram. d.Aurelius.§.idem.quæſijt
vbi. Bart.ff. de lib. leg.

8 Quantum ad recognitionem apocharum , † ſi
negentur , & tribus teſtibus ſubſcriptæ ſint , teſtes
ipſi teſtificari debent ſe fuiſſe præſentes ſubſcriptio
ni debitoris,alioqui nihil iuuaret ipſorum recogni
tio. Alex. conſ.150.lib.5.Gram. dec.84.& 103.Dec.
conſi.615.Afflict. dec.181.

Glo. XXII.

S V M M A R I V M.

1 *Præſens non abſens a patria quis præſumitur.*
2 *Abſentis in longinquo an per procuratorem facta reſponſio ſatis ſit. & nu.7.*
3 *Poſitiones tranſmittendæ abſenti ad reſpondendum ſunt , illius expenſis.*
4 *Poſitio Cathagorica eſſe debet ſicuti, & reſponſio.*
5 *Poſitiones tranſmiſſæ ad reſponſurum ſi non reſponderit pro confeſſis habebuntur aliquot interuenientibus requiſitis.*
6 *Poſitionum viſio non eſt neceſſaria niſi petatur.*

Y ABſente] præſens † ſemper quis præſumi-
1 tur, & non abſens a loco patriæ ſuæ . Iaſ.
in l. is poteſt. nu.77.ff.de acq. hær. ſi abſit
autem in partibus longinquis vtrũ ſuffi-
2 ciat procuratoris † reſponſio. Bar.in l.2.§.ſi antè ab
ſint.C.de iuram.cal.In caſũ abſentię itaq; expenſis
3 † partis abſentis tranſmittẽdæ ſunt, vt reſpondeat.
Menoch.in terminis poſitionũ de arbitr. caſu 228.
ipſis viſis prius per iudicẽ an ſint dignæ reſpõſione
4 quia ſicut reſponſio eſſe debet cathagorica , † ita
quoque poſitio. Oſaſch. dec. 178.
Quarum tranſmiſſione facta non datis reſpõſio
5 nibus ipſo iure pro confeſſis † habebuntur,aliquot
concurrentib. Primo viſio earum per iudicẽ an ali
quæ ſint reijciendæ, ſecundo aſſignatio termini cõ
petentis ad reſpondendum, Tertio aſſignatio alte
rius termini ad afferendum,& exhibendũ reſpõſio
nes, Quarto ipſorum dierum, ſeu terminorũ noti-
ficatio pcuratori: quæ omnia vno ſolo actu cõmo
dè fieri ſolet.Nam procurator petit tranſmiſſionẽ
copiæ,ac viſionem poſitionum ſi vult,& iudex aſſi
gnat terminũ ad reſpondendum corã ordinario
loci, vel alio commiſſario . Nam quantũ ad viſio-
nem poſitionum non eſt neceſſaria, aut ſaltẽ non
6 exigit, niſi † petatur. Iaſ.in l. vniuerſa.C.de precib.
impe.offer.Dec.cõſi.406.Fel. in c. licet cauſam. nu.
28.de probat. Rim. Sen. conſ. 596.nu. 3. erit poſtea
neceſſaria accuſatio cõtumaciæ:quum verba ipſo
iure reſpiciant factum iudicis,& non eximãt partẽ
à mandato ſuo , vt ſupra dixi . ſi vero eſſet abſens in
7 longinquis † partibus ita, vt niſi difficulter illius re
ſponſio haberi poſſet, vel ignoraretur, vbi ſit,tunc
admitteretur reſponſio procuratoris , vel curato-
ris. Clariſſ. D. Præſes. Thæſ. dec.17.

Glo. XXIII.

S V M M A R I V M.

1 *Impedimentum legitimum a pronunciatione poſitionũ pro confeſſis non reſpondentem excuſat , idq; iudicis arbitrio .*
5 *Impedimenti ſpecies plures , & illius probatio euidens eſſe debet, & an ſemiplena ſufficiat , & quando & quibus caſibus per iuramentum. num.3.*

Z LEgitimo impedimento] excuſat impedi-
1 mentum † à pronunciatione poſitionum ,
quod an iuſtum ſit iudicis arbitrio relin-
quitur , quũ plures ſpecies impedimẽti ſint,
quæ numerari non poſſent. gl. in c. ſi quis iuſto. de
elect.

2 elect.lib.6.probatio cuius euidens † debet eſſe l. vlt. §.illud.C.de temp.appell.Roman.ſing.208.glo.in c. cupientes.§.quod ſi per viginti.in verbo palam. de elect.vnde ſi ſciueris quomodo plenè impedimentum probandū ſit, ſcire etiam poteris quomodò
3 ſemiplenè. de qua ſemiplena † probatione. Bartò. & alij in l. admonendi. ff. de iureiuran. & an ſtandum ſit iuramento allegantis impedimentum, quando,ac quibus caſibus Guid.Pap.q.64.omnino hac in re videndus.

Glo. XXIIII.

S V M M A R I V M.

1 *Poſitiones negans quarum notitiam veriſimiliter habere potuit, qua pœna mulctandus. An iuramentum in litem contra eundē ferri.nu.2. An pœna iuris derogabit ſtatutariæ nume.3. & quæ probatio requiratur, vt pœnæ locus ſit.nume.4.*

A 1 NEgato] negans poſitiones, † quarum veriſimiliter notitiam habere potuerit conuictus mulctandus eſt a iudice ad aureum vnū pro qualibet poſitione, ac ad plures vſque ad ſex,iudicis arbitrio.de iure contra negantem poſitiones in facto proprio poteſt
2 deferri iuramentum † in litem.Anchar. conſilio 316.Soc.vn.cōſilio 219.lib.ſecundo.Plot.in l.ſi quando.numero 659. C. vnde vi. quinimò reſpondens aliquibus poſitionibus mendosè, in omnibus alijs habendus eſt pro cōfeſſo, niſi probet ſuas reſponſiones veras eſſe.Caſtren.conſilio 302.lib.ſecundo. Natt.conſil.quinquageſimonono. numero 19.ſed
3 iſta pœna ſtatuti derogabit † pœnæ iuris. Rolan, conſil.35.numero 48. volum. ſecundo,& in termi nis iſtius decreti.Menoch.de arbitr.caſu 319. num. 28.& 30.

Cui pœnæ, vt locus ſit plena requiritur pro-
4 batio † l.fin.C. de prob.l. abſentem.ff. de pœn. Menoch.d.caſu 319.quia ſi nō eſt locus cōdemnationi expenſarum vbi defertur iuramentum ſuppletiuū pro plena probatione. Alexan.& Iaſ.in.l.properandum.§.ſin autem alterutra.ſub num.10.verſ. quinto fallit.de iudic.multò minus vbi erit locus pœnæ.

DE GLI ARTICOLI probatorii, A et quando ſi ha da dar la materia contraria, & del termine che ſi ha da dare per far le proue.

DATE le riſpoſte, volendo la parte venire alle proue, ſarà obligata il quinto giorno [b] ſeguente di ridurre le poſitioni negate ad articoli, & richieder, che ſiano admeſſi per potergli prouar per ogni ſorte di proua [c] il che fatto ſe ne darà la copia all'altra parte, la quale hauerà cinque giorni di termine per dar articoli di materia contraria, [d] delli quali ſe ne darà parimente copia all'altra parte, con termine di altritanti giorni, per dar articoli chiamati additionali, delli quali il reo ſimilmente ne potrà hauere copia, s'egli la vorrà, con vn altro termine ſimile per dar vn'altra volta materia contraria. [e] Et paſſato queſti quattro termini, s'intenderanno eſſer eſcluſe ipſo iure, [f] ambe due le parti di poter piu dar articoli, ne far altra deduttione, ma s'intēderà eſſer ſtatuito vn termine [g] commune ad ambe le parti, che ſarà di vinticinque giorni per far eſſaminar tutti i loro teſtimoni, & p far ogni altra ſorte di proua, ò ſia per inſtromenti, [h] ò altre ſcritture, nel qual termine non ſi conteranno i giorni feriati in honor di Dio ſolamente, che ſono oſſeruati dal clero, & dal popolo inſieme, potrà però il Giudice abbreuiar [i] eſſo termine di vinticinque giorni ſecondo la qualità del caſo che occorrerà, & oue conoſcerà che eſſo eſſame ſi poſſa far commodamente frà più breue tempo. Però ſe il reo non voleſſe far eſſaminare, ſaluo dapoi che l'attore hauerà finito di far eſſaminar i ſuoi teſtimoni, il Giudice ſarà obligato di dargli vn termine competente per ciò fare, il qual termine vogliamo, che cominci à correre, ſubito che l'attore hauerà notificato ad eſſo reo, che non intende di far piu eſſaminare neſſuni altri teſtimoni.

Et perche molte volte le parti per ottener vn'altra dilatione, ſogliono allegar, che non hanno potuto hauer le ſcritture dal Secretario à tempo di poterle far vedere, & conſultar da loro Auocati, di maniera, che ſotto ſimil preteſti, & colori cercano di tirar la lite in longo con noue dilationi, per queſto ordiniamo, che ogni Secretario, ò ſia del Senato, ò d'altro Tribunale, habbia ad iſpedire la copia delle ſcritture, che ſi hanno da communicare alle parti, frà il termine di due giorni ſeguenti, dapoi che eſſe ſcritture ſaranno preſentate in giudicio, ò vero che, l'atto giudiciale ſarà fatto, ſotto pena di pagar incontinente vno ſcudo al fiſco noſtro per la prima volta, & cadendo in ſimile errore due volte ò piu, in vna iſteſſa cauſa, incorreranno nella pena di dieci ſcudi per ciaſcuna volta à beneficio del fiſco noſtro. Però, ſe la moltitudine delle ſcritture produtte foſſe ſi grande, che non ſe ne poteſſe far la copia nel ſpatio di detti due giorni, il Giudice limiterà vn termine competente, frà il quale il Secretario l'hauerà de ſpedire ſotto la medeſima pena.

Preſentandoſi poſitioni [k] o articoli, nelli quali ſi faccia eſpreſſa mentione, che lo coſe dedutte per prouare con teſtimoni, ſi contengono

in vno

in vno inſtromento, ò in altra ſcrittura authentica, che poſſa far fede in giudicio, ò vero ſi deducano coſe tali, che di natura ſua per la diſpoſitione della legge commune, ò de gli ordini noſtri richiedano ſcrittura neceſſariamente, non vogliamo, che eſſi articoli ſiano admeſſi, ſe prima colui, che gli preſenta, non giura; che non ha altro modo di poter prouare le dette coſe, per non hauer eſſe ſcritture appreſſo di ſe, ne ſaper la via da poterle ricouerare, & che ſi ſottometta ad vna pena à l'arbitrio del Giudice in caſo che ſi trous, che egli habbia fatto queſto calumnioſamente per trauagliar il ſuo aduerſario di ſpeſe.

Se le coſe contenute ne gl'articoli non ſaranno prouate almeno per proua ſemiplena, vogliamo, che colui, che gli ha preſentati, ſia condannato ad vna pena all'arbitrio del Giudice, hauendo riguardo alla qualità della perſona, & della cauſa. Et trouandoſi, che ne gli articoli ſiano ſtate dedutte materie impertinenti, vogliamo, che l'Auocato[l] ſia condannato, ſenza alcun proceſſo ne ſcrittura, in vno ſcudo d'oro per ciaſcuno articolo impertinente, del qual ſcudo ſe ne darà la metà alla parte contraria, & l'altra metà al Fiſco. Et ſe queſti articoli impertinenti ſaranno dati dopo la publicatione del proceſſo, ſotto colore & preteſto di voler riprouar le perſone de' teſtimoni, vogliamo, che eſſo Auocato ſia condannato in ſcudi due per ciaſcuno articolo impertinente, li quali ſi partiranno come habbiamo detto di ſopra: & queſto s'intenderà, ſaluo che vi foſſe cauſa ragioneuole, che poteſſe iſcuſare l'Auocato, il che ſi rimetterà all'arbitrio del Giudice.

Et perche i rei molte volte per tirar la lite in longo, & fugir il giudicio, ſogliono cauteloſamente dar articoli, & dimandar longhe dilationi, allegando hauer i teſtimoni ò le ſcritture in parte lontane[m] ordiniamo, accioche ſi tagli la ſtrada à ſimili calonniatori di ritardar il corſo del proceſſo, che in tal caſo, eſſo reo ſia tenuto, prima che ſe gli conceda dilatione più longa di quella, che habbiamo limitato di ſopra, di ſpecificar al Giudice il luogo, & i nomi de' teſtimoni, & la ſorte delle ſcritture, di cui pretende valerſi; & di giurar, che non lo fa per malitia, ne calonnia; ma ſolamente per difenſione di ſua ragione, ſottomettendoſi à pagar vna pena all'arbitrio del Giudice, in caſo che ſi troui il contrario, & che inſieme non proui frà il termine di detta dilatione, per quei teſtimoni nominati, ò per le ſcritture ſpecificate la ſua eccettione, almeno per proua ſemiplena, con tutti danni, ſpeſe, & intereſſi al ſuo aduerſario, donando cautione ſufficiente di pagar la pena, & tutto ciò, in che ſarà condannato, coſi per lo principale, come per gli acceſſorij, eccetto che ſiſſe perſona miſerabile, la quale ſi admetterà con cautione chiamata iuratoria, il che fatto, il Giudice concederà la dilatione richieſta, limitando il tempo ſecondo la diſtanza del luogo, donando vn giorno per ogni dieci miglia d'Italia, coſi nell'andata come nel ritorno. Et ſarà tenuta la parte di richieder queſta dilatione il terzo giorno del termine dato per far le proue, nel quale parimente ſi hanno da dar gli interrogatori, & le monitioni, come ſi dirà qui appreſſo. Et paſſato il detto giorno, non vogliamo che ſi poſſa più dimandare, ne concedere in alcun modo, ſaluo ſe eſſi teſtimoni non foſſero partiti, & fatti abſenti doppo il detto terzo giorno, poi che differendo di far la richieſta, dona aſſai manifeſto ſegno, che egli fa ciò per fuggire, & allongare la lite.

Ma ſe per caſo eſſa dilatione paſſaſſe il termine di tre meſi[n] ò vero che la qualità della cauſa richiedeſſe breue eſpeditione, in tal caſo, vogliamo, che non oſtante la dilatione conceſſa ſi proceda alla eſpeditione della cauſa, ne più ne meno, come ſe eſſa dilatione non fuſſe ſtata conceſſa, facendo l'Attore quel, che ſe gli conuiene di fare del canto ſuo, & ſi farà la publicatione de' teſtimoni, & di tutto il reſto paſſando oltre alla ſentenza: la qual donandoſi in fauore dell'Attore, & eſſendo tale, che meriti eſſecutione in modo, che non ſi poſſa ſoſpender per l'appellatione, & donando eſſo Attore ſufficiente cautione di reſtituir il principale, in caſo, che per le proue del reo ſi trouaſſe, la ſentenza doueſſe eſſer riuocata con ogni danno, ſpeſe, & intereſſi, vogliamo, che eſſa ſentenza ſia mandata ad eſſecutione ſenza alcuna difficultà: & à queſto effetto nella detta ſentenza ſi riſeruerà la ragione delle proue, che poteſſe far il reo per li teſtimoni, ſcritture, che ſono allegate eſſer nelle parti lontane.

Se durãte il termine della dilatione datta ꝑ far le proue,[o] alcuna de le parti allegherà nõ hauer potuto far eſſaminar tutti i ſuoi teſtimoni, ò hauer alcune ſcritture neceſſarie, in tal caſo facẽdo eſſa parte cõſtare, almeno ꝑ proua ſemiplena, & con giuramẽto inſieme, che habbia hauuto al

eun giuſto impedimẽto, potrà il Giudice dar vn' altra competente dilatione per vna volta ſolamente, & non piu, ſe ambe le parti non vi conſentono, la quale dilatione paſſata, eſſa parte s'intenderà eſſer eſcluſa preciſamente, et affatto di poter far piu alcune proue, ne per teſtimoni, ne per ſcritture, ſaluo ſe dapoi non faceſſe conſtare, almeno con giuramento, & altro veriſimile inditio inſieme, che ha ritrouate alcune ſcritture di nuouo, ò che ha hauuto notitia di eſſe proue, dapoi che la dilatione e ſtata paſſata, nel qual caſo potrà eſſer admeſſa à prouare à ſue ſpeſe, & con le ſottomiſſioni di pena, & modi, come di ſopra, & queſti termini ſaranno communi all'vna, & l'altra parte.

DE ARTICVLIS PRObatorijs, ac quando dari debeat materia contraria, ac de termino dando ad probandum.

Titulus XVII.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Articoli probatorij à Cauſidicis capitula dicti ſunt, quibus explicite factum explicatur, & fundatur libellantis intentio.*
2 *A libello deſumendi, & de qualibet particula formandi.*
3 *Per ipſos declaratur dubius libellus, & ipſorum pertinentia ab illius dependet.*
4 *In dubio pertinentes præſumuntur.*
5 *Potius à iudice admittendi, quam reijciendi.*
6 *Et melius mille impertinentes admittere quam pertinent vnum reijcere.*
7 *De illorum impertinentia melius eſt ſtatim diſputari, ac cognoſci, etiam non obſtante ſtatuto, quod admittantur cum clauſula.*

A ARticoli] Articuli probatorij † ſunt facta,
1 vel capitula cauſarum. Non poſſunt inquit Iuriſc. omnes articuli legibus, vel Senatuſconſultis comprehendi. l. non poſſunt. ff. de legib. vocantur à cauſidicis capitula, quibus explicitè factum explicatur, & fundatur libellantis intentio. Abb. in cap. fraternitatis. colum. 6. verſic. & tu iuuenis. de teſtibus. Purp. in l. vinum. num. 105. ff. ſi cert. petat.
2 Sumenda ſunt capitula ipſa à libello, † cauſæ, & de qualibet particula illius fieri debet articulus vnus Spec. tit. de poſit. §. 5. colum. 4. verſ. & nota, quod poſitiones. tit. de poſit. Bald. l. 1. §. quod obſeruari C. de iuram. calum. Alex. conſi. 166. nu. 6. volum 6. Marc. q. 720. Boer. q. 42. num. 16. Menoch. conſi. 2. nu. 365. Adeò quod ex deductione, ac extenſione eorundem, ſi dubium aliquod libello inſit, ſoleat
3 declarari. † Dec. d. conſi. 166. nu. 6. Boer. q. 42. Neu. d. conſi. 2. nu. 365. vnde pertinentia capitulorum deriuat ex pertinentia libelli, prout, & in dubio ita
4 eſſe præſumuntur. † Caſt. & Salic. in l. ad probationem. 1. C. de prob. Marc. q. 565. directè, vel indirectè. Bal. & alij in l. ſi duo. §. idem Iulianus. ff. de iureiur. quomodocunque etiam ſi leui præſumptione, Guid. Pap. q. 347. Corn. conſ. 18. volum. 3. Dec. conſi. 84. 517. & in c. dilecti. nu. 4. de excep. Crau. conſi. 5. in fi. Rol. conſi. 34. nu. 9. vol. 3. propterea dicitur. per
5 iudicem potius admitti † quã reijci debere. Hoſt. & Innoc. in c. per tuas. de teſtib. Iaſ. in l. 1. col. fi. ff. ſi quis caut. in auth. ad hæc. nu. 3. C. de iudic. Curt. ſen. conſi. 70. col. pen. verſ. primo. Dec. conſi. 161. & 517. Rol. d. conſi. 34. Neuiz. in Sil. nup. lib. 6. num. 47.
6 Quinimo dicitur melius eſſe mille † impertinentia capitula admittere, quã pertinens vnum reijcere. Curt. Sen. dict. cõſ. 70. col. pen. ver. non inſiſtendo. Rol. d. conſi. 34. Maximè ad accelerandam litem. Bart. Bal. Alex. & in d. §. idem Iulianus. quum virtute ipſius clauſulæ, ſaluum ſit ius diſputandi in fine de impertinentia articulorum. Hoſt. Io. Andr. Bal. & Abb. poſt glo. in c. cum contingat. de off. deleg. Caſtr. in d. l. ad probationem. Alex. conſi. 166. num. 6. lib. 6. Menoch. d. conſi. 2. nu. 360.
Quamuis ſi fieri poſſit, melius ſit de illorum im-
7 pertinentia † diſputari, ac cognoſci. d. c. cum contingat. Dec. d. conſi. 162. Pariſ. conſi. 67. nu. 38. vol. 4. Rol. d. conſi. 34. etiam ſtatuto ipſo non obſtante, vt admittantur cum clauſula. Rol. d. conſi. 34. quum euitentur expenſæ in examinibus fieri conſuetæ. Dec. in d. c. dilecti. Neuiz. conſi. 30. Gramm. dec. 45. Craue. conſi. 23. nu. 4.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Poſitiones, datis reſponſionibus, ad articulos probatorios reducuntur infra quinque dies.*
2 *Articuli probatorij tendunt ad probandum teſtibus quæ negata ſunt.*
3 *Poſitiones tendunt ad probandam intentionẽ ponentis per confeſſionem partis.*

B RIdnt] quinquendio poſt reſponſiones datas poſitionibus reducuntur poſitio-
1 nes † ad articulos probatorios. Articuli
2 enim tendunt ad probandum † negata teſtibus. Maran. in prat. in 3. par. tit. de poſit. poſitio-
3 nes † autem ad probandam intentionem confeſſione. c. 1. vbi glo. de confeſſ. cap. 1. de confeſſ. in 6. Reductio ipſa ſi eo die non fiat, & accuſata ſit à parte contumacia excluditur ponens ab vlteriore reductione. Oſaſch. dec. 3.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſiurandi oblationis remedium, an excludat petitio admiſſi ad probandum per omne genus probationis.*
2 *Iuramentum non eſt propriè probatio.*

C PEr ogni ſorte di proua] petitio hæc admiſſionis ad probandum per omne genus probationum excludit remedium oblationis
1 † iuriſiurandi. Bald. in c. fi. col. 9. de iureiur. Iaſ. in repet. l. admonendi. num. 319 ff. de iureiuran. cuius contrarium tamen tenuerunt. Aret. & Dec. in cap. nu. 44. de
& ſecundum apoſtil. ibi rectè ac ita obſeruatur,
2 quum iuramentum † non ſit propriè probatio.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Materia contraria capitulis, ſeu articulis quãdo danda ſit.*
2 *Materia additionalis ad capitula, ſeu articulos quando danda*

danda, & an dicatur noua diſpoſitio.
3 *Articuli additionales fieri nequeunt, niſi in acceſſorijs, niſi poſt litem conteſtatam.*

D Contraria] Infra aliud quinquendium pars tenetur dare materiam cõtrariam † quia
1 danda eſt ante publicationem teſtium. c. c. ſicut ies. de teſtib. & infra alios quinq; dies
2 traditur additionalis † quod primis capitulis additur, noua non dicitur diſpoſitio, ſed eadem cum prima: alioqui ſi reſpectu nouæ perſonæ, ſummæ, vel rei, nõ diceretur additio, ſed noua diſpoſitio. Ang. Imo. Alex. in l. ſcire. ff. de verb. oblig. Nam iſti arti-
3 culi fieri nequeunt, niſi † in acceſſorijs, niſi poſt cõteſtatam litẽ. Bald. & alij in l. edita. C. de eden. Alex. in l. 1. §. idem ſcribit. ff. depoſ. alioqui fieret noua petitio. Barto. & Alex. in l. ius ciuile. ff. de iuſt. & iur. quo caſu ſi admitteretur, dari poſſet noua dilatio. Ang. in l. 1. §. ſi quis ſtipulanti. ff. de verb. oblig. Iaſ. in l. fi. nu. 44. ff. de ferijs.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Materia contraria capitulis additionalibus, quando danda, & an cenſenda ſit, additionalis ad materiam contrariam, capitulis ponentis datam.*
2 *Reus poteſt pluribus & diuerſis exceptionibus, vti, actor autem diuerſis actionibus minime.*

E Materia] Conceditur alia dilatio reo dandi materiam contrariam capitulis addi-
1 tionalibus † actoris: quæ ſicut illa actoris debet eſſe additionalis ad primam, ita etiam hæc rei ad ſuam antecedentem, crederẽ tamen reſpectu rei contrarium, quum poſſit pluri-
2 bus, ac diuerſis exceptionibus † vti. l. nemo. ff. de excep. c. nullus pluribus. de reg. iur. in 6. Dec. & Cagn. in l. nemo ex ijs. ff. de regu. iur. quod actori prohibetur, quoad diuerſas actiones. l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tributor.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Materiam ſiue principalem, ſiue acceſſoriam, tranſactis quatuor terminis litigantes deducere ipſo iure prohibẽtur, ſecus nouam materiam, & hoc caſu danda noua dilatio. numero 2.*
3 *Nouo indigent auxilio, quæ de nouo emergunt.*
4 *Teſtes nouos producere poſt teſtium publicationem ſuper quibus liceat.*
5 *Articuli declaratorij aliorum antecedentium admittendi, capitulata tamen vlterius non repetenda.*

F Excluſe ipſo iure] tranſactis p̃dictis quatuor terminis partes ipſo iure excluduntur ab vlteriore deductione † à quà etiã Decreto antiquo cap. 70. cauebatur. Qđ ego intelligo, quantum ad materiam principalẽ, & acceſſoriam vtriuſque partis: ſecus ſi fuiſſet propoſita noua materia non dependens à prima actione, ſeu exceptione. tunc iudicio meo noua conce-
2 denda eſſet dilatio. † Ang. in l. 1. §. ſi quis ſtipulanti. ff. de verb. obli. Iaſ. in l. fi. nu. 44. ff. de fer. prout & reo ſi actor nouam accumulauerit actionẽ. gl. in l. edita. & ibi clarẽ. Bar. col. 10. verſi. quæro qñ. C. de eden. Iaſ. in l. fi. nu. 45. ff. de fer. quum nouo indigeant au-
3 xilio, † quæ de nouo emergunt. l. ſi ab arbitro. ff. qui ſatiſd. cogan. facit, quia ſi poſt teſtium publicatio-
4 nem licet ei parti teſtes † nouos producere ſuper ea materia cuius prius inſtrui nequiuit. c. ex tenore. de teſtib. Afflict. dec. 33. nu. 4. multo fortius licebit præuenire. Admittentur etiam articuli † declaratorij aliorum antecedentium. Fely. in c. qualiter, & quãdo. num. 24. de accuſ. Sed quoad capitulata vlterius non ſunt repetenda. Bal. & Saly. in l. fi. §. 1. C. de appell. Exc. Oſaſch. dec. 14. nu. 8.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Articulis deductis terminus ad probandum aſſignandus, iſque peremptorius, & vtrique parti ad probandum communis, & quantum temporis eſſe debeat. nu. 2.*
3 *Dilationes plures dari poſſunt in conſiſtorio Principis.*
4 *Teſtium iuratorum in termino, examinatio non excluditur poſt terminum, ſi per producentem non ſtetit.*
5 *Teſtium depoſitionis dies non, ſed iuramenti delati in actis ſcribenda.*
6 *Teſtium ad examinationem intra tempora debita ſi iudex procedere noluerit, vel probationes admittere, aut velit reijciendas admittere, appellare licet.*

G In termino] deductis articulis aſſignatur
1 de iure terminus † ad probandũ. Butr. in c. vltra tertiam. de teſtib. Bal. in l. 1. nu. 3. ff. de fer. Alex. conſ. 65. vol. 1. qui etiam peremptorius eſt l. oratione. & l. fi. ff. de fer. vbi Bald. & Iaſ. intra quem terminum vtraque pars, ſi velit, poteſt probare. quum vnus & idem terminus poſſit ad plures actus aſſignari, ſi eodem termino expediri poſſint. Bar. in l. 2. ff. de re iud. Dec. in c. 1. nu. 34. de iudic.
Terminus iſte erat. 21. dierũ: ſed hodie eſt vnius
2 menſis † nullis detractis diebus feriatis. & in Princi-
3 pis conſiſtorio plures † dari poſſunt dilationes. l. in offerendis. vbi Bar. C. de appell. Andr. Gayl. obſeru. 91. intra quem terminũ ſi pars produxit teſtes, qui iurauerint, & tantum temporis, ſuperſit, vt examinari poſſint, nec per ipſam ſtetit quin examinarentur, ſed per iudicem, vel per teſtes ipſos. tunc termino ipſo etiam examinãdi decurſo, nec excluditur
4 huiuſmodi teſtium † examinatio. Bar & dd. in l. dãni. §. Sabini. ff. de dam. infec. Bar. & Bal. in l. ſi quando in fi. ff. de bon. poſ. ex teſt. mil. Roman. conſ. 444. Capic. deciſ. 90. Dec. in c. licet cauſam. nu. 138. de teſtibus. vnde deriuat practica, vt non ſcribatur dies
5 † depoſitionis teſtium, ſed dies iuramenti. Bart. in l. ſi quando. C. de teſtib. Aufrer. ad deciſ. Capel. Tolo.
6 deciſ. 116. Quod ſi † iudex intra debita tempora teſtes noluerit examinare, vel probationes admittere aut reijciendas admittere, quum huiuſmodi grauamen in diffinitiua reparari non poſſit, ab ipſo licet appellare. Bal. in l. poſt ſententiam. col. 2. verſic. pone ergo. C. de ſent. & interl. omn. iud. Oſaſc. deci. 25. ſub num. 14. Ioſeph. Ludou. deci. 38. Natt. conſi. 172. lib. 1.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Terminus ad probandum ac probatum habendum excludit probationes inſtrumentarias, ſecus de iure communi. numero 2.*

H O Sia per inſtromenti] terminus ad probā-
dum, ac probatum habendum excludē-
1 ret probationem, † quæ inſtrumentis fie
ret. Dec. in c. 1. nu. 142. de iudi. quæ com-
2 muni iure, † etſi liceat illa producere vſque ad con
cluſionem in cauſa. c. cum dilectus. de fid. inſtru. &
ibi. Abb. & Fely. hic tamen aliter diſponitur.

Glo. IX.

SVMMARIVM.

1 *Terminus ad probandum, poteſt Iudex coarctare ſecundum qualitatem cauſæ, & reo petenti tempus non currere declarare dum actor ſuos teſtes examinari facit: & an negligentia actuarij ſit legitima cauſa alium obtinendi dilationem. nu. 2. & an ſtandum aſſertioni ipſius ſe fuiſſe impeditum. num. 3.*

4 *Actuarius negligens, & moroſus in ſcribendis actis quomodo mulctandus.*

5 *Impeditus facto tertij qualiter ſuccurſum ſit.*

6 *Actuarij officium in quo verſetur, & an alium ſibi ſubſtituere poſſit.*

I A Bbreuiare] terminum prædictum poteſt
1 Iudex † ſecundum cauſæ qualitatem ab-
breuiare, ſeu coarctare: etſi reus vno &
eodem tempore nolit ſuos examinari te
ſtes, declarabitur illi tempus non currere. Nec ad
obtinendam aliam dilationem videtur eſſe cauſa
2 legitima negligentia † Actuarij, quæ facilè tolli po
tuit adeundo iudici. Roma. in l. 2. ff. de re iud. Alex.
conſi. 72. vſ prima conſideratione. col. pen. lib. 3. &
in terminis ſecretarij cauſæ. Purp. in l. 2. nu. 71. C. de
eden. tex. in l. fin. §. illud in verbo ſummopere. C. de
temp. appel. Fran. Curt. conſi. 24. in ſecundo dubio.
Dec. conſi. 677. ſed an ſtandum ſit aſſertioni ipſius
3 ſe fuiſſe impeditum. † Alex. conſ. 34. lib. 4. iſte igitur
actuarius, qui erit negligens, & moroſus mulctabi-
4 tur, † vt hic. Imo fortè non erit iuſta cauſa obtinen
di aliam dilationem, quæ non conceditur impedi-
5 to † facto tertij, cōtra quem daretur actio ad inter-
eſſe. Iaſ. in l. fi. ſub nu. 48. ff. de ferijs, & ſi ſoluendo nō
eſt, ſuccurritur ope reſtitutionis in integrum. Bal. in
c. ex ratione de appel. niſi dicamus non competere
actionem ad intereſſe contra actuarium qui dolo
careat, ſed alijs occupationibus detentus acta expe
dire non valuit. Caſtr. conſi. 136. col. fin. lib. 2. Nam
propter ſcripturarum, vel negociorum multitudi-
nem excuſatur notarius. auth. de tabell. circa med.
verſi. ſed nec quartus. Barba. in rub. de fid. inſtrum.
Purpu. in l. 2. num. 32. C. de eden. Dec. in c. quoniam
contra. nu. 40. de probat. vbi etiam declarat in quo
6 verſetur officium actuarij, † & an alium loco eius
poſſit ſubrogare.

Glo. X.

SVMMARIVM.

1 *Poſitionum. ſeu articulorum materia ſi aliqua in ſcriptura fidem faciente contineatur, ſeu illam neceſſario requirat, qualiter procedendum.*

2 *Probatio vera eſt, quæ inſtrumentis, vel teſtibus fit, facilior tamen quæ inſtrumentis. nu. 3.*

4 *Scriptura ad probationem, quibus caſibus & actibus requiratur.*

5 *Scriptura ad probationem facientes, ſi non inueniātur, probato amiſſionis caſu, contenta teſtibus probari poterunt.*
Et qui teſtes ad id probandum idonei. nu. 6.

Et quid deducens, & probare ea huiuſmodi volens præſtare debeat nu. 7.

8 *Calumniator eſt qui proponit articulos quos non probet, & qua pœna mulctandus.*

k P Reſentando ſi Poſitioni] ſi præſententur po
ſitiones, aut articuli, in quibus fiat expreſſa
mentio deducta ad probandum per teſtes
cōtincti aliquo inſtrumento, aut alia ſcrip
tura authentica fidem faciente in iudicio, aut de-
ducatur res talis, quæ ſui natura, diſpoſitione legis
communis, aut ordinum, neceſſario ſcripturam re
1 quirat, non admittentur † articuli, niſi primum præ
ſentans iurauerit, non habere alium modum pro-
2 bandi res ipſas. Probatio † ea verè eſt, quæ inſtru-
mentis, vel teſtibus fit. cap. forus. §. cauſa. de verbo.
ſignifica. Bald. in capit. 1. §. ſacramentum. colum. 1.
verſic. non autem. tit. de conſuet. rect. feud. Dec. in
rubr. de proba. num. 144. faciliorque eſt probatio,
3 † quæ inſtrumentis fit. Rot. deciſ. 6. tit. de probat. in
nou. Dec. in c. licet cauſam. nu. 142. de prob.
Caſus verò ad probationem ipſarum ſcripturā
4 † requirentes, enumerat. glo. in capit. 1. de conſue.
in 6. enumerat in quam caſus. 34. Abb. Imol. & Bar-
ba. in capit. 2. de probat. Felyn. in rubr. de conſtitu.
& inter cætera acta iudicij, ſententia, libellus, ap-
pellatio. Guid. Pap. quæſtio. 528. Bald. in l. fin. vbi pul
chrè. C. de re iudic. l. à conſulibus. C. de appella. cap.
quoniam contra falſan. de prob. l. ſtatutis. C. de ſen-
ten. ex peric. recit. l. eos. §. fin. C. de appel.
Scripturæ tamen ſi non inueniantur, probato ca
5 ſu amiſſionis, tunc teſtib. † probari poſſunt conten
ta in eis. Barto. in l. ne in arbitris. vbi Bald. C. de ar-
bitr. & in l. emancipatione. C. de fid. inſtrum. Ange.
in l. ſi prætor. §. Marcellus. in fin. C. de iudic. Dec. in
cap. quoniam contra. num. 237. de proba. ad proba
6 tionem cuius rei, requiruntur teſtes † periti, ſcilicet
aduocati, vel notarij. Bar. in l. ſi quis in aliquo. C. de
eden. Dec. in d. cap. quoniam contra. nu. 238.
Hoc etiam caſu debet ſe ſubmittere deducens,
7 & capitulans † ad pœnam iudicis arbitrio, ſi repe-
riatur eas deductiones feciſſe calumnioſè, ad vexā
dum, ſuum aduerſarium. Malicijs hominu eſt ob-
uiandum. l. in fundo. ff. de rei vend. & calumniator
8 † is cenſetur proponens articulos, quos non proba-
uit. glo. & Bart. in l. athletas. §. calumniator. ff. de ijs,
qui no. infam. calumniator autem mulctandus eſt
iudicis officio, vt per Bar. ibi.

Glo. XI.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus deducens articulos impertinentes, qua pœna, & quando mulctandus, & quid ſi culpa ſui, cauſa retardetur. num. 7.*

2 *Impertinentes articuli, qui ſint, & qui pertinentes & numero 5.*

3 *Superflui articuli, qui.*

4 *Superfluitas odioſa.*

6 *Articulus pro impertinentibus ſtatutum pœnam imponens an ad alia extendendum.*

7 *Medici, Chyrurgi, & Aduocati ſi cauſam, vel morbū culpa ſua protelauerint, quomodo puniendi.*

L L 'Auocato] Aduocatus † deducēs articu
1 los impertinentes condemnabitur ad
aureum vnum pro ſingulo articulo im-
pertinenti. Niſi aliqua ſub ſit iuſta cauſa
excuſabilis, quæ iudicis arbitrio remittit. ſupra titu
lo de poſitionibus, dixi qui ſint articuli impertinen-
tes. &

tes,& in dubio,vt dixi in principio huius tituli; per-
tinentia capitula eſſe præſumuntur. Impertinentes
2 † articuli illi ſunt, quorum probatio nihil releuat:l.
ad probationem.2.C.de prob.l.ſi quis libertatem.§.
fi.ff.de petit. hæred.l.qui iuraſſe. §.pen. ff.de iureiur.
3 ſuperflua † capitula ſi pluries ſint repetita. Ioan.de
Ferr. in ſua pract. in forma excip. cõtra poſitiones.
4 §.ſuperfluæ: quum ſuperfluitas † odioſa ſit. l.fin.C.
de precib.imp. offer. l.ampliorem. §.in refutatorijs.
C.de appel.l.ſi is à quo.§.fi.ff.vt in poſſ. leg.l.non co-
gendum.§.Sabinus.ff.de procur.
5 Pertinens † itaque eſt ille articulus, qui facit ad
fundandam cauſam,impertinens qui cauſam non
fundat,nec illam coadiuuat.Bald.in l.2.§.quod ob-
ſeruari.C.de iuram.calum.nu.14.vnde quum ſtatu
ta ſint ſtricti iuris,l.3.§.hæc verba. ff.de nego.geſt.&
odia non ſint extendenda, ſed reſtringẽda,c.odia.
de reg.iur.in 6.l.cum quidam.ff.de lib. & poſthu.di-
cerem ſtatutum hoc pœnale continendum in ter-
6 minis articulorum † impertinentium,& non extẽ-
dendum ad alia. Nec locum habeat, vbi illius ver-
ba non conueniunt.l.4.§. prætor ait. vbi Barto.ff.de
dam.infe. diuerſaque nomina diuerſos pariunt effe-
ctus.l.ſi idem.C.de codicil.
7 Cæterum punitur aduocatus, † ſi plus debito cul
pa ſui cauſæ diffinitio retardetur. l. properandum.
§.illo.C.de iudic.Sicut etiam Chyrurgus. vel medi
cus protelantes morbum priuantur ſalario, glo. &
dd.in l.maritus.ff.locati,& eadem ſentẽtia ſine alio
proceſſu poteſt mulctari.d.l.1.ff.ad Turpil.l.1.C.de ca
lumn.Bar. in l. athletas.§. calumniator. ff. de iis qui
not.infam.in ſpecie Bart. in l.2.ff. ſi quis in ius voc.
non ier.Iaſ.in l.1.nu.28.ff. ſi quis iuſd. non obtemp.

Glo. XII.

S V M M A R I V M.

1 ***Dilatio ad examinandum teſtes in longinquis, in iudicis ar-
bitrio eſt,ſi longior calumnioſe petatur mulctabit petentẽ,
& abſentiam teſtium allegantem.nu.3 & quæ obſeruan-
da ad purgandam calumniæ ſuſpicionem.nu.4.***
2 ***Teſtes examinandi cauſa ſi à longinquis euocandi, & addu
cendi ſint deponenda pecunia pro expenſis.***

MOntane] Si proponatur teſtes examinã-
dos morari,vel abeſſe in lõginquis par-
tibus,poterit longior concedi dilatio, ſi
1 iudici † videatur eam non calumnioſe
peti.§.& quoniam.in authen.de teſtib.cap.conſtitu
tus de fideiuſſorib.Quòd ſi teſtes ſint adducendi,de
2 ponendũ eſt pro † expenſis.d.§.& quoniam.d.§.cõ-
ſtitutus. §.fi. Suſpicante autem iudice eam dilatio-
nem peti,ac teſtium abſentiam allegari calumnio
3 ſè animo protrahendi litem, poſſet illi mulctã † in-
dicere, ſi appareret inde non habuiſſe teſtes ad pro
bandum. Anch. & Imo.in d.c.conſtitutus.Alex. &
Iaſ.in l.1.nu.27.ff.ſi quis iuſd. non obtemp. vnde ad
4 amouendam,ac purgandam † ſuſpicionem decre
tum mandat obſeruari hic nonnulla. Primo quod
petens dilationem locum exprimat. Secundo no-
mina teſtium,vel ſcripturarum ſpeciem. Tertio iu-
ramẽtum malitiæ,& calumniæ. Quarto ſubmiſſio
ad ſoluendum vnam pœnam iudicis arbitrio, ſi cõ-
trarium inueniatur, ac ſimul non probauerit, ſal-
tem ſemiplenè illis teſtibus, aut ſcripturis allegatis,
ac ad ſoluendum parti aduerſæ omnia damna, ex-
pẽſas, ac intereſſe, præſtita pro iis cautione idonea,
niſi eſſet perſona miſerabilis, cui ſubuenit per cau-
tionem iuratoriam. Iaſ.in l.1.ff.qui ſatiſd.cog.Quin
to,ꝙ ea petitio fiat triduo poſt aſſignationẽ ad pro-
bandum,niſi interim abiiſſent.

Glo. XIII.

S V M M A R I V M.

1 ***Dilatione longiore ob abſentiam teſtium pendente, quando,
& quomodo procedi poſſit ad ſententiam.***

TRe meſi] ſi dilatio † ob abſentiam menſium
1 trium ſpatium excedat, vel alias qualitas
cauſæ breuem expeditionem expoſceret,
probata actoris intentione, licebit ad ſen-
tentiam, ac illius executionem media cautione
procedere, ſi huiuſmodi ſit, quæ appellatione non
ſuſpendatur, ſaluo iure probationum in partibus
ipſis longinquis exiſtentiũ. Abb.in c.in noſtra. col.
1.verſi.hic recipiebatur.de ſepul. Fel.in c.quo ad cõ
ſultationem. ſub nu.1.ver. & adde. de re iudic. Exc.
Oſaſch. dec. 146. in fine vbi eſt mirum non feciſſe
illius decreti aliquam mentionem.

Glo. XIIII.

S V M M A R I V M.

1 ***Dilatio noua impedito,& qui ſcripturas ad ſuam cauſam fa
cientes conſequi non potuit, quando & quibus concurren-
tibus largienda.***
2 ***Dilatio omnis ad probandum peremptoria eſt, etiam ſi non
dicatur.***
3 ***Dilatione in prima diligentiam quem adhibuiſſe ad proban
dum & ad alia requiſita, quomodo probabitur.***
4 ***Teſtium contumacia non debet eſſe nocumento producenti.***
5 ***Impedimenti ſola allegatio cum iuramento an ſufficiat ad
excuſandum eũ qui in dilatione quod debuit non præſtitit.***
6 ***Scripturas de nouo inueniſſe, aut earum notitiam habuiſſe
poſt curſum dilationis quando quis cum iuramento ad pro
bandum admittatur.***

OE proue] In tempore dilationis,ſi altera
partium alleget cõſequi nõquiuiſſe ſcri
pturas aliquas neceſſarias, eo caſu, ſi
oſtenderit ſe aliquo impedimento de-
tentam per ſemiplenam probationem
ſimul cum iuramento, iudici permittetur aliam di
1 lationem † largiri, & non vltra citra partium con-
ſenſum. Ad conceſſionem cuius requiritur. Primo
illam peti alia nondum finita, quæ ſi concedatur
dicitur potius prorogatio,quam noua dilatio.l. ſed
ſi manente.ff.de proc.Secundo requiritur ſemiple-
na probatio, ac iuramentum ad probationem im-
pedimenti, & meritò : quia petens ſecundam dila-
tionem probare debet ſe vſum diligẽtia in prima.
Capic.dec.90.Rebuff.in conſti. Reg.tit.de dilat.art.
2 1.2.glo.1.car.353.quum omnis dilatio † ad proban-
dum peremptoria ſit, etiam ſi non dicatur. l.fin.vbi
Iacob.& Iaſ.ff.de fer.Bart.l.prima.C.de dilat.& in l.
ceſſante.C.quom.& quand.iud. Capic. deciſ.81.&
3 90.Diligentia † oſtenditur probato non ſtetiſſe per
eum. Boer.q.294. ideſt ſi ex proceſſu inſpiciatur te-
ſtes omnes citatos, ac auditos fortè vno, vel duo-
bus exceptis, qui valetudine affecti comparere no-
luerunt,vel aliter fuerunt contumaces,quum tunc
non ſteterit per producentem,quo caſu teſtium cõ
4 tumacia † non debet eſſe nocumento producenti.
Campeg.in tract.de teſtib. reg.281. argu.l. ſed ſi per
prætorem. §. ait prætor. ff. ex quib.cau. maior.vel ſi
pendente dilatione partes compromiſerint. clem.
quamdiu. de appell. Tertio exigitur expreſſio, ſeu
ſpecificatio impedimenti, quod iuſtum eſſe debet,
& ideo iuſtũ an ſit,neſcitur, ſi non exprimatur. de
5 iure tamen ſufficeret † ſola allegatio cum iuramẽ-
to ex not.a Iaſ.in l.fi.nu.48.ff.de fer.

Tranſactis ipſis duabus dilationibus pars eſt excluſa ab vlteriore probatione, ſaluo, quod ſaltem cũ iuramento, ac alio ſimul veriſimili indicio pro-
6 baret de nouo † inueniſſe ſcripturas, aut habuiſſe notitiam earum poſt curſum dilationis. Iuramentum vero per ſe non ſufficit, ſi coniectura aliqua ſit contra iurantem Bal. in l. inter omnes. §. rectè. ff. de furt. Marſi. conſi. 7. & conſi. 9. nu. 36. de hac particula textus huius conſtitutionis videatur. Menoch. de arbitr. caſu 241. nu. 5.

DEL TEMPO, A CHE SI hanno da dar gli interrogatori, & da far le monitioni.

Siano obligate le parti al terzo giorno, [b] *del termine ſtatuito per far le proue, di dar loro interrogatori* [c] *al Giudice, ò al Comiſſario, che ha da eſaminare i teſtimoni, & di far notificar alla parte ſua contraria il tempo, & il luogo, doue ſi hanno da eſaminare i teſtimoni, & ſi ha da dar il giuramento,* [d] *& paſſato il detto tempo ſiano eſcluſe di poter piu dar i detti interrogatori.*

DE TEMPORE QVO TRADI debent interrogatoria, & tradi monitiones.

Titulus. XVIII.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Articulis ad probandum admiſſis monitio parti facienda ad videndum deferri iuramentum teſtibus. & dandum interrogatoria ſuper quibus intendit teſtes interrogari.*
2 *Teſtis non iurati teſtimonium non valet.*
3 *Teſtes cauſam ſcientiæ reddere, niſi interrogati fuerint non tenentur.*

A
1 ADmiſſis articulis ad probandum, monenda † eſt pars ad diem, locum, & horam certam viſura deferri iuramenta teſtibus, exhibituraque interrogatoria ſuper quibus intendit teſtes interrogari: quia teſtificatio
2 non iurata † non valet. l. iuriſiurandi C. de teſtib. timoreque periurij verentur teſtes falſum exprome-
3 re. c. de teſtib. de teſtib. & non interrogati † non tenentur cauſam ſcientiæ reddere. l. ſola. C. de teſtib. c. cum cauſam. vbi plenè dd. extra eo. Quod cũ fiat poſt admiſſionem capitulorũ, ac initiũ examinis, ſubijcitur hic merito titulus de interrogatorijs.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Interrogatoria infra triduum poſt admiſſionem capitulorũ danda, alias commiſſarius ex officio teſtes interrogabit, ſed vſu receptum, vt præcedat monitio.*

B
1 TErzo giorno] triduo poſt admiſſionem articulorum, pars ſi vult, dabit interrogatoria, † quia ſi nolit, commiſſarius ex officio debet teſtes interrogare. Caſt. & Alex. in l. vn. §. is videtur. ff. ſi quis iuſd. non obtemp. Sed non ſeruatur, vt exhibeantur interrogatoria ante monitionem.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Interrogatoriorum plures ſpecies, & quæ remiſſiuè.*
Vnde, ad quid, & quo inſtante formentur. nu 2.
3 *Teſti ſine ratione deponenti, vel malam rationem aſſignanti non creditur.*
4 *Interrogatoria inutilia reſecanda, & a quo, & an illa excedere commiſſarius poſſit, & quid ſi prætermiſerit interrogatoria facere. nu. 5.*
6 *Interrogatoria fieri omiſſa ſi fuerint, an valeat depoſitio teſtium, & an teſtes repetendi, & cuius ſumptibus.*
7 *Interrogatoriorum reſecatio in quo conſiſtat, & exemplis declaratur, & quid captioſum nu. 10.*
8 *Teſtis teſtificari non debet ſuper articulis non deductis ſuper quibus non iurauit.*
9 *Teſtis ſcientia longe diſtat a credulitate.*
11 *Interrogatoriorum forma quæ, & ſuper quibus facienda.*
12 *Interrogatoria qualiter inſcribi & formari, ac ſuper quibus debeant exemplicatur.*
13 *Interrogatoria formanda ſuper mutuo, item ſuper poſſeſſione. num. 14.*
15 *Interrogatoria ſuper generalibus quæ.*

C
1 INterrogatori] Interrogatorium † plures ſunt ſpecies ad hoc propoſitum, ſubſtantiales, cohærentiales, ad cautelam, & inutiles. Bald. in l. teſtium. col. 4. verſi. venio ad tertium. C. de teſtib. quas omnes declarat Natta conſi. 96. nu. 4. forman-
2 tur † ſuper materia articulata ad elucidandam veritatem parte illa inſtante cõtra quam examen fieri debet. Spec. in tit. de teſte. §. iam de interrogatorijs. Rim. ſen. conſi. 509. Cephal. cõſi. 428. nu. 45. quſi
3 non credatur teſti † ſine ratione deponẽti. Dec. in c. ſi quando. de reſcr. vel ſi malam rationẽ aſſignet. Bal. in l. ſi non ſpeciali. in fi. C. de teſtam. Dec. in c. 1. col. 3. de appell. Alex. conſi. 80. lib. 4. Rui. conſi. 17. lib. 2. Menoch. de arbit. q. 26.

Antequam exhibeantur commiſſario ſeu delegato ſunt reſecanda per vnum ex Senatoribus, ſi cauſa ſit in Senatu, per præfectum, ſi coram eo ſit, ſi coram alio iudice iuriſperito, per ipſummet, ſi coram alio non iuriſperito, poterunt reſecari per præfectum, cui iuriſdictioni ſubijcitur, vel ab vno ex dominis Senatoribus. Si vero ipſemet iudex iuriſperitus examinet, poterit ipſemet reſecare, quum
4 inutilia interrogatoria † reſecanda ſint gl. in c. præſenti in m. §. teſtes. de teſtib. in 6. Licebit tamen delegato, ſeu Cõmiſſario illa excedere, ſi ſibi videatur. Alex. & Purp. in l. qui iuriſdictio data. ff. de iuriſdi. om. iudi. Fel. in c. licet cauſam. in 5. notab. de proba. Si vero interrogatoria reſecata, vel limitata teſtib.
5 facere † prætermiſerit, obligatur ad omne partis intereſſe. Bal. in l. geſta. C. de re iudi. Rim. & Purp. in d. l. qui iuriſdictio data. nu. 62. Alex. in l. 4. §. hoc aurẽ. col. 5. ff. de dam. infe. Poteruntque eo caſu teſtes, eorum publicatione non obſtante, repeti, ac interrogari. cap. per tuas. de teſtibus. Iacobi. in l. produci. ff. de teſtib. ſumptibus ſcilicet commiſſarij, qui illos interrogare prætermiſit. Rebuf. in conſtitu. Reg. titu. de inquiſi. glo. 1. articu. 15. cart. 336. valida
6 † tamen remanente depoſitione ipſorum non obſtante

ſtante interrogatoriorum ommiſſione. Alexan.
conſi. 172.nu.9.vol.2. Iaſ.in l. ſi quis ex argentarijs.
§.prætor ait.ff.de eden.Dec.in cap.licet cauſam.no.
8.de probatio.Sed vt iam dixi, repetuntur expenſis
partis ſi eius culpa,& non Commiſſarij id proceſſe
rit.Pur.deci.317.lib.2.
7 Reſecatio in eo præcipuè conſiſtit, † vt non ad-
mittantur concernentia materiam capitulatam,
verbi gratia ſi articulus contineat me dediſſe mu-
tuo aureos centum & interrogaretur teſtis ſuper
reſtitutione, eſſet interrogatorium inadmiſſibile:
quum is ad inſtantiam cuius examinatur deduxe-
rit de mutuo non de ſolutione,& teſtis non debeat
8 teſtificari † ſuper articulis non deductis ſuper qui-
bus non iurauit.l. fi.& ibi gl. C.qui legitimi. perſon.
hab.ſtant.in iudic.Bar.& alij in l.1.ff.ſi cer. pet.in l.ſi
duo.§.idem Iulianus.ff.de iurei.c.de teſtib.de teſtib.
Nat.cõſi.96.nu.7. Item ſi interrogatorium eſſet ca-
ptioſum, vt puta ſi teſtis prius depoſuerit ſe ſcire,
ac inde interrogaretur an vera crederet, quæ depo
9 ſuit: quũ longè diſtet ſcientia † à credulitate teſtis.
c.cum olim.de re iud. But.Abb.& Anan.in c. inqui
ſitionis.§.fi. de accuſ. Item ſi depoſuiſſet de mutuo,
vel poſſeſſione, & interrogaret quid eſſet mutuũ,
vel poſſeſſio.Soc.Dec.& Cagn in d.l.1.ff.ſi cert.pet.
10 ſi ſit captioſum † ideſt an poſſet aliter eſſe, quam
capitulatum. in qua tamen ſpecie interrogatorij
aliter cenſuit Senatus.Clariſſ.Dom.Preſes Theſau.
Dec. 261.
11 Formam † autem interrogatoriorũ docet. Spe.
tit.de teſtib.§.item de interrogatorijs. ſcilicet ſuper
circumſtantijs negocij.c.præſentium.§.teſtes.c. per
tuas.de teſtibus.an poſſet res aliter ſe habere.c. præ-
ſentia.de teſtib.de loco,tempore, perſonis,ac cauſa
ſcientiæ,viſu,auditu.c. cum cauſam. de teſtibus. &
12 hoc, aut alio ſimili modo inſcribi † Interrogato-
ria, quæ fiunt teſtibus examinandis Titio inſtante
in cauſa contra Sempronium inſtituta, ac penden
te, ſuper contentis in articulis ipſius Titij, ſuper ijs,
quæ teſtes ſe ſcire dixerint. Primò quomodo qua-
13 literque ſciuerint, ac ſciant Titium mutuo† dediſ-
ſe. Sempronio ſummam pecuniarum, de qua de-
poſuit, quibus præſentibus mutuo dederit, in quo
loco, ac loco loci, quibus anno, menſe, ac die, & in
qua pecuniarum ſpecie. Secundo ſi de aliqua poſ-
14 ſeſſione † agatur, quomodo, & qualiter ſciuerint,
& ſciant, Titium poſſediſſe prædium in articulis
nominatum, quos, & quot actus poſſeſſorios in eo
fieri viderint, quibus temporibus, ac quibus præſen
tibus, & ita de ſingulis. Tertio fiunt inde alia inter-
15 rogatoria, dicta, ſuper generalibus † de ſtatu perſo
næ ipſius teſtis.l.3.ff. de teſtibus. ſcilicet cuius ætatis
ſit, an ſit affinis, cõpater, magnus amicus, debitor,
vel creditor partis quæ illum produxit in teſtem, di
ues, vel pauper, ac quam partem mallet victoriam
obtinere.cap.licet cauſam.de proba. vel an amore,
timore, vel commodo proprio teſtatus ſit. c. quo-
ties.de teſtib.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

*1 Teſtis iurare debet antequam deponat non poſt. & an iura-
mentum remitti poſſit.nu. 2.*
*3 Teſtes ad videndũ iurare monitio parti facienda, & ſi omit
tatur atteſtationes ſunt nullæ, & an procuratori monitio
fieri poſſit.nu.4.& qualiter facienda monitio ſit.nu. 5.
Et quid ſi primo die aſſignato monitio circunducta ſit.nu.6.*
*7 Teſtes iuraſſe intra dilationem probatoriam, an ſufficiat, &
quando.& declaratus.Guid.Papa.*

D
1 DAr il giuramento] Teſtis antequam † ag-
grediatur depoſitionem ſuã tenetur iu-
rare alioquin ſi iuramentum ſequeretur
depoſitio nulla eſſet. Spec. in tit. de teſte
§.ſequitur.Guid.Papæ.q.125.Fely.in c.ſi æternitatis.
de teſtib.Sali.in l.generaliter.§.iſſdẽ. C.de reb.cred.
etiam ſi tractaret de crimine læſæ maieſtatis.Otal.
deci.79.nu.19. Niſi partium conſenſu, iuramẽtum
2 remitteretur, † vt aliquando fieri ſolet teſtibus Illu
ſtribus, vel conſtitutis in dignitate. c. tuis. & ibi glo.
de teſtib. glo.in l.1. ff.de fer. Caſtr.in l. iuriſiurandi.
C.de teſtib. quum itaque iuramẽtum neceſſarium
ſit, ac depoſitionem præcedere debeat, monenda
3 † eſt alia pars viſura iurare teſtes. l. ſi quando. C.de
teſtibus, aliàs neglecta monitione, vel citatione at-
teſtationes fiunt nullæ cap.2.de teſtib.c.carthæ.3.q.
11. imo nec quidem indicium facerent. Abb.in d.
c.2.vna tamen ad eam rem citatio ſufficit.l.conſen
taneum.C.quom. & quan.iud.
Monitionem hic textus tradit fieri debere parti,
4 & fieri magis deberet procuratori, † qui litis conte-
ſtatione effectus fuit dominus litis.l.furioſo.ff.de re
iudi.Bart.in l. ſi quando.C.de teſtib. ac ita obſerua-
tur, ſed quantum ad textum, loquitur de parte, ap-
pellatione cuius non venit procurator. Dec in cap,
ex ratione.ſub num.9.Felyn.ſub num.8. de appella.
quum pars melius noſcere poſſit defectus teſtium,
quam procurator. Boer.quæſt.285.Rebuf.in conſt.
reg.tit.de inqui. & cõmiſſ.art.14. gl.1.nu.5.car.383.
5 Citatio, ſeu monitio † iſta fit tali die, loco, hora,
ac ſingulis alijs diebus,& ſufficit, niſi interueniat in
terruptio. Maſue.in tract.de prob. verſi.item Com-
miſſarij dati. Rebuf.loco prox.allegato.num.3.& ſi
alia die iurarent, non valeret examen. Fely.in c.in
nomine domini.nu.37.de teſtibus. vnde ego credo
monitionem effici nullam, ſi primo die aſſignato
6 † circunducatur, licet contineret clauſulam,& ſin-
gulis alijs diebus, locis & horis, vſque ad finem exa
minis: quia etſi Gui. Pap.quæſtio.125. dixerit ſuffi-
cere ex practica illius curiæ, ſi teſtes iurent intra di-
lationem probatoriam: tamen id intelligendum
7 eſt † parte præſente. Confirmatur ex alia Dec. Gui.
Pap.542.vbi ſcribit, quod ſi cadat aſſignatio die fe-
riato, & iuramentum die ſequenti deferatur. ab-
ſente parte ſine alia citatione, id fieri nulliter.

DELLE ESSAMINATIONI.

RItrouandoſi li teſtimoni nel luogo del Tribunale, [a] ò potendogli far venire, vogliamo, che ſiano eſſaminati per li Giudici ſteſſi, c'hanno da giudicare, & eſſendo la cauſa dinanzi al Senato, ſi commetterà l'eſamine ad vn Senatore, ò ad alcun Dottore, ò Notario non ſoſpetto [b] ad ambe le parti, ſecondo che richiederà la qualità, & la grauità della cauſa: però potendo farlo fare a i Prefetti, ò alli Giudici ordinari, faranno la commiſſione à loro per manco ſpeſa, [c] & grauezza delle parti. Ma occorrendo, che eſſi Giudici, ò Prefetti nelle cauſe, che ſi trattano dinanzi al loro Tribunale, non poteſſero per qualche legitimo impedimento vacare à detti eſſamini, ò che li teſtimoni fuſſero abſenti, ne po-

teſsero venire al luogo del Tribunale, in tal caſo daranno la commiſſione ad alcuno non ſoſpetto, come s'è detto di ſopra, & le parti ſaranno obligate il detto terzo giorno di dar ciaſcuna di loro una liſta di coloro, che tengono per ſoſpetti nel luogo, & il Giudice poi ne eleggerà uno non ſoſpetto: & mancando alcuna di eſſe parti di dar i ſoſpetti, il Giudice ne elleggerà uno all'arbitrio ſuo, in cui, egli veriſimilmente poſſa giudicare, non poter cadere cauſa legitima di ſoſpitione.

Nelle cauſe che ſono d'auanti a i Tribunali de Feudatarij,[c] gli eſſamini ſi faranno dal Giudice, che ha da giudicare, & ſi procederà ne la forma in tutto, & per tutto, ſecondo che habbiamo ordinato a Giudici deputati da noi.

Ne vogliamo, che in alcun caſo ſi poſsano dar aggionti,[d] come ſi ſolea far per il paſſato, poiche hauendoſi da far l'eſſamine nel modo, che ſi è ſtabilito di ſopra, non può cader giuſta cagione di ſoſpetto in alcun d'eſſi eſſaminatori, & non interuenendoui aggionti, ſi può veriſimilmente giudicare, che le depoſitioni de' teſtimoni ſtaranno aſſai piu ſecrete. Et auenendo il caſo, che alcuni reuelli,[e] & ſcopra coſa alcuna di eſſo eſſamine; vogliamo, che incorra la pena della cõfiſcatione di tutti i ſuoi beni, & di eſſer bandito da tutti i noſtri ſtati per dieci anni. Ma volendo alcuna delle parti, che l'eſſamine ſi faccia per due Commiſſari vnitamente, ſe gli concederà, pagando la ſpeſa del Commeſſaro, che ſi aggionge, il quale ſi eleggerà dal Giudice, come di ſopra, ne potrà eſſa parte repeter mai eſſa ſpeſa dall'aduerſario.

Et perche importa molto che gl'eſſamini ſiano fatti da perſone prattiche, & eſſercitate,[f] ordiniamo, che tutti gli eſſamini, che ſi faranno, ſiano ſcritti, & riceuuti da vn Secretario, che ſerua ò al Senato, ò ad alcuno Tribunale di Prefettura, ò Podeſtaria, ò da loro Cancellieri, ò ſia Scrittori giurati, li quali Secretarij, & Cancellieri, haueranno eguale autorità d'interrogare teſtimoni, come hanno i Giudici, & Cõmeſſari ſteſſi, che hanno da eſſaminare. Permettiamo però, che i Senatori, & Prefetti poſſano far ſcriuer, & riceuer le depoſitioni de teſtimoni per loro Secretari. Ma ſe la cauſa ſarà dinanzi al Tribunale di alcun feudatario noſtro, i Caſtellani ſcriueranno, & riceueranno l'eſſamine.

Occorrendo, che ſi dichiari vno eſſamine di teſtimoni eſſer nullo, & che tal nullità ſia occorſa per colpa,[g] malitia, ò ignoranza di colui c'ha fatto l'eſſamine; vogliamo, ch'eſſo eſſaminatore ſia condennato in tutte le ſpeſe, danni, & intereſſi della parte, & che inſieme perda il ſalario, ò ſia mercede delle ſue vacationi, & fatiche.

DE EXAMINATIONIBVS.

Titulus. XIX.

RVBRICAE.

SVMMARIVM.

1 *Teſtium examinationem quæ præcedant, & examinatio teſtium à receptione quomodo differt?*

REmiſſis interrogatorijs, ac delato teſtibus iuramento proceditur ad teſtium
1 examinationem † quæ à receptione differt, quum ad eam minor induſtria ſufficiat. Aret. & Dec. in cap. licet cauſam. num. 48. de probat.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes per iudicem cauſæ examinandi, & quid ſi coram Senatu, & an committi poſſit. nu. 9.*
2 *Iudex viam eligere debet, quæ partibus ſit minus oneroſa.*
3 *Sumptus faciendi ſecundum qualitatem rei petitæ.*
4 *Litium diſpendia ſub æquitatis compendio coarctari conuenit.*
5 *Pecunia expendenda ſecundum modum debiti.*
6 *Expenſa moderata litium quæ dicatur.*
7 *Sportulas exigere quando prohibentur iudices.*
8 *L. ad egregias. ff. de iureiur. an procedat in cauſis criminalibus.*
10 *Teſtium extra prouinciam exiſtentium examinatio a quo facienda.*
11 *Teſtium examinationis commiſſio, quibus caſibus non facienda.*
12 *Teſtium ad locum iudicij euocandorum examinationis cauſa expenſa, quæ & a quo deponenda, & nu. 14.*
13 *Teſtibus merces operarum, quas domi percepiſſent, an reſici debeant.*
15 *Teſtium pro examinatione, ſi iudex cauſæ extra ſuam iuriſdictionem ſe transferre velit, quid obſeruabit.*
Et an ſuſpectus allegari ab altera partium poſſit, ſi cũ vna hoſpitetur & manducet. nu. 16.

A NEl luogo del Tribunale] ſi teſtes in loco tribunalis, vbi cauſa agitatur, inueniãtur, vel ſi illhuc poterunt accedere per
1 iudicem cauſæ † ſunt examinandi. & coram Senatu, committetur examen vni ex Senatoribus, aut alicui doctori, vel alicui notario partibus non ſuſpecto, ſecundum quòd qualitas, & grauitas cauſæ requiret. Si tamẽn id fieri poterit per Præfectum, aut iudices ordinarios pro minori partium diſpendio, & grauamine, ipſis Senatus examinationem committet. Nam iudex quantum fieri poteſt, debet eam viam eligere, quæ minus

2 nus eſt oneroſa. † Caſtr. in l.1.ff.ſi quis caut. nec pa
ti inanibus expenſis partes vexari. l.1.ff.de inoff. te-
ſtam. & ideo hic conſideratur qualitas, & grauitas
cauſæ, ne alioqui commiſſione examinis Senato-
ri, aut graui iudici facta, plus expendatur in exa-
mine, quam ſe futurum cauſæ emolumentum. cō
tra l. meditetaneæ. C. de ann. & trib. lib. 10. Quod
potiſſimum euenit ſi extra locum euocentur. §. &
iudicare. in authen. de defenſ. ciuit. etenim ſecun-
3 dum qualitatem rei petitæ ſunt faciēdi † ſumptus.
§ tripli. inſt. de act. l. non ignorat. C. de fruc. & lit.
4 exp. & litium † diſpendia ſub æquitatis compēdio
coarctari. vulgato; c. diſpendia; quum ſecundum
5 modum debiti ſint exponendæ pecuniæ. † l. fin. §.
ſin autem. C. de bon. auth. iudic. poſſid. & illæ mo-
6 deratæ expenſæ † dicantur, quæ decimam partem
litis non excedunt. §. ad excludendas. in auth. de li
tigio. Nimirum ſi de iure communi iudices ſpor-
7 tulas † exigere prohibeantur pro cauſis infra cen-
tum aureos. §. hoc autem. in auth. de iudic. Si igi-
tur teſtes ad locum tribunalis poſſunt accedere,
per ipſum iudicem ſunt examinandi. l. 3. §. diuus.
verſ. nam ipſos interrogare ſoleo. ff. de teſtib. auth.
apud eloquentiſſimum. C. de fid. inſtr. clem. 1. de
off. delega. maxime in cauſis criminalibus, in qui-
bus iudex ipſe examinare debet, & non alteri com
mittere. c. teſtium. in decr. antiq. car. 71. niſi adſit
vtriuſque partis conſenſus. c. fi. §. 1. de off. deleg. gl.
in cle. vn. in verbo, iudices. eod. tit. Nec in ipſis cri
8 minalibus † cauſis procedit diſpoſitio. l. ad egre-
gias. ff. de iureiur. Clar. in pr. cri. q. 26. Carau. ſuper
ritu mag. curiæ. ritu 87. videlicet non concurrente
alio legitimo impedimento ad excuſandum, puta,
honeſtatis, vt in mulieribus, infirmitatis, vel alte-
rius indiſpoſitionis. Clar. & Carau. ibi.

In ciuilibus cauſis quadam ſpeciali ratione cō-
9 miſſio † aliis fieri poteſt. c. ſi quis teſtium. de teſtib.
cap. 2. de iud. in 6. l. ad egregias. ff. de iur. Couar. lib.
var. reſol. c. 13. num. 10. & ſicuti hic in textu dici-
tur, ſi inueniantur in loco iudicii, vel ad ipſum ſe
transferre poſſint, per iudicem examinandos, ita
10 ſi abſint, † nec illhuc accedere valeant, Nam quū
teſtes extra eorum prouinciam ire non teneantur.
l. ſi quis ex ſignatoribus. ff. quemad. teſta. aperia.
Marc. q. 137. Committitur iudici illius loci exami-
natio, vbi teſtes degunt cum literis requiſitoriis,
ſeu ſubſidialibus, ſi non ſubiiciatur iuriſdictioni
committentis, ac ita conſuetudine receptum eſt.
Ioan. And. Butr. & Anch. in c. conſtitutus. de fid.
inſtru. Carau. ſuper rit. mag. cur. 157. Soc. iun. cō-
ſil. 60. num. 7. lib. 2. Bald. in d. auth. apud eloquentiſ
ſimum. Curt. Sen. de teſtib. concl. 29. Alc. conſi.
462. Clar. d. q. 26. Petr. Bened. dec. 74. Gram. deciſ.
71. num. 16. & in ſpecie huius decreti Menoch. de
recup. poſ. rem. 15. num. 347. de quo etiam memi-
nit de arbitr. caſu 202. Pluribus autem caſibus iu-
dex cauſæ has commiſſiones, ſeu delegationes,
11 poterit denegare, † quos Alcia. recenſet dicto
conſilio 462. Primo ſi iuratum non ſit de mali-
tia, & calumnia. l. de die. §. tutor. vbi Bald. Ang.
Caſtr. & Alex. ff. qui ſatiſd. cog. Secundo ſi petens
non fecerit depoſitum pro expenſis neceſſariis. l. n
quando. C. de teſtibus. c. ſtatutum. §. pro ferendo,
de reſcr. in 6. Tertio ſi iudex habeat teſtes ſuſpe-
ctos. glo. in d. c. ſtatutum. §. fin. Imol. in l. cum ab
initio. ff. quemad. teſt. aper. Quarto ſi negligentia
imputari poſſit petenti: quum teſtes adeſſent in lo-
co iudicii, & illos abire ante examinationem præ-
termiſerit. Ang. Caſtr. & Alex. in d. l. de die. Cæte
rum quando ad inſtantiam eius cuius fit examen
ad locum iudicii teſtes venire coguntur, debet ex-
12 penſas † deponere pro omni viatico tam venien-
do, quàm ſtando, & redeundo. d. c. ſtatutum. §. pe-
nul. de reſcr. ac ibi glo. & Anch. in 6. Carau. d. ri-
tu. 87. nulla facta deductione earum, quas domi ſe
ciſſent. glo. & Gem. ibi. Abb. in ca. cum ab omni.
de vita, & hon. cler. & quarum nomine non tantū
veniunt cibariæ, ſed etiam vecturæ equorū. Ioan.
Andr. ad Spec. in tit. de teſtib. §. qualiter in literis.
verſ. quoniam. per tex. in l. idemque. §. idem La-
beo. ff. mand. l. inter fratres. §. ſi quis ex ſociis. ff. pro
ſoc. modo ruſticus, aut plebeus non ſit, qui non ſo
leat vti equo, glo. in d. §. idem Labeo. Bart. in l. 1. §.
ſi pupillus. ff. de tut. & rati. diſtr. & latius per Carau.
13 d. ritu. 87. Imo, & illi debetur merces † operarum
quas domi ex induſtria, & laboribus ſuis percepiſ-
ſet, ac ita iudicauit Exc. Senatus, Oſaſch. deciſio.
46. Dec. conſi. 189. Menoch. de arbi. caſu 310.

Cum itaque ius diſponat examina fieri in loco
iudicii expenſis producentis teſtes, neſcio videre, ſi
examen alibi committatur, & pars requirat teſtes
adduci ad locum iudicii, cur pars hoc requirens te
14 ſtium expenſas † ſoluere debeat, vt quotidie ex
quodam ſtylo fit, de quo teſtatur Purp. conſ. 33. ſub
num. 7. Et quando teſtes non veniunt ad locum tri
bunalis, nec iudex cauſæ committit examen ordi-
15 nario, ſed ipſemet illhuc ſe transfert, obtinebit † li
teras conceſſionis territorii, ſi ſit extra iuriſdictio-
nem ſuam. Marc. quæſt. 137. qui nec etiam illa ra-
tione quod manducet, & hoſpitetur cum parte,
16 quæ illum ducit, poterit ſuſpectus † allegari. Marc.
quæſt. 138.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtium examinationis commiſſio, quādo & cui facienda.*
Et an a iudice cauſa delegatus, recuſari, & mutari, & quando poſſit nu. 2.
Et quando ordinario a iudice appellationis commiſſio fieri poſſit. num 3.

B NOn ſoſpetto] quum teſtes ad locum iu-
dicii, vel iudex ad locum teſtium con-
1 ferre ſe non valeat, fit commiſſio † ali-
cui non ſuſpecto, vel pro minori partiū
diſpendio iudici loci ipſorum teſtium. l. iudices. C.
de fid. inſtr. l. licet. C. de prob. vel conuenient par-
tes in alium non ſuſpectum, quem iudex eliget. c.
quoniam. vbi dd. de probat. qua facta electione
2 † nec recuſari. l. 1. in princ. C. de relat. nec mutari.
Barto. in l. fi. C. quom. & quan. iud. Bart. in l. 1. per
illum text. C. de ſport. l. fina. C. quomodo, & quan-
do iud. Decius in c. quoniam. de probat. Barto. &
alii in l. cum ſententiam. C. de ſent. & interloq.
omn. iud. niſi noua aliqua ſuperueniente cauſa. c.
paſtoralis. de excep. c. vt circa de elect. in 6. & qua
tenus dictum eſt commiſſionem examinis fieri iu-
3 dici ordinario † intelligendum eſt modo ab illo
appellatum non ſit, & tractetur de cauſa ipſa ap-
pellationis, ex qua cauſa ſuſpectus poteſt allegari.
c. propoſuit nobis. de appella. & decreta ſint ſecun
dum ius commune interpretanda. l. 2. C. de noxa-
libus.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Vaſallorum iuribus Princeps derogare non debet, lege tamen generali feuda regulare poteſt.*

C DE Feudatari]idem diſponitur ſeruandũ
in Tribunalib. Feudatariorum, quia etſi
1 Princeps non debeat derogare iuribus
Vaſſallorum. Cur. iun. conſ. 2. Brun. conſ.
47. lege tamen generali poteſt Feuda reducere ad
certam regulam iuſtitiæ. Goz. conſ. 50. nu. 19 Bec.
conſ. 56. nu. 43. maximè vbi modica eſt læſio. Feli.
& alij in c. quæ in eccleſiarum. de conſtit.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Teſtium pro examinatione adiuncti cum cõmiſſario ſublati.*
Et quid hodie obſeruetur. nu. 2.

D AGgionti]ante publicationem iſtarum
Conſtitutionum Commiſſario exami
nanti dabatur adiunctus inter quem,
& commiſſarium examinando ſepiſ-
per oriebantur altercationes, an teſtis
ſic vel aliter dixiſſet, an interrogatorium eſſet per-
tinens, vel non, propter quas protrahebantur exa-
mina varijs interiectis etiam appellationibus, ac
ante publicationem teſtium pandebantur illorũ
dicta, quibus omnibus Princeps obuius, & occur-
1 rens ſubſtulit † hanc procedendi formam, vt par-
tes conueniant de commiſſario non ſuſpecto, alias
Iudex ex officio prouideat, quod parum obſerua-
2 tur, † quum pars vt plurimum ſequatur vltimum
remedium iſtius. §. dando ſecundum commiſſa-
rium ſumptibus ſuis.

Glo. V.

SVMMARIVM.

1 *Atteſtationes partibus non pandenda, nec etiam inter te-
ſtes ipſos.*
Et qua pœna reuelantis. nu 2.
Et clauſa ſunt tranſmittenda Iudici. nu. 3.
*Et quid ſi tranſmitterentur iudici, vel parti remitterentur
aperta. num 4.*
Et qua pœna puniatur pars ipſa aperiens. num 5.
6 *Teſtes partibus præſentibus iurare debent, ipſis tamen ab-
ſentibus examinari.*

E ALcuno riueli] atteſtationes partibus nõ
1 ſunt pandendæ † ante publicationem. l.
nullum. C. de teſtib. Lanfr. in c. quoniã
contra. col. 2. de probat. imo nec inter
ipſos teſtes, ne quod vnus depoſuit alter ſciat. Caſt.
in l. minimè. ff. de legib. vnde ante tempus aperies,
vel pandes teſtificationes periurus fit. Feli. in c. vl-
tra tertium. colum. 1. de teſtib. Bald. in l. fin. C. de
2 eden. ac punitur † vt falſarius non pœna ordina-
ria, ſed arbitraria. cap. cum olim. 2. de off. deleg.
Rom. conſ. 346. Fel. in c. cum venerabilis. nu. 22.
de except. Mart. in rubr. de probat. nu. 188. pœna
autem hic ſtatuitur confiſcationis dimidiæ partis
bonorum, & banni decennalis, adeo quod ſunt
3 tranſmittendæ clauſæ † per commiſſarium iudici
à quo fuit delegatus. l. iudices. C. de fid. inſtr. cap.
cum cauſam. cap. cum clamor. de teſtibus. Bar. in
l. cum ab initio. ff. quemad. teſta. aperia. Bald. in
rub. de iudic. Non vitiarentur tamen ſi eas tranſ-
4 mitteret commiſſarius apertas † per fidelem nun-
tium. Soc. in l. 1. & ibi Purp. nu. 137. ff. de off. aſſeſſ.
Quinimo ſi parti illas apertas remitteret, non cen-
ſeretur excluſa ab vlteriore deductione ſuper eadẽ
materia, etiam ſi præſumeretur didiciſſe teſtifica-
tiones ipſas. Purp. ibi num. 134. ex not. Fel. in cap.
conſtitutus. de teſtib. & notandum eſt hic Princi-
pem non loqui de partib. reuelantibus, ſed de com
5 miſſarijs, ac ſcribis, pars † etenim atteſtationes ape
riens non pœna falſi, ſed arbitraria plectitur. cap.
cum olim. de off. deleg. Rom. conſ. 346. quia, et ſi
6 partibus præſentibus iuramentum teſtibus † defe-
rendum ſit, partibus tamen abſentibus ſunt exami
nandi. c. venerabili. de teſtib. l. nullum. C. eod.

Glo. VI.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes examinare, Actuario mandare poteſt Commiſſarius.*
2 *Teſtes examinaturus, qualis eſſe debeat.*
3 *Teſtibus pro examinand. an iudex ſibi poſſit notarium eli-
gere, vel ſecretarijs curiæ id munus relinquere, & quid
obſeruetur.*
*Et an ipſius proprium ſecretarium ad recipiendum atteſta
tiones eligere poſſit num. 4.*
*Et quid in iudice ordinario Taurinenſi ad examinandum
delegato. num. 5.*

F EſSercitate] aliud eſt atteſtationum rece-
ptio, aliud teſtium examinatio, hic
mandatur receptionem committendã
ſecretarijs, vel ſcribis practicis exercita-
tis, quibus poteſtas ſit examinandi, ac interrogan-
di, ac interrogandi. Sicut Commiſſario. Quinimo
commiſſarius poſſet per ſe, iuſto aliquo impedimẽ
1 to detentus, actuario † examen cauſæ mandare.
Bald. in l. hac conſultiſſima. §. fin. C. qui teſta. fac.
poſſ. Ang. in l. iudices. C. de fid. Inſtr. Felin. in cap.
cum cauſam num. 30. de teſtib. de qua re, ac pa-
triæ ſtylo plura congeſſit Maſuer. in pract. Ioan.
de Ferr. in forma iuramenti teſtium. §. & falſitate.
verſ. quæſtione.

Cæterum quum diligenter examinare tenean-
2 tur. cap. cum cauſam. de teſtib. ſufficientes, † ac
periti eſſe debent. Bal. ibi nu. 25. & ſufficientes ſunt,
qui explere norunt, quæ officio ſibi commiſſo in-
cumbunt. Abb. & Dec. in cap. cum in cunctis. de
elect. Rebuf. in conſt. Reg. tit. de inquiſ. glo. 1. art.
3. & iudex examinans poteſt ſibi eligere notarium
3 † idoneum ad ſcribendum examinationes teſtiũ. c.
quoniam contra. de probat. Marc. q. 137. Sed hu-
ius decreti vigore conductores, graphariatuum
voluit ipſoſmet, & non alios eligi, quod puto con
cedendum, ſi examen fiat in loco Tribunalis, &
cauſæ qualitas, & grauitas ſumptum ferre poſſit.
vt dixi ſupra de iudice, tanto magis quum decre-
tum hic loquatur diſiunctiuè. regulariter iudices
ad receptionem examinis teſtium, non proprium
4 ipſorum ſecretarium, † ſed curiæ tenentur adhibe
re. vt per Bald. in l. fin. C. vbi, & apud quem. vt ex
alijs traditis per eum in auth. ſed iudex. C. de epiſ.
& cler. ac ita pluries fuiſſe iudicatum refert Papon.
de arreſt. tit. des Greffiers. tit. 6. art. 2. ac notarium
cum iudicem auaritia, qui, vt participet in ſalario
vacationum, & ſcripturarum eligit ſibi pro arbi-
trio ſcribentem. Salic. in d. l. fina. C. vbi, & apud
quem niſi delegatio, ſeu commiſſio fieret non ha-
benti iuriſdictionem ordinariam, tunc huic com-
miſſario permitteretur electio pro arbitrio. Pa-
pon. vbi ſupra, vnde Exc. Senatus declarauit Iudi-
5 ci ordinario ciuitatis Taurini † in examinibus ſibi
per ipſum Senatum commiſſis, non licere omiſſo
Secretario curiæ aſſumere proprium ad recipien-
dum examina.

SVM-

Glo. VII.

SVMMARIVM.

1 *Teſtium examen ſi culpa commiſſarij fuerit nullum ad quid tenebitur.*
2 *Peccans ex malitia leui culpa, vel ignorantia circa illa quę ſcire debet, ad quid teneatur.*
3 *Scire debet vnuſquiſque ea quæ ad eius officium ſpectant.*
4 *Notarius de dolo, & imperitia tenetur, & ad intereſſe.*
5 *Artifex de vitio operis tenetur.*
6 *Actus minus legitimè factus inſtaurari debet expenſis illius qui fecit.*

G
1 PEr colpa] Si culpa, ignorantia, vel malitia Commiſſarij examen nullum † inueniretur, amittet ſalarium, ac parti læſæ tenebitur ad omnia damna, expenſas, & intereſ-
2 ſesqui ex malitia peccar, imo ex leui culpa † ad omnia hæc tenetur. l. fi. vbi Bal. C. de magiſtr conuen. Bar. in l. Imperator. ff. de ſtat. hom. vel ſi ignorantia, quæ non excuſat in his, quæ vnus ſcire debet. glo. in c. præſumitur. de regu. iur. in 6. vnuſquiſq;
3 autem ſcire † debet ea quæ ad eius officiũ ſpectant. Inno. in c. cum in cunctis. de elect. Abb. in c. ſicut. qui cler. vel monac. Marc. q. 708. quapropter nota
4 rius, † de dolo, & imperitia tenetur, ac ad intereſſe, ſi quid minus perfectè in ſuo inſtrumento egerit. d. l. fi. & ibi Bal. C. de mag. conu. Bart. in l. fin. ff. de
5 tab. exhib. Sicut etiam tenetur artifex † de vitio operis. Bald. in l. 2. C. loc. cuius expenſis, ac alterius cuiuſuis, actus inſtaurari debet, cuius culpa actus
6 minus legitimè † actus factus extitit. Bart. in l. 1. § ſi procurator. nume. 5. ff. ſi quis iuſd. non obtemp. Bal. in l. 1. num. 8. verſi. ego dico. C. de procur. Crau. conſi. 916. num. 4.

DELLE DEPOSITIONI De Teſtimoni.

TVTTE le depoſitioni de' teſtimoni, vogliamo che ſiano ſottoſcritte,[a] non ſolo dal Secretario che l'ha ſcritte, & riceuute, ma dal Giudice ancora, ò ſia Commeſſario, c' ha eſſaminato in vece del Giudice, il quale ſarà obligato di far etiandio ſottoſcriuer i teſtimoni, in caſo che ſappiano ſcriuere, & non ſapendo ſcriuere, il ſecretario farà l'atteſtatione, ch'eſſo teſtimonio non s'è ſottoſcritto per non ſaper ſcriuere.

Et perche nel giudicio, che ſi ha da fare ſopra le depoſitioni de' teſtimoni, non tanto ſi ha d'hauer riſguardo a quel che hanno detto,[b] quanto al modo, & alla maniera che hanno riſpoſto, per queſto, accioche i Senati, Prefetti, & gl'altri Giudiei d'appellatione, i Podeſtà, & gli altri Giudici di prima inſtanza poſſano ſapere quanta fede hanno da dar a i detti di eſſi teſtimoni, quando non ſono eſſaminati da loro, ordiniamo, che ſe per caſo eſſo teſtimonio nel riſponder haueſſe dato qualche ſegno di ſoſpetto, ò cãbiando colore, ò tardando a riſpondere, ò vacillando, ò intrigandoſi nel parlare, ò moſtrandoſi vario, & inconſtante, ò pauroſo, come chi dubita di eſſer trouato in bugia, ò parlando nel medeſimo modo, & forma di dire che hanno fatti gli altri teſtimoni, ò facendo qualche altro ſimile atto notabile, che poſſa mouer il Giudice à dubitar che non riſponda il vero, ſaranno obligati eſſi Giudici, Secretari, & altri ſopradetti di notar pontualmente ogni coſa ſotto la depoſitione, ſpecificando come, & quando in tal riſpoſta eſſo teſtimonio habbia fatto i detti atti, & ſegni, & ſe ha riſpoſto ſubito coſe veriſimili, quando è ſtato interrogato, ò nò.

I teſtimoni vogliamo, che ſiano citati,[c] preſentati, & eſſaminati dentro del termine della dilatione, & la preſentatione, & eſſamine ſi farà nella caſa[d] de' Giudici, ſaluo ſe non foſſero perſone, che per infermità, vecchiezza, ò per altro giuſto impedimento non poteſſero venire, nelli quali caſi ſi potranno eſſaminare nelle loro caſe, & in ogni altro luogo, che ſia honeſto; però la parte ſempre ſarà auiſata del tempo, & del luogo doue coſtoro s'hanno da eſaminare, per poter eſſer preſente, quando ſi darà il giuramento, & l'eſſamine ſi potrà fare etiandio il giorno feriato ad honor di Dio, pur che il giuramento ſia ſtato fatto in altro giorno non feriato.

Auuertiranno eſſi Senati, Prefetti, & Podeſtà, ò ſia Giudici ordinari, & delegati di raffrenare[e] il numero de teſtimoni, & limiteranno il numero, che ſi ha da eſſaminare per ogni articolo, hauendo riſguardo alla materia dedutta.

I teſtimoni ſaranno obligati di far giuramẽto, che diranno tutto ciò, che eſſi ſapranno, non ſolamente ſopra la materia contenuta negli articoli, ma ſopra tutta la cauſa,[f] & il proceſſo, & deponendo alcuna coſa contra il producente, & in fauor della parte contraria, vogliamo, che loro diſpoſitioni giouino così all'vno, come all'altro, ſaluo ſe la parte contraria non haueſſe riprouato[g] la perſona di eſſo teſtimonio.

DE DEPOSITIONIBVS Teſtium.

Titulus XX.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Teſtium depoſitiones ſubſcripte eſſe debent.*
2 *Subſcriptio confirmat contenta in ſcriptura.*

Teſti-

3 *Teſtibus depoſitiones legendæ.*
4 *Subſcribens intellexiſſe præſumitur in dubio quæ ſubſcripſit.*
5 *Scripturæ tabellionis ſtandum eſt.*
6 *Atteſtationes teſtium quæ fidem faciunt coram eo qui examinauit, fidem etiam faciunt coram alio.*

A Ortoſcritte] Iudex,& Scriba ſubſcribēt
1 † depoſitiones teſtium, ac teſtis ſuam,
2 ſi ſcribere ſciat. Subſcriptio † confirmat comēta in ſcriptura Ange. Imol.
Caſtren. Aret. Alex. & Iaſ. in l. ſi ita. §.
Griſogonus. ff. de verb. oblig. & prius vtile eſt teſti
3 legi † eius depoſitionem, vt ſi quis error interceſſit
corrigatur Bal. in l. fi. C. plus vale. glo. in l. fideicōmiſſa. in prin. ff. de leg. 3. Rebuf. in conſtit. Reg. tit.
de teſtib. glo. 10. num. 4. In dubio tamen ea omnia
4 intellexiſſe † præſumitur, quæ ſubſcripſit. Bal. in l.
ſicut. §. qui non videtur. ff. quibus mod. pig. vel hyp.
ſol. in l. Caius. ff. de pign. act. Alex. Iaſ. & alij in d.
§. Griſogonus.

Iuuat etiam hæc ſubſcriptio iudici, ac notario,
ſi contingat teſtes negare ſe depoſuiſſe, vt ſcriptū
legitur, licet vbi iudex, & notarius interuenerunt,
5 ſtetur ſcripturæ † tabellionis. Bald. in add. ad Spec.
titu. de inſtr. edit. verſ. accuſatus teſtis. Sal. in l. ſi
quis decurio. C. de falſ. Alex. conſi. 65. vol. 2. Subſcriptio itaq; teſtis in pede vniuſquiuſq; paginæ ſuę
depoſitionis euitabit omne periculum contra notarium, etiam ſi ſolus ſuſfiet. Subſcriptio etiam
6 iuuat, vt fidem faciant coram alio iudice, † quæ
coram eo qui examinauit fidem faciunt. auth. de
hæc. C. de fid. inſt. Bar. in l. geſta. C. de iudic.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtium vacillationes, & trepidationes notandæ, & ipſis præſentibus ſcribendæ, iudice mandante. num. 3.*
2 *Teſtium approbatio iudicis arbitrio committitur.*
4 *Teſtis vacillare quando dicendus.*
5 *Teſtes qui iam propalarunt, tenentur ad vnguem teſtificari non ſimpliciter ad propalationes ſe referre.*

B Che hanno detto] notandæ ſunt teſtium
1 vacillationes, † trepidationes. Inno. Abb.
& Dec. in cap. quoniam contra. nu. 221.
de prob. Barto. in l. 2 in princ. ff. de teſtib.
Bal. in l. presbyteri. C. de epiſc. & cler. & ſcribi debet vacillatio teſte præſente, & non contradicente.
Abb. & Dec. In c. quoniam contra. Bald. in l. nullum. C. de teſtib. qui an poſſit tunc ſe defendere tractant ibi Innoc. & Lanfr. vnde ſcribenda eſt non
tantum depoſitio, ſed modus deponendi: quum
iudex aliquando teſtib. concludentibus nō debeat
2 credere, cuius arbitrio committitur teſtium † probatio. l. 3. §. eiu magis. ff. de teſtibus. Roman. conſi.
451. Oſaſch. deciſio. 128. num. 11.

Notarius ex ſe vacillationem non ſcribet, ſed
3 iudice † mandante, ac ita ſcribet iudicem dixiſſe.
Bald. in d. l. nullum. Abb. & Dec. in d. c. quoniam
4 contra, num. 217. Vacillare † teſtis dicetur, ſi modo ſe neſcire dixerit Bald. in d. l. nullū. vel ſi dubitantes, vel trepidantes teſtes loquantur. l. eos qui. ff.
de teſtibus. l. 2. & l. qui falſa. ff. eod. ac prout in hoc
textu varijs modis exemplificatur. Infertur hinc
teſtibus, qui iam propalaſſent, non licere ſe ad propalationes ſimpliciter referre, ſed vt colligi poſſit,
5 quo vultu deponant, teneri † ad vnguem teſtificari. Exc. Oſaſc. deciſio. 128.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtis citari debet, aliàs ſuſpectus eſt, qui ad teſtificandum ſe offert.*
Et quid ſi non citatus præſentibus partibus, & non contradicentibus deponeret. num. 2.

C Citati] Teſtis offerens † ſe ad teſtificandum,
1 ſe ſuſpectum facit. Marſ. ſing. 140. Neuiz.
conſi. 78. Barto. in l. poſt legatum. §. ijs vero. ff. de ijs quib. vt indig. Alex. conſi. 78.
lib. 2. imo ſe oſtendit inimicum, c. cum P. Manconella. de accuſ. niſi vir eſſet legaliſſimus. Bald. ad
Spec. tit. de teſte. in ſin. mag. add. Marſ. in l. 1. § fi.
ff. de quæſtio. nimirum igitur ſi hic diſponatur teſtes citandos, & non ſe ingerere. l. ſi quando. in
princ. C. de teſtib. cap. 2. eod. l. 3. §. exibere. in verbo
admoniti. ff. de tab. exhib. Niſi teſtis non citatus
a præſentibus † partibus, & non contradicentibus
deponeret. Iaſ. in l. a. nu. 5. ff. de in ius vocan. Maſuer.
in Pract. Ferr. in forma iuramenti. §. citati.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtes à iudice in ipſius domo neceſſario, an ſint examinandi.*
Et quid quoad perſonas ægregias. num. 2. & quæ ægregiæ dicantur num 5.
Vel quouis legitimo impedimento impeditas. num. 3.
4 *Teſtes die feriato examinari poſſūt ſi die iuridico iurati ſūt.*

D In caſa] Teſtes examinandi ſunt in do-
1 mo † iudicis: ita decreto diſponitur, cu
ius obſeruantiam iudex parte non contradicente poſſet omittere, quum clauſulam irritatiuam non contineat, ac videatur hoc
ad iudicis commoditatem conſtitutum, cui ipſe
poteſt renunciare. l. pe C. de pac. imo & in eccleſia
ſi non ſit alius locus commodus poſſunt examinari. Bat. & alij. in l. 2. C. de ſacroſan. ecc. c. decet. de
immu. eccl. in 6. Rebuff. in conſtit. Reg. titu. de
repr. teg. art. 1. glo. 1. nu. 25. ſaluis ſemper perſonis
2 ægregijs † ad quas eundum eſt, ſi id petant. l. ad
ægregias. ff. de iureiur. glo. in cap. mulieres. in verbo idoneam. vbi Perus. de iudic. expenſis partis
producētis. d. c. mulieres. Rebuf. in conſtitut. Reg.
tit. de inquiſit. glo. 1. art. 32. carta. 384. Capel. Toloſ.
q. 100. 273. 354. carta deci. 90. Idem ſeruabitur in
3 perſonis omnibus alio modo impeditis, † vt ſi infirmus ſit teſtis. cap. ſi quis teſtium. de teſtib. qui ſi in
mortis articulo poteſt teſtari. l. quoniam. & l. iube
4 mus. C. de teſtam. multo fortius † examinari. cap.
exhibita. de homic. cap. 1. §. vaſalli num. 6. de pac.
conſtant. And. Gayl. lib. 1. obſeruat. obſeruat. 102.
5 Perſonæ autem ægregiæ, † quæ dicantur, declarat.
Menoch. de arbit. caſu 70.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtes die feriato examinari poſſunt ſi die iuridico iurati ſint.*

E Ogni giorno feriato] teſtes die feriato † exa-
1 minari poſſunt, ſi die iuridico iuramentum
præſtiterunt, alias non glo. in l. 1. circa medium.

de fer. Spe. in tit. de fer.§.ſequitur. nu.6. Bar. in l. ſi quando.C.de teſtib. Alex. conſi.112.vol.2.Fel. in c. licet cauſam de probat.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtium refrenatio iuridica, & ciuilis, Iudicis arbitrio remiſſa.*

2 *Teſtes vltra decem ſuper vnoquoque negotio, examinare non licet.*

F R Affrenar] teſtium reſrenatio † iuridica
1 eſt, & ciuilis. l.1.§.vlt.ff.de teſtib. dd. cap.
cum cauſam. de teſtib. Iudicis ſcilicet
arbitrio. Oldr. conſi. 145. iuxta perſonarum, & negotiorum qualitátem. glo. in d. c. cum
cauſam. Menoch. hanc conſtitutionem explicans
2 caſu 249. Ita vt nec vltra decẽ † teſtes ſup vno quoque negotio liceat examinare. arg. c. cum olim.1.
de priuileg. Rebuff. in conſti. Reg. titu. de teſtib.
gloſſ. 1. vt litium euitentur anfractus ac diſpendia.
capit. diſpendia. de reſcript. in 6.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtes iurare ſe depoſituros ſuper tota cauſa, & ſuper capitulis diuerſa ſunt.*

2 *Teſtes tenentur iurare ſe diſpoſituros ſuper tota cauſa.*

3 *Teſtium examen is, ad cuius inſtantiam factum eſt, retrahere nequit, ſed edere tenetur.*

G T Vtta la cauſa] aliud eſt Teſtem iurare ſe
1 depoſiturum ſuper tota cauſa, † aliud
ſuper capitulis deductis. Nam hoc caſu
ſi teſtificetur extra materiam capitulatam, deponit non iuratus. c. de teſtib. Bar. in l. iuſiu
randi.C.eod. Alex. in l.1.ff.ſi cer. pet. Secus ſi iura-
2 uerit ſuper tota cauſa, prout tenetur. † c. per. tuas.
c. fraternitatis. de teſtib. Boer. q. 245 Rol. conſi. 8.
num.11.volum.4.vnde infertur non poſſe partem ad cuius inſtantiam examen factum eſt, dicta, & depoſitiones teſtium retrahere in præiudicium alterius partis, ſed illa omnino edere cogitur. Aret. conſi. 140.Boer. q.245.Capit.deciſ.19.ac ita ego obtinui in Excellentiſs. Senatu.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtes quando probent, etiam in fauorem partis contrariæ.*

2 *Teſtes reprobati, pro non examinatis habentur.*

Et quid ſi renunciatum ſit obiectis, vel obiectus ſint generales. num.3.

H R Eprouato] Teſtes probant etiam in fauo
1 rem partis contrariæ, † niſi inquit hic
textus perſonas ipſorum teſtium reprobaſſet. c. præſentium. & ibi Fely. num. 6.
de teſt. Iaſ. in l. admonendi. nu.300. verſ. 39.caſus.
ff.de iureiur. Boer. q. 245. Teſtes etenim reprobati
2 † pro non examinatis habentur. Abb. in c. ex parte. de teſtibus. Rolan. conſi.98.num. 44.vol.4.Ideo
cautè in iſtis oppoſitionibus procedendum eſt, vt
3 monet. Boer. d. q. 245.Si tamen renunciatum † ſit
obiectis antequam teſtes depoſuerint, vel ſi obiectus ſint generales. Fely. in d. cap. præſentium. vbi etiam alias adducit limitationes.

DEL TEMPO QVANDO s'hanno da dar le repulſe, contra le perſone de' Teſtimoni.

ET perche molti aſpettano à dar le repulſe contra le perſone de' teſtimoni in tempo, che poſſano intendere ciò, c'hanno detto, [a] per queſto per rimediar à ſimili callonnie, ordiniamo, volendo la parte fare oppoſitioni contra le perſone de' teſtimoni, ſarà obligata di farle nell'atto, quando ſi dà il giuramẽto, proponendole in ſpecie diſtintamẽte ſenza alcuna relatione allo Speculatore, come ſi ſoleua far per adietro, ſotto pena arbitraria. [b] Et opponendo delitto alcuno al teſtimonio, ò coſa, che poſſa apportargli macchia nell'honore, ne prouãdo dapoi le coſe apposte, almeno per proua ſemiplena, vogliamo che incorra in vna pena arbitraria al Giudice, ſecondo la grauità del delitto oppoſto, della quale, la mità ſi darà alla parte, & l'altra al Fiſco, & oltre ciò, ſarà obligato di far la debita ſatisfattione d'honore in publico ad eſſempio di tutto il popolo.

Ne vogliamo, che in queſto caſo, per fuggir la pena, gioui la cautela della proteſtatione, che per ordinario ſi ſuol fare; dicendo, che eſſa parte non fa l'oppoſitione contra la perſona del teſtimonio, con animo di farli ingiuria: la quale proteſtatione s'hauerà per vana, & di niuno rileuo, & effetto, ſaluo in caſo, [c] che ſi faceſſe conſtare, che l'oppoſitione fu fatta ſenza fraude, malitia, & calonnia veruna, come occorre tal'hora, per eſſere ſtata ingannata la parte da' teſtimoni, cõ cui penſaua prouare il delitto oppoſto, ò per eſſere ſtata impedita di far la proua per la potenza dell'aduerſario.

Non facendo eſſa parte l'oppoſitione nel tempo del giuramento, s'intenderà eſſer eſcluſa di potere piu dare repulſa contra la pſona del teſtimonio, ſaluo ſe non allegaſſe, che egli non conoſce, ne ha notitia in quel tempo, della qualità della vita di eſſo teſtimonio, proteſtando, che vuole gli ſia riſeruata la facoltà di opporre; la qual coſa ſe al Giudice parrà veriſimile, potrà dargli termine per informarſi, & per far dapoi le dette oppoſitioni, & dar gli articoli reprobatori pur che queſto ſi faccia innanzi la publicatione; delli quali articoli sì darà copia alla parte, la quale hauerà cinque giorni di termine per dar articoli comprobatori. [d] Suppliranno, però i Giu

dici

dici intorno alle oppoſitioni, che reſulteranno dal le medeſime depoſitioni.

DE TEMPORE DANDI Repulſas contra perſonas teſtium.

Titulus XXI.

RVBR.

SVMMARIVM.

1 *Teſtium contra perſonas opponendum tempore delationis iuramenti.*

1 DEcreto antiquo car. 59. cap. publicatis. licebat teſtibus publicatis contra perſonas † opponere, ac oppoſita probare. hac cõſtitutione commutata, eſt facultas hæc ad tempus iuramenti teſtium.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Teſtimonium ad ferendum qui admittantur.*
2 *Teſtium reprobatio quando proponenda.*
3 *Teſtium contra perſonas opponere non valenti tempus non currit.*
4 *Teſtium contra perſonas ſaluas ſibi fore exceptiones proteſtandum, & quando.*
5 *Teſtium contra perſonas opponere didicitis teſtificatis, an & quando liceat.*
Et quid ſi pars, & illius procurator etiam citati tempore delationis iuramenti abſuerint. num. 6.
Vel præſens fuerit, & nihil oppoſuerit. num. 7.
8 *Teſtibus facti obiectus an poſſint, poſt publicationem teſtium, & in cauſa appellationis probari, & intellectus noui Decreti, contra Menochium, & deciſiones Senatus ad rem.*

A CIò che hanno detto] Omnes ad teſtimo-
1 nium ferendum admittuntur, qui † iure
in ſpecie non prohibentur. l. 1. ff. de teſtib.
& qui repelluntur, dicuntur reprobari. c.
teſtimonium de teſtib. c. præſentium. §. teſtes. eod.
2 in 6. Reprobatio † hæc proponenda eſt tempore
productionis ipſorum teſtium. auht. ſi quis produ
catur. & ibi. dd. C. de teſtib. quia poſt teſtium pu-
blicationem, niſi iuretur id non ex malitia op-
poni, vel reſeruetur ius, ac facultas opponendi,
vel probetur, tunc non fuiſſe cognitas cauſas re-
probationis, excluſus cenſetur quis ab vlteriore re
probatione. c. præſentium. de teſtib. Nam ſi teſtes
3 incogniti ſint, non valenti † opponere tempus op-
ponendi non currit. Caſtr. conſi. 334. vol. 1. facit. l.
1. C. de ann. excep. & cauti aduocati ſemper à prin
cipio conſueuere proteſtari ſuas exceptiones ſal-
4 uas † fore Bald. in l. ſi quis teſtibus. num. 7. C. de te-
ſtib. Malitioſè tamen opponere præſumitur, qui
5 didicitis † teſtificatis opponit. d. c. præſentium. vbi
dd. de teſtib. Affl. dec. 351. nume. 8. Menoch. de ar-
bitr. caſu 239. vbi nu. 3. citat hanc conſtitutionem
ac etiam cod. lib. q. 32. cum aliquot limitationibus,
& declarationibus. d. caſu 239. Primo ob impedi-
mentum opponendi, Fel. in d. c. præſentium. nu.
3. Secundo ſi teſtium inhabilitas ſit, notoria, quæ
partium conſenſu ablui nequeat, vt ſi ſint Iudæi,
Hæretici, vel excommunicati. Soc. in fall. reg. 129.
fall. 4. Tertio ſi tempore iuramenti ipſe, ac eius pro
6 curator abſuiſſent † etiam citati. glo. & Cyn. in l.
vlt. C. de teſtib. Gram. ad deciſ. Affl. dec. 251. Bald.
in l. ſi quis teſtib. C. de teſtibus ſi autem adſit, & ni-
7 hil opponat † cenſetur conſentire, ita, vt tunc non
obſtet quem eſſe domeſticum, coniunctum, vel
familiarem. Bald. ibi. Felin. in cap. literas. de præ-
ſum. Iaſ. in l. certi condictio. §. quoniam. num. 13.
ff. ſi cert. petat. quamuis Bald. in l. etiam. C. de te-
ſtib. intelligat niſi ex ipſa depoſitione teſtis, ita in-
terrogati conſtet illum eſſe domeſticum, fratrem,
vel famulum, & quum hac conſtitutione diſpona
tur obiectus dandos ante teſtium publicationem
ceſſat, ſecundum Menoch. d. caſu 239. ea dubitatio
8 vtrum poſſint in cauſa appellationis † probari, quod
ex ſtylo ſuæ curiæ admittit Guid. Pap. q. 500. Abb.
Fel. & Pariſ. in c. 1. de excep. Didac. lib. prat. qq. c.
18. quia, vt ipſe putat cauetur ex hac conſtitutione
probandos obiectus ante publicationem teſtium:
ſed æquiuocat, quum conſtitutio non aſtringat
ad probandum, ſed tantum ad opponendum re-
probatoria. Quinimo die mercurii, 19. Auguſti 1587.
in publico auditorio diſputantibus Dominis Becca
ria, & Guſmaro, Excel. Senatus cenſuit bene ordi-
natum per iudicem appellationis Ciriaci, qui ad-
miſerat ad probandum obiectus traditos poſt pu-
blicationem teſtium, quos pars in dicta præſenta-
tionis dixerat ſibi ignotos, & reſeruauerat ſibi ius
obiiciendi, ac ea ratione fuit motus, quod in actu
productionis ipſorum obiectuum, poſt publicatio
nem, pars non contradixiſſet, ſed potius acceptaſ-
ſet terminum ac aſſignationem ad dandum com-
probatoria, quæ tranſiuerat in iudicatum antequã
eſſet cepta diſputatio de reuocatione talis admiſ-
ſionis. item 10. Decembris 1585. cenſuit in cauſa
appellationis non eſſe admittendos ad probandũ
obiectus deductos, & non probatos in prima inſtã
tia. D. Theſau. deciſio. 259.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Teſtium contra perſonas opponens an in pœnam aliquam cadat ratione iniuriæ. & num. 3.*
Et quid ſi obiectus non probauerit. num. 2.
Et an iuuetur proteſtatione præmiſſa. nu 4.

B ARbitraria] de iure opponens contra te-
ſtes, non animo iniuriandi, ſed cauſam
1 defendendi, in pœnam † aliquam non
cadit. Bal. & Iaſ. in l. fi. ff. quod quiſ. iur.
glo. in l. quiſquis. C. de poſtul. præcedente maximè
proteſtatione non habere intentionem iniuriandi.
Iaſ. in l. non ſolum. §. morte. ff. de nou. ope. nun.
Rip. in c. cum M. nu. 90. de conſtit. verum quia ne
mini licet alterius famam ledere, calumniæ cau-
2 ſa oppoſuiſſe præſumitur, qui obiecta † in teſtes
non probat. Bar. in l. 1. in fi. ff. ad Turp. meritò hic
ſancitum fuit hunc calumniatorem mulctandũ
iudicis arbitrio, qui obiecta ipſa non probat ſemi-
plenè. Imo & de iure communi eſt verius opponẽ
3 tem teneri actione iniuriarum, † niſi verificet op-
poſita contra teſtes. Abb. in c. cum te. de re iudic.
Rom. conſi. 96. Fel. in cap. 1. de excep. Boſ. in pract.
crim. titu. de iniur. ſub numer. 6. vbi reprehendit
Iaſonem. Soc. conſil. 118. ſub numer. 5. vbi reſpon-
det ad doctr. Bald. in l. fina. ff. quod quiſ. iur. addu-
cit tamen Boſ. aliquot limitationes, quę apud eũ
videri poterunt. Nec iuuatur hic opponens prædi-

cta.

4 cta proteſtatione † ac ita etiam præſupponit. Soc.
conſi. 118.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtibus pro reprobandis crimina obijciens quibus ex cauſis excuſetur.*

C Saluo in caſo] excuſatur crimina obiiciens
1 ex cauſis † hac conſtitutione allegatis: ſcilicet ſi citra malitiam, vel fraudem oppoſuerit, credens illa teſtibus probare, qui inde timore, metu, vel minis aduerſarij viri potentis teſtificari auſi non ſunt. Ang. Aret. in tract. malef. in glo. nec non ad quærelam. col. 2. Fel. in cap. 1. in fi. de excep. Boſ. in tit. de iniur. ſub num. 6. verſi. limita tamen.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtes excuſare, ſeu ſaluare producenti licet.*
2 *Teſtium reprobatoria capitula prius quàm admittat iudex, quæ aduertere debeat.*

D Articoli comprobatori] producenti te-
1 ſtes licet eos excuſare, † ſeu vt in Gallia dicitur ſaluare. Guid. Pap. q. 500. Rebuf. tit. de reprob. teſt. art. 1. glo. 1. in conſtit.
2 Regijs. Debet etiam iudex ante † admiſſionē capitulorū reprobatoriorum conſiderare an releuent vel ne l. ad probationem. 2. C. de prob. an concludant, Dec. in c. præſentia. de teſtib. an aliunde ꝓbata ſit intentio partis producentis ipſos teſtes, vel ſi ipſimet teſtes confeſſi ſint obiectus. Rebuf. d. tit. de teſtib. reprob. glo. 1. art. 4. tex. cil in terminis infra tit. *del termine per far le proue de gl'artic. reprob. §. auuertiranno.*

DELLA PVBLICATIONE del proceſſo.

La publicatione del proceſſo [a] s'intenderà eſſer fatta ipſo iure ſubito che ſarà paſſato il termine della dilatione ſtatuito alla proua: ne ci ſarà neceſſaria alcuna dechiaratione del Giudice. Et ſe dentro del detto termine non ſarà compito l'eſamine de' teſtimoni, non vogliamo, che ſi poſſa piu fare, quãtunq; foſſe dato il giuramēto [b] detro del termine.

DE PVBLICATIONE proceſſus.

Titulus XXII.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 *Proceſſus publicatio fit varijs modis, & vbi materia huius ſedes apud doctores.*
2 *Publica quæ ſunt alia publicatione non egent.*
3 *Acta iudicij alia publica, alia occulta.*
Et quomodo occulta ſint publicanda. nu. 4.
5 *Teſtium publicatio a quo facienda. An ſit hodie neceſſaria. num. 6*
7 *Publicationis omiſſio an vitiet ſententiam.*
8 *Publicatio atteſtationes nulliter receptas an confirmet.*
9 *Publicatio an, & quando neceſſaria. remiſſiuè.*
10 *Teſtium dictis non viſis ſententia nulla eſt.*
11 *Teſtium poſt publicationem, an alij recipi poſſint, remiſſiuè.*

A Publicatione del proceſſo] publicatio pro-
1 ceſſus, † fit varijs modis, vt à Bar. tradit. in l. geſta. C. de re iudic. Nam ſunt acta quædã per notariū palã, ac publicè facta: quæ pu-
2 blica, † quū iam ſint, alia publicatione nõ egent. c. qm̃ ꝯtra. de probar. l. in donatione. C. de dona. Alia
3 ſunt in occulto, † & ſecretè geſta, vt teſtiũ examinationes à iudice factæ, & à notario ſcriptæ: hæc egẽt exhibitione, & publicatione, quũ ꝑ ſe ac quoad retinenẽ non fidẽ faciant, vnde illis ꝓductis, vel
4 ſibi exhibitis ac viſis iudex pronũciat † publica, vel cõmittit notario publicationẽ. Bar. in d. l. geſta. facit auth. qui ſemel. C. de teſtib. Innoc. in c. Alberic. in c. cõſtitutus. & in c. dilectus. de teſtib. ac ita conſuetudine ſeruari teſtatẽ Bar. in loco ſupra allegato.
5 Teſtium publicatio † fit a iudice litis, ne ſi ab alio fiat cauſæ cõtinentia diuidatur. l. nulli. C. de iudic. vel ſi ipſe officio functus ſit, ab eius ſucceſſore. d. c. cũ dilectus. de teſtib. Bar. in d. l. geſta. Quæ ſolemnitas attẽta diſpoſitione iſtius cõſtitutionis abũdans
6 hodie eſt, & nõ neceſſaria † quũ ſufficiat ipſa teſtiũ ſola ꝓductio, vnde ſi aliquãdo teſtes in actis producti, & non publicati inueniãtur, vt pluribus vicibus in actis cõrigit cauſidicorum in curia, ipſo iure habebunẽ pro publicatis iſtius decreti vigore. De iure
7 autem an amiſſio publicationis † vitiet ſententiã, vel an ex publicatione confirmentur atteſtationes
8 † nulliter receptæ. latè d. Maſuer. in pract. Ferra. in forma publicationis teſtium. §. ſupraſcriptus. & de
9 neceſſitate publicationis, † & quando, latius Menoch. de arbitr. quæſt. 33.
Eſt tamen neceſſaria ſi extra prouinciã, vel alibi per commiſſarium, aut delegatũ recepti, & exa
10 minati ſint: quia ſi illis nõ viſis † ꝓcedatur per iudicẽ ad diffinitiuã, ipſa nulla erit. Ang. in l. prolatã. C. de ſent. & interloc. Fel. in c. cũ I. & A. de re iudic. Menoch. de arbitr. q. 33. & quando ipſis publica-
11 tis † alij recipi poſſint. Menoch. quæſtio. 34.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtium examinatio poſt publicationem proceſſus an permiſſa.*
Et quid ſi dilatio foret conceſſa ad probandum, & probatũ habendum. num. 2.
Et quid ſi iudex parte non contradicente examinaret teſtes. nu. 3. vel contradicente procedat. num. 5.
4 *Probatio fieri prohibita, per iudicem facta ſuſtinetur.*
6 *Contradictio ſine appellatione leuis momenti.*
7 *Iudex non obſtante contradictione partis, procedendo vlterius, interloqui tacite cenſetur.*
8 *Interlocutoria facit ius inter partes.*
9 *Publicatis teſtibus, & dictis teſtificatis, an & quando alij teſtes audiri vel non poſſint.*
10 *Atteſtationibus publicatis, & dictis, quæ aduerſus opponi poſſint, plura enumerantur.*

B I L giuramento] publicato † proceſſu conſtitu
1 tio hęc prohibet examinationem teſtiuu etiã
illorum teſtium, qui in termino dilationis pro
batoriæ iurauerint, cuius contrarium de iure
communi aliter obſeruaretur. l. 1. in fine. ff. de bon.
poſſ. ex teſta. mil. Bart. & alij in l. damni. §. Sabini.
ff. de dam. inf. Fel. in ca. licet cauſam. limit. 16. de
prob. Roma. conſi. 444. niſi dilatio eſſet conceſſa
2 ad probandum, & probatum † habendũ quia tunc
de iure etiam non vlterius audirentur teſtes iurati.
Bal. conſi. 133. lib. 5. Soc. conſi. 47. lib. 4. Alex. conſi.
101. lib. 2. Iaſ. in l. properandum. nu. 14. C. de iudic.
Maſu. in pract. Ferr. de form. public. teſt. §. ſintque
ver. examinati. niſi fauore mulieris, pupilli viduæ,
eccleſiæ, & fiſci, vel pro teſtibus habitantibus in lõ
ginquis partibus. Carauita in ritu mag. curiæ. ritu
3 150. ſi tamen iudex parte † non cõtradicente teſtes
examinaret, valeret examen ipſum. ex not. in c. cũ
cauſa. de teſtib. Alex. conſ. 72. vol. 3. quum probatio
4 † fieri prohibita, per iudicẽ tamen facta ſuſtineat.
Innoc. in c. cum Bertoldus. de re iudic. Bal. in l. illi-
citas. §. veritas. ff. de off. præſid. Iaſ. in l. parte furioſo.
nu. 28. ff. de ijs qui ſunt ſui vel alieni iur. Nec ſufficit
5 cõtradictio, ſed iudice ad vlteriora procedẽte † eſt
neceſſaria appellatio. Craue. conſi. 238. num. 4. &
conſi. 302. col. penul. verſ. ſed dicet aliquis. & pro
6 genero. nu. 236. cum contradictio † ſine appellatio
ne leuis ſit momenti. Ancha. conſi. 192. num. 4. &
7 cenſeatur iudex procẽdendo † vlterius tacitè ad-
uerſus contradicentem interloqui. l. à procedente.
8 vbi Bart. C. de dilat. & interloquutoria † faciat ius
inter partes. cap. cum dilecti. de elect. Barto. in d.
l. à procedente. Dec. conſi. 276. late Menoch. de re
cup. poſſ. 1. rem. nu. 168.

Cæterum publicatis teſtibus, ac illorum teſtifi-
9 catis didicitis † regulariter ſuper eadem materia
alij teſtes audiri non poſſunt. auth. at qui ſemel. C.
de prob. cap. fraternitatis. de teſtib. quod plures
recipit limitationes, quas congeſſit Gabr. in ſuis
com. concl. tit. de teſtib. concl. 21.

Apertis, & publicatis atteſtationibus illiſque co
gnitis, & didicitis, opponit pars aduerſa varios de-
10 fectus, † ſcilicet nullitatis, quod non iurauerint. l.
iuſiurandi. C. de teſtib. defectum citationis. c. 2. de
teſtibus. defectum citationis, ſeu monitionis par-
tis. l. ſi quando. C. de teſtibus. non fuiſſe auditos ſe-
cretè vnum poſt alium, ſed omnes ſimul in publi-
co. l. nullum. C. de teſtibus. Guid. Pap. in ſtatu. in
verbo teſtes. non iuraſſe die aſſignato, ſed circuu-
ducto. l. & poſt peremptorium. ff. de iudic. exami-
natos ſine adiuncto admiſſo. c. præſentium. de te-
ſtibus. auditos in loco ſuſpecto. arg. l. apertiſſimi.
C. de iudic. Iaſ. in §. certi condictio. §. quoniam.
col. pen. ff. ſi cer. peta. vt latius per Dom. Rebuff. in
conſti. Reg. tomo 3. tit. de reprob. teſt. artic. 1. & 2. gl.
1. vel ſi nõ depoſuit de toto negotio. Bal. in l. data
opera. col. 11. C. qui accuſ. poſſ. Alex. conſ. 94. lib. 6.
nec de rei identitate. Iaſ. in l. non hoc. C. vnde leg.
Neuiz. conſi. 78. nu. 19. Item reſpondiſſe ſe velle cã
partẽ obtinere pro qua deponit. Berb. conſ 90. lib.
3. Dec. in l. 2. nu. 45. C. de eden. Alex. conſ. 2. vol. 2. q
negauerit ſe affinem, quum ſit Neuiz. conſ. 48. Qđ
ſit debitor, vel creditor partis capitulantis. Alex.
conſ. 78. vol. 1. Qđ ſit vir litigioſus. Corſ. ſing. 364.
Se referens ad ſcripturam de qua nõ conſtat, ac ſi-
ne cuius exhibitione nõ cõſtat. Dec. conſ. 502. col.
5. ver. vlterius diſcurrendo fuiſſe ſolicitatorẽ. cauſę.
Alex. in l. de ferre. §. idem. decreuerunt. ff. de iu. fiſc.
Fel. in c. cum à nobis. col. fi. ext. de teſti. quod ſimilẽ
habeat cauſam. Fede. cõſ 64. Alex. conſ. 107. col. 2.
vet. quoad ſecundum, & conſi. 175. lib. 2. quod depo
nat de ſe exonerãdo. l. oĩbus. C. de teſtib. valde ami
cus partis, pro qua offerret vitã. Alex. cõſ. 88. col. 3.
vol. 5. Depoſuiſſe iã didicitis teſtificatis ſup eadem
materia, ac ita plurimi ſubornatos. Guid. Pap. q. 347.

DELLE PROVE.

Conoſcendo quanto ſia pericoloſa la proua,[a] che ſi fa per la ſola via de' teſtimoni, per l'eſperienza, che ſe ne vede ogni giorno, & maſſimamente nelle cauſe di grande importanza, & doue ci tratta de ſomme grandi di denari, nelle quali il piu delle volte ſi trouano teſtimoni contrari,[b] che hanno teſtificato, gli vni in fauor dell'vna parte gli altri in fauor dell'altra, oltre gl'infiniti teſtimoni falſi, che ſi ſono ſcuoperti, li quali ſi ſono laſciati ſobornare,[c] & condurre à teſtificar il falſo, corrotti da qualche quantità di danari; & conſiderando che quanto piu creſce ogni giorno la maluagità delle perſone, tanto maggiormente ſi richiede, che con nuoui rimedi, & ordini vi ſi proueda; per queſto ordiniamo, che neſſuno contratto, & obligatione, nella quale alcuno prometta di pagare alcuna ſomma, & quãtità, ò di dar, ò far dar coſa alcuna, la cui eſtimatione paſſi la ſomma di cinquanta ſcudi d'oro, poſſa prouarſi per teſtimoni;[d] & eſſendoſi fatta, ò admeſſa cotal proua, vogliamo, che s'habbia ipſo iure, & di fatto, per non fatta, & di niun valore. Potranno però eſſi teſtimoni eſſer admeſſi à prouar ſomme maggiori di cinquanta ſcudi, producendoſi à corroborare vna ſcrittura publica, ò altra, à cui di raggion commune, ò per la forma de gli ordini noſtri faceſſe fede, ſecondo che di ragione commune e permeſſo di poterſi fare.

Oltre à ciò non vogliamo, che alcuno teſtamento, ne vltima volontà, ne donatione, ne ceſſione di ragioni, ò di attioni perſonali, ò reali, ò miſte, ò di altra qualonque ſorte, che poteſſe eſſer fatta per qual ſi voglia cauſa, titolo, cõtratto, ò quaſi contratto, & per qualonque ſomma, poſſa prouarſi per teſtimoni, & eſſendoſi fatta, ò admeſſa cotal proua, vogliamo che ſia tenuta ipſo iure, & di fatto di niun valore; ſaluo ſe i teſtimoni ſi produceſſero per corroborare l'inſtromento della donatione, della ceſſione, & del teſtamẽto fatto in forma publica, ſecondo che di ragion commune e permeſſo di poter fare nel modo detto di ſopra. Però occorrendo, che ò per tẽpo di guerra, ò di peſte,[e] ò per la qualità del luogo, ò altro

acciden-

accidente, che occorreſſe all'improuiſo, che non ſi poteſſe hauer alcun notaro, ò altra perſona, che poſſa ſcriuere, in tal caſo permettiamo, che l'vltime volontà ſi poſſano prouare col teſtimonio di tre perſone, & non altramente.

Neſſuno debitore, il quale ſia obligato di pagare alcuna quantità, ò verò di dare, ò fare alcuna coſa; la cui eſtimatione ecceda la ſomma di cinquanta ſcudi, della quale obligatione ſia fatto inſtromento, [f] ò altra ſcrittura publica, ò priuata, la quale di ragione commune, ò per la forma de gli ordini noſtri faccia fede, non ſarà admeſſo à far la proua per teſtimoni di hauer ſodisfatto al creditore, & d'eſſer libero dall'obligatione, ò ſia che alleghi hauer pagato in contanti, ò dato alcuna coſa in pagamento per cotal debito, ò in tutto, ò in parte, ò che dica il creditore hauer confeſſato, che gli è ſtato fatto il pagamento, ò ſodisfatto per altro modo in tutto, ò parte; ò che ſi teneua per contento, & ſodisfatto, ò che gli ne hà fatto la debita quittanza, ò ſia liberatione, ò vero che ha conuenuto, & fatto patto, che eſſo creditore non gli domandarebbe il debito per ſempre, ò per certo tempo; ò che hanno fatto nuoui patti, & accordi; ò che il creditore gli ha reſtituito l'inſtromento dell'obligatione, ò ſia ſcrittura publica, ò priuata, tagliata, & cancellata; ò che l'ha tagliata, & cancellata ſolamente; & finalmente allegandoſi qual ſi voglia altra maniera di liberatione dalla obligatione, che paſſi la ſopradetta ſomma, non vogliamo, che la ſola proua fatta per teſtimoni, s'intenda eſſer legitima, & baſtante per farne fede: anzi eſſendoſi fatta, & admeſſa, vogliamo, che s'habbia per coſa di niun valore, come s'è detto di ſopra negl'altri caſi. Et queſto vogliamo, che habbia luogo in qualonque perſona obligata, & in qualonque creditore, che dimandi quel, che gl'è douuto, ſaluo ſe egli non foſſe vſurario, [g] il che ſi prouaſſe per voce, & fama publica, ò per quattro teſtimoni, perſone di qualità, & degni di fede, contra di cui ceſsi ogni ſoſpetto, & eccettione; nel qual caſo, vogliamo che ſia admeſſa ogni proua di teſtimoni, inſino alla ſomma di cinque cento ſcudi, & non oltre.

Ma ſe per caſo ſi prouaſſe, che l'inſtromento del debito, ò del pagamento, ò dell'vltima volontà foſſe produtto, [h] ò che non ſi poteſſe ricouerare dal notaro, nè di altronde, in tal caſo permettiamo, che indiſtintamente per qual ſi voglia, sōma, ſi poſſa far la proua per due teſtimoni, p̄ſone di buona voce, et fama cōtra di cui eſſi ogni ſoſpetto, ne ſi poſſa opporre alcuna eccettiōe.

Per alleuiar, & ſgrauar i ſudditi noſtri di ſpeſe, & di trauagli, accioche poſſano hauer modo facile breue, & iſpedito di p̄uare il tēpo, & l'età [i] d'ogn'vno, ſopra del che ſpeſſe volte ſi fanno lōghe cōteſe in giudicio per la difficultà della proua, per q̄ſto ordiniamo a tutti i padroni di caſa, & a ciaſcun di loro, & a' Rettori de gli ſpedali di denūtiare al Secretario del tribunale il naſcimento d'ogni creatura, che vēga naſcere in caſa loro, ò che ſia portata allo ſpedale, per tutto il giorno ſeguēte, dapoi che eſſa creatura ſarà battezata, ſpecificādo il giorno ch'ella nacque, ò che fu portata allo Spedale, & il nome, che gli è ſtato poſto a batteſimo, & quel del padre, & della madre, & il cognome inſieme, & ſe è nata di matrimonio, ò nò, quādo ſi può ſapere, il qual Secretario ſarà tenuto di notar il tutto in vn regiſtro [k] particolare, che ſi farà per q̄ſto cōto. Et eſſendo la creatura nata in alcun luogo, oue nō ſia tribunale, come ſono quelli del mandamēto, eſſo padrone di caſa ſarà obligato mandar, ò venir egli a far la ſopradetta denōcia fra il termine di tre giorni doppo il batteſimo, & cōtrauenendo vogliamo che eſſi padroni di caſa, & Rettori de gli Spedali incorrano la pena di diece ſcudi di ciaſcuna volta, che ſi cōtrauenirà, della quale la terza ſi darà all'accuſatore, l'altra terza al Mōte di Pietà a beneficio de' Poueri, & l'altra terza al fiſco noſtro. Oltre a ciò ordiniamo, & cōmandiamo a ciaſcuno Curato ſotto la pena della reduttione di tutti loro beni tēporali alle mani noſtre, che habbia da tener regiſtro particolare di tutte le creature, che gli ſaranno portate à battezare, notādo il nome della creatura, & q̄l del padre, & della madre, come di ſopra, & il giorno che nacque, et che fu battezzata, & al fine d'ogni meſe, mādera la liſta di tutte le creature che ha battezzato, ſecondo che l'ha notate nel ſuo regiſtro, al detto ſecretario, accioche la poſſa cōfrontare cō ſuo regiſtro, & vedere ſe alcun padrone di caſa hà mācato ò nò, Et ſarāno obligati eſſi Secretari di rimetter alla fine dell'āno eſſo regiſtro ſegnato, et ſottoſcritto da loro alli Sīdici in p̄ſenza del Podeſtà, accioche lo ripongano nell'archiuio publico, doue ſi potrà ricorrer qualonque volta occorerà il biſogno.

Et p̄ ageuolar āco ra il modo di p̄uar la morte di ciaſcuno, la qual coſa molte volte è mal ageuole di poterla prouare, per queſto ordiniamo

a tutti i padroni di caſa, & ciaſcun di loro, & parimente a' Rettori de gli ſpedali, che habbiano a denunciare al Secretario del Tribunale la morte di qualonque perſona, che ſia mãcata in caſa loro, ò doue eſſi ſono reſtati padroni, & diſpecificar il giorno, che è mancata, & quel della ſepoltura[l] col nome, & cognome del defonto, il che ſaranno tenuti di fare fra il termine di tre giorni, doppo la ſepoltura fatta, ſotto la pena, come di ſopra. Et coſi ancora ordiniamo a tutti i curati, & Monaſteri di frati, che ſotto la pena della redduttione di tutti i loro beni temporali alle mani noſtre, habbiano da tener regiſtro di tutte le ſepolture, che ſi faranno nelle loro Chieſe, & Monaſteri, notando il giorno, il nome, & cognome del defonto, & mandarne la liſta al fine di ogni meſe al ſecretario, nella forma, & maniera che di ſopra habbiamo ordinato nel naſcimento, & batteſimo delle creature. Et eſſi ſecretari rimetteranno eſſo regiſtro parimente alli Sindici nella forma, che s'è detta di ſopra, a fine che ogn'vn ſe ne poſſa valer a ſuoi biſogni,

Per riſparmiar ancora a noſtri ſudditi molti trauagli che ſi hanno, & molte ſpeſe che ſi fanno nella liquidatione del valore de' frutti,[m] & a fine che ſempre ſi poſſa hauer certezza di quel, che eſſi frutti hanno valuto ogn'anno, & ad ogni ſtagione, il che reca ſeco non poca vtilità, & cõmodità per molti cõti, p queſto ordiniamo a' Sindici, & Conſoli di ciaſcuna Città, & terra, oue ſi faccia mercato, di far relatione al Secretario del Tribunale ogni giorno di mercato, del valore, che in quel giorno communemente hanno valuto il grano, biada, orgio, & gli altri legumi, & ſimilmente di far relatione ogni primo giorno del meſe, ò l'altro ſeguente, eſſendo il primo feriato in honor di Dio, del valor commune, che ſi è venduto il vino, la legna, & il fieno il meſe precedente: le quali relationi eſſi ſecretari ſaranno obligati di notare in vn regiſtro particolare per queſto conto, ſegnato, & ſottoſcritto da loro nel modo che ſi conuiene, accioche faccia fede, & farà ancora ſottoſcriuero eſſi Sindici a ciaſcuna relatione, & non ſapendo ſcriuer alcuno di loro, il Secretario atteſterà che colui non ſi è ſottoſcritto per non ſaper ſcriuere, & mancando eſſi Sindici, & Secretari di far quanto s'è ordinato, vogliamo, che incorrano la pena di vinticinque ſcudi per ciaſcuna volta, che mancherãno, & di pagar inſieme ogni ſpeſa danno, & intereſſe, che poteſſe ſeguire a qualonque perſona.

DE PROBATIONIBVS.

Titulus XXIII.

RVBR.

SVMMARIVM.

1 *Titulus hic an ſit abrogatus per nouas conſtitutiones.*
2 *Probationis onus non leue.*
3 *Probationibus merita cauſa panduntur.*
4 *Acta iudicij qui actus, & qui factum reſpiciant.*
5 *Cauſa merita, & deciſoria attingere dicuntur ſtatutum ſeu conſtitutio de probationibus diſponens.*
Et cauſa merita qua dicantur. nu 6.

Titulus hic nouiſſimis conſtitutionibus titulo dell'oſſeruanza de gl'antiqui decreti,
1 &c. abrogatur, † niſi quatenus in eo contẽta ſunt conformia diſpoſitioni iuris communis, quo tamen non obſtante hic breuiter dicemus nonnulla, Poſt itaque publicationem teſtium deſpicitur quid illis probatum reſultet. Nam onus
2 probationis † non eſt leue, ſed in conſideratione, & æſtimatione. gl. in l. ſi pupillus. in verbo habet. ff. de nou. Bar. in l. qui bis idem. ff. de verb. oblig. Nat. cõſ.
3 196. nu. 10. & probationibus merita † cauſarum pãduntur, l. fi. vbi Alber. C. ſi per vim, vel alio modo Citationes etetum, ſatiſdationes, & ijs ſimilia, acta
4 † iudicij reſpiciũt. Cõfeſſiones verò & atteſtationes factum. glo. in clem. ſæpe. §. ſic tamen. in ver. defenſiones. vbi Card. q. 2. Imo. col. 9. de verb. ſign. vnde ſtatuta, ſeu conſtitutiones de probatione di-
5 ſponẽtes merita dicitur attingere, & cauſæ † deciſoria. Rim. in rubr. C. de eden. Iaſ. in l. 2. C. eod. & in
6 l. omnes populi, 2. lect. ff. de iuſti. & iur. Merita † vero cauſę dicũtur ius ipſum in iudicium deductum. Alex. in l. poſtquã liti. C. de pact. ideſt quæ iudiciũ comprehendunt. ac principale negotium. Aret. in l. cauſas. C. de tranſa. Neuiz. conſi. 5. nu. 10.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Probatio qua teſtibus, & qua instrumentis fit an æquiparentur.*
2 *Teſtis dictum verum præſumitur ſicut inſtrumentum.*
3 *Inſtrumentum probatio dicitur pellis mortua.*

A Proua che ſi fa ſolo per teſtimoni] habet Princeps periculoſam, quæ teſtibus. fit probatio-
1 nem. Ea tamen inſtrumentariæ † æquiparatur. l. in exercendis. C. de fide inſtru. cap. cum Ioannes Heremita. extra eod. Iaſ. in l. Barbarius. ff. de off. præt. Dec. conſi. 79. verſ. tertio dubio. videatur Barb. conſi. 19. lib. 1. & dictum teſtis verum
2 † præſumitur, ſicut inſtrumentum. Bal. conſi. 273. lib. 1. Crau. conſi. 31. nu. 3. Imo videtur eſſe maior probatione inſtrumentaria, ſecundum ius diuinũ, quo diſponitur in ore duorum. vel trium cõſiſtere omne verbum. c. relatum. de teſta. & inſtrumentũ
3 dicatur probatio pellis † mortuæ. Old. conſ. 75. Innoc. in c. cum P. tabellio. de fid. inſtr. Bal. conſ. 447. lib. 5. Cra. conſ. 56. nu. 21. parte tamen non opponẽte ꝓbatio teſtib. facta ſuam habet vim priſtinã, decreto non obſtante. Bar. Rom. & alij in l. certi cõdictio. § quoniã. ff. ſi cer. pet. Iaſ. in l. admonẽdi. nu. 13. ff. de iureiu. quod in caſu huius decreti procedere non puto ob clauſulam irritatiuam.

Glo.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtes contrarij ſi ſint, & pari hincinde numero, qui fidem faciant.*
2 *Rei cauſa potior illa actoris, in partibusq; reus abſoluendus.*

B T Eſtimoni contrari] in cauſis arduis plu-
ribus vicibus inueniuntur teſtes contra-
rij, quod ſi contingat data teſtium pari-
1 rate † eorū fidem , ſequi debemus, qui
digniores ſunt, maiorisq; auctoritatis , & in parib.
2 terminis potior eſt cauſa rei † qui debet abſolui . c.
in noſtra. de teſtib. Alex. conſ.156.lib.2.Dec. in l.q
accuſare. verſ. quinto ampliatur. C.de eden. Rom.
conſi.156.Mari. conſi.51.Rol. conſi.63.vol.2.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtes inſtigare ac exortare ad deponendū veritatem licet.*
2 *Teſtem ſuper quibus capitulis velit interrogari a iudice producens petere poteſt.*
3 *Teſtis dicens ſe inſtructum a producente quando non repellendus.*

C S Vbornare] ſubornatio eſt vitioſa, ſed inſtiga-
1 tio, † ſeu exortatio ad deponendum veritatē
non eſt vetita. Dec. conſi.187.nu.21.quare li-
cet parti ante teſtium productionem articu-
los legere, ſuper quib. ſunt examinandi, ac inde iu-
2 dici † declarare ſuper quo ſeu quib. intēdat talē, ac
talē examinari. Spec. in tit. de aduo.§.nunc tracte-
mus.ver. facto aūt. Bal. & Caſtr. in l. 2.C.de iureiu.
prop. calum.ſcilicet, vt apte, ac apertè deponāt ve-
ritatē, & quāuis teſtis deponeret ſe a parte īſtructū,
3 † hoc caſu non repelleret, ſed intelligetur de licita,
ac pmiſſa inſtructione. Bal. in l. ſi, C. ſi ex falſ. inſtr.
in c. licet. col.6.de prob. tametſi melius ſit ne id di-
cat. Rebuf. in conſtit. Regijs. tit. de teſtib. & quod
ſuper vno. articu, primo. glo.8.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtibus probari poteſt, vbi agitur de ſumma quinquaginta aureos excedente.*
Et quid de probatione quæ coniunctim teſtibus . & inſtrumentis fieret.nu.2.

D P Er teſtimoni] nullus contractus , alienatio
vel alia diſpoſitio, in qua tractetur de ſum
1 ma excedente aureos † quinquaginta teſti
bus probari prohibetur , non extenditur
2 tamen ad eam probationem, quæ coniunctim † te
ſtib. ac inſtrumentis fieret . l. iubemus. C. de prob,
Bal. in l. certi condictio.§.quoniam. verſ. ſecundo,
nota.ff.ſi cer. pet. Alex. in l.ſi ita ſcriptum.ff.de lib.
& poſth. ſufficitq; factum principale inſtrumentis
probare, reliqua autē, quæ facto coherent , vel li-
quidationem exigunt ſimili ſtatuto, aut cōſtitutio
ne, nō teſtib. poſſunt verificari. Bar. & Iaſ. in d.§.qm̄.
Ang.conſ.200.in Ciui.Lucana. Dec. in c. ſicut.nu.
94. de probatio. qui ibi de validitate huiuſcemodi
ſtatuti multa contulit , & quod pluribus modis li-
mitat, maximè in confeſſione, modo ad eam pro-
bandam teſtes non requirantur, an que clerici cō-
prehendantur ibi per eum.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtes tres loco inſtrumenti ſupplent peſtis tempore, belli, vel alterius caſus inopinati.*

E O Di Peſte] impedimentum peſtis, † vel
1 belli, aut alterius caſus inopinati, facit vt
tres teſtes ſuppleant loco inſtrumenti, de
quo Ripa in tract. peſtis. tit. de priuil. vlt.
vol. cauſa peſtis.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Scriptura ſi probetur creditum , ſolutio eius . alia ſcriptura probanda, quod an proced. t. nu. 3.*
2 *Liberatio fauorabilior, quam obligatio.*

F P Er inſtromēto] ſi creditum ſcriptura pro-
1 betur, ſolutioq; illius alia ſcriptura † probā
da eſt. l. generaliter. C. de non nu. pec. quod
ibi declarant Bar. & alij dd. ſed latius Affl.
dec. 13.nu.26. vbi etiam agit. de l. teſtiū. C. de teſtib.
Cæterū quantum ad hoc decretum inter creditū,
& ſolutionem poterat aliquod eſſe dubium in pro-
2 bandi modo : quū fauorabilior ſit liberatio , † quā
obligatio. l, Arianus. ff. de act. & oblig. quo tamen
3 non obſtante contrarium † deciditur : quum pari
iure regulari debeant Anch. conſ.351. Dec. in d.c.
ſicut.nu.47. niſi quis haberet modum probandi cre
ditum , & debitor ſolutionem quinque teſtib. l. te-
ſtium. C. de teſtib. Dec. in d.c. ſicut. Plot. conſi.60. Itē
niſi ſcriptura, quæ per ſe aliquam fidem faceret, p-
duceretur vna cum teſtibus, tunc etiā non habet lo
cum cōſtitutio prohibēs probationē per teſtes. Bal.
Alex. Dec. & alij in l, certi condictio. ff. ſi cert. peta.
Item minus procedet, ſi perſona, ſeu creditor, qui
vult creditū probare, vel debitor ſolutionē, ſit val-
de digna, vt Religioſus, vel Senator, ac idē teſtes. ex
text. in c. niſi eſſent . vbi glo. Abb. & dd. per illum
text. de præb. Plot, d. conſi.60.num.18.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Vſurarius abominabilis, omnia amittit priuilegia.*
Et quid in vſurario emendato. nu. 2.
3 *Vſurarius nemo præſumitur.*
Sed qualitas huiuſmodi probanda. num. 4.
Et quomodo probari poſſit. nu. 5.

G V Surario] beneficio iſtius conſtitutionis
excipitur vſurarius, qui omnia perdit pri
1 uilegia , abominabiliſq; † fit . Bal. conſi,
382. in queſtione. col. pen. lib.5, ex l. ſi vē
tri.§. in bonis. ff. de priuil, cred. licet quoad odia pę-
nas non euadat. l. ſiue hæreditaria . ff. de neg. geſt.
2 Sed an procedat in vſurario emendato , † caſibuſ-
que ac contractibus non vſurarijs. Dec. in c. ex epi
ſtolæ, num, 100. de probat . tamen quum in dubio
3 nemo vſurarius † præſumatur . glo. in c. nauigan-
ti. de vſur. Mari conſi. 113. ideo probanda eſt hæc
4 qualitas , † ſeu macula per illum à quo allegatur,
Purp. in l. 1.nu,33. C. de eden. Neu. conſi.87.nu.40.
5 Oſaſch. dec.72. Conſtitutio hæc dat modum † pro.
bandi, ſcilicet per vocem, & famam publicam, aut
per quatuor teſtes fidedignos.

Glo. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenti amiſſi tenor teſtibus probari poteſt,*
Et qui teſtes ad hoc adhibendi nu.2.
Et quid ſi inſtrumentum inueniri nequeat nu. 3.
4 *Eſſe & non apparere, & non eſſe paria ſunt,*

H PErduto] Si inſtrumentum crediti vel ſo
lutionis amiſſum ſit, tunc in eo conten-
1 ta teſtibus † probari permittuntur. Abb.
& Dec. in d. cap. ſicut, num. 79. ad proba-
2 tionem cuius rei teſtes † exiguntur, periti ſcilicet
Aduocati, vel Notarij. Bart. in authen. ſi quis in ali-
quo. C. de eden. c. cum olim. 1. vbi Abb. & Butr. de
priuileg. Dec. in d. c. ſicut. num. 8. prout idem diſpo-
3 nitur ſi inſtrumenta nequeant † inueniri: quum
4 paria ſint † non eſſe, & eſſe, ſed non apparere. l. duo
ſunt Titij. ff. de teſta. tutel.

Glo. IX.

SVMMARIVM.

1 *Aetas probanda qualiter ſit, per profeſſionem parentum, & num.7.*
2 *Scriptura natalis quæ.*
3 *Aetatis probatio ad quæ iuuet plura enumerantur nume. ſequen.*
4 *Beneficia a minoribus 25. annis nequeunt obtineri.*
5 *Pœnalibus in iudicijs ætati & imprudentiæ ſuccurritur.*
6 *Aetate in aliqua præciſa qui ſe fundat, ipſam probare dēt.*
8 *Aetas verbis ennuntiatiuis inſtrumenti non probatur.*

I L'età d'ogn'vno] Vt vniuſcuiuſque ætas
1 † probari poſſet, erat conſtitutum an-
tiquitus, vt pater, ac mater profiteren-
tur. l. 1. C. ſi min. ſe mai. dixer. Scriptura
2 cuius rei natalis † vocabatur. l. neque
natales. l. non epiſtolis. C. de probat. l. pronunciatū.
§. fin. ff. de verb. ſign. aliquando etiam profeſſio. l. nō
3 nudis. C. de proba. Quæ quidem profeſſio, † ac de-
ſcriptio iuuabat ad probationem ætatis, ad obtinē-
4 dum beneficia, † quæ à minoribus 25. annis ne-
queunt obtineri. cap. cum in cunctis. de electio. ad
promotionem ordinum. clem. generalem. de æta.
& quali. ad officia reipublicæ. l. ad rem publicam. ff.
de muner. & honor. ad veniam ætatis impetrandā.
l. 2. C. de iis qui ven. ætat. impetr. ad reſtitutionem
in integrum obtinendam. tot. titu. ff. de minor. 25.
annis. vt mitius puniatur. c. ſicut dignum. de homi.
l. auxilium. §. in delictis. ff. de minor. quum ferè in
5 omnibus pœnalibus † iudicijs ætati, & impruden-
tiæ ſuccurratur. l. ferè. ff. de reg. iur. vt excuſetur à tu
tela. §. item maior. & §. minores 25. inſti. de excuſa.
tut. vt debitus ſeruetur, & tribuatur Honor. l. ſem-
per. ff. de iur. immu. Ne quis torqueatur. l. ſi quis in
graui. §. ignoſcitur. ff. ad Sylan. vt in carceribus quis
non arctius detineatur. Exe Oſaſc. deciſ. 123. plura
Menoch. de arbitr. caſu 329.
6 Verum quia ſe fundans in aliqua ætate † præci-
ſa ipſam probare tenetur. l. cum te. vbi Bald. & om-
nes C. de prob. l. ſi minorem. C. de in integ. reſt. mi.
Bal. conſi. 19. vol. 5. Natt. conſi. 513. conſtituitur hic
7 per patrem profiteri † diem, ac locum, quo ſibi na-
ſcitur filij, quia ſi occurrat in aliquo inſtro quem-
piam vocari minorem, ac inde ad validitatē actus
8 de minore diſputari ætate, verbis ennunciatiuis † ip-
ſis non probatur. Butr. in c. illud. de præſc. Bal. in l. ad
probationem. col. fi. C. loc. Alex. conſ. 136. volum. 1.
Dec. conſi. a 13. Run. iun. conſi. 147. nu. 36.

Glo. X.

SVMMARIVM.

1 *Aetas ex libro Plebani baptiſmatum probatur.*
2 *Baptizatus à die natalitio quis fuiſſe præſumitur.*
3 *Baptizatus, & chriſtianus an quis ſit, probatur ex libro baptiſmatum.*
4 *Aetas probatur ex libro deſcriptionis focularioru.*

K REgiſtro] Ex libro igitur plebani, † ſeu cu-
1 rati, in quo baptiſmata deſcribit, probabi
tur ætas puerorū. Sapia in l. de ætate. nu.
33. ff. de minor. Borgn. de tut. & cura. nū.
256. Ioſeph. Lud. deciſ. Peruſ. 55. nu. 7. Oddo Sfor. de
reſtit. in integ. parte 1. q. 37. art. 9. ita iudicauit Rota
Rom. in prima par. dec. Pauli Aemilij Verali dec.
314. quum à communiter contingentibus puer à
2 die natalitio † baptizatus præſumatur. Aret. conſi.
128. Imo ex libro ipſo probatur, an ſit baptizatus,
3 vel Chriſtianus. c. 1. de homi. in 6. Ita etiam proba-
retur ętas ex libro deſcriptionis focularioru. Gra
ma. dec. 48. in fi.

Glo. XI.

SVMMARIVM.

1 *Mortis tempus probatur ex libro ſepulturarum.*

L SEpoltura] Sicut liber baptiſmatis probat æta
tem, ita liber ſepulturarum † tempus mor-
1 tis Rebuf. in conſt. Reg. tom. 2. tit. de reg. bapt.
& ſepul. art. vlti. glo. vltim.

Glo. XII.

SVMMARIVM.

1 *Valor rerum, & bonorum probatur per cataſtrum communitatis ſeu officialium.*
2 *Officialium libris plenè creditur.*

M VAlor de frutti] liber cataſtri communi-
tatis ſeu conſtitutorum ab ea videtur re
1 rum valorem † probare. Bal. Saly. & Ca
gnol. in l. 2. nu. 166. C. de reſc. vend. Nam
2 libris officialium † quorū fides de publico appro-
batur, plenè creditur. Bar. in l. quædam. §. nummu-
larios. ff. de eden. Sal. in l. 2. C. eo. Menoc. de arbit. ca-
ſu 91. Creditur etenim in primis libro exactoris à
communitate deputati, quem eſſe eius debitorem,
vt dicemus tit. ſeq.

DE LIBRI DE MERCANTI.

*PErche occorrono molte contro-
uerſie, liti, & diſpute grandi
intorno a i libri de' Mercan-
ti, & vedendo, che la diſpoſi-
tione della ragion commune in
queſto caſo non ha intieramente proueduto, in
modo, che eſſi Mercāti nelle ſomme grādi poſſa-
no reſtar ſicuri del pagamento, & che all'incon-
tro i debitori nelle ſomme picciole poſſano aſſicu-
rarſi, che nō gli ſia vſato inganno, & fatto torto,
per queſto deſiderando noi di rimouer ogni mate
ria di controuerſia, & di proueder nell'vno, &*

l'altro

l'altro caſo, di maniera tale, che eſſi mercanti non reſtino in pericolo di perder quel che haueranno fidato, & dato à credito à loro debitori, & che piu volontieri ſi diſpongano à ſeruire, & à far credito di loro mercantie à chi ne ha di biſogno, che dall'altro lato i debitori poſſano reſtar ſicuri d'ogni abuſo, & fraude, che ſi poteſſe commettere in loro danno, & pregiuditio. Ordiniamo, che ogni libro [b] di Mercante, & Artegiano faccia intiera fede in giudicio, & habbia forza di publico inſtromento per qual ſi voglia ſomma, ò picciola, ò grande, che ſia douuta per conto dell'arte, & mercantia, che eſſi Artegiani, & mercanti eſſercitano, pur che vi concorrano tutte le conditioni, & circonſtanze qui ſotto contenute, & nõ interuenendoui eſſe conditioni, ò mancando alcuna di loro, vogliamo, che eſſi libri non poſſano far alcuna fede, nè proua.

Primieramente vogliamo, che eſſi libri poſſano far fede ſolamente contra coloro che gli haranno approuati, & ſolamente per quella ſomma che eſſi haueranno dechiarato, la qual approbatione ſi farà d'auanti al Secretario del tribunale del luogo, prima che ſi piglino le mercantie, & robbe à credito, & s'intenderà eſſer valida, & legitimamente fatta, dicendo colui, che vuole pigliar le robbe, in [illegible] di due teſtimoni, come approua il libro del tale mercante per buono, & che vuole, che poſſa far fede contra di lui inſino a tal ſomma. La quale approbatione il ſecretario ſarà obligato di notare, & regiſtrar in vno particolar regiſtro, & la farà ſottoſcriuere alla perſona medeſima, che l'ha fatta, & a i teſtimoni inſieme, & occorrẽdo, che alcuni di loro non ſappiano ſcriuere, il Secretario noterà ſotto, che quel tale non l'hà ſottoſcritta per non ſaper ſcriuere, & ſaranno obligati ancora eſſi Secretari di darne vna copia autentica a i mercãti, che n'haueranno intereſſe qualonque volta, che ne ſaranno ricercati, & ſe doppo la detta approbatione, il debitore medeſimo voleſſe pigliare mercantie, che eccedeſſero la ſomma dechiarata, ſarà in facoltà ſua di far vn'altra dechiaratione nel modo ſudetto, della ſomma, per la quale vuole che il libro faccia fede contra di lui. Et queſte approbationi s'intenderanno ſempre eſſer valide, inſino à tanto che ſiano reuocate: la qual reuocatione, ſi farà parimente d'auanti al Secretario, & ſi farà notificar al mercante.

Et accioche non ſi poſſa commetter alcuna fraude da i mercanti in pregiuditio de debitori, mutando & ſcambiando i fogli, & rinouando le partite ſcritte nel libro, per queſto non vogliamo, che alcuno di eſſi libri poſſa far fede in fauore d'eſſi Mercanti, à cui appartengono, ſe non ſarà di quelli, che ſaranno dati, & conſegnati dalla Camera noſtra Ducale de' Conti ad ogni Secretario di ciaſcun luogo, li quali ſaranno fatti della carta noſtra Ducale, che per queſto effetto habbiamo ordinato, che s'habbia da fare, & ſaranno ſegnati, & bollati nel primo, & vltimo foglio, & legati di maniera, che i fogli non ſi potrãno legiermente ſcambiare.

Saranno obligati eſſi Mercanti, & Artegiani, quando piglieranno vn libro, di far ſolenne giuramento nelle mani del Podeſtà, ò d'altri officiali del luogo, di vſar di eſſo libro fedelmente, & come conuiene a leale Mercante, & ad ogni huomo da bene, il quale atto di giuramento il Secretario ſarà tenuto di notar nel libro medeſimo, che ſi darà al Mercante, notando, a cui è ſtato dato il libro, & in qual giorno, & non trouandoſi eſſo giuramento ſcritto, & notato in queſto modo il libro ſarà tenuto di niun valore, in fauore di eſſi Mercanti, come ſopra.

Saranno ancora obligati eſſi Mercanti, & Artegiani di ſcriuer nel libro le partite diſtinte, & chiare, ſpecificãdo la quantità, qualità delle robbe, che hanno dato, & notando il nome di colui, nelle cui mani l'hanno conſegnate, con il giorno meſe, & anno, ponendo all'incontro nell'altra facciata, le ſomme, che hanno riceuuto in pagamento, ſi come ſi vſa ordinariamente trà mercãti, accioche naſcendo qualche differenza, & controuerſia, ſi poſſa piu facilmente hauer chiarezza di quel, che ſi contende, & far le proue, che ſaranno neceſſarie, & trouandoſi alcune partite ſcritte, nelle quali non ſi ſia ſtato oſſeruato queſt' ordine, non vogliamo che per eſſe partite il libro poſſa far alcuna fede, in fauor di eſſi Mercanti, come s'è detto di ſopra.

Et perche saldandoſi i conti, mẽtre la memoria è freſca, non ſi poſſono coſi di leggiero commetterſi inganni, mettendo partite falſe, ò creſcendo il prezzo di piu di quel, che ſi conuiene. Per queſto ſaranno eſſi Mercanti obligati di riſcuoter i debiti del libro da loro debitori, ò vero ſaldar i conti con loro, frà il termine di tre meſi, il qual termine ſi conterà, & comincierà à correr dal giorno, ch'el mercante hauerà fornito di dar tante robbe al debitore, che agguagliano la detta ſomma dechiarata nell'approbatione. Et

occorrendo ch'el mercante non ſi trouaſſe hauer fornito di dar tante robbe, che vengano agguagliar la detta ſomma dechiarata nel termine di due anni, doppo l'approbatione fatta, ſaranno tenuti eſſi mercanti, dapoi che ſarāno paſſati i due anni, di riſcuoter, ò ſaldar i conti del libro, nel modo detto di ſopra: altramente non vogliamo, che eßi libri, paſſati i detti termini, poſſano far alcuna fede, coſi nell'vno, come nell'altro caſo, ſaluo contra di eſſi mercanti à cui appartengono.

Occorrendo, che ne' detti libri de' mercanti ſi ritrouaße alcuna partita falſa, vogliamo ch'el Mercante incorra la pēna del falſo, & oltre a ciò, ch'el libro ſia reputato di niuno valore, eccetto contra di eſſi Mercanti, come di ſopra, & che per l'auenire eßo Mercante non poſſa mai più golder del beneficio di queſto ordine noſtro, il quale vogliamo, & dechiaramo che ſolamente hauerà forza, & vigore per conto de' debiti, che ſi faranno con i Mercanti per l'auuenire duoi meſi appreſſo, che ſarà fatta la publicatione, Dechiarando ancora, che non intendiamo, che ſotto queſto noſtro editto, ſiano compreſi i libri, che i Mercanti tengono per conto de' traffighi, che ha vn Mercante con l'altro, i quali vogliamo che reſtino nel loro priſtino ſtato, & vigore, ſecondo che n'è determinato dalla diſpoſitione della ragion commune.

DE LIBRIS MERCATORVM.

Titulus. XXIIII.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Libris Mercatorum de quibus intelligatur titulus, & non obſeruantur quæ de iis libris diſponuntur.*
2 *Mercator quis intelligatur, non fruitur priuilegijs antequā ſit in matricula. ſi quæ ſit deſcriptus nu. 3.*
4 *Mercator ex pluribus actibus dicitur, non ex vno.*
Si exercitium mercaturæ deſerat mercatoris nomen amittit num. 5.
Si nobilis erat priuilegium nobilitatis reaſſumet nu. 6.
7 *Mercator quo temporis ſpatio mercaturam deſeruiſſe dicat.*
8 *Mercator vſurarius mercaturæ priuilegia amittit quoad fauorabilia.*
9 *Reatus omnem honorem excludit.*
10 *Mercatores alij Groſſarij, alij minutarij.*
11 *Artifices qui dicuntur.*
In quibus differant a mercatoribus nu. 12.
An ſtatutum de mercatoribus loquens artifices comprehendat num. 13.

A Libri] nō intelligitur † hic titulus de omnibus
1 libris mercatorū ordinarijs, ac ſolitis, quibus mercatores cōiter vtuntur, ſed de quadam alia librorum ſpecie, & qualitate nunquam viſu recepta; quū hoc Decreto non attento mercatores ſemper ſecuti ſint ſtylum librorum ſolitum, ac conſuetū.

Cæterum, quum hic etiam de mercatoribus agatur, ſciendum eſt mercatorē † eum dici, qui nego-
2 tiandi opus exercet, non tm̄ emendo. l. cū qui ædes. ff. de vſuca. l. 2. §. ſi. ff. de dol. excep. ſed & qui emēdo, vendendoq; mercaturā exercet. l. 1. l. licitatio. ff. de leg. 3. l. annonā. ff. de extr. crim. l. mercis. ff. de verbo. ſigni. & vbi eſt matricula mercatorum, priuilegijs
3 † eorundem mercator non fruitur, anteq ſit in matricula deſcriptus, vel in collegium receptus. l. ſemper. §. hoc circa. & §. hæc idcirco. ff. de iure immun. Reb. in conſtit. reg. in tract. de mercar. glò. 1. Nec ex vno ſolo actu, † ſed ex pluribus mercator dr. l. 1. §. licet. vbi gl. ff. de trib. act. Bal. in rub. C. de conſt. pecu. & conſi. 495. lib. 1. Signo. conſi. 246. Caſtr. conſi. 285. lib. 1. Corn. conſi. 33. vol. 3. Soci. iun. conſi. 99. nu. 21. vol. 2. Menoch. de arbit. caſu 399. Stracha de mercatura, in 1. parte nu. 6. Quòd ſi exercitium mercatu-
5 ræ deſerat, † nomen mercatoris amittit. tex. in l. nè quid. & in l. ſemper. §. negociatores. ff. de iure immu. Rebuf. d. gl. 1. vnde ſi prius nobilis erat, priuile-
6 gia nobilitatis † reaſſumet. l. ingenuum. ff. de ſtat. hom. clem. fin. de vita, & honeſt. cler. Maſuer. in tit. de talc. §. item illi qui ſunt nobiles. Rebuf. in d. gl. 1.
7 Sed quo temporis ſpatio illam deſeruiſſe † dicant, Menoch. de arbit. caſu 457. ſi vero mercaturā exer-
8 cens mercator vſurarius † fieret, priuilegiaq; mercaturę amittet. l. ſi ventri. §. in bonis. ff. de priui. cred. Bal. conſ. 382. vol. 5. ſcilicet quoad fauorabilia, quū
9 reatus † omnem honorē excludat. l. 1. C. vbi Senat. & clariſſ. l. iudices. C. de dign. lib. 12. non tamen quoad odia. l. 2. §. ignominiæ. & §. miles. ff. de inſam. cū delinquendo nemo ſuā faciat cōditionem meliorem. l. itaque Fullo. §. 1. ff. de furt. l. nō fraudantur. §. nemo. ff. de regu. iur. Bald. in mercatore vſurario. d. conſi. 382. Rip. in c. 1. nu. 100. de iudi.
10 Inter ipſos aliqui ſunt groſſarij † ſine diuiſione, vel menſura ementes, vendentesq; & ij ſunt honorabiliores. Alij minutarij, qui minutatim vendunt, Bud. in tit. de off. quæſt. Rebuſius vbi ſupra.
11 Artifices † vero ſunt, qui emunt, & mutata forma vendunt, vt ementes ferrum, quo baliſtas, gladios, cultellos, vel falces cōficiunt c. eijciens. 88. diſt. Alc. in l. mercis. ff. de verbo. ſigni. Rebuf. in d. glo. 1. Strac. de merc. in 1. par. nu. 23. Rim. iun. conſi. 34. nu. 10. vel qui viſia opera negociantur alicui operi dediti. rubr. C. de excu. arti. lib. 10. l. locus. ff. de acq. rer. dom. qua in re communis etiam attendi debet loquendi vſus. Fely. in procem. decr. col. 3. nu. 9. Rim. d. conſi. 34. nu. 39.
12 Differunt itaq; à mercatoribus, quia iſti emūt, & non mutata forma vendunt, artifices aūt ſecus. Arch. in c. quāquam. de cenſib. in 6. Rom. in l. ſi publicanus. §. 1. ff. de publ. Bertr. conſi. 214. col. 2. vol. 2.
13 Rim. iun. d. conſi. 34. vnde ſtatutū † loquens de mercatore non comprehendit artificem. Fede. de Sen. conſi. 108. niſi de illis cum mercatoribus mentio fieret. Socin. iun. conſi. 238. nu. 9. & 11. vol. 3.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Mercatorum libri vt fidem faciant, quæ requirantur. & num. 10.*
2 *Mercatorum libris, vt fides adhibeatur, induci poteſt ſtatuto vel conſuetudine, vel Principis Decreto nu. 4.*
3 *Statuta & conſuetudine publica auctoritate nituntur.*
5 *Mercatorum libris, vt fides adhibeatur an generali conſuetudine ſit introductum.*

6 *Liber in fauorem ſcribentis non probat.*
7 *Mercatorum libris vt fides adhibeatur conſuetudo ſtrictè intelligenda.*
Et an procedat talis conſuetudo in mercatore aliqua infamia notato.nu. 8.
Vel ſiniſtra aliqua ſuſpicione laborante.nu.9.
11 *Mercatoris libri ſcriptura an tacitum mandatum alterius negotiantis præſupponat.*
12 *Mercatoris liber vbi probat,an cõtraria admittatᷣ probatio.*
13 *Mercator edere librum ſuum an teneatur.*
14 *Vſurarius edere ſuos codices tenetur.*
15 *Mercatoris libri editionem petenti quod interrogatorium faciendum.*
Et qualiter reſpondendum huiuſmodi interrogatorijs, & an neceſſaria.nu.16. & 18.
17 *Editionem libri mercatoris petens, an illum producere, & approbare ipſemet videatur.& nu.21.*
19 *Captioſis interrogatorijs non reſpondendum.*
20 *Mercatoris libri ad editionem petendam mandatum tacitũ non ſufficit niſi allegetur.*
22 *Aequalitas in iudicijs inter litigantes ſeruanda.*
23 *Producens iura non ſemper approbare illa cenſetur.*
24 *Producens teſtem approbare eius perſonam, non eius depoſitionem cenſetur.*
25 *Scriptura priuata, vt credatᷣ valet conuentio inter aliquos, & quomodo procedat.*
26 *Mercator librum cui fides non dabitur an edere teneatur.*
27 *Mercator librum fiſc[illegible]re, cum quo non contraxit, an cogendus ſiue in ciui[illegible]ſiue in criminalibus.*
28 *Intellectus clem.v[illegible]eterum.de vſuris.& deci.Senatus.*
29 *Editio iurium eoru[illegible]ntaxat,quæ ad cauſam pertinent facienda.*
30 *Gabella ſoluenda de contractu cauſa, fiſcus inſtrumenti editionem petere poteſt.*
Et quid de emptorib.gabellarum a fiſco.nu.31.
32 *Priuilegia Fiſco conceſſa ad emptores a Fiſco, non extenduntur.*
33 *Fiſcus Principis ſolius non aliorum,priuilegijs fiſci vtitur.*
34 *Officialis publici libris fides an adhibenda.& nu.38.& 42.*
35 *Libris Cameræ Apoſtolicæ, & quibus aliorum credendum.*
36 *Collectam, & gabellam ſolutã fuiſſe probatur ex libris exactorum.*
37 *Gabellarum libros fiſcus actor reo edere tenetur, non ſi reus ſit.*
39 *Gabellarum conductoris libro an credendum.*
40 *Libris gabellarum fiſci an fides adhibenda.*
41 *Publica auctoritas dicitur populica auctoritas.*
43 *Edere qui tenentur quot,& quibus modis ad id compelli poſſint.& nu.ſeq.*
44 *Vſurarius quomodo cogi poſſit ad exhibitionem ſuorum librorum, & ſcripturarum.*
45 *Editio fit in ſubſidium alijs deficientibus probationibus.*
46 *Vſurarios cogere ad editionem librorum ſuorum, an & quomodo domini terrarum poſſint.*
47 *Hebrei qualiter cogendi ad exhibitionem ſuorum librorum ex cauſa vſurarum.per iudicem eccleſiaſticum.*

B Omni libro] liber hic mercatorum,& artificum,cui Princeps mandat tribui fidem
1 multa † requirit (vide omnino Menoch. cõſi.296.nu.68.cum pluribus ſeq.) Primo ꝙ volẽs emere merces comparuerit coram Secretario tribunalis,& præſentibus duob.teſtibus declarauerit ſe velle credi libro talis mercatoris, à quo emere intendit merces vſque ad tantam ſummã. Secundo ſubſcriptio declarantis,ac teſtium, vel Secretarij loco illius, qui ſcribere non nouit. Tertio forma libri rectè compacti,ac conſuti carta Ducali ſignati in prima,ac vltima pagina, per Illuſtrem Camerã à qua haberi, & conſignari debet. Quarto iuſſi præſtatio in manibus ordinarij per mercatorẽ ſeu artificem ſe oĩa fideliter, ac legaliter, vt decet mercatorem,ſcripturum. Quinto continere debet rationes dati, ac recepti claras, ac diſtinctas cũ anno,die,ac nomina eorum, quibus merces tradidit, à quibus pecunias receperit, collocatis rationibus ab vna parte,recepti ab altera. Sexto calculatio,ſeu computatio debiti,& crediti infra certum tempus. Septimo quod non conuincatur aliqua ratio de falſo,his obſeruatis,liber mercatoris, vel artificis probabit ad inſtar inſtrumenti.

Verum quia iſthæc minimè fiunt,ſequẽdo mercatores morem librorum ſolitum, videndum eſt, quam fidem libri huiuſmodi facere poſſint, & primo certi iuris eſt,ſtatuto, vel conſuetudine induci
2 † poſſe,vt eſt Florentiæ,vt libris mercatorum fides
adhibeatur.Caſtr.in l.admonẽdi.ff.de iureiu.ac Bo-
3 noniæ.Imol.in c.2.de fide inſtrum.cũ ſtatutũ, † vel
conſuetudo publica auctoritate nitãtur.Ang.& alij
in d.l.admonẽdi.Alex.cõſ.217.col.2.vol.7.Boer.de-
ciſ.105.Couar.lib.pract.qq.c.22.nu.8.Ber.cõſ.87.nu.
4 vol.3.Rol.cõſ.92.nu.5.vol.3.& ſicut hoc fieri põt
[illegible]tuto,vel cõſuetudine,ita principis † decreto, ſeu
priuilegio.Rim.ſen.conſ.301.Cacher.dec.72. nu.9.
Burſ.cõſ.224.& quamuis hodie conſuetudinẽ prę-
5 dictã aliqui audeant dicere eſſe generalem † vt per
Burſ.cõſ. 39.tamen dd. per eũ allegati iudicio meo
hoc non dicunt,nam Bald.cõſ.443.nu.6.& 10.vol.
3.loquitur de editione ad quam aſſerit dominũ tẽ-
poralem cogere poſſe vſurarium, ac de alio conficiẽte rõnes ſibi,& alijs,vt ſocius, vel procurator,vel
de ſcriba,aut cãcellario.Socin.conſ.262.nu.15.vol.
2.loquitur de libris ſociorum continentibus veriſimilia,vt per Bal.in rubr.C.de fid.inſtr.Rom.ſen.cõſ.
358. nu. 27. & 28. allegans Bald. in l.1.C.de confeſſ.
loquitur de libro mercatoris fide digni, & in modica ſumma iudicis arbitrio,& hanc conſuetudinẽ
non video in his partibus alicubi vigere,ſed ſeruari
6 ius cõe vt liber † in fauorem ſcribentis nõ probet.
l.exemplo.& l.ratione.C.de probat. l. inter cartulas
C.de conu.fiſc.debi. lib. 10.glo.in l.nuda.C.de don.
§.fin.in auth.de iureiur. Bald.& Alex.in l.quædam.
§.nummularios.ff.de eden.Feder.de ſen. conſ.109.
Iaſ.in l.admonendi.ff.de iureiur.Dec.in c.1.de probat. Rim.ſen.cõſ.301.vol.2. Sed vbi cõſuetudo prę-
7 dicta vigeret,quũ iuri cõi refragetur,ſtrictè † interpretari debet, ne extendatur extra mercaturã. Are.
cõſ.44.Iaſ.in d.l.admonendi nu.123.in ver.tertio diligenter.Rom.conſ.204.Io.And.in add.ad Spec.tit.
de inſtr.edit.§.nunc videndũ.Dec.in d.c.1.nu.134.
de probat.& cõſ.40. Rim.d. conſ.301.Oſaſ.d.deciſ.
72.& in terminis priuilegij cõceſſi hębreis. Rim. d.
cõſ.301.Oſaſc.d.dec.72. Minuſque conſuetudo, vel
8 ſtatutũ operaretur,ſi mercator infamia † aliqua notatus eſſet.Bald.in l.cunctos populos.& ibi Caccial.
nu.164.C.de ſum.trin.& fid,cath.Rim.iun.cõſ.437.
9 nu.70.vel ſi alia ſiniſtra ſuſpitio † cõtra mercatorẽ
naſcatur.Iaſ.in d.l.admonẽdi.nu.123.Pariſ.cõſ.96
nu.24.vol.3.Rot.gen. dec.2.nu.31.Ideo diſtinguẽdũ
eſt inter perſonas mercatorum,ac earundem qualitatem,ne præbeatur delinquẽdi occaſio.Bal.in l.1.
col.4.C.de confeſſ.Dec.in d.c.1.nu.133.imo ẽt inter
10 qualitatem librorũ, quum eſſe debeat † liber ordinatus.Bal.in rubr.C.de fid.inſtr.Iaſ.in d.l.admonendi.nu.81.Curl.nu.16.Rot.Gen. deciſ. 2.nu.27. continens clarè,& non confuſè,nec intricatè rationes,
diem,menſem,annum,cauſam.Bal.in d.rubr. C.de
fid. inſtrum. Alex. conſil.182.vol.2.Ruin.conſil.69.
nu.13.vol.4.Rolan.conſil.92.num.14. volum.3.Referens ſex requiſita ad fidem libri. Primo probitas,

& integritas mercatoris. Secundo q ipſe ſcripſerit,
& non alius. l. generaliter. C. de non nu. pec. Tertio
q ſolitus fuerit vera ſcribere. l. vel vniuerſorũ. ff. de
pig. act. Quarto expreſſio cauſæ. Bar. in l. inſtrumen
ta. C. de probat. Quinto q contineat etiam aliqua
contra ſcribentem. l. Publia. §. fin. ff. de depoſ. l. quæ-
dam. §. nummularios. ff. de eden. Sexto quod veriſi-
milia contineat. quæ omnia docet. Guid. Pap. q. 44.
ſequitur Boer. q. 105.

Ab huiuſmodi libris fidem facientibus videtur
nihil adimi poſſe in damnũ eius, qui cum merca-
tore negociatus fuit quum intelligatur tacitè man
11 daſſe † vt ſcriberet. iuxta l. ſi quis ex argentarijs. §.
rationẽ. ff. de edendo. ac illi propterea ius eſſe quæ-
ſitum. Felv. in c. 2. nu. 28. & 30. de fide inſtr. Rip. in l.
admonendi. nu. 118. quod & ſi videatur impugnari
a Menoch. conſi. 276 nu. 74. tamẽ ibi tranſit ad alias
reſponſiones, quia re vera præſuppoſito tacito mã
dato ſcribendi, non poteſt ea ſcriptura dici confeſ-
ſio ſimplex parte abſente facta, quam ante accepta
tionem illius licet reuocare: quum vbi mãdatum
præceſſit, iam cenſeatur ſcriptura acceptata, & taci
ti, & expreſſi par ſit virtus. l. cũ quid. ff. ſi cer. pet. N
12 a prohibetur tñ, vbi liber probat, quis ↄ̃trium † proba
re eius, quod in eo continetur. Oſaſ. d. dec. 72.

Ex iſtis inſertur vtrum mercator librũ ſuũ edere
teneatur, & quum videatur ſcripſiſſe ex tacito mã-
dato, concluditur cõmuniter à doctoribus ad edẽ-
13 dum † teneri Bar. in l. quædam. §. nummularios. ff.
de eden. & in l. 1. C. eo. & ibi Butri. Ang. Sal. vbi Alc.
dicit communem. Dec. & Cagn. Soc. conſi. 162. nu.
16. vol. 2. Plot. in l. ſi quãdo. nu. 753. C. vnde vi. Strac.
in tract. de merca. in 2. par. ſub rub. de ſtat. merc. nu.
68. non obſtante quod Bald. in d. l. 1. cuius opinionẽ
in puncto iuris veriorem dicit Iaſ. ibi. dixerit cõtra-
rium niſi appareret de mandato ſcribẽdi, & ſit ſpe-
14 ciale in vſurario, † vt ſuos codices edere teneatur.
clem. vnica. §. cæterum. de vſur. Quod quantum ad
mercatores, vt edere teneantur, limitatur ad librũ
Apothecæ, non quoad librum ſecretum, ſi quem
habeant pro rationibus occultis, & particularib.
Abb. & Dec. in c. 1. de proba. Dec. & Cagn. in d. l. 1.
C. de eden. & quamuis apoſtil. ad Dec. in d. c. 1. ſub
nu. 125. hoc verũ admittat regulariter, ſecus ſi emer
gat aliqua fraudis ſuſpicio: tũ procedit limitatio in
diſtinctè à ceſſante ratione taciti mandati, quod
huic libro particulari, & alijs incognito non aptat.

Solent etiam mercatores dum ad hãc editionẽ
15 interpellantur, interrogare † partẽ an intendat ſta-
re libris pro, & contra: quum videatur iniquum, vt
mercator exhibeat ↄ̃ ſe arma, quibus poteſt offen-
di contra l. nimis graue. C. de teſtib. ſine aliquo ſui
commodo, & eximatur ab onere editionis, ſi reſpõ
deatur nolle ſtare ↄ̃ ſe. Cui interrogatorio Purp. in
l. 1. ſub nu. 14. Cagn. nu. 86. verſi. tertium eſt de nota-
bilib. C. de edẽp. docent quomodo reſpondendum
16 † ſit, ſcilicet quod intẽdat ſtare, ſi & prout iuris erit,
& non aliter, quo caſu non tenebitur ſtare niſi in
connexis, non in capitibus, ſeu rationibus ſeparatis.

Verum huic interrogatorio mihi aut reſpondẽ-
dum non vr̃, aut illud nõ arbitror neceſſariũ: quia
petens exhibitionem, ſi exhibeatur videat ipſemet
17 producere, ac librum edi † petitũ approbare. Crau.
conſi. 275. nu. 2. Alc. conſi. 273. Rot. Genuen. dec. 49.
18 Item nec tenebitur † reſpondere: quia quum ipſe
veriſimiliter ignorare poſſit quid pro certo in eo
contineatur. arg. l. fi. ff. pro ſuo, eſſet interrogatoriũ
captatorium, ſiquidem reſpondendo negatiuè pri
uaretur commodo illius, ſi affirmatiuè poſſet illa-
queari, cùm non ſit certus contentorum in illo. Ca
19 ptioſo † aũt interrogatorio reſpondere nemo cogi
tur. gl. in c. ſi poſt præſtitum, in verbo rationabili. de
cõteſ. lib. 6. Bar. & Alex. in l. manifeſtæ turpitudinis.
in 11. & 12. cauſa recuſandi iuramentũ. Purp. conſi.
455. nu. 51. Inſuper dici poſſet ſuperfluum, ſi admiſ-
ſibilis ſit prædicta reſponſio, q velit ſtare libro, ſi &
prout iuris erit, quæ omnino ſuperflua eſt: quando-
quidem, & ſi nõ reſpondeatur, nulli dubium, quin
petens editionem libri teneatur ſtare libro, prout
iuris erit. Data itaque ſuperfluitate reſpõſionis, ſe-
quitur ſuperfluitas ſui antecedentis. arg. l. ad rẽ mo
bilem. & l. ad legatũ. ff. de proc. ſuperfluis aũt in iu-
dicijs vtendum non eſt. l. ad probationem. 2. C. de
probat. Adeo quod, quantum ad me reijcerẽ ſimi-
lia interrogatoria ſuperflua, & captioſa, & vbi reci-
piantur intelligenda ſunt de libris, quib. iure cõi, vt
ſupra probaui, non eſt credendum: quia quantum
ad alios, cùm ad libros, quibus ſtatuto, conſuetudi-
ne, vel priuilegio creditur, ac fides adhibetur, pro-
culdubio eſt ſuperflua prædicta interrogatiõ, imo
pernitioſa interroganti, quum videatur conſtitue-
re partem in libertate impugnandi fidem librorũ,
cui ſtare tenetur.

Rurſus ſi ſecũdum communẽ opinionem mer-
cator librum ſuum edere tenetur, cur interrogato-
rio eius reſpondẽdum, cùm omnino ad exhibitio-
nem aſtringatur. Niſi dixerimus tunc nõ aſtringi,
ſi mandatum illi non ſit tacitè vel expreſsè. vt ſcri-
beret, vnde cum attenta cõſuetudine ſubintelliga-
tur tacitum mandatum, illud ad obtinendam libri
20 editionẽ † nihil iuuabit, niſi alleget ur vt per Aret.
Alex. Purp. & Cagn. in d. l. 1. ſub nu. 86. verſi. quarto
nota. C. de eden. & ad probationẽ ipſius taciti man
dati inducatur conſuetudo. Caſtr. in l. 1. C. de eden.
Dec. in c. 1. nu. 127. de proba. quo mãdato ceſſante,
ceſſabit quoq; ipſa edendi neceſſitas, ſeu obligatio.
Bar. in l. quædam. in prin. ff. de eden. Dec. in d. cap. 1.
num. 128.

Quinimo nec mihi probatur opinio Crau. Alc.
& Rotæ Genuen. qui volunt petentem libri exhibi
21 tionem, † cenſeri ipſum librum approbare, quaſi
productio illius ipſis attribuatur: quia cum in iudi-
22 cijs inter litigantes æqualitas † ſeruanda ſit. l. fin. C.
de fruc. & lit. expenſ. reſultaret magna inæqualitas,
ſi petitor prædictæ exhibitionis cenſeretur appro-
bare id cuius rei adhuc eſt incertus, vnde producẽs
23 † non ſemper fateri, ac approbare intelligitur iura
quæ producit, puta ſi producat animo impugnãdi.
24 Crau. conſi. 175. nu. 7. ſicut producens teſtem † cen
ſetur approbare eius perſonam, nõ eius depoſitio-
nem adhuc ſibi incognitam. dd. in l. ſi quis teſtib. C.
de teſtib.

Naſcitur adhuc mihi alius ſcrupulus circa hanc
materiam, quem etiam non inuenio tactum a do-
ctorib. Nam ſi mercator edere librũ tenetur ratio-
ne taciti mandati ex quadam conſuetudine con fi-
ciendi libros: igitur videbitur credendum libris ip-
ſis, per eos, qui cum illis negotiati ſunt, pro pertinẽ-
tibus ad rationem librorum: quia ſi mandant ſcri-
bi, igitur eorum fidem ſequuntur, & valida eſt con
25 uentio inter aliquos, vt credatur ſcripturæ † priua-
tæ. Bal. in l. de quibus. col. 3. verſic. item per pactum.
ff. de legib. Alex. in l. 1. §. fi. ff. de verb. obl. Dec. in cap.
veniens. nu. 47. de teſtib. Alex. conſ. 113. vol. 4. Iaſ. in
l. admonendi. in 2. lectu. nu. 98. Felv. in c. ſi diligenti.
de for. compet. quod putat verum, & magis com-
muniter approbatum. Mandoſius ad conſi. Roma.
205. Niſi dixerimus hoc non eſſe perpetuo verum,
ſed tantum procedere in ſcriptura priuata iam fa-
cta, non illi, quæ fieri mandat, ne detur occaſio de-
linquendi. Inno. in c. cum P. tabellio. de fide inſtru.
Ang. & Iacobin. in l. pactum inter hæredem. ff. de
pact.

pact.Rom.conſi.204.& conſi.205. Bal.in l.imperator.ff.de ſtat.hom. Barb.in rub. de fid. inſtr. Iaſ. in l.
iuſiurandum ex conuentione. ff. de iureiur. Dec.
cōſi.612.Soc.in l.1.§.fi.ff.de verb.oblig. Boer. deciſ.
295.nu.18.addicionator ad Dec.in d.c.veniens.ſub
num.47.Sed adhuc ſcrupulus non remouetur:quia
26 non tenetur mercator † librum edere, cui fides nō
dabitur. Aret.quem Dec. allegat in d. c. 1. nu. 130.
hæc limitatio Aret.non recipitur: quum mercator
librum edere teneatur, attenta conſuetudine, &
tacito mandato,etſi libro plenè nō credatur.Card.
in d.clem.1.§.cæterum.de vſur. Ang.cōſ. 274. Dec.
d.c.1.nu.131. & appoſt. ibi. quicquid ibi dixerit Fel.
verſ. Ilmita ſecundo cuius limitationem falſam
eſſe aſſerit.

Si mercator libri editionem denegare nequit,
ei qui ſecum contraxit in pertinentibus ad ratio-
27 nes libri, vtrum fiſco † id refutare poſſit, qui nihil
ſecum contraxiſſet? & videretur dicendum,qđ ſic,
ac valeat,cū eo illa conſuetudo,contrariū tamē eſt
verius in cauſis ciuilibus ex priuilegio fiſci.l.3.ff. de
eden.l.2.§.diuus.ff.de iur. fiſc.nec quiſpiam dubitat
in cauſa ciuili. Secus eſt in criminali, etſi pecuni-
aria ſit. Bart.glo. Ang.in d. §. diuus. Bal. in l. fi. ff. de
fer. Dec.in cap.1. num. 14. de prob. licet ipſe poſtea
diſſentiat,contra quem tenuit Boſ.tit.de fiſc.& pri-
uil. eius. nu. 11. Surd. conſi. 199. Purp. in l. 2. & ibi
omnes Moder.C.de eden.dicit communem.Clar.
in prac.crim.§.fin.q.27. & in terminis, vt mercator
non teneatur edere librum in cauſa criminali pe-
cuniaria, vt cognoſcatur an deliquerit, vel non.
Alexan.conſi.132. in 2. dubio. lib.1. quia, etſi. d. §.
diuus.videatur loqui tantum de cauſis capitalibus,
quum tamen in aliis criminalibus priuilegiatus
non inueniatur, ſtandum erit regulæ, maximè
quum non ſolum ea ratione nō ſit edendum quaſi
non liceat ſanguinem ſuum redimere, ſed etiam
ne cogatur detegere turpitudinem ſuā. ita Cagn.
d.l.nu.97.C.de eden.ac ita cenſuit Senatus in cauſa
Domini Ioan. Baptiſtæ Rubini intitulati à fiſco
coram delegatis de crimine vſurarū,non obſtante
28 cle. vni.§. cęterum. de vſur.quā intellexit † proce-
dere vbi agitur de reſtit. vſurarum, ad exgrauan-
dam conſcientiam, non ſi agatur, vt quis crimi-
naliter puniatur, fuit relator Ill. d. Senator Guide-
tus die 14. Februarij 1591. vbi erant excel. Præſes
Ponte, Theſaurus, & Cerua, vbi autem editio fieri
29 debet,ſed eorum † duntaxat,quę oſtendet ad cau-
ſam pertinere.d.l.3.ff. de eden.nec totus Codex ſed
ea pars,ſeu ratio tantum,quę ad rem facit.l. argen-
tarius.§.edi.ff.de eden.vnde ſi fiſcus petat gabellam
30 de aliquo contractu, poteſt petere editionem † in-
ſtrumenti, vt videat quid ſibi debeatur. Bald.in l.1.
§.editiones.col. fin.ff. de eden. ſed quatenus id am-
31 pliat ad emptores † gabellarum reprobatur à Dec.
in d.c.1.nu.58.de prob. & conſ.48. Rip.in l.1. num.
32 12.C.de eden.quum priuilegia fiſco † concesſa ad
ipſos emptores non extendantur.l.licitatio. §.fina.
vbi Barto.ff.de publ. & vectig. Imo quod de editio-
ne dicitur fauore fiſci,erit intelligendum de fiſco
33 principis, quum alius fiſcus † non habeat priuile-
gia fiſcalia. Bal. in l. prima. C. de hær. & act. vend.
Guid.Pap.quęſt.76.quamuis Natt.conſilio 346.nu-
mero 2.quem citat Surd.conſilio 152.num.3.dixe-
rit fiſcum vaſalli ſubrogatum loco fiſci principis.
34 Extant etiam libri officialis † pulbici quibus cre-
dendum eſt.Bar. Caſt.Alex. & Iaſ. in l.quædam. §.
nummularios.ff.de edendo. Bertac.in tract.de ga-
bel.in 2.q.4.par. Rip.in l.admonendi.nu. 128.ff. de
35 iureiur. Ruin.conſ.62.num. 10.volum.5.& libris †
Cameræ Apoſtolicæ.Pariſ.cōſ.140.vol.4.Rim.iun.
conſi.39.& doctores in d.§.nummularios.exempli-
ficat in libris gabellarii, & exactoris collectarum,
quorum inſpectione probatur ſolutam, vel non
36 ſolutam gabellam, † aut collectam. not. Bar.in l.
Titiæ textores.in 2.notab.ff. de leg 1. Bal in l.fi.in 4.
oppoſ.C.de reb.cred. Deci.conſ.496.nu 6.Cur.iun.
conſi.106.& 113.Gram.deciſ.59 nu.16.Crau.conſi
38.& 313.Rim.iun. conſi. 26.nu. 9. vbi in ſpecie de
37 libris gabellarum, quos gabellarum libros, † ſi fiſ-
cus actor ſit, edere tenetur reo.vt colligitur ex no.
à Dec.d.conſi.496. & a Cur. iun. conſ. 106. ſecus ſi
ipſe eſſet reus.Rim.iun.d.conſi.26.num.62.
38 Nam libro publici officialis, † qui ex neceſſitate
officij librum tenere cogitur, plena tribuitur fides.
Bar.in d.§.nummularios.Iaſ.in repet.l.admonendi
nu.112. Rim.iun.conſi.334.nu 26. vnde ego inferro
39 libris conductorum † gabellarum nō credendum
quia ipſi quum poſſint ſi velint, libros exactionis
nō tenere,[illegible] in re ſua quilibet ſit moderator, &
arbiter.l.in re mandata. C. mand. ideo nō eſſe ha-
bendam rationem illorum librorum, in quibus
poſſunt ſcribere, vel non ſcribere pro arbitrio.

Imo quatenus gabella exigitur nomine fiſci il-
lis non videtur fidē præſtandā: quū debitū fiſcale
propria ſcriptura non probetur. l. exemplo. C. de
prob. & quatenus. dr̄ in d.§. nūmularios. libris cre-
dendum ob publicam auctoritatem, vel cauſam,
40 non videtur militare in libris gabellarum † fiſci
41 quum ad eam fidem non concurrat publica † au-
ctoritas,quæ dicitur populica auctoritas.Barb.cōſ.
42 5.nu.3.vol.4.vnde Salic.in d.l.exemplo.diſtinxit, †
inquiens,aut libri conficiuntur ab officialibus pu-
blicis ad id conſtitutis, vel libris ipſis officiales, &
aliæ quæcunq; pſonæ indiſſerēter illis pro publicis
vtunt,& probat talis vſus, & cōſuetudo, & tūc illis
credit. vnde neſcio videre quomodo libris gabel-
lariorum credi poſſit, niſi à populo conſtitueren-
tur gabellarij, quia tunc quoad ipſos de populo vi-
deretur credendum, qui illi legi ſe ſubiecerunt, vt
ſequerentur fidem illius,vbi autem quis edere tene
43 tur,variis remediis ad editionem † cogi poteſt.Pri-
mo ſub pœna priuationis iuxta practicam.Inno.
in c.cum G.perpetuus. de fid. inſtr. quod eſt reme-
dium in practica frequentius.Secundo per impoſi-
tionem mulctæ, ac etiam per capturā perſonæ.
Purpur. conſi. 266. quia inquit, quū talis editio fiat
legis diſpoſitione concurrente iudicis præcepto,
cadit præciſa coactio, ita vt non ſufficiat oblatio
interuſurij. allegat Bart.in l.ſtipulationes non diui
duntur.q.9. ff. de verb. oblig. & ſcribit Bonifac. de
44 Vitali. in cle. de vſur.§. cęterū. nu. 71. vſurarium †
cogi poſſe ad exhibitionem nō pręcisè vt de facto
illi archa frangatur,aut domus eius ingrediatur eo
inuito contra l. plerunque. ff. de in ius voc. ſed per
cenſuram eccleſiaſticam, ſeu aliis iuris remediis
opportunis,vt captis pignoribus,& mulcta indicta.
arg.l.1.ff.de adm.tut. Tertio vt nō edenti denegetur
audientia.l. ſed etſi per prætorem.§. ſed ſi dum de-
creto.ff.ex quib.cauſ.maior.Purp.d.conſ.266.quar-
to vt iuretur quanti interſit.Bonif. Vital.in d.§.cæ-
terum. num. 71. vel quod habeatur pro confeſſo
in ea parte,quæ probari poſſet ex actu,aut ſcriptura
edenda. Purp. d. conſi. 266. quid ſi is à quo editio
petitur opponat ſe libros, aut ſcripturā nō habere,
vel habitam amiſiſſe tractat Bonif. de Vital. in d §.
45 cęterum. vbi etiam num. 77. ſcribit editionem
† fieri in ſubſidium. aliis deficientibus probationi-
bus. Et quatenus in decretis antiq.titu.de vſur. gloſ.
ſecunda.numero ſeptimo,dixi dominos terrarum
46 habentes iura fiſci,poſſe cogere vſurarios † ad edē-
dum codices rationum, vt per Bald. conſi. 443.
num.

num.6.lib.3. intelligo ſi ciuiliter, & non ſi criminaliter agatur contra eos, nec aliter loquitur Bald. ibi ſi recte attendatur, quod remedium Domini temporalis ſcripſit Vual. in dict. §. cæterum. ſub numero 73. poſſe vti iudicem eccleſiaſticum contra hebræos, nempe vt cogatur dominus temporalis ſub cenſura eccleſiaſtica vti manu militari contra he-
47 bræos † pro coactione exhibitionis librorum, ſi quis diffamatus ſit, vel ſaltem ſummariè conſtet quem eſſe, vſurarium.

DEL GIVRAMENTO.

ESſendo il giuramento l'vltimo refugio [a] à cui communemente ſi ſuole ricorrere, doue ci mãca ogni altra ſorte di proua, per verificar le coſe negate in giudicio, di maniera che ſenza queſto modo ſi potrebbe porre fine ad infinite controuerſie, che naſcono alla giornata, per eſſer coſa malaggeuole, & quaſi impoſſibile, di trattar tutti i negotij in preſenza di teſtimoni, oltre molti altri caſi, nelli quali conuiene per forza rimetterſi alla conſcienza di colui, con cui ſi contende: per queſto, tanto maggior cura conuiene, che ſi ponga, accioche nõ ſe ne faccia abuſo, & che non ſi laſci auilire, & diſpreggiare la riuerenza del giuramento, quanto piu frequente, & piu neceſſario ſi vede eſſere l'vſo per conſeruatione, & mantenimento del cõmercio, & della cõtrattatione, che gli vni fanno con gli altri. La onde conſiderando, in che poco conto, & riuerenza, in queſti tempi, ſi tenga il giuramẽto, & la poca conſcienza, che ſi fa di giurar il falſo, coſa che è ſcorſa in tãto abuſo, che pare, che il giuramento non porti piu ſeco altro frutto, ne ſerua hoggimai ad altro, che à far gli huomini pergiuri, habbiamo giudicato eſſer neceſſario di ꝓuederci & riformar il modo di dar il giuramento, conoſcendo che queſto abuſo non tanto ſi ha dà attribuire alla malitia de gli huomini, & a i corrotti coſtumi di queſta età, quanto alla peruerſa maniera & forma, che ſi vſa ne' Tribunali, nel dar il giuramento, al quale ſi vede, che ogni giorno vi ſi corre, ſenza ritegno, per ogni leggiera, & minima coſa, & che è il peggio, ſenza che vi ſi faccia da' Giudici alcuna ammonitione, ne altra ſolennità, come ſarebbe neceſſario, per far, che la ꝑſona vi vada con piu riguardo, & piu riſpetto, & che faccia miglior conſideratione [b] intorno all'atto che ſtà per fare. Per la qual coſa deſiderando di rimediarui, & toglier via le occaſioni, le quali inducono facilmente le perſone à ſpergiurarſi, ci e parſo eſſer neceſſario di reſtringer l'vſo del giuramento fra piu ſtretti termini, che non ſi ſolea fare per adietro, aggiongendoui ancora alcune ſolẽnità nella forma ſeguẽte.

Et primieramente ordiniamo, occorrẽdo, che l'vno de' litiganti offeriſca il giuramẽto alla ſua parte aduerſa, & che il valor della coſa, ſopra cui ſi contende, ecceda la ſomma di dieci ſcudi d'oro, il Giudice ſarà obligato di dar vn giorno di termine, frà il quale, colui a cui e ſtato offerto il giuramẽto vi poſſa far bona conſideratione ſopra, & a q̃ſto effetto gli darà il giuramento, che hauerà da far ĩ ſcritto: nella qual forma eſſo Giudice, ponerà vna pena all'arbitrio ſuo, ſecondo la qualità della ꝑſona, & della cauſa, in caſo, che ſi trouaſſe dapoi, che egli haueſſe giurato malitioſamente il falſo, & durante q̃ſto termine, colui che hà offerto il giuramento, hauerà facoltà di reuocare la ſua oblatione. Ma venendo dapoi la parte a giurare, ſarà tenuto eſſo Giudice prima di fare vna ammonitione [c] à colui, che ha da giurare, rammemorandogli la riuerenza, che ſi ha da portar al giuramento, & le pene, & il caſtigo, che ha da aſpettare, venendo a giurar il falſo, non ſolo del Magiſtrato, ma dalla mano ancora del ſommo Iddio, al quale niuna coſa ſi può celare, aggiongendoui quelle graui, & conueneuoli parole, che richiede il caſo. La quale ammonitione fatta, ſarà accendere due torchi, & porre la perſona, che ha da giurare inginocchioni d'auanti all'altare, che in ogni luogo, oue ſia Tribunale, habbiamo ordinato douerſi fare, & metterſi le mani ſopra i ſanti Euangeli, & ſtando in queſto modo, gli ſarà recitar ad alta voce le parole ſcritte nella forma [d] del giuramento, le quali ſaranno di ſimile tenore: Io N. chiamo in teſtimonio il ſommo Iddio mio creatore, che è ſomma verità, come, &c. (& narrerà quiui la verità del fatto, ſopra di cui ſi contende, cioe, ſe ha da dare, ò riceuere, ò vero ſe la coſa ſtà in queſto, ò in altro modo,) & s'io mento, io prego il Signor Dio, che mai non mi aiuti, ne mi doni ſalute, ne conſolatione di coſa alcuna, ma che hor hora mandi ſopra di me quel miracoloſo caſtigo, che mandò ſopra Anania, & Safira ſua moglie, per hauer mentito allo Spirito Santo, ò verò mi faccia paſſare il remanẽte della mia vita in perpetua calamità, & miſeria, mandando ſua horribile maledittione ſopra di me, & di tutte le coſe mie, accioche in me reſti perpetuo eſſempio ad ogn'vno, di non mentire a ſua diuina Maeſtà, & di hauer piu timore del ſuo giuſtiſſimo giudicio, & oltre di queſto faccio pura, & mera

dona-

donatione alla Camera Ducale di tal ſomma; per la quale voglio, che ſi poſſa far eſſecutione contra di me ſenza proceſſo & ſcrittura alcuna, ſubito che ſia verificato, ch'io habbia mentito. E non oſſeruandoſi queſta forma & ordine, vogliamo che la parte, che ha offerto il giuramento poſſa proceder contra il ſuo aduerſario, ne più, ne meno, come ſe non haueſſe giurato.

La medeſima ſolennità, & forma ſi oſſeruerà ancora nel giuramento di purgatione, [e] che ſi ſuol dar al reo nelle cauſe ciuili, quando non ſi può condannare per mancamento di proua piena, et compiuta, nelle cauſe però, che eccedono la ſomma di diece ſcudi, [f] ſi come habbiamo detto nell'altro caſo del giuramẽto deciſiuo dalla lite. Nell'altre poi, che non paſſano la detta ſomma, non ſarãno neceſſarie le ſopradette ſolennità; ma offerendoſi il giuramento baſtarà, che'l Giudice ſenza dar altro termine, faccia ſolamente vna breue ammonitione dell'obligatione, che ogni Chriſtiano ha dà dir la verità, & dapoi, colui, che ha dà giurare, dirà ſimili parole, ſtando in ginocchioni d'auanti al Giudice ſedente pro tribunali. Io N. p la obligatione, che ho come Chriſtiano di dire la verità, & ſpecialmente nel giudicio d'auãti al Magiſtrato, dico, &c. (& quiui narrerà la verità del fatto nel modo detto di ſopra,) & faccio pura & mera donatione alla Camera Ducale, di pagare il doppio della ſomma della lite, in caſo che ſi troui, ch'io habbia mẽtito, & la medeſima forma ſi oſſeruerà in ogni altro giuramento giudiciale, ſia di qual ſorte ſi voglia, ſaluo, che colui, che verrà a giurare, non ſi obligherà a pagar alcuna pena alla Camera.

Offerendo l'attore [g] di voler ſtar al giuramẽto del reo, ſe frà il termine del giorno ſeguente all'hora delle cauſe, eſſo reo giurerà non douer dar quel, che gli ſi domanda, ò hauer ſodisfatto, ò altra coſa ſimile ſecondo la forma che gli ſarà ſtata data dal Giudice, come di ſopra s'è detto, eſſo reo intẽdaſi eſſer ipſo iure aſſolto, & pongaſi all'attore perpetuo ſilentio. Ma non venendo à giurare ſecondo la forma come di ſopra, ò vero non rimettendoſi ne' caſi, che di ragione può eſſer obligato il giuramento dell'attore, habbiaſi ipſo iure per conuinto, & confeſſo, [h] & facciaſi l'eſecutione contra di lui, in quel modo, che ſi farebbe contra vno, che haueſſe confeſſato il debito d'auanti al Giudice, ſenza che vi poſſa hauer luogo di appellatione, ne di ſupplicatione. Ma ſe il reo, non volendo egli giurare ſi rimetterà [i] al giuramento dell'attore, ò vero ſenza che gli ſia ſtato offerto il giuramẽto dell'attore, gli offerirà il giuramento, per terminar preſtamẽte la lite, giurando l'attore infra il termine detto di ſopra ſecondo la forma data, che ſua dimanda è vera, ò altra coſa ſimile, habbiaſi il reo ipſo iure per conuinto & confeſſo, & procedaſi alla eſſecutione contra di lui, ſecondo che s'è detto di ſopra. Ma non venendo eſſo attore à giurare frà il termine ſopradetto, ſia reputato il reo ipſo iure per aſſolto, & all'attore ſia poſto perpetuo ſilentio. Et occorrendo, che la parte à cui viene offerto il giuramento, foſſe abſente, [l] il procuratore dimanderà termine competente à farla cõparire, & ſi procederà nel modo che s'è ordinato di ſopra, quando ſi hà da riſponder alle poſte, ò ſia poſitioni. Et in queſte coſe tutte, che inſin qui habbiamo ordinato intorno al giuramento offerto dell'attore al reo, ò dal reo all'attore, dechiariamo, che haueranno luogo in quei caſi ſolamẽte, nelli quali eſſo attore, & reo ſono obligati di giurare per la diſpoſitione della ragion commune.

Nel giuramento di calumnia, [m] vogliamo, che l'attore, & il reo ſiano tenuti di ſpecificar le coſe infraſcritte.

Et prima l'attore dirà, che per l'obligatione, che ha, come Chriſtiano, di dire la verità, che crede ſua dimanda eſſer giuſta, che nõ hà moſſo la lite per calunniare. Il reo dirà, che viene à contendere con l'attore, & ad opporſi à ſua dimanda, perche egli crede hauer buona ragione.

Secondo ſoggiongeranno l'vno & l'altro, che prometteno di dire la verità ſempre d'ogni coſa, che ſaranno interrogati.

Terzo che non vſeranno, ne ſi preualeranno di alcuna proua falſa.

Quarto, che non corrumperanno il Giudice, ne il Secretario.

Quinto, & vltimo che non domanderanno alcuna dilatione ſolamente per allongar la lite.

Nelle cauſe criminali, nõ vogliamo, che ſia dato più per l'auenire il giuramẽto [n] à gli incarcerati, ne ad altri a cui venga appoſto alcun delitto, nelle riſpoſte che hãno da fare, quãdo ſono interrogati dal Magiſtrato, poiche veriſimilmẽte ſi può giudicare, che eſſi per ſaluar la vita, & l'honore, non ſi faranno conſcienza di negar il vero, & di giurar il falſo.

Qualonq; perſona, che ſi trouerà conuinta di hauer giurato malitioſamente [o] il falſo in giudicio con q̃lle ſolennità, che di ſopra habbiamo ordinato douerſi oſſeruare, vogliamo, che s'habbia ipſo iure per infame, & che incorra la priuatio-

ne

ne d'ogni dignità, Magiſtrato, & altro officio publico, ſe alcuna di queſte coſe tiene, ne poſſa p l'auuenire aſcēder ad alcuno grado di honore, ne di officio, ne eſſer admeſſo a far mai piu alcuno giuramēto ne offerirlo ad altrui, & che inſieme ſia caſtigato di vna pena corporale, & pecuniaria ſecondo la qualità del caſo, & conſiderata la qualità della perſona, ad arbitrio del Giudice, il quale potrà eſtenderla inſino a caſtigar il pergiuro di pena di morte, ſe l'atrocità del caſo coſi richiedeſſe.

DE IVRE IVRANDO.

Titulus XXV.

R V B R.

S V M M A R I V M.

1 *Iuramentum litis deciſiuum maximum eſt expediendarũ litium remedium.*
Diuiditur in voluntarium, iudiciale, & neceſſarium. nu 2.
3 *Iuramentum voluntarium quid, aliàs dicitur conuentionis, nec in hoc locus eſt relationi.*
4 *Iuramentum iudiciale, quid, quando delatum acceptandũ vel referendum ſit.*
5 *Iuramentum neceſſarium, quid, a quo, quibus, & quando deferendum.*
6 *Iuramentũ res eſt ſpiritualis, & deferri poteſt in Eccleſia.*

AD materiam huius tituli, vide decr. antiq. car.27.c. iureiurando. titu. quæ cauſæ, qualiterque.
Tractatur autem in hoc titulo potiſſimum de iuramento litis deciſiuo quod maximũ
1 remedium † eſt expediendarum litium. l.1.ff. de iu
2 reiur. in tres ſpecies a dd. diuiſæ † in voluntarium
iudiciale, & neceſſarium. glo. & dd. in rubr. ff. de
3 iureiur. voluntarium eſt † quod pars parti extra iu
dicium defert, aliter etiam vocatum iuramentum
conuentionis, in quo locus non eſt relationi. l. iuſiurandum, quod ex conuentione. & ibi Alber. Sa
4 lic. & Iaſ. ff. de iureiuran. Aliud † iudiciale per partem in iudicio parti delatum, quod eſt turpe non
acceptare, nec referre. l. manifeſtæ turpitudinis. ff. eo. ſcilicet, quando iudex oblationem ipſius iuſiurandi approbauit, iurarique iuſſit, vt per Barto. & cæteros ibi, quũ alioqui à ſola parte delatum recuſari poſſit. l. generaliter. §. ſed iuramento. C. de rebus cred. glo. in l. in bonæ fidei. C. eo. Aliud dicitur
5 neceſſarium † quod iudex deferre non debet; niſi
perſonæ honeſtæ, in qua ſit morum grauitas, & diuitiæ opportunæ, vt veriſimile non ſit pro modico deieraturam, quum valde ſit rigoroſum quempiam pro ſe teſtimonium ferre, quod temperari poteſt ſtantibus circunſtantiis prædictis. Bart. in l. admonendi col. fi. ff. de iureiur. Butr. in c. fin. de iureiur. Nat. conſ. 53. quare illud iudex ob inopiam probationum defert. l. generaliter. §. ſin autem. C.
6 de reb. cred. Iuramentum eſt res ſpiritualis † c. debitores, & c. ſi Chriſtus. de iureiur. cap. fin. de for. comp. lib. 6. Bald. conſ. 16. num. 3. lib. 3. & actus delationis iuramenti dicitur prius, ac ſpiritualis. Bal. in l. generaliter. §. in omnibus. in fi. C. de reb. cred. quod propterea tuto in eccleſia deferri poteſt. Bar. in l. nemo apoſtolorum, C. de ſacroſan. eccl. de iuramento vero malitiæ, & calumniæ, ac de pœnis periurij dicetur ſuo loco.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 *Iuſiurandum quare introductum.*
Cenſetur præſtari apud acta Dei viuentis. num. 2.
Non eſt propriè ſpecies probationis. num. 3.
Quando ei locus ſit nu. 4.
An ſi actor nihil omnino probauerit. nu. 5. & 7.
Et quando ad hoc probaſſe dici poſſit. nu. 6.

A VLtimo refugio] iuſiurandum introdu-
1 ctum † fuit ad homines iuſtificandum, ac ad finiendas controuerſias. Hebr. c. 6. qui enim iurat aſſumit Deum optimũ in teſtem, & quaſi pro iure introductum eſt, vt quod ſub inuocatione diuini teſtimonij dicitur pro vero habeatur S. Thomas 2.q.89. art. 1. & 2. cenſeturque
2 præſtitum apud acta Dei † viuentis. Bal. in cap. 1. §. item ſacramenta. col. 2. verſ. ſecundo præmitte de pac. Iur. fir. Natta conſi. 426. Bec. conſi. 7. nume. 9.
3 Quod licet propriè non ſit ſpecies † probationis, ſed potius releuatio ab onere probãdi: vt per Deci. in rubr. extra de proba. quum tamen per iuſiurandi oblationem pars in cauſa propria iudex fiat. l. fi. §. cum ipſe. C. de fideic. Oiaſch. deciſ. 97. ſub nu. 6. meritò dici poteſt vltimum refugium: ad quod ve
4 riſimiliter non deuenitur, † niſi alijs omnibus probationibus deficientibus. l. fi. §. licentia. 2. C. de iur. delib. c. 2. de prob. vel ſi quis omni alia probatione careat. l. ſi quis iuſiurandum. C. de reb cred. etiam poſt concluſum in cauſa, & examinationem teſtium nihil deductorum probantium. clariſ. d. Præſes Theſaur. deciſ. 93. alioqui eſſet verè ſuum iactare, quod nemo facere velle præſumitur. l. cum de indebito. §. 1. ff. de probat. Niſi contingat aliquos ita verſutos eſſe, qui cognoſcentes quandã partis, cui offerunt, ſubtilem reuerentiam, qua à iuramenti pſtatione ſe retractarit. l. fi. §. 1. in fi. C. de fid. inſtr. Bar. in l. in contractibus. §. illo. C. de non num. pecun. tentantes ſortem, aliquid petant, quod fortè ſibi non debetur, an obtinere poſſint recuſante parte iuramentum oblatum, prout plures ſunt qui cedunt potius, quam iurare ſecundum formam inferius præſcriptam, quo caſu contra hos temerarios practicari poſſet ea opinio ſcribentium non eſſe
5 iurandum nec referendum, ſi actor † nihil probauerit. Spec. tit. de iuram. delat. Bald. in l. 2. ff. de iureiur. Abb. in c. vlt. nu. 6. de iureiur. Caſtr. in l. fi. C. de fideic. Soci. Sen. conſi. 184. lib. 2. Craue. d. conſi. 207. num. 4. Nat. conſi. 35. nu. 3. quam magis communem dicit Menoch. de præſ. lib. 1. præſum. 81. licet in praxi illam ſeruari non viderim, a qua diſſenſerunt Alber. Caſtr. Alex. & Iaſ. in l. manifeſtæ. ff. de iureiur. & ibi Purp. num. 11. Dec. in c. 2. in
6 3. not. de probat. Boer. q. 95. nu. 6. probaſſe † tamen actor tantum diceretur, vt ſufficeret, ſi iuris præſumptionem habeat pro ſe. Spec. Abb. & Soc. ac Menoch. vbi ſupra.
Sed quantum ad propoſitum, vbi veritati petitio nititur, plura ſunt negotia, quæ præſentibus teſtibus non geruntur: vnde ſi debitor pecuniam ſibi concreditam neget, illi non ius, ſed probatio deficit. l. duo ſunt Titij. ff. de teſtam. tutela. & quaſi omnibus probationibus deſtitutus ad iuſiurandi oblationem confugit. d. cap. 2. de prob. etiam ſi nihil probauerit, Caſtr. Alex. & alij in d. l. manifeſtæ. ff. quorum opinionem dicit cõem Crau. conſi. 207.

Glo.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum referre modeſtius, quam iurare.*
Religioſa illius affirmatio. nu. 2.
Quibus ex cauſis refutari poſſit. nu 3. & ſeqq.
An ſi non ſit locus relationi. nu. 4. & nu. 9.
Et quid ſi offeratur a periuro, vel aliàs infami. nu. 5.
6 *Periurus perpetuo priuatur beneficio probandi per iuramẽtum, & ab agendo repellitur. nu. 12.*
7 *Iurare qui vult debet eſſe omni exceptione maior.*
8 *Infami non defertur iuramentum ſuppletiuum, nec in litẽ.*
10 *Iudæus perſona odioſa, & infamis.*
Huic non defertur iuramentum ſuppletiuum contra Chriſtianum. num. 11.
13 *Iuramentum recuſari an poſſit ſi probationem fieri per inſtrumentum, ſtatutum velit, & deciſio Senatus ad hoc.*
14 *Probatio per inſtrumentum ſi fieri a ſtatuto requiratur, poterit fieri per confeſſionem.*
15 *Iuramentum recuſari an poſſit, delatum ſuper re, ſuper qua quis ſuam habeat intentionem fundatam.*
Et quid ſi offeratur creditori lapſo biennio ſuper exceptione non numeratæ pecuniæ. num. 16.
17 *Officium iudicis etiam poſt biennium implorari poteſt.*
18 *Iuramenti oblationem recuſare licet ſuperuenientibus nouis probationibus, & deciſiones Senatus ad hoc.*
Etiam ſi non fuerit allegatum de nouo ſuperueniſſe probationes. num. 19.
Et vſque quo reuocari poſſit delatio iuramenti. nu. 20.
21 *Principium potiſſima pars vniuſcuiuſque rei.*
22 *Iuramentum recuſari an poſſit, ſi quis ſe aſtrinxerit probare per teſtes.*
Et quid ſi offerens habeat ſuper eadem materia teſtes examinatos, quibus poſſet probari periurus. nu. 23.
Et quomodo recuſans allegare debeat vereri ſe ne aliquod detegatur periurium. nu. 24.
Et an per procuratorem ſine ſpeciali mandato oblatum recuſari poſſit. nu. 25.
26 *Tutor, & curator iuramentum offerre, & referre poſſunt.*
27 *Iuramentum recuſari poteſt ab eo qui tutus eſt exceptione ſententiæ, vel tranſactionis.*
Et quid ſi offeratur ſuper re cuius veriſimilis ſit obliuio, & ad id deciſio Senatus. nu. 28.
Vel etiam militet ſuſpicio recordationis contra illum qui ſe obliuione excuſat. num. 29.
Et quid ſi materia ſuper quo offertur ſopiat delictum eius cui offertur. num. 30.

B Conſideratione] iuramento oblato nõ ſta
tim deferendum eſt, ſed aliquo interiecto
conſiderandi ſpatio. Nam etſi, vt dictum
fuit, ſit manifeſtæ turpitudinis nolle iura
1 re, nec referre, modeſtius † tamen eſt referre, quã
ipſe iurare. l. illud. §. fin. ff. de conſt. pec. & cum a iu
re diuino originem trahat. Pſal. 109. cap. & ſi Chri-
ſtus. de iureiur. illiuſque affirmatio ſit religioſa.
2 † Ruin. conſ. 204. num. 6. lib. 1. Crau. conſi. 717. nu.
24. & 30. profectò facilè, & inconſideratè ad illud
ſubeundum proſiliendum non eſt. Nimirũ ſi mul-
3 tis ex cauſis refutari † poſſit, & ab illius præſtatione
quis excuſari, maximè ſi ſuper alieno facto offera
tur. l. Marcellus. §. 1. ff. rer. amot. Bart. in l. a. §. quod
obſeruari. C. de iuram. cal. Bal. conſi. 401. lib. 3. 482.
lib. 5. Caſtr. conſi. 38 a. lib. 2. Crau. conſi. 157. nu. 17.
c. iureiurando. in decret. antiq. lib. 2. car. 27. niſi of-
ferens allegaret ſcientiam facti eius, cui offert.
Purp. in d. l. manifeſtæ turpitudinis. num. 33. ff. de
iureiu. Secundo refutari poteſt, vbi eſt captioſum,
vt in materia euictionis. Bart. ibi. Tirio ſi non ſit lo
4 cus relationi. † Nat. conſ. 35. cuius contrarium ſcri
bit Crauc. conſi. 203. Menoch. de arbitr. caſu 189.
referens aliquos caſus, & hanc ſententiam vidi ſe-
qui Exc. Senatum, cuius rei eſt mihi conteſtis Ma-
ſuer. in pract. Petri de Ferr. in form. reſp. rei. §. iu-
ſiurandi. hinc inferri poteſt vtrum ſi iuramentum
5 offeratur à periuro, † vel alias infami iurandum
ſit, vel ne, etſi vera ſit illa opinio, non eſſe locum
iuramento ſi non ſit relatiuum, quod hoc caſu de-
6 ferri nequeat quum periurus † perpetuo priuetur
beneficio probandi per iuramentum. cap. paruuli.
22. q. 5. authen. ei qui iurat. C. de bon. aut. iud. poſſ.
quum credendum non ſit iuramento perſonæ ſu-
ſpectæ. glo. in clem. 1. de teſti. oporteatq; volentem
7 iurare † eſſe omni exceptione maiorem. Iaſ. in §.
ſed iſte. inſt. de actio. Rip. in l. admonendi. nu. 56.
8 ff. de iureiur. vnde infami † non defertur iuramen-
tum ſuppletiuum, nec in litem, quia non idoneus
teſtis in cauſa aliena, multò minus ei credi debebit
in ſua. Bald. in l. 1. C. de conſi. Alex. conſi. vlt. viſo.
vol. 7. Soc. conſi. 16. vol. 2. Fel. in c. fin. de teſti. Plot.
in l. ſi quando. nu. 793. C. vnde vi, ſed ſi ſequamur
alteram opinionem iurandum eſſe quamuis non
9 ſit locus relationi, † tunc oportebit iurari per eum,
cui defertur alioqui ſequeretur hebræum qui per-
10 ſona odioſa, ac infamis † eſt. cap. cum ſit nimis,
de iudæ. cap. nulla. 54. diſt. & cui contra Chriſtianũ
11 non defertur † iuramentum ſuppletiuum. Franc.
de Curt. in d. l. admonendi. nu. 61. Nat. conſi. 394.
num. 12. non poſſe iuramentum offerre Chriſtia-
no, prædicta vero in contrarium adducta procedũt
in iuramento ſuppletiuo, vel in litem, quod non a
parte parti, ſed a iudice defertur, vel ſi ſequamur
alteram partem non eſſe iurandum, ſi referri non
poſſit. Niſi quantum ad periurum qui inter alias
pœnas, quas patitur quum repellatur ab agendo.
12 † glo. in d. cap. paruuli. & in cap. dilecti. de excep.
Spec. in tit. de actio. §. 1. verſ. item quod eſt periu-
rus. Iaſ. in l. ſi duo patroni. §. fi. ff. de iureiur. multo
magis poterit à delatione iuſiurandi depelli. Quar
to ſi ex forma ſtatuti, vel conſuetudinis requiratur
13 probatio † per inſtrumentum. Iaſ. in l. admonen-
di. verſi. duodecima cauſa. de iureiuran. contra-
rium cuius ibi. num. 43. tenuit Purp. quem ſequu-
tus fuit Senatus, vt per clariſſimũ dominum Præſi
dem. Theſaur. deciſi. 256. pro qua deciſione facit,
14 quod vbi ſtatutum requirit probationem † per in-
ſtrumentum verificatur, ſi fiat per confeſſionem,
quæ vim habet inſtrumenti. l. cum te. vbi Dec. C.
de tranſact. Pariſ. conſi. 99. num. 12. vol. 3. Quinto
15 ſi quis habeat intentionem † probatam ſuper ea
re, ſuper qua iuſiurandum ipſum offertur. c. 2. de
prob. vbi Bald. Abb. Feli. & Dec. in 3. notab. Excel.
Oſaſch. deciſ. 10. num. 7. Secus ſi oblatio non con-
trarietur intentioni, ſed reſpiciat exceptionem, pu
ta ſolutionis. Purp. in d. l. manifeſtæ. num. 9. & 41.
Neuiz. conſi. 7. num. 7. Et quamuis verum ſit non
eſſe cogendum illum ad iurandum, ſi habeat ſuã
intentionem probatam, vt ſi offeratur iuſiurandũ
16 ſuper exceptione pecuniæ non numeratæ † credi-
tori lapſo biennio. l. in contractibus. §. illo. C. de nõ
num. pecu. Oſaſch. d. dec. 10. num. 7. tamen æqui-
tate, ac iudicis officio, ſecus dicendum videretur,
vt cenſuit Senatus Pariſienſis poſt prandium in
magna camera. Rebu. in conſt. reg. tit. de chyrogr.
& ſched. recog. artic. 2. num. 49. car. 215. quum etiã
17 poſt biennium iudicis officium † poſſit implora-
ri. addition. ad Panor. in cap. fin. de ſolutio. Marſ.
ſing. 277. Rebuff. vbi ſupra. num. 72. Sexto ſi reuo-
cata ſemel oblatione iterum repetatur. l. ſi quis iu-
ſiurandum. C. de reb. cred. Nam ſuperuenientibus
18 nouis probationibus, † licet reuocare oblationem

d. l. ſi

d. l. ſi quis iuſiurandum, etiam per procuratorem
ſine ſpeciali mandato. Oſaſch. dec. 8. ac prout etiã
iudicauit in campo die 5. Iunij 1586. diſputantibus
domino Clerico pro appellantibus, & domino Pa
19 ſcatio pro appellatis, non obſtante omiſſione † al-
legationis, ꝓbationes de nouo ſuperueniſſe. Imol.
in l. fi. ff. de præt. ſtip. Alex. in l. non erit. §. ſi neque,
ff. de iureiur. Cagn. in l. 2. ſub num. 271. verſ. & per
tex. C. de pact. inter empt. & vend. quod puro ve-
rum, ſi antequam cæptum ſit iurari, reuocabitur
20 † alloqui faſcibus iam accenſis, & conſtituto iuran
te genibus flexis coram iudice, dicerem reuocatio
ni non eſſe locum, quum vniuſcuiuſque rei potiſſi
21 ma pars ſit principium. † l. 1. ff. de orig. iur. & decre
tum hic tunc demum reuocationem admittat, ſi
termino ad iurandum pendente fiat. ſeptimo ſecũ
dum aliquos, ſi aſſumptum ſit onus probandi per
22 † teſtes. Sali. in l. ſi quis iuſiurandũ. C. de reb. cred.
Rip. in l. admonendi. nu. 65. ff. de iureiur. Surd. cõſ.
111. num. 8. Natt. conſi. 35. Sed contrarium eſt ve-
rius, ac ita obſeruatur. Oſaſch. dec. 97. etiam ſi quis
aſſumpſerit onus probandi, per omne genu pro-
bationis. Cagn. in d. l. 2. num. 265. vſque ad num.
273. C. de pact. int. emp. & vend. Octauo ſi pars of-
ferens iuſiurandum habeat ſuper eadem materia
23 teſtes † examinatos, quibus dubitari poſſet proba-
ri periurus. Bar. in l. iuſiurandum quod ex conuen
tione. §. procurator. nu. 4. & ibi Caſtr. ff. de iureiur.
Iaſ. in d. l. manifeſtæ. num. 18. Purpu. nu. 26. Oſaſc.
dec. 11. vel ſi hæres grauatus offerat iuſiurandum,
qui non poteſt fideicommiſſario præiudicare. & a
quo iurans, de periurio inde conuinci poſſet. Bart.
in l. cum qui. §. ſi libertus, ff. de iureiur. vel ſi vnus ex
plurib. hæredibus agens ipſum quoque iuſiurandũ
deferat Bar. Iaſ. & alij in l. iuſiurandum, quod ex
conuentione. §. procurator. num. 18. ff. eod. quia in-
quit Bart. alijs poſtea agentibus periurium detegi
poſſet, & quamnis generalitas huius regulæ ibi à
Fulg. Caſtren. & impugnetur, quod vr ſequi. Oſaſ.
dec. 11. limitans doctrinam Bart. non impugnant
tamen dicta exempla. In allegatione cuius cauſæ
eſt in ſermone animaduertendum, ne recuſans aſ-
24 ſerat poſſe detegi periurus † ſed allegabit quod poſ
ſet contra ſe probari aliquod prætenſum periuriũ.
glo. in c. 1. de teſtib. in 6. Purp. in d. l. manifeſtæ. nu.
29. Nono, ſi offeratur per procuratorem ſine man-
25 dato ſpeciali. † l. iuſiurandum. quod ex conuentio-
ne. §. fin. ff. de iureiur. ca. qui ad agendum de proc.
26 in 6. Oſaſch. dec. 8. num. 9. tutor † autem & curator
qui mandatum habere cenſentur cum libera offer
re, & referre poſſunt. Iaſ. in l. videamus. ff. de iure-
27 iur. Decimo tutis exceptione ſententiæ, † vel tran
ſactionis. Barto. in l. Marcellus. qui rerum. ff. rer.
amot. Iaſ. in l. qui iuraſſe. §. ſi pater. ff. de iureiuran.
Vndecimo, ſi offeratur ſuper re, cuius veriſimilis
28 ſit obliuio † allegata Rimin. ſen. conſi. 413. quod
iudicis arbitrio relinquitur Menoch. de arb. caſu
26. & conſi. 149. num. 31. lib. 2. ac ita cenſuit Sena-
tus pro domino Dominico Pelicerio die 21. Maij
diſputante in campo cauſam pro eo præſtantiſſi-
mo domino Gaſpare Belletia die 21. Maij 1585.
29 niſi militaret ſuſpitio † recordationis rei contra ſe
excuſantem obliuione. Craue. conſi. 867. Duode-
cimo, ſi materia ſuper qua offertur ſapiat delictũ
30 † eius, cui offertur. Bart. in l. qui iuraſſe. §. ſi pater,
ff. de iureiuran.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Iuraturo monitio qualis a iudice facienda.*
Et quid ſi nequeat ad iudicem accedere is qui iurare debet. nume. 2.
Cuius expenſis ad eum tranſmitti debeat iuramenti forma, & deciſio Senatus, num. 3.

C
1 VNa monitione] monendus eſt a iudice
† iurans, ac illi commemoranda iuſiu-
randi religio, ac reuerentia, & ſimili-
ter pęna in quã eſt incurſurus erga ma-
giſtratum, ſi iuret falſum, vltra flagellũ
iræ Dei, ac ira genibus flexis ante altare locis tribu-
nalis, in medio duarum faſcium accenſarum iura-
bit: quod ſi iuſtam habeat cauſam non veniendi
2 † ad altare tribunalis, tranſmittetur ad eum forma
iuſiurandi. l. pen. §. ijs de præſentibus. C. de reb. cred.
Cuius expenſis autem declarat Menoch. de arbitr.
caſu 228. quum Imperat. in d. §. ijs de præſentibus
3 iudicis arbitrio commiſerit, cuius expenſis † id fie-
ri debeat. quare Senatus die 4. Februarij 1589. pro
maiore calculo, quum dominus Albertus Morta-
ra petente eius conſanguinea in ciuitate Hypore-
diæ reſidente, cui iuſiurandum obtulerat illhuc
actum præſtationis ipſius iuſiurandi remitti, & ip-
ſo Alberto non diſentiente modo ſibi præſtaren-
tur expenſæ viatici, quum ipſe adeſſe vellet cenſuit
expenſas reſeruandas nec ad hunc actum præſtan-
das, & ſi tres ex dominis, & ego putaremus ex nũc
præſtandas,

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum præſtandum, vt delatum eſt, modo propria quadam ſuperſtitione delatum non ſit. nu. 2.*
Simpliciter delatum, iuxta conſuetudinem loci delatum cẽſebitur. num. 3.
4 *Iurandi ſuper altare Sancti Antonij forma prohibita, & an ſuper ſanctis reliquijs. nu. 6.*
5 *Iuramentum indiciale iudicis arbitrio eſt, & illius approbationem requirit.*
7 *Iuſiurandum licitum per quod ſibi quis iurari voluit, niſi iure ſpecialiter prohibeatur.*
8 *Iurare qui tenetur quomodo iurare illi ſatisfit, & deciſio Senatus.*
9 *Iuramenti de forma conceptionis, cum dubitatur inter partes, iudicis arbitrio remittitur.*
10 *Iuramenti forma præſcripta ſeruanda, alias repetendum erit.*
11 *Iuramentum ſtricti iuris, vltra limites oblationis præſtandum non eſt, & præſtitum acceptandum cum omnib. ſuis qualitatibus. nu. 13.*
Oblatum tamen ſuper mutuo, ſi iuretur ſuper mutuo, & reſtitutione, ſuper ſolo mutuo acceptari poteſt. nu. 12.
Et iſtud quomodo intelligendum. nu. 14.
Et cautela pro debitore qui ſoluit, ſi ſuper mutuo iuramentũ ſibi deferatur. nu. 15.
16 *Iudæus quomodo iurare debeat remiſſiuè.*

D
1 FOrma] iurare oportet vt delatum † eſt
iuſiurandum, cæterum ſi detuli, vt per
Deũ iures, tu per caput iuraſti, vel filio-
rum tuorum, non erit ratum habendũ
iuſiurandum. l. 3. §. fin. cum duab. ll. ſequen. ff. de
2 iureiu. modo propria quadam ſuperſtitione † dela
tum non ſit. l. non erit. §. diuus. ff. eo. Quod ſi ſim-
3 pliciter † delatum, ſit, ſecundum conſuetudinem
intelligitur delatum. Bald. Fulg. & Alex. in d. §. fin.
ac ita ad formam huius decreti. Nec admitteretur
delatio iuſiurandi ſuper altare Sancti Antonii,
4 † quum forma ipſa prohibeatur decretis antiquis.
car. 66. c. & primo. §. item quod iuramenta, niſi cõ
currat, vt ibi dicitur, iudicis arbitrium, quum iura-
men-

5 mentum iudiciale iudicis approbationem † requi-
rat.l.generaliter. C.de reb.cred.Nam Bald. in cap.1.
in prin.num.2. de noua for. fidel. expreſſe ait poſſe
iurari ſuper altari,vel ſacro ligno crucis,vel ſanctis
6 reliquijs †.& ante eum Hoſt.in ſumma de iureiur.
§.quod in fi.Fel.in c.tuus.de teſtib.Purpu.in ver.ma
nifeſtæ.num.39.ff.de iureiur. Bec.conſi.7.nu.7.quũ
7 iuſiurandum licitum ſit † per quod ſibi quis iurari
voluit, niſi iure ſpecialiter prohibeatur. l. non erit.
ff.de iureiur.latè Bec.conſi.7.num.19.qui tamen te-
netur iurare ſi ſe offerat paratum iurare modo de-
bito,etſi non ex toto ſecundum formam oblatam
8 ſufficit † ita cēſuit Senatus die ſexta Februarij 1559.
in prima claſſe in cauſa Barexij,& Bordini Nicien
9 ſium. Nam quando inter partes dubitatur † de for
ma conceptio. iuriſiurandi arbitrio iudicis remit-
titur.l. iuſiurandum ſi ad pecunias. §. qui iuſiuran-
dum verſi.ſi de qualitate.ff.de iureiur.& ibi Bart.&
Iaſ.quod dicerem non procedere hoc decreto attē
to formam præſcribēte, quia vbi caſus legis clarus
eſt, non relinquitur locus dubitationi iuramenti
forma hic præſcripta ſeruāda eſt,quæ ſi omittatur,
10 repetendum † eſt iuramentum. l. qui per ſalutem,
vbi Iaſ.ff.de iureiur.& quum ſtricti iuris ſit vltra li-
11 mites † oblationis præſtandum non eſt. Signorol.
conſi.223.Crau.conſi.867.num.7.vnde ſi iuramen-
tum offeratur ſuper mutuo, & iuretur ſuper mu-
tuo,& reſtitutione, quæ eſt præter oblationem, po-
12 terit acceptari † de mutuo, & refutari quoad reſti-
tutionem.Iaſ.in d.l.manifeſtæ.nu.8.ff.de iureiuran.
Nec refragari, quod imo acceptandū ſit cum om-
13 nibus qualitatibus † ſuis. Fab.in §. ſi quis poſtulan-
te.inſti.de act.Gom.ibi.nu.17.Boer.q.243. Menoch.
de arbitr.caſu 93.nu.25.Iaſ. in d.l. manifeſtæ. nu.7.
& in l.iuſiurandum.& ad pecunias.§. ait prætor.nu.
4.ff. de iureiur.etiam ſi ſtatuto ſimpliciter iurandū
14 diſponeretur.quia reſpondetur † Iaſ. ibi,ac alios lo
qui in diuerſis terminis, Nempe ſi debitor ſoluerit,
& cum ſolutionem non comprehendat oblatio,
nec modum probationis illius habeat,poterit recu
ſare,niſi quoque illi ſuper ſolutione offeratur,& in
omnem caſum duplex eo caſu illi competit reme-
15 dium. † Primo iurando mutuo nihil accepiſſe, cu
ius debitor ſit ſi ſecundo mutuo accepi, reſtitui, vt
per Iaſ.d.num.7. Purp in d.l.manifeſtæ. num.34.his
enim caſibus nequit acceptari, niſi cum qualitati-
bus ſuis,ac ita nimirum, ſi multoties iurare deben-
tes præſcribant ſibi formam, ſecūdum quam offe-
runt ſe paratos iurare.Maximè cum tit.delle poſte.
§.& accioche. diſponatur reſponſiones interroga-
toriorum,poſitionum,ac iuramenta eſſe in totum
cum qualitatibus acceptandas, niſi intellexerimus
decretum ipſum ſecundum iuris communis diſpo
ſitionem.l.2. C.de noxalib. hoc eſt acceptandas re-
ſponſiones, & iuramenta cum qualitatibus prædi-
16 ctis.Iudæus † vero cui iuramentum defertur, quo-
modo iurare debeat,enarrat Alex.in d.l.3. §.iurari.
ff.de iureiu.

Glo. X.

S V M M A R I V M.

1 *Iuramentum neceſſarium defertur actori.*
Iuramentum purgatorium reo.
Quibus autem perſonis,& quibus in cauſis,& caſibus non
deferatur,aliqui enumerantur,& alij remiſſiuè.nu.2.
Et quando peti debeat,vt deferatur.nu.3.

E G Iuramento purgatorio] iuramentum neceſ-
1 ſarium † defertur actori, & purgatoriū reo.
Purpu.in l.admonendi.num.94. ff.de iureiur.dd.in
2 l.in bonæfidei.C.ſi cer.pet.Nec † illi defertur quem
eſt veriſimile deierare.Marſil.in l. penul.nu.72.ff.de
quæſt.nec vſurario.in l. maritus.nu.50. ff.de quæſt.
nec in matrimonialibus,minuſque beneficialibus,
vel illi qui ſemel falſum iurauit, nec ei qui ſemiple
nè probauit,& veritatem ſcire non poteſt. Marſi.in
d. l. maritus. nec illi contra quem eſt præſumptio.
Marſ.ſingu.451.alios plures caſus colligit apoſti.ad
3 dec.Affli.36. ac peti † debet ante concluſionem in
cauſa,vt deferatur. Bar.in l.admonendi. num.60.ff.
de iureiu.quam opinionem Iaſ.ibi nu.318.dicit cō-
munem,quamuis contraria opinio,ſcilicet,vt defe
ratur etiam,ſi petitum non ſit æquior,& benignior
dicatur.Butr.in c.1.nu.13.de iudi. Alex.conſ.53.vol.
1.Sali.in l.bonæfidei.C.de reb.cred.Andr. Gayl.lib.
1.obſeru.obſerua.108.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Iuramenti forma ſolemnitas ardua alia,alia leuior.*
Et quibus in cauſis ſeruanda.nu.2.
Et an in quacunque alia quam pecuniaria cauſa.nu.5.
3 *Periculum,vbi maius,ibi cautius agendum.*
4 *Summa propriè ad pecuniam refertur.*

F SOmma] ſolemnitas ardua † obſeruatur
1 in cauſis † excedentib. ſummam aureo
2 rum decem, infra autem eam ſummā
ſufficit alia forma leuior: quia vbi ma-
3 ius eſt periculum † ibi cautius eſt agen
4 dum.l.1.§.ſed etſi quis.ff.de carb.edict.ſumma † ve-
ro propriè ad pecuniā refertur.l. ſi plures. §. cumu-
lum.ff.de pact.l.ſcio.ff.de in integr.reſt. ſed quũ hic
non referatur ad ſummam ſimpliciter,ſed ad valo
rem rei excedentis ſummam aureorū decem,ideo
5 forma ipſa locum habebit in omni cauſa † ſiue pe
cuniaria,ſiue alia,attento ſolum rei valore.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Iuramentum offerens an & quando de malitia & calum-*
nia iurare debeat.
Et quid in reo referente.nu.2.

G LAttore] offerens † iuſiurandum reo de-
1 bet primum iurare de malitia & calum
nia ſi à reo id exigatur.l.iuriſiurandum.
& ad pecunias.§. qui iuſiurandum. ff.de
iureiur.Boer.q.247.qua neceſſitate non aſtringitur
2 reus † ſi iuſiurandum referat.l. iuſiurandum. & ad
pecunias.§.prætor ait.ff.eod.tit.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Iuramentum præſtandi contumax, quādo habeatur pro con*
feſſo.
Et an neceſſaria ſit aliqua comminatio ad iurandum, ac pro
nunciatio pro confeſſo,& deciſiones Senatus ad hæc.nu.2.

H PEr confeſſo] contumax præſtandi iuramen-
1 tum habetur pro confeſſo † ſcilicet, ſi accuſa
ta ſit contumacia non iurantis,vt Senatus cē-
ſuit die 5. Nouembris, 1563.vt dixi ſupra titu
lo de poſitionibus.in glo.1.verſi.cæterum, &c. Nec
2 erit neceſſaria aliqua comminatio † ad iurādum,

nec

nec pronunciatio pro conuincto & cōfeſſo, quum hoc decretum ſe referat ad formam, ac modum procedendi preſcriptum titulo de poſitionibus. vbi hæc ſunt ſublata, de qua re etiam tetigit clar. d. Præſes Theſaur. deciſ. 11.

Glo. IX.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum relatū ſibi a reo actor ſuſcipere, ac iurare quādo teneatur, vel non.*
2 *Iurandum an ſit, ſi oriatur contentio, priuſquam iudex declarauit eſſe iurandum, non eſt quis pro confeſſo habeadus.*
3 *Iurandum eſſe vel referendum vbi diſponitur, intelligitur ſi iurandum, vel referendum ſit.*
4 *Iuramentum referendum an ſemper tale ſit, quale defertur.*

I [S]I rimetterà] regulariter actor, cui reus iuramentum retulit, iurare ipſe tenetur aliquibus caſibus exceptis. Menoch. de arbitr. d. caſu 189. Multi etiam potius q̃ iurare cederent liti. l. quæ ſub conditione. ff. de condit. inſtit. vnde ſi oriatur contentio an iurandum
2 † ſit, vel ne, antequam iudex declarauerit fore iurādum, non eſt quis habendus pro confeſſo, vt in terminis huius decreti. Crau. conſi. 848. & merito quia
3 vbi ſtatuto diſponitur eſſe iurandum † vel referendum intelligitur ſi iurandum, vel referendum ſit. Ita hæc conſtitutio ſeipſam declarat in §. offerēdo. verſi. & queſte coſe tutte. Reſpectu autem relationis illud notandum eſt de iure communi non ſem
4 per conſonum eſſe per omnia referri † iuſiurandū tale, quale defertur, forſitan etenim ex diuerſitate rerum, vel perſonarum quibuſdam emergentibus, quæ varietatem inducunt, officio iudicis cōceptio huiuſmodi iuſiurandi terminanda eſt. l. iuſiurandum, & ad §. nō ſemper. ff. de iureiu. quod ibi exemplificat gl. & inde Iaſ. puta ſi referatur hebræo.

Glo. X.

SVMMARIVM.

1 *Iuſiurandum tam ſuper tota cauſa quam ſuper vno articulo cauſæ offerri poteſt.*

k
1 [O]Altra cōſa] iuſiurandum tam ſuper tota cauſa † quam ſuper vno articulo cauſæ offerri poteſt. l. generaliter. §. ijs de præſentibus. C. de reb. cred. Purpu. in l. manifeſtę. num. 41. ff. de iureiur.

Glo. XI.

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti forma abſenti tranſmittenda, & quibus ſeruatis.*
2 *Relati qualitates ineſſe cenſentur in referente.*
3 *Iuramentum procuratoris ad iurandum ſpecialiter conſtituti admittendum.*
4 *Iurare aſſignato defuncto, nondum habito pro confeſſo, an & quando ficta confeſſio hæredem afficiat, & deciſio Senatus ad hoc.*
5 *Conuictus & confeſſus ſeu pro tali habitus, non auditur appellans, nec ſupplicans.*
6 *Appellari an & quando non poſſit ab illo qui iuramentum detulit, vel qui retulit.*

L [A]Bſente] abſenti datur competens terminus ad comparendum, ſi ab eius procuratore petatur. ſeruatis ijs de quibus ſupra in tit. de poſitionib. ac ita licebit trāſ-
1 mittere † formam iuramenti ad ordinarium, qui recipiat iuramenti præſtationem, vt de poſitionib. dictum eſt, ad quem titulum conſtitutio hæc, quū
2 ſe referat, † omnia intelligenda ſunt cum qualitatibus illius tituli. Bar. in l. 1. in prin. ff. de recep. l. fi. ff. ſi fam. furt. feciſſe dicat. l. ſi quis ſeruum. §. fi. ff. de lega. 2. Crau. conſi. 45.

Quinimo admittendum eſt iuramentum pro-
3 curatoris † ſpecialiter ad iurandū conſtituti. l. iuſiurandum quod ex conuentione. ff. de iureiu. Bart. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dam. inf. Purp. conſi. 12. communem dicit Maſuer. in pract. Petri de Ferr. in forma iuram. §. Sempronius procurator.

Pendente vero dilatione ad iurandū, vel ea tran
4 ſacta; ſi decedat † aſſignatus iurare, antequam ſit habitus pro confeſſo, nulla ficta confeſſio metiri poteſt, quæ hæredem afficiat. Bar. in d. l. manifeſtæ. in fin. ff. de iureiu. cuius opinionem dicit communem. Purp. ibi. num. 47. niſi inquit quis ipſo iure pro confeſſo haberetur, ſine alia iudicis declaratione ſumma rei eſt, quod ſi quis decedat antequam pro conuicto, & confeſſo habeatur ipſo iure, vt nō obſit eius contumacia hæredi aliàs ſecus. ita cenſuit Senatus die 16. Iunij 1593. diſputantibus in campo dominis Rumone, & Beiletia.

5 Habitus pro conuicto, † & confeſſo nō auditur appellans, nec ſupplicans. l. 1. C. quor. app. non recip. qua in materia quando poſſit appellari. tex. in l. generaliter. §. 1. C. de reb. cred. tanquam aliqua ſit differentia, tam reſpectu eius qui obtulit, quā eius qui retulit. Oſaſ. deci. 62.

Nam aut quis ſponte iuramentum offert parti, illudq́; pars acceptat, & iudex defert, ac approbat;
5 hoc caſu non permittitur † appellare. d. l. generaliter. §. ſed iuramento. Nam (inquit ibi Imperator) quis ferendus erit ad appellationis veniens auxiliū, in his quæ ipſe facienda procurauit. Secundo ſi is, cui oblatum fuit, illud referat, ſi is cui refertur, iurare recuſet, habetur pro conuicto, & ideo appellare illi non licebit. d. l. generaliter. §. ſiue autem illatum. Menoch. conſi. 217. num. 20. vbi declarat hanc materiam.

Glo. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti calumniæ forma.*
Quando præſtandum nu. 2.
Per procuratorem quando præſtari poſſit. nu. 3.
Omiſſio illius proceſſum nullum reddit. nu. 4. & nu. 6.
Quando requirendum ſit, vt præſtetur cautela pro aduocato. num. 5.
Eo non præſtito, quando præſtari requiritur, an totus proceſſus reddatur nullus. nu 6.
In cauſa ſummaria etiam poſt concluſionem in cauſa illi locus eſt. nu. 7.
Et quid ſi non fuerit petitum, nec oppoſitum, an remiſſum intelligatur. nu. 8.
Remitti illud an poſſit expreſſe per ſtatutum, vel conſuetudinem. nu. 9.
10 *Iurare recuſans cui iudex præceperit, quando & quam pœnam incurrat.*
11 *Iurare in manibus ſecularis iudicis an clerico liceat.*
12 *Clericus agens ſeu litigans in foro ſeculari, ipſius fori conſuetudine ac iuribus ligatur.*
Et quomodo teneatur iurare, ſi laicus illi detulerit iuſiurandum litis deciſiuum, vel etiam de calumnia, & obſeruātia Senatus, in his. nu. 13.

Calonnia

M CAlonnia] Iuramenti calumniæ forma †
1 hic præſcribitur, qđ lite conteſtata piæ-
2 ſtandum † eſt, niſi aliquando ſuper aliqua
dilatoria exceptione exigatur. c. fin. vbi
Soc. nu. 26. de iuram. calum. & perſonaliter non per
3 procuratorem præſtari debet, niſi † habeat man-
datum ſpeciale. c. fin. de iuram. cal. in 6. Bar. in l. 2. §.
ſi autem. C. eod. quòd adeo neceſſarium eſt; vt
4 illius omiſſio † proceſſum nullum reddat. Bar. in l.
de pupillo. §. qui opus. ff. de nou. oper. nunc. Alex.
in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dam. infe. Iaſ. in l.
iuſiurandū & ad pecunias. ff. de iureiuran. vbi notat
5 cautos aduocatos † ſolere in fine reſponſionis libel-
li id requirere, nec vlterius inſiſtere, quum illo non
6 præſtito † totus proceſſus inde nullus reddatur.
Caſtr. in l. vniuerſa. C. de precib. imper. off. Guid.
Pap. conſ. 2. & 43. Niſi cauſa ſummaria ſit, in qua
7 etiam poſt concluſionem † in cauſa illi adhuc lo-
cus eſſe poterit. Gemi. in c. 1. de iuram. cal. in 6. Cap.
Tolo. dec. 108. Rola Vale conſ. 71. nu. 33. volum. 1.
8 Quod ſi petitum † fuerit, nec oppoſitum cenſebitur
remiſſum, ac proceſſus validus. c. 1. de iuram. cal. in
6. Bar. Bal. & alij in l. fin. C. eod. aliquos caſus refert
Maſuerius ad practi. Ferr. in for. lib. act. real. §. per
ſacramentum. Intelligitur hoc de tacita remiſſio-
9 ne, ſecus de expreſſa, † quæ nullius momenti eſt, nec
cōſuetudo, vel ſtatutum, quibus remittatur. Soc in
cap. cæterum. nu. 11. de iuram. cal. c. conſtitutus. de
fideiuſſ. Matheſ. ſingu. 65. Andr. Gayl. lib. 1. obſeru.
obſeru. 84.

Difficultas iſtius iuramenti in hac patria decretis
antiquis ſublata eſt. c. cum ſæpe numero. in decr.
antiq. car. 6a. vbi diſponitur proceſſum nullum
non reddi, non obſtante quòd fuerit ipſius iuramē-
ti præſtatio requiſita, & iuratum non ſit, niſi iudex
10 his præceperit iurari, quo caſu iurare recuſans † in
iuris pœnam incurret, quæ eſt cauſæ amiſſio. Ang.
in princ. tit. inſt. de pœna temer. litig. Rol. conſi. 71.
nu. 11. vol. 1.

11 Clericis † autem in manibus iudicis ſecularis
iurare non licet ſine ipſorum ſuperioris licentia. c.
quanquam. 13. q. 2. c. teſtimonium. 11. q. 1. Bar. in l.
cum clericus. C. de epiſc. & cler. Marſ. conſi. 43. &
123. quamuis ſi iuret iudicium ob id non minus
ſubſiſtat. c. 1. de iur. calum. Rolan. conſ. 24. nu. 77.
vol. 1. & cū clericus agens ſeu litigans in foro ſecu-
12 lari, ipſius fori conſuetudine ligetur. † Bal. in d. l.
cum clericus. ac iuribus fori, in quo litigat. Soc.
cōſi. 97. verſ. ſecunda difficultas. lib. 1. glo. in c. quod
clericus. de foro cōpet. quam dicit communiter
receptam. Dec. in cap. eccleſia Sanctæ Mariæ. num.
13 146. de cōſti. Ideo obſeruauit † Senatus, vt clericus
cui laicus obtulerat iuſiurādū litis deciſiuū tenere-
tur iurare ad formā decreti ad altare in Senatu exi-
ſtenti, in manib. tñ vnius eccleſiaſtici. videat. tex. l.
in ſi qs præsbyter. 2. q. 4. ac alius in c. nullus. 22. q. 5.
vbi glo. intelligēs illud. c. de iuramento expurgatio-
nis, vt clericus non iuret layco per ſacroſancta
euangelia, niſi inquit glo. clericus aliquid peteret
coram layco, tunc inquit teneretur de calumnia
iurare, de licentia tamen Epiſcopi. Hoſt. in ſumma
de iureiur. verſic. cui & quomodo cogantur depo-
nere in manibus iudicis laici. Guid. Pap. q. 65. & an
ligetur ſtatutis litigans coram iudice ſeculari. Bal.
conſ. 5. nunquid. vol. 2. vbi vide.

Glo. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum veritatis dicendæ in criminalib. cauſis an reis
conſtitutis deferendum, & quibus in cauſis. num. 5. &
quid obſeruetur. 7. & quid in facto alieno. nu. 8.*
2 *Iuramentum deferre non debet iudex illi quem facile deiera
turum ſuſpicatur.*
3 *Sanguinem ſuum redimere vnicuique licet.*
4 *Honoris cauſa quandoque præponderat cauſæ timoris mortis.*
6 *Diuerſitatis ratio facit vt reſtringatur ſtatuti diſpoſitio.*
9 *Reus de alijs interrogari, an & quando poſſit, & remiſſiue.*

N Iuramento] Moris erat in cauſis omni-
bus criminalibus in conſtitutis reorum
iudicem deferre iuramentum rei veri-
tatis dicendæ, eorum ſuper quibus inter
rogarentur, verum quia dubitari pote-
rat eos faciles ad negandum ad tutelam vitæ, vel
1 honoris prohibita † fuit iudicibus hac conſtitutio-
ne illa iuramenti delatio. Non. n. iuſiurandū iudex
illi deferre debet, quē ſuſpicatur, aut veriſimile eſt de-
2 ieraturū. † Iaſ. in l. 1. col. fi. ff. qui ſatiſ. cogan. cum
3 vnicuique liceat quoquo modo ſanguinem † ſuū
redimere. l. 1. vbi Bar. ff. de bon. eor. qui mor. ſibi
4 conſci. ac idē ſit ſi de cauſa honoris † agatur, quæ
aliquando præpōderat cauſæ timoris mortis. l. iſti
quidem. ff. quod met. cauſ. Oſaſc. dec. 66. nu. 4. & 13
ideo hic abrogatur ille modus, & ſtylus deferendi
iuramentum reo, quod credo procedere in cauſis
5 ſanguinis, † & honoris, ſecus in leuibus à ceſſante
6 ratione legis, & rationis diuerſitate, † quæ facit, vt
reſtringatur ſtatuti diſpoſitio. l. fi. ff. de calumn. l. 3.
§. 1. ff. de inoff. teſta. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure
7 patr. Crauę. conſi. 942. nu. 11. obſeruatur. † tamen
indifferenter, vt in cauſis criminalibus reus reſpō-
dendo intitulatis non iuret. Sed vti teſti in facto
8 alieno † in cauſis omnibus ſolet illi iuramentum
deferri, quod non puto eſſe conforme huic con-
ſtitutioni, maximè ſi factum ita ſit connexum, vt
de alijs teſtificari nequeat, quin ſeipſum quoque
9 accuſet, vltra quod reus non debet de aliis † inter-
rogari caſibus quibuſdam exceptis. l. fin. vbi Salic.
C. de accuſat. l. quoniam. C. de teſtib. Clar. in pract.
cri. §. fi. q. 21. verſ. dictum ſocij. faciunt ad propoſit-
um plura notata à Burſ. conſ. 111.

Glo. XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Dolus & malitia idem.*
2 *Dolus non eſt, niſi voluntas præceſſerit.*
3 *Ignorantia quod ſit, non dolus, ſed imprudentia eſt.*
4 *Malitioſe quando quid omitti dicatur.*
5 *Malitioſe negaſſe veritatem, qui iurantem aſſerit qualitatem
illam probare debet.*
6 *Periurij pœna ſine dolo non committitur.*
7 *Iuraſſe falſum malitioſe non ſufficit ad pœnam incurrendam,
niſi de eo conuincatur.*
8 *Confeſſus antequam conuincatur de periurio pœnam euadit.*
9 *Confeſſio & conuictio quomodo diſtinguantur.
Et ſtatutum loquens de conuicto non habet locum in con-
feſſo, nec econtra.*
10 *Periurus examinari non debet inſtante fiſco, ſed conuinci
teſtibus vel inſtrumentis.*

O MAlitioſamente] pœnam negās non in-
currit, qui malitioſè non negauit. & iu-
rare malitioſe idem eſt quod doloſè:
1 quum dolus, † & malitia idem ſint. Bal.
in l. quæ fortuitis. in prin. C. de pign. act. & dolus nō
2 ſit † niſi voluntas præcedat, ſi ignorantia dolus non
3 † eſt, ſed imprudētia. l. ſi qs teſtim. §. fi. ff. ad l. Aquil. &

4 quando quid malitioſè † omitti dicatur. Bar. in l. de
rebus. ff. de recept. arbit. vnde agens, q̃ iurans ma-
litioſè veritatem negauerit, qualiatem ipſam ſi ne
5 getur, probare † debet. c. ſi de beneficio. de præben.
cler. clem. literas. de reſcr. Abb. in c. ſignificauerunt.
in vlt. notab. de appel. quia ſine dolo pœna periurij
6 non committitur. l. quod obſeruari. §. proficiſci. ff.
de off. procurat. Cæſ. Caſtr. & Alex. in l. qui iuraſſe.
ff. de iureiur.

Inſuper non tantum oportet iuratum malitioſè
7 falſum, ſed etiam quod iurans conuincatur. † ibi il
lis verbis, quæcunque perſona, quæ conuicta inue-
8 nitur iuraſſe falſum. Nam ſi confitebitur † ante-
quam conuincatur, euadet pœnam. Abb. in c. at ſi
clerici, in 2. notab. de iudic. Ber. conſi. 187. num. 13.
volum. 3. dominus Oſaſch. deciſ. 66. num. 15. Nam
9 delictum probat confeſſio, vel conuictio † rei In-
ter quæ, duo eſt differentia: quia iſta teſtibus, vel
inſtrumento fit. Dec. in d. c. at ſi clerici. in 2. notab.
Boſius in pra. crim. tit. de conuictis. vnde ſtatutum
loquens de conuicto locum non haber in confeſ-
ſo, nec econtra. Abb. & Dec. ibi. minuſque in fictè
conuicto. Deci. ibi num. 76. quare fiſcales, qui vo-
lunt contra aliquem procedere vti periurum non
10 deberent eum examinare † quia ſi in examine cõ-
fitcatur euadit pœnas, ſed illum conuincere proba
tionibus teſtium, vel inſtrumentis.

Glo. XV.

S V M M A R I V M.

1 *Periurus infamis efficitur.*
2 *Quando priuetur omnibus beneficijs.*
3 *Iuramento delato, an & per quẽ de periurio inquiri poſſit.*
4 *Iuramentum quo in loco praſtandum, & quid Senatus ob-
ſeruare ſolitus ſit.*

P INſame] Periurus † infamis efficitur. l. ſi
1 quis maior. C. de tranſa. c. infames. 6. q.
1. glo. in c. querelam. de iureiu. Rip. in c.
ex parte de reſcr. priuaturque omnibus
2 beneficijs † non ipſo iure, ſed per ſentẽ-
tiam, vt in terminis huius §. Menoch. de arbitr. caſu
319. vbi vlterius quærit vtrum delato iuramento
3 de periurio, † ſaltem fiſco inſtante poſſit inquiri, &
videtur quod non ex l. 1. C. de reb. cred. vbi cauſa iu
ramento deciſa, nec prætextu periurij retractari
poteſt, & quia dato iureiurando non quæritur am
plius an debeatur, ſed an iuratum ſit. l. non erit. §.
dato. ff. de iureiuran. Oſaſch. deciſ. 61. ſed responde-
tur hoc verum niſi aliter lege caueatur. d. l. 1. vbi Sa
lyce. vel ſi ciuiliter non autem criminaliter. Iaſon.
in l. ſi duo. §. fina. ff. de iureiuran. Cagno. in d. l. ſi quis
maior ſcribens iudici licere inquirere, punire, ac in
conſequentiam condemnare reum ad reſtitutio-
nem, vel ſolutionem. allegat Socin. conſi. 219. plu-
res caſus refert dominus Menoch. d. caſu 319.

Quantum ad locum in quo iurandum eſt Sena-
4 tus obſeruauit, † vt mulieres nobiles poſſent iurare
in domo vnius ex Senatoribus corã eo. Clariſ. Præ-
ſes Theſau. dec. 210. Nobiles vero, quãuis inſignes
minimè, niſi obtenta ſpeciali diſpenſatione à Prin-
cipe, vt in cauſa domini Brandicij, & Comitis Viſ-
carum, vel ita patres conſentirent, vt in cauſa do-
mini Alexandri Theſauri, & Domini Iulij Cæſa-
ris Mazeti.

DEL TERMINE PER FAR LE Proue de gli articoli reprobatori, & comprobatori, & di proporre in iure, & in fatto, & quando ſe intenda eſſer conchiuſo nella cauſa.

FATTA la publicatione del proceſſo, le parti hauerãno quindeci giorni di termine, per hauer la copia delle depoſitioni de' teſtimoni, & delle altre ſcritture prodotte, & per fare dapoi frà queſto tempo le ſue oppoſitioni contra le dette depoſitioni, & ſcritture, notando i defetti, nel qual termine ancora potranno far le proue de gli articoli reprobatori contra le perſone de teſtimoni, ſe alcuni ne haueranno dati dinanzi la publicatione, nel tempo da noi di ſopra limitato: & ſimilmente de comprobatori, ſe la parte contraria ne hauerà dati, per confirmare l'integrità de' ſuoi teſtimoni prodotti, & le depoſitioni loro, & le altre ſcritture da lui prodotte, & per proporre, & allegare in iure, & in fatto. Et queſto termine paſſato s'intenderà fatta la publicatione della repulſa, & eſſer ipſo iure cõchiuſo nella cauſa, [a] *& chiuſa la ſtrada ad ambe le parti di poter piu deduro coſa alcuna.*

Auertiranno però i Giudici nel caſo, quando ſi preſentano gli articoli reprobatori, di non admetterli ſemplicemente, ma prima vederanno, ſe ſono di rileuo, [b] *ò nò, & vedendo, che l'intentione dell'attore, ò l'eccettione del reo ſia fondata, & verificata per altre proue, & fondamenti, che per quei teſtimoni, & ſcritture, che per quei teſtimoni, & ſcritture, che l'altra parte vuole impugnare, non admetterà eſſi articoli, ma dichiarerà eſſer conchiuſo nella cauſa.*

Fatta la conchiuſione, le parti ſaranno obligate di portar loro proceſſi frà il termine di otto [c] *giorni ſeguenti al Secretario, il quale ſarà tenuto di portarlo frà due giorni appreſſo ſeguenti, al Giudice, per farlo ſententiare, & eſſendo la cauſa d'auanti al Senato, il porterà al Preſidente per farlo diſtribuire a i Senatori, Però eſſo Secretario non lo acceterà, ſe inſieme non gli portano vn breue eſtratto del proceſſo,* [d] *nel quale ſia raccolto vn ſommario di tutti i punti principali, che ſono in eſſo proceſſo, il che ſaranno tenuti di fare, coſi l'attore, come il reo, ſotto pena di quattro ſcudi d'oro, & ne daranno vna copia ad ogni Senatore.*

De

DE TERMINO PROBATIONIS Articulorum reprobatoriorum, & comprobatoriorum, ac proponendi in iure, & in facto, ac quãdo intelligatur in cauſa concluſum.

Titulus XXVI.

R V B R.

S V M M A R I V M.

1 *Terminis ad articulandum lapſis, an omnino præcluſa ſit ipſo iure, via quicquam amplius deducendi.*
2 *Propoſita non probare, & non proponere, paria ſunt.*
3 *Leges legibus conciliandæ.*

VIdetur hîc ampliari, quod titulo de articu
lis probatorijs, ſupra reſtringebatur, vt
ſcilicet lapſis quatuor terminis ad articu
1 landum præcluſa † ipſo iure intelligere-
tur via quicquam amplius deducendi. Nam quid
operaretur (quæſo) aſſignatio ad proponendũ in
facto ſine probatione propoſitorum, quum paria
2 ſint non proponere, † & propoſita non probare. l.
3 duo ſunt Titij. ff. de teſtam. tut. Quare, vt leges † legi
bus conciliẽtur. l. vnic. C. de inoffi. dotibus. primus
titulus, iudicio meo, intelligetur de materia dire-
cta, & contraria, iſte autem de alia diuerſa.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 *Concluſionem in cauſa interrumpens, condemnandus in expenſis.*
2 *Expenſæ retardati proceſſus, reſarcienda.*
3 *Producere iura ſua differens, in expenſis condemnandus.*

A COnchiuſo nella cauſa] Dixi de cõcluſio-
ne in cauſa, ac aſſignatione ad proponen
dum in Decr. antiq. tit. de concluſ. in cau-
ſa. in 2. par. tex. gl. 1. & interrumpentes cõ-
1 cluſionem † cauſæ, ſeu cauſam, vt cauſidici aſſerũt,
ſtatim ratione interruptionis, condemnantur a Iu
dice in expenſis, vnde ſi Iudex iam vidiſſet acta pro
expeditione cauſæ, in ſolicitudine cuius rei, pars
alia, expendiſſet, ſiue in hoſpicio, ſiue in viatico ex-
pectans dietim ſententiam, ſi tunc ab altera parte
interrumperetur, ab ea reſarciri deberent omnes
2 expenſæ, quę dici poſſent retardati † proceſſus. l. nõ
ignorat. C. de fruct. & lit. exp. quum iura producere
3 † differens, in expenſis condemnandus veniat. Iaſ.
in l. properandum, §. ſi autem alterutra. C. de iudi.
Dec. in l. qui in alterius. ff. de regu. iur. & conſi. 241.
Crau. conſi. 839. nu. 9.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Reprobatoria capitula ſi inutilia viderit Iudex, reijcere dẽt.*
2 *Irreleuatoria capitula ad reprobandum teſtes, quando dicantur.*
3 *Articulos probatorios diligenter excutere debet iudex, pertinentes ſint, an impertinentes.*
4 *Et impertinentes ſi iam admiſit, admiſſionem reuocare.*

B REIIeuo] Capitula reprobatoria quę Iudex
1 videret inutilia † ac irreleuatoria, non
debet ad probandum admittere, ſed reij
2 cere. Irreleuatoria † eſſe poſſunt, ſi intẽ-
tio actoris, aut exceptio rei, fundetur aliter, quam
teſtibus, contra perſonas quorum dantur capitula
reprobatoria. Diligenter iudex, & exactè examina
3 re, ac perpendere debet articulos, † ne ſi impertinẽ
tes, (aut ſuperflui ſint,) partes inutilibus grauet expẽ
ſis. Zabar. in clem. ſæpe. §. & quia. nũ. 5. ff. de verb. ſig.
quod etiam ex officio facere ei permittitur, & ad-
3 miſſionem † reuocare, ſi iam admiſiſſet. Dec. conſ.
162, & 517. Andr. Gayl. lib. 1. obſeru. obſer. 81.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Concluſione in cauſa facta, quando, cui, & quomodo proceſſus remittendus, & diſtribuendus ad ferendam ſententiam ſit.*
2 *Relator cauſæ, ſecundum ipſius cauſæ grauitatem eligẽdus.*

C FRà otto giorni] Facta concluſione in cã
partes infra dies octo, tenentur remitte-
1 re proceſſum † Secretario cauſæ, qui il-
lum conſignet infrà, biduum iudici, ſi
vero cauſa ſit in Senatu, remittet proceſſum Præſi
di, qui illum diſtribuet vni Senatori, qui ſecundum
2 cauſæ grauitatem † eligetur. l. licet. de teſtib. Nam
Bos ſenior altius figit pedem.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Cauſa proceſſus cum remittitur ad iudicandum, ſummarium cauſæ, & inuentarium iurium productorum, etiam remittendum, & quomodo.*
2 *Allegationes iuris & inuẽtarij iurium productorum copia, quando & quibus danda.*
3 *Expendere plus quam ſperet futurum emolumentum aliquem, non conuenit.*

D DEl proceſſo] Secretarius prohibetur accę
ptare proceſſum à partibus ſiue breui cõ-
1 pendio, ſeu ſummario † punctorũ prin-
cipalium cau[illegible]d cauſidici appellãt
inuentarium, continen[illegible]ſpeciem cum enun-
ciatione iurium productorum, ac finis, & effectus
productionis eorundem. Iſtius inuentarij, & iuriũ
2 allegationum, † ſi cauſa ſumptum ferat, datur vni-
cuique Pręſidi, & Senatori copia, ſi verò exigua ſit,
3 eſſet abſurdum in his magis expendere, † quam fu-
turum fortè eſſe poſſit, emolumentum cauſæ. Bar.
in l. mediterraneæ. Cod. de ann. & trib. lib. 10.

DELLE SENTENZE.

OGNI Giudice ſarà obligato di darſentẽza frà il termine d'vn meſe,[a] da poi che li ſarà portato il proceſſo, & non potẽdolo fare, per qualche legitimo impedimẽto, auanti, che paſſa il termine, ne darà auiſo al Tribunal ſuperiore, cioè alli Podeſtà, & altri Giudici ordinari, a i Prefetti, & eſſi Prefetti al

Senato, & ſi faranno dar vn'altra dilatione per lettere patenti, le quali ſe inſeriranno nel proceſſo.

Le ſentenze vogliamo, che ſiano date in ſcritto [b] al Secretario, ſottoſcritte da mano del Giudice, ò del Preſidente, & in ſua abſenza del Vicepreſidente, nelle cauſe, che ſi trattano d'auanti Il Senato, & in quell'hora ſolamente, quando s' hanno da publicar alle parti, la quale publicatione vogliamo, ſi faccia ſedendo il Senato, o il Giudice pro Tribunali, [c] & che il Secretario legga, & pronunci eſſa ſentenza ad alta voce. Ma donandoſi alcuna ſentenza da alcun Caſtellano, ò da altra perſona per il Conſeglio di vn Dottore, [d] ſaranno obligati eſſi Caſtellani di aprir la lettera, oue ſi contiene il conſeglio, (ò ſia la ſentenza,) nel tempo ſolamente, quando s' ha da pronunciare, accioche le parti poſſano ritrouarſi preſenti all'apertura, (ſe vogliano,) ne poſſa cader alcun ſoſpetto, che ſi ſia veduta auanti.

DE SENTENTIIS.

Titulus. XXVII.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Senten[t]iam infra quantum temporis remiſſo ſibi cauſa proceſſu, iudex proferre debeat.*
2 *Sententia de conſilio ſapientis ferenda infra viginti dies, lapſo termino, conſilio reddito, nulla eſt.*
3 *Inſtantia perempta, an ſit lapſo termino ad ferendam ſententiam præfixo, ſi lata non ſit.*
4 *Inuentariũ ex (beneficio legis,) infra triginta dies inchoandum, & ſexaginta perficiendum, modo intra trimeſtre perficiatur, ſatis ſit.*
5 *Sententia appellatione [illegible]itiua intelligitur, niſi eadem ratio ſit in interlocuto[illegible]*
6 *Iudex antequam ſententi[illegible] ferat, quid agere & quomodo illam proferre debeat.*
7 *Sententia per verbum abſoluo, vel condemno, vel ita vt negotium diffiniat proferenda.*
8 *Et quid ſi de partium conſenſu aliter factum ſit.*
9 *Vel pars eius quod litigatur ſit liquida, alia non.*
10 *Sententia tot cenſentur, quot ſunt capitula ſeparata.*
11 *Sententia quãdo in parte ſuſtineri, & in parte nulla eſſe poſſit, vel omnino non valeat. & nu. 14. & ſeqq.*
12 *Iudicandi actus indiuiduus, & vtile vitiatur per inutile.*
13 *Sententia quoad ſe indiuiſibilis.*
14 *Sententia eſt nulla ſi petitis centum, quinquaginta tantum contineat.*
15 *Et quid ſi centum ex pluribus cauſis petita ſint.*
16 *Vel a pluribus peterentur.*
17 *Et quid ſi petatur fundus, & pars tantũ adiudicetur.*
18 *Et quid ſi pro vna parte reus oppoſuiſſet aliquam exceptionem peremptoriam.*
19 *Vel iudex de vna parte definiuit, de altera ſibi reſeruat definiendum, puta de expenſis.*
20 *Expenſarum nulla mentione facta in condemnatione rei petita, an in eis abſolutus quis cenſeatur?*
21 *Condẽnatione ſortis facta omiſſis vſuris, alio in iudicio amplius peti non poterunt.*
22 *Receptione ſortis principalis, remiſſum cenſetur intereſſe. & nu. 26.*
23 *Sententia condemnatoria ad ſortem principalem, non comprehendit damna, & intereſſe.*
24 *Et an ſi petita fuerint, nec mentio de illis facta in ſententia, videatur in eis pars abſoluta.*
25 *Sententia omnia petita, puta expenſas, damna, & intereſſe, non determinans, quando nulla eſſe intelligatur.*
27 *Expenſæ, damna, & intereſſe, ſi debentur officio iudicis, & de ipſis in ſententia non fiat mentio, abſolutus ab eis cenſetur condemnatus, & ſententia eſt valida, quod ſi debeantur, & petantur iure actionis, iterato peti poterunt.*
28 *Iudex doloſe, (aut ex affectata, vel ſupina ignorantia) male iudicans quas pœnas incurrat.*
29 *Condemno verbum, ſi omiſerit iudex in ſententia, cum dicit, victum victori in expenſis, an ſuppleri poſſit?*

A VN meſe] Facta concluſione cauſæ ac in-
tra octo dies conſignato proceſſu Secre-
tario, & infra biduũ illo diſtributo in ma
nibus Iudicis, ab eo die tenetur iudex, niſi
aliquo legitimo impedimento excuſetur, ſenten-
1 tiam † ferre. Quod ſi non fiat, iudex monebit Præ-
fectum, & præfectus Senatum anteq̃ totus menſis
labatur, vt obtineantur literæ alterius dilationis. quod
nunq̃ (ſi bene memini) obſeruari vidi, nec mẽſe pẽ-
dente, nec elapſo. Sed expediri proceſſum ac ſñiam
dari, quo citius. Bal. tñ conſi. 172. vol. 1. tradit ſenten
2 tiam quæ de conſilio ſapientis † ferri debet infra
20 dies, eſſe nullam ſi ipſo termino lapſo cõſilium
redditum ſit. At hic quum verba Conſtitutionis iu
dicem, & non partes reſpiciant, & lapſo tp̃e, non di-
3 cetur inſtantia † perempta, quin adhuc facultatem
habeat iudicandi. Bar. Bal. & alij in l. properandum.
C. de iud. Caſtr. conſi. 140. vol. 2. Confirmatur, quia
præfectus intra ſemeſtre, tenetur cauſas appellatio-
nis diffinire, alioqui appellatio remanet deſerta, vn
de modo infra ipſum ſemeſtre cauſam diffiniat,
vr quodammodo, quoad ipſas cauſas, ſatisfactum
huic conſtitutioni, vt dr̃ de inuentario cum benefi
4 cio † legis, quod, etſi inchoari debeat intra 30. dies,
& intra alios. 60. finiri, ſatisfit modo intra trimeſtre
compleatur, licet intra. 30. dies cœptum non ſit. vt
volunt. Bar. Iaſ. & alij in l. fi. C. de iure deliber.
5 Sententiæ † verò appellatione, intelligitur de diſ-
finitiua. Fel. in rub. de ſent. & re iudic. Alex. in rubr.
ff. eo. Soc. conſi. 39. vol. 4. niſi eadem ratio vigeat in
interloquutoria. Felyn. in d. rub. Put. deciſ. 274. lib. 2.
6 Ante prolationem ſententię iudex † cum magna,
ac matura cauſæ, actorumq; viſitatione, ac ſtudio
ſententiam ipſam ferre debet. c. ſententijs. in decr.
antiq. car. 31. ac curare, quantum fieri poteſt, vt cer-
tam proferat. §. curare. inſtit. de actio. & verbis ex-
7 plicitis condẽnare, vel abſoluere. ſine altero † quo-
rum verborum ſententia non valet. l. 1. ff. de re iud.
l. præſes. C. de ſent. & interl. om. iud. l. in hoc iudicio.
ff. fam. erciſ. aut ſaltem ita vt diffiniat negocium. l.
in ſumma. ff. de re iudi. & omnia capita controuer-
ſiæ decidere: alioqui non valebit ſententia, ſi par-
tim decidat, partim indeciſam dimittat. l. in hoc iu
dicio. vbi dd. ff. fam. erciſ. Niſi partium interueniat
8 conſenſus † glo. in l. 2. C. com. vtr. iudic. Bart. in l. ſi
conuenerit. ff. de re iudi. Put. deciſ. 323. lib. 1. vel niſi
9 pars eius, quod litigatur, ſit liquida † altera liquidã-
da, pro liquidatione, cuius diem ad probandum,
ſeu liquidandum præſtituet. l. quidam æſtimaue-
runt. ff. ſi cert. petat. quo caſu ſi nihil de ipſa parte
illiquida diſponeret, vel aſſignando ad probandũ,
vel abſoluendo, ſentẽtia eſſet inualida, de re, ac par

re liquida. Aret. in l. 1. §. ſi ſtipulanti. ff. de verb. oblig.
& ibi Iaſ. ſub nu. 9. verſi. quinto limita. Quod intelli-
gendum eſt iuxta doctrinam. Bar. Caſtr. Iaſ. & alio-
rum in l. fi. ff. de iuriſd. om. iudi. Nam aut ſententia
continet capitula ſeparata, tunc cùm tot cenſeant
10 ſententiæ, † quot capitula valebit in vno † licet in
11 altero poſſit eſſe nulla. l. etiam. §. 1. & ibi. Bal. & alij.
ff. de minor. l. fin ff. de iur. patr. l. quædam. ff. fam. er-
ciſ. aut vnum tm̃ continet capitulum, tunc quum
12 actus iudicandi † ſit indiuiduus, & vtile vitietur per
inutile, in totũ redditur nulla Iacob à Sanc. Georg.
in d. l. ſu nu. 14. d. l. in hoc iudicio. ff. fam. erci. licet la-
ta ſit ſuper re diuiſibili, quum ſententia quoad ſe ſit
13 indiuiſibilis † Caſtr. in l. 1. C. ſi aduerſ. rem. iudi. vn-
14 de ſi petantur centũ † & iudex condemnet in quin
quaginta nulla facta mentione de alijs quinqua-
ginta, (nec abſoluendo, nec condemnando,) ſenten-
tia ex toto erit nulla. gl. & Azo. c. 3. quorum opinio-
nem dicit ibi communem Caſtr. in l. 1. C. ſi adu. re
15 iudi. niſi ex pluribus † cauſis peterentur puta quin-
quaginta ex vna cauſa, aut quinquaginta ex altera,
16 vel ſi à pluribus † peterentur, nam vnus ex eis poſ-
ſet condemnari in parte ſua, & alij alia die conde-
nari, vel abſolui l. non idcirco. ff. de iudic. capitulũ
17 vnum quoq; eſſet ſi peterem fundũ, † & illius pars
mihi adiudicaretur nulla ſuper alia lata condem-
natione, vel abſolutione ſaluo, quod reus tm̃ eam par-
tem adiudicatam poſſideret, aliam non, ſuper qua,
quum nulla dici poſſet agitari inſtantia inter par-
tes, eius, quod non poſſidebatur, valeret ſententia
pro parte. Bar. in l. ſi conſtante. §. fin. ff. ſolut. matr. Ia
cob. in l. 1. C. ſi adu. rem iudi. Item ſuſtineretur ſen-
18 tentia pro parte, ſi pro alia reus oppoſuiſſet † exce-
ptionem aliquam peremptoriam: quia ſuper hac
parte huiuſmodi exceptione perempta, intelligere-
tur iudex abſoluiſſe. Bart. in l. ſi plures. ff. de fideiuſſ.
cuius dictum allegant pro notabili. Caſtr. & Iacob.
in d. l. 1. C. ſi adu. rem iudicat. Item ſi iudex adhuc
19 cognouiſſet tm̃ de parte, † non de altera. Bart. in l.
terminato. C. de fruct. & lit. expen. quod intelligo
modo de hac parte, aliquid diſpoſuerit, vt ſupra di-
xi ac ita loquitur ibi. Bar. de iudice qui ſibi reſerua-
uit cognitionem expẽſarum litis, Reſpectu quarũ,
20 iudex nihil cenſuiſſet, reus condemnatus † in ſorte
principali intelligeretur abſolutus: quum poſt abſo
lutum, & terminatum iudicium, nephas ſit litem al
teram conſurgere ex litis primæ materia. d. l. termi-
nato. in fi. vnde finita lite per condemnationẽ ſor-
21 tis † omiſſis vſuris, alio iudicio vſuræ ipſæ amplius
peti non poterunt. l. 4. C. depoſ. l. in bonæ fidei. C. de
22 vſur. Sicuti etiam ex receptione ſortis † remiſſum
cẽſetur intereſſe. l. fi. vbi Bar. Caſt. & Iaſ. de eo quod
certo loco. Bero. conſi. 200. vol. 1. Burſ. conſi. 72. nu.
23 7. Imo in ſententia condẽnatoria ad ſortem † prin
cipalem ſicut non ſubintelligitur cõdemnatio ad
damna, & intereſſe. Fulg. conſi. 130. Dec. conſi. 322.
24 ita vr̃ potius ab eis pars tacitè abſoluta † ſi petita
fuerint, maximè ſi per ſententiã impoſitum ſit per-
petuum ſilentium. Crau. conſi. 320. Quæ omnia vi-
dentur refragari ijs, quæ ante dicta ſunt de nullita-
25 te ſententiæ, quæ omnia petita † non determinat.
Reſponſio eſt in promptu, ſcilicet ea procedere in
expẽſis, damnis, ac intereſſe iudicis officio debitis,
ſecus ſi iure actionis. l. 1. vbi Iaſ. C. de iudi. quare per
26 receptionem ſortis † nõ intelligitur remiſſum in-
tereſſe conuentum, ac promiſſum, ac ita iure actio
nis debitum. Iaſ. in d. l. 1. & in d. l. fi. Franc. Dec. Neap.
21. ac ita. Bart. & alij intelligunt. d. l. terminato. C. de
fruct. & litium expenſis, vt ibi videri poterit.

Nec obſtat ſi diceretur, ſentẽtia erit nulla in ſor-
te principali, quia omiſſum eſt ius reddi de expẽſis,
vel intereſſe petito. d. l. in hoc iudicio. ff. fam. erciſc.
Reſponſio colligitur ex prædictis. Aut agitur de ex
27 penſis, intereſſe vel vſuris officio † iudicis debitis,
tunc cum illis prætermiſſis in ſentẽtia, reus cenſeâ-
tur abſolutus, ſententia erit valida. Aut petita ſunt,
iureque actionis debebantur, tunc iterato peti po-
terunt, non obſtante ſententia. d. l. 1. vbi Iaſ. C. de iu
dic. Rini. iun. conſi. 346. nu. 21. Nec erit ſententia in-
ualida ex omiſſione illorum: quum & ſors, & in-
tereſſe ſint capita per ſe, nec intereſſe veniat acceſ-
ſoriè, ſed vti principale caput diuiſum à ſorte, &
per ſe ſubſiſtens, quo caſu non viciabitur ſententia
in ſorte principali. d. l. etiam. §. 1. ff. de mino. l. fi. ff. de
iure patron.

Hinc perſpicitur quantum iudices incumbere
debeant, vt ſententiam certam, claram, ac integrã
proferãt, ne ea lata ipſorum culpa ſuſcitetur noua
litigandi materia. Quinimo ſi ſcienter dolosè, aut
ex affectata ignorantia, craſſa, vel ſupina, malè iudi
28 cetur, incurrit iudex † pœnas Decreto antiquo im-
poſitas. c. ſententia. car. 31. ac altero. c. ſentẽtias. car.
68. quæ ſunt mirum in modũ formidabiles. Quod
ſi in ſententia dixerit victum victori in expenſis, &
omittat condemno an ſuppleri poſſit. Bar. in l. præ
ſes. C. de ſent. Aret. & Iaſ. in §. curare.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia in ſcriptis ferenda, & qua non.*
2 *Subſcribenda, & à quo.*
3 *Et quando publicanda.*
4 *Et quomodo in Senatu procedatur.*
5 *Sententia error, quomodo corrigendus.*
6 *Sententia in albo, vel prout in cedula, publicari, quando & qua de cauſa ſoleant.*
7 *Sententia lata ſecundum conſilium ex poſt ferendum per conſultorem, eſt nulla.*
Limitatur, vt nu. 8.

B IN ſcritto] ſententia † ferri debet in ſcrip
1 tis alioquĩ eſſet nulla, rei minime exce-
pta. l. 1. 2. & auth. ibi poſita. C. de ſent. ex
breuic. recit. Boer. q. 259. Ac ſubſcribi
2 † per Præſidẽ, vel vice Præſidem, ſi ſñia ſit Senatus.
& eadẽ hora tm̃ remitti Secretario, qua publicari
3 † debet, ne aliquando ante publicationem partes
ſciant tenorem illius, & aliquid machinari ad retar
dandam publicationẽ, antequam iudicis votum aperi-
ri non dẽt. l. obſeruandum. ff. de off. præſi. l. vbi falſi.
& ibi. Alber. C. de falſ. Crau. conſ. 134. quinimo rela
4 tor † proceſſus debet ipſe minutã, ſeu breuiculam
ſñiæ ſcribere, & ſcriptum cæteris dñis cõicare, an
ita fuerit concluſum Papo. de Arr. des Cours ſoue-
reines. lib. 4. tit. 6. Arr. 27. & quia qui poſiti ſunt, vt cę
terorum errores corrigant, non debeat eos pudere
ipſorum errorem corrigere. c. qualiter. 1. de accuſ. ſi
5 ante pronunciationem cognoſcatur erratum † re-
uertendũ eſt ad iudicium, & preſes dẽt congregare
dñs, vt error corrigat. Pap. vbi ſupra Arreſto. 28. cæ
terũ vr̃ abuſiuus ille ſtylus, quo introductũ fuit, ali-
quando ſñias vltimis diebus iuridicis in Senatu pu
6 blicari in Albo, † niſi ſuſtineret ex periculo lapſus
inſtantię, ob quod permittit condemnari aliquẽ ſi pro
batũ ſit. Iaſ. in l. ait prætor. §. iudex ff. de re iudic. vel
aliter prout in cedula continet. Bal. in l. 3. C. de ſent.
quæ ſine cert. quant. prof. in l. 1. C. de ſent. q ex Breu.
Barb. conſ. 30. nu. 6. lib. 1. Fely. in c. cum venerabilis.
de except. num. 4. Pariſ. conſi. 49. lib. 3. Bec. conſi. 78.
nu. 36. Sed puto neceſſarium eſſe, quod iam ſenten-
7 tia in ea cedula exter ſcripta: quia ſententia † la-

ta ſecundum conſilium, ferendum per conſultorẽ
in futurum, eſt nulla. Ioan. And. in add. ad Spec. tit.
de ſent. pro lat. §. qualiter. in add. incip. hinc finem.
Alex. conſi. 185. num. 28. vol. 2. vbi ponit ſallentiam
8 † de qua ſupra, niſi tempus inſtantię laberetur, & Iu
dex teneretur proferre ſecundum votum ſapientis
retardantis dare conſilium ſuum. Caſtren. in l. non
quemadmodum. in fi. ff. de iudicis.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex in prolatione ſententia, ſedere debet alias ſententia nulla.*
2 *Et an ſuam ſententiam legere debeat?*
3 *Sententia an ferri debeat in perſonam domini, vel procuratoris.*

C 1 PRo Tribunali] In actu prolationis ſenten-
tiæ Iudex ſedere † debet pro tribunali, alio-
quin ſentẽtia vicio nullitatis ſubijceretur. l.
à procedente. C. de dilat. l. 1. C. de offi. iudi. l.
quiſquis. in fin. C. de poſtul. l. 2. §. dies. ff. quis ordo in
bon. poſſ. ſeru. Nam quieſcẽdo, & ſedendo, animus
fit prudens. Bar. in d. l. 1. C. de ſent. ex breui. recit. idq;
iudicis honori conuenit. l. quiſquis. C. de poſtul. l. fi.
C. vbi Sen. vel clariſſimo iudex met debet ſuã ſentẽ
2 tiam legere, † niſi ſit de maioribus iudicibus. l. 1. &
ibi Bar. C. de ſent. ex breuic. rec. quamuis valeat, ſi
recitata per notarium, vel ſcribam iudex dicat, &
ita pronũcio. l. 1. & 2. C. de ſenten. ex breuic. rec. De
3 iureq; ciuili ferri debet † in perſonam procurato-
ris, & non domini. l. 1. C. de ſent. & interlo. om. iud. ſe-
cus de iure canonico. c. ſuſcitata in 1. gl. de in integ.
reſtit. Oſal c. dec. 1. nu. 33.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Iudices illiterati eſſe poſſunt, ſed de conſilio iuriſperiti procedere debent.*
Et de conſilio apparere neceſſe eſt. nu. 2.
3 *Sententia nulla eſt, ſi non fuerit lata de conſilio confidentis electi.*
4 *Conſultori proferenda ſententia, tranſmittẽda ſunt oĩa acta.*
5 *Sententia de conſilio alterius lata, an tranſeat in rem iudicatam & deciſio Senatus.*
Et quid ſi appellatio interpoſita ab ea, deſerta ſit? nu. 6.
7 *Sententia de conſilio iuriſperiti ferenda eſt, ſi petatur, alias nulla eſt.*
Et quando de conſilio eſt ferẽda, intelligitur ſi petatur. nu. 8.
Et quid in re clara, an conſilium neceſſarium ſit? nu. 9.
10 *Sententia cauſam, an & quando continere debeat?*

D DI vn Dottore] Iuſdicentes non Iuriſperi-
ti proferunt ſententias de conſilio alicu
ius Doctoris, qui dabit eius votum, ſeu
ſuffragium clauſum, ac ſigillatum, ac il-
lud a iuſdicente tantũ aperiri, & publicari in actu
1 ipſo prolationis ſententiæ. Nam illiterati † poſſunt
etiam eſſe Iudices, vt ſunt multi poteſtates terrarũ.
l. certi iuris. & ibi dd. C. de iudic. ſed inde de cõſilio
iuriſperiti procedere debent. Bal. in l. ſolent. §. lega-
tis. ff. de off. proc. & leg. glo. & dd. in d. l. 2. C. de ſentẽ.
ex breu. recit. Nec ſufficit ſi aſſerat ſe cõſuluiſſe pe-
ritos, vt ſententia valeat, ſed neceſſe eſt apparere
2 † de conſilio. Bal. in l. 1. C. ne lic. in vn. & ead. cau. ter
tio prouoc. Cagn. in l. conſuli. ff. de reg. iur. vbi vult
eſſe nullam ſi allegati fuerint confidentes, & ſuſpe-
3 cti, & non proferatur de conſilio † vnius ex confi-
dentibus.

4 Ad hunc Conſultorem † tranſmittẽda ſunt om-
nia acta, alias incurreret Iudex infamiam, ſi pars læ
deretur. l. ne cautas. vbi Caſtr. & alij. C. de appel. Ca-
gno. in d. l. conſilij. vbi etiam dicit communem ſen
5 tentiam, vt ſententia † huiuſmodi de conſilio alte-
rius lata, non tranſeat in iudicatum, ac idem dixit
Mandol. ad Rom. conſi. 228. quod nunquam vidi
obſeruari, imo totum cõtrarium, quinimo ſi iudex
ſententiam proferre teneatur de conſilio iuriſperi-
ti præſupponit Bal. conſi. 341. vol. 5. eam ſentẽtiam
tranſire in iudicatam, ac ita tandem concluſit Ex-
cel. Senatus dec. 25. in nouis. maximè ſi ab ea con-
6 tingat appellari, tunc ſi appellatio † deferatur, exe-
cutioni demandabitur. Ruin. conſi. 34. nu. 3. vol. 5.
De conſilio igitur huiuſmodi Iuſdicentes pote-
ſtates, ac Caſtellani terrarum ſuas proferent ſentẽ-
7 tias, ſi petatur, † alioquin ſentẽtia erit nulla. Fulgo.
conſi. 149. col. 1. Alex. conſi. 145. vol. 5. conſi. 122. vol.
2. & Iaſ. in l. vniuerſa. col. 1. verſic. ſexto facit. C. de
prec. imper. offer. glo. & dd. in c. fi. de reſcr. quibus in
locis cõcludunt ſtatutum ad id nõ abſtringere, niſi
8 petatur † prout etiam nõ videtur neceſſarium, etſi
9 petatur in re clara † Bar. in l. ille, aut ille. §. 1. ff. de leg.
3. Alex. conſi. 145. vol. 5. Cæterum in ſententia ipſa
10 non eſt neceſſe exprimi † cauſam. c. ſicut. c. cum
Bertoldus de re iudi. quin fatuus eſt iudex idipſum
faciens: quum viam aliquando aperiat ſuę ſenten
tiæ impugnandæ. Imo. in l. ſi is ad quem. ff. de acq.
hære. Niſi adiungat dictionem maximè. Abb. in c.
ex parte. de conceſſ. præb. vel niſi minueret, vel au-
geret pœnam ſtatuto, vel lege præfixam, tunc cau-
ſam exprimi vult Bald. in l. quid ergo. §. pœna gra-
uior. verſi. iſtorum oppoſitio. ff. de infam. Salic. in l.
properandum. §. illo. C. de iudi. ſcilicet pro ipſius iu
dicis excuſatione, non ad ſubſtantiam ſententiæ.
Bald. & Sal. ibi.

DELLE APPELLATIONI,
& in quali caſi, & da quali Giudici è
lecito d'appellare? [a]

NElle cauſe, che non aſcenderanno oltra a tre ſcudi, [b] le quali s'hanno da conoſcer, per la diſpoſitione de gli Ordini noſtri, ſommariamẽte da gli Ordinari, ſenza far alcuna ſcrittura, non ci ſarà luogo d'appellatione.

Nelle cauſe inſino a vinticinque ſcudi, trouãdoſi due ſentenze conformi, vogliamo che habbiano pronta eſſecutione, mediante ſegortà, [c] alla forma della Auth. Quæ ſupplicatio. C. de pre cib. imper. offer.

Seguendo l'auttorità de' Iurecõſulti antichi, accioche le liti non reſtino immortali, generalmẽte delle interlocutorie, nõ pmettiamo appellatione, [d] ſaluo ſe nõ ſi poteſſe appellare dalla diffinitiua, [e] ò che il caſo foſſe tale, che nõ vi ſi poteſſe riparare [f] nella appellatione della ſentenza diffinitiua, ò da altro atto ſeguẽte, ò che nõ ſi aſpettaſſe più alcuna diffinitiua, & riſeruati ancora da

questa

q̃ſta regola, et eccettione generale, i caſi, doue particolarmente, & eſpreſſamente per gli ordini noſtri ſi permette, ò ſi probibiſce l'appellatione. Però in queſti caſi, interponendoſi l'appellatione da l'interlocutoria, non vogliamo, che s'admetta dal Senato, ò da' Prefetti, ſe prima non ſi fa fede de gli atti,[g] & che ſia veduto l'appellatione eſſer ſtata legitimamente interpoſta, come piu à pieno ſi dirà quì appreſſo: nel qual caſo prononciandoſi mal giudicato, & ben appellato, ſi rimanderà, & commetterà la cognitione della cauſa principale al Luogotenente[h] del Giudice, dal cui s'è appellato, & non eſſendoci alcuno, ſi rimanderà al Giudice piu propinquo del Tribunale, oue la lite fu cominciata.

Nelle terre Feudali,[i] toccherà a i Signori del Feudo prouedere, ch'el proceſſo ne' ſopradetti caſi ſi giudichi per altri, che per colui, che hauerà fatto l'aggrauio, & eſſendo eſſi negligenti a prouederui, proueggauiſi dal Senato opportunamente.

Non ſi admetterà alcuna appellatione dalle condannagioni di emenda, ò ſia pene pecuniarie:[k] ma ſolamente ſi potrà ricorrer contra il Giudice nel ſindicato, ò vero proporre vna querela nel Senato.

Dalle ſentenze, che ſi daranno nelle cauſe poſſeſſorie, ſi potrà ſempre appellare[l] ne piu, ne meno, come ſi fa nel giudicio petitorio. Però ne i caſi, doue ſi tratterà di vn poſſeſſo momentaneo, che hà da durar poco tempo, di modo, che viene ad apportare poco pregiudicio all'appellante, l'appellatione s'admetterà, ma non vogliamo, che per queſto ſi venga ad impedir, ne ritardar l'eſſecutione.

Dalle ſentenze del Senato, & della Camera noſtra Ducale de Conti, non ſarà lecito appellare, ma ſolamente vogliamo, che ſi poſſa ſupplicare à noi,[m] la quale ſupplicatione ſi hauerà da preſentare al noſtro ſecreto Conſiglio di Stato, infra il termine di cinquanta giorni doppo la ſentenza data, & non preſentandoſi dentro del detto termine, non vogliamo, che piu ſia admeſſa, ſaluo chè ſi faceſſe conſtare di qualche legitimo impedimento. Et la reuiſione[n] vogliamo, che ſi faccia con l'aſſiſtenza di quei Conſiglieri, che a noi parrà in quel caſo di nominare, & che ſi finiſca infra ſei meſi,[o] dapoi che ſarà admeſſa. Ma prima, che ſi proceda alla reuiſione, la ſentenza ſi manderà ad eſſecutione,[p] data però la cautione[q] conforme alla Authen. quæ ſupp. C. de prec. impe. offer. & il ſupplicante farà real depoſito in contanti della decima[r] parte di tutta la ſomma, che ſi contende: la quale ſi piglierà per emenda, ogni volta, che per la confirmatione della ſentenza apparirà, la parte hauer temerariamente ſupplicato. Però per l'eſſecutioni, che ſi faranno ad inſtanza del Procurator noſtro Patrimoniale, non ſarà neceſſaria alcuna cautione.

DE APPELLATIONIBVS, & in quibus caſibus, & à quibus iudicibus liceat appellare.

Titulus. XXVIII.

RVBRICAE.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio quare, & ad quid inuenta.*
Eſt Tiriacha contra venenum iudicum. nu. 3.
Illius effectus plures enunciantur. nu. 4.
2 *Grauatus non appellans, in ſindicatu iudicis contra eũ agere poteſt.*

1 APpellatio † inuenta eſt ad corrigendum iniquitatem, vel imperitiam iudicantium. Reformat ſententiam malè latã, & confirmat bene latam. l. 1. ff. de appel.
2 quamuis grauatus † non appellans in ſindicatu iudicis contra eum agere poſſit. Bar. ibi. quum iniquè iuditans litem faciat ſuam. l. ſi filiusfamilias. ff. de iudic. & ſecundum Bald. in l. 1. in fina. C. ſi de mom. poſſeſſ. quem refert Bened. in c. Raynutius. in ver-
3 bo mortuo. nu. 270. de teſtam. eſt Tiriacha † cõtra
4 Venenum iudicum. Deuoluit cauſam † ad ſuperiorem eius à quo fuit appellatum. c. anteriorum. 2. q. 6. c. vt debitus. de appel. Suſpendit iuriſdict. iudicis à quo. c. ſuper ea. c. ſæpe. eod. tit. de appel. c. venientes. de iureiur. ſuſpendit ſententię præſumptionem. Innoc. in c. bonæ. 1. de electio. Panorm. & alij. in rub. de appel. ſupplet ea quæ defuerunt. l. per hanc. C. de tempo. appella. diſcernit. l. eos. C. quando prouoca. non ſit.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio eſt grauatorum remedium.*
2 *Appella. ſi grauaris, d. c. omn.*
3 *Appellans ſine grauamine non auditur.*

A APpellare] grauatorum † remediũ eſt ap-
1 pellatio à iudicibus grauantibus. ideo di-
2 citur, ſi grauaris appell. † c. omnis oppreſſus. 2. q. 6. & ſine grauamine non auditur
3 appellans. † l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minor.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Sumptus maiores fieri quam futurum ſit, emolumentum reb leges abhorrent.*

2 *Minima non curat Prætor, & de rebus minimis; non recipiuntur appellationes.*
3 *Appellationes in cauſis minimis non recipiuntur, puta triũ aureorum, & infra.*
4 *Cauſa minima quæ ſint, remiſſiue.*

B T Re ſeudi] leges abhorrent plus expendi
1 † in re aliqua, quam futurum ſit rei emolu
mentum. l. mediterraneæ. C. de ann. & trib.
2 libro 10. Nec de rebus minimis † curæ eſt
Prætori. l. ſcio. ff. de in integ. reſti. Ideò ſicut iure
3 communi appellationes de rebus minimis † non
recipiuntur. auth. niſi breuiores. C. de ſent. ex breu.
recit. Ita hic conſtitutum eſt non eſſe locum appel
lationi in cauſis trium aureorum: cauſæ autem mi
4 nimæ † quæ ſint. Barto. in l. fin. C. de ſent. ex breu.
Nat. conſi. 182. dixi ad antiquum Decretum tit. de
cauſ. ruſtico. carta. 27.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

3 *Sententia quæ & quomodo habeant executionem paratã.*
2 *Cautio idonea, an ſit nobilis, & potens.*
3 *Potentes, & glorioſi virtutem in Enſe ferunt, ſunt habiles ad recipiendum. & pro reſtitutione enſem offerre ſolent.*
4 *Sententiæ conformes admiſſa appellatione executioni mittuntur, media cautione.*
Et quæ conformitas ſit remiſſiue. nu. 5.
6 *Sententia ſuper inſtrumentis liquidis ſunt executioni mittendæ, media cautione.*
7 *Sententia in cauſis 25 aureos non excedentibus, ne mandetur executioni, an expenſæ, ad quas fuit pars condemnata rei principali additæ, accreſcant ſummam, ita vt ideo impediatur executio.*
8 *Datio in ſolutum plus debito facta, etiam in denario in totũ corruit.*
Etiam ſi renunciatum ſit in eo quod excedit. nu. 9.
10 *Actus contra formam legis vel ſtatuti factus, nullius eſt momenti.*

C S Egortà] duæ ſententiæ † conformes nõ exce-
1 dentes ſummã ſcutt. 25. media cautione prõ
ptã habẽt executionẽ. pro qua cautione recti
2 ſari † poſſet Nobilis potẽs, † & glorioſus, qui
3 virtutẽ fert in ſuo Enſe. Bar. in l. fideiuſſor. ff. qui ſa-
tisd. cog. hi enim ad recipiendũ ſunt habiles, & prõ
reſtitutione enſem offerre ſolent. Rebuff. in conſt.
reg. titu. de ſent. exec. art. 1. glo. 16. num. 23. Quum
igitur ſupplicatur pro admiſſione appellationis
præſentanda ſunt acta cum ſentẽtijs Iudici ad quẽ
vt ſi videat ſummam non excedere aureos 25. ad-
mittat appellationem non retardata executione
media cautione, quatenus ipſæ ſententiæ ſunt con
4 formes, † & pro ea parte. Dec. conſi. 385. Alexand.
conſi. 77. in cauſa. vol. 2. Crau. vbi explicat confor-
5 mitatem. † conſi. 183.
Nec hac conſtitutione intelligitur derogatum
Decreto antiquo. cap. ne ſuper debitis. tit. de ſent.
6 exec. quo diſponitur ſententias † ſuper inſtrumen-
tis liquidis eſſe exequendas media cautione, vt de-
claraui in ipſis decret. antiq. tit. de foro compet. c.
ſubditos noſtros. glo. 2. num. 20. Ad quam executio
nem ſententiæ aureorum 25. impediendam, non
7 coaceruantur expenſæ † ad quas Reus fuit cõdem
natus. Rebuff. in conſtit. reg. art. 6. glo. 7. tit. de ſent.
execu. Carau. in rit. 257. mag. curiæ. ex l. ſi idem. ff.
de iuriſd. omnium iudi. prætermiſſa tamen execu-
tione expenſarum. Bar. in l. creditor. §. iuſſus. ff. de
appell. Bal. in l. vn. C. ſi de mom. poſſeſ. Affl. dec.
77. Carau. vbi ſupra. Imo non fieret executio ſen-
tẽtiæ ſi excederet in Obolo prædictam ſummam.
Rebuff. & Carau. vbi ſupra. facit tex. in l. ſi non
ſortem. §. ſi centum. cum ibi no. ff. de condict. in-
8 deb. vbi datio † in ſolutum plus debito facta, etiam
ſi actor, ſeu victor ſummæ maioris vellet renuncia
9 re † in eo quod excedit. Vinc. Fran. dec. 141. actus
namque contra formam legis, vel ſtatuti factus
10 nullius eſt momenti. † l. cum ij. §. ſi prætor. ff. de trã
ſac. l. Iulianus. §. etſi quis. ff. ad exhib. Bal. in l. cum
quis. nu. 4. C. de iur. & fact. ignor.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Appellatio ab interlocutoria, quæ admittatur.*
2 *Nullitatis notoria propoſitio, an ab interlocutoria admittenda.*

D A Ppellatione] Sicuti iure ciuili appellationes
1 † ab interlocutoria non admittuntur, quæ
non contineant grauamen in diffinitiua re
parabile. l. 1. §. quæſitũ. ff. de appel. l. 2. ff. eod.
l. ante. C. quorum app. non recip. ita etiam hac cõ
ſtitutione idem cauetur. abbreuiendarum litium
gratia, vt facilius intra terminum inſtantiæ diffi-
niantur. l. properandum. C. de iudi. ac ne in infini-
tum extendantur. l. apertiſſimi. C. de iudic. & ne in
ſumma immortales fiant. d. l. properandum. Pro-
hibitio hęc non eſt noua, ſed potius renouatio anti
quæ. vt in antiquis decret. cap. ſuperfluitas. car. 70.
vbi prohibetur appellatio, ac nullitatis propoſitio
ab interlocutorijs conſilij Domini non continen-
tibus grauamen irreparabile, de cuius interpreta-
tione agit. Rub. conſi. 51. volens non excludi nulli-
2 tatem † notoriam, vt in caſu ſuo.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Interlocutoria quid, & quando fertur.*
Ab ea, de iure canonico appellare licet et ſuper eiſdem actis cognoſcendum. num. 2.
Et quid ſi habeat vim diffinitiuæ. nu. 3.
4 *L. per hanc C. de temp. appel. in quibus appellationibus ab interlocutorij procedat.*
5 *Interlocutoria grauamen irreparabile non continentes, iure ciuili regulantur.*

E D Alla Diffinitiua] interlocutoria eſt, † q̃
1 cauſam principalem nõ diffinit. Alex.
in rub. ff. de re iudic. Ruin. conſi. 157.
num. 21. volu. 5. latæ inter principium,
& finem litis. glo. in clem. 1. in verbo,
diffinitiua. de ſequeſt. poſſeſ. & fruct. Rom. & Alex.
in rubr. ff. de re iudi. à qua de iure canonico non
2 prohibetur † appellari. c. vt debitus honor. de app.
& tunc ſuſtinenda eſt appellatio ex eiſdem actis.
clem. appellanti. de appell. quod intelligo, niſi vim
3 haberet diffinitiuæ, † quia paria, quum tunc ſint.
glo. in c. fi. in verbo inanes. de elect. in 6. Alex. conſ.
182. vol. 6. Andr. Gayl. obſer. 130. lib. 1. ideo in ipſis
4 interlocutorijs procedet diſpoſitio. † l. per hanc. C.
de temp. appell. in reliquis autem interlocutorijs
5 grauamen non continentibus irreparabile † non
iura canonica, ſed ciuilia obſeruabuntur. Guido
Pap. dec. 75. Rebuf. in conſtit. reg. in tract. de ſent.
exeq. artic. 10. glo.

Glo. VI.

SVMMARIVM.

1 *Appellans ab interlocutoria, quibus in caſibus audiendus. per tot.*
2 *Carcerandus, & torquendus, per interlocutoriam auditur appellans, ſed manet in carcere.*
3 *Appellatio ſi pronuntietur deſerta, per interlocutoria appellare licet, ſine expreſſione cauſæ.*
4 *Interlocutoria confirmata reuocari an poſſit, vel ab ea appellari.*

F REparate,] referendi ſunt hic aliq caſus, in
1 quibus auditur † appellans ab interlocu-
2 toria. Primo ſuper carcere, † vel tortura.
l. 2. ff. de appel. recip. glo. in cle. ipſo iure
de hæret. dd. in c. ſuper eo. §. in quibus. de appell. re-
manente tamen interim Reo in carceribus. Bar. in
l. ab exequutione. C. quor. appell. non recipia. Se-
cundo, ſi quis condemnetur, ſeu iuſſus ſit aliquid
facere: quum inde pro infecto haberi non poſſet
l. in bello. §. factæ. ff. de capti. Tertio, ſi Iudex pronū
ciet fideiuſſores idoneos. l. arbitrio. & l. ſeq. ff. qui
ſatiſd. cog. Bald. in l. margar. in verbo ſententia. q.
8. Quarto, ſi ordinet ſine curatoribus minori pe-
cuniam ſoluendam, ait Prætor. §. permittitur. ff. de
minor. Guid. Pap. q. 52. Quinto, ſi feratur ſententia
excommunicationis, quæ habet executionem. c.
paſtoralis. de appel. Sexto, ſi admittat teſtes, vel p-
bationes non admittendas. Corn. conſi. 53. vol. 1.
Oſaſc. dec. 25. nu. 14. Ioſeph. Lud. dec. 38. vel ſi in-
terloquatur articulos admittendos. vel reijciendos.
Caſtren. conſi. 334. lib. 1. Septimo, ſi pronunciauerit
ſe iudicem incompetentem: cap. ſignificantibus.
de off. deleg. d. §. permittitur. ff. de minor. Salic. in
l. penul. C. quorum appell. non recip. glo. in auth.
habita. C. ne fil. pro patr. vel ſi declarauit ſe compe-
tentem Ang. conſi. 195. Guid. Pap. q. 10. Dec. conſ.
49. & 360. Meno. in remed. adip. poſſeſſ. 4. nu. 823.
Octauo ſi concedatur executio inſtrumenti con-
feſſionati virtute ſtatuti. Caſtr. Ang. Cum. & Alex.
in l. 5. ff. de verb. oblig. Ang. conſi. 114. & 115. Rom.
conſi. 41. Rim. iun. conſi. 206. Nono ſi pronuncia-
uerit procuratorem legitimum, vel principalem
habere legitimam perſonam comparendi in iudi-
cio. Bald. in l. 2. num. 14. C. de epiſc. aud. vel quem
eſſe, aut non eſſe tutorem. Signor. conſi. 14. Menoc.
d. remed. nu. 825. Decimo, ſi ſubſit aliqua iuſta cau
ſa, quæ iudicis arbitrio relinquitur. Menoch. de ar
bitr. caſu 490. Vndecimo, ſi abſoluatur quis ab ob-
ſeruatione iudicij, vel pronuncietur eius appella-
3 tio deſerta. † Crau. conſi. 181. vnde ab ea ſicut a dif
finitiua licebit appellare ſine expreſſione cauſæ. gl.
in cap. cauſam in verbo ſtatuit. de appella. ac iuſti
ficari ex nouiter deductis ſecundum diſpoſitionē.
l. per hanc. C. de temp. appel. Duodecimo, idem
4 puto ſi interloquutoria fuerit confirmata † quia
quum reuocari non poſſit. glo. in c. fin. verſ. ſuper
ea de appell. ſequi videtur, vt appellari poſſit.

Glo. VII.

SVMMARIVM.

1 *Appellans fidem de actis grauaminis iudici, ad quem facere tenetur.*
2 *Iudex ad quem in primis ſuper admiſſione, vel reiectione appellationis pronunciare debet.*

G FEde de gli atti] Quum appellās de actis
1 grauaminis † fidem Iudici ad quem ap
pellat, facere teneatur. Cyn. in l. per
hanc. q. 4. in fin. C. de temp. appel. Ange.
conſi. 194. Alex. conſi. 101. lib. 2. Dec. in
c. cum eccleſia. de appellat. Crau. conſi. 273. num.
5. & iudex ipſe antequam in meritis procedatur,
2 pronunciare ſuper reiectione, vel admiſſione † ip-
ſius appellationis. Barto. & dd. in l. 1. C. quor. appel-
la. non recipia. Caſtr. conſi. 28. lib. 1. Aret. conſi.
26. Craue. conſi. 103. nu. 5. Ideo hic veriſimiliter cō
ſtituitur ipſis, rationibus attentis appellantem de-
bere exhibere acta cum ſententia, ſeu interlocuto-
ria, vt videatur in ipſa appellationis admiſſione, an
appellatio legitimè fuerit interpoſita.

Glo. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Iudex, qui ſemel grauauit animum vlterius grauandi habere præſumitur, & ideo illi cauſa non remittenda.*
2 *Remiſſio cauſæ iudici, a quo, quando facienda, vel non, & quid ſi de remiſſione, ſeu retentione nihil dictum.*
3 *Retentio cauſæ per iudicem ad quem, inuito appellante, cōſentiente appellato, an teneat.*
4 *Appellatis cautela vtilis, ne lites per appellationes protrahantur.*

H LVogotenente] eidem Iudici, qui ſemel
1 grauauit, † non conuenit cauſæ cogni-
tionem vlterius remitti. Bart. in l. eos.
C. de appellat. quia ſemel grauans, ite-
rum in futurum animum vlterius gra-
uandi habere præſumitur. Bal. in d. l. eos. Franc. in
c. vt debitus. de appell. vnde ſi pronuncietur bene
appellatum, & malè iudicatum, committetur cau-
ſæ cognitio locumtenenti iudicis à quo, aut iudici
viciniori loci, ſi locumtenente careat. Quod ſi pro
nuncietur ſimpliciter, bene iudicatum, & malè ap
2 pellatum, nulla facta mentione remiſſionis, † vel
retentionis cauſæ, intelligetur nihilominus remiſ-
ſa, niſi dum interpoſita fuit appellatio iudex appel
lationi non detuliſſet: quia tunc, cum ſe abdicaue
rit iuriſdictione, ſine alia remiſſione cauſæ, facul-
tas coguoſcendi ad eum non reuertitur. d. l. eos.
Frāc. in d. cap. vt debitus. Andr. Gayl. obſeru. 131.
lib. 1. pratic. obſer. Conſentiente tamen parte ap-
pellata poſſet inuito etiam appellante, cauſa retine-
3 ri. † Franc. in d. c. vt debitus, ac diffinitiuè pronun
ciari. cap. cordi. de appel. in 6. & ibi Ioan. Andr.
4 quod eſt optima cautela pro appellatis, † ne lis ma
litiosè protrahatur, per appellationes à quocunque
grauamine. Andr. Gayl. obſeru. 136. dicto lib. 1.
pract. obſerua.

Glo. IX.

SVMMARIVM.

1 *Vaſalli in iuriſdictione quando turbari à Principe dicantur.*
2 *Vaſalli in caſu negligentiæ adminiſtrationis iuſtitiæ, non ſolum ad id moneri, ſed etiam puniri à Principe poſſunt.*
3 *Dominus vaſallum monere, vt de iudice non ſuſpecto partibus prouideat, ſine alicuius nominatione poteſt.*

I FEudali] videntur turbari Vaſalli, † ſeu Feu-
1 datarij in ipſorum iuriſdictione, ſi illi Prin-
ceps ſe immiſceat, quare ſcribit Cur. iun.
conſi. 2. non eſſe reſcribendum per Princi-
pem iuſdicenti vaſallorum, vt certum in iudicādo
conſul-

conſultorem adhibeant, vel de conſilio alicuius
pronunciet. ex doctr. Bald. in l. 1. q. 43. ff. de rer. diu.
ſequitur Nat. conſi. 308. qua ratione videbatur di-
cendum derogari iuriſdictioni ipſorum hac con-
ſtitutione, qua diſponitur, vt prouideāt vaſalli ipſi,
ne idem iuſdicens iudicet amplius in ipſa cauſa,
alioqui, quod in ipſorum negligentiam prouideat
Senatus. Sed reſpondetur prædicta non procedere
2 in caſum negligentiæ † adminiſtrationis iuſtitiæ,
qua intercedente, ſeu commiſſa, nedum poſſent
moneri de expeditione cauſæ infra breue aliquod
tempus. Iaco. à Sancto Georg. in ſua inueſt. §. vica
rius. ſub num. 7. ſed etiam puniri. Bal. & Iaſ. in l. ar
gentarius. §. fi. ff. de eden. Alex. Iaſ. & Dec. in l. pen.
C. de pact. Menoch. de arbitr. caſu 341. prout re
mulctantur pœna priuationis cognitionis ipſius
cauſæ: quum ex antiqua praxi Cancellariæ Saban
diæ mandetur Magiſtratibus vaſallorum, vt diffi-
niant cauſam infra aliquod breue tempus, ſub pœ
na euocationis, vt ſupra dixi. Item, vt prouideant
3 † de conſilio iuriſperiti partibus non ſuſpecti ſine
nominatione alicuius. Cagn. in l. conſilij. nu. 24.
ff. de reg. iur.

Glo. X.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio à mulcta pecuniaria prohibita, ſaluo recurſu contra iudicem in ſindicatu.*
2 *Appellationes cum interim à condemnationibus pecuniarijs admittuntur, & intellectus. l. ſi qua pœna. ff. de verbo. ſig.*
3 *Appellare à pœna iuris non licet, ſed à declaratione iudicis ſic.*
4 *Appellatio non reijcitur, ſi de euidenti iniquitate, nec nullitas ſi de euidenti nullitate apparet.*

K PEne pecuniarie] à cōdemnationibus emē-
dationis, aut pœnæ pecuniariæ prohibetur
1 appellatio, † recurſu contra iudicem in ſin
dicatu, vel propoſitione querelæ in Senatu
hac conſtitutione videtur derogari. l. ſi qua pœna.
ff. de verbo. ſignific. vbi ſcribitur pœnam, nec ante
deberi quam ſit prouocatum, vel prouocato victo.
videtur etenim durum quod hic ſtatuitur, ne ap-
pelletur a condemnatione pœnæ, ſeu mulctæ pe-
cuniariæ. Ideò paſſim admittuntur appellationes
2 † cum interim, à condemnationibus pecuniarijs,
nec tamen credo huic decreto contrauenire. ſiqui-
dem ne inducatur legum correctio. l. præcipimus.
C. de appel. intelligatur decretum ipſum vbi quis
fatetur delictum, & inde appellat à pœna quæ pro
eo delicto iure ipſo, aut ſtatuto imponitur. hæc
enim appellatio friuola eſt. Barto. in d. l. ſi qua pœ-
na. ſi autem appelletur, quod innoxius quis ſit, vel
quod crimen ſuum pœna illius legis affici non de-
beat, tunc cum non de iuſtitia legis diſceptetur, ſed
de iudicis facto, appellatio recipietur. ita declarat.
Alc. in d. l. ſi qua pœna. ff. de verb. ſig. Bald. in l. 1.
C. ne ex delict. defunc. Nam appellatio hæc non
eſt à pœna, iuris, ſed à Iudice perperam declaran-
te Alex. in d. l. ſi qua pœna. A pœna etenim non
3 licet appellare, † ſed à declaratione pœnæ ſic. Ro-
man. conſi. 482. latè Gabr. titu. de reg. iur. conclu.
3. num. 58. & de ſtatuto prohibente appellationem
a mulcta. Cur. Senior. conſi. 59. num. 10. ver. licet.
4 Imo nec appellatio reijcitur † ſi de euidenti iniqui
tate, nec nullitas, vbi de euidenti nullitate apparet.
Cur. Sen. d. conſi. 59. Iaſ. conſi. 44. vol 1. Dec. conſi.
49. Plot. in l. ſi quando. num. 255. C. vnde vi.

Glo. XI.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio in remedijs poſſeſſorijs quomodo detur, & an quoad effectum deuolutiuum tantum, vel ſimul ac ſuſpenſiuum. num. 2.*
3 *Appellatio a manutenſione, an admittenda.*
Et quid ſi contineret condemnationem reſtitutionis fructuū. num. 4.

L APpellari] Exc. Oſaſch. deciſ. 25. latè di-
1 ſcrit, quando detur appellatio † in re-
medijs poſſeſſorijs, nulla facta mentio
ne huius conſtitutionis tunc nundum
editæ, nec promulgatæ. Item deciſ. 47.
2 non ſolum quoad effectum deuolutiuum, † ſed de
uolutiuum, ac ſuſpenſiuum ſimul Rimin. iun. cōſ.
358. & 445. Ioſeph. Ludou. deciſ. 20. Ratio cur ap-
pellatio non ſuſpendat executionem eſt, quia gra-
uamen reparari poſſit in petitorio. Cagn. in l. in
pari. ff. de reg. iur. Plot. in l. quando. nume. 114. C.
vnde vi. Ioſeph. Ludou. d. dec. 20. hic vero diſpo-
nitur admittendam appellationem in quouis re-
medio poſſeſſorio, non retardata executione ſi iu-
dicatum ſit de aliquo remedio poſſeſſorio momē-
taneo modico tempore duraturo. Quod conſueuit
practicari in remedio retinendæ poſſeſſionis. vnde
in literis admiſſionis appellationis in conceſſione
inhibitionis, ne quid noui fiat, ſolet excipi, & reſer
3 uari caſus appellationis † à manutentione, à qua
non liceт appellare. Iaſ. in l. quod iuſſit. num. 29. ff.
de re iudic. Brun. conſi. 98. Neuiz. conſi. 81. num. 4.
Alc. conſi. 386. Menoch. de retin. poſſeſſ. remed.
vlt. num. 46. Ioſeph. Ludou. deciſ. 20. adfert tres li-
mitationes. Oſaſch. dec. 25. Maſuer. in pract. Ioan.
de Ferr. in form. libelli in cauſa ſpolij. §. per veſtrā
diffinitiuam ſententiam. etſi contineret condēna-
4 tionem reſtitutionis fructuum. † Gabr. conſi. 35.
vbi reſpectu fructuum concludit admittendam
appellationem, ſecus reſpectu poſſeſſionis, quæ à
ſententia poſſeſſionis poteſt ſeparari.

Glo. XII.

SVMMARIVM.

1 *Appellare non licet, ſed ſupplicare à ſententijs Senatus, & Cameræ computorum.*
2 *Supplicatio ex gratia, & benignitate Principis conceditur.*
Eſt maximi imperij, ac ita a Principe admittenda. nu. 4.
3 *Princeps officium ſuum conſiderata æquitate annuit imploranti.*
5 *Conſilia, & Senatus habent auctoritatem Præfecti Prætorio.*
Ad quorum ſententijs non appellatur, ſed ſupplicatur. numero. 6.
Idem de Camera computorum. nu. 7.
Et quid ſi iudicarent in prima inſtantia ex iuriſdictione prorogata, vel tanquam arbitratores. nu. 8.
9 *Supplicatio infra quinquaginta dies præſentanda, & an intimanda. nu. 25.*
Et in quod periculum hac in re incurri poſſit, remiſſiue. numero 10.
Et quid de ſtylo receptum, & conſuetum ſit. nu. 11.
Ea præſentata quid agendum per ſupplicantem. nu. 12.
Si impeditus ea non præſtiteris probandum impedimentum, alias deſerta. nu. 13.
14 *Supplicatio, an & quando ſententia executionem impediat vel non.*

Suppli-

M S Vpplicare a noi] a ſentētijs Exc. Sena-
1 tus, † ac Ill. Cameræ computorū, non
appellatur, ſed ſupplicatur Princeps, ſi
cuti de ſententijs conſilij Chiamberia-
ci, ac alterius conſilij, apud Principem
reſidentis diſponebatur Decretis antiquis. ca. ſicut.
2 lib. 2. car. 32. Nam ſupplicatio † ex gratia, & Princi-
pis benignitate conceditur. ca. ex literis. vbi Abb.
de reſtit. in integr. Afflict. dec. 341. qui conſiderata
3 æquitate officiū ſuum † annuit imploranti. Rom.
conſi. 325. Marſ. in l. 1. num. 160. C. de rap. virg. Rol.
conſi. 29. num. 49. & conſ. 94. vol. 1. Cui ſoli licet ſen
tentias, quæ ſupremam habent auctoritatem, re-
tractare. arg. l. diui. ff. de pœn. maximé quum ſup-
4 plicatio † ipſa ſit maximi imperij, ac ita a principe
admittenda. Rebuff. in tracta. de ſupp. quæſt. 4. in
præfa. num. 5.

Conſilia namq; Chiamberiaci, & Taurini, quo-
rum loco nunc vtrobique ſunt Senatus habebant
5 auctoritatem præfecti † prætorio. c. cauſas. in de-
cr. antiq. car. 70. Purp. in l. 1. num. 84. ff. de offic. eius.
6 à quorum ſententijs non † appellatur. l. a procon-
ſulibus. C. de appell. Sed tantum ſupplicatur. l. 1. in
prin. ff. a quib. appe. non lice. l. præfecti. ff. de mi-
nor. l. 1. ff. de off. præf. præt. l. vnica. Cod. de ſenten.
Præf. præt. Rol. d. conſi. 94. & de conſilio Taurinē
ſi. Neuiz. conſi. 70. nu. 13. Menoch. de arbitra. caſu
68. nume. 34. Ita diſponitur de ſententijs Cameræ
7 † computorum, cui Princeps ſimilem contulit,
quantum ad hoc auctoritatem quę eadem compe-
teret, ne appellaretur, etiam ſi Senatus iudicaret in
8 prima inſtātia † ex iuriſdictione prorogata. Marc.
q. 74. vel tanquam arbitratores, aut aliter Iudices
prorogati. Gram. deciſ. 9.

Supplicatio hæc a ſententia Senatus, & Camerę
9 Principi, niſi infra dies quinquaginta † præſente-
tur, vlterius non admittitur, ſi nullum interim pro
betur interceſſiſſe legitimum impedimentum. Mi
nuſque hic dicitur eſſe interponendam ſupplica-
tionem intra decem dies, vt de appellatione, & poſ-
tea introducendam infra quinquaginta, ſed infra
ipſos quinquaginta dies exhibendam, & quod de-
cretum non dicit, nos illud addere nō debemus. l.
illam. C. de collat. de qua re tamen dixi, & in quod
10 periculum † poſſit incurri, in nouis conſtitutioni-
bus. tit. de modo, & for. ſuppl. ſub nu. 65. quamuis
11 de ſtylo aliter receptum ſit, † vt per cauſidicos in
prolatione ſententię, ſupplicationem interponant
& poſtea introducant, ſeu præſentent, qua præſen-
tata, non ſufficit ſupplicantem preces porrexiſſe,
ac remiſiſſe dominis Referendarijs, ac informaſſe,
12 ſed pluries inſtare † debet, ac quærere prouiſionē.
Alex. conſi. 19. volu. 1. conſi. 163. vol. 2. Dec. conſi.
677. Rim. iun. conſi. 281. quod lapſo eo tempore
ſupplicatio deſerta cenſeatur, ac de probatione im
13 pedimenti † illius. Affl. dec. 79.

Decreto ceſſante, de iure communi, ſi infra dies
14 decem ſupplicetur † non mandatur ſententia exe-
quutioni, niſi media cautione, ſi poſt infra bienniū
ſine cautione. l. 1. C. de ſent. præf. præt. vbi glo. aut.
quæ ſupplicatio. C. de precib. imp. off. ita intelligit,
ac concordat Carau. in titu magnæ curiæ. nu. 252.
Nec infra dies prædictos quinquaginta eſt parti
15 ſupplicatę intimanda, † vt aliqui crediderunt, quū
hoc Decreto non dicatur, nec nos addere illi debe
mus. l. illam. C. de collat. ſed interim quandocun-
que durante termino inſtantiæ ſupplicationis, eo
vero lapſo ſupplicatio tota eſt deſerta.

Glo. XIII.

S V M M A R I V M.

1 *Sententiæ reuiſio, quomodo, & ſuper quibus actis faciēda.*
2 *Et quid ſi ſit in tertia inſtantia?*

N E T la reuiſione] Reuiſio ipſius ſententiæ
1 fit † aſſiſtentibus illis Conſiliarijs, quos
Principi placet adiungere, tam ſuper
primis actis, quam ſuper nouis iuribus.
Pariſ. conſi. 118. nu. 18. vol. 1. Rol. conſ.
94. vol. 1. Petr. Bened. dec. 81. Menoch. de arbitr. q.
72. Scilicet ſi a diffinitiua non ab interlocutoria,
quę eiſdem actis iuſtificari debet ſupplicetur. clem.
appellanti. de appell. Menoch. q. 72. vel niſi ſit in
2 tertia inſtantia, † in qua nihil de nouo deducere,
vel producere licet, vt infra titulo, de modo proc.
in cauſ. appell.

Glo. XIIII.

S V M M A R I V M.

1 *Fatalia, an & quando in conſiſtorio Principis currant?*
2 *Supplicationis fatalia aliàs ſemeſtre, hodie biennium.*
3 *Supplicatione partis, an pars ſupplicata vti poſſit?*

O F Rà ſei meſi] Nam quamuis in Princi-
1 pis Conſiſtorio fatalia † non currant.
auth. ſed lis. C. de temp. appell. id tamē
verum eſt antequam Princeps ſuis au-
ditoribus cauſæ cognitionem commiſerit. Rol.
conſi. 15. lib. 1. Oddo Sfortia in tract. de reſt. in in-
teg. q. 70. nu. 14. ſtatuitur hic propterea admiſſa ſup
2 plicatione diffiniendam intra ſemeſtre, † quod no
uiſſimis alijs Cōſtitutionibus prorogatum fuit ad
biennium, vt ibi Deo dante latius dicetur, & an ter
minis huius conſtitutionis, quando pars ſupplica-
3 ta † poſſit vti ſupplicatione partis Cephal. conſi.
422. qui conſuluit pro Illuſtriſs. domino Raconixij.

Glo. XV.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia ad reuiſionem non procedendum, ante executio-
nem etiam parte hanc non petente.*
2 *Et quid de iure communi?*
3 *Et an reſcriptum retardans executionem validum ſit?*

P E Secutione] Exequutio non obſtante re-
1 uiſione fit, nec ad illam procedi † poteſt
ante exequutionem ipſam, etiam parte
non petente. Rebuf. tit. de execu. ſen-
ten. artic. 1. glo. 15. fortè ſecundum ſtylum Gallicū
2 ſeu ſuarum conſtitutionum, ſed de iure † contra-
rium probat Natta eſſe verius conſi. 675. nec aliter
apud nos ſeruatur, quam ſi pars ſupplicata caue-
rit, & petat ſententiam exequi, quæ liquida ſit, &
interim ſupplicanti audientiam denegari, donec
paruerit, tunc ſi obtineatur à Principe reſcriptum
3 † retardans, exequutionem erit inualidum. Guid.
Pap. q. 420. & Cancellarius inquit Rebuf. in conſt.
reg. in 3. tom. tit. de arrēſt. & oppoſ. art. 2. glo. 1. cō-
cedens ſimilia reſcripta, eſſet vnū pecus Melibey,
iniuriam ſuo Principi faciens. Niſi debitor eſſet in
carceribus conſtitutus. Capic. deciſ. 169. vel niſi cō
cederetur a Principe, non a Cancellario ex certa
ſcientia, ac de plenitudine poteſtatis, inhiberet mo
leſtari condemnatum Apoſtol. ad d. q. 420. allegās,

Bald.

Bald. in l. nam ita dinus. quæſt.1. ff.de adop. Alex. conſi.2.colum.5.volum.1.

Glo. XVI.

S V M M A R I V M.

1 *Sententiæ reuiſione admiſſa, pro executione illius cautio præſtanda.*
2 *Et an & quando cautio iuratoria admittatur?*
3 *Cautionem iuratoriam dando liberatur, qui cauere obligatus eſt, ſi fideiuſſorem non inueniat.*
4 *Soluendi dilatio debitori à Principe conceſſa, præſtita cautione, quando iuratoriè cauere ſatis ſit.*
5 *Sententia ſi per reuiſionem retractetur, an & quando illius exequutio quoque retractanda ſit?*
6 *Et quid ſi bona ſubhaſtata, tertio emptori tradita ſint.*

Q DAta cautione] Introducta, ac admiſſa reuiſione, victor pro ſententia exequen
1 da cauebit † ad formam auth. quæ ſupplicatio. C.de preeib. imp. off. ita etiam diſponitur Decretis antiquis. c.cauſas.car. 70. Nec confirmaretur exequutio facta ante preſtationem cautionis. Marc. q.469. ideſt ſi iam erat admiſſa ſupplicatio, & parti intimata, ex illis verbis conſtitutionis, ma prima che ſi proceda, & quia alioqui pars victrix poteſt ſuſpicari condemnatum nolle proſequi ſupplicationem, maximè ſi fieret exequutio lapſis iam diebus quinquaginta. Cautio hæc ſi
2 alia inueniri nõ poteſt, admittit, iuratoria † Guid. Pap.q.189.Marc.quæſt.469.niſi ſubeſſet periculum amiſſionis rei, quo caſu tutius eſſet apud tertium reponere. Rol. conſi.43.lib.2.
3 Nam obligatus cauere dando iuratoriam † ſi fideiuſſorem non inueniat, liberatur. dd. in l. 1. ff. quod ſatiſd. cog. vbi in ſpecie Iaſ. num. 9. Bald. in l. fi.C.de indic. vid. toll. in l.2.C.de vſuf.& frue.leg. quare ſi Princeps alicui ob eius paupertatem ſol-
4 uendi † dilationem indulgeat, ſufficit impetrantẽ cauere iuratoriè ſub hypotheca bonorum. Bald. nou. in tract. de dot. in 12.prin. in 8.par. modo inopia non ſit culpa ſua cauſata, & ſit perſona bonorum morum, conditionis, & famæ, alioqui ſequeſtretur res, fructus percipiat. Bald. cui relictum. C. de indic.vid. toll. Alex. conſ. 57.nu.4.vol. 3.Borgn. de vſufr. num.150.Sententia vero retracta retracta
5 tur quoque illius exequutio † in bonis facta, quatenus illa adiudicata, ſeu data ſunt in ſolutum victo-
6 ri: ſecus ſi tertio emptori ſub haſta † Bald. in auth. ei qui iurat. ſub num 47.verſ. ſed quid ſi fuit proceſſum.C.de bo. auto. iudic. poſſid. Vinc.de Franc.deciſio.121.num.8.

Glo. XVII.

S V M M A R I V M

1 *Supplicans aduerſus ſententiam non auditur, niſi facto depoſito de decima litis.*
2 *Et quis ab eo excuſetur.*
3 *Et quid in praxi receptum ſit.*
4 *Et an fiſcus in cauſis patrimonialibus ad id teneatur.*
5 *Fiſcus Principis ſemper ſoluendo eſſe præſumitur.*
6 *Et an dici poſſit facilis eſſe conuentionis.*
7 *Appellatione prohibita, an prohibita cenſeatur ſupplicatio.*
8 *Camera computorum parem Senatus auctoritatem habet.*
9 *Senatus Pariſienſis recipit appellationes a geſtis cameræ computorum, & magni conſilij.*

R DEcima.] ſupplicans † non auditur niſi fa-
1 cto depoſito de decima litis pro emenda in caſu ſubcumbentiæ, qua pœna etiam multabantur temere litigantes. §. hæc
2 autem. inſtitu.de pœn. tem.litig. à quo onere † pauper excuſatur, Guid. Pap. d. q. 189. Rebuf. in tract.
3 de ſuppl. art.5.glo. vnica. quod etiam in praxi † interpretationem recepit, vt ſit locus depoſito, ſi iam duæ præceſſerint ſententiæ conformes alias non. Item in cauſis patrimonialibus non præſtatur cau
4 tio † non obſtante reuiſione. quum fiſcus Princi-
5 pis ſoluendo † ſemper præſumatur. l. 2. ff. de fund. dotal. l.1.§.ſciendum.ff.ſi cui plus quam per legem
6 Falc. ſed an ſit facilis conuentionis † dicitur quòd non. l. 2. ff. de fideiuſſ. glo. in l. 2. ff. qui ſatiſd. cog. Bal. in l. ſententiæ.C. de fideiuſſ. Affl.c. dec.88.
7 Prohibita vero appellatione † non cenſetur exclaſa ſupplicatio. Abb. in c. ex literis. nu. 9.de reſt. in integ. Imo. conſi. 145. Marc. q. 55. Surd. conſi. 277.quod ipſe intelligit niſi à ſtatuto remoueretur ſecunda appellatio, ratione infinitatis euitandæ.
Princeps ſupra videtur tantum auctoritatem
8 † tribuere ſententijs Illuſt. Cameræ. quantã Excel.
9 Senatui, in Gallia tamen Senatus Pariſienſis † recipit appoſitiones à geſtis Cameræ computorum. Papo.tit. de Cours ſouereines lib.4.tit.6.arr.4.22.& 24.Quinimo etiam recipiebat appellationes a magno conſilio. ibi, arreſto 5.

COME S'HA DA FARE L'appellatione, & in qual tempo s'ha da interporre.

VOlendo alcun' appellare da vna ſentenza,[a] ò da altro atto, nel quale pretenda eſſere ſtato grauato, potrà interponere l'appellatione, ò in voce, ò in ſcritto, come egli eleggerà, che in ciò non vogliamo, che ſi faccia alcuna differenza trà le interlocutorie, & diffinitiue, ò che ſi ſia appellato incontinenti, ò dopò alcuno ſpacio di tempo, pur che non ècceda il termine di diece giorni, li quali s'intenderãno correre dal giorno, che eſſo appellante hauerà hauuto notitia[b] della ſentenza, (eſcluſo dal conto eſſo giorno) & non appellandoſi fra il detto termine, l'appellatione s'hauerà per deſerta, ò ſia abbãdonata, la qual appellatione ſi potrà far preſentare d'auanti al Giudice,[c] ò eſſecutore, da cui s'appella, ò d'auanti al Secretario del Tribunale, in preſenza di due teſtimoni, & eſſendo eſſo Giudice, ò eſſecutore, & Secretario abſente, ò vero (non laſciandoſi ritrouare) non hauendo ardire colui, che ſi tiene grauato, di farla d'auanti à loro per ragioneuole paura, la potrà fare d'auanti à due huomini da bene,[d] in preſenza di vn Notaio, & di due altri teſtimoni, & chiederà eſſo Notaio à fargliene vna atteſtatione in forma publica, o vero potrà farla d'auanti al

ti al Giudice ſuperiore, [e] a cui appartiene la cognitione di eſſa appellatione. Ne ſarà neceſſario in queſto atto di appellatione, (ò ſia da diffinitiua, ò da interlocutoria in quei caſi,) doue permettiamo l'appellatione, domandar apoſtoli, [f] ma baſterà, dire, io appello, ò vero, io dico la ſentenza eſſer nulla, & ſe ha forza di ſentenza, io me n'appello, & richiedo, che me ne ſia fatta, & cõceſſa vna atteſtatione, ſenza aggiongerui altre parole. Però volendoui aggionger altro, lo potrãno fare, pur che s'aſtẽghino da parole ingiurioſe in diſhonor del Giudice, che ha giudicato: come (per eſſẽpio) dicendo, che la ſentẽza è ingiuſtà, & iniqua, & totali parole, & contrauenendoſi, s'incorrerà nella pena di 25 ſcudi d'oro, & inſieme vogliamo, che ſe ne faccia vna debita emẽdã ſatisfattoria all'honor del Giudice.

DE MODO APPELLANDI, ac quo tempore ſit appellandum.

Titulus XXIX.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Appellare a ſententia, ſcriptis, & viua voce, licet.*
2 *Appellare olim intra biduum, vel triduum oportebat, hodie ad decem dies vſque licet.*
3 *Appellans probare tenetur ſe appellaſſe intra decem dies.*
4 *Appellationis interpoſitio, lapſis decem diebus, non valet etiam parte conſentiente.*
5 *Appellare ab interlocutoria in ſcriptis neceſſe eſt, cum cauſarum, ſimul ſpecifica expreſſione, niſi in caſibus.*
6 *Et an in ſcriptis facta cenſeatur ſi appellans per notarium ſcribi feciſſet.*
7 *Appellandi a diffinitiua vel interlocutoria in ſcriptis, vel voce, ſublata differentia.*

A
1 DA ſentenza] A ſententia voce, vel ſcriptis appellare † licet, prout appellans elegerit, vel duxerit appellandum, iure etiã ciuili ſi ſtatim prolata ſententia appellabatur, ſufficiebat viua voce appellare. l. 2. ff. de ap-
2 pel. & quo etiam iure, etſi intra biduum, † vel triduum eſſet interponenda appellatio. l. 1. §. biduum. ff. quan. appell. ſit. iure tamen Codicis protractus eſt in terminus ad decem dies. auth. hodie. C. de ap-
3 pel. intra quos tenetur probare † appellans ſe appellaſſe. c. Romana. §. ſi vero. de appel. Alex. conſi. 87. vol. 7. Caph. conſi. 42. Rimin. iun. conſi. 71. nu. 17. Surd. conſi. 287. num. 10. Quibus lapſis, non valeret interpoſitio appellationis etiam parte conſen-
4 tiente. † Fely. in c. quoad conſultationem. colum. 14. verſi. quarta concluſio. de re iudic. etiam ſi partes ipſam appellationem proſequerentur: quum non deſinat ſententia tranſiſſe in rem iudicatam. Excel. Oſaſch. dec. 7. nu. 6.

5 Ab interlocutoria verò de iure appellandum eſt in ſcriptis † cum cauſarum expreſſione. c. ordinarij. de appel. in 6. ac ita etiam Decretis antiquis cauebatur. c. cum quis. lib. 2. car. 32. Nec ſufficeret vno die appellare, & alio cauſas in ſcriptis tradere. Excel. Oſaſc. deciſ. 6. vel cauſas in genere, aut relatiue ad acta allegare. Franc. in c. conſuluit. de appel. Socin. conſi. 45 lib. 1. Iaſ. in l. hac conſultiſſima. §. per nuncupationem. C. de teſtam. niſi aliquibus expreſſis pro alijs ſe ad acta referret, quibus verificarentur. Iaſ. in l. prætor ait. §. ſi iudex. ff. de re iudic. vel ſi relatio fieret ad aliquam certam actorũ partem. Bald. in l. minoribus. col. 1. C. de ijs quib. vt indig. Franc. in c. conſuluit. 1. de appell. Arc. in §. ſi minus. col. 22. inſtit. de action. Nat. conſi. 531. num. 14. adeò quòd nec in ſcriptis interpoſita cenſeretur, ſi appellans ſcribi feciſſet per Notarium
6 † ſuam appellationem. Ang. & Imo. in l. 1. ff. de appel. Nat. conſi. 420. nu. 48. hodie noua hac Conſtitutione omnes iſtæ ſolemnitates, & differentiæ
7 † inter appellationem a diffinitiua, & ab interlocutoria, ſublatæ ſunt, data facultate infra dies decem vel voce, vel ſcriptis appellandi.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Appellationis interponendæ decem dies, quando currere incipiant.*
2 *Appellans vltimo die ex decem, num horam latæ ſententiæ probare tenetur.*

B
1 NOtitia] Decem dies incipiunt † à die habitæ noticiæ publicationis ſententiæ. l. ab executore. §. 1. ff. de appel. l. ab eodem. C. quomodo. & quan. iud. c. concertationi. de appel. in 6. data ſcilicet plena, & integra noticia tenoris, ſeu qualitatis grauaminis, non ſimplici, nec quali noticia. glo. in d. c. concertationi. Anchar. conſi. 372. Nat. conſi. 51. num. 1. excluſo etiam ex forma huius Cõſtitutionis die ipſius ſententiæ latæ, licet de iure tempus dierum decem currat de momento ad momentum, Ita quòd appel-
2 lanti vltimo die † decem dierum neceſſe ſit probare horam latæ ſententiæ, ac interpoſitæ, appellationis. Purp. conſi. 178. cuius contrarium ego credo verius, ſcilicet præſumi in tempore interpoſitã. Aufr. in dec. Cap. Tholoſ. 101. Crau. conſi. 631. nu. 5. de qua re videndus eſt. Rolan. conſi. 41. num. 45. volum. 1.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio coram quo iudice interponenda ſit, & nu. 5.*
2 *Alibi interpoſita quam corã iudice qui tulit nulla eſt.*
3 *Et quid ſi coram acceſſore eius qui tulit.*
4 *Vel ſi in loco tribunalis iudice abſente.*
6 *Apoſtolos petere non eſt neceſſe, quando iudice abſente appellatio interponitur.*
7 *Proteſtatio de appellando, an & quando habeatur pro appellatione.*
8 *Appellationis loco, vel pro appellatione, qui actus ſufficiant.*
9 *Et an arreptio itineris ad Principem vel miſſio Nuncij pro appellatione ſatis ſint.*

C
1 GIudice] Coram eo Iudice † regulariter ap-
2 pellationẽ interponere. debemus à quo grauari prætendimus: quum alibi † interpoſita nulla ſit, ſi iudicis copia citra merum haberi potuit. c. ſi iuſtus. de app. glo. in c. ſuggeſtum. in vlt. opp. de appel. & in c. appellatio.

de

de app. in 6.l.1.§.dies.ff.quan. app. ſit, Bal. in l. aper
tiſſimi.C.de iudic. Gramm. dec.36.nu.76.commu-
nem dicit Caph. conſi.185.num. 7.etiam inquit, ſi
3 interponatur coram aſſeſſore † eius qui ſententiã
4 tulit, vel in loco tribunalis † iudice abſente. Socin.
conſi.39.num,32,vol.4.Ruin. conſi.113.num.9.vol.
4.Surdus conſi. 228.nu. 1,& ceſſante abſentia poſt
ipſius iudicis reditum debet appellans coram eo
appellare. Ang. in l.1.§.dies.ff.quando app.ſit.Fely.
in c. ex tranſmiſſa. colum.3.de præſcrip. Hic verò
5 conſtitutum fuit appellandum † coram Iudice,vel
coram executore a quo appellatur,vel ſi ipſi abſint
coram ſecretario tribunalis adhibitis tunc duobus
teſtibus, vt hic diſponitur, & de iure abſente iudi-
ce ad quem, vel honeſtis viris, Bald. in d. l. apertiſ-
6 ſimi. Nec tunc eſt neceſſe apoſtolos † petere Bal. in
l.2.C.de iis qui prop. met. iud. non appell.
Illudque ſciendum eſt proteſtationem de appel
7 lando † non haberi pro appellatione, niſi ob metũ
iudicis quis non fuiſſet auſus appellare. Barto. in l.
2.C. de iis qui ob met. iud. vel niſi ex alijs circunſtã
tijs, ac ab effectu rei demonſtraretur appellatum.
c. ad audientiam. vbi Dec. de appell. ſcilicet ſi facta
proteſtatione iter arripiat ad Principem, quod vim
habet appellationis, c. dilecti. de appell. Crau. cõſ.
8 319.vel † Principem alloquatur verbis queruloſis.
Bald. ſi de inueſt. inr. dom. & vaſall. hæc tamen
9 non ſunt tuta, imo arreptio itineris † vel miſſio
nuncij ad proſequendam appellationem non ha-
bentur pro appellatione. cap. ab eo. de appell. in 6.
dom. Oſaſch. deciſ.7.ſub num.5.verſ. non obſtant.
& vbi prædicta ſupplerent pro appellatione intelli-
gerem modo à Principe intra decem dies prædi-
ctos appellans admiſſionem appellationis obti-
nuiſſet; vel ſaltem coram eo comparuiſſet pro ea
appellatione, & ratio eſt in promptu: quia ſi huiuſ-
modi actus vim ſortiuntur appellationis igitur in-
tra id tempus fieri debent, intra quod licet appel-
lare. Bal. in d. l.2.C. de ijs qui prop. met. iud. non app.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Appellatio abſente iudice coram duobus viris probis inter-
ponenda, facta diligentia inueniendi iudicem.*
2 *Et qui dicantur iſti viri probi. remiſſiue.*

D 1 DA bene] Deficiente iudice, aut alijs prædi
ctis, poterit appellatio † interponi coram
duobus viris probis, puta coram conſuli
bus, vel decurionibus villæ. l. cum qui-
dam. vbi Bart. Ange. & alij. ff. de app. Bart. in l. vbi
abſunt. C. de tut. & cur. dat. ab his. Iaſ. in l. bonorũ.
C. qui adm. ipſo proteſtante ſe feciſſe diligentiam,
& non inueniſſe iudicem. c. ſi iuſtus. vbi dd. appel.
Ruin. conſi.85.nu.4.vol.3.Cephal. conſ.185.& qui
2 dicantur iſti viri probi † iudicis arbitrio remittitur
vt in ijs terminis Menoch. caſu 69.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Appellatio admiſſa à Senatu an teneat, etſi nulla fuerit in-
terpoſita.*
2 *Multa facta tenent, quæ fieri prohibentur.*

E GIudice ſuperiore] Multi veniunt ad Iudicem
ſuperiorem præſertim ad Excellentiſſimum
Senatum nulla interpoſita appellatione coram iu-
dice inferiore ad quem; propterea eos oportet re-
1 uerti. Si tamen Senatus admitteret † appellationẽ
crederem tenere ad euitandos circuitus. l. ſi fun-
dus. §. ſeruum tuum imprudens. ff. ſi cert. peta. &
2 quia multa † facta tenent, quæ fieri prohibentur. l.
patre furioſo. ff. de ijs qui ſunt ſui, vel alic. iur. ac ne
appellans auctoritate Senatus decipiatur. contra l.
meminerint. C. vnde vi. Iudex vero ſuperior eſt
præfectus quoad ordinarium, & Senatus quoad
Præfectum.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Apoſtoli dicuntur pars appellationis, & quid ſint. num.3.*
2 *Appellationis vim an habeant iter arripere, vel nuncium
mittere.*
4 *Apoſtolos non ſemel tantum, ſed bis, ter, ac inſtantiſſime
petere oportet appellantem, & quando nu.7.*
5 *Et ſine illis appellatio eſt nulla.*
6 *Et an ſimplicitas, vel ruſticitas excuſet appellantem, nu.*
8 *Apoſtolis renunciatum an cenſeatur, ſi appellans non com
pareat die aſſignato ad recipiendum.*
9 *Apoſtolos petendi formula hodie ſublata.*
10 *Appellandi qua formula hodie obſeruetur.*
11 *Nullitas principaliter intentari dicitur per verba dico ſen-
tentiam nullam, & quatenus ſit alicuius momenti ap-
pello.*
12 *Et qui effectus a nullitate principaliter intentata proueniãt.*

F 1 DOmandar apoſtoli] Apoſtoli † ſunt pars
appellationis. c.1.& c. ab eo. de appell. in
6.& appellans non debet ad iudicem ap-
2 pellationis iter † arripere, vel nuncium
mittere ſine apoſtolis. Anch. in d. c. ab eo. verſic.
quarto. Oſaſch. d. dec. 7. vnde infertur hos actus,
3 vim non habere appellationis. Apoſtoli † iſti ſunt
quædam literæ dimiſſoriæ concedendæ à iudice, à
quo, & deferendæ iudici ad quem continentes ta-
lem à ſua ſententia appellaſſe. l.1. ff. de libel. dimiſſ.
4 quos non tantũ, ſed bis, ter, ac inſtantiſſime † opor
tet appellantem petere. d. l.1. & d. c. ab eo. Imo hæc
5 petitio adeo neceſſaria eſt, vt ſine eis † appellatio
ſit nulla. clem. quamuis rigor. de appel. Guid. Pap.
6 q.436.nu.13.vbi ſimplicitas † vel ruſticitas non ex-
cuſaret appellantem. Guid. Pap. ibi, & eſt melius
7 conſultum † appellanti ſimul cum interpoſitione
appellationis petere apoſtolos, licet intra triginta
dies peti poſſint. l. iudicibus. C. de app. quibus renũ-
8 tiatum † cenſetur, ſi appellans die aſſignato non
comparuerit ad illos recipiendum, ac propterea ap-
pellationi renuntiaſſe. d. cle. quamuis. Oſaſc. d. dec.
9 7.hodie eſt ſublata hæc formula, † & ſufficit † dice
10 re appello, & de appellatione teſtimoniales mihi
concedi requiro, vel dico ſententiam nullã, & qua
tenus alicuius momenti ſit appello. Sub qua verbo
11 rum formula dd. voluerunt nullitatem, † princi-
paliter, nõ incidẽter intentari. Bar. & Imo. in l. ſi ex
expreſſim. ff. de app. Iaſ. in l. Titiæ textores. §.1. ff. de
leg. 1. Alex. conſ.2.lib.3. Rip. in c.2. de reſcr. cõmu-
nem teſtatur Dec. in c. dilecto. de appella. effectus
12 † autem ex hac deductione nullitatis videndi ſunt
apud Couar. lib. pract. qq. c.24.nu.7.vſque in fi.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

2 *Iniuria non fit iudici ſi ab eius ſententia appelletur niſi fri-
uola ſit appellatio.*

Senten-

2 *Sententiam iniuſtam, aut iniquam vel quid ſimile dicere appellantibus prohibitum.*
3 *Iuriſconſulti modeſte loqui debent, & aduocati modeſtè ſcribere, non mordere.*
4 *Iniurioſa verba contra magiſtratum proferens arbitrio iudicis plectendus.*
5 *Et extraordinariè qui illum iniquè odio, & precio iudicaſſe dicit.*
6 *Iudicem venereri lex vbique iubet.*

G INgiuſta, ò iniqua.] Iudici tametſi non fiat iniu
1 ria, † ſi ab eius ſententia appelletur. l. & a majo
ribus. C. de appell. niſi appellatio omnino eſſet
friuola. l. fi. C. quor. app. non recip. glo. in l. fi.
ff. quand. prou. non ſit. nec. Rol. conſ. 19. num. 13.
vol. 4. tamen vetat hic Princeps ſententiam appel-
2 lari iniuſtā, † iniquā, aut ſimilibus verbis. Nā iuriſ-
3 conſulti modeſte † loqui debent. l. 1. & ibi Bar. ff. de
excu. tut. ac Aduocati modeſtè ſcribere nō morde
re. Bertr. cōſ. 231. li. 1. vnde arbitrio iudicis plectit̄, qui
4 contra magiſtratum † verba protulit iniurioſa. c.
dilectus. de pœn. accedit ꝙ ſcribit Caſtr. in l. illud.
ff. de appell. & poſt eum Menoch. de arbi. caſu 263.
vbi hanc conſtitutionem citat, appellantem, qui
5 dixit iudicē inique, odio, & precio iudicaſſe, † aut
ijs ſimilia puniendum extraordinariè. Nam vbiq;
6 lex iudicem reuereri † iuſſit. l. 1. §. caſum. ff. de po-
ſtul. l. obſeruandum. ff. de pœn. in terminis Papo.
arreſt. 1. tit. della recep. dign. & premin.

A QVALI GIVDICI HABBIANO d'andar le prime, & le ſeconde appellationi, & come in eſſe ſi habbia da proceder.

NElle cauſe ciuili, [a] le appellationi procederanno ordinatamente, & di grado in grado da vn tribunale all'altro cioè da i Podeſtà, & altri Giudici ordinari di prima cognitione s'appellerà al Prefetto della Prouincia, Nelle terre, doue i Feudatari [b] hanno la prima appellatione, s'appellerà al loro Giudice di appellationi, & quindi da queſti Giudici di prima appellatione, & dal Prefetto s'appellerà al Senato.

AD QVOS IVDICES primæ, & ſecundæ appellationis perueniant, ac quomodo in eis procedendum ſit.

Titulus XXX,

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Appellationum cauſa ciuiles ad quos iudices deuoluantur.*
2 *Appellandum non eſt omiſſo medio, ſed gradatim.*
3 *Iuriſdictionis ordo confundi non debet.*
4 *Et quid ſi appellationis iudex proximior eſſet ſuſpectus.*
5 *Iudices ſeu domini vbi de ſuſpicione agitur, nedum ipſe iuſdicere non debet, ſed nec quiſpiam ab eo nominatus dependens, aut conſtitutus.*
6 *Vel partes coram ſuperiore litigent, non petita cauſa remiſſione.*
7 *Vel eſſet miſerabilis perſona.*
8 *Carcerati inter miſerabiles perſonas computantur.*
9 *Vel Princeps ſeu ſuprema curia cauſam retineant.*
10 *Et quid in cauſis delegatis.*
11 *Vel in cauſis patrimonialibus ſeu fiſcalibus.*
12 *Vel pupillorum, viduarum, miſerabilium perſonarum, mercatorum forenſium, vel ſubmiſſorum, communitatum, Baronum, Banneretorum, &c.*

A CIuili] Decreto antiquo. c poſtquam. cat.
70. diſponebatur de cauſis appellationū
ad quos deuoluerentur. hic Princeps di-
1 ſponit in cauſis ciuilibus † a poteſtatibus,
& alijs iudicibus ordinarijs eundum ad præfectum
a præfecto ad Senatum. Non enim appellandum
2 eſt omiſſo † medio, alioqui cauſa per ſuperiorem
remittitur. l. imperatores. ff. de appell. Spec. eod.
tit. §. nunc tractemus. Quum gradatim appellandū
ſit de minore ad proximum ſuperiorem. l. præcipi
mus. C. de appel. l. 1. §. ſi quis. ff. eo. Dec. in c. dilecti.
3. eo. tit. Rom. conſ. 501. Nat. conſ. 82. Rol. conſ. 48.
nu. 33. lib. 2. Miſin. centu. 1. obſer. 67. & ideo ſibi im-
putet ingrediens viam breuiorem, ſi non inuento
exitu cogatur regredi ad viam ordinariam. arg. d.
l. imperatores, quod ſepiſper contingit viatoribus
3 maximè equitibus, ordo enim iuriſdictionis † con
fundi non debet. l. nemo. vbi glo. C. de iuriſd. omn.
iud. §. nulla. in auth. de defenſ. ciuit. c. peruenit. 11. q. 1.
Quòd limitatur niſi iudex appellationis eſſet ſu-
4 ſpectus: † quia tūc eo omiſſo recurri poteſt ad Prin
cipem. glo. in c. ſi is cui. de off. deleg. lib. 6. ac ibi Ge
mi. & alij communiter. Fel. in c. ſuper quæſtionū.
§. porro. de off. deleg. Socin. in fall. 1a. regu. 33. Ne-
ui. conſ. 44. num. 5. & quamuis glo. in c. ſi quis con-
tra clericum. de for. comp. quam ibi ſequuntur
Ioan. de Lign. Card. Imo. Panor. Soc. & Peruſ. di
xerit imo appellandum ad talem ſuſpectum, qui
tenebitur delegare cauſam perſonæ neutri partiū
ſuſpectæ: tamen gl. illam improbat Vinc. Io. And.
Hoſt. & Spec. a Barba. ibi relati. num. 53. & contra
glo. prædictam allegatur text. in l. fin. C. de iudic.
quam opinionem pluribus alijs auctoritatibus cō-
probat Neuiz. d. conſ. 44. nu. 7. licet. Crau. in ritu.
mag. curiæ vicar. ritu 263. ſequatur primam opi-
nionem in fauorem Baronis habentis primas ap-
pellationes. quod non puto iuri conſonum: quum
5 vbi de ſuſpicione † iudicis agitur, ſeu domini, nedū
ipſe iuſdicere non debeat, ſed nec quiſpiam ab eo
nominatus, dependens, aut conſtitutus. l. obſeruā
dum. ff. de iud. Oldr. conſi. 124. Nat. conſi. 294. Secū
do etiam limitatur litigantibus partibus coram ſu
6 periore non petita † cauſæ remiſſione. glo. in c. di-
lecti. a. de appell. & in c. ſi delegatus. de off. deleg.
in 6. Peruſ. in c. Romana. §. ab archidiaconis. eod.
tit. Purp. conſi. 6. nu. 12. Rebuf. tit. de appel. in cōſt.
reg. art. 2. glo. 1. Tertio ſi appellans eſſet miſerabilis
7 † perſona. l. vnic. C. quan. imp. int. pup. & vid. Re-
8 buf. vbi ſupra. & ideo carcerati † qui inter miſerabi
les perſonas computantur. l. ſi quis ad declinandā.
Cod. de epiſc. & cler. Cin. in l. fin. C. ſi quis alt. vel
ſibi Marſ. in pract. crim. §. nunc videndum. nu. 10.
& 11. hoc priuilegium gaudebunt. vt omiſſo me-
dio ad ſuperiorem poſſent appellare. Quarto vel ſi
alio modo Principi, vel ſupremæ curiæ videretur
9 rationabile cauſam † retinere. Rebuf. ibi car. 488.
10 nu. 18. Quinto in cauſis delegatis † appellatur dele-
gans, vel eius ſucceſſor in officio. l. Papinianus. §.
hæc ſi appellatio. C. de appell. Salic. in l. vnic. C. qui
pro ſua iuriſd. c. ſuper quæſtionū. §. porro. vbi Fel.
de off.

11 de off.deleg.Sexto in cauſis patrimonialib. † fiſcalibus,ac fiſcum ipſum concernentibus pupillorum
12 † viduarum, miſerabilium perſonarum, mercatorum, forenſium, vel ſubmiſſorum, communitatum, baronum, bannerctorum, & aliorum, quorum cognitiones ex iuris, & decretorum, Ducalium diſpoſitione ad conſilia Chiamberiaci, ac Taurini reſidentia ſpectare dignoſcuntur. d.ca. poſtquam.in decr.antiq.car.70.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Feudatarij ſi habeant cognitionem primarum appellationũ, ad ipſos appellandum.*
2 *Appellatio vbi prohibita eſt non intelligitur recurſus prohibitus*
3 *Appellatio omiſſo medio interpoſita,ſi cauſa remittatur nō dicetur interim deſerta.*
4 *Feudatarij inueſtiti de mero & mixto imperio cum omnimoda iuriſdictione non habent ius primarum appellationum.*

B
1 FEudatari] vbi Feudatarij, † ne eorum ius lædatur, habent cognitionem primarum appellationum,ad ipſos appellandum eſt.Carau.d. ritu 265. faciunt tradita à Rol. conſi. 48.num.33.vol.2.& ab illis poſtea ac à præfectjs appellatur Senatus. Marc. q.419.niſi appellãtes eſſent perſonæ miſerabiles, qui habent priuilegium fori,
2 vt proximè dixi. Item vbi prohibetur † appellatio non intelligitur prohibitus recurſus.Gram.dec.35. quo ſubditus vti poteſt ſine domini immediati licentia. Alcia. conſi.360. quod ſi omiſſo medio appelletur ſuperior, per quem contingat cauſam appellationis remitti, non dicetur interim appellatio
3 † deſerta.gl.in c.dilecti.& ibi Imo.& Dec.de appell. Foller.in conſti.reg.car.144.nu.140.

Cæterum quantum ad Feudatarios hic dicitur de habentibus primas appellationes: quia alioqui
4 etſi inueſtiti ſint † de mero & mixto imperio cum omnimoda iuriſdictione non habent ius primarũ appellationum. Iacobi.in ſua inueſt. in verbo cum mero,& mixto imperio.Did.in tracta.prac. qq.c.4. Craue.conſi.209. colum.2.Natta conſi.309.& 580. Purp.in l. imperium.nu.75. ff.de iuriſd. omn.iudic. Socin.iun. conſi.126.nu.37.vol.3. Rol.conſi.76.nu. 18.volum.3.

DELLA INTRODVTTIONE delle appellationi, & infra qual tempo ſi hanno da fare.

APpellandoſi a i Prefetti, ò ad altri primi Giudici di appellatione, ò ſia da vna diffinitiua, ò da interlocutoria ne' caſi permeſſi, & dechiarati di ſopra, concediamo vinti giorni [a] di tempo a introdurre eſſe appellationi: ma appellandoſi al Senato haueranno vn meſe. Et queſto termine coſi nell'vno come nell'altro caſo, s'intenderà correr dal giorno, che ſi e interpoſta [b] l'appellatione, eſcluſo dal conto eſſo giorno: & per introdurla & farla admettere, ſaranno obligati eſſi appellanti di portare, & preſentar gli atti, [c] altramente non vogliamo, che eſſa appellatione ſia admeſſa. Et ſe infra queſto tempo non ſarà introdutta, &. intimata, ò ſia notificata [d] alla parte, facendola inſieme citare, per comparer d'auanti al Giudice ſuperiore, à veder proſeguir eſſa appellatione, da indi innanzi habbiaſi l'appellatione ipſo jure per abbandonata, ò ſia deſerta. [e] & domandando la parte appellata l'eſſecutione della ſentenza al Giudice, da cui s'e appellato, ella gli ſi concederà, precedendo vna ſommaria cognitione di cauſa ſopra la deſertione dell'appellatione, come ſi dira qui appreſſo piu a pieno.

DE INTERLOCVTIONE appellationum, ac infra quod tempus debeant introduci.

Titulus XXXI.

R V B R.

S V M M A R I V M.

1 *Appellationis interpoſitio,Introductio, & Inthimatio differunt,& quid quæque ſit.*
Quarum tempora currunt etiam pupillo, & minori.num.2. & an reſtitutio tutoribus concedatur. nume.4. & quibus alijs.num.5.
3 *Appellationis deſertione totum ius appellãtis extinguitur.*

1 INterpoſitio, † Introductio, & Ithimatio appellationis differũt inter ſe. Interpoſitio eſt ipſa appellatio Introductio eſt petitio admiſſionis illius,ac ipſa admiſſio. Inthimatio eſt quando pars citatur ad comparen-
2 dum in cauſa appellationis. Tempora † quorum actuum pupillo, & minori etiam currunt.l. properandum.§.pen.C.de iudic.§.1.in auth.de appella. & intra quæ tempo. Quib. nec datur reſtitutio, niſi in ſubſidium non exiſtentibus tutoribus vel curatoribus, ſoluendo.d.§. pen.vbi plenè ſcribentes, licet in ſpecie quoad tempus appellationis interponendæ, quod eſt decem dierum, releuandæ, ac exequutioni mandandæ.20.vel 30.nouis conſtitutionibus ita
3 abbreuiatum (quum deſertione † appellationis totum ius appellantis extinguatur. Abb.in c. pen.col. 6.de iudi.cle.ſi appellationem.de appel.l. pendente. C.de temp.in integ.reſt.Marant.prat.iudic.in 6.par.
4 nu.227.) reſtitutio † ipſa concedatur etiam tutoribus,vel curatoribus exiſtentibus ſoluendo, ne ex toto ius pereat, quod non accidit in prima inſtantia l.1.& 2.C.ſi ſæpius reſti.in integ. poſt.l.ſi ſinc. §.pen. ff.de minor.Bar.in l.fi. C.ex quib. cauſ.maio. Caſſa. in conſue. Burg.tit. de feud.rubr.3.§.2.num.10.car.
5 104.Item Eccleſijs, † Hoſpitalibus, vniuerſitatibus ac villis.Affl.dec.175.Soc.conſi.299.vol.2.Plotus in indice repet.l.ſi quando.in Decreto rub. de appel.

Glo. 1.

S V M M A R I V M.

1 *Appellationis introducenda, ac inthimanda tempora quæ.*
2 *Si non intra illa introducatur,& inthimetur deſerta fit.*

Et

3 *Et an mora vnius diei ita noceat, vt non ſit locus reſtitu-
tioni.*
4 *Et an prorogatio dicti temporis ſit in Iudicis facultate.*

A Inti giorni] ab ordinario ad præfectum,
vel alium iudicem appellationis viginti
1 † dies, a præfecto, vel alio iudice appella
tionis ad Senatum triginta ab ipſa inter
poſita appellatione conceduntur appellanti ad in-
troducendam appellationem, ac ad exequendum
literas admiſſionis appellationis, alioqui appella-
2 tio intelligitur deſerta. † c.cum ſit Romana de ap-
pella. Gemin. in c.cum appellationibus. eodem tit.
in 6. Purpu. conſi.6. Id enim operatur termini præ-
fixo, cap. perſonas de appel. l. Præſes. Cod. eod. Marc.
quæſt.283. hoc idem ſtatuitur conſtitutionibus pa-
triæ Delfinatus. Guid. Pap. quæſtio.205. Patriæ Bur-
gundiæ. Caſſ. ſupra allegatus. ac Regni Neapolita-
ni. Affl. dec.79. Nec moræ, ſeu trāſcurſus vnius diei
3 Excel. Senatus ſolet habere aliquam rationem, &
curia parlamenti Gratianop. contra morā, vnius,
vel duorum dierū reſtituit. Guid. Pap. d.q.205. ma-
ximè ſi appellans habitet in longinquis partibus,
& viſus fuerit diligentia. Afflict. dec.79 Imo quoad
inthimationem parti, intelligit Menoch. de arbitr.
caſu 227. hanc conſtitutionem, ſi commodè id fie
ri potuit. clem. cauſam. de elec. & propterea, etſi pro-
4 rogatio † prædicti temporis non ſit in iudicis facul
tate parte non conſentiente, ex l. nemo. C. de appel.
glo. in c.cum ſit Romana. eo. tit. Tiraq. de vtroq re-
tract. par.1. §.8. gl.2. nu.14. Oddo Sfor. in tract. de re-
ſti. in integ. q.19. art.10. nu.85. licet tamen præfecto
prætorio ex aliqua veriſimili præſumptione appel
lationem deſertam recipere citra reſtitutionem.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Appellationis introducendæ dies, & tempora, quando curre
re incipiant.*
2 *Et quid ſi bis vel ter fuerit appellatum intra decem dies, a
qua appellatione currant.*
3 *Et quid Senatus obſeruare ſolitus ſit.*

B Nterpoſta l'appellatione] Viginti vel 30.
1 dies incipiunt † a die interpoſitæ appel-
lationis excluſo ipſo die, ſed quid ſi bis,
2 vel ter, aut pluries ſit appellatum † intra
decem dies, vt ſæpiſſime contigit, an a prima, vel vlti
ma appellatione terminus dierum prædictorum
computetur? plures dixerunt ab vltima. Abb. &
Imo. in c. bonæ de appel. Bal. in l. generaliter. §.1. col.
fi. C. de reb. cred. & in c.1. §. ſancimus. verſ. ſed quæ-
ro. tit. quo temp. mil. quorum opinionem teſtatur
Dec. in d. c. bonæ. Canoniſtas communiter ſequi.
Grat. conſ.119. vol.1. Mar. de ord. iud. ritu. de app. nu.
132. Alb. in l. pacta nouiſſima. C. de pact. in hac que
opinione vī reſidere Petr. de Ferr. de for. lib. à ſentē.
diff. §. in ijs ſcriptis. quo caſu inquit Dec. in d.c. bo-
næ. appellans fruetur maiore temporis commodi-
tate. Alij vero dixerunt a prima appellatione cur-
ſum temporis inchoari. Bar. in l. procurator. §. dñs.
cuius opinionem ibi teſtatur Iaſ. magis communē.
ff. de nou. ope. nunc. Caſt. conſ.70. lib.1. Roma. pul-
chrè, ac ibi Mandoſ. conſi.41. Aret. in l. ſi quis hæ-
res ita. ff. de acqui. hære. Salyc. & Ang. vbi ſic aſſerit
de conſuetudine ſeruari in l. ſi quis libellos. C. de ap
pella. Butr. & Abb. in c. dilecti. de appel. Alex. in d. §.
dominus. hancque nedum communem, ſed verā
teſtatur apoſtil. ad Dec. in d. c. bonæ. Purpu. conſi.6.
hancque videtur ſequi Capic. deci.34. num.10. ma-
ximè ſi Iudex à quo appellationi detuliſſet etiam
cum clauſula ſi, & quatenus. Purp. d. conſ.6. Vcion.
caute.194. hancque ſecundam opinionem vidi ob
3 ſeruari † in Excel. Senatu. Niſi prima vice eſſet ap-
pellatum viua voce, ſaluo iure appellandi in ſcrip-
ptis, vel ſi prima appellatio ſit inualida. ita intelli-
gendus eſt Alex. conſi.64. vol.6. Card. & Dec. in c.
directè. de appel. Menoch. conſi.38. nu.28.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Appellationis in admiſſione acta Iudici præſentari debent.*
2 *Et ſi non producuntur, non erit tamen deſerta appellatio.*

C Reſentar gl'atti] Exigitur in admiſſio-
1 ne appellationis præſentare acta † iudi-
ci, de qua re dixi titu. de appell. in glo. *fe-
de de gl'atti*, quæ, etſi non producantur
2 † non dicetur tamen appellatio deſerta. Ang. cōſi.
194 num.4. Rebuff. in conſti. reg. in tract. de appel.
artic.5. glo.1.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Appellationis introductæ notificatio, & citatio ad proſe-
quendum requiritur.*
2 *Citari quod quis non potuerit probato impedimento etiam
per iuramentum, reſtitutio concedi poteſt.*

D Otificata] Non tantum notificatio in-
1 troductæ appellationis, † ſed etiam cita
tio ad proſequendam appellationem
requiritur, & ſi aliquod impedimentū
interuenerit, quominus pars citari po-
tuerit, probato ipſo impedimento etiam per iura-
2 mentum, reſtitutio † concedi poteſt de iure ſcilicet
communi. Guid. Pap. quæſtio.205. & 436. Marc. q.
283. de negligentia autem nuncij videatur Saly. in
l. Præſes. C. de appel.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Appellatio non interpoſita introducta, ac inthimata intra
tempus præfixum deſerta ſit.*
2 *Non obſtante com. promiſſo pendente eo tempore.*
3 *Appellationis inthimatio cui facienda.*
4 *Appellationis per iudicē inhibitio facta iudicia a quo, quan
do hunc liget, vel non.*

E Eſerta] Si interpoſita, introducta, Inthi-
1 mata appellatio, † ac pars citata non ſit
intra tempus prædictum, deſerta eſt ap-
pellatio etiam ſi tempore ipſo pendente
2 partes compromiſerunt. † Paul. de Leaz. in c. quā-
diu. de appell. Papon de Arr. tit. de deſer. d. appell. li-
bro 19. Arr.3. à quo tempore Princeps releuare po-
3 teſt. Gui. Pap. ſing.585. Inthimationem † appellatio
nis hic Princeps non ordinat fieri iudici, ſed parti:
de iure fieri debet vtriq; c. ſi duobus. vbi doctores.
C. de appel. clem.1. cod. titu. Peruſ. in c. fin. num.40.
4 de appel. Inhibitio † tamen iudici à quo, non ligat
eum non præcedente citatione partis appellatæ,
Alex. conſi.91. num.7. lib.2. Ferr. conſil.218. ex cap.
Romana. §. ſi vero. & cap. non ſolum. de appel. in 6,

Imol.in l.4.§.condemnatum. ff.de re iudic. & tantum reſpectu partis intelligitur, ſi parti ſolũ & non alijs fuit inthimata. Rota deciſio.1.titu.de appellatio. in antiq.

DELLA PROSECVTIONE delle appellationi, & infra qual tempo ſi hanno da finire.

PO I che l'appellatione ſarà introdotta [a] l'appellante ſarà obligato di proſequir la cauſa dell'appellatione continuamente con diligenza, & farla diffinire frà il termine di ſei meſi, [b] il qual termine paſſato, ſe la cauſa non ſarà deciſa, vogliamo, che l'appellatione s'habbia per abbandonata, ò ſia deſerta. Pero in queſto caſo, & in ogn'altro. doue per la forma de gli ordini noſtri, ò per la diſpoſitione della ragion commune à ſtatuito, che l'appellatione s'habbia d'hauer per deſerta, vogliamo, ch'el Giudice habbia da farne vna dechiaratione, [c] & che l'appellante ſia citato ad vdir pronunciar l'appellatione eſſer deſerta, & inſieme ad allegar le ragioni, ſe alcuno pretende di hauere, perche la ſentenza non debba mandarſi ad eſſecutione, la qual dechiaratione potrà farſi il Giudice, da cui [d] è ſtato appellato, in caſo che l'appellatione non ſia ſtata introdotta, & admeſſa del Giudice ſuperiore, ma eſſendo ſtata introdotta, la potrà far eſſo Giudice ſolamente d'appellatione, ne da tal pronunciatione, e dechiaratione ſarà lecito d'appellare. [e] Nondimeno, ſe l'appellante comparendo, allegherà per eſcuſatione ſua alcuno giuſto, & ragioneuole impedimento, [f] per lo quale dica non hauer potuto introdur, & proſeguir ſua appellatione, ò proponerà altre eccettioni valide, il Giudice ſopraſederà di pronuntiare, & admetterà eſſo appellante à farne la proua frà vn termine cõpetente, ma che non paſſi il ſpacio di tre meſi, per la qual proua non baſterà il giuramento, ma ſarà neceſſaria vna verificatione piu chiara, & piu euidente, non anco baſterà prouar ſemplicemente che l'impedimento ſia interuenuto, ma ſarà tenuto di far conſtar inſieme della ſua diligenza, di maniera, che ſi poſſa vedere, che l'impedimento ſolo ha cauſato, che la cauſa dell'appellatione non ſi ſia potuta accidere frà il termine ſopradetto. La qual proua fatta, vogliamo, che ſi conceda altrotãto tempo [g] all'appellante, per introdurre, ò proſeguir l'appellatione, quanto ha durato l'impedimento. Ma per contrario, non verificando [h] l'appellante la ſua eccettione dell'impedimento infra il termine dato dal Giudice, ſi pronuncierà l'appellatione deſerta, & la ſentenza da cui ſi era appellato, ſi mãderà ad eſſecutione: rimanendo però ſalua all'appellante la ragione di valerſi del beneficio della reſtitutione in integrum, ſe per qualche giuſta, & raggioneuole cauſa, s'hauerà da concedere conforme alla diſpoſitione della ragione commune.

Et queſto che fin qui habbiamo ordinato intorno all'eccettione dell'impedimento, hauerà luogo generalmente in ogni impedimento, [i] che proceda, ò dalla perſona d'eſſo appellante, ò dell'appellato, ò di tutti due inſieme, ò di vn terzo, che non ſia ſoluendo: ma procedendo dalla perſona, ò dal fatto del Giudice; [k] non vogliamo, che l'eccettione, & proua dell'impedimẽto gioui all'appellante, ſe inſieme non fa conſtare di hauer fatto almeno due proteſte contra eſſo Giudice, & notificate alla parte appellata.

Se la parte appellata vederà, che l'appellãte, dapoi che ha introdotta l'appellatione, vada allongando, [l] potrà preuenire, & far iſpedir la cauſa dinanzi al fine di ſei meſi, & volendo le parti di commune conſentimento allongar eſſo termine di ſei meſi lo potranno fare.

In ogni caſo di deſertione di appellatione, vogliamo che l'appellante ſia condannato in vna emenda arbitraria, [m] hauendo riguardo alla qualità del caſo, & della lite, & della perſona, ma che nõ ſia minore di due ſcudi d'oro, la qual condannagione ſi farà dal Giudice, inſieme con la dechiaratione dell'appellatione deſerta.

DE PROSECVTIONE APPELlationis, & infra quod tempus diffiniri debeat.

Titulus XXXII.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Appellationis deſertio confirmationem ſententia operatur.*
2 *Appellantis intereſt diligenter curare, vt infra fatalia cauſa expediatur.*
3 *Appellationis cauſam proſequi appellans cenſetur ex productione libelli, ac proceſſus.*

A INtrodotta] Appellatione introducta appellantis intereſt diligenter cauſã appellationis proſequi ẽt parte appellata nõ inſtante, quę impudẽtia, ac ſtultitia redargueretur. ſi quæreret expeditionẽ cauſæ, cuius

reiat

1 retardatio produceret deſertionem † appellationis & conſequenter confirmationem ſententiæ. gl. not. in §. ſi vero noticia. in auth. de ijs qui ingr. ad appel. vbi Ang. Pariſ. conſi. 108. nu. 4. lib. 4. debet igitur ap
2 pellans † ipſe non pigrè, ſed ſumma diligentia curare, vt intra fatalia cauſa expediatur. l. fin. §. ſi. C. de
3 temp. appell. quam proſequi † intelligitur ex productione libelli appellatorij, ac proceſſus. But. & Imo. in cap. ex parte de reſcr. Alex. in rub. C. de in ius vocan. Caſtr. in l. 1. §. biduum. ff. quan. appel. ſit. Cæph. conſi. 209. nu. 22.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Appellationis inſtantia menſium ſex, & quando incipiant.*
2 *Menſis dierum triginta vnius.*
4 *Appellatione deſerta qualiter Iudex pronunciare debeat.*
5 *Et efficitur incompetens quoad merita.*
6 *Appellatione deſerta ſi appellatus non oppoſuerit, an & quando Iudex in meritis pronunciare poſſit.*
7 *Appellationis deſertione omne ius partis perimitur, ideo tutius eſt illa opponere.*
8 *Appellationis ſuper deſertione quandiu diſputatur an currat ſemeſtre inſtantia.*
9 *Et quid ſi à ſtatuto præfixum ſit inſtantiæ tempus, & retardatio expeditionis proueniat ob ſubterfugia aduerſarij.*

B ERà ſei meſi] Terminus inſtantiæ appel-
1 lationis † eſt menſium ſex. Menſis quili-
2 bet dierum triginta † vnius. l. 2. C. de tempo. appel. l. ac ita declarauit hos menſes. Menoch. de arbitr. caſu 50. nu. 12. idem terminus menſium ſex extra curiam ſeu auditorium Conſiſilij cum Principe reſidentis. erat quoque decretis antiquis ſtatutum, cap. dilationum. lib. 2. car. 32. coram quo conſilio reſidentis temporis ipſa non currebant. cap. cum quis in decr. antiqui. d. car. 32. cuius meminit Exc. Oſaſc. deciſ. 28. num. 7. Clariſſ. D.
3 Præſes Theſaur. deci. 30. incipientes à die † introductæ appellationis ex illis verbis. *Poiche l'appellatione ſerà introdotta*, & introductio ex titulo proximè antecedenti ſit, literis admiſſæ appellationis expeditis, ſeu ipſa appellatione admiſſa. De iure communi incipit à die interpoſitæ appellationis auth. ei qui. C. de appel. vbi Bar. clem. ſicut de appel. Dec. in cap. ex ratione. eod. lapſo ipſo ſemeſtri iudex nō
4 pronunciabit bene, vel malè iudicatum, ſed † appellationem deſertam, vt de ſtatuto Montisferrati. Bal. conſi. 20. vol. 1. Nam iudex tunc efficitur incō-
5 petens † quo ad merita. clem. ſi appellationem de appel. Alex. conſi. 64. viſo proceſſu. & conſi. 82. lib. 6. Anch. conſi. 345. iam deſerta, partibus etiam litigātibus, ac appellationem proſequentibus non tacta deſertione. Crau. conſi. 273. in primo. Neuiz. conſi. 41. Bal. d. conſi. 20. ac ita indicauit Exc. Senatus deciſ. 28. ac alia vice in campo die 13. Martij. 1585. me audiente. limitatur, vbi ſententia erat iuſta & appellatus non oppoſuiſſet de deſertione, tunc poſſet in
6 meritis † pronunciari, & confirmari. Rot. deci. 14. de appella. in nou. Franc. in c. ex ratione de appel. Andr. Gayl. obſer. 137. lib. 1. Sed tutius eſt appellationem deſertam: quia, quum per deſertionem ſit
7 peremptum omne ius † partis. clem. ſi appellationem de appel. Abb. in c. pen. col. 6. de iudic. Bal. in l. pendente. C. de temp. in integr. reſtit. Mar. in pract. iudi. in 6. parte ſub nu. 227. ſi pronunciabitur deſerta non erit alterius de meritis agendum: ſi autem pronunciabitur in meritis, licebit parti ſecundo appellare, & nouas deductiones facere, ac ita iura partis in dubium reuocare, vel fortè obtinere ſententiam per iudicis imprudentiam. l. ſi per imprudentiam. ff. de euict. vel per iniquitatem. l. 1. ff. de appel. obtinere.
8 Semeſtrè, † quoad inter partes diſputatur de deſertione, nō currit, ſi prius nō erat decurſum. Deci. conſi. 356. in fi. ſecus ſi hæc diſceptatio appellantis culpa procederet, minimè ad contendendum motus aliqua iuſta cauſa. Bal. in auth. ei. C. de temp. appel. Dec. in c. ex ratione. nu. 42.

Non currit ſimiliter, quando ſtatuto diſponitur, vt hoc caſu, intra certum tempus cauſam expediē-
9 dam, ſi retardatio † proueniat ob varias aduerſarij dilationes, ac ſubterfugia. Cyn. Bal. & Salyc. in l. fin. C. de adult. Butr. & Bar. in authen. clericus. C. de epiſcop. & cler. Iaſ. in l. ſi cum. §. qui iniuriarum. nu. 12. ff. ſi quis caut. gl. in c. venerabilis de iudi. l. intra vtile. ibique. Bal. ff. de minor. l. ſi cum ipſe. & ibi Bar. ff. de excuſ. tut. Alex. conſi. 42. nu. 8. lib. 3. Natt. conſi. 172. Crau. conſ. 833. latè Dec. in d. c. ex ratione. de appel. & conſ. 356. ſub nu. 4.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio deſerta quando pronunciari debeat ſi ipſius inſtantiæ tempus ſit vtile.*
2 *Et quid ſi ſit continuum.*
3 *Appellationis fatalia ſi lapſa ſint ſententia exequi non debet niſi præuia citatione.*
4 *Citare procuratorē an ſufficiat, quando pars ipſa eſt citāda.*

C DEchiaratione] Quando ex forma ſtatuti tempora inſtantię appellationis ſunt vti-
1 lia, tunc non pronunciatur deſerta † ante calculationem, & computum dierū non computandorum. iuxta. l. 3. §. ſi ad diem. vbi Bar. ff. de re mil. Bal. in l. eos verſi. ex ijs apparet. C. de appel. Aret. in l. ſi expreſſim. colum. pen. ff. de appel. apoſt. ad Dec. in d. c. ex ratione. in poſtilla, ex hac cō-
2 cluſione. hic cū non ſint vtilia, ſed continua † non fiet huiuſmodi ſupputatio dierum, ſed vna citatio contra partem auditurum pronunciari appellationem deſertam, ac ſimul allegaturā rationes, ſi quas habere prætendat, cur ſentētia exequi non debeat.
3 Nam quando à ſententia fuit appellatum † & lapſa ſunt fatalia, ſententia exequi non debet niſi præuia ipſa citatione Bart. in l. 1. ff. nil nou. appel. pend. Bal. in l. ſi contra. C. de appel. Dec. cōſ. 9. quod in practica dicit obſeruari apoſtil. ad Alex. conſ. 72. lib. 7. eſt tex. in l. ex ratione. vbi no. extra de appel. Ioſeph. Ludo. deci. 6. quia inquiunt poterit appellans allegare legitimas cauſas, cur non potuerit proſequi, & cum ſit citanda pars non ſufficeret citare procura-
4 torem. † Dec. in c. ex ratione. nu. 9. in fin. verſ. tertiò comprobatur. de appel. Ang. in l. ſi cōtra maiores. C. de appel. Fely. in c. ex parte de reſc. & mihi vr̄ hic illa ratione conſtitutum citandā partem, quia perempta inſtantia non eſt amplius procurator ac ita citatio in eum facta nullius eſſet momenti, & an ſufficiat procuratorem citari. Ioſeph. Lud. d. deci. 6. exequuta citatione eſt iuri conſonum, vt declaretur à iudice appellatio deſerta. l. ſi præſes. C. quomo. & quan. iudex. Rebuf. vbi ſupra. art. 5. gl. vna nu. 37.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Appellationem deſertam declarare poteſt Iudex à quo & Iudex ad quem.*

2 *Et an huiuſmodi declaratio ſit dicenda ſententia diffiniti-no an interlocutoria.*
3 *Et quis effectus ex eo.*

D IVdice da cui] Iudex declarationis p̄dictæ eſſe
poteſt vterque iudex † à quo, ſi non fuit ap-
pellatio introducta, ac ad quem, ſi introdu-
cta fuit. Felyn. in capit. ex ratione. col. 19. de
appell. in cap. ex parte colu. 6. de reſcri. l. ſi contra.
& l. præcipimus. §. officij. vbi Barto. & Bald. C. de
appell. Caſtr. & Alex. in l. præſes. ff. de re iudic. Fe-
der. conſ. 133. caſus talis.
Hanc declarationis ſententiā dixit diffinitiuā,
2 † ſi appellatu ſit à diffinitiua ſi ab interloquutoria,
erit interloquutoria. Gnid. Pap q. 11. Aufr. q. 36. &
48. quod tamen ſit diffinitiua, Bar. conſ. 120. Bald.
in d. cap. ex parte, ſed illā ſemper dixit interloqu-
3 toriam, Crau. conſ. 181. quod neceſſe eſt † ſcire, vt
certi ſimus an appellandum ſit in ſcriptis, vel non
Marc. q. 2.

Glo. V.

SVMMARIVM.

1 *Appellationis ſuper deſertione ſententia magni præiudicij, ideo ab eo appellare licet etiam ſi interlocutoria idque vſu receptum non obſtante decreto nu. 3.*
2 *Et an reuocari poſſit etiam ſine appellatione.*

E LIciro appellare] Sententia, qua declaratur
appellatio deſerta eſt magni præiudicij †
1 vim habens diffinitiuæ, quæ niſi per appel-
lationē reuocari non poteſt. Rip. in l. quod
iuſſit. nu. 27. ff. de re iudic. ac ita ab ea appellare li-
cebit, eſto quod ſit interloquutoria. Bald. cōſ. 344.
in fin. lib. 1. Rot. deciſ. 42. titu. de appell. in antiq.
Fely. in cap. ex parte 2. ſub nu. 10. de reſcript Guid.
Pap. quæſt. 11. & 12. Ceph. conſ. 209. nu. 12. imo
2 voluit rota poſſe reuocari, † ſi appellans docuerit
de diligentia. deciſ. 74. titu. de appell. in nou. ac
deciſ. 42. Marc. quæſt. 1. ſed deci. Rotæ impugnat.
Caſtr. conſ. 281. col. 2. volum. 1. Corn. conſ. 14. ſub
num. 6. vol. 4. hic tamen diſponitur non appellan-
3 dum à declaratione, cuius contrarium † quotidie
ſeruatur, & proceditur prout eſt iuris.

Glo. VI.

SVMMARIVM.

1 *Appellans deſertionem appellationis excuſare poteſt ratione alicuius legitimi impedimenti, quod probare debet. numero 3.*
2 *Impedimenti legitimi ad excuſandum deſertionem appellationis quot ſpecies.*
4 *Impedimenti allegatio, & probatio an ſufficiat, vel etiam de diligentia in ſolicitanda expeditione probandum ſit.*
5 *Impedimenti probatio an per iuramentum ſolum, vel ſimul cum vno teſte ſufficiat, & num. 11.*
6 *Et quid ſi ſit notorium.*
7 *Periuro amplius non creditur.*
8 *Impedimentum non proſecutionis appellationis legitimum, an ſit bellum.*
9 *Et an paupertas pro obtinendo ſecundo fatali.*
10 *Fatale ſecundum ad proſequendam appellationem concedi ſolitum, probata aliqua diligentia.*

F IMpedimento] Aſſignatus appellans † auditu-
1 rus pronunciari appellationem deſertam po-
teſt adducere aliquod iuſtum, & rationabile
impedimentum, quo excuſetur, ac vt euitet
prædictam declarationem. Impedimēti ſex enu-
2 merat ſpecies † exc. Oſaſch. deciſ. 28. nu. 11. ſcilicet.
iudicis appellantis, appellati, mixti, tertij, ac caſus
octo legitimi impedimēti. Clariſs. D. Præſes The-
ſaurus deciſ. 10. Nec ſatis eſt illius allegatio, ſed
3 etiam probatio † requiritur. Innoc. in capit. ex trāſ-
miſſa de præſcri. Dec. in cap. ſi pro debilitate. colu.
4. de off. de leg. Crauet. conſ. 270. num. 2. l. fin. §.
illud. C. de temp. appel. Imo non ſufficit allegatio,
ac probatio impedimenti ſine probatione diligē-
4 tiæ † ad ſolicitudinem expeditionis. Abb. & Deci.
in d. c. ex ratione, nu. 61. de appella. Alex. conſ. 19.
lib. 1. Crauet. conſ. 270. nu. 4. Quod, etſi patiatur ali-
quam contradictionem: tamen hic non cadit, at-
tenta diſpoſitione decreti. ſolum iuſiurandum nō
5 releuat ad probationem † prædictam, ſed alia vbe-
rior conſiderata qualitate rei, & perſonæ. Abb. &
Decius in d. cap. ex ratione. nu. 53. imo nec cū iu-
ramento ſufficeret vnus teſtis. Iaſ. in rep. l. admo-
nendi. colum. 102. verſic. ſecundo infertur. ff. de iu-
6 reiur. maximè ſi ſemel fuiſſet periurus † cui ampli-
us non creditur. cap. paruuli 22. quæſt. 5. Niſi impe-
7 dimentum fuiſſet notorium † ſcilicet Belli, vel ti-
moris illius, infirmitatis, vel peſtis. Quia tunc eſſet
in arbitrio iudicis credere iuranti non periuro cō-
currente aliqua alia coniectura. Neuiz. conſil. 41.
nu. 10. Ioſeph. Ludo. deciſ. 36. Nec eſt etiā in hac
notorij impedimenti qualitate neceſſaria aliqua
proteſtatio futura inutilis, ac omnis diligentia,
qua appellans vti potuiſſet. Fely. in cap. ex tranſ-
miſſa. ſub num. 6. de præſcr. Dec. conſil. 356. col. 2.
verſic. reſponderi poteſt. Afflict. deciſ. 50. vbi ſic iu-
dicatum aſſerit ac deciſ. 79. Brun. conſ. 45. num. 4.
Boer. deciſ. 49. communem aſſerit Exc. Oſaſch.
deciſ. 177. nu. 11. & 12. Et Bellum dicitur impedi-
8 mentum † legitimū etiam ſi reddebatur ius, modo
litigantes commodè, & tutè ad litigandum acce-
dere non poſſent. Calc conſ. 6. colum. 7. nu. 8. Pariſ.
conſ. 104. num. 147. lib. 1. Rol. conſ. 79. nu. 28. lib. 1.
Oſaſch. deciſ. 177. ſub nu. 10. Aliudque legitimū
impedimentum eſt dilatio parti appellatæ conceſ-
ſa ad probandum ius ſuum. Innoc. in cap. ex ra-
tione. col. 2. de appell. Oſaſch. deciſ. 28. nu. 12. Itē
9 paupertas † pro obtinendo ſecundo fatali. Dec.
conſ. 435. in fi. Neuiz. conſ. 41. ſub num. 6. Boer.
deciſ. 247. nu. 14. Solebat etiam Magnificum con-
ſilium Ducale aliàs non facta alia probatione im-
pedimenti, ſed alicuius tantum diligentiæ decla-
10 rare ſecundum † fatale competere. Neuizan. conſ.
11 41. num. 15. prout etiam ſolo iuramento † proba-
retur, ſi ex longinquo appellatio ad curiam deuo-
lueretur. Afflict. deciſ. 79. Ioſeph. Ludo. de-
ciſ. 36.

Glo. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Appellationem ad proſequendum impeditis, an concedendum ſecundum fatale integrum, vel tantum pro tanto.*
2 *Fatalis ſecundi ad proſequendam appellationem conceſſio pinguius remedium quam reſtitutio in integrum, quæ ſolam tantum pro tanto conceditur.*
3 *Appellationis inſtantiæ, tempus quando Principis reſcripto prorogari poſſit.*

G A Ltro tanto tempo] Impeditis, non conceditur
2 tur integrum fatale, † ſed tantum pro tanto.
to. Conſilium Ducale prædictum, pro impe
dimento vnius diei concedebat, ſecundum
fatale integrum. Neuiz. d. conſ. 41. num. 14. quod vt
iuri conſonum. Card. in c. ei qui. 2. q. 6. col. 3. Bart. &
Alex. in auth. in appellatione, & in auth. ei qui. C.
de temp. appel. Oſaſch. deci. 28. nu. 12. vnde forte deduci
duci potuit practica recurſus appellantium ad Excellen.
cellen. Senatum ad impetrandum literas commiſſionales
ſionales Iudici appellationis, vt ſecundum fatale
concedat, quatenus ſibi videatur concedendum, quod
tamen ſine legitima cauſa concedere non deberet.
Nam pingius eſt remedium conceſſionis ſecundi
2 fatalis, † quam reſtitutionis in integrum, quæ reſtituit
tuit tantum, pro tanto, & non vltra. Peruſ. Imo. &
Dec. in d. c. ex ratione. Neuiz. d. conſi. 41. nu. 18. Succurritur
curritur etiam alio remedio, ſcilicet Principis reſcripto,
3 ſcripto, † quo tempus inſtantię appellationis prorogari
gari poteſt, etiam ſi deſerta ſit appellatio, modo id
ex certa ſcientia, ac de poteſtatis plenitudine fiat,
Bald. in l. peremptorias. C. ſenten. reſcin. non poſſe.
Boer. quæſtio. 247. nu. 12. alioqui via ordinaria, quum
finito tempore appellationis, ſupplicari prohibeatur
pro inſtauratione. l. non arbitretur. C. de tempor. ap
pel. reſcriptum in terminis iuris nihil conferret. Al
ciat. conſ. 385. Nondum vero lapſo termino, quum
Princeps ſoleat de facili literas prorogationis inſtantiæ
ſtantiæ concedere, culpæ illius partis aſcribitur, quę
neglexit huiuſmodi literas obtinere. Craue. conſi.
270. ſub nu. 6. verſi. ex præmiſſis.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Appellatione deſerta declarata, reſeruatur facultas petendi reſtitutionem in integrum, ſi ex iuſta cauſa competit.*
2 *Appellationem interpoſitam deſerere, & non appellaſſe, paria ſunt.*
3 *Appellationis remedium vbi deficit, non excluditur ex cauſa remedium reſtitutionis.*
4 *Ex quibus autem cauſis iſtud competat? remiſſiuè.*
5 *Minor quando ad appellationem reſtituatur.*
6 *Et an ex ſolo temporis lapſu, læſio ipſius probata ſatis eſſe cenſeatur.*

H N On verificando] Impedimento non verificato,
tificato, intra terminum præfixum, declaratur
claratur appellatio deſerta, & executioni
ni ſententia demandatur: reſeruata facultate
1 cultate petendi reſtitutionem † in integrum, ſecun
dum diſpoſitionē iuris communis, ſi ex aliqua iu-
ſta cauſa competere poſſit. Paria ſunt non appella
2 re, † vel interpoſitam appellationem deſerere. l. fur
ti. §. 1. ff. de his qui not. inf. l. fin. §. illud. C. de temp. ap-
pel. Iaſ. in l. præſes. in fin. ff. de re iudi. ideo tunc mit-
titur exequutioni ſententia, ac ſi non eſſet appella-
tum. d. §. illud. l. ſi contra. vbi Bart. C. de appell. Ang.
Imo. Caſtr. & Iaſ. in d. l. præſes. Cæterum vbi deficit
3 remedium appellationis, † non excluditur ex cau-
ſa remedium reſtitutionis, ex aliqua iuſta cauſa cō
petentis glo. & dd. in l. vn. C. ſi de momen. poſſ. fuer.
appell. Caſtr. in l. ſi finita. §. poſtquam. ff. de dam. inf.
Rom. conſi. 90. Iacob. in l. arbitrio. ff. qui ſatiſd. cog.
Alc. conſi. 87. Rebuf. in conſtitu. reg. tit. de reſtit. in
integr. art. 1. glo. 1. Oddo Sfor. in tracta. de reſtitu. in
integ. q. 15. art. 2. num. 32. vbi dicit communē, apud
quem. quæſt. 4. 5. & 6. videri poterit ex quibus cauſis
4 competat, tam maiori, quam minori. vnum tamen
5 notandum eſt minorem † non reſtitui ad appella-
tionem, niſi probata læſione. Oſaſc. decſ. 158. quā-
uis probata cenſeatur ſecundum Rimin. iun. conſ.
6 314. ſolo temporis lapſu † iuſta quod cauſa non
fuit finita.

Glo. IX.

S V M M A R I V M.

1 *Impedimentum allegatum ad excuſandum deſertionem appellationis, quodcunque ſit, probandum eſt.*
2 *Eo probato tantum temporis reſtituitur, quantum abſtulit.*
3 *Fatale ſecundum ad proſequendam appellationem, impeditis, remedio ordinario conceditur.*
4 *Appellationem ad proſequendam tertius impedimento qui fuit, ad omne id quod intereſt tenetur.*
5 *Et an procurator vti quiuis tertius, ad intereſſe teneatur.*
6 *Et quid ſi non ſuerit ſoluendo?*

I O Gni impedimento] Loquitur conſtitu-
tio de omni impedimento proueniente
ſiue ex perſona appellantis, ſiue vtriuſq;
mixtim, ſiue alicuius tertii, qui ſoluendo
1 non ut omni caſu appellans impedimentum † pro
2 bare tenetur, ac tantundem temporis † habere de-
bet, quantum illi abſtulit impedimentum, vbi vero
3 agitur de ſecundo fatali † concedendo, non ſuccur
ritur impedito, ope reſtitutionis in integrum, ſed
remedio ordinario. Neuiz. d. conſi. 41. num. 19. fit
etiam mentio de impedimento illato à tertio: quia
4 tertius † qui fuit impedimento, aut illius cauſam
præbuit, tenetur reſarcire appellāti omne id, quod
eius intereſt. Butr. in d. cap. ex ratione de appel. inter
5 quos tertios connumeratur procurator † Caſſad.
in ſuis Dec. tit. de appel. decſ. 5. Rolan. conſi. 91. vol.
6 4. quo, ſeu alio tertio non exiſtente ſoluendo, † ſub-
uenitur Domino ope reſtitutiōis in integrū. Fran.
in c. ex ratione. col. 8. verſi. circa quartum impedi-
mentum. de appel. Rol. d. conſi. 91. nu. 17.

Glo. X.

S V M M A R I V M.

1 *Appellantem proteſtari ſaltem bis oportet, ſi facto Iudicis, expeditio cauſa appellationis retardetur. & num. 5. & qualiter aliàs ſibi bene conſultum ſit.*
2 *Fatalia cauſa appellationis, an currāt, vbi facto iudicis curſus cauſa retardatur?*
3 *Et quid in Senatu obſeruetur.*
4 *Et quid ſi fuerit concluſum in cauſa, & facta aſſignatio ad ius.*
6 *Appellans vt excuſetur a curſu fatalium cauſa appellationis, debet requirere teſtimoniales de remiſſione, & diſtributione actorum & ſui proceſſus.*
7 *Iudex ſuſpectus redditur, ſi quærat vt acta ſibi remittantur ad ferendam ſententiam.*
8 *Fatalia appellationis, an currant tempore reuocationis attentatorum? vel ſi contigerit diſputari de ineptitudine libelli, vel nullitate ſententia?*

k D EL Giudice] Facto Iudicis pluries curſus,
ſus, & expeditio cauſæ remoratur: quo
caſu ex forma huius Cōſtitutionis opor
1 tet appellantem † proteſtari ſaltem bis
ac proteſtatio parti notificari. videtur enim text.
in authen. vt ſponſal. largitas in princi. ibi nullum
præiudicium. glo. in auth. ſed lis. C. de tempo. appel.
Franc. & Dec. in c. ex ratione. num. 26. ſcilicet vt ap-
2 pellanti currant fatalia † ſi per iudicem ſtet quo mi
nus cauſa expediatur, ſed contrarium voluerunt

ibi Abb.& Dec.nu.25.& 27. dicens communẽ. Bal.
conſi.366.lib.1.& ibi reſpondent ad illum tex.nem
pe procedere reſpectu reſtitutionis in integrum, vt
dixit Oddo Sfortia d.tract.q.71.art.1.num.6.ipſum
textum procedere, ſi appellans cõtra iudicem fue-
rit proteſtatus. Ceſſat ex forma huius nouæ conſti-
tutionis hæc difficultas qua diſponitur impedimẽ-
tum a iudice proueniens non excuſarè, ſi bina ſal-
tem non interceſſit proteſtatio, qua facta non cur-
3 runt fatalia, maximè coram Senatu † conſignato
proceſſu in manibus Senatoris, qui etſi viderit acta
paratus expedire, tamen pluribus vicibus nõ patet
illi locus referendi ob multitudinem cauſarum, ac
numerum Senatorum præuenientium in relatio-
ne, vt de hoc plura Clariſs.D. Præſes Theſaur.deci.
10.nu.15.& 16.

4 Nec excuſaretur ex concluſione † in cauſa, ſeu
aſſignatione ad ius.Gran.conſi.270. verſic.non ob-
ſtat.Nec ſi ſemel iudicem interpellaſſet, ſed debuit
5 multiplicare interpellationes ſaltem bis, † ſub va-
rijs diebus Oſaſc.deciſ.12. ac proteſtari de fatalibus
non lapſis, ſed labendis. g in c. cupientes. §. quod ſi
per viginti.de elect.in 6 Fel.in c.ex tranſmiſſa.nu.5.
de præſcr. poſt vero lapſum fatalium nihil operan
tur huiuſmodi interpellationes, & proteſtationes.
Bal.conſi.20.vol.1.per l.fi.C.de ijs qui prop.met.iu-
di.non appel.l.fi.§.illud.C.de temp.appel. Eſtque be
6 ne conſuliſſi appellanti † ſi requirat teſtimoniales
de remiſſione, & diſtributione actorum in mani-
bus iudicis, vt cõſueſcebat dominus Iacob.à S. Geor.
clientulis ſuis, vt refert in l.properandum.§.ſinautẽ
vtraq;.nu. 6.C. de iudi.alioqui eſſet inane iudicẽ ad
expeditionem cauſæ interpellare, cuius acta nõ ha
beret in manibus ſuis, maximè quum ipſe non de-
beat quærere acta, ſed expectare, quod ſibi deferant,
7 alias redderetur ſuſpectus. † Crau.conſi 270.nu.2.

Non currerent fatalia ſi tempus eſſet abſumptũ
8 in reuocatione † attentatorum. Butr.& Abb.in d.c.
ex ratione. Rot.dec.13.tit.u. de appel.in nou.& dec.
10.& 73.in antiq.vel ſi contingeret diſputari de libel
li ineptitudine, vel nullitate ſententiæ. Bal.in d.auth.
ei qui.Fel.in d.c.ex ratione.nu.37.& ibi Præp.nu.13.
ſi iuſta fuerit ſuper ius per appellantem litigandi cã.
Fely.in d.c.ex ratione.Aemil.conſi.62. Oddo.Sfor.
in d.tracta.q.71.art.1.nu.14. Iſtis tamen nouis con-
ſtitutionibus tit.ſeq.§.non vogliamo.non eſt retar-
dandus curſus in meritis, & ideo nihil releuarent
excuſationes ipſæ contra deſertionem.

Glo. XI.

S V M M A R I V M.

1 *Appellatus cauſam appellationis proſequi etiam inuito ap-
pellante, & illum præuenire poteſt.*
2 *Fatalia appellationis prorogare, vel ſuſpendere ne currant
quando ſit in facultate partium.*
3 *Et an per proceſſum ad ulteriora poſt appellationem deſer-
tam tacite prorogentur.*

L ALlongando] Pars appellata poteſt præueni-
1 re, † & cauſam appellationis diligenter pro-
ſequi, quam videt ab appellante negligi, &
quando inuito appellante poſſit appellatus
proſequi appellationem.l.eos.C.de appel, Innoc.in
c.cordi.de appell.in 6.c.oblatæ.eod.tit. Rot.in nou.
dec.9.titu.de appel. In facultate partium eſt fatalia
2 † ante lapſum ipſorum prorogare. Salv. in auth. ſi
tamen in ti.C.de tempo.appel.Tiraq.de retrac.con
uen.§.1.gl.7.ſt.b nu.24.& ſi prorogari, facilius ſuſpẽ
di ne currant.Crau.conſi.833.ſub nu.1. hæc proro-
gatio fieri debet à partibus met.Dec.in d.c.ex ratio.
ne.ſub nu.9.verſic. tertio comprobatur.in fi.de ap-
pel.vel per procuratores earum cum ſpeciali man
dato.Feli.in c.venerabilis.de iudi.tacita autem pro
3 rogatio per proceſſum ad vlteriora † poſt appella-
tionem deſertam non ſufficeret.Oſaſc.dec.28.

Glo. XII.

S V M M A R I V M.

1 *Appellans in caſu deſertæ appellationis, qua pœna mul-
ctandus.*
2 *Appellantem, etſi malitioſe appellaſſe iudex præſumat, ta-
men recipere & audire debet.*

M ARbitraria] In caſum pronunciatæ appella-
1 tionis pro deſerta appellans † mulctatur pœ
na arbitraria non minore aureis duobus.
Quod facit, vt iudex ſemper recipere, ac au-
dire debeat appellantem, etſi eum præſumat mali-
2 tioſe † appellare.Reb.in conſt.reg.tit.de Arr..& op-
pol.art.1.glo.vlt.

DELLA FORMA, CHE S'HA da proceder, nelle cauſe delle appellationi.

SArà l'appellante nella ſeconda inſtanza obligato di dedurre al primo termine,[a] dapoi che ſarà admeßa l'appellatione, tutto ciò ch'egli giudicherà eßer neceſſario di proporre, & ſi procederà per quei medeſimi termini, & in quel modo, & forma, come ſi fa nella prima inſtanza. Però nella terza inſtanza,[b] o ſia ſeconda appellatione, non ſarà lecito di proporre, ne deducer più coſa alcuna, ſaluo ſe non ſi foſſero trouate ſcritture di nuouo, ò foſſe venuto notitia di nuouo proue, del che la parte ne faceſſe conſtare per qualche inditio veriſimile, inſieme co'l giuramento, come habbiamo detto di ſopra, ma ſarà obligato il Senato, & ogn'altro Giudice, à cui appartenerà, ò ſarà commeſſa la cognitione di eßa ſeconda appellatione,[c] di giudicar ſopra gli atti isteßi, ſopra li quali ha giudicato il Giudice di prima appellatione & à queſto effetto ſi darà ſolamente vn termine competente alle parti, dapoi che ſarà admeſſa l'appellatione, per preſentar loro atti al Secretario, ò preſentar Auocati, ò allegationi in ſcritto, dapoi ſi porteranno al Preſidente per diſtribuirgli a i Senatori per viſitargli, & farne la relatione, come per noſtri ordini è ſtabilito.

Appellandoſi da ſentẽza continẽte più capi,[d] ſarà tenuto l'appellãte nel primo termine, che eſſo cõparirà, dechiarare, ſe in tutto, ò in parte intẽde ſeguire l'appellatione, & à quali capi intende conſentire, & a quali nò: & mancando l'appellatione s'hauerà per deſerta.

Si

Si conoſceranno, & decideranno ſommariamente gli emergenti delle innouationi, ò ſia attentati [c] in pregiudicio della pendenza della lite ſopra l'appellatione, & della nullità, ò ſia dedotta principalmente, ò incidentemente, ſenza ritardare il proceſſo della cauſa principalmẽte, ò incidentemente, ſenza ritardar il proceſſo della cauſa principale dell'appellatione.

Proponẽdo la parte, ò il ſuo Procuratore eſſerſi fatte innouationi, ò ſia attentati in pregiudiciò dell'appellatione, ne facendone conſtare per legitime proue, vogliamo che eſſa parte, ò il Procuratore ſian condennati in vna emenda arbitraria, [f] ma che non ſia minore di due ſcudi d'oro.

Non vogliamo, che per l'allegatione di nullità di atti, ò di ſentenze, ſi laſci di procedere ne' meriti della cauſa, [g] & dapoi che'l proceſſo ſarà inſtrutto, ſi prononcierà vnitamenta nell'vno articolo, & nell'altro, hauẽdo prima reparato al defetto della detta nullità, ſe pure ne ſarà trouata alcuna nel proceſſo, & che ſi poſſa commodamente riparare.

Nelle appellationi deuolute al Senato, li Procuratori co'l conſeglio de gli Auocati eſſamineranno la qualità di eſſa appellatione, & trouando tale, che ſi poſſa ſpedire nelle vdienze, ſenza fare ſcritture, & come ſi ſuol dire in campo, [h] nõ entraranno altramente in proceſſo, ſotto pena di emenda, ma ſi communicherãno (per copia del Secretario) le ragioni l'vno all'altro, & al giorno delle vdienze ſi trouaranno con gli Auocati al diſputare, come altroue habbiamo ordinato.

In ogni ſantenza d'appellatione, il Giudice ſarà obligato prononciar eſſere ben, ò male giudicato, & appellato. [i]

DE FORMA PROCEDENDI in cauſis appellationum.

Titulus XXXIII.

RVBR.

SVMMARIVM.

1 *Appellationum in cauſis, ab interloquutoria, in prima dieta aſſignatio ad producendum, in 2. ad ius.*

DEcretis Antiquis car. 66. c. & primo. §. itẽ ꝙ in cauſis appellationum &c. diſponitẽ in cauſis appellatiouum ab interloquutoria, † quæ eiſdẽ actis verificari, vel impugnari debet in prima dieta aſſignãdas partes ad producendum, & in ſecũda dieta aſſignatio ad ius. hic amplatur (iudicio meo) aliquantiſper facultas.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Appellationis inſtantia primo in termino, omnia deducenda, & proponenda, in reliquis ſeruentur termini primæ inſtantiæ.*

A AL primo termine] Nam primo termino, † ſeu in prima dieta, ſeu in primo
1 actu inſtantię appellationis deducenda ſunt, ac proponẽda omnia ea quæ ſunt ad cauſam neceſſaria, ac in reliquis, ſeruata forma terminorum primæ inſtantiæ. §. 1. in auth. vt cum de appel. cognoſc. Alex. conſi. 96. lib. 2.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Appellationis ſecunda inſtantia, noue propoſitiones, & deductiones prohibentur. & quando permiſſa. nu. 5.*

2 *Et quid ſi in prima inſtantia, cauſa in ſupremo Tribunali agitaretur.*

3 *Et quid in cauſa reuiſionis inſtantia?*

4 *Reuiſio cauſa vna vtrique parti conceditur, & an aliquid de nouo deduci poſſit?*

6 *Scripturas de nouo repertas, vel aliquid ad notitiam de nouo perueniſſe, vt audiatur in tertia inſtantia, quis qualiter probabit.*

7 *Procurator ad iurandum ſcripturas de nouo fuiſſe repertas in tertia inſtantia, quando admittendus.*

B PErò nella terza instanza] In tertia Inſtãtia,
1 ſeu ſecunda † appellatione prohibetur noua propoſitio, ac deductio. infertur quod ſi
2 in prima inſtantia cauſa in ſupremo † Tribunali agitaretur, ad quod regulariter cauſæ tantũ pro tertia inſtantia, ſeu appellatione deuoluuntur, tunc liceret coram Senatu, in ſecunda inſtantia deducere. Purpu. conſi. 279. Nam corã Senatu, ſi cauſæ ſint huiuſmodi, quæ coram ordinario tractãdæ ſint, ac ibi finem accipiant, ac inde coram Iudice appellationis in cauſa appellationis, tractanẽ poſtea tm̃ cauſæ ſecundæ appellationis, in qua nihil deducendum eſt de nouo, vel ſi in prima inſtãtia Pręfecto, & in ſecunda coram Senatu in hac inſtantia licet deducere: vel ſi in prima cognitione agitata
3 ſit cauſa, & petatur reuiſio † ſententiæ, quæ eidem Senatui per Principem committitur, in hac etiam ſecunda non prohibetur deductio. Si autem per al-
4 teram partem alia intentatur reuiſio, † quum vtrique parti vna reuiſio concedatur Guid. Pap. quæſt. 345. hęc erit tertia inſtantia, & nihil vlterius deduci
5 licebit. Niſi † nouæ eſſent inuẽtæ ſcripturæ, de qua inuentione, ſeu quòd de nouo ad notitiam perueniſſent, aliquo veriſimili iudicio, cum iuramento
6 † conſtaret, de qua materia tractantur in c. cum dilectus. de fid. inſtru. Bar. & alij in l. admonendi. ff. de iureiur. Quod iuramentum per procuratorem ſine
7 ſpeciali † mandato præſtari non poteſt, vt aliquid iuuet. Couar. lib. Pra. qq. c. 20. ſub nu. 8. verſi. eſt tñ in hac re notandum, in reliquis vbi ſtatuto nouæ deductiones prohibentur in cauſa appellationis, illud limitatẽ niſi de nouo emergant. Bar. in l. inuitus. col. vlt. C. de proc. Fel. in c. cũ Ioannes. nu. 25. de fid. inſt.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Appellationis ſecunda in inſtantia, quis terminus ſeruãdus.*

2 *Aduocatorum miniſterium non denegandum,pro cauſarum defeaſione.*
3 *Allegationes iuric ſemper,etiam poſt concluſionem ia cauſa,ante tameaſcatentiam admittēda, quoad Iudicem non quoad acta.*

C A Ppellationc] Senatus, vel Iudex cui co-
1 gnitio cauſæ ſecundæ † appellationis cō
mittitur vno ſolo termino partibus aſſi-
gnato ad remittendum,acta Secretario,
vel ad præſentandum Aduocatos, vel allegationes
in ſcriptis,actis diſtributis,ac relatis iudicabit. mini
2 ſterium aduocatorum † non eſt denegandum, cū
concernat cauſæ defenſionē. l.aduocati.C. de adu.
diuerſ.iudi. Oſaſch.deciſ.1.nu.13. & traditioni alle-
3 gationum iuris † ſemper locus eſt poſt concluſio-
nem in cauſa ante ſententiam. Bal. in c. paſtoralis.
de cauſ.prop. & poſſeſ. Dec.in c. quoniam contra.
col.15.de prob.Puip.in l.cum quid.nu.153.ff.ſi cert.
pet.ſcilicet quoad Iudicem. Bald.in auth. iubemus.
verſi. item adde. C.de iudi.,ſecus quoad acta.in ritu
Mag.Curiæ ritu 75.nu.5.

Clo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Appellanc a ſententia plura capita continente,in primo termino tenetur exprimere, à quo vel quibus appellarit, & aa proſequi intendat, & an.7.*
2 *Sententia quaado pro parte poſſit eſſe abſolutoria, & pro parte condemnatoria.*
3 *Appellatio ab vno articulo ſententia, qaa' plurcc continet, non deuoluit,nec retardat executionem in aliyc.*
4 *Laudum vti indiuiduum,pro parte qua approbatur, exequi nequit.*
5 *Appellandum an ſit in omnibus capitibac ſententia,ſi dubitetur, appellari debet in odioſis, & acceptari in vtilib. & quis effectus.*
6 *Et quid ſi appelletur generaliter ab omnibus grauaminibus ex actis reſultantibac?*

D P Iu capi] Appellans à ſententia plura capi-
ta, Continente,in primo termino compa-
1 ritionis tenetur exprimere † an ab omni-
bus vel ab aliquibus & a quibus appellatio-
nem proſequi intendat: alioqui appellatio habebi-
tur pro deſerta. Nam vbi ſunt in ſententia plures
2 articuli ſeparati, facilè eſt ſententiā pro parte † eſſe
abſolutoriam,& pro parte condemnatoriam. cap.
Raynaldus.vbi Anch.& Barb.de teſta. vnde graua
tus in aliquo articulo,poteſt reſpectu illius appella-
re,quæ appellatio nō deuoluet, nec exequutionem
3 ſententiæ retardabit in aliis.† l.fin.vbi Cyn.Bald.&
Sali.C.quan.prou. nō eſt nec. ampliorem. C.de ap
pell. Boer.q.73. nu.4. Quod ſecus eſt in laudo, cum
ratione iuramenti, ac vti dependēs à compromiſ-
4 ſo voluntario dicatur indiuiduum † nec exequi ea
propterea valeat pro parte, quæ approbatur Vinc.
de Franc.dec.173.
Verum quia partes aliquando ſunt in ambiguo
an in omnibus appellandum ſit,vel non,vſus rece-
5 pit,vt appelletur in partibus odioſis, † acceptata in
vtilibus ſententia. Quo caſu priuatur appellatus cō
moditate,ac iure vtendi appellatione partis aduer
ſæ in aliis capitibus. Fel.in c. cum Ioannes. ſub nu.
21.de fid.inſtr. Boerius d.q.73. Rota tamen deciſ.2.
tit.de appel.in nou.tenuit appellationem genericā,
6 puta ab omnibus, † & ſingulis grauaminibus, quæ
ex actis colligi poterunt eſſe inualidam; ob nimiā
incertitudinem à iure reprobatam.c.ad aures.de re
ſcrip.c.fin. de lib.oblat. hæc difficultas ceſſat ſtante
huius Decreti forma, qua permittitur declarari in
7 primo termino capita, pro quib. † appellans proſe-
qui vult appellationem. clem. appellanti. in verbo
nominatim.de appel. Butr.In c.vt debitus. de appel.
Aret.conſi.107. Alex.in l.nominatim. ff.de liber. &
poſthum.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Attentata,poſt appellationem interpoſitam per Iudicem appellationis cognoſcuntur, & reuocantur.*
2 *Appellationem poſt interiectam, ſiue a diffinitiua, ſiue ab interlocutoria, ſi quid intentetur, totum reuocandum eſt, & quomodo.*
3 *Attentata,etſi ante omnia ſint reuocanda,poteſt tamen etiā ſuper cauſa principali procedi.*

E A Ttentati] Cognitio attentatorum † poſt
1 appellationem interpoſitam pertinet Iu
dici appellationis, qui contemni vide-
tur.arg.l.quoties. C.de iudic.quum ſi poſ
ſeſſor ſit,qui appellat,non debeat appellatione pen
dente,ſua poſſeſſione priuari. c.1.vt lit. penden. nec
innouare dicatur,qui ſuam poſſeſſionē continuat.
l.vtique. in fin. ff. de rei vend. in qua turbari nemo
debet.c.cum teneamur. de appel. capit.non ſolum.
cod.titu.in 6.tot.titu.ff.nil nou. appel. pend. Imo ſi
2 quid poſt interiectam appellationem † intentetur
ſiue a diffinitiua, ſiue ab interloquutoria id totum
reuocandum eſt.d.c. non ſolum. ſcilicet à diffiniti-
ua ea omnia quæ etiam nedum poſt appellationē,
ſed alia omnia, quæ etiam nondum appellatione
interpoſita,intra decem dies, ab interloquutoria
vero ea omnia,quæ poſt inhibitionem.d.c. non ſo-
lum. Alex.conſi.99.lib.5.
3 Et quamuis ante omnia attentata † reuocanda
ſint. Afflict. deciſ.98. poteſt nihilominus etiam ſu-
per cauſa principali ſimul procedi. Afflict. dec.131.
nimirum ſi hic in textu dicatur non retardandum
proceſſum,ob huiuſmodi emergentia innouatio-
num,ſeu attentatorum,ac nullitatis.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Attentatam proponens,ſi id legitimè non probauerit, qua pœna mulctandus.*

F A Rbitraria] Proponens attentatum, † aut
1 aliquid innouatum, ſi id non legitimè
probauerit, mulctandus eſt pœna ordi-
naria,non minore aureis duobus. Nam
fieri nequit, quin iſtis propoſitionibus retardetur
cauſa, afficiturque Iudex appellationis quadā iniu
tia, quum videatur contemni. Dom. in dict. capit.
non ſolum. Ideo quum iniuriator mulctandus ſit,
ſtatuitur mulctandum proponentem, qui non pro
bat propoſita.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Emergentcc quaſtiones in inſtantia appellationis,non retardant curſum cauſa in meritis,nec excuſant deſertionem.*

Cauſa

G C Auſa] Ob diſputationem nullitatis actorum, non eſt retardandus proceſſus cauſæ, ſed tam in meritis, quam in cauſa nullitatis ſimul procedetur, quibus attentis
h huiuſmodi contentiones, & diſputationes emer-
g gentium, † non retinebunt curſum cauſæ, nec
1 erunt iuſtæ rationes ad excuſandum deſertionem appellationis.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Aduocatos præſentandi in campo aſſignatio, quando facienda.*
2 *Et qualiter ij procedere debeant, & quali ornatu.*
3 *Aduocato verboſo, poteſt iudex ſilentium indicere.*

H I N campo] Procuratores receptis actis appellationum, ſi viderint cauſam expediri poſſe in auditorio, habito conſilio Aduocati non ingredientur proceſſum, ſed aſſignabitur ad præſentandos aduocatos
1 † ad certum diem, quo aduocatus appellantis proponet, ac factum enarrabit. Bald. in l. qui prior. ff. de iudic. l. Neſennius. ff. de neg. geſt. inde aduoca-
2 tus † rei reſpondebit, alius replicabit, & alius duplicabit. Ambo rogati, & Habitu ornati. l. nemo. C. de epiſc. aud. l. fi. C. de poſtul. ſtando quum poſtulant. l. quiſquis. C. de poſtul. & ſummatim loquendo Aret. conſi. 120. ac breuiter. glo. in l. 1. ff. quod
3 met. cau. quum etiam verboſo aduocato † poſſit iudex ſilentiũ indicere. glo. in l. ex ca. ff. de poſtul. Iaſ. in l. 1. ff. de offic. aſſeſſor.

Glo. IX.

S V M M A R I V M.

1 *Appellationis Iudex qualiter pronunciare teneatur, & quid in ſupremis iudicibus nu. 5.*
2 *Et quid ſi dixerit malè appellatum, nec addiderit bene iudicatum?*
3 *Et an per æquipolens pronunciare poſſit?*
4 *Iudex appellationis ſi ex nouiter deductis reformet ſententiam, id exprimere debet.*

I A Ppellato] Iudex appellationis tenetur
1 † pronunciare benè vel malè iudicatũ, & appellatum, quum de re hac, & non alia tractetur. l. eos. C. de appell. Natt. conſi. 185. Adeo quod ſi diceretur per
2 iudicem malè appellatum, † nec adderet, & bene iudicatum, non cenſeretur confirmata prima ſententia: quum ex ſermonis proprietate, aliud ſit dicere malè appellatum, & bene iudicatum. Bart. in l. ſi expreſſim. col. 2. verſi. quandoque ſententia. ff. de appell. Card. conſi. 71. colum. 2. verſ. quarto. ſic. Abb. conſi. 3. q. 12. lib. 2. Menoch. conſi. 110. nu. 14.
3 licebitque illi nihilominus per æquipolens † pronunciare Caſt. conſi. 12. lib. 1. & conſi. 235. lib. 2. vel ſententiam iuſtam, vel iniuſtam dicere. d. l. eos. & l. fi. ff. de re iudic. vel non iuſtè appellatum, & iuſtè iudicatum. l. in ratione. §. imperator. ff. ad leg. Falc. Addereque detrahere, vel corrigere. c. Raynaldus. & cap. Rainutius. de teſta. Si vero ex nouiter dedu-
4 ctis † reformet, tenetur iudex in ſententia id exprimere, vt debitus honor iudici a quo ſeruetur. c. vt debitus honor de appell. Lanfr. in c. quoniam cõtra in verbo interloquutoria. de prob. Rebuf. vbi ſupra. num. 19.

Formam prædictæ pronunciationis ſeruare de-
5 bent iudices. Curia vero ſuprema † vt eſt. Excel. Senatus poteſt appellationem irritam pronunciare, & pro infecta, ſeu nulla habere. glo. in clement. vnic. de immun. eccle. Rebuf. in conſtitut. Regi. tit. de appella. artic. 13. glo. 1. vel appellationem ipſam annullare. Rebuf. ibi.

DELLE PENE DE TEMERARIJ APPELLANTI.

I Temerari ᵃ appellanti incorreranno nelle emẽde all'arbitrio del Senato, ò del Prefetto, ò altro Giudice dell'appellatione, ma non minori di diece ſcudi d'oro; & potranno anco eſſer maggiori, ſecondo la qualità delle perſone, & del caſo, che occorre, & ſe in vna cauſa vi ſaranno piu appellationi, ſi pagheranno tante emende, quante ſaranno le appellationi, ᵇ & ogni appellante ſarà obligato dare ſicurtà, ᶜ delle ſpeſe, richiedendola l'aduerſario.

Sarà però lecito ad ogni appellante, (per non incorrer nella pena di temerari appellãti) di renunciar l'appellatione fra il termine di cinque giorni, dapoi che l'hauerà interpoſta, facendola notificare alla ſua parte aduerſa.

DE POENIS TEMERE appellantium.

Titulus XXXIIII.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 *Appellantes temerarij varijs modis dicuntur.*
2 *Et qua pœna puniantur?*
3 *Et vſque ad quam ſummam pœna huiuſmodi ſe extendat.*
Et an de appellatione interpoſita, vel de introducta, & proſequuta intelligatur. nu. 10. & ſeq. vſque 17.
4 *An ad eum, qui ſententiam dixit nullam ſe extendat.*
5 *Iudex pœnam a ſtatuto introductam ex cauſa, minuere augere, vel remittere poteſt, modo cauſam exprimat.*
6 *Pœna vbi aliqua imponitur, nec declaratur cui applicanda, Fiſco deberi intelligitur.*
7 *Pœna temerè appellantis a ſententia Iudicis Vaſalli, ad iudicem domini directi, cui debeatur, an fiſco vaſalli, vel fiſco Domini, & num 11. & 17 vbi deciſio Senatus.*
8 *Iudex a quo, per appellationẽ quadã iniuria affici videtur.*
9 *Pœnarum emolumenta ſunt fructus iuriſdictionis.*
12 *Pœna delicti commiſſi vltimo die officij, an ad iudicem, cuius officium finitur eo die, vel ad ſubintrantem die ſequenti, pertineat?*
13 *Verba cum effectu intelligenda.*
14 *Citatio non dicitur ſi actor quo inſtante facta eſt, non comparuerit die aſſignato.*
15 *Finis attendendus, non principium rei, ſi diuerſis in territorijs ſint.*

16 *Delicto cœpto coram Iudice à quo, & conſumato coram Iudice appellationis, vterque Iudex procedere poteſt, niſi vnus ab altero præueniatur.*

A TEmerarij] Temerarius † appellans varijs
1 modis dicitur, vt in terminis huius Conſtitutionis, Menoch. de arbitr. caſu 445. ſcilicet, qui videt intentionem ſui aduerſarij in iure fundatam. Bald. in l. eos. §. ne temerè. C. de appell. vel qui, etſi à principio bonum ius fouere, cognouit inde contrarium, & nihilominus cauſã ſuã proſequutus. Bal. ibi temerarij iſti appellantes
2 plectuntur pœna † arbitraria, ſed non minore decem aureis, quam ſolet Senatus ex cauſa remittere vel mitigare, ſecus quoad iudices inferiores. Rebuf. tit. de appel. artic. 11. Quamuis glo. & dd. in l. in mulctis. C. de appell. aliter ſentire videantur Ang. in tracta. malefi. in glo. qui Iudex. Guid. in ſta. ſi quis. in verbo mitigatione. quæ etiam propter inopiam remittitur. glo. in d. l. in mulctis. Intelligerẽ tamen mulctam eſſe debere aureorum decem, vbi cauſa ipſa excederet ſummam aureorum decem: ne alioqui eſſet maius acceſſoriũ ſuo principali, contra reg. acceſſorium. de reg. iuris. Imo fortè
3 † deberet excedere ſummam aureorum centum, vt locus ſit pœnæ contra temerè appellantem aureorum decem. arg. §. hæc autem omnia. inſtitu. de pœn. tem. litig. vbi antiquitus temerè litigantes mulctabantur in decima parte litis, maximè quũ temeritas non ſit grauiter punienda. l. eum quem temerè. ff. de iudic. Crauet. conſi. 46. num. 10. & temerè appellantes mediocri pœna plectendi. l. eos. §. ne temere. C. de appell. pœna ſcilicet extraordinaria, ac ita arbitraria. Bald. & Salic. in d. l. eos. Rip. in capit. 1. num. 54. de reſcrip. Nec extendatur hæc
4 pœna ad eum, qui ſententiam † dixit nullam. Bal. & Salic. in d. §. ne temerè. Menoch. d. caſu 445.

Nec eſt nouum, Iudicem poſſe cum cauſa pœnã
5 † ſtatuto introductam, remittere, minuere, vel augere. Barto. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de iis qui not. inf. in l. vltima. ff. de recept. ruig. conſ. 124. Bald. in l. clari. C. de fideic. Dec. in cap. at ſi Clerici. §. adulterijs. de iudic. modo exprimat cauſam qua mouetur, non ad validitatem ſententiæ, ſed ad eius excuſationem. Bald. in d. §. pœna grauior. Salic. in l. properandum. §. illo. C. de iudic. quamuis Clar. in prat. crim. quæſtio. 85. verſi. vlterius in ſi. putet ſufficere, ſi Iudex dixerit iuſtis ex cauſis, ſine alia ſpecificatione, vbi etiam tractat an hæc autoritas competat ſolum maioribus, vel etiam minoribus magiſtratibus?

Pœna hæc applicatur Fiſco: quia vbi aliqua pœ
6 na † imponitur, nec declaratur cui applicetur, intelligitur deberi fiſco. Bart. in l. agraria. ff. de term. amoto. Aret. in cap. cum in tua in primo. not. de accuſa.

Sed quæritur quid ſi appelletur à ſententia Iudicis alicuius Vaſalli inueſtiti de mero, ac mixto imperio cum omnimoda iuriſdictione, quam ſententiam contingat confirmari per Iudicem appella-
7 tionis ſuæ Sereniſſimæ Celſitudinis, cui † debebitur hæc pœna, an Fiſco Principis, vel fiſco vaſalli? & videretur deberi fiſco vaſalli, cum per appellatio-
8 nem iudex ipſius videatur quadam iniuria † affici. c. vt debitus. cum ibi not. de appell. in emendationem cuius deberetur pœna, maximè quum ibi per appellationem cœperit principium, quod eſt vniuſcuiuſque rei potiſſima pars, & ſimilia emolumen-
9 ta † pœnarum ſint fructus iuriſdictionis. Barto. & alij in l. fin. ff. ſolut. matr. Item quia ex. §. fin. huius tituli videtur probari pœnam hanc deberi ex ſola
10 interpoſitione † appellationis, quum ad illam eludendam, detur remedium renunciationis illius poſt illius interpoſitionem: ergo præſupponitur ex ſola interpoſitione, ſine alia introductione, ac proſecutione committi.
11 In contrarium † videtur facere Primò: quia et ſi appellauerit, non conſtat, ſeu nondum declaratũ eſt eum temerariè appellauiſſe, ſine qua declaratione pœna non debetur, vnde cùm ex induſtria, & opera iudicis appellationis hoc declaretur, videtur eſſe locus Doctr. Alex. in l. diuortio. §. ſi vir. ff. ſolut. matrimo. quam ſequitur Boſſ. in prat. crim. tit. de pœn. nu. 22. vbi quærit ad quem ſpectet pœ-
12 na delicti commiſſi vltimo die officij † an ad iudicem primi ſemeſtris finientis eo die, vel ad iudicẽ die ſequenti ſubintrantem? & Reſpondet deberi ſecundo, cuius opera ac induſtria pœna ipſa acquiritur. Secundo facit quia conſtitutio intelligi debet, ac intelligitur de appellatione non ſimpliciter interpoſita, ſed etiam introducta: quum ea diſponatur hanc mulctam in temerarios appellantes infligendam arbitrio Senatus, Præfecti, aut alterius iudicis appellationis. quibus verbis clarè perſpicitur agi de appellatione interpoſita, & cognita per iudicem appellationis, temeraria præſertim cum
13 verba † intelligenda ſunt cum effectu. l. ſi per aliũ, §. docere. ff. ne quis in eum quis in ius vocat. ſicuti
14 etiam non dicitur citatio, † ſi actor quo inſtante facta eſt vlterius non comparuerit die aſſignato. l. & poſt edictum. §. & quod ſi is. ff. de iudic. Iaſ. in rub. ff. de in ius vocan. Confirmatur quia niſi appellatio introducatur, admittaturq; remanet deſerta, & in omni caſu deſertæ appellationis, appellans mulctandus eſt pœna vna arbitraria. §. ſi. ſupra tit. de proſecut. appe. qua non introducta, iudex à quo poteſt ipſam pronunciare deſertam. eod. tit. verſi. la qual dechiaratione. duplici autem pœna pro eadem appellatione quum appellans plecti non debeat, ſeu vna aliam abſorbet. Bar. in l. 1. ff. de vi bon. raptor. Cùm itaque intelligatur de appellatione introducta, ne maximè lex verbis, & non rebus impoſita cenſeatur. l. 2. in fin. C. commu. de leg. ſequitur etiam id quod dicitur, &c. quando principium rei eſt in vno territorio, & finis in alio tempera attẽ-
15 dimus † finem. l. ſi quis ſit fugitiuus. §. idem Celſus. ff. de ædil. edic. Alex. conſi. 75. volum. 3. Iaſ. in l. plerique. ff. de in ius voc. Tertiò ſuffragatur, quia offenduntur aures iudicis appellationis temeraria illa appellatione, quam appellans coram eo proſequitur. vnde cum ipſe dicatur magis offendi ex ſtrepitu totius cauſæ temerariæ, quam iudex à quo videtur, quod potius ſibi pœna debeatur Arg. l. nullum. C. de teſtib. Vincen. Francus deciſ. Neapoli. 147. Clar. in prat. crimin. quæſtio. 38. verſi. ſed quæ-
16 ro. Quarto ſi dici poſſet delictum cœptum † corã iudice à quo, & conſumatum coram iudice appellationis, liceret vtrique iudici procedere niſi vnus ab altero præueniretur. Abb. in cap. fin. nu. 25. de for. compet. Clar. d. q. 38. verſi. item pone, quod aliquis, &c. hic autem iudex appellationis præuenit: quia ſententia, qua iudicat bene iudicatum, & malè appellatum, eadem condemnat appellantem in emenda.

Nec obſtant ex aduerſo allegata, iudicem ſcilicet vaſalli, ſeu ordinarium affici iniuria, quia reſpondetur affici magis iudicem appellationis ſuſtinentem ſtrepitum totius cauſæ, quam iudicem ordinarium, qui ſolo vno actu ſcilicet interpoſitæ appellationis offenditur, ac propterea potius iudici appellationis, quam alteri debere. argum. l. quæritur. ff. de ſtat. hom. quo ſtante non eſt quærendum

has

has pœnas eſſe fructus iuriſdictionis: quia fructus
iſti non maturatunt in ipſa iuriſdictione, ſed in
alia: quum non ex ſola interpoſitione, vt pro alte-
ra parte dicebam debeantur, ſed ex introductio-
17 ne, † ac proſequutione, ac ita intelligo iudicaſſe
Exc. Senatum pro Fiſco Ducali contra fiſcum Illu
ſtriſs. Marchionis Meſſerani dic.

ſed neſcio an iſtis, vel alijs rationibus motus fuerit ad ſic iudicandum, vbi autem Domini habent primas appellationes, & ipſorum iudices condemnant appellantem in emenda, fiſco dominorum debita eſt.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Appellantis temerè pœna an multiplicanda toties quoties appellatur.*

B Q Vante ſaranno l'appellationi] Si puniretur appellans ſimpliciter ob temerariã appellationem, emenda, ſeu mulcta, ſe-
1 mel inflicta pœna, vlterius † ob ſecundã
appellationem minimè mulctandus eſſet. arg. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſignifi. maximè quum pœnalia ſint reſtringenda. l. cum quidam. ff. de libe. & poſth. c. odia. de reg. iur. in 6. ſed cum hic diſponatur toties emendandum, quoties appellabitur, in claris non eſt opus interpretatione.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Temerè litigans in expenſis damnis, & intereſſe condemnandus.*

2 *Appellans ſi de expẽſis non cauerit appellato requirente, cenſetur appellationi renunciare.*

3 *Pauper tamen admittitur ad cauendum iuratoriè.*

C S Igortà delle ſpeſe] Temerarius litigator † in
1 expenſis condemnandus eſt. l. cum quem temere. ff. de iudic. imo in damnis, & expenſis. §. hæc autem. inſt. de pœna tem. litig. quapropter diſponitur hic per appellantem de expenſis eſſe cauendum, appellato id requirente, quo nõ
2 præſtito cenſetur † tacitè appellationi renunciare
quum non faciat, quod debet. Bal. in auth. ad Spec. tit. de appel. verſ. ſed pone. dicit ſtatutum. Iaſ. in auth. qui rem. col. 6. verſ. decimo adde. de ſacroſanct. eccle. Soc. conſ. 24. num. 20. vol. 1. Rebuf. de
3 appell. art. 16. glo. 1. niſi pauper † eſſet, qui admitteretur ad cautionem iuratoriam. auth. offeratur. vbi dd. de lit. conteſt. Matheſ. notab. ſi. Plot. in ſuo indice. l. ſi quando. C. vnde vi. ſub rubr. de decreto appell.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M

1 *Appellans temerariè euitat pœnam ſi in quinquendio appellationi renunciauerit.*

2 *Appellationi renunciatio, duplex, expreſſa, & tacita, & quomodo vtraque fiat.*

3 *Et quando per aditionem iudicis a quo tacita, & quibus alijs in caſibus.*

4 *Appellationi renũciare expreſſè procurator an poſſit, & quando tacitè.*

D R Enonciar] Appellans euitat pœnam temerarii appellantis, ſi quinquendio poſt
1 appellationi renunciet † ſciente, aut certificata parte. Duplex eſt renunciatio
2 † vna expreſſa, altera tacita. Expreſſa eſt, quæ expreſſim fit. c. interpoſita. § illo denique. c. dilecta. de appell. Bald. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff.
3 de pact. Tacita ſi appellans iudicem adeat, † a quo
appellauit, pro adminiſtratione iuſtitiæ in eadem cauſa. c. ſi a iudice. de appell. in 6. c. gratum. & ca. ſolicitudinem. in fi. ff. de off. deleg. niſi proteſtaretur ſe inhærere appellationi. d. cap. ſolicitudinem. Alex. conſi. 130. num. 13. volu. 4. Guid. Pap. q. 364. Aufr. dec. 293. Renunciatum eſt etiam ſi tranſactũ ſit ſuper iudicatis. d. §. qui prouocauit. Si non petantur apoſtoli intra triduum. cap. ab eo. de appell. in 6. Si illos non præſentet in termino aſſignato iudici ad quem cap. perſonas d. appell. Bald. in l. præſes. C. eod. Si dilationem petat ad parendum ſententiæ, vel ſoluendum. l. ad ſolutionem. C. de re iudic. Secus ſi actum faciat, qui ſe compatiatur, cũ appellatione; vt puta ſi petat ſe non turbari in poſſeſſione, vel aliquod ſequeſtrum reuocari; Rimin. ſen. conſi. 304. Pariſ. conſi. 54. num. 21. volum. 3. vel ſi pars non acceptauerit actum. Rim. ibid. conſi.
4 304. Procurator † verò expreſſè ſine mandato ſpe-
ciali appellationi nequit renunciare, Bald. in l. un. C. de tempo. appella. Alex. conſi. 115. volum. 5. Tacitè autem negligendo proſequi, ſeu alio modo, ſic Purp. in l. poſtquam lite. num. 67. Cod. de pact. cum conſilio tamen procurator in Gallia appellationi ſine alio mandato poteſt expreſſè etiam renunciare. Pap. de arr. lib. 19. tit. 4. ſub rubr. de acquieſcemans. arreſto. primo. & ſi renunciatio ſiat ingraphariatu non eſt neceſſarium parti illam inthimari, vt ibi Papon. tit. de renunciat. d'appel. art. 4.

DELLE ESSECVTIONI.

POi che la Sentenza ſarà paſſata per coſa giudicata apparterrà a l'Vfficio del Giudice, che l'ha data, [a] richiedẽdolo la parte [b] in cui fauore fu data la ſentenza, di mandarla prontamente ad eſſecutiõne, etiamdio con mano armata, ſe ſia biſogno: le quali eſſecutioni vogliamo, che ſiano fatte per gli vſcieri del Senato, ò per li meſſi giurati, che ſeruono alle Prefetture, Podeſtarie, & altri Tribunali. Ma ſe la eſſecutione non ſi poteſſe far ſenza cognitione di cauſa, in tal caſò, ſi commetterà ò al Prefetto della prouincia, ò al Podeſtà del luogo, doue ſi ha da far l'eſſecutione, ò vero ad alcuno altro Dottore, ſecondo che elegerà colui, in cui fauore ſi hà da far eſſa eſſecutione. Ne vogliamo che alcune altre pſone poſſano far le dette eſſecutioni, ſaluo i detti vſcieri, & meſſi giurati ne i caſi di mera eſſecutione, ò verò i Dottori, doue e neceſſaria la cognitione della cauſa, ſotto la pena di cento ſcudi.

Nelle eſſecutioni non ſarà neceſſario di far
citar

citar la parte [c] condennata, contra di cui s'ha da far l'eſſecutione, ſaluo, ſe non foſſe paſſato vn'anno [d] doppo la ſentenza data, o che l'eſſecutione ſi haueſſe da fare in vn'altra coſa [e] ſopra di cui non è ſtata data la ſentenza; nel qual caſo ſi pcederà, come più largamēte dichiararemo qui appreſſo, & ſimilmente, quando ſi vorrà far l'eſſecutione contra il ſucceſſore, [f] del condennato. Ma occorrendo, che ſi domandi l'eſſecutione (non al Giudice, che a data la [g] ſentēza,) ma al ſuo ſucceſſore, ò vero al Giudice ſuperiore, a cui appartiene concederla [h] in tal caſo preſentandoſi la ſentenza, & gli atti compiti ſottoſcritti dal Giudice, & dal Secretario, & ſigillati, potrà eſſo Giudice, à cui ſi domanda l'eſſecutione, concedergliela, ſenza altra citatione [i] ſe dapoi d'auer veduti gli atti, gli parerà che coſi ſi habbia fare. Ma non facendoſi fede de gli atti nel modo ſopradetto, s'hauerà ſempre da citar il condennato, per allegar le ragioni, & le cauſe, perche la ſentenza non ſi debbia mandare ad eſſecutione.

Sarà obligato ogni eſſecutore di fare regiſtrare [k] tutti gli atti della ſua eſſecutione, di giorno in giorno, nel regiſtro delle eſſecutioni della Secretaria del luogo, oue s'è data la ſentenza: ma douendoſi fare fuor del luogho del Tribunale, menerà ſeco vno Scriuano giurato di eſſo Tribunale, il quale Scriuano noterà tutti gli atti, & da poi gli riporterà nel regiſtro della Secretaria, come ſi dirà qui appreſſo, & volendo alcuna delle parti (che ne hà intereſſe) hauerne copia, il Secretario ſarà obligato di dargliela in forma, che faccia fede, infra il termine di tre giorni, dapoi che ſarà richieſto, ſotto pena di emenda, & di pagar ogni danno, & intereſſe alla parte che poteſſe patire per queſto conto.

DE EXEQVVTIONIBVS.

Titulus XXXV.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia, a qua non eſt appellatum, & tranſacta ſunt tempora appellandi, tranſit in rem iudicatam.*
2 *Sententie parere debet, qui acquieſcendo, illam confirmat.*
3 *Sententia, poſtquam in iudicatum tranſiuit, executio facienda, & a quo iudice, & quomodo: nu. 6.*
4 *Et quid ſi bona adiudicata, per ſententiam ſub alio iudice quam ſub proferente, exiſtant.*
5 *Et an non obſtantibus exceptionibus, altiorem indaginem requirentibus?*

A Data] Sententia, à qua non eſt appellatū, & appellādi ſunt tranſacta tempora, trā
1 ſit † in rem iudicatam. glo. & dd. in ca.
non ſolum. de appell. in 6. Bald. conſi.
277. in cauſa volum. 5. Crau. conſi. 103. num. 1. Dec.
in l. res iudicata. ff. de reg. iur. Riin. iun. conſi. 48.
num. 1. Nam qui non appellat, tacitè ſententie acquieſcit. l. 1. C. ſi ſæpi. reſt. in integ. pet. c. ex parte.
de appell. l. 1. C. ſi ſæp. reſtitut. in integ. petat. & pa-
2 rere ſententie debet qui acquieſcendo † illam confirmat. l. fi. C. de ſent. quæ ſin. cert. quant. prof. l. ab
eo. C. quomod. & quand. iud. l. prima. C. de poſt. l.
1. C. de iuriſdict. omn. iudic. vnde quum parum ſit
ſententiam obtinuiſſe, quum exequutioni non
3 mādetur. meritò poſtquam in iudicatum † tranſiuit exequi debet, l. 2. & tot. tit. C. de exec. rei iudic.
ab eo ipſo iudice qui ſententiam tulit, & non ab
alio, niſi ab ipſo iudice requiſitus, l. properandum.
§. ſin autem reus. C. de iudic. c. quoad conſultationē
de re iudic. c. Romana. §. cōtrahentes. de foro cōp.
in 6. Cin. in l. 1. q. 10. C. de confeſſ. Bart. in l. a diuo
Pio. §. 1. ff. de re iudic. Bal. conſi. 156. nu. 2. vol. 5. duplicem afferens rationem, prima eſt quod vbi ceptum fuit iudicium, ibi finem debet accipere. l. vbi
ceptum. ff. de iudic. Secundo, quia exequendo ſine
literis, fit iniuria iudici proferenti, etiam ſi ſub alio
4 iudice extent bona † per ſententiam adiudicata.
glo. in l. cum quædam puella. ver. ad literas. vbi Bal.
ff. de iuriſd. om. iudic. reiectis ab ipſa exequutione
omnibus exceptionibus, altiorem requirentibus
5 indaginem. † Bar. Iaſ. Rip. & alij in l. 4. §. condem-
6 natum. ff. de re iudi. ſummatim † procedendo. l. à
diuo Pio §. ſi ſuper rebus. ff. de re iudic. ne alioqui
reddatur illuſoria. l. ſi prætor. in princip. ff. de iudic.
Vinc. de Franch. dec. 209.

Glo. II.

1 *Sententia exequutionem requirere, pars victrix debet.*

B Richiedendo la parte] Pars victrix ſenten-
1 tiæ † exequutionem debet requirere. l. habere. vbi Ange. ff. de euict. Barb. in clem.
1. de ſeq. poſſeſ. & fruct. Rebuf. in conſt.
reg. tit. de exeq. ſent. art. 7. glo. 11. nu. 12.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia, in exequutione, pars citanda non eſt neceſſario ſed tutius id fit.*

C Citar la parte condennata] In exequutioni
1 bus non eſt neceſſaria citatio † partis condemnatæ, licet tutius ſit contrarium ſeruari. Alex. & Iaſ. in l. a diuo Pio §. in venditione. ff. de re iudic.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia poſt annum, parte opponente exequi nequit, vel ſi tranſactum, aut nouatum ſit.*
2 *Sententia contra exequutionem, an 30. annorum curſu præſcribatur?*

D Vn'anno] Poſt annum parte opponente, ſine
1 nouis literis, ſententia † exequi non debet. c.
conquerente. vbi dd. de off. deleg. cap. plerunque.
de

dc reſcrip. vel ſi tranſactum, aut nouatum ſit. Re-
buf. vbi ſupra. glo. 5. an autem curſu annorum 30.
2 contra exequutionem † ſententiæ præſcribatur.
Bald. in rub. extra de præſcrip. Fel. in cap. fin. in 3.
declar. eod. & ibi Abb. Fel. in c. inter monaſteriũ.
num. 30. C. de ſent. & re iudic. Balb. de præſcr. nu.
4. par. 1. q. 31. Pariſ. conſi. 29. nume. 28. libr. 1. Natt.
conſi. 222.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia exequutio ſi fiat in rebus, de quibus non fuit cognitum, citatio partis neceſſaria.*

E A Ltra coſa] Si fiat exequutio in eadem re, vel
ſi perſonali actione in ſpecie extante, cita-
1 tio alia neceſſaria non eſt, ſecus † ſi in aliis
rebus, de quibus non fuit cognitum. Barto.
Alex. Iaſ. & alij in d. §. in venditione.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia exequutio mortuo condemnato non niſi contra eum quem conſtiterit hæredem eſſe, facienda eſt.*
2 *Et per quem facienda ne corruat.*

F S Vcceſſore] Mortuo condemnato non-
dum facta exequutione ſententiæ, exe-
qui non debet contra eum, qui illius
præſuppomitur hæres, niſi primum con
1 ſtet † ipſum eſſe hæredem. Barto. in l. creditores.
colum. 6. C. de pignor. Bald. in l. qui per diuerſas.
q. 10. C. mand. Innoc. in cap. quia gn. de iudic. Exc.
Oldrch. deciſio. 34. num. 15. exequutiones iſtæ fieri
2 debent per nuncios, † vel oſtiarios, imo per docto
res, ſi cauſa exigat, & aliter factæ an corruant. Bal.
in l. de quibus. num. 8. ff. de legibus. Crauet. conſi.
93. num. 7.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia exequutio ad iudicem ſpectat, qui illam tulit, vel ad requiſitum.*
2 *Iudex requiſitus imaginem iudicis requirentis gerit.*
3 *Et an ad iudicem appellationis.*

G C He l'ha data] Exequutio † ſententiæ ad
1 eum ſpectat iudicem, qui illam tulit, vt
dixi ſupra, vel requiſitum: quum tunc ge
2 rat imaginem † iudicis requirentis. Bald.
in l. fin. q. 7. C. de edic. diu. Adr. toll. vel ad iudi-
3 cem appellationis, † ſi deſerta non fuit. Bart. Ang.
Iaſ. Iacob. in l. tale. §. qui prouocauit. ff. de pact.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Sententiam priuſquã exequatur iudex quid agere debeat.*
2 *Sententiam producere debet pars, vt de illa conſtet anteq. exequutio mandetur.*

H C Oncedergli la] Iudex † exequi intendens ſuã
1 ſententiam interrogat partem an velit ſolue-
re, ac de ſoluendo illi præcipit. l. defendente. ff. de
auto. tut. ac ſibi prius de ipſa ſẽtentia per partis pro
2 ductionem † conſtare debet. l. ordo. & ibi in. C.
de execu. rei iudic. Petr. de Ferr. in ſua pract. in for
execu. ſent.

Glo. IX.

S V M M A R I V M.

1 *Sententiam exequi iudex parte non citata, an poſſit diſtinguitur. remiſſiue.*

C Itatione] Parte non citata poteſt iudex vi
ſis actis cum ſententia ſubſcriptis ſi ſibi vi
1 debitur ſententiam † exequi. de qua re di-
ſtinguit Barto. in l. a diuo Pio. §. in vendi-
tione. ff. de re iudi. Barb. conſi. 37. quia omnis. col.
3. vol. 4. & iam dixi ſupra.

Glo. X.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia exequutionis acta regiſtranda per ſecretarium curiæ.*
2 *Acta iudicialia per notarium iudicis mandato conſcribẽda.*
3 *Et an de partium conſenſu per alium, quam per conſtitutũ a iudice conſcribi poſſint.*

K R Egiſtrare] Omnia acta exequutionis
1 regiſtranda † ſunt in regiſtris, per ſecre
tarium curiæ, ita inſtante exequutore
ſententiæ, vt ſi illis opus ſit, ſciatur ad
quem recurri. Deci. in cap. quoniam
contra. num. 55. de probatio. Acta etenim iudicia-
2 lia † per notarium iudicis mandato conſcribenda
ſunt. Abb. & Dec. in d. cap. quoniam contra. Bald.
in authen. quæ ſupplicatio. colum. 1. verſi. licet. C.
de precibus imp. offer. non per quemuis notariũ,
ſed per conſtitutum, ac deputatum ad actorum re
ceptionem. Bald. in l. præcipimus. §. in his autem.
C. de appell. per text. in l. in fraudem. §. quoties. ff.
3 de iure fiſci. adeo quod partium conſenſu † alius
acta conſcribere non poſſit. Bald. poſt Cyn. in l. re
petita. Cod. de epiſco. & cler. & in l. teſtamenta.
colum. 1. Cod. de teſtam. Dec. in d. cap. quoniam
contra. num. 51. niſi occuparetur aliquo impedi-
mento. Bald. in l. 1. C. de ſport. vel abeſſet. Bald. in
l. fin. colum. 2. verſic. quæro quid ſi notarius. C. de
re iudi. longa ſcilicet abſentia. Bald. in l. ſi longius.
ff. de iudic.

COME SI HABBIA DA proceder nelle eſſequutioni, che ſi faranno nelle cauſe d'attioni reali.

E Sſendo alcuno condannato[a] a reſtituir ad altrui alcuna coſa, ò heredità, ò poſſeſſione, il Giudice gli darà vn termine di diece giorni per far eſſa reſtitutione ſotto la pena arbitaria, il qual termine paſſato, non hauendo il condannato vbidito alla ſentenza, vogliamo, che incorra ipſo iure, & di
fatto

fatto nella pena che dal Giudice è ſtata impoſta,[b] *sē za che ſi ſia biſogno d'alcuna dichiaratione, & hauēdo la coſa nelle ſue mani, l'vſciero, ò il meſſo a cui ſarà ſtata commeſſa l'eſſecutione glie la toglierà, & la reſtituirà a colui a cui ſi ha da reſtituire ſenza alcuna dilatione. Ma nō trouandoſi*[c] *le coſe appreſſo del condennato, l'attore procederà ſecondo che di ragione commune è permeſſo. & dapoi farà proceder contra la perſona, & i beni del detto condannato nel modo, che qui appreſſo diremo: Et douendoſi reſtituire coſe ſtabili, metterà colui in cui fauore ſi fà l'eſſecutione, in poſſeſſione de i beni, che per la ſentenza gli ſono ſtati adiudicati, pur che il condannato ſe ne troui poſſeſſore nel tempo della eſſecutione ò almeno che gli habbia poſſeduti nel tempo della conteſtatione della lite. Nel qual atto di eſſecutione, ſe gli auuiene, che alcuno habbia ardire d'impedire l'eſſecutione, & reſiſtera all'eſſecutore,*[d] *o vero di fargli oltraggio con fatti, o con parole, ò vero di turbare, ò dar moleſtia a colui che ſarà ſtato meſſo in poſſeſſione, vogliamo che incorra la pena della confiſcatione della metta de ſuoi beni, & di perder ogni raggione, che poteſſe pretender ne' beni, ſopra di cui s'è fatta la lite, & oltra a ciò, che ſia caſtigato di pena corporale, ſecondo la qualità del caſo, che ſarà occorſo.*

QVOMODO PROCEDENDVM ſit in executionibus cauſarum actionum realium.

Titulus XXXVI.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 *Condemnatur is dicitur qui ritè, & rectè condemnatus eſt.*
2 *Sententiam exequi nequit auctoritate propria victor, citra incurſum pœnæ. l. ſi quis in tantam. C. vnde vi.*
3 *Sententia executionem an parti victrici iudex committere poſſit.*

A 1 CONdemnato] Is dicitur condemnatus, † qui ritè, & rectè condemnatur. l. 4. §. cōdemnatum. ff. de re iudic. contra quem victor propria authoritate, quū nequeat
2 citra in curſum † pœnæ. l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. ſententiam exequi. l. miles. §. iudicati. ff. de re iudic. Fab. in l. fin. C. de re iudic. diſponitur hic vt fiat auctoritate iudiciaria, quin ad euitandum occaſionem tumultus puniretur iudex, qui parti victrici
3 † exequutionem committeret. l. non eſt ſingulis. ff. de re iudic. de qua re tamen [illegible]purat. Cyn. in l. fi. C. ſi per vim. Bart. in l. cred[illegible]es. verſi. 4. principaliter. C. de pignor.

Glò. II.

S V M M A R I V M.

1 *Sententiæ qui non paruit in termino condemnatus, ipſo iure, & facto pœnam impoſitam incurrit.*
2 *Et an neceſſaria ſit accuſatio contumaciæ.*
3 *Sententiæ executor quomodo ad executionem procedere debeat.*

B 1 IMpoſta] Tranſacto termino ad parēdum, & ſententiæ non parito condemnatus † ipſo iure, & facto incurrit pœnam impoſitam ſine alia iudicis declaratione. Sed an neceſſaria ſit accuſatio
2 contumaciæ † dixi in titulo de poſitionibus. & pro
3 cedet exequutor † ſententiæ ad ipſam exequutionem, interrogans primum partem an velit ſoluere, præcipiendo vt ſoluat, vel vt rem reſtituat. l. defendente. ibi, facias iudicata. ff. de auct. tuto. ac ſtatim, ac ſimul exequendo ſi ſubitò non pareat, rem etiam à manibus debitoris eripiens ſi contumaciter ipſemet non tradat. argum. l. qui reſtituere. ff. de rei vendicatio.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Sententia executionem reſpectu poſſeſſionis tantum impedit, & retardat tertius ſe opponens.*
2 *Et quid tam pro dominio, quam poſſeſſione ſe oppoſuerit.*
3 *Sententia executio contra tertium ſe opponentem fieri non debet, alias contra inauditum exequi diceretur.*
4 *Et quid ſi condemnatus, dolo deſierit poſſidere.*
5 *Et quid ſi ſuper bonis per tertium poſſeſſis tanquam ſuper bonis condemnati fiat executio.*
6 *Poſſeſſionis ciuilis retenta ratione, cuique propria auctoritate naturalem repetere licet.*
7 *Alienatio nulla eſt, rei illius, quæ à reo lite pendente poſſidebatur, nec ideo retardatur executio.*
8 *Sed in re ipſa fiet in odium ſingularis ſucceſſoris.*

C RItrouandoſi] Si tertius poſſideat rē non autem condemnatus, procedetur ſecūdum iuris communis diſpoſitionem.
1 Tertius enim ſe opponens, † remque pofiidens, de qua fuit lis, impedit, ac retardat exequutionem. Bar. in l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iudic. reſpectu ſcilicet poſſeſſionis, non do-
2 minij, niſi tam pro dominio, † quam poſſeſſione ſe oppoſuiſſet. Bald. in l. etiam. num. 9. & 10. C. de
3 re iudic. Quod ſi oppoſitione non attenta † admiſſionem in poſſeſſionem procederetur, eſſet nulla. l. ob maritorum. C. ne vxor pro mar. quum tertius ipſe rei poſſeſſor dici nequeat victus, ac ita exequeretur ſententia contra inauditum. c. cum ſuper de re iudic. Didac. lib. prat. qq. c. 16. verſi. tertio ſolet tradi. Ioſeph. Ludo. deciſ. 26. ſub nu. 14. etiam ſi res fuiſſet alienata lite pendente, vel alias quandocunque ante executionem. Imo etiam ſi cōdemnatus
4 dolo † deſijſſet poſſidere. Bart. & alij in d. §. ſi ſuper rebus. & in l. creditoris. C. de pigno. Bal. conſi. 149. volum. 3. Anchar. conſi. 292. Crauc. conſi. 235. Rol. à Valle conſi. 5. num. 10. volu. 2. Ruin conſi. 88. volu. 4. vnde ſi iudex committat exequutionem tanquā
5 ſuper bonis condemnati, † erit nulla, ſi fiat ſuper bonis per tertinm poſſeſſis. Anchar. d. conſi. 292. Cranet. conſi. 235. nec priuaretur tertius ſua poſſeſ
6 ſione ciuili, † ratione cuius ſibi propria auctoritate liceret naturalem repetere. Imol. & Alex. in d. l. à diuo

diuo Pio. §.ſi poſt addictũ.ff.de re iud. Bal. cõſ.149.
volum.2. Alex. conſi.52.vol.7.Crau. conſi.235.Rol.
conſi. 5.nu. 13. Quæ de re alienata, dixi, intelligo,
de re alia, quàm litigioſa: Nam hæc, quæ à reo litè
7 pendente poſſidebatur, ſi alienetur, alienatio † il-
lius eſt nulla. l. fi.C.de litig. & exequutio non retar-
daretur. Bart. in d. l. fin. Alex. in d.§.ſi ſuper rebus.
Nat. conſ.350.Oſaſch. dec.38. Ioſeph. Ludou. dec.
26.nu. 9. Quare diſponitur hic exequutionem fieri
debere ſi condemnatus poſſideat rem controuer-
ſam, vel ſaltem illam poſſideret tempore litis con
teſtatæ: quum perinde ſit, ac ſi nulla facta eſſet alie
natio. l.2.vbi glo. & dd.C.de litig. Imo nec obliga-
ri. l.1.§.fi. vbi Bar. ff. quæ res pign. oblig.poſſ. ac ita
8 in re ipſa exequutio fiet in odium † ſingularis ſuc-
ceſſoris. Bald. in l. exequutorem. nu.22.C. de exeq.
rei iudic. & in l. ob maritorum. num.4.Caſtr. in d.
§.ſi ſuper rebus. Socy. ſen. conſi. 13. Oſa ſch. deciſ.
65.num. 5.Menoch. in vltimo remed. acq. poſſeſſ.
nu.127.Ioſeph. Ludo. d. deciſ.26.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Sententiæ exequutionem impediens, & executori reſiſtens factis, vel verbis, qua pœna puniendus.*
2 *Et an credendum nuncio ſe fuiſſe impeditum, vel de opprobrioſa reſponſione, vel percuſſione aſſerenti.*
3 *Executori plus debito in executione pignora capienti an reſiſti poſſit.*
4 *Nuncij e manibus litteras auferens, vel illas lacerans qua pœna puniendus.*
5 *Et qua etiam qui illi in executione ſui officij iniuriatur, vel illum verberat.*

D ALl'eſſecutore] Impediẽs † exequutionẽ,
1 & reſiſtens exequutori, vel factis, vel ver
bis illis iniurius, aut turbans, vel mole-
ſtans miſſum in poſſeſſionem, incurrit
pœnam confiſcationis dimidiæ partis ſuorum bo-
norum. ac amiſſionis iurium, quæ ſuper bonis pre
tendere poſſet, ſuper quibus litigatum extitit, & vl
terius caſtigatur pœna corporali iuxta qualitatem
2 caſus occurſi. Non creditur tamen nuncio † aſſe-
renti ſe fuiſſe impeditum exequi. Alc. de præſ.14.
nu.3.verſi. ſed pone iudex. Menoc. de arbitr. caſu
112.num.16.vel ſuper opprobrioſa reſpõſione, vel
percuſſione, licet in Gallia aliter obſeruetur. Guid.
Pap. q.638.iure tamen ciuili ſi pignora capiat plus
3 debito † illi poſſet reſiſti. Bar. in l.penul.C.de exact.
lib.12.ac in l. prohibitum.C.de iure fiſci lib.10.Re-
buf. in conſtitu. reg. titu. de lit. obliga. articu.1.glo.
4 12.& qua pœna puniatur aufferens literas † à ma-
nibus nun[illegible] vel illas lacerans. Guid. Pap.q.579.&
qua pœna [illegible] in exequutione ſui officij iniurie-
5 tur, † vel illum verberet. Guid. Pap. q.557.

COME SI HABBIA DA proceder nelle eſſequutioni, che ſi faranno nelle cauſe d'attioni perſonali.

NElle cauſe di attioni perſonali, il Giudice [a] darà vn termine competente al condannato di compire, & ſodisfar a quel tanto, che è ſtato per la ſentenza ordinato, imponendogli vna pena à l'arbitrio ſuo, in caſo che al termine non habbia ſodisfatto, il qual termine limiterà, ò longo, ò breue, ſecondo la qualità della cauſa, & della perſona ma però non vogliamo, che in ogni caſo ſia piu longo di cinquanta giorni, ne piu breue di dieci.

Se al termine [b] dato il condannato non viene à ſodisfare conforme al commandamento, Vogliamo, che incorra ipſo iure, & di fatto la pena, che gli è ſtata impoſta, come habbiamo detto di ſopra nell'altro caſo, quando ſi ha da reſtituire alcuna coſa, & paſſato il termine, incorrerà ogni giorno, inſino à tanto, che hauerà ſodisfatto, ò che ſarà poſto in prigione, ò l'arreſto nella pena di vno per cento della principale ſomma, in cui è ſtato condannato, delle quali pene non vogliamo che poſſa ottener gratia, ne remiſſione alcuna, inſino che non habbia intieramente ſodisfatto al vincitore, per conto del principale, & delle ſpeſe fatte nella lite, & nella eſſecutione. Però venendo eſſo condannato à comparire, infra il termine dato dauanti al Giudice, conſtituendoſi prigione, ò ſia à l'arreſto, vogliamo, che vada aſſolto della pena impoſta. Et ſarà in facoltà [c] della parte, che ha hauuto la ſentenza in fauore, poiche ſarà paſſato il termine dato nel commandamento di ſodisfare, come s'è detto di ſopra, di proceder contra la perſona del debitore, facendolo ritener prigione in ogni luogo, doue ſi potrà ritrouare, purche non ſia ſacrato, & inſieme alla eſſecutione ne i ſuoi beni mobili, ò ſtabili, che ſi troua poſſedere nel tempo della condannagione, ſecondo ch'egli elegerà, & ch'egli tornerà, piu commodo, ſenza hauer alcun riguardo all'ordine, che della raggione cõmune in queſto caſo è ſtato ſtabilito.

Et potrà l'eſſecutore leuar per pegno, ò come ſi dice di gaggio, beni mobili, & immobili, redditi, & crediti inſieme ò ſeparatamente, nel modo che alla parte, in cui fauore ſi fa l'eſſecutione, ſarà piu a grado, & da poi ſi venderanno all'incanto nella forma, che qui appreſſo ordinaremo.

Et non ritrouandoſi offerente, potrà il creditore, ò farſi deliberare i beni leuati per pegno nel modo che ſi dirà qui appreſſo, ò vero potrà far leuar per pegno tanti beni del condannato che baſtino, con i frutti loro di vn'anno, à ſodisfar al debito con le ſpeſe, & le pene incorſe, & non potendo ſupplire con vna parte ſi piglieranno tutti i beni; li quali ſi rimetteranno con inuentario,

nelle

nelle mani d'vna perſona da bene, che ſi eleggerà per il Giudice che ha datto la ſentenza, ò per il Giudice del luogo, ſopra il cui territorio ſono ſituati i beni, ſecondo che ſi dichiarerà qui appreſſo nel capo ſeguente, la qual perſona hauerà cura di raccoglier i frutti, & riſcuoter i redditi; donando ordine, che eſſi beni ſiano coltiuati, & ben tenuti, facendo il tutto à nome noſtro, & à queſto, effetto, accioche neſſuno poſſa pretendere d'ignoranza, che ſiano ridutti ſotto la cuſtodia, & protettione noſtra, ſubito che eſſi pegni ſaranno leuati per pegno, ſi attacheranno le Arme noſtre a i muri delle caſe, & doue commodamente ſi potranno mettere, & occorrendo, che alcuno habbia ardire di dar moleſtia, & impedimento ad eſſo ſequeſtro, a cui ſono remeſſi in cuſtodia detti beni, vogliamo, che incorra la pena della confiſcatione della metà de ſuoi beni, & della priuatione d'ogni ragione, che poſſa pretenderui ſopra, & ſarà tenuto eſſo ſequeſtro, a cui ſono rimeſſi i beni, ſubito che hauerà raccolti i frutti, di vendergli al piu vantaggio, che ſi porrà, ma in tutto caſo, che non ſia a minor prezzo del commune corrente, & ſubito conſignerà i dinari, al creditore, inſino che ſia intieramente ſodiſfatto, ritenendoſi anco vna parte per ſuo ſalario, che per ſua fatica gli ſarà ſtato taſſato dal Giudice, che l'ha eletto; il qual Giudice ſarà tenuto eßo ſequeſtro, in caſo, che haueſſe fatta mala elettione, & che non ſi poteſſe hauer buon conto da lui, ne foße ſoluendo per quel tanto, che ſi poteſſe ritrouar debitore per la adminiſtratione ſua; Però in ogni caſo di ſopradetti, fatta la pegnoratione, vogliamo che ſempre ſia notificata al condannato, nella forma che s'e ordinata nelle citationi, & che inſieme ſe gli faccia intẽder à qual perſona ſono ſtatti rimeſſi in cuſtodia i beni leuati per pegno. Ne vogliamo che per hauer eſſo creditore cominciato à proceder contra la perſona, ſe gli vieti di poter venire alla eſſecutione contra i beni, ò per contrario che ne l'vno modo di eſſequire impediſca l'altro; i quali beni vogliamo, che s'intendano eſſer eſpreſſamente obligati [d] à colui, che ha hauuto la ſentenza in ſuo fauore dal giorno della ſentenza, & condannagione fatta.

QVOMODO PROCEDENDVM ſit in exequutionibus cauſarum actionum perſonalium.

Titulus XXXVII.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Condemnato in actione perſonali iudex terminum competẽtem ad ſoluendum, ſub pœna arbitrio ſuo ſtatuet, non breuiorem decem, nec quinquaginta diebus longiorem.*

2 *De iure tamen communi quadrimeſtre conceditur, vel arbitrio ipſius iudicantis.*

3 *Condemnato ante omnia iubere debet iudex de ſoluendo intra terminum.*

4 *Et an monere, vel interrogare illum debet, an velit ſoluere necne.*

5 *Condemnato debitore non ſoluente intra terminum quomodo contra illum procedatur.*

6 *Et quid ſi ante condemnationem obtulerit bona in ſolutum.*

7 *Vel promiſerit cum iuramento ſoluere in pecunia, & non in alia re, remiſſiuè.*

8 *Debitori condemnato non conceduntur induciæ, non condemnato autem ſic.*

9 *Vaſallo neganti feudum ſi condemnetur non parcitur, ſecus ſi ante ſententiam reuocet negatiuam, & fateatur.*

10 *Condemnati debitoris non ſoluentis pœna ita moderari debet, ne principale excedat.*

11 *Et an terminum ad ſoluendum prorogare illi iudex poſſit.*

12 *Et an creditore conſentiente, etiam in præiudicium fiſci, pro pœna non ſoluentis in termino.*

13 *Principaliter quod fit, non quod in conſequentiam attendadam.*

14 *Satisfacere dicitur qui pignora vel fideiuſſores dat, ſoluere vero qui pecuniam.*

A IL Giudice] In actionibus perſonalibus
Iudex concedet terminum competen-
1 tem condemnato † ad ſoluendum id
quod ſententia ordinatum fuit, impoſi
ta illi pœna ſuo arbitrio, ſi termino ſtabilito non
ſatisfecerit, quem breuem, aut longum ſtatuet ſe-
cundum cauſæ, & perſonæ qualitatem, ita quod
non ſit longior diebus quinquaginta, nec breuior
2 decem, etſi de iure communi † concedatur quadri
meſtre. l. 2. C. de Vſuris rei iudicatæ. vel ipſius iudi-
cis arbitrio. l. quod dicimus. ff. de ſolutio. Put. dec.
122. lib. 3. Conuenit iudici, vt præcedentibus titulis
dixi condemnatum mouere, an velit ſoluere ac illi
3 de ſoluendo † iubere. l. defendente. verſi. facias iu-
dicata. ff. de auto. tutor. quo prætermiſſo Senatus
regius alias fregerat exequutionem vnius arreſti.
Rebuf. in conſt. reg. titu. de ſent. exeq. art. 7. glo. 9.
4 nume. 12. Iſta monitio, ſeu interrogatio † non ſer-
uatur, ſed iubet, illi iudex de ſoluendo, quod ſatis
habet vim monitionis, ſeu interrog[illegible]nis prædi-
ctæ, quum interim ad aliquam exequutionem ſu-
per rebus ipſius, vel contra perſonam non proce-
datur, niſi fortè eſſet ſuſpectus de fuga.
Termino inde tranſacto debitore condemnato
5 † non ſoluente pergit iudex ad alios actus exequu-
tionis. cum miſterio Princeps fortè loquitur de
condemnato, non ſimpliciter de omni debitore
contra quem nihil videtur innouari hac conſtitu-
tione, & ideo ne in dubio inducatur legum corre-
ctio. l. præcipimus. C. de appell. ſi debitor ante con
6 demnationem offerat bona † in ſolutum ad for-
mam auth. hoc niſi debitor. C. de ſolut. ac ſecun-
dum circunſtantias de quibus per Roma. conſi.
163. Purp. in l. 2. §. muri. num. 115. ff. ſi cer. pet. vbi
etiam tractat, quid ſi debitor cum iuramento pro-
7 miſerit † ſoluere in pecunia, & non in alia re. non
proce-

procederet diſpoſitio, vt vna exequutio aliam nõ
impediat, de qua infra titulo de exequut. in bonis
ſtabilibus, vt bona creditori, non comparente aho
emptore, deliberentur, ſeu in ſolutum tradantur
dempta tertia parte eius, quod illa continget æſti-
mari. Etenim differentia eſt inter debitorem con-
demnatum, & non condemnatum. Nam debito-
8 ri condemnato † nõ conceduntur induciæ ad ſol-
uendum: alteri ſic. Guid. Pap. q. 97. Nat. conſ. 233.
9 nu. 5. item vaſallo † neganti feudum parcitur ſi an-
te ſententiam ſuam negatiuam reuocet, & verita-
tem confiteatur, ſecus ſi condemnetur. Dominus
Oſaſch. deciſ. 49. aliaq; plura ſimilia adduci poſ-
ſent, quæ breuitatis gratia ſilentio inuoluuntur. vn-
de cum verba decreti nõ conueniant debitoribus
non condemnatis, quibus confitentibus debere nõ
eſt opus iudicio. l. ſi reus paratus. ff. de procu. nec
etiam titulus de exequutione. l. 1. C. de execut. rei
iudic. non procedet etiam contra illos ipſius de-
creti diſpoſitio. Bar. in l. 4. §. prætor ait. ff. de dam.
inf. maximè quũ etiã in hac parte decretũ ſit odio-
ſum, ac ita non extendendum. reg. odia de reg.
iur. in 6. l. cum quidam. ff. de libe. & poſthu. pro-
cedet itaque ſolum contra condemnatos. Quibus
arbitrio ſuo iudex iniunget de ſoluendo ſub pęna,
10 quæ † tamẽ ita moderari debet, ne principale, ſeu
ſortem excedat. Salic. in l. 2. C. de ſport. prout etiã
moderamen requiritur in termini conſtitutione,
11 qui, etſi de iure, ſi res exigat prorogari † poſſit. l. de-
bitoribus. ff. de re iudic. hic tamen illis verbis, non
vogliamo, &c. videtur prohiberi, ſed conſentiente
12 † creditore puto contrarium: quum eius fauori
renunciare poſſit. l. ſi quis in conſcribendo. C. de
pact. non obſtante, quod videatur tractari de ali-
quo intereſſe fiſcali ob pœnas: quum id veniat in
conſequentiam, quod non deberet attendi, ſed quod
13 principaliter † fit. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. pet.
Iniunctio, ſeu præceptum eſt ſatisfaciendi, & nõ
14 dicit ſoluendi. ſatisfacere † is dicitur, qui pignora
dat, vel fideiuſſores ſaltem ad euitandum pęnam.
Bal. Alex. & Iaſ. in l. 1. ff. qui ſatiſ. cogan. ſoluere
verò qui pecuniam habet in promptu paratam ad
ſolutionem. l. 3. §. ait prætor. ff. de re iudic. l. item li-
beratur. §. 1. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. Iaſ. in d. l.
1. Sed quum verba intelligenda ſint ſecundum ſu-
biectam materiam. l. proculus. ff. de vſufr. l. inſulã.
ff. de præſcr. verbis ac ad finẽ in quem prolata ſũt.
l. ſi quis domum. §. quid tamen. ff. loc. l. profectitia.
§. fin. ff. de iure dot. Ideo ſi condemnatus erit in
pecunia intelligetur verbum ſatisfaciendi idest
ſoluendi.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Condemnatus non ſoluens, quam pœnam ipſo iure incurrat.*
2 *Et an contumacia non ſoluentis accuſari debeat.*
3 *Et quid verba (ipſo iure & facto) hic operentur.*
4 *Relatum eſt in referente cum omnibus ſuis qualitatibus.*
5 *Condemnatus non ſoluens, citandus, ad dicendum cauſas cur pęna contra ipſum non veniat declaranda.*
6 *Contumax debitor ſiue publicus ſiue priuatus arreſtari in perſona poteſt.*
7 *Arreſta quę dicantur in Gallia.*
8 *Arreſtatio alia perſonarum, alia rerum, & quid ſit, & rerum quomodo fiat, nu. 10.*
9 *Debitori fugienti non ſolum pecuniam ſibi debitam, ſed etiã rẽ illius propriã poteſt creditor ꝓpria auctoritate auferre.*
10 *Debitor à pęna, & periuro excuſatur non ſoluens, ſi pecunia vel res apud eum ſequeſtrata ſit.*
11 *Condemnatus debitor, ſub arreſto in carceribus conſtitutus ſiue ſponte, ſiue ad inſtantiam creditoris, euitat pęnas conſtitutionis.*
12 *Debitorem quantitatis an excuſet à mora, & pęna, difficultas ſoluendi, ſi diligentiam adhibuit.*
13 *Pęna contra debitorem moroſum ſi fuerit conuenta inter partes, vel à iudice, vel à ſtatuto impoſita, an debeatur.*
14 *Condemnatis debitoribus quadrimeſtrẽ de iure largitur ad ſoluendum.*
15 *Fallit in condemnato in actione reali.*
16 *Idem in condemnato in actione depoſiti.*
17 *Idem in caſu deſertæ appellationis.*
18 *Idem in condemnato ab arbitratore.*
19 *Idem in condemnato à ſupremo iudice.*
20 *Idem ſi aliter diſponatur ſtatuto, vel conſuetudine.*
21 *Idem in cauſis criminalibus.*
22 *Idem in condemnato per interlocutoriam.*
23 *Debitor reus offerens ſe paratum ſoluere, intelligitur, ſibi conceſſis terminis iuris.*

B SE al termine] condemnato non ſatisfaciẽte
creditori die aſſignato iuxta pręceptum, vult
1 Princeps ipſum incurrere † ipſo iure, & facto
pœnam impoſitam, & ipſo die elapſo quoli-
bet die pœnam vnius pro quolibet centenario de-
biti in quo eſt cõdemnatus quoad ſatisfecerit, vel
erit cõſtitutus in carcere, aut in arreſto. ex illo ver-
bo (conforme al comandamento) confirmatur
interpretatio proximè data verbo ſatisfecerit, quũ
hic non dicatur ſimpliciter donec ſatisfecerit, ſed
ſe refert ad præceptum, quo ſi mandatur ſolui pe-
cuniam, verbum ipſum ſatisfecerit de pecunia, vel
de alia re ibi expreſſa, & cõtenta intelligetur: quũ
2 relatum † ſit in referente cũ omnibus qualitatibus
ſuis. l. aſſe toto non diſtributo. vbi Bart. ff. de hæred.
inſtit. Incurret condemnatus itaque pœnã hanc,
3 ſi eius non ſoluentis fuerit accuſata † contumacia
ita ego intelligo ex §. & queſto. titulo della cõtum.
quum alioquin circumſcribatur præceptũ. l. poſt edi-
ctum. §. 1. ff. de iudic. l. properandũ. §. etſi quidẽ. C.
de iudic. Ex. Oſaſch. deciſ. 3. in fi. nõ obſtãtibus il-
4 lis verbis ipſo iure, † & facto. Natt. conſi. 364. eſt quĩ-
dẽ verũ, ob hæc verba nõ requiri poſtea aliquã aliã
citationẽ ad dicẽdũ cauſas, cur pęna impoſita cõ-
tra ipſum nõ veniat declaranda, quæ ex diſpoſitio-
5 ne iuris cõmunis eſt neceſſaria. † Barto. in l. 1. verſ.
ſed quæro. ff. ſi quis iuſd. non obtemp. l. 2. vbi Iaſ. ff. ſi
quis in ius vocat. non ier. Alex. conſil. 212. volu. 6.
Dec. & Rip. in cap. 1. de iud. Rolan. conſ. 39. nu. 33.
vol. 1. Non eſt inquam hoc caſu neceſſaria alia ci-
tatio: quũ die aſſignato non parente condemna-
to ipſo iure, & facto pœnam incurrat.

Niſi in carceribus, vel ſub arreſto conſtituat. Nã
6 contra cõtumacẽ per perſonæ arreſtationẽ † pro-
uidetur. l. a. C. de exac. trib. lib. 10. quæ tãetſi loqua-
tur in debitore publico, tamen etiã locum habet in
priuato contumace. Florian. in l. ſi is cum quo. ff.
comm. diuid. quem ad hoc citat. Rebuf. in cõſtit.
Reg. in tracta. de contumac. artic. 13. glo. 1. nu. 7.
7 Arreſta † in Gallia ſunt ſententiæ magnarum curia-
rum quaſi; quod eo prolato ſit ſiſtendum, & non
vlterius quærendum vel Arreſtũ, ideſt placitum per
antonomaſiam. Reb. in conſtit. reg. in tract. vt cõ-
tract. & teſtam. artic. 1. glo. 2. in quẽ ſenſum hic nõ
8 capitur, ſed pro arreſtatione perſonæ, de qua, † & re-
rum arreſtatione tangit idem Rebuſ. eiſdem con-
ſtitutionibus in tract. de liter. obliga. artic. 6. glo. 3.
car. 143. vbi ſcribit aliquãdo arreſtari, ideſt ſiſti per-
ſonam, vel rem debitoris. Nam à debitore fugiẽte
nedũ pecuniã mihi debitã, ſed rem propriã poſſũ
9 propria auctoritate † auferre. Alex. conſil. 64. col.
1. vol. 3. ſi forenſis ſit ſiue exterus non habens ibi

10 domicilium, vel habitationem, vel arreſtatur, † ſeu
ſequeſtratur res ſi de fuga ſit ſuſpectus. l. de pollici-
tationibus, vbi Bart. in fi. ff. de pollic. Bald. in l. per
diuerſas. quæſt. 9. C. manda. Alex. conſ. 103. nu. 6.
vol. 2. Iaſ. in l. ſi fideiuſſor. §. fi. ff. qui ſatiſda. cogan.
Roman. conſ. 241. Item res mea arreſtatur, quæ
defertur per forenſem tranſeuntem. l. fi. vbi in rem
act. exer. debe. glo. in l. ſed ſi ſuſceperit. §. vlt. ff. de
iudi. glo. in cap. fin. de for. comp. & iſta pratica cō-
muniter à iudicibus obſeruatur teſte. Alber. in d. l.
fin. Boer. deciſ. 218. Rebuf. d. tit. de liter. oblig. arti.
6. gloſſ. 3. nu. 62. Si pecunia arreſtetur id eſt ſeque-
11 ſtretur † pœnes debitorem excuſatur à pœna, ac
periurio, etſi non ſoluat debito tempore. c. veniens
de iureiuran. l. non videtur. §. qui iuſſu. ff. de regu.
iur. Petr. de Ferrarijs in ſua pract. in for. ſequeſtr.

Debitor itaque condemnatus conſtitutus ſub
12 arreſto, vel in carceribus pro debito euitat † curſū
pœnæ vnius pro centenario. Nam ſi ad inſtantiā
creditoris detineatur, iam priuatur facultate per-
quirendi modum, ad ſoluendū facto ipſius credi-
toris. ex not. à Bart. & alijs in l. 2. ff. de in ius vocan.
quo caſu excuſandus eſt ſaltē à pœna. l. fi. ff. de leg.
cōmiſſ. Rip. in l. quod te, ſub nu. 52. verſic. octauo.
ff. ſi cert. petat. Si vero ipſe ſe cōſtituit pro pignore
allegans, ac firmans ſe carere modo ſoluendi, etſi
13 ſecundum Bart. in d. l. quod te, difficultas † nō ex-
cuſet debitorem quantitatis à mora: tamē quum
omnem diligētiam ſibi poſſibilē adhibuit pro ſo-
lutione, quum exequi nequiuit, ſecus videtur dicē-
dum. vt per Cagn. ibi nu. 112. ſed nullum vberius
eſſe poteſt præſtitæ diligentiæ argumentū, quā eius
ſpontanea conſtitutio ſub arreſto, cui veriſimili-
ter ſe non ſubiecisſet, ſi modum inueniſſet ſoluēdi.

14 Pœna † hæc contra debitorē moroſum, ſi inter
partes eſſet cōuenta, vel à iudice impoſita, vti quā-
titati adiecta non deberetur, vt latè proſequitur
Dominus Crauet. conſ. 693. & quando à iudice, vel
ex ſtatuto imponitur, an debeatur diſſerit. Clariſ.
Domin. Præſes Theſau. deciſ. 79. nulla facta illius
decreti mentione.

Redeo ad tempus quod condemnati ad ſoluē-
dum dabatur, aliqui putarunt de iure digeſtorum
fuiſſe duorū menſiū ex l. fi. C. de vſur. rei iudic. ſed
vt animaduertit Iacobin. in l. ſi debitori. ff. de iu-
dicijs lex loquitur de quadam iuriſprudentia lon-
gè antiquiore. Cōcluſio, eſt q etiā de iure digeſto-
15 rum quadrimeſtre † largiretur. l. debitoribus. ff. de
re iudic. vt ſic illam interpretatur Iacobin. in d. l. ſi
debitori. Ac de iure codicis d. l. 2. C. de vſur. rei iud.
De iure decretorū antiquorū in paruis, ac medio-
cribus cauſis terminus erat viginti dierum. In alijs
vero maioribus duorum menſium. c. ſi & quando.
lib. 2. cap. 33. his autē nouiſſimis conſtitutionibus
coarctatur ad decē, & quinquaginta. Quæ omnia
ſi intelligenda ſunt ſecundū iuris cōmunis diſpoſi-
tionem à quo ſtatuta recipiunt interpretationē. l. 2.
C. de noxalib. fallūt in pluribus caſibus, vt ſcripſit.
Iacob. in d. l. ſi debitori.

16 Primò in condemnato actione reali, † qui illis
terminis non fruitur. §. 2. cum ibi not. inſt. de off.
iudic. Secundò in condemnato actione depoſiti,
17 † quod illico reſtituere tenetur. l. pen. vbi Bald. C.
18 dep. Tertio in caſu deſertæ † appellationis: quia
condemnatus non gaudet dilatione quadrime-
ſtris ad ſoluendum. Baldus in l. quoniam nōnulli.
C. de appell. cuius contrarium, etſi docuerit. Salic.
poſt glo. in l. 2. C. de temp. appell. conciliatur hæc
eorum opinio, vt videatur ſi poſt interpoſitā appel-
lationem aliquid ſuperſit de quadrimeſtri, vſque
ad diem deſertæ appellationis, ac ita id quod ſu-
pererit largiatur. Iacob. in d. l. ſi debitori. de quare
videndus. Iaſ. in d. l. debitoribus. Quartò fallit in
19 cōdemnato ab arbitratore. † Bald. in l. fi. C. de vſur.
rei iudic. Iaſ. in d. l. debitoribus. Quintò in conde-
20 mnato à ſupremo † iudice, cuius ſententia appel-
lationi non ſubijcitur, & infra dies decē exequutio-
ni demandatur. §. aliud vbi Ang. in auth. vt ſponſ.
largit. Iacobi. in d. l. ſi debitori, vt ſi à principe, vel
Senatu condemnatio emanauerit. Iaſ. in l. debito-
ribus. nu. 9. ff. de re iudic. Sextò ſi aliter diſponatur
21 ſtatuto, † vel conſuetudine. Bald. in capit. 1. col.
vltima tit. de conten. int. dom. & vaſall. de inueſtit.
22 Septimo in cauſis † criminalibus. l. cum reis. C. de
pœn. Notandum quoque eſt reum ſe offerentem
23 † paratum ſoluere intelligendū ſibi conceſſis ter-
minis iuris. Bald. & Iacobin. in d. l. ſi debitori. Octa-
24 uo in condemnato per interlocutoriam. † Iaſ. in
d. l. debitoribus. num. 10.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatum contra debitorem qui non ſoluit, lapſo termino, creditor ad executionem & in perſonam, & in bona procedere poteſt.*
2 *Permiſſa vno tempore, alio prohibita cenſentur.*
3 *Condemnatus debitor ſi dilatione quadrimeſtris gaudere vult, ad ſatiſdandū compelli poteſt de ſoluendo in termino.*
4 *Et quid in termino ſeu dilatione conuentionali, vel à iudice præfixa.*
5 *Et quomodo ſatiſdare debeat.*
6 *Et an ſi nequeat, poſſit in perſona capi.*
7 *Et an, & quando pendente dilatione poſſit cogi, vt interim ſoluat.*
8 *Debitor, non ſoluens tempore præſtituto, calumniari præſumitur.*
9 *Sacro e loco abducere aliquem non licet, & contrafaciens incidit in crimen læſæ maieſtatis.*
10 *Debito pro ciuili liber homo non capitur, nec creditori inſeruire cogitur, & quando procedat. nu. 14.*
11 *Et an ſi permittatur capi ſtatuto vel lege municipali, poſſit à loco ſacro extrahi.*
12 *Eccleſia immunitas reum à pœna corporali ſolum liberat.*
13 *Debitorem vti ab eccleſia, ita nec in domo propria extrahere prohibitum ſit.*
15 *Executiua via electa, an alteri renunciatum præſumatur.*
16 *Intellectus l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tributoria.*
17 *Carceratur pro ciuili debito neque nobilis, etiam ſi bonis careat, idem in Aduocato, milite noſtri temporis, minore niſi iuraris, & muliere honeſta vita.*
18 *Exequutione in facienda ordo iuris quis, & illi derogatum his conſtitutionibus.*
19 *Et quid ſi bona pro pignore capta non reperiant emptorem.*
20 *Et quid ſi reus habeat fideiuſſorem.*
21 *Debitoris principalis captura non liberat fideiuſſorem, ſolutio ſic.*
22 *Exequutio contra fideiuſſorem non impeditur, ideo quod contra principalem litigatur, ad fideiuſſorem enim redire creditor poteſt.*
23 *Pignus vnum capiens in cauſam iudicati, non poteſt illo dimiſſo ad aliud redire.*
24 *Hypothecaria qui egit contra vnum tertium poſſeſſorem, eadem actione contra alium agere non prohibetur.*

C FAcoltà] tribuitur facultas parti quæ ſentē-
tiā obtinuit, præterito termino conceſſo in
1 mandato ad ſatisfaciēdū ꝓcedendi † cōtra
perſonā debitoris, vt detineatur in quo-
uis loco, vbi poterit inueniri, modo ſacer non
ſit, & ſimul requirenti exequutionem in bonis
ſuis

ſuis mobilibus, vel ſtabilibus, quæ poſſidebat tem-
pore condemnationis, prout eliget, ac illi erit com
modius nõ habita ratione ordinis, iure cõi præſcri
pti, lapſo termino ad ſatisfaciendum, ergo dum pẽ
det, nõ licebit ad alios actus exequutiuos procedi:
2 quia vno tempore permiſſa, † alio cenſentur prohi
bita. l. imperator. vbi Bal. ff. de poſtul. l. ſi vnus. ff. de
pact. l. pater filium. §. fundum. vbi Alber. & Bart. ff.
de leg. 3. Bar. in l. peto. §. frater. ff. de lega. 2. Tiraq. de
retract. conuen. §. 1 gl. 2. nu. 47. & 48. & dilatione pẽ-
dente Iudicis officium conquieſcit. l. ſiue pars. C. de
dilat. ac oĩa interim innouata, ſunt ipſo iure nulla
gl. & Iacobi. in l. 1. nu. 24. ff. de fer. & dilat. Minuſque
cogi debitor ſine noua cauſa ſuſpicionis interim
ad ſatiſdandum, l. in omnibus. ff. de iudi. l. ſi credito
res. ff. de priuileg. credi. Quibus non obſtantibus cõ
3 pelli tamen poteſt † ad ſatiſdandum de ſoluendo
veniente termino. tex. quem ibi dicit Bal. aureũ in
d. l. ſi debitori. ff. de iudi. Aret. in l. ſi ita ſtipulatus. co
lum. 37 ff. de verb. obli. l. ſi conſtante. §. toties. ff. ſolu.
matr. Abb. & Fely. in c. quoad conſultationem. ext.
de re iudi. Nec obſtant ex aduerſo allegata: quia tẽ
pus quadrimeſtris eſt dilatio legalis miſerationis
cauſa conceſſa debitori, qui ſi ea gaudere vult ad
præſtationem dictæ ſatiſdationis tenetur. aliæ autẽ
4 ſunt conuentionales; † aut iudicis, cuius factũ pro
facto partis cenſetur, ac ita eſt imputandum parti.
Abb. & Fel. in d. c. quoad conſultationem. Aret. in
d. l. ita ſtipulatus. Ang. & Imo. in l. 2. ff. ſolu. mat. quo
5 modo † ſatiſdandum ſit, & an ſi nõ valeret ſatiſda-
6 re; poſſit debitor capi. † Fel. in d. c. quoad conſulta-
tionem. nu. 10. Quinimo ex diſpoſitione antiqui de
creti. d. c. ſi & qñ. in fi. car. 34. cuius mentionem fecit
Iacobin. in d. l. ſi debitori. ſub nu. 10. licet iudici con
demnatũ arreſtari, vel detineri facere, ſi illi ſic vide
bitur faciendũ, ꝙ illa ratione fit, inquit Iacobin. in
d. l. ſi debitor: quia virtute ipſius decreti bona, qui-
bus debitor eſſe poteſt ſoluendo non habent illum
excuſare, quin etiam perſonaliter poſſit detineri do
nec ſoluerit: ſed quum decretũ id iudicis arbitrio
committat, non vr mihi æquum, ſi ſoluendo ſit, vt
interim moleſtetur, quoad durat dilatio. Niſi dixe-
rimus licitam eſſe illius detentionem, vt ſatiſdet de
7 ſoluendo iuncto termino, non vt interim † ſoluat.
Bal. in d. l. ſi debitori. Fel. in d. c. quoad conſultatio-
nem. ſub nu. 9. niſi condemnatus eſſet euidenter lo
cuplex. Bal. in l. fi. col. 1. C. de exec. rei iudi. Iaſ. in d. l.
debitoribus. num. 14. ff. de re iud. vel fortè ſi videret
debitorem habere modum ſoluendi non expecta
ta alia dilatione, & interim calumnioſe differret. gl.
& Bal. in d. l. ſi cõſtante. §. quoties. ff. ſolu. matr. Aret.
in d. l. ſi ita ſtipulatus. ſequitur Fely. in d. c. quoad cõ
ſultationem. ſub nu. 9. Nã calumniari debitor præ-
8 ſumitur, ſine cauſa non ſoluens † tempore præſtitu
to. l. ſi quis aliter. ff. de verb. oblig. Rebuf. in conſtit.
reg. tit. de liter. obl. art. 10. glo. 2. Nec ex hac noua cõ
ſtitutione intelligitur derogatum. d. c. ſi & quando.
ſed ipſa intelligenda eſt quatenus non differt ſecũ-
dum diſpoſitionem Decreti antiqui, vt dixi in cõ-
ment. ad ipſa decreta. tit. de foro compet. c. ſubditos
noſtros. glo. 2. num. 19. præſertim, quum ipſo decre
to pluribus alijs remedijs contra debitorem credi-
tori conſulatur, quam hac ipſa noua conſtitutio-
ne, vt inferius dicetur.

Dum ad capturã debitoris deuenitur, tam hîc,
quam decreto prædicto reſeruatur locus ſacer, a
9 quo neminem fas † eſt abducere. l. ſin. C. de ijs qui
ad eccle. confug. & contraueniẽs reus fit criminis
læſæ maieſtatis. l. 2. C. eod. titu. hic propterea excipi-
tur locus ſacer: quia ſicut iure communi inſpecto
10 liber homo † pro debito ciuili non capitur, nec
creditori ſuo ſeruire cogitur. l. ob æs. C. de act. & ob-
lig. c. lator. de pig. ita vbi ſtatuto, ſeu lege municipa-
11 li permittitur capi, poſſet a loco ſacro extrahi, † ſi
non exciperetur. Oldr. conſi. 54. quum eccleſia reũ
12 liberet ſolũ à pœna corporali. † c. inter. ext. de im-
mu. eccl. c. diffiniuit. 17. q. 4. quare ſi extraheret, de-
beret priſtinæ libertati reſtitui. Bart. in l. fin. C. de ijs
qui ad eccle. confug. Oldr. conſ. 154.

Sed quemadmodum de eccleſia debitorem in il
13 lam confugientem prohibetur † extrahi, an idem
ſit e domo propria, quam debitor inhabitat, & vi-
deretur dicendum quod ſic: cùm ſit vniuſcuiuſq;
tutiſſimum refugium à qua prohibetur debitoris
extractio. l. plerique. ff. de in ius vocan. vbi Iaſ. nu. 16.
parificat domum, & eccleſiam. At puto cõtrium ve-
tius, quia, quum ſtatuto permittitur, vt dictum eſt,
paulo ante, debitorem apprehendi poſſe, non intel
ligitur pro ciuili debito eccleſia exempta, niſi exci
peretur, ideò exceptio ipſa loci ſacri firmabit regu-
lam in cæteris. l. nam quod liquidè. ff. de penu lega.
& vlterius quum non accedatur ad capturam, ex
forma vtriuſq; decreti antiqui, & noui, non præce-
dente vna iniunctione pœnali ad ſoluendũ, tunc
cùm ſit obnoxius Fiſco, pro pœnis impoſitis, pro il-
lis licebit illum extrahere, ac pro debito ciuili in ar
reſto recomendari, ſeu confirmari. Bart. in l. cũ co.
ff. ad leg. Iul. pec. Caſtr. Alex. Iaſ. Iacob. & alij in d. l.
plerique.

Quod attinet ad alium articulum, quod vna exe
quutio aliam non impediat. certi iuris eſt prò debi
14 to ciuili perſonam debitoris † non eſſe apprehen-
dendam. d. l. ob æs & auth. ibi ſeq. C. de act. & obli. ſi
cius pro debiti ſolutione bona ſufficiant. gl. ti ita. in
l. 2. §. tutores. vbi Bar. adfert rationem. ff. de ſuſpect.
tutorib. Bar. & Bal. in l. 1. C. qui bon. ced. poſſ. Bar. &
Ang. in l. nemo carcerem. C. de exactor. trib. lib. 10.
Bal. in l. etiam. col. 6. verſ. ſed nunquid Abbatiſſa. C.
de exeq. rei iudi. Rom. conſi. 241. Fely. in d. c. quoad
conſultationem. de re iudi. nu. 10 at decreto hoc, &
etiam antiquo aliter prouidetur, prout conſuetudi-
ne, & ſtatutis, vt plurimum cauetur exequutionem
fieri realiter, ac perſonaliter ad voluntatem credi-
toris. Caſt. in l. 4. §. ait prætor. nu. 5. ff. de re iudi. Abb.
& Fel. in d. c. quoad conſultationem. num. 11. ac ita
detrudetur in carceribus, niſi bonis ceſſerit. l. 1. &
ibi Bart. Bald. & alij. C. qui bon. ced. poſſ. Caſt. in d. §.
ait prætor. nu. 3. Abb. & Fel. in d. c. quoad.

Verum quũ dubitari poſſet, an vna via exequu-
15 tiua † electa alteri renunciatum præſumeretur, ac
ſibi creditorem præiudicauiſſe. arg. l. quod in hære-
dem. §. eligere. ff. de tribut. Idcirco hic occurritur
huic motiuo, ne vnum remediũ alteri obſit, ꝙ eſt
iuri conforme. Bart. in l. conſentaneum. num. 17. C.
quom. & quan. iud. Bal. & Caſtr. in l. qui legati. C. vt
in poſſ. leg. Iaſ. in l. 1. ff. ſi quis iuſdi. non obtemp. Re-
buf. in conſt. reg. tract. de lit. obli. art. 11. gl. 3. Nec ad-
16 uerſat. d. §. eligere, † q̃a procedit in electione actio-
num, ſecus in electione remediorum tendentiũ ad
exequutionẽ actionis. Caſtr. in d. l. prætor ait. ex l. 1.
§. quid ergo. ff. de ventr. inſpi. Quod in nobili limita
17 tur, ne carcerib. † recludat pro ciuili debito. Alex.
in l. centurio. nu. 25. ff. de vulg. & pupil. Iaſ. in l. miles.
nu. 10. ff. de re iudi. Vaſqui. de teſtam. §. 22. nu. 75. lib.
3. etiam ſi bonis careat. Couarruuias lib. 2. var. reſo.
c. 1. nu. 4. vbi nu. 7. tradit an valeat pactum vt quis
poſſit ad carceres duci, ante eius bonorũ excuſſio-
nem. Item nec aduocatus. l. medicos. C. de medi. &
profeſ. lib. 10. Iaſ. in l. miles. nu. 10. Bar. in l. ſi libertus.
ff. de in ius voc. Item nec miles ẽt noſtri temporis.
Bald. in d. l. 1. in fin. C. qui bon. ced. poſſ. Couar. d. c. 1.
nu. 4. inſup nec minor. Bal. in d. l. 1. in fi. Niſi iuraſſet

quum tunc iuramento maior repreſentetur. Ant.
Cai.in addi ad Ang. Aret. in §.fi. inſti.de act.vbi ſic
teſtatur ſe vidiſſe ſeruari. Minuſque mulier hone-
ſtæ vitæ. Bal.& Coua. ibi.auth.ſed hodie. C. de offi-
cio diuerſ.iudic.& Soc.in l.plerique.ff.de in ius voc.
Dec.in l.fœminæ.ff.de reg. iur. ac ita ſeruaт in Gal-
lia. Rebuf.d. gl.4.nu.32.

18 Cæterùm ſicuti derogatũ eſt ordini iuris † quan
tum ad exequutionem, ne capiantur prius bona, q̃
perſona,ſed vtrunque ſimul, vel vnum ſine altero,
ita etiam quantum ad ordinem capionis bonorũ
ſcilicet,vt primum caperẽtur mobilia, inde immo
bilia, de qua in l.à diuo Pio.§.in venditione.ff.de re
iudi. qua derogatione attẽta tollitur diſputatio nul
litatis exequutionis ſententiæ, ob ordinem præter-
miſſum, & celerius exequutio expeditur. Rebuf. in
d.tract.de liter.oblig.gl.4. Cui ordini erat etiã apud
Delfinates derogatum antiquo ſtylo curiæ. Guid.
Pap.q.28. Ita etiam cauebatur dicto Decreto anti-
quo.c.ſi,& qñ.car.33. Ac etiam ſi bona pro pignore
19 capta non reperiebant † emptorem, bona omnia
debitoris, ſi non pauciorum fructus ſufficiebãt, ad
manus curiæ reducebantur, ſub legitimo inuenta-
rio ſub qua retinebantur, donec de fructibus eſſet
creditori ſatisfactũ ac pro pœnis declaratis. facit
tex.in l.a diuo pio.§.ſi pignora.ff.de re iudi. cum ibi
not.a dd. Non retardata etiam bonorum delibera
tione,ſi interim emptorem inueniſſent. Itẽ ſi reus
20 habuiſſet fideiuſſorem † cum renũciatione facta,
de qua in auth.præſente.C.de fideiuſſ.ſi reus captus
ſit,ét fideiuſſor capi poterit. vel econtrario, nec ca-
21 ptura † vnius alterũ liberat,ſolutio ſic. Bal.in c.con
tingit.col.5.de dolo.per l.hæres a debitore.§. q ſi ſti
pulator.vbi Bart.ff. de fideiuſſ. minuſq; dum litigat
22 ꝯ principalẽ impeditur exequutio † ꝯ fideiuſſorẽ,
& econtra. Alex.in add.ad Bar.in l.creditor.§.quod
ſi ſtipulator.ff.mandati. Bal.in l.fin.C. de fideiuſſor.
poteſt namq; creditor ad fideiuſſorem redire.l.non
rectè.l. in iure noſtro. & l. reos. ff. de fideiuſſ. Guid.
23 Pap.q.348. & capiens vnum pignus † in cautam iu
dicati non licet illo dimiſſo ad aliud ſe conuerte-
re.l.à diuo Pio.§.ſi pignora. ff.de re iudi. Guid. Pap.
24 d.q.348. Imo ſi actum ſit actione hypothecaria † ꝯ
vnum tertium poſſeſſorem licebit eadem actione
agi ꝯ alium,nec agenti obſtabit exceptio rei iudica
tæ.l.ſi fundus.§.creditor.vbi gl.Bar.& Saly.ff.de pig.
vel pro toto,vel pro reſiduo.l.1.C. ſi vnus ex plurib.
hær.cred.vel deb.l.quandiu.C.de diſtra. pig. Neguſ.
in tract.pign.in primo memb.8.par.nu.48.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Condemnati bona à die latæ ſententie creditori obligata eſſe intelliguntur. & quomodo procedat nu.7.12.& ſeq*

2 *Sentẽtia nullam hypothecam parit etiam fauore fiſci, quãuis ex ea quaſi contrahere dicatur.*

3 *Ex ea condemnatus,naturaliter, & ciuiliter obligatur accumulatiuè ad priorem obligationem*

4 *Actio iudicati eſt perpetua, & ad hæredes tranſitoria actiuè,& paſſiuè.*

5 *Et etiam in criminalibus fiſco, ita vt illi hypothecaria poſt ſententiam competat.*

6 *Copulatiuè vbi duo requiruntur concurſus eſt neceſſarius vtriuſque copulati.*

8 *Statuta non ad caſus fictos, ſed ad veram exiſtentiam terminorum aptantur.*

9 *Condemnatus in contumaciam an comprehendatur ſtatuto diſponente de condemnatis.*

10 *Sententia per verba condemno,vel abſoluo proferri debet.*

11 *Vel per æquipollentia,& quæ ſint,exẽplificatur,& remiſſiuè.*

13 *Condemnationem contra iudicialem ſpontaneam licet opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ,ſecus contra contentioſam.*

D
1 CONdannagione] A die latæ ſententiæ bo-
na condemnati † obligata creditori intel
liguntur. Nam & ſi de iure cõi ſententia
† nullam hypothecam pariat etiam fauo
re fiſci,ex not.à Bar. Alex.& alijs in l.reſcriptum.ff.
de pactis ex ea tñ quaſi contrahere dicimur. Bal.in
l.vn.C.ſi plur.vna ſent.Iaſ.in l.4.nu.4.ff.de re iudi. ex
3 eaque debitor condemnatus † ciuiliter, & natura-
liter obligatur.l.Iulianus.ff.de condict.indebiti. Nõ
tñ fit nouatio extinctiua primæ obligationis, &
actionis,ſed accumulatiuè. gl.in l.miles. §.iudicati.
4 vbi.Iaſ.ff.de re iudi. quæ actio † iudicati eſt ꝑpetua,
tranſitoria ad hæredes actiuè,& paſſiuè.d.§.iudica-
ti.& in criminalibus fiſco, ſcripſit. Clar in prat.cri.
q.78.in fi.communem eſſe, vt poſt ſentẽtiam Fiſco
5 competat hypotheca. †
A die igitur ſententiæ,& condemnationis factæ
bona ſunt expreſſè obligata,requiritur hic ſenten-
6 tia, & condemnatio: quia vbi duo copulatiuè † re-
quirunt, concurſus eſt neceſſarius vtriuſq; copula-
ti.l.ſi hæredi plures.ff.de condi.inſtit. vbi Bar.& in l.
7 1.ff.de inſti. & iure. intelligiturq; † de condemnato
per validam ſententiam.l.4.§. condemnatum.ff.de
re iudi.vbi dd.& in ſpecie Ripa adducit multa exe-
pla, Bar.in l.non putauit.§.nõ quequis.ff.de bon.poſſ.
contr.tabul. & verè non fictè per cõtumaciã, ex iis
quæ tradit. Bal.in l.tranſigere.ſub nu.12.C.de tran-
8 ſact.quum ſtatuta † inquit non ad caſus fictos, ſed
ad veram exiſtentiam terminorum aptent.& con
9 demnatus in contumaciam † non comprehendatᷓ
ſtatuto diſponente de condemnatis.niſi fuiſſet co-
demnatus ex veris probationibus, & non ex ficta
confeſſione. Caſtr.conſ.467.lib.1. & quamuis ſnia
non condemnaret, vel abſolueret, prout re vera in
10 condemnando, † vel in abſoluendo ferri debet. l.
præſes.l.cum iudex.C.de ſenten. tñ quid aliud con-
11 tineat æquipollens, † vtputa ſi declaret quem debi
torem,vel abſoluendum,cenſetur cõdemnaſſe,vel
abſoluiſſe. Caſtr.conſ.275.lib.2. & quæ in terminis
ſnię ſint alia verba æquipolentia. Rip.in l. 1. nu.17.
12 ff.de re iudi.& quod hic dr̃ de ſnia intelligi † debet
de diffinitiua,nõ de interloquutoria.ex not. à Rip.
in rubr.ff.de re iudi.Nec etiam fortè in condemna
13 tione † ſpontanea iudiciali, contra quam licet op-
ponere exceptionem nõ numeratæ pecuniæ, ſecus
in contentioſa Oſaſc.deciſ.34. ẽt ſi poſt condẽna-
tionem non factam in figura iudicij ſequutũ eſſet
præceptum de ſoluendo, Bal.in l.in contrib. C.de non
num.pec & An locum habeat Decretum hoc in il
lo, ꝯ quem datus eſt libellus cuius copiã requiſiuit
cum termino opponendi, & deliberandi, & in ter-
mino confeſſus ſit, videndi.dd.in l. ſi debitori. & in
ſpecie.Iacob.à Sanct. Georg.ff.de iudicijs.

DELLA FORMA, ET ORDINE
che s'hà da tener nelle pignorationi, incanti,& deliberationi, de' beni mobili.

HAuendoſi da far l'eſſecutione ne i beni mobili [a] del condennato, per via di pignoratione, ò come ſi dice leuatione di Gaggio, l'vſciero ò il meſſo giurato, à cui è ſtata commeſſa l'eſſecutione, piglierà ſeco

vno

vno delli ſcrittori,o ſia ſcriuani giurati,che ſeruono il Tribunale del Giudice, che hà dato la ſentenza, ò vero al Tribunale del luogo, oue ſi hà da far l'eſſecutione: & dapoi entrerà in caſa di eſſo condannato in compagnia di eſſo Scriuano, & di due teſtimoni, li quali vogliamo, che ſiano due de' vicini, facendoſi l'eſſecutione in vna terra, ma facendoſi in compagnia,baſterà che ci ſiano due perſone da bene, & toglierà tanta quantità de' ſuoi beni mobili, quãto giudicharà montare la ſomma,che ſi ha da pagare,facẽdo in queſto vna eſtimatione larga in modo,che il pegno auanzi piu toſto l'eſtimatione della coſa giudicata con le ſpeſe dell'eſſecutione, danni, & intereſſi del creditore, che venga à mancare, & gli farà deſcriuer per inuentario al detto ſcriuano, il quale deſcriuerà particolarmẽte eſſi mobili,coſa, per coſa, accioche non ſi poſſa aſconder, ne robbar coſa alcuna, notando inſieme la cauſa per cui s'è fatta eſſa pignoratione, co'l nome del eſſecutore,& il giorno,meſe, & anno,& i nomi de teſtimoni,che furono preſenti, & ritrouandoſi il condennato preſente, gli notificherà la cauſa,perche gli hà tolto eſſi mobili,& per quanta ſomma,& a cui inſtanza,& gli donerà inſieme la copia di ſua comiſſione, richiedendola eſſo condennato, & dapoi gli darà intender il luogo,& il giorno,nelli quali ſi hanno da metter all'incanto, & deliberar eſſi mobili, & non eſſendoui eſſo condannato preſente all'atto della pignoratione, ſi notificheranno tutte le ſopradette coſe ad alcuno di caſa di eſſo condannato,ordinandoli che habbia à ridire, & riferir le coſe ſopradette al patrone di caſa,accioche non poſſa pretendere ignoranza,& di ciò glie ne farà far promiſſione con giuramento: & non eſſendoui alcuno in caſa, attaccherà vn breue alla porta, ò al muro della caſa, nel qual breue ſi contenga il tenore delle coſe ſopradette, che ſi hanno da notificar al condannato, & appreſſo, eſſi mobili, ſi porteranno in alcun luogo ſicuro, ſotto la mano, & la cuſtodia del Magiſtrato: il che fatto,ſi farà far il medeſimo giorno vna crida,ò ſia bando per vn trombetta, ò altro meſſo giurato, nel quale ſi notificherà ad ogni perſona le medeſime coſe, che ſono ſtate notificate al condennato, & ſi attaccherà al muro del Palazzo,ſe iui ſarà tribunale, & non eſſendoui, ſi metterà alla porta della Chieſa, ò parrochia principale del luogo, vn breue, che contenga il tenor del bando,cioè che ſi metteranno all'incanto in eſſo luogo al primo giorno di mercato, i tali mobili tolti per pegno al tale, per tanta ſomma douuta al tale, in eſſecutione di vna ſentenza data per il tal Giudice, & che ſi laſcieranno a chi piu ne offerirà. Ma ſe in eſſo luogo non ſi fa mercato, il bando ſi farà il primo giorno di feſta d'auanti alla Chieſa principale del luogo, all'hora che il popolo eſce da ſentir la Meſſa,& i diuini Vffici, & ſi notificherà, che il giorno ſeguente ſi metteranno all'incanto eſſi mobili, &c. Soggiongendo il reſto, come di ſopra. Et dapoi al primo giorno di mercato del luogo, oue s'è fatta la eſſecutione, s'iui ſi farà mercato, & non facendoſi mercato, il giorno ſeguente doppo il bando fatto: ò ſiano eſſi giorni feriati, ò nò, ſi porteranno i ſopradetti mobili alla piazza, & luogo, oue ſi fà eſſo mercato, & a hora di terza,& ſi poneranno all'incanto, facendo gridare, & replicare le medeſime coſe gridate nel bando precedente, & paſſata vn'hora doppo il bando fatto, ſi laſcieranno di parola a colui, che hauerà piu offerto, & ſi noterà il ſuo nome neu'atti, & prezzo che hà offerto, & ſegli aſſignerà l'hora del Veſpero à vedere ſe ci ſarà altri che offeriſca prezzo maggiore; alla quale hora del Veſpero ſi torneranno a incantare, & paſſata l'hora ſi delibereranno a colui, che hauerà più offerto, & non trouandoſi alcuno offerente, ſi delibereranno al creditore, nel modo, che ſi dirà quì appreſſo nel capo ſeguente; & tutte le oblationi con tutti gli atti precedenti ſi noteranno dal Scriuano, accioche ſempre poſſa apparire di qual maniera ſi ſia proceduto, le quali coſe fatte l'eſſecutore citerà il condennato à comparer d'auanti al Giudice, che hà dato la ſentenza, & commeſſa l'eſſecutione infra il termine di otto giorni, per opponere,& allegare quel,che egli vorrà contra gli atti della pignoratione,de gl'incãti,& della delibera tione,& à dir la ragione perche non s'habbia da interponer il Decreto del Giudice ſopra la delibe ratione fatta.& eſſendoſi data la ſentenza dal Senato, ò da alcuno de' Prefetti, & douendoſi far l'eſſecutione fuori del luogo, doue eſſo Senato, ò Prefetto, che hà dato la ſentenza, fanno loro reſidenza, ſi citerà eſſo condannato à comparir dauanti al Giudice del luogo,doue ſon ſtati tolti i pegni, & ſi citerà ancora colui,à cui è ſtata fatta la ſopradetta deliberatione, à cõpa

rir ſimilmente dauanti al ſopradetto Giudice, doue hà da comparir il condannato, per isborſar i denari, & riceuer i mobili. Et al giorno aſſegnato, eſſendo iuridico, eſſo eſſecutore preſenterà ſuoi atti tutti della pignoratione, bandi, incanti, & deliberatione al Giudice ſedente pro Tribunali all'hora delle cauſe, & il creditore richiederà, che gli atti ſiano dichiarati validi, & legitimamente fatti, & che s'interponga il Decreto ſopra la deliberatione, la quale richieſta fatta, il Giudice farà legger publicamente il Proceſſo verbale di eſſa pignoratione, bandi, incanti, & deliberatione, & trouando eſſere fatti conforme à queſti ordini noſtri, gli dichiarerà validi, buoni, & legitimamente fatti, & interponerà il Decreto ſopra la deliberatione, hauendo però colui a cui ſono ſtati deliberati, fatto prima il depoſito de' dinari nelle mani del Secretario del Tribunale, della qual dichiaratione il condannato potrà appellare, ſotto pericolo, però di pagar vna emenda all'arbitrio del Giudice di appellatione. ma che non ſia minore in ogni caſo di dieci ſcudi d'oro, in caſo, che ſi troui hauer temerariamente appellato, la qual appellatione, non vogliamo però che poſſa retardar il compimento dell'eſſecutione, & non appellandoſi, reſterà eſcluſo di poter mai piu opponer contra gli ſopradetti atti.

Et ſe frà il ſopradetto termine, inanzi che s'interponga il Decreto, il condannato verrà a ſodisfare, & per la ſomma principale, & per le ſpeſe fatte nell'eſſecutione, vogliamo, che eſſi pegni gli ſiano reſtituiti per l'eſſecutore ſubito che gli apparirà, che eſſo condannato habbia ſodisfatto il tutto, ma trouandoſi che gli atti non ſiano ſtatti fatti legitimamente conforme à queſti ordini noſtri, ſi pronoucierano nulli, della qual dichiaratione ſarà parimente lecito al creditore di appellare ſotto il pericolo, & la forma detta di ſopra. Et tutti queſti atti ſopradetti voglia mo, che ſiano riportati, & regiſtrati in vn regiſtro particolare, che ſi farà, & ſi tenerà da ogni Secretario per queſto conto, nella Secretaria del Tribunale, doue s'interponerà il Decreto ſopra la deliberatione.

Et s'egli auiene, che alcuno eſſecutore habbia ardire di entrar in caſa di alcuna perſona de i ſudditi noſtri, per far alcuna eſſecutione, & per leuar pegni, che non ci ſiano preſenti due teſtimoni, ne facendo far l'inuentario nella forma & modo dechiarato di ſopra, vogliamo che eſſo ſia condannato in diece ſcudi d'oro, & oltre a ciò, a far la reſtitutione de pegni leuati al condannato, ò che gli paghi il vero valore, in caſo, che ſia perduta coſa alcuna, delle qual coſe tolte, & perdute, & del loro valore, ſe ne ſtarà al giuramento di eſſo condannato querelante, hauēdoſi però riguardo alla qualità di ſua perſona.

Non ſi leueranno per pegno i Buoui [b] Caualli, & altri animali, ne alcuno inſtromento neceſſario all'agricoltura, ſi come per la diſpoſitione della ragion commune è ſtato ottimamente proueduto, ſaluo ſe non ci foſſero altri beni mobili, & contrauenendo l'eſſecutore, vogliamo che incorra la pena, come di ſopra.

DE FORMA, AC ORDINE procedendi in pignorationibus, ſubhaſtationibus, & deliberationibus bonorum mobilium.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Executio in bonis mobilibus condemnati, quomodo facienda, & quæ ad eum requiruntur.*

2 *Pignoru bonorum mobilium in domo condemnati pro executione, vſque ad quam ſummam leuanda.*

4 *Decretum interponere ſuper actis executorialibus, quis iudex debeat.*

5 *Pignorum poſt deliberationem, quando debitor recuperare illa poſſit.*

6 *Executionis ordo diligenter obſeruandus, & ad vnguē, alias nullum, quicquid contra ſit.*

7 *Nuncio non creditur, ſi de cōmiſſione illi factu non conſtet.*

8 *Executori procedere volenti ad pignora capienda non credēdum ſine litteris commiſſionis, imo reſiſti poteſt.*

9 *Statutum vbi aliquid fieri mandat, intelligitur ſi petatur.*

10 *Executor nuncius iuratus eſſe debet, aliàs parte opponente retractatur executio.*

11 *Hoſtiarius exercere artificium non dicitur, ſed aliud miniſterium, & qui hic accipiantur, & eorum munus.*

12 *Acta iudicij omnia conſcribenda, & per ſcribum à Iudice conſtitutum.*

13 *Alius non probant, ſi ab alio conſcripta ſint.*

14 *Sententia executio ad eum Iudicem ſpectat, qui fuit cognitor cauſæ.*

15 *Et quid ſi pignora capienda, non ſint in illius iuriſdictione.*

16 *Domum in alienam inuito domino non eſt licitus ingreſſus, pro ciuili debito.*

17 *Executores iudiciorum proterui, & auari præſumuntur, ita vt etiam cineres furarentur. nu. 20.*

18 *Iuramentum in litem defertur contra executores iudiciorum ſi deſcriptionem bonorum pro pignore captorum non fecerint.*

19 *Comeſtores, & cuſtodes, qui & quare dicantur.*

21 *Executores omnia temerariè agere conſueuerunt.*

22 *Pignus prætorium creditori addictum, an intelligatur datū pro toto debito, etiam ſi minus valeat.*

23 *Pignorum leuatio notificanda debitori non vt ſoluat, ſed vt aſſiſtat venditioni.*

24 *Et quid ſi notificatio huiuſmodi omittatur, an venditio pignorum teneat.*

Pigno-

25 *Pignorum in venditione,requiruntur ſubhaſtationes,ſeu lici tationes.*
26 *Et quando creditori vendi poſſint, & an ipſi inuito remitti?*
27 *Et qua æſtimatione,& quomodo facienda adiudicari.*
28 *Veſtes triste, & animalia ſuperuacua, alienari ſine decreto à tutoribus poſſunt.*
29 *Bonis in ſolutum datis creditori, qualiter bene ſibi conſultum ſit.*
30 *Emptor rei ſibi per prius hypothecata, poteſt vti iure primano, hypotheca,ſi ab alijs moleſtetur.*
31 *Pignora ab executore leuata in manibus tertij,reponi debent.*
35 *Et quid ſi pereant,cuius periculo erit?*
32 *Nec poſt illorum reductionem,debitor illa alienare poteſt.*
33 *Sequeſter apud quem pignora leuata deponuntur,poſſidere dicitur,depoſitarius non ita.*
34 *Sequeſtrum,non priuat quempiam ſua poſſeſſione.*
36 *Pignorum venditionem impedit debitor ſi ante illam debitum offerat, non obſtantibus licitationib.*

A MObili] exequutio, † Si in bonis mobili-
1 bus condemnati fieri deber per capio-
nem,ſeu oblationem pignorum Oſtia-
rius, ſeu nuncius iuratus, cui commiſſa
fuit,aſſumet ſecum, vnum ex Scribis iuratis, inſer-
uientibus Tribunalis Iudici, qui ſententiam tulit,
ſiue vnum ex ſcribis Tribunalis loci,vbi fieri debet
exequutio, ac inde ingredictur domum condem-
nati ſimul cum ſcriba, ac duobus teſtibus, ex vici-
2 nis, ſi vero ruri, duobus probis, & capiet † tantam
quantitatem mobilium,quantam iudicabit ſuffice
re pro ſumma, quæ ſolui debet facta quędam ſecũ
larga æſtimatione,ita vt pignus potius excedat ęſti
mationem rei iudicatæ, cum expẽſis exequutionis,
damniſque & intereſſe creditoris,q̃ quod deficiat.
3 Pro hac exequutione itaque requiritur † primo
commiſſio iudicis. Secundo,ꝙ ſit Oſtiarius, vel nũ
cius iuratus.Tertio,quod aſſumat Scribam Tribu-
nalis iudicis,qui ſententiam exequendam tulit,ſiue
vnum ex ſcribis Tribunalis, vbi exequitur. Quarto
ꝙ ante ingreſſum domus condemnati aſſumat ẽt
duos teſtes ex vicinis illius, ſi in Oppido, ſiue duos
probos ruri. Quinto,ꝙ mobilia capta ſufficiat pro
integra ſatisfactione. Sexto,ꝙ omnia pignora cla-
rè, ac diſtinctè, conſcribantur per ipſum ſcribam.
Septimo,notatio cauſę exequutionis,anni,diei,mẽ
ſis,ac nominũ teſtium. Octauo, quod copiam ſuæ
commiſſionis,(ſi illa requiratur,)tradat cõdemna-
to, ac illi notificet cauſam, quantitatem ſummæ,
exequutionem, ac ad cuius inſtantiam illam fece-
rit, inthimando illi,etiam locum, diem, vbi bona
ſubhaſta poni debent,ac expediri,& ſi abſit condẽ-
natus,cui notificatio fieri nequeat, hæc ipſa notifi-
cet alicui ex domeſticis,quem grauet onere notifi-
candi condemnato exacto ab eo iureiurando, ac
promiſſione adimplendi ſibi commiſſa, & nullo
inuento domeſtico,affigat Oſtio domus, aut parie
ti,breue,quo hæc contineantur. Nono remittat bo
na in aliquo loco tuto,ſub manu,& cuſtodia magi
ſtratus. Decimo fiat proclamatio cũ affixione bre-
uis ad murum Palatij, ſi ibi adſit Tribunal, vel ad
portam eccleſiæ principalis, ſi deſit Tribunal, qua
omnia notificentur,dies ſubhaſtationum,ac quod
per iudicem bona ipſa,plus offerenti deliberabunt̃
X I. requiritur dies ſubhaſtionum allatio bonorũ
ad locum mercati,vel vbi fieri debent proclamata,
& feriatus ſit,vel non feriatus ipſe dies,fiant procla
mationes hora tertiarum,reiterentur, ac tranſacta
hora a primo banno,verbo deliberentur plus offe-
renti.notato in actis eius nomine, precioq; aſſigna
ta ſibi hora Veſperorũ, vſuro, ſi alius offerat ma-
ius preciũ:qua hora reiterabunt̃ incantus, & ea trã-
ſacta,plus offerẽti liberabuntur. XII. ſi nemo alius
cõparuerit creditori,modo explicando in alio titu
lo ſequenti. XIII. hæc oĩa notabunt̃ a ſcriba, vt co-
gnoſcat̃ modus, quo fuit proceſſum. XIIII. citabit
(his peractis) per exequutorẽ ipſum cõdẽnatus ad
comparendũ coram iudice,qui ſñiam tulit,& exe-
quutionem commiſit infra dies octo oppoſiturus,
& allegaturus quid voluerit ꝯ acta ipſa,ac ad dicen
dũ rationem,cur decretum ipſis actis interponi nõ
debeat,ꝙ ſi ſñia ſit lata à Senatu, vel à Præfecto, &
exequutio fieri debeat extra locũ Senatus, vel Præ-
fecti,citabitur condemnatus ad comparendũ corã
4 iudice † loci,vbi capta ſunt pignora, ac ẽt is, cui fa-
cta corã eſt deliberatio ad comparendũ, corã eodẽ
iudice exburſandum pecunias, & recipiendũ mo-
bilia, & ſi ante interpoſitionem Decreti poſt deli-
berationem, debitor ſoluerit ſortem cum expenſis
5 recuperabit† pignora.igitur excluditur poſt Decre
ti interpoſitionẽ.l.Imperator.vbi Bar.ff. de poſtul.l.
ſi vnus.§.pactus.ff.de pact. Bar.in l.peto. §. fratre. ff.
de leg.2.quod concordat cum Decreto antiquo di
ſponente de leuatione mobilium,vbi admittebat̃
debitor infra decem dies ad liberandum pignora.
c.cũ vero.lib.2.car.3[illegible] XV. die aſſignato,exequutor
præ[illegible]edcũti pro Tribunali,hora
[illegible]m,quæ creditor petet declarari valida,ac le
g[illegible]c facta, ac illis decretum interponi, quod in-
te[illegible]ponitur,facto depoſito pecuniarum,per empto-
rem,ſi legitimè facta inuenient̃. Volui diſtinguere
ſingula membra, ac partes ſolemnitatis requiſitæ
ad validitatẽ alienationis horum pignorũ, vt faci-
lius animaduertantur,quo,& ſi plura ſint,non ſunt
tñ difficilis obſeruationis. Nam prima pars vſq; ad
octauã expedit̃ vno ſolo actu,conſtito in primis de
cõmiſſione.Nã exequutor ſe nominat Oſtiariũ,vel
nunciũ, & ſcriptor, nominat ſe Scribã talis Tribu-
nalis,nominat teſtes vicinos,vel alios, quia nõ ad-
eſſent vicini, & cũ eis ſe ingreſſum domũ talis, ac
talia pignora capta, quæ vident̃ pro exequutione
ſufficere, notando cauſam exequutionis, annũ, ac
diẽ,octaua pars expedit̃ alio actu,ac relatione illius
ſuper exequutione. Nona pars põt ẽt inſeri in pri-
mo actu,ſi cõmoditas ferat, vt cum pignora leuan
tur,poſſint breui manu remitti tertio cuſtodienda,
6 ac ita de ſingulis, diligenter † obſeruãdis. vt ſcribit
Bal.in l.ordo.C.de exeq.rei iudi. Fab.de Monte Spe
rel.in tract.de empt.in verbo ſubhaſtatio, nu.88.ſci
licet vbi ſtatuta diſponunt de venditione rerũ ca-
ptarum,pro exequutione ſñiæ eſſe ad vnguem ſer-
uanda, alioqui nullum eſſe, quicquid ꝯ fit. oportet
itaque conſtare de commiſſione Oſtiarij,ſeu nun-
7 cij iurati ſine qua † illis non creditur. Butr. & alij in
c.1.de iudic. Bart.in extrau. ad reprim.in verbo per
nuncium.& in l.2.C.de decur.lib.10.in l.neminem.
C.de exh.reis.Bal.conſi.63.vol.5.Aret.conſi.33.col.
4.ver.nec poteſt. Marſ.ſingu.235. Dec. in c. quoniã
contra.num.22.de prob. Rol.conſi.90.nu. 36.vol.1.
8 & in ſpecie de iis officialibus, † qui ingrediuntur
domum ad capienda bona,ꝙ illis credendũ non ſit
ſine literis cõmiſſionis,ſine quibus illis de iure reſi-
ſti non prohibetur. tex. in l. prohibitum,C.de iure
fiſ.li.10.quarũ copia danda eſt parti, maximè, ſi re-
quiratur,c.præterea.vbi Abb. & alij, de dilation. gl.
9 in c.cauſam de elect.quia vbi ſtatutũ † aliquid fieri
mandat, intelligit̃ ſi petatur.Iaſ. in l. vniuerſa. C.de
precib.imp. offer.fieriq; debet hæc exequutio per
10 Oſtiariũ,ſiue nunciũ iuratum, † & ſi per aliũ fieret,
& pars opponeret,fortè retractaret̃. Rebuf.in ꝯſtit.
reg.tit.de lite.obl.ar.2.gl.1.nu.57.Oſtiarij mẽtio fit p
11 Iuriſc.in l.textorib.ff.de leg.3.vbi Oſtiarius nõ † di-

 citur

citur exercere artificium,ſed aliud miniſterium,ac
in l.presbyteros. C.de epiſco. & cleri. vbi capitur in
alia ſignificatione, qui videtur electus ad cuſtodiã
templi.c.cleros.21.diſtin.ac de eius officio in c.per-
lectis. 35.diſtin.-hic Oſtiarij accipiuntur in ſeruien-
tibus Excel.Senatus etiam ab Oſtio, quod claudũt,
ac aperiunt,vbi Domini ſunt congregati ferè quo-
tidie pro expediendis proceſſibus,ſuntque ibi extra
fores preſtò, ac parati ſi vocantur à Præſide, vt ali-
quid exequantur, admittũt litigantes, vt illhuc in-
grediantur,ac inde vrgent eos ad egrediendum ſe
cundum ordinem,vel præſidis,vel Senatus, afferũt
ad dominos aliquas ſupplicationes,referunt reſpõ-
ſionem, exequuntur in ſumma mandata Senatus
tam in ciuitate, quam extra, & de pluribus ſpecie-
bus Oſtiariorum,ac de Nunciis iuratis dixi ſupra ti
tulo,delle relationi,&c. Oſtiarius, ſeu Nuncius iſte,
12 cum omnia actã † iudicij conſcribenda ſint.c.quo
niam contra. vbi Abb. & Dec. num. 26. de probat.
aſſumet ſibi ſcribam, non quemſuis, ſed à iudice
conſtitutum, & deputatum. Bal.in l.præcipimus.§.
in his autem. C. de appel. per tex.in l.in fraudem.§.
13 quoties. ff.de iure fiſci. quod ſi ab alio † ſcribantur
acta ipſa non probant. Bald. in l.1.C.de ſport.etiam
ſi eligatur de partium conſenſu. Bal.in l.repetita. C.
de epiſc.& cler.Dec.in c.quoniam contra.num. 1.
& niſi inquit ipſe notarius fuiſſet impeditus, v
abeſſet. Bal.in l.fi.col,2.de re iudic.Idcirco hic ſi
tingat exequutionem fieri in alia iuriſdictione,qu
elus Iudicis,qui ſententiam tulit,datur poteſtas nũ-
cio eligendi vnum ex ſcribis Tribunalis illius iudi-
cis,vbi ſententia exequi debet: quum propriè exe-
14 quutio ad † eum Iudicem ſpectet, qui fuit cogni-
tor cauſæ.l.1. vbi glo. C.ſi in cauſ. iud.pign. cap.vel
per delegatum ab eo.Saly.ibi. Neguſ. in tract.pign.
in primo memb.6 par. vnde ſi pignora in ſua iuriſ-
15 dictione † non ſint,ſed aliena requirit iudicem,ſub
cuius iuriſdictione bona inueniuntur.l. a diuo pio.
§.ſententiam.ff.de re iudi. ac ita vtendum eſt mini
ſterio ibi ſcribentium. Vlterius antequam domum
ingrediatur debitoris adhibebit duos teſtes vici-
nos,& ruri duos probos,ſi vicini deficiant. Etenim
16 in domum † alienam non eſt licitus ingreſſus,nec
captura inuito domino pro ciuili debito. l. pleriq;.
cum ibi not.ff.de in ius voc.l.iniuriarũ.§.fin.& l.qui
domum alienam.ff.de iniur.l.diuus.ff.de ſeru.vrba.
præd. & nuncius per vim ingreſſus tenetur de vi.
Ang.& Iaſ.in d.l.plerique.nu.31.hic permittitur in-
greſſus, & ablatio bonorum ad cauandas fraudes
adhibitis duobus teſtibus,ac ſcriba,quum præſumã
17 tur executores † iudiciorũ, proterui,& auari.l.om-
nes qui.§.præterea.C.de epiſ.& cleri. Luc.de Pen.in
l.prohibitum.C.de iure fiſci.lib.10.ac etiam lege ad
iecta, vt omnia bona quæ auferuntur clarè, & ex-
plicitè deſcribantur, quod ſi non obſeruetur eſſet
18 locus iuramento † in litem. Bart.conſi.150. Socin.
conſi.46.col.3.verſi.præterea ſi in conficiendo. vol.
1.Pariſ.conſi.25. & 75.vol.1. Plot.in repet.l.ſi quan-
do. nu. 241. Nam conſueuerunt aliquibus in locis
iſti nuncij, aut apparitores deputari, vbi poſt con-
demnationem dubitatur, ne debitor ſubterfugiat,
& bona ſua abſcondat,ad cuſtodiam domus,& bo
19 norum, & vocãtur comeſtores, † & cuſtodes,quia
breui poterunt comedere omnia domus bona, &
20 quidam etiam cineres † furarentur. glo. in l. Iulia-
21 nus.ff.de act.emp. ac omnia temerariè † conſueue
runt.l. defenſionis. & l.prohibitum. C. de iure fiſci.
lib.10.ita Rebuf. de lit. oblig.art.12.glo.vn.num.21.
Item ſi non ſufficerent bona capta, quã plura tunc
inuenta nõ ſint, poſſent alio tempore capi alia pro
ſupplemento quia nihil poſſet imputari executori,
quod fecerit per plura, quod paucioribus expedire
debebat. Animaduertendum tamen eſt pignus prę
22 torium † creditori addictum intelligi datum pro
toto debito,etiam ſi minus valeret. glo. in l.a diuo
pio.§. ſi pignora. ff.de re iudic. videlicet ſi in ſolutũ
datio ſimpliciter fiat, creditore non contradicen-
te: ſecus ſi non pro debito toto, vel ſi creditor con
tradiceret Raph. Alex. & Iaſ.in d. §. ſi pignora. vbi
& ſi Bar.ſit contrariæ ſententiæ, dicunt tamen ipſi
eorum opinionem tutiorem, ac æquiorem, quam
etiam ſequutus eſt.Neguſan. in tracta. pignor.in 2.
membro 3.par.num.36. facta ipſa leuatione pigno
23 rum † omnia notificanda ſunt debitori, cum ſub-
haſtationibus futuris,non vt ſoluat,quum de ſoluẽ
do iam illi prætor iniunxerit, ſed vt aſſiſtat vendi-
tioni,ſi vult.l.creditor hypothecas.C.de diſtract.pi-
24 gno. quamuis omiſſio † iſtius denunciationis de
iure communi venditionem non infringeret. Ne-
guſ.in trac. pigno.In 1:membro 6.par. num.6.cuius
contrarium verius eſſe videtur Corn.conſ.132.ſub
num,2.vol.4.Io.de Ferr.in for.exec.ſent.in verbo ſa
piens.num.4. Alex.conſi. 53.nu.6.vol. 5.Plot.in repe.
l.ſi quando. num.483. C. vn.vi. Requiruntur etiam
25 licitationes, † ſeu ſubhaſtationes.l.2. C.ſi in cauſ.iu
dic.pign.in quibus ſi non reperiatur emptor,vel mi
nus iuſto precio offerat, poterit admitti creditor
ad licitandum, ac illi pignora vendi tanquam ex-
traneo ſi iuſtum precium obtulerit. d.l.2. vbi Bal.&
26 Salyc. qui inuitus † tamen non cogitur. Neguſ. in
d.6.parte.num,10.quantum ad diſpoſitionem iuris
communis attinet, niſi virtute huius cõſtitutionis
recuſet, de qua re dicetur titulo ſequenti, Cui vbi
addicuntur,ſi quid ſupereſt vltra debitum reſtituet
debitori.l.2. & fin. C.ſi in cauſ. iudic.facta ipſorum
bonorum ante dationem,ſeu adiudicationem ęſti
27 matione per † expertos, ſecundum quam bona ac
ceptabit.d.l.1. C.ſi in cauſ.iud. ſi nullus alius inuen-
tus ſit emptor,Bald.in d.l.2. C.ſi in cauſ.iud. Afflict.
358.Rebuf.in tract.de lit.oblig.art. 12.glo. vn.num.
28 12. De iure communi veſtes tritæ,† & animalia ſu
peruacua poſſunt omiſſo Decreto,per tutores alie-
nari.l.fin.C.quan.decr.op. non eſt.l.lex quæ tutores.
C.de admi.tut.In quorum adiudicatione, ſeu in ſo
29 lutum datione erit bene conſultum † creditori, ſi
proteſtetur ſe non recedere ab hypotheca, ac ab
obligatione fideiuſſorum, ſi quos habeat, ob peri-
culum,ſi res euincerentur,& debitor non eſſet ſoluẽ
do.Barto. & alij in l.ſi quis aliam.ff.de ſolut.Cæpol.
caute.147. Eſt magna quæſtio.Rebuff.d.art.12.glo.
vnic.num.20.De qua re tamen videndus.Capic.de
30 ciſ.43.qui tenet emptorem † rei primum ſibi hypo
thecatæ, poſſe vti iure primæuo ſi à poſterioribus
creditoribus actione hypothecaria moleſtetur. De
31 bent etiam bona in manibus tertij reponi: † quia
ſi remanerent penes, debitorem fortè illa interim
conſumeret, vel alienaret. Rebuf.de preco.& licita.
32 arti.1. glo. 2. quamuis poſt reductionem † debitor
pignora ipſa nequeat alienare. Guid.Pap.quæſt.81.
vt cenſuit Senatus die 8.Nouembris 1591. in cauſa
Domini Zameti, & Riguardini, alioqui vix vnquã
perficeretur exequutio,fiunt etenim iſti pignorum
cuſtodes, ſeu curatores Iudicis auctoritate. clem.
33 vn.de ſequeſtr.poſſ.& fruct. & iſte ſequeſter † poſſi-
det, depoſitarius l. licet. ff. depo. Rebuf. de ſeq. ſeu
34 comm.arti.1.glo.1.& tamen ſequeſtrum † non pri
uat quempiam ſua poſſeſſione. Bart. & dd. in l. in-
tereſſe puto,ff.de acq.poſſ. Alex.conſi.94.vol.5. Illiſ-
que repoſitis penes tertium, ſi comburantur per-
35 eunt † periculo debitoris.l.pignus.C.de pig.act.niſi
inde exequutio retractaretur vti indebitè, ac perpe
ram facta: quia tunc teneretur creditor ad intereſ-
ſe rerum

ſe rerum amiſſarum. glo. & dd. in l. non omnis. §.
ſi pupillus. ff. ſi cer. pet. l. Titius. vbi Iaſ. de præſcr.
verb. & non obſtantibus licitationibus, ſi nondum
vendita ſint, debitor offerens debitum impediret
16 † illorum diſtractionem. Dec. in l. neque pignus.
ff. de reg. iu. dicemus nonnulla alia ad propoſitum
huius tituli in titulo ſequenti.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Bonorum mobilium appellatione, mouentia quoque continentur.*
2 *Executio rei iudicatæ quibus in bonis prius facienda mobilibus ne an mouentibus.*
3 *Bona alia pro exequutione non extare præter neceſſaria ad agriculturam quomodo conſtabit.*
4 *Executio in bonis ad agriculturam neceſſarijs in ſubſidium alijs non extantibus his decretis permiſſa.*
5 *De iure tamen communi indiſtinctè prohibita ſecundum veriorem opinionem.*
6 *Etiam ſi agricola expreſſa conuentione pignori illa ſuppoſuiſſet.*
7 *Si modo res huiuſmodi iam ſint in opere, non ſi adhuc apud mercatorem vel conductorem beſtiarum eſſent.*
8 *Et quid quoad perſonam ipſius agricolæ debitoris an in perſona apprehendi, & detineri poſſit.*
9 *Perſona cunctis rebus eſt præferenda.*
10 *Subſequens omne, ſuum præſupponit antecedens.*
11 *Agricola ab agrorum cultura amoueri prohibentur.*
12 *Nec executio pro debito contra eorum perſonas fieri, ne ſint deterioris conditionis quam eorum Boues, & Aſini.*

B BOui] Mobilium bonorum † appellatio-
1 ne, ſe quoque mouentia veniunt. l. mo-
uentium. ff. de verb. ſignific. licet mouē-
tia actiuam ſignificationem reſpiciant,
ſicut mobilia paſſiuam. Alcia. ibi in quibus exequu
2 tio † rei iudicatæ fit priuſquam in ſe mouentibus,
vt Equis, Mulis, Aſinis, Bobus, & ſimilibus. l. a diuo
Pio §. in venditione. vbi glo. ff. de re iudic. Alc. d. l.
mouentium.

Decreto antiquo car. 34. lib. 2. c. boues. prohibetur
quoque. leuatio de pignore bouum arratoriorum,
equorum, cæterorumque animalium aratri,
vomerum, ligonum, ac aliorum inſtrumentorum
ad agriculturam neceſſariorum, niſi in ſubſidium,
3 vbi debitor alia bona non haberet. Conſtare † autem
dicetur, alia non extare mobilia, ſi condemnatus
ab exequutore iuſſus oſtendere, ſi alia habeat
infra terminum ſibi aſſignatum, id non oſtenderit.
glo. Bar. Iaſ. & alij in d. l. a diuo Pio. §. in venditione.
ff. de re iudic.

Hæc ambo decreta tam antiquum, quam nouū
nihil differunt inter ſe, niſi in quantitate pœnarū,
ſeu mulctæ contra contrafacientes, ſuntque conformia
diſpoſitione iuris communis, quum idem
ſtatuatur in l. exequutores. C. quæ res pigno. oblig.
poſſ. cuius ſenſus plenior eſt, ac fauorabilior pro
beſtijs, & inſtrumentis agriculturæ deſtinatis, quā
ſit horum decretorum permittentium bona ipſa
4 capi in ſubſidium, † quod ſimpliciter vetatur di-
5 ſpoſitione ipſa imperiali † ſecundum intellectum.
Petr. Cini. & Alberici ibi. Neguſan. in tract. pign.
par. 2. me. c. 3. num. 49. quorum opinionem ſuſtinet
contra glo. & Ang. ibi, ac contra Plot. in rep.
d. l. ſi quando. num. 712. Menoch. de arbitr. caſu
378. ac contra diſtinctionem Ripæ in tract. peſt. tit.
de rem. præſer. contra peſt. num. 221. qui voluit, ſi
Boues aratorij, ac inſtrumenta ruſtica ac prædia
ſint ruſtici, prohiberi: ſecus ſi prædia ſint alterius,
quia omni caſu cultura impeditur, & ratio eadem
militat, ac ita eadem iuris diſpoſitio, etiam ſi Boues
ipſi ponerentur ſub haſta ad eum vſum agriculturæ,
vt ibi Menoch. contra Plotum. Item non obſtante
etiam, quod ipſemet agricola expreſſa con-
6 uentione illa pignori † ſuppoſuiſſet, vt dixit eſſe de
mente Bar. in d. l. exequutores. Neguſ. d. num. 49.
quæ omnia declarat non procedere, ſi res ipſe non
7 dum eſſent in opere † ipſo, licet ad illud aptæ, puta
boues aratorij penes mercatorem vel conductorē
beſtiarum, ita Menoch. d. caſu 378. nu. 18.

Si agricola pro bobus, alijſque beſtijs aratorijs, &
inſtrumētis agriculturæ, ne retardetur agricultura
hoc priuilegio fruitur, quid de ſeipſo? videretur dicendum
quod non: quum ex forma vtriuſque decreti,
tam perſona, quam bona nullo obſeruato
ordine inter perſonam, & bona capi poſſint. Contrarium
tamen puto verius: quia ſi iure communi
non deueniatur ad leuationem iſtarum beſtiarū,
ac inſtrumentorum alijs bonis exiſtentibus, item
nec ad leuationem immobilium exiſtentibus mobilibus,
multoque minus ad apprehenſionem per-
8 ſonæ † debitoris quoad hęc, aut alia bona ſufficiūt
prout ita argumentatur Bar. in d. l. 3. §. tutores. ff. de
ſuſpect. tut. Iaſ. & alij in d. §. in venditione. & ſi beſtijs
ſuis aratorijs parcitur; Multo itaque minus ca-
9 pietur ipſe agrorum cultor: quum perſona † cunctis
rebus ſit præferēda. l. iuſtiſſimè. ff. de edil. edict.
10 Confirmatur, quia omne ſubſequens † præſuppo-
nit ſuum neceſſarium antecedens. l. oratio. ff. de
ſponſ. l. 2. ff. de iuriſd. omn. iud. l. ad rem mobilem.
l. ad legatum. ff. de procur. Nihil enim iuuaret ab
eo obligatione boues arratorios, ac alia huiuſcemodi
eximere, ne retardetur agricultura, ſi careret
domino, qui illa ad colendum exerceret, ac ita lex
poſſet eſſe eluſoria, quod non eſt dicendum. l. ſi
prætor. §. 1. ff. de iudic. & vno conceſſo omne reliquum
conceſſum intelligitur, propter quod ad illud
deuenitur. d. l. oratio. præſertim quum diligenter,
& ſigillatim legumlatores monuerint, ne agricolæ
a cultura agrorum auocentur. l. 2. ff. de nundinis:
Non obſtabit itaq; decretorum diſpoſitio. vt
perſona capi poſſit, ac res: quia non intelligitur de
agricolis, quum cenſeantur reſeruati, vbi excipiūtur
inſtrumenta agriculturæ, ne alioqui ſint deterioris
conditionis bobus ipſorum, ac Aſinis.

DELLA FORMA ET ORDINE che s'hà da tener nelle pignorationi, incanti, & deliberationi de beni ſtabili.

SE l'eſſecutione ſi hauerà da fare, leuando per pegno beni [a] ſtabili, ò ſia immobili, redditi, ò crediti, l'vſciero, ò il meſſo, a cui è ſtata commeſſa l'eſſecutiōe anderà ſopra il luogo, oue ſono ſituati eſſi beni, menando ſeco vn ſcriuano, come s'è detto nel capo precedente, & iui farà deſcriuere da eſſo ſcriuano tutto quello, ch'egli vuol leuare per pegno, notando coſa per coſa, co'l nome de' confini, & la cauſa, per la quale s'è fatta eſſa pignora-

tione,

tione, il giorno, meſe, & anno, & i nomi de teſtimoni, ſi come habbiamo ordinato di ſopra, nel l'eſſecutione de' beni mobili, & per ſegno della pignoratione fatta in eſſecutione della coſa giudicata, & che eſſi beni ſono ridutti ſotto la mano, & cuſtodia del Magiſtratto, vogliamo, che ſiano poſte, & attacate le arme noſtre ſopra eſſi beni, che ſaranno caſe, poſſeſſioni, & ſe ſono redditi, ò erediti, ſi farà commandamento a debitori ſotto graui pene, di non pagare ſenza licenza del Giudice, che ha dato la ſentenza. Il che fatto, ſi rimetteranno eſſi beni in cuſtodia d'alcuna perſona da bene, che n'habbia cura inſino che ſiano deliberati ad alcuno, ſotto la forma, & i modi dechiarati di ſopra nel caſo, quādo eſſi beni ſi riducono ſotto le mani, & prottetion noſtra, accioche il creditore ſi poſſa pagare ſopra i frutti, per non ritrouarſi compratore. Et notificherà il medeſimo giorno del condannato nella forma detta di ſopra nel capo precedente, eſſa pignoratione, & la perſona, alla cui cuſtodia ſono ſtati rimeſſi i beni, citandolo inſieme a vederfargli incāti, & la deliberatione di eſſi beni in tale luogo, & a tali giorni: & dapoi ancora nel medeſimo giorno, ſarà fatto vn bando nel luogo ſopra il cui territorio ſono ſituati i beni, notificando ad ogn'vno, come ſi metteranno all'incanto, in tal luogo, & a tali giorni (diſtinguendo il Primo, Secondo, Terzo, & quarto giorno de gli incāti) i tali beni ſituati in tal luogo, cō cui confinano i tali vicini, che ſono del tale, li quali ſono ſtati tolti per pegno per tal ſomma, douuta al tale, in eſſecutione di vna ſentenza data per il tal Giudice, & che laſcieranno all'vltimo giorno dell'incanto a chi piu ne offerirà: & appreſſo ſi attaccherà al muro del Palazzo, (ſe vi ſarà Tribunale, non eſſendoui Tribunale, ſi metterà alla Porta della Chieſa principale) vn breue, in cui ſi conterrà il tenor del bando, & da poi eſſi beni ſi metteranno all'incanto per quattro giorni ſeguenti di mercato, ò ſiano feriati, ò nò, pur che trà l'vn mercato, & l'altro vi corrano almeno ſei giorni, in modo che gli incanti ſi facciano per lo meno di otto, in otto giorni, & non ſacendoſi iui mercato ogni ſettimana, ſi faranno nel luogo di mercato piu propinquo. Però in queſto caſo, l'eſſecutore farà far il bando ſopradetto nel luogo, oue ſono ſituati i beni, d'auanti alla Chieſa principale, al primo giorno di feſta, dapoi che ſarà ſtata fatta la pignoratione, & nell'hora, che il popolo vſcirà da Chieſa di ſentir la Meſſa, & i diuini vffici, & ciaſcuno giorno di mercato ſi faranno i bandi, come di ſopra, a ſuono di Tromba, ò (doue non ci è Trōbetta,) al ſuono di vna campanella, Et fatti il primo, ſecondo, & terzo incanto, in tre mercati, come di ſopra habbiamo dechiarato, al quarto mercato ſi farà l'vltimo incanto, con la deliberatione inſieme, la quale ſi farà a colui, che ſi trouerà hauer offerto prezzo maggiore, pur che ſia perſona, c'habbia il modo di pagare, che facilmente ſi poſſa conſtringere a far il pagamēto: & non venedoui alcuno, ſi delibera rāno ad eſſo creditore ſe egli coſi richiederà, per vn terzo meno di quel, che ſaranno eſtimati da due eſtimatori publici, & in diffetto loro, da due huomini da bene prattichi, c'habbiano buona iſperienza di ſimili coſe, che ſi elegeranno dall'vfficiale. La quale deliberatione fatta, l'eſſecutore citerà il condennato, & colui a cui ſono deliberati i pegni, a comparire infra il termine di otto giorni d'auanti al Giudice, c'hà dato la ſentenza, ò vero d'auanti al Giudice del luogo, ſopra il cui territorio ſono ſituati i beni, nelli quali ſi fa l'eſſecutione, in caſo che la ſentenza ſia ſtata data dal Senato, ò da alcuno de Prefetti, & che l'eſſecutione s'habbia da far fuori del territorio del luogo, doue eſſi faranno loro reſidenza, come ſi è dichiarato di ſopra, la quale citatione ſi farà all'vno, cioè al cōdannato, per allegare le oppoſitioni, che pretenderà poter fare contra gli atti ſopradetti dell'eſſecutioni, & dire le ragioni perche non s'habbia da interponere il Decreto ſopra la liberatione, & all'altro, per isborſar i danari, & riceuer il poſſeſſo de' detti beni a lui liberati, & dapoi che ſarà interpoſto il decreto dal Giudice. Al qual termine di otto giorni, l'eſſecutore comparirà, & preſenterà ſuoi atti, & s'interponerà il Decreto, & ſi farà tutto il reſto, oſſeruandoſi, & procedendoſi, pontualmente nella forma, come nel precedente capo habbiamo dechiarato, & ordinato. Et non comparendo eſſo condannato al detto termine, ne venendo a far alcune oppoſitioni, ò vero non appellando dalla dechiaratione del Giudice, per la quale ſi ſaranno dechiarati gli atti dell'eſſecutione validi, & legitimamente fatti, vogliamo, che eſſo condannato reſti eſcluſo di poter mai piu opponer in alcun tempo contra eſſi atti, etiamdio che ſi trouaſſero eſſer di niuno valore, per non hauere l'eſſecutore forſe oſſeruato pontualmente la foma di queſti ordeni noſtri.

Ma

Ma ſe al detto termine colui, a cui è ſtata fatta la deliberatione, ricuſaſſe di sborſar i denari, ò andaſſe allongando per non isborſarli prontamente, ſi potrà conſtringer preciſamente ritenendolo prigione, & non potendoſi hauer i dinari prontamente, ſi laſcieranno i pegni al ſecondo, che haueua offerto piu degli altri appreſſo à coſtui, a cui furono deliberati i pegni, il quale ſi conſtringerà a pigliar i pegni, & pagar i dinari prontamente, & ricuſando, ſi procederà come nell'altro caſo, & il primo ſara condannato a pagar il ſopra piu alla parte, che ne haurà intereſſe, & inſieme a pagar vna emenda all'arbitrio del Giudice, per l'abuſo commeſſo, ſaluo ſe non faceſſe conſtare di qualche diſgratia, & caſo ſiniſtro, che gli foſſe interuenuto all'improuiſo doppo la deliberatione fatta, come ſarebbe vn caſo di incendio, di innondatione d'acque, & ſimili, ò di altra legitima cauſa, per la quale foſſe degno di eſcuſatione, di non pagar l'emẽda.

In tutti gl'incanti, che ſi faranno, neſſuno di coloro, che haueranno fatta oblatione, s'intenderà eſſer libero [d] della obligatione per l'oblatione maggiore fatta appreſſo da vn'altro, ſaluo dapoi che ſarà interpoſto il decreto dal Giudice nel modo, che habbiamo dechiarato, & ordinato di ſopra.

Se i beni, nelli quali ſi dee far l'eſſecutione, foſſero dati ad affitto [c] che non paſſi il termine di tre anni, non ſarà lecito all'eſſecutore di mettergli all'incanto, ma ſolamente ſi commanderà all'affitatore di pagar, & riſponder i denari dell'affitto, & pigione al creditore inſino alla ſomma douuta, ma ſe l'affitto ſarà fatto per piu tempo di tre anni, i beni s'incanteranno, & deliberaranno ſenza hauer riguardo alla locatione fatta.

Venendo alcuno terzo [f] ad opporſi alla pegnoratione, incanti, & deliberatione, l'vſciero, & il meſſo, a cui è ſtata commeſſa l'eſſecutione rimanderà eſſi opponenti al Giudice che hà da interponere il decreto, per decidere eſſe oppoſitioni, ſenza deſiſter per queſto dall'eſſecutione, ma procederà auanti a comparire gl'incanti, & far la deliberatione le quali oppoſitioni non ſaranno admeſſe dal Giudice, ſe l'opponente non moſtra, & fa fede prontamente de' ſuoi titoli, & ragioni, & à queſto effetto gli ſaranno dati diece giorni di termine per verificarle, il qual termine paſſato, non hauendo eſſo opponente verificato ſue oppoſitioni, le ſue dimande ſaranno ributtate, & eſſo condannato in vna emenda, arbitraria al Giudice, ma che non ſia minore di ſei ſcudi d'oro, eccetto che non haueſſe renunciato alle ſue oppoſitioni infra il quinto giorno, dapoi che ſi ſarà oppoſto. Sarà però ſalua la ragione [g] ad eſſo opponente di poter deducere le ſue ragioni in vn giudicio ordinario, non oſtante, che ſia ſtato ributato, & condannato come di ſopra, ò che habbia renunciato alle ſue oppoſitioni, per non incorrer nella emenda.

Sarà permeſſo ad ogni condannato, contra cui ſarà fatta alcuna pegnoratione de' beni ſtabili, di potergli riſcuoter infra il termine di ſei meſi, ſecondo che per gli ordini antichi è ſtato ordinato, li quali comincieranno dal giorno, che ſarà ſtato interpoſto il decreto [h] ſopra la deliberatione, pagando però inſieme con la ſomma principale tutte le ſpeſe fatte, & eſſendoſi ricolti alcuni frutti nel detto tempo, vogliamo che reſtino al beneficio del compratore, in modo, che non ſia obligato di far alcuna deduttione della ſomma principale per loro conto: ma ſe per caſo i frutti non foſſero ancora ricolti, ſi diſtribuiranno frà loro, ſecondo la ratta del tempo.

Facendoſi l'eſſecutione ne i crediti, ch'el condannato ha da riceuer da alcuni ſuoi debitori [i], dapoi che ſarà fatto il commandamento ad eſſi debitori, di non pagare ſenza licenza del Giudice, come habbiamo ordinato di ſopra, ſi citerà eſſo condannato al terzo giorno ſeguente, & chiamati eſſi debitori ſi daranno eſſi crediti in pagamento al creditore, che ha fatto far la pegnoratione, s'egli coſi richiede, per quel tanto, che importa la ſomma della coſa giudicata, con le ſpeſe: & a queſto effetto potrà eſſo creditore far dar il giuramento ad eſſi debitori di confeſſar la vera ſomma del debito.

Dapoi che ſarà ſtata fatta la pegnoratione, ò ſia il ſequeſtro [k] del debito, & il cõmandamento al debitore del condannato di non pagarlo ſenza licenza del Giudice, come s'è detto, non ſarà lecito dapoi al condannato di riſcuoter eſſo debito, ne dar moleſtia al debitore, per queſto conto, ma pretendendo, che la pegnoratione, ò ſia ſequeſtro ſia ingiuſtamente fatto, potrà far citar il debitore, & colui, che ha fatto far il ſequeſtro, ò ſia pegnoratione, richiederà, che eſſo credito gli ſia rilaſſato, & donando egli cautione ſofficiente di reſtituir quel che hauerà riceuuto, in caſo che coſi ſia dapoi giudicato; la qual richieſta fatta, ſe colui che ha fatto far la pegnoratione non

moſtra

moſtra incontinente, che eſſa pegnoratione fu legitimamente fatta, vogliamo, che eſſa ſomma ſia pagata al creditore, poi che hauerà data ſicurtà ſofficiente, come di ſopra; & ſopra queſta coſa, non ſi admetteranno eccetioni alcune, ſaluo quelle, che non richiedono longo tempo per loro verificatione.

Ogni pegnoratione ſi potrà far in qual ſi voglia giorno, pur che non ſia feriato in honor di Dio, & oſſeruato dal Clero, & dal Popolo.

DE FORMA AC ORDINE obſeruando in pignorationibus ſubhaſtationibus ac deliberationibus bonorum ſtabilium.

Titulus XXXIX.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Executio rei iudicatæ in bonis ſtabilibus facienda, quæ requirat.*
2 *Bona pro pignore capta ſub nomine fundorum cum menſura, qualitate, & amenitate deſcribenda, & a notario, & teſtibus videnda. nu. 3.*
Et ſtatim penes vnicum virum probum pro minori diſpendio remittenda. nu. 4.
Et quid ſi is cui cuſtodia cauſa remittuntur non fuerit ſoluendo. nu. 5.
6 *Bonis pro pignore captis inſignia Principis affigenda.*
7 *Saluaguardiæ infractæ pœna puniuntur qui publicatis actis leuationis bonorum pro pignore, in aliquo contrauenient.*
8 *Pignus iudiciale dicitur quod in executionem ſententiæ diffinitiuæ captum eſt.*
9 *Pignus prætorium ex cauſa contumaciæ abſque ſententia conſtituitur.*
10 *Pignus legale id dicitur, quod tacite lex producit.*
11 *Pignus conuentionale quod ex partium conuentione.*
12 *Subbaſtationes in pignore iudiciali pro executione rei iudicatæ capto, ſolum requiruntur.*
13 *Item in alienatione bonorum minorum, eccleſiæ, decurionum, & fiſci.*
14 *Subbaſtationes quo in loco facienda.*
15 *Illarum ſolemnitas quanti ponderis.*
16 *An debitor illis renunciare poſſit, & quomodo.*
17 *Subbaſtata bona luendi intra ſemeſtre licitum debitori.*
18 *Pupilli bona vt ſine interpoſitione decreti alienentur patri teſtanti ordinare licet.*
19 *Subbaſtationum tempora in diſtractione bonorum eccleſiæ, minoris, & fiſci 20. dies.*

A
1 BEni ſtabili] Exequutio † rei iudicatæ, quæ fit per oblationem, ac adiudicationem bonorum ſtabilium, ſeu immobilium, redditũ, aut nominum debitorum per oſtiarium, aut nuncium, cui committitur, requirit acceſſum nuncij concomitante ſcriba in locum, ſeu ad bona, quæ pro pignore capiuntur. Pignorum, ſeu bonorum deſcriptionem: Reductionem illorum ad manus ducales cum affixione inſigniorũ ducalium, Commiſſionem cuſtodiæ ipſorum pignorum, notificationem condemnato, citationẽ illius ad ſubhaſtationes, bannum, deliberationem
cum notificatione geſtorum. Diſtinctionem dierum ſubhaſtationum, ac diei deliberationis futuræ, Affixionem banni, deliberationem plus offerenti, æſtimationem ſi creditori in ſolutum aſſignabuntur, Decreti interpoſitionem, miſſionem in poſſeſſionem. Hæc forma parum differt ab antiqua de qua in cap. ſi in rebus. lib. 2. cat. 34. Cum bo
2 na † quæ capiuntur pro pignore clarè, ac explicitè
ſub nomine fundorum, cum menſura, qualitate,
ac amenitate eorundẽ deſcribenda ſint. arg. l. ſi in
rem. ff. de rei vendi. l. ſi quis. C. de bon. proſcrip. neceſſario requiritũ vt illa oculis nũcij, ac ſcribæ ſubijciantur. cum quod deſcribitur à notario, & teſti-
3 bus videri † debeat. Bart. in l. fin. §. cum autem in
octauo requiſito. C. de iure delib. & non enim viderent, ſi à rebus ipſis abeſſent. Natt. conſi. 214. ſub
num. 14. & ex qua viſione melius cognoſcitur rei
valor. Purp. conſi. 223. Bona ipſa ſimul ac capta
4 ſunt in pignus remittuntur cuſtodiæ † vnius probi
viri, qui ſufficit ad euitandos ſumptus plurium cle.
vn. de ſeq. poſſ. & fruc. & ſi mala fiat electio tene-
5 bitur ſeruiens, ſeu nuncius, ſi cuſtos non ſit † ſol-
uendo. l. 1. ff. de magiſtr. conuen. Rebuf. in conſt.
reg. tit. de preco. art. 1. glo. 2. num. 13. Item intelliguntur ad manus domini, ac ſub Principis protectione, ac tutela: quia vbi ſuperior manum iniecit
aliorum poteſtas coercetur cap. cum maior. cum
ibi not. de maior. & obed. Ad quem finem ibi dirigũtur, ſeu affiguntur parieti ſiue ſi ſit ruri ad aliquam arborem, vel ad palum in loco patẽti arma,
6 ſeu Principis † inſignia, vt neminem lateat qualitatis rerum. Neuiz. conſi. 83. Cagnol. in prooemio.
ff. num. 57. quæ omnia etſi à nuncio fiant, à Principe tamen ipſo facta cenſentur, qui ita faciendi autoritatem fuit impartitus. l. 1. §. omnia. de veteri iure enuclea. Nec contentus eſt Princeps ſola inſigniorum ſuorum affixione, ſed ipſa omnia geſta
publicari mandat, quo caſu pœnis ſaluaguardiæ
7 † afficiuntur, qui poſt publicationem illis contra-
ueniunt. Guid. Pap. conſi. 69. Neuiz. d. conſi. 83. nu.
13. & tunc maximè debitor cum debeat acquieſcere, cum literis Principis cognoſcere potuerit, officiales non ex arbitrio ſuo ad eaſdem res capiendas acceſſiſſe, ſed iuſticiæ vigore. l. prohibitum in
fi. C. de iure fiſci lib. 10.
Pignus hoc in exequutionem ſententiæ diffiniti-
8 uæ captum dicitur † iudiciale. l. a Diuo Pio. §. in
9 venditione. ff. de re iudic. aliud eſt prætorium † quã
do nulla præcedente ſententia ratione contumaciæ pignora capiuntur. l. cum vnus. ff. de bon. auto.
10 iud. poſ. Aliud legale, quod tacitè † lex producit.
l. certi iuris. C. loc. §. item ſeruiana. inſtit. de actio.
11 aliud conuentionale † ſcilicet partium conuentio-
ne. glo. in l. 1. vbi Bart. ff. de pign. act. Iaſ. in d. §. in
venditione. ff. de re iudicat. Menoch. de recup. poſſ.
rem. 12. num. 16. vnde, cum in alienatione pignoris
iudicialis pro exequutione rei iudicatæ capti, & nõ
12 pro alijs pignoribus ſubhaſtatio † requiratur. l. or
do. l. vbi. Bald. C. de exeq. rei iudic. Neguſ. in tract.
pigno. in primo. memb. ſextæ partis. num. 47. merito hic ordinatum eſt, vbi agitur de pignoribus
pro exequutione ipſa captis, pignora ipſa ſubhaſtanda, quia, quantum ad alia pignora id minimè
13 de iure exigitur, niſi † bonis minorum, eccleſiæ,
decurionum vel fiſci, quorum bona prohibentur
alienari. l. 1. C. de præd. cur. lib. 10. auth. hoc ius porrectum, C. de ſacro. ſanct. eccleſ. Bald. in d. l. ordo.
Neguſ. d. num. 47. Dominus Pancer. conſi. 58. nu.
14 44. exprimitur hic locus † vbi fieri debeant partim
vbi res ſitæ ſunt, vbi veriſimiliter facilius inueniẽt
emptorem ob affectionem. l. ſi cui. ff. de lega. 2. l. 1.

§. ſed

§.ſed ſi alij. ff.ſi quid in fraud. patr. ſcilicet non ſu-
per fundo, & re capta, ſed ad fores eccl. vt decreto
diſponitur, vel vbi non viget, in ciuitate, & loco
proximo, & conſueto. l. vn. in fi. in verbo edictis.
C.de Iuſti.C.confir. Rebuf. in conſt. reg. tit. de pro
cu. art.1.glo.2.num.7.ac ita partim in loco vicinio
15 ris mercati. Tanti ſit hæc ſolemnitas † ſubhaſtatio
nis, vt ex ea purgetur omnis ſuſpitio fraudis. l. ſi
quos.C.de reſcind. vendit. qua tamen non obſtan-
te, citandus adhuc eſt debitor interuenturus, ſi vo-
luerit, vt probaui titulo antecedenti. Iaſ. in d. §. in
venditione, qui aliquando citatus comparens re-
16 nunciat † iſtis ſolemnitatibus, contentus ſola æſti-
matione, ſecundum eam detracto tertio ac ſaluo
17 ſibi iure luendi intra ſemeſtrè † ad formam huius
decreti, ſubhaſtationibus, ac alijs ſolemnitatibus
renunciet: de validitate cuius renunciationis, quũ
ipſe ſolennitates in eius fauorem ordinatæ ſint.
Barto. in l. 1. C. de fide inſtru. & iure haſt. fiſc. lib.
10.non eſt dubitandum. l. ſi quis in conſcribendo.
C.de pact. facit quod diſponitur teſtatori licere or
dinari, vt bona ſua immobilia vendantur ſine in-
18 terpoſitione decreti † non obſtante pupillari ætate
ſui hæredis. l. 1.C.quan. decr. opus non eſt. Tempo
19 ra † ſubhaſtationum de iure in diſtractione bono
rum eccleſiæ minoris, & fiſci ſunt 20.dierum. Bar.
in l. licitatio. ff. de publ. Ioan. de Platea in l. ſi tem-
pora. C. de fid. inſtrum. lib.10. Capi. deciſ. 36.Ro-
land. conſi. 33. numer. 14.libr. 1. Menoch. de arbi.
caſu 129.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Subhaſtata pignora plus offerenti adiudicanda.*
2 *Licitantibus pluribus an per oblationem poſtremi primi liberentur.*
3 *Et quid ſi premium vltimo plus offerenti promittatur an poterit ſe retrahere.*
4 *Subhaſtata bona plus offerent addicuntur, ſi pretij iniuſtitia non ſit magna in damnum debitoris.*

B O Fferirà] Pignora † plus offerenti adiu-
1 dicantur, & pluribus concurrentibus,
2 an per licitationem † poſtremi primi
ſucceſſiuè liberentur tradunt. Barto. &
Alex. in l. licitatio. ff. de publ. & vectig.
3 & quotieſcunque aliquod præmiũ † licitatori aſſi-
gnatur ad ratam eius quod accreſcit alijs ſi offerat
vltimus omnium, nequit ſe retrahere, quamuis
additum maximè fuiſſet, quod plus offerenti deli-
beraretur. Bald. conſi. 191. volum. 3. & vbi plus offe
renti adijcitur, ſtatutum quoque ipſum intelligen-
4 dum eſt ſcilicet ſi precij † iniuſtitia non ſit magna
in damnum debitoris. Caſt. conſi. 156. vol. 2.

Glo. III.

S V M M A R I V M

1 *Subhaſtata bona cum dantur in ſolutum creditori, detrahitur tertia pars, æſtimationis legitima.*
2 *Et quando danda ſint creditori in ſolutum.*
3 *Aeſtimatione bonorum in ſolutum creditori datorum omiſſa, quando retractetur exequutio.*
4 *Et an ſit neceſſaria æſtimatio necne.*
5 *Subhaſtatio bonorum priuſquam fiat tutius eſt fieri illorum æſtimationem.*
6 *Aeſtimatio bonorum ſubhaſtandorum à quibus facienda.*
7 *Aeſtimatorum electio arbitrio iudicis his decretis remittitur.*
8 *Et quomodo procedere debeant electi æſtimatores.*
9 *Subhaſta bonis diſtractis ac æſtimatis, an competat debitori remedium. l. 2. C. de reſcind. vend. & nu. 14.*
Et quid in venditione facta cum decreti interpoſitione. nu 10. & nu. 13.
Et quid in datione in ſolutũ per iudicẽ facta. nu. 11. & n. 15.
12 *Datio in ſolutum à debitore creditori fit, quæ verò à iudice fit, addictio dicitur, & vtraque venditio.*
16 *Fiſci bona licet decreto interpoſito vendita ſint venditio tamen ob exiguitatem precij reſcinditur.*
17 *Minorum bona ſine decreto, & ſubhaſtationibus non diſtrahuntur, & adhuc reſtitutio illis conceditur.*
18 *Idem in eccleſiæ bonis.*
19 *Pignora pro executione ſententiæ capta ſi amplius non extent cum ſententia retractatur quid veniat in reſtitutionẽ.*
20 *L. 2. C. de reſcindend. venditio. remedium procedere etiam in alienatione facta ſubhaſta, æſtimatione præcedente ac cum iudicis decreto, communior ac verior opinio. diſtinguitur tamen nu. 23.*
21 *Res iudicata inter partes facit ius.*
22 *Datio in ſolutum iudicialis vim habet ſententiæ diffinitiuæ, & tranſit in iudicatum ſi non appelletur.*
24 *Subhaſtationes alia voluntaria, vt in rebus fiſci, minoris, & eccleſiæ, alia neceſſaria pro executione iudicati, facta.*
25 *Decreti ab interpoſitione, in alienatione pignorum tutius eſt appellare, quam inde poſt rem iudicatam remedio. l. 2. C. de reſcin. vend. experiri.*
26 *Læſione in conſideranda venditis bonis ſubhaſta an ſit habenda ratio temporis conceſſi condemnato ad luendum, prædicta bona. & nu. 28.*
27 *Redimendi facultas quædam pars pretij cenſetur.*
28 *Retrouendendi obligatio operatur, vt non tanti æſtimetur res vendita quanti ſi liberè venderetur.*
29 *Simulationis in conſideratione notatur contractus reſpectu iniuſtitiæ precij.*
30 *Neceſſitas alia cauſatiua alia præciſa.*
31 *Pignorum æſtimationis tertiam partem tam mobilium quã immobilium, lucratur creditor cui bona ſeu pignora illa in ſolutum addicuntur.*
32 *Obligatio ſortis principalis trahitur ad acceſſoria.*
33 *Valor quanti plurimi comprehenditur in hypotheca ſimplici pro debito grani, vini, vel olei.*
34 *Conditio etiam in præiudicium tertij retrotrahitur in contractibus.*
35 *Hæres cum beneficio inuentarij offerendo bona creditoribus in ſolutum, an pro tertia minus, quam ſit illorum æſtimatio dare debeat. & num. 37. & 56.*
36 *Tertius poſſeſſor bonorum debitoris, creditori hypothecatorum, non dicitur proprie debitor, nec in ſui odium tertia pars æſtimationis eorundem bonorum creditori in ſolutum addictorum, accedit. & nu. 40.*
38 *Inuentarij beneficium non eximit hæredem ab obligationibus hæreditarijs, cum hæreditas eſt opulenta.*
39 *Nec illius prætextu euitat hæres quin teneatur debita ſoluere in pecunia.*
41 *Creditor virtute hypothecæ ant erioris auocare poteſt à tertio poſſeſſore bona debitoris ſui. non iure dominij, ſed pignoris, non offerente poſſeſſore ipſi ſuum creditum. facta tamen ex[illegible]ſſione per creditorem, ſi ſibi fuerit de ea oppoſitum. nu. 42.*
43 *Solutiones particulares, quis recipere non cogitur nec ſuum creditum diuidere.*
44 *Creditor poſtquam auocauit bona à tertio poſſeſſore, quid agere poſſit.*
45 *Creditor cui addicuntur bona defuncti in ſolutum, an lucretur tertiam partem æſtimationis ſecundum conſtitutiones, in præiudicium ſubſtituti. & deciſ. Senatus. & nu. 57.*
46 *Tituli ex primordio poſterior formatur euentus.*
47 *Obligationis conditio non immutatur ex perſona hæredis.*
48 *Hæredis geſta prætextu contractus defuncti præiudicant ſubſtituto.*

Promiſ-

49 *Promittens de facto ſuo, intelligitur etiam facto hæredis.*
50 *Hæredi qui erat fideiuſſor defuncti cuius hæreditatem acce-*
ptauit cum beneficio legis, nihil opitulatur inuentarium.
51 *Hæres cum beneficio legis detrahit expenſas quas fecit liti-*
gando, iuſtam ſuſtinendo litem.
52 *Et mora ſibi nocet nec iuuatur inuentario in eo, quod ex*
ea prouenit.
53 *Nec quoad pœnam in quam incidiſſet.*
54 *Procuratorem pœna ſequitur nec ex ſuo delicto obligatio in*
perſona domini contracta, contra dominum purificatur.
55 *Hæres cum beneficio legis, ex ſua non defuncti mora detine*
ri poteſt.
58 *Mulieri agenti ad collocationem ſuarum dotium in tuto, in*
concurſu aliorum creditorum, non aſſignantur bona cum
lucro tertiæ partis æſtimationis, ſed ad decimam pluris ve
ræ æſtimationis.

C A Deſſo creditore] Nemine cōparente, q
meliorem faciat conditionem, danť in
1 ſolutum creditori detracta tertia † parte
cius φ ipſa pignora ab eſtimatoribus pu
blicis, ſeu ipſis deficientibus à duobus probis, ea in
re peritis eſtimabuntur, ab officiali eligendis. Nam
bona capta ꝑ exequutione rei iudicatæ poſita ſub
2 haſta, non aſſignantur creditori in ſolutū, niſi † vbi
non inuenitur empto. Salic. in l. 1. C. ſi in cauſ. iu-
dic. & eo caſu non precio vili, ſed iuſto debita præ
cedente æſtimatione. l. 1. C. ſi in cauſ. iudic. qua
3 † omiſſa retractatur executio. Affl. dec. 258. ſiue
inſtāte fiſco fiat, vt ſolum credidit. Bec. conſ. 95. nu.
17. ſiue quouis alio nō priuilegiato, imo tūc multo
magis. Caſt. conſi. 156. nu. 1. vol. 2. cuius opinionem
ſequitur. Surdus conſ. 256. vol. 2. concludens etiam
4 non eſſe neceſſariam † æſtimationem ſi creditori
vti plus offerenti deliberetur: quum dubium nō ſit
quin ipſe etiam vti tertius, ac extraneus licitare poſ
ſit. l. 2. C. ſi in cau. iudicati. vbi autem æſtimatio eſt
5 neceſſaria tutius eſſet, φ ante ſubhaſtationem † fie
ret. Caſt. in l. ſi quos. C. de reſcind. vend. Rol. conſi.
6 32. nu. 33. vol. 1. eſtimatio † hęc fit à publicis eſtima
toribus, ac vnus ſolus ſufficeret, ſi vnus ſolus eliga-
tur. Bar. in l. ſemel. C. de re mil. lib. 10. Dec. in c. pro-
poſuiſti. nu. 10. de probat. Si nulli ſint à publico ele-
cti, regulariter eliguntur a partibus. l. hac edictali. §.
is illud. C. de ſecu. nupt. vel eligit iudex ſaltē duos
ex magis peritis. Bar. in l. 1. ff. de ventr. inſpic. Alex.
Gal. & Alcia. in l. 1. §. vltimo. ff. de verb. obliga. Dec.
in d. ca. propoſuiſti. nu. 12. de prob. Ioſeph. Ludo.
7 deciſ. 7. electio † hæc ablata eſt à partibus, & confer
tur hoc decreto, iudici, & rectè ad euitandas con-
8 tentiones, ac circuitus partiū. Qua facta electi † iu-
rant in manibus iudicis ſe iuſtè, & rectè æſtimatio
nē facturos. d. §. is illud. vbi. dd. Dec. in d. c. propo-
ſuiſti. nu. 13. ac rebus æſtimatis refertur apud acta
iudicis ſine alia partium citatione. Fel. in cap. quia
iudicatæ. nu. 1. verſi. non eſt neceſſaria de preſcrip.
ac etiam die feriato. Ang. in l. 2. ff. de fer. Aret. in l.
1. §. penul. ff. de verbor. obliga. latè. Menoch. tit. de
adipiſcend. poſſ. remed. 5. num. 160. cum pluribus
aliis ſequentibus.
9 Diſtractis bonis ſub haſta, † ac illis eſtimatis quę
ritur an ſit locus fauore debitoris remedio. l. 2. C. de
reſcind. vendit. ꝓlures. dd. dixerunt in venditione
10 † facta, cū decreti interpoſitione nō ſubiacere re-
ſciſſioni ex remedio predicto. Bar. & Bal. in l. 1. C. de
pręd. Cur. lib. 10. Ang. conſ. 142. & in l. precia rerū. ff.
ad leg. Falc. Franc. Curt. conſ. 67. Soc. conſi. 57. in
fin. vol. 4. Fely. in c. quoniam contra. col. 7. de prob.
Iaſ. conſ. 119. vol. 1. Dec. conſi. 210. num. 8. Caſtren.
in d. l. 2. Bru. conſ. 41. Mantua. conſ. 87. hanc que vi
detur magis cōmunem teſtatur. Gabr. in ſuis cōm.
conclusio. lib. 3. titu. de empt. & vend. concluſio. 1.
nu. 57. Multò magis ſi facta ſit præcedentibus ſub-
haſtationibus. Angel. in l. ſciendum. colum. 6. de
verbo. obliga. ex tex. in d. l. 1. C. de præd. curial. lib.
10. & in l. 1. C. de præſcrip. 30. anno. Corn. conſi. 56.
vol. 3. Guid. Pap. ſing. 553.
11 Et in ſpecie in adiudicatione, ſeu in ſolutū † da-
tione facta per iudicem, ceſſare remediū prædictū
quaſi illa vim habeat trāſactionis. Bal. in l. ordo. C.
de execu. rei iudic. Rom. in l. ſi quis cum aliter. ff. de
verb. oblig. Alex. & Iaſ. in d. l. a diuo pio. §. ſi pigno
ra. Ruin. conſ. 49. nu. 11. vol. 4. Surd. conſi. 256. vol. 2.
Verum quum, & datio in ſolutum à iudice, &
multo magis ſi à parte facta venditio dicatur. l. ele-
ganter. vbi Caſt. ff. de pign. actio. Dec. conſ. 18. nu. 3.
Bar. in l. libera. C. de ſent. & interl. diuer. iudic. Rim.
ſen. conſ. 569. quamuis illa quæ fit à debitore dicať
12 datio, & quę fit à iudice adiectio. † Rim. ſen. ꝯſ. 353.
13 Contrariū in primo caſu decreti † voluit. Bart.
ſibi contrarius in l. 1. C. de præſcrip. 30. anno. Imol.
& Rom. in d. l. ſi quis cum aliter. ac ibi. Alex. Soc.
Bal. in repet. l. 2. col. 7. verſ. poſſet diſtingui. C. de re-
ſcin. vendit. Caſt. & Alex. & Aquen. in d. l. precia
rerum. Alex. & Iacobin. vbi dicit ſe pluries ita con
ſuluiſſe, ac. Iaſ. in d. l. pacta nouiſſima. C. de pa. vbi
hanc dixit cōmunem: idem ibi ſentit. Purp. nu. 73.
Abb. & Burgos. in c. cum cauſa de empt. & ven. vi
tio. Angel. Aret. in §. ſi quis agens. nu. 3. inſtit. de
act. Gom. de contract. c. 12. ſol. 12. Rebuf. in conſtit.
reg. tom. 2. de reſcin. contra. art. vn. glo. 15. nu. 40.
Cag. qui hanc veriorem, & communē dicit. in d. l.
a. nu. 158. & ibi. Pincl. in 2. par. c. 2. nu. 18.
14 In ſecūdo vbi interuenerūt ſubhaſtationes, † ac
non obſtantibus eſſe locum remed. d. l. 2. glo. in l.
2. C. de iure fiſc. lib. 10. Barto. & Salic. in d. l. 1. C. de
præſcr. 30. anno. Bald. conſi. 375. volum. 1. Caſtr. &
Roman. in d. l. ſi quis cum aliter. Alexan. in l. pre
cia rerum. ff. ad leg. falc. quam dicit magis com-
munem. conſi. 117. colum. fin. volum. 7. ac Aretin.
in §. ſi quis agens. inſtit. de actiou. Corn. conſi. 56.
lib. 3. Ant. Gomeſ. vbi ſupra. Burgos. in d. cap. cum
cauſam. num. 27. Cald. in rep. l. 2. colum. 26. in 8. li-
mita. C. de reſcin. vendit. & ibi Pant. de crim. fall.
9. Barbat. conſi. 6. num. 17. & 19. volu. 4. Caſt. conſ.
156. volum. 2. Moder. Pariſ. ad d. conſi. Alexand.
117. communem affirmat Crauet. conſi. 29. nu. 4.
vbi loquitur de pignore vendito ſubhaſta in exe-
quutionem rei iud. Cagnol. & Pincl. vbi ſupra. Re
buf. in conſtit. reg. in ſecundo tom. tit. de reſc. cō
tra. art. vnico. glo. 15. num. 40. & de precon. art. 7.
glo. vn. num. 28.
15 Item in tertio caſu dationis † in ſolutū iudicia-
lis. Old. conſ. 37. q. 3. Ioan. Andr. in add. ad Specu.
tit. de iudic. §. ſequitur. in verbo ſequitur in fi. Imol.
in c. cum cauſam. col. fin. de emptio. & vend. Iaſ.
conſ. 152. circa finem. volum. 4. Curt. Iun. conſ. 53.
colum. 3. Mant. conſi. 70. colum. 2. Crauet. conſi.
29. Pincl. & Cagnol. vbi ſupra qui hanc teſtantur
communem.
Rationes ad ſuſtinendam hanc ſecundam opi-
nionem ſunt firmæ, ac in promptu.
16 Primò bona fiſci † minimè vendi poſſunt ſine
decreto. d. l. 2. C. de fid. inſtrum. lib. 10. tamen re-
ſcinditur venditio ob precij exiguitatem. l. 2. C. ſi
propter public. penſ.
17 Secundò bona minorum † etiam non diſtra-
huntur ſine decreto, & ſubhaſtationibus. Corn.
conſi. 71. lib. 3. Dec. conſi. 403. nume. 7. Pariſ. conſi.
68. num. 18. & conſi. 99. colum. 2. lib. 1. Afflict. deciſ.
249. Roland. conſi. 33. num. 16. libr. 1. Menoch. de
arbitr. caſu 171. num. 28. & tamen non denegatur
illis

illis reſtitutio. l. ſi quidem. C. de præd. minor.
18 Tertiò eccleſia † non priuatur hoc beneficio.
capit. cum dilecti de empti. & vendit. cuius tamen
bona legitimè non alienantur ſine decreto, &
ſubhaſtantionibus, vt ꝓbaui ſupra. quibus rationi-
bus. Cagnol. in d. l. 2. num. 159. & num. 161. ac non
obſtante æſtimatione, & ſubhaſtationibus dixit
hanc eſſe veriorem, & ſi retractetur ſententia pro
exequutione cuius ſint capta, diſtractaque pigno-
19 ra † amplius non exiſtentia, aut irrecuperabilia
deberi non ſolum valorem, quo æſtimata, ſubha-
ſtata, ac diſtracta fuere, ſed id totum quod re vera
valebant.
20 Et licèt verior, † ac communior ſit opinio. re-
med. d. l. 2. procedere etiam in alienatione facta
ſubhaſtata æſtimatione præcedente, ac cum iudi-
cis decreto, & in ſpecie in pignore iudiciali in ſo-
lutum pro exequutione rei iudicatæ tradito, Cra-
uet. d. conſ. 29. Cagnol. in d. l. 2. num. 159. cum
alijs ſequentibus: tamen quum in terminis huius
conſtitutionis fiat poteſtas opponendi contra ex-
pleta exequutionis, caueaturque citandum debito-
rem ad opponendum, ante decreti interpoſitionē,
rurſus ab ipſa interpoſitione liceat ſibi appellare,
ſi interpoſitum fuerit ipſo comparente, ac oppo-
nente, & decreti interpoſitio tranſiuerit in rem iu-
dicatam, neſcio videre quomodo iterum audien-
dus ſit, contra ipſam rem iudicatam reſpectu læ-
21 ſionis: cum inter partes ius † faciat. l. 1. ff. quæ ſent.
ſine appell. reſcin. l. cum putarem. ff. familiæ. herc.
ciſ. l. ſi fideiuſſor. §. in omnibus. ff. mand. Dec. &
Cagno. in l. res iudicata. ff. de regu. iur. cap. cum
inter. de re iudic. Tantò magis, quum decreto in-
terpoſito, & debitore non reclamente hoc decreto
perpetuo excludatur ab omni alio remedio appel-
lationis, & reuiſionis, & decreto antiquo. capitu. ſi
in rebus. car. 34. priuetur omni regreſſu ad ipſa bo-
na, ac iure moleſtandi ipſorum bonorum empto-
rem, ac ita obſtet exceptio condemnato rei iudi-
22 catæ, cum datio in ſolutum iudicialis vim habeat
ſententiæ diffinitiuæ. Alex conſ. 11. volum. 5. Dec.
conſ. 592. Cæphal. conſ. 297. quæ tranſit in iudica-
tum ſi non adpelletur. Rom. conſ. 497. diligenter.
Dec. conſil. 449. num. 15. Plot. in repet. l. ſi quando.
num. 526. Neniz. conſil. 77. ſub num. 15. quare ani-
maduertens. Arius Pinellus. in d. l. 2. capit. 2. nu. 11.
23 diſtinxit, † & ſua diſtinctio mihi placet. Aut enim
inquit decretum interuenit ſimpliciter, quoad cau
ſas alienandi, tunc locus erit diſpoſitioni d. l. verbi
gratia in alienationibus quodammodo volunta-
rijs rerum eccleſiæ, minoris, aut fiſci, vel reipubli-
cæ. Aut adhibitum eſt decretum præcedente æſti-
matione, ac cauſæ cognitione, contra inuitum, &
opponentem, & hoc caſu ob autoritatem rei iudi-
catæ non competere condemnato dictum reme-
dium. & in ſimili caſu fortè potuiſſe iudicare. Se-
natum Pariſienſem, vt refert. Rebuſf. d. art. vn. glo.
15. num. 40. qui ſequutus primam opinionem vo-
luerat audire condemnatum allegantem ſe læſum
in exequutione iudicati. Similemque facit ibi nu.
16. Pinellus diſtinctionem in ſubhaſtationibus
24 † Alias. n. dicit voluntarias in rebus fiſci, minorū,
eccleſiæ diſtrahendis, alias neceſſarias pro exequu-
tione rei iudicatæ. vt in l. à diuo pio. §. in venditio-
ne. ff. de re iudic. l. ordo. C. de exeq. rei iudic. hoc. n.
caſu valde dubia erit cōmunis ſententia, vt locus
25 ſit diſpoſitioni d. l. 2. vnde tutius † eſt appellare à
decreti interpoſitione, & hæc ſuo tempore propo-
nere, quam inde poſt rē iudicatam hoc remedio
experiri. Rebuf. d. art. vn. glo. 15. nu. 4. quāuis ex tra-
di. à Cagno. in d. l. res iudic. nu. 163. hóc etiā caſu nō
ceſſet. d. remed. l. 2. ſicut procedit in tranſactione.
At ꝓſuppoſito eſſe obſeruandū, ac poſſe in praxim
deduci opinionem hanc, ſecundam tranſactis tē-
poribus appellandi, imo quandoque quæritur an
26 in conſideratione læſionis † aliqua ſit habenda ra-
tio temporis, ſiue commoditatis conceſſæ conde-
mnato ad luendum, ſeu redimendum bona intra
ſemeſtre? & ſecundum cōmunem doctorum ſen-
tentiam dicendū eſt ꝙ ſic, quum facultas redimē-
27 di † eſſe cenſeatur, quædam pars pretij. l. fundi par-
tem. ff. de contrah. empt. Corn. conſ. 241. nu. 7. vol. 1.
Panor. in c. in noſtram. nu. 8. de emp. & vend. & in
c. in aliquibus, nu. 2. de decim. Soc. conſ. 248. in fi.
lib. 2. Gra. conſ. 39. & 257. volu. 2. Dec. conſ. 167. &
648. Ruin. conſ. 16. ſub nu. 5. & conſ. 66. nu. 9. vol. 4.
Couar. lib. 3. variar. reſol. c. 10. nu. 1. Tiraq. de retr.
conuent. in præfat. nu. 20.
Ita quod in terminis. l. 2. C. de reſc. vend. onus,
28 ſeu obligatio retrouendendi † operatur, vt non tā-
ti æſtimetur, quanti ſi liberè venderetur. Panor. &
ibi addition. notat, ad propoſitum d. l. 2. in d. c. in
aliquibus. de decim. Ruin. conſ. 16. ſub nu. 5. vol. 4.
Rom. in l. ſi quis aliter. nu. 12. ff. de verb. obl. Dec. cōſ.
308. nu. 3. Tiraq. vbi ſupra. nu. 24. Cagno. in d. l. 2. nu.
243. Arius Pinel. ibi in 2. par. c. 4. nu. 19.
Ac ſimiliter notatur in conſideratione ſimula-
29 tionis † contractus reſpectu iniuſtitiæ precij. Abb.
in d. c. in aliquibus. Corn. d. conſ. 241. lib. 1. Soc cōſ.
248. in fin. lib. 2. Grat. d. conſ. 39. & 257. vol. 2. Dec.
conſ. 167. & 648. Ruin. conſ. 16. & 66. vol. 4. Iaſ. in l. 1.
§. ſi hæres num. 10. Soc. nu. 3. Rip nu. 26. ff. ad Treb.
Tiraq. vbi ſupra. Caſſan. in conſuet. Burg. rubr. 5.
§. 1. num. 20.
Lucratur creditor tertiam partem fortè ea ra-
tione, quod aliud pro alio in ſolutum capere coga-
tur, contra iuris communis diſpoſitionem in l. 2. §.
1. ff. ſi cer pet. Eſt verum, quod conſiderata diſpo-
ſitione decreti, tam antiqui. d. c. ſi in rebus, quā hu-
ius nouæ conſtitutionis, eſt in facultate creditoris
bona acceptare, vel refutare ibi, vel expedietur ipſa
bona eidem creditori, ſeu victori ſi maluerit, & hic
illis verbis, ſe egli coſi richiedera, quæ omnia ſunt
verba facultatis, non neceſſitatis. Niſi dixerimus
30 eſſe quandam neceſſitatem cauſatiuam, † licet nō
præciſam, quia ſi non acceptet in ſolutum bona,
ſibi non ſatisfiet ex ijs quæ de neceſſitate cauſatiua
not. Bald. in l. etiam. ſub nu. 15. C. de exeq. rei iudic.
31 & quia de hoc tertio † in antecedenti decreto re-
ſpectu bonorum mobilium, & frugū nulla fiebat
mentio, ideo Senatus die 11. Auguſti 1588. ordi-
nauit, ac declarauit quoque deberi.
In qua tertia creditor in debitoris odium, idem
ius habere cenſetur, quod ſibi pro ſorte principali
32 competere poteſt, cuius obligatio † trahitur quoq;
ad acceſſoria. l. Lucius. ff. qui pot. in pig. hab. Bart.
& Alex. in l. ſi cū dotem. §. in ſeuiſſimo. ff. ſol. matr.
l. etiam. C. de iure dotiū. Vnde hypotheca ſimplex
pro debito graui, vini, vel olei extenditur ad valo-
33 rem quantiplurimi † Bar. in l. vinum. §. veniamus.
ff. ſi cert. pet. Quid in præiudicium tertij, videretur
idem dicendum eiſdem rationibus. facit. l. ex con-
tractu. ff. de re iudic. vbi geſta hæredis prætextu cō-
tractus defuncti præiudicant ſubſtituto, & in con-
34 tractibus conditio † etiam in præiudicium tertij
retrotrahatur. l. 1. l. qui balneū. l. qui potior. ff. qui
pot. in pig. habea.
Plot. in rep. l. ſi quādo. nu. 490. C. vn. vi. in termi-
nis ſtatuti Mediolani aſſignantis tertiū valoris rei
creditori accipienti bona ſubhaſtata, in ſolutū ſcri-
bit id non procedere contra hæredē, cū beneficio
35 legis, quē vult liberari offerendo de bonis hæredi-
tarijs

tarijs in ſolutum ſecundũ ipſorum verum valorẽ
ſi non inueniat emptorẽ, qui nolit emere ſine eius
promiſſione euictionis. Iaſ. in l. fin. §. etſi præfatam.
36 C. de iure delib. Minuſq; contra tertium † bonorũ
poſſeſſorẽ debitoris hypothecatorũ creditori, quũ
ipſe propriè non dicatur debitor. glo. in §. 1. in verbo
debetur. & ibi Iaſ. nu. 98. inſti. de actio. quũ perſonalis
actio, & conditio ex ſtatuto via exequutiua
non porrigat vires contra ſingularem ſucceſſorẽ.
d. l. 1. §. ſi hæredes. vbi Alex. Iaſ. & Rip. ff. ad Trebel.
Iſta allegata, etſi in iure vera ſint, non tñ credo
applicari poſſe quæſitis ꝓpoſitis, nec mihi ſatisfaciunt.
Nam quantum ad primã concluſionẽ ſcili-
37 cet odio hæredis † cum beneficio legis, non deberi
illud tertium creditoribus, aut hæreditas eſt ſoluẽdo,
vel opulẽnta, tunc cum ob inuentarium hæres
38 nõ eximatur † ab obligationibus, & ꝓmiſſionibus
hæreditarijs, ac alijs oneribus. Aret. conſ. 116. Fulg.
conſ. 67. Goz. conſ. 25. Soc. iun. conſ. 107. in fi. lib. 3.
neſcio videre cur hærede non ſoluente tertiũ ꝑdictum
non debeatur: quia ſub hoc prætextu facti
inuentarij non curat hæres, quin teneatur debita
39 ſoluere in pecunia † & non in alia re. Alber. poſt
Iaco. de Aren. in d. l. fin. §. ſin autem dubius. Bald.
in l. ſi pecunia. ff. de lega. 2. Corne. conſ. 195. lib. 4.
Cran. conſ. 187. Phanu. de inu. in 6. par. num. 2.
Aut hæreditas non eſt ſoluendo, & tunc ſatis eſt
ſi creditor conſequi poſſit, quod ſibi debetur ſine
lucro eius quod non eſt in hæreditate.
40 Secũdo verò caſu quoad tertiũ † bonorũ poſſeſſorem,
aut creditor actionem habet perſonalẽ tãtũ,
tunc perſonalis actio non ſequitur fundum. d. l.
1. §. ſi hæres. ff. ad Treb. l. fin. ff. de contrah. empt. cuius
vigore ꝓpterea caret iure reuocãdi bona apud
tertium titulo legitimo exiſtentia, Aut habet hypothecariam
tunc virtute hypothecæ, illa poteſt
41 auocare † iure anterioritatis non iure dominij, ſed
pignoris, ac hypothecæ. Non offerente poſſeſſore
ipſi creditori anteriori creditũ ſuum. l. 1. l. prior. l. diuerſis.
C. qui potior. in pig. habea. facta ẽt ꝑ ipſũ cre-
42 ditorem priorẽ excuſſione, † ſi illius exceptio ſibi
ſit oppoſita, de bonis principalis debitoris. l. moſchis.
vbi Bar. & dd. ff. de iure fiſc. qua auocatione
facta, tunc quũ ipſa bona retineat iure pignoris, &
hypothecæ. l. ſi cum venditor. in prin. ff. de euict. l. ſi
fundus. §. creditor. ff. de pign. tandiu donec ſibi fuerit
integrè ſatisfactũ. l. 1. in fi. ff. de pig. l. fi. C. de diſtr.
pign. nõ erit etiã hoc caſu locus lucro illius tertij.
Aut poſtquam auocauit, ac poſſidet, ne percipiendo
fructus paulatim illi extenuent ſortem coactus
contra iuris diſpoſitionem recipere particulares
43 † ſolutiones. l. tutor. §. Lucius ff. de vſur. glo. Bar. &
44 Iaſ. in l. qdã æſtimauerũt. ff. ſi cer. pet. petit † ſtatui
debitori, ac illi poſſeſſori à quo auocauit, certũ diẽ,
ſeu terminum ad ſoluendum, alias quod bona ponantur
ſub haſta, ac deliberentur plus offerenti, vt
ſibi ſatisfiat, quod fieri poſſe oſtendit diſertiſſimus
Coua. lib. 3. var. reſol. c. 18. nu. 4. tunc etiã ſi ipſi creditori
deliberentur in exequutionem ſententiæ, vti
plus offerenti, vel quia nemo obtulerit, quũ hoc fiat
reſpectu, ac odio debitoris, & bona ſint reſtituta p
auocationem priſtino ſuo ſtatui, non mihi etiã liquet,
cur frui non debeat lucro prædicti tertij, imo
multo magis, ſicut magis laborauit pro conſequutione
ſolutionis ſui crediti,
Non ſilebo tñ caſum, in quo iudicauit Senatus
tertium non deberi inter dominos Maloperam, &
de Ferrarijs cunçares. Teſtator obligabatur ad reſtitutionem
dotiũ ſuæ vxoris, moriẽs inſtituit hæredem,
& ſubſtituit Maloperam, hæres non curans
ſoluere, condemnatur ad ſoluẽdũ. fit exequutio in
bonis teſtatoris cum illo tertio, venit caſus ſubſtitutionis
in fauorem Maloperæ ſubſtituti, qui virtute
fideicommiſſi inſtituta ſite, contra Ferrarium,
& ipſo opponẽte ſe poſſidere bona titulo exequutionis
ꝑdictæ, ac ꝓ debito, ſeu ære alieno teſtatoris,
replicante ſubſtituto, ſaltem quoad illud tertiũ ſibi
deberi adiudicatum Ferrario ex mora hæredis, Se-
45 natus pro rata eius tertij, † iudicat in ipſius ſubſtituti
fauorem. Quod licet arbitrarer non eſſe iuri
conſentaneum: quum debitum ipſum à teſtatore
46 ſuſtinente proueniret, & ex primordio † tituli poſterior
formetur euentus. l. 1. C. de imponen. lucr.
deſer. l. quædam mulier. ff. de rei vend. l. 2. C. de acquir.
poſseſs. Nec ex perſona. hæredis immutetur
47 conditio † obligationis. l. 2. §. ex his. ff. de verb. obl.
48 ac geſta hæredis ꝑtextu contractus defuncti præiudicent
ſubſtituto, d. l. ex contractu. ff. de re indic. &
ſubrogatus ſapiat naturam eius cuius loco ſubrogatur.
l. ſi eum. §. ſi quis iniuriarum. ff. ſi quis caut.
videaturque quodãmodo imputandum teſtatori,
qui ſibi talem elegit hæredẽ. arg. l. 1. §. familiæ. ff. de
49 public. & ꝓmittens de facto † ſuo intelligatur etiã
de facto hæredis l. fin. §. ſancimus. C. de contr. ſtipu.
& ex alijs ſupra allegatis: Tamen re melius perpẽſa,
ac conſiderata fortè contrarium erit verius.
Primo videmus hæredem etiã cũ beneficio legis,
non iuuari inuentario pro obligationibus non hæreditarijs,
ſed tantum pro hæreditarijs. d. §. in com-
50 putatione, vnde ſi ipſe erat fideiuſſor † defuncti,
cuius hæreditatem acceptauit cum beneficio legis
nihil illi opitulatur inuentarium. Marc. deciſ. 313.
Secundo hæres cum beneficio legis detrahit expẽ-
51 ſas † quas fecit litigando. Bart. Bal. Iaſ. & alij in d.
§. in computatione. ſecus ſi culpa ſui factæ ſint, vt
puta iniuſtam ſuſtinendo litem. Bal. conſ. 73. Loyſius,
vol. 3. Purp. ad Iaſ. in d. §. in computatione,
vnde ſi ex mora ſua paſſus fuit ablationem, ac
damnum illius tertij adiudicati creditori, id non
debet cedere damno ſubſtituti. Tertio magis in
52 terminis mora † hæredis, etiam cum beneficio
legis ſibi nocet, nec iuuatur inuẽtario in eo, quod
ex mora per eum commiſſa prouenit. Abb. conſ.
73. in fi. lib. 2. Alex. in l. poſtulante. colum. 4. ff. ad
Trebel. Corn. conſ. 31. lib. 3. Similiter idem quoad
53 pœnam † in quam incidiſſet. Ang. conſ. 529. beneficium.
Phanuc. de inuent. in 6. par. nu. 109. & 110.
Prædictum tertium ſine dubio applicatur creditori
in pœnam moræ debitoris non ſoluentis, ergo
non extendetur in damnum ſubſtituti vel alterius
tertij. Nam ſi delicto hæredis pauperior fiat hæreditas
ipſi hæredi, tale delictum aſcribitur. l. in ratione.
in principio. §. diligenter. ff. ad leg. Falc. Sicuti
omnis obligatio in perſona domini cõtracta non
purificatur cõtra eum ex delicto procuratoris generalis.
imo omnis pœna ipſum procuratorem
54 † ſequitur, & concernit. l. ſi procurator. ff. de cond.
indeb. l. 3. §. ſi procurator. ff. quod quiſque iur. l.
qui ſolidum. §. etiam. ff. de leg. 2. Item in ſocietate
delictum vnius, ſoli delinquenti imputatur. l. cum
duobus. §. fi. ff. pro ſoc. Rurſus licet hæres cum be-
55 neficio legis non poſſit ex mora † defuncti detineri,
ſecus tamen erit ex ſua. Bald. in d. §. & ſi præfatam.
Alex in d. l. poſtulante. veri. Item inquantum,
&c. Nec obſtant, quæ ſupra ex aduerſo ſunt adducta:
quia reſpondetur hanc moram nullam accepiſſe
originem à defuncto, nec mutari obligationem
ex perſona defuncti, quæ nihil loquebatur
de mora hæredis, ad quam etiam cum ſit ſtricti iuris
ipſa obligatio non extendebatur. l. quicquid
aſtringendæ. ff. de verb. oblig. ſubſtitutumque non
poſſe contrauenire contractui geſto cum primo
hærede

hæréde ꝑ ea parte, & ratione, quæ defunctū tangebat, nō ex alia quæ culpa ipſius hæredis accreuit, & quatenus dicebaẽ obligationē cōditionalē retrotrotrahi, etiā in ꝑiudiciū tertij l. 1. l. q balneū. ff. q potior. in pign. hab. Reſpondet iſtius tertij nullā fuiſſe obligationē in defuncto, ſed tñ natam contracta mora, quā erat in poteſtate hæredis, vel alterius debitoris euitare ꝑ ſolutionē ſuo tpe. in qua cōditione poteſtatiua nulla eſt retrotractio, ſed obligatio ipſa tñ incipit à die purificationis illius. d. l. 1. l. q balneū. & l. potior videamus. ff. q pot. in pig. hab. Quare concludendo ex ꝑdictis inferimus. Primo
56 reſpectu hæredis † cū beneficio legis non eſſe tractandum de ꝑdicto tertio, ſi hæreditas ſoluēdo nō ſit. Secundo ſi hæreditas poſſit ſupplere, ac illa ſit opulenta, quum ipſe ſit in mora nō ſoluendo, inuētarium ſibi nihil ſuffragari, & illius odio tertiū capi poſſe, in damnū vero tertij ius ꝑtendentis à defuncto, ſecus finito tñ iure ipſius hæredis. arg. l. lex vectigali. ff. de pign. Tertio ita dicendum in materia feudali, nam quatenus viuet ſucceſſor defuncti in odium ipſius ſucceſſoris contumacis valebit exequutio, ſecus iure ipſius reſoluto. Quarto, quoad plures creditores habentes bona obligata, donec bona ſunt in poteſtate debitoris, certè ꝑueniens in exequutione fruetur illa cōmoditate nec à poſteriore creditore euelli poterit, ſeu ammoueri, niſi illi integrum ſuum creditū offerat. d. l. 1. l. prior. l. diuerſis. C. q poti. in pign. habeant. quo caſu non eſt agendū de aliquo tertio. Quinto nec etiā ſi ipſe anterior creditor auocet à poſteriore: qua auocatione facta, cum res reducatur ad primeuos terminos ſicut qñ erat penes debitorē, idem erit dicēdū. Sed fortè dicemus verius in his duob' vltimis caſibus: imo ſi adiciantẽ iure dñij primo creditori bona debitoris, non deberi illi tertiū ꝑdictum in odiū aliorum creditorū, etiam illi non offerentiū creditum ſuum anterius: quandoquidē ꝑ credito ſuo ſine tertio illi aſſignato in lucrum ſibi ſatisfactū ſit, atq; ita ſublata omnis obligatio. §. 1. inſtit. qb. mod. obli. toll. ac ita ſolutione ſit hypotheca extincta. l. fin. C. de luit. pignor. In quo tertio ſi ante exequutionem alij creditores poſteriores, iam erant creditores cū hypotheca, ipſi remanēt priores in tpe, ac iure hypothecæ ius competit illis vendicandi: quū vt dixi antiquiori creditori ſit ſatisfactū ꝑ vero credito, ac extīcta hypotheca. Nec obſtant alia adducta de intereſſe, vel vſuris, ac de augumento, quæ eandē naturam ſortiunẽ ſicut principale: qa eſt verū in vſuris, ac intereſſe ꝑmiſſo, licet nūdū decurſo, ſeu maturato tpe obligationis, ſed tñ iam tunc fundato, & radicato: nam iſta retrahunẽ. d. l. 1. & l. Lucius. ff. q pot. in pign. ac de valore quanti plurimi, q veniebat cum re ipſa, ac intereſſe ꝑpriè intrinſeco. Sena-
57 tus † tñ in reuiſione cauſæ ꝑdictæ die. Marcij. 1587. reparauit ꝑdictam ſententiā, & adiudicauit, creditori nedum dictū tertium, ſed etiam intereſſe decurſum ob moram.

58 Item in muliere † agente ad collocationē ſuarū dotium in tuto odio creditorum cōcurrentiū, quū illi nō liceat offerri dotes in pecunia exiſtētes Exc. Oſaſch. deciſ. 135. cenſuit tertiū ſibi nō aſſignādū, ſed bona ad quandam largam æſtimationem, quā reſtrinxit ad decimam pluris veræ æſtimationis.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Licitatione in facienda nullus ex offerentibus liberatur, niſi poſt decreti interpoſitionem.*
2 *Et quid ſi poſt decreti interpoſitionem appellaretur.*
3 *An primus offerens per maiorem oblationem ſecundi liberetur controuerſum.*
4 *Conciliantur opiniones.*

D Libero] Nemo ex licitatoribus à ſua licitatione, & oblatione liberatus
1 † cenſetur, niſi poſt decreti interpoſitionem, poſt quam nemo amplius recipiẽ ad offerendū. l. fin. C. de fid. inſtr. lib. 10. Rebuf. ſic aſſerens Senatū Pariſienſem iudicaſſe. in d. conſtit. reg. tit. de ꝑcon. art. 4. glo. vn. nu. 33. Quod ſi ab ipſa decreti interpoſitione appella-
2 retur, † quū appellatio extinguat iudicatū. l. 1. ff. ad Turpill. an interim audireẽ. Rebuf. ibi. Capi. dc. 202.

Circumſcripto decreto dubitabatur in iure vtrū
3 primus offerens † ꝑ maiorē oblationē ſecundi libereẽ: nam Bart. in l. licitatio q. 1. ff. de publ. & vect. dicebat non liberari ſi ſecūdus non placebat dño. per l. Sabinus. ff. de in diem adiec. Bart. ſequunẽ Alexand. ibi Salic. in l. penes. C. de vectig. ſir. de Gabel. in ſecūda part. nu. 20. Ang. conſ. 324. Boer. deciſ. 208. Contrarium aliquando conſuluit. Bal. quē refert. Caſtr. in d. l. licitatio. Crem. not. 40. Caſſan. in conſ. Burg. rub. 5. §. 1. nu. 23. car. 207. Caſtr. conciliat
4 † opiniones in d. l. licitatio. videlicet opinionem. Bart. procedere, quando ſecundo licitatori res fuit adiudicata, vel lapſa ſunt tempora licitandi. Alia opinio ſi tempus licitandi adhuc duret. quam conciliationem ſequi videtur Rebuf. d. tit. de præc. art. 7. glo. vn. nu. 21. Arius verò Pinel. in l. 2. in ſecunda parte. capit. 2. nu. 31. C. de reſcind. vendit. tradit opinion. Barto. procedere ſi ſtatim locans repelleret ſecundum licitatorem, vel ſi eſſet propoſita forma qua reſeruaretur domino ius eligendi, vel ſi huiuſmodi eſſet conſuetudo. Iſti duo vltimi caſus ſunt indubitati, primus non diſcrepat à Bart. opinione quam puto ſeruandam, ſecundum Caſtrenſ. diſtinctio.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Locata bona per triennium non ponuntur ſubhaſta, ſecus ſi excedat triennium.*
2 *Locator durante locatione vēdere poteſt bona locata, ſaluo regreſſu cōductori ad id quod ſua intereſt cōtra locatorē.*
3 *Et an dare in ſolutum poſſit.*
4 *Succeſſor ſingularis tenetur ſequi locationem autoris.*
5 *Idem in ſuccedente ex ſententia iudicis, vt colono, vel inquilino ſtare teneatur.*
6 *Emptor non tenetur ſtare colono, vel inquilino.*
7 *Datio in ſolutum an ſit alienatio neceſſaria vel voluntaria.*
8 *Executio in bonis conductis non retardanda quando conductor anticipauit ſolutiones locatori.*

E Affitò] Bona locata per triennium † non
1 ponuntur ſub haſta, ſi excedant ſic. ſed exequutor præcipiet conductori, vt ſoluat penſionem creditori, vſque ad concurrentem ſummam ſui crediti non intelligo cur non poſſint ſubhaſtari, ac deliberari, quum loca-
2 tor † met poſſit durante locatione vendere bona locata, ſaluo ſuo regreſſu conductori, ad id q ſua intereſt cōtra locatorem. l. emptorem. C. loc. idem cauetur conſtitutionibus Regijs de conductore ad triennium, vt per Rebuſ. in tract. de præconijs. arti 78. vbi idem aſſerit ſtatui conſuetudine Biturig. artic. 72. & hoc videtur etiam iuris. idem de da-
3 tione in ſolutum † dicendum videtur, quum datio

 in ſolu-

in ſolutum per iudicem creditori in odium debi-
toris facta dicatur neceſſaria, & huiuſmodi ſingu-
4 laris † ſucceſſor teneatur ſequi locationem auto-
ris. l. ſi filio. § in quinquennium. vbi Bart. ff. ſolut.
matrimon. & propterea ſuccedens ex ſententia
5 iudicis tenetur ſtare colono, vel inquilino cui in
fraudem res locata non ſit. Bald. in cap. quoniam
frequenter. §. fin. in fi. vt lit. non conteſta. Iaſ. in l.
diuortio. nu. 35. ff. ſolut. matrim. Benintendus deci.
54. & quamuis. Bart. in l. in vẽditione. §. 1. ff. de bon.
auto. iudi. poſſid. ſcribat creditorem teneri ſtare
6 colono. per illum text. ſecus eſſe in emptore † ple-
num ius habente. d. l. emptorem. Tiraq. de retract.
conuen. §. 3. gloſ. 1. nu. 22. vbi etiam explicat, quan-
do hæc in fraudem veriſimiliter facta ſint. Non
enim eſt veriſimile iudicem adiudicando rem in
ſolutum voluiſſe præiudicare iuribus conductoris,
cuius ius ſemper reſeruauiſſe cenſetur. d. l. in ven-
ditione. §. 1. Roman. d. §. ſi vir. nu. 11. Alex. nu. 7. Cæ-
phal. tamen. conſ. 254. ſuſtinens hanc dationem in
7 ſolutum non eſſe neceſſariam, † ſed voluntariam,
contrarium conſuluit, ac alio conſi. ſequenti. 255.
Cæterum quum hic diſponatur conductorem de-
bere reſpondere de penſione creditori, ſi fortè iam
anticipauiſſet ſolutionem locatori recuſans ſolue-
8 re vlterius, creditori, nõ eſſet retardanda † exequu-
tio ſuper re ipſa locata; quum tunc verba decreti
non conueniant, nec propterea aptetur decreti di-
ſpoſitio. l. 4. §. prætor ait. vbi Bart. in fine. ff. de dam.
infect. ſitque decretum ſtricti iuris, ac ſtrictè in-
terpretandum. l. 3. §. hæc verba cum ibi not. ff. de
neg. geſt.

Glo. VI.

SVMMARIVM.

1 *Executionem rei iudicatæ impedit tertij poſſeſſoris ſola poſ-
ſeſſio, de qua ſummatim appareat.*
2 *Etiam ſi tertius opponens iniuſtè poſſideat.*
3 *Tertius poſſeſſor opponens executioni, proteſtari poteſt
creditori ne procedatur, & ſi ſecus fiat, contrario impe-
rio reuocatur, & nullum eſt.*
4 *Ignorantia nemini patrocinari debet.*
5 *Poſſeſſio vitioſa dicitur, quæ capitur non vocato poſſeſſore.*
6 *Poſſeſſor abſens non citatus, non priuatur ſua poſſeſſione
per iudicem exequentem ſuam ſententiam.*
7 *Probatio poſſeſſionis, vel proprietatis, an miſſo in poſſeſ-
ſionem, vel tertio opponenti ſpectet.*
8 *Miſſioni in poſſeſſionẽ bonorũ ſe opponẽs tertius ſi de ſuo in-
tereſſe incontinenti docere velit, erit executio retardãda.*
9 *Executio ſententiæ ſi fiat in alia re quàm petita, tertius op-
ponens executionem impedit.*
10 *Poſſeſſor ſummatim probata poſſeſſione ſua non tenetur fi-
dem facere de titulo, nec de iuribus ſuis.*
11 *Titulorũ exhibitio petitoriũ potiuſquã poſſeſſoriũ concernit.*
12 *Poſſeſſionis reintegrandæ in remedio, tertius poſſeſſor ſen-
tentiam exequi impedit non conſtito reum tempore litis
poſſediſſe.*

F Venendo alchun terzo ad opporſi] qui ve-
nit vti tertius non eſt primus, nec ſecũ-
dus id eſt nec actor, nec reus, cuius tertij
ſola poſſeſſio impedit exequutionẽ † rei
1 iudicatæ. l. a diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iudic.
not. in cap. veniẽs. ſecundo, de teſtib. Bart. conſ. 299.
viſo proceſſu. de qua ſummatim appareat. dd. in d.
cap. veniens. Imol. in l. à ſententia. col. 3. nu. 13. ff. de
appell. Gozad. conſ. 103. verſ. 2. reſpondeo. Rolan.
conſ. 1. nu. 31. Crauet. conſ. 978. etiam ſi opponens
iniuſtè † poſſideret. l. fi. C. ſi per vim vel al. modo. c.
2 licet epiſcopus. de præb. lib. 6. Ruin. conſ. 28. lib. 5.
Crauet. d. conſ. 978. Ideò tertius iſte poſſeſſor timẽs
aliquam ſibi fieri nouitatem in rebus poſſeſſis, po-
3 teſt proteſtari † creditori ne procedatur ad exequu-
tionem in talibus rebus, & quatenus fiat, contrario
imperio debet reuocari. Imol. in d. §. ſi ſuper rebus.
ac ibi Alex. & ſi pendente hac proteſtatione exe-
quutio fieret, eſſet nulla. Alexand. ibi. Bald. in l. ob
maritorum. C. ne vx. pro mar. nec excuſaretur cre-
ditor ſi diceret ſe ignorauiſſe poſſeſſorẽ ne ignorã-
4 tia † illi patrocinetur. Bald. in l. fin. quæ. 3. C. de edi.
diu. adr. toll. Allex. conſ. 5. col. 1. lib. 2. Crau. conſ.
5 221. nu. 11. & vicioſa † dicitur, quæ capitur non va-
cato poſſeſſore. c. licet epiſcopus de præb. libr. 6.
Crau. conſ. 104. nu. 14. nec priuatur tertius poſſeſ-
6 ſor abſens, neque citatus, per iudicem exequentẽ
ſuam ſententiam. Bal. conſ. 149. lib. 3. Anchar. cõſ.
292. Alexand. in d. l. à diuo Pio. §. ſi poteſt adie-
ctum. Crauet. conſ. 235.

Probatio autem illa ſummaria ſufficiet per vnũ
teſtem, vel aliam ſemiplenam probationem.
Imol. vbi ſupra.

7 Ad quem autem ſpectet probatio † poſſeſſio-
nis, vel proprietatis, aut contradicenti, ſeu oppo-
nenti, vel miſſo in poſſeſſionem. Reſpondet Bart.
quem ibi ſequitur Iaſ. probationem ſpectare ei q
mittitur, ſi opponens poſſideat. ex glo. in l. ob ma-
8 ritorum. C. ne vx. pro marito Qui tertius † ſi incõ-
tinenti docere velit de ſuo intereſſe, quum tũc ceſ-
ſet omnis fraudis, & calumniæ ſuſpitio erit exequu
tio retardanda per aliquod breue tempus. Abb. in
capit. veniens. nu. 11. & Fel. nu. 15. de teſtib. Couar.
lib. 1. quæſt. capit. 16. nu. 2. Ioſeph. Ludo. deciſ. 26.
9 nu. 10. maximè ſi exequutio † in alia re fiat, quam
petita, tunc tertius exequutionem impedit. Bart. in
d. §. ſi ſuper rebus. Mining. centur. 3. obſer. 73. Aſſe-
rens rem eſſe pœnes ipſum opponentem tunc
contra ipſum non victum fieri non debet exequu-
tio, cum nondum ſit victus. Didac. d. capit. 16. verſ.
tertio. ſolet tradi Ludo. d. q. 26. nu. 15. ſi tamẽ 3. poſ-
ſidens in ſpecie alleget, ac opponet ſe poſſidere.
Bald. in l. etiam. col. 3. C. de exeq. rei iudic. Alex. &
Iaſ. in d. §. ſi ſuper rebus. nu. 8. ſi vero conuentus
poſſidebat, & actum ſit de re ipſa, & in exequutio-
ne ſententiæ, ſuper re ipſa latæ compareat tertius
aſſerens ſe poſſidere eſt dec. d. Oſaſch. 38.

Probata itaque ſummatim poſſeſſione oppo-
10 nentis non tenebitur poſſeſſor † fidem facere de
titulo ſuo, nec de aliquibus iuribus ſuis. l. cogi. C. de
peti. hæred. vbi Bart. Bald. & alij. quare, quod hic di-
citur oppoſitiones per iudicem non fore admit-
tendas ſi in promptu opponens non producat ſuos
titulos, ac iura, ſemper intellexi, & cenſui intelligẽ-
dum in opponente non poſſidente rem, ſuper qua
exequutio cœpta fuit. maximè quũ titulorũ † ex-
11 hibitio petitorium potiuſquam poſſeſſorium cõ-
cernat. c. 1. de reſtit. ſpoliat. Alex. conſ. 1. colum. 6.
volum. 3. Gozad. conſ. 10. Quod confirmatur ver-
bis præcedentibus ipſius decreti, ne oſtiarius ob op
poſitionem deſiſtat à cœpta exequutione à qua ta-
men deſiſtendum eſt ſi opponens poſſideat, ac ſe
poſſeſſorem aſſeueret. Bald. in d. l. ob. maritorum.
Imol. & Alex. in d. §. ſi ſuper rebus. Item ex alio de-
creto tit. delle exequutioni §. nelle exequutioni. ibi,
ò che l'exequutione ſi haueſſe da far in vn'altra co
ſa, &c. ac alio tit. aliũ ſequenti. Come ſi habbia da
proceder nelle eſſecutioni d'attioni reali. Ibi ma nõ
trouandoſi le coſe appreſſo il condennato. vbi mã-
dat Princeps procedi vt iure cõi cauet. quo diſpo-
nitur in iudicium non vocatum non eſſe turban-
dum in ſua poſſeſſione. l. final. C. ſi per vim, vel
alio modo, nimirum ſi tertius poſſeſſor im-
pediat

pediat exequi ſententiã in remedio reintegrandæ.
12 † Bald.in l.1.C.de appell.Iacob.à Sanct. Georg.in l. ſi de vi.C.de iudi.Boer.q.238.Menoch.in remed.recup. poſſ. nu. 361. non conſtito tempore litis reum poſſedıſſe.Oſaſch.deci.38. quia ſi hoc tempore poſſediſſet & lite pendente poſſidere deſiſſet,nõ retardaretur exequutio in odium ſingularis ſucceſſoris. Bald.in l.exequutorem nu.22. C. de exeq.rei iudi.in l.ob maritorum.nu.4. C.ne vxor.pro mar. Oſaſch. deci.65 & latius declaretur in d,tit.delle eſecu.nelle cauſ. d'at. reali. inſuper confirmatur prædictus intellectus ex tit. ſequenti delle eſecu. de beni,in quo diſponitur creditorem ſe conuertentem pro exequutione contra tertium bonorum poſſeſſorem debere citari facere poſſeſſorem, dicturum cauſas cur exequutio in ipſis bonis fieri non debeat.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Tertij ſe opponentis executioni materia, vbi tractetur remiſſiuè.*

G SArà però ſalua la ragione] idem diſponitur in
1 d.§.ſi ſuper rebus.vbi eſt materia.†

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Bonorum ſubbaſtatorum ad luitionem dati ſex mẽſes, quando currere incipiant.*
2 *Decreti ab interpoſitione ſi non appelletur,tranſit in rem iudicatam.*
3 *Semeſtre datum ad luitionem pignorum ſubbaſtatorum(appellatione à decreti interpoſitionem interiecta,qua ſit colorata)non currit.*
4 *Nec contra pupillum currit,contra minorem tamen ſic, ſed ſuccurritur illi beneficio reſtitutionis*
5 *Bona ſubbaſtata qui repetere vult,debitum offerre tenetur, non obſtante quauis executionis nullitate.*
6 *Nec oblatio ſola ſufficit,ſed neceſſaria ſolutio ſi debitum ſit liquidum.*
7 *Oblatio ſola ſufficit creditore pecuniam debitam refutante.*
8 *Oblationem debita ſortis principalis facta ſibi creditor, niſi ſimul de intereſſe fiat,acceptare non tenetur.*
9 *Idem niſi etiam de expenſis facta ſit.*
10 *Subbaſtata bona luere debitor non poteſt,niſi omnia luat.*

H DEcreto] Menſes ipſi ſex † incipiunt à die
1 interpoſitionis decreti, a qua ſi non ap-
2 pelletur † tranſit in rem iudicatum. Roman.conſi.497.Dec.conſi.449. & appellatione interiecta ſi fuit colorata,ac non euidenter
3 calumnioſa ſemeſtrè † hoc non labitur, ſecus ſi calumnioſa,& fruſtratoria. Crauet. conſi.66. Plot.in
4 d.l.ſi quando. nu.526. contra pupillum † nõ currit, contra minorem ſic, ſed ſuccurritur illi beneficio reſtitutionis.Guid.Pap.q.31.
5 Qui vult bona repetere, † tenetur, non obſtante quauis nullitate exequutionis, debitum offerre. l.fi. §.fi.C.ſi adu.fiſc.l. ſi minor. C.de iure fiſci.lib. 10.l.1. C.de fide inſtru.lib.10.Saly. in l.1.C. ne lic.in vna,& ead.cauſ.3.prou. Caſtr.in l. ſi quis aliam.ff.de ſolut. Neuiz.conſi.77. nu.12. Crau.conſi.826. nu.5. & vbi debitum eſt liquidum nõ ſufficit ſola oblatio † ſed neceſſaria eſt ſolutio. Bar.in l.item liberatur. §.1.nu. 3.verſi.& eadẽ ratione.ff.quib.mod.pign.vel hypot. ſol.l.1.ff.de cuſt.reor. Iaſ.in l. ſancimus. nu.21. C.de iudic.& conſi.216.lib.2.Ruin.conſi.144.lib.3.Crau. conſi. 826. Niſi creditor pecuniam refutaret, quo
7 caſu ſola ſufficit † oblatio.l.ſi fundus. C.de reſcind. vend.l.ſi reſiduum. C.de diſtr.pign. Rapha.Caſtr.& Alex.in l.qui Romæ.in prin.ff.de verb. oblig. Alex. in l.ſi mora.col.5.verſi.tertio fallit. ff.ſolu.matrim. Soc. conſi.199.lib.2. Iaſ.in l.quidam æſtimauerunt. ff.ſi cert.pet. Crauet.conſi.331.nu.5. Non ſolum de
8 principali ſorte,ſed etiam de intereſſe, † alias creditor nõ tenetur oblationem acceptare. Bar.in l. ſed etſi alia.ff.de conſti.pecu.Bal.in l. acceptam in 6.oppoſitione. q. 18. C. de vſur.& ſimiliter de expenſis
9 † litis.Saly.in l.3.C.ſi anti.credit.Neguſ.in tract.pig. 3.memb.5.par.nu.48.Minuſq; auditur debitor, niſi
10 omnia † luat, ſeu redimat. Iaſ. in l.ſtipulationes nõ diuiduntur verſi.ad iſta etiam adde.ff.de verb.obli. Tiraq.de retract.lig.§.33.gl.a.nu.25.

Glo. IX.

S V M M A R I V M.

1 *Nomina debitorum tertiam bonorum ſpeciem conſtituunt à mobilibus,& immobilibus diuerſam.*
2 *Bonorum mobilium,& immobilium in obligatione plus contineri,quam in ſimplici bonorum, errant qui credunt.*
3 *Excuſsio primi debitoris eſt nulla antequam ad executionẽ nominis debitoris deueniatur.*

I CRediti] Exequutio etiã fieri poteſt ſuper
1 nominibus † debitorum,quæ tertiam ſpeciem conſtituunt,a mobilibus, & immobilibus diuerſam. Bart.in l.mouentium.ff. de verb,ſignifi. Bald.in c.vnico.§. ſciendum de feu. cog. Caſt.in l. quod Tuberonis. §.in peculio.1. ff.de pec.Pariſ.conſi.173.lib.3.Ruin.conſ.139.lib.3.Bero. conſi.44.lib.ſecundo.ad quod propoſitum Ar.Pin. in l.1.parte Prima.nu,25.C.de bon.mat. aſſerit decipi notarios credentes in obligatione bonorũ mo-
2 bilium,& immobilium plus contineri,† quam ſimplici verbo bonorum. Extenditur hoc etiam ad legatum mobilium, & immobiliũ. Guid.Pap.q.261. Dec. conſ. 237. Item ad publicationem bonorum mobilium, & immobilium,etiam cum vniuerſali omnium. Alex. conſi.244.lib.6. Idem in obligatione omnium bonorum mobilium, & immobiliũ. Bar.conſi.50. Iaſ.in l.a diuo Pio. §.in venditionem. ff.de re iudi. Dec.conſi.237.Capel. Tholo.dec.315. Crau.in rub.ff.de leg.1.num.72.Guid.Pap.deci.291. Dec.conſi.30.nu.2.
3 Nec aliqua eſt primi debitoris excuſſio † antequam ad exequutionem iſtius nominis debitoris deueniatur.Cyn.Bar.& Ang in l.nomen.C.quæ res pigno.obliga.poſſ. Neguſa.in tracta.pign.in primo memb.8.par.nu 19.

Glo. X.

S V M M A R I V M.

1 *Sequeſtri amotionis,& ſine procraſtinatione, remedium eſt cautio reſtituendi.*
2 *Sequeſtratio in ſententia executionem non prohibita, & cautione non tollitur.*

R SEqueſtro] Si inhibitum ſit debitori ne ſoluat,aut in eius manibus factum ſit ſequeſtrũ præſtita cautione per debitorẽ poterit liberari, ſi prætẽdat debitor iniuſte factum. Cautio reſtituendi,ſi ita ordinari cõtin
1 gat,eſt remediũ amotionis ſequeſtri. † Bar.& Alex.

in l.ſi fideiuſſor.§.fi.ff.qui ſatiſd.cog.ſine aliqua pro craſtinatione.Bar.& Ang.in l.litibus. C.de agric.& cenſi.lib.11.Iaſ.in d.§.fi.nu.17.Pariſ.conſi.107.lib.1. & quamuis ſequeſtratio regulariter prohibeatur. l. 1.C.de proh.ſeq.pec.c.1.vt lit.penden.c.1.de ſeq.poſ.
2 tñ ſecus † eſt ſi fiat in ſententiæ exequutionem.tũc nec cum cautione tollitur.l.ſi pecuniæ.§.fin.ff.vt in poſſ.leg.eat.Caſtr.& Iaſ.in d.§.fi.

Glo. XI.

SVMMARIVM.

1 *Pignorare bona diebus feriatis qui a clero, & populo ſeruãtur non licet*
2 *Alijs autem feriatis omnibus ſic.*

1 FEriato] Feriaris diebus ad honorẽ Dei, qui obſeruantur à clero,& populo nõ licet procedere ad pignorationes. † l.fi.C.de fer.Alexan.conſi.53.vol.5. alijs verò omnibus die-
2 bus ſic † etiam feriatis. Guid. Pap. q.215. Menoch. de arb.q.30.num.15.

DELL'ESCVSSIONI, ET in qual modo ſi hà da far a proceder cõtro i fideiuſſori, & terzi poſſeſſori.

PErche nelle eſſecutioni [a] ſpeſſe volte auuiene, che i creditori, non potendo ritrouare tanti beni del condennato, che baſtano all'intiera ſatisfattione loro, ſono conſtretti di andar contra i terzi poſſeſſori, ò contra i fideiuſſori [b] il che di ragione non ſi permette, [c] ſe prima non e fatta l'eſcuſſione de' beni del principal debitore, & vedendo, che ſopra eſſa eſcuſſione naſcono per ordinario molte difficoltà, diſpute, & conteſe, in gran danno d'eſſi creditori, per queſto ci e parſo neceſſario proueder ui con alcuno conueniente rimedio, per ageuolar le vie, & i modi di mandar ad eſſecutione le coſe giudicate. La onde ordiniamo volendo alcuno creditore andar contra il fideiuſſore, ò il terzo poſſeſſore, ſarà obligato di far citar eſſi poſſeſſori [d] à dir la ragione, perche non ſi debba conceder l'eſſecutione ne' tali beni, che eſſi poſſedono, che erano del tale, & i fideiuſſori, a dire, perche non debba farſi l'eſſecutione contra la perſona, & i beni loro, & non venendo eſſi à comparire [e] giurando il creditore di nõ hauer ritrouato, dapoi di hauer fatta ogni diligenza, alcuni beni del condannato, ò vero tanto pochi, che non baſtano per l'intiera ſatisfattione ſua, & inſieme riportando vna atteſtatione di colui, che tiene in cuſtodia i libri doue ſono regiſtrati i nomi d'ogn'vno, che poſſede beni ſtabili nel territorio, doue habita eſſo condannato, ò doue habitaua vltimamente, in caſo, che foſſe abſente, come eſso nel regiſtro non ſi troua eſſer deſcritto, che poſſeda alcuni beni, il Giudice concederà l'eſſecutione cõtra eſſi fideiuſſori, ò terzi poſſeſſori, ne potranno mai piu eſſer vditi, ſaluo ſe non veneſſero a comparire infra il tempo dato a i contumaci, & pagare le ſpeſe, ſi come nel titolo della contumacia ſi e dechiarato. Et non eſſendoſi in quel luogo alcuno regiſtro, ò come ſi dice Cataſtro, & libro doue ſiano notati i nomi di ciaſcuno poſſeſſore, baſterà in tal caſo, l'atteſtatione di due vicini della caſa doue habita, ò habitaua vltimamente il condẽnato. Ma venendo [f] eſſi a comparire, & a contradire, che l'eſſecutione non ſi dee conceder contra di loro, affermãdo, che ci ſono altri beni, il Giudice loro darà vn termine di diece giorni, per verificar loro oppoſitioni, infra il qual termine non facendo cõſtare eſſi fideiuſſori, & poſſeſſori, che il condannato habbia altri beni, nelli quali ſi poſſa far l'eſſecutione, per l'intiera ſatisfattione del creditore, il Giudice cõcederà l'eſſecutione richieſta dal creditore, & in caſo, che faceſſero conſtare che vi foſſero altri beni, nelli quali ſi poteſſe ſodisfar in tutto, ò in parte al creditore, vogliamo che l'eſſecutione ſi faccia in eſſi beni, & per lo reſto, che mancherà, ſi potrà far contra di eſſi fideiuſſori, & poſſeſſori, come di ſopra.

Et perche nelle eſſecutioni occorrono parimente molte diſpute, & cõteſe ſopra le taſſe delle ſpeſe, [g] liquidationi della quantità, & valor de frutti, che ſi hanno da reſtituire, ò delle ſpeſe per meglioramenti fatti nella coſa, che ſi ha da reſtituire, per queſto, accioche per l'auuenire nõ reſti occaſione a i cauillatori di tirare in lõgo l'eſſecutioni, & trauagliare indebitamẽte i loro aduerſari, ordiniamo occorrendo, che ſia fatta alcuna condannagione di ſpeſe, le parti ſarãno obligate di cõparer il giorno ſeguente giuridico, dapoi che ſarà data la ſentenza, ſenza che ſia neceſſaria altra citatione d'auanti al Giudice, che hà giudicato, l'vno cioè il vincitore per preſentar la liſta delle ſpeſe fatte nella lite, nella quale ſi metteranno le partite diſtintamẽte, & particolarmẽte ſpecificando coſa per coſa, & non eſſendo fatta in queſta forma non ſi accetterà, & l'altro, cioè il condãnato per veder far la taſſa, & contradire ſe egli vorrà. La qual liſta preſentata, eſſo vincitore hauerà da affermare la ſua liſta eſſer vera con giuramento, che ſi farà nelle mani del Giudice ſedente pro Tribunali, all'hora delle cauſe, & fatto eſſo giuramento, il Giudice riuederà la liſta in preſenza delle parti, & farà la

taſſa,

taſſa, moderãdola, ſecondo che a lui parrà eſſer ragioneuole, & veriſimile: & eſſendo la cauſa d'auanti al Senato, la taſſa ſi cometterà a due Senatori, ne ſi commetterà più per l'auenire ad alcuno Secretario, come ſi ſoleua far per a lietro, dalla qual taſſa potrà la parte, che ſi pretenderà grauata, appellare, in caſo, che ſia ſtata fatta dal Podeſtà, & altri ordinari, o da alcuno de' Prefetti, ſotto pericolo di pagar vna emenda, ad arbitrio del Giudice. Però nõ oſtante l'appellatione, vogliamo, che l'eſſecutione ſi poſſa fare, data per la parte vna ſufficiente ſicurtà alla forma della Authen. Quæ ſupp. C. de prec. impe. offer. ma facendoſi da i due Senatori ſopradetti, ſi potrà ſolamente domandar la reuiſione in Senato, la qual appellatione, & reuiſione vogliamo, che s'interponga, & ſi domandi incontinenti, ſe la parte, ò il Procuratore ſuo ſi trouarà preſente all'atto della taſſa, ma eſſendo abſente, habbia i il termine di diece giorni, come ſi concede ne gli altri caſi, & non facendoſi in queſto modo, eſſa parte reſtarà eſcluſa di poter piu appellar, ò domandar la reuiſione. Sarà ancora obligato eſſo appellante, ò chi domanderà la reuiſione, come diſopra s'è detto, di ſpecificar in qual partita pretende eſſer ſtata grauata, altramente non vogliamo, che l'appellatione: ò reuiſione ſia admeſſa.

Hauendoſi da far reſtitutione di frutti [h] *l'eſſecutore farà vn commandamento alla parte, ſotto vna certa pena, come a lui parrà, che habbia infra vna breue dilatione, che non paſſi il termine di diece giorni, a portar i conti, & le ſcritture de' redditi delle poſſeſſioni adiudicate alla parte, & la liſta de tutti i frutti, che ha riceuuto contenuti nella condannagione, & affermar con giuramento, che la conſignatione fatta nella liſta, contiene verità: al qual termine, ſe eſſa parte non comparirà, ò non comparirà conforme al commandamento fatto, vogliamo, che incorra ipſo iure, & di fatto nella pena, & potrà la parte, a cui ſi hà da far la reſtitutione, prouare la quantità di eſſi frutti per teſtimoni, ò per giuramento, ſecondo che di raggione commune e permeſſo: contra la qual proua là parte cõdennata cõtumace, non ſarà admeſſa a far alcuna proua contraria, gli ſarà riſeruata la facoltà, di dar ſolamente le repulſe cõtra le perſone de' teſtimoni. Ma venendo a cõparire, & a far la conſegnatione, come di ſopra, l'eſſecutore gli darà vn termine competente a far eſſa reſtitutione. Et ſe la parte in cui fauore e ſtata data la ſentenza pretendeſſe, che l'aduerſario habbia hauuto piu quãtità di frutti, ò di più valore, l'eſſecutore darà vn breue, & ſolo termine peremptorio ad eſſe parti, frà il quale ſaranno obligate a far lor proue l'vno contra dell'altro, & trouandoſi per eſſe proue, che o il condãnato habbia malitioſamente giurato il falſo, & che la quantità, ò il valor de' frutti ſia maggior di quel, che e conſegnato, ò vero l'altra parte aduerſa hauer malitioſamente, & calunnioſamente contraditto, domãdando di piu di quel, che haueua affermato, & conſegnato la parte contraria, vogliamo che ſiano condannati in vna buona emenda all'arbitrio dell'eſſecutore, che hauerà da decider queſte differenze, & à pagar ogni danno, & intereſſe alla parte.*

Se la parte condannata pretenderà che ſegli debbia prima rimborſare le ſpeſe de gli meglioramenti, [i] *& delle reparationi fatte nella coſa, che ha da reſtituire, o per altri conti, dinanzi, che eſſer conſtretta a far la reſtitutione, & rimetter il poſſeſſo, l'eſſecutore gli darà vn ſolo, & breue termine peremptorio a d arbitrio ſuo, ſecondo che richiederà la qualità della cauſa, & la diſtanza de' luoghi, frà il quale eſſa parte condannata ſarà tenuta di liquidare, & verificar eſſe ſpeſe fatte per meglioramenti, reparationi, ò per altre ragioni: altramente mancando di farlo frà il detto tempo, ſubito ch'el termine ſarà paſſato, ſenza che ci ſia neceſſaria alcuna dechiaratione, l'eſſecutore farà rimettere alla parte, in cui fauore ſi fà l'eſſecutione, il poſſeſſo della coſa adiudicata, donando eſſa parte cautione di pagar le ſpeſe, che ſaranno liquidate dapoi, & a queſto effetto darà vn'altro breue termine peremptorio alla parte condannata per far eſſa liquidatione. Et oltre a ciò condannerà eſſa parte in vna emenda, & a pagar ogni danno, & intereſſe alla parte, per hauer ritardato l'eſſecutione.*

DE EXCVSSIONIBVS, AC quomodo ea fieri debeat, ac procedi contra fideiuſſores, & tertios bonorum poſſeſſores.

Titulus XL.

R V B R.

S V M M A R I V M.

1 *Excuſſio quid, fit in bonis non ſolum principalis debitoris & fideiuſſoris, ſed etiam perſonali actione contra ipſum debitorem. nu. 2.*

3 *Item in bonis hæredis, ſine beneficio legis.*
4 *Excuſſionis exceptio prætermiſſa, ſi poſtea in iudicio oppo-
natur poterit iudicio pendente in quacunque parte fieri.*
5 *Excuſſionis exceptionem contra opponentem, opponere, & probare quis poteſt debitorem non eſſe ſoluendo.*
6 *Excuſſio prius quam fiat ſententia declaratoria opus eſt.*
7 *Excuſſionis exceptio dilatoria eſt, & ante litem conteſtatã opponi debet, & ſpecifice.*
8 *Excuſſionis exceptionem reijcere cenſetur iudex ad vlteriora procedendo.*
9 *Excuſſionis exceptione ſe iuuare nequit, qui rem hypothecatam alteri ſciens, emit.*
10 *Emens ſcienter rem fideicommiſſo ſubiectam excipere nequit, quod agatur primum ad precium contra alienantem.*
11 *Excuſſionis beneficio gaudet poſſeſſor fraudulentus.*

1 EXcuſſio † eſt bonorum, ac rerum princi
palis vſque ad vnguem, & vſque ad ſa-
culũ, peramq; per iudicem diſtrictiſſi-
ma facta inquiſitio. Bert. in ſuo diction.
in verbo excuſſis proprijs facultatibus. Non tãtum
2 in bonis † ipſius principalis debitoris, & fideiuſſoris
l. ſi plures. §. præterea. ff. de fideiuſſ. Rom. conſi. 320.
ſed etiam perſonali actione contra ipſum debito-
rem. Cyn. & Bar. in l. perſecutione. C. de pign. Bal. &
Salv. in auth. hoc debitor. C. de pign. Alex. conſi. 51.
col. pen. vol. 5. & conſi. 100. eod. Neg. in tract. pigno.
in primo memb. 8. par. num. 10. & illius hæredita-
tem, etſi hæreditas debitoris iacet, dandus eſt cura-
tor, & non tantum debitoris hæreditas, ſed etiam
3 bona hæredum † illius, qui non adiuiſſent hæredi-
tatem cum beneficio inuentarij excuti debẽt. Alex.
d. conſi. 100. Quæ, & ſi præcedere debeat iudicium
actionis hypothecariæ, contra tertium bonorum
poſſeſſorem intentatum, vel contra fideiuſſorem. l.
4 ſi mancipium. §. 1. ff. de euict. tamen ſi exceptio † il-
lius prætermiſſa ſit, & poſtea in iudicio opponatur,
poterit in quacunque ipſius iudicij parte fieri in ip-
ſo iudicio pendente. Bald. in l. cum teſtamento. C.
de teſtam. & in l. 2. C. commu. diuid. Barto. in auth.
hoc ſi debitor. C. de pignor. Ang. in l. decem. ff. de
verb. oblig. Alex. conſ. 114. vol. 6. Neguſ. in tract. pig.
in primo. memb. 8. part. num. 37. vel ſi re vera debi-
tor non eſſet ſoluẽdo, liceret hoc opponere, & pro-
5 bare contra tertium, qui de excuſſione † exciperet.
Iaſ. in l. ſi tibi. §. in his. ff. de pact. Aret. in §. qs in frau-
dem Inſti. de actio. Neg. d. nu. 37. præcedente tñ ſen
6 tentia declaratoria † ꝙ ſoluendo nõ ſit. Rom. cõſi.
211. & 241. vbi atteſtatur communem. Felv. in cap.
euidentia. col. fi. de accuſ. Ferret. conſ. 128. Mend. ad
Rom. d. conſi. 241.
7 Hæc exceptio dilatoria † eſt. Bar. in l. 3. verſi. quæ-
ro quid de exceptione ordinis. ff. de except. Alexa.
conſi. 32. lib. 4. atque propterea ante litem conteſta
tam, ſi nõ opponatur, vlterius opponi prohibetur,
ſeu oppoſita nihil releuat opponenti. Cyn. & Bal. in
l. exceptionem. C. de probat. Quinimo non ſufficit
in genere, ſed oportet illã ſpecificè opponi. Alex.
conſi. 29. num. 28. volum. 7. & oppoſitam iudex reie
8 ciſſe † cenſetur, procedendo ad vlteriora. Corn. cõſ.
85. colum. 2. lib. 4. Crau. conſi. 77. num. 17. vbi voluit
9 etiam tertium ſe ipſa iuuare † non poſſe, quo ſciẽs
emiſſet rem alteri hypothecatam. Arg. eorum, quę
10 de emptore dicuntur, qui ſcienter † rem acquiſiuit
fideicommiſſo ſubiectam, cui non competit ius
excipiendi, vt agatur primum ad precium contra
alienantem, quam ad rem. Caſtren. conſi. 318. lib.
2. Alexan. conſilio 189. lib. 2. Corn. conſi. 234. lib. 3.
Dec. conſi. 236. Curt. conſi. 88. colum. 2. poſt med.
Crauet. d. conſi. 77. num. 18. quamuis obſtare iudi-
cio meo videatur quod ſcribit Calcan. conſi. 29.
colum. 6. quem citat, & refert, Crauet. conſi. 263.
ſub num. 3. id eſt fraudulentum poſſeſſorem etiam
gaudere hoc beneficio excuſſionis.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Excuſſionis plures ſpecies, & de qua hic agatur.*
2 *Excuſſio neceſſaria non obſtante quod ſola facti veritate inſpecta procedi debeat.*

A NElle executioni] Hic non tractat̃ de om-
1 ni excuſſione, † ſed de ea quæ opponi-
tur exequutioni, quæ fit in odium con-
demnati per tertios bonorum poſſeſſo-
res: nam alia excuſſio, cui verba iſtius conſtitutio-
nis non conueniunt, remanere debet vt omiſſa, in
diſpoſitione iuris communis. l. commodiſſimè. ff.
2 de libe. & poſthum. quæ eſt etiam, neceſſaria † ſiue
vno, ſiue altero caſu, non obſtante, quod ſola facti
veritate inſpecta procedatur. Oſaſc. deci. 2. ex l. mo-
ſchis. ff. de iure fiſci. Theſau. dec. 53.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Excuſſionis exceptio ita fideiuſſoribus competit, ac tertijs poſſeſſoribus, iure tamen authenticorum.*
2 *Secus de iure Codicis.*

B FIdeiuſſori] non minus fideiuſſoribus,
1 † quam tertijs bonorum poſſeſſoribus
competit hæc exceptio, ſeu beneficium
illius iure ſcilicet authenticorum. §. ſi
quis. in authen. de fideiuſſ. auth. præſente. C. eodem
2 Oſaſch. deciſ. 2. num. 9. De iure codicis † fideiuſſor
hoc beneficio non gaudebat. l. non rectè. & l. iure
noſtro. C. de fideiuſſo.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Excuſſione non facta quibus in caſibus tertij bonorum poſſeſſores, vel fideiuſſores moleſtari queant, & duodecim enumerantur per diſcurſum.*
2 *Abſens debitor dicitur notorie non ſoluendo nec illius excuſſio requiritur.*
3 *Fiſcus bonis ob delictum debitoris publicatis poteſt à creditoribus conueniri.*
4 *Hypothecaria, & remedium l. ſi. C. de aequi. poſ. cumulari poſſunt.*
5 *Cumulatio actionum regulariter permiſſa niſi expreſſim prohibita inueniatur, & qui prohibitam dicit probare debet.*
6 *Hypothecaria actio eſt petitoria in rem ac realis.*
7 *Petitorium cum quo poſſeſſorio cumulari poſſit.*
8 *Retinendæ & recuperandæ poſſeſſionis remedia, quando cumulari poſſint.*
9 *Cumulatio actionum admittitur vſque ad ſententiam.*
10 *Excuſſionis exceptionem reijcere cenſetur iudex ad vlteriora procedendo.*
11 *Hypothecam ſpecialem, & generalem habens quomodo agere debeat. & deciſio Senatus.*
12 *Excuſſionis à neceſſitate non eximitur agens interdicto Saluiano.*
13 *Excuſſio neceſſaria eſt non obſtante ſpeciali hypotheca.*

C PErmette] non præcedente excuſſione, ius
non permittit tertios, vel fideiuſſores mole
1 ſtari. Quod fallit † in aliquibus caſibus hic
breuiter recenſendis. Primo ſi notoriè con
ſtet debitorem non eſſe ſoluendo. Bar. Iaſ. & alij in
l.fi.ff.ſi cer.pet.& in l.decem. ff.de verb. oblig. Ang.
in §.ſi quis in fraudem.inſti.de act.Cepha.conſi.86.
Rol.conſi.9.lib.1.Ioſeph.Ludo.deci.45.nu.15. Secũ
2 do ſi debitor abſens ſit: quia abſens † quoque dr̃ no
toriè non ſoluendo. Crau.conſi. 202.nu.45. Tertio
ſi eius bona ſint ob delictum fiſco publicata. Bar.&
Alex.in d.l.fi.ff.ſi cer.pet.& in l.decem.ff.de verb.ob
lig. Are in d.§.ſi quis in fraudem. Neg.in tracta.pig.
in prin. mem.8. par.nu.15. ꝙ quomodo intelligen-
dũ ſit ibi tradit Neguſ. videndus, nempe, an debeat
3 agi ſaltem ꝫ fiſcum, prout agendum † dicit magis
communem Gabr.in commu.conclu.tit. de fide-
iuſ.concl.1.nu.3. Quarto non eſt neceſſaria, ſi agat
actione hypothecaria ꝫ ipſummet debitorem, vel
eius hæredem, ꝫ quos ſimul, & perſonali, & hypo-
thecaria, licet experiri. §.ſed neq;.in auth.de fideiu.
etiam ſi agatur in ſolidum contra vnum ex pluri-
bus non inſolidum obligatis.gl.& Bar. in l. mulier.
ff qui pot.in pig.hab.Neguſ. vbi ſupra.nu.16. Quin-
to ſi lite pendente contra debitorem res fuerit alie-
nata, Bar.in l.perſecutione.verſ.quid dicemus.C.de
pign.Ang. & alij in auth. hoc ſi debitor. C.de pign.
Neg. vbi ſupra. Sexto ſi bona obligauerit debitor,
quæ conſtituerit ſe nomine creditoris poſſidere,
tunc agi poterit remedio.l.fi.C.de acq.poſſ. Butr.in
d.auth.hoc ſi debitor. Imo. Roma.& Alex. in l.exi-
tus.ff.de acq.poſ.Aret.conſi.126. Theſaur. deci.53.
Sed quid ſi actũ ſit actione hypothecaria, ac ſimul
accumuletur remedium.l.fi.C.de acq.poſſ.quod &
4 accumulari † poſſe probauit Crau. conſi.845.nu.6.
quum cumulatio regulariter permiſſa ſit, niſi ex-
5 preſſim prohibita † inueniatur. glo.in l.edita. & ibi
Bar. nu.14. Dec. nu.59. C.de eden. & qui contendit
prohibitam, id docere debet. Sali.in d.l. edita.nu.18.
ſequitur Fel in c.ſignificantib.nu.23.verſ.& de ma-
6 teria. de lib. oblat. & hypothecaria † ſit petitoria
actio & in rem, ac realis.l. pignoris.ff. de pig.l.pign.
C.eo. & vtrobiq; dd. Neg.in tract. pign.2. memb.5.
par.nu.36.Crau.d.conſi.845.ſequitur poſſeſſoriũ cũ
7 petitorio † cumulari poſſe. Cyn.in l.ordinarij.C.de
rei vendic. modo non agatur de poſſeſſorio retinẽ
dæ, recuperandæ vero non habet dubium. Bart. &
alij in l.naturalẽ.§. nihil commune. in 3. combi. ff.
de acq.poſ.Soc.cõſi.262.lib.2.Soc.iun.conſi.128.lib.
8 2.Quis interdictum retinendæ, † & recuperãdæ ſub
conditione poſſint cumulari, ideſt vt quis in poſſeſ
ſione defendatur, & vbi ſpoliatus ſit reſtituat. Bald.
in l.ſi de vi.col.1.verſ.ex prędictis ſic diſtingue.ff.de
iud.in t.lectu.Guid.Pap.conſ.67.Crau.conſi.862.&
9 cumulatio † fieri poſſit vſq; ad iniam, vt per Cagn.
nu.297.in l.edita.C.de eden. Sexto ſi pignus actuali
ter debitor creditori tradidiſſet, à cuius ceciddiſſet
poſſeſſione. Alex.in l. ſæpe.col 3.verſ. ſecũdario dr̃.
ff.de re iudi. Neguſ.vbi ſupra.nu.18.Septimo ſi aga-
tur ꝫ nomen debitoris. Bar.Ang.& alij in l.nomen.
C.quæ res pign.oblig poſ.Neguſ.vbi ſupra. Octauo
ſi bona citra controuerſiam poſſideri non poſſint.
Ang.in §.ſed neq;.in auth.de fideiuſ. Neg.in tracta.
pign. in 1.memb.8. par.nu.44. Pariſ. conſi.50.vol.1.
Crau.conſi.485.nu.5. Nono ſi oppoſita ſit, & iudex
10 † ad vlteriora proceſſerit, qui propterea illam reie-
ciſſe cenſetur. Corn.conſi.85.col.2.lib.4.Crau.conſ.
78.nu.17.Decimo ſi emptor rei hypothecatæ tem-
pore emptionis ſciebat rem alteri fuiſſe hypothe-
catam. Crau.conſi.77. nu.18. vbi comprobat pluri-
bus argumentis, quamuis obſtent illi, ꝙ hac exce-
ptione gaudeat etiam poſſeſſor fraudulẽtus. idem
Crau.conſi.263.ſub nu.1.

Habens vero ſpecialem, & generalem hypothe-
11 cam † debet primum experiri ad rem ſpecialiter
hypothecatam.l.2.C.de pign. Niſi adſit clauſula, ꝙ
ſpecialitas generalitati non deroget, & ẽꝫ. Oſaſch.
deciſ.159.Put.dec.38.lib.1.Rol.conſi.36.vol.4. ita iu
dicauit Senatus in cauſa Illu.D.Yſabelæ, ex Comi-
tibus. Plozaſchi ꝫ Magnificum dominum Berto-
liũ medicum, licet Couar.lib.3.variar. reſo.c.18.ſub
nu.3.dixerit id ſibi valde dubium, quod difficillimè
in praxi admitteret.

Nec eximitur a neceſſitate excuſſionis, agens in-
12 terdicto Saluiano, † vt cenſuit Exc.Senatus die
Iunij 1585. in cauſa prædictæ Perill. D. Yſabellæ ex
Comitibus Plozaſchi ꝫ medicum Bertoliũ, ac ita
tenuit Bell. conſi 34. Nat.conſi.521. Beci. conſi. 88.
quamuis opinio contraria auctoritatibus plurium
ſuffulta videatur, quã tenuerunt Soc. conſi.80. vol.
3.Lanfr.dec.84.Crau.conſi.201.nu.45. Rol.conſi.9.
& conſi.14.vol.1.Menoch.in 3.remed.adipiſc.poſſ.
nu.180.Bur.conſi.32. Gabr.tit.de fideiu. concl.1.nu.
112.Ioſeph. Lud.dec.45.nu.13. prout etiam eſt ſimi
13 liter neceſſaria excuſſio † non obſtante ſpeciali hy
potheca.d.Præſes Theſau.dec. 51. XI.non vr̃ neceſ
ſaria excuſſio, ſi procedatur ſola facti veritate in-
ſpecta, quod diſputat Crau.conſi.263.& ſcribit con
trarium verius in eo qui ignorabat rem hypothe-
catam. Oſaſc.dec.2. Theſ.deci.52. XII. ſi tertius poſ
ſeſſor negauit rem fuiſſe autoris, & cõuictus ſit de
mendacio. Iaſ.in §.ſi quis in fraudem.nu.79.inſt.de
actio. Aquenſ.in l.exitus.ff.de acq.poſ. Theſau.dec.
50.ſcilicet ſi ſcienter, & doloſè negauit.

Clo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Creditor pro executione rei iudicatæ ſe ad tertios poſſeſſores conuertens quid agere debeat.*

2 *Citatio generalis non ſufficit, ſed ſpecialis tertij poſſeſſoris, pro executione in bonis illis facienda requiritur.*

3 *Ignorantia tertij poſſeſſoris, cuius certitudo facile haberi poteſt ſi inueſtigetur, creditorem contra bona exequentem, non excuſat.*

4 *Tertius poſſeſſor bonorum debitoris, vbi inuentus eſt, & cognitus, citari debet.*

5 *Fideiuſſor contractus citandus, nec ſine nouo proceſſu contra eum iudicatum exequi poteſt, ſecus ſi ſit fideiuſſor iudicij.*

6 *Sententia lata contra contumacem principalem, executioni contra fideiuſſorem iudicij, non mandatur.*

7 *Ficta confeſſio non egreditur perſonã illius, qui pro confeſſo habetur.*

8 *Sententia fideiuſſori non nocet, ſi licuit reo appellare, & nõ appellauit.*

9 *Fideiuſſores liberãtur publicatis rei principalis bonis, quia eo facto non ſoluendo nequeant ſolutum repetere.*

D CItar eſſi tertij poſſeſſori] creditor, qui pro
exequutione rei iudicatæ ſe ad tertios poſ
ſeſſores, vel fideiuſſores conuertit, debet
1 † ipſos poſſeſſores citari facere dicturos
cauſas, cur exequutio in ipſis bonis, quæ fuerunt ta
lis condemnati, & fideiuſſores, cur in eorum perſo-
nis, & bonis fieri non debeat. Nec excuſaretur ſi al-
legaret ſe ignoraſſe poſſeſſorem. Bal.in l.fin.quæſt.
4. ac ibi Dec. colum.2. C.de edict. diu. Adrian. tol-
3 len. nec ſufficit generalis, † ſed neceſſaria eſt ſpe-
cialis citatio, quum facilè certitudo illius haberi
4 poſſit, † ſi inueſtigetur. Alexan.conſ.5.vol.2. Crau.

conſi.221.num.11. vnde cognito, & inuento tertio
4 poſſeſſore citandus † eſt. Barto.& Iaſ.in l.decem.ff.
de verbo. oblig. Ang. in §. item ſi quis in fraudem.
inſtit.de act.

5 Quod attinet ad fideiuſſorē, ſi ſit fideiuſſor † cō-
tractus, ideo citandus eſt, cùm ſine nouo proceſſu
contra eum iudicatum non exequatur, quod latū
fuit contra principalem, ſecus ſi eſſet fideiuſſor iu-
dicij.Bar.in l.1.ff.iudic. ſolui,contra quē ſit exequu-
tio ſine alia citatione.Bar & Bald. in l.duobus.§.igi
tur.& Iaſ. ibi. §. ergo ſi quis. vbi hanc communem
opinionem.ff.de iureiur.Aret.in §.vlti.inſtit. de ex-
cep.Matan in Spec.in 6.par.prin. verſ.citatio.num.
6 29. Modo ſententia † non eſſet lata contra princi-
palem contumacem: quia tunc contra fideiuſſo-
rem exequutioni minimè mandatur, probatur in
l.qui repudiantis.§.vlti. vbi Bart.not. ff.de inoffi. te-
ſtam. Alex.in l.ſæpe.ſub num.75.ff.de re iudi.Corn.
conſi. 211.colum. pen.& vlt.lib.3. d.Panc. conſi. 68.
7 num.16.quum ficta confeſſio † non egrediatur per
ſonam.l.eius qui delatorem. ff.de iure fiſci. Bald. in
l.1.q.6.C.ne fil.pro patr.Ang.in l.2.ff.ſi ex nox. cauſ.
aga.Bart.in l.1.§.ſi procurator.ff.ſi quis iuſd.non ob
8 temp.Item non nocet fideiuſſori, † ſi licuit reo ap-
pellare,nec appellauit, quē neceſſe eſt facere quic-
quid poteſt, vt iura illius diligenter, & exactè exa-
minentur.l.ſi ſeruus plurium.§.1.vbi glo.in ver.non
nocebit.ff.de lega.1. Alex. dicit communem in d.l.
ſæpe.num.3.ff.de re iud.Pancer.d.conſi.68.num.19.
9 Item liberantur fideiuſſores, † ſi publicentur bona
rei: quum eo facto non ſoluendo ipſi nequeant ſo
lutum repetere.Caſtr.in l.mutus.§. qui non cogitur
per illum text.ff.de procur.Marſ.in rub. ff.de fideiu.
q.48.& ſingu.233. Incipiente quæ de nouo Panc. d.
conſi.68.nu.22.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Tertios contra poſſeſſores priuſquam deuenire poſſit credi-
tor pro excuſſione, iurare debet ſe vſum diligentia, & non
inueniſſe bona debitoris condemnati.*
2 *Et qualiter diligentiam feciſſe aliter probare eum oporteat,
& quomodo perquirere.nu 5.*
3 *Regiſtrum Communitatis regulariter non probat niſi inter
Communitatem, & regiſtrantem.*
4 *Facit tamen fauore tertij præſumptionem.*
Et ex eo an probetur quis non ſoluendo.ibidem
6 *Exactoris liber alias Quinternettus, ipſius intentionem, con-
tra in eo deſcriptum probat.*
7 *Exactor librū cuilibet cuius intereſt petenti edere tenetur.*

E C Omparire]Creditor citato tertio poſſeſſo-
re, vel fideiuſſore,die aſſignata ad compa
rendum debet illorum accuſare contu-
maciam non comparentium, vt dixi ſu-
pra titulo della. contumacia. §. vogliamo. quibus
1 non comparentibus, iurante † actore ſe vſum om-
ni diligentia, & non inueniſſe aliqua bona cōdem-
nati, ſeu tā pauca, quæ ſibi non ſufficiant pro inte-
2 gra ſatisfactione, ac ſimul † retulerit atteſtationem
à cuſtode librorum, vbi ſunt regiſtrata nomina
vniuſcuiuſque poſſidentis bona ſtabilia in territo-
rio habitationis condemnati, vel, vbi abſit, vbi vlti-
mo loco habitabat, ſicuti in regiſtro nō inuenitur
deſcriptus pro poſſeſſore aliquorum bonorū, tunc
Iudex concedet executionem contra huiuſmodi
fideiuſſores, vel tertios poſſeſſores: Nec vlterius au-
dientur, niſi comparerent infra tempus contuma-
cibus conceſſum ad purgandam cōtumaciam ſo-
lutis expenſis, vt d.titu.della contumacia extitit de
claratum. Deficiente vero cataſtro, ſeu regiſtro ſuf-
ficiet atteſtatio duorum vicinorum domus, ſeu ha
bitationis condemnati.

Hec excuſſio eſt reſpectu contumacum ad com
3 parendum. Nam etſi ex regiſtro † communi regu-
lariter non reſultet probatio, niſi inter communi-
tatem, & regiſtrantem.Iaſ.in l.decem.num.36.ff.de
verbo.oblig.facit tamen etiā fauore tertij præſum-
4 ptionem. † Socy.iun. conſi.61. volum.3. ideo ex eo
probatur quis non ſoluendo. Ang.in §. item ſi quis
in fraudem.inſti.de actio. Alex.in l.fi.ff.ſi cert.peta.
Iaſ.in d.l.decem.ff.de verb.obli. Neguſ.in tract.pig.
in primo memb.ſub num. 15.Imo dicit Innoc.in c.
1.de procur.quem refert, ac ſequitur Rim. Iun.cōſ.
209.num.21.regiſtra bene cuſtodita in Archiuis au
thenticarum perſonarum fidem facere.

Sed non eſt prætereundum regiſtra hæc rarò fie
ri, & vnum aliquando ſupplet tribus ætatibus, vix
reficiuntur, aut renouanī de quinquaginta, in quin
quaginta annos, imo de centum, in centum annos:
quum in renouatione eorundem magni labores,
& ſumptus impendantur: quare niſi quandiu ſunt
recentia, vel ob mortem regiſtrantium, vel rerum
regiſtratarum alienationes, & mutationes, vix hu-
iuſcemodi regiſtra iuuabunt ad finem, & effectum
5 cōſtitutionis. Quapropter tutius erit recurrere † ad
librum exactoris onerum, qui communiter vocatē
quinternettus, vbi deſcribuntur nomina, & cogno-
mina debitorum poſſidentium prædia, ac quid, &
quantum debeant, vel contribuant. Nam hic liber
6 † probat intentionem exactoris contra in eo de-
ſcriptum.Bar.& Iaſ.in l.quædam.ff.de eden. Panor.
conſ.34.vol.2.quem exactor edere tenetur cuilibet
petēti, cuius intereſt.Bar.in l.1. C.de exactor. lib.10.
vnde ſi regiſtrum deficiat, crederē loco illius ſuffi-
cere atteſtationem exactoris onerum, & collecta-
rum, ſicuti debitor non eſt in ſuo libro deſcriptus,
ac nihil ab eo exigere, quum nihil poſſideat.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Tertijs poſſeſſoribus bonorum, opponentibus executioni, &
aſſerentibus alia extare bona, terminus decem dierum ad
id probandum ſtatuitur.*
2 *Tertius poſſeſſor, vt conueniri poſſit, probandum per credito
rem bona fuiſſe per condemnatum poſſeſſa tali, & tanto
tempore, vt ſuper illis ius quæſierit priuſquam ad tertium
illum peruenirent.*
3 *Fideiuſſorem eſſe probare oportet creditorem priuſquam, eo
nomine contra illum agat.*
4 *Poſſidere ſe negans de mendacio conuictus, rei poſſeſſione
priuatur, & in actorem tranſit.*
5 *Pignoris poſſeſſor negans primo rem illius eſſe cuius actor eſ
ſe aſſerit, & hoc probato, dicat ex alia cauſa ſe anteriorē,
poſſeſſionem remittere debet actori, & inde actoris vicem
ſubire, idque proponere.*
6 *Negans ſe poſſidere de mendacio conuictus ſua poſſeſſione
priuatur, ſi ſciens veritatem neget.*
7 *Excuſſio fieri non ſolum debet in bonis condemnati, ſed etiā
ſi mortuus ſit, in ipſius hæredis bonis priuſquam ad bona
tertij poſſeſſoris deueniri poſſit.*
8 *Et ſi ignoretur hæres fieri debent proclamata.*
9 *Excuſſio de bonis controuerſis, vel quæ citra controuerſiam
nequeunt poſſideri non facienda.*
10 *Nec de bonis in alieno dominio ſitis, & deciſio Senatus.*
11 *Executio in bonis tertij poſſeſſoris pro tota ſumma debita
non facienda, ſed tantum pro parte quæ ſupereſt.*
12 *Excuſſio in bonis tertij poſſeſſoris plus debito facta, quando
in totum, vel pro parte tantum corruat. & ibi deciſio Se-
natus.*

F MA venendo] Tertio, poſſeſſore, & fide-
iuſſore comparente contra quem exe-
quutio conuerſa eſt, & contradicente
exequutionem minimè contra ipſos fie-
1 ri, ac allegante, ſeu opponente alia † extare bona;
iudex decernet illi terminum decem dierum pro
verificatione oppoſitionis: intra quem ſi ipſi fide-
iuſſores, ac poſſeſſores non edocuerint condemna-
tum alia bona poſſidere, ſuper quibus exequutio
ipſa fieri poſſit pro integra creditoris ſatisfactio-
ne, iudex concedet exequutionem requiſitam: &
conſtito alia poſſideri per condemnatum bona, ſu-
per quibus exequutio integra, vel partim fieri poſ-
ſit, fiet ſuper ipſis bonis, & pro reſiduo contra ter-
tium poſſeſſorem, vel fideiuſſorem.

Quod hic dicitur, & diſponitur tertinm bono-
rum poſſeſſorem, vel fideiuſſorem teneri probare,
&c. intelligendum eſt, ſi primo conſtiterit ipſum
eſſe tertium poſſeſſorem, vel fideiuſſorē. Argu. l.
diuus. vbi Barto. adducit plura exempla ad propo-
ſitum. ff. de teſta. mili. quare vbi actor dirigit exe-
quutionem contra aliquem, quem aſſerit tertium
bonorum condemnati poſſeſſorem ſolet deduce-
2 re, ac probare † tenetur, ſi tertius neget, bona ipſa
fuiſſe per condemnatum tali tpe poſſeſſa, vt ſuper
eis ius quæſierit antequam in ipſum tertium per-
uenirent, alioqui eius ſimplici aſſertioni non credi
in odium poſſeſſoris. l. actor. C. de prob. l. ei qui. ff.
cod. Item perſonam contra quam experitur eſſe
3 † fideiuſſorem: alias ipſo non probante abſoluen-
dus erit reus, etſi nihil præſtiterit. l. qui accuſare. C.
de edendo.

Quod puto verum, vt neceſſaria ſit excuſſio, ſi
tertius non neget ſe tertium bonorum condemna-
ti poſſeſſorem, vel illius fideiuſſorem: ſi vero id ne-
get ſciens contrarium, tunc probata poſſeſſione
condemnati ſcilicet ipſum ea bona poſſediſſe, pri-
uabitur iudicio meo tertius beneficio exceptionis
excuſſionis, argu. l. fin. ff. de rei vendicat. vbi negās
4 † ſe poſſidere, conuictus de mendacio priuatur
poſſeſſione rei, ac illa transfertur in actorem. Item
ex auth. item ſi poſſeſſor. C. qui pot. in pig. habeāt.
5 vbi ſi poſſeſſor † pignoris neget rem eius eſſe, cu-
ius actor eam aſſeuerat, ſi probata intentione nita-
tur rem retinere, dicens ſe ex hypotheca vel alia an-
teriorem, poſſeſſionem prius in actorem transfer-
re debet, quam ius ſuum proponere. & fiat de reo
actor. Bal. conſi. 201. lib. 3. Barb. conſi. 36. difficile.
lib. 3. Iaſ. in §. omnium nu. 86. inſtit. de action. quæ
6 locum habent ſi ſcienter † veritas negetur. glo. Bar.
& Bald. in d. l. fin. Bald. in cap. 1. §. ſi vaſallus verſi.
ex certa ſcientia. ſi de feud. fuer. contr. Rom. con-
ſil. 70. Alexan. in l. etiam. § licet. ff. ſolut. matrimo.
Felyn. & Dec. in capitu. cæterum. de iudi. Gozad.
conſi. 86. Bec. conſi. 64. Neceſſe igitur tertium fate-
ri ſe poſſidere bona condemnati, & opponere ex-
7 ceptionem excuſſionis, quæ † fieri debet non tan-
tum de bonis condemnati, antequam ad bona ip-
ſius tertij deueniatur, ſed etiam, ſi mortuus, ſit hæ-
res illius. l. plane. §. ſi rogatus. ff. de lega. 1. l. fin. §. fin.
ff. de leg. ſecundo. auth. contra rogatus. ibiq; Bald.
C. ad Trebell. Alex. conſi. 3. colum. 2. verſic. ſed ita
eſt. lib. 3. Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem. num. 67.
verſi. addo etiam inſtitu. de action. Petr. & Anch.
in auth. præſenti. q. penult. C. de fideiuſſ. Bald. in l.
peremptorias colum. penul. C. ſenten. reſcin. non
poſſe. Neguſ. in tract. pign. in primo. memb. 8. par.
quæſtio. 40. Craue. conſi. 511. num. 16. & ſi ignore-
8 tur † hæres, fieri debent proclamata. Bart. Caſtr. &
alij. in l. ſancimus. §. 1. Cod. ad Trebel. Item, & fi-
deiuſſoris, ſi condemnatus fideiuſſorem habeat. §.
ſed neque in auth. de fideiuſſ. glo. 1. in l. mulier. ff.
qui pot. in pigno. habea. Bened. de Plonib. in tra-
cta. de exc. quæſt. 11. Bec. conſi. 88. num. 7. Non ſit
9 tamen excuſſio † de bonis controuerſis, vel quæ ci-
tra controuerſiam nequeunt poſſideri. Ang. in d.
§. ſed neque. Pariſ. conſi. 50. num. 65. lib. 1. Crauet.
conſi. 645. nec de bonis extra patriam ſub alieno
10 dominio † ſitis. Alexan. conſi. 84. lib. 3. & conſi. 91.
volum. 7. Sign. conſi. 57. Bolog. conſi. 18. Dec. in l.
fin. ſi cert. pet. Pur. conſi. 462. ac ita iudicauit Exc.
Senatus pro dicta Domina Yyſabella, contra Ber-
tolium, qui opponebat excutienda bona in Mar-
chionatu Saluciarum.

Conſtito bona condemnati non ſufficere, pro
reſiduo concedi poteſt exequutio etiam non expe-
ctata alia excuſſione, pro ijs, quæ condemnatus
11 poſſidet, ſiquidem non fiat ipſa exequutio † in bo-
nis tertij pro tota ſumma, ſed tantum pro parte,
quæ ſupereſt. Argu. l. quæ de tota. ff. de rei vendi-
cat. nec expectandum ſit complementum, quum
nihil releuatura ſit, pro eo quod erit reſiduum
debiti.

Aduertendum ſolum eſt per creditorem: quia
niſi excuſſis ac ſibi primum adiudicatis bonis de-
12 bitoris, ſi exequutio † fieret in bonis tertij poſſeſſo-
ris, facilè fieri poſſet plus debito, quo caſu in totū
corrueret. l. ſi non ſortem. §. ſi centum. & ibi Iaſ. ff.
de condit. indeb. quamuis ſi fiat adiudicatio in exe-
quutionem ſententię, qua declarauit iudex tale, ac
tantum eſſe debitum, non retractetur in totum, ſed
pro parte ſolum indebita, quod videtur colligi ex
Alex. conſi. 147. num. 1. volum. 7. quod clarius expli-
cat. Ruin. conſi. 12. num. 4. volum. 4. quum res iudi-
cata facit de indebito debitum. ſequitur. Burſ. con-
ſil. 73. nu. 33. ac ita iudicauit Exc. Senatus pro Illuſ.
Domino Senatore Cetua. contra neptem ex fra-
tre idem tenent. Bald. & Socin. in d. §. ſi centum.
Burſ. conſi. 184.

Glo. VII.

SVMMARIVM.

1 *Expenſæ litis aliquæ debentur ratione contumaciæ, aliquæ ratione temeritatis, & iniuſtitiæ litis.*

2 *Expenſas reficere tenetur retardans proceſſum, priuſquam audiatur.*

3 *In fine tamen litis iudex reſeruare poteſt.*

4 *Expenſæ litis qualiter ſint taxandæ.*

5 *Expenſæ cibariæ cum taxantur, an ratio habenda ſit earum quas domi victor feciſſet.*

6 *Expenſarum in condemnatione per iudicem appellationis facta contineri cenſentur etiam quæ in prima inſtantia factæ ſunt, niſi dixerit coram nobis, vel in hac inſtantia.*

7 *Expenſæ litis a quo, & qua taxandæ, & aliquæ enumerantur per diſcurſum.*

8 *Expenſæ cibariæ, & viaticorum, quæ, & quando veniant in taxatione in Senatu.*

9 *Expenſarum in taxatione ſi excedatur appellare licet, intellige a taxatione iudicis ordinarij.*

10 *Appellatione ab expenſarum taxatione non obſtante ad exequutionem proceditur media cautione.*

11 *Et quid ſi a duobus Senatoribus taxatio facta ſit.*

G SPeſe] In exequutione iudicati multæ conten-
tiones contingunt intuitu taxationis expen-
1 ſarum litis, † quarum aliquæ debentur ratio-
ne contumaciæ. l. ſancimus. C. de iudic. ali-
quæ ratione temeritatis, & iniuſtitiæ litis. l. eum
quem temerè. ff. de iudic. l. non ignorat. C. de fruct.
& lit. exp. vbi Bar. Inno. in c. ſæpe. de appel. Nam

ſuccum-

ſuccumbens in quocunque emergenti, vel incidē-
ti litis in expenſis eſt condemnādus. cap. ſignifica-
nerunt. vbi Bald. de teſtibus, & in l. ſancimus. nu.
4.de iudic. Iaſ. in l. properandum. §. ſinautem al-
terutra. num.19.C. de iudic. & maximè retardans
2 † proceſſum, qui illas reficere tenetur, antequam
audiatur. Iaſ. in l. ſancimus. C. de iudic. Neuiz.
conſi 17. quamuis liceat iudici illas in fine litis re-
3 ſeruare. † glo. Innoc. Peruſ. & alij in c. ſæpe. de ap-
pell. Neuiz. conſ.38.num.23.
4 Taxantur expenſæ † exhibita, ac tradita parcel-
la, ſeu deſcriptione earundem. Inter quas, ſi aliqua
5 inſerantur cibaria, † ratio habēda eſt earum, quas
domi victor feciſſet. Bart. in d. l. non ignorat. Iaſ.
in d. §. ſinautem alterutra. num. 14. quamuis hoc
teſtetur non obſeruari. Guid. Pap. q. 625. & noto-
rius eſt ſtylus, vt nunquam taxa ſit tanta, quanta
impenſa fuit, vbi litigans domi viuit ex artificio
nulla fieri diminutio de taxa earum expenſarum,
quas domi feciſſet. Abb. in c. finem litibus. verſic.
quid autem. de dol. & contum. Iaſ. in d. §. ſinautē
alterutra. ſub. num. 13. Bertr. conſi. 269. num. 8. vol.
3. Plot. in rep. l. ſi quando. nu. 674. C. vn. vi. Menoc.
de arbitr. caſu 154.

Et ſi iudex appellationis ſimpliciter in expenſis
condemnet, continentur in condemnatione etiā
6 factæ † in prima inſtantia. Fel. in c. ſignificauerūt.
nu.7. verſi. demum. de excep. Hyp. in l. patre. nu.
74. ff. de queſtio. niſi dixerit coram nobis vel in hac
inſtantia factis. Carau. in ritu. mag. cur. in ritu.
297. num. 17.
7 Taxat iudex expēſas † ipſas. l. ſancimus. & auth.
ibi ſequen. C. de iudi. licet vt plurimum hoc remit
tatur ſecretarijs, ſeu actuarijs, ſi fidelis, ac periti ſint,
quorum taxationi iudex in calce liſtæ, ſeu parcel-
læ decretum ſuum interponit. Bal. in l. properan-
dum. §. etſi quidem. num. 8. C. de iudic. Carau. ritu
298. num. 4. inſpecta diligenter, ac conſiderata ipſa
rum expenſarum liſta. Nam taxandæ ſunt expen-
ſæ iudicum. glo. in §. ne autem. in auth. de iudi.
Cin. in rub. de ſpot. Spec. in tit. de expen. §. poſtre-
mo. Item expenſæ aduocatorum, procuratorum,
notariorum. Spec. ibi nu. 21. Nunciorum, ſiue Exe
quutorum. Cin. & Spec. ibi. alin. omiæ teſtium. l.
quoniam. C. de teſtib. viaticorum. l. eum quem. ff.
de iudic. Carau. ritu 298. damna amiſſi artificij, ſeu
operarum, quas deſeruit ob cauſæ ſolicitudinem.
Bart. in l. 1. ff. de alien. iud. mut. ca. facta. Spe. & Io.
And. tit. de expen. ver. quid ſi victor. Butr. in cap.
finem. de dol. & contum. Iaſ. in d. §. ſinautem alte-
rutra. nu. 13. Plot. in l. ſi quando. num. 674. C. vnde
8 vi. Cibariorum vero, & viaticorum † in Exc. Se-
natu nulla fit taxatio, niſi adſit in regiſtro actuarij,
proteſtatio ſe veniſſe pro cauſa. ac vbi adeſt prote
ſtatio. Taxantur conſiderata perſonæ conditione.
Nam ruſtico, qui debet ire pedes non taxatur ex-
penſa, equi, perſonæ vero dignæ ſic. gl. in l. ſi idēque
§. idem Labeo. ff. manda. Bald. in l. qm̄. C. de teſtib.
Bart. in l. ſeruus. ff. de leg. 1. & in l. 1. ff. de alim. & ci-
bar. leg. Bald. in l. etiam. C. mand. Item ſeni, vel
valetudinario. Rebuf. in conſt. reg. tit. de expen.
arti. 5. glo. vna. num. 6. adhibito ſemper modera-
mine. c. ſtatutum. §. inſuper de reſcr. in 6. c. finem.
de dol. & contum. admiſſis ſolitis ac conſuetis. l.
properandum. §. ſinautem alterutra. C. de iudic.
Alex. conſi. 37. vol. 2. neceſſarijs. c. cum veniſſent.
de eo qui mitt. in poſſ. Rebuf. in d. conſtit. reg. tit.
de expenſ. art. glo. vna. num. 29. reiectis ſuperua-
cuis. l. vtiles. ff. de peti. hæred. vnde refrenandæ sūt
expenſæ multorum venientium ad ſolicitandum
expeditionem ſuarum cauſarum magno cū equi-
tatu, ne quandoque plus in lite expendatur, quàm
futurum ſit emolumentum illius. contra l. medi-
terraneæ. vbi Bar. C. de ann. & trib. lib. 10. itaque ar
reſto regio quod Rebuf. refert. d. glo. vna. num. 7.
dictum fuit militi cuiuſcunque qualitatis non eſſe
taxādos vltra quatuor equos, ac ita fuerat taxatum
Ill. Domino Carderi contra. D. Alfonſum Spino-
9 lam, quare ſi in taxa excedatur, † licet appellare.
Bart. in l. ab exequutore. C. de appell. Bald. in l. 2.
nu. 21. C. de epiſc. audien. Iaſ. in d. §. ſinautem alte-
rutra. nu. 25. verſ. ſed nunquid. C. de iudicijs. Scili-
cet a taxatione iudicis ordinarij, qua appellatione
non obſtante beneficio huius conſtitutionis, pro-
10 ceditur † ad exequutionem media cautione, ad
formam. auth. quæ ſupplicatio. C. de precib. imp.
11 offe. ſi verò fiat a duobus ſenatoribus † tunc reui-
ſio, & non appellatio recipitur facta declaratione
in tempore hic præfixo capitum, in quibus præten-
datur grauamen: quia hoc pacto alijs prætermiſſis
ſine longa mora poterit articulus decidi.

Glo. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Fructuum quantitas in ſententiæ executione liquidari debet, & a condemnato parcella tradi, & iurari in ea veritatem contineri; & quibus modis probari poſſit fructuū quantitas. nu. ſeqq.*
2 *Fructuum deſcriptio lite pendente facienda, eaque actori non denegatur.*
3 *Fructuum quantitas qualiter probanda, & quid articulandum, & probandum ad id ſit.*
4 *Fructuum taxationem iudex ex officio quando, & quomodo facere poſſit.*
5 *Condemnatus ad fructus perceptos, poteſt in executione probare nullos percepiſſe.*

H
1 FRuti] Quum in exequutione ſententiæ fru
ctuum † quantitas debeat liquidari. §. a. in-
ſtit. de off. iudi. Cin. in l. cum propria. C. ſi
quis alt. vel ſibi. poterit cogi condemnatus
ex forma huius conſtitutionis tradere parcellam
fructuum recollectorum, ſpecificata eorundem
quantitate, & qualitate, ac aſtringi ad iurandum
ibi veritatem contineri. Quod ſi non pareat, decla
rabuntur illi pœnæ, & licebit parti ſecundum iuris
remedia fructuum quantitatem ablata ex aduerſo
facultate probandi contrarium, excepta probatio
num obiectuum contra teſtes. Ac ipſa parte conſi
gnante, ſaluum eſt ius alteri parti probandi maio-
rem quantitatem perceptam, ac conſignanti con-
trarium, vtrique parti breui ad hoc probandum
aſſignato termino ſub periculo grauis mulctę, con-
tra eam partem, quæ malitioſè contradixiſſe in-
uenietur cum damnis, expenſis, & intereſſe arbi-
trio illius exequutoris cuius cognitio, ſeu deciſio
harum differentiarum demandabitur.

Tutior eſt practica obſeruari ſolita, vt lite pen-
2 dente deſcribantur fructus, quę deſcriptio † paſſim
conceditur. Bart. in l. ſicuti. §. eligitur. ff. de vent. in
poſſ. mitt. nec ad hunc effectum vnquam actori
denegatur. Cap. dec. 68. Burſ. conſi. 188. nu. 7. & 8.

Quantitas ipſa fructuum non probatur teſtibus
deponentibus fundum, tot fructus annis ſingulis
3 reddere potuiſſe, at articulandum, † & probandū
eſt in fundis circunuicinis tot fructus perceptos
Corn. conſi. 301. lib. 3. Ioſeph. Ludou. deciſ. 87. par
te 2. Natt. conſi. 510. in fin. Probatur etiam, ſi plena
probatio deficiat, ſi committatur viris probis, qui
arbitrentur iuxta qualitatem rei. Ang. in l. ſi ho-
minem.

mincm. ff. de rei vendi. Natt. d. conſi. 510. Tertiò
4 poterit etiam iudex † ex officio taxare, inſpecta
qualitate perſonarum, & loci à quo veriſimiliter
tot fructus percipi potuerunt Aret. in §. omnium
colum. antepen. inſtitut. de actio. delato iuramen
to actori ob difficultatem probandæ quantitatis.
Bald. conſi. 323. proponitur quod dominus. lib. 2.
Natt. conſi. 510. num. 7. Quartò per iuramentum
rei, vel actoris ſecundum quod vnus altero inſtru
ctior, legaliorque eſſe poteſt. Angel. in l. ſi nauis.
C. de rei vendica. Iaſ. in l. apud Iulianum. §. fructus.
ff. de legat. 1. Natt. d. conſi. 510. nam plurium anno
rum quantitas fructuum difficilis probationis re-
putatur. Soc. conſi. 213. colum. 3. vol. 2. Ruin. conſ.
43. num. 51. Quinto probatur per teſtes, qui inter-
fuerint perceptioni fructuum. Bald. in l. prima. C.
de fruct. & lit. expen. Natt. d. conſi. 510. maximè
per meliores participes vnius portionis fructuum,
ad ratam cuius deuenitur ad certam cognitionē
5 eorundem. Condemnatus † autem ad fructus per
ceptos poteſt in exequutione probare nullos perce
piſſe. Put. dec. 418. lib. 3.

Glo. IX.

S V M M A R I V M.

1 *Melioramenta ſi prætendat condemnatus ad reſtitutionem rei. ac velit detrahere quid agere debeat exequutor, & qualiter procedere.*
2 *Melioramētorum ratione, retentio ei qui illa fecit competit donec ſibi ſoluantur.*
Et quid in colono. ibid.
Et in emphyteuta nu. 3. & nu. 9.
Et in vaſallo ac feudo. nu. 4. & 10.
In rebus dotalibus. nu 5. & 11.
6 *Melioramenta donec ſibi ſoluantur quilibet habens dominium non perpetuum, rem retinere poteſt.*
7 *Retentio pro melioramentis in re aliena factis competit, & non actio.*
8 *Melioramenta qui fecit grauatus reſtitutiaue fideicommiſſi tam actionem quam rei retentionem habet.*
12 *Emptor pro melioramentis conſequendis contra euincentes ſolam habent retentionem.*
13 *Reten[illegible] exceptio competit condemnato, etſi in ſententia illi reſeruata non ſit.*
14 *Melioramenta per ſententiam adiudicata, etſi non ſint liquida, executio tamen retardatur donec ſoluta fuerint, nō obſtante cautione.*
15 *Melioramentarum probatio difficilis, & tamen niſi illis, probatis repetitio non datur.*
Et quis modus probandi ea. remiſſiue. nu. 18. & ſeq.
16 *Melioramentorum in æſtimatione quæ ratio habenda.*
17 *Melioramentarum dum pendet liquidatio exequutio ſententia h.s decretis permiſſa præſtita cautione, & modus ea probandi. nu. ſeq.*
19 *Valore in æſtimando electos in ea arte æſtimandi, eſſe peritus probare oportet.*
20 *Probatio ocularis dicitur euidentiſſima, & præualet cuicumque probationi teſtium:*
21 *Iuramentum poſt deciſiuum alia probatio non admittitur, niſi per euidentiam rei.*
22 *Libris priuatorum cōtinentibus veriſimilia creditur ſi iuuē tur adminiculis.*
23 *Melioramenta quæ debeantur, & quæ non remiſſiuè.*
24 *Impenſæ aliæ neceſſariæ, aliæ vtiles, aliæ voluntariæ ſeu voluptuariæ, & quæ ipſæ ſint.*
25 *Neceſſarias inter impenſas quæ connumerentur.*
26 *Impenſa vtiles quæ ſint.*
27 *Et an compenſanda cum fructibus perceptis.*
28 *Impenſa modica non dicitur quæ durat finito tempore locationis, & conductionis.*
29 *Melioramenta in re facta quis poſſeſſor detrahere poſsit, vel amittat.*
30 *Et quid ſi contractus reſcindatur ope reſtitutionis in integrum.*
31 *Diligentia ſua nemini debet eſſe damnoſa, ſed vtilis, ac fructuoſa.*
32 *Lucrum quærens cum aliena iactura, dolo malo facere dicitur.*
33 *Locupletari aliquem cum aliena iactura, exceptio, ſublata non cenſetur per ſtatutum, omnem tollens exceptionem.*
34 *Melioramenta non ſoluendi conſuetudo ſi quæ extaret tanquam contraria iuri diuino naturali, canonico, & ciuili, odioſa diceretur nec extendenda.*
35 *Melioranti rem actio furti competit contra dominum rem melioratam ſurripientem.*

I MEglioramenti] Si pars cōdemnata ad re
ſtitutionem rei prætendat rem melio-
1 raſſe, & impenſam meliorationum † de
trahere, exequutor aſſignabit illi termi-
num pro verificatione, quo elapſo, & verificatio-
ne non facta, ſententiam exequetur præſtita cau-
tione ſoluendi impenſam meliorationum, quæ li-
quidabuntur aſſignato alio breui termino ad pro-
bandum, & vlterius condemnabitur pars in emen
da, damniſque expenſis, & intereſſe ob retardatā
exequutionem.
Nam pro melioramentis, ei qui illa fecit datur
2 retentio † donec ſibi ſoluantur vt in colono. tex.
in l. dominus horreorum. §. 1. & in l. pen. ff. loc. Pa-
riſ. conſi. 79. nu. 16. volu. 3. & in emphyteuta. l. 2. vbi
Dec. C. de iure emphy. Pariſ. conſi. 28. volum. 3. in
fideicommiſſis. l. domos. vbi Barto. Bald. & Iaſ. ff.
4 de leg. 1. In feudo. † c. 1. §. ſi vaſallus. tit. de leg. Conr.
Cor. conſi. 147. vol. 1. Brun. conſi. 105. num. 7. Par.
conſi. 2. num. 51. vol. 1. Ruin. conſi. 14. & conſi. 24.
5 vol. 1. in rebus dotalibus. † l. diuortio. §. impendia.
ff. ſolu. matrimo. in fructuario. l. eum quem. C. de
vſufr. & generaliter quicunq; habens dominiū nō
perpetuum poteſt rē retinere donec ſibi meliora-
6 menta † ſoluanī. Cum. cōſ. 57. Dec. cōſ. 518. Decia.
conſ. 29. nu. 5. vol. 2. & regulariter pro melioramen-
7 tis in re aliena factis non datur actio, ſed † retētio.
l. in rebus. §. poſſunt. ff. commod. l. Paulus. ff. de dol.
excep. l. ſi in area. ff. de cond. indeb. l. qua ratione. §.
literæ. ff. de aeq. rer. dom. Bar. in l. ſi non ſortem. §. ſi
centum. ff. de cond. indebit. Corn. conſi. 222. Cor.
conſi. 243. vol. 2. Neguſ. in tract. pign. in 3. memb. 5.
part. nu. 8. Couar. lib. 1. variar. reſolu. c. 8. Nec aliud
remedium pro melioramentis in re aliena factis
detrahendis datur, quam retentio. d. l. ſi in Area.
vbi Iaſ. Rimin. Iun. conſi. 411. num. 13. Ioſeph. Lu
dou. deciſ. 24. num. 26.
Et quamuis in caſu finiti feudi, (vt in c. 1. §. ſi va-
ſallus. tit. hic finit lex. Conr.) Decian. conſ. 18. vol. 2.
quem refert Rim. Iun. conſ. 411. Bero. conſ. 102. nu.
62. vol. 1. auctoritate. Alex. poſt Bar. in l. ſi colonus.
ff. vnde vi. dixerint ꝓ illis repetentis dari actionem
ſicuti ēt grauato reſtitutione fideicōmiſſi, qui me-
8 liorationes † fecit, pro quibus tā actio, quā retentio
datur. l. Domos. ff. de leg. 1. Ruin. conſi. 38. col. fi. vol.
1. & conſ. 84. vol. 3. Rol. conſ. 30. num. 3. volum. 1. in
9 † emphyteuta. tex. in l. 2. vbi omnes. C. de in re em-
phy. Bal. in l. Senatus. §. Marcellus. ff. de leg. 1. Pariſ.
19 conſi. 28. vol. 3. ita in feudis † dari pro melioramen
tis retentionem. cap. 1. §. ſi vaſallus. titu. hic fin. lex.
Corn. conſi. 147. in 2. Brun. conſi. 105. & 106. Ruin.
conſi. 11. & 14. volum. 1. ita marito datur quoque
11 fundi dotalis † retentio. l. diuortio. §. impendia. ff.
ſolut. matrimo. Ratio eſt, quod in iſtis caſibus de-
tur

tur non tantum retentio, ſed actio, illa eſt, quia im
pendens in re ſua, vel aliena, bona fide poſſeſſa,
quam ſcit ſubiacere reſtitutioni, non cenſetur ſace
re animo donãdi, ſed repetendi actione negociorũ
geſtorũ. Caſt. in d. l. ſi in area. ſecus in ædificante
in re aliena credente ſuã. Rol. conſ. 28. vol. 1. Ruin.
conſ. 165. vol. 4. vt contigit in emptore meliorante
rem emptam credens ſuam. Nam iſte niſi retineat
deſtituitur omni remedio contra autorem d. l. ſi
in area, & ibi Caſtr. Corn. conſi. 243. vol. 2. Rimin.
iun. cõſi. 411. nu. 13. vol. 4. quamuis Ludo. Siluester.
intet. conſ. Rim. Sen. conſ. 771. nu. 11. vol. 4. velit,
dari actionem in factum ne quis cũ aliena iactura
locupletetur. citans Caſt. in d. l. ſi in area. in fi. &
Calc. conſi. 68. col. 4. reſpõdens ad ipsã. l. ſi in area.
vt loquatur de remedio ordinario.

12 Emptor † verò ſi pro conſequendis impenſis.
meliorationum contra euincentem, retentione
non vtatur, nullus ipſi pro illis dabitur regreſſus
contra auctorem. l. idemque. §. 1. ff. de actio. empt.
glo. in l. ſi controuerſia. C. de euict. Caſtr. in l. cum
Titius. ff. de action. empt. videndus Franc. dec. 112.

13 Exceptio ipſa retentionis † competit condẽna-
nato, etſi in ſententia illi reſeruata non ſit. Hoſt. in
ſumm. tit. de except. §. quando, & qualiter. ver. itẽ
eſt fortè. Cor. conſi. 147. vol. 2. Iaſ. in l. ſi in area. ff.
de condi. indeb. Gozad. conſ. 86. Bertran. conſi. 15.
vol. 1. Rolan. conſi. 28. num. 3. volum. 1. Rim. iun.
conſ. 411. num. 6. tanto magis ſi dictum in ipſa ſen-
14 tentia ſit ſolutis prius melioramentis: † quia tunc
exequutio retardatur, etſi illiquida ſint. Caſtren.
conſi. 270. viſo puncto. volum. 2. Neguſ. de pign. in
5. par. quæſt. 4. memb. num. 10. Dec. conſi. 452. Pet.
Bened. dec. 77. Burſ. conſi. 184. num. 57. Capic. dec.
17. Menoch. d. num. 569. Non obſtante quod per
actorem, ne exequutio retardetur cautio offera-
tur. Ruin. conſi. 14. lib. 1. Menoch. de recup. poſſ.
remed. 15. num. 569.

15 Probatio quorum, † etſi difficilis reputetur. Caſt.
d. conſi. 326. colum. penu. verſi. vnum tamen. Rol.
d. conſi. 28. nu. 31. non datur tamen illorum repeti-
tio, ſeu deductio, niſi probatis. Corn. conſi. 102.
Ruin. conſi. 157. volum. 1. Pariſ. conſi. 33. volum. 1.
Rolan. conſ. 28. num. 32. per ipſum ſcilicet, qui fa-
ctas meliorationes allegat. Soc. iun. conſ. 62. num.
2. vol. 1. Curt. iun. conſi. 165. Burſ. conſi. 151. ſub nu.
139. Bero. conſi. 37. num. 6. vol. 2.

Habita ſemper ratione, quantum ad æſtimatio-
16 nem † eorundem, temporis, quo de ipſis meliora-
mentis opponitur, non ad quantitatem impenſa-
rum. Bart. Alexan. & Iaſ. in l. domus. ff. de lega. 1.
Boer. q. 44. Capic. dec. 93. Rol. d. conſ. 28. & conſi.
30. nu. 6. lib. 1. Ioſeph. Ludouic. dec. 24. lib. 1. Cepha.
conſi. 311. num. 99. licet, ſi ex meliorationibus res
longè pretioſior facta ſit, quam ſit impenſa, non
plus ipſa impenſa debeatur. l. in fundo. ff. de rei
vendi. Cap. dec. 93. Bertr. conſi. 21. volum. 1. Silua.
conſi. 49. num. 75. Nat. conſi. 256. Burſ. conſ. 71. nu.
23. quod quomodo ſit intelligẽdum declarat. Rol.
d. conſi. 28. num. 18. vol. 1.

Sed quia ob retentionem competentem donec
ſolutio fieret. Boer. d. q. 44. num. 7. Alci. in l. impen
ſæ. ff. de verbo. ſignifi. Cagno. in l. 2. num. 175. C. de
pact. int. empt. & vend. exequutio ſententiæ plus
debito frequenter protrahebatur, ideo hic ſtatui-
17 tur lapſo termino prædicto exequendam † ſenten
tiam, dummodo non pendet liquidatio, præſtita cau-
tione ſoluendis illis liquidatis. Gozad. conſi. 100.
num. 21. Pet. Ben. conci. 77. Menoch. de recup. poſ-
ſeſſ. d. nu. 569. quia virtute promiſſionis, & cautio-
nis tunc dabitur actio, ac ſibi debet imputare reus
ſi non ſit vſus diligentia probandi melioramen-
ta ipſa.

18 Cuius probationis † modum docuit Cagnol. in
d. l. 2. num. 175. Scilicet, quod articuletur tantum
fuiſſe impenſum: & propter impenſas, ipſam rem
effectam maioris valoris aureorum tot, aut plus,
vel minus, vt contigit. Item quod ipſe illas fecit,
vel alius à quo ius habeat titulo vniuerſali, vel ſin-
gulari. Caſtr. conſi. 370. num. 4. volum. 2. Menoch.
de recup. poſſ. d. rem. 15. num. 567. Et ſi ageretur de
melioramentis factis in domo, habenda eſt ratio
deteriorationis, ſi quæ fuit. & haberi atteſtatio ar-
19 chitectorum, probarique † eſſe peritos in arte æſti
mandi valorem meliorationum. Cur. iun. conſi.
165. num. 20. vbi vult non credi peritis, qui ipſa me
lioramenta feciſſent ex quo laus, vel opprobrium
illis contingere poſſet. Quod intelligitur, ſi tracte-
tur de qualitate rei bene, vel perperam conſtructę:
ſed ſi agatur de impenſis in rem factis, ac iam ſolu
tis, vbi non ſequitur laus, nec reprehenſio, illis iu-
dicio meo, magis quam alijs videtur credendum,
vti deponentibus de facto proprio, ſine aliquo illo-
rum probabili, ſeu conſiderabili intereſſe. Caſtr.
conſi. 186. & 331. lib. 1. Aret. conſi. 71. Crau. conſ. 99.
num. 6. etiam ſi de æſtimatione per teſtes nihil pro
batum ſit, quum per ipſos peritos, melioramentis
ipſis recognitis fieri poſſit æſtimatio. Barto. in l. ſi
quod ex Pamphila. in fi. ff. de leg. 2. Cagnol. in l. vn.
num. 143. C. de ſent. quæ pro eo quod. Bertaz. con-
ſil. 79. num. 16.

Probarenturque ex inſpectione, ſeu viſitatione
rei, quam conſtaret eſſe nouam reſpectiuè ad par-
tem veterem tempore venditionis: quum proba-
20 tio occularis † dicatur euidentiſſima, præualens
cuicunque probationi teſtium. Azo. in ſumm. C.
ad leg. Aquil. Bald. in l. contra negantem in fin. C.
eod. in l. penul. ff. fin. reg. in rub. C. de prob. colu. 1.
verſi. redde igitur. Bald. in l. ſi quis teſtibus in fi. C.
de teſtib. Alex. in l. cum qui. §. in popularibus. ff. de
21 iureiuran. vbi, etſi poſt iuramentum † deciſiuum
non admittatur alia probatio. l. non erit. §. dato. ff.
eo. non denegandam tamen cenſet, eam, quæ fie-
ret pro rei euidentiam. Azo. in d. ſum. C. ad leg.
Aq. & hoc pacto probatio melioramentorum nõ
eſſet difficilis. Sicuti etiam ſi paterfamilias retinuiſ
ſet librum, ſeu notam impenſarum: quæ libris
22 † priuatorum continentibus veriſimilia creditur.
Crau. conſi. 473. nu. 18. ſi adiuuetur adminiculis. vt
ibi nu. 23. multo magis ſi eſſet liber defuncti Deci.
conſi. 42. Crauc. conſi. 274. num. 4. & conſi. 287. col.
8. verſi. ad eam rationem. Purpu. in l. admonendi
nu. 196. ff. de iureiuran. præſertim ſi defunctus erat
bonæ vitæ, & famæ. Fel. in cap. ſcripta. num. 24. de
fide inſtrum. & mortuus iam ante litem motam.
Alc. conſi. 373. Rip. in d. l. admonendi. num. 193.
Ber. conſi. 43. vol. 3. latè Becius. conſi. 47. num. 12.
13. vt in terminis melioramentorum conſuluit.
Bertaz. conſi. 97. nu. 14.

23 Quæ melioramenta † debeantur, & quæ non tra
ctat. Neguſ. in 4. memb. 5. part. Rol. conſi. 28. vol. 1.
24 Nam expenſæ † aliquæ ſunt neceſſariæ, aliquæ vti
les, aliæ voluntariæ, ſeu voluptuariæ. l. 1. ff. de im-
pen. in rem dot. fact. l. certum vbi dd. C. de rei ven
dica. & in §. certè. Inſtit. de rer. diuiſ. Neceſſariæ
ſunt, quibus non factis res peritura. Vtiles, quibus
melior res eſt futura. Voluptuariæ, quibus res dele-
ctabilior eſt ventura. l. impenſæ. ff. de verb. ſignific.
Salic. in l. domum. ſub nu. 9. C. de rei vendica. Item
aliæ fiunt ad perpetuam rei vtilitatem, aliæ gratia
fructuum quærendorum. Salic. ibi.

Expenſæ etenim factæ tam in domibus reficien
dis,

dis, quam de nouo ædificandis, ſine quibus coloni
commode habitare, & prædia colere nequibāt in-
25 ter neceſſarias † computantur. l. 1. vbi nota. ff. de
imp. in rem dot. ſact. l. domum. C. de rei vendica.
Alex. conſi. 162. volum. 7. Rol. d. conſi. 28. num. 12.
volum. 1. Afflict. deciſ. 359. Ruin. conſi. 157. volum.
1. & conſi. 234. volu. 3. ageres ſacere, flumina auer-
tere, vites loco mortuarum ſubſtituere. l. 1. 2. & l.
impenſæ neceſſariæ. ff. de imp. in rem dot. ſac. vbi
Bar. Menoch. de recup. poſſ. remed. 15. nume. 50.
Item impenſæ ſactæ in exboſcando, vel reducen-
26 do nemora ad culturam ſunt vtiles. † l. vtiles, vbi
glo. in verbo nouale. ff. de impen. in rem dot. ſac.
Ruin. conſi. 254. colum. penult. volum. 3. & eſſe di-
cuntur ad perpetuam rei vtilitatem. Ruin. d. conſi.
134. Rolan. conſi. 28. num. 24. volu. 1. vbi ambo vo-
lunt repræhendentis. Caſt. has impenſas non com
27 penſari † cum fructibus ex re ipſa inde perceptis,
Item impenſæ plantationis vitium, & arborum
fructiferarum. Caſtr. conſi. 336. colum. 2. verſi. de
impenſa vero. Neguſ. in tract. pigno. in 4. memb.
5. par. Rol. d. conſ. 28. nu. 26. Ioſeph. Ludo. dec. 58. lib.
28 1. Nec modica dicitur impenſa, quæ durat † finito
tempore conductionis, licet modica ſit Alex. in l.
diuortio. §. impendia. ff. ſoluto. matrimo. Boer. dec.
44. nu. 7. Ioſeph. Ludoui. d. deciſ. 58.
29 Quis autem poſſeſſor melioramenta † detrahat
an bonæ fidei ſolum, an qui nec bonæ fidei, nec
malæ fidei, anque omnia malefidei poſſeſſor, me-
30 rus amittat. Item quid ſi contractus, † reſcindatur
ope reſtitutionis in integrum latè, & pulchrè Me-
noch. d. remed. 15. à nume. 499. cum ſequen. & in
hoc vltimo caſu de contractu reſciſſo, tex. in l. in-
tra vtile. §. vendentibus. ff. de minoribus. in fi. Curt.
31 iun. conſi. 6. in fi. Nam diligentia † ſua nemini de-
bet eſſe damnoſa, at vtilis, ac fructuoſa, vt in ſpecie
de melioramentis probat tex. in l. 3. §. ſimiliter. in
fi. C. de alluuio. l. cum colonus. ff. loca. l. certum. ff.
de rei vendica. l. intra vtile. §. vendentibus. ff. de mi
nor. Et iure naturali cautum eſt neminem cum
aliena iactura debere locupletari. l. nam hoc na-
natura. ff. de condictio. indeb. l. iure naturæ. ff. de
reg. iu. regula locupletari. ff. de reg. iur. nume. 6.
Imo dolo malo facere dicitur cum aliena iactura
32 lucrum † quærens. l. ſi quis mancipijs. §. fin. ff. de
inſtit. adeo quod ſi ſtatutum tolleret omnem ex-
ceptionem, non haberet locum ſi contingeret ali-
33 quem locupletari † cum alterius iactura Barto. in
l. planè. in fi. ff. de petit. hæred. Abb. in capit. ex par
te. 2. de offi. deleg. vnde ſi quæ extaret conſuetudo
34 † non ſoluendi melioramenta, vti contraria iuri
diuino, naturali, Canonico, & ciuili diſponenti-
bus neminem locupletari cum aliena iactura, di-
ceretur odioſa, nec extendenda de perſona in per-
ſonam. Decian. conſi. 29. num. 15. volum. 2. Nimi-
rum ſi ius reale competat inſiſtendi rei pro melio-
ramentis donec effectualiter ſoluantur. l. credito-
res. §. 1. & l. ſi quis rem commodaſſet. ff. de furtis.
Idcirco ſi dominus rei melioratæ ſurriperet rem
35 ipſam, daretur melioranti actio furti † contra ipsū
Dominum. Tiraq. de retract. conuen. §. 7. glo. 1.
num. 13. prout etiam Bart. in l. 2. C. de locatio. præ-
dior. ciuil. lib. 11. notat prælatos, qui poſt ædificia
facta in ruinis allegant ſe deceptos ſequitur Ca-
ſtrenſ. conſi. 387. libr. 2. Simon de Pratis conſi. 40.
num. 7.

FINIS LIBRI TERTII.

COMMENTARIA A. SOLÆ In libri quarti Decreta, ſeu nouos Ordines.

DELLE CAVSE CRIMINALI, ET IL MODO di proceder in eſſe.

HAuendo non minor deſiderio di porre forma, & ordine al proceder delle cauſe criminali, c'habbiano fatto alle ciuili, anzi conoſcendo, che cõ tãto piu cura, e giudicio trattar ſi debbano quãto di maggior cõſideratione, & differẽza ſia l'huomo dalle altre coſe del mõdo, oue ancora maggior pericolo, e dãno irreparabile vi poteſſe occorrere. Ci è parſo per rimediar à molti abuſi, che ne vẽgono riferiti, ſi ĩ non, ò vero tardi caſtigar i delinquenti, come per negligenza ò forſi frodi, e malignità far patir il buono, & innocẽte, di cõſtituir i ſeguenti ordini, quali vogliamo, che in forza de leggi, & editto, ſiano inuiolabilmente oſſeruati. Cõmandando al Senato noſtro, & ſotto pena a noi arbitraria a gli altri Giudici, & miniſtri inferiori, che gli oſſeruino, & facciano oſſeruar inticramente; & ſi come ad ogn'uno ſpettarà reſpettiuamẽte, non oſtante qual ſi voglia coſa contraria, che tal e il noſtro volere.

Coſi ſeguendo il neceſſario, & ragioneuole noſtro deſiderio ſapẽdo, che l'ordine ſuole facilitar le coſe, e piu chiara s'intẽde l'intelligẽza, che per la diuiſione viene eſpreſſa, vogliamo eſſer queſti noſtri ordini diſtinti in tre parti, de quali, nella prima ſi dichiarono i miniſtri neceſſari a tal giudicio, le parti, & officio loro in cauſe tali. nella ſeconda vi ſia poſto il modo, e forma di proceder in eſſe. Et nella terza delle lor eſſecutioni.

DE CAVSIS CRIMINALIBVS, ac de modo procedendi in illis.

Titulus I.

Glo. Vnica.

S V M M A R I V M.

1 *Criminalium cauſarum plures, ac variæ ſpecies.*
2 *Criminalis cauſa dicitur, quando ad pœnam fiſco applicandam agitur, licet pars illius parti applicaretur.*
3 *Iudicium mixtum dicitur, ſi cum fiſco pars vniter pro ſuo mero intereſſe agat.*
4 *Fiſcalis cauſa a criminali differt, & fiſcales enumerantur.*
5 *Criminalibus a cauſis ad ciuiles non valet argumentum.*
6 *Niſi eadem ſit ratio, vel ciuilis cauſa magna ſit.*
7 *Fiſci rationem habere Princeps videri non vult.*
8 *Princeps quærere potius debet imperium hominũ adiectione ampliare, quam habita fiſci ratione pecuniarũ copia.*
9 *Principũ cura, & ſolicitudo qualis, & ſup quib. eſſe debeat.*

A CRiminali] Cauſarũ criminaliũ variç † ac
1 plures ſunt ſpecies, quas explicat. Clar. in
prax. crim. §. fi. q. 1. Concludens eam verè
cauſam criminalem dici, qua ad pœnã
2 agitur fiſco † applicandam. glo. in l. 3. vbi Bar. ff. de
ſepul. viol. Abb. Aret. & Dec. in rubr. de iudic.
Soc. conſi. 99. lib. 7. Ceph. conſi. 35. Curt. iun. conſi.
350. vol. 3. Suarez in verbo criminalis. nu. 331. etiam
ſi pars lçſa cum fiſco interueniat, pro aliqua portione
pœnæ ſibi applicandæ. Clar. d. q. 1. verſ. tertius
caſus. Secus ſi pro mero eius intereſſe: q cũ ſit pçna
diſtinctum, cauſa hec, quam pars proſequitur vni-
3 tim cum fiſco appellatur iudicium † mixtum. Iaſ.
in rubr. C. de iudic. communem dicit Boſ. in pract.
cri. tit. de appell. ita diſtinguit Clar. in d. ver. tertius
4 eſt caſus. Differt tamen cauſa fiſcalis † a criminali.
Iaſ. conſ. 100. vol. 1. Nam cauſæ fiſcales enumerantur
a Baldo. in c. 1. col. vlt. tit. quæ ſint reg. Scilicet pçnæ
maleficior. l. mulctarũ. C. de modo mulct. Bona
vacãtia. l. 1. C. de bon. vac. lib. 10. Turpia lucra, q̃
ab indignis extorquent. l. Papinianus. §. meminiſſe.
ff. de inoff. teſt. Bona contrahentiũ inceſtas nuptias
vt in aut. de inceſt. nup. Bona cõfiſcata. l. ſi tutoris.
C. ad leg. Iul. de vi. l. tutelas. §. ſi libertate. ff. de c. dimi.
Redditus plauſtrorũ. Nauigiorũ, & cõmiſſa. l.
commiſſa. ff. de public. & quando non inquirit nõ
pro crimine, aut pçna criminis, ſed de bonis mortui
cond emnati. l. 2. C. vbi cauſ. fiſc. vnde ſi aliqua
diſpoſitione caueat, vel cõuentione, aut priuilegio
cõmunitatis, ne poſſint trahi pſonæ loci p cauſis
ciuilibus, & criminalib. extra locũ, exceptis cauſis
fiſcalibus, nõ poterũt vocari in ius, ſub exceptione
cauſarũ fiſcaliũ, vbi agit de crimine. Iaſ. d. cõſ. 100.
5 A cauſis criminalibus † ad ciuiles nõ valet argu
mentũ, quũ diuerſi ſint ordinis. l. properandũ. C. de
iudic. iuncto tex. C. vt intra cert. tep. cauſ. crim. ter-
6 min. Menoc. de arb. iudic. caſu 246. niſi † eadẽ ſub-
ſit ratio. Corn. cõſ. 134. li. 3. vel ciuilis cauſa magna
ſit, quæ tuc criminali æquiparatur. Bar. Iaſ. & alij in
l. admonendi. nu. 271. ff. de iureiur. l. pter litem. ff.
de excuſ. tut. §. item propter litẽ. inſti. eod. tit. Qualibet
tñ minima pçna corporalis maior eſt quacunq;
pçna pecuniaria. l. in ſeruorum. §. fi. ff. de pçn. vnde
cum in ipſis cauſis Princeps hic agi viderit de maiore
periculo, ac ſepiſpe de damno irreparabili
mãdat, vt cũ ea, qua debet integritate, & diligentia,
in illis iuſtitiam miniſtrari, ſeruata forma harum
conſtitutionũ Nã etſi ex vna parte princeps nolit
7 videri habere rationẽ † fiſci l. 1. C. de ſecũ. nupt. re-
putans cõmodum ſubditorum ſui ipſius propriũ. l.
8 vn. in fi. C. de cad. toll. quærens † potius imperiũ ho
minum adiectione ampliare, quam habita fiſci ra
tione, pecuniarum copia. l. cũ ratio. §. ſi plures. ff. de
bon. dam. ne, vt dicebat Trayanus fiſco intume-
ſcente cuncta exteruentur membra: Ex altera tñ
9 parte curiæ † ſibi eſt, ne delicta remaneãt impuni-
ta. l. ita vulneratus. §. fi. ff. ad leg. Aq. l. ſi lõgius. §. 1. ff.
de iudi. l. 4. §. cũ dñs. ff. de noxalib. ac vt puincia ma
lis purget hominib. l. cõgruit. ff. de off. præſid. vt de
primant mali, & exaltent boni. c. regũ. 2. q. 1. cũ iuſtitia
ſit aĩa regni, & ciuitatis. Alber. in l. iuſtitia. ff. de
iuſt. & iur. quã princeps tenetur cõſeruare. Ariſtot.
v. polit. Brun. conſ. 12. nu. 10. omnia cũ dulcedine
miſericordia temperata. c. diſciplinam. 45. diſtin.

DE

DE GLI OFFICIALI DELLE Cauſe Criminali.

Ominciando adunque dal primo, come piu neceſſario, poi che poco varebbe di conſtituir, e preparar gli ordini, ſe non vi foſſero i miniſtri, & officiali per eſſequirli ogn'vno nel grado, e qualità ſue. Eſſendo anche giuſto, che prima ſi tratti delle perſone, che di qual ſi voglia altra coſa. Dechiariamo al cōpimento del giudicio criminale, eſſerui neceſſario gl'infraſcritti miniſtri, cioè Giudici, Auocati, Procuratori, & eſſecutori, come più à pieno ſi dirà de gl'offici loro ne i ſeguenti capitoli.

Saranno i Giudici delle cauſe criminali, quelli medemi, che ſono deputati & procederanno per i medeſmi gradi, che nelle ciuili, ſaluo doue per priuileggio, o ſtatuti vi foſſero deputati altri particolari, eſſendo ben giuſto di non dar menor adito di defenderſi nelle criminali, che nelle altre, poiche ſono di maggior importāza, e danno per la maggior parte irreparabile: Eſſi procederanno ſecondo la diſpoſitione delle Leggi communi: ſaluo nelle parti, che foſſero vietate, corrette, aumentate, e riſtrette per gli ordini ſeguenti.

DE OFFICIALIBVS.

Titulus II.

Glo. Vnica.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio libri in tres partes.*
2 *Criminalibus in cauſis qui ſint iudices.*
3 *In ipſis, prout in ciuilibus procedendum, & ibi exemplificatur.*

1 Diuiditur liber † harum conſtitutionum in partes tres. Prima tractat de officialibus. Secunda de forma procedendi. Tertia de exequutionibus.

Perſonæ ſunt iudices, aduocati, procuratores,
2 exequutores. Iudices † ſunt iidem, qui in alijs cauſis ſunt conſtituti per eoſdemmet gradus, ſecun-
3 dum quos in ciuilibus cauſis proceditur, † niſi priuilegijs, vel ſtatutis aliter diſponatur, illis partibus exceptis, quæ his ordinibus vetitæ, correctæ, auctæ, vel reſtrictæ inuenientur.

Si eadem forma procedi debet, qua in ciuilibus cauſis, non credetur nuncio referenti, niſi citando teſtes duos adhibuerit, Erit neceſſaria accuſatio contumatiæ. Prima rei comparatio vim habebit conteſtationis litis. Exceptiones dilatoriæ, declinatoriæ, & aliæ ſimiles non retardabunt in meritis curſum cauſæ. Appellatio erit interponenda, introducenda, inthimanda, ac finienda intra tempora ſtabilita cauſis ciuilibus, ac ita de ſingulis.

COME S'HABBI DA PROCEDER alle informationi.

Auuta notitia [a] del delitto, ſubito [b] ſe ne prenderanno informationi, & per euittar ogni ſoſpetto, non vogliamo, che li fiſcali [c] tāto Auocati, come Procuratori, & Chiauari piglino l'eſſamine de' teſtimoni nelle cauſe criminali: ma intendiamo, che ſiano eſſaminate da vn Senatore, Prefetto, ò Giudice ordinario, ò delegato reſpettiuamente, ſecondo che la cauſa ſi trattera auanti il Senato, Prefetto, ò Giudice, con l'aſſiſtenza però d'vno de Fiſcali, & in caſo di legitimo impedimento, ò cauſa, per la quale il differir portaſſe pregiudicio, poſſino li ſudetti deputar altra perſona, [d] mentre che ſia idonea per riceuer informatione, con aſſiſtenza però del Fiſcale, & il Senatore, Prefetto, ò Giudice li ſegnarà di ſua mano, ſaluo ſe occoreſſe pigliarſi informationi da qualche teſtimonio, in luogo doue non foſſe Giuſdicente alcuno, come ſarebbe eſſendo in campagna: nel qual caſo ſarà lecito al Fiſcale di ditarle, facendole però riceuere, & ſcriuere da vn'altro Notaio, che da eſſo Fiſcale, ſaluo in caſo che non ſi poteſſe di meno, & nel toglier le informationi per cognitione della verità, & euitare ogni abuſo: vogliamo, che li teſtimoni ſiano diligentemente interrogati, tanto ſopra l'innocenza del reo, [e] come per il Fiſco, & ancora ſopra gl'interrogatorij generali, per intender la qualità de teſtimoni, & qual fede meritaranno, acciochè non ſia alcuno indebitamente trauagliato.

Nelle cauſe criminali de' delitti publici, [f] atroci, & di grande importanza, gli ordinarij de pāni curti delle terre noſtre immediate, potrāno eſſaminare li teſtimoni per le informationi, & il reo sōmariamente, maſſimamēte, quādo il prolongar poteſſe portar pregiuditio alle ragioni del Fiſco, ò parte offeſa, ma alla repetitione tanto delli rei, come delli teſtimoni non procederanno ſenza interuenimento delli Giudici Conſultori.

QVOMODO AD INFORMAtiones procedendum ſit.

Titulus III.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Notitia alia ex auditu, alia ex viſu, & alia ex ſcripturis authenticis, haberi poteſt.*

Notitia]

A NOtitia] Triplex eſt notitia, vna ex † au-
1 ditu, qã ſcilicet ab alijs audiuimus. Alia
ex viſu, quia negotio interfuerimus. c.
hæc videtur. 21. q. 5. Alia ex literis au-
thenticis hominum fide dignorũ, quos
non eſt veriſimile mentiri. Bert. in ſuo dict. in
verbo notitia.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ſecundum allegata, & probata iuſtitiam miniſtrare debet.*
2 *Criminalibus in cauſis habita notitia iudex ſumere informationes debet, priuſquam procedat, alioqui omnia acta nulla ſunt.*
3 *Informationibus non ſumptis in criminalibus, proceſſus nullus non conualidatur, ſi poſtea ſubſequantur.*

A SVbito] Statim habita notitia ſumentur in-
formationes: Nam quum iudex ſecundum
1 allegata, † & probata iuſtitiam teneatur mi-
niſtrare. l. illicitas. §. veritas. ff. de off. pſid. Cou.
lib. var. reſol. c. 1. vbi de hoc differit, non ſufficit
iudicis notitiam, niſi præcedant informationes
2 † alioqui omnia nulla ſunt. c. qualiter, & quando.
de accuſ. Fulg. conſ. 107. 149. Grat. conſ. 97. vol. 1.
3 Crau. conſ. 262. Nec conualidarentur † retro ge-
ſta ex informationibus ſuperuentis. Soc. iun. conſ.
37. vol. 2. Gram. conſ. 35. & 38. Crau. conſil. 228.
num. 11.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcales loco accuſatoris ſuccedunt & informationes contra delinquentes ipſimet aſſumere prohibentur.*
2 *Informationes contra reum aſſumens iudex, qualiter procedere debeat ad teſtium examen.*
3 *Fiſcales examinationi teſtium contra reum interuenire de iure non debent.*
4 *Secus tamen de facto obſeruatur, & hic ſtatuitur, vt interueniant examini.*

C FIſcali] Fiſcales, Aduocati, Procuratores, &
Clauarij prohibētur informationes ſume-
re, vt omnis euitetur ſuſpitio. Sunt ipſi pars
contra inquiſitum, & loco accuſatoris
1 † ſuccedunt. Clar. in pract. crim. §. fi. q. 3. ver. ſed
certe, &c. Iudicis autem intereſt, & non accuſato-
2 ris examinare † teſtes. l. ſi quãdo. C. de teſtib. Clar.
in d. §. fin. q. 26. minimè tunc monito reo, vt det
aliqua interrogatoria. Clar. d. §. fin. q. 23. verſ. item
quæro. Quinimo adeò ſpectat ad iudicem teſtes
examinare, non ad partes. Bald. in l. 1. C. de teſtib.
ſecretò partibus ipſis abſentibus. l. nullum. C. de te-
ſtib. niſi quatenus iurant. glo. & Ang. in §. fi. in auth.
de teſtib. vt nec receptioni ipſorum teſtium fiſci
3 aduocatus admittendus † ſit. Afflict. in conſti. re-
gni. c. quæſtionem. nu. 3. ſub rub. de quæſt. int. fiſ.
& priu. mou. allegãs Bald. in d. l. 1. vbi ſubiungit
fiſcum in hoc non inueniri priuilegiatum, atq; ita
eſſe ſtandum regulæ. l. 1. C. de pet. hære. l. placuit.
ff. de iure fiſ. Maximè quum in fiſcalib. cauſis ſer-
uandus ſit ordo, qui in cauſis priuatorum. l. 1. C.
de condi. & procur. lib. 11. licet ſententia ferri non
poſſit inter fiſcum, & priuatum, aduocato, & pro-
curatore fiſci abſente. l. ad fiſcum. C. vbi cauſæ
fiſc. l. 2. C. ſi adu. fiſc. l. fina. C. de adu. fiſc.

Quicquid iura clament fiſcales examini inter-
4 ueniunt, † ac ita hic ſtatuitur, quod etiam in re-
gno Neapolitano ſeruari teſtatur Carauita in ritu.
258. num. 3. deflens calamitatem reorum, & teſtiũ
ob ipſorum fiſcalium interuentum, ac præſen-
tiam, & ſcire quid loquatur.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Informationes contra reum ſumendas iudex impeditus alteri committere, adhibito fiſcali, imo & ipſe fiſcalis ſumere poterit.*

D PErſona] Iudex impeditus poteſt alicui ido-
neo ſumptionem informationum † cō-
1 mittere, qui præſente fiſcali examinabit.
1 Imo cum neceſſitas vrget fiſcalis ſine iu-
dice adhibito ſecum notario teſtes pro informa-
tionibus habendis examinabit.

Glo. V.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes in criminalibus contra reos examinandi, interrogari debent ſuper innocentia rei, & tam ſuper ijs quæ reum exgrauant, quam quæ pro fiſco faciunt.*
2 *Falſitas non tantum in dicendo committitur, quantum in omittendo quæ teſtis dicere, & notarius ſcribere debeat.*
3 *Notarius ob eius omiſſionem tenetur reſarcire omnia damna, ac intereſſe parti læſæ.*
4 *Teſtium productio communis inter partes eſſe debet, nec illius teſtis, qui pro vna tantum parte ſe velle teſtificari profitetur, valet depoſitio.*
5 *Teſtibus ab vna parte productis, vtraque pars vti poteſt.*

E DEl reo] Teſtes diligenter ſunt interrogã-
1 ti de delicto, & rei innocentia † vnde
perperam agunt, ac in ipſorum anima-
rum perniciem iudices, ac alij omnes,
qui ſcribunt, ſeu ſcribi ea tantum ſinunt, quæ pro
fiſco faciunt, omittentes alia, quæ reum exgra-
uant, vel exculpant. Clar. in d. §. q. 23. imo falſi
2 pœna tenetur: quum falſitas † non tantum com-
mittatur in dicendo, quantum in omittendo ea,
quæ tam teſtis dicere, quam notarius ſcribere de-
bebat. Bart. in l. præsbyter. C. de epiſc. & cler. qui
etiam tenetur reſarcire ob eius omiſſionem † om-
3 nia damna, ac intereſſe parti læſæ. Bar. in l. fin. C.
de magiſtr. conuen. ſi dolo id omiſerit. Dec. in l.
quia accuſare. C. de edendo. Eſt enim teſtium pro-
4 ductio † communis inter partes. glo. in c. præſen-
tium. & in c. fraternitatis de teſtib. Fel. in c. cum
venerabilis. num. 23. de exce. adeo quòd non eſſet
audiendus teſtis, qui proteſtaretur ſe tantum velle
pro vna parte teſtificari: quia talis eius depoſitio
nullius eſſet momenti. Bal. Caſtr. Fulg. & Aq. in l.
2. C. de eden. teſtis etenim iurat ſe viurum verita-
te pro vtraque parte. c. non ſane. 14. q. 5. & vtraq;
5 pars teſtibus ipſis vti † poteſt Bald. conſ. 323. vol. 2.
Capic. deciſ. 39.

Glo. VI.

SVMMARIVM.

1 *Iudices non togati quomodo, & quando ad informationes ſumendas ſuper delictis procedere poſſint.*
2 *Veſtis iudicum alia penula, quæ breuis eſt, alia toga, quæ longa & precioſa.*

3 Iudices

3 *Iudices eſſe poſſunt illiterati, qui defectum literarum, ſcientia aſſeſſoris ſupplere poſſunt.*
4 *Minores annis viginti maiores tamē 18. iudices eſſe poſſūt.*
5 *Delicta publica, atrocia, & grauis momenti, quæ dicantur.*

F PVblici] In cauſis publicorum delictorum, & magni momenti ordinarij
1 † non togati vbi periculum ſit in mora, poterunt informationes capere, reos examinare, ſed in repetitione adhibere interuentum iudicis conſultoris. Imo etiā ſi nullum periculum ſit in mora, conſueuerunt, teſtes, ac reos examinare, ac repetere ſine alio iudicis interuentu. Dicuntur ordinarij iudices pannorū breuium ad differentiam togatorum. Nam penu-
2 la † eſt breuis, toga vero lōga, & precioſa. l. Labeo. vbi glo. ff. de ſupell. leg. ordinarij iſti non ſunt iuriſperiti, ſed notarij, ſeu practici: quum nedū ipſi,
3 ſed illiterati † iudices eſſe poſſint. l. certi. C. de iudic. glo. Bart. in l. 3. C. de ſenten. ex per. recit. Sufficit iudicem habere peritiam cauſarum: quia poſtea aliū defectum cognitionis in iudicando ſupplet ſcientia aſſeſſoris. Gem. in c. in ſumma. 22. diſtinctio Iaſ. in dict. l. certi. vnde imperiti literarum etiam eligūtur poteſtates terrarum, qui inde ſuas proferunt ſētentias de conſilio aſſeſſorū. Cin. Bal. Salicet. & Iaſ. in d. l. certi. Nat. conſ. 244. imo & minores † annis
4 20. modo maiores ſint annis 18. l. quidam conſulebant. ff. de re iudic.
5 Delicta † autem publica, atrocia, & grauis momenti explicat Clarus in ſua praxi crimin. §. 1. in princip. libri. Sunt enim publica, quorū accuſatio, vel perſequutio cuilibet de populo permittitur, vt Crimen læſæ maieſtatis, Adulterij, homicidij, parricidij, peculatus, falſi teſtamenti, vis publicæ, priuatæ, ambitus, repetundarū, annonæ. l. 1. ff. de publ. iud. Idque omne, quod in offenſam Dei cōmittitur l. Manicheos. C. de hæretic. in offenſam Principis. Gomc. in cap. 1. delictorum. nu. 1. Clarus vbi ſupra. Atrocia ſunt rebellionis, læſæ maieſtatis, homicidij deliberati, falſificationis monetæ, raptus virginis, vſus venereus contra naturam, famoſorū latronum, falſificatio ſigilli Principis, aut Senatus. Clarus vbi ſupra. verſ. ſunt etiam.

DELLA CAPTVRA.

NON ordineranno i Giudici alcuna detentione di perſone, [a] ſe prima non haueranno viſto ſufficiente informatione alla captura, ſaluo ſe nel ritardar per toglierle, non vi foſſe adito alla fuga del reo, ò che dagli miniſtri eſſequutori foſſe preſo nel fatto del delitto.

DE CAPTVRA.

Titulus IIII.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 *Honor non minoris aſtimationis quam vita.*
2 *Capturam perſonæ iudex committere debet, aliàs ad illam non procedendum.*
3 *Nec concedenda niſi conſideratè, nam ſi innocens capiatur puniatur iudex, & illi actione iniuriarum tenetur.*

4 *Captura perſonarum, & detrudendi in carceres facultas conceſſa cum mero & mixto imperio ac omnimoda iuriſdictione, intelligitur iuſtitia mediante.*
5 *Captura ad iuſtitiam quæ requirantur præcedere.*

A DE perſone] honor † non minus æſtima-
1 tur, quam vita. Alex. in l. ſi victum. ff. de re iudic. qui grauiter lęditur ex captura perſonæ. Nam dū captus ducitur ad carceres per ſatellites conuertit omniū oculos ad ſe, ſequuntur pueri, ac conglomeratur gentiū turba, vt intueātur, ac percunctentur, quare prohibentur
2 exequutores, & miniſtri ad capturam † procedere, quam illis iudex non cōmiſit. l. neminem. Cod. de exhib. reis. Nec iudex illam concedet, niſi cōſideratè: quia ſi incipiat a captura, & capiatur innocēs
3 † debet ipſe puniri. l. 1. C. de ijs qui latron. & verſus reum actione tenetur iniuriarum. Caſtr. in l. contumacia. ff. de re iudi. Bal. in l. vn. C. de in integ. reſt. Iaſ. in l. 4. §. ſi quis cōdemnatus. ff. de re iudic. Paris de Put. de ſyndi. in verbo captura. c. 2. nu. 3. l. pen. vbi ſcrib. C. qui bon. ced. poſſ. Alex. conſ. 17. nu. 18. vol. 1. Rol. conſ. 40. nu. 11. vol. 4. quare etſi inueſtitus de mero, mixtoq; imperio, & omnimoda iuriſdictione auctoritatem habeat detrudendi, vel iubendi aliquem in carceres ſui territorij, & in ſuo territo-
4 rio detrudi, id tñ intelligit̄ iuſtitia † mediāte. Iacob. in ſua inueſtitura. §. cum mero, & mixto imperio. Brun. conſ. 69. non iniuſtè vel iniurioſè. Gram. dec. 104. Rol. conſ. 40. num. 14. vol. 4.
5 Ad iuſtitiam cuius capturæ † in cauſis criminalibus requirit̄, q̄ pcedant. Primò delictum pœnā exigens corporale. Secundo inditia; ſeu informationes ſufficiētes ad capturam. Tertiò inueſtigare etiam tenetur iudex perſonę rei qualitatē, an fortè ſit priuilegiata, quæ detineri non poſſit. Clar. in §. fi. q. 28. Blanc. in l. fi. ff. de quæſtio. Bonacoſſa in cōmu. opin. crim. in verbo, captura. & aliter pcedēdū eſt contra pauperē ſuſpectum de fuga, aliter cōtra nobilē diuitem, vel aliam perſonam inſignē. Clar. d. q. 28. Si vero reus in flagranti crimine deprehendatur, lex, & hæc cōſtitutio permittunt reum capi, ſcilicet in illis caſibus vbi capturæ locus eſſe poteſt. l. 8. C. de rapt. virg. l. ſi quis in ſeruitute. in fi. & l. interdum. §. is qui furen. ff. de furt. l. capite quinto. ff. de adult.

IN QVAL TEMPO SI DEBBANO formar i proceſſi criminali. 1

ET perche molti officiali, tāto mediati, come immediati in pregiudicio della giuſtitia, & con ſcandalo, e danno de gli offeſi vanno differēdo l'inquiſitione, e caſtigo de' delitti, ò per fauorir i delinquenti, ò per propria negligenza; per ciò volendo obuiare à tal inconueniente, ordiniamo ch'ogni officiale, à quali ſpettarà debba proceder contra i delinquenti, & principiar il proceſſo per informatione, & cattura, ſe ſi potrà, & il caſo la meriti ſubito, ò vero frà due giorni [a] doppo la notitia del delitto, & fornirà il proceſſo frà li ſeſſanta giorni ſeguēti al piu lōgo, ſaluo ſe nō foſſe impedito dalle defēſioni del reo, ò altra cauſa le-

gitima. Auertendo ſempre di abbreuiar le cauſe d'incarcerati in quanto ſi potrà, & mancando di coſi fare ipſo iure, & facto, s'intenda deuoluta la cognitione al Prefetto della Prouincia, & eſſendo officiali di feudatario, il quale habbi la ſeconda cognitione, toccherà ad eſsi Feudatarij di procedere, ſeruata la medeſima forma, & eſpedir le cauſe frà vn meſe al più, altrimenti in negligenza loro s'intenda deuoluta la cognitione al Senato, riſeruata però ad eſsi Feudatari in ogni caſo la confiſcatione de beni, ſituati nelli loro territorij, mulcte, & altri ſimili frutti della giuriſdittione, de i proprij eſſi rei, dal Prefetto; ò Senato condennati, dedutte però le ſpeſe, che da i Fiſcali noſtri ſi ritroueranno fatte nella proſecutione della cauſa, volendo, ch'el Senato habbi à mulctar anche auanti il tempo del ſindicato gli officiali della negligenza loro, come li parerà, ſecondo l'importāza delli caſi: ſaranno però iſcuſati, quando veriſimilmente, ne in quel tēpo, n'è in maggiore hanno potuto peruenire à loro notitia, come nelle falſità occulte, commeſſe in ſcritture publiche, ò priuate, ò ſimili delitti, che ſi cōmettono d'vn ſolo, & in ſecreto.

QVO TEMPORE PROCESSVS formandi ſint.

Titulus V.

R V B R.

S V M M A R I V M.

1 *Proceſſus iudiciarius, quid includat, & a quo actu incipiat.*
2 *Et numquid ante citationem factus probet.*

1 PRoceſſus iudiciarius † omnia acta iudiciaria includit. cap. quoniam contra falſam. de probat. Incipiens à citatione non a libelli præſētatione iudici facta parte abſente. Bar. Alex. & Iaſ. in rubr. ff. de in ius voca. ante quam citationem proceſſus dicitur informatiuus, qui non † pro
2 bat. Alber. in l. iuſiurandi. col. 1. nu. 3. C. de reſtib. Ang. in tract. malef. in verbo q fama publica. nu. 11. Paul. Em. in dec. Rot. 207. in 2. par.

Glo. Vnica.

S V M M A R I V M.

1 *Proceſſus criminalis quando inchoandus, & infra quod tempus finiendus.*
2 *Iudex negligens non præſumitur, niſi eum requiſitum fuiſſe legitime probatum ſit.*
Et quæ ad illius neglgētiā arguēdā requirantur. nu. 3. & 11.
Et quæ illum a negligentia excuſent. nu. 4. & nu. 13.
5 *Delicti ſcientia probata in iudice, de negligentia cōuincitur, ſi intra tēpus requiſitū quod facere tenebatur non fecerit.*
6 *Iudicem à negligentia in non procedendo contra delinquētem, non excuſat allegatio ignorantia delicti minimè probabilis.*
7 *Negligentia iudicis pœna, eſt deuolutio cauſe ad proximè ſuperiorem.*
8 *Etiam in iudice vaſalli cui competit iuriſdictio priuatiuè.*
9 *Negligens officialis officio priuari poteſt.*
10 *Negligens iudex facit litem ſuam, & tenetur parti læſa ad omnia damna, & intereſſe.*
11 *Iudex niſi ter requiſitus fuerit ex interuallo iuſtitiam miniſtrare ob negligentiam non priuatur officio ſuo.*
12 *Vel niſi aliàs de mala verſatione ſua notorio conſtet.*
13 *Non conſtituitur in negligentia, niſi ſibi inſtantia fiat expediendi cauſam.*
14 *Negligentia culpam arguit, & negligenti non ſuccurritur.*
15 *Appellationi renunciaſſe videtur, qui ſuo tempore appellare neglexit.*
16 *Iudicum feudatariorum ob negligentiam deuolutis cauſis ad ſuperiorem, confiſcatio bonorum, & mulcta illis reſeruantur.*
17 *Iuriſdictionis fructus ſunt bonorum confiſcatio, & mulcta, ſpectantq; inueſtito.*
18 *Superior inferiorem iuſtitiam miniſtrare differentem monere poteſt, vt expediat, ſub pœna euocationis cauſa.*
19 *Deuolutio cauſarum ab inferiore iudice negligente ad ſuperiorem, fit ipſo iure, & an mora purgari poſſit.*
20 *Ipſo iure verba in diſpoſitionibus quid operentur.*
21 *Criminales cauſa intra biennium terminande, de iure communi, hic tamen coarctatur ob carceris malam manſionē.*

A DVe giorni] Habita notitia delicti infra bi-
1 duum proceſſus † debet inchoari, ac inde infra ſexaginta uniri, ſub pœna deuolutionis cauſæ ipſo iure ad iudicē ſuperiorē, niſi mora prouenerit ex parte rei, vel alia legi-
2 tima cauſa. In dubio iudex † negligens non pſumitur, niſi probetur legitima requiſitio. l. 2. C. de off. ciuil. iud. l. 1. C. de Suſcep. & Arch. lib. 10. Bar. in l. damni. §. Sabini ſententia. ff. de dam. inf. Et propte-
3 rea ad arguendam iudicis negligentiam † requiritur ſcientia maleficij cōmiſſi. l. ſi ideo. ff. de iis quib. vt indig. facit. l. ſi annus. ff. de calum. Secundo q da-
4 ta ſcientia potuerit † diligentia vti. exempli gratia, ſi erat procedendum ad capturā, & portæ ciuitatis erant clauſæ. l. addictos. C. de epiſc. aud. l. raptores. §. ſin autem C. de rap. virg. l. raptores. C. de epiſc. & cler. l. fin. ff. de his quib. vt indig. vel ſi malefactor ſe ad aliquam arcem reduxerit. l. 3. ff. ad leg. Iul. maie. vel locum religioſum ſit ingreſſus. tot. tit. C. de iis, qui ad eccl. confug. vel ſi iudex occupabat in aliis rebus arduis, & maioribus. l. 1. §. ſi cum omnes. ff. ad Sylan. vel delictū ſit cōmiſſum in loco remoto. l. 1. §. hoc autem. ff. eod. tit. vel ſi flumen, aut cōfinia iā tranſcenderat. l. in delictis. ff. de noxalib. l. quis ſit fugitiuus. ff. de æd. edic.
5 Probata ſcientia delicti † conuincitur iudex de negligentia, ſi intra id tēpus non fecit id, q facere tenebatur. Bar. conſ. 102. Chariſſime dñe. niſi ipſe inde impedimentū probet, quo fuit retētus. l. 3. §. ſi ad diē l. q cōmeatus. ff. de re milit. l. 2. §. etſi qs. ff. ſi qs caut. Par. de put. de ſyndic. in verb. negligentia. c. 5. Nec
6 excuſaret eum allegatio ignorantiæ † illius delicti, quæ minimè eſſet pbabilis. Bald. in l. ſi duo. ff. de acq. hær. Dec. in l. q rc. ff. ſi cert. peta.
7 In pœnā negligentiæ † deuoluitur cauſæ cognitio ad iudicē proximè ſuperiorē. Andr. de Iſern. in c. imperialē. §. pterea inter duos de prob. feu. alien. Affl. in conſt. reg. lib. 2. rubr. 42. tit de off. iuſtitia. nu. 20. facit c. paſchalis. de off. ordin. & à iudice feudatarij
8 † nō obſtāte, q illi cōpetat iuriſdictio priuatè. Plot. conſ. 24. Poteſt enim officialis negligens officio
9 † priuari. l. ſi quos. & ibi Bart. C. de off. præt. ori-

Gull.

Guil. Bened. in cap. Raynutius, in verbo, duas habens filias. nu. 92. extr. de teſtam. gl. in c. dictum eſt. 81. diſt. Afflict. in conſt. reg. lib. 1. rub. 37. ſub nu. 51.
10 faciet ſi iudex negligens † litem ſuam fecit. §. iudices, vbi Bald. ff. de pac. iur. firm. Teneturque ad omnia damna & intereſſe partis læſæ. Bar. & Alex. in l. 4. §. in eum. ff. de dam. infe.

Sed non ob quamlibet negligentiam iudex offi-
11 cio ſuo priuatur. at ſi ter † ex interuallo requiſitus neglexerit iuſtitiam miniſtrare. Bald. in c. 1. tit. ſi de inueſt. int. dom. & vaſall. lis oriatur. Afflict. vbi ſup. num. 46. Paris de Put. d. cap. 1. Soc. conſi. 272. Boer. deciſ. 304. Soc. iun. conſi. 134. nu. 51. vol. 1. niſi adiun-
12 de conſtaret de notori mala † verſatione. Rola. conſi. 40 nu. 30. vol. 4.

13 Nec conſtituitur iudex in negligentia ſi non † requiratur, ſeu niſi ſibi inſtantia fiat expediendis cauſam. Afflict. in conſt. regni rub. 42. lib. 1. ſub nu. 26. vbi notat Baronem contra quem conceſſæ ſunt literæ iuſſionales, vt infra aliquod certum tempus cauſam expediat, non conſtitui in mora, ſi a parte non interpelletur. extrad. à Butr. & Abb. in c. venerabilis. col. 7. verſ. & not. vnum pulchrum, & c. de iudic. Item modo infra id tempus cauſa iuridicè poſſit expediri. Abb. & Butr. in d. c. venerabilis. Afflict. d. rubr. 42. bonus tex. in l. 1. & in l. vt gradatim. ff. de mun. & honor. Cæterùm ſi Baro negligens ſit ſibi
14 debet imputare, quum negligentia † arguat culpam. l. magna negligentia. ff. de verb. ſignif. & negligenti non ſuccurritur. l. non enim. ff. ex quib. cauſ. mai. Guid. Pap. q. 475. Alex. conſi. 105. vol. 5. ſed ei imputandum eſt, qui ſua excludit negligentia. l. veteres. ff. de itin. act. pri. Calc. conſi. 15. vnde videmus tenui-
15 tatem appellationi ab eo, † qui ſuo tempore appellare neglexit. l. ab eo. C. quom. & quando iud. Reſeruantur tamen hic confiſcatio bonorum, ac mulctæ non obſtante cauſarum deuolutione feudata-
16 rijs † fructus etenim iſti ſunt iuriſdictionis ſpectan-
17 tes inueſtito † de iuriſdictione. Bar. Caſtr. & alij in l. 1. ff. ſol. matr. Caſt. Alex. ac Iaſ. in l. imperium. ff. de iuriſdict. om. iudi. Brun. conſi. 51. Crau. conſi. 128. Boſ. tit. de poen. nu. 32. Nat. conſi. 580. Rol. conſi. 73. nu. 3. vol. 4. vnde quum mora duorum menſium non ſit tanta, vt feudatarij cauſarum cognitione priuari deberent, aliunde præſeruantur indemnes: ne debitis emolumentis iuriſdictiones priuentur.

Ceſſante vero. Decreto ſolebant moneri feudatarij, vel ipſorum officiales ad expeditionẽ cauſę,
18 infra aliquod breue tempus ſub pœna † euocationis: probatur id fieri poſſe auctoritate Abb. in c. cæterum. nu. 4. no. de iudi. Fel. in c. irrefragabili. in prin. de offi. ordi. Plot. conſi. 24. nu. 33. vel aliquando eis mandatum per ipſos non procedi ad aliquam interlocutoriam, vel diffinitiuam, niſi de conſilio iuriſperiti non ſuſpecti. Cagn. in l. conſilij. num. 24. ff. de regul. iur.

19 Deuolutio † hæc cauſarum fit ipſo iure, & facto, quæ vel ea inducunt priuationem ſine alio iudicis ſuperioris miniſterio. Dec. conſi. 138. Rol. conſi. 99. num. 10. vol. 4. excluſo omni beneficio purgationis moræ, et vnius diei. Nat. conſi. 364. Rolã. conſi. 90. nu. 12. vol. 3. Alex. in l. 1. in ſin. nu. 36. ff. de verbo. obli. At cum hęc deuolutio facta intelligatur, volẽte ſuperiore quæri poteſt, an ſit locus purgationi
20 † moræ, de qua re Dec. conſi. 18.

De iure communi criminales cauſæ intra bien-
21 nium † terminandæ ſunt. l. ſi. §. vl. ff. de accuſ. C. vt intr. cert. temp. criminn. quæſt. Sed quia carcer mala manſio eſt. Ang. in l. apud Labeonẽ. §. quõnis. ff. de iniur. ne cuſtodia diuturna illos maceret. l. ſi. C. de cuſt. reor. Ideo hic vendicialiter iure merito tempus coarctatum.

DELLA VISITA DE CARCERATI.

VEdendo la diſpoſitione della ragion commune, acciò s'habbi maggior cura di ſpedir le cauſe Fiſcali, & ſi tenghi conto de' carcerati, che non marciſcano nelle carceri: il che non deue eſſer per pena, ma ſolo a cuſtodia. Vogliamo, che ogni officiale mediato, & immediato, alla pena[a] di priuation dell'officio, & ſalario per ſei meſi, & altra arbitraria al Senato, ſe non haueranno ſalario, viſiti ogni otto giorni ſuoi incarcerati, come ſtanno, & intenda da eſſi le diffeſe che vogliono fare, acciochè ſe per caſo, per non hauer il modo di ſpendere, o per ſimplicità, ò ignoranza, s'abbandonaſſero da ſe ſteſſi, ò foſſero priui d'altrui aiuto, ò patrocinio, eſſo Giudice poſſa ex officio chiamar il Fiſcale, & la parte offeſa, ſe v'interuiene informarſi delle ſue diffeſe, & ridurle in ſcritto nel proceſſo per poterui far piu maturo giudicio.

Et per aggionger ſtimulo a gli officiali di coſi fare, & eſſer diligenti ordiniamo, che le communità[b] immediate ſoggette a noi, debbano dar il carico a vno, ò due, ogni quattro meſi doue ſaranno delli prigioni, di viſitargli inſieme con gli officiali & inſtare l'iſpeditioni, delli loro proceſſi, qual officio vogliamo, che appreſſo il Senato noſtro lo facciano l'Auocato, & Procurator de poueri, & altroue, doue ſono conſtituiti, facendo nota del nome, & cognome di prigionerı, & del titolo del delitto. Il Senato manderà parimente ogni Giobbia un Senatore, alla viſita de tutti i carcerati, che ſaranno, doue fa reſidenza, & appreſſo altri Giudici, & inſieme vno de gli noſtri Fiſcali, con l'Auocato, & Procuratore de poueri con vn Secretario per riferir a detto Senato la ſua viſita, & nelle terre de' Feudatarij daranno eſſi il carico di far la viſita a chi li parerà, ſecondo il primo capo.

DE VISITATIONE CARCERATORVM.

Titulus VI.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 Carceratos non viſitantes iudices, qua pœna plectuntur.
2 Pœna ſtatutaria iuris communis pœnam tollit.
3 Commentarienſis ſingulis menſibus numerum carceratorũ & varietatem delictorum iudici nunciare debet.
4 Et quid obſeruet Senatus.
5 Carcer non ad pœnam ſed ad cuſtodiam eſt.

6 *Carceratio prohibita in carcere in quo veriſimiliter breui poſſet mors contingere.*
7 *Carceris rigor prælato reputatur in crimen homicidij.*

A P Ena] Grauis eſt pœna contra iudices non
1 viſitantes carceratos. † l.iudices.C.de epiſc.
aud. Cui hac noua pœna iſtius conſtitutio
2 nis derogatum cenſetur, quum pœna † ſta-
tuti tollat pœnam iuris communis. Rol. conſi. 35.
3 nu.49. vol.2. Commentarienſis † et ſingulis menſib.
numerum carceratorum, & varietatem delictorũ.
iudici nunciare debet. l.fi. C.de cuſto.reorum.Exc.
4 Senatus † ſolet quolibet die iouis. vnum Senatorẽ
mittere ad viſitationem carceratorum, ac ita etiã
ſeruari Mediolani teſtatur Clar. §.fi.q. 46.verſ.ſcias
etiam, &c.
5 Carcer † non eſt ad pœnam, ſed ad cuſtodiam.l.
aut damnum.§.ſolent.ff.de pœn.l.incredibile.C.eo.
6 carceratio prohibita † in duriſſimo carcere, in quo
veriſimiliter breui poſſet mors contingere, & hic
7 rigor † prælato reputaretur in crimen homicidii, ſi
ita reum cuſtodiri mandaret. Card. in clem. 1.q.7.
de pœn. quare ſæpius ſunt viſitandi, ne in carceri-
bus marceſcant.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Carceratorum pro viſitatione, ac illorum cauſarum expeditione communitates quid præſtare debeant.*
2 *Communitas inter perſonas potentiores connumeratur.*
3 *Potentiores cauſas priuatorum ſuſcipere defendendas prohibentur.*
4 *Carceratorum ex maleficio cauſa, piæ dicuntur.*

B L E Communita] Vt officiales reddantur dili
gentiores in carceratis viſitandis, mandat
1 Princeps communitatibus † ſibi immedia-
te ſubiectis, vt vno ſingulo quadrimeſtri
vnum eligant, vel duos, qui cum officialibus viſitẽt
carceratos, ac inſtent ipſorum proceſſus expediri.
2 Nam etſi communitas † inter perſonas potentio-
res connumeretur. Anch.conſi.vlt. Ciau.de antiq.
3 temp.in 4.part.nu.34. quæ † prohibentur defenſio-
nem cauſarum priuatorum ſuſcipere. tit. C.ne fic.
4 potent. tamen quũ in cauſæ captiuorum † ex male
ficio dicantur piæ. Bal. & Caſtr. in l.illud. C.de ſacr.
ſanct.eccl. Bal.in c.ſacrorum. 12.q.2. Tiraq.de cau.
pia.in præfat.verſ.item relictum, &c. Ideo cura hæc
pietatis non erit contraria iuri cõi, ſed conformis.

CHE NON FACCIANO compoſitioni inanti la ſentenza.

E T perche habbiamo inteſo, che alcuni officiali noſtri, coſi immediati, come mediati abuſando della loro giuriſdittione vengano molte volte a componere, [a] & accordare li delitti, maſſime di pena corporale meriteuoli: volendo noi, che la giuſtitia nelle cauſe criminali habbi ſuo debito corſo per modo di aſſolutione, ò condannagione, ſecondo il merito, ò demerito delli rei. Non ſarà lecito per l'auuenire ad alcuno officiale mediato, ò immediato di qualonque conditione, e grado ſi ſia componer, ne accordar alcuna cauſa criminale, inanti che ſia finito il proceſſo per ſentenza, anzi glielo prohibiamo eſpreſſamente ſotto pena alli Vaſalli, che s'intrometteranno di far ſimili compoſitioni, doue per il titolo del delitto ſi richiedeſſe pena di ſangue, di ducẽto ſcudi per la prima volta, per la ſeconda, che contrafaranno di cinquecẽto, & per la terza della priuatione del feudo, ſe coſi parerà al Senato, ſecondo la qualità delle cauſe, oltre l'annullità dell'accordo.

DE PROHIBITIONE COMpoſitionis ante ſententiam.

Titulus VII.

Glo. Vnica.

S V M M A R I V M.

1 *Compoſitio quid.*
2 *In magnis cauſis a Principe ſolo concedi poteſt. & cur hic prohibita. nu. 4.*
3 *Pœnæ inconſulto Principe retractari non poſſunt.*
5 *Maximè, dictio, eſt implicatiua.*
6 *Aliqua, dictio, eſt vniuerſalis.*
7 *Pœna vbi non eſt expreſſè impoſita contrauenienti Principis præcepto, iudicis in arbitrio eſt.*
8 *Sanguinem ſuum redimere qualitercunque reo pro quibus criminibus permittatur.*
9 *Vaſſallo an debeat pœna pecuniaria ex perſonali cõmutata.*

A C Omponere] De compoſitionibus dixi in
decr. antiq. titu. de accuſ. c. ne maleficia.
1 glo.1. & alijs ſequen. Compoſitio † eſt ſpe-
cies gratiæ. Paul. Ghir. de relax. carc. de
pœn.compoſ.q.2. quam nemo in magnis pœnis cõ
2 cedit niſi ſolus Princeps, † nec ipſo inconſulto pœ-
3 næ ipſæ retractari † poſſunt. l.ad beſtias. ff.de pœn.l.
3.C.de epiſc.aud.l.cum indulgentia.l.fin. C.de ſent.
paſſ.l.fi.C.de gen.abol. Bal.in l.fi.ff.de offi.præſid.
Videtur quodammodo impium cõpoſitiones
prohibere: quum opus pium ſit ſingulis diebus etiã
feſtiuis partes ad compoſitiones reducere. Alb. in
l.non diſtinguemus.§. ſacerdotio.col.2. ff.de recep.
arb. quem refert Rim.iun. conſi. 403.nu.4. Sed hoc
verum, vbi ciuiliter inter partes controuertitur, inter
quas diebus etiam feriatis, licet tranſigere, & à lite
recedere. l. dies feſtos. C. de fer. at in criminalibus
4 † tractatur de publica vtilitate, cuius intereſt, ne de
licta remaneant impunita. l. ita vulneratus.§. fin. ff.
de noxal.actio. vt prouincia malis purgetur homi-
nibus. l.congruit. ff.de offic. præſ. vnde niſi prohibe
rẽtur huiuſmodi compoſitiones plura delicta gra-
uiter punirentur, ac paſſim daretur occaſio abuten
di iuriſdictione.
Hinc Princeps in prohibitione includit omnia
crimina, etiam non exigentia pœnam corporis af-
5 flictiuam, ex illa dictione maximè, † quæ implicatiua
eſt.gl.in l.illud.ff.ad leg. Aq. Par.conſi.65.nu.19.vol.
1.caſus explicans minus dubitabiles. Iaſ.in l.pro hæ
rede.§.1.ff.de acq.hære. Item clarius ibi ne concor-
dent aliquam cauſam criminalem ante finem pro
6 ceſſus. Dictio enim aliqua † vniuerſalis eſt. l.ſi vero
plures.

pluresſ.§.ait prætor.ff.de ijs qui deiec. vel eff.l.ſi ſerui
tus.ff. de ſer. vib. prædio. Eſt verum pro cauſis leui-
bus hic nullam imponi pœnã, quæ propterea vbi
7 non eſt expreſſa † contraueníenti Principis præce-
pto iudici erit arbitraria. Bald.conſi.376. col.2.poſt
medium.lib.3. Alex. ad Bart.in l. hodie. ff. de pœn.
Menoch.de arb,caſu 365.Crau.conſi,233 ſub nu.3.
quia alioqui videretur abſurdum, vt alijs contrauẽ
toribus nulla eſſet pœna impoſita, prout te vera
quantum ad ſenſum literalem nulla alia impoſita
legitur.
Quæ reſpectu officialium prohibentur,non mi-
hi videntur prohibita reſpectu rei, cui permittitur
8 de iure qualitercunque ſanguinem † ſuum redime
re.l.1.ff.de bon.cor. qui mor. ſibi conſciu.iuxta ter-
minos.& pro criminibus de quibus in l.tranſigerẽ.
C.de tranſact.& per Clar.d.§.fi.q.58.
Pœna verò pecuniaria ex perſonali commuta-
9 ta,an vaſallo † debeatur. Capic. dec. 27. Car. in tit.
mag.curiæ.ritu 272.nu.8.

DELLA TORTVRA.

*Volendo obuiar a molte oppreſſio
ni, quali ſe commettono allè
volte da Giudici mediati, ò
immediati, ò da feudatarij
che per odio, o altri ſimili effet
ti proceſſeranno alcuno carcerato, ò per condur-
lo al ſuo diſegno, gli danno tortura non preceden
te la debita cognitione, & ordinatione, o vero cō-
dannato, & ſouente s'eſſequiſſe la tortura ò con-
dannaggione, ſenza dar luogo a ſue diffeſe. Or-
diniamo, che per l'auuenire non ſi debba tormen
tar alcuno nelle terre noſtre immediate che pri-
ma non ſia conoſciuto di raggione, & ordinato
per il Giudice, & Podeſtà a chi ſpetterà, & in
quella de Feudatarij per il loro Giudice.*

*Et quando ſi dichiarerà eſſer luogo alla tor-
tura, ò altra ſpecie di tormenti ogni Giudice in-
feriore al Senato intimarà l'ordinatione al reo,
& al Procuratore, ò altro difenſore deputato,
& della intimatione ſe ne riceuerà atto publico,
acciò ſe il reo vorrà poſſi appellare, [a] & appel-
lando non s'innouerà [b] coſa alcuna contra di lui.*

DE TORTVRA.

Titulus VIII.

RVBR.

SVMMARIVM.

1 *Tortura vnde dicta.*
2 *Quæſtio eſt veritatis indagatio per tormentum.*
3 *Tormentum eſt magnus dolor, & corporis afflictio.*
4 *Illius ſunt quinque gradus, & ibi ennumerantur.*
5 *Non infertur niſi præcedentibus indicijs ſiue præſumptioni-
bus, vel ſemiplenis probationibus.*
6 *Ac in ſubſidium vbi veritas aliter haberi nequit.*
7 *Torturæ dolor ſæpe innocentes mentiri facit, neq. e adeo illi
eſt fides adhibenda.*
8 *Tortura reum ſubijciens iudex non præcedentib. legitimis
indicijs grauiter in ſyndicatu puniri poteſt, & contra eum
in litem iurari.nu.21.*
9 *Et quæ conſiderare illum oporteat.*
10 *Indicia quæ requirantur ad hoc, vt reum torturæ iudex ſub-
ijcere poſſit.*
11 *Torturæ & tormentis nemo ſe ſponte ſubijcere poteſt.*
12 *Delictum commiſſum fuiſſe apparere debet priuſquam ad
torturam procedatur.*
13 *Niſi tale eſſet, vt poſt commiſſum nullum remaneret veſti-
gium & aliàs quale delictum eſſe oporteat.nu.15.*
14 *Homicidium an probetur ſi teſtes dixerint ſe vidiſſe illud
patrari, & de cadauere non conſtet.*
16 *Tortura quibus in caſibus & delictis locus nō ſit remiſſiue.*
17 *Tortura priuſquam ſubijciatur reus, examinandum an ſit
torquendus, audito illius aduocato.*
18 *Tortura pro modo & menſura indiciorum illata, repeti vl-
terius non debet nullis ſuperuenientibus alijs indicijs.*
19 *Torquendus reus non eſt vltra tertiam vicem quibuſcunq;
nouis ſuperuenientibus indicijs, ſi in negatiua perſiſtat.*
20 *Torqueri poteſt reus, vt reſpondeat ſic, vel non ſi reſpondere
recuſet ſuper crimine.*

1 Tortura † a torqueo torques inde tormen
tum, quaſi torquens mentem. Quæſtio
2 † vero eſt veritatis indagatio per tormẽ
tum, ſiue torturam, quæ etiam a quæren
do quæſtio appellari poteſt. Alber.in ſuo diction.in
verbo tormentum. Panor.in c.cum in contempla-
3 tione. de reg. iur. eſt tormentum † magnus dolor,
& corporis afflictio. Boſ. in pra. crim.titu.de tortu.
nu.6.Catald.in tract. ſindic.car.31. Rim. iun. conſi.
4 360. nu.75. Torturæ † autem quinque ſunt gradus.
Primus eſt territorio alligatione rei funi, & com-
minatio torquendi. Secundus, ſi aliquo temporis
momento funi alligatus detineatur. Tertius ſi ſpa-
cio vnius miſerere retineatur ſuſpenſus, & abſque
ictu deponatur. Quartus ſi ſpacio vnius quarti, aut
tertij horæ ita ſuſpenſus & retentus inde vno, aut
duobus ictibus funis affligatur. Quintus qui vti cru
deliſſimus ſolum in atrociſſimis adhibetur, ſi com
pedes, vel alia pondera ferrea pedibus appendant.
Foller.in prac.crim. in ſecunda part. ſecundæ part.
tit.rei indurati.
5 Infertur † etenim præcedentibus indicijs, ſiue
præſumptionibus, vel ſemiplenis probationibus aliàs
non.l.ex libero.ff.de quæſtio. dd.in d.c.in contēpla-
6 tione.ac in ſubſidium vbi veritas † aliter haberi ne-
quit.l. diuus Pius.vbi Bar. ff.de quæſtio. c.illi. vbi gl.
5.q.5. Alioqui, quum dolor torturæ ſæpe innocen-
7 tes mentiri faciat † Octa.vulp.conſ.27.neque adeò
fides illi adhibenda ſit.l.1.ff.de quæſt.ſitque grauius
delictum, quàm aliquem in carcere priuato inclu-
ſum retinere. l.1. C. de cuſtod.reor. Iudex qui non
præcedētibus legitimis indicijs reum torturæ ſubij
8 ceret, † grauiter in ſindicatu puniri poſſet. Clar. in
pract.crim.§.fi.q.64.verſi.dixi,&c. Item vbi ſubijcit
(quum, vt dixi plures ſint torturæ gradus. Clar.d.q.
9 64.verſ.debet igitur) conſiderare † debet, ſm ipſum
Clarũ ibi, modũ indiciorum, ac qualitatem perſo-
næ patiētis, ac ita prudente, & bono iudicis arbitrio
illam adhibere. Bald.in l.vn.C.de conf. Caſt. conſi.
206.li.2. Rom.cõſi.431.Menoc.de arb.caſu 271. Quæ
10 aũt indicia ſufficiant, & requirant † tractat Clar.d.
q.64.verſ.quo,&c.Menoc.de arbi.caſu 270. Præſup-
poſito ſemper in primis conſtare de delicto: quia
nemo dominus ſit membrorum ſuorũ. l. liber ho-
mo. ff. ad leg. Aq. Ita non põt tormentis ſe ſpontè
11 ſubijcere.† Dec.in l.nemo fraudare vr.ff.de reg.iur.
12 debet igitur vt dixi apparere delictũ † fuiſſe cõmiſ-
ſum.l.1.§.item illud vbi Bar.ff.ad Sen. cõſ.Syla.Bal.

in c. atſi clerici. in princ.colu. 3. de iudic. Ang.in l.
certum. ff.de confeſſ. Iaſ.in l.iuſiurandum,quod ex
cōuentione. §. fin. ff.de iureiur.Dec.in c.in ſpeciali.
§.porro.col.2.de appel.Crau.conſ.260.Niſi delictū
eſſet huiuſmodi, vt poſt illius commiſſionem nul-
13 lum remaneret † veſtigium.Boſſ.in tit.de delic.nu.
26. verſic. quarto aduerte,&c. quod ſequitur Plot.
conſi.50. num. 22. & in percuſſione manu vacua,
vel in ſimplici inſultu, in adulterio,ac in alio coitu
damnabili latius.Clar.in §.fin. q. 4. An conſtet de
14 homicidio † ſi teſtes dixerint ſe vidiſſe illud patra-
ri, & nō conſtet de cadauere. Clar.in §.fi.q.66.Præ-
15 ſuppoſito ēt delictum huiuſmodi, † vt pœna cor-
porali emendari reus debeat. Alber. in l.edictū.nu.
4.C.de quæſt.Capic.deciſ.126.Aymo.conſ.41.Clar.
vbi ſupra.verſ.præterea,vel ſaltem pęna ſit arbitra-
ria.Capic.d.dec.126.vel extraordinaria.Cra conſil.
16 857.nu.25. plures caſus † enumerat.Bec.conſ.67.in
quibus torturæ locus non eſt, cuius contrariū pri-
ma facie dicendum videbatur, & in regno non eſt
vnquam locus torturæ in delictis non excedentib.
pœnā relegationis, vt in conſtit. tormēta. de torm.
Examinandum propterea eſt ante torturam rei,
an ſit torquendus, vel ne audito ipſius rei aduoca-
17 to, † ac illo inde amoto ab actu, & illatione tortu-
ræ Bart. in l.cuſtodias.ff. de pub.iudi.Clar.in d.q.64.
18 ver.quæro nunc.qua tortura † pro modo, & men-
ſura indiciorum illata,non debet illa vlterius repe-
ti nullis ſuperuenientibus nouis indicijs. Dyn. in l.
repeti.& Bar.in l.1.§. vnius. ff.de q. Alber. in rub. C.
eod. Alex.conſi.5.nu.4.lib.1.Gram.conſi.21.Decia.
conſi.94.nu.133.communem ait Clar.d.q.64. verſi.
vltimo videndum, &c. Ita tamen ꝙ reus vltra ter-
19 tiam † vicem non repetatur,ſi in negatiua perſeue
ret. Ange.in l.fi. C.de quæſtio. Marſ.in l.repeti.ff.de
quæſtio. Caſtr.conſi.197. lib.Gram. conſi.25. Boer.
deciſ.163. Rim.iun. conſi.395. nu. 42. habita etiam
conſideratione ad indicia ſuperuenta an fortiora
ſint primis, vel nō, anquè ſuper primis leuiter reus
tortus fuerit.Menoch.de arbit.caſu 271.
Er quia aliquādo reorum magna eſt proteruia,
ſeu contumacia nolentium aliquo modo reſpon-
dere negatiuè,vel affirmatiuè poterjt etiā torqueri
20 † non vt fateat,ſed vt reſpondeat ſic, vel non. Bru.
in tract.de indi.& tort.in 5.q.prin.col.1. Capic.deci.
145.nu.4. ſi de crimine ſcilicet interrogetur. Bal.in
l.accuſationem. nu.11. C. qui accuſ. non poſſ. non
eſſet tamen vlterius vrgēdus ſi alias iam reſpondiſ
ſet,& denuo interrogatus ad primas,ſe refert reſpō
ſiones Octa. Vulp.conſi.34. teſte Saly. in l.iuſiuran-
di.C.de teſtib.Cardin.in c.veniens.2.extra eod. qua
in ſpecie torturæ, vbi iudex eo remedio vti cogit,
mitis eſſe tenetur. Vulp.d.conſi.34.Quinimo etiam
21 ꝯ iudicem liceret in litem † iurare, ſi non præcedē
tibus legitimis indicijs,illorumque non decreta co
pia cum termino ad faciendum defenſiones prius
proceſſiſſet ad actum torturæ.l.2. vbi Bal. & Caſtr.
C.de eden. Marſ.in pract.crim.§. conſtante. nu.25.
Alex.conſi.65.vol.Bar.conſi.47. vol.1. Plot. in rep.l.
ſi quando.nu.636.C.vnde vi.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 *Criminalibus in cauſis appellare licitum eſt,quantumcunq; crimen atrox ſit.*
2 *Tortura ab executione ſuperſedendum, ſi ea ordinata reus appellauerit,idem infra 10.dies.nu.4.*
3 *Torturæ timor idem operatur.quod tortura ipſa.*
5 *Iuriſdictionem conceſſam in vim contractus vaſallis poteſt Princeps lege generali reſtringere,ac limitare, & moderari, & alia,vbi ibi.*

A Ppellare] In cauſis criminalibus † licet
1 etiam appellare.l.addictos. C.de epiſcop.
aud.l.litigatoribus.C.de appellat. quantū
cunque crimen de quo agitur atrox ſit.
gl.in l.Pantonius.§.rei perduellionis.ff.de acq.hære.
Dec.in c. cum ſit Romana. de appell. quare ſi reus
2 ab ordinata tortura appellet, † ſuperſedendum eſt
interim ab exequutione illius.Guid. Pap.q.74.Mar.
q.907.Clar.d.q.64.verſ.ſed quid agēdum. Nam etſi
appellatio ab interloquutoria manus iudicis non
liget.c.non ſolum.de app.in 6. ſecus tamen eſt quo
ad appellationem ab interloquutoria de torquen-
do.Bal.in rub. C.com. vel epiſt.Iaſ. in l.1.col.20.nu.
73.ff.de offi. eius.Guid.Pap.d.q.74.Marſ.in pract.cri
mi.§.expedita. nu.69. Etiam ſi tortura hæc ordina-
retur ad reſponſionem eruendam. Carau. in ritu
mag. curiæ. ritu 259. Imo ſolum à comminatione
de torquendo.Bru.in d.tract.q.5.prin nu.14. gl.in d.
c.in contemplatione.de reg.iur. Cùm idem opere
3 tur timor † torturæ, & potentia torquēdi, quod tor
tura. Anch.conſi.24.Marſ.conſi.52.Gabr.conſ.169.
nu.75.Item nedum appellatione interpoſita,ſuper-
ſedendum eſt, ſed etiam durantibus decem die-
4 bus † conceſſis ad appellandum. Guid.Pap.d.q.74.
Prohibitio principis, vt iudices omnes inferio-
res ab Excel. Senatu ſuperſedeant ab exequutione
torturæ, comprehendit etiam iudices vaſallorum
ex not. a Caſtr. conſi.368.vol.2. Rol. in qq.de lucro
dot.q.85. quia Princeps lege generali iuriſdictionē
5 † Baronibus conceſſam in vim contractus poteſt
reſtringere, ac limitare. Goz. conſi.90. nu.19. item
& moderari.Ruin.conſi.21.nu.16. lib.1.& conſi.21.
lib.5 ac feuda ponere ſub regula iuſtitiæ,& æquita-
tis.Brun.conſi.1.nu.43.Cur.iun.conſi.1.nu.32.Pariſ.
conſi.1.nu.138.vol.2.Ceph.conſi.3. nu.33.ac ita pro
futuro tempore conditionem adponere, ſi non ex
vi contractus,ſaltem ex vi legis, cuius poteſtas tota
in eius pectore eſt.l.qui fundus.C.de om.agr. deſer.
lib.11.ita Lup.in rub.de don.int.vir. & vxo.§.69.nu.
13.Rol.conſi.3.nu.148.vol.1.Bec.conſi.56.nu.44.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Appellatione a tortura interpoſita pendente, nihil eſt innouandum.*
2 *Torturæ ordinatio grauamen continet irreparabile.*

B I Nnouarà] nihil eſt innouandum † hac appella-
1 tione pendente, quum grauamen tortura con-
2 tineat irreparabile, † vt dixi ſupra.

DELL'OFFITIO DE GLI Auocati, & Procuratori Fiſcali.

HAuendo detto, che alla proſecutione delle cauſe Fiſcali ª viſono neceſſarij Auocati, & Procuratori Fiſcali, quali ſiano in vece di accuſatori, e denonciatori per la vendetta publica, vogliamo che in ciaſcaduna Prefettura vi ſia vn'Auocato, e Procurator Fiſcale, & appreſſo il Senato noſtro di quà da Monti, ſarà vn generale Auocato, &
due

due Procuratori de panni curti, con egual auttorità, & poter trà loro procuratori, alli quali apparteneràà d'attendere all'eſpeditioni, & ſolicitatione d'eſſe cauſe Fiſcali, ſecondo la diſtributione che li ſarà fatta dal Senato, & ſaragli proueduto d'honeſti ſtipendij,[b] acciò non diano carrico alcuno al Paeſe.

A queſto fine vogliamo, che detto Auocato con vno almeno de Procuratori, tutti li giorni, ch'el Senato entrarà ſi trouino a buon'hora nel Palazzo[c] d'eſſo, & in luogo particolare per li Fiſcali ſpecialmente deputato, doue ſtiano, acciò ſiano pronti, & apparechiati quando ſaranno chiamati nel Senato per l'eſpeditioni delle cauſe pertinenti all'officio loro.

Non vogliamo, che detti Auocato, & Procuratori, s'intromettono di auocatare, ò procurare nelle cauſe de particolari, cõmuni, ò priuati[d] ma nelle Fiſcali, & altre noſtre ſolamente, ſotto pena di ſuſpenſione d'officio per la prima volta, & arbitraria per le altre, ſaluo però nelle loro cauſe proprie nelle quali li concediamo facoltà di poterſi defendere, & aiutareſe ſteſſi ſenza in corſo delle ſudette pene.

Al carigo, & officio del predetto Auocato generale, vogliamo che particolarmente appartẽga di darne à noi, ò al noſtro Gran Cancelliero ogni meſe auiſo delle ſentenze de' Prefetti, che ſopra i medemi atti verranno a eſſer reuocate,[e] dal Senato.

Et per facilitar la cognitione delli delitti, qua li ſi commettono alla giornata nelli ſtati noſtri, ordiniamo che tutti li Fiſcali noſtri[f] & de' Feudatarij ſiano vigilanti, e ſoleciti a tener modo di far venir in luce, & cognitione de gli officiali, a quali s'aſpetta reſpettiuamente tutti li delitti publici, priuati, & ſtraſordinarij di qual ſi voglia ſorte, con le qualità, e circonſtanze, in modo che appaia del delitto, & ſi debba principiar a proceder, almeno per informationi due giorni appreſſo che ſaranno commeſſi, & che veriſimilmente ſaranno venuti a notitia, ſotto pena a noi, ò vero al Senato noſtro arbitraria, ſe ſaranno Fiſcali immediati, ſe per dolo, ò poca cura, ò per compiacer ad alcuno ſi differiſſe di denunciarli: Nõ ſarà però eſcluſo chi vorrà querelar di propor ſua querela, & proſequirla inſieme co'l Fiſco per il ſuo intereſſe, ſecondo che di ragion commune ſi permette.

All'officio de' Procuratori appartenerà, quãdo foſſero auiſati che in alcuno luogo, le Chieſe haueſſero biſogno di reparatione, o ſi mancaſſe al Diuino officio[g] di notificarlo al Senato, acciò cõ participatione delli Prelati a' quali aſpettarà, gli poſſi procedere conforme alla ragione.

Haueranno li Procuratori predetti ricorſo dall'Auocato noſtro generale per conſeglio[h] ſecondo ſarà iſpediente, & le coſe di qualche importanza non l'eſpediranno ſenza eſſo, ſotto pena di ſuſpenſione dell'officio, & ſaranno obligati, quando l'Auocato gli ricercarà d'eſſer informato del ſtato d'alcun proceſſo, di dargliene pieno ragguaglio, accioche ſi rimoui ogni abuſo, & li Fiſcali nõ habbiano a colludere con principali, e Giudici. Vogliamo, che eſſi Fiſcali mediati, & immediati, & li Procuratori delle Corti, ſiano tenuti d'appellarſi[i] dalli Giudici inferiori, & d'appellatione al Senato, ſotto pena a noi, ò vero al detto Senato arbitraria, & appellandoſi, non vogliamo s'innoui coſa alcuna, & queſto s'intende nelli caſi, oue l'intitulatione foſſe meriteuole di pena di morte ciuile, ò naturale, mutilation di membro, fuſtigatione, ò altra corporale, & che la ſentenza foſſe abſolutoria, ò vero condannatoria pecuniaria, volendo però quando gli pareſſe calonnioſa, incontinente che l'haueranno interpoſta auiſino il Senato, prima che introdurla, acciò non ſi detengano i rei longamente incarcerati.

Non hauẽdo menor, anzi maggior deſiderio, & che gli rei ſiano difeſi, e reſti purgata la loro innocenza, che caſtigarli, quãdo ſi ritroueranno delinquenti: Vogliamo, & cõmandiamo a tutti quelli, che fanno, & faranno profeſſione di Auocato, & Procuratori[k] ſubito che ſaranno richieſti dalli detenuti, ò per parte loro, debbano preſtargli il patrocinio, & far ogn'vno l'officio ſuo reſpettiuamente, ſenza aſpettar altro commandamento, ſotto pena di priuatione dell'auocatione, e procuratione perpetua, con la debita mercede però, che per il giuſdicente ſarà taſſata, & in caſo che foſſe miſerabile, ſuppliſca l'Auocato, & Procurator de poueri, e non eſſendo richieſti dalli detenuti, ò d'altri a loro nome, Commãdiamo a i Giudici, che in ogni modo prouedino, che eſſi rei reſtino difeſi, che coſi vogliamo ſi oſſerui ſenza eccettione alcuna.

Et per rimouer ogni abuſo, maſſimamente d'alcuni officiali di Feudatarij, che ſogliono far l'officio del Procuratore delle Corti, & del Giudice, rappreſentando vna finta perſona del Procuratore. Ordiniamo che tutti quelli che hanno

eſſercitio di giuriſdittione, debbano deputar ſuoi officiali per nome, e cognome[l] *ad inſtanza de quali ſi poſſano formar i proceſſi, inhibendo a tutti gli officiali, che nòn procedino altrimenti, ſotto pena di nullità, & emenda, eccetto che nelli luoghi minimi.*

Vogliamo ancora, & coſi ammoniamo detti Auocati, & Procuratori reſpettiuamente a douer vſar il loro officio modeſtamente,[m] *& ciuilmente, tanto in parole, come in ſcritto, ſaluo in quello, ch'è ammeſſo in eſſecutione dell'officio ſuo, dalla prattica commune, ſotto pena de ſcudi cento, & ſecondo la qualità dell'ingiuria verbale, ò di fatto, ſi crederà alla perſona ingiuriata, con vn teſtimonio degno di fede.*

Per conoſcer come ſi diportino gl'officiali nelle cauſe fiſcali. Ordiniamo, che ogni Procurator fiſcale[n] *delle terre noſtre immediate al fine di ciaſcun meſe debba mandar la nota al Procurator della Prouincia de tutti li proceſſi criminali pendenti, & iſpediti, nominando i rei per nome, cognome, & origine, ò ſia habitatione: Et il titolo del delitto: & ſe ſaranno aſſolti, ò condannati, & come il Procurator della Prouincia incontinente hauerà cura di mandargli inſieme, con la nota delli ſuoi all'Auocato noſtro general Fiſcale, il quale ne farà relatione in Senato, & vno de Preſidenti, ò Senatori, ci darà particolar auiſo, ſe ſaremo preſente, ò vero al gran Cancelliero in abſenza noſtra ogni quindeci giorni: & finiti li proceſſi ogn'vno de' Procuratori noſtri, ſecondo che tratteranno le cauſe reſpettiuamente manderà tutte le liſte in Camera, con l'auiſo delle condannagioni ſeguite nel Senato. Et in fine dell'anno conſignerà li proceſſi compiti nell'Archiuio della Camera, riportà lo diſcarico di ſua cōſegna, quale rèſtarà nell'Archiuio del Senato, & la Camera ne darà vna nota al Teſoriero, affin ne faccia anch'egli far l'eſſecutione..*

DE OFFICIO ADVOCATORVM, & Procuratorum Fiſcalium.

Titulus VIII.

Gio. I.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus fiſcalis egregia eſt perſona, & nobilis, & ad eius domum mittitur, vt recipiatur ab eo iuramentum.*
2 *Et quomodo Aduocatus, & Procurator Fiſcalis diſtinguantur, & de eorum officijs.*
3 *Fiſcalis ex conſuetudine in criminalibus accuſator efficitur.*
4 *Fiſcales ſi aliquem indebite vexent, ex calumnioſa vexatione condemnandi in expenſis, & actione iniuriarum tenentur.*
5 *Iudices ex temeraria inquiſitione, ad quid teneantur.*

A FIſcali] Neceſſarij ſunt Aduocati, ac Procuratores Fiſcales ad proſequutionem cauſarum fiſcalium, qui in cauſis ipſis vices accuſatoris, vel denuntiatoris ſuſtineant. Eſt Fiſcalis aduocatus † egre-
1 gia perſona, ad cuius domum mittitur, vt eius recipiatur iuramentum. Bart. in l. ſuggeſtionem. Cod. de aduoc. diuer. iud. Iaſ. in l. ad egregias. ff. de iureiu. & cōnumeratur inter nobiles. Guid. Pap. q. 88. Caſſan. in cōſue. Burg. tit. des droys, & app. a gans mar.
2 §. 19. num. 7. Differentiam † inter aduocatū, & procuratorem fiſcalem, ac de ipſorum officijs coligere vnuſquiſque poterit ex traditis ab ipſo Caſſaneo in tit. des confiſc. §. 8. rub. 2.

Cæterum quantum ad materiam attinet fiſcus hodie ex quadam conſuetudine in cauſis crimina-
3 libus accuſator † efficitur. pract. mil. num. 31. fol. 3. ac ita partes accuſatoris, ſi offenſus taceat, aſſumūt. Clar. in pract. crim. §. 3. verſ. ſed certè.

Iſti Aduocati, & Procuratores fiſcales, ſi aliquē indebitè vexent, condemnandi ſunt in expenſis, licet ſecundum Clarum in §. fi. q. 10. aliter de conſuetudine ſeruetur. Ego audiui aliquando per Exc. Senatum procuratores ipſos in expenſis condemnari, ac ita diſponitur fieri debere, tit. delle act. delle
4 cau. crim. Quin non tantum in expenſis † condemnandi ſunt, ſed etiam actione iniuriarum tenētur. ex calumnioſa vexatione. Crau. conſi. 168. num. 8. l. 3. C. de aduoc. fiſ. ac ſimiliter iudices ex temeraria
5 † inquiſitione. l. ſancimus. C. de iudic. Cyn. & Bald. in l. non ignorat C. de fruct. & lit. exp. auth. generaliter. C. de epiſc. & cler.

Gio. II.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcalia emolumenta ſunt fructus iuriſdictionis.*
2 *Aduocatus gratis patrocinari etiam pro rege in cauſa fiſcali non tenetur.*
3 *Aduocatis pro modo litis, laboris, ac facundia, & fori conſuetudine ſalarium debetur.*

B STipendij] pollicetur Princeps ipſis honeſta ſtipendia, ne ſint oneri patriæ. Cui Principi cum commoda, & emolumē-
1 ta fiſcalia † debeantur, quæ fructus ſunt iuriſdictionis. Bart. & alij in l. fin. ff. ſolu. matri. ipſe quoque intendit onera ſubite. arg. l. eum qui. ff. de iureiur. l. ſecundum naturam. ff. de reg. iur. Non enim cogitur aduocatus in cauſa fiſcali etiā
2 pro Rege gratis † patrocinari. Inn. in c. ſicut. 2. de iureiuran. Afflict. in conſtitu. reg. cap. cum circa. not. 18. Paris de Put. de ſyndi. in litera A. §. poteſtas. Caraui. in conſtitu. in rit. mag. curiæ, ritu 99. nume. 6. Nam aduocatis pro modo litis, laboris, ac pro fa-
3 cundia, † & fori conſuetudine ſalarium debetur. l. 1. §. in honorarijs. ff. de var. & extraor. cog. l. 1. C. de ſuffrag. cap. non licet. 11. quęſtio. 3. cap. non ſanè 14. diſtinct. quęſtio. 5. cap. Romana. §. nec etiam. de for. compe. etiam ſi eſſent clerici. glo. in c. 1. 15. quæſtio. 2. Arch. in c. non licet. 6. q. 3. Alex. ad Bar. in l. 1. ff. de var. & extraord. cog. Soc. fall. 229. Iaſ. in l. nec quicquam. §. decretum. ff. de offi. proc. Cæſa.

Glo.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Fiſcales negligentes in varias incidunt pœnas.*
2 *Aduocatis venientibus ianua Palatij etiam Principis aperta eſſe debet.*
Salutari, ac iuxta iudices ſedere debent, excepto dum poſtulant. ibid.

C NEl palazzo] Aduocatus, vel ſaltem vnus ex procuratoribus fiſcalibus tempeſtiuè debent adeſſe in palatio, vt prompti ſint in expeditionibus cauſarum fiſcalium.
1 Nam ſi negligentes, † in varias incidunt pœnas,
de quibus per Paris de Puteo in tractat. de ſyndic.
in verbo negligentia. c. 1. & alijs ſequen. & venien-
2 tibus aduocatis † ianua pallatij etiam Principis de-
bet eſſe aperta, ſalutari, ac iuxta iudices ſedere. l. 3.
vbi glo. C. de adu. diuer. iud. excepto dum poſtu-
lant, quia tunc ſtare, & non ſedere tenentur. l. quiſ
quis. C. de poſtul. l. 1. C. de offi. ciu. iudic.

Clo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Aduocati fiſci eorum ſtipendijs contenti eſſe debent.*
2 *Et an priuatarum cauſarum patrocinia ſuſcipere debeant.*
3 *Conſulere in ſtudio, & Camera, aduocationis appellatione non continetur.*
4 *Defenſio iure naturali competens nullo iure ciuili reſtringi poteſt.*

D PRiuati] Prohibetur Princeps aduocatis, & procuratoribus fiſcalibus patrocinari in cauſis ſingularium, & priuatarum perſonarum ac communitatum. Debent fiſci
1 aduocati † eorum eſſe contenti ſtipendij. l. 1. §. ſi
quis vtrum. vbi Bar. Bald. & alij. ff. ad Sylani. nec
2 patrocinia † aliarum cauſarum ſuſcipere: quum
plutibus intentus minor ſit ad ſingula ſenſus. Bal.
in l. 1. C. de ſen. ex peric. recit. ne quum ad vtrunq;
feſtinat. neutrum peragat. l. ſi. C. de aſſeſſ. licet offi
cia non ſibi inuicem repugnent ex not. a dd. in l.
lecta. ff. ſi cer. pet. & videtur quodammodo inde-
corum Principis aduocatum videre ſubditis inſer-
uientem. Prohibitio hæc loquitur de aduocatione,
& procuratione, ergo non extendetur ad conſulē-
3 dum † in ſtudio, ſeu camera, quod prohibitione
aduocationis non continetur. Bart. in l. 1. ff. de po-
ſtul. & in l. 2. §. aduocatos. ff. de var. & extraor. co-
gnit. Abb. in rubr. de poſtulan. Dec. in l. lecta. ff. ſi
cert. pet. reſpondens ad Ioan. de Ana. qui aliter
ſentiebat. Excipit a prohibitione cauſas proprias,
4 quia defenſio † naturali iure competens. l. defen-
ſionis. C. de iur. fiſc. lib. 10. Bart. & alij in l. vt vim.
ff. de iuſt. & iur. nullo ciuili iure reſtringi poteſt.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex malè iudicans, qua pœna teneatur.*
2 *Iudex a quo in cauſa appellationis interuenire poteſt, vt ſuam ſententiam defendat.*
3 *Fiſcales notitiam ſententiarum à Senatu ſuper eiſdem actis reuocatarum Principi dare debent.*

E REuocate] Iudex † malè iudicans tenetur
1 pœna, vt in tit. C. de pœn. iudi. qui malè
iudicauit, & permittitur illis in cauſa ap-
2 pellationis † interuenire, vt ipſorum ſen
tentias defendant. Baldus in rubri. dict. tit. nume.
15. nimirum igitur, ſi mandatur aduocato fiſcali,
vt ſingulo menſe moneat Principem, vel magnū
3 cancellarium, quot ſententias † præfectorum Se-
natus ſuper eiſdem actis reuocauerit.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Cumulatio iudicij ciuilis, & criminalis admittitur ſi propoſita criminali ciuilis actio incidenter intentetur.*
2 *Iudex ex officio parte non interueniente reum criminaliter proſecutum ad reſtitutionem rei, cum damnis, expenſis, & intereſſe condemnare nequit.*
3 *Fur vbi contra eum criminaliter proceditur, & abſoluitur, ad reſtitutionem ablatorum, ad quæ incidenter agebatur, non poteſt condemnari.*

F FIſcali noſtri] fiſcales debent eſſe diligentes ad perquirendum delicta, tam publica, quam priuata, vel aliter extraordinaria, vt inde illis inuentis biduo poſt procedi poſſit, ſub pœna (quoad fiſcales immediatos, ſi dolo, vel deſidia, aut vt alicui complaceant) arbitraria, ſaluo iure querelanti interueniendi cū fiſco, & proſequendi pro ſuo intereſſe: quia admit
1 titur hæc cumulatio † iudicij ciuilis. & criminalis.
Bar. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furt. Craue.
conſi. 58. Scilicet ſi propoſita actione criminaliter,
ciuilis incidenter intentetur. Craue. conſi. 14. Rol.
conſi. 30. vol. 2. interueniente in iudicio læſo, ac re
quirente ſibi damna reſarciri, vel rem reſtitui cum
damnis expenſis, & intereſſe, ſecus ſi eo non inter
2 ueniente † iudex ex officio reum ad reſtitutionem
condemnaret. Rol. d. conſi. 30. vol. 2. Quinimo vbi
criminaliter proceditur contra furem, & abſolui-
3 tur, non poſſet condemnari ad reſtitutionem † re
rum furto ſubtractarum ad quas incidenter age-
batur. Nat. conſi. 407. num. 14 de qua re videndus
Boſſius tit. de plurib. viol. nu. 113.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Principis eſt munus tueri res eccleſiaſticas.*
2 *Eccleſiæ vt reparentur, & non deficiatur in diuinis officijs, cum participatione prælatorum Princeps curare ſolicitus eſt.*

G DIuino officio] Principis † muneris etiam
1 eſt res eccleſiaſticas tueri. c. Princeps. c.
regū. cap. adminiſtratores. 23. q. 5. plura
accumulans Olaſch. dec. 30. num. 14. vn-
de hic mandat, vt procuratores fiſcales notificent
Senatui, vbi eccleſiæ egent reparatione, vel defice
2 retur in diuinis officijs, † vt cum participatione
prælatorum ad quos ſpectabit procedi poſſit, vt erit
iuris.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Fiſcalis procurator cum conſilio aduocati fiſcalis cauſas tractare debet.*

Con-

H C Onſeglio] Fiſcales procuratores, quando expedit, tenentur recurrere pro conſulendis cauſis ad fiſcales aduocatos, ac illos inſtruere de ſtatu proceſſuum, ne aliqua intercedat colluſio, vel abuſus. Nam cum conſilio
1 prædicto, fiſcalis † procurator debet cauſas tractare. ex not. a Baito. in l. 1. §. ſed plures. ff. de exerci. Bal. in rub. C. de eden. Caſſ. in conſue. Burg. in tit. des droys. rub. 4. §. 7. nu. 29. Affl. in conſtit. reg. Præſides. nu. 7. Catauita ritu 17.

Glo. IX.

SVMMARIVM.

1 *Procurator appellare a ſententia de iure tenetur, appellationem tamen proſequi non compellitur.*
2 *Procuratores fiſcales appellatione per ipſos interpoſita, ſi ipſis videbitur calumnioſa, monere debeat Senatum ad relaxandos reos.*

I A Ppellarſi] Procurator † de iure a ſenten-
1 tia appellare tenetur, licet appellationē proſequi non cogatur. l. inuitus. C. de procurat. l. actor. C. de appell. c. nō innuit. eo. vnde hic iubentur appellare a ſententijs inferiorū a Senatu, vbi titulus criminis pęnā exegit corporalē, & ſentētia eſt abſolutoria, vel condēnatoria ad pęnam corporalem, qua tamen interpoſita, ſi ap-
2 pellatio † illis videbitur calumnioſa, monebunt Senatum, ne diutius rei detineantur.

Glo. X.

SVMMARIVM.

1 *Procuratoris officium nemo ſuſcipere cogitur, aduocati tamen ſic.*
2 *Procuratores Palatij ſoliti operas locare ad patrocinandum cogi poſſunt.*
3 *Aduocati, & procuratoris Pauperum munus.*
4 *Miſerabilium perſonarum defenſionem nemo aduocatus etiam ſine mercede effugere debet.*
5 *Et ad id ſub pœna priuationis patrocinandi facultate compelli a iudicibus poſſunt.*

R P Rocuratori] Procuratoris † officiū de iure
1 nemo cogitur ſuſcipere, l. inuitus. C. de pc. Secus officiū aduocati. l. 1. §. ait prætor. 1. ff. de poſtul. l. prouidendū. §. ſi quis vero monitus. C eod. ac procurator palacij ſolitas operas
2 † locare, Rapha Caſtr. & Iaſ. in d. l. inuitus. hic mandatur ne requiſiti illā media mercede cōdigna de-
3 tētis denegent. & ſi miſerabiles ſint iubet † ſuppleri per aduocatū, & procuratorē pauperum, qui ad eum effectum ſtipendia recipiunt: Quod aduocati munus pluribus iam ad hinc annis diligentiſſimè exercet p̄clariſſimus Dominus Ioan. Hēricus Ferrerius ex dominis Bonę vallis ſororius meus, & procuratoris Dn̄s Franciſcus Lōgus ſolertiſſimus cauſarum patronus: quarum tamen cauſarum miſera-
4 bilium perſonarū † defenſionē nemo aduocatus etiam ſine mercede effugere debet. glo. in c. ſtatutum. §. inſuper. in verbo pauperes. de reſcrip. in 6. c. 1. vbi Hoſtien. Abb. & Felv. de offi. iudic. Didac. Couar. lib. pract. qq. c. 6. Rip. in l. ſi conſtante. nu. 36. ff. ſolut. matri. Cara. in ritu mag. curiæ rit. 99. ſupplēte etiam iudice pro ipſis pauperibus ſi ex ſe ipſis ſibi prouidere neſciant iubendo aduocatis, vt illis pa-
5 trocinentur ſub pęna priuationis † patrocinationis, l. prouidēdum. vbi Bal. C. de poſt. l. moris. §. ſunt autem. ff. de pœn. l. 1. §. cura carnis. ff. de off. præf. vrb. Carau ita vbi ſupra.

Glo. XI.

SVMMARIVM.

1 *Procurator fiſcalis quibuſcunque in locis vnus nominatim eligendus.*
2 *Fiſcales procuratores cogniti, etſi mandati et ſui officij conſtitutionem non exibuerint, in agendis cauſis, acta nihilominus ſuſtinentur.*

L N Ome, e cognome] In oppidis infeudatis aliàs iuſdicentes fingebant vnū procuratorem fiſcalē, & ipſimet ſub appellatione, ſeu titulo procuratoris fiſcalis gerebant munus illius, qui inde ignorabatur, ſi illum in aliquo condemnari contingebat. huic abuſui conſtitutione hac occurritur, & propterea mandatur ſub pęna nullitatis actorum, ac emendæ procu-
1 ratorem † Vnum nominatim conſtitui, qui officiū ipſū exerceat, locis minimis exceptis vbi rarę ſūt fiſcales cauſæ, & perſonarum numerus exiguus: quia vt dici ſolet de minimis nō curat prætor. Eſt verum ꝙ vbi notoriè conſtat comparentes eo no-
2 mine procuratores eſſe fiſcales, † acta ſuſtineri, etſi in actis ipſorum non exibuerint conſtitutionem. Guid. Pap. q. 259. idem de conſule ſcribit Bal. in l. 1. C. qui, & a duc. quos, ac ita ſeruatur in Exc. Senatu, ac præfecturis, vbi procuratores fiſcales nunq̄ producunt in actis ipſorum mandata.

Glo. XII.

SVMMARIVM.

1 *Fiſcales modeſtè verſari debent tam verbis, quam ſcriptis ſub pęna de qua ibi.*
2 *Mandato in generali, non intelligitur contineri quod quid fiat de iure prohibitum.*
3 *Fiſcales ſi modeſtia terminos excedentes contra reos procedendo ſe geſſerint actione iniuriarum, & de calumnia tenebuntur.*

M M Odeſtamente] Aduocati, ac procuratores fiſcales moniri hic ſunt, vt vtanī mo-
1 deſtia † tā verbis, q̄ ſcriptis, niſi quatenus ex officij neceſſitate aliter loqui vel ſcribere cogerentur, ſub pęna ſcutorum centū ſecundum qualitatem iniuriæ verbalis, vel facti, ad pbationem cuius creditur iniuriato cū vno teſte fide
2 digno. In generali etenim mandato † nunq̄ intelligitur contineri quod aliquid fiat de iure vetitum. l. 1. ff. de ijs qui ſunt ſui, vel al. iur. l. ſi procurator. ff. de conditio. indeb. c. 1. de iureiur. in 6. Ideo ſi excedāt
3 terminos † tenebuntur actione iniuriarum. Crau. conſi. 168. & ſi calumnientur de calumnia, ac vti calumniatores puniuntur. l. 3. C. de aduo. fiſci.

Glo. XIII.

SVMMARIVM

1 *Fiſcales ſingulis menſibus de eorum diligentia fidem facere quomodo teneantur.*
2 *Officiales omnes, & procuratores ad litis, & ad negocia ad rationes reddendendas obnoxij ſunt.*

N F Iſcale] Quilibet fiſcalis terrarum immediata-
1 rū iubetur in fine vniuſcuiuſque menſis † mittere cathalogum omnium proceſſum criminalīū pendentium, ac aliorum iam expeditorum, vt ſciri poſſit, qua diligentia inuigilet, ne delicta impunita remaneant. ſpecies hæc eſt rationis reddendæ,

2 de, ad quam officiales omnes † tenentur. l. officiales. C. de Ep. & cle. l. vnic. vt omn. iud. tam ciuil. quam crim. ac etiam Procuratores ad lites, & ad negotia. l. ſi remunerandi. l. ſi Procuratorem. C. mand.

DE GLI ESSECVTORI.

ET per che non e lecito alli Giudici di eſſequire le ſue ordinationi, e ſentenze, ci è parſo conueneuole di deputar Miniſtri, a' quali vi foſſe particular cura, è miniſterio di eſſequir dette ordinationi, e ſentenze, ſecondo che da loro Magiſtratti, è Tribunali vi ſarà impoſto. li ſudetti Miniſtri ſaranno diuiſi in tre ſorti, ſi come di tre qualità reputiamo eſſer l'eſſecutione, l'vna cautionale, è le due giudiciarie, cioè la captura che ſi fa per cautione del giudicio, è le altre, che ſi fanno in eſſecutione del giudicato, la prima ſarà del Capitano, Preuoſti, & ſoldati di Giuſtitia, & delle altre due l'vna all'eſſequutore perſonale, & la reale al Commiſſario.

DE EXEQVVTORIBVS.

Titulus. IX.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Executores alij qui alios ad iudicium compellunt, alij qui ſententias exequuntur.*
2 *Executores qui ſint remiſſiuè.*

1 EXequutores † alij ſunt, qui alios ad iudicium compellunt. §. nullo in authen. de iudic. & implentes iudicum decreta. §. ex prouinciali in authen. de defenſo. ciuit. alij qui ſententias exequuntur. l. ſi vt proponis. C. de exeq. rei iud. §. tripli Inſtit. de actio. executores † qui ſint latius colligi poteſt ex textu in c. ſuper quæſtionum. §. 1. de off. dele. 2

DEL CAPITANO DI GIVSTItia, & ſuoi ſoldati.

AL Capitano [a] di Giuſtitia gli deputaremo Preuoſti, & ſoldati, quali ſarãno ſottopoſti alla giuridittione ſua, & egli hauerà la prima cognitione di loro negli eccesſi, che ſaranno circa gli ſuoi officij, & nõ puedẽdogli lui sõmariamente, gli puederà il Senato: & vogliamo che ſia cõ tutti i ſudetti a lui ſottopoſti ben ſtipẽdiato, come meglio nelle cõſtitutioni loro ſi eſprimerà, acciò nõ habbino occaſione di far eccesſo alcuno, & eſſequiſcano l'vfficio ſuo ſenza danno di cui ſi voglia.

Il Capitano di Giuſtitia, cõ i Preuoſti, e ſoldati ſuoi, potrãno cõ ordine del Senato, [b] et d'altri Giudici far captiui i delinquẽti, volẽdo non ſolo non gli ſia fatto oſtaculo [c] d'eſſe terre, tanto in particolare, come in vniuerſale: anzi ſiano aiutati, & dattogli mano forte, ſe gli foſſe contraſto; Il che ſi oſſeruarà indiſtintamẽte, nelle terre noſtre immediate, & nelle mediate ancora: quãdo da' i Vaſſalli non foſſe caſtigato il delinquẽte, & loro habitaſſero, & praticaſſero nelle ſue terre, & ritrouãdoſi il delinquẽte in cãpagna, cioe, che egli foſſe ſtato per tale dechiarato, ò vero nel fatto [d] & cõmisſiõe del delitto, potrãno di autorita loro ritenerlo, & cõdurlo nelle prigioni publiche, ancora che in q̃ſto caſo nõ vi foſſero tolte informatiõi.

Il Capitano di Giuſtitia farà ſua reſidẽza [e] cõ vno de Preuoſti, & ſoldati, che ſi deputerãno appreſſo alla Corte, p ſtar prõto a quel che noi, ò il Cãcelliero, ò vero Refferẽdarij, come Giudici ordinarij d'eſſa Corte ordinaſſero, & cõſtituerà ancora vn Preuoſto con altro numero de ſoldati, che li ſarãno da noi deputati, qual ſtarà di continuo appreſſo il Senato, p eſſequir gli ordini ſuoi, come piu a pieno ſi dicharerà nella conſtitutione loro.

Non vogliamo, che'l Capitano, Preuoſti, è ſoldati di Giuſtitia, poſſano pigliar denari, veſti, [f] caualli, arme, ne qual ſi voglia altra coſa da colui che ſarà fatto captiuo, ma habbino da conſignarle al Giudice, a cui ſpetterà la cognitione ſotto debita deſcrittione, & q̃ſto a pericolo, & pena di pagarli del ſuo al Capitano, & Preuoſti reſpettiuamente, & ſotto pena della galera alli ſoldati, che ne occultaſſero, o in parte, o in tutto, volẽdo pero, che in caſo di cõfiſcatione delle ſudette coſe, ò vero di condannatione del captiuo ſi faccia buona conſideratione, è mercede, per la fatica d'eſſi ſoldati, per accreſcergli l'animo di oprar meglio di continuo nella proſequutione di delinquenti.

DE CAPITANEO IVSTITIÆ, & ſuis militibus.

Titulus X.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Capitaneus in materia feudali, quis, & quale feudum recognoſcat.*
2 *Capitaneus iuſtitia habet merum, & mixtum imperium ſuper*

ſuper ſuos milites cuius ſi officium perpetuum ſit, inter maiores magiſtratus connumeratur.
3 *Iuriſdictionem quis habere poteſt in certis cauſis, & caſib.*
4 *Magiſter militum merum habet imperium habita diſtinctione, an delictum ſit militare, vel non.*
5 *Apparitores corā iud ce Curia, cui inſeruiunt conueniendi. Et cur apparitores dicantur. ibid.*
6 *Milites iuſtitiæ quibus modis in ſuo exercitio excedant.*
7 *Armorum appellationes fuſtes lapides, & inſtrumenta ad agriculturam non comprehenduntur.*
8 *Itinerans cum armis. non eſt capiendus.*
9 *Statutum de puniendo inuentum cum armis die, vel nocte, intelligendum ſi tunc apprehenſus fuerit, non poſt.*

A
1 CApitaneo] Capitaneus † in terminis Iuris feudalis ille eſt qui de plebe aliqua, vel parte illius inueſtitur. c. 1. §. quis dicat Dux. vel marc. eſt tit. de c. qui cur. vend. & propriè ij ſunt qui à Principe recognoſcunt feudum titulatum. Bal. in c. 1. in princ. de iis qui feud. dar. poſſ. Capic. dec. 27. nu. 40. vel qui de Capitanea, poteſtaria, vel rectoria ad vitam inueſtitur, vt prouentus iuriſdictionis ad cū ſpectēt. Andr. de Iſern. in d. cap. 1. quis dicat. Dux. & in ijs attenditur communis loquendi vſus. Boſſ. ritu. de princip. num. 3.
2 Capitaneus † verò iuſticiæ habens merum, & mixtum imperium, ſi eius officium perpetuum ſit, inter maiores magiſtratus connumeratur. Boſſ. in tit de pœn. nu. 10. Non eſt incōueniens aliquem in
3 certis cauſis, & caſibus habere iuriſdictionem, † vt capitaneus ſuper eius milites, l. pen. C. de iuriſdictio. omn. iudic. præfectus annonæ in contrahentes annonam. l. fi. C. de off. præfect. vrb. Bariſelli ex ſtatuto Ciuitatis contra bannitos, vt Peruſij Capicius dec. 27. nu. 39. Ideo cognitio exceſſuum militū iuſticię ad Capitaneū Iuſticię pertinet. l. magiſterio. C. de iuriſ. om. iudic. cuius textus authoritate dixit. Cępol. in tractat. de imper. milit. elig. in c. & ratione dignitatis. col. 1. verſ. ita poteſt, & c. quē refert
4 Vincen. de Franc. dec. 88. magiſtrum milītū † habere merum imperium, adhibita tamen diſtinctione an delictum ſit militare, vel nō, vt glo. declarat. in d. l. magiſterie in verbo ciuilium. quam ibi Burr. & Petr. de Bellaperti. Salic. & Ang. ſequuntur. Aret. conſi. 33.
5 Regulariter apparitores † coram alio iudice nō ſunt conueniendi, quam corā eo cuius ſunt apparitores. l. 2. ff. de offi. magiſtr. mil. & dicuntur apparitores, qui ad curiæ obſequia præſto apparent. c. tua. §. fi. de homic. l. 1. de ſportul. vel quod ad alios in curia comparere, ſeu apparere faciunt. Luc. de Pen. in l. 1. C. de appar. præf. vrb. lib. 12. vnde primo Reg. Saul miſit apparitores qui caperent Dauid ad quorum miniſterio iudices reis verbera inferūt. § ſi vero ignoti. in auth. de teſtib. & delinquentes puniūt etiam pena mortis. c. ſuperuenientē. 1. q. 1.
6 Excedunt vero milites † iuſticiæ in officij exercitio varijs modis. Primo ſub prætextu prohibitionis delationis armorū capiunt deferētes fuſtes, lapides vel alia ad defenſione apta, ac ad defendendū præcipuè deſtinata vel ad agriculturam, quæ armorū
7 † appellatione non continentur. glo. in clemen. 1. in verbo arma de ſta. Monac. Amed. de ſindic. in
8 proœm. nu. 88. Secundo ſi capiant in itinere, † euntē cū armis. l. 1. vbi Bar. ff. ad leg. Iul. de vi pub. Tertio ſi ſtatuto diſponatur puniendum inuentum cum armis die, vel nocte, quod intelligitur de inuēto, & apprehenſo. glo. Bar. Cin. & Bal. in l. Barbatorum. C. de fideiuſſ. & illum non apprehendāt tunc, ſed poſt de qua re tractat Amed. de ſindic. loco ſupracitato. Tertio ſi non continenti ſtipendijs aliquid pe-

tant ratione officij oppreſſione, vel minis extorquēdo. l. 1. ff. de concuſſ. c. paratus 23. q. 2. vbi glo.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Captura perſonæ ſine commiſſione iudicis non facienda.*

B
DEl Senato, ò d'altri Iudici] Capitaneus, Præpoſitus, & milites iuſticiæ poterunt ex ordine Senatus, & aliorum iudicum captiuos facere delinquentes. Ad captu-
1 ram † non procedit niſi à iudice cōmittatur. l. neminem. C. de exib. reis. dixi ſup. titulo de captura.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Iuſtitiæ in executione iudicibus eſt parendum.*
2 *Reſiſtere dicitur qui pertinaciter inſiſtit.*
3 *Reſiſtentia quando prohibita, & quando permiſſa.*
4 *Apparitoribus vel ſatellitibus, non creditur ſine litteris commiſſione.*
5 *Captura ad actum procedenti ſine autoritate reſiſtere, & conuocare amicos, & vicinos licet.*
6 *Iudici reſiſtere quando liceat vel non.*

C
OBſtaculo] Non reſiſtendum eſt militibus procedentibus ad capturam. quinimo illis auxiliū ferri debet, ſi reſiſtatur quū
1 in iuſtitiæ † exequutione iudicibus parēdum ſit. l. ſi quis in hoc. C. de epiſcop. & cleric. Reſi-
2 ſtere † dicitur, qui pertinaciter inſiſtit. l. 3. §. tutores obijciendo manus. ff. de ſuſpect. tut. l. 2. §. 1. de ijs qui
3 latro. occ. quando prohibita, quādo permiſſa † reſiſtentia, Paris de Put. in tract. de ſyndic. in verbo reſiſtentia, c. 1. & 2.
Antequam ad capturæ actum deueniant, debēt
4 habere literas commiſſionis ſine quibus illis † non creditur. l. prohibitum. & ibi Luc. de Pen. C. de iure fiſci lib. 10. vel ſaltem habere ſigna ſattellitū. Ang. in l. item apud. §. ſi quis virginem. ff. de iureiuran. quo habito, ſi reſiſtentia fiat licet amicos, & vicinos conuocare. Barto. in d. l. prohibitum. Dico
5 ad reſiſtendum capienti † ſine autoritate licitam eſſe conuocationem, vt ibi Bar. quod tamen non
6 caret periculo quia aut procedit vti iudex, † & niſi inferat præiudicium irreparabile prohibita eſt reſiſtentia. Clar. d. quæſt. 29. verſicu. ſed hic, aut procedit vti priuatus, & tunc licet. glo. in l. non videtur. §. qui iuſſu. ff. de regu. iur. Aqu. in l. vt vim. ff. de iuſtic. & iure, Clar. in dict. verſiculo. ſed hic vlterius.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Reus in flagranti crimine inuentus, poteſt capi, & incarcerari nullis ſumptis informationibus.*
2 *Carceris priuati pœna tenentur, qui eum quem ceperunt delinquentem, infra horas 20. Iudici non conſignarunt.*
3 *Debitor cum creditore paciſci non poteſt, vt lapſo termino ad ſoluendum poſſit a iudice, vel creditore ipſo capi, & carcerari.*
4 *Defenſio ſapit actum iuriſdictionis, quæ pactis priuatorum non confertur.*
5 *Carceratus dicitur cui non eſt licentia abeundi.*
6 *Carcerem priuatum exercens pœna capitis puniendus.*

Famulum

7 *Famulum detinere domino impune non licet.*
8 *Dolus malus in dubio non præſumitur, & omnis iuſta cauſa ab eo excuſat.*

D F Atto] Reus inuentus in flagranti † crimi-
1 ne põt capi, & ad carceres duci nullis ſum-
ptibus informationib. l. 1. C. de rap. virg. l.
ſi quis ſeruiture. in fine. & l. interdum. §. is
qui furem. ff. de furt. l. capite quinto. ff. de adult. ſed
qui ius habent capiendi, & non detinendi, tenẽtur
reum infra horas viginti iudici cõſignare, alioqui
2 cadunt in pœnam priuati carceris. † Bar. in d. l. ca
pite quinto. in l. cum eo. ff. ad leg. Iul. Pec. quæ vlti-
mi ſupplicij eſt. l. 1. C. de priu. carcer. inhib. Imo nec
debitor poteſt cum creditore conueniri, vt lapſo
termino ad ſoluendũ conceſſo, poſſit per iudicem
3 † carcerari. Alex. in l. quia tale. §. eleganter. nu. 9. ff.
ſolut. matrim. & multo minus per creditorem, vt
ibi per eum. Nam carcer priuatus de iure prohibe-
tur. d. l. 1. cui ſe ſubmittens ſubijceret ſe cuidam ſpe
ciei ſeruitutis. l. nec volens. l. liberos. ff. ad leg. Aquil.
4 ipſaq; detentio † ſapiractum iuriſdictionis, quæ pa
ctis priuatorum non confertur. l. priuatorum. C. de
iuriſdict. omn. iudic. Bald. in c. ex reſcripto. col. 2.
verſi. quæro vtrum teneat, & verſi. quæro nunquid
debitor. ff. de iureiu. Bald. Imo. & Alex. in d. §. ele-
ganter. ita in terminis priuati carceris, Nat. conſi.
5 45. num. 32. & carceratus † ille dicitur cui non eſt li
centia abeundi. Ange. in l. qui in carcerem. ff. quod
met. cauſa. & in l. 1. C. de priu. carc. Iaſ. in l. admo-
nendi. in repet. nu. 142. ff. de iureiu. Crau. conſi. 461.
vinculis etenim ſolutus non dicitur, qui in publico
ſine vinculis ſeruatur. l. qui neque. §. 1. ff. de verbo. ſi
gnifica. Cuman. conſi. 157. Crau. conſi. 461. num. 8.
6 Priuatum itaque: carcerẽ † exercens pęna capitis
plectitur. d. l. 1. C. de priua. carc. Rol. conſi. 12. nu. 9.
etiam ſi ex iuſta cauſa modo detentio. xx. horas
excedat, nulla data notitia officiali, quãuis in prat.
crediderit. Clar. in §. fi. q. 68. ver. priuatum, quod nõ
ſeruaretur ipſe rigor, prout refert condemnatũ in
pęna pecuniaria quendã dominũ pro detentione
7 famuli † Papon. lib. 23. tit. 1. arreſto primo, ac ita iu
dicauit Senatus. Burdeg. vt Boer. ſcribit. dec. 275.
Maximè non concurrente animo vſurpandi iuriſ
dictionem, ſine quo ceſſat pœna, quæ vulgo dici-
tur cõmitti ob officium magiſtratus. l. 3. ff. ad leg. iu
li. Mai. l. qui nomine. ff. de falſ. Bart. in l. oẽs populi.
quæſt. vlt. primæ. quæſtio. princip. ff. de iuſt. & iure.
Bapti. de Sanct. Seue. in l. imperium. col. 8. verſi. ſed
qua pœna. ff. de iuriſdict. omn. iudic. nec in dubio
8 dolus † malus præſumitur. l. quoties. §. qui dolo. ff.
de probat. & omnis iniuſta cauſa à dolo excuſat. l.
igitur. §. poteſt. ff. de lib. cauſ.

Glo. V.

SVMMARIVM.

1 *Capitaneus cum vno præpoſito iuſtitiæ, & militibus apud curiam; Alius præpoſitus cum alijs militibus penes Senatum reſidere debent.*

E R Eſidenza] Capitanei iuſtitiæ reſidentia
ac vnius præpoſiti iuſtitiæ cum militi-
bus deputandis, apud curiam eſſe de-
bet, & alterius præpoſiti cum alijs mili-
tibus pœnes Senatum, vt parati promptique ſint
mandata exequi.

Glo. VI.

SVMMARIVM.

1 *Delinquentem captum ſtatim ſpoliant nuncij Bononienſes.*
2 *Executores propria manu ſolutionem extorquere non debent, nec pignora pro ea capere, ſed ex quodam abuſu non ſeruatur.*

F V Eſti] Nuncij † Bononienſes ſtatim ſpo-
1 liant captum. glo. & Barto. in l. non vt
quis. ff. de bon. damn. quod hic prohibe-
tur. Non debent propria manu iſti exe-
2 quutores † ſolutionem extorquere nec ad illam
conſequendam pignora capere, niſi ex quodam
abuſu. Caſſ. in conſuet. Burg. tit. de iuſti. & Dro.
rub. 1. §. 7. nu. 44. car. 78.

DELLI MINISTRI DI Giuſtitia corporale.

SAranno gl'eſſecutori di Giuſtitia corporale, due, de quali l'vno ſtarà di continuo appreſſo il Senato, l'altro in vna delle Prefettuse, che ſi dirà queſti non ſolo potranno far l'officio loro liberamente, e ſenza imputatione alcuna, ſecondo che dal Senato, Prefetti, e Giudici reſpettiuamente gli ſarà ordinato Ma prohibiamo a d'ogni perſona di qual grado conditione, e ſtato ſi voglia, non gli diano moleſtia ne impedimẽto alcuno: anzi gli reſpettino come ridotti, ſi come li reduciamo ſotto la prottetione noſtra, & ſaluaguardia con altri priuileggi, che nella cõſtitutione loro daremò. Volẽdo nõ ſolo che ſiano ſtipẽdiati di ppetuo, ma anco in ogni eſſequutione che ſarãno, habbino mercede particolare, ſecondo la qualità dell'eſſecutione, accioche poſſino continuare, & inuitar altri, à tãto ſe ben odioſo vtile, però è neceſſario ſeruitio publico.

DE MINISTRIS IVSTITIÆ Corporalis.

Titulus XI.

Glo. VNICA.

SVMMARIVM.

1 *Miniſtrorum iuſtitiæ, officium odioſum, ſed neceſſarium.*
2 *Iuſtitiæ miniſter eſt non ſuorum affectuũ, diui Pauli dictũ.*
3 *Spiculatores miniſtri iuſtitiæ vocantur, & ad ipſos ſpectant ſpolia condemnati.*
4 *Miniſtri iuſtitiæ officium ad exercendum, vilis tantum, non alius cogi poteſt.*
5 *Criminalium executores Moyſi tempore de populo aſſumebãtur, & quãdoq; iudices ipſi ſuas exequebãtur ſententias.*
6 *Et Dauidis tempore eius filij. & Solomonis tempore Banaias magnus Capitaneus.*
7 *Executor ſeu miniſter iuſtitiæ deputari poteſt a iudice is qui ad opus publicum fuit condemnatus.*
9 *Executores criminalium ſeu miniſtri iuſtitiæ, ſub Saluaguardia Principis exiſtunt.*

Officiali

Offi cialis Principis iniuria facta ad ipſum Principem extenditur.

SVMMARIVM.

OFficium iſtorum miniſtrorum licet odio
1 ſum † tamen eſt ſatis neceſſarium, & iuxta
2 Diuum Paulū iuſtitiæ † miniſter eſt, non
ſuorū affectuū. cap. in officio. & c. non eſt.
3 23. q. 5. vocātur. de iure ſpiculatores † & ad eos ſpe-
ctāt ſpolia cōdemnatorū. l. diuus. ff. de bonis damn. et
illud exercere ſolent perſonæ viles, nec alios, quàm
4 viles cogi poteſt ad illud † exercendum. l. prima. &
ibi Luca. de Pen. C. ne quis lib. inuit. lib. vndecimo.
Bar. in l. fi. §. fin. ff. de pigno. actio. Moyſi tempore
5 exequutores † criminaliū aſſumebantur de popu-
lo Exodi. c. 32. aliquando iudices ipſi ſuas exeque-
bantur ſententias. Ioſue. cap. 8. & Samuel concidit
regem. Agag per fruſtra primo. Reg. c. 15. Tempo
6 re Dauidis † exequutores erāt eius filij. 2. Regū. c. 1.
& 2. Tempore Solomonis Banaias magnus Capi
taneus. 3. reg. c. 2. & 4. Hæc refert Caſſan. in cōſuet.
Burg. rub. 1. §. 7. nu. 47. car. 78. Inſuper ſi plures rei de
tincantur, quorū opus ad opus publicum damnari
7 † poteſt, iudex pœnam ipſam poſſet in hanc conuer
tere. l. ſecūda. ff. de publ. iudic. Foller. in pratica cri-
min. car. 587. num. 29. hos reducit. Princeps ſub Sal-
8 uaguardia † ſua. Matſil. in l. prima. nu. 18. ff. de q. Pa
ris de Put. de ſyndic. in verbo, malſiolus. eſt enim
9 officialis, & officialis † regis iniuria extenditur ad
regem. Guid. Pap. q. 557. Alex. in l. quamuis. ff. de
in ius vocan.

DE GLI ESATTORI DELLE PENE

SI deputaranno Eſſequutori, reali e ſia delle condannationi pecuniarie nel numero, che il Teſoriero noſtro generale, giudicherà eſſerui neceſſario; alla cui cura cōmettiamo l'eſſequutione di tutte le mulcte pecuniarie, annotationi, e cōfiſcationi de beni, con la loro ꝛiuentione al patrimonio noſtro, ſecondo che l'eſſigenza del caſo, e qualità & neceſſità richiederà. Queſti tali & non altri, ſaluo che per vrgentiſſimo biſogno, vogliamo, che habbino carico particolare, & che ſia il ſuo miniſterio di pcurar, e di hauer (facēdo anco il Senato, Prefetto e Giudici la parte loro) la nota & cōmiſſione di tutte le cōdannationi delle pene pecuniarie e reali, & farne l'eſſequutione: e tal che ne reſti il Fiſco cō tutto il pfitto, & vtile, che legitimamente ſi potrà, & al carico loro, con douerne dar conto, e nota, con la remiſſione de gli atti alla noſtra Camera.

Non vogliamo però che detti Cōmiſſari poſſino, quando all'eſſecutione loro ſarà fatta oppoſitione, eſſiger mercede de ſcritture, ne d'atti, ſaluo che per la rata dell'opponēte rimettendogli però gli atti quando ſi ritroua l'oppoſitione legitima, & che per ciò ſia giudicata, quale farà gli atti ſecondo la forma e modo che ſi dirà.

La cognitione d'oppoſitione ſarà di Giudici ordinarij, in caſo di litigioſo pceſſo, ſaluo ch'altrimēti ne ua cōmiſſione de detti eſſecutori li fuſſe ordinato, non deſiſterà però alla ſua cōmiſſione fin che gli ſia interdetto da ſuperiori, & oltra che in caſo d'oppoſitione vi foſſe impoſta nella ſua commiſſione la remiſſion delle parti.

DE EXACTORIBVS POENARVM.

Titulus XII.

RVB.

1 *Principis ad pecunias recipiendas quidam præfecti, quidam ad conſeruandas, alij ad erogandas conſtituti.*
2 *Pœnarum fiſcalium exactores arbitrio Theſaurarij generalis conſtituuntur.*

PRinceps plures habet archas ad certas impenſarum ſpecies deſtinatas, quibus non-
1 nulli erant præfecti † qui ad pecunias reci-
piendas, qui ad conſeruandas, qui inde ad
erogandas. l. in fiſcalibus. C. de exact. trib. libr. 10.
2 Conſtituuntur exactores † pœnarum pecuniariū,
ſeu mulctarum ad arbitrium generalis Theſaurarij, qui ſingulis exactionibus ipſe ob diuerſitatem, ac longinquitatem prouinciarum vacare nequit. l. apparitores. C. de exact. tribut. lib. 10.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Exactores pœnarum fiſcalium commiſſionem, & breue eius quod exigi debet habere debent.*

A NOta] Iſti exactores † ante exactionem habe-
1 re debent commiſſionem exigendi, notam, & breue eius quod exigi debet. l. prima. C. de exact. trib. lib. decimo.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Exactores pœnarum pro mercede ſcripturarum (ſi qua in exigendo fiant) aliquid accipere prohibentur.*

B RAta] Contigit procedentibus iſtis exa-
1 ctoribus † ad exequutionem aliquando
opponi, & ſcribi: pro mercede iſtarum
ſcripturarum, prohibetur aliquid capi.
de quibus oppoſitionibus cognoſcit iudex ordinarius, ſi proceſſus exigatur litigioſus, niſi aliter in commiſſionibus eſſet ordinatum, non retardata tamē cōmiſſione donec à ſuperiore illi interdicat, vel in ipſa commiſſione ordinaretur partium remiſſio ad iudicem in caſum oppoſitionis.

DELL'ATTVARIO DI CAVSE criminali.

IN ogni giudicio s'è detto eſſerui neceſſario, l'attuario il cui officio deue eſſere in non menor conſideratione, & hauerci l'occhio nella cōſtitutione loro, quāto in qualunq; altro. Per q̃ſto ordiniamo, che

che i Secretarij [a] preſēti, & futuri habbino à conſtituire, e deputar vn'Attuario idoneo, & eſperto, particolar' alle cauſe Fiſcali, con li ſoliti emolumenti [b] volendo però che in caſo di ſuccombenza ſian condannati li Fiſcali [c] nelle ſpeſe, ſecondo la diſpoſitione della ragion commune, etiamdio che la cauſa ad alcuno particolar Giudice foſſe delegata.

Data la notitia, [d] ſarà tenuto l'Attuario farne vn'atto nel libro [e] de Criminali, per rileuo della diligenza vſata, deſcriuendo il tēpo, è qualità del delitto, notitia e nome del Fiſcale.

Ogni Attuario ſarà obligato di far vn libro, ò più de Criminali, ſecondo l'impreſa, & importanza delle prouincie, ò luoghi qual ſia fogliato co'l titolo del'Anno, & de l'Vfficiale ſotto il cui officio ſi ſcriui, & in eſſo ſi noteranno le denoncie, querele, inquiſitioni, teſtimonij, & altri atti, & ſeruirà per regiſtro, qual reſterà di man'in mano à gli Vfficiali ſucceſſori, ſenza pregiudicio però di quanto ſpetterà, à cui n'hauerà hauuto cura.

Le depoſitioni de' teſtimoni ſaranno riceuute, & ſcritte [f] dal Secretario del Tribunale oue s'eſſaminaranno, ſaluo che per ſuſpitione, ò cauſa legitima foſſe altro il parer del Giudice.

DE ACTVARIIS CAVSARVM Criminalium.

Titulus XIII.

R V B R.

S V M M A R I V M.

1 ***Actuarij Cauſarum Criminalium qualitates, quæ requirantur.***

2 ***Contra ipſum ſuſpitio oppoſita, ſolo iuramento probatur.***

1 ACtuarius † cauſæ debet eſſe diligens, ſciens, ac fidelis. Bald. in l. apertiſſimi §. ſæpe. C. de iudic. glo. in §. quoniam ſæpe. in auth. de trien. & ſem. Lanfr. in c. quoniam contra verſ. recuſationes de probar. Cara. in rit. magnæ curiæ. ritu 265.
2 num. 7. contra quem ſuſpitio † aliqua oppoſita ſolo probatur iuramento. Anchar. conſ. 263. Alex. conſ. 104. vol. 5. Foller. in comm. ſuper conſtitu. regni. tit. de offi. iuſticiæ. c. Iuſticiarij per prouincias. num. 21.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 ***Actuariorum conſtitutio ad Secretarium Senatus pertinet, ex conſtitutione.***
De iure communi ad iudices. ibid.
2 ***Actuarius ſemel conſtitutus facile mutari non debet.***
3 ***Actuariorum officium circa tria verſatur.***
An illud per ſubſtitutum exercere poſſint remiſſiue nu. 4.

A SEcretarij] Conſtitutio actuariorum † ad ſe-
1 cretarios virtute huius conſtitutionis pertinet, de iure verò ad iudicem. capitu. quoniā contra. & ibi Deci. num. 41. de probat. Nec
2 conſtitutus † debet de facili mutari. Bal. in l. 2. col. fin. verſic. ſed nunquid. C. quom. & quando iudex. & in l. 1. C. de ſport. Dec. in d. cap. quoniā contra. num. 43. diſtinguens an res ſit, vel non ſit
3 integr. Iſtorū officiū † in tribus cōſtit. Primò vt vniuerſa acta iudicij conſcribat. Secundò, vt copiam partibus tradat. Tertio vt originalia ſeruet, ad quæ ſi expediat, recurratur. Dec. in d. capit. quoniam contra. num. 44. & 54. An poſſint exercere officiū
4 per ſubſtitutum † Follerius in conſtitu. regni. titu. de off. iuſticiæ. rubr. 50. capit. iuſticiarij. num. 8. car. 164.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 ***Emolumentorum & ſcripturarum criminalium taxa conſtituta, ſed an obſeruetur, dubitatur.***

B EMolumenti] Extat taxa ſcripturarum † cri-
1 minalium, quam neſcio an obſeruetur per actuarios cauſarum.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 ***Fiſcales condemnandi in expenſis in caſum ſubcumbentiæ.***

C FIſcali] Fiſcales ex forma iſtius textus con-
1 demnandi † ſunt in expenſis ad formam iuris in caſum ſubcombentiæ dixi ſupra titu. de gl. aduocati, & Procuratori fiſcali.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 ***Actuarius cauſa criminalis data notitia, ipſius notitiæ diem, qualitatem delicti, & nomen fiſcalis notare debet.***

D NOticia] Data notitia actuarius † tenetur
1 notare, & in vno libro deſcribere diem notitiæ, qualitatem delicti, & nomen Fiſcalis, vt cognoſcatur, qua vſus ſit diligentia ad procedendum.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 ***Regiſtrum cauſarum conficere debet actuarius.***
Et ex eo proceſſus duos leuare.
2 ***Et finita officio librum regiſtri remittere ſucceſſori.***
3 ***Et quid ſi amiſerit libellum partis, vel alias ſcripturas.***

Libro] Curæ eſt actuarij librum tenere, ac conſeruare, quem appellat regiſtrũ
1 † cauſarum, ex quo inde deſumuntur, & leuantur proceſſus cauſarum, quorũ vnum remittit Fiſcali, alterum parti reę
2 remiſſo libro in egreſſu ſui officij † ſucceſſori, aut ſibi retento, ſecundum diuerſitatem ſtyli. & ſi fortuito actuarius amiſiſſet libellum, vel alias ſcriptu-
3 ras, daretur reſtitutio læſo ex ipſa † amiſſione. Sfor. Oddo in tract. de reſtit. in integr. q. 14. art. 10.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtium depoſitiones quis recipere debeat, Secretarius vel actuarius.*

F
1 Scritte] Secretarius tribunalis recipit depoſitiones † teſtium, ergo non actuarius cauſæ, niſi ex cauſa aliter iudici videretur. de qua re dixi in conſtitut. ciuil. titu. delle examinationi. in gl. ne alcuno riueli.

P A R T E   S E C O N D A

DELL'ACCVSATORE, ET Denonciatore.

FATTA hora la conſtitutione, & dichiaratione de miniſtri neceſſarij alle proſequutioni del giudicio Criminale, con la giuridittione, auttorità, & officio loro. Seguendo la ſeconda parte, poſta nella diuiſione fatta di ſopra nel principio del noſtro trattato in dar il modo, e forma di proceder contra i rei c'e parſe, poi che alla eſiſtenza, e proſequutione del vero giudicio vi ſono neceſſarij l'attore, e reo di dichiarar prima, quali deueno eſſer le parti dell'attore, quale nel giudicio Criminale, ſi può dir trinomio, cioè accuſatore, denonciatore, & per inquiſitione facendo al Fiſco[a] in queſt'vltimo capo parte di attore, à cui inſtanza, per la vendetta publica, ſi deue far l'inquiſitione, e non per il Giudice qualunque: doppo diraſſi quello, che appartenghi alla parte del reo; finalmente ſi diſſegnerà la forma, e modo del proceſſo ſin'alla ſentenza diffinitiua incluſiuamente.

Sarà l'accuſatore obligato di ſottoſcriuerſi[b] alla querella; ò ſia accuſa, che ſi darà al Giudice, & di proſequir la cauſa ſin al fine della lite, ſecondo la querella che v'haurà ſporto, ſotto pena al Giudice arbitraria[c] ancora che ſi voleſſe caſtigar à ſimil pena, che meritarebbe l'accuſatore, ſe la querela foſſe vera, Il medemo debbe far il delatore[d] quando non foſſe deputato dal Giudice, mà ſolo di curioſità ſua voleſſe manifeſtar l'altrui delitto, ò vero in ogni caſo, che per frode, dolo, ò concuſſione, haueſſe denonciato alcun delitto, che in tal caſo vogliamo non eccettuata qual ſi voglia qualità, cioè ò deputato dal Giudice, ò per curioſità habbia denonciato, ſia caſtigato alla forma della ragion cõmune: Et perche il Fiſco nella inquiſitione cede al luogo dell'accuſatore. Vogliamo, ancor che in tal caſo non ſi rilaſsi la captura[e] ſe non tolte, e viſte prima ſufficienti informationi ad eſſo ſaluo che l'inquiſito non foſſe apparecchiato alla fuga.

DE ACCVSATORE, ET Denunciatore.

Titulus XIIII.

R V B R.

S V M M A R I V M.

1 *Iudicium, trib. perſonis iudice, Actore, & reo conſtat.*
2 *Accuſatio remedium eſt ordinarium inquiſitio extraordinarium.*
3 *Et an procedendo per accuſationem poſſit per inquiſitionem procedi.*

1 Iudicium tribus perſonis conſtat iudice, actore, & reo. Actor in criminalibus dicitur accuſator. Accuſatio † eſt reme-
2 dium ordinarium, inquiſitio extraordinarium. Clar. in pratic. crim. §. fin. quæſtio. 3. vnde porrecta accuſatione iudex requi-
3 rebat ab accuſatore licentiam procedendi, † per inquiſitionem. Barto. in l. inter accuſatorem, nu. 8. ff. de public. iud. Aret. in capit. licet. de accuſat. quod hodie non obſeruatur. Clar. in d. §. fin. quæſt. 4. verſ. ſuperflua, &c.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 *Criminalibus in cauſis dupliciter proceditur per accuſationem, & inquiſitionem, & quo modo.*

A
1 Fiſco] Proceditur in criminalibus dupliciter † per viam accuſationis, accuſante læſo, per viam inquiſitionis procedente iudice ex officio ſumptis informationibus contra delinquentem. quo caſu fiſcales aſſumunt vices accuſatoris ad quorum inſtantiam proceditur. Clar. in d. q. 3. verſic. ſed certè, &c.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Accuſatoris inſcriptio, & ſubſcriptio neceſſaria, & de ſubſtantia libelli accuſatorij, & ratio. ibid.*
2 *Inſcriptionis accuſatoris in libello accuſatorio qua forma*

B SOtoſcriuetſi] Subſcriptio † accuſatoris
1 hac conſtitutione ordinatur, vt iuris
etiam eſt l. libellorum. ff. de accuſat. l.
3. C. qui accuſ. non poſſ.
Quinimo ſubſcriptio ſubſtantia eſt libelli
accuſatorij. Bert. conſ. 267. libr. 4. vt accuſatorum
temeritas refrenetur. Alexand. in d. §. quæ-
2 ſtio, duodec. verſic. dixi quoque. forma † cuius
ſubſcriptionis eſt promiſſio proſequendi accuſationem
vſque in finem. Barto. in l. ſi cum in ti. ff. de
accuſat.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Talionis pœna accuſatori non proſequenti accuſationem inducta, hodie non eſt in vſu.*
2 *In vſum tamen, in patria, ex conſtitutione reducta eſt.*

C ARbitraria] Accuſator promittit litem pro-
ſequi ſub pœna iudici arbitraria vſque etiã
ſi videatur ad ſimilitudinem pœnæ, quæ in
ſumma eſt pœna talionis minime amplius
1 vſui. Clar. d. quæſt. 12. verſ. cæterum, & c. quę ta-
men hac in patria hac ipſa conſtitutione attenta
2 in vſum † reuocari poſſet.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Delator an ad ſubſcribendum ſe delationi teneatur.*
2 *Delator multifariam dicitur, & cur ita. num. 3.*
4 *Delator eadem pœna qua accuſator calumnioſus tenetur, ſi voluntarius.*
5 *Et quid ſi neceſſarius delator ſit.*

D DElatore] Delator † ad prædictam quoq;
1 ſubſcriptionem, ſi à iudice conſtitutus
ad deferendum non ſit ipſe quoque te-
2 netur. Delator † aliquando eſt quis ſui
ipſius. l. 1. C. de ijs qui ſe deferunt. & aliquando is q̃
alium defert. tot. ti. C. de delatoribus. & tot. tit. ff. de
iure fiſci, vbi mentio fit de delatoribus, & delatore
ſemper fiſcus eget. l. in ihres. ff. de re milit. l. 1. & l. fi-
3 ſcus. 2. ff. de iure fiſc. ex eo dictus † quod detegat q̃
latet. Luc. de Pen. in rubr. C. de dela. & quum de-
ferre, ac accuſare idem ſint. glo. ibi, ideo qua pœna
4 † accuſator calumnioſus punitur, eadem & dela-
tor. Luc. de Pen. in d. rub. teneturque delationem
proſequi, & non ab ea deſiſtere. l. res quæ. §. fin. ff. de
iure fiſc. ſub pœna arbitraria ſi deſiſtat, quum non
inueniatur à lege diſtincta. l. ſanctio. ff. de pœn. ha-
bita ratione ad exacerbandã pœnã ſi calumnioſè
5 deferre conſueuit. l. pen. C. de delator. vel cum ac-
cuſatori compareiur pœnam etiam talionis plecti
poterit, ac cogetur fideiuſſorem præſtare. l. 2. §. Se-
natus, ff. de iur. fiſc. Luc. de Pena in d. rubr. C. de del.
ſcilicet ſi ſpontaneus delator ſit, non neceſſarius
6 † puta, vt officio ſuo fungatur, tunc ſi calumnioſè
non detulerit, vel denunciauerit, non mulctabi-
tur. Clar. d. q. 7. & q. 81. in fi.

Glo. V.

SVMMARIVM.

1 *Fiſco etiam loco accuſatoris ſuccedente, ac inſtante non proceditur ad capturam niſi ſumptis informationibus.*
2 *Capturæ vt locus ſit in criminalibus tria requiruntur, & quæ ſint. ibid.*
3 *Suſpectus de fuga etiam ſine informationibus præcedentibus capi in perſona poteſt.*
Non ita tamen in diuite procedendum. ibidem.
4 *Diuitis ad capturam non ſumptis prius informationibus procedi, citra iniuriam non poteſt.*

E CAptura] Fiſcus ſuccedens loco accuſato-
ris non magis quoad capturam rei priui-
legiatur, quam accuſator vnde non pro-
1 ceditur † ad capturam niſi primo ſum-
ptis, & viſis informationibus ceſſante fugæ ſuſpi-
2 tione. Clar. in §. fin. quæſt. 28 Tria † etenim vt in
criminalibus capturæ locus ſit requiruntur. Primò
quod delictum exigat pœnam corporalem. Secũ-
dò quod præcedant indicia ſufficientia ad captu-
ram. Tertiò perquiſitio an delinquens ſit perſona
priuilegiata, quæ fortè detineri non poſſet. Clar. d.
3 quæſt. 28. niſi, vt dixi, ſuſpectus † ſit de fuga, q̃ ita
facilè in diuite non cadit, vt ibi per Clar. alioqui ad
4 capturam deueniri non poſſet citra † iniuriam.
Bald. in l. per diuerſas. nu. 10. C. mand. Innoc. in c.
quia. de iudic. Rolan. conſ. 40. vol. 4.

DEL REO.

ET perche il giudicio non può cõſiſtere ſenza il reo, vogliamo, che prima, che alcuno poſſi eſſer chiamato, ò tenuto per reo, conſti del propoſto delitto [a] eccetto che giaeſſo reo, non foſſe in fuga, mentre però in tal caſo il Giudice, ſubito fatta la detentione, ſi faccia certo della eſiſtenza del delitto.

Toltè l'informationi nella forma, che di ſopra hauemo datta, e paiano al Giudice meriteuoli, e ſufficienti, s'ordinerà la captura qual ſara fatta dal Capitano, Preuoſti, & ſoldati di Giuſtitia, ſecondo che dal Senato [b] Prefetti, ò altri Giudici ſara ordinato, & ſarauui il captiuo ſubito condotto alle prigioni [c] del Giudice, che hauera ordinato la captura, & iui conſignato al carico del cuſtode, ſecondo che ſarà deputato in ogni luogo de tribunali, à cui periglio, e carico ſtarà il detenuto ſotto la pena che ſi dirà, quando ſi tratterà de' cuſtodi delle prigioni.

Non vogliamo però, perche la carceratione ſuol irrogar infamia [d] che vno ſia grauato di carcere per altri delitti, ſaluo per quelli per li quali ò dalla ragion commune, ò da ſtatuti s'ingeriſſe pena di ſangue ò afflittiua di corpo, ò graue

pecuniaria,per la quale il reo non haueſſe il modo di dar cautione,ò di pagar quanto ſaria giudicato ,ſi al reo come alla parte offeſa ,ſaluo ſe piaceſſe al Senato ò altri Giudici di far incarcerar alcuno,per qualche inſolentia [e] o ſimil caſo.

Sarà il detenuto ſubito ridotto nella prigione eſſaminato ſommariamente ,ſe ſarà poſſibile,ò per il piu longo,frà il termine d'vn giorno [f] doppo che ſarà preſo, ò che ſi ſoſſe conſtituito dal Giudice à cui ſpettarà la cognitione , alla preſenza però del Fiſcale ſe vi ſarà [g] ſotto pena di emenda arbitraria al Senato,oltre l'intereſſe del carcerato [h] ò conſtituito,per la ritardata detentione & in caſo che neghi il delitto, del qual ſarà imputato ,ſe repetiranno li teſtimoni in forma di giudicio,& in faccia del reo [i] ſe ſarà commodità di poterlo fare , & ſe gli parerà bene per ſcoprir meglio la verità da i moti, geſti ,colori , e modo di deponer , nel numero , de quali teſtimoni non s'intenderà compreſo l'accuſatore [k] querelante , ò denunciante , ne' caſi, che già ſono eſcluſi dalla ragion commune. Qual repetitione [l] fatta s'ammetterà il Fiſco à far eſſaminare altri teſtimoni, & far altre proue, ſe coſi richiederà frà dieci giorni,quali ſi potranno prolongar per altri tanti, & piu ſe vi ſarà giuſta cauſa , e non altrimẽti; & ſe paſſato il tempo dell'aſſignatione non dirà altro che conuenghi,ſi publicaranno li teſtimoni, & ſe ne darà copia al reo [m] per far ſue diffeſe con termine come ſopra, qual paſſato parimenti ſi publicheranno , & ſe ne darà copia al Fiſco, con termine di cinque giorni alle parti di opponere reſpettiuamente quello voranno , e poi ſi farà loro aſſignatione ad vdire l'ordinatione ſopra la tortura [n] ò altro emergente , e ſentenza diffinitiua , ſecondo che ſarà iſpediente.

Non vogliamo però che ,ſi aggraui di ſpeſe li ſudetti rei [o] per cauſe leggieri, ma che ſi proceda in eſſe ſenza proceſſo, regiſtrando ſolamente gli atti ſommariamente in modo,che le ſpeſe nõ eccedino il principale,& s'intenderanno leggere le cauſe de bandi campeſtri , & ſimili , che non poſſino ecceder' in pena la ſomma de dodeci lire noſtre.

Confeſſando [p] il reo il delitto,ſi de quello, che ſarà principalmẽte intitolato,come d'altri,ſe vi foſſero oppoſti ſe gli dara vn termine di cinque giorni à far ſue diffeſe, e dir la cauſa perche non debba eſſere condannato.

Paſſato detto termine non deducendo coſa legitima,in diffenſione ſua, per la quale nõ debba eſſer condannato, s'aſſigneranno le parti ad vdir ſentenza, come ſopra , la quale ſi darà hauendo riſguardo non ſolo al delitto principale , ma ancora a quanti ne conſtera per gli atti hauer commeſſo, volendo che tutte le ſudette repetitioni,& eſſaminationi de gl'intitolati,& de teſtimoni ſi facciano per gl'iſteſſi Giudici in preſenza d'alcuni delli Fiſcali , come di ſopra s'è detto,ne altrimenti, ſotto pena di nullita, & altra al Senato arbitraria.

Et in caſo che'l reo non ſi poteſſe prendere , eſſendo il delitto meriteuole di pena corporale , e confiſcatione di tutti , o parte di beni [q] ò di grande pena pecuniaria, ſi procederà contra di lui per annotatione de' beni conforme alla diſpoſitione della ragion commune, la qual fatta, vogliamo, che il detto reo aſſenteſi citti per voce di crida auanti la caſa dell'habitatione d'eſſo delinquente, s'alcuna n'hauerà nelli Stati noſtri, e non hauendone al luogo del Tribunale [r] doue ſarà ſtato commeſſo il delitto con attacarne la copia della citatione a douer riſponder' alle coſe de quali è inquiſito, querelato ò denonciato alla ſudetta caſa, ò al luogo del Tribunale reſpettiuamente , & dette citationi ſi faranno tre volte co'l termine , [s] &c. a l'arbitrio del Giudice ſecõdo che ſarà ragioneuole , a tal che tutti tre non eccedano vinti giorni , & l'vltima ſarà ſotto pena [t] delli delitti per confeſſati, ò di confiſcatione d' beni , in caſo che il delinquente non compaia, e ſarà tenuto il Procurator [u] Fiſcale in ogni termine à comparere, & accuſare la contumacia dell'inquiſito , qual non compare , come diſpone la ragion cõmune, & vogliamo, che dalli Giudici auanti cui ſi procederà ſi dichiari il delinquente contumace , & hauer incorſe le pene [x] nella citatione contenuta. Saranno però auuertiti gli Vfficiali d'imponer le mulcte, ſecondo la qualità del fatto, & delle perſone , & nõdimeno, potrà il Senato moderar quelle , che gli paranno eceſſiue, che foſſero contra la legge , come ne Decreti noſtri dichiarate.

Sarà nondimeno lecito al reo intitolato , cõparendo frà il termine di vn'anno [z] doppo fatta la ſudetta dichiaratione , e conſtituendoſi in poter della Giuſtitia , ricuperar li beni confiſcati , pagando però prima le ſpeſe mulcte, & pene eſcluſa ſolo la confiſcatione, che vi foſſe incorſa , volendo però in tal caſo,che li teſtimoni,quali ſarãno ſtati eſſaminati per informationi , ſi ritrouaſſero morti al tempo della ſudetta cõſtitutione

s'habbino

s'habbino per legitimamente eſſaminati, e repetiti & in pena di ſua contumacia: eſſendo però lecito al Reo di opporre, e proporre contra le depoſitioni, e perſona di detti teſtimoni morti.

Hauendo parimēte inteſo che molti proceſſi contra minori d'anni vinticinque delinquenti detenuti, ſi ſono prononciati nulli, & inualidi, per non eſſerui decernuti curatori, anchor che per le confeſſioni, ò per concludenti proue conſtaſſe delli delitti da loro commeſſi; conſiderando, che tal nullità ſono introdutte dalla lege poſitiua, alla quale potemo, per l'autorità, che dal ſacro Romano impero tenemo, maſsime con giuſte cauſe derogare, abreuiādoſi l'età dell'huomo, e creſcēdoſi la malitia: c'e parſo reſtringer il ſudetto tēpo di 25. anni, alli vinti, procedendoſi contra eſſi minori delinquenti aſſcnti, ſecondo la forma ſudetta contra li maggiori.

DE REO.

Titulus XV.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 ***Reus in fuga exiſtens capi poteſt etiam ſi de delicto nondum conſtet.***
2 ***Ordinis iudiciarij procedendi contra aliquem peruerſio non reddit actum nullum, ſed grauat partem.***
3 ***Iudex cui nihil probandum eſt nihil mandat.***
4 ***Idem ſi de fuga ſuſpectus.***

A DElitto] Nemo in ius vocandus eſt niſi cō-
ſtet de delicto, vt dixi latius ſupra titulo
1 de tortura, niſi reus † iam ſit in fuga, quia
ſecus, modo Reo detento ſtatim iudex
ipſum certificet de delicti commiſſione. Peruerſio
2 ordinis † procedendi non reddit actum nullū, ſed
grauat partem, quæ ſibi remedio appellationis cō-
ſulere poteſt. l. 1. vbi Bart. ff. de appell. in l. prolatam.
3 C. de ſent. & iudex † cui nihil probandum eſt, nihil
mandat. Inno. in capit. ſolet in fin. de ſent. excom.
Bald. conſi. 429. lib. 3. quod hic dicitur ſi ſit in fuga,
4 idem eſt ſi ſubſit fugæ † ſuſpitio. Soc. in tracta. de ci
tat. artic. 20. ſub nu. 63. Cæphal. conſi. 439. nu. 21.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 ***Captura perſonæ a iudice competente ordinanda alioquin nulla.***
2 ***At per eos quibus commiſſa, eſt exequenda, ſeruata diligenter forma commiſſionis.***
3 ***Et quibus committatur.***

B SEnato] Sumptis informationibus ſi ad
capturam ſufficiāt, illa fit à Capitaneo,
præpoſitis, ac militibus iuſticie ſecundū
quod à Senatu Præfectis vel alijs iudici-
1 bus ordinabitur. Captura † etenim inter acta ordi-
nanda eſt à iudice cōpetenti, alioqui nulla eſt. Bal
conſi. 286. vol. 1. Socin. conſi. 99. vol. 3. Neuiz. conſi.
25. Rol. conſi. 65. num. 6. vol. 3. ac per illos officiales
2 exequi, † quibus fuit commiſſa. Bero. conſi. 12. nu. 4
vol. 3. ſeruata diligenter forma commiſſionis. Alc.
conſi. 81. volu. 1. Rolan. d. conſi. 65. num. 20. com-
3 mitti autem ſolet ſatellitibus, † & familiæ. Clar. quę
ſtio. 28. in fin.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 ***Delinquens captus ſtatim in carceribus iudicis qui capturā commiſit mancipandus, & cuſtodi committendus.***
2 ***Carceris priuati pœna tenetur qui cum quem iure cępit, infra 20. horas iudici non conſignat.***
3 ***Et quid ſi detinuerit, & incluſerit etiam per momentum.***
4 ***Reus in carceribus exiſtens ſi aufugerit quomodo plectendus cuſtos carceris, ac ex quibus de cauſis excuſandus.***

C PRegioni] Captus ſtatim conducetur ad car
1 ceres † iudicis, qui capturam ordinauit, &
conſignabitur cuſtodi ſub cuius erit pericu
lo, vt latius dicetur titulo de cuſtodibus car
cerum. Qui ius habet capiendi, ſed non detinendi
2 tenetur infra horas 20. † captiuum iudici conſigna
re, ſub pœna priuati carceris. Bart. in l. capite quin-
to. ff. ad leg. Iul. de adult. l. cum eo. ff. ad leg. Iul. pecu.
Quamuis exempla vtrobique per eum adducta lo-
quantur in priuato, cui ius cōcedit in aliquibus ca-
ſib. propria auctoritate delinquentem capere.
Cæterū pœnæ priuati carceris locus eſſe nequit
3 vbi incluſio † fuit momentanea. Marſi. conſi. 136.
num. 37. Plotus conſi. 19. nu. 65. Quantum ad cuſto-
4 dem carceris, ſi reus aufugiat † quomodo plecten-
dus ſit, ac quibus rationibus poſſit excuſari. Clar. in
pract. crim. q. 68. verſi. cuſtos carcerum.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 ***Carceratio infamiam irrogat, nec permiſſa niſi pro delictis pœnam ſanguinis, vel alias corporis afflictiuam exigentibus.***

D INfamia] Carceratio † infamiam, quum irro-
1 get, prohibetur niſi pro delictis pœnam ſangui
nis exigētibus, vel corporis afflictiuam. tractat
Bar. in l. 1. ff. de cuſtod. reo. Boſſ. titu. de carc. fide
iuſſ. comm.

Glo. V.

SVMMARIVM.

1 ***Inſolentia eſt non obedire, & inſolens quis dicatur.***
2 ***Temeritas pęna extraordinaria punitur, & quandoque illi in totum parcitur.***
3 ***Temerarius quis multis ex cauſis dici poteſt.***
4 ***Hic quandoque incarcerari a iudice poteſt.***

E INſolenza] Inſolentia † eſt inobedictia.
1 l. 2. vbi glo. C. de offi. præf. prou. l. cum ali
quis. C. de iur. deli. Diciturque inſolens
ſuperbus, fatuus, importunus, moribus
corruptus. Luc. de pęn. de exact. trib. lib. 10. Pronus
ad temeritatem pręſumitur. l. in defenſoribus. C. de
2 defenſ. ciuit. Luc. de pęna in d. l. 2. Temeritas † autē
pœna extraordinaria punitur. Angel. in l. plagij.

verſi. ſimiliter attende. C.ad legem Falc. Dec.in l.2.
poſt medium. ff. quod quiſque iur. & illi quandoq;
in totum parcitur.l.famoſi.verſi.quamquam. ff.ad
leg.Iul.Maieſt.Crau.conſi.46.num.10.Dicitur quo
3 que modis pluribus vnus temerarius † ſi illicita p̄-
ſumat. c. loci.35. quæſtio. 9. ſi laicus de re ſpirituali
cognoſcat,c.decernimus de iudic.ſi in loco nō ſuæ
iuriſdictonis ius dicat.l.fi.ff.de iuriſdict. omn.iud.c.
Romana.de for.comp.Quicunque legum ſcita vio
lare tētanit.l.omnes.C.de priui.cor. qui in ſacr.pal.
lib.12. qui iudiciarij præcepti obliuiſcitur.l. 2.C. de
commet.lib.12.qui immunem ab oneribus inquie
tat.d.l. omnes. violator priuilegiorum eccleſiæ.l.ſi
eccleſiæ.C.de epiſc. & cler.affectans, quod nō licet.
l.ſi quis decurio 2.C.de decur.lib.11.qui legis præce
pto contrauenit.c.illud.13. quæſt.2. qui conatur ad
honorem aſcendere, quo eſt indignus.l.magiſtros.
C. de profeſſ. & med. lib. Iſti itaque inſolentes
4 † aliquādo poſſunt à iudicibus incarcerari,etſi om
nino caſus non exigeret,ſicuti cum quem iudex vi
det cum armis, aut inuenit in flagranti crimine,
Bald.Ang.& Iaſ.in l.vn.ff.ſi quis iud. non obtemp.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Carcer mala manſio dicitur.*
2 *Carceri incluſus noxius ſi ſit, vt puniatur ſi innocens abſol-
natur ſubito quæſtio fieri debet.*
3 *Pœna velox conuictos reos ſubducere,liberandos verò cuſto
dia diuturna non macerare debet.*

F V N giorno] Carcer † mala manſio eſt. An
1 gel.l.item apud quem.§.quæſtionis.ff.de
iniur.Catald.de ſynd.nu. 103.vnde ſubi-
2 to † reus carceribus recluſus,ſiue accuſa
tor exiſtat,ſiue eum publica ſolicitudinis cura pro-
duxerit, debet quæſtio fieri, vt noxius puniatur, in-
nocens abſoluatur.l.1. de cuſt.reor.vt conuictos ve
3 lox pœna † ſubducat, vel liberandos cuſtodia diu-
turna non maceret.l.fi.C.de cuſt.reor.

Glo. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Rei detenti ad expeditionem cauſæ procedere ſatius eſt quā
ob fiſcalis abſentiam examinationem differre.*
2 *Teſtium examinatio ad iudicem ſpectat, non ad partes, nec
partibus præſentibus,ſed ſecreto.*
3 *Tortura præſente parte non debet reo examinando,dari.*
4 *Fiſcus in his in quibus minime priuilegiatus inuenitur, ſtan
dum eſt iuris communis diſpoſitioni.*
5 *Fiſcali aduocato abſente ſententia in cauſis fiſcalibus lata
quando ſit nulla.*

G S E viſtati] Eſt examinandus reus fiſcali præſen
te, ſi adſit, Si vero abeſt,melius eſt reum † ex-
1 pedire, quam ob fiſcalis abſentiam eius exa-
minationem differre. Afflict. in conſtitu. reg.
cap.quæſtionem.nu.3.ſub.rubr.de q.int. fiſc. & pri-
uat.mouen.Nam ceſſante decreto, iure communi
fiſcus nō debet interuenire in receptione teſtium,
2 nec tortura, quum teſtium † examinatio ad iudicē
ſpectet non ad partes. Bald. in l. ſi quando.C.de te-
ſtibus. In ſecreto non partibus præſentibus. l.nullū.
3 C.de teſtib.minuſque quādo rei torqueatur. † Bar.
in l.cuſtodias.ff.de publi.iudic.& in l.ſi poſtulauerit.
§.qōni.ff.de adul.Caſt. i l.legis virtus.ff de legib. Nā
4 quū in hoc fiſcus † minime priuilegiatus inueniat,
ſtandum erit diſpoſitioni iuris communis.l.1.C.de
pet.hæred.l.placuit.ff.de iure fiſc.l.1.C.de condit.&
procu.lib.11.ſequitur Scaglion in ritu mag. cur.18.
5 Quāuis ſnīa lata abſente aduocato fiſcali † ſit nul-
la.l.1.ad fiſcum.C.vbi cau.fiſcal.l.2.C.ſi aduer.fiſc.l.fi.
C.de aduo.fiſc.ſed loquuntur iſti textus in terminis
ſuis.

Glo. VIII.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex negligens litem facit ſuam.*
2 *Reo delicti non citato, primò informationes ſumuntur, &
ſine interrogatorijs,etiam ſi tradere is voluerit.*
3 *Informationes ſumptæ contra reum ſine interrogatorijs, &
ipſo non citato,illi non præiudicant lite poſtea conteſtata,
niſi ſeruatis ſeruandis,repetantur teſtes.*
4 *Teſtes examinare ante inquiſitionem ne poſtea contrarium
deponant cautius agitur.*

H C Arcerato] Iudex † negligens litem ſuam
1 facit.Bal. in l.mancipia. C.de ſeru.fug.ni-
mirum ſi hic diſponatur iudicem retardā
tem proceſſum, ſeu examen carcerati pu
niendū iudicis arbitrio,ac ad intereſſe detēti .Quo
examinato ſi neget delictum repetentur teſtes in
forma iudicij. Nam primo ſumuntur informatio-
2 nes reo † non citāto,ſineque interrogatorijs etiam
ſi illa tradere voluerit.Clar.in pract. crim.q.23. iſtæ
informationes † lite conteſtata,Reo nō præiudicāt
niſi ſeruatis de iure ſeruandis repetantur.l.fi.ff.de q.
& grauiter erraret iudex ſi teſtibus non repetitis ad
torturam rei non procederet . Clarus in practi. cri-
mi. quæſt. 45. prudenter tamen iudices faciunt vt
4 ante † inquiſitionē teſtes examinent,ne poſtea con
trarium deponant,Sali.in l.fi.C.de quæſt.

Glo. IX.

S V M M A R I V M.

1 *Confrontatio teſtium cum reo,quando fieri dicatur, ea facta
non eſt neceſſaria alia teſtium repetitio. nu.2.*
3 *Et quis modus ſeruandus in ea facienda.*
4 *Reus confrontandus cum teſtibus,debet cum eiſdem indumē
tis exiberi ſi petatur.*
5 *Fit autem quatenus commodè fieri poteſt.*
6 *Confrontatione in facienda quibus cōiecturis veritas in exa
minando reo facilius,ac plenius cognoſci poſſit.*

I I N facia del Reo] In faciem etiam rei examinā
tur teſtes, quæ ſpecies examinis dicitur cōfron
1 tatio. † Scilicet de facie ad faciem,& de frontē
2 ad frontem,qua facta † non eſt neceſſaria alia
teſtium repetitio. Afflic.in conſtit. reg.lib.2.rub.10.
nu.15.Clar.in pract.crim.§.fi.q.45. verſi.ſed in pro-
poſito.& hæc confrontatio neceſſaria omnino tūc
eſt,ignorante teſte nomen,& cognomen rei,ſed vi
ſu tm aſſerente illum cognoſcere.Clar.ibi.conſtitu
3 to † reo inter duos,vel tres,ne detur materia delin-
quendi,ſeu fabricandi falſum, qū interrogat teſtis,
an ſit ille vel alius, prout ita dicit ſeruari in magna
curia vicariæ.Foler.in prac.crimin.in verbo capiat
informationem, car.23. nu. 34. tanto magis ſi teſtis
petat exhibitionem perſonæ , vel rei de quo depo-
4 nit, debet etenim exhiberi † cum eiſdem indumē-
tis,& qualitatibus. Bar.in l.cum ſi exhibuiſſent. §. an
autem.ff.de public. & vectig. Bal.in l.ſi criminis. C.
ad exhiben.Iacob.de Sanct. Georg in l.3.ſub num.
24.ff.de teſtib.Felyn.in capit.cum cauſam.num.11.
de teſtib.vbi etiam tractat, an ſit neceſſe teſtem co
gnoſcere partes, vel reum contra quem depoſuit.

hac

5 hæc confrontatio † fit quatenus cõmode fieri põt
verbi gratia ſi teſtes eſſent in eadẽ Ciuitate, vbi reus
detinetur, vel in loco propinquo, & ſi iudici bonũ
6 videbitur, vt facilius ac plenius veritas † detegatur
à motibus, geſtis, coloribus, ac modo deponendi,
quia ex iſtis corporis motibus colliguntur aliquæ
præſumptiones, ſcilicet ex inconſtantia, titubatione,
trepidatione, quæ an faciant ſufficiens indiciũ.
Bar. in l. fi. num. 5. ff. de quæſt. Clar. in §. fi. q. a. verſicu.
cæterum ſola, &c.

Glo. X.

SVMMARIVM.

1 *Confrontatio rei cum accuſatore non fit, quia non eſt inter teſtes connumerandus.*

K
1 L'Acuſatore] Accuſator, quærellans, vel denũciator nõ confrontatur † cum reo quum iſti
non ſint in numero teſtium ſed partis.

Glo. XI.

SVMMARIVM.

1 *Teſtium fiſci contra reum repetitione facta, quando admittatur ad faciendum alias probationes.*
2 *Fiſcus ante teſtium ſuorum publicationem an omnes ſuas probationes facere teneatur.*
3 *Et an publicatis atteſtationibus in cauſa criminali ipſi liceat ſuper eadem materia didicitis teſtificatis nouos teſtes audire.*
4 *Permiſſa ad tempus, poſt illud prohibita cenſentur.*
5 *Dilationes breues concedi debent quando instantia tempus breue eſt.*

L
1 REpetitione] Ipſa repetitione facta admittitur fiſcus, † ſi id requirat, ad examẽ aliorum teſtium, vel ad faciendum alias probationes infra decem dies qui protogantur per alios decem, & vltra, ſi iuſta ſuberit cauſa, & non aliter, quibus elapſis, ſi nihil aliud dixerit publicantur teſtes, quorum copia dabitur reo, vt ſuas faciat defenſiones infra alios terminos ſimiles. Hæc
2 omnia † fiſcus parte ſui tenetur facere ante teſtiũ
ſuorum publicationem; vnde quamuis dicatur pu
3 blicatis atteſtationibus licere † fiſco in cauſa crimi
nali ſuper eadẽ materia, & didicitis teſtificatis nouos audire teſtes de qua concluſerunt cum declarationibus. Gabr. in ſuis com. concluſ. tit. de teſtib. concluſio. 21. num. 103. Nat. conſi. 359. Clar. in prat. §. fi. q. 61. Boſſ. tit. de public. teſti. Fol. in pract. crim. 2. par. in rub. fiat public. proc. Fol. 218. Guid. pap. quæſtio. 72. tamen hic videtur præſupponi contrarium quum teſtium receptio fieri debeat ante publica-
4 tionem, & ad tempus permiſſa † poſt illud prohibi
ta cenſeantur. l. ſi vnus. §. 1. vbi Bar. & in l. epiſtola. §. vlt. vbi Caſtr. ff. de pact. Tiraquel. de retrac. conuen. §. 1. glo. a. num. 44. dilationes iſtæ dierum decem videntur breues, ſed vbi tempus inſtantiæ breue eſt,
5 breues debent concedi dilationes. † Bald. in c. fin.
colum. 6. de iureiurand.

Glo. XII.

SVMMARIVM.

1 *Fiſci teſtium dictis didicitis reus ad dandum capitula contraria pro ſuis defenſionibus ex obſeruantia admittitur.*
2 *Et an officio iudicis tantum, vel etiam ipſo inſtante id fieri poſſit.*

M
AL Reo] Publicatis teſtibus fiſci dabitur illorum copia reo ad faciendum ſuas defenſiones, ecce quod non obſtante publicatione, ac traditione copiæ atte-
1 ſtationũ, ac illis didicitis † poterit reus
dare capitula contraria, ac ita obſeruatur, quid aſit
de iure diſponatur. Gabr. ſupra d. concl. 21. Nam ad
2 defenſionem hoc officio iudicis tm̃ † fieri poſſe vo
luit Bar. in authen. ac qui ſemel. col. fin. & ibi Bal. C. de probat. Ang. in l ſi vacantia. C. de bon. vacan. lib. 10. ſed quod imo idem fieri debeat parte inſtante. Aret. in c. ſi æternitatis. col. 12. & in c. cum clamor. vbi Fel. colum. pen. de teſtib. quod improbat Clar. d. quæſtio. 61. quamuis communem opinionem dicat eſſe pro Aret. ſed iam non ſeruari de conſuetudine, ſed ſua conſuetudo hic non militat.

Glo. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Fiſci teſtibus contra reum publicatis quomodo procedendũ.*
2 *Teſtium fiſci repetitione non facta ad torturam rei non proceditur, nec ad condemnationem.*
3 *Etiamſi ageretur de crimine læſæ maieſtatis.*

N
1 SOpra la tortura] Publicatis teſtibus † ac
factis aſſignationibus ad opponendum infra quindecim fiet aſſignatio ad ordinandum ſuper tortura, vel alio emergẽti ac ad audiendum ſententiam, ſecundum quod erit expediens. Ad torturam nõ procedetur niſi fa
2 cta repetitione teſtium † in forma iudicij minuſq;
ad ſententiam condemnatoriam. Clar. d. q. 45. verſ. cæterum. etiam coram Senatu, ac vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta non obſtante, quod age
3 retur de crimine † læſæ maieſtatis. Excell. Oſaſch.
deci. 79. nu. 18. & 19.

Glo. XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Rei pro leuibus cauſis, proceſſibus, & expenſis grauandi non ſunt.*
2 *Cauſa leues, quæ dicantur. remiſſiuè.*

O
1 REi] Pro cauſis leuibus prohibetur reos
† grauari expenſis, & proceſſibus, ſed ſufficit ſcribi actus in regiſtro, declarans le
2 ues cauſas † dici banna campeſtria, &
alias non excedentes ſummam duodecim librarũ. dixi ad conſtitu. ciuil. titu. de appel. in glo.

Glo. XV.

SVMMARIVM.

1 *Reo delictum confitente quomodo procedendum & nu 6.*
2 *Iudicis partes in confeſſum nullæ ſunt niſi in condemnando.*
3 *Confeſſio vnica rei an ſufficiat ad condemnandum.*
4 *Et quid ſi facta ſit in tormentis.*
5 *Et an & quando reuocari poſſit.*

P
1 COnfeſſando] † Reus ſi cõfitetur delictum dabitur illi terminus quinque dierum ad ſuas faciendum defenſiones, ac ad dicendum cauſas cur condemnari non debeat. dici ſolet in confeſſis nullas eſſe partes iudicis

2 † niſi in condemnando.l.proinde. ff.ad l. Aqui. etiã
in criminalibus.Ruin.conſi.80.lib.4.Clar.in d.§.fin.
quæſt.65.& quamuis glo.in l.1.ff.de quæſtio.ſcribat
3 non ſufficere vnicam † confeſſionem ſponte factã
ad condemnandum,tñ illa gl.communiter reprobatur, vt dixit. Saly.in l.2. C.de cuſto. reo.Clar.in d.
q.65. vbi non vult requiri aliquam ratificationem,
ſeu confitentis perſeuerantiam, ſecus ſi confeſſio
4 facta ſit in tormentis,† moris ſemper fuiſſe repetere reos, etiam ſi prima vice confeſſi ſint delictum,
& in repetitione poſt antequam conuincantur dictum ſuum corrigerent. Ruin. conſi. 59.Oſa ſch.d.
deci.79.nu.18.poteſt reus contra confeſſionẽ ſpontè factam aliquam excuſationem adducere, quæ
ſe compatiatur,cum ipſa confeſſione. Boſſ.titu. de
confeſſ.nu.35.Et licet Saly.in l.fi.nu.2. C.de probat.
& Ang.de maleſ.in verbo compareant & produxerunt inſtrumentum pacis, dixerint indiſtinctè poſ-
5 ſe reuocari † confeſſionem: tamen dicit Clar.q.55.
in fine, non admitti reuocationem niſi probato errore. Aret.in cap.cum dilecti.in vlt.verbis,de accuſ.
Boſſ.tit.de confeſſ.nu. 60. Eſt igitur reus confeſſus
6 † aſſignandus facere ſuas defenſiones. Clar. q. 64.
verſic. ſin autem reus, quum illam poſſet reuocare
probando errorem,vel aliter illam excuſare.

Glo. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Reus delicti ſi apprehendi non poſſit, quando ad annotationem bonorum procedendum ſit.*
2 *Abſens reus quando condemnari poſſit, & quomodo procedendum ſi pœna ſit à relegatione ſupra.*
3 *Annotatio bonorum rei quæ dicatur. eſt præparatio ad confiſcationem, & ijs in caſibus ſit in quibus publicationi locus eſt.ibid.*
4 *Ea facta, quomodo procedendum.*

Q DE beni] Si reus capi non poteſt, & delictũ
mereatur pœnam corporalem, & confiſcationem bonorum, aut partis, aut dignum ſit magna pœna pecuniaria, procedetur contra eum ad annotationem bonorum ſe-
2 dum diſpoſitionem iuris communis. Abſens † de
iure cõi non damnatur.l. 1.ff.de cuſtod.reor.niſi pę
na eſſet à relegatione infra. l.abſentem. ff. de pœn.
& exceptis quibuſdam alijs paucis caſibus de quibus per Bar. in l.1. ff.de requi. reis. vnde contra hos
abſentes,quando imponenda eſt pœna à relegatio-
2 ne † ſupra. citato non comparente procedetur ad
annotationem eius bonorum.l.1.& ibi. Bar.ff.de requir.reis.& in l.inter.ff.de publ iudic.Clar.in practi.
3 crimin.q.44. hæc annotatio † dici poteſt cõpulſio,
quædam ad comparendum.Iodochus in practica.
c.14.& præparatio ad confiſcationem. Et in illis caſibus ſit in quibus bonorum publicationi locus eſſe poteſt. Angel.in l.1.C.de requir.reis.Iod.d.c.14.&
exponit.gl.in d.l.1.C.de requir.reis.illam eſſe bonorum deſcriptionem cum ſequeſtratione eorundẽ,
vt addit. Alber.in ſuo ditionario. in verbo annotatio.ſine tñ amotione eorundem ſi idonei ſint illi
apud quos reperietur, & promittant illa conſeruare, vt infra titu.delle execut. §.le condannationi.fa-
4 cta bonorum annotatione † citabitur reus abſens
voce præconia ante domum habitationis ſi quam
delinquens ipſe habebat in Ducali dominio. Citatio de iure communi potius debet præcedere, quã
ſequi annotationem. Bar.in d.l.inter. ff.de publ. ſed
quia interim bona poſſent occultari, melius fortè
viſum fuit ab ea incipere, vt ſalua ſint iura fiſci,tanto magis,quũ non ſoleant facta deſcriptione amoueri,ſed remitti cuſtodi alicui reſponſalis.

Glo. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Reus delicti abſens, vbi & quomodo citandus ſi habitatione careat.*
2 *Citatio rei in criminalibus, quid continere debeat.*
3 *Et an cauſa ſit in ipſa citatione inſerenda.*

R TRibunale] ſi careat reus † habitatione ci-
1 tatur in loco Tribunalis commiſſi delicti, cum affictione copiæ citationis ad
domum, aut in loco Tribunalis reſpectiue ad reſpondendum rebus pro quibus inquirit.
2 citatio † autem non debet continere copiam, ſeu
tenorem accuſationis, inquiſitionis, vel denuntiationis. Bar.in d.l.inter.licet tamen ſecundum Imol.
3 ibi qui dicit communem, debet inſeri cauſa, † ac ita
ſeruari teſtatur Clar.in §.fi.q.31.verſi. quæro nunc.
Foller. in pract. crim. prima parte ſecundæ partis,
verbo vel eos,verb.aliter citari.car.37.licet ex traditis per eum ibi perſpici poſſit de iure articulum eſſe dubium.

Glo. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Reus in criminalibus quoties citandus ſit.*
2 *Citatio in criminalibus trina requiritur, & quot dierum eſſe debeant omnes.*

S COn il termine] Citationes † erũt tres cũ
1 termino, quem iudex arbitrabitur, ita vt
omnes tres non excedant numerum vi-
2 ginti dierum, trina † citatio requiritur,
ac illa tridui.d. l.inter. ff. de publi. iudi. & quamuis
in ciuilibus ſit ampliata ad decem dies, vel ad 30.l.
properandum.§.1.de iudic.Auth.qui ſemel C.quo.
& quan. iud. in criminalibus tamen nõ intelligitur
receſſum à lege antiqua.glo.& Bart. in d.l.inter.hic
limitatio eſt ne omnes tres citationes excedant viginti dies, quod pro rationabili arbitrio poterit diſpenſare.

Glo. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Citationi vltima reo in criminalibus facienda, quæ pœna apponenda.*
2 *Citatione in qualibet iudex pœnam adijcere poteſt, & an cõfiſcationis bonorum.*
3 *Mulctam indicere iudex nequit, quæ ſit maior valore rei de qua contenditur.*
4 *Pœna pro delicto, quando duplex imponitur Iudex altera cõtentus eſſe debet, quam velit tamen imponit.*
5 *Reorum in citatione facienda quæ obſeruare debeat nũtius.*
6 *Citationis rei in criminalibus pendente termino, an capi poſſit ipſe reus.*

T PEna,] Vltima citatio erit ſub pœna †, pro-
1 nunciationis delicti pro confeſſo, aut
confiſcationis bonorum, hæc pœna,
intelligi debet pro delictis grauibus, vbi
exigitur pœna corporis afflictiua, vel
bonorum confiſcatio, vt dicitur in principio iſtius.
§. non pro alijs delictis non exigentibus hanc pœ-
2 nam, nam etſi iudex in qualibet citatione † pœnã
adijce-

adijcere poſſit, pœna tamen confiſcationis bonorum, vbi non extaret decretum receſſit ab aula, Cagno, in l. vnica. nu. 93. ff. ſi quis iuſdic. non ob temp Natt, conſi. 240. Rol. conſi. 47. lib. 2. Clar. d. q. 31. verſ.
3 item quæro, Non enim poteſt iudex mulctam † indicere, quæ ſit maior valore rei de qua cōtenditur. Sal. in l. 2. C. de ſport. Cagn. in d. l. vn. nu. 93. quod facit ꝙ præcepta pœnalia, & plures citationes pœnales iudicum in cauſis criminalibus, in quibus maiores pœnas inſerunt, quam futura ſit pœna imponēda pro condemnatione. notandum tñ eſt hic pœnam pronunciationis delicti pro confeſſo, ac confiſcationis bonorum non imponi copulatiuè, ſed
4 alternatiuè: quo caſu iudex, vbi duplex † pœna imponitur altera debet eſſe contentus. in cuius tñ eſt arbitrio vnam, aut alteram imponere. Abbas in c. inter cæteras de reſcrip. Dec. conſi. 440. An autem prius nuncius vti debeat diligentia inueniendi reū
5 perſonaliter anteꝗ exequatur citationem † in locis prædictis, dicitur, ꝙ ſic de iure, ſed conſuetudine aliter receptum eſt. Bal. in l. conſentaneum. nu. 44. C. quom. & quan. iud. Clar. d. q. 31. verſic. ſed nunquid requiritur. & pendente termino citationis ad comparendum poſſet capi † reus. Clar. d. q. 31. verſi. vltimo quæro.

Glo. XV.

S V M M A R I V M.

1 *Contumaciam rei in criminalibus accuſare, an neceſſe ſit.*
2 *Contumax non dicitur regulariter, cuius contumacia non accuſatur.*
3 *Niſi iudex ex officio procedat.*
4 *Vel etiam accuſator, ſi citatus, contumax ex ſtatuto pro conuicto habeatur.*
5 *Et quid de generali conſuetudine obſeruetur.*

V Procurator] Fiſcalis procurator tenebitur vno quoque termino comparere, & accuſare contumaciam inquiſiti nō comparentis. Si ſecundum conſuetudinem Italiæ iudex accepit licentiam cōficiendi, & peragendi proceſſum ab accuſatore, nō
1 eſt neceſſaria alia accuſatio contumaciæ, † ſecus ſi accuſator velit ipſe proſequi. Bart. in d. l. inter. ff. de
2 public. iudi. Nam regulariter contumax † non eſt cuius contumacia non accuſatur. l. properandum. §. et ſi quidem. C. de iudicijs. l. edictū. ff. eo. l. arbiter Calendis. ff. de arbit. niſi iudex procedat ex officio
3 † per inquiſitionem. Bar. in extrau. ad reprim. in verbo neglexerat. Iaſ. & alij in d. §. etſi quidem. quinimo ſi ſtatuto reus citatus habeatur pro confeſſo, &
4 conuicto: nec etiam accuſator † aſtringitur ad accuſationem contumaciæ. Bal. in l. ſi tutor. C. de interd. matr. Alex. conſi. 120. nu. 8. vol. 1. Iaſ. in d. §. etſi quidem. nu. 5. de veritate cuius rei dixi in tit. de poſition. in glo. confeſſate. ſed quicquid de iure, hic diſponitur accuſandam contumaciam, & ita obſer-
5 uatur ac ita de generali conſuetudine † ſeruari ſcribit Afflict. in conſtit. regni in ſecunda parte. rub. 3. num. 8. quem refert Clar. §. fi. q. 44. verſi. dictum eſt. Folle. in pract. crim. car. 369. nu. 20.

Glo. XXII.

S V M M A R I V M.

1 *Reus criminis ob contumaciam vt incurrat pœnas in citatione contentas, iudicis declaratoria requiritur.*
2 *Et an iſtud de conſuetudine, vel iuris diſpoſitione procedat.*
3 *Pœnarum in contumaciam rei impoſitarum in citatione declaratio fieri non debet, niſi fuerit prius citatus ad audiendum eam fieri.*
4 *Et quid in practica obſeruari conſueuerit.*

X Le pene] Non ſolum requiritur accuſatio cōtumaciæ, ſed iudicis declaratio † reum eſſe
1 contumacem, & incurſum in pœnas in citatione contentas, declarationem hanc dicit eſſe iuris, & obſeruari ſtilo curiarum Franciæ. Boer. deciſ. 63. vti ferè eſt. Clar. d. q. 44. verſi. ſed nun-
2 quid. vbi dicit ſeruandam cōſuetudinem † loci vbi procedetur, ſed hic non eſt agendum de conſuetudine; ſed de obſeruantia legis, & conſtitutionis ſcriptæ, quinimo niſi in citatione contineatur, quod ſimul tunc citatur auditurus fieri pœnarum impo-
3 ſitarum declarationem, declarari † ipſæ pœnæ nō debent, ſine noua citatione ad eum actum. Bar. in l. 2. in fi. ff. ſi quis in ius vocat. non ier. Bald. Angel. & Iaſ. & Cag. nu. 97. ff. ſi quis iudi. Boſſ. in pract. crim. tit. de mulct. nu. 6. Rol. conſi. 39. nu. 33. vol. 1. Rip. in c. 3. nu. 81. de iudi. quia inquit poſſet contumax prætendere legitimam excuſationem. ſecundo quia poſſet grauari declaratione maioris mulctę, quam par eſſet, vbi læditur dupliciter. Primo niſi in citatorio mulcta eſſet ſpecificè comminata, & determinata. Secundo niſi conſtaret de manifeſta contumacia, in practica autem Cagn. in d. l. 1. nu. 99. dicit
4 conſueuiſſe † obſeruari, vt mandetur aliquid fieri infra certum diem ſub pœna, & vltimo die accuſabatur contumacia nō parentis requirendo pœnas declarari, ac fortius prouideri, iudex declarabat pœnas, mitigando ad aliquam modicam ſummam, & fortiores concedendo. aliam hodiernis diebus obſeruantiam multis in curijs video, nam cum tota dies citationis ad comparendum citato cedat ideo ſolet in eademmet citatione qua vocatur ad comparendum, aſſignari ſeu citari ad horam certam diei ſequentis viſurus, & auditurus declarationem pœnarum, qua die, & hora, comparent accuſator, vel fiſcalis, & petunt pœnas declarari, & iudex illas declarat.

Glo. XXII.

S V M M A R I V M.

1 *Acceſſoria excedere metam ſui principalis non debent.*
2 *Pœnas ob rei contumaciam declarans iudex, modum excedere non debet.*
3 *Et exceſſiuas moderandi Senatui facultas reſeruata.*
Præſertim ob paupertatem ibid.
4 *Mulctam vſq; ad quam ſummam imponere poſſint iudices*

Y Delle perſone] Sunt pœnæ imponendæ ſecundum qualitatem caſus, & perſonarū.
1 non debent acceſſoria † excedere metā ſui principalis. Salyc. in l. 2. C. de ſport. ꝙ dictum in hac materia refert pro ſingulari Boſſ. titu. de mulct. nu. 20. Cagn. in d. l. 1. ff. ſi quis iuſdi. non
2 obtem. nu. 93. ꝙ ſi iudex modum † exceſſerit reſer-
3 uatur hæc facultas Senatui illas moderandi † maximè propter paupertatem. Bar. Iaſ. & Cagno in d. l. vni. ff. ſi quis iuſdi. non obtempera. Quinimo mul-
4 ctam ſpectabilis maiorem imponere † non poteſt tribus vntijs auri. l. eos. C. de modo mulct. vnde Caſtellani, qui non ſunt ſpectabiles, ſed inferiores, nequeunt grauiorem mulctam indicere, quam ſpectabilibus permittatur. Afflict. titu. quæ ſunt reg. in verſicu. mulctarum. nume. 7. vnde dixit Alexand. conſi. 35. nume. 6. vol. 2. poteſtatem municipij non poſſe mulctando excedere duodecim aureos. qui

faciunt duas vncias regulando libram ad ſeptuaginta aureos, maximè ceſſante ꝯſuetudine, vt non ſoleat grauiorem pœnā imponere. Minores enim iudices minorem imponunt mulctam. Spec. in tit. de contum. §. nſic videamus. nu. 1. in fi. qui tñ diſpoſitione. d. l. eos non aſtringuntur. Cagno. in d. l. 1. nu. 19. ff. ſi quis iuſd. non obtemp. & dicit Ang. in l. fi. C. de can. larg. lib. 10. præceptum continens pœnam inſolitam ſperni poſſe, nec reum mulctandum ſi non compareat. ſequitur. Iaſ. in l. 1. §. ſis videtur. nu. 3. ff. ſi quis iuſdic. non obtemp. Boſſ. tit. de mulct. nu. 13. Surd. conſi. 40. nu. 41.

Glo. XXIII.

S V M M A R I V M.

1 *Reus in contumaciam condemnatus, & bonis ipſius publicatis, infra annum ſe conſtituens in poteſtate curiæ quomodo audiendus.*

2 *Et annus ille quando currere incipiat.*

3 *Et quando pœnas, mulctas, & expenſas, vt bona confiſcata recuperet ſoluere debeat.*

ANno] Comparente reo, † & ſe conſtituente in poteſtate iuſtitiæ infra terminum anni a die declarationis contumaciæ, & incurſus in pœnas impoſitas, &c. Annus
2 iſte incipit † à die notificationis, quæ fieri debet. l. 1.
§. præſides. & ibi Bart. ff. de requiren. reis. l. 1. §. & ibi
gl. C. eo. & quomodo hæc notificatio fiat. Bar. in d.
§. præſides. Reus itaque ſe conſtituens, & comparēs
3 ſolutis † expenſis, mulctis, & pœnis repetit bona annotata, & confiſcata, imo iudices ordinarij ſi concurrant conſenſus vaſallorum, & in alijs locis obtētis literis ab Excel. Senatu, vt plurimum iſtarū mulctarum expenſarum, & pœnarum exactionem differre, vſque ad diffinitiuā, & tunc fit mitigatio prout æquum iudici videtur.

Glo. XXIIII.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtes fiſci contra reum contumacem pro informationibus examinati ſi mortui fuerint dum reus ſe conſtituit, pro repetitis habentur in odium contumaciæ.*

2 *Contumax in criminalibus ſi pro conuicto, & confeſſo habetur poteſt ſe innocentem oſtendere.*

3 *Reus criminis contumax ſe infra annum conſtituēs, & alia præſtans, an teneatur innocentiam ſuam, vel fiſcus ſuam intentionem probare.*

4 *Et quid in hoc obſeruetur, & quomodo, vigore huius decreti procedi ſoleat.*

1 REpetiti] Teſtes † qui interim mortui ſunt recepit pro informationibus, habebunt pro examinatis & repetitis. Contumax qui vigore decreti habitus eſt pro conui-
2 cto, † & confeſſo poteſt ſe innocentem oſtendere.
Ang. & Caſtr. in l. 2. C. qui teſt. fac. poſſ. Bald. in l. error. in fin. C. de iur. & fac. igno. Imo. in l. fi. §. iuſſus. ff. de appell. Natt. conſi. 444. ſed quęritur prædictis prę-
3 ſtitis, an reo † competat probare ſuam innocentiā,
vel fiſco probare ſuam intentionem. gl. in l. 1. C. de requ. reis. in verbo, vtrique, dicit vtrique. Clar. autē d. quæſt. 44. verſi. quęro quando &c. dicit idem eſſe, ac ſi id onus totum transferatur in accuſatorem, quo non probante abſoluendus eſt reus, etiam ſi nihil præſtiterit. & allegat. Alber. in l. 1. ff. de requ. reis. dicentem communiter obſeruari, reum abſoluendum ſi accuſator nihil probauerit: Mediolani autē aliter ſeruari, nec admitti contumacem ſine literis illius Senatus ad defenſiones. Clar. q. 94. verſi. eſt ēt.
4 hoc decreto, † præſupponitur acta omnia repetenda, quia ſi tātum excipit mortuos teſtes, ergo quoad alia ſecus. l. cum prætor. ff. de iudic. l. maritus. C. de procu. quod iuri conſentaneum eſt, quum ſolutione expenſarum, & mulctarum purgetur contumacia, qua purgata interrogabitur reus, reproducētur teſtes, interrogatur reus an illis velit ſtare quo ad ſolemnia, alioqui repetuntur in forma iudicij, & aliquando confrontantur, aſſignatur reus ſuas facturus defenſiones.

Glo. XXV.

S V M M A R I V M.

1 *Minorum 25. annis ætas ad 20. hoc Decreto reſtringitur.*

2 *Quomodo contra ipſos pro criminibus procedendum.*

3 *Acta contra minores facta ſine curatore, an valeant.*

4 *An propter contumaciam, exiſtentes ſine curatore, mulctari poſſint.*

5 *Mulctati an in integrum reſtitui debeant.*

6 *Minor 25. annis licet pro maiore habeatur ex ſtatuto, nihilominus ſi læſus fuerit reſtituitur.*

MInori] ætas 25. annorum quo ad mino-
1 res † reſtringitur ad annos XX. contra quos minores 25. annis quomodo pro-
2 cedendum, † & an confeſſio ſine curatore de nullitate redargui, & impugnari poſſit. Cla. in pract. crim. quæſtio. 55. verſi. vlterius poteſt. vbi ipſe ait non ſeruari de conſuetudine, vt requiratur auctoritas curatoris, ſed in hac patria, vbi reſpondent ſe minores annis 20. ſtatim illis prouidetur de
3 curatore nec aliter acta † ſuſtinerentur, quod eſt iuris. l. chorum. C. de aut. præſta. dixi ſupra in conſtit. ciuil. titu. de legit. perſonis. glo. che paſſi letta d'anni 20. Sed an propter contumaciam poſſit mulcta-
4 ri † ſi illi de curatore in criminalibus prouiſum nō
dum ſit. Alber. de Roſate in l. cùm & minores. C. ſi aduerſ. rem iud. tenuit non poſſe, ſed Iaſ. in l. vnic. ff. ſi quis iuſdicen. non obtemp. poſt Bald. in l. 1. C. de confeſſ. col. 16. tenet contrarium, cuius ſententiam Iaſ. comprobat. Nat. conſi. 540. & 541. Boe. deci. 73.
5 licet illi detur reſtitutio † in integrum. Spec. titu. de
contum. §. fi. Bart. in tract. de carc. quæſtio 4. de qua reſtitutione videndus Oddo Sfor. in tract. de reſtit. in integ. q. 82. art. 7. & 8. Plura quæ huc pertinent, &
6 ibi videri poterunt. Imo minor † qui ſtatuto repre-
ſentatur maior, & pro maiore habetur, ante annū XXV. ſi lædatur non priuatur beneficio reſtitutionis in integrum. glo. Bart. Bald. & alij in l. vnic. C. ſi de mom. poſſ. Caſt. in l. 2. nu. 4. C. qui legit. perſ. Bal. in l. exigendi. nu. 6. C. de procur. Cur. iun. in auth. ſacramenta puberum. C. ſi adu. vend. Rom. conſi. 90. communem dicit Oddo Sfor. in tract. de reſtitu. in integrum. q. 15. nu. 9. vbi tamen adfert plures limitationes, quæ ibi poterunt videri ne tranſcribam.

DELLE SENTENZE.

LE ſudette Aſſignationi paſſate, & maßime fatta à quella ad vdir Sētenza, per non laſciar neſſuna occaſione di prolongar le carceri alli carcerati, con l'aſpettar il giorno che ſi ſogliono pu-
blicare

blicare le ſentenze: vogliamo, che l'interlocutorie ſi ſpediſcano ogni giorno per ſola intimatione al Fiſco, & al Reo, ò vero ſuo Procuratore, & le diffinitiue ſole s'habino à leggere, & publicar, come s'e detto nelle cauſe Ciuili, mētre che nō s'habbi da differir piu d'vn giorno, perche nō ſi tenga Tribunale, ò vero ſe occorreranno giorni feriati in honor del Signor Iddio, potranno però li prigioni, le cui cauſe ſaranno inanti al Senato eſſer rilaſſati, fatta la concluſione [b] della ſentēza aſſolutoria, ſenza aſpettar la publicatione d'eſſa.

DE SENTENTIIS.

Titulus XVI.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 *Interlocutoriæ ſententiæ in criminalibus ſingulis diebus pronunciari poſſunt, & quibus obſeruatis.*
2 *Crimine liquidato ad ſententiam deueniri poteſt etiam non vocato accuſatore.*
3 *Fiſco inaudito ſententia nulla eſt, ſi contra ipſum, ſecus ſi in illius fauorem lata ſit.*
4 *Sententia in loco maiorum ferri debet recipiente notario qui acta conſcripſit.*
5 *Iudex quis ſententiam ſuam legere non teneatur.*
6 *Et quid ſi notario legente, qui legere tenetur dixerit ita pronuncio.*
7 *Sententiæ cauſa inſeri debet in criminibus capitalibus, & an ſit in obſeruantia. num. 8.*
9 *Reus in criminalibus, quando ab obſeruatione iudicij, vel diffinitiuè ſit abſoluendus.*

A FAtta] Facta aſſignatione ad audiendam ſē
tentiā, vt tollatur omnis occaſio prorogā-
di carcerationē in expectatione diei ſoliti
ad publicādas ſententias, vult interloquuto
1 rias † expediri quolibet die, Præcedēte ſola intima
tione, q̄ fiet fiſco reo, vel eius pcuratori, & ſentētias
morē Ciuiliū cāƒrum, mō nō deferaī vltra vnū diē
2 ipſa publicatio liqdato crimine † poteſt ad ſenten
tiā deueniri, ēt nō vocato accuſatore. l. q̄uis in dubi
tati. C. de adul. vnde & ſi ſentētia fiſco inaudito nul
3 la ſit. † l. nō intelligitur. §. diuus. l. ſi fiſcus alicui. ff. de
iur. fiſc. gl. in l. 1. C. de ſent. aduerſ. fiſc. lat. li. 10. ſecus
tamen ſi in fauorē fiſci feraī. glo. in d. §. diuus. cęte-
4 rum ſententia † de iure debet ferri in loco maiorū
recipiente notario, qui acta ſcripſit. l. cū ſententiam
C. de ſenten. & ibi Bar. habita diligenti cauſæ cogni
tione, ac ſeruatis de more ſeruandis. l. prolatā. C. de
5 ſenten. Iudex † met niſi ſit de maioribus debet ſuā
ſententiam legere. l. 1. & 2. & ibi Bart. C. de ſent. ex
breui. recit. licèt recitante, & legente notario ſuffi
6 ciat, ſi inde iudex dicat ita † pnuntio. d. l. 1. & 2. Cla.
7 in pract. crim. q. 93. & in criminibus † capitalibus
debet inſeri cauſa. Bal. in c. ſicut. de ſent. & re iudic.
allegat. l. ſi preſes. ff. de pęn. Alber. in l. properādū. §.
illi. C. de iudic. Fol. in prac. crim. car. 399. nu. 88. licet
8 apud ipſos dicat non obſeruari † in pract. Clar. in
pract. crim. q. 93. Alijſque diebus feriatis præterquā
ad honorem dei ferri poteſt. glo. & Bar. in l. cuſto-
dias. ff. de publ. iudic. & in l. dies feſtos. C. de ferijs. &
9 ſi ſit abſolutoria † eius qui in tormētis purgauit in-
dicia, & cōſtet de delicto, & nundum de alio delin
quēte, debet eſſe ad obſeruatione iudicij. ſi verò cō
ſtiterit de alio delinquēte, aut ꝓbauerit ſe innocen
tē, abſoluit diffinitiuè. Paul. Guirl. in tract. de relax.
carc. tit. de abſolu. Innoc q. 2. Fel. in pract. crim. car.
398. nu. 77. quo caſu nouis ſuperuenientibus indicijs
iterū proceditur. Clar. in prac. crim. q. 57. & q. 62.

Glo. II.

S V M M A R I V M

1 *Sententia abſolutoriæ non expectata publicatione, ſi concluſa ſit, relaxandus reus inquiſitus.*
2 *Abſoluendus de breui habetur pro abſoluto.*
3 *Rei incarcerati innocentiam, vbi cognouit iudex, quamprimum ipſum relaxare debet.*
4 *Defenſiones ſuas ad faciendum, reus in criminalibus, an & quando admittatur, non obſtante concluſione in cauſa.*
5 *Concluſione in cauſa facta conceditur iudicis arbitrio terminus ad allegandum.*

B FAtta la cōcluſione] Facta cōcluſione ſen-
1 tētię † abſolutorię cauſę pendentis corā Ex
cellētiſſimo Senatu poterit relaxari à carce
ribus reus, nō expectata publicatione ſentē
2 tię. Nam de breu. abſoluendus † habetur pro abſo-
luto. l. q pęnæ. §. diuus ff. mand. & vbi iudex innocē-
3 tiam † carcerati cognoſcit, ac ſibi de ea cōſtat, quā
primum illū abſoluere, & à carceribus relaxare te-
netur. l. 1 & l. fi. C. de cuſtod. reor. Quinimo detentū
pro cauſa capitali licet relaxare, facta concluſione
ſententiæ. ſed poſt concluſionem in cauſa, ſi iudici
conſtet de eius innocentia. l. 2. & ibi Bar. C. de Cuſt.
reor. Alex. conſi. 179. vol. 2. Boſſ. in pract. cri. tit. de
carc. fid. cōmit nu. 15. Menoch. de arbitr. caſu 303.
& quid obſeruetur Clar. in §. fi. q. 46. verſi. pariter.
Bened. de Plomb. in d. l. quæ pęnæ. §. diuus. ff. de
manum. Iaſ. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu.
110. ff. de acquir. poſſeſſ.
Quamuis in criminalibus non ita cōcludatur in
cauſa, quin reus, vbi agitur de vita hominis, ſemper
4 ſuas facere defenſiones † poſſit. Marſi. in pract. cri-
mi. §. ſequens. nu. 1. Clar. in practi. crimin. q. 61. ver.
quæro etiam. Alex. in apoſtil. ad Bar. in l. 1. §. ſi quis
vltro. ff. de quæſt. Angel. de maleſi. in verſi. qui iu-
dex ſtatuit. nu. 24. Carauita. in rit. mag. curiæ, ritu
5 40. facta tamen concluſione cōceditur † terminus
iudicis arbitrio ad allegandū. Authē. iubemus, &
ibi Bal. C. de iudic. Carau. in rit. Magn. Curiæ. rit. 25.

DELLE APPELLATIONI.

PRononciato c'hauerà ogni giudice inferiore al Senato, potrà il reo appellarſi [a] oſſeruandoſi però la forma infraſcritta, ſe ſarà interlocutoria, come quando ſi dichiara eſſer luogo alla tortura [b] o altra ſpecie de tormēti, inthimarà il Giudice come ſopra nel ſuo officio ſi è detto l'ordinatione al reo, & al Procuratore, ò altro defenſore deputato, & del l'intimatione, ſe ne riceuerà atto publico, accio ſe il reo vorrà poſſi appellarſi, & appellando nō s'innouerà coſa alcuna contra di lui: & quando da ſe ſteſſo non ſi ſapeſſe aiutare, li ſarà raccordato

dato da qual ſi voglia de gli aſſiſtenti, ſe ſi ſente grauato, ò non ſe ſi vuole appellare, ò nò, ponẽdoſi tutto in ſcritto. Non intendendo però ſe gli notifichi in ſpecie il tenor [c] dell'ordinatione della tortura, cioe il modo che s'ha da tener, ne s'ha d'eſſer ſquaſſato, ò nò, ma baſtarà dirgli in genere, che s'ordina gli ſia datta la tortura per intender la verità, & paſſato l'atto s'inſerirà poi nel proceſſo del reo la copia dell'ordinatione; & occorrendo, che s'appelli, il Giudice, che haurà pronũciato ſarà tenuto mandar in vna lettera chiuſa al Giudice l'appellatione, ò vero al Senato l'ordinatione, e ſe ſarà diffinitiua, s'oſſeruarà il medeſimo modo, ſaluo che vogliamo, che la condannatione ſi lega al condannato nella medema forma, che ſaria data, & in ogni caſo appellandoſi ſi ſopraſederà dall'eſſequutione, ſotto pena arbitraria al Senato.

Et, ſe l'Appellante non hauerà alcuno, che proſequiſea [d] l'appellatione, ſarà tenuto il Giudice darne notitia a cui ſpetta la ſeconda cognitione, o vltima, ſecondo che ſi diuolue, & procurar che ſegli mandi il proceſſo Fiſcale frà tre giorni al più longo doppo inthimata la ſentenza, & introdotta l'appellatione, acciò non rimanghi il reo longamente nelle carceri per difetto del Giudice.

Potrà ogn'vno appellarſi al ſuo volere per gradi, ò verò laſſando il Giudice di mezo [e] andar dal Senato, accioche più preſta ſia l'iſpeditione del proceſſo, eccetto che foſſe cauſa d'vn ſuddito de Feudatari quali haueſſero la ſeconda cognitione. Et vogliamo ſia lecito al detto Senato ritenerſi la cognitione [f] delle cauſe Criminali de' delitti publici, o meriteuoli de pena corporale, o grande pecuniaria delle terre noſtre immediate, ſaluo quelle, che tengono priuilegio in contrario, quale pero non foſſe incentiuo di delitto.

DE APPELLATIONIBVS.

Titulus XVII.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Appellare in cauſis criminalibus reis inquiſitis à ſententiæ pronunciatione ſeu interlocutione licet.*
2 *Et an reis conuictis, & ſponte confeſſis.*
3 *Appellatio triplex, a diffinitiua, ab interlocutoria, & ab actibus extraiudicialibus.*
4 *Appellatione in criminalibus pendente ſuſpenditur executio.*
5 *Confeſſus ſpontè. & conuictus de delicto, quibus caſibus audiatur appellans. remiſſiuè.*

A APpellarſi] Pronunciatione ſententiæ † ſeu
1 interlocutoriæ facta per iudicem inferiorẽ ab Excellentiſs. Senatu licebit reo appellare.
2 Appellatio eſt triplex † vna à diffinitiua. titu. ff. de appel. vna ab interlocutoria. l. 2. ff. de appell. recip. alia ab actibus extraiudicialibus. l. 1. §. ſi quis tutor. ff. quand. appel. ſit. l. 1. §. ſi tutor, vel curator. l. nominationes. C. eod. tit. Carau. in ritu mag
3 curiæ. ritu 6. Si conuictus eſt reus, † & ſponte confeſſus non auditur de iure communi appellans. l. 2. C. quor. appel. non recip. communem dicit. in l. fin. §. viſus. num. 8. ff. de app. Clar. in pract. crim. q 94. ſed ego vidi appellari, & ſemper appellationes recipi, & admitti quatenus iuris ſit, & interim ſuperſedetur ab executione, quia ſi ex forma nouarum conſtitutionum, tit. del reo. datur reo cõfeſſo tempus ad ſuas faciẽdum defenſiones, vt ibi dictũ eſt. in glo. Confeſſando. poſſitq; probare rẽ aliter ſe habere, & confeſſionem oſtendere erroneam, neſcio, cur non poſſit audiri appellans. qua appel-
4 latione pendente † ſuſpenditur exequutio. l. 1. §. fi. ff. ad Turp. & nihil eſt innouandum. toto tit. ff. nil nou. app. pend. quia poſſet, ſi conuictus eſſet teſtibus, docere illos fuiſſe corruptos. Salic. in l. ſi docueris. ff. de falſ. ſi tamen vltra teſtes quibus conuinceretur eſſet confeſſus delictum, non eſſet audiendus. vt per Carau. in ritu mag. Curiæ. ritu 259. vbi nouem affert limitationes, vt reus confeſſus, & cõ-
5 uictus † audiatur appellans.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Torquendum eſſe reum iudex prius pronunciare debet quã tormentis ſubycere.*
2 *Tortura ab interlocutoria appellatio admittitur, & ab executione interim ſuperſedit ur, etiam antequam inhibeatur.*

B TOrtura] Iudex antequam tomentis aliquem ſubijciat tenetur pronũciare, ſeu
1 interloqui eſſe † torquendum. Brun. in trac. de indi. & tor. 5. q. princ. num. 13. Marſ. in l. 1. num. 9. ff. de quæſt. Carau. d. rit. 259. num. 9 & eum quod ſibi viſum eſt iuſtum, alijs iniuſtum videri poſſit, appellatio ab huiuſmo
2 di interlocutoria admittetur, † & ab executione interim ſuperſedetur. Barto. & Bald. in l. ſi quis ꝓuocatione. & l. eos. C. de appel. etiam antequam iudici inhibeatur, quum grauamen contineat irreparabile. Bald. in rub. C. com. vel epiſt. Iaſ. in l. 1. num. 73. ff. de offi. eius. Guid. Pap. q. 74. Carau. d. ritu 259. num. 13.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Tortura interlocutoria reo notificanda, non tamen qualitas nec modus.*
2 *Iudici tamen ad quem appellauit reus tranſmittenda omnia.*
3 *Torturæ plures gradus.*
4 *Tortura interlocutoria exequi non ſolet etiam non appellante reo, niſi relatis actis in Senatu.*

C TEnor] licet reo notificetur interlocutoria
1 torturæ non debet † tamen intimari, nec declarari qualitas, grauitas, ſeu moderamen modiq; ſecundum quem torquendus
2 eſt; & in caſum appellationis traſmittetur † ad iudicem,

dicem, ad quem tenor ipſe, literis clauſis, vt videat
modum torquendi ordinatum, Torturæ plures
3 ſunt gradus † ac illi iudex vti debet ſecundum qua
litatem, ac grauitatem delicti, & vrgentiam indi-
ciorum, vt dixi ſupra tit. della tortura. Ideo tranſ-
mittitur ipſe modus, vt iudex temperet. ſi videat
exceſſum, vel augeat, ſi videat moderamen irratio
nabile, nec ſignificatur tenor reo, quia poteſt eſſe
adeo leuis, vt futurus eſſet ludibrio.

Hodie etiam non appellante reo non ſolet exe-
4 qui interlocutoria † torturæ niſi relatis actis in Se-
natu, qui confirmat, aut improbat, vel temperat,
vt ſibi videbitur iuri conſonum.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Reus detentus ſi non habeat qui appellationem ſuam proſe-
quatur quid agendum.*
2 *Appellare pro condemnato quilibet poteſt, vbi de hominis
vita agitur.*
3 *Appellationem ſuam proſequi qui ob paupertatē nequeūt
a iure ſuo non excluduntur.*

D PRoſequiſca] Si reus detētus careat qui eius
appellationem proſequatur tenebitur iu-
1 dex † notificare illi cui 2. vel vltima cogni-
tio ſpectat, & procurare quod traſmitta-
tur proceſſus fiſcalis ad ſummum infra triduum
poſt intimatam ſententiam, & introductam ap-
pellationem, ne diutius detineatur reus iudicis de-
fectu. Vbi agitur de hominis vita, quilibet poteſt
2 pro condemnato. † appellare. l. non tantum. ff. de
appellat. nam pauperi notarius inſtrumētum ſine
mercede edere tenetur. glo. vlt in l. tam dementis.
C. de epiſ. & cler. Alex. in l. argentarius. in fi. ff. de
3 eden. & qui propter paupertatem † appellationem
proſequi nequeunt a iure ſuo non excluduntur. gl.
in l. eos. C. de appel. Innoc. in c. ex ratione. eo. Bal.
in l. 2. §. ſi quis in iudicio. ff. ſi quis caut. Dec. in c. ex
epiſtolæ. num. 22. de probat.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Appellare in cauſis criminalibus ad Senatum omiſſo medio
quilibet poteſt, niſi in his quibus ſecunda cognitio ad feu-
datarios ſpectat.*

E DI mezzo] in cauſis criminalibus pro bre-
1 uiore expeditione licet appellare † Excel
cellentiſſimum Senatum omiſſo medio
exceptis cauſis, quarum ſecunda cogni-
tio ſpectat feudatarijs. ſimilis eſt conſtitutio in Re-
gno Neapolit. de tractat Carau. ritu 52.

Glo. VI.

S V M M A R I V M.

1 *Delictorum publicorum cauſas criminales Senatus etiam
in prima cognitione retinere poteſt.*
2 *Priuilegium per abuſum perditur, & reuocari poteſt.*
3 *Abuſus notorij ex cauſa, Metropolitanus in Dioceſi Suffra-
ganei ſui, in prima inſtantia cognoſcere de cauſis poteſt.*
4 *Appellari omiſſo medio ad curiam ſupremam poteſt pro-
pter abuſum.*

E LA cognitione] Licebit Senatui retinere
1 cauſas criminales delictorum † publico-
rum propter delinquendi occaſionem, quę
2 poſſet cōtingere per abuſum, quo, † priuile
gium perditur c. priuilegium perditur. 11. q. 3. quo
caſu poſſet reuocari. clem. 2. & ibi Card. not. 15. de
pęn. abutentesque literis Apoſtolicis carere debeāt
commodo literarum. capit. nonnulli. §. ſunt, & alij
de reſcrip. vnde etſi curia metropolitana nequeat
in prima inſtantia in dioceſi ſuffraganei cogno-
3 ſcere, ſi tamen notorius, ſit exceſſus, & abuſus † ſe
cus eſt. c. Romana. §. ſanè de cenſib. in 6. cap. Ro-
mana. de Pęn. eod. lib. ſicuti etiam propter abu-
5 ſum permittitur appellari † ad curiam ſupremam
omiſſo medio. Rebuff. in tract. de appel. tanquam
ab abuſu. art. in glo. 1. Pett. ſol. in conſtit. regni. ca
pit. priuilegia. car. 72. num. 8.

PARTE TERZA.

DELLA ESSECVTIONE.

*PRononciati gli ordini, e ſentēze[a] quali più non ſiano in cognitio-
ne di appellatione[b] o c'habbi-
no fatto tranſito in caſa giudica
ta ſi manderanno ad eſſecutio-
ne le perſonali da l'eſſequutore della Giuſtitia
corporale, ſecondo la forma, & tenore delle det-
te ordinationi, & ſentenze co'l brazzo forte delli
ſoldati della Giuſtitia.*

*Venendo la ſentenza aſſolutoria[c] ſi potra re-
laſſar il carcerato, doppo fatta la concluſione del
la ſentenza, e data notitia al Fiſco, & al que-
relante, ſe ſarà interuenuto nel proceſſo, saluo ſe
vi foſſe luogo d'appellatione, & ſi trattaſſe di de
litto, eſſigente pena, di ſangue, o corporale, in
qual caſo non ſarà lecito il rilaſſo ſenza licenza
del Senato, al quale il Giudice del reo, per lette-
re, che contengono la verità, & il ſtato della cau
ſa, riferiranno la ſuſtanza del proceſſo.*

*Le condannàtioni, che ſaranno pecuniarie, o
reali, ſi manderanno ad eſſecutione per i Com-
miſſarij a cio deputati.[d] Et perche ſia cauto al
Fiſco in caſo delle ſudette ordinationi, vogliamo
che ſubito che ſarà preſo il reo, o vero ſi vorrà co
minciar a proceder contra l'aſſente delinquente
ſi transferiſca il Secretario del competente Tri-
bunale, con vno de' Fiſcali alla caſa d'eſſo delin
quente, & annoti tutti i beni ſuoi mobili, & im-
mobili[e] non però perche ſi mouino dalle mani di
coloro appreſſo di chi ſi ritrouaſſero, eſſendo ido-
nei per pagarli in caſo di ſuſtrattione, ma ſtia-
no con la debita deſcrittione, & inuentario preſſo
loro, riceuuta però prima l'obligatione, & pro-*

meſſa

meſſa ſua di preſentargli ogni volta che foſſero richieſti, & non eſſendo idonei di facoltà in tal caſo habbino da dar fideiuſſori, o vero s'habbino a rimettere in mani terze idonee, & ſufficienti, & in caſo che per i commiſſarij non ſia oſſeruato tutto il ſopradetto, ch'egli ne ſtia alla pena dell'equiualẽte, & altra arbitraria al Senato. Dichiarando però per rimouer la facilità di delinquire, che le pene ſiano ridotte alla diſpoſitione della ragion commune, o vero per noſtri noui Ordini, non oſtante i ſtatuti[f] delle terre etiam confirmati, doue le pene foſſero leggiere, Volendo in tal caſo s'habbino à intender come aggionte, o vero additatiue a quelle della lege commune, e Decreti noſtri.

Et perche non reſtin fatte le confiſcationi deluſo il Fiſco, Vogliamo che l'Vniuerſità, o ſia Sindici, nelle cui Terre ſaranno poſti i beni cõfiſcati poſſino comprarle c'ol quarto manco prezzo, che non ſaranno eſtimati[g] & in caſo non volceſſero cõprarli ſaranno obligati[h] farli lauorare e coltiuare e render conto delli frutti fidelmente per la parte che ſpettarà il fiſco noſtro, ſotto pena di reſtituir del proprio.

DE EXECVTIONE.

Titulus XVIII.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Executio ſententia in criminalibus per quem, & quomodo facienda.*
2 *Vltimi ſupplicij in executione multa miraculoſe contigiſſe dicuntur remiſſiuè.*
3 *Suſpendendus ſi fracto funiculo illæſus ceciderit, inconſulto Principe iterato ſuſpendi non debet.*
4 *Reus delicti ad patibulum ductus ſi à paupere puella, vel meretrice petatur in virum, an ſit relaxandus.*
5 *Et quid de exiſtentibus in Triremibus, an illis ruptis vi tempeſtatis liberati cenſeantur.*

A SEntenze] Pronunciatis ordinibus, & ſententijs, quæ amplius non ſint in cognitione appellationis, aut tranſierint in rem iudicatam
1 mittentur executioni † perſonales per executorem iuſtitiæ corporalis, ſecundum formam, & tenorem earundẽ adhibito Brachio forti Iuſtitiæ, De prædicto executore dictũ eſt ſupra ſuo titulo,
2 & in executione vltimi ſuplicij † multa quodãmodo miraculoſe cõtingere, vt puta ſi quis alleget ſe innocentem, & precetur deum, & Sanctos, vt dignentur ſuæ innocẽtiæ teſtimoniũ aliquod demõ
3 ſtrare, & ſciſſo vel fracto funiculo, † ſeu reſti cecidit quaſi illæſus, tunc enim Principe incõſulto nõ eſt iterato ſuſpendendus. Luc. de Pen. in l. 1. C de dec. lib. 12. Boer. q. 217. nu. 18. vbi ponuntur varia exẽpla, & allegantur alij dd. referentes alia, item an li-
4 berãdus ſit ille, qui ducitur ad patibulũ, † ſi ab aliqua paupere puella, vel etiam meretrice petatur in virum Boer. ibi nu. 20. qui alias plures allegat, & li-
5 beratur à triremibus ſubmerſis, † vel ruptis vi tempeſtatis. Boſſ. tit. de execut. ſent. nu. 75. executiones iſtæ adhibito brachio iuſtitiæ, ſcilicet præpoſito, & militibus iuſtitiæ; alibi dicitur brachium ſeculare c. vt officiũ. §. deniq; de heret in 6. de quo ibi per Archid. & per Alber. in l. epiſcopale. C. de epiſc. aud.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Sententia executionem ſuſpendit appellatio cõdemnati pro delicto, vel tertij pro eo.*
2 *Et quid obſeruetur hodie relatis actis in Senatu.*
3 *Appellandi terminus decem dierum quibus caſibus reis pro delictis condemnatis breuiandus, vel prorogandus ſit.*
4 *Iudex circa condemnatum ad ſupplicium quomodo ſe gerere debeat.*

B DAppellatione] Appellatio ſuſpendit exe-
1 cutionem ſententiæ, tot. tit. nil nouar. appell. pend. vnde expectari debet lapſus decem dierum intra quos cõdemnatus, vel tertius pro eo appellare poteſt, l. non tantum. & ibi Bart. ff. de appella. & in l. qui vltimo ſupplicio. ff. de
2 Pen. ſed cum hodie † non fiant huiuſmodi executiones niſi relatis actis in Senatu, facta relatione, & ſecuta approbatione ſentẽtię, fortè exequi poterit vt Mediolani. Boſſ. tit. de execut. ſent. ſub nu. 7. ſolet enim differri, ſi petatur reuiſio ipſius ſententię, quæ ſemel conceditũ, & nõ vltra. l. ſi quis aduerſus. C. de precib. imp. offe. ſunt etiam aliqui caſus, quibus nõ
3 expectatur curſus, ipſorũ decẽ † dierũ. vt per Boſſ. d. tit. de execu. ſent. & alij caſus quibus protrahitur etiam vltra dies decẽ, vt ſi Princeps ſcribat aliquẽ ſuſpendi iuxta. l. ſi vindicari. C. de Pen. & c. cũ apud 11. quæſt. 3. vt ſi pater prouocatus peſſimis moribus filij illum offert, vel ſi condemnatus dum ad ſupliciũ ducitur obuius fiat Cardinali, vel propter excellentiã artis cõdemnati. Cæpol. in caut. ſuis caut. prima. Soc. in c. qualiter. 2. de accuſ. Boſſ. vbi ſupra.
4 Ante quã executionẽ, iudex † debet eſſe ſolicitus de anima ipſius cõdemnati, ac illum hortari ad cõfitendum peccata, ac ad patientiam l. Archigenes. C. de epiſc. aud. Paris de Put. de ſynd. in verbo, condemnatio. c. 2. Boſſ. d. tit. de execu. ſenten. nu. 21. vnde conſueuerunt inquiunt mittere aliquem religioſum, qui audiat confeſſionem, ac vt illum bonis, & chriſtianis exemplis hortetur ad tolerandã mortem patienter.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Reus pro delictis inquiſitus ſi veniat abſoluendus quomodo procedendum.*

C ASſolutoria] Sicuti exequi ſententia debet condemnatoria; ita & abſolutoria
1 † relaxatione carcerati, niſi ab ea quoque appellatum, ſit, & caſus exigat pœnam corporalem, quo caſu poterit moneri Senatus literis iudicis rei continentibus ſtatum cauſæ, & rei veritatem, & inde cum licentia Senatus relaxari antequam tunc reus tranſmitti debeat ad iudicem appellationis. Nat. conſi. 513.

Glo.

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Fiſci debitor pro collectis in carceres mitti non debet.*
2 *Et quando alias fiſci debitor ſit incarcerandus.*
3 *Et quid in ciuilibus cauſis.*

D Eputati] Condemnationes pecuniariæ,
aut reales mandabūtur exequutioni per
commiſſarium ad hoc deputatum. De-
1 bitor fiſci † pro collectis in carceres de-
trudi non debet.l.nem. C. de exact. lib.10. quando
pro debito fiſci poſſit carceribus includi tractant.
Iſer. & poſt eum Afflict. tit. quæ ſint reg. §. conde-
2 mnatorum; nam debitor † ex cauſa proprij delicti
poterit recludi ex l. 1.§. generali.ff. de pen. vel ſi cō-
trahendo delinqueret reſpectu cōtractus prohibiti.
l.qui in contractibus.C.de iure fiſc.l.1. & 2. Cod. de
ijs qui ratio. Si autem ex alieno facto, vt fideiuſſor
qui pro delinquente promiſit, vel debitor ex cauſa
tributi non poſſet carcerari. ita Afflict. vbi ſupra,
ſed credo, quòd proceditur prout proceditur, in ci-
3 uilibus † cauſis, fit iniunctio de ſoluēdo, qua tran-
ſacta proceditur contra perſon[illegible], vel ſuper bo-
nis, vel ſimul, aut ſeparatim, [illegible]us dictum eſt in
conſtit. ciuil. tit. come ſi ha d[illegible]procedere nelle eſ-
ſecu. che ſi ſarà. nelle cauſ. de act. perſon.

Glo. V.

SVMMARIVM.

1 *Bona mobilia rei abſentis annotata, quando non ſint per executorem amouenda nec tranſportanda.*
2 *Annotatio bonorum rei de crimine eſt quædam præparatio ad confiſcationem.*
3 *Fit autem tantum in cauſis, in quibus eſt locus bonorum publicationi.*
4 *Bonorum mobilium, & immobilium annotatione mandata, an nomina debitorum ſint annotanda.*
5 *Bonorū ſimpliciter mētione facta, veniunt iura, & actiones.*
6 *Bona annotata an intra annum reus alienare poſſit.*

F T immobili] Subito reo detento, aut
cæpto proceſſu cōtra abſentem, vt cau-
tum ſit fiſco, ſecretarius tribunalis cum
vno ex fiſcalib. confert ſe domum rei,
& illius omnia bona mobilia, & immobilia anno-
tabit. de annotatione dixi ſupra titulo, del reo. gl.
1 de beni. ſed non amouentur, † nec tranſportantur
ipſa bona modo ſit perſona idonea, quæ ſe obliget
ad præſentationem ac exhibitionem corundē. An-
2 notatio hæc † præparatio quædam eſt ad confiſca-
tionem bonorum, & ideo in cauſis illis duntaxat
3 criminalibus fieri † debet in quibus fit bonorum
publicatio. Ang. in l. 1. C. de requir. reis Iodoc. in
pract. crimin. tit. de ann. bon. capitu. 14. quinimo
cum hic tantum diſponatur de annotatione mo-
bilium, & immobilium non eſſent deſcribenda
4 nomina † debitorum iuraq; & actiones, quę ter
tiam ſpeciem cōſtituunt. Iaſ. in l. à diuo Pio. §. in vē
ditione. ff. de re iudic. Clar. in pract. crim. §. fin. q.78.
verſ. ſucceſſione. niſi dicamus ſupplendū hic tex.
5 ex alio titu. del reo. vbi de bonis † ſimpliciter men-
tio fit quorum appellatione, veniunt iura, & actio-
nes, ſed quæ deſcribi debeant explicat Foller. in
pract. crim. tit. de anno. bono. contu. car. nu. 9[illegible].
tex. in l. ſi quis intra C. de bon. proſcrip. & an intra
6 annum annotationis † bonorum reus illa poſſit
alienare, Foller. d. car. 93. dicit, quod non citat. Iſer.
& Afflict. in conſtitu. grandis vtilitas. q. 3.

Glo. VI.

SVMMARIVM.

1 *Pœna delictorum reducuntur ad terminos iuris communis, vel ſtatutorum, per conſtitutiones.*
2 *Pœna pecuniaria ſtatuti derogat pœnæ iuris communis.*
3 *Statuta quibus datur materia delinquendi ſunt inualida.*

F S Tatuti] Non obſtantibus ſtatutis terrarum
1 pœnæ † reducuntur ad terminos iuris com-
munis, vel ſtatutorum ducalium, vt tollatur
facilitas delinquendi, vel alias intelligantur
additamenta ad pœnam iuris cōis. Nam pœna
2 † pecuniaria ſtatuti derogat pœnæ iuris cōis. Ioan.
Andr. in addit. ad Spec. titu. de pœnis temer. litig.
Bald. in l. data opera, colum.4. Cod. qui accu. non
poſs. Corn. conſ. 11. q. volum. 1. Marſ. conſ. 101.
Rolan. à Valle conſ. 35. num.48. volu.2. vnde cum
3 inualida ſint ſtatuta, † quibus datur materia delin-
quendi, Iaſ. in l. ait prætor in 5. not. ff. de iureiuran.
vt pulchris & pluribus exēplis proſequitur Crau.
conſ. 137. mentio hic decernitur huiuſmodi ſta-
tuta minimè obſeruanda.

Glo. VII.

SVMMARIVM.

1 *Confiſcata delinquentium bona emere vniuerſitatibus loci, permittitur remiſſa quarta parte pretij.*
2 *Cum venduntur per conſtitutos ad id, quæ obſeruari debeant.*
3 *Et quid ſi ab ipſo Principe vendantur.*

G E Stimati] Ne fiſcus deluſus remaneat, vult
vniuerſitatem, vel ſindicos in quorū terris
1 bona cōfiſcantur † poſſe illa emere, remiſ-
ſa illius quarta parte pretij eius, quod æſti-
mabuntur. Bona, quæ fiſco obueniunt ſi vendā-
2 tur per cōſtitutos ad eam rem vendi † debent præ-
cedentibus debitis ſubhaſtationibus. l. ſi tempora.
C. de fid. inſtrumen. & iur. haſt. fiſc. libr. 10. ſi au-
3 tem ipſemet Princeps † vendat non requiritur ea
ſolemnitas Afflict. in conſtit. reg. lib. 1. rubr. 59.
tit. de offi. ſecr. car. 134. quæ ſolemnitas forte non
erit ſublata ex diſpoſitione decreti, ne in dubio in-
ducatur legum correctio, contra. l. præcipimus.
C. de appellat. quū poſſit ſubhaſtari, ac inde æſti-
mari, & quarta pars precij remittis maximè quum
non cogatur communitas, neque ſindici emere,
ſed illi tantū c[illegible]ditur facultas emēdi vbi poſſint.

Glo. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Bonorum confiſcatorum curam habere, ac fructuum rationem reddere vniuerſitas loci tenetur, ſi illa emere nolit.*
2 *Sequeſtri officium voluntarium, & non neceſſarium.*
3 *Cuſtodiam rerum alienarum ſuſcipere nemo tenetur.*
Fallit vt num. 4.

H O Bligati] Si communitas, vel Sindici eme-
re recuſent tenebuntur curam ipſorum
1 bonorum † habere, & rationem fructuū
fideliter dare pro parte fiſco ſpectante
ſub pœna reſtitutionis de proprio. Officium ſe-
2 queſtri, † & ſi voluntarium ſit & non neceſſarium
l. fin C. de bon. auto. iudic. poſſ. Barto. in l. litibus.
num. 12.

nu.12.C.de agric.& cenſi. lib.11.Ang. Caſtr. & Iaſ. in l.ſi fideiuſſor.§.ſi ſatiſdatum.ff.qui ſatiſdar.cogã.
3 & quiſpiam non teneatur ſuſcipere cuſtodiã † rerum alienarum, ex not. à Iaſ. in l.diuortio.§.impẽdia.ff.ſolut.matrimo. Boer. quæſtio.212.Nat.conſ.
4 185.tamen † ſi id iubeatur à Principe nõ recognoſcente ſuperiorem, qui habebat poteſtatem legis condendæ ſecus.ex not. à Nat. conſi.447.

DEL PREMIO DI QVELLI che ſcopriráno al fiſco ragioni occulte.

VOgliamo, che tutti quelli, che veranno a ſcuoprire qualche raggioni appartenẽti alla Camera noſtra per cõfiſcationi, o altra cauſa, della quale nõ ſe n'haueſſe alcuna notitia, ſiano da noi ricõpenſati nella quarta parte, & s'intenderà non eſſer venuto a notitia, quãdo nõ apparirà eſſerui ſtato altro delatore, del quale ne ſia nota legitima in Camera, o p altre informationi tolte, & poſte iſcrittto.

INFRA QVAL TEMPO SIA lecito recuperare beni confiſcati.

COnſiderando ancora, che molte volte fatte le confiſcationi de beni de' delinquenti, & redut tioni d'eſſe alla Camera noſtra compareno alcuni doppò longo tempo allegando hauer ragione in detti beni, per qualche fideicommiſſo ª hypotheca, donatione, o altri contratti, o diſpoſitione d'vltime volontà, accioche per longhezza di tẽpo non ſi ſmariſcono le ragioni del Fiſco, & non ſi doni occaſione, & cõmodità a i maligni di fabricar falſità di. Ordiniamo, ch'ogn'vno, qual pretẽdeſſe ragioni delli beni confiſcati, & ridotti, come di ſopra, habbia da dedurle, & produrle auanti del Senato, col qual aſſiſterà il Preſidente patrimoniale, chiamati li Procuratori patrimoniali, & Fiſcali generali, frà il termine di quattro anni doppo fatta la cõfiſcatione, & reduttione, & accioche neſſuno poſſi allegar ignoranza d'eſſe confiſcationi, & reduttioni, vogliamo, che ſubito ſarãno fatte reſpettiuamente ſi debbano notificar per publica Crida dal Trõbetta inanti la porta del Palazzo del Senato, & attacar in ſcritto, publicar medeſimamente alla caſa di quello, a cui ſaranno confiſcati i beni, & ridotti come ſopra.

Qual forma oſſeruata, e paſſata quattro anni, s'intenderà chiuſa la via di poter più produrre alcune ragioni ne aiutarſi d'eſſi, & il Fiſco, o colui che hauerà cauſa d'eſſo, reſterà in piena ſicurezza ᵇ, ſaluo che quelli tal pretẽdẽti ragioni foſſero ſtati aſſenti dalli ſtati noſtri tutto quel tẽpo, o vero foſſero pupilli, o minori di vint'anni, o altramente impediti da giuſti, & legitimi impedimenti, ne i quali caſi gli riſeruiamo i remedij della ragion commune.

INTRA QVÆ TEMPORA liceat bona confiſcata recuperare.

Titulus XX.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Confiſcatio bonorum fit cum onere fideicommiſſi legatorum ſeruitutum, æris alieni, ac dotandi filias, & liberos damnati alendi.*
2 *Confiſcatione bonorum facta prætendentes ius in ipſis intra quadriennium audiantur coram Senatu cum aſſiſtentia præſidis patrimonialis, & vocatis procuratoribus fiſcalibus, & patrimonialibus.*
3 *Bona confiſcata ad fiſcum nondum reducta quanto tempore præſcribantur.*
4 *Fiſcus in bonis, quæ poſſidet non poteſt à domino moleſtari poſt quadriennium.*
5 *Et quid de acquiſitore in quo alienata ſunt.*
6 *L. bene a Zenone. C. de quadriennij præſcriptione, quibus in caſibus non procedat, & nu.7.8.& 9.& per diſcurſum, & quibus in locis, & principibus vigeat. nu.11.& 13.*
10 *Emptorem ad cridas non poſſe inquietari ſtatutum diſponens locum non habet in dote.*
12 *L. Benè a Zenone. C. de quadr. præſcript. diſpoſitio, vt locũ habeat, quæ & quot neceſſaria ſint.*
14 *Subditis non eſt tutum in dubium deducere domini ſui poteſtatem.*
15 *Poſſediſſe venditor præſumitur ſi emptor nunc poſſideat.*
16 *Princeps in dubio non præſumitur velle vti plenitudine poteſtatis.*
17 *L. Benè a Zenone. C. de quad. præſcr. diſpoſitio an procedat de iure Canonico.*
18 *Bannitus priuatus beneficio iuris communis an amittat priuilegium l. bene a Zenone. C. de quad. præſ. & ſimilium.*
19 *Confiſcatio bonorum vt innoteſcat, & eorum alienatio ſuſtineatur, quæ ſeruanda ſint.*
20 *Bonis publicatis, & confiſcatis ſeruatis ſeruandis, ſi tertij ius prætendentes non comparuerint in termino, ius ipſum amittunt.*
21 *Pignoris iure remiſiſſe cenſetur creditor ſciens fiſcum rem ſibi obligatam alienare, & tacens.*
22 *Forma à ſtatuto tradita ſi non obſeruetur ad vnguem actus ipſo iure nullus redditur.*
23 *Fiſci iudex competens de iure Cæſar eſt.*
24 *Fiſcalium cauſarum duplex differentia, ordinariæ, & extraordinariæ.*
25 *In illis omnibus ſeruandus eſt iuris ordo, niſi in quibus fiſcus priuilegium habet.*

A FIdeicommiſſo] Cum bona † confiſcentur,
1 cum onere fideicommiſſi. l. ex facto. §. ex facto. l. recuſare. §. ſed ſi fiſco. ff. ad Treb. ſic etiam cum onere legatorum. l. ſi ſeruus plurium. §. ſi quis ante. ff. de leg. 1. l. cum fiſco. ff. ad Silla. cum onere ſeruitutum. l. viam conſtitui. §. ſi fundus. ff. de ſeru. ruſti. præd. cum onere æris alienis. l. vnic. C. pen. fiſc. cred. præf. lib. 10. teneaturque

turque filias damnati dotare, & filios alere. Ripa
in d. §. ex facto. num. 9. conſiderauit princeps plu-
ribus vicibus poſt factas confiſcationes bonorum
perſonarum delinquentium, & reductionem eo-
rundem ad Illuſt. Cameram, poſt longum tempus
comparere aliquos, allegantes ius habere in dictis
bonis, ratione alicuius fideicommiſſi, hyppothecæ,
donationis, aut alterius contractus, aut diſpoſitio-
nis vltimæ voluntatis, & ne temporis longitudine
iura fiſci pereant, ac ne detur occaſio, & commo-
ditas malignis falſitates fabricandi, ordinauit quē-
libet, prætendentem ius in ipſis bonis, vt ſupra re-
ductis debere illud deducere, & proponere intra
2 quadrennium † à die confiſcationis, & reductionis
coram Senatu, cum quo aſſiſtet præſes patrimo-
nialis, vocatis procuratoribus patrimonialibus, &
fiſcalibus generalibus. Bona confiſcata adhuc nō
vnita ſeu incorporata, vel ad fiſcum reducta con-
3 tra fiſcum præſcribuntur † per poſſeſſorem eorun-
dem cum titulo annorum xx. ſecundum Bartol.
in l. in omnibus. ff. de diuer. & tempo. præſcr. cuius
opinionem dicit communem, Aret. conſil. 103.
Boſſ. tit. de public. bonor. nu. 78. latius Boer. quæſt.
4 264. num 22. fiſcus † autem pro rebus, quæ poſſidet
non poteſt à domino moleſtari poſt quadrienniū.
5 & ſi rē alienauerit acquiſitor † ſtatim eſt ſecurus,
ſaluo iure domino agendi contra fiſcum infra di-
ctum quadriennium. l. 2. C. de quadri. præſc. Marc.
quæſtio. 338. idemque eſt in emente à principe. l.
omnes & l. bene à Zenone. C. eod. tit. Balb. in tract.
præſc. in quinta par. princip. verſi. octaua quæſtio
eſt, &c. Iacob. de Sanct. Georg. in ſua inueſtitura.
§. princeps Pedemontium. quibus in locis ambo
6 adferunt aliquot limitationes † inter quos extant
aliquæ præ cęteris notandæ, ſcilicet, quando fiſcus
vel princeps alienat rem bona fide credens propri-
am eſſe, & non alienam. glo. in l. 2. quam ibi. Bald.
& dd. communiter ſequuntur, vt inquit. Balb. vbi
ſupra, de communi rer. alien. Fab. Angel. & Are.
in §. fi. inſt. de vſucap. Bald. & Salic. in l. 2. C. de hæ-
red. & actio. vend. Bero. conſ. 56. volum. 3. Panor. in
capit. prope. de reb. alien. non alien. Fel. in capitu.
quæ in eccleſiarum. colum. 12. lim. 1. de conſtit.
Dec. conſ. 357. ſub nu. 7. Rim. Iun. conſ. 45. nu. 63.
Soc. iunior conſ. 69. num. 65. volum. 1. qui idem
tradit, nu. 66. ſi acquiſitor ſit in mala fide Ber. conſ.
88. volum. 3. vnde qui ius prætendunt diligentes
eſſe debent ad proponēdū actiones ſuas, ac ad ſup-
plicandum Principi ante alienationem, vt fiſcus,
vel Princeps alienando, iura aliena ignorare non
7 poſſit. item non procedit † d. l. bene à Zenone ſi
Princeps vendat iure creditoris, ſed iure proprio.
Bald. in prohę. decr. colum. 4. Iacob. & Balb. vbi
ſupra, puta ex cauſa debiti, nam tunc ſi vendat ſer-
uata ſolemnitate ſubhaſtationis, dominium tranſ-
ferret, ſi vero donet, ius crediti tantum traſferret
Dec. d. conſ. 357. ſub num. 7. Bello. conſ. 51. alle-
8 gat. glo. in §. fin. inſt. de vſucap. Item non proce-
dit contra minorem pro rebus ſuis cui competit
reſtitutio in integrum. glo. & dd. in l. fin. C. ſi adu.
fiſc. tam aduerſus fiſcum venditorem, quam bo-
norum emptorem. Fulg. & Alber. in l. neque. C. de
reſtitu. milit. Ruin. conſ. 48. num. 9. libr. 4. Oddo.
Stoi. in tract. de reſtit. in integrum. q. 89. artic. 7.
9 Item † nec in præiudicium dotis. Bald. conſ. 355.
quemadmodum. lib. 3. Soc. conſ. 121. lib. 4. Iaſ. in
l. 1. ſub num. 9. & Rip. ſub num. 15. ff. ſol. matrim.
Balb. vbi ſupra, ſicuti etiam ſtatutum diſponens
10 emptorem † ad cridas non poſſe inquietari, locū
non habet in dote. Balb. conſ. 126. vxor agens lib. 5.
& tradit Bald. in d. conſil. 355. diſpoſitionem. l.
11 bene à Zenone † locum habere in Duce Mediola-
ni, imo, & in Vicario perpetuo Pontificis, vt de Pā-
dulfo Domino Fani. Roman. conſ. 59. de Ciuitate
Florentina dum non recognoſcebat ſuperiorem.
Roman. conſ. 310. Cor. conſ. 299. num. 26. vol. 1.
imo, & in officialibus Cameræ. Bald. conſ. 363.
libr. 1. de qua re tamen videndus Dec conſ. 357.
num. 7. & Purp. conſ. 374. num. 38. Cur iun. qui
loquitur de Duce Mantuæ conſ. 142. num. 17. &
de Duce Vrbini Soc. iunior. conſ. 69. volum. 1.
Simon de Præt. conſ. 112. & 114. ac de Ducæ Fer-
rariæ. conſil. 92. volum. 4 Pariſ. conſ. 15. num. 9.
vol. 1. qui concluſerunt non habere locum præter-
quam in Imperatore, prout. Bal. voluit in capit. de
re iudic. Abb. conſ. 3. in quæſt. 17. lib. 2. Soc. conſ.
46. num. 22. lib. 4. Iaſ. in auth. quas actiones, C. de
Sacroſanct. eccl. Soc. conſ. 121. num. 25. lib. 4. Cur.
iun. in l. hæres abſens. num. 17. ff. de iudic. Laud. in
tract. de prin. Bal. vbi ſupra, vti in eo Principe qui
ſuperiorem non recognoſcit, rationibus allegatis
per Mendoſium in additionibus ad Roman. d.
conſ. 59. Afflict. quæ ſint reg. num. 57. vbi etiam
12 ſcribit aliquot neceſſaria, † vt illi l. locus ſit. & in
13 Sereniſs. Duce Sabaudiæ. † Iaſ. conſ. 227. verſic.
vndecimo facit. volum. 2. qui loquitur de infeuda-
tione Summaripæ maximè, quando eſt Vicarius
Imperij, Bellonus conſil. 159. vbi poſt Corn. conſ.
315. volum. 3. monet, quod non eſſet tutum. ſubdi-
14 to in dubium deducere domini ſui poteſtatem,
mundus inquit eſt ita bene cultus, vt iſti domini
temporales omnia obſeruent, Item d. l. bene à Ze-
none non procedit, quatenus fiſcus conuenitur, vt
hæres alicuius, Bald. d. conſ. 355. in fine item ſi fi-
ſcus vel Princeps non poſſidebant rem tempore
alienationis. Bart. in l. fin. C. ſi contra ius, vel vti.
publ. Bald. in l. 1. C. de hær. vel act. vendita & in l.
2. C. de comm. rer. alien. Fel. in d. capit. quæ in ec-
cleſiarum. Iaſ. in auth. quas actiones. C. de Sacr.
15 ſanct. eccl. Balb. vbi ſupra, & an poſſediſſe præſu-
matur ſi emptor poſſideat, ꝙ ſic. Bello. conſ. 51.
Item procedit ſi Principem appareat voluiſſe vti
plenitudine poteſtatis. Bald. in prohem. decr. Feli.
in d. cap. quæ in eccleſiarum. verſic. quinto limit.
16 quod in dubio † non præſumitur voluiſſe. Dec. d.
conſ. 357. ſub num. 7. & in Sereniſs. Duce Sabau-
diæ. Purp. conſ. 279. & de Duce Vrbini Soc. iun.
conſil. 69. num. 61. volum. 1. Iaſ. conſ. 167. vol. 2.
vbi dicit leuem occaſionem erroris impedire illa-
rum ll. vigorem ſecundum. Bald. in prohem. decr.
colum. 4. & multos errare circa intellectum illarū
ll. Abb. in capit. pen. col. 6. de re iud. Iaſ. d. conſ.
167. Item non procedit in tranſactione, maximè ſi
Princeps ipſe non poſſidebat. Purp. d. conſ. 279.
iam locus illi legi non eſt, ſi conuenerit Princeps
ſe nolle de euictione teneri Purp. d. conſ. 279. Iaſ.
conſ. 34. num. 3. volum. 1. & an admittatur de iu-
17 re † canonico. Balb. vbi ſupra, ſed vberius Bero. cōſ.
83. volum. 3. inter laicos ſic ſubditos eccleſiæ, ſecus
in odium eccleſiæ comprobat. Simon. de Præt.
18 conſ. 114. num. 25. item an bannitus † qui priua-
tur beneficio iuris communis amittat priuileg. il-
larum. ll. Iaſ. d. conſ. 167. volum. 2. ſed circūſcri-
pta diſpoſitione prædictarum ll. & §. fin. Inſtit. de
vſucap. ceſſat hic difficultas cum decreto hoc cō-
19 ſtitutum ſit, quid ſeruari debeat, ſcilicet † quo ad
bona confiſcata, & reducta ad manus Cameræ,
quæ confiſcatio innoteſcat, ac reductio mandatur
publicati publico proclamate per tubetam, ante
Portam Palacij Exc Senatus cum affixione copiæ,
& ſimiliter ante domum eius cuius odio bona ipſa
confiſcata, & reducta ſunt, ne ignorantia prætendi
poſſit,

poſſit, forma iſtius publicationis omnino ſeruan-
da eſt, vt locus ſit decreto, quibus factis non com-
20 parentes † in termino ius eorum amittunt, & res
ipſas habere videntur pro derelictis. Barto. & Iaſ.
in l. rem quæ nobis. ff. de acqu. poſſeſs. Feder. de
Sen. conſ. 107. argu. l. ſi eo tempore. C. de remiſſ.
pignor. l. locorum. C. de om. agr. deſer. & l. prætor
ff. de damn. infect. Plot. in repeti. l. ſi quando. C.
vnde vi. in indice ipſius. l. in verbo decretum Me-
diolani, de bonis ad cridas. imo ſi fiſcus alienet rē
alteri obligatam ſciente, & tacente creditore ius
21 pignoris † remiſiſſe cenſetur creditor ipſe l. ſi hyp-
pothecas. & ibi glo. Bald. & Salic. C. de de remiſs.
pigno. Negu in tract. pign. in 3. memb. 6. part. nu.
25. cæterum vbi omnia contenta in decreto non
obſeruantur decreto locus eſſe non poteſt. Socin.
conſ. 220. num. 8. & 9. volum. 2. Alexand. conſil.
119. num. 2. verſic. ſed ita volum. 1. & conſ. 137.
volu. 2. nam vt decreto locus ſit requiruntur. Pri-
mo confiſcatio. Secundo reductio. Tertio publica-
tio confiſcationis, & reductionis coram Palatio
Senatus per tubicinē. Quarto affixio copiæ. Quin-
to alia publicatio ſimilis cum affixione copiæ an-
22 te domum delinquentis: Nam forma † a ſtatuto
tradita ſi ad vnguē non obſeruetur redditur actus
ipſo iure nullus. l. cum §. prætor. ff. de tranſact. l. qui
Romæ, §. Flauius, ff. de verbo. oblig. Bald. in l. 2. C.
quomo. & quand. iudex. Plot. vbi ſupra, verſic. de-
cretum volens. Cauſæ verò iſtæ fiſcales tractandæ
ſunt coram Senatu vocato præſide patrimoniali,
procuratoribus patrimonialibus, & fiſcalibus, ge-
23 neralibus. De iure communi iudex fiſci † eſt Cæ-
ſar. l. 1. & 2. C. vbi cauſ. fiſc. l. fin. C. de iuriſdict. omn.
24 iud. Et ipſarum cauſarum † duplex differentia
eſt quædā ordinariè, vbi ſeruato iuris ordine pro-
ceditur, quædam extraordinariè, vbi velo leuato
ac celeriter proceditur, nam in omnibus cauſis fi-
25 ſcalibus ſeruādus eſt iuris ordo † niſi in ijs in qui-
bus habet priuilegium. l. fiſcus. ff. de iure fiſc. cauſæ
ordinariæ fiſci ſunt, quæ altiorem requirunt in-
daginem. vt in l. 3. C. de con. fiſ. debit. l. vn. C. de cōd.
& procur. lib. 11. extraordinariæ ſunt, vt exactio
penſitationum tributorum, & collectarum. l. miſſi
opinatores. C. de exact. lib. 10. l. quoniam nonnulli
C. de appel. l. 2. & ibi Bartol. C. de con. fiſ. debit.
libr. 10.

Glo. III.

SVMMARIVM.

*1 Confiſcatione bonorum facta ac ipſorum per fiſcum alie-
natione quadriennio decurſo fiſcus, vel qui cauſam ab
illo habet, tuti remanent.*

Et qui adhuc poſtea audiendi ſint. ibid.

2 Securus ille eſt cui nihil obijci poteſt, vt ſentiat læſionem.

3 Securitas pleniſſima in integrum reſtitutionem excludit.

*4 Reſtitutio in integrum ex capi è ignorantiæ, an ei qui per
quadraginta annos poſſedit, conceditur.*

*5 Impedimento iuris impedito ad agendum, an obſit præ-
ſcriptio.*

*6 Condemnato viuente cuius bona ſunt confiſcata fiſcus illis,
quæ ſubiecta ſunt fideicommiſſo, fruitur, nec à fideicom-
miſſario peti poſſunt.*

*7 Bona alienari prohibita ſi confiſcata fuerint propter deli-
ctum ſtatim reuocari poſſunt.*

*8 Bonis ad cridas venditis, prætendens ius comparendo tu-
tius ſibi conſulit.*

B Sicurezza] Qua forma obſeruata, & an-
nis quatuor tranſactis intelligitur præ-
cluſa via vlterius producendi aliqua iu-
1 ra, nec illis vti, & fiſcus † ſeu is qui habe-
bit cauſam ab eo remanebit in plena
ſecuritate ſaluo, quod prætendentes ius interim
fuiſſent à patria abſentes, per totum tempus anno-
rum quatuor, aut fuiſſent pupilli, vel minores an-
norum xx. aut aliter iuſtis, & legitimis impedimē-
tis detenti, quibus caſibus illis reſeruantur remedia
2 iuris communis. Securus † ille demum eſt cui ni-
hil obijci poteſt, vt ſentiat læſionem. Butr. & Abb.
in capit. quoties. de pact. Barto. & dd. in l. illa in-
ſtitutio. ff. de hæred. inſtit. ita vt nec reſtitutio con-
cedatur. glo. & Bald. in l. 1. Cod. ſi aduerſ. ſolutio.
vbi inquit ſecurum eum non dici, qui habet ſecu-
ritatem expugnabilem, & plenum illud eſt cui ni-
hil addi poteſt. cap. bene, quidem. in princ. 96. di-
3 ſtinct. pleniſſimaque ſecuritas † in integrum reſti-
tutionem excludit. glo. in l. ait prætor. §. permitti-
tur. ff. de minor. Ber. conſ. 56. num. 42. volum. 3. gl.
in §. fina. Inſt. quib. alien. lic. vel non. Aret. conſil.
104. Fely. in capitu. vigilanti. circa princ. de præſcr.
obſtat tamen diſpoſitio. l. omnem. C. de præſcr. 30.
vel 40. ann. vbi pleniſſima promittitur ſecuritas, ei
qui per annos 40. poſſedit, cui tamen ex capite
4 ignorantiæ reſtitutio in integrum † conceditur.
Crauet. conſ. 201. Cæphal. conſ. 40. Oddo. Sfor.
titu. de reſtitu. in integrum 2. par. quæſtio. 90. arti.
5. vnde Sfor. ipſe q. 15. artic. 5. concludit, quod ſi
plena detur ſecuritas in genere tunc reſpectu mi-
noris non excludetur minor à reſtitutione in inte-
grum, ſi autem id fiat contrahendo cum minore,
tunc illi locus non ſit. hoc autem decreto tollitur
difficultas, cum minori, pupillo, abſenti reſeruata
ſit, & forte non curreret hæc quadriennalis præ-
5 ſcriptio ei. qui iuris impedimento † agere nequiret.
Auth. niſi triennalis & ibi Bald. C. de bon. mater. l.
fin. C. de anna. exc. l. in rebus. C. de iure dot. Dec.
conſ. 445. num. 48. Crau. conſ. 116. Dec. in l. 1. in
prima lect. num. 27. C. qui adm. Ar. Pin. in d. auth.
num. 43. vt puta ſi fideicommiſſarius vocetur tan-
6 tum in caſum mortis, quia viuente † condemnato
fiſcus frueretur bonis. l. ſtatuis. §. Cornelio. ff. de iur.
fiſc. tunc etenim vanum eſſet petere quod conſe-
qui non poſſet, niſi veniente caſu ſubſtitutionis.
Alexand. conſ. 23. vbi eſt pulchra additio volu. 1.
Boer. quæſt. 278. ſecus ſi bona prohibita eſſent alie-
7 nari, † quia tunc ſtatim poſſet experiri quum non
venirent in confiſcatione Rub. conſ. 98. Soc. iun.
conſ. 77. numer. 15. lib. 2. Grammat. deciſ. 105.
Clar. in d. quæſt. 92. verſic. item quæro. conſulo
tamen prætendenti ius etiam conditionale, quod
8 compareat † ex not. à Iaſ. in l. ſi ſtipulatus. §. cum
ſtipulamur. ff. de verbor. obligat. vbi ſcribit ſtatu-
to diſponente venditorem rem vendere debere
ad cridas, prætendentem ius aliquod in re ipſa te-
neri comparere etiam ſi conditionale ſit, vt em-
ptor cautè emat ſequitur. Cæph. conſ. 228. num. 38.

DELLI RECETTATORI de banditi.

PER leuar l'abuſo, che ſi ſoleua commettere per il paſſato, nel fomentar, & riceuer i banditi [a] *prohibiamo à tutti i Feudatarij* [b] *vfficiali mediati, & immediati, & altri ſudditi noſtri*
qualon-

qualonque conditione ſiano, non ardiſcano ricettar, fauorir, ò accompagnare alcun Bandito del noſtro Dominio[c] condannato in contumacia[d] per delitto, per il quale meritaſſe pena di morte ciuile[e] ò naturale, ò mutilatione di mẽbro ſotto la pena alli Feudatarij di perditione del Feudo in vita ſua[f] ò altra à noi ò al Senato noſtro arbitraria[g] & à gli vfficiali, che ſapendolo haueranno tollerati, per priuatione d'officij[h] & altra arbitraria come ſopra: ſaranno però iſcuſati da queſte pene li ſtretti parenti ſin'al terzo grado[i] ſe daranno qualche aiuto à eſſi banditi fuori delli ſtati noſtri almeno però quindeci miglia lontano d'eſſi, cioè ſocorendoli di danari, ò altro per il viuer loro, ſaluo ſe foſſero banditi per conto della leſa Maeſtà Diuina, ò humana, ò ò che da noi, ò dalli Senati noſtri gli foſſe ſpecialmente vietato, & le ſopradette coſe haueranno luogo in tutti li Banditi[k] da qual ſi voglia vfficiali per li caſi ſopra eſpreſſi.

Et per dar maggior terrore à i malfattori, vogliamo, che ſia in facoltà d'ogni bandito, liberarſi dal bando facendo prigione[l] & preſentãdo al Giudice, che gli ſarà più commodo, vn'altro bandito, per ſimil, ò maggior delitto del ſuo, mentre però, che non habiti nel luogo doue ſtiano gli offeſi ſenza la pace[m] loro, ò vero ſenza particolar ordine noſtro, in caſo che fatta la debita diligenza, & interpoſti mediatori opportuni non la poteſſe hauere.

Et acciochè ogn'vno habbi notitia di detti banditi, vogliamo, che ſi deſcriuano in vna liſta[n] la quale s'attaccearà alla porta del Palazzo del Senato noſtro, & ſarà obligato ogn'vno, ſapendo eſſerui banditi nel ſtato, denunciarli all'vfficiale più propinquo, & ſimilmente ſe ne tenga regiſtro in Senato.

DE RECEPTATORIBVS Bannitorum.

Titulus XXI.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Receptatio Bannitorum probibita.*
2 *Receptatores latronum puniuntur atque latrones.*
3 *Bannitus an æquiparetur deportato, vel relegato, aut tertiam ſpeciem conſtituat.*

A Anditi] ad tollendum abuſus, qui committi ſolebant prohibita eſt receptatio
1 † bannitorum. De iure communi receptatores latronum puniuntur atque
2 † latrones. l. 1. ff. de recep. l. congruit. ff. de offi. præſid. l. 1. C. de iis qui latron. Bannitus an æqui
3 paretur † deportato, vel relegato, aut tertiam ſpeciem per ſe conſtituat, tractat Clar. in pract. crim. §. fin, quæſtio. 75. verſ, dixi autem ſupra.

Glo. II.

SVMMARIVM.

1 *Malefactores protegere in caſtro ſuo nemo debet, ſed eos capere, & ordinario remittere.*
2 *Vaſallus inuitus bannitum à domino ſuo ſubditum ſuum nõ tenetur capere, & illi tradere, ſed expellere à ſuo territorio debet.*
3 *Et an indifferenter in bannito pro quocunque crimine procedat.*
4 *Bannimentum ſi fiat ab aliqua iuriſdictione, & territorio temporali, ſeruari etiam debet in curia Epiſcopi.*
5 *Negligente Epiſcopo punire delinquentes in ſua iuriſdictione, poterit Archiepiſcopus id facere, vel remittere, & illi iubere, vt iuſtitiam faciat.*

B Eudatari] Prohibitio fit in primis feudatarijs. Nemo in caſtro ſuo debet ma-
1 lefactores † protegere, ſed eos capere, & ordinario remittere. Bald. in capi. ſi iudex. de pac. ten. quo loci ſcribit Afflic. non poſſe Baronem in caſtro ſuo receptare malefactores, ſed ſi ſubditi ſui ſint, illos expellere, ſi verò ſubditi ſui non ſint, illos capere, ac iudici ordinario conſignare. Non enim inquiunt ibi Bald. &
2 Afflict. Dominus Caſtri ſiue vaſallus † ſubditum ſuum bannitum à rege inuitus in Caſtro ſuo tenetur capere, & regi tradere: quum non debeat eſſe Beccarius ſiue Manigoldus ſubditi ſui, ſed tãquam pater eum fouere, capit. 1. in fin. de form. fidel. nec rem ſuam perdere l. cum de indebito. ff. de probat. tenetur tamen illum expellere, qui bannitus à ſuperiore ſit, & ab eius diſtrictu eijciendus. Argum. l. non dubito. ff. de captiu. & quamuis Cæphal. conſ. 229. num. 15. dicat dominum inferiorem poſſe retinere in ſuo territorio bannitum à ſuperiore, & reſtringat doctr. Bald. & Afflict. in bannito pro crimine læſæ maieſtatis, & Afflict. etiam loqui in Barone carente mero Imperio, tm̃ Bald. & Afflict.
3 indifferenter † loquuntur. Imo ſi bannimentum fiat ab aliqua iuriſdictione, & territorio temporali
4 ſeruari † etiam debet in curia epiſcopi, glo. in l. ex ea. ff. de poſtul. & ibi Barto. & Bald. Marc. quæſt. 364. & licet ſubditi Epiſcopi pro delictis commiſſis in iuriſdictione epiſcopi puniri nequeãt in curia Archiepiſcopi. c. Romana. de foro comp. in 6.
5 ſecus tamen eſt in caſum negligentiæ † Epiſcopi, quia tum poterit illos punire, vel puniendos remittere Epiſcopo, ac illi iubere, vt iuſtitiam faciat. Fel. in capit. paſtoralis, num. 6. verſi. circa nonam. de offi. ord. Plot. conſ. 24, num. 42. & 43, vbi plus voluit idem in bannito ab omnibus alijs ciuitatibus regni. allegat Marſi. conſ. 32. Bald. in l. executorẽ. C. de execut. rei iudic. quicquid de iure ſit, hic habemus ſtatutum, quo prohibetur receptatio feudatarijs, officialibus, & ſubditis, quod ſeruandum eſt.

Glo. III.

SVMMARIVM.

1 *Dominium, verbum latum, & in quacunque ſuperioritate eius ſignificatio ſaluatur.*
2 *Vbi ſimpliciter de dominio mentio ſit de directo intelligitur.*

C D El noſtro dominio] Loquitur de bãnitis
1 à ſuo dominio, dominium † eſt verbum
latum, Et in quacunque ſuperioritate
eius ſignificatio ſaluatur. Oldr. conſ. 159.
allegat. l. liber homo. §. ſeruus. ff. de verbo. obliga. l.
1. ff. rer. amot. & in dubio vbi dominij ſimpliciter
2 † mentio fit de directo intelligitur. l. 1. §. qui in per-
petuum. ff. ſi ager vectig. Iaſ. in l. ſi domus. §. fina. ff.
de lega. 1. ego intelligo decretum loqui de bannito
à toto dominio, quia indeffinita æquipollet vni-
uerſali, & ex alijs verbis ſtatuti, vbi conceditur fa-
cultas coniũctis, vſque ad tertium gradum ſubue-
niendi extra patriam,

Glo. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Banniti vel de bannito vbi mentio ſit intelligitur de conuicto ex veris ac directis probationibus.*
2 *Niſi contumax ex forma ſtatuti habeatur pro conuicto, & confeſſo,*

D I N contumacia] Bannitus in contuma-
ciam decreto etiam comprehenditur
ſine quo eſſet excluſus: quum vbi ſit
1 mentio de bannito † intelligatur de cõ
uicto ex veris, ac directis probationibus
Bald. & Io. de Imol. in l. mora. ff. ſolut. matrim.
Alexand. in l. omne. ff. de re iudic. Bero. conſ. 196.
volu. 3. Roland. conſ. 45. num. 66. libr. 1. quamuis
hoc limitet. Clar. in pract. crimin. §. 1. in primo
3 verſicu. quæro etiam, niſi contumax † ex forma
ſtatuti habeatur pro conuicto, & confeſſo.

Glo. V.

SVMMARIVM.

1 *Mors ciuilis, & naturalis, an & quando æquiparentur.*
2 *Mortis appellatione venit etiam ciuilis.*
3 *Mortis pœna quibus in caſibus imponatur.*
4 *Pœna amputationis membri, quando locum habeat remiſſiuè, & ibi de alijs corporalibus.*
5 *Pœna exilij, quando imponatur.*

E C Iuile] Mors † ciuilis, & naturalis æquipa-
1 rantur. l. inſulam. ff. ſol. matrimo. vbi dd.
l. Deo nobis vbi Barto. C. de Epiſcop. &
cler. & quando Soc. conſ. 92. lib. 1. Fell.
in capit. in præſenti. de probat. Ideo hic dicitur al-
ternatione de morte ciuili, vel naturali, & appella-
2 tione etiam mortis † venit ciuilis. l. ſi quis ſic. vbi
dd. & Alexand. ff. ſolut. matrim. quibus autem in
3 caſibus pœna mortis † imponatur. Clar. in pract.
crim. §. fin. quæſtio. 68. & de alia amputationis
4 † membri. quæſtio. 69. ac de alijs corporalibus. q.
5 70. & de pœna † exilij. q. 71.

Glo. VI.

SVMMARIVM.

1 *Receptator delinquentis eadem pœna qua reus dignus eſt.*
2 *Vaſalli delictum non nocet filijs in feudo, nec agnatis, vocatis ex pacto, & prouidentia.*
3 *Et quid in feudo omnino alienabili.*

F I N vita ſua] Feudatarijs imponitur pœ-
na amiſſionis feudorum in vita ſua
mitigatur potiuſquam augeatur pœna
1 iuris, quum receptator † eadem pœna
dignus ſit, qua reus. l. 2. ff. de recept. hic
ideo dixit, in vita: quia in feudis delictum vaſalli
2 non nocet filijs, & agnatis vocatis ex pacto, &
prouidentia. Imol. Caſtren. Roman. & Alexand.
in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. ff. de damn. infec.
Roland. conſ. 64. num. 38. volu. 2. quod ſecus eſſet
3 in feudo † omnino alienabili. Clar. in §. feudum.
q. 84. viuente itaque vaſallo fruetur fiſcus commo
ditatibus feudi, argum. l. ſtatuis. §. Cornelio. ff. de
iure fiſc.

Glo. VII.

SVMMARIVM.

1 *Bannitorum receptatores feudatarios, qua pœna maneat.*
2 *Pœna arbitraria quando eſt, in leuibus delictis, leuis in grauibus grauis imponenda.*

G A Rbitraria] Imponitur pœna † priuatio-
1 nis feudi, aut alia Principi, vel Senatui
arbitraria, pœna arbitraria † in leuibus
2 leuis, in grauibus. Gramm. deciſ. 40. nu.
20. Menoch. de arbit. caſu 366.

Glo. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Bannitos tollerantium officialium pœna priuationis officij, & alia arbitraria eſt.*

H P Riuatione delli officij] Officialibus † tolleran-
1 tibus imponitur pœna priuationis officij, de
qua per Clar. in §. fin. quæſtio. 73. ac alia arbitraria.

Glo. IX.

SVMMARIVM.

1 *Bannitis auxilium prabentes extra ditionem coniũcti, vſq; ad tertium gradum excuſantur.*
2 *Graduum mentio vbi ſit in aliqua materia, quæ computatio attendenda ſit.*
3 *Receptatores bannitorum qui excuſentur à pœnis.*
4 *Prohibere qui non poteſt quamuis ſciat, culpa caret, nec delinquere dicitur is ad quem prohibere non ſpectat.*
5 *Bannitorum receptatores, fautores, & aſſociatores pari pœna puniuntur.*

I T Erzo grado] Excuſantur coniuncti vſq; ad
1 tertium † gradum, qui præſtabunt aliquod
auxilium bannitis extra ditionem Princi-
pis ſaltem xv. miliaria. vbi ſit mentio gra-
2. duum † in aliqua materia, ſit ſecundum computa-
3 tionẽ iuris ciuilis. Barto. conſ. 224. Pater † etenim,
qui filium bannitum receptat de iure cõi excuſa-
tur. Bart. in l. fi. ff. de recept. Alexand. conſ. 154. lib. 2.

Crauet.

Crau.conſi. 309.& Rolan.conſi.45.ſub num.30.vo
lum.1.& ſcribit Iuriſc.in d.l. ſi.ff.de recepta. affines,
& cognatos receptatores, nec abſoluendos, nec ſe-
uere puniendos. prout nec puniendi ſunt. qui co-
actè bannitos recipiunt. Rolan.d. conſi.35. ſub nu.
30.Craue.d.conſi.309.culpa enim caret,qui ſcit,ſed
4 prohibere † non poteſt.l.culpa.ff.de regul.iur.prohi
bere autem poteſt,qui ratione officij ius prohiben-
di habet. Cagnol. in d. l.culpa nec delinquere dici-
tur is ad quem prohibere non ſpectat. Bal. in l.2.de
noxal. nimirum, quod etſi omnibus prohibeatur
receptatio,fauor,ac aſſociatio: tamen pœna nulla
imponitur alijs,quam feudatarijs,& officialibus,li-
cet alij non euaderent impuniti,tanquam contem-
ptores mandati Principis Receptatores autem fau
5 tores, & aſſociatores bannitorum † pari pœna pu-
niuntur Alber.de Roſ.in 3.par.ſtat.quæſtio.35.cap.
felicis & ibi glo.in verbo ſocius de pœnis in 6. l.1.§.
ſi ante.C.de rap.virg.Bero.conſi. 197.vol.3. vnde &
ſi priuatæ perſonæ bannitis præcipere nequeant,
poſſunt tamen abſtinere à receptatione non coa-
cta,& ab aſſociatione eorum. ſuffragium autem à
coniunctis præſtari permittitur, & miniſtratio pe-
cuniarum, aut aliarum rerum pro victu, à qua ta-
men excluduntur banniti pro crimine læſæ Maie-
ſtatis diuinæ, & humanæ, vel ſi aliter expreſſim in-
hiberetur, à Principe ſeu Senatu.

Glo. X.

S V M M A R I V M.

1 *Banniendi extra eorum territorium,quibus in caſibus iudi-ces auctoritatem habeant.*
2 *Banni effectus vltra,& extra territorium bannientium non extenditur,& quid obſeruetur. nu.4.*
3 *Bannitus captus extra territorium ſtatuentium relaxari debet.*

K IN tutti li banditti] Prædicta extendit Princeps
ad omnes bannitos a quouis officiali,pro caſi-
bus ſupra expreſſis.alias tamen iudices non ha
1 bent auctoritatem banniēdi † extra eorum ter-
ritorium.l.relegatorum.§.eſt quoddam genus.ff.de
interd.& relega. vbi Bar.& vltrà, ac extra territoriū
2 bannientium effectus banni † non extenditur.Bal.
3 in l.2. C.de hæred.inſtit. vnde bannitus captus † ex-
tra territorium ſtatuentium relaxari debet. Iaſ.in l.
fin.ff.de iuriſdictio.omn.iudic. Rolan. à Valle con-
ſil.60.num. 16.volum.2. quamuis de general. con-
ſuetudine. Bald.in l. executorem. nume. 33. C.de
execu. rei iudic.Marc. quæſtio.359.dicant obſerua-
4 ri,† vt quis banniat etiam extra ſuum territorium.
Clar.in pract.crimin.§. fina.quæſtio.71.verſic.vide
etſi. hoc enim caſu ſi alius officialis banniret ex-
tra totum dominium Principis procederet decre-
tum,alioqui ſi tantum extra ſuam iuriſdictionem
non conueniunt verba decreti, quæ loquuntur de
bannito à dominio.

Glo. XI.

S V M M A R I V M.

1 *Bannitum offendere, ſeu occidere, vt quis poſſit ſtatutum validum eſt.*
2 *Niſi ſit bannitus ex leui cauſa.*
Bannitus per capturam alterius banniti ex ſimili cauſa, & præſentationem iudici, a banno liberatur.
4 *Bannum ſolus Princeps remittere, & abolere poteſt.*
5 *Et an ita vaſalli, ſi regalia habeant. & nu.7.*
6 *Crimen capitale dicitur ſi pœna impoſita perimit ſtatum hominis, licet ſolam ciuitatem amittat.*

L PRegione] Si valet ſtatutum, vt quis poſſit
1 bannitum † offendere, imo occidere. Bart.
in l.omnes populi.num.23. ff.de iuſt. & iur.
Alexan.conſi.2.lib.1.& conſi.65.lib.3.Deci.
conſi.327. Clar.in practica crimin.§. homicidium.
2 verſic. plerunque. † modo bannum non ſit ex leui
cauſa. Dec.in c.quæ in eccleſiarum. poſt nume. 14.
verſic.percipiuntur plures.de conſtitu. Clar.vbi ſu-
pra, qui improbat Nellum in hoc,multo magis va
lebit ſtatutum per miſterium capturæ,& præſenta-
3 tionis iudici cōmodiori,alterius † banniti pro ſimi
li, aut maiore cauſa, ſub ſpe præmij liberationis à
4 banno, quod ſolus Princeps remittere, † & abolere
poteſt,l. relegati. ff.de pen. Bart.in l.1.§. de qua.ff.de
poſtul.Comites autem,& Barones ſecus.Brun. cōſ.
5 194.vol.2. etiam ſi haberent regalia † Marc.q.358.
Nam quando pœna impoſita perimit ſtatum ho-
minis,etiam ſi ſolam ciuitatem amittat, crimen
6 † dicitur capitale l.edicto.§.rei capitalis. ff.de bono.
poſſeſ. Ang.in l.abſentem.C.de accuſa. Boer.quæſt.
7 278. Ideo videtur vaſallum † dicendum carere au-
toritate remittendi bannum. ex not. à me in decr.
antiq titu.de indulg.capitu.indulgentiam glo.1.nu
me.6.7.& 8.

Glo. XII.

S V M M A R I V M.

1 *Bannitus, à banno liberatur per alterius capturam, & præſentationem, vbi morari prohibeatur.*
2 *Gratia Principis reo facta non nocet iuribus partis læſæ.*
3 *Ex cauſa tamen remunerationis per indultum ſuum Princeps parti præiudicare poteſt.*

M PAce] Liberatus à banno † in premium
1 capientis alium, prohibetur morati in
loco, vbi offenſi habitant, non habita
prius ab eis pace: vel ſine ſpeciali ordi-
ne Principis, caſu quo facta diligentia
& adhibitis mediatoribus opportunis,pax ipſa im-
2 petrari nequiuiſſet. Gratia † etenim Principis reo
facta,non nocet iuribus partis læſæ.l.venia.& ibi gl.
Bar.& Bald.de in ius vocan.Caſt.conſi.423.volum.
1.Oſaſc.deciſ.134.num.11.ſi tamen requiſiti læſi, &
offenſi nollent remittere,vel concordare;Princeps
hic quodammodo indicat ſe daturum licentiam
reo commorandi etiam in loco ipſo:maximè quū
Princeps per indultum conſenſum ob cauſam re-
3 munerationis † parti etiā præiudicare poſſit. Deci.
conſi.188.Alc.conſi.160.nu.27.

Glo. XIII.

S V M M A R I V M.

1 *Banniti in liſta deſcribendi in publicum affigenda, vt ipſorum notitiam quilibet habere poſſit,ac repertos in dominio denunciare.*
2 *Bannitorum receptator puniendus non eſt,niſi ſciens, & doloſe illos receptauerit.*
3 *Ignorantia præſumitur niſi probetur ſcientia.*
4 *Scientia præſumpta probatur per deſcriptionem in liſta publice affixa.*
5 *Vniuerſitas quomodo puniri poſſit. remiſſiuè.*
6 *Notorium bannum dici non poteſt in loco receptantium, vbi non fuit publicatum.*

N Iſta] Vt quilibet habeat notitiam banni
1 torum.† ſtatuitur,quod deſcribantur in
vna liſta quæ affigatur foribus Palatij
Senatus, & omnis qui habebit notitiam
bannitorum exiſtentium in dominio tenebitur il-
los denuntiare officiali propinquiori , cuius rei fiet
2 regiſtrum. Receptator bannitorum † quum puniē
dus non ſit,niſi ſciens,& doloſè illos receptauerit.l.
3.§.non tantum.ff.de incen.rui.nauf.l. metrodorũ.
de pœn.Bar.in l.1.§.1. ff.de offi. deleg. Boſſ.in tit. de
3 rap. nu.21.& ignorantia † præſumatur niſi probet
ſcientia. Dec.conſi.222.Rolan. conſi.45.vol.1. Cæ-
phal.conſi.242. Burſa.conſi.222.Ideo hic ordinata
eſt inſcriptio in liſta qua inde probatur præſumpta
4 ſcientia. † Aret.conſi.22. Boſſ.vbi ſupra. Fel.in c.co
gnoſcentes de conſtitu.Tob.Non.conſi.112. Gabr.
de reg.iur.concl.5. Nellus in tract. bann. in 2.temp.
3.part.q.20.nu.20.Burſ.conſi.222,vbi tradit quomo
5 do poſſit vniuerſitas † puniri , nã regulariter igno-
rantia excuſat,quum ignorans non videatur con-
ſentire.glo.in l.1.in verbo latrones. & ibi Bart. ff.de
recept.Bal.in c.a nobis.de exceptione. Nell.in tract.
de bann.in 3.part.2. temp. Andr.Gail.lib.2. de pace
public. cap.10. præſertim ſi notoriè in loco , quem
non eſſe bannitum conſtet. Iaſ. in l.is poteſt. nu.81.
ff.de acq.hæred. Nell.in tract.de bann.in 2.par. ſecũ
6 di temp. quæſt. 20. nec dici poteſt notorium † ban-
num in loco receptantium vbi non fuit publicatũ.
Sali.in l.eos.C.de furt. Iaſ.in d.l.is poteſt. Octa. Vul
pec. conſi. 116.

DELLA BIASTEMA.

PER euitar in ogni modo la prouocatione dell'ira Diuina [a] & dar occaſione à noſtri ſudditi di viuer nel timor di ſua Maeſtà, nè parſo noſtro debito, ſopra tutte le coſe frenar il diſordinato modo de molti, che ardiſcano irreuerentemente nominar il preciſo nome di DIO, della Glorioſa, Vergine, ò delli Santi : volemo , ch'ogn'vno di qualonche grado, & conditione ſi voglia , qual biaſtemarà, ò maledirà [b] l'Omnipotente Iddio noſtro Saluatore , o ſua intemerata Madre , ò Santi, ſe ſarà in publico incorrà la pena [c] de ſcudi diece per la prima volta, & per la ſeconda vinti, & per la terza tre tratti di corda, o altra maggiore all'arbitrio noſtro, ò del Senato . Et ſe ſarà in priuato incorrerà per le due prime volte, la metà della detta pena reſpettiuamente : & per la terza in ſcuti vinticinque, ò in vn tratto di corda : & eccedendo potrà eſſer caſtigato piu ſeueramente ſin'alla morte incluſiuamente , & maſſime ſe la biaſtema foſſe atroce, in qual caſo etiandio per la prima volta incorrerà la pena della Gallera, & ſimilmente qualonque per ingiuria guaſtarà [d] ò machiarà le imagini di Dio ò de Santi, ſarà caſtigato di pena corporale, ſecõdo la qualità del fatto all'arbitrio noſtro , ò del Senato , non ſarà però menor la pena di ſcudi cinquanta & di tre tratti di corda , & tutte le ſudette pene pecuniarie ſaranno applicate [e] per il terzo in vſo pio, l'altro al Fiſco noſtro, & il reſto ſarà dell'accuſatore , al quale ſi crederà con vn teſtimonio integro, o ſia degno di fede.

DE BLASFEMIA.

Titulus XXII.

Glo. I.

SVMMARIVM.

1 *Dei contumelias qui non vlciſcitur , Deus ipſe iniurias noſtras dimittet multas.*
2 *Peccata quadam ad Deum, quadam ad hominem ſpectant, & quæ ad Deum aliqua ennmerantur .*
3 *Blaſfemia aduerſus Deum nihil magis impium .*
4 *Et Blaſfemiæ omne peccatum comparatum mitius eſt .*
5 *Hebræi blaſfemantes quibus pœnis puniendi ſint remiſſiuè.*
6 *Blaſfemantem ſanctos ſtatutum puniens, an in blaſfemante vnum locum habeat.*
7 *Hebræos an comprehendat ſtatutum puniens delinquẽtem minori pœna quam ius commune.*
8 *Blaſfemia quid ſit, & declaratur exemplis, & varij, & horribiles blaſfemandi modi à doctoribus memorati enarrantur per diſcurſum a nu. 9. vſque ad fi.*

A DEl'ira diuina] Qui Dei † cõtumelias nõ
1 vlciſcitur ipſe iniurias noſtras dimittit
inultas inqt enim Chriſ.in Homil. Pſal.
2 95. in littera I. quædã peccata † ad Deũ
ſpectare,quædam ad hominem. ad Deum Blaſfe-
miam euomere, templum violare , eccleſiam Dei
perſequi, nec quicquam magis impium quam ad-
3 uerſus Deum Blaſfemia , † & ſecundum Auguſti-
4 num omne peccatũ comparatum Blaſfemiæ † mi
5 tius eſt.Contra hebręos † Blaſfemantes eſt decretũ
antiquum , & an ſtatutum puniens blaſfemantem
6 † ſanctos locum haberet in blaſfemãte vnum ſan-
ctum. Afflict.in conſtitu.incip. Blaſfemantibus. Ti-
taquel. in l. ſi vnquam. in verbo ſuſceperit liberos.
car.412.nu.240. & an ſtatuta punientia minori pœ
na delinquentem,quam ius cõe,locum habeant in
7 † hebræis.Rol.conſi.35.vol.2.blaſfemia † autem eſt
8 aliquod dictum , vel factum in Dei contemptum.
c.caput.33.quæſtio.4. ſi attribuatur Deo,quod non
conuenit,vel diminuatur,quod conuenit,c.qñ vult
23.quæſtio.4. Thom.22.quæſt.13.art.1. & ibi. Gaiet.
Didac.in c.quamuis par.1.§.7.nu.8.de pact.Menoc.
de arbit. caſu 375. vt ſi iuretur per capillum Dei.§.
& quoniam. in authen. ne hom. lux. contr.natu. ſi
per ea membra iuretur , quæ etiam hominibus in-
honeſtum nominare Arch.in c. ſi quis per capillũ.
22.q.1.& cuius rei Clar. in pract. crim.§. blaſfemia.
9 & Menoch. de arbit. d. caſu 375. varia † adducunt
pro exemplis,q̃ in facto contingerũt, vt ſi quis dixe
rit *al diſpetto d'Iddio*. Imol.in l.ijs verbis.§.1. ff.de hær.
inſt.Soc.ſen.conſ.102.lib.1.Boer.q.301. Gram. deci.
50. Didac.d.c.q̃uis. §.7.nu.9. verba hæc execrabilia.
Renego Iddio. Dida.ibi & Menoc.d.caſu 375. ꝯ illum
hebręum,qui dixerat fides veſtra eſt fides membri.
Soc.ꝯſi.119.lib.4.de alio *nol potrebbe far Dio*. Soci.ꝯſi.
102.1.Alex. ꝯſi.15.lib.3. *dell'Aſina di Dio*. Bal.in quo-
dã ꝯſilio relato à Catald.de ſyndi.nu.114.& *ſe Dio il*
diceſſe. dicerem mentiris per gulam. Cæphal. ꝯſ.77.
Sel ſi appontaſſe la noſtra Donna, tu mi reſtituerai quel che
me hai

me hai tolto. Corn.conſi.181.lib.1.ſi quis dixerit Deũ
eſſe iniuſtum, & improuidum. Boer.q.301. *Potta di
Iddio*, vel *della Vergine Maria*. Catald. vbi ſupra Me-
noch.d.caſu 375. *Netu, ne quel aſino di Chriſto, vengha
el canchero à quel traditor di Domenidio, à quello che l'ha di-
pinto, à chi crede che ſtia da bene*. De quibus per Clarum.
d.§.blaſfemiam, vbi tradit Senatum condemnaſſe
blaſfemum huiuſmodi ad Triremes per bienniũ.

Glo. II.

S V M M A R I V M.

1 *Blaſfemia & maledictio differunt.*
2 *Maledictio quid ſit.*
3 *Et quomodo proferatur exemplificatur.*
4 *Sed quoad Deum omnis maledictio eſt blaſfemia.*

B Aledirà] Blaſfemia, † & maledictio dif-
1 ferunt inter ſe maledictio † eſt cum ali-
2 quod malum de præſenti, vel in præteri
to profertur. Bar. in l.item apud Labeo-
nem.§.ait prætor.ff.de iniur. Catal. & Menoch.vbi
3 ſupra, vt ſi quis dixerit † maledictus Deus. Boer.q.
30. col.1. Grauima.deciſ.50. Octau. Vulp.conſi.12.
quamuis ſecundum. Bart. in d.§.ait prætor quoad
4 Deum † omnis maledictio ſit blaſfemia.

Glo. III.

S V M M A R I V M.

1 *Blaſfemi & maledici in publico, quibus pœnis afficiantur, & quibus in priuato nu.2.*
3 *Blaſfemia atrox, quæ dicatur, & nu.5.*
4 *Et ad id quæ ſint attendenda.*
6 *Blaſfemia peccatum eſt.*
7 *Quæ ſigna contra blaſfemos oſtenderit Deus, & qualiter puniretur de iure diuino veteri.*
8 *Et qualiter de iure Cæſareo. & an hodie obſeruetur. nume. 10. & 13.*
9 *Blaſfemi ſi omnes decapitarentur pauci ſuper eſſent qui blaſfemare poſſent.*
11 *Blaſfemans, conſuetus & incorrigibilis, pœna vltimi ſupplicij afficiendus, vbi ex conſuetudine loci aliter non obſeruatur, & quando etiam non obſtante conſuetudine. nu.14.*
12 *Blaſfemos quæ pœnæ de iure Pontificio maneant.*
15 *Blaſfemus conſuetudinarius quis dicatur.*
16 *Blaſfemans calore iracundiæ mitius puniendus, & quando ſecus. num.19.*
17 *Blaſfemia quando non ſit peccatum.*
18 *Blaſfemi lege aliqua permitti non poſſunt, poſſunt tamen diſpenſari, vt aliquo caſu non imputetur blaſfemia illis in peccatum.*
20 *Blaſfemantibus pœnam aliquantiſper lenit regionis conſuetudo etſi peruerſa.*
21 *Pœnæ ob delinquentium multitudinem temperandæ.*
22 *Multitudine delinquente ſoli caporales puniendi. & quomodo procedat.*
23 *Ebrius blaſfemans an excuſandus à pœnis.*
24 *Ebrietas dolum in delinquente tollit, ac culpam reſpectu criminis non reſpectu vitij temulentiæ.*
25 *Blaſfemiæ pœna an multiplicanda contra illum qui vno contextu plures emitteret blaſfemias.*

C PEna] In publico blaſfemus † ſeu maledicus
1 prima vice incurrit in pœnam aureorum.
10. ſecunda vice duplicatur. 3. vice in pœnã
trium ictuum funis, vel maioris arbitrio
2 Principis, vel Senatus in priuato † duabus primis
vicibus in dimidia, & tertia. Vice in aureis 25. aut
in vno ictu funis. etſi exceſſerit poterit læuerius vſ-
que ad mortem incluſiue puniri, maximè ſi blaſfe
mia ſit atrox, quo caſu etiam prima vice incurret
pœnam triremium grauiſſimam, & cum hic non
3 declaretur, quæ blaſfemia ſit atrox † relinquetur ar
bitrio Iudicis. arg.eorum, quæ dixit Soc.conſi.102.
ſub num.6. vol.1. vbi vult ſi ſtatutum non declaret
in terminis blaſfemiæ, quæ verba ſint inhoneſta, re
linqui iudicis arbitrio. Niſi dixerimus atrocem ad
4 exemplum iniuriæ, quæ atrox dicitur, ex † qualita-
te facti, loci, & perſonarum, ac partis corporis, quæ
læſa fuit.§.atrox.inſtitu.de iniur.ex facto ſi quis vul
neretur, ita ſi quis percutiat imaginem Crucifixi,
vel Sanctorum, à loco ſicut in Theatro, ita in eccle
ſia, vel in alio loco publico, aut in foro, vbi ſunt
imagines, vel ſtatuæ Dei, Virginis, vel ſanctorum,
ex parte corporis puta in faciem, magis quam in
5 aliam partem imaginis. verbis diceretur † etiam
atrox ſi in publico in eccleſia, vel alibi in cõſpectu
ipſius imaginis, ac in opprobrium Saluatoris, vel
imaginis ipſius Deiparæ, vel Sanctorum quis blaſ-
femaret, alioqui habita conſideratione ad ſaluato
rem, & perſonam iniuriantis, ſemper iniuria, ſeu
blaſfemia diceretur atrox. Cæterum peccatum eſt
6 blaſfemia † vnde multa ſigna proceſſerunt, † quæ
7 recenſet. Boer.d.q.301. Canan. conſi.1. Iure itaque
diuino antiquo blaſfemi lapidabantur. Leuit.c.24.
propter quam Angelus domini totum exercitum
8 vna nocte percuſſit. Regum.c.19. iure Cæſareo † pœ
na eſt vltimi ſupplicij, vt in authen. ne homi. contra
nat.luxur.& ibi Bart.Ang.& alij Boer.d.q.301. Me-
9 noch. caſ.376. verum quia ſi omnes blaſfemi † de-
capitarentur pauci ſupereſſent qui poſſent blaſfe-
mare, vt dicunt, Bellon.conſi.69.nu.6.Clar.in § blaſ
femia verſi. ſed quæro conſtitutio ipſa in deſuetu-
10 dinem † iuit. Luc. de Pen. in l. pen. de delat. lib.10.
Bald.in l.2.in fi.C.de reb.cred.Grammat.ſuper con
ſtitu. reg. fol.113. Zaſ.conſi.19.Clar.in §.blaſfemia.
Boer.d. quæſt.301. Couat. in d.c. quamuis. de pact.
quæ tamen conſtitutio vbi deſuetudine abrogata
non ſit, procedit, ac intelligitur de conſuetudina-
11 rio, † ac incorrigibili blaſfematore. Bal. & Sal. in l.
2.C.de reb. credit. Alex. conſi.233.lib.6. Boer. Dida.
& Menoch. vbi ſupra. Marc. alios recenſens.q.309.
12 iure autem pontificio variæ pœnæ † conſtituuntur.
cap.ſi quis capillum.22.q.1.coguntur ad publicam pœ
nitentiam ante foras eccleſiæ, modo præſcriptio in
cap. 2. de maled. clericis exceptis ne propter hanc
ſatisfactionem vileſcat clericalis Ordo. Abba. in d.
cap.2.Clar.in §.blaſfemia verſicu. ſed quæro. hodie
13 † iudicis arbitrio, vbi alia pœna conſtituta non eſt
blaſfemus punitur. Fab.de Montel. de practica arb.
par.4.num.739.Iaſ.in l 3.§.iurari.ff.de iureiu. vbi ta-
men atrox blaſfemia eſſet iudicis arbitrium exten
di poſſet vſque ad mortem. Boſſ.in tract.cauſar.cri
min. titu. de inquiſit. num.131. prædicta conſuetu-
14 dine † non obſtante ſeruanda non eſſet in magna,
& enormi blaſfemia deliberato, maligno, & doloſo
propoſito prolata. Zaſ.d. conſ.19. Clar. vbi ſupra,
& qui blaſfemandi conſuetudinem facit, grauiter
puniendum cenſet, Abb.& cæter. in capitu. 2. de
maled. Alexan.conſi.72.nume.8. lib. 2. Bernardus
Diaz in pract.crimin canon. capitu.103. Conſuetu
15 dinarius blaſfemator † ille dicitur, qui non bis. &
& ter, ſed ſæpius Alexan.& alij prædicti. Bellon.con
ſil. vlti. Iaſ. in d.§. iurari. Boer. quæſtio. 301. habita
16 etiam ratione eius qui calore † iracundiæ blaſfe-
mat, vt mitius cum eo agatur. Decius conſi. 163.
nume.10. Tiraquell.de pœn.cauſa 1. Didac.in d.ca-
pitu.quamuis.Clar.in §.blaſfemia.Ioan.Franc.Pon
cion.in tract.de lamijs.propè finem.num.86. Vulp.

17 conſi. 13. vltra quod aliquando blaſfemia † abſq;
deliberatione procedit. ſic licet ſi quis ſubito ex ali-
qua paſſione prorumpit in verba quorũ ſignifica-
tionem non conſiderat, alio modo ſi ſciat, & non
ſe contineat tunc mortaliter peccat Thom. in ſecũ
18 da, ſecundæ, q. 13. nã etſi lege aliqua blaſfemi † per-
mitti nequeant, poſſunt tamen Pontifices, & Prin-
cipes diſpenſare, vt aliquo caſu non imputetur ad
peccatum Foll. in pract. cenſ. in verbo Nicolaus epi
ſcopus. nu. 56. non eſt tñ prætereundum nõ eſſe ira-
19 cundiæ † habendam conſiderationem ſi in ludo
prohibito quis blaſſemet. Foller. ibi nu. 60. Imo ali-
20 quantiſper pœnam † lænit Regionis conſuetudo,
etſi peruerſa, vt per Iaſ. in d. §. iciari. poſt Bal. & An-
gel. quos allegat Menoch. d. caſu 376. licet Clarus.
in d. §. blaſſemia dicat Senatum Mediolanenſem,
hanc conſuetudinem reijcere, negari tamen non
21 poteſt, quin pœna † temperanda ſit ob delinquen-
tium multitudinem. vt habetur lib. 2. Reg. c. 18. &
22 vbi multitudo † delinquit ſoli caporales puniunt,
Bal. in l. 2. C. de ſer. fug. quamuis hæc procedant, in
multitudine ſimul delinquente, non aũt ſi multi in
teruallatim delinquant, vt in blaſſemia. Foll. in pra.
cenſ. in titu. Nicolaus epiſcopus. nu. 52. aliqua etiã
conſideratio eius habẽda eſt, qñ ebrius blaſfemat.
23 † Bal. in l. accuſationem, num. 21. C. qui accuſ. non
poſſ. Boer. q. 301. in fi. Clar. in d. §. Blaſſemia, in verſi.
24 excuſari, & c. ebrietas † enim dolum tollit, ac cul-
pam reſpectu criminis, licet non reſpectu vicij te-
mulentiæ. c. ſana & ibi gl. 15. q. 1. l. 1. verſi. temulen-
tia. C. ſi quis imper. maled. Nec eſſet multiplicanda
25 blaſſemiæ † pœna contra eum, qui vno impetu, &
cõtextu plures effunderet blaſſemias, ſi vera ſit ſen
tentia Veron. conſi. 77. licet tamen pœna tunc exa-
gerari poſſit. Vulpec. conſi. 23.

Glo. IIII.

S V M M A R I V M.

1 *Imagines Dei vel Sanctorum qui maculat, vel diruit iniu-
rioſè quas pęnas luet.*
2 *Blaſfemia facto commiti dicitur ſi quis Dei, vel Sanctorũ
imagines per iniuriam maculet, vel diruat.*
3 *Principis ſtatuæ fœdator graui pęna dignus eſt.*

D
1 GVaſtarà] Qui per iniuriam maculaue-
rit, vel diruet imaginem † Dei, vel San-
ctorum ſimiliter luet pœnam corpora-
lem ſecundum facti qualitatẽ arbitrio
Principis, aut Senatus, ita quod minor nõ ſit aureo
rum quinquaginta, & trium ictuum funis, Macula-
2 tio hæc aut fedatio eſt blaſfemia † facto ipſo, & ſi-
3 cuti ſtatuæ Principis † fœdator ac deturpator di-
gnus eſt graui pœna. l. non contrahitur. & l. ſeq. & l.
famoſi. ff. ad leg. Iul. maieſta. l. capitalium. §. ad ſta-
tuas. ff. de pœn. tanto fortius puniri debet, qui Dei
imaginem deturpat ſicuti argumentantur Boer. q.
301. Menoch. de arbi. caſu 376. pro quo adducitur
tex. in l. vni. C. nein. lic. ſign. cru.

Glo. V.

S V M M A R I V M.

1 *Blaſfemantibus pęna pecuniaria impoſita, quibus appli-
centur.*
2 *Et an & quomodo accuſatori credendum ſit.*
3 *Blaſfemator ſolitus, & conſuetus, teſtibus concludentibus
tantum conuincitur, & probatur.*
4 *Et an per vnum teſtem fide dignum cum accuſatore.*
5 *Teſtium qualitas à ſtatuto requiſita, vt fidem faciat, pro-
banda eſt, non denegata inde Reo facultate contrarium pro
bandi.*

E
1 APplicate] pœnæ † pecuniariæ applican
tur tertia pars viui pio, tertia fiſco, ter-
tia accuſatori, cui credetur † cum teſte
integro, ſua fide digno. Intelligerẽ hoc
ſi agatur de puniendo Reo pro vna, vel
altera blaſfemia ſingulari, ſi vero vt puniretur tã
3 quam ſolitus blaſfemare † quo caſu grauior, & vſ-
que ad mortem pœna ingeritur, tunc huiuſmodi
mala, & iniqua conſuetudo non probatur teſtibus
ſingularibus, ſed oportet teſtes habere concluden-
tes. Alex conſi. 72. num. 8. vol. 1. Foller. vbi ſupra. &
in caſu decreti ſi ſolus adſit teſtis cum accuſatore
4 probari debet teſtem ipſum eſſe integrum, † vel fi-
de dignum: quia vbi ſtatuto diſponitur teſtes eſſe
debere alicuius qualitatis, vt fidem faciãt, illud pro-
5 bandum eſt † non denegata Reo facultate proban
di contrarium. Clar. in d. §. blaſfemia verſi. reperio
tamen, &c.

DELL'INSVLTO CON ANIMO deliberato.

QValunque con animo deliberato d'occidere farà inſulto [a] ò darà, o farà dar veneno ad alcuno, & che dalli indicij, ſecondo la diſpoſitione di ragion commune ſarà conuitto, ò vero per propria confeſſione di hauer hauuto tal animo, & fatto ogni, sforzo per eſſequirlo, ancor che non ſia ſeguito homicidio, volemo che ſia punito, come diſpone la legge commune ſcritta, riſeruata però la moderatione della pena à noi, ò al Senato, ſecondo la qualità del fatto, o delle perſone, Volemo poi, che la pena non ſia manco di quella della lege Iulia, de Republica, auuertiranno però i Fiſcali noſtri, & altri di non formar inquiſitione [b] di animo deliberato, ſe non precedenti ſufficienti indicij a tal qualità.

DE INSVLTV ANIMO DELIBERATO.

Titulus XXIII.

Glo. I.

S V M M A R I V M.

1 *Inſultus vnde dicatur.*
2 *Animus delinquendi deliberatus, vel præmedicatus conie-
cturis tantum deprehendi poteſt.*
3 *Et niſi coniecturæ concurrant non præſumitur.*
4 *Voluntas ſola an attendatur, & puniatur, quando delibera-
tus, & præmeditatus animus præceſſit.*
5 *Maleficia animo, & voluntate diſtinguuntur.*
*Quæ autem coniectura faciant ad præſumptionem, aliquæ
demonſtrantur. & alia remiſſiuè nu. 6. & 8.*
7 *Homicidij faciendi animo deliberato tractatus præſumitur
ex aſſiſtentia, & aſſociatione.*

Et qui

9 *Et qui inſultum animo deliberato facit qua pœna puniẽdus.*
10 *Affectus, nullo ſecuto effectu, licet de iure communi puniatur, non tamen ex conſuetudine generali, non punitur affectus, ſeu conatus ſine affectu.*
11 *Conatus ad homicidium patrandum, vel venenum propinandum animo præmeditato, & deliberato præcedente ac probato, punitur etiam non ſecuto effectu.*
Et quæ alia ad hoc interuenire requirantur. ibid.
12 *Qualitate à lege requiſita ceſſante, ceſſat quoque legis diſpoſitio.*
13 *Conatus ad effectum deductus intelligitur, ſi quis fecerit quantum in eo fuit, ita vt nihil agendum ſuperſit ad criminis perfectionem.*
14 *Et adducitur exemplum in eo qui propinauit venenum.*
15 *Et in homicidio attentato animo deliberato.*

A INſulto] Quicunq; animo deliberato inſultum
1 faciet. Inſultus dicitur † in aliũ ſaltus. Bart. in
l. reſpiciendũ. §. delinquunt. ff. de pœn. Dec. cõſ.
2 676. Animus † autẽ deliberatus, vel p̄meditatus
quum ſolus Deus ſit inſpector, & etiam cordium
ſcrutator, coniecturis tantum deprehendi poteſt.
Clar. in pract. crimi. §. homicidium verſi. ex propo-
3 ſito. alioqui niſi coniecturæ † concurrant animus
ipſe deliberatus non præſumitur. ex ſcriptis a Ioan.
And. & Abb. in cap. inter alia de immu. eccl. Alba.
conſi. 46. Cæph. conſi. 206. Octau. Vulp. conſi. 121. l.
vbi autem. ff. ad leg. Cor. de ſica. & ſi deliberatus, &
4 præmeditatus animus præceſſit ſola voluntas † at-
tenditur atque punitur. l. is qui cum telo. C. ad leg.
Corn. de Sicar. l. 1. & l. 3. ff. eo. l. 2. §. 1. ff. vi bonor. rapt.
diciturq; animo, & voluntate diſtingui maleficia.
5 † l. qui iniuria. ff. de furt. l. 1. C. ad leg. Corn. de Sicar.
vnde ex ſpecie inſtrumenti, & rixa animus occidẽ-
di abfuiſſe cenſetur. l. 1. §. diuus. ff. eo. vt ſi quis bacu-
lo occiderit. Caſtr. conſi. 227. lib. 2. Boſſ. tit. de hom.
6 num. 41. præmeditatus † autem animus præſumit,
ſi nullis verbis tunc præambulis vnus alterum in-
ſultat. Bar. in l. reſpiciẽdum. §. delinquunt. ff. de pœn.
vel ſi duo tempore inſultus ambularunt, ſimulque
à loco delicti receſſerunt. Nam ex aſſiſtentia aſſo-
7 ciatione ſequenti, tractatus præceſſiſſe † præſumi-
tur. Bald. in l. non ideo minus. C. de accuſa. Cœpol.
conſi. 1. Plac. epit. delict. verſi. aliquẽ proditoriè ag-
greſſus ſit. Bar. in d. §. delinquunt. Clar. in §. homici-
dium. verſi. proditorie. Menoch. de arbit. caſu. 361.
num. 24. Item ſi præceſſit tractatus, conſilium atq;
deliberatio. Alber. in tracta. ſtatu. in 3. part. q. 64. vbi
ſic declarat ſtaturum. Bergomenſe. Clar. in §. ho-
micidium. verſic. ex propoſito. Menoch. de arbi. d.
caſ. 361. nu. 32. Item ſi nulla ira, nullus iuſtus dolor
præceſſit. Menoch. d. caſu 361. nume. 55. vbi plures
8 † congerit coniecturas ad præſumendum animũ
deliberatum, quod iudicis arbitrio in ſumma, re-
linquendum cenſet Anch. conſi. 216.

Quicunque igitur animo deliberato occidendi,
9 faciet inſultum, † vel dabit, aut dari faciet venenũ
alicui, & ex indicijs ſecundum diſpoſitionem iuris
communis conuincatur, aut propria confeſſione
huiuſmodi animum habuiſſe, & feciſſe omnem
conatum exequendi, etſi homicidium ſecutũ non
ſit, puniętur iuxta diſpoſitionem legis communis
ſcriptæ, ſeruata tamen moderatione pœnæ ipſi
Principi, aut Senatui, ſecundum qualitatem facti,
aut perſonarum, ita vt pœna minor non ſit pœna
legis Iuliæ de re publica. De iure communi, etſi pu
10 niatur affectus † nullo ſecuto effectu. d. l. ſi quis cũ
telo. C. ad leg. Cor. de Sica. l. 1. §. diuus. ff. eod. tamen
ex conſuetudine generali non punitur affectus, ſeu
conatus ſine effectu. Alex. conſi. 15. num. 2. lib. 1. &
conſi. 140. lib. 2. Iaſ. in l. 1. §. fi. ff. quod quiſq; iur. Boer.
deciſ. 316. Bal. conſi. 361. lib. 1. & 437 Cechus lib. 3. la-
tè Clar. in pract. crim. §. fi. q. 92. Corn. conſi. 302. libr.
3. Grammat. voto. 8. & cõſi. 36. ac ita ſeruari in Gal-
lia teſtantur moderni ad d. conſi. Alex. 15. hæc ge-
11 neralis conſuetudo hic reſtringitur † in duobus
prædictis caſibus, ſcilicet in conatu homicidij ar-
mis, vel veneno. Nempe ſi adſit animus delibera-
tus. Secundo ſi de eo animo conuincatur reus indi
cijs, ſecundum iuris communis diſpoſitionem, vel
propria confeſſione. Tertio quod fecerit omnem
conatum exequendi. Nam ad pœnam hanc neceſ
ſaria eſt iſtarum qualitatum verificatio, vt diſpoſi-
tioni decreti locus ſit. l. 3. §. docere. ff. vi bono. rapto.
Alex. conſi. 1. lib. 3. Socin. conſi. 55. lib. 1. Corn. conſi.
12 216. vol. 3 quia vbi qualitas † à lege requiſita ceſſat,
ceſſat & quoque legis diſpoſitio. Bal. in l. ſi quis non
dicam rapere. C. de epiſcop. & cler. Soc. conſi. 55. li.
13 1. & conſi. 104. lib. 4. conatus † etenim ad effectum
deductus intelligitur ſi quis fecerit, quantum in eo fuit
in enitente, ita vt nihil agendum ſuperſit ad crimi-
nis perfectionem. Gram. conſi. 30. 12. & 19. Menoc.
14 de arbitr. caſu 360. num. 36. exempli † gratia inqui-
unt, ſi alteri venenum propinatum ſit cauſa homi
cidij: & ille venenum ſumpſerit, & propter medi-
camenta mortem euaſerit. Nam ſi emiſſet ac pa-
raſſet venenum, ſed non propinaſſet impeditus, vel
pœnitentia ductus, extraordinariè tantum, & iudi-
cis arbitrio, & non vltra puniri non mereretur. Bal.
conſi. 443. Cęchus confecit. lib. 3. Ang. in l. 1. §. ſit in-
iuria. ff. de extr. crim. Gram. deciſ. 2. Pariſ. conſi. 167.
lib. 4. Menoch. d. caſu 360. nu. 47. Clar. in §. homici-
dium. verſ. punitur. vbi dicit eſſe magis cõem. Burſ.
conſi. 49. num. 31. Crau. conſi. 941. num. 23. quod eſt
15 idem in alio homicidio † tentato animo deliberà
to, & non ſecuto, non obſtante, quod plura vulnera
illata ſint. Clar. ibi verſi. vltimo quæro. & c. hic nam
que omnem conatum feciſſe intelligitur, qui vul-
nerauit, ad vltimumque actum deuenit, licet mors
ſecuta non ſit. Bal. d. conſi. 443. Menoch. d. caſu 3 o.
nume. 36.

Glo. 11.

S V M M A R I V M.

1 *Officium ſuum ad quod de neceſſitate tenetur nemini debet eſſe damnoſum.*
2 *Mandato in generali nunquam venit quid illicitum.*
3 *Princeps iuſtitia plenus, nec tertio velle præiudicare præſumitur.*
4 *Et velle quæ ſua iura volunt.*
5 *Officiales facientes quod fieri conſueuerat culpa carent.*
6 *Delictum aggrauans qualitas probanda eſt, alias reus abſoluendus.*
7 *Dolo & conſulto qui factum aliquid fuiſſe proponit illud probare tenetur.*
8 *Fiſcus loco accuſatoris ſuccedit, & illius loco permittitur.*
9 *Iudicis officium loco accuſationis eſt.*
10 *Inquiſitionis in proceſſu eadem ſolemnitas requiritur, quæ in accuſationis, excepta inſcriptione.*

B INquiſitione] Prohibetur fiſcalibus for-
matio inquiſitionis animi deliberati,
niſi præcedentibus indicijs huiuſmodi
qualitatis. grauat hæc mirum in modũ
qualitas reum. Vnde, etſi dicendum videretur fiſ-
1 calem ex neceſſitate officij † excuſari, quod illi nõ
debet eſſe damnoſum. l. ſi quis ex ſignatoribus. ff.
quemad. teſt. aper. l. poſt legarum. §. aduocatũ. l. tu-
torem. ff. de ijs quib. vt indig. l. cum quidã. C. de ad-
2 miniſtr. tut. tamen in generali mandato † nunquã
venit aliqd illiciti. l. 1. ff. de ijs qui ſunt ſui vel alie. iu.

l.ſi procurator.ff.de condi.indebi.cap.1.de iureiur.
3 lib.6. Princeps † enim præſumitur iuſtitiæ plenus,
nec vnquam mentis eſſe tertio præiudicare. l.11.§.
merito.ff.ne quid in loc.publ.l.ex facto.ff. de vulga.
4 velleque † intelligitur quæ ſua iura volunt. §.om-
nes.in auth.de iudic. Bart. & Ang. in l.Antiochen-
ſium.ff.de ijs, quæ in fraud. Crauet.conſi.168.num.
8.& 9. Nec excuſarentur fiſcales ex priore more,
5 quaſi ſine culpa ſint officiales, † quod fieri conſueue-
rat facientes.l.pignus. C.de pigno.act.l. qui ſit fugi-
tiuus.§. apud Labeonem. ff.de ædil. edict. quinimo
6 ſicuti qualitas agrauans delictum † probanda eſt,
etſi non probetur, abſoluatur reus. Marſi.in l.ſi quis
ne quæſtio. num.154. ff.de quæſtio. Alex. conſi.13.
vol.2. Cæphal.conſi.206.Burſ.conſi.69. eſſet inoffi-
cioſum procuratori fiſcali, ac fiſco damnoſum cũ
qualitatem proponere, quæ non probaretur ſiqui-
7 dem ſi dolo, † ac conſulto aliquid factum propo-
nat, illud probare teneatur. Felv.in c. ſicut dignum.
de homicid. Boſſ.titu.de homic.num.22.Clar.§.fin.
8 quæſt.90.Burſ.conſi.65.num.7. Item fiſcus † quum
loco accuſatoris ſuccedat. Bar.in l.2.§. ſi publico.ff.
de adult. Bart.in l.ſi cui.§.ijſdem. ff.de accuſ. Innoc.
in c.cum dilectus. de elect. & illius loco permitta-
tur.l.reſcripto.§.ſi quis accuſatorem non habens.ff.
9 de muner.& honor.& iudicis † officium ſit loco ac-
cuſationis.l. congruit.ff. de offic. præſid. eadem ſo-
10 lemnitas in inquiſitione † requiritur, quæ in accu-
ſatione. Bar.in d.§.ſi publico, excepta, vt ibi dicit, in-
ſcriptione, vnde ſicut iniuſtus accuſator punitur,
ita calumnioſus denunciator.

COMMENTARIORVM ANTONII SOLAE AD LIBRI quarti Decreta, ſeu nouos Ordines, finis.

NVOVI ORDINI CRIMINALI.

Aggionti al libro quarto.

CARLO EMANVEL PER GRATIA DI DIO DVCA DI SAVOIA, di Chablais d'Auoſta, & del Geneueſe, Prencipe, & Vicario perpetuo del Sacro Romano Imperio, Marcheſe in Italia, Prencipe di Piemonte, Conte di Geneuá, Biaugei, Romont, Nizza, d'Aſti, & di Tenda, Baron di Vaud, Ges, e Faucigni: Signor di Breſſa Vercelli, del Marcheſato di Ceua, d'Oneglia del Marro, &c.

ESſendo Noi per le querele de molti informati, che nel maneggio delle cauſe criminali non ſi oſſerua nel prẽder le informationi, & altri atti, la forma data nel quarto libro de gli ordini nuoui, eſſi commettono, abuſi, laſciandoſi da i Fiſcali gran parte d'eſſe derelitte, & altre diſſimulate ſi ſepelliſcono cō graue ingiuria della Giuſtitia, & oppreſione de gl'offeſi, parendone neceſſario di prouederui. Di noſtra certa ſcienza piena poſſanza e con patteciparione del noſtro Conſeglio. Habbiamo conſtituito, & ordinaro in forza di legge, & Editto perpetuo, che inſieme con i ſudetti ordini criminali s'oſſerui quanto ſegue; Mandando a'fiſcali, & altri à cui appartenerà di coſi fare, & eſequire, ſotto pena della priuatione di loro vffici, & altra à noi arbitraria; Et al Senato noſtro di quà da Monti di far leggere, & publicare le preſenti, & quelle far oſſeruare. Che tal è noſtra mēte. Dat. in Torino i dodeci di Nouembre. M. D. ottanta tre.

ET PRIMIERAMENTE Ordiniamo al Capitan noſtro Generale di Giuſtitia, che chiamati auanti ſe, i Procuratori fiſcali generali, faccia vna ſeparatione de' noſtri Stati di quà da Monti, Conrado di Nizza, Tenda, Oneglia, e Marro, in cinque parti, & eſſa fatta, applichi vna per ciaſcuno d'eſſi procuratori, ſecondo che alla ſorte tocherà, quali haueranno carrico e cura di eſſa, ſecondo l'ordine e modo ſeguente. Il che s'intendera ſenza pregiuditio della loro generalità, in quanto al por mano alle cauſe, & maneggio d'eſſe, & che nell'auenire doue vacherà il luogo di vno de i Procuratori, ſurroghi alla medeſima Prouincia quello che da noi di nuouo ſia conſtituito.

I PROCVRATORI Fiſcali Prouinciali, & ordinari de' luoghi ĩmediati ſaranno tenuti nel termine di vn meſe di mandar nota di tutte le cauſe ventillāti in quel Tribunale per nome, & cognome titulo del delitto e ſtato di eſſe al procuratore fiſcale generale regulatore di quella Prouincia, il quale poi ne darà relatione al Capitano di Giuſtitia, quale hauerà patticolar cura d'eſſe, acciòche riceuano il douuto fine, & li ſimile ſarãno delle cauſe ſopite, ò derelitte, eſprimendo la cauſa, & il tēpo della deſertione di ciaſcuna d'eſſe.

PASATO Poi il ſudetto meſe, Vogliamo che di tre in tre meſi alla fine del terzo, i ſudetti fiſcali Prouinciali, e de luoghi ordinari immediati mandino parimente nota delle cauſe ventilāti, & dello ſtato loro, ſcriuendo la diffinitione, ò ſentenza che ne ſarà ſeguita, acciòche nella ſeconda inſtanza s'habbia d'eſſa quella cura che ſi conuiene; Auertẽdo per Maggior acceſſeratione delle cauſe che nel memoriale della ſentenza, o intimatione d'eſſa, procurino che l'inquiſito conſtituiſca procuratore per la cauſa d'appellatione.

E PERCHE Nell'vltima inſtanza è neceſſario che i procuratori Fiſcali generali durino le fatiche alla proſequttione, & ſollecitudine delle cauſe, onde è conueniente che ne rapportino qualche vtile, Dichiariamo che à loro apparteneră la mità del quarto douuto a i fiſcali.

I PROCVRATORI Fiſcali generali inſtruttà che ſarà la cauſa auanti al Senato noſtro ſaranno obligati fra tre giorni di portar il proceſſo ad vno de gl'Auocati fiſcali generali, il quale ſarà tenuto di vederlo, e formar le cōcluſioni fra otto giorni ſeguenti, & eſſo poi fra due portar al primo Preſidente d'eſſo Senato, il qual lo farà diſtribuire ad vno de Senatori per riferirlo.

ET Accioche per colpa de gl'Attuari non ſi ritardi la eſpeditione dei proceſſi Criminali. Vogliamo, & ordiniamo che eſſi habbiano da cōpire la ſcrittura nel termine, & ſotto la pena contenura ne i nuoui ordini noſtri.

OCCORRENDO Delitto graue in alcuno de i luoghi noſtri immediati, ſara obligato il fiſcale d'eſſo luogo eſſendo il delitto publico, e manifeſto, ſubito procedere all'inquiſitione, & conforme a i nuoui ordini Criminali, & di eſſo, & di quello che riſulta dalle informationi, darne fra diece giorni auiſo al procuratore fiſcale generale regulatore di quella Prouincia; oſſeruando ſucceſſiuamente l'ordine ſopraſcritto.

ET Perche intẽdiamo, che per fuggir il caſtigo o per venir in cognitione del tenore delle informationi, ſogliono i rei appellare dalla prima, ò ſeconda citatione, Inhibiamo a i Prefetti ſotto pena arbitraria al Senato noſtro, di non ammettere qual ſi voglia appellatione in cauſe Criminali, con la clauſula inhibitoria, fuor' che da interlocutoria irreparabile, & da diffinitiua. Mandando percio a i Giudici ordinari de' luoghi eſſe non oſtāti, di procedere alla dichiaratione delle pene, & nella cauſa, conforme a Giuſtitia, ſin' a tanto che con cognition di cauſa ſia loro inhibito.

SE Il reo c'hauerà appellato al Prefetto, o altro Giudice d'appellatione non proſequirà la cauſa, e procurerà che ſi finiſca fra ſei meſi Vogliamo che detta appellatione s'intenda ipſo iure per deſerta, & che facendo fede il fiſcale auāti l'Ordinario del mancamento della proſecutione, & traſcorſo de i ſei meſi, ſenza che ſia ſtata finita. l'Ordinario mādi ad eſſecutione la ſua ſentenza, & che non poſſa il reo piu appellare, ſaluo che egli haueſſe hauuto legitimo impedimento, del quale ſarà obligato

far

far pronta fede, almeno per proua ſemiplena.

IL Prefetto, dapoi che gli ſaranno diſtribuiti i proceſſi ſarà tenuto di giudicare tra quindeci giorni, ſotto pena al Senato arbitraria.

DA POI Che ſi ſarà proceduto da gl'ordinari de i luoghi immediati in cōtumacia cōtra gl'inquiſiti, & ſi ſarà prononciato il delitto per confeſſo, paſſato che ſarà l'anno, non vogliamo che ſia loro lecito di conſtituirſi ſpontaneamente auanti eſſi ordinari, ma ſolo auanti'l Senato noſtro, non oſtanti, i reſcritti che s'otteneſſero da eſſi ſotto pena al detto Senato arbitraria.

INHIBIAMO Eſpreſſamente a gli ordinari dei luoghi a noi immediati, Prefetti, & altri Giudici di non procedere ad alcuna interlocutoria in cauſa di pena corporale, & a qual ſi voglia diffinitiua etiandio di pena pecuniaria, che prima dall'Auocato Fiſcale del luogo, o non eſſendoui, dal Prouinciale non ſia ſtato veduto il proceſſo, e formate le concluſioni, ſotto pena di cento ſcudi. Ordinando perciò a i Senatori Relatori, & a gli Auocati fiſcali generali che venendoli alle mani alcun proceſſo ſenza dette concluſioni lo debbano notificare in Senato, o al Capitano di Giuſtitia, perche ſi faccia fare le douute inſtanze contra l'officiale, o Giudice che hauerà giudicato.

VOGLIAMO Che nelle cauſe, introdotte per appellatione al Senato dalle ſentenze date dal Capitan di Giuſtitia, non eſſendoſi fatta deduttione alcuna di materia non dedutta, ó pertinete alla cauſa, paſſati che ſaranno ſeſſanta giorni, & l'appellatione nōn diffinita per colpa del cōdennato, ſi proceda all'eſecutione del giudicato, quanto alle pene pecuniarie.

VOGLIAMO Ancora, & ordiniamo à fine che s'habbia nōtitia de' Banditi, & cauſa del loro bando, che tutti gl'ordinari mediati, & immediati, & qualonche altro Giudice, & Magiſtrato, habbiano da mandar la notta de' Banditi ne' Tribunali loro tra vn meſe doppo la ſentenza del bando, con eſpoſitione della cauſa, al Senato noſtro, ſotto pena ad eſſo arbitraria, il quale farà tener dall'Attuario de Criminali vn regiſtro particolare di tutti i Banditi, con eſpreſſione della rellatione, & publicatione del bando. Qual regiſtro d'Anno ſi rimetterà al Secretario ordinario d'eſſo Senato per riporlo nell'Archiuio, & che de' banditi ſi tenga ſempre vna liſta in publico alla porta del Senato, & altroue ne' luoghi doue ſi ſogliono fare, & attacare le cride. Et occorendo che da noi ſi faccia la gratia ad alcun bandito: Vogliamo che le lettere ſiano regiſtrate dal medeſimo attuario nel Regiſtro de' banditi, per hauerne conto quando foſſe ipediente.

CARLO EMANVEL.

V. L. Milliet.

Lacreſte.

IL SENATO DI QVA DA MONTI DEL SERENISSIMO CARLO EMANVEL *per gratia di Dio Duca di Sauoia, Prencipe di Piemonte, &c.*

A D ogn'vno ſia manifeſto che veduti li ſopraſcritti Ordini ſopra le cauſe Criminali per Sua Altezza fatti, debitamente, ſottoſcritti, & ſigillati. Dat. in Torino li dodeci del preſente, & il tenore loro ben conſiderato. Hauemo ordinato, & ordiniamo douerſi interinare, ammetter, & approuare, & quali in virtù delle preſenti interiniamo, ammettemo, & approuiamo, Mandando douerſi publicare, & oſſeruare entieramente, ſecōdo loro forma, mente, & tenore, & donarſi fede alle copie quali ſi ſtamparanno, come al proprio Originale, qual ſarà regiſtratto ne' ſoliti noſtri regiſtri per il Secretario noſtro ordinario ſottoſcritto. in Torino nel Senato li quindeci di Nouembre, M. D. ottanta tre.

Per il ſudetto Senato di Sua Altezza.

Razini.

COMPARTIMENTO DELLE PROVINCIE FATTO ALLI Sopraſcritti Fiſcali Generali.

Aſti, Ceua, & Oneglia, a M. Gio. Battiſta Veggia.

Iurea, Moncalieri, Turino, & Chieri, à M. Battiſta Peſſinis.

Pinerollo, & Nizza, a M. Franceſchino Porta.

Mondouì e Tenda, a M. Antonio Bonomine.

Vercelli, Biella, & la Val d'Auoſta, a M. Claudio Morena.

EDI.

EDITTO.

DI NVOVO ORDINATO DA S. A.

QVAL SEGVE I NVOVI ORDINI, E DECRETI CRIMINALI già per l'adietro ſtampati.

EMANVEL FILIBERTO, PER GRATIA DI DIO DVCA DI Sauoia, di Chablays, d'Auoſta, & del Geneueſe, Prencipe, & Vicario perpetuo del Sacro Romano Imperio, Marcheſe in Italia, Prencipe di Piemonte; Conte di Geneua, di Beaugei, di Romont, & d'Aſt, Baron di Vaud, Gex, & Faucigni, Signor di Nizza, Breſſa, e di Vercelli, del Marcheſato di Ceua, Creuacore, &c.

COme è proprio di buon Prencipe pigliar cura ſpeciale, de indrizzare i maneggi de' ſuoi ſtati, cō certo, e determinato fine, & cōſiderare tuttauia, cō quali piu ageuoli modi poſſi tener i Sudditi in pace, non laſciādo officio alcuno adietro, che appartenghi alla conſeruatione dell'honor di Dio, quiete publica, & a render a ogn'vno il ſuo dritto: conoſcendo noi, che non gli foſſe modo migliore, ne via piu atta per queſto di fare, che ne gli paeſi noſtri la Giuſtitia foſſe rettamēte amminiſtrata, si, che il caſtigo de' triſti foſſe l'eſſempio co'l quale gli altri ſi retiraſſero dal male, & la ſicurezza, che confirmaſſe i buoni nel giuſto voler loro: Fra le altre cōſiderationi, che doppo la ricuperatione de' ſtati noſtri habbiamo fatte, queſta è ſtata principale, & maggiore, di rimettere, & riſtorare i Senati, & altri Magiſtrati, che percio haueuano inſtituiti gli Prencipi nr̄i predeceſſori: & introdurne de gli altri, che ci ſono paruti neceſſarij, ſi p deciſione delle cauſe ciuili, come anco delle criminali, alle quali habbiamo hauuto tāto maggior riſguardo, quāto che in quelle ſi tratta dello hauere, & in q̄ſte per il piu dell'honor, & della vita. Et ſe bene hāno gli Senati, & gli altri miniſtri ꝓcurato di rēder il debito loro, nō mancando della douuta fideltà, ſtudio, prontezza, & diligenza, habbiamo nō dimeno per iſperienza conoſciuto, che la malitia de' malfattori ha tal volta auāzata la prouidenza vſata per eſſi all'incōtro per rimedio in diuerſe maniere, come quādo ſi trattauano le cauſe fiſcali in abſēza noſtra, e il piu delle volte inanti Giudici inferiori, de' quali nō era l'auttorità iſtimata, ne vbbidita, come ſi conueniua per ſeruitio noſtro da gli rei, ne meno da' teſtimoni, & altri terzi, che credēdo non eſſerne piu oltre ricercati, & alle volte impauriti dalle minaccie delle parti, che tanto piu temerariamēte ardiuano di farlo, quāto elleno s'aſſicurauano che non doueſſero venirci a notitia, ſi sforzauano quāto piu toſto cō falſi detti adōbrare il fatto, che narrādo realmente il ſucceſſo manifeſtar la verità, & aprir la ſtrada alla Giuſtitia, dal che ne ſeguiuano infiniti incōuenienti, e molti hāno fatto proua di mātener il torto, & la buggia; fidatiſi d'hauer il teſtimonio d'alcuni a modo loro, poi che da eſſi pende la riuſcita de ſimili Giudici. Erano anco molti oltre di ciò, che vſando male della clemēza nr̄a, cō māco riſpetto, & maggior facilità oſauano commetter delitti ſotto ſperanza di ottener gratia da noi, e perdono, & tanto piu ageuolmente, quāto poco reſtauamo informati della verità, e qualità che aggrauano, o vero allegeriſcono gli errori, onde noi, che a richieſta, ò d'interceſſione di qualche terzo, e ſpeſſo per compaſſione de' caſi propoſti ſi contentauamo concedergli le gratie, & perdoni, che ci erano ſtati ſupplicati, ſi trouauamo hauer operato diuerſamente dall'intento che habbiamo di non iſcompagnare la Giuſtitia dalla Miſericordia, ne perche foſſero le lettere di gratia indrizzate alli Senati, & altri officiali, de quali era neceſſaria l'interinatione, ſi vedeua prouiſto a tal abuſo, perche in ogni caſo, ſempre ſi rendea piu facile a tali, l'impetrar dichiaratione, & ampliatione della già hauuta gratia ſenza iſpreſſione del vero, che non ſarebbe ſtato, narrando da principio la verità del fatto l'ottenerla: oltre che nelle iſteſſe interinatione, & verificatione del contenuto nelle ſuppliche di ſimili gratie, preſentate da gl'inquiriti, o condannati, poteaſi contrauenire in piu coſe alla volontà, & all'intēto noſtro, maſſime, quando era fatta riſerua in eſſe, o moderatione di pene corporali, & mutationi in pecuniarie, non potendoſi ſenza piena conteſa del delitto, & circonſtanze ſue della qualità di chi l'hauea commeſſo, de' meriti, o ſeruitij ſuoi, o vero di quelli, che ce lo raccōmandauano, della buona, ò ria ſua paſſata vita, maturamente deliberare à chi piu, & à chi meno conueniſſe hauer pietà, & vſar della clemenza noſtra. Il che poteua per l'iſteſſe ragioni parimente accadere, ne gli emolumenti delle Finanze di varie altre conceſſioni, e prouiſioni, che occorreno farſi tanto a cōmunità, come a particolari di cōfirmatione de' Priuilegij, Dechiarationi, Legitimationi, Naturalità, Nobilitationi, Frāchezze, Immunità, & altre ſimili, che ſoleano mandarſi alla Camera noſtra de' Conti, quale però nō poteua fargli la conſideratione, & hauergli il riſguardo, che faremo noi hauuta fedele relatione de' meriti, ò demeriti di chi ce le dimanda? Per tāto, hauuto ſopra queſto il parer del noſtro conſeglio, & fattoui matura deliberatione, & diſcorſo, volendo a qual ſi voglia inconueniente appropriare il douuto remedio. Per queſto noſtro generale, perpetuo, & irreuocabile Editto, di noſtra certa ſcienza, animo deliberato, piena poſſanza, & aſſoluta auttorità, habbiamo ſtabilito, & ordinato, ſtabilimo, & ordiniamo, come ſegue, &c.

PRIMIERAMENTE, che in qual ſi voglia delle Prouincie noſtre, nella quale ſi ritrouaremo, & nel luogo, giorno, & hora, che dechiararemo piu cōmodi hauuto riſguardo alla qualità delle altre occupationi, & negotij ſi trouino da noi gli Illu. & molto Mag. Ben diletti, & fedeli nr̄i gran Cāccelliere, & Generale delle Finanze, & altri, che ſecondo le occaſioni faremo chiamare inſieme con gli

amati

a mai fedeli noſtri Procuratori Fiſcali Generali reſidenti preſſo il Senato, o gli ſuſtituiti loro, quali haueranno carico di portare nota diſtinta di tutte le cauſe criminali, che pēdeno nel Senato, & altri Tribunali, che ſarāno in qual ſi voglia modo peruenute, ſotto la loro generalità, ꝑ darci cōpiuta informatione del ſtato, qualità, & importanza di eſſe, acciò che indi poſſiamo noi, & in abſēza noſtra il detto Cācelliere pigliar iſpediente ſopra le prouiſioni che ſarāno neceſſarie: ci ſarāno poi all'hora referite tutte le ſuppliche concernēti gratie, perdoni, dichiarationi cōfirmationi de priuileggi, franchezze, immunità, nobilitationi, legitimationi, naturalità, & altri ſimili, la cōceſſione de quali pende dalla pura volonta nr̄a. E noi ꝓuederemo ſopra le dette ſuppliche ꝑ conceſſione, o ricuſatione del contenuto in eſſe, donādo liberamēte, ò moderādo la finanza in ciò a che ella tēderà, cōforme all'importāza della richieſta, e qualità delle pſōne, che richiederāno, ò di quelli che ce l'haueranno raccōmandate: hauuto etiandio riſguardo a gli ſeruitij, che da alcuni di loro noi, ò gli noſtri porriamo hauere riceuuti.

Et acciò che gli detti Procuratori generali poſſino hauer miglior notitia delle cauſe che ſi trattano fuori della reſidenza loro, & procurare in eſſe il ſeruitio noſtro, come ſono tenuti, per debito di loro officio, & noi ſucceſſiuamente hauerne compiuto ragguaglio.

Vogliamo, & ordiniamo, che gli Podeſtà, & tutti gli altri Giudici inferiori a noi immediatamēte ſottopoſti, ſiano obligati mādar nelle mani del noſtro Grā Cācelliere frà vn meſe proſſimo dal giorno della publicatione delle preſenti vn cōpendio ò ſia relatione de tutti li delitti che potrāno hauer notitia eſſerſi fatto ꝑ il paſſato, & ſe hanno indicij ſufficiēti ꝑ ꝓceder cōtra li colpeuoli, cō la diſtintione di quei, che meritano pene corporali.

Sarāno parimēte tenuti mādar nota per vna ſua liſta de gli banditi di ſua giuriditione, acciò che il Senato gli faccia deſcriuer nella tauoletta per ciò deputata, & non poſſi alcuno pretender ignoranza del bando conuerſando con eſſi, o dandogli aiuto contra noſtri ordini.

Darāno anco auiſo di tutte le deuolutioni, e caducità, che per qual ſi voglia cauſa ci poteſſero appartener, ſia per morte de' Feudatarij, ſia per cōtratti prohibiti, ò altra ſomigliante caggione: E tutte le predette ſuppliche, richieſte, decreti, ordini, & ꝓuiſioni, vogliamo che ſiano regiſtrate, & tenutone conto dal Secretario noſtro, acciò per noi ſpecialmente deputato, che hauera cura de fargli l'iſpeditioni per noi commandate, al quale anco ſaranno inuiate dal Gran Cancelliere dette relationi, & liſte, perche le poſſi communicar alli Procuratori Fiſcali, & eſſi venir da noi informati de caſi ſi proponino, acciò ſi prouedi.

COMMANDIAMO Di più alli detti Podeſtà, & altri Vfficiali, che fra il termine di detto meſe, qual cōincierà il giorno della publicatione, come ſopra, mādino a gli Prefetti delle Prouincie, a quali ſi trouerāno reſpettiuamēte ſottopoſti vna relatione fermata di ſua mano, che cōtenghi sōmariamente gli delitti che ſaranno ſtati cōmeſſi, le condāne indi ſeguite, le confiſcationi, emende, pene, & multe criminali, & altre ouuentioni, ſe gli ſarāno occorſe dal principio de quell'anno fin al giorno che referirāno, ſpecificando il meſe, giorno, & luogo doue ſarāno ſeguite, co'l nome, cognome, & patria, dell'accuſato, ò condānato della ſpecie, qualità, & circonſtanze del delitto commeſſo, e con iſpreſſione del nome, & cognome del ſecretario che farà la cauſa: Et gli detti ꝓfetti, poi che le haueranno hauute, ſaranno tenuti, & obligati mādarle in termine d'vn altro meſe al detto gran Cācelliere, e cō eſſe mandarne anco vn'altra che cōtenga i delitti commeſſi nelle Prouincie loro, le confiſcationi, pene, & multe come habbiamo ordinato di ſopra: Al che fare intendiamo, e dichiaramo che ſieno tenuti il Baylino di Auoſta, Gouernatore del Marcheſato di Ceua, & gli Vicarij d'Aſti, & Chieri, che in queſta parte fanno l'vfficio di Prefetti, & il Vicario di Chieri di Senato: e ciò ſotto pena ad ogn'vno di loro della priuatione de ſtipendij, ſuſpēſione de gli vfficij, & altra a noi arbitraria: nelle quali pene s'intenderanno eſſer incorſi ſenza altra dichiaratione, di ragione e di fatto, toſto c'hauerano diſubidito, e cōtrauenuto a queſta noſtra determinatione: Riſeruiamo però gli caſi d'infirmità, di abſenza cauſata dal noſtro ſeruitio, e per licenza dattagli in ſcritto da noi, Ne i quali caſi ſaranno iſcuſati, & accuſati all'incontro gli Luogotenenti, e ſuſtituiti loro, che ſotto giaceranno ad vgual caſtigo a quello de gli detti Prefetti, Podeſtà, & Procuratori, con altra qualità di pena al noſtro arbitrio riſeruata.

DI Più, vogliamo, & commandiamo, che dette relationi, e note, quali da' Prefetti, Podeſtà, & altri Giudici inferiori ſaranno mādate ſi cōferiſchino trà detti Gran Cācelliere, & General de Fināze, e ſe vi ſarà coſa degna delle orecchie noſtre, che meriti prouiſione ſia aſſentata per il Secretario noſtro nel regiſtro, acciò ſi ſia ꝓuiſto: Intēdiamo però, che l'eſpeditioni, che s'ordinerāno ſopra le ſuppliche, & ſopra le dette cauſe regiſtrate, ſiano decretate, e ridotte in ſcritto dal Secretario in pſēnza noſtra, con interuēto de gli ſopradetti gran Cācelliere, Generale delle Finanze, & d'altri, che ci piacerà tal chiamare, & l'abſenza, o vero occupatione de l'vno d'eſſi, non tarderà però la reſolutione ma l'vno ſupplirà per l'altro nel modo detto di ſopra.

MA, Perche mal ſi poſſono caſtigar i delitti, de' quali non ſi ha notitia, e da qui naſcono molti inconuenienti, & diuerſi errori reſtano impuniti, perche non vi è, che dia querela, & eſſa ceſſando chi faccia denoncia, accuſa, o riuelatione de gli malfattori: Onde tal'hora vēgono a morte i feriti prima, che venga il delitto a notitia del Fiſco, ne ſi ſa campando, qual come o più, o manco attroce meriti ſeuera, o più leggiera punitione: Ci è parſo commandare, & ordinare, come in virtù di queſto cōmandiamo & ordiniamo, che ogni, & qualonque perſona di qual ſi voglia cōditione, & profeſſione che ſia, tanto Medici, Cirogici, & altri a chi occorrerà metter mano per medicare, & ſoccorrer cō remedij medicinali alcuno ferito, o battuto, quello medemo giorno, ſe ſarà nel luogo, e ſe ſarà fuori fra tre giorni notificare, riuelare al Giudice, e caſo che nō ve ne ſia, a gli Cōſoli, o Sindici delle Terre, le ferite, battiture, & ogn'altra particolarità, che haurà inteſa, circa il delitto commeſſo in perſona del patiente, curato, medicato, o ſoccorſo con remedij, eſprimendo la qualità delle ferite, del luogo, alletto, & il pericolo che teme tutto con ſuo giuramento, facendo giudicio, ſe ſia il caſo mortale, o con debilitation di membro, o vero con circatrice perpetua, maſſime in luoghi apparenti, & ſpecialmēte nella faccia: e gli Sindici poi, o Conſuli de luoghi, oue non ſarà alcuno Podeſtà ſaranno tenuti fra due giorni dopò fatta la denoncia, portarla, o mandarla al ſuo Giudice ordinario, qual vogliamo, che incontinente inteſo l'eccesſo proceda a

pigliarne

pigliarne informationi, e ne' delitti graui, doue è ſoſpetto di fuga alla captura, come meglio conoſcera eſſer di ragione, ſeguendo però ſempre nel reſto la forma de' noſtri nuoui ordini. Et queſto ſotto pena a quelli che haueranno medicato ſenza notificare, & alli Conſoli, che non manderāno le notificationi, come s'è detto di ſopra, di cento liure per ciaſcuno, che ſi applicheranno al fiſco noſtro, & alli Giudici, che manchaſſero del debito, della diſgratia noſtra.

Et perche poco giouaria la fattica e cura che ſi pigliamo nella riforma, & ordine delle ſudette coſe, ſe non là faceſſimo venire a notitia di tutti i noſtri amati popoli, accioche ſappino, quāto nell'auenire hauerāno da oſſeruare, & in che modo reſti ꝓuiſto alla temerità de triſti, & alla tranquillità de' buoni: Mandiamo, & cōmandiamo al Senato noſtro di Piemōte, alla Camera de' Conti, Gouernatori, Prefetti, Podeſtà, Giudici inferiori, & a tutti gli miniſtri noſtri, & officiali mediati, & immediati, a quali reſpettiuamēte appartenerà, che oſſeruino il preſēte noſtro, perpetuo, & irreuocabile Editto, & lo facciano inuiolabilmente oſſeruare di pōto in ponto, ſi come giace ſecondo la ſua forma, mente, & tenore: facēdolo prima publicare a ſuon di tromba, e voce di crida ne' ſoliti luoghi, acciò non poſſa alcuno pretendere legitima ignoranza, con inſerirlo a gli ordini Criminali. Et poi che ſarà dato alle ſtampe, dechiariamo, che alle copie, quali haueranno a mandarſi in molti luoghi, ſi preſti l'isteſſa fede, che a queſto proprio originale, quale per maggior fermezza ſarà firmato di noſtra ꝓpria mano, & ſigillato del noſtro gran ſigillo: Intēdendo, & volendo, che reſti reuocato, & annullato ogn'altro noſtro ordine in contrario, & maſſime quello, che fu dato ſotto li 16. d'Aprile proſſimo paſſato, perche coſi cōuiene, & tal è nr̄a determinata mente. Dat. in Torino li 3. di Giugno. 1577.

EM. FILIBERTO.
V. Stroppiana.

Liato.

ORDINI
DELL'ECCELLENTISS. SENATO
DI PIEMONTE, INTORNO ALL'OSSERVANZA CHE deueno gl'Auocati, Procuratori, Nodari, Secretari, Fiſcali, Vſcieri, Attuari, &c.

EMANVEL FILIBERTO PER GRATIA DI DIO DVCA DI SAVOIA Prencipe di Piemonte, &c.

ESSENDO Informati, che ſi cōmettono molti abuſi nel proceder all'inſtruttione delli proceſſi, e nel tener le cauſe alli tempi debiti, & nel ſcriuer gl'atti, nel proceder nell'eſſattione della taſſa del Sigillo, ſignatura, e ſcrittura, e douendo proueder che ſimili abuſi più nō ſeguano. Ci è parſo con auiſo del Senato noſtro per beneficio publico ſtabilir li ſeguenti ordini: li quali vogliamo eſſer da ciaſcuno, come reſpettiuamente ſpetteranno oſſeruati, ſotto la pena in ciaſcun capo ſtabilita.

ALLI AVOCATI, ET PROCVRATORI.

ET primo, ordiniamo a gl'Auocati che ſi come ſono patroni delle cauſe, coſi debbiano di quelle eſſer ſolleciti defenſori. Percio vſando il Senato ogni dilligēza ꝑ impedirle, cōuiene à eſſi à nō ritardar il loro corſo ꝯ negligēza. Dōche ꝑ rimediar à gl'abuſi fin qui cōtinuati. Ordiniamo alli detti Auocati, che il giorno della publica vdienza, nella qual ſi diſputano, e decidono le cauſe, come ſi dice 'l Cāpo, ſi debbano trouar in Senato al ſuono della cāpana auāti che li molto Magnifici Preſidenti, & Magnifici Senatori ſedano ꝑ tribunale: & mētre che il Senato ſi p̄para ꝑ ſedere, gl'Auocati trà loro cōuerrāno del fatto, ꝑ il quale cōparirāno. Accio che diſputādo non s'habbia da far altro, che decider in iure li negotij ꝓpoſti, & dichiariamo, che mācando à ritrouarſi gli ſarà dato difetto, ꝯ danno delle ſpeſe, saluo che ꝑ giuſto impedimēto nō habiano potuto ritrouarſi, quale mādarāno notificar in Senato.

Eſſendo Cōſtituito vn Collegio di Procuratori giurati ꝑ la defenſione delle cauſe, alle quali douēdo attēderli, cōuiene non reſtino frodati delli vtili che pōno naſcere dalli litigāti: Percio ꝓhibiamo ad ogn'vno, che non ſia collegiato Procurator a patrocinar per altri, e far atti giuditiali, ſotto pena della nullità dell'atto, & d'vna libra ꝑ ogn'volta: potranno nondimeno li principali comparer in perſona propria, & far le loro comparitioni come buono li parirà.

Ordiniamo Di più che li Procuratori ſonata la Campana dell'intrata del Senato li giorni che ſi tēgono le cauſe, & il giorno che diſputano gl'Auocati, debbano incontinenti ritrouarſi nella Secretaria dal prefato Senato, ſotto pena di ſoldi ſei per caduno che māchera, e nō s'ametterà alcuna eſcuſatione, ſe nō prima pagati detti ſoldi ſei. Saluo che in luogo ſuo il ſuſtituto ſia comparſo, o in caſo di qualche legitimo impedimēto. Del qual ne mādarà a detta hora auiſar il Priore di detto Collegio, la qual pena ſubito s'eſſigerà applicando la metà al Collegio de procuratori per la loro Meſſa, e l'altra metà per la Meſſa del Senato.

Più Che nel tener le cauſe, tanto nella Secretaria, che nel tribunale, e tāto in priuato, come in publico, debbino eſſi Procuratori vſar modeſtia, & aſtenerſi da ogni parole ingiurioſe, & ꝓuocatorie, ſotto pena d'vna libra, & ꝑ ogni volta, oltra, altra arbitraria al Senato hauuto riſguardo alla grauità dell'ingiuria, che ſi diceſſe, o faceſſe dall'vno a l'altro reſpettiuamente.

Più che nel tener le cauſe come ſopra venēdo alcuno d'eſſi Procuratori a ꝓponer in fatto, coſe non vere, delle quali ſia reprouato da gl'altri, o conuitto per atteſtationi delli Secretari, ò Attuari, incor

ra nella

ra nella medema pena per ogni volta da pagarſi irremiſſibilmente, & incontinenti da diuiderſi, come ſopra s'è detto nel capo terzo.

Più Gli ordiniamo, che alla ſeconda dieta nelle cauſe nuoue, nelle quali cōpariranno debbano far fede della loro ꝓcura, ſotto pena d'eſſer cōdannati nelle ſpeſe del ꝓprio. Quali ſarà aſtretto far il ſupplicante in far citar il Reo la ſeconda volta, ne altrimēte s'ammetterà alcuna promiſſione de ratto d'eſſi Procuratori.

Poiche Permettiamo alli Procuratori hauer, & tener vno ſuſtituto, che per loro cōpara nelle cauſe, vogliamo prima che alcun procurator deputi vn ſuſtituto, lo debbia nominar in Senato, accio da eſſo ſia approbato, e promettēdo il conſtituēte per il ſuſtituto, che procederà legalmente, e da huomo da bene ſi ammetterà, e ſenza queſto prohibiamo eſſer alcun admeſſo.

Perche li Procuratori, e maſſime cōparenti per li rei, ſtudiano condur le liti in diffugij, ordiniamo che douendoſi far qualche aſſignatione, ò opportuamento, in qualche cauſa, & che'l procurator ſia citato, auanti vn Senatore ad vn'hora certa, e non compari ſenza eſſer aſpettato oltre l'hora, ſi farà l'aſſignatione, ne poi comparendo il citato ſarà vdito. Et così s'oſſeruarà nella taſſa delle parcelle delle ſpeſe.

ALLI SECRETARI, ET ATTVARI.

LI Secretari, Attuari, Regiſtranti, & altri Scriuani delle Secretarie, ſi come deueno attender all'vffitio, loro con ſatisfatione del Senato, e litiganti intereſſati, coſi deueno gouernarſi irreprenſibili. La onde per remoſtrarſi tali trà loro reſtaranno vniti, e con gl'altri beneuoli. Perciò gl'ordiniamo a non douerſi ſchernir delli litiganti, nè beffarli, nè trà loro vſar parole ingiurioſe, nè proceder à fatti irritatiui di collera, ne far riſſe nella Secretaria, ſotto pena di liure tre per ciaſcuno, & ogni volta.

Più ordiniamo al Secretario, Accenſatore, preſente, e futuri, Attuari, & altri à chi ſpetterà, che nell'eſiger la mercede per le ſcritture, & l'emolumēto del ſigillo, è ſignatura, debbiano oſſeruar, & eſſiger cōforme alla taſſa fatta ſopra le ſcritture, ſigillo, è ſignatura della Camera noſtra, la quale ſi tenerà affiſſa in luogo eminente della ſcriuandaria, acciò da tutti poſſa eſſer riconoſciuta l'eſſattione, & per la decretatione delle ſuppliche, doue nō ſi leuanò lettere; pigliarāno ſoldi due, e nō piu, & q̄ſto ſotto pena oltre la reſtitutione dell'eſſatto di liura vna ꝑ ogn'vno, & ogni volta che ſi cōtrauerrà, & eccederà, e doue nō s'è prouiſto per la detta taſſa, ſi pagherà la ſcrittura, ad laborem, & il doppio, e non più; & queſto intendiamo quanto à quelli che ponno pagar. Ma quanto alli poueri ſi farà la ſcrittura gratis, conforme alla detta taſſa.

Più ordiniamo alli Secretari, Accēſatori, Attuari, Regiſtranti, e Copiſti di ſcriuer li proceſſi, & ogni atto giuditiale di buona lettera, & ben formata Italiana, & Intelligibile, con far le copie delle ſcritture occorrenti alla forma che ſi fa la ſcrittura originale, ch'habbia ciaſcuna facie della pagina linee ſcritte vinticinque, & ogni linea ſei dittioni, oltre le monoſillabe. E nō cōtenendo tante linee, e dittioni, ſi dichiara che nō ſi debbà paggar tal ſcrittura, ſaluo per quello cōtenerà di ſcritto, cōtando le linee e dittioni; & acciò che ꝑ l'auuenire ſi vſi maggior ſtudio in ſcriuer li proceſſi, nō vogliamo ch'alcuno ſia admeſſo a ſcriuer proceſſi, e far copie, che prima non ſia tale eſſercitato in ſcriuer; Et che la ſua ſcrittura, litteratura, e carratteri ſia approuata dal Senato.

Perche la multiplicità delli Attuari genera confuſione: Per ciò ordiniamo, che quelli, che ſono admeſſi ſi debbano riconoſcer per il Senato, e trouādoſi alcuno non idoneo ſe gli darà licenza. E da quì auanti nō ſi augumētarà il numero, e biſognādo rimetterne alcuno, non ſi admetterà, che non ſia admeſſo dal Senato. Et perciò à loro, & al ſecretario, ſi comanda, che da quì auanti debbiano far cōtinua reſidenza alla ſcriuandaria noſtra, attendēdo cō ogni diligēza alle iſpeditioni delli ꝓceſſi, ſoleggiar li litiganti dalle ſpeſe, & in oltre, che per loro ſteſſi debbiano gouernar, e tegger li regiſtri delle cauſe, non permettendo, che ſiano regiuti dalli loro giouani, che tengono. Sotto pena della priuatione dell'officio. Et in caſo d'infirmità, ò altro giuſto impedimento, rimetteranno il regiſtro ad vn'altro regiſtrante.

In oltre per euittar la confuſione, che ſin quì in molti ꝓceſſi s'è oſſeruatà. Ordiniamo, che la mercede, la qual ſi deue alli Attuari per la ſcrittura delli proceſſi, ſi debba pagar ad eſſi, e l'emolumento, che ſi deue al Secretario, & Accenſatore ad eſſo Secretario, cō queſto però, che ſi debba notar in fine del ꝓceſſo ſpecificatamente l'vna, & l'altra sōma che ſarà ſtata pagata. Et queſto ſotto pena di liura vna, ogni volta, che non ſi oſſeruerà.

Più permettiamo alli Attuari nell'atto che ſcriueno le monitioni, che ſi fanno à preſentar interrogatorij reſecati à far alli teſtimoni, poſſino aggiōger, & à p̄ſentar l'aggiōto, cioè in tutte le cauſe, nelle quali ſi admettono aggiōti. Altramēte ordiniamo, che ſi debbano oſſeruar li ordini nuoui. Et ī oltre eſſēdo admeſſo l'aggiōto, che in caſo di vittoria s'habbia ꝯſideratione alle ſpeſe fatte per eſſo.

Ordiniamo di piu alli Attuari, che da qui auanti nō ſi faccino pagar per il regiſtro delle ſentenze da ambe le parti, ma ſolo ſi farāno pagar da colui ch'haurà ottenuto la ſentenza in ſuo fauore. Et eſſendo le ſentenze miſte, ò compenſate le ſpeſe, ſi pagarà vn pagamēto ſolo ꝑ metà ꝑ ambe le parti.

Et perche quando all'inſtanza d'vno, vien altro citato ſe li manda copia della ſupplica, e lettere citatorie, Prohibiamo alli Attuari di non far copia della ſupplicatione, è lettere nel proceſſo al citato, volendo eſſo ſeruirſi della mandata. Ma domandādo di nuouo copia ſe gli farà alla taſſa gia detta.

Et perche molti vaſſalli, à quali ſpetta la cognitione delle prime appellationi, hāno deputato ſuoi Giudici in queſta Città. E non conuenga per queſto li ſudditi eſſer grauati in ſpeſa delle ſcritture in più di quello pagherlano ſtādo il Giudice nel luogo del vaſſallo. Per queſto c'è parſo ordinar, ſi come ordiniamo, che nō ſarà lecito alli ſecretari delle dette appellationi in queſta Città, pigliar ꝑ l'emolumento delle ſcritture piu di quello ſi paghino nella terra del vaſſallo nella prima inſtanza. E quanto al ſigillo, e ſignatura l'eſigeranno, eſſendo coſi il ſolito.

Occorrendo differenza trà l'Accenſatore, e litiganti per cōto delle eſattioni per l'emolumēto del ſigillo, e ſignatura, oue non ſia prouiſto per la detta taſſa, s'haura ricorſo dal Senatot, che ſederà quella ſettimana, a cui ſi commette diterminare tal differenza.

Ordiniamo alli ſecretari delle Prefetture, che eſſendoſi data alcuna ſentenza dal Prefetto, non poſſino aſtringere quelli, in fauor de quali la ſenten-

ſentēza ſarà data à ſigillarla, ſaluo che ſia paſſata in rem iudicatam, ſotto pena di liure tre, oltre la reſtitutione dell'emolumento.

FISCALI.

ACcioche le cauſe Fiſcali procedano con la debita cognitione, Ordiniamo alli Fiſcali, & Vicefiſcali vſar le loro debite diligēze in far iſpedir li proceſſi e non condurli in lōga, ſotto cōmentate cauſe, & inſtrutti che ſaranno, ſi portaranno ad vno delli Auocati generali Fiſcali, per fare le loro concluſioni; Quale fatte, ſi diſtribuirà il proceſſo ad vno de' Senatori, per rifferirlo in Senato, nel giorno delle cauſe criminali, nel quale gl'Auocati preſenti, e Fiſcali, ſi trouaranno in Senato al ſuono della Campana, ſotto pena arbitraria al Senato.

In Oltre ordiniamo alli Fiſcali Secretari, Attuari, e Scriuani, che fanno li proceſſi criminali à far le ſcritture, e copie, come s'è detto delle ſcritture delle cauſe ciuili, à non eſſiger per la ſcrittura, e copie delle ſcritture criminali, più di quello è ſtabilito per la detta taſſa, ſotto pena di reſtituir alli litiganti il doppio, & di liure tre per ogn'vno, & ogni volta. E quanto alle ſottomiſſioni, che fanno l'inquiſiti, dechiariamo che non potranno farſi pagar più di ſoldi dodeci per qual ſi voglia ſottomiſſione, ſotto la medema pena.

Douendoſi rafrenar la licenza che ſi pigliano i Fiſcali, & i Vicefiſcali, in arreſtar molti che non lo meritano, gli prohibiamo ſotto pena di liure tre, e nullità dell'atto, che da qui auanti non debbiano far arreſtar alcuno per qual ſi voglia preteſo delitto, ſenza eſpreſſa licenza in ſcritto del Senato, ò d'vno delli molto Magnifici Preſidenti, Senatori, ò Giudici, auanti quali ſi procederà per l'intitulatione.

Accioche l'inquiſiti per delitti titulati non ſiano grauati di ſpeſe indebite. Ordiniamo che procedendoſi contra alcuno à querella o altro, le ſcritture del proceſſo ſi debbiano pagar, come ſi fà nelle cauſe ciuili. Et eſſendo tirata alcuna cauſa Criminale auāti il Senato, all'inſtanza delli Procuratori delle Corti delli luoghi de' vaſſalli, ſi pagheranno le ſcritture, e proceſſi, come s'è oſſeruato ſin' al preſente.

In oltre ordiniamo che producendo l'inquiſito alcune ſcritture di longa copia, ò eſamini di teſtimoni di quali il fiſco domandi la copia, l'attuario debba farla alle ſpeſe del reo, ma contentandoſi il Fiſco della viſione, in tal caſo s'inhibiſſe all'Attuario à far la copia, per cauarne danari; E dechiariamo che non ſarà tenuto il reo à pagarla, ſaluo che ſia ſtata domandata.

Perche alle volte ſi procede contra quelli à chi ſarà ſtato fatto precetto penale, per l'eſatione delle pene, ancor che non ſarà ſtato accuſato la contumacia del commandamento, nell'vltimo giorno del termine prefiſſo, il che non è di ragione. Perciò per euitar ogni moleſtia, Prohibiamo alli Fiſcali e Commiſſari deputati all'eſatione delle pene, e multe, à nō pceder ad eſſigerle, e dar moleſtia alli ſudditi, ſaluo che gli conſti eſſer ſtato accuſata la contumatia dell'ingionti, e contra loro, come diſobedienti, le pene dichiarate. E queſto ſotto pena di liure tre, oltre la reſtitutione dell'eſſatto.

DELLE CARCERI.

DI più acciò alli rei detenuti, e maſſime poueri, tra tanto ſono nelle carceri, non gli ſia il carcer pena, Ordiniamo al cuſtode di eſſe, e delli pregionieri à douerli prouceder del viuer neceſſario, e condecentemente, con tener le pregioni nette, e prouiſte di paglia per li poueri, la quale ſi dourà mutar di tempo in tempo, come ſi conoſcerà neceſſario. Et per queſto gli permettiamo che poſſa eſſiger da quelli che viueranno alla ſua tauola ſoldi dodeci al giorno per ciaſcuno, incluſo il letto. Et da quelli che viueno al pane noſtro ſoldi quattro, e non più, ſotto pena di liure tre, con reſtitutione del più eſſatto. Et volendo alcuno pouero comprarſi il pane, non eſſigerà da eſſi ſaluo che ſoldi due per giorno per la cuſtodia del carcere. Et inſieme gli permettiamo, che poſſa eſſiger per l'intrata delli pregioneri, cioè delli poueri, ſoldi otto, delli altri ſoldi ſedeci, per l'vſcita altro tanto, ſaluo che rieſcano il medemo giorno, perche all'hora non pigliarà ſaluo che per l'intrata. Et gl'inhibiamo à non laſciar parlar ad alcuno delli detenuti, ſaluo con licenza, & ordine delli molto Magnifici Preſidenti, e Senatori, ò Fiſcali, ſotto pena di lira vna, & altra arbitraria al Senato.

COMMISSARI.

EſSendo conueniente prouceder che le cōmiſſioni che ſi faranno per li Commiſſari in atti di eſecutioni giudiciali, ſi eſpediſcano con minor ſpeſa delli litiganti che ſia poſſibile. Ci è parſo ordinar ſi come per le preſenti ordiniamo, che non ſarà lecito da qui auanti ad alcun Commiſſaro pratticante, vacando in alcuna commiſſione di eſamine, eſecutione, ò per altra cauſa, prender per il patrocinio oltre le ſpeſe più di mezo ſcuto al giorno. Et eſſendo il Commiſſaro Dottore ſcuto vno. Et queſto vacando eſſi fuori del loco di loro habitatione, ma vacando nel proprio loco, non pigliaranno, per ciaſcuno giorno che la metà della ſomma predetta. Et non vacando tutto il giorno il quatto, ſotto pena oltre la reſtitutione del più eſsatto di liure tre. Li Secretari delli Preſidenti, e Senatori andando con eſſi in cōmiſſione, oltre le ſpeſe non haueranno che mezzo ſcuto al giorno. Et queſto mediante remetteranno gl'atti, e ſcritture riceuute, & fatte in commiſſione alla parte che gli pagarà la commiſſione, ſenza altro premio. Potrà però facendo la copia all'altra parte, farſela pagar alla taſsa delle copie come ſopra s'è detto, e quanto alle ſcritture de proceſſi, e ſentenze ch'occorre eſser fatte, e riceuute per detti Secretari, non andando fuori ſe gli pagaranno alla taſsa predetta della Camera, ſenza ſigillo, e ſignatura. Et in oltre ordiniamo alli Commiſsari, li quali ſaranno deputati per fare alcuna eſecutione, debbiano mandar copia della loro commiſſione, inſieme con la prima ingiontione, altramente dechiaramo l'ingiōtione nulla, & il Commiſsaro eſser tenuto al ſuo principale nelle ſpeſe.

VSCIERI.

IN oltre ordiniamo alli Vſcieri ad hauer cura in tener le ſtanze del Senato nette, & eſser diligenti in aſſiſter quando il Senato è in relatione de proceſsi à quali ſi ꝓhibiſce, che facēdo alcune citationi, cominationi, o interpellatione, ò altra notificatione nō poſſino pigliar ꝑ ogni volta che ſoldi 4. facēdo eſſi la relatione in ſcritto, ma non facendola ſe gli pagherà ſolamente ſoldi tre. Più che nō poſſino pigliar per ogni intrata ſtraordinaria, intrando tutto il Senato ad inſtanza de particolari, che vno ſcuto, &

Intrando ſolamente vna Claſſe mezzo ſcuto, e non più: ſotto pena oltre la reſtitutione del ſopra eſſatto di liure tre per ogni volta. Più per ciaſcuna interlinatione di gratia da quelli à quali ſarà fatta, ſi come gli ſarà taſſato. Più per ogni minuta di ſentenza che ſoldi cinque. Et per minuta d'ordinanze ſoldi due, & danari ſei. Con queſto ch'eſſi debbiano cauar le minute dalli originali, & darle alle parti in ſcritto. Et prohibiamo alli Attuari, che da qui auanti non gli debbiano dar loro alli principali, ne per cauſa di dette minute pigliar ne farſi pagar coſa alcuna, e non volendo li Vſcieri cauar le minute dall'originale, e libro delle ſentenze, ſi pagherà delli detti ſoldi cinque vn'all Attuario per le ſentenze, e dinari ſei per l'ordinanze. Più andando à far alcuna eſecutione, ò commiſſione fuori della Città, per le loro vacationi pigliarãno per ciaſcun giorno ſenza le ſpeſe mezzo ſcuto. Con queſto che rimetteranno li eſpletti & atti alla parte. All'inſtanza della quale hauranno fatto l'eſſecutione ſenza premio. Et vacando nella Città non piglieranno che la metà, & queſto ſotto pena di liure tre.

Circa la diſtributione che ſi fa delli proceſſi alli Senatori s'oſſeruarà la diſpoſitione delli nuoui ordini nel titolo del termine per far le proue, con l'inſtruttione che ſi darà al Secretario come gouernarſi, e non ſi pagarà che groſſi tre per parte per ogni diſtributione de proceſſi.

Vltimo ordiniamo che li preſenti ordini ſi debbano publicar e da ciaſcuno reſpettiuamente, come è ſtato detto oſſeruare. Sotto la pena in ciaſcun capo ſtabilita, la quale irremiſſibilmente s'eſigerà. Data in Torino nel Senato li ſette di Decembre. M. D. ſettanta ſette.

Per S. A. à rellatione del Senato,

Spatis.

DECHIARATIONE,

ET AVTTORITA DEL SENATO.

CARLO EMANVEL PER GRATIA DI DIO DVCA di Sauoia, di Chablais, d'Auoſta, & del Geneueſe, Prencipe, & Vicario perpetuo del Sacro Romano Imperio, Marcheſe in Italia, Prencipe di Piemonte, Conte di Geneua, Beaugei, Romont, Nizza, d'Aſti, & di Tenda, Baron di Vaud, Gex, e Faucignì, Signor di Breſſa, Vercelli, del Marcheſato di Ceua, d'Oneglia, del Marro, &c.

VOlendo noi procurare con ogni noſtro puotere il bene, e la quiete de' popoli de' quali la Diuina bontà ci ha conceſſo il gouerno, il che vediamo principalmente dipendere dalla bene regolata aminiſtratione della Giuſtitia. E perciò eſſendo neceſſario che a' noſtri Miniſtri, Magiſtrati ſia dechiarata l'auttorità che à ciaſcuno vogliamo ch'appartenga. Onde eſſi come legge l'habbuno à cuſtodire ſenza traſgredirla: & i ſudditi ſappiano per quali eſpeditioni, e da cui raccorrere ſenza loro trauaglio, & confuſione ne' Magiſtrati, trà quali ritrouãdoſi il Senato conſtituito il ſupremo nelle coſe di Giuſtitia. Ci è parſo di dichiarare l'auttorità, quale intendiamo ch'egli habbia, ſi come con participatione del noſtro Conſeglio di noſtra certa ſcienza e piena poſſanza. Dechiariamo & conſtituiamo, come qui preſſo ſeguirà, Volendo che d'hor auanti, coſi ſia da detto Senato, e da tutti gl'Officiali noſtri, vaſſalli, ſudditi, mediati, & immediati, & da ogn'altro à chi appartenerà in forza di legge, & editto perpetuo inuiolabilmente tenuto, & oſſeruato. Mandiamo perciò ad eſſo Senato, che la ſeguente noſtra dechiaratione, & conſtitutione faccia ne' luoghi, & forma ſolita publicare, & oſſeruare. Che tal è la volontà noſtra. Dat. in Torino li dodeci di Nouembre. M. D. ottanta tre,

DELLA QVALITA ET NVMERO de' Preſidenti, & Senatori di Piemonte, & loro giuramento.

IL Senato hauerà due Preſidenti, vn Caualliero, e dodeci Senatori. Giureconſulti, huomini Cattolici, di buono eſſẽpio per integrità di vita, e coſtumi, Dotti, & quali habbiano fatta pua in altre attioni del valor loro. La onde per l'auenire non ſarà riceuuto alcuno in luogo di Senatore nel Senato, che prima non habbia fatta la profeſſione della fede, & ſia diligentemente eſſaminato da Preſidenti e Senatori à queſto effetto congregati, quanto alla dottrina, & informatiſi dell'eſperienza, buone qualità, e coſtumi à tal grado conuenienti, e non trouandoſi ſufficiente, & degno d'eſſer ameſſo, il Senato ne darà à noi auiſo, per prouederui d'vn altro.

Giureranno, i Preſidenti nelle mani noſtre, ò del noſtro Gran Cancelliere, & i Senatori in Senato nelle mani del primo Preſidente, ò del ſecondo in abſenza di lui, che ſaranno fedeli à noi, e ſempre ne conſiglieranno ſecondo la verità, Giuſtitia, e conſcienza loro, e non riueleranno le coſe concernenti il ſeruitio noſtro, quando gli ſaranno communicate, & amminiſtreranno Giuſtitia ſenza riguardo, & accettatione di perſona, & con tutta quella diligenza che gli ſarà poſſibile, e che non hanno dato ne fatto dare per loro, ne per altri direttamente, ne indirettamente à qual ſi voglia perſona oro, ne argento, ne altra coſa equiualente per hauer detto officio,

& di

& di oſſeruare gl'ordini, & decreti noſtri vecchi, e nuoui reſpettiuamente. Et che non accettaranno preſenti prohibiti dalle leggi, & decreti predetti & ſi farà regiſtrare detta Recettione, & Giuramento ne' regiſtri d'eſſo Senato.

DELL'AVTTORITA, E Giuriſdittione del Senato.

L'Auttorità, e giuriſdittione del Senato di Piemonte s'eſtenderà ſopra tutti li Stati noſtri di quà dalle Alpi, compreſo il Contado di Nizza, & Terre, nella Riuera eccettuando però il Ducato noſtro d'Auoſta, il quale reſtarà co'l priuilegio di elettione che hà hauuto inſino ad eſſo. Al quale ſi ricorrerà per tutte l'eſpeditioni di Giuſtitia per via d'appellatione, ſupplicatione, euocatione, in negligenza, & ricorſo da tutti i Giudici mediati, immediati, ordinari, delegati à cauſe particolari, ò ad Vniuerſalità di cauſe, & ſecondo la diſpoſitione, & forma contenuta nel terzo, & quarto libri de' noui ordini, Saluo nelle particolari delegationi fatte da noi di noſtra certa ſcienza, & di noſtra mano ſottoſcritte, nelle quali riſeruiamo à noi l'appellatione, ò ſupplicatione.

Sarà lecito al Senato per abbreuiar le liti, à ſupplicatione de Pupilli, Vedoue, Poueri, Foraſtieri, ò altramente degni di pietà, ò vero in negligenza d' Giudici inferiori, immediati, dapoi che saranno comminati, d'hauer eſpedito trà qualche termine le cauſe, d'euocarle all'audienza ſua, & in caſo di negligenza de gl'offitiali de' vaſalli l'euocatione ſi farà per eſſo Senato, & ſi rimetterà la cauſa a' Giudici delle appellationi d'eſſi vaſalli, e non hauendo ſeconda cognitione al Prefetto di di quella Prouincia.

Haurà il Senato nella prima inſtanza la cognitione delle cauſe trà Prelati, & altri Eccleſiaſtici, ò trà eſſi, e laici ne' caſi dalla Ragione de' Sacri Canoni permeſſi. Potrà parimente cognoſcere per prima inſtanza in tutte le cauſe ardue, & grandi, come trà Communità, e Communità per cauſe di confini, intelligenza di priuileggi, ſtatuti, decreti, e coſtumi, & nelle cauſe delle Regalie, dritti del patrimonio, ò fiſco, noſtro ne' caſi, quali per l'auttorità data alla Camera, à lei non è conceſſa la cognitione, con l'interuento però nella diffinitione di queſte, del Preſidente, & Auocato della Camera noſtra.

Apparteneranno ancora al Senato per la prima cognitione le cauſe ciuili, e criminali de' Caualieri del noſtro ordine, Preſidenti, Conſiglieri di ſtato, (Eccetto ne' caſi ſpettanti a' Referendari.) Et parimente de' Senatori, & Auditori della Camera de Conti, & le inſtromentarie che eccederanno il valore di ſcudi cinquecento, ò vi farà ſottomiſſione, ſalua ſempre la prerogatiua della cognitione ſpettante a' vaſſalli nelle Terre infeudate.

Apparteneră al Senato l'interinatione di tutte le gratie, priuileggi, conceſſioni di Titoli, Dignità, Editti generali, e decreti, perpetui. Dechiarando che le ſudette conceſſioni, & ordini non habbiano effetto, ſaluo cō l'interinatione del detto Senato, & regiſtratione loro in vn libro à parte, quale ſi terrà nell'Archiuio d'eſſo Senato, per hauerui ricorſo ne' biſogni.

E venendo il caſo che non pareſſe raggioneuole di paſſare all'interinatione, Manderà il Senato l'auiſo à noi, con le cauſe, che à ciò lo moueno, perche gli poſſiamo prouedere.

Non vogliamo che alcun Dottore officiale di Giuſtitia da noi deputato ſia ameſſo all'amminiſtratione, che prima non habbia interinato le lettere in Senato. Il quale s'informerà ſe l'impetrāte viui cattolicamente, & habbia fatta la profeſſione della fede, ſecondo il Sacro Concilio, & inſieme della buona vita, coſtumi, & dottrina, e ſenza far fede di detta interinatione non ſia accettato dal Conſeglio del luogo, al quale hauerà da rēder Giuſtitia, ſotto pena al contrauentore di liure cento, & altra arbitraria al Senato, il quale hauerà cura che ſimili officiali, finito l'officio tengano il Sindicato, ne ammetterà alcuno à nuouo officio, che non faccia fede d'eſſere ſtato aſſoluto nel ſyndicato del paſſato, il quale quanto a' Prefetti farà rendere nel fine di ciaſcun triennio, Mandando vn Senatore per ſyndicatore, qual procederà conforme all'inſtruttione, che gli darà il Senato.

Hauerà ancora il Senato auttorità di ſtatuire, & ordinare circa all'ordine, & ſtilo giudiciario, amiſſione d'Attuari, rafrenar, & accreſcere il numero loro, far ogn'altra coſa appartenente al regolamento della Giuſtitia, volendo ch'egli habbia & concedendogli tutta quella auttorità, e prerogatiua, quale ad vn ſupremo tribunale di Giuſtitia appartiene. I regiſtri, ordini, e ſentenze del quale ſiano date fuori ſotto il nome noſtro, & habbiano pronta eſſecutione, ſi come è ordinato nel terzo libro de' nuoui ordini.

Et per maggior eſpeditione de proceſſi, & ſoleuamento di ſpeſe de' noſtri ſudditi, Vogliamo che nelle cauſe ciuili ſi facciano due claſſi d'vn Preſidente, e ſei Senatori per ciaſcuna.

Dechiariamo ancora, & ordiniamo, che i Preſidenti, & Senatori goderanno di tutte le immunità prerogatiue, e priuileggi loro dalle leggi cōceſſe, eccetto che per lo tallo, & altre impoſitioni da noi ordinate.

DEL NVMERO, E QVALITA de gl'Officiali del Senato.

Hauerà il Senato vn Capellano da noi ſtipendiato per celebrar la Meſſa, i giorni ch'eſſo entra la mattina & i giorni di feſta a' Prigioneri, il quale hauerà cura de gl'ornamenti, e paramenti dell'Altare, e Capella, oltre i Secretari Accenſatori.

Hauerà vn Secretario ordinario, quale da noi ſarà deputato, per tener cura delle ſcritture concernenti il ſeruitio noſtro, de' Regiſtri, delle interinationi, de gl'editti, ordini noſtri, priuileggi, & altre prouiſioni, e parimente de' regiſtri delle ſentenze criminali, e ciuili, quali ciaſcun'anno da gl'Accenſatori gli ſaranno rimeſſi.

A lui appartenerà il formar le ſentenze, con narratione del fatto, & deſignatione de gl'inſtromenti, ſcritture, & produttioni, quali d'hor auāti, vogliamo che in detta forma ſiano date fuori nelle cauſe, doue ſi tratterà di coſa ſtabile, eccedente il valore di ſcudi cinquecento, ſotto pena contrafacendoſi di nullità, & altra arbitraria al Senato.

Sarà nondimeno in facoltà de' litiganti nelle minori, di farſele leuare nella medeſima forma ſe voranno.

Le quali ſentenze vogliamo che ſieno ſcritte di buona lettera, e carratteri Italiani, & in carta grā-

de, & che per la fattura loro non ſi ecceda la taſſa, che ſecondo la fattica ſarà arbitrata dal primo Preſidente, ò in ſuà abſenza, del ſecondo, Vietādo alla Camera noſtra, & ad ogn'altro à cui pretenderà di non accenſare per l'auenire la fattura ſudetta, quale applichiamo per aiuto al ſudetto Secretario.

Hauerà parimente cura dell'Archiulo de' Teſtamenti per noi ordinato, & à lui ſpetterà il leuare, & iſpedirgli, ſenza però maggior emolumento che della fattica, All'arbitrio del primo Preſidente, con prohibitione di non accenſarlo, come ſopra.

Hanrà il Senato vn Theſoriere e pagator particolare.

Al ſeruitio del Senato, vogliamo che ſieno cōſtituiti quattro Vſcieri da noi ſtipendiati, quali ſappiano leggere & ſcriuere, e ſieno di buoni coſtumi, A' quali apparteneranno le citationi, monitioni eſſecutioni delle ſentenze, e lettere eſſecutoriali d'eſſo Senato, mentre non richiedano cognitione di cauſa, i quali nelle loro mercedi non eccederanno la taſſa ſolita, ſotto pena arbitraria al Senato.

Sarà vno d'eſſi ſempre preſſo al primo Preſidente per accompagnarlo con la Mazza andando fuori di caſa, Dando auttorità al detto Preſidente di rimonere quello che mancherà della ſeruitù al giorno ſtabilitogli, à tempo, o per ſempre ſe molte ſaranno le contrauentioni, & di elegerne vn'altro, per eſſere da noi deputato.

CARLO EMANVEL.

V. L. Milliet. *Lacreſſe.*

IL SENATO DEL SERENISSIMO SIGNOR CARLO Emanuel per gratia di Dio Duca di Sauoia, Prencipe di Piemonte, &c.

AD ogn'vno ſia manifeſto, che hoggi veduto per noi il ſopraſcritto Edito & dechiaratione dell'auttorità d'eſſo Senato di Piemonte per S. A. fatto debitamente ſignato, ſigillato, & ſottoſcritto: & per noi con i conuenevoli honore, & riuerenza riceuuto, ſi ſiamo offerti pronti oſſeruarlo. Ordinando & mandando che in oſſeruanza d'eſſo edito ſia publicato, & regiſtrato ne' ſoliti noſtri regiſtri, per l'infraſcritto noſtro Secretario ordinario, acciò in ogni eſpediente ſe gli poſſa hauer ricorſo. Dat. in Torino li diecenoue di Nouembre. M. D. ottantatre.

Per il Senato di S. A. predetto.

Razini.

NOME DE GL'ILLVSTRISS. ET ECCELLENTISS. SIGNORI Preſidenti, e Senatori del tempo della ſudetta dechiaratione.

Il Sig. Ceſare di Roſſia primo Preſidente.
Il Sig. Antonio Theſauto Preſidente d'Aſti.
Il Sig. Lazaro Baratta ſecondo Preſidente del Senato.
Il Sig. Ceſare de' Marcheſi di Romagnano, Cauaglier del Senato.
Il Sig. Gio. Angelo Purpurato.
Il Sig. Palemone d'Enuie.
Il Sig. Carlo Ozaſco.
Il Sig. Carlo Cacherano.
Il Sig. Hercole di Scalenghe.
Il Sig. Georgio Arcore.
Il Sig. Nicolo Avazza.
Il Sig. Gottofredo Balbo.
Il Sig. Gio. Battiſta Surdo.
Il Sig. Antonio Certa.
Il Sig. Aleſſandro Guerillo.
Il Sig. Gieronimo Mayno.
Il Sig. Gio. Franceſco Crauetta
Il Sig. Franco Mina Senatori.
Il Sig. Bernardino Ferraris Senatore, & Capitano di Giuſtitia generale.

AVOCATI FISCALI GENERALI.

Il Sig. Antonio Bagnaſacho Auocato Fiſcale, & Patrimoniale.
Il Sig. Annibale Sandigliano.
Il Sig. Gio. Battiſta Robino.
Il Sig. Luigi Morozzo.
Il Sig. Gio. Henrico Ferrero Auocato de' Poueri.
Il Sig. Federico Felice Auocato de' Poueri.

PROCVRATORI GENERALI FISCALI.

M. Gio. Battiſta Veggia.
M. Battiſta Peſtinis.
M. Franceſchino Porta.
M. Antonio Bonomine.
M. Claudio Moretta.
M. Gio. Franceſco Cuſeano Theſoriero del Senato.
M. Gio. Franceſco Longo Procurator de' Poueri.
M. Nicolò Aymone Procurator de' Poueri.

ORDI-

ORDINI ET DECRETI.

INTORNO ALL'OSSERVANZA CHE DEVENO i Medici, Cirogici, Speciari, e Barbieri, nel ſtato del Sereniſs. Duca di Sauoia, à beneficio de' Corpi humani.

EMANVEL FILIBERTO PER GRATIA DI DIO DVCA DI Sauoia, di Chablais, & d'Auoſta, Prencipe, & Vicario perpetuo del Sacro Romano Imperio, Marcheſe in Italia, Prencipe di Piemonte, Conte di Geneua, e del Geneueſe, di Biaugei, di Romont, & d'Aſti, Baron di Vaud, Ges, & Faucignì, Signor di Nizza, di Breſſa, & di Vercelli, del Marcheſato di Ceua, & di Creuacore, &c.

ESSENDO Il continuo noſtro ſtudio, & deſiderio di procurar' in tutti i modi à noi poſſibili la publica vtilità, & beneficio di quei populi i quali è piaciuto alla Diuina Clemenza di porre ſotto il gouerno, cura, & protettion' noſtra, & à queſto fine, hauẽdo li anni adietro prouiſto alle coſe concernenti il corſo di giuſtitia, per il quieto viuere de' noſtri ſudditi, & per diffeſa delle perſone, & beni loro, ſtabiliti alcuni ordini circa le coſe militari. Vedendo, poi che ci reſtano nelli ſtati noſtri molti abuſi, cõ i quali, ſi viene à diſtruggere la vita & ſanità de' corpi, ſenza la quale non ſi può far' alcuna bona operatione. Habbiamo con matura conſideratione, & parer de' noſtri Conſiglieri, penſato di rimediar' anche à queſta parte, & tal effetto hauendo primieramente creato, & eletto per noſtro Prothomedico il Mag. fedel Conſigliero noſtro cariſs. Sig. Marc'Antonio Capra, Signor di Curino, al quale, ſi come per la fede, & buone qualità, quale per longa proua conoſciamo in lui, habbiamo rimeſſo la cura della Sanita, & pſona noſtra: così c'è parſo poterlo ancora ragioneuolmente deputare, come di nuouo lo deputiamo per ſoptaintendente, & principal miniſtro in tal arte, de tutti noſtri ſtati, & per far che ſi eſequiſca il deſiderio noſtro, acciò proueda nel concernente la ſanità de ſudditi noſtri. Vogliamo, & commandiamo al predetto fidel noſtro Prothomedico, & Conſigliero, che conforme alle lettere, & conſtitutioni già fattegli, per altre noſtre patenti quà contenute al fine del libro, proceda con ogni cura, & diligenza à far quanto conuiene all'vfficio, quale gli habbiamo cõmeſſo tanto intorno alli Medici, & Apothecari, quãto alli Cirogici, & medicinali, condannando, & aſſoluendo per via, & conſulto d'vno Iureconſulto, il quale, ſi eleggerà acciò habile, & ſufficiente al ſuo beneplacito tutti li contrauentori delli ordini ſuoi, & noſtri, maſſime infraſcritti: & acciò che più ageuolmente, & con più auttorità eſerciti queſt' impreſa, & reſtino più vbiditi li commãdamenti, & ordini ſuoi, ne alcuno poſſi pretendere ignoranza della volontà, & animo noſtro, habbiamo ordinato alli fiſcali noſtri generali, & à tutti li altri vfficiali mediati, & immediati à chi le preſenti perueranno, che eſſe oſſeruino, & facciano oſſeruare, & publicare, inſieme con li infraſcritti Capitoli, et ordini ſtabiliti, in virtù di perpetuo editto, al quale vogliamo inuiolabilmente, et ſotto le pene nella ragion commune, & noſtri ordini criminali, et preſenti ſtabilite, o altra maggiore à noi arbitraria. Dechiarãdo, che la publicatione di queſto noſtro editto qual ſi farà nelli Senati noſtri, & in ogn'vno de Tribunali delle Prefetture di quà, o di là da Monti eſiſtenti, valere, come ſe à tutti foſſe perſonalmente ſtata notificata. Mandando però al Conſiglio, & Senato noſtro, Prefetti, Podeſta, & altri a quali ſpetterà, che non manchino a queſto per quanto ſtimano cara la gratia noſtra, che tal è noſtra mente.

DELLI MEDICI.

1 PRimieramente, per conſiſter il Principale fondamento della ſanità di corpi humani nella ſufficienza del Medico, inhibiamo ad ogn'vno lo eſſercitio, et prattica medicinale nelli noſtri ſtati, ſe non che ſij in tal ſcienza, & arte Dottorato in alcun colleggio famoſo, ò licentiato; a cui ſia tal auttorità conceſſa, ouero ſia dal Prothomedico noſtro con l'aſſiſtenza di due iſperimentati Medici, eſaminato, & approuato per ſufficiente alla prattica medicinale, ſotto pena di liure vinticinque noſtre per ogni volta, che cõtrauerrà a queſta noſtra prohibitione, et altra maggiore à noi arbitraria.

2 Niuno Ceretano, ò canta in banco, ò herbolario, ò ſimile altra perſona potrà, ò in publico, ò in priuato, vendere medicine, che prima non ſiano notificate al noſtro detto Prothomedico, ſe ſarà nel luogo doue occorrerà coſi farſi, altrimenti, à due delli più eſperti, et vecchi Medici della Città ò luogo, et non habbiano ottenuta la licenza di venderle, ſotto pena, come di ſopra.

3 Et per douer ogni noſtra attione, hauer principio da Dio, commandiamo à tutti li Medici, e Cirogici, che nelli principij delle loro cure debbano inanti ogni coſa eſortar gl'infermi alli Sacramenti della Chieſa, et inuocatione del Diuino aiuto, alla pena come ſopra.

4 Non ſarà lecito al Medico far alcun patto, o cõuentione con il Cirogico, ò Speciaro, per il quale l'vno partecipi con l'altro il guadagno in alcuna parte, ò grande, o picciola che ſia, ſotto pena come ſopra.

DELLI CIROGICI, ET BARBIERI.

5 PAtimente non vogliamo, che alcun Cirogico poſſi eſſercuar l'arte, et profeſſione di Cirogia, ſe non ſaranno in eſſa arte dottorato, o almen approuato dal noſtro Prothomedico alla forma, che habbiamo detto de Medici al capitolo primo, o in ſua abſenza da altri due ſopra cio eſperti.

6 Sarà tenuto ciaſcuno Cirogico, ò altro Medicante denontiar frà hore vintiquattro doppo fatta la prima viſitatione li impiagati, percoſſi, ò feriti al Procurator fiſcale, ò altro Officiale del

luogo ſotto pena de liure 25. noſtre, ò altra all'arbitrio noſtro.

7 Di più, non procederanno a tagliar la vena, ò cauar ſangue, ò ventoſare, ſenza conſeglio del Medico, ſe non in caſo di grãde neceſſità, & abſenza del Medico, & che il differire portaſſe danno irreparabile.

8 Alcun Cirogico più non ardirà ſe non foſſe approuato, ò licentiato, come s'è detto di ſopra, far l'officio pertinente al Medico in dar, ne ordinar medicine, ſolutiue di ſorte alcuna, ſe non in caſo di grande neceſſità, & abſenza del Medico, ò altro approuato, e licentiato.

DELLI SPECIARI.

9 CHe niuno poſſi per l'auenire aprir, & fondar Bottega di Drogharie, ò Speciarie, che prima non ſij di competente età, & & eſaminato, & approuato dal Prothomedico noſtro, con l'aſſiſtenza di due eſperti, quali egli eleggerà: & inſiẽme giuri di ſcoprir gli errori, quali conoſcerà nelli altri, & di eſſercitar queſt'arte fidelmente, & lealmente: & habbi atteſtatione del Giudice, & officiale, Sindici del luogo, quali affermino che egli habbia il modo di comprar, & tenere le coſe neceſſarie à tale eſſercitio, & che è di buona qualità, & fama, nella quale approuatione hauerà il Prothomedico noſtro a conſiderare che non laſci creſcere nelle Città, ò Borghi, ò Caſtella piu numero de Speciari di quello che richiede la qualità del luogo.

10 Li Speciari non preſumeranno di far l'officio, ſe non come s'è detto nell'vltimo capo delli Cirogici, cioè al capitolo ottauo.

11 Non Ardiranno comprar compoſitioni alcune medicinali fuori della patria di quelle che ſi poſſono far, & comprar nelli paeſi noſtri, ſotto pena della confiſcatione d'eſſe compoſitioni, & altra arbitraria, & come di ſopra, eccetto Theriaca, & Mitridato, & ſimili, quali non ſi poſſono commodamente fare in ogni luogo.

12 Non faranno alcuna compoſitione medicinale, che prima, non la notificano al noſtro Prothomedico nel luogo doue egli ſarà, o vero ad altro Medico del luogo, acciò poſſi aſſiſtere à tal compoſitione ſe gli parirà, & viſitar la bontà, & qualità, & coſi de ſemplici a tal compoſitione pertinenti; la qual compoſitione fatta ſi notarà l'anno, & giorno, & peſo d'eſſa, ſotto pena come è detto di ſopra.

13 Sarãno Tenuti ſcriuere ſopra li vaſi di loro Drogarie i nomi d'eſſe, & di tutte le compoſitioni in lettere maiuſcule giuſtamẽte, acciò nõ naſca errore.

14 Nõ preſumerà alcuno tener in ſua Bottega Drogarie ſimplici, ò compoſite, ò Speciarie, ò Cere, ò alcuna coſa adulterata, o ſofiſtica, ò falſa, ma ſiano al giudicio del noſtro Prothomedico, & commiſſari ſopra cio aſſiſtenti, riputate buone, & idonee, ſotto pena della confiſcatione d'eſſe coſe non ſufficiẽti, & altra arbitraria; & come s'è detto di ſopra.

Il medemo ſe intende di queſti impoſtori & altri, tanto huomini quãto donne di qual ſorte, grado, conditione ſi ſiano, quali vendano ſpecie ſopra le piazze, tanto publiche, quanto priuate, & contrade, à quali eſpreſſamente, prohibiamo che nõ habbino à vendere alcuna ſorte di ſpecie piſte, tanto buone, quanto cattiue, & le intiere non ſi prohibiſcono pur che ſiano totalmẽte buone, ſotto la pena ſudetta.

15 Coſe Medicinali ſolutiue, ò venenoſe non ſi daranno ad alcuno, ne per alcuno, ſe nza ricetta ſotto ſcritta, di mano di, Medico licentiato, o Dottorato, come ſopra.

16 Alcune Medicine opiate non ſi daranno che nõ ſiano fermentate il tempo debito, ne ſi daranno ſenza ordinatione di Medico, &c.

17 Si daranno le Medicine, & Drogharie dalli Speciari, & ſeruitori loro fidelmente conforme alle ricette, e ſufficiente buontà, peſo, & miſura: Il ſimile intendiamo di Cera d'ogni ſorte, & Speciarie, &c.

18 La Cera qual ſi venderà, ò comprarà dalli Speciari, ò altri, lauorata, o men lauorata, ò in candele, ò torchie, ò in altra ſorte, ſia ſenza frode, è ſia di miſtura buona à giudicio del noſtro Prothomedico, & commiſſari à ciò da lui deputati, & haurà il ſtopino, ò ſia lumignone di bombace, & bagnato nella pura cera, & ſarà detta cera marcata del ſegno del Speciaro quale la venderà.

19 Vogliamo ancora, che li peſi ſieno grani di formento, & che ſiano di buona ſorte, mediocri, & che ſeſſanta gliene vadi per dramma, & dramme otto per oncia, & oncie dodeci per libra: Et ſi tengano le bilanze, & peſi eguali, & giuſti, ſotto pena come s'è detto di ſopra.

20 Conſiſtendo li ſimplici Specialmente in fiori, ò foglie, ò radici, ò ſemenzi, ſiano rinouate ogn'anno per il manco, & diligentemente conſeruate, tal mente, che non poſſano eſſer offeſe dalla poluere, ò immondezza, ò da animali, alterate, ò corrotte da mal'aria, & li vaſi medicinali, & altre coſe, ſiano tenute ben monde dentro & fuori, & coperte, che non poſſano eſſere d'alcuna ſuperfluità macchiate, ò guaſte, le droghe, ò compoſitioni loro, ſenza legno, ò ſpacola, ò altro ſimile, dentro di eſſi vaſi.

21 Le feſte dal Clero, & popolo oſſeruate, vogliamo che ſi tenghino almeno per la metà chiuſe & ſerrate le Botteghe, ſaluo che per caſo di neceſſità foſſero conſtretti aprirla tutta: pero paſſato tal caſo, ſubito ſi ritorni a ſerrare p la metà come ſopra.

22 Et acciò che li buoni, & diligenti Speciari poſſano per la ſeruitù, & ſpeſa loro eſſer ben ſodisfatti, vogliamo che alli libri ſuoi ſi dia credito co'l loro giuramẽto, ſino alla ſomma de liure 25. noſtre Ducali, pure che habbiano le ricette del Medico, & che ogni partita non paſſi ſei meſi il credito della prima partita, ſino al giorno della domanda; alla eſecutione de quali debiti ſi procederà ſommariamente & ſenza proceſſo, & non oſtante le ferie: & che le ſentenze prime, ò appontamento del primo Giudice habbino pronta eſecutione, non oſtante ogni oppoſitione ſino alla detta ſomma de liure.

23 Vogliamo che le viſite delle ſpeciarie ſi facciano almen ogni ſei meſi vna volta dal noſtro Prothomedico ſudetto, ò dal ſuo in ciò delegato, Ordinãdo che al viſitatore ſi paghino per le viſite, le ſpeſe dalle Communità delle terre di eſſe botteghe & dal Speciaro vn paro di torchie, con due ſcatole di cõfetture al ſudetto noſtro Prothomedico per honoranza, & ricompenſa della ſua fattica, & gran diſpendio di tempo ſe le viſiterà.

24 Per li errori quali ſi commetteranno dalli ſeruitori delli Speciari, ſaranno tenuti li padroni almeno quanto alla pena pecuniaria, nella quale eſſo ſeruitore ſarà incorſo, riſeruandogli pero ragione di conſeguire dal ſeruitore la indennità ſua.

25 Ogn'vno ſarà tenuto ſi Medico, come Cirogico, ò Speciaro, conoſcendo qualche errore nelle profeſſioni predette notificarlo al Prothomedico noſtro, ò Commiſſari da lui eletti.

26 Che alcun Speciaro non ardiſca tener in ſua

bottega

bottega alcuna coſa da vendere, eccetto quelle che drittamente ſpettano al proprio officio, & arte del Speciaro, perche alcuni ve non ſono, che nõ ſi vergognano di vendere vituperoſamente peſſi ſalati, legumi, & altre ſimili coſe impertinenti con infettar le droghe medicinali, & queſto lo potranno fare in altra bottega a parte ſe vorranno.

27 COLORO Che contraueranno ad alcuno de predetti capitoli ſaranno puniti, & cõdannati ſommariamente per il noſtro Prothomedico, ò ſuo cõmeſſo, & giudice in ciò deputato nella pena della lege commune, o altra arbitraria ſecondo la qualità del fallo, & multiplicità, o contumacia loro, pur che non ſij minore di libre 5. Ducali, le quali pene ſi applicheranno ſecondo la forma delle altre lettere noſtre del 21. di Nouẽbre, del 1565. quà anneſſe, non oſtante qual ſi voglia coſa contraria; volendo che la preſente con li predetti capitoli ſia meſſa in ſtampa, a perpetua memoria, & oſſeruanza. Dat. in Torino li 20. d'Ottobre 1568.

EM. LILIBERTO.

V. Stropiana.

Fabri.

EMANVEL FILIBERTO, PER GRATIA DI DIO DVCA DI Sauoia, di Chablays, & d'Auoſta, Prencipe, & Vicario perpetuo del Sacro Romano Imperio, Marcheſe in Italia, Prencipe di Piemonte; Conte di Geneua, e del Geneueſe, di Beaugeis, di Romont, & d'Aſt, Baron di Vaud, Gex, & Faucigni, Signor di Nizza, Breſſa, e di Vercelli, del Marcheſato di Ceua, & di Creuacore, &c.

AL Magnifico Conſigliero, & Prothomedico noſtro cariſs. M. Marc'Antonio Capra ſalute. Intendendo noi che nelle Speciarie che ſono dentro noſtri ſtati ſi commettono parte per ignoranza, parte per malitia frodi, & abuſi intorno alle compoſitioni delle medicine, mettẽdo vna coſa per vn'altra, & ſpendendo in quelle de' Semplici, ò Cõpoſti vecchi, & quali fanno poco ò niuno effetto, cio che torna in grande dãno degl'ammalati: quali con tal mezzo, vẽgono ogn'hora mãcando: Il che non auerria ſe conforme à gl'ordini de' Medici gli foſſe fatto il rimedio di quella bontà, valore, & qualità che ſi richiede: nel che molti non ſi vergognano di fallar, ma di vendere le robbe, & medicine i due terzi di piu, che non vagliono, & etiamdio di tener peſi, e bilanze manchi, e falſi, & volendo com'è ragioneuole prouedergli. Vi ordiniamo, & commettiamo che habbiate à viſitare tutte le Speciarie, che ſono dentro de' detti noſtri ſtati, con le Medicine. Droghe, Speciarie, Cere, Peſi, & Bilanze, de tutte le Speciarie di noſtri ſtati, tanto di qua, come di là da Monti, sì appartenenti alla medicina, che alla Speciaria che ſaranno appreſſo de' Speciari natiui, o habitanti, reſidenti in detti noſtri ſtati, & cio minutamente, tanto le ſemplici, come le compoſte di qual ſorte, natura, & qualità che ſiano, mettendoui a ciaſcuna il debito, & ragioneuole prezzo, hauuta conſideratione al coſto, condutta, & ſpeſa, che ſopportano in farne prouiſione, di modo che loro ſi poſſano con honeſto guadagno trattenere: & li noſtri ſudditi, a conueneuole mercede tanto poueri, come ricchi, eſſere ſeruiti ne' biſogni loro: Et oue occorreraui trouare medicine, che non ſiano di quella bontà, & forza che ſi conuiene per poter operar ne' corpi humani, anzi vecchie, corrotte, marcie, & guaſte, le farete gettar via, rimediando anche à detti peſi falſi, e bilanze, ſi che, per tal conto i noſtri ſudditi non habbino da patire, & reſtar fraudati, dã doui poſſanza, & piena auttorità di togliere, riparare a gl'abuſi, & cognoſcere ſopra eſſi, con interuento de noſtri Officiali de luoghi Iureconſulti oue detti Speciari frodatori reſideranno, quali vi doniamo per aſſeſſori, & giudici ſopra queſto, ſi come gli mandiamo, & commandiamo di fare, gli condannino, & puniſcano in quello che conoſceranno douerſi fare per ragione. Volendo che le pene in che ſaranno condannati ſiano per il terzo alla Camera noſtra, & gl'altri due terzi à voi, l'vno, l'altro, à colui, ò a quelli che ſaranno deputati da voi, & perche da hora in poi non auengano ſimili abuſi per ignoranza di quelli che faranno l'arte di Speciale vogliamo, & ci place che tutti coloro che voranno eſercitare detta arte non lo poſſano fare, che prima non ſiano eſaminati, & trouati ſufficiẽti da voi, ò da chi commetterette, & intorno alle coſe ſudette, farete quanto iſtimarete eſſer neceſſario per il bene, et conſeruatione de corpi humani, tãto nelle coſe di Medicine, come di Speciarie. Ma perciò che il più delle volte non potrete ne luoghi doue noi ſaremo, attendere, et al ſeruitio appreſſo noſtra perſona, et à queſta viſitatione, et tanto mãco ne luoghi vicini, et lõtani, oue tali abuſi per mãcamento de voſtra preſenza reſtariano ſenza riparo, et i noſtri ſudditi con grande iattura, et detrimẽto, vi doniamo ampia facolta, et permiſſione di ſuſtituire quella perſona che in cio vi parerà molto ſufficiente, et iſperimentata, fedele, diligente, et da bene, quale ſi in preſenza voſtra, come in abſenza habbia quella medema auttorità, che vi habbiamo dato di ſopra, con queſto però ch'egli vi habbia da participare il tutto, maſſimamente nella taſſa delle Speciarie, et nell'ammiſſione de noui Speciali, prendendone il voſtro parere. Mandando in oltre, et commandando à tutti noſtri Miniſtri, Officiali, et ſudditi che in ciò vi diano ogni aiutto, et fauore, et alli Speciari, che a voi ciò facẽdo vbidiſcano, che tal è noſtra mente. Dat. in Torino, li 21. di Nouembre. M. D. LXVIII.

EM. FILIBERTO.

Viſta Stroppiana.

Caluxio.

IL Senato Ducale di quà monti, à cui è ſtato ſupplicata l'interinatione de' ſopraſcritti capitoli, & priuilegi, & licentia di farli imprimer, acciò più facilmente peruengano à notitia d'ogn'vno e ſiano poſti a eſecutione: hauendoli ben conſiderati, ha ordinato, & ordina che ſiano intieramẽte, & inuiolabilmẽte oſſeruati, cõ moderatione però della ſomma contenuta nel 22. capitolo qual à retrattata à libre dieceotto, ſin'alla qual ſomma, dichiara che ſarà oſſeruato, e non per libre 25. come in eſſo capitolo ſi contiene, & con queſta retrattatione, & dichiaratione concediamo licenza à M. Franceſco Pellipari, Stampatore di Sua Altezza di poter ſtampare detti Capitoli, Priuilegi. Dat. in Torino nel Senato, alli 18. di Febraro. 1568.

Comello.

ORDINE DVCALE.

DI Più acciò che neſſuna perſona di qual ſi voglia ſtato, grado, & conditione ſi ſia, poſſi eſcuſarſi di non hauer hauuto notitia de' priuilegi noſtri ottenuti dalli Sereniſſimi Imperatori, per li quali ſi prohibiſſe, che alcuna perſona ſottopoſta all'vbidienza del Sacro Romano Imperio, & maſſime li noſtri vaſſalli, ſudditi mediati, & immediati, poſſa dalli Magiſtrati à noi ſottopoſti, appellare, ſupplicare, ricorrere, dire di nullità, & vſar d'altri rimedi conceſſi dalla ragion commune, ò priuilegi particolari, ad altro ſuperior eccetto, che à noi o ſucceſſori noſtri, Hauemo ordinato, che ſiano impreſſi li ſudetti noſtri priuilegi, con li preſenti ordini, cõmandando, chè ogni perſona habbia da oſſeruargli, ſotto le pene in eſſi priuilegi compreſe, & altre à noi arbitrarie.

COPIA CONFIRMATIONIS VICARIATVS.

ET ALIORVM PRIVILEGIORVM ILLVSTRISSIMI DVCIS SABAVDIÆ.

FERDINANDVS Diuina fauente clementia, electus Romanorũ Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Boemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Infans Hiſpaniarum, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundię, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Marchio Morauiæ, &c. Dux Lucemburgiæ, ac ſuperioris, & inferioris Sileſiæ, Vuirtembergiæ, & Zeckæ, Princeps Sueuiæ. Comes Habſpurgi, Zirolis, Ferretis, Kiburgi, & Goritiæ, Landtgrauius Alſatiæ, Marchio Sacri Romani Imperij, Burgouiæ, ac ſuperioris & inferioris Luſatiæ, Dominus Marchiæ, Sclauoniæ, portus Naonis, & Salinarum, &c. Ad perpetuã rei memoriam recognoſcimus, & notum facimus tenore præſentiũ vniuerſis. Et ſi inter alias plurimas, & grauiſſimas curas, quas conſtituti in hoc ſublimi Imperatorię celſitudinis faſtigio, ad quod Deus optimus Maximus nos clementer euexit, iugiter ſuſtinemus, nobis in primis incumbit, vt quoquo loco ac tempore ſedulò, & clementer tueamur ſalutem quietem publicam, promoueamuſque commodum, & augumẽtum pariter omnium eorum, quos Diuina Maieſtas noſtro Imperio ſubiectos eſſe voluit: Quatenus, & ipſi ſeſe Cæſarea benignitate dignos præſtant, ita, vt quando benemeriti de Republica debitis fidei, & virtuti ipſorum præmijs non fruſtrantur, alij etiam exemplo ipſorum ad eadem honeſtatis, & fidei ſtudia capeſſenda accendãtur. Quia tamen ij qui in Republica Principem locum obtinent, & prudentia, magnanimitate, temperantia, alijſque optimè conſtituti animi dotibus cæteros Sacri Imperij fideles antecellunt Imperatoriæ ſublimitati magno plerunque & ornamento, & pręſidio eſſe cõſueuerunt, non immerito certè ſummam ante omnes rationem à nobis habendam exiſtimamus illorum qui Illuſtribus, ac de Sacro Imperio benemeritis maioribus prognati, ipſi quoque eorum laudatiſſima veſtigia ſecuti pro dignitate eiuſdem Imperij tuenda grauiſſima quæque ſalutis, & fortunarum pericula, ac maximos quoſque labores, curas, moleſtias, infracto animo ſuſcipere non dubitauerunt. Quod cum ita ſit, nõ poſſumus equidem, neque debemus committere, vt debita laude, commendatione, benigno noſtro teſtimonio deſtituantur, cum antiqua, tum & recentia præſtantiſſima merita, fides, ſtudium, & obſeruãtiæ officia, quibus Illuſtriſs. Sabaudiæ Duces, ac Principes Diuos quondam prædeceſſores noſtros Romanorum Imperatores, ac Reges, & ſacrum Romanum Imperium quoquo tempore coluerunt. Quandoquidem optimi illi Principes ſeſe ita ſemper geſſerunt, vt digniſſimi ſint, quorum res præclare, & laudabiliter geſtę, non ſolum grata, & illuſtri memoria ſubinde repetãtur, verum etiam ampliſſimis quibuſque honoribus, & encomijs exornentur: Nam vt omittamus priſcos illos Sabaudiæ Duces, ac Principes, quorum egregia facinora nimis longum foret ſigillatim enarrare, Illuſt. quõdam CAROLVS Sabaudiæ Dux ea fuit animi cõſtantia, & integritate erga Diuum quondam Imperatorum CAROLVM Quintum Auguſtę memoriæ fratrem, ac Præceſſorem noſtrum cariſſimum & Sacrum Romanum Imperium, vt ab eius fide, & obedientia nullis modis, nulloque fortunarum aut ſalutis periculo abſtrahi potuerit, ſed maluerit etiam auita, et hæreditaria ditione exturbari, quã boni, et ſinceri Clientis officio quauis in parte deeſſe, qui cum animi candore, iuſtitia, æquitate, et inconcuſſa fide alijſque pluribus heroicis, et Principe viro, dignis virtutibus magnam gloriam perpeperiſſet, non minorem profecto laudem cõſequutus eſt eo nomine, quod poſt ſe reliquerit filium non modo hæreditatis, (quam fortuna ſibi reliquam fecerat) ſucceſſorem, verùm etiam paternæ virtutis acerrimum imitatorẽ Illuſt. EMANVELEM Philibertum Ducem Sabaudiæ, Chablaſij, et Auguſtæ, Principem Pedemontium, et Aſtæ, Comitẽ noſtrũ, et Sacri Romani Imperij Vicariũ perpetuũ Principem, et conſanguineũ noſtrũ cariſſimũ, qui acceptam à maioribus gloriã nedum tueri, et conſeruare, ſed clarius quoque Illuſtrare ſtuduit, cuius præclara ingenij indoles cũ magnã expectationẽ

pietatis

pietatis, integritatis, ſapientiæ, & induſtriæ aliarum que præſtantiſſimarum virtutum adhuc in primæ Iuuentutis flore excitaſſet, tantum abeſt, quod adulta, & confirmata ætate cuiusq; iudicium fefellerit, vt etiam hominum opinionem longè ſuperauerit: ſiquidem prefatum quondam Diuum fratrem noſtrum CAROLVM Quintum Imperatorem, ac ſacrum Imperium ea obſeruantia proſecutus eſt, vt nullo quantumuis maximo cum paternæ, tum ſuę ipſius aduerſæ fortunæ impetu frangi, aut debilitari, vel ab inſtituto tuendi dignitatem, & amplitudinem eiuſdem Diui fratris noſtri, & Sacri Romani Imperii retrahi potuerit. Itaque factum eſt, quod cum Diuum fratrem noſtrum in multa, & grauiſſima bella ſequutus, plurima eaque admodum illuſtria prudentiæ, & fortitudinis documenta ædidiſſet, ab eodem Diuo quondam fratre noſtro habitus fuerit præceteris dignus atq; idoneus, cuius Dilectio, & Maieſtas eius ſummam belli in prouincijs Belgicis, ac ſupremum totius exercitus imperium committeret, in quo munere ſic verſatus eſt, vt non modo ipſi Diuo fratri noſtro cumulantiſſimè ſatisfecerit, maximamque à Dil. & Maieſtate eius gratiam inierit, ſed etiam celeberrimum virtutis ſuæ teſtimonium paſſim adeptus ſit. Quam quidem; optimam & præclariſſimam voluntatem cũ idem Illuſtriſ. Dux, erga nos quoque omni cultu, & obſeruantiæ officio comprobare ſtudeat, neque dubitandum videatur, quin deinceps etiam nihil eorum pretermiſſurus ſit, quæ optimum, & integerrimum Principem clientem & membrum Sacri Romani Imperij decent arbitramur, equidem ipſam iuſtitiam, & æquitatem, munerisq; noſtri Cæſarei rationem à nobis poſtulare, vt eodem ipſum loco habeamus, quo habitus fuit à præclariſſimæ memoriæ Diuo Imperatore CAROLO Quinto, nec vllam vnquam occaſionem prætereamus promouendi quæcunque ipſi vſui aut ornamento fore videantur. Quæ quoniam ita ſe habent, & nos vehementer cupimus illi Cæſaream noſtram gratiam, & beneuolentiam ſingulari, & luculenta aliqua grati, & propenſi animi ſignificatione conteſtari, & declarare, compertum habentes Illuſtriſſi. Sabaudiæ Duces, ac Principes a diuiſque prædeceſſoribus noſtris Ro. Imp. ac regibus multa priuilegia, multasque conceſſiones, libertates, exemptiones, & indulta egregijs obſequijs, & meritis ſuis obtinuiſſe quæ proximis annis ſæpedictus Di. quondam Frater noſter ipſi Illuſt. Duci Eman. Philiberto, non ſolum benigne ratificauerit, approbauerit, & confirmauerit, verum inſuper quoque perpetuũ Sacri Imperij Vicariatum, (qua dignitate Duces Sabaudiæ, beneficio Diuorum prædeceſſorum noſtrorum antiquitus eminent) ampliauerit, & auxerit: quemadmodum e diplomate deſuper cõfecto latius patet, cuius tenor ſequitur in hæc verba CAROLVS QVINTVS Auguſtus diuina fauente clementia Romanorum Imperator, ac Germaniæ, Hiſpaniarum, vtriuſque Siciliæ, Hieruſalem, inſularum Balearium, fortunatarumq; ac noui orbis Indiarum, &c. Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, &c. Galliæ Belgicæ Dominus &c. Ad perpetuam rei memoriam recognoſcimus, & notum facimus tenore præſentium vniuerſis. Ea ſunt clariſſimæ Ducũ Sabaudiæ familiæ erga nos Sacrumq; Romanum Imperium merita, ea fide, ſtudio, obſeruantia noſtram maiorumq; noſtrorum, qui huius imperij gubernacula tenuere, maieſtatem, omni tẽpore Sabaudi Principes coluerũt, vt digniſſimi merito videri poſſint, quorum præclara, & glorioſa facta nõ modo illuſtri gratia excipiamus, ſed ampliſſimis etiam, & honoribus & præmijs cumulare decoremus, etenim ne longe abeamus, altequenlnis & à capite res omnes fortiter, & præclarè pro Romani imperij dignitate à Principibus huius nobiliſſime familię geſtas memoria repetamus, ea duntaxat commemorare libet, quæ haud ita pridem, atque adeo hoc tempore quondam Illuſt. Conſanguineus, & ſororius noſter Carolus Dux Sabaudię, & deinceps eius filius EMANVEL PHILIBERTVS Dux Sabaudiæ, Chablauſij, & Auguſtæ: Princeps Pedemontium, & Aſtæ, Comes noſter, & Sacri Romani imperij Vicarius perpetuus, Locumtenens, & Capitaneus generalis in Belgia, Princeps, & nepos noſter cariſſimus, in noſtram Sacrique huius imperij gratiam non minus inſigni ad poſteritatem exemplo, quã ſpecioſiſſimo ad æternam eorum nominis gloriam monumento geſſerunt. Nam cum quondam Franciſcus primus Galliarum Rex, tum temporis hoſtis noſter ad occupãdam armis inſubriam, quæ nobis defuncto Franciſco Sfortia, ſecundo Duce Mediolani nullis ſuperſtitibus liberis, iure optimo ceſſerat, animũ adieciſſet, & præfatum Carolum cuius latiſſima ditio inter Galliam inſubriamque interiecta totam adminiſtrandi belli rationem difficiliorem reddere videbatur ad ſuas partes traducere conatus eſſet, verum re ſæpe fruſtra tentata, hæc ſua ſibi cõſilia vbi parum ex ſententia cedere CAROLVMQVE ipſum rebus noſtris haud obſcurè fauentem, non ſolum de more inſtitutoque ſuo decedere, ſed filium inſuper ſuum maiorem natu in Hiſpaniam, in Aula noſtra educandum, vbi deinde fatali morbo oppreſſus e vita diſceſſit dimiſiſſe intellexiſſet ad vim conuerſus, arrepta occaſione, cum nos grauiſſimo & Pio bello aduerſus Chriſtiani nominis, & fidei noſtræ hoſtes Turcas, & Mauros ita conſtricti, & implicati eſſemus, vt Principibus qui tum in fide, & clientela Romani imperij erant, haud ſatis commodè ſubſidium, & opem ferre poſſemus, Auunculum innoxium nihil minus quam hoſtilia à nepote timentem, omni præſidio deſtitutum, vniuerſo Auito Regno armis ſpoliare, atque principatu longè ampliſſimo exturbare aggreſſus eſt, in eam proculdubio adductus ſpem, ſubalpinis populis in ſuam poteſtatem redactis, ſe facile ex ea regione, ſeù ex proxima Arce Inſubriam inuadendi ſibi gradum eſſe facturum. Quæ ſpes minime eum fefelliſſet, niſi quam celerrimè arma, qui Barbarorũ Chriſtianæ fidei hoſtium vires conterere, eorumq; ferocitatem comprimerẽ cogitabamus, ab ipſis in hoc Gallicum bellum auertere à nobis maturatũ eſſet, vt ſimul eorum vim, & impetum Inſubriæ ceruicibus iam imminentem propelleremus, & Principem tam de nobis Sacroque Romano imperio benemeritum in priſtinam dignitatem, & ſtatum, ac antiquiſſimæ ditionis poſſeſſionem reſtitueremus, ſed obſtitit optimi Principis in hac ancipiti armorum diſceptatione morte immatura prærepti acerbum fatum, quo minus is ſingularis ſui erga nos ſtudij atq; fidei, quam ad extremum vſque diẽ conſtantiſſimè tueri voluit, fructum ferre potuerit: cuius virtutis æmulus præfatus EMANVEL PHILIBERTVS Eius filius ſuperſtes Princeps, & nepos noſter chariſſimus, maiorum ſuorum gloriam ſibi quaſi per manus traditam, cum omni genere laudis, tum colenda imprimis omni officio, & obſeruantia Romani Imperij Maieſtate non adæquare ſolum, ſed etiã longè ſuperare ita adnixus eſt, ita neruos ætatis, induſtriæq; ſuæ in hac re ſemper omnes intendit, vt omnes alios, qui clariores in ea familia extiterunt, haud mediocri interuallo in

hoc quaſi laudis curſu vincere, atque preuertere videatur. Is enim tametſi, alternante belli (vt ſolet) euentu ad vetera incōmoda totius etiam domeſticæ ſuppellectilis ſuæ precioſæ iacturā acceſſiſſe, ac omnes præterea fere eas vrbes, & oppida, quæ ſuperioris belli fortuna parenti reliqua fecerat hoſtiū armis ceſſiſſe videret, tantum abeſt de priſtina volūtate quidquā ſtudioq; remiſerit, vt omni propenſiore animo omne ſuum conſiliū, officiū, operam, laborem, & diligentiam ad dignitatē amplitudinemq; noſtram tuendam ſedulo, & ſtudioſè contulerit: Atq; adeo conſtanti quadā, & generoſa animi celſitudine multis argumentis clarè oſtenderit ſe aliam fortunam, & conditionē rebus ſuis non exoptare, quam quæ cū noſtra, & Imperij Sacti cōmodis dignitate, atq; ſalute coninncta ſit. Qno factū eſt, vt nos ſpectatiſſima eius fide, ægregia animi indole, præclaraq; eius virtute, cuius primum ſpecimen in bello Germanico, (ꝙ ſuperioribus annis aduerſus noſtros, & Imperij Sacri rebelles fęliciter geſſimus) admodū adoleſcens, ac deinceps aliis expeditionibus noſtris, quæ conſequutæ ſunt, quāplurima, & ea Illuſtria quidē documenta dedit, permoti p̄cæteris illum dignnm iudicauerimus, cui ſūmam belli in prouincijs noſtris Belgicis copiarumq; noſtrarū omnium ſummū Imperiū traderemus, in quo magiſtratu omnem noſtrā de eius virtute expectationem non ſolnm p̄clarè ſuſtinuit, ſed planè vicit, atq; ſuperauit, ſiquidem eo munere ita perfunctus eſt vt haud vnlgaris in conſilijs ineundis prudentiæ, in ipſis explicandis ſolertiæ, in gerendis vero rebus diligentiæ, & ſingularis celſiq; animi ſui magnitudinis p̄clarum dederit teſtimoniū, nobiſq; modis omnibus ita ſatisfecerit, vt meritò illū chariſſimū habeamus atq; oī paterno affectu, Cæſareæque noſtræ beneuolentiæ gratia proſequamur. Quare ad inſtituti officijq; noſtri rationem maxime pertinere duximus, vt cùm tot inſignium clariſſimæ huius familiæ meritorū, tum fidei, ſtudij, officiotū ipſius EMANVELIS FILIBERTI Nepotis noſtri cariſſimi, rationē habuiſſe aliqua grati animi noſtri ſignificatione oſtendamus. Proinde cùm in mentē reuocauerimus ꝙ ſuperiotibus annis, non tā in Ciuitate noſtra Imperiali Vuormatia, cum prima ibi poſt traditos huius Auguſtiſſimi Imperij faſces celebraremus Comitia, cū à Diuo Clemente ſeptimo Pōtifice maximo Imperiali diademate ꝓ more Auguſtorū Imperatorum inſigniremus, præfato ſuo parenti quondam CAROLO Sabaudiæ Duci, qui tum nobis aſſiſtebat, diligentemq;, & ſedulā operā cum maxima dignitate nauabat, ad eius humilem inſtantiam ſibi, ac hæredibus, ac ſucceſſoribus ſuis omnia, & ſingula priuilegia, conceſſiones, libertates, exemptiones, & indulta tam per nos, quam per maiores noſtros Romanorum Imperatores, & Reges, & tam ipſi quondam CAROLO, quam Prædeceſſoribus ſuis Sabaudiæ, Ducibus atque etiam Comitibus conceſſa, indulta, & confirmata ratificauerimus, approbauerimus, confirmauerimus, & quatenus opus fuit, de nouo conceſſerimus, cuius nouiſſimæ noſtræ ratificationis, approbationis, & confirmationis inſertorumque priuilegiorum tenor in hæc verba ſequitur. CAROLVS Quintus Auguſtus, Diuina fauente clementia Romanorum Imperator ac Germaniæ, Hiſpaniarum, vtriuſq; Siciliæ, Hieruſalē, Inſularum, Balearū Fortunatarūq; ac noui Orbis, Indiarū, &c. Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Galliæ Belgicæ Dominus, &c. Ad futuram rei memoriam, notū facimus tenore præſentium vniuerſis. Tametſi pro ſingulari noſtro erga Romanum Imperium ſtudio vniuerſos eiuſdem Principes, ac ſubditos, peculiari quodam fauorē proſequamur, eoſq; voti compotes fieri deſideremus; eos tñ longè libentius amplectimur, eorumq; votis promptiori animo annuimus, quos frequētiori fide ſtudio, atq; animo nobis addictos ipſa rerum magiſtra experientia declarat. Quo fit, vt cum nuper Illuſtr. CAROLVS DVX Sabaudię Princeps, & conſanguineus noſter cariſſimus, vt nobis in ſuſcipiendo Cęſareo diademate aſſiſteret in hac vrbe Bononien. nos conuenerit, à nobiſq; humiliter poſtulauerit, vt ſibi, eiuſq; hæredibus, ac ſucceſſoribus omnia, & ſingula priuilegia, conceſſiones, libertates, exemptiones, & indulta, tam per nos, quàm per maiores noſtros ROMANORVM IMPERATORES, & REGES, & tam ipſi Illuſt. CAROLO DVCI, quàm prædeceſſoribus ſuis Sabaudiæ Ducibus, atq; etiam Comitibus conceſſa indulta, & confirmata, & præſertim quæ hic inſeruntur in hæc verba. CAROLVS QVINTVS Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Rex Germaniæ, &c. Notum facimus tenore præſentium vniuerſis. Et ſi Cæſareæ dignitatis clementia vniuerſorū fidelium, quos latitudo Sacri Romani Imperij cōplectitur fælicibus, profectibus, gratijs, & ſperatis augumentis oportuno fauore dignatur intēdere, ad illorum tñ cōmodum, & emolumenta diligentiori ſtudio inclinati conſueuit, quorum merita, fides, conſtantia, ac inuiolatæ fidelitatis integritas, continuatis ſtudijs cæteros antecedunt: vnde cum pro parte Illuſt. CAROLI Ducis Sabaudiæ, Principis, & conſanguinei noſtri cariſſimi, humiliter requiſiti fuerimus, vt vniuerſa, & ſingula priuilegia, conceſſiones, libertates, exemptiones, & indulta à Diuis retro Imperatoribus, & Regibus Romanorum progenitoribus ſuis, tam Comitibus, quàm Ducibus Sabaudię conceſſa indulta, & confirmata, & in ſpecie certa quædam priuilegia CAROLI Quarti, & MAXIMILIANI Fœlicis memoriæ immediati præceſſoris, & aui noſtri, Quorum tenor in hæc verba ſequitur MAXIMILIANVS Diuina fauente clementia electus. Rom. Imperator, ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, &c. Notum facimus tenore præſentium vniuerſis. Cum pro parte Illuſtr. CAROLI Ducis Sabaudiæ, &c. Principis, & Conſanguinei noſtri cariſs. precibus requiſiti fuerimus, quatenus certum quoddam priuilegium CAROLI Quarti, Comiti quondam Amedeo, ac duo alia priuilegia à nobis prædeceſſori fratri ſuo quondam Duci Filiberto, necnon alia quæcunque, & ſingula priuilegia, conceſſiones, libertates, exemptiones, & indulta à Diuis retro Imperatoribus, & Regibus Romanorum progenitoribus ſuis, tam Comitibus, quam Ducibus Sabaudiæ conceſſa, & indulta, ac confirmata ratificare, approbare, & confirmare, atque de nouo concedere, & donare dignaremur: Quorum quidem priuilegiorum tenor in hæc verba ſequitur. Maximilianus diuina fauente clementia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus ac Hungariæ, &c. VNIVERSIS, & ſingulis huius paginæ noſtræ ſeriem inſpecturis pateat, & ſit notum, ex parte Illuſtriſs. Filiberti Sabaudiæ Ducis, Sacri Romani Imperij Principis, & Vicarij perpetui, Marchionis in Italia Generi noſtri cariſs. nobis expoſitum extitit, Quemadmodum Sereniſs. fœlicis memorię Dñs Carolus Romanorū Imperator, Quartus Ill. quondā D. Ame-

deo Comiti Sabaudiæ Duci Cablayſij, & Auguſtæ
eiuſdē Ducis Sabaudię anteceſſoris ſuis patētibus
literis declarauerat, & conceſſerat: quòd Archiepi-
ſcopi, Epiſcopi, Abbates, & religioſi internominati
tunc exiſten. & qui forent in futurū eidem Ame
deo pro tunc Sabaudiæ Comiti, tanquā ipſius Im-
perij Vicario, & ſuis perpetuo ſucceſſoribus, fideli
tates, & obedientias ad quas eidem Sacro Imperio
tenebantur præſtare, & recognoſcere haberent, li-
ceretq; eidē Comiti Sabaudiæ, & ſuis prædictis nō-
nulla alia facere, & exercere, vt latius in præmētio-
nata ipſius Sereniſs. Caroli Imperatoris cōceſſio-
ne contenta, & deſcripta ſunt, quarū ſiquidē litera-
rū tenor ſequit̄ de verbo ad verbū, & eſt talis CA-
ROLVS Quartus, Diuina fauente clementia Ro-
manorū Imperator ſemper Auguſtus, & Bohemię
Rex, Illuſt. Amedeo Comiti Sabaudię Principi, &
cōſanguineo ſuo cariſs. De tuæ circūſpectionis in-
duſtria, qua tu nr̄i velut zelator honoris inter alios
noſtros, & Imperij Principes magnę ſedulitatis offi
cio, & virtuoſę proſequutionis feruenter claruiſti,
habētes itaq; ex argumētis certiſſimis, pręſumptio
nem indubiā, ſingularis fidei, Attendentes etiam
quia plerunq; arduis noſtris, & Imperij Sacri nego
tijs quamplurimis adeò occupamur, quod ad ea,
quę nobis ex iniuncto imperialis dignitatis incum
bunt, perſonaliter, & ſolerter intendere non vale-
mus, igitur fidelitati tuę animo deliberato nō per
errorem, aut improuide, ſed de noſtra certa ſciētia,
auctoritate Cæſarea conceſſimus, ac etiam tenore
præſentiū concedimus gratioſe. Quod omnes, &
ſinguli noſtri imperij Sacri, Vaſſalli Archiepiſcopi
Epiſcopi, Religioſi, & Prælati, & alij homines, &
perſonæ nobiles, & ignobiles ciuitatū, & diœceſū
Sedunen. Lauſanen. Gebennen. Auguſten. Yppor
regien. Taurinen. Maurianen. Tarentaſien. Belli-
cen. Ciuitatibus, necnō Dięceſū Lugdunen. Matiſ-
conen. Grationopolitanen. exiſtāt, qui nunc ſunt,
& fuerint in futurum omnia homagia fidelitates
ſubiectiones, obediētias, ad quę, & quas nobis, & im
perio Sacro tenentur pro feudis, quæ tenēt à nobis,
& Imperio Sacro, tibi, & tuis perpetuò ſucceſſori-
bus, noſtro, & Imperij ſacri nomine facere, p̄ſtare,
& recognoſcere teneantur, infra duorum menſiū
ſpatium, poſtquā per te, aut tuos per te deputatos
fuerint ſuper ijs debitè requiſiti: Volētes, & tibi, &
tuis perpetuo ſucceſſoribus concedentes gratioſe,
quod tu, & tui ꝑpetuò ſucceſſores in Ciuitatibus,
Diœceſibus, & Limitibus, prædictis noſtro & Im-
perij Sacri nomine eandem iuriſdictionem, Signo-
riam, Regalia, & ſuperioritatem habeas, teneas, &
exerceas, & tibi pertineant: quæ prout: & quemad
modum ante conceſſionem noſtram præſentem
nobis tanquam Imperatori Romanorum pertine
re poterant, & debebant, te, & tuos ſucceſſores in
ijs Vicarium noſtrum generalem præſentium te-
nore decernentes: Ita quod tu ſicut noſter in hac
parte Vicarius, & Imperij Sacri nomine pro te, &
tuis ſucceſſoribus de vniuerſis, & ſingulis delictis,
exceſſibus, & foreſactis, qui ſeu quæ in ciuitatibus
Diœceſibus, Limitibus ſupradictis, committentur,
aut in præſenti commiſſa, & non punita exiſtunt
per te alium, ſeu alios diligenter inquirere exceſ-
ſus, ſeu delicta huiuſmodi acriter punire, & man-
data, ſtatuta, & præcepta, ne exceſſus in antea per
petrentur ſtatuere, & facere, & omnia alia, & ſin-
gula in ijs neceſſaria, & oportuna exequi, & exer-
cere valeas, prout iuxta conſilia prudentum tibi vi
debitur expedire. Volentes, ac etiam tibi, & ſucceſ
ſoribus tuis, mandantes diſtrictęq; præcipien. Qua
tenus vniuerſos, & ſingulos in præmiſſis tibi rebel-
les auxilium, conſilium & fauorem rebellibus præ
bentes mulctis, pœnis legalibus, & alijs remedijs,
quibus expedire noueris auctoritate noſtra Cæſa-
rea punire, & conſtringere debeas, quod eorum
pœna cæteris tranſeat in exemplum, præſentium
ſub Imperialis noſtrę Maieſtatis ſigillo teſtimonio
literarum. Datum Chiamberiaci, Anno Domini
milleſimo trecenteſimo, ſexageſimoquinto, indi-
ctione tertia, Quarto idus Maij, Regnorū noſtrorū
decimo nono Imperij vero vndecimo. Ex poſt nō
nulli prædictorū temporū nullam ipſius Sabaudiæ
Comitis Prædeceſſoribus præſtiterunt fidelitatem
ſeu obedientiam, licet id commodè ſæpius facere
potuiſſent: Verum nonnulli eorundē aſſerunt ad
præſtationem prædictarum fidelitatis, & obediētię
Sacro Romano Imperio minimè teneri, obque id
nobis humiliter ſupplicari fecit, vt continentiā pręe
nominati priuilegij de verbo ad verbū prout iacet
eidem Duci Sabaudiæ, & ſuis in poſterū ſucceſſo-
ribus confirmare, ratificare, & approbare dignare
mur, ac de nouo concedere, etiam quoad Epiſco-
pos Vercellen. & Montis regalis ditionis etiam ip-
ſius Sabaudiæ Ducis, cuius ſupplicationi fauore be
neuolo annuentes, Nolen. priuilegia, & facultates
ipſius Sabaudiæ Ducis prædeceſſoribus per Sereniſ
ſimos, Romanorum Imperatores, & Reges Ante-
ceſſores noſtros conceſſa diminuere, imo potius
augere, vt quanto ſincerius nouerit ſe pertractatū,
tanto feruentius nobis, & Sacro Romano Imperio
bene cęptis perſiſtendo ſtudeat obſequi, deq; ipſius
Sabaudiæ Ducis erga nos, & dictum Sacrū Impe-
rium aſſidua fidelitate confiſi, bonis ad hoc moti
de cauſis, maturè ſuper ijs per nos (vt decet) parti-
cipato conſilio, ex noſtra certa ſcientia, & de no-
ſtræ Cæſareæ poteſtatis plenitudine ꝓ nobis, & no-
ſtris in ipſo Sacro Imperiò in poſterū ſucceſſorib.
priuilegium ſiue literas Sereniſſ. Domini CARO-
LI Romanorū Imperatoris Quarti in ijs, vt pmitti
tur inſertū, p à nobis cōmiſſos ſolerter viſitatū, ſiue
inſertas, & viſitatas, eidē PHILIBERTO Sabaudię
Duci, & ſuis in poſterū Succeſſoribus, tanquā dicti
Imperij Sacri Vicario perpetuo in ea parte, vt præ-
mittitur, deputato confirmamus, ratificamus, & ap
probamus, ac roboris firmitatē perpetuo obtinere
volumus, illudq; ſiue literas ipſas de nouo pro no-
bis, & noſtris prædictis eidem Duci Sabaudiæ, &
ſuis prædictis cōcedimus, & elargimur, prout ſu-
perius eſt inſertum Epiſcopos Vercellen, & Mōtis
regalis numero Epiſcoporum in dicto præinſerto
priuilegio Domini CAROLI QVARTI nomi-
natorum, & ſpecificatorum aggregantes, & præ-
ſtationi fidelitatis, & obedientiæ, de quibus in co-
dem inſtar eorundem Epiſcoporum ſubijci, Vo-
lentes, declarantes, & gratioſe concedentes in vim
prænarrati priuilegij per nos confirmati, & de no-
uo conceſſi: Quod vniuerſi, & ſinguli Archiepi-
ſcopi, Epiſcopi, Abbates, Religioſi, Prælati, & alij
homines, & perſonæ nobiles, & ignobiles Ciuita-
tum, & Diœceſum Sedunen. Lauſanen. Gebe-
nen. Auguſten. Ypporregien. & Taurinen. Mau-
rianen. Tarentaſien. Belicen. Vercellen. & Mon-
tis regalis Ducatus Sabaudiæ, & vltra montes,
& terrarum eidem adiacentium, nec non Diœ-
ceſium Lugdunen. Matiſconen. & Gratianopo-
litanen. in quantum in Imperio ac diſtrictu in
terris ipſius Ducatus Sabaudiæ eędem Diœceſes
Lugdunen. Matiſconen. Gratianopolitanen. exi-
ſtunt: Qui nunc ſunt, & pro tempore fuerint,
omnia homagia, fidelitatis, ſubiectiones, & obe-
dientias, ad quæ & Sacro Imperio tenentur, & ſunt
aſtricti pro feudis temporibus quæ ab ipſo ſacro
obu-

obtinuerunt Imperio præfato Duci Sabaudiæ, & ſuis perpetuò ſucceſſoribus tanqnam dicti Imperi Sacri Vicario, & vice noſtra, ac Romanorum Imperatorum, & Regum ſucceſſorum noſtrorum facere, præſtare, & recognoſcere teneantur infra terminum per præſatum Dominum Imperatorem ſuis in literis præinſertis ſtabilitum. LICEAT inſuper eidem Sabaudiæ Duci, & ſuis prædictis omnia alia vniuerſa, & ſingula facere, & exercere, quæ in ipſo ſuperius de longo ad longum inſerto priuilegio, ſiue literis ſunt contenta, inſerta, & declarata, ac ſi hic expreſsè enarrarentur, & deſcriberent. Volentes vlterius, ac eidem Duci Sabaudiæ, & ſuis prædictis diſtrictè mandantes: Quatenus omnes & ſingulos ſibi in præmiſſis rebelles, ſi qui ſint, auctoritate noſtra Cæſarea compeſcat, & acriter puniat, vt cæteris cedat in exemplum. NVLLI Ergo hominum liceat hanc noſtræ confirmationis, nouæ conceſſionis, & declarationis paginam infringere, aut auſu temerario contrauenire: Si qnis autē id facere præſumpſerit, indignationem noſtram regiam perpetuam, & pœna centum marcharum auri puri, quarum medietatem Imperiali ærario, reliquam verò iniuriam paſſorū vſibus toties, quoties contrafactum fuerit, decernimus applicandā, irremiſſibiliter ſe nouerit incurſurum, harum manu ordinarij ſignatarum ſub ſigilli noſtri appenſione teſtimonio literatum. Datum in Ymbſt, Die quindecima menſis Octobris. Anno Dom. milleſimo Quingenteſimo tertio, Regnorum noſtrorū videlicet Romani Decimo octauo, Hungariæ verò 18. Maximilianus Diuina fauente clemētia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Dalmatiæ, &c. Notum facimus tenore præſentiū vniuerſis: Ex quo æterni Regis diſpoſitio ineffabilis cuncta rectè diſponens, nos quanquam immeritos, ad totius orbis regimen euocauit, iugi meditatione ad hæc intendimus, vt ſtatus Reipublicæ, & Sacri Romani Imperij fœliciter gubernet̄: Quod votiuo re vera paſſu progreditur, cum in commiſſæ noſtræ ſolicitudinis partē coadiutores idoneos euocamus, maximè illos, quorum progenitores, atque ipſi pro Sacri Imperij honoribus fama celebris feruentioribus teſtatur ſtudijs inſudaſſe, ſane cum nobiles noſtri, & Imp. Sacri fideles dilecti Comites Radicatæ, & D. de Coconato Sacr. Rom. Impe. ſubditi vaſalli, & immediate ſubiecti, quædam caſtra, loca, & dominia à Diuis Rom. Im. & Regibus prædeceſſoribus noſtris in feudum recognouerint, & prædicta loca, & eorum dominia de feudo Sacr. Roman. Imp. exiſtant: Tamen quia dicta loca, & dominia inter plurimos pontentiſſimos Principes vicinos collecta, & pœnæ iniuncta ſunt, adeo quod propter diſtantiam patriarum noſtrarum, & præſertim reſidentiæ noſtrę, cum ob immenſitatē Sac. Impe. & ardua negotia, quibus diſtringimur, non poſſit mentis noſtræ acies ſingulis diligenter intendere, & omnibus eorum neceſſitatibus ſufficienter, & ſine difficultate prouidere, & ab iniurijs illatis defendere, ac tueri; coacti ſunt cum præfatis circūuicinis Principibus quo tutius habitare, ſeſe conſeruare poſſint, adhærentiam, & recomendantiam facere, quam plerunque cum Illuſt. Ducibus Sabaud. Conſanguineis noſtris cariſſ. propter Ducatus illius vicinitatem, & commoditatem ipſnm dominium tuendi, & defendēdi facere ſoliti ſunt, & conſueuerunt. Qua propter commodum & vtilitatem prædictorum Comitum Radicatæ & D. Conati, nec non locorum caſtrorum dominiorū, & ſubditorum ſuorum diligentius, vt tenemur, cōſiderantes: cum propter rationes prædictas non poſſumus ſingulis eorum neceſſitatibus prouidere, & tueri ab iniurijs moleſtan. Ne propter varias diſcordias, & perturbationes, & motus bellorum, oppreſſi à fide & obedientia noſtra & Sacr. Impe. auelli & alienari, ſed firmo aliquo præſidio ab iniurijs vindicari, præſeruari poſſint, præſertim cum in dies exortis quam pluribus differentijs, & ſimultatibus etiam inter ſubditos dictorum Comitum, & alijs bellorum motibus, ſtatus eorum in periculo, & maxima perturbatione poſitus ſit. Idcirco de fidelitate, induſtria, prudentia, & magnanimitate Illuſtr. FILIBERTI Ducis Sabaudiæ, Principis conſanguinei, & generi noſtri cariſſimi firmam, & indubitatam fiduciam gerētes, quòd ſcilicet propter vicinitatem melius præeſſe, et dominia ipſa in pace, & tranquilitate manutenere, & ab iniurijs defendere, & in fide Sacri Romani Imperij conſeruare poſſit & debeat, & commiſſos ſibi ſubditos fideliter per iuris, & æquitatis rationem reget, & gubernabit: Attendentes etiam intemeratæ fidei conſtātiam firmam, ac multiplicia deuotionis, & fidelitatis inſignia, quibus Illuſt. progenitores ſui Duces Sabaudiæ, Romanorum Reges, & Imperatores, ac ipſum Sacrum Romanum Imperium dignis quidem ſtuduerint honoribus venerari, illumque, qui ſecundum ſuæ mentis ardorem quoad noſtros, & Imperij Sacri promouendos honores, indefeſſis quidem laboribus attentius inclinatur, & quod gratiarum Dator Altiſſimus perſonam ſuam induſtriæ munere, prouidentiæ dono, diſtrictionis virtute, circunſpectionis gratia, & aliarum titulis virtutum multipliciter decorauit: Animo deliberato de Principum, Comitum, Procerum ac Baronum noſtrorum conſilio ex certa ſcientia, motu proprio & Regalis plenitudine poteſtatis prælibatum Illuſt. Philibertum Ducem Sabaudiæ Principem Conſanguineum, & Generum noſtrum cariſſimum, ac hæredes, & ſucceſſores ſuos maſculos legitimos in dicto Ducatu ſucceden. de prænominatis fidelitatibus, vaſſallicijs, & obedientijs prædictorum Comitum, ac omnibus iuribus, ſuperioritatibus, & iuriſdictionibus illarum ratione nobis, & Sacro Romano Imperio debitis ſpectantibus, & pertinentibus, inueſtiuimus, infeudauimus, conceſſimus, & in feudum tradidimus, ac tenore præſentium inueſtiuimus, cōcedimus & in feudum tradimus, omne ius, actionem vel rationem in ipſum Ducem vel ſucceſſores ſuos prædictos, totaliter transferentes, in locum, & ius noſtrum, & Sacri Romani Imperij ipſum ponentes, & conſtituentes, Reſeruantes tamē nobis, & ſucceſſoribus noſtris Romanorum Imperatoribus, & Regibus, ius ſuperioritatis, nec nō obedientiæ, & fidelitatis debito iuramento, quod præfatus Dux, & ſucceſſores ſui prædicti, prout ratione Ducatus tenetur, tempore debito præſtare debebit, ſupplentes omnem defectum ſi quis in præmiſſis quomodolibet foret repertus: Non obſtan. quibuſcunque legibus, conſtitutionibus, præſcriptionibus, ſtatutis, conſuetudinibus, gratijs, libertatibus, indultis, conceſſionibus, & priuilegijs per nos, aut prędeceſſores noſtros ſub quacunque forma datis & conceſſis, ſeu in futurum dandis, & concedendis, nec non diſpoſitione capituli ſecundi. Quo tempore miles. & Capituli primi in §. Ex eadem. de lege Conradi, & notatorum ibidem in vſibus feudorū & alijs quibuſcunque contra prædicta facientibus: Quibus omnibus, & ſingulis etiam ſi talia forēt, de quibus expreſſa, & ſpecifica mentio fieri, & quæ de verbo ad verbum hic inſeri deberent, de certa ſciētia, & plenitudine poteſtatis prædictis derogamus, & derogatum eſſe volumus per præſentes.

NVL-

NVLLI ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ conceſſionis, inueſtituræ, infeudationis, derogationis, decreti, indulti, & gratiæ paginam infringere, aut ei quouis auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem noſtram grauiſſimam, ac pœnam centum marcharum auri puri ſe nouerit, irremiſſibiliter incurſurum: Quarum medietatem Regalis Fiſci ſiue AErarij, reſiduam vero partem iniuriam paſſorum vſibus decernimus applicandam, harum teſtimonio literarum ſigilli noſtri appenſione munitarũ. Dat. in Ciuitate noſtra Antuerpia, Calend. Aprilis, Anno Domini milleſimo Quingenteſimo tertio, Regnorum noſtrorum Romani decimo octauo, Hungariæ verò tertio decimo, aliarũ verò literarum tenor ſequitur, & eſt talis MAXIMILIANVS Diuina fauente clementia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, &c. Notum facimus tenore præſentiũ vniuerſis. Quòd cum nos ad negotia Sacri Romani Imperij aduertentes, & conſiderantes omnibus Sacri Imp. negotijs ſupereſſe non poſſe, alijsque iuſtis rationibus moti in reſcripto noſtro inferius mentionato, & deſignato latius enarratis, conceſſerimus Ill. nobis ſincerè dilecto Philiberto Duci Sabaudiæ, Cablaſij, & Auguſtæ Sacri Romani Imperij Principi, & Vicario perpetuo Conſanguineo, & genero noſtro Cariſſ. inueſtituram, & infeudationem, per ſe, & hæredes ſuos, & ſucceſſores maſculos, & legitimos in dicto Ducatu ſucceden. de quibuſcunque fidelitatibus, vaſalligijs, & obedientis in quibus nobiles noſtri dilecti Comites Radicatæ. D. de Coconato Sacri Romani Imperij ſubditi, & vaſalli, ac immediate ſubiecti nobis diuiſque Romanorum Imperatoribus, & Regibus prædeceſſoribus noſtris reperiuntur aſtringi, cum omnibus iuribus ſuperioritatibus, & iuriſdictionibus illarum ratione nobis, & Sacro Romano Imperio debitis ſpectan. & pertinen. ac modis, & formis latius enarratis in ipſo reſcripto ſiue litteris noſtris paten. Datis in ciuitate noſtra Antuerpiæ, calen. Aprilis, Anno Domini 1503. Cumque in exequutione dictæ infeudationis, & literarum noſtrarũ prędeſignatarũ nonnulli ex dictis Comitibus Radicatæ, & Coconati debitam præſtiterunt obedientiam fidelitatiſque iuramentum ipſi Illuſt. Sabaudiæ Duci, alij autem id facere diſtulerint, recuſauerint, fuit nobis ex parte ipſius Ducis generi noſtri humiliter ſupplicatum, vt ſibi de, & ſuper præmiſſis opportunè prouidere dignaremur: Cuius ſupplicationi tanquam iuſtæ rationi conſonæ annuentes, conſiderantesq; huiuſmodi infeudationem, & inueſtituram eidem genero noſtro per nos factam tendere in maximum commodum dictorum Vaſallorũ noſtrorum Comitum Radicatæ, & Coconati, ac etiam dicti Sacri Romani Imperij rationibus, & cauſis in prædeſignatis literis noſtris contentis: Volentes ea propter dictas literas noſtras eorum debitum exequutionis ſortire effectum. Ex noſtra igitur certa ſcientia, & de noſtræ ſupremæ poteſtatis plenitudine harum ſeriè mandamus, & iniungimus dictis comitibus Radicatæ, & Coconati, cuilibet eorum ſub pœna priuationis feudorũ, & retrofeudorum, de quibus à nobis fuerunt inueſtiti, noſtręque indignationis perpetuæ. Quatenus iuxta dictæ conceſſionis, & infeudationis noſtræ formam eidem Ill. Saband. Duci, ſuiſque in dicto Ducatu ſucceſſoribus fidelitates, & homagia, ad quas, & quæ nobis antea tenebantur præſtare debeant, feuda quoque quæ à nobis tenebant, & de quibus erant per nos inueſtiti, eidem Duci, & ſuis prædictis recognoſcere, & ab eo ſeu eis inueſtiturã ſeu inueſtituras recipere. Quoniam nos eundem Ducem Sabaud. & ſuos prædictos locum noſtrum in præmiſſis perpetuo obtinere volumus, Iure tamen ſupeioritatis, & fidelitaris nobis per ipſum Ducem, & ſuos præſtandæ in præmiſſis ſemper ſaluis. Nulli ergo hominum liceat huius noſtræ conceſſionis, & mandati paginam infringere, aut ei in aliquo contrauenire, Si quis verò id facere præſumpſerit indignationem noſtram perpetuam, ac pœnam centum marcharum auri puri: quarum medietatem AErarij noſtri, reliquam verò iniuriam paſſorum vſibus decernimus applicandam, ſe nouerit incurſurum, harum noſtrarum teſtimonio literarum, Sigilli noſtri appenſione communitarum, & manu noſtri ordinarij ſignatarum, Dat. in oppido noſtro Heresbach die decimo menſis Septembris, Anno Domini milleſimo Quingenteſimo quarto, Regnorum Noſtrorum videlicet Romani Decimo nono, Hungariæ verò Quintodecimo. Nos autem, qui Principum votis præſertim rationi conſonis, inclinata mente Cæſaream noſtram liberalitatem libenter impartimur, attentis dicti Ducis CAROLI & pro genitorum ſuorum nos, & Sacrum Imperium meritis, & fideliſſimis officijs, & obſequijs per eos præſtitis ipſius precibus ſatisfacere, & annuere volentes præinſerta, nec hoc alia quæcunque priuilegia, cõceſſiones, libertates, tranſlationes exemptiones, indulta, & gratias quaſcunque, ac omnia, & ſingula in eis, & quolibet eorum contenta, non aliter, ac ſi præſentibus forent expreſſa: ex certa noſtra ſcientia, & noſtrę Cæſareę poteſtatis plenitudine confirmauimus, laudauimus, approbauimus, ſicut tenore præſentium laudamus, approbamus, & confirmamus, ac etiam in quantum opus eſt, de nouo concedimus, necnõ omnibus, & ſingulis in eiſdem priuilegijs, eorundemq; tenoribus cõceſſis perpetuã Imperialis roboris firmitatẽ adiicimus, ita ꝙ liceat dicto Duci CAROLO Et eius ſucceſſorib. prænominatis priuilegiis, & facultatibus in eis cõtentis plenariè vti, & gaudere, easq; & omnia in omnibus, & per omnia vt in ipſis continetur, exequi, omni contradictione ceſſante. NVLLI Ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ confirmationis, ratificationis, approbationis, conceſſionis, Decreti, voluntatis, & gratiæ, paginam infringere, aut ei quouis auſu temerario ꝯuenire: Si quis autem hoc attẽtare pſumpſerit, noſtri, & Sacri Imperii indignationẽ grauiſſimã, & pęnã centũ marchrũ auri puri toties, quoties cõtra fecerit, ſe nouerit irremiſſibiliter incurſurum; Quarum medietatẽ Fiſci, ſeu AErarii noſtri, reliquã verò partẽ prædictis Duci Sabaudię, & eius ſucceſſoribus decernimus applicandam harum teſtimonio literarum Sigilli noſtri appenſione munitarum, Datum in ciuitate noſtra Imperiali Auguſta, Die quinta mẽſis Auguſti, Anno Domini milleſimo Quingenteſimo decimo octauo, Regnorum noſtrorum Romani trigeſimo tertio, Hũgariæ verò vigeſimonono. CAROLVS Quartus Diuina fauente clemẽtia Romanorũ Imperator ſẽper Auguſtus, & Bohemiæ Rex. Illuſt. Amedeo Cõiti Sabaudiæ Principi, & Cõſanguineo ſuo dilecto gratiã ſuã, & omne bonũ. Incũbente humeris noſtris varietate negociorũ innumera, quibus ꝓ Sacri Imperii, & ſubditorũ eius ſtatu fęlici, cor noſtrũ aſſidua meditatione diſtrahitur, quia noſtrã vbilibet nõ poſſumus exhibere præſentiam ne fidelibus noſtris, à quibus nos elongari cõtingit, noſtrę vigilantiæ cura deſit, viris inſignibus fide, & virtute potentibus noſtræ cõſueuimus poteſtatis quandoque

doque

doque vices committere, & partem ſollicitudinis delegare. Hinc eſt, q de tuæ fidei, & amoris cõſtantia Conſanguineæ cariſſ. gerimus fiduciã ſpeciale, Imperiali auctoritate decernimus, vt omnes appellationes, quæ a quibuſcunque Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & Prælatis, & eorum locatenẽbus iudicibus ſecularibus infra terminos, ac limites atque Comitatus tui Sabaudiæ conſtitutis ad audiẽtiam, & tribunal noſtrum Imperiale interponi hactenus conſueuerunt, & de iure vel conſuetudine interponi deberent, ad tuam audientiam deinceps interponantur, ſeu debeant interponi: Dantes tibi plenam, & liberam de certa ſcientia poteſtatem vniuerſas, & ſingulas appellationum cauſas, quas à prædictis, & eorũ quolibet, ſiue ab actoribus, ſiue reis in quibuſcunque cauſis ſecularibus, criminalibus, ciuilibus, ſiue mixtis ad te vice noſtra ſicut præmittitur, vel etiam ad nos in futurum interponi cõtigerit: Et ſi quæ in præterito interpoſitæ adhuc pendent, auctoritate noſtri culminis audiendi, cognoſcendi, terminandi, decidendi, ſententias ferẽdi, & executioni mandandi, aliaque omnia, & ſingula faciendi, etiam ſi mandatum exigant ſpeciale, & quæ in talibus appellationum cauſis ipſi facere poſſumus, & poſſemus ſi illas perſonaliter tractaremus, ratum habituri, & gratum quicquid in ijs, & alijs circa hæc dependen. emergen. & annexis ritè duxeris iudican. rataſque habituri ſententias quas iuſtè tuleris, & pœnas quas contradictoribus duxeris infligendas. MANDAMVS igitur prædictis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Principibus, Comitibus, Vicecomitibus, fidelibus, ſubditis noſtris, & SACRI IMPERII Vniuerſis infra prædictos Comitatus Sabaudiæ terminos limites, & pertinen. cõſtitutis ſub obtentu gratię noſtrę firmiter, & diſtrictè, Quatenus ſuper præmiſſis, quoties opus extiterit, ad te vice noſtra recurrant, & recurri faciant, Illam tibi in ijs quam nobis deberent, obedientiam, & reuerentiam exhibendo, & tuis mandatis, atque ſententiis, abſque contradictione parendo, hac noſtra conceſſione, & commiſſione præſenti ad noſtræ duntaxat voluntatis beneplacitum duratura præſentium ſub Imperialis Maieſtatis noſtrę ſigillo teſtimonio literarum. Datum Ptagę Anno Domini M. CCC. Quinquageſimo ſexto, indictione nona, Duodecimo Calen. Augusti, Regnorũ noſtrorum anno Romani vndecimo, Bohemię decimo, Imperij vero ſecundo MAXIMILIANVS Diuina fauente clementia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hũgariç, &c. Vniuerſis, & ſingulis huius paginæ ſeriem inſpecturis notum fiat, & manifeſtum. Poſtquam auguſti nomen ſuſcepimus, & ad culmen Regij throni ſumus prouecti, veſtigia Sacrorum Romanorum Imperatorum, & regum poſſe tenus inſequentes noſtra Cęſarea pręcincti dignitate, pluręs creauerimus noſtri Sacri palatij Comites palatinos cum poteſtate legitimandi Baſtardos, & Notarios creandi Imperiales, non intendentes, quod eis data facultate abuterentur, ſed recto procederent tramite. Attamen nuper ex parte Illuſtriſſ. Principis PHILIBERTI Sabaudię Ducis Sacri Romani Imperij Principis, & Vicarij per peſtui generi noſtri cariſſimi nobis expoſitum fuit: Quemadmodum huiuſmodi Comites apud Terras, Ciuitates, & Dominia ſua acceſſerunt, & de præſenti ſunt: qui ſub Clypeo eis tam per nos, quã a neceſſores noſtros in ipſo Sacro Romano Imperio impertitæ facultatis, vt aſſeruerunt, plures cõmiſſerunt abuſus. & quã plures inhabiles tã ad legitimationẽ, quã ad creationẽ notariorũ habilitauerunt, legitimauerunt, & creauerunt, in maximũ auctoritatis, & iuriſdictionis ipſius Sabaudię Ducis præiudicium, & Subditorum ſuorum detrimentũ, & ad grauiora dictim procedere poſſent, niſi per nos rectè cenſeretur eſſe prouiſum, Ob quod humiliter nobis ſupplicari fecit, vt de, & ſuper præmiſſis ſibi opportunè prouidere dignaremur, & huiuſmodi Comites Palatinos reuocare, poteſtatemque eis datã reſcindere, & annullare. Nos quoq; p̃miſſis rectè, & ritè penſatis, Supplicationi ſuæ veluti Iuri conſonæ annuendo: Volentes omnẽ abuſũ circa præmiſſa fieri. reſcindere, bonis ad hæc moti reſpectibus, & maturo per nos ſuper his habito cõſilio, inſequentes etiã nuper per nos circa præmiſſa maturã habitã concluſionẽ, tum Eccleſiaſticis, & ſecularibus dicti Sacri Romani Imperij Principibus, & Cõſiliarijs videlicet, quod quaſcunq; literas creationis dictorũ Comitũ Palatinorũ per nos, & prędeceſſores noſtros in dicto Sacro Romano Imperio cõceſſas reuocaremus. Nec inantea nos ſiue ſucceſſores noſtri in ipſo Imperio ad creationẽ aliquorum Comitũ Palatinorũ procederemus, niſi de maxima illorum appareret ſufficientia, & idoneitate, aut ipſius Sabaudiæ Ducis, & ſuorũ ſcitu, & ſingulari erga nos commendatione, ex noſtra certa ſcientia, & de noſtræ Cæſareæ poteſtatis plenitudine pro nobis, & noſtris prædictis in ipſo Sacro Imperio ſucceſſoribus, quoſcunque Comites palatinos per nos, & Anteceſſores noſtros ſic vt præmittitur, creatos, eiſque datam facultatẽ, tam in ditione ipſius Sabaudiæ Ducis exiſten. acceden. quàm diſcurren. tenore præſentium reuocamus, caſſamus, & reſcindimus, ita q deinceps quoquomodo pœnes dominia ipſius Ducis Sabaudiæ mediata, & immediata non poſſint ipſi Comites creati, & creandi ad exequutionem alicuius eis impartitæ, aut cõcedendæ gratiæ, & facultatis in ſubditos ipſius Ducis mediatos, & immediatos procedere, niſi de ipſius Sabaudiæ Ducis, & ſuorũ ſpeciali, & expreſſo cõſenſu literiſq; ſuis de placet ſuper his obtentis: Prohibẽtes eiſdẽ Comitibus creatis, ſub pœna perpetuę noſtræ indignationis, ne vlterius ſe nominent Comites Palatinos, aliquamq; eis datã facultatẽ penes ipſius Sabaudiæ Ducis dominia exequantur, contradictores vero, & rebelles, ſi q ſint, auctoritate noſtra Cæſarea puniri, & conſtringi poſſe, impunè declaramus: Si quis aliter ſuo auſu temerario contrauenire præſumpſerit, indignationem noſtram regiam grauiſſimam, & pœnam cẽtum marcharum auri puri ſe irremiſſibiliter noueſit incurſurum, toties, quoties offenderit, quarum medietatem AErario noſtro, reliquam verò iniuriam paſſorum vſib. decernimus applicandam: Volentes etiam hanc paginam noſtram pęnes dominia dicti Ducis Sabaudiæ cum expediens fuerit publicari, vt ad notitiam eorum peruenire poſſit omni contradictione ceſſante, harum manu ordinarij ſignatarum ſub ſigillo noſtri appenſione teſtimonio literarum, Datum in Ymbſt die quindecimo menſis Octobris, Anno Domini milleſimo Quingenteſimo tertio, Regnorum noſtrorum videlicet Romani Decimo octauo, Hungariæ verò Decimo quarto ratificare, & ap̃bare, & cõfirmare, ac quantum opus eſt, de nouo concedere, & donare dignaremur. Nos autem qui Principũ votis, præſertim rationi conſonis inclinata mente Cæſaream noſtram liberalitatem libenter impartimur, attentis præſertim dicti Ducis CAROLI progenitorumque ſuorum in nos, & Sacrum Romanum Imperium meritis fideliſſimis officijs, & obſequijs, vtq; nobis, & Sacro Romano Imperio benè cęptis perſiſtẽdo feruentius ſtudeãt obſequi maximè cũ

noſtræ eſſe mentis ſenſerint, ne dum dicta priuilegia declarare, & confirmare, ſed potius augere velle. Itaque animo deliberato, ex certa ſcientia, ac noſtræ Cæſareæ poteſtatis plenitudine, accedente ad id ſano Principum, Comitum, Baronum, & aliorum Procerum noſtrorum, & Sacri Imperij fidelium dilectorum conſilio, & matura deliberatione, ac aſſenſu declaramus in vim prædictorum priuilegiorum eundem CAROLVM Ducem Sabaudiæ eiuſque Anteceſſores, & in poſterum in hoc ipſo Ducatu Succeſſores maſculos, & legitimos fuiſſe, eſſe nunc, & in futurum fore veros Sacri Imperij Vicarios præſertim in Ciuitatibus, & Diœceſibus Sedunen. Lauſanen. Gebenen. Auguſten. Ypporegien. Taurinen. Maurianen. Tarentaſien. Bellicen. Vercellen. Montis regalis, & Nicien. Ducatus Sabaudiæ, & Vltramontan. terrarumque eiſdē adiacentium, necnon in Diœceſibus Lugdunen. Matiſconen. & Gratianopolitanen. in quantum in Imperio, ac diſtrictu, & terris ipſius Ducatus Sabaudiæ eædem Diœceſes Lugdunen. Matiſconen. & Gratianopolitanen conſiſtunt, prout, & ſecundum quod in priuilegijs CAROLI Quarti, & MAXIMILIANI ſuperius inſertis continetur, neminique alteri liceat ipſo Vicariatu in dictis terris, & limitibus ipſius Ducatus Sabaudiæ vti, quódq; Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Religioſi, Prælati, & alij homines, & perſonæ nobiles, & ignobiles dictarum Diœceſum, & Ciuitatum, & infra limites prædictos exiſtentes, qui nūc ſunt, & pro tempore fuerint, omnia homagia, fidelitates, ſubiectiones, & obedientias, ad quæ, & quas Sacro Romano Imperio tenentur, & ſunt aſtricti pro feudis temporalibus, quæ ab ipſo Sacro obtinuerunt Imperio præfato Duci Sabaudię, & ſuis in perpetuum ſucceſſoribus, tanquam dicti Sacri Imperij Vicarijs, & vice noſtra, ac Romanorum Imperatorum, & Regum ſucceſſorum noſtrorum facere, præſtare, & recognoſcere teneantur, infra terminum per ipſos Imperatores in literis ſuis præinſertis ſtabilitum. Præterea in vim prænarrati priuilegij decernimus, quòd omnes appellationes à quibuſcunque Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abba. Prælatis, & eorum Locatenen. Iudicibus ſæcularibus infra terminos, & limites prædictos conſtitutis ad audientiam, & Tribunal præfati Ducis Sabaudiæ, & ſucceſſorum ſuorum interponi debeant modis, & forma in præinſerto priuilegio CAROLI Quarti prædeceſſoribus ſuis conceſſo Pragæ, ſub Anno Domini milleſimo treceenteſimo quinquageſimo ſexto comprehenſis, eiſdem plenam, & omnimodam poteſtatem ex noſtra certa ſcientia, conſilio, & deliberatione prædictis: Concedentes vniuerſas, & ſingulas appellationum cauſas, à prædictis, & eorum quolibet actoribus, ſiue reis criminales, aut ciuiles vice noſtra audiendi, cognoſcendi, terminandi, ſententias ferendi, & executioni demādandi omniaq; alia, & ſingula faciendi, etiam ſi mandatum exigerent ſpeciale, quæ in ijs nos ipſi faceremus, & facere poſſemus, ſi illas perſonaliter tractaremus, ratas habituri ſententias, quas ipſi tulerint, pœnaſque quas contradictoribus duxerint infligendas: Et ne iura regalia cæteraque ad Imperium tunc ſpectantia, quæ prædictis Ducibus, & Comitibus Sabaudiæ fuerunt per Imperatores tradita, & infeudata in ruinam, aut alienas manus deueniant: Volumus ea omnia, & ſingula per dictum Ducem, eiuſque ſucceſſores, & non alium regi, & gubernari, eiſq; vice noſtra vti, & gaudere, ſi autem aliqua ex eiſdem diſtracta fuerint, ſeu quomodolibet vſurpata, volumus ea retrahi, & reduci ad dictorum Ducum Sabaudiæ, Sacrique Imperij Romani commodum iuxta tenorem, & formam priuilegij pręfati Aui noſtri præinſerti, & dati in Ymbſt. Præterea ne dictus Dux Sabaudiæ in vero dicto Vicariatu Imperiali illiuſq; regimine quomodolibet turbetur, quoſcunque Comites palatinos per nos, aut Anteceſſores noſtros in terris, & dominijs dicti ducatus diſcurrentes, & accedentes tenore præſentium reuocamus, caſſamus, & reſcindimus, prout, in alteris literis præinſertis à Cæſare Maximiliano Auo noſtro præfato emanatis latius continetur. Poſtremò, & generaliter omnia alia quęcunque priuilegia, conceſſiones, libertates, tranſactiones, exemptiones, indulta, & gratias quaſcunque ſingulaque in eis, & quolibet eorum cōtenta non aliter, ac ſi præſentibus eſſent expreſſa, prout pro expreſſis haberi volumus, vt præmittitur quondam Ducibus, & Comitibus Sabaudiæ Anteceſſoribus prædictis Ducis CAROLI quomodolibet conceſſa, & indulta, ſeu conceſſa, & indulta, contenta & expreſſa ex noſtra certa ſciētia, & noſtræ Cæſareæ poteſtatis plenitudine confirmauimus, laudauimus, & approbauimus, ſicuti tenore præſentium laudamus, confirmamus, & approbamus, ac etiam in quantum opus eſt, de nouo concedimus: Necnon omnibus, & ſingulis, in eiſdem priuilegijs eorundemque tenoribus conceſſis perpetuam Imperialis roboris firmitatem adijcimus. Ita quod liceat dicto Duci Carolo, & eius ſucceſſoribus prænominatis priuilegijs, & facultatibus in eis contentis plenariè vti, & gaudere, eiſque, & ea in omnibus, & per omnia, vt in ipſis continetur exequi, impedimento, & contradictione quacunque ceſſante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ confirmationis, ratificationis, approbationis, conceſſionis, decreti, voluntatis, & gratiæ paginam infringere, aut ei quouis auſu temerario contrauenire: Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, noſtram, & Imperij Sacri indignationem grauiſſimam, ac pœnam cētum marcharum auri puri, toties, quoties contrafecerit ipſo facto ſe nouerit irremiſſibiliter incurſurum. Quarum medietatem Fiſco, ſeu AErario noſtro, reliquam verò partem prædictis Duci Sabaudiæ, & eius ſucceſſoribus decernimus applicandam, harum teſtimonio literarum Sigilli noſtri appenſione munitarum, Dat. in Ciuitate noſtra Imperiali Vormatia, die tertia menſis Maij, Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo primo, Regnorum noſtrorum Romani ſecūdo, cæterorum verò ſexto. Carolus Ad mandatū Domini Imperatoris proprium Albertus Cardinalis Maguntinus Archicancellarius ratificare, approbare, & confirmare, ac quatenus opus eſt, de nouo concedere dignaremur. Nos qui iuſtis Principum votis rationi præſertim, & æquitati conſonis adeſſe ſemper conſueuimus ſignanter benemeritis, cuiuſmodi ſe exhibet præfatus Illuſt. Dux Sabaudiæ Princeps Conſanguineus noſter cariſs. Imperialis Vicarius, qui fœlici coronationi noſtræ Imperiali cum omni manifeſto, ſuæ erga nos, & Sacrum Romanum Imperium deuotionis teſtimonio, quàm libentiſſime interfuit, & aſſignato ſibi digniore loco cum gerendæ Coronæ Imperialis officio in cunctis ceremonialibus dictę coronationis, vti cæteris tunc aſtantibus dignior aſtitit, cuiuſquoque ſinceræ erga nos, & Sacrum Romanum Imperium fides, & conſtantia ab experto

ea, quæ à Sacro Romano Imperio mouentur, & dependent, comprehendi, & ipſorum Epiſcopos reſpectu prædictorum erga eundem Emanuelem Philibertum: & eius ſucceſſores: vt ſupra, ad ea omnia, ad quæ cæteri Prælati, patriæ, & ditionis Sabaudiæ, & aliarum prouintiarum, vigore dictorum priuilegiorum ſuperius per tenorem inſertorum tenentur, & aſtricti ſunt, teneri, & obligari debeant. Volentes, & hoc Cæſareo noſtro ſtatuentes edicto præinſerta priuilegia omnia, & ſingula, & hanc noſtram confirmationem, approbationem, ratificationem, conceſſionem, gratiam, ampliationem, auctionem, extenſionem, & declarationem perpetui roboris firmitatem habere, atque vbique tam, in iudicio, quam extra, ratam, firmã, validam, & perpetuam, eſſe, & ab omnibus inuiolabiliter obſeruari debere: Supplentes omni defectui, tam iuris, quam facti, ſi quis in prædictis omnibus, & ſingulis interuenerit, aut interueniſſe dici, aut allegari poſſet, perpetuò irritum, & inane eſſe volentes, & de præfata Imperiali poteſtate noſtra decernentes, quicquid in contrarium factum fuerit, etiam ſi talia eſſent de quibus mentio ſpecialis in præſentibus fieri deberet. Non obſtantibus decretis; ſtatutis, ordinationibus, & alijs in contrarium facientibus quibuſcunque: quibus omnibus, & ſingulis, quatenus obſtarent, ſeu quouis modo obſtare poſſent, ſcientia, & auctoritate præfatis derogamus, & derogatum eſſe volumus. Mandantes proinde vniuerſis, & ſingulis Principibus Eccleſiaſticis, & ſecularibus, Prælatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Clientibus, Capitaneis, Præfectis, Vicedominis, Ciuitatum, Terrarum, Oppidorum, & locorũ gubernatoribus, & locatenentibus, eorundem Iudicibus, Conſulibus, Communitatibus, & denique omnibus alijs noſtris, & Imperij Sacri, ac aliorum Dominorum noſtrorum ſubditis fidelibus dilectis cuiuſcunq; pręeminentiæ, dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis exiſtant, vt priuilegia pręfata, exemptiones, & immunitates, & has noſtrę confirmationis, approbationis, ratificationis, innouationis, ampliationis, auctionis, extenſionis, declarationis, decreti, ſuppletionis, & derogationis, literas inuiolabiliter obſeruent, & obſeruari faciant, dictumque. Illuſt. Emanuelem Philibertum Ducem Sabaudię, &c. Principem, & nepotem noſtrum cariſs. eiuſque hęredes, et ſucceſſores in eis nec turbent, nec impediant, verùm ipſis, et pręſertim pręſato perpetuo vicariatu imperiali generali, ſic vt ſupra à nobis ampliato, et extenſo liberè, et quiete, vti, frui, et gaudere, iugiter, et in perpetuũ ſinant: Quatenus gratiam noſtram caram habeãt, et pręter noſtram, et Imperij Sacri indignationem grauiſſimam, et pœnas in dictis prędeceſſorum noſtrorum, noſtriſque literis contentas, et expreſſas, pœnam centum marcharũ auri puri, pro dimidia fiſco noſtro Imp. et pro reſidua iniuriam paſſi, vel paſſorum vſibus irremiſibiliter applicandam toties, quoties contrafactum fuerit, noluerint incurrere. Harum teſtimonio literarum manu noſtra ſubſcriptarum, et ſigilli noſtri Cęſarei appenſione munitarum. Datum in oppido noſtro Bruxellen. Ducatus noſtri Brabantię, die decima ſexta mẽſis Nouembris Anno Domini milleſimo Quingenteſimo quinquageſimo quinto, Imperij noſtri trigeſimoſexto, et Regnorum noſtrorum 40. Carolus. V. Perrenotus V. Seld. Adam Pfintzing. NOS SANE iudicauimus fore operepretium, et rem Cęſarea noſtra liberalitate planè dignam, ſi nos quoque pro noſtra in dictum Illuſt. Emanuelem Philibertum Sabaudię Ducem gratia, et beneuolentia pręinſertis priuilegijs, indultis, et conceſſionibus, robur Cęſareę noſtrę approbationis, et confirmationis adijceremus, vt quantum per nos fieri poteſt, memoria eorum nulla temporis longinquitate oblitteretur, Motu itaque proprio non per errorem, aut per improuide, ex certa noſtra ſciẽtia, animo deliberato, ſano quoq; Principum, Comitum, Baronum, Procerum, ac aliorum noſtrorum, et Sacri Romani Imperij fidelium dilectorum accedente conſilo, maturaq; deſuper pręhabita deliberatione, et noſtrę Imperialis poteſtatis plenitudine preinſerta aliaque omnia, et ſingula priuilegia, indulta, conceſſiones, exemptiones, libertates, immunitates, gratias, honores, dignitates, pręminentias, per Diuos quond. predeceſſores noſtros Romanorũ Imperatores, ac Reges quon. Comitibus, et Ducibus Sabaudię quomodolibet conceſſas, et indultas, ſeu conceſſa, et indulta, ac nouiſſime ipſi Ill. EMANVELI à pſato quõd. Diuo fratre noſtro Imperatore CAROLO QVINTO aucta, et ampliata in omnibus, et ſingulis eorum punctis, clauſulis, articulis, ſententijs, et verborum expreſſionibus, ſiue pręſenti noſtro deplomati inſerta ſint, ſiue non, quę quidem omnia pro inſertis, et ſufficienter expreſſis haberi volumus, ſupra dicto Illuſt. Emanueli Philiberto Sabaudię Duci, Principi, et Conſanguineo Noſtro cariſſ. pro ſe, ac ſucceſſoribus ſuis vniuerſis: de nouo confirmauimus, approbauimus, ratificauimus, et corroborauimus, ac quatenus expedit, vel opus eſt dę nouo conceſſimus, et elargiti ſumus, prout ea omnĩa harum ſerie literarum confirmamus, approbamus, ratificamus, et corroboramus, ac quatenus opus eſt: et expedit de nouo concedimus: et elargimur. Volentes, et hoc noſtro Cęſareo ędicto ſtatuentes pręinſerta priuilegia omnia, ac ſingula, et hanc noſtram confirmationem, approbationem: ratificationem, corroborationem: et conceſſionem perpetui roboris firmitatem habere: et vbique tam in iudicio: quam extra ratam, firmam, validam, et perpetuam eſſe, et ab omnibus inuiolabiliter obſeruari debere, Supplentes omni deffectui, tam Iuris, quam facti: Si Quis in prędictis omnibus, ac ſingulis interueniſſet, vel interueniſſe dici, ſeu allegari poſſet, perpetuo irritum, et inane eſſe volen. et de pręfata noſtra Cęſarea poteſtate decernentes, quicquid in contrarium factum fuerit etiam ſi talia eſſent de quibus mentio ſpecialis in pręſentibus fieri deberet, non obſtantibus decretis, ſtatutis, ordinationibus, et alijs in contrarium facientibus quibuſcunque: Quibus omnibus, et ſingulis quatenus obſtarent, ſeu quouis modo obſtare poſſint, ſcientia, et auctoritate predictis derogamus, et derogatum eſſe volumus. Mandantes proinde vniuerſis, ac ſingulis Principibus Eccleſiaſticis, et ſecularibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, et qbuſlibet Prçlatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Nobilibus, Clientibus, Capitaneis, Pręfectis, Vicedominis, Ciuitatum, Terrarũ, Oppidorum, et locorum Gubernatoribus, et Locatenentibus, eorundem Iudicibus, Conſulibus, Cõmmunitatibus, et deniq; omnibus alijs noſtris, et Sacri Romani Imperij ſubditis, ac fidelibus dilectis, cuiuſcunque preeminentię, dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis exiſtant, vt priuilegia pręfata, exemptiones, et immunitates, atque has noſtrę confirmationis, approbationis, ratificationis, corroborationis, conceſſionis, voluntatis Decreti: ſuppletionis, et derogationis literas inuiolabiliter obſeruent, et obſeruari faciant: dictumq.

EMA-

EMANVELEM Philibertum Ducem Sabaudiæ Principē, & conſanguineū noſtrum cariſſ. eiuſq; hæredes: & ſucceſſores in eis nec turbent: nec impediant: verum ipſis: & preſertim perpetuo Vicariatu Imperiali generali à p̄libato quōd. Diuo fratre noſtro Imperatore CAROLO QVINTO Preclariſſimæ memoriæ ampliato, & extenſo liberè, & quietè vti, frui, & gaudere, iugiter, & in perpetuū ſinant: Quatenus gratiam noſtram. cariſſ. habeant: & præter noſtram: & Sacri Imperij Indignationē grauiſſimam, ac pœnas in præinſertis, Diuorū Prædeceſſorū noſtrorum literis contentas: & expreſſas pœnam Centū Marcarum Auri puri, pro dimidia Fiſco noſtro Imperiali, & pro reſidua iniuriam paſſi: vel paſſorum, vſibus irremiſſibiliter applicandā toties, quoties contrafactum fuerit, noluerint incurrere: Harum teſtimonio literarum manu noſtra ſubſcriptarum, & ſigilli noſtri Cæſarei appenſione munitarum. Datum in Arce noſtra Regia Pragæ, die ſexta menſis Martij Anno Domini 1562. Regnorum noſtrorum Romani trigeſimo ſecundo, aliorum vero trigeſimo ſexto.

Declaratio, & confirmatio Priuilegiorū Illuſt. D. Ducum Sabaudiæ, & nominatim de non appellando ad externa iudicia.

CAROLVS QVINTVS Diuina fauente Clementia Romanorum Imperator Auguſtus, ac Germaniæ, Hiſpaniarum, vtriuſque Siciliæ Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Inſularum Balearium, Sardiniæ, Fortunatarum, & Indiarum, ac terræ firmæ maris Oceani, &c. Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Lothrici Brabantiæ, Lymburgiæ, Lucemburgiæ, Gheldriæ, Vuirtembergæ, &c. Comes Habſpurgi, Flandriæ, Tyrolis, Artheſiæ, & Burgundiæ. Palatinus Hannoniæ, Hollandiæ, Zeelandiæ, Ferreti, Kiburgi, Namurci, & Zutphaniæ, &c. Landtgrauius Alſatiæ, Marchio Burgoniæ, & Sacri Romani Imperij, ac Princeps Sueuiæ, &c. Dominus Friſiæ, Molinæ, Salinarum, Tripolis, & Mediniæ, &c. Recognoſcimus, & notum facimus tenore præſentium vniuerſis: Quod quum Illuſt. Carolus Dux Sabaudiæ, Sacri Romani Imperij Vicarius, ac Princeps, & affinis noſter cariſſ. per legatos ſuos reuerenter exponi fecerit: quod & ſi à Diuis quond. predeceſſoribus noſtris Romanorum imperatoribus: & Regibus Auguſtæ memoriæ, Illuſt. Sabaudiæ Ducibus anteceſſoribus ſuis conceſſa fuerint ampla priuilegia, & à nobis ipſis approbata, & confirmata: Quibus inter cætera cōſtitutū ſit, ōes appellationes, ac nullitates, tunc interpoſitas, & in poſterum interponendas, per quoſcunque ipſorum Ducū ſubditos, cuiuſuis gradus, conditionis, & patriæ, illorum ditioni ſuppoſitæ exiſterent, ad eos Duces: veluti perpetuos Imperij Vicarios, ac Principes, tanquam ad ipſos Imperatores deuolui ac perpetuo ab eiſdem, qui pro tempore fuerint Ducibus cognoſcendas, & terminandas, eorū tamen priuilegiorū forma, imo, & iuris diſpoſitione ſpreta. Nobilis noſter, & Imperij Sacri fidelis dilectus Ioā. Andreas Comes Creſcentini camerarius noſter, poſt litem quandā inter ipſum Comitē, & procuratorē fiſci Sabaudiæ generalem, alias motam, à ſententia delegatorum ipſius Illuſt. Affinis noſtri Caroli Ducis Sabaudiæ, omiſſo eo temere ad nos appellauerit, nullitates propoſuerit, & cum cauſas appellationū, ac nullitatū huiuſmodi delegari à nobis tentaſſet, Dux ipſe contradixit, eo quod id cederet in maximum preiudicium auctoritatis, & iuriſdictionis eiuſdem Illuſt. Ducis eiuſque iurium, & priuilegiorum à Diuis prædeceſſoribus noſtris Romanorum Imperatoribus, & Regibus conceſſorum, & per nos confirmatorum: ideoq; per literas noſtras commiſſum fuiſſe primo Præſidi, & Cancellario Senatus ac ſtatus Mediolani, de hinc Illuſtri Andreæ de Auria Principi Melphitano, & Gometio Suarez de Figueroa, noſtro apud Genuēſes Legato: Quatenus ſuper eo cognoſcerent, an appellatio dicti Comitis recipiēda foret: quiquidē Cōmiſſarij ſeu Delegati noſtri, ſucceſſiuè partibus, ac earū aduocatis auditis, percunctatisq; illarum iuribus, & cauſa plenè cognita, pronunciarunt, nobiſq; reſcripſerunt reſpectiuè prætenſam Comitis appellationē non eſſe admittendā, ſed cauſam ipſi Illuſtri Duci, & eius officiarijs remittendam, cauſam verò nullitatis cōmittendam, quod ipſe Dux nulla ratione fieri poſſe, vel debere multimode fecerit demōſtrari. Nobis propterea humiliter ſupplicando, vt ſibi hac in parte opportunum remedium impartiri vellemus, Cumque mentis noſtræ non fuerit in delegatione cauſæ ſupradictæ, conceſſionibus, priuilegijs, & iuribus præfati Illuſt. Sabaudiæ Ducis, in aliqua ipſorū parte præiudicium adferre: Idcirco præmiſſis omnibus per nos cognitis, & attentis tenore præſentium, ex certa ſcientia, & imperiali auctoritate noſtra decernimus, & declaramus prædictam delegationem noſtrā, ad petitionē Comitis Creſcentini obtentā, & quaſcunq; alias literas ſeu reſcripta alijs quibuſcunque factas, & facta cōceſſionibus, priuilegijs, iuriſdictionibus, & iuribus predicto Illuſt. Carolo. Sabaud. Duci, & eius anteceſſ. vtpotè legitimè, & ritè conceſſis, & poſſeſſis nihil detrahere, aut derogare, ſed potius (vt pars eſt) eaſdē cōceſſiones, priuilegia, & iura in omnibus ſuis pūctis, clauſulis, articulis, ſententijs, & cōtinentijs ſalua illeſa, infracta, in eaque virtute, efficacia, robore, tenore, ſtatu, gradu, & conditione, prout antea erant, & fuerant inuiolabiliter eſſe, & permanere debere: Quas etiā ꝯceſſiones, priuilegia, iuriſdictiones, & iura, ſcientia, & auctoritate prædictis confirmamus, approbamus, laudamus, & in quātū opus eſt de nouo concedimus, & perpetuam Imperialis roboris firmitatem illis adijcimus. Ita quod liceat prædicto Illuſtri Carolo Duci, Affini noſtro, & eius ſucceſſoribus prænominatis Priuilegijs, & facultatibus in eis contentis plenariè vti, & gaudere, eaſq; & ea in omnibus, & per omnia vt in ipſis cōtinetur, exequi, iuxta illorū formā, omni contradictione ceſſante, ac quibuſcunque literis in contrarium conceſſis non obſtātibus. Et ita ab omnibus obſeruari volumus, & iubemus. Mandantes propterea omnibus, & ſingulis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Principibus, Comitibus, Vicecomitibus, ceteriſq; noſtris, & Sacri Romani Imperij ſubditis mediatis ac immediatis, & fidelib. dilectis ad quos ſpectat, & ſpectabit in futurum, cuiuſcunq; gradus, ſtatus, & cōditionis exiſtāt. Quatenus ſuper p̄miſſis, quoties opus extiterit ad prænominatū Illuſtrē Ducē Sabaudię, Vice noſtra recurrant, & recurri faciant, eam illi in his, quam nobis deberent, obedientiam, & reuerentiam exibendo, & eius mādatis atq; ſententijs, abſque contradictione parēdo, & contrarium non faciant, neq; facere vel attentare, aut contra formam priuilegiorum à prędictis diuis prędeceſſoribus noſtris Romanorum Imperatoribus, & Regibus, ac nobis ipſi Illuſtri Affini, & Conſanguineo noſtro, eiuſque progenitoribus Sabaudię Ducibus conceſſorum, & confirmatorū formam, & tenorem appellare, ſeu prouocare, vel

quic-

quicquam aliud innouare, aut quomodolibet recurrere audeant, vel præſumant, Quatenus gratiã noſtram caram habuerint, & præter noſtrã & Imperij Sacri grauem indignationẽ, pœnas in ſupradictis Prædeceſſorum noſtrorum Auguſtæ memoriæ, ac noſtris priuilegijs contentas & expreſſas maluerint euitare: Decernentes ex eadem certa ſcientia noſtra irritum, & inane quicquid ſecus à quocunque fieri, vel attentari contigerit, hæc eſt ſeria noſtra voluntas præſentium, teſtimonio literarum manu noſtra ſubſcriptarum, & ſigilli noſtri appenſione munitarum. Dat. in ciuitate noſtra Imperiali Auguſta Vindelica, die decima menſis Decembris, Anno Domini Milleſimo quingẽteſimo quadrageſimo ſeptimo, Imperii noſtri vigeſimooctauo, & Regnorum noſtrorum trigeſimo ſecundo, ſic ſubſcrip. Carolus. V. Perenot. Ad mandat. Cæſareæ, & Catholicæ Maieſt. proprium. Ioan. Bern-Burger, magno ſigillo Imperiali cera rubea in prędict. cum cordulis auri, & ſetæ nigræ ſigillat.

Copia literarum Caroli V. Imperatoris Vicariatus pro Illuſt. D.D. Beatrice Duciſſa Sabaudiæ, & ſuis ſucceſſoribus in Comitatu Aſten. & Marchionatus Ceuæ.

CAROLVS QVNTVS Auguſtus Diuina fauente Clementia Romanorum Imperator, ac Germaniæ Caſtellæ, Aragoniæ, Legionis, vtriuſque Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Nauarræ, Granatæ, Toleti, Valentiæ, Galliciæ, Maioricarum, Hiſpalis, Sardiniæ, Cordubæ, Corſicæ, Murtiæ, Giennis, Algaruij, Algezire, Gibraltaris, Inſularum Canariç, & Indiarum, ac terræ firmæ maris Oceani, &c. Rex Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Lotharin. Braban. Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Limburgæ, Lucẽburgæ, Gheldriæ, Calabriæ, Athenarũ, Neopatriæ, Vuiertembergæ, &c. Comes Habſpurgi, Flandriæ, Tyrolis, Barchinonæ, Arthois, & Burgundiæ Palatinus Hannoniæ Holandiæ, Scelandiæ, Ferretis, Kiburgi, Namurci, Roſſilionis, Ceritaniæ, & Zutphaniæ, Landtgrauius Alſatiæ. Marchio Burgouiæ, Oriſtani, Gociani, & Sacri Romani Imperij. Princeps Sueuiæ, Chataloniæ, Auſtriæ, &c. Dominus Phriſiæ, Marchiæ Sclauoniæ, portus Noanis, Biſcaiæ, Molinç, Salinarum, Tripolis, & Medinl7, &c. Ad perpetuam rei memoriam. Recognoſcimus, & notum facimus præſentium vniuerſis. Quum nuper Illuſtriſſ. Beatrici infanti Portugalliæ Duciſſæ Sabaudiæ, Principi, & ſororiæ noſtræ cariſſimæ, Comitatum Aſten. pleno iure ad nos ſpectantem, & pertinentem pro ſe, ſuiſque hæredibus, & ſucceſſoribus, in feudum conceſſerimus cupiamuſque eandem Illuſtriſſ. Beatricem, cum ob Regalis ſanguinis eminentiam, tum ob arctiſſimam, quæ nobis cum eadem intercedit affinitatem, & ſingularem affectum, quo nos, reſque noſtras proſequitur, amplioribus donis, & prærogatiuis ornare, motu proprio ex certa noſtra ſcientia, non per errorem, aut improuidentiam, ſed animo deliberato, ac ſano, Principum, Comitum, Procerum, & aliorum noſtrorum, & Imperij Sacri fidelium dilectorum, accedente conſilio, & de noſtræ Cæſareæ poteſtatis plenitudine eidem Illuſt. Beatrici, ſuiſque in dicto Comitatu Aſtenſi hæredibus, & ſucceſſoribus, Vicariatum ipſius Comitatus Aſtenſis: Necnon Marchionatus Ceuæ, cum omnibus eorum pertinentijs, iuxta formam, & ſub pactis, & conditionibus in inueſtitura eidem Illuſtr. Beatrici conceſſe, iiſq; ſemper ſaluis cõcedimus ipſamq; Beatricem, atq; eius hęredes, & ſucceſſores noſtros, & Sacri Romani Imperij Vicarios in his oĩbus conſtituimus, & pficimus generales, cõcedentes eiſdẽ plenã, merã, & omnimodã tpalem, & gladij poteſtatem, ac iuriſdictionem: Necnon merũ, abſolutũ, & mixtũ Imperiũ, vice, & auctoritate noſtra, & eiuſdẽ Imperij in Comitatu Aſtenſi, & Marchionatu Ceuæ, & eorũ pertinentijs prædictis in rebus quibuſlibet, necnon perſonis eorũ cuiuſcunq; ſtatus, dignitatis, præminentiæ, vel conditionis exiſtant exercẽdi, per ſe, vel p alios ſuos officiales, & miniſtros idoneos ad hoc deputatos, ſeu deputandos, & animaduertẽdi in facinoroſos coertione, ẽt quantũcunq; modica ſiue magna, vt ſic oĩno quo ad vniuerſa, & ſingula, & q̃cunq; dici, ſeu appellari poſſunt, & ſunt meri, mixti, & abſoluti imperij, ac iuriſdõnis ſpãliter, & generaliter, bayliæ, pęnarum, correctionis, & mulctę, coertionis, cauſarũ, negotiorũ, & gladij poteſtatis, tanq̃ iudices ordinarij à noſtra imperiali celſitudine, velut à lege ſibi iuriſdictione latiſſima adhærent, reputati, dicti, & nominati cenſeant, & vt ẽt apud eãdem Illuſt. Beatricem, & ſuos hæredes, & ſucceſſores, & corã eis, ſicut noſtris Vicarijs generalibus, & iudicibus ordinarijs iuriſdõnes huiuſmodi, tam voluntaria, q̃ contentioſa iudicia vbiq; in locis eiuſdẽ comitatus, & eorũ quolibet, necnon Marchionatu Ceuæ de rebus duntaxat ꝯctis, vel quaſi ꝯctis, ſeu de maleficijs, criminibus, & delictis, vel quaſi commiſſis, & perpetratis inter ſubditos, & incolas, vel non ſubditos, & incolas prędictorum locorũ, ſed in prædictis locis, & territorijs perpetratis ẽt per iudices ab ipſis Vicarijs ꝯſtitutos, & datos, valeant exerceri, ita ꝙ omnino habeant ſimpliciter, & de plano, & cum cauſæ cognitione iudicis dãdi licentiã, ſemel, & ſæpius, ac ẽt reuocandi eundem quòdque poſſint, & valeant dare, & datos declarare tutores, curatores, nedũ perſonis, ſed ẽt rebus, & bonis poſſeſſionem bonorũ concedere, & in ipſam mittere ex quacunq; cã, quantumcunq; maxima, ſiue magna, cauſas ẽt quaſcunq; capitales, criminales, vel ciuiles, maximas, magnas, vel minimas, ẽt ſi bonorũ omniũ, ſeu partis, aut ſtatus cuiuſlibet, ſeu libertatis, vel ſeruitutis perſonarum ſnĩam, & cognitionem requirant, ipſis committimus, & ipſarum cognitionem, & deciſionẽ, delegationem, & ſublegationẽ cedimus pleno iure, fugitiuorum inquiſitionem, & inſequutionem, ac punitionem, laqueationem, furum ſuſpenſionem, membrorum detruncationem, bullationẽ in facie, fuſtium, & ictus percuſſionem, patriæ propriæ temporaliter, & perpetuo, ac fori interdictionem, ad beſtias, & culeum damnationem, ignis concremationem, & totius corporis, vel partis debilitationem, & quamlibet aliam vitæ condemnationem vel ademptionem, relegationẽ quamlibet tpalem, vel perpetuã extra fines, & territoria ſupradicta, limitum tuitionem, bonorum publicationem, officialium conſtitutionem, & omnium criminũ ordinariorum, & extraordinariorum publicorũ, & priuatorum enormiũ, & facilium cognitionem, & deciſionem eiuſdemque deciſionis, & cognitionis commiſſionem, in integrum reſtitutionem, abolitionem quamlibet in iudicio, & extra, exercendi, & diſponendi plenariam habeant, & liberam facultatem. Quodq; ad ipſos, vel iudices deputatos, vel deputandos ab eiſdem appellatio libellorum, & ſupplicationum porrectio, relatio, cõſultatio, & earum cognitio, & deciſio, ac deuolutio directi, vel vtilis Dnij iuris ſeruitutis, vel quaſi declaratio, ſeu decretatio per decre-

tum ſecundum, vel ſententiam emanat. & connexorum,ac dependẽtium ab Imperio,& iuriſdictione prædicta expeditio , & vectigalium,tam ſolitorum,quàm nouorũ Telonei: mutarum,gabellarũ, daciorum, & aliorum onerum tam realium , quã perſonalium,ac mixtorum angariatum, parangariarum,& cenſuum impoſitio, feriarum,& nundinarum indictio, conſuetudinum, & iurium municipalium ſtabilitio, beneficiorum collatio, & inſuper rebellium , qui ſunt vel fuerint tam Imperij , q̃ vrbium Imperialium, & præſertim præfatorũ Comitatus, & Marchionatus inſecutio , & punitio, & bonorũ ſuorum publicatio , & confiſcatio,quæ in dictorum vicariorum cedent priuatum patrimonium,ſeu ærarium,omnimode debeant pertinere; Quæ quidem Illuſt. Beatrix, ac ſui ſucceſſores tanquam Vicarij prædicti in præmiſſis,& eorum quolibet,generaliter in omnibus,& ſingulis,quę noſtrę ſerenitati Cæſareæ ex lege , iure , & conſtitutione, ſeu edicto quocunque competere dignoſcuntur occaſione dominij, Iuriſdictionis,& Imperij prędictorum ſe tenebuntur vtiliter exercere, vt ſint tanquam ſurrogati à nobis , & fungantur omnino vice, & poteſtate noſtri ſurrogantis. Mandantes vniuerſis,& ſingulis dictorum comitatus,& Marchionatus feudatarijs,communitatibus,ac ſubditis,quacunque anctoritate fungentibus , vt eidem Beatrici,eiuſque ſucceſſoribus prædictis, tanquam Vicarijs noſtris Imperialibus in omnibus,& ſingulis antedictis,pareant, & obediant veluti nobis, ſupplentes omnes defectus,tam iuris,quam facti,& ſolemnitatum omiſſiones,ſi qui aut quæ forſan in his interueniſſent,aut allegari poſſent . Non obſtantibus quibuſcunque legibus,iuribus,priuilegijs,conſtitutionibus, ordinationibus, ſtatutis, & conſuetudinibus , & alijs quibuſcunque in contrarium facientibus,quibus omnibus eiſdem motu, ſcientia, auctoritate, & poteſtate prædictis, pro hac vice tantũ derogamus, & derogatum eſſe volumus,per præſentes,etiam ſi talia forent,de quibus in his mẽtio ſpecialis, ac de verbo ad verbũ fieri oporteret . Noſtris tamen,& Imperij Sacri,& alterius cuiuſcunque iuribus,necnon dicti Comitatus conceſſionis , & infeudationis forma,lege, ac iure , nunc & in futurũ in omnibus & per omnia ſemper ſaluis , & illæſis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ cõſtitutionis,Vicariatus,& gratiæ,paginam infringere,vel ei quouis auſu temerario contraire.Si quis autem hoc attentare præſumpſerit , indignationẽ noſtram,grauiſſimam,& pœnam cẽtum marcharum auri puri , quarum medietas fiſco noſtro Imperiali,reliqua verò medietas præfatæ Illuſtriſſimę Beatrici,& eius hęredibus,& ſucceſſoribus:quoties contra factum fuerit, applicari debet, ſe nouerit irremiſſibiliter incurriſſe. HARVM teſtimonio literarum manu noſtra ſubſcriptarum , & ſigilli noſtri Cæſarei appenſione munitarum. Datum in oppido noſtro Bruxellen. Die vigeſima menſis Nouẽbris, Anno Domini milleſimo Quingẽteſimo Trigeſimo primo. Imperii noſtri Duodecimo, Regnorumque Noſtrorum Decimo ſexto. Carolus. Ad mandatum Cæſareæ,& Catholicæ Maieſt. propriũ: All. Valdeſius. Sigillat . magno Sigillo Imperiali, cera rubea in crocea impreſſo , cum cordulis auri, ſetæ nigræ coloris Sigillat .

Il Senato Ducale di quà da' Monti , veduti i ſoprascritti Decreti criminali, & Priuileggi Imperiali , ha ordinato che ſiano Impreſſi , & publicati , & aggionti al Libro delli Decreti Ciuili , fatto in Torino nel Senato li 20. di Maggio. 1565.

Bertreti.

Nomi de gl'Illuſt. & Eccellen. Sig. Gran Cancelliero , Preſidenti , & Senatori del tempo de i Decreti.

IL Signor Tomaſo Langoſco Conte di Stroppiana.
Il Sig. Caſſiano del Pozzo , primo Preſidente.
Il Sig. Gio. Franceſco Cacheranno , Preſidente d'Aſt.
Il Signor Georgio Prouana , Preſidente patrimoniale .
Il Sig. Ottauiano Oſaſco , ſecondo Preſidente del Senato.
Il Sig. Gio. Michele Cacheranno.
Il Sig. Antonio Teſauro .
Il Sig. Carlo Malopera, Conſ. di Santo Michele.
Il Sig. Giuuenale Coſtaforte.
Il Sig. Gio. Giacomo Curbio.
Il Sig. Ceſare Cambiano, di Ruffia.
Il Sig. Amedeo de Ponte.
Il Sig. L. Honorato Draco.
Auocato fiſcale, Generale.
Il Sig. Chriſtoforo Alfeo.
Procuratori Fiſcali, Generali.
M. Gioſeppe Barberio.
M. Marchero , de Marcheti.

FINIS.

TRACTATVS DE MONETIS
EIVSDEM ANTONII SOLÆ.

PRAELVDIA.

SVMMARIVM.

1 *Pecunia vnde dicta, & area a quo inuenta.*
2 *Eius largo vocabulo quicquid homines poſſident ſignificari.*
3 *Hominis vita dicitur.*
4 *Varij illius effectus.*
5 *Ad illius vſum quæ requirantur.*
6 *Inter illa numeratur quæ ſeruando ſeruari nequeunt.*
7 *Quot modis ſumatur.*
8 *Pecunia mutua etiam ea dicitur, quæ nondum mutuo data eſt, ſed deſtinata tantum, vt mutuetur.*

1 PEcunia † dicta quod prius de peco
rum coriis nummi excuderentur,
poſtea à Saturno æreus nummus
inuentus, alij a pecoribus in quib.
ſtabat pecunia, antiqui enim hoc
totum quod habebant in pecori-
bus erat. c. totum. 1. q. 3. vnde lar-
2 go modo quicquid † homines in terra poſſident
pecunia nũcupari poteſt. l. pecuniæ. ff. de verb. ſigni.
3 l. 1. §. vlt. & l. 2. ff. de calum. dicitur hominis † vita. l.
aduocati. C. de aduocat. din. iud. Bal. in l. ſi tuis. C. de
4 ope. libe. c. ſi quis obiecerit. 1. q. 3. cui † omnia obe-
diunt. eccleſ. c. 10. quam habens rem omnem habe
re dicitur. Bal. in l. receptitia. col. 1. C. de conſt. pecu.
cunctorum criminum mater. c. is igitur. diſt. 23. &
litium incentiua. c. ita. 11. q. 3. & ſi propter nummũ
Chriſtus contemnatur nihil miſerius. c. duo. 12. q.
1. quæ ſi male quæſita ſit, animam corpuſque com
maculat. c. cito. 1. q. 1. de qua dicitur pecunia tua te-
cum ſit in perditione. act. Apoſto. c. 8. c. quod inter-
rogaſti. verſi. nam ſi qui palea. diſt. 26. c. reperiuntur.
& c. qui ſtudeat. §. quia ergo. & c. Petrus. 1. q. 1. Præ-
ſtat ſuffragium. §. ſi quis autem. in auth. quomod.
opor. Epiſ. In neceſſitatibus fideiuſſor. Bal. in d. l. re-
ceptitia & eſt aliquid non propter ſuam vim, & na
turam, ſed propter fructum & vtilitatem ex ea pro
5 cedẽtem. Tul. in 2. Reth. ad vſum † cuius tria requi
runtur. Primo vt quis eam non acquirat, vnde non
debet. ſecundo vt accipiat vnde debet. Tertio quod
expendat, prout debet. Aegid. 2. de regim. Princip.
c. 17. etenim fragilis eſt, ac de iis rebus, quæ ſeruan-
6 do † ſeruari non poſſunt. §. conſtituuntur. inſtitu. de
vſur. glo. & DD. in l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad Treb.
7 Dec. conſi. 409. num. 15. Quot modis † vero ſuma-
tur, tractat Bar. Aret. Alex. & Iaſ. in l. 2. §. fin ff. ſi cer.
peta. ſtricte pro pecunia numerata, largè pro conſi
ſtẽtibus, pondere, numero, & menſura. Largiſſime
pro rebus omnibus corporalibus. Curt. in tracta. de
8 ſeq. Mutuam † pecuniam aliquando dicimus, quæ
nondum mutuo data eſt, ſed deſtinata, vt mutue-
tur. l. malum. §. 2. ff. de verb. ſignifi. Pecunia affectio-
nem non recipit, niſi ſit antiqua, probat Tiraq. de
retract. §. 1. glo. 7. nu. 111. & 112.

TRACTATVRVS ITAQVE DE. PECVNIARVM, SEV Monetarum augumẽto, & diminutione, & cuius commodo vel detrimento cedant, materiam huiuſmodi ob multiplicitatem negotiorum, & eorum varietatem per caſus diſtinguere, ac perſtringere commodius ad faciliorem intelligentiam fore duxi.

CASVS I.

SVMMARIVM.

1 *Monetæ magnæ dandæ in ſolutum pro libris, vel florenis in dotem conſtitutis, ſi creſcant vel decreſcant in valore extrinſeco, cedunt vel damno, vel lucro recipientis eueniente caſu reſtitutionis.*
2 *Et dicuntur eſſe tantum in facultate ſoluendi non eſſe in obligatione.*

PRimo igitur caſu, ſi quis mutuo dedit,
vel in dotem conſtituit centum libras
in florenis, vt dicit Bart. in l. Paulus. nu.
10. ff. de ſolu. vel conſtituit mille flore-
nos Sabaudiæ in dotem, quos ſoluit in
1 tot aureis, vel ducatis, aut magna moneta † argen-
tea, tunc cum iſti aurei, ducati, vel magnæ pecuniæ
datæ in ſolutum pro illis libris centum, vel florenis
mille, ſiue creſcant, ſiue decreſcant, in valore extrin
ſeco, id cedit damno, vel commodo recipiẽtis. Bar.
in d. l. Paulus. & eueniente caſu reſtitutionis peti ne
queunt niſi centum libræ, vel mille floreni, non pe-
cuniæ illæ magnæ aurei, vel ducati, qui non ſunt
2 † in obligatione, ſed in facultate ſoluendi. Bar. in d.
l. Paulus. nu. 10. & in l. cum quid. ff. ſi cert. pet. nu. 17.
Abb. in c. quanto. de iureiur. Aret. conſi. 84. in fin.
Bru. de mon. in 5. & 6. decl. Boſ. qui ita ſeruari dicit.
titu. de mon. nu. 3. Crau. conſi. 836.

CASVS II.

SVMMARIVM.

1 *Aureos, vel magnas monetas, quæ non ſunt in obligatione, ſed tantum in facultate ſoluendi auctas in valore extrinſeco, debitor pauciores ſoluere volens, an admittendus.*
2 *Et quid operentur verba, quod receperit in illis ſpeciebus.*

SEcundo ſi debitor velit ſoluere in illis aureis
1 † vel ducatis, aut ſpeciebus magnis moneta-
rum, quas acceperat, & quarum valor extrin
ſecus auctus ſit, ſoluet pauciores quam acce-
2 perit, nec illa verba, quod receperit in dictis † ſpe-
ciebus, quidquam operabuntur. Bart. in d. l. Paulus.
in fi. & in l. cum quid. nu. 17. ff. ſi cert. pet. ita clare ex-
plicat Aret. conſ. 84. in fi. verſ. venio igitur ad ſecun
dum dubium. Brun. in 5. & 6. declaratione. Crau
conſi. 836. nu. 1. Cur. iun. conſi. 24. ſub nu. 6.

CASVS III.

SVMMARIVM.

1 *Monetæ magnæ, vel aurei qui tantum ſint in facultate ſoluendi, non etiam in obligatione, ſi aucti ſint in valore extrinſeco poſſunt a debitore in minori numero ſolui.*

TErtio hinc ſequitur quod ſi debitor haberet tempore ſolutionis in promptu pro ſolutione ipſa omnes illos aureos, ducatos, vel magnam pecuniam quam
1 receperat, poſſe detrahere, & ſibi retinere † omnẽ
ſummam excedentem numerum illum libratum. Imo.in d.l.Paulus.in fin. verſi.item adde. Curt.iun. conſi.24.

CASVS IIII.

SVMMARIVM.

1 *Monetam magnam auctam poſt contractum ſoluens debitor in maiori numero debitum excedente, ſi illa non eſſet in obligatione, ſed tantũ in facultate ſoluendi, repetit, id quod excedit debitum.*

QVarto ſequitur etiam quod ſi tot aureos, vel ducatos, aut monetam magnam reſtitueret, quantam recepit tranſcendentem, tunc numerum prædictarum libratum, vel florenorum credens ad tãtum teneri, poſ-
1 ſe repetere † ipſam ſummam ſuperabundantem, &
excedentem vti indebite ſolutam. Affli.deci.194.

CASVS V.

SVMMARIVM.

1 *Ducati 20. ſi pro centum libris fuerint numerati, vel aurei centum pro mille florenis. Et tempore reſtitutionis, Ducati 16. libras illas centum vel aurei 80. florenos mille efficiant, vtrum hos ſoluere ſufficiat.*

2 *Aurei ſeu monetæ magnæ ſi fabricentur de minore ligha, ſeu materia, vel remaneant in eadem ligha, & materia, & creſcat illorum valor, an quid interſit.*

3 *Dotes ſemper reſtituere oportet cum melioramento.*

QVinto iſtud intelligẽdum eſt modo ſumma quæ reſtituitur in iſtis ſpeciebus magnis æquiualeat numerum illum librarum, vel florenorum, pro quibus fit ſolu-
1 tio, verbi gratia pro fl.100. fuerant numerati, † du-
cati 20. vel pro florenis mille, aurei centum, nunc tpe reſtitutionis ducati 16. ſufficiunt pro ſolutione fl.100. vel aurei 80 pro mille florenis, vtrum ſufficiat ſoluere ducatos 16. pro libris centũ, vel aureos 80. pro dictis florenis mille, Reſpondetur quod ſi hæc ſumma ducatorum 16. vel aureorum 80. non erit tanti valoris in bonitate intrinſeca, quanta erat in eadem bonitate intrinſeca, ſumma illa librarũ centum, vel mille florenorum tempore cõtractus, non ſufficere, ſed eſſe ſupplendum. Idem dicendũ ſi ſolutio fiat in magnis monetis, quas oportet tantum valere in bonitate intrinſeca, quantum valebant illæ libræ vel floreni tempore cõtractus, vnde aut ſolui debent mille floreni, aut centũ libræ prout valebant tunc, vel tm̃ de modernis in auro, vel argento ſecundum æſtimationem modernã, quæ comparari poſſit cum illo valore tpis contractus, ꝙ non declarauerat Bar. in l. Paulus. vt Boſſ.titu.de mone. ſub nu.3. animaduertit, quod tamen tetigerat in l.cum aurum. ff. de aur. & arg. lega. & ſentit. Bal.in c.quanto. verſi.extra quęro. de iureiu.expreſſe Soc.conſi.298. vol.2. Brun.de mone. in ſupraſcripta declaratione, & dicit eſſe caſum ſuper quo conſuluit. Oldra.conſi.13. Boer.deciſ.327. Purpu.conſi. 522.num.36. Caph.conſi.31.in fi. Boſſ.tit.de mone. ſub nume.3. intelligentes tamen hoc Socin. Boſſ.& Purpu. vbi erat facta mentio bonitatis intrinſecæ. ac ita Brun.in 6.declaratione. Imo ſi rectè conſide-
2 retur virtualiter nulla eſſe poteſt differentia † an au-
reus ſeu monetæ magnæ fabricentur de minore ligha ſeu materia, quo caſu oportet ſoluere plures de iſtis, vt ſuppleant pro illis antiquis. c.olim & c. cum canonicis. de cenſib. vel remaneãt in eadem ligha, & materia, & creſcat illorum valor, quia valor intrinſecus nõ correſpóndeat valori extrinſeco, perinde eſt, ac ſi nunc fabricatę eſſent, & æſtimatæ magis quàm valeãt. Alioquin ſi aliter diceremus actũ
3 eſſet de dotibus † quas vt inquit. Bal.in l cum quid,
ff.ſi cert.pet. reſtituere ſemper oportet cum meliorameto, ac etiam de creditis pręſertim mutui quũ loco millæ florenorum mutuatorum, quis aliquãdo cogeretur accipere tantam monetam magnã, aut auream, quæ non valeret tota ſimul in pondere duas partes de tribus pecuniæ mutuatæ.

CASVS VI.

SVMMARIVM.

1 *Librarum debitor tenetur eas tradere ſi extant aut earum valorem.*

2 *Floreni ſi debeantur, & inueniantur, quomodo & ad quam proportionem ſoluendi ſint, & nu.3.*

4 *Aurei valor de anno 1517. qualis.*

5 *Si auctus fuerit, floreni debiti, quomodo ſoluendi erunt.*

SExto item intelligendum eſt nullo habito diſcrimine ſiue dictæ libræ, ſiue floreni habeãt certam ſpeciem monetæ, ſiue conſtituantur ex alijs monetis inferioribus ſeu minoribus, vt ſunt floreni Sabaudię, qui ſemper valuerũt groſſos 12. & fiunt ex quartis, groſſis, cabalotis, ſolidis, vel albis. Nã ſi extaret certa ſpecies, de illis fieri deberet ſolutio, aut dari eorum valor, vt ſunt libræ Sa-
1 baudiæ, nam debitor librarum † tenetur eas trade-
re, vel earum valorem, vt dicetur ſuo loco de debitore aureorum, ſed quoad florenos, etſi aliquando ſemel fabricati fuerant, valoris gr. 12. tamen nulli
2 amplius inueniuntur, etſi † inuenirentur iuxta pro
portionem augumenti, valoris extrinſeci libræ, vel aliarum monetarum magnarum eſſent maioris valoris groſſis 12. ideo ſiue habeant certam ſpeciẽ, ſiue non, idem eſt dicendum de his libris ſiue florenis, qui ſe habent indifferenter tam ad meliorem, ꝗ debiliorem monetam. Azo. in Broca. in rubr. eadem moneta, vel mẽſura. quem refert, & ſequitur. Ioan. Andr.in additio. ad Spec. tit.de ſolut.§ nunc aliqua. in addi. incip.ex contractu Bar. in l.res in dotem. ff.de iureiuran. Oldra.conſi.31. Brun.de mone. in 6.declara. ita in ſpecie debiti florenorum Sabau-
3 diæ † quorum certa non erat aliqua preciſa ſpecies
tenuit. Purpura, in l.cum quid. num. 169.& 170.ff.ſi cert.petat. ideo inquit ſi quis anno 1517. quo anno
4 † aureus valebat. flor.4. gr.6. erat creditor flor. 225.
qui feciſſent ſcu. 50. poterit petere de anno 1522.
5 quo anno erat auctus valor † aurei ſcud. 50. aut eo-
rum valorem, ſi verò non fuiſſet mutatus valor intrinſecæ bonitatis, poſſet ſolui de ipſis monetis paruis, & antiquis currentibus tempore contractus, & ad illum valorem Brun.d.declara.6.

CASVS VII.

SVMMARIVM.

1 *Monetis paruis mutatis intrinſecus & Monetis magnis extrinſecus tantum, remanente eadem ligha, & pondere, & auctis magnis in valore, debitor in paruis monetis ſoluere non poterit.*

2 *Et an de monetis magnis mutatis in valore extrinſeco.*
3 *Aurei, & magnarum monetarum valoris extrinſeci auctio ſi proceſſit ex cauſa deteriorationis paruarum monetarũ, quomodo ſolutio facienda.*
4 *Præſumitur autem cauſata huiuſmodi auctio ex deterioratione paruarum monetarum in bonitate intrinſeca.*
5 *Contrarium tamen aliqui tenuerunt.*
6 *Monetæ valore creſcente creſcit rerum omnium valor.*
7 *Monetæ parua deterioratione, non ſolum aurei valorem extrinſecus augeri contingit, ſed etiam ſi multi aurei exportẽtur è loco ac etiam alijs de cauſis.*
8 *Belli cauſa multas inducit calamitates, & inter cæteras auctionem aurei, vt Principes magis præbere videantur militibus, quam re vera præbeant.*
9 *Monetam pro aureis recipere a debitoribus mercatores ire ad nundinas volentes, an teneantur.*

SEptimo ſi iſtæ monetæ paruæ puta quar
2 ti groſſi, ſolidi, cabaloti, albi mutati
† ſint intrinſecus, & monetę magnæ tũ
extrinſecus, remanẽte ipſarum magnarum, monetarum, vel aureorum eadem ligha, &
pondere, adeo quod valeant plures ſolidos, libras,
vel groſſos, quam tempore contractus, hoc caſu nequibit debitor ſoluere in iſtis monetis minimis deterioratis interius. Nec de monetis iſtis magnis,
2 † ſeu aureis mutatis in valore extrinſeco, id eſt ſm
valorem eorum nunc currentem, ita dicit ſe pluries conſuluiſſe, & obtinuiſſe. Brun. d. declara. 6. Quã
3 do auctio valoris extrinſeci aurei, † & magnarum
monetarum proceſſit ex cauſa deteriorationis paruarum monetarum. Corn. conſi. 18 . lib. 2. & conſi.
321. lib. 3. Gram. conſi. 12. 13. & 14. Socin. iun. conſi.
145. num. 95. lib. 1. Rub. conſi. 17. Crau. conſi. 47. Brun.
d. declar. 6. Bolognet. conſi. 11. nu. 49. Purp. in l. cum
quid. ff. ſi cer. petat. Natt. conſi. 454. Tiraq. de retract.
4 §. 1. glo. 18. num. 27. Et auctio aurei, † & magnarum
monetarum, cauſata præſumitur ex deterioratione paruarum monetarum in bonitate intrinſeca.
Grat. conſi. 13. num. 38. volum. alleganS Soc. cõſi.
298. vol. 2. qui de tali præſumptione non loquitur,
licet præſupponat incrementum prouenire ex prædicta deterioratione, arguit tamen a ſolitis Grat. l.
neque natales. C. de probat. Cuius contrariũ nem-
5 pe, quod hoc non † præſumatur præſuppoſuit tamen Corn. conſi. 181. num. 72. & 73. volu. 2. ſcilicet
oportere allegantem deteriorationem monetæ
illam probare, & modum probandi ibi ipſe tradit.
Purp. vero in d. l. cum quid. num. 170. videtur idem
ſentire, quod Gratus, aſſerens cauſam maioris æſtimationis aurei prouenire ex deterioratione, aut
ponderis aut qualitatis materiæ, aut vtriuſque monetæ minutæ, & ea ratione quotidie reddi cariorẽ
annonam, ac augeri precium mercium, ſiquidem
6 creſcente valore † monetæ, creſcat, & rerum omnium valor. Iſer. & Affli. titu. quæ ſint. reg. in verb.
monetæ Bolognet. conſ. 11. nu. 49. Cur. iun. in d. l. cũ
quid. nu. 23. allegãs l. 2. C. de veter. numis. poteſt. lib.
7 11. Poſſit etiã augeri valor extrinſecus aurei † alia
ratione, quam prædicta deteriorationis paruarum
monetarum, videlicet ſi multi exportentur de loco, vel alia ſimili cauſa. Corn. conſi. 321. in fin. vol. 3.
8 vel cauſa belli † quod multas inducit calamitates.
l. 1. in prin. C. de cadu. tollen. vt Principes militibus
præbere magis videantur, quam re vera præbeant.
Brun. de mone. in prin. nu. 3. aut gratia commodioris exportationis, vel facilioris expeditionis, vt in
mercatoribus euntibus ad nundinas exteras in quibus, aut non expenduntur aliæ monetæ, aut non tã
facile, aut ſaltem cum maiore damno, quam expẽdant aureos. Quibus rationibus nõ tenent, vbi ſunt
creditores aureorum, in ſolutum, quorum debitori licet inuito creditore, vt ſuo loco dicetur ex con
9 ſuetudine generali ſoluere monetam † argẽteam,
ipſam monetam magis grauoſam, aut difficilioris
diſtributionis à debitoribus recipere. Ang. & Imol.
in l. Paulus ff. de ſolut. Menoc. conſi. 138. vol. 2. Surd.
conſi. 220. in fi.

CASVS VIII.

SVMMARIVM.

1 *Aurei nummi valor ſi creuit ſine deterioratione monetarum minutarum, ſeu ab eo inferiorũ, floreni vel libræ quæ non inueniuntur, & debentur, quomodo ſolui debeant.*

1 OCtauo ſi creuit valor nummi aurei † ſine
deterioratione monetarum minutarũ,
inferiorum ab eo tunc floreni & libræ ipſæ poſſent ſolui in monetis ipſis minutis
non diminutis, vel in auro, aut magnis monetis &
interius non mutatis, iuxta earum valorem tpe ſolutionis Aret. conſi. 11. colu. 2. dicens communem.
Brun. in terminis, de monet. 6. declaratione, verſic.
vbi aũt. Rub. conſi. 17. col. 2. verſi. verum tamẽ præmiſſis. Nat. conſi. 452. quod non imputatur debitori, qui non eſt in mora. Bar. in l. vinum. ff. ſi cert. pet.
Nat. d. conſi. 452. Cor. conſi. 321. in fin. vol. 3. Abb. in
c. quanto. colum. 7. de iureiuran. Are. conſi. 11. & in
omni contractu. Roma. conſi. 123. Purpu. in l. cum
quid. nu. 166.

Quod poteſt tolerari ob mutuum periculum lucri, & damni arg. l. de fideicommiſſo. C. de tranſact.
quia ſi decreuiſſet aureus ex moneta valore extrinſeco, debitori damno cederet, etiam ſi non eſſet in
mora ſicuti, quando tenetur ad aureos, vel ad aliã
monetam magnam, quę certam habet ſpeciem, loco cuius poteſt aliam monetam ſoluere, nec curari de decremento, vel incremẽto. Bar. in d. l. Paulus.
clem. 2. de deci. vbi Imo. & ſuo loco dicetur ita dici poterit de debitore florenorũ, vel librarũ nõ exiſtentium in aliqua ſpecie, ſed conſtituendarum ex
alijs monetis non mutatis interius, ſed tantum extrinſecè.

CASVS IX.

SVMMARIVM.

1 *Debitor ad lucrum ceſſans creditori niſi poſt moram, & ei tantum qui ſit ſolitus negotiari non tenetur.*
2 *Aureo creſcente creſcunt etiam aliæ res pecunia ſolitæ æſtimari.*
3 *Pecuniæ æſtimatio videtur bonitas intrinſeca Curtio Iuniori.*
4 *Statutum Mediolani, quod in quocunque contractu differentie ſolutionem ad tempus ſoluatur pecunia ad æſtimationẽ temporis contractus non ſolutionis.*

NOno hoc ſtante non eſt conſiderabile,
quod ſi ſoluat debitor hos florenos ſeu
librarum numerum non habiturũ creditorem tot aureos ex ipſis centum libris, aut mille florenis, quantos habuiſſet ex ipſis cẽ
tum libris, aut mille florenis tempore contractus,
quia reſpondetur hoc non eſſe damnum, ſed lucrũ
1 ad quod nõ tenetur † debitor. l. ſi ſterilis. §. cum per
venditorem. ff. de actio. empt. niſi poſt moram, & ei
tantum, qui ſit ſolitus negotiari. Barto. in d. l. Paulus colum. 2. verſicu. aduertaris. ff. de ſolutio. ad
quem ibi Caſtren. dicit frequenter recurri. Imo. &

Ang.ibi.Nat.conſi.454. puta erga mercatorem paſ
ſum moram, & poſt illam incurſum per debitorē.
Purp.in l.cum quid nu.167. Plot.conſi.18.nu.4.But.
& Imol. in c. quanto de iureiuran. Curt.iun.conſi.
24.num.71.

Quod, vt tot aureos non recipiat pro reſtitutio-
ne quot numerauit viſum fuit inconueniens,ac ri-
goroſum.Curt.iun.in l.cum quid.nu.23.quū aureo
2 † creſcente creſcant etiam aliæ res pecunia ſolitæ
æſtimari.l.2.C.de veter.num.pot.libr.11.& quia ſibi
3 pecuniæ † æſtimatio videatur bonitas intrinſeca,
4 & propterea in ſtatu Mediolani, † & Ciuitate Tici-
nenſi extare ſtatutum, in quocunque cōtractu dif-
ferente ſolutionem ad tempus, ſoluendam pecu-
niam ad æſtimationem temporis contractus non
ſolutionis.

CASVS X.

SVMMARIVM.

1 *Monetarum valore intrinſeco mutato debitor quid ſoluere teneatur.*
2 *Et quid pro libris,vel florenis imaginarijs, qui amplius nō extant.*
3 *Et quid ſi dictum ſit,ſoluendum de moneta currente tempore ſolutionis.*
4 *Quidve importent huiuſmodi verba.*
5 *Et quid ſi dictum ſit ſoluendum de moneta currenti, & vſuali.*
6 *Statuto ſi caueatur ſolutionem fieri poſſe de certa moneta, illa reducenda eſt ad æſtimationem antiquæ. & quomodo hoc procedat nu.8.*
7 *Obligatione in genere concepta puta de libris vel florenis Sabaudiæ quorum nulla eſt ſpecies, quid veniat ſoluendū.*
9 *Salarium poteſtatis in ſoluendo, attendi debet moneta, & & illius valor ſecundum tempus ingreſſus officij,& contractus,non ſtatuti diſponentis de certa moneta fieri ſolutiones.*

DEcimo, vbi mutatus eſt valor monetarū
1 † intrinſecus,tenetur debitor ſoluere, de
moneta currente tempore cōtractus, vel
de noua ad æſtimationem illius, etiam ſi
promiſerit ſolutionem de moneta currenti tem-
pore ſolutionum fiendarum, quum regula ſit eſſe
ſoluendum,vt dixi de noua moneta ad æſtimatio-
nem antiquæ. Bar.in l. Paulus.nu.6.& in l. cū quid.
nu.17.vbi Alex. dicit magis communem. ff. ſi cert.
pet.Soc.iun.conſi.145. nu.94.vol.1. Alci. conſi. 506.
Rub.conſi.17.nu.4.conſi.148. Curt.in tract. de mo-
net.q.1. Bero.conſi.143. num.28. vol.1. Bertr.conſi.
17.& 45 vol.4. Cagn.in l.2.num.210.C. de pact. int.
emp.& vend.Crau.conſi.47.Didac.Couar.in tract.
numis.num.17. Nat.conſi.302.& 454. Cefal. conſi.
31.Socin. conſi.298.vol.2. Corne.conſi.321.volu.3.
Purpu.in l.cum quid.nu.163.verſi. & ex diſtinctio-
2 ne. quod etiam procedit in dictis florenis † & libris
imaginarijs, & ex alia moneta conſiſtentibus,vt di
xi ſupra in 6. caſu.

Et hæc regula ſeu concluſio etiam locum habet
3 ſi dictum fuerit de moneta † currente tempore ſo-
lutionis,quum verba hæc intelligantur, vt ſolutio
fiat de moneta temporis contractus,& ſi infirmior
fiat ad valorem antiquæ. Panor.in cap.quanto.col.
vlt.verſi.quid autem in ſtatuto.de iureiu.& operabi
tur hoc, ne quis cogatur perquirere antiquam pe-
cuniam, vel nouam in aliam antiquam commuta
re iuxta glo. i i an clem.fin. de dec. Brun. de monet.
concluſio.17.

Qua regula & concluſione ſtante videtur obſta-
4 re verba monetæ currentis, † ſeu vſualis tempore
ſolutionū, quia ſi non fuiſſet dictum illud debebat
intelligi.Cor.d.conſi.181.ſub nu.67.& propterea ni
hil poteſt operari. l.3.ff. de leg. 1. vel tpe ſolutionis,
quia tunc alia non reperiretur. Soc.iun. conſi. 145.
nu.96.vol.1.vel ſi dixiſſet tantum de moneta currē
5 ti,& vſuali † ideſt tempore contractus. Soc.ibi.ope-
ratur etenim debitorem non teneri ſoluere de mo
neta antiqua prædicta, ſed poſſe ſoluere de noua.
Abb.in d.c.quanto.nu.14. de iureiur. & ſcribit Old.
6 conſi.250.num.3.verſ.ad ſecundum,ſi ſtatuto † ca-
ueatur ſolutionem fieri poſſe de certa moneta,illā
eſſe reducendam ad æſtimationem antiquæ, quia
non fuerit intentionis ſtatuētium augere vel dimi-
nuere obligationem, ſed demonſtrare qualitatem
monetæ ſoluendæ. ſequit̄ Brun. decl. 17. & part. 18.
& limi.8.Soc.iun.conſi.142.nu.7.vol.1. comprobat
pluribus auctoritatib.Surd.conſi.120.per totum.

Nec obſtat auctoritas Bruni tenentis contrariū
7 in d.decl. 17. & limi.8. ſcilicet quādo obligatio † eſt
in genere cōcepta puta in libris, vel florenis Sabau
diæ,quorum nulla eſt ſpecies ita vocata,vel con ce-
pta, quod tunc ne illa verba ſint ſuperflua intelliga
tur de moneta temporis ſolutionis etiam viliore,
aut debiliore,quia reſpondet ibi Surd.nu.15.differē
tiam eſſe potius verbalem, quam eſſentialem. Nā
præſuppoſito quod florenus ſemper ſit 12. groſſo-
rum, & libra 20. ſolidorum, tū groſſi, & ſolidi non
ſemper ſunt eiuſdem valoris, ſed deterioris mone
tæ, Brun.de monet.in 6.part.nu.6.Surd.d.conſi.220.
num.5. prout nec auctoritas Purp. in d.l.cum quid.
num. 165. quia loquitur vbi erat conuentum ſolui
de moneta currenti tempore ſolutionum, etiam
ſi fuiſſet moneta deteriorata in bonitate intrinſe-
ca, quæ verborum adiectio ponit caſum extra du-
bium.

Et quod ſpectandum ſit hoc tempus procedit
8 † ſiue hoc procedat ex teſtamento, ſiue ex contra-
ctu, ſiue quaſi, ſiue ex iudicis taxatione. Panor.in c.
olim.de cenſi.Bru.de mone.conclu.1.ſiue in ſolem
nitate puta ſi dictum ſit, non valeat contractus ex-
cedēs tantam ſummam, ſine tali ſolemnitate. Bal.
in l.illud. C. de ſacroſanct.eccle. Brun.de monet.d.
9 conclu.1. ſub nu. 2. ſed in ſalario † Poteſtatis, cum
quo in ingreſſu officij contrahitur,videtur id debe
ri ad rationem illius temporis,& non ſtatuti. Brun.
de mon.conclu.7.num.5.idem quod inſpiciatur ta
le tempus contractus in contractu conditionali.
Brun.de mone.concl.8,

CASVS XI.

SVMMARIVM.

1 *Debitor obligatus ad tot libras, vel florenos, qui nō extent, quando ſoluere poſſit de moneta currente tempore ſolutionis, ſecundum opinionem Bruni.*
2 *Et quid ſi promiſſio fiat in aureis, ſeu Ducatis quorum certa eſt ſpecies.*

VNdecimo præſuppoſito opinionem Bru
ni veriorem quem ſequitur.Crau. conſi.
836.nu.8. illa non procederet ſi debitor
1 † ſoluiſſet pluribus vicibus de moneta
currenti tempore ſolutionum non habita ratione
valoris antiquæ monetæ. Cor.d. conſi.118.Purp.in
l.cum quid nu.171.

Prout etiam d.17.concl. Bru.dicit,quę præſuppo
ſuit de moneta currente tempore ſolutionis ſi pro-
miſſio fiat in aureis,ſeu ducatis quorū certa eſt ſpe-
2 cies,nam ſi promittant aurei,† vel ducati de mone
ta cur-

ta currente tempore ſolutionis poteſt quidem ſolui de viliore, tamen plus dabitur, cum, quanto plus vileſcit moneta argentea, tanto magis creſcat aurea. & dicit facere. l. 2. C. de veter. nu. poteſt. lib. 11. atque ita dabitur tanta moneta noua æquiualens ducatum.

CASVS XII.

SVMMARIVM.

1 *Moneta deteriorata in bonitate intrinſeca facto, culpa, aut cauſa creditoris, ipſi ſolui poteſt. nullo habito reſpectu ad antiquam.*

DVodecimo ſi mutatio bonitatis intrinſecæ deriuaret à facto, culpa, aut cauſa creditoris, verbi gratia in Principe cuius au-
1 ctoritate eſſet deteriorata moneta † illi poſſet ſolui de huiuſmodi moneta nullo habito reſpectu ad antiquam. Rub. conſi. 17. in fi. vt dicit colligi ex Zabar. in clem. ſi beneficiorum. de decim. & arg. l. ſi creditor. ff. de ſolutioni. ſequitur. Gabr. cōſi. 164. num. 6.

CASVS XIII.

SVMMARIVM.

1 *Depoſitum faciendum in tot libris ſeu florenis non extantibus, in quibus pecunijs fieri poſſit.*
2 *Pecunia vbi in ſacculo obſignata non deponitur, ſed numeratur, arguitur mutuum non depoſitum.*

DEcimotertio, quæ ſupradictæ ſunt proce-
1 dunt etiam in depoſito † faciendo in libris ſeu florenis, depoſitario ſoluto in tot aureis, vel alijs monetis magnis, quæ datæ cenſentur in ſolutum ſeu venditæ vt inquit Bar. in d. l. Paulus ſub num. 10. depoſitario, quia vbi pe-
2 nia † in ſacculo obſignata non deponitur, ſed numeratur, tunc arguitur mutuum non depoſitum, & dominium in depoſitarium transfertur Caſtr. in l. Lucius. 1. & in l. ſi ſacculum. ff. depoſiti. Cyn. in l. incendium. C. ſi cer. pet. Caſt. in l. cum quid nu. 12. & Dec. nu. 23. ff. ſi cer. pet. Ceph. conſi. 603. nu. 29.

CASVS XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Aurei vel magnæ moneta numerata pro libris ſeu florenis, vt reſtituantur in æſtimatione numerata, pactum fieri poteſt.*
2 *Monetis æſtimationem ponere ſolius Principis eſt non contrahentium.*
3 *Idque etiam ſi fuiſſent deteriorati.*

DEcimo quarto quid ſi dictum ſit quod illę libræ, ſeu floreni reſtituantur in illis au-
1 reis † ducatis, ſeu magnis monetis, et in æſtimatione numerata, ſeu tum recepta, nulli dubium, quin tunc tale pactum ſit obſeruandum. Bar. in d. l. Paulus, ſub nu. 10. per l. pen. §. ſi mancipia. ff. ſi cert. pet. et in l. cum quid. nu. 17. Abb. in c. quanto de iureiu. Brun. de monet. declaratione 6. Aret. conſi. 84. Bocr. q. 327. Crau. conſi. 826. in prin. Boſſ. tit. de monet. nu. 11. quia etſi non ſit partium
2 ponere æſtimationem monetis, † ſed Principis. l. 1. et 2. C. de vete. numis. pot. lib. 11. tñ hoc cõmuniter receptum eſt ex not. per Alber. in l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pig. act. Brun. de mone. Olim. ſub nu 7. facit quod partes poſſunt de menſura cõuenire.

Quinimo valeret etiam ſi dictum fuiſſet redden-
3 dos in eadem æſtimatione etiã ſi fuiſſent † deteriorati Purpu. in d. l. cum quid nnm. 265. ff. ſi cert. pet.

CASVS XV.

SVMMARIVM.

1 *Diminutio vel augumentum monetarum magnarum cedit oneri, vel commodo creditoris quando pactum fuit, vt eædem ſpecies numeratæ, reſtituantur,*

DEcimo quinto ea propter hoc caſu dimi-
1 nuno † vel augumentum erat oneri, vel commodo creditoris. Bar. in d. l. ſi quid nu. 17. Arc. conſi. 84. Boer. d. quæſtio. 327. Crau. conſi. 836.

CASVS XVI.

SVMMARIVM.

1 *Debitor in mora ſoluendi exiſtens tenetur reſarcire creditori omne detrimentum, quod ex ea mora ob mutationem monetarum pati poteſt.*
2 *Ac ad omne intereſſe quanti plurimi.*
3 *Etiam ad intereſſe lucri ceſſantis.*
4 *Debitoris moroſi odio non eſt habenda conſideratio augumenti, vel decrementi monetarum, quod exiguo tempore durauit.*
5 *Mora obligationem perpetuat, quando res caſu ate perit.*
6 *Monetarum valor exigui temporis non eſt attendendus.*
7 *Aurei æſtimatio ex affectione priuatorum, qui præter communem pro pluri, vel accipiunt, vel expendunt non attendenda.*

1 DEcimo ſexto niſi debitor † fuiſſet in mora ſoluendi tunc tenetur reſarcire omne detrimẽtum quod ex ea mora creditor pati poſſet Bar. in d. l. Paulus ſub num. 6. Bal.
2 in d. l. cum quid. col. 2. ac ad omne intereſſe † quanti plurimi. Bal. in d. l. cum quid Abb. in c. quanto de iureiu. Aret. d. conſi. 84. Soc. d. conſi. 298. vol. 2. Boſſ. d. tit. de monet.

Quod Caſtr. intellexit in d. l. Paulus. nu. 4. quoad
3 intereſſe damni emergentis non lucri † ceſſantis, quod puto verum niſi in mercatore, aliove ſolito negotiari cui hoc lucrum, ſeu intereſſe lucri ceſſantis licite etiam debetur, vt dixi ſupra in caſu nono.
4 Prout etiam in moratore † cenſuit non habendam illius odio conſiderationem ſi exiguo tempore illud decrementum, aut augumentum duraſſet, vt puta vno die, vel quatuor, aut quinque diebus. Bar. in d. l. Paulus. nu. 9. ff. de ſolut. arg. l. precia rerũ ff. ad l. Falci. Butr. et Abb. in c. quanto de iureiu. Bru de monet. in 14. conclu.

Contrarium cuius putauit verius Bal. d. l. Paulus. quum inſpiciatur momentũ ſicut res, quæ caſu ma-
5 te perit perpetuans † obligationem propter moram.
6 Et ſicut non attenditur valor † exigui temporis, ita nec vſus aliquorum camporum, ſeu perſonarum, quæ præter æſtimationem communem ex-
7 pendunt, ſeu capiunt aureum † pro maiore valore, quam ſit communis. ſecundum glo. in clem. ſi beneficio in verbo conſuetum. de decim. Brun. de mone. in d. conclu. 14.

CASVS XVII.

SVMMARIVM.

1 *Soluendi modus præſcriptus in contractu, accuratè ſpectandus quando difficultas ſuper monetis oritur.*

DEcimo ſeptimo, quum igitur inſpiciatur conuentio, vt dixi ſupra caſu 14. quum exhibetur ſcriptura ad conſulendum, vel iudicandum, diligenter, & accuratè
1 † ſpectandum eſt quid actum, vel conuentum fuerit ſuper modo ſoluendi. Bald. conſi. 213. lib. 5. monet nos ad hoc Aret. d. conſi. 12. circa prin. Calca. conſi. 15. Guid. Pap. quæſtio. 493. Brun. in tracta. de monet. decla. 16. Boer. quæſtio. 327. num. 10. verſi. & ideo debet Crau. conſi. 836. Menoch. conſi. 258.

CASVS XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Monetæ magnæ, vel aurei pro libris, vel florenis numerati, ſi conuenit vt reſtituantur in eadem ſpecie, & quantitate, an in obligatione eſſe dicantur, quomodo cognoſcendum.*

DEcimo octano proinde dixit Are. num. 2. & 3. quem ſequitur Boſſ. tit. de mone. poſſe colligi ex mente contrahentium, quod
1 illi aurei, ducati, aut magnę monetæ † nō eſſent datæ in ſolutum, ſed quod eſſent in obligatione reſtituendi, & exemplificat Aret. in eo qui in rationibus ſuis diuerſimode ſcribit, nempè ſi in aliqua ratione ſcribat dediſſe mutuo libras, vel florenos numeratos in tot aureis, vel ducatis, & in alia ratione ſcribat, item eidem mutuo dedi tot aureos.

CASVS XIX.

SVMMARIVM.

1 *Mutuo dans tot libras, vel florenos in tot aureis promittenti ſoluere in eadem ſpecie, nec de quantitate, quid dictum ſit, quomodo facienda ſolutio, ſi creuerit aureus.*
2 *Iactare ſuum aliquem voluiſſe præſumptio no eſt facienda.*
3 *Monetarum in mutatione inſpiciendum eſt quod eſt veriſimilius inter contrahentes conuentum.*
4 *Monetarum mutationis notabilis periculo contrahentes voluiſſe ſe ſubijcere non eſt veriſimile.*

DEcimo nono aliqui dubitarunt ſi dictū
1 ſit mutuo † do tot libras, vel florenos in tot aureis, vel ducatis quos ꝓmitto ſoluere in eadem ſpecie, & non dixerit in tanta quantitate, ſeu numero, vtrum ſufficiat numerum librarum vel florenorū ſoluere in paucioribus aureis, vel ducatis faciētibus cum numerum librarum, vel florenorum, vt eſt quando valor aurei in bonitate extrinſeca excreuit, ita vt minor numerus aureorum ſoluat, nunc illam ſummam florenorum, quam fuerit in contractu receptus, ac ita ſatisfiat conuentioni ſolutione eiuſdem, ſeu ſimilis ſpeciei, licet non eodem, ſeu tanto numero de quo non loquitur promiſſio reſtituendi Abb. in c. quanto de iureiuran. dicit obſeruandam promiſſionem ſi conuentum ſit, vt reſtitutio fiat in florenis idest reſtituendos eos florenos, nec mentionem facit de eadem æſtimatione prout fecit Barto. & re uera ego puto creditore intellexiſſe ſub verbo ſpeciei etiam numerum non minorem, nec debitorē intellexiſſe de maiore, ne præſumatur vnus atque
2 alter in dubio voluiſſe iactare † ſuum. l. cum de indebito. §. 1. ff. de probat. & quia veriſimiliter interrogati ſic reſpondiſſent. argum. glo. in l. tale pactum. C. de pact. quum etiam in mutationibus monetæ
3 † ſit inſpiciendum, quod eſt veriſimilius inter contrahentes conuentum Calca. conſi. 15. num. 15. ex qualitate negotij. l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur. l. Imperatores. ff. de in diem adiec. maximè
4 ſi ſucceſſerit mutatio monetæ † notabilis cuius periculo non eſt veriſimile contrahentes ſe voluiſſe ſubijcere Calcan. d. conſi. 15. num. 15. verſi. item facit, & pro hac mea ſententia videtur mihi textus clarus in l. 2. in prin. ff. ſi cert. peta. ibi mutuum damus recepturi non eandem ſpeciem, ecce, quod appellatione ſpeciei ibi id totum continebatur, quod in pondere numero, & menſura conſiſtebat, vt verbum ipſum ita explicat Alberi. in ſuo dictionario in verbo ſpecies ita conſuluit Crauet. conſi. 47.

CASVS XX.

SVMMARIVM.

1 *Floreni numerati in alijs ſpeciebus, ſi dictum non ſit in eiſdē ſpeciebus, & in eadem æſtimatione reſtituendos, quomodo ſoluendi.*
2 *Moneta antiqua quando eſt ſoluenda, vel illius æſtimatio de noua, ſi non inueniatur, nec de illius valore conſtet, poterit de noua eiuſdem nominis ſolui, non attenta æſtimatione antiqua.*

VIgeſimo ſi dictum non fuiſſet reſtitutionem fieri oportere in aureis in eadem
1 æſtimatione, libræ ipſæ vel floreni † ſolui poterunt, vt dixi ſupra in primo, ſecūdo, & quarto caſu, ſolui etenim debent de moneta illa antiqua, aut de noua æquiualenti æſtimatione antiquę, vt latius ſupra 10. caſu, Sed qd ſi amplius moneta antiqua non inueniatur, nec de
2 illius valore † conſtet qualis & quantus fuerit, tunc ſolui poterit de moneta noua eiuſdem nominis, puta ſolidus pro ſolido obolus pro obolo ſecundū valorem iſtius nouæ monetæ tempore ſolutionis. Corn. conſi. 181. col. antep. in prin. vol. 2. Purp. in d. l. cum quid. num. 173. Curt. iun. conſi. 24. col. 4. allegat Sali. in l. quicunque. col. 2. verſi. quomodo practicab. C. de ſer. fugit. Gabr. conſi. 164. num. 2. Brun. de monet. conclu. 1. verſi. item prædicta.

CASVS XXI.

SVMMARIVM.

1 *Moneta antiqua in melius commutata, de noua ſolutio fiet ad æſtimationem antiqua.*

1 VIgeſimoprimo, ſi antiqua moneta † in melius commutetur, natq; grauior ac precioſior, de hac noua ſoluendum erit, ſolummodo tantum, quātum ſufficiat pro æſtimatione antiquæ. capit. cum canonicis de conſtit. Corn. conſi. 279. & 287. vol. 2. Iacob. in l. res dotem. ff. de iure dot. Soc. in d. l. cum quid. Gabriel. conſi. 164.

CASVS XXII.

SVMMARIVM.

1 *Moneta antiqua ex toto reprobata, ad illius æſtimationem de noua ſolutio facienda, ſi debitor non fuit in mora.*

Et enim

4 Et enim periculo in depoſito cedat huiuſmodi reprobatio.
3 Quod ſi de illa reperiatur ſufficit de illa in bonitate eadem intrinſeca ſoluere.
4 Et quando iſtud procedat diſtinguitur.
5 Quid ſi nondum ſit reprobata, ſed ſtatim reprobanda.

VIgeſimoſecundo ſi pecunia ipſa antiqua
ex toto fuerit reprobata, an licebit de ea
ſolui per debitorem, qui non fuit in mo-
ra. & ſoluenda erit de noua moneta æſti-
1 matio † antiquæ. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de
pign. actio. Bart. in d. l. Paulus. cum quo dicit eſſe
communem opinionem. Boer. q. 327. nu. 12. Nat.
conſi. 454. Viuius in com. opin. 612. dicit commu.
2 Brun. de monet. concl. 2. in depoſito † autem cuius
non ſit depoſitario tributa facultas vtendi, depoſi-
tario non exiſtenti in mora reſtituendi periret pe-
cunia creditori. Brun. ibi in fin.
Si tamen de illa reperiatur, ſufficit reddere in ea
3 dem bonitate † intrinſeca. Cyn. & Petr. in l. mino-
rem. C. ex quib. cauſis in integr. reſtitutio non eſt
neceſſaria. Roma. in l. cum quid. Io. And. in cap.
quanto. de iureiur. quam limitationem aſſerit nõ
eſſe veram. Boer. d. q. 327. Ripa in l. quod te. ſub
num. 24. ff. ſi cert. peta. conciliat opininiones diſtin
4 ctione † Primo, aut pecunia eſt taliter reprobata,
vt vtẽti pœna imponatur, tunc ſi debeatur ex cau-
ſa lucratiua erit ex toto debitor liberatus, ſi autem
ex cauſa onero ſa, cum hoc caſu debitor fuerit cõ-
ſequutus emolumentum pecuniæ, æquum eſt, vt
æſtimationem ſoluat, aut nulla vtenti eſt pęna im
poſita, tunc cum poſſit debitor libere pecuniam re
probam ſoluere poterit reprobam dare, & hoc ca-
ſu procedere opinionem Petri. & Cin. quam di-
xit communem Decius per tex. in l. creditor. ff. de
ſolut.
5 Quid ſi non reprobata, ſed ſtatim † reproban-
da. Curt. iun. in l. cum quid ponit pro eodem ſi id
ſciat debitor, & creditor ignoret, non ſequitur li-
beratio. Brun. de monet. 14. concluſ. & ſi erat publi
ca fama, quod deberet banniri. Curt. iun. conſi. 28.
ſub num. 12.

CASVS XXIII.

SVMMARIVM.

1 Moneta antiqua ex toto non immutata, ſed valore vel pondere diminuta, periculo ſtat debitoris, qui valorem prioris ſoluere debet.

VIgeſimotertio, ſi ex toto non immutata
1 ſit, ſed diminuta † ob diminutionem va
loris, vel ponderis, tunc periculum ſpe-
ctat ad debitorem, qui tenetur ſoluere
valorem prioris monetæ. Bart. in l. Paulus. ſub nu.
6. ff. de ſolut. Oldr. conſi. 250. Abb. conſi. 56. vol. 2.
Afflict. dec. 90. Nat. conſi. 454. Craue. conſi. 47. Vi-
uius in com. opinio. opin. 513.

CASVS XXIIII.

SVMMARIVM.

1 Monetarum mutatio ſi contingat edicto Principis, vel ſtatuto in valore extrinſeco, bonitate intrinſeca remanente, commodum, vel incommodum ſpectat creditori.
2 Idque procedit, & obſeruandum est in dote.
3 Et exemplificatur in debito aureorum.
4 Aureorum, vel monetarum ſolo valore ſeu bonitate extrinſeca mutata, non etiam intrinſeca, ſolutionis, non contractus tempus attendendum.
5 Et idem in pacto de retrouendendo.
6 Et in legato, & vltimis voluntatibus.
Rationes concluſionis adferuntur. num. 7. 9. & 11.
8 Debitor in creditorem eo iure vti non debet cuius contrarium pro ſe ipſo non eſſet admiſſurus.
10 Pecunia talis eſſe debet quæ præbeat ſuam vtilitatem in forma æqualem ſicut in materia.
12 Valor rerum omnium creſcit creſcente aurei valore.
13 Monetam argenteam pro aurea, & è contra ex generali conſuetudine ſoluere licitum eſt.
14 Et eſſe generalem conſuetudinem totius mundi.
Et in Patria Pedemontium. nu. 15. & quomodo procedat. nu. 17. & 19.
16 Pecunia vt ſoluatur ſecundum conſuetudinem loci partes tacitè egiſſe cenſentur.
18 Creditor inuitus aliud pro alio recipere à debitore non cogitur.
20 Monetam argenteam pro aurea, vel è contra ſolui poſſe, conſuetudinem qui dicit eſſe, probare debet eam vigere in loco, vbi ſolutionem fieri oportet.
Quod an verum ſit. nu. 21. ibid.

1 VIgeſimoquarto ſi mutatio † contigat edi
cto, vel ſtatuto Principis in valore ex-
trinſeco non tacta, ſed illæſa remanente
bonitate intrinſeca, tunc illius commo-
dum, vel incommodum ſpectat creditori. Zaba-
rel. Anchar. & Imol. in clem. 2. de decim. Bal. Sa-
lic. Angel. & Fulgo. Soc. Alc. & alij in l. cum quid
ff. ſi cert. petat. Butr. in capi. quanto de iureiuran.
clem. 2. vbi Zabarel. & Anchar. de decim. Boer.
deciſio. 327. ſub nu. 13. Rot. Bonon. vt teſtatur Petr.
Benintendis. deciſ. 39. ſub num. 1. Viuius opin. 514.
2 Quod etiã obſeruabitur in dote. † Bar. in l. Paulus
in fine ff. de ſolut. Arc. conſi. 11. Boer. d. deciſ. 327.
3 ſub num. 4. exempli gratia † ſi debitum eſt aureorũ
centum, qui ſinguli tempore contractus eſſent va-
loris florenorum decem cum dimidio, & tempo-
re ſolutionis excreuerint ad florenos tredecim, &
groſſos tres, vt nunc eſt aureorum communis va-
lor, creditor non cogitur accipere florenos decem
cum dimidio loco vniuſcuiuſque aurei, ſed tene-
tur debitor ſoluere, aut aureos, aut florenos. 13. &
groſſos 3. pro ſingulo aureo, quia vbi nulla contin-
git variatio monetarum, vel aurei in bonitate in-
4 trinſeca, ſed tantum in ipſo mero valore, † qui bo-
nitas appellatur extrinſeca, tunc communis eſt do
ctorum opinio attendendum tempus ſolutionis
non contractus. Roma. conſi. 123. & ſingu. 513.
Arct. conſi. 112. nu. 3. Boer. quæſt. 327. Boſſ. in pract.
5 crimina. titu. de mone. & in pacto † retrouenden-
di Tiraq. lib. de retract. §. 1. glo. 18. num. 26. Cagnol.
in l. 2. num. 210. & 217. C. de pact. inter empto. & vẽ-
dit. Neuizan. conſi. 88. Crauet. conſi. 47. Bologne.
conſi. 11. num. 34. Gigas de penſio. nu. 98. Nat. conſ.
302. & conſi. 664. num. 4. Cæphal. conſi. 31. volum.
1. Gabriel. conſi. 164. Pancir. 186. nu. 20. Bero. cõſi.
6 143. num. 28. volum. 1. In legato, † & vltimis volun-
tatibus. Menoch. conſi. 138. Plot. conſi. 18. Petr. An
guiſ. conſi. 37. lib. 2. & conſi. 55. Crauet. conſi. 836. &
887. Puteus deciſ. 149. lib. 2. quos omnes Borgninus
accumulauit deciſ. 16. num. 42. Soci. iun. conſi. 44.
volum. 4. Coaru. in ſua pract. tit. de monet. cap. 17.
Viuius in comm. opin. opi. 516. Capr. conſi. 29. nu.
29. moderni Pari. in tracta. de vſuris, num. 742. verſ.
limita ſi legatum. Brun. de monet. concluſio. vlti-
ma, parti. 9.
Atque huius concluſionis adferuntur rationes
7 † primo quia ſi aurei valor extrinſecus decreuiſſet
vtique debitor non eſſet ſoluturus numerum illũ
flore-

florenorum ſeu librarum, quas aureus valebat tem
pore contractus, ſed potius ipſum aureum, & pro-
8 inde debitor † non debet in creditorem eo iure vti
cuius contrarium pro ſe ipſo non eſſet admiſſurus.
l. penul. C. de ſolut. ita Crauet. d. conſi. 47. Boer. d.
quæſtio. 327. Menoch. conſi. 138. volum. 2. Secundo
9 quia † cum obligatio conſiſtat in numero aureo-
rum, ſi reciperet florenos vndecim loco vnius au-
rei valoris florenorum 13. & groſſ. 3. non tantos cō
10 ſequeretur quot ſibi debentur, & pecunia † debeat
eſſe talis, quæ præbeat ſuam vtilitatem in forma
æqualem ſicut in materia. l. 1. ff. de contra. empt.
Bart. in l. Paulus. num. 4. ff. de ſolutio. Tertia addu-
11 ci poteſt, quia † etſi videar in illa ſumma aureorū
centum conſequi maiorem numerum florenorū
quam tempore contractus non conſequor, tamen
ex eo maiore numero maiorem vtilitatem conſe-
quor, quum creſcente valore aurei, creſcat valor
12 † omnium aliarum rerum. Iſern. & Afflict. titu.
quæ ſint regal. cap. 1. in verb. monetæ. Purpu. in l.
cum quid. num. 170. adeo quod nō ſint mihi futuri
vtiliores. ff. 13. & gro. 3. quam illi floreni vndecim
pro quibus aureus tempore contractus impende-
batur. Et reſpondit Menoch. d. conſi. 138. conſi.
Oldr. 31. loqui de bonitate intrinſeca, vt per mod.
Pariſ. in d. tract. num. 742. & 743. & Soc. d. conſi. 6.
loqui de certa ſpecie florenorum in genere, & Al-
ber. in l. ſi vinum. ff. ſi cert. petat. & Caſtren. in l. 3.
C. commu. de leg. de bonitate intrinſeca, & cap.
olim de cenſi. fundari in præſcriptione.

Nec obſtare, quod ex generali conſuetudine li-
13 ceret argenteam monetam † pro aurea ſoluere, &
è contra. Bart. in l. Paulus. num. 4. verſi. etſi tu de-
bes mihi. & ibi Caſtren. & Imol. ac alij. ff. de ſolu.
quam dixit generalem. Bal. in l. libera. C. de ſentēt.
& interlo. omn. glo. in l. ſi quis argentum. C. de do
nat. Curt. iun. conſi. 24. nu. 5. Bart. Alex. Soc. Aret.
& Purpur. in l. cum quid. ff. ſi cert. petat. Butr. &
Abb. in cap. quanto de iureiur. Laud. in tracta. de
monet. num. 5. qui aſſerit eſſe conſuetudinem to-
tius mundi. Afflict. deciſ. 90. Boer. quæſt. 327. Brun.
in tracta. de monet. in ſecunda limitatione Rub.
conſi. 158. Nat. conſi. 454. & eſſe generalem totius
14 † mundi Ioan. de Plat. in l. 1. C. de arg. præc libr.
10. Plot. conſi. 18. num. 12. Viuius comm. concluſi.
opi. 517. Couar. in ſua prax. tit. de Numi. cap. 7. Soc.
iun. conſ. 44. num. 5. vol. 4. & in patria Pedemontiū
15 † Menoch. conſi 49. num. 18. & partes cenſeantur
tacitè egiſſe, vt ſecundum conſuetudinem loci ſol
16 uatur † pecunia. Afflict. tit. quæ ſint reg. in verb.
monetæ num. 21. Ioachi. in obſeruat. 15. ſi de pre-
cio. cent. 4.

Quia reſpondetur, etſi poſſit ſolui pecunia argē-
tea pro aurea, argenteam tamen, quæ non fuit va-
riata in bonitate intrinſeca ſoluendam ad æquabi-
litatem valoris aurei, tempore ſolutionis non con-
17 tractus. Secundo reſpondetur conſuetudinē † in-
telligi modo creditor acceptando pecuniam loco
alterius pecuniæ aureæ non ſentiat damnū. Caſtr.
in d. l. Paulus. Cur. ſeni. in tract. de mon. quæſt. 9.
num. 24. Brun. in tract. de mone. in ſecundo præ-
ſuppoſito num. 5. Menoch. conſi. 158. Purpur. conſ.
522. ſub num. 31. hic autem euidēns eſſet damnum
recipiendo florenos vndecim pro ſingulo aureo, vt
tempore contractus valebat, & non florenos tredē
cim cum groſſis tribus, iuxta valorem temporis ſo
lutionis. Nam quum reſtitutio fieri debeat in gene
re eodem, eadem bonitate l. cum quid. ff. ſi cert.
18 petat. nec cogatur creditor † inuitus aliud pro alio
19 accipere. l. 2. ff. ſi cert. prædicta conſuetudo † intel-
ligenda eſt, vt quominus fieri poteſt ius commune
offendat. Purpur. in d. l. cum quid. num. 174. Surd.
d. conſi. 220. ſub num. 15. ſicut etiam pactum per
quod ius commune corrigatur. Surd. conſi. 220.
num. 11. poſt Corn. conſi. 12. volu. 4. Gozad. conſi.
74. num. 14. Cæphal. conſi. 104. num. 17. Vltra quod
20 dicta conſuetudo † probanda eſt vigere in eo lo-
co, vbi contigit ſolutionem fieri ſecundum Purp.
d. conſi. 522. num. 8. 9. 10. ſequitur Menoch. conſi.
259. lib. 2. Rub. conſi. 148. in fine.

21 Quod verum † ego non puto de hac probatio-
ne, tum quod vſus forenſis ita me docuit, in quo
dicta conſuetudo ſeruatur, nulla vnquam facta ſi-
mili probatione, tum quod tot doctoribus teſtan-
tibus de ea conſuetudine credendum ſit citra aliā
probationem. Menoch. conſi. 49. nu. 18.

Cum itaque ex moneta argentea non ſufficiant
floreni vndecim, ſed requirantur, 13. & groſſ. 3. ad
conſequendum aureum conſuetudo prædicta ita
damnoſa ceſſat Purpu. in d. l. cum quid. num. 174.
alioquin ſi tot aureos poſſet conſequi, nullum reſul
taret probabile damnum, & propterea non poſſet
monetam refutare, vt ibi Purpur. Socin. in l. cum
quid. col. 1. Brun. de monet. in prima par. nu. 7.

CASVS XXV.

SVMMARIVM.

1 *Aurei ſoluendi ſi poſt tempus contractus affecti ſint dete-
rioris ligæ, vel ponderis, rectè per creditorem refutari
poſſunt.*

VIgeſimoquinto ſi aurei illi poſt tempus
cōtractus eſſent effecti deterioris ligæ,
1 † vel ponderis, per creditorem merito
poſſent refutari. Imol. in d. l. Paulus.
Cag. in l. 2. nu. 217. C. de pact. inter empto. & vendit.

CASVS XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Monetam vnam pro alia ſoluendi conſuetudo generalis, quā
do non procedat.*
2 *Monetam argenteam pro aureis recipere etiam ſi ſit conſue
tudo, non tenetur creditor aliquibus in caſibus, vt ibi.*

1 VIgeſimoſexto minuſque † dicta conſue-
tudo generalis effectum ſortiri deberet
2 ſi creditor † eſſet nauigaturus ad partes,
vbi aut talis pecunia non ſic facilè expē-
deretur, vel ſi deberet ipſe aliis aurum ſoluere. An-
gel. & Imol. in d. l. Paulus. Menoc. conſi. 138. vol. 2.
Surd. conſi. 220. vel tanta eſſet ſumma monetæ, vt
illas creditor nequiret ſine difficultate, vel pericu-
lo domum adferre. Brun. in tracta. de mone. ſe-
cundo præſup.

CASVS XXVII.

SVMMARIVM.

1 *Aureorum triginta, qui extrinſecus tantum creuerint pen-
ſionem ſi ſuper beneficio, quis debet non auditur ſi velit
ſoluere valorem tempore penſionis.*

VIgeſimoſeptimo ſtante prædicta conclu-
ſione in debito aureorum, vbi nulla præ
ceſſit mutatio bonitatis intrinſecæ, ſi
quis ſuper aliquo beneficio debeat pen-
1 ſionem aureorum † vel ducatorum triginta quo-
rum

rum valor non in pōdere ſed extrinſecus creuerit,
non erit audiendus debitor volens ſoluere in mo-
neta valorem ducati tempore promiſſæ, ſeu reſer-
uatæ penſionis, ne pauciores ſoluat ducatos, quam
promiſſos, & reſeruatos. Gigas de penſio. q. 98.

CASVS XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Aureis in æſtimatione florenorum decem cum dimidio, mutuo datis, an dicti floreni decem cum dimidio pro ſingulo aureo, attenta conſuetudine ſoluendi monetam pro aureo, ſolui poſſint.*

2 *Et quid ſi aureus creuerit.*

8 *Et quid ſi dictum ad rationem florenorum decem cum dimidio monetæ currentis tempore ſolutionis.*

Diſtinguitur. nu. 9. & nu. 10.

3 *Moneta cuius bonitatis erat tempore contractus de eiuſdē bonitatis monetæ ſolutionem fieri debere inter partes actū intelligitur.*

4 *Aureorum æſtimationem ſeu valorem cur inſtrumentis appoui ſolitum ſit.*

5 *Aurei decreſcentiam, quæ raro accidit non eſt veriſimile contrahentes cogitaſſe.*

6 *Aurei æſtimatio in inſtrumentis facta non fit ſemper ad finem emptionis, ſed ad certificandum rei valorem vtriuſque temporis.*

7 *Monetarum cum bonitate dotem ſibi reddi etiam nulla præcedente mora mulieres petere, qua ratione praxis ſuſtineat.*

Vigeſimooctauo ſi aureus eſſet taxatus ad
certam ſummam, verbi gratia ad flore-
1 nos † decem cum dimidio, prout taxari
frequenter conſueuerunt tempore pro-
mulgationis edicti, quo ita taxatus fuerat aureus,
an hoc caſu ſit in facultate debitoris ſoluere flore-
nos decem cum dimidio pro ſingulo aureo atten-
ta conſuetudine prædicta. Reſpondetur ſi ſolutio
fiat in aureis, qui tempore obligationis valebant
florenos decem cum dimidio erit res expedita, ſi
autem aurei erunt maioris valoris, quam tunc eſ-
ſent illi floreni decem cum dimidio, tanti ſunt nu-
merandi, quanti, facient ſummam illam aureorū
ad rationem prædicti valoris flor. 10. cum dimidio
de moneta tunc currenti, quum fieri poſſit re vera
tunc verum aurei valorem exceſſiſſe dictos flore-
nos decem cum dimidio, atque ita non cogeretur
creditor inuitus tantam aureorum ſummam ſol-
2 uere. Quod ſi aureus † creuit prout frequētius eue-
nit magis, quam quod decreſcat, propter deterio-
rationem monetarum, ſolui debent, tot aurei quo
rum ſinguli valeant dictos florenos decem cum di
midio monetæ æquæ bonæ bonitate intrinſeca ſci
licet eiuſdem ponderis, & metalli, qualis erant mo
netæ vſuales, & currentes tempore cōtractus. Mar-
tin. Lauden. in tract. de mon. pen. & antepen. col.
in ſpecie Soc. conſ. 298. in 2. volum. Brun. de mo-
net. limitat. 8. verſi. tertio quæro. poſt Oldra. ꝯſ. 31.
Cum ſemper inter partes actum intelligatur ſo-
lutio fieri debere de moneta eiuſdem bonitatis cu-
3 ius erat moneta † temporis cōtractus. l. cum quid.
ff. ſi cert. peta. vt fuit mentis Arc. conſ. 11. in dote,
& ita intelligendus ſit Bald. conſ. 213. punctus quæ-
ſtionis. volum. 5. vt explicat Brun. d. limita. 8. num.
8. vnde quotidie ponitur in inſtrumentis numerus,
4 ſeu ſumma ducatorum, vel aureorum † ad æſtima
tionem tot librarum, florenorum, vel groſſorum
pro quolibet aureo, Nam talis æſtimatio non fit,
vt moneta magna tranſeat in paruam, ſed vt faci-
lius ſciri poſſit, quanti tunc valoris eſſet ducatus,
vel aureus. Barb. conſ. 29. viſo puncto. vol. 4. Boer.
quæſt. 327. ſub num. 10. Bolognet. conſ. 11. num. 42.
& 46. Tiraquel. de retract. §. 1. glo. 18. num. 28. Crau.
conſ. 761. num. 7. nam inquit ibi Crau. cum aureus
frequenter creſcat, & pro raro decreſcat, illa æſti
matio non fit, vt emptio aureorum fiat, ſed vt illo
excreſcente ſciatur, quantam iacturam paſſurus
5 ſit creditor, de qua decreſcentia † raro contingēte
non eſt veriſimile contrahentes cogitaſſe. Bal. cōſ.
6 390. col. 2. volum. 2. & æſtimatio † ſemper non fiat
ad finem emptionis, ſed certificandum valorem
rei vtriuſque temporis nempe contractus, & reſti-
tutionis. l. plerunque. ff. de iure dot, ad effectum de
quo in l. inter virum, & vxorem. C. de iure dot. nec
illa valoris expreſſio temporis cōtractus tacitè in-
eſſet, quatenus ille communis eſſet aurei, vel duca-
ti valor.
Et ita ſuſtineri praxim qua mulieres poſtulant,
7 ac repetunt dotes cum bonitate monetarū † etiā
nulla intercedente mora vt per Purp. in l. cū quid.
num. 163. ff. ſi cert. petat.
Niſi dictum eſſet ad rationē librarum quatuor
ſeu florenorum decem cum dimidio monetæ cur
8 rentis tempore † ſolutionis. Brun. d. limita. 8. ſub
nu. 8. de veritate cuius rei dixi ſupra in decimo. &
11. caſu poſt. Surd. conſi. 220. vol. 2.
9 Sed eſt animaduertendum Brun. facere tres † ca
ſus. primus eſt in promiſſione aureorum, ſeu duca
torum ad valorem florenorum, vel librarum qua-
tuor ſine expreſſione alicuius qualitatis moneta-
rum, & hic eſt de quo nunc agimus. Secundus eſt
alius ſi dictum ſit promitto aureos, vel ducatos cē
tum de moneta currente tempore ſolutionis. nulla
adiecta æſtimatione aurei, vel ducati ad libras, vel
florenos, de quo dictum fuit ſupra in decimo, &
vndecimo, caſu, & de quo per Brun. concluſio. 17.
Tertius eſt ſi dicatur promitto aureos, vel ducatos
centum ad rationem librarum, quatuor vel flore-
norum decem, vel vndecim monetæ currentis tē-
10 pore ſolutionis, † hoc inquam caſu ſi non mute-
tur moneta res erit clara, ſi vero contingat mutari,
ac fieri debiliorem, vel viliorem, cum 12. groſſi hu-
ius deterioratæ monetę, ita faciant vnum florenū,
ſicut olim tempore contractus, & contrahentes
ita conuenerint, ſufficeret ſolutio florenorum de-
cem cum dimidio de moneta currente tempore
ſolutionis, ita Brun. d. limi. 8. nu. 9. nu. 11. nam con-
uentio ſoluendi monetam currentem tempore
ſolutionis excludit currentem tempore cōtractus.
l. cum prætor de iudic. l. maritus. C. de procur.
Quia etſi tempore ſolutionis fortior, ac melior
expenderetur moneta de hac ſolui oporteret, ac
ita creditor, quandoque plures, quandoque pau-
ciores reciperet aureos, quam promiſſione conti-
neatur niſi ſemper vellet ſoluere in aureis, Brun. d.
limit. 8. nu. 10.
Si tamen aureus eſſet taxatus ad numerum libra
rum, quæ certam habent ſpeciem in hac patria, &
quæ libra in valore inde extrinſeco creſcit, tenere-
tur ſoluere libras, aut valorem earum tempore ſo-
lutionis, ſicuti ſi promittantur centum ducati mo
netæ currentis tempore ſolutionum, quod ſoluan-
tur ducati, vel valor eorum tempore ſolutionum.
Brun. d. concl. 17. verſ. non eſt ſic.

CASVS XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Aurei centum ſi mutuo dentur ad rationem florenorum decem cum dimidio monetæ currentis nullo adiecto tempore, intelli-*

intelligitur de moneta currente tempore contractus.
2 *Et verba illa monetæ currentis, tacite ſubintellecta ſi apponantur nihil operantur.*

1 VIgeſimonono, quid ſi dictum ſit, de mutuo aureos † centum ad rationem florenorum decẽ cũ dimidio monetæ currẽtis nullo adiecto tempore .ſcilicet, nec nunc, nec tunc tempore reſtitutionis Corn. d. cõſ. 181.ſub nu.70.volum.2.dicit expreſſum, quod tacite ineat, & intelligi de moneta currente, & vſuali
2 tempore contractus, & quod illa verba † nil operẽtur,vti tacitè ſubintellecta. Curt. iun. conſi.24.ſub nu.4.Brun.de monet.in 8.limit.vbi diſtinguit.

CASVS XXX.

SVMMARIVM.

1 *Debitor aureorum centum ſi eos cum iuramento promiſit ſoluere, tenetur præciſe ſoluere in auro.*
2 *Sed an per iuramentum derogetur conſuetudini generali ſoluendi argenteam pro aurea.*

1 TRigeſimo, quid ſi debeat † quis aureos centum quos reſtituere promittit cum iuramento, ſcribit Alex. conſi. 37.num. 34. & 37.cum iuramentum præciſe obliget ad factum, nec liberetur quis ob vim iuramenti præſtando intereſſe, teneri præciſe ſoluere in auro. vnde dixit Bald. in l. fin. C. de non numerat. pecun. promiſſorem certæ pecuniæ cum iuramento, quæ inde mandato ſuperioris propter eius vtilitatem fuit in aliam formam conflata, teneri illius æſtimationem ſoluere alias eſſet periurus, nec eo liberari, quod in aliam formam conflata ſit.

2 Ego puto non derogare conſuetudini † generali, vt quis poſſit argenteã producatis ſoluere, quia cum tacite contrahentes videantur agere, vt ſecundum loci conſuetudinem ſoluatur. Afflict. tit. quæ ſint rega. in verbo, monetæ, num.27.Ioach. in obſer. 15. cent. 4. ſequitur iuramentum non debere operari vltra, & præter intentionem agentium. l. non omnis. ff. ſi cert. petat.

CASVS XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Aureos centum ſi quis ſimpliciter promiſerit, tenebitur ſoluere ſecundum valorem temporis ſolutionis. & quid ſi dixerit aureos mediolani. num.3.*
2 *Bonitas monetæ extrinſeca non curanda, vbi eadem eſt moneta in bonitate intrinſeca, niſi à tempore moræ.*

1 TRigeſimoprimo, ſi quis promiſerit aureos † centum ſimpliciter, tenebitur ſoluere ſecundum valorem temporis ſolutionis, vt colligitur ex l mo. in clem. 2. nu. 12. de decim. nec curandum de decremẽto, vel incremento inde ſuperuento. Brun. de mone. in tertia concluſione, ſeu particula allegat. d. clem. 2. & ibi Imol. Zabarel. & Anchar. Bal. in l. cum quid. in vlt. col. ibi Angel. Salic. Fulg. Caſtren. ff. ſi cert. petat. Bar. in l. Paulus. pen. colum. ff. de ſolut. dum dixit, quando eſt eadem moneta in bonitate intrinſeca non
2 eſſe curandum de bonitate † extrinſeca niſi à tempore moræ. l. ſcr. titu. quæ ſint regu. in princ. col. 8. verſi. & ſic videtur. Bald. in l. fin. colum. 1. C. com. de legat.

Vnde ſi loco aureorum debitor prætendat ſoluere monetam, tenebitur tantam dare quantus erit valor tempore ſolutionis, ſiue pluris, ſiue minoris valeat aureus, quam tempore contractus. Brun. de monet. declar. 5. & limi. 8. nu. 11.

3 Etiam ſi dixerit aureos † Mediolanĩ, vel Ianuæ, vel Venetos, quia iſta adiectiõ non derogat conſuetudini, quin adhuc poſſit ſolui moneta ꝓ auro, cum ſit qualitas demonſtratiua, & non præciſa, vt contra. Curt. iun. notauit Brun. de mone. in ſecũda præſuppoſitione, verſi. circa tertium.

CASVS XXXII.

SVMMARIVM.

1 *Pecunia, vel aurei certa ſpecie promiſſa, quæ reperitur, ſi ſoluatur valor, attendendum eſt tempus ſolutionis.*

1 TRigeſimoſecundo, aut dictum fuit reſtituẽdos aureos, aut ipſorum valorẽ. nam vbicumq; eſt promiſſa certa ſpecies † pecuniæ puta aurei centum Italiæ, qui reperiuntur, cum ſit in facultate debitoris, vel ex conſuetudine generali, vel ex conuentione ſoluere eius valorem, tunc attendendus eſt valor aurei temporis ſolutionis. Aret. conſi. 11. & conſi. 12. Brun. de monet. in 5. & 6. conclu. & in limit. 2. in terminis. Grat. conſi. 12. num. 44. vol. 1. Capr. conſi. 29. Bologni. conſ. 16. & Grat. ibi conſi. 12. reſpondit ad nonnulla in oppoſitum, & non obſtante, quod aliquando valor aurei poſſit eſſe minor, quam tempore contractus quia ſi ſoluantur ſoluitur cum illis augumentum, ſoluiturq; quod eſt debitum. ſi igitur valorem ſine augumento ſoluere vellet non ſolueret integrum debitum, Grat. d. conſi. 12. nu. 49.

CASVS XXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Scuta de florenis octo, vel nouem, vel alia quorum nulla extat ſpecies tempore promiſſionis, & contractus ſi promiſſa fuerint, quomodo erit ſolutio facienda.*
2 *Et quid ſi poſtea creuit valor aurei ob deteriorationem paruarum monetarum.*
Vel nulla interceſſit mutatio. num. 3. & 4.

1 TRigeſimotertio, aut debentur aurei, ſeu ſcuta de florenis octo, † vel nouem, aut decẽ pro ſingulo quorum aureorum, ſeu ſcutorum tempore promiſſionis, ſeu cõtractus nulla erat ſpecies, & tunc idem dicendum eſt, ꝙ dicitur de promiſſione tot florenorum, quid enim eſt dicere promitto ſcutos centum de florenis nouem, quam dicere promitto tibi florenos nouem centum, ita vt hæc verba ſcutos centum nihil videantur operari, vt in ſimili dixit Bart. in l. Paulus. nu. 10. de recipiente flo. 100. in florenis vt non teneatur niſi ad libras non ad florenos, quo caſu promiſſionis florenorum nouem centum oportet ſoluere hos florenos de moneta currente tempore cõtractus, & ſecundum valorem illius temporis, tam extrinſecæ, quam intrinſecæ, ideſt de albis, ſolidis, groſſis, cabaloris, qui retinuerint eundem valorẽ, & ſi non eſſet mutatus valor nec bonitas ipſarum monetarum, & hoc non obſtante creuiſſet valor extrinſecus aureorum, idem eſſet dicendum prout dixi ſupra in 5. & 6. caſu.

2 Ideſt ſi poſt contractum creuit valor, aurei † quia groſſi, ſolidi, cabalori, albi, & quarti fuerint reſtabricati deterioris lighæ vel minoris ponderis, tunc oportet ſoluere de antiquis, vel tot de iis nouis, quæ in bonitate intrinſeca, valeant antiquos quartos groſſos,

groſſos, ſolidos, cabalotos, albos, vel ſoluere tot aureos, quod faciebant tunc illi floreni nouem cẽtum tempore contractus. Purpu. in d. l. cum quid nu. 169. & 170. ff. ſi cert. petat.

3 Si verò nulla interceſſit mutatio † iſtarum monetarum inferiorum, & debilium, quibus florenus conficitur, & creuit nihilominus aureus, poſſet debitor, aut ſoluere ipſas minutas, aut paruas monetas prædictas, aut earum loco ſcutos aureos, vel monetam magnā etiam auctam extrinſecus, quæ faceret florenos nouem centum, quia cum ſit habiturus ex iſtis aureis vel monetis antiquis tot numerum florenorum illius bonitatis monetarum, videtur quod eius non interſit quicquam opponere, ſcilicet, non habere tot aureos qui ſecundum bonitatem intrinſecam, valeant monetam illam flo. 900. temporis contractus, cum hæc noua moneta licet vilior, aut minoris ponderis ex edicto Principis, pro tanto expendatur quantum antiqua melior. prout dicit. Soc. in l. cum quid. num. 40. ff. ſi cert. petat. Brun. de mone. in prima part. num. 7.

4 Sed in hoc † putarem contrarium verius, cum Soci. & Brun. non loquantur in proprijs terminis, quia dicerem, etſi iſti aurei in bonitate extrinſeca, valeant illos florenos nouem centum, quartorum, groſſorum, ſolidorum, cabalotorum, & alborum antiquorum, ſeu temporis contractus, non tamen eos valeant, quantum ad bonitatem intrinſecam, atque ideo poſſet creditor, vti in hoc læſus, excipere ſe potius velle dictos. flo. 900. in dictis primis monetis paruis, quam in ſcutis ſecundum valorem ad auctum ſine deterioratione paruarum monetarũ, vt dictum fuit ac probatum in quinto caſu, ceſſante etiam conſuetudine generali, vt quis poſſit monetam auream pro argentea ſoluere, & e contra vbi ſolutio ſit futura incommoda creditori, vt ſupra dictum fuit in 23. caſu verſi. nec obſtare.

CASVS XXXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Monetam paruam ſoluere debitor an poſſit ſi illius promiſſio, ſeu obligatio ſit aureorum centum eo caſu quo licet ex conſuetudine generali ſoluere monetam pro aureis.*

2 *Debitor volens ſoluere in quartis, groſſis, vel ſeſinis, ſummam ſcutorum centum an audiendus.*

TRigeſimoquarto, quid ſi promiſſio ſit centum aureorum eo caſu quo ex ꝯſuetudine generali licet ſoluere monetam, vtrum

1 monetam † paruam. Caſtren. in l. Paulus. ff. de ſolut. argum. l. legato generaliter. ff. de lega. 1. dicit capiendam viam mediocrem, & propterea dicit Bru. de mone. in ſecundo præſuppoſito, quod

2 non eſſet audiendus debitor † volens ſoluere in quartis, groſſi Sabaudiæ, vel ſeſinis.

CASVS XXXV.

SVMMARIVM.

1 *Aurei qualitate puta ſolis, vel alia, poſita in obligatione, an derogetur conſuetudini generali ſoluendi monetam pro aureis.*

TRigeſimoquinto, aut quis ꝑmiſit tot aureos Ianuæ, vel Mediolani, aut ſolis, vel ſimiliter.

1 & hoc etiam caſu qualitas † hæc prouinciæ non derrogat conſuetudini generali, quin adhuc loco iſtorum aureorum poſſet ſolui moneta, cum ſit potius demonſtratiua, quam præciſa qualitas, vt contra. Curt. iun. notauit Brun. in tract. de mone. in ſecunda præſuppoſitione. verſi. circa tertium.

CASVS XXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Promiſſio aureorum boni auri, & iuſti ponderis an circa ſolutionem quid operetur.*

2 *Pecunia in minuta centum dare promittens an poterit ſoluere in magna inuito creditore.*

TRigeſimoſexto, aut promiſſio eſt aureorũ

1 † boni auri, & iuſti ponderis tunc ſecundũ aliquos hæc verba nil operantur. Bart. in l. lecta. ſuper. glo. in verbo. proba. ff. ſi cert. Sed Brun. dicit nil operari niſi inquantum, vt de bona moneta aurea, & non vitioſa in pondere, vel bonitate auri ſoluatur, & nihil operantur de iure communi, vt eo attento debitor auri teneatur ſoluere in auro. l. Paulus. ff. de ſolutio. Sed conſuetudine inſpecta, ne hæc verba ſint ſuperflua, ſecus erit. Brun. in tracta. de monet. in 2. præſupp. verſi. aliquando auctoritate. Bar. in l. ſi ſtipulatus ſim 10. in melle. ff. de ſolut. vbi promittens dare centum in

2 pecunia minura † non poterit dare in magna inuito creditore, non obſtante conſuetudine, & hanc opinionem dixit tenere Marti. in tracta. de mone. Franc. Curt. in l. cum quid. ff. ſi cert. petat. niſi inquit. Brun. hoc etiam caſu aliter obſeruaretur, vt Mediolani.

CASVS XXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Aureos ſeu ſcutos auri in auro promittens tenetur ſoluere in auro.*

2 *Etiam ſi dictum ſit releuantes florenos tot.*

TRigeſimoſeptimo promittens ducatos, vel

1 aureos † ſeu ſcutos auri in auro ſecundum omnes citra dubium tenetur ſoluere in auro. Marti. & Cur. vbi ſupra. Brun. in d. tract. de mone. in d. 2. præſupp. nu. 8. Alc. conſ. 155.

Quinimo, & ſi dictum eſſet auri in auro facien-

2 tes, † ſeu releuantes. flo. tot. cum iſta clauſula ſubſequens demonſtratiua non reſtringat antecedentem, vt pluribus comprobat. Alc. d. conſi. 155.

CASVS XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo ſolutionem fieri ſecundum valorem, & curſum pecuniæ temporis ſolutionis, attendenda.*

1 TRigeſimooctauo ſi cōſuetudo † alicubi ſit ſolutionem pecuniæ debitæ fieri ſecundum valorem, & curſum temporis ſolutionis, illud namque tempus tunc ſpectandum eſt Bald. conſi. 38. incipien. ſuper eo. volum. 1. & 423. vol. 2. Hoſtien. in titu. de cenſib. §. ex quibus. in princip. verſi. quid ſi moneta. Roma. conſi. 123. Alex. conſi. 21. viſis vol. 2. Corn. conſi. 181. vol. 2.

CA-

debeat; vt in eius rem conuertatur, deinde in red-
ditum annuum non excedere terminos, l. eos. C. de
vſur. & neceſſe ſit debitorem perpetuam & liberã
facultatem habere luẽdi eadem quantitate ſortis.

Sed poſtea tenet contra, quia alioqui forte cre-
ditor non fuiſſet numeraturus, aut debitor vẽditu-
rus, niſi in hac ſpecie precium recepiſſet, ideo cum
tẽperamento ſuſtineri talẽ conuentionẽ, veluti pri-
mo quod ob defectum vnius aurei, quẽ ſupplebit
debitor in moneta æquiualenti, nõ reprobetur ob-
latio, idẽ de tribus, aut quatuor aureis in magnis ſũ
9 mis, cũ de tam leui defectu † curandum non ſit. l.
quamuis de condit. & demonſt.

Vel ſi numeratio facta ſit in ſpecie rara, quę diffi-
cilè tempore redemptionis poſſit inueniri, tunc
enim ſufficit in alia proba. & frequẽti ſpecie aurea
ſortẽ reſtitui, vel ſi ſors numerata ſit in multis ſpe-
ciebus, quas nimis oneroſum ſit debitori omnes in
uenire. Circa quæ ſi ambigatur de pondere, & pro
10 bitate monetæ † ab aurifice probãda erit cõmuni-
bus expenſis. Bar. in l. Paulus. col. 1. nn. 4. ff. de ſolut.
ex l. 4. §. fin. ff. fin. reg.

Quantum ad primam concluſionẽ ſufficere ſci-
licet reſtitui in eiſdem ſpeciebus, licet non in tanto
numero, de quo non fuit inter contrahentes actũ
expreſſe, ego ſupra caſu 19. contrariũ cõcluſi, ideſt
non tantum in eadem ſpecie, ſed etiam numero, &
11 quantitate, & quin valeat pactum reſtituendi † in
eadem ſpecie, & æſtimatione, a nemine vidi dubi-
tari, ac ita tenet Bar. in d. l. Paulus in fi. ff. de ſolut. vt
latius ſupra caſu 14. etiam ſi deteriores interim effi
cerent. Purp. in l. cũ qd. nn. 17. Pro qua mea opinio-
ne allegaui tex. in l. 2. in prin. ff. ſi cer. pet. iuncta ex-
plicatione Albe. in ſuo dictionario ĩ verbo ſpecies.
Et prima ratio quod ſi decreuiſſent, vtiq; non fuiſ-
ſet recepturus creditor illũ numerum aureorũ pro
libr. ſeu franchis 2500. nõ vrget, quia vt vſus docet,
ac antiqua experientia, frequẽtius ſolẽt aurei in va
lore extrinſeco magis creſcere quã diminui, qui
vſus etiam probatur ex tabula valoris aurei domi-
12 ni Neuizani. Conuentiones † autẽ oportet referre,
& aptare ad ea quæ frequentius, non quod per raro
accidunt. l. nam ad ea. ff. de legib. nec eſt veriſimile
emptorem, ſeu creditorem, ſi de ea fuiſſet interro-
gatus conſenſurũ, quod minor illi ſumma aureo-
rũ reſtitueretur in recuperatione rei venditæ, cum
ex pacto, vel in ſolutione debiti. arg. eius quod dicit
glo. quam ibi omnes ſequuntur, in l. tale pactũ. ff. de
13 pact. cum in mutationibus monetarum † inſpiciẽ
dum ſit quod veriſimile eſt inter ꝯhentes conuen-
tum ex qualitate negotij. Calcan. conſi. 15. nu. 15.
verſi. item facit ex l. ſemper in ſtipulationibus. ff.
de reg. iur. l. Imperatores. ff. de in diem adiect. ma-
xime ſi ſucceſſiſſet diminutio notabilis, periculo
cuius non eſſet præſumendum ſe voluiſſe commit
14 tere. Calc. d. conſi. 15. nn. 15. & ſi pactum † illud ſol
uendi in eiſdem ſpeciebus aliquam pateretur am-
biguitatem reſpectu quantitatis contra venditorẽ
retrahentem interpretaretur, l. veteribus. ff. de pact.
& præſuppoſito aliquãdo valorem aurei diminui,
ita vt inſpecta diminutione, numerus ille aureorũ
nõ iungeret ad ſummam librarũ 2500. putarẽ ego
non eſſe iuſtam rationem refutandi eum numerũ
aureorum, nec poſſe requiri, & exigi maiorem à
retrahente, ſeu debitore ſeu ſoluente, cum tantum
15 reſtituat, quantũ accepit, & aurei † valor attenda-
tur tẽpore ſolutionis non contractæ obligationis,
vt dixi ſupra caſu 31. niſi poſt moram. Rurſus cum
veriſimiliter valor aurei extrinſecus creſcat ob pe-
iorationem monetarum minutarum, ille minor
numerus aureorũ, nõ ingentorũ pro mille, & ducẽ
tum, non valebit illas bis mille quingentas libras tẽ
poris obligationis, ſeu contractus in bonitate in-
trinſeca, vnde creditor hoc caſu nõ cõſequeretur,
nec haberet eundem numerũ librarũ in bonitate
intrinſeca, nec numerum aureorũ intrinſecus, nec
extrinſecus, quo caſu communiter receptum eſt li-
bras eſſe ſoluẽdas tantas, quæ valeãt illas antiquas,
aut antiquas, de moneta antiqua, vel tot aureos q
faciant non numerum librarum modernarũ, ſed
antiquarum. Socin. conſi. 298. vol. 2. Purp. conſ. 522.
Cephal. conſi. 31. dixi ſupra caſu quinto, tanto ma-
gis, quia creſcente valore aurei, conſueuerint auge
ri pretia rerum, vt dictum eſt ſupra in 7. caſu, adeo
quod multipliciter iuxta ſingularem opinionẽ prę
dicti Pariſien. lęderetur emptor, ſiue creditor. Secũ
16 da eius ratio, ne habeat duplex † lucrum, non pro
cedit hæc ratio, niſi in contractu vſurario, non ve-
ro licito, vt per D. Præſidem Theſaurum ſua deciſ.
17 174. ſecus ſi agatur de retrahẽda, † re, virtute pacti
retrouendendi. Cagno. in l. 2. q. 73. num. 210. C. de
pact. int. empt. & vendi. Cur. iun. conſi. 28. Neuiza.
conſi. 88. nu. 16. Brun. in tract. de aug. monet. Imo
Aquen. auctor Moderni Pariſ. in hac ratione ſe de
clarauit in l. ſi paciſcẽda. C. de pact. ſcilicet debito-
rẽ nõ teneri, modo mutatio nõ cõtigerit in bonita
te intrinſeca, put etiã Purp. loquitur de mutatione
valoris intrinſeci in d. l. cum quid. nn. 168.

Tertia illius ratio caret auctoritate, & quod pe-
cunia data ſit ad negotiandũ, quomodocunq; ſit
dominium pecunię tranſit in debitorẽ. l. 2. ff. ſi cert.
peta. qua poteſt vti pro arbitrio. l. in re mandata. C.
mandati. & ſi vera eſſet hæc ratio, aut in re hac ali-
cuius põderis, ſequeretur falſam cõmunẽ omniũ
ſententiam, vt in quouis contractu inſpiciatur va-
lor ac bonitas monetæ, tempore ipſius contractus,
vt dictũ eſt ſupra in 10. caſu, & ideo ſicut non ſuſti
netur eiuſdem Moder. Pariſ. principalis concluſio
minuſq; ſubſiſtent aliæ duæ eius ampliationes.

Quapropter Dominus Aymon Crau. conſ. 47. in
ſimili caſu contrarium reſpondit, ſcilicet in eo qui
vendiderat caſtrum precio librarũ duodecim mil-
le, numerato in ſex mille ſcutis regis ad marcham
ſolis, cum facultate retrohemendi reſtitutis duode
cim mille libris in ſimilibus ſex mille ſcutis nã cũ
tempore retrouenditionis aureus a die contractus
creuiſſet ſolidis quinq; vẽditor volebat ſoluere lib.
12. mil. in ſcutis ad valorẽ ipſius temporis retrouẽ-
ditionis, ac ita in minori numero aureorũ, qui ta-
men faciebant numerũ illũ librarum 12. mil. Re-
18 ſpõdit ibi dominus Crau. non poſſe, † ſed ſoluen-
dos illos aureos ſex mille, primo ex doctri. Bart. in
d. l. Paulus. in fi. quando cautum fuit vt reddatur
eadẽ ſpecies in eadẽ æſtimatione. ſecũdo ex cõuen
ta ſimilitudine, ideſt in ſimilibus, quæ generalis ge-
neraliter intelligenda vulg. l. de precio. ff. de publi.
Tertiò ob deteriorationem pecuniarũ minutarũ.
Quartò quia ſi decreuiſſet valor aurei vtique ven-
ditor noluiſſet maiorem ſummam illis ſex mille
ſoluere; quare negari poteſt quod dixerat Moder.
Pariſ. ſi decreuiſſet aurei valor, qd ille creditor non
acquieuiſſet numerationi eiuſdem numeri aureo-
rũ, qui nõ feciſſent illas libras, ſeu frãcos 2500. quia
imo oportuiſſet illum acquieſcere ſtante pacto nu
merandi in ſimilibus ſpeciebus.
19 Eſt verum Modern. Pariſ. † in d. tract. caſu no-
nageſimoſexto improbare. d. cõſi. Crauetæ 47. aſſe
rens male conſuluiſſe, ſed nititur argumentis iactis
in varietate factorum. Nam negat aurei valorem
auctum ob deteriorationem monetarum, negat
illos ſex mille aureos fuiſſe principaliter in obliga-
tione, ſed illas 12. mil. libras, & aureos acceſſorie,

at

123.colu. 2.verſi. ſi ergo ex præmiſſa. Calean. conſ.
15.nu.41. & quia ſi decreuiſſet, valor aurei debitor
nollet ſoluere, verbi gratia florenos decẽ, vel vnde
cim, vt erat curſus temporis contractus ſi redactus
eſſet valor ad florenos nouem, nam ſolueret po-
tius aureos vel florenos nouem, quam florenos de
cem vel vndecim. Crau. conſi.47.colum.vlti.verſi.
fieri enim poterat. hanc opinionem tenuere Ro-
man. conſi.123.& d. ſingu.513.Capra. conſi.29.nu.
29.Aret. conſi.11.num.3. Gig. in tract.penſ.quæſt.
98.moder. Pariſ. lo tracta. de vſur.num. 742. verſi.
limita ſi legatum. Brun. de aug.concluſio.vlti.par.
9.Menoch. conſi.138.nu. 18.& reſpondens ad conſ.
Oldr. 31. loqui de bonitate intrinſeca, ac ita illum
declarauiſſe modern. Pariſ. num.742.& 743.& So-
cin. conſi.6. loqui de legato in genere, vel floreno-
rum, qui ſecundum loquendi morem tempore te-
ſtamenti intelligebantur de certa quantitate in ge-
nere cuiuſcunque monetæ, non autem de certa
ſpecie ita moder. Pariſ. d num. 743. maximè con-
ſideratis, verbis Socini colum.3.verſi.& hoc facili-
ter. ſcribentis teſtatorem illum non potuiſſe ſenti-
re de certa ſpeciæ monetæ, cum in loco conditi te-
ſtamenti alioqui non cuderentur, & Alber. in l.vi-
num.num.15.& 16.& Caſtren. in d. l.2.C. com. de
leg. manifeſte loqui de mutatione intrinſeci valo-
ris, prout etiam ſic loquitur Laud. & Curt. decla-
rat. d. moder. Pariſ. d. num. Menoch. d. conſi.138.
ac ita ſpectandum tempus quoad valorem extrin-
16 ſecum tempore ſolutionis. † Boer. d. dec.327. Boſſ.
in pract. crimin. tit. de monet. & in pacto retrouẽ-
17 dendi † Tiraquel. lib. 1.§.1.glo.18.nu. 28. Cagnol.
in d. l.2.num.217. Neuiz. conſi.88. Crau. d. conſ.47.
Bologn. conſi.11.num.37. Giga. d. quæſtio.98. Nat.
conſi.302.& conſi.664.vol.4. Cæphal. conſi.31. Ga-
briel. conſi. 164. & in penſione annua, Panzirol.
conſi.186.num.20. in legato, & vlti. voluntatibus.
Menoch. d. conſi.138. Bero. conſi.143.num.28.vol.
1. Plot. conſ.18. Petrus Anguiſ. conſi.37.lib.2.& cõſ.
15. Crau. conſi.836.& 887. Put. dec.149.lib.2. Borgn.
18 omnes prędictos referens, dec.16.nu.42. Niſi † ali-
ter conſtaret de mente contrahentium. Cæphal.
19 conſi.31. etiam ex poſt facto declarata. † Alc. cõſi.
18. in fine, vel niſi tempore contractus promiſſio
20 aureorum † eſſet ad rationem librarum vel ſolido
rum. Bald. conſi.213.vol.5. quem ſequitur Anchar.
in clem. vlt. de dec. Boer. quæſtio. 327. de quo caſu
ac re dixi ſupra quid obſeruandum ſit caſu. 28. vel
21 aliter obſeruatum eſſet ex conſuetudine † inter-
pretatiua. Bolog. conſi. 11.num.38. vel debitor eſſet
22 in mora, † qui tunc tenetur ad intereſſe quanti plu
rimi. Arc. conſi.84. Beroiis. conſi.143.num.27.vol.
23 1. Nat. conſi.454. niſi debitor eſſet minor, † etiam
ſi creditor eſſet minor. Caſtren. conſi.125. colum.
3. volum. 1. Borgn. d. deciſ. 16. Si vero ſpecies aurei
24 † promiſſa non inueniretur, aut cum magna diffi
cultate, tunc ſolui poteſt de moneta currenti ad
æſtimationem antiquæ. Gabriel. d. conſi.164. Bor-
gni. d. deciſ. 16. ſed ego dico tantum de hac noua,
25 † quæ non dum valeat antiquam, ſed quæ etiam va-
leat valorem extrinſecum aurei tempore ſolutio-
nis, vt omnes prædicti concluſerunt, quia fieri etiã
poſſet monetam illam antiquam non valere verũ,
valorem aurei extrinſecum, alioqui rueret præ-
dicta communis opinio, vt attendatur tempus ſo-
lutionis.

CASVS XLI.

SVMMARIVM.

1 *Vendita re pro tot aureis cum facultate retroemendi pro alijs tot, ſi interim facti ſint aurei peioris lighæ, non tenetur emptor retrouendere.*

2 *Et quomodo ſolutio facienda.*

3 *Aurum ſemper eſſe aurum, & aureos, aureos, quod dicitur quomodo intelligendum.*

4 *Libra auri olim 72. ducatis conſtabat.*

5 *Monetam princeps mutando, ſeu illius valorem, non cenſetur obligationibus iam contractis derogare voluiſſe.*

6 *Monetam de coreo iuſſu Principis factam, vel alias viliorẽ creditor accipere in ſolutum, an teneatur.*

7 *Aureo deteriorato poſt numerationem, an qui retrouendere promiſit reſtitutis ſibi aureis numeratis, de deterioratis ſolutionem recipere teneatur.*

1 QVadrageſimoprimo ſi vendita † ſit res duo
bus millib. aureis cũ facultate retroemen-
di pro bis mille aureis, non poſſet aſtringi
emptor ad retrouenditionem ſi interim fa
cti ſint aurei peioris lighæ, quos vẽditor ſoluere q̃-
reret loco acceptorũ ab emptore cui vendiderat.
Cagnol. in d. l.2.nu.217.C. de pact. inter empt. & vẽ
2 dito. Sed neceſſe † habet aut ſoluere antiquos au-
reos vel tot nouos, qui valeãt antiquos in ꝓbitate,
ſeu bonitate intrinſeca. c. cum canonicis de cenſib.
nã etſi dici cõſueuerit aurũ ſemper eſſe aurũ, & au
reos aureos, ac ducatos id verũ eſt aurũ ſemp eſſe
ſed aurei, ac ducati plerunque immutantur, cum
& dixerit. Iaſ. conſi.54.col.6. verſi. nec huic fortiſſi
mo. vol. 1. florenum auri nunquam mutatum in
bonitate auri, & pondere, ſed tantum monetam ar
genteam, tamen contrarium eſt verius, vt probat
idem Iaſ. in l. puniri. C. ſi contra ius, vel vtill. pub.
Nam olim inquit ibi 72. ducati faciebant libram
4 † vnam auri ſecundum. glo. in l. quotieſcunque. C.
de Suſcep. Præp. & Archi. lib. 10. atq; ita vnus duca-
tus habebat ſextã partẽ vnciæ, hodiæ vero ducati,
Veneti, ſeu florẽtini minoris põderis. 96. faciunt li-
brã auri, ita ꝙ vnus ex ijs faciat tantũ octauã par-
tem vnciæ, ac idem de ducatis Senenſibus Socin.
conſi.48. ſub nu.8. vol.1. Nam id debet attẽdi, quod
inter contrahentes veriſimiliter actum fuit. l. ſem
per in ſtipulationibus. ff. de reg. iur. nec videretur
ſolutum, quod deterius ſoluerent. l.1.§. ſi res. ff. de-
poſ. l.3.§.1. ff. commo. l. eleganter. §. qui reprobos. ff.
de pign. act. Guid. Papæ d. quæſt. 494. minuſquè
5 Princeps mutãdo monetam, † ſeu valorem illius
cenſetur voluiſſe obligationibus iam cõtractis de-
rogare. Salicc. in l. ſi ex legati cauſa. in q. iuncta ꝑ-
dicta. ff. de verb. oblig. Argumentatur etiam Guid.
Pap. d. quæſt.494. ab abſurdo, pone inquit Princi-
6 pis iuſſu factam monetam † de corio nũ cogeret
creditor de ea pecunia corea ſolutionẽ accipere,
certè non, cũ id refragaret naturali æquitati, quæ
attendi deberet. l. cum ratio. ff. de bon. damn. & li-
cet. glo. in c. quis ignorat. 22. quæſt. 4. ſuper verbo
(non) ſcribat liberari debitorem ſoluentẽ mone-
tam viliorem mandato Principis fabricatã loco
fortioris. ex l. Imperatores. ff. de contrah. empt. non
tamen reſidet in ea opinione, vt ponderauit. Guid.
Pap. d. quęſt.494. quam propterea ſequitur Cagnol.
in d. l.2.num.217. Rub. Alex. conſi.148. qui conſul-
uerat in caſu contractus venditionis cum pacto re
dimendi precio aureorum bis mille ſolis, & aurei
7 † ſolis tempore reuenditionis non ita eſſent precio
ſi ſicut currentes, & numerari tempore venditio-
nis, etiam ſi emptor prorogauiſſet tempus luendi,

cum ea commoditas non debeat retorqueri in odium emptoris obligati retrouendere. Cagno.& Rub. refert. & etiam ſequitur Neuiz. conſi. 88. nu. 14. in fine.

CASVS XLII.

SVMMARIVM.

1 *Venditione facta cum pacta redimendi precio aureorum mille in tot duplis Hiſpaniæ boni auri, lighæ, bonitatis intrinſecæ, & extrinſecæ, tot caratorum ad rationem 27. florenorum Sabaudiæ pro dupla, & creuerit dupla, quomodo ſoluendum.*

2 *Quod ſufficiat ſoluere in florenis tantis quantos faciebant ad rationem florenorum 27. duplæ illæ, afferuntur rationes.*

3 *Contraria opinio verior aſſeritur.*

4 *Pactum de naturalibus contractus omnino ſeruandum.*

5 *Verba, auri, in auro, iuſti ponderis, bonæ lighæ, &c. cuius effectus ſint.*

6 *Legatum vbi ab initio eſt purum, ſequens demonſtratio illud non auget nec diminuit.*

7 *Legata Apotheca Pannaria, quid veniat in legato.*

8 *Augmenti valoris aurei, vel duplæ lucrum, cedere debet ad commodum emptoris retrouendentis.*

9 *Aeſtimatio aurei vel dupla in venditionis contractu facta, quando attendenda.*

1 QVadrageſimoſecūdo, vēditio † facta cū facultate luēdi p̄cio, exēpli gratia, aureorum mille, ſolutorū in tot duplis Hiſpaniæ boni auri, lighæ, bonitatis intrinſecæ, & extrinſecæ tot caratorū ad rōnē florenorū 27. monetæ Sabaudiæ pro ſingula dupla, & qđ volēte vēditore retroemere teneat̄ dare, & ſoluere dictos mille aureos in eadē moneta ducatorū, & duplarū auri in auro iuſti ponderis ac bonę lighę ad rationem 27. florenorū ꝓ dupla eiuſdē qualitatis, bonitatis, ac lighę intrinſecę, & extrinſecę, quę interim creuit ad ff. 27. g. 6. An ſufficiat ſoluere in florenis tantis quātos illæ duplæ faciebant ad rationem ff. 27. pro ſingula dupla, videretur prima facie dicendum quod
2 ſic † cum æſtimauerint contrahentes illas duplas ad ff. 27. l. ſi res æſtimata. ff. de iure dot. & quia ſi ſolueret venditor duplas ſolueret maiorem copiam florenorum quam acceperit, ac ita læderetur vēditor, ſeu debitor, ſed ſemper ita iterpretari debet cōtractus, vt ceſſet iniquitas, ac læſio. l. quoties in diē. ff. de verb. oblig. l. 3. §. qui Stichum. ff. de eo quod certo loco l. quoties nihil. vbi doct. & Cagno. ff. de reg. iur.

3 Contrarium † verius ex reg. l. ab emptione. ff. de pact. l. 1. & 2. C. quando lic. ab emp. diſced. l. nihil tā naturale. ff. de regu. iur. glo. in l. Paulus. ff. de ſolut. & attento pacto expreſſo, quod reſtitutio fieret in illis
4 duplis, vt dixi ſupra caſu 34. cum pactū † hoc ſit de naturalibus cōtractus, ac propterea omnino ſeruādum. l. cum quid. ff. ſi cer. peta. Anch. conſ. 331. viſis diligenter actis. col. fi. verſ. vlterius aduertendum.

Quinimo ſoluere oporteret duplas illas etiam ſi pacto id expreſſo non fuiſſet cautū ex ſolis illis verbis geminatis, & multiplicatis, ac enixis (auri in au
5 ro) † iuſti pōderis bonæ lighæ. Afflict. tit. quæ ſint reg. nu. 27. Brun. in tract. de aug. mone. in vlt. cōcluſ. in 2 præmiſſo. Boer. q. 327. col. 4. nu. 3. Cæphal. conſ. 31. nu. 5. Alc. conſi. 155. dixi ſupra breuiter caſu 37. Bolognet. tractans hunc caſum, conſi. 11. nu. 40.

Nec refragatur illa adiectio. ff. 27. pro ſingula dupla, ac ꝙ numerus duplarum efficiat nunc maiorē numerū florenorum, quia ad hoc reſpondet. Alc.
6 d. conſ. 155. Primo quia vbi legatum † ab initio eſt purum ſequens demonſtratio illud non auget, nec diminuit. l. quidam teſtamento. ff. de leg. 1. l. Lucius. ff. de adm. leg. ſic dicitur de illa demonſtratione tunc temporis duplarum, ſeu aureorum, vt non reſtringat præcedentem diſpoſitionem. facitq; doct. Bar. in l. cum pater. §. menſe. ff. de leg. 2. vbi teſtator
7 legauerit ſuam apothecam † pannariam ſeu pannorum, ipſa adiectio pannorum non immutat naturam legati, vt videatur legata mercantia, ſed duntaxat locus, & illud verbum pannorum ſtat demōſtratiuè, ratione itaque naturali, & æqua lucrum
8 illud augumenti † valoris duplarum cedere debet ad commodum emptoris, ſeu creditoris retrouendentis. Barb. conſi. 19. per tot. lib. 4. Soc. iun. conſi. 142. nu. 5. & conſ. 145. in fi. lib. 5. Guid. Pap. d. q. 494. Afflic. deciſ. 90. Tiraq. de retr. §. 1. glo. 1. nu. 26. verſi. quæro igitur. Abb. in c. quanto. §. fin. verſ. aut fuit dictū, aut mutuo in florenis. de iureiur. Bolognet.
9 dict. conſi. 11. nec obſtare illam æſtimationē † quæ videtur attendenda. Soc. conſi. 298. vol. 2. vt latius dixi ſupra caſu 28. quia illhinc poſſunt deſumi aliquæ reſponſiones ad hoc obſtaculum, & quas etiā adfert Bolognet. d. conſi. 11. num. 48. & 49. & dicit Alci. conſi. 155. in fi. procedere quando conſtat cōtrahentes verè voluiſſe facere æſtimationē duplarum, ſeu aureorum, non quando intellexerunt demonſtrare ſolum valorem illius, & Bolognet. d. conſi. 11. ſequitur Cur. iun. in l. cum quid. vbi dicit videri ſibi iniquum, vt creditor teneatur accipere pauciorem numerum pecuniarum, ac ſpecierum, quam tradiderit, & in hoc caſu videtur mihi res clarior, quin potius voluerint, ac intellexerint contrahentes exprimere valorem duplæ, non ad finē æſtimationis illius, vt poſſet tantundem in eodem valore reddi, ſed vt in caſum excreſcentiæ illius, ea omnino redderetur ad illum; non autem ad maiorem valorem.

CASVS XLIII.

SVMMARIVM.

1 *Venditione facta precio aureorum mille ad rationem florenorum decem, & pro eo pretio ſi promiſſa ſit retrouenditio, quo pacto ſoluendum, ſi aureus creuerit.*

2 *Aurei æſtimatio in contractibus, an ſit facta cauſa demonſtrandi valorem aurei, vel limitandi, aut æſtimandi, plurimum intereſt.*

Et in dubio ex qua cauſa præſumatur facta æſtimatio. nu. 3. & nu. 8.

Et quibus modis cognoſci poſſit a nu. 4. per diſcurſum.

5 *Aeſtimatio fundi dotalis, quando faciat emptionem remiſſiuè, & per diſcurſum.*

6 *Aeſtimatio rei, aut ſit ad finem emptionis de quo conſtet, & facit emptionem, aut ad alium finem, & tunc ſecus, ſed alium effectum operabitur.*

7 *Pecuniæ natura non eſt, vt ſit vendibilis ſed vt rerum vendendarum fiat pretium.*

1 QVadrageſimotertio ſi venditio † facta ſit precio aureorum mille rationatorum ad florenos decem, vel vndecim eo etiam tēpore quo aureus ad eā rationem expendebatur, & pro eo pretio promiſſa ſit retrouenditio, dic vt ſcriptum eſt ſupra caſu 28. tunc volens retroemere tenetur, aut aureos ſoluere vel illos florenos decem, vel vndecim, licet nunc valor aurei ſuperet eam ſummam, ſeu numerum florenorū, nec exburſabit venditor tot aureos retroemendo, quot recepit vendendo, niſi illa adiectio eſſet fa-

cta

2 ſta cauſa demonſtrandi valorem aurei † & nō ęſti
miaudi aureū datum in ſolutū, nam ſi gratia limitā
di, ſeu ęſtimandi valorē aurei, licebit quidē vendi-
tori ſoluere florenos illos decem, vel vndecim lo-
co aurei, modo iſti floreni, ſeu moneta ſit eiſdē in-
trinſecæ bonitatis, qualis erat alia tēpore cōtractus
vſitata. Socin. d. conſi. 298. vol. 2. Brun. de monet.
limit. 8. verſi. tertio quæro. poſt Oldr. conſi. 30. Boſ.
in pract. crim. in tract. de monet. Cæphal. conſi.
31. in fi.

3 Sed dubium † eſt quomodo ſciri poſſit, illā taxā,
ſeu æſtimationem eſſe factā ad limitandū valorē
aurei, vel ad demonſtrandum; cum in dubio poſt-
quam de pretio ſeu æſtimatione fit mentio vendi-
tio præſumatur. glo. pen. in l. cum dotem C. de
iur. dot. & in l. ex conuentione vbi DD. C. de pact.
& puto hoc varijs modis colligi poſſe.

4 Primo ſi eo tempore aurei valor erat talis, qualis
fuit expreſſus, hoc eſt florenorū decē, vel vndecim
alioqui ſi valor aurei iā maior eſſet, non eſſet demō
ſtratio illius rei, quæ non eſſet, cū non entis nulla
eſſe poſſit demonſtratio. l. eius. ff. ſi cer. pet.

Secundo ex tenore promiſſæ reſtitutionis, ſicuti
5 dicit de æſtimatione † fundi dotalis, quādo faciat
emptionem videndus Aret. conſi. 112. Barb. conſi.
19. vol. 4. Purp. in l. ſi ex conuentione. C. de pact. Pri-
mo æſtimatio non facit emptionem ſi fiat ad co-
gnitionem valoris rei, vt facilius ſciri poſſit inter-
eſſe mulieris, ſi poſtea fundus damnificatur culpa
mariti. l. ſi æſtimatis. ff. ſolut. matri. & in hac mate
ria pecuniaria, vt ſciri poſſint quantum tunc, &
quantum nunc aureus valeret, an creuerit, vel de-
creuerit. Barb. d. conſi. 19. ſub nu. 13.

Secundo ſi in promiſſione reſtituendę dotis ma
ritus permiſiſſet fundū, vel dotē reſtituere prout
illā habuit. l. ſi cōuenit. ff. de reſcind. vēdi. prout ita
tradit Corn. conſi. 15. in hac conſultatione lib. 2. in
ſimili hoc caſu, an ſpeciem pecuniæ acceptæ reſti-
tuere, vel aliam eius loco, cum natura iſtius cōtra-
ctus non ſit, vt faciat emptionem. Barb. d. conſi.
19. ſub num. 14. volum. 4.

Tertio ſi maritus accipiat res æſtimatas pacto
adiecto, ꝙ ſoluto matrimonio teneatur mulier eas
accipere eodem pretio. l. plerunque. §. fi. ff. de iure
dot. de intellectu cuius tractat Alex. in l. ſi ex toto.
§. fi. ff. de leg. 1. An hoc caſu, vt eodē pretio emptor
retrouendens, pecunias pretij ſolutas acceptet ea-
dem appretiatione; vnde dixit Io. Andr. in c. 1. com
6 moda. Aut fit æſtimatio † ad finem emptionis de
qua te conſtat, & faciet emptionem, aut ad alium
finē, vt ſciat an creſcat, vel decreſcat valor rei, tunc
ſecus, ſed operabitur effectum, de quo in l. ſi inter.
C. de iure dot. vbi æſtimatio non facit emptionem
ſi conuentum ſit, vt res dotalis æſtimata ſub eadē
æſtimatione reddatur, atq; ita ex cōiecturis poteſt
reſultare non eſſe factā illam taxationem, ſeu æſti-
mationem ad finem venditionis. Bal. in l. 1. verſi. cir
ca primum punctum. C. de iure dot. Salic. & Purp.
in l. ex conuentione. Cod. de pact. Barb. d. conſi.
19. ſub num. 14.

7 Et cum de natura pecuniæ † non ſit, vt ſit vendi-
bilis, quinimo pecunia res aliæ emagāt, nec ſi facta
ad vendendum, ſed vt rerum vendendarū ſit pre-
tium. l. 1. & ibi DD. ff. de contrah. vēdi. ergo taxatio
illius in hac materia, ſicuti ī alijs rebus mercabilib.
& vendibilibus parere regulariter nequit venditio-
nem, tanto magis cum pecuniarum excepto depo
ſito in ſaculo obſignato, & commodato dominiū
in contractibus transferatur, & repugnet contra-
ctui naturæ, vt eadem ſpecies reſtituatur. l. 2. ff. ſi
cert. peta. quod non eſt in alijs rebus ad quas ex pe
cunijs (immixtione quarum transfertur ſemper
dominium. l. ſi alieni nummi. ff. de ſolut.) non po-
teſt argumentari, niſi à diſſimili, licet prima facie
videatur aliqua colorata identitas rationis.

Quapropter ego dicerē ſēper æſtimationē pecu
8 niarū aurei, vel monetę fieri in dubio † non ad ali-
quē finē principalē tranſlationis dominij, ſeu vēdi
tionis illarum, aut dationis in ſolutum, cum earū
dominium regulariter ſemper transferatur, ſed tā
tum vt innoteſcat valor earū vtriuſq; temporis, ne
damnum patiatur creditor, vel emptor cui reſtitui
res debet iuxta terminos. l. cum quid. ff. ſi cer. peta.

CASVS XLIIII.

SVMMARIVM.

1 *Venditione facta pretio mille aureorum data facultate redi
mendi eodem pretio aureorum vel valoris, ſi aureus plus
valeat tempore reemptionis, quis valor attendendus in
ſoluendo.*

2 *Reſolutio quæſtionis.*

3 *Specie pecuniarum certa permiſſa, de qua reperitur, & eſt
in facultate debitoris ſoluere eius valorem, vel ſpecies ſi-
milis, vel valor temporis ſolutionis omnino ſoluendus.*

1 QVadrageſimoquarto vēditione † facta pre-
cio mille aureorum data venditori pote-
ſtate redimendi eodem precio aureorum
mille, vel valoris eorundem, Quæritur, an
iſte valor debeat ille eſſe, qui erat tempore contra-
ctus, vel reuenditionis, cum tempore contractus
aureus minus valeret, quam hoc poſtremo tēpo-
re, & reſpondetur quod ſiue augumentum hoc au
rei proceſſerit ex mutatione bonitatis intrinſecæ
monetarum paruarū, aut magnarum argentarū,
quibus aureus ęſtimatur, ſiue caſualiter, nulla facta
mutatione huius bonitatis, ſiue quia monetæ ipſæ
extrinſecus auctæ ſint, ſiue mutatione bonitatis p̄-
dictę intrinſecę, ſiue monetę ipſę, nec in bonitate
intrinſeca, nec valore extrinſeco mutatę fuerint,
ſed in eodem ſtatu permanſerint; ſed ſolus aureus
per ſe ſine additione metalli, at talis qualis erat tē-
pore contractus, creuerit in valore extrinſeco, ita
2 ferente temporū mutatione, ſemper oportere † re
trahentem rem per ſe venditā ſoluere tot aureos,
quot recepit, aut eorum valorem tempore ſolutio
nis, vel illi facultas hæc competat ex conſuetudine
generali, quā licet monetam pro auro ſoluere, vel
ex ꝯuentione; vt hoc caſu, & diminutio cedit dam
no, & auctio commodo creditoris, vt de vtroq;
Aret. conſi. 11. ſub nu. 3. vbi dicit commune, & cōl.
112. in fi. & conſi. 84. Bolognet. conſi. 16. in terminis
Grat. conſi. 12. nu. 44. volum. 1. Nam inquit quādo
3 promiſſa eſt certa ſpecies † de qua reperitur, & eſt
in facultate debitoris ſoluere eius valorem, vel cō-
ſuetudine generali, vel ex conuentione, omnino
debitor ſpeciem promiſſam, vel valorem ſecun-
dum tempus ſolutionis ſoluere tenetur. Barto. in
l. cum certum. ff. de auro. & arg. leg. & in l. Pau-
lus, in fi. ff. de ſolut. Bald. conſi. 213. volum. 5. Brun.
in ſuo tract. in 5. & 6. limita. & quamuis non ex-
plicent, an mutata ſit moneta, vel non, vt expli-
caui ſupra, tamen eum concluſio, quod debeat in-
ſpici valor temporis ſolutionis, vel creuerit vel de-
creuerit, non exiſtente debitore in mora prædi-
cta, omnia poſſunt præſupponi ſolus Grat. in d.
conſi. 12. cum duobus ſequen. facit mentionē de
mutatione monetæ in bonitate intrinſeca, tamen
illud adducit inter plura alia fundamenta quibus
etiam ſine illo mutationis monetæ mouebantur
ad ita reſpondendum, maximè ex illa communi

quod attendatur tempus ſolutionis, vbi eſt promiſſa certa ſpecies.

CASVS XLV.

SVMMARIVM.

1 *Retrouendere promittens pretio aureorum numeratorum, vel valoris currentis nunc, an verba, currentis nunc, aliquid operentur, & nu. 3.*

2 *Aeſtimatio pecuniarum, vt talis vel alia attendi debeat in ſolutione, inter contrahentes valet conuentio.*

4 *Nunc, dictio, ſignificat quoddam tempus principale denotans extremitatem.*

QVadrageſimoquinto quid ſi promiſiſſet retrouendere precio dictorum aureorum mille Italiæ, vel valoris ipſorū
3 currentis † nunc, vt in hoc nihil aliud
exprimi, niſi quod tacitè inerat. Corn.
conſi.18.ſub nu.67.vol.2.tacite autem ineſt vt ſolu
tio fiat de moneta tempore contractus currente,
vel de noua ad æſtimationem antiquę, vt latius di-
xi ſupra in 10. caſu & valeat contractus, vt ſolutio
fiat ſecundū id tempus. Bal.d.conſi.213.vol.5.Purp.
in l.cum quid.nu.166.ff.ſi cer.peta. Brun.in tract.de
monet.limi.8.nu.12.verſ.ſi autem; quum valeat cō
uentio contrahentium, quod attendatur talis, aut
2 alia æſtimatio. † Bar. in d.l.Paulus. ff.de ſolut.Bal.d.
conſi.213.vol.5.Soc.conſi.218. vol.2. Calc.conſi.15.
ſub nu.27.Brun.de aug.monet.d.limit.8. Nam illud
3 aduerbium temporis, nunc, † iunctum participio,
currentis, qualificat verbum, ita vt promiſſio ſolu-
tionis intelligi debeat ſm tēpus verbi. l. in delictis.
§.ſi extraneus.ff.de noxalib.ita Calc. de hoc aduer-
bio, tunc currentis. conſi.15. nume.15. & eſt dictio
4 † ſignificans quoddam tempus principale denotās
extremitatem temporis.l.4. ff.de condi. & demon.
late Calca.d.conſi.15.nu.25.& 26.

CASVS XLVI.

1 *Retrouendendi pretio aureorum tot, monetæ currentis tempore ſolutionis, & retrouenditionis, promiſſio facta, quomodo intelligendu.*

2 *Et quid ſi promiſſio ſit de certa ſpecie aureorum quæ inueniuntur.*

3 *Et quid ſi de ſpecie quæ non inueniatur, vt florenorum.*

4 *Et an differentia huiuſmodi ſuſtineri poſſit.*

5 *Verba, temporis ſolutionis pecuniarum valorem attendi appoſita in contractu, quod operentur.*

6 *Pecuniæ augmenti petitionis pactum prohibitiuum inter contrahentes, intelligitur de augmento extrinſeco, non de intrinſeco bonitatis.*

QVadrageſimo ſexto promiſſio retrouen-
1 dendi † precio aureorum mille monetæ
currentis tempore ſolutionis, & retrouē-
ditionis eſt etiā clara, quia ſi ſimplex
promiſſio aureorum ſine adiectione illorum ver-
borum, ſeu clauſulæ, monetæ currentis tempore
ſolutionis, expoſtulat, vt tanta debeatur moneta,
quantam valet aureus, dum ſoluitur, vt dixi ſupra
caſu 44. multo magis ſi hoc expreſſum ſit a contra-
hentibus.
Quod intelligendum eſt ſi promiſſio ſit de certa
ſpecie, vt puta aureorū quæ certa eſt, ac inuenitur.
2 † Nam poteſt hoc caſu ſolui de quacunque mone-
ta etiam infima & viliore, ſiquidem pro magis vi-
leſcit moneta argentea, eo magis ſuperualeat, &
creſcat aurea, de qua tantum dabitur, quantum
valere poterit aureus, Brun.d.concluſ.17. in tracta
de mone.
Si vero promiſſio retrouendendi eſſet mediante ſumma mille florenorum Sabaudię, aut alterius
3 monetæ non habentis † certam & determinatam
ſpeciem & adiungeretur de moneta currenti tem-
pore ſolutionis, tunc ne verba hæc ſint ſuperflua,
ſed vt aliquid operentur, poſſet ſolutio fieri de mo
neta currenti tempore ſolutionis non habita con-
ſideratione ad valorem, nec ad bonitatem mone-
tæ temporis contractus. Brun.d.conclu.17. & limit.
8. Purp.in l.cum quid.nu.165.ff.ſi cert.peta.ſequitur
Crau.conſi.836.nu.8.
Eſt verum hoc caſu Surd.conſi.220. impugnare
4 hanc differētiam † Bruni nempe. vtrum promiſſio
reſpiciat certā ſpeciem pecuniæ, vt puta aurei, qui
plures inueniantur, vel aliam monetam currentē
ſpecie certa, vt in dictis florenis, aſſerens huiuſmo
di differentiam potius verbalem, quam eſſentialē,
quia inquit regula eſt obligaria ſemper debitorem
ad ſolutionem monetæ currentis tempore cōtra-
ctus, vel nouam ad æſtimationem antiquę ſupra in
5 10.& 6.caſu, & verba illa temporis ſolutionis † ope-
rabuntur ne debitor cogatur perquirere monetā
antiquam ad ſoluendum. Abb.in c. quanto.nu.14.
de iureiur.Soc.iun.conſi.145.nu.96.vol.2. Purpu.ve
rò in d.l.cum quid.nu.165. loquitur in contrahen-
tium conuentione, vt ſolutio fieret de moneta cur
rente tempore ſolutionum, etiam ſi fuiſſet deterio
rata in bonitate extrinſeca. Imo dicit Cagno.in l.2.
nu.216.C.de pact.int.emp.& vendi. pactum contra
6 hentium prohibitiuū petitionis augumenti † mo-
netarum intelligi de augumento extrinſeco, non
de intrinſeco bonitatis monetarum.

CASVS XLVII.

SVMMARIVM.

1 *Promiſſione retrouendendi medio pretio ſcutorum mille numerando in illis ſpeciebus auri, & argenti numeratis, ac ad illam æſtimationem, quomodo ſoluendum.*

2 *Et quid ſi non fuerit dictum in eadem quantitate, ſed tamē in eadem ſpecie.*

3 *Specie in eadem, cum dicitur continetur qualitas, quantitas; & æſtimatio monetarum numeratarum tempore contractus.*

1 QVadrageſimo ſeptimo ſi promiſſio † re-
trouendendi ſit medio pretio ſcutorum
mille numerando in illis ſpeciebus auri,
& argenti, quibus fuit numeratum, aut
res vendita, ac ad illam æſtimationem, pactum eſt
ſeruandum, & auctoritates doctorum ſunt vulga-
res, vt ſupra caſu 14. etiam ſi dictum non fuiſſet in
2 eadem quātitate † ſed tm̄ in eadem ſpecie, caſu 19.
& ſublata ſunt contraria ſupra caſu 39. quibus in lo
3 cis oſtendi ſpeciem † implicare ſeu continere ſub
ſe qualitatem, quantitatem, & æſtimationem mo-
netarum omnium numeratarum tempore cōtus.

CASVS XLVIII.

SVMMARIVM.

1 *Emptione facta pretio mille ſcutorum de florenis octo pro ſingulo, numeratorum in cuſ ite, vel aureis, aut monetis argenteis magnis, cum promiſſione retrouendendi eodem pretio ſcutorum de florenis octo, & ex.trinſecus creuerint illæ ſpecies tempore reemptionis, quomodo ſolutio facienda per diſcurſum.*

Flore-

2 *Florenorum octo, aut nouem æſtimatio ſcutorum vſu frequentata, damno creditoris cedit.*
3 *Valor monetarum extrinſecus adauctus non conſiderabilis, niſi a tempore mora.*
4 *Moneta magna data in ſolutum cenſentur, quando ſcuti mille ad rationem tot florenorum pro ſingulo, numerantur in illis magnis monetis.*
5 *Et lucrum, vel damnum contingens in dictis ſpeciebus cedit ſorti recipientis.*
6 *Debitor quando liberetur tradendo rem deterioratam poſt tempus damni illati.*
7 *Debitor ſoluens tot ſpecies magnas pecuniarum quot accepit pro ſumma florenorum, quæ creuerint extrinſecus, plus ſoluere dicitur, & repetere poterit, quod plus eſt.*
8 *Secus ſi fuiſſes in mora ſoluendi, vel creditor ſolitus negotiari, ac lucrari.*
9 *Et quid ſi huiuſmodi ſpecies magnæ creuerint ob deteriorationem paruarum monetarum.*
10 *Aureorum, & magnarum monetarum valor adauctus extrinſecus præſumitur ex deterioratione minutarum monetarum.*
Et an hoc verum ſit. nu. 13.
11 *Deteriorationem monetæ factam aſſerens probare debet.*
12 *Et modus id probandi, remiſſiuè.*
14 *Aurei valore extrinſeco aucto ex deterioratione bonitatis intrinſecæ monetarum minutarum, quo pacto ſolutio facienda.*
15 *Venditor redimere volens, & ſoluere ſcutos mille de florenis nouem quos acceperat in aureis, ac monetis magnis, nunc auctis extrinſecè, an poſſit ſecundum valorem adauctum, vt ex illis magnis ſpeciebus minus ſoluat.*
Et pro negatiua contra Bart. & communem affirmatiuam, rationes adducuntur num. 16. & reſpondetur contrarijs num. 21.
17 *Diuinare nemo tenetur.*
18 *Contrahentium diſpoſitio non debet trahi ad incogitata.*
19 *Venditor redimens rem venditam, vel debitor ſoluens debitum debet reddere quantum accepit, etiam ſi dictum nõ fuerit.*
20 *Vini valor dicitur bonitas extrinſeca, & non conſiderabilis, niſi poſt moram.*
22 *Fundi dotalis augumentum, vel diminutio, ſi fuit traditus marito æſtimatus, cedit illius lucro vel damno.*
23 *Pecunia ad expendendum deſtinata eſt, & fragilis, ac de ijs rebus, quæ ſeruando ſeruari nequeunt.*

1 QVadrageſimooctauo ſi emptio † facta ſit
precio mille ſcutorum de florenis octo
pro ſingulo aureo, ſeu ſcuto numeratorum
in duplis vel aureis, ac monetis argenteis
magnis, & promiſerit emptor retrouendere
eodem pretio ſcutorum mille de florenis octo,
non poterit redimens ſoluere in alijs monetis quã
acceptis, aut in illis, ſed ad valorem currentem tẽpore
retrouenditionis quo ipſæ duplæ aurei, & aliæ
monetæ excreuerunt in valore extrinſeco, cum tẽpore
contractus nulli eſſent aurei dicti valoris florenorum
octo vel nouem, minuſque certa aliqua
ſpecies florenorum, qui tamen conſtituebantur
ex groſſis, ſolidis, cabalotis, vel albis. Iſte eſt caſus
magis in hac patria frequens, & hac frequentia nõ
obſtante, emptores minus ſolent ſibi proſpicere, &
cauere. Nam precium, aut mutuum conſueuerũt
referre ad hunc abuſum ſcutorũ de florenis octo,
vel nouem, illoſque ſoluere in auro, aut magnis
monetis quaſi continuè valore extrinſeco paulatim
excreſcentibus, quæ ſi ipſis tempore reemptionis
numerentur, minor ſumma facit pretium ipſorum
ſcutorum, quam tunc numerauerint, & quotidie
exclamant ſe non recipere ſuum, & eſt veriſſimum,
& tamen communis opinio Doctorum eſt,
2 vt ſibi imputent † quia inquit Barto. in l. Paulus.
num. 10. ff. de ſolutio. iſti aurei in auro, aut magnæ
ſpecies pecuniarum, non erant in obligatione ſoluendi,
quando emptor emit rem, poterat etenim
in alijs diuerſis ſoluere totum in auro, vel totum
in croſonis vel libris, aut aliter fuit eius poteſtatis,
arbitrij, vel facultatis ſoluere pretium magis in
vna, quam in altera ſpecie, ita venditor dum vult
redimere, non eſt obligatus ſoluere pretium mille
ſcutorũ de florenis octo, vel nouem, vel decem in
illis ſpeciebus receptis, ſed tantum dictos ſcutos
mille de florenis octo, vel nouẽ, & propterea ſatisfacit
ſoluens ipſos ſcutos mille in illis magnis monetis,
quas poteſt, ſed non obligatur ſoluere ſecundũ
valorẽ temporis ſolutionis, cum valor iſte extrinſe-
3 ſecus † & adauctus non conſideretur, niſi a tẽpe mo
ræ. Bar. in d. l. Paulus, & in l. cum quid. nu. 17 ff. ſi cer.
pet. Abb. in c. quanto. de iureiur. Aret. conſ. 84. in fi.
Bal. conſ. 213. vol. 5. Pract. Pap. lib. in act. hypoth. in
verbo, relaxandum. Brun. de monet. in 5. & 6. declara.
Boſ. qui ita ſeruari dicit in practi. cimin. tit. de
monet. nu. 3. Craue. conſi. 836.

Ita quod illa verba, quod ſoluerit pretium ſcutorũ
mille in dictis aureis, ducatonibus, croſarijs,
libris, vel alijs magnis monetis, ſecundum Bar. in
d. l. Paulus. ſub nu. 10. nihil operabuntur.

Sed poterit venditor reſtituere dictũ pretiũ ſcutorum
mille in paucioribus aureis ducatonibus, &
alijs huiuſmodi magnis monetis q̃ acceperit, nec
habet rationem emptor dicendi ego volo tot aureos,
vel alias monetas magnas, quot numeraui, qa
4 cum illæ cenſeantur datæ in ſolutum † dictorũ mil
le ſcutorum. arg. l. ſi ſtipulatus fuero decem in mil
le. ff. de ſolut. ſicut alia res tradita in dotem æſtimata,
cuius dominiũ tranſit in maritũ. l. ſi dotem. C.
de iu. dot. l. ſi æſtimatis. ff. ſolut. matrimo. damnum
5 vel lucrũ † contingens in dictis aureis, ac magnis
monetis cedit ſorti recipientis. ita. Bar. in d. l. Paulus
nu. 10. communem dicit Aret. conſi. 11. nu. 3. &
conſ. 84. in fi. verſ. venio igitur ad ſecundum dubiũ.
apertiſſimè Curt. iun. conſi. 24. nu. 6. poſt Soc. conſ.
6. col. vlt. vol. 1. & mouetur ibi Soci. hoc argumento.
Nam communis eſt regula ſi ſit in facultate ſoluendi
vnum pro alio, vt hoc caſu, quo licet ſoluere
loco dictorum ſcutorum mille aliã monetã, ac
vt exemplificant Soc. & Curt. ſi obligatione ſit æſtimatio
damni, facultas vero illud reſarciendi ſit in
pecunia, vel in traditione rei, ſeu quadrupedis quæ
6 damnum intulit, tũc liberabitur debitor † tradẽdo
rem, ſeu animal pro noxa, licet deterioratũ poſt tẽpus
damni illati, ac minoris valoris q̃ ſit æſtimatio
damni dati. l. 1. §. plane. & §. ſi poſt litem. ff. ſi quadr.
paup. feciſſe dic. hancq; opinionem ſequitur Brun.
d. 5. declarat. & Crau. conſi. 836. nu. 1. Imol. in d. l.
Paulus. in fi. verſ. item adde.

Ita quod ſi venditor inconſideratè tot aureos, ac
magnas monetas redimendo prædiũ emptori re-
7 ſtitueret † quot accipiet, faciẽtes plures ducatos, aut
ſcutos mille ad rationem prædictam poſſet ſummam
ſuperexcedentem ab ipſo emptore repetere.
Affli. deciſ. 194.

Nec erit audiendus emptor dicens ego nõ recipi
magis q̃ exburſauerim, vel ſi velis mihi ſoluere
in alijs monetis paruis, vbi emptor in paruis dictũ
pretiũ ſoluiſſet, ego non conſequar tantũ numerũ
aureorum, quantũ fuiſſem conſequutus tẽpore cõtractus,
quia reſpondit Bar. hoc non eſſe damnum,
cum recipias tuos ſcutos mille de florenis octo, ſed
fuiſſet lucrum, ſi darentur tibi tot monetæ, quot

poſſes habere tot aureos, quia tunc iſte numerus
aureorũ longe ſuperualeret dictũ numerũ ſcutorũ
de florenis octo, & forte eſſent ſcuti 1400. de flore-
nis octo, ad lucrũ hoc non tenetur debitor. l. ſi ſteri
lis. §. cum per venditorem. ff. de act. empti, ita expli-
cat Bar. in d. l. Paulus. col. 2. verſ. aduertatis. ff. de ſo-
lut. & ibi Imol. Ange. & Caſt. ſubijciens frequen-
ter ad Bar. in hoc recurri. Butr. & Imol. in c. quan
to. de iureiur. Purp. in l. cum quid. nu. 167. ff. ſi cert.
peta. Curt. iun. conſi. 24. nmu. 7. Brun. de monet.
in dict. 5. decla. in fi. Nat. conſi. 454. Plot. conſi. 18,
num. 4.

8 Si tamen fuiſſet venditor in mora ſoluendi, aut
emptor ſolitus negotiari, ac lucrari, ſecus dicendũ
eſſet, nam deberet tunc hoc intereſſe, vt Bar. & alij
DD. prædicti in locis proxime adductis, & allega-
tis concluſerunt.

Et prædicta concluſio, ſufficere ſi numerentur illi
aurei, ſeu ſcuti de florenis octo vel nouẽ in paucio
ribus aureis, ſeu monetis magnis, quãtẽpore con
tractus, ac in ſumma, quod re vera minus ſoluatur,
quam acceptũ ſit, intelligitur modo valor iſte exte
rior aureorum, & magnarum monetarũ non pro-
9 ceſſerit ex deterioratione † minutarũ inferiorum,
& paruarum puta quartorum, groſſorum, cabalo-
torum, ſolidorũ, vel alborum, qui poſt contractũ
cuſſi fuerint per fabros monetarios deteriores, ac
facta illorum mutatio lighæ, aut ponderis, ſicut ob
10 hanc cauſam præſumitur † valor iſte extrinſecus
aureorũ, & magnarũ monetarum adauctus. Grat.
conſ. 13. nu. 38. vol. 1. idem videtur ſentiſſe Purp. in
d. l. cum quid. nu. 170. quamuis contrarium præſup
ponat Corne. conſi. 181. nu. 72. & 73. ſcribens aſſe-
11 rentẽ deteriorationẽ † monetæ illã oportere pro-
12 bare tradenſq; ibi modum † probandi. ſed conſi.
279. vol. 1. dicit augumentum æſtimationis cauſa-
13 ti † propter defectum mutationis bonitatis in-
trinſecæ monetæ argenteæ, ac ita dicere merca-
tores.

14 Præſuppoſito igitur hunc valorem aurei extrin-
ſecum prouenire ex dicta deterioratione bonitatis
intrinſecæ, tunc deberet vẽditor retrahens ſoluere
preciũ in moneta antiqua, aut tot de noua æquiua
lente antiquã, aut tot aureos ac monetes magnas
quæ valeret illos ſcutos mille de moneta antiqua,
quod nõ declarauerat Bar. in d. l. Paulus ff. de ſolut.
& animaduertit Boſ. tit. de monet. ſub num. 3. Soc.
conſi. 298. vol. 2. Brun. de monet. in d. 5. decla. dicẽs
eſſe caſum ſuper quo conſuluit Oldr. conſ. 13. Purp.
conſi. 522. nu. 32. Boer. q. 327. Boſ. d. titu. de monet.
nu. 3. Cæph. conſi. 31. in fi.

Principalis concluſio prædicta, non facta muta-
tione monetarũ bonitatis intrinſecæ, & aucto va-
lore ſeu precio aureorũ, vel monetarũ extrinſeco
15 ſufficere venditori † redimenti rem, ſoluere dictos
ſcutos mille in aureis ac monetis magnis, ſecundũ
hunc vltimum valorem, nunquam mihi placuit,
nec lege aliqua probatur, vt emptor qui tribuit cõ-
moditatem venditori ad redimendum, loco, vt ita
dicã aureorũ octingentorum in auro numeratorũ
pro dictis ſcutis de flor. octo, vel nouem, nunc te-
neatur acceptare ſeptingẽtos, & nullibi dubiũ quin
16 creditor † ſeu emptor recipiens pro octingẽtis au-
reis ſeptingentos, vel ſexcẽtos aureos graue incom
modũ vel damnu ſentiat contra expreſſam diſpo-
ſitionẽ. l. Paulus. ff. de ſolut. ac l. cum quid. ff. ſi cert.
petat. Minimeq; ſit veriſimile vnquam contrahẽtes
cogitauiſſe de ſimili auctione, & mutatione valo-
ris aurei extrinſeci, vt dixi ac probaui ſupra quæſt.
40. tanto magis ſi edicto Principis caueatur ſub pœ
na ne quis expendat, vel recipiat aureos, vel alias
monetas grandiores maioreve precio quam taxa
to, & à Principe limitato, vt cauebatur edicto pro
mulgato anno 1587. mulctante cõtrauentores poe
na confiſcationis bonorũ, & vitæ. Nam eo edicto
aureus Italiæ taxabatur ad florenos decem cum di
midio, quare exprimente emptore, ſeu creditore
ſe numerare aureos ad eam rationem dabãt aureũ
pro omni eo valore quo poterat expendi, qui po-
tuit vnquã diuinare tam arduum, ac formidabile
edictum ab ipſo principio vniuerſaliter in toto do
minio receptum, ac per aliquod tempus ad vnguẽ
obſeruatum contrario inde aut diuerſo vſu fuiſſe
17 abrogandũ, nemo etenim diuinare † tenetur. l. ſi
putator. ff. ad l. Aquil. nec contrahentiũ diſpoſitio
18 trahi † debet ad incogitata. l. fi. §. pen. ff. de condi.
indebiti. l. cum Aquiliana. ff. de tranſac. l. de ijs. & l.
qui cum tutoribus & l. emptor. §. Lucius. ff. de pact.
ſed de tali mutatione monetæ, non fuit cogitatũ
per contrahentes, ergo, &c. Calca. conſi. 15. nu. 16.
minuſq; contra ipſorum intentionem quicquam
operari. l. non omnis. ff. ſi cert. petat. idq; etiam agi
inter contrahẽtes intelligatur, vt eiuſdẽ generis, &
eadẽ bonitate ſoluatur quod datum fuit. l. cũ quid.
ff. ſi cert. petat, at quomodo erit eiuſdem bonitatis
ſi non tantum fingamus tunc emptorem fuiſſe in-
terrogatum ſi loco aureorum octigentorũ conſen
tiat acceptare ſeptingentos, vel ſex centum, nemo
docet fuiſſe conſenſurum cum repugnet hoc ſen-
ſui, ac præſumptioni iuris, ne quis cenſeatur iactare
ſuum. l. cum de indebito. ff. de proba. tantundẽ di-
co de venditore, qui ſi fuiſſet interrogatus vbi au-
reus quẽ recipiebat ad rationem florenorum decẽ
cũ dimidio reductus fuiſſet ad florenos octo, an in
telligeret loco aureorum octogintorũ ſoluere nõ-
ingentos, aut mille, reſpondiſſet vtique ſe ſoluturũ
quantos accepit quicquid valituri eſſent tempore
ſolutionis, q a ſimiliter iactauiſſet ſuũ, vnde nõ eſt
vera illa argumentatio doctorum venditorẽ nõ te
neri ſoluere eam ſpeciem aureorum, ſeu magnarũ
monetarum ad valorem florenorum decem cum
dimidio, ſi tunc cõmunis eorum curſus ſit ad duo-
decim, vel tredecim florenos, quia ſi decreuiſſet
aut limitatus fuiſſet valor ad minorẽ ſummã, ſeu
æſtimationẽ, emptor, ſeu creditor non fuiſſet acce-
ptaturus eos aureos minoris valoris q a negatur hoc
19 quinimo ſicut rõni cõuenit venditorẽ † redimentẽ
ſeu debitorẽ ſoluentẽ oportere reddere quantũ ac-
cepit et ſi id expreſſum non ſit. d. l. cum quid. ita
aſtringi debet emptor vel creditor recipere tantã,
ac talem pecuniam, qualẽ ipſe perſoluerat, vt cõtrio
rum eadem ſit diſciplina, ac vt ſecundũ naturam
ſentiat illud prætenſum magis quam verum incõ-
modum, qui aliunde poteſt vice verſa ſentire com
modum. l. ſecundũ naturã. ff. de reg. iuris. videturq;
hoc probari ex doctr. Bar. in l. cum quid. num. 16.
20 declarans valorem vini † eſſe bonitatem extrinſe
cam, quod ſiue minor, ſiue maior ſit nõ cõſiderari,
niſi poſt morã, & tale poſſe reſtitui, quale eſt. l. vi-
num. ff. ſi cer. peta. co etiam inſpecto, quod pretia
rerum ſecundu valorem aurei, ac aliarũ magnarũ
monetarũ regulariter creſcere, vel decreſcere cõſue
uerunt. Iſer. & Afflict. tit. quæ ſint reg in verbo, mo-
neta. Curt. iun. in l. cum quid. nu. 23. ff. ſi cert. petat.
allegãs l. 2. C. de vete. numiſ. poteſt. li. 11. Bolognet.
conſi. 12. nu. 49. quod etiam ſolet Princeps ſuis edi-
ctis monetarum cauere, nam ſi reſtringit valorem
aurei, vel dictarũ monetarum, mandat etiam ſub
pœna, ſolutiones futuras etiam præteritarum cauta
rum ac creditorum ad proportionem diminui, ac
rerum pretijs commenſurari, ita vt partes non ſen
tiant incommodum ex ea taxa valoris.

Minuſ-

21 Minuſque cōſiderabilis † alia argumētatio eas
pecunias magnas vel aureos non eſſe in obligatio-
ne, ſed in facultate ſeu libertate ſoluēdi, quos ꝑpte-
rea ſi ſoluet vēditor, vel debitor, eſſe ex arbitrio nō
ex neceſſitate, ac ita licere illi ſoluere ad valorē cur
rentē tempore ſolutionis, quia reſponderi poteſt
non negari, quin ſit eius facultatis ſoluere aliam
monetam, ſed negari ſi velit ſoluere illam, aut al-
teram, quod non teneatur ſoluere tantum quantū
recipit. l. Paulus. ff. de ſolut. & d. l. cum quid, ſicuti
etiam parum valet aliud argumentum adductum
ad corroborationē proximi antecedentis de ani-
mali dando pro noxa, vt ante morā tradi poſſit,
quale ſit, quia reſpondetur Dominū animalis nihil
accepiſſe ab eo, cui animal ſuū tradit, quinimo pri
uati ſuo animali ſine eius facto, & culpa. toto tit. ff.
ſi quadr. paup. feciſſe dicatur, ſecus eſt in hoc caſu,
in quo emptor complacuit de proprijs pecunijs vē
ditori, & debitori, quæ vulgo dicuntur ſecūdus ho
minis ſanguis, vnde ratio ſuadet, vt ſtrictius oblige
tur debitor verſus ſuum creditorem, a quo benefi
cium accepit, quam dominus animalis, qui nihil
ab alio habuit.

Alia etiam argumentatio, cenſeri illas pecunias
magnas, & aureos datos in ſolutū loco illorū ſcu-
torum de florenis octo, & ideo ipſorū augumentū,
vel diminutionem cedere lucro, vel damno debi-
22 toris, vt cedit fundus † dotalis æſtimatus traditus
marito. d. l. ſi æſtimatis. ff. ſolu. matr. Bar. in d. l. Pau-
lus. iſta in quā argumētatio non vrget ſtāte maniſe
ſta diuerſitatis ratione. Nam vēditor veriſimiliter
qui recipit pecunias illis ſtatim vſus fuit, aut potuit
vti ad eam æſtimationem ad quam recepit, & sēſit
commodum integrè, prout illas recepit, nec ſibi
ſubiacent periculo diminutionis, ac eundē effectū
iam ſibi produxerunt qualē poſſit producere credi
tori omnis futura reſtitutio, imo forte maiorē ſi au
rei valor extrinſecus reſtringeretur ac limitaretur,
prout, & hoc caſu puto illum teneri acceptare, vt
proxime dixi ſolutionē, & dum venditor ſeu debi-
tor reſtituit, aut redimit non ſoluit eaſdē pecunias,
quibus iam fuit gauiſus, ſed alias ſimiles. l. 2. ff. ſi cer.
peta. maritus vero acceptans fundum dotalē illū
conſeruat, & poteſt creſcere vel decreſcere eius va
lor, nec ſtatim eo vtitur pro tanta æſtimatione, pro
qua accepit, vt cōtigit in pecunia, in qua veriſimili
ter debitori nihil poteſt deperire, tū quod illa ad ex
23 pendendū deſtinata † ſit, ac fragilis, & de ijs rebus,
quæ ſeruando ſeruari nequeūt. §. conſtituantē. Inſti.
de vſufruc. glo. & DD. in l. 1. §. quæſitū. ff. ad Trebel.
Dec. conſ. 409. nu. 15. tum quod æſtimationem ha-
beat certam. de qua nō oportet mercari, vt de alijs
rebus, q̄ vſu conſumunē, aut nō cōſumuntur. Hæc
opinio vltra æquitatē, ac rationē naturalē, vt vnuſ-
quiſq; recipiat quantum dedit quæ per ſe ſola, ſatis
eſſe deberet. l. cum ratio. ff. de bon. dam. nō deſtituit
etiam aliqua auctoritate doctorum nam. Cur. iun.
in d. l. cum quid. nu. 22. verſ. circa quæſtionem dixit
ſibi ſemper viſam inconuenientem, & nimis rigo-
roſam opinionē Bartoli, licet cōmunē, ſed in iure
periculoſā, vt ſi mutuo dans libras quatuor centū
tradat pro libris quatuor, aureos ſingulos, quos nu-
merat, & cogatur inde pro dictis libris quadringē-
tis recipere aureum ad libras, quatuor cū dimidia,
ſi ad tantū creuiſſet æſtimatio aurei, negari etenim
minime poſſet creditorē magno damno affici, &
illius conditionē deteriorem fieri, quod aſſerit nō
cōtingere in alijs rebus mutuabilibus, & propterea
dixit Mediolani, & Papiæ ſtatutū, vt quæcunq; ſolu
tio in tēpus dilata, fieri debeat ſecundum æſtima-
tionem monetæ exiſtentis tempore contractus.

Curt. ſequitur Bolognet. conſi. 11. nu. 49. qui quate-
nus intelligerēt hoc de augumēto valoris aurei ex
trinſeci ob mutatā bonitatem extrinſecā moneta-
rū, perperā allegarēt cōmunem (ſcilicet Curt.) eſſe
contra, quia hoc caſu vbi creuiſſet ob mutationē
bonitatis intrinſecæ, cōmunis eſt, vt dentur tot au-
rei, quot tunc vel de moneta noua iungētę ad valo
rem bonitatis monetæ antiquæ. Soc. conſ. 298. vol.
2. dixi ſupra caſu 43. vnde quando dixit rigoroſam
opinione, intelligo, vbi nulla præceſſerat mutatio
bonitatis intrinſecę, Quinimo nulla etiā facta mu-
tatione bonitatis intrinſecæ monetarū minutarū
quibus florenus efficitur, ſeu conſtituitur, nec alia-
rū magnarū, ſeu aurei, videtur idē cenſendū, quia
ſi iſti ſcuti mille de florenis octo hodie ſoluendi de
bent ęquiualere in bonitate intrinſeca illis quibus
fuerat pretium conſtitutū, vt dixi ſupra in quinto
caſu, & in hoc met ſupra. vet ſi. præſuppoſito. igi-
tur ſequitur quidem emptorem non teneri accipe
re iſtas monetas ſeu aureos, iuxta valorem moder
num, niſi illæ æquiualeant prædictis ſcu. mille de
flo. octo tunc currentibus.

CASVS XLIX.

SVMMARIVM.

1 *Vendita rei pretio conſtituto in florenis tantum, quorum
nulla exta. ſpecies, & poſt contractum nulla contigit mu
tatio monetarum paruarum, vel mutatio bonitatis in-
trinſecæ contigit, quid oporteat redimere, volentē ſoluere.*
2 *Et quid ſi mutatio contigit aliquarum monetarum magna
rum auri, & argenti extrinſecè tantum. puta quia creue-
rit illarum æſtimatio.*
3 *Moneta an habeat certam ſpeciem vel non differentia nulla,
ex DD. doctrina colligi poteſt, contra Brunum.*
4 *Clauſula rebus ſic ſtantibus in qualibet diſpoſitione etiam
conuentionali ſubintelligitur.*
5 *Alternatiua inter duas res bonitate valde differentes poni
non debet.*

QVadrageſimonono quid ſi pretiū rei ven
1 ditæ † conſiſtat in florenis nō autē in au-
reis, vel duplis, quorū florenorū nulla eſt
certa ſpecies, ſed a tēpore immemo-
rabili temp̱ cōſtituti fuerunt, vt dixi ſupra in ſexto
caſu. Nā, aut poſt contractū nulla cōtigit mutatio
bonitatis intrinſecę, & extrinſecę, tūc res eſt clara,
aut mutatio fuit bonitatis ītrinſecę monetarū par-
uarū, qbus iſti floreni ꝯſtituuntur, tūc oportet ven-
ditorē redimentē fundum ſoluere hos florenos de
moneta currenti tēpore contractus, vel tantam no
uā æquiualentē illam antiquam. Brun. de monet.
decl. 6. Purp. in l. cum quid. nu. 169. & 170. ff. ſi cert.
peta. docens ibi liquidationē iſtius rei: ſi vero nulla
facta ſit mutatio aliquarū monetarum aurei, nec
2 argenti in bonitate intrinſeca, ſed tantum † extrin
ſeca, ita vt aurei nunc, ac aliæ magnæ monetæ plu-
ris valeant, iuxta cōmunem ſententiā Bar. de qua
in proxima cōcluſione, pro illis mille florenis poſ-
ſet vēditor ſoluere pretium in minore numero au-
reorum, aut aliarū magnarū monetarum, quam
ab emptore recepiſſet, quod nihil poteſt eſſe ini-
quius, ac ꝯ̄ diſpoſitionem. d. l. Paulus. & l. cum quid.
ff. ſi cert. peta. & l. 3. §. ſi reddita. ff. commod. ſi ita
ſimpliciter, ac ſine diſtinctione intelligeretur, &
quam propterea opinionem ibi non ſum ſequu-
tus, nec ſoleo ſequi, vbi ſimiles differentiæ arbitrio
meo amicabiliter committuntur, adeo quod ex
doctrina DD. poteſt colligi nullā eſſe differentiā,
3 † vel pretium conſiſtat in aureis, ſeu alia mone-
ta

tæ habente certam ſpeciem, vel in alia non haben-
te hanc ſpeciem, vt in florenis, quod ante me ani-
aduertit Dominus Surdus conſ.220. contra Brunũ
conſtituentem differentiam, quia vbi fit mutatio
bonitatis intrinſecæ, idem obſeruatur in vno atq;
altero caſu, ac ſimiliter in mutatione bonitatis ex-
trinſecæ, vbi interceſſit mora, citra quam ſumus in
concluſione Bar. in l. Paulus. quod & ſi ex iſtis flore
nis non poſſint emi tot aurei, quot habiti fuiſſent
tempore contractus, nihil referre, cum hoc ſit lu-
crum ceſſans, & non damnum emergens, & ſi in
hac vltima mutatione bonitatis extrinſecę conti-
geret mutationem fieri tantum in aureo, vel mo-
netis magnis, firmo manente curſu monetarũ par
uarum, in eiſdem terminis, ac ſtatu temporis con-
tractus, ne vt paulo ante dixi, creditor, ſeu emptor
patiatur tãtam iniquitatem, & iacturam, certe hoc
caſu dicerem non eſſe in facultate vẽditoris ſolue-
re monetas magnas facientes in bonitate intrinſe-
ca minorem numerum florenorum, licet tantun-
dem facerent in bonitate extrinſeca, ſed ſi vellet
emptor, præciſe cogendum venditorem ipſum ſol
uere numerum florenorum de illis monetis non
mutatis interius nec extrinſecus, cum in qualibet
diſpoſitione etiam conuentionali ſubintelligatur
4 clauſula † rebus ſic ſtantibus Iaſ. poſt Bar. in l. quod
Seruius. col. pen. verſi. circa ſecundum. ff. de condi.
ob cauſam. Dec. conſi. 335. num. 3. Rub. conſi. 146.
Crauc. conſ. 95. Ozaſ. dec. 91. vel ſi loco florenorum
ſit in facultate debitoris ſoluere florenos in aureis,
teneri ſolutionẽ facere in tot aureis, quot fuiſſent
neceſſarij ad ſolutionem tempore contractus, cu-
ius tempus regulariter inſpicitur. vt dixi ſupra in 5.
& 6. caſu.

Facit ad hoc propoſitum, quia ſi ſit in facultate
debitoris ſoluere, vel monetam antiquam eiuſdẽ
bonitatis, cuius erat tempore contractus, vel aureũ
ſeu magnas monetas auctas valore extrinſeco ſine
mutatione monetæ minutæ, & antiquæ non valen
tes in bonitate intrinſeca monetas paruas, & infe-
riores, conuentio reduceretur ad rem non veriſi-
5 milem, ſcilicet quod alternatiua † eſſet poſita inter
duas res bonitate valde differentes, quod non eſt
veriſimile l. 1. ff. de reb. dubijs, ideo hoc non eſt di-
cendum. Calc. d. conſi. 15. nu. 15. verſ. item pro.

CASVS L.

SVMMARIVM.

1 *Dotes an ſemper cum melioramento antiqua moneta reſti*
tui debeant.
2 *Et quid in dotibus conſtitutis tantum, & in qua moneta*
poſtea ſoluendæ ſint.
3 *Dote centum florenorum auri ſoluta, quo tempore valebat*
quilibet libras tres cum dimidia, & tempore reſtitutio-
nis libras quatuor, & ſolidos 15. ad quam rationem ſolu-
tio admittenda.
4 *Dotis promiſſio ſoluenda de moneta currente tempore ſolu*
tionis, ſeu promiſſionis, mariti erit electio.
5 *Seu, dictionis natura eſt, vt augere ſoleat.*
6 *Pro dotibus in dubio reſpondendum.*
7 *Aureis vel florenis auri tot in dotem datis adiecta æſtima*
tione librarum, ſeu alterius monetæ minutæ, aurei, vel flo
reni cenſentur dati in ſolutum, & dos erit in libris, quas
ſufficit reſtituere.
8 *Bonitate intrinſeca mutata reſtitutio dotis facienda ſecun*
dum bonitatem monetæ antiquæ, etiã ſine mora aliqua.
9 *Dote in tot florenis, vel aureis ad rationem trium librarũ*
pro ſingulis ſoluta, quomodo reſtitui debeat, & diuerſi
caſus & variæ doctorum opiniones circa reſtitutionem
dotis recenſentur vſque ad fin.
10 *Et quid ſi mora interuenerit.*
11 *Dotis receptæ confeſſione præcedente, & promiſſione ſoluẽ*
di eam ſtatim ſubſequente per diuerſa inſtrumenta, cuius
temporis, contractus ne, vel ſolutionis, in reſtitutione ra
tio habenda ſit.

QVinquageſimo venio ad dotes conſtitu-
tas, ſed nondum ſolutas, in qua idem in
ſumma dici poſſet quod ſupra quam-
uis aliqui putent caſus dotales eſſe ma-
gis in hoc priuilegiatos, quod poteſt confirmari
auctoritate Bal. in l. cum quid. ff. ſi cert. peta. dicen-
2 tis quotidie videri dotes † antiquas reſtitui cũ me-
lioramento antiquæ monetæ, idem videtur dicen-
dum in conſtitutione arg. l. nihil tam naturale. ff. de
reg. iur. l. ab emptione. ff. de pact.

Quod igitur attinet ad dotium conſtitutionem.
Bart. in d. l. Paulus ſub nu. 10. ff. de ſolu. loquitur de
reſtitutione dotis, ſed hic agimus de conſtitutione,
2 ideo prius de conſtitutione † & videtur dicendum
ſolutionem fieri debere de moneta currenti tem-
pore ſolutionis, & quę tunc ſit communiter in vſu.
Corn. conſi. 287. num. 21. vol. 1. quia inquit regulari
ter ſolutio fit de moneta vſuali. tex. & glo. in clem.
2. de decim. c. 2 in fin. de malefic etiam ſi dictum
non ſit. glo. in d. c. 2. allegans concordantes, facit l.
Imperatores. ff. de contrah. empt. & dixit Bald. non
attendendam æſtimationem vigentem tempore
contractus, ſed vigentem tempore ſolutionis. in d.
l. cum quid.

Dicemus de vtroque ſimul, & poſtea diſtingue-
mus, & dixit Bald. conſi. 213. vol. 5. quod ſi fuerunt
3 traditi in dotem centum floreni † boni auri iã ſunt
anni 30. quo tempore valebat florenus tres libras
cum dimidia, & tempore reſtitutionis valebat libr.
4. & ſ. 15. dicit hæredes non liberari ſoluendo flore
nos ad hanc rationem, ſed illam ſoluendam in flo-
renis, qui ſunt in obligatione, & eorum bonitas in-
trinſeca non eſt mutata, ſed valor extrinſecus, ſeu
æſtimatio tantum. ſequitur Anch. in clem. ſi. de de-
cim. refert, & dicit communem Aret. conſi. 11. di-
cens veram, & communem opinionem ſub num.
3. & conſi. 84. in prin. & quod augumentum, vel di-
minutio cedet commodo, vel incommodo credi-
toris. vnde poſt Aret. reſpondit Bologn. conſi. 16. in
prin. ducatos centum Venetos in dotem datos reſti
tuendos ad æſtimationem tempore ſolutionis fien
dæ, non autem habito reſpectu ad æſtimationem
temporis contractus, & quod diminutio, ſeu augu-
mentum cedet periculo creditoris, & dicit Bart. in
l. res in dotem. ff. de pact. dot. dotẽ ſolutam in mo-
neta antiqua in illa eſſe reſtituendam, quod ait in-
telligendum, niſi poſtea ſit variata in materia vel
in forma, ſed ſi eſſet eadem moneta, & tamen va-
lor floreni creuiſſet, vel decreuiſſet hoc non inſpi-
ceretur niſi à tempore moræ. l. vinum. ff. ſi cert. pet.
& ſcribit Iacob. in l. plerunque. §. fin. ff. de iure dot.
4 promiſſionem dotis † pro quadam filia ſoluendæ
de moneta currente tempore ſolutionis, ſeu pro-
miſſionis, quod electio erit mariti, quia dictio, ſeu,
5 † ſolet augere, l. ſi quis ita legauerit. ff. de auro, & ar
6 gen. leg. & in re dubia pro dotibus † reſpondendũ
ſit l. in ambiguis. ff. de regu. iur. ne aliquando etiam
ſequatur abſurdum, quod tempore ſolutionis poſ-
ſet moneta ita eſſe vilis, vt mulier remaneret indo-
tata. allegat Alb. in l. vnica §. maneat. C. de rei vxo.
act. & dicit Bar. in d. l. Paulus. ſub nu. 10. quod ſi tibi
dedi centum libras in florenis, & venerit tempus re
ſtitutionis, dicit florenos cenſeri datos in ſolutum
pro illis centum libris, nec cogendum debitorem
ad

aḋ reſtitutionem tot florenorum ſi creuerint in va
lore,ideo non poſſe peti, niſi libras centum,& dam
num,& lucrum florenorum cedere debitori, qui il
los receperat.l.cum dotem.C.de iure dot.l.ſi æſtima
tis. ff. ſolu. matri. & ſi quis det in dotem tot aureos
7 † vel florenos adiecta æſtimatione librarum, ſeu al
terius monetæ minutæ floreni cenſentur dati in ſo
lutum, & dos erit in libris, ſeu moneta minuta pro
qua aurei, ſeu floreni fuerunt ſoluti. Plot.conſi.18.
allegans Bart.in d.l. Paulus.qui non loquit̃ propriè
ſic, ſed quando dos eſt in libris, & ſoluta in aureis
ſeu florenis. Ideo inquit Plot. non poteſt compelli
debitor ad reſtitutionem tot florenorum, ſeu au-
reorum,quot accepit,ſed ſufficit quod reſtituat tot
libras,vel pecuniam minutam,ſecundum quã fue-
rant illi floreni æſtimati,ac ita pauciores aureos ci-
tat Cur.iun.conſi.24.num.6 & 7.Cur.in tracta.mo-
netar.in 2.q.prin.qui Curt. iun. non loquitur in do-
te.Purpu. in l.cum quid. nu.162. dicit quod ſi boni-
8 tas † intrinſeca ſit mutata,reſtitutio dotis fieri de-
bet ſecundum bonitatem monetæ antiquæ, ac ita
ſuſtineri practicam,ſecundum quã mulieres nunc
petunt dotem in bonitate monetæ,etiam ſine mo-
ta cum pecuniæ reperiantur variatæ, etiam in in-
trinſeca bonitate,vt in dote dicit tenere Corn.cõſi.
321.lib.3.cum ampliationibus & limitationibus,&
conſi.109.lib.4.& 181.lib.2.& 135.lib.3.Socin.conſi.
298.lib.2. dicit quod ſi inſtrumentum dotale diſpo
nat eſſe in 150. florenis ad computum librarum
9 † trium pro ſingulo floreno ſignificari hanc æſti-
mationem reddi debere non maiorem,ſicut quæli
bet res data in dotem vera æſtimatione.l.ſi æſtima-
tis.ff.ſol.matr.citat Bal.d.conſi.213.vol.5.vnde dicit
ſoluendam de moneta antiqua, ſi haberi poſſit, li-
bræ tres pro ſingulo floreno, ſi autem non poteſt
haberi,tot de noua,quæ valeat æſtimationem anti
10 quę,& ſi quis ſit in mora † tenetur ad intereſſe quã
ti plurimi.Sali. in l.res in dotem. ff. de iure dot. dicit
quod ſi fuit dos in florenis, debet reddi in florenis,
nec inſpici ſi pretium floreni ſit auctum, vel dimi-
nutum,niſi à tempore moræ.l.ſi vinum.ff.ſi cert.pe
tat.Iacob. in l.res in dotẽ. ff.de iure dot.quod ſi dos
eſt data in antiqua moneta in illa debet reſtitui, ſi
materia eſt variata in materia,vel forma,alioqui ſi
ſolum in valore eſt variatio non teneri, niſi a tem-
pore moræ,allegat Bar.ibi & addit Bald.in d. l.cum
quid. dicentem dotes antiquas reſtituendas cũ bo-
nitate monetæ. Afflict. deciſ. 194. dos florenorum
1100. quo tempore ducatus valebat florenos duos,
& baiochos tres cum vno terno, & tempore reſtitu
tionis ducatus valebat flor.3.& baiochos 10.quæri
tur ad quam rationem fieri debeat reſtitutio,& di-
cit ſecundum tempus contractus, & non reſtitutio
nis.ex.c.olim.de cenſib.& c.cum canonicis.& quia
tempus contractus inſpicitur.l.ſi fundũ. ff. de euict.
l.Rutilia Pola.ff.de contrah.emp.etiam ſi non eſſet
mutata pecuniæ bonitas, ſed tantum valor,cum pe
cuniæ bonitas inſpicit̃ principaliter reſpectu vſus,
vt ibi per eum.Capra conſi.39.quod dos florenorũ
in auro eſt maioris valoris, quam florenorum in
moneta,ad rationem Bologninorum 40. pro flo-
reno,ideo ſi ſit florenorum in auro,ita eſt reſtituen
da.Boer.d.q.327.in dotę promiſſa in mille quingen
tis aureis,& recti ponderis,Cunei,& lighæ Francię,
Regis computato,& exiſtente aureo in valore ſoli-
dorum 27.& denariorum ſex,& auctus ſit valor au
rei in qua ſolutione fieri debeat, dicit in fine maio-
rem partem Dominorũ fuiſſe pro opinione Bart.
in d.l. Paulus. in prin.q. ff. de ſolut. & pro opinione
Bal.d.conſi.213.vol.1. nam Bar.in d.q.ponit caſum
de conſtituente in dotem libras cẽtum in florenis,
dicit florenos datos in ſolutum, & ſiue creſcãt, ſiue
decreſcant eſſe periculo recipientis. & Bal.d. conſi.
213.dicit,quod ſi tempore contractus florenus fuiſ
ſet datus ad rationem librarum tot pro quolibet
floreno, tunc illam æſtimationem, ideſt tot libras
debere reddi, & non maiorem, ſicut in qualibet re
æſtimata data in dotem vera æſtimatione. ff.ſolut.
matri. l. ſi æſtimatis. ac ita cautos homines futura
aſpicientes facere conſueuiſſe, & propterea diligẽ-
ter attendendum tenorem obligationis, quare illi
Domini, conſequenter iudicarunt debitorem do-
tis non teneri ſoluere dictos ſcu.1500.auri regis ſo-
lis,Cunei, & lighæ Franciæ, ſed ſat eſſe quod ſolue-
ret ſolidos 27. & denarios ſex pro quolibet aureo,
ac ita pauciores,nec aliquam conſtituerunt differẽ
tiam inter caſum. Bart.de dote conſtituta in libris,
ſoluta in florenis,& de conſtituta in florenis,ſeu au
reis appretiatis ad libras,vt eſt caſus Baldi,

Sed eſto quod ſit ita opporteret tamen intellige-
re modo valor aurei non creuiſſet ob deterioratio
nem monetæ in bonitate intrinſeca, vt per Socin.
conſi.298.vol.2.& dixi ſupra caſu 43.

Corne.conſi.287.vol.1.dicit dotem quando mo-
neta eſt mutata in bonitate intrinſeca ſolui debere
de antiqua, vel æſtimatio antiquæ. c. olim cauſam.
de cenſi.& Bal.in d.l. cum quid. eſſe intelligendum
de æſtimatione rei,quæ augetur vel minuitur aliun
de quam ex variatione bonitatis intrinſecæ, puta
ſi floreni creſcant in æſtimatione,quia multi extra
hantur, vel ex alia ſimili cauſa, prout in vino,oleo,
& huiuſmodi quorum æſtimatio creſcit, & decre-
ſcit manente eadem intrinſeca bonitate,nam hoc
reſpectu attenditur tempus ſolutionis, vel moræ. l.
vinum.ff.ſi cert.peta.

Corne.conſi.109.lib.4. quando factum eſt inſtru
11 mentum dotis, † confeſſionis, & ſtatim ſequutum
eſt inſtrumentum promiſſionis, ſoluendi non ob-
ſtante confeſſione, an attendi debeat in reſtitutio-
ne tempus contractus, vel ſolutionis earum dotiũ,
& dicit attendendum tempus contractus, vel ſolu-
tionis earum,

Quæ deſunt perficere, & quæ ſcripta ſunt ſub incude reuocare, & adamuſſim perpolire morte præuentus Autor non potuit.

CONSILIVM SVPER
Eadem materia de Monetis,
GASPARIS BELLETIÆ
IVRISCONSVLTI,
ET CORAM EXCELLENTISS. SENATV Pedemontano Clariſſimi cauſarum patroni,

SVMMARIVM.

1 *Mutuum ſcutorum 3000. ad rationem florenorum 11. & gr. 2. pro ſingulo, factum in tot ſcutis auri in auro bona ligha, & iuſti ponderis, cum promiſſione reſtituendi in tot ſcutis auri in auro, bona ligha, & iuſti ponderis, & prædicti valoris, an aucto aurei valore, tot aurei ſint reſtituendi, quot numerati.*

2 *Pro negatiua opinione quod ſufficiat tot reddere, qui iuxta valorem auctum efficiant quantitatem florenorum reſultantem ex aureis numeratis, rationes adducuntur per diſcurſum.*

Affirmatiua tamen opinio totidem aureos eſſe ſoluendos, quot numerati pro veriori defenditur a nu. 13.

Et reſpondetur rationibus in contrarium adductis a num. 20. vſque ad fin.

3 *Aeſtimatio rei facit emptionem, & ipſa ſola, non autem res peti poteſt.*

4 *Verba, (aurei ad rationem florenorum toc) important in mutuo, vt dati pro ſolutione florenorum videantur aurei.*

Et an mutatio valoris monetæ hoc caſu contrahentibus, vel proſit, vel noceat. ibid.

5 *Petere nemo debet id cuius contrarium non eſſet poſtulaturus.*

6 *Aurei, vel monetæ ſpecies, quando ſunt in obligatione, & inde illorum æſtimatio aucta, vel diminuta, eodem pondere, & materia, manentibus, mutatio an proſit, vel noceat creditori, & nu. 23.*

7 *Aureis centum promiſſis, qui ſint poſt obligationem extrinſecus diminuti, ſoluenda æſtimatio, quam tempore contractus habebant. Quod ſi fuerint aucti, ſufficit ſoluere pauciores iuxta nouum augumentum.*

8 *Monetarum vnam ſpeciem pro alia ſolui poſſe vniuerſalis totius ferè orbis conſuetudo induxit.*

Quæ tamen quando non procedat. vide num. 14.

9 *Bonitas extrinſeca monetæ non debetur, quando ex ſorte debita aliquod lucrum recipitur.*

Et an iſtud procedat etiam poſt moram debitoris. ibidem, & nu. 10. & 24.

11 *Clauſula, rebus ſic ſtantibus intelligitur in omni actu, & quando non operetur. nu. 27.*

12 *Interpretatio facienda in ſtipulationibus, vt ceſſet iniquitas, & ne quis indebitè lædatur.*

13 *Aureis in obligatione exiſtentibus, vt ſi dictum ſit quod quis teneatur reddere in totidem aureis auri in auro, &c. an in alia moneta æſtimatio reddi poſſit.*

Etiam vigore conſuetudinis ſoluendi vnam monetam pro alia. num. 14.

15 *Aurei valore aucto propter deteriorationem monetæ minutæ, augumentum creditori debetur, & debent ſolui tot aurei, quot fuerunt mutuo traditi, vel antiqua moneta, ſi extat ſecundum tempus contractus, vel noua ad illius æſtimationem.*

16 *Pecunia, vt in eadem bonitate, qualitate, & quantitate reſtituatur, ſecundu tempus mutui inter contrahentes ſemper actu intelligitur.*

17 *Nummi veteres ſi fuerint mutati non tantum in pondere, materia, ſed ſimul in valore, ac pretio publico, ſoluendi ſimiles veteres, aut eorum æſtimatio antiqua.*

18 *Verba iſta (& al valor ſudetto) in promiſſione reſtitutionis mutui aureorum æſtimatorum, quid operentur.*

19 *Pecunia cum in aureis creditur, valore expreſſo, illa expreſſio quando emptionem facere dicatur, vt omne commodũ, & incommodum cedat debitori,*

20 *Aeſtimatio rei emptionem non facit, quoties promittitur reſtitutio eiuſdem rei æſtimatæ eo modo quo data fuit.*

21 *Et huiuſmodi æſtimatio cenſetur facta cauſa demonſtrationis, vt exemplificatur.*

22 *Moneta de certa ſpecie ſoluenda ſi actum ſit expreſſe inter contrahentes, ceſſat omnis difficultas.*

24 *Aurei in auro eiuſdem ligha, bonitatis, & valoris vt reſtituantur, ſi conuentum fuerit, quomodo erit ſolutio facienda.*

25 *Monetæ de ſolutione controuerſiæ a tenore obligationis pendent, & diffiniuntur.*

26 *Contractus diſſolutionis natura eſt, vt fieri debeat cum eiſdem qualitatibus retrotraditis, quibus conſtitutus fuit.*

28 *In claris interpretatio non eſt neceſſaria.*

VIſo inſtrumento mutui ab Illuſtr. D. Marchione Ciriaci, Domino Macri, & Vallis, facti Dño Ioanni Michaeli Malleto anno 1577. 18. Nouembris, cuius verba, in quibus difficultas verſatur, ſunt hæc, Perſonalmente conſtituito il Sig. Gio. Michele Malletto Cittadino di Torino ſpontaneamente, &c. ha confeſſato eſſer vero, & real debitore dell'Illuſtr. Sig. Gio. Gerolamo Doria Marcheſe di Ciriè, Conte di Caualer Maggiore iui preſente, &c. della ſomma di ſcudi tre milla, ragionati a fiorini vndeci, & groſſi due per ogni ſcudo moneta di Piemõte, per cauſa di puro, gratioſo, & real
1 preſto † fattoli in tanti ſcudi d'oro in oro, di buona liga, & giuſto peſo, iui realmente contati, quali ſcudi tre milia, alla ragione, & ſpecie predetta, detto Sig. Malletto per ſe, & ſuoi heredi, ha promeſſo pagarli al detto Sig. Marcheſe frà vn'anno proſſimo in Genoa, in tanti ſcudi d'oro in oro di buona liga, giuſto peſo, & del valor ſudetto. Dicendum primo videbatur debitorem nõ teneri reddere tot aureos in eodẽ numero, quot accepit. Primò quia
2 in dicto inſtrumento aureus † eſt æſtimatus ad rationem flor. 11. gr. 2. & nunc valet fl. 13. gr. 3. & ſufficere videtur, quod debitor reddat tot aureos, quot faciunt quantitatem florenorum, quibus aurei mu
3 tuati fuerunt æſtimati, quia æſtimatio † facit emptionem, & tunc non res, ſed æſtimatio peti poteſt. l. æſtimatis. cum l. ſeq. ff. ſolu. matri. l. cum dotem. C. de iu. do. ſic Bald. in conſi. 213. punctus quæſtionis.
4 lib. 5. illa enim verba † ragionati a fiorini vndeci, groſſi due, important, quod illi aurei dati ſint in ſo-

lutione

lutione pro illis florenis, & ideo non poſſunt peti,
niſi illi floreni ſoluẽdi in tot aureis, & hoc caſu mu
tatio valoris monetæ ℨhentibus, neque nocet, neq;
prodeſt. l. pen. §. ſi mancipia. ff. ſolu. matr. Bart. in l. ſi
quis ſtipulatus decem in mille. ff. de verb. obli. nu.
2. & in l. Paulus. nu. 10. ff. de ſolu. Aret. conſi. 84. col.
penul. verſi. venio igitur ad ſecundum. Curt. ſen. in
tract. de mone. q. 11. nu. 27. Soc. ſen. conſi. 6. col. vlt.
lib. 1. & conſi. 198. lib. 2. Bru. in tract. de monet. in ſe
cundo præſuppoſito. nu. 9. & in 8. limita. Rui. conſi.
65. nu. 8. lib. 2. & conſi. 134. nu. 3. & 5. lib. 4. Mart. Gar.
in tract. de monet nu. 29. Curt. iun. conſi. 24. nu. 5. &
cõem dicit Cabal. in tract. de vſu. q. 97. nu. 735. Tira.
de retrac. conſang. §. 1. gl. 18. nu. 27. Did. Couar. de
vete colla. numiſ. c. 7. §. vni. concl. 7. nu. 5. D. Menoc.
conſi. 49. nu. 11. & plu. ſeq. Burſat. conſi. 325. num. 13.
Papo. lib. 10. tit. 5. arreſto 2.

Secundo ſi valor aurei fuiſſet diminutus eadem
intrinſeca bonitate remanente, creditor petiiſſet
ſibi ſolui numerum florenorum, quem faciebant
aurei mutuati tpe obligationis, & ſic coactus fuiſ-
ſet debitor ſoluere numerum aureorum maiorem
illo, quem mutuo receperat, & noluiſſet creditor
pati decrementum, ergo nunc non põt augumen-
5 tum prętendere, quia nemo debet petere † id, cuius
contrarium non eſſet poſtulaturũs. l. pen. C. de ſolu.

Tertio qñ aureus, vel alia monetæ ſpecies eſt in
obligatione, & æſtimatio aurei eſt aucta, vel dimi-
nuta eodem pondere, & materia manentibus, mu
6 tationem † non nocere, nec prodeſſe creditori vo-
luerunt. Abb. in c. quanto. col. pen. ſub nu. 22. de iure
iur. Curt. ſen. in tracta. de monet. q. 3. & Cur. iun. in l.
cum quid. nu. 23. ff. ſi cer. pet. Ant. Burgen. in c. cum
dilecti. de emptione. nu. 39. & veriorem dicit Ioan.
A quila. in tract. de monet. põt. par. 2. tenore. 1. verſi.
altera concluſio, qui concludunt, ꝙ ſi quis eſt obli-
7 gatus in centum aureis, † qui ſint poſt obligationẽ
extrinſecus diminuti, tenetur omnino ſoluere cre
ditori illam æſtimationem, q̃ tpe ℨctus habebant,
& ſi aureus ſit auctus ſatis eſt, ꝙ debitor ſoluat pau-
ciores aureos, qui iuxta nouũ augumentum æqui-
polleant illis centum in obligationem deductis. q̃
ſniãm probat Cabal. in tracta. de vſu q. 92. & illam
cõem dicit D. Meno. d. conſ. 49. nu. 17. qñ adeſt con
ſuetudo in regione, quod debitor poſſit vnam ſpe-
ciẽ monetæ pro altera ſoluere, & citat ad hoc Bar.
in l. cum certum. ff. de auro, & argen. lega. Bal. in ꝯſ.
269. ſuper eo quod quæritur. lib. 2. Calc. conſ. 15. nu.
1. & nu. 48. Cur. iun. conſi. 24. nu. 6. verſi. confirmant
præmiſſa. Rom. conſi. 123. col. 3. ver. hoc autem ma
xime, & alios & aducit rationem, quia conſuetudo
hoc facit, ne plus ſint in obligatione aurei, quam
floreni, vel libræ, & ibi nu. 18. ꝓbat atteſtationibus
multorum DD. eſſe fere totius orbis vniuerſalem
8 conſuetudinẽ, † vt vna moneta pro alia ſoluatur.

Quarto hæc maxime opinio locũ habere debet
in præſenti caſu, in quo ſolutum fuit intereſſe, &
qñ ex ſorte aliquod lucrum recipitur, tunc bonitas
9 monetæ † extrinſeca etiam poſt moram non debe
tur. arg. l. Titius. ff. de præſcrip. verb. Clau. de Seiſel.
in l. ſi ex legati cauſa. col. 1. de verb. oblig. Purpu. in
l. cũ quid. nu. 168. ff. ſi cer. pet. Cabal. in tract. de vſu.
q. 90. nu. 687. & fuit originalis conſideratio Pilei in-
ter q. ſuas q. 35. incip. quidam creditor. in fi. vbi dicit
ita fuiſſe deciſum per Papam, & illius opinionem
ſequuti ſunt Ioan. And. in add. ad Spec. de oblig. &
ſolut. §. nunc aliqua. in vlt. addi. Parpalia in d. l. cum
quid. col. fi. verſ. quarta conclu. Afflic. in ti. quæ ſint
regalia. §. monetæ. num. 15. verſi. fallit niſi creditor.
Bru. in tract. de aug. monet. in 5. limi. Gabr. com. opi
nio. lib. 3. tit. de ſolutio. concl. 1. nu. 33. D. Præſes The

ſau. deciſ. 174. qui teſtatur ſic pluries iudicatum per
Senatum, qñ debitor non eſt in mora: ipſe vero te-
10 net poſt moram † vtrumq; deberi intereſſe ſcili-
cet, & augumentum, ꝙ tñ vr̃ expreſſè ꝯͣ id ꝙ tenet
Purp. in loco ſupra citato, ac ẽt Gabriel ab eo cita-
tus, vult augumentum monetæ, poſt moram tñ
deberi ſolito negotiari, & ſic augumentum illud
cum intereſſe confunditur.

Non obſtat quod promiſſio legatur facta de ſol-
uendo in totidem aureis, & in eiſdem ſpeciebus, qa
11 intelligi debet rebus ſic ſtãtibus, quæ clauſula † ſub
intelligitur in omni actu. c. breui. de iureiu. l. quod
Seruius. de condi. ob cauſam. l. ſi conuenerit. ff. pro
ſocio. ſic in terminis declarat Cabal. in trac. de vſu.
q. 90. nu. 687. & q. 92. nu. 710. & ſemper in ſtipulatio-
12 nibus debet fieri interpretatio, vt ceſſet † iniquitas,
& ne aliquis indebitè lędatur. l. 3. §. qui Stichum. ff.
dẽ eo quod certo loco. l. 5. §. fin. l. quoties in diem. l.
inter ſtipulantem. §. 1. ff. de verb. obl. l. quoties nihil.
ff. de reg. iu. Pau. de Caſtr. in l. 1. per illum tex. ff. ſi qs
cautio. cum igitur debitor lædatur in duobus flore
nis pro ſingulo aureo intelligi debet dicta clauſu-
la, ſi aureus in eodem valore permanſerit.

His tamen non obſtantibus contrarium verius
eſſe cenſeo:

13 Primo, quia † aurei ſunt in obligatione, & non
poteſt reddi æſtimatio in alia moneta, cum dictũ
ſit, quod teneatur reddere in totidem aureis auri in
auro, bonæ lighæ, iuſti põderis, & eiuſdem valoris.
l. 1. ibi iuſti põderis ſint. C. de vete. numiſ. poteſt. lib.
11. c. quanto. & ibi gl. de iureiu. Bar. in l. ſi ſtipulatus
ſim decem in mille. ff. de ſolu. Bru. in tract. mone. in
2. præmiſſo. nu. 6. verſ. aliquando quis promittit 25.
ſcuta ſolis. Afflic. in tit. quæ ſint regalia. in ver. mone
tæ nu. 21. verſ. hoc tñ fallit. Cepha. conſi. 31. nu. 5. Io.
Aquila in tract. de monet. poteſt. par. 2. nu. 9. Curt.
ſen. in tract. de mone. q. 10. Ioan. Bologne. conſi. 11.
nu. 39. Meno. conſi. 258. nu. 2. & ſeq. Put. lib. 1. deciſ.
149. nu. 10. qui oẽs concludunt hoc caſu conſuetu-
14 dinem † locum non habere, & nõ poſſe ſolui vnã
monetã pro alia, quod ſecus eſſet, ſi fuiſſet promiſſa
ſolutio trium millium aureorum in tãta moneta,
vel promiſſa fuiſſent tria millia aureorũ, vel eorũ
valor, vel ſimpl'r ter mille aurei fuiſſent promiſſi.

Secundo poſito, quod aurei eſſent ęſtimati, & ſo
lutio in moneta argentea, vel ærea fieri poſſet, qñ
15 valor aurei † eſt auctus propter deteriorationem
monetæ, tunc debetur creditori augumentum, &
non ſufficit ſoluere tot aureos quot tpe ſolutionis
faciunt ſummam florenorum, qui ſunt in obliga-
tione, ſed debent ſolui tot aurei, quot fuerunt mu-
tuo traditi, vel ſi extat antiqua moneta, debet ſolui
ſecundum valorem tpe ℨctus, vel debet ſolui noua
ad æſtimationem antiquæ, quia ſemper cenſetur
16 actum, vt pecunia † reſtituatur in eadem bonitate,
qualitate, & quantitate ſm tempus mutui. l. cũ qd.
ff. ſi cer. pet. c. olim. & c. cũ canonicis. de cenſi. Grat.
conſi. 12. & 13. lib. 1. Bru. in trac. de mone. limi. 8. q.
3. Tiraq. de retrac. cõſangui. §. 1. gl. 18. nu. 26 Guido
Pap. q. 493. ſi fiat monetarum mutatio. Affli. deciſ.
90. & 194. Crau. conſi. 47. nu. 6. & conſi. 436. ſub nu.
4. verſ. ſecundo cum in florenis & conſi. 887. nu. 1.
Did. in d. tract. §. vnico. concl. 3. Ceph. conſi. 31. nu. 8.
Nat. conſi. 156. tñ vlt. dub. & conſi. 302. & conſi. 454.
nu. 6. Gabriel. de ſolu. concl. 1. Myſing. ſing. obſeru.
centu. 4. obſer. 1. Dom. Præſes Theſſau. d. deciſ. 174.
in prin. Menoch. d. ꝯſi. 49. nu. 1. 2. & 3. Hieron. Gabr.
conſi. 164. num. 4. lib. 1. Aſinius in tract. de execu. c.
128. §. 8. Rub. Alex. conſi. 17. ſub nu. 2. & conſi. 148.
nu. 2. And. Gail. pract. obſer. lib. 2. obſeru. 73. D. Sena
tor Sola in decre. Sabau. ex frequentibus. nu. 72. &

num.

COMMENTARII IN NOVAS CONSTITVTIONES DVCALES PATRIÆ CISMONTANÆ,

Tam iuris ſtudioſis, quàm pragmaticis vbique gentium perutiles,

AVTHORE ANTONIO SOLA IVRISCONS. Taurinenſi, ac in Excellentiſſ. Senatu Ciſmontano Senatore.

Hactenus nunquam in lucem editi:

Additis Indice, ac ſummarijs vniuſcuiuſque gloſſæ.

PRÆFATIO AD NOVAS Conſtitutiones Ducales.

SVMMARIVM.

1 *Litium origo explicatur.*
2 *Contractus ex iure gentium introducti, bella, ſeruitus, ac beneficium manumiſſionis.*
3 *Ex contractibus obligatio, quæ mater eſt actionis.*
4 *Actor litis author, etſi petat aduerſario ſilentium imponi.*
5 *Lis belli eſt ſpecies.*
6 *Litis, & belli æquiparatio, & in quibus.*
7 *Principum reſcripta lite pendente ſunt litis tormenta, ac bombarda.*
8 *Litium feriæ, ſicut belli induciæ, victoria prælij a Deo, ſententia a iudice, qui Dux, & Imperator iudicij dicitur.*
9 *Dubius belli, ac litis euentus.*
10 *Mæ icijs an vti liceat in lite ad defenſionem iuris, ſicut in bello bono dolo?*
11 *Sententia incerta, & victoria ambigua nulla.*
12 *Lis Dei flagellum.*
13 *Lis criminum occaſio, peregrinationis, paupertatis. 14.*
15 *Vſucapio. Tacita ratificatio. 16. præſcriptio. 17. tranſactio, res iudicata, exceptio litis finitæ. 18. Actionum cumulatio. 19. inuenta vt litium ſit finis.*
20 *Litium execratio laudabilis. vir bonus qui lites finiri ſtudet. 21.*
22 *Vrbana interpellatio præcedere debet litis exordium, nec conuenis pro rebus exiguis lites exercere.*
23 *Vtilius macræ concordium pinguis ſententia.*
24 *Difficile ſententiam, difficilius exequutionem obtinere.*
25 *Prudentes doctores, & aduocati raro litigant, exemplo piſtoris panem immittentis in furnum, & nunquam ſe.*
26 *Ex litibus rixæ oriuntur, crimina 27. Scandala 28. Reipublicæ læſio. 29.*
30 *Iudex cogit ad tranſigendum lites inuolutas, & intricatas.*
31 *Litigioſus ſanos non habet mores minus æſtimandus, ac vitioſus dici poteſt. ac qui ſit litigioſus.*
32 *Litigioſæ rei prohibita alienatio etiam in eccleſiam, & fiſcum.*
33 *Lite iura ſua non proſequi eſſet dare occaſionem delinquẽdi.*
34 *Forma litigandi.*
35 *Lis eſt medium, quo iura noſtra proſequimur, & conſequimur.*
36 *Contra bonos mores eſt lites redimere.*
37 *Aduocatus & procurator prohibiti paciſci cum litigatore.*
38 *Prohibitio teſtatoris ne hæres ſub pœna priuationis hæreditatis concordet lites, valida.*

1 IVRE naturali † omnes homines
ab initio liberi naſcebantur. §. iu-
re. Inſti. de iur. nat. gen. & ciu. vſu
autem exigente, & humanis neceſſitatibus gentes humanæ quæ-
dam ſibi conſtituerunt iura, Bella
inde orta ſunt, captiuitates ſequutæ ac ſeruitutes, naturali iuri contrariæ. §. ius autẽ
Inſtit. eod. titu. hoc gentium iure ſeruitus libertatẽ
inua ſit, ſequente ſtatim beneficio manumiſſionis.
§. ſed poſtquam iure Inſtit. de libertin. ac penè om-
2 nes contractus introducti, † vt emptio, venditio, locatio,
conductio, ſocietas, depoſitum, mutuum, aliijq; innumerabiles. d. §. ius autem. Diſcretæ gentes, regna
condita, dominia diſtincta agris termini poſiti, ædificia collata, commercia. l. ex hoc iure. ff. de iuſti. &
iur. in Bello, quæ ex hoſtibus capiuntur, iure gentiũ
ſtatim capientium fiunt, l. naturalem. §. fin. ff. de acquir. rer. dom. & expulſis hoſtibus ex agris, quos ceperant, dominia eorum agrorum ad priores dominos redeunt, non prædæ loco cedunt, vel publicantur. l. ſi captiuus. §. expulſis. ff. de capt. & poſtl. reuerſ.
Prodita eſt actio, quæ in rem dicitur. l. in rem. ff.
de rei vendi. & a contractibus obligationes, actio-
3 num matres. † l. licet. §. ea obligatio vbi Caſt. & alij.
ff. de procu. Actiones fundamenta ſunt litium: quũ
ſine actione litigans non audiatur. l. ſi pupilli. §. videamus. ff. de neg. geſt. ſuntque ius proſequendi in
iudicio quod debetur. §. 1. Inſti. de actionibus. vnde
4 actor † ille dicitur, qui litem incipit, & alium primò
ad cauſam vocat. l. in tribus. ff. de iudi. etiamſi petat
aduerſario ſilentium imponi. Dec. conſ. 487. nu. 10.
& conſi. 686. nu. 22.

Diſplicuerũt ſemper, patribus illis antiquis lites, & iurgia, l. item. §. ſi res. ff. de alie. iudic. mut. ſed non ita quin curæ fuerit vnicuique ius ſuum tribui. §. iuris præcepta Inſti. de iuſt. & iure. & à nemine ius ſuũ detrahi. §. cuius Inſti. de ijs qui ſunt ſui, vel alie. iur. l. 2. ff. eo. vicio illi aſcribentes, qui ius ſuum negligebat, aut indefenſum dimittebat. l. illud. §. in prædonis. ff. de petit. hæredita. te ſupinum appellantes. l. cũ de indebito. §. 1. ff. de probat. obſeruata in omnibus mediocritate quadam, non ferentes ſupinam ignorantiam, nec ſcrupuloſam inquiſitionem, minuſq; delatoriam curioſitatem exigentes. l. nec ſupina ignorantia. ff. de iur. & fac. igno.

Sed neſcio quur iure gentium belli, contractuũ, ſeruitutum, manumiſſionum, obligationum, & cõmerciorum factam mentionem, litis verò nullam. ac ita neglecta, quæ digna videbantur ſpeciali no-

ta.l.item apud Labeonem.§.hoc edictũ.ff.de iniur.
Alex.in apoſtil. ad Bart. in l.eleganter.§.qui repro-
5 bos.ff.de pign.act. Niſi dixerimus † litem ſuos habe
re peculiares titulos.ff.& C.de iudi.C.de lit.conteſt.
vel belli appellatione comprehendi, ſicuti ſpecies
ſub genere ipſo continetur.
Bellum etenim non inferri debet, niſi prius indi
ctum ſit, ſeu præcedat diffidatio.not.in ca.1. de ho-
mic.in 6. Bald.in l.2.num.70. C. de ſeru.& aq.& in
authen. nulla. C. de epiſc. & cle. ita nemo pulſatur
6 quis lite, † niſi citatio præcedat à qua iudicium in-
cipit.glo.in rubr.C.de in ius vocan. Non eſt mouen
dum, nec indicendum bellum ſine ſuperioris au-
thoritate.cap.quid culpatur 36. quæſtio. 1. Caſtr.in
d.l.ex hoc iure, ita nec lis inchoari, aut aduerſarium
citari, niſi mandato iudicis. cap. paſtoralis. §. 1. de
offic.delegati glo.in l.ſancimus. C.ad Trebell. Item
Bellum oportet eſſe iuſtum, Caſtr, & alij in d. l.ex
hoc iure. ff. de iuſtit. & iur. ita actor iuſtam debet
habere cauſam.l. rem non nouam, C. de iudic. nec
temerè litigare.l.eum quem temerè.ff.de iudic. Bel
lum gerere volens non debet aggredi tantam mo-
lem, niſi inſtructus, pecunia abundans, & bellicis
impedimẽtis, prouiſo, ac munito exercitu, ita actor
monetur ne ad iudicium veniat imparatus, bel-
lum non geritur ſine militibus. lis exigit nuncios,
aduocatos tot. titu. C. de ad. diuer.iudi. procurato-
res tot titu. C. de procura. milites. l. qui reſtituere
iuſſus. ff. de rei vendicatio. teſtes quorum nume-
rus aliquando refrænatur.l.1.ff.de teſtibus. prout in
bello milites patiuntur miſſionem. l. milites. §.
miſſionum. ff. de re milita. quæ communi mili-
tum vocabulo dicitur caſſatio, bellũ habet caſtra,
lis tribunalia. Neceſſaria ſunt in exercitio bellico
bombardæ, tormenta, aliaque huiuſmodi: litigan-
tes verò pluries vtuntur reſcriptis, ac iuſſionibus
Principum cum varijs clauſulis ex certa ſcientia,
motu proprio, de poteſtatis plenitudine, ac quibuſ-
cunque in contrarium non obſtantibus: quæ re ve
7 ra, nihil aliud ſunt quam litium bombardę.† & tor
menta quæ vno ictu, aut breui momento ea deij-
ciunt, atq; euertunt, quæ longo apparatu vel con-
flictu partes conſtruxerunt: aliquando conceſſa cõ
tra ius, vel publicam vtilitatem.l.fi.C.ſi cont.ius, vel
vtil.publ. dilationes protrahunt.l.quoties.C.de pre-
cib.imp.off. iuribus partium præiudicant. nonnun-
quam damnoſa fiſco, l.nec damnoſa.C.eod. quæ re
media, etſi lite pendente prohibeantur. tot. tit. C. vt
lite pend. parum tamen obſeruatur. Nimirum ſi
ſubijciatur clauſula, plenitudinis poteſtatis rei iniu
ſtè, dicatur potius plenitudo tempeſtatis. Card. in
clem. paſtoralis de re iudi. Fulg.conſi.61. Soci.conſ.
164. col. pen lib. 2. Crau.conſi.241. Nam vbi prin-
ceps aliquid contra ius facit, id non pertinet ad iu-
riſconſultos, ſed potius ad belli Duces, ac milites
Couar.lib.3. var.reſol. c.6. ſub nu.8. Conteſtatur lis
in bello dum actor, ſeu prouocans aſſerit iuſtum
mouiſſe bellum, prouocatus negat. Arma verò, vul
nera, percuſſiones, repercuſſiones, impetus, pugnæ,
incurſiones, ſunt ſpecies probationum, vt teſtes, in-
ſtrumenta Iul. Ferr.in tract. de duello. nu.99. litium
ſunt feriæ tot.tit.ff. & C.de fer. belli ſunt induciæ, q̃
8 belli feriæ † dicuntur idem Ferr. tit.de induc. & fer.
nu.1. homines bella gerunt victoria à Deo. Gen. c.
14. reg. c.14. partes litigant, iudex ſententiam fert;
Dux, & Imperator iudicij vocatus. Bal.in rubr. C.ſi
à non compe.iudice, Rui.n. Iun.conſi.438.nu.21. Du
9 bius eſt litis euentus, dubius † eſt belli euẽtus. l. quo
tempore.§. fi. vbi Bar.ff. de pecul. bonus eſt dolus in
bello, quo hoſtem decipimus.l.1.§ non fuit.ff.de do
lo. Dec.in l.ea eſt natura.ff.de regu.iur. Ita in lite ab
eo, qui ius fouet pro defenſione ipſius non prohibe
10 tur malitijs, † & cauillationib. aduerſarium cõuin-
cere citra tñ mendacium, & falſitatem. Dec. & ibi
appoſtil. in d.l.ea eſt natura, quod a pleriſq; improo-
11 batur, & fortè meritò. Sententia incerta † parit, aut
nihil prodeſt.§. curare inſtit. de act. victoria autem
ambigua finem bello non imponit. lis tranſactio-
ne finitur.l.cauſas.C.de tranſac. Bellum pace, tit. de
pac.iur. firman.l.1. ff.de pact. l.in bello. ff.de cap. &
poſtli.reuer. longè plura poſſent adduci, quibus cõ-
ſtaret bellum, & litem nihil differre, niſi quod bel-
lum ſit lis publica, lis bellum priuatorum, quibus et
pro rerum ſuarum defenſione, vel celeri recupera-
tione impunè permittitur gentes congregare, ac
cum alijs pugna congredi.l.vt vim ff.de iuſti.& iur.
l.3.§.cum igitur.ff.de vi, & vi arma. & ſi deſit copia
iudicis ad recuperationem rei ſuæ, ex interuallo et
licet bellum indici.l.nullus.C.de iudi.l.ſi alius. §.bel
liſſimè.ff.quod vi, aut clam. l.ait.§. ſi debitorem. ff.
de ijs quæ in frau.cred. quod bellum, tametſi licitũ
ſit, non tamen dicitur publicum, nec in eo iura bel
li locum ſibi vendicant. Bar. in l.hoſtes. nu. 9. & 10.
ff. de captiu.
Si itaque lis dici poteſt bellum ciuile, & priuatũ,
vel belli ſit ſpecies, non eſt quartum, vt ſcriptum re
liquit Rebuf. in prac.benefi. tit. de ſubrog. colligit.
12 gl.1.car.328. flagellum Dei, † ſed tertium. quæ qui
dem lites etiam videntur aliquando bella hoſtilia
producere: cum nonnunquam vbi deficit ius, ſup-
plicat enſis. Bald.in c.1.de treug.& pac. Neuiz.in Syl
ua nupt.in 4.par.nu.136. ex ipſiſque rixę oriantur.l.
ſeruus.§.ſi aliqua. ff.de act. & obli. & variorum cri-
13 minum occaſiones. † §. ſi verò in auth. de triente,
& ſemiſſe. cum etſi pecuniariæ, & ciuiles ſint, ſæpe
materiam criminibus creare noſcantur.l.properan-
dum. C.de iudi. Nimirum ſi Sereniſſimi Principis
progenitorum ac antiquorum legiſlatorum veſti-
gia ſequentis curæ ſit quantum fieri poteſt, litium
multiplicitatem refrenare, ne multitudine effræna
ta homines vexentur.l.1.ff.de teſtib. quorum occa-
14 ſione frequenter litigantes à propria patria † diſce
dere coguntur ac pauperes fieri.§.1.in auth. vt iudi.
differ. ſed etiam teſtes.l.ſi qñ. C.de teſtib.l.cũ ab ini-
tio.ff.quemad.teſta.aperi. Nam legiſlatores antiqui
multa conſtituerunt ad litium extirpationem. Pri-
15 mò vſucapio † bono publico introducta, ne ſem p
incerta dominia eſſent.l. 1.ff. de vſucap. ea ratione
dici poteſt inuenta, vt ceſſante ſpe rei noſtræ recu-
perandæ infra ſtatuti temporis ſpatium non inqui
ſitæ, ceſſaret litigandi occaſio. Secundò, etſi prætor
minorum tutelam ſuſceperit. l. 1. ff. de minorib. Si
tamen effecti maiores per quinquenniũ tacuerint,
inutilem alienationem, dum minoris eſſent ætatis
factam titulo oneroſo, vel ſi decennio titulo lucra
tiuo amplius impugnare non potuerunt. l. fin.C. ſi
maior fac.lib.6. Ita vt gratia lites euitandi fingatur
16 ratificatio, † quæ minimè apparet. Tertiò præſcri-
17 ptio † à pleriſque iniquum dicitur præſidium, æqui
tati repugnans naturali.gl.in l.1. vbi Ang. ff.de neg.
geſt. Iaſ.conſi.159.lib.2. Crau.conſi.202.nu.37. ſi litis
inquietudine interrupta non ſit. l. longi temporis.
C.de præſcr.long.tempo. actionem perimit.l. ſicut.
l.omnes.C.de præſcrip.30.vel 40.ann. vt ſcilicet am
plius litigandi non ſubſit ſpes. Quartò tot exceptio-
18 nes pacti de non petendo, tranſactionis, † rei iudi-
catæ, litis finitæ ad aliud non tendũt, q̃ ad arcendas
lites: quum nephas eſſe Imperator crediderit abſo-
luto dimiſſoque ſemel iudicio litem alteram con-
ſurgere ex primæ litis materia.l.terminato.§.fin.C.
de fruct.& lit.expen. Quintò vt lites dirimantur, &
non multiplicentur licita eſt plurium actionũ cu-
mulatio

19 nuſlatio. † Bar.in l.edita.in ſecundo genere cnmu
lationis.C.de eden. Sexto ita diſplicuerũt viris illis
prudentibus litigia, vt nullam eſſe voluerint litem
inter patrẽ,& filium.l.lis nulla.ff.de iudi.nedũ ratio
ne ibi a iuriſconſulto aſſignata,vt lis nulla eſſe poſ-
ſit cũ eo,quẽ in poteſtate habemus,ſed ſortè ẽt iſta.
prout moouerunt intra priuatos parietes terminã-
dam,quam inter matrem,& filiam oriri cõtinget.
l.congruentius.C.de patr.poteſtat. huc accedunt
compromiſſa, quæ ad finiendas lites pertinent. l.1.
ff.de recarb.Septimò,ad lites effugiendas veriſimi-
liter voluit Imperator potius tolerari læſionẽ enor
mem vſq; ad dimidiam.l.2. C. de reſcin. vend. imo
pati inter ꝯhentes decipulas, & circunuentiones.l.
item § fi.ff.loca.quæ ꝙ pro reſciſione geſtorum liti
bus turbarentur. Octauo gratia minuendarum li-
tium vetuſtas vim habet legis,quam alias non ha-
beret.arg.l.1.ff.de aq.pluu.Nono reſtituitur minor,
ne litibus vexetur.l. minorib. ff. de minor. Bald.&
Dec.in c.vt debitus.de appellat.

Rurſus cum ſortes humanæ multæ ſint.l. ſæpe.
C.de præſc.30.vel 40.ann.& multi caſus rebus inci-
dant mortalibus.l.inter C.de vſufr. pp quos homi-
nes iugiter detinere,ꝙ habent non poſſunt.l.pen.C.
eo.qui non omnes eadem mouentur ratione, ſed
qui vna,qui alia,& tot ſententiæ,quot capita, vt liti
bus parcatur, inceperunt legum latores cõmenda-
20 re,ac laudare illos qui lites execrãtur,† ab eiſq; ab-
ſtinentes.c.2.de verb.ſigni.in 6.verecundam eſſe co
gitationem non vituperandam litis execranti. l.itẽ
ſi res.§.fina. ff.de alien.iud.mut. cauſa fac. Audien-
dum eum qui rei potius ſit paratus cedere, quam
litem ſuſcipere. l.illud. §.1. ff.de tributor. vir bonus
21 † dictus ac nuncupatus ſtudens lites finiri.l. 3.ff.de
recep. arbitr. item & boni viri, lites ipſas abhorren-
tes Iaſ.in l.filio pater.ff.de leg.1.hinc qui a lite deſti-
tit, non præſumitur de iure ſuo diffidere, ſed verius
ipſam litem execrari. Felyn.in c. illud. de præſcrip.
vbi verò à iure ſuo recedere non intendit, ꝯſulunt,
ne id agat pro re minima, cuius cauſa à ꝑtore vix
audietur.l.ſcio.ff.de in integr.reſtit.ne ſumptus litis
ſuperent cauſæ emolumentum.l. mediteraneæ. C.
de ann.& trib. lib.10. quum non cõueniat de rebus
exiguis lites exercere.l. ſi merces. §. vis maior.& l.
habitatores.ff.loc.c.requiſiſti verſi.docens de reſtib.
quin etiam præſtat modicam iacturam peti,quam
litis inire certamen. Abb.in c.1.de app. & potius pe
tenti tunicam,& pallium dare,quam de tunica cõ-
tendere. Math.c.5.c.r.14.q.1.& ſi materia litem me
reatur, non eſſe ꝓtius litem inſtituendam, ꝗ vrba-
22 nè requiratur reus ad ſolutionem, † l.quidam hy
berus.ff.de ſer.vrba.prædio.vbi notat Caſtr.funda-
ri praxim, vt in libello narretur debitorem pluries
requiſitum ſoluere,recuſaſſe. cõſulunt item potius
compoſitionem, ac concordiam, quã contentio-
nem,ſeu litem.90.di.per totum. Mar.in c. a.col.60.
ver. 14. de libel. obla. quum, vt vulgo dr̃, vtilius ſit
23 macre concordium,quamuis pingui ſententia:† dif-
ficile etenim eſt ſententias obtinere, & difficilius
24 exequutionem.† l.quod debetur.ff.de pecul.in qua
vis ſtat, ac totum compẽdium victoriæ Alc. & Iaſ.
in rub.ff.de re iud. Adducunturque exempla prudẽ
tium Doctorum nomine proprio raro litigãtium
25 † ſimilitudine piſtoris, panem immittentis in cli-
banum, & nũquam ſe,peritorumque medicorum
abhorrentium, ac reſpuentium medicamenta, ſi
opus illis habeant,quæ alijs conſulunt.

Si virtute,laudibus, ac bonitatis commendatio-
ne non mouentur,vt ſi fieri põt ab illo inſtituto re-
trahantur, tranſeãt ad comminationes, ac pœnas,
prædicunt multos ſiniſtros euentus, qui litigãtibus
26 contingere ſolent.oriũtur enim Rixæ. † d.l.ſeruus.
27 §.ſi aliqua.Criminum occaſiones, † d. §.ſi verò. in
28 auth.de tri.& ſem. Scandala, † ac ad arma deueni-
retur.l.æquiſſimum.ff.de vſufruc.paupertas, ac è pa
tria propria diſceſſus,& peregrinatio.§.1.in auth.vt
29 diſcr.iud. Reſpublica læditur. † d.l.ſi quis.§.in ciuili
bus.ff.de capt.& poſtl.reuer.Cuius fauorem præcu
lis iudex habere debet.l.1.§.fin.vbi Bart. C.de cadu.
tol.l.2.§.ſed quia veremur.C.de iureiuran.prop.cal.
Rom.conſi.310.Gramma.deciſ.12.Coget iudex vt
30 lint, nolint partes ad trãſigendum, † vel ad pacem
glo.in d.l.æquiſſimum.ſcilicet,ſi lis ſit intricata, in-
uoluta,aut difficilis.

Et quamuis rei ſuæ quilibet ſit moderator,& ar-
biter.l.in re mandata.C.manda.etiam, vt dr̃, abutẽ-
do l.ſed & ſi lege.§.conſuluit.ff.de petit. hæredit.tñ
conteſtata lite,eo interdicitur rei litigioſæ aliena-
tio.auth.litigioſa,& actori actionis ceſſio.l.2.C.de li
31 tigioſ. Quaſi præter alias rationes, ſi litigioſus † qs
ſit, non ſanos habeat mores ad inſtar prodigi, cui
bonorum ſuorum prætores,vel Præſides interdice-
re ſolent adminiſtrationem.l.1.ff.de cur.fur. Quini
mo ſi res controuerſa à legumlatoribus nuncupa-
tur litigioſa, ac vicio affecta.l.fi.C.de litigioſ.litigio-
ſus vir non impertinenter poterit vitioſus nuncu-
pari, a teſtimonio ferendo reiectus. c. ſuſpectos. 3.
q.5.Crotus in tract.de teſtib. in 4. parte nu.92. & or-
dinari,ac ad ſacros ordines recipi prohibitus.46. &
90.diſtin.& quum valeat argumentum de perſonis
ad res.l.qui fur.ff.de ſtat.liber. vbi Alber.l.ſi quis in-
quilinos.§. ita legatur.ff.de leg.1. Fulg. conſi.45.qui
dam.Sicut res litigioſa minus æſtimatur.Corn.ꝯſi.
206.lib.3.Rip in l.1.§.ſi hæres nu.26.ff. ad Trebel.ita
vir litigioſus minoris, vbi æſtimationi locus eſſet,
æſtimaretur viro pacifico, ꝙ non intelligo de om-
ni litigatore,ſed de litigioſo: quum nomina verba
lia in oſus in vno ſolo actu non verificentur. ideo
dicimus ſtudioſum aſſiduum,& perſeuerantem in
ſtudijs. maximè ea nomina verbalia, quæ non ab
actu,ſed ab effectu ex actu reſultante denominanꝰ,
vnde fœnerator non rectè dr̃, qui ſemel tm̃ fœnera
tus eſt. Rip. ĩ c.1.nu.97.de iud.nec mercator,ex vno
ſolo actu mercaturæ.l.1.§.1.vbi Bar.ff.de tribut.

Odio ſimiliter ita habitę ſunt lites,vt pœnam du
pli patiatur qui rem controuerſam loco ſacro de-
dicat,ne liceat quoquomodo eius aduerſarij cõdi-
32 tionem duriore fieri. † l.fi.ff.de litigioſis. licet alio-
qui pia loca plurib.gaudeant, & fruãtur priuilegijs.
Quinimo & ipſemet Imperator res ipſas litigioſas
reſpuit:quas in fiſcum ſuum, vel potentiorem pro-
hibuit transferri.l.quicunque.C.de litigioſ.Ne potẽ
tiores litigantibus opponantur, qui durius illos ve-
xaturi ſint.l.1.& 2.ff.de alien.iud.mu.cau.fac.nõ tñ
rerum litigioſarum alienationem prohibuerunt,
ſed ẽt proſpexerunt ne cauſa mutuandi iudicij ea-
rum rerum in fraudem fieret alienatio,quarum fu
tura erat lis,mulctato alienante.l.1.ff. & C.de alien.
mut.iud.cauſa facta.

Inſuper poſtquam litium moleſtijs omnino ca-
33 rere reſpublica † non poteſt,imo ſi iura noſtra cõ-
ſequi non valeamus,niſi litis miniſterio, quia eſſet
dare occaſionẽ iniquis delinquendi,iura ipſa inta-
cta relinquere:curarũt ipſi legumlatores,cum reo-
rũ ſit fugere.l.properandum.§.1.vbi gl.C.de iudi.vt
quanto celerius dirimerentur,ꝑſcripta quadam liti
34 gandi forma,† quæ dat eſſe rei.l.Iulianus.§. ſi quis
rem.ff.ad exhiben.vt actor ad iudiciũ veniat inſtru
ctus,vt oĩa ea edat,ꝗ in iudicio eſt vſurus.l.1.§.eden
da.ff.de eden. vt offerañ libellus, rñdeat reus, ac ita
iudex per narrationẽ negocij cauſam audire inci-
piat.l.1.auth.offeratur.C.de litis conteſt. Et qm̃ ple-

ruuque euenit, vt iudex inſtrorum, vel perſonarũ
gratia dilationẽ dare rerum neceſſitate cogaẽ, dila
tiones ipſas moderarunt ad certos terminos, ne iu-
dicantes ſibi conceſſum intelligerent dandæ dila-
tionis arbitrium, niſi rerũ vrgentiſſima ratio flagi-
taret, & neceſſitas exigeret, nec amplius quã ſemel,
nulla trahendi arte tributa. l. 1. C. de dilat. Sed cùm
nullus tam audax inueniatur, qui poſſit inuito iudi
ce litem protelare, ordinarunt ita properandũ, vt
lites ciuiles vltra triennij ſpaciũ non extenderent
poſt litem cõteſtatã. l. properandũ. C. de iudi. Intra
ſpacium dierũ decem appellaretur à ſnĩæ recitatio
ne numerandũ. auth. hodie. C. de appel. vt intra an-
num lis appellationis exequaẽ, vel ex iuſta cã alius
annus indulgeaẽ, quo tranſacto lite non cõpleta ra
ta maneret ſnĩa. auth. ei qui. C. de tempo. appell. vt
ↄtumax non appellaret. l. 1. nec ↄuictus l. 2. C. quor.
appel. ne liceret tertio prouocare. l. vni. C. ne lic. ter.
prou. nec a ſnĩis præfectorum prætorio, niſi ſemel
ſupplicare. l. ſi quis aduerſus. C. de precib. Imper. off.
inſi a dies decem auth. quæ ſupplicatio. C. de preci.
Imp. offeren. & ne abſoluto negocio lis alia de lite
conſurgeret. l. terminato. §. fi. C. quomo. & qñ iud.

Lites itaque, & iudicia ſunt inſtrumenta, ac me-
35 dia, † qbus iura noſtra petimus, aut repetimus tot.
tit. ff. & C. de iudi. Pariſ. cõſi. 146. vol. 1. maiore, qua
poſſumus celeritate obſeruata, vt dixi, ne potentio-
rẽ nobis aduerſariũ ſubſtituamus, ac ne fiat pactũ
de quota litis cum procuratore. l. ſumptus. ff. de
pact. l. ſi remunerandi. §. fi. ff. manda. contra bonos
36 mores. † l. litem. C. de procur. & in aduocato ſi ſe-
cus fiat nuncupatur deprædatio. l. ſi qui. C. de poſtu.
37 † qui cum litigatore in propriam fidem recepto
ↄtum inire non poteſt. l. quiſquis. §. præterea. C. de
poſtul. Similitudine medici, cui & hoc ipſum pro-
hibetur cum infirmo. l. medicus. ff. de var. & extra-
ordi. cogni. periculo, & timore mortis. gl. in d. §. præ
terea vel aduerſorum medicamentorum d. l. medi
cus. Ad quorum propoſitum nempè aduocati me
dicique excuſatur ille curam aſſumens deſperatã,
non aduocatus litem. Fely. in c. paſtoralis. col. vlt. de
iudi. Boer. q. 323. nu. 25.

Ex prædictis omnibus colligitur litium originẽ
liteſque ipſas eſſe dirimendas. l. quidam æſtimaue-
runt. ff. ſi certum peta. properandas. l. properandũ.
C. de iudic. execrandas. c. 2. §. fi. de verbo. ſigni. in 6.
Criminum, imo falſitatum genitrices. d. l. properan
dum. iuncta glo. C. de iudic. occaſiones rixarum l.
ſeruus. §. ſed ſi aliqua. ff. de act. & oblig. paupertatis,
ac peregrinationis § 1. in authen. vt differ. iudic. Ar
morum ſtimulum, ſeu excitationem. l. æquiſſimũ.
ff. de vſufru. prohibitrices adminiſtrationis rerum
propriarum tot. tit. C. & ff. de litig. odiorum produ-
ctrices, omni ope vitandas, & fugiẽdas, etſi neque-
ant euadi accelerandas, nec vlla arte protrahendas
l. 1. C. de dilationib.

Vnde teſtator quidam nobiliſſimus, ac valde lo-
cuplex habens lites varias contra agnatũ teſtamen
to expreſſim prohibuerat hæredi ſuo ſub pœna pri
38 uationis † hæreditatis applicãdæ quibuſdam locis
pijs omnem eatundem concordiam, ordinando
expectandum exitum iudicialẽ tot ſententijs, quot
poſſet: eo mortuo partes libenter compoſuiſſent:
quæſitum fuit per heredem à multis iuriſperitis an
compromittendo, & componendo controuerſias
ſubijceretur periculo priuationis hæreditatis, quæ
erat ampla? omnes dicebant prima facie, ac fami-
liariter ratiocinando quòd non, quaſi videretur ip
ſis dicta prohibitio pacis, ac concordiæ contra bo-
nos mores, ac reijcienda. Sed cum requireretur ip-
ſorum votum in ſcriptis cum rationibus, & autho
ritatibus comprobatum quibus poſſet hæres, ſi mo
leſtaretur, excuſari, ac defendi à pœna prædicta, ne
mo auſus fuit ſcribere, & ſcriptis mandare, ꝙ ver-
bo conſulebat & reſpondebat, ac ita per ſententiã
ordine iudiciario fuerunt litis terminatæ, ac finitæ,
non per tranſactionem, ad quam hæres noluit cõ-
deſcendere, ob pœnæ periculum. Primo nullibi in-
uenio dici ↄ bonos mores iura ſua lite proſequi &
tueri, & licet ſit ↄ bonos mores lites alienas redime
re. d. l. litem C. de procur. imo actori mandaẽ, ne ius
ſuum negligat d. l. illud. §. prædoni. ff. de peti. hæred.
& reo permittitur defenſio, quæ iuris eſt naturalis.
l. vt vim. ff. de iuſti. & iure. vnde eùm iniuriam nemi
ni faciat, qui iure ſuo vtitur. Spe. in titu. de abol. §. 1.
verſi. ſed cũ ſupra. litigentque pauperes & perſonæ
miſerabiles. l. 1. C. quomo. & qñ iud. litigẽt ſerui in
cauſa ſtatus ↄ dominos tot. tit. C. vbi cauſa ſtat. liti-
gent curiales. C. tot. tit. vbi quis de curial. litigent Se
natores vel clariſſimi. tot. tit. C. vbi ſen. vel clar. liti-
gent milites. C. vbi mil. litiget Princeps miniſterio
ſuorum procuratorum. tot. tit. C. vbi cauſ. fiſc. & di-
uinæ Domus. litigent pupilli, & minores l. vnic. C.
vbi cauſ. poſt puber. litigent Magiſtratus tot. titu. C.
de magiſtr. cõuen. litigent viduæ. l. vnic. C. qñ Imp.
pater, & filius. l. lis nulla. ff. de iudi. mater, & filij. l. con
grue̅tius. C. de pat. pot. prælati omnes, & alij quiqui
ſint, qui bonorum morum minimè dicerentur, ſi
rem agerent bonis moribus ↄtriam: certè ſuſtineri
non poterit dictam pacis, & concordiæ litis prohi-
bitionem fuiſſe inualidam. Secundò tranſactio re-
gulariter litem exiſtentem præſupponit, quum illa
fiat de re dubia, ac lite incerta. l. 1. ff. de tranſa. argũ
vero de teſtatore ad legem validũ eſt. Iaſ. in l. nemo
põt. in 2. lec. col. 2. nu. 2. no. ff. de legi. 1. vnde ſicut lex
aliqñ tranſigi prohibet l. cum hi. ff. de tranſact. idẽ-
que poterit teſtator. Tertio ꝓhibitus alienare ꝓro-
hibitus cenſetur & trãſigere l. non ſolũ. C. de præd.
minor. & vaſallus prohibitus feudum alienare pro
hibetur tranſigere, niſi remaneat in feudi poſſeſſio
ne, vt latè diſputat Iacob. in ſua inueſt. §. & eũ pacto
de non alie. teſtator autẽ hæredibus ſuis rerum hære
ditariarum alienationẽ prohibere poteſt. l. filiusfa.
§. diu. ff. de leg. 1. ꝙ ſi conceditur, vt negari non põt,
non cenſebitur impia illa prohibitio teſtatoris, ne
lites illæ componerentur: quũ in ſumma, & re ipſa
prohibitio concordandi aliud non ſit, q̃ prohibitio
alienandi res vel iura litigioſa: quia ſi pars aduerſa
rebus ipſis renunciare voluiſſet, ſatisfiebat menti
teſtatoris, ſed quũ tranſactione aliquid detur vel re
cipiatur. l. 1. ff. de tranſa. noluit teſtator quicq̃ dari, ꝙ
iure dandũ non eſſet. Quarto etſi arbitria redacta
ſint ad inſtar iudiciorũ. l. 1. ff. de arbi. tñ Dñis licet
prohibere vaſallo, ne cauſam in arbitros compro-
mittat. Alu. in c. Imperialem. §. ſi inter. de prohi. feu.
alien. per Fede. Iacob. vbi ſupra ſub nu. 9. ſi id licet
Dño cur nõ teſtatori, qui Dñs quoq; eſt, & arbiter
rerum ſuarum. l. in re mandata. C. manda. Quintò
tranſactio à principio eſt volũtatis. l. ſicut. C. de act.
& obli. ad q̃ ſicut teſtator inuitus adduci ꝑpea ne-
quiuiſſet, ita nec eius hæres ↄ ipſius teſtatoris volun
tatem. l. cum à matre. C. de rei vendic. quapropter
etſi iſtis rationibus non adductis rñdit Pariſ. conſi.
69. nu. 147. vol. tertio eſſe validum pactum, & non
illicitum, nec ↄ bonos mores, quo fuit cõuentum,
ne lis quædam concordaretur, quum ergo valeat
argumentum ab vltimis voluntatibus ad ↄtus, &
pacta. iuribus vulgaribus, ſequitur iuri conſonam
dictam prohibitionem, tametſi prima facie inciui
lis aliquo modo videretur.

CARLO

CARLO EMANVEL PER GRATIA DI DIO DVCA DI SAVOIA, Di Chablais, d'Auoſta, & del Geneueſe, Prencipe, & Vicario perpetuo del Sacro Romano Imperio, Marcheſe in Italia, Principe di Piemonte, Conte di Geneua, Beaugei, Romont, Nizza, d'Aſti, & di Tenda, Baron di Vaud, Gex, e Faucigni, Signor di Breſſa, Vercelli, del Marcheſato di Ceua, d'Oneglia & del Marro, &c.

ESſendo la longhezza delle liti, & la moltiplicità loro, vno de' maggiori danni, che poſſano riceuere i Popoli, & ciò in gran parte procedendo, per non oſſeruarſi a pieno nel corſo delle cauſe, la forma da gl'Antichi Decreti, e nuoui Ordini reſpettiuamente data, per abbreuiar le liti, dalla facilità delle Reuiſioni delle ſentenze del Senato, Magiſtrato conſtituito, per imporre fine alle controuerſie. Dalla dubietà delle queſtioni, che ſpeſſo occorrono, dall'inualidità de i contratti, per cauſa delle perſone contrahenti, e qualità de i beni di che ſi contrahe. Deſiderando noi di ſolleuare in quanto far ſi può i ſudditi noſtri da trauagli, e ſpeſe. Habbiamo di noſtra certa ſcienza piena poſſanza, & con auiſo del Conſeglio noſtro, ordinato, ſtabilito, & conſtituito quanto ſegue, Il che vogliamo, che ſia in forza di legge & editto perpetuo riceuuto & oſſeruato inuiolabilmente. Mandando per ciò à tutti noſtri Magiſtrati, Miniſtri, Officiali mediati, & immediati, vaſſalli, & ſudditi, & ad ogn'altro à cui appertenerà, c'habbiano la preſente noſtra Conſtitutione, & Decreto da far publicare, & oſſeruare reſpettiuamente, Che tale è la volontà noſtra. Dat. in Torino li vintitre di Nouembre. M. D. ottanta due.

DELL'OSSERVANZA DE GLI Antichi Decreti, & nuoui ordini reſpettiuamente nel formar i proceſſi.

ESSENDOSI da i noſtri predeceſſori prouiſto quanto era neceſſario per accellerare il corſo delle cauſe & abbreuiar la longhezza delle liti, e tuttauia introdotto contrario ſtile in ſucceſſo di tempo, in danno de i noſtri ſudditi, A che volendo noi, come conuiene, rimediare. Ordiniamo qualunque vſo & ſtile non oſtante, quale perciò annulliamo, Che d'hor'auanti nell'ordine giudiciario & formar i proceſſi, s'habbiano intieramente ad oſſeruare gli Antichi Decreti & nuoui Ordini Ducali, reſpettiuamente, vietando di preterire, etiamdio di conſentimento de i procuratori delle parti, la forma per li detti Decreti & ordini data, E queſto ſotto pena dell'annullatione dell'atto, & di pagar le ſpeſe alla parte, che perciò reſtarà intereſſata, & altra all'arbitrio de i Magiſtrati, e Giudici auanti i quali le cauſe ſi tratteranno. Rimarrà nondimeno in ſua forza l'vſo dell'aſſignationi nel Tribunal del Senato di otto in otto giorni, e la dichiaratione per eſſo fatta intorno alle ferie del le meſſi. E quanto al capo nel terzo libro de i nuoui Ordini, Intitulato, Delle proue, qual comincia, Conoſcendo quanto ſia periculoſa, cioè che non s'oſſerui ſe non in quanto è conforme alla diſpoſitione della ragion commune.

DE OBSERVATIONE Antiquorum ac Nouorum Decretorũ in proceſſibus formandis.

SVMMARIVM.

1 *Lex, ſeu noua conſtitutio in dubio legi veteri derogare non cenſetur.*
2 *Decreta antiqua noua non efficiuntur ex præcepto obſeruationis eorundem.*
3 *Cupiditas humana quotidie noua litigia generat.*
4 *Nouitas lege damnatur, & iuſtum eſt quod ſuo tempore expedit, iuriſperitique obſeruare tempora ſicut medici.*
5 *Si neceſſitas non vrgeat a nouis legibus condendis abſtinendum: quam prouinciales magni faciant conſuetudines, & antiqua iura ſibi ſeruari.*
6 *Stylus quid ſit? quid à conſuetudine differat? Quomodo probandus, quot teſtibus, quibus. 7 Quot actibus introducatur? 8. An iuri communi deroget. 9. ac vt deroget, a quo introduci debeat. nu. 10. Quando ius faciat, & an valeat, vt publicata ſententia ſta. im retrahatur, ac emendetur. 11. Stylus interpretatiuus. ſtylus præſcriptus. 12. Stylus magnæ curiæ non excuſat. 13 requiris confirmationem ſuperioris. 14.*
15 *Publicatio teſtium non eſt defenſionis ſpecies.*
16 *Sententia contra ſtylum approbatum nulla.*
17 *Qui ſi longeuus ſit, poteſt ad deciſionem cauſarum allegari.*
18 *Stylus à Principe introductus, vel ab eo, qui poteſtatem habet legis condendæ vbique obſeruandus, & quomodo.*
19 *Stylus stricté intelligendus, ſi à iure communi deuiet.*

De obſeruatione Antiquorum Decretorum, ac nouorum ordinum in formandis proceſſibus.

A Ntiqui, & noui ordini Ducali.] In dubio nunquam intelligitur lege noua diſpoſitio iuris antiqui abrogata; Sed quicquid ipſa noua conſtitutione ſpecialiter non exprimitur, id veterum legum conſtitutionumque regulis, relictum,
1 † ac permiſſum quod non fuit immutatum. l. præcipimus. vbi Salyc. C. de appellat. præſertim ſi noua cõſtitutio generalis ſit, & antiqua ſpecialis, cui per ipſam generalem minimè derogatum cenſetur. l. doli clauſula. l. ſtipulationes commodiſſimum. ff. de verb. oblig. l. ſanctio legum. ff. de pœn. vt ſemper quantum fieri poteſt noua lex ſecundùm antiquas intelligatur. glo. Bart. & Iaſ. in l. ſciendum, ff. qui ſatiſda. cog. ac iuxta ipſas declaretur, & interpretetur. l. non eſt nouum l. nam & poſteriores. ff. de legibus.
2 Minuſque ipſa decreta antiqua noua † efficiuntur, quamuis hic mandentur obſeruari, cùm quod ſtatutum ſemel eſt, nouum non fiat, licèt renouetur. c. achatius. 23. q. 1. c. non ſatis. 24. q. 1. cap. præceptis 12. diſtinct. Et in dubio nouatio non præſumatur.
3 l. fin. C. de nouat. Sed quia humana cupiditas † noua quotidie litigia generat, natura humana nouas properat edere formas. Spe. in proœmio verſi. ſanè in pri. par. §. ſed quia natura tit. quæ ſit prima cauſ. benef. amitt. vnde non intentione nouitatis indu-
4 cendæ, quæ ſolet lege damnari. † c. quis neſciat. 11. diſtinct. c. conſuetudines de conſuetu. Alci. in tract. præſum. reg. 2. præſump. 30. ſed prouidendi, vt celerius iurgia, ac lites terminentur, fiant; ac promulgantur nouæ conſtitutiones quum veteres in hoc, vt vſus docuit, ſufficere non viderentur, vnde quærenti Antiſtiti Papienſi, quur vna die leges vnu ſtatuerent, & alia oppoſitum, reſpondit Bal. in l. 1. num. 8. C. de caduc. tol. legis illius authoritate, iuriſperitos obſeruare tempora, ſicut Medicos. Nam tpe belli vnum eſſe iuſtum, quod tempore pacis iniuſtum eſt: itaq; illud dici iuſtum, quod tempore ſuo expedit. Cæterùm vbi neceſſitas non vrget, vel publica vtilitas non exigit, à condendis nouis legibus temperandum eſt, quum prouinciales magni faciant
5 ſeruari ſibi cõſuetudinem, † ac ea quæ ſunt moris. l. obſeruare. §. 1. ff. de off. proconſ. quod Principi graue non eſt, & ſubditis quàm ſtudioſiſſimum, præſertim ne in nouis rebus incundis plerique gloriam captantes conſilio apud ſuperiores vtantur; non ſpectantes ad id ſubditorum animos alienos à dominis fieri huiuſcemodi innouationibus. Crauet. conſi. 463. nu. 12.

Obſeruantia veterum decretorum, nouarumq; conſtitutionum in proceſſibus formandis, ac ordinandis mandatur, non obſtante quouis ſtylo in cõtrarium ſeruari, ſtylus pro curiæ pratica capitur, Bald. in l. fin. C. quæ ſit long. conſ. & in l. ſi quis intra, C. de bo. proſcr. Corne. conſi. 277. col. 2. vol. 3. ille eſt;
6 † qui reſpicit ordinem, modum procedendi, & ſcribendi. dd. in c. cum olim. de re iudic. c. quàm graui de crim. falſi. Butr. in c. fi. de conſu. Bal. in rub. de teſſer. Alber. in l. de quibus. ff. de legib. & ibi Bart. col. 4. verſi. vltra hoc quæro Dec. conſi. 11. & in rub. extra de conſue. qui, etſi quandoque pro conſuetudine ponatur, d. c. quam graui de crim. fal. tamẽ propriè ſtylus eſt rerum, vt dixi, iudicialium alicuius officij,
7 in quo curſus temporis non requiritur; † Neceſſariò probandus cum facti ſit, Pariſ. conſi. 168. nu. 15. vol. 4. Rol. conſi. 3. num. 59. vol. 3. ad probationem cuius poteſt procedi ſummariè, ſine ſcriptis vocatis aduocatis, & cauſidicis palacij, de conſuetudine autem oportet plenè conſtare Bar. in d. l. de quibus. num. 22. teſtibus iuratis Grat. conſi. 15. lib. 2. Socin. conſi. 36. lib. 4. Menoch. conſi. 364. nu. 12. Dec. conſi. 402. num. 12. & ſi notorius ſit, ſufficit illius ſola allegatio, quo allegato, & non aliter iudex ex officio de veritate ſe informabit. Bald. in l. filiusfam. §. veterani. ff. de procu. Decia. conſi. 5. num. 44. vol. 1. & creditur doctori de illo atteſtanti Bar. in l. de quibus. col. 8. ff. de legib. Differtque ab ipſa conſuetudine prout ſpecies a genere. Caſtr. in l. 1. C. de ſacroſanct. eccle. Ad introductionem cuius non ſufficit vnus ſolus
8 actus, † vel vnum inſtrumentum Alexan. conſ. 28. volum. 2. Sed ſaltem duo requiruntur. Butr. in c. fin. de conſu. Bero. conſi. 57. nu. 23. lib. 3. Nec introductus operatur derogationem iuris communis, ſed
9 tãtum declarationem † eius, quod iudicis arbitrio eſſet conceſſum. Alex. conſi. 36. num. 9. lib. 2. vt puta ſi lege caueatur in cauſis iudicialibus producendũ libellũ in ſcriptis, exceptis cauſis minimis, nec exprimeret lex quas cauſas pro minimis habeat, tunc iudex ad declarationem huius rei ſtylum inducere potuiſſet, vt ibi Alexan. exemplificat. ſed quatenus magiſtratus, ſeu iudex poteſtatem non habet derogandi iuri communi, ſeu cõdendi legem, prout ipſa poteſtate carent, qui ad ius reddendum conſtituuntur. l. formam. C. de offi. præf. præt. not. in c. fin. de hær. in 6. & per dd. in l. omnes. ff. de iuſti. & iure & in l. 1. ff. quod quiſq. iur. ſtylum contra diſpoſitionẽ iuris communis, & legem ſuperioris inducere nõ
10 poſſet. † Petr. & Cyn. in l. 2. C. quæ ſit long. conſuet. Victrius in d. c. fin. de conſuet. Aret. conſi. 102. Alex. dicto conſi. 36. Fely. in c. ex parte 1. col. 7. num. 18. de reſcrip. Boer. conſi. 8 num. 18. Hypol. in l. ſi quis ne quæſtio. colum. 15. ff. de quæſtio. Neuiz. conſi. 77. nu. 22. Dec. in d. rubr. extr. de conſu. Nat. conſi. 252. Rol. conſi. 3. num. 36. vol. 3. Excell. Oſaſc. dec. 22. num. 4. ad ita non ſuſtinetur ſtylus, vt ſenatu ſ promulgata ſententia liceat eo die illam retrahere, & emendare, vti contrarius. l. iudex. ff. de re iudica. ita Purpu. conſi. 275. vnde quod dicitur ſtylum curiæ ius face
11 re: Abb. in c. ex literis de conſtit. in c. bonæ primo de poſtul. prælato. Corne. conſi. 272. lib. 3. Intelligit ſi ſtylus ille inductus ab eo ſit, qui poteſtatem habet legis condendæ, vel derogandi iuri communi. Alex. d. conſi. 36. Dec. in d. rubr. de conſue. num. 15. Crau. conſi. 637. num. 5. Niſi ſtylus ſolum eſſet interpretatiuus. Alex. d. conſi. 36. Soc. conſi. 260. col. 12.
12 † vel præſcriptus contra ius commune. Roch. de Curte in rep. rub. de conſuetu. q. 4. Crau. conſi. 201. num. 19. & d. conſi. 637. ſub num. 10. Rolan. conſi. 3. nu. 36. vol. 3. vel iuris communis limitatiuus Oſaſc. dicta dec. 22. num. 12. Alioqui nequit quiſpiam ſe tueri, quod in magna curia aliquando ita non fuerit obſeruatum in præteritum, ſed attendi quid ſer-
13 uari oportuerit † Gram. conſi. 1. num. 17. poſt ſuas dec. allegat Abb. in c. cauſam de elect. Quare, vt ſtylus ſeruetur, requiritur confirmatio authoritate ſu
14 perioris † Albe. in d. [illegible] in verbo curia. Iaſ. in l. 1. C. de ſumm. trin. & fid. cath. Felyn. in cap. 2. de reſcr. Grani. d. conſi. 1. nu. 20. hic vero tantò clarius procedit, quanto magis prohibetur ſtyli introductio, qui nouis conſtitutionibus refragatur. Iſern. in præ lu. feud. q. 6. Grani. d. conſi. 1. nu. 20.

Et quamuis aliqui dixerint imo ſtylum iuri cõmuni derogare, quo poteſt omitti citationis ſolennitas. Alex. conſi. 65. num. 10. volum. 1. Ruin. conſi. 150. num. 4. volum. 5. Rol. conſi. 70. num. 14. volum. 1. Felin. in cap. cum I de re iudica. Guid. Pap. q. 18.

Afflict.

Affliſt. dec.391.num.5. Gram.vol.3.num.24. quod:
quaſi ſequi videtur Excell. Oſaſc. d.dec.22. num. 5.
tamen eſt ſciendum Alexan. Ruin. Rolan. Rim. &
Oſaſc. moueri authoritate Bald. in d.auth. ſi quis in
aliquo, ſub num.4. verſi. tu dic. C. de eden. aſſerentis
citationem in exemplatione inſtrumenti requiri,
niſi aliter conſuetudine loci, vel ſtatuto diſpenſetur:
qua in re Saly. ibi num. 4. vult loci conſuetudinem
attendi, nulla facta ſtyli mentione, quia conſuetudine,
& ſtatuto differt. Eiſdem authoritatibus
mouetur Affliſt. d.deciſio. 391. Item Guid. Pap. q.
181. loquitur de ſtylo curiæ ſancti Marcellini in
ſcriptis redacto, vim legis habente, ac præſcripto
vt per Crau. d. conſi. 201. qui cõſuetudine firmatus
poteſt iuri communi derogare. Alexan. d. conſi. 36.
Carau. in rit. mag. cur. rit. 37. Felyn. vero in d. c. cum
I. & col. 2. dicit ſolum vnum verbũ, ſtylum ſcilicet
curiæ ſeruantis morem non publicandi teſtes facere
ius, negans publicationem eſſe ſpeciem defenſio
15 nis, † quia aliàs tolli non poſſet clem. paſtoralis de
re iudic. nimirum ſi Oſaſch. dicta dec. 22. ſub num.
16. ſcribat ex ſtylo certum modum citandi conſtitui
poſſe, ſed non tolli.

Vbi autem de ſtylo vero, non reprobato cõſtat,
obſeruandus eſt, contra quem ſentẽtia lata eſt nul-
16 la. † l. prolatam. C. de ſen. & interloq. om. iud. Fely.
in c. cauſam quæ de teſtib. Bar. in d. l. de quibus. nu.
10. latè Oſaſ. d. dec. 22. num. 6. et poteſt, ſi longæuus
ſit, ad ordinationem, ſiue deciſionem cauſarum al-
17 legari. † Affliſt. dec. 79. nume. 4. Oſaſc. d. deciſ. 22.
num. 7. annullato omni actu contra ſtylum facto.
Ang. conſi. 310. Paris in c. illud num. 2. de præſcrip.
maximè Principis, vel alicuius magiſtratus, qui
poſſit legem condere; quum tunc vbique ſeruan-
18 dus ſit, etiam ſi iuri communi aduerſetur † Barto.
in d. l. de quibus colum. 10. Alexan. conſi. 39. in fin.
volum 3. Dec. Toloſ. 115. Boer. conſi. 8. Car. in primo
ritu mag. curiæ num. 22. Quod tamẽ an verum
ſit, vt vbique obſeruari debeat, etiam extra ipſam
curiam, veluti vim legis habens in regno Afflic.
notat dec. 135. proceditque quotieſcunque deſumitur
de corpore iuris communis, aut illi eſt confor-
mis Carau. ritu 250. nume. 7. quod ſi à communi
19 iure deuiet, ſtrictè intelligi debet † nec obſeruari
vltra caſus, in quibus fuit receptus. Craue. conſi.
30. nu. 5. Simon de Prat. conſi. 53. nu. 24.

DEL MODO ET FORMA DI ſupplicare, & recorrere dalle ſentenze del Senato, & in quai caſi ſarà permeſſo.

DALLE ſentenze diffinitiue del Senato noſtro, non ſarà lecito appellare, [a] *volendo; come di Magiſtrato Supremo di Giuſtitia, c'habbiano quella forza, & auttorità, che anticamente fu conceſſa alle ſentenze del Prefetto Pretorio, ma che da eſſe ſi poſſa ſupplicar,* [b] *e ricorrer* [c] *da*

DE MODO, AC FORMA Supplicandi, ac recurrendi à ſententijs Senatus, &c.

SVMMARIVM.

1 *Sententia remedijs appellationis, ſupplicationis, & reſtitutionis in integrum retractantur, ac de differentia eorundẽ.*
2 *Sublatò remedio appellationis, ſuccedit remedium ſupplicationis.*
3 *A ſententijs ſenatus non appellatur, ſed ſupplicatur.*
4 *Etiam ſi iudicauerit Senatus in prima inſtantia, vel de partium voluntate.*
5 *Senatus Principi æquiparatur.*
6 *Supplicatio dupliciter ſumitur largè, & ſtrictè.*
7 *Supplicatio particeps remedij appellationis, ac alterius reſtitutionis in integrum.*
8 *Supplicatio, & appellatio in pluribus differunt præſertim in nouem infra explicatis.*
9 *Recurſus, & ſupplicatio in quibus inter ſe differant?*
10 *Recurſus non reijcitur, reiecta appellatione.*

De modo, & forma ſupplicandi, & recurrẽdi à ſententijs Senatus, & in quibus caſibus permittatur. Gloſſa prima.

A Ppellare] plura remedia inducta
ſunt contra ſententias. Primum
1 appellationis † toto tit. ff. & C. de
appel. Secundum, reſtitutionis in
integrum in caſibus ſuis. l. 1. ac
tot. tit. C. ſi adu. rem iudic. Tertiũ
ſupplicationis. l. ſi quis aduerſus.
& in authen. quæ ſupplicatio. C. de prec. impe. offe.
Spec. tit. de ſuppl. quæ omnia diuerſa ſunt, quorũ
2 vno ſublato. † ſuccedit aliud. iuxta not. in l. ſi
ſeruus. ff. de ſeruit. c. paſtoralis de priuileg. A ſen-
3 tentijs itaque Senatus † Principis non recognoſcẽ
tis ſuperiorem non licet appellare. habetur in l. 1.
ff. à quib. app. non lic. in l. 1. ff. & C. de off. præf. prætor.
vbi Bald. & in proem. ff. col. 3. ratio eſt in prõptu.
quia appellatio quum ad ſuperiorem deuoluatur,
quem ipſe non habet, ſequitur non dari appellationem.
Caſtr. conſi. 34. ſuper primo dubio lib. 2. Decia.
conſi. 47. volum. 1. minusque a ſententijs qui vi
cem præfecti prætorio obtineat. Guid. Pap. q. 29.
Rol. conſi. 70. num. 17. volum. 1. a ſententijs vero
præfecti prætorio non appellatur, ſed ſupplicatur.
l. 1. in princ. ff. a quib. app. non lic. l. præfecti. ff. de
minor. l. 1. ff. de offi. præt. l. vnica. C. de ſent. præf.
prætor. Rol. conſi. 94. vol. 1. & de conſilio Taut. cu-
ius loco nunc ſuffectus eſt ſenatus, diſponitur in
decret. antiq. cap. cauſas car. 70. Purp. in l. 1. nu. 98.
ff. de off. eius. Neuiz. conſi. 70. Menoch. de arbit.
caſu 68. num. 34. Latius dixi ad Doct. antiq. tit. de
concl. in cau. glo. pri. 3. par. etiam ſi Senatus iudi-
caret in prima inſtantia ex iuriſdictione proroga-
4 ta † Marc. q. 74. Vel de partium voluntate. l. epiſco
pale vbi Bar. C. de epiſ. aud. Ang. in l. 1. ff. de iudic.
Iaſ. in l. ſi quis aduerſus. nu. 3. C. de preci. Imp. offe.
Decia. d. conſi. 47. num. 2. Appellatio etenim ini-
quitatem, vel imperitiam iudicantium corrigit. l.
1. ff. de appellat. & querelam iniquitatis ſententiæ
continet: ſupplicatio vero erroris proprij veniæ pe-
titionem, vel aduerſarij circunuentionis allegatio
nem continet. l. præfecti. ff. de minor. quia credide
rit Princeps eos, qui ob ſingularem induſtriam ex-
plorata eorum fide, ac grauitate ad huius officij
magnitudinem adhibentur, non aliter iudicaturos
eſſe, pro ſapientia, ac luce dignitatis ſuæ, quam ipſe
foret iudicaturus. l. 1. ff. de off. præf. prær. Senatus
5 etenim Principi æquiparatur. † glo. in l. non ambi
gitur. vbi Bart. ff. de legib. Iaſ. & Ripa in l. quomi-
nus in 3. not. ff. de flum. Craue. conſi. 144. & 168. ac
Principem ipſum repræſentat. Afflic. dec. 120. Dec.
conſi. 200. Crau. conſi. 144. Rol. d. conſi. 70. nu. 19.

Ideo a ſententijs ipſius non licebit appellare, ſed an de nullitate agi latius inferius dicetur, ita cenſuit Dec. conſi. 360. Exc. Oſaſ. dec. 132.

B Supplicare] licebit itaq; ab ipſis ſententijs Excellentiſſimi Senatus ſupplicare. Supplicatio dupliciter
6 ter ſumitur, latè ſcilicet, & ſtrictè: † latè pro omni precum porrectione, quæ Principi, ſeu ſuperiori fit. Strictè vt hic; quando Principem ſupplicamus, vt quadam benignitate aduerſus ſententiam contra nos latam, contra quam alio ordinario remedio caremus nos reſtituat. Innoc. & Abb. in c. ex literis. num. 6. de in integ. reſtitutio. Dec. in l. fin. num. 15. C. de edic. diu. Adr. tollen. & conſi. 153. Capic. dec. 28. Affl. dec. 847. Rol. conſ. 38. nu. 17. vol.
7 2. participat inter reſtõnem, & appellationẽ † gl. in d. c. in literis, in verbo ſupplicare. Bal. in auth. q̃ ſupplicatio. C. de p̄cib. imp. off. ac illa ꝑpriè eſt, qua ex gratia quid petit. Card. in d. c. ex literis. Oddo Sforc. in tract. reſtit. in integ. in prima par. art. 7. num. 77.
8 etſi in aliquibus ab appellatione differat. † Primo appellatione præſupponitur ſententia iniqua, vel nulla, non tamen iudicis iniquitas, quum ſententia poſſit eſſe iniqua ſecundum rei veritatem, & æqua ſecundum acta. Bart. in l. in cauſæ. §. nunc videndum. ff. de minoribus. Supplicatio verò præſupponit ſententiam validam, narrans negligentiã propriam petitionem veniæ proprij erroris, vel circunuentionem aduerſarij. d. l. præfecti. ff. de minor. Iaſ. in l. ſi quis. C. de precib. imp. offe. Dec. conſi. 533. & in d. l. fin. ac ibi Zucard. num. 452. Pariſ. conſi. 118. num. 22. volum. 2. Secundò appellatio deuoluit cognitionem cauſæ ad ſuperiorem, l. eos. C. de appel. ſupplicatio ad eundem qui iudicauit. auth. quæ ſupplicatio. C. de precib. impe. off. rationem diuerſitatis Iaſ. adducit in d. l. ſi quis aduerſus. ſiquidem ex appellatione, ſententia quum præſupponatur iniuſta, aut iniqua, veriſimiliter iudex vellet eam tueri; ac propterea ſuſpectus redderetur, quod ceſſat in ſupplicatione. Tertio, appellandum eſt intra dies decem, ſupplicari poteſt intra biennium, etſi intra decem dies ſuſpenditur exequutio, niſi præſtita cautione Salic. & Iaſ. in auth. quæ ſupplicatio. C. de precib. imp. off. Decian. cõſ. 47. num. 30. glo. & Bar. in l. 1. C. de ſent. præfect. præto. glo. in cap. ex literis ſuper verbo, ſupplicauit de in integrum reſtitutio. Specu. titu. de ſuppl. §. 4. in princip. Pariſ. conſi. 118. columna 1. & 2. volumine primo. Quartò appellatio eſt remedium ordinarium concernens meram iuſtitiam, & ſpeciem defenſionis. c. cum ſpeciali. §. porro. de appel. Soc. conſi. 195. colum. 4. verſi. nam confirmatur appellatio volu. 2. Supplicatio reſpicit gratiam, remediũque extraordinarium. Abb. in d. c. in literis in vlt. not. Maranta de ordi. iudic. par. 6. num. 18. Nec vnquam admittitur vbi poteſt habere locum appellatio. Abb. in dicto c. ex literis. nu. 3. Rol. d. conſ. 38. nu. 7. quia ſi remedium ordinarium competit, extraordinarium ceſſat. l. in cauſæ. ff. de minorib. Quintò bis licet appellare. tot. tit. C. ne lic. ter. prou. ſupplicare tantum ſemel d. l. ſi quis aduerſus. Sexto appellatio ſuſpendit exequutionẽ ſententiæ tot. tit. ff. nil nou. app. pend. Supplicatio tantum ad formam d. auth. quæ ſupplicatio. quamuis in regno Neapolitano ſuſpendat quoad expẽſas litis Afflic. dec. 231. Septimo pendente lite a quocunque grauamine ante diffinitiuam poteſt appellari. C. vt debitus de appell. ſupplicare non licet ante diffinitiuam ſententiam. l. 2. vt lit. pend. Spec. in tit. de ſupplic. §. differt. verſi. item ante &c. Octauò omnibus caſibus quibus prohibetur appellatio, omnibus illis prohibita cenſetur ſupplicatio. Bar. Bal. & alij in l. 1. C. ne lice. tert. prou. Bal. in l. fina. §. fin. C. de temp. appel. Cyn. in l. fin. C. vt lite pend. glo. & canon. in cap. ex literis. de in integ. reſti. Iaſ. in d. auth. quæ ſupplicatio. num. 6. vbi tamen remouetur appellatio, ex natura cauſæ, vt de iure ciuili in poſſeſſorio, tunc etiam nõ admittitur ſupplicatio, ſecus ſi ob excellentiam perſonæ iudicantis. Abb. in d. cap. ex literis in vlti. no. Capic. d. dec. 28. Affl. dec. 347. Dec. in d. l. fin. & conſi. 533. Rol. d. conſi. 38. volum. 2. Decia. conſi. 74. volum. 1. niſi beneficio ætatis, aut fauore matrimonij. Innoc. & can. in d. c. ex literis Cyn. in l. fin. vbi glo. C. vt lit. pend. Iaſ. in d. auth. quæ ſupplicatio num. 6. Vnde dubitans an remedium appellationis ſibi competat, vt ego aliquãdo vidi dubitari, dum Princeps delegat cauſam aliquibus grauibus, aut excellentibus viris, vel magiſtratibus, poteſt ad cautelam vtrunque remedium intentare ſcilicet appellationis, & ſupplicationis, diceréque ſupplicat, ſeu appellat Abb. in d. c. ex literis. num. 3. Nonò ſicut in dubio appellatio ſemper admitti debet Caſtr. in l. 1. per illum tex. ff. de appel. Dec. conſi. 439. num. 1. ita etiam ſupplicatio Decianus. d. conſi. 47. num. 31. volum. 1. maximè ſi lata ſit a Principe ex relatione aliorum, quia ſupplicatur a Principe malè informato ad Principem bene informandum. l. 1. §. quæſitum. ff. de appell. in l. 1. C. de relat. Bal. in l. fina. C. eod. vbi aſſerit etiam quòd ſi Principis conſcientia eſſet circunuenta, poſſet ad eundem appellari, multò ergo magis ſupplicari. l. 1. verſi. quid ergo eſt. ff. quand. appel. ſit. in terminis Rom. conſi. 521. Soc. conſi. 195. col. 2. vol. 2. Gram. dec. 35. Decia. d. conſi. 47. nu. 32.

C Ricorrere] ſupplicare, ac recurrere videntur poni pro ſynonimis. Supplicatio tamen eſt verbũ quo cauſidici in actu ſententiæ, ac ea audita apud nos vti conſueuerunt. lata namque ſententia, hi contra quos fertur, dicunt, ſupplicat; & eſt interpoſitio ſupplicationis, prout vbi poteſt appellare, dicunt appellat. Item libellus ipſe ſupplex principi, vel ſuperiori exhibitus. Recurſus eſt actus ipſe ad effectum præſentationis ſupplicationi Principi, vt
9 ſupplicatio admittatur. † qui non reijcitur, reiecta
10 appellatione. † Iaſ. conſi. 56. in fi. lib. 3. Dec. conſi. 538. num. 2. Ruin. conſi. 157. num. 6. lib. 5. Pariſ. cõſ. 51. lib. 1. Rol. conſi. 94. num. 9. Menoch. de arbitr. caſu 70. num. 24. 25. vbi etiam dicit regulariter, ſecũdum terminos cauſæ appellationis, ac illi aſſimilari. glo. in l. vnic. C. de ſent. præf. præto. Boer. q. 247. num. 9. Capic. deciſ. 28. qui tamen loquuntur in ſupplicatione; prout ſupplicationem, & reclamationem dicit eſſe idem Maran. in prac. iud. in par. 6 verſi. ſecundus caſus nu. 11. Rol. conſi. 38. nu. 4. vol. 2.

noi, [a] per propoſition di errore in fatto, [b] ò per ſupplication ciuile, [c] ò vero per reſtitution in intiero, [d] e non indifferentemente, & ſenza altra giuſtificatione, come inſin qui con molti trauagli e ſpeſe di litiganti, s'è traſcorſo di fare.

Nei primi due modi ſarà tenuto il ſupplicante (ſaluo che il Senato haueſſe giudicato in prima inſtanza) di far auanti ogni coſa depoſito [e] della decima della lite, & tra il termine di cinquanta giorni [f] doppo la ſentenza data, præſentar à noi, ò al noſtro gran Cancelliere, la ſupplicatione, con l'atto del ſudetto depoſito, oltra l'

qual

qual termine non ſarà piu ammeſſo, ſaluo con la proua di qualche legitimo impedimento. Nel la qual ſupplicatione, venendoſi per via di propoſition di errore, s'eſprimerà l'errore,[g] o errori che ſi pretendono commeſſi in fatto, come per eſſempio,[h] Se ſi ſarà giudicato aperto alcun fideicommiſſo, e ſeguita condanna alla reſtitutione de i beni, Si proponerà ciò eſſere ſeguito per errore, non hauutaſi ragione della proua reſultante da teſtimoni, ò altramente, Che il grauato haueua laſciati figliuoli, ſenza quali ſi poſſa preſupponere per la ſentenza eſſere mancato. O ſe eſſendoſi condennato alcuno per contratto altrui, ſi farà vedere non reſultare prouato da gl'atti ch'egli ſia herede del contrahente:[i] è ſimili qualità in fatto, dalle quali ſi varia la diſpoſition in ragione. Si poſſono nondimeno proporre qualità tali,[k] dalle quali non viene à mutarſi la diſpoſitione. Come per eſſempio; Se nel ſudetto caſo di fideicommiſſo, ſi trouerà per le parole del teſtamento, ò per congietture di volontà reſultanti dal medeſimo teſtamento, Che ſi debba intēdere repetita la conditione e fideicommiſſo ne i figliuoli del grauato, mancati ſenza figliuoli, Et nel ſecondo caſo, Se la hereditaria qualità non ſarà neceſſaria, perche'l condennato ſia tenuto a quella ſomma per cauſa di proprietà da lui poſſedute, ò altramente, che come herede. E venendoſi per via di ſupplicatione ciuile,[l] Si narreranno le cauſe per le quali così non ſi ſarebbe giudicato, quando foſſero dal Senato ſtate inteſe, Come per cauſa d'inſtromenti ritrouati di nuouo, ò nuoue eccettioni, ò che la parte habbia ottenuto per falſe allegationi, la vittoria, ò per inganno della medeſima parte, ſi ſia venuto alla ſentenza, ſenza che le ragioni del ſupplicante ſiano ſtate vedute, ò altre ſimili, per giuſtificatione delle quali, ò de gl'errori in fatto, quelli che ſupplicheranno, preſenteranno ad vno de i Referendari noſtri, o altro delli Conſeglieri noſtri di Stato, ſecondo che per il noſtro gran Cancelliere ſarà ordinato, la ſentenza, dalla quale ſi ſupplica, inſieme con i mezzi de' quali pretende di valerſi, accioche dalla lettura loro, vedda ſe gl'errori poſſono eſſere di rileuo, ò le cauſe della Supplication ciuile pcedere ſenza euidēte calonnia del proponēte. Onde viſte le ſue cōcluſioni nel Cōſeglio noſtro di Stato, poſſiamo ammettere la ſupplicatione, ò ricuſarla, la qual ſupplicatione ammeſſa, ſi rimāderà al Senato.[m] volēdo d'hor'auanti, che le cauſe di Supplicatione, ò Reuiſione delle ſentēze dell'vna delle Claſſi, ſiano commeſſe a tutto'l Senato, Rimoſſo il Relatore, Et dalle ſentenze date da tutto'l Senato, ſi commettano al medeſimo, cō q̄gli Aggionti de i Conſiglieri noſtri, quali parera a noi di deputare; per le quali Reuiſioni non ſi ſupplicherà, fuor'ch'vna ſol volta,[n] conforme però alla raggion commune, ne in cauſe poſſeſſorie,[o] ò doue ſi tratta di poco momento, da cento ſcudi in giù,[p] ne da ſentenza interlocutoria,[q] ne doue il Senato hauerà confirmate due Sentenze,[r] nel qual caſo vogliamo che parimente ſia eſcluſa la reſtitution in intiero quanto a i maggiori, Eccetto però ſe foſſero ſtati aſſenti per ſeruitio noſtro, o publico.

Et non ſi procederà ad eſſa Reuiſione, che prima non ſi ſia dal ſupplicante vbidito alla ſentenza, datagli però cautione[ſ] dalla parte, conforme all'authentica quæ ſupplicatio. C. de precib. Imper. off. Et l'inſtanza d'eſſa Reuiſione, nō potrà eccedere due anni, dal giorno che ſarà commeſſa, qual termine concediamo per vltimo fatale.[t]

Si potrà parimente da noi ricorrere, contra ſentenza paſſata in coſa giudicata[u] e doue ceſſa ogni altro rimedio ordinario per via di reſtitution in intiero, per cauſa della minor età, ò per l'aſſenza in ſeruitio noſtro, ò della Republica, & altri caſi dalla ragion commune permeſſi, & tra il tempo per eſſa ſtabilito.

DE MODO ET FORMA ſupplicandi à ſententijs Senatus. Glo. Secunda.

SVMMARIVM.

1 Supplicatio Principi porrigitur, vel Præfecto prætorio, vel Referendarijs Principis.
2 Referendarij ipſi non vt iudicent, ſed vt contenta in ſupplicatione Principi referant.
3 Supplicans debet eſſe diligens, & apud referendarios inſtare frequenter, vt admittatur ſupplicatio, ne deſeratur.
4 Propter reuerentiam iudicantium non dicitur ſententiam iniquam eſſe, ſed proponuntur errores facti.
5 In formanda ipſa ſupplicatione multi errant.
6 Princeps omiſſis ſolennibus iuris poteſt iudicare.
7 Orandum eſt, vt Deus nos præſeruet ab æquanato curia, & ab expedienti magno conſilio.
8 Magni iudices, ſeu magiſtratus non poſſunt iudicando recedere a iure præſcripto, & ſecundum, vt dicitur, conſcientiam iudicare.
9 Facti interpretatio plerunque prudentiſſimos fallit.
10 Facti modica mutatio totum ius immutat.
11 Secundum diuerſam propoſitionem punctorum diuerſum redditur conſilium.
12 Supplicatio ciuilis non admittitur vbi erratum eſt in facto.
13 Differentia inter hæc duo remedia ſcilicet ſupplicationis ciuilis, & propoſitionis erroris in facto.

Suppli-

14 *Supplicatio, & appellatio à pari procedunt, vbi non inueniturſpecialis differentia.*
15 *In cauſa ſupplicationis licet noua proponere, & probare.*
16 *Si procurator ſubcombentis malè verſatus ſit, vel non diſtribuendo acta, vel aliter, admittitur ſupplicatio non habita diſtinctione an ſit ſoluendo, vel non.*
17 *Sententia, donec remedio ſupplicationis retractari poteſt, non dicitur tranſiniſſe in iudicatum.*
18 *Differentiæ inter ſupplicationem ciuilem, & propoſitiones errorum in facto.*
19 *Remedium propoſitionis erroris nihil eſt quam reuiſio.*
20 *Verſimile non eſt tot patres in iure erraſſe.*
21 *Iudex poteſt non iniquè, ſed iniuſte iudicare.*
22 *Supplicatio reuiſionis eſt, vt reuideātur de nouo acta prout ſtabant; quæ Mediolani admittitur medio depoſito aureorum centum pro emenda.*
23 *Sententia ex actis manifeſtè iniuſta dicitur nulla.*
24 *Sententia curiæ argui poteſt de nullitate, licet interim exequutio non retardetur.*
25 *Decretum prohibens appellationem à ſententijs ſenatus intelligitur de ſententijs validis, non de inualidis.*
26 *Decretum prohibitiuum appellationis ab ipſis ſententijs limitatur, niſi nullitas ſit euidens, vel excipiendo.*
27 *Nullitas euidens, ſi pendente termino ad opponendum ad ſententiam procedatur, & quot alijs modis?*
28 *Contra ſententias ſenatus prouidetur remedio propoſitionis erroris in facto: & quomodo error in facto capiatur.*
29 *Remedio propoſitionis erroris in iure, & quomodò, & an hac noua conſtitutione reijciatur hoc remedium.*
30 *Supplicatio ciuilis quæ ſit, & quæ dicatur?*
31 *Reſtitutionis in integrum remedio agens, præſtare debet probationes luce meridiana clariores.*
32 *Minor beneficio minoris ætatis reſtitutionem in integrum requirens, quomodo libellum, ſeu ſupplicationem concipere debeat?*
33 *Reſtitutio in integrum ex clauſula generali non conceditur, niſi probata iuſta cauſa.*
34 *Ad retractationē ſententiæ prodita ſunt quatuor remedia. Appellatio, ſupplicatio, Propoſitio erroris, & in integrū. Reſtitutio, etſi vnum competit aliud ceſſat.*
35 *Reſtitutio in integrum vtilius eſt remedium, retardātis exequutionem ſententia, ſed an ſententia Senatus exequutionem? & num. 66.*
36 *Qualibet ſententia ob inſtrumenta de nouo reperta beneficio reſtitutionis in integrum poteſt retractari; ſed an ſententia Principis.*
37 *Reſtitutio in integrum, a ſupplicatione ciuili quid differat.*
38 *Reſtitutio in integrum propter illam exceptionem, de qua in inſtantia ſupplicationis oppoſitum fuit, quod ſic, ſed nō indiſtincte.*
39 *Depoſitum decimæ partis litis neceſſarium eſt, vt admittatur ſupplicatio propoſitionis erroris, & altera ciuilis, niſi iudicauerit ſenatus in prima inſtantia, a quo onere depoſiti Princeps eximere poteſt.*
40 *Dies quinquaginta ad porrigendam ſupplicationem ſtatim currere incipiunt a die latæ ſententiæ, nec terminum ipſum iudex poteſt prorogare.*
41 *Nec admittitur mora purgatio, ſi non interceſſerit legitimum impedimentum.*
42 *Tempus ipſum non currit ignoranti.*
43 *Errore iudicatum proprie dici nequit iudicatum.*
44 *Errores exprimi debent, ut ipſo proceſſu elici.*
45 *Rolan. conſi. 94. lib. 1. quod in cauſa reuiſionis licet non deducta deducere, & non probata probare, habet locum in ſupplicatione ciuili, non in reuiſione propoſitionis errorū.*
46 *Quando dicatur erratum in facto.*
47 *Forma ſupplicationis propoſitionis erroris, vel errorū i facto.*
48 *Supplicare etiam licet reſpectu qualitatum adiectarum in ſententia, quæ vera non ſunt.*
49 *Error in iure, & error in facto in proceſſu quomodo contingere poſſit.*
50 *Supplicatio ſi in iure erratum ſit, de iure admittitur, quid ex nouis conſtitutionibus?*
51 *Sententia contra ſacras conſtitutiones vel iura lata nulla, eſt, & exempla ponuntur.*
52 *Error expreſſus ille eſt, qui ex verbis colligitur.*
53 *Quomodo ſub errore iuris poſſit formari ſupplicatio in forma erroris facti?*
54 *Sententia, vel arreſtum poteſt retractari ex omni cauſa, quæ ad appellandum fuiſſet ſufficiens.*
55 *Præfectus prætorio male iudicans, a cuius ſententia appellari non poteſt, facit litem ſuam, & coram Principe poteſt conueniri.*
56 *Forma ſupplicandi ſi erratum ſit in iure.*
57 *Forma ſupplicationis ciuilis.*
58 *In cauſa ſupplicationis ciuilis poteſt idem iudex cognoſcere.*
59 *Supplicatio ſemel tantum admittitur. & non pluries ab eadem parte.*
60 *Supplicatio in cauſis poſſeſſorijs reijcitur.*
61 *Supplicatio non admittitur in cauſis non excedentibus ſummam aureorum centum, & quomodo ſi fiat cumulatio.*
62 *Supplicatio non admittitur ab interloquutoria, quid ſi contineat grauamen irreuocabile?*
63 *Supplicatio à ſententia ſenatus alteram Senatoriam confirmante non admittitur. Niſi id Principi exprimeretur, & illam admitteret. 64.*
65 *Defectus cautionis non præſtitæ, an retardet exequutionem, & quando.*

De modo, & forma ſupplicandi à ſententijs Senatus. Glo. Secunda.

A Noi] Supplicatio ex nouarum conſtitutionum forma Principi dirigitur, de iure vero præfecto prætorio. † Iaſ. in d.
1 authen. quæ ſupplicatio. Vel ſuis Conſiliarijs, aut Referendarijs. Fab. & Bald. ibi. in auth. de referen. §. cauſas col. 2. Innoc. & dd. in d. cap. ex literis. non vt ipſi iudicent, ſed quod Principi referant contenta, ac narrata in precibus. † glo. Caſtr.
2 & Iaſ. in d. auth. quæ ſupplicatio, apud quos debet vti diligentia, ac pluries inſtare reſponſum, & prouiſionem quærere, ne alioqui lapſo tempore deſerta cenſeatur. † Alex. conſi. 19. vol. 1. & conſi. 163.
3 vol. 2. Dec. conſi. 677. Rimin. Iun. conſi. 281. Afflic. dec. 79.

B Errore in fatto] ſupplicatio ſeu libellus ipſe ſupplex continere debet propoſitiones errorum, ſeu erroris in facto. Quum propter reuerentiam iudicantium de iniquitate † ſententiæ dici non poſſit.
4 l. 1. ff. a quibus app. non licet. horror eſt tantorum virorum ſententiam iniquam allegare. Salic. poſt Cin. in l. ſi quis. C. de precib. imp. offeren. & ideo animaduertatur in deductione, concluſioneque ſupplicationis; in qua formanda multi procuratores (inquit Afflic. in prælud. conſtitut. Neap. q. 10. ſub num. 5.) errare conſueuerunt. † Primus itaque
5 modus hic traditur, propoſitio erroris in facto, quo videtur excludi error iuris: qa, vt ſcribit Aufr. ad dec. Capel. Tolo. 480. cùm Princeps, ac eius Senatores præfecto prætorio æquiparari, inter quos ipſe connumeratur. Io. de Plat. in l. 1. ius. C. de dign. lib. 12. qui agunt, iuſta cauſa agere præſumantur, l. teſtamentum. C. de teſtam. nec ſecundum ſtylum curiæ rigori iuris ſubijciatur, ſed ex bono, & æquo ſecundum conſcientiam Guid. Pap. q. 39. poſſint iudicare, iuris error admitti non debet. Innoc. in c. cum ſuper de concel. præb. Bar. in l. æmilius. ff. de minor. Sicut in c. in cauſis de re iudi. Princeps
6 poteſt ſententiam ferre, † etſi libellus non concludat. Innoc. in c. 1. vt lit. non conteſt. Ange. in l. omnium.

nium. C. de teſtam. Bald. in l. fin. C. de legib. Abb.
in c. cum in noſtra de ſepult. c. afferte de præſum.
& ommiſſis, allegatis, ac probatis ſecundum ſuam
conſcientiam iudicare. Bar. in d. l. Aemilius Abb.
in c. cum inter de conſuetud. Arch. in 2. de reſti.
ſpol. lib. 6. ſimiliter curia Guid. Pap. d. q. 29. quamuis
ſcribat Marc. q. 13. orandum, vt Deus nos præ-
ſeruet ab æquitate parlamenti, & ab expediẽti ma
7 gni conſilij. † Nimirum ſi Vaſq. de teſtat. potentia.
lib. 1. §. 6. num. 4. præfectos, & alios ſupremos iudi-
ces dixerit prædictam non habere authoritatem.
Sed cum ſint conſtituti ad reddendum ius formã
iuris ſeruare debere l. 2. §. poſt originem. ff. de orig.
iur. iuncta. l. illicitas. §. veritas, & §. qui vniuerſas. ff.
de off. præſid. Alex. Iaſ. Rip. Crot. in l. nemo po-
8 teſt. ff. de leg. 1. Vnde † dicit erraſſe omnes iudices
ſupremos exiſtimantes ſe poſſe iudicare, præter
formam, & ſolennem legum obſeruationem ſo-
la, vt aiunt veritate inſpecta, quam colligunt, & in-
ueſtigant ex quibuſdam peculiaribus rationibus
coniecturis, & probationibus, non ſat legitimis in
animarum perniciem, & interitum, in honoris, &
facultatum diſcrimen, ſi in ius vocarentur ad red-
dendum rationem adminiſtrationis officij. Quare
longè tutius eſt, vt legum præcepta ſequantur, quã
aliquando, etiam citra malitiam, propriam ceruicem,
ſeu ſenſum. Quare Exc. Oſaſc. dec. 1. nu. 43.
aſſerit, Guido. Pap. d. q. 29. malè fuiſſe loquutum.
nec ſentẽtiam Senatus aliter vim legis habere, ſed
teneri ſecundum allegata, & probata iudicare.

Cæterùm redeundo ad errorum facti propoſi-
tionem, omiſſo iuris errore, in quo turpe eſt patri-
cium ignare verſari. l. 2. §. Quintum Murium. ff. de
origin. iur. ſciendum eſt facti interpretationem
9 id eſt ſcientiam plerunque prudentiſſimos † falle-
re. l. 2. & ibi glo. ff. de iur. & fact. ign. & Præſides, iu-
dicibus de facto conſulentibus conſiliũ impartiri
non debere verum iubere eos, prout religio ſugge-
rit, ſententiam proferre. l. cum quem. §. de facto.
ff. de iudic. Nam ex facto ius oritur. l. ſi ex plagis. §.
in cliuo. ff. ad leg. Aquil. & cum ex modica facti
10 mutatione † totum ius mutetur. Alber. in d. §. in
cliuo. factum ipſum debet a parte narrari, ac diſtin-
gui, vt de iure congruè reſpondeatur. l. precibus.
vbi Dec. C. de impub. & alijs ſubſt. alioqui vbi in-
certum eſt, nequit cauſa certo iure diffiniri. l. quan
diu. C. qui adm. l. ex facto. ff. de nego. geſt. prout
etiam ſecundum diuerſitatem punctorum diuer-
11 ſum redditur conſilium. † Bald. conſi. 2. quidam
nomine Angel. lib. 2. Dec. in d. l. precibus.

C O per ſupplicationem ciuile] Supplicatio ciuilis
ex iuſta cauſa admittitur, & interim ſententia te-
net Rebuf. in conſtit. reg. in trac. de liter. ciuilibus
artic. vn. glo. 2. nu. 43. & vbi error eſt in facto, quod
ego intelligo in proceſſu deducto, vt inferius de-
12 clarabo, non admittitur ciuilis ſupplicatio: † quũ
hæc iudicia ad diuerſa tendant: nempe vnum ex
errore facti, alterum ex gratia. Seu propoſitio erro-
ris præſupponit factum cauſæ non intellectum a
iudicibus, ac præterea in illo erratum, ſupplicatio
ciuilis vero præſupponit factum in proceſſu dedu-
ctum perceptum, ac intellectum, ſed propter par-
tis allegationem dolo ſcienter propoſitam, ita latã
14 ſententiam. † l. ſi prætor. §. Marcellus. ff. de iudic.
Inuenta propter publicam vtilitatem, cuius inter-
eſt vnicuique ſuum tribui. l. iuſtitia. ff. de iuſti. & iur.
ne pars ex dolo ſuo lucretur. c. ex tenore in fin. de
reſcrip. ac vt malicijs hominum obuietur. l. in fun-
do. ff. de rei vendi. Conſulitur etiam hoc remedio
ſupplicationis ciuilis, puta ſi aliquid omiſſum ſit
allegari, quo allegato pars non obtinuiſſet ſenten-
tiam probatur ex d. §. Marcellus. Innoc. in c. fin. de
accuſ. Butr. in c. ſi duobus. de appel. Rebuf. d. glo.
2. num. 19. Nam vbi non inuenitur differentia in-
ter appellationem, & ſupplicationem a pari proce-
14 dunt. † Iſern. in c. Imperialem. §. præterea ſi inter
duos. de prohib. feud. alien. per Feder. Rol. conſi.
94. nu. 24. volum. 1. vnde ſicut in cauſa appellatio-
nis licet non deducta deducere, non probata pro-
bare. l. per hanc. C. de tempo. appella. Ita in cauſa
15 ſupplicationis. † Imol. conſi. 146. colum. 4. in fin.
Marſ. in prac. crim. in §. oportune. num. 63. & in l.
1. nu. 162. C. de rap. virg. Menoch. de arb. q. 72. Rol.
d. conſi. 94. num. 24. etiam ſi pendente ipſius ſuppli-
cationis cauſa ipſa noua iura ſuperuenirent ad in-
ſtar cauſæ appellationis. Bald. in l. per hanc. C. de
temp. appel. Ruin. conſi. 12. num. 8. lib. 4. ſed quan-
tum ad iura antiqua, ſi condemnatus illis potuit
vti ante ſententiam, & diſtulit vt magis aduerſariũ
fatigaret, ſecus. Bal. in d. l. per hanc. Socin. in tract.
fall. reg. 323. fall. 1. Barb. conſi. 35. lib. 3. Iaſ. in repe.
l. admonendi num. 57. ff. de iureiur. Neuiz. conſi.
19. quamuis referat multos huic opinioni aduer-
ſantes. Menoch. d. q. 72. vbi etiam quærit quid ſi
aliquid de nouo petatur, quæ ſi talia in ſupplica-
tione proponantur, ac de nouo narrentur quibus
ante ſententiam propoſitis, Senatus veriſimiliter
aliter fuiſſet iudicaturus, recipi, ac admitti debet
ipſa ſupplicatio ciuilis, vel ex falſa cauſa lata ſit
ipſa ſententia, ſi iudex ſequutus ſit fidem inſtrumẽ-
ti falſi, vel teſtimoniorum falſorum. l. 2. C. ſi ex falſ.
inſtrumen. Vel ſi propter contumaciam procura-
toris cauſa ſit amiſſa, qui fortè acta non omnia,
aut non ex toto diſtribuit, non adhibita diſtinctio-
46 ne an ſit ſoluendo, † necne. l. pen. vbi glo. & Bart.
ff. quan. app. ſit. Rebuſ. d. glo. 2. num. 21. quæ om-
nia intelligo dum adhoc durant tempora ſupplicã-
di, ſcilicet dies quinquaginta ex forma conſtitutio-
num, vel biennium ex forma iuris communis. &
ſententia nondum tranſiuit in rem iudicatã: quia
ſicut donec appellari poteſt, res iudicata non dicit.
Bar. in l. eleganter. ff. de condi. indebi. nec illa etiã
17 q̃ remedio ſupplicationis poteſt retractari. † Fel.
in rubrica de re iudica.

Ideo ſententia præfecti prætorio non tranſit in
rem iudicatam, niſi lapſis diebus quinquaginta in-
tra quos ex forma dictarum conſtitutionum ſup-
plicandum eſt, vel intra biennium de iure com-
muni.

Confirmatur hoc ex prohibitione ſupplicandi
contra ſententiam, quæ in rem iudicatam tranſi-
uit. l. 2. vbi Iaſ. & dd. C. vt lite penden. vnde datur in-
telligi non habere ſententiam præfecti prætorio
vim rei iudicatæ, quandiu licet ſupplicare.

Tranſacta itaque ſententia in rem iudicatã con-
ſulitur remedio reſtitutionis in integrum, de quo
dicetur in ſequenti gloſa.

Differt etiam in alijs pluribus ſupplicatio ab er-
18 roris propoſitione, † vt proſequitur Rebuf. in d.
glo. 2. nu. 43. vſque in fi. Inter cætera videntur affici
iniuria iudices, quod non diligenter inſpexerint
acta, & proceſſum, quia hic error reſpicit iudices,
ſupplicatio ciuilis dolum partis, aut negligentiam
ſupplicantis, procedens aliquando non ſolum negli-
gentia, ſed etiam dolo, vel fauore iudicis glo. in l.
ſeruo. §. cum prætor. ff. ad Treb. Sed in ſupplicatio-
ne dolus, ſeu fauor non ad iudicem grata mode-
ſtiæ, debet referri, ſed aliquo modo aſcribi parti ex
not. a Rebuf. dicta gloſſa. 2. num. 47.

Item in propoſitione erroris probat ſupplicans
ſe illo iudicio, quo victus fuit, vincere potuiſſe. Re-
buf. ibi citat pulchrum tex. in l. argentarius. ff. de
edendo.

edendo, in ſupplicatione poteſt ſupplicans allegare ea quæ, ſi deduxiſſet, puta conſuetudinem, non ſic fuiſſet iudicatum.

Et in ſumma ſi bene animaduertatur remediū propoſitionis erroris, nihil eſt quàm mera reuiſio:
19 † cuius meminit Afflic. deciſ. 231. quæ, vt refert Rebuf. d. trac. de liter. ciuil. in princ. num. 7. in gallia ſcilicet illa quæ eſt iuris reijcitur, ne ex litibus lites oriantur contra. l. 4. §. ait prætor. ff. de re iudic. Imol. in c. 1. de ſeq. poſ. & fruct. ſecus, ſi error facti interueniſſe allegetur. Inter quæ, vt dixi ſupra, eſt differentia. ſicut etiam hac conſtitutione reuiſio quantum ad iuris errorem reijci videtur, quum incluſio vnius alterius remedij ſit excluſio. l. cum prætor. ff. de iudic. l. maritus. C. de procurat. ea veriſimiliter ratione, quod credendum non ſit tantos patres in iure erraviſſe, quos Princeps ob eius ſingularem induſtriam explorata eorum fide, & grauitate ad
20 ipſius officij magnitudinem aſſumpſit. † d. l. 1. ff. de off. præf. prætor. vbi notat Ang. inſignitos induſtria ſingulari præſumi in dubio omnia egiſſe ſapienter & rectè. In quibus tamen induſtria ſingularis, fides explorata, ac grauitas requiritur. Video tamen l. 1. C. de ſent. præf. præt. tribui facultatem litigantibus, ac ſe contra ius læſos affirmantibus a iudicio præfecti pretorio ſupplicare. quo textu præſupponitur licere ipſis litigantibus aſſerere ſe læſos contra ius iudicio præfecti, quod videtur eſſe contrarium. d. l. 1. ff. de off. præf. præto. & l. præfecti. ff. de minor. quibus iuribus culpa refertur vel in aduerſarium quod iudicem circunuenerit, vel in proprium errorem condemnati. Item ibi ſimiliter præſupponitur, ſi contra ius litigantem læſerit, licere ipſi ſupplicare, qui error fuit iuris, non facti: facit quod ſcripſit Imol. d. conſi. 146. verſ. non obſtat quod dixit Cyn. tametſi in ſupplicatione non quæratur de iniquitate, negari tamen non poſſe, quin
21 de iniuſtitia quæratur: quū poſſit iudex non † iniquè, & tamen iniuſtè pronunciare.

Vnde prouidere ſolū ℈ ſnīam, ſi erratum ſit in facto, vel quando circunuentione aduerſarij malè iudicatum eſt, vel ſi proprio errore condemnatus, qui iura ſua, vt puta, explicare neſciuit, vel ſi ſententia tranſiuit in rē iudicatam ope reſtitutionis in integrū, non conſuleretur, quando iudex, ſeu Senatus contra ius, ſi hoc dicere fas eſt, iudicauiſſet. Auferre autē alicui res, vel iura ſua contra ius, nec etiā Principi licet. vt not. in c. quæ in eccleſiarum de conſtit. Bar. in pri. conſtit. ff. in l. fin. C. ſi contra ius, vel vtili. publ. & iſta propriè eſſet reuiſio, ſeu ſuppli
22 catio reuiſionis, † vt iterato videret ſtatibus actis ſput ſtabant an bene, vel malè iudicatū ſit. quæ Mediolani à ſententijs Senatus cōceditur, facto primū depoſito, centū aureorum pro mulcta, caſu quo ſententia non reſcindatur. Clar. in prac. crim. §. fi. q. 78. ver. quarto ſi bona &c. Imo ſententia ex actis ma
23 nifeſtè, & notoriè iniuſta † dicitur nulla inter cęteros de re iudic. ibi Abba. & Felyn. Oldr. conſi. 106. Alex. conſ. 77. vol. 3. Cur. Sen. conſi. 59. col. 5. Afflict. deciſ. 28. tractans etiam quando dicatur iniquitas euidens. Rim. conſi. 180. Ruin. conſi. 74. nu. 2. vol. 4. Pariſ. conſi. 97. lib. 1. Beci. conſi. 12. num. 55. latius. Crau. 373. num. 41. Et de nullitate ſententiæ curiæ parlamenti agi etiam poteſt, licèt ex ſtylo illa non
24 impediat exequutionem † Guid. Pap. q. 50. Niſi ſententia feratur ſub nomine Principis, & nullitas ſit ex defectu iuris poſitiui, ſecus ſi ex defectu iuris naturalis ad ſe deſendendū. Afflic. deciſ. 283. Rebuf. in tract. de cōſtit. reg. tit. de ſuppl. art. 7. glo. 1. Quamuis hoc tutum non credam, quia nouis conſtitutionib. præſcriptus, quum ſit modus procedendi quoad formam citationis, legitimationis perſonarū, aſſignationis ad probandum, proponendum, ac concludendum, in cauſa, neſcio quomodo, illis prætermiſſis, acta, & ſententia ſubſiſtant: quum nec præfectus pratorio poteſtatem habeat quicquam ſtatuendi contra leges, & Principis conſtitutiones. l. 2. C. de offic. præf. prætorio.

Vnde ſi ſtatuto, aut decreto aliquo prohibeatur appellatio a ſententia alicuius Senatus, ſtatutū ipſū ſtrictè venit interpretandum, vt nec extendatur ad ſententias inualidas, ſed tantum de validis intelli-
25 gatur. † Dec. conſi. 260. nu. 2. ſequitur Exc. Olaſc. dec. 132. Impugnans arreſtum vnum Illuſt. Parlamenti regij vitio nullitatis, non obſtante quòd regijs ordinationibus contra arreſta reijceretur remedium nullitatis: quandoquidem inquit ibi nu. 31. & 33. limitantur dupliciter. Primo, vt locum
26 non habeant excipiēdo. † Soc. conſ. 46. nu. 42. vol. 4. Ruin. conſi. 62. nu. 29. vol. 5. Bald. in l. peremptorias. C. ſen. reſcin. nō po. Alex. conſ. 82. lib. 3. Cæphal. conſ. 395. ſub nu. 44. Menoc. conſi. 345. ſecundo niſi nullitas ſit euidens ex lectura actorum, ſine altiore indagine. Bar. in extrau. ad reprimen. in verbo ſummarie col. fina. verſi. quædam ſunt. Bald. & Caſtr. in authent. quæ ſupplicatio. Abb. conſi. 64. colu. 3. volum. 1. Alex. conſ. 91. volu 6. Iaſ. conſi. 44. vol. 3. Boer. deciſ. 247. Ripa in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. Nata conſ. 172. Afflic. dec. 283. vbi loquitur de ſententia ſub nomine regio lata. Neuiz. conſi. 41. num. 44. qui ſcribit de Decreto Ducali prohibitiuo allegationis nullitatis. Gabr. conſi. 49. num. 9. Neuiz. de nullitate ſententię conſilij Ducalis a quo non licebat appellare conſi. 70. Cæphal. conſi. 395. de notoria iniuſtitia ſententiæ magni magiſtratus a quo prohibebatur appellari, ac de nullitate dici. Menoch. vbi etiam prohibita erat appellatio, & nullitatis allegatio. conſi. 345.

27 Dicitque nullitatem eſſe ex actis euidentem, † ſi lata ſit pendente termino ad opponendum, quo ſuſpenditur iuriſdictio. l. ſiue pars. C. de dilat. Lapus alleg. ſecunda Vant. in tract. de nullitate de ſent. ex def. iuriſd. ord. nu. 147. ſecundo ſi lata ſit aſſignato termino ad probandū Bellam. cōcl. 27. Caſſad. dec. a tertio ſi lata ſit ſuper non petitis. Bal. in l. vlt. C. de fideicom. liber. Alex. conſi. 171. nu. 10. lib. 6. Boer. q. 32. nu. 18. Quarto ſi ſententia in cauſa appellationis confirmet primam nullam Bar. in l. 1. C. de er. calc. Afflict. deciſio. 67. Quinto ex defectu iuriſdictionis. Bal. in rub. C. ſi a non compe. iudi. Alex. cōſ. 79. lib. 7. Dec. conſi. 8. & conſi. 38. Crau. conſi. 266. Sexto ex defectu mandati. Bal. in l. 2. C. ſi ex falſ. inſtrum. Afflict. dec. 345. & 368. Marſ. ſing. 323. Soc. Iun. conſ. 56. lib. 1. Crau. conſi. 266. Vant. de nullitate ex defectu man. nu. 59. quæ exceptio, quæ reddat iudicium retro nullū quandocunq; opponi poteſt l. licet. C. de procu. c. in noſtra in fi. eo. tit. c. licet de appel. in 6. Alex. conſi. 191. vol. 6. Dec. conſi. 215. & tam ex parte actoris, quam rei magnus hic dicitur defectus: quum ex illo deficiat conſenſus, & voluntas litigantium, qui iuris eſt naturalis docet. Bal. I. l. falſi col. 2. ver. facitū vero falſi. C. de furt. & quī gdē defectus vīi inſanabilis p Principē ſuppleri nequit, quaſi a iure proueniens naturali ex clem. paſtoralis. §. cæterum vbi Cardi. & Anch. de re iudic. Io. And. in c. per venerabilē de re iudi. ita vāt. de null. ſent. ex defec. mand. nume. 60. Quinimo ſi iudex pronunciaret cum mandato illegitimo pro legitimo comparente, & iudicium pro fundato, ea pronunciatio Domino abſenti idque neſcienti nō præiudicaret. Iacob. in l. licet. nu. 16. C. de procura.

Poterit itaque prouideri contra ſententias Senatus,

nis.primo remedio propoſitionis errorum, ſeu er
28 roris in facto † ſcilicet ꝙ præſuppoſita ſint aliqua
in facto pro veris, quæ ex actis conſtet eſſe falſa, vel
prætermiſſum aliquid in facto iniuria, vel errore
relatoris proceſſus, quod ſi ſenatui retuliſſet aliter
iudicaniſſet. Secundo remedio ꝓpoſitionis erroris
29 in iure, † ſi contra ius litigatoris iudicatū. ſit. l. 1. C.
de ſent. præfect. præt. ſed in hoc remedio ſupplicās
difficilius audietur, ac de gratia merè ſpeciali: quū
vix credi debeat tantos patres in iure erraniſſe, &
ↄtra ius aliquem læſiſſe. l. 1. ff. de offi. præf. prætor.
niſi iniuſtitia ita eſſet euidens, vt nullo colore excu
ſari poſſet: ꝗa præſumptio illa integritatis, & iuſti-
tiæ, ſeu ꝙ rectè, ac iuſtè iudicauerit non eſt iuris, &
de iure, quin recipiat probationem in contrariū, vt
ſi de eius nullitate, vel iniuſtitia manifeſtè appa-
reat, vt multis modis per Decium. in c. quoniā con
tra de proba. Menoch. lib. 2. de præſum. præſ. 67.

Sed quia hoc remedium vī hac noua conſtitu-
tione reijci, eſſet neceſſarium ſpāle priuilegiū, ſeu
reſcriptū Principis admiſſiuū iſtius ſupplicationis.
30 Quartum eſt remedium ſupplicationis ciuilis,
quo aperitur via nouas proponendi exceptiones,
ſeu producendi noua iura cōtra, partē, quæ doloſè
verſata ſit, aut aliter vſa circunuentione: vel ob de
fectum, ſeu iniuriam ſupplicantis: quibus propoſi-
tis aliter iudicatum extitiſſet, d. l. argentarius. Pa-
pon. de arreſt. tit. della force de iugemant. art. 4.
Hæc omnia remedia intra quinquaginta dies pro
ponenda ſunt, & intra biennium terminā da. Quin
tum eſt remedium reſtitutionis in integrum.

D Reſtitution in intiero] contra ſententiam Prin-
cipis perraro reſtitutio in integrum cōceditur, nec
vnquam niſi expreſſa concludenti cauſa. l. minor
autem. §. r. vbi Bald. ff. de minoribus. ſcilicet nomi
nata, ac expreſſa læſionis cauſa. Rom. ſing. 113.
Alex. in l. fin. ff. de fer. Dec. in l. nihil. ff. de reg. iur.
quinimo dixerunt Ioan. Andr. & Arch. in c. 1. de
pact. in 6. interuentum authoritatis Principis ex-
cludere allegationem læſionis in integrum. ſequi-
tur Alex. conſ. 240. num. 10. lib. 6. Ratio eſt: quia iu-
ſtitia plenus præſumitur: nec ſententiam ferre vo-
luiſſe, quam prius iuſtam non cognouiſſet. Bald.
conſi. 395. colu. 1. ad fi. lib. 2. Decian. conſi. 18. num.
250. volum. 1.

Regulariter quiſpiam non auditur in reſtitutio-
ne ipſa ad retractionem ſententiæ cuiuſuis iudicis,
qui non præſtet probationes luce meridiana cla-
31 riores. † l. fin. in fi. verſi. luce clarior. c. ſi mino. ſe
mai. dixer. vbi Bal. Soc. conſi. 198. col. pen. verſic.
ſed ambo Decian. dicto conſi. 18. num. 243. volu.
3. quo onere probandæ læſionis, nec minor eximi-
tur, vt reſtituatur. l. nam & poſtea. §. ſi minor vbi
Bart. ff. de iureiur. Anan. conſi. 48. Abb. conſi. 77.
lib. 2. Oſaſ. dec. 158. euidenti ſcilicet, ac manifeſta
probatione. dec. conſi. 474. ac 564.

Inſuper in libello ſupplici non tantum oportet
minorem ipſum narrare ſe minorem, & læſum,
ſed etiam ſui facilitate læſum; alioqui non ſufficiē
32 ter concluderet. † Bar. in l. verum. §. ſciendum. ff.
de minor. Decia. d. conſi. 18. num. 242. ex clauſula
verò generali, ſi qua mihi &c. non conceditur niſi
33 probata iuſta cauſa. † l. 1. §. fi. ff. ex quibus cauſ. mai.
Quæ propterea negligentibus denegatur. l. non eū.
ff. eod. tit. Bar. in l. ſeruo inuito. §. cum prætor. ff. ad
Treb. & in l. fi. C. de ſent. aduer. fiſc. lib. 10.

Varia itaque, vt iam dixi, ad retractationē ſen-
tentiæ prodita ſunt remedia ideſt appellatio ſuppli
catio, erroris propoſitio, reſtitutio. Quantum ad
34 appellationem, remedium eſt ordinarium. † Quo
competente ceſſat remediū ſupplicationis. Abba.
in c. ex literis. num. 3. de in integ. reſtitu. Dec. conſ.
133. Pariſ. conſi. 54. num. 19. vol. 3. Rol. conſi. 38. nu.
8. vol. 2. Sicuti etiam remedium propoſitionis erro
ris in facto excludit remediū ſupplicationis ciuilis,
quod ab alio differt. Papon. d. art. 4. ſiquidem pro-
poſitio erroris ſit reuiſio eorundem actorum, an
ſecundum ea erratum ſit in facto, ſupplicatio ve-
rò ciuilis præſupponat rectè iudicatum ſtantibus
actis, vt ſtabant: ſed ex nouiter deducendis ſperetur
retractatio ſententiæ.

Difficultas eſt aliqua vtrum remedium ſupplica
tionis, vel propoſitionis. erroris excludat quoad
competit beneficium reſtitutionis in integrum:
Marc. q. 55. in ſecunda par. quem ſequitur. Oddo
Sforc. tit. de in integ. reſti. par. 1. q. 17. artic. 12. ſcri-
bit quod non ego puto contrarium verius quia vbi
nulla eſt conſtituta differentia inter ſupplicationē,
& appellationem à pari procedūt. glo. Bal. & Ang.
in l. 1. C. de ſen. præfe. præto. Iſern. in c. imperialē.
§. præterea tit. de prohi. feu. al. per Fede. Rol. conſ.
94. num. 23. & 24. volum. 1. ergo ſicut appellatio ex
cludit reſtitutionem in integrum, ita ſupplicatio,
quæ tamen ita vtile remedium non eſt, ſicut reſti-
tutio in integrum regulariter ſuſpendens exequu-
tionem ſententiæ. l. vn. C. de in integ. reſtit. poſtul.
adhibita diſtinctione, an læſio poſſit incontinen-
ti probari, vel non Bart. in l. 4. §. condemnatum. ff.
de re iudic. & in l. ſi prætor. §. Marcellus in fi. ff. de
35 iudic. ꝙ tamen fallit in ſententia Principis † niſi
ita iam eſſent iura clara, vt in promptu conſtaret
de iuſtitia petentis reſtitutionem: colligitur ex no-
ta. à Capic. deciſ. 53. Quam executionem minimè
remoratur ſupplicatio. d. auth. quæ ſupplicatio. C.
de precib. imp. off.

Cæterum cum ex rigore iuris ciuilis niſi agatur
de cauſa publica iuxta terminos l. Imperatores. ff.
de re iudic. ſententiæ, quæ tranſitum fecerunt in
rem iudicatam, non retractentur propter inſtru-
menta de nouo reperta. l. 2. & l. ſub ſpecie. C. de re
iudi. & viſum fuit iniquum, ac contra naturalem
æquitatem quempiam aliena iactura locupletari.
l. nam hoc natura. ff. de condi. indebi. ac contra bo
nam fidem bis idem exigi. l. bona fides. ff. de reg.
iur. huic rigori antiqui patres mederi cupientes di-
uerſa inuenerunt remedia, vt notant glo. & dd. in
l. 1. C. de condic. indebi. Inter alia hoc reſtitutionis
in integrum aduerſus rem iudicatam: quia tex. in
d. l. 2. in l. ſub ſpecie. C. de re iudic. diſponentes non
retractari rem iudicatam ob iura de nouo reperta,
intelliguntur ipſo iure citra aliquod remedium re-
ſtitutionis. Caſtr. conſi. 257. colum. 4. verſi. quarto
videtur volum. 2. Iaſ. in l. admonendi in ſecunda
lect. colum. 5. ſub num. 10. ff. de iureiuran. ope aurē
reſtitutionis in integrum ſecus: quod vno de tribus
modis contingere poteſt. Primo ſi condemnatus
ignorauerit ſolutionem factā. Secundò vel ſi ſcie-
bat, ignorabat vbi caperet inſtrumentum. Tertio
ſi ſciuit, fuit impeditus illud habere. Innoc. in c. in
teſtibus, & in c. vltra tertiam de teſtib. Bart. in l. 1.
C. de ſen. adu. fiſc. lat. lib. 10. Caſtr. d. conſi. 257. col.
1. Nam quælibet ſententia etiamſi milies tranſierit
in rem iudicatam poteſt beneficio reſtitutionis in
36 integrum † ex inſtrumētis de nouo repertis reſcin
di. Iaſ. in d. l. admonendi. colum. 5. ſub num. 10. ff.
de iureiurando.
37 Reſtitutio ſtrictè ſumpta à ſupplicatione † ciuili
differt: quia ſupplicatio eſt remedium reſciſſoriū
ex ſola Principis benignitate contra ipſius Princi-
pis ſententiam, vel aliam præfecti prætorio. Reſti-
tutio verò in integrum conceditur quandoq; mi-
nori. l. 1. & tot. titu. C. ſi aduer. rem iudic. quandoq;
ecclе-

eccleſiæ, vel vniuerſitati, quæ minori æquiparatur,
glo. in l. reſpublica. C. ex quibus cauſ. maior. & in
l. 1. C. de reſtitu. in integrum lib. 6. Alex. in l. prope-
randum. §. fin. Iaſ. in l. ſancimus, col. 2. C. de iudic.
Crau. conſi. 204. num. 24. quandoque maiori exi-
ſtente læſione, & iuſta impedimenti cauſa. l. 1. ff. ex
quib. cauſ. maio. magis a iure communi, & ab in-
ſtantia partis, quam a iudicis officio Abba. in d. c.
ex literis. num. 11. de in integr. reſtitu. credo tamē
vtrunque conditionaliter, vel alternatiuè cumula
ri, ſicuti concluditur ſententiam nullam, & ſi qua
eſt, aduerſus eam reſtitutionem in integrum im-
ploro. Oldra. conſi. 108. Bart. in l. ſi expreſſim. ff. de
appel. in l. cum & minores. C. ſi adu. rem iudic. Ber.
in d. c. ex literis. Rom. conſi. 392. Oddo Sforc. d. q.
17. artic. 16. Differt. etiam quia in ſupplicatione ci-
uili, aut erroris propoſitione fit depoſitum decimæ
litis, in reſtitutione ſecus. Item literæ ciuiles ſuppli
plicationis conceduntur contra ſentētias Senatus
auth. quæ ſupplicatio. Reſtitutio verò tam contra
ſententias ſenatus, quam inferiorum. l. præſes. ff.
de minor. Rurſus reſtitutionis cauſa poteſt tracta-
ri corā iudice inferiore, qui ſententiā ipſam tulit,
ac coram maiore, ſupplicationis verò cauſa corā
eodem Senatu Rebuſ. de liter. ciu. artic. vn. glo. 3.
Inſuper reſtitutio in integrum a quouis iudice, qui
iudicauit, & inferiore a Principe. l. in cauſæ in fi. iun
cta. l. præfecti. ff. de minorib. c. cum Bertoldus, de re
iudic. literæ vero ciuiles nō dantur niſi a Principe.
Item reſtitutio in integrum maioribus competit
a die læſionis intra quadriennium. l. fi. C. de temp.
reſti. in integ. pet. c. coram de in integr. reſtitutio.
ſupplicatio intra biennium.

Si de exceptione per viam ſupplicationis oppoſi
ta ante ſententiam actum ſit, videtur quod ea am-
plius nō ſufficiat ad impetrādum reſtitutionem in
38 integrum. † l. ſi autem. §. fi. ff. de nego. geſt. l. quod
in diem. §. ſi rationem. ff. de compenſ. ſed hoc verū,
ſi exceptio ipſa fuerit reprobata, vt ipſos text. intel-
ligit Caſt. d. conſ. 257. verſ. reſtat. &c. & quāuis ex
oppoſitione exceptionis tunc facta videatur pſup-
poni ſcientia iuris ſibi competentis, qua præſup-
poſita ceſſare æquitas reſtitutionis: tamen ſi petat
reſtitutio ad illam probandam, quam tunc pbare
non valuit, neſciens vbi eſſet inſtrumentum ſolu-
tionis, illa non ſibi denegabitur: quum ſibi imputā
dum nō ſit: cùm probandi facultate caruerit. l. ti. §.
pen. ff. quis ordo in bono. poſſeſ. Innocen. in d. cap.
vltra tertiam ſuper verbo nequiuerit Caſtr. d. conſ.
257. verſ. nam iſta diſtinctio, quinimo non ſequi-
tur oppoſuit ergo ſciuit: quum potuerit ſcire per
vehementem opinionem, nō ex certa ſcientia: vel
opponere cū aliis exceptionibus generalibus, tam
competentibus, quam incompetentibus. quæ ex
ſolito conſueuerunt accumulari. idem Caſtren. d.
conſi. 257. verſi. præterea, &c.

E Depoſito] ſupplicatio propoſitionis errorum,
39 † & altera ciuilis non admittit, niſi facto depoſito
decimæ litis, ſi Senatus non iudicauit in prima in-
ſtantia, ac de actu ipſius depoſiti fide facta cum li-
bello ſupplici. Nam quum virtute iſtius cōſtitutio-
nis ſupplicans verſet in pœnæ periculo, ad ſupplicā
dum requiritur mandatum ſpeciale. l. 3. §. ſi procu-
rator vbi Alb. ff. qđ quiſq; iur. Iaſ. in l. iuſiurandū ꝙ
ex conuentione. §. procurator ſub nu. 4. ff. de iureiu
ran. & antequā recipiatur ſupplicatio, pars ſuppli-
cans tenetur omnia adimplere, quę ſibi incumbūt.
l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empti. facit. §. ad ex-
cludendas. in auth. de litig. vbi Iaco. de Belu. vbi
non tenetur reus ad iudiciū venire, niſi omnib. prę
ſtitis. Quantū tamen ad mulctam ipſam, quæ tota
Principi in caſum ſubcūbentiæ applicetur, poterit
illam remittere. l. fi. C. de legib. l. in re mand. C. mād.
nec partis intereſt, imo & cautionem parti victri-
ci, ex not. ab apoſtil. ad dec. Guid. Pap. 420. Papon.
tit. de forces de iug. art. 5.

F Cinquanta giorni] ſupplicatio porrigenda eſt
infra quinquaginta dies Principi, vel magno Can
cellario, quibus elapſis amplius non admittet. Nā
quando lex diſponit de tēpore reſpectu actus ſta-
40 tim incipit currere a die illius actus † l. ait lex. ff. ad
leg. Aquil. l. annus. ff. de calum. l. mariti. §. ſex men-
ſiū. ff. de adult. l. vlti. ff. de man. teſtam. Quod iudex
prorogare nequit, quando a lege, vel ſtatuto fuit p-
ſtitutum. §. ſi verò ſolū, in auth. de nupt. Din. in c. in
dultum. de reg. iur. in 6. Alber. in l. ſenatuſconſultū.
§. vltimo. ff. ad Turpil. Et attentis illis verbis non ad
mittetur amplius, &c. excluditur moræ purgatio.
Tiraq. de retractu lign. §. 3. glo. 4. quia a lege, vel ſta
tuto cum tempus ſtatuitur, poſt illud tempus non
admittitur pars ad purgandam moram, etiam ſi
41 adiectum non fuerit. Innoc. † & Abb. & Cardi. in
c. cum in tua. qui matr. accuſ. poſ. Bal. in l. diffama
ri. C. de ing. & manum. Angel. Imo. & Alexan. in l.
ſi inſulam. ff. de verborum obligation. Alexan.
conſilio 133. libr. ſexto. Tiraquell. glo. 4. Maximè
quum tempus conſtitutionis ſit pro forma ipſius,
quod non ſeruans non dicitur formam obſeruare.
tex. ad hoc in d. auth. quæ ſupplicatio vbi Bal. Sa-
lic. & Iaſ. in 4. not. C. de precib. impe. off.

Excipitur hic legitimū aliquod impedimentū:
tempus etenim non currit legitimè impedito. l. 1.
C. de an. excep. l. ob commiſſa. C. de adulter. Tira-
quel. d. glo. 4. nu. 5. puta propter ægritudinem, vel
aliam neceſſitatem puta maris, hiemis, incurſus
latronum, aut aliam cauſam ſimilem, de qua ſi cō
ſtiterit præſtituto tempore venire non potuiſſe
ignoſcendum eſt l. ſcire oportet. §. ſufficit. ff. de ex-
cuſ. tut.

42 Hoc tempus nō currit ignoranti, † vt dicitur de
tēpore appellandi, ac appellationis proſequendæ. l.
1. §. vltimo vbi Ang. ff. quan. app. ſit. l. ab eo. C. quo-
mo. & quan. iud. Ang. in l. a ſententia. § vlti. C. de app.
& conſ. 302. Anch. conſ. 174. Roma. conſ. 228. & ꝯſ.
343. etiam ſi quis eſſet in loco ipſo nō obſtante prę
ſumptione ſcientiæ. Cardi. Floren. conſi. 54. Caſtr.
conſi. 41. lib. 1. Niſi ſententia ſit lata in præſentia p-
curatoris: tunc enim tempus currit ſtatim a tēpo-
re ſententiæ non expectata alia domini noticia p-
batur in d. l. 1. §. vltim. vbi Barto. ff. quan. appe. ſit
Guid. Pap. dec. 358. Afflict. dec. 344. Tiraq. de retr.
lig. §. 35. glo. 4. nu. 10. quæ omnia etſi loquantur de
tempore appellationis, idem dicetur de ſupplica-
tione, quæ illi æquiparatur vbi aliter in ſpecie ſta-
tutum non inuenitur. l. fi. §. pe. vbi Ang. & Salic. C.
de temp. appel.

G S'eſprimera l'errore] iudicatum per errorē pro-
43 priè dici nō poteſt iudicatum † l. cūm teſtamentū.
C. de iuris & fact. ignor. errantis nullus eſt conſen-
ſus. l. non idcirco, & l. ſi per errorem. ff. de iuriſd.
omn. iudic. Error, ſeu errores iſti exprimendi ſunt,
44 ac ab ipſo proceſſu cauſæ elici, † alioqui ſi extra
proceſſum non errauit iudex, ſed pars defeciſſet,
ipſamet conſuluitur remedio ſupplicationis ci-
uilis.

In hoc remedio erroris ī facto iudicabiť pceſſus
ſine alia pductione, erroribus ipſis ppoſitis: licèt ſm
Rebuſ. in tracta. conſt. reg. titu. de ſupplic. q. 6. in
præf. nu. 23. ſuper aliis non propoſitis recipiendus
etiam ſit ſupplicans, modo ex eodem proceſſu diffi
nitio eliciat: quū mens Principis ſit, vt error, vel er
rores corrigantur: ita ſeruari teſtatur, quare quod
dicat

dicit Rolan.conſi.94.lib.1.poſt Imo. conſi.146.col.
4.verſi. ſi autem iterato.Marſ.in prac.crim.§. opor-
tune num.63.& in l.1.num.162.C.de rap. virg.quos
etiam refert,& ſequitur Menoch. de arbit.q.72.nu.
10.ſcilicet in cauſa ſupplicationis admitti nouas
productiones ad inſtar cauſæ appellationis intelli-
45 gitur in ſupplicatione ciuili,† non in hac ſpecie re
uiſionis errorum, quæ ex eiſdem actis debet iuſtifi-
cari, quum de iudicis errore cognoſcēdum ſit, qui
erroris argui nequit ex nouis probationibus per ip
ſum non cognitis. l.1.ff.de dolo. Menoch.d.q.72.in
ſupplicatione vero ciuili, licèt noua iura produce-
re etiam ſi superuenerint cauſa ipſa pendente,pro-
ut dicitur de cauſa appellationis.Bal.in l. per hanc.
C.de tempo.appel. Ruin.conſi.12.lib.4. Menoch.d.
quæſtio.72.

H Come per eſempio] exemplificat hic Princeps
46 quomodo intelligat erratum in facto,† quæ tamē
exempla regulam non reſtringunt. §. hactenus in-
ſtitu.de gra.cog.l.damni infecti.2. ff.de dam.infect.
exemplum primum , ſi declaratum ſit veniſſe ca-
ſum alicuius fideicommiſſi, & condemnatum poſ
ſeſſorem ad reſtitutionem bonorum , non habita
ratione probationis a teſtibus reſultantis,aut aliter
grauatum reliquiſſe filios , ſine quibus ex ſententia
præſuppoſitum fuit illū defeciſſe. Quæ forma ſup-
plicationis ad inſtructionem iuuenum cauſidico-
rum hic ſubijcietur.

47 Sereniſs. Dux † exponit Titius ſe ſententia Ex-
cellen. Senatus condemnatum relaxare Sempro-
nio bona quōdam Gaij eo prætextu,quod is in ſuo
teſtamento ſubſtituerit Pamphylo eius filio , ſi illū
mori ſine filijs contingeret, Sempronium ipſum.
Quem ſubſtitutionis caſum Senatus ob mortem
Pamphili facti errore, ductus,qui plerunque etiam
prudentiſſimos fallit,præſuppoſuit eueniſſe: etſi ex
actis liqueat Pamphylo filios ſuperſtites fore, qui
impedimento fuerunt euentui ſubſtitutionis. Vn-
de quum iniquum ſit quempiam aliena iactura lo
cupletari, nec propriè dici poſſit iudicatum , vbi in
facto error interceſſit , ab omni actu conſenſum
amouens,ſupplicationem interpoſuit,quam intro
ducere intendens, fide facta de actu depoſiti deci-
mæ litis,vt ſacris conſtitutionibus pareat.Supplicat
humiliter propoſitionem erroris recipi , ac admit-
ti; Committique Senatui, amoto relatore, & adhi
bitis alijs,prout videbitur Celſ.veſtræ erroris,vel er
rorum correctionem, ſententiæ reparationem, ac
reuocationem,& interim ſibi inhiberi omnē mo-
leſtiam , niſi ſaltem primùm præſtita cautione ad
formam anth. quæ ſupplicatio. quod & vberius a
Celſ. veſtra ſperat obtinere , quam conſeruet altiſ-
ſimus.

I Herede del contrahente] conuenitur aliquādo
quiſpiam vti hæres , vel hæreditario nomine debi-
toris : cuius interrogatus an ſit hæres,reſpondet ne
gatiuè : & actor præſuppoſuit illum hæredē , quod
non probauit ; & tamen Senatus condemnauit ip-
ſum tanquam hæredem ad ſoluēdum,& cùm nec
filius cenſeatur hæres patris , qui illius hæredem ſe
non declarauit. Bar.in l.neceſſarijs.ff.de acq.hæred.
potuit iuſtè condemnatus ſupplicare . Forma ſup-
plicandi hoc caſu ita poterit explicari.

Sereniſs. Dux , exponit Franciſcus Gaius ſe vti
hæredem Barthol.ſui patris,prętenſi debitoris ſum
mæ , aureorum ducentum vocatum in ius ab An-
tonio Syla,cuius, etſi reſponderit ſe non eſſe hære-
dem,nec aliter probatum fuerit, condemnatus ta-
men fuit vti hæres,verſus Antonium ipſum ad ſo-
lutionem dictæ ſummæ , ſub erroneo prætextu q̃
patris hęres ſit,qui error in facto commiſſus eſt cui
dens ex actorum inſpectione,quum patris ſe hære-
dem negauerit, vnde factum patris filio non hære-
di quum nequeat obeſſe,nec quiſpiam debeat ſolu
tione alieni debiti prægrauari & ſupplicationem
interpoſuit,quam admitti deſiderans ſupplicat illā
recipi committique Excellentiſs. Senatui,& latius,
vt ſupra .

K Qualità tali] aliquando tamen proponuntur ta-
les qualitates,quibus non variatur diſpoſitio: Nam
ſi deceſſerit grauatus cum filijs, qui ex coniectura-
ta mente teſtatoris erant quoque grauati,& deceſ-
ſerunt,vel ſecundo in caſu, ſi huiuſcemodi ſit debi
tum,quod ſoluere filius teneatur ſine alia hęredita
ria qualitate ratione bonorum, quę poſſidet , puta
ſi ſint feudalia , & debitum neceſſarium,quod om-
nis ſucceſſor ad formam decretorum ſoluere te-
netur etſi hæres non ſit.

Reſpectu etiam quarum qualitatum ſupplicari
48 aliquando permittitur† puta ſi quis condemnetur
vti hæres ſimpliciter : quum tamen hæres ſit cum
beneficio legis . vel ſi tutor condemnetur proprio
nomine. Iſte error dicitur in qualitate, ſeu in acceſ
ſorijs,& non in principali Rebuf.in d. tract.de liter.
ciuil.lib.art.vn.glo.2.num.50. Papon titu. de la force
de iugem.arte.6.Impetrantur etenim literæ ciuiles
propoſitionis erroris iſtarū qualitatum, vt illæ cor-
rigantur , dum ſupplicatur erratum in facto in eis,
vt ex actis elicitur. Scilicet ſi nominatim , ſeu ex-
preſſa qualitate quod condemnetur vti hæres ve-
rè , ac propriè. Si autem condemnetur vti hæres
ſimpliciter , quum tunc in exequutione fides fieri
poſſit de inuentario. Bar. Bald. Ang. Caſt.& alij in
l.1.C.de iur.& fact.igno. Boer.deciſ.53. Soc.iun.ꝯſi.
48.lib.1. Rol.conſi.78. lib.1. exceptio cuius non im-
pugnat,ſed modificat ſententiam. Bar.in l. Neſen-
nius. ff. de re iudi. non erit tunc opus alio remedio
propoſitionis erroris.

Error in facto in quolibet proceſſu contingere
49 poteſt , ac in iure. † In facto ſi p̄ſuppoſita ſit mors
alicuius,cuius bonorum poſſeſſio alteri cedat in ca
ſum mortis , & tamen illius mors non ſit probata :
quum vſque ad annos centum viuere quilibet præ
ſumatur. l.fin.C.de ſacroſan.eccl.in iure , ſi probata
ſit mors,& petenti ſit conceſſa bonorum poſſeſſio
vltra , ſeu lapſo iam termino centum dierum , vel
vnius anni ſecundum perſonæ petentis qualitatē. l.
1.§.largius.ff.de ſucceſ.edi. Item in iure ſi inter ma
trem,& fratrem conſanguineum defuncti conten
datur de illius ſucceſſione , adiudiceturque fratri,
quum tota debeatur matri.§.conſequens in authē.
de hære. ab inteſt. Item ſi quis egerit vti proximior
alicuius, illi nihil attinentis , nec probauerit ſe atti-
nere , & tamen adiudicata illi bona ſint tanquam
attinēti. In iure , ſi illi bona aſſignata ſint in odium
alterius , qui probauit ſe proximiorem . In facto ſi
quis liber ſit, & credat ſe ſeruū illius , cui ſeruiebat,
ac pro tali iudicatus ſit,in iure,ſi credēs ſe liberum,
ac illi vti libero non adiudicentur iura agnationis
petita. Item ſi hæres inſtitutus neſciat eſſe tabulas,
errat in facto,ſi ſciat eſſe tabulas,ſed ante illas aper
tas nō putet ſe bonorum poſſeſſionem petere poſ-
ſe errat in iure. l.1.ff.de iur.& fact.igno. Si hæreditas
alicui primo,& poſteriore teſtamento relicta ſit, &
ille petat ex poſteriore inualido , ac illi adiudicetur
erratur in iure. l.Claudius.ff.de acq.hære.

In iure ſi erratum ſit nō admittetur ſupplicatio;
ſed quomodo tolleranda erit ſententia contra ius
condemnati lata, reſpectu cuius etiam ſupplicatio
50 de iure admittitur † l.1.C.de ſent.præfe.præto.mo-
neatque imper.in l.nemo. C. de ſent. quum, & ipſi
præfecti prætorio errare poſſint non eſſe exemplis
ſacra-

ſacrarum ſententiarum, vel aliorum maximorũ
magiſtrarum in alijs cauſis iudicandum, ſed ſecũ
dum veritatem, & legum ac iuſtitiæ veſtigia. Nam
tametſi lex de tantorum dominorum iniquitate
conqueri abhorreat Azo. C. de ſenten. præſ. præt.
Cyn. & Salyc. l. ſi quis. C. de præcib. imper. offer. &
dolus aduerſarij, vel error condemnati præſumitˀ,
non tanti iudicis l. præfecti. ff. de minor. ipſi verò
cenſeantur prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices
ſicut colombæ Rebuf. in tract. de ſupp. ſeu error.
prop. q. 10. in præf. nu. 74. tamen eſt durum habenti
bonam rationem aliquam pati iniuſtitiam, & iura
violari, ſeu contemni, verbi gratia ſi pupillus teſta-
tus fuerit, & hæredẽ ſcripſerit extraneum excluſis
matre, vel fratribus ipſius, extraneuſq; egerit cõtra
matrem, & fratrem, ab eiſque bona per ſententiã
abſtulerit, ſi ſententia hæc exprimat ideo deberi
bona hæredi ſcripto, ꝙ pupillus teſtari potuerit, vel
ſi dixerit numerum filiorũ ætatem, vel priuilegiũ,
ad muneris, vel tutelæ excuſationem nõ prodeſſe,
vel teſtamentum non requirere ſeptem teſtes, vel
donationem cauſa mortis quinque; ſententia hæc
nulla eſt ipſo iure, vti lata contra ſacras conſtitutio
51 nes, & iura † l. 1. §. item contra. ff. quæ ſent. ſine app.
reſcind. l. ſi expreſſim. ff. de appel. l. 2. C. quan. prou.
non eſt nec. c. 1. de re iudic. Anch. conſ. 372. Nam
iniuriam facit legibus, qui vult ſe meliorem videri
quam ipſæ leges. §. oportet. in auth. de iudic. ſi verò
non contineat hunc expreſſum iuris errorem, ſed
agenti virtute teſtamenti à pupillo cõditi oppona-
tur per eum teſtamentum inualidum, & iudiceť
hæredi ſic inſtituto hæreditatẽ deberi ſine expreſ-
ſione, an pupillus teſtari potuerit necne; ſententia
tunc dicitur cõtra ius partis Caſt. in l. ſi expreſſim.
ff. de appell. recipien. Item ſi iudicauerit iudex vſu-
ras vſurarum deberi. l. præſes. ff. de re iudi. vel ſi per-
cipiať error ꝑ ſubauditos intellectus, vel tacitã rela-
tionem ad acta Alex. conſi. 69. lib. 3. cũ expreſſius er-
ror ille ſolummodo ſit, qui ex verbis inferť, & col-
52 ligitur Bal. † in l. probationẽ 1. C. de probat. Ang.
in l. prætor ait. ff. de nou. oper. nũc. Dec. conſi. 68.
Vant. de null. ſentent. ex def. proceſſ. nu. 122. vnde
quũ iudex nõ aliter iudicare deberet, quàm ꝙ legi-
bus, & conſtitutionib. proditũ eſt. Inſtit. in princ. de
off. iudic. quis vnquã ferret huiuſmodi ſentẽtias ſi
quas vnquam proferri cõtingeret, ſub intuitu illius
præſumptionis, quod iuſtè, ac ſanctè iudicare cẽ-
ſeantur, ac omnia iura habere recondita in ſcrinio
pectoris l. omnium. C. de teſta. ac quod poſſint le-
ges facere. l. non ambigitur. ff. de legib. ſi iuris igna
ri ſint Rebuf. in d. præf. q. 9. Ideo refert ibi Rebuf.
in erroribus propoſitis a domino præſide Liſeto ꝑ
domino de Momoranci conteſtabili multos iuris
errores allegatos, ſed non dixiſſe expreſſe erratũ in
intellectu talis legis, ſed quod per talem legem con
ſignatio, & depoſitio fieri debebat, non erat facta,
53 ideo erratum, † vnde ſi parlamentum iudicat ɔtra
ius impetrata poſtea ſupplicatione iudicabiť erra-
tum eſſe: ſed vt iudices nõ notentur, error facti alle
gabitur, ob quem error iuris ſecutus eſt.

Iudicio meo id facile aptari poteſt, vt ex prædi-
ctis exẽplis colligi poteſt, videlicet, ſi hæres ſcriptus
à pupillo ɔ̃ cuius teſtamentum fuit de inualiditate
op poſitum obtineat ſententiam, ſupplicari poteſt
in facto erratum, nempe Senatum præſuppoſuiſſe
pupillũ fuiſſe adultum, ac conſequenter teſtamen
tum validum Caſtr. in d. l. ſi expreſſim. ff. de appell.
recip. quia quæſtio facti eſt in poteſtate iudicis non
iuris auctoritas. l. 1. §. 1. ff. ad Turpi. Itẽ in alio exẽplo
ſi iudicatum ſit vſuras vſurarũ deberi ſupplicari po
terit in facto præſuppoſitũ non eſſe vſuras, vſurarũ
ac ideo adiudicatas. Si condemnatus ſit minor aſ-
ſumere onus tutelæ, ſupplicari ẽt poterit, à Senatu
ſcilicet ipſum minorem habitum ꝑ maiore, ac ita
erratũ in facto, & ſic de ſingulis, & admittere ſup-
plicationes ɔ̃ ſententias, quibus in affectu fuit erra
tũ in iure ſub forma, ac tenore ſupplicationis erro
ris in facto. Ita conſuletur honori. & authoritati iu
dicantiũ, ac læſioni partis ſupplicantis: quum re
vera ſententia, & arreſtum validum retractari poſ-
ſit ex omni cauſa, quæ ad appellandum eſſet ſuffi-
54 ciens, nec in illis caſibus debet literæ denegari † te-
ſte Spec. in tit. de ſent. §. fi. verſi. item retractať va-
lida ſententia ex c. vt debitus de appel. Rebuf. in tra-
cta. de lit. ciuil. art. vn. glo. vlt. nu. 11. qđ eo facilius
admitti debet, quia ſi malè iudicatũ exgrauať ma-
gis conſcientia iudicis, ac eximiť periculo reſtituẽ-
di parti læſæ, quod illi ſua ſententia abſtuliť, qđ etſi
à ſententia præfecti prætorio non appelletur facit
55 tamen litem ſuam, † & poſſunt corã Ceſare, vel re
ge conueniri Bal. in cap. paſtoralis. §. quia verò ſub
nu. 3. de off. deleg. Rebuſ. d. glo. vlt. nu. 2. Quinimo.
non euitat iudex male iudicans pœnã, etſi victus
appellet ſemel vel bis ſuccumbat, vel appellationẽ
deſerat. Angel. in l. mancipia. C. de ſeru. fug. Barb.
conſi. 12. nu. 2. vol. 4.

Ex prædictis colligi poteſt forma ſupplicandi ſi
56 erratũ ſit in iure. Nẽpe ſic; Sereniſſ. Dux † exponit
Caius, qđ Titius eius frater pupillus teſtatus fuit, de
cuius teſtamenti inualiditate ipſe ɔtra Semproniũ
hæredem in eo prætenſo teſtamento ſcriptũ, quũ
oppoſuiſſet: ſiquidem pupillus teſtamenti factio-
nem non habeat, Senatus per errorem facti præ-
ſupponẽs illum adultum, bona Sempronio virtute
inſtitutionis competere declarauit, quod nõ eſſet
factum, niſi veriſimiliter illum habuiſſet pro adul-
to, vnde cum ex facto erroneo ſecuta ſit ſententia
ɔ̃ ius ſupplicantis illico ſupplicauit, & ſupplicatio-
nem proſequi intendens, ſupplicat humiliter illam
recipi, & latius, vt ſupra.

L Supplication ciuile] ſi petatur retractatio ſentẽ
tiæ remedio ſupplicationis ciuilis narrabũtur cau-
ſæ in ſupplicatione, ſeu libello ſupplici, quibus ita
non fuiſſet iudicatum, ſi cauſas ipſas Senatus intel
lexiſſet. puta ꝓpter inſtrumẽta de nouo reperta, aut
propter nouas exceptiones, aut propter falſas alle-
gationes, aut dolum partis deuentum ſit ad ſentẽ-
tiam, non viſis iuribus ſupplicantis. de retractione
ob inſtrumenta de nouo reperta tex. in l. Imperato
res. ff. de re iudic. l. diui ff. de pœn. vbi Bart. ſi cogni-
tum ſit debitum fuiſſe ſolutum, & opponatur ex-
ceptio ſolutionis. l. 1. C. de cõdi. indeb. Si arreſtum
ſit latum propter iuramẽtum, ac inde inuenta qui
tatio. l. admonendi. ff. de iureiur. Si dolo partis, tex.
in l. prætor ait. §. Marcellus. ff. de iudic. Si ex fal-
ſa cauſa, ſiue inſtrumento, vel teſtibus falſis. l. 2. &
tot. tit. C. ſi ex falſ. inſtr. Forma ſupplicationis.

57 Sereniſſime Dux exponit † Titius fuiſſe latam
ſententiam per Exc. Senatum, qua fuit condemna
tus ſoluere Sempronio aureos quingentos, debi-
tos, vt aſſeritum fuit ex iuſta cauſa contenta in in-
ſtrumento, quod ipſe ſupplicans intellexit, lata
ſententia, eſſe falſum, prout probabit. Vlterius
cum acta eſſent diſtributa in manibus Domini re-
latoris, Sempronius ipſe, ſeu eius procurator ſub-
traxit iura ipſius ſupplicantis, quibus aliunde oſten
debat eliſam intentionem Sempronij, quæ ſunt
talia, & talia, vel procurator ipſius ſupplicantis,
etſi monitus, non remiſit acta ſua Domino re-
latori, in quibus extabant talia, ac talia iura,
quibus viſis aliter fuiſſet iudicatum, ac ita de ſin-
gulis.

Opor-

Oportetet exprimere cauſas nouas: quia ſi vete-
res, de quibus iam cognitum extitiſſet: quum hæc
ſupplicatio ex gratia recipiatur, poterit Princeps
eam recuſare. Bal. in l. ſi. C. de legib. Rebuf. d. q. 9. in
præfat. nu. 45. videretur quodammodo obſtare ex-
ceptio rei iudicatæ ex not. à Caſtr. d. conſi. 257. vol.
2. Niſi eſſent rationes tales, ac huiuſmodi, quibus
debuiſſet etiam ex eis contrarium iudicari, vt ſupra
exemplificaui in ſupplicatione ob iuris errorē iux-
ta formam ſupra enarratam. Cauſæ iſtæ cum ſen-
tentia præſentabūtur vni ex Referendarijs, vel vni
ex Conſiliarijs ſtatus, prout ordinabit Excell. Dñs
Cancellarius, vt videantur an errores propoſiti, vel
cauſa ſupplicationis ciuilis procedant, ſine euiden-
ti calumnia proponentis. Calumniam hanc opor-
tet eſſe euidentem: quia iudex propter quamlibet
ſuſpitionem non debet reijcere exceptionem ma-
ximè peremptoriam, ſed ex præſumptione multū
vrgenti Abb. in cap. ſuſcitata. num. 3. de in integr.
reſtitutio.

M Al Senato] ſupplicatio admiſſa remittetur Se-
natui, vt in poſterum cauſæ ſupplicationis, ſeu reui
ſionis ſentētiarum vnius claſſis toto Senatui, amo-
to relatore, committantur: imo & eadem claſſis,
quæ primo iudicauit poſſit iterum cognoſcere, ac
errorem corrigere in cauſa ſupplicationis ciuilis,
58 in qua non arguitur Senatus, ſed dolus partis, † aut
error ſupplicantis, neutrum quorum iudici poteſt
imputari. In propoſitione verò facti, vel iuris, ſi ſup
plicatio erroris iuris admitteretur, ſecus: quia cum
debeant proprium errorem corrigere, turpe eſt do
ctori, cùm culpa redarguit ipſum, & nedū alia claſ-
ſis iungi, ſed alij, ita vt ſint plures Conſiliarij, quam
qui prius iudicarunt, quum ipſi primi ſuſpecti ſint.
c. ad hæc. t. de appellationi. Debet tamen intereſſe,
ac ſe ipſos potius, corrigere, quam ab alijs corrigi
expectare Felyn. in c. literas col. 2. de præſump. ſi ve
rò à toto Senatu, totus Senatus reuidebit adhibitis
adiunctis arbitrio Principis.

N Vna ſol volta] appellare bis licet, ſupplicare niſi
59 ſemel. † l ſi quis. C. de precib. imp. offer. ſcilicet ab
eadem parte, quæ ſemel ſupplicauit, altera vero ſic.
Guido. Pap q. 345. & conſi. 139. dd. in c. ex literis. de
in integr. reſtitu. Aufr. in decil. Toloſ. 480. Rebuf. in
d. præf. q. 8. & 9. nu. 43. quum & in iudicijs æqualitas
ſeruari debeat. l. ſin. C. de fruct. & lit. exp. & remediū
gratioſum, ſeu extraordinarium ſemel, & non bis
conceditur, prout nec in integ. reſtu. l. fin. C. ſi ſæp. in
integ. reſti. poſtul.

O Poſſeſſorie] in cauſis poſſeſſorijs ſupplicari pro-
60 hibetur: † quia vbi prohibetur appellatio fauore
cauſæ, prohibetur etiam ſupplicatio. Cyn. in l. vlt.
C. vt lit. pend. Bald. in l. 2. C. eod Caſtr. & Iaſ. in d. l. ſi
quis. vnde quum in remedijs poſſeſſorijs appellare
non liceat, vt latè per Excell. Dominū Oſaſc. deci.
25. non licebit quoque ſupplicare: quum poſſit re-
curri ad remedium ordinarium petitorij, & dimit-
ti extraordinarium, cui non eſt locus, ſi aliquo re-
medio ordinario conſuli poſſit. l. in cauſæ. ff. de mi
nor. Nam finito poſſeſſorio, ad petitorium eſt tran
ſeundum c. cum dilectus. c. paſtoralis de cauſa poſſ.
& propt. maximè cùm poſſeſſoriū habeatur pro
cauſa parui momenti & prçiudicij. c. 1. de cauſ. poſ.
l. fin. qui leg. perſo. haben. ſtan. in iud. & mora modi
ci temporis, magni non ſit præiudicij. l. quoties. C.
de precib. imp offe.

P Cento ſcudi in giù] cauſa † aureorum centum
61 habetur pro cauſa modici momenti. In cauſis ſup
plicationū fiunt magnæ impenſæ: quum interue-
niat in eis iudicandis totus Senatus, aliqn̄ adiectis
delegatis, & ſoluātur ſportulæ, ideò proſpici debet,
ne aliquando plus expendatur, quam ſit valor cau
ſæ. Bar. Iaſ. Purp. in l. Imperium. nu. 343. ff. de iuriſdi.
omn. iudic. Dixi de iſtis ad decreta antiq. additio-
nalia tit. de iudi. c. ruſticorum cauſę. Sed quid ſi iun
cta expenſarum condemnatione, vel alijs acceſſo-
rijs ſententia excedat ſummam ſcutorum cētum,
vel condemnet ad plures ſummas diuerſas, quę co
aceruatæ etiam excedant, vide text. & ibi dd. in l. ſi
idem cum eodem. ff. de iuriſdi. om. iudi.

Q Ne da ſentētia interloquutoria] † ab interloqu-
toria non ſupplicatur, imo nec appellatur, niſi in
quibuſdam caſibus de quibus in l. 2. ff. de appella. re
cip. ad lites accelerandas, vt facilius inſtantia præ-
ſcripto termino finiatur. l. properandum. C. de iud.
ac ne in infinitum extendatur. l. apertiſſimi. C. de
iudi. & ſi decreto antiq. c. ſuperfluitas. car. 70. appel-
latio ab ipſis interloquutorijs reijcitur, multò ma-
gis ſupplicatio, niſi iudicio meo continerent gra-
uamen in diffinitiua irreparabile, tunc ſicut licet
appellare l. 2. ff. de appella. recip. gl. in clem. ipſo iu-
re de hære. dd. in c. ſuper eo §. in quibus de appel. ita
ſupplicare. caſus autem aliquos, in quibus appella-
ri poteſt ab interloquutoria retuli. titu. de appel. in
glo. reparate. Nam quando interloquutoriæ vim
habent diffinitiuæ, reguntur ſicut diffinitiua, Fely.
in rub. de re iudi. col. 3.

R Due ſentenze] vbi Senatus duas cōfirmanit ſen
63 tentias † non admittetur ſupplicatio, imo nec in
integrum reſtitutio. confirmatio duarum ſenten-
tiarum præſupponit duplicem appellationē tertiò
autem appellare prohibetur. l. vni. C. ne lic. tertio
prou. ſic nec ſupplicare Bar. & Bal. ibi Aufr. d. deci.
480. Quod tñ apud eos non ſeruari teſtatur Rebuf.
in d. præf. tit. de ſupplic. ſeu err. prop. q. 9. nu. 62. ſcili-
cet ſolere recipi ſupplicationem, & ſi non admitta-
tur appellatio, dum tamen error probetur per gl. in
c. ex literis in verbo ſupplicauit de in integ. reſtitu.
Franc. Curt. in l. Imperium, nu. 108. ff. de iuriſd. om.
iudi. ex glo. in l. fi. C. vt lite. pend. ſed in precibus ex-
primi debet tertia ſententia, alioqui literæ eſſent
64 ſubreptitiæ † Guid. Pap. q. 139. Mar. dec. 55. in 2. par.
Rebuf. vbi ſupra.

Quantum ad reſtitutionem in integrum, niſi de
ea facta eſſet mentio, non cenſeretur ſublata: quia
fauorabilis eſt, & remoto generaliter omni reme-
dio, non excluditur reſtitutio in integrum. glo. fi. in
l. poſtquam liti. & ibi Iaſ. C. de pac. gl. in c. coram fe-
licis. de in integrū reſtit. Aret. conſi. 160. col. 2. Bald.
conſi. 236. vol. 1. Soc. conſi. 153. col 10. verſi. confir-
matur reſponſio. & conſi. 299 in fi. vol. 2. Deci. cōſi.
18. nu. 231. vol. 1. dixi ad decre. ant. tit. de conclu. in
cau. in gl. 3. par. 3. Quinimo ſtatuto diſponente à lau
do non poſſe appellari, ſupplicari, de nullitate dici,
nec aliquo modo excipi, non impediretur petitio
reſtitutionis in integrum. Bal. conſi. 236. vol. 1. Sig.
conſi. 234. Rolan. conſi. 68. num. 33. vol. 3. Iſta reſti-
tutio, quę hic excluditur non eſt minorum, ſed ma
iorum, niſi abſuiſſent ex cauſa ſeruitij Principis,
vel publici.

S Data cautione] non procedetur ad reuiſionem,
65 † niſi parito iudicato, præſtita tamen cautione ad
formam auth. quæ ſupplicatio. C. de prec. impe. off.
Puto hanc cautionem non eſſe præſtandā, niſi pe-
tatur, ſeu opponatur ex l. vniuerſa. vbi gl. C. de prec.
impe. offer. quam Bar. & Bal. ſequuntur. quib. Caſtr.
ſubiungit diſponente ſtatuto fideiuſſionem præſtā
dam alias actus non valeat, debere intelligi, ſi peta-
tur à parte, quinimo ſi ab initio litis non fuiſſet op
poſita, vlterius opponi non poſſet: quum exceptio
ſit dilatoria, quam per proceſſum ad vlteriora par
tes videntur remiſiſſe, Aret. conſ. 139. & in terminis

decreti quod appellans non audiatur, niſi cautione præſtita Natta conſi.685. præſtita tamen citatione, ſunt ablatiui abſoluti, qui faciunt conditionem l. à teſtatore vbi Bar. & alij. ff. de condi. & demonſt. Iaſ. in rub. ff. ſolut. matrimo. & ipſam conditionem expreſſam Bart. in l. 1. ff. de condi. & demon. Dec. cõſi. 89. conſiderata etiam illa dictione tamen, quæ eſt taxatiua, ac præcedentibus aduerſatiua. Bart. & alij in l. 1. ff. ſi quis iuſd. non obtemp. ſenſus itaque erit, quòd præſtita cautione non procedatur ad reuiſionem, niſi parito ſententiæ, ſed ſi præſtita non ſit cautio, procedetur, Quinimo cauſidici obſeruare conſueuerunt, vt procedatur etiam cautione præſtita, & nondum parito iudicato, modo non fuerit iniũctum de ſoluendo, ſeu de parẽdo qua iniunctione facta, & tranſacta, cùm contumaci poſſit denegari audientia, tam in ipſa, quam alijs cauſis. glo. in l. ſed etſi per prætorem. §. ſed ſi cum decreto. ff. ex quib. cau. maiores. Bald. in c. grauis. de reſtit. ſpoliato. Iaſ. in l. iuſiurandum & ad pecunias. §. ait prætor. num. 2. ff. de iureiur. ſolent tunc ſupplicantes amplius nõ audiri, cui ſtylo mihi videtur refragari hæc decreti diſpoſitio impediens proceſſum cautione præſtita. vt autem exequutio debeat retardari ob ſupplicationem niſi præſtita cautione, illud procedit de iure communi, ſi ſupplicatum ſit intra decem dies, ſecus ſi poſt intra biennium, tunc proceditur ad exequutionem ſine alia cautione. Bal. & alij in d. auth. quæ ſupplicatio, Math. de Affli. in conſti. Neapolit. q. 10. col. 2. Secundum verò formam harum conſtitutionum ſufficit præſentare ſupplicationem, ſeu præces intra dies quinquaginta. Sed, vt quantũ fieri poteſt conſtitutio interpretetur, ſm iuris cõis diſpoſitionem l. 2. C. de noxal. erit bene conſultum intra dies decem, interponere ſupplicationem, vt fit de appellatione, quæ intra decem dies coram iudice, qui ſententiam tulit interponitur, ac intra 20. vel 30. dies introducitur, ita de ſupplicatione, vt intra decem dies coram Senatu, ſeu alio qui ſententiam tulerit, interponatur, & intra quinquaginta dies introducatur porrectis, ſeu præſentaris precibus, alioqui ſi lapſis decem diebus interponeretur fortè poſſet exequi ſententia ſine cautione, quia pendente reuiſione per viam ſupplicationis, quum ſupplicatio ipſa ex gratia, & Principis benignitate concedatur. c. ex literis. vbi Abb. de reſtitu. in integ. ipſius ſententiæ exequutio non debet retardari, nec ſuſpendi Affl. deciſ. 341. Puteus dec. 208. lib. 2.

T Vltimo fatale] alijs nouis conſtitutionibus peragi debebat intra ſemeſtre, quod non obſeruabat, quum ẽt inſtantia non currat de iure in cauſis vertentibus in conſiſtorio Principis. auth. ſed lis. C. de temp. app. ꝙ extendit Natta conſi. 383. ad cauſas coram Senatu pendentes ẽt poſt introductionem, & commiſſionem illius, vt ibi per eũ. hic aliter diſponitur. & meritò quia ſi cauſæ expeditio a partibus ſolicitetur, poteſt etiam breuiore tempore peragi, ꝗ ſit biennium, & quamuis de iure biennium incipiat à die ſententiæ. l. 1. §. biduum. ff. de appellat. vel hodie à die notitiæ illius. c. concertationi de appell. in 6. hic tamen diſponitur currere a die commiſſæ reuiſionis. ſi verò intra biennium cõcluderetur in cauſa, ac diſtribuerentur proceſſus in manibus relatoris, fortè excuſaretur ſupplicãs, cui nihil poſſet imputari, ſed relatori, vel Senatui l. properandũ. §. ſin aũt vtraq; parte. & §. ſequenti. C. de iudicijs. quia magis per iudices ſtat quam per partes. Rebuf. in d. tract. de ſupp. arti. 6. gl. vna. car. 536. & caſu quo reuiſio, ſeu ſupplicatio per Principem in ſua ſententia reſeruaretur, poſſet poſt hæc etiam tempora peti. Cæphal. conſi. 422.

V Præſtata in iudicato] contra ſententiam quæ tranſierit in iudicatum, vbi ceſſet omne aliud remediũ ordinarium, admittitur recurſus per viam reſtitutionis in integrum ex cauſa minoris ætatis, abſentiæ pro ſeruitijs publicis, vel ex alia cauſa iure cõi permiſſa infra tempora ſtabilita. & qñ vtrunq; remedium concurrit, ſcilicet ſupplicationis, & reſtitutionis docet Abb. in c. ſuſcitata in fine de in inte. reſtit. eſſe vtilius intentare remedium reſtitutionis, ꝗ ſupplicationis aduerſus ſñiam Principis, ſi ſubſit cauſa legitima, quia aliquãdo impeditur exequutio, quæ non retardatur per ſupplicationem. Nam
66 regulariter † vt iam dixi cauſa reſtitutionis in integrum, impedit exequutionem rei iudicatæ. gl. in l. vn. in verbo reſtitutione: & in verbo debere. C. de reſtitut. in integ. poſt, & ibi Bar. Bal. Ang. Caſt. Albet. gl. & dd. in d. c. ſuſcitata. de in integ. reſti. Iaſ. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. Soc. conſi. 299. lib. 2. Rimin. conſi. 404. lib. 3. Pariſ. conſi. 100. lib. 1. Guid. Pap. dec. 215. Dec. conſi. 436. & Cæphal. conſi. 116. Odd. Sfor. de in integ. reſtit. q. 42. arti. 1. Et quamuis fallat hoc, ſi agatur de exequutione ſententiæ, Principis Bar. in l. 1. C. de tempo. in integ. reſtit. Alex. Iaſ. & Ripa in d. §. condemnatum Iaſ. in l. prætor. ff. de iudi. Iaſ. in d. auth. quæ ſupplicatio. nu. 4. Capic. dec. 53. Capel. Toloſ. deci. 54. Marc. deciſ. 54. Cæpha. cõſi. 116. Oddo Sforc. d. tit. de reſti. in integ. q. 43. art. 2. cui æquiparatur ſententia Senatus. Rol. conſ. 70. nu. 18. vol. 1. Burſat. conſ. 32. num. 28. tamen ſi in promptu cõſtaret de iure petentis reſtitutionem, eſſet ſuperſedendum ab exequutione ex not. ab Afflict. deci. 356. Gramma. conſi. 162. nu. 12.

DEL MODO DA TENERSI nelle Deciſioni de caſi arbitrarij.

PEr prouedere ancora alla cauſa, onde le liti ſi ſogliono moltiplicare per la dubietà delle quiſtioni. [a] Ordiniamo al Senato noſtro, Che ſempre che gl'occorrerà caſo controuerſo in ragione, che alcuni chiamano Arbitrario, [b] le due Claſſi vnite l'habbiano à decidere, E doue i voti ſaranno pari, con interuento di quei Conſiglieri noſtri Giureconſulti quali a noi parerà di deputare, ſi determini co'l parere de i più, la qual Deciſione vogliamo che all'auenire, come legge, s'oſſerui, ſenza che piu s'habbia da mettere in dubio, ne chiamar reuiſione alcuna, [c] ò per ſimile quiſtioni altri di nouo venir in giudicio,

DE MODO OBSERVANDO IN Deciſionibus caſuum arbitrariorum.

SVMMARIVM.

1 *Dubium non eſt, quod caſu legis decidittur, & quibus caſibus a legis diſpoſitione recedi poſſit. Clarum etiam dicitur quod vel conſuetudine. 2. aut communi doctorum opinione. 3. pro qua ſufficit doctorum authoritas. 4.*
5 *Dubium non eſt quod habet deciſionem ſenatus, vel rota.*
6 *Quorum ordinum magna eſt authoritas.*

7 *Non tamen tanta quin ei prævaleat communis opinio: Cui non refragetur textus, vel aliqua concludens ratio.* 8 *vel hinc inde doctores teſtentur de communi.* 9.

10 *Quod variè à ſapientibus exponitur, eius veritas ignorat.*

11 *In rebus dubijs ſalubre eſt iudicem habere fauorabilem, non claudicantem.*

12 *In rebus dubijs textus ſunt diligenter conſiderandi, ac ea eligi opinio, quæ magis conſcientiæ ſatisfacit.*

13 *Recurrique ad Deum, qui præſtet lumen intellectus, ac confeſſione ſuam purgare conſcientiam.*

13 *Princepſque poteſt in caſu dubio conſuli.*

14 *Nec authoritati doctoris inhærendum, qui leuiter, & perfunctoriè punctum tetigit.*

15 *Communis opinio quæ ſit?*

16 *Opinio doctoris, quam conſulendo tenuit, prævalet alteri, quam ſuit legendo ſequutus.*

17 *Conſulens falſum ſciens, & prudens peccat mortaliter.*

18 *Dubium id dicitur, de quo ſapientes dubitant.*

19 *Pratica dandi dubia aduocatis reſoluenda.*

20 *Dubia plura ratione dubietatis pro claris habita ſunt. In re dubia vbi maior neceſſitas.* 21. *contra conſuetudinem.* 22. *contra immunitatem.* 23. *Pro legitima.* 24. *Pro iure communi.* 25. *Pro abſolutione.* 26. *Pro tempore permiſſo.* 27. *Pro poſſeſſione.* 28. *Ne quis hæreditatem adiuiſſe cenſeatur.* 29. *Pro religione.* 30. *Pro opinione, quæ conſuetudine iuuatur.* 31. *Verba in dubio ſecundum conditionem perſonarum ad quas referuntur.* 32. *ſecundum naturam rei, ac materiam ſubiectam.* 33. *Ne quis excedat ius faciendi.* 34. *Stipulatio eius nomine cuius intereſt.* 35. *Induſtria perſonæ ex cauſæ commiſſione per Principem non electa.* 36. *In dubio teſtator voluiſſe teſtari potius ſecundum ſtatuta ſuæ ciuitatis, quam ius commune.* 37. *Modus potius, quam conditio.* 38. *Inſtantiam non eſſe peremptam.* 39. *Poſſidere ex cauſa præambula.* 40. *In dubio inſtrumentorum, ac actuum identitas præſumitur.* 41. *Ac eccleſia, libera, & non patronata.* 42. *Pro matrimonio iudicandum.* 43. *Contra præſumptionem donationis.* 44. *In dubio quod donatio ſit ſimplex, non ob cauſam.* 45. *Feudi conceſſio in dubio ſecundum feudi propriam naturam.* 46. *Partium conuentiones ſecundum ius.* 47. *In dubio nemo in periurium incurriſſe.* 48. *Pro dote.* 49. *In dubio actus illius nomine geſtus cuius expenſis ſit.* 50. *Pro bona fide.* 51. *Quod contractus ſit venditionis vbi pretij ſit mentio.* 52. *In dubio patri ſuperuixiſſe filius præſumitur, etiam ſi pater alium hæredem inſtituerit nulla facta mentione ſilij.* 53. *In dubio intentio illa vnius cuiuſque fuiſſe præſumitur, quæ eſt iuri conformis.* 54. *ac ex cauſa viuiore actum.* 55. *In dubio ſuſtinenda non retractanda tranſactio.* 56. *Nec quiſpiã de re aliqua illicita, & prohibita ſenſiſſe.* 57.

58 *Error excuſatur, qui ob probabile dubium iuris cenſetur proceſſiſſe.*

59 *Difficultas iuris ardua requirens altiorem indaginem, ita in ſine poteſt reſeruari, ſicut dubietas facti.*

60 *Quod plurium voto ſit maiore authoritate roboratur.*

61 *Res deciſa amplius in dubium refricari non debet.*

62 *Si appellatio prohibetur fauore meritorum cauſæ, prohibita etiam cenſetur reuiſio.*

63 *Reuiſionem, qui reijci prætendit vti decreto prohibitam, probare tenetur qualitates decreti, quo reuiſio non admittit.*

64 *Peccant Senatores, qui apud Principem quærunt, vt ab eorum ſententijs appellari non poſſit.*

65 *Denegatio admiſſionis appellationis præſtat delinquendi occaſionem.*

66 *A Principis delegato non prohibetur appellari.*

De modo obſeruando in Deciſionibus caſuum arbitrariorum.

QVod lege, ſtatuto, vel conſuetudi-
ne deciſum eſt iudex arbitrari, re
mittere augere, minuere, vel mu-
tare non poteſt. † l. 1. §. 1. ff. ad Sen.
1 Turp. c. de cauſis vbi dd. de offi. de
lega. Neuiz. lib. 5. Sylu. nup. nu. 74.
Menoch. de arbit. q. 14. Quæſtio
enim facti in arbitrio eſt iudicantis, iuris diſtributio legis authoritati reſeruatur. l. ordine. ff. ad munic. l. ſi operum. C. de pœn. quum non liceat inferiori ſuperioris legem immutare. l. ſi quãdo. C. de inoffi. teſtam. c. inferior. 21. diſtin. etiam ſi ratione careat Bal. in l. non omnium. ff. de lega. cum lex quantumcunq; dura ſeruanda ſit. l. proſpexit. ff. qui, & à quib. à diſpoſitione cuius recedere non debemus pretextu cuiuslibet contrariæ rationis. Bal. in l. 1. col. 4. C. ſi plur. vna ſent. etiam in foro conſcientiæ, modo iuri diuino non refragentur. gl. & Bald. in c. quæ in eccleſiarum de conſtit. Aneh. conſi. 14. Iaſ. in §. ſed iſtæ num. 126. Inſti. de actio. Rip. in c. ſi quando col. pen. de reſcri. Decia. conſi. 58. nu. 4. vol. 3.

Verum quia in qualibet materia, & præſertim criminali cauſa principaliter attenditur. c. cum dilecti primo de accuſat. c. occidit. 23. q. vlt. intelligentia vbi gl. verſi. ex cauſis de verbo. ſignifi. ſiquidem nullus tam proteruus ſit, vt amore delicti tantùm ſine cauſa delinquat. Auguſt. lib. 2. confeſſ. c. 5. nec veriſimile ſit quempiã ſine cauſa delinquere Corn. conſi. 217. nu. 6. volum. 4. Crau. conſ. 75. nu. 11. tex. in l. aut facta §. ſed hæc quatuor. & §. cauſa. ff. de pœn. Ideò variæ ſunt cauſæ propter quas non inculpabitur iudex ſi leuius quàm lex ſtatuat delinquentẽ punierit, quas pulchro ordine tractauit Tiraquell. de pœn. temp. aut remit. Nam ſi dolore, aut ira impulſus quis delinquat pœna temperatur. d. §. cauſa, & l. ſi non conuicij. C. de iniur. l. quicquid calore. ff. de regu. iur. furore percitus crimen committens excuſandus eſt: quum ſatis ſuo furore puniatur, & illum fati infelicitas excuſet. l. diuus. ff. de offi. præſ. imo furor poſt criminis commiſſionem superueniens pęnam minuit. Bal. Alex. & alij in l. furioſum in fin. C. qui reſt. ſac. poſſ. vnde quum dormiens furioſo æquiparetur. l. 1. §. adipiſcimur. ff. de acq. poſſ. ſi delinquat, pœna remittitur. clem. vn. de homic. Ab illoque parùm diſtet ebrius. c. venter. 35. diſtin. cum eo etiam mitius agetur l. omne delictum. §. per vinum. ff. de re mili. l. reſpiciendũ. §. delinquunt ff. de pœn. Bal. in c. a crapula de vita, & hone. cleric. Ad temperandam pœnam ratio quoque habenda eſt tenellæ, vel minoris ætatis. l. Aurelium. §. in delictis. ff. de minor. l. ſi ex cauſa. §. nunc in minoribus, vbi glo. & Bar. ff. eod. dd. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de ijs qui not. inf. Et quum ſenectus ſit veluti altera adoleſcentia, atq; pueritia, ſeneſq; ſenſum habere dicantur puerilem glo. in l. ſenectus. C. de donat. Archid. in c. tanta 26. diſtin. ac iuxta illud cum ſapias animo noli irridere ſenectã. Nam cuicunque ſeni ſenſus puerilis inhæret. Ideo propter ſenectutem, pœna quoque mitigatur. l. ſi quis graui valetudine. §. ignoſcitur. ff. ad ſenatuſc. Sylan. l. 2. ff. de term. amo. l. ferè in omnibus vbi glo. ff. de reg. iur. c. tanta nequitia. 86. diſtin. latè Tiraq. in can. 8. Mitius ſimiliter agitur cum mulieribus ob ſexus fragilitatem. l. ſacrilegij pœnam. ff. ad leg. Iul. pecul. l. ſi adulterium. §. ſtuprum. ff. ad leg. Iul. de adult. ca. ſicut dignum de homic. iudi ſi per imperitiam deliquerit ignoſcitur. l. deſertorem. §. ſi plures. ff. de re

milit.prout ciui nouello, qui ignotanter contra ſta
tuta, quid commiſit Roman.conſi.228. & 251. Qui
caſu, aut imprudentia non de induſtria, aut doloſè
quicquam admiſerunt, aut non puniuntur, aut le-
uius.l.1.§.dinus.ff.ad leg. Iulia. de Sicar.l.abſentem.
§.vlt.& l.reſpiciendum.§.delinquunt vbi glo.& dd.
ff. de pœn. etiam ſi lata culpa interuenerit, modò
dolus abſit: tunc mitius cum delinquente agendũ
eſt.l.lege Cornelia.§.1.& in l.lege. ff.ad leg.Corn.de
Sicar.Anch.cõſi.283.Qui dolus, ſi præſumatur, vbi
tamen ipſi præſumptioni multa aduerſantur, puta
conſanguinitas, amicitia, bona conuerſatio præce-
dens, modus, & cauſa offendendi erunt iuſta cauſa
minuendi pœnam arbitrio iudicis. Aret. conſi. 80.
Si filius deliquit, & pater iudici illũ obtulit mitius
punitur.l.milites agrum.§.defunctorum.ff de re mi
lit.fauore liberorum mitius cum patre delinquen-
te agitur.l.vn.§.ſi plures liberos.ff.de portio.quę lib.
dam.conced.Rom.in l.ſi vero.§.de viro.num.45.ff.
ſolu.mat.Barb.in l.cum acutiſſimi.colum.28.C.de
fideic. ſi probato ſcelere multum temporis inter-
ceſſit.l.ſi diuturno. ff. de pœn. & cum eo qui ſpontè
non conuictus crimen confitetur.l.1. C.ne tuto. vel
cura.vectig.cond.auth ſed nouo iure. C. de pęn.in-
dic.qui male iudic. Delictum minuitur propter di-
gnitatem, natales, & maiorem nobilitatem. vt de-
clarat Tiraquel.cauſa 31. Minuitur mulcta propter
paupertatem.l.illicitas.§.vltimo.ff.de offi.præſi.Bal.
in c.at ſi clerici col. 4. verſi. quæro nunquid epiſco-
pus de iudi.& ſimiliter bannum quod mulctæ ęqui
paratur.Bar.in d.l.illicitas.§.vlti.ff.de offi.præſid. Fa
me etiam vrgente, ſi quid criminis admittatur, mi
tius agitur.c.ſi quis propter de furt. Si mãdato Prin
cipis, domini, parentis, magiſtratus, vel alterius ſu-
perioris, quẽ quis poteſt ratione timere l. ſed ſi vn.
§.ſi iuſſu domini.ff.de iniur.l. vlt.ff. de bon. damn.l.
ſeruos.ff.de act.& obl.Guido. Pap.q.240. qui inuiti,
& coacti delinquunt. c.ſacris vbi. dd. de ijs quæ vi
met.cau. fiunt. c. presbyteros.50. diſtin. Carceribus
diu mancipatus clementius plectendus eſt.l.oẽs. C.
de pœn. Cõſuetudo etiam improba valde excuſat.
Anch. conſi.51. Oldra. conſi.9. Bald.in c.1. de feud.
cognit.leuius in omittendo, quam in committen-
do glo.in l.ſi mora.ff. ſoluto matrimo. Mitius cum
multitudine. Bart.in d.l.aut facta. §. vlti.vt citetur
ſcandalum, clamor, aut tumultus popularis. l. qui
cædem. ff.ad leg. Corn.de Sicar. glo. in c.ſi ergo in
verbo clamoribus. 8.q. 1. Pœna mitior imponitur
per viam inquiſitionis, quam accuſationis c. quali-
ter.2. de accuſ. Tiraq.53.ſi delinquat in officio, vel
adminiſtratione quam gerit.l.tres tutores vbi glo.
ff.de adminiſt.tut. Bal.in c.1.§. iniuria col.2. de pac.
iur.fir. Sunt etenim iſtæ cauſæ, & aliæ plures ſuis lo
cis tractatæ, quibus iudex poteſt moueri ad tempe-
randum pœnam legis: quum etiam hoc tempera-
mentum iure fundetᷣ, nõ iudicis authoritate. ſicuti
ẽt in ciuilibus, in quibus quum non oẽs articuli ſi-
gillatim, aut legibus, aut ſenatuſconſultis compre-
hendi poſſint, is qui iuriſdictioni præeſt, ad ſimilia
procedit, atque ius dicere debet. l.non poſſunt.ff. de
legib. At quum plures ſint differentiæ, q conuenien
tiæ, & illa propriè ſimilitudo ſit, quæ eſt plena. Iaſ.
poſt Bal.in l.1.nu.10.C.de iure emph.ac modica di-
uerſitas in facto totum ius mutet.l. ſi ex plagis.§ in
cliuo.ff.ad leg. Aquil. Naſcuntur ex ijs argumentis
a ſimili variæ inter ſcribẽtes opiniones, quæ caſuũ,
& articulorum deciſiones reddunt arbitrarias, do-
nec conſuetudine aliqua diffinitæ ſint, a qua iudi-
2 cando poſtea non liceat recedere † Felyn.in c. inter
cæteras.nu.12.de reſcrip.Dec.conſi.100. Menoc.de
arbitrar.q.14.vel cõi doctorum opinione q̃ iudicã-
3 do iudex ſequi tenetur. † DD.in c.nouimus. de ver.
ſignifi. Alexan.conſi.25.lib.6.Iaſ.in auth.nouiſſima
col.6.C.de inoffi.teſta.Fel.in c.ex officij.col.7.de pręſ
ſcrip.Deci.conſi.131.in fi. Etiam ſi de ipſa commu-
ni legem non haberemus. Corſ.ſingu.206. quũ pro
4 lege nobis ſufficiat doctorum authoritas. † l. ſi idẽ
cum eodem vbi Ang.de iuriſd.omn.iudi.Iaſ.in l.il
lam C. de collat. Sicuti multùm valet vna deciſio.
5 Rotæ, vel Senatus, † vt moueamur illius exemplo
in ſimili cauſa ita iudicare: quia tameſi, exemplis
iudicandum non ſit, ẽt ſi ſententiæ ſint eminentiſſi
morum præfectorum prætorio, vel aliorum am-
pliſſimorum magiſtratuum, ſed iudicãdum ſit ſm
veritatem, ac legum, & iuſtitiæ veſtigia. l. nemo. C.
de ſenten. Panormi. in c.ſi quando ſuper gl. pen. de
reſcri. niſi ſit ſententia Principis Fel. & Doc.in rub.
de reſcrip. tamen magna eſt authoritas ſimilium
6 ordinum iudicantium, † vt de Rot. Romana. Lan-
celo.Polit.in tract.de offi. aduoc.in rub.de ſcientia.
Feli.in c.cum Bertoldus col.fin.de re iudi.& de ſen-
tentia magnæ curiæ Vicariæ. Afflict.deciſ.45.& de
Curia Delfinali, ac Senatu Mediolanenſi Neuiz. in
Syl.nupt.in 5. parte nu. 62. Modo illius authoritate
contra communem ſententiam non iudicetur, vt
7 ibi Neuiz. † Nam Rota quandoque in ex: ſu conſi-
liorum aliquid omittit, vel inaduertenter reſpon-
det Marian.in tract. de lit.conteſt.in c.1.col.antepe.
ac quandoque notat. gl. in proœm. reg.ca.ne. dicit-
que Alex. in l.ſi cum dotem. §. eo autem tempore.
ff.ſolu.matrim. Romanos, volentes vti aliquo men
dacio, conſueuiſſe allegare vnam deciſionem Ro-
tæ, quæ nunquam inueniebatur, quum adeo ſint
numeroſæ, vt vehi nõ poſſent vno curru. Niſi cõis
opinio cõtra ſe haberet caſum legis, vel rationem
8 concludentem. † Dec.conſi.23.Cur.conſi.56.& 76.
& tm̃ ſufficit vnus bonus textus, quantũ mille. Ign.
in auth.ex cauſa.C.de lib.præt. Calc.conſi.57. Scili-
cet, quod de communi dictum eſt, ſi de magis cõ-
muni opinione appareat, vt puta ſi dicãt doctores,
ita ſe habet communis opinio. Neuiz.vbi ſupra nu.
7 Si vero vni teſtentur eſſe communem, alij con-
trariam, tunc res fit dubia ipſo conflictu opinionũ.
9 † Soc.in rub.& in l.ſi fuerit ff. de reb.dub.
Nam quod multipliciter a ſapientibus exponiť
10 eius veritas ignoratur. † Ang. cõſi.110.col.4. Alex.
conſi.21 a.lib.2.& huiuſmodi caſus dubios. Iaſ. in l.
dotis cauſa nu 25.& in l.poſt dotem nu.205.ff.ſolu.
mat. & in l.in ſuis. ff.de lib. & poſth. appellat caſus
pro amico, ac tunc bonum eſſe habere iudicem fa
uorabilem, in cuius poteſtate eſt quam vult opinio
11 nem eligere, ac ita amico fauere † gl.in c.venerabi
lem in verbo fauere de elect. Iaſ. in l. diem functo.
ff.de offi. aſſeſ.l.cum prolatis.ff. de re iudi. quod li-
cet ſit vtile habere hũc iudicem fauorabilem. Soc.
in c.1.col.49.de libel.obla.intelligi tamen debet nõ
claudicantem Bal.in c.ne innitaris de conſtit. Quũ
re vera ſit valde inconueniens hæc perplexitas, ma
xime ſi iudex primæ inſtantiæ faueat vni, & iudex
appellationis alteri. Ita q partes, & aduocati ſem-
per erunt ambigui, an bonam, vel malam foueant
cauſam.
Tunc conſiderandi diligenter ſunt tex. in mate-
ria loquentes: ad ipſas leges habendus regreſſus
12 † Sal.in l.1.C.de rap.virg. Barb.in extr. ad reprim.
verſi.non obſtante. ac illam opinionem ſequi, quæ
eſt magis iurium amica Iaſ.in l.ita ſtipulatus. la gñ
de.ff.de verb. oblig. vel in dubio, & varietate illam
opinionem eligere, quæ ſm eius bonam conſcien-
tiam ſibi verior vr̃ Franc.Marc.quæſtio.5.Neuiz.in
Silua nupt. lib.6. & in arbitrarijs non ſuam propriã
ſed publicam conſcientiam ſequi. c. iudicet. 3. q.7.
Cyn.

Cyn.in l.quiſquis ad leg.Iul.maie.Bal.in l.1.qui acc.
non poſ.vel aliter ſuum regulare arbitrium cũ con
ſilio peritorum Butr.in c.vt debitus de appel. & nõ
inniti prudentiæ ſuæ,c.ne innitaris.de conſt.quum
arbitrium regulatum, & non liberum in dubio cõ-
ceſſum ſemper intelligatur Bar. in l.cum filius.§.pa
ter.ff.de leg.2.Alex.conſi.58.lib.3.Dec.conſ.430.nu.
4.Menoc. de arbit.q.9. recurrendum quoque eſt ad
Deum ad impetrandũ lumen intellectus,ac ſe con
feſſione exonerare peccatis,propter quæ neſcimus
dubia cauſæ reſoluere Bal.in c. ꝗ procurator. col.
6.de elect. Affli.deciſ.vlt. Crau. conſi.15. Cæterum
adhibita per iudicem veritatis aſſequendæ diligen-
tia in arduo opinionum cõflictu in quamcunque
partem inclinet,reprehendi non poteſt. Soc. conſi.
151.nu.1. Dec.conſi.607.nu.15.poſſetque Princeps
13 in caſu dubio cõſuli. † l.2.§.ſi quid igitur.C. de vet.
iure enucl. vel aduocati hortari partes ad concor-
diam. Neuiz d.par.6. imo iudex illas cõpellere Iaſ.
in l.quidam exiſtimauerunt.ff.ſi cer.pet Boer.deciſ.
155.aut per medium diuidere Bar. in l.ſi duo.ff. vti
poſſ.Anch.conſi.210.Fel.& Dec.in c.1.de conſtitu.
idem Dec.conſi.176.Alex.in l.Titius.ff.ad Treb.nõ
habita ratione doctoris aliquid leuiter perfunctio-
14 ne, & citra examinationem ſcribentis.† Abb.in c.
bonæ.ſecundo de poſtul.præl. Fulg.conſi.102.am-
plexar a ſemp illa opinione,ꝗ benignior,ac huma-
nior videbitur.l benignius.ff. de legib.l.2.§.fin. ff.ad
leg.Aquil.l.ſi pupillus. vbi Bar. ff.ad leg Fal. potiſſi-
mũ illa,quæ animę fauet.c.iuuenes cum ibi not.de
ſponſ. Rim. Iun.conſ.400. nu.132.ac etiã inter am-
biguas opiniones illa,qua diſtinctione res dirimit.
l.item videndum . ff.de pet. hæred.l. ſi finita. §.illud.
ff.de dam.infect.Ang.conſi.376.Alex.conſi.50.vol.
7.Soc.iun.conſi.39.lib.2.Cephal. conſ.16.Rimi.iun.
conſi.363.num.157.Communis vero ea dr̃ opinio,
15 quæ plurium doctorum numero cõfirmatur. † l.1.
verſ.ſanè crebrior vbi Bald.ff.de oft. quæſtor.l. diui
fratres circa medium. ff. de iure patr. ca. nouimus
vbi But.& Abb.de verb.ſigni Iaſ.in l.re ꝯiuncti. nu.
142.ff.de leg.2.Ferr.caut.31.Cora.in tract. com.opi.
lib.1.tit.2. Rimi.Iun.conſi 455.num.60. & in varie-
tate opinionis doctoris opinio retenta conſulẽdo
16 prefertur opinio,quam tenuit legendo † Bar.in l.ſi
patri.col.2.ſub nu.2.C.de inſtit.& ſubſtit.& in auth.
ceſſante de leg. hæred. Cum. conſi.86. Alex. conſi.
181.vol.2.Corat.lib 1.commu.opin.tit.6.nu.54.quũ
opinio conſulendo firmata maiorem præ ſe ferat
diligentiam, quam quæ legẽdo ſubſtinetur in qua
nec ſibi, nec alteri facit præiudicium : conſulendo
vero,ſi ſciens,ac prudens conſuleret falſum,pecca-
17 ret mortaliter. † ſumma Ang tit. de adu. faceretq;
litem ſuam Marc.quæſt.466. vbi verò maius eſt pe
riculum,ibi cautius eſt agendum. c. vbi periculum
de electio in 6 præſertim vbi agitur de periculo ani
mæ , & ſalutis æternæ, cuius immemor nemo eſſe
cenſetur.c.ſancimus poſt med.1.q.7. Rim.Iun.d.ꝯſ.
455.nu.84. Quinimo ſi Princeps committat , ꝙ iu-
dex iudicet ex capite ſuo, ac prout ſibi videbitur in
telligitur tamen eſſe de Principis mente , vt habeat
conſilium peritorum Butr. & Card.in d.c. vt debi-
tus. vel etiam ſi lex aliquid committat arbitrio iu-
dicis,vt iudici,non vt regi committere cẽſetur De-
cian.conſ.93.nu.71.vol.2.allegat Bal.conſi.177.vol.
1.conſ.145.vol.3.conſi.211.vol.4.

A Dubietà delle queſtioni] Dubietas & obſcuritas
vitanda eſt.l.ſi legatario. §.fin. ff.de fideic. liber.du-
18 bium de quo inter ſapientes dubitatur. † l an inuti
lis.de accep.l.1.ff. nil nouati app. pend. ac dubitabi-
le,cui argumenta pro,& contra cõgruere poſſunt,
& quamuis nihil ſit inter homines tam clarum , ꝙ
non poſſit recipere quandam ſolicitam dubitatio-
nem,vt in auth.de tabel.col.3. & aliunde ſit vanum
dubitare de eo,cuius caſus legis inuenitur.l.ancillæ.
C. de furtis. minuſque dici poſſit dubium quoties
de eo dubitatur,quod iuris eſt.Corn.conſi.290.col.
3.vol. 1.vel de quo regula iuris conſtat.Bar.in l.quo
ties.ff.ſi quis caut.Crau.conſi.691.nu.3. dubitare ſi
de ſingulis non eſt inutile.glo.in l.3. C.de ſum.trin.
Bar.in procem.ff.§.& antea. Barb.conſ.40.lib.4.Ap
pellat iuriſconſultus dubias cauſas in l. admonen-
di.ff.de iureiur.vbi Ripa nu.87.poſt Barto. declarat,
quæ ſit hęc dubitatio,vnde inoleuit practica dandi
19 dubia iuris aduocatis reſoluenda. † Purp. in l.j. nu.
103.ff.de offi.aſſeſſoris.

Ratione cuius dubietatis inuenio multa effici,&
20 reddi clara, † quæ tñ dubia originaliter appellant̃,
vt puta in re dubia,ſeu obſcura interpretatio ea ſu-
mitur,quæ omnibus caſibus proſpicit.l. adoptiuus.
§.1.ff.de rit.nup.Caſtr.conſi.179.circa med.lib.1.itẽ
illa , in qua rei conſulitur , in qua maior neceſſitas
21 vrget † prouidendi.Bal.conſi.35.pater filio lib.2.ꝯſ.
113.col.1.poſt medium lib.5.Crau.conſi.578. Item
22 in re dubia contra conſuetudinem, † quæ vult fo-
renſes oneribus aſtringi. Nat.conſi.105.nu.9.conſi.
160.nu.12. Crau. conſi.886.nu.15. item contra im-
23 munitatem, † ne alij pro alijs grauentur.l.vacuatis
ibique glo.1.& 2. C.de decur. lib.10.l.1.l. qui graua-
tos de cenſib.lib.11. Fulg conſi.120. Crau. conſi.77.
& nu.6.in dubio ea opinio eligẽda per quam ius le-
24 gitimæ non læditur. † Caſt.conſ.109.col.1.in fi.lib.
1.Crau.conſ.765. vt in dubio quantum minus fieri
25 poteſt,ius commune offendatur † l.ſancimus.C.de
teſta.l.præcipuus.in fi.C.de appel. Signor.conſ.vlt.
Fulg.conſi.53.in re dubia quiſpiam cõdemnandus
26 non eſt. † l.diebus.§.fin.vbi gl.ff.de iureiur.l. abſen-
tem.ff.de pœn. Rom.conſi.401. Boe.conſi.237. Per-
miſſum aliquid vbi certo tempore eſt,alio prohibi
tum ; tempore permiſſo in re dubia factum præſu-
27 mitur † Bar.& alij in l.non ſolum.§. ſed vt probari.
ff.de nou.oper.nunc.quem tex.ſub §.ſciendum in-
terpretantur. Alex. & Iaſ. Alex.conſi.30.nu.8. lib.7.
Fed. de Sen. conſi.256. In re dubia dè poſſeſſione
28 ſua quis ceccidiſſe intelligitur † Innoc.in c.poſt ele-
ctionem in fi.de conceſ.præb. Alexan.conſi.6.lib.3.
Ruin.conſi.49.lib.4.Crau.conſi.819.ſub nu.6.in du-
bio contra aditionem , ne ſcilicet , hæreditas adita
29 † cenſeatur Sign.conſi.165.nu.36. Crau.conſi.837.
nu. 14. dubius actus per proteſtationẽ declaratur.
Bald.in c.cum in veſtri de elec.Bar.in l.non ſolum.
§.morte.ff.de nou.oper.nunc. Abb.in c.cum M.de
conſti.Ber.conſi.51.num.18.vol.3.in dubijs optima
30 eſt ratio , quæ pro religione † facit l. ſunt perſonæ.
ff.de relig.& ſump.fun.c.fi.de re iudic.c.ex literis de
proba.in dubio illa opinio præualet,quæ conſuetu-
31 dine iuuatur † Imol. in c. 1. de iis quæ fiunt à præla.
Bero. conſi.87.nu.25. vol. 3. verba ſemper in dubio
intelliguntur ſecundum conditionem , & qualita-
32 tem perſonarum ad quas referuntur † l.plenum.§.
equitij.ff.de vſu & habit. Bart.in l. non ſortem.§.li-
bertus.ff.de cõdi.indeb.Bart.in l.is qui duo.ff.de ſer.
ruſti. prædio. ac ſecundum naturam eius rei, ſuper
33 qua proferuntur † Bart. in l.1. in prima oppo. C.de
nego. geſt. ac ſubiectam materiam l. inſulam.ff.de
præſcr.verb.l.ſtipulatus.ff.de vſur.l. ſi vno. & l. lege,
& ibi glo.ff.loc. Alex. & alij in rubr. ff.de nou.oper.
nunc. Actum faciens intelligitur in dubio catenus
34 facere , quatenus habet ius faciendi † Bero. conſi.
113.vol.3.Notarius ſiue iudex qui ſtipulantur in du
bio præſumuntur ſtipulari nomine eius , cuius in-
35 tereſt † Bar.in l.2. ff.rem pup.ſal.fore. Ber. conſi.13.
vol.3. Princeps committendo negotium alicui cũ

cauſæ cognitione in dubio non cenſetur elegiſſe
36 induſtriam perſonæ † c.fin. §.1.de offic. delega.vbi
Abb.& dd. Berous conſi.5. num.13. vol.3. Teſtator
in dubio præſumitur voluiſſe potius teſtari ſecun-
37 dum ſtatuta ſuæ ciuitatis,quam ius cõmune † Bar.
in l.hæredes mei.§.cum ita.ff ad Treb.l.vt iuſiuran-
di.§.ſi liberi.ff.de oper. lib.Soc.conſi. 113.vol.1. Mo-
38 dus potius quàm conditio præſumitur. † l. quæro.
§.inter locatorem.ff.loc. Cyn.& Bart.in l.cum mo-
ta.C.de tranſact. Are.conſ.150.in dubio pro poſſeſ-
ſore c.in pari.de reg.iur.in 6.c.licet cauſam de pro-
ba.l.ſi duo.ff.vti poſſid. inſtantia in dubio non iudi-
39 catur perempta † Caſtr.& Alex.in l.1.ff. ſi quis cau.
Felyn.in c.ſignificauerunt de teſtibus. in dubio poſ
40 ſidere quis præſumitur ex cauſa præambula † l.quę
dã mulier vbi Bart.ff.de rei vendi.Pluralitas actuũ,
41 & inſtrumentorum in dubio non præſumit. † Bal.
in l.fin.in fi. C.de reb.cred.Alex.conſi.53.vol.1.Ber.
conſi.90.nu.21. vol.3. in dubio eccleſia quælibet li-
42 bera, & non patronata præſumitur. † c. ſignifica-
uit de teſtib.Ber.conſi.6.num.11.volu. 1. Semper in
43 dubio pro matrimonio iudicandum † c. fin. de re
iud.c. licet ex quodam. de teſtib. Nunquam in du-
44 bio donatio præſumitur † l.cum de indebito. ff. de
probat.l.campanus. ff.de oper. liber.l. cum aurum.
45 ff.de ſolut.in dubio ſimplex donatio † pręſumitur.
l.ſi vero.§.idem Papinianus. ff.mand. Alex.in l. do-
natione. C.de col. ac latiſſimè interpretanda. cap.
cum dilecti de donatio. ac ſi a Principe,conſtito de
ea, ſemper eius proprio motu facta cenſetur Gu-
lielm. Alber. & Alexan. in l. 3.ff. quod quiſque iur.
Bero.conſilio 65.num.23.volum.1.feudi conceſſio
in dubio præſumitur ſecundum feudi naturam,
46 niſi pacto alterata ſit. cap.1.in fin. per quos fiat in-
uеſti. cap.1.de feud, non hab. prop. nat. feud. ſtatu-
ta, & partium conuentiones in dubio ſecundum
47 ius commune intelliguntur † cap, cum dilecti de
conſuetud. Bero. conſilio 38, nume, 37. volum. 1.
48 in dubio nemo periurium incurriſſe cenſetur † ca.
quemadmodum de iureiur.l.fin.ff. qui ſatiſda. cog.
Ber.conſi.149.nu.12.vol.1.in dubio pro dote etiam
49 cum aliquo tertij præiuditio † l.1.vbi dd.ff.ſol mat.
l.in ambiguis. ff. de regu. iur. in dubio illius nomi-
ne quid actum cenſetur cuius expenſis aliquid fit.
50 † Bero. conſi.187.nu.74. vol.1. Bona fides in dubio
51 præſumitur,ſi poſſeſſio fuit diuturna. † c. cum Ec-
cleſia Sutrina de cauſ.propr, & poſſ. vbi fit mentio
pretij in dubio intelligit contractus celebratus ven
ditionis, etiam ſi daretur res, vel ſpecies ex altera
52 parte † Caſt, & Moder. in l.2.ff.ſi cer. pet. Alex.in l.
fi.ff.de condi.ob cauſ. Ber.conſi.194.num,11.vol.1.
53 filius patri ſemper ſuperuixiſſe præſumitur † l.qui
duos.§.qui in Bello,l. quod de pariter, & l.cum pu-
bere. ff. de rebus dub.etiam ſi pater in teſtamento
alium hæredem inſtituerit,nulla facta mentione
filij Bero.conſi.129.num.12.vol.1.Adiectio clauſu-
læ abſque præiuditio tertij facit ne quis intelligat
iuri tertij præiudicare arg.l.2,§.merito, & §.ſi quis à
principe.ff.ne quid in loco publico.in dubio inten-
54 tio eſt illa,quæ eſt iuri conformis † l.ſi duo.vbi Ca-
ſtren.ff.de acq.hære. Alex. in l.hæredes mei. §. cum
ita.ff. ad Trebel. in dubio actum cenſetur remedio
55 vtiliore † Alex.conſi.55.col.3,verſi,quarto reſpon-
deo.lib.5. Crau. conſi.130. num.12. ac quid factum
ob cauſam neceſſariam. l. Gallus, §. 1. ff. de libe. &
poſthum.Bal. conſi.351.lib.5. Crau. conſi,22.num.
5.in dubio pronuntiandum ne tranſactio reſcinda
56 tur † Alexan. conſi,157.lib.7, Corn,conſi.155.lib.1.
Dec.conſi.168.col.2. in dubio non cenſetur quis de
57 aliqua re prohibita,& illicita intellexiſſe † l.3. §.ſi is
pro quo. ff. quod quiſque iur. l. ſi procurator. ff. de
condi.indeb.l. pater.ff. de ijs quæ in fraudem Crau.
conſi.25.nu.20.

B Arbitrario] non poſſunt omnes articuli ſigilla-
tim aut legibus, aut ſenatuſconſultis comprehen-
di.l.non poſſunt. ff. de legib. vnde cum oportet ali-
quid decidi, quod lege deciſum non inuenitur vſu,
vel conſuetudine, aut aliqua communi opinione,
hoc dubium iuris æquiparatur dubio facti ca. cum
dilectus de conſuet, Bart.in l.qui Romæ. §.duo fra-
tres in 6.oppo.ff.de verb.obli.vbi Alex.num.4. DD.
in l.iuris ignorantia.C.qui admi.Fel.in c. de quarta
de præſcr. Nam vbi eſt probabile dubium in iure,
propter opinionum varietatem huiuſmodi error
58 † excuſat Iaſ. Dec.& alij in d.l. iuris ignorantia. C.
qui adm.vnde,etſi aliqui dixerint exceptionem iu-
ris dubij, ac perplexi non eſſe reſeruandam in fine,
vbi non admittitur exceptio, quæ altiorem requi-
rat indaginem Bald.in l.poſtquam liti col.2.verſic.
ſeptima exceptio. C.de pact.Soc.ſen.in c. 1.num.51.
& 52.de lit.conteſta, Alex.in add.ad Bar.in l.vir bo-
nus.ff.iudic.ſolui Felyn.in c.exceptionem num.40.
de excep. tamen plures ſunt, qui contrariam tenẽt
59 ſententiam; † Are.in §.in bonæ fidei Iuſtit.de actio.
Socyn. ſen.conſi. 59.lib.3. Capic.deciſ.10. de quare
Blanch. de arbit. q. 53. in deciſione itaque caſuum
controuerſorum vnitur, ac congregatur totus Se-
natus, & ſi ſuffragia,ſeu vota erunt paria, tunc mo-
nito Principe adhibebit, ſeu adiunget alios Conſi-
liarios iuriſconſultos, vt ſecundum votum maio-
ris partis omnium decidatur. Nam quod plurium
60 voto fit maiori authoritate roboratur † l. non du-
bium. C.de repud.& vbi caſus contingit ſuper quo
ſtatui oportet ad Principem recurritur, qui adhibi-
ta procerum, & Senatorum deliberatione proce-
det l.humanum.C de legib. in prædicta tamen vo-
torum paritate,ſi plures ſint iudices vti vniuerſi, vt
in Senatu, ea pars præualere debet, quæ eſt dignior
Imol.in l.Pomponius in fi. ff. de re iudic, vnde,ſi ex
vna parte erit præſes Senatus ratione dignitatis ce-
det altera pars paritate numeri votorum non ob-
ſtante, prout ſic cenſuit Exc.Sen.in cauſa Domino
rum Iugalium de Guaſchis,& D. Cõſtantij ex Do-
minis Sancti Michaelis Marchionatus Cæuæ, niſi
ageretur de cauſa libertatis, fauore cuius cedendũ
eſſet votis libertati fauentibus l.inter pares, ff. de re
iudica.

C Reuiſione alcuna] Deciſio caſus cõtrouerſi ha-
bebitur pro lege, nec amplius refricabitur in du-
bium, minuſque ab ea petetur reuiſio. Nam res de-
61 ciſa amplius in dubium vocari non debet. † l.cau-
ſas. C.de tranſact. Sententia hæc habet vim legis,
qua promulgata, de ipſa amplius iudicandum nõ
eſt, ſed ſecundum ipſam iudicandum. c.erit. diſtin.
4. & quantumuis dura obſeruanda. l. proſpexit. ff.
qui, & a quib. à qua ſicut à diſpoſitione iuris non li
cet appellare. l.2.§.exactis vbi Bald. ff.de orig.iur.vn
de vbi prohibetur appellatio fauore, ſeu cõtempla-
tione meritorum cauſæ, ita quoque reuiſio, ſeu ſup
62 plicatio † Cyn.in l.vlt.c.vt lit.pend. Bal.in l.2. C.eo.
Caſtr. & Iaſ. in l. ſi quis aduerſus. C. de prec.imper.
offe. Ad prohibitionem, ſeu reiectionem cuius re-
uiſionis neceſſe eſt conſtare caſum, ſeu articulum
fuiſſe arbitrarium, ac per totum Senatum, ſeu per
ambas claſſes ſimul fuiſſe iudicatum: quum decre
tum locum non habeat, vbi illius qualitates non
militant, l, 1.§.ait prætor. ff. ne quid in flum.publ.vn-
de qui voluerit reuiſionem reiici ob ipſum decre-
63 tum, tenebitur probare qualitates † prædictas.l.nõ
putauit.§.non quęuis vbi Bar.ff.de contrarab. Alex.
conſi.166, vol.2. Rol. conſi.26.num.19.vol.3. facit l.
diuus.ff.de mil.teſtam.alioqui erit ſtandum regulæ
glo.

glo.in l.omnis diffinitio.ff.de regu.iur. Regula verò eſt à quacunque ſententia poſſe reclamari, niſi quatenus prohibetur expreſſe. l. litigatoribus. C. de appell. ſupplicatio autem,& appellatio æquiparantur exceptis aliquibus caſibus, in quibus differre inueniuntur. Iaſ.in d.l.ſi quis. C.de prec.impe.offer. imo peccant Senatores quærentes apud Principem, vt
64 ab eorum ſententijs appellari non poſſit † Bru. ↄſi. 201. verſi. præterea.vol.2. allegat Hern. in fortioribus terminis in cap. imperialem.§.præterea ſi inter colum.12.de prohib. feud.alien. per Feder. quum ſi appellatio tollatur, videatur dari delinquendi oc-
65 caſio † Menoch.de arbitr.q.70.citat l.1.C. de appel. & à Principis delegato non denegetur appellatio
66 † l.2.C.de appell. in arbitrarijs tamen videtur iudicem argui non poſſe. Caſtr.conſi.276.col. vlti.lib.2. Coar.lib.2.var.reſol.c 12.nu.3.Menoch.d.q.70. Modo in arbitrando non excedat magis quam arbitretur, qui exceſſus quomodo probetur. Menoch. de arbitr.q.71.

Hinc infertur, quod cum à ſententijs deciſiuis caſuum arbitrariorum non ſupplicetur, ſed prohibita ſit reuiſio, in alijs permitti, vbi ius eſt certum, & contra ius iudicatur arg.l. maritus. C. de procur. & l.cum prætor. ff. de iudic. prout re vera permittitur ſeruata tamen forma præſtituta titulo antecedēti.

Appellare autem an liceat à ſententia iudicis arbitrium habentis, eſt articulus valde inter doctores controuerſus, vt per Menoch.de arbit.q.70. Sed vbi iudex ex ſuo arbitrio enormiter lædit, tunc permiſſa eſt appellatio Bald.in l.j.colum.2. verſi. ſed pone. C.de reb.cred.in l.vn.C.de ijs quæ pen.nomi. Anan. conſilio 34. Alexan.conſilio 166.lib.3 Alexan. conſilio 106. nume. 14.lib.3. maximè ſi ſententia eſſet notoriè, & manifeſtè iniqua Alexan. d. conſi.106. vbi etiam addit Nata ſententiam præfecti prætorio, non eſſe mandandam exequutioni vbi euidens iniquitas pateret ex actis.

DELLE ALLIENATIONI de i beni de i minori, Delle femine, Contratti, e Giuramenti luoro.

PErche da i contratti de i minori,[a] e delle femine,[b] per la imbecillità luoro, ſono cauſati infiniti danni, e liti; Volendo noi conuenientemente prouederui.

Prohibiamo à qualonque minore[c] d'anni vinti l'allienatione de ſuoi beni ſtabili, e redditi annuali tutto, ò parte, per qual ſi ſia ſorte di contratto, laſciate le diſpoſitioni teſtamentarie nella loro libertà, Saluo che ſia fatto inanti il ſuo Giudice, & con interuento di due parenti non intereſſati, ò in diffetto loro, di due vicini, quali ſiano perſone di buona voce, & fama. Volendo che il Giudice ſommariamente intenda la cauſa dell'allienatione ſe è vtile, ò neceſſaria, ò altramente conueneuole al minore, il tutto riducēdo in ſcrittura auttentica, & v'interponga il ſuo Decreto; Auuertendo a non interponerlo, ſaluo che l'alienatione ſia neceſſaria, ò almeno vtile al minore. Et altramente facendoſi,[d] Dichiariamo il contratto nullo, & inualido, e non ſi darà fede all'inſtromento di tal alienatione. Et l'interpoſition di tal Decretò ſi farà ſenza tuttauia mercede, ò emolumento, ſi per la ſcrittura, come per cauſa del ſudettò Decreto; Saluo di quello chè ricercarà l'occupatione, & fattiche di eſſo Giudice, & Segretario.

Prohibiamo medeſimamente alle femine[e] l'alienatione delle ſue doti, & beni dotali, ſaluo ne' caſi dalla ragion commune permeſſi. Volendo, che non oſtante qualonchè contratto qual ſi faceſſe contra la forma, & permiſſione delle leggi ciuili, ne oſtanti qual ſi voglino clauſule derogatorie, ò renunciationi ad eſſe leggi, ò vero della preſente noſtra conſtitutione, ſia loro lecito d'hauer ricorſo à i beni dotali alienati, obligati, od hipotecati.

Non vogliamo, anzi eſpreſſamente prohibiamo ad ogni Giudice, & Notaro, ſotto pena di falſo, & della confiſcation de i beni, di far giurar, ò riceuer giuramenti ne contratti, alienationi, & donationi, ò ceſſione de' minori d'anni vinti, & nelle alienationi, & oblighi delle doti, ò beni dotali delle femine doue ſi faccia mentione eſſe obligar', alienar', ò conſentire all'alienatione di dette doti, ò beni dotali, ò d'ippothecati. Dichiarando oltre ciò, doue ſi trouaſſe inſtromento, ò ſcrittura fatta per l'auuenire in cōtrario, che s'habbia per ſimulato, e non ſe le doni fede, ne manco ſi creda à teſtimoni ſopra' dicio, Et in ogni caſo ottenēdoſi aſſolutione dal giuramento dal Giudice Eccleſiaſtico, ad effetto di agire, ò eccipere, Ordiniamo che ſi faccia raggione, come ſe giamai le femine, & minori non haueſſero giurato.

DE ALIENATIONIBVS bonorum, minorum, mulierum, & de contractibus iuramentisq; ipſorum.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum minorem repreſentat maiorem.*
2 *Contentio inter Bulgarum, & Martinum antiquos gloſſatores, ſuper intellectu auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vend.*
3 *Bulgari opinionem, quod auth. ipſa intelligatur de venditione ſolemni, qui fuerint ſequuti, & quibus rationibus.*
4 *Iuramentum relaxandum minori inſolenniter cōtrahenti: ſed quomodo, & quando infra. nu.17. etiam data enormi læſione. num.18.*
6 *Iuramentum debet habere tres comites, veritatem, iudicium, & iuſtitiam, & quomodo intelligatur. nu.29.*
6 *Malæfidei dicitur, qui contra iura mercatur, quomodo id etiam capi debeat. nu.30.*

7 *Enormis læſio, quæ dicatur, & nu.31.34.*
8 *Minor iurans non contrauenire quacunque ratione, vel cauſa an excludatur remedio l. 2. C.de reſc. vend. & nu. 9.& 19.*
10 *Renuncians omni iuri, & legum auxilio non prohibetur abſolutionem petere iuramenti, ſed contra nu.39.*
11 *Minoris aduerſarius ex inſtrumento iurato ſuam habet intentionem fundatam, ſi minor non probet læſionem quum non valeat conſequentia, minor ergo læſus, & quæ alia probare teneatur.*
12 *Opinio Martini eſt communis, & qui eam ſequantur, ac quibus rationibus, & authoritatibus, & iuramentum plures alios contractus confirmat alioqui inualidos, & prohibitos.*
13 *Requiſita de iure in alienatione bonorum minoris.*
14 *Quæ neceſſaria non ſunt in alienatione iurata.*
15 *Etiam ſi ſtatuto alia ſolemnia exigantur.*
16 *Vel ſi à ſtatuto ſit prohibita ſit alienatio.*
20 *Abſolutio à iuramento non tollit virtutem. Contractus, quem iuramentum confirmauit.*
21 *Abſolutio à iuramento triplex.*
22 *Bulgari opinio fuit communiter damnata, & diſpoſitio d. auth. ſacramenta puberum eſt fauorabilis.*
23 *Præſumpta imbecillitas ingenij minoris non derogat virtuti iuramenti.*
24 *Diſpoſitio d. auth. ſacramenta puberum procedit in pupillo proximo pubertati.*
25 *Maximè ſi minor dixerit ſe inſtructum.*
26 *Iuramentum eſt loco certiorationis.*
27 *Præſumitur dolus in minore, qui aſſeruit plures annos agere, quam haberet.*
28 *Certioratio valoris, & iurium in minore præſumitur ſi præſentibus aliquibus attinentibus alienauit.*
32 *Abſolutio à iuramento non tenet, ſi renunciatum ſit enormi læſioni.*
33 *Reſtitutio in integrum pro exigua læſione non competit, ſed qualem oporteat eſſe.*
35 *Dolus reſultens re ipſa ex enormi læſione, & ex propoſito, an æquiparentur.*
36 *Maximè ſi alienatio fiat de re particulari cuius valor facilius ſciri potuit.*
37 *Reprobatur opinio Rol. à Val. conſi.60.vol.4*
38 *Differentia eſt quem lædi ex proprio contractu, & lædi ex laudo arbitratoris.*
40 *Iuramentum ſupplet omnes defectus.*
41 *DD. qui dixerunt diſpoſitionem auth. ſacramenta puberũ, non procedere in contractu inſolemni fuerunt inconſiderati & in quibus terminis loquantur.*
42 *Remedium l.2. C.de reſcr. vend. excludit reſtitutionem in integrum.*
43 *Ratificatio contractus inducitur ex legitima patientia poſſidendi ex acceptatione pretij poſt minorem ætatem 44. à minore acceptatione cum iuramento 45 ex curſu quadriennij poſt minorem ætatem 46.& ex lapſu quinquennij. 47. Vel ſi quid tunc perceperit puta fructus. 48. Non obſtante dolo prouenientis defectu ſolemnitatum. 49. Etiam de iure canonico.50.*

De alienationibus bonorum, minorum, mulierum, ac de contractibus, ac iuramentis ipſorum. Glo. I.

A DE i minori] Minores ſunt, qui annum 25. non complerunt. l. 3. §. minorẽ.ff. de minor. l. ſi maritus. §.3. ff. ad leg. Iul. de adul. licet in honoribus fauoris cauſa minor non ſit. 25. annis, qui 25. annum agit. l. ad rempub.ff. de mu.& hon. l. non tantum.ff.de decur. Cuius ætatis cum fragile ſit conſilium multis captionibus ſuppoſitum prętor æquitatem ſecutus, minorum tutelam ſuſcepit. l.1.ff. de minoribus, niſi veniam ætatis impetrauerint; quia tunc beneficio ætatis non fruuntur. l. j.C.de ijs qui ven. æt. impetra. excepta bonorum immobilium alienatione, vel obligatione, ad quam diſpenſari non cenſentur, non obſtante veniæ ætatis impetratione. l. eos. C. eod. tit. & ſimiliter cum minor iurans ob vim iuramenti repræſentaretur
1 maior † c. ſi annum de iudic. lib. 6. Barto. Salyc. & Iaſ. in auth. ſacramenta puberum. nume. 29. C. ſi aduer. vend. Ruin. conſi. 107. num. 16. vol. 1. Cran. conſi. 7. ſub nu. 4. Gabr. conſi. 13. nu. 2. Imperator Alex. in l. j. eiuſdem tituli. cuidam minori requirenti reſtitutionem aduerſus fundi alienationem reſponderat, ſe neque perfidiæ, neque periurij auctorem futurum, cum iureiurando corporaliter præſtito minor ipſe contractum confirmaſſet.

Qui textus magnam præbuit occaſionem controuerſiæ inter Martinum, & Bulgarum antiquos gloſſatores: quum Imperator non explicaſſet an venditio. ſeu alienatio illa facta eſſet ſeruatis ſolennitatibus de quibus in l. magis puto. ff. de reb. cor. & in l. ſi quidem. C. de pręd. min. in l. lex quæ tutores. C. de adm. tut. vel facta eſſet ipſis ſolemnitatibus omiſſis. Bulgarus ſuſtinebat reſponſum Imperatoris intelligendum de alienatione ſolenniter facta;
2 † Martinus vero interpretabatur quomodocunq; alienatio, ſeu contractus præceſſiſſet ſolenniter, ſeu inſolenniter validè ſeu inualidè: quum vtroq; caſu militaret ratio ab Imperatore in contextu expreſſa; ne Imperator fieret periurij author. Bulgarus verò credebat eam alienationem ſolenniter factam; quum ſi nulla, non debuiſſet queri de reſtitutione in integrum minimè neceſſaria contra inualidam alienationem. d. l. ſi quidem. C. de pręd. minor.

Hanc Bulgari opinionem multi ſequuti ſunt an-
3 tiqui, † & ſequuntur aliqui recentiores exiſtimantes auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vend. ac d. l. j. intelligi de alienatione ſolenni, ac valida ex illo verbo contractibus: quum contractus nullus, contractus dici nequeat arg. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. nec poſſit propriè retractari, quod eſt nullum. l. nam, & ſi ſub conditione. ff. de iniuſto rup. cap. ad diſſoluendum de deſp. impub. quum etiam lex interpretans deberet intelligi ſecundum terminos legis interpretatæ in auth. de ſi. ant. dot. inſtr. nat. in pr. d. verò l. 1. loquatur de contractu valido ex natura tituli ſub quo ſituatur, arg. l. imperatores. ff. de in diem adiec. Nec iuramentum confirmet contractum inualidum. l. non dubium. de legib. & ea facilitate qua minor inducitur ad alienandum, eadem aliciatur ad iurandum. l. doli mali. verſic. diuerſum. ff. de nouatio. tanto magis quum auth. ipſa videatur correctoria iuris communis, ac odioſa, & propterea ſtrictè intelligenda, Iaſ. ibi ſub nu. 56. dicens hanc opinionem niti fortioribus fundamentis, quam ibi ſequuti ſunt Cyn. & ſecundum Iaſ. dd. vltramontani. Ang. conſi. 160. Franc. in c. quamuis de pact. in 6. Barb. conſi. 21. colum. 6. volum. 1. Ruin. conſi. 135. num. 12. volum. 1. & conſi. 60. volum 4. Marſ. conſi. 125. col. 4. Aufr. ad Capell. Toloſ. deciſ. 382. Soc. Iun. conſi. 48. num. 17. volum. 1. & conſi. 44. volum. 2. Roll. à Vall. omnes prædictos allegans. conſi. 7. nu. 39. vol. 3. & conſi. 60. num. 73. vol. 4. Porc. conſi. 80. & conſi. 101. num. 5. Cæphal. conſi. 207. num. 59. Rim. Iun. qui conſuluit in eadem facti ſpecie Rol. conſi. 7. inquam conſi. 5. nu. 137. & conſi. 247. num. 58. in eadem etiam facti ſpecie conſuluit Nat. conſi. 631.

Nam

Nam in minore, & ruſtico ſimplicitas præſumitur
Bald. in rubr. C. de rer. permut. & quamuis repute-
tur maior, ex iuramento, non tamen prudens, vel
ſagax. Bald. in d. rubr. C. de rer. permu. verſi. item
quæritur Neuiz. conſi. 22. num. 43. Dec. conſi. 45.
num. 1. & conſi. 180. Minuſque aufert vigor iura-
menti præſumptionem ignorantiæ, Alex. in l. ſcië
dum. nu. 36. ff. de ver. oblig. Dec. d. conſi. 45. & 180.
Ruin. conſi. 60. num. 25. vol. 3. Quod relaxandum
eſt, nedum ſi tractet de damno vitando, ſed etiam
4 ſi de lucro † amittendo Alexan. conſi. 126. ante fi.
volum. 7. Grat. conſi. 192. num. 5. Rim. Iun. d. conſ.
5. num. 125. ita quod dixerit Bald. in cap. 1. §. item
ſacramenta puberum. col. 3. de pac. per bonos præ
ſides cogendas partes ad relaxanda ſimilia iuramē
ta minorum, & violentas extorſiones caſſandas
per capturam perſonæ: ſequitur Iaſ. in l. generali-
ter. in 3. not. ff. de verb. oblig. Dec. conſi. 403. num.
22. Rol. d. conſi. 7. num. 50. Rim. d. conſi. 5. Etenim
iuramentum habere debet tres comites, ſcilicet ve
5 ritatem, iudicium, & iuſtitiam † c. animaduerten-
dum. 22. q. 2. c. etſi Chriſtus de iureiur. glo. in Auth.
quod eis vbi Bald. & alij. C. de nup. Sed hic videre-
tur eſſe vinculum iniquitatis, ſuſtinere contractū
minoris in quo præſumitur ſimplicitas, & ignorā-
tia inſolenniter factum.

Ob defectum quarum ſolennitatum contrahēs,
ſeu acquirens eſſe præſumitur in mala fide: quum
6 contra legum interdicta merchetur † Bar. in l. ſed
ſi lege. §. ſcire. ff. de pet. hæred. Imo eſſe cenſetur in
dolo Roma. conſi. 54. ex l. 1. C. de fide inſtru. lib. 10.
c. qui contra iura. de reg. iur. in 6. l. quemadmodū.
C. de agric. & cenſ. lib. 11. Barb. conſi. 42. colum. 6.
& ſeq. lib. 1. conſi. 70. col. 2. lib. 3. Pariſ. conſi. 49. nu.
33. & conſi. 100. num. 67. volum. 1. Soc. Iun. conſi.
69. lib. 1. Tiraq. de retra. tit. num. 41. & 42. Crauc. de
antiq. temp. in 4. par. §. materia iſta num. 45. Neuiz.
conſi. 85. Exc. Ozaſch. deciſ. 177. Rol. conſi. 18. nu.
87. vol. 2. & d. conſi. 60. nu. 43. vol. 4. Menoch. de Ar-
bitr. caſu. 125. Bec. conſi. 95.

Tantò magis ſi enormis læſio concurrat Anch.
in reg. acceſſorium de reg. iuris in 6. quia alias in-
quit iuramentum ipſum eſſet vinculum iniquita-
tis. cap. inter cætera 21. q. 4. nec haberet ſuos prædi-
ctos tres comites. idem voluit Fede. de Sen. conſi.
199. Cald. conſi. 8. Butr. conſi. 45. ſi læſio ſit vltra di-
midiam, & in c. cum contingat. vbi Abb. de iure-
iur. Aret. conſi. 93. Barb. conſi. 21. lib. 1. Alex. in l.
ſtipulatio hoc modo concepta lim. 3. ff. de verb. ob-
lig. Corn. conſi. 11. & conſi. 124. lib. 3. ac ita conce-
dendam abſolutionem à iuramento, ſi quis enor-
miter lædatur omnes prædictos citans, voluit Dec.
conſi. 180. ſub nu. 7. reſpondens pro Ancharano ad
conſi. Alex. 42. lib. 1. qui volebat, dolum re ipſa, &
dolum ex propoſito non æquiparari, cuius contra
rium, inquit ipſe eſt verius, & hanc, vbi læſio erat
vltra dimidiam aſſeruit eſſe magis communem
Alc. conſi. 97. num. 7. ac non habere locum d. auth.
ſacramenta puberum, data enormi læſione, & eſſe
communem Dec. d. conſi. 45. cum ex ipſa enormi
læſione dolus re ipſa inſurgat, quem voluerūt æqui
parari dolo ex propoſito Anchar. conſi. 38. 82. &
130. Dec. d. conſi. 180. Cagnol. in d. l. 2. nu. 81. C. de
reſc. vend. Aq. de feud. qui feud. dar. poſſ. colu. 3.
ampl. 4. magis communem. dicit Exc. Ozaſc. dec.
41. nu. 3. Rim. Iun. conſi. 203. nu. 108. Crau. conſi.
142. nu. 22.

Enormis verò læſio conſideratur; inſpecto valore
7 ipſius rei † Bar. & alij in l. ſi Societatem. §. arbitrorū
verſi. in contrarium. ff. pro Soc Imo. in c. quintaua
lis de iureiur. Pariſ. conſi. 12. nu. 84. vol. 1.

Nam etſi aliqui dixerint enormem læſionem ſi
res valoris. 20. vendita ſit 17. 10. And. ad Spec. in tit.
de reſt. integr. §. 1. verſi. ſcias pro hoc beneficium,
alij, ſi ſit in ſexta parte. Bar. in d. §. arbitrorū. Cæph.
conſi. 29. affirmans hanc eſſe communem Curt.
Iun. conſi. 79. in fin. Dec. conſi. 39. Ruin. conſi. 81.
vol. 1. Gabr. tit. de emp. & vendit. concluſ. 1. nu. 7.
Alij & fortè verius ſecundum Franciſcum de cal-
das in reper. l. ſi curatorem in verbo læſis ſub nu. 1.
ſi læſio ſit in tertia parte precij Abb. in c. 1. de iure-
iur. & in d. c. quintauallis nu. 33. Anto. Burgas in
c. cum dilecti. num. 44. de emp. & vend. Pari. conſ.
55. num. 49. volum. 1. præualere tamen viſa eſt alia
opinio hoc iure non eſſe diffinitum, ſed remanere
in iudicis arbitrio. Barb. conſi. 51. colum. 2. volu. 1.
Alex. conſi. 77. nu. 2. volum. 6. Dec. d. conſ. 39. Coar.
lib. var. reſolu. c. 3. Menoch. de arbitr. caſu. 75. Soc.
Iun. conſi. 48. num. 43. volum. 2. Gabr. d. concluſ. 1.
Rolan. d. conſi. 7. num. 54. Burſat. conſ. 75. nu. 5. &
conſi. 99. Caldaſ. vbi ſupra Rim. d. conſi. 5. nu. 125.

Nec excluderetur minor enormiter læſus etſi p
8 miſiſſet ac iuraſſet † nō contrauenire alienationi
aliqua ratione, vel cauſa Corn. conſ. 258. col. 5. vol.
4. Rol. d. conſi. 7. & conſi. 60. nu. 69. vol. 4. quum di-
ſpoſitio quantumcunque generalis reſtringatur
ex ratione præſumpta, & coniecturata cap. ſugge-
ſtum, vbi Dec. de app. Bald. in auth. ingreſſi. C. de
ſacroſanct. eccleſ. præſertim ſi aliàs damnum quis
indebitè pateretur; vel ad alium lucrum perueni-
ret cum iactura alterius Angel. conſ. 291. colum. 1.
Abbas conſ. 1. conſ. 44. conſ. 64. vol. 1. Crau. conſ. 3.
& conſ. 33. quare minor iurans non contrauenire
aliqua ratione, vel cauſa cenſebitur id promittere
ratione minoris ætatis, nec intelligitur tūc cogitatū
de remedio enormis læſionis, Abb. in c. cum cōtin
gat verſ. nonus caſus de iureiur. Soc. conſi. 48. in fi.
vol. 4. Rim. conſ. 159. col. pen. in fi. vol. 5. Rol. d. conſ.
60. nu. 69. vt interpretentur verba ſecundum inten-
tionem proferentis. l. plenum. §. equitij. ff. de vſu, &
habit. Ne extendatur diſpoſitio ad eum caſum, in
quo minor captaretur, vel læderetur. l. tres fratres.
ff. de pact. l. obligatione generali. ff. de pignor. quū
etiam nulla diſpoſitio quantumuis generalis inclu
dat caſum in quo dolus interueniat. Cæphal. conſ.
137. nu. 59. Rol. d. conſ. 60. nu. 70. tanto magis quan
do verba ſunt generalia: quæ generalitas obſcurita
tem parit. l. in tradendis. ff. com. præd. l. prætor edi-
xit. §. quod autem. ff. de iniur. Crau. conſ. 70. nu. 20.
Nat. conſ. 514. & de vna cauſa, vel de vno defectu
magis, quam de alio non exprimitur: quū tunc in
dubio minor cenſeatur iuraſſe non venire ɔtra ra
tionē minoris ætatis Bar. in l. 2. C. de reſci. vēd. Ang.
& Caſt. in d. auth. ſacramenta. Corn ſub nu. 30. vel
ſi non iuraſſet contrauenire ratione ætatis, & ex
quacunq; alia ratione, vel cauſa, ſed tantū iuraſſet
non contrauenire aliqua ratione vel cauſa, colore
vel ingenio, non facta mentione ætatis. Rim. Iun.
conſ. 247. nu. 50. Quinimo ſi iuraſſet non contraue-
nire ratione minoris ætatis, vel alia quacunq; ratio
9 ne, † vel cauſa data enormi læſione, poſſet contra
uenire, vt probatum eſt ſupra ex Dec. conſ. 180. Pa-
riſ. conſi. 89. vol. 1. Cuma. conſ. 180. videtur prima
fronte. etiam non obtenta abſolutione à iuramen
to Corn. conſ. 189. col. 3. conſ. 166. vol. 1. Barb. conſ.
1. col. 29. vol. 1. Soc. conſ. 20. colum. 3. verſi. confir-
matur, &c. volum. 3. Socin. Iun. conſi. 48. num. 29.
volum. 1. & licet quis renunciet cum iuramento
omni iuris, & legum Auxilio non prohibetur ab-
ſolutionem petere, ac agere ad contractus reſci-
10 ſionem † Cornel. conſi. 293. colum. pen. verſi. nec
etiam obſtat volum. 4. Caſtr. & Alexan. in l. nemo
poteſt

poteſt.ff.de lega.1.Bal. conſi.11.vol.4.Alex.conſ.38.
vol.2.Rimin. d. conſi.5. nu.149.Rol. conſi.7.nu.52.
volum.3.

Probata ſcilicet læſione per minorē aſſerentē ſe
læſum in l.3.§.ſi minor.ff.de iureiur.Goz. conſi.44.
nu.8.Pariſ. conſ.49.num. 29.& conſ.96.nu.69.vol.1.
Corn.conſ.6.vol.3.Soc. conſ.82.num.42.volum.2.
Afflict. Dec.220. Ruin. conſi. 110.num.13.volu.5.
Cæph. conſ.348.Quia alioqui minoris aduerſarius
ſuam habet intentionem fundatam in inſtrumen
11 to, niſi læſio ipſa probetur. † Ang. conſi. 311.in fi.
Corn. conſ.6.vol.1.Soc. conſ.49.nu.30.vol.3.Pariſ.
conſ.49. nu.29.vol.1.Cæphal. d. conſ. 348. in fi. quū
non valeret conſequentia; minor ergo læſus. Dec.
conſ.39.num.149.volu.2.allegat.l. nam & poſtea.§.
ſi minor.ff. de iureiur. Guid. Pap. q. 141. Quinimo
vt reſtituaī, neceſſario tenetur probare tria ſcilicet
minorem ætatem, læſionem, & ſe dolo aduerſarij,
vel nimia ſua facilitate, læſum. Corn. conſi. 135.
lib.2. Soc. conſi. 57.lib.4. Menoch. de præſump.82.
lib.3.

Quibus tamen non obſtantibus prçualet opinio
12 Martini, † ab omnibus communi calculo recepta
ac ſemper obſeruata: ſcilicet vt l.1.C.ſi aduer. vēdit.
loquatur de omni contractu ſiue valido, ſiue inua
lido; promulgata ad ſedandā ipſius, & Bulgari cō-
trouerſiam auth. ſacramenta puberum. eod. titulo
per Feder. qui eo tempore Bononiæ, vt refert Sigo
nius lib.12.hiſtor.regni Ital.ſub nu.1158.multas res
geſſit ex authoritate Bulgari Martini, Iacobi, & Hu
gonis, qui in Gimnaſio Bononiēſi tūc profitebanī.
Nam diſpoſitio ipſius auth. generalis eſt, & per cō-
ſequens generaliter intelligenda. l. de pretio. ff. de
public. quæ etiam eſſet ſuperflua, ſi nihil adderet di
ſpoſitioni. d.l. 1. C. ſi aduerſ. venditio. conſiderata
etiam ratione metus periurij, quæ militat vtroque
caſu, quum etiam iuramētum ſit quid ſpirituale, in
quib. minor habetur pro maiore d. c. ſi annum de
iudi. in 6. cuius etiam virtus, & efficacia eſt ſecun-
dum iura canonica confirmare alienationē fundi
dotalis cap. cum contingat de iureiuran. cap. licet.
mulieres de iureiur. in 6. quæ de iure ciuili conſtan
te matrimonio nulla eſt, toto titul. ff. de fundo dot.
item confirmat pactum legis commiſſoriæ. c. ſigni
ficante de pignor. ſimiliter pactum de non ſucce-
dendo. c. quamuis de pact. de iure ciuili inualidū,
pactum de collat. l. pactū, quod dotali. C. de pactis,
item etſi donatio inter virum, & vxorem iure etiā
ipſo ciuili prohibeatur tot. tit. ff. de donat. int. vir. &
vxo. iuramento tamen confirmatur. Bar. in l. ſi quis
ꝓ eo in fi. ff. de fideiuſſor. communē dicit Soc. cōſ.
77.nu.15.vol.1.Clar. in §. donatio q.9. Rol. cōſ.70.vol.
2.& conſi.76.vol. 4 Gabr. lib. 3. commun. conclu-
ſion. concluſ. 3. titu. de donatio. ſimiliter donatio
inter patrem. & filium. Roman. & Alex. in l. ſi col
latione. C. de coll. Aretin. in l. placet. de acquir. hæ
red. Iaſ. in l. frater a fratre. ff. de condi. indeb. Alex.
conſi.8. vbi dicit communem. vol.2. Dec. conſ.239.
Rub. conſ.130. Ruin. conſ.121. vbi teſtatur de com
muni vol.1. Clar. in §. donatio. q.8. verſi. ſed quæro
Gabr. d. tit. de donat. concluſio. 4. Craue. latè, tam
de donatione inter coniuges, quam inter patrem,
& filium. conſi.852.

Ratio iſtius opinionis pro Martino eſt in ꝓm-
ptu: Nam ſi iuramentum repræſentat minorē iurā
tem maiorē, & perinde eſt, ac ſi eſſet maior d. c. ſi
annum de iudic. in 6. glo. Bar. in l.2. nu.12. Bal. num.
12. Caſtr. nu.15. Cagnol. nu.103. art. pen. in 3. par. nu.
10. C. de reſcind. vend. Salic. in d. auth. ſacramenta
puberum. nu. 1. & Iaſ. nu. 29. Afflict. tit. de pac. te-
nen. §. item ſacramenta. ſub nu.5. Alex. conſ.89. ſub
nu.11.vol.2. Curt. Sen. conſ.43. col. pen. ver. minor.
Pariſ. conſi.26.nu.13.vol.3. Rui. conſ.107.nu.16 vol.
1. Crau. conſi.7. ſub nu.4. Gabr. conſi.13.nu.12. Do-
minus Pancir. conſi.75.nu.5. Non eſt mirum ſi iu-
ramento minoris confirmetur alienatio, non ob-
ſtante defectu ſolennitatū in ea alienatione requi-
ſitarū. Quæ re vera plures ſunt. Primo vt ſubſit æs
13 alienū. l. ob æs. C. de præd. min. l. magis † puto. § ne
paſſim. ff. de reb. cor. Dec. cōſ.60 Nat. cōſ.162.& 631.
Secundò quod creditores vrgeant ad ſoluendum
d. § ne paſſim. Menoc. § de arbit. caſu 171. Tertio q
non extent mobilia. d. § ne paſſim. l.1. § quod ſi for
te. ff. eo. tit. Bero. conſ. 182. vol.1. Menoch. d. caſu
171. Cæphal. cōſi.251. quod à iudice declarari opor
tet Angel. in auth. de eccl. rer. immob. alien. Rol.
conſi. 33. vol.1. Quarto quod vendatur res minus
damnoſa. d. § ne paſſim. Corn. conſ.109. vol.3. Dec.
conſi.403. Pariſ. conſi. 99.& conſi.100.vol.1. Quin-
to ne vendatur res magna pro exiguo debito. d. §
ne paſſim. Afflict. dec. 259. Sexto authoritas tuto-
ris, vel curatoris Bald. in l.1. ff. de reb. cor. Soc. Iun.
conſi.48. vol.1. Menoc. d. caſu 171. Septimo decre-
tum iudicis. l. neque tutores. C. de adm. tut. Soc.
Iun. conſi.144. vol.1. Nata conſi. 631. Octauo quod
Interueniant ſubhaſtationes. l. & ſi ſine vbi glo. &
Bar. ff. de minor. Pariſ. conſi.100. vol.1. Menoch. d.
caſu 171. hæc omnia fuſius colligens. Rol. d. conſi.
60. vol.4. Rim. Iun. d. conſi.5. Iſta inquam omnia ſo
lemnia non exiguntur in alienatione per maiorē
facta, qui rerum ſuarum moderator eſt, & arbiter.
l. in re mandata. C. mandati, ita nec in alienatione
confirmata iuramento minoris maiori æquiparati
14 † Alex. conſi.125. vol.1. imo qui maior ob iuramē
tum repræſentatur, ac ſicut maior de rebus ſuis di-
ſponere poterit Rapha. Cum. conſi.24. ſub nu.2. vi-
deretur prima facie, ac ſic ea ſolennia non eſſe ne-
ceſſaria, nec diſpoſitionem. d. auth. ſacramēta pube
rū ita intelligi tenuit ibi glo. cuius ſententiā dixit
veram, ac per omnes teneri, ac de conſuetudine
approbari Bar. nu.3. Bal. nu.4. Salic. nu.10. qui teſta-
tur totum mundum ita praticare. Caſtr. ſub num.
8. Corn. ſub nu.14. aſſerens etiam hanc opinionem
communiter teneri, ac conſuetudine approbari,
eſſe communem opinionem, & vbique obſeruari,
vbi non extant ſtatuta contraria, ſcribit Iaſ. ſub nu.
36. verſi. quid tenendum Iacob. de Sanct. Geor. nu.
36. Curt. Iun. num. 36. Ang. in l.1. C. ſi aduer. vend.
Federic. de Sen. conſi. 281. nu. 3. dicens quod alias
tex. ille deciperet contrahentes Guid. Pap. conſi.
83. nu.5. Fulg. conſi.237. c.5. Barb. conſi.6. ſub nu.6.
vol.4. Aret. conſi.22. nu.8. dicens communē. Corn.
conſi.71. nu.8. vol.3. Soc. conſi.115. lib.1. affirmans
eſſe veram opinionem communem, ac obſerua-
tam. conſi. 131. lib. 4. Rom. conſi.437. Rim. Sen.
conſi.89. num.27.& conſi.430. nu.7. Curt. Sen. conſ.
43. vbi loquitur de muliere minore. Curt. Iun. con
ſil. 47. nume. 4. vbi etiam loquitur de muliere mi-
minore, niſi fuiſſet enormiſſimè læſa, idem conſi.
140. Dec. conſi.34. ſub nume. 2. & conſi. 639. Ripa
in l.1. § idem quæſitum. num.27. ff. ad Trebell. Soc.
Iun. conſi. 79. num. 18. volum.2. Pariſ. conſilio 96.
num. 53. volum. 1. vbi ſic communiter ſeruari, &
teneri dicit Rub. conſi. 139. niſi ſubeſſet enormiſſi-
ma læſio Ruin. conſ. 135. ſub num. 9. verſic. con-
cluditur volum. 1. Cæphal. conſi. 348. & conſi. 403.
nume. 25. qui conſuluit pro validitate alienationis
feudi Benneiarum à minore iurante facta. Puteus
Dec. 194. lib. 3. Craue. conſi. 852. Porc. Imol. conſi.
89. quæ omnia procedunt tā in alienatione rei par-
ticularis, quam hæreditatis, ac in quacunque pacto
Alexan. conſi.53. colum.4. volum.3. Dec. conſi.31.
col.1.

col.1. Alba conſi.11.nu.4.Rip.conſi.127.
Et adeò vera ſunt,vt etiam ex forma ſtatuti,ſi ſo
lennitas aliqua requiratur, illius omiſſio nō viciet
contractum minoris, iuramento confirmatum.
15 † Gemin.conſi.68.Aret.conſi.22.nu.8. Alex.conſi.
27.vol. 1.& fuſius conſi. 125.num.5.& 6. volum.1.
Imol.conſi.67.Corn.conſi.71. volum.3.Soc.conſi.
171.lib.4.Ripa in d.§.quæſitum num.28. Socin.iun.
conſi.79.num.18.Gabr.conſi.13.Curt.iun.conſi.47.
Crau.d.conſi.852.Caſt.in d.auth.ſacramenta pube
rum col. pen. verſic. ſed quarto quæritur. & ibi Iaſ.
num.51.verſic.quid tenendum teſtificans eſſe com
munem, niſi ſtatutum eſſet à Pontifice confirma-
tum,vt Bononiæ. Ruin. conſi.107.num. 15 volu.1.
Bero.conſi.154.num.12.volum.2.& licet Bart. in l.
omnes populi in 3.q.prin.num.25.diſtinguendo di
uerſum ſenſerit, eius tamē opinio,tam a ciuilibus,
quam canoniſtis reijcitur.Imol.in rep.c.cum con-
tingat de iureiur.Caſtr.in l.vlt.vbi Alex. ff.qui ſatiſ.
cog.Aret.conſi.54.col.1. Iaſ.in d.auth. ſacramenta
puberum col.antep.verſi. ex glo. Dominus Pancir.
conſi.75.nu.9.vel etiam ſi teſtator prohibuiſſet alie
16 nationem † Aret.conſi.22. Rip.in l.filiusfa.§.diui.
nume.28. ff. de leg. 1.latè Bec.qui tollit contraria
conſi.108.
17 Imò nec eſſe concedendam abſolutionem † à
iuramento tradit Anch.conſi.433. Imo. & Abb.in
c.cum contingat.de iureiu.& conſi.71. lib.1.non da
ta,inquit,enormi læſione alioqui d.auth. ſacramē-
ta puberum.c.quamuis de pact.in 6.& c. cum con-
tingat de iureiur.quæ iura emanarunt cum tanta
ſolennitate,nobis (inquit) ſeruirent de vento. Ang.
in l.ſi quis pro eo.ff.de fideiuſſo.Aret.in l.qui ſuper-
ſtitis.ff.de acquir.hære.Rom. conſi.437. & ibi Men-
doſ.Alex.conſi.42.num.18.& conſi.125.Caſt.& Iaſ.
in d.auth. ſacramenta.num.45. Corn.conſi.71.nu.
10.volum.3.Soc.conſi.125.lib.1.quia inquit nullibi
reperitur prohibita talis alienatio iurata:alioqui di
cit ipſa iura nobis ſeruirent de vento, contra cap. ſi
Papa de priuileg.in 6.vel impoſita eſſet lex ipſa ver
bis,non rebus contra l.2.C.comm.de leg.nec obſer
uarētur verba ipſius auth. ibi inuiolabiliter etiam,
18 inquit, data enormi læſione: † quia ſi reſtitutio in
integrum non competit niſi enormiter læſo,& de
negatur ob diſpoſitionem ipſius auth. ſacramenta
puberum,ergo non concedetur abſolutio minori,
qui iurauit enormiter læſo.Io. Campeg. in tract.de
pact.dot.q.15.Dec.in c.propoſuiſti. verſi.3. fallit de
probat.& in puella annorum 14.læſa re ipſa Bertrā.
conſi.175.& 267.ne alias,dicit etiam ipſe,ea iura in
ſeruiant nobis de vento. Rub.conſ. 12.reſpondens
ad rationes Dec. conſi.180. oſtēdenſque dolum ex
propoſito,& re ipſa multum differre Goz. conſi.9.
num.64.Gram.Dec.10.num.77. Quia ſi vendat mi
nor rem certam,& diſtinctam præſumatur ſciuiſ-
ſe valorem: quo caſu non poteſt dici iuramentum
vinculum iniquitatis: quum volenti,& ſcienti do-
lus non inferatur. Imol. in d.c. quamuis de pact. in
6.ita Ruin. conſi.107.num.17.volu.1.& conſi.135.
ſub num.15.vol.1.etiam ſi minor certior factus nō
ſit de beneficio reſtitutionis in integrum Alex.cōſi.
29.num.6.& conſ.42.num.20.lib.1.vel in integrum
reſtitutioni non renunciaſſi Alex.d.conſ.42.Crau.
conſi.626. num.3.
Quòd ſi iurauit non contrauenire tam ratione
minoris ætatis,quàm alia quauis cauſa,tunc non li
cet illi cōtrauenire ex enormi læſione,etiam vltra
19 dimidiam † Imol.in c.cum contingat col.28.de iu
reiuran.glo.& Bar. in l.a.& ibi Bal. num.12. Alber.
num.19.Salyc.q.11.Fulgo. num.6. Burgo.num.42.
Cagnol.num.103. Anus Pin.num.9.c.1. Anion. de
Padila ſub num.34.C.de reſc.vendi. Caſt.conſ.428.
in fi.volum.1.Corn.conſi.17.num.11.& conſi.236.
lib.4.Alex.conſi.42.& 125.lib.1.quem ſequitur Iaſ.
conſ.76.in fi.lib.1.Cor.cōſi.17.& 236.lib.4.Curt.ſen.
conſi.43.col.pen.verſi.voluit.Fulg.conſi.237. Caſtr.
conſi.105. viſo puncto in fin.lib.1. Ruin.conſi.213.
lib.1.Dec.conſi.403.col.6.verſ.quartò reſpondetur.
Alex.conſi.89.ſub num.11.volum.2. Crot.in l.ſtipu
latio hoc modo concepta col.10.ff.de verb.obliga.
Iaſ.in d.auth. ſacramenta puberum num.55. Iaco.
de Belu.Iſer.& Afflict.in titu.de pac. ten.in gl.4. nu.
2.vbi inquit Afflictus ſe inueniſſe Puteum ita tenen
tem in ſuis.qq. q.25. idem præſupponit Soc. conſi.
48.num.19.vol.4.vbi Soc.d.num.19.dicit eſſe com-
munem, quando minor non ſimpliciter iurauit.
Rub.conſi.12.colum.4.Crau.conſi.7.num.4.& cōſ.
188.ſub num.3.conſi.114.Rolan.conſi.59. num.22.
lib.1.Bec.conſi.100 num.15. Crau.conſi.620. Coar.
in c.quamuis in 3.par.de pact. in 6. vel ſi renuncia-
uit læſioni,vel remedio.l.2.C.de reſci.vend. Curt.d.
conſi.43.verſ. voluit Alber.in d.l.2.num.9. Alex.in
l.ſtipul.hoc modo concepta in 3. limitatione. ff. de
verb.oblig.Soc.conſ.48.vol.4.Cag.num.110.Oſa ſe.
Dec.41.num.13. Imo teneret etiam renunciatio læ
ſionis enormiſſimæ,ſi illi expreſsè renunciaſſet mi
nor. Cæphal.conſ.403.num.45. quod tamen nunc
non firmo.
Vnde conceſſio abſolutionis à iuramento, vbi
contractus eſt conualidatus, nihil minori opitula-
20 tur, † quum non tollat virtutem contractus,ſed tā-
tum operetur,ne agens incidat in periurium Oldr.
conſi. 120. & ita fuiſſe iudicatum ait Guid. Pap. q.
226. Abb. & moder.in d. c. cum contingat. Angel.
conſi.115.num.12.lib.1.Bald.cum Imol.& Socy.in
l.hæc ſcriptura.ff.de condi.& demonſt.Corn.conſ.
71.ſub num.12.vol.3.Abb.conſi.71.lib.1.conſi.107.
lib.2. Crau.conſi. 7. num. 7. alioqui non tam facilè
ab Epiſcopo (inquit) ſi vim validitatiuam contra-
ctus perimeret obtineretur Fel.c.1.num. 26.de iure
iur.Ripa in rub.ext.de iudic.Bero.conſi.154.nume.
13.vol.1.Coaru.lib.1.var.reſol.c.4. ſub num.6.verſ.
quintum eſt loquens in ſpecie d. auth. ſacramenta
puberum.Burſ.conſi.75.Cæpha. conſi.71. num.22.
Menoch.conſi.28.vnde,& ſi iuramentum ſit perſo
nale,c.veritatis de iureiu. virtus illius tamen confir
matiua,& validitatiua contractus ad hæredem trā
ſit,qui non minus quam ipſe defunctus contractū
à iuramento confirmatum obſeruare tenetur, vt
in terminis auth. ſacramenta puberū Fede.de Sen.
conſi.181.Sign. conſi.250.num.7. Bald. conſi.404.
num.5.lib.10. Caſtr.conſi.383.col. pen. lib.2. Alex.
conſi.26.num.5.& 146.num.4.lib.7. Corn.cōſi.112.
num.2.volum.4. Bald. in auth. ſacramenta puberū
in fin.verſi. & nota Dec.conſi.639.Crau.conſi.852.
num.8.vbi reſpondet ad contraria,vbi etiam oſten
dit ab hærede quoque ſeruandum, etiam quando
defunctus ſola obſeruatione aſtringebatur.
Nam abſolutio à iuramento tripliciter concedi
21 tur ſecundùm varietatem contractuum. † Primò
ſi contractus eſt nullus, nec validetur iuramento,
ſed iurans teneatur ad illius obſeruantiam,hoc ca-
ſu conceſſa abſolutione ſublata eſt vis contractus
vt in c.debitores de iureiur. vbi Cald. Butr.& Abb.
ſecundo quando eſt validus per ſe, & illi adijcitur
iuramentum,vt in terminis l.2. C.de reſcin. vendi.
tunc poterit actor experiri de iuribus ſuis citra va-
cillationem contractus. Tertio ſi cōtractus ſit nul-
lus, ex iuramento firmetur, tunc verior eſt opinio,
ſequuta abſolutione, contractum remanere vali-
dum.Bal.Cum.Imol.Soc.in d.l.hæc ſcriptura Cor.
conſi.71.in fi.& conſi.72. vol.

Quibus ſtantibus ac attentis non aduerſantur
ſupra ex aduerſo allegata: primo quantum ad opi-
nionem Bulg. illa reiecta fuit per Federicũ imper.
22 † ex diſpoſitione d. auth. ſacramenta puberum ſe-
cundum communem omnium intelligentiã ſem-
per obſeruatam, & practicatam, quam ego in foro
ſemper vidi obſeruari, ac paſſim, ita iudicari: quia
imo cùm validaretur contractus ex d. l. 1. C. ſi adu.
vend. iuramento attento, meritò quærebatur de re
ſtitutione, quæ aliàs erat ſuperflua. d. l. ſi quidem.
C. de præd. minor. & retractari etiam dicatur, ꝙ de
facto proceſſit. Ang. & Salic. in d. auth. ſacramen
ta. ſicut etiam teſtamentum dicitur, irritari, vbi
ſolennia deficiunt. l. 1. ff. de iniu. & irr. teſtam. quæ
quidem auth. etiam ſi nihil diſponeret magis quã
d. l. 1. eſſet inutilis, non obſtante ſituatione illius: qa
quum contractus validetur, potuit ſubijci ibi. Iura
mentum etiam validet contractum nullum qui à
iure non reprobatur. Bal. in d. l. 1. Salic. in d. auth.
ſacramenta.

Nec eſt verũ ꝙ ea facilitate præſumatur iuraſſe,
qua contraxit: quia oporteret primũ probare hanc
facilitatẽ in contrahendo ad quem contractũ, pro
pter iuramentum præſumitur acceſſiſſe deliberatè
Alex. conſ. 125. ſub nu. 9. vol. 1. Rub. conſ. 12. nu. 17.
ꝙ ſi hæc ratio facilitatis ad iurandũ adducta eſſet
vera, nihil operaretur d. auth. ſacramenta puberũ.
cuius diſpoſitio nõ eſt odioſa, vt ex aduerſo allega
batũ, ſed fauorabilis reſpectu animæ, cunctis rebus
anteponendæ. l. ſancimus. C. de ſacr. ſanct. eccl.
Bart. in d. auth. ſacramenta puberum. nu. 19. Iaſ.
nu. 71. Soc. conſ. 279. viſa donatione lib. 2. Ber. conſ.
154. nu. 9. vol. 1. Afflict. in d. §. item ſacramenta in 6.
nota. nu. 10. de pac. ten. latè Surdus qui loquitur de
pupillo iurante conſi. 25. num. 41.

Non obſtat, ꝙ minor, & ruſticus ſimplices p̄ſu-
mantur. Bal. in rubr. de rer. permut. nec iuramentũ
23 reddere eos prudentes, & ſagacès † Dec. conſ. 45. &
180. quia attenta hac ratione deſtrueretur diſpoſi-
tio. d. l. 1. & d. auth. ſacramenta puberum, de quarũ
validitate diſputaretur, non de earum ſenſu, & in-
telligẽtia cõmuniter approbata. Nã quũ habemus
caſum legis, ſecundũ ipſam iudicandũ eſt, non de
ipſa iudicandũ. c. erit diſtinc. 4. & quantumuis dura
obſeruanda. l. proſpexit. ff. qui & à quibus, & cõtra
ctus imbecillis ingenij, modo non careat diſcretio
ne, non irritatur. l. ſi frater vbi Alex. & dd. C. qui te-
ſta. fac. poſſ. Purp. conſi. 304.

Rurſus ſi nedum in pubere, p̄cedit diſpoſitio. d.
auth. ſacramen. ſed etiã in impubere, ſeu pupillo
24 doli † capace Bart. & Iaſ. ibi nu. 21. Corn. qui alios
refert conſi. 240. Quãquam lib. 1. Abb. conſi. 108. lib.
10. Afflict. Dec. 322. Dec. conſi. 682. nu. 18. & in l. pu-
pillum. ff. de reg. iur. quam veriorem dicit Vaſq. lib.
2. §. 18. nu. 86. Gabr. lib. 2. com. conclu. tit. de minor.
concl. 5. ſub num. 39. accumulat varios Dominus
Surdus conſi. 25. nu. 32.

Sequitur non poſſe tantã, ac paſſim in minore
ſimplicitatẽ allegari, qui multo fortius pupillo erit
doli capax: maximè ſi dixerit ſe inſtructum, & in-
formatum de iuribus ſuis: quum tunc probet ſcien
25 tia, & excludatur omnis ignorantia † Alex. conſ. 1.
ſub nu. 4. vol. 6. Corn. conſi. 189. vol. 1. Curt. ſen. cõſi.
44. col. pen. verſi. voluit, & conſi. 50. num. 27. Pariſ.
conſi. 15. col. antep. vol. 2. Gozad. conſ. 71. ad finem
Ruin. conſi. 167. nu. 24. lib. 2. Rol. a Val. cõſ. 59. nu.
30. & 33. vol. 1. Dominus Pancirol. inter Dominos
fratres Vulteios, quorum minor renunciaue-
rat maiori. conſi. 53. num. 11. Cagn. in l. 2. nu. 127.
C. de reſcind. vend. vltra quod iuramentum eſt lo
26 co certiorationis † Cagn. ibi nume. 107. Crauet.
2.

conſi. 626. num. 3. maximè ſi minor dixiſſet ſe plu-
res habere annos, quam haberet ei, qui veriſimili-
ter eius ætatem ignorabat: quia tunc præſumere-
27 tur in eo dolus † l. 3. C. ſi minor ſe maior. dixer. nec
illi conceditur reſtitutio. d. l. 3. Curt. ſen. conſi. 43.
col. fin. verſ. adde minorem: quum & in adulto do
lus ac mala fides quoque præſumatur. l. ſi minor.
ff. de adult. l. 1. C. ſi aduerſ. vend. Alex. conſi. 99. nu.
10. lib. 4. imo & in pupillo proximo pubertati Curt.
ſen. in d. auth. ſacramenta. num. 21. Surd. conſ. 25.
nu. 18. niſi contraxiſſet cum cõiuncta perſona, quæ
etiam ætatis illius tempus ſciuiſſe præſumeretur,
Iaſ. in d. auth. ſacramenta puberum ſub num. 21.
ſecus itaque ſi eum extraneo, & non attinente, cui
aſſeruiſſet plures habere annos: vt contrariorum
eadem ſit diſciplina. Sicut etiam multò magis ſciẽ
tia, & certificatio valoris rei in minore argueretur
ſi præſentibus aliquibus ex ſuis attinentibus, vel
alijs, qui aliquam curam illius habuiſſet, alienaſſet,
28 ſeu contraxiſſet: † quorum præſentia, & interuen-
tus tollit omnem ſiniſtram præſumptionem. l. trã-
ſactionem vbi Iaſ. & alij. C. de tranſact. Pariſ. conſ.
96. volum. 1. Bero. conſi. 49. num. 27. volum. 1. niſi
probaretur interueniſſe læſionem magnam, Ruin.
conſi. 170. ſub num. 24. volum. 1. inſuper diſpoſitio
auth. ſacramenta puberum procedit etiam in do-
natione. Curt. ibi num. 44. Ign. num. 62. latè com-
probat Surd. conſi. 46. & pulchrè conſi. 122. nu. 15.
multò magis in venditione.

Minusq; aduerſabitur, iuramentum debere tres
29 habere comites veritatẽ, iudiciũ, & iuſtitiam, † ꝙ
iudicium in minore fragile eſt l. 1. ff. de minor. ceſ-
ſaretq; iuſtitia, ſi contractu ipſo læderetur. Anch.
conſi. 38. conſi. 82. & 130. Dec. conſi. 180. ac alij plu-
res ſupra allegati: quia Dec. ibi conſi. 180. potiſſimũ
ſe fundat, quod filia illa renũciaſſet ignorans ſe ha-
buiſſe patrimonium, multa ſubijciens contra com
munes opiniones, vt illum notauit Alba. conſ. 11.
ſub nu. 7. Nam minor quantum ad iudiciũ: quũ re-
præſentetur maior, ſuppletur lege, alias impugna-
retur diſpoſitio d. auth. ſacramenta, quinimo ſi pu
pill. naturaliter obligatur l. 1. ff. de nou. non caret iu
dicio, ac ita contra pupillum proximũ pubertati re
ſpondit in terminis. d. auth. ſacramẽta puberũ Sur
dus conſi. 25. nu. 42. quod ſi id procedit in pupillo,
multo fortius in pubere. quantùm verò ad iuſtitiã
dicitur continere iuſtitiam, modò non contineat
quid turpe, vel non tendat ad obſeruantiã peccati
alias ſequeretur, quod iuſtum cùm non ſit minorẽ
obligari efficaciter ſine debita ſolennitate, ac au-
thoritate curatoris, vbi aliquo pacto læditur, non
obligari, ſi iuraret; Nec excluderetur beneficio reſti
tutionis in integrũ, quod eſt contra d. auth. ſacra-
menta puberum. ita Alex. d. conſi. 42. num. 19. lib.
1. Curt. ſen. conſi. 65. colum. fi. ſequitur Rub. conſi.
12. nu. 18. vnde ſi in minore preſumeretur illa igno
rantia, & iuramentum eſſet relaxandum, tam in
damno, quam in lucro amittendo, fieret prorſus
inutilis diſpoſitio dictæ auth. & ſi fieret ipſa iura-
menti relaxatio iuramentum non inuiolabiliter
obſeruaretur, & d. auth. eſſet impoſita verbis, &
non rebus: ita Rom. d. conſi. 437. ſub num. 11. niſi
diceremus id verum, vbi læderetur minor vltra di-
midiam, cui læſioni vel in ſpecie, vel in genere nõ
eſſet renunciatum iuxta prædictas communes ſen
tentias.

Inſuper non obſtat, dici in mala fide, ac dolo,
30 eum qui contra iura moratur, † ꝙ extendit per Exc.
Ozaſc. ad mentem à minore. dec. 160. ſub num.
11. quia hoc eſt contra diſpoſitionem d. auth. ſa-
cramenta puberum, cõtra communem intellectum
& ve-

& verum ſenſum illius ab omnibus communiter receptum,& approbatum,ſcilicet eam auth. intelligi in alienatione omiſſis ſolennitatibus, quum ibi Imperator velit alienationem validam, niſi dolus vel metus interuenerit: ſed ſi ſemper ſubintelligeretur dolus, vel mala fides in alienatione aliunde inſolenni, non erat opus ab illa inſolenni excipere doloſam alienationem: vnde omiſſio ſolennitatũ arguit malam fidem,vel dolum; ſi lex reſiſtat contractui: ſecus ſi non reſiſtat,ſed tãtum aſſiſtat. Bar. in d.l.ſed & ſi lege.§.ſcire. ff.de pet.hæred. quem ſequitur Abb in c.dilecto col.3. de præb.& in conſultationibus de iure patr. ac clarius in c.grauis de reſtit.ſpol.Curt.ſen.conſi.71.num.14.verſi.reſpondẽs, q̃ præfati,&c. Cald. conſi.40. dicens quædam ſimpliciter prohiberi,pro quibus procedit.reg.c.qui cõtra iura mercatus vt in contractu, vel conuentione vſuraria:alia non prohiberi ſimpliciter, ſed certo quodamodo permitti, tunc non cauſari, nec induci malam fidem.Alex. conſi.121.num.13.vol. 4.Fel.in c.cum cauſam nu.27.de re iudic.& in c.de quarta num.31.de præſc.Balb in tract. præſcr. Cor. conſi.147. num.9.lib.2. Coar.lib.1.var. reſol.c.3. nu. 8.Dec.in c.cum cauſam de offi.deleg. Bec.conſi.95. nu.19. At hoc caſu, quum iuramentum repræſentet minorem alienãtem maiorem, alienationi rei maioris omiſſis ſolennitatibus lex nõ reſiſtit, imo aſſiſtit,vultque cauſa valere,niſi dolo, vel metu facta ſit. d. auth. ſacramenta puberum vbi Ang nominatim dicit legem Codicis non reſiſtere venditioni minoris iuratæ,ſed illi nõ reſiſtere,vel inquit tunc reſiſtere, ſi prohibeat minorem contrahere, ſine interuentu duorum conſanguineorum,in habilitando perſonam;ſecus ſi tantum rem afficiat, nempe diſponens res minorum eſſe inalienabiles, non ſeruatis quibuſdam ſolennitatibus; licẽt hæc etiam diſtinctio communiter reprobetur, vt probaui ſupra quum vtroque caſu iuramento firmetur. Rom.conſi.437. vbi Mendoſ. dicit cõmunem. Iaſ. in d.auth.ſacramenta ſub num.51. verſi.quid tenẽdum.Quod autem res minorum non ſint omnino inalienabiles, prout ſunt res eccleſiæ, tenuit Curt. ſen.d.conſi.71.col.8.verſic. reſpondemus. inſerens ibi ipſe alienationi rerum minoris prætermiſſis ſolennitatibus legem non reſiſtere, licet non aſſiſtat: prout ita etiam Cur.intellexit Coar.d.c.3.ſub num. 8.verſi.cæterum.lib.1.var.reſol. Et præſuppoſito, citra veri præiudicium, alienationi ſine ſolennitatibus rerum minoris legem reſiſtere, vt dixit Ozaſc. d. dec.360.per l.lex quæ tutores.C.de adm.tutor.intelligetur id ſecundum terminos d.l. per eum allegatæ prout in hac conclusione, idem dixit de allegatis per Bar. Curt.d.conſi.71.verſic.reſpondemus. hoc eſt de alienatione facta nulliter ſine iuramento: quum eo tempore non eſſet condita.d.auth.ſacramenta puberum, ſecus poſt promulgationem illius,ita etiam reſpondit.Soc.d.conſi.115.volum.2. quando num.4. oppoſuit de dolo ob contractum contra legem prohibitiuam factum cõtra reg. qui contra iura mercatur de reg.iur.in 6. & de l.quẽad modum de agric. & cenſit.lib.11. ac alijs ſimilibus. Inde num.6.verſi.fortius reſpondendo obiectui dicit,nullibi reperiri alienationem rerum minoris iuratam prohibitam, imo permiſſam. d. auth.ſacramenta puberum, ac ita nõ reſragari obiectum. Nã ſi iuramentum repræſentat, vt toties dixi, minorẽ maiorem, in alienatione rerum maioris nõ requiruntur alia ſolennia, quam conſenſus, ita vt videri poſſit, quam leuiter Rim. d. conſi.5. & Rol.d.conſi. 7. in eodem caſu, ac in alio conſilio.60. allegent prædictum fundamentum malæ fidei, vel doli ex d. c.qui contra iura in alienatione iurata per minorem: quum nihil aliud ſit, quam ſubuertere diſpoſitionem ipſius auth.ſacramenta, ac de lege ipſa abroganda diſputare,nõ ſecundum legem iudicare,& vlterius d.c.qui contra iura mercatur. nõ procedit ex qualitate perſonæ, quæ probabilem habere iuris ignorantiam. Pariſ. in c. ſi diligenti.nu 26.de præſcrip.Menoch.conſi.214.nu.72. ſicuti etiã tollitur præſumptio malæ fidei ob honeſtatem perſonæ acquirentis.c.niſi eſſent vbi Abb.col.1.de præben. Balb.in l.cenſus. num. 55. ff.de vſuc. Menoch. d.conſi.214. num.74. Item etiam vbi interuenit iuſtum precium. Pariſ.conſi.13. nu.60.lib. 1.quia vbi iuſtum eſt precium, emptor nullum ſentiens commodum dolo caret.ita Menoch. præſump.150.nu. 41.lib.3.

Nec etiam obſtat, ſi dicatur prædicta ex aduerſo allegata procedere concurrente enormi læſione, quæ an ſit ſexta,tertia,vel alia maior reſidet in iudicis arbitrio: quia reſpondetur imo enormem læ-
31 ſionem † eam dici, quæ excedit dimidiam Fely.in c.in præſentia col.5.verſi. item etiam maior,de proba.Bellam.conſi.24.Calc.conſ.25 col.13. Iaſ.conſi. 55.col.2.lib.1.Curt.iun.conſi.141.col.3.Decia.conſ. 39.nu.9. vol.2. maximẽ in hac alienatione per minorem iurata: ſemper repetito principio, illum iuramento repræſentari maiorem.Maior autem alienans vltra dimidiam non læſus non reſcindit alienationem.glo.& aliqui in l.2.C.de reſc.vend. ac ita enormem læſionem eſſe declarat, excedentem dimidiam in terminis d.auth.vt minor poſſit reſilire Anch.in d.c.canonum ſtatuta, vt etiam refert Iaſ. in d.auth. num.43. niſi inquit tempore contractus
32 fuiſſet quoque renũciatum enormi læſioni: † quia tunc abſolutio à iuramento peti non poſſet,ſed tãtum pro enormiſſima læſione Crau.conſi. 626.nu. 4. ac ita intelligendus erit Dec.conſi 46.aſſerens cõmunem eſſe data enormi læſione non habere locum d. auth. ſacramenta puberum. ſe fundans in authoritate Ancharani, vt ſic intellexit enormem læſionem vltra dimidiam, quando quis proprio excluditur contractu ipſe Dec.conſi.181.ſub num.5. verſi & ſecundum. Similiter de læſione vltra dimidiam intellexit.Ign in d.auth.num.38. Purpu.conſ. 304.ſub num 12. verſi.tertium remedium, &c. vbi loquitur in terminis d auth. Alex. in d.l. ſtipulatio hoc modo concepta in 3. limitatione ff. de verbo. oblig. quum læſionem intra dimidiam lex non habeat pro iniqua, intra quam non eſt illicitum contrahẽtibus ſe inuicem decipere.l. in cauſæ.2.§.pen. cum ibi not.ff.de minorib. Confirmatur quia reſtitutio in integrum non competit minori pro modi
33 ca † læſione.l.ſcio. ff.de in integr.reſtit.ideò,vt concederetur,ſi non iuraſſet, oporteret eſſe enormem. Soc.d. conſi.115.nu.7. vt dicit tex.in l.1. C.ſi aduer. vend.pign.non reſtitui niſi propter magnum detrimentũ vbi not.Cynus. Fulg.& alij. Bart. in d.l.ſcio. ibique glo Hoſtien. Anch.Butr. & Abb. in c.conſtitutus.de reſt.in integ.Bald.in c. cum adeo de reſcr. Alex.conſi.27.lib.1.Grat.conſi.4.num.81.lib.1. Rimin.conſi.400.nu.33.lib.2.Iaſ.conſi. 63.lib.3. Bertr. conſi. 109.lib.3.Ber. conſi.32. num.10. lib.1. Capic. dec. 109. & hanc teſtatur magis communem Bur. conſi.27.num.17.Oddo Sfor.tit.de reſtit.in integ.in 1.par.q.4. art.12. etiam tractat quæ ſit leuis magna, & maior læſio,enormis, & enormiſſima in contractibus non firmatis iuramento, ſed vbi adeſt iuramentũ,in quo,inquit, non operatur vbi adeſt enormior,vel enormiſſima læſio,ſed requiratur ſecundum multorum opinionem enormis, ſe remittit ad vnum ſuum tractatum iuramenti, propter quã

tamen

tamen paulò ante ſcilicet num. 100. ob enormem
læſionem non obſtante iuramento, & d. auth. ſa-
cramenta puberum. minorem reſtitui ob dolum
aduerſarij, qui ſaltem præſumptiuè interueniſſe
cenſeretur, hanc eſſe communem aſſerit quicquid
multi in contrarium voluerint allegans Soc. iun.
conſi. 144. nu. 15. lib. 1. Nat. conſi. 166. & 167. & ſunt
lj omnes pro hac opinione, quos ſupra citaui verſi.
tanto magis ſi enormis læſio concurrat, &c. inter
quos tamen But. & Alc. ibi citati loquuntur de læ
ſione vltra dimidiam.

Præſuppoſito hanc læſionem enormem eſſe mi
norem dimidia, id intelligitur in minore ignoran
34 te valorem rei, † cuius emptor erat certificatus ex
ijs, quæ ſupra dixi verſi. ſequitur non poſſe, &c.
quia ſcienti, & volenti non inſertur dolus, aut iniu-
ria. l. cum donationis. C. de tranſac. Iaſ. in l. ſi quis
cū aliter. col. pen. num. 17. in a. q. Barto. ff. de verb.
oblig. Alex. conſi. 125. num. 9. volum. 1. Ruin. conſ.
107. num. 15. volum. 1. ſcientia autem præſumitur,
ſi dixit ſe informatum, & renunciauit læſioni, vt
dixi ſupra: vltra quòd non videtur verum dolum
re ipſa reſultantem ex normi læſione æquiparari
35 dolo ex propoſito, † ac ita iuramentū nihil debere
operari dolo interueniente: quia ſi eſſet hoc verū,
inquit Alex. d. conſi. 42. ſub num. 20. vol. 1. diſpoſi-
tio d. auth. nihil operaretur. idem Alex. conſi. 125.
num. 9. lib. 1. Curt. ſen. conſi. 43. colum. pen. verſi.
voluit, &c. & conſi. 65. colum. 18. ſub verſi. ſed præ-
miſſis omnibus nō obſtantibus &c. allegans Alex.
d. conſi. 42. ac Imol. in c. Quintauallis de iureiur.
quia pro dolo ex propoſito datur actio de dolo in
contractibus ſtricti iuris, ſed pro dolo re ipſa ſola
competit exceptio ex text. in l. ſi quis cum aliter
cum ibi not. ff. de verb. obliga. item quia læſio enor
mis contingens ex contractu ipſo à partibus inito
non arguit dolum animo, & tractatu. Item dicit
ſi dolus re ipſa ac dolus ex propoſito æquipararen-
tur, ſequeretur donationem omnium bonorū ex
qua enormiſſima reſultat læſio, non firmari iura-
mento, cuius contrarium omnes tenent in d. auth.
ſacramenta puberum. Iaſ. ibi colum. 7. ſuper 1. glo.
Dec. conſi. 31. Paril. conſi. 69. num. 127. lib. 3. Rim.
iun. conſi. 43. num. 88. etiamſi ſimul concurreret
defectus inſinuationis Simon de Pretis conſi. 72.
Comprobans etiam ex tex. in l. quiſquis C. de reſc.
vend. vbi ſciens magnam quantitatem remittens
non poteſt allegare ſe ipſa re deceptum, reſpondēs
etiam ad contraria, quibus defenditur dolum re
ipſa, & dolum ex propoſito æquari, item quod nō
æquiparentur Ber. conſi. 57. vol. 1.

Differunt etenim inter ſe: quia dolus ex propo-
ſito ſecundum quod diffinitur in l. 1. §. dolum. ff. de
dolo. ſi det cauſam contractui reddit contractum
ipſo iure nullum l. eleganter ff. de dolo. dolus verò
re ipſa non viciat, ſed ſuccurritur læſo remedio l.
2. C. de reſcind. vend. niſi læſio eſſet enormiſſima,
& loquitur in terminis d. auth. ſacramenta pube-
rum. in quibus etiam terminis ſequitur Alexan-
drum Ruin. conſi. 16. num. 8. vol. 4. Rubeus d. conſ.
12. num. 17. qua etiam opinione attenta non repu-
gnant doct. alij ex aduerſo allegati, videlicet dolū
ex propoſito, & re ipſa æquiparari: quia Anch. à
Dec. allegatus in conſi. 180. ſub num. 4. loquitur de
filia renuncianre fratri ſuam portionem hæredita
riam valoris florenorum bis mille, pro florenis ſex
centum, ac ita de læſa nedum in duplo, ſed in tri-
plo, & vltra. Item Anch. conſi. 39. pro clariori, &c.
loquitur de filia renunciante quinque hæreditati-
bus, pro nonnullis quarum nihil habuerat; ac ita
de enormiſſimè læſa, alio conſi. 83. viſis diligenter,
&c. loquitur in minore ſuſcipiente obligationem
reſtituendi dotes alienas, vt ipſe præſupponit, qui
ex toto lædebatur. Item in conſi. 339. in fi. pro ma-
iore intelligentia loquitur explicitè in filia, quæ vni
regno renuncians, enormiſſimè lædebatur conſi.
375. in ſupradicta quitatione, loquit̃ de paupere, q̃
alimenta remiſerat. Bal. in §. Item ſacramenta pu
berum. num. 8. de pace ten. aſſerit præſumi dolum
ex enormi læſione commiſſum, vt quia faciant vē
ditionem de omnibus ipſorum bonis, vel renun-
ciant hæreditatibus ſibi debitis: quia præſumatur
conſilium animi ex enormitate facti, quæ exēpla
declarant ipſum loqui de re magna, ac valde ex-
ceſſiua. Calder. conſi. 8. ſcribit de puella renuncian
te bonis paternis incautè in læſione multum ex-
ceſſiua vltra dimidiam, & Caſtr. conſi. 174. lib. 1. lo
quitur in filia dotata à patre de bonis proprijs, ip-
ſius filiæ ſeu eius matris prædefunctæ læſæ in triplo,
ad quod aſcendebat reſiduum dotium materna-
rum cui renunciauerat Burr. conſi. 45. de alia læſa
vltra dimidiam. Cum. conſi. 180. videtur prima
fronte. loquitur in terminis. l. 2. C. de reſcin. vend.
ac ita in læſione vltra dimidiam. Abb. in conſi. 8.
Laurentia, in muliere, quæ indotata remanebat.
Aret. conſi. 93. in muliere enormiſſimè læſa, quæ
pro lib. 800. renunciauerat hæreditati aſcendenti
ad multa millia librarum. Barb. conſi. 53. volum. 2.
in minore perſuaſo à fratre, quod eſſet maior, ad
donandum illi vltra dimidiam ſuorum bonorū.
Alex. in l. ſtipulatio hoc modo concepta in 3. limi
tatione. ff. de verb. oblig. requirit læſionem vltra di
midiam, & d. auth. ſacramenta puberum. eſſe li-
mitandam in læſione vltra dimidiam, niſi inquit,
iuraſſet non contrauenire etiam ratione enormis
deceptionis. Corn. conſi. 11. vol. 3. loquitur etiā de
renunciatione facta ſororibus ſuis ſenioribus, ſub
quorum poteſtate erat, ac regimine maritorum
earum: per quam fuerat læſa longè vltra dimidiā,
ac enormiſſimè, & ſimiliter conſi. 124. eodem lib.
3. de læſione valde exceſſiua vltra dimidiā iuſti pre
cij Cagnol. etiam in d. l. 2. nu. 81. loquitur de læſio-
ne longè vltra dimidiam. Aquenſis non loquitur
de re hac, vt inuenerim & Ozaſch. d. dec. 41. de
æquiparatione in læſione enormiſſima. Idem Ne-
uiz. conſi. 22. num. 18. qui ad ſaturitatem materiā
alienationis rerum minoris læſi tractauit. Craue.
conſi. 142. & Rim. conſi. 203. loquuntur etiam in
enormiſſima læſione, & conſequenter dicemus,
aut dolum ex propoſito, & dolum re ipſa nō æqui
parentur æquiparationem procedere, vbi læſio eſt
vltra dimidiam, cui non fuit renunciatum tacitè
vel expreſſe. Imo quando eſt enormiſſima, tunc
dicitur interuenire dolus re ipſa, qui æquiparatur
ob tantam læſionem dolo ex propoſito. Pariſ. cōſi.
26. nu. 73. vol. 3. Grat. conſi. 88. vol. 1. ob quam enor
miſſimam læſionem, non ob aliam, obtenta prius
abſolutione à iuramento poſſet minor contraue-
nire. Burſ. conſi. 75. nu. 5.

Quæ omnia non pariuntur difficultatem, quan
do minor iurauit ſe non venire contra, tam ratio-
ne minoris ætatis, quam ex alia quauis cauſa, vt
oſtendi ſupra verſi. quod ſi iurauit, &c. tunc exclu
di à beneficio. l. 2. C. de reſcin. vend. & hanc eſſe
communem opinionem, quicquid dictum ſit ſu-
pra verſic. nec excludetur, &c. quia quæ ibi dicta
ſunt habent opinionem communem contra:
quum ipſa verba, & clauſulæ, ſcilicet ratione recti
Sermonis non poſſint reſtringi ad ſolam minorē
ætatem, beneficia, & priuilegia eiuſdē quibus fuit
expreſſim renunciatum, quia quando eſt renun-
ciatum beneficio minoris ætatis, & reſtitutionis in

integrum, vel altero ex iis, alia poſtea renunciatio
ex quauis cauſa non poteſt referri ad ſpecificata,
ſed ad omnia alia ſi quæ competant remedia, ex iis
quæ Bar. dicit in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 19.
ff. de verb. oblig. & ibi Iaſ. num. 62. Rip. nume. 70.
Pariſ. conſi. 71. num. 15. lib. 3. ornat, & confirmat
in terminis alienationis per minorem factæ Bec.
conſi. 112. num. 25. maximè quando contractus ſit
36 de re particulari, † cuius valor facilius ſcire veriſi-
militer potuit, & non agitur de re vniuerſali, vt pu
ta de remiſſione vnius hæreditatis, vel quotæ illius.
Aret. in l. qui ſuperſtitis col. 6. verſi. adde etiam. ff.
de acquir. hæred. Pariſ. d. conſi. 26. num. 78. vol. 3.
Ruin. conſi. 107. num. 16. volum. 1. Item Abbas in
c. cum contingat. verſi. nonus caſus, &c. ſupra ex
aduerſò allegatus quod in promiſſione generali
non contraueniendi ex quauis cauſa non includa-
tur enormis læſio, vltra quòd vt iam dixi commu-
nis eſt in contrarium, vt ex ea promiſſione minor
iurans excludatur beneficio. l. 2. C. de reſci. vend.
loquitur ipſe in læſione vltra dimidiam, vbi de re-
nunciatione læſionis nulla erat facta mentio. Soc.
verò conſi. 48. in fin. volu. 4. de minore ſimpliciter
iurante, ſed qui renunciat beneficio minoris ætatis
promittente non contrauenire ex ea vel quauis
alia ratione vel cauſa cum iuramento non ſimpli-
citer iurat, ſed valde plenè. Sicut etiam Ruin. conſ.
159. num. 15. vol. 5. dicit minorem excludi, ſi iura-
uit non ſimpliciter, ſed vt proximè dixi. adeo quod
non probent iſti id quod dixit Rol. d. conſi. 60. nu.
37 69. volum. 4. † prout etiam quatenus ibi num. 70.
nullam diſpoſitionem quantumuis generalem in
cludere caſum, cui dolus ineſt, intelligitur de dolo
reſultāte ex læſione enormiſſima longè vltra dimi
diam, ita loquitur Cæphal. conſi. 137. num. 59. per
ipſum allegatus. Nec prædicta renunciatio verbis
generalibus concepta dici poſſit obſcura, ſed val-
de clara.

Item quod data enormi læſione poſſit minor
contrauenire, non obſtante promiſſione prædicta
iurata non contraueniendi ratione minoris ætatis,
vel alia quauis cauſa, intelligitur ſaltem de læſione
enormi longè excedente dimidiam: quum alioqui
ſi ſit intra dimidiam, vel paulò vltra dimidiam, lo
cum non habeat remedium d. l. 2. C. de reſcin. vēd.
vt probaui ſupra verſi. quod ſi iurauit, &c. vltra quod
allegati pro ea opinione, prædictam, ſcilicet pro-
miſſionem iuratam non contraueniendi ratione
minoris ætatis, vel ex alia quauis cauſa non exclu-
dere à remedio enormis læſionis, loquuntur de læ
ſione vltra dimidiam in magno exceſſu, vt Dec.
d. conſi. 180. Pariſ. conſi. 89. volu. 1. in læſione enor-
miſſima, ac etiam de laudo: quia tunc læditur quis
per arbitratorem, ſecus ſi lædatur quis ex proprio
38 contractu. Alex. d. conſi. 42. num. 22. vol. 1. † Dec.
conſi. 29. num. 150. volum. 2. Item Corn. conſi. 189.
volum. 1. loquitur etiam in enormiſſima læſione,
vt videri poteſt. num. 22. reſpondens ad renuncia-
tionem remedij. l. 2. C. de reſcind. vend. de eadem
etiam leſione loquitur. conſi. 166. ſub num. 7. vol. 1.
aſſerens communem opinionem procedere in læ-
ſione non multum exceſſiua. Soc. verò conſi. 20.
volum. 3. loquitur de ea, quæ renunciauerat ei, in
cuius domo habitabat bona, quæ nullo iure illi de-
bebantur, nec is in ipſis bonis aliquod ius præten-
dere poterat. Item Soc. Iun. conſi. 48. volum. 1. vbi
dicit auth. ſacramenta puberum, non habere locū
data enormi læſione, quum ex ea reſultet dolus re
ipſa, qui æquiparat, vt ait, dolo ex propoſito, citat
Anch. & alios loquentes vt ſupra retuli in læſione
enormiſſima.

Nec etiam ad hoc propoſitum ſperni debet clau
ſula renunciationis omni iuris, & legum auxilio,
per quam intelligitur quoque renunciatum reme-
39 dio. † l. 2. C. de reſcin. vend. Ruin. conſi. 16. num. 3.
lib. 4. Menoch. conſi. 1. num. 357. Dec. d. conſi. 108.
num. 18.

Et quamuis dictum ſit ſupra non extēdi ad hoc
remedium, erit verum, ac procedet, vbi nulla alia
prius eſſent ſpecificata: ſed quando poſt alias renū
ciationes, hæc alia ſubijcitur, tunc ad omnia refer-
tur, ad quæ ſalua ratione recti ſermonis referri po
teſt. Nat. conſi. 145. num. 8. Cæph. conſi. 25. col. fin.
Rim. Iun. conſi. 72. num. 111. præſertim cum, etſi
controuerſia ſit, an iuramentum tollat plures defe
40 ctus, videatur verius, quòd omnes ſuppleat † vt per
Burſat. conſi. 183. num. 19.

Minuſque fundamentum fieri poteſt ſuper au-
thoritate tenentium auth. ſacramenta puberum.
procedere in alienatione ſolenniter facta, quia lo-
quuntur contra communem opinionem claram,
ac indubitatam, ſemper in omni foro obſeruatam
41 nec ſibi fuerunt conſtantes. † Nam Ang. in d. l. 2.
C. ſi adu. vend. reſidet cū opinione Martini. Barb.
conſi. 6. num. 6. volum. 4. dicit iuramento contra-
ctum minoris nullum confirmari modo dolo, &
iniquitate non arguatur. Ruin. verò conſi. 135. nu.
12. volum. 1. loquitur de contractu minoris nullo
ratione doli, & iniquitatis, ac vbi erat facta alena-
tio patrimonij, cuius valoris non erat informatus.
Item Marſ. conſi. 125 colum. 4. loquitur in contra-
ctu meticuloſo, qui ab Imperatore excipitur à di-
ſpoſitione. d. auth. ſacramenta puberum Soc. Iun.
conſ. 48. vol. 1. admittit communem opinionē eſſe
vt confirmetur iuramento contractus ipſe, maxi-
mè quando iuramentum latiſſimè præſtitum fuit,
id eſt, ſi iurauit minor non contrauenire, tam ratio
ne minoris ætatis, quam alia quauis cauſa. conſ.
vero. 44. lib. 2. dicit opinionem Bulg. non eſſe tutā,
nec in practica ſecuram, & contra conſi. Rolan. 7.
Rim. 5. Nat. 631. Cæph. 207. collegium Papienſe co
ram quo controuerſia pendebat, in qua ipſi omnes
conſuluerant pro actore dederat varia motiua.
Nempe iuramenti, quo ſuppletur defectus omnis
nullitatis: debuiſſe, probari læſionem vltra dimi-
diam, ac offerri realiter, precium receptum, vt re-
fert Bertazolius conſi. 12. in fi. & conſi. 13. qui in ea
dem quoque cauſa fuerat conſultus ab eodē acto-
re, & Crau. d. conſi. 626. pro reo. vnde videns Rol.
d. conſi. num. 43. firmum fieri non poſſe fundamē-
tum ſuper opinione Bulgari transferat d. conſi. 7.
num. 43. ad aliam reſponſionem læſionis enormiſ-
ſimæ, eodem præcipuè fundamento læſionis fuit
nixus d. conſi. 60. ſub num. 76. verſi. ſecundò. Dici
tur. poſtquam confeſſus fuit opinionem Bulgari
non eſſe tutam, & conſi. 59. num. 6. volum. 1. teſta-
tur aliam opinionem eſſe communem, ac ibi eam
ſequitur. Aufr. ad dec. Cap. Toloſ. q. 382. loquitur
in donatione iurata ſimpliciter, quaſi nō ſuppleat
defectum inſinuationis, cuius opinio etiam com-
muniter reprobatur; quum iuramentum ſuppleat
omnes defectus, vt dixi ſupra, & eadem Ca. Toloſ.
dec. 45. dicit aliam opinonem. contra Cyn. ſerua-
ri, qui erat ſecutus opinionē Bulgari. in caſu Cæph.
conſi. 207. num. 74. militabat enormiſſima læſio.
Nimirum ſi conſi. 348. dixerit contractum ipſum
iuramento confirmari ex diſpoſitione. d. auth. ſa-
cramenta puberum. Afflict. Dec. 322. ex iuramen-
toque ipſo inferri, vt beneficio reſtitutionis in inte
grum ex capite minoris ætatis contractum minor
reſcindere nequeat. Bart. in l. nam, & poſtea. §. ſi
minor. ff. de iureiur. Soc. conſi. 115. volum. 1. Dec.
conſi.

conſil. 31. & conſil. 403. col. pen. verſ. 4. reſpōdetur,
&c. prout & latius de validitate alienationis ob ſo-
lum iuramētū minoris ſecundū terminos d. auth.
idem Cæpha. conſ. 40. nu. 26. & 27. qui loquitur de
alienatione feudi Bennetarum.

Vbi minori competit remediū, l. 2. C. de reſcind.
vend. non poteſt confugere ad remedium reſtitu-
42 tionis in integrum † Crau. conſ. 7. in prin. & conſ.
151. Rol. conſ. 59. nu. 3. vol. 1. quum remedium re-
ſtitutionis in integrum ſit extraordinarium, non
competens vbi locus eſt ordinario. glo. Bart. & Bal.
in l. 1. C. ſi adu. vend.

Quoduis ex eis cùm non competat, non patefa-
cta læſione, oportet illam probari, ac rei ęſtimatio-
nem tempore contractus. l. ſi voluntate in fi. C. de
reſcind. vend. l. 3. §. diui. ff. de iure fiſci c. cum cauſa
de empt. & vend. Bald. conſ. 475. nu. 12. lib. 2. Ang.
in l. 2. col. fin. C. de reſcin. vend. Soc. conſ. 48. num. 3.
vol. 4. Iaſ. conſ. 54. vol. 1. Guid. Pap. dec. 157. Cagn.
in l. 2. C. de reſcin. vend.

Tolliturque remedium ipſum, ſi venditor paſſus
ſit emptorem in contractu longo tempore pſeue-
rare: ex qua perſeuerantia colligitur approbatio
43 cōtractus, ac illius ratificatio †. Dec. conſ. 583. Gab.
in comm. concl. tit. de emptio. & vend. concl. 1. nu.
114. Anton. Cipſus conſ. 28. num. 17.

Ratificatio quoque alienationis inducitur, ſi vē-
ditor factus maior ab emptore pecunias reſtantes
44 exigat, facta de ſolutis † qtatione l. 1. & 2. C. ſi mai.
fac. libro 2. l. 1. C. de iis quę met. cauſ. Bald. conſ. 184.
verſic. nunc venio vol. 2. ſcribens minorem effectū
maiorem cenſeri ratificare re ipſa, ac facto cōtra-
ctum nullum in minore ætate factum, virtute cu-
ius cenſum percipit.

Quòd ex receptione ſolutionis ratificatio indu-
45 catur † Caſtr. cōſ. 386. in fi. verſ. hęc pars, lib. 2. Alex.
conſ. 117. lib. 5. Dec conſ. 232. ſub nu. 3. Aret. conſ.
128. nu. 6. Calc. conſ. 101. nu. 4. Brun. conſ. 34. nu. 9.
verſic. corroboratur Exc. Ozaſch. dec. 58. num. 10.
Crau. conſ. 852. nu. 10. Menoch. conſ. 389. nu. 3. &
ſi dicatur doct. ipſos loqui in maiore recipiente ſo-
lutionem precij variis alienationis factæ eo adhuc
exiſtente minore. Reſpondetur doct. ipſos etiā lo-
qui de contractu nulliter per minorem facto ſine
iuramento, vnde ſi minor iurauit, ex quo iuramen-
to præſentatur maior, & confirmatur contractus,
ſi ipſius contractus recipiat ſolutionem, facta qui-
tatione, iurata, quum ex hoc etiam iuramento re-
præſentetur maior, ac in ea quoque pcedat diſpo-
ſitio authen. ſacramenta puberū vt per Bar. & Iaſ.
ibi nu. 72. Sequitur quod tot erunt ratificationes,
quot ſolutiones, & quitationes, non obſtante mi-
nore ætate, iuramento ſcilicet attento, & in gemi-
nata ſolutione Bec. conſ. 109. ſub nu. 22. nec tātùm
recipiens ſolutionem ratificare cenſetur. l. 2. C. de
iure emph. ſed etiam ipſemet ſoluens. Calc. d. conſ.
101. Crau. conſ. 138. viſis actis nu. 3. Alc. conſ. 248.
Menoch. de recup. poſſ. remedio 15. nu. 111. & 119.
Bellon. conſ. 18. num. 17.

Nec obſtat ſi dicatur eam ratificationē non in-
duci, ſi contractus dolum continebat. Ozaſ. dec. 58.
Crau. conſ. 160. quē dixit, Rolan. d. conſ. 60. nu. 43.
ex eo reſultare contractu contra formā legis, & ita
tuti celebrato: quia oſtēdi ſupra hoc repugnare ex-
preſsè diſpoſitioni d. auth. ſacramenta puberū, quę
vult iuxta cōmunem intellectum omniū, contra-
ctum confirmari iuramento, & abſque aliis ſolen-
nitatibus, ſed ex ipſo iuramento minorem repræ-
ſentari maiorem, in quo illę ſolennitates minimè
requiruntur.

Ratificatio, etiam alia oritur ex taciturnitate
46 † quadriennii poſt maiorem ætatem, quod cum
vtile ſit à die perfectę ętatis, ſcienti tantū non igno-
ranti currit. l. vlt. C. de tempor. reſt. in integr. per glo.
in l. 3. §. 1. in verbo, cōprobauerit. ff. de minor. Quæ
ignorantia in facto proprio non præſumitur, ſed
ſcientia, vt in iſtis terminis. Rom. conſ. 127. Aret.
conſ. 15. Dec. conſ. 436. Bellon. conſ. 18. nu. 13.
47 Reſultatq; alia ex lapſu quinquennii † poſt legi-
timam ætatē completā. l. fin. C. ſi maior fact. alien.
rat. hab. Bald. conſ. 45. vol. 2. Alex. conſ. 117. volu. 5.
Aret. conſ. 127. Calc. conſ. 22. Pariſ. conſ. 16. nu. 95.
vol. 2. Ruin. conſ. 63. vol. 1. 141. vol. 4. Brun. conſ. 51.
Pariſ. conſ. 33. nu. 32. vol. 1. Dec. in l. quod ab initio.
ff. de reg. iur. Gabr. tit. de minor. concl. 4. cuius diſpo
ſitio procedit in quacunque nullitate, ſiue ex defe-
ctu decreti, ſiue ex alia cauſa. Corn. conſ. 36. nu. 22.
vol. 2. Pariſ. conſ. 58. vol. 1. Gram. conſ. 47. vol. 1. Cæ-
phal. conſ. 51. nu. 45. Exc. Ozaſc. dec. 179. nu. 13. Me-
no. de recup. poſſ. rem. 15. nu. 143. Caual. de tutt. nu.
146. vel ſi aliquid pceperit virtute illius contractus
48 puta aliquos fructus, vel ſemper tacuerit. † Dec. cōſ.
232. ſub nu. 3. & 254. colu. 3. verſ. non obſtat quòd
conſuetudo &c. & differt. l. fi. C. ſi maior fact. à d. l.
fi. C. de temp. in integ. reſt. quia iſta pſupponit con-
tractum ipſo iure validum, propter quod datur ſo-
lum quadriennium. l. fi. C. ſi maior fact. verò loqui-
tur de contractu, qui poterat ipſo iure dici nullus
ita Alba conſ. 11.

Minusq; refragatur, qđ dixit Rol. conſ. 60. nu. 46.
vol. 4. ſcilicet illam legem intelligi modo contra-
ctus dolo careat, vt tex. d. l. fi. C. ſi maior fact. præſup
ponit. Rom. conſ. 54. Cur. iun. conſ. 50. & 51. Ruin.
conſ. 270. col. 7. verſ. 29. vol. 1. Par. conſ. 100. nu. 69.
vol. 1. Gabr. d. concluſ. 4. Paul. Emil. in dec. Rotæ
in 3. par. dec. 1. Crau. conſ. 889. etiam ſi ille dolus
præſumatur ex inobſeruantia ſtatuti. Rom. conſ.
54. col. 2. verſ. idem colligit. Barb. conſ. 70. vol. 3.
Cur. iun. d. conſ. 50. Rui. d. conſ. 170. verſ. 20. vol. 1.
Pariſ. conſ. 100. nu. 68. vol. 1. Gabr. d. conſ. 4.

Quia reſpondetur id verum, ac procedere in do-
49 lo occulto, † & minori, ac inde effecto maiori in-
cognito, ſed ſi illius ſciens fuit, & tacuerit per quin-
quennium, ſine reclamatione, aduerſus contractū
ſecus eſſe Pariſ. conſ. 49. nu. 42. lib. 1. Crau. conſ. 151.
nu. 31. Menoch. de recup. poſſeſſ. remed. 15. nu. 137.
Cæphal. conſ. 51. nu. 33. & conſ. 316. nu. 81. Oddo.
Sforc. de reſtit. in integ. qu. 25. artic. 7. dolus enim
præſumptus reſultans ex enormi læſione remitti
poteſt, ac illi renunciari. Butr. in c. fraternitatis. ver.
fallit. fal. 4. de teſtib. Fulg. conſ. 25. col. 2. Dec. 418. nu.
21. Decian. conſ. 39. nu. 152. vol. 2.

Vnde cum maior inde factus pręſumatur habe-
re ſcientiam ſe feciſſe contractum, vel contra for-
mam legis, vel contra formam ſtatuti, nec recla-
mauerit infra quinquennium, prætenſum dolū re-
miſiſſe cenſetur. Pariſ. d. conſ. 49. Ceſ. conſ. 51.

Hoc patet ad ſenſum ex diſp. d. l. fi. c. ſi maior
fact. vbi taciturnitas illa quinquennalis ratificat cō
tractum nulliter, non ſeruata forma legis factum.
Vnde aut ex omiſſione ſolennitatum non reſultat
aliquis dolus, aut ſi reſultat eſt pręſumptus, non im-
pediens prædictam ratificationem, ac ita malè re-
ſpondiſſe Rom. Barb. Cur. & Ruin. reſpondit Me-
noch. de recup. poſſ. d. rem. 15. num. 179. & 180.
Ceſal. d. conſ. 51. vbi nu. 45. oſtendit etiam diſpoſi-
tionem. d. l. fi. C. ſi ma. fac. procedere in contractu
nullo, tam defectu decreti, quàm aliarum omniū
ſolennitatum. Gabr. conſ. 13. in fi. quicquid ſcri-
bat Simon de Pretis conſ. 80. num. 54. loquens in
contractu non iurato.

Item Rom. d. conſ. 54. loquitur de alienatione,
in qua

In qua interuenerat enormis læſio, & concurrebat dolus multis alijs reſpectibus; ſic fundat etiã, quod cenſeatur in dolo is, qui contra iura mercatur, cuius, contrarium nos ſupra demonſtrauimus verius: præſertim ſi pretium iuſtum ſolutum ſit; quo etiã non militat reg.illa, qui cõtra iura mercatur. Crau. de antiq.temp.in 4.parte, quæ incipit materia.nu.9. verſ.primus caſus. Menoch.d.remed.15.nu.190. vt quamuis nonnulli, nunquam ſinientes nodũ in ſirpo quærere, dicere voluerint de iure canonico diſpoſitionem d.l.fi. C.ſi maior fact.non procedere ob malã fidẽ illius ſcientis contractũ non ſubſiſtere. Butr.conſ.45. Ruin.conſ.41.col.fi.vol.1.tñ ipſorũ opinio non refragabitur, vbi minor iurauit, quia tunc, quũ repræſentetur maior in ſuo contractu, nõ poſſunt deficere ſolennia, quæ non requiruntur. Item quum ex curſu annorum quinq, eliciatur tacitus conſenſus minoris, nulla poteſt mala fides
50 conſiderari, † ac ita contra Butr.& Ruin. oſtendit verius Menoch.d.remed.15.nu.188.& 141.num.33.

S V M M A R I V M.

1 *Filia incompetenter dotata agere poteſt ad ſupplementum congruæ dotis.*

2 *Quod patri pro dote filiæ viſum fuit ſufficere, alijs videri nõ debet exiguum.*

3 *Diſpoſitio auth, ſacramenta puberum excludit filiam renunciantem hæreditati, ſeu bonis paternis.*

4 *Niſi enormiſſimè lædatur: in qua læſione non habet locum. c.quamuis de pact.in 6.*

5 *Enormiſſima ipſa læſio dolum arguit ex propoſito: & qualis ſit? an que illi renunciari poſſit.*

6 *Legitimam pater filio aſſignare poteſt, & ſi ipſo viuente nõ debeatur.*

7 *Læſio reſpectiuè ad legitimam an conſideretur, ſecundum valorem bonorum tempore renunciationis, vel tempore mortis paternæ.*

8 *Læſio non conſiderabilis vbi dubius poteſt eſſe futurus euentus.*

9 *Renunciatio filiæ tacitam continet conditionem, ſi paterna hæreditas illi deferatur.*

10 *Filius, cui pater legitimam ante tempus mortis aſſignauit, ius habet petendi ſupplementum paternis facultatibus auctis.*

11 *Dos filiæ conſtituta poteſt per patrem diminui, diminutis ſuis facultatibus.*

12 *Dos congrua, & competens eſt, quæ legitimæ commenſurat.*

13 *Filia enormiſſimè læſa poteſt contra patrem viuentem experiri, vt congruè dotetur.*

14 *Filia, quæ ex dotatione patris nihil eſt conſequuta de bonis maternis, illa conſequi poterit, etſi pater aſſeruerit dotes conſtituere tam de bonis paternis, quam maternis.*

15 *Sed quid ſi renunciauit cum iuramento bonis paternis, & maternis?*

16 *An viuente matre, cuius bonis filia matre ipſa conſentiente renunciauit, filia læſa dici poſſit? An que ſit differentia inter renunciationem bonorum patris, & alteram matris.*

17 *Renunciatio filiæ de bonis maternis, ac fraternis matre, ac fratribus abſentibus nulla.*

18 *Conſenſus ſufficit, etſi ex poſt acceſſerit.*

19 *Conſenſus tutoris ſupplet inijs conſenſum pupilli.*

20 *Diſpoſitio c.quamuis de pac.in 6.non loquitur, nec procedit in hæreditate iam delata, reſpectu cuius competit remed. l.2.C.de reſcin.vend.*

21 *Auth.ſacramenta puberum procedit in alienatione rei particularis, ſecus ſi alienetur hæreditas, cuius valoris minor veriſimiliter non ſit certus.*

22 *Vtrum d.auth.& c.quamuis extendantur ad puberes ingredientes monaſteria.*

23 *Statutum excludens ingredientem monaſterium an validũ ſit? & quid de pacto.nu.24.*

25 *Pactum ipſum etiam non iuratum eius, qui monaſterium ingreditur cum conſenſu monaſterij validum, etiam ſi huiuſmodi ſit conſuetudo.*

26 *Læſionem contra renunciationem factam, per ingreſſum, monaſterium ipſum prætendere nequit.*

27 *Renunciatio nouiciæ cum iuramento in monaſterio facta, vtrum ſubyciatur prohibitioni huius conſtitutionis? & nume.33.*

28 *Teſtamentum in eccleſia, ſeu monaſterio factum an ſubijciatur ſolemnitatibus ſtatuto præfinitis?*

29 *Statutum inhabilitans perſonam de iure habilem ad diſponendum de bonis ſuis extenditur extra territorium ſtatuentium, ſi inhabilitatio fauorabilis ſit, vt puta minori vel mulieri.*

30 *Maximè ſi de diſpoſitione extra territorium etiam mentionem faciat.*

31 *Quid ſi inhabilitatio non ſit ſimplex, ſed niſi diſponatur certis quibuſdam ſeruatis ſolemnitatibus.*

32 *Quid ſi effugiant territorium in fraudem ſtatuti.*

33 *Vtrum conſtitutio hæc extendatur ad clericos minores 20. annis.*

De alienationibus bonorum, minorum, mulierum, contractib.ac iuramentis ipſarum. Glo. II.

B E Delle femine] appellatione minorum vterque cõtinetur ſexus: quum minor ſit generis cõmunis quauis fœminæ quoad alios effectus citius pubeſcant ac ita in vtroque ſexu procedit diſpoſitio. l.1.ff.de minor.& l.1.per tot. C.de in integr.reſt.minor.& in c.1.C.eod.tit. facit tex.in l.5.§.proinde.ff.de minor. vbi filiæfamilias in dote captæ ſuccurritur, quoniã dos ipſius fœminæ proprium patrimonium eſt.

Filiæ ipſæ minores, quum aliquando captentur non tantum donec ſunt ſub patria poteſtate, ſed frequentius mortuo patre à fratribus, ſiue monaſteria ingrediantur, ſiue nuptui tradantur, ideo hic earum reſpectu tractabimus aliquos caſus, vt plurimum contingentes.

Primò quando à patre ſibi conſtitutis dotibus, non aſcendentibus ad legitimam inſpecto valore bonorum patris tunc temporis.

Secundò quid ſi ipſarum mater iam erat prædefuncta, cui ſucceſſerant inſolidum: vel pro parte dotibus conſtitutis vix attingẽtibus legitimam in bonis paternis debitam, & nihilominus filiæ ipſæ renunciarunt hæreditati patris, ac matris cum iuramento.

Tertiò quid ſi viuebat adhuc mater præſens, & conſentiens renunciationi.

Quarto quid ſi ea abſente facta ſit renunciatio.

Quinto, quid ſi poſteà ipſa conſenſit renunciationi tacitè, vel expreſsè.

Sextò quid ſi iam mortuis parentibus fratribus, aut alijs agnatis ſibi coniunctis renunciauit acceptis, ſeu conſtitutis, vel promiſſis dotibus non aſcẽdentibus ad dimidiam partis ſibi ſpectantis, vel ex teſtamento, vel ab inteſtato.

Septimò quid ſi filia hæc non nubit, ſed fit Monacha, ac religionem ingreditur, cui tunc minores dotes conſueuerant aſſignari pro conſeruatione domus, ac familiæ contenta minoribus dotibus, quàm ſi nuberet.

Quantum ad primum ſciendum eſt iure ciuili

pactum futuræ ſucceſſionis ſiue affirmatiuum,ſiue
negatiuum nullius eſſe momenti. l. pactum quod
dotali.l.fi.C.de pact.l.pactũ quod dotali. C.de colla
tio.iure verò pontificio, ſi filia, quæ nuptui tradita,
dote contenta nullum ad bona paterna pręſtito iu
ramento non vi, nec dolo regreſſum habere pro-
miſit, tunc pactum ipſum non vergens in æternæ
ſalutis diſpendium,nec in alterius detrimentum re
dundet iuramento firmatum omninò ſeruari de-
bet.c.quamuis de pact.in 6.Caſtr.conſi.305. volu.2.
Purpu.conſi.307.

Vnde & ſi filia incompetenter dotata agere poſ
1 ſit ad ſupplementum congruæ dotis.† Bal. in l.fin.
verſ.ſed pone.C.de dot.prom.aduerſus patrem,qui
filiam ipſam iudicis officio dotare compellitur. l.q
liberos.ff.de rit. nupt.l.dedit dotem, ff.de collation.
tamen cùm pater pro filia ſalubrius conſilium ele-
giſſe præſumatur.l.nec in ea. ff. de adul.quod arbi-
tratus fuit competens alijs incompetens videri nõ
2 † debet,arg.l.ſi furioſo impuberi in fi. ff.de cur. fur.
niſi magnus eſſet exceſſus,ac indiſcretio patris ma
nifeſta Caſt.conſ.276.num. 6.lib.1. cuius dictũ plu-
ribus comprobat authoritatibus Tiraq. in l. ſi vnq̃
in præfat.nu.36. C.de reuoc.donation.Cæterùm in
dubio nequit ab alijs argui à quibus dilectione er-
ga filiam ſuperari non poteſt.l.fi. C.de cur. fur. quã
plus ſe ipſo diligere præſumitur.l. iſti quidem.ff.qđ
met.cauſ.ſiue maior,ſiue minor ſit puella iuxta ter
minos.d auth.ſacramenta puberum.C.ſi aduer.vẽ.
Cuius diſpoſitio procedit in quocunque pubere iu
3 rante.† gl. ibi verſ. nunquid. Iacob. de Beluiſ. in §.
item ſacramenta.& ibi Hern.Præpo.& Afflict.titu,
de pac.ten.Gabr.tit.de minor. conclu.5.nu.26 & in
filia minore 25.annis. Coar.in c.quãuis. & ibi Nat.
in 4.limita. Pariſ.conſi. 26. nu.13. vol.3. ſecundum
veram,& communem,Vaſq.lib.2.ſucc.§.18.nume.
86.car.190.etiam ſi dotes ob quas filia ipſa patri re-
nunciauit ad legitimam nõ aſcenderent,a qua iu-
ramentum illam excludit , vel de legitima ipſa fa-
cta ſit mentio,vel non. Rom.in l. qui ſuperſtitis. ff.
de acqui.hære.& in l.1.§.ſi quis ita.ff.de verb.oblig.
Iaſ.in l.ſi quando.§.generaliter.C.de inoffi.teſtam.
Purp.conſ.307.diſputat Rol.& tandem in hãc opi-
nionem deſcendit.conſ.99.nu.19.vol.4.

Si vero filia per quitationem , ſeu renunciatio-
nem patri ſuo factã ſe à ſucceſſione paterna exclu
4 ſerit, tunc niſi enormiſſimè † lædatur perpetuò re-
manebit excluſa Alex.conſi.42.col.pen.lib.1.conſ.
121 lib.2.conſ.53.lib.3.Curt.ſen.conſi.43.Dec.conſ.
181.nu.3.verſ.ſed prædictis tametſi minor ſit, ac in
patris poteſtate.Bal.conſ.44.viſis ſtatutis lib.5.Dec.
conſ.6.nu.50. vol.1. Sed ſi enormiſſima læſio inſit,
ceſſabit diſpoſitio. c. quamuis. cum videatur tunc
pater dolo redargui poſſe,qui locuplex decem mil
lium aureorum vnicum habens filium , & ſolam
filiam illi in dotem ducentum conſtituit, cui mil-
le quingenti ſaltem ad ratam ſuæ legitimæ debe-
bantur , ita indiſcretè filiam dotaſſet,vt manifeſta
fiat patris in damnũ filiæ nimia tenacitas , ſeu aua-
ritia Caſt.conſ.279.nu.6 vol.1.ita vt ſtante enormiſ
ſima læſione ipſa ſumus in caſu exceptionis d.cap.
quamuis.excludentis pactum dolo initum, qui do
lus ineſt,vbi tanta,ac talis læſio adeſt.Bar.conſi.17.
& conſi.66.Roma.conſi.54. col.2. Caſtr. conſi.305.
lib.2.Butr.conſi.45. Curt.iun.conſ.53.Iaſ.conſ.133.
nu.7.vol.4. Dec.conſ.180 nu.7. aſſerens iudicando,
& conſulendo ab hac parte non eſſe diſcedendum
Crot.conſ.5.& conſ.120. Rub.conſ.71.Alcia.conſ.
266.declarans enormiter lædi,ſi minus dimidia do
tis competentis ibi aſſignaretur.item & conſ.97.&
404. Pariſ.conſ.145.nu.47. conſ.49.num.19. volu.1.
Soc.iun. conſ.48. num.23. vol.1.Crauc. conſ.142.&
conſ.192.ſcribens dolum ex propoſito reſultare ex
5 enormiſſima læſione † Rol.conſ.60.num.65. volu.
4.eamque eſſe enormiſſimam læſionem , quæ lon-
gè dimidiã excedit.Beto.conſ.57. vol.1.Porc.Imo.
conſ.19.& conſ.22.conſ.101.Cæphal.conſ.34.Exce.
Oſaſch.dec 41.

Cuius enormiſſimæ lęſionis renunciatio nõ ſub
ſiſtit.Alex.conſ.139.lib.7.Iaſ.conſ.135.lib.4. Decia.
conſ.2.col.5.conſ.39.conſ.60.& 632.Curt.iun.conſ.
79.Socin.iun.conſ.48.num.49.Crauet.conſ.142.nu.
23.& conſ.192.Cæphal.conſ.34.num.25. Quamuis
Gabr.in commu.conclu.tit.de arbitr.conclu.3.nu.
45.& 49. aſſeruerit magis communem,vt illi renũ-
ciari poſſit.Quod verum puto ſi poſt longum inter
uallum illi renunciatum ſit.Alc.conſ.97. quod de-
clarat biennium in c.cum contingat de iureiu.mo
der.par.ad Dec.conſ.181. vel ſi is renunciet, qui va-
loris bonorum informatus ſit.Pariſ. conſ.12.vol.1.
Crau.conſ.151.num.25. quia ſi quis poteſt donare,
multò magis renunciare aliquo accepto ſi certus
ſit valoris,ſeu precij rei,quam remittit.

6 Sed quæritur † quomodo commenſuranda ,&
conſideranda ſit hæc læſio,cum etſi pater viuens le
gitimam,ſi velit,aſſignare poſſit.l.quoniam nouel-
la.C.de inoffi.teſta.Bal.in l.illud.q.3.C.de ſacroſan.
eccl.Franc.dec.133.Cùm tamen filiæ viuente patre
nulla in bonis paternis debeatur , niſi ſpe quadam
acerbiſſima nuncupata.1.§.ſi impubes.ff de colla.
bonor.l.lex Cornelia ad fi.ff.de vulg.Bar.& Bal.in l.
3.C.de iur.& fact.igno. Bal.conſ.257. quæritur vtrũ
lib.2.Alex.conſ.14.col.fi.lib.1.Guid.Pap.dec.486.vi
detur in omnem caſum,lęſionem conſiderandam
7 † ad valorem prætenſæ legitimæ, quum de reliquo
pater pro arbitrio diſponere poſſit. Veron.conſ.17.
col.3.verſ ſecundo modo Goz.conſ.9.col.11.in fin.
Crau.conſ.11 nu.10.

Inſpecto etiam tempore dotis conſtitutæ , non
mortis teſtatoris , cuius facultates inde auctæ ſunt
ratione dubij euentus,cùm in iure quærendo nulla
poſſit conſiderari læſio magna vel parua , & ita di-
minui,ſicut augeri potuiſſent, & filia iam exiſtente
certa eorum,quæ fuerat conſequuta Bald. nu.16.&
Caſtr.in auth.res quæ.C.commu.de legat.ſub nu.8.
ac ibi Iaſ.Ang.Rom.& Imo.in l.ſtipulatio hoc mo
do concepta.ff.de verb.obli.Alex.conſ.29.nu.6.vol.
3. cũ appoſitl. in qua refertur varijs vicibus ſic per
Senatum Pariſienſem iudicatum,etiam Inquit da-
ta enormi læſione, & conſ.180.vol.5.vbi moder.te-
ſtantur eſſe veriorem Corn.conſ.1.nu.19.vol.4.Gu
liel.Benedi.in c. Raynutius. in verſ. duas uu. 242.de
teſtam. aſſerens communem. Fabian. de Chioch.
in auth.nouiſſima num.116.C.de inoffi.teſtam.Iaſ.
conſ.104.col.3.& 133.col.11 lib.4.& in l.quod ſer-
uius. ff. de cond. ob cauſ. vel etiam ordine turbato
potuiſſet filia præcedere patri,vt conſiderauit.Dec.
conſ.612.col.2. Curt. ſen. conſ. vlt. quem ſequitur
Curt.iun.conſ.21. Caſtr.conſi.174. contra ſuperius.
vol.1.Veron.cõſ.17. honeſta domina Iacoba Soci.
conſ.263.col.2.vol.2. Rip.c.15.lib.3.reſponſ. Decia.
conſ.616.nu.6.Pariſ.conſ.26.nu.89.vol.3.Alc.in tra.
præſu.reg.1.præſ.2. Decian. conſ 6.nu.52.& nu.78.
vol.1.& confirmat Crauc. conſ.11, num.16. effica-
ciſſimo, vt ait, fundamento. nam ſi minor,inquit,
tempore contractus non læditur,In integrum non
reſtituitur læſione poſt contractum ſuperueniente
non obſtante, Alber.de Roſ.in l. & ſi ſine. §. quæſi-
tum.ff. de mino. Caſtren. conſ.10r.libro 2. Afflict.
dec. 340. idem tenuit Rub.conſ.12. Purp.conſ.307.
Boer.dec.62.num.18.Gramm.dec.67.num.36.Nat.
conſ.548.num.17.Iacob. Enrichima. conſ.1.nume
691.

69t. quem refert hancque opinionẽ ſequitur Rim.
iun. conſ. 317. num. 7. Vinc. de Franch. dec. 133. Ite-
rũ Crau. in pluribus ex ſuis conſ. vltimo impreſſis.
conſi. 552. Vaſq. lib. 2. de teſt. pot. §. 18. requiſ. 29. nu.
79. Menoch. de arbit. caſu 149. & conſi. 6. nu. 21. Pin.
in l. 2. in 3. par. c. 11. C. de reſcin. vend. Borgn. Caualc.
de tut. & cur. num. 266. Coar. in d. c. quamuis. in 3.
par. §. 1. num. 2. quos etiam refert, & ſequitur Burſ.
conſi. 75. ſub nu. 3. Nam ratione dubij euentus non
8 eſt læſio conſiderabilis. † l. de fideicommiſſo. C. de
tranſa. Nat. d. conſi. 548. nu. 17. & quod ab initio le-
gitimè factum eſt ex caſu ſuperuenienti nõ debet
irritari l. nec enim. ff. de itin. act. pri. Bal. conſ. 19. vol.
4. Rim. iun. d. conſi 317. nu. 10. vbi dicit Cæphal. d.
conſi. 165. non ſufficienter reſpondere ad rationes
Craue. d. conſi. 11. quum tunc pater aſſignans filiæ
quid pro dote, & legitima ob quod renũciauit mo-
ri fingatur, ita Belſon. conſi. 15. num. 8. Menoch. d.
conſi. 6. num. 21. hanc dicit veriorem, & commu-
niorem Simon de Præt. conſ. 138. Girarma. cõſ. 39.

Quæ concluſio non caret dubitatione: quum re
nunciatio tacitam habeat conditionem, ſi hæredi-
9 tas renuncianti deferatur † Caſt. & Imo. in l. qui ſu
perſtitis. ff. de acqui. hered Signor. de Homod. conſ.
29. num. 3. Bal. in l. vlt. C. de pact. & conſ. 417. quædã
puella in prin. lib. 1. aſſerens eſſe impoſſibile quem-
libet renunciatione ſucceſſione excludi, quę illi nõ
deferatur. ſequitur Ruin. conſi. 98. nu. 12. & 204. nu.
8. lib. 1. Pariſ. conſ. 69. num. 63. lib. 3. Bec. conſi. 95. nu.
12. ſubintelligaturque in ipſa renonciatione clau-
ſula rebus ſic ſtantibus. Bal. in c. cum M. Ferrarien-
ſis colum. 7. de conſtit. Iaſ. in l. ſi quando §. illud. nu.
3. C. de inoffi. teſtam. Gram. dec. 101. num. 26. vbi aſ
ſerit ſic fuiſſe iudicatum. Decian. conſi. 54. nume.
26. volum. 1.

Vnde ſi tempus mortis ſpectatur, quo hæreditas,
vel legitima patris filiæ defertur, illius temporis at
tendetur valor bonorum, non renunciationis: quũ
nemo viuens hæredem habere poſſit. l. 1. ff. de hær.
& act. vend. Nec per renunciationem remittatur
ſpes ſucceſſionis, ſed poſt ſucceſſionem ipſam quæ
ſitam donentur bona hæreditaria. Socin. conſ. 183.
col. 1. verſ. ſecundo præmitto. vol. 2. Ruin conſ. 188.
num. 15. & 16. volum. 3. Ita neceſſariò effectus qui-
tationis, ſeu renunciationis conferatur in tempus
mortis paternæ inſpiciendum, & non aliud. l. cum
qui poſt. ff. de cond. & demon. Rol. à Valle conſ. 11.
num. 2. vol. 1. & propterea, ſi ſtatuto filia excludatur
competenter dotata, inſpicietur tempus mortis pa
tris, quantum ad acquiſitas diuitias, nõ tempus ma
trimonij. Caſt. conſi. 210. vol. 1. Bald. non. in tracta.
dot. in 6 par. priu. 17. num 4. confirmat Dec. reſpon-
dendo contrarijs conſi. 276. Decia. conſi. 54 nu. 24.
volum. 1. Crau. conſi. 778. num. 9. auctiſque facultra-
tibus paternis filius, cui pater viuens legitimam aſ-
10 ſignauerat petere poteſt legitimã ſibi † augeri Bal.
poſt Iacob. Butrig. in l. pactũ. in 6. oppoſ. C. de colla.
& in l. quamuis. C. de fideicom. & in c. cum M. Fer-
rarienſis. nu. 15. & ibi Ripa nu. 38. man. in 3. not. de
conſtitu. Peruſ. in c. quamuis de pact. in 6. Bal. nou.
in tract. dot. in 6. par. priuil. 17. nu. 4. Soci. conſi. 100.
num 9. & 10. vol. 3. Ruin. in l. Gallus. §. quid ſi tãtum
col. 70. verſ. ſed dubium. ff. de lib. & poſth. Pariſ. cõſ.
26. num. 92. vol. 3. Brun. in tract. quòd ſtant. maſcu.
art. 9 num. 40. verſi. poſt prædicta Decian. conſi. 54.
num. 24. volum. 1. Caſtr. & Alex. in l. in ratione. 2. ff.
ad leg. Falcid. Iaſ. conſi. 114. colum. 1. volum. 2. Dec.
conſi. 276. in fi. 1o. Lup. in c. per veſtras. §. 23. not. 3. de
donat. int. vir. & vxor. Gulicl. Ben. in c. Raynu. verſic.
eod. 1. de teſtam. Didac. in c. quamuis in 3. part. §. 1.
num. 2. de pact. in 6. Vaſq. de ſucc. creat. lib. 2. §. 20.

in 4. parte num. 221. Viu. inter ſuas com. concluſ. in
verſi. legitimam. Alcia. conſi. 252. num. 10. Cæphal.
conſi. 195. num. 17. vbi num. 25. dicit communem
opinionem eſſe contra Crau. d. conſi. 11. vnde mi-
rum eſt, quomodo Vaſq. d. lib. 2. §. 18. requiſ. 29. nu.
79. car. 190. tenens primam opinionem dixerit ſe
non inuenire contradicentem.

Confirmatur, quia ſi ex cauſa ſuperuenienti dos
11 primo viro conſtituta poteſt diminui † paternis di
minutis facultatibus. authen. ſed quamuis vbi glo.
& doct. C. de rei vxor. act. ita ſuperueniente augu-
mento bonorum videtur augenda dos, vt idem
operetur propoſitum in propoſito, quod oppoſitũ
in oppoſito, vt contrariorum eadem ſit diſciplina.
l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verbo. obliga. ita
Soc. d. conſi. 100. quod tamen nunquam ſe vidiſſe
practicam [illegible] Boer. d. q. 62. nu. 1. nec quemuis
alium credo hoc vidiſſe.

Dos etenim competens, ac congrua dicitur cõ-
12 menſurata ad legitimam, † Alex. conſi. 69. volu. 1.
conſ. 7. vol. 2. conſ. 83. vol. 4. Corn. conſi. 197. volu. 1.
Soc. conſi. 182. col. 1. lib. 2. Dec. conſi. 181. Rim. ſen.
conſi. 332. Rim. iun. conſi. 317. niſi aliter conſuetu-
dinè regionis receptum ſit. Cuma. conſi. 46. Socin.
conſi. 288. lib. 2. Ruin. conſi. 27. lib. 3. Crau. conſi. 552.
num. 23. vel niſi à patre dotetur a quo congruè do-
tata cenſetur, & ſi dos ipſa non correſpondeat legi-
timæ, modò patris indiſcretio nõ ſit maxima. Ale.
conſi. 33. num. 4. volum. 4. Ruin. conſ. 56. nume. 11.
volum. 3. Curt. ſen. conſi. 27. in quarto dubio. Deci.
conſ. 26. Pariſ. conſ. 29. num. 88. vol. 3. Gram. d. deci.
57. num. 37. præſertim ſi ſtatuto excludatur ſtante
dotatione. Ioſeph. Lud. dec. 21 Burſat. conſ. 223. ſe-
cus ſi à conſanguineis Alex. conſi. 69. volum. 1. cõſ.
29. vbi apoſtil. volu. 3. Burſ. conſi. 132. Bec. conſ. 112.
Rim. iun. conſ. 141.

Vnde quum puella matura viro, incipiat eſſe cre
ditrix patris dotium ſibi aſſignandarum, illis ſemel
aſſignatis, ac conſtitutis, ſecuta renũciatione extin
guitur illa actio, quæ amplius non reuiuiſcit. l. qui-
res. §. areã. ff. de ſolut. & propterea aliqua diſtinctio-
ne videntur conciliandæ dictæ duę opiniones, vtra
que quarum pluribus nititur authoritatibus.

Primo aut pater aſſignauit filio, vel filiæ certam
quantitatem pro legitima, tunc, quum illa debeat
tantùm mortuo patre, inſpiciendum eſt tp̃s mor-
tis: aut aſſignauit pro dote, qua mediante excludit
filia ex renũciatione ac cui eo caſu nulla vti ſic ab-
inteſtato excluſæ debetur legitima. Crau. conſ. 236.
tunc inſpiciatur tp̃s dotis conſtitutæ: aut excluditur
dotata virtute ſtatuti, & inſpiciatur tp̃s mortis pa-
tris Crau. d. cõſ. 778. nu. 9. Sed re vera prima opinio,
attendendum tempus renunciationis, mihi videt
æquior ac fortioribus fundamentis ſtabilita, ſimul-
que communior, pluribus authoritatibus compro-
bata per Decia. conſi. 6. nu. 52. & 78. vol. 1. maximè
ſi facta maior tacuerit per decenniũ iuxta caſum
l. fi. C. ſi mai. fac. vt in terminis Soc. iun. conſi. 67. nu.
43. lib. 2. Decian. d. conſ. 6. nu. 62. vol. 1. quum ſi pater
tempore renunciationis initatæ fingatur mortuus,
ac tunc legitima debetur. Rim. d. conſi. 317. Bello. cõſ.
15. nu. 8. Menoch conſ. 6 nu. 21. alios citans, ceſſent
omnia ſupra in contrarium adducta, eſſe inſpiciẽ
dum tp̃s mortis, quo videtur filiæ legitima deferri,
& non prius: quia imo tunc dum renunciauit cen-
ſetur delata: qua ratione teneo filiã enormiſſimè
13 eo tempore læſam, poſſe † experiri non expectata
morte patris, ex iis quæ colligit Ioſeph. Lud. d. dec.
21. quia ſi pater viuens illam dotare obligatur, non
diceretur ſatisfeciſſe obligationi ſuæ, ſi illam incõ-
petenter dotauiſſet.

Quoad ſecundam quæſtionem, ſi pater nihil de-
dit de dotib. maternis; Sciendum eſt, etſi patrem
dicentem ſe dotare de bonis paternis, & maternis
filiam, cenſeri tñ dotare de proprijs. l. fin. C. de dot.
promiſſ. gl. Bar. Aret. Alex. Iaſ. Soc. & alij in l. 1. ff ſo-
lu. matr. ideo filia ſic dotata poterit bona materna
14 conſequi, [illegible] dicit † Neuiz. conſi. 16. nu,
8. quum de maternis facta mentio filiæ fauore tm̃,
intelligatur, quatenus paterna non ſufficerent. d l.
fi. ac ibi omnes. C. de dot. prom. Ioſeph. Ludo. dec,
21. nu. 24. niſi pater determinatè, ac diſtinctè fuiſſet
loquutus, id eſt, tantum de ſuo promitteret, & tantũ
de alieno, vt per Iaſ. in d. l. 1. nu. 24. Soc. nu. 37. Socin.
inn. 172, Rip. nu. 91. ff. ſolut. matri. Bal. in d. l. fi. nu. 16.
Corn. conſi. 16. nu. 4. lib. 3. tantò magis ſi filia cõſen-
ſum ſuum præſtitiſſet. Craue. conſi. 84. nu. 6. Ludo.
d. dec. 21. nu. 13.

Vnde prædicta intelligũtur in dotatione patris,
qua mediante filia non renũciauit bonis paternis,
& maternis: ſi vero renunciauit promittens cum
15 iuro † non ɔ̃uenire, ſtante renunciatione neceſſe
eſt renunciationem, ſeu quitationem reſcindi vel
irritari remedio læſionis. Nam ſi filia dotem maio
rem non cõſequitur, q̃ fert paterna facultas, & ſub-
ſtantia, tunc de bonis maternis nihil habuiſſe cen-
ſetur, ita vt enormiſſimè læſa non ſuſtineatur qui-
tatio reſpectu bonorum matris. Anch. cõſi. 39. Iaſ,
conſi. 131. col. 10. verſi. non obſtat. vol. 4. Dec. conſi.
180. nu. 2. verſi. certè ex hoc, & conſi. 179. nu. 14. Cõ-
cludens, ac inferens nihil cenſeri filiam de bonis
maternis habuiſſe, ſi dos à patre habita nõ excedat
legitimam, ad cuius ratam congrua dicitur. Cæph,
conſi. 142. nu. 19. Sed quantum ad congruitatẽ do-
tis cõparatæ ad legitimam intelligerem, ſi ab alio,
q̃ à patre dotaretur, vt ſupra dixi etiam ſi læſa eſſet
filia vltra dimidiam, modò à patre dotata ſit. Dec.
conſi. 26. nu. 2. Decia. d. conſi. 6. nu. 43. vol. 1. repro-
bans Soci. conſi. 57. vol 4.

Tertio ſi mater viuebat, dum filia ipſa matre pre
ſente, ac conſentiente, renũciauit, vĩ nullam poſſe
16 conſiderari læſionem, † in cuius bonis, & hæredita
te adhuc aliquod ius filiæ non cõpetebat. ex Rub.
conſi. 12. Pariſ. conſi. 26. nu. 86. vol 3. dependet hoc
ex ante adductis, vtrum attendatur ad cõſideratio-
nem læſionis tempus dotationis, vel tempus mor-
tis. Eſtque ſciendum illo tempore dotationis inſpe
cto, differentiam eſſe inter patrem, & matrem re-
ſpectu læſionis, quia filiæ, & ſi illi nõdum debeatur
legitima, debetur tamen congrua, ac competens
dos à patre, d. l. qui liberos. ff. de rit. nup. l. dedit dotẽ.
ff. de colla. ac ita lædi poteſt ex tunc, in bonis autẽ
matris viuentis filiæ non debetur dos. l. mater. C. de
iure dot. vnde ſi filia ſe excludat renũciatione a bo
nis illius ante tempus, illudque tempus ſpectandũ
ſit, nulla poterit metiri læſio. tanto magis, quum di
ſpoſitio d. c. quamuis procedat etiam in filia, quæ ni
hil à patre dotis nomine conſequitur. Alex. conſi.
42. vol. 1. Purpu. in l. fin. nu. 26. C. de pac. Par. d. conſi.
26, col. 11. volum. 3. Ruin. conſi. 47. vol. 1. Iaſ. conſi,
131. colum. 8. vol. 4. quam magis communem di-
cit Gab. in comm concluſ. tit. de iure dot, conclu. 1,
nume. 24.

Crau. tamen conſi. 11, num. 10. conſiderat læſio-
nem reſpectu bonorum matris viuentis ad legiti-
mam, ſi filia non acceperit tot de bonis maternis
tunc exiſtentibus, quot aſcendere ſaltem poſſent
ad dimidiam legitimam matri debitam. quod nõ põt
eſſe verum, niſi quatenus effectus conditionis rete-
rendus ſit ad tps mortis teſtatoris. l. cum qui poſt
apertum. ff. de cond. & demon. l. ſed ſi in cõditione,
§. ſolemus. ff. de hær. inſtit. ita Crau. d. conſi. 13. nu. 9.
qui mihi videtur ſibi ipſi contrarius: quia ibi nu.
9. annuit attendendum tempus mortis, & num. 16.
vult inſpici tempus quitationis.

Quod ſi ſequamur hanc partem, concurrerem
cum opinione Crau. poſſe conſiderari læſionem in
quitatione bonorum matris viuentis, inſpecto tpe
quitationis: quia, vt ſupra probaui, quum mori fin-
gatur mater, tunc filiæ legitima erit debita per an-
ticipationem matre conſentiente, ac ita læſio tunc
temporis conſiderabitur, de qua re tamẽ agere ea
viuente videtur acerbum,

Quartò ſi ea abſente, ac non conſentiente filia
bonis renunciauit maternis, quitatio, ſeu renuncia
17 tio eſt nulla † quantum ad ipſa bona l. fi. §. niſi C. de
pact. & ibi de matre abſente Purp. nu. 199. Cag. nu.
95. Domin. in c. quamuis col. pen. verſi. ſed pone quod
filia de pact. in 6. Bal. conſi. 437. quædam puella vol.
1. Dec. in l. pactum quod dotali nu. 10. C. de collat.
Ruin. conſi. 98. nu. 11. conſ. 204. nu. 8. vol. 1. pro com
muni firmat Alcia. conſi. 129. nu. 3. Crau. conſi. 11.
& conſi. 42. Cæphal. conſi. 146. & 605. num. 22. Rol.
conſi. 81. vol. 4. Alba conſi. 11. num. 15. Surdus conſ.
133. ſub nu. 17.

Et generaliter non valere renunciationem iura-
tam de bonis abſentis, ſine eius conſenſu tex. in d. l.
fi. C. de pact. ac ibi omnes Bart. Alex. Iaſ. & alij in l.
ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obliga.
Bal. conſ. 437. vol. 1. Ancha. conſi. 39. Fulg. conſi. 73.
Imol. conſi. 1. Guid. Pap. conſi. 262. Arc. in l. qui ſu-
perſtitis. col. 4. ff. de acqui. hære. Alex. conſi. 155. vol.
7. Calc. conſi. 33. Socin. conſi. 73. col. 2. verſ. ſecunda
concluſio vol. 3. Nat in cap. quamuis col. 6. de pact.
in 6. Bertr. conſi. 69. & 141. lib. 1. Aymon d. conſi. 42.
& in ſpecie ſi renunciauerit ſucceſſioni fratrum
abſentium Ancha. conſi, 39. Decia. conſi. 31. Crau.
conſi. 127. num. 5. Cagno. in d. l. fin. num. 95. Purpu.
num. 199. Rol. conſi. 81. volum. 4. Cæpha. conſi. 605,
nume. 18.

Sed an iſte conſenſus debeat adhiberi tunc, vel
ſufficiat ſi ſequatur ex poſt, & dicitur ſat eſſe ſi ad-
18 hibeatur ex interuallo. † Bal. in d. l. fi. col. fi. verſi. cre
do tamen de pactis. & ibi Saly. nu. 10. Cag. num. 65.
Alc. num. 19. Alex. conſ. 113. nu. 18. vol. 6. Dec. conſ.
31. & 44. Craue. conſ. 11. num. 2. & conſi. 19. num. 3.
Conſenſusque ipſe expreſſus, & non tacitus requi-
ritur. Calc. conſ. 33. col. pen. poſt med. Craue. conſ.
127. nu, 5. Bero. conſ. 156. nu. 4. vol. 2. Rol. cõſ. 81, nu.
4. volum. 4. Nomine fratrum pupillorum abſentiũ
videtur præſupponere Crau. conſi. 127. ſub num. 5.
19 ſufficere conſenſum tutoris, † ſeu tutricis nulla fa-
cta mentione Fulg. conſ. 73. paterfamilias, contra-
rium tenentis. cuius opinionem dicit veriorẽ Pur-
pu. in d. l. fi. nu. 200. C. de pac. vbi dat modũ quomo-
do concipi poſſit renunciatio, ad euadendum hũc
ſcopulum.

Quoad ſextum quæſitum, ſcilicet ſi filia fauore
fratrum, ipſis fratribus renunciauit hæreditati iam
ſibi pro ſua portione hæreditaria delatæ non acce-
ptis dotibus aſcendentibus ad dimidiam ſuæ por-
tionis: hoc caſu non procedit diſpoſitio d. cap. quis
20 † de pact. in 6. loquens in hæreditate nondum de-
lata, ac ita ipſa filia vti enormiter læſa habebit re-
med. l. 2. C. de reſcin, vend. Anch. d. conſ. 39. & conſ.
341. vbi de filia regis, q̃ patruo renunciauerat. Cald.
conſ. 8. de ſorore, quæ in fauorem alterius ſororis
in manibus patrui hæreditatem paternam iam ac
quiſitam remittebat. Butr. conſi. 45. de venditione
hæreditatis per filiam facta modica accepta pecu-
nia. Aret. conſi. 93. de renunciatione filiæ minoris in
patruum, Dec. conſ. 180. colum. 2. verſ. ſecundo nõ
obſtat. allegens reſpectu hæreditatis, ſeu bonorum

patris

patris viuentis validam renunciationẽ, ſecus quo-
ad bona matris iam defunctæ, in quibus militabat
enormiſſima læſio. Alex. in l. ſtipulatio hoc modo
concepta nu. 19. & ibi Crot. ff. de verb. obliga. Pariſ.
conſi. 26. nu. 78. vol. 3.

Et hoc caſu non refragatur auth. ſacramenta pu
berum: quia procedit in alienatione rei particula-
21 ris, † minoris qui veriſimiliter incertus valoris ip-
ſius rei; renunciauitq; beneficio non tm̃ minoris
ætatis, ſed etiam promiſit nõ contrauenire ex qua-
cunque alia ratione, vel cauſa, aut ſpecificè renun-
ciauit benefi. l. 2. C. de reſcin. vendi. vt latius dixi in
antecedenti gloſa. Secus vbi renunciatum eſt hære
ditati, vel bonis, aut patrimonio in vniuerſo p puel
lam minorem veriſimiliter ignaram valoris patri-
monij. Aret. in l. qui ſuperſtitis. colum. 6. verſi. adde
etiam, & verſiculo pro primo dicto &c. Pariſ. conſ.
26. nu. 78. vol. 3.

Vltima quæſtio vtrum idem iuris ſtatui debeat,
quantum ad filios, vel filias volẽtes ingredi religio-
22 nem, † qui aliqua pecunia accepta cætera renun-
ciant alijs fratribus remanentibus in ſeculo. c. quã-
uis de pact. in 6. non loquitur de ingrediẽtibus mo
naſteria, aut renunciãtibus vitæ ſeculari, & aſſumẽ
tibus vitam eccleſiaſticam, ſed de filia à patre nu-
pta. vnde Cornel. conſi. 272. vol. 3. concludit mona
ſterium non obſtante renunciatione monaci poſ-
ſe conſequi hæreditates parentum ipſius monaci,
eiuſdemq; opinionis fuit Soci. conſi. 183. lib. 2. quia
ſm communem opinionem canoniſtarum hære-
ditas non deferatur monacho, ſed immediatè mo
naſterio: cuius renunciatio habet tacitam cõditio-
nem, ſi ſucceſſio ad renunciantem deuoluatur, ꝙ
cùm deficiat, quaſi ꝙ monachus habeatᷓ pro mor-
tuo, videtur monaſterio eſſe locum, ſicut renuncia
tio nepotibus non obſtat, ſi mater prædeceſſit, cui
filia renunciauit bona, ne etiam retrahatur à vita
contemplatiua monachus. ſequitur Fely. inter cõl.
Ruini conſi. 206. vol. 1. & Ruin. conſi. 204. eod. vol.
1. præmiſſo, inquit, prius renunciationem tacitam
habere conditionem, ſi hæreditas fuit delata.

Sed Bar. in d. l. fin. C. de pact. num. 5. quærit an va-
lidum ſit ſtatutum excluſiuum à ſucceſſione ingre
23 dientis monaſterium: † & licèt videretur ſibi pri-
ma facie dicendum non valere, quaſi contrarietur
priuilegijs clericis conceſſis contra l. Deo nobis. C.
de epiſco. & cler. contra libertatem eccleſiaſticam.
auth. caſſa de ſacroſanc. eccle. tamen ipſe diſtinxit,
aut ſtatutum loquitur de ingreſſo, & non valet, aut
de ingrediente, adhuc laico qui monaſterium in-
greditur, ſicut viuens moritur. l. qui duos. ff. de ma-
num. teſta. & valet. Bart. ſequutus fuit Bal. in d. l. fin.
ſub nu. 14. excepto quoad legitimam: quum illa nõ
deferatur, vt lucrum, ſed vt debitum, vt idem poſſit
pater ſtatuendo, quod pater poſſet teſtãdo imo pa-
cto præſupponit ibi Bal. poſſe excludi, ſcilicet iura-
to. d. c. quamuis de pact. in 6. de quo pacto hic agi-
mus, non de ſtatuto. & conſi. 246 monialis. lib. 1. in-
diſtinctè cõſuluit eſſe inualidum, ſiue loquatur de
ingreſſuro, ſiue de ingrediente, ſiue ingreſſo ratio-
ne cauſæ finalis, tendentis contra animarum ſalu-
tem; Præſupponens tamen ibi ceſſionem per mo-
nialem factam fratri de hæreditate paterna, ac ma-
terna nondum adita cum authoritate Abbatiſſæ,
ac conuentus validam, ſecus ſi iam hæreditatem
adiuiſſet, & reſpectu ſtatuti Alex. conſi. 139. volum.
2. Iaſ. in d. l. fin. C. de pact. præſupponunt communẽ
eſſe contra Barto. Cagno. ibi num. 188. quia inquit
proximius ingreſſui habetur pro ingreſſo: magis cõ
munem contra Bart. aſſerit Rol. conſi. 35. num. 26.
vol. 3. ob impedimentum vitæ contemplatiuæ, ne
quis retrahatur à religione, cẽſet etiam inualidam
eſſe illam conditionẽ, vt ſi quis nubat habeat plus,
ſi monaſterium ingrediatur minus. vt de magis cõ
muni teſtatur Burlat. conſi. 151. num. 68. quamuis
contraria opinio, ne monaſterium conſequatur
bona contra voluntatem defuncti ſeruetur de con
ſuetudine, vt teſtantur plures doct. relati à Mantica
de coniectu. vlt. volun. lib. 11. tit. 18. à num. 27. vſque
nume. 36.

Sed omiſſo ſtatuto, quæritur de pacto, ac de re-
24 nunciatione non ſuccedendi. † Bart. & Bal. in d. l. fi.
non dubitant quin pacto id fieri poſſit, quos nõ im
probat, imo ſequitur ſaltem tacitè Soc. d. conſ. 183.
in fi. verſi. ex quibus patet, &c. lib. 2. quando pacto
iurato ſe excluſit, ſiue ingrediatur religionem, ſiue
non ita intelligendos vult Bat. & Bal. Purp. in d. l. fi.
nu. 190. Cagn. nu. 204. & ſine hac diſtinctione de re-
nunciatione facta per eũ, qui erat ingreſſurus mo-
naſterium. Dec. conſ. 31. col. 2. licet magis commu-
nem Coar. in d. c. quamuis. §. 2. col. 4. maximè ſi re-
nunciet cum conſenſu monaſterij: pro magis cõi
eam que acceptat Vaſq. d. §. 18. nu. 93. Rim. iun. cõſi.
164. nu. 12. Rim. iun. conſi. 164. nu. 11. vbi nu. 57. ad-
dit ſi cum renunciatione ſubijciatur pactum de vl
terius quicquam non petendo in ampla forma, nõ
militare tunc diſpoſitionem l. pactum dotali. C. de
collat. ſed huiuſmodi pactum eſſe validũ, licèt non
25 iuratum. † Bal. in l. fin. C. de colla. col. pen. Veronen.
caut. 183. tu ſcis quia filia, &c. quam opinionem etſi
improbet Dec. vbi deficit iuramentum. conſi. 86.
nu. 5. defendit tamen ipſe Rim. d. conſi. 164. nu. 63.
Baldi ſententiam ab impugnationibus, quod erit
valde vtile in hac patria citramõtana, vbi amplius
filiæ in ſimilibus renunciationibus, & pactis, ſi mi-
nores ſint annis 20. non iurant. quę conſuetudo cõ
firmat ẽt renunciationes iuramento non vallatas
illarum filiarum, quæ religionem ingrediuntur. Ri
min. d. conſi. 164. Dec. conſi. 578. Nat. in c. quamuis
fall. 6. nu. 8. de pact. in 6.

Et quantum ad rationes Socini imo dr̃ hæredita
tem monacho deferri; ac eo mediãte monaſterio.
Bar. in l. tutor. ff. de bonor. poſſeſſ. tit. generali cuius
opinionem legiſtarum dixit communem Socin.
in l. 1. ff. de vulg. in 3. q. 4. quęſt. prin. Imo. in l. ſi pater.
ff. de hæredi. inſtit. illamque dicit veriorem idem
Soc. conſi. 92. lib. 4. Purp. in d. l. fi. nu. 191. & Cag. nu.
206. Vaſq. d. §. 18. nu. 94.

Ita quod cum monaſterio media perſona mo-
nachi deferatur, qui pacto iurato renunciauit, non
põt illius facto monaſterium ipſum contrauenire.
l. ex qua perſona. ff. de reg. iur. Purp. in d. l. fi. ſub nu.
191. ac ita non procedit argumentatio de nepotib.
ſuccedentibus auo matre defuncta, quia illi ſucce-
dunt ex propria perſona, ac immediatè, ſecus in
monaſterio veniente media perſona monaci vi-
uentis, qui ſi prædeceſſiſſet, nihil monaſterium cõ-
ſequeretur.

Alia ratio quod attendatur tempus delatæ hære
ditatis iudicio meo ſi valeret, nihil operaretur di-
ſpoſitio. d. c. quamuis de pact. in 6. cuius tamẽ ꝯriũ
eſt verius, ac indubitatum, & ſupra oſtendimus ve-
riorem, ac communiorem eſſe, quod attendatur tẽ
pus renunciationis.

Licet ad maiorem cautelam Cagn. in d. l. fin. nu.
207. moneat tutius agi, ſi fiat cum conſenſu mona
ſterij, ꝙ in quærendis ſibi poteſt præiudicare. Deci.
conſi. 169. col. 4.

Purpu. verò in d. l. fin. num. 193. & 194. diſtinguit
tres caſus. Primus ſi renuncians ingrediatur, vel
non, & tunc valere. Secundo ſi ingrediatur, &
non valere. Tertio in deliberato omnino ad in-

gredlendum,tunc etiam valere : quum non ſit ve-
riſimile,ſeum retrahi ob bona mundi à religione.
At hæc ceſſarent dubia interueniente monaſterij
cõſenſu,vt innuit Cagn. in d.l.fi.nu.209. vnde dixit
Coar. in d.c. quamuis profeſſionem religionis eli-
gentem parum eſſe ſolicitum de bonis huius ſecu-
li.Vaſq.d.§.18.ſub nu.97.

Non obſtante q opulentiſſima ſit hæreditas, cui
filia religionem ingrediens renũciauit:quum pau-
pertatem profiteatur, & nihil ſit habitura. c. cauſa
ad monaſterium de ſtat. monach. nec monaſteriũ
26 debeat aliquam læſionem prætendere: † quum ſpe
lucri nõ debeat aliquem ad religionem deducere.
c.conſtituit.20.q.3.ita in ſpecie argumentatur Dec.
d.conſi.31.in fin.verſi.vltimo non obſtat,&c.Crau.
conſi.160.& 938.nu.9 loquens in milite Hieroſoly-
mitano. Coaru.in d.c. quamuis. Vaſq.d.§.18.num.
300.Cæphal.conſi.467. ſub num.59. & hæc videtur
communis quicquid dixerit in contrariũ Decius
conſi.616.& Cap.dec.159.num.46.verſi.ſed ad hæc
poſſet.

Item quũ minor 20.annis hac noua conſtitutio-
ne iurare prohibeatur in contractu, citra quod iu-
ramentum inane eſt pactum de non ſuccedendo
iuxta terminos.c.quis de pact.in 6. Quæritur,ſi filia
adhuc nouitia monaſterium ingreſſa renunciet in
capitulo monialium,cum conſenſu capituli,ac iu-
ramento, vtrum hac conſtitutione attẽta inualida
27 ſit renunciatio,† & videretur prima facie dicendũ
inualidã, quia, etſi locus monaſterij exemptus ſit,
& paria ſint actum celebrari extra territorium, vel
in loco territorij exempto.c. animarum.§. ſtatuto.
de conſti.in 6.vbi doct. & eccleſia dicatur exempta
tot.tit.de immu. eccl.tñ, ſi ſubditus Epiſcopi delin-
quat in loco exempto,ligatur ſtatuto Epiſcopi:quũ
locus ipſe dicatur de diœceſi, ac in diœceſi. c.cum
Epiſcopus de offi.ordin.in 6.locuſque exemptus ſit
de territorio, ſi in eo non exemptus delinquat, vel
ꝯhat.l.ſi quis in hoc genus.C.de epiſ.& cler.qua rã-
tione Cagno.in l.ſi librarius. num.69.ff. de reg.iur.
ſcripſit exiſtente ſtatuto,vt inualida ſint inſtrumẽ-
ta recepta per notarium nõ collegiatum, inualida
quoque ea eſſe quæ in eccleſia recipientur,alias fa-
cilè,inquit,in l.fin.ff.de iuriſd.om.iudic.elidi poſſet
ſtatutum,ac inane reddi,quod lex ſtomachatur.l.ſi
prætor in prin.ff.de iudi.

Quibus non obſtantibus Rol. conſi.32. nu.23. &
28 per totum vol.3. & Nat. conſi.643.† conſuluerunt
contrarium ac validum fuiſſe teſtamẽtum D.Co-
mitis de Chialam receptum in eccleſia ſancti Hie-
ronymi ciuitatis Mediolani per notarium Augu-
ſtenſem nõ ſeruatis ſolennitatibus Mediolani:quũ
paria ſint locum eſſe extra territorium, & in loco
territorij exempto.gl.in Clem.1.de for.cõp. in ver-
bo aut earum parte.c.luminoſo 12. q.2.Ioan.Andr.
Gem.& Franc.in d.§.ſtatuto. Cald.conſi. 13.titu.de
Iudæis.ſcribentes non poſſe puniri eum ab Epiſco-
po qui in loco diœceſis exempto deliquit. vnde di-
ſpoſitio d.l.fi.ff.de iuriſ.om.iud. quod extra territo-
rium impune iudici non pareatur,fm Caſtr.Ange.
Iaſ.Dec.Curt.iun.& Marſ.ibi Soc. conſi.271.col.pe.
militat ẽt in loco territorij exempto. vnde ſi ſtatu-
to prohibeatur acceſſus ad quæcũque monaſteria
monialium ſub pœna excõicationis, non incidet
in pœnam is,qui ad monaſteria exempta accedet.
ſumma Tabie. in verſi.excommunicatio il 2.§. &
hoc verum.Ang.de Claua.in verbo ſtatutũ Rimin.
conſi.9.Rol.d.conſi.32.num.32. & pro validitate te-
ſtamenti eſt conſiliũ Ang.in terminis 233. colum.
1.quem fuit ſequutus Iaſ.in l.ſi.vbi Marſ.ff. de iuriſ.
omn.iudi. & reſpondet Rol.d.conſi.32.ad rationes
Cagn.videlicet, q locus exemptus dicatur de terri-
torio,loqui contra communem opinionem,& di-
ſpoſitionem d.l.ſi quis in hoc genus, procedere, ſi
in ſpecie ſtatutum diſponeret ſubditum puniendũ,
de delicto extra diœceſim commiſſo. vel ſauorem
eccleſiarum eos non cõplecti,qui in eccleſia delin-
quunt.Dec in d.l.fi.ff.de iuriſ.om.iud.nec eſſe conſi
derabilem aliam rationem cluſionis ſtatuti vt per
Henric.Boyc.in tract.de Syn.epiſc.in 2.artic.nu.10.
maximè quum teſtator non eſſet ſubditus ſtatuen-
tium, in quo ſtatuti veriſimilis cadebat ignorãtia,
nec id in fraudem fecisſe cenſeretur:quum in loco
propriæ originis nullum ſimile extaret ſtatutum, q
rationes non militant in caſu noſtro: In quo alia
ratione fraus ceſſare diceretur; quum puella iam
habitu moniali induta egredi monaſterio nõ poſ-
ſit,ſine aliqua ſpecie dedecoris,nec adhiberi cõſen
ſus capituli extra capitulum cogat quodam modo
partem, ac notarium vt accedãt ad locum ipſum,
coactione qua attenta dici nequit ille acceſſus in-
greſſus in fraudem legis.

Verùm quum re diligentius intellecta nonnulla
alia occurrant,quæ videntur refragari, ne liceat ẽt
in loco exempto inſtrumenta fieri præter ſolenni-
tatem conſtitutionis, explicandi ſunt caſus aliqui
ad maiorem rei cognitionem.

Primo ſi ſtatutum inhabilitet perſonam habilẽ
de iure cõi ad diſponendum vel inter viuos, vel in
vltima voluntate auferens ſcilicet teſtamẽti factio
nem mulieri,ne diſponat in fauorẽ mariti, vel mi-
nori, ne decipiatur, vel aliter priuans eos facultate
ꝯhendi,hoc caſu ſtatutum ſuum effectũ ſortitur,ẽt
ſi perſona ipſa ſtatuentibus ſubdita extra territoriũ
29 ſtatuentium † diſponat Bart. in l.cunctos populos
col.2.verſi.circa primũ vbi Cacialup. C. de ſum.tri.
& fid.cath.Bal.conſi.60.vol.5. Alex.conſi.116.nu.6.
vol.6.& conſ.41.col.2.vol.5.Calc.cõſ.33.col.8. Cor.
conſi.89.vol.3.Rui.conſi.53. col.5.vol.2. & cõſi.150.
vol 4.Gabr.in communib concl.tit. de ſtatut.con-
clu.8. nu.1. vbi ampliat, & limitat,nam huiuſmodi
interdictio fauorabilis eſt mulieri,vt dixi, ne bonis
ſuis nimio amore ſpoliẽt. l. 1. ff.de donat. inter vir.
& vxor. minori, ne fragilitate conſilij circumue-
niat.l.1.ff.de minor. Sicuti prodigo, interdicta ſuo-
rum bonorũ adminiſtratio fauorabilis illi eſt, ne
bona ſua perdat, aut dilapidet. Sign. in d. l. cunctos
populos ſub nu.17.Rim.iun.conſi.11.nu.23.ne faci-
lè patriam ſuam mulier, vel minor effugiens, & in
vicinam ſe conferens redderet legis vel ſtatuti di-
ſpoſitionem cluſoriam, quod illis denegari debet.
Bald.& Saly.in l.multum intereſt. C. ſi quis alteri,
vel ſibi Bald.conſi.60.volum.5. Rim.ſen.conſi.598.
Ruin.conſilio 60.volum.4. Rimin.iun.d. conſil.11.
num. 26.

Quod dubio careret, ſi ſtatuto hoc expreſsè ca-
ueretur, nempe ne tam in territorio, quam extra
30 poſſent teſtari,vel contrahere.† l.fin. ff.de decre.ab
ordin.faci.l.2.vbi Bald. C. de eunuch. l. mercatores
vbi Bald.& l.non ſolùm. C.de commerc. Bart.in d.
l.cunctos populos q 8.Alex.conſ.41.vol.5. Iaſ.conſ.
59.lib.3.Goz.conſi.49.ſub num.18.Ang.in l. fin.col.
fin.verſic. hoc autem fallit. Caſtr.ibi,num.6. Cagn.
dicens communem ſub nume.17. Marſi. 142. ff.de
iuriſdict. omn.iudic. Soc.conſi.301.volum.2.refert
tanquam communem Rolan. d. conſi. 32. ſub nu.
46.vol.3.

Secundus eſt caſus, ſi ſtatutum non ſimpliciter
reddat mulierem, vel minorem inteſtabilem, vel
ad ꝯhendum inhabilem, ſed niſi ſeruatis certis qu-
31 buſdam ſolennitatibus, † vt in hac conſtitutione,
vel alijs ſimilibus, in quo dd.inter ſe diſſentiunt.

Nam

Nam pleriq; dixerunt, quum ſtatutum hoc ſit fauorabile mulieri, ac minori, rationibus prædictis, extēdendū quoq; extra territorium ratione ſubditi ſui ibi contrahentis, in quem poteſt iniicere vinculum etiam extra territorium. pro hac opinione citatur, & adducitur Barto. in d. l. cunctos populos. q. 6. quē ibi ſequuti ſunt Salic. & Flor. de bon. Bald. in l. ſi. ff. de iuriſd. om. iud. & conſ. 148. vol. 4. d. conſ. 60 vol. 5. Anchar. in c. canonū ſtatuta de conſtit. referens. Zachar. Venetū ſic diſputaſſe, ac cōcluſiſſe. Roma. conſ. 39. Alex. conſ. 41. lib. 5. Barb. cōſ 7. col. 18. lib. 3. Benedict. Capra conſ. 21. nu. 9. Rim. ſen. cōſ. 598 Iaſ. in l. nō tārum. ff. de re iudic. & in l. fi. nu. 16. C. de indic. vidu. toll. Soc. conſ. 74. col. 1. verſ. ſecūda ratio. lib. 3. Curt. iun. conſ. 5. col. 2. Ruin. conſ. 160. nu. 4. vol. 4. Pariſ. conſ. 99. num. 56. & 57. vol 1. Nat. conſ. 514. nu. 16. communem teſtatur Dec. in d. l. fi. nu. 13. ff. de iuriſd. omn. iudic.

Alij vero non pauci tenuerunt hoc caſu ſtatutū non porrigere vires ſuas contra ſubditū diſponentem extra territorium, in quo reſpectu ſolennitatis actus, ſiue vltimæ voluntatis, ſiue inter viuos dixerant ſpectandum ius, & ordinem ipſius territorij, non alterius, vbi prædictū viget ſtatutū ex. l. ſi fundus. ff. de euiction. nec Bart. in d. q. 6. dicere hoc caſu ſubditum extra territorium cōtrahentem teneri vinculo ſtatuti; quinimo aſſerere tunc ſequendā formam loci contractus: ſed vbi ſtatuto redditur mulier, vel minor inteſtabilis, vel aliter præciſè ad contrahendum inhabilis, ſic clarè Bart. ibi loquitur, qui pro hac parte adduci poteſt, ac allegari. ita illius doctrinam explicans, hanc partem ſequutus Areti. conſ. 54. col. 2. conſ. 73. col. 3. Bald. conſ. 418. vol. 4. Corn. conſ. 241. vol. 2. & conſ. 59. vol. 3. Barb. conſ. 5. vol. 4. Iaſ. conſ. 48. lib. 1. & conſ. 59. per totum lib. 3. Cacialup. in d. l. cūctos populos col. 52. Gozad. cōſ. 49. nu. 14. Tiraquell. de legib. cōnubial. glo. 6. in verbo de ſummari. nu. 214. Gabr. in com. concluſ. tit. de ſtatu. concl. 8. nu. 22. licèt omnes prædictos non alleget. Ruin. cōſ 201. col. 1. vol. 1. cōſ. 54. col. 2. vol. 2. Cæphal. conſ. 171. nu. 37. adducens Barto. d. quæſt. 6. hāc opinionē ſtrenuè defendit Riminald. iun. cōſ. 437. dixit magis receptam, & frequentiori calculo maiorum noſtrorum approbatam. Nat. d. conſil. 643. in fi.

Niſi vt effugerent ſtatutum minor, vel mulier ſiue partes ex proprio territorio egreſſæ in aliā prouinciam, ſeu locum ſe conferent ad diſponēdū in
32 ipſius ſtatuti fraudem †. Nam quum fraus nemini debeat patrocinari. Cin. & Bald. in l. in fraudem. C. de lega. cui via aperienda nō eſt. c. ſedes de reſcript. l. in fundo. ff. de rei vendic. ſed occurrēdum l. cū ij. §. ſi cum his. ff. de tranſact. l. fin. §. 1. ff. de ſuſpect. tut. l. qui ſub prætextu. C. de ſacroſanct. eccle. ne cui ſua fraus, vel malitia proſit, vel cōmodo cedat. l. ſi ab hoſtibus. ff. ſol. matr. l. fi. in fi. C. de reb. cred. l. itaq;. ff. de vſur. tunc hac intētione egreſſio à patria ad euitandum ſolennitates ſtatuti nihil iuuaret: nec contractus, ſeu diſpoſitio quicquam operaretur, ne ſtatutum ſit ludibrio. Bald. d. conſ. 60. vol. 5. Bald. & Salic. in d. l. multum intereſt. C. ſi quis alteri vel ſibi, in qua facti ſpecie cognoſci fraudē tradit Salic. in d. l. cunctos populos, ſi exeat territorium quiſpiam ad effectum ſolùm cōtrahendi, & incōtinenti redeat. ſequitur Aret. d. conſ. 54. verſ ex quo. & conſ. 73. nu. 8. verſ. fatendum, & c. Cacial. in d. l. cūctos populos. nu. 95. Rim. ſen. d. conſ. 598. in fi. Pariſ. d. conſ. 99. col. fin. vol. 1. Marſ. in d. l. fin. nu. 142. ff. de iuriſd. om. iudi. redarguens imprudentiæ illos, qui dicunt poſtquā ſtatuto noſtræ Ciuitatis prohibemur contrahere, accedamus in aliam Ciuitatem ad cōtrahendum vbi non adſit ſimile ſtatutum. Rim. iun. d. conſil. 436. num. 52.

Ceſſante verò fraudis ſuſpicione, quā in dubio ceſſare vult Rim. iun. d. conſ. 437. ſuſtineretur contractus extra territorium celebratus ſine ſolennitatibus hac conſtitutione requiſitis, iuxta prædictā ſecundam opinionem, quæ fuit Aretini, & aliorū ſupra citatòrum. Quorum numero, & authoritate inſpecta, ac aliorum pro prima opinione allegatorum, non poſſet conſulens ſine magno dubio vni magis quā alteri opinioni adhærere; nec quidquā certi clienti polliceri in cōcluſione tam ambigua, & ancipiti. & ſi Rim. ſen. d. conſ. 598. in fin. dixerit Aret. d. conſ. 54. aut malè conſuluiſſe; aut intelligēdū, ſi fraude contrahens aliò ſe contulerit. & Pariſ. d. conſ. 99. dicat ſpectādum eſſe fauorem minoris, vel mulieris, quorum commodum conſtitutio reſpicit. Ruinus verò. d. conf. 160. vol. 4. ſubtilius intuitus doctrinam Bart. in d. l. cunctos populos. q. 6. oſtendit illum minimè loqui, quando prohibetur mulier, vel minor diſponere, niſi ſeruatis certis ſolennitatibus, qui eſt caſus huius conſtitutionis prohibētis minores annorum viginti alienationē bonorum ſaluo, & c. ac ſimiliter fœminis alienationē dotium, & bonorum dotalium, niſi in caſibus à iure pmiſſis, & c. Sed Bart. alios poſuiſſe caſus. Primò ſi ſtatutū nō prohibeat teſtamētum, vel inſtrumētum, aut contractum fieri, niſi quibuſdam ſeruatis ſolennitatibus, ac ita reſpicere actū non perſonam actum gerentis, hoc caſu, inquit, Barto, non porriget ſtatutum vim extra territorium. Secundò aut non loquitur ſtatutum de inſtrumento, vel contractu, nec de perſona contrahente, ſed de re, prohibendo, ſcilicet, rem alienari extra conſortes, tunc vult rem affici, ac dominij tranſlationem impediri, vbicunque fiat alienatio. l. 1. ff. de fund. dot. l. 1. §. cum lex. C. de rei vxor. actio. Tertiò aut prohibetur in fauorem mulieris, vel minoris mulier vel minor teſtari, tunc vult extendi in perſonam prohibitam etiam diſponentem extra territoriū. l. is cui bonis. ff. de verbo. obl. l. Iulianus. ff. de cur. fur. Quarto aut continet ſtatutum prohibitionem odioſam, & non extendi extra territorium. l. ex ea in fi. ff. de poſtul. iſti quatuor ſunt caſus, quos Bart. in d. q. 6. explicauit, quibus nō continetur prohibitio minori, vel mulieri, facta diſponendi ſine certis ſolennitatibus, vt hac ipſa cōſtitutione. Hunc caſum Ruinus d. conſ. 160. æquiparat tertio caſui Bartoli, quē Doct. communiter interpretātur, ſi mulier, vel minor omnino prohibeantur teſtari, vel aliter diſponere, ſeu fiant inteſtabiles, vel aliter inhabiles ad diſponendum.

Quod quum fauore mulierum, & minorū hoc factum ſit, dixit extendendum ſtatutum, maximè cum potiſſimùm tendat, licet non ſimpliciter, ſed ſecundum quid ad inhabilitandum perſonā. Bald. in l. 1. ſeu in d. l. cunctos populos col. 3. verſic. hoc enim dico, & c. quem & Petrum eius fratrem teſtatur ſic conſuluiſſe in quodam conſilio incipiente, vtrum contractus, & c. quāuis Baldus, inquit, in repet. d. l. 1. variauerit. vnde quod dicitur ſpectandū locū contractus, vbi ſtatutum dat formam contrahendi, d. l. ſi fundus. procedit ſi ſtatutū principaliter de actu ipſo, cui formā tribuit, diſponat, licèt ſecūdario inhabilitet perſonā. Secus ſi principaliter pſonam inhabilitat, & ſecundario det formam actui, vt in ſpecie huius conſtitutionis. Adeò quod ex ſupra allegatis vix diſcerni poſſit, quæ ſit communis opinio, ſi contractus à muliere, vel minore celebraretur extra territorium ſtatuentium, præterquàm in quibuſdā caſib. Puta ſi vbi cōtraxit haberet quoq;

domicilium Salic, in d. l. cunctos populos col. 8. verſ. ſi in perſona. Alexand. d. conſ. 41. Rimin. iun. d. conſ. 437. quæ tamen quum habeat contradictorem Rom. d. conſ. 39. videndus erit Iaſ. in l. ſi arrogator. num. 42. ff. de adoptio. nihil enim videretur operari domiciliū loci contractus, niſi ad purgādā fraudē, ne illuc ſe tranſtuliſſe p̄ſumeretur, in fraudē præſuppoſita poſtea prima opinione ꝑ vera, vt cōtrahens non ligetur extra territorium. Secundo ſi cōtraheret cū forenſe de bonis, ſeu rebus extra territorium ſtatuentiū ſitis. Bal. conſ. 439. vol. 4. Capra conſ. 21. quū habilitatio, ſeu inhabilitatio ad teſtādum, vel diſponendum non extendatur extra territorium ſtatuentiū. Bal. in l. ſi arrogator col. pen. verſ. & facit ad plures. ff. de adoptio. Anch. c. 1. col. 47. de conſtitut, Curt. ſen. conſ. 108. col. 8. verſ. præterea, & ſecundo. Ad confirmationē cuius concluſionis adducitur, quod ſicuti habilitatio perſonæ ꝑ ſtatutū facta non operatur quātum ad bona extra territorium ſtatuentiū ſita. Bart. in d. l. cunctos populos. nu. 37. Alex. conſ. 128. col. 2. vol. 1. Corn. conſ. 85. nu. 8. vol. 3. Pariſ. conſ. 12. col. 1. vol. 2. Brun. in tract. quod ſtantib. maſc. in 6. attic. in 1. q. in fi. ita tantūdem operari debet, & non vltra inhabilitatio, Gabr. d. concluſio. 8. nu. 10. & 11. vt contrariorum eadem ſit diſciplina. Tertio operaretur ſtatutū extra territorium, ſi illuc contrahentes ſe contuliſſent animo effugiendi ſolennitates ſtatuti, vt probaui ſupra.

Nunc redeūdo ad primam quæſtionem, vtrum ſcilicet, in eccleſia, monaſterio, ſeu alio loco exēpto omitti poſſint impunè ſolennitates huius conſtitutionis, & valeat contractus ipſa conſtitutione non refragante, dico ꝙ non ſi id fieret in fraudem.
33 † Cagnol. in d. l. fin ff. de iuriſd. om. iudic. Sed citra fraudem, quum locus exemptus, & locus extra territorium æquiparentur: c. cum Epiſcopus de offic. ordin. lib. 6. Caſtr. Iaſ. Dec. Curt. & Cagnol. in d. l. fi. Alex. conſil. 151. col. 2. lib. 2. Barb. conſ. 4. in 2. ar. vol. 1. Curt. conſ. 106. Rol. d. conſ. 32. & Nata conſ. 643. ſi ſequamur illam opinionem, vt ſtatutū non porrigat vires extra territorium quoad ſolēnia cōtractus, fieri poterit conſequentia in loco exempto contractū celebrari, ſecundum formā iuris communis ſtatuto nō obſtante. Si vero ſequamur aliā opinionem, quod effectus ac virtus ſtatuti extēdatur etiam quoad minores, & mulieres ſubditas extra territorium, tunc inualidus erit contractus ſolennitatibus non ſeruatis.

Anchar. tamen in c. cum à nobis de ſentent. excomm. & in c. poſtulaſti. col. 16. de for. compet. & Felin. in c. grauis de offic. ordinarij, & Iaſ. cōſ. 83. col. fin. lib. 1. quos omnes citauit, & retulit apoſtil. ad Dec. in d. l. fin. ff. de iuriſ. om. iudic. dicunt ſubditū delinquentem, vel cōtrahentem in loco exēpto ligari ſtatutis ſui ſuperioris, quod eſt ſubuertere antecedentem concluſionem, vt locus exēptus, & extra territorium æquiparentur, quæ eſt cōmunis, vt per doct. in d. l. fin. ff. de iuriſd. omn. iudicū. vt colligitur ex allegatis per Rolan. d. conſ. 32. reſpondens ibi dupliciter ad d. conſ. Iaſ. 83. & Federico de Sen. conſ. 2. ſcilicet Federic. loqui cōtra cōmunem, Iaſ. vero loqui de ſtatuto puniente ſubditum accedentem ad monaſterium exemptū, ac ita de delinquēte in acceſſu, antequam eſſet monaſterium ingreſſus. Item de cōſtitutione puniente ſubditos accedentes etiam ad loca exempta, quod ſupra oſtendi fieri potuiſſe, vel intelligi poteſt de illo ſuperiore, cui locus exemptus etiam ſubijcitur, vt de pōtifice, ita etiam ſe declarat Felinus in d. c. Graue.

Sed an ingreſſus monaſterium, qui adhuc ſit in anno profeſſionis puta nouicius, vel nouicia ligentur hoc ſtatuto præſuppoſito citra veri præiudiciū locum exemptum affici diſpoſitione ſtatuti, vt illius forma in loco ipſo quoque ſeruanda ſit? In primis ſciendum eſt in præiudicium etiam clericorū, & eccleſiarum valere ſtatutum prohibens in genere omnem alienationem, niſi illa fiat ſub certo modo, ac forma. Bald. in c. clerici de iudic. ſimiliter, & aliud ſtatutum ne valeat alienatio, niſi adſint proximiores, vel niſi alienans excedat tot annos ſuæ ætatis Salic. in auth. Caſſa. nu. 15. Rom. conſ. 166. viſa diligenter, Alex. conſ. 93. nu. 5. vol. 2. Corn. cōſ. 64. vol. 3. Abb. & Dec. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ, nu. 257. de conſtitut. vbi ſcribunt ſtatutū, quo præfigitur certa ſolennitas adhibenda tempore cōtractus, ſine qua ſit nullus, ſeruandum quoque eſſe, ſi laicus clerico alienet, non quod ſtatutum clericos liget; ſed quia ſi velint laicum ſibi obligari, debent ſeruari omnia, ſine quibus obligari non poteſt. & iſte non eſt caſus noſter.

Quæritur econtra quid ſi clericus minor alienet in laicum. Salic. in d. auth. Caſſa. nu. 15. ſcribit ſtatutam formam ſeruandam, ſi laicus alienet in clericum: idem ſe putare, ſi clericus minor alienaret laico maiori ratione æqualitatis ſeruandæ. l. 1. ff. ꝙ quiſque iur. l. fin. C. de fruct. & lit. expenſ. & militia non tollat legem, ꝓpter imbecillitatem cōſilij perſonæ, cui cohæret. l. Rufinus, & l. fin. ff. de mil. teſtā. & Salic. ſequitur Corneus in clerico minore, tā acquirente, quam alienante. conſil. 64. nu. 5. vol. 3. Bal. verò conſ. 60. nu. 2. vol. 4. concludit ſtatutum ꝓhibens mulieres contrahere, niſi ſeruata certa forma, non comprehendere ſorores tertij ordinis: quum ipſe ſorores non contineantur ſtatuto, directo tāgente perſonas, ꝙ etiam, dicit non intelligi de perſonis nominatim à ſuperiore priuilegiatis. l. decurionibus. C. de ſilent. lib. 12. Caſtr. conſ. 432. [illegible] 3. principaliter. lib. 2. ſcribit ſtatutum ipſum locum habere in contractu celebrato cum ſorore nondū profeſſa, ſcilicet conſtitura adhuc in anno probationis, & ſi poſtea ſequatur profeſſio. Sed Caſt. loquitur de donatione facta ſorori nouitiæ non de facta per eam laico. Affict. de iure Proth. col. 12. verſic. item quæro, Dec. conſ. 282. col. 4. Soc. conſ. 45. lib. 3. Bologn. conſ. 25. nu. 3. dubio. Io. de Amic. conſ. 14. Tiraq. de retrac. lign. §. 1. glo. 13. nu. 2. Neuiz. conſ. 39. oſtendunt ſtatutum prohibitiuū venditionis non facta oblatione agnato propinquiori comprehendere venditionem factam præsbitero. poſſent plura exempla adduci, quæ breuitatis gratia omitto: tum quia in ſpecie ſolennitatis requiſitę hac cōſtitutione, vt neceſſaria ſit, ſiue clerici emāt, ſiue alienent extat d. deciſio Salic. in d. auth. Caſſa. nu. 15. quem ſequuti ſunt Alex. conſ. 93. nu. 5. vol. 2. & conſ. 43. viſo ſtatuto lib. 7. Corn. d. conſ. 64. nu. 5. vol. 13. Socin. iun. conſ. 8. ſub nu. 24. vol. 4. Eandem opinionem tenuerunt Felin. in d. c. Eccleſia ſanctę Mariæ. nu. 85. Dec. in u. 258. ſub verſic. ſecundus caſus. d. deciſionem Salic. ſupra citatam dixit famoſam, ab omnibus approbatam Neuiz. d. conſ. 39. nu. 11. allegans vltra Alex. Corn. Opizonum in l. filiusfamilias. §. diui col. 41. & 53. Ferd. nu. 425. Roch. de cōſuetud. Carta. 34. Conſtant. de Barg. in tract. de contract. vetit. Char. 65. in fin. hanc eandē ſententiam ſequitur, & confirmat Burſ. conſ. 93. videndus Couar. lib. Prat. q. c. 8. nu. 5. conſtituens etiā ibi differentiam an a principe, qui iura habeat imperij, vel ab alio.

Quare hæc conſtitutio vti fauorabilis minoribus, clericis vtriuſque ſexus, quum illos etiam comprehendat tam actiuè, quam paſſiuè, Reſtat

ſola

ſola alia difficultas, an ſe extendat ad loca ipſa exempta, in quibus ſine fraude aliqua fierent contractus, quod non eſſet inutile. Siquidem parentes admodum ambigui ſint, quomodo validam exigant à filijs, & filiabus eccleſiaſticis liberationem, ſeu renunciationem hæreditatis, vel bonorũ, quæ tam ratione minoris ætatis, quã hæreditatis futurę non ſubſiſtit ſine iuramento. c. quamuis. cum ibi not, de pact. in 6. & in l. fin. C. eod. quibus caſibus contingentibus poſſet ſupplicari Princeps, vt dignaretur, declarare nõ intellexiſſe prohibere, quin perſonæ ipſæ religioſæ in ipſis monaſterijs poſſint renunciare cum iuramento, ſi ita illis libuerit, de qua declaratione Imol. in d. c. eccleſia ſanctæ Mariæ Io. And. in c. eos de imm. eccl. lib. 6. Corn. d. conſ. 64. in prin. vol. 3.

Glo. Minore d'Anni 20,

S V M M A R I V M.

1 *Solennitates huius conſtitutionis an ſufficiant pro ſolennitatibus iuris communis, vel omnes ſint neceſſaria in alienationibus bonorum minorum 20. annis.*
2 *Tutor non poteſt bona ſtabilia pupilli alienare, etiam ſi alienatio vtilis ſit pupillo ſine cauſa cognitione, & prætoris decreto.*
3 *Niſi quatenus minor, ſeu pupillus contractum ipſum ratificare velit. Idem de eccleſia.*
4 *Nec licet parti contrahenti opponere nullitatem huius contractus, ſi minor, & eccleſia contractum ipſum approbẽt.*
5 *Solennitas conſtitutionis neceſſaria, non eſt inter patrem, & filium inuicem contrahentes.*
6 *Redditus Annuales inter immobilia connumerantur.*
7 *Iura & actiones non continentur in huius conſtitutionis diſpoſitione, minuſque alienatio bonorum mobilium.*
8 *Alienatio vtilis, quæ dicatur.*
9 *Alienatio neceſſaria qua dicatur.*
10 *Solennitates ſeruanda ſunt, ſi tempus patiatur, & caſus non exigat maiorem celeritatem.*
11 *Solennitates iſtæ principis reſcripto remitti poſſunt, & qua forma tunc ſupplicandum ſit, ne reſcriptum obreptitium dicatur.*
12 *Minor an hac conſtitutione cenſeatur donare cauſa mortis.*
13 *Forma iſtarum ſolennitatum omiſſio reddit contractum nullum.*
14 *Bonorum appellatione futura etiam comprahenduntur, ſed an in donatione, & venditione quod non. num. 22.*
15 *Quid ſi donator bona in præſenti non habeat, ſed tantum ſperentur futura.*
16 *Donationis contractus plenè, & largè interpretandus.*
17 *Maximè ſi coniunctio facta ſit.*
18 *Donatio omnium bonorum cum reſeruatione vſusfructus, & ſumma pecuniar. de quibus poſſit donator diſponere, extenditur ad futura. ſed contra. num. 46.*
19 *Vſusfructus reſeruatio conſiſtens in fructum perceptione reſpicit futura.*
20 *Reſeruatio vſusfructus in donatione operatur in dubio, vt illa inter viuos dicatur.*
21 *Donatio poſt mortem donatoris collata futura bona comprehendit. ſed contra num. 51.*
23 *Pronomen meum refertur ad bona præſentis temporis.*
24 *Prohibitio facta hæredi adiecto pronomine ipſi hæredi non extenditur ad hæredem hæredis.*
25 *Pronomen ipſius genitiuum dominium ſignificat.*
26 *Nec verificatur in bonis hæredis ipſius teſtatoris, nec alterius.*
27 *Donatio de omnibus, & quibuſcunque bonis intelligitur de bonis ſuis, non de bonis alteri reſtituendis.*
28 *Donatio eſt contractus ſtricti iuris.*
29 *Venditio omnium bonorum futura non amplectitur.*
30 *Publicatio bonorum futura non amplectitur.*
31 *Conſtitutio dotis omnium bonorum præſentia tantùm continet, nec futura comprehendit.*
32 *Donans omnia bona ſua reſeruato ſibi vſufructu non tenetur cauere de vtendo, ac fruendo arbitrio boni viri.*
33 *Participia ſita, & exiſtentia reſtringunt diſpoſitionem.*
34 *Promiſſio euictionis ſub pœna dupli, ac obligatio bonorum futurorum pro obſeruantia donationis omnium bonorum, demonſtrant donatorem voluiſſe futura comprahendere.*
35 *Repugnant inter ſe, quod reſeruata à donatore, ſimul & in eodem actu obligata cenſeantur.*
36 *Dictio, nunc, bona futura à donatione excludit.*
37 *Clauſula executiuæ inſtrumenti, & ſi non alterent principalem diſpoſitionem, illam tamen declarant.*
38 *Bona futura ſi obligantur pro obſeruatione donationis nequeunt in ipſa donatione comprahendi.*
39 *Qui vult à regula recedere tenetur fallentiam probare iuribus, vel authoritatibus.*
40 *Donatio omnium bonorum, ſi pro hæreditate accipiatur, comprahendit futura aliàs ſecus.*
41 *Non obſtante quauis verborum vniuerſalitate.*
42 *Futura bona ſub nomine collectiuo comprahenduntur, quando eſt nomen ipſum ſui natura collectiuum.*
43 *Verbum poteſt extenſiuum adiectum loco futura bona non comprahendit.*
44 *Donatio non eſt largè interpratanda, ſi verborum ſenſus non conueniat.*
45 *Coniunctio ſanguinis in legatis operatur quoad validitatem eorum, magis quam ad extenſionem.*
46 *Contra Cran. & Soc. iuniorem, quod reſeruatio vſusfructus, vel pecuniarum pro facultate teſtandi, non extendat donationem ad futura.*
47 *Dictio ex, & de, denotant cauſam immediatam.*
48 *Relatiuum dictis reſtringit diſpoſitionem ad præcedentia.*
49 *Reſeruationis proprietas eſt reſtringere, & non ampliare diſpoſitionem.*
50 *Reſeruatio vſusfructus, vel ſummæ pecuniariæ pro facultate teſtandi reſtringit, & non ampliat donationem.*
51 *Mentio mortis, vel defectus liberorum non extendit donationem ad futura.*
52 *Rationes, quæ ſint, cur donatio omnium bonorum futura non comprahendat.*

De alienationibus bonorum minorũ, mulierum, & de contractibus iuramentisq; ipſarum. Glo. III.

C MInore d'anni vinti.] Prohibetur omni minori 20. annis alienatio bonorum ſtabilium, & reddituũ annualium in torum, aut in parte, dimiſſà diſpoſitione teſtamẽtaria, niſi alienatio fiat coram iudice cum interuentu duorũ attinentium, de quorum intereſſe non tractetur; vel ipſis deficientibus duorum vicinorum, qui ſint bonæ vocis, & famæ: intellecta per iudicem cauſa alienationis an ſit vtilis, aut neceſſaria, aut alias minori conueniens. Et omnibus reductis in ſcriptis authenticis, interponat decretum, cauens interponere, niſi alienatio ſit neceſſaria, aut ſaltem minori vtilis.

1 Quæritur primò, † an obſeruatio iſtarum ſolẽnitatum ſuppleat ſolennitates iure communi requiſitas, vel potius additatiuæ ſint, non derogatoria ita vt omnes requirantur Bald. in l. fin. C. de falſa cauſa adiect. leg. dixit expreſsè ꝙ non, Caſtr. conſ. 82. in iſta donatione in 2. dubio, & conſ. 106. vol. 2. vult omnes requiri Dec. conſ. 110. & 222. Alber. Brun. in tract. de forma in rubr. quando cenſ.

forma,

forma, vel ſolen. remiſſa. Tiraqu. de leg. conub. glo. 8. q. 6. Albert. in tract. de contract. in fi. nu. 155. & 156. Pariſ. conſ. 89. col. pen. nu. 63. & conſ. 100. col. 2. nu. 9. lib. 1. conſ. 12. nu. 43. vol. 2. maximè ſi de obſeruatione earum quoq; ſtatutum feciſſet mentionem. Simon de Pretis conſ. 100. nu 31. & Caſtr. d. conſ. 106. nu. 2. reſpõdet ad ea, quæ poſſent in cõtrarium adduci de argumentis à contrario ſenſu ſtatuti. confirmatur quia, vbi decreto prohibetur alienatio intelligi debet de valida, l. 4. §. cõdemnatum. ff. de re iudic. quia ꝙ nullum eſt amplius annullari non poteſt. l. nam & ſi ſub conditione, ff. de iniuſt. rupto & irr. teſtam.

Ego puto hoc caſu contrarium verius, ſcilicet, ſeruata forma hic data, validã alienationem, omiſſis alijs ſolennitatibus iuris cõis: attenta illa dictione niſi, ſeu ſaluo; quæ ꝓcedentibus aduerſatur, quã ſi præcedat diſpoſitio negatiua, dictio ipſa niſi affirmatiuè ponitur, Bart. Bald. Iaſ. & Dec. in l. actione. C. de tranſactio. vnde ſicut inualida eſt alienatio ſeu prohibita non ſeruatis iſtis ſolennitatibus, ita erit permiſſa, ac valida illis ſeruatis. argu. à contrario ſenſu. Doct. in l. 1. ff. de offic. eius vt idẽ operetur oppoſitũ in oppoſito, ꝙ propoſitum in ꝓpoſito, vt contrariorum etiam eadẽ ſit diſciplina. Accurſ. in rub. ff. de acq. poſſeſſ. & ſi dicatur non valere argumentũ à contrario ſenſu, quando reſultat iuris cõis correctio. Doct. in d. l. 1. ff. de offi. eius. Reſpondetur hic eſſe ſenſum directũ, ac diſpoſitiuũ, valere ſub ea forma attenta dictione illa, niſi, &c. diſponente in ſenſu affirmatiuo. Secundũ quẽ ſenſum intelligitur per introductionẽ iſtarũ ſolẽnitatum, & obſeruantiã earundem derogatum ſolẽnitatibus iuris communis, vt in ſimili ſtatuto Rim. iun. conſ. 437. nu. 56. cum ſequ.

Confirmatur, quia forma ſtatuti dicitur ſubſtãtialis, contra quam actus aliter geſtus annullatur. Bald. in l. 3. ff. de lib. & poſth. à cuius ſolennitate nõ eſt recedendum. Bald. in l. fin. §. & hoc quidem. C. de iure delib. in l. ſeruum. §. publicè col. 1. ff. de ꝑcu. & illius omiſſio prorſus actum viciat. Bar. & alij in l. non dubium. C. de legib. Dec. conſ. 90. & conſ. 262. Alex. conſ. 53. vol. 3. Pariſ. cõſ. 12. nu. 48. vol. 2. & vno quoque deficiente ex requiſitis ad formã actus in totum corruit, l. ſi vnus. C. de teſtam. l. cum hi, §. ſi prætor, verſ. ſed ſi non de omnibus. vbi Caſtr. ff. de tranſact. Dec. conſ. 532. nu. 5. Brun. de forma. in artic. de pot. & eff. verſ. 24. effectus. Sed quum hic ſit præſcripta forma iſta, nõ maior, nec minor ſeruabitur. Caſtr. vero, & alij ſupra allegati ꝓcedũt, vbi ſtatutum in contractu minorũ mandat adhibendos duos cõſanguineos vel attinentes. At quũ hic prohibeatur alienatio, & poſtea adiungatur ac ſubijciatur forma, ipſa eſt nõ alia quæ debuit ſeruari, ac ſeruanda eſt: cõfirmatur ex. §. fi. tit. ſequentis. vbi excluduntur bona pupillorum, minorũ 20. annis, ac furioſorum, &c. ab illis ſolennitatibus; igitur alia includentur.

Requiritur item cauſam alienationis eſſe vtilẽ, vel neceſſariam. Nam tutor, ſeu curator nõ poteſt rem ſtabilẽ pupilli alienare etiam vtiliter ſine cau-
2 ſæ cognitione, ac iudicis decreto † Afflict. dec. 87. & licet non interueniente ſolennitate a ſtatuto requiſita in alienationibus minorum, valeat ſi illa ſit vtilis minori. Ang. cõſ. vlt. quodã ſtatuto cauebat. glo. & Bald. in l. cum ij. §. cum tranſactionem. C. de tranſact. refert Capic. dec. 113. Rom. conſ. 316. & conſ. 453. vbi latè Mendos. Soc conſ. 160. nu. 12. & 17. lib. 2. Gram. conſ. 10. & conſ. 28. Dec. conſ. 331. Tiraqu. de leg. connub. glo. 6. nu. 77. Modò ꝓbetur vtilis, quod in dubio non præſumitur Bald. in l. quæcunque. §. ſcias autem. C. de bon. quæ lib. Dec. conſ. 532. Rim. iun. conſ. 352. nu. 35. tamen hoc decreto attento, non ſufficeret vtilitas hæc alijs ſolennitatibus omiſſis, pro quo faciunt nõnulli tex. maximè l. ob æs, C. de præd. minor. l. magis puto. §. ſi æs. ff. de reb. eorum. vbi non auditur tutor volens alienare prædia, vt alia compareti quia ſic expediat pupillo, niſi vrgeat æs alienum. Item nec licet tutori alienare fundum ſterilem vel ſaxoſum. l. ſi fundus. ff eod. titulo, quũ nõ videatur ſterile, quod emptorem inuenit glo. in d. l. ob æs. l. 3. ff. ad leg. Falcid. Nã tractu temporis minor efficietur maior, qui forte nollet venditionem factam, & ſi vellet, poterit ipſe vendere.

At non valere contractum etiam vtilem in fauorem eccleſiæ, vel minoris tenuerũt Iacob. Butig. Alber. Bar. Bal. Ang. Fulg. Caſtr. & omnes contra. d. gl. in d. §. eam trãſactionem vbi Iaſ. dicit cõmunem. ff. de tranſactio. Bald. in l. fin. §. neceſſitate. C. de bon. quæ liber. Felin. in c. cauſam. col. 5. de Iudic. Soc. conſ. 129. col. 3. & 6. Capic. d. dec. 113. quo fit vt concordentur opinioones valere alienationẽ vtilẽ quatenus eccleſia, vel minor cõtractũ ipſum ra-
3 tificare velint †. Iaſ. in d. §. eam trãſactionem. Dec. in c. quæ in eccleſiarum. col. 2. in fi. de cõſtitut. Soc. conſ. 80. vol. 4. Ruinus conſ. 40. col. fi. volu. 1. Gabr. de comm. concl. tit. de rer. alien. concl. 1. nu. 2. qua-
4 re ſi mulier, vel minor cõtractui inhæreant † inſolenniter geſto, tunc pars nõ auditur opponens nullitatem Caſtr. conſ. 91. col. 3. in cauſa appellationis volu. 1. Rom. d. conſ. 316. & 453. Soc. conſ. 60. col. 6. vol. 1. Rim. iun. conſ. 397. num. 20.

Sequitur pro mea opinione, id eſt, ſufficere obſeruationem formæ decreti, omiſſa forma iuris cõmunis, aliud validum fundamentum: ſcilicet ſi nõ valeat alienatio rei minoris vtiliter facta, niſi vrgeat æs alienum, illam inde approbante minore, nõ eſſe neceſſariam ſolennitatem iuris cõis, quæ nequit adhiberi, vbi ſola militat pupilli, ſeu minoris vtilitas, quando adhibetur ſolennitas decreti permittẽtis alienationem pupillo vtilem, etiam ſi nulla neceſſitas vrgeat. Ideo, vt contractus iſte vrgente vtilitate minoris valeat pro, & contra, ac ne claudicet requiritur obſeruatio ſolennitatis decreti firmãtis contractum pro vtraque parte: quia ſicut aliquãdo dicitur teſtamentu, quod prætermiſſis ſolennibus factu eſt. l. 1, ff. de iniuſt. rup. & irri. teſtam. ita etiã dicitur alienatio quatenus ad illam de facto proceſſum fuit.

Secundo quæritur vtrum hæc ſolennitas exigatur in alienatione facta inter filium minorem, &
5 eius patrem? exiſtimo ꝙ non †: quia ſtatutũ prohibens mulierẽ contrahere ſine propinquorũ cõſenſu, non arceat filiam, quin poſſit cum patre contrahere. Bal. in l. pactũ ꝙ dotali. q. 21. C. de collation. vbi Iaſ. & in l. tranſactionem. C. de tranſ. Alex. cõſ. 106. nu. 3. vol. 1. & conſ. 529. nu. 12. vol. 3. Dec. conſ. 89. col. vlt. & conſ. 106. nu. 50. lib. 2. Tiraqu. de legib. connu. glo. 5. nu. 33. reſpondens ad contraria Nata conſ. 76. nu. 11. & tam in patre, quam in matre Rip. conſ. 198. Vaſq. de ſucc. §. 18. nu. 72. niſi prohiberetur contrahere cum quibuſcunq; perſonis, appellatione quarum ob ipſam vniuerſalẽ prohibitionẽ in hac ſpecie etiam pater continetur. Barb. cõſ. 41. num. 3. & 4. vol. 4. quem ſequitur Dec. in d. l. pactum in fi.

Tertio quum hic prohibeatur alienatio rerum immobilium, & redituũ annualiũ, quæritur an inter immobilia redditus ipſi cõputentur. Reſpon-
6 detur cõputari † glo. Bart. Bald. Caſtr. & alij in l. iubemus. C. de ſacroſanct. eccleſ. qui ꝓpterea alienari

prohi-

prohibentur cum authoritate curatoris ſine iudi-
cis decreto. Bal. ibi. & conſi. 518. lib. 5. Tiraquel. de
retr. lignag. §. 1. glo. 6. num. 6. ſcilicet quando ſunt
perpetui, vel ad longum tempus, vt ibi. nu. 7.

Quartò quæritur an extendatur ad iura, & actio
nes. Reſpondetur non extendi: quum iura, & actio
7 nes conſtituant tertiam † ſpeciem l. à diuo §. ven-
ditione vbi latè Iaſ. nu. 7. ff. de re iudic. quæ propte-
rea remanebunt in diſpoſitione iuris communis,
quod in illorum, ac mobilium diſtractione ſerua-
bitur, non quod illorum alienatio cenſeatur im-
munis ab obſeruatione ſolennitatum iuris com-
munis, licèt diſpoſitioni decreti non ſubijciantur.
Bal. in d. l. 1. C. de falſ. cauſa ad Caſtr. d. conſi. 106.
a c alij in primo quæſito allegati, quæ autem mobi
lia ſine ſolennitatibus vendi poſſint tex. eſt in l. lex
quæ tutores. C. de admin. tut. in fin. in l. ſancimus
eo. tit. prout nec ſunt neceſſariæ in repudiatione
iuris quærendi. l. fi. in fi. C. de repud. hæred. l. 1. C. vt
ſe ab hæred. abſtin. & in renunciatione hæredita-
tis quærendæ per filiam patri Rubeus conſi. 12. ſub
nnmero 6. de qua re dicetur infra vbi prohibetur
ceſſio.

Quintò quum oporteat alienationem eſſe ne-
ceſſariam, vel ſaltem vtilem, quæritur quando vti
lis ſit, & quando neceſſaria. Reſpōdetur vtile illud
8 dici quod meliorem facit, † & deteriorem eſſe nō
ſinit. l. quod dicitur. §. fin. ff. de impen. in rem dot.
fact. cum l. ſeq. l. impenſæ. ff. de verbo. ſignifi. vtili-
tas euidens, quæ ſimpliciter, & abſolutè eſt talis,
non quæ rèſpectiuè vel ſecundum quid: quum ver
ba ſimpliciter accipienda ſint Bar. in l. hoc legatū
ff. de lega. 3. Nam quod eſt vtile reſpectiue, eſt inuti
le ſimpliciter, & abſolutè c. ſuper. §. poſſeſſiones.
vbi glo. & Innoc. de reb. eccl. non alien. Nec dici-
tur vtilis contractus, ſi detur res æquiualens. Dec.
conſi. 142. num. 5. verſic. hoc etiam patet. &c. ſed
melior arbitrio boni viri. glo. in c. ea enim. §. hoc
ius. 10. q. 2. in qua re tempus contractus attenditur.
l. ſi volu ntate. C. de reſcin. vend. Cald. conſi. 5. in
reb. de rerum permut. Dec. conſi. 408. Rodo. de re-
bus eccl. non alien. in rubr. de cauſa vtil. num. 60.
Non tantum ex æſtimatione ſiue rei qualitate, quā
ex reddituum quantitate. l. ſi quos C. de reſcin. vēd.
§. ſanctiſſimas vero in authen. de alien. & emphy.
Item non tantum reſultat ex qualitate rei, quam
fructuum modo. l. ſi fundus. in princ. ff. de reb. cor.
Bar. in l. ſi quos, & in l. 2. C. de reſcin. vendi. Item
ex cauſa incommoditatis, vel minoris vtilitatis;
quum res alienanda ſit magis damnoſa, quam vti
lis. c. non liceat Papæ cap. ſine exceptione. c. terru
las 12. q. 2. quæ enumerantur per glo. in ca. in ſum-
ma 12. quæſt. 2.

Neceſſaria verò cauſa alienationis eſt, vt ſi æs
9 alienum vrgeat, † & minor pecuniam non habeat
in numerato, vel in nominibus debitorum, qui cō
ueniri poſſint, vel in fructibus conditis, vel etiam
in reddituum ſpe, atque obuentionum. l. magis. §.
non paſſim. ff. de reb. cor. auth. hoc ius porrectum
C. de ſacr. ſanct. eccleſ. Abb. in c. nulli de reb. eccl.
non alien. ac quod debitum ſit certum, ac clarum;
ſi verò dubium, vel incertum non poteſt vrgere. §.
ſi quis in auth. de non alien. vel perm. Neceſſitatis
nomine venit omnis iuſta cauſa alienandi. Arch.
& Præp. in c. non habenti 12. q. 2. Laur. de Rodulf.
in c. ſine exceptione 12. q. 2. Rod. vbi ſup. tit. de cauſ.
propter quas car. 113.

Cauſæ neceſſitatis, & vtilitatis æquiparantur. c.
quæris de ſta. & qualit. cap. expoſuiſti de præbend.
quorum alterum ſufficit adimpleri. glo. in clem. 1.
in verbo neceſſitas de reb. eccl. Imo aliquando
poſſet tanta eſſe neceſſitas, tamq; vrgens ac tantā
celeritatem requirens quod expectari non poſſet
ſuperioris authoritas. ex ijs quæ tradit Abba. in
cap. fi. de eccl. ædifi. vel reparan. col. fi. glo. in ca.
placuit 12. q. 2. Io. de Fan. in clem. 1. de reb. eccl. nō
alien. Rodoan. vbi ſupra num. 29. & 30. vbi agitur
10 de ſolennitatibus † obſeruandis, intelligitur, ſi tem
pus patiatur, ac neceſſitas ita non vrgeat, quin ob
ſeruari poſſint: quum ſtatuta intelligi debeant, ac
interpretari iuxta diſpoſitionem iuris communis.
l. 2. C. de noxalib. poſtquam alienationem ita vrgē
te neceſſitate factā ſine ſolennitatibus, dicit ſequi
debere ratificationem ipſis ſolennitatibus ſeruatis.
Bal. in c. 1. col. 4. tit. qui feud. dare poſſ. & ibi Iaſ. col.
8. verſi. tertio limita per text. in l. Pomponius. ff. de
neg. geſt.

Sextò quæritur, an hæ ſolennitates Principis re-
ſcripto poſſint etiam remitti. dicitur quòd ſic. Dec.
11 conſi. 403. † Albert. Brun. in tract. de forma in arti
cu. qui poſſ. Gabr. conſi. 61. nu. 19. Simon de Præt.
conſi. 100. nu. 19. arg. l. 2. C. de legib. §. & quod Prin-
cipi Inſt. de iure natur. modò redargui non poſſit
de obreptione, vel ſubreptione. Nam non ſufficit
ſupplicare derogari diſpoſitioni decreti, ſed etiam
iuris communis: quia alioqui ſublato vno remane
ret alterum. Item ſi ſit minor fœmina, non ſufficit
exponere eſſe minorem, ſed etiam eſſe fœminam.
Ruin. conſi. 259 in fi. lib. 5. Simon de Præt. d. conſi.
100. num. 21. & ſic de ſimilibus. Item non ſufficit
minorem ſimpliciter requirere ſe habilitari ad alie
nandum, ſed exprimere, quòd liberè omiſſis om-
nibus ſolennitatibus, tam iuris communis, quam
decreti, ac ſi eſſet maior annis. 25. Franc. de Calde.
Pereira in l. ſi curatorum in verbo contractum fe-
ciſti. num. 21. C. de in int. reſtitutio.

Septimò quæritur, quid de donatione cauſa mor
tis vtrum minor poſſit cauſa mortis donare: & cer
tum eſt prohibitū obligari, prohiberi donare cau-
12 ſa † mortis. Soc. conſi. 112. lib. 1. Panormit. conſi.
40. factum in effectu ſic proponitur, lib. 2. verum
quia hic excipitur teſtamentaria diſpoſitio, quæ in
tacta dimittitur, putarem hanc donationem cau-
ſa mortis decreto non contineri: quia donare cau
ſa mortis poteſt, qui teſtari poteſt. l. Marcellus in
princi. ff. de dona. inter virum, & vxo. & e conuer-
ſo, qui teſtari nequit, nec etiam mortis cauſa do-
nare, ac adultus, qui ſine curatoris authoritate nō
poteſt contrahere, ſine tamen authoritate hac po-
teſt liberè cauſa mortis donare, Bald. & Alex. in l.
ſi curatorem. C. de in integrum reſtit. minor. Rub.
conſi. 27. Nec facilius reuocatur ipſa donatio, ſcili-
cet ſola pœnitentia. l. non omnis. ff. ſi cert. peta. l.
qui mortis. ff. de dona. cau. mor. l. Sæia. ff. de dot.
præl. quam teſtamentum, quod non reuocatur,
niſi per aliud æquè ſolenne. §. ex eo ſolo Inſt. quib.
mod. teſt. infir. Bart. in l. de iure. ff. de leg. 3. vel niſi
coram ſeptē teſtibus iuſſiſſet illud cancellari, Cra.
conſi. 228. de qua re Cagnol. in l. nihil tam natura-
le. ff. de reg. iu. Rub. conſi. 41. Cæphalus conſ. 519.
Quod ſi non reſeruaretur teſtamentaria diſpoſitio
poſſent pro, & contra ea omnia adduci, quæ con-
geſſit Tiraq. in d. glo. 5. nu. 75.

D Facendoſi] ſi aliter ſiat alienatio erit nulla, ſequi
13 tur ſolennitates prædictas tradi pro forma, † qua-
rum propterea omiſſio reddit alienationem nul-
lam. Iaſ. & alij in l. 1. ff. de lib. & poſthu. Imo nec
inſtrumentum fidem faceret: qua amota, nihil pro
bat de contentis in eo etiam ſi iuratum eſſet. Soc.
conſ. 97. ſub num. 5. vol. 1. Caſtr. in l. ſeruum filij. §.
ei qui. ff. de lega. 1. Cagnol. in l. ſi librarius. num. 77.
de reg. iur.

Sed

Sed ſumpta occaſione donationis non pigebit
referre caſum hodie die 14. Martij 1587. coram Ex
cellentiſſimo Senatu accumulatis ambabus claſſi-
bus in camera, vt dicunt, conferentiarum diſpura
tus, ac deciſus: ſcilicet per præſtantiſſimos Domi-
nos Iuriſcõſultos Conſtantium Phillppi, Pamphy-
lum Caraneiam, & Blaſium Leliũ parte Illuſtriſ-
ſimi Domini Io. Vincentij Vitelli Marchionis
Actoris, & per acutiſſimum iuris interpretẽ
Dominum Manurium Clariſſimum
Dominum Petrum Ricardum, & me Solã parte
Illuſtriſſimi Domini Alexandri Vitelli Rei. Nam
Illuſtr. quondam Dominus Ferrantes Vitellius an
no 157(, die 27. Iunij donationem fecerat in hæc
verba. Donauit, & titulo donationis inter viuos
dedit Illuſtriſſimo Domino Paulo Vitellio terras,
poſſeſſiones, domos, & bona quæcunque mobi-
lia, & immobilia, iura, & actiones, & nomina de-
bitorum vbicunque ſita, & exiſtentia, & quæ om-
nia, quatenus opus ſit, pro expreſſis, & ſpecificatis
haberi voluit, in euentum, in quem decederet ſine
filiis legitimis, & naturalibus legitimatis, ſeu legi-
timandis. Ita quod Dominus Paulus, & ſui hære-
des habeant, teneant, poſſideant, faciant, ac facere
poſſint, & valeant &c. Cum promiſſione euictio-
nis, & pœna dupli, tanti, quanti pluris ipſæ terræ,
poſſeſſiones, bona, & iura ſupra donata nunc sũt,
aut magis valuerint, &c. Sub obligatione bonorũ
præſentium, & futurorum: & quod donatio ipſa
locum haberet poſt mortem ipſius Domini Ferrã-
tis, ſi decederet ſine liberis vt ſupra reſeruato ſibi
vſufructu. Item aureis tribus millibus pro facul-
tate teſtandi, & diſponendi ex & de bonis ſu-
pradictis. Ipſe Dominus Ferrantes inde acquiſiuit
in iſtis partibus plura bona, inſtituto hærede vni-
uerſali dicto domino Alexandro. inſurrexit Do-
minus Vincentius dicens bona quæſita ad ſe vti
hæredem donatarij, ac in inſtrumento donationis
nominatum ſpectare, ex aduerſo Dominus Ale-
xander excipiebat donationem non comprehen-
dere, nec extendi ad futura Res fuit diſertè tracta-
ta, & omiſſis pluribus alijs articulis diſputatis, Se-
natus cenſuit donationem prædictam non conti-
nere bona futura, nec ad illa porrigi videbatur, ta
men prima facie dicendum contrarium.

Primò quia donauerat bona omnia, & quæcun
que, quod nullo iure improbatur; quum donatio
vniuerſitatis, vel quotæ ſubſtantiæ ſuæ fieri poſſit.
l. ſi quis argentũ §. ſed & ſi quis. C. de donatio. Dec.
conſi. 578. nu. 7. appellatione verò bonorum com-
14 prehenduntur etiam futura. † l. quoties. §. fina. vbi
gloſ. ff. de vſufruc. l. fin. C. quæ res pig. oblig. poſſ.
& quamuis ibi glo. dicat non comprehendi in do-
natione, nec in venditione minuſq; in legato om-
nium bonorum citans. l. ſi ita l. plautius. ff. de auro,
& argen. legato l. ſi mandauero. §. is cuius mand.
l. nam & ſeruus. §. & ſi nec viuo. ff de neg. geſt. affe-
rens rationem diuerſitatis, quod in iſtis de tranſla-
tione dominij, ac ſi de magno præiudicio, in pigno
re verò de leui agatur, tamen attento verbo om-
nia, vniuerſali collectiuo. Bart. in d. l. plautius. ob
naturam nominis collectiui porrigi ad futura. l.
grege. ff. de leg. 1. l. peculium. ff. de lega. 2. Bar. in d. l.
ſi ita. ſub num 4. Comprobatur ex l. bonorum ap-
pellatio. ff. de verb. ſign. bonorum appellatio ſicut
hæreditatis vniuerſitatem quandam ſucceſſionis
non res ſingulas demonſtrat. ergo ſi pro vniuerſa-
li ſucceſſione habetur ad inſtar hæreditatis, futura
bona continebuntur. Dec. conſi. 237. num. 4. quæ
vniuerſitas, & quota bonorum donari poteſt. l. ſi
quis argentum §. ſed & ſi quis. C. de donat. Dec.
dicto conſi. 237.

Secundò confirmabatur ex ipſis verbis vniuer-
ſalibus geminatis omnia, & quæcunque quibus ne
dum demonſtratur donatoris propenſa, & enixè
inclinata in donatarij perſonam voluntas, ſed etiã
ipſorum natura eſt, vt ad futura protrahantur. Bar.
in l. ſi ita num. 4. ff. de aur. & argen. leg. maximè ſi
conſtat de mente contrahentium. Alex. conſi. 59.
in fi. lib. 5. Curt. Iun. conſi. 109. num. 16. Rol. conſi.
54. num. 36. lib. 3. Nat. conſi. 525. Neuiz. conſi. 71.
Menoch. conſi. 1. num. 175. Craue. conſi. 561. Bell.
conſi. 5.

Tertiò etiam adducebantur pro vrgenti non-
nulla verba, quæ reſpiciebant futurum tempus, ibi
bona donata in præſenti donatione. item alibi do-
natio præſens locum habeat, & ſibi vendicet, item
ibi faciat, vel faciant, ac facere poſſint, & valeant:
quæ omnia, vt dixi, verba, quum reſpiciant futurũ
tempus, maximè verbum, poteſt, extenſiuum, tũc
venient futura. Bar. in d. l. ſi ita num. 5. ex cuius di-
ctis colligitur legatum rerum, quæ poſſent eſſe te-
ſtatoris comprehendere res futuras, vnde ſi dictũ
ſit, quòd quis poſſit relinquere de bonis ſuis, prout
placuerit vſque ad libras. 60. & non vltra: quum ver
bum, poſſit, relinquere ſit extenſiuum. l. ſi quis in
teſtamento. ff. de lega. 2. futura bona comprehẽdet
Alex. conſi. 59. ſub num. 11. volum. 5. citat Barto. in
d. l. ſi ita. in terminis Bellon. conſi. 5. præſertim cũ
collata ſit in caſum deceſſus ſine liberis: quæ ver-
ba habent tractum ſucceſſiuum. Dec. conſi. 384. in
princ. Bello. d. conſi. 5. num. 12. Quinimo verbum
præſentis temporis, vel præteriti ſignificat iuũ actu
dependentis voluntatis ſemper reſpicit futurum:
quum voluntas defuncti pendeat in futurum vſq;
ad mortem. Bart. & Iaſ. in l. talis ſcriptura. num.
32. ff. de legat. 1.

Quarto adducebatur tempore donationis om-
nia bona Domini Ferrantis fuiſſe ſubiecta fidei-
commiſſo, vt ipſemet fuerat in quibuſdam preci-
bus porrectis ſummo Pontifici confeſſus, proban-
tibus contra ipſum ſupplicantem. l. cum precum.
C. de lib. cauſa. bona autem fideicommiſſo ſubie-
cta, ſicut non continentur in legato, ſeu inſtitutio
ne omnium, & quorumcunque bonorum. Bero.
q. 95 Crau. conſ. 256. num. 8. Didac. var. reſolut. c.
17. num. 7. lib. 3. ita non cenſebantur incluſa in di-
cta donatione: quum valeat argumentum de vl-
timis voluntatibus ad contractus. l. ſeruum filij. §.
cum ff. de leg. 1. Igitur ne donatio tam Illuſtriſſimi
Donatoris redderetur inutilis, ac inanis, videbatur
15 neceſſario dicendum futura bona † comprehen-
di per l. ſi debitor. §. veriſimile. ff. de cõtrahen. empt.
ac ex traditis a Caſtr. in l. cum ſtipulatur. ff. de ver.
oblig. Iaſ. in d. l. ſi talis ſcriptura. num. 33. ff. de leg.
1. vbi ſi teſtator diſpoſuerit æs ſuum alienum ſolui
de pecunia, quam in montibus Florentię habebat,
vbi tunc habebat mille aureos, & reliquum lega-
uerit hoſpitali, & ſuperuixerit tantum, quod acre-
uerit ſoluto ære alieno, vſque ad aureos tres mille
dixerunt non deberi hoſpitali, niſi aurei mille, in
quibus legati tempore, potuit teſtamentaria diſpo-
ſitio operari, ſecus ſi tempore teſtamenti nihil ſo-
lutis debitis ſuperfuiſſet. Pertinet huc quod Barto.
dixit in l. qui Romæ. §. duo fratres. q. 6. ff. de verbo.
ſignific. ſcilicet renunciationem generalem non
trahi ad ius fideicommiſſi conditionalis. ſecus in-
quiunt ibi Ripa num. 77. & alij ſi verba ſint prægnã
tia, nec ad aliud poſſint referri, quam ad ius ipſum
conditionale.

Quinto confirmabant hæc ex natura cõtractus
16 donationis, quem dicebant plenè, ac latè † intelli

gendum.

gendum. cap. cum dilecti de donat. qui loquitur
in nobili: & nobilitatis natura ſit, vt debere ſe exi-
ſtimet quod ſponte tribuit ac niſi in beneficijs ſuis
creſcat, nihil ſe præſtitiſſe putet. c. 1. de donat. ni-
mirum ſi beneficiorum conceſſio futura compre-
hendat. c. quia circa de priuileg. reg. Diſpoſitionē
quoque vniuerſalem largè interpretandam etiam
ad futura. Alex. conſi. 178. volum. 2. Cagno. in l. fi.
nu. 228. C. de pact. Crau. conſi. 561. nu. 10.

Sextò argumentabantur a perſonarum coniun-
ctione, & amicitia ſingulari, quum maximè eo
dic alia donatio per Dominum Paulum facta eidē
Domino Ferranti reperiretur de vna arce egregij
valoris in caſū deceſſus ſui ipſius, ac Domini Vin-
centij prædicti eius nepotis, futuri hæredis ſine li-
beris, ac ita dici poſſet vna donatione alterius con
templatione facta, reciprocè, ac correſpectiuè,
Soc. conſi. 237. nu. 4. volum. 2. Corn. conſi. vlt. vol.
1. conſi. 10. & conſi. 39. volu. 2. etiam ſi vna donatio
non feciſſet alterius mentionem, prout non facie
bant: quum maximè vtraque eſſet abſenti facta.
Alex. conſi. 25. volum. 2. Fulg. conſi. 198. Curt. Sen.
conſi. 55. Deci. ꝯſi. 37. & 38. vol. 3. ex coniunctione
ergo perſonarum intendebant donationem dila-
17 tare, † arg. l. cum alienam. C. de lega. ex §. non ſo-
lum. Inſtitu. eod. l. ſi ſeruus plurium. §. fin. ff. de leg.
1. Corn. conſi. 3. & conſi. 244. lib. 2. Dec. conſi. 92. col.
1. & in donatione Craue. d. conſi. 561. num. 10. vbi
argumetatur. num. 1. quod ſi donator tradit iura,
& bona præſentia fortius præſumatur voluiſſe do-
nare conditionalia. auth. multo magis. C. de ſacr.
ſanc. eccleſ. ſicut legatum factum patri, vel filio. l.
Aurelius. §. Titius. ff. de liber. leg. Ioſeph. Ludoui.
dec. 61. nu. 38. aſſerens communem contra Cagn.
Neuiz. conſi. 71. ſcribens ratione coniunctionis re-
cedi a diſpoſitione iuris communis.

Septimo magnum conſtituebatur præſidium
18 in reſeruatione vſusfructus, & aureorum † trium
millium pro facultate teſtandi, vel aliter diſponen
di dicentes hæc pacta reſeruatiua operari, vt futu-
ra bona donata ſimiliter intelligerentur. Craue.
conſi. 15. num. 8. & conſi. 561. num. 9. Soc. Iun. conſ.
83. num. 12. & 13. volum. 3. Ceſſat, dicebant, ob ip-
ſam reſeruationem ratio Bart. & aliorum in l. ſti-
pulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. nem
pe donationem omnium bonorum ſimpliciter,
ſeu indefinitè factam non comprehendere futura,
nc ob priuationem facultatis teſtandi tota vitietur.
Ceſſat inquam, hoc dubium ob ipſam reſeruatio-
nem, quo ceſſante, ceſſabit illa concluſio futura
non contineri.

Augebatur à preſtantiſſimo Domino Philippo
hoc fundamentum ex prædicta reſeruatione vſuſ-
fructus, quæ reſpiciebat futurum: quum duplex ſit
vſusfructus, vnus caſualis alter formalis: ſed forma
lis conſiſtens in fructuum perceptione futurum re
19 ſpiciebat tempus. † Couar. lib. 3. var. reſol. cap. 12.
num. 4. verſi. primò ſiquidem. & proinde, ſi reſer-
uatio debet eſſe de regula. Dec. in l. 1. ff. de reg. iur.
regulam declarans, quomodo intelligenda ſit. l.
nam quod liquidè §. fi. ff. de pen. leg. ſequitur in re-
gula futura bona quoque contineri.

Suffragatur, quod ſicut donatio, de qua dubita-
tur, an ſit inter viuos, vel cauſa mortis ex reſerua-
20 tione vſusfructus iudicatur inter viuos, † quum
alioqui eſſet in donatione ipſa cauſa mortis ſuper
flua. Dec. conſi. 30. Crau. conſi. 214. ita ratione cui
tandæ ſuperfluitatis etiam iudicabitur de donatio-
ne inter viuos, cum ipſa reſeruatione, quæ videre-
tur quodammodo impertinens, ſi futura excludе-
rentur, quæ præſumitur vnuſquiſque poſſe acquire
re. l. fi. C. arbit. tut. & de eis poſſe teſtari.

Octauò, & vltimo dicebant donationem colla-
tam poſt mortem, quo tempore inſpecto, ſecun-
dùm quod verba intelligenda erant. l. in delictis. §.
ſi extraneus. ff. de noxalib. bona futura comprehen
21 dere, † ita voluiſſe Ricar. & Barthol. de Salic. in l.
fi. C. de pact. Bellon. conſi. 5. num. 12. maximè atte-
ta reſeruatione prædicta. Crau. d. conſi. 15. num. 8.
Socin. Iun. d. conſi. 89. vol. 3.

Quibus non obſtantibus dictum fuit, ac defenſū
contrarium eſſe verius. nempe dictam donationē
non continere minusque poſſe extendi ad futura:
cum communis omnium doctorum cōcluſio ſit,
donationem inter viuos omnium bonorum non
22 comprehendere futura, ſed tantū præſentia. † glo.
& dd. in l. fin. C. quæ res pign. obliga. poſſe. & Bar.
in l. fi. vbi Bald. num. 19. Ang. & Caſtr. num. 9. vbi
Salic. dicit communem Iacobin. num. 15. & num.
28. Cagnol. num. 215. Purp. num. 223. C. de pactis.
Anch. & Imol. in rub. extra de teſtam. Dec. conſ.
225. num. 4. Iaſon. conſi. 5. nu. 3. lib. 3. Berous conſi.
30. num. 8. volum. 3. Clar. in §. donatio. q. 19. Alba
conſi. 4. num. 2. Curt. Iun. dicens communē conſi.
25. colum. 2. Rol. conſi. 65. lib. 2. Bertr. conſi. 40. vol.
3. Goz. conſi. 87. ſub num. 10. Aq. in l. pactum. C. de
pac. Gabr. conſi. 141. Grat. conſi. 70. vol. 1. Soc. Iun.
conſi. 143. num. 22. volu. 1. Couar. lib. 3. var. reſol. c.
12. num. 4. Boer. q. 204. num. 36. per d. l. ſi ita. ff. de
aur. & arg. legato. vbi inquit iuriſconſultus tem-
pus præſens teſtamenti in eo, qui res ſuas legat, ſē-
per intelligendum, niſi aliud eſſet comprehenſum
conſiderato illo pronomine, ac genitiuo ipſius de
monſtratiuo ad occulum eius rei, cui ſubijcitur.
Iaſ. in l. ſi quis filium. num. 17. ff. de acquir. hæredi.
Dec. conſi. 465. Rip. in l. filiusfamilias. §. diui. num.
111. ff. de leg. 1. Pariſ. conſi. 95. num. 14. vol. 1. Nam
23 hac demonſtratione † meum, inquit Iuriſcon. in
d. l. ſi ita præſens non futurum tempus oſtendit, ac
ita ad alia non ſit extenſio, quam ad ea, quæ tunc
in ſua facultate habebat teſtator, vt omnes volunt
in d. l. fi. C. de pac. Bar. in l. ſeruum filij. num. 3. ff.
de leg. 1. Bald. conſi. 488. lib. 3. Bar. Imol. Caſtr. Soc.
& Rip. in l. ſerui electione. §. vlti. ff. de leg. 1. Ruin.
conſi. 164. num. 56 lib. 3. Menoch. conſi. 166. num.
188. Imo etiam non adiecto aliquo pronomine,
etiam ſi verba ſint vniuerſalia Fulg. conſi. 99. num.
20. Corne. conſi. 14. num. 15. volum. 1. Alex. conſi.
171. volum. 6. Pariſ. conſi. 21. num. 31. volum. 2. Pi-
nel. in pri. part. rub. de bon. mat. num. 4. verſi. non
obſtat. Mantica de coniec. vlt. volun. lib. 3. titu. 11.
Couar. lib. pratic. qq. capitu. 2. ſub nume. 2. tanto
magis, ſi dixerit notarius donat, ſeu legat bona
ipſius, Pronomen demonſtratiuum ad oculum, ac
perſonaliſſimum perſonam non egrediens, quam
demonſtrat. Nam prohibitio facta hæredi, etſi ad
hæredes hæredis extendatur: fallit tamen ſi adie-
ctum ſit pronomen, ipſe, hoc eſt ſi prohibitio facta
24 ſit non hæredi ſimpliciter, ſed ipſi hæredi. † Bald.
conſi. 304. volum. 5. Iaſ. in d. §. diui in ſecunda lectu.
colum. penul. verſic. pro ampliatione, Grat. reſp.
36. num. 11. Pariſ. conſi. 53. num. 11. vol. 3. Menoch.
conſi. 82. num. 158. Rol. conſi. 97. num. 22. volum. 4.
tanto magis cum pronomen ipſius, in genitiuo ca
25 ſu poſitum dominium ſignificet. † l. 2. §. 1. ff. de reli-
gio. & ſump. fun. Bart. & dd. in rub. ff. de noui ope.
nunc. Alex. conſi. 171. in cauſa, & lite. num. 3. vol.
6. quod propterea non verificatur in bonis alterius
26 perſonæ. Ruin. † conſi. 202. ſub num. 11. volum. 2.
imo nec hæredis ipſius teſtatoris, ſeu diſponentis.
Pariſ. conſi. 51. num. 35. & conſi. 99. num. 14. volum.
2. Ad quod propoſitum conſulut, Caſtr. conſ. 347.
volum.

volum. 1. donationem de omnibus, & quibuſcun-
que bonis ſuis intelligi de bonis donantis, non de
27 alijs bonis, eo mortuo alteri reſtituendis. † ſequi-
tur, & refert Borgninus. de vſufruc. mulier. relicto
ſub num. 107. car. 288. facit quia in hominis diſpo-
ſitione, ac in contractibus futura non veniunt, ſed
illa forma ſpectari debet, quæ tunc apparet. l. in le-
ge. ff. de contrah. emp. vbi fundo vendito reſerua-
tis lapidicinis, intelligitur de ijs, quæ tunc appare-
bant, non de ijs, quæ inde apparuerunt.

Secundo in contractibus quod eſt omiſſum re,
loco, & tempore habetur pro omiſſo. l. quicquid
aſtringendæ. l. triticum. l. ita ſtipulatus. l. ſi ita ſti-
pulatus. §. Chriſogonus. ff. de verbo. oblig. ita Soc.
conſi. 47. in princ. volum. 1. donatio verò eſt con-
28 tractus ſtricti iuris. † Barto. in l. in ædibus. §. 1. & in
l. cum qui. ff. de donat. Spec. in tit. de act. §. 1. Bald.
conſi. 50 in primis videndum. poſt medium. lib. 4.
Caſtr. cõſi. 347 lib. 1. & ſola ratione piæ cauſæ illius
latiſſima fieri debet interpretatio. Bald. conſi. 107.
lib. 2. Tiraq. de priu. piæ cauſæ priu. 101. Ita quod in
dubio nunquam præſumatur. l. ſi cum aurum. ff.
de ſolut. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pignor.
act. cum ſit iactatio, ac dilapidatio. l. filiusfamilias.
ff. de donat. & nemó præſumatur velle iactare ſuũ.
l. cum de indebito. ff. de proba. multò magis, quia
vbi verba clarius poterũt exprimi, fieri debeat in-
terpretatio contra illum, qui verborum ſignifica-
tu nititur. l. veteribus vbi Barto. ff. de pactis. cano-
niſtæ in c. in præſentia. de proba. & re vera ſi dona
tor intellexiſſet donare bona futura ex multiplici-
tate illorum verborum vniuerſalium, ac gemina-
torum, quid erat opus tanta verborum copia, ſed
vno, atque altero verbo clarè explicare voluntatẽ
ſuam, ſcilicet quod donabat bona præſentia, & fu
tura. quæ omiſſio facit, vt nihil minus intellexerit,
quàm bona futura donare.

Tertiò ſi futurorum bonorum non cenſetur fa-
cta comprehenſio in venditione omnium bono-
rum, vbi venditor precium cõſequitur, & emptor
ſoluit, qui eſt contractus fauorabilior: quum dam
ni, & lucri par nõ ſit ratio. l. proculus ff. de dam in-
fec. ſi venditio inquam omnium bonorum futura
29 † non amplectitur. glo. Bald. & Ang. in d. l. fin. C.
quæ res pign. Fabian. de monte Sperel. in tract. de
empt. & vend. in 6. q. princip. num. 49. car. 173. alle
gans. d. l. ſi ita. ff. de auro, & arg. leg & l. ſi tibi man
dauero. §. is cuius mand. & l. nam. & ſeruius. §. ſi vi-
tio. ff. de neg. geſt. Multo minus futura in donatio-
ne continebuntur. Item publicatio bonorum futu
30 ra bona non complectitur. † Bart. in l. certa for-
ma. C. de iure fiſci lib. 10. Bart. in d. l. fin. C. quæ res
pigno. oblig. poſſ. & in l. 1. in fi. ff. de bon. damnat.
Alex. in l. ex facto. §. Iulianus col. 2. ff. de vulg. & in
conſi. 15. ad fin. volum 1. Dec. in l. 3. §. fina. ff. quod
quiſque iur. Boſ. tit. de publ. bon. num. 15. commu
nem dicit Clar. in pra. crim. §. fi. q. 78. verſi. vlterius
quæro, non tãtum quòd ſtrictè ſit accipiẽda odio
actus, ſed etiam arg. doct. ll. ſi ita. l. ſi mandauero.
§. is cuius, & alijs ſupra adductis, inſuper mulier cõ
ſtituens omnia bona ſua in dotem non cenſetur
conſtituere futura, ſed tantum præſentia, niſi de
31 futuris expreſsè dixerit. † Bald. in l. nulla. C. de iu-
re dot. Alba. conſi. 4. & tamen dos eſt ius vniuerſa-
le, Bart. & omnes in rubr. ff. ſol. matrim. l. quod di
citur. ff. de impen. in re. dot. factis. Rurſus, qui do-
nauit omnia bona ſua reſeruato vſufructu, non te
netur cauere de vtendo, & fruendo arbitrio boni
32 viri † latè Ozaſ. dec. 153. ſed ſi ſimpliciter donauit
ipſa omnia bona, eximitur ab onere præſtãdi cau-
tionem, modo ipſe promittat, ſe vti, ac frui arbi-
trio boni viri ſub hypotheca ſuorum bonorum
Socin. in l. omnes. ff. de excep. rei iud. Decius. in l.
diuus. ff. de reg. iur. Sed quæſo, ſi donatio ipſa bona
futura comprehenderet, quid iuuaret illa promiſ-
ſio, maximè hypotheca bonorum, quæ eo caſu
non eſſent donatoris, ſed donatarij, cui res ſua pi-
gnori eſſe non poſſet. l. neque pignus. ff. de regul.
iuris.

Quartò conferunt plura alia verba, & clauſulæ
inſtrumenti, quibus elicitur abfuiſſe animum do-
33 nandi futura. Primò illa verba ſita, † & exiſtentia
participia, quæ diſpoſitionem reſtringunt. glo. in
clem. 1. in verbo dignitatum in fin. de preb. Alex.
conſi. 119. lib. 1. Bart. & doct. in l. 1. C. de ſum. trin. &
fide cathol. etenim his verbis attentis, aut ijs ſimili
bus dixit Iaſ. in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta
ſe conſuluiſſe appellatione bonorum ſitorum, &
exiſtentium in tali loco non contineri in donatio-
ne iura, & actiones; loco non circumſcriptæ: ſed
ſi id verum eſt, multò minus continebuntur bona
futura; quorum ſituatio, & exiſtentia ignoratur, &
nulla poteſt ob incertitudinem haberi ratio. l. 3. §.
incertæ. ff. de acquir. poſſ. quum, & de futuris con-
tingentibus nulla poſſit haberi ratio. Secundo huc
pertinent alia verba, quæ hic pro expreſſis, & veri-
ficatis haberi voluit: quorum virtus, & ſignifica-
tio, niſi ſuper bonis exiſtentibus verificari non po-
teſt. arg. l. eius. ff. ſi cert. peta. Tertiò alia verba pro
34 miſſionis euictionis ſub pœna dupli. † Solui et-
enim nõ poterat duplum ſine bonis. arg. l. ad rem
mobilem, & l. ad legatum. ff. de procur. l. oratio. ff.
de ſponſ. bona autem habere non poterat dona-
tor, ſi omnia donauiſſet: ergo ſi volebat ſoluere,
conſequens erat quod haberet bona, & habendo,
quod futura eſſent excluſa à donatione, quum vbi
diſpoſitio non poteſt verificari niſi in vna ſola re
illa habeatur pro expreſſa. l. 2. ff. de liber. & poſth.
l. ſi hæres. ff. de optio. leg. l. ſi domino vbi Barto. &
alij ff. de leg. 1. & ſi dicatur potuiſſet ſoluere de vſu-
fructu. Reſpondeo donationem omnium bono-
rum, quatenus complectitur futura dici nullam, ſi
illa non ſint, vel non ſufficiant pro alimentis dona
toris. item & pecunia reſeruata, ſi ex illa veriſimili
ter non ſit aliquis futurus donatoris hæres, vt am-
bos caſus proſequitur. Coar. lib. 3. var. reſ. ca. 12. ſi-
quidem per indirectum fuiſſet auferre liberam te-
ſtandi facultatem. Quinimo eſto citra veri præiu-
dicium vſum fructum, ac aureos tres mille potuiſ-
ſe obligari, quod repugnat naturæ reſeruationis
35 ipſorum, vt vno, ac eodem actu ſint reſeruata, † ac
obligata, dico non potuiſſe aſcendere, ad duplum
rerum donatarum promiſſum, vt dicam inferius
vbi oſtendam habuiſſe quid donaſſet. Quarto con
firmatur ex illa dictione, nunc, ibi ſub pœna dupli
precij eius, quod bona donata nunc ſunt, aut ma-
gis valuerint, dictio etenim, Nunc, à donatione
36 omnium bonorum futura † excludit. Oldr. conſi.
139. non obſtantibus illis verbis, aut magis value-
rint: quum referantur ad bona nunc donata. Quin
to adiuuant alia verba ſub obligatione omnium
bonorum præſentium, & futurorum. Nam voca-
tio bonorum futurorum in vno loco, eſt excluſio
in alio. arg. l. cum prætor. ff. de iud. l. maritus. C. de
procur. quum ex ſubſequentibus declarantur præ-
cedentia. l. ſeruum filij. §. fi. ff. de leg. 1. & veriſimili-
ter, ſi intellexiſſent de futuris bonis in præcedenti-
bus, multo fortius expreſſiſſent, vbi ex natura pro-
prij ſermonis, & proprietatis verbi, donare, non
veniebat, quã in obligatione bonorum, vbi futura
bona ex proprietate obligationis ſine alia ſpecifi-
catione continebantur. d. l. fin. vbi glo. C. quæ res
pigno.

pigno. oblig. poſſint. Dicere autem hæc omnia
verba, & clauſulas eſſe poſitas ex capite notariorũ
eſt diuinare, tum quòd nullum verbum debet eſſe,
imo nec ſylaba in inſtrumento ſine effectu operã-
di. Bald. in rubr. C. de contrahen. empt. tum. quod
omnia poſita cenſentur de conſenſu, ac volunta-
te partium. Bald. in l. errore colu. 1. C. de teſta. vbi
Dec. accumular. Bart. in l. ſciendum. ff. de verbo,
obligat. Nat. conſi. 16. & 262. Cæphal. conſi. 169.
Capic. dec 159. Rimin. Iun. conſi. 147. num. 54. &
55. latè probat Menoch. conſi. 87. num. 45. Sicuti et
nihil refragatur, quod dicitur iſtas eſſe clauſulas
acceſſorias, & exequutiuas, non alterantes princi-
palem diſpoſitionem Clem. 1. de præben. Abb. in
c. cum in noſtris de conceſſ. præben. Butr. conſi.
29. Curt. ſen. conſi. 4. quia etſi non alterant, nec im
mutant, declarant tamen mentem diſponentium.
37 † Aret. conſi. 164. Dec. conſi. 185. num. 8. & conſi.
423. num. 13. Curt. Iun. conſi. 3. Menoch. conſi. 327.
num. 27. Declaratio hic in eo conſiſtit, quòd ſi vo-
lunt ſoluere duplum, neceſſarium eſſe donatorem
habere vnde: ſi obligat bona futura, illa non do-
nauiſſe, quæ non potuiſſent, donatario obligari.
38 † d. l. neque pignus. ac quod dixiſſet de futuris ſu-
perius ſi de illis ſenſiſſet, ſicut inferius. l. 1. §. ſin autẽ
ex ijs, verſi. tam variè. C. de caduc. tollend. Quia fu-
turorum bonorum obligatione attenta conſiluit
Iaſ. conſi. 5. volum. 3. bona futura non contineri in
donatione omnium bonorum ſimpliciter facta.
Minuſque obſtat participia illa ſita exiſtentia, ſpe-
ctantia, & pertinentia, etſi ad præſens tempus refe
rantur, procedere ſi per ſe ſtent, ſecus ſi ex alijs ver
bis poſſint trahi ad futura: Bell. d. conſi. 5. in fi. quia
reſpondetur hic nullo pacto fieri poſſe hanc extẽ-
ſionem: quum bona futura ſint applicata ad aliũ
finem, & effectum, videlicet pro duplo, pro refe-
ctione damnorum, maximè quum donatio con-
tineat dictionem illam, Nunc, vltra quod Bellon.
nihil allegat pro ipſa participiorum extenſione.
Qui verò vult à regula recedere tenetur fallentiã
39 probare rationibus, † & authoritatibus. Dec. in l. 1.
ff. de reg. iur. ex quibus ſatis manifeſtum fit hanc
partem eſſe veriorem, non obſtantibus fundamen
tis ſupra pro contraria opinione poſitis, ac addu-
ctis: quæ ex antecedentibus, licèt ſatis ſuperq; eua-
cuata, ac ablata ſint, tamen ſingulis reſpondendo;
non refragatur, appellatione bonorum venire fu-
tura: quia illud non procedit in donatione, nec vẽ
ditione, vbi de magno agitur præiudicio. glo. in d.
l. fi. C. quæ res pig. vbi omnes, etiam ſi adiecta eſſet
dictio, ſeu verbum vniuerſale, omne, nam Doct.
ſupra pro hac parte allegati loquuntur in donatio
ne omnium bonorum.

Item quòd dicitur bonorum appellationem de
notare vniuerſalem quandam ſucceſſionem, eſt
verum impropriè vbi pro hæreditate accipitur, ſe
cus ſi accipiatur propriè, vt in donatione omniũ
40 bonorum. † Dec. d. conſi. 257. ſub num. 7. vnde di
xit. Petr. de Bella Pertica in d. l. fi. C. quæ res pigno.
allegatus, ab Alex. in add. Bar. in d. l. ſi ita. ff. de au-
ro, & argen. leg. quando verbis vniuerſalibus, aut
indefinitis fit diſpoſitio præiudicialis, nec ſciri po-
teſt quantum præiudiciũ in futurum ſit allatura:
nunquam in ea futura compræhendi. d. l. ſi ita, &
l. medico. ff. eod.

Item reſpondetur non venire bonorum appel-
latione futura; ſi adiectum ſit pronomen tuum,
meum, ipſius. Bart. Bald. & Ang. in l. ſeruum filij.
ff. de leg. 1. Bald. conſi. 488. lib. 3. Bart. Bal. Caſt. Soc.
& Ripa in l. ſerui electione. §. vlt. ff. de leg. 1. Ruin.
conſi. 164. num. 56. lib. 3. Menoch. conſi. 106. nu. 88.
Imo etiam ſine aliquo ex dictis pronominibus, nõ
41 obſtante verborum vniuerſalitate. † Fulg. conſi.
99. num. 10. Corn. conſi. 14. nu. 15. vol. 1. Alex. conſi.
191. vol 6. Pariſ. conſi. 21. nu. 3. vol. 2. Mantic. de cõ-
iect. vlt. volu. lib. 3. titu. 11. num. 4. Coar. lib. Pract.
qq. cap. 2. ſub num. 2. Pin. in 1. parte rubr. C. de bon.
mat. num. 4.

Item reſpondetur futura compræhendi ſub no-
mine collectiuo, quando nomen eſt ſui natura col
42 lectiuum, † vt Grex, peculiũ, ac huiuſcemodi, tũc
ad futura porrigitur. l. grege. ff. de leg. 1. l. peculium.
ff. de leg. 2. ratio eſt, quia futura ſunt de acceſſioni-
bus primi. l. fin §. fi. ff. de liber. leg. Bart. in d. l. ſi ita
ſub num. 3. & num. 4. ſed bona futura non ſunt de
acceſſionibus aliorum bonorum præſentium tem
pore donationis. Non obſtat ſecundum argumen-
tum enixæ mentis donantis, ac verborum vniuer-
ſalium: quia id procedit quantum ad bona præſen
tia, quantum ad ea quæ ſunt eiuſdẽ generis. Oldr.
conſi. 297. num. 5. Ruin. 68. num. 11. vol. 4. ac ad illa
reſtringi, quæ ſunt de natura illius diſpoſitionis, cui
adiecta ſunt. Bald. conſi. 67, quia ex facto col. 1. poſt
med. libro 3. Calca. conſi. 1. colum. 15. poſt med.
Craue. conſi. 144. num. 7. ne ſcilicet, quis indebitè
damnum patiatur. Ang. conſi. 6. Ruin. conſi. 138.
vol. 5. Pariſ. conſi. 20. num. 80. volum. 1. Tertio non
aduerſantur adducta de verbo, poteſt, extenſiuo,
43 † & alia reſpicientia futurum. l. ſi ita quis in princ.
ff. de lega. 2. Bar. in d. l. ſi ita. num. 3 & num. 4. Quia
quando ſunt adiecta loco, vbicunque ſita, & exi-
ſtentia, vt in hoc caſu, non referuntur ad actum
habendi, ſed ad actum reperiendi: hoc eſt dono ti-
bi omnes res meas, vbicunque poterunt in futurũ
inueniri, non autem dono tibi res meas præſentes,
& futuras. ita colligitur ex Bart. in d. l. ſi ita num. 5.
vbi etſi de reperiendis tantum in loco loquatur, &
hic agatur de pluribus, ſeu de bonis in pluribus lo-
cis exiſtentibus: tamen illud fuit gratia exempli:
ſed idẽ iuris eſt de pluribus, quod eſt de vno. l. quæ
de tota. ff. de rei vendic.

Non obſtat quartum fundamentum, nempe
Dominum Ferrantem tunc non habuiſſe aliqua
bona libera, in quibus poſſet verificari: quia in fa-
cto fuit oſtenſum contrarium: vltra quod nõ erat
recedendum a proprietate verborum, & à commu
nibus concluſionibus prædictis, etiam ſi nihil ha-
buiſſet. Iura verò ſupra allegata in ꝓrium habebãt
relationem ad res certas. in quibus, vt ſuſtineretur
actus, erat neceſſarium illa ſic intelligi.

Non obſtat donationem eſſe largè interpretan-
dam. d. c. cum dilecti de donat. quia Abb. Io. And.
Imol. Hoſt. in d. c. 1. eod. tit. intelligunt id verũ in do
natione facta ab imperatore: quod pulchrè ornat
acutiſſimi ingenij Doctor Illuſt. Domin. Senator
Ferrarius in ſuis reſpõſis editis in cauſa Illuſtr. Do-
mini Andreę Prouanę, Domini Leynici æquitatis
nunquam ſatis laudati reſponſo 11 nu. 477. præſer-
tim quum d. c. cum dilecti loquatur in donatione
facta eccleſiæ, & hæc de qua agitur præſumeret cõ
templatione alterius Pauli ante Domino Ferranti
facta arg. l. lecta. ff. ſi cer. peta. in qua propterea intui
tu exceſſus poterat locum habere diſpoſitio. l. 2. C.
de reſcind. vendi. Corn. conſi. 166. & 18. lib. 1. Dec.
conſi. 180. Crau. conſi. 192. num. 2. Item præſuppo-
ſito amplè interpretandam id dici verum, non po
terit vt ad futura extendatur, attento illo pronomi
44 ne ipſius repugnãte verborũ ſignificatione. † Ca-
gnol. in d. l. fin. num. 23 1. C. de pac. Alioqui, ſi pro
pter has argutiolas extenderetur donatio ad bona
futura, redderetur falſa prædicta oppinio vera, &
communis, videlicet donationem omnium bo-
norum

norum intelligi de præſentibus, excluſis futuris
bonis.

Minusq; quicquã releuat ſanguinis coniunctio:
quia nemo vnquã donat ſua, niſi magno amico.
aut coniunctæ perſonæ; quæ duo perſonarum ge-
nera magnæ amicitiæ, & conſanguinitatis æquipa
rantur. vt per Iaſ. in l. exigẽdi. C. de procur. & tamẽ
nõ minus in donatione coniunctis requiritur inſi-
nuatio, quã in donatione alijs facta. Imo magis du
bitauit lex de fraudibus, ac caliditatibus coniuncta
rum perſonarum, quam de alijs: & legiſlatori ma-
gis menti fuit, illarum inſinuatio, quam aliarum.
l. data vbi. dd. C. de dona. vltraquod nec in vltimis
voluntatibus, in quibus ratio coniunctionis habe-
ri ſolet, illa cõſideratur quoad validitatem potius,
45 quam ad extenſionem † legatorum. Cæphal. cõſ.
14. nume. 22. Natta conſilio 186. Gabriel. conſi. 98.
num. 44.

Septimum argumentum reſeruationis vſusfru-
ctus, & ſcutorum trium millium, de quibus poſſet
teſtari: non aduerſatur quia Crau. conſ. 15. nu. 8. nõ
auſus fuit affirmare ex hac reſeruatione cõprehen
di futura, ſed loquutus fuit dubitans, ſcilicet fortè.
46 † Soc. vero Iun. conſi. 89. volu. 3. dixit etiam ſe non
id firmare, nec difiteri. & meritò: quia donãs inter
viuos bona ſua poſt mortem ſuã non cenſetur, niſi
donare bona præſentia, etiam ſi dixerit omnia bo-
na ſua Caſtr. in l. fin. ſub nu. 9. C. de pac. Iacob. ibi.
num. 15. & num. 23. Dec. num. 19. Cagno. nu. 216.
& 223. Oldr. conſi. 139. Iaſ. conſi. 5. verſi. quinto fa-
cit. vol. 3. Ber. conſi. 30. nu. 8. vol. 3. Gabr. conſi. 141.
& tamen nulli dubium, quin iſte donator, ſaltem
tacitè intelligatẽ ſibi reſeruaſſe fructus, vt patet ad
ſenſum Gabriel d. conſ. 141. reſeruatio vſusfructus
non fuit, niſi expreſſio eius, quod tacitè inerat, quę
nihil operatur. l. 3. ff. de leg. 1.

Quantum ad reſeruationem aureorum triũ mil
lium non fuit ſimplex, ſed relatiua ad bona donata
nempe ex, & de bonis prædictis: quæ dictiones ex,
47 & de denotant cauſam immediatã † Bar. in l. 1. §.
ex incendio. ff. de incend. ruin. nauf. Alex. conſ. 56.
& 61. vol. 5. At nihil eſt magis immediatum quam
bona præſentia donata; & nihil magis remotum,
quam bona futura, & incerta. facit etiam aliud re-
48 latiuum de dictis † bonis reſtringens diſpoſitionẽ
quantum fieri poteſt. dd. omnes in l. fi. C. de hæred.
inſtituen. Crau. conſ. 99. nu. 8. erant etenim iſta om
nia verba adiecta reſeruationi ſuperflua, ſi bona
futura intellexiſſet donator comprehendere ſuf-
ficiebat, ſimpliciter eo caſu reſeruare ſine rela-
tione.

Item reſpondetẽ eſſe omnino abſonũ, ac contra
rium vero ſenſui pretẽdere ex reſeruatione amplia
ri: quũ proprietas reſeruationis ſit reſtringere, non
ampliare diſpoſitionem, nec vnquã extendit actũ
ad ea, q̃ in ipſo actu ex natura ſui nõ continebantẽ.
49 † l. generali. §. vxori vbi Bar. ff. de vſufru. leg. Alex.
conſi. 28. nu. 11. lib. 1. Are. conſi. 8. & 43. Catt. conſi.
406. lib. 1. ſub nu. 4. Rom. ꝯſ. 107. Soci. conſ. 47. nu. 3.
vol. 1. Goz. ꝯſi. 26. nu. 49. Borgni. in tract. de vſufr.
ſub nu. 155. car. 349. alioqui inducta ad minuẽdum
operarentur augumentum contra. l. legata inutili-
ter. ff. de leg. 1.

Quare non ampliabitur donatio ex ipſa reſerua-
tione, ſed remanebit in proprijs terminis ſuis, nec
extendetur donatio ad alia bona præter proprieta-
50 tem verborum. † Soc. Iun. conſi. 143. ſub num. 20.
vol. 1. Ceph. conſi. 288 nu. 43. Boer. q. 204. nu. 37.

Minusq; reſeruatio fructuũ reſpiciet futura alio-
rum bonorum, ſed futura præſentium, ac ita veluti
acceſſoria, ac depẽdens a præſentibus, nõ exceptio
aliorum futurorum, ſed futurorũ de præſentibus,
quæ non extenditur ad alia (vt ſupra dixi de grege
legato, per Bart. in d. l. ſi ita.

Quod attinet ad illa verba poſt mortẽ, & ſine li-
51 beris, communis opinio eſt contra † Sali. in d. l. fi.
ac ita Bello. d. conſi. 5. loquitur contra communẽ
quia ſuſpẽditur exequutio donationis propter illa
verba, non ipſa donatio. vt per Alex. in d. l. ſtipula-
tio hoc modo concepta nu. 14. Rom. nu. 45. Caſtr.
in d. l. fin. C. de pact. & ibi Iacob. Dec. Cagn. & alij
Oldr. conſ. 139. Bertran. d. conſi. 40. Ber. d. conſi. 30.
Soc. Iun. d. conſi. 143. Crau. in rub. ff. de leg. 1. vbi di-
cit non eſſe ſolam illã rationẽ bona futura non cõ
tineri, in donatione omnium bonorum, ne aufera
52 tur libera teſtandi facultas, ſed tres rationes. † Pri-
ma quia, quæ dicuntur de comprehenſione bono-
rum futurorum, appellatione bonorũ procedere
in vltimis voluntatibus, non in donatione inter vi
uos. Secundo quia ſi inter viuos venirent futura,
actus non valeret. Tertiò quia in vltimis voluntati
bus, aut in pignore agitur de leui preiudicio, in do
natione de grauiore. vnde etſi ceſſaret ratio vna,
quum aliæ adhuc duę ſuperſint, non ceſſabit diſpo
ſitio. §. affinitatis Inſtitu. de nupt.

S V M M A R I V M.

1 *Verbum ſimiliter denotat ſimilitudinem ad præcedentia.*
2 *Verbum idem ſignificat eandem in pluribus cenſuram.*
3 *Alienatio rerum dotalium in caſibus à iure permiſſis, requi rit ſolemnitates decreti.*
4 *Aſſertioni contrahentium non creditur, quòd alienatio ſit vtilis, vel neceſſaria.*
5 *Alienatio rerum dotalium mulieri vtilis non præſumitur, niſi probetur.*
6 *Alienatio ipſarum rerum dotalium, quot, & quibus caſi-bus permittatur.*
7 *Alienatio bonorum dotalium firmata per mulierem iura-mento valida.*
8 *Fideiuſſio mulieris iuramẽto per mulierem firmata valida.*
9 *Etiam ſi in fauorem mariti, cui pro indemnitate mulieris nulla alia ſuperfuiſſent bona.*
10 *Abſolutio à iuramento mulieri conceſſa ad effectum agen-di, & excipiendi non tollit vim iuramenti.*
11 *Iuramentum ipſum à muliere præſtitum contractum con-firmat.*
12 *Mulier non poteſt alienata per maritum ipſa conſentiente cum iuramento repetere, etiamſi maritus effectus ſit non ſoluendo, & quomodo concipienda ſint verba renunciatio nis, vt futurum tempus reſpiciant.*
13 *Etiam ſi mulier remaneret indotata.*
14 *Et Pariſ. conſi. 75. vol. 3. qui aliter credidit, conſuluit con-tra textum, & communem.*
15 *Conſentienti alienationi rei ſuæ non competit remed. l. 2. C. de reſcin. vend.*
16 *Alienatio fundi dotalis æſtimati tali æſtimatione, quæ ven-ditionem faceret, valet.*
17 *Idem ſi æſtimatio facta ſit, non vt eſſet tranſlatiua domi-nij, ſed vt ſciretur an deterior, vel melior fieret.*
18 *Soluto matrimonio an continuetur adhuc prohibitio huius conſtitutionis, Senatus declarauit, quod non.*
19 *Quod intelligitur quando dos iam fuit vxori reſtituta, ſe-cus ſi nondum reſtituta fuit.*
20 *Conſtitutionis prohibitio non comprehendit bona non do-talia.*
21 *Alienatio rei dotalis in præiudicium mulieris aſſerentis emptori non eſſe dotalem eſt valida.*
22 *Mulier pro alijs fideiubere prohibetur exceptis quibuſdam caſibus.*
23 *Pecunia, ni probetur in vtilitatem mulieris conuerſa, ſi coram iudice id ipſum mulier ipſa confeſſa ſit.*

Renun-

24 *Renunciari non poteſt huic decreto, ſeu conſtitutioni.*
25 *Vir an teneatur de euictione pro alienatione fundi dotalis.*

De alienationibus bonorum minorum, mulierum, & de contractibus iuramentisq; ipſarum. Gl. IIII.

E A LLE Femine] Iure communi
non valet pactũ, quo mulier ſuæ
dotis cõditionem deteriorem fa-
cit, l. attilicinius. l. de die. ff. de pac.
dotalib. niſi ex iuſta cauſa id fa-
ciat l. licèt manente. ff. eod. Dec.
conſ. 336. col. 2. verſ. venio ad ſe-
cundum. Tiraq. in l. ſi vnquam. verſ. donatione lar-
gitus. nu. 31. C. de reuoc. don. Doct. in l. ſocer. §. Lu-
cius. ff. ſol. matrim. Non tantùm re, ſed etiam tem-
pore. d. l. de die. Ruin. conſ. 53. nu. 11. vol. 2. plura ac-
cumulat Surdus conſ. 78. bona igitur ratione ad ſi-
militudinem minorum, prohibetur fœminis alie-
natio dotium, & bonorum dotalium, ſaluis caſi-
bus à iure communi permiſſis.
Similitudo iſtius prohibitionis præſupponit alie
nationem permitti ſeruata forma antecedenti, vi-
delicet ex cauſa vtili, vel neceſſaria, interuenienti-
bus duobus agnatis, aut vicinis, corã prætore, ac illius
decreti interpoſitione. ego accipio illud verbũ, Me
demamenti, pro verbo idem, vel ſimiliter ꝙ verbũ
1 ſimiliter †, ſimilitudinem denotat ad præcedentia.
l. Clemens patronus. ff. de hær. inſtit. c. cum tu. de
teſtib. Bald. in l. Gallus. §. nunc de lege Vellei. ff. de
lib. & poſth. Dec. cõſ. 646. illa eſt, quę eſt plena. Bald.
in l. 1. vbi Iaſ. nu. 10. C. de iure emphyteu. ac ſi dica-
tur ſicut in ſuperiori caſu glo. in l. 1. §. ſed & ſi quis
el. 1. C. de lat. lib. tollen. Dec. d. conſ. 646. nu. 3. vel ſi
dixerimus idem prohibemus, ſignificat dictio ipſa
2 idem † eandem in pluribus cenſuram. l. cum hi. §.
ſi vni. ff. de tranſact. §. ſi duorum Inſtit. de rer. diuiſ.
l. de diuiſione. ff. ſolu. matr. ac pro ſimili ponitur. l. ſi
non ſortem. §. libertus. ff. de cond. indeb. l. ſi ager. ff.
quibus mod. vſusfruct. amitt.
At iudicio meo dubium faciunt verba illa quæ
3 ſubijciuntur exceptis caſibus à iure permiſſis †, vn-
de ſi ex cauſa neceſſitatis: vel vtilitatis iure com-
muni permittatur alienatio dotis, vel bonorũ do-
talium, in illis non requiretur forma, aut ſolenni-
tas prædicta. Quare aut alienatio eſt vtilis mulieri,
tunc iure communi non prohibetur, ſed permitti-
tur. l. ita conſtante. l. fin. ff. de iure dot. glo. in §. 1. in
verbo prohibetur. Inſtitut. quib. alien. lic. vel non.
aut eſt neceſſaria, & tunc etiam permiſſa eſt. l. 1. ff.
de fun. dot. vbi Doct. d. glo. in verſicu. prohibetur.
Aut eſt purè voluntaria, & tunc habet locum lex
Iulia. de fundo dotali. l. 1. ff. eod. nec hoc caſu cum
decreto licita eſt alienatio; quomodo ergo apta-
bitur ſimilitudo hæc ad caſum præcedentem at-
tenta reſeruatione, ac excluſione à prohibitione
caſuum à iure communi permiſſorum.
Niſi dixerimus, ſimilitudinem ſeu identitatem
huius prohibitionis referri tantùm ad partem pro-
hibitiuam non ad aliam permiſſiuam, ſeu excepti-
uam ſeruatis illis ſolẽnitatib. loco cuius exceptio-
nis cum illis ſolennitatibus quoad minores ponã-
tur hæc ſaluo ne caſi &c. vel quod cum prohibea-
tur ipſa alienatio, non eſſe inde credendum aſſer-
tioni partium illam fuiſſe vtilem, vel neceſſariam
4 mulieri †. l. ſi fortè, vbi Barto. ff. de Caſtr. pecul.
maximè; quum contractus ipſi mulieri vtilis non
5 † præſumatur niſi probetur. Bal. in l. quæcumque.
C. de bon. quæ lib. Dec. conſil. 532. Tiraquel. de
leg. connu. glo. 8. num. 89. & ideò in ipſis caſibus
permiſſis, ac reſeruatis ſeruanda eſſe ſolennia
prædicta, quæ ſi interueniant ſtandum tunc erit
partium aſſertioni.
Caſus verò, quibus permittitur alienatio dotis,
vel rerum dotalium, ſunt plures. Hic aliquos de-
creuimus referre ad inſtructionem tabellionum,
ac aliorum cauſidicorum, & partium contrahen-
6 tium. Primò † ex cauſa damni infecti, vt puta, ſi
domus minetur ruinam, marito non cauente de
damno infecto, fiet miſſio in poſſeſſionem, l. 1. ff.
de fundo dot. Secundò cum vniuerſitate rerum. d.
l. 1. l. quædam. ff. de acq. rer. do. Tertiò ſi datus ſit
fundus communis, prouocante ſocio ad diuiſio-
nem. l. cum fundo. §. ſed ſi fundus. vbi Bald. ff. de
fund. dot. Quartò difficultas eſt, an aliqua, an idem
liceat mulieri marito abſente pro alimentis. Bal.
conſi. 53. quædam Ricabella volum. 5. arguit pro
vtraque parte, concludens tandem negatiuè. Sed
Ang. in d. §. 1. inſti. quib. al. lic. vel non tenet con-
trarium: quem ſequitur Natta reſpondens con-
trarijs. conſi. 547. Rim. iun. conſ. 364. num. 64.
Nam cauſante famis neceſſitate permittitur ma-
rito fundum dotalẽ alienare Fab. in d. §. 1. Tiraq.
de retr. lig. §. 26. glo. 1. num. 23. Rim. iun. in d. §.
1. num. 268. Quintò ſi permutetur fundus dotalis
in alium fundum mulieri vtiliorem. l. ita conſtan-
te. ff. de iure dot. etiam ſi permutatio fiat inter vi-
rum, vxorem. Bald. in auth. ſi qua mulier. C. ad Vel-
levan. Qua facta eſt in facultate mariti fundum,
qui deſiuit eſſe dotalis, adhibito vxoris conſenſu
alienare alienatione valida. Afflic. dec. 336. poſ-
ſunt namque coniuges bona inter ſe permutare. l.
ſi prædia vbi Bal. ff. de don. int. vir. & vxor. Sextò
ſi pecuniam in dotem dederit, cuius loco conue-
nit fundum ſubrogari, ſi id mulieri vtile ſit. l. ſi mu-
lier. ff. de pact. dotal. Septimò ſi conuentum ſit, ꝙ
prædiã tradita in dotem æſtimata fierent inæſti-
mata, modò id fiat ſine detrimento mulieris. l. cũ
maritus. ff. de pact. dotalib. Octauò vt ſe ſuosq; alat.
l. mutus. §. manente. ff. de pact. dotalib. Nono, vt
parente in exilium, vel inſulam relegato alimonia
præſtet, aut, vt egentem virum, fratrem, vel ſororẽ
ſuſtineat. d. §. manente. Decimò vt liberos primi
matrimonij egentes, vel vt parentes, vel fratres ex
hoſtibus redimat. l. quamuis. ff. ſolu. matrimo. Qui-
bus tribus caſibus proximè relatis conſtante ma-
trimonio permiſſa eſt dotium reſtitutio, alioqui
prohibita ſine cauſa legitima. l. 1. C. ſi conſtante
matrimonio, niſi maritus ad inopiam vergeret. l.
vbi adhuc. C. de iure dot. l. ſi conſtante. ff. ſolut. ma-
trimo. Vndecimò, vt æs alienum ſoluat, ideſt ſuũ
proprium, vel patris, aut alterius, cuius ipſa fuit hę-
res. d. l. quamuis. ff. ſol. matrimo. l. fina. ff. de iure do-
tium. marito conſentiente.
Duodecimò, etſi nulla ſit alienatio fundi dotalis
conſtante matrimonio per maritum, & vxorem
facta fundusque ipſe vendicari poſſit. glo. in princ.
Inſtit. quib. alien. lic. vel non. Barto. in l. ſi æſtima-
tis. ff. ſolu. matrim. glo. & dd. in l. 1. §. cum lex. C. de
rei vxor. act. Bar. in l. cum vir. ff. de vſucap. Spec. tit.
de emptio. & vend. §. tertio loco. verſ. quid ergo ſi
vir. Tamen ſi alienatio erat firmata iuramẽto mu-
lieris etſi de iure ciuili cõſenſu, & iuramẽto nõ obli
garetur glo. in l. vn. §. & cũ lex. C. de rei vxor. act. &
ibi Cyn. & Alber. tamen iure canonico eſt valida,
nec illi mulier poteſt cõtrauenire. c. cũ contingat
de iureiur. c. licet. eod. tit. in 6. Bart. Bald. Salic. in l. ſi
prædium. C. de iur. dotiũ. Bar. in l. ſi quis pro eo. ſub
nu. 6. verſ. tertio dixi. ff. de fideiuſſ. Fab. de monet

Sper. qui in hoc dicit ſtandum eſſe iuri canonico
in trac. de emp. & vendi. q. 4. nu. 16. Abb. in d. c. cũ
contingat. nu. 10. ac ibi Ioan. And. Cardi. Imo. &
Henr. Boyc. vbi Alc. nu. 113. teſtatur eſſe cõmunẽ.
Alexan. conſ. 109. vol. 4. & conſ. 7. viſo inſtrumento
donationis lib. 6. Imo. in l. cum vir. num. 16. & ibi
Caſt. ff. de vſucap. Iaſ. in l. apud Iulianum. §. conſtat.
ff. de leg. 1. & in addi ad Por. in ſti. quib. lic. alien. vel
non. Bald. nou. in trac. dot. in ſeptima parte princ. in
ſeptimo caſu. Cãpeg. in trac. dot. q. 11. Lup. in rubr.
de donatio. inter virum & vxorem. §. 17. num. 14.
Corn. & Curt. in auth ſacramenta pub. C. ſi ad. vẽd.
Purp. in l. ex conuentione. nu. 45. C. de pact. dicens
iura prohibentia alienationem fundi dotalis ceſ-
ſare, vbi adeſt iuramentum. Iacob. à Sancto Geor.
in l. ſi ex lapidicinis. ff. de iure dot. Curt. Sen. conſ. 43
colu. 2. Aret. in l. qui ſuperſtitis. colu. 2. verſi. pterea
dicit. ff. de acquiren. hæredi. Aufrer. in deciſ. Capel.
Toloſ. dec. 382. vbi teſtatur communem. Sigiſm.
inter conſ. feud. conſ. 33. vbi quoq; dicit cõmunem
Ripa reſpon. 124. ſimiliter aſſerens communem.
Alberten. de contrac. glo. 16. verſ. non valeat. num.
29. maximè vrgente neceſſitate victus. Cæph. cõſ.
51. Gabr. in commu. conclu. tit. de iure dot. conclu.
3. num. 7. Crau. conſ. 613. nu 31. veriorem, & com-
munem aſſerit Rim. Iun. in §. 1. num. 208. Inſtit.
quib. alie. lic. vel non.

Quinimo etſi pro alio fideiubere, vel intercede-
re prohibeatur. toto titu. ff. & C. ad Senatuſc. Velev.
tamen ſi fideiuſſioni iuramentũ accedat, ſecus eſt.
8 † Bar. in l. ſi quis pro eo. nu. 11. ff. de fideiuſſo. Ang. &
Caſtr. in d. auth. ſacramenta puberum. nu. 8. etiã ſi
de beneficio Veleyani nõ legatur certiorata. Alex.
& Iaſ. in l. in repudiãda. ff. de acquiren. hæred. Alex.
conſ. 27. nu. 3. conſ. 42. ſub nu. 9. vol. 1. & conſ. 127.
vol. 2. in l pen. C. de pact. quum accedens ad iuran-
dum præſumatur bene deliberata, ac certiorata de
iuribus ſuis. c. ex reſcripto vbi glo. & dd. de iureiur.
Soc. iun. conſ. 32. num. 29. volum. 3. etiam ſi pro ma-
rito interceſſerit renunciando, auth. ſi qua mulier.
C. ad Vely. confitendo ſcilicet pecuniam conuerſã
in eius vtilitatem renunciando iuri hypothecarũ,
etſi illo tempore nulla alia maritus habuiſſet bo-
9 na † quum contraria omnia procedant, iuramen-
to deficiente. Caſtr. conſi. 8. volum. 2. Feder. de Sen.
conſ. 140. pũctus quæſtionis talis eſt. Rom. in l. ſciẽ-
dum. ff. de verb. oblig. Burgos qui dicit communẽ
in c. pen. de emp. & vendi. Franc. in c. quamuis.
colum. 2. & Natta colum. 3. de pact. in 6. Felin. in c.
ex reſcripto num. 14. & 15. de iureiur. Abb. in c. cũ
contingat. num. 24. & Alc. num. 150. de iureiur. hãc
teſtatur communem Iaſ. in d. authen. ſacramenta
puberum num. 59. C. ſi adu. vendi. vbi iudicãdo ab
hac parte dicit non eſſe recedendũ, licèt ipſe in aliã
partem inclinet, vbi non legitur certiorata. Soc.
iun. conſi. 32. num. 29. libro 3. conſ. 145. volum. 2.
Aufrer. ad dec. 37. Capellæ Toloſ. Rol. conſ. 70. nu.
20. volum. 2. in hanc partem tendunt tradita a Ti-
raq. in l. ſi vnquam in princ. C. de reu. dona. num.
135. Vaiq; in rep. l. cum pater. §. filius in artem. §. 28.
num. 6. car. 329. ff. de leg. 2. Crau. conſ. 613. num. 32.
hanc partem dicit receptiorem Couar. in d. c. quã-
uis par. 2. §. 3. nu. 5. præcipuè ſi id fecit, vt maritũ ex-
carceratet. Bal. conſ. 5. vol. 5. Cæphal. d. conſ. 51. nu.
21. quum infortunij mariti ipſa quoq; debeat eſſe
particeps. l. ſi cu dotem. §. ſi maritus. ff. ſoluto matr.
ob maximam ipſorum coniugũ vnionem. Dec. in
l. 1. C. vnde vir. & vxor. Cæphal. d. conſi. 51. nu. 21.
ſed vbi cum iuramento hoc caſu mulier ſe non
obligaſſet, cenſuit Senatus in prima claſſe 6. Au-
guſti 1568. mulieris obligationem inualidam, ac
ita abſoluendam à petitis.

Vnde cu c. cũ contingat. de iureiur. & c. licèt mu-
lieres eod. titulo in 6. mandent iuramenta hæc in-
uiolabiliter ſeruari, non tollit abſolutio, ſeu diſpẽ-
10 ſatio † vires ipſorum conceſſa ad effectum agendi
& excipiendi: quum nõ ſimpliciter teneatur iurãs
ad iuramenti obſeruantiam, vt voluerunt Bart. in l.
qui ſuperſtitis. ff. de acqui. hære. Raph. Cuni. in l. ſi
quis pro eo. ff. de fideiuſſor. Butr. in d. c. cum cõtin-
gat. & in c. veritatis. de iureiur. Bertr. conſ. 371. vol.
3. ſed petita, ac obtenta prædicta abſolutione ipſã
mulierem, & ſine abſolutione eius hæredem non
poſſe contrauenire.

Quum non ſimpliciter (inquam) teneatur iu-
rans ad iuramenti obſeruantiam, quo caſu obten-
ta abſolutione pdicta, vel ipſius mulieris hæredes
poſſent contrauenire, imo & mulieris ceſſionarius,
vt per Butr. in d. c. cũ contingat. Sed etiam ipſum
11 iuramentum contractũ omnino † cõfirmet. Abb.
Io. Cald. Io. Andr. Card. Imol. & Henri. Boyc. in d.
c. cum contingat. Barto. in l. ſi quis pro eo. verſic.
quinto pꝛohibetur. ff. de fideiuſ. glo. in d. auth. ſacra-
mẽta puberũ. Corſ. in rubr. de iureiu. priuil. 13. Bar.
in l. ſi augerins. ff. ad leg. Falc. Imo. in l. cum vir. ff. de
vſucap. Ange. & Salic. in d. l. ſi prædiũ. Are. conſ. 2.
nu. 16. & in l. qui ſuperſtis dicens. communẽ. ff. de
acquir. hæred. Alex. conſ. 27. & conſ. 126. volum. 1.
Bal. nouel. in tracta. de dot. in 2. par. princ. in ſecũda
huius primi priui. vbi dicit cõmunem. Sigiſm. d. cõſ.
33. Abb. conſ. 8. col. penul. lib. 2. Campeg in trac. de
dote. q. 11. Cur. Sen. d. conſ. 43. colum. 2. alias inquit,
ſi tota diſpenſatio a iuramento, & abſolutio parte
inuita tolleret vim iuramenti, dicta iura eſſent im-
poſita verbis, nõ rebus. cõem aſſerit Rip. d. cõ. 124.

Nec obſtat, ſi diceretur, ſaltem vxorem conſen-
tientẽ alienationi viri poſſe alienata repetere, ſi cõ-
ſenſerit marito exiſtente ſoluendo, poſtea effecto
12 nõ ſoluendo, auth. ſiue à me vbi Bart. C. ad Velle.
Bal. in l. intereſt. C. de vſufru. in fine Imo. in l. ſi
æſtimatis. ff. ſolu. matr. Alex. in add. ad Bar. in l. ſi in
ter. C. de iure dot. Io. Lup. in c. per veſtras col. 22. de
dona. inter vir. & vxo. Crem. ſing. 18. Afflic. dec. 313.
Imo. in cap. peruenit. de emp. & vendi. Mendoſ. di-
cens æquiorẽ ad conſ. Roni. conſ. 187. Burſ. conſ.
32. num. 41. Quia omnes iſti dd. loquuntur in con-
ſenſu mulieris ſimplici nullo adiecto iuramento.

Vnde quatenus Purp. in d. l. ex cõuẽtione nu. 51.
& 52. C. de pact. ſcribit iuramentum mulieris intel-
ligendum rebus ſic ſtãtibus, niſi verba cõſenſus iu-
rati reſpiciant etiam futurũ tempus, monẽs, vt ad-
uertatur in conceptione verborũ renunciationis
videlicet, vt vxores conſentiant, expreſſeq; renun-
cient iuri hypothecarũ, ꝙ habent, vel habere poſ-
ſent ex cauſa de futuro bene, & cautè monet, ad
euitandum ambiguitates, ac dubia. Cæterùm etiã
ea forma omiſſa, vbi adeſt iuramentũ, non datur
regreſſus, licèt maritus efficeretur nõ ſoluẽdo Ca-
ſtr. d. conſ. 8. vol. 2. Caſtr. & Alex. in l. Mæuia. ff. ſolu.
matrimo. Rol. d. conſ. 70. nu. 20. vol. 2. communem
dixit Afflic. dec. 311. nu. 4. Ruin. conſ. 41. nu. 2. vol. 5.
Crau. conſ. 613. num. 31. & 32. Cæphal. conſ. 51. nu.
22. idem præſupponit Natta, vbi aderat iuramentũ.
conſ. 522. Quinimo etſi mulier remaneret indota-
13 ta. † Cardi. Henric. Boyc. & Imo. in d. c. cum con-
tingat col. 4. Abb. conſ. 8. col. pe. lib. 2.

14 Quibus manifeſtum fit † Pariſ. conſ. 75. volu. 3.
quem ſequitur Simon de Prætis conſi. 57. nu. 4. &
Ber. conſ. 48. vol. 1. Conſulentes dari regreſſum mu
lieri, ne alias enormiter lædatur, quando nulla am-
plius extant bona pro dotibus, nõ obſtante iuramẽ-
to, abſolutione obtenta, & ſi pecunia non ſit con-
uerſa

uerſa in vxoris vtilitatem, loqui contra communē.
Nam conſilium Beroi neſciret eſſe ſterilius ratio-
nibus, ac authoritatibus, & Pariſ.d.conſ.75.allegat
varia conſilia Cornei, quæ loquuntur, vbi mulier,
vel minor læduntur in terminis. l. 2. C. de reſcind.
vendi. vel in terminis. c. quamuis de pact. in 6. alle-
gatq; d.dec. Afflic. 311. qui totum contrariū cenſet,
vbi contractus erat iuratus: allegat Butr. & Abb. in
d.c.cum contingat. col. 15. verſ. nonus caſus eſt, qui
loquitur in vendente læſo, ſeu minore: termini mul
tùm ab iſto differentes: quia illi læduntur ex re ipſa,
quam vendunt, vel remittunt accepto iniuſto pre-
tio: ac cū emptor iactura venditoris, vel renunciā-
tis locupletatur. Sed in hoc caſu emptor, ſeu credi-
tor, qui iuſto pretio emit, aut, qui creditū ſuū ſuper
ipſis bonis conſequitur, non locupletatur. vnde vi-
15 demus conſentienti alteri precium ſolui † etſi ipſe
nihil cōſequutus ſit, non competere remedium. d.
l. 2. C. de reſcin. vendi. Bald. ibi num. 24. & dicto cōſ.
Pariſ. 75. clarè repugnat diſpoſitio d.c. cum contin-
gat.; vbi, etſi mulier fiat indotata, illi non datur re-
greſſus Crau. d. conſ. 613. nu. 32.

Duodecimò valet alienatio fundi dotalis, ſi æſti-
matus traditus ſit, ſeu in dotem cōſtitutus, tali æſti-
16 matione, quæ faciat emptionem. † l. ſi inter virum.
C. de iu. dot.

Decimotertiò etiam ſi æſtimatus fuerit non ea
intentione, vt cenſeretur vēditus, ſed ad cognitio-
nem, an melior, vel deterior factus eſſet: tunc etiā
17 venditio facta per maritū, vxore conſentiente, † te-
net l. æſtimatis. ff. ſolut. matri. & in hoc fundo non
habebit locū. l. 1. §. cū lex. C. de rei vxo. act. ſed ſolū
in fundo dotali omnino inæſtimato. Ang. in d.l. cū
vir verſic. quid ſi eſt datum. Caſtr. nu. 5. & Imol. ſub
nu. 17. dicentes caſum. d.l. æſtimatis non eſſe alibi.
in qua igitur fundi dotalis improprij ſpecie, cū nō
habeat locū prohibitio alienationis fundi dotalis
non habebit quoq; locum prohibitio huius decre-
ti, quatenus pro[illegible] dotem, vel res dotales aliena-
ri: quum ſtatu[illegible]ianr interpretationem à iure
communi. l. 2. [illegible]oxa lib. c. cū dilectus de cōſu.
c. ad audientiā vbi Abba. & dd. de cleric. non reſid.
& quod de iure cōmuni diſponitur, dicatur de mē
te ſtatuti, quod à iure communi robur capit. Caſtr.
conſ. 452. viſo puncto ſupraſcripto. lib. 2. ne etiam
in dubio inducatur iuris cōmunis correctio. l. præ-
cipimus. C. de appellat. Minusq; dotalia ea bona
ſunt, quæ in ſolutum marito dantur pro credito pe
cuniario, ſeu pro dotibus in pecunia conſtitutis,
quorum maritus dominus efficitur perinde ac ſi il-
la emiſſet. l. ex empto in princip. ff. de act. empt. ad
quæ matrimonio ſoluto mulieri non cōpetit actio
ſed ad pecuniam Corn. conſi. 92. colum. 3. volu. 4.
Soc. conſ. 69. colum. 3. vol. 4. Purp. in d.l. ex conuē-
tione. num. 36. C. de pact. Soc. iun. 168. conſ. 141.
vol. 1. Nat. conſ. 650. Surd. conſ. 1. nu. 103.

Sed quæritur an ſoluto matrimonio procedat
diſpoſitio iſtius prohibitionis, ſcilicet vt vidua de
dotibus ſuis vel rebus dotalibus adhuc ꝓhibita in-
18 telligatur diſponere, † niſi adhibitis ſolennitatibus
prædictis Videretur dicendū non ceſſare prohibi-
tione ex iis, quæ Caſ. tradit in rub. ff. ſol. matr. cuius
opinionē ibi ſequuntur. Alex. Iaſ. & Ripa, ac cōmu
ne dicit Dec. in l. 1. C. vnde vir, & vxor. nēpe ſtatu-
tū diſponēs mulierem tranſeuntē ad ſecunda vo-
ta, habentē liberos ex vtroq; matrimonio, teneri
æqualiter ipſis filijs dotem ſuam relinquere, locum
etiam habere in vidua, nō obſtante quod ſine ma-
trimonio dos eſſe non poſſit. l. 3. ff. de iure dot. l. pen.
ff. de don. ante nupt. & priuilegiū legis Iuliæ de fun.
dot. non habeat locum dote iam reſtituta Bald. in
l. 1, C. ſine cenſu vel reliq. quum non attendatur, q
nō ſit propriè dos, ſed ratio finalis, vt ſeruetur æqua
litas inter liberos. vt per Dec. in d.l. 1. C. vnde vir, &
vxor. & quia, ſi dos alteri debet reſeruari. dos etiam
appellatur, etſi recuperata ſit. l. fin. C. comm. vtr. iud.
Iaſ. in rubr. ff. ſolu. matr.

Verū in hoc caſu puto cōtrarium, quum ſoluto
matrimonio, dote reſtituta, ceſſet lex Iulia de fun.
dot. l. 3. §. toties. ff. eo. tit. qua reſtitutione facta lege
Iulia non obſtante, poteſt res dotalis alienari, per-
ditq; nomen, ius, & priuilegia dotis. Bald. in d.l. 1. C.
ſine cenſu vel reliq. ac in l. dotalem. ff. de milit. te-
ſta. inquiens. l. Iuliam de fund. dot. habere locum
ante matrimoniū, & ſoluto matrimonio antequā
dos ſit mulieri reſtituta. Soc. conſ. 121. ſub nu. 10.
verſic. hoc etiam clare volu. 1. Iaſ. & Pariſ. in rub. ff.
ſol. ma. ꝑdicta allegata in contrarium procedunt,
vbi ſtatutū reſpicit fauorem tertij puta filiorū, vel
fratrum, ſeu agnationis vxoris, quibus ſtatutū mā-
dat aliquid de dotibus, vel totas dotes relinqui, ſed
hic tantùm agitur de iure vxoris, quam lex ſoluto
matrimonio, dotibus reſtitutis nō vetat diſponere
de rebus ſuis dotalibus. De qua re, ac concluſione,
quum tamen dubitaretur, porrectæ fuerunt preces
parte Illuſtriſſimæ Dominæ Marchioniſſæ Roma-
gnani viduæ, quæ volebat vēdere duo ſua rura Do-
mini Ioanni Bezono Vigonenſi, eo quòd illa iam
fuiſſent dotalia. quibus intellectis, & conſideratis
Sereniſſimus Princeps ad relationem Excellentiſ-
ſimi Senatus reſcripſerat ea bona viduitate attenta
nō ſubijci, prohibitioni Decretali: quę tamen ni fal
lor non iurauit, quum iuramenti pręſtatio inferius
alio in paragrapho prohibeatur. intelligit hoc do-
19 te reſtituta † mulieri ſecus ſi nondum reſtituta ſit.
Bald. nou. in tract. de dote in 8. parte 6. par. princip.
col. antep. ver. 4. effectus. Sim. de Præt. cōſ. 52. nu. 7.

Decimoquarto non procedit prohibitio in bo-
20 nis nō dotalibus: † qa decretū loquitur in dote,
vel bonis dotalibus & mulier habere poteſt bona
alia, quæ non erunt dotalia. l. ſi ego. §. dotis. ff. de iu-
re dot. vnde cui non conueniunt verba, nec verbo-
rū diſpoſitio. l. 4. §. toties, & ibi Bar. in §. prætor ait in
fine. ff. de dam. inſe. Quinimo ſi mulier alienans aſ-
ſereret fundum non eſſe dotalem, ita imponendo
21 emptori, eſſet ſui ꝓiudicio alienatio valida. † Imo.
in l. cum vir. ſub nu. 20. verſi. & adde ēt. ff. de vſuca.
quem ſequitur Alex. conſ. 109. num. 10. volum. 4. &
Clarius conſi. 122. volum. 6. Tiraq. de legib. con-
nub. glo. 8. q. 16. Albert. de contract. in gl. 8. in ver-
bo mariti. nu. 59.

Vltra prohibitionem legis Iuliæ de fundo dota-
li, quæ ex diſpoſitione decreti dici poteſt duplicari,
omni tempore tam conſtante, quàm matrimonio
ſoluto interdicitur mulieri, beneficio ſenatuſcōſulti
Velleiani, ne pro marito, ac pro quibuſcunq; alijs
Intercedat. Nam ſicut moribus ciuilia officia fœ-
mininis adempta ſunt; & pleraq; ipſo iure non va-
lent: ita multò magis adimendum eis officium, in
quo ſola opera nudumq; miniſterium earū ver-
ſatur, ſed etiam periculum rei familiaris. l. 1. ff. ad
Senatuſcon. Velleia. Non enim illis licet alienam
obligationem ſuſcipere, vel in ſe transferre, ſi id cō-
trahentes non ignorent. l. 1. C. eod. titu. exceptis ta-
22 men quibuſdā † caſibus. Primò ſi adminiſtratio-
nem tutelæ filiorum acceptet, & indemnes tutores
verſus filios præſeruare promittat. l. ſi mater. C. ad
Velleia. quum ipſa, & auia filiorum poſſint eſſe tu-
trices. auth. matri. C. quan. mul. oſt. tut. fung. poſſ.
Secundò, ſi pro filia dotē genero promiſerit. l. ſi do
tare. C. eod. tit. Tertiò poteſt fundos ipſa cōducere,
ſed nō ꝓ marito cōductore fideiubere. l. ſi aduerſ.

C.eod. Quartò ſi ipſamet pecuniā mutuo accipiat, licèt inde pecuniā in alienam vtilitatem cōuertat. l.ſi funebris.C.eod. Quintò ſi pro libertate, vt puta, ſi aliquid Domino promittat, vt ſeruū manumittat, ac ille manumiſſus ſit, l.veterum. C.eo.ꝙ poteſt induci ad feudatarios, ſeu alios Dominos, qui ſubditos aliqua ſeruili obligatione liberant media aliqua pecuniarum promiſſione, pro qua fideiuſſiſſet mulier. Sexto & generaliter, ſi pro dote intercedat, vel dotem alieno nomine promittat. l.generaliter. C.eod. Septimò ſi probetur pecuniam in eius vtilitatem verſam. authen. ſiue à me.C. eod titu. quæ conuerſa pſumitur, ſi id ipſa coram iudice confeſ-
23 ſa ſit † Bald. in auth. ſi qua mulier verſic. pone ergo ꝙ vir. C. ad ſenat. Velleia. Menoch. de præſum. lib. 3. præſum. 22. At Bald. non ſimpliciter aſſerit valere confeſſionem mulieris ſi fiat coram iudice, ſed ſi fiat corā iudice in figura iudicij iuxta quā ꝓcedi dicitur, vbi adeſt actor, reus, & iudex Bal. Alex. Iaſ. Dec. & alij in l.2.C. qui admitti. quo fit vt ſi mulier exempli gratia ad interrogationē, vel poſitiones partis confiteretur in ſui vtilitatem pecuniam conuerſam, quum iudiciū reddatur in inuitū probaret huiuſmodi confeſſio. Octauo ſi pmio accepto pſentibus tribus teſtibus, ac illis ſubſcribentibus, ſe publico iſtius actus inſtrumento intercesſit. l. antique. C. eod. vbi Bald. & Caſt. tractant an hodie requiratur de conſuetudine teſtium ſubſcriptio.

Nec huic Decreto renūciari poteſt: tū quia hic prohibetur renunciari: tum quia id iure cōmuni diſponitur ne huic ſolennitati requirenti cōſensū propinquorum minor, vel mulier renunciare va-
24 leant † Barb. conſ. 12. ſcribitur col. 3. verſ. & ſi quiſpiam opponat lib. 1. Fely. in c. ſi diligēti col. 3. verſ. ſecundum corolarium de foro compe. Alex. conſ. 99. col. 1. verſ. ſucceſſiue etiam lib. 4. Nam quū hæc ſolennitas inducta ſit ob fragilitatē ſexus, vel conſilij, non admittitur renunciatio ad quā eadem facilitate, qua ad contrahendum minor, vel mulier induceretur. l. doli. §. diuerſum. ff. de nouation. Are. & Iaſ. in l. ſi quis cum aliter. ff. de verb. oblig. Barto. Bald. Salice. & alij in l. ſi quis in conſcribendo. C. de pac. Nat. conſ. 463. nu. 4. Maximè hic quū adijciatur clauſula nō diſſimilis annullatiuæ, per quā cōtrarius conſenſus, aut renūciatio nihil operatur. c. dilecto ante fi. verſ. ni fortè, & ibi glo. in ver. clauſula, & dd. de præben. Tiraq. in l. ſi vnquam in ver. reuertatur. num. 321. C. de reuoc. donat. Alberten. de contract. in fi. num. 2. car. 417.

Quum igitur contractus, & huiuſmodi renunciationes, ſi fiant, nullæ ſint, patet regreſſus ad bona dotalia, ſeu ad res dotales alienatas, obligatas, vel hypothecatas: quia quod nullū eſt, nullum producit effectum. l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic. Si
25 vir tamen promiſiſſet ſciens, † & prudens euictionem teneretur erga emptorem. l. ſi fundum. C. de euict. l. ſi fratres. C. comm. vtriuſ. iudic. glo. in c. ad audientiam. de rebus eccle. non alien. Caſtren. in l. emptorē. §. fi. in fi. ff. de act. empti. ſi maritus ipſe iurauerit Bald. in l. prædium. verſ. ſed dato. C. de iure dot. Fab. in ti. in pri. quibus alien. lic. vel nō. Alex. conſ. 109. vol. 4. Fab. de montes Pi. in tract. de emptio. & venditio. quæſt. 4. nu. 16. glo. in l. quemadmodum. C. de agric. & cenſit. lib. 11. Crau. in tract. ſtat. de inde. mulieris poſito poſt librum antiq. tempor. nu. 23.

Glo. Non vogliamo.

S V M M A R I V M.

1 *Statutum prohibens minorem contrahere etiam cum iuramento, niſi ſeruatis quibuſdam ſolennitatibus an valeat?*
2 *Statutum prohibens recipi iuramentum à minoribus in contractibus eorum eſt validum.*
3 *Statutum, quo prohibetur notarijs, ne iuramentum deferant contrahentibus validum.*
4 *Inſtrumentum à contractu differt.*
5 *Teſtamentum in diſpoſitione ſtatutaria non venit appellatione contractus.*
6 *Solennitas requiſita in contractu obligatorio mulieris, eadem requiritur in eius quitatione, quam alteri facit, an verum nu. 9.*
7 *Secus ſi ſtatutum prohibeat mulierem contrahere, & non obligari.*
8 *Statutum prohibens mulierem contrahere intelligitur de contractu vero, & non ficto.*
10 *Minor prohibitus donare, prohibitus etiam cenſetur in cōtractu venditionis confiteri precij receptionem.*
11 *Alienatio proprie ſumpta quid ſit.*
12 *Renunciatio liberatio, remiſſio vim habent donationis.*
13 *Iuramenti mulierum receptio, & præſtatio in omnibus cōtractibus non prohibetur, ſed tantum in caſibus decreto expreſſis.*
14 *Dote reſtituta, & per mulierem ſoluto matrimonio recepta, ſi de illa contrahat, licebit illi contrarium iuramento firmare.*
15 *Obligatio bonorum dotalium, ſi veniat in conſequentiam, non prohibetur mulier iurare.*
16 *Mulier, ſi ſtatuto prohibeatur ſe obligare, vel contrahere, vtrum hoc intelligatur tam acceſſorie, conſequutiue, ac extraordinarie, quam principaliter, & ordinarie.*
17 *Mulier non obſtante ſtatuto prohibitiuo alienationis eius ſine certis ſolennitatibus intelligitur dotes primo marito conſtitutas, ſecundo viro repetiſſe.*
18 *Aditione hæreditatis etiam obligatur non ſeruatis illis ſolennitatibus.*
19 *Obligatione rerum dotalium viciata, non tamen viciatur contractus aliarum rerum non dotalium.*
20 *Mulier prohibitu res dotales alienare, ita prohibitu cenſetur alienanti conſentire.*
21 *Pœna decreti, vt locus ſit, quo[illegible]tur.*
22 *In obligatione generali bona do[illegible] ex parte mariti, quam vxoris non comprehenduntur.*
23 *Statutum, diſponens contractum minoris non ſeruatis quibuſdam ſolennitatibus inualidum, non comprehendit contractum iuratum.*
24 *Poteſt tamen diſponere, vt habeatur pro doloſo, ſimulato, fraudulento.*
25 *Nec inſtrumentū probabit, ſi ſtatutum deroget fidei illius.*
26 *Inſtrumentum, ſi non probet ob diſpoſitionem ſtatuti, probari tamen poteſt contractus per teſtes.*
27 *Probatio per teſtes, vbi etiam prohibetur probari, tamen poteſt conuentio, aut res confeſſione partis.*
28 *Supplicatio qua ſolet à minoribus porrigi Excellentiſſ. Senatui pro impetratione licentiæ alienandi, & licentia qua conceditur more ſolito concedi, potius abūdans eſt, quā neceſſaria.*
29 *Forma coparēdi, & requirēdi licētiā alienādi ab ordinario.*
30 *Forma, qua iudex ad illius conceſſionem procedere debet.*
31 *Forma inſtrumenti ipſius alienationis.*
32 *Forma inſtrumenti alienationis rerum dotalium, ſeu conſenſus rerum pro dote obligatarum.*
33 *Minor habens curatorem non poteſt ſine illius authoritate alienare.*
34 *Quæ ſint neceſſaria, vt deueniri poſſit ad alienationem rerum ſtabilium minoris.*
35 *Prædia oppidis propinqua magis æſtimantur.*
36 *Propter fundi commoditatem aliquando quis emit vltra fundi verum valorem.*
37 *Conſanguinei, ſeu vicini, qui venditioni aſſiterunt iuribus proprijs non præiudicant.*
38 *Conſenſus ipſe adhiberi debet, tempore contractus, non ex poſt,*

poſt, niſi ſit impedimento contagionis morbus.
39 *Conſenſus, & interuentus in contractu, an ſint idem.*
40 *Contrarium impugnare intendens ob defectum interuentus conſanguineorum, vel vicinorum probare tenetur minorem habuiſſe conſanguineos, vel vicinos.*
41 *Vicinos an ſufficiat eſſe eiuſdem parochia.*
42 *Qualitas quod vicini adhibiti in contractu eſſent bona vocis, & fama probanda eſt.*
43 *Idem eſt non interuenire tutoris authoritatem interuenire, & perperam interuenire.*
44 *Statuto prohibenti aliquid fieri ſine praſentia alicuius, ſatisfit ex ſola praſentia, etſi praſens non conſentiat.*
45 *In ſcriptis qua ſunt redigenda non poſſunt teſtibus probari, niſi ſcriptura amiſſa ſit.*

De alienationibus bonorum minorum, mulierum, & de contractibus iuramentiſq; ipſarum. Gl. V.

F NOn vogliamo anzi eſpreſſamente prohibiamo] Expreſſim prohibetur iudicibus, ac notarijs ſub pœna falſi, & confiſcationis bonorum, ne iurari faciant, aut iuramenta recipiant in contractibus, alienationibus, & donationibus, aut ceſſionibus minorum viginti annis, & in alienationibus, & obligationibus dotium, aut bonorum dotalium fœminarum, vbi fiat mentio ipſas obligare, alienare, aut conſentire alienationibus dotium, aut bonorum dotalium, aut hypothecatorum.

Eſt controuerſia inter dd. de validitate ſtatuti
1 prohibentis minorem contrahere† etiã cũ iuramẽto ſine certa quadam ſolennitate. Barto. in l. omnes populi in 2. quæſt. 3. quæſt. princip. ff. de iuſti. & iur. Corn. Iaſ. Iacob. in authen. ſacramenta puberũ C. ſi ad. vendi. Fely. & Dec. in c. eccleſia Sanctæ Mariæ de conſtit. colligit. dd. Neuiz. conſ. 21. nu. 23. Nã inquit Bald. in conſ. 142. lib. 1. aut conſideramus ius ciuile indiſtinctè, & non valet iuramentum iure publico prohibitum. l. ſi quis inquilinos. §. 1. ff. de leg. 1. ſecus ſi iure publico permittatur auth. ſacramẽta puberum. C. ſi adu. vendi. Si vero de iure canonico, aut ſtatutum vult in totum derogare iuramentis minorum caſſando authen. ſacramẽta puberum, & cum ſacramentum iuris naturalis, cui ius diuinum cooperatur. §. naturalium Inſti. de iure natur. huiuſmodi ſtatutum non tenebit. ſi verò ſtatutum illam authen. & ætatẽ adultam diſtinguat, & non tollat limitando ad annos xx. tunc valebit, ne minores abutantur ſubſtantia ſua.

Tamen hic ſumus extra hanc controuerſiam; quum non agatur de ſtatuto annullatiuo contra-
2 ctus iurati, † ſed de prohibitiuo præſtationis iuramenti, prout quoque apud Hyſpanos lege Regia ord. lib. 3. tit. 1. lib. 6. & apud Luſitanos ordin. lib. 4. titu. 3. vt refert Pinel. in l. 2. in 3. par. nu. 11. C. de reſcind. vendit. conſtitutum eſt, ne fiant contractus, in quibus iuramentũ interponatur ſub pœna nullitatis eorundem ac pœna priuationis officij quoad tabelliones contrauenientes. vbi Pin. tractat an illæ conſtitutiones intelligendæ ſint, quantum ad contractus per ſe validos ſine iuramẽto, vel etiam extendantur ad contractus inualidos ſine iuramẽto: prout non extendi ad contractus ſine iuramẽto inualidos ſcripſit Segura in l. 1. §. ſi vir vxori. ff. de acquir. poſſ. Gomes lib. de contract. cap. 106. col. 4. ſub c. de reſt. minor. Couar. in d. c. quamuis prima par. §. 3. nu. 8. ꝙ improbat Pinel. in d. l. 2. in 3. par. nu. 12. quum imo conſtitutio potius dirigatur ac contractus, qui ſola virtute iuramenti ſuſtinebãtur, quam ad alios: quamuis alia opinio placuerit Padillæ in d. l. 2 num. 35.

Sed quantum ad propoſitum, licèt valde dubitetur, & cõtendatur de validitate ſtatuti diſponẽtis inualidam eſſe aliquam ſpeciem contractus, cui iuramentum fuit adhibitum: tamen non æqualis dubitatio eſt, quando prohibetur iuramenti præſtatio, vel ipſius receptio quicquid dixerit Bero. cõſ. 153 nu. 25. vol. 1. quum hoc per ſtatutum inhiberi
3 poſſit notarijs ſub pœna, vt probat † Neuiz. d. conſ. 21. ſub. nu. 24. & communiorem dixit Berous. conſ. 181. nu. 2. vol. 1. vidẽdus omnino Alex. cõſ. 59. lib. 1. Nam ſuper iuramento præſtito diſpoſitio laicorũ non videtur extendi, ſuper præſtando ſic. Dec. in l. pactum nu. 11. C. de collat. Do. Anch. & Imo. in d. c. quamuis. col. fin. ver. ſed quæritur; licet etiam non deficiant aliqui contradictores citati à Neuiz. d. conſi. 21 nu. 24.

Præcipitur itaque notarijs, ne in contractibus, &c. contractus, propriè dicitur, quum vltro citroq; eſt obligatorius. l. Labeo. § contractum. ff. de verb. ſignifi. Differens ab inſtrumento, ſicut contentũ à ſuo continente. Nam inſtrumentũ eſt ſcriptura
4 notarij, contractus † eſt partium conuentio. Barto. in l. ſi qs legatũ col. 2. verſ. aduerte appello. ff. ad leg. Corn. de Falſ. Alex. conſ. 122. col. 2. in princip. vol. 2. vbi inquit, ꝙ non viciaretur actus; etſi notarius à partibus rogatus, tunc non feciſſet inſtrumentum, ſed ex interuallo. Quinimo falſitas inſtrumenti nõ arguit falſitatem contractus. Soc. conſ. 2. in princ. & col. 32. vol. 3.

Cuius appellatione non venit teſtamentũ. l. teſtamentũ. C. de teſtam. l. verba contraxere. ff. eod. & an veniat fideiuſſio, & ſtipulatio tractant. dd. in l. 1. ff. ſi cer. peta. quærentes an veniant in diſpoſitio-
5 ne ſtatutaria, † in qua de contractibus fit mentio. & Alex. in l. 5. ff. de verb. obligat. ſecundum receptiorem ſententiã dixit non venire, idem dicunt Ripa, & Purp. in d. l. 1. quod limitat ibi Cagnol. nu. 149 niſi eadem militet ratio exemplificans vt ibi pro, & contra. Nam ſi ſtatum diſponeret pro contractu ſoluendam gabellam, non haberet locum in fideiuſſione.

Cæterum etſi Bal. in l. vlti. C. ſi tut. vel cur. dixerit appellatione contractus diſtractum non venire: tamen ſi ſtatutũ ꝓhibeat mulierẽ ſine certa ſolẽnitate obligari, eadem ſolennitas requiretur, ſi aliquẽ
6 quitare voluerit. † Bar. & Bald. in l. ſi vnus. §. ne peteret. ff. de pact. cum quibus dicit ibi Iaſ. cõmuniter. dd. tranſire quum ſe obliget ad non petendum. l. Mæuia. §. ſundus vbi Barto. ff. ſolut. matrimo. quũ ratio ſtatuti, inquit ibi Fulg. quem Iaſ. refert ſit fragilitas ſexus, & imbecilitas intellectus. Secus vero
7 dicitur ſi ſtatutum † non prohibeat obligationem, ſed contractum, tunc limitatur prædicta communis ſententia Bar. Bald. & aliorũ vt prohibitus cõtrahere non ꝓhibeatur diſtrahere. Ang. & Alex. in d. §. pactus: idem voluit Bar. in l. apud Iulianum. §. ſi. ff. ex quibus cauſ. in poſ. eat. Roma conſ. 194. Ang. conſ. 302. colum 2, Abb. in c. qua fronte ext. de appella. Iaſ. conſi. 53. in fin. volum. 1. Pariſ. conſ. 98. num. 31. volum. 1.

Confirmatur ex alia concluſione, ꝙ ſtatutum prohibens mulierem contrahere ſine propinquorum conſenſu, intelligatur de contractu verè à mu-
8 liere inito, non de eo qui initus fingitur. † Ruin. conſ. 61. nu. 6. vol. 3. Rim. iun. conſ. 374. nu. 38.
9 Contraria tamen opinio † pluribus verior viſa fuit.

fuit. nempe ſtatutum prohibēs mulierem, vel mi-
norem contrahere ſine certa ſolennitate, locū etiā
ſibi vendicare in liberatione renunciatione, aut di-
ſtractione. Bal. in d. l. vnus. §. pactus ne peteret. col. 4.
verſ. ſed quid ſi ſtatutum. & ibi Iaſ. Bal. in l. pactū. q.
21. & ibi Rom. C. de coll. Bal. in l. tutela. C. de in in-
teg. reſti. min. Fulg. in l. cōtra. §. filius. ff. de pact. Bal.
nou. in rubr. ff. de verb. obl. Barba. in l. 2. col. 9. ff. eod.
tit. Aret. in l. 5. ff. eod. Soc. conſ. 230. col. 3. Io. Lup. in
rub. de dona. inter vir. & vxorem. §. 68. col. 3. Alc. in
d. l. Labeo. Rip. in rubr. ff. de acq. poſſeſſ. Arnol. Ferr.
in conſu. Burdig. tit. 1. §. 3. quos omnes citat Tiraq.
de leg. cônub. glo. 5. nu. 4. vbi allegat inde multa ſi-
milia, maximè, quòd iura nonnunquam cōtractū
pro diſtractu accipiant. l. omni. C. de omni agro
deſerto lib. 11. & diſpoſitio authen. ſacramenta pu-
berum, locum habeat in liberationibus, renuncia-
tionibus, ac diſtractibus. glo. Din. Bart. Bald. Iaſ. &
alij ibi. qui etiam eiuſdem naturæ ſunt, cuius con-
tractus. Bar. in l. & ideò. ff. de condi. fur. æqualiter
præbentes iuſtam vſucapiendi cauſam. l. Pompo-
nius. §. præterea. ff. de acqui. poſſ. In quibus inſpici-
tur tempus ſicut in contractibus. glo. in l. ſi ſub cō-
ditione. ff. de ſolut. & eadem requiratur ſolennitas,
quæ in contractu. l. ſi ad reſoluendam. C. de præd.
minor. Bal. in l. præſes. C. de tranſ. & in l. 1. C. ſi adu.
tranſ. & conſ. 220. lib. 1. & 415. lib. 2. conſ. 481. lib. 4.
& in ſumma, vbi eadem militat ratio, non habet
hæc opinio dubiū, vt eſt in hoc caſu ob fragilitatē
ſexus, & imbecillitatem intellectus. Bal. in l. 2. C. de
adoptio. & in l. 2. q. 9. C. de reſcind. venditio. Tiraq.
d. glo. 5. nu. 26. Iaſ. in d. §. pactus ne peteret. num. 29.
Soc. cōſ. 80. p̄ſens cōſultatio. nu. 26. lib. 4. Exc. Oſaſc.
dec. 53. Franc. dec. 48. Ptolo. in ſuis dec. dec. 112. vn-
de minor prohibitus donare ſine certis ſolēnitati-
bus, ſine illis intelligitur quoque prohibitus in actu
10 vēditionis confiteri recepiſſe precium. † Soc. conſ.
65. col. 5. verſic. poſtremo prædicta. vol. 1. Puteus
dec. 55. lib. 3.

Prohibetur iuramenti exactio, ſeu receptio quā-
tum ad minores xx. annis, nedum in contractibus,
ſed etiam in alienationibus, donationibus, ſeu ceſ-
11 ſionibus. Alienatio propriè ſumpta † eſt patrimo-
nij diminutio, vel diſtractio. l. ſi ſponſus. §. ſi maritus.
ff. de donat. inter vir. & vxor. Ideo non dicitur alie-
natū, qđ in dominio noſtro remanet. l. alienatio. ff.
de verbo. ſignificat. ſed quod omnem ſpeciē diſtra
ctionis comprehendat. l. 1. § 1. ff. quæ in frau. credi.
l. fi. C. de reb. alien. non alien. c. nulli. de rebus eccle.
nō alien. Bald. in auth. hoc ius. C. de ſacr. ſanc. eccle.
dominij ſcilicet tranſlatiuam. glo. in l. 1. C. de iure
emphy. l. ex hoc edicto. §. alienare. ff. de alie. iudi.
mut. can. fac.

Et quamuis hic donatio ſeparetur à vocabulo
alienationis: quicquid tamen donatur, id & aliena-
ri dicitur. c. nulli de reb. eccl. nō alien. l. ſi quis ita. §.
ea lege. ff. de verbo. obliga. imo donatio dicitur da-
mnoſa datio. Caſtr. in l. contra iuris. §. primo. ff. de
pact. quum donare ſit perdere. l. filiusfamilias. ff. de
donation.

12 Donatio, ſeu ceſſio, Repudiatio, † ſeu renuncia-
tio eſt alienatio. l. magis puto. §. fundum. ff. de rebus
cor. Alex. in l. vero ff. de ſolu. quum renunciatio ſit
priuatio habitum præſupponens de præſenti. Soc.
conſ. 189. vol. 2. imo renunciatio, liberatio, ſiue re-
miſſio vim donationis obtinet per l. 1. ff. de tranſa.
l. Modeſtinus vbi dd. ff. de dona. Alex. conſ. 21. col.
pen. & vlt. lib. 1. Soc. conſ. 91. lib. 1. Dec. in l. ſi quis
obligatione. ff. de reg. iur. Nec pupillus hæreditatē
delatam ſine tutoris authoritate poteſt repudiare.
l. pupillorum. C. de repud. & abſt. hære. nec fundū,
aut legatum ſine prętoris authoritate. d. §. fundum.
Vnde quatenus in gloſſa ſuperiore in verbo mino-
re d'anni 20. in quarta quæſtione dictum eſt prohi-
bitionem alienationis minori xx. annis factā, non
extendi ad iura, & actiones, eſt verum: ſed quū hic
prohibeatur præſtatio iuramenti, in contractibus
alienationibus, donationibus, ſeu ceſſionibus, quū
iuramento ceſſio ipſa firmari nequeat, pauci; aut
nullius erit momenti. Prohibetur hic itaq; iuramē
ti receptio, aut exactio: quia, licèt minor annis xxv.
poteſtatem donādi non habeat. l. vlt. §. vlti. C. ſi mai.
fac. firmabatur tamen donatio iuramēto. glo. Bar.
Bal. & alij. in authen. ſacramēta puberum. C. ſi adu.
vendi. Imo. conſ. 123. Alex. conſ. 39. vol. 4. Soc. conſ.
53 vol. 4. Dec. conſ. 180. Gram. dec. 103 nu. 54. Gabr.
in cō. concl. tit. de minor. concl. 5. Ita meritò prohi-
bita eſt iuramēti præſtatio, ne vana redderetur de-
creti diſpoſitio; prout idē diceretur de ceſſione, in
qua de iure quoq; decretum requiritur Bart. in l.
poteſt. ff. de auth. tuto. & actionū ceſſio ſit aliena-
tio Soc. conſ. 37. quidam Nicolaus. volum. 4.

Prædicta quantum ad minores. xx. annis Rece-
ptio verò iuſiurandi mulierū nō ita ſimpliciter, ac
indiſtinctè prohibetur: Sed tantùm in alienationi-
bus, & obligationibus dotium, aut bonorum dota-
lium, in quibus fiat mentio ipſas obligare, alienare,
aut conſentire alienationi dictarum dotium, aut
bonorum dotalium, vel hypothecatorum, ſcilicet,
vt ego intelligo hypothecatorum pro doribus.

Quare non indifferenter prohibetur iuramenti
receptio, ſed tantùm in caſibus præmiſſis, in reliqs
autem erit ipſarum arbitrij iurare, & notariorum,
13 ſeu iudicium ipſarum iuramenta recipere. † arg. cū
prætor. ff. de iudic. l. maritus. C. de procura. & quod
non prohibetur, cur ſtare non permittitur. l. præci-
pimus. C. de appel.

Ideo ſi ſoluto matrimonio, ac dotibus reſtitutis,
ſeu per mulierem repetitis dos ipſa eſſe deſinat, ac
bona dotalia amplius propriè non ſint, ſecundum
opinionem, quam ſupra tenui in gloſſa Alle femi-
ne, ſed potius patrimonialia, ſicuti hæreditas ſemel
adita nomen hæreditatis amittit, & patrimonium
adeūtis fit. l. 3. §. veteres vbi dd. ff. de acquiren. poſ-
ſeſ. Sequitur ꝙ licebit viduæ contractus, ſeu obli-
gationes iſtas bonorum, quæ prius fuerant dotalia,
14 iuramento confirmare. †

Quinimo ſi obligatio bonorum dotalium veni-
ret in conſequentiam, non contineretur ea conſe-
quutiua obligatio ſub prohibitione decretali. ita
15 dicit † Ang. conſ. 317. ſtatutum quod mulier: quū
debeant, inquit, verba ſtatuti, intelligi cùm mulier
ſe obligat principaliter non in conſequentiam, ac
per prius, non autem per poſterius. l. hoc legatū. ff.
de leg. 3. ſequitur Rim. iun. conſ. 374. nu. 34. vbi re-
prehendit Cor. conſ. 254. nu. 15. vol. 1. Rim. ſen. cōſ.
63. num. 27. ſcribentes ſtatutum diſponens mulie-
rem nullo modo poſſe ſe obligare, vel contrahe-
16 re, † locum habere ſiue expreſsè, ſiue tacitè, ſiue
principaliter, ſiue conſequutiuè, ſiue ordinariè,
ſiue extraordinariè ſe obliget: quia, qui totum di-
cit, nihil excludat. l. Iulianus. ff. de leg. 3. quia non
animaduerterunt ad varias doctrinas contrarian-
tes. Primo dum Bart. in l. ambitioſa. ff. de decre.
ab ordine fac. in 3. reg. ait ſi per conſequentiam
peruenitur ad vnum de caſibus prohibitis, ſine fa-
cto, & culpa alicuius, ſi hoc contingat in conſe-
quentiam actus permiſſi actum valere. l. 1. ff. de
auth. tut. Secundò ad doctr. Bal. in l. 1. §. huius
ſtudij. ff. de iuſti. & iure. vbi ſi ex forma ſtatuti ſa-
pientes ſine populi conſilio nihil poſſint ſtatuere,
niſi principaliter pertineat ad publicam vtilita-
tem, &

tem, & ordinent fieri caſtrum, ſi caſtrum reſpi-
ciat principaliter publicam vtilitatem, locus venit
in conſequentiã principalis pmiſſi. l. qui Romæ. §.
calimachus. ff. de verb. obl. Tertio ſi mulier minor
ſtatuto ꝓhibeatur, ſine ſolẽnitatibus quibuſdã bo-
na ſua obligare, tamen ſi iam alteri fuerat nupta
conſtitutis dotibus ritè, & rectè, ſi ad ſecundũ ma-
trimonium tranſeat nulla facta dotiũ conſtitutio-
ne, in neceſſariã cõſequentiam permiſſi matrimo
nij cenſetur, non obſtante ſtatuto prohibitiuo eaſ-
17 dem dotes repetijſſe. † Ruin. conſ. 61. nu. 4. volu. 3.
Soc. conſ. 80. vol. 4. Soc. iun. conſ. 8. nu. 22. vol. 3.
Rimi. ſen. d. conſ. 374. Similiter, ſi hæreditas ſibi de-
18 lata † ſit, quã adierit in cõſequentiã obligatur ad
debita hæreditaria Ang. d. conſ. 317. nu. 3. Signor.
conſ. 164. ſtatuto Ciuitatis Barb. cõſ. 5. verſ. ad aliud
dubium. lib. 3. Item ſi mulier aliquid venderet nõ
dotale, quod facere non prohibetur, aut ſi donaret,
19 & pro euictione obligaret † bona dotalia, præſup-
poſito non valere obligationem, non viciaretur tñ
donatio, ſeu venditio. Bar in d. l. ſi vnus. §. pactus ne
peteret. ff. de pac. Aret. conſ. 54.

Mulier etiam quemadmodũ prohibetur aliena-
re dotem, vel res dotales alienare, ita alienanti cõ-
20 ſentire. † l. 2. vbi Bal. & Salic. C. ſi aduer. donat. Aret.
& Dec. in l. fi. C. de pac. Nam qui conſentit aliena-
tioni rei ſuæ, ipſe illam alienare videtur. l. ſi liqueat.
vbi Bald. C. de don. Caſtr. conſ. 319. lib. 2. Aret. cõſ.
127. Fulgoſ. Corn. Iaſ. & alij in l. quoties ab omni-
bus. C. de fideicom.

21 Vt pœnæ decreti locus ſit requiritur † Primò ꝙ
iurans minor ſit annis xx. Secundo ꝙ contrahat,
alienet, donet, aut cedat: & hæc procedunt, tam in
maſculo, quam in fœmina minore. Q. ↄ attinet ad
bona dotalia ſi minor ſit, ſubijcitur etiam diſpoſi-
tioni primæ partis huius capitis, & vlterius, ſiue mi-
nor, ſiue maior prohibetur alienare, ac obligare bo
na dotalia, ac etiam cõſentire alienationi bonorũ
pro dotibus hypothecatorum. Ideò vt pœnam de-
creti notarius incurrat, neceſſe eſt mentionẽ fieri
mulierem obligare, vel alienare dotem, aut bona
dotalia, aut conſentire alienationi bonorũ pro do-
tibus hypothecatorum, quia alias, vbi verba decre-
ti nõ apiãtur, nec ẽt decreti diſpoſitio. Ioan. Andr.
in c. 1. de homicid. in 6. Butr. conſ. vltim. Clar. in
pratic. crim. §. fi. q. 85. Curt. iun. conſ. 24. Marſ. conſ.
96. Burſ. conſ. 94. Flaminius chartar. de exec. ſentẽ.
Cap. Bann. c. fi. nu. 66. quo circa in obligatione ge-
22 nerali bona dotalia minimè continentur, tam ex
parte mariti, quam vxoris. Cyn. Bal. & Alex. in l. ſi
cõſtante. §. ſi maritus. ff. ſolu. matrimo. ſiue æſtima-
ta ſint, ſiue inæſtimata. Neguſ. in tracta. pignor. in
ſecundo memb. ſecundæ partis nu. 58. & 59.

G Dechiarãdo] declarat vlterius vbi inueniatur in-
ſtrumentum, aut ſcriptura in poſterum facta in cõ
trariũ, eam haberi pro ſimulata, ac illi non dandã
fidem, nec etiam credi teſtibus ſuper ea teſtificãti-
bus. Statutum laicorum diſponẽs contractũ mino-
ris ſine conſenſu propinquorum inualidum, etiã
23 ſi iuramentum acceſſerit non valere † ſcripſit Bar.
in l. omnes populi. in 3. q. princip. ff. de iuſt. & iure,
quum facultas diſponendi ſuper iuramento ad ec-
cleſiam ſpectet. c. venerabilem. de elect. c. fi. de foro
compe. in 6. & conſequenter ſtatutum laicorum ſit
inualidũ. c. eccleſia ſanctæ Mariæ de conſtitut. iura-
mentumq; ſit iuris diuini, quo ſcribitur iuramenta
veſtra Deo reddite. c. etſi Chriſtus de iureiur. & ſta-
tuto ipſo, quũ nõ excludatur peccatum periurij, nõ
obſtante illius ratione efficitur inualidũ. Alex. cõſ.
59. nu. 49. vol. 1. Quod etſi verum ſit, non negant tñ
quin poſſit ſtatui iuramento præſtito contractum
habendum, aut præſumendum pro ſimulato, do-
24 loſo, fraudulento, † vel meticuloſo. Bart. in l. omnes
populi. num. 25. ff. de iuſt. & iure. Panorm. & Dec.
in d. c. eccleſia ſanctæ Mariæ col. 20. Gemin. conſ.
51. Bald. Salic. Caſtr. in d. auth. ſacramenta puberũ.
Rom. conſ. 12. Crot. conſ. 5. nu. 38. & quamuis vbi
ſtatutum præſumit contractum ſimulatum, non
ſit neceſſaria abſolutio à iuramento Felin. in c. 1.
col. 8. q. 3. de iureiur. tamen ſi neceſſaria ſit tantò
facilius debet concedi Brun. in tract. de forma Car.
62. col. 2. & 4. Neuiz. d. conſ. 21. ſub num. 24.

Nec huiuſmodi inſtrumento, aut ſcriptura pro-
batur contractus partium, ſi ſtatutum deroget fi-
25 dei illius, non obſtante iuramento. † Bart. d. nu. 25.
Anchar. conſ. 330. col. 3. Alex. conſ. 151. volum. 7.
Soc. conſ. 97. in fi. volu. 1. Cagn. in l. ſi librarius. nu.
79. ff. de reg. iur. Goz. conſ. 16. num. 14. commu-
nem teſtatur Alba. conſ. 70. num. 7. Ruin. conſ.
95. vol. 5.

Item quia, etſi ſcriptura non probet, ſeu inſtru-
mentum ob omiſſas ſolennitates ſtatuti, poſſet ta-
men teſtibus ipſe contractus, aut contentũ in in-
26 ſtrumento teſtibus probari † Dec. conſ. 17. Rolãd.
43. num. 20. volu. 3. ideò hic cauetur ne teſtibus etiã
credatur. Non excluderetur tamen probatio per
27 confeſſionem. † Dec. in rubr. extra de prob. ſub. nu.
78. cum pluribus ſequentibus.

Conſequutiuè, quum alienatio hic à decreto or-
dinata in ſcripturam authenticam reduci mande-
tur, quæritur, quomodo procedendum ſit. Plures
minores, vel mulieres recurrunt ad exc. Senatum
porrectis precibus, quibus narrant cauſam alienã-
di, deſignant rem alienandam, ſupplicant alienan-
di licentiam impartiri. Senatus ſub nomine Sere-
niſſimi Ducis committit ordinarijs, vt ſeruata for
ma huius conſtitutionis, alienationi interueniant,
ac decretum interponant, prout cognouerint ex-
pedire.

Hæc ſupplicatio, & commiſſio potius abundãs
28 eſt, quam neceſſaria †: quia fruſtra ꝑcibus à prin-
pe imploratur, quod iure communi conceditur. l.
hæc verba. ff. de conditio. inſtit. l. 1. vbi glo. ff. ad mu
nicip. Nam huiuſmodi reſcripta in forma cõmu-
ni nihil tribuunt c. quia diuerſitatem, vbi Abb. de
conceſſ. præb. Dec. conſ. 142. ſub nu. 6. verſ. ſecus
videtur, &c. vnde potius excitatur iuriſdictio ordi-
naria, quam ꝙ delegetur ſpecialis. Coram quo or-
dinario ſupplicans oſtendere, ac probare tenetur
alienationem eſſe vel vtilem, vel neceſſariam, cum
ipſius ſupplicantis aſſertioni non ſtetur. arg. l. qui
teſtamentum. ff. de probat. l. ſi fortè vbi Bar. ff. de
Caſtr. pecul. Dec. d. conſ. 142. nu. 6.

Comparebit igitur corã ipſo ordinario minor,
29 ſi curatorem habebit † cum authoritate curatoris
ſi curatore carebit per ſe, iuxta terminos. l. ſi curato
rem cum ibi not. C. de in integr. reſti. producẽs ſup-
plicationem, & literas cõmiſſionis, aut ſi malit par-
cere expenſis viatici ad obtinendũ huiuſmodi lite-
ras cõparebit corã ipſo ordinario, cui exponet qd,
& quantũ alienare velit, cauſã alienationis, ſcilicet
ſe debere Titio centũ, fidem faciet aut teſtibus ſũ-
mariè tunc examinandis, aut inſtrumento, vel alia
ſcriptura publica, ſe eã ſũmam debere; ſe vrgeri à
creditore ad ſoluendũ, vel qa interpelletur iudicia-
liter, aut extraiudicialiter: ſe non habere alia bona,
minus damnoſa ſibi ad alienandum. Nam quũ iu-
dex ſũmariè cauſã cognoſcere teneatur, fieri aliter
nequit, quin hæc ꝓcedant: & quæ omnia partim
ſcriptura, partim teſtibus aut alterutro ex eis verifi-
cari poſſunt: Et quãuis pleniſſima ſit cognitio, quæ
teſtibus, aut inſtrumentis fit, dicetur tamẽ ſumma-

tia, quũ pars nulla illi contradicat. Spec. tit. de contum. §. 3. nu. 4. exponitur enim hoc caſu ſummariè, primariè, id eſt, prima facie. Barto. in extrau. ad reprim. in verbo ſummariè col. 3. verſ. ſi ſit parte abſente, &c. quam Bar. in l. 1. C. quor. bon. appellar. probationem leuem, debilem, nec plenam. Non quod teſtes debeant concludere, vel iura eſſe clara, ſed quia fiunt tantùm iudici ſine contradictore.

30 Quare iudex audita † propoſitione, & requiſitione minoris, aut mulieris comparentis, debet vocare duos ex propinquis ipſius, vel illis deficientibus duos vicinos, ac illis vocatis ſumptis ſummarijs informationibus, quod ſint bonæ vocis, & famæ audire teſtes, vel per legere, iura, etſi ex illis cognoſcat reſultare cauſam alienandi, fore vtilem, vel neceſſariam cũ conſilio duorum propinquorũ declarare licere illi alienare, ad quam alienationẽ vnico cõtextu minor procedere poterit, & iudex ſuũ interponere decretum. Etenim etſi ob temporis breuitatem cauſæ cognitio adhibita nõ cenſeatur. Bart. in l. prolatam in fi. C. de ſenten. ideſt verũ, ſi erant acta plura, & intricata Dec. conſ. 295. nu. 6. Secus in hoc caſu, vbi hæc omnia ſpacio duarũ vel triũ horarum inchoari, ac peragi poſſunt, præſertim, quũ prius ſoleant extraiudicialiter, ac verbaliter tractari, ac quodãmodo excuti, & concludi, quam ad iudicem eatur. Item ſi opponeretur decretum ſine cauſæ cognitione interpoſitũ in alienatione rerũ minoris nullum. l. minoris vbi glo. Bart. & Salic. C. de præd. min. Dec. conſ. 403. nu. 19. Anchar. conſ. 83. nec credi notario atteſtanti in ſuo inſtrumento iudicẽ adhibuiſſe cauſe cognitionẽ ſi aliũde ex actis non conſtet, etiã ſi iudex met hoc ipſum cõfirmaret. Iaſ. in l. 1. §. nec quicquam nu. 70. & 71. ff. de off. proc. Dec. conſ. 341. Rol. conſ. 7. nu. 7 1. vol. 3. ſed fieri debere duo inſtrumenta ſeparata vnum continens acta cognitionis cauſæ, alterum diuerſo tempore alienationis cum decreti interpoſitione. Iaſ. in d. §. nec quicquam ſub nu. 71. Reſpondere poſſet tutius eſſe quod hæc fiant diuerſis diebus, ac actibus, ſed quũ omnia etiam fieri poſſint vnico contextu, nempe doceri de cauſa alienandi, de inſtantia creditoris, ſumi informationes, adhiberi conſanguinei, vel vicini, non debere fieri per plura, quod paucioribus poteſt expediri, & credendum eſſe inſtrumẽto: quum nõ referatur in eo hæc interueniſſe prius ſed conſtare interuenire, ac fieri tunc. Poterit naq; in ſumma concipi inſtrumentum alienationis.

31 Sic †

In nomine Domini Amen. Anno 1588. Inditione Die 18. menſis Auguſti in ſtudio Domus Magn. D. N. Iudicis ordinarij ipſius ciuitatis. Præſentibus. N.N. teſtibus ad hæc vocatis & rogatis, vniuerſis ſit manifeſtum, quod corã ipſo Mag. Domino Iudice cõparuit. N. ciuis Taurini maior annis 14. minor 20. vt aſſeruit carẽs curatore, nec curatorem habere volens, exponens ſe debere Titio aureos centum ex cauſa dotiũ Luciæ eius ſororis, ad ſolutionem quorũ fuit per Magnificentiam veſtrã condemnatus, vel ſi cõdemnatus nondum ſit, quotidie interpellatur, ac requiritur, quum dies ſolutioni præfixus iampridẽ lapſus ſit, poſt quem ad vſuras, vel intereſſe tenetur, & quum careat pecunia numerata, ac paucula mobilia, quæ habet ſibi neceſſaria ſint pro vſu domus, ac rei familiaris alium modũ ſoluendi non habet quam per diſtractionẽ aliquorum ex bonis ſuis immobilibus. quare pquiſiuit emptorem, ac tractauit tã ipſe, quã eius nomine ſui attinentes ac amici, cum Sempronio, q contentus ſit, ac conueniatur emere tale prædium ſitum, &c. Pretio aureorum centum decem, tam, vt poſſit ſoluere dictã ſummam, quam expẽ. penſas, ac acceſſoria, nec aliud prædiũ habeat cuius diſtractio minus poſſit ſibi eſſe damnoſa.

Inſuper tenet, & poſſidet prædiũ vnũ in tali regione, quod multum diſtans alijs ſuis prędijs: & vix inuenit, qui illud colere velit: ac ob itineris diſtantiã ab eius rure colonus non vult vehere ſtercora, ac fimum ad illud ſtercorandum, ac impugnandum: ac quũ ſui natura ſit arenoſum, indies fit ſterilius, ac propè nullius redditus, potius damnoſum, quã vtile: & tamẽ, quum ſit vicinum ruri Mæuij, qui ob vicinitatem ruris ſui poſſet illud cõmodè colere, ac impinguare tractauit, ac concluſit illud ſibi vendere precio aureorum decem, quod precium attenta rei qualitate, & cõmuni rerum valore in ea regione ſitarum, iuſtum cenſetur, quo recepto illud intendit implicare, & conuertere in emptionem alterius prædij ſuo ruri vicini, ac colonis commodi, & fertilis, prout iam conuenit de precio aureorum decem. Vnde quum præmiſſa vera ſint, ac celeritate egeant, ne grauetur expenſis, & creſcat intereſſe dotale, itẽ ne emptores iam deſignatos reſpectiuè pęniteat emere, & priuetur hac cõmoditate, ac opportunitate, petit & requirit declarari per Magnificentiam veſtram pdictas deſtinatas ac deſignatas alienationes vnam neceſſariam, alterã vtilem, ac licere ſibi ipſa prędia alienare. Qui quidem Dominus iudex, viſo inſtrumento debiti, ac condemnatione prædicta, aſſumptiſq; ſecum Gaio, & Pãphylo ex attinentibus, & propinquis dicti. N. vel, quum attinentibus, & propinquis careat, Antonio, & Frãciſco &c. eius vicinis, ſumptiſq; ſũmarijs informationibus à Hieronymo de operijs, & Bartholomęo de Garinis ibi caſualiter inuentis, ſeu per dictũ. N. præſentatis, qui tactis corporaliter ſcripturis in manibus noſtris de veritate dicenda, depoſuerũt, ac teſtificati ſunt, ſe cognouiſſe, ac cognoſcere ipſũ. N. venditorem minorem annis xx. & maiorem. 14. tã ex aſpectu, quam quia ſciunt eum natum tali anno. Scireq; ipſum minorem non abundare mobilibus, ſeu domus vtenſilibus ac illis, quæ het pro vſu familiari, non poſſe cõmode carere, ipſumq; frequenter interpellari à prædicto. N. creditore ad ſoluendum, & prædictum prædium in dicta regione eſſe ex minus fertilibus ipſius minoris, vel ſciuiſſe viuum tam ipſum minorem, quam tales ipſius nomine diligentia, vt inuenirent emptorem alterius prædij minus damnoſi, ſed non inuentum. Item ſe ſcire ſitum alterius prædij, ac diſtantiam, & incommoditatem prædictã eſſe veram, ac ſui natura eſſe ſterilẽ, niſi exacta cultura, ac pinguetudine melioretur. item & ſitum alterius, in cuius emptionem vult dictum precium conuertere, quod eſt fertile, ac cõmodum ruri dicti minoris: vtrunque prædiũ iuxta ſitũ, & qualitatẽ amborum, ac communem valorem rerum in illis regionibus iuſto pretio vẽdi, Inſuper ſe cognoſcere ac cognouiſſe dictos Gaium, & Pamphylum ex propinquis, & attinentibus ac dictos Antoniũ, & Franciſcum vicinos eſſe perſonas bonæ vocis, & famæ. Ac inde iudex habito colloquio cum dictis propinquis, ſeu vicinis de præmiſſis, vt dixerunt informatis, ac inſtructis, ac cũ ipſorum interuẽtu, declarauit eſſe neceſſarium, ac vtile vt vnum, atque alterum prædium alienet, ac ita ſibi licere alienare: ad quem effectum perſonaliter conſtitutus ipſe. N. maior annis. 14. & minor. xx. renunciando beneficio minoris ætatis, ac reſtitutionis in integrum in præſentia ipſius Domini iudicis, cũ illius authoritate, & interuentu dictorũ duorum &c. omni meliori modo, quo fieri potuit, & poteſt non vi, metu, dolo, nec aliquo errore ductus,

ductus,ſed ex ſui certa ſcientia dedit, vendidit,tra-
didit, tranſtulit, atque remiſſit &c. Reliqua adijci-
catur in forma communi, & iuxta formam alio-
rum inſtrumentorum.

Et in fine Dominus Iudex ipſi alienationi vti le-
gitimè, ritèque ac rectè factæ ſuam, & eius curiæ
authoritatem interponet atque decretum.

2 Forma inſtrumenti alienationis, rei dotalis† ſeu
conſenſus alienandi rem pro dotis reſtitutione
obligatam.

In nomine Domini Amen, anno &c. actũ &c.
præſentibus &c. vniuerſis ſit manifeſtum,quod co-
rã Magnifico Domino &c. Iudice ordinario Ciui-
tatis Taurini cõparuit Chaterina de Alladijs vxor
Ioannis Taluchi, quæ expoſuit ipſum Ioannẽ eius
maritum nulla bona poſſidere,& ob magnam pe-
nuriam nunc notoriè vigentem carere grano, ac
alijs ad victum neceſſarijs, ſe vlterius grauari one-
re alienandi duos ipſorum amborum pueros, non
adhuc idoneos ad parandũ,& quærendũ ſibi victũ,
ac propterea ſe eſſe in magna neceſſitate conſtitu-
tos,ac diſcrimine deficiendi fame.Item habet ma-
ritũ ſuum cõſtitutum, ac detentum in carceribus
condemnatum ad ſoluendũ Titio aureos centum,
qui etiam non habet modũ ſe eximendi & liberã-
di à carceribus, niſi ipſa vendat vnum prædiũ ſuũ
dotale, ſitum &c. vel conſentiat alienationi vnius
prædij ipſius mariti,ac pro dotibus ſuis obligati ſiti
&c. ſiue ſuper habet prædium vnum ſitum &c. quod eſt
ob loci diſtantiam incommodum, ac ſui natura
ſaxoſum,deſiderat illud vendere, ac precium con-
uertere in emptionẽ vnius fundi ſiti &c. vicini cõ-
modi,ac fertilis, requirit, ac inſtat, vt familiæ ſub-
ueniat, ne fame pereat, item, vt maritum, patrem,
vel fratrem e carceribus eximat, item vt conditio-
nem ſuam meliorẽ faciat declarari ſibi licere, alie-
nare,vel alienationi,quã eius maritus facere inten-
dit conſentire. Quibus auditis Dominus Iudex vi-
ſis condemnatione prædicta lata anno, menſe, &
die &c. ſubſcripta &c. pronunciatoq; pro notorio
ſumptis ſummarijs informationibus a N.N. hic ca-
ſualiter exiſtentibus dictum eius maritum detineri
ac quiquidem teſtes,ẽt exacto ab eis iuramento ta-
ctis corporaliter ſcripturis, ſe de præmiſſis ſcire quod
&c. ac aſſumptis ſecũ Ioanne,& Georgio, de Facijs
ex propinquis dictæ Luciæ, ſeu eius vicinis, quũ pro-
pinquis careat, vt etiam dicti teſtes teſtati ſunt, ac
illos eſſe perſonas bonæ vocis,ac famæ, habitoque
cum ipſis colloquio de pmiſſis inſtructis, ac infor-
matis,viſoq; cõſenſu mariti per publicũ inſtrumẽ-
tũ,ſeu teſtimoniale die prætherina receptas per &c.
cum cõſtitutus in carceribus ſe huc transferre ne-
queat,vel ſi in libertate ſit; cum conſenſu dicti eius
mariti præſentis, ac cõſentientis, & cum interuẽtu
dictorũ propinquorum,ſeu vicinorum declarauit,
atq; declarat licere dictæ Catherinę alienare ad ef-
fectum prædictum, dictũ eius fundum, vel marito
alienanti conſentire. Reliqua perficias vt ſupra,ac
inde in fine interponatur decretum, vt ſupra.

Hæc quantum ad alienationem bonorũ mino-
ris intelligenda ſunt,quatenus ex obſeruantia ſolẽ-
nitatis decreti derogatum cenſeatur ſolẽnitatibus
iuris cõmunis, alioqui & hæc,& aliæ obſeruari de-
berent. Dixique carere curatore: quia ſi curatorẽ
haberet, non poſſet ſine illius authoritate alienare.
33 † tex.& ibi Bar.ac alij in l.ſi curatorem. C.de integ.
reſtitu. Dixi condemnatum,vel interpellatum à cre-
34 ditore,quia creditor debet vrgere,† l.magis.§.ne paſ-
ſim verſic.modo vrgeat.ff.de reb.cor.vel creditum
deberi ſub vſuris.d.§.ne paſſim. verſic. aut vſurarũ
modus. Item pecunia carere: quia vbi pecunia ex-
tat in numerato, vel in nominibus debitorum qui
poſſint cõueniri de illis ſolui debet.d.§. ne paſſim.
Itẽ carere mobilibus, aut habere exigua pro vſu do-
mus tantùm: quia quærendum eſt,an fructus con-
diti ſint, an obuentiones, vel aliæ res præterquam
prædia diſtrahi.d.§. ne paſſim.

Rurſus prædium vnum vicinum villæ, alterum
diſtans,ſeu vnum cõmodum,& alterum incõmo-
35 dum: quia prædia oppidis propinqua,† magis quã
longinqua æſtimantur.l. pro locis.C. de annon. &
trib.lib.10.& in l. modicos.C.de ſuſcept.lib.10.imo
propter vicinitatem,ac fundi cõmoditatẽ aliquan-
36 do quis emit, vltra veram æſtimationem † l. ſi cui
fundus. ff.de leg.2. Dec. conſ.648. & latius quando
conſiderari poſſit alienatio vtilis dixi ſupra in glo.
minor d'anni xx.

Prædictiq; conſanguinei, ſeu vicini, qui conſen-
ſerunt, ac aſſiſterunt contractui ſine quibus minor,
vel mulier cõtrahere nõ poterat iuribus proprijs,ſi
37 quæ habebant non præiudicarunt.† Zucar. in l. 1.
C.de pac.quem ſequitur cõtra Socinum Rim. iun.
conſ.190. nu. 41. cum ſequentibus maxime ſi pro-
teſtati ſint vt ibi per eum,de qua re latius Alberten.
de contrac. mul.glo.10.verſ. cũ ipſo marito.nu.31.
diſtinguens an interuenerit coactus à iudice, vel
ſponte. cũ ſpõte an eſſet huiuſmodi,q cog ipoſſet.

Quorum conſenſus, ſeu interuentus, quum pro
ſolennitate,& forma requiratur, adhiberi debet in
ipſomet actu alienationis, niſi obſtaret peſtis peri-
culũ,quo attento non eſſet neceſſaria huius ſolen-
nitatis obſeruatio.Panſ.conſ.33.vol.2. Rolan.conſ.
81.nu.28. vol.1. quo ceſſante alienationẽ ipſam nõ
38 conualidat ſi poſtea interueniat.† Bal. in l. vlti. vlt.
col.C.qui adm.Alex.& Iaſ.in l.ſi quis mihi bona.§.
iuſſum.ff.de acqui.hæred.Rim.iun.conſ.343.nu.61.
Maximè quum textus non loquatur de conſenſu,
39 ſed interuentu, qui conſiderari † poteſt ſine con-
ſenſu ſaltem expreſſo, quum interueniens, & aſſi-
ſtens contractui nõ contradicendo conſentire cẽ-
ſeatur.l.2.C.ſi res alien.l.mulier.C. de diſtr. pign.l.ſi
debitor.§.in venditione.ff.quib.mod.pig.vel hypo.
Burl.cõſ.32.nu.3. Quod ſi defectu interuẽtus agna-
torum, ſeu attinentium, vel vicinorum quis con-
tractum impugnare intelligat, probare ipſe tene-
40 tur agnatos,vel vicinos non defuiſſe.† Caſtr. conſ.
124.lib.1.Corne. conſ.421.lib.2. Curt.iun. in l.1. nu.
23. C. vnde vir & vxor. Albert. in d. tracta. glo. 12.
nu. 2. ac illos quidem ad interueniendum habiles,
Feli. in c. ſuper eis. col. 9. verſ. circa principium.de
accuſ. quod tamen indiſtinctè non admittit pro
vero Alber. d. glo.12.nu.4. vicinos autem an ſuffi-
41 ciat eſſe eiuſdem † parochiæ vel viciniæ. Albe. &
Iaſ. in l. non ſolùm. ff. de nou. ope. nunc. Alber. d.
gl. 12. num. 6.

Quos quidem vicinos, quum conſtitutio exigat
illos eſſe bonæ vocis, & famæ probanda eſt quali-
42 tas † ipſa. Angel.in l.2.§.fi.ff.quemad. teſtam. aper.
Dec.conſ.37. Socin. iun.22. lib.1. Plot. in l. ſi quan-
do nu. 852. C. vnde vi. quamuis, & Alber.d. gl. 12.
nu.50. contradicentes alleget.

Ipſorum attinentium, vel vicinorum requiritur
interuentus, imo à iudice decretum interponente
de iure cõmuni requirendi ſunt ipſi cõſanguinei,
vel amici.l.magis puto.§.idem præter vbi Bar.ff.de
rebus eorum. & paria ſunt vel nulla differentia eſt
non interueniat tutoris authoritas,vel pperam ad-
43 hibeatur.† l.2.ff.de auth. tut. Ideò vbi præſentia eſt
neceſſaria alicuius,illius requiritur intelligentia,ſi-
ne qua propriè ac verè pſens non diceretur. Bar.in
l.1.§.fin.ff.de auth.tuto.licèt ſecus quoad conſenſũ:
quia ſtatuto prohibenti aliquid fieri ſine pſentia ali-
cuius

cuius, ſatisfit ex ſola p̄ſentia ſine conſenſu, vel cō-
44 ſilio p̄ſentis.† Bald.in c. ex parte Epiſcopi.col.1.de reſcr. Are.in l.ſi qs mihi bona.§.ſi corā.ff.de aequi. hæredi.quæ ſola multū operat̃,quū veriſimile non ſit pati contrahentē decipi dolo, vel re ipſa. Areti. ibi Tiraquel. de leg.conn.glo.7.nu.32. quãuis non deſint, q velint à p̄ſente requirendum conſiliū. gl. in d.§.ſi coram.Bal.in l.nam ita diuus.ff. de adopt. Panor. in c.nō poteſt.de re iudic. Imo & aliqui cō-ſenſum.glo.in c.sūma. 15.q.7. glo.& Archid. in c. nullus eadē cauſa.& q. Bald.in l.cū ijs.ff.de trāſact. quos oēs refert Tiraq.vbi proximè. vnde in dubio tutius fiet cum interuentu adhibere eorū conſiliū, vel conſenſum,& non ſolam p̄ſentiam, & ſi requiſiti negarent cōſentire, iudex examinata cauſa cōtraditionis,ſi erit iniuſta pmittet, mulieri cōtrahere, vel teſtati Bar. & Alex. in l. ſi cum dotem.§ eo autem tempore.ff. ſolu.matr. Caſtr. in l.1.C. vnde vir,& vxor Rolan. conſ.1.nu.181. vol.2.

Iudex hic etiam adhibebit cauſæ cognitionem, quū debeat intelligere,an cōtractus ſit neceſſarius, vel futurus vtilis.l. cum ij.§. vult igitur. vbi Bart. & Iaſ.ff.de tranſac.Caſtr.in ead.l.§.ſi p̄tor adiuis.glo. & Salic.in l.2.C.qua.decre.opus non eſt. Alber.glo. 14.nu.7. quæ omnia in ſcriptis redigenda quū ſint Bald.in l.illud col.2.verſ.illud eſt not.C.de ſacr.ſan. eccl.Imo.in c.cum contingat car.pen.col.3.ver.ſed iuxta de iureiur. Alex.conſ.157.lib.2. Albe.d.gl.14. nu.10. Non poſſent teſtibus pbari niſi deponerent
45 fuiſſe in ſcriptis redacta † Bal.in l.geſta verſ. itē appellatio.C.de re iud. Albert.d.glo.14.nu.10. decretumq; ipſum interponet: quæ decreti interpoſitio pōt in omnibus contractibus à partibus peti: & à iudice interponi ēt quando illo opus non eſt, maximè in caſibus,in quibus dubitat̃, poſſe agi ad infractionem,vel reſeiſſionem contractus, licèt partium cōſenſus ſolus,pro validitate cōtractus ſufficeret,quem confirmare iudex ipſe requiſitus tenet̃ Bart.in l.ſi quis tres.C.de decur.& eor.fil.lib.10. vnde,quum aliquando contingat hanc confirmationem à Senatu requiri,& decreti interpoſitionē,vbi de iure opus non eſt, dixi non denegandā: poſſeq; fieri cū clauſula,ſi,& in quantum de iure debeo, & poſſum. Barto.in l.cum pter.ff.de leg. præſt.Bald. in l.1.nu.47.C.qui adm. Roma.conſ.501.Soc.conſ. 47.col.2. verſ. ſed quicquid lib. 4. & tenebitur donec probetur interponi non debuiſſe. Imol. & Alex.in l.iudex.ff.de re iudic. Roma.d.conſ.501. Alberten. de contract.in gl.14. nu.21.car.361. Nam quum ſit voluntariæ iuriſdictionis. Alc. de præſump. reg. 3. præſ.10.nu.4.ſequi poteſt iudex partium conſenſu. Nimirum ſi in eo facilius fraus præſumatur,quam in ſententia Alcia.vbi ſupra Cæphal. conſ. 345. num.30.

DELL'ALLIENATIONE de'beni feudali, ò ſottomeſſi à fideicommiſſo,ò d'altra obligatione.

ESſendo la fermezza de i contratti d'euidente vtilità, e quiete à i populi, e mezo di leuare occaſione di molte liti; Volendo quanto far ſi può, prouedere, onde ciaſcuno contratti ſicuramente ſenza timore d'hauerne moleſtia all'auenire, ò trauaglio. Dichiariamo, & ordiniamo, che ogni coſa quale ſi alienarà con le ſolennità, & forma,[a] che qui ſotto ſarà deſcritta, s'intenda libera, e ſicura di colui quale l'hauerà acquiſtata ſenza che ſe gli poſſa in alcū tempo giamai mouer lite, o controuerſia da perſona viuente al tēpo dell'alienatione,[b] & à cui foſſe naſciuta l'attione, ò vero foſſe chiamato ſotto cōdittione[c] poſſibile, à purificarſi, ne da ſuoi heredi[d] ò ſucceſſori per riſpetto, che innanti il contratto ella foſſe ſottomeſſa à fideicommiſſo ò d'ippotheca, ò altra obligatione trà viui per vltima volontà, ò feudale, concioche nella venditione del feudo,[e] preceda la licenza noſtra, & oblatione à gl'Agnati, e che le allienationi ſi facciano per cauſa veramente neceſſaria, e non altramente, e non vi ſiano beni allodiali, ſopra del che il Giudice conoſcerà ſommariamente.[f]

Laſciamo nondimeno nel ſuo vigore, quanto à i beni de i pupilli,[g] e minori di vinei anni,[h] furioſi,[i] ò mentecatti il beneficio della reſtitution in intiero, & altri rimedy, che à ſimile condittion di perſone dalla legge commune ſono cōceſſi, & con i quali potrebbero venire alla reſciſione de i contratti da loro, ſuoi tutori, ò curatori fatti, E parimente non ſaranno priuati di loro ragioni, le donne maritate[k] per conto delle ſue doti, quando la venditione ſi farà dal marito, ò ſocero.

De alienatione bonorum feudalium, vel fideicommiſſo ſubiectorum.

SVMMARIVM.

1 *Feudum conceſſum pro accipiente, & hæredibus poteſt pater accipiens in præiudicium filiorum alienare, & an in legitimam imputetur. & nu.7. & nu. 10.*
2 *Nec filys prodeſſet inuentariam cum beneficio legis.*
3 *Feudum captum à patre pro ſe, & ſuis æquiparatur feudo capto pro ſe, & hæredibus.*
4 *De feudo capto per patrem pro ſe, & filys hæredibus poteſt pater diſponere.*
5 *Feudum captum pro ſe, & liberis, vel pro ſe, & deſcendentibus, dicitur ex pacto, & prouidentia.*
6 *Feudum ex pacto, & prouidentia meritis paternis conceſſum poteſt pater alienare.*
7 *Feudum hoc tam filiorum, quam patris contemplatione conceſſum, non poteſt pater alienare.*
8 *Feudum patri, ac eius primogenito conceſſum, non poteſt pater alienare, & quando.*
9 *Feudum pro ſe, & liberis conceſſum, quod non conſtat an patri, vel filiorum contemplatione conceſſum ſit an alienari poſſit?*
10 *Quid ſi illud conceſſum ſit iure antiqui feudi?*
11 *Feudum conceſſum pro patre, & filys ſtipulante notario pro filys ſit inalienabile.*
12 *Bona fideicommiſſo ſubiecta alienari prohibita ſtatim ſequuta alienatione poſſunt vendicari.*
13 *Agens ad rem ſubiectam fideicommiſſo debet deducere, & probare ſignatam fideicommiſſi eius, qui alienauit.*

14 *Quid*

14 *Quid ſi dubium erat in verbis an ſubeſſet fideicommiſſũ & periti reſponderint non eſſe, cuius contrarium poſtea iudicatum ſit?*

15 *L. fi. §. fi. ff. de leg. 2. in quibus caſibus locum non habeat, ſcilicet vt ſit locus vendicationi rei, etiam ſi grauatus alienans non habuerit ſcientiam fideicommiſſi?*

16 *Grauatus tenetur reſtituere pretium rei alienatæ ignoranter, & fideicommiſſarius habet regreſſum ad rem, ſi grauatus non ſit ſoluendo.*

17 *Fideicommiſſarius non habet actionem ad rem contra tertios bonorum poſſeſſores, niſi facta reſtitutione re, vel verbo. & quando agi poſſit non facta ipſa reſtitutione.*

18 *Vocatum incertum conditionis euentum ſufficit eſſe in rerum natura tempore aduenientis conditionis.*

19 *Præſcriptio decurſa contra patrem ad vendicandum feudum ex pacto, & prouidentia conceſſum non nocet filijs nondum natis.*

20 *Quid ſi præſcriptio ſit immemorabilis.*

21 *Quid in fideicommiſſo?*

22 *Conditio prius adimpleri debet, quàm agi poſſit ex diſpoſitione conditionali.*

23 *Feudi recuperatio viuente alienante non competit, niſi precio reſtituto.*

24 *Filius, vel agnatus, quibus ius ſpe quæſitum eſt in feudo, vel fideicommiſſo tenentur comparere, & opponere proclamationi, licet nondum ſit nata actio.*

25 *Impedito, qui potuit impedimentum amouere præſcriptio currit.*

26 *Omnis qui potuit impedire non comparens ad proclamata, ius ſuum remiſiſſe cenſetur.*

27 *Paria ſunt quantum ad impediendam retractionem rei vẽdere, vel vendenti conſentire.*

28 *Hæres ex proprio iure non poteſt contrauenire alienationi defuncti.*

29 *Conſenſus obligatorius, & confirmatorius differunt inter ſe.*

30 *Differentia eſt quantum ad retractionem rei alienatæ inter hæredem alienantis, & hæredem conſentientis, vel patientis præſcribi.*

31 *Feudi alienatio, vt valida ſit, quas ſolennitates requirat?*

32 *Cauſæ neceſſariæ fictæ, diſpoſitione ſtatuti non comprehenduntur.*

33 *Forma adhibendi cauſæ cognitionem in alienatione feudi.*

34 *Declaratio iudicis licere ſupplicanti, ſeu requirenti feudũ alienare tranſiuit in rem iudicatam, ſi ab ea non apelletur.*

35 *Cauſæ cognitio in alienatione rei minoris, vel feudalis poteſt in vno die adhiberi.*

36 *Aſſertioni iudicis, vel notarij, quod ſolennia interuenerint, quomodo credi, vel non credi debeat?*

37 *Bona pupillorum an ſubijciantur diſpoſitioni huius decreti?*

38 *Item multo magis bona minorum xxv. annis.*

39 *Item bona furioſorum, prodigorum, & mentecaptorum,*

40 *Bona dotalia excluduntur à diſpoſitione huius conſtitutionis.*

De alienatione bonorum feudalium, aut fideicommiſſo, vel alteri obligationi ſubmiſſorum.

DE feudorum alienatione dixi ad decreta antiqua plura, quæ hic applicari poſſent. Illis prętermiſſis referam, ac notabo caſus aliquos per doctiſſimum Menoch. conſ. 161. explicatos, quibus patri licet de nouo feudo diſponere, nonnulla alia etiam intermiſcens, ac ſubijciens ſatis frequentia, ac propè quotidiana.

Primus, ſi feudum ſit hæreditarium receptum, ſeu per patrẽ acquiſitum pro ſe, & hæredibus ſuis, † tunc licet patri diſponere, præſertim in vnum ex filijs, illud prælegando. Iſern. & Mod. in c. 1. de alien. feud. pat. Bald. in c. 1. de vaſal. Decr. ætat. Alex. conſ. 18. num. 5. verſicu. ſaltem ſi feudum, & conſ. 28. ſub num. 2. volum. 5. Corn. conſ. 282. num. 10. in fine lib. 3. Iaſ. in l. 2. num. 211. C. de iure emphyt. Iacobi. à Sancto Georg. in ſua inueſt. & cũ pacto quod de ipſo feudo. Curt. iun. in tract. feud. in 4. parte num. 133. verſ. ſecundo poteſt &c. Deci. conſ. 185. Rub. in l. Gallus. §. quidam rectè. nu. 89. verſic. ſecundus caſus. ff. de lib. & poſthum. Clar. in §. feudum. q. 41. verſic. & hæc. Crau. conſ. 256. Alc. conſilio 160. Curt. iun. conſi. 138. Burſ. conſ. 2. num. 37. Dominus Senator Surdus. in c. 1. an agn. vel fil. num. 14. Gabr. de reg. iur. conclu. 11. num. 19. prout quoque in præiudicium filiorũ poteſt illi renunciare. Caſtr. conſ. 44. vol. 2. pro libito alienari per feudatarium. Sigiſm. conſ. 52. num. 1. Alex. d. conſi. 28. ſub num. 2. vol. 5. ſine aliquo filiorum, vel agnatorum conſenſu. Iſern. & Aluaro. in d. c. 1. de feud. alic. Alexand. d. conſ. 18. & 28. Curt. ſen. conſ. 82. Dec. conſil. 587. in fi. Afflic. dec 248. Ruin. conſ. 7. num. 23. lib. 2. Cæph. conſ. 152. num. 50. Burſ. conſi. 128. num. 12. qui ferè omnes loquuntur in feudo nouo, quouis tenore conceſſo lib. 5. Dec. conſ. 185. Affl. deciſ. 112. Dominus Sen. Surdus in c. 1. an agn. vel fil. num. 14. quod iuuaret, ſi feudum eſſet antiquum, vt ex allegatis per eum ibi. num. 15. niſi feudum eſſet abſolutè hæreditarium. Soc. iun. conſ. 72. colum. 8. lib. 1. Clar. in §. feudũ. q. 9. quũ nõ differat a cęteris bonis hæreditarijs Crau. conſ. 256. Clar. in §. feudum. q. 76. & hoc feudum, ſi non alienetur, filio in legitimam imputatur. Bar. in l. 1. §. nec Caſtrẽſe. num. 6. ff. de collat. bon. Bald. in l. omnimodo. §. imputari. C. de inoff. teſtam. Rip. in l. in quartam nu. 127. ff. ad leg. Falcid. Clar. in §. feudum. q. 46.

2 Nec filijs iuuaret inuentarium. † Alex. conſi. 19. 26. 28.

Idem dicetur de feudo accepto, ſeu acquiſito à patre pro ſe, & ſuis, quod æquiparatur feudo con-
3 ceſſo pro ſe, & hæredibus. † Alex. conſ. 26. nu. 3. vol. 5. Brun. conſ. 80. ſub num. 14. rub. conſi 84. num. 3. Neuiz. conſ. 9. Rol. conſ. 86. nu. 10. volu. 4. Marin. de feud. in tit. de feud. ex pacto, & prou. num. 73. Dominus Senator Surdus. in cap. vn. an ag. vel fil. num. 4.

Secundus eſt caſus, ſi acceptum ſit pro ſe & fi-
4 lijs, & hæredibus † Alex. conſ. 29. nu. 19. lib. 5. quod filij aſſequi nequeunt, niſi ſint patris hęredes. Beluiſ. tit. de his qui hær. ſuis maſc. & fœm. Clar. in §. feudum. q. 9. verſ. quandoque & tertiò &c. De quo liberè poteſt teſtari. Menoch. conſ. 104. nu. 19. prout ſi conceſſum ſit pro hæredibus maſculis. Bald. cõſ. 200. & 202. vol. 5. Alex. conſ. 10. col. pen. vol. 3. & cõſ. 13. vol. 5. Præpoſ. in tit. an agn. vel fil. Soc. inter conſ. Bruni conſ. 10. Brun. conſ. 24. Rip. in l. in quartam nu. 181. ff. ad leg. Falc. Pariſ. conſ. 1. nu. 133. & conſ. 2. nu. 21. volu. 1. rubr. qui dicit communem. conſ. 18. Curt. iun. conſ. 1. Ruin. conſi. 36. volu. 1. Couar. lib. 2. var. reſol. lib. 2. c. 18. ſub. nu. 3. Alc. conſ. 160. ſub num. 8. aſſerens communionem. Exc. Oſaſch. dec. 161. Menoch. conſ. 104. num. 18. Gabr. in ſuis comm. concluſ. tit. de verbo. ſigni. concl. 2. quãuis quòd feudum ſit propriè ex pacto, & prouidentia non deficiant aſſertores, vt per Rol. conſ. 67. vol. 1. Alc. conſi. 159. Ita, vt Decius conſ. 38. colum. 5. nixus ſit concordare opiniones, ſtandum ſcilicet menti cõtrahentium, quem ſequitur. Crauet. conſ. 131. nu. 8. Couar. lib. 2. var. reſol. c. 18. ſub nu. 4.

De

De huiuſmodi itaque feudo requirente qualita-
tem hæreditariam in ſucceſſore, poterit pater di-
ſponere. Crau. conſ. 356. nu. 3. Cæphal.in conſiliis
ciuilibus conſ.31. Menoch. d.conſ. 161. nu.5. quum
hæres facto defuncti non valeat contrauenire. l. cũ
à matre. C. de rei vendi. l. ex qua perſona. ff. de reg.
iur. Sed ſi nulla alia ratione excluderetur filius, fa-
cile prouideri poſſet ex acceptatione hæreditatis
cum beneficio legis. Data itaque in parte faculta-
te diſponendi, ſequitur vt proxime dixi in legiti-
mam imputandum.

Tertius eſt caſus, quum feudum conceditur pro
ſe, & liberis, vel pro ſe, & deſcẽtibus appellatum ex
5 pacto, † & prouidentia. Iſern. in c.1. §. hoc quoque
de ſucc. feu. Alex. in l. quod dicitur. ff. de verb. obli.
& conſ. 26. conſ. 28. lib. 5. Afflic. in c. 1. an agn. vel
fil. Cur. de feud. in par. 8. nu. 19. & conſ. 1. Dec. cõſ.
85. conſi. 208. nu. 3. & conſ. 445. Ruin. conſ. 1. nu.
15. lib. 1. Cran. conſ. 197. Exc. Oſaſch. dec. 139. &
161. de hoc inquam, feudo, ſi cõceſſio ſit facta pe-
cunia, vel meritis acquirentis, acquirens ipſe poteſt
6 illud prælegare vni filiorum. † Bal. in l. 1. in fi. per
quas perſ. nob. acq. Calc. conſ. 74. nu. 15. Corn. cõſ.
37. & 282. lib. 3. Curt. iun. in trac. feud. pat. 4. nu. 132.
Nat. conſ. 475. Menoch. d. conſ. 661. nu. 6. videtur
etenim à patre in filium quædam donatio ꝓfecti-
tia, patri reuocabilis. Anchar. conſ. 143. Nata dicto
conſ. 475. ſub num. 8. Menoch. d. conſ. 161. num. 9.
quum reuocatio donationis profectitiorum in pa-
terna ſit poteſtate. l. filiæ. C. famil. erciſcun. l. 2. C. de
inoff. dona.

Quartus eſt caſus, ſi feudum nouum cõcedatur
patri, ac liberis, tam filiorum, quam patris contem-
platione. hoc caſu prohibetur pater de feudo ipſo
7 diſponere, vltra tenorem inueſtituræ † Iſern. in c.
1. §. ſi libelli de alien. feu. pat. Bal. in l. cum oportet.
nu. 4. C. de bon. quæ lib. Nat. d. conſ. 475. num. 12. &
14. Menoch. d. conſ. 161. nu. 11. Cenſentur etenim
duæ conceſſiones ad tempus, ſeu ſucceſſiue factæ
patri, & poſt illius mortẽ filiis. Iſern. vbi ſupra Ca-
mer. in §. præterea ducatus. pag. 771. de prohib. feu.
alien. per Fede. Pernus conſilio 12. nu. 36. vnde ꝙ
dicitur, feudum pro ſe, & liberis patri conceſſum
imputandum filio in legitimam Salic. in d. §. impu-
tari. Alex. conſ. 29. nu. 4. lib. 5. dicens cõmunẽ cõſ.
89. nu. 7. lib. 4. Clar. d. q. 46. procedit, ac intelligi de-
bet in feudo pecunia, vel meritis acquirentis con-
ceſſo, vt in præcedenti caſu declaraui, ſecus in hoc
quarto caſu.

Quintus ſi conceſſum ſit patri, at primogenito,
tunc in præiudicium primogeniti aliis relinqui per
8 patrem nequit. † Iſern. in d. §. præterea. nu. 38. verſi.
ſed ſi dicatur. Pernus d. conſ. 12. nu. 18. Menoch. d.
conſ. 161. Secundum tamen diſtinctionem ibi per
eum relatam: at mihi hoc caſu ſimiliter videtur cõ
ſiderandum, cuius contemplatione facta ſit acqui-
ſitio, an patris, vel etiã filiorũ & an gratis, ac ꝓpria
concedentis munificentia, vel meritis, aut pecunia
patris: quum iſtis caſibus militent eædem rationes,
quæ in caſu, vbi patri, ac liberis conceditur.

9 Sextus eſt caſus, ſi conceſſum ſit patri, † ac libe-
ris, ſeu filiis, vel deſcendentibus, nec conſtat an cõ-
templatione filiorũ, vel ſolius patris, ſine aliqua pe-
cunia, vel meritis: quum feudum propriè ſumptũ
contineat merum beneficium, & cauſam lucrati-
uam. c. 1. ſi Vaſſall. feud. priu. c. 1. de feud. dat. in vic.
legis cõmiſſ. Ber. conſ. 155. vol. 3. & hanc quæſtio-
nem diſertiſſimè Menoch. tractauit. d. conſ. 161. ad
quẽ breuitatis gratia me refero: vbi nixus fuit pro-
bare, & ſuſtinere partem negatiuam, arguens Nat.
d. conſil. 475. qui defendit partem affirmatiuam,

Pro qua Natæ opinione ſtat verior, communior
Doct. ſententia in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de
verb. oblig. videlicet de cõſenſu donatoris, ac dona-
tarii poſſe recedi à pacto in fauorem tertii, cui poſt
aliquod tempus res perueniebat. Aretin. Cuma.
Alex. Soc. & Iaſ. ibi. prout hanc opinionem in em-
phyteuſi tenuit Bart. in l. mortis cauſa capio. ff. de
donat. cauſ. mort. Spec. tit. de loc. §. nunc aliqua
verſi. 78. Bald. in auth. ſi quas Ruinas verſi. iuxta
hoc quæro C. de ſacraſanct. eccl. Iſer. & Afflict. in
c. 1. de alie. feu. Alu. & Lau. in c. 1. §. Titius tit. li de
feud. def. Alexan. conſil. 18. lib. 5. Dec. conſil. 208.
Cra. conſil. 135. & 624. Thom. de Mari. de feu. ex
pac. & prouid. nouo num. 16. Nata conſ. 226. 475.
& 501. Cæphal. conſil. 3. Sigiſmo. conſil. 8. nu. 23.
Aret. Pinel. in l. 1. in 3. parte. nume. 98. C. de bon.
mater.

Quod ſi verior ſit opinio negatiua, quæ filiis fa-
uet, non procedit, vbi pecunia, vel paternis meritis
feudalis conceſſio facta eſt, vt dixi ſupra in tertio
caſu. Pinel. vbi ſupra. Sicuti nec affirmatiua pro-
procedit, ſi feudum pater acquiſierit pro ſe, & filio,
ſeu filiis nominatim. Iſern. in c. 1. §. & ſi libellũ. tit.
de alien. feu. pat. Pern. conſ. 12. Dec. conſ. 445. nu. 7.
Sigiſm. conſ. 8. nu. 23. Thom. de Marin. de feud. ex
pact. & prou. nou. tit. 3. nu. 17. Partem verò negati-
uam teſtantur cõmunem, & magis communẽ Iaſ.
conſ. 213. col. 4. vol. 2. Afflict. in c. 1. in princ. nu. 33.
de proh. feud. al. per Fed. Silu. conſ. 15. nu. 40. Crau.
conſ. 734. Nat. conſ. 242. Burſ. conſ. 291. Cæphal.
conſ. 617. Menoch. d. conſ. 161. Soc. iun. conſ. 72.
nu. 35. vol. 1. conſ. 160. nu. 44. vol. 2. Ruin. conſ. 48.
col. pen. vol. 1. procedens, ſi feudum ſit conceſſum
gratis. Bald. in l. 1. C. per quas perſ. nobis acqu. Aret.
in l. apud Iulianũ. §. ſi quis alicui. ff. de leg. 1. Corn.
conſ. 51. col. 2. & conſ. 202. col. 6. vol. 3. Curt. iun. in
tracta. de feud. in 4. parte, ſub nu. 132. Soc. iun. conſ.
72. nu. 35. vol. 1. Gabriel in commu. concl. de iure
emph. concl. 2. nu. 47. aſſerens cõmunem Rim. iun.
hos omnes referens conſ. 153. ſub num. 38. ſecũdus
ſi diſponeret in perſonam extraneam, non autem
in vnum ex filiis Caſtr. conſ. 179. vol. 1. Nata conſ.
475. Rimin. d. conſ. 153. quẽ caſum tamen impu-
gnat Menoch. d. conſ. 161. tot & tantis rationibus
hinc inde adductis, vt in illis enarrandis, ac diſcu-
tiendis ante diem clauſo trãſierer veſper Olympo.
Tertius eſt, ſi filius, aut filii eſſent emancipati, tunc
nullo pacto pater poſſet in ipſorũ præiudiciũ diſpo
nere. Bald. in d. l. 1. C. per quas pſon. nob. acq. Nat.
d. conſ. 475. ſub nu. 5. Quartus ſi hoc feudum con-
cedatur iure Antiqui feudi, tunc non licebit patri
10 vni filiorum prælegare †, & ab aliis auferre Ruin.
cõſ. 9. in fi. lib. 1. Pariſ. conſ. 5. nu. 11. & 23. lib. 1. Cel-
ſus Vgo conſ. 26. nu. 54. Menoch. d. conſ. 161. nu.
57. Petrus Anguſola cõſ. 1. lib. 7. Boſ. in tract. crim.
tit. de princip. nu. 312. Iul. Ferr. in tractat. de Bellicis
ſignis nu. 35. Cæſar. Fingiol. in l. in quartã. nu. 460.
ff. ad leg. Falc. propterea de hoc feudo legitima nõ
detrahi poterit: quum ab auo prouenire fingatur
ac ita quid eſſe aduentitium à quo nulla de-
trahitur legitima. Alex. conſ. 8. vol. 3. conſ. 89. nu. 8.
lib. 4. & conſ. 29. nu. 4. lib. 5. Bertr. conſ. 169. col. 2.
lib. 3. Rip. in d. l. in quartam ſub num. 179. Nata ad
Alex. d. conſ. 8. verſ. legitima.

Sed contra, videlicet patrem poſſe hoc feudum
prælegare. Bald. aſſeruit in c. 1. nu. 2. de alien. feud.
pat. Alex. conſ. 1. num. 26. lib. 5. Iaſ. in prælud. feud.
num. 38. & conſ. 1. col. 4. verſ. ſecundo principali.
lib. 3. Curt. ſen. conſil. 49. recolendæ memoriæ
ſub verſ. ad quintũ dum allegatur &c. Afflict. in c.
1. ſub nu. 10. de alien. feud. pat. latè Crau. conſ. 624.
num. 13,

num. 13. Rim. ſen. conſ. 96. nu. 31. lib. 1. Nat. conſ. 504. & conſ. 505. Clar. in §. feudum. q. 8. Rol. conſ. 60. nu. 51. lib. 1. Ioſeph. Cũ in conſtit. Ciciliæ. C. ſi aliquem nu. 17. Alc. conſil. 195. Burſ. conſ. 4. ſub nu. 24. quum verba illa ſint adiecta in fauorẽ inueſtiti, quibus poteſt renunciare. l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact. nec in ipſius odium retorqueri. l. quod fauore. C. de legib. Minimeq; dubitandum ſit, quin iſta ſit communis opinio, in illis ſcilicet, caſibus, quibus pater poteſt de feudo nouo diſponere: ſecus ſi id patri nõ permittatur. Menoch. d. conſ. 161. ſub nu. 57. vnde ſi feudum eſſet acquiſitũ etiam pro aliquibus agnatis nominatim, nõ in genere, adiectis ipſis verbis in antiquum, &c. præſupponit Rim. ſen. d. conſ. 96. nu. 55. prohiberi acquiſitori in præiudiciũ eorundem diſpoſitionem, ita expreſſe in emphyteuſi Clar. in §. emphyteuſis, q. 16. feudum hoc propterea erit in legitimam imputandum, de quo verbis ipſis non obſtantibus, licet patri acquiſitori diſponere, vt Senatus cenſuit in cauſa Rodomontis Caponis de feudo Salmatoris.

Contẽplatione verò patris conceſſio facta cenſetur, ſi eius meritis, vel pecunia facta ſit. l. Sed ſi plures. §. in arrogato cum ibi not. ff. de vulg. & pupill. Ber. conſ. 155. vol. 3. præſertim, ſi conceſſionis tempore, filij nondum erant nati. Soc. iun. conſil. 77. volum. 1.

11 Quintus eſt caſus † ſi pater acquiſiuit pro ſe, & filijs notario pro filijs ſtipulante: hoc caſu quum filijs ius acquiratur irreuocabiliter, ante acceptationem ſine ceſſione Exc. Ozaſch. dec. 33. filijs ipſis minimè pater poſſet p̃iudicare Iaſ. in l. qui Romæ. §. Flauius. nu. 9. ff. de verb. oblig. communem teſtatur Soc. iun. conſ. 118. nu. 13. lib. 2. Crau. conſ. 19. nu. 11. Rol. conſ. 19. lib. 1. in terminis ſpecificis feudi Menoch d. conſ. 161. nu. 49. Senator Surdus in d. c. 1. an. agn. vel fil. ſub num. 42. verſic. aut pater, &c.

Cuius quidem feudi à patre acquiſiti, quatenus in præiudicium filiorum, de illo per patrem poteſt diſponi, intelligitur Domini accedente conſenſu. c. 1. §. habito. tit. de proh. feud. alien. per Fede.

Quum in feudo alienabili, ſeu cũ facultate alienandi conceſſo, conſenſus ipſe requiratur, & ea facultas conceſſa cenſeatur cæteris ſolẽnitatibus obſeruatis. Spec. tit. de loc. §. nunc aliqua verſ. 94. & ibi Io. And. quem ſequũtur Salic. in l. fi. col. 1. C. de iure emphy. Innoc. in c. 1. de loca. Alex. cõſ. 106. ſub nu. 2. vol. 4. Goz. conſ. 4. nu. 29. Afflict. in c. 1. de feudo non hab. propr. nat. feudi & dec. 307. col. 6. Calc. cõſ. 51. Dec. conſ. 614. nu. 6. Ruin. cõſ. 81. nu. 7. vol. 1. colleg. bon. in conſ. poſt tract. Menoch. de recup. poſſ. Quod non caret difficultate: cum data licentia prędicta non eſſe vlterius aliam requirendam, videatur tex. in cap. 1. de feud. non hab. prop. nat. feudi Alex. conſ. 189. & conſ. 173. lib. 2. Curt. iun. in 4. par. trac. feud. reg. 2. q. 5. Dec. conſ. 193. verſ. non obſtat fundamentum Clar. in §. feudum. q. 31. verſ. vlterius Thomas de Marin. de feud. titul. 31. libr. 1. num. 18.

Vnde impugnarunt prædictam opinionem, & doctrinã ſpeculatoris, qui ſcripſit conſenſum reqri Ang. in l. cum eſſet. ff. de ſeru. ruſt. præd. Salic. & Iaſ. in l. 1. nu. 4. C. de iur. emph. Bald. in l. 1. q. 45. ff. de ret. diu. Iacob. in ſua inueſt. §. ita etiam col. 2. Soc. conſ. 252. col. penul. Dec. in c. quę in eccleſiarum. nu. 141. Alexan. d. cõſ. 173. Rom. ſing. 469. & cõſ. 494. Imol. in c. potuit de loc. Iaſ. conſ. 156. col. 2. vol. 2. Crau. conſ. 84. Nat. conſ. 216. Rol. conſ. 3. num. 60. vol. 1. conſ. 42. num. 8. vol. 4. Capic. dec. 64. Menoch. conſi. 158. num. 87.

Præſuppoſito tamen hanc licentiam requiri maximè, vbi in prima inueſtitura non conceditur acquirenti, tunc ſi nil aliud obſtet, a domino concedi debet Calc. d. conſ. 51. ſub. num. 10. Afflic. in d. c. 1. de feudo non hab. propr. nat. feudi, qui etiã conſenſus quum nihil referat, an præcedat, vel ſequatur. Iacob. de Ardiz. in ſumma ſub tit. ex quib. cau. feud. amitt. Iaco. Alu. in c. imperialem col. 6. verſ. quæro an conſenſus de prohib. feud. alien. per Fed. Dec. conſ. 144. Pariſ. conſ. 14. vol. 1. Afflict. dec. 286. Rol. conſ. 97. num. 3. vol. 1. ſufficeret, vbi de tertij præiudicio non agitur Principis conſenſũ ſequi, etiam mortuo vaſſallo. Bald. in c. 1. §. donare qual. ol. feud. pot. alien. Pariſ. de feud. reintegr. c. 14. Soc. iun. conſ. 97. num. 17. volum. 2. Nat. conſ. 475. num. 14. Lauren. Chric. com. opi. cent. 1. concl. 51. Burſ. conſ. 76. num. 49. Imo de ipſius conſenſus defectu non poſſet tertius opponere. Bar. in l. 2. ff. de exc. de iudic. Ruin. conſ. 2. num. 2. & 7. vol. 1. Nat. d. conſ. 475. num. 14. Minimè etiam neceſſarius, ſi alienatio facta eſſet vni de compræhenſis in inueſtitura. Ruin. & Nata ibi. Bald. in l. voluntas C. de fideic. colum. 2. verſic. quæritur de duobus conſ. 216. volu. 2. etiam ſi alienatio facta eſſet in remotiores Laud. & Alex. in c. Titius ſi de feud. fuer. cõtrou. int. Dom. & Vaſſal. per tex. in c. 1. de alien. feud. pater.

Quantum ad legitimam, in quam ſupra dixi aliquando feudum imputari, ſi acquiſitum ſit à patre de feudo diſponente, id apud me non habet dubiũ, ſi a dominomet pater illud acquiſierit: quum feudum emptum à patre pro ſe, ac liberis, pater poſſit alienare, Bal. in l. 1. C. per quas perſon. nob. acqui. Corn. conſ. 37. num. 13. vol. 1. Goz. conſ. 75. nu. 14. Nat. d. conſ. 475. ſub num. 11. Ari. Pin. in l. 3. in 3. par. q. 98. C. de bon. mater. Rim. iun. conſ. 18. Celſ. conſ. 26. Burſ. conſ. 4.

Si non à domino emptum ſit, ſed ab alio vaſallo, tunc non minus videtur proprium ſeu tale, quale erat penes vaſallum venditorem. ex not. à Brun. conſ. 108. ſub nu 27. Alc. conſ. 170. ſub nu. 3. Ruin. conſ. 15. ſub nu. 12. verſ. nec obſtat ꝙ dicitur &c. volum. 1. quum feudi conditio non alteretur per mutationem perſonæ, c. de eo qui bell. arma depoſ. cap. 1. de beneſ. fœm. niſi expreſſim immutetur. c. 1. §. præterea. tit. quid ſit inueſti. Par. de Put. in tract. de reintegr. feudi. capit. 237. ſecundùm cuius feudi naturam in dubio conceſſum cenſetur Bal. in præl. feudi. in 4. diu. nu. 46. in l. liberti liberteq; col. pen. C. de bon. liber. Ber. conſ. 65. nu. 43. lib. 1. Bec. conſ. 101. nu. 23. Surd. conſ. 104. nu. 2. & emptor, ipſe inueſtitus. Ruin. conſ. 15. ſub num. 3. volum. 1. Bero. conſi. 77. numero 27. volum. 1. Ferret. conſil. 87. num. 18. & conſil. 396.

Obſtare ijs tamen videtur, quod dicitur dominũ conſentientem alienationi haberi pro vendente, Bal. in cap. ſi facta in prin. verſ. ſed quid ſi vẽdidiſſet. tit. ſi de feud. fuer. cõt. Brun. conſ. 116. vol. 2. Nec aliter cenſeatur conſentiens, quã venditor. Bal. in c. 1. §. illud. de prohi. feud. alien. per Feder. quũ etiã noſtra omnia faciamus, quibus authoritatem noſtram impartimur. l. 1. §. vetera. C. de iur. vet. enucl. §. hæc igitur à nobis in procem. ff. vnde de hoc feudo cenſuit ſtatuendũ idẽ, ac ſi à domino eſſet emptum. Alc. conſ. 166. Quare idem crederẽ quantũ, ad legitimã, & filios ipſius acquiſitoris, ſicut ſi dñs met illud vaſallo vẽdidiſſet. Cum impensã fecerit pater, q feudũ habet ex cõtractu, ac p̃cio, nõ ſeruicio, ſeu merito. ex not. à Frec. de diſ. feu. ex pacto, & ꝓuid. in fi. q. 33. ex donatione inter viuos, vel cauſa mortis p̃ patrẽ filijs facta, quã pater poteſt reuocare: nam quicqd filio patris contẽplatione cõcedit, id

profecti-

profectitium dicitur.l.ſed ſi plures.§.in arrogato.ff. de vulg. Nat. d.conſ.475.nu.12.& ſub.nu.14.verſ. nam dico. & quæ vendi per patrem,vel in hæredes poſſunt tranſmitti filio in legitimā imputentur. l. omnimodo.§.imputari.vbi Bald. Caſtr. Iaſ.& alij in feudo quoque exemplificant. C.de inoff. teſtamen, licet feudum inquit ibi Caſtr. vendi nequeat ſine domini conſenſu, quum tamen ad hæredes proprij corporis ideſt ad filios tranſmittatur in legitimam computabitur.

Difficultas eſt aliqua, vtrum computandum ſit quantum in feudo acquirendo fuit expenſum, vel valor ipſius feudi tēpore mortis teſtatoris acquiſitoris & dicendum eſt computari valorē feudi tēpore mortis, quia ſi de feudo patri licet diſponere, id computabitur,qđ tunc valet.glo. Bal.& Caſtr.in d.§. imputari Fulg. conſ.228. Iaſ. in l. illud in gloſ. in verbo lucrū.C.de collation. Afflic.in c.1.§.præterea ducatus num. 34. titu.de prohib. feud. alien. per Federic.Marin. Frecia de diſt. feud,ex pacto,& prouid.q. 33.

Infertur hinc ad creditores patris acquiſitoris, qui ius habebunt ſaltem ad ipſius feudi æſtimationem,quæ feudum non eſt. Afflict,in d.§. præterea ducatus ſub num.34. in fi. verſic.bene tamen. Etenim ſi hoc feudum,quod pater meritis ſuis,aut pecunia acquiſiuit pro ſe, & liberis profectitij peculij vim ſeruat,imputaturq; in filij legitimā,quid vetat creditoribus, quin ſuper illo ſolutionem conſequātur? quum detrahatur prius æs alienum ac funeris impenſa quam legitima ipſa,l. Papinianus.§.quarta.ff.de inoff.teſtam.intelligo hoc quantum ad patrem acquiſitorē,ſecus in alijs ab eo deſcēdentibus.

Quantum ad bona ſubiecta fideicōmiſſo alienari prohibentur. authen.res quæ.C. comm.de leg.l. Marcellus.§.res quæ.ff.ad Treb.etiam fauore libertatis.l.ſeruū. ff.de manum.cuius alienationis reuo-
12 catio,ſi teſtator illā expreſsè prohibuerit, † ſtatim fieri poteſt.Si vero alia non ſit prohibitio,quam reſultans ex iniuncto fideicommiſſo cōditionali,vel in diem, non retractabitur ante mortem grauati. Caſtr.in l.filiusfa. §.diui.vbi Soc. nu.91. Rip.nu.11. ff. de leg. 1. Ambr. de Opiz in d. authen. res quę. l.fin.§.ſin autem.C.commu.de leg. Ruin. conſ.89. nu.38.lib.2.Cæph.cōſ.239. nu.31. Quum iuris etiā ſit fideicōmiſſarium hæredem prohibere nō poſſe ne vendat pendente conditione, nec validum eſſe proclama in contrarium factum Cæphal. d.conſ. 393. num.33. Marc. in form. fideicom.3. par.q.61. verſ. an autem fideicommiſſarius.

Et quamuis videatur conſiſtere alienatio rei fideicommiſſo ſubiectæ.l. fi.§.fi. vbi Bal. ff. de leg.2. Id verum eſt propter iuſtam hæredis grauati ignorantiā.Iaſ.in d.auth.res quæ Car.nu.52. Bar. in d.§. ſin autē. Marſ.ſingu.31.Neuiz.conſ.32.nu.10. Qua ratione motus Ange. in d. l. Marcellus. §. res quæ nu.2.quē ſequuti ſunt Dec.cōſ.155.in fi.Exc.Oſaſc. dec.73. monet aduocatum patrocinantē pro agēte ad rem alienatam fideicōmiſſo ſubiecta, vt de-
13 ducat,& actor probet ſciētiam † fideicōmiſſi eius, qui alienauit,vndecunq; ipſa ignorātia proueniat, ſiue ex facto teſtatoris prohibentis codicillos aperiri,vt text. ille loquitur,ſiue aliter quomodocunq; Alex.in l.Marcellus.§.res quæ nu.5. Soc. ibi nu.11. aq.nu.4. ff.ad Trebel. Alex. conſ.184. nu.7. volu.2. Soc.reg.23.fall.vltima Anto.de Padulla in auth.res quæ nu.6.quę extendi etiā videt̄ ſi iuris,nedū facti ignorantia ſit ideſt, ſi emptor conſuluerit duos celebres Doctores,qui viſo teſtamento,reſponderint
14 nullum extare fideicommiſſum. † Alex. d. conſ. 184.num.7.quamuis ibi apoſtil. putet contrarium in hoc verius, etiam ſi ignorantia ſit tātum ex parte alienantis,Rol.conſ.81.volum.2. Oſaſch.dec.73. nu. 7. Qui etiam tex. in d.l.fin.§.fin.ff. de lega.2 nō habet locum in expreſſa prohibitione alienandi,
15 ſed tantum in tacita.† Caſt. ibi Grat. conſ. 91. nu. 13. vol.1. Exc. Oſaſch. dec.73.in fi. Soc.& Alex. in d.§. res quæ. Iaſ. in d.§. diui num.69. & Rip. nu.11. Soc.reg.38. pen.fall. Tiraq. poſt leg. connu. glo.5. nu.57. Padil. vbi ſupra. Minuſque in fideicōmiſſo puro, ſed conditionali, vel in diem Caſt. ibi.Alex. & Aq,in d.§.res quæ. Itē nec in alienatione ex cauſa lucratiua,ſed oneroſa.Cum ibi. Alex. & Soc. in d.§.res quæ.Nec in fideicōmiſſo particulari,ſed tātum vniuerſali.Imol.in d.§.fi. Alex.in d.§. res quæ & d.conſ.184. Item conſ.3.vol.3. Soc.conſ.49.nu. 11. conſ. 75. volu. 1. Bertr. conſ. 66. & 67. volu. 1. Exc. Ozaſch. dec. 73.

Pretiū cuius alienationis p hæredē grauatū reſti-
16 tuendū eſt fideicōmiſſario. †. quidā teſtō.§.fi.ff. ad Treb. ſi tñ hæres nō eſſet ſoluendo haberet fideicōmiſſarius regreſſum contra emptorē p̄dij. Iaſ. in d. auth. res quę col.2.& ibi Curt.nu.51.Ideò malè agit fideicōmiſſarius cōtra tertios bonorū poſſeſſores: quū debeat experiri ad p̄cium cōtra hæredes grauati.Burſ.conſ.13.nu.75.niſi ex actis conſtaret illos, aut alienantem non eſſe ſoluendo.

Fideicōmiſſarius vniuerſalis ante factā ſibi reſtitutionem re vel verbo per hæredē hæredis grauati, caret omni iure reali.l. facta in princ. & l.qui reſtituta.ff.ad Trebell. Caſtr. in l. qui Romæ. § duo fratres, vbi Iaſ. num. 36. ff. de verbor. obligat.

Ideo priuſq; experiatur contra tertios bonorum poſſeſſores rerum ſubiectarum fideicōmiſſo,debet ipſam reſtitutionem realem, vel verbalem obtine-
17 re.† Iacob.de Aret. Alber.de Roſa.& Fulg.quos refert Iaſ.in d.§.res quæ.nu.13.Salic.in l.pen.§.ſin autē ſub conditione,C.comm.de leg.Caſtr.in l. facta.ff. ad Trebel. Alex.conſ.82.nu.3. Dec. conſ.243. conſ. 423. nu. 15. & conſ.467. Bald.conſ. 219.vol.1. Sap. in l. precibus num.111. & Curt. nu.77. C.de impub. & alijs ſubſtit. Boer.deciſ. 156. nu.13. Cæphal.conſ. 57.& 49. Bec. conſil. 97.licèt de æquitate canonica, ſcriptum relinquerint Bald.& Dec. in c. in præſentia de probat. Pariſ.conſ.12.vol.2. Guid.Pap.q.601. Bened.in c. Raynutius in 2. in verbo. Mortuo itaq; teſtatore,ſub nu.74.agi poſſe contra tertios dimiſſa prædicta reſtitutione, quod fortè procedere poſſet in terris eccleſiæ,ſecus in ſtatu, ſeu ditione Cæſaris, vt declarant Aretin.& Pariſ. in d.c. in præſentia, prout ita quoque innuit Boer. dec. 156, nu. 7.& expreſsè Gabriel conſ.46. nu.18.

Si tamen per hæredem grauatū facta eſſet alienatio, quum alienando tranſtulerit dominium, q in fideicommiſſarium videtur re tranſlatū. Iaſ.in l. Marcellus. §. res quæ.ff.ad Trebel. Ipſa alienatione grauatus priuatus facultate rē ipſam reſtituēdi, tūc eo dimiſſo, agi poterit cōtra tertium rei poſſeſſorē. l.fin.§.ſin autem ſub,vbi glo.C.comm.de leg.glo.& Docto.in l.pen.C.ad Treb.Anan.cōſ.13.Guid.Pap. conſ.140.& dec.601. Iaſ. in l.filiusfamilias. nu.87.ff. de leg.1.Dec.conſ.236.conſ. 386. & conſ.458.Pariſ. conſ.12.volum.2. Crau. conſ.109. Dominus Pancirola conſ.60. modò de ipſa alienatione conſtet. Caſtr. in l. facta. ff. ad Treb.& conſ.94. lib. 2. Bec. conſ.97. num. 11.

Vnde animaduertendū eſt quis alienauerit, ſcilicet an hæres grauatus, vel hæres illius, aut alia perſona. Nā ſi hęres grauati aut alius, neceſſaria eſt ipſa reſtitutio ceſſante ratione prædicta reuerſionis dominij in fideicommiſſarium, vt declarat Gabr. d. conſilio 46. ſub numero 17. Quò fit, vt ſi

agatur cōtra tertium poſſeſſorē exhibentē titulum
ab hærede grauato, non ſubmouebitur actor, ex-
ceptione iuris deficientis ob reſtitutionem non fa-
ctam. ita ſi titulnm haberet ab hærede ipſius hære-
dis grauati. Si verò non conſtet aliquem reliquis
ſe hæredem à quo petatur reſtitutio, alia etiam tūc
requiritur excuſſio. vt docet Bar. in l. pe. §. cum au-
tem. C. ad Trebel. Caſt. in l. mortuo. ff. de fideiuſ.
Ana. conſ. 10. Aret. conſi. 37. col. pen.

Scilicet, vt fiant proclamata, ſi quis velit eſſe hæ-
res talis. pro inueſtigatione cuius rei eſſet ſeruāda
forma præſcripta ſupra in nouis conſtitutionibus
titulo delle citationi. §. occorrendo. Nimirum igi-
tur, ſi ante factam reſtitutionem fideicōmiſſario
non competat remediū. l. fin. C. de edic. diui Adria.
tollen. vt per Bar. Bald. Caſtr. Alex. Iaſ. & Dec. ibi
notab. 25. Alex. conſ. 73. lib. 7. Neuiz. conſ. 33. nu. 14.
Gabr. dicto conſ. 46. Minusq; ante ipſam reſtitutio-
nem ius fideicommiſſi cedere poſſit. l. ſi mulier. §.
ex aſſe. ff. de iure dot. Neuiz. d. conſ. 33. in fin. de qua
re tamen latius tractat Burſ. conſ. 55. nu. 25.

Aut alterius obligationis] Pluribus obligatio-
nibus bona poſſunt eſſe ſubiecta toto titulo quib.
modis pign. vel hypoth. ff. & C.

A Forma] Res itaque feudales, fideicommiſſariæ,
ac aliter obligatæ, quæ ſecundùm formam, ac ſo-
lennitates in ſequenti titulo ſtatutas alienari con-
tinget, legitimè alienatæ cenſebuntur, abſque du-
bio alicuius futuræ litis, vel moleſtiæ per perſo-
nam viuentem tempore alienationis.

Requirit hic conſtitutio perſonam, quę excludi-
tur à iure ſuo eſſe in rebus humanis tempore alie-
nationis; quia non poteſt excludi, nondum exiſtēs
in rerum natura. l. decem vbi dd. ff. de verb. oblig.
vnde ſi vocaretur perſona ad rem ipſam, nō nata
tempore alienationis, iuri iſtius non cenſeretur de-
rogatum, ſed iuri tantùm iam natorum: maximè,
ſi agatur de ſucceſſionibus, ad quas nati ſolum de
iure vocātur, ſiue ab inteſtato, l. Titius in fi. ff. de ſuis,
& legit. l. 1. §. ſi quis proximior. ff. vnde cogn. §. cum
autem verſ. planè Inſt. de hęred. quę ab int. def. Siue
ex teſtamento. l. ſi cognatis. ff. de reb. dub. l. qui filia-
bus in princ. ff. de lega. 1. ſicuti etiā ſi agatur de ſuc-
cedendo ex cōditionali diſpoſitione, ij tantum ad-
mittunt, qui tempore aduenientis conditionis nati
inueniuntur. l. interuenit. ff. de leg. præſt. etiā ſi illi,
qui inde ſupernaſcuntur, ſint proximiores. Alexan.
conſ. 22. volu. 3. & conſ. 13. vol. 4. Nam vocatos in
incertū, euentū ſufficit extare tpe caſus ſubſtitutio-
18 nis † Alex. conſ. 26. in fi. vol. 3. Dec. conſ. 253. latè
Tiraq. de retract. lign. §. 1. glo. 9. nu. 82.

Conſtito tamen de voluntate teſtatoris, ſeu
diſponentis, venient etiam naſcituri. Soc. in l. ſi co-
gnatis. ſub. num. 30. ff. de reb. dub. quod probatur ex
l. cum ita. §. in fideicōmiſſo. ff. de leg. 2. Roma. conſ.
134. nu. 5. & 6. quum pendere poſſit diſpoſitio teſta-
toris, ſi ita ipſe diſpoſuit. l. qui hæredi. §. vlt. ff. de ver.
ſignif. Rom. d. conſ. 134. nu. 7. Socin. iun. conſ. 172.
nu. 11. volum. 2. Pariſ. conſ. 71. vol. 4. Ruin. conſ. 22.
vol. 2. Cæphal. conſ. 450. num. 55. Bertr. conſ. 23. nu.
36. vol. 1. & in feudi conceſſione ius quęſitū dicitur
vni poſt alterum ſecundum gradus prærogatiuā. c.
1. de nat. ſucceſ. feudo. ſtatim ſimul ac naſcuntur
capientes omnes ex iure, quod ab vno quoque ip-
ſorum incipit. c. 1. §. hoc notandum tit. de iis qui
feud. dare poſ. c. 1. de grad. ſucce. in feudo Bal. in
c. 1. nume. 18. tit. an agn. vel fil. Dec. conſil. 78.
Afflic. deciſ. 385. Dominus Senator Surdus in §.
Titius. num. 13.

Cæterum quantum ad non natos tempore alie-
nationis certi iuris eſt non valenti agere, tempus
non currere. l. 1. C. de bon. mater. l. 1. in fi. C. de
ann. excep quum in debitis, & obligationibus cō-
ditionalibus non currat præſcriptio ante euentum
conditionis. l. cum notiſſimi. §. illud. C. de præſcr.
30. vel 40. anno. ante quem non competit actio,
ſine qua ceſſat præſcriptio. l. ſicut. §. qui ergo vbi
glo. C. eod. titu. d. l. 1. §. ad hæc, verſi. ſed ex quo
ab initio competit, & ſemel Nata eſt. C. de bon.
mat. Vnde, ſi alienetur feudum ad quod vocati
19 ſint deſcendentes, præſcriptio † decurſa contra pa-
trem, non obeſt liberis nondum natis, vocatis ad
feudum ex pacto, & prouidentia maiorum: quum
videatur datum ordine ſucceſſiuo primò patri, &
eo mortuo filijs. arg. l. fin. C. de verb. ſignifica. l.
cum ita. §. in fideicommiſſo. ff. de leg. 2. Bar. Imo.
Alex. alijque communiter. in l. Gallus. §. quidam
rectè. num. 24. ff. de lib. & poſth. quum præſumē-
dum ſit patrem voluiſſe acquirere eo tempore,
quo effectualiter potuit acquiri, & ſic poſt eius
mortem, ac ſecundum ordinatam charitatem in-
cipientem à ſe ipſo arg. l. præſes. cū glo. C. de ſerui.
& aq. quaſi ſubiaceat reſtitutioni per mortē vniuſ-
cuiuſque, ita vt in præiudicium ſuccedentium alie-
nari non poſſit. l. fi. C. comm. de leg. ſi filius alienā-
tis hæres non ſit. ita Iſern. in cap. 1. §. quid ergo &c.
ac ibi Afflict. nu. 9. niſi feudum eſſet nouū, aut hęre-
ditarium titu. de inueſtit. de re alien. facta. Aluar. in
c. 1. §. hoc quoque de ſucceſ. feud. vnde ſcribit Bald.
conſ. 215. volum 2. Si prima inueſtitura admiſerat
ad feudum maſculos, & fœminas, ſi poſt primam
inueſtiturā per annos quinquaginta captæ ſint aliæ
inueſtituræ pro maſculis tantum, non cenſeri inde
præiudicatum fœminæ, quæ inuenitur ſola, à nul-
lo maſculo excluſa: quia, quum vocata intelligere-
tur nullis exiſtentibus maſculis. c. 1. §. quin etiam
titulo, Epiſc. vel Abb. interim nulla contra eā pro-
ceſſit præſcriptio, quæ non nocet non valentibus
agere. Anan. conſ. 46. Iacob. à Sanct. Georg. in l.
fi. C. qui admitti, & monet Afflict. titu ſi de feudo
fuer. contr. §. Titius. ſub num. 3. poſt Iſer. cauendū
ab emptione iſtorum feudorum ex pacto, & pro-
uidentia: quum agnati nati, & naſcituri ſemper ius
habeant reuocandi, ſi eo tempore aliquis extabat.
agnatus, vel ſaltem conceptus. Sigiſmon. conſ. 10.
num. 22. Dec. conſ. 445. num. 47. Balb. in tract. præ-
ſcr. in 4. par. princip. q. 8. & aliter conſulendo malè
in hoc reſpondiſſet Curt. Sen conſi. penult. in feu-
do hæreditario turris Sancti Georgij. Pariſ. conſ.
23. num. 199. vol. 1. aduertens etiam poſt Iſern. &
Afflic. emptores, vt ſibi proſpiciant, extendēſque
id procedere in feudo hæreditario, in quo ſufficiat
eſſe hæredem primi, qui non alienaſſet. Rub. conſ.
84. nu. 7. ac non procedere contra non natos. Cur.
iun. conſ. 181. in fi. Arius Pincl. in l. 1. in auth. niſi
triccnnali. num. 49. C. de bon. mater. Rim. iun.
conſ. 396. num. 41. Gabr. conſ. 163. num. 16. Exc.
Ozaſc. dec. 177.

Et quamuis Soc. iun. conſi. 76. num. 86. volu. 1.
limitet non procedere in præſcriptione cētenaria,
20 vel immemorabili † reprehenditur tamen à Ga-
briele conſ. 163. nu. 17. quantum ad nondū natos,
qui agere prius non potuerūt. l. 1. C. de ann. exc. dd.
in l. fi. §. ſin autē ſub conditione, C. cōm. de lega. te-
net inquam ipſe Gabr. nec hac centenaria, ſeu im-
memorabili præſcriptione excludi. allegat Salic. in
l. cum notiſſimi. §. ex iis. C. de præſcr. 30. vel 40. ann.
vbi in col. penul. verſ. ſed aduerte &c. aſſerit ſiue prę-
ſcriptio ſit centenaria, ſiue minoris temporis, non
eſſe diuerſitatē inter tēpora in modo pręſcribendi,
ſeu deueniendi ad pręſcriptionē. itē adducit Corn.
conſ. 43. nu. 13. vol. 2. vbi ſi in præſtatione annua
præſcri-

præſcribatur ſpacio immemorabili, id procedere in actione iam nata, non autem in obligationibus conditionalibus. allegat ſimiliter Pariſ. d. conſ.23. num. 199.lib.1. conſulentem in caſu Soc. Iunioris, qui Paſtius præſupponit præſcriptionem non decurriſſe contra non natos, nihil dubitans de aliquo temporis curſu prout dubitauit Soc. Rim. Iunio. conſ.396.num.43. Cæphal. conſi. 464.num. 12. qui refert, & ſequitur Gabr. d. conſi.163.

Quod tamen durum valde videtur poſt curſum annorum centum, patere adhuc viam moleſtandi poſſeſſorem: quũ ſublata omni præſcriptione, nunquam intelligatur excluſa centenaria. Bal.in l. 1.& 2.C.de ann. exc. Clar. in §.feudum.q.45.verſ.vt videns. vnde Soc. Iun. conſ.54.nu.6.& d. conſ.76.nu. 61.& 75.ſequitur Cæphal. conſ.403.nu.50.in feudo Bennetarum tenent hanc præſcriptionem præiudicare inde natis.quum tanto tempore præſcribãtur impreſcriptibilia.c.1.in fi.de preſcript.in 6.habeatq; vim legis.l.1.§.fi.vbi Bar.ff.de aq. plu.arcen.vim cõſtituti, & ſpecialis priuilegij, ac tituli. l. hoc iure.§. ductus aq̃.ff.de aq. quot, & æſt. Iaſ. conſ.209.vol.2. Dec. conſi.496.Bertran. conſi.81.lib.4.Grib. in ſuo tract. comm.opin. in ver.conſuetudo.Alberten.in ſuo tract. de contrac. glo.1.nu.308.& aduertit Cæphal. d. conſ.403. dd. in contrarium adductos non loqui de tanto tẽporis curſu, quo omnia Principi reſeruata etiam præſcribuntur Ang. in l.1.C.ne rei dom.vel templ. Abb. In c.ſuper quibuſdã. col.1.de verb.ſignifi. Caſt. & Iaſ. in l. Imperiũ.ff.de iuriſdic. omn.iud.etiam Principis nõ interueniente ſciẽtia. Alexan. conſi. 6. verſic. ex præmiſſis lib. 1.& conſil.24.libr. 5.Dec. conſi. 85. Rip. reſpon. 172. Socin. Iun. conſi.54.lib. 1. Alba conſi. 64. Albert. d. glo.1. nu.109.

Similiter in reb. fideicõmiſſo ſubiectis p̃ſcriptio
21 non obſtat illis qui agere non poterunt. † quum eueniente caſu reſtitutionis vendicari poſſint, non obſtante præſcriptione.l.fi.§.ſinautem auaritiæ cupidus. C. comm. de leg. Ripa in l. filiusfa.§. diui de leg.1.Dec. d.cõſ.445.Pariſ.d.cõſ.23.Ar. Pin. vbi ſupra. vnde res ipſa alienata fideicommiſſo ſubiecta poſt mortem grauati nullo reſtituto precio vẽdicatur. l.Statius.§.Cornelio.ff.de iu.fiſc.l.cum pater.§.hæreditatem.ff.de leg.2.Bal. conſi.280.lib.1.Alex. conſi. 178.lib.5. Rub. conſi. 154.Soc. Iun. conſi.174.lib.2. Crau. conſi. 109.Dec. conſi.445.nu. 33.Licet pendente conditione alienatio nõ prohibeatur. Ruſn. conſi.89.nu.38.lib.1.Ripa in l. filiusfam. §. diui nu. 11.ff.de leg.1.nec faciendum ſit proclama, ne emptor emat. Marz. in form. fideicom.3 par.quæſtio. 61.Cæphal. conſi.393.num.33.

B Naſciuta l'attione] Non ſufficit ad excluſionẽ tẽpore alienationis prætendentẽ ius eſſe in rerum natura, ſed oportet natam ſibi actionem ad agendum: quum ſine actione nemo experiatur. l. ſi pupilli.§.videamus.ff.de neg. geſtis.Nam q̃libet, actio præſupponit obligationem.l.licet.§.ea obligatio.ff. de procurat. obligatio oritur ex cõtractu vel quaſi, ex maleficio, vel quaſi, vel ex varijs figuris cauſarum.l.1.in prin.ff. de actio. & obliga. §.ſequens Inſtitu. de obligatio.

Vna eſt natiua, altera datiua. Natiua a lege datũ ſecundum regulas iuris cõmunis præcedẽte facto, quo obligatio cauſatur, actionem producẽs. d.§.ea obligatio. Datiua a lege datur ex æquitate aliqua ex iuſta cauſa, præter regulas iuris cõmunis. Dec. in l. cum mora. ſub nu.7.C.de tranſac. Actio verò, & officium iudicis idem ſunt. Bart.& Alex.in l.1.ff. de iuriſd omn. iudic. cuius appellatione etiam in ſtatuto exorbitanti iudicis ipſum officium continetur. Alex.col.antepen.quamuis melior ſit actio quam iudicis officium. glo. & Bal. in l.1.in fi. C. de vſur. Cuius actionis verbum in edicto poſitũ latè accipitur Bar. in l. ſed & hæ.§.non ſolum.ff de procur.ſemelque nata iterum non naſcitur. l. ſi duo ff. de arbit. l. ſi ſic.ff.de verb. obliga. Bar. in l.Pomponius.2.col.vlt.ver.ſed cõtra prædicta.ff.de neg.geſt. & ſicut non valenti agere non currit præſcriptio.l. 1.C.de ann.exc.ita nec illi; qui ſi ageret, exceptione repelleretur. Rol. conſi. 79.nu. 14.lib. 2.Exc. Oſaſc. dec.177.ſub num.2.

C Sotto conditione] Vocatus ſub conditione poſſibili verificari &c.

Licèt actio non competat ante conditionis euẽtum.l.cedere diem. ff. de verb. ſignific. quum prius debeat impleri conditio, quam poſſit agi ex diſpo-
22 ſitione conditionali. † l. Thais ancilla. ff. de fideicom.liber.l.legata ſub conditione.ff.de conditio & demõſt. l.legatũ.C.de condi. inſer. ac natura cuius eſt, vt interim ceſſare faciat obligationem. c. fi. de ſponſ. in 6.Goz. conſi.1.nu.40.Grat. conſi.77.num. 21.volum.2.Nat. conſi.378.Rol. conſi. 58.num.19. volum. 3.tamen, ſi quis prætendat ius adueniente conditione verificabili, tenetur comparere, & alienationi diſentire: alioqui excludetur, ſi tacuerit, ſeruata forma, ac ſolennitate in ſequenti titulo ordinata.

Vnde actio, ſiue ius recuperandi feudum ab aliquo anteceſſore alienatũ precio nõ reſtituto, q̃uis
23 non competat viuo † alienante, Afflic. in §.Titius tit.ſi de feud. defun.Neuiz.conſi.10.Oſaſc.dec.177. Nec propterea currat contra filium, præſcriptio. Prẽp.Iſern.Aluar.in tit.de inueſt.de re aliena fac.§. quid ergo.Iaſ.conſi.7.col.pen.vol.3.Dec.conſi.208. colum.3.verſi. & hoc maximè videtur. Nat. conſi. 437.Oſaſc. d.dec.177. Minuſque illi præludicet patris taciturnitas non opponentis ad has proclamationes, quoad feudalia.Cæphal.conſ.29.nu.19.quoniã (inquit) ſi pater non poteſt filio præiudicare feudũ alienando. c.1.de alien. feud. par. multo minus non opponendo cridis, ſeu permittendo cridarũ tẽpus præterire, quia prohibitus alienare, non poſſit pati rem præſcribi Rub.conſ.13.num.13.Afflict. dec.254.& in terminis feudi contra patrem, vt illa nõ noceat filio. dixi ſuper in gl. in verbo forma. tamen hic aliter cõſtituitur, ſcilicet, vt filius, vel agnatus non taceant, vſque ad diem euenientis cõditio
24 nis. † Nõ gratia alienationis reuocãdę, ſi illa valeat viuente alienante, ſed vt acquirens nõ poſſit prætẽdere ignorantiam iuris filio, vel agnato competentis. Quinimo filius, vel agnatus ante diẽ poſſunt experiri, vt declaretur, rẽ ipſam mortuo alienante ad ſe ſpectare, vt de fideicõmiſſo, vel primogenio docuit Couar. lib.1.var. reſolu.c. 18.num.8.ſequitur Oſaſch. dec.130.ſub nu.15.in fine. tametſi hoc non ſubijciatur neceſſitati agendi, ſed tantũ poteſtati, vt voluit Oſaſc. d. dec.177.ſub num.4.Quia ſi alioqui filius, vel agnatus viuente alienante de iuribus ſuis experiri cogeretur, non impediretur contra eum curſus præſcriptionis, ipſo alienante viuo. ex not. ab Oſaſc. d.dec.177.quod magis iuri conſonũ cenſuit Doctiſſimus Senator Surdus. in §. Titius. ſub num.45.maximè quum nemo inuitus agat, & aliquando, filius habeat, pecunia, careat ad litigandum paucique ſint, qui velint litigare ſpem: quum hodie oua cras pullis ſint meliora. glo. in l. cum ij. ff.de tranſactio.

Quod difficultate non eſt exemptũ: quũ videatur impeditus culpa ſua quandoquidem vt non va
25 lenti agere non currat preſcriptio, limitatur † ſecũdum Fely. in cap. tranſmiſſa colum.1.de preſcr. in

eo qui

eo qui potuit ſe impedimento eximere, ac liberare,
ſequitur, ac comprobat Rol.conſi.79.nu.18.vol.1.

D Ne da ſuoi heredi] Non modo qui eſt in rerum
natura tempore alienationis habens actionem, vel
puram, vel conditionalem ad rem alienatam ex-
cludit̃ ſeruata ſi ſit forma, de qua in ſequẽti titulo,
ſed ẽt eius hæres, qui cenſetur eadem perſona cum
ipſo defuncto.§.1.in authen.de iuteiu.a moric.præ
ſtito. Ita vt hæres teneatur ex promiſſione defun-
cti, licèt promiſerit pro facto ſuo tantum, nulla hæ
redis facta mentione.l.ſtipulatio iſta in prin.verſic.
ſed ſe ſe obligat.ff.de verb.oblig.Bal.in l.fi.C.de act.
empt.ita ſucceſſor, de quo ſucceſſore in promiſſio
ne etiam nihil dictum ſit. Alex.conſi.18.nu.11.vol.
5. monitus, etenim, ſeu citatus non comparens ad
hunc actum cenſetur ius, ſi quod haber remittere.
26 l.ſi eo tẽpore.C.de remiſſ.pign. ac conſentire actui
quẽ poterat impedire.arg.l.fideiuſſor.§. pater cum
ibi not.à glo.ff.de pign.tanquam contumax ſit, niſi
contradicat.l.de ætate.§.qui tacuit ff.de interr.act.
c.2.de conſ.in 6.Bar.in l.quæ dotis.colum.pen.vbi
Alex.ff.ſolu.matri. Conſentiens verò alienationi,
in qua ius habet, illud in fauorem acquirentis re-
mittit.l.ſicut.§.venditionis.ff.quibus mod.pig.l.in
tribus.§.pen.ff.de donat.inter vir.& vxo.l.ſi fundũ
per fideicommiſſum.l.omnibus.§.nihil.ff.de leg.1.
d.l.cum quidam.C.de admi.tut.c.1.vbi Bal.in prin.
col.pen.de proh.feud.alie.per Fede.c.1.§.præterea.
quib.mod.feu.amit.l.cum pater.§.libertis.ff.de leg.
2.l.quoties ab omnib.C.de fideicom.Nec aliter cẽ-
ſentur conſentientes, quàm vendentes.Bald.in c.1.
§.illud de prohib.feu.alien.per Feder.& in l.vt pro-
ponis.C.de ſer.pign.dato.Tiraq.de legib.connub.
gl.5.nu.145.& 150.pariaque ſunt ad impediendum
27 tetractationis effectum, vendere, & vendenti † cõ-
ſentire Fulgo.& Iaſ.in d.l.quoties.etiamſi conſen-
ſus tacitus ſit. Alc.conſi.132.nu.11.& actum ſeque-
retur.Ang.in l.ſi res.§.1.ff.quib.mod.pign. Cæphal.
conſi.393.num.45.eo tamen excepto quod conſen
tiens de euictione non teneatur.

Minuſque ex proprijs iuribus hæres illius facto
poteſt contrauenire.l.cum a matre.C.de neg.geſt.
l.vxor.C.de bon.auth.iud.poſſ.l.venditrici.C.de re-
bus alien.non al.l.ſiue poſſeſſio.C.de euict.quia ſi
ſpeciale eſt in hærede fideiuſſoris proprio iure ni-
28 tentis.† l.fi.C.de euic.vbi glo.& Sali.Cur.Iun.cõſi.
155.nu.10.Cæphal.d.conſi.393.nu.52.oppoſitum
erit in aliorum hæredibus.l.ius ſingulare.l.quod ve
ro.ff.de legib.Nam qñ hæredi ſuperuenit ius aliqđ,
vt hęredi ex perſona eius non alteratur qualitas ob
ligationis.l.2.§.ex ijs.ff.de verbo.oblig.præſertim, ſi
defunctus non ſimpliciter conſenſiſſet, ſed etiam
promiſiſſet non ꝯuenire Fulg.conſi.67.Dec.conſi.
31.col.2.in fi.Crauet.poſt tract.de antiq.temp.in q.
de indem.mul.nu.55 Soc.iun.conſi.52.nu.9.vol.4.

Verum tamen eſt renunciationem non exten-
di de vna perſona ad aliã, vel de vno iure ad aliud.
Gulielm.in 4.not.nu.13.poſt conſi.22.in conſi.feu-
dal.Dec.conſi.419.nu.9.& conſ.452.nu.21.

Vnde aliud eſt vendere, aliud vendenti ſimplici-
ter conſentire. Nam differentia eſt inter cõſenſum
obligatorium, & confirmatorium: quia conſenſus
29 obligatorius † afficit hæredem, confirmatorius ve
ro non ſtringit hæredem veniẽtem ex proprio iu-
re.Soc.conſ.80.nu.21.vol.4.idem ſentit Iaſ.in l.quo
ties in pri.no.C.de fideicom.Rip.in l.filiusfam.§.di-
ui num.116.ff.de leg.1.conſtituens differentiam in
ter hæredem alienantis, ſcilicet vt nullo modo poſ
ſit contrauenire etiam iure proprio, & hæredem
30 patientis præſcribi, † & ſic tacitè conſentientis alie
nationi legali, quia iſte poterit ex propria perſona
rem repetere, quum ex tacito conſenſu defuncti
illius negligentia producto, nulla obligatio oria-
tur, quæ in hæredem tranſeat: ac ita quod hæres
ſimpliciter conſentientis, proprijs iuribus poſſit vti.
Fulgo.conſi.67.paterfamilias. Tiraq.de retr.ligna.
§.1.glo.9.nu.51.Soc.iun.conſi.52.nu.9.vol.4.

Quare hic cùm excludantur, non tantùm agna
ti, vel alij non comparentes ad proclamata, ſed etiã
ipſorum hæredes, & ſucceſſores, vt Decretum ali-
quid operetur præter diſpoſitionem iuris commu
nis, dicerem excludi eos etiam, ſi iuribus proprijs
niterentur: quum alioqui, ſi iure hæreditario, cer-
ti iuris ſit eos perpetuò excludi. tantò magis, quum
hoc decreto Ducis Blanchæ in decretis antiquis di
ſponatur; ne poſſint agnati, hæredes, vel ſucceſſo-
res quoad alienationem feudorum contrauenire.
Nec ſit dubitandum, quin & illud decretum, atque
iſtud loquatur de hæredibus, ac ſucceſſoribus, qui-
bus ex propria perſona, ſeu proprijs iuribus ius cõ-
petit reuocandi, ſeu vẽdicandi alienata: ſiquidem
hæreditario iure ex perſona defuncti nemo dubi-
tet, nec dubitare probabiliter debeat, ita excludi hę
redes, ac ſucceſſores, ſicut ipſemet defunctus exclu
deretur: Ita vt mentio hæredum, ac ſucceſſorum,
tam in antiquis, quam his nouiſſimis decretis fiat,
reſpectu iurium propriorum, & non hæreditario-
rum: quæ omnia procedunt, tam in fideicommiſ-
ſis, quam in feudis, & alijs obligationibus ſub vna
eademque determinatione comprehenſis, vt vna
determinatio omnia æqualiter determinet. l.cum
hoc iure.ff.de vulga.& pupilla. Quæ excluſio pro-
cedit in omni qualitate, & genere feudi etiam ex
pacto, & prouidentia: quia illud verè, ac propriè
eſt, in quo ſucceſſori ius competit ex propria per-
ſona.

E Del feudo] In venditione feudi, præcedat licen-
tia Principis, oblatio agnatis, & quod alienatio fiat
pro cauſa verè neceſſaria, non aliter; nec adſint
bona allodialia. De quibus omnibus dixi ad decre
31 ta antiqua in decretis Yolant, & Blanchæ: † plura-
que alia ſubiunxit Illuſtr. D. Senator Surdus in §.
Titius. num. 31. & alijs ſequ. titu. ſi de feud. defun.
maximè quod alienatio fiat ex cauſa verè neceſſa-
ria. Nam vbi veritas requiritur, fictio excluditur. l.
cum ij.§.ſed ſi lis.ff.de tranſact. præſertim, quum
hæ conſtitutiones permittentes alienationem bo-
norum feudalium, contrarientur cõſtitutionibus
feudalibus, ita vt ad proprios ſuos caſus reſtringi,
non ad alios ampliari debeant. Bart. & alij in l.ſi ve-
ro.§.de viro.ff.ſolut.matrimo.Dec.conſilio 484.nu
me.5.Socin.Iun.conſi.1.lib.2. Crau.conſilio 259.D.
Surdus in d.§.Titius nume.31.referens etiam ibi,
ac ſucceſſiuè alijs numeris plures caſus, & cauſas
neceſſarias, quibus vigentibus, aut aliqua ex eis li-
cebit bona diſtrahere, ſi nulla extabunt bona allo-
dialia, quod decretis antiquis, licet contineretur
re, & virtute ipſa, non tamen verbis ita ſpecificis,
vt hic exprimitur. vbi etiam probaui aliquando
diſtrahi poſſe feudalia, extantibus allodialibus, ſi al
lodialibus pro vſu ſuo neceſſario vaſallus carere
non poſſit, quod confirmauit Dominus Surdus in
d.§.Titius.nume.32.oportet itaque has cauſas verè
eſſe neceſſarias ad excluſionem cautarum fictarum,
32 quæ minimè ſtatutis comprehenduntur. † Barto.
in l.omnes populi circa fin. 6 quæſtio.ff.de iuſti.&
iur.argu.l.3.§.hæc verba.ff.de nego.geſt.niſi caſus
fictus, & caſus verus, per omnia æquipararentur:
tunc vterque caſus ſtatuto comprehenderetur.So-
cin.conſilio 1.nume.12.volum.1.Dec.in c.atti cle-
rici de iudi.

Sommariamente] Super quo iudex ſummariè

cognoſcet:ſcilicet non extare allodialia. ſi verò nō
requiratur à iudice hæc cognitio, ſed procedatur
ad alienationem obtenta licentia Principis, facta
oblatione agnatis, pro debitis verè neceſſarijs, nul-
lis exiſtentibus allodialibus, iudicio meo non mi-
nus ſuſtinebitur hæc alienatio, quàm, ſi præceſſiſſet
hæc ſummaria iudicis cognitio: quum decretum
hoc nullam contineat clauſulam irritatiuam, ſine
qua non dicit̄ id exigi pro forma. Bald. Imo. Raph.
Caſtren. Aret. Alex. & Iaſ. in l. 1. ff. de iuriſdi. omn. iu
dic. vbi reſpondet ad l. non dubium. C. de legib. qua
probatur non referre an lex, vel ſtatutum, vltra pro
cedat annullando, vel non: Nam lex ipſa militat,
vbi aliquid fieri prohibetur: alioqui non curamus
de modo, ſed de ipſo rei effectu. l. verba. C. de dona.
l. fin. C. qui admitti. quod ſi adhibeatur ſummaria
hæc cauſæ cognitio, quomodo fiat, dixi in præcedē
ti titulo in glo. Non vogliamo. verſic. cumparebit
33 igitur, † vel verius vaſſallus, qui deſiderabit, neceſ-
ſitate coactus alienare feudum, comparebit corā
iudice ſuo exhibebit, ac producet ſupplicationem,
& literas licentiæ, teſtimoniales actus oblationis fa
ctæ agnatis, ac illis vocatis fidem faciet de cauſa
debiti, quo vrgetur, requiretque ſuum ſummarias
informationes ſe non habere allodialia, ſed quæ
poſſidet eſſe feudalia, ac ita iuſtificabit literas licen
tiæ obtentæ, quibus verificatis, ſi iudex declarauc-
rit ſibi licere feuda alienare, ac ipſis literis vti, hæc
declaratio, non appellantibus agnatis, tranſibit in
34 rem iudicatam, † quæ pro veritate hr̄. l. res iudica-
ta. ff. de reg. iur. ius facit inter partes. l. ingenuum. ff.
de euic. ac in poſterum emptor proculdubio erit ſe
curior, quum amplius nequeāt cauſæ alienationis
in dubium refricari, de quibus ēt cōſtabit per inſpe
ctionem actus alienationis, aliter q̄ per relationē,
ſed in ipſomet referente. Ac ita ceſſabit quod Iaſ.
ſcribit in l. 1. §. nec quicquam nu. 69. ff. de offi. pro-
conſ. non credi inſtrumento notarij referenti cau-
ſæ cognitionem interueniſſe, niſi fiant duo actus ſe
parati diuerſis diebus, vnus de cauſæ cognitione, al
ter de reſtanti, quum non ſit veriſimile, tam breui
tempore cauſæ cognitionem interueniſſe: quia ſi
fiat, vt ſupra, conſtabit de ipſis omnibus diuerſis tē-
poribus, ac actibus geſtis. Quinimo, vt dixi in d. gl.
non vogliamo, vnico ſolo actu, ac vno die, quæ ne-
ceſſaria ſunt ad alienationem rerum minoris, vel
mulieris, iuxta formam harum conſtitutionū poſ-
35 ſent expediri. † Nempe comparitio coram iudice,
Requiſitio licentiæ alienandi cauſa, ſeu verificatio
debiti, inſtantia crediroris, aſſumptio cōſanguineo
rum, ſeu illis deficientibus vicinorum, interuentus
ipſorum, ſumptio informationum ſuper vtilitate
alienandi, vel minori damno, vt magis vnum, quā
alterum prædium alienetur, alienatio, Decreti in-
terpoſitio.

Vnde quum Iaſ. in d. §. nec quicquam. nu. 70. alij
quam plures citati a Rol. conſi. 7. nu. 67. volu. 3. fun-
dent ipſorum concluſionem, ſeu regulam deſum-
ptam ex doctr. Bar. in auth. ſi quis in aliquo. circa fi.
C. de eden. ſcilicet non eſſe credendum notario in
ſuo inſtrumento aliquid factum, quod tempore ro
gitus fieri nequiuit. Nec etiam iudici in eodem in-
ſtrumento, vel aliter affirmanti ſe cauſæ cognitio-
nem adhibuiſſe ex alia regula, qua non creditur aſ-
36 ſertioni eius, † cui actum liberè facere non permit
titur. l. ſi fortè vbi Bar. ff. de Caſtr. pecu. quę ambæ re
gulæ, & rationes hic ceſſant: ſiquidē tam notarius,
quam iudex referent ea præceſſiſſe, ac interueniſſe,
nec conſtaret de relato, Item præſupponeretur nō
potuiſſe vno die, vel eodem ſpatio temporis inter-
uenire, ac obſeruari, hic autem non ſint relata, ſed
omnia contineantur in referente, item poſſibile,
imo facilè fuerit omnia tunc peragi. Ceſſabit pro-
pterea quod Iaſ. & alij dixerunt. cap. cum ceſſante
de appellatio.

G De pupilli] Bona pupillorum ſubijciūtur † huic,
37 & ſequenti diſpoſitioni, ſalua tamen ipſis pupillis,
ac minoribus in integrum reſtitutione, citraq; præ
iudicium ſolēnitatum iuris communis de quibus
in l. & magis puto. ff. de reb. cor. Illis tamen caſibus
quibus eorum bona diſtrahere licet, vt pro ſolutio-
ne æris alieni. l. magis puto. ff. de reb. cor. ſeruatis
alijs ſolennitatibus, ſi iſtæ etiam ſuperadderentur
eadem ratione, poſſe omnes alios tertios ius prętēn
dentes excludi, qua excluduntur ab alijs bonis: quū
redundet in beneficium pupillorum ne moleſten-
tur pro euictione. vnde quatenus hic reſeruatur
quoad bona pupillorum, minorum, & aliorum hu
iuſmodi beneficium reſtitutionis in integrum eſt
fauore pupillorum, non odio. & reſeruatio huius
beneficij includit bona ipſa ſub ipſis ſolēnitatibus:
quum exceptio, ſeu reſeruatio firmet regulam in
cæteris. l. nam quod liquidè. §. 1. ff. de penu. leg.

H De venti anni] Item bona minorum viginti an-
38 nis † includuntur ſolennitatibus huius conſtitutio
nis, vt proximè declaraui.

I Furioſi, ò mentecatti] Bona quoque furioſorū,
vel menteeaptorum includuntur: æquiparantur
39 etenim furioſi, minores, & prodigi. † glo. & ibi dd.
in l. 2. C. de cur. furio. qui in integrum reſtituuntur
ad inſtar minorum. Iacob. a Sancto Geor. l. fin. C.
in quib. cauſ. reſti. non eſt neceſſ. idem crederem de
mutis, ſurdis, vel alijs ſimilibus morbo, & impedi-
mento detentis, aliorum adminiſtratione, & cura
indigentibus ex no. a Socin. in l. 1. num. 5. ff. de ver-
bo. obliga. prout illos quoque dignos reſtitutione
cenſuit, ſicut minores Oddo Sforcia. lib. de reſtitu.
in integr. par. 1. q. 3. art. ſecundo, & facit d. glo. 2. C.
de cur. fur. Iſti omnes etſi per ſe vendere non poſ-
ſint, ſupplebunt defectum ipſorum curatores, illis
videlicet caſibus quibus alienare licet.

K Donne maritate] Excluduntur mulieres mari-
tatæ pro iurib. dotalibus, ſi venditio fiat a mariro,
40 vel ſocero: † quia ſi mulieres ipſę prohibentur ex-
preſsè conſentire alienationi rerum dotalium, vel
pro dotibus hypothecatorum tit. antec. multò mi-
nus tacite: quum taciti & expreſſi par ſit virtus. l.
cum quid. ff. ſi certum petat. tantò magis cùm in
præiudicialibus tacens non videatur conſentire. l.
filiusfamilias. §. inuitus. ff. de procura. Caſtren. in l.
improba in fin. C. de acquiren. poſſeſ. Alexan. conſ.
84. in fin. lib. 7. & prohibitus alienare non poſſit alie
nanti conſentire. glo. & Barto. in l. cum pater. §. li-
bertis. ff. de lega. 2. Bart. in l. fin. colum. 1. C. de pact.
& in l. iubemus. C. ad Velleian. Bald. in l. quoties. 2.
C. de fideicommiſ. loquitur tamen hic Princeps
reſpectu dotium, reſpectu vero aliorum bonorū,
quorum alienatio non præiudicaret doti, vel iuri-
bus dotalibus non alteratur regula. Sed tantū quo-
ad dotes pro quibus mulieri cridæ, ſeu proclama-
ta minimè obſtant. Bald. conſi. 126. vxor. vol. 2. Rip.
in l. 1. num. 14. ff. ſolu. matri. Plot. in indice l. ſi quan-
do. in rubr. decreta Mediol. de bon. ad crid. pon. ver
ſic. Decretum, & cridæ.

SEGVE

SEGVE LA FORMA, ET ſolennità quali s'hanno da oſſeruare per fermezza dei contratti,

QValonche perſona,[a] collegio,[b] ò vniuerſità[c] che per l'auenire[d] vorrà vender[e] beni immobili di qualonche ſorte,[f] ò raggioni[g] nel poſſeſſo, ò quaſi poſſeſſo di qual ſi trouarà,[h] Comparirà per ſe, ò legittimo procuratore, ò ſindico inanti all'ordinario del loco,[i] E i vaſſali, auanti del Prefetto della Prouincia doue ſono ſituati i beni, & darà in ſcritto quali intenderà di vendere, Deſignãdoli[k] cõ'l loro ſito, & coherentie, qualità, & quantità, Et parimente eſſendo raggione, ò attione, quali ſiano,[l] & come gl'appartengono, e per qual cauſa[m] s'alienano, et giurerà d'eſſi beni eſſerne vero patrone & poſſeſſore;[n] & eſprimerà da chi gl'habbia hauuti, & con qual titolo,[o] Il che fatto, il Giudice commetterà, che ſi faciano tre volte le gride nel luogo ſolito[p] a farſi, & in giorno di mercato,[q] ò doue non ſi tiene, in giorno di feſta,[r] nelle cui fini & territorio ſaran collocati i beni;[s] & auanti la caſa dell'habitatione[t] di chi vorrà vendere; & non hauendo domicilio, auanti il luogo del Tribunale,[u] qual ſi eleggerà per domicilio, con interuallo non meno di giorni diece[x] dall'vna crida all'altra, nelle quali cride, ſi aſſignerà a comparer ogn'vno[y] qual pretendeſſe d'hauer ragione ne i beni ſpecificati da vẽderſi in tutto, ò in parte fra due meſi,[z] dal giorno dell'vltima crida per ſe ſteſſo, ò legitimo procuratore, ò ſindico auanti eſſo Giudice ordinario, & quiui far in pronto[&] fede delle raggioni, ſe alcune ne pretẽderà. Qual termine paſſato, ne comparendo alcuno che ſi opponga, Il Giudice interponerà il Decreto,[ɔ] nel quale ſi dechiarerà la venditione poterſi fare. Et ciò fatto, s'intenderanno eſcluſi[℞] quegli che poteſſero pretendere intereſſe da qualonche loro raggione, ò attione, qual all'hora gli ſpettaſſe, ò pendeſſe la conditione, ſotto cui foſſero chiamati.

FORMA, AC SOLENNITATE obſeruanda pro contractuum confirmatione.

S V M M A R I V M.

1 *Acquiſitor rei an obtentis a iudice proclamationibus poſſit compellere prætendentes ius in re comparendum, ut proponendum ius ſuum ſub pæna excluſionis eiuſdem.*
2 *Proclamationibus quis poteſt renunciare, nec illæ purgant malam fidem.*
3 *Perſonarum appellatione tam maſculi, quam fœminæ comprehenduntur.*
4 *Collegium, & vniuerſitas quid ſint.*
5 *Venditio an omnem alienationem comprehendat maxime in ſtatutis.6.*
7 *Immobilium appellatione ea omnia veniunt, ex quibus fructus percipiuntur.*
8 *Mobilium vilis, & abiecta eſt poſſeſſio.*
9 *Immobilium appellatione an veniant bona feudalia, & emphyteuticu.*
10 *Iura, & actiones conſtituunt tertiam ſpeciem, nec veniunt appellatione bonorum mobilium, & immobilium.*
11 *Iura, & actiones etiam in ſpe conſiſtentes vendi poſſunt.*
12 *Proclamationibus non vtitur, qui non ſit poſſeſſor rei proclamatæ.*
13 *Poſſeſſor ipſe, vel ipſius nomine legitimus procurator comparere tenetur coram iudice cuius ordinatione, & authoritate proclamationes fieri debent.*
14 *Pupilli furioſi, ac alij ſimiles qui vendendi facultatem non habent, non comprehenduntur ſtatuto, Nec qui agere iudicialiter poſſunt.*
15 *Proclamationes vbi fieri debeant.*
16 *Deſignatio rerum venalium ſi in proclamationibus omittatur, illæ nullæ dicuntur.*
17 *Poſſeſſori malæ fidei vicus his proclamationibus illæ ipſi non iuuant.*
18 *Proclamationes non iuuant venditori, qui non poſſidet rem venalem.*
19 *Proclamationes non nocent perſonis certis, quæ nominatim erant citandæ.*
20 *Poſſidenti ficte, vel precario non iuuant proclamationes.*
21 *Actor ſit poſſeſſor ſi quiſpiam compareat, & proclamationibus ſe opponat.*
22 *Proclamationes vbi fieri debeant?*
23 *Forma proclamationibus praſcripta ſi non ſeruetur omnia ſunt nulla.*
24 *Vbi ſingulo decendio non caderet dies feſti, vel mercati poſſet iudex alium diem præfigere non breuiorem decendio.*
25 *Citatio multitudinis ſufficit ſi generaliter fiat, ſcilicet quoad multitudinem vniuerſitatis, non quoad multitudinem ſingulorum.*
36 *Moram purgare non poſſumus poſt terminum legis, vel ſtatuti.*
28 *Prompte fidem facere de iuribus ſuis quomodo dicatur.*
28 *Inſtrumentum habens præmanibus dicitur in promptu de iure ſuo docere, ſi in inſtrumento ipſo nominetur.*
29 *Qualitatem decreti obſeruantiam probare tenetur, qui in decreto ſe fundat.*
30 *Qualitates ipſæ quot, & quales ſint.*
31 *Contumacia accuſanda eſt prætendentium ius, & illud non proponentium die aſſignato.*
32 *Conſtitutio intelligenda eſt ſecundum terminos iuris communis.*
33 *Relatio nuncij debet eſſe explicita & ſignificatiua omnium actuum geſtorum per eum, non generalis prout habuit in mandatis.*
34 *Ius conditionale remiſſum quoque intelligitur, ſi illud propoſitum non fuerit vigore proclamationum.*

De forma, ac ſolennitate obſeruanda pro confirmatione contractuum. Glo. I.

ARbitrati ſunt nõnullli Doctores de iure communi ad confirmationem contractuum à iudice poſſe impetrari proclamata, vt ſi qui prætenderent ius in re vẽdita tenerentur comparere, ac ius ſuum infra ali-

quod congruum tempus proponere ſub pœna pri
1 uationis † eiuſdem. Barto. in l. rem quæ uobis, & ibi
Iaſ. ff. de acqui. poſſeſ. Barto. in l. rem alienam. ff. de
pigno. act. Iaſ. conſi. 166. volum. 2. ex l. ſi eo tempo-
re. C. de pignor. Quibus non comparentibus cen-
ſerentur rem habere pro derelicta, vt ibi Bar. & Iaſ.
Fedet. de Sen. conſi. 107. Domine Franciſce.

Alij vero cum nemo inuitus agere cogatur. C.
vt nemo inu. cenſuerunt ſimilia decreta eſſe con-
traria iuri communi, ac propterea ſimilia procla-
mata non eſſe concedenda. Ang. Roman. Aret. &
in d. l. rem quæ nobis Marſ. ſingul. 295. Abb. in c. ſi.
de vita, & honeſta. clerico. Plot. in repe. l. ſi quando.
in verbo Decr. Dom. Med. in bon. ad crid. ponen,
vbi decretum ipſum interpretatur. vnde ne rerum
dominia ſemper eſſent in incerto, ac vt occurra-
tur, quantum fieri poteſt litibus fauore publico, ſta-
tutum eſt hac conſtitutione fieri ipſa pro clamata,
quibus tamen ſicut de iure communi licet renun-
2 ciare. † Alc. conſi. 714. ita non purgant malam fi-
dem. Ang. in l. ſi vacantia. num. 10. C. de bon. vac.
lib. 10. Alex. in d. l. rem quæ nobis. ff. de acqui. poſſeſ.
Alcia. conſi. 113. ac ſtricti ſunt iuris Alcia. conſilio
119. num. 17.

A Qualonche perſona] Quelibet igitur perſona vo
lens vendere bona immobilia cuiuſcunque ſpeciei,
aut iura &c. Perſonarum appellatione, tam fœmi-
3 næ, quàm maſculi comprehenduntur. † authen,
item quæcunque communitas. C. de epiſco. & cler.
Bal. in l. omnes populi. colum. pen. ff. de iuſti. & iur.
Dec. conſi. 495. num. 4. maxime ſi ſtatutum dicat, vt
in hoc caſu, quæcunque perſona. Bald. in l. quicun-
que. num. 10. C. de ſeru. fugit. Dicuntur perſonæ cō
iunctæ. l. maritus. C. de procu. c. nonnulli. de reſcrip.
perſonæ literatæ. c. de multa de præbē. perſonæ ſub
limes. eo. titu. perſonæ egregiæ. l. ad egregias. ff. de iu
reiur. perſonæ neceſſariæ. l. Imperatores. ff. de pac.
perſonæ eccleſiaſticæ cap. quiſquis 17. q. 4. c. ex eo
de elect. in ſexto.

B Collegio] Collegium conſtituitur ex pluribus,
4 eſt tamen vnum repræſentatione. † l. mortuo. ff. de
fideiuſſo. c. ſicut cum per formam de elect. in ſexto.

C Vniuerſità] Perſonæ etiā appellatione venit Ci-
uitas, Municipium, Caſtrum, Collegiū, vniuerſitas,
§. ſi vero contigerit. in auth. de alien. emph. l. in fa-
cto. §. fiſcus. ff. de condi. & demon. Alber. in dictio.
in verbo perſonæ.

D All'auenire] Inpoſterum: leges reſpiciunt futu-
ra negocia, non præterita. l. leges. C. de legib.

E Vendere] quæ voluerit vendere bona immobi-
lia, aut iura, cuiuſcunque ſpeciei. verbum, vēditio,
5 † eſt generale. Barto. in l. fin. §. in computatione. C.
de iure delibe. qua prohibita cenſetur omnis alie-
natio interdicta. gl. Cyn. & Guliel. in l. 2. C. de vſuc.
pro empt. per l. voluntas. C. de fideicommiſ. Barto.
Iaſ. & Ripa in l. filiusfamilias. §. diui. num. 100. ff. de
lega. 1. quod ibi intelligit Ripa num. 101. largo ſum
pto vocabulo: & propterea non procedere in ſta-
tutis, quæ propriè, & ſtrictè intelligenda cùm ſint.
6 † l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. geſt. l. quicquid aſtringē
dæ. ff. de verb. oblig. Si loquantur de venditione, nō
extendentur ad aliam ſpeciem alienationis. Specu.
in tit. de emptio. & vendi. §. nunc dicendum verſi.
Sed pone ſtatutum. Berrac. in tracta. de Gabel. in 3.
par. 8. partis princi. q. 3. & ſeq. Cuius contrarium in
terminis huius conſtitutionis puto verius: attenta
ratione fauoris publici, vt lites dirimantur: ac ne re
rum dominia ſemper in incerto ſint, quæ in omni
alia alienatione militat. ita in ſimilibus terminis
Rip. in d. §. diui nume. 102. ſcilicet de ſtatuto quo
prohibentur res foreнſibus vēdi, ne inde difficilius
collectentur, ſequitur Simon de Præt. conſi. 85. nu
67. & militante eadem ratione. ſic eſt communis
opinio Pariſ. conſi. 82. nume. 9. volum. 3. Simon de
Præt. d. conſi. 85. nume. 67. quando autem appella-
tione venditionis omnis alia alienatio contineā-
tur, latè Tiraquell. de retract. lig. §. 1. glo. 2. nume. 1.
2. 3. & 4.

F Immobili de qualonche ſorte] bonorum im-
mobilium appellatione veniunt ea, ex quibus fru-
7 ctus percipiuntur, ſeu illa inter immobilia † com
putantur. Bald. in proœm. feud. num. 21. Tiraq. de
retr. lig. §. 1. glo. 6. num. 5. ſuntque immobilia mobi
libus digniora. l. ſciendum in princ. ff. qui ſatiſda. co
gan. l. 1. C. de vſucap. tranſ. Tiraquell. de retra. lig. §.
1. glo. 7. nume. 82. Nam mobilium, vilis & abiecta
8 eſt poſſeſſio. † l. ſi rem mobilem vbi glo. ff. de acqui.
poſſeſ. nec pro illis competit interdictum vnde vi.
l. 1. §. hoc interdictum. l. 2. ff. vnde vi. niſi immobili-
bus eſſent coniuncta, vel ex hæreditate, vel quia in
domo, vel fundo acceſſionis nomine. d. l. 1. §. planè
ſi quæ & l. penul. eod. titu. cæterum ſi ſeiuncta ſint,
poteſt illa tutor ſine decreto alienare, licet prohibi
tus ſit quoad immobilia. iuxta terminos. l. lex quæ
tutores. C. de adminiſt. tutor.

Dicitur itaque de quauis ſorte, ſeu ſpecie bono-
rum immobilium, in qua emphyteuſis contine-
9 tur. † Specu. in titu. de loc. §. nunc aliqua. verſi. 56.
Decius conſ. 389. Ruin. conſi. 25. lib. 1. feuda verò;
quæ non veniunt in generali bonorum alienatio-
ne, niſi dictum ſit. c. in generali. C. ſi de feud. fuer.
controuer. int. dom. & agna. vbi dd. & late Alexan.
conſi. 16. lib. 2. Goza. conſi. 26. Nec in ſtatuto diſpo-
nente de lucro dotis. c. 1. §. quamuis vbi Bal. & Mat.
Lau. de inueſt. de re ali. fac. Aret. & Rip. in l. 1. ff. ſol.
matr. Minuſque in generali obligatione bonorum
Specu. titu. de pign. vbi Bald. verſi. vlti. Caſtr. in l. tu-
tor. §. vlti. ff. de pigno. Alex. d. conſi. 16. lib. 1. Iaſ. conſ.
6. lib. 3. Nec in generali legitimandi facultate niſi
de feudis expreſſum ſit. Sign. conſi. 218. Dec conſi.
357. Rip. in l. 1. num. 53. ff. de vulga. & pup. Nec etiā
in generali renunciatione bonorum. Bald. in auth.
in ſucceſſione. C. de ſuis, & legit. Dec. in l. 1. ff. ſi cert.
peta. & conſi. 389. nec in generali fideicommiſſo.
Barto. in l. ſi duo patroni. ff. ad Sen. Trebel. nec in ge
nerali mandato. Afflict. in conſtit. Siciliæ incipien.
ſi quando ſorte. Tiraq. de retr. lign. §. 1. glo. 1. num. 1.
Minuſque in generali conſtitutione, ſeu ſtatuto
ponendi bona ad cridas Cæphal. conſi. 29. num. 12.
& 13.

Venient, feuda, inquā, in hac conſtitutione, quæ
nedum generaliter, ſed vniuerſaliter loquitur. De-
cia. d. conſi. 389. Corn. conſi. 321. in fi. lib. 4. Iaſ. conſi.
224. col. 2. verſi. iſtud ſtatutum. lib. 2. Cur. Iun. conſi.
26. Nat. conſi. 159. nu. 24. & conſi. 683. Tiraq. d. glo.
3. ſub nu. 9. & quia in titulo antecedenti, qui ſe re-
mittit ad ſolennitates, ac formam iſtius, ſpecialis
fit de alienatione feudi mentio.

G O ragioni] aut iura; idem conſtituitur in vendi-
tione iurium, quod in vēditione immobilium. quę
10 iura, & actiones cōſtituunt tertiam ſpeciem, † nec
veniunt mobilium, vel immobilium appellatione.
Iaſ. in l. a diuo pio. §. in vēditione. ff. de re iudic. Bar.
in l. fi. ff. de vſufruc. leg. Guid. Pap. q. 291. Dec. conſi.
237. Soc. Iun. conſi. 115. lib. 1. & ſi minoris ſint ad rē
immobilem competentes, ſine decreto vendi non
poſſunt. Alber. Bar. & Ang. in l. ſi ſic legatum. §. vl-
timo. ff. de leg. 1. Bar. conſi. 70. Alex. conſi. 125. lib. 1.
Aret. in l. 1. C. ſi aduer. tranſac. Lerit. ff. de fund. dot.
Tiraq. de retra. lign. §. 36. ad fin. tit. nu. 22.

Iura, & actiones nobis re competentes non tm̄
11 vendi poſſunt. † l. ſi nomen. ff. de hære. & act. vendi,
ſed

ſed etiam ſi in diem, vel ſub cõditione debeantur.
l.nomina.ff.eo.tit. Imo & ſpes, habita ratione quo-
ad pretium caſuum occurſorum. l. ſi iactum retis.
ff.de actio.emp. Sicut & donari.l. ſpem.C. de dona-
tion. ſecundum quam ſpem rei, & non ſecundùm
rem iuſtum pretium, vel læſio poteſt conſiderari.
Anch.& Imo.in c.cum cauſa de empt.& vend. An
char.conſ.403. Cagno.in l.2.nu.174.C.de reſci.vẽd.
Tiraq.in legib.connub.in 14.lege.col.16.verſi: quã
quam ne illud omittamus. De qua re vidẽdus Ant.
Pin.in d.l.2.in 2.parte nu.6. vendita tamen actionè
non poteſt illa exerceri iudicialiter, niſi ad ratam
pretij ſoluti, ac quatenus pretium ceſſæ actioni cor
reſpondet l.per diuerſas.C. mandati. cum pluribus
ad ipſam legem limitationib.& ampliationibus cũ
mulatis per Gabr.in ſuis comm. conclu.lib.2.tit. de
actio.conclu.5. Quæquidem nomina, ſi de ſolutio-
ne æris alieni agatur, primo vendi debent, quam
immobilia.l.magis puto.§.ſi æs.ff.de reb.cor.

H Si trouarà] loquitur de eo qui eſt in poſſeſſione,
ſeu quaſi rerum vel iurium, quæ vendere intendit.
12 † Nam vendi poteſt res aliena.l.rem alienam.ff.de
contrahen. emptio. vnde ſi quis vellet vẽdere rem,
quam non poſſideret, etiam ſi poſſeſſor rei propoſi
tæ venalis, ad impediendam venditionem, non ex-
cluderetur a iuribus ſuis ratione harum proclama-
tionum: quum non teneatur poſſeſſor de iuribus
ſuis edocere.l.cogi C.de petit.hæredi. ex qua poſſeſ
ſione præſumitur dominus donec cõtrarium pro-
betur.l.fi.C.de rei vendi.§.commodum Inſti de in-
terdi. Bart.in l.1.§ non autem.ff.de bon.poſſ.ſecun.
tab. Dec.in l.fi.num.52.C.de edic.diu. Adr.toll. Alc.
de præſum.reg.3.præſum.43.nu.3. maximè ſi dedu-
catur incidenter. Bar.in l.quidam in ſuo. ff.de con-
di.inſtit. Caſt in l.fundum. ff.de excep. Aret. in §.ſic
itaque.nu.5.& ibi Iaſ.nu.26.Inſti.de act. Alex.conſi.
103.lib.7. Cæphal. conſi.397.nu.74.

I Coram ordinario loci, & vaſalli coram pręfecto
prouinciæ in qua ſita ſunt bona per ſe, vel per legiti
13 mum procuratorem. † & c.tenebitur comparere
ipſe, aut ipſius nomine legitimus procurator, vel
ſindicus. In quouis iudicio quantumuis ſumma-
rio, primùm de perſonis quærendũ eſt, ac ita actor,
& reus iudicium ipſum fundare.l.licet.C.de procu.
Bar.in extr.ad reprim.in verbo vel legitimè. Signo.
conſi.108. Exc. Olaic.dec.1.nu.35. volens itaque vẽ
dere intelligo de eo, qui vult, ac poteſt vendere: quũ
vbi ſtatutum aliquid ordinat cenſetur præſuppone
re terminos habiles Bar.in l.diuus.ff.de mil.teſtam.
vnde pupillus, minor, prodigus, mentecaptus aliiq;
huiuſmodi, qui non habent diſponendi de rebus ip
ſorum liberam facultatem, non poſſunt dici volẽ-
14 tes vendere: † ſiquidem qui agere nequit bona ad
cridas ponere non poteſt, vt bannitus, filiusfami-
lias, ſi patris requiratur conſenſus, minor, excom-
municatus, periurus, Iaſ.conſi. 167.vol.2. quem ſe-
quitur Plotus in indice. l. ſi quando in rub. decreti
Mediolani de bon.ad cridas verſic. decreti vigore,
Si tamen iſtis perſonis vẽdere prohibitis aliquibus
caſibus venditio de iure permittatur vt minori ad
ſoluendum æs alienum, tunc proculdubio procla-
mata etiam fieri poſſent: quia cui permittitur quod eſt
plus non cenſebitur denegatum quod eſt minus.
auth. multò magis.C.de ſacroſan.eccle.dixi titu. an
tecedenti in gloſſa de pupilli. Decreti interpoſitio
requiritur in hac venditione. Decretum vero inter
ponendum eſt a iudice competenti.l.cum ij.§.tran
ſactiones vbi Bar.& Caſt.ff.de tranſact. Iudex com
petens eſt, quoad hoc, ille, in cuius iuriſdictione res
ſita eſt.l.ſi prædium.C.de præd.minor. Rom.conſi.
219. Crau.conſ.30. ſicuti vbi agitur de dando tuto-
re pupillo quantum ad bona per illum iudicem dã
dus eſt, in cuius territorio bona continentur. l.1.C.
vbi pet.tut licèt Bar. Bal. & Alber.in d. l. magis pu-
to. §.illud. ff. de rebus cor. dicant requiri vtriuſquè
decretum, ſcilicet prætoris vrbis, ſi ibi domicilium
habeat pupillus, & decretum iudicis prouincialis
vbi ſita eſt res. Alij etiam ſunt, qui firmant ſuffice-
re decretum eius, quem malueris. Cyn. & Sali.in d.
l.ſi prędium. Bar. Alber.& Cyn.in l.1.C.de contrah.
empt. Caſt. conſi.319.lib.1. & tutius agendo conſu-
lit Tiraq de retr.lign.§.36.glo.3.nume.27.vt fiat, ſeu
interponatur ab ambobus iudicibus, ſeu vtrobiq;
quæ controuerſia hic ceſſat; quum ordinario, vel
præfecto cõmittatur, in cuius iuriſdictione res eſt
ſita: mandatur Pręfecto, quoad vaſallos: quia vaſal
li regulariter ex forma nouarum conſtitutionum
ſubijciuntur cognitioni Pręfectorum. Si plures ſint
res venales, quarum vna ſit principalis aliæ verò ap
pendices, ſufficeret proclamata huiuſcemodi fieri
15 in loco rei principalis. † ex traditis a Bar. Imo. An-
ge. Aret. & Soc. in l.3.ff.de aeq.poſſ. alias ſecus Tiraq.
in d. glo.3. nume. 4. Suffragatur quod dicitur bona
publicata exiſtentia in diuerſis ciuitatibus, vnicui-
que applicari debere, in qua exiſtunt. Bald.in l.1.C.
de ſumm.trin. Ioan. Andr. in cap. dum ſecundùm
de hæret. in 6. Roma. in l.1. nume.24. C.quan.non
pet. par.

K Deſignandoli con loro ſito qualità, e quãtità] Bo
na ipſa venalia coram iudice ſunt deſignanda cũ
ſitu, qualitate, & quantitate ipſorum bonorum per
ipſum proponentem, vel ſindicum, aut legitimum
procuratorem: quod ſi omittatur, non ſubſiſtunt
16 proclamata † Nel. in tract.bann.pri.temp.quæſtio.
9.verſi.9. ſtatuo. Plot.in indic. l.ſi quando.in verbo
Decretum in rubr. Decr. Med. ſub rubr. de bon.ad
cridas.

L Ragioni] ſi iura ſint, vel actiones exprimi debẽt,
quæ ſint, & quo iure ad illum pertineant. Iura, &
actiones, quum non præſcribantur loco.l.ſi fideicõ
miſſum.§.tractatum. ff.de iudic.l. Caius in prin. ff.
de lega 2.l.vxorem.§.legauerat.ff.de lega.3. Bal.in l.
1.ff.de ſtat.homi.& propterea ſunt alijs demonſtra-
tionibus indicanda, vt cognoſcantur.

M Per qual cauſa] Explicabitur etiam pretori cauſa
alienationis. nam ſi minor, vel mulier, aut vaſal-
lus velint alienare, cõuenit, vt cauſam narrent: quũ
non pro omni cauſa alienatio concedatur, vt dixi
titulis duobus præcedentibus.

N Poſſeſſore] Ipſorum bonorum iurabit ſe eſſe ve-
17 rum patronum, † & poſſeſſorem, verè poſſidere,
ſeu quaſi is dr̃, qui titulo, & bona fide poſſidet, & p-
pterea decretum hoc non ſuffragaretur poſſeſſori
malę fidei, qui ſi iuraret ſe verè dominum, & poſſeſ
ſorem, ſeu quaſi, eſſet periurus. Plot. in d. indice in
verbo decretum diſponit. & vera poſſeſſio dicitur
quæ eſt iuſta, & titulus qui eſt iuſtus, vbi non habe-
tur ſcientia iuris alterius c.ſi diligẽti vbi gl.in verbo
iuſtus de præſcrip. & iſtis verbis ac forma attenta
ſcribit Plot.in d.l.ſi quando nu.285. C. vnde vi. cri-
18 das, ſeu proclamata hæc nihil opitulari, † ſi no poſ
ſideris, ad cuius inſtantiam fiunt, allegat Alex.cõſi.
5.in cauſa.col.1.in verſ.ſtatutum etiam vol.2. Ang.
conſi.289.viſo themate, & ſtatutis colum.fi.verſ.di-
cens. Rub.conſi.76. Rim.in l.ſi pacto, C.de pact.qui
non tradunt hunc inſtantem fieri proclamata te-
neri iurare ſe poſſeſſorem, ſed proclamatibus, & ci-
tationibus generalibus non præiudicari poſſeſſori-
19 bus, qui nominatim fuerunt citandi: † quia, inqui-
unt, hæc ſtatuta reſtringi, ac interpretari debent
ſecundum ius commune, ne quis indebitè damno
afficiatur. l.2. C. de noxalib. capit. cum dilectus de

conſuetu.ſcilicet, vt proclamationes, ac citationes
generales afficiant eos, de intereſſe quorum igno-
ratur tractari, non quoad poſſeſſorem, cuius ſcien-
tia faciliter hr per inueſtigationem volentis. Nam
proceſſus in odiũ poſſeſſoris, factus, poſſeſſore non
citato, non tenet. Bald.conſi.336.lib.1. conſi.135.&
conſ.301.lib.2, Calde.conſ.4.de dilat. Roman.conſ.
158.conſ.320.col.pen. Alexan.d.conſi.4.& conſi.82.
vol.2.conſi.200.lib.7.Soc. conſi.30.lib.1. Marſ. ſing.
395. Iaſ.in l. ſi pacto quo pœnam 5.not. C. de pact.
Dec.in l.fin.col.2. C.de edic. diui Adr. tollen.debet
etenim diligenter inquiri poſſeſſori, & ille citari.
Neuiz.conſ.81.nu.8.Oſaſc.dec.34.nu.16. tenetur ita
20 que iurare ſe verè † poſſidere, ac eſſe Dominũ, vn-
de ſi nõ verè, ſed fictè poſſideret, vt per precarium
vel aliter, non iuuarent hæc proclamata. Plot.d.nu.
285. minuſque illi, qui alieno nomine bona ſua ſe
tenere, ac poſſidere conſtituiſſet: quia clauſula con
ſtituti, quum nedum ciuilem, ſed etiam naturalem
poſſeſſionem transferat. Bar.in l.Celſus.verſ.ſed po
ne φ debitor.ff.de vſucapio. Alex.in l. quod meo.ff.
de acq.poſ. iſte nõ eſſet verè poſſeſſor ſed detentor.
Iaſ.conſi.147.col.9.verſi.ego autem conſidero vol.
2.Plot.vbi ſupra ver.decretum vult.

O Titulo] tenebitur exprimere a quo ipſa bona ha
buerit, & quo titulo. nemo, vt dixi ſupra, tenetur ex
primere titulum ſuæ poſſeſſionis, nec conſequen-
ter authorem nominare. d.l.cogi. C.de peti. hæred.
hic aliter in hoc caſu diſponitur: quum iſte videatr
actor, qui tenetur iuſtificare quod iudici aliter aſſe
uerat. l.actor. C.de prob. & quatenus iubetur nomi-
nare authorem, ac titulum, intelligitur ſi ipſe ven-
ditor ſciat: alioqui ſi bona ipſa habuerit a maiorib.
ſeu prædeceſſoribus ſuis, ſufficit eum allegare, ſe il-
la poſſidere iure hæreditario toto tit.ff.pro hærede.
Dicet propterea iſte poſſeſſor an ipſemet acquiſie-
rit, quo titulo, vel an illa bona acceperit titulo hęre
ditario a parentibus, vel agnatis ſuis, & qui, ſi aliqui
21 contradicant efficitr actor, † & contradicens reus
quia, etſi poſſeſſor nihil petens ſit reus Bald. in l.fin.
col.2.in fi.C.de edi.diui Adr.tollen. tamen hic, quũ
petat ſola ſua poſſeſſione non contentus, compa
rente cõtradictore ad cridas, remanet actor: ita in
ſpecie Iaſ.conſi.167.nu.5.verſi.& ad authoritatem.
Bal. volum.2. quem ſequitur Plot.in d.rub.ver.De-
cretum vigore: quos verè loqui contra commu-
nem: quum re ipſa hæc lis nihil differat a remedio.
l.diffamari. C.de ingen.& manumiſ.in qua eſt reus
qui ipſum remedium intentat Excellen. Oſaſc. de-
ciſio. 151.

P Solito] ijs peractis iudex committet tribus vici-
22 bus fieri proclamata in loco ſolito. quæ forma lo-
25 ci cridarum, ſi non ſeruetur, † ſunt inualidæ. Alex.
conſ.137.nu.11.& nu.12.verſi.peccat in alio.volu.2.
Plot.in d.rubr.

Q In giorno di mercato] tempus etenim cenſetur
pro forma præſtitutum ac pro actus ſubſtãtia. Bal.
in auth. quæ ſupplicatio prope finem. C. de precib.
imper.offer.in l.omnes populi col. pen.verſi. vnde
ſi ſtatutum requirit tempus. ff.de iuſti. & iur. Alex.
conſ.133. vol.6.Iaſ.conſi.192. vol.2. Plot. in d.rubr.
verſi.decretum in faciendo.

R Feſta] vbi non eſt dies fori proclamata fient die
feſto. nam iſtis diebus mercati, & feſtiuis perſonæ
congregantur, & facilius innoteſcit vox præconis.

S Beni] proclamatà, ſicut alienans comparere te-
netur coram iudice in cuius iuriſdictione ſunt ſita
bona, ita fieri debent in loco, in cuius finibus, & ter
ritorio ſita ipſa bona ſunt. quæ enim fiunt palam,
& publicè, ab omnibus cognoſci, ſciriquė poſſunt.
glo. & dd.in l.ſi tutor. C. de peric. tuto. præſertim a
vicinis, & conſanguineis, qui geſta alia vicinorum,
& conſanguineorum ſuorum ſcire præſumuntur.
Bart.in l.1.colum.4.verſ. contra hanc deciſionem.
ff.ſi certum petatur. Ibi etiam de rebus agi oportet,
vbi res ipſæ ſitę ſunt l.fi.C.vbi in rem act.

T Dell'habitatione] proclamata fieri hæc debent
in loco ſolito, item ante domum habitationis ven-
dere volentis. nec ſufficeret proclamata ipſa fieri
prope domum, & prope locum. Alex.conſ.137.nu.
14.vol.2. quum illud fieri dicatur in loco, quod fit
intus locum. l. 1. §. in flumine.ff.de flum. publ. l. ſi
alius.§.meminimus. ff.quod vi aut clam. vnde no-
tat Bart.in l.1.§.hoc interdictum.ff.de Cloac. Bal.in
l.data opera col.15.C.qui accuſ.poſſ.non dici factũ
in domo, quod in oſtio domus factum eſt.

V Tribunale] ſi careat domicilio fiet ante locum
tribunalis, quod pro domicilio eligetur. quum hic
non dicatur in loco tribunalis, ſed ante locum, ſuf-
ficit, ſi fiant prope, ex not. ab Alex.d.conſ.137.num.
14.Plot.in d.indice. ver.decretum requirit &c.

X Diece] cum interuallo non minore dierum de-
cem ab vno proclamate ad aliud. non eſt peccan-
dum in hoc tempore, quum pro forma, & ſubſtan-
tia actus poſitum ſit. Alex.conſi.133.in fi. vol.6.Fel.
in c.cum dilecta.verſi octauum ſignum de reſcrip.
Iaſ. conſi. 191. vol.2. Sed ſi occurreret de decem in
decem dies nõ cadere diem feſtum, vel diem mer-
cati, iudex poſſet alios dies longiores præſcribere
proclamationibus, & exprimere dies mercati, & fe
24 ſti, quibus fient: † quia Decretum non aſtringit ad
decendium, ſed diſponit terminos non eſſe breuio
res decem diebus: intra quos, ſi diebus mercati, vel
feſti proclamatio ſecunda poſt primam, & tertia
poſt ſecundam repeti nequierit, tunc non viciatur
actus, ſed iudicis arbitrio tantum temporis aſſigna
bitur, quantum ſufficiet ad implementum actus.
Roma.conſi.384.nu.4. Menoch.de arbitr. caſu 480.
Nam hoc tempus, cum largiatur ad commodita-
tem contradicentis, conquerendi cauſam non ha-
bet, ſi longius ſit decendio.

Y Aſſignarà comparer ogn'vno] proclamationes
ipſæ continebunt aſſignationem, ſeu citationem
vniuſcuiuſque prætendẽtis ius habere in bonis ſpe
cificatis ad vendendum in toto, vel in parte. quę nõ
ſufficerent quantum ad certos, ſed tantum quantũ
ad incertos. Rom. conſ.53. Alex.cõſ.5. & conſ.137.
vol.2. Rim.in l.ſi pacto quo pœnam. C.de tranſact.
Marſ.ſing.295. Plot.in d.indice in verbo decretum,
& cridæ. etiam ſi multi eſſent: quia quod dicitur ad
25 citationem † multitudinis ſufficere citationẽ vo-
ce præconia. Iaſ.in l.decem. nu.43. ff de verb. oblig.
intelligitur de multitudine vniuerſitatis citãdæ nõ
de multitudine ſingulorum Pariſ.conſi. 110. lib. 1.
Boer.deci.207.nu.5.

Z Frà duoi meſi] citatus, & aſſignatus terminũ ha-
bet ad comparendum duorum menſium a die vlti
mi proclamatis. Poſt terminum legis, vel ſtatuti qs
vlterius audiri non debet, cui nec licet moram pur
26 gare. † l.ob commiſſa. C. ad leg. Iul. de adult. Inno.
in c.cum in tua. qui matr.acc.poſſ. Bal.in l.ſi ea.C.q
acc.non poſſ. Alex.conſi.133.volum.6. Imo nec fa-
uore libertatis tempus præſtitutum ad aliquid fa-
ciendum, poteſt poſt illud protrahi. l.Thais.§.intra.
ff.de fideicom.liber.l. Sticho.§.Titius.ff. de ſtatulib.
copioſè Tiraq. de retract.conuen. §.1.glo.2. nume.
47. & 48. hac etiam citatione contra prætendentes
intereſſe, vel ius habere in bonis compræhendan-
tur quoque clerici, etſi non poſſint, etiam ſi velint,
coram iudice ſeculari conueniri. cap.ſi diligenti de
foro competen.auth.ſtatuimus. C.de epiſc. & cler.
quia verum eſt, ſi citentur ſimpliciter, ſecus ſi non

præci-

præciſè, ſed cauſatiuè, quòd compareant ſi ſua pu-
tauerint intcieſſe, vel ſi aliquid ius prætendant. Nã
quum hæc ſit potius quædam monitio, quam aſtri-
ctio, tunc clerici ipſi hac citatione, vt alij compræ-
henduntur. Bal. Sali. Caſt. Alex. & Iaſ. in l. teſtamen-
ta omnia. C. de teſtam.

C In pronto] comparens tenetur in promptu fidẽ
facere de iuribus ſuis, ſi quæ habere pretendit. ſupra
in glo. in verbo poſſeſſore. Dixi hunc comparen-
tem, & opponentem eſſe actorem: quum alius ſit
poſſeſſor, qui Dominus præſumitur. §. commodũ
Inſti. de interd. nec debeat fidem facere de iuribus
ſuis. l. cogi. C. de petit. hæred. Nimirum ſi iſte oppo-
nens in promptu iura ſua oſtendere debeat. prom-
piè id eſt ſtatim. §. ſi verò in auth. de monac. Prom-
27 ptè vero, † vel incontinenti dicitur fides fieri, ſi op
ponens offerat iura ſua incontinenti probaturum.
Bar. in l. ſi is a quo. ff. vt in poſſeſ. legat. incontinenti
que id probari dicetur, non tantum, ſi habeat pro-
bationes paratas in ſaco, ſed etiam ſi ad probandũ
dilationes longi temporis non requirat, ſe remittẽs
iudicis arbitrio. Rom. conſ. 244. num. 6. Cuius rei ſe
cundum Anton. de Butr. dicit tex. eſſe ſingularem
in c. literas. ver. quod ſi non habeat de reſtit. ſpolia.
ſequitur Crau. cõſi. 156. in fi. verſi. videmus. Menoc.
de arbit. caſu 9. nu. 5. Similiter incontinenti dicitur
probari, ſi intra tempus inſtantiæ ſine aliqua termi
ni ipſius prorogatione, vel ſuſpẽſione probatio fiat.
Caſtr. in l. 3. in fi. C. de compen. Rom. conſ. 76. Butr.
in c. veniens de teſtibus Alex. in l. 4. §. condemnatũ.
num. 30. ff. de re iudic. & conſi. 166. lib. 2. conſi. 94. &
conſi. 101. lib. 4. vnde probatio in terminis huius cõ
ſtitutionis in promptu fieri iudicio meo diceretur,
ſi intra bimeſtre conceſſum ad comparendum ius
opponentis liquidaretur: vel melius, & proprius, ſi
feudalia ſint bona, quæ venalia proponuntur, aut
ſubiecta fideicommiſſo, opponens ſimul cum op-
poſitione exhibeat inueſtituras, vel teſtamentum,
quibus prætendit iura ſua iuſtificari. Nam qui in-
28 ſtrumentum habet præmanibus, † dicitur inconti
nenti, & ſine alia dilatione probare. Bal. in l. 2. C. de
edic. diui Adr. toll. Socin. conſ. 27. ſub num. 23. verſ.
primo volum. 3. Excell. Oſaſc. deciſ. 26. nu. 16. quod
intelligitur, ſi ipſe opponens in teſtamento nomi-
netur: alioqui reſeruandum eſt ius ſuum in alio iu
dicio plenario, vt de prætendente ſe fideicommiſ-
ſarium, ac exhibente teſtamentum, in quo non no
minetur Dec. conſi. 424. ſub nu. 18.

D Decreto] termino duorum menſium tranſacto
à die vltimæ proclamationis nullo comparente
oppoſitore iudex interponet decretum, ac interpo
nendo declarabit venditionem fieri poſſe.

E Eſcluſi] quo facto intelligẽtur excluſi illi ab om-
ni iure, & actione, quam prætendere potuiſſent,
tunc illis ſpectante, Scilicet ſi omnes ſolennitates,
& decreti forma ad vnguem ſeruentur: alioqui, ſi
quid omiſſum ſit, non contradicentibus non præ-
iudicant, Nam qui ſe fundat in decreto debet pro-
29 bare obſeruantiam ipſarum † qualitatum. l. 4. §. de
cete. ff. vi bono. rapto. Alex. conſi. 82. volum. 2. Soci.
conſi. 220. nume. 9. volum. 2. Marſi. conſ. 38. & in ter
minis harum cridarum Plot. in d. indice. ver. decre-
tum volens &c.

Qualitates autem requiſitæ ex prædictis colligi
30 poſſunt. † Primo quòd volens vẽdere compareat
coram ordinario, vel ſi vaſallus ſit coram præfecto
prouinciæ, vbi bona ſunt ſita. Secundò ſi ipſe per-
ſonaliter non compareat, ſed alius ſuo nomine
compareat cum legitimo mandato. Tertiò in ſcri
ptis deſignabit quæ, & qualia bona vendere inten-
dat, vbi ſita ſint, ſub quibus confinibus, an prata, ne-
mora, vel vineæ allodialia, feudalia, vel alterius
ſpeciei, ac quot iugerum, & ſi iura ſint, qualia ſint,
ac quomodo ipſi pertineant. Quartò exprimet
cauſam alienationis. Quinto iurabit ſe illorum bo
norum eſſe verum Dominum, ac poſſeſſorem,
quamuis vlterius huic præſcriptioni inhærens tene
retur probare venditorem tunc tenuiſſe, & poſſe-
diſſe: quum etſi decretum diſponat eſſe iurandum,
non ordinet tamen huic aſſertioni iuratæ eſſe cre-
dendum. Roma ſingu. 707. Plot. in d. indice. in ver-
bo decreto, & cridis quibus. Sexto exprimet nomẽ
authoris ſui, ac titulum. Septimò iudex commit-
tet fieri ter proclamata in locis ſolitis diebus mer-
cati, vbi erit mercatum, & diebus feſtiuis, vbi non
erit mercatum, in quorum finibus, vel territorio
ſunt bona ſita. Septimò fieni pariter ipſa procla-
mata ante domum habitationis volentis vendere,
etſi habitationem non habeat coram loco tribuna
lis eligendo loco domicilij per ipſum venditorem.
Octauò quòd ab vna, ad aliam proclamationem
ſit ſaltem interuallum decem dierum. Nonò quòd
aſſignetur omnis ad comparendum, qui præten-
dat habere ius in ipſis bonis ſpecificatis in totum,
vel in partem per ſe, vel per legitimum procurato-
rem, aut ſindicum fidem facturus in promptu co-
ram iudice ordinario, infra duos menſes a die vlti-
mæ proclamationis de iuribus ſuis, ſi quæ habere
prætendit. Quo die, etſi in decreto non dicatur, cre
do ego accuſandam contumaciam ipſorum cita-
torum, ſeu proclamatorum non comparentium,
nec opponentium, cur venditio fieri non debeat:
minuſque in promptu fidem facientium de iuri-
bus ipſorum, ſi quæ habere in ipſis bonis, aut in par
te ipſorum habere prætendant: petens propterea
vendere volens decretum interponi, ac declarari
venditionem fieri poſſe. Nam quum ratione con-
tumaciæ priuetur iuribus ſuis, neceſſe eſt conſtare
31 † eum eſſe contumacem, quod conſtare nequit, ſi
eius non ſit accuſata contumacia. l. properandum.
§. & ſi quidem. vbi Iaſ. C. de iudicijs. Excell. Oſaſc.
deciſ. 3. etſi dicantur contumaciam non inducere
pœnam priuationis bonorum. l. contumacia. ff. de
re iudic. Andr. in c. ſancimus colum. fin. verſi. quid
ergo. titulo quo tempo. mili. Reſpondetur id non
eſſe verum, ſi aliter conſtiturione, vel decreto ca-
ueatur. Francus deci. 213. num. 20. Vnde quum ac-
cuſanda ſit contumacia, vt intelligatur decretum
32 ſecũdum terminos iuris communis. † l. 2. C. de no-
xal. erit quoque neceſſaria relatio nuncij, qui pro-
clamationes fecit, ſeu publicauit. In qua relatione
non eſt procedendum ſimpliciter, ſeu leuiter, ſed
quadam certa forma præſcripta: videlicet ad vn-
guem, ſicuti explicauit hoc, & hoc, & illud, non
autem ſimpliciter referre ſe omnia exequutũ, quæ
33 habuit in mandatis Barto. † in l. 4. §. prætor. verſic.
ſed quid, & verſi. ſequitur. ff. de dam. infect. Alex. d.
conſ. 137. verſ. præterea in citatione. num. 10. vol. 2.
Plot. in d. indice. in ver. Decreti vigore.

Aut penderet conditio; non opponentes, nec cõ
tradicentes excluduntur a iure tunc competenti,
ac ab eo quod ſub conditione pendebat. quia, etſi
dies crediti, fideicommiſſi, vel caſus euictionis nõ
34 venerit, ſi taceant conſentire videntur. † Caſtr. in
l. fi. §. ſed quia noſtra. col. pen. verſ. addo. C. commu.
de legat. Balb. in tract. præſcri. in prima par. vlt. par.
Plot. in d. indice verſi. decretum excludens. licèt ip-
ſe dubitet ob aurhoritatem Iaſ. contradicentis in l.
ſi ſtipulatus fuerim § cum ſtipulamur. num. 3. ff. de
verborum oblig. Oſaſc. deci. 181. quod dubium ceſ-
ſat hic attenta conſtitutione, quæ etiam arctat ius
prætendentes conditionale, vel in diem.

Saluo[a] nondimeno ſe foſſero aſſenti fuori della Patria, i quali giuſtificando eſſi l'aſſenza del tẽpo delle cride, [b] haueranno due meſi dal giorno del ritorno loro, per proporre le raggioni loro, & doue occorreſſe che ſopra l'oppoſitione d'alcuno s'entraſſe in lite, la quale prontamente non poteſſe deciderſi, ſarà lecito à colui che vorrà vendere (fatta prima la intimatione à gl'opponenti con l'auttorità del Giudice, & mentre che l'accompratore non ſia piu potente, ò priuilegiato per cauſa di officio) far la vendita, [c] non oſtante, che la coſa ſia litigioſa, & ſenza pregiudicio delle raggioni [d] dell'opponente. Et acciò che de i ſudetti atti, & cride al tempo à venire ſe ne poſſa hauere certezza,

S V M M A R I V M.

1 *Abſens, quam certum eſt ius habere in re vendenda, quomodo citandus ſit?*
2 *Abſens vbi, & in quo loco abeſſe præſumatur?*
3 *Abſens a patria ſi qua patria abeſſe intelligatur, an a propria, vel a tota prouincia?*
4 *Abſentiam alleganti ad excuſandum ſtatuendus eſt terminus ad perquirendum.*
5 *Abſens an dicatur is, qui vxorem, filios, ac familiam reliquit.*
6 *Abſentia in præſcriptione legali, qualis conſideretur.*
7 *Propria patria, quæ dicatur.*
8 *Abſentibus a iuriſdictione iudicis proclamationes non præiudicant.*
9 *Impedito tempora proclamationum non currunt.*
10 *Præſentia an abſentia magis præſumatur?*
11 *Præſcriptionem decem annorum allegans debet probare præſentiam partis, alioqui neceſſaria eſt præſcriptio annorum XX.*
12 *Præſentia quomodo probetur.*
13 *Edicti publice promulgati præſumitur ſcientia.*
14 *Scientia proclamatum quomodo præſumatur?*
15 *Poſitiones, & probationes in inſtantia proclamatum fieri poſſunt.*
16 *Litigioſæ rei alienatio obtenta alienandi a Principe licentia fieri poteſt.*
17 *Fiſcus, & potentior prohibentur rem litigioſam acquirere.*
18 *Actio hypothecaria intentata rem non facit litigioſam.*
19 *Ex interdictis poſſeſſorijs res non efficitur litigioſa.*
20 *Litigioſa res non fit per actionem perſonalem.*
21 *Et interim ſi alienatio fiat, præfertur ſecudus primo, cui res tradita fuit bona fide.*
22 *Actio locati, ſeu conducti non facit rem litigioſam, niſi conductio eſſet per decennium.*
23 *De qua locatione laudemium debetur, ſicut de alienatione.*
24 *Sequeſtratio fructuum rem litigioſam non facit.*
25 *Precij petitio rem litigioſam non facit.*
26 *Actio negatoria, vel confeſſoria rem litigioſam non facit.*
27 *Actio iudicati non reddit rem litigioſam.*
28 *Litigioſa res quando non fit, litigioſa tamen fit actio.*
29 *Potentes potentior tormenta patientur, & potentioribus noſtris pares eſſe non poſſumus.*
30 *Potentes nobiles dici poſſunt, ſed non omnes nobiles potentes ſunt.*
31 *Potentia, & nobilitas quomodo differant inter ſe.*
32 *Alienatio prohibita in potentiores prohibita etiam intelligitur in domeſticos.*
33 *Quæ a coniunctis fiunt, de conſenſu dominorum fieri præſumuntur.*
34 *Secretarius Principis dicitur perſona potentior.*
35 *Eccleſia an dicatur perſona potentior.*
36 *Clericus an dicatur perſona potentior.*
37 *Potentior quis non dicitur ratione diuitiarum.*
38 *Potentior perſona an Senator dicatur.*
39 *Quæ, & quanta conſiderāda ſint, vt alienatio dicatur facta potentiori.*
40 *Actio quot, & quibus modis cedi poſſit?*
41 *Ceſſio, ſeu alienatio mutandi iudicij cauſa facta, vt prohibita ſit, quid concurrere debeat?*
42 *Actio non dicitur litigioſa niſi lite conteſtata.*
43 *Litigioſa res, an alienari ſit prohibita, ſi iam in cauſa concluſum ſit.*
44 *Inſtantia perempta an eſſet vicium litigioſi?*
45 *Item ſi variatum ſit de actione reali in perſonalem?*
46 *Item ſi renunciatum ſit liti, cauſa & inſtantia.*
47 *Litigioſæ rei, vel actionis non prohibetur alienatio in poſſeſſorem.*
48 *Litigioſæ rei alienatio in coniunctam perſonam, an valeat alienatio.*
49 *Ceſſio per pauperem facta potentiori contra alium potentiorem valet.*
50 *Item ſi potens ſit impotens ad terrendum aduerſarium.*
51 *Niſi res iam effecta ſit litigioſa: quia tunc prohibetur omnino ceſſio.*
52 *Potentiores non per ſe, ſed per procuratorem litigare coguntur.*
53 *Litigioſa res poteſt alienari iudicis authoritate.*
54 *Vicium litigioſi, an ſit reale, vel perſonale.*
55 *Exequutio ſententiæ fit in rem litigioſam cōtra emptorem.*

De forma, ac ſolennitate obſeruanda pro confirmatione contractuum. Glo. II.

A SAluo nondimeno ſe foſſero abſenti fori della patria] ab excluſione iurium ſuorum excludunt abſentes a patria. Si certum eſſet abſentem aliquem ius habere, citandus eſſet ad domum ſolitæ habitationis, vel edicto publicè pro-
1 poſito. † Bald. in auth. ſed cum teſtator. nu. 14. C. de leg. Falc. Bal. conſi. 353. nu. 8. lib. 1. Abſens, qui neceſſario citandus nominatim non eſt, ille intelligitur, qui extra locũ iuriſdictionis iuſdicentis degit, non in alio loco, vel ciuitate eidem iuſdicenti ſubiecta. Sigiſm. conſ. 32. ſub nu. 8. Phanut. de inuent. par. 3. nu. 17. Item vbi quis abeſſe dicitur, intelligitur ab-
2 eſſe à territorio in loco magis vicino. † §. cũ enim in auth. de fide inſtrum. quæ præſumptio accipitur ipſius odio, ne multum temporis ei ad comparendum largiatur, cui ſit imputandum, quòd familiã ſuam non monuerit, quo eſſet iturus. Menoch. de arbit. caſu 40. Sed quum hic tractetur de abſente à
3 patria, quæri poteſt de qua patria, † an à propria, & particulari, vel Principis diſponentis, Senatus Pariſienſis non habet quẽ pro abſente, niſi abſit a regno Tiraq. de retract. lign. §. 35. gl. 3. hic putarẽ excuſandum abſentẽ a propria patria, & non a tota prouincia, ſeu dominio; q̃nquidem, qui extra prouinciam eſt, ſimpliciter abeſſe non dicatur, ſed longè abeſſe. gl. in l. parui. ff. de condi. furt. l. vlt. C. de præſc. long. tempo. Iſern. in comm. ſuper conſtit. regni in rubr. de liter. citator. in gl. allegata probari. vbi ſi cõpareant ad excuſandum citatum aliqui allegantes illius abſentiam, ignari vbi ſit, ſtatuendum eſſe ter-

minum

minnm Bar. in extrauag., ad repr. in verſi. pet edi-
ctum. num.7. aibitrio iudicis ad illuni perquiren-
4 dum, ac monendum. † Menoch. d. caſu 40. Imo
excuſans abſentiam alicuius admittitur ſine man
dato, ac rati ſatiſdatione. glo. in l. in eo. §. nemo. ff.
de reg. iur. Io. Andr. ad Spec. in rubr. de coniunc.
perſ. Barto. in l. penul. §. ad crimen. ff. de publ. iud.
Bald. in l. eos in fin. C. de accuſ. Ratio eſt quia alle-
gans abſentiam non deducit ius abſentis in iudi-
cio, ſed tantum ius publicum in defenſione abſen
tium conſiſtens. l. ſeruum quoque. §. publicè. ff. de
procur. Abſens itaque in terminis ſtatuti de præ-
ſcriptione diſponentis, ſecundum loquendi vſum
ſecundùm quem abſens cenſetur, qui perſonaliter
abeſt, licèt ibi domicilium habeat. Caſt. conſi. 94.
vol. 1. Item qui extra territorium tempore citatio-
nis reperitur. glo. in l. hæres abſens. ff. de iudic. glo.
in auth. de fideiuſ. §. 1. ſuper ver. præſentes. l. 2. §. fi.
in fin. ff. de duob. reis. etiam ſi territorium, in quo
abſens reperiretur, ſubeſſet iuriſdictioni eiuſdem
iudicis. Barto. in d. §. 1. quinimo abeſſe noluerunt
illum dici, qui in loco vxorem, filios, ac familiam
5 reliquit. † Ang. conſi. 270 ſtatuto. Tiraq. in l. ſi vn-
quam. in princ. num. 15. C. de reu. don. Corſet. in
repert. Abb. in verbo abſens Neuiz. conſi. 70. & in
terminis cridarum. Rim. Iun. conſi. 74. nu. 53. quū
6 in materia præſcriptionis † legalis conſideretur ab
ſentia reſpectu domicilij non autem perſonæ. l. fi.
vbi glo. Bal. Ang. & Salic. C. de præſcrip. long. tēp.
Cot. conſi. 50. volum. 2. & ab ipſis de domo certio-
ratus abſens præſumatur. Rim. dicto conſi. 74. nu.
57. Cuius ſcripra intelligo, vbi proclamata fierent,
vt in caſu ſuo ante domum abſentis, ac nomina-
tim contra eum, ſecus ſi in genere, vt hæc, quum
veriſimiliter neſcire præſumantur vxor, & alij do
meſtici, an paterfamilias ius aliquod haberet vel
non arg. l. fin. ff. pro ſuo. qua ignorantia præſuppo
ſita non eſt veriſimile illum certioraſſe. Et quam-
uis Patria latius, quam Vrbs, vel Ciuitas accipiatur,
vt l. 3. C. de natur. lib. l. veluti. ff. de iuſti. & iure Bar.
in l. vrbis verſi. ad contraria. ff. de verb. ſigni. Ciui
tas tamen, & patria idem important. Bart. in d. l. 3.
& in l. vxorem. §. legauerat. ff. de lega. 3. Propria ve-
rò patria eſt, ac eſſe dicitur illa, in qua duo concur
runt, ſcilicet origo, onerumque, & honorū aſſum
7 ptio. † Bal. in l. ſi non ſpeciali. C. de teſtamen. Dici
tur etiam propria patria, vbi quis domicilium te-
net, quantum ad effectum, vt extra illam non poſ-
ſit trahi vltra duas dietas: quum in hoc potius do-
micilium, quam origo inſpiciatur. Caſtr. in l. ſi nō
ſpeciali. C. de teſtamen.

Verum quia citatio per edictum non afficit, niſi
præſentes. Bart. in extrauag. ad reprim. in verbo
per edictum in fin. abſentibus a iuriſdictione iudi-
cis, cuius ordine proclamatio fit non præiudica-
8 bit. † Alex. conſi. 31. volum. 5, Rolan. à Val. conſi.
64. num. 33. volum. 1. quum abſens a loco iniuſta
ignorantia præſumatur. l. Titius. §. fin. ff. de libe. &
poſth. ca. ſi. qui matr. acc. poſſ. Soc. conſi. 301. lib.
2. Dec. in l. eius. §. quod ſi ſtipulatus. num. 9. ff. ſi cer.
pet. & conſi. 301. num. 5 Rim. Sen. conſi. 110. num.
24. lib. 1. Abſensque accipiatur ille, qui in alio terri
torio, quam iudicij adeſt. Ang. in auth. de fideiuſ-
ſo. in princ. Bart. in l. 3. §. 1. q. 8. ff. de duob. reis. Bal.
in l. ſciendum. ff. qui ſatiſd. cog. Roma. conſi. 93.
in princip. Alex. conſi. 100. num. 11. volum. 5. Rim.
Sen. conſi. 600. num. 20. Nam probabiliter ignoran
tibus ius ſuum, vel legitimè impeditis, etiam maio
tibus datur in integrum reſtitutio. Caſtr. in l. ſi ſic
ff. quemad. ſeru. amit. Alex. conſi. 31. volu. 5. Balb.
in tract. præſcrip. in 4. par. prin. q. 29. incip. 29. prin-
cipaliter, & in terminis harum proclamationum
Plot. in d. indice. in verbo decretum inquit &c.
vbi etiam in verbo Decreti tempora ſcribit, tem-
pora ipſa non currere agere non valenti: quum na
9 turalis regula ſit, impedito tempus non currere. † l.
1. & in auth. niſi tricennale. vbi Bald. C. de bo. quæ
lib. nec tempore hoſtilitatis, belli vel peſtis ſæuien-
tis. c. ex tranſmiſſa. vbi Abb. & Feli. de præſc. Bal.
in d. tractatu præſcrip. in 2. par. 6. par. princip. verſi.
primus caſus. & verſ. ſecundus caſus. Siue lege, ſiue
ſtatuto præciſè tempus apponatur, vel præciſè vel
generalibus verbis excludatur, qui intra tempus
non fecit. Bald. in d. auth. niſi. Dec. conſi. 445. nu.
48. Cur. Iun. conſi. 181. Pin. in d. auth. nu. 43. Crau.
conſi. 116. num. 8. qui etſi loquantur in impedimē-
to iuris, procedit tamen, & in multis impedimen
tis facti, vt per Panor. & Felin. in c. ex tranſmiſſa
de præſcrip. Boer. dec. 40. num. 3. Rurſus quando
breuis ſubrogatur loco maioris, vel ſtatura mi-
nuunt præſcriptiones legales, ſubrogatur huiuſ-
modi breuis præſcriptio loco maioris præſcri-
ptionis, & eandem ſapit naturam. Bald. in l. in
contractibus in 1. notab. C. de non num. pecu. & in
c. 1. §. porro. tit. qual. feud. alien. poſſ. tradens etiā
ibi præſcriptionem annalem, vel minoris tempo-
ris nunquam currere ignoranti. Balb. in tract. præ-
ſcri. in prima par. 6. par. princip. q. 23. col. vlt. verſ.
& ita propriè. Bal. in l. ſuperuacuam. C. de tempo.
in integ. reſtit. Corn. conſi. 180. vol. 3. Roma. ac ibi
Mendoſ. conſi. 28. & in terminis harum cridarum.
Rim. Iunio. conſi. 74. num. 54. vnde ſcibit Plot. in
d. indice. verſic. Decreti, & cridarum præſcriptio.
hanc præſcriptionem duorum, vel quatuor men-
ſium regulari, ampliari, limitari, reſtringi, interrū
pi, dormire, non militare, ac annullari eiſdem mo
dis, quibus præſcriptio iuris communis.

B Delle cride] abſens, qui probabit abſentiam tē
pore proclamationum a patria, habebit aliud bi-
meſtre a die reditus ſui in patriam. Si ſtatutum di-
ſponeret tempus currere tam præſenti, quam igno
ranti intelligeretur, niſi præter abſentiam veriſimi
lem rei habuiſſet ignorantiam. Tiraq. de retract.
ligna. §. 35. glo. 3. Butr. conſi. 45. Domina orabilis.
præſens. quis ſit abſens. tex. eſt in l. abſentem. ff. de
verb. ſignifi. & in l. fin. C. de lon. tempo. præſcript.
Bimeſtre hoc ſecundum competit abſentibus pro
bantibus tunc abſentiam a patria. Nam, etſi plu-
res, vt actus valeat, potiuſquam pereat, vbi præſen
10 tia † exigitur, cenſuerint præſumendam abſentiā,
magis quam præſentiam. Specu. tit. de actore. §.
1. verſi. ſed quid ſi iſte alienigena. Bar. Bal. & Caſt.
in l. 2. C. de ſtat. & imag. Aret. conſi. 128. Iaſ. in l. 1.
C. qui adm. Bal. in l. vlt. §. neceſſitate. C. de bon. quę
lib. Alex. conſi. 80. & conſi. 92. lib. 5. Rim. Iun. conſi.
112. num. 199. & qui ſe fundat in præſentia, illam
probare teneatur. Ruin. conſi. 189. num. 13. vol. 1.
Rim. d. conſi. 112. num. 202. Contrarium tamen
eſſe verius vt in dubio potius præſumatur præſen-
tia in loco habitationis, vel domicilij, quam abſen
tia. c. cum tua. ext. qui mat. acc. poſſ. Barto. in l. is
poteſt. ff. de acquiren. hæredi. & ibi Are. Imo. &
Alexan. idem Alex. conſi. 130. lib. 6. Corn. conſi.
30. lib. 2. Soc. conſi. 121. Tiraq. de legibus connub.
glo. 8. num. 30. & quod pręſumatur abſentia magis,
quam præſentia, intelligi debet in forenſe, qui in
loco actus non habet domicilium nec habitatio-
nem. Ita colligitur ex Ruin. conſi. 220. num. 16. vol.
2. Rim. Iun. conſi. 17. num. 13. Sed quid dicemus,
quum allegans præſcriptionem annorum decem
debeat probare eius præſentiam, contra quem pre
11 ſcripſit, † alias oporteret niti præſcriptioni. xx. an-
norum.

norum. Butr. in l. vlti. C. de long. tempo. præſcr.
Bal. & Angel. in l. præſcri. C. qui non ob. lon. tem-
po. præſcr. Alex. conſi. 118. num. 16. vol. 2. poteſt. re
ſponderi ſatis tunc dici probatam præſentiam, pro
12 bato quòd eſſet eiuſdem Ciuitatis, vel loci. † Corn.
conſi. 50. lib. 2. Bar. in l. is poteſt. num. 3. ff. de aequi.
hæred. Rim. Sen. conſi. 681. num. 12. ex quibus in-
fertur, quòd ſi in loco proclamationum non ha-
buiſſet domicilium, vel illinc non eſſet origina-
rius, nedum præſumi, ſed imo ex iis probari abſen
tiam. ſi itaque ibi erat alienigena, probabitur abſē
tia facilius quam ſi erat originarius, quod onus
probationis ex hac noua conſtitutione remittitur
opponenti. Imo videtur hic textus, quum facit
mentionem de regreſſu, ſeu redditu intelligi tan-
tum de originariis, vel habitatoribus illius loci, vbi
proclamationes factæ ſunt. quum omnino foren-
ſis, qui in ipſo loco nunquam habuit domicilium
non datur reuerti, ſeu redire. l. Iulianus. ff. de diuor
tiis. Poſt regreſſum habet abſens bimeſtre, ꝓbata
per ipſum abſentia, quia non ſufficit allegare ab-
ſentiæ cauſam, niſi ſaltem ſummariè probetur.
Anto. de Cantar. in trac. de execu. q. 16. & queſt. 17.
Marc. q. 164. prout, & probari debet per illum, qui
ipſam abſentiam allegat ad infringendam aduer-
ſarii præſcriptionem. Ang. in l. emptore. C. de præ
ſcrip. long. temp. Alex. conſi. 88. num. 6. volum. 2.
Nam poſt reuerſionem non eſt edicti publicè in
loco promulgati tollerabilis ignorantia, ſed præ-
13 ſumitur ſcientia, † c. quis neſciat. 9. diſtin. c quod
dicitur. 16. diſtinct. tantò magis, ſi abſentia fuiſſet
in vicino loco, ex quo tunc potius præſumitur ſciē
tia, quàm ignorantia. c. quoſdam, & c. quanto de
præſumpt. Rom. conſ. 59. ſub num. 5. Are. & Alex.
in l. is poteſt. ff. de aequi. hæred. Et quomodo, &
14 quando præſumatur ſcientia † proclamatum, ac
quando excuſabilis ſit illorum allegans ignoran-
tiam. Exc. Oſaſc. dec. 71.

C Vendita] ſi occaſione oppoſitionis partes litē
ingrediantur, quæ in promptu diffiniri nequeat,
licebit cum iudicis authoritate, & facta intimatio-
ne opponenti rem vendere, non obſtante vicio liti
gioſi citra præiudicium iurium opponentis, mo-
do emptor non ſit potentior, aut priuilegiatus offi
cii cauſa. Decretum ſtatuit terminum duorum
menſium opponenti ad fidem faciendam de iuri-
bus ſuis, ſed non ad terminationem litis, vel inſtā-
tiæ oppoſitionalis. vnde quum in hac lite, vel inſtā
15 tia fieri poſſint poſitiones, † & probationes Bald.
conſi. 315. volum. 2. ſi oppoſitiones requirant altio-
rem indaginem, quæ in promptu, vel breui tem-
pore non poſſit diſſiniri, procedetur vlterius ad vē-
ditionem non expectato fine litis. Verùm quia per
oppoſitionem res fieri poſſet litigioſa, inde aliena-
ri prohibita l. fin. C. de litigioſis. hic Princeps licen-
tiam impartitur vendendi, ipſa lite, ac vitio litigioſi
non obſtante. Modò venditio, ſeu alienatio hæc
non fiat in perſonam ratione alicuius officii potē-
tiorem.

Nam ſi prætor cum cauſa poteſt hanc licentiā
concedere Bald. & Angel. in l. diuus. ff. de peti. hæ-
red. Cæpol. caut. 190. incip. res litigioſa. Neuiz. cōſ.
20. multò magis poteſt Princeps hoc vicio non at-
16 tento, hanc licentiam dare. † Afflict. in conſt. re-
gni titu. de alien. ter. in iudic. deductarum. num.
17. Neuiz. conſi. 20. num. 11. Sed difficilius, ſi aliena
tio fiat in fiſcum, vel in potentiorem, qui vltra ge-
neralem prohibitionem, in ſpecie prohibetur ipſi
17 ab his acquiſitionibus. † l. quicūque. C. de litigioſ.
Ita duæ prohibitiones ſunt fortiores, & duo vincu
la fortiora vno, auth. ceſſante. C. de legi. hæredib.

Sed non omnis oppoſitio facit rem litigioſam
nec omnis perſona ditior, vel nobilior opponen-
te, vel poſſeſſore, dicitur potentior, vel priuile-
giata, minuſque res litigioſa ſemper prohibetur
alienari.

Primo ſi comparens opponat ſe habere ius hy-
phothecæ in re, quæ proponitur vendenda, non
18 efficietur hac oppoſitione res ipſa litigioſa. † quū
tunc litigioſa efficiatur, vel in vitium litigioſi ca-
dat, ſi de dominio, vel quaſi ipſius rei controuerſia
ſit, non ſi de hypotheca. auth. litigioſa, vbi glo. C.
de litigioſ. Nat. conſi. 2. ſub num. 2. Secundo ſi op-
ponens alleget ſe rem ipſam poſſediſſe, petens ſe
in poſſeſſionem reintegrari, vel aliud interdictum
poſſeſſorium intentet, non efficitur res ipſa litigio-
19 ſa. † glo. in c. 1. de confirm. vtili, vel inutl. vbi ca-
noni. Bar. in l. 2. ff. de litig. Ang. in auth. de litig. in
prin. col. 2. Nat. conſi. 145. num. 16. communem
dicit Exc. Oſaſch. dec. 144. nu. 10. Ioſeph. Lud. dec.
68. num. 9. etiam ſi agatur poſſeſſorio adipiſcendæ.
Crau. conſi. 279. ſub nu. 3. communem dixit. Oſaſc.
d. dec. 144. num. 10. quum nihil habeat commune
poſſeſſio, cum proprietate. l. naturaliter. §. nihil
commune. ff. de acqui. poſſeſ. nedum in rebus pro-
phanis, ſed etiam nec in beneficialibus. c. 1. & 2. vt
lit. pend. clem. 1. eod. tit. Caſſan. dec. 4. Ferret. conſi.
12. num. 4. Poſſeſſio tamen ipſa litigioſa efficitur,
vt declarauit Bart. in l. 1. C. de litigio. Ang. in auth.
de litig. in princ. Abb. & Dec. in c. 1. de confir. vtil.
vel inutil. Neuiz. conſi. 20. effectus cuius rei ope-
ratur, vt poſſeſſio ipſa in alium lite pendente tranſ-
ferri non poſſit. Abb. & Dec. in d. c. 1. et ſi tranſlata
ſit, exequutio ſententiæ fieri poſſit. Neuiz. conſi.
20. num. 14. Petr. Benint. dec. 48. vbi intelligit hoc
verum ſi ipſa poſſeſſio per ſe, & ſola transferatur,
ſecus, ſi alienatur res, & in conſequentiam domi-
nii poſſeſſio transferatur. Tertio ſi opponens alle-
get rem ſibi fuiſſe venditam, actioneque perſona-
li petat rei traditionem, vel compelli venditorem
ad tradendum, ac ad rogandum inſtrumentum
20 venditionis nō efficitur etiam res litigioſa; † Imo
ſi interim illam alteri vendat bona fide ementi, &
tradat, præfertur iſte ſecundus emptor, & tenet
21 alienatio. † Roma. conſi. 270. num. 2. quum actio
ex empto ſit perſonalis, qua, vbi agitur, res ipſa nō
efficitur litigioſa, ſed actio tantum per litis conte-
ſtationem. l. 2. vbi omnes. C. de litig. l. 1. ff. eod. l. 1.
vbi Bal. C. com. diui. Pet. de Be. Pertic. Butr. & Fab.
in d. auth. litigioſa Bart. in l. 1. Cin. Alber. Bald. &
Ang. in l. 2. C. de litig. Innoc. Io. And. in cap. cum
M. de conſtit. Io. And. Abba. & Henr. in c. eccle-
ſia, vt lit. pend. Spe. titu. de app. §. nouiſſimè. verſi.
verum generaliter Ferr. in prat. tit. de for. libe. in
act. reali num. 81. Guid. Pap. q. 479. Roma. d. conſ.
270. Vital. in trac. Claus. titu. de appel. Afflic. de
conſtitu. Neap. rubr. 41. num. 14. Pariſ. in c. dilectæ
de excep. Contradicentes adducit Couar. lib. prac.
qq. c. 15. num. 6. vbi inclinat, quod efficiatur litigio
ſa poſt litem conteſtatam, quem ſequitur Oſaſch.
dec. 65. num. 13. Sed aliam opinionem dicit com-
munem Crauc. conſi. 297. miratus de Iaſone qui
conſi. 43. lib. 2. auſus ſit contrarium dicere. Menoc.
conſ. 79. num. 26. Quarto ſi opponeret non conſen
tire alienationi: quia bona conduxiſſet, non effi-
22 cerentur litigioſa: † quum nec de dominio, ſeu
quaſi tractaretur, niſi fortè locatio eſſet ad decen-
nium, vel vltra.

Ex ea quum tunc vtile dominium transferatur,
& prohibita venditione, cenſeatur etiā huiuſmodi
locatio prohibita. Bald. in auth. ei qui vertice. vlte-
riuſquæro. C. de bon. auth. iudic. poſſid. Alex. cōſ.

103.

165.lib.2.pro qua,ſi emphyteuſis ſit ita debetur lau
23 dimium,ſicut de propria venditione.† Dec.conſi.
204.tunc alienans caderet in vitium litigioſi. Quin
24 tò ſequeſtratio ſtructuum rei, non facit rem † liti-
gioſam. Ferretus conſi.170.num.2.vnde,ſi compa
rens opponeret aliquod ius habere ſuper ſructibus
rei alienandæ,non efficeretur res ipſa litigioſa.glo.
& dd. in l.2.C.de litigioſ. Ferre. conſi.192.nu.8.Sex-
tò litigioſa nõ efficeretur ſi quis actione perſonali,
vel actione ex venditio ſuper re,q̃ venalis propo-
25 nerẽt, peteret pretium † iuxta formam inſtri. §.ab
hoc autem. in auth. de litig. Bart. in l. 2. C. de litig.
Rom. conſi. 270.colu. 1.verſi. ſecundo videndum.
Craue. conſi.279.Oſaſc. dec. 144.ſub num.7. Septi-
mò nec ſi comparens opponat ius ſeruitutis in re
26 ipſa ſibi competere.† Curt. in l. a. C. de edendo
glo. in auth. litigioſa, & Barto. io l. 1.C.de litigioſ.
Oſaſch. dec. 144.ſub nume.7. Octauò, ſi bona ipſa
opponẽti iam fuiſſent adiudicata per ſententiam,
quæ tranſitum feciſſet in rem iudicatam, cuius vir
tute illa peteret, noo efficerentur ſimiliter litigioſa.
27 † Are. in l. fina.C.ne lic. poten. Felin. in c. cauſam
quæ 1. num. 29. verſic. item declaratut de teſtibus
Crau. d. conſi.279.Nat. conſi. 2.& generaliter non
efficitur res litigioſa,ſi agatut de aliquo iure ipſi rei
connexo. l. quamquam. §. Iulianus. ff. de aq. pluu.
arcen. vbi Bar. Nat. conſi.145. & quando oon effi-
citur. res litigioſa, efficiẽ tamen litigioſa ipſa actio
28 propoſita per litis conteſtationem. † l.1. ff. de litig.
l.2.C.eod.titu. vbi Bar. Guid. Pap. dicta q.479.

Vbi verò fit litigioſa per hanc oppoſitionem, &
contradictionem, poteſt iudicis authoritate, facta
parti intimatione alienari, noo obſtante vicio liti-
gioſi,modo non fiat in perſonam potentiorem ra-
tione officij, vel priuilegiatam: quia talis alienatio
eſt multum legibus exoſa, ac odioſa. Nam in dige
ſtis, Codice, & authenticis habetur titulus de liti-
gioſis, ac titulus in codice, ne liceat potentioribus.
Item iure canonico in decretalibus in 6. in clem.
tituli, vt lite pendente nihil noui fiat in Codice, ac
digeſto Veteri de alie. mut.iudic. cauſa fac. quibus
patet, quanto ſtudio legum latores nixi fuerint ta-
lia prohibere.

Potentes autem potenter tormenta patientur
29 † ſapientiæ.c.6.& potentioribus nobis pares,quum
eſſe non poſſimus. l.3.ff. de alien. mur. iudic. cauſa
facta, durum eſt cum illis litigare. Differunt poten
tes a ſimpliciter nobilibus: quia, etſi omnes poten-
tes dici poſſint nobiles, tamen non omnes nobiles
30 dici poſſint potentes. † Bero.conſ.22.num.16.vol.
3.ex ijs quæ Bar. dixit. in l. 2. C. de dignit. lib. 12. &
argum. l.1.cum ibi not.C.ne lic. potent. Nobilitas
enim refertur, vel ad nobilitatem generis, vel ad
animi dotes,& virtutem, vt per Bar. in d. l.1.Potẽ-
31 tia † vero ad poteſtatem Principum, vel Magiſtra
tuum. vt in dicta. l. 1. C. ne lic. potent. cum titulo
ſequenti.

Eſtque alia generis, ſeu familiæ, diuitiarum, &
militiæ Simancas in praxi hæreſeos. tit.35.num.13.
Menoch. conſi.383.num.'8. Nam iura diſponunt
lites ſuo marte diſcurrere, potius quam potentio-
rum domuũ opibus niti. l. 1.C.ne lic. pot. vbi Ang.
vult etiam ea prohibitione comprehendi fami-
32 liares illius potentis † ex illis verbis potentiorum
domorum, quæ exponit ibi. glo. ideſt illorum de
domibus. Simile exemplum tradiderunt ibi Barto.
Salic. & Alexan. de ootario priorum, cuius patro-
cinium quis impetrauerat.moti ex l. 1. C.ſi rector
prouinciæ. vbi ſecundùm Bal. prohibitum in prin
cipalibus, locum habet in eorum domeſticis, &
ſicuti adminiſtratores, & moderatores prouincia-
rum prohibentur emere, ac donationes recipere,
ſic eorum familiares, ac domeſtici. l. 1. C. de con-
tract. iudic. Rim. Iun. conſi.14.num. 13.Nam quæ
a coniunctis fiunt, vel familiaribus, fieri præſumũ-
33 tur de conſenſu Dominorum. † cap. conſtitutus.
de teſtib. Alex. poſt Bar. in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi.
q.10,ff.de nou. operis nunc.vnde ſcripſit Bal.conſi.
151.vol.1.Caocellarium Marchionis Montisferra-
ti,dici poſſe potentiorem, & ceſſionem illi per
34 quandam mulierem vetulam factam fuiſſe † pro-
hibitam.

Similiter aliam factam in Secretarium Sereniſ-
ſimi Ducis Sabaudiæ. Neuiz. conſi. 20. Item nec
miles, qui poteſt minacem terrorem incutere.Bal.
d. conſi.151.Crau. conſi.205.num. 43. Item quam-
uis Roma. conſi.518.dixerit ceſſionem factam ec-
leſię non habenti imperium ſuper perſona,contra
quam acceptationem acceptauit, non cenſeri fa-
35 ctam † in potentiorem. quem ſequitur Iaſ.in l.vni.
C.de ijs qui poten. nom.communem dicit Gomes
ſuper reg. de ſubrog. colligit. q.'1.num. 2. Mendoſ.
ad Rom. dicto conſi.518.Item Rota. dec. 577. ceſ-
ſio in nouis dicat clericum non eſſe ex perſonis po
tentioribus, niſi habeat iuriſdictionem contra ceſ-
ſum: tamen quum ſint perſonæ priuilegiatæ, dicũ
tur potentiores ratione difficultatis conueniendi.
36 † Aocha. conſi. 65. Calcan. conſi. 7. Ideò de dicto
Romani, & Rotæ dubitauit Craue. conſi. 205. in
fine,& propterea, cùm hic prohibeatur alienatio
nedum in perſonas potentiores reſpectu officij,ſed
etiam in priuilegiatas comprehendentur omnes
perſonas priuilegiatæ.

Rurſus, quia hæc prohibitio eſt reſpectu poten-
tiæ, officij ratione non conſiderabuntur diuitiæ,
37 vel quod ſit de primatibus ciuitatis. † glo. Iaſ. &
alij in d. l.1.C.ne lic. poten. Specu. in tit. de ceſſ.act.
minusque officium, quo veriſimiliter timor, ſeu
terror non incuteretur, vt officium notariatus. Bal.
in l. 2.& Iaſ. io l. 1. C.ne licc. potent. item officium
clauariatus Taurini Crau. d.conſi.205.nu.43.vnde
Rim. Iun. d.conſi.14.non vult eſſe conſiderabilem
prædictam familiaritatem, vel domeſticitatem,
niſi habitaret in eadem domo potentioris. Bart. in
l. 1. ff. ad Syllan. Minusque factum a familiaribus
cenſeri factum a dominis, ſi quæ faciunt, nullo
modo ad dominos pertineaot. Nat. conſi.451. nu.
6.In ſumma requirunt. dd. in illo potentiore, vt po
tentior ratione officij dicatur, merum, & mixtum
imperium, cuius occaſione terribilis ſuo aduerſa-
rio eſſe poſſit. glo. Bart. Bald. Ang. Iaſ. & alij in d.
l.1.Nat. conſi.49.Rim. Iun.d. conſi.14.num.9.Ideo,
ſi ceſſio fiat potentiori non ratione officij, valet l.
qui ſtipendia.C.de procur. Oſaſc.d.dec.144.ſub nu.
12.vbi infert ceſſionem factam in ſenatorem non
38 dici factam in potentiorem ratione officij, † &
multò magis erit verius quod dixit Bald. d. conſi.
151. non ſolum eſſe conſiderandam qualitatem
officij, propter quam in potentiorem prohibetur
alienatio,ſed etiam an poſſit minaces terrores in-
ferre, quum duriſſimum ſit cum iſtis potentibus
litigare, etiam ſi non habeant iuriſdictionem. Nã
milites, eo quod non habeant iuriſdictionem,
& tamen ratione potentatus, & dignitatis diſpoſi-
tione. d. l. 1. compræhenduntur. vnde quum quæ
ſtio hæc conſiſtat multùm in facto, & in iudicis ar
bitrio, ſeruanda non ſunt ſolummodo verba legis,
ſed mens. ita Bal. d. conſi.151.

Quare reducendo hanc materiam alienationis
ad aliqua capita. Pro faciliore cognitione, & ex-
plicatione illius conſideranda eſt perſona alienan-
39 tis, † ſcilicet an ſit actor, vel reus. Secundo quid
aliene-

alienetur, an res ſtabilis, mobilis, vel ius, ſeu actio.
Tertiò tempus alienationis, an ante litem cœptã,
vel iam lite cœpta, ſed nondum conteſtata. Item
iam conteſtata, item ſi iam in ea ſit concluſum,
vel perempta ſit inſtantia, vel iam finita, & ante
ſententiæ exequutionem. Quartò in quam perſo-
nam alienatio fiat. Quinto modus, & forma, ſeu
qualitas alienationis. Sextò an vicium litigioſi ſit
perſonale, vel reale. Quantum ad primum reſpe-
ctu actoris ille veriſimiliter, & communiter non
alienat rem ipſam, ſed iura, & actiones, aliquando
titulo oneroſo, aliquando titulo lucratiuo, aliquã-
do titulo mixto, ſeu de vtroque participante. Si
titulo oneroſo conſideratur etiam an pretium cor-
40 reſpondeat actioni, † ac iuribus ceſſis. hoc caſu lo-
quitur tex. in l. per diuerſas. C. manda. Scilicet, vt
valeat hæc ceſſio vſque ad quantitatem pretij ſolu-
ti, nec pro reliquo agi poſſit. vt ibi per glo. fi. Alber.
Bar. in oppo. Caſt. in colum. pen. Spe. tit. de ceſſ.
act. colum. 6. Innoc. in c. fi. de alien. iud. mut. cau.
fac. Azo. in ſum. C. ne lic. potent. Soc. conſi. 181.
colum. 3. Rui. conſi. 72. colum. 1. vol. 1. prout etiam
conſideratur, quòd ex cauſa legitima, vel titulo
iuſto facta ſit, vt ibi per Cyn. Barto. Caſtr. & alios.
Bal. in l. 2. col. 1. C. ne lice. potentior. cum amplia-
tionibus, & limitationibus per Gabr. collectis, &
ordinatis in ſuis cõmunibus concluſ. tit. de action.
concluſ. 5. quarum limitationum pars habetur in
ipſo tex. l. per diuerſas; ſcilicet ſi fiat inter cohære-
des pro rebus, & portionibus hæreditarijs, item ſi
debitor creditori cedat nomen in ſolutum, modo
non fingatur debitum, ſed de illo verè conſtet, alio-
qui perderetur nomen ceſſum. Bart. ibi ſub num.
39. vel inter legatarios, fideicommiſſarios pro re-
bus legatis, aut relictis. Si verò titulo lucratiuo, de
quo loquitur tex. in l. ab Anaſtaſio. C. manda. tũc
titulo donationis veræ, ac puræ non ſimulatæ, pu-
ta ſi in apparenti donaret, & occultè aliquam pe-
cuniæ quantitatem reciperet, valet hoc titulo do-
nationis veræ ceſſio. Aut titulo partim donatio-
nis, partim venditionis, qui eſt etiam caſus. d. l. ab
Anaſtaſio cedens priuatur actione, nullo compe-
tente iure ad agendum ceſſionario, niſi pro parte
verè ſoluta, & empta.

Ceſſiones iſtæ iuſto titulo factæ oneroſo, vel lu-
cratiuo vero, & non ſimulato habentur pro tradi-
tione, vt in nominibus debitorum ceſſis. no. in l. fi.
ff. de donat. & in l. fin. C. quan. fiſc. vel priuat. Nat.
conſi 122. Rei autem vendicationis ceſſio quomo
do valeat videndus. Nat. conſi. 398. num. 39. Secun
do aut eſt reus, qui alienat ſcilicet futurus reus, tũc
habent locum tituli. ff. & C. de aliena. iudicij mut.
cau. facta, quorum materia procedit, ſi alienatio
fiat futuri iudicij mutandi, cauſa, non eius quod
iam eſt. l. ex hoc edicto. §. ait prætor. ff. de aliena.
mut. iud. cauſ. fac. In alienatione inter viuos, non
in vltima voluntate. d. l. ex hoc edicto. §. alienare.
Nam cùm interſit noſtra duriorem non habere
aduerſarium, vt puta hominem alterius prouin-
ciæ, potentiorem vel rixoſum. l. 1. & Bart. in l. 3. ff.
eod. tit. Si alienatio fiat illa ratione mutandi iudi-
41 cij futuri. † Item dolo conſtituatur mihi durior
aduerſarius, & mea interſit hanc alienationem
non fuiſſe factam, erit locus edicto prętoris de quo
in d. tit. ff. de alien. iudi. ac diſpoſitioni Cæſareę, de
qua in C. eodem tit. probato ſcilicet dolo ex parte
allegantis. Bar. in l. item ſi res. §. fi. ff. de alien. iud.
mut. cau. fac.

Secundo principaliter quantum ad qualitatem
rei alienatæ. Dicendum eſt vt contrahatur vicium
litigioſi oportere poſſideri per eum, cui lis mota
fuit. l. 1. §. 1. de litig. Biſign. dec. 2. Gabr. conſi. 52. nu.
7. & agi de dominio, ſeu quaſi rei ipſius in iudiciũ
deductæ. d. authen. litigioſa res. C. de litigi. ſiue illa
ſit mobilis, ſiue immobilis, vt in iumentis, equis,
ac alijs animalibus. §. ideoq; ſancimus. in auth. de
litig. Afflict. in conſtit. regni tit. de alien. rer. in iud.
deduc. ſub num. 9. rub 41. Quòd ſi de ſola poſſeſſio
ne agatur, illa ſola efficitur litigioſa, non res ipſa.
Bal. & Ang. in d. auth. litigioſa. C. de litig. Craue.
conſi. 279. ſub num. 3. Sub edicto verò de alien. iud.
mut. cauſa fac. cadunt, tam res corporales, quam
iura, & actiones. l. non ſolùm. §. ad iura cum ibi
nota. ff. eod. tit. Quæ quidem iura, & actiones etiã
in vicium litigioſi cadunt, ſi lite conteſtata ipſorũ
ceſſio, ſeu alienatio fiat, l. 2. vbi Bal. & alij. C. de liti-
gioſ. Tertio reſpectu temporis, ſi alienatio iurium,
& actionum fiat ante litem motam, habent locũ
l. per diuerſas. & l. ab Anaſtaſio C. mand. Item ſi
fiat mutandi iudicij futuri cauſa titulus. ff. & C. de
alien. iud. mut. cau. fac. de quibus ſupra. Si verò
lite iam mota ante illius conteſtationẽ, alienetur
res de cuius dominio, ſeu quaſi agitur, efficitur li-
tigioſa. auth. litigioſa. vbi Bal. & Ang. Bart. in l. 2.
C. de litigioſis, Afflic. d. rub. 41. num. 5. & dolo alie-
natio præſumitur, eo ſolum quod lite mota facta
eſt. Bart. in l. qui petitorio in fi. ff. de rei vendi. Cæ-
phal. conſi. 64. num. 18. Si autem cedatur, ſeu alie-
netur actio, tunc vitium litigioſi non contrahitur,
42 niſi † lite conteſtata Bar. in d. l. 2. Bal. & Angel. in
d. auth. litigioſa. Afflict. d. rub. 41. Item ſi in lite iã
43 ſit concluſum; † quum concluſio in cauſa vim
quodammodo habeat ſententiæ. Bald. in l. ſi pro-
ca. C. mandat. in l. quamuis indubitati. C. de adult.
nec in cauſa ipſa amplius dicatur cognoſci, ſed co
gnitum eſſe Bald. in auth. qui ſemel. C. de probat.
minuſque amplius iudicari poſſit de iure ſuperue-
niente. Bar. in l. ſi mater. §. eandem. ff. de exc. rei iu-
dic. tunc ſi alienatio fiat ceſſabit ipſum vitium liti-
gioſi. Afflict. in d. rub. 41. nume. 15. quæ concluſio
fortè non procederet vbi in eã concluditur, & pro
arbitrio ↄcluſio interrumpitũ, fiuntq; nouę deductio
nes, detrahiturq; vel aliquid additũ. Nã tunc quũ ceſ
ſent rationes prædictæ, ceſſabit quoq; ↄñtia. Itẽ ſi
perempta ſit inſtantia, tunc alienatio non prohibe
44 tur † reſpectu vicij litigioſi, licet adhuc illud finitũ
non ſit. Bar. & Salic. in l. fi. C. de litigioſ. per l. 1. C.
de præſcrip. lon. tempo. Iaſ. in l. 2. C. de eden. Guid.
Pap. q. 337. Crau conſi. 279. Afflic. d. rub. 41. nu. 16.
Nat. conſi. a. num. a.

Similiter ſi conſenſu partium ipſa inſtantia ſit
finita. Nat. conſi. 351. num. 5. Imo ſi à prima actio-
ne reali intentata eſſet receſſum, inſtituta, ſeu pro-
45 poſita actione perſonali, † quæ rem ipſam illo vi-
cio non inficit, alienatio inde facta non ſubijcere-
tur ipſi vicio litigioſi. Crau. d. conſi. 279. quum res
litigioſa dici non poſſit, ſi fuit renunciatum liti,
cauſæ, & inſtantiæ. Bar. & dd. in l. cum mota. C. de
tranſactio. Dec. in l. 2. C. de eden. Item multò ma-
gis, ſi lata ſit ſententia, qua lis ipſa extinguitur. Bal.
conſi. 391. apparet in fi. lib. 5. etiam ſi contendatur
ſuper exequutione modò à ſententia non fuerit
46 appellatum. † Alber. de Roſſ. in l. 1. colum. 3. verſ.
remanet ergo, &c. C. ne lice. potent. Crau. d. conſi.
279. colum. 1.

Quarto principaliter quoad perſonas, in quas
alienatio fit, aut ceſſio iurium. Primò ſi reus lite
47 pendente aliqua iura acquirat † à tertio ad maio-
rem confirmationem, & robur iurium ſuorum
valet hæc acquiſitio text. in l. per diuerſas, §. exce-
ptis. C. mand. Bal. in l. cogi. C. de peti. hæred. & in
l. a. verſ. adde quod vbicunque dixi. C. ne lic. potẽt.

Afflict.

Afflict. d. rub. 41. num. 18. Secundò fit aliquando
ratione mutandi iudicij futuri nondum cœpti, ſed
præuiſi, & tunc locum habent. dd. tituli. ff. & C. de
alie. mut. iudic. cauſ. in quibus conſideratur fraus,
vel dolus; anq; aduerſarius ſit potentior, forenſis,
vel rixoſus. Tertio quandoque fit alienatio, aut iu-
rium tranſlatio in perſonam potentiorem ratione
officij, nondum cœpta aliqua lite, nec contracto
vitio litigioſi, tunc alienans priuatur iure ſuo. l. fin.
C. ne lic. potent. Niſi potentior ſit coniuncta perſo
48 na. † Io. And. in addi. ad Specu. tit. de ceſſ. act. §.
3. verſi. cum hoc. licèt ibi cõtrarium voluiſſet Spe.
quem reprobat Io. Andr. Cyn. & Bald. in l. qui ſti-
pendia. num. 3. C. de procur. Bald. in l. a. C. ne lic.
potent. & ibi Salic. Ruin. conſi. 126. col. fi. volum.
3. Tiraq. de retr. in præfat. nu. 54. vel cedens ſit pau-
per, & aduerſarius potens, contra quem non au-
49 deat inſurgere. † Alber. in d. l. per diuerſas. Soc.
conſi. 170. colum. 3. volum. 3. Spec. in tit. de ceſſ. act.
colum. 8. quamuis quoad inefficatiam actionis idẽ
voluerit Faber. in d. l. per diuerſas, quem refert
Gabr. d. conclu. 5. num. 16. Pariter ceſſaret prohibi
tio, ſi ceſſionatius potens eſſet impotens ad terren
50 dum aduerſarium. † Bal. in l. per diuerſas. q. pen.
C. mand. & Celſus in add. ad Bald. in d. l. qui ſtipẽ-
dia ſemper præſuppoſito, quòd res nondum eſſet
litigioſa: quia facta litigioſa non excuſat coniun-
51 ctio perſonæ: † nec qualitas illius. Ang. in l. 2. verſ.
interdum trãſlatio. C. de litig. & ibi Bald. Bar. in l.
qui petitorio. ff. de rei vendic. Cæphal. conſi. 64.
num. 29. Burſ. conſi. 101. num. 23. Rim. Iun. conſi.
100. num. 21.

Quartò quandoque non fit alienatio, ſeu tranſ-
latio iurium, tunc habet locum. l. 1. C. ne lic. poten.
item l. militem. C. de procu. quum potentiores nõ
tantum patrocinium alienarum cauſarum ſuſci-
pere prohibeantur, ſed etiam in cauſis proprijs nõ
52 per ſe, ſed per procuratores litigare † cogantur. l.
quicunque. C. de procur.

Quintò principaliter quoad modum. & formã
alienationis. Nam ſi fiat lite pendente, fieri poteſt
iuſſu, & licentia iudicis, qui ex iuſta cauſa conſen-
53 tiat, & moueatur. † Afflict. d. rubr. 41. lib. 2. ſub nu.
16. ſi ante litem, & ſit ceſſio iurium euitentur ſcopu
li de quibus in d. l. per diuerſas, & in l. ab Anaſta-
ſio. C. mandati.

54 Sexto vitium litigioſi dixit eſſe reale † Fabian.
de monte Sanc. Sauini in trac. de empt. & vendi.
in 4. q. princip. in 13. q. verſi. aduertendum eſt, ac
ita rem eſſe impræſcriptibilem, vt rem furtiuam.
Sed cõtrarium eſt verius, videlicet vitium eſſe per-
ſonale, & non reale. glo. in l. vitia. C. de acqui. poſſ.
Cyn. in l. fi. C. de litig. Bart. & alij in l. 1. & in l. Pom
ponius. §. cum quis. ff. de acqui. poſſ. Soc. Iun. conſ.
47. num. 14. volum. 2. ac ita ſingularis ſucceſſor po-
terit præſcribere l. 1. vbi Barto. C. de præſcrip. long.
temp.

D -1. Delle ragioni] Hæc alienatio, pendente cogni-
tione cauſæ oppoſitionis cum iudicis authoritate
fit, citra præiudicium iurium opponentis, quia, etſi
res inter alios acta alijs nocere omnino nõ debeat.
toto tit. C. res inter alios. l. ſæpe. ff. de re iudic. hæc
tamen ſententia exequetur contra ipſius rei litigio
55 ſæ acquiſitorem. † l. fi. C. de litigio. Bar. in l. 1. §. vlt.
ff. de litig. Caſtr. in l. quamquam. §. 1. ff. de aq. plu.
arc. Bart. in l. 3. nume. 23. C. de pignor. Bald. in l. 1.
C. commu. diuidun. Afflict. in d. conſtit. Neap.
lib. 2. rubr. 41. num. 10. Couar. lib. pratic. qq. ca. 15.
num. 7. vbi impugnant diſtinctionem Angeli in
auth. de litigio. colum. 2. ſcilicet tunc demum exe-
qui, ſi acquiſitor, ſeu emptor erat ſciens litis, ſecus

ſi ignorans, & bonæ fidei emptor: ſiquidem igno-
rãtia tantum excuſet a mulcta. l. fin. C. de litig. non
ab alijs. nec per ipſam alienationem fieri debeat in
præiudicium actoris, quam ad iudicij ordinem du
rior conditio illius nec impedit curſus cauſæ. l. fin.
ff. de litig. l. 2. C. eod. d. l. quamquam. §. 1. & propte-
rea fit ipſa exequutio, ſi poſſeſſor cauſam habeat
ab eo, cui lis fuit mota Bar. in l. 3. ſub num. 23. C. de
pignor. Gabr. conſi. 52. num. 8. de qua re, & cauſa
in actis conſtet. Bar. in d. l. 3. colum. 7. Franc. in ca.
ex ratione. num. 85. de appel. Gabr. d. conſi. 52. nu.
11. Nam licentia iſta alienandi auſert nullitatem
actus, & pœnas fiſco applicandas, de quibus in l.
Neſennius. C. de litig. vbi Bald. & plenius Ang. in
auth. de litigio. Guido. Pap. q. 337. ſed non derogat
iuribus partis, vt cogatur cum duriore aduerſario
litigare. l. nec damnoſa. C. de prec. imp. off. Neuiz.
conſi. 20.

Quæ exequutio prædicta fit, nec retardatur, etiã
ſi res non ſit effecta litigioſa, ſi ea fiat per reum lite
pendente, quaſi ea tunc in emptorem ſcientem li-
tem in fraudem facta præſumatur: nec tunc erit
neceſſaria actio reuocatoria ex titulo. ff. de iis quæ
in fraud. credito. Bald. in l. ob maritorum. C. ne
vxor pro mar. & in l. certa forma. C. vt in poſſ. lega.
Caſt. & Iaſ. in l. a diuo Pio. §. ſi ſuper rebus ff. de re
iudic. licet contrarium tenuerit Bar. in l. 3. nu. 23.
C. de pignor. cuius opinionem data ſcientia vtriuſ-
que, videlicet vendentis, & ementis cenſet non eſſe
ſequendam, ſed potius aliam Couar. d. cap. 15. ſub
num. 7.

Quinimo Bar. in l. a diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff.
de re iudic. & in d. l. 3. C. de pign. voluit eſſe agen-
dum reuocatoria contra poſſeſſorem. at in l. 1. ff.
de litig. & in l. fi. C. eod. contra poſſeſſorem voluit
exequutionem fieri. Bal. vero in l. ob maritorum.
C. ne vxor pro mar. diſtinguit inter alienationem
factam ante litem conteſtatam, & procedat opi-
nio Bar. de reuocatoria, aut verò poſt, & procedat
alia opinio de exequutione facienda. Salic. diſtin-
xit inter alienationem ſine alia tranſlatione poſ-
ſeſſionis, & hoc caſu fiat exequutio, ſi verò poſſeſ-
ſio tranſlata ſit, exigatur reuocatoria quas opinio-
nes refert Alex. in d. §. ſi ſuper rebus.

Abb. in c. eccleſia vt lite penden. vult ſententiã
exequi contra poſſeſſorem etiam non citatũ. Caſt.
in l. certa vt in poſſ. leg. Cyn. l. 1. q. 7. C. de alie. iudic.
mut. cau. fac. Afflict. dec. 396. num. 9. Capic. dec.
128. Soc. Iun. conſi. 92. num. 6. & lib. 3. Cæphal. cõſi.
195. num. 16. vbi arguit dolum in alienante, ſi ille
alienauerit bona meliora, ſuper quibus licuiſſet
actori ſententiam exequi, vel ſi ipſe reus condem-
nandus non habebat pecuniam ad ſoluendũ. Burſ.
conſi. 100. nu. 23. & conſi. 140. nu. 19.

*ſi regiſtreranno [a] dal Secretario del tribunale
in vn regiſtro ſeparato, il quale ſi riporrà di tẽ-
po in tempo nel Archiuio del tribunale doue ſa-
ranno ſeguiti.*

*Sarà tenuto il Giudice in caſo che poteſſe co-
noſcere [b] la venditione non poterſi legitimamen
te fare, ò quella eßer in euidente pregiuditio d'al
cun terzo, di non interporre il Decreto, & maſſi
me ne i beni feudali non precedente cauſa neceſ-
ſaria di venditione d'eßi, ancor che alcuno non
compareſſe per opponerſi; Ma interpoſto, che*

ſarà

ſarà (ſeruate le ſudette ſolennità) il Decreto; & paſſato il tempo d'appellare,[c] ſupplicare, e d'introdurre appellatione, e ſupplicatione, non ſarà mai più lecito ad alcuno per cauſa di tal venditione, di mouer lite, ò controuerſia alcuna. Potrà l'accōpratore[d] ancor per ſicurezza ſua, & de ſuoi ſucceſſori, infra vn'anno dopò l'accompra fatta come ſopra, far gridar la coſa accomprata, con le ſolennità ſudette, & gioire del beneficio d'eſſe cride. Potrà nondimeno (fatte che ſaranno le cride) il venditore differire la vēdita per cinque anni,[e] e non più. Ma non perciò s'intenderà pregiudicato mai a' creditori poſteriori di dette cride.

SVMMARIVM.

1 *Archiuum publicum quid ſit?*
2 *Scriptura ab archiuo publico extractæ, vt probent, quid requiratur.*
3 *Legitimè fieri quid dicatur.*
4 *Contradictio neceſſaria non eſt, ſi proclamationes ſint nullæ.*
5 *Nullitas euidans poteſt opponi cōtra proclamationes, licet ſuo tempore nihil oppoſitum fuerit.*
6 *Diffamans ius habere in aliqua re cogitur agere, etſi nolit.*
7 *Euictioni an præiudicet acquiſitor; qui alium compulit ad agendum.*
8 *Quinquennij terminus plures habet ſpecialitates.*
9 *Emphyteuta facta denunciatione domino poteſt etiam lapſo anno a die denunciationis illam vendere.*
10 *Moniti, & non comparentes videntur iuribus ſuis renunciare.*
11 *Conſentiens alienationi nequit alienata reuocare.*
12 *Licentia ad alienandum conceſſa non ſpirat morte concedentis.*
13 *Proclamationes illos tantum afficiunt, qui ius aliquod habeant purum, vel conditionale tempore earundem.*

De forma, ac ſolen. obſer. pro confirm. contract. Glo. III.

A SI regiſtteranno] Expleta harum proclamationum ſunt regiſtranda a Secretario Tribunalis in regiſtro ſeparato cuſtodiendo in archiuo tribunalis. Archiuum publicum eſt locus, in quo acta publica reponuntur. † §. 1. in auth.
1 de defen. ciuitat. a quo ſcripturæ extractæ, produ-
2 ctæ fidem faciunt, & probant. † auth. ad hæc C. de fide inſtrum. c. ad audientiam de præſcr. ſi ipſi archiuo præfectus ſit officialis ad cuſtodiendum. Secundò, quod ipſæ ſcripturæ poſitæ ſint inter authenticas ſcripturas. Tertio quod ex conſuetudine fidē faciant. Felin. in d. c. ad audientiam. col. 4. Quartò quòd huiuſmodi ſcripturæ habeant teſtimonium authenticum, ſcilicet, vt officialis cuſtos atteſtetur eſſe ſcripturas archiuij non in archiuo repertas: quia fortè ab aliquo priuato, ibi potuiſſent reponi. Corne. conſi. 142. volum. 3. Dec. in d. c. cum causā Exc. Oſaſch. dec. 69. vbi de veritate huius concluſionis tractat, inclinans pauciora ſufficere, maximè quoad ſcripturas extractas a ſcrinio Ducis, vel Illuſtr. Cameræ, vt ibi per eum, ad quem me refero, Rim. Iun. conſi. 209. num. 23.

B Conoſcere] Iudex erit cautus in decreti interpoſitione, ne illud interponat, ſi cognouerit venditionem legitimè fieri non poſſe, vel agi de præiudicio tertij, maximè bonorum feudalium non præcedenti cauſa neceſſaria, etiam ſi nemo opponeret, legitimè fieri poteſt, quod bona † fide fit. Bald.
3 in l. fi. §. cum igitur colum. 5. C. de iure delibe. ſeruato iuris ordine glo. & Abb. in c. conſanguinei de re iudi. & paria ſunt aliqua non fieri, vel fieri, & minus legitimè. arg. l. 1. in princ. ff. de ſuis, & legit. & Inſtitu. de hære. ab inteſta. Ber. conſi. 88. num. 6. libro 3.

Cæterum quum decreto ſemel interpoſito, omnia legitimè facta præſumantur. Bal. in l. cum u. §. prætor. ff. de tranſ. Dec. conſi. 341. Rol. a Valle cōſ. 90. volum. 1. tantò magis conuenit iudici, ne ſuam authoritatem interponat actui, qui verè legitimè factus non ſit: vndè ſi videret non ſeruatum in proclamationibus ordinem harum conſtitutionum, aut ſi eſſet ſeruatus, illi tamen conſtaret de mala fide poſſeſſoris, aut aliter rem venalem non ſibi, ſed ad aliū pertinere, deberet abſtinere a decreto.

Similiter ſi cognoſceret bona eſſe feudalia, ac illa alienari pro cauſa voluntaria, vel bona eſſe minorum, illaque alienari ſine cauſa vrgenti, vel eſſe dotalia, & non conuerti pretium in vtilitatem mulieris, vel eſſe ſubiecta fideicommiſſo, & non alienari in caſum dotis, iuxta terminos auth. res quæ. C. comm. de legatis.

Etenim vbi proclamationes ſunt nullæ, vel ſi
4 ſint validæ, poterat omitti contradictio, † vel non potuit illis contradici, vel ponens erat in mala fide, tacens non cenſetur habuiſſe rem pro derelicta: quum ſciret ius ſuum durare. Bal. conſi. 126. viso vol. 2. Alex. conſi. 5. volu. 2. Cur. Iun. conſi. 77. Plot. in indice. l. ſi quando. in rubric. de bonis ad cred. ponen. verſi. vlti.

C Appellare] Factis proclamationibus, decreto interpoſito, nemine in tempore comparente non licebit amplius appellare, ſupplicare, litem mouere, aut aliquam controuerſiam, quod poteſt intelligi, niſi notoriè, vel euidenter de iniquitate, vel nulli-
5 tate conſtaret. † Iaſ. conſi. 44. vol. 3. Curt. Sen. conſi. 59. colum. 8. num. 10. Dec. conſi. 49. Plot. in rep. l. ſi quando. num. 255. Non dicitur cognitum, vbi adeſt nullitas. Areti. conſi. 75. diligenter. num. 11. Bar. in l. 1. §. parui. ff. quod vi, aut clam. Rom. conſi. 326. Plot. in d. indice in verſi. decretum, dicens, &c. vbi etiam in verbo Decretum, & cridæ vult eas in dubio pronunciandas pro inualidis: quum ſit minus damnoſum partibus & dicantur impium præſidiū. Illis verò validis exiſtentibus, non eſt locus purgationi moræ; contra terminum a lege, vel ſtatuto præfixum, qui eſt peremptorius per modum præſcriptionis. Bald. & Cagno. in l. diffamari. nu. 17. C. de ingen. & manumiſ.

D L'accompratore] Poterit emptor pro ſecuritate, & cautela ſuorum ſucceſſorum infra annum poſt emptionem facere, vt proclamationes ipſæ fiant, cum ſolennitatibus prædictis, vt fruantur beneficio ipſarum. Emptor aliquando ſcit extare aliquos iactantes, ſeu ius habere in re empta, contra illos poteſt intentare remedium. l. diffamari. C. de inge. & manum. vt iudex illis terminum ſtatuat ad proponendum iura ipſorum, quo elapſo vlterius non audiantur. l. ſi eo tēpore. C. de remiſſ. pignor. l. mancipiorum. ff. de opt. leg. l. ſi ea. C. qui accuſare non poſſ. Nam verum eſt inuitum neminem cogi ad agendum, niſi ſe aſtringat, & ſe aſtringere
6 dicitur, qui diffamat. † Boer. dec. 225. nu. 7. Oſaſc.

dec.

dec.151.num.6.Diffamatio hæc poſſeſſori præiudi
cat: quum quandoque volentes emere retrahat,
vel precium diminuat. vt de fundo litigioſo Corn.
conſi.206.col.4.vol.3. Socin. Iaſ. & Ripa in l. 1. §. ſi
hæres. ff. ad Treb. Secundo aut nemo ſe iactat, &
videtur a iudice hoc impetrari non poſſe: quum
nemo inuitus agere de iure cogatur.l.1.C.vt nemo
inu. l.1.C.de vſur.pupil.nec ſi requiratur hoc iudex
debeat concedere, glo. in l. Papinianus. §. ſi quis
poſt. ff. de inoffic. teſtam. niſi quis vtatur cautela
Cæp. 239. vt interponatur aliqua perſona, contra
quam poſſit iudicium fundari, & occaſione illius
citentur alij, quos ſuſpitio eſt prætendere ius. ex
auth. ſi omnes.C.ſi min. ſe ab hæred. abſtin. ſequi-
tur, ac comprobat Boer. dec. 255. num. 6. De iure
autem iſtius conſtitutionis aliter ſancitum eſt, de
qua poteſtate non eſt dubitandum, cùm ſit caſus
ſtatuti. l. ancillæ. C. de furtis, ad quod ſtatuendum
duplex potuit eſſe ratio. vna litium finis, altera nè
rerũ dominia ſemper eſſent in incerto.l.1.ff.de vſu
cap. l. fin ff.pro ſuo. ita Roman. conſi.53.& inuito
venditore hoc per emptorem fieri poteſt: quum
ipſi iure municipali hoc indultum ſit emptori, ꝙ
illi venditor auferre non poteſt.c. indultum de reg.
iur.in 6.Cuius venditoris prohibitio ſpernenda, vi
detur, quum nullum ius habeat auferendi empto-
ri, quod ſtatutum ſibi concedit. l. ſi quis prohibue-
rit.ff. de publ. l. ſi fideiuſſor creditori. ff. de fideiuſſ.
l. ſi fundum.C.de reſcin. ven. ita Rom. dicto conſ.
53.quod tutius tamen fiet cum conſenſu vendito-
ris reſpectu regreſſus euictionis, ne venditor illi
inde obijciat priuatum ipſo iure euictionis, ex quo
7 litem, & dominum perquiſiuit. † l. ſi rem. §. fi. ff. de
euicto. Soc. in tracta. fallen. reg. 533.incip. vendi-
tor Plot. in d. indic. verſi. decreto in ponẽdo quod
limitat, vt nullum præiudicium ſibi emptor feciſſe
dicatur, ſi verè conſtet euincentẽ ius habuiſſe euin
cendi. Alex. conſi. 67. vol.3.Crau.conſi.179.nu.6.

Cæterùm ſi iſtæ proclamationes poſt venditio-
nem fiant ipſi venditioni nullo modo erit præiudi
catum: quum ſolennitas actus ſequentis non læ-
dat validitatem actus antecedentis. Bart. in l. vni-
uerſa. C. de preci. imp. offe. Dec. in l. debitori. nu.
16.C.de pac.

E Cinque anni] Factis ipſis ſubhaſtationibus ven
ditio poteſt differri per annos quinque, non vltra,
citra tamen præiudicium creditorum poſteriorũ
ipſis crìdis, ſeu proclamationibus: Terminus quin
quennij habet neſcio quid apud legiſlatores ſpecia
8 litatis. † Nam termino quinquennij ſupra vigeſi-
mum completur legitima ætas. toto titu.ff. de mi-
nor.xxv.annis. quo completo poſt aliud quinquen
nium intelliguntur ratificati contractus in pupilla-
ri, vel minori ætate ſine decreto, per tutores, cura-
tores, vel minores ipſos celebrati. l. fin.C. ſi maior
fact. Item liberi intra quinquennium, non vltra,
querelam inofficioſi teſtamenti contra hæredem
extraneum inſtituere poterant. l. ſi quis filium. §.
fina.C.de inoffic. teſtam. Cuius quinquennij termi
nus quieſcebat per totum tempus minoris ætatis.
l. adoleſcentiæ. C. in quib. cauſ. in integr. reſtitu.
ac ſimiliter ipſa quinquennalis præſcriptio ita ab
Imperatore nuncupata donec de nullitate teſtamẽ
ti tractabatur. l. contra maiores.C.de inoff.teſtam.
Quinquennales etiam indulgentur debitoribus in
duciæ, ne bonis cedant ad electionem creditorũ,
ſeu maioris partis eorundem iuxta terminos. l. fi.
C. qui bon. cede. poſſ. Rurſus ſi aduocatus ſine cõ-
meatu, vltra biennium, vel cum commeatu, vltra
quinquennium abfuerit, de matricula aboletur. l.
fi.C.de adu. diuer. iudicium, quod facit contra Do
ctores collegij abeuntes ſine commeatu prioris, &
collegij, vel cum commeatu, & non reuertuntur
intra quinquennium, vt cenſeantur ſuo loco priua
ti, & a collegio excluſi. Quintus quoque annus eſt
meta ſtudiorum adoleſcentis ſtudijs bene incom-
bentis, vt in proœm.ff. verſi. duabus alijs partibus.
Quinquennium conceditur ad detegendam collu
ſionem poſt ſententiam ingenuitatis. l. 2.ff. de col-
luſ.deteg. Poſt quinquennium non excitatur cri-
men adulterij ſopitum. l. mariti. verſi. præterea ſi
ex dic.ff.ad leg. Iul. de adulter. Nec poſt quinquen
nium poſſunt res, quæ in commiſſum inciderunt
vendicari, vel ſi interim perierunt illarum pretiũ
peti. l.2. C. de vectigal. & commiſſ. Si incertum ſit
maritum in captiuitatem ductũ viuere, poſt quin-
quennium non prohibetur eius coniunx alteri nu-
bere.§. ſed etiam captiuitatis in auth. de nupt. quũ
quinquennium multum temporis dicatur. l. 1. §.
quod dictum.ff.de ſeparat. Si ob omiſſam regiſtra-
tionem res cadunt in commiſſum, lapſo quinquẽ-
nio amplius peti non poſſunt. Bar. in l. commiſſa.
ff.de publ. & vectig. Bald. in d.l.2.C.de vectigal.&
comm. vel ſi ob non ſolutas collectas ſimiliter res
ipſæ efficiuntur caducæ, pariter poſt quinquenniũ
nulla ad res petendas pro caducis competit actio.
l.3.C.ſi propt. public. penſitatio. Bonorum publica
tionis actio quinquennio tollitur. l. in cognitione.
vbi apoſtill. ad Bar.ff.ad Senat.cõſul.Syllan. Claud.
Batand. in praxi. cauſ. crim. regu.127.nu.5.

Factis proclamationibus, itaque licet vſque ad
quinquennium incluſiuè quandocunque vẽdere,
non repetitis alijs proclamationibus facit quia fa-
cta denunciatione rei emphyteuticæ, & recuſante
domino illam emere, poterit emphyteuta etiam
9 poſt annum rem ipſam vendere. † Iaſ. in l. fi.num.
26. C. de iu. emphyt. poſt Spec. quem allegat in tit.
de locato. verſi. 98. Maſuer. in tit. de retrac. Tiraq.
de retract. ligna. ad fin. tit. nu.40.per tex. in l. ſicut.
§. ſi voluntate.ff.quib. mod. pig. vel hypo.ſolu.ſuffi
cit etenim vnica denuntiatio, cui Dominus reſpõ
dit ſe nolle emere. argu. l. in diem. ff. de aq pluu.
arc. & l.1.§.quod ait prætor.ff.quor. legat. Nam vo
cati, & moniti non comparentes videntur, ac in-
telliguntur iuribus ipſorum renunciare, & renun-
ciantibus iuribus ſuis vlterior non datur regreſſus.
l. quæritur.§.ſi venditor.ff.de ædil. edic. l.li maritus.
§.ſi negauerint.ff.de adulte. l. non videtur.ff.ſi quid
in frau. patr. & alienationi conſentientes nequeũt
11 alienata reuocare. † l. ſi ſeruus communis.ff. de do
natio. inter vir. & vxor. l. apud Celſum. §. quæſitũ.
ff.de excep. doli. l. ſi fideiuſſor.§.pater.ff.de fideiuſſ.
l.2.C.de remiſſ. pign. c.1. §. ſi Titius titu. ſi de feud.
fuer. controuer. c.1.§.præterea. tit.quib.mod.feud.
amit. nec quod ſemel placuit amplius diſplicere.
reg. quod ſemel de reg. iur. in 6. Quinimo licentia
12 conceſſa non expirat morte cõcedentis. † Berous
in c. quoniam querelam de off. deleg. Burſat. cõſi.
29. virtus tamen iſtorum proclamatum reſtricta
eſt ad quinquennium: quum poſt id tempus videa
tur poſſeſſorem, ac dominum rei pœnituiſſe ven-
dere, & libertati ſibi quæſitæ renunciauiſſe arg. d.
l. ſi quis filium. C. de inoffic. teſtam. & d. l. 2. C. de
vectig. & commiſſ. & licentia, ſeu conſenſus alie-
nandi contumacialis ad eos tantùm refertur, qui
tempore proclamationum ius aliquod habebant
13 † purum, vel conditionale: non autem reſpicit fu
turos creditores, vel alios, quibus poſt ipſas procla
mationes, ius in ipſis bonis proclamatis interim
quæſitum fuit: qui nondum ius aliquod cum ha-
berent comparere non tenebantur. arg. l. decem.
ff.de ver. ob. facit. l. leges.C.de legib.

DELLA REGISTRATIONE de gl'Inſtromenti.

PErche ſpeſſo intrauiene, che altri non hà notitia delle raggioni, che gli ſpettano, reſtando le ſcriture ſepolte preſſo i Nodari, che le riceuono, onde ſi potrebbe cauſar danno irreparabile, reſtando eſcluſi dopò fatte le alienationi, con le ſolennità ſopraſcritte. Vogliamo, & ordiniamo, che qualonche Nodaro [a] riceuerà inſtromento di Donationi, Ceſſioni, & patti di prohibitione d'alienatione di beni, Contratti di coſe emphiteotice, ò feudali tra due meſi, [b] che ſarà rogato l'inſtromento, ſia tenuto di notificare al Giudice ordinario [c] del luoco doue ſi farà detto inſtromento, & inſieme farlo notar dallo ſcriuano con la ſoſtanza del Contratto, [d] ò atto, il giorno del rogito, nome, & cognome de i contrahenti, & del Nodaro, Saluo doue notoriamente i beni di quel territorio tutti, ò grã parte ſono riputati per tali. Et eſſendo i beni ſitoati in altro luogo doue non ſia rogato l'inſtromento, di notificarlo à tutti due i Giudici de i luoghi, ſi del rogito, come del ſito de beni, nel ſopradetto modo, & tutto ciò ſotto pena [e] di ſcudi diece d'oro. Et non facendoſi la notificatione dal Nodaro, ſaranno tenute le parti [f] a farla, ſotto la medeſi na pena di diece ſcudi per ciaſcuna.

DE REGISTRATIONE inſtrumentorum.

SVMMARIVM.

1 *Regiſtrum, & regiſtratio quid ſit?*
2 *Regiſtrum dupliciter accipitur.*
3 *Regiſtrationis donationis cura pertinet donatori de iure communi.*
4 *Regiſtratio fit ſecundum ſolemnitatem ſolitam ſeruari in loco, in quo inſtrumentum celebratur.*
5 *Regiſtratio eſt ſolemnitas poſt donationis inſinuationem requiſita.*
6 *Regiſtratio eſt ſolemnitas accidentalis, quæ tendit non ad confirmationem, ſed ad conſeruationem actus.*
7 *Vbi nullum tempus ad regiſtrandum eſt præſtitutum, ſufficit quandocunque fieri antequam de ea controuertatur.*
8 *Donatio a Principe facta inſinuatione non eget.*
9 *Renunciatio eſt donatio requirens inſinuationem.*
10 *Regiſtratio publicationem ſapit.*
11 *Volens emere poteſt ad libros curiæ recurrere, vt videat an alicuis res donata ſit.*
11 *Volens emere poteſt ad libros curiæ recurrere, vt videat an alicui res donata ſit.*
12 *Sententia Exc. Senatus, vt emphyteutæ liceat vendere nulla facta denuntiatione domino directo.*
13 *Regiſtratio fit coram iudice loci, vbi contractus celebratur.*
14 *Regiſtratio inſtrumẽti ſufficit in loco contractus, ſi bona alibi in longinquo ſita ſint.*
15 *Donatio extra territorium facta non comprehenditur hac conſtitutione.*
16 *Regiſtratio neceſſario non debet continere totum tenorem inſtrumenti, ſed tantum ſubſtantiam.*
17 *Mora an purgari poſſit tranſacto termino ad regiſtrandũ.*
18 *Terminus bimeſtris, an currat partibus ſimul ac notario deficienti regiſtrare inſtrumentum vel aliud requiratur.*
19 *Vnum, & idem tempus non operatur duos effectus ſucceſſiuos.*
20 *Conſanguineis vocatis ad retrahendum currit tempus, licet vni alij præferantur.*
21 *Tempus optandi currit omnibus canonicis ſimul licet inter eos ſit locus prælationi.*
22 *Mortuo notario intra terminum regiſtrandi inſtrumentũ, tenentur partes ipſæ ſtatim illud denunciare, ac regiſtrationem ſatagere.*

De regiſtratione Inſtrumentorũ Glo. I.

REgiſtrum eſt Camera, vel ſcriniũ
vbi ſcripturæ reponuntur. glo. in
rubr. C. prox. ſacr. ſcrin. lib. 12.
Bertac. in diction. in verbo regi-
ſtrum. Regiſtratio eſt deſcriptio,
1 † quæ fit in ipſo codice, ſeu libro
regiſtri, quæ ſcripturam requirit.
Anton. de Canario in trac. de inſin. q. 1. Cæph.
conſi. 170. num. 1. nec aliud eſt quam inſinuatio,
quæ nihil eſt quam regiſtratio, & coram iudice de
ſcriptio. Bal. & alij in l. illud. C. de ſacr. ſanc. eccl.
Bar. Roma. Caſtr. & alij in l. Modeſtinus. ff. de don.
Oldr. conſi. 253. Alex. conſi. 156. volum. 2. Rimin.
Iun. conſi. 340. num. 42. Secundum mores patriæ
2 † Regiſtrum dupliciter accipitur. Primo pro libro
vniuſcuiuſq; ciuitatis, oppidi, vel villæ, in quo æſti-
mantur vniuſcuiuſque facultates. Secundo eſt li-
ber curiarum, ſeu vniuſcuiuſque tribunalis, in quo
acta curiæ ſimiliter deſcribuntur, ſeu vt cauſidici
dicunt, regiſtranur.

A Nodaro] Cura iſtius regiſtrationis committitur
notario recipienti inſtrumentum: quæ alioqui per-
tinet donatori, ſi inſtrumentum ſit donationis
3 † Anto. de Canar. in tract. de inſinu. q. 4. Cæpha.
d. conſi. 170. num. 13. exemplo donationis, cuius
publicatio per inſinuationem donatori incumbit.
l. in hac. C. de donatio. quo inuito ab alio inſinua-
ri non poteſt. Aret. conſi. 123. verſi. ad ſecundum
dubium, &c. etiam ſi partes eſſent forenſes: quum
regiſtratio concernat ſolennitatem actus illius lo-
4 ci, in quo fit, † ſeruandam etiam quoad extraneos.
l. ſi fundus. C. de euictio. Bar. & alij in l. 1. C. de ſum
ma Trini. & fide cathol.

B Tra due meſi] Regiſtratio hæc mandatur fieri
per notarium intra duos menſes a die rogitus in-
ſtrumenti. Regiſtratio eſt ſolennitas poſt inſinua-
5 tionem requiſita. † Anto. de Canario. de inſinu. q.
1. & 2. Barto. l. ſi ita quis. §. ea lege. ff. de verb. obliga.
in l. cum lex col. pen. verſi. ſi vero contractus. ff. de
fideiuſſ. non ſubſtantialis, nec formalis, ſed acci-
6 dentalis. † Caſtr. poſt. Bar. in l. filio præterito. ff. de
iniu. rup. & irr. teſta. Iaſ. in l. vniuerſa. col. 3. verſi. tu
ex iſta doctr. C. de precib. impe. off. tendens nõ ad
conferendum eſſe actui, ſed ad conſeruationem
illius. Iaſ. ibi poſt Bald. in l. hi qui. C. de appel. Cæ-
phal. d. conſi. 170. num. 20. Quod ſi nullum eſſet
tempus præſtitutum, ſufficeret quandocunque re-
7 giſtrare, antequam de validitate illius † controuer-
teretur. Aret. d. conſi. 123. num. 6. quia vbi nullum
apponitur tempus, eſt in electione partis, ac ita ex
interuallo fieri poteſt. l. fin. §. ſimilique modo. C. de
dona.

dona. ante nupt. Roman. conſi. 215.
Regiſtratio non eſt ordinata omnium ꝯtuum,
ſed donationis, quæ de iure communi, ſi excedat
ſummam quingentorum aureorum, inſinuatur.l.
pe.§.fi.C.de donat. Niſi a Principe fiat, qui hac inſi-
nuatione eſt immunis. Rim.Iun. conſi. 340. nu.38.
8 Item † ceſſionis, quæ ſi ex cauſa donationis ſit, inſi-
nuari quoq; exigit. Cur.Iun.conſi.126. Nam vbi ꝯ-
hentium patet intentio, non attenditur verborum
conceptio: quum regulariter remiſſio, vel renũcia-
9 tio † ſit donatio requirens inſinuationem. Calcan.
conſ.25.poſt nu.23.verſi.ſed poteſt &c.Clar.in §.do
natio.q.16.ver.idemq; ſi ſit. Item pacti quo bonorũ
prohibetur alienatio. fiũt aliquot vicibus donatio-
nes, aut iurium, ſeu bonorum ceſſiones remanente
donatore, ſeu cedente in poſſeſſione bonorum, qui
inde aut alienat eadem bona, vel aliter de illis ꝯhit.
tandem inſurgunt donatarij, vel ceſſionarij priores
tempore ꝯ emptores poſteriores, & bonorum poſ-
ſeſſores, vt ſepiſſime viſum fuit cum magno dam-
no poſteriorum, ignorantium primæuos illos con-
tractus: Imo vti occulti ab omnibus ignorabantur,
ꝙ in poſterum nõ ita facilè ſuccedet, ſtante hac re-
10 giſtratione, quæ publicationem ſapit. † d.l. in hac.
C.de don. fiunt etiam ſcripturæ, vt quod fit, facilius
probetur.l. cõtrahitur in fi. ff de pign. & per librum
regiſtri validior, ac efficacior fit probatio, quã per
aliud probationis genus.l. cenſus.ff.de proba. Rom.
conſi.215. vnde volens emere poterit recurrere ad
libros curiæ, videre an res ſit alteri donata, ceſſa, vel
11 alienari ꝓhibita, vt ſibi proſpiciat † Rebuf. in trac.
conſtit.reg.in tract.de dona.art.2. glo.4. Item ꝯtuũ
rerum emphyteuticarum, & feudalium, quorum
occultatio, vel taciturnitas vergebat in præiudiciũ
Dominorum directorũ, ob laudimia, & alia emo-
lumenta huiuſcemodi, maximè quum ſecundum
conſuetudinem patriæ de rebus emphyteuticis ꝯhi
poſſit, nulla ipſis directis dominis præcedente de-
nunciatione. Purp.ad Iaſ.in l.fi ſub nu.10.C.de iure
emphy. de qua latius dixi ad decreta antiq. titu. de
emphyt. in decreto rempublicam in glo. 2. primæ
12 par. ac ex poſt ita iudicauit Exc. Senatus † inter Do
minos Genoliæ, & heredes Domini Bernardini Cã
biani die 5. Martij 1584. vbi verò totum territoriũ,
vel maior pars illius eſt emphyteutica, vel feudalis,
quum videatur nimis laborioſa ſimilis regiſtratio,
vel quaſi ſuperflua, quum omnium alienationum
æqualis ſit conditio, non videntur domini, qui faci
lè certificari poſſunt, vlterius certiorandi, & pro-
pterea huiuſcemodi territoria excipiũtur, nec huic
oneri ſubijciuntur.
C Ordinario] Regiſtratio fit coram iudice ordina-
rio loci, in quo fiunt, ſeu recipiuntur inſtrumenta
13 ſimilium, contractuum. † l.in hoc.C.de donatio. li
cèt ceſſante hac conſtitutione coram quocunque
iudice fieri potuiſſet, etiam ſi non fuiſſet iudex par-
tium rei, vel loci.l.data C.de donat. Guid.Pap. cõſi.
23. & q.325. at vbi bona alibi ſunt ſita fit vtrobique,
ſcilicet in loco recepti inſtrumenti, & factæ dona-
tionis, ac vbi ſita ſunt bona donata, quia reſpectu
rei ille eſt etiã iudex ordinarius ꝯhentium, vbi res
eſt ſita. toto tit.C. vbi in rem actio. Refertur hæc du
plicata inſinuatio, ſeu regiſtratio ad bona ſtabilia,
nõ ad donationem iurium, & actionũ, quæ nõ cir
cumſcribũtur loco, nec ſita dici poſſunt. Iaſ.in l.ſti-
pulatio hoc modo concepta.ff.de verb.obliga. Sed
quid ſi donatio fiat, vel alius ꝯtus, de quo hæc loq-
tur conſtitutio, de bonis in alieno dominio, vel in
longinquis partibus ſitis; vtrum notarius teneatur
illuc accedere, & regiſtrare, ſeu coram iudice apud
acta curiæ denunciare hos contractus, Crederem,
ſi extra dominium, ſeu dictionem ſint bona, ſuffice
14 re regiſtrationem factam in loco † contractus. Pri
mo quia extra territorium impunè iudici non pa-
retur.l.extra territorium ff.de iuriſdict.omn. iudic.
Secundo effectus banni, ac ita conſtitutionis non
extenditur extra territorium. Bald. in l. 1. colum.2.
C. de hæredi. inſtitu. & in l. executorem. colum.9.
C.de exeq.rei iudic. Tertio, dum hic diſponitur de
regiſtratione, intelligitur verìſimiliter de contra-
ctu celebrato in iuriſdictione, ac dominio diſponẽ
tis: quia ſi donatio fieret extra dominium non cõ-
15 prehenderetur † conſtitutione. Corn. conſ.185.nu.
10.lib. 2. niſi fraudulenter alio accederent ad con-
trahendum, vt euitarent ſolennitates loci iuriſdi-
ctionis Cacialu.in l.1.col.51. verſi.quan.vero.C. de
ſumma Trinit. Aret.conſi.54.colum.3. Ruin conſ.
160.colum.2.nu.4.libro 4. Cæphal.d. conſi. 170.nu.
29. vnde ſicut ita intelligitur, ita quoq; intelligetur
de locis, in ipſo dominio ſitis, & contentis non ex-
tra: vt vna determinatio reſpiciens plura determi-
nabilia illa æqualiter determinet.l.nam hoc iure.ff.
de vulg. & pupil. Quarto, vbi neceſſaria eſt bonorũ
debitoris excuſſio, non requiritur illorum, quæ ſunt
extra patriam, ſeu dominium iudicis cauſæ cogni-
toris. Bal.in l.ſciendum.in prin. ff. qui ſatiſda. coga.
Nam præſente reo fideiuſſor non poteſt conueni-
ri, illo verò abſente, quum creditor ſequi nõ tenea-
tur, fideiuſſor conuenitur. auth. præſente. C.de fide-
iuſſ. & valet argu. de perſonis ad res. l.ſi quis exhære
dato.§.ergo. ff.de iniuſt. teſtam. l. ſi quis inquilinos.
§.ſi ita legatum.ff.de teſtam. mili. ac de loco ad rẽ l.
pen.ff. de iuſti. & iu. Iaſ. in l.de pupillo. §. ſi quis ipſi
prætori, ff.de noui opet. nunc. & reſpectu bonorum
ſeruari debeant leges loci, vbi bona ipſa ſunt ſita.
Bar. & alij in l.1. C. de ſumma Trini. & fide Catho.
Pan.in c quod clericus. de foro compe.
D Del contratto] Cum ſubſtantia contractus, ſeu
actus, cũ die rogitus, nominibus, & cognominibus
ꝯhentium, ac notarij. Regiſtratio non continebit
totum tenorem inſtrumenti, ſed tantũ ſubſtantiã,
deſignationem temporis, rogitum, nomen, & co-
gnomen partium, ac notarij. Ita oĩa clarè, vt recur
rens ad regiſtrum poſſit certificari contentorum
in inſtrõ huiuſmodi, ac ne inde inſtrumentum ip-
ſum poſſit viciari, vel vt occurratur falſis probatio
16 num modis. † l.fi.C.de fideicom. vel ne ſi clam fiãt
homines fraudentur. Bar.in l.Modeſtinus.l.data.C.
de dona. Bar.in l.Modeſtinus.ff.de donat. Quæri ẽt
poteſt, quum hic de donatione fiat mentio, de qua
ſpecie intelligatur: & fortè tantùm de pura, ac ſim-
plici: quum ſtatutum diſponens de donatione locũ
non habeat in remuneratoria, vel propter merita.
l.1. vbi Bar & in l.filiusfam. ff.de don. & an in dona-
tione cauſa mortis Iaſ. & Dec.in l ſi tibi pecuniam.
ff. ſi cer. peta. de veritate cuius rei videndus Tiraq.
in l. ſi vnquam in verbo donatione largitus. num.
245. & ſeq. C.de reuoc.donat. Menoch. conſ.261. cõ
cludens donationem remuneratoriam non com-
prehẽdi conſtitutione diſponente de inſinuandis
donationibus.
E Pena] notarius deficiens notificare, iudici inſtru
mentum, ac ſimul notari facere &c. incurrit in pœ
nam aureorum decem: quum ſit adiectus certus
terminus, & pœna, non eſſet locus purgationi
17 † moræ. Bald.in l.magnam.C.de contrahen. ſtipul.
Alexan. & Ripa in l.ſi inſulam. ff.de verbo. obliga.
Dec.conſ.145. in fi. vbi improbat, aut ſaltem decla-
rat Caſtren. qui conſi.146. dixerat illum, qui alium
promiſerat præſentare infrà octo dies, ſub pœna,
non incurriſſe in pœnam, niſi iudex præcepiſſet il-
lum præſentari. Nã inquit Dec. aut non eſt verũ ꝙ

Caſt. conſuluit, aut ibi non erat expreſſum, quando illi octo dies inciperent. De veritate cuius concluſionis, an requiratur monitio, ſeu interpellatio, vbi dies certa, & pena adiecta eſt. plures diſtinxit caſus Menoch. de arbit. caſu. 498. quorum ſeptimus eſt, ſi nulla ſit excuſatio probabilis ac veroſimilis cur factum non ſit, quod fieri oportuerat, moram committi, & pœnam incurri. Abba. in c. extirpandæ. §. qui vero de præb. Fel. in c. 2. nu. 5. verſi. quarto limita de magiſt.

Videretur tamen prima facie dicendum, purgari poſſe moram antequam notarius moleſtetur a fiſco; ſiquidem quod dr̃ non eſſe locum purgationi, vbi eſt dies certa, & pœna, procedit in pœnis cõuentionalibus, non in proſilicientibus officio prætoris. Bal. in l. ſancimus. C. de fideiuſ. & in l. ſi pacto quo pœnam. col. 3, verſi. ſecundo quæro. C. de pactis. quum prætor ſemper æquitatem præ occulis habere debeat. l. quod epheſi. ff. de eo quod certo loco, cui purgatio moræ innititur. l. ſi ſeruum, §. ſequitur, ff. de verb. obl. Bar. in d. l. qui inſulam in quinta oppoſitione. Nam præterito termino a iudice ſtatuto admittitur moræ purgatio, ſi res integra ſit. l. mãcipiorum. ff. de opt. leg. Marſ. ſing. 283. Bal. in l. diffamari. colu. 2. C. de ing. & manum. ita Doctiſſimus Oſaſc. deciſ. 71. num. 59. mitius etenim agitur cum Principe, ſic cum lege viua, quam cum homine. l. vnic. C. ſi quis imper. maled. ſimiliter mitius cum fiſco, quam cum homine. glo. in l. quicunque. ff. de ſer. fugi. Rip. in d. l. ſi inſulam, nu. 56. ff. de verb. obli. Cui tamen nollem confidere notarios, & hac fiducia reddi fortè negligentiores: quum in dubijs tutior via eligẽda ſit, ac quominus fieri poteſt ſe iſtis controuerſijs, ac diſcriminibus inuoluere, tantò magis, quum Doctores excuſent moram modici temporis, quamuis non crederem habendam rationem minoris, vel maioris moræ, modo illa inueniretur purgata ante accuſationem, ſm̃ qualitatẽ perſonarum, quas conijci poſſet, potius obliuione, vel caſu, q̃ malicia omiſiſſe denunciare, ac regiſtrationem facere: cum conceſſio purgationis moræ in arbitrio iudicis ſit. Dec. conſi. 158. num. 7. Ruin. conſi. 198. lib. 3. qui in dubio iudicare debet poſſe purgari. Rip. in l. ſi inſulam. nu. 7. ff. de verb. obliga. poſt Imo. in l. ſi ſeruum. §. ſequitur. ff. eod. tit. Cæph. conſi. 25. num. 53. Breue autem tempus, intra quod purgari poteſt an ſit menſium, vel dierum. Rimin. Iun. conſi. 124. nu. 68. quod etiam arbitrio iudicis remittit Menoch. de arbitr. caſu 100. Burſa, conſi. 26. nu. 44. Rimin. Iun. conſi. 404. nu. 43.

Sed rurſus re melius conſiderata contrarium verius puto, nempe moram non poſſe purgari: quia a lege, vel ſtatuto tempus quum ſtatuitur, poſt illud tempus non admittitur purgatio moræ. Innoc. in c. in tua, & ibi Abb. & Cardin. Alex. extra qui matr. accuſ. poſſ. ex tex. in l. vlti. C. de decr. ab ord. fac. Bal. & Cagno. in l. diffamari. C. de ingen. & manu. pro qua concluſione eſt alius tex. notab. in l. quod ſi nolit. in §. ſi quis ita. ff. de edil. edic. in fin. vbi non reſtituens rem infra ſexaginta dies a lege aſſignatos nõ auditur poſtmodum, niſi iuſtam cauſam probet: conſtituentes ibi Bal. & Cagnol. differentiam inter terminos legis, vel ſtatuti ad terminum hominis. Alex. conſi. 133. in fi. lib. 6. & in ſindico pœnam incurrente, ſi non denunciet maleficium Alex. in l. ſi inſulam. ſub num. 35. ff. de verb. obliga. plures accumulat Tiraq. de retra. lign. §. 3. gl. 4. additur Iul. Ferra, in tract. de Gab. num. 131. dicens vbi præfixum eſt tempus a ſtatuto ad ſoluendum gabellam non admitti purgationem moræ: pluribus comprobat non poſſe purgari moram ſi intra certum tempus denunciandum ſit ex forma ſtatuti inſtrumentum Rimin. Iun. conſi. 72. num. 56. quod ſenſerunt Bart. & Salic. in l. vniuerſa. C. de prec. imp. offe. vbi poſtquam dixerunt gabellam poſſe quandocunq; ſolui ad firmandum contractum, ſubijciunt, niſi ſolutioni tempus per ſtatutum præfixum ſit, quod ibi clarius firmat Caſtren.

F Le parti] Si notarius non fecerit notificationẽ inſtrumenti, tenebuntur partes notificare ſub eadem pœna. Quum partes hanc notificationem facere non teneantur, niſi in defectum notarij, vide-
18 tur interim illis non currere tempus, † niſi lapſo bimeſtri notario conceſſo, & dari partibus ſaltem aliud bimeſtre, cùm ſubrogatus eiuſdem debeat eſſe naturæ, cuius eſt perſona repræſentata. l. ſi eum. § qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio. Bald. & Sal. in l. in contractibus. in pri. not. C. de non num. pecu. & in tempore ſubrogato Cæphal. conſi. 25. Nam inquit textus.

Non facendoſi la notificatione dal Nodaro. loquitur tex. conditionaliter, ac ita partes non tenentur illam facere, niſi ſub conditione, quæ ea pendẽte nihil ponit in eſſe. l. cedere diem. ff. de verb. ſign. l. ſi quis ſub conditione. ff. ſi quis om. cauſ. teſtam. l. is damnum. § quod pendet. ff. de reg. iur. præſertim, quum conditio appoſita per legem, vel ſtatutum nunquam dicatur continere leuem ſolennitatem. Bald. in auth. matri, & auiæ. col. 1, verſic. quidam tñ dicunt. C. qua. mul. off. tut. fung. poſ. Arc. Alexan. & Iaſ. in l. 2. ff. de vulga. & pupil. Goz. cõſi 73. nu. 13. nec dicatur notarium, non poſſe in mora non faciendi conſtitui donec adhuc aliquid intra legitimum tempus facere poteſt: quum vnum, & idem tẽpus non inducat, nec debeat operari duos effectus ſuc-
19 ceſſiuos. † Bar. conſi. 137. ſtatuto cõmunis Gualdi. nec eodem tempore quis obligari, & in mora conſtitui, Bar. in l. ita ſtipulatus. q. 2. & in l. quoties in diẽ. vbi Iaſ. & cæteri. ff. de verb. oblig. Cæphal. conſi. 25. nu. 32. facit quia donec incertum eſt, cum qui primo loco inter cæteros admitti debet, velit admitti, non currit tempus ſequenti in gradu. l. quandiu prior, & l. quandiu inſtitutus, ff. de acq. hæred. l. cum in teſtamento, ff. de hæred. inſti. l. ſi mater. §. 1. ff. de vulg. & pup. Item vbi plures cauſæ in vnum tẽpus concurrunt, & vna poſt aliam ordinatur, tunc vna aliam non abſorbet. l. in operis. ff. loca. c. ſi propter de reſcrip. in 6. vnde ſi plures expectent præbẽdam, cum illa clauſula, quam intra menſem a die vacationis duxerint acceptãdam, quilibet expectantiũ ſecundum ordinem impetrationum habebit vnũ menſem, ſcilicet primus primum, ſecundus ſecundum. Oldrad. conſi. 237. Io. And. in addi. Spec. in rubric. de conceſſ. præbẽ. Similiter annus datus deſcẽdentibus ad agnoſcendum bonorum poſſeſſionẽ vnde liberi, vnde agnati, vnde cognati. in l. 1. §. largius tempus. ff. de ſucceſ. edic. ſubordinate datus cẽſet, ſcilicet primus, vnde liberi, ſecundus vnde agnati, tertius vnde cognati, vnuſque ab alio non excluditur. l. 1. §. ſed videndum. ff. eod. vbi gl. & dd. & in l. ſi emancipata. C. de in. & tac. igno. Oldr. conſi. 203. factum tale eſt.

Inſuper ſuffragatur, quòd vbi tempus eſt appoſitum in promiſſione dotis, illud non ſtatim currit a die promiſſionis, ſed a die nuptiarum. l. tali. ff. de iure dot. quum promiſſio ipſa habeat tacitam conditionem, ſi nuptiæ ſequãtur. l. ſtipulationem, & l. promittendo, in princi. & l. dotis promiſſio. ff. de iure dot. Confirmantur prædicta authoritate glo. in l. 1. §. vltim. vbi Bart. in princi. ff. ad Sena. Tertul. vbi eodem anno, quo mater tenetur petere tutorem pupillo, poſſunt & cæteri agnati; tamen ſi non petant

non

non excluduntur, quin poſſint intra alium annum
petere ſine iactura ſucceſſionis ipſius pupilli. gl. in l.
nepotibus, vbi Cyn. Bart. Bald. & Sali. C. qui pet. tut.
Oldr. conſi. 137 Ang. conſi. 108. iſta quæſtio. & quã-
uis ſint, qui contradicant, tamen hanc dixit com-
munem ſententiam Rubeus conſi. 81.

Verùm prædictæ opinioni, ſcilicet partibus non
currere tempus, niſi primum exacto bimeſtri præ-
fixo notarijs ad ratificãdum, plura etiam videntur
obſtare, vt non excuſentur a pœna, ſi interim ipſæ
quoque non denunciauerint.

Primò ſi vendatur res cum pacto, vt illam vẽdi-
tor intra annum redimere poſſit, & vigeat ſtatutũ,
vt illam cõſanguinei poſſint intra annum retrahe
re, ſtatim illis currit tempus non expectato trãſcur
20 ſu anni conceſſo venditori ad redimẽdum. † Fab.
in §. 1. Inſtit. de empti & vendi. Bellã. in c. conſtitu-
tus col. 12. de reſtitutio. in integ. Guido. Pap. q. 257.
Afflict. deciſ. 338. Tiraq. de retrac. conuen. §. 2. glo. 1.
nume. 33.

Secundò ſi tot anni requirerentur, ad excluſionẽ
conſanguineorum, quot eſſent conſanguinei, eſſet
ridiculum, & abſurdum. Bellam. in d. c. conſtitutus
col. 13. ver. quinta pars. vnde dilatio nõ intelligitur
omnibus diſtributiuè data, ſed ſimul.

21 Tertio tempus viginti dierum, de quo † in c. cũ
in tua. de conſuetud. in 6. ad optandum currit om-
nibus canonicis ſimul optare volentibus, licèt anti-
quiores gradatim cæteris optando præferantur. vt
eſt ibi gl. quam dd. ſequuntur Oldr. conſ. 137. plures
ſunt Io. And. in add. Spec. in rub. de conceſ. præben.
col. 1. Alber. in l. vlt. col. 2. verſi. faciunt etiam. C. de
rep. hæredi. facit quod vbi duo actus ſunt compati-
biles, poteſt ac debet aſſignari vnus idemque termi
nus vtrique. Bar. in l. 2. ad fi. ff. de re iudi. per text. in l.
generaliter. verſi. nullo tamen C. de iureiur. Aret. in
l. ſi duo rei. ff. de duob. reis. Aliaque plura ſimilia ad
duci poſſent, quę breuitatis gratia omittuntur. Qui
bus attentis reſponderi poſſet in contrarium addu-
ctis, videlicet non currere tempus ſecũdo, quandiu
incertum eſt, an admitti velit, qui eſt primo loco,
ſeu gradu conſtitutus, aut vocatus: quum nihil ei
interim imputari poſſit, atque ideo interim illi tp̃s
non currit. l. vlti. §. donec. C. de iure delibe. l. 1. C. de
bon. mat. l. 1. C. de ann. exc. p. vel procedere in his, q̃
pluribus deferuntur ſecundum gradus: vt puta in
ſucceſſorio edicto, vbi quandiu deliberat is, qui eſt
primo gradu non currit tempus alteri, qui prius nõ
põt velle cũ effectu, & cuius voluntatis declaratio,
vti immatura nulla foret. l. ſi filio. §. contra tabulas.
ff. de inoff. teſta. l. ſi filius. §. cum filius. ff. de bon. libe.
l. 1. §. ſi intra. ff. de ſucc. edic. Car. conſ. 77. tex. in l. ſi
maritus præuenerit. l. 2. §. vir. & l. ſeq. ff. de adult. vbi
pater, & maritus ad accuſationem adulterij admit
tuntur, maritum patri præferri, tñ vtriq; ſimul cur-
rere tempora accuſationis ita Tiraq. d. §. 1. glo. 1. &
vnica de retr. conuent. nu. 82. vnde, quum in hac de
nunciatione, ſeu notificatione inſtrumenti nulla
cadat gradus prærogatiua, & notificatio vnius alte
ri non præiudicet, videretur dicendum notario, ac
partibus tempus ſimul currere, ſicut cedunt tempo
ra duobus, quibus ſimul tempus competit, donec
vnus præoccupauerit. Bar. & Ang. in d. l. ſi maritus
ff. de adult.

Sed nundum quieſcit animus: quum hic ſimus
in pœnalibus, q̃ reſtringenda ſunt, & non amplian-
da. l. cum quidã. ff. de lib. & poſth. c. odia de regu. iur.
in 6. & quod in prima ratione adduxi teſtatur Fa-
ber. in d. §. 1. In ſti. de emptio, & vend. non ſeruari de
conſuetudine: iura vero ſupra in contrarium alle-
gata loquuntur, vbi non eſt datus ordo vocationis
ſed tantùm prælationis, tñ omnes ſimul vocaban-
tur. hic autem notificatio iubetur, ac ordinatur no
tario, diſtinctè, ac per ſe, & ipſo illam non faciente
partibus non omnibus ſimul, vt ſi diceret voglia-
mo, & ordiniamo, che qualonche nodaro, ò le par
ti, ſed non ſic ordinatur, ſed ſoli notario, & longè
poſt in alio verſi. partibus, ipſa notificatione non fa
cta per notarium, ac ita conditionaliter, in condi-
tionalibus aũt tempus non currit, niſi conditione
adimpleta. Bar. Bal. Ang. Alex. & Iaſ. in l. ſi cui lege,
tur. ff. de leg. 1. per d. l. tali. ff. de iure dotiũ. præſertim
quum iſte iuſſus partibus factus reſpiciat defectũ,
& omiſſionem notarij, qui propterea requirit, vt il-
la cauſa prius exiſtat. Bal. & Iaſ. in d. l. ſi cui legetur.
nu. 17. Non nego quin tutius ſit hanc notificationẽ
fieri per partes intra bimeſtre: ſed ſi omitteret cre-
derem poſſe defendi partes, ſi illam fecerint intra
aliud bimeſtre: niſi obſtent, quæ circa hęc dicam in
ſequenti gl. ad hanc rem: quid ſi interim mortuus
22 ſit notarius? † hoc caſu proculdubio tenerent par-
tes notificare intra primum bimeſtre: quum condi
tio cenſeatur purificata, per mortem vnius ex per-
ſonis alternatiuè obligatis, altera, quæ ſupereſt præ-
ciſè in obligatione remaneat. l. non vtique vbi Iaſ.
ff. de eo quod cer. loc.

I Teſtamenti,[a] & Codicilli, ſi haueranno da notificare (ſe non di quella parte, della quale il teſtatore haueſſe prohibita la publicatione a certo tempo) per gl'heredi, infra vn meſe dopò la morte del defonto, & la notitia[b] d'eſſi heredi, ſi della morte, come del teſtamento, ſotto la medema pena di ſcudi diece, & della priuatione[c] (quanto a loro) d'ogni commodo di detti teſtamenti, ò Codicilli. Baſtarà nondimeno la notificatione del Nodaro,[d] ò di alcuna delle parti in ogni caſo de' ſopradetti, Et facendoſi nel tempo debito, l'vno ſcuſerà l'altro, Ma mãcandoſi[e] di fare, non ſarà iſcuſato alcuno dalla pena, della quale, e dell'altre ſopradette, vogliamo che ſiano tenuti i fiſcali noſtri di procurarne l'eſſattione tra l'anno,[f] ſotto pena all'arbitrio del Senato riſeruata, Non volendo, ch'eſſo anno paſſato piu ſi poſſano eſſigire.

Per la fattica del Nodaro qual regiſtrerà detta notificatione, ſi pagherà[g] ſecondo la fattica della ſcrittura: Il che non eccederà però mai la taſſa fatta per le ſcritture a gli attuari del Senato. Et non potrà il Giuſdicente prender coſa alcuna, ne il Nodaro di piu, ſotto la pena di ſcudi vinticinque, & altra all'arbitrio d'eſſo Senato.

Delle ſudette notificationi, ſi terrà vn regiſtro & libro à parte, al quale potrà ogn'vno ricorrere per intereſſe ſuo, & per maggior facilità, ſi farà vn repertorio[h] anno per anno de i nomi de i contrahenti, ò teſtatore per alfabetto,

S V M M A R I V M.

1 *Teſtamenta non veniunt contractuum appellatione.*
2 *Teſtamenta ante mortem teſtatoris publicari non debent, & illo exceſſo, & publicato præſumitur mortuus teſtator.*
3 *Teſtator ad tempus poteſt publicationem ſui teſtamenti prohibere.*
4 *Teſtamenti publicatio coram iudice incompetenti facta nullius eſt momenti.*
5 *Hæredum appellatione tam ſui, quam extranei continētur.*
6 *Maſculi non tantum, ſed fœminæ etiam hac conſtitutione continentur.*
7 *Hæredis appellatione vniuerſalis, & non particularis continetur.*
8 *Fideicommiſſarij an hæredum nomine comprehendantur.*
9 *Regiſtrationis onus ad ſubſtitutos non pertinet, nec ad legatarios.*
10 *Regiſtrationis omiſſio ſubſtitutis, & legatarijs non nocet. & an verum ſit?*
11 *Et cum qua diſtinctione id intelligatur.*
12 *Mulier, minor, pupillus, an hac conſtitutione comprehendantur?*
13 *Hæredem ſcientem, & non ignorantem hæc conſtitutio afficit.*
14 *Scientia teſtamenti quomodo præſumatur, & probetur.*
15 *Pœna priuationis nunquam imponitur, niſi lex expreſſim dicat.*
16 *Emolumentum huius pœnæ, cui applicetur?*
17 *Regiſtratio teſtamēti per hæredem facta legatarijs prodeſt.*
18 *Regiſtratio teſtamenti per teſtatorem hæredi ſuo prohiberi non poteſt.*
19 *Etiam ſi illi renunciauerit cum iuramento.*
20 *Regiſtratio teſtatoris defectum hæredis ſupplebit.*
21 *Conſtitutio hæc pœnalis non extenditur ad perſonas non nominatas.*
22 *Pœna priuationis competentis ob non factam regiſtrationem, an fiſco applicetur?*
23 *Pronomen loro eſt perſonale, nec extenditur ad alias perſonas.*
24 *Teſtamentum patris, in quo filios inſtituit hæredes, an hac conſtitutione contineatur, ita vt filij ſubijciantur pœnis, vt alij hæredes.*
25 *Filij hæredes ſcripti non priuabuntur legitima, ſi deficiant teſtamentum patris denunciare, ac regiſtrationem facere.*
26 *Legitima vti æs alienum filio debetur iure naturæ non vigore teſtamenti.*
27 *Conſtitutio hæc locum non habet reſpectu teſtamenti inualidi.*
28 *Annus agendi ad pœnas huius conſtitutionis, an currat a die defectus, vel a die ſcientiæ.*
29 *Fiſcalis ob ignorantiam excuſabitur a pœna ſibi ob negligentiam indicta.*
30 *Merces nulla debetur ob regiſtrationem regiſtrorum.*

De Regiſtratione Inſtrumentorum. Gl. II.

A I Teſtamenti] Teſtamenta & codicilli notificabuntur (excepta illa parte, quam teſtator prohibuerit publicari vſque ad certum tempus) per hæredes intra menſem poſt mortem defuncti, & noticiā ipſorum hæredum, tam mortis, quam teſtamenti, ſub pœna ſcutorum decem, & priuationis, quantum ad eos omnis commodi dictorum teſtamentorum, aut codicillorum. Dicitur hic de teſtamentis: quia, etſi ſupra in gl. antecedenti dictum fuerit de notificatione aliquorum contractuum, tamen ipſorū appellatione non veniunt
1 † teſtamenta. gl. & Bal. in l. teſtamentum. ver. extra
quæritur. C. de teſtamen. Ideo ponitur in ſpecie de teſtamentis, & codicillis, quos mortuo teſtatore hæres regiſtrari faciet: quia ante illius mortem teſta-
2 menta nec aperiri, nec publicari † debent. l. publicati. C. de teſta. quo fit, vt, ſi hæres oſtendat inſtrumētum teſtamenti, præſumatur mors teſtatoris Bart. Salyc. & Caſt. in l. fi. C. de edic. diu. Adr. tollen. Iaſ. in d. l. publicati nu. 7. Poſt cuius mortem licuit teſtatori diſponere, ne per aliquod tempus pars aliqua ſui teſtamenti pandatur. §. ſin autem quis. Inſtit. de pu-
3 pillari ſubſtitu. † Sicut etiam poteſt viuens ſuum teſtamentum manifeſtare. l. omnium. C. de teſtam. Cyn. Iaſ. & alij in d. l. publicati. cuius diſpoſitio etiā procedit in codicillis, vt ibi per Iaſ. in fi. Publicatio hæc fit de iure coram magiſtro cenſus, & coram iu-
4 dice incōpetenti facta nullius eſt momenti. † l. conſulta vbi Iaſ. C. de teſtam. hic diſponitur, fieri corā iudice ordinario, ac ita coram alio facto non excuſabit: ſit autem vt veritas voluntatis teſtatoris perpetuò valeat reparari, nec aliqua fraus fabricari. l. fin. C. de fideicom. l. hac conſultiſſima. C. qui teſta. fac. poſ. ac ad bonum publicum. Alex. conſi. 119. nu. 16. & num. 44. vol. 6. & de validitate cuius conſtitutionis non eſt dubitandum. Cald. in diſput. ſua incipiēte Bononienſi ſtatuto. Alex. in l. nemo poteſt. colu. penul. ff. de leg. 1. & d. conſi. 119. nu. 14. Feli. in c. 2. de proba Soc. conſ. 2. col. 1. lib. 3.

Per hæredes, quorum appellatione tam ſui, quā
5 extranei regulariter continentur. † l. ſciendum. ff. de verb. ſigni. l. in annalibus. C. de lega. Bar. in l. Gallus. §. etiam ſi a parente. ff. de liberis & poſth. quem ibi ſequuntur Bal. Caſtr. Arc. Alex. Iaſ. Socin. & alij. Abb. & Dec. in c. in præſentia de proba. latè Gabr. in commu. conclu. tit. de verb. ſigni. conclu. 2. cum ampliationibus, & limitationibus de quibus ibi per eum. & tam maſculi, quam fœminæ. l. maximum vitium. C. de lib. præt. l. lege 12. tabularum. C. de leg. hæred. Alex. in l. ſed ſi hac. §. liberos. ff. de in ius voc. Iaſ. in l. fi. §. id quod. ff. de iuriſd. omn. iudi. & conſi. 115. col. 5. vol. 1. Dec. conſi. 32. Goz. conſi. 20. Ruin. conſi. 176. col. 3. vol. 2. & conſ. 43. vol. 3.

Quæ quidem fœminæ ſub maſculino genere ēt in materia odioſa odium non continente irratio-
6 nale comprehenduntur. † Cyn. in l. quicunque. C. de ſeru. fugit. Bar. in l. iure. ff. de legib. Caſtr. & Iaſ. in §. fi. l. ſi id quod. ff. de iuriſd. omnium iud. Ang. conſi. 289. Roni. conſi. 98. Soc. iun. conſi. 3. vol. 2. Gabr. tit. de verb. ſigni. nu. 26. concl. 6. Ita tamē ſi omnes vniuerſales hæredes ſint: quum hæredis appellatione regulariter intelligatur de vniuerſali, non de parti-
7 culari hærede in re certa. † vt in l. quoties. C. de hær. inſtit. Iaſ. in l. Lucius. ff. de vulga & pupil. l. quædam. §. nihil. ff. de eden. vbi Bal. & in l. liberti libertæq. C. de oper. lib. Alex. conſi. 124. nu. 6. vol. 5. Decia. conſi. 306. nu. 20. lib. 3. ac primi hæredes nō fideicommiſſarij, qui etiam propriè hęredes non ſunt, neque hęredis nomine comprehenſi; prout nec bonorum
8 poſſeſſores: † l. 1. §. hæc actio bonorum poſſeſſoribus. ff. de pol. l. ſciendum. ff. de actio. & obli. l. an tempus. ff. de re iudi. l. is cui. §. hæres non ſit. ff. vt in poſſ. leg. l. prætor ait. §. fi. ff. de bon. auth. iud. poſſid. l. locū. §. vlti. ff. de tabu. exhiben. Decian. conſi. 20 num. 47. volum. 2. Nam & reſtituta hęreditate, reſtituens adhuc hæres remanet: is autem, cui reſtituitur, aliquando loco hæredis, aliquando loco legatarij habetur. §. reſtitura. Inſtitu. de fideicommiſ. hæred.
Ad quos; prout, nec ad legatarios videtur hoc
9 onus pertinere ante euentum ſubſtitutionis. † l. qui teſtamento. ff. de teſtam. l. dictantibus. C. eod. §. legatarijs Inſtit. de teſtamen. quum nec currat tempus præſcriptionis ſtatutariæ non valenti agere. argum.

gum.l.1.C.de bon.mat.l.1.in fi. C.de ann.exec. Per-
tinet itaque hæredi,cuius commodum principali-
ter teſtamentaria reſpicit diſpoſitio.Bar.& Ang in
l.facta.§.ſi quis bonorum,per illum tex.ff. ad Treb.
dicentes ſtatutum,vt eſt perusij,q teſtamentum in
tra ſex menſes non inſinuatum non valeat, nõ no-
cere fideicommiſſario ſubſtituto: quod ſequitur
Bal.in l.2.C. quib. res iudic. non noc. ſcribens, ſi ex
forma ſtatuti caſſetur inſtitutio hæredis teſtamen-
10 ti non inſinuati intra tempus præfixum † defectũ
inſinuationis non nocere legatarijs,nec ſubſtitutis
aut fideicommiſſarijs vniuerſalibus. argum. l. eam
quam.C.de fideicom.l cogi.§. hi qui ſolidum. ff.ad
Trebellia.

Plura huic tamen concluſioni videntur obſtare
adducta per Alex. conſi.119.vol.6. Primò authori-
tas Imo.in d.l.facta.§.ſi quis bonorum.ff.ad Trebel.
per l.ſi maritus præuenerit ff. de adult. concludens
fideicommiſſario fieri præiudicium , ſi neque hæ-
res,neque ipſe intra tempus a iure præfixum procu
rarunt inſtrumẽtum poni in memorialibus curiæ.
niſi ipſe fideicommiſſarius fuiſſet impeditus,ita in-
telligens Bar. & Ang. ibi. Secundò adducitur Bart.
in l.ſi res. ff.quib. mod.pig. vel hypot. ſolua.vbi vo-
luit defectum inſinuationis donationis,intra tẽpus
ſtatuti non nocere creditori,cui interim res pigno-
ri data fuit,niſi etiam ipſi creditori poſſit imputari
cur inſinuationem non fecerit. Tertio conſideran-
dum id etiam eſt, quod ſecundum naturam cõtin-
gere poteſt,& qui non cõſiderat dr̃ in culpa, ac ſibi
imputatur.l.ſi quis domum.§. & hic ſubiugi.ff. loc.
l.hæres meus in prin.ff.de condi.& demonſt. l.fin.§.
ſin autem auaritiæ. C. commu. de leg. vnde quum
per mortem grauari poſſit ſuccedere caſus ſubſti-
tutionis , debuit ſubſtitutus curare regiſtrationem.
Alex.d.conſi.119.vol.6. quum etiam teſtamentum
principaliter ſpectet ad fideicommiſſarium vniuer
ſalem ,licèt non ad particularem.§.legatarijs in ver
bo iuris ſucceſſores Inſtit. de teſta. poſſitque variè
intelligi,ac pluribus modis capi rem aliuſm princi-
paliter reſpicere. Bart.in l.ambitioſa. ff.de decre.ab
ordi. fac. vt latius proſequitur ad hoc propoſitum
Alex.d.conſi.119.Quartò facit quod Bart. ſcribit in
l.is poteſt,quem, vt ibi refert Iaſ.nu.47. ff.de acquir.
hæredi omnes ſequuntur.Scilicet ſtatutum Peruſi-
num diſponens quemcunq; habentem inſtrumen
tum teſtamenti,vel codicillorum alicuius rei,valo-
ris librarum decem,teneri illud inſinuari facere in
tra ſex menſes,alias non valeat,non comprehende
re ſubſtitutum pupillariter ad inſinuationẽ ipſam:
quum non habeat ius,nec ſpem , quæ iure cenſeat̃
alicuius æſtimationis.Secus inquit Bar.erit in fidei-
commiſſario vniuerſali , ius cuius poteſt eſſe æſti-
mationis decem librarum , & vltra. ſequuntur ibi
Aret. Alex.& Iaſ.Imo.in d.§.ſi quis bonorum. Bald.
in l.conſulta.in vlti.q. C. de teſta. & Iaſ. in d.l.is põt
reſpondet ad rationes Roma. qui tenebat contra-
riam opinionem. Imo inquit Bar.in d.§.ſi quis bo-
norum. hęres contemplatione fideicommiſſarij re
ſtituetur in integrum ad adeundum hæreditatem,
vt reſtituat.ſed ibi Imola reſtringit doctr. Bar. mo-
do fideicommiſſario nihil poſſit imputari , cur nõ
fuerit regiſtratum. ſequitur Alex. dicto conſi. 119.
& in l.ſæpe.num.28.ff.de re iudi. pro qua opinione
allegat Bar.in d.l.res.& Bald.in l.2.q.13.C.de reſcin.
venditio.

11 Ego exiſtimo diſtinguendum.† Primò aut ſtatu
tum loquitur,vt illud Peruſinum relatum a Bar.dę
quocunq; ſe habente &c. tunc comprehendeť fidei
commiſſarius,qui ſi non habet,ſi velit,poteſt teſta-
mentum, vel codicillos habere, Iaſ.in d. l. is poteſt.
num.49. Secundò , aut diſponit de habente ius, &
tunc idem : quum fideicommiſſarius ius, & ſpem
habeat alicuius valoris. Barto.& Iaſ. in d.l. is poteſt.
num. 50. Tertio aut loquitur impersonaliter videli
cet teſtamenta regiſtranda,& ſimiliter comprehẽ-
detur. Quartò aut mandat regiſtrari,vt in caſu hu-
ius conſtitutionis per hæredem, tunc quum verba
ſtatuti ſint ſtricti iuris , ac propriè intelligenda. l.3.
§.hæc verba.ff.de neg.geſt.& fideicommiſſarius nõ
dicatur propriè hæres minimè comprehenſus in
ſtatuto de hærede diſponente , qui intelligitur pri-
mus,& iuſtus hæres,& non fideicõmiſſarius Alex.
conſi.82.num.6.vol.2. Rub.conſi.121.nu.3. Caſſan.
conſi.19 Burſ. conſi.197. nec per defectum omiſſæ
regiſtrationis tollatur, ſed annulletur teſtamẽtum,
ſed tantum priuetur emolumento ipſe hęres,exclu
detur a pœna ipſa fideicommiſſarius.hoc ſatis col-
ligitur ex traditis ab Alex.d. conſi.119. num.40. fa-
ciens differentiam in verbis ſtatuti. vbi nu. 34. vult
12 hoc ſtatuto minores etiam comprehendi , † & nu.
38.mulieres. & nume.44. pupillos habentes tutorẽ,
vel tutricem, qui minor, & pupillus læſi in integrũ
reſtituentur, vt ibi idem Alex.ſub num.37. præſup-
ponit,quem ſic intellexit Oddo Sforc. de reſtitu. in
integrum par.2.quæſtio.89.articu.5. nume.44. non
tamen quod ipſorum priuilegio gaudeant alij ſub
ſtituti. Alex.d.conſi. 119.nu. 29.lib.6. Item an com-
prætendat hæc conſtitutio clericos hæredes, vel
laicos a clericis hæredes inſtitutos. Salic.in authen.
Caſſa,C.de ſacroſanct.eccle. Alex.conſi.210.& ſeq.
volum.2.

B La noticia] Menſis incipit labi a die notitiæ hæ
redum mortis teſtatoris, & teſtamenti, & meritò:
quum ſtatutum, irritans teſtamentum ab hærede
non inſinuatum locum habeat in hærede ſciente
non in alio.Bald.in l.tutor,ver.ſexto fallit. C.de pe-
ric.tut.& in l.quinquaginta.C.de excuſa.tut. Cum
13 teſtamenti ſcientia † non præſumitur , ſed potius
ignorantia.l.verius.ff. de proba.c.præſumiť de reg.
iur. in 6. maximè ab hærede abſente Bal. in d. l.tu-
tor. Notitia verò in negotio magni momẽti eſt ve
riſimilis.Abba.conſi.3.q.16.vol.2. Burſa.conſi. 143.
nu.18.Ille que propriè notitiam alicuius rei habere
dr̃,qui cognoſcit ſubiectum,& quoſcunq; effectus,
& proprietates ipſius.Feli.in c.cum contingat.nu.5.
de reſcript.Scientia verò teſtamenti quomodo prę
14 ſumatur,ac probetur,† colligit Burſ.conſi.174.Pro
batur cõiecturis. Bar.in l.qui Romæ. §.duo fratres.
q.3,vbi Crotus nu. 97. Rip.nu.52. Bolog. nu. 113.ff.
de verb.oblig.Crau.conſi.193. Alex.conſi.4.nu.2.cũ
apoſt.vol.2. Corn.conſi.287.volu.4. Dec.conſi.267.
Menoch. conſi. 87. Scilicet ſi hæredes fuerint præ
ſentes teſtamento,vel in domo penes ſe teſtamen-
tum haberent, vel in illius exequutione fideicom-
miſſum petierint. Dec conſi.267. Crauc.conſi.193.
Si facta ſit relatio. Pariſ.conſi. 72. vol.2. Si hæredes
aliquando ipſum teſtamentũ enunciauerint. Alex.
conſi.39.vol.2.Crau.conſi.193. Rol.conſi.36. vol.2.
modò quod enunciatur aliter non contineatur in
teſtamento,quam fuerit enunciatio. Soc.conſi.74.
lib.2,Soc.iun.conſi.137.lib.2. Dec.conſi.198.num.2.
vel in ipſo teſtamento non inueniatur Ang. conſi.
94.Ruin.conſi.107.lib.1.Ber.conſ.130.lib.2. Nat.cõſ.
511.Bec, cõſi.111. Si in præſentia hæredum ſermo
teſtamenti habitus fuerit. Alex.d. conſil.104. Rolã.
d.conſ.36.Si aliquid de contentis in teſtamento hæ
redes adimpleuerint. Barto.in d.§. duo fratres. in 3.
& 4.q. vbi Socin.iun.num.109. Rip.num.54. Crau.
d.conſi. 193. Rolan.d. conſi. 36. Si hæres ſiue filius
ſiue extraneus ſe hæditati paternæ immiſcuit. Dec.
conſ.304. Alex.d.conſi.4. Burſ.d.conſi. 174. Modò

minor hæres non ſit. Craue. conſi. 193. nu. 6. Crotus
aſſerens communem in d. §. duo fratres. nu. 99. Io-
ſeph. Lud. dec. 19. Neuiz. conſi. 31. Cagno. in l. qui in
alterius. ff. de reg. iur. Bec. d. conſi. 108. num. 36. quod
adhuc ſublimitat Burſat. d. conſi. 174. qui contra
Bec. conſuluit d. conſi. 111. Item præſumitur ſcien
tia ex vſu & ſtylo notariorum, qui pro cōſequutio-
ne mercedis conſueuerunt teſtatore mortuo id hæ
redibus palam facere. Alex. in d. §. duo fratres. nu-
me. 53. Goz. conſi. 98. Rol. d. conſi. 36. Item ſi teſta-
mentum fuit in archiuo publico regiſtratum. So-
cin. iunio. conſi. 116. num. 49. vol. 1. Rol. d. conſi. 36.
volum. 2.

C Della priuatione] Incurritur pœna aureorum de
cem, & priuationis, quantum ad ipſos hæredes om
nis commodi dictorum teſtamentorum, vel codi-
cillorum. Pœna priuationis nunquam imponitur,
15 niſi lex hoc expreſſim dicat. † glo. pen. in c. fi. de iu-
re patron. Bald. in auth. ex teſtamento. C. de ſecun.
nup. Alex. in l. etiam. §. licet in dotalibus. ff. ſol. matr.
Dec. conſi. 90. Pariſ. conſi. 97. vol. 1. vnde qui agit ad
hanc pœnam, quũ res odioſa ſit, claré tenetur pro-
bare pœnam incurſam. Bal. in l. 1. C. de ijs quæ pœn.
nom. Alex. conſi. 33. vbi Moder. volum. 2. l. factum.
§. in pœnalib. ff. de regu. iur. vbi Dec. & Cagn. Rol.
conſi. 17. num. 17. volum. 1. & in dubio ſemper con
tra pœnam iudicandum. d. §. in pœnalibus l. ſi præ-
ſes. ff. de prec. Ber. conſi. 149. vol. 1.

Applicabitur hæc pœna priuationis, quæ odio
hæredum indicitur, & quantum ad eos, (vt textus
inquit) ne fiſco, vel alijs? Reſpondetur aliquando
pœnam priuationis imponi a lege, quandoque a
teſtatore. Si a lege, tunc illi acquiritur cuius cōtem
16 platione priuatur, † l. pen. C. de lega. Si a teſtatore,
ſi adſint cohæredes, vel ſubſtituti, tunc acquiritur il
lis, quod intelligerem modò ipſi quoque non tene
rentur intra primum terminum denunciare, vt di
xi ſupra, aut nulli ſunt ſubſtituti, vel cohæredes &
applicatur venientibus ab inteſtato. Bar. in l. filiusfa
milias. nu. 7. ff. de hæred. inſti. Iaſ. in l. 1. nu. 1. C. de ijs
quæ pœn. nom. quod dixit notandum. Clar. in §. te
ſtamentum. q. 69.

D Del Nodaro] Sufficiet nihilominus notificatio
Notarij, aut alterius partis in omni caſu ſupradi-
ctorum. Inſinuatio teſtamenti facta per hæredem
17 prodeſt legatarijs. † Bat. in l. fin. §. ſimiliquе modo.
C. de iure dot. Alex. d. conſi. 119. ſub nu. 27. vol. 6.

Sed quid ſi teſtator dubitet forté ob ignorantiã,
negligentiam, vel ignauiam hæredum, teſtamentũ
non inſinuari, vtrum ipſe aut hoc reſpectu, aut aliã
ob cauſam poſſit prohibere inſinuationem ipſam?
18 Reſpondetur non poſſe. † Barto. in l. nemo poteſt.
num. 8. & Iaſ. in ſecunda lectura. num. 41. Rip. num.
67. Ioan. Annan. num. 62. ff. de leg. 1. Clar. in §. teſta-
mentum. q. 65. Nam, etſi voluntas teſtatoris pro le-
ge habeatur. §. diſponat. in auth. de nup. procedit in
ijs quæ a ſua voluntate dependet. Cæterum nequit
facere quominus leges in ſuo teſtamento locum
habeant. d. l. nemo. ff. de lega. 1. Socin. iun. conſilio
115. numero 19. libro 1. Clar. in d. §. teſtamentum.
quæſtio. 61.

Quid ſi renunciauiſſet cum iuramento illi inſi-
nuationi, ſeu regiſtrationi, quam facturus eſt hæres,
videretur dicendum quód ſic: quum iuramentum
ſuppleat defectum inſinuationis, vt de communi
per Clar. in §. donatio. quæſt. 18. & valeat arg. de con
tractibus ad vltimas voluntates. l. ſeruum filij. §. cũ
qui vbi Iaſ. in 3. not. ff. de lega. 1. Contrarium eſt ve-
19 rius, † vbi inſinuatio ex forma legis, vel ſtatuti non
interuenit in actu ipſo, at requiritur intra certum
tempus, puta intra menſem a die contractus cele-
brari, tunc iuramentum non ſupplet inſinuatio-
nem. Federic. de Sen. conſi. 181. Curt. iun. conſi. 141.
communem dicit Clar. in §. donatio. quæſtio. 18. in
fin. quum iuramentum reguletur ſecundùm tem-
pus contractus, nec extendatur ad cauſam ſuper-
20 uenientem. Poterit, ſi dubitet † ipſemet teſtator
teſtamentum ipſum inſinuare. Bald. in l. omnium,
nume. 7. C. de teſtam. cuius teſtatoris inſinuatio hæ
redi prodeſt. Bald. in l. fi. §. cum igitur ſub nu. 18. C.
de iure delibe.

E Mancandoſi] Si ipſa notificatio non fiat intra
tempus debitum non excuſabitur aliquis a pœna,
quod intelligo quantum ad notarium, partes & hę
redes. quum de iis loquatur conſtitutio, & aliæ per-
ſonæ extrinſecus non ſubaudiantur. l. ſi ita ſtipula-
tus fuero. §. Chriſogonus. nu. 41. ff. de verbo. obliga.
& in ſtatutis pœnalibus non ſit locus extenſioni,
quatenus perſonaliter, & non imperſonaliter lo-
21 quuntur. † Bar. in l. ſed ſi vnus. §. ſeruus. ff. de iniur.
& in l. aut qui aliter. §. fin. ff. quod vi aut clam. Alex.
in l. 1. num. 23. ff. de verbo. obli. Iaſ. & Dec. in l. ſi quis
id quod ff. de iuriſd. omn. iudic. Clar. in prac. crim.
§. fin. quæſtio. 89. verſi. ſed quæro. Plot conſi. 95. Bur-
ſat. conſi. 20. nu. 1. perſonaliter diſponere cenſetur,
ſi dicat ſi quis fecerit, vel non fecerit, imperſonali-
ter, vel in rem ſi factum, vel non factum ſit, Bar. &
Doctores, vbi ſupra.

F Tra l'anno] Pœnarum exactionem vult Prin-
ceps per fiſcales ſuos procurari infra annum ſub
pœna arbitraria Excellentiſſimo Senatui, quo tã
facto, non vult amplius exigi poſſe. hic decretum
loquitur de pœnis ſupradictis, ergo etiam include-
tur pœna priuationis: cuius tamen ſemper ſalua
declaratione, ſeu explicatione meliore putarem
contrarium verius: Quum decretum ipſum cape-
re quoque debeat declarationem a iure commu-
22 ni. † l. 2. C. de noxal. quo iure, vt dixi pauló ante, pœ
næ iſtæ applicantur cohæredibus, vel ſubſtitutis,
ſeu venientibus ab inteſtato, aut ſi a lege indican-
tur illis, quorum contemplatione ſunt impoſitæ.
Sed pœna hæc imponitur, ne fraus fiat vocatis aut
aliter honoratis in teſtamento principaliter, licet
ſecundario de bono agatur publico. quum etſi in-
ſinuatio ad euitandas fraudes inuenta ſit ob bonũ
publicum, reſpicit tamen principaliter vtilitatem
priuatam, & ſecundario publicam. Imo. in c. cum
contingat. de iureiu. Abb. conſi. 107. volum. 2. Ale-
xan. conſi. 21. num. 12. volu. 3. Dec. conſi. 432. Curt.
iun. conſi. 34. Facit ad propoſitum authen. hoc am
plius. C. de fideicom. vbi hæres non implens intra
annum a die monitionis iudicis computandum
voluntatem teſtatoris iure ſubnixam hæreditate
priuatur, excepta legitima iure naturæ debita, ap-
plicatur perſonis ibi enumeratis, & vltimo loco de
fertur fiſco, vbi monitio facta vni hæredi alium
non aſtringit, imo ei accreſcit, & illi prodeſt, qui
monitus non eſt. Secundo ſuffragantur illa verba
decreti ibi, quanto a loro, ſcilicet quantum ad eos,
ac ita priuatio emolumenti eos afficere debet ad
quos refertur. l. in agris. ff. de acquir. rer. domi. tan-
23 tò magis, quum illud pronomen loco, † ideſt ip-
ſos ſit perſonale, quod non extendetur ad alias per-
ſonas. Rip. in l. filiusfami. §. diui numero 111. ff. de
lega. 1. Conſiderato illo verbo exactionis, quòd im
propriè pro rei vendicatione ſumitur. l. aſſiſtere.
C. de ann. & trib. lib. 10. Alber. in ſuo dictionario
in verbo exactio. Nec obſtat ſi dicatur ſicut pœ-
na pecuniaria applicatur fiſco, ita & alia, vt vna
determinatio illa omnia æqualiter determinet. l.
nam hoc iure. ff. de vulgar. & pupillar. Quia re-
ſpondetur diuerſam eſſe rationem: quum reſpe-
ctu

ctu pœnę pecuniariæ ſubſtituti legatarij,ac alij ſuc
ceſſuri ab inteſtato non lædautur, ſecus quoad ab-
lationem bonorum; quæ in pœnam hæredis con-
temnentis præceptum teſtatoris,vel iudicis ipſis,&
vltimo tantùm loco fiſco applicantur. d. auth. hoc
amplius.C.de fideicommiſ. vtilius tñ ſemper pare-
24 re,& iſtis contentionib. nõ inuolui. Quinimo † nõ
temerariè ſuſtineri poſſet hac conſtitutione non
comprehendi, teſtamenta, quibus pater filiós ſuós
inſtituit hæredes,etiam ab inteſtato ſucceſſuros: tũ
quód inter patrem,& filios qualiaqualia teſtamen
ta ſufficiant etiam imperfecta.l.hac conſultiſſima.
§.ex imperfecto. auth. quod ſine.C. de teſtam. tum
quód prohibente ſtatuto mulierẽ contrahere ſine
conſenſu,ac præſentia duorum propinquorum, il-
lud non procedat in contractu inter patrem & fi-
liam.Bal.Dec. & alij in l.pactum. C.de collatio. Nã
quum ſucceſſuri ſint patri ab inteſtato, quorũ pri-
ma cauſa eſt.§.1.Inſti.de hæredi.quæ ab int.auth. in
ſucceſſione. C.de ſuis, & legit. nihil commodi,vel
lucri ſunt ex teſtamento relaturi. Maximè quum
ceſſent fraudes, ac circonuentiones fauore libero-
rum,ac falſitates propter quas huiuſmodi ſolenni-
tates inuentæ ſunt.l.fi.C.de fideicom. ac ita ceſſabit
legis diſpoſitio.l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patr.
vnde ſtatutum mandans per hæredem ſcriptum
ſolui gabellam,non comprehendit filiũ. Ang.Imo.
Cuma.& Iaſ.in l.in ſuis. ff.de libe.& poſthu. Confir-
matur quia fauorabilior eſt cauſa liberorum, quã
piæ cauſæ aut ſaltem a pari procedunt.Soc.iun.cõſ.
189.nu.66.vol.2.Sed defectus inſinuationis à ſtatu-
to requiſitæ non præiudicat pię cauſæ.Sali.in auth.
Caſſan. C.de ſacroſanc.eccl. Alex.conſi.210.vol.2.
ergo nec liberis.

Et præſuppoſito hac conſtitutione etiam filios
hæredes contineri,vtrum priuabuntur legitima ip-
25 ſorum? exiſtimo etiam non priuari: † attentis illis
verbis di ogni commodo di detti teſtamenti, e co-
dicilli, quum legitima non debeatur filijs ex teſta-
mento, ſed iure naturæ, ac vbi priuatur filius hære-
ditate, ob contemptum præceptum, dimittatur illi
ſua legitima.d.auth. hóc amplius,non ex teſtamen
to debita, ſed eſt tertia pars eius quod ab inteſtato
debetur.l.parentibus.C.de inoffi.teſta.quum reſpe-
ctu patris, legatariorum, & fideicommiſſariorum
filius conſequitur,ac illi debetur, vt æs alienum, vti
creditori, tractãti, illius reſpectu potius de damno,
26 quam de lucro.Caſtr. † in l.3.nu.3.C.de iur.& fact.
igno.Bal.in l.fi.§.ſed in computatione.C.de iure de
libe Alex.in l.ſi debitor.ff.ad leg.Falc.Rurſus legiti-
ma fauorabilior eſt quam pia cauſa,cuius contem
platione non minuitur,ſed bene relictum piæ cau-
ſæ. Alex.conſi.45.nu.21.vol.1.& conſi.18. volum.4.
Ruin.conſi.89.volum.3.Magd.in tract. de numero
teſt.in teſt.req.in ſecunda par.c 3.num.57.ſed defe-
ctus inſinuationis non viciat relicta piæ cauſæ, vt
probaui ſupra, ergo nec p̃iudicabit legitimæ. Nec
aduerſatur ꝙ excluſus per ſtatutum ab hæreditate,
vel ſucceſſione,etiam a legitima excludatur. Iaſ.in
l.ſi quando talis.§.& generaliter.C.de inoff.teſtam.
Quia reſpondetur hic non priuari ſucceſſione,ſeu
hæreditate, ſed commodo tantum ꝙ ex teſtamen-
to capit hæres,legitimam verò non deberi ex teſta
mento,ſeu ex commodo teſtamenti,ſed iure natu-
ræ,vltra ꝙ plures habet contradicentes illa opinio.
ſcilicet ſtatuto excluſiuo ſucceſſionis legitimam
includi.Sal.in l.2.C.de noxalib.& in l.ſancimus. C.
de nup.Alexan.conſ.7.lib.2.Cur.Sen.conſ.13. Item
27 quid ſi teſtamentum ſit nullum, † vtrum inſinuã-
dum ſit? Bal.in auth.ex cauſa num.53.C.de lib.præ-
ter.ſcribit quod ſic in terminis illius authẽ. in qui-
bus meretur exequutionem in partib. in quibus ad
huc ſubſiſtit, præſuppónit ſi ex toto ſit nullum: Inſi
nuationem non eſſe neceſſariam: quum nõ poſſit
dici teſtamentum, quod eſt nullum.l.4.§.condem-
natum cum ibi no.ff.de re iudi.

Infra annum,quo tranſacto pœnæ ipſę amplius
non exigentur. terminus, qui ſtatuto præfigitur ad
inquirendum ſecundum aliquos non a die delicti,
28 ſed ſcientiæ commiſſionis illius currit † Bart. in l.
enim qui §.in popularib. ff.de iniur. Aug.ad Ange.
de malefi. in verbo inchoata facta &c. Sed contra-
rium alij exiſtimauerunt. Nam ſi ſtatutum velit de
maleficijs non poſſe cognoſci poſt ſemeſtre,intelli
gitur ſiue maleficium ſit occultum, ſiue manifeſtũ
Bal.& Sali.in l.quandiu.C.qui adm. Ang.in l fi.ff.ſi
quis teſt.lib.iuſſ.eſſ.fu. Bal.in l.eum qui.§.in popula-
ribus vbi Alex.teſtatur de communi. ff. de iureiur.
Ruin.conſ.27.nu.6.lib.4. Clarus,qui teſtatur de ma
gis communi in prat.crim.§.fin.q.51.verſi.ſed quæ-
ro.quum regula ſit; inquit, omnem præſcriptionẽ
currere ignoranti.l.fi.C.de præſcri.lon.tem. Maxi-
mè quum non excuſet ignorantia illum,qui facilè
potuit certiorari.l.ſi duo. vbi glo.& Bal.ff.de acqui.
hæredi.nec impedimentũ quod facilè potuit amo
ueri.c.fin.vbi Abb.de electio. quum itaque fiſcales
in eorum officijs diligentes eſſe teneantur, non ex-
cuſabuntur allegatione ignorantiæ, licet fortè ex-
29 cuſaretur a pœna ipſe fiſcalis propter † ignoran-
tiam. Alex.in d.§.in popularibus ſub num. 12. ff.de
iureiuran.

G Si pagarà] Merces notarij qui regiſtrabit notifi-
cationem erit ſecundum laborem ſcripturæ, non
excedens tñ taxam ſcripturarum actuariorum Se-
natus. Nec iudici licebit aliquid capere,nec nota-
rio,vltra quam dictum eſt ſub pœna aureorum 25.
& alia Senatui arbitraria. Nam de iure communi
pro inſinuatione teſtamenti, quæ fit coram iudice
nihil capi debet,ſi hæreditas non excedat valorem
30 aureorum centum. † l.conſulta.C.de teſta.

H Repertorio] Pro maiore facilitate inueniendi
actus notificationum tenebitur liber ſpecialis ſin-
gulis annis cũ repertorio per alphabetũ nominũ,
& cognominum contrahentium ac teſtatorum.

DELLE VLTIMA VOLVNTA.

*Eſſendo ſtate le vltime volun-
tà in ogni tempo appreſſo à tut
te le nationi, ſingolarmente fa
uorite, & hauute in protettio-
ne;[a] Onde ſi vede conceſſa fa
coltà di diſponere de' i beni, per hauer effetto, quã
du chi ne diſpone per la morte (che'l tutto diſcio
glie) più non ne è ſignore,[b] & permeſſo impor
legge ſopra eſſi, da oſſeruarſi per ſecoli à venire,
E tuttauia rimanẽdo il modo di diſponere mal
acconcio a i più, quali per diuerſi riſpetti & ac-
cidẽti, nõ vorrebbero che la volontà loro foſſe inte
ſa,[c] mẽtre viuono, Et ancora in certi caſi per al
cun tẽpo, dopò loro morte: Il cui cõtrario ſuole ſuc
cedere, diſponendoſi auanti Teſtimoni, & No-
daro.[d] Et ſe bene con far i teſtamenti in ſcritto,[e]
ſi conſerui la volontà ſecreta, ſino alla publica-*

tione, ſeguita la morte, Pare tuttauia difficile, per le ſolennità, [f] che la legge vi le richiede nel ſerrarle, e poi nel publicarle, oltre'l pericolo della perdita loro, con lo ſmarirſi, ò eſſere rapite al tẽpo della morte, Et oltreciò eſſendo ſoggietti i Teſtamenti riceuuti per nodaro, alla corruttella de i teſtimoni, quali repugnando alle volte al vero, diſtruggono la fede delle ſcritture, Alla malicia de quei nodari, che à quelle aggiongono, ò leuano contra la volontà del teſtatore; onde ne naſcono danno, e varie liti. Noi dunque moſſi dalle cauſe ſopradette, e dal deſiderio c'habbiamo di giouare a tutto noſtro potere a i ſudditi noſtri, Habbiamo dichiarato, & conſtituito dichiariamo, & conſtituiamo. Che qualonche vorrà per l'auuenire far Teſtamento, Codicilli, ò altra diſpoſitione d'vltima volontà; Comparendo [g] perſonalmente auanti il Senato nella Camera delle Conferenze, e preſentando ſcrittura chiuſa, Richiedendo atto, ò ſian Teſtimoniali, che quella è diſpoſitione di ſua vltima volontà. Da poi che dal detto Senato, reconoſciuta prima la perſona di chi ſi preſenterà, per la iſteſſa, che ſi nomina, Et ſcritto l'atto ſopra la coperta di detta ſcrittura chiuſa, preſentata, & ſottoſcritta dal Primo Preſidente, ò in aſſenza di lui, dal Secondo, & dal Secretario ordinario del detto Senato, è postoui il Sigillo noſtro, hauerà la ſudetta ſcrittura fede, e ſarà piena, & indubitata proua, come ſe fuſſe riceuuta con tutte le ſolennità che dalle leggi ſono introdotte per la fede delle vltime volontà. E per prouedere alla ſimplicità de gl'huomini, [h] Vogliamo, che nella detta ſcrittura, s'intendano poſte le clauſule quali ſogliono i Nodari eſperimentati apporre, per maggior validità de i teſtamenti, Come per eſſempio, quella, Se non vale, ò valerà per forza di Teſtamento, Vaglia per raggion di Codicilli, Donation per cauſa di morte, & come meglio di raggion potrà valere, la qual ſcrittura come ſopra ſottoſcritta & ſigillata, ſi riponerà (per eſſer cuſtodita) nel Archiuio [i] di detto Senato. Del quale deputiamo cuſtode il Secretario ſudetto, Appreſſo'l quale ſarà vna delle chiaui, & vn'altra diuerſa da quella, preſſo al Primo Preſidente. A quali non ſarà lecito, ſe non in preſenza della maggior parte del Senato, d'aprire il detto Archiuio, & in vita del Teſtatore non ſi rimetterà la ſcrittura conſignata, ſaluo al medeſimo che la preſentò, ò ad altri che n'haueſſe ſpecial procura da lui. Ma dopò la morte, ne ſarà data copia dal Secretario ſopradetto à chi giurerà hauerne intereſſe. Eccetto però di quella parte che ſi trouaſſe ſerrata dal Teſtatore per non aprirſi, ſino a certo tempo, Et la mercede [k] della ſcrittura, non vogliamo c'habbia da eccedere la fattica del Secretario ſudetto, Alla taſſa del primo Preſidente, ò in aſſenza, del Secondo, & non al valore de i beni. Sarà parimente lecito al Teſtatore di ritirar preſſo di ſe vna ſimile ſcrittura [l] alla preſentata, la quale con le ſottoſcrittioni & ſigillo come ſopra, hauerà piena, & indubitata fede. Laſciando però l'altre forme di Teſtamenti nel ſuo vigore, [m] & in libera facoltà de i Teſtatori.

C. Emanuel.

V. L. Milliet.

Lacreſte.

DE VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

S V M M A R I V M.

1 Peccatum mortale eſt vltimas voluntates non ſeruare.
2 In factione quarum de magno agi dicitur praeiudicio.
3 Teſtandi plures ſolennitates, ac formae inuenta.
4 Teſtamenti forma praetermiſſa, non iure factum teſtamentum appellatur.
5 In teſtamentis condendis non ſufficit ſola voluntas, ſed etiã requiritur ſolennis.
6 Pœna notario imponitur conficienti teſtamentum de voluntate non ſolenni.
7 Morte teſtatoris teſtamentum completur.
8 Aequalitatem pater inter filios ſeruare tenetur magis ex conſilio, quam ex legis praecepto.
9 Inaequalitas inter filios parit iurgia, diſcordias & contentiones.
10 Filij inaequaliter inſtituti patri improperant, quod illos fecerit baſtardos, alios legitimos.
11 Mulierum genus auariſſimum.
12 Vxor a marito domina vocari poteſt.
13 Patres nouercalibus delinimentis, & inſtigationibus prouocati malignè contra ſanguinem ſuum inferunt iudiciũ.
14 Improbum eſt de viuentis haereditate ſolicitum eſſe.
15 Teſtandi facultas dẽt eſſe libera, & pactionibus nõ aſtringi.
16 Requiſita plura, vt teſtamentum valeat ſecundum formam huius conſtitutionis.
17 Notarius intelligitur rogatus apponere in inſtrumentis clauſulas conſuetas.
18 Diſpoſitio. §. alind quoque capitulum, in auth. vt cum de appella. cogn. an hodie ſuperflua reddatur.
19 Merces notario pro labore receptionis teſtamenti qua, & quanta debeatur?

De vltimis voluntatibus. Glo. I.

A IN protettione] omni tempore omnes gentes, & nationes vltimas voluntates fauoribus proſequutae ſunt, ac protegerunt. Nam vltimas defunctorum voluntates non ſeruare ſecundum Butr. & Abb. in c.

cum

1 cum eſſes de teſtam. peccatum mortale. eſt. † quos
ſequitur. Ripa in l. nemo poteſt. num. 101. ff. de le-
ga. 1. non vno ſolùm modo, ſed omnibus, quibus
fieri poteſt modis. c. vltima voluntas. 13. q. 2. nec ci-
tra læſionem conſcientiæ illi contrauenire. l. milli
tis cum glo. ver ſi. conſcientiam vbi Bal. C. de relig
quem tex. aſſerit meliorem de toto corpore iuris.
Magdal. in tract. de num. teſti. in teſt. req. c. 3. nu.
8. In cuius confectione, cum agatur de vniuſcuiuſ-
que patrimonio, de magno dicimus agi negotio.
2 † l. propter litem. ff. de excuſ. tuto. §. item propter.
litem vbi Ang. Inſtit. eo. titu. ac de ſuprema homi
nis voluntate, poſtquã iam aliud velle nõ poſſunt,
vt liber ſit ſtylus, & licitum quod iterum non re-
dit arbitrium. l. 1. C. de ſacro. ſanc. eccle. Cautius
quò magis fieri poteſt, proceditur vt veritas con-
ſeruetur ac illæſa reuelletur. l. fin. C. de fideicom.
quamobrem plures ſolennitates inuentæ, & intro-
3 ductæ ſunt † toto tit. Inſtit. de teſta. l. hac conſul-
tiſſima. C. eod. titu. glo. & dd. in l. 5. ff. eod. ſcilicet
quoad teſtandi formam. Nam antiquitus antequã
ſcriptæ emanarent leges, Principum conſtitutio-
nes, & edicta prætorum, valebant teſtamenta le-
tem teſtibus non adhibitis ex naturali, ac libera iu
ſtitia, quæ ſubſtantiam vltimæ volũtatis tuebatur,
illo inquam tempore, quando ſola veritas homi-
nibus ſanciebat, poſtea verò hominum prauitate
creſcente, cœperunt eſſe neceſſariæ leges, conſtitu
tiones, & prætorum edicta, propter teſtamentorũ
ſinceritatem, vt nulla fraus adhibeatur, §. 1. Inſtit.
de teſta. l. quæſtionem. C. de fideicommiſ. Quod
authoritate condentium iura pro bono publico in
troductum fuit, qua ſolennitate non ſeruata teſta-
mentum non iure factum appellatur, & ex eo hæ-
4 reditas adiri non poteſt. † l. 1. ff. de iniuſt. teſtam.

A ſimplicitate ergo illius rudis, plani, & ſimpli-
cis ſæculi receſſum cauſam extirpendarum falſita-
tum, vt ampliorem hominum numerum perfe-
ctiſſima veritas reuelletur, & malitiis via præcluda
tur. d. l. quæſtionem. l. hac conſultiſſima. §. fi. C. qui
teſtam. face. poſſ. Porrò in teſtamentis ordinandis
5 non ſufficit ſola voluntas, niſi ſit iuſta, i. ſolennis. † l.
1. ff. de teſtam. ad comprobationem, ac validitatẽ
cuius requiritur iuris authoritas, alias non valet l.
cerdonem. ff. de oper. liber. l. pater. ff. de hæredi. in-
ſtitu. adeo quòd ſi notarius conficiat publicum in-
ſtrumentum de voluntate non ſolenni, pœna falſi
6 teneatur. † l. iubemus. C. de teſtamen. hæc Bal. cõſ.
284. vol. 3. quum maximè ad eſſentiam teſtamen-
ti veritas non ſufficiat ſine ſolennitate. l. ſi veritas.
in prin. C. de fideicommiſ. Bal. in l. alia. num. 4. C.
de iis quib. vt indi. Affli c. dec. 25. dd. in l. 2. C. de bo
nor. poſſeſ. ſec. tabu,

B Signore] cùm mors omnia ſoluat. §. deinceps.
in auth. de nup. ſingulare eſt priuilegium, quod
lex teſtatoribus tribuit, vt eo tempore de bonis ip-
ſorum diſponant, quo iam per mortem Domini
eſſe deſierunt. Nat. in l. hac conſultiſſima. §. ex im-
perfecto. C. de teſtam. & tamen tunc demum per-
7 fectum, & irreuocabile † fit. argum. l. omnium. C.
de teſtam. Bal. & Caſt. in l. 1. ff. de teſtamen. c. cum
Marthæ. de celebr. Miſſ. diuus Paulus c. 9. ad Hebr.
Non enim tẽpus diſpoſitionis inſpicitur, ſed illud
ad quod confertur. l. ſi certarũ. in fi. iuncta glo. ff.
de milit. teſtamen. l. Titio cum morietur. ff. de vſu-
fruct. l. cum hic ſtatus. § ſi ſponſus. l. ſi eum ſeruum
in fine. cum l. ſequen. ff. de donation. inter. virum,
& vxorem. l. penul. cum glo. ff. de pact. dotalib.

C Inteſa] Sed quia plures deſiderant diuerſis reſpe
ctibus, ac ob varia accidentia ipſorum voluntates
non intelligi, quoad viuunt, nec aliquo tempore
poſt ipſorum mortem &c. Nam etſi æqualitas in-
ter liberos per patrem ſeruanda ſit. l. cum pater. §.
euictis, ff. de leg. 2. l. vt liberis, C. de colla. l. cum opor
tet. C. de bon. quæ liberis, illud tamen quum con-
8 ſilium legis ſit, magis quam præceptum, † &
vni magis quam alteri filio, ſalua legitima, pater
relinquere poſſit, l. cum quæritur vbi Caſtr. & Iaſ.
C. de inoffi. teſtam. nec illos æqualiter tractare te-
neantur, ſi nolint. l. hac edictali. §. ſin autem non
pro æquis portionibus. C. de ſecun. nupt. In ſuo te-
ſtamento aliquando vnum magis, quàm alterum
honorare verbis, & re cupit ſibi fortè magis dile-
ctum, & feſtiuum, vt ſic illum appellat imper. §. fi.
ver. ſiquidem aliquem. in auth. de nuptiis.

Verum quia, tametſi hoc parentibus liceat, vide
tur tamen hæc inæqualitas naturali æquitati con-
trariati, ſecundum quam bona inter filios æquali-
ter deberent diſtribui. l. inter filios vbi glo. & Bal.
C. fami. ercis. Alex. conſi. 163. num. 9. in fi. volum.
7. Ruin. conſi. 112. vol. 2. quærit pater modum, vt
voluntati ſuæ ſatisfaciat, ac vt filio magis dilecto
complaceat, conſeruata ſaltem, dum viuit, inter
filios pace, ac beneuolentia. Alioqui varios a filiis
de bonis ſuis audiet rumores, ac iurgia: quum ipſa
inæqualitas inter eos producat inuidiam, inuidia,
9 rixas, lites, diſcordias, contentiones. † l. cum opor
tet. §. non autem in fi. C. de bon. quæ lib. glo. in l. cũ
pater. §. euictis. ff. de leg. 2. Angel. conſi. 364. & 394.
vſque etiam nonnunquam ad odium capitale, vt
de Eſau, ac Iacob. Gen. cap. 27. & de Ioſeph. c. 37.
cuius fratres videntes eum a patre plus illis diligi
oderant eum, nec poterant ei quicquam pacificè
loqui. Solentque minus honorati patri impropera
10 re ꝙ illos fecerit baſtardos, alios legitimos, † Caſt.
conſi. 150. volum. 2. Angel. in d. §. fi. in auth. de nup.
Dec. in d. l. vt liberis. C. de colla Rub. conſi. 6. Cæ-
phal. conſi. 280. & propterea ſecundum leges ciui-
les poterat in ſcriptis teſtari, qua forma teſtandi
eius voluntas ſecreta conſeruabatur ſine publica-
tione, vſque poſt eius mortem, vt dicetur in proxi-
ma glo. & hæc quoad filios,

Sed quid ſi ſciuerit vxor, cui diſpoſitio teſtamẽ-
taria viri ſui non ſatisfaciat? genus eſt auariſſimũ
11 mulier. † l. ſi ſtipulata. §. 1. ff. de dona. int. vir. &
vxor. glo. in l. quæ dotis. ff. ſolu. matri. quæ ab ali-
quibus maritis in eorum teſtamentis vocatæ do-
12 minæ † inueniuntur. l. vxorem in prin. ff. de leg. 3.
Peto dixerat Bardus ille a te domina mea. imo
non ſolum domina, ſed etiam ſanctiſſima a viro
quodam in l. Titia. §. qui marco. ff. de ann. leg. Et
ſicut vir offenſam ægræ mulieris maritali ſermo-
ne placare poteſt, ne quod teſtamento erat largita
codicillis reuocaret. l. fin. ff. ſi quis aliq. teſta. pro-
hib. minusque illi crimini aſcribatur, ſi poſtremũ
ſuæ vxoris iudicium ad ſe prouocet. l. fin. C. eod.
Ita vice verſa mulieribus erga viros. ſed plerunque
ita nouercalibus delinimentis inſtigationibusue
corrumpuntur ipſi patres, vt maligne contra ſan-
13 guinem ſuum inſerant iudicium. † l. non eſt. fi. de
inoffi. teſtam.

Item ſi aliquando, inductus ſit ad teſtandum ad
nutum inſtigantis, & inde incipiat conualeſcere,
luctuoſior eſt illi reditus, quam diſceſſus. l. fi. C. ſen
ten. paſſ. prout ſimiliter ſicut blanditiis, ita iratus
ad teſtandum, vel clementia ad reuocandum quæ
diſpoſuit moneatur. l. in ipſius. C. fami. erci. vel for
tè mutuo amore facilitate quadam agentes bonis
ſe ſpolient ante tempus. l. 1. & 2. ff. de dona. inter
vir. & vxo. vel mutua affectione indicia teſtatorũ
captantur l. captatorias. ff. de hæred. inſtitu. etſi te-
ſtamentum factum eſt quod placeat, pohibeant
volente

volente teſtatore mutarc, notarium introire l. 1. ff. ſi quis aliq. teſta. prohib.

A culpa cuius rei, nec etiam ſunt immunes, qui legitimam captant hæreditatem, vel ab inteſtato ſucceſſuri, prohibentes teſtamentarium ideſt notarium ingredi, ne teſtamentũ fiat, vel ſi extranei, qui inſtituti ſint teſtamentum mutari. l. 1. vbi glo. & dd. ff. ſi quis aliq. teſta. prohi. ſolliciti de viui hæreditate, quod improbum aſſerit iuriſconſultus
14 † in l. 2. §. interdum. ff de vulga. & pup. & præmaturam ſpeciem ſeu ſpem appellat. l. 1. §. igitur. ff. de colla. bonor. Rem odioſam plenam triſtiſſimi, & periculoſi euentus, ac contra bonos mores. l. fin. C. de pact. Adeò ꝙ laudandus ſit hac ſe ſollicitudine abdicans, quum abdicatione, ac renunciatione ipſa remoueatur votum captandæ mortis. l. de fideicommiſſo. C. de tranſact. ac relaxetur teſtandi facultas, quæ debet eſſe libera, nec pactionibus
15 aſtringi. † l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. l. 1. C. de ſac. ſan. eccl.

Quum itaque aliquando ex vltimis diſpoſitionibus oriantur inuidia, lites, rixæ, diſcordiæ: & nonnunquam patres delinimentis, & inſtigationibus a vero iudicio contra proprium ſanguinẽ, & officium paternum diſponant, vel quod ita factum eſt, clementia reuocent, alij ſermone blando captẽtur, & volentes teſtari, aut teſtamentum mutare prohibeantur, vel ad teſtandum aliter quam velint cogantur, & ſtatim ac teſtati ſunt, votum contra eos inducatur captandæ mortis, luctuoſiorq; ſcriptis hæredibus regreſſus ad ſanitatem ſit, quam diſceſſus, neceſſarium, ac expediens fuit, quantum fieri potuit, remedium inuenire vt homines de ipſorum bonis ſine tot, tantiſque periculis diſponere poſſent.

D Nodaro] Quod cum tutò fieri nequeat coram notario, & ſeptem teſtibus ad teſtamenta nuncupatiua neceſſarijs. §. 1. Inſti. de teſtam. l. hac conſultiſſima in prin. & §. per nuncup. l. ſi. C. eod. nec prudens ſit qui hoc neſcit. Marſ. ſingu. 156. quod de iure ciuili omni caret difficultate. Clar. in §. teſtamentum in princ. q. 57. quaſi ſit difficile retinere ſecretum, & occultum, quod coram pluribus geſtum eſt.

E In ſcritto] Legumlatores inuenerant, & dederant modum teſtandi in ſcriptis, quo ſi teſtatores nolebant ſciri quæ diſponebant, poterant ſcripturam clauſam teſtibus ſeptem rogatis offerre ſignãdam, & ſubſcribendam, ſeruatis ijs de quibus. in l. hac conſultiſſima. C. de teſta.

F Solennita] Verum quia forma ipſa teſtandi in ſcriptis, ſecundum leges, propter ſolennitates requiſitas difficilis erat obſeruationis. vt videri poteſt. in d. l. hac conſultiſſima.

G Comparendo] Vt occurreret Princeps tot difficultatibus, ſtuduit inuenire, ac tradere modum teſtandi facilem, & exemptum a periculo multarũ fallitatum, quæ alioqui committi poſſent. Scilicet vt compareat volens diſponere, aut qui diſpoſuit coram Senatu in camera conſetentiarum, præſentet ſcripturam clauſam, in qua contineatur eius diſpoſitio: Requirat actum, ſeu teſtimoniales illã eſſe diſpoſitionem ſuæ vltimæ voluntatis.

Et poſtquam a ſenatu erit recognita ipſius perſona pro eadem, quæ nominatur, & ſcripto actu ſuper copertura ipſius ſcripturæ clauſæ præſentatæ ſubſcriptæ a primo præſide, & eo abſente a ſecundo, & a ſecretario ordinario ſenatus. & poſito ſigillo Principis habebit ea ſcriptura fidem, & faciet plenam ac indubitatam probationem, ſicuti eſſet recepta cum omnibus ſolennitatibus a legibus introductis pro fide vltimarum voluntatum. Requiruntur itaque plura ad eſſentiam iſtius teſtamen-
16 ti. † Primo quòd diſponens compareat perſonaliter. Secundo coram Senatu in Camera, vbi confert. cauſas. Tertio quòd ipſe compares recognoſcatur. Quartò quod ibi præſentet ſcripturam ſuæ vltimæ voluntatis clauſam. Quinto quòd ipſius pſentationis requirat actum, ſeu teſtimoniales. Sextò quod fiat illi ſupraſcriptio a præſidæ, vel ſi abſit a ſecundo præſide, & ſecretario ordinario ſenatus. Septimò quòd Principis ſigillo ſigilletur. Sed quid ſi perſonaliter comparere non poſſit, puta abſens, vel infirmus, & aliquando ſimul infirmus, & abſens, qui non poſſit perſonaliter comparere coram Senatu, vtrum poſſit per procuratorem ſpecialem, & videretur dicendum quod non: quia hic ſtatutum requirit perſonalem comparitionem, quod cum ſit ſtricti iuris ac ſtrictè interpretandum, & loquens in caſu vero, non procedit in ficto. l. 3. §. hæc verba vbi Bart. ff. de nego. geſ. ſecundò quia hęc perſonalis comparitio videtur hic requiri ad recognitionem perſonę teſtantis, ad euitandas fraudes; ne interponatur vnus pro altero, cui dubio non occurreretur data facultate comparendi per procuratorem. Tertio etſi in ciuilibus cauſis citatus poſſit per procuratorem comparere, ſecus tamen eſt ſi iudex citet illum ad comparendum perſonaliter. l. fin. vbi Bar. Alex. & Iaſ. C. de procura. ſed hic diſponitur teſtatorem debere perſonaliter comparere, ergo non ſufficiet procurator cum ſpeciali mandato: ex perſona cuius non poteſt teſtator recognoſci ad euitandas fraudes. Quibus non obſtantibus contrarium puto verius: quia in ciuili cauſa, vbi quis citatur perſonaliter comparere ex cauſa, adhuc ſufficit mittere procuratorem bene inſtructum cum mandato ſpeciali. Bar. Ang. & Caſtr. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dam. infec. Alex. & Iaſ. in d. l. fin. C. de procu. Non obſtante quod ſtatutum ſit ſtricti iuris quum accipiat interpretationem paſſiuam a diſpoſitione iuris communis. l. 2. C. de noxal. & poſſit occurri fraudibus, ſi procurator ſit perſona habilis, ac cognita, in qua veriſimiliter ceſſet omnis ſiniſtra ſuſpitio, alioqui ſequeretur infirmos, vel abſentes priuari hac facultate, & priuilegio teſtandi, & ita admiſſus fuit, Illuſtris. Domin. Senator per procurã, qui graui infirmitate detentus, ex qua deceſſit, per procuratorem fuit admiſſus.

H De gl'huomini] Vt prouideatur plurium ſimplicitati, diſponitur, quod in ipſa ſcriptura appoſitæ intelligantur illæ omnes clauſulæ ſolitæ apponi a notarijs expertis, & peritis. Notarius tacitè intelli-
17 gitur rogatus apponere clauſulas conſuetas. † l. ꝙ ſi nolit. §. aſſidua vbi Bal. ff. de ædil. edic. glo. in l. ſi fundus. §. pen. in verſi. exigat. ff. de leg. cõmiſ. Alex. & Iaſ. in l. huiuſmodi. ff. de leg. 1. Cagno. in l. ſi librarius. ff. de reg. iur. Afflict. dec. 265. Gram. dec. 62. Gab titu. de conſuetu. conclu. 3. adeo quòd, ſi notarius omiſiſſet clauſulas illas apponere, vti errore, vel obliuione omiſſas haberẽtur pro appoſitis Soc. in l. Gallus. §. idem credendum ſub nu. 7. verſi. aliquando. ff. ſi cer. pet. Ripa in c. cum M. Ferrarienſis. num. 43. de conſtitu. Gabr. d. conclu. 3. vnde notarius poterit apponere titulum inſtitutionis per teſtatorem omiſſum. Cran. conſi. 75. & propterea
18 videtur reddi ſuperflua diſpoſitio. † §. aliud quoq; capitulum in auth. vt cum de appel. cognoſ. Magd. de nume. teſt. in teſt. req. c. 16. nu. 129. Gabr. d. concluſ. 3. num. 28. aſſerens communem, prout etiam de clauſula omni meliori modo Pariſ. conſi. 73. in fi. vol. 1. Item de clauſula codicillari Alex. conſi. 1,

colum.6.lib.1.Dec. conſi.490.nu.10. Crau. d.conſi. 75.ſed quibus cum ampliationibus,& limitationibus hæc procedant videndus. Gabr. tit. de cõſuet. concluſ.3. Cuius rei hic ceſſat omnis difficultas in hac ſpecie teſtamenti quantum ad clauſulam codicillarem, quã Princeps diſponit haberi pro adiecta, & ſubintelligi, ſi non eſſet appoſita.

I Archiuio] Hanc ſcripturam cum qualitatibus, & ſolennitatibus prędictis vult Princeps remitti in archiuio Senatus, cuius erit cuſtos ſecretarius prædictus apud quem erit vna clauis, & altera apud primum Præſidem: quibus non licebit aperire archiuum, niſi præſente maiore parte Senatus. Et viuo teſtatore non remittetur ſcriptura ſic conſignata alteri, quam teſtatori, vel habenti mandatum ab eo. Sed eo mortuo dabitur copia vnicuique iuranti ſua intereſſe ea parte excepta, quam mãdaſſet teſtator non aperiri, niſi vſque ad certum tempus de qua re eſt textus in §.ſin autem Inſti. de pup. ſubſtitu.

K Mercede] Merces ſcripturæ non debebitur ad valorem bonorum, ſed ad ratam laboris ſecundũ taxam Domini Præſidis, vel ipſo abſenti ſecundi Præſidis. Notario debetur duplex merces de iure communi, vna pro rogitu, altera pro extractione.
19 † glo. in l. fi. in verſi. exemplaria. C. de princ. agen. in reb. lib.12.glo. Bart. Angel. & Iaſ. in l. Argentarius. ff. de eden. Bec. conſ.27. etenim qd duplex facit exercitium, duplex cõſequi poteſt ſalarium. §. illud in glo. §. duplex in authen. vt iudi. ſine quoq. ſuffr. De qua re, ſi inter notarium, & partem naſcatur difficultas, iudex taxat mercedem adhibitis, ſi opus ſit, alijs notarijs. Spec. in tit. de ſalar. §. nunc de procur. num. 5. glo. in c. ſtatutum. §. notarium de reſcri. Rom. ſingul.181. Bec. d. conſi. 27. Surdus cõſi. 66. & toties debetur quoties inſtrumentum leuatur. not. in l. argentarius. ff. de eden. & in l. diuortio. §. vir in fundo. ff. ſolu. matrimo. l. ſi librarius. nu. 49. ff. de reg. iur. Surd. d. conſi.66. num.5. Merces labori commenſuranda eſt argum. l. ſecundum naturam. ff. de reg. iur. & ſicuti minuto labore merces minuitur. l. Seio in prin. vbi Bal. ff. de ann. leg. Ita illo aucto, augendum quoque eſt ſalarium. Rom. conſi. 25. Bec. d. conſi. 27. Surd. d. conſi. 66.

L Scrittura] Licebit teſtatori penes ſe retrahere vnam ſimilem ſcripturam, quæ cum ſubſcriptionibus, & ſigillo prædictis plenam ſortietur fidem. vnum atq; idem teſtamentum pluribus codicibus confici poteſt. §. pen. Inſtit. de teſtam. l. Sempronius. ff. de leg. 2.

S V M M A R I V M.

1 *Teſtamentum in ſcriptis quas ſolennitates requirat, & quas teſtamentum nuncupatiuum.*

2 *Teſtamenti nuncupatiui contineantia an notario, & teſtibus celari poſſit?*

3 *Inſtitutio hæredis eius, qui inuenietur deſcriptus in cedula dimiſſa apud guardianum Sancti Franciſci valida.*

4 *Teſtamentum ad pias cauſas, quibus ſolennitatib. egeat?*

5 *Teſtamentum conditum in terris eccleſiæ duobus teſtibus, & parocho contentum.*

6 *Teſtamentum in eccleſia territorij domini ſecularis factũ non plures requirit teſtes, quam factum in terris domini eccleſiaſtici.*

7 *Teſtes in teſtamento inter liberos rogari non eſt neceſſarium.*

8 *Teſtamentum manu patris ſcriptum inter liberos validum etſi ſubſcriptum non ſit, nec principis regnantis nomen exprimat.*

9 *Et eſt validum nedum inter liberos primi gradus, ſed etiã inter deſcendentes ex filia.*

10 *Quid ſi teſtator dixit ad perpetuam memoriam velle rogari notarium, ac teſtes adhiberi, quod non fuerit exequutus, etſi opportunitatem id faciendi habuerit?*

11 *Diſpoſitio auth. quod ſine C. de teſtam. corrigit diſpoſitionem. §. ex imperfecto. quantum ad extraneos.*

12 *Item diſpoſitionem auth. ſi modo. C. fami. erciſ. quæ requirebatur ſubſcriptio.*

13 *In dubio teſtatoris diſpoſitio completa præſumitur; maxime ſi contineat annum, & diem, vel clauſulam codicillarem.*

14 *Vel ſi diu ſuperuixit non curans de ea celebrari inſtrumentum.*

15 *Quæ ad maius robur actus parabantur, ſi minime exequantur, actum non viciant.*

16 *Noui priuilegij conceſſio non derogat priuilegio antecedẽti.*

17 *Inſcriptio, ſeu intitulatio actus facit ſemiplenam probationem illius.*

18 *Sermo duplicatus maiorem animi deliberationem arguit.*

19 *Doctores plures intellexerunt Oldradum conſi. 119. non loqui de ſcriptura manu teſtatoris, ſed aliena.*

20 *Alij etiam de teſtatoris ſcriptura.*

De vltimis voluntatibus. Glo. II.

M Igote] Dimiſſis nihilomin' alijs formis teſtamentorum in ſuo vigore. Plures ſunt formæ teſtamẽtorum. Primò eſt teſtamentum in ſcriptis, quo raro vtimur, contentũ cuius ignoratur a teſtibus rogatis, illud ſubſcribentibus, & ſigillantibus requirens omnes illas ſolennitates tra
1 ditas † in l. hac conſultiſſima. C. de teſta. licèt non viciaretur, etſi teſtes ſcirent contenta in eo, vt per Iaſ. ibi. Secundum eſt teſtamentum nuncupatiuũ non requirens ſcripturam, licèt in ſcriptis per notarios redigatur ad faciliorem probationem. Clar. in §. teſtamentum. q.4. Nam hoc teſtamentum regulariter exigit ſeptem teſtes. d. l. hac conſultiſſima. maſculos, & non fœminas. l. qui in teſtamento. §. mulier. ff. de teſtam. ac nuncupationem, & nominationem coram ipſis teſtibus hæredum. iuxta l. iubemus. C. de teſtam. & l. hæredes palam. ff eod. quod in cauſis profanis procedit ſcilicet, vt mulier ab hoc teſtimonio arceatur vtroque iure nempè ciuili, & canonico, vt de magis communi, & veriore opinione teſtatur Clarus in dicto §. teſtamentum. q.55.

Item quamuis in hac teſtamenti nuncupatiui ſpecie requiratur nominatio, & nuncupatio hæredum palam coram ipſis ſeptem teſtibus: tamen poteſt etiam teſtamentum ipſum nuncupatiuum fieri clauſum abſque eo quod notarij, & teſtes vi-
2 deant in eo contenta. † Bart. in l. ſi ita ſcriptum. ff. de condi. & demonſt. quamuis non ſit pauca inter doctores huius rei dubitatio, quaſi per hanc formam videatur confundi alia teſtandi in ſcriptis, vt per Iaſ. in d. l. hac conſultiſſima. §. p nuncupationem. Sed quicquid ipſe dixerit, eſt verius tale teſtamentum ſubſiſtere, & ſatis eſſe, ſi teſtator coram teſtibus illud eſſe teſtamentum ſuum, vel ſi dixerit ſe inſtituere hæredem deſcriptum, ſeu nominatũ in vna ſchedula exiſtente apud guardianum con-
3 uentus Sancti Franciſci: † quum videantur nuncupati, ac nominati hæredes ibi deſcripti. Bart. in d. l. ſi ita ſcripſero. & in l. aſſe toto. ff. de hæredi. inſtituen. Alex. conſi. 177. viſo proceſſu cauſæ lib. 5. & conſi.4. attentis narratis. colum.2. vol.1. Goz. conſi. 4. Soc. in d. l. ſi ita ſcripſero. Bellon. conſi. 85. Gabr. in commun. conclu. tit. de teſtam. conclu. 11. nu.4.

Con-

Conſultius tamen agitur, ſi teſtator faciat per no-
tarium a tergo ipſius cedulæ, ſeu ſcripturæ apponi
tempus nomina teſtium, locum, ac rogitum Clar.
in d.§.teſtamentum. q.4.
Tertia eſt ſpecies teſtamenti ad pias cauſas. nam
vbi aliqua eccleſia, vel alius locus pius hæres inſti-
tuitur, ſuſtinetur huiuſmodi teſtamentum etiam ſi
4 adhibiti eſſent tantum duo teſtes. † Bar. in l.1.C.de
ſacroſan. eccle. communem dicit Alex. in l. ſi cer
tis annis. ſub nu.5.verſi. & tale relictum. C.de pact.
& conſi.131.num.2.lib.7.etiam non rogati, vt in c.
relatum, & in c. cum eſſes, ac vtrobique. dd. de te-
ſtam. Clar. in d.§.teſtamentum. q.6. verſi. ſecundo
infertur. Siue teſtes fuerint mares, ſiue fœminæ.
Bal. in l.1.C.de ſacroſanc.eccl. Bello.conſi.14.Clar.
§.teſtamentum. q.6.verſi. tertio infertur.
Quarta eſt ſpecies teſtamenti conditi in terris
eccleſiæ, & ibi duo teſtes ſufficiunt cum parochia-
5 no † d. c. cum eſſes de teſtam.
Quinta ſi in terris Principis ſecularis, & in eccle
ſia, quæ, & ſi ſit in territorio, quum tamen ſit in lo-
co exempto, ſufficerent etiam duo teſtes cum pa-
6 rochiano. latè Roland. † conſi.32,volum.3.Natta
conſi.643.
Sexta eſt ſpecies teſtamenti inter liberos in quo
7 duo teſtes ſufficiunt nõ rogati etiam fęminę. † glo.
in auth. quod ſine.C.de teſtam. Grat. conſi. 90.nu.
3.volum.1.Dec. in l.2.num.31.ff. de reg. iur. Nat. in
l. hac conſultiſſima.§. ex imperfecto. C. de teſtam.
nu.166.Clar. in d.§.teſtamentum.q.8.
Septima etiam inter liberos quando pater ſua
8 manu ſcripſit, † diſpoſitionem ſuam inter liberos
cum anno, menſe, & die iuxta terminos authen.
quod ſine.C. de teſta. adiecto etiam nomine Prin-
cipis tunc regnantis. Alex. conſi. 76. volum.3. licet
quoad expreſſionem nominis Principis hoc non
teneatur neceſſarium. videndus Barb.conſi.58.vol.
4.Ruin. conſi. 71.volum. 3.prout nec quod ſit ſub-
ſcripta, ſua manu, modò ſit per eum ſcripta. Boer.
q.14.nu. 15.diſpoſitio cuius auth. quod ſine, proce-
dit nedum inter liberos primi gradus, ſed etiam in
9 ter deſcendentes ex filia. † Boer. quæſt. 241. Natta
conſi.423.
Sed dubium fit, ſi pater ſcripſerit, & ſubſcripſerit
totam ſuam voluntatem, in qua etiam dixerit ſe
10 ad perpetuam memoriã velle adhiberi teſtes, † &
notarium, qui de ea faciat inſtrumentum, quod
poſtea non fuit exequutus, licet habuerit opportu-
nitatem, & commoditatem, ſed deceſſit re ipſa in-
fecta, ſeruata tamen ipſa ſcriptura a ſe ſcripta, &
ſubſcripta cũ tpe, & loco, difficultas eſt an, hic defe
ctus ſit volũtatis, vel ſolennitatis ſi ſolẽnitatis vale
bit inter liberos, ſi volũtatis ſecus, vt per Iaſ. & alios
in l. hac conſultiſſima §.ex imperfecto. C. de teſtã.
videtur communis concluſio, quando teſtator ſe
retulit ad notarium, & teſtes, quod ſit defectus vo-
luntatis: & niſi notarius rogatus ſit, non ſuſtineri
talem voluntatem quoad liberos, nec quoad piam
cauſam author opinionis huius fuit. Oldr. conſi.
119.Anan. conſi. 57. Corn. in auth. quod ſine. Iaſ.
conſi.155.vol.4.Dec. conſi.159.& 448.Ruin. conſi.
193.volum.2.& conſi.7.& conſi.11.& 12.volum.3.
Craue. conſi. 708. alios plures colligit, & allegat
Gabr. tit.de teſtamen. conclu.9.num.2.& num.15.
in fin. & pro hac ſententia ſcripſit conſtituendam
reg. Magdal. in ſuo tract. de nume. teſt. ca. 2.lib.6.
fol.416.vt ſemper voluntas ſit imperfecta, ac ſuſpẽ
ſa, vſque ad rogitum incluſiuè. Alij plures & dilige
tius diſcuſſa iu caſu propoſito contrarium ſuſten-
tabilius eſſe exiſtimauerunt, quia dd. prædicti, &
alij per Gabr. allegati loquuntur, vt puta Oldr. a
quo omnes dependent, in teſtamento, ſeu diſpoſi-
tione declarata verbotenus, alij in ſcriptura per ter
tium ſcripta, aliqui in ſcriptura propria teſtatoris.
Nam quoad loquentes in terminis teſtium, & ſcri
pturæ alienæ, videntur non poſſe adduci ad caſum
propoſitum; quum ſit ſpeciale in diſpoſitione per
patrem ſua manu ſcripta, vt per Bald. & Caſtr. in
d. auth. quod ſine in fine diſpoſitio cuius corrigit
11 † §. ex imperfecto antecedentem, quatenus ibi di-
cebat in teſtamento imperfecto inter liberos nihil
potuiſſe extraneis relinqui. Nam illud vendicat ſibi
locum in teſtamento, quod teſtibus inter liberos
probatur, aut ex aliena ſcriptura, ſecus eſt in ſcri-
ptura patris, in qua valent legata, & fideicommiſſa
extraneis perſonis relicta, ſecus quoad inſtitutio-
nes, Caſtr. in d.auth. quod ſine. Corrigiturq; alia
12 auth. ſi modo. † C.fami. erciſc. qua diſponebatur
non valere, nec ſuſtineri patris ordinationem, niſi
per ipſum, vel liberos eſſet ſubſcripta. Corrigitur
inquam, quum ſufficiat eſſe ſcriptum manu teſta-
toris, licet ſine eius ſubſcriptione, & liberorum.
Vnde non poteſt inferri ab illis duobus caſibus te-
ſtium, & ſcripturæ alienæ ad hunc ſcripturæ pro-
priæ teſtatoris, ac per ipſum ſubſcriptæ, & in du-
13 bio præſumitur diſpoſitionem eſſe completã. † l. ſi
is qui ff. de teſtam. Guido. Pap. q. 538. Alex. conſi.
74 num.3.volum.1.Boer. dec. 240. quod argumen-
tum præſumpti complementi confirmatur ex adie
ctione clauſulæ codicillaris, quæ eſt etiam aliud
ſignum voluntatis perfectæ, & completæ. Barba.
conſi.58.ſub nume.35. volu.4.item appoſitio anni,
diei, ſignificans teſtamenti perfectionem. Caſtr.
conſi.25.volum, 2.poſt Bal. in auth. quod ſine verſ.
quæro vltim. Sicut clauſula actum in tali loco, ſi in
fine poſita ſit. Bal. in d. auth. quod ſine. Caſt. d. cõſi.
25. Ruin. conſi.71.num.22.vol.3. quum a commu-
niter accidentibus, qui præparant formam, ac mo
dum teſtandi, intentione præſertim illa, vt roge-
tur notarius, non ſoleant diem, nec annum appo-
nere, ſed dimittant eam coram notario dum ro-
gatur, & valeat argumentum a communiter acci-
dentibus gl. in l. neq; natales. C. de prob. qua rõne
veriſimiliter in auth. quod ſine ſtatuitur annum
diemq; in ea patris ſcriptura requiri, prout etiam,
in dubio pronunciandum eſt teſtamentum ſubſi-
ſtere. l. ſi pars. ff. de inoffic. teſtam. Ripa in trac. de
peſte tit. de priuile. vlt. vol. Iaſ. conſi.8.& conſi.13.
lib.5.Neuiz. conſi.36.Ceph. conſi.138. tanto magis,
quum pro teſtamento ſequenda ſit opinio ſingu-
gularis. Socin. Iun. conſi.179.num.15.lib.2. Suffra-
gatur quod teſtator diu ſuperuixit, nec curauit fie-
ri inſtrumentum, quo caſu videtur habuiſſe ſuam
14 ordinationem pro perfecta. † ex l. is qui. ff. de teſta.
ipſa cõſiderata a contrario ſenſu, prout ſic intelle-
xerunt Curt. Iuo. conſi.12.num.2. verſic. tertio ad
idem. quem ſequitur Menoch. d. conſi.224. vbi te-
ſtator, quum vellet ſubſtitutum nominare, obmu
tuit inquit Iabolenus, eam totam diſpoſitionem
imperfectam remanere. ergo ſi aliquo tempore ſu
peruixiſſet, & nihil ſcripſiſſet, teſtamentum illud
perfectum manebat. Ratio eſt, quia ſuperuiuẽdo,
& nõ adſcribendo illam ſubſtitutionem, quã aſcri
bere deſtinauerat, videtur illius deſtinationis pœni-
tuiſſe, ac ita teſtamentum pro abſoluto habuiſſe.
Menoch. d. conſi.224. ſub num.20. Barb. conſi. 58.
num.36. verſi. iſte non eſt caſus noſter. volu. 4. qui
ambo loquuntur in terminis ſcripturæ paternæ te-
ſtamentariæ. ad ꝙ pertinet doctrina Iaſ. in auth. ex
cauſa. C. de liber. præter. nume. 25. quam pluribus
comprobat authoritatibus. Rol. conſi. 7. volum.4.
de teſtamento, in quo pater præterijt poſthumum,
adiecta

adiecta tamen clauſula codicillari, & poſt natiui-
tatem cuius poſthumi pater diu ſuperuixit, ita vt
commodè potuiſſet teſtamentum mutare, ſi vo-
luiſſet. Nam ſi deceſſerit eo non mutato præſumi-
tur cum teſtamēto illo voluiſſe decedere, ac quod
non mutauit, quod mutare potuit firmaſſe. tracta
batur. ff. de milit. teſtamen. & ſic operabitur clau-
ſula codicillaris. Crau. conſi. 67. nume. 2. Tiraquel.
in l. ſi vnquam in verbo ſuſceperit liberos nume.
213. C. de reuoc. dona. Menoch. d. conſi. 224. num.
21. Rurſus dicunt, pater per illam ſuam ſcripturam
declarauit iam totam mentem ſuam, ac vltimam
voluntatem, & quatenus dixit ſe velle de ea fieri
inſtrumentum per notarium, & vocari teſtes, id
15 fuit ab abundantem, ac maius † robur: ſed quæ pa
rantur ad augumentum actus, ac ad illius confir-
mationem, non debent operari diſtinctionē illius.
l. legata inutiliter vbi Iaſ. ff. de leg. 1. l. legata inutili-
ter. ff. de adim. lega. nec etiam actus agentium ope-
rentur præter eorum intentionem, l. obligationū
ſubſtantia. §. fin. ff. de actio. & obliga. l. non omnis.
ff. ſi certum petatur. Sicuti per concesſionem noui
priuilegij numquam intelligitur derogatum ante-
16 cedenti priuilegio. † Bart. in l. fin. circa med. C. de
propoſ. agen. in reb. lib. 12. Iaſ. in d. l. legata inutili
ter. num. 6. ff. de leg. 1. Inſuper non eſt dicendum pa-
trem voluiſſe eligere viam qua infringeretur ſua
voluntas. l. 3. ff. de mili. teſtam. Item ſi teſtator cœ-
pit teſtari in ſcriptis, quod abſoluere nequiuit, ſi te-
ſtes intellexerunt eius voluntatem, ſuſtinebitur tā
quam teſtamentum nuncupatiuum. Cyn. in d. l.
hac conſultiſſima. §. per nuncupationem. C. de te-
ſtam. vbi Alb. Fulg. Caſ. Corn. Alex. & Iaſ. Ruin.
conſi. 7. vol. 3. quia quum declarauiſſet ſuam volun
tatem teſtibus, non erat præſumendum ſe voluiſſe
aſtringere ad formam teſtandi in ſcriptis, ſecundū
quam debebat voluntas teſtibus eſſe occulta, & ra
tio differentiæ inter ſcripturam alienam continen
tem voluntatem vltimam patris, & ipſius patris
propriam ſcripturam eſt in promptu: quia re vera
regulariter teſtamentum explicatum teſtibus, vel
in aliena ſcriptura eget publicatione, Bal. in auth.
quod ſine. C. de teſtam. Barb. conſi. 58. ſub num. 17.
volum. 4. ſecus quando ipſe pater ſcripſit: quia tunc
non eſt alia publicatio neceſſaria. authen. quod ſi-
ne. C. de teſtam. Ruin. conſi. 7. num. 9. volu. 3. Barb.
d. conſi. 58. num. 18. Item iſtud teſtamentum conti
nebat inſtitutiones, ſubſtitutiones ac omnia alia,
quę poſſunt imaginari pertinere ad diſpoſitionem
vltimæ voluntatis, quo caſu non videtur, quod di-
ci potuiſſet imperfectum ratione voluntatis. Barb.
d. conſi. 58. num. 16. verſi. vnde &c. Adducitur etiā
quia illa ſcriptura habebat inſcriptionem ſeu titu-
lum hoc modo, teſtamentum mei talis, &c. ex ti-
tulo, vero, ſeu inſcriptione fit ſemiplena probatio
17 inſtrumenti non extenſi. † Bart. in l. admonendi
colum. 7. ff. de iureiur. & in l. ſi patruus. vbi. Bal. C.
commu. vtrinſq. indic. Rubricaque debet conue-
nire textui, & textus rubricæ vt c. tibi qui de releri.
in 6. glo. in cap. bonæ de confirm. vtili. vel inutil.
Abb. in cap. ſi ſacerdos de off. ordi. Eſtque titulus
breuis annotatio ſequentis operis. c. ſancta ſacta
imprimis. xv. diſtinct. vnde ſi pater appellauit ipſā
ſcripturam ſuum teſtamentum, ac ita illam pro
ſuo teſtamento inſcripſit, quomodo alius contra
verba ipſius teſtatoris, & ipſorum verborum pro-
prium ſignificatum, a quo minimè recedendum
eſt. l. non aliter. ff. de leg. 3. appellabit illam ſcriptu-
ram formulam, modellum, exemplum, ſeu præpa
rationem teſtandi, vt dicunt eſſe, & appellant, qui
contra ſentiunt. Imo non tantum in principio,

ſeu titulo vocauit illud ſuum teſtamentū, ſed etiā
in fine aſſerens, ac affirmans eam eſſe ſuam vlti-
mam voluntatem, & teſtamentum, nec illud tan-
tum ſuprascripſit, ſed ſcripſit, & ſubſcripſit. vnde
ſubſcriptio contenta in ſcriptura confirmat. l. em-
ptor. §. Lucius. ff. de pactis. l. ſicut. §. non videtur. ff.
quib. mod. pig. vel hypo. Caſtr. Alex. Iaſ. & alij in
l. cum antiquitas. C. de teſtam. iſte ſermo duplica-
18 tus † imo toties repetitus probat maiorem delibe-
rationem, & ipſius actus potentiorem vigorem,
quam ſi vnicus, vel ſimplex eſſet. l. cum ſeruus. C.
de agri. & cenſit. lib. 11. l. 1. C. de plus pet. l. antique,
& auth. hoc a me C. ad Sen. conſ. Veley. l. baliſta,
ff. ad Trebel. Barb. d. conſi. 58. num. 10. vol. 4. Addi-
tur patrem in fine illius ſcripturæ ſibi reſeruaſſe fa-
cultatem addendi, diminuendi, & mutandi. Re-
ſeruatio hæc præſupponit actus integritatem: quia
alioqui ſi erat formula, ſeu modellus inutilis, ac in-
epta erat ipſa reſeruatio.
Et hanc opinionē de ſcriptura teſtatoris, vt non
vitietur eius diſpoſitio, non obſtante quod volue-
rit adhibere teſtes, vel per teſtes ſubſcribi. aut reci-
pi inſtrumentum quod non fuit adimpletum, ſe-
19 quuti ſunt † Conſtituentes differentiam inter ca-
ſum Oldr. d. conſi. 119. vel de ſcriptura aliena ad
hunc manu teſtatoris extenſum Caſtr. conſi. 374.
volum. 1. vbi teſtator in ſcriptura nominauerat te-
ſtes, coram quibus teſtamentum ipſum publicare
propoſuerat, quod non fecerat, ſed ſic re infecta,
aliquo interuallo temporis poſt deceſſerat, conclu
dit teſtamentum valere, cum eſſet ſcriptum ſua
manu. Imola in l. is qui teſtamentum. num. 6. quē
ibi ſequitur Aret. verſi. in primo caſu ff. de teſtam.
licet præſupponāt morte præuentum, quod non
videtur aduerſari, quum multo fortius conualeſ-
ſcat teſtamentum, ſi ſuperuixit, vt fuit ſupra allo
gatum. Alex. conſi. 4. volum. 7. vbi in principio po-
nit caſum in patre, qui explicauerat ſuæ ſcripturæ
notariū rogari pro inſtrumento huius etiam opi-
nionis fuit. Cor. ſi diligenter cōſideretur in d. auth.
quod ſine, & clarius conſi. 53. num. 13. volum. 1. ci-
tans Imolam. Iaſ. conſi. 195. verſi. non obſtat vol.
2. Rim. Sen. conſi. 229. num. 33. reſpondens Oldra.
conſi. 119. locum non habere in patris ſcriptura, in
qua etiam clauſula continetur codicillaris. hoc
idem præſupponit Dec. conſi. 488. ſub nu. 15. verſi.
& contra Bar. Ruin. conſi. 7. nu. 8. & 9. vol. 3. Ceph.
qui ad contraria reſpondet. conſi. 99. quē ſequutus
eſt Menoch. conſi. 224. num. 42. vbi num. 27. & 28.
dicit Socin. Iun. conſi. 189. num. 74. lib. 3. & plures
alios ante eū ibi per eum allegatos malè ſenſiſſe,
qui contrarium cōſuluerant, ac ipſorum rationes
non concludere. Nat. in d. §. ex imperfecto. nu. 147.
cenſet valere licet vellet rogari notarium, quando
teſtabatur ſine ſcriptis.
Non deſunt alij plures, qui etiam in ſcriptura
paterna ad notarium, vel teſtes, ac confectionem
inſtrumenti relata aſſeruerint contrarium, ſcilicet
non differre hunc caſum a caſu Oldradi de quo
20 conſi. 119. † præcipue nonnulli ex prædictis ſibi pa
rum conſtantes, contendentes eſſe defectum vo-
luntatis, non ſolennitatis, ac ipſius teſtatoris volū-
tatem dici ſuſpenſam, vſque ad rogitum notarij,
fuiſſeque potius quandam præparationem ad te-
ſtandum, quam teſtamentum. Nec cum pater ſe
aſtrinxerit ad rogitum notarij, quicquam cenſeri
actum, donec rogatus fuerit, ex l. contractus. C. de
fide inſtrumen. & diſpoſitionem. d. auth. quod ſine
intelligendam in caſu ſuo, non quando dixit ſe de
ſcriptura ſua velle rogari notarium, ſeu fieri inſtru
mentum. Succedereque propterea regulam, quod

potui

potui nolui, quod volui adimplere nequiui. l. mul-tum intereſt. C. ſi quis alt. vel ſibi, & parere illi eam viam, quam elegit, non aliam. l. ſi mulier in fin. ff. quod met. cauſ. l. habebat in princip. ff. de inſtitu. actio. l. quod in hærede. §. eligere. ff. de tributo. actione, & videatur voluiſſe decedere inteſtatum cum q adimplere potuit, nec adimplere curauit Anan. conſi. 57. Nec debeat ſuſtineri teſtamentum alio modo, quàm diſpoſuerit teſtator, contra eius voluntatem Mant. de coniect. vltima volun. lib. 2. tit. 15. num. 77. Item in illis clauſulis codicillari, omni meliori modo &c. Subintelligi repetitam illam qualitatem in principio actus de adhibitione, & rogitu notarij, & not. a Bar. in l. Seiæ. §. Gaio. ff. de fund. inſtru. non habita ratione clauſulæ codicillaris, quæ nihil operatur, vbi arguitur imperfectio voluntatis. Caſtr. in l. ſi is qui teſtamentum. ff. de teſtam. & vlterius ſi teſtator voluit teſtari in ſcriptis, quod non peregit, non ſuſtinebitur teſtamentum vti nuncupatiuum, niſi adiecerit clauſulam omni meliori modo. Mantica de coniect. vltim. volun. lib. 1. tit. 7. num. 3. pro hac itaque ſententia inualiditatis teſtamenti citantur Caſtr. conſi. 450. num. 2. volum. 2. cui tamen reſpondit Cæphal. d. conſi. 99. citatur Sali. in d. §. ex imperfecto tenens indiſtinctè inualidam eſſe diſpoſitionem teſtatoris ſua ſcriptura extenſam, quæ publicata non ſit coram teſtib. Sed communiter reprobatur quatenus ita indifferenter loquitur, & meritò, quum illi refragetur. d. authen. quod ſine. Citatur etiam Rimin. Sen. cõſi. 331. num. 17. Celſus Vgo conſi. 102. verſi. quinimo. Gramat. deciſ. 62. num. 11. Ruin. conſi. 11. num. 12. lib. 3. non obſtante, quod hic teſtator dixerit illam eſſe ſuam vltimam voluntatem, item conſi. 1. nu. 7. lib. 3. Alex. conſi. 76. num. 12. volum. 3. Clar. in §. teſtamentum. q. 7. Socin. Iun. conſi. 189. num. 88. 91. & 94. lib. 2. Gabr. in ſuis comm. concluſ. titu. de teſtam. conclu. 9. num. 16. Decian. conſi. 126. plura alia pro vtraq; parte adduci poſſent, ſed quum ſub iudice lis ſit, inter Nobiliſſimas, & Illuſtriſſimas Matronas ea omnia conſultò prætereo, & ſufficiat prædicta attigiſſe, vt iudicetur articulum eſſe diſputabilem; Qui tandem per Dominum Sebaſtianum Soleriuni, ex Dominis Genolæ, ac Solariarum Referendarium, & ex conſiliarijs ſtatus ſuæ celſ. per clariſſimum aduocatum Dominum Io. Baptiſtam Emulium, & per me arbitros, ac inde a ſua celſitudine delegatos fuit pro validitate teſtamenti diffinitus.

IL SENATO DEL SERENISSIMO, Signor noſtro il Signor Carlo Emanuel per gratia di Dio Duca di Sauoia Prencipe di Piemonte &c.

A Tutti ſia manifeſto c' hoggi eſſendone ſtate preſentate le ſoprascritte noue Conſtitutioni Ducali, & quelle con ogni riuerenza (come conuiene) riceuute;
2 *le habbiamo interinate.[a] & approuate, & per le preſenti le interiniamo, & approuiamo.[b] In oſſeruanza delle quali, preſenti, & aſſiſtenti; i Secretari, Procuratori, Attuari, & moltitudine di popolo, nell' Auditorio doue ſi ſuole tener le cauſe; le habbiamo ad alta, & intelligibile voce fatte leggere, & publicare di parola in parola, & regiſtrare ne i noſtri Regiſtri. Dechiarando douerſi dar tanta fede alle copie ſtampate e ſottoſcritte da vno de i Secretari noſtri Razinii ò Buffetti come al proprio originale. Dat. in Torino nel Senato ſudetto li vinti di Decembre. M. D. ottanta due.*

DE INTERINATIONE

SVMMARIVM.

1 *Ponderatio verborum iuriſtis maximè ſpectat.*
2 *Intellectus omnis dicitur extraneus, qui auribus vulgi nõ arridet.*
3 *Interinatio quid ſit, ac vnde deriuet.*
4 *Interinatio cur committatur, & neceſſaria ſit?*
5 *Vocabula artis ſunt magiſtralia.*
6 *Interinatio per quos iudices fiat?*
7 *Peccare poſſe non eſt aliquid poſſe, ſed non poſſe, & poſſe malum facere, non eſt poteſtatis, ſed infirmitatis.*
8 *Plenitudo poteſtatis ad malum, vertitur in plenitudinem tempeſtatis.*
9 *Plenitudo poteſtatis intelligitur de bona, ac laudabili non vituperabili.*
10 *Imperator poteſt, quod de iure poteſt, & dicitur mundi dominus quoad bonum, non quoad malum.*
11 *Indecentia omnis in Principe dicitur impoſſibilis.*
12 *Iuramentum parendi mandatis intelligitur de honeſtis.*
13 *Princeps eadem menſura, qua alios metietur eadem remetietur.*
14 *Facilius inuenitur quod a pluribus quæritur.*
15 *Conſideranda priuſquam actus interinetur*

De interinatione. Glo. I.

A INterinate] Vocabula a diffinitione propriam habent ſignificationem Bart. in l. 1. §. ex qua. ff. de. turek ab ipſius vocabuli alluſione. l. 2. §. appellata. ff. ſi certum petat. quorum ponderatio iuriſtis
1 maximè ſpectat. † Bald. in l. ſi vt proponis. C. de execu. rei iudic. ſtoicorum more ſtudioſè exquirentium vnde verba deducantur. Cicero pri. de off. quia etiã in minimo verbo magnus conſiſtit effectus. Caſtr. in l. fi. §. 1. C. de ind. vid. toll. verum quia plura ſunt negotia, quam vocabula. l. atqui natura. ff. de neg. geſt. vocabula ipſa ſunt intelligenda ſecundum vulgi intelligentiam. l. cum de lanionis. §. Aſinam. ff. de fun. inſtru. l. librorũ. §. quod tamen Caſſius. ff. de leg. 3. Bal. conſi. 335. volumi. qui dicit in l. maximum vitium. C. de liber. præter. vocabulorum ſignificationes a vulgo inuẽtas. Illõmnique ſignificationes eſſe, aut iuriſgentium, aut ciuilis, vel ex conſuetudine: adeò quod omnis intellectus extraneus dicitur, qui auribus
2 non conſonat vulgi. † Bald. in §. Opizoni. in fine de pace conſt. Socin. 89. volum. 4. Alex. conſi. 102. vol. 6. Iaſ. conſi. 51. volum. 4. Alba. conſi. 6. Mant. de coniect. vlt. volun. lib. 3. tit. 8. num. 4. & Cicero libro 1. de legib. ſe excuſat, quod cum in populari ratione omnis ſua verſaretur oratio, populariter loqui ſibi ſit neceſſe. Breuis hæc mea digreſſio ſit reſpo

ctionhuius vocabuli interinationis, quod apud Do-
ctores antiquos nec repertorijs iuris potui inueni-
re, exceptis aliquibus recentioribus infra allegan-
dis, minusque diffinitionem vel illius alluſionem:
quia, ſi dixerimus procedere, ſeu deriuare a dictio
ne interim, effectus illius, cum non diſponat, niſi
ad tempus, ſitque prouiſio medio tempore, l. qui
ad certum, ff. loc. l. ſi chorus in fi. ff. de lega. 3. l. liber
tas. §. in quæſtionibus. ff. ad munic. Cæph. cõſi. 450.
3 non conueniet effectui interinationis, † cuius be-
neficium, vt confirmatio legis, vel beneficij Prin-
cipis perpetuo decet eſſe manſurum. ca. decet, de
regu. iur. in 6. Dixit aliquid de interinatione Exc.
Dominus Amedeus Ponte, qui a Sereniſſimo Du-
ce vacationem, & commeatum a magiſtratu ra-
tionali, cui primus Præſidebat, quum impetraſſet,
domi agens domeſticis curis intentus, accerſitus,
& reuocatus nihil minus quærens, Dux ipſe illum
ob ſingularem eius integritatem, ac ingenij præ-
ſtantiam Præſidem Excellentiſſimi Senatus primũ
conſtituit: quo etiam die Illuſtr. Domi. Ioan. Fran
ciſcum Ferrarium, & me dignitate ſenatoria ho-
neſtauit: Do. Ponte, inquam in qq. laud. qõ. 4. &
ego in comm. ad decreta antiq. in procem. glo. 2.
num. 43. & titu. de indulgen. & remiſſ. glo. vn. nu.
15. & in decreto abuſus eod. titu. glo. 1. nu. 8. vnde
quum propria non inueniatur illius verbi interina
re, apud legumlatores facta mentio, nec illius ſpe-
cifica nominatio, recurrendum eſt ad communẽ
loquendi vſum: iuxta quem interinatio eſt appro-
batio eius, quod Princeps diſpoſuit in vim legis,
aut gratiæ, vel ſecundum D. Craue. conſ. 592. nu. 7.
poſt Caſſan. conſ. 39. num. 69. Interinatio eſt inti-
nuatio, in qua cauſæ cognitio exigitur, ſi preces ve
ritate nitantur. l. ſi non cognitio. C. ſi contra ius,
vel vtil. publ. commiſſa non ob aliam cauſam,
niſi ne impreſſionis, aut iniuſti quicquam ſub re-
4 ſcripti prætextu interueniat. † Sunt etenim plura
vocabula artis, ſeu magiſtralia, vt dicitur de feudo
5 ex pacto, & prouidentia. † quod eſt magiſtrale vo-
cabulum. Item. in c. 1. in pri. tit. quum inter feu-
dorum diuiſiones, nec in iure feudorum, tale vo-
cabulum inueniatur. Decius conſ. 445. nu. 8. Frec.
de differ. feud. ex pacto. & prouid. & hæred.

Iſta itaque interinatio ſcribit Craue. in tract. de
antiq. tempor. lib. 1. §. 1. qui incipit omitto car. mi-
6 hi. 13. in Gallia ex Regijs conſtitutionibus fit † per
curias parlamentorum, aut iudices præſidiales, vel
ordinarios, prout ad eos diriguntur, & in Ducatu
Mediolanenſi per Senatum illius ſtatus. Plot. conſ.
30. num. 94. in diſcuſſione cuius rei cognoſcitur de
ciuilitate reſcriptorum, vt, ſi in ciuilia ſint, reijciã-
tur. Nam poſſe malum facere poteſtas nõ dicitur,
ſed infirmitas, ac boni deficientiæ, poſſe peccare
7 † non eſt, vt dicit Auguſtinus, aliquid poſſe, ſed ali
quid non poſſe. c. Principum. §. chartas. de pœn.
diſtinct. 1. ita de Principe Fulgoſ. conſi. 61. Domi-
na Catherina. Cur. Sen. conſi. 73. colum. 29. in fin.
ineſt enim plenitudo poteſtatis in diſpoſitione bo-
nitatis, non autem prauitatis. Craue. d. §. 1. vnde ſi
Princeps aliquis vtitur plenitudine poteſtatis ad
8 † malum, deſinit dici plenitudo poteſtatis, & verti-
tur in plenitudinem tempeſtatis. Cardina. Med. in
clem. paſtoralis. de re iudi. Soc. conſi. 120. colum.
penul. in fin. num. 14. lib. 3. cum clauſula ipſa ple-
nitudinis poteſtatis intelligatur de poteſtate bona,
9 ac laudabili, nõ vituperabili. † Bald. conſi. 345. ad
euidentiam præmittendum eſt, quòd Imperator,
col. 2. lib. 1. nec dicatur Imperator poſſe, niſi quod
10 de iure poteſt. † Bal. conſi. 325. Rex Romanorum
colum. 2. circa medium lib. 1. & quod dicitur Prin-
cipem eſſe mundi dominum, intelligitur quoad
bonum, non quoad malum. Bal. conſi. 327. pridie
colum. 1. lib. 1. aitque conditionem turpem non di
ci, poteſtatiuam, l. filius. ff. de condit. inſtit. prout
nec ad effectum perduci debent, quæ ad turpem
cauſam referuntur. l. quidam in ſuo. ff. de condit.
Inſtit. l. quintus. §. Pomponius. ff. de annu. leg. Imo
omnis indecentia in Principe dicitur impoſſibilis.
11 † Archi. in c. ſuper eo de hæret. in 6. nec dicimur
poſſe, quod honeſtè non poſſumus. l. ſi filius. ff. de
condi. Inſtitu. l. ſi cum dies. §. compromiſſo vbi
glo. ff. de arbit. Minuſque vni debet auferre, & alte
ri dare. Bal. de pace conſt. in verbo amplius, Oſaſc.
deciſ. 169. Iuramentumque de parendo mandatis
12 intelligitur de honeſtis. † c. veniens, de iureiu. c. 1.
de iureiur. lib. 6. Intendit etiam Princeps omnem
ſuum actum eſſe ab omni malitia, ac diminutione
alienũ. §. illud. in auth. conſtitu. quæ de digni. Bal.
conſ. 24. Ius abbati Ale. lib. 2. a quo ſimiliter iniuria
debet eſſe remota. l. 1. §. permittitur. ff. de aqu. quot.
& æſti. l. ex facto. ff. de vulga. l. meminerint. C. vnde
vi. Qui in dubio præſumitur iuſtitiæ plenus. l. 2. §.
merito. & §. ſi quis a Principe. ff. ne quid in loco
pub. Nec aliud præſumitur velle, niſi quod iura vo
lunt. §. omnes in auth. de iud. l. ſi quando. C. de in-
offi. teſtam. talis præſumitur mens Principis, qua-
lis eſt legis, & rationis naturalis. Dec. conſi. 64. Iaſ.
in l. ex facto. num. 5. ff. de vulga. minuſque manda
tis ſuis aliquem prægrauare. c. ad aures de reſcr. c.
ex multiplici de decim. Calde. conſi. 1. de transla.
prælato, vi oppreſſos de manu calumniantium li-
berare. c. 1. de pac. ten. in prin. Bar. in procem. ff. in
verbo omnem aliquem non circumuenire. l. 1. in
fi. C. de ijs qui ven. æt. imp. ſubditos omni onere,
ac damno citra publicum cenſum, iuſtam, ac legi-
timam collationem liberare. in authen. vt iud. ſine
quoq. ſuffr. Exc. Oſaſc. in procem. dec. iudices re-
cto ſuffragio conſtituere Oſaſch. ibi. fide præfulge
re l. inter claras. C. de ſumma Trini. & fide Cath.
nemini malum inferre. c. non eſt. 23. q. 5. c. ſapiens
6. q. 1. Oldr. conſi. 264. regalia in præiudicium ſuc-
ceſſoris non concedere. Bald. in titu. de pac. conſt.
in verbo amplius. Felyn. in cap. 1. de probat. Ruin.
conſi. 91. num. 11. volum. 1. quod iuſtum, & equum
eſt ſeruis præſtare ſcientes, quod & ipſi Dominum
habent in cœlis. Pau. ad Coloſ. c. vlti. Oldr. conſi.
224. Bald. conſi. 328. lib. 1. grauiorem pœnam, quã
culpa ſit non irrogent. l. reſcriptum. ff. de ijs quib.
vt indig. promiſſa ſeruare Dec. conſi. 286. Potentię
ſuæ non confidere, Deum habens vltorem, vt qua
13 menſura alios mentietur eadem remetietur † Bal.
conſi. 311. præmittendum eſt ad euidentiam lib. 1.
in puniendo ab ira temperare. c. ira & c. ſummo-
pere. 2. q. 3. nam vbi eſt amaritudo, ibi deficit ſen-
ſus. eccl. 21. impedit ira animum, ne poſſit cernere
verum, ſcientes quòd non magis ipſi iudicant,
quàm iudicentur. l. rem non nouam vbi glo. C. dę
iudic.

Quum itaq; omnia hæc vera ſint, ne iniuria na
ſcat vnde iura naſci debẽt. l. meminerint. C. vnde
vi. & quæ contra ius facta ſunt pro infectis habeã-
tur. reg. quæ contra ius. de regu. iur. in 6. Introdu-
ctus eſt mos, ac vſus interinationis. quandoquidẽ
quod a pluribus quæritur, facilius inuenitur, & in-
tegrum eſt iudicium, quod plurimorum ſenſibus
14 comprobatur. † Spec. in tit. de aduoca. §. 3. verſi. ha
bito & ſequen. modo a verò ſenſu non deuietur:
quum plurium ſententiæ non ſit acquieſcendum,
quæ a veritate diſcedit Exodi. cap. 15. in fi. Leuiti. c.
19. & 23. Deuteron. c. 1. & 15.

In qua interinatione ſecundum materiam re-
ſcripto-

ſcriptorum indulgentiarum, vel edictorum, con-
15 ſideranda ſunt prædicta, aut prædictis ſimilia, † &
ſi noua ſit lex, an ſit iuſta, & æqua, quum ius non
dicatur, ſi iniuſtum ſit. c. ius generale diſtin. 1. ſi nõ
dura, ſed mediocris, iuxta humanæ naturæ condi
tionem. §. vt tamen in auth. de tabell. Si poſſibilis.
cap. erit autem lex diſtin. 4. ne faſcis humeri impo-
natur, quem baiulare nequeamus. c. allegant 26. q.
3. ſi honeſta contineat d. c. erit. ſi vtilis. d. c. erit, ac
vt latius retuli in procem. decre. antiq. glo. 2. num.
17. Nam ſemen illius non erit longæuum ſuper ter
ram, qui leges condit iniquas. Afflict. deciſ. 265.
num. 8. Anque ſit neceſſaria. c. quod pro. 1. q. 7. quia
ibi permultæ ægtitudines, vbi plures medici ſuper-
ſunt, & quibus plurimæ leges adſunt, ibi ritus vi-
uendi deprauati. Cagn. in l. 1. nu. 81. ff. de orig. iur.

S V M M A R I V M.

1 *Approbatio a ſola voluntate approbantis dependet.*
2 *Confirmatio eſt actus ſuperioris non paris, vel inferioris.*
3 *Approbatio, & reprobatio a pari procedunt.*
4 *Actus ſuperioris ex certa ſcientia, a ſuperiore reuocari nõ poteſt.*
5 *Geſta cum conſilio maiore authoritate roborantur.*
6 *Gratia ex certa ſcientia conceſſa annullari non poteſt.*
7 *Gratia ex certa ſcientia, motu proprio, ac de plenitudine poteſtatis præhabita diligenti conſideratione, ac participato voto, ſacri conſilij non eget interinatione, ſed contra: num. 17.*
8 *Verificatio, iuſtificatio, & interinatio inter ſe differunt.*
9 *Gratia conceſſa intelligitur, ſi preces veritate nitantur. quæ clauſula ſubintelligitur, ſi expreſſim omittatur.*
10 *Obreptio dicitur mendacij expreſſio, & ſubreptio, veritatis taciturnitas.*
11 *Maius eſt aliquid vicioſe exprimere, quam veritatem tacere.*
12 *In impetratione omnis puritas adeſſe, & omne vicium abeſſe debet.*
13 *Impetrantis intereſt probare narrata eſſe vera.*
14 *Subreptionem excipiens probare tenetur.*
15 *Obreptio ipſo iure reſcriptum vitiat.*
16 *Iuſtificatio reſcipti eſt quæſtio iuris, vnde multa verificantur, quæ non iuſtificantur.*
18 *Authoritas procerum, quorum conſilio gratia conceſſa eſt, non offenditur ex interinatione Senatui commiſſa, & cur?*
19 *Interinatio reiecta ſi ſit, quid agendum ſi Princeps iubeat eam fieri?*
20 *Princeps ob denegatam, vel dilatam interinationem non debet turbari.*
21 *Iuſſio ſecunda quando expectanda ſit?*
22 *Interinatio proprie non eſt, quæ propter multiplicatas Principis iuſſiones fit.*
23 *Et quomodo tunc verba actus interinationis concipienda ſint.*
24 *Interinatio præſumitur ex temporis curſu.*

De interinatione. Glo. II.

B APprouiamo] Interinatio, & ap-
probatio hic ponuntur pro ſino-
nimis. Approbatio a ſola volun-
1 tate approbantis dependet. † Bar.
in l. Pomponius: ff. de neg. geſt.
Ne tamen quod ſemel fuit appro
batum, liceat vlterius reprobare.
Card. in ca. nulli de elect. in 6. reg. quod ſemel de
reg. iur. in 6. vbi Din. & Io. And. d. l. Pomponius.
ff. de neg. geſtis. Approbauit Senatus, & non con-
firmauit: quia confirmatio eſt actus ſuperioris,
2 † non paris, vel inferioris Fede. de Sen. conſ. 171.
Bal. in l. fi. verſ. vlterius. C. de legib. Nat. conſ. 636.
num. 81. Dec. in rub. C. de confirm. vtil. vel inuti.
Quæ vbi requiritur, non fit ex abrupto, ſed cum rei
confirmandæ examine, ac cognitione. c. cum no-
bis, &c. nihil de electio. c. fi. eod. tit. in 6. Abba. in
c. poſtquam in 3. notab. eod. tit. Nat. conſi. 244. ſed
cùm approbatio, & reprobatio, a pari procedant,
3 † & e contra. c. cum veniſſent de iudic. l. fi. C. de le-
gib. Burſ. conſ. 110. num. 24. videtur hic abſurdum,
Senatum poſſe, ſi ſic ſibi videatur, legem Principis
corrigere, vel alium actum reprobare. Maxime ſi
contineat actus ipſe clauſulam ex certa ſcientia,
qui tunc ab aliquo inferiore reuocari non poteſt.
4 † Bar. in l. omnes populi. q. 15. verſ. iuxta prædicta.
ff. de iuſt. & iure Bal. in l. ex placito colum. 3. C. de
rerum permu. Felin. in c. cum acceſiſſent. colum.
3. de conſtit. Dec. poſt Abb. in cap. 1. de confir. vtil.
vel inuti. præſertim ſi id fecerit Princeps participa
to conſilio procerum, ſeu Exc. Domini Magni Cã
cellarij, & conſiliariorum ſtatus. Nam quæ gerun-
tur cum conſilio, maiore authoritate roborantur.
5 † l. non dubium. C. de repu. Bal. in l. humanum. C.
de legib. Afflict. in conſt. vt vniuerſ. num. 40. Rol.
a Valle conſ. 1. num. 86. volum. 2. Imo repelli debet
opponens; contra id, quod Princeps ex ſua certa
ſcientia fecit. Bal. in c. 1. §. ſi quis autem de pac. cõ-
ſtan. & in l. eos, C. de appella. & ſi gratia ſit, nihil
6 poteſt opponi, quo annulletur. † Bal. in pro. decre-
to. colum. 4. Dec. conſ. 341. & conſ. 655. Gram. dec.
66. num. 41. nec vlterius eſt diſputandum. l. diſpu-
tari. C. de crim. ſacril. Curt. Iun. conſ. 309. tanto ma
gis ſi gratia, aut priuilegium conceſſum ſit de ple-
nitudine poteſtatis, motu proprio, ex certa ſciẽtia,
diligenti deliberatione præhabita, ac maturo ſecre
ti, Senatus, & conſilij accedente voto: tunc non eſt
neceſſaria alia Senatus interinatio, vt in terminis
7 iſtius vocabuli interinationis. † Rolan. conſ. 61. nu.
33. volum. 3. ſuſtinens conceſſionem, & priuilegiũ
Ducis Mediolani cum clauſulis prædictis, ac cum
conſenſu ſecreti conſilij ipſius Ducis non eguiſſe
interinatione Senatus Mediolani: præcipuè ſi vltra
prædicta Princeps illud mandauerit inuiolabiliter
obſeruari, vt ibi per eum.

Quibus non obſtantibus dicimus interinationẽ,
ipſam laudabilem, ac ratione congruam. Pro ex-
plicatione cuius rei conſiderandi ſunt termini ali-
qui, per quos ad ipſam interinationem deuenitur.
8 Scilicet vericatio, † iuſtificatio, interinatio, ſeu ap-
probatio, exequutio, quæ omnia differunt inter ſe,
& duo prima ſunt media, quibus ad ipſam interi-
nationem proceditur.

Nam in primis quoad verificationem attinet,
gratia, priuilegium, vel beneficium Principis con-
ceſſum intelligitur, ſi preces veritate nitantur. l. ſi
9 non cognitio. † C. ſi contra ius vel vtilitatem publi
cam. c. etſi non cognitio. 22. q. 2. imo ipſa clauſula
in reſcriptis exprimi ac apponi debet. l. fi. C. de di-
uerſ. reſcript. quæ ſi omittatur, tacitè ſubintelligi-
tur. c. 2. de reſcrip. Dec. conſi. 142. col. penul. Crau.
conſ. 104. num. 3. quia falſus precator carere debet
beneficio reſcripti, gratiæ, vel priuilegij. l. etſi legib.
C. ſi contra ius vel vtil. publi. & cum mendacium
ita committi poſſit tacendo veritatem, ſicut expri
mendo falſitatem. l. 2. vbi Iaſ. nu. 4. C. ſi contra ius
vel vtil. publ. non tantum abſtinendum eſt a narra
10 tione mendacij, quæ dicitur obreptio, † ſed nec in
aliquo tacenda veritas, quæ dicitur ſubreptio. In-
noc. & Abb. in cap. cum dilecta de reſcrpt, Butr.
in c. ex parte de Capel. Monach, Crau. conſi. 60.
Rim. Iun. conſi. 233. num. 104. & odioſius eſt vitiũ
obreptionis, quum expreſſa ſit falſitas, quam ſub-
reptionis

reptionis tacendo commiſſum. Alex. conſi. 60. in
fi. vol. 2. Crauet. d. conſi. 60. & conſi. 616. num. 12. ma
ius etenim vitium eſt aliquid vitioſè exprimere,
11 quam illud omnino tacere † Bal. conſi. 452. querule
preces. col. 2. lib. 1. Veron. conſi. vlti. col. 12. in prin.
quinti dubij: quamuis exprimendum ſit, non tantũ
quod gratiam impediſſet, ſed etiam quod illam dif
ficiliorem redidiſſet. Abb. in c. conſtitutus. in 4. not.
de relig. domi. Iaſ. conſi. 127. col. 7. lib. 4. Soci. conſi.
164. num. 3. volum. 2. c. paſtoralis. vbi Abb. de reſcri.
Iaſ. in l. 1. C. ſi contra ius, vel vtil. publ. omnis enim
puritas in tali impetratione adeſſe debet, & omne
12 vitium abeſſe. † c. ſi quis neque 1. q. 1. c. ad audientiam.
& c. ſeq. de reſcrip. Soc. conſi. 164. num. 3. vol.
2. Differẽtia proinde eſt inter obreptionem, & ſubreptionem;
vt obreptio ſit vbi expreſſum eſt mendacium,
ſubreptio vbi tacetur veritas, vel confusè,
aut perplexè quid narratur. communem dicit Ber.
in c. ſuper literis de reſcri. Menoc. de arbi. caſu 201.

Quod cum ita ſit impetrantis intereſt probare
13 narrata in precibus fuiſſe vera. † Io. And. in c. 1. de
lit. conteſta. in 6. Dom. & Abb. in d. c. 2. in ſecundo
notab. de reſcrip. in c. quia circa. in ſecundo notab.
de conſangui. & affini. & conſi. 70. lib. 2. Dec. conſi.
242. col. pen. & conſi. 403. col. 4. in terminis interinationis
Crau. conſi. 592. nu. 8. Nec obſtat quod Oldr.
conſi. 209. col. fi. quem ſequitur Crau. d. conſ. 68. nu.
9. dixerit opponentem obreptionem teneri id clarè
probare: quia id intelligendum eſt probata narratione
precum per ſupplicantem, ſi poſtea vellet
probare contrarium. Sed quatenus quiſpiam prætendat
impugnare reſcriptum vitio ſubreptionis, videlicet
tacita eſſe plura, aut aliqua, quæ ſi cognouiſſet
Princeps, aut ſciuiſſet, non fuiſſet gratiam, aut
14 priuilegium conceſſurus, teneretur excipiens, † &
opponens hoc ipſum probare: quum ſit fundamẽtum
ſuæ exceptionis, ac intentionis.

Et probata per actorem ſua intentione, probare
debeat reus ſuam exceptionem. l. exceptionem cũ
ibi not. C. de prob. Non tamen omnia, quæ obijcit,
ſed tantum quantum ſufficiat ad impugnationẽ,
prout ſupplicantem ſufficit, ſi plures expreſſit, cauſam
talem probare qua ipſum reſcriptum, valeat
ſuſtineri, iuxta notata a Felin. in d. c. 2. de reſcrip. vnde
reſultat alia inter obreptionem, & ſubreptionẽ
differentia; vt actor per probationem narratorum
in precibus purget reſcriptum vitio obreptionis,
& reus probet, ſi oppoſuit ſubreptionem; quum ob
15 reptio ipſo iure † reſcriptum vitiet; ſubreptio verò
ope exceptionis. Menoch. de arbitr. d. caſu 201. ſub
nume. 9.

Requiritur ſecundo loco iuſtificatio, quia ſicut
clauſula prędicta, ſi preces veritate nitantur, aut exprimi
debet, aut ſi prætermiſſa ſit, ſubintelligitur,
quæ eſt quæſtio facti. Ita alia etiam exprimi debet,
aut ſi expreſſa non ſit, tacitè quoq; in Principis conceſſione
ſubintelligitur, idest ſaluo alterius cuiuſuis
tertij iure. Bal. in l. 1. nu. 1. ff. de conſtit. prin. in l. cum
multa. num. 4. C. de bonis quæ lib. Alex. conſi. 125.
num. 5. lib. 2. Ripa in l. ex facto. num. 21. ff. de vulga.
Crauet. conſi. 871. nu. 8. quos terminos, ſi Princeps
excedat, præſumendum eſt quod in modico lædere
voluerit. Iaſ. in l. quoties. C. de precib. imper. offe.
16 quæ eſt quæſtio iuris. † Nam potuit probari, ſeu verificari
quod in precibus narratũ legitur, & tamen
non iuſtificari, ſeu non eſſe iuri conſonum, ſiue quod
lædatur tertius, ſiue quod agatur de damno fiſci,
contra ius, contra quod reſcriptum impetratum
nullius eſt momenti, vbi fiſcus non habet cauſam
lucratiuam, vt habet in pœnis fiſcalibus, vel ſit iuri
contrarium. l. nec damnoſa. vbi Iaſ. vel quod concedatur
dilatio ad ſoluendum ſine idonea fideiuſſione
ſoluendi. l. vniuerſa, vel ſi duplex eidem parti
concedatur reuiſio. l. ſi quis aduerſus. C. de precib.
impe. offe. vel ſi quod concedatur, quod ſit contra publicam
vtilitatem. l. fi. C. ſi cõtra ius vel vtil. publi. vel ſi Princeps
præcipiat aliquem vltimo ſupplicio affici non
cognita cauſa. l. ſi vendicari. C. de pœn. vel ſi alia
committatur exequutio negotio nondũ diſcuſſo.
l. etſi non cognitio. C. ſi contra ius vel vti. publ. Idẽ
dicitur de noua lege, ac promulgatione illius, quã
Imperator vult, tam a proceribus palacij, quam a
glorioſiſſimo cœtu patrum conſcriptorum tractari,
& ſi vniuerſis iudicibus placuerit tunc legata dictari,
& ea collectis omnibus recenſeri, & cum omnes
conſenſerint, tunc in ſacro numinis conſiſtorio
recitari, vt vniuerſorum conſenſu ſerenitatis
authoritate firmetur. Scitote igitur (inquit) patres
conſcripti non aliter in poſterum legem a noſtra
clementia promulgandam, niſi ſupradicta forma
fuerit obſeruata. ſunt verba tex. l. humanum. C. de
legib. vnde, ſi cognouerint reſcripta non eſſe iuſta,
vel legem nõ eſſe vtilem, neceſſariam, claram, breuem,
honeſtam, poſſibilẽ, poterunt ab interinatione
ſuperſedere: quum mandet Imperator tam reſcripta,
quam pragmaticas ſanctiones, ac ſacras annotationes
non obſeruari, ſi contra ius ſint, aut legibus
repugnantes. d. l. fi. C. ſi contra ius vel vtili. publ.
Nec obſtat, ſi dicatur, quod factum a ſuperiore per
inferiorem reuocari non poteſt. Bar. in l. omnes populi.
q. 15. ver. iuxta prędicta quæro. ff. de iuſ. & iu. nec
poſſit inferior declarare, quod ſuperior ex certa ſcientia
facit. Bal. in c. ea quæ de re iudic. Decius in c. de
confirmationib. de confirm. vtili, vel inutil. Rolã. d.
conſi. 61. nu. 42. lib. 3. Minusq; vbi ſuperior manum
appoſuit, liceat inferiori ſe immiſcere. c. cum inferior
de maiori. & obed. l. formam. C. de offi. præfec.
17 pretorio. Quia reſpondetur † Senatum, vel alios iudices
hoc propria non facere authoritate, ſed legis
authoritate, ſeu Principis, quæ illis ſit mand. d. l. nec
damnoſa. l. vniuerſa. l. reſcripta. l. ſi quis aduerſus. C.
de preci. imp. off. l. fin. C. ſi contra ius vel vtil. publi. d. l. humanum.
C. de legib. qui in hac materia interinationis
eſt tex. aureus. vnde quum Senatus hanc cognitionem,
& authoritatem ſibi aſſumat ex Principis,
& legis authoritate, interinatio ipſa videtur per ipſummet
Principem facta, conceſſio repetita, & recogitata:
quum ipſemet facere dicatur, qui per aliũ facit,
regul. qui facit de regulis iuris in ſexto, ac ſua facere,
quibus authoritatem ſuam impartitur. l. 1. § omnia.
C. de vet. iure enucl. Ita actus ipſe repetitus, &
duplicatus maiorem habere vigorem, quàm ſi eſſet ſimplex,
vel vnicus. l. cum ſcimus. C. de agric. & cenſit.
lib. 11. l. 1. C. de plus petitio. l. Baliſta. ff. ad Treb. Sine
aliqua etiam diminutione authoritatis procerum, ſeu
ſacri conſilij ſtatus cum cuius conſilio ipſa edicta
gratiæ, vel alia huiuſcemodi primò emanant, quã
interinentur; quaſi videretur prima facie neſcio quid
detrahi ipſorum authoritati, quæ aſſeritur magiſtratuum
ſuprema. quia hoc ipſum mandat Princeps,
ac huic cenſuræ legem ſuam ſubijcit, priuſquã
promulgetur d. l. humanum. C. de legib.

Quinimo non offenditur vel in minimo proce-
18 rum authoritas † ex cognitione rei geſtæ per Principem
ipſorum conſilio: quia ibi ipſi non cognoſcũt
quoad gratias, priuilegia, indulta beneficia, ac
alia huiuſcemodi, an vera ſint in facto narrata, ſed
muneris ipſorũ regulariter eſt cognoſcere, ac ſuffragium
dare, an præſuppoſito narrata in facto vera
eſſe, dignus ſit gratia, vel Principis beneficio, qui
precatur, ſeu an iuſtum ſit, quod petitur, vel aliter
diſponitur. Senatus vero regulariter non de re hac

cognoſcit,ſed an vera ſint,quę Principi ſupplicans narrauit, vel an aliqua tacuerit, quæ Principem retraxiſſent a conceſſione gratiæ,& in ſumma proceres regulariter cognoſcunt de iuſtitia petitionis,Senatus de veritate facti: quum ex modica facti diuerſitate ius diuerſum conſtituatur. l.ſi ex plagis. §. in cliuo. ff.de noxalib.

Sed quid ſi cognitio per Senatum locum non
19 eſſe interinationi, Princeps iubeat interinari,† caſus hic animos exaſperare videtur, qui tñ turbari non debent, ſed qualitate negotij diligenter conſiderata,aut mandatum reuerenter adimplere, aut literis ſuis,quare adimplere non poſſint,rationabilē cauſam afferre: quia patienter ſuſtinebitur, quod praua ſuit Principi inſinuatione ſuggeſtum.c.ſi qñ de reſcrip.vnde gl in §.deinde competens.in verbo nuncians in auth.de manda.prin. inuehitur ꝫ miſeres, vt ibi inquit, prælatos ita timentes literas Dñi Papæ, vt non audeant reclamare, quod facere non debent.d.§.deinde.d l.& ſi nõ cognitio. Nec ex hoc ſubijcit deſeruiunt, ſed inſeruiunt legi, & propter hoc Papæ,vel Principi.l.fin in fi. C.de appella.hanc gl.ſequuti ſunt,referuntque Bal.l mo.& Fel.in d.c.ſi quando.

Princeps vero non debet ex dilatione, ſeu ſuper-
20 ſeſſione † exequendi turbari:quum aliquando propter nimiam importunitatem, vel ſubreptionem, aut nimiam occupationem non concedenda concedat. Abb.in d.c.ſi qñ.nu.1. & ibi gl.in verbo qualitatem negotij.l.1. C.de peri. bon.ſubl. lib. 10. ex quo deſumitur argu. non valere, quæ propter nimiam ſolicitudinem eliciuntur. c.audacter.§. fecerunt 8. q.1.c.vnuſquiſque,22.q.4. glo in d. verbo qualitate. etiam ſi mandatum Pontificis clauſulam contineat diſtrictę præcipiendo.Bal.in c.cum teneatur.de præb.in apoſt.ad inno. ſuperſederi namque poteſt ex iuſta cauſa, alia plura exempla adducit Fel.in d. c.ſi quando.

21 Expectari itaque oportet † ſecundam iuſſionē. vt ibi Abb.& alij. Iaſ.in l.puniri in fi. C.ſi contra ius vel vti. publ. Nam vbi fiunt tot iuſſiones, aufertur authoritas cognoſcendi de veritate,ac iuſtitia gratiæ, item ſi contineat omnes illas clauſulas motu proprio,ex certa ſcientia de plenitudine poteſtatis, ita vt deprehendi poſſit verè Principem omnibus non obſtantibus ſic velle,vt in caſu Rola. conſi. 61. vol.3. vbi concludit illis clauſulis attentis, ac enixa Principis voluntate non fuiſſe neceſſariam Senatus Mediolanenſis interinationem.

22 Merito itaq; non dicetur interinatio † dum Princeps ſic omnino vult; eſt ab ipſo Senatu ablata cognitio:& erit potius exequutor mandatorum Principis,quam cognitor,& ita eſt exequutio,de qua dixi ſupra. Etenim regulariter, ſi nulla præceſſit cognitio, & committatur exequutio, licet executori ab exequutione temperare, donec cognouerit an exequi debeat.l.etſi non cognitio, C. ſi contra ius vel vti. publ. Si verò illi prohibeatur cognoſci, remanet merus exequutor, qui ſolam habet exequutionem facti.l.exequutionem vbi glo. & Bald.C.de exeq.rei iud.

Quapropter vt die decimo Nouēbris 1588. Exc. Senatus cenſuit,eſt conſtituenda differentia in cō-
23 ceptione verborum. † ſcilicet, vbi nõ alternata eſt authoritas,& cognitio,ſi locus ſit interinationi,conueniunt verba interinamus,& approbamus,ſeu viſis priuilegio,gratia,motu,vel edicto iudex approbauit,& interinauit,approbat,ac interinat ſimpliciter,vel ſi quid videatur declarandum,temperandū, & moderandum cum tali,& tali declaratione,moderatione,vel mitigatione.

Si verò ſimpliciter illi parendum ſit,iuſſibus multiplicatis,aut attenta forma,ac verbis priuilegij, viſis iuſſionibus, ac priuilegij tenore,iudex obtulit ſe paratum mandatis,ac iuſſionibus parere, ac parendum,vt illi mandatum fuit,ac ſic dixit,literas opportunas concedendo:nulla facta mentione approbationis, ſeu interinationis,quæ verba non conueniunt illi,qui caret,ſeu cui ablata eſt facultas reprobandi. Reſpectu cuius exequutionis iudex, ſi exequutionem ſuam videat de iure fieri non poſſe,an debeat potius officio renūciare, vel ſit excuſabilis iuſſibus ſuperioris obediens, aliquid tangit Rolan. a Valle conſi.12.nu. 80. vol.3. inter conſulentes modernos veridicus, ac cauſidicis non mediocriter hac tempeſtate vtilis. Nec eſt ad hoc propoſitum omittendus Flor.conſi.30.nu.94. qui in terminis gratiæ probat præſumi interinationem ex lapſu decennij,ſeu
24 temporis diuturnitate.† Nec ſimiliter eſſe neceſſariam, ſi gratia ſit de plenitudine poteſtatis ex certa ſcientia conceſſa,ſunt etenim huiuſmodi clauſulæ tormenta, & Bombardæ belli ciuilis, quæ animos ciuiles ita turbant,vt illis cedere cogantur.

S V M M A R I V M.

1 *Princeps ſententiæ Senatoriæ exequutionem ſuo reſcripto continente clauſulas ex certa ſcientia, & de poteſtatis plenitudine retardat.*

2 *Superior autem, vel primus omnium magiſtratus, non niſi debitor eſſet in carceribus conſtitutus. quod etiam non excuſaret nouis decretis attentis.*

3 *Exequutio facta non retractatur in præiudicium tertij, cui bona fuerunt ſub haſta deliberata.*

4 *Cauſa centum aureorum dicitur tenuis,vel magna,ſecundū conditionem perſonarum.*

3 *Noua conſtitutio prohibens reuiſiones ſententiarum Senatus recipi, ſi cauſa ſit intra centum aureos, intelligi debet ſi cauſa ſit vnius diuitis non pauperis.*

6 *Item procedit in mera reuiſione, non in ſupplicatione ciuili,vel reſtitutione in integrum. vnde reſcriptum, quo pauperi admittitur reuiſio intra eam ſummam,non derogat nouæ conſtitutioni, ſed illam declarat.*

De interinatione. Glo. III.

SVnt alia reſcripta, quibus retardatur exequutio ſententiæ Senatoriæ, quæ præſtita cautione ad formam authenticæ, quæ ſupplicatio.C.de precib.impe.off.ſuum debet ſortiri effectum. & nihilominus a Principe ſuo reſcripto cum clauſulis ex certa ſcientia ac de poteſtatis plenitudi
1 ne poſſet ipſa exequutio inhiberi.† apoſtil.in q.420. Guido. Papæ allegans Bal. in l. nam ita diuus.q.1.ff. de adopt. Alex.conſi. 2.colum.5. volum.1. alioqui ſimplex reſcriptum inhibitorium eſſet inualidum. Guid. Pap. d. q.420. Quinimo fuit auſus Rebuf.in conſt.reg.in 3. Tomo titulo de arr. & oppoſi.arti.2. glo.1.ſupremum,& magnum magiſtratū,qui ſimilia inhibitoria reſcripta contra ſententiarum ipſa-
2 rum exequutionem concederet,† appellare vnum pecus melibœy:niſi debitor eſſet in carceribus conſtitutus.Capic.deciſ.169. Quæ etiam conſtitutio in hac patria reſcriptum ſimile non excuſaret,in qua, diſpoſitione nouorum decretorum, vna exequutio aliam non impedit, Præſtita ipſa cautione prædicta.

Exequutio etenim hæc, ſi retractetur ſententia in cauſa reuiſionis, retractatā quoq; ipſa quatenus

bona

bona creditori adiudicata ſint, ſecus ſi tertio em-
3 ptori ſub haſta. † Bald. in authen. ei qui iurat ſub
nu.47.verſi.ſed quid ſi fuit proceſſum.C.de bon.au
tho iudi.poſ.Vincentius de Fran dec.120.nu.8.

Nouis ijs conſtitutionibus ſupra tit. de modo,&
forma ſupplicandi pro ſummis intra aureos centũ
non admittitur reuiſio.

Ibi per quali reuiſioni nõ ſi ſupplichera, che vna
ſol volta,cõforme pero alla ragion commune: Ne
in cauſe poſſeſſorie,o doue ſi tratta di poco momẽ
to da cento ſcudi in giù.] Et nihilominus vidi ali-
quando per Principem reſcripta conceſſa, quibus
mandabatur procedi ad reuiſionem non obſtante,
ꝙ ſumma non eſſet tanta,ſeu res contentioſa tan-
ti valoris. Nam cauſæ poſſeſſoriæ creduntur parui
præiudicij ac momenti.c.1.de cauſ. poſſ.l. ſi.qui leg.
perſ.hab ſtan.in iudicio, ideo viſum fuit ſummam
prædictam eſſe tenuis momenti, atque ita cauſis
poſſeſſorijs æquiparandam, in quibus fauore cauſę
non licet appellare. Exc. Oſaſ.dec.45.at vbi ratione
meritorũ cauſæ appellatio non recipiť,ita nec ſup-
plicatio.Cyn in l.vlti.C.vt lit.pend.Bal.in l.2.C.eod.
Caſt.& Iaſ.in d.l.ſi quis. C.de prec.imp.off.

Verum quia cauſa dr̃ tenuis,ſeu grauis ſm con-
4 ditionem perſonarum, † locorum,& dignitatem.
l.ſed et ſi ſuſceperit.§.1.& 2.vbi gl. & Bar. ff.de iudic.
ita vt inter aliquos cauſa decem librarũ ſit magna,
& inter alios centum florenorum ſit parua.Bart.in
l.admonendi.nu. 54 ff.de iureiu. Alex. conſi.39.nu.
10.vol.5.quod totum iudicis committitur arbitrio
glo.in §.ſed et ſi quis.in auth.vt ij qui oblig.Barto.in
auth.minoris debitor. C.qui dat. tut.poſ.Ange.in l.
qui accuſare.ff.de accuſ.Alex.d.conſi.39. Ideo quũ
hæc noua conſtitutio ad reijciendam reuiſionem,
ſe fundet in exiguitate ſummæ,quæ ſecundum per
ſonarum qualitatem intelligitur,vbi ipſa ratio ceſ-
ſabit,par erit,vt ipſa quoque ceſſet prohibitio. l.adi
gere.§.quis ff. de iu.pat. vnde dũ Princeps in his ter-
minis,inſpecta perſonarum ꝯditione, reuiſionẽ ad
mittit,non derogat ſuæ conſtitutioni, ſed potius il-
lam interpretať, quæ a iure cõi ẽt interpretationẽ
5 accipere debet, † l.2. C. de noxalib. Alioqui, quum
pauperes raro, aut nunquam habeant cauſas exce-
dentes aureos centum, ipſi prorſus excluſi cenſerẽ
tur a remedio ſupplicationis, ſeu reuiſionis, quod
non eſt dicendum Principem intellexiſſe.

Etſi dicatur non poterunt ferre impenſam. Rñ-
detur pauperibus morem eſſe gerendum. Quibus
notarius gratis acta expedire tenetur. Iaſ.in §. tripli
col.penul.inſti. de act.& dari proceſſus ſine ſalario.
Afflic.in conſti. appel.temp.in quinto notab. Alex.
in l.argentarius.ff.de eden.vel aduerſarius ipſe, ſi di
ues valde ſit,illis expenſas litis miniſtrare.l.1.i inſtitu
ta.§.de inoffi.ff.de inoffi.teſtam.

Quinimo exiſtimaui aliquando hanc nouã con
ſtitutionem excludentem reuiſionem, intelligen-
6 dam tñ de mæra reuiſione,† non de ſupplicatione
ciuili,ob noua iura, vel de reſtitutione in integrũ,
quæ remedia inter ſe differũt,& vno ſublato, aliud
nõ ceſſat,vt explicaui ſupra titulo de modo,& for-
ma ſupplicandi. colligitur etiam hoc ex illis verbis
[per quali reuiſioni non ſi ſupplicarà] at ſupplica-
tio ciuilis,quæ fit ob noua iura,vel ope reſtitutionis
in integrum non propriè dicitur reuiſio, quæ non
ex nouis, ſed ex antiquis fit actis. adeo ꝙ per eam
claſſem cauſa huiuſmodi poſſet cognoſci, alijs nõ
adhibitis iudicibus: quum non tractetur de reuoca
tione geſtorũ ex antiquis iuribus, ſed nouiter pro-
ductis. vt latius de iſtis remedijs dixi in prædicto ti-
tulo, vbi hæc pauca magis conueniunt,& applica-
ri poſſunt,quam hic.

C A R L O   E M A N V E L
per gratia di Dio Duca di Sauoia,
Prencipe di Piemonte &c.

A Tutti ſia manifeſto, che eſſendoſi in cõſpetto noſtro, ſedendo noi in Tribunale nell'vdienza publica del Senato noſtro, di quà da i Monti diſputata, per occaſione de lite pendente, trà alcuni ſudditi noſtri concorrenti alla ſucceſſione d'vn loro Zio, la queſtione, come debbano ſuccedere i figliuoli di fratelli al Zio, non ſoprauiuendo altro Zio, e fratello reſpettiuamente al morto. Nella quale furono propoſe raggioni, & auttorità contrarie, ſi de gl'antichi Giureconſulti, come di queſti tempi. Onde giudicaſſimo eſſere beneficio publico, per leuar via intorno queſto all'auuenire la materia di litigare, di deciderla per conſtitutione, & Editto noſtro perpetuo. E per cio haueſſimo ordinato al Senato ſudetto, di raccogliere i fondamenti, raggioni, & auttorità di chi ſopra eſſa ha ſcritto, co'l darne il ſuo parere. Noi dunque eſſo viſto, & ben inteſo, e con l'auiſo ancora, e partecipatione del noſtro conſeglio, Habbiamo cõſtituito, & conſtituiamo di noſtra certa ſcienza, & piena poſſanza, & in forza di legge, & Editto perpetuo. Che ſempre ch'occorrerà mancare alcun fratello ſenza teſtamento, e deſcendenti nõ laſciato alcun'altro fratello, ma figliuoli di fratelli in numero diſpare, eglino a lui ſuccedano per capi,[a] e non per ſtirpi, e finalmente che ſe, per eſſempio, d'vn fratello[b] ſi trouer anno due, e dall'altro quattro, l'heredità ſi diuida in ſei parti, e le quatro, appartengano a i quattro, & le due, a i due. Il che s'intenderà parimente diſpoſo quanto alle ſorelle, e ſucceſſione delle femine, ſenza far differenza da i maſchi. Mandiamo perciò, e comandiamo al Senato ſudetto, che la preſente noſtra conſtitutione, decreto, & volunta faccia publicare, & a tutt'i Magiſtrati, & Giudici, mediati, & immediati Vaſſalli, e ſudditi, d'attenderla, & oſſeruarla ſempre che ne verrà il caſo. Derrogãdo ad ogni ſtatuto, e cõſuetudine, che al tramẽte diſponeſſe, quãto ſia nel modo di ſuccedere per capi, e nõ per riſpetto dell'eſcluſione (ſe vi ſarà) delle femine in fauore de i maſchi, nella qual parte reſteranno nel ſuo primo vigore. Et in fede habbiamo la pſente fermata di noſtra mano, e fatta del noſtro ſigillo ſigillare. Dat. in Torino, li otto di Giugno. M. D. ottanta due.

C. Emanuel.

V. L. Milliet. *Lacreſte.*

IL Senato ha ordinato & ordina il ſudetto Editto, & Conſtitutione doverſi publicare al modo, & forma ſolita, & Regiſtrare, nel Regiſtro de gl'Editti,& Conſtitutioni Ducali. Dichiarando ch'alla copia ſtampata del ſudetto Editto, s'habbia, dar tanta fede, come al proprio originale, comandandone a me Segretario ſottoſignato atto publico. Dat. in Torino, li vndici di Giugno. M.D. ottanta due.

Buffeti.

S V M M A R I V M.

1 *Accurſij opinio fratres patrueles ſuccedere patruis in ſtirpes a ad.communiter recepta.*

2 *Tam in feudalibus,quam in allodialibus.*

3 *Opinio Azonis, vt patrueles ſuccedant in capita auditis aduocatis in publico auditorio per Sereniſſimum Ducem aſſidente Excellentiſſimo Senatu comprobata.*

De hæreditatibus patruorum, quæ fratribus. patruelibus ab inteſtato deferuntur. Glo. I.

A PEr capi] Agitur hic quando nepotes,ſeu fratres,patrueles ſuccedũt patruo,vel auunculo, matertera, vel amitta per ſe: ſine concurſu patruorum, auunculorum,amittarum,vel materterarum: vtrum hoc caſu in ſtirpes, vel in capita ſuccederent? quæſtio eſt antiqua inter Azonem, & Accurſium. Azo dicebat ſuccedere in capita: Accurſius in ſtirpes.opinio Accurſii crebriori cal-
1 culo a doctoribus comprobabatur. † Pluribus rationibus maximè iſtis: q̃ filiis deficientibus maſculis,vel fœminis filij fratrum loco parentum ſuccedant.§.illud.& §.ſi vero neque fratres.in auth.de hæred.quæ ab inteſt ven.auth.poſt fratres.2 de leg. hæred.vnde, ſi loco parentum ſint, eiſdem modis ſuccedere debent, prout ipſorum parẽtes ſucceſſiſſent: alioqui ſequeretur abſurdum, quod acceptata, & acquiſita ſucceſſione cum patruo in ſtirpes ipſi poſtea inter ſe eorum portionem tenerentur diuidere in capita. Bar.in l.poſt conſanguineos.§. hæreditas.ff.de ſuis.& legit. Et quemadmodum auo nepotes in ſtirpes ſuccedunt.§.cum filius.Inſtit.de hæredi.quæ ab inteſt. defer.diuerſum dicendum non videretur quoad patruos. Ang.in §.reliquũ. in authẽ. de hæred.quæ ab inteſt. def.Rurſus, ſi nepos ſubintrat locum patris, vt cũ patruo ſuccedat in ſtirpes, multò facilius id illi debuit pmitti, ſi ſuccedat ſine patruo cũ patruelibus, qui remotiores ſunt patruo vno gradu.l.iuriſconſultus. §. ſecundo, & tertio. ff. de gradib.Fulg.in authen.ceſſante.C.de leg. hæred. vt aliud etiam abſurdum euitetur, ne plus aliquando conſequantur filij, quam ipſorum pater,ſi viueret,fuiſſet conſequuturus.argum.l. ſi viua matre.§. 1.C.de bon.mater. vnde Accurſ.in d.auth. ceſſante contra Azo. habuit pro expedito, vt patruo fratres patrueles,ſeu nepotes ex aliis fratribus patrui ſuccederent in ſtirpes non in capita.q̃ ſententiam ſequuti ſunt Dyn.& Iaco.de Are.relati a Cyn.Gull.& Iacob.de Belu.relati a Corn.in d.auth. ceſſante. Bart, & Ang.ibi ſcribentes eam cõiter praticari. idẽ Bar conſi.173.ſuper hæreditate dñe Nicolæ.Faber.in §. cæterum & Fran.de Ramp.relatus ab Ang. in §.cũ filius. Inſti. de hæred. quæ ab inteſta. deſc.pro qua ſnīa dixit iudicatum fuiſſe Fulg.in d.auth.ceſſante. ac ita ſimilr iudicari in curia Delfinali. Guid. Pap. q.134.ſequitur eandem ſnīam Sign.conſ.93.Zabar. in clem.2.ver.notanter de iure patro. Roch.in tra. de iure patron.verſi.ipſe vel is q.2.Bened.de Plom. Math.in tract.de ſucc.ab inteſt. verſi.ſecundo dubitatur. ſm quam iudicandum,& conſulendum cenſuit Porc. in §. ẽt inſt.de legit. agn.ſucc. aſſeruit cõmunem Alex.conſi.55.nu.5.& 7.lib.4.Iaſ.conſ.173. nu.2.lib.4.Barb.in apoſtil.ad Bar.in d.l.poſt conſanguineos §.agnati.Dec.in l.3.C.vnde legit. Ruin.ↄſi. 154.lib.1.Pariſ.conſi.25.nu.9.lib.2.Socin.Iun.conſi. 103.nu.29.lib.1. Bertr.conſi.2.vol.1. Caſſa.conſi.47. Gulliel.de Bened.in c.Raynutius.verſi.ſi verò vltra de teſt.Io.Barba.in ſuo viatorio iuris in tit.de ſucc. ab inteſta. ita iudicatum teſtatur Boer.conſi.2.in addi.Moder.Pariſ.in add.ad Alex. d.conſi.55.volu. 4.ex dinumeratione quorum facilè perſpicere poteſt vnuſquiſque hanc eſſe communem opinionẽ, facta comparatione cum illis, quæ pro contraria opinione Infra allegabuntur.

Qui quidem ſuccedendi ordo non ſolùm in al-
2 lodialibus, ſed etiam in feudalibus † obſeruandus eſt,vt voluerunt Bal.in c.1.de ſucc. feu.nu.4. & in c. 1.de nat.ſucc.feudi Aluar.in d.c.1.de ſucc.feu.Fulg. conſi.12.ſub nu.3.Alex.d conſi.55.nu.5.vol.4.Iacobus à Sanct. Georg. in ſua inueſt.§. præſentes Aret. conſi.162.nu.1.Sign.conſi.93. Brun.conſi.76.Curt. Iun.in tract.feud.in 3.parte ver.quarto circa iſtam Clar.in §. feudum q.75.Rim.Iun. conſi.31.Thom. de Mar.titu.de feudo hæred.anti.ſiue pat.lib.1.titu. 6.nu.25.car.93.

Quibus non attentis, auditis per Sereniſſimum Ducem ſecũ aſſidente tunc frequenti Senatu partium aduocatis in cauſa Burontij cenſuerat illius hæreditatem intra patrueles, & fratres materterinos,cum quibus nullus patruus,nec auunculus cõcurrebat, diuidendam in capita, & non in ſtirpes.
3 iuxta opinionem Azon. † q̃ tenuerant oẽs Doctores antiqui vſq; ad tempora Azon.vt teſtatur Bald. in c.1.de natura ſucceſ.feu. quinimo, & Accur.ipſe in §.hoc etiam in verbo ſuperſtites.Inſt.de leg.agn. ſucceſ. Hoſt.in ſumma tit. de ſucc. ab inteſt. §. viſo igitur.Butri.Odofr.& Ray. quos refert Fulg.in d.authen.ceſſante.Oldr.ibi ab Alber.relatus.Cyn. in l.1. §.fin.ff.ſi pars hære.petat. Bal.& Sali. in d. auth. ceſſante.Aret.in d.§.cum filius. inſtit. de leg.agn.ſucc. vbi atteſtatur veriorẽ.cõem dicit Bald. & Silu.Ald. in §.cæterùm.verſi.hoc etiã. inſtit.de leg. agn. ſucc. citans Præpoſ.Sen.in 7.can.q.6. per totum Ioan.de Monte Sper.in auth.poſt fratres, vt refert Capr. ↄſi. 21.propè fi.idem Capra conſ. 104.nu.1. Zazi.conſi. 4.& in epit. feud.par.8. aſſerens ita in Germania ſeruari,& ſic a Carolo Quinto fuiſſe conſtitutũ.Garc. in l.Gallus.§.idem credendum.col.19. ff.de liber.& poſthu.Tiraquel.de retract. lign.§.11. gl.12. num.4. Cæpha.conſi.431.

Nedum in allodialibus, ſed etiam in feudalibus Iacob. Ardiz.in ſumma tit.de feudi ſucc.Bal.qui ſic communiter determinari dicit in d. auth.ceſſante. ſub num.2.verſic non obſtat. adducens rationem, quòd ſeruitium diuidatur in capita, ergo & ſucceſſio. argumento ſumpto a proportione commodi, & incommodi,cuius rei ait reperiri.c.vnum extrauagans. idem Bal.in l.2.C.de ſuis,& legit. Iacob. Veron. relatus a Bal, in §.& quia vidimus titu. qui feudar.poſ pro qua ſententia adducitur tex.in c.1.§.ſi deficien-

deficientibus. de grad.ſucc.in feu.vbi deficientibus deſcendentibus admittuntur fratres, filij fratrum, vlterioresq; in capita.alius tex. in c.decedenti in tit. de capit.extraor.verba cuius referuntur a Bal. in d. §.quia vidimus.Dyn.& Alber. in l.ſi libertus. §.prætorio.§.fin.ff.de bon. liber.Raph.Cuma. in authen. poſt fratres.C.de leg.hære.vbi Corn.teſtatur ita cõmuniter teneri ea ratione,quòd ſeruitium per capita præſtetur in quam etiam opinionem in feudo non hæreditario tranſire tacitè videtur Clarus in §.feudum.q.75.Ruin.conſi.25.nu.23.lib.1.Bero.cõſ. 68.nu.19.vol.1.

Ratio concluſionis huius ſucceſſionis in capita quantum ad allodialia eſt: quia omnes iſti fratres patrueles, amitini, vel matertetini ipſorũ patruo defuncto,de cuius agitur hæreditate, ſint in tertio, ac pari gradu,ac ita pares in ſuccedendi gradu.authen.poſt fratres 2. C.de leg.hære. & ſubrogari, ſeu ingredi locum patris quoad ſuccedendũ,non quoad modum ſuccedendi. Bal.in d. auth. ceſſante.nu. 2.ver. nõ obſtat.ac qñ cum alio patruo,ſeu patruis ſuccedunt,non ſi per ſe ſuccedant, ac ex proprijs ipſorum perſonis:quod probatur,quia ſucceſſio iure ciuili cõpetebat ſolis fratrib. ſuperſtitibus, excluſis nepotib.ex altero fratre præmortuo.l.conſanguinitatis.C.de leg.hæred.l.auunculo.C.comm. de ſucc. iure aſit auth. Iuſtinianus indulſit, vt cum patruis ſuccederent.§.reliquum.§.ſed & ipſis in auth.de hæred.quæ ab inteſt.deſe. vnde, quum hoc ex priuilegio conceſſum eo caſu fuerit, non erit trahendum ad alios caſus.l.ius ſingulare vbi gl. ff. de legib. Nec dici poſſunt iura ipſa communia correcta: quum correctio extenſionem non recipiat.l.ſancimus.C. de teſtam.l.præcipimus.§.fi. C.de appell. Vnde, etſi quemadmodum defertur hæreditas,eodem modo deferaẽ tutela.§.ex ijs.Inſti.de hęredi.quæ ab inteſt. def.attamen quod in d. §. reliquum. de filijs fratrũ diſponitur ad tutelam non extenditur, in qua frater præfertur filijs fratris.l.3. §.ſi duo. ff.de leg. tuto. Natta conſi.424.& quum tex.in d.§.reliquum.verſ. ſed & ipſis. ſit clarus, ideſt beneficium ipſum filijs collatum, qñ cum proprijs vocantur chijs maſculis, & fœminis, vt in ſtirpes ſuccedant. Pariſ.conſi. 25.nu.26.lib.2.mihi vr̃ abſurdum, vbi deficiũt chij, de caſu tam claro dubitare. contra l. ancilæ. C. de furt.maximè quum poſſint ex propria perſona iure cõi ſine alio priuilegio ſuccedere, & diſpoſitio, quæ poteſt ſortiri effectum ex propria perſona de iure cõi,non debeat ſortiri effectum de iure ſpeciali,vel ex priuilegio. l.quamquam. C.de teſtam.mil. Dec.in l.precibus.nu.5.C.de impub.ſicuti etiam nepotibus venientibus ad ſucceſſionem aui ex propria perſona non obſtat materna renunciatio.Bar. in l.qui ſuperſtitis.ver.aduerte.ff.de acq.hære.

Nec obſtant ſupra ex aduerſo adducta, & primo loco parentum ingredi: quia rñdetur imo nullis amplius exiſtentibus patruis,ex propria, vt dixi,perſona non iure alicuius repręſentationis ſuccedere. Nec ipſis ſuccedentibus cum patruis poſtea, inter ipſos nepotes fiet aliqua diuiſio in capita:quũ tunc non proprio iure,ſed parentum loco ſuccedãt. nec vlterius mutandam naturam ſemel aſſumptam.argum.l.pater.§.quindecim. ff.de leg.3. Minusq; validum eſſe argumentum de ſucceſſione aſcendentis ad patruum:quum deſcendentibus, hæreditas aſcẽdentium magis debeatur. l.ſcripto.in fi.ff. vnde lib. qui deſcendentes viuis parentibus quaſi domini dicantur.l.in ſuis.ff.de lib.& poſthu.quàm deberi poſſit ſucceſſio tranſuerſalium. Nec valet argumentũ deductum ab aliquo abſurdo: quia non eſt abſurdum, quãdo ex propria perſona ſucceditur, vt qui in pari gradu ſunt æqualiter ſuccedant.

Inſuper diſputare de ijs non eſt agere de ſenſu, ac obſeruãtia legis,ſed contra legem ipſam, an ſic vel aliter condi lex ipſa debuerit. Nam quum leges excluderent nepotes in tertio gradu, propter exiſtẽtiam patruorum in ſecundo d.l. conſanguineos. & l.auunculo. & authenticorũ beneficio nepotes admittantur tunc demum, qñ cum patruis, ſeu chijs ſuccedunt.d.verſi.ſed & ipſis, nunc id extendere ad nepotes,nullis exiſtentibus patruis,non eſt tractare de aliquo legis intellectu,ſed legẽ ipſam impugnare,de quibus legibus,dum ſemel promulgatæ ſunt, non eſt amplius iudicandum an ſic, vel aliter fieri debuerint, ſed ſecundum ipſas iudicandum.c. cin. diſtinct.4.ac qualeſquales ſint obſeruandæ.l.proſpexit.ff.qui, & à quibus.

S V M M A R I V M.

1 *Patruus vno gradu proximior excludebat nepotem ex fratre. hodie non.*
2 *Vterque ad ſucceſſionem fratris, & patrui admittitur tam in feudalibus, quam in allodialibus. item in emphyteuticis. nu.8.*
3 *Sed an tam in feudo ex pacto, & prouidentia, quam in hæreditario? & quibus caſibus limitetur. nu.7.*
4 *Feudum vltimus ſucceſſor cenſetur habere a primo acquiſitore etiam ſi per mille manus ambulauerit.*
5 *Succeſſio tripliciter ordinatur.*
6 *A libertis ad feuda, non valet argumentum.*
7 *In feudo nouo non ſuccedit patruus, nec nepos.*

De hæreditatibus patruorum, quæ fratribus patruelibus ab inteſtato deferuntur. Glo. II.

B FRatello] Frater fratri ſuo eſt in ſecundo gradu,& nepos ex fratre in tertio. l.iuriſconſultus.§.ſecundo, & tertio.ff.de gradib.§.2.Inſtit.eo.tit.& in ſucceſſionibus, quum prior gradu potior ſit iure. §. ſi plures.§.proximus.Inſti.de legi.agn.ſucc.§.ſi cũ glo. Inſti.de ſeruili cognat.l.2.§.hr̃ditatis.ff.de ſuis,& legit.patruus, qui erat vno gradu proximior à ſucceſſione fratris ſui excludebat filiũ alterius fratris eius nepotem.
1 †l.conſanguinitatis. C. de leg. hæredi. l. auunculo. C.comm.de ſucc.§.ſi plures.Inſti.de leg.agna.ſucc. hodie verò iure authenticorum Iuſtinianus diſpoſuit, vt nepos, ſeu fratris præmortui filij in ſtirpem, ceſſante ſucceſſione lineæ deſcendentis,& eius,quę ſola ſit aſcendentis, vocentur vna cum patruo, ſeu patruis,ipſorum fratribus illius, de cuius agitur ſucceſſione.§.reliquum.in auth.de hæred.quæ ab inte. auth. ceſſante, auth. poſt fratres fratrumque. C. de leg.hæred.Ideo Sereniſſ.Princeps dicit hic non relicto alio fratre.

Succeſſio iſta filijs fratris præmortui cũ patruis ſuis non tantùm ſpectat in allodialibus, ſed etiam
2 in feudalibus. †tex. clarus in c. 1.§.ijs verò deficientib.tit. de ſucc.fratr. vel de grad.ſucced.in feud.vbi Bald.c.1.de feudo Marchic. Aluar. in d.c.1,de ſucc. fratr.& ibi Card.Fab.in §.cum filius.Inſti.de hæred. ab inteſt.ibique Ang.nu.4.Bal.conſ.185.& 192.vol. 3.Corn.conſ.24.nu.31.vol 2.Fulg conſi.8.in fi.Are. conſi.162. Abb.conſi.85.volu.1. Alex.in l. Gallus.§. quidam recte.nu.9.& 10.ff.de libe. & poſthu. Pariſ. conſi.44.& conſi.3.num.43.vol.2.Tiraq.de iure primog.q.40.nu.19. Couar.lib.pratic.qq.c.38.num.13. Dec.conſi.443.nu.7.

Ideſt in feudo hæreditario, non autem in alio,
3 quod nuncupatur ex pacto,& prouidentia. † Nam in hoc patruus à ſucceſſione fratris ſui nepotẽ excludit ex alio fratre. Alex.cõſi.204.col.2.conſi.129. col.fin.vol.5.Rub.conſi.85.Gabr.in ſuis comm.conclu.lib.4.titu.de ſucceſ.ab inteſt.conclu.1.nu.8. quibus addo Curt.in tract.feu.in 2.par.in 3.princi.dub. col.3.verſi.ſed moueor. Nattam conſi.127.cum tribus alijs ſequentib. & conſi. 682. & 683. Pro qua limitatione,& reſtrictione dictæ concluſionis Plura adducuntur cum authoritatibus prædictis fundamenta, Primò quod dixit Bar. in auth.poſt fratres. C.de leg.hæred. ſcilicet nepotem non aſſumere locum patris,ſi feudum non habeatur iure ſucceſſionis,ſed conceſſione dominica. & cùm ſemper feudum,etiã ſi per mille manus ambulet, vltimus ſuc-
4 ceſſor habere cenſeatur a primo acquiſitore,† ac illius eſſe ſucceſſor. Ang. conſi. 110. col.6.in fi. ipſaq; ſucceſſio in feudis ſemper ſuam reſpiciat ſtipitem, non aliam,qui non ſit agnationis ſtipes.Bal.in cap. 1.de grad.ſucceſ.in feud Card.conſi.124.col.2.Soc. conſi.86.col fin.lib.3.non iure legali, ſed inueſtituræ, ac ita dominicali iure in vltimum a primo parente deſcendiſſe dicetur. Alex.conſi.29.quoniam abundè,ſub nu.3.vol.1.Bal.in c.2,verſic.qui inueſtituram de feud.March.Vnde in contractibus appellatione filiorum, cum nepotes non contineantur, Bart.in l.liberorum,ff.de verb.ſigni. Anch.in clem. 1.de baptiſt.Sali.in l.2.q.21.C.de iure emphy. prout in eis maſculinum nec concipit fœmininũ. Imol, in c.potuit.loc.ſequitur nepotes cũ patruis ad hanc ſucceſſionem cum patruis non admitti. Secundò, & illud facit quod Bald dixit in l.cum ita.§.in fideicommiſſo,vbi Cuma. ff.de leg.2. cuius opinionẽ ꝯ glo. ibi dixit communem Dec. conſi.1. nempe vbi ſuccęditur ex prouiſione hominis,non legis,nepotem non ingredi locum patris cum patruo: in feudis autem,quum ex contractu,ſeu ex pacto,& prouidentia ſucceſſio contingat, a patruo nepos excludetur. Tertiò repræſentatio patris,quæ per perſonã filij fit,dicitur ficta,naturalem non habens in ſe veritatem.Bal.in l.3, §.ſi duo. ff.de leg.tut. & in d.§.in fideicommiſſo. at fictio in contractibus locum nõ habet ſed veritas.l. quicquid aſtringendæ.l. ex ea. §. inſulam.ff.de verb.oblig. Quartò de operis libertorum ad feudum valet argumentũ. Bar. in l. iuriſiurandi.§.liberti.ff.de ope. lib. & in l. ſi non ſortem.§. libertus. ff.de condict.indeb. Cyn. & Bal.in l.liberti libertæq;. ff.de oper. liber. in ipſis autem operis nepos ex fratre,cum non ſuccedat cum patruo. l.ſi libertus prætcrito.§.1. ff.de bon.liber. Sequitur idem dicendum in feudis. vnde, ꝙ in ꝯctibus feudi filius non ſuccedat loco patris,tenuit Iaſ.in l.is poteſt nu. 36.referens dictum conſ.Alex.204.& 129. ff. de acquiren. hæredi. ac inter conſi. Rubei conſi. 37. ſub nume.5.

Contraria opinio eſt prædictis non obſtantibus verior: à qua, ſi recederetur eſſet contra textus expreſſos, ac claros conſulere, aut iudicare. In c. 1. de ſucceſ. feud. c. 1. §. ijs verò deficientibus de ſucceſ. frat.ſuffragatur,quia in materia feudali,vbi deficit deciſio conſuetudinis feudalis ad ius commune recurritur.c.1.vbi Bald.de feud.cogn. & in c.1.de gra. ſucc.in feu.idem Bal.conſi.203.vol.2.maximè in ipſorum feudorum ſucceſſione,quæ ſm alias de iure communi regulatur.Bald.in c.1.ſub num.4.de feu. ſucc.adeo quod pace Rubei,& Natæ dictũ ſit, nullo pacto excuſari poteſt tam libera ipſorum contra textus prædictos limitatio,qui textus,quum nõ diſtinguant, nec nos diſtinguere debemus. Bald.in d.c.1.in ſecundo notab.de ſucc.feud.

Nec obſtat primò doctrina Bart. in d.auth. poſt fratres, feudum ſcilicet non iure ſucceſſionis, ſed conceſſione dominica tribui: quia reſpondet Cor. conſi.131.nu.10.vol.2. Bartolũ potius fuiſſe loquutum arguendo, quam decidẽdo: vel ſi decidendo, vbi ſuccedebatur ratione primogenituræ, non ratione ſimplicis agnationis, vel cognationis, alioqui,auſus fuit dicere, ꝙ ineptiſſimè loqueretur. & Bar.dixit loquutum contra d.c.1.de ſucc. feud. Abbas conſi.85.colum.3.verſi.ſed in caſu noſtro,quatenus voluit Bar. filium non ſuccedere loco patris. idem voluit Ruin.conſi.12.nu.13.& 14.vol.1.etiam ſi in feudis vltimus ſucceſſor cenſeatur ſuccedere primo acquiſitori: quia tantò magis nepotes debent ſuccedere cum patruo,vbi ipſorum pater prædeceſſit. §.cum filius. vbi Ange. in ſpecie de feudis poſt Fabr.inſti.de hære. quæ ab inteſt. defer.d. c.1.§ his vero deficientibus.de ſucc.fiat.

Et quamuis in contractibus filiorum appellatione non contineantur nepotes. Bart.in d.l. liberorũ. id tamen non procedit,nec verum eſt,in conceſſione feudali.Ruin.conſi 12.num.13.& 14.vol.1.quod probatur in cap.1.§.etſi clientulus. vbi Bal.de alien. feud. Nec refragatur ſecundò hic agi de prouiſione hominis, non de ſucceſſione legali: quia imo verſamur in ſucceſſione legali introducta conſuetudine feudorum ex d.c.1.de ſucc.fratr.vltra quod verba teſtatoris, ac cõtrahentium interpretationẽ accipiunt à iure cõi.Bar.& communiter.dd.in l.hæredes mei.§.cum ita. ff.ad Trebel. ac a conſuetudine Inno.in c. cum olim. de verb.ſigni.Nec eſt ſimpliciter verum ſucceſſionẽ in feudis ordinari a ꝯ-
5 ctu: quia tripliciter ordinatur ſucceſſio: † vna a lege,alia a ꝯctu, alia a natura actus, vt eſt feudorum. Bal.conſi.199.ad euidentiam. vol.3. vnde hæc, quũ non ſimpliciter a contractu, ſed ab ipſius actus natura dependeat, nihil faciet quod ex Baldo allegatẽ de hominis prouiſione, cuius doctrina in d.§.in fideicommiſſo non mediocrem patitur difficultatem, vt perſpici poteſt ad hoc propoſitum. Rolan. conſi.68. nu.47.vol.1. qui dixit illam non eſſe verã & ꝯ eam aſſeruit communem opinionem. Alexã. conſi.88.vol.1.conſi.26.vol.3. Socin.Iun. conſi.116. col.2.vol.1.conſi.146.vol.2. Ruin.conſi.12.conſi.13. volum.1.conſi.171.vol.2. Cæpha. conſi.488. Mant. de coniect.vlti.volun.lib.8.titu.9. Ioſeph de Ruſtic. in ſuo conſilio edito poſt tracta. de filijs poſitis in conditione nu.84.

Confirmantur prædicta, vt potius natura actus, quam verba contractus attendi debeant ex multis: præſertim,quia etſi,vbi aliquid ex ꝯctu conceditur maſculis,& fœminis,vtriſque ſimul conceſſum intelligatur, tamen in feudis conceſſio primò maſculis,ſucceſſiuè fœminis facta cenſetur,c.1.§. quin ẽt. titu.Epiſcop.vel Abb.Item etſi hæredũ appellatione,tam maſculi,quam fœminę contineantur.l.maximum vitium vbi dd.C.de lib.præter. tamque ſui, ꝗ extranei.l.ſciendum,& l.hæredis appellatione. ff. de verb.ſigni.l.in annalibus. C.de leg. ſecus tamen eſt in feudis, iuxta naturam quorum appellatione hæredum veniunt tantum maſculi deſcendentes. c.1.de ſucceſ.feu.glo.& Bart.in l.ex facto.§.fin.ff.ad Treb.Iaſ.in l.Gallus.§.etiam ſi a parente. ff.de lib.& poſthum.nu.16.

Rurſus non aduerſatur, quod fuit de caſu ficto allegatum, quia id verum eſt, niſi repugnet natura contractus, vt in feudo, ita reſpondet Ruin. d. conſi.171. num.17. volum.2.conſi. 12.num. 16.volum.1.Rolan.d.conſi.68.num.44.volum.1.Et quantum ad tex.in l.3.§.ſi duo.ff.de leg.tut. idcò ad nepotes,non extendebãt, quia non vocabantur cum pa

truis

truis ad ſucceſſionem libertorum ad fauorẽ libertatis ampliandum, ne libertus plures haberet libertos. ita Aret. conſi. 162. col. pen. Imo. in d. §. in fideicom. Rol. d. conſi. 68 nu. 51.

Inſuper quod de libertis oppoſitum fuit, non ob
6 ſtat, a quibus ad feuda nõ valet argumentũ. † Cur. Iun. in tracta. Feud in 3. par. 2. q. quia in bonis liberti ſuccedit ſolus proximior manumittentis gratia libertatis ampliandæ, vt proximè probaui.

Quod attinet ad conſi. Alex. 204. inueſtitura ſuper qua conſuluerat habebat quædam verba ſpecialia, quibus videbãtur excludi nepotes. Ibi, quod vno ipſorum fratrum decedente ſine filijs pars decedentis ad alium, vel ad alios ſuperuiuentem, vel ſuperuiuentes perueniret, quæ dictio hanc vim habet, vt excludat nepotes. Dec. conſi. 79. Pariſ. conſi. 31. volum 2 conſi. 63. volum. Socin. Iun. conſi. 153. volum. 1. Gabr. conſilio 121. nume. 23. Item illud feudum erat captum pro filiis, ac nepotibus, vt cõſiderauit Ruin. conſi. 25. volum. 1. ac ita videbatur ibi pater pro filijs primo acquiſiuiſſe. & quatenus Alex. conſi. 129. lib. 5. in fin. conſtituit differentiam inter emphyteuſim eccleſiæ, & priuati pro ſe & liberis, ac nepotibus conceſſam, non eſt inter has conceſſiones aliquod conſtituendum diſcrimen, vt probat Clar. in §. emphyteuſis. quæſtio. 38. Item vbi dixit feudum non eſſe quid hæreditarium, ſed quid cohærens hæreditati, ideo filios fratrum concurrere cum patruis in eo feudo vti hæreditario, quaſi velit excludere ab alio feudo, eſt animaduertendum Alexandrum nõ dicere feudum eſſe quid hæreditarium, & ſucceſſionem eſſe debere hæreditariam, ſed quid ſimile, & nullum ſimile eſt idem. l. quod Nerua. ff. depoſ. Nam aliquando conſideratur res nullo modo hæreditaria, vt in contractibus emphyteuſis eccleſiæ, quæ non tranſit ad extraneos. Aliquando non ſimpliciter hæreditaria, ſed tamen hæreditati cohærens, vt feudum, in capit. 1. an agna. vel fil. vbi feudum etiam rectum non poteſt acceperari ſine hæreditate patris; ſecus tamen eſt in emphyteuſi eccleſiæ. Barto. in l. iuriſiurandi. § liberti. ff. de oper. lib. & in hac ſpecie filius tenet locum patris.

Ideò vt in hoc etiam feudo ex pacto & prouidẽtia ſuccedat nepos cum patruo tenuerunt ita intelligentes cap. 1. de grad. ſucc. in feudo. glo. in c. 1, vbi And. num. 18. Bal. & Afflict. num. 115. de nat. ſucc. feud. Brun. conſi. 70. Rolan. d. conſilio 68. Purpu. d. conſi. 390. reſpondens ad arg. Natæ, & Rubei. Rim. Iun. conſi. 410. qui ex profeſſo etiam euertit omnia fundamenta Natæ, ita interpretans, & pro hac opinione intelligens Iſer. in d. §. is vero de ſucc. fratr. quem Natta reſpondebat ſe non inueniſſe ita loquutum, in ipſoque feudo ex pacto, & prouidentia, aut ſaltem indifferenter. Bald. in d. cap. de ſucc. feud. Arc. conſi. 161. Corn. conſi. 131. volum. 1. Abbas conſi. 85. colum. 3. verſi. ſed in caſu noſtro &c. volum. 1. & conſi. 3. colum. 3. verſi. & quamquam; volum. 2. Ruin. d. conſi. 12. num. 13. & 14. volum. 1. & conſi. 203. in ſecundo dubio. volum. 2. Socin. conſilio 252. ſub num. 17. verſi. ſecundum verò dictum, volum. 2. Bero. conſi. 68. volum. 1. Conar. d. c. 38. in §. ver. ego verius. & ver. Alioqui, non conſtituens differentiam inter ſucceſſionem a iure, teſtatore, Principe, vel ab alio primo authore delatam, in qua cenſet concluſiones ſuas præcedentes tenendas, Rub. conſilio 36. Ioſeph de Ruſtic. d. conſilio nume. 88.

Si feudum ſcilicet ſit paternũ in quo frater ſuc-
7 cedit fratri. † c. 1. de grad. ſucc. in feudo. ſecus ſi eſſet nouum, in quo vnus non ſuccedit alteri, niſi aliter inueſtitura diſponeret cap. 1. de duob. fratr. de nouo beneſ. inueſt. ita Brun. d. conſi. 73. vel ſi in eo ſuccederetur iure, ac iuxta ordinem primogenituræ: quia in hoc nepos non ſuccedet loco patris cũ patruo, a quo pater met excluſus fuiſſet. Faber. in d. §. cum filius. Iſern. in cap. 1. colum. 5. verſicu. hæc eſſent vera de nat. ſucc. feu. Dec. conſi. 443. colum. 2. Rim. Iun. d. conſi. 410. num. 51. prout idem cenſeretur, ſi filij eſſent nominati proprijs nominibus. Barto. in l. Gallus. §. inſtituens. ff. de libe. & poſthum. & in d. l. liberorum. ff. de verbo. ſignifica. Goz. conſi. 4. num. 4. Alexan. d. conſi. 204. volum. 2. Corn. conſilio 290. volum. 4. Ruin. conſi. 279. conſi. 181. volu. 2. Gabr. conſilio 121. vel ſi non nominatim proprijs nominibus, ſaltem, ſub dictione proximioritatis. Caſtr. conſi. 164. colum. pen. verſi. ad ſecundum reſpondetur volum. 2. par. conſilio 40. num. 25. volum. 2. Didac. pract. quæſtio. c. 38. colum. 16. verſic. contra glo. Pancer. conſilio 170. num. 12. Aut hoc modo nempe ſalua gradus prærogatiua. Caſtr. Fulgoſ. & Corneus in Authen. defuncto. C. ad Tertul. Dec. conſilio 1. num. 6. Pariſ. conſilio 30. nume. 18. conſilio 37. num. 17. volum. 2. Didac. d. c. 38. colum. 25. verſic quarto pone &c. Pancer. dicto conſi. 170. nume. 11. non obſtante quòd contrarium in hoc voluerit Socin. iun. conſilio 128. nume. 11. volum. 1. Similiter nepotes non comprehendentur, ſi diſpoſitio ſe referret ad certum gradũ, & genus perſonarum. Alex. d. conſi. 204. conſi. 26. lib. 3. Curt. in l. 2. C. de ſucc. edict. Bologn. conſi. 9. Menoch. conſi. 225. num. 133.

Imo nedum in feudo ipſo, ſed etiam in emphyteuſi † accepta pro ſe, & liberis cum patruo nepos loco patris ad ſuccedendum ſubintrat, in acceptatione cuius acquiſitor cenſetur ſe voluiſſe conformare cum diſpoſitione iuris communis. Iniol. in cap. potuit. locat. ſequitur Corn. in d. authen. poſt fratres 2. in fin. C. de leg. hære. Alexan. in l. Gallus. §. quidam rectè. num. 9. ff. de libe. & poſthum. Corne. conſilio 133. & conſilio 24. volum. 2. Ruin. conſilio 43. conſilio 163. volum. 1. Tiraq. de iu. primoge. q. 40. num. 19. Decian. conſi. 28. num. 36. vol. 1. Craue. conſi. 67. col. 2. Gabr. in comm. conclu. de ſucceſ. ab inte. concl. 1. nu. 32.

Quæ ſupra dicta ſunt nepotem ſuccedere cum patruo non procedunt, ſi agatur de ſucceſſione aliorum tranſuerſalium remotiorum: quia exceptis ſucceſſionibus aui, vel alterius aſcendentis, vel de ſucceſſione patrui, auunculi, amittæ, vel materteræ, in alijs non ſuccedit in loco patris, vt cum patruo concurrat. Barto. & Salic. in auth. poſt fratres. C. de leg. hær. Alexan. conſ. 44. colum. 11. volum. 5. Iaſ. in l. fratres. C. de inoffi. teſtam. Dec. conſi. 1. & conſi. 217. Bertr. conſi. 207. volum. 1. vbi dicit communem. Pariſ. conſi. 30. num. 8. volum. 2. Porc. Imo. conſi. 52. num. 5. Vnde patruus excludit patruelem Dec. conſi. 444. Gabr. conſi. 133. Bertran. conſi. 18. volum. 3. Excluderet ſimiliter pronepotem ideſt filium nepotis, cùm ſolum filius fratris ingrediatur locum patris ſui, & eius patruo cum alio patruo ſuccedat, non pronepos. Ang. in d. auth. poſt fratres 2. in tertio no. in authen. de hæred. & Falcid. Caſtr. conſi. 119. col. 1. lib. 1. & conſi. 388. lib. 2. Dec. conſi. 217. Cur. Iun. conſi. 57. col. 3. poſt med. Item patruus ab inteſtato non ſuccedit cum proauo, ſed proauus patruum excludit. arg. auth. defuncto. authen. ceſſante. auth. poſt fratres. C. de leg. hær. Bertr. conſi. 123. nu. 25. vol. 3.

CARLO EMANVEL[a]
per gratia di DIO Duca di Sauoia,
Prencipe di Piemonte &c.

ESſendo vna delle cure principali, che conuenga al bon Prencipe, il procurar di mantener l'abbondanza de grani ne' ſuoi ſtati per beneficio di ſuoi popoli,[b] & hauendo noi a queſto effetto già proueduto per li editti noſtri, vno ſotto li 26. d'Agoſto l'altro de 5 di Settembre hora paſſato, circa l'eſtrattione e cumuli de grani, & eſſi prohibiti, hora conſiderato che conuiene ſapere la quantità de grani, che ſi troua in queſti ſtati, coſi per mãtenerne, piu che ſia poſſibile l'abbondanza, come per prouedere che i noſtri cari, & ben amati popoli non ne venghino a patire,[c] e per remediare piu particolarmente alle frauli ingordigie, e temerità de molti, i quali anteponendo l'vtile particolare al beneficio commune potrebbero con diuerſi modi (non oſtante l'honeſta raccolta, che per la Iddio gratia ſi e fatta queſto anno) cauſare vna nuoua careſtia, habbiamo con matura conſideratione e participatione del noſtro conſeglio, e magiſtrato generale dell' abbondanza, ſtabiliti per beneficio publico gli ſeguenti ordini, i quali vogliamo che ſiano inuiolabilmente oſſeruati, nel modo e forma che in eſſi ſi vede dechiarato.

DE EDICTIS ANNONÆ.

SVMMARIVM.

1 *Sereniſſimi Ducis virtus, celeritas, & fortitudo.*
2 *Princeps ſuorum ſubiectorum pater, charos, ac dilectos vocat.*
3 *Commodis ſubiectorum proſpiciens.*
4 *Principis intereſt ſubditos habere locupletes, ac eis vbertatem conſeruare.*
5 *Peccatum graue eſt fame laborantes non ſuccurrere.*
6 *Fames acutiſſimus eſt gladius.*
7 *Cogens ad crudelia.*
8 *Penuria præterita, qua ſpecie panis aliquando pauperes vſi ſunt.*
9 *Peſtilentiam potius quàm famem Dauid elegit.*
10. *Penuria oritur etiam ex inordinata adminiſtratione.*

De edictis annonæ. Glo. I.

A CArolo Emanuel] Carolus Emanuel Nepos Caroli Ducis optimi, filius Emanuelis Philiberti Ducis magni, ac ſtrenui, Nepos Franciſci Francorum Regis magnanimi, filius Diuæ Margaritæ eiuſdem Franciſci Regis filiæ vnicæ, gener Philippi Hyſpaniarum Regis Catholici, Regis maximi, frater amitinus Henrici Chriſtianiſſimi Francorum Regis, vno menſe ſin-
1 gulari induſtria, † mira celeritate, ſine ſanguinis effuſione tantum bellum confecit, quãtum a quouis alio Principe, non vno, ſed annis pluribus vix peragi poſſe videretur.

B Popoli] hic tantus Princeps ſuæ patriæ, ac ſtatuum dominus. l. deprecatio. ff. ad leg. rod. de iactu. Brun. conſ. 3. nu. 14. Subiectos ſuos veſtigia magnorum Imperatorum imitatus paterna affectione di-
2 ligens, charos, & dilectos vocauit. † l. ſi quis filium. §. ſed nos. C. de inoffi. teſta.

Nam Princeps, etſi dominus ſubiectorum ſit. d. l. deprecatio; pater tamen quoque illorum dicitur. d. l. ſi quis filiũ. Bal. conſi. 460. Ioannes de Albingana vol. 1. ad quos, ſi ſcribat, non erit nouum, ſi filios appellet. Bal. d. conſi. 460. quum & ſe patrem Imperator omniũ dicat. tex. in §. ſic omni deſiderio: vbi gl. in auth. neque vir quod ex dote. & maritus reipublicæ Luc. de Pen. in l. quicunque. C. de om. agro deſer. lib. 11. habens in poteſtate ſubiectos, ſicut pater filios. Lucas de Pen. ibi per tex. in §. dubitatum. in auth. de inceſt. nup.

C Patre] Princeps, quantum ſibi poſſibile eſt, cõ-
3 modis ſubiectorum proſpicere cupit † d. l. ſi quis filium. §. ſed nos. C. de inoffi. teſtam. Cuius eſt proprium principali beneuolentia omni tempore cõmoda ipſorum inueſtigare, ac illis procurare mederi. l. imperialis beneuolentiæ. C. de nupt. curam reipublicæ ſuſcipiens. §. 1. in authen. de hær. & falc. voluntarios labores appetens, vt quietem ſubiectis præparet. § 1. in auth. vt ſacr. iuſſion. omniq; onere, & damno citra publicum cenſum ac iuſtam, & legitimam collationem liberare. §. 1. in auth. vt iudi. ſine quoquo. ſuffrag. Quod ſi vnquã ſubditi ipſi hac prouiſione, & cura egent, id erit tpe caritatis annonæ, ſeu rerum penuriæ, quæ ſimul, cum nata eſt, deinde inopia ſequitur in ipſius etiam Principis dã-
4 num, cuius intereſt ſubditos habere locupletes. † §. cogitatio. col. 1. in auth. vt iudi. ſin. quoquo ſuffr. nõ minuſque reipublicæ. §. pen. Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. ſicuti etiam iudicis eſt curare, vt ſit rerum vbertas. dicto §. cogitatio vbi glo. in verbo locupletibus. l. 1. §. cura carnis. ff. de offi. præf. vrbis.

Egent, inquam, ſubiecti hoc tempore ſuccurri, ac ſibi prouideri, dum famis periculum inſtat, etenim qui patitur quod prohibere poteſt, id ipſum facere videtur. glo. in l. adigere. ff. de iure patronat. Sicuti, qui hominem a morte potuit liberare, & non liberauit, illum occidiſſe cenſetur. capit. ſicut dignum. §. illi etiam. de homicid. Nam cum fame laborantibus non ſuccurrere graue peccatum ſit.
5 † c. non ſatis. 86. diſt. qui fame morientem non pauerit, occidit. C. paſce 86. diſtin.
6 Fames etenim acutiſſimus eſt gladius † Bald. in l. pactum in fin. C. de collat. Cuius cauſa patri licet filiũ diſtrahere. l. 1. & 2. C. de patr. qui fil. diſtr. quod ſi alienare, multò magis pignori dare. l. fi. ff. quæ res pign. oblig. poſſ. plura congerit Couar. lib. 3. var. re-
7 ſol. c. 14. Cogit ad crudelia, † & turpia, ſcilicet non tantum ad vendendum filium, vt proximè dictum eſt, ſed etiam veſcendum proprijs illius carnibus, imo & hominum ſtercoribus, & brutorum calciamentis, & corijs a ſcutis detractis. Ioſeph lib. 6. de bello iudaico cap. vlti. in fin. ex nullo enim malorum fonte fœdiora manarunt exempla, quam ex fame. Nam Spendij ad extremum fame coacti ſuis inuicem corporibus veſcebantur Polib. lib. 1. eleuſini obſeſſi corporibus morientium. Apian. Alexan. lib. Mitridat. mater filio, & ob magnam famẽ

caput

caput aſini venundatum octuaginta argenteis, & quarta pars corporis ſtercoris columbarum quinque argenteis. reg.4.cap.6 & crudelius eſt mori fame quam peſte, vel bello Luc. de Pen. in l. 1. C. a quibus mun. lic. ſe exc. lib.10. Dec. conſi.556. Ma-
8 nifeſtumque eſt annis duobus præteritis † maximè anno.1586.antequam granum opera ac prouidentia Sereniſſimi Principis aliunde veheretur in hac patria, Pauperes non paucos inſolita quadam ſpecie panis vſos, quo languidè vitam ſuſtinebant aſpectum quendam inde demonſtrantes torridũ, membra quaſſata, & fracta. quamuis Princeps omni cura, & ſolicitudine non ceſſaret, quantum fieri poterat, clementer occurrere, ne diuites contraherent, ſed aperirent manum, tanta tamen, & præter omnium crudelitatem tam longa fuit ſterilitas, vt omnibus ſubueniri non poſſet.

Vnde felix peſtilẽtia, felix præliorũ ſtrages, denique omnis mors facilis. fames vero aſpera vitalia haurit, præcordia carpit, animi tormentũ, corporis tabes, magiſtra peccandi, diriſſima neceſſitatũ, deformiſſima malorum. Quintil. in Cadau. Paſti. Nimirum ſi Dauid Rex lib.2.reg cap.24.peſtilentiam
9 † magis, quam famem elegerit. præſertim etiam quum peſtilentia magis communis ſit pauperibus & diuitibus, quam fames, licèt illa quoq; omnibus futura eſſet communis, quæ annorum ſeptem ibi a Deo præſcribebatur.

Princeps igitur pater ſubiectorum in regnõ ſuo. d.§ fi.in auth. neq; vir qđ ex dot.paterna affectione ipſos diligens.d.l.ſi quis filiũ.C.de inoffic.teſtamen. & petentibus filijs panem non ſoleat pater lapides, aut ſcorpionem porrigere, more boni patris familias, qui ſalubre pro liberis conſilium capit.l.nec in ea.ff.de adul.varia promulgauit edicta, ne in fame imminenti frumentũ exportaretur, vt cõſeruaret, quod habebat.l.qui autem.§.1.ff.quæ in frau.credi. ac vt diuites precio moderato frumentum, quod pręter proprium vſum habebant egentibus vendere cogerent.l. ſi pendẽtes.§.ſed et ſi quid.ff.de vſufr. Ad cuius rei maiorem facilitatẽ hoc edicto plura eſt complexus capita, quæ alijs omnibus edictis cõtinebant, ad curam vbertatis: quum ex inordinata
10 adminiſtratione, ſi cariſtia oritur. † l.1.vbi Bar. C. de frum. vrb. conſtan. lib.11. multò facilius poſſet, cauſante ſterilitate, nata augeri.

Prima eſſendo neceßario di ſapere il numero delle perſone,[a] e bocche che ſono nelli Stati noſtri, per prouedere la quantità de grani, che ſarà neceſſaria per il viuer loro, faciamo eſpreſſo comandamento a tutti li vaſalli,[b] e ſudditi noſtri natiui,[c] & anco alli habitanti in eſſi Stati, ſiano di qual ſi voglia ſtato, grado, e conditione,[d] che fra quindeci giorni dopò la publication delle preſenti[e] noſtre debbano hauer fidelmente conſignato nelle mani del Secretario del Tribunale, oue habitano, tutte le perſone di tre anni in sù,[f] che ogn'vno ſi troua al preſente hauere nelle caſe, e gouerno loro, ſe ben non haueſſero raccolto alcuna ſorte di vittouaglie.[g]

S V M M A R I V M.

1 *Deſcriptio quæ reproba, quæ permiſſa.*
2 *Vaſalli proprie qui ſint.*
3 *Subditi proprie qui ſint.*
4 *Sufficit, vt edicto comprehendantur, eſſe vaſallos, ſubditos, vel habitatores.*
5 *Sed an priuilegiati?*
6 *Ignorantia edicti, an a pœna excuſet?*
7 *Ignorantia ſolo iuramento probatur.*
8 *Mora intra modicum tempus non obſtante appoſitione pœnæ, & diei, in caſu huius conſtitutionis purgari poteſt.*

De edictis annonæ. Glo. II.

A P Erſone] Duplex deſcriptio requiritur ad cognitionem quantitatis annonæ pro vſu populorum neceſſariæ: Vna perſonarum. Altera rei frumentariæ; in hoc capite agitur tantum de prima, ideſt perſonarum, quæ, vbi ad finem
1 petulantiæ fieret, a Deo reprobat, † vt ipſi diſplicuit numeratio hominum fortium & educentiũ gladium iuſſu Dauid per Principẽ exercitus ſui Ioab facta. c.24.2. reg. legitur, & alia apud ſacras literas edicto Cæſaris Auguſti deſcriptio vniuerſi orbis, vt profiterentur omnes in ciuitatem ſuam. Luc. c. 2. Hæc autem, quæ pro bono publico fit, pro cognitione futuræ prouiſionis, ad explodendas famis, ſeu neceſſitatis anguſtias Deo ac hominibus eſt grata, ex fonte charitatis procedens.

B Vaſalli] Vaſalli proprie ſunt qui aliquid in feu-
2 dum a Domino poſſident. † Lucas de Pen. in l.cũ ſcimus. col.3.C.de agric. & cenſi. lib.11. Gram.cõſ. 247.nu.12.in conſi. ciuil.

C Natiui] Subditi ſola † poſſeſſione non conſtituũ-
3 tur. l. libertus.§.ſola.ff.ad munic.l. reſcripto.§. fi.ff. de mun. & honor. clemen. paſtoralis. §. rurſus. de re iudic. Craue. conſi. 912.num. 13.Sed domicilia glo. Ancha. Imo. in clem. 1. in verbo ſubditos de foro compe. Dec. in c.ad noſtram de appella. & conſi.66.Felin. in c. fi. nu.23.de foro compe. Ruin. conſi.120.nu.9.lib.4.Boſſ. tit. de crimin. læſ.maieſt. num. 95. Quia bona veniunt acceſſorie ad perſonas, vbicunque ſint. Nec bonorum ratione iuriſdictio, vel poteſtas in alterum ſtatuendi fundari poteſt. Cyn. in l.1.C.vbi pet. tut. Alex. conſi. 44.num. 9.lib.5.Bec. conſi. 62.num. 7. vnde non ſufficit eſſe natiuos, ſeu originarios, ſed oportet eſſe domiciliarios. alioqui tranſlato domicilio inter forenſes connumerantur, qui ſtatutis a ſucceſſione excluduntur. Ruin. conſi.200.num.13.volum. 2.Rimin. Iunior. conſi.353.num.61.& 62.& conſi. 363. num. 112.prout nec in loco originis conueniri poſſunt, ad inſtar forenſium, niſi ibi inueniantur. Bart. in l. aſſumptio.§.1.ff. ad mun. Rim. iun. conſi. 468. nu. 8. Minusq; nouis conſtitutionib. loci originis ligetur, quum de ea vniuerſitate non ſit a qua perpetua conſuetudine ſe ſeparauit. Bal. in rubr. C. ſi non a compet. iudi. vnde quod hic de ſubditis natiuis dicitur, de habitantibus intelligi debet: attenta maxime ſubiecta materia: quũ reſpectu harũ perſonarũ in alia patria degentium non interſit ſcire, vt de annona prouideatur, numerum earundẽ. de tripli-
4 ci hic genere † perſonarũ Princeps loquit, de vaſallis, de ſubiectis originarijs, de incolis, ſeu habitatoribus. quo caſu ſatis eſt, aut vaſallũ, aut ſubditũ, aut habitatorem eſſe, vt edicti diſpoſitione contineantur. Barto. conſilio 141. ſtatuto vrbis veteris. Corne. conſilio 116. colum. 3. in fine libr. 2. Imo habitare dicitur ſine domicilio. leg. 1. §. habitare vbi

Albe.

Albe.ff.de ijs qui deiec.Bar.in l.4.§.prætor ait. ff.de
dam. infec, Ruin. conſi. 18.num. 9,lib. 5. habitare
enim in loco dicitur, qui in eo moratur, comedit,
& bibit Dec. conſi.37.colum.6.Craue. conſi. 909.
num. 12, ſi tamen aliqui vaſalli, aut ſubditi extra
patriam habitarent cum familia illorum hoc caſu
non intereſſet ſciri numerum ad hoc propoſitũ.

D Conditione] Mandatur etiam habitantibus cu
iuſuis gradus, & conditionis ſint: quando omnes
vocantur intelliguntur etiam vocari priuilegiati.
5 † l. in fraudem, §. fin. vbi Bald, ff. de teſtam. milit.
Dec. in l.1.ff.de regu. iur. & conſi.5.in quos ſe ex-
tendit poteſtas iubendi: quia alijs, quam ſubditis
lex non imponitur. l. 1. C.de ſumm, Trin.& fide
Cath, l.1.ff.de iuriſd. om. iudi.

E Frà giorni quindeci dopò la publication delle
præſenti] Quamuis, vbi eſt dies, non ſit locus pur-
gationi moræ. Alex. & Rip, in l. inſulam. nu.37.ff.
de verborum oblig. & conſi.158.nu,4.volum.2.ta-
men ſi is, qui conſignare tenebatur, ignorauerit
6 edictum, ſeu præceptũ, excuſatur a pœna. † Guid.
Pap. conſi. 199, Exc, Oſaſch. in terminis dec. 71.
7 num. 23. quam ignorantiam † oſtendit ſolo iura-
mento probari. glo, in §. namque ſi cui, & §. aliæ.
Inſti. de actio. maxime in homine probo, ac bonę
conditionis, pro quo præſumitur. glo. in l. Titio
fundus. ff. de conditio. & demonſt, Soc. conſi.70.
colum. fina. verſi. confirmantur. & conſi. 72. col.
8.plura congerit Oſaſch. d, dec. 71. quod quotidie
vnus experitur habitans in ciuitate,& quantum ad
me frequenter promulgantur edicta, quæ vix niſi
longo tempore poſt ad meam deueniunt notitiã:
maximè ſi quis habitet domicilium remotum a
locis, vbi edicta promulgari conſueuerunt. Oſaſc.
d. dec.71. num. 34. & præſuppoſita ſcientia, intra
8 modicum temporis, mora purgari poterit. † Pur-
pur. in l.vinum. num.10.ff.ſi cer. pet. Oſaſc.d.dec.
71,num.50.non obſtante adiectione diei,& pœnę,
quum quod tunc mora purgari nequeat, procedat
in pœnis conuentionalibus, non in iis, quæ prætο-
ris officio proficiſcuntur.Bal,in l.ſancimus in prin.
C.de fideiuſſ.

F Di tre anni in sù] Iubet cõſignari perſonas om-
nes maiores triennio: quia intra triennium lacte
adhuc, vt plurimum nutriuntur. arg. l. alumenta
cum ibi not. a dd. C.de neg. geſt. Nec iuſſæ huc sũt
quælibet perſonæ, ſe conſignare, ſed illi tantum
mandatur, qui ſit caput familiæ, ſeu illi, ſub cuius
gubernio cæteræ perſonæ familię ſunt. vt puta qua
dam æquitatę naturali ſubiectæ, vt vxor marito,
nurus ſocero, filij patri, famuli Domino quibus cu
ra domus ſpectat. argum. l. pronunciatum, §. fami
liæ. ff. de verbo. oblig.

G Vittuaglie] Quum edicta mandarent conſigna
tionem fieri perſonarum, & annonæ, plures, qui
nihil annonæ habebant, conſignationem perſo-
narum omittebant, ita vt haberi non poſſet certus
numerus perſonarum, nec ſciri quantum frumen
ti ad patriæ prouiſionem eſſet neceſſarium, ideo
diſponebatur hoc edicto vt ij etiam, qui nihil an-
nonæ haberent, conſignate perſonas non defi-
cerent.

Piu faciamo eſpreſſo commandamento a tutti li ſopradetti vaſalli, ſudditi, & habitanti come ſopra, che frà l'isteſſo termine di quindeci giorni dopò la publicatione di queste, debbano hauer fidelmente conſignato nelle mani del medeſimo ſecretario ogni ſorte de grani,[a] formenti, ſegale, barbariati, farine, riſi, caſtagne, hauene, e marzaſchi, che ſi trouarano di preſente hauer nelle caſe, grangie, gouerno, & poter loro nel loco della conſegna. Dechiarando nondimeno, che non trouandoſi in eſſe conſegne errore del piu al mancho, che paſſi diece per cento, non habbi tal errore a preiudicare, ne far incorrere li conſignanti nelle pene[b] a baſſo dechiarate. Cõmandando a queſto effetto alli ſecretarij, & registrami di detti tribunali di douer ſenza ſpeſa[c] alcuna de conſignanti riceuer con ogni diligentia, & integrità le dette conſegne, e ridurle in ſcritto diſtintamenti, e ſeparatamente per lettera, & per abacho a ſachi delle miſure loro cõn il numero delle perſone in fine d'ogni quinternetto cõmandando alli ſindici d'ogni comunità delle Città, e luoghi doue ſe ſaranno dette conſegne di douerle mandare,[d] nelle mani del ſecretario del ſudetto noſtro magiſtrato generale Antonio de Villa, fra otto giorni ſequenti dopò che ſaranno paſſati li quindeci, con obligo de reportarni atteſtatione ſottoſcritta dal detto ſecretario.

S V M M A R I V M.

1 *Rerum deſcriptio regulariter permittitur, ſequeſtratio prohibetur, niſi aliquibus caſibus.*
2 *Index ſcandala tenetur quantum poteſt euitare, rixantibus occurrere, aliàs tenetur in ſindicatu.*
3 *Deſcriptio fructuum indiſtincte admittitur, vt inde certa ferri poſſit ſententia.*
4 *Maxime ſi petatur ad probandum, non ad incorporandum.*
5 *Deſcriptio ſuppellectilis difficilius conceditur, tota reſidet in arbitrio iudicis.*
6 *Deſcriptio ciborum, vt victui generali prouideatur, ad conſeruationem vbertatis neceſſaria.*
7 *Granum, triticum, frumentum, bladum, quid differant. & quid annona; num. 8.*
9 *Deſcriptio, & conſignatio victualium debet eſſe fidelis, ac neceſſaria.*
10 *Deſcriptio, ſeu conſignatio omnium fieri debet, quæ ſunt in poteſtate conſignantis, & ſi propria non ſint,*
11 *Deſcriptio huiuſmodi immunis eſt ab onere expenſarum.*

De edictis annonæ. Glo. III.

A Grani] ſupra dictum eſt de perſo-
nis deſcribendis, nunc de rebus
ad vſum victus neceſſariis. Rerum
1 deſcriptio regulariter † permitti-
tur. l. 1.§.permittitur.ff. de ventre
in poſſ. mitt. vbi Bart. l. fin. C. de
bon. vacan. libr. 10. ſequeſtratio
vero regulariter prohibetur. l.1.C.de prohi. ſeq. ne
quiſpiam commodo ſuæ poſſeſſionis priuetur, etiã
ſi litigetur de re aliqua, cuius fructus actor ſeque-
ſtrari requirat, modo poſſeſſor ſoluendo ſit, nec
periculum ſit dilapidationis ipſorum fructuũ tit.
de ſeq. vbi Bart. Anch. Abb. & alij Bald. Fulg. Sa-
lic, in d. l. 1. Alex. conſi.163, volum.6.& conſi. 7. nu.
12. vol.

12.volum. 5.Capel. Tolo. 477.Dec. conſi. 346.Nat.
conſi.584.
Et in ſumma regulariter eſt prohibita ſequeſtra
tio. d. l. 1.niſi in ſpecialibus quibuſdam caſibus. vt
puta, ſi litigetur de proprietate, & petatur fructuũ
ſequeſtratio. l. imperatores. §.fi. ff. de appel. c. fi. de
ſeq. poſſeſſ. in cauſa ſcilicet appellationis. Alex. d.
conſi.163.& ſi fructus dilapidentur. d.§.fi. vel ſi du-
bitet iudex, ne partes veniant ad arma, cauſa ſcan
dali euitandi, ob partium contentionem iudice
ipſo dubitante, quis poſſideat, ac per eum ſumptis
informationibus de timore ſcandali, cui iudici
alias non creditur. Ang. conſi.107.Cur.Sen.conſi.
60.Dec. in l. fi.num.7.C.de edic. diu.Adr.toll.alio
quiquis fingendo ſubeſſe timorem, facilè poſſet
priuare poſſeſſorem ſua poſſeſſione. Neuiz. conſi.
81.ſub num.1.ſufficit tamen, quum agatur de mo-
dico præiudicio, ſi de ſcandalo conſtet, etiam par-
te non citata Iaſ. in l. nec quicquam.§. vbi decretũ
col.4 ff. de off. procon. & leg. Ang. in l. ille a quo.
ff.ad Treb. Fel. in c. eccleſia. colum.11.de conſtitu.
Hypol. in l.de vno quoque actu col.2.num.67.ff.de
re iudi. Neuiz. d. conſi. 81.num 5.Nam iudex per-
peram facit, ſi poſſit, quòd ſcandalis non obuiet.
2 † l. æquiſſimum.ff.de vſufruct. pro negligentia, cu
ius rei poſſet in ſyndicatu puniri. Paris. de Put. in
ſynd. in verſi. negligentia. col.4.& ſeq.in verbo offi
cialis videns rixantes.

Quantum ad deſcriptionem fructuũ illa abſq;
difficultate permittitur, vt illorum inde citra ali-
quam aliam liquidationem, & probationẽ poſſit
3 certa, & determinata ferri ſententia. † Bar.& Salic.
in d. l. 1. C. de proh. ſeq. Ang. in d. l. Imperatores.
§.fi.ff.de app. in l. facultas.C.de iur.fiſci lib. 10. ma-
4 ximè † quum illa petitur ad probandum non ad
incorporandum Cur. in trac. de ſeq. nu. 15.Corn.
conſi. 267.num.7.volum. 4. Aufr. in d. dec. Toloſ.
477.Burſa. conſi. 188. de qua deſcriptione hic non
agitur.

Alia eſt deſcriptio ſuppellectilis. iſta citra qualẽ-
qualem iniuriam fieri non poteſt: quum nihil tam
durum, tamque inhumanum ſit, quam publicatio
ne, pompaque rerum familiarium, & paupertatis
detegi vtilitatem, & inuidiæ patere diuitias. l. 2. C.
de imp. lucr. deſcr. lib. 11. authoritate cuius tex. di-
xit Bal. in d. l. 1. C.de proh. ſeq. non permitti deſcri-
ptionem ſuppellectilium, licèt permittatur fru-
5 ctuum. † ſed hoc totum relinquit iudicis arbitrio
Purp.conſi.334.ſub num. 10.ordinatio cuius deſcri
ptionis partis citationem neceſſario non requirit,
deſcriptio verò ipſa ſic. Crau. conſi.364.Illaque fie
ri poteſt, & iuſta eſt cauſa illam faciendi, ſi dubite-
tur de rerum diminutione, ad probandam, ipſarũ
rerum quantitatem. d. l. 1. §. eligen. vbi Bart. ff. de
vent. in poſſ. mitt. l. defenſionis. C. de iure fiſci lib.
10.Corne. conſi.267.nu.6.vol.4.d. l.Imperatores. §.
idem reſcripſerunt.ff.de appel.

Alia eſt deſcriptio, de qua hic, pro conſeruatio-
ne vbertatis, vt ſciatur an tantum ſit in prouincia,
quod ſingulorũ neceſſitatibus ſufficiat: An verò
vrgeat neceſſitas prouidendi aduerſus ingruentẽ
6 † inediam. §. deinde competens. iuncto. §.illud ta-
men in auth. de mand. princi. & cognitio nõ plus
annonæ in prouincia inueniri, quam vſibus pro-
uincialium neceſſarium ſit, edicto exportationem
prohibere pœna cõtrafacienti imminente.l. ſi quis
poſt. C. de edific. priu. l. cotem ferro. ff. de public.
Rip. de peſte de remed. ad conſer. vber. nu.42.

Conſignantur itaque granum continens ſub ſe
ſpecies frugum, tritici, hordei, ac huiuſmodi fru-
7 ges. † Reditus nomen generale eſt, ſicuti prouen-
tus Cardi. in clem. 1. de exceſſibus prælat. frugum
genus duplex Plinius agnoſcit: vnum quod ariſtã
habeat, vt frumenta, & quod ſiliquam vt legumi-
na. Ariſtam habent triticum, auena, hordeum, ſili
go, laconia: ſiliquam vero id eſt folliculum, omnia
legumina. ſiſama, & papauer vaſculis continent.
Milium, & paper nullis defenduntur integumentis
Alci. in l. frugem.ff.de ver. ſig.

Triticum tribus modis capitur. Primò in gene-
re pro eo omni, quod in area teritur. Secundo per
excellentiam pro frumento, tertio pro melica. Iaſ.
in l. triticum.ff.de verbo. oblig. Baldi habetur mẽ-
tio. in c. ex multiplici de decim. in glo. in d. l. triti-
cum. & in l. non debere. ff. ad munic. Cuius bladi,
ſi prohibeatur extractio ſub pœna, cadet in pœnã
extrahens ſemen lini cum in area teratur, ergo bla
di veniet appellatione Bart. Caſ. & Imo.in d. l. tri-
ticum. niſi communis loquendi vſus aliter ſe ha-
beat argum. l. cum delanionis.§.aſinam.ff.de fund.
inſtru. Iaſ. in d. l. triticum, maximè quum ſtatuen-
tium mens ſit gratia vbertatis ſeruandæ victualiũ
vſitatorum in patria, quibus ſemen lini minimè
continetur. Petr. de Beſſu quem refert Iaſ. in d. l.
triticum. frumenti autem appellatione omnia cõ-
tinentur, quæ victui ſunt neceſſaria. glo. in rubr.C.
de can. frum. lib. 11. vel id omne quod vſus com-
munis intelligit Bar. in l.1.§ de eo opere. ff. de nou.
ope. nunc. Brun. conſi.151.volum.2.frumenti etiã
qualitas exprimenda eſt: quia bono datur melius,
& meliore optimum. l. vbi autem.ff.de verb.oblig.
8 Annonæ verò † propriè pro re frumentaria, vel
promiſcuè pro quouis alimentorum genere vſur-
patur. l.3.ff.de leg. Iul. de an. ac pro ea prouiſione,
quæ in annum in alimoniam fit. Inde annonia ci-
uilis. l. iubemus.C. de ſacro. ſanct. eccl. panis ciui-
lis. l. vltima.§.præterea.C. de iure dot. Item appel-
latione victualium per excellentiam ad ſolũ, quod
ad victum hominis neceſſarium comprehẽditur.
l. verbo victus. ff. de verbo. ſignific. vel quod com-
munis loquendi vſus interpretatur. vnde non com
prehenderet edictum victualium vinũ, caſtaneas,
ſi illa, non obſtantibus proclamationibus, extrahi
conſueuere. Bru. conſi.151.vol.2.

B Nelle pene] Qui infideliter conſignat, & profite
tur, incurrit in pœnas: quia ex infideli conſignatio
ne cognoſci non poſſet quanta frugum copia pro
victu patriæ eſſet neceſſaria. vnde multa damna
contingere poſſent. Nam hæc deſcriptio eſt ſpe-
cies inuentarij, ac pro inuentario ſumitur. cap.cha
ritatem. 12.quæſt.2. c. illud 13. q. 2. in quo ſolertia
vtendum eſt. l. ſi quis intra de bon. proſcrip. alio-
qui ſi omnia cum menſura, ac qualitatibus ſuis, vt
puta tot ſachos frumenti, tot barbariati, ſeu mixti,
tot ſeliginis, tot fabarum, tot auenæ, & deinceps,
non expreſſerit, deſcriptio non iuuabit. d. l. ſi quis
intra. Rol. conſi.73.num. 49.lib. 1. Nat. conſi. 574.
Infidelitas, ſeu culpa conſiderari poſſet hoc caſu
ſiue plus, ſiue, minus iuſto quis cõſignet: quã vtro
que caſu occultetur veritas, ſine qua in cognitio-
ne perueniri non poſſit, quæ frumenti quantitas
deficiat, vel abundet, & vbi militat eadem ratio ibi
eadem cadit iuris diſpoſitio. l. illud.ff.ad leg. Aqui.
omnia illa victualia etiam conſignanda ſunt, quæ
tempore conſignationis ſunt in poteſtate conſi-
9 gnantis. Marc.dec.867. † Imo & illud frumentum
quod penes ſe habet depoſitum, commodatum in
cuſtodiam, vel pignori datum ſicut tenetur hæres
hæc omnia in inuentario deſcribere, quæ apud de
functum tempore eius mortis reperiebantur. Bald.
& Caſtr. in l. fi. §. cum igitur. C. de iure deliberan.
Dec. conſi.633.

Si

Si tamen defectus non excedat decem ſupra, vel intra centum, tunc Princeps indulget, quaſi id potius errore, quam malitia factum. Nam cum defectus conſignandi non dolo, ſed errore proceſſit, pœna non incurritur. Dec. d. conſi. 633. num. 11. quod etiam fit, qnia ſi conſignantes cogerentur ad vnguem, ac præcisè conſignare, multi qui quãtitate frumentaria abundant, grauarentur laboribus, & ſumptibus menſurationis, quod eſt alicuius momenti, & incommodi. Ideò fiunt ipſi vſque ad eam quantitatem arbitri, ſine periculo incurſionis pœnarum, modo non excedant.

C Speſa alcnna] Huiuſmodi deſcriptiones, & inquiſitiones quantitatis granorum recipi debent
11 ſine † expenſis conſignantium. d. §. deinde competens iuncto. §. illud tamen in auth. de man. princip. Crederem etiam eum, qui iniuſtè deſcribi faceret excedendo veram quantitatem grani, quam haberet, teneri ære proprio id totum, quod deficeret, emere, vt egentibus ſubueniri poſſet. arg. l. fi. ff. ſi menſ. ſalſ. mo. dixe. licèt ipſe pro vſu proprio non egeret.

D Mandare] Ordinatur ſyndicis communitatũ transmiſſio deſcriptionis: quia non ſufficit deſcripſiſſe, niſi de ipſa deſcriptione appareat, vbi opus eſt. l. diuo ſunt Titij. ff. de teſtamen. tutela ꝙ etiam, cum fiat ob bonum publicum, ideò communibus expenſis transmitti debet. argum. l. eum qui. ff. de iureiuran. l. ſecundum naturam. ff. de regu. iuris.

Piu prohibiamo eſpreſſamente a tutti ſopradetti vaſalli, ſudditi, & habitanti di qual ſi voglia grado, e conditione di eſtraher, [a] ne far eſtraher per interpoſta perſona, o qual ſi vogli altro modo fori delli ſtati noſtri di quà da monti durante il tempo, che ſi faranno le conſegne alcuna ſorte de grani, marzaſchi, o altre vittouaglie, ancora che foſſe per cõdurle nel Contado di Nizza, [b] Oneglia, o di la da monti, in qual luogo ſi ſia, reſtando però quando ſaranno compite dette conſegne, l'editto noſtro concernente l'eſtratione de grani vltimamente publicato, in ſua forza, e vigore.

S V M M A R I V M.

1 *Prohibitio exportationis granorum tempore ſterilitatis prudenter, & neceſſariò fit.*

2 *Prohibitio feudatarij an valeat, ne exportentur cibaria, etiam in terram principis.*

3 *Prohibitio non debet paſſim fieri, etiam ſi dominis ex conuentione cum ſubditis inita ius prohibendi competat.*

4 *Prohibere an poſſint Domini extractionem, ſine ſubiectorũ conſenſu.*

5 *Prohibitio exportationis extra patriam non comprehendit exportationem de loco ad locum patriæ.*

6 *Prohibitio exportationis victualium ſimplex, nõ comprehendit eam ſpeciem victualium, quibus abundatur, ac quorum pretio emitur granum, veſtes, ac alia vſui maiori neceſſaria.*

7 *Prohibitio ipſa non comprehendit etiam forenſes pro fructibus in eorum proprijs recollectis, nec meſſores, ſeu operarios, pro parte fructuum, quam lucrati ſunt, pro vſu ipſorum neceſſario, cui priuilegio non fruuntur emptores, ſi illud vendant.*

8 *Vicini locorum, vbi viget probibitio, ſi neceſſitate famis emant grana, vel panem, an excuſentur a pœnis. Quid ſi aſſerant ſe ignorare prohibitionem.*

9 *Prohibitiones iſtæ odioſæ, ac ſtrictè interpretandæ.*

10 *Non extenduntur ad eum, qui per tranſitum exportat, vt cenſuit Exc. Senatus pro communitate lucernæ contra communitatem Bargiarum.*

11 *Prohibitiones exportandi etiam per tranſitum an valeant?*

12 *Prohibitiones iſtæ licet odioſæ aliquando extenduntur.*

13 *Prohibitiones reſpectu incurſionis pœnarum quomodo interpretentur. An comprehendant illum, qui prius emerat granum exportandum antequam fierent.*

14 *An ignorantia earum a ciuibus allegari poſſit.*

15 *Probibitionibus iſtis an intelligatur ſpecialibus permiſſionibus derogatum.*

De edictis annonæ. Glo. III.

A EStraher] Retentio granorum, & prohibitio exportationis illorũ e patria, aut conſeruat vbertatem, aut ſaltem leuit cariſtiam. Nam
1 ordinata † charitas incipit a ſe l. præſes. C. de ſeru. & aq. §. 1. in auth. de trien. & ſem. vnde dubitantium ne ſibi deficiat, argumentum eſt prudentiæ, quod habent retinere, nec alijs diſpenſare arg. virginum prudentium Mathæi. c. 12. ne ſortè, virginibus fatuis reſponderant, nobis, & vobis non ſufficiat, ite potius ad vendentes. & huiuſmodi ꝓhibitiones Principnm validæ ſunt. glo. in l. ſi quis poſt. C. de edific. priu. In quorum eſt poteſtate leges imponere, ne res extra limites ſuos exportentur. l. 1. & 2. C. quæ res export. non poſſ. l. 2. & 3. C. de comm. & merc. pro vtilitate ſcilicet ſubditorum, ac communi. l. 1. ff. quod quiſq. iur. vbi Butr. l. nautorum. C. de nauic. l. 1. §. cura carnis. ff. de off. præf. Maximè facta requirente ordine trium ſtatuum, ſeu requirente patria. Marc. q. 155. glo. & Cyn. in d. l. ſi quis Cy. in l. 1. C. quæ ſit lon. conſi. Bart. in l. 1. ff. quod quiſque iur. Gand. in tract. maleſ. tit. de re poſ. contra deuet. quibus rationibus Signor. conſi. 108. num. 15. conſulebat edicta huiuſmodi prohibitoria Principis Achaie, ne fieret exportatio in territorium comitis Sabaudiæ, cuius ipſe erat feudatarius, fuiſſe valida: quum populis ſuis proprijs egentibus ad aliorum vſum non conuenirent
2 bona tranſportare. † l. præſes. C. de ſer. & aq.

Prohibitiones iſtæ, dum fiunt, debent iure, & rationi niti, nec paſſim fieri, ſed gratia euitandæ penuriæ, & conſeruandæ abundantiæ, quorum prætextu fiunt, ac permittuntur, Bal. in l. cætera. §. ſed ſi quis. vbi etiã Aret. in primo not. ff. de leg. 1. Quapropter ſcripſit Brun. conſi. 151. volum. a. duo. Pri-
3 mum dominos, † quibus ex conuentione cum ſubditis inita competit ius prohibendi extractionem victualium, paſſim non debere vti ijs prohibitionibus, ſed vbi cauſa, & ratio prædicta ſubeſt, ac vbi publica verſatur vtilitas ſecus ſi commodum priuatum reſpiciant regnantis Iſern. in rubr. tit. quæ ſin. Rega. quum non minus cauſam facti, quàm ipſum factum inſpicere debeamus. l. verum. ff. de furt. Secundum Dominos ipſos, circunſcripta cõuentione cum non habeant cum iuriſdictione adminiſtrationem, ſed tantum iuriſdictionem, non poſſe ſine prioribus, & conſilio loci, ad quos ipſa adminiſtratio ſpectat, huiuſmodi facere prohibi-
4 tiones. †

Quibus, ſi diſponatur nõ extrahenda grana extra territorium, non ligant illæ volentem extrahere intra territorium de loco ad locum. Brun. conſ.

150.

5 150.volum.2. † Authoritate Baldi. in d.l. cætera.§.
ſi duobus.ff de leg.1.quem ſequitur Alex. in l.ſerui
electione.§.Labeo. colum.3.ff.eod.dicentis vaſallū
habentem duo caſtra propria poſſe de vno, ad alte
rum caſtrum, transferre. ſcilicet ſi caſtrum, à quo
transfertur, ſit proprium non commune cum alijs
dominis. Bal. & Caſtr. in d.§.hoc Senatus. Item ſi
caſtra ſint vtraque intra territorium Principis pro
hibentis. Brun.d. conſi.150.

Rurſus habentes arbitrium ſuper abundantia,
illius reſpectu nequeunt quicquã ſtatuere ad abun
dantiam pertinens in maius damnum publicum.
Bart. in l. ambitioſa. colum.5.verſi. ſecundo regu-
la.ff.de decr.ab ordi. facien. vnde ſi prohiberent
6 extractionem † vini, vel caſtanearum, quibus po-
pulares abundarent, & quorum pretio granũ, ſal,
carnes, veſtes, ac alia vſui neceſſaria emere conſue
uerunt, prohibitio hæc eſſet pernicioſa, ac bono
publico contraria. Brun. conſi.151.ex qua ad effe-
ctum vbertatis facta facile ex ea naſci poſſet occa-
ſio paupertatis, ac penuriæ.

Præſuppoſita validitate prohibitionis exporta-
tionis aliquot caſibus videtur, quòd poſſint a penis
excuſari exportantes. Primò forenſes exportan-
7 tes † fructus ex proprijs prædijs recollectos, ſaltem
pro eorum neceſſario vſu. Marc.d.q.155.quamuis
poſt ipſe ibi reliquerit id ſub deliberatione.ſed mi-
hi videtur, quum iſti forenſes pro bonis onera ſu-
ſtineant, ex quibus fructus percipiunt, equum eſſe
vt illos domum tranſportare poſſint. l. eum qui. ff.
de iureiur. l. ſecundum naturam. ff. de regu. iur. &
quamuis Marc. d. dec. 255. pro extractione grani
recollecti vſus ſui gratia nihil alleget, tamen eſt
dec.Guid. Pap.q.373.loquentis de Lugdunenſibus,
Sabandienſibus, & prouincialibus habentibus præ
dia in Delfinali. Doctr. Barto. in d. l. cætera. §. ſed
etſi quis ad opus vbi Imol. & Iaſ. dicens commu-
nem.ff.de leg. 1.arg. illius textus quo diſponitur, ꝙ
etſi affixa ædibus in vna ciuitate, ne ciuitas ipſa de
formetur, extrahi prohibeantur, ceſſare tamen
prohibitionem ſi exportentur in aliam domum
propriam alterius ciuitatis. idem voluerunt Ang.
& Alex. in l. diuus.ff.de pet.hæredi quum ſtatutum
ſimpliciter loquens interpretationem recipiat paſ-
ſiuam, l. ſi ſerui veſtri.C.de noxal. l. fi.§.in compu-
tatione.C.de iure delib.confirmatur alio argumen
to, quo dicimus nullum ſoluendum vectigal pro
ijs rebus, quæ proprij vſus gratia vehuntur. l. vni-
uerſi.C.de vectigal. & comm. l. ſi publicamus. §. 1.
ff.de public. l. cenſoria. ff. de verbo. ſignifi. clem. fi.
de ceſib. probatio cuius rei, vt vſus proprij fiat ex-
portatio, ſolo iuramento exportantis contenta eſt.
glo. in d. clem. fin. in verbo negociandi de cenſib.
quam Bal. ſequitur in l. cum proponas. colu. pen.
C.de naut. fœn. in auth. habita.C. ne fil. pro patre.
quamuis, & hoc caſu in Ducatu Mediolanenſi ex
conſuetudine aliter obſeruari dixerit Clar. in §.fin.
q.83.verſi. vlterius quæro. Secundò nedum foren-
ſibus recolligentibus hoc permitti debet, ſed etiam
operarijs, & meſſoribus partem quam lucri fece-
runt eorum labore, & operis, vt prouocentur fo-
renſes ad collendum agros ciuitatis, vnde maior
vbertas inſurgit. Corne. conſi. 242. lib. 3. licet hoc
priuilegio non gaudeant, qui eam partem frumen
ti ab ipſis emiſſent. Corn. d. conſi. 242. Rip. in trac.
de peſt. de rem. ad conſer. vber. nu. 108. quum pri-
uilegia perſonalia ſint nec perſonam egrediantur
l. quia perſonale.ff.ſolu. matr. facit. l. licitatio. §. fi-
ſcus. ff. de public. & mutata perſona mutetur con-
ditio rei. l. 1. C. de impon. lucrat. deſcrip. Tertio ſi
ciuis cum familia extra territorium ſe conferat,
non ſtabit illi prohibitio, quominus pro vſu ſuo
frumentum valeat exportare. Bar. & alij in d. l. cæ-
tera. §. ſi quis.ff.de leg. 1. etiam ſi mutato propoſito
illud poſt venderet. Bar. in d. l. cætera. § ſed ſi para
uit. Ripa in d. remed. nu.109.

Quinimo etſi prohibitiones extractionis grano-
rum exteros etiam comprehendant. Bar. in l. cun-
ctos populos. col. 6.verſi. ſecundo quæro. vbi Bal.
num. 22. Caccialup. num. 130. C. de ſumma Trin.
& fide Calho. Bal. in l. 2. cum proponas. C. de naut.
fœno. communem dicit Rip. in trac. de rem. ad
confor. vber. num. 119. Clar. in prat. cri. §. fina. q.
82. verſi. quæro nunquid. Bec. conſi. 60. Tamen ſi
tempore neceſſitatis famis vicini, ad quos prohibi
ta eſſet granorum euictio, granum pro vſu ipſorũ
neceſſario, vel panem emerent, & exportarent, ex
8 cuſarentur a pœna ſtatuti: † quum neceſſitas legi
non ſubijciatur. c. quod non eſt de reg. iur. faciat-
que permiſſum quod alioqui eſſet vetitum. glo. in
l. 1. ff. de off. conſul. ac tempore famis omnia effi-
ciantur communia. glo. in c. 3. de fur. arg. c. 42. di-
ſtinc. c. 2. 12. q. 1. c. quid autem. 23. quo fit, vt dixerit
excuſandos a pœna quoſdam Sabaudienſes, qui
pro victus ipſorum neceſſitate Bladum emerant
in foro Gonzelini patriæ Delfinatus, ac exportaue
rant anno 1503. menſe Maij, & Aprilis tempore ca
riſtiæ contra proclamationes prohibitiuas extra-
ctionis. March. d. q. 155. præſertim ſi forenſes ipſi
eam prohibitionem ignoraſſent, quæ ignorantia
excuſat. c. 1. de conſt. in 6. l. fi. ff de decr. ab ord. fac.
& in dubio præſumitur: quum actus ipſe non ſit
de genere prohibitorum, niſi forenſis ipſe in eo lo-
co longam feciſſet moram, vel ibi frequenter con
uerſaretur, vel in locis circumuicinis communi-
ter ſimilis eſſet prohibitio. Alex. d. conſi. 86. vol. 4.
Rip. vbi ſupra nu. 120.

Tantò magis, quum huiuſmodi prohibitiones
extractionis ſint odioſæ, ac ſtrictè interpretandæ.
Salic. in l. 3. col. fi. verſi. quicquid tamen de hoc. C.
9 de naut. fœnore. † vnde, ſi ſtatuto prohibeatur ex-
tractio farinæ ſub pœna amiſſionis illius, non amit
tetur ſaccus. Bald. & Sali. in l. 3. C. de naut. fœ. Rip.
vbi ſupra. nu. 130. Gand. in c. infra citato. verſi. itẽ
pone. Si ſub pœna amiſſionis ſalmæ, non amitte-
tur aſinus, equus, vel mulus, vel e contra ſi ſub pœ
na amiſſionis animalis non perdetur pullus ipſius
animalis. Salic. in d. l. 3. Firm. in trac. de gabel. col.
4. q. 10. in 9. par. & in q. 11. & 12. & ſi imponatur pœ
na amiſſionis plauſtri, bouum, vel ſomerij, quo
res deferuntur, ſi ipſa inſtrumenta, ſeu plauſtrum,
boues, vel ſomerium ſint aliena, non amittun-
tur, ſi ignorauerit dominus fraudẽ culpæ alienus.
l. cotem ferro. §. dominus. ff. de public. ſuper cuius
ignorantia, vel ſcientia eius ſtabitur iuramento.
Alb. de Roſ. in ſecunda parte ſtat. q. 1. in fine Gand.
de malefic. in tit. de re non por. contr. deu. in pri.
verſi. ſed quæro. Firm. de gab. in q. 9. in 9. par. niſi
ſtatuto aliter expreſſe, vel conſuetudine diſponere
tur, vt etiam res ipſius alienæ committerentur. Bar.
in d. §. dominus. Girar. Marza. conſi. 60. nu. 6. quo
caſu præſuppoſita ignorantia prædicta, ſi nõ eſſet
ſoluendo ille, qui defeciſſet fortè inquit Ripa vbi
ſupra nu. 134. reſtitueretur dominus ex clauſula ge
nerali contra ſtatuti diſpoſitionem. Ludou. Rom.
Imo. Alex. in d. § dominus.

Inſuper ſi ſtatuto, ſeu prohibitione interdicatur
extractio victualium, ſeu cibariarum rerum extra
ciuitatem, illæ non intelligeretur incluſus, qui per
10 tranſennam † induceret, & extraheret. Bar. Ang.
& alij. in d. § ſed ſi quis. ff. de leg. 1. Anch. & Imo. in
c. 1. de cler. non reſid. Alex. conſi. 86. volum. 4. licèt
Clar.

Clar. in §. fin. q. 82. verſi. item quæro, ſcribat de conſuetudine illius Ducatus, impetrari licentiã a magiſtratu. Imo, ſi ſtatutum diſponeret nemini licere deferre frumentum per diſtrictum extra territorium, illa verba non intelligerentur de frumento vecto in ciuitatem ſtatuentium, vt aliò eueheretur Imol. in d. §. ſed etſi quis Iſer. in rub. tit. quæ ſint regal. Alex. d. conſi. 86. quum de hoc grano de alia ciuitate ad locum ſtatuentium, vt alio duceretur, non videatur intereſſe ipſius ciuitatis. Sicuti, ſi ciuitas aliqua ſtatutum habeat prohibitiuum inductionis ſalis in ipſam ciuitatem, & territorium, intelligi illud debet de ſale ibi remanſuro, ac diſtrahendo in præiudicium ſalis ipſa in ciuitate conſueti diſtribui, non de eo, qui ducitur per tranſitum. Alex. d. conſi. 86 vol. 4 vnde hoc mane 24. Nouembris 1588. in prima claſſe Senatus, referente Illuſtr. Domino Senatore Apiano Iuriſconſulto ſolidi iudicij, cauſam inter cõmunitatem Lucernæ prætendentem attentis priuilegijs ſuis non potuiſſe impediri tranſitum vini per fines Bargiarum, & communitatem ipſius loci Bargiarum, & prætendentem ſuis etiam priuilegijs attentis, contrarium, de quibus hodie non conſtitit, ſed quia conſideratum fuit illa veriſimilẽ diſponere, & intelligenda de vino remãſuro in præiudicium commercij vini Bargiarum, qui locus maximè vino abundat, dictum fuit lite pendente, donec aliter ordinatum eſſet, non licere dictum tranſitum impediri, illius nempe vini ibi non remanſuri: quum hoc ipſius loci probabiliter intereſſe non poſſet. At hoc intelligitur, ſi ſtatutum prohibeat extractionem, ſecus ſi puniat deferentem per territorium. Iac. de Are. & Alber. in d. l. ſi quis poſt. C. de edific. priu. Angel. Alex. & Mod. in d. §. ſi quis ad opus. Sed hoc etiam caſu Imol. ibi contrarium tenuit, ac Caſtr. quod credidit verius. Rip. vbi ſupra. num. 115. quum nõ interſit illius loci, ſeu Ciuitatis, ac ne reſtringantur commercia. contra tex. in §. fi. de pace tenen.

11 Etiam ſi ſtatuta, † & prohibitiones huiuſmodi ſpecificè comprehendant ducentes per tranſitum Iſern. in d. rub. titu. quæ ſint reg. quaſi tunc ceſſet publica vtilitas: ac videatur charitati refragari, ciuilique rationi, vt quis prohibeatur in alieno facere, quod ſibi prodeſt, & alij non nocet. l. in credito re. ff. de euict. l. 2. §. 1. ff. ſolu. matrimo. maximè per viam publicam tranſire, quæ, vt inquit, Principis non eſt. l. 2. §. ad ea. ff. ne quid in loco publ. Niſi prohiberet ingreſſum, vel meatum multitudini, vel exercitui laſciuo; quia laſciuus. l. ex conducto. ff. loc. vel timeretur periculum inuaſionis numeri. c. 10. & 21. vel dubitaretur, ne intelligerentur ſecreta regni. arg. l. 3. C. de comm. & merc. c. ex merito. 6. q. 1. vel ſi nolet Rex in regno ſuo exteros conſeruari, vel manere dubitans, ne animos ſubditorum inficerent, prohibere, ne cui ſibi odioſo vendant. l. fi. C. de iur. emphy. l. ſi ſterilis. §. ſi tibi. ff. de contr. empt. vel ex alijs cauſis ſimilem habentibus rationem. quibus ceſſantibus non debent ſimiles fieri prohibitiones. Iſern. vbi ſupra, ſed an ipſis prohibitionibus comprehendantur eccleſiaſticæ perſonæ. Rip. vbi ſupra. num. 122. diſtinxit inter fructus bonorum eccleſiaſticorum, & patrimonialium. Quo ad colonos ipſarum reſpectu fructuum ſeparatorum reſpondi comprehendi, nec illos frui priuilegio eccleſiæ. glo. Innoc. Cardi. & alij. in clem. præſenti de cenſ. Dyn. Bart. Imo. & alij communiter, in l. licitatio. §. fi. ff. de publ. Guid. Pap. dec. 208. Bal. conſi. 396. punctus quæſtionis. lib. 4. ſed de clericis fuſius Burſ. conſi. 93.

Quæ, vt dixi, etſi odioſæ ſint, & conſequenter ſtrictè interpretandæ aliquando tamen ex identi-

12 tatis extenduntur ratione: vnde, ſi prohibeatur † extractio tritici ſuper equo, aſino, mulo, vel curru ad eum extenderetur, qui ſuper humeris fuerit comprehenſus geſtare. Salic. in l. ſerui. C. de noxal. quod tamen ex aliqua diuerſitatis ratione non placuit Alcia. lib. 2. num. 60. ff. de verb. ſig. Secundo ſi prohibeatur extractio tritici, ſeu frumenti extenderetur ad farinam. Rip. vbi ſupra. num. 48. eſt dec. Guid. Pap. de farina, & pane, quam Ripa non allegat q. 373. vbi ſic pluries aſſerit iudicatum contra exportatores panis prohibitione durante. Clar. in d. q. 82. verſi. præterea, ex mente ſtatuentium quæ ſeruanda eſt. l. nominis, & rei. §. verbum ex legibus. ff. de verb. ſig. & permiſſa ſit ſtatuti extenſio, quando de publica agitur vtilitate, ex identitate rationis. l. illud. C. de ſac. ſan. eccl. Quæ verò in contrarium adduci potuiſſent, procederẽt, vt ſi ageretur de gabellis, vel alijs odioſis extractionibus, aut de legato frumenti, tunc proculdubio illius appellatione farina non comprehenderetur, nec è contra quod de farina dicitur idem de pane, etſi differant inter ſe. l. 1. vbi Bar. C. de frumen. vrb. conſta. lib. 11. An verò appellatione frumenti legumina contineantur, hordeum, ſpelta, auena, quum in his tanta nõ verſetur ratio, conſiderato etiam communi loquẽdi vſu, ſecus. Ripa in d. rem. nu. 54. & 57.

13 Interpretantur etiam † prohibitiones ipſæ quoad pœnam, vt qui reperitur in via exportare frumentum, vt ſi prohibitio vtatur verbis perfecti, ſeu pluſquam perfecti temporis, ideſt ſi quis exportauerit, vel extraxerit, non plectatur pœna ſtatuti repertus in via: quum verba ipſa actum conſumatũ requirant. l. 3. §. hæc verba. ff. quod quiſq; iuris. Aut diſponit verbis futuri temporis, ſi quis exportabit, quod rem ceptam ſignificat. l. cum fidei, & l. qui teſtamento. ff. de fideic. liber. Bart. in l. filiusfamilias. §. diui ff. de lega. 1, tunc iſte repertus in via exportans punietur pœna ſtatuti. hanc dicit communem Rip. d. rem. cunſer. vber. num. 75. quod non placuit Clar. d. q. 82. verſi. pone quod ille. &c. quia ſi vtroque caſu non puniatur ita inuentus, ſed expectandus ſit exitus a toto territorio non erit amplius in poteſtate magiſtratus extra territorium illum puniendi. poſſet tamen mitius puniri, quum illum adhuc potuiſſet pœnitere. Rip. d. reme. nu. 75. Quibus autem coniecturis conuincatur, quod vellet exportare, ſi id negauerit, tractat Rip. d. remedio. num. 78. Primo ex loco, in quo eſt inuentus. l. ſi quis per publicum. vbi Bar. C. de Curſ. publ. lib. 12. puta in confinibus territorij. Bal. in l. ſi fugitiui. C. de ſer. fugit. vel iuxta naues ad exportationem paratas. Bald. in l. quia nonnunquam. C. quæ res vendi non poſſ. Secunda coniectura ex verbis antea prolatis, ſi dixerit ſe velle exportare nõ enim præſumitur mutatio voluntatis. l. eum actum. ff. de nego. geſt. Bald. in d. l. ſi fugitiui. Salic. in l. 3. C. de naut. fœn. Tertia ex perſona deferentis aliàs conuicti de ſimili exportatione regu. ſemel malus de reg. iur. lib. 6. Quarta ex qualitate, & quantitate rerum argum. l. quæro. §. fi. ff. loc. Quinta ex modo, ac ordine deferendi, puta ſi armatus cum ſocijs. quum ſiniſtra ſuſpitio inſurgat contra arma deferentes. l. 1. ff. ad legem Iul. de vi. Interpretatur etiam vt tam licita, quam prohibita confiſcentur. Boer. dec. 178. nu. 25. Sed communiter ſeruatur ea tantum confiſcari, quæ prohibebantur. Clar. d. q. 82. ver. vltimo quæro. de qua re dicemus vbi de pœnis contrauenientium tractabitur.

Item ſi quis emerat frumentum deſtinatũ aliò exportari, ſi illud hodie cæpit exportare, & cras

ante

ante completam exportationē promulgetur prohibitio, citra incurſionem pœnæ, licebit illi peragere. Hoſt. in cap. 2. vbi Io. And. Butr. & Ber. inquiens dd. communiter hoc ſequi de conſtitut. Becius conſi. 60. num. 33. maxime ſi publicationem ignorauerit, quum non peccet, qui ignorat. I ſern. in rub. ti. quæ ſint reg. Bec. d. conſ. 60 nu. 34.

B Nizza] prohibitio exprimit comitatum Niciæ, Vncliæ, ac etiam omnem exportationem vltra montes in ſtatus, ſeu prouincias alias ſuæ celſitudinis, ad quas in dubio ipſa prohibitio non extendederetur, niſi expreſſe exportatio vetita etiam eſſet, de locis ad loca eiuſdem Principis. Bal. in d. l. cætera. §. hoc Senatus. ff. de leg. 1. Alex. in l. ſerui electione. §. 1. ff. eodem Brun. d. conſi. 150. & quod dicitur de locis idem cenſetur de prouincijs. arg. l. quę de tota ff. de rei vendicat. Nam, etſi vicinis gratificandum ſit, ac, vt dicitur, fieri debeat bona vicinitas. l. imperatores. vbi Flor. ff. de ſerui. ruſtic. præd, inter quos ſocietas quædam ineſſe videtur. Spec, in titu. de iudic. §. 2. ver. dicitur enim cum & maximè neceſſitatis tempore omnia communicanda ſint. l. 2. ff. ad leg. rod. de Iac. tamen eſſet ſpecies fatuitatis in neceſſitatibus famis alijs dare, quod nos ipſi egeremus. Mathe. c. 12. tunc etenim vna prouincia alteri ſuccurrere debet, quando cibarijs abūdat, quorum alia vicina defectu opprimitur. Bar. in l. pro locis. C. de anno. & trib. lib. 10. facit tex. in l. in nomine Domini. C. de off. præ. præto. alioqui non eſt altare vnum denudandum, vt aliud contegatur. l. ſi finita. §. ſinautem. ff. de damno infect. l. ſinautem. §. 1. ff. de aq. plu. arc. l. fina. §. exceptis vbi glo. & dd. C. qui potio. in pign. hab. Quare ſi licentia ipſa extrahendi tempore cariſtiæ concederetur, poſſet impunè ab oppidanis granum retineri. Couar. lib. 3. var. reſol. c. 14. nu. 6. arg. tex. in l. 1. vbi Bar. C. de metall. lib. 11. Quæ extrahendi licentia tempore cariſtiæ a Principe minime concedi debet. Afflic. in tit. de pac. tenen. §. poſt natale nu. 6.

15 Si facultatem † oppidum aliquod ex priuilegio pecunia conceſſo a Principe haberet granum libere extrahēdi edicto generali eiuſdem Principis, quo facultas reſtringeretur, non intelligeretur huiuſmodi priuilegio derogari, quum in vim contractus tranſierit Bal. in l. qui ſe patris. col. pen. verſi. hoc ſcias C. vnde lib. Anch. conſi. 366 Caſtren. in l. digna vox. ff. de leg. Dec. conſi. 292. non obſtante cauſa penuriæ: præſertim, quum ſimilia priuilegia ad eum caſum pertineant, quo reipublicæ intereſt annonam non extrahi: in terminis Crau. pro ciuitate Cunei, ſeu priuilegijs eiuſdem. conſi. 909. nu. 8. Quod ſi mens Principis fuit huiuſmodi priuilegijs derogare, ante Principis declarationem, pœnas ille non ſubit, qui priuilegio confiſus aliquid egit. Craue. d. conſi. 909. num. 10. quum ipſa declaratio neceſſaria ſit. Bal. conſi. 204. longum thema. nu. 9. poſt medium. lib. 3. Corne. conſi. 296. col. 5. verſi. 2. reſponderi poteſt lib. 3. nam ſi cauſa iniuſta a dolo excuſat l. igitur. ff. de lib. cau. multò magis iuſtiſſima priuilegij cauſa.

Piu concediamo licenza a tutti li ſopradetti vaſalli, ſudditi, & habitanti nelli ſtati noſtri di poter far cumuli [a] di grani, marzaſchi, & altre vittuaglie, di quelli che s'introdurano dalli ſtati, e dominij foraſtieri nelli noſtri ſolamente, con che però non ne comettino abuſo, & ſiano obligati cōſignare [b] al Secretario del Tribunale del luogo di tre in tre giorni la quantità, che haueranno accomprato, al qual commandiamo tenerne particular regiſtro per poterſene valere a beneficio de noſtri popoli, ſenza ſpeſa alcuna de conſignanti.

S V M M A R I V M.

1 *Cumulus quid ſit?*
2 *Cumulatio regulariter permiſſa, niſi expreſſe prohibeatur.*
3 *Cumulatio granorum tempore vbertatis reipublica vtilis.*
4 *Diligentius cuſtoditur, quod a paucis habetur.*
5 *Viuens inordinate cito ad paupertatem vergit.*
6 *Cumuli tempore cariſtiæ pernicioſi, ſeu penuriam augent.*
7 *Curam habeates fori ſtatuere poſſunt, ne quis in foro granum emat vltra certam mediocrem menſuram.*
8 *Prohibitio cumulationis granorum patriæ, & permiſſio exterorum vtilis.*
9 *Fiſcus aſſerens granum cumulatum eſſe ex prohibito probare tenetur.*
10 *Permiſſio cumulandi conceſſa tempore vbertatis, non debet extendi ad tempus penuriæ, citra tamen incurſionem pœnæ, ante declarationem concedentis.*
11 *Prohibitio cumulorum non extenditur ad dationem in ſolutum neceſſariam, nec ad obligationes contractas ante publicationem edicti.*

De edictis annonæ. Glo. V.

A CVmuli] Antecedētibus edictis interdicebatur granorum emptio ad cumulos faciendos hic temperatur, ſeu moderatur illa interdictio: in reliquis non corrigitur, ſed firma remanet. l. præcipimus.
1 in fi. C. de appellat. Cumulus † eſt qui additur menſuræ plenæ, vt Feſtus inquit. propriè maiorum rerum aceruus quidam. nam cumulare eſt coaceruare, quaſi ad cumulū addere Virg. 11. Aenei. Altaria donis cumulat. Cumulare honoribus, cumulare gaudijs. Dicitur cumulus debiti, coadunatio multarū ſummarū, cumulus actionum. l. maiorem, & l. ſeq. §. cumulum. ff. de pact.

Cumulatio regulariter permiſſa eſt niſi prohibi
2 ta † in ſpecie inueniatur. l. ſi idem cum eodem. ff. de iuriſd. omn. iudic. gl. & dd. in l. edicta. C. de eden. Ripa reſp. 157. nu. 4. Craue. conſi. 14. & conſi. 16. maximè emendo: quum emptio, & venditio iuriſgentium ſint. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iure, & de genere permiſſorum. l. nec emere. C. de iure delibet. At quia ſecundum mutationem temporum ſtatuta variantur humana. c. t. de conſanguin. ſi id neceſſitas vrgeat, vel vtilitas expoſcat. c. non debet. de conſang. & affin. c. quis ignorat. 32. q. 4 c. fin. de tranſact. Quantum ad me crederem, & exiſtima-
3 rem tempore vbertatis vtile † eſſe reipublicæ, ac expedire liberum eſſe granorum commercium, & perſonas extare, qui granorum cumulos faciāt conſeruandos tempore inopiæ, prout huiuſmodi perſonæ alternis annis renouatione granorum facta, ad ſuperuenientem inopiam ſolent ſimilium cumulorum diſtributionem protrahere, ſine qua prouiſione, orta aliquādo repentina, & inopinata cariſtia, vt vſus, ac experientia docuit, in magna anguſtia, annonæ defectu, populi inuenirentur: quum melius, & diligentius ſoleat cōſeruari quod
4 a paucis cuſtoditur, quàm quòd a pluribus. † l. 2. C. quan. & quib. quar. pars debeat. lib. 10. & quò magis penes plures annona eſt, eo magis ac breuiore

tem-

tempore abſumitur : quæ multitudo facilè ordinē
ſpernit,& qui inordinatè viuit non ſeruato modo,
5 & menſura cito ad egeſtatem reducitur † Luc. de
Pen. in l. 1. C. de frum. vrb. conſtan. lib. 11, vbi dat
modum Imperator frumentum in horreis publi-
cis reconditum, diſtribuendi. quibus horreis, ſi
Princeps, vel ꝓuincia careat, tātò minus id videtur
denegandū priuatis: quorū horrea, ſeu granaria ſi-
mili tēpeſtate videnť loco publicorum cedere, ac
magnā ſpem populis afferre conſuetis verbis quan
titatē, & numerū ſaccorum grani ita amplificare,
vt ſi quis habeat ſaccos centum grani venales, præ
dicent illum habere tricentos.

Hanc permiſſionem cumulandi intelligo vtilē
6 tempore vbertatis, non tempore penuriæ: † quum
omnia debeāt ſuis temporibus conuenire. l. ſi mer-
ces. §. cōductor, ff. loca. l. ei qui. §. 1. ff. de petit. hære.
l. 2 C. de fer. c. ſi eccleſia. 23. q. 4. & vnum iuſtū dica-
tur vno tempore, puta belli, quod erit iniuſtum tē-
pore pacis, ita conſequenter iuſtum eſſe dicitur ꝙ
tēpore ſuo expedit. Bal. in l. 1. nu. 8. C. de caduc. toll.
Idem diceř de tpe vbertatis, & alio ſterilitatis. Hoc
inq̄ tpe ſterilitatis, ſeu inopiæ gñalis cumulos face
re, iudicio meo naturali refragaŕ charitati: quū qđ
inde rarius eſt precioſius æſtimetur, c. legitimus. 93.
diſt. c. ſi officia 59, diſtin. §. pen. in authen. de conſu
li. & pauci facilius quam plures inter ſe conuenire
poſſent, vt frumentum non venderetur, niſi certo
pretio, quod ſpeciem habet monopolij. Bal. in l. vni
ca. verſi. nota qđ non valet. C. de monop. fraudib.
verò obuiandum eſt. l. in fundo. ff. de rei vendic.
Vnde hoc tempore penurioſo iuri cōſona eſt pro-
hibitio, ne quis vltra indigentiam emat, ne res aliis
egentibus cariores fiant, vel incommoditatem ha
bendi inducant, l. 1. vbi Salic. nu. 5. C. de epiſco. au-
dien. Ideo curam habētes fori, ſtatuere poſſunt, vt
7 nullus emat in foro vltra duo ſextatia grani. † Sali.
ibi in fi. quem ſequitur Angel. in §. erat olim. Inſtit.
de donat. & dicit alter Ang. in l. annonā. ff. de extra
ord. criminib. cauſa reuendendi in copioſo nume-
ro: ꝙ credit fallere in cauponibus, vt hoſpitātibus
vendunt, pro hoſpicij ſcilicet fulcimēto, nam quū
iis permittatur officium, id omne intelligitur per
miſſum, ſine quo illud exerceri non poteſt. l. 2. ff. de
iuriſdict. omn. iudic, l. ad rem mobilem. ff. de ꝓc,
ita Ang. in d. l. annonam.

Cum itaque aliis edictis emptio granorū interdi
ceretur, ad faciēdos cumulos hac parte iſtius edicti
Princeps declarat prohibitionem intelligi grano-
rum patriæ, non forenſium: quum, ſi grana ipſa in
ueniant emptores, inuitentur vicini ad inuehendū
8 grana, † ac vtenſilia arg. tex. in l. fi. ff. de nund. Imo
permiſſio iſta iuncta prohibitione extractionis ꝓ-
priorum granorum, eſt vtilis modus conſeruandæ
vbertatis, & alleuandæ egeſtatis: quum proprium
non exportetur, & exterū introducatur. vnde ceſſat
ratio prohibitæ cumulationis propriorum gra-
norum.

B Conſignate] Emptores iſtorum granorū exte-
rorū ad euitandos abuſus grauanť termino hic ſta
tuto grana ipſa cōſignare: quia alioqui poſſent ex
granis patriæ emere, & inde aſſerere eſſe forenſia,
vel emere aliquot ſaccos ex forenſi, & plures ex ve
tito, ꝙ ſub colore, & ſpecie illius pauci exteri, dice-
rent totum eſſe forenſe: ita, vt difficilis redderetur
fiſco probatio aſſertioni ꝯria: quia, emere granum
quum non ſit naturali, nec gentium iure prohibi-
tum, ſi fiſcus prætenderet prohibitioni ꝯtrauenrū,
9 id ipſum probare † teneretur. Soc. conſi. 36. in fin.
lib. 4. Bart. conſi. 209. viſo proceſſu. Grauet. conſi.
909. num. 14. Sicuti etiam ſi grani recollecti ex pro

prijs prædijs contrectatio liberè cōcedatur, de ipſo
intelligiť non de alieno territorio inuecto. Crau. d.
conſ. 909. nu. 25. cū emptio facti ſit. l. conſilio §. fi. ff.
de cur. fur. facta vero non præſumantur, niſi pro-
bentur. l. in bello. §. factæ ff. de capt. & poſtl. reu. Il-
liusq; loci bona mobilia præſumantur, in cuius ter
ritorio inueniuntur. Bal. in c. 1. num. 6. de pac. ten.
Alex. conſi. 16. nu. 6 lib. 1. Cran. d. conſi. 909. nu. 16,
vnde vt occaſio delinquendi amputetur. l. conue-
niri, & l. Pomponius. ff. de pact. dot. l. ſi plagij. ff. de
verb. oblig. & ne Principis conſtitutio materiā præ
beat fraudādi contra. l. ſi vnus. §. pacta. ff. de pact. ne
daretur etiam occaſio legis circumueniendæ. l. cō-
tra cum l. ſeq. ff. de legib. l. cum iis. §. ſi cum lis. ff. de
tranſact. ordinata hic fuit cōſignatio emptionis ſi-
miliū granorū, qua prætermiſſa, aut neglecta nihil
iuuaret permiſſio hæc cumuli faciendi. l. cum ij. §.
ſi prætor. ff. de tranſ. l. diligenter. ff. mand. l. magis
puto §. ſi æs alienum. ff. de reb. eor.

Ad quod cumuli propoſitum aliqui tēpore vber
tatis, vbi eo tēpore quoque prohibiti aliquo edicto
ſint, ſi facultatem cumulandi impetrauerint, dice-
10 rem eam facultatē ceſſare tempore penuriæ: † qa
ſicut ceſſante paupertate, ceſſant ea oīa, quæ ꝓpter
eā conceſſa fuere. l. non tantū. §. eos. ff. de excu. tut.
l. cura. §. deficientium. ff. de mune. & hono. ita etiā
ceſſante vbertate ceſſare debent, quæ eo tempore
conueniunt, minimè rationabilia tēpore ſterilita-
tis, quo iſta potius ſolēt prohiberi, quā permitti: ac
quo tempore ſterilitatis non eſt veriſimile Princi-
pe ſi de re hac fuiſſet requiſitus conceſſurū: quod
argumentum eſt de iure validū glo. in l. tale pactū
vbi omnes. ff. de pac, quū etiam hæ conceſſiones in
telligantur rebus ſic ſtantibus. Bar. & Iaſ. in l. quod
ſeruius. ff. de condi. indebit. Dec. conſi. 335. conſi.
408. Crauę. conſi. 95. & mutata conditione tempo-
rum ſtatuta mutentur humana, c. 1. de conſang.

Si tamen huiuſmodi conceſſio cumulandi eſſet
conceſſa tēpore ſterilitatis, ſeu penuriæ, tunc mul-
to fortius ſuum ſortiri deberet effectum, ſeu impe
trator illa deberet poſſe vti tempore penuriæ, nec
ceſſare ſuperueniente vbertate, arg. eorū quæ dicū-
tur de cōductore, cui nulla fit remiſſio ob bellum,
vel peſtem, ſi tempore belli, vel peſtis bona condu-
xerit Cyn. in l. ſi a lege. C. de viur. Aret. conſi. 139.
Alex. in l. interdum. §. quod ex naufragio. ff. de ac-
quir. poſſ. Rol. conſi. 9. nu. 25. lib. 1. conſi. 52. nu. 28.
volum. 2. Vincent. Caroc. in trac. loc. & cond. par.
3. num. 43.

Crederem tamen excuſandū a pęna edicti illū,
qui vteretur priuilegio cumulandi conceſſo prædi
cto tempore vbertatis, tempore cariſtiæ, ante factā
declarationem a Principe, vel iudice, quum pœna
lia ſint odioſa. l. cum quidam ff. de libe. & poſth. c.
odia de regu. iu. in 6. & in dubio pœnæ potius mo-
liendæ ſint, quam exaſperandæ. l. pen. ff. de pœn.
vnde quū cauſa quælibet ēt iniuſta excuſet a dolo,
quo ceſſāte pęnæ quoq; locus non ſit. glo. in l. plagij
in verbo iuſta. C. de plag. quā dixerunt communi-
ter receptam Boer. q. 168. Dec. conſi. 170. Clar. in §.
fi. q. 60. verſ. & generaliter, iō dixit in terminis gra-
norum Crau. d. conſ. 909. non illaqueari pęnis vten
tem priuilegio tempore ipſo cariſtiæ ꝯtra genera-
les prohibitiones Principis, ante ipſius declaratio-
nem: quo quidem priuilegio cōſiderare, ſeu verius
credere facile potuit, id ſibi omni tēpore licere, &
iuſta credulitas excuſet a pœna interitus. in l. ꝙ te
in verbo detrimentum ff. ſi cert. pet. item a pœna
contumaciæ glo. in l. ex conſenſu. §. fin. ff. de app.
Cur. Iun. conſi. 132. num. 11. Imo credulitas fatua a
dolo excuſat, a mulcta, & a pœna Iaſ. in l. 1. num.
18.

18. ff. de eo per quem fact. eſt Plot. cõſ. 19. num. 94. conſi. 35. nu. 12. ſed quis non crederet eam licentiã indefinitam omni tempore durare? maximè quum Principis beneficium debeat eſſe perpetuum. c. decet. de reg. iur. in 6. ac late interpretandum. l. fin. ff. de man. pri. nec vbi diſtinguit, alij diſtinguere debeant. l. de precio. ff. de public. Indefinitaque æquipolcat vniuerſali Barto. in l. ſi pluribus. ff. de leg. 1. Corn. conſi. 24. nume. 24. volu. 2.

Prohibitio cumulorum an cõprehendat datio-
11 nem inſolutũ. † Nam multi merces dant, ſeu vendunt habita fide de precio vſque ad fructuum prouentũ, vt tunc facilior ſit exactio, ac minus incommodo debitoribus. Interim ob inopinatam penuriam publicatur edictum prohibitiuũ cumulorũ: vtrũ eo non obſtante licebit impunè creditoribus recipere in ſolutum granum, vel alia victualia cumulari prohibita, ſcilicet, iis, qui pro vſu ꝓprio nõ egent: quum iſti prohibitione excludantur, & videretur dicẽdum hos prohibitione contineri: quum datio inſolutũ vicẽ emptionis, & venditionis obtineat. l. ſi prædium in fi. C. de euict. venditioque, ſi volũtariè fiat, ipſa in ſolutũ datio iudicetur. Bar. in l. 1. §. cũ ꝓdium. ff. de pignor. in qua locũ habet ſtatutũ, tribuens agnatis ius recuperandi ab exteris rẽ venditã. Caſt. in l. eleganter in prin. ff. de pigno. act. Dec. coſ. 160. ſub nu. 2. Tiraq. de retr. lig. §. 1. glo. 14. num. 4. & 5. præſertim, ſi edicto ſimpliciter nõ prohibeatur emptio victualium præter vſum neceſſarium victus, ſed cumulatio, quæ titulũ, ſeu cauſam omnem comprahendit. Quibus non obſtantibus, modò creditũ ſit anterius, ſeu cauſam habeat antiquiorem ipſo edicto prohibitiuo, cõtrarium crederem verius: quum alienatio hæc ſit neceſſaria magis, quam voluntaria. Spec. in tit. de emp. & vẽdi. §. nunc videndũ. §. ſed pone ſtatutũ. Bal. in c. 1 in prin. in vet. emphyteuſi autẽ de prohi. feud. alie. per Federic. Dec. conſi. 160. colu. 2 Nam fingamus debitore non ſoluente oportere ad iudicem cõfugere, pro exequtione rei iudicatæ, cui dubium, quin capi poſſet granũ pro exequutione ipſa, ac creditori, vt dicitur deliberari, certè nulli. Io. de Plat. in l. 1. C. de fund. pat. lib. 11. Maſue. tit. de exeq. & ſubh. §. item in pretii diſtributione. Iaſ. in l. cætera. §. ſed ſi parauit. ff. de leg. 1. Afflict. in trac. Proth. in verbo licet enim ſupra diximus. col. 6. Tiraq. de retrac. lig. d. glo. 14. nu. 8. Iſta enim alienatio neceſſario non continetur ſtatutis prohibitiuis. Alber. in l. Senatus ff. de leg. 1 Roma. conſi. 107. & conſi. 219. nu. 8. Cur. Sen. conſ. 27. nu. 15. conſ. 63. nu. 20. Dec. d. conſ. 160. Goz. conſi. 103. num. 21. Pariſ. conſi. 98. num 79. libro 1. tex. in l. alienationis. ff. fam. erciſ. l. diuus. ff. de pe. hær. l. mulier. §. ſi hæres ff. ad Senatus. Trebel.

Etſi fortè diceretur. dd. loqui in ea alienatione, quæ à iudice fit. Reſponderur, quãlibet alienationẽ neceſſariam nõ contineri prædicta prohibitione. d. l. diuus. ff. de pet. hær. l. peto. §. prædium. ff. de leg. 2. l. pater in prin. ff. de leg. 3. l. 2. iuncta glo. C. de fund. dot. l. 1. ff. eod. l. alienationis vbi Alber. ff. famil. erciſ. Bald. conſ. 40. lib. 1. & conſ. 284. Alex. conſ. 55. lib. 3. Rip. in l. filiusfam. §. diui num. 21. ff. de. leg. 1. Nam factum iudicis, facto partis æquiparatur. l. ſi ob cauſam vbi Bar. Bal. & alij. C. de euictio. vnde ꝙ in alienatione iudiciali diſponitur, idẽ in extraiudiciali: quum cauſa, & non modus ſpectari debeat nec prohibendus ſit debitor vti bona fide circa litẽ arg. l. quoties §. ſicut. ff. de adminiſt. tut. qua propter dixit Bar. in l. ſi conſtante. num. 95. ff. ſolul. matri. maritum vergentem, re vera, ad inopiã, citra omnem iudiciarium ordinẽ poſſe vti bona fide dotẽ vxori reſtituẽdo. Nec tex. nec omnes prædictæ authoritates loquuntur de executione iudiciaria, ſed etiam de datione in ſolutum, ſeu alienatione ex cauſa neceſſaria, quæ cauſa dicitur neceſſaria, ſi prohibitionem alienãdi, ſeu cumulandi præcedat. d. l. alienationes vbi Alber. Angel. conſi. 243. multi conſortes. Tiraq. de retrac. §. 1 glo. 14. Non quod inde non poſſint ſuccedere aliæ cauſæ neceſſariæ poſt ipſam prohibitionem edicti, ſed quod omnes antiquiores ante illam cenſeantur indiſcrẽter neceſſariæ.

Quid ſi initio ipſo promiſſum ſit granum ſolutum mercedis cauſa, in diem, ante cuius aduentũ promulgatum ſit edictũ, prima etiam facie videtur refragari, vt videatur ſolutio, ſeu exequutio impediri, ꝙ mediũ inhabile impediat extrema coniungi. l. tria prædia vbi Caſt. ff. de ſeru. ruſt præd. Bal. in l. ſi auia C. de iu. delib. l. 1. C. de natu. liber. Reſque ad eũ caſum deuenerit, à quo incipere nõ poterat. l. placet §. erſi pluribus ff. de verbo. oblig. tollantque iam facta, quæ faciendis ſunt impedimento. l. cætera. § ſed ſi parauerit. vbi Iaſ. nu. 6. ff. de leg. 1. Quibus etiam non obſtantibus contrarium etiam eſt verius: rationibus prædictis in alia proxima cõcluſione: ſcilicet, quòd hæc alienatio ſit neceſſaria habẽs cauſam, & titulum antiquiorem: quũ vniuſcuiuſque rei potiſſima pars ſit principiũ, à cuius primordio poſterior formatur euentus. l. 1. C. de impon. lucr. deſcrip. lib. 11. Nec alterent principalẽ diſpoſitionẽ, quę in executionem, vel obſeruantiã ſuccedunt clem. 1. de præben. Dec. conſ. 413. Iaſ. in l. ius ciuile. nume. 8. ff. de iuſti. & iur. Nata conſi. 263. Exc. Oſaſc. deciſi. 164. Nam quum iam à principio eſſet debitum contractũ, dies contractę obligationis inſpiciẽdus eſt, non ſolutionum obſeruanda ſunt tẽpora. l. 1. ff. qui pot. in pig. habeant. etiã ſi quid inter obligationem, & ſolutionẽ emergat, ſi non ſimus in conditione poteſtatiua, ideſt ſi nõ ſit in debitoris facultate facere, ne obligatio ſuũ ſortiatur effectũ. Retrotrahitur etenim tunc actus ad ipſum initium, etiam in præiudicium tertij, cui medio tẽpore ius fuerit quæſitũ. d. l. 1. l. qui balneum l. potior. ff. qui pot. in pigno. Præſertim, quum hic ceſſet ratio illa edicti voraginis creditorum anhelantiũ ad cumulos, quorum tempore contractæ obligationis non fuit habita cõſideratio: qua ratione ceſſante, ceſſat quoque edicti diſpoſitio. c. cum ceſſante de appell. facit quia vbi principium licitum eſt, finis vero ꝓhibitus: principiũ ipſum attenditur, non finis l. 2. §. 1. ff. vi bonor. rapt. Crau. conſi. 6. num. 88. Item deſtinatio habetur pro facto. l. etſi non ſint. §. perueniamus. ff. de auro, & arg. leg. ſi opus iam ſit cœptum. Dec. in l. rogaſti. ff. ſi cer. petat. ſed hoc caſu nedum erat cœpta, ſed abſoluta obligatio. Quinimo vbi res vna eſt deſtinata de loco ad alium locum, effectus ſuperueniens, antequam res locum deſtinatum attingat, cenſetur in loco ipſo facta, quo erat deſtinata. Gemin. in c. præſenti §. fina. de præb. in 6. ſequitur Alex. conſi. 139. num. 7. lib. 7. Dec. conſi. 577. num. 7. inferens ad lucrum dotale. Crauc. conſi. 205. num. 12. quibus rationibus Dec. d. conſi. 60. nu. 33. oſtendit perfici poſſe extractionem grani impune cœptam ante proclamationẽ edicti prohibitiui extractionis. Alia vero ſupra in contrarium allegata procedunt, vbi opus nõdum erat completum, ſeu obligatio rei faciendæ minime nata, quod ſecus eſt in hac concluſione, nimirum ſi alio edicto cum licentia magiſtratus abundantiæ, ſi bene menimi, imo, & alio ſine licentia quia plura edicta publicabantur, paſſim concedebatur poſſe acceptari grana in ſolutum.

Piu per poter meglio mantenere l'abbondanza di eſſi grani à beneficio de poueri, eſſortiamo, e concediamo licenza alle Communità delle Città, Terre, e luoghi de i ſtati noſtri, di poter far vna monitione di grani ſenza incorſo di pene, etiandio delli grani, & vittouaglie raccolte nelli ſtati noſtri, ò veramente non hauendo eſſe Communità il modo, o non volendo far a loro mano detta monitione gli permettiamo di poter deputar due, o tre perſone per loco di quelle che conoſceranno piu habili a queſto, e di maggior integrità per far detta monitione, ſenza incorſo di pene, con queſto che facendoſi a nome della Cōmunità, o delli eletti reſtino li accompratori obligati di conſegnare la quantità delli grani, & vittouaglie che accomprarāno di tre in tre giorni, al Secrettario del Tribunale, il quale ne tenerà regiſtro ſenza ſpeſa delli conſignāti, a quelle conſeruare per diſtribuirle di tempo in tempo alli popoli di eſſi luoghi, con guadagno di otto per cento per il piu, ſecondo che dal Magiſtrato noſtro generale gli ſarà ordinato, hauuto riſguardo al biſogno de poueri, e vogliamo che gli Officiali noſtri de i luoghi ſiano obligati ad hauere particolare cura, che non ſi commetta abuſo ſopra di queſto, contra la forma delli editti noſtri.

S V M M A R I V M.

1 *Ciues in emptione annonæ tempore cariſtiæ tenentur conferre pecuniam, nemine, quantumuis priuilegiato, excepto.*
2 *Cariſtiæ tempore prouiſio frumentaria fieri debet, ne populus patiatur, diſtribuenda potius in pane, quam in frumento.*
3 *Populum necare dicitur, qui in neceſſitate conſtituto non ſubuenit.*
4 *Fames vicio hominum naſcitur.*
5 *Collecta omnibus tam diuitibus, quā pauperibus tam exemptis, quam alijs, vt ematur tempore cariſtiæ granum, imponitur.*
6 *Etiamſi diuites grano non egeant.*
7 *Precium annonæ quantum.*
8 *Omnes vicio inuoluuntur, vt vili precio emant, & caro vendant.*
9 *Annona non taxata communi precio vendenda.*
10 *Mercatura annonæ non prohibita, ſeruatis quibuſdam conditionibus.*
11 *Ementes annonā, vt dicitur in groſſo, vt minutatim carius vendant, an plecti aliqua pœna poſſint.*
12 *Precium annonæ quomodo statui debeat?*
13 *Taxatio annonæ ad quem ſpectet.*
14 *Communitas taxare poteſt nulla tamen adiecta pœna.*
15 *Pœnam quando adijcere poſſit.*
16 *Vendere an quis cogi poſſit frumentum? & nu. 17.*
18 *Neceſſitatis tempore permiſſa ad alium caſum non extenduntur.*
19 *Taxatio victualium tempore careſtiæ neceſſario quandoq; omittenda.*
20 *Taxatio an ceſſet ſuperueniente vbertate, quod ſic, ac ita Senatus cenſuit.*
22 *Granum quod ſupereſt finita cariſtia per communitates emptum, debet ſine damno, & iactura communitatis pro rata facultatum vniuſcuiuſque diſtribui.*
23 *Nec emptione ipſius annonæ grauari debet aliquod genus perſonarum tantum, ſed omnes æqualiter, & quid cenſuerit Senatus in cauſa communitatis Niciæ, ac piſtorum.*

De Edictis annonæ. Glo. VI.

A ESſortiamo] Princeps non mandat, ſed
exhortatur ideſt conſulit tempore penuriæ,
ſeu neceſſitatis cōmunitatibus,
vt prouideant rei frumentariæ non obſtante
prohibitione cumulorum, quia cumulatio
hæc non habet fundamentum auaritiæ, quæ radix
eſt omnium malorum, ſed charitatis, quæ radix eſt
omnium bonorum c. quia radix. de pœn. diſt. 2. pro
qua exequenda omnes ciues tenentur pecuniam
conferre in emptione frumenti, & annonæ, vt ciui
tati fame laboranti ſuccurratur, nemine quantum
1 uis priuilegiato excuſato. † l. vn. C. vt nemi. lic. in
empt. ſpe. ſe excuſ. lib. 10. vbi Bart. & Io. de Plat. &
Luc. de Pen. Bald. conſi. 452. lata fuit ſententia. lib. 3.
Neuiz conſi. 66. nu. 39. Rolan. a Valle conſi. 1. num.
69. vol. 2. Burſ. conſi. 16. nu. 63. Men. conſi. 137. nu. 13.
Nam tempore neceſſitatis frumētum commune
reponendum eſt in vna domo, ſeu horreo, nec in
alium vſum conuerti, quàm in diſtributionem egē
2 rium. † Rebuf. in l. 1. C. de frum. vrb. conſtan. lib. 11.
& potius in pane, quam in frumento. Marc. q. 540.
ſub nu. 2. etenim vulgus penuria nimia oppreſſum
comparatione frumentorum iuuandum eſt, vt ei
alimenta non deſint, hoc enim publicè vtilè & neceſſarium
eſt. l. ciuitatib. in prin. ff. de leg. 1. l. 1. ff. ad
leg. Iul. de ann. l. 1. C. de epiſc. audien. quum ex pane
maximè viuat homo, & reſpublica ſuſtentet. l. publicas.
C. de ferijs. vbi glo. Bal d. conſi. 452. vnde qui
populo non ſubueniunt, vrgente neceſſitate, popu-
3 lum necare dicuntur. † l. necare. ff. de lib. agnoſ. Bal.
d. conſi. 452. Nec paupertas oppreſſa a dñis, & maio
ribus deſpicienda ſit. §. itaq; vt iudi. ſine quo. ſuffra.
illis verbis, ne videantur deſpicere homines oppreſ
ſos, quos nobis tradidit Deus. tpe igitur famis, i. ex-
tremiæ penuriæ vitio cœli, vel belli, quæ vicio homi
4 num naſcit̄ † l. ſi merces. §. culpæ. l. ex cōducto. §. ſed
ſi labes. ff. loc. Bal. d. conſi. 452. oēs conferre tenētur
pro modo facultatum, vt frumentū, & cæteræ ſpe-
cies emant̄, nulla adhibita diſtinctione, ſiue nobilis
ſiue ignobilis, ſiue diues, ſiue pauper, ēt ſi oporteat
pecunias mutuo capere. Luc. de Pen. in l. j. C. de qb.
5 mun. lib. 10. omnibus impoſita collecta. † Bar. in d.
l. 1. C. vt nem. lic. ſe in emp. lib. 10. Mar. q. 542. etiāſi
oporteat tranſmittere ad emendū in longinquas
partes. Marc. ibi. q̄uis maius commodū pauperes,
quàm diuites conſequantur. Luc. de Pen. in d. l. vn.
6 vt nem. lic. in emp. nec diuites grano egeant. † Bar.
ibi oēs tñ in ciuitate neceſſarii ſunt, vt ciuitas perfe
cta dicatur. Bar. in l. a. ff. de nundin. Confirmat̄, qa
tempore neceſſitatis, & penuriæ cogitur quis eleemoſinam
facere. gl. in c. ſicut. 47. diſt. & in c. exigūt.
1. q. 7. Abb. in c. 1. de clerico egrot. Menoch. d. conſi.
137. nu. 15.

B Due, o tre perſone] Quum communitates non
conſtringantur, ſed exhortentur, & ferè oēs tā ſin-
gulares perſonæ, q̄ communitates, vt plurimum
pecuniis exhauſti ob antecedentem penuriam, &
varia onera fortè nec de cōi, nec impoſita collecta
ſuper, ſingulares poſſent huic neceſſitati occurrere,
Princeps permittit communitatibus ſubſtituendi
duas, aut tres perſonas, quæ poſſint prouiſionem
facere, non obſtante edicto prohibitiuo cumulo-
rum

rum victualium : quia ſubrogatus fruitur eiſdem
priuilegijs, & commodis, quibus ille, in cuius locū
ſubrogatur. l. filius vbi Bar. ff. de legation.
C. Otto per cento] Quum officium ſuum nemini
debeat eſſe damnoſum, l. ſed etſi quis ex ſignatori-
bus. ff. quemad. teſta. aper. & cū labor eſt in damno
mortalis creſcat egeſtas, permittit Princeps iſtis ſub-
rogatis ſuſcipientibus hoc onus, ac laborem in re-
ceptione granorū per ipſos, ad eum vſum, ac finē
diſpenſandorum lucrū, vſq; ad beſſem ad ſummū,
ſeu vſq; ad octo pro centenario, qui ſunt beſſis cen
teſimæ vſuræ illis permiſſæ, qui licitam aliq nego-
ciationem gerunt. l. eos. C. de vſuris. Nā edicto ſacri
magiſtratus abundantiæ ſub die 3. Maij 1586. pro-
hibebantur cumuli exceptis piſtoribus, quibus per-
mittebatur pro exercitio ipſorū, ac bono publico
præter eorum priuatum vſum licentia emendi id
totum, quod ipſorū arbitrio poterant in dies quin-
decim diſtribuere. Item mercatoribus, ac reuendi-
toribus conſuetis commercium granorum exer-
cere. adiecta declaratione, vt illis liceret præter pre
tium ſtabilitum recipere ſumptus vecturæ, & vecti
galium.

Edicto ſuæ cel. 1580. pretiū cuiuslibet ſachi fru-
7 menti ad menſuram Taurini † erat florenorū tri-
ginta quatuor, grani mixti, ſeu barbariati floreno-
rum 30. ſeliginis flo 26. fabarum, faſeolorum, vicię
ad inſtar ſeliginis, Cicerorum ad inſtar frumenti,
millij florenorum viginti, melicę florenorum qua
tuordecim, aliorumque leguminum ad ratā. hoc
edictum alio 27. Maij 1587. cum quibuſdam decla
rationibus in fauorem vehentium grana ad mer-
cata, gratia commercij, fuerat renouatū. ideò nimi-
rum, ſi hoc ipſo edicto concedatur lucrū ſuſcipien
tibus hoc onus prouiſionis, vſque ad beſſem pro quo
libet centenario : hoc eſt vltra pretium prædictum
taxatum, & limitatum. vt inuitarentur perſonæ ad
ſuſcipiendum onus, & curam, ſpe lucri, ac vt etiam
parte pauperum lucrū eſſet moderatum : quū, nul-
lo conceſſo lucro, nemo hanc curam fuiſſet ſuſce-
pturus: & circumſcripta taxa, cum oēs hoc vicio in
uoluantur, vt vile precio emant, & caro vendant.
8 † Aug. 13. de ciui. Dei c. 3. facit l. item ſi pretio. §. vlt.
ff. locat. facilè potuiſſent pauperes opprimi, ac pre-
tio immoderato ſtrāgulari. Ideo lege ipſa erat vtri
que parti mediocritate quadam ſatisfactum.

Cæterum non exiſtente taxa quilibet rei ſuę mo
derator eſt, & arbiter. l. in re mandata. C. mandati.
ea tū adhibita conſideratione, vbi diſtrahendū eſt
granum, vt precio communi, non immoderato ar
9 bitrio diſtrahatur. † argu. l. pretia rerum. ff. ad leg.
Falc. alioqui quicquid plus iuſto quis appetit. ſiue em
ptor, ſiue venditor, id turpe lucrum dicitur. c. r. in
prin. vt elet. vel monach. Mercatura etēnim frumē
taria non prohibetur, ſeruatis cōditionibus de qui-
10 bus in ſumma † Ang. §. vſura 1. ver. ſeptimo Bal. in
l. cum non frumentum. C. de vſur. Laur. de Rodul.
in c. nauiganti col. 10. ext. eod. dummodo non læda
tur quis in pretio, fiatque non tm̄ gratia lucri, ſed
ob publicam vtilitatem, aliàs eſſet turpis, ac prohi-
bita. c. quicunque 14. q. 4. Ambroſ. de Vign. in c. ſalu
briter nu. 152. C. de vſur. Conſta. in tracta. de contr.
vetit. in 13. combi. Ioan. And. in c. de hoc. de Simo.
vnde qui emunt, vt dicitur in groſſo, vt minutim
11 carius vendant, vt lucrentur, poſſent puniri. † Affli.
in c. poſt natale. vbi Affli. de pac. tenē. quo loci ſub-
ijcit Afflict. non habere locum in annona, quod li-
ceat contrahentibus inuicem ſe decipere.

Quod cum verum ſit, vt hæc immoderata arbi-
tria refrenarentur, ac aliquorum voracitas, fuit pre
tium determinatum omnium cibariorum, ſeu vi-
ctualium, quod iure fieri potuit. quum pretia rebus
ad vſum hominis ſtatui debeant ſm̄ morem loci.
12 † l. ſi ff. ad leg. Iul. de ann. l. 1. §. cura carnis vbi Bald.
ff. de offi. præf. vrb. c. poſt natale. vbi Afflic. de pac. te
nen. ac per totum annum, eo pretio, quo valuerūt
menſe Septembris. d. c. poſt natale vbi Afflict. de
pac. tenen. vel diuerſimode ſecundum ſterilitatem
rerum, & temporum diuerſitatem. l. fin. ff. ad muni.
Sal. in l. 1. ſub nu. 4. C. de epiſc. aud. Nam quum non
omnes anni fertilitate, nec ſterilitate ſint æquales
inſpecta frugum quantitate pretium augeri, vel mi
nui debet. l. fin. in prin. ff. ad leg. Iul. de ann. ibi anno
na ſic dicta, quaſi quolibet anno taxetur pretium.
Alua. in c. poſt natale de pac. tenen.
13 Taxatio pretij victualium pluribus ſpectat. † Pri-
mò Principi Cæphal. conſi. 150. vol. 1. ac Domino.
Ang. in l. ſi pendentes. §. ſi quid cloacarij. ff. de vſu-
fru. Secundo epiſcopo ciuitatis Bal. & Sali. in l. 1. C.
de epiſc. aud. Tertio præfecto vrbis. l. 1. §. cura car-
nis vbi Bart. Quarto dominis locorum inueſtitis a
Principe de mero, ac mixto imperio, cum omni-
moda iuriſdictione, & regalijs, ante inueſtituras,
quorum Princeps iure aliquo ſpeciali hac poteſta-
te vtebatur, quum & ius ipſum in vaſallos tranſtu-
liſſe cenſeatur. Cæphal. d. conſi. 150. volum. 1. Quin
to Dominis ipſis locorum cum conſenſu conſilij,
ſeu priorum loci, ex ijs, quæ ſcribit Brun. conſi. 151.
volum. 2. quinimo, & Poteſtatibus terrarum. Alb.
in l. 1. C. de epiſc. aud. Marc. q. 540. num. 25. quatenus
verò dixi in ijs conſilium populi requiri, videtur ta-
men, & citra conſenſum hunc Dominos taxare
poſſe : quum & ipſis authoritas competat ſtatuen-
di, quod bonum iuſtum, atque honeſtum ſit. Soci.
conſi. 172. num. 8. lib. 2. Crau. in terminis annonæ.
conſi. 973. num. 43. Sextò reipublicæ, ſeu commu-
nitati. l. ſi pendentes. §. ſi quid cloacarij vbi Ang. ff.
de vſufru. non obſtante diſpoſitione. l. fin. ff. ad leg.
Iul. de annona, vbi decurionum ordo nequit præfi-
gere pretium frumento : quia reſpondet Barto. ibi
intelligendum de pretio iniuſto, non iuſto. Marc.
q. 540. etſi dicatur tempore penuriæ licere iniuſtè,
hoc eſt pretio minore æſtimare, igitur hoc tempo
re non competere ciuitati hanc facultatem. Reſpō
deri iudicio meo poterit hanc iuſtitiam pretij con
ſiderari ſecundum temporum conditionē, & dici
iuſtum quod ſuo tpe expedit, vt in ſimili Bal. in l. 1.
C. de caduc. toll. licebit igitur communitati, vel cō
ſilijs oppidorum, & villarum æſtimare etiam ſi iu-
riſdictione careant, quum caſtra, & villæ habeant
eorum rempublicam. l. fin. in fi. C. de diuerſ. reſcri. l.
1. ff. de offi. eius qui vicē alt. ger. Iſern. in proœ. conſt.
reg. ita Iſern. in d. proœm. Affl. in prælud. car. conſt.
14 q. 3. nu. 7. Nulla tamen adiecta pœna. † Innoc. in c.
cum acceſſiſſent. Butr. in c. cum omnes. de conſtit.
Ang. & Alex. in l. 1. ff. ſi quis iuſdic. non obtempe.
Imo & cum impoſitione pœnarum, ſi illud ſibi cō-
ſuetudine præſcripta competat. Afflic. poſt Iſer. vbi
ſupra num. 9. Iaſ. in l. omnes populi. nume. 28. ff. de
iuſti. & iur. Alexan. in d. l. 1. ff. ſi quis iuſdic. non ob-
tempera. vel niſi hæc poteſtas a ſuperiore ſibi eſſet
conceſſa, qui ius hoc ipſum concedendi haberet.
15 † Barto. in l. ambitioſa. colum. 10. verſicu. tertia re-
gula. ff. de decret. ab ordin. facien. Bald. in l. 1. C. ſi
rect. prou. & in l. 2. colum. 2. C. quomod. & quand.
iud. Iaſ. in repet. d. l. omnes populi ſub num. 35. ff. de
iuſti. & iur.

Præſuppoſita hac poteſtate taxandi, ac ea facta,
quæritur de tribus. Primo, an habentes victualia il
la inuiti vendere cogantur? Secundò, an tēpore ca-
riſtiæ ſemper expediat victualia, ſeu annonarias
res taxari? Tertio, an ceſſante careſtia, ac ſuperue-

niente vbertate taxatio ipſa ceſſet, ita vt alia ſuper
ueniente noua penuria, noua exigatur taxatio vel
illa antiqua, ſeu antecedens ſatisfaciat? Quantum
ad primum videretur neminem cogendum ven-
dere res ſuas: quum iuſtum ſit cuique ſua commit
16 tere. † l.nemo vbi eſt text. C. de iudæi. l. nec emere.
C. de iure deliberan. Non enim æquum eſt inuitum
ſuo pretio res ſuas vendere. l. non enim. ff. rer. amo.
Si non ſuo pretio, ideſt eo, quo iuſtè valent, multò
minus alieno ab alijs ſcilicet taxato, & pretia rerũ
non ex affectu, vel vtilitate ſingulorum, ſed com-
muniter fungantur. l. pretia rerum. ff. ad leg. Falcid.
vbi notant glo. ac Doctores res tanti valere, quanti
vendi poſſunt.

Diſtinguẽdi ſunt aliquot caſus quos tractat Bar.
in d. l. 1. §. cura carnis. Primò aut agitur de venditio
17 ne rerum ſtabilium, † ſeu immobilium; tunc regu
lariter nemo cogitur inuitus res ipſas vendere. d. l.
nemo, quam ſic interpretat Iſern. in d. procem. Butr.
& Abb. in c. 1. de empt. & vendi ita ẽt intelliguntur
alij tex. ſupra in contrarium allegati, ac l. inuitus. ff.
de contrahen. empt. Secundò aut agitur de rebus
cibarijs, ſeu annonarijs, vt propoſita eſt quæſtio, &
tunc aut nihil ſupereſt, aut ſuperabundat, deducto
victu neceſſario ſui ipſius, & familię, vſque ad futu
ras fruges, & iſte, aut alij quotquot ſint, nec pretio
taxato, nec alio quouis cogi debent ad vendendũ,
ne ſua erogata ad extraneas veniant largitates. §.
1. in auth. de triẽ. & ſem. ac ordinata charitas prius
incipiat a ſe, quam deſcendat ad alios. l. pręſes. C. de
ſer. & aq. arg. exemplo prudentum virginũ. Math.
12. ne fortè non ſufficiat nobis, & vobis ite potius
ad vendentes. Iſer. Aluar. & Afflict. in d. c. poſt nata
le. Tertiò aut ſuperabundat quis annona, & conſti-
tutio taxæ, ac iuſſio vendendi non eſt facta genera
liter, ſed odio alicuius, vel odio tantum aliquarum
priuatarum, ſeu ſingularium perſonarũ. hoc caſu
eſt inualida hæc conſtitutio odio priuatarũ facta.
Bar. in d. l. nemo. C. de iudæ. in l. oties. ff. de pollicit.
Iaſ. in l. 1. ſub nu. 6. ff. de legib. Alber. in prælud. nu. 8.
Quartò ſi ſtatutum ſit generale, nec ambitioſum,
eſtque tẽps neceſſitatis, ac penuriæ, proculdubio te-
nentur pretio taxato, quod ſupereſt vendere. Bart. in d.
§. cura carnis. gl. per illum tex. in l. 2. §. cum in eadẽ.
ff. ad leg. rod. de iact. Nam ſi huiuſmodi tẽpis cala-
mitas inducit, vt omnia communicanda ſint, ad
cibandum neceſſaria. Abb. in d. c. 1. cui dubiũ quin
multò magis quis teneatur etiam viliore pretio vẽ
dere ſiquidem operetur hoc fauor publicus, vt pre-
tium alienis reb. ſtatuatur, ſine quo hoc regulariter
non licet. l. venditor. §. 1. ff. commu. præd. Alua. in d.
c. poſt natale. Quintò aut non viget cariſtia, ſeu pe-
nurioſa neceſſitas; & inuitus vendere non cogitur.
Abb. in c. 1. ver. 2. caſu de emp. & ven. aut illas expo
ſuit venales, & hoc caſu non licet quempiam ſe re-
trahere a venditione huiuſmodi ſpecierum: Butr.
& Abbas in c. 1. de empt. & vend. Aufrer. in apoſt.
ad Cap. Tolo. q. 447. ſed non amplius pretio arbitra
to, at iuſto pretio. Bart. in d. §. cura carnis. etenim, ſi
diuites tẽpe neceſſitatis vendere cogũtur ẽt viliore
pretio frumentũ d. l. ſi pendentes. §. ſed etſi quid. ff.
de vſufr. ergo ea ceſſante, ceſſabit quoque hæc ven
dendi neceſſitas. Maximè quum tẽpe neceſſitatis ſa
mis permiſſa, & ſtatuta ita odioſa ſint, vt illa exten
18 dere non liceat ad alium † caſum. Bal. in l. 2. ſub nu.
5. C. de patrib. qui fil. diſtraxer. Ang. in §. ius autem.
in princi. inſti. de patria poteſta. Sextò aut loqui-
mur de cibarijs ſolitis afferri in ciuitatem per ruſti-
cos, ſeu agricultores ad vendendũ, & ij poſſunt co-
gi ad continuandum. l. 2. ff. de nund. Aufr. d. q. 447.

Quod attinet ad ſecundum vtrum tempore ca-
riſtiæ neceſſaria ſemper ſit ipſius annonæ taxatio,
19 ac illius certa pretij determinatio: † ſciendum eſt,
non omnia quæ licent ſemper expedire. Spe. in tit.
de teſt. §. 10. verſi. porro. Expedire autem dicimus,
quod vtile eſſe ſcimus. l. a. ff. mand. c. cum expediat.
de elect. in 6. vbi gl. arbitrio ſcilicet boni viri. Bal. in
c. 1. §. inter pares de leg. Conra. Dec. conſi. 493. nu.
17. & 18. Ceſſante itaq; publica vtilitate, vt cibaria
ęſtimentur, quum hoc totũ in publico fauore ver-
ſetur. Aluar. d. c. poſt natale. erit neceſſario ab hac
taxatione abſtinendum, ne inducta ad vbertatem
conſeruandam, ſeu cariſtiam leniendam, illam ad
augeant. ꝫ reg. l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. Taxa-
tio hæc fieri debet cum grano prudẽtiæ, & iudicij,
ideſt facta excuſſione, an in patria, annona inuẽta,
ac prohibita extractione, ſeu exportatione illius, ac
facta deſcriptione perſonarum, ſufficiat populis ip
ſis, tũc iuſta, ac ſancta eſt taxatio iuſto, ac legitimo
pretio arbitrata: quũ in ipſa patria met quod mul-
tis deeſt, aliquibus ad ſuccurrendum ſuperſit: Sed
vbi facta rerum, & perſonarum deſcriptione, an-
nona deficit, & ex conuicinis prouincijs veriſimi-
liter inuehi poſſe ſperetur, tunc ad inuitandum vi-
cinos ad vehendum ſpe lucri, vtilius eſt annonam
non taxari, q̃ taxari. hoc docuit annis præteritis vſ
que ad recollectam frugum præſentis anni 1588.
experientia, rerum magiſtra. c. cupientes de elect. c.
ſtatutum de reſcri. Nam deficiente annona in pa-
tria, dum expectaretur vectio illius e Cecilia, inte-
rim tanta erat penuria, vt oĩa mercata, in quibus
cõſueuit egens prouideri, denudata prorſus eſſent
grano; ſublata taxa, ac illa alio edicto circunſcri-
pta, publicato hoc vicinis, tanta cibaria inuecta fue
rant, vt non tñ diebus fori ipſa mercata abunda-
rent, ſed ẽt quotidianis diebus egentibus, emere vo
lentibus non deficerent, vbi prius pecunia præma-
nibus etiam oſtiatim quæritantes, non inuenirent,
qui venderent.

Tertia eſt quæſtio, vtrum ſuperueniente vberta-
te ceſſet taxatio annonæ ob cariſtiam ac neceſſita
tem arbitrata, ac limitata, ita vt niſi renouetur tẽpe
alterius ſubſequentis poſt vbertatem cariſtiæ, ven-
20 dentes non cenſeantur contrauenire edicto. † vide
retur prima facie dicendum nõ ceſſare: quũ reſcri-
pta Principũ ſint perpetua. l. falſo aſſeueratur. C. de
diuerſ. reſcrip. Item, & edicta, Angel. Aret. Imo. &
Alex in l. 5. ff. de verb. obli. Secundo facit tex. in l. 1.
C. de cadu. toll. vbi Imp. Iuſti. nomen, & materiam
caducorum ex bellis ortã, & auctam ciuilibus ſuſtu
lit, vt quod belli calamitas introduxerat, hoc pacis leni
tas ſopiret. vnde inferri poteſt, quod etſi ſtatuta tẽpe bel
li facta continuari non debeant in tempus pacis,
non cenſeri tamẽ ſublata, niſi Principis abrogatio-
ne. Quibus non obſtantibus contrarium exiſtimo
verius. Primò quantum ad edicta, ſeu taxationes
factas per magiſtratum abundantiæ, ſeu prætores
locorũ, qui non proprio iure vtuntur, ſed Principis
authoritate, a quo conſtituuntur, vel delegati ſunt,
nulli dubium, illa quum dicãtur ius prætorium, ac
temporale non ius ciuile, ac perpetuum durare tñ
per annum a die, quo ſunt condita. l. ius autem ciui
le. ff. de iuſt. & iu. Bar. in l. quinta. ff. de ver. obli. in l. fi.
ff. de pœn. in l. 1. ff. de bon. poſ. Niſi a Principe confir
mata ſint. Cuius confirmatio efficit, quod erat tẽpa-
le perpetuũ. Anch. in clem. quia regulares de ſuppl.
neglig. prælat. Bal. in c. illud de maio. & obed. Abb.
in c. illud de confir. vtil. vel inut. Rol. conſi. 86. num.
37. volu. 1. Secundò quantum ad edicta Principis,
etſi non ceſſent prædicta ratione, ſiquidem, quum
ipſe ſit perpetuus, perpetua quoq; eſſe debeant illius
edicta. Barto. in l. omnes populi. in 1. q. princ. verſic.
quarto

quarto quero ff.de iuſti.& iur. Ang.in l.quinta.ff.de verbo.oblig. Rol.d conſ.86.nu.12.tameſi militant aliæ plures rationes, quibus conſtat illa ceſſare debere. Primo quia materia ipſa non patitur, vt lex taxationis debeat eſſe perpetua: quum ſecundum varietatem temporu, mutentur pretia rerũ.l. pretia rerum.ff.ad leg.Falc.ac ſecundum minorẽ, vel maiorem ſterilitatem, vel vbertatem.l.fi.ff.ad munic. Sal.in d.l.1.C.de epiſc.aud. Aluar.in d.c.poſt natale de pac.tenen. vnde quum diſpoſitio oĩs intelligi debeat ſin ſubiectam materiam; videretur inconueniens legem eſſe perpetuam eius rei, quæ ſit propè in continuo motu. Accedit, quod, quum prohibitio extractionis non ſit perpetua, ſed ceſſet penuria ceſſante, ne alioqui ex victualium maximè granorum prohibita extractione, patria exhauriaĩ pecunijs, & priuetur commercijs, neceſſario quoque ſimul finẽ debere accipere ipſam taxam, ne data facultate extrahendi, aperiatur via recolligẽtibus grana in egregia quantitate illa exportandi in patrias vicinas, vbi ſuperueniente alia penuria nulla ſit taxa. Secundò, ſi quid fiat vrgente aliqua neceſſitate ꝯ regulas iuris communis, ea ceſſante, debetq; ceſſare diſpoſitio illius actus.l.1.in fi.ff.de ferijs.l. Senatus.ff.de offi.præſid. Bar.in l.1.§.nunciatio.nu.28.ff. de nou. ope. nunc. Tertiò priuilegia ob paupertatẽ conceſſa ceſſant, ipſa paupertate ceſſante.l.non tantum.§.eos.ff.de exc. tut.l.cura.§. deficientium. ff.de mun.& honor. Quartò facit, quia quod pro remedio, ac temporis neceſſitate ſtatutum eſt, conſtat primitus non fuiſſe: quod ergo neceſſitas pro remedio reperit, ceſſante neceſſitate debet vtique ceſſare, quod vrgebat. c.quod pro remedio.1.q.7. Nã finita cauſa prohibitionis, ſtatim finitur authoritas illius.l.quod ait.§.ait lex.ff.de repud.l.vbi.§. interdũ ff.de vſucap.l.2.C.qui ad liber. prou.non poſſ.& cũ cauſa reducitur ad non cauſam, perinde eſt, ac ſi a principio ſine cã fuiſſet.l.1.in fi.ff.de ꝯdi.ſine cauſa.

Quibus infert Iſern.in rubr.titu.quæ ſint rega.extrahentem, ſeu exportantem mercimonia aliqua, quæ dñs exportari prohibuerat, vti neceſſaria ad fabricandum monetam, quę tunc cudebatur, non cadere in pœnam prohibitionis, ſi moneta deſierat fabricari tempore exportationis. Quinto ex mutatione morũ mutatur diſpoſitio. l.in confirmando. l.vtilitatem.ff.de confir.tuto.l.tres tutores.§.fin.ff.de admi.tut.& ceſſante cauſa, ceſſat diſpoſitio.l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patro.c.cum ceſſante.de appella. a qua diſpoſitione ex noua cauſa ſuperueniẽte receditur, nec dr̃ contrauenini voluntati diſponentis. Ancha.conſi.84. Receditur etenim ex noua cauſa a conſtitutione tendente ad noxam.c.nõ debet.de conſang.& affi.c.ſtatutum.de reſcrip.in 6. A iuramẽto, & obligatione c.quemadmodum de iureiu. A priuilegio.c.ſuggeſtum de decim. A pactis, & conuentionibus.l.tale pactum.§.fin.ff.de pact.l.ſi cum Cornelius ff.de ſolutio. Nimirum ſi dicatur, q̃ de nouo emergunt, nouo indigere auxilio, ac in rebus nouis nouum remedium, nouumque conſiliũ ſuggerendum.l. de ætate.§. ex cauſa.ff.de interrog. act.l.1.ff.de ventr.inſp. Sextò & vltimò facit.d.l.1.in prin.C.de cadu.toll.vbi no.Bal.& ſequitur Barb.ꝯſ. 1.nu.4.vol.3. ſtatuta facta tempore belli abrogãda fore tempore pacis. vnde, etſi die 13.Octobris 1588. in quadam cauſa fiſci ꝯ vnum, qui ſuperueniente noua penuria exceſſerat antiquam taxam factam tempore alterius careſtiæ, plures numero ex Senatoribus inclinarent, vt ille incurriſſet in pœnã, tandem mutato voto, per aliquos ex ijs qui aliter primum ſentiebãt re melius excuſſa, & perpenſa cen-
21 ſuit Senatus † inquiſitũ quoad caput taxæ abſoluẽdum, licet alterius capitis fraudatę annonæ, de quo alibi dicetur, illum declarauerit reum.

Nec obſtant allegata ſupra in contrarium reſcripta ſcilicet, & Principum edicta eſſe debere perpetua: quia reſpondetur eſſe perpetua ſecundum naturam actus, ſuper quo fiunt, aut cõceduntur, vt de reſcripto, Iaſ.in d.l.falſo.in h.C.de diuer.reſcrip.et ſi materia ipſa, cuius reſpectu fiunt, patiatur. at non patitur legem eſſe perpetuam eius rei, cuius valor frequẽter variatur.d.l.pretia rerum. Confirmatur quia edictum taxationis continens alia capita circa vbertatem nullo modo conueniebat, ſuperueniente vbertate, nec magis vnum, q̃ alterum caput dicebatur perpetuũ. vnde ſicut alia ſine dubio ceſſant, ita & reliquum: vt vna determinatio reſpiciẽs plura determinabilia illa æqualiter determinaſſe cenſetetur.l.nam hoc iure.ff.de vulga.& pupil. Minuſque aduerſaĩ aliud argumentum deſumptũ ex d.l.vn.C.de cadu.tollen. vt lex tempore belli condita vigeat, donec tempore pacis abrogetur: quia poſſet ẽt retorqueri ex d.l.argumentum in fine vbi expreſsè Imperator reſeruat, & ab ipſa abrogatione excludit preterita teſtamenta: ergo niſi reſeruaſſet, vel excluſiſſet, poterant quoq; in ipſa abrogatione includi, ea nempe ratione, nõ ex proprietate legis, quæ tantum futura reſpicit negocia.l.leges. C.de legib.ſed ex natura rei, quæ pacis tpe ceſſare debuiſſet. & quamuis ibi imperator eam legem abroget, non tamen ſequitur, quin aliæ leges dicant ceſſare diſpoſitiones tempore neceſſitatis, ceſſante neceſſitate factas, quod, ceſſat, poteſt ex abundanti abrogari, ſi tñ non abrogetur, non ſequitur quin ceſſet. Alioqui ſequerentur duo abſurda, vnum quod inducta ad diminationem, vt eſt abrogatio, incrementum operarentur.l.legata inutiliter.ff.de lega. 1. Alterum quòd ex mora abrogationis quis ſentiret commodum.

Minuſq; vires capit, ſeu reaſſumit edictum alia ſuperueniente penuria: quia, quod ſemel ceſſauit, amplius non reuiuiſcit.l.ſi quis res.§ arcam.ff.de ſolut.quare legatum ſemel extinctum, amplius non reſurgit, licet ceſſet cauſa extinctionis. Soc.Iun.ꝯſi. 110.nu.8.vol.1. Comprobatur iſta ceſſatio ipſo iure, ni fallor, optima ratione. Nam edictum taxationis reſtringebat pretium ad ſummam ſupra ſpecificatam, ſcilicet, vt illa, nullo modo excederetur ſub pœna, ſed non arctabat ad vendendum eo pretio, quin liceret minore pretio vendere: ſed fingamus aliquem venditurum tpe vbertatis granum ſumma ipſa permiſſa tempore cariſtiæ, quo vbertatis tpe granum cõiter venderetur dimidia minus, certè ille auarus venditor reprehẽdi meruiſſet: quum annona vendi debeat iuſto illo pretio, quo communiter venditur.l.pretia rerum.ff.ad leg.Falc.nõ tam exceſſiuo, vt ſupra probaui, nec fuiſſet audita excuſatio quod ſibi licuiſſet vẽdere vſque ad ſummam edicti, nec propterea mereri pœnam, quod lege permittente fecit.l.grachus. C. ad leg. Iul. de adult. Quia certè potuiſſet illi replicari non attendendum edictum tpe vbertatis, quod factum erat in tp̃s ſterilitatis, vnde quum cognito vno de contrarijs cognoſcatur, & alterum, quorum par eſt ratio & eadẽ diſciplina.§. videamus. ff. de ijs qui ſunt ſui vel alie. iur. glo in rub.ff.de acq.poſſeſſio. ſequitur cenſeri omnino ipſum edictum ſublatum. Tantò fortius ad euadendum quempiam a pœna contrauentionis cum quælibet cauſa etiam iniuſta a dolo, & pœna excuſet. glo.in l.plagij. C. ad leg. Iul. de Plag. Dec.conſ.37.& in omnem caſum eſſet iſte error iuris ſatis intricati, vtrum ceſſet edictum, vel non: qui a dolo excuſat.gl.in l.1.ff.de abig.in l.vendito-

ditioni.C.de vſucap.pro emp.l. ſed etſi lege.§. ſcire.
ff.de petit.hæred. Ange.& Alex.in l.ſi quis id quod.
verſi.doli ff.de iuriſdi.omn.iudic. Caſtr. conſi.277.
lib.2.Bald.conſi.9.lib.5. Quod, niſi ita eſſet,daretur
occaſio,vt ſupra dixi tempore vbertatis,quo ceſſat
prohibitio extractionis, vt introducantur pecuniæ
in patriam,granum quantum fieri poſſet exportan
di in patrias vicinas,vbi non taxatur,vt inde iuncta
noua cariſtia, nō ſubijceretur taxæ, ac ita paulatim
exhaurire patriam annona.

Hoc granum ita per communitates, accumulatum ad publicam prouiſionem, ſi totū per ipſum
penuriæ tempus non diſtrahatur, non eſt æquitati
conſentaneum,vt ꝙ ſupererit, remaneat oneri cō-
munitatum ſuperueniente vbertate, cuius tpe non
poſſet,niſi cum magna iactura,ac pretij diminutio
ne diſtribui.Sed poſſunt cogi ciues omnes ſecundū
facultates,ſeu patrimonium vniuſcuiuſq; ad emē-
dum huiuſmodi granum,ſine damno communi-
tatis,ſeu aliorum,qui pro bono publico ipſius curā
22 cumulandi ſuſceperunt. † Bar. Luc. de Pen. & alij,
in l.vn.vt nemini lic.ſe ab empr. ſpec. excuſ.lib.10.
Marc.q.542. Ripa in tract.de peſt.de rem ad cōſer.
vber.nu.176.qui etſi propriè non loquantur in ter-
minis cumulationis, ſed tantum quando granum
ſuperabūdat ciuitati, quod timetur corrumpi, nec
etiam loquantur de priuatis perſonis accumulato-
ribus pro bono publico, tamen quum eadem mili
tet ratio, ſubrogatumque ſortiri debeat naturam,
ac ius ſubrogantis, idem dicendum erit in ijs caſi-
bus.Sic reſpectu communitatum obſeruatum fuit
de grano vecto è Cicilia ante recollectas fruges
iſtius anni. Quod ſuperabundans fuit ad æs, & libe
ram diſtriburum.

Sed nō debet ſine ſpeciali priuilegio aliqua pars
oppidi, ſeu aliqui ciues puta hoſpites, vel piſtores
23 hoc onere ſolum grauari: † quia eſſet decretū am
bitioſum. Bar.in l.nemo.C.de iude.Iaſ.in l.1.ſub nu.
6. C. de legib. Nam quum ſit onus patrimoniale,
vnuſquiſque pro rata patrimonij tenetur illud ſubi
re. vnde hoc mane primo Decembris 1588. in pu-
blico auditorio diſputantibus aduocatis Dño Bla-
xio Lelio pro Ciuitate Cunei, ac Domino Io. Iacō-
bo Rubino pro piſtoribus eiuſdem ciuitatis, quos
ciuitas ipſa nōnullis ſuis ordinibus, ac decretis gra-
uabat onere emendi grana horrei publici, ac ſoluē
di vectigal pro quolibet ſacco, ac ad conſignatio-
nes quaſdam, ne ſupponerent aliud granum loco
prædicti, non viſis prius priuilegijs id faciendi, quū
alio nō edocto illa decreta eſſent ambitioſa, vt pro
ximè dixi, nec vniuerſitas poteſtatem habeat im-
ponendi vectigalia l.2.C.vectig.nou.imp.non poſſ.
& a quibus decretis piſtores appellauerant, Excell.
Senatus non approbauit: ſed conuerſa appellatio-
ne in oppoſitionem aſſignauit partes ad deducen-
dum latius de iuribus ſuis, & interim piſtores tene-
rentur coquere ad formam vnius ordinationis pręfectoriæ, illos non grauantis tantis vinculis, donec
viſa eſſent iura, & priuilegia Ciuitatis, quibus voce
dicebatur habere priuilegia id faciendi.

*Piu prohibiamo eſpreſſamente ad ogn'vno
di qual grado, a condition ſi ſia di eſtrahere, ne
far eſportare grani, ò altra ſorte di vittouaglie
da vn luogo, [a] all'altro de noſtri ſtati, etiandio
per loro vſo proprio, ne altrimente, che prima
non habbi reportato bolletta dalli ſindici, o depu
tati, che a queſto effetto vogliamo, che ogni Cō-
munità reſpettiuamente ſia obligata eleggere,
& in quelle bollette far deſignare il loco doue
vogliono condur eſſe vittouaglie: e ſaranno tali
particulari obligati portar fede nel ritorno di ha
uer condutto le vittouaglie al loco della bolletta,
e quella conſignare alli detti deputati, o ſindici
del loco, che ne terrano particolar regiſtro, De-
chiarando che non ſi habbi a pagar da partico-
lari coſa alcuna per dette bollette, ne ritorno.*

S V M M A R I V M.

1 *Prohibitio extractionis annonæ non extenditur de locis ad loca eiuſdem ditionis, niſi in ſpecie dictum ſit.*
2 *Præſes duarum prouinciarū an poſſit ius dicere in vna prouincia in cauſis alterius prouinciæ?*
3 *An de cauſis Sabaudiæ cognoſci poſſit in principatu Pedemontium, ac vice verſa.*
4 *Commercia annonæ prohibentur in locis, vnde illa facile poſſet exportari.*

De edictis annonæ. Glo. VII.

A LVogo] hæc tranſportatio de loco ad lo-
cum eiuſdem ditionis erat inſolita pro-
hiberi: quum & de iure, vbi tranſporta-
tio prohibetur, nunquam in dubio cen
ſeatur facta de loco ad locum eiuſdem ſtatus, ſeu
1 dominij. † Bald.in l.cætera. §.ſi duobus.ff.de lega.1.
Alex.in l.ſerui electione.§. Labeo.nu.8.ff.de lega.1.
Brun.conſi.150.Sicut etiam pręſes duarum prouin
ciarum vel poteſtas duorum territoriorū pōt iuſdi
cere in vno territorio de rebus, ac perſonis alterius
2 territorij. † Ang.Caſtr.Alex.& Iaſ.in l.fin.nu.9.ff.de
iuriſdi.omn.iudi.Bar.& Ang.in l.1.C.de Metrop.&
Bert.lib.10. licet contrarietur glo. in l.3. vbi Bart.ff.
de offic.præſid. aſſerens Regem Angliæ in Anglia
non poſſe iuſdicere in Guaſcones, quorū erat dux,
quam gl.dixit Dec.in d.l.fi.a veritate aberrare: quū
quantum ad regem, & præſidē eadem, & vna pro-
uincia ceſeretur. ſed Bal.in d.l.3.quē Aquen.Curt.
Iun. & Cagno. ibi ſequuntur, intelligit de præſide
duarum prouinciarum eiuſdem dominij: ſcilicet
eiuſdem Marchionatus, Ducatus, vel Comitatus:
non ſi diuerſo iure duabus præſit prouincijs, vt in
terminis de quibus per Bart. in l.ſi conuenerit.§.ſi
nuda ff.de pigno.act.vnde inferunt Cur. & Cagno.
regem non poſſe cognoſcere de cauſis vnius Du-
catus a Regno ſeparati in regno. Nec de iure, in-
quit Cagno.ibi Sereniſſimus Dux de cauſis Sabau-
3 diæ in patria Pedemontium, & econtra, † etſi ali-
quando aliter obſeruaretur: argumento quorum
in Dominis inferioribus habentibus plures iuriſdi
ctiones, ac loca ſeparata dicerem non licere illis
cognoſcere de cauſis perſonarum vnius loci in al-
tero, niſi loca ipſa poſſiderentur ſub eodem titulo
puta Marchionatus, vel Comitatus, etſi diuerſo
ſecus.

Sed redeundo ad propoſitum, defectus annonæ
ita vrgebat, & vigente taxatione illius adeo dubita-
batur de exportatione, vt omni induſtria, ac ſtudio
pſpicere oportuit, ne exportaret, quū ratione loci
pbentis facilitatē exportationis cōmerciū grano-
4 rum prohibeat. † Bal.in l.3.C.quæ res vēdi poſſint,
vnde inferri poſſet tpe penuriæ non eſſe permitten
da granorum commercia in mercatis locorum li
mitrophorum, ne ob commoditatem extractio-
nis,

nis, daretur occaſio illud ſubtrahendi in patriam vicinam. De qua re non eſt dubitandum, nulla exiſtente taxa, & ſi vendatur granum tantũ hic quantum alibi: tunc enim ceſſat periculum iſtius exportationis.

Piu perche molti cõdotti dall'ingordigia del guadagno procurano di tener i grani, & altre vittouaglie loro naſcoſte, riponendole in luoghi ſacri,[a] i quali non ſi pono liberamente viſitare[b] per non vendere eſſe vittouaglie, ſe non a modo loro[c] per tanto inhibiamo a tutti i ſudetti vaſſalli, ſudditi, & habitanti di mettere ne riporre alcuna quantità di grani, e vittouaglie &c.

S V M M A R I V M.

2 *Scient legem ſancitam, ac breui promulgandam moderantẽ pretium grani, ſi ſtatim illud vendat alicui non certiorato, maiore pretio, tenetur damnum reſarcire, ac reuehere, quod exportauit, ne ſubyceretur taxa, vel tantundem ex alio inuehere. nu. 2.*

3 *Horrea locupletum poßunt viſitari, ac ipſi cogi ad exhibendum in foro granum vendendum.*

4 *An grana repoſita in locis exemptis intra territorium Principis legibus ipſius Principis ſubyciantur.*

5 *Fraus in materia annonaria varys modis committitur relatis hic nu. 4. 5. 6. 7. 8. 16.*

9 *Non licet annonam corruptam cum ſana, ac integra miſcere, & vendendam exhibere, excepta fiſco.*

10 *Fraus etiam fit, ſi velamenta frumenti tegatur cumulus ſe lignis, & pro frumenta vendatur: & quid hoc caſu Senatus cenſuerit?*

11 *Fraudatores annona de iure in quam pænam incurrant.*

12 *Deſiderantes cariſtiam iura magis clamant, quam contra contumaces.*

13 *Dardanary ſunt qui annonam incendunt, vel ponunt ignem pretio frumenti.*

14 *Locupletes non coguntur vendere frumentũ pretia viliore.*

De edictis annonæ. Glo. VIII.

A LVoghi ſacri] Eccleſia gaudet immunitate, ne quis ab ea inuitus extrahatur. imo nedum eccleſia, ſed domus, & palatia ipſius eccleſiæ illis annexa. c. id conſtituimus. 23. q. 4. Barba. conſi. 33. nu. 7. lib. 4. vnde argumentum, cùm de perſonis ad res, ac econtra ſit validum. l. qui fur, & ibi Alber. ff. de ſtatulibe. l. ſi quis inquilinos. §. ita legatur. ff. de leg. 1. ita videtur dicendum de rebus inuectis ad ea loca. Ne igitur inuehant, & ſi inuectum ſit, ꝙ illud extrahant, ac libertati reſtituãt priſtinæ facit, 2 quod dixit † Bar. in l. contra. ff. de legib. Caſtr. in l. 1. §. 1. ff. de act. empt. Barb. conſi. 56. & 66. lib. 2. Feli. in c. 2. de conſtit. Rom. ſing. 282. Rip. in rub. de conſtit. nu. 47. Menoch. de arbit. caſu 185. nu. 20. ſolam ſciẽtiam concluſionis conſtitutionis, licèt nondũ editæ, vel promulgatæ afficere, ſi concurrat fraus in alterius detrimentum; exemplificantes in eo, qui præſentiens, ac præſciens legem factam moderantem pretium grani, ſtatim illud, alicui nõ certiorato de lege ſancita, propediem promulganda, maiore pretio vendidit. Tenebitur, inquiunt, iſte omne damnum emptoris reſarcire quem ſcienter fraudauit. Simili quoque ratione dixi in proœm. decr. glo. 4. num. 8. de alio, qui in fraudem legis breui promulgandæ prohibentis extractionem granorum, ſtatim extrahit, ne ſubijciantur legibus taxantibus pretium annonæ teneri tantundem reuehere, quã-2 tum euexit. † hoc etiam adiuuare debet ſacer antiſtes, cuius curæ pauperes ſunt, ac prouidere ijs, qui in neceſſitate ſunt poſiti. l. 1. C. de epiſcop. audient.

B Viſitare] tempore penuriæ poſſunt viſitari ab habentibus hanc poteſtatem horrea publica, ac ẽt 3 priuata. † l. 2. vbi Barto. & Luc. de Pen. C. de condi. in public. hor. lib. 10. Marc. q. 541. qua viſitatione facta, compellere locupletes granorum, vt gerant granum in forum, vt egentes emere, ac ſibi prouidere poſſint. Io. de Plati. vt nem. lic. ſe ab emp. Spec. ſe excuſ. lib. 10. Marc. q. 542. colum. fin. prout etiam cõſtitutione ſtatui poteſt, vt mercator quilibet tot ſextaria grani venalia in forum exhibeat. Salice. in l. 1. verſi. item fallit pro fertilitate. C. de epiſ. audien.

C A modo loro] Pertinet hic illa quæſtio quam dd. & in ſpecie Cagn. tractant, in l. fin. ff. de iuriſdic. om. iudi. vtrum ſcilicet ſtatuta laicorum, ſeu Principis ſecularis comprehendant, aut comprehendere poſſint actus, qui in eccleſia, ſeu locis ſacris, vel fruentibus immunitate eccleſiæ geruntur: quam explicaui ſupra tit. de contract. alien. bono. minor. glo. 2. num. 28. vnde capi poterunt, quæ huc pertinere dignoſcentur. Nempe an in ipſis locis exemptis, in Principis dominio exiſtentibus, licebit vendere grana, perinde ac ſi extra territorium vẽderentur. 4 † fraus hæc dicitur de loco, ad locum ad occultationem annonæ, vt carius vendatur. Ang. in l. fi. ff. de extra. crimin. Secundo fraus etiam in hac mate-5 ria frumentaria committitur de re ad rem: † vt puta ſi prohibita ſit exportatio frumenti, exportetur farina, quæ inter ſe diuerſa ſunt. l. quæſitum. §. illud fortaſſe vbi Barto. ff. de leg. 3. Bart. in l. triticum. ff. de verbo. oblig. Iaco. de Sanct. Geor. in tract. de Royd. nume. 36. licèt enim fraudentur verba legis Corn. conſi. 217. 218. lib. 3. Iaſ. conſi. 90. lib. 1. Non tamen fraudatur legis mens l. contra. & l. ſequen. ff. de legib. Iaſ. in l. non dubium. C. eodem. Ideo farina ac panis prohibitione exportationis frumenti, ſecundum mentem legis continebitur. Guid. Pap. quæſt. 373. Boer. q. 177. Tertiò fieret fraus de perſona ad 6 perſonam. † l. ſi ſponſus in princi. ff. de donat. inter vir. & vxo. l. hac edictali. verſic. cum circumſcriptione. C. de ſecun. nupt. vnde infertur, quòd ſi genus aliquod perſonarum prohiberetur emere granũ, illud occultè, ſeu tacitè emeret per interpoſitam perſonam ſuppreſſo nomine ipſius re vera ementis. Quartò fit fraus de contractu ad contractum, ſcilicet, ſi prohibitus emere acceptet titulo donationis, vel prohibitus donare fingat ſe vendere. l. ſi ſponſus. § circa. ff. de dona. inter virum & vxor. l. qui teſtamentum. ff. de probat. Quinto fit fraus de tempore ad tempus exemplo Alberti Calui, cuius meminit glo. in l. nulli. C. de erog. milit. ann. lib. 12. Iacob. a Sanct. Georg. vbi ſupra Neuiza. conſi. 74. nume. 9. Marc. quæſtio. 540. num. 44. qui tempore fertilitatis mutuo dabat ruſticis granum, & ſtudioſè illius reſtitutionem protrahebat bonis verbis in 7 tempus cariſtiæ. Sexto † fit fraus de menſura ad menſuram, vt ſi emendo recipiat in maiore, & vẽdendo minore menſura vtatur fraudulenter, incurrens pœnam falſi. l. pen. ff. de falſ. Alua. in c. poſt natale de pac. tenẽ. Marc. q. 279. Septimò fit alia fraus 8 de ſpecie ad ſpeciem, † vt puta ſi immiſceatur frumentum corruptum bono, ac ſano a vẽditoribus, qui hoc caſu dicuntur mercimonij falſatores. d. l. pen. Marc. d. q. 547. nu. 16. excepto fiſco, qui in hoc ſpeciali fruitur priuilegio, vt ſpecies vetuſtate corruptas,

ruptas, quas per ſe citra magnum damnum vende
re nõ poſſet, alijs ſpeciebus frumenti, ſeu bladi poſ-
ſit immiſcere, ac ita immixtas, ac inuicem cõfuſas
vendere. l. 1. vbi Bart. Luc. de Pen. & alij in l. 1. C. de
conden. in publi. hor. lib. 10. Ang. in d. l. pen. Marc. d.
q. 542. num. 17. Quamuis melius ſit animaduerte-
re, vt quamprimum vendantur, & diſtrahãtur, vel
aliter erogentur, ſi diu ſine corruptione nequeãt
conſeruari. l. is cui. §. qui legatorum conſeruando-
rum. vbi glo. ff. vt in poſſ. lega. Rip. in tract. de peſte.
titu. de remed. ad conſeru. vbertat. num. 144. videre-
tur tamen dicendum citra incurſum alicuius pœ-
næ licere vnicuique ſpecies proprias inuicem im-
miſcere: quum in re ſua quilibet ſit moderator, &
arbiter l. in re mandata. C. mand. etiam abutendo.
l. ſed etſi lege. §. conſuluit. ff. de pet. hæredita. Eſt di-
9 ſtinguendum † aut corrupta cum incorruptis, ſeu
vna ſpecies cum altera ita ſimul confunditur, ſeu
incorporatur, vt ſciri, vel diſcerni fraus non poſſit,
hoc caſu iſte corruptor, fraudator omnino dicet,
nec a pœna excuſabitur: ſi verò mixtura patet, ac
dignoſci poſſit, tunc, cùm ſcienter contrahens do-
lum, vel fraudem probabiliter allegare nõ valeat.
l. 1. §. ſi intelligatur. & l. quæritur. § fin. ff de edil. edi.
crederem hunc eſſe excuſandum. fraus etiam fit, ſi
10 veletur vna ſpecies verbi gratia † aceruum ſeligi-
nis frumento, & vendatur pro frumento, non pro
ſeligine: quod, ſi hoc ementibus non pateat, vt plu
rimum contigit pauperibus, vel alijs egentibus, ma
ximè ſimplicibus, aut rudibus, non excuſaretur vẽ-
ditor a pœna. arg. etiam aromatarij velantis cerã
corruptam cera noua. Rip. in d. remed. ad conſeru.
vber. num. 147. Quo fit, vt Senatus hoc anno 1588.
cenſuerit plectẽdum pœna extraordinaria. N. qui
cumulum ſeliginis velatum vniformiter frumen-
to paratum habebat ad vendendum. Octauo fit
fraus etiam in pretio, ſi ignoranti taxationem plus
ea vendatur, non tantùm poſt promulgationem il
lius, ſed etiam poſt ſancitam ipſam legem, illa nõ-
dum publicata, ab eo, qui ſciebat ſtatim publican-
dam. qui fraudatores iure communi in pœnam in
11 cidunt viginti aureorum. † l. 2. ff. ad leg. Iul. de ann.
ac etiam maiore ſecundum delicti enormitatem.
l. annonam. ff de extra. crim. Aluar. in c. poſt natale.
num. 2. titu. de pace tenen. Si verò granum ſcienti
maiore pretio vendatur per ſcientem, quam taxa
ſit, tunc, ſi contrauenienti edicto adiecta ſit pœ-
na, illi ſtandum eſt, non pœnæ legali, vt dicetur in
§. ſequenti, vbi agetur de pœnis contrauentionis.
Nono fit fraus in quantitate, ſeu in cumulatione.
& propterea prohibet præſes caueam, ſeu horreum
fieri annonæ. Ang. in l. annonam. ff. de extraor. cri-
min. Marc. d. q. 540. num. 18. Neuiz. conſi. 74. num.
9. afferens, quòd, etſi iura clament contra contuma
ces, ac moroſos, multò plus clamare contra deſide
12 rantes cariſtiam. † Dicuntur etenim iſti attentare,
ſeu vexare annonam, quorum auaritiæ obuiam
itum eſt, tam mandatis, quam cõſtitutionibus; ma-
ximè dardanatijs, inquit iuriſconſultus in d. l. anno
nam. Dardanarij ſunt annonæ, ac aliarum mercium
acerbiſſimi venditores, qui annonam incendunt.
& excandeſcunt, vt loquitur Varro, vel, vt Cicero
ad atticum lib. 5. cap. 21. qui frumentum compri-
munt. Prohibentur iſti emere ab iis, qui coemptas
ſpecies ſupprimunt, aut a locupletioribus, qui fru-
ctus ſuos æquis pretijs vendere nolent, dum minus
vberes prouentus expectant. d. l. annonam. vbi no-
13 tat glo. locupletes non cogi vendere, † ſed eos, qui
emunt, vt carius vendant. Faber. in §. ſunt præterea
inſti. de public. iud. Decimò ab iis fraus committi-
tur, qui in forum accedunt, offerentes maius pre-
tium annonæ, quam re vera illius tunc ſit iuſtum,
ſeu commune pretium, vt ipſi granum cumulatũ
quod habent, vel quod recollegerunt plus iuſto vẽ
dant, ac in ſumma, vt inquit iuriſconſultus in d. l.
annonam, vt annona oneretur. vulgo iſti compa-
rentes in foris, ſeu mercatis frumentarijs, dicuntur
ponere ignem in pretio frumenti; vel alio modo
ſecundum Bar. impoſturam facere, ac authores eſ
ſe arctioris annonæ, pro qua fraude inter dominũ,
& ſeruum iudicium conſiſtit. l. vix certis. vbi glo. ff.
de iudic. iſti ſic fraudantes plecti poſſunt pœna cri
minis ſtellionatus. Bar. in l. 1. §. item ſi quis. ff. de cri-
mi. ſtell. Ang. in §. fin. in verſi. de annona. inſtitu. de
public. iud. vadunt, inquit ibi ipſe, ij prearizando
frumentum. Marc. q 540. num. 40. Bellon. conſi. 32.
Niſi cumularẽt pro vſu, ſeu neceſſitate priuata, vel,
vt illud conſeruarent in tempus cariſtiæ ob com-
mune bonum, non lucri cupiditate. Faber. in d. §. fi.
inſtit. de public. iudi. Marc. d. q. 540. ſub num. 43. ſed
quæſo quis erit hic? Vndecimo fieret fraus ſi pro-
hibiti emere annonam ante horam aliquam cer-
tam diei egreſſi vrbe irent obuiam illam adferen-
tibus, extrinſecus empturi, quod ſibi intrinſecus in-
terdicitur. ex nota. a Marc. d. q. 540. num. 44.

Piu ordiniamo alli ſindici, & officiali di luoghi attorno di queſti noſtri ſtati, doue ſi ſole far mercato, che debbano tener mano, e far in modo quando gli ſarà dal magiſtrato noſtro ordinato, e che giudicherà eſſo magiſtrato eſſere neceſſario, che nel giorno di mercato, ſi ritrouino grani à vendere al prezo corrente, e doue non li ſarà mercato, ſtabilire vno, ò doi giorni della ſettimana per portarui grani, e vittouaglie, acciòche li poueri, & altri non venghino à patire. Dandogli auttorità di poter aſtringere quelli, che haueranno grani, per piu del vſo loro, ſiano di qual grado, & condition ſi voglia mandarni vendere proportionabilmente ogni mercato, come ſarà ſtabilito dal ordinario del loco, ò vero dalli ſindici iſteſſi de i luoghi oue non li ſono officiali noſtri.

S V M M A R I V M.

1. *Horrea locupletum tempore cariſtia viſitantur, vt, qui frumento plus proprio vſu abundant, alijs ſubueniant.*
2. *Conſules ciuitatis an hanc viſitandi poteſtatem habeant?*
3. *Ordo ciuitatis taxationem annonæ, an facere poſſit?*
4. *Horrea decurionum, an immunia ſint hac viſitatione?*
5. *Priuilegia ſilent in re frumentaria tempore cariſtiæ? anque feudatarij teneantur contribuere in collectam, quæ ob eam cauſam indiceretur.*
6. *Eleemoſinam quis facere cogitur tempore cariſtia.*
7. *Libertus dominum inopem alere cogitur, vt ſpallius dominũ, quid econtra?*

De edictis annonæ. Glo. IX.

A CONſtrengere] Iam dictum fuit tempore vrgentis neceſſitatis poſſe per ſuperiorẽ mitti, aut per illos, quibus, vt hoc edicto data eſt huiuſmodi poteſtas, ad horrea locupletum, quo fructus conſeruant, dum minus

vberes

vberes prouentus expectantur, vel vbi fructus extāt
1 coempti. † l. annonam. ff. de extr. crimin. ac illos
adigere ad tranſmittendum granum in forum, vt
iuſto pretio egentibus poſſit ſubueniri. Bart. in d. l.
annonam. & in l. 1. §. cura carnis. ff. de offic. præfe.
vrbis Bald. & Iaſ. in l. 1. C. de epiſcop. audien. Ang.
in §. fin. inſtitu. de donatio. Iaſ. in l. nec emere. C.
de iure delibetan. in l. ſi ex toto. ff. de leg. 1. Afflict.
in proœm. conſtitu. regni quæſtio. 3. Neuiz. conſi.
74. num. 9. Viſitatio hæc horreorum ſpectat de iure
2 rectori prouinciæ. † l. 2. C. de cond. in public. horr.
lib. 10. non conſulibus ciuitatis non habentibus a
iure communi talem facultatem: quum ordo ci-
3 uitatis careat poteſtate ſtatuendi pretia rebus. † l. fi.
ff. ad leg. Iul. de ann. ita argumentatur Marc. q.
541. ſed Bart. in d. l. fin. reſpondet illi obiectui, vt
ordo ciuitatis nequeat pretium iniuſtum, ſtatuere,
iuſtum verò ſic. vnde cū hac parte edicti diſpona-
tur locupletes, aut alios abundantes grano, præter
ipſorum vſum, cogendos vendere pretio currenti,
quod ipſum propriè dicitur iuſtum quoque ordi-
nem poſſe vti ea poteſtate viſitandi, quæ hoc edi-
cto, conceſſa a Principe quum ſit, ceſſat omnis du
bitandi cauſa.

De qua viſitatione horreorum, etſi nulla hic in
ſpecie habeatur mentio: tamen, quum cætera exe-
qui nequeant, niſi primum cognouerint ſindici,
vel alij officiales quantitatem annonæ, apud quē,
ſeu quos etiam ſit, ſequitur in neceſſarium antece-
dens illis competere ius intrandi horrea aliena, vt
valeant iuxta quantitatem ipſam proportionabili
ter prouidere, arg. l. ad legatum. l. ad rem mobi-
lem. ff. de procur. l. 2. ff. de iuriſdict. omn. iudic. l. ora
tio. ff. de ſponſalibus.

Decurionum horrea, vtrum in hoc aliquid ha-
beant ſpecialitatis, videretur dicendum quod ſic:
4 † ex l. decuriones. ff. de adm. rer ad ciuit. pert. vbi
decuriones pretio viliore frumentum, quod anno-
næ temporalis eſt patriæ ſuæ præſtare non ſunt co-
gendi. Sed reſpondetur hic non tractari de aliquo
viliore pretio, ſed communi iuxta quod ablata eſt
a quouis per Principem omnis excuſatio: quum
mandet compelli omnes cuiuſuis gradus, & con-
ditionis ſint. Nam in re hac frumētaria nemo ex-
5 cuſatur quoquo priuilegio gaudeat. † l. 1. C. vt nem.
lic. ſe ab empt. ſpec. ſe excus. lib. 10. Iaſ. in d. l. ſi ex
toto. nu. 17. ff. de leg. 1. authoritate cuius legis Bart.
ibi ſcripſit etiam ipſam eccleſiā tempore cariſtiæ
poſſe cogi ad munus ipſum vendendi, vel emendi:
id tamen relinquēs determinationi ſanctæ matris
eccleſiæ ſequitur Marc. q. 542. extendens ad nobi-
les, monetarios, ac alios ſimiles ab oneribus priui-
legiatos. adeò quod pro neceſſitate famis iſtis exē-
plis, ac rationibus feudatarij quoque ipſi pro bonis
feudalibus ni fallor, non eximerentur. licèt & ex
ipſis multi habentes modum non deſint, ianuis
caſtri apertis, pauperibus ſubditis ſubuenire. Nam
tempore penuriæ, ac vrgentis neceſſitatis omnia
priuilegia ſilent. l. pro tyronibus. C. de priuil. dom.
Aug. lib. 10. Rip. de remed. ad conſeru. vber. nu.
184. Menoc. conſi. 137. num. 9. Cogitur quis elee-
6 moſinam facere † glo. in c. ſicut. 47. diſtinc. c. exi-
gunt. 1. q. 7. Abb. in c. 1. de cle. ægro. Menoc. d. cōſi.
137. num. 15. ac prout, re vera faciebāt ſingulo die
alimenta præſtantes pauperibus, vt vnicuique ha-
benti modum erant aſſignatæ tot libræ panis elar-
giendæ certis pauperibus, prout vnuſquiſque ſpon-
te dare ſe exhibuerat. Item in caſum inopiæ liber-
tus tenetur alere dominum, & vaſallus ſeu feuda-
7 tarius dominum. † glo. in l. 1. C. de ope. liber. Iaſ. in
l. ſi non fortem. §. libertus. nu. 2. ff. de cond. indeb.
Regulariter in quibus vaſallus Domino obligatꝰ, in
eiſdem obligatur vaſallo. l. imperialem in fine vbi
Iſer. de prohibi. feud. alien. qui ad paria iudican-
tur. c. 1 de form. fidelita. vbi Bald. exceptis caſibus
de quibus per Afflict. vbi colligit caſus diſpares.

Piu dichiariamo, che venendo commeſſo in qual ſi voglia luogo, territorio, & confini di queſti noſtri ſtati qualche sfroſo[a] de grani ò altre vittouaglie di qual ſi voglia perſona, ſia lecito alle communità piu vicine, ò doue ſi faranno tali sfroſi di pigliar l'arme, & detener[b] tali sfroſatori conſignandoli alli officiali noſtri del luogo, e non potendogli prouedere debbano notificare il giorno ſeguente all'official del luogo oue ſaranno ſtati commeſſi sfroſi. l. o ne, e cognome delli sfroſatori, ſe ſaranno ſtati conoſciuti, inſieme con la caſa, e patrone doue ſi ſarà leuato il grano. Dechiarando anche che ſia lecito a i particolari habitanti nelle terre, ò fori, che haueranno noticia di eſſi sfroſatori, di poter pigliar l'arme[d] per detenergli, e conſignarli alli officiali del luogo piu vicino. E vogliamo che chiunche (ſia in commune, ò ī particolare) potrà captiuare alcuni delli sfroſatori, guadagni la mettà delli grani vittouaglie, & altre confiſcationi dechiarate, qui a baſſo contra i delinquenti, & à queſto effetto commādiamo eſpreſſamente alli caualcatori, & corridori deputati ſopra li sfroſi, peagio di Suſa, tratta foranea, & ad ogni altro, che ſia eſpediente di vſare ogni diligentia giorno, & notte per cogliere detti sfroſatori. Dechiarando, che potendogli far pregioni, guadagneranno la mettà delli grani, vittouaglie, & altre confiſcationi.

Piu perche poco rileuarebboro gl'ordini fatti per beneficio publico, quando non foſſero eſſequiti, dechiariamo, che qualonche contrauentore alli ſudetti noſtri ordini debba incorrere nelle pene infraſcritte. Cioè li sfroſatori de grani, & altre vittouaglie; e loro fautori[e] incorreranno la pena della galera, e confiſcatione de beni oltre la perdita delle vittouaglie applicande con le confiſcationi, per la mettà a quelli, che gli faranno pregioni, per l'altra mettà al fiſco noſtro. gl'altri che mancharano d'oſſeruare li detti ordini, tanto per conto delle conſegne, come per tutti gl'altri capi incorreranno nella pena della perdita de vittouaglie, e ſcudi cento d'oro per ogn'vno[f] applicandi per la mettà all'accuſatore, & per l'altra mettà al fiſco noſtro. gli ſecretari, & altri deputati, che non oſſeruerano eſſi ordini in quello che concérne ogn'vno de loro incorreranno nella

pena

pena di cinquanta ſcudi d'oro per ogn'vno. Dechiarando, che chi non hauerà il modo di pagar la pena pecuniaria [g] *incorra in quella di tre tratti di corda,* [h] *ò altra corporale a noi arbitraria.*

S V M M A R I V M.

1 *Sfroſatores granorum, ſeu fraudatores annonæ qui.*
2 *In dominio Mediolani pœnam vltimi ſupplicij ac confiſcationis bonorum incurrunt. Anque ea pœna auaritiam redoleat, inter ſe Boſius, & Clarus diſſentiunt.*
3 *Tractam annonæ petentibus tempore cariſtiæ debet denegari.*
4 *Contrectantes publicam annonam in locis finitimis, vnde facilè exportari poteſt, pœnam capitalem incurrunt.*
5 *Ignorantia conſtitutionis prohibentis exportationem, an excuſet.*
6 *Rigor pœnæ rarò ſeruatur, admiſſis contrauentoribus ad compoſitionem.*
7 *Exportare annonam tempore cariſtiæ à patria, eſt populū necare.*
8 *Exportatio pro vſu neceſſario exportantis an ſubijciatur prohibitioni?*
9 *Animalia quibus exportantur frumenta, an confiſcentur, ſi aliena ſint?*
10 *Iudex poteſt licentiam impartiri priuatis apprehendendi malefactorem.*
11 *Tempore cariſtiæ licita eſt granorum retentio etiam ſi alijs vendita ſint.*
12 *Creditori licet debitorem ſuum in fuga exiſtentem retinere, mox illum iudici præſentanti.*
13 *Qui ius habet apprehendendi, non omnis ius habet plus certa ſpacia temporis retinendi, quod ſi excedat in crimen priuati carceris incurrit.*
14 *Fraudatores ſi reſiſtant apprehendentibus licet impunè vulnerare.*
15 *Fauens fraudatoribus pari pœna plectitur.*
16 *Venditor, & emptor annonæ pari pœna afficiuntur vbi annonæ commercium damnatur, & quando.*
17 *Mutuum dans ſub vſuris ſemper peccat. non debitor qui ex neceſſitate capit.*
18 *Diuerſitas rationis præſumitur ex diuerſitate perſonarum.*
19 *Granum præſumitur venditum potius in caſibus permiſſis, quam prohibitis.*
20 *Triremium pœna ſuccedit loco pœnæ damnationis in metallum.*
21 *Pœnæ damnationis in mettallum, & deportationis non ſunt in vſu, ſed earum loco iudex alias pro arbitrio imponit.*
22 *Triplex eſt pœna damnationis in metallum.*
23 *Triremium ac metalli pœna ſimpliciter impoſita perpetuo interpretatur, ſi ad tempus nullo præfinito ad decennium.*
24 *Damnati ad triremes finito tempore a quo dimitti poſſint, & ſi facti inutiles, an cognatis concedendi?*
25 *Triremibus quis poteſt damnari diuerſis miniſterijs.*
26 *A pœna triremium quantum fieri poteſt temperandum.*
27 *Pœna perpetui carceris eſt loco pœnæ damnationis in metallum.*

De edictis annonæ. Glo. X.

A Sfroſo, ſfrodatori ſfroſo, ideſt fraus, ſfroſatori, ideſt fraudatores.
1 † nam exportantes, ſeu extrahentes contra Principis prohibitionem dicuntur fraudare annonam, ac legem Principis prohibentis exportationem, ſicut dicūtur fraudare vectigal, & fraudatores, qui merces vehunt non ſoluto vectigali minusq; earundem facta profeſſione. l. fraudati vectigalis. ff. de publicanis. Contra hos fraudatores exportantes extra dominium grana in ducatu Mediolani pœna eſt
2 vltimi ſupplicij, & confiſcationis bonorum † quod inquit Boſ. tit. de pœnis. ſub num. 20. etſi videatur continere publicam vtilitatem, vt annona detrimentum non patiatur; tamen inquit, ſi praticam ſpectabimus auaritiam ſapit; cuius finis eſt, vt pro quolibet ſacho ſoluatur vectigal. omni enim tempore licentiæ conceduntur exportandi ſoluto vectigali: quod penuriam auget, & nobiles dimittit inanes. Sed Boſium arguit Clarus in pratica crim. §. fi. q. 82. verſi. ſtatutum ſeptimum circa blada, inquiens ſtatutum ipſum factum ſumma maturitate, ſine quo in ipſo dominio continue ſumma vigeret penuria, ob commoditatem conuicinorum frumentis egentium, in quos frumenta e finitimis locis continuò laberentur. Nec ſemper concedi extractiones, ſed prorſus denegari tam tempore cariſtiæ, quam ſuſpicionis eiuſdem, & meritò quum
3 hoc tempore tractam petentibus debeat dari † repulſa. Afflict. in c. poſt natale titu. de pace tenen. Nec eſt nouum in iure, exportatores frumenti, ſalis, ac aliarum rerum prohibitarum ad hoſtes pœnam capitalem, & confiſcationis bonorum incurrere. l. fi. quæ res expor. non poſſ. l. cotem. ff. de public. & quod contrectantes frumenta publica in litoribus, vnde datur commoditas exportationis
4 illorum pœna etiam capitali ſubdatur. † l. 3. C. quæ res vendi non poſſ. hic imponitur pœna triremiū, confiſcationis bonorum, & amiſſionis victualium quæ extrahunt. Nam quum fraudent, veriſimile eſt nullum pro illis ſolutum vectigal: qua ſola ratione in commiſſum cadunt. toto tit. ff. de publi.

Pœna hæc ſtatutaria etiam forenſes comprehēdit quaſi hæc ſtatuta ſint per totam Italiam, quæ a
5 nemine probabiliter poſſent ignorari. † Bart. in l. cunctos populos. num. 21. C. de ſumm. trin. & fid. catho. in quo dicit omnes concordare Corn. cōſ. 64. in fin. lib. tertio. & communem Imo. in l. fina. §. licet quis. ff. de public. Sed hic rigor Claro non placuit. in d. §. fin. q. 82. verſi. ſed quid ſi delictum, ſcribenti hoc totum eſſe iudicis arbitrio relinquēdum, an forenſis ſit excuſandus, vel plectendus: quum actus exportationis non ſit iure communi prohibitus, & per ſe delictum non ſapiat. imo &
6 contra proprios ſubditos dixit in d. quæſt. 82. † raro ſeruari ſtatuti rigorem, ſed admitti fraudatores ad compoſitionem.

Nimirum ſi Becius tentauerit tueri exportantē frumenta contra inhibitiones parte celſitudinis Ducalis Sabaudiæ Vercellis promulgatas quendā mercatorem Bergomenſem; quia, etſi communi calculo Doctorum forenſes comprehendantur, reſpondet id verum data ſcientia prohibitionis; & in hac patria non extare illa ſtatuta perpetua, vt Bart. & alij in cæteris partibus Italiæ vigere continuò præſupponunt, vt latius per Becium conſi. 60. cuius dicta ego non admitterem tempore cariſtiæ, quo veriſimiliter omnes ſuſpicari poſſunt ſimilem prohibitionem factam. Hoc enim tempore annonā
7 extrahere a patria egente eſt populū necare. † arg. l. necare. ff. de lib. agnoſcen. contra verò necatores pœna eſt vltimi ſupplicij. l. 3. §. legis. ff. ad leg. Cornel. de Sicar.

Qua in re adhibenda eſſet aliqua diſtinctio, ſeu conſideratio, an fraudator pro vſu proprio expor-
8 taret, † vel gratia mercandi, ſeu negotiandi. Nam pro vſu proprio, quum neceſſitas legi non ſubijciatur eſſet dignus hic excuſatione, ſeu aliquo moderamine.

ramine. Marc. q. 155. quicquid dixerit Guid. Pap.
q. 377. de exportantibus panem quos dicit plurles
vidiſſe a curia puniri non aperiens ibi ipſe in fine,
licèt a principio de forenſibus eſſet loquutus, an
eſſent illi terrigenæ, vel forenſes. & alibi dicit. q.
572. prohibita exportatione bladi, conſiſcari etiam
9 animal alienum, quo exportabatur. † l. cotem. §.
dominus. ff. de vectigal. Bar. in l. pen. C. de nautico
fœn. quod intellexit Imo. in d. §. dominus. ſi ſcien-
ter, ac dolosè id fiat. hoc eſt, ſi animal ad eũ vſum
fuerit commodo datum ad exportandum, non ſi
ignoranter. & forte dicemus infra latius.

B E detener] Poteſt cõmunitas detinere hos fraudatores, idque infra permittitur perſonis priuatis,
quũ etſi iudex poſſit cuilibet priuato tribuere hanc
10 licentiam malefactorem capiendi † glo. & Salic.
in l. fina. C. de exhib. reis, multo fortius Princeps. &
capiendo non delinquit. l. fin. C. de malef. & Math.
Salic. in d. l. fin. communitates detinerent per ſuos
officiales: quia qui per alium facit per ſe ipſum fa-
cere videtur, & niſi detinerentur fruſtratorium
poſſet reddi edictum, maximè ſi eſſent forenſes.
melius etenim eſt in tempore occurere, quam poſt
ſuſceptum vulnus remedium quærere. l. vnica C.
quando lic. ſine iudic. ſe vendic. Duplici etiam alia
ratione. Primò quia tempore cariſtiæ licet retine-
re grana ne exportentur etiamſi iam exteris vendi
11 ta ſint † Couar. lib. 3. var. reſol. c. 14. num. 6. Secun-
do quia ſi accuſatores ſunt hac conſtitutione par-
ticipes emolumenti pœnarum, vtique permittitur
12 creditori retentio debitoris ſui in fuga exiſtẽtis. † l.
ait prætor. §. ſi debitorem. ff. de ijs quæ in fraud. cre-
dit. Matia. in tract. de citat. artic. 4. q. 2. num. 8. verſ.
aduerte tamen Cæphal. conſi. 439. num. 62. quem
mox iudici præſentare tenetur. §. neceſſitatis in au-
then. vt iudic. ſine quoquo ſuffrag. Paris de Puteo
in ſynd. in verbo captura. c. 1. Caccialup. in trac.
de debit. fugit. q. 6.

Hic non propria authoritate inuentor apprehẽderet, ſed principali authoritate hac conſtitutione
nedum permiſſa, ſed admodum grata, ne Princi-
pum edicta ſint eluſoria. vnde nullum crimen re-
ſultat ex eo quod legis fit authoritate l. grachus. C.
de adult. Salic. in l. 1. C. de priu. carcer. inhib.

C Del luogo] Fraudatores apprehenſos, ac reten-
tos inuentor, & apprehenſor retentus conſignare
ordinarijs locorum: Nam etſi habet ius capiendi,
13 ius tamen non habet retinendi: † quo iure carens
in pœnam incidit priuati carceris, ſi vltra viginti
horas retineat, quæ vltimi eſt ſupplicij. l. vnica. vbi
Salic. C. de priuat. carc. inhiben. l. capite quinto. ff.
ad leg. Iul. de adult. quomodocunque retineatur
vel in carcere, vel extra, ſi non poſſit recedere. Sal.
in d. l. vnica. num. 7. Plot. conſi. 77. num. 9. quæ pœ-
na ceſſat in carcere momentaneo. Marſ. conſ. 136.
num. 7. verſi. item alia ratione quum communiter
momentanea non ſint in conſideratione. glo. &
Bal. in c. 1. §. quin etiam. epiſ. & Abb. Iaſ. in l. inter
ſtipulantem. §. ſacram. ff. de ver. ob.

D L'arme] Manu armata, ſeu militari capi poſſũt
iſti fraudatores, qui propterea, ſi reſiſtendo vulne-
14 rarentur, non teneretur vulnerans. † l. ſi ſeruus. C.
de ijs qui ad eccl. confug. Salic. in d. l. fin. C. de ex-
hib. reis.

E Loro fautori] † Pari pœna plectitur, qui delin-
15 quenti auxilium præſtat. Bal. in l. raptores. in vlti.
notab. C. de epiſ. & cle. Bart. in l. is qui opem. ff. de
furt. Dec. in l. 1. de offi. deleg. Clar. in prat. crimi.
§. fi. q. 90. ſi dedit opem ſcilicet cauſatiuam delicti.
Salic. in l. 1. col. 8. C. de rap. virg. Dec. in d. c. 1. non
obſtante ſtatuto, quod in ijs declarationem a iure
communi capere debet. Rim. Iun. conſi. 149. nu-
11. vbi late comprobat Dec. in d. c. 1. Delinquens
verò vbi in actu fraudationis, ſeu in flagranti cri-
mine apprehendi nequit, ipſo cognito dandum eſt
nomen cognomen ipſius iudici, ac illius, a quo
granum accepit. Nam vbi grani commercium
damnatur tam punitur venditor, quam emptor.
16 † l. 3. vbi Salic. C. quæ res vendi non poſſ. & ſi ſtatu-
tum prohibeat frumentum emi ſine licentia offi-
cialis, quamuis nihil de venditore loquatur, com-
prehendit tamen vtrunque. Bart. in l. fin. ff. de ac-
cept. arg. l. fin. C. de indict. vid. toll. vbi ſtatutum
intelligitur de viro, quod fuit de muliere conſtitu-
tũ. tex. in l. 2. C. de cupreſſ. lib. 10. vnde inferri p[illegible]
ſe videtur ſi frumentum taxatum ſit, ſi vltra taxa-
tionem vendatur tam venditorem, quam empto-
rem pœna edicti prohibentis vendi vltra taxam
puniri poſſe. Item annonæ quando prohibetur cu-
mulatio tam venditorem ſcientem ſe vendere cu-
mulatori, quam ipſum cumulatorem plectendũ.
Item prohibita exportatione non minus vendito-
rem annonæ exportandæ, quam ſcit exportandi
puniri, quam exportatorem. Conſideranda eſt ra-
tio an eadem militet in venditoribus, qualis in em-
ptoribus: Nam ſi diuerſa, ceſſat extenſio correlati-
uorum Bar. & Iaſ. in l. fi. C. de indic. vidui. toll. per
l. fi. C. de ind. vid. toll. Soc. conſi. 74. nu. 4. in fin. lib. 3.
Curt. Iun. conſi. 6. num. 12. Ruin. conſi. 174. num. 9.
lib. 1. Rol. conſi. 60. num. 37. lib. 1. & affirmanti iden
titatem rationis onus probandi incumbit. l. 2. ff. de
prob. l. actor. C. eod. maximè quum perſonarum
diuerſitas rationis diuerſitatem arguere videatur,
18 ſicut, & rerum. † l. cum in fundo. §. ſi fundus. ff. de
iure dot. Iaſ. in l. 4. §. Cato. num. 19. ff. de verb. obl.
Ita Cæphal. conſi. 408. num. 54. Ratio autem diuer-
ſitatis eſt manifeſta: quia venditores annonæ regu
lariter vendunt voluntariæ, emptores vero ex ne-
ceſſitate ad inſtar egentis, qui mutuum capit ſub
vſuris: licèt forſan ceſſaret ratio hæc diuerſitatis in
his, qui venderent ſcienter extrahenti, vel cumu-
lanti. Cæterum quum commercium granorum
non ſit ſimpliciter prohibitum, quinimo potius
permiſſum, in dubio potius emptum, & venditum
præſumitur in caſibus permiſſis, quam prohibitis
19 † Barto. in l. de pupillo. §. ſed vt reprobari. num. 7.
ff. de nou. ope. nunc. vbi Alex. & Iaſ. inſignis iuris
interpretes. Menoch. de præſum. lib. 3. præſum. 12.
num. 65.

Pœna fraudatorum itaque, ac fautorum eorun-
dem, Prima eſt triremium. Secunda, præter amiſ-
ſionem victualium, ſeu cibariorum quæ eucliuut,
confiſcatio bonorum. Quantum ad primam pœ-
nam triremium Plot. conſi. 77. ſub nu. 12. dixit illã
ſucceſſiſſe loco pœnæ deportationis, quod no cre-
do verum, quum deportatus ciuitatem, ſed non li-
bertatem amittat. vnde potius ſucceſſiſſe, inquit Ca-
20 picius. dec. 153. † quem ſequitur Gabr. conſi. 132.
num. 32. loco damnationis in metallum. citat Ca-
picius Imol. in l. 2. ff. de public. iudic. qui ſicut hoc
non dicit, ita Capicius dicta ſua deciſ. ſub dubio
illius aſſertam authoritatem allegauit. Cæterum,
quantum ad comparationem vnius pœnæ cum al
tera, ſciendum eſt, quandam eſſe mortem natura
lem, quæ multis modis poteſt inferri ennarratis in
l. aut damnum. §. in eadem. & l. capitalium. §. fa-
moſos. ff. de pœn. Aliam mortem ciuilẽ ipſi morti
naturali proximam, vt eſt damnatio in metallum,
qua libertas perditur, ciuitas, & familia. l. quidam
ſunt ſerui pœnæ. ff. de pœn. Alia eſt non morti pro
xima, tamen capitalis, vt eſt deportatio, qua ea tan
tummodo amittuntur quæ iuris ciuilis ſunt, reten-
tis his,

tis his. quæ ſunt Iuriſgentium, cui æquiparantur,
& ij, qui ad aliquod opus publicum abſque dam-
natione in metallum ad tempus damnantur, nam
ſi perpetuo, ſerui pęna efficerentur. d.l.aut damnũ.
l.capitalium.l.quidam. ff. de pœn. ita explicat hoc
Ang. in d.l.2.ff. de public. ſcribens lictorē condem-
natum ad exercitium illud perpetuo ſeruum eſſe
pœnæ, ſecus ſi ad tempus: idem ſentit ibi Bartol.
Quibus non aſſentit Imola dicens non amittere,
niſi ciuitatem condemnatos ad aliud opus perpe-
tuum, quam metalli ex d. l. quidam non obſtan-
tibus. l.aut damnum §.in miniſterium, & §.calca-
riam quum pœnæ ſint ſimiles. ſed dicerem ego ſi
ſimiles ergo eiuſdem effectus.

Hæ pœnæ deportationis, per quam ciuilia per-
duntur iura, & damnationis in metallum, qua ne-
dum ciuitas, ſed naturalis libertas amittitur non
ſunt in vſu quarum loco, niſi aliter ſtatutis locorũ
prouiſum ſit, iudex arbitrio ſuo alias poteſt infer-
21 re. † ex not. in l. quid ergo. §. pœna grauior. cum
ibi not. ff. de his qui not. infam. Imol. in d. l.2. ſub
num.2. conſiderat triplicem fuiſſe pœnam metal-
22 li. † vnam condemnationis in metallum, quæ eſt
grauior illius. ſcilicet qui fodit cum vinculis: aliam
in opus metalli, quæ eſt leuior, ideſt, inſeruientis,
ſine vinculis, qui ſi fugiant vinculantᷣ. d.l.aut dam-
num.§.inter eos.ff.de pœn. Aliam in miniſterium
metallorum.dict.l.aut damnum.§.in miniſterium
Ang. in l.2.ff.de publ. iudic. Raph. Cum conſ. 138.
num. 6. l.ſi matrem. C.eod. vbi exponit glo. in mi-
niſterium, ideſt, vt inſeruiant condemnatis in me-
tallum, cui miniſterio, & fœminæ etiam, tàm ad
tempus, & tunc ſolam ciuitatem amittunt, quàm
in perpetuum, & tunc ciuitatem, ac libertatem
ſeruæ pœnæ conſtitutæ amittunt. d. §.in miniſte-
rium. licet hodie iure nouo ſi ingenui ſint ſerui pę-
næ non afficiantur. auth. ſed nouo iure. C. de dona.
inter vir. & vxor. Ang. in d.l.2.

Ad hanc pœnam metalli ſimpliciter damnati
ſine temporis pręfinitione perpetuo damnati cen-
ſentur: ſi ad tempus, ſed non præfinitum ad decē-
23 nium, † quo functo, qui perpetuo, ſeu ſimpliciter
damnati ſunt, ſi valetudine, aut infirmitate operi
inutiles facti deprehendantur à Præſide dimitti
24 poterunt, † qui de iis dimittendis æſtimabit. l. in
metallum cum l. ſeq. vbi Bartol. ff. de pœn. quod
tunc cognati, & affines, ſi quos habęnt, poſſunt
impetrare. glo. in d. l. in metallum. Dimittendos
etiam dixit ex conſtitutione illius Regni nullo alio
expectato iuſſu per Capitaneum triremis finito p̄-
ſtituto tp̄e. Affl. de inqui. fac. rub. 2. nu. 9. car. 125.

Dicuntur hæc; quia, ſi pœna triremium loco
iſtius ſucceſſit, illa erit vtendum pro grauitate cri-
minis varijs modis.

25 Primo ad triremes, † vt dicitur ad agendum, ſeu
ducendum remos, vel ad remigandum, quæ eſt
grauior ad opus, ſeu in miniſterium remigiorum,
vt plura poſſunt eſſe miniſteria in triremi, quæ eſt
leuior, quoad ſupplicium laboris.

Secundo, vt qui condemnatur ſimpliciter ad
triremes, vel vbi edicto, vt iſto imponitur pœna
triremium, intelligatur perpetuo. Si ad tempus
non adiecto quanto ad decennium. d.l.metallum,
vbi Bart.

Tertio ſi valetudine, vel infirmitate effecti ſint
damnati operi inutiles, ac decēnium exactum ſit,
horum, qui erant perpetuò damnati, recurrant co-
gnati, vel affines ad Principem, vt obtineant libe-
rationem, quibus ſi careant videtur hoc deman-
dari Præſidis officio, quod ego interpretor, ideſt,
officio Præfecti claſſis.

Ab impoſitione huius pœnę, quantũ fieri poteſt
26 tenetur Iudex temperare † Crau. conſ. 18. nu. 18.
citans Bald. conſ. 443. Cechus honfecit venenum
lib. 2. qui mihi eſt conſ. 437. lib. 3. nullam etſi va-
riarum pœnarum meminerit iudici arbitrariam
pro delictis non conſumatis, vt fuſtigatio, tempo-
ralis carcer: huius pœnæ faciens mentionem. Re-
ſpectu vero pœnæ perpetui carceris, & ſi iure ciuili
improbetur. l. incredibile. C. de pœn. illa tamen &
27 ſucceſſit loco damnationis in metallum. † Innoc.
in c. qualiter, & quando de accuſ. Affl. in d. conſt.
de inquiſit. facien. car. 125. nu. 10.

S V M M A R I V M.

1 *Pœna toties incurritur, quoties contrauenitur, & ſi dictũ non ſit.*
2 *Pœnarum genera contraturbantes, vel vexantes annonam quæ, & quot.*
3 *Pœna quæ ſit illius, qui annonam corruptam cum incorrupta immiſcuit ad vendendum.*
4 *Locupletes iuſto precio annonam vendere coguntur.*
5 *Pœna ementis granum, vt carius reuendat, an obſeruetur.*
6 *Pœna edicti derogat pœnæ iuris communis.*
7 *Contraueniens edicto infideliter conſignando, vel plus taxa vendendo, an totum granum amittat, vel eam tantùm partem, in qua deliquit, & quid in hoc ſenſerit Senatus. 8.*
9 *Qui non habet in ære luat in corpore; ſed an vna, ac eadem ſententia id fieri debeat, vel lata ſententia poſſit per eundem iudicem commutare: an hæc commutatio liceat cuicunque iudici, vel ſolum Senatui. 10.*
11 *Pœna q̄libet leuis corporalis maior eſt quauis pecuniaria.*
12 *Nobilis pauper non valens ſoluere in ære, non debuit luere in corpore.*
13 *Pœna, & mulcta inter ſe differunt.*
14 *Pœnam pecuniariam non euadit, qui habet in ære, etiam ſi malit corporalem ſuſſerre.*
15 *In carceribus amplius detinendus non eſt de cuius crimine iam conſtat.*
16 *Arbitrio iudicis relinquuntur, quæ lege taxata non ſunt.*
17 *Iudex quando, ac quomodo poſſit poſt ſententiam pœnam commutare.*
18 *Tortura an iudicatur pro finali pœna delicti.*
19 *Pœna arbitraria nunquam maior eſſe debet alia expreſſa, cui hæc ſubijcitur.*

De Edictis annonæ. Glo. XI.

F SCudi cento d'oro per ogn'vno] Pœna
venditoris excedentis taxationem antę
abrogationem illius erat, ſi bene me-
mini, aureorum centum, ac amiſſionis
annonæ. Tanta erat eius, qui infideli-
ter conſignabat perſonas, ac victualia: nempè au-
reorum centum, ac amiſſionis rerum. Ac etiam
illius, cumulos annonæ faciebat. Hæc pœna to-
1 ties † incurritur, quoties contrauenitur edicto; ta-
metſi id non ſit expreſſum, de qua re cum in Exc.
Senatu fuiſſet tractatum contra vnum, qui ven-
dendo granum, proponebatur pluribus vicibus ta-
xationem exceſſiſſe, ſtatim Excell. D. Amedeus
Ponte primus Pręſes dixit, toties incurriſſe, quoties
exceſſerat, allegando Bar. ſibi ſatis familiarem in
l. inficiando. § infans. ff. de furt. vbi num. 4. aſſerēs
ſtante prohibitione ne vendatur menſura, ſeu va-
ſculũ vini vltra denarios octo, ſi tota vna die plu-
ribus perſonis varijs vicibus venditum fuerit, cen-
ſeri tot delicta, quot venditiones, ſingulariter fa-
ctas. ac toties pœnam incurſam. l. cum mancipiũ:

ff. de

ff.de ædil. edict. l. ſcire debemus. ff. de verb. oblig.
Pœna iuris vexantis, ſeu turbantis annonam di-
uerſa eſt ab hac. Primò, tàm vendentes, quàm e-
mentes frumenta publici canonis in littoribus ca-
2 pitali pœna ſubijciuntur. † l. quia nonnunquam.
C. quæ res vend. non poſſ. Nam qui fiſcales ſpecies
ſuſcepit deportandas, ſi deuia littora ſectando illas
diſtraxit capitali pœna plectet. l. qui. C. de nauicul.
lib. 11. capitali pœna, inquit ibi glo. ideſt deporta-
tione. Secundo pœna ementis frumentum, quod
deuotiſſimo exercitui mittitur, eſt cõtra honeſtio-
res ſtili proſcriptionis, ac amiſſionis omnium bo-
norum. Si inferiores, vel viliores, eſt capitalis ſup-
plicij. l. fin. C. quæ res vendi non poſſ. Tertiò pœ-
na conuertentis ſpecies in horreis publicis depoſi-
tas in ſuum vſum eſt deportatio. l. fin. C. de cond. in
horr. public. lib. 10. Quarta eſt pœna extraordina-
ria eorum, qui ſpecies corruptas cum incorruptis
3 mixtas, & confuſas fiſco excepto vendunt: † dicun-
tur ij mercimonij falſatores, ac extraordinaria di-
gni pęna. l. annonam. vbi Ang. ff. de extraor. crimi.
Boſ. in pratic. crim. prout illi ſunt, qui in ſumitate
bonos fructus collocant, & in medio putridos, &
corruptos. Menoc. de arbi. caſu 382. qua etiã pœ-
na ſubiacent, qui cumulos faciunt gratia reuen-
dendi, niſi hoſpites ſint, qui emunt, vt vendant ex
neceſſitate exercitij ipſorum. Ang. ibi Menoch. de
arbitr. caſu 384. vexant etenim iſti, ac annonam
perturbant. Quintò, & ſi locupletes qui frumento
plena hora habent non puniantur, ſi non vendant
pretio iniuſto. d. l. annonam. ff. ad leg. Iul. de ann.
4 iuſto tamen pretio cum vendere cogantur. † l. 1. §.
cura. ff. de off. præf. vrb. ſi præcepto non parerent,
poſſent puniri Bar. in d. l. annonam. Sextò eſt pęna
20. aureorum illi, qui efficit, vt carior annona ve-
5 nundetur. † l. 2. ff. ad leg. Iul. de ann. quam ita intel-
ligit glo. in §. ſunt præterea Inſtit. de public iudic.
præſertim emendo bladum gratia illud carius re-
uendendi ita dando occaſionem cariſtiæ, licet in-
quit Caſſ. in conſuetud. Burgond. tit. de confiſc. §.
1. verſ. ſi de more ipſorũ hoc non ſeruetur. Clar. q.
80. Septimò fraudantes annonam taxatam poſſũt
pro qualibet mẽſura puniri in libris viginti, quam
pęnam etiam liceret augere ſecundum enormita-
tem delicti Aluarot. in c. poſt natale de pace tenen-
da Menoch. de arbit. caſu 384. Quæ ſpecies omniũ
6 pęnarum † ceſſant, vbi aliter edictum prouidet, iu-
ris communis pœnæ derogans. Bald. in l. data ope-
ra. C. qui accuſ. non poſ. & conſi. 220. volu. 3. Corn.
conſi. 114. lib. 1. Decia. conſi. 104. nu. 31. vol. 3. Rol.
conſi. 35. lib. 2. Clar. in pra. cri. §. fin. quæſt. 85. verſi.
debet.

Sed, quatenus hoc edicto punitur is, qui ordines
trãſgreditur, vel illis cõtrauenit inter cętera amiſ-
ſione Annonę, quęritur an infidelis cõſignator, vel
auarus venditor taxam excedens amittat totã an-
nonam, vel eam tantum partem quam aut infide-
7 liter conſignauit, vel quã plus taxa vendidit † Puto
quod non ex ijs, quæ Bart. dixit, in l. cotem ferro. §.
Dominus. ff. de publ. publicationem nempe mer-
cium illicitarum non extendit ad licitas, quę ſimul
deferebantur. Secundò facit tex. in l. 1. §. Trebatius.
ff. de aqua. quotidi. æſti. vbi ius habens pecoris ad
aquam appellendi, ſi plura pecora appulerit, nõ in
omnibus pecoribus eum prohibẽdum: quum pe-
cora ſeparari poſſint frumẽtum ex menſura ſepa-
rationem accipit, ideo valet argumentũ, vt de vno
ad alterum non inferatur quia in ijs, quæ diuidua
ſunt, vtile per inutile non viciatur. l. 1. §. ſed & ſi mi-
hi, vbi Iaſ. & alij. ff. de verb. obligat. vnde, ſi vendan-
tur res plures principaliter, quarum vna vendi pro-
hibeatur, in reliquis venditio ſuſtinetur gloſ. in ca.
querelã vbi Abb. de Simo. l. ſi domnũ. ff. de contrah.
emp. plura exẽpla adducit Iaſ. in d. §. ſed et ſi mihi,
tanto magis, quum ſimus in pœnalibus, vbi ſtricta
fieri debet interpretatio. l. cum quidam. ff. de lib. &
poſth. c. odia de reg. iur. in 6. Nã ſi in toto cõſignans
defeciſſet, nõ maiore pęna, quã amiſſionis frumẽ-
ti, ac aureorum centum plecti potuiſſet, ſe quũ pę-
na ſuo delicto correſpondere ac proportionari de-
beat, nec grauior eſſe. l. reſcriptum. ff. de ijs, quib.
vt indig. l. qui cum maior. §. 1. ff. de bon. liber. l. quo-
ad ſtatum. ff. de poen. Crau. conſ. 923. nu. 43. oportet
etenim iudicem arbitrari pœnã deſcedendo a gra-
uitate pro gradibus culpæ. Bald. conſ. 436. col. fin.
vol. 5. Gabr. conſ. 172. num. 23. & pœnam declara-
re in eo, quod quis deliquit D. Pane. conſ. 116. nu.
22. abſurdum profecto eſſet, vt tantam pęnã refer-
ret reus pro leui, quam pro graui crimine. Facit ar-
gumẽtum ꝙ à defectu emphyteuſę poteſt deduci,
qui non cadit à tota emphiteuſi, ſi maiorem partẽ
pẽſionis perſoluit iuxta diſtinctionem Clari. in §.
emphyteuſim q. 8. verſ. hoc autem. Itẽ, & aliud de
hærede, vt non priuetur beneficio inuẽtarij niſi pro
illis rebus, quas omiſit in inuentario deſcribere nõ
pro alijs. Salic. in l. fi. §. licentiam vbi Iaſ. & Alex. C.
de iure delib. Nata. conſ. 574. in hanc ſententiã ve-
niebat Senatus die 13 Octobris, vt illud granũ tan-
tum publicatũ intelligeretur, quod precio maiore
8 quam taxa ferret, eſſe diſtractum, † non totum
vẽditoris granum, licet hic articulus fuerit abſor-
ptus alia concluſione, quod ſuperuenta vbertate
taxatio ceſſauiſſet.

G Pecuniaria] Qui nõ habebit in ęre luat in corpo-
re. l. vlt. ff. de in ius vocan. l. 1. §. fin. ff. de poen. l. ſi quis
id quod ff. de iuriſ. om. iud. l. quicunque C. de ſeru.
fugit. ita, vt ſi ſtatuto puniatur in quota bonorũ ex-
portãs frumentũ, & exportet ſeruus, qui nihil poſ-
ſideat, pœna corporali afficietur pro iudicis arbi-
trio. Sal. in l. ſi criminis. C. ad leg. Iul. de vi publica.
Sed quid ſi lata ſit ſentẽtia in pœna pecuniaria, quã
condemnatus ſoluere nequeat, vel eludat, vtrum
9 licebit illam commutare † in corporalem, videre-
tur dicendũ non poſſe: quũ ſit hæc retractatio ſen-
tentiæ, quã idem iudex reformare nequit l. 1. C. ſẽ-
ten. reſc. non poſ. l. iudex poſteaquam. ff. de re iudic.
Nã hoc ſolo Principi licet l. 1. §. fi. ff. de quæſti. l. 1. §.
de qua ff. de poſtu. Bar. in l. ab exequutore. ff. de ap-
pel. & in l. 2. C. de ſent. ex breu. recit. vbi Bal. dicit Pa-
pam de plenitudine poteſtatis ex cauſa poſſe ſuam
reuocare ſententiam, vnde ſcripſit Iuriſconſul. in l.
diui fratres. ff de poen. non ſolere Præſides prouin-
ciarũ ea, quæ pronũciauerint ipſos reſcindere, nec
ſuam mutare ſententiam neminẽ poſſe, ſed id dũ-
taxat Principibus licere, & de Præſide prouinciæ
tex. eſt ad literam his verbis, pœnam ſua dictã ſen-
tentia Præſidi prouinciæ reuocare non licet. l. pœ-
nam. C. de pœnis, vbi Salicetus ait pœnam tempo-
ralem, vel perpetuam iudicẽ reuocare, vel minuere
non poſſe. Authoritas igitur commutandi, vel re-
mittendi pœnam Principi tantum reſeruatur. l. re-
legati. l. diui fratres ff. de poen. l. 1. in fine. ff. de quæſti.
l. 1. C. de legib. vnde ſcribit Iſer. tit. quæ ſint reg. in
verbo bona committẽtium, quem refert, ac ſequi-
tur Afflict. in conſti. regni, in conſtit. vſurariorum.
rubr. 6. car. 31. iudices quidem habere arbitrium in
fœnore pœnæ commutandæ ex cauſa ante, & non
poſt ſententiã. Et ꝓpterea iudices, qui poteſtatẽ ha-
bent commutationis pœnarum, ea vti debent vel
ante, vel in actu ipſius ſententiæ. glo. in l. 1 in verbo
facti ff. ad Turpil. non ipſa ſententia lata cõmutare
glo in l. ordine §. cum facti. ff. ad munic. Carau. in

ritu

ritu magnæ curiæ 272. num. 11. Ideò dixeram ad
decreta antiqua gl. vlt. ſub num. 12. Nec Exc. Sena
tui lata ſententia licere pœnam diminuere, augere
vel remittere, nec multo minus cuiuis alij à Prin-
cipe inferioris etiam ſi poſt ſententiam conſtaret
de condemnati innocentia Exc. Ozaſch. dec. 101.
num. 8. Ita quòd vt iam pluties dictum eſt, poſt la-
tam ſententiam pœna augeri, vel minui non poſſe
ſine principali authoritate. Marc. q. 358. num. 3. ex
l. acta. §. de ampliãda. ff. de re iudi. vbi de amplian-
da, vel minuenda pœna damnatorum poſt ſenten
tiam dictam ſine principali authoritate nihil eſt
ſtatuendum. Nimirum ſi fuerat grauiter repræhē-
ſus quidam prætor ab Exc. Senatu Mediolani, qui
commutauerat, quum reus non haberet modum
ſoluendi, pœnam pecuniariam in corporalē. Clar.
in § fi. q. 95. verſi. ſed quid, &c. Nam ſententiæ emē
dantur, reformantur, vel corriguntur, aut reme-
dio appellationis. l. 1. ff. de appellat. aut reſtitutionis
in integrum. l. diuus. ff. de in integr. reſtit. vel ſup-
plicationis. vt in auth. quæ ſupplicatio. C. de precib.
imp. offeren. vel quarundam exceptionum, quæ
poſt ſentētiã opponi poſſunt, vt de beneficio inuē-
tarij, vel ne quis vltra vires conueniatur, vt ſocer,
maritus, ac alij ſimiles, vt per Bart. & alios in l. 1. C.
de iur. & fact. ign. ita Barto. in l. 2. C. de ſenten. ex
breu. recit. Alioqui eſſet ſuperfluum ad Principē
recurrere, vt admitterentur reuiſiones, ſeu ſuppli-
cationes ciuiles ſententiarum Exc. Senatus, ſi ipſi
ius retractionis, vel commutationis competeret.
10 Quibus tamen non attentis † die 26. Nouembris
1588. referente Illuſt. Domino Senatore Guerillo
relatore exactiſſimo Senatus hoc fiſco requirente
cenſuit commutandam pęnam aureorum ducen-
tum incurſam per quendam de Tarantaſia defe-
rentem pecunias reprobas contra formam edicti
in triremes ad tempus ex reg. trita, quod qui non
habet in ære luat in corpore. l. fin. ff. de in ius vo-
can. l. ſi quis id quod. §. in ſeruos. ff. de iuriſd. om.
iud. l. quicunque. C. de ſeru. fug. Ang. & Iaſ. in §.
pœnales Inſt. de action. tex. in l. 1. §. fi. ff. de pœn. vbi
in legibus publicorum vel priuatorum criminũ,
qui extra ordinem cognoſcunt præfecti, vel præſi-
des generaliter placet, vt eis, qui pœnam pecunia-
riam egentes deludunt, cohercionem extraordina
riam indicant. Deludunt, inquit ibi. glo. quia non
poſſint ſoluere, & quamuis quælibet pœna corpo-
ralis maior ſit qualibet pecuniaria; fallit in perſo-
11 nis vilibus. † Bart. in d. §. fin. ex textu in l. hoc ope-
re in fi. ff. de oper. liber. Bal. conſi. 116. quod petitur
lib. 3. ex textu in l. 2. C. vt intra cert. tempus Tiraq.
de pœn. cauſa 31. num. 29. l. in ſeruorum. ff. de pęn.
vnde infertur huic commutationi locum nō eſſe
12 in Nobili paupere, † aut alia perſona alioqui di-
gna. Iaſ. in l. ſi quis id quod ſub. nu. 28 ff. de iuriſd.
omn. iud. & ſi aliquid ſoluiſſet in pecunia, tunc
remiſſius puniretur, niſi ex ſtatuto in defectum pę-
næ pecuniariæ, pœna ordinaria corporalis impo-
neretur, quæ, cum ſit indiuiſibilis, etiam ſi minus
ſoluat, tota imponenda eſt. Bal. in l. cum ſit. C. de
ſepul. violato. Iaſ. in auth. qui rem. C. de ſacr. ſanct.
eccl. Alex. in l. ſi quis id, quod. ff. de iuriſd. omn. iud;
Felin. in c. ad deliberandum de iud. Purp. in l. im-
perium num. 331. ff. de iuriſ. om. iud. Boer. q. 349.
Clar. in §. fi. q. 63. Menoch. de arb. caſu 447. Sicut
etiã ceſſaret, ſi pœna debita non ſit ratione delicti.
Bal. & Ang. in l. fi. ff. de in ius voc. Alex. & Iaſ. in d. l.
ſi quis id. Secundò adducitur textus in l. illicitas. §.
præſes prouinciæ. ff. de off. præſid. vbi, ſi mulctam,
quam irrogauit ex præſentibus facultatibus eo-
rum, quibus eam indixit redigi non poſſe depre-
henderit, neceſſitatem ſolutionis poterit modera-
re. vbi Bald. notat mulctam propter inopiam poſ-
ſe nedum diminui, ſed ex toto relaxari: pœna ve-
ro propter dolum impoſita, ſecus. quia tex. inquit
Barto. in d. l. 1. §. fi. ff. de pœn. non loquitur in pęna,
ſed in mulcta, quæ propter paupertatem remitti-
tur. l. eos in fin. C. de modo mulct. Bald. in c. at ſi
clerici col. 4. verſ. nunquid de iudic. Tiraq. de pęn.
cauſa 32. prout etiam differentiam conſtituit inter
13 mulctam, † & pœnam Salic. in l. pœnam. C. de
pœn. quam dicit iudicem non poſſe reuocare, etſi
pecuniaria ſit, licèt eam (quod facit ad hoc noſtrũ
propoſitum) poſſit alterare, vt ſi non ſoluat luat
in corpus. d. l. 1. §. fi. ff. de pœn. rationem diuerſita-
tis inter pœnam, & mulctam Bart. ſcribit in l. iu-
dex poſtea quam: quia ex ſententia iudex functus
eſt officio ſuo, actioni, vel accuſationi propo-
ſitæ deſeruienti, ſed in mulcta officium eius no-
bile adhuc durat, cuius authoritate poteſt mul-
ctam mutare, in qua nobile iudicis officium ver-
tatur. Quæ omnia non negantur, ſed dicitur hāc
commutationem fieri debere in actu ipſiuſmet
ſententiæ, id eſt condemnare reum in pecunia-
ria, & in defectum ſolutionis illius, ſi ſoluere ne-
queat in pœnam corporalem; quia, ſi modum
haberet ſoluendi non audiretur, etiam ſi magis cu-
14 peret fuſtigari: † ſed omnino eſſet cogendus ſolue
re. Bald. in l. quicunque num. 20. C. de ſeru. fug. per
l. de pollicitationibus. ff. de pollicit. & quamuis ſi-
mul ac de crimine conſtat; amplius in carceribus
15 quis detinendus nō ſit. † l. diuus. ff. de iure patr. Bal.
in d. l. quicunque num. 20. tamen ſi malit detineri
donec ſoluerit, magis quam fuſtibus cedi eſſet ſe-
cundum Bal. in d. l. quicunque audiendus.

Cæterum in ſpecie quod attinet ad quæſtionem
propoſitam, iuuatur hęc vltima ſententia ex c. finē
litibus. §. & ſi ſoluendò de dolo, & contum. vbi, qui
deficit in probatione exceptionis peremptorię fun
data iam actoris intentione, in expenſis condem-
nandus, eſt, quas, ſi ſoluere non poterit ſecundum
iudicis arbitrium puniri debet: authoritate cuius
tex. dixit Anan. in c. 1. col. 2. de calum. quem refert
Coaru. lib. 2. c. 1. num. 8. calumniatorem de iure ca
nonico, etiam in cauſa ciuili poſſe corporali pęna
puniri, quod obtinet quando calumniator eſt, ino
pia laborat, bonis ita carens vt calumniæ læſio ne-
queat compenſari. Nam iudicis arbitrium locum
habet, vbi certa pœna ſtatuta non eſt. c. de cauſis
de off. deleg. quam omnia, quæ iure ſcripto taxa-
16 ta non ſunt iudicis arbitrio relinquantur † æquita-
te penſata procedens. c. vlt. de tranſ. glo. in d. c. fi-
nem litibus, & ibi Io. And. Imol. & Butr. Menoc.
de arbitr. caſu 447. Iſte tex. exactè perpenſus nihil
obſtat primæ opinioni: quia condemnatio illa ex-
penſarum, vel alterius pœnæ impoſitio, ſi ſoluēdo
excipiens non inueniatur, per iudicem fit; nō poſt
ſententiam: ſed in conceſſione induciarũ ad pro-
bandam exceptionem, ex illis verbis ex tunc ac
alijs vt ſaltem timore perterritus non facilè falſas
exceptiones opponat. text. verò in l. 1. §. fi. ff. de pęn.
loquitur in præfecto prætorio, a cuius ſententijs ne
dum non appellatur. l. a proconſulibus. C. de ap-
pell. ſed etiam ad eundem recurritur pro reforma-
tione ſententiæ ipſius. auth. quæ ſupplicatio. C. de
precib. imper. offer. a Senatu, etſi non appelletur.
l. 1. ff. a quib. app. non lic. & illius ſententiæ habeāt
authoritatem ex decreto Principis ſententiarum
præfecti prætorio, non tamen ad eundem recurri-
tur, ſed ad Principem, qui eidem ſenatui commit
tit, pro reuiſione ſententiarum ipſius.

Adhuc plenè non ſatisfit, quum in d. l. 1. §. fin. ff.
de

de pœn. etiam præſidi illa ſit tributa authoritas, à quo non prohibetur appellari. l. a proconſulibus. C. de appellat.

Confugiamus igitur ad Sali. in l. 3. C. ex quibus.
17 cauſis alic. inf. irrog. num. 7. diſtinguentē ſic. † Primò quæritur quid poſſit a principio iudex. Reſpondetur poſſe abſoluere, vel condemnare: at ſi vnum loco alterius faciat puniri poterit. l. 1. §. ſed iudex. ff. de falſis. Secundò an in condemnatione liceat illi augere, vel minuere pœnam, quantum ad applicandam parti minimè. l. 2. in fi. ff. de in ius voc. quo ad applicandam fiſco ſi pœna ſit extraordinaria poteſt, licèt impropriè hoc caſu diminui dicatur, niſi ratione ſoluti. l. quid. ergo. §. pœna grauior cū ibi not. ff. de iis qui not. infam. Si autem pœna ſit ordinaria in ſententia ex cauſa poteſt illam augere, vel minuere d. l. 3. cum. l. ſeq. Tertiò aut poſt ſētentiam, ſi agatur de mulcta, vt ſunt illæ pœnæ, quibus ſolent iudiciaria præcepta communiri, vt illis pareatur, etiam ſolitæ per ipſoſmet iudices mitigari ratione inopiæ mulctati illas minuere, tollereque poteſt. l. illicitas. §. fina. ff. de off. præſid. Aut agitur poſt ſententiam de pœna legali, & cauſante inopia, pecuniariam in corporalem poteſt commutare. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſ. omn. iud. l. pedius. ff. de incend. ruin. naufr. l. quicunque. C. de ſeru. fugit. ſcilicet ſi reus ſit vilioris, non honeſtioris vitæ, vt dixi ſupra. Aut ceſſat inopia, & non poteſt hac commutatione vti. l. 1. §. 1. ff. ad Turpill. l. ordinem. ff. ad munic. etiam ſi malet reus pati cōmutationem, quam pœnam ſoluere pecuniariam Bal. in d. l. quicunque. C. de ſer. fug. Imo nec etiam ipſius condemnati poſtea detecta, & inuenta innocentia niſi Principis authoritate. l. 1. in fin ff. de quæſtio. l. diui. ff. de pœn. ita poſſunt prædicta iura cōciliari. hac diſtinctione, & textuum concordia attenta fortè ita acriter non merebatur redargui ille prætor à Senatu Mediolani. vt refert Clar. d. q. 95. verſi. ſed quid, aſſerens ſolam hanc authoritatem ſenatum ſibi aſcribere: quum in caſu inopiæ videatur permitti, non adhibita qualitatis iudicū diſtinctione, & inopia ceſſante, nec ſenatui liceat hæc commutatio.

G Corda] Non habens in ære incurret in pœnam trium ictuum funis. Dicebat Bal. in rubr. C. de pen. iudic. qui malè iudic. non reperiri cautum tortu-
18 ram dari pro finali pœna delicti, † tamen Paris de Puteo in ſyndic. in verbo tortura 21. cap. 1. fol. 449. quem refert, & ſequitur Clar. in prat. crim. §. fin. q. 70. dicit duos caſus reperiri, in quibus iure communi tortura ipſa fuit finalis pœna. in l. 1. C. de num. lib. 12. vbi ſtatuit Imperator ærarios, vel numerarios fraudulentos, ac voraces ad refrenandam eorum nequitiam aculeis tormentorum ſubdi. ſecūdo aliquando etiam pro vilibus furtis, fur torquetur ad pœnam. §. ex diuerſa. in auth. vt iudic. ſine quoquo ſuffrag. Nam quæſtiones pœnæ dicuntur. cap. illi. 8. q. 5. nec tortis facilè credi debet. l. 1. §. quæſtioni. ff. de quæſtio. Ita vt peſſimum ſit de ſuſpicione vel extorta confeſſione iudicare. c. 1. 15. q. 6.

H O altra arbitraria] Pœnam arbitrariam non obtemperanti Principis mandato declarat Menoch. de arbitrariis caſu 365. ſed quum hic vna exprimatur, cui hæc ſubiicitur, dicerem hanc arbitrariam
19 nūquam eſſe debere grauiorem expreſſa † ex not. a Salic. in l. 51. C. vbi conuen. ſint qui certo loco dare promiſerunt, ſed ad ſummum debet eſſe ſimilis non acerbior. Bald. in l. conuenticula col. 3. verſi. item eſt argumentum. C. de epiſcop. & cleric. & in l. 2. col. 3. verſi. conſidera etiam hic. C. de probat. Dec. in c. ex literis. num. 71. de conſtit.

S V M M A R I V M.

1 *Auth. bona damnatorum. C. de bon. dam. quod deroget iuri antiquo.*
2 *Condemnato reo ad mortem fiſcus vendicet illius bona, de quibus in ſententia nihil fuit dictum.*
3 *Deportatio ſpecies exilij atrociſſima, & quid à relegatione differat.*
4 *Bona condemnati ad mortem fiſco non debentur, ſi condemnatio fiat virtute ſtatuti, quo nihil de publicatione caueatur.*
5 *Auth. bona damnatorum non procedit in publicatione bonorum pro pœna relegationis.*
6 *Ex generali conſuetudine pro nullo crimine pœna publicationis bonorum imponitur, niſi pro crimine hæreſis, & læſæ maieſtatis.*
7 *Auth. bona damnatorum an procedat vbi ſtatuto vel conſuetudine bona confiſcantur.*
8 *An que procedat ex titulo annotationis bonorum.*
9 *Annotatio bonorum ſecundum formā iuris hodie ſublata.*
10 *Deſcriptio quædam loco illius ſucceſſit, ne interim bona occultentur.*
11 *Annotatio bonorum an decretis criminalibus reſtituatur*
12 *Annotationi bonorum locus non eſt de iure communi, niſi, ſi ex delicto bona publicabantur.*
13 *Publicatio bonorum mobilium, de qua in c. 1. §. ſi verò tit. de pac. tene. an deroget. d. auth.*
14 *Diſpoſitio auth. bona damnatorum deroget remedio annotationis bonorum.*
15 *Item an ceſſet, ſi procedi poſſit contra reum abſentem in cōtumaciam vigore ſtatuti, vel conſuetudinis ad pronunciationem delicti pro confeſſo, ad ſententiam ac bonorum confiſcationem.*
16 *Decretum criminale diſponens de annotatione bonorum, ac confiſcatione, an intelligi debeat iuxta terminos. d. auth.*
17 *Auth. bona damnatorum an procedat in bonis maternis.*
18 *Filiorum damnati bonorum portio quanta de iure digeſtorum eſſet.*
19 *Verbum, ſeu vocatio plurium in tribus non in duobus verificatur.*
20 *Statutum, quo bona publicantur, an filijs portionē iure cōmuni debitam adimat.*
21 *An ſaltem ſtatuto non obſtante filijs legitima debeatur, & quid cenſuerit Senatus in caſu decreti antiqui titulo de falſis notarijs.*
22 *Publicatio bonorum veniens in conſequentiam pronunciationis delicti pro confeſſo, & ſententia non derogat diſpoſitioni. d. auth. bona damnatorum.*
23 *Quid in publicatione in odium relegati facto.*

De Edictis annonæ. Glo. XII.

QVod attinet ad confiſcationem bonorum aliqua tractanda ſunt viſui admodum neceſſaria, caſu quo reus, ſeu fraudator, vel aliter delinquens filios habeat, qua in re puto diſtinguendum, vt infra. Primò ſciendum eſt aliquando bonorum publicationem ſequi aliam pœnā, hoc caſu diſpoſitio authenticæ bona damnatorum de-
1 rogat iuribus antiquis. † Bart. in l. 1. nu. 3. ff. de bon. dam. Bald. in tit. de pac. ten. in vlib. feud. num. 11. in fi. Imol. in l. eius. §. ſi cui ſub num. 6. ac ibi Aret. ff. de reſtam. Cap. Tol. q. 150. Boer. q. 264. communē dicit Clarus. in pratic. crim. §. fin. q. 78. Caſus vero iſti, quos publicatio aliam pœnam ſequitur, ſunt crimina capitalia, in legibus quorum, etſi reo imponatur pœna mortis, & expreſsè etiam ſubiiciatur cum morte bonorum publicatio, tamen hæc publi-

publicationis pœna alteri pœnę corporali adiecta
non venit principaliter, ſed conſequutiuè, vnde ſi
ſententia reum cōdemnet vltimo ſupplicio, nulla
facta mentione bonorum, prætcritione hac bono
rum non obſtante fiſcus bona poterit vendicare.
2 † l.1.ff.de bon. dam. l. fin.C.eod. tit.l.3.C.ſi penden.
app. mors interuen. l. fin.C.ſi reus, vel accuſ. Aret.
in d.§.ſi cui. Item ſi reus deportetur, tunc lata ſen-
tentia bona conſequutiuè etiam publicata intelli-
guntur. l. deportatorum vbi Sali.C.de pœn. l.3.C.ſi
pend. app. mors inter. Bal. in c. 1. ſub nu. 1. de pac.
tenen. Nam deportatio ſpecies erat exilij atrociſ-
3 ſima. † Nec teſtamenti ius faciendi habent depor-
tati cum ſint appollides. l.1.§.hi quibus.ff.de leg. 3.
appollides, inquit ibi glo. id eſt, ſine ciuitate, & illos
eſſe ſubijcit ibi iuriſconſultus, quibus Princeps in-
ſulas adnotauit, vel de quibus deportantis ſcripſit.
Qui à relegatis differunt: quum deportatio in per-
petuum, relegatio ad tempus, & quando in perpe-
tuum damnet. Item adimit ciuitatem, relegatio
non æquè, adimit bona relegatio minimè. l. rele-
gatorum.§.hæc eſt differentia, & §.ſequent.ff.de in
terd. & releg. Secundo aliquando non iure com-
muni, ſed municipali pro crimine aliquo reus ad
mortem condemnatur, puta pro furto, quod pu-
blicum non eſt, ſed priuatum crimen, tunc con-
demnatus ad mortem publicationem bonorum
4 non patietur. † Bald. in d. c. 1. de pac. ten. niſi no-
minatim de bonis ipſo ſtatuto quoque caueretur.
Bald. in l. ſi is qui.C. qui teſt. fac. poſſ. quem ibi ſe-
quuti ſunt Ang. & Salic. quo loci infert hoc caſu
non eſſe neceſſariam prouiſionem d. auth. bona
damnatorum, quia ſuccedent omnes agnati, & co
gnati huic reo mactato, vſque ad decimum gra-
dum: quum mors, quæ virtute ſtatuti impingitur,
non trahat poſt ſe dictam publicationem, & ibi
Iaſ. defendit Bald. à contradictoribus ſuis commu
nem dicit Boſſius tit. de Bann. num. 11. Clar. d. q.
78. verſi. ſed pone. Tertiò aliquando perſona con-
demnatur, in cuius condemnationis conſequen-
tiam nulla ſequitur bonorū ademptio, niſi iudex
ſua ſententia illam fecerit, vt in perpetuum rele-
gato, cui poſſunt bona adimi, ſed adempta non
cenſentur, niſi expreſsè dictum ſit. l. relegati, & l.
relegatorum.§.ad tempus.ff.de interd. & releg. hoc
5 caſu auth. bona damnatorum nō procedit † Ang.
ibi, & ratio iudicio meo eſt in promptu, quamuis
illā non meminerim me apud quempiā legiſſe. Nā
diſpoſitio d. auth. eſt correctoria, vt ibi oēs admit-
tūt: igitur non poteſt corrigere, niſi eas leges, & iu
ra, quibus pro criminibus publicatio bonorum pę
nam corporis afflictiuam ſequebatur: non alias le
ges, & iura, quibus, aut nulla imponebatur publi-
catio. arg. l. decem cum ibi not.ff.de verb. oblig. ad
q̄ ſcilicet correctio poſſet referri, aut ſi imponebat̃
loco erat pœnæ principalis, & per ſe ſola: vt puta
ſi puniebatur aliqua pœna pecuniaria, vel parte bo
norum. l.1.ff.de bon. dam. vbi Bar. q̄a hoc caſu cor-
recta publicatione reus omnino remanſiſſe impu-
nis. Bal. in d. auth. bona damnatorum. Aut etiā pu-
blicatio imponit̃ principaliter, licèt ſimul iungat̃
aliqua pęna puta exilij, vt in inceſtis nuptijs, q̄d exi
lium non veniret ad publicationem, nec publica-
tio ad exiliū, niſi dictū eſſet, vt dixi de relegato, &
ſecundùm quos terminos intelligitur. §. 1. in auth.
de inceſt. nupt. hoc etiam inquam caſu nihil videt̃
operari diſpoſitio. d. auth. bona damnatorū. Bar. in
d. l. 1. ff. de bon. dam. Imol. & Aret. in d.§. ſi cui. Boſ.
in tit. de public. bon. poſt num. 1. Cæphal. conſi. 79.
num. 4. lib. 1. Clar. in d.§. fi. q. 78. Sed generali conſue
tudine totius mundi communiter ſeruatur, vt pro
nullo crimine confiſcheni̇̃ bona excepto crimine
6 hæreſis, & læſæ maieſtatis. † Alber. in 3. parte ſtatu-
torum. q. 18. Cæpol. conſi. 17. Dec. conſi. 257. & 442.
Boer. d. dec. 264. nu. 15. Rol. conſi. 97. lib. 2. Cagnol.
in l. ea ſola nu. 7. ff. de regu. iur. quos citat, & ſequit̃
Clar. d. q. 78. quod mihi non ſatisfacit, ſi ſpectemus
diſtinctionem præcedentem, & hāc conſuetudinē,
aut non intelligo, aut mihi videtur ſuperflua. Nam
ſi d. auth. bona corrigit omnia iura, vbi publicatio
ſequebatur aliam pœnam, vt in criminibus publi-
cis, in alijs verò caſibus prædicta correctio nō poſ-
ſit aptari, maximè ſi imponatur publicatio pro pę-
na principali, & ſine qua impunitus remaneret
reus, vel ſi imponatur à iudice, vbi de iure non
erat impoſita, vt in d. l. relegati, nō video quid ſibi
velit hæc conſuetudo generalis.
7 Quattò aut ſtatutis † locorum, vel cōſuetudine
publicatio imponitur, tunc non corrigitur ſtatutū,
vel conſuetudo poſterior ab ipſa authentica ante-
riore. ſed ſtatutum ipſum ſeruādum eſt Cyn. Petr.
Alber. Fab. Angel. & Bal. ibi. Bar. in d. l. 1. ff. de bon.
dam. Bal. in l. 2. C. qui teſt. face. poſſ. Caſtr. conſ. 171.
nu. 5. vol. 1. Clar. d. q. 78. Cæphal. conſi. 79. Caſſan.
in cōſuetud. Burg. de quà re inferius adhuc aliquid
dicemus reſpectu filiorum.
Quinto aut bona cōfiſcantur ex titulo de requi-
rendis reis, annotatio bonorum nuncupata: q̄ bo-
na reis reſtituuntur intra annum comparentibus,
& lapſo anno illa amittunt. l. 1. ff. de requir. reis. hoc
caſu dixit Bar. in d. l. 1. ff. de bon. dam. quum hæc pu
blicatio ſit potius reſpectu contumaciæ, quam cri-
minis nō procedet diſpoſitio. d. auth. bona damna
8 torum. † & ſi quiſpiā oppoſuerit imo annotatio-
nem hodie locum dūtaxat habere in bonis mobili
bus rei, immobilia vero hæredibus reſeruari. c. 1. §.
ſi vero de pac. tenen. Reſpondet Bar. in d. l. 1. ff. de
bon. damn. dictum. §. loqui in caſu ſpeciali, id eſt in
homicida pacis violatore. Cōfirmat Bal. in d. auth.
Bona damnatorū, alia ratione hanc concluſionē,
inquiens auth. ipſa diſponit de bonis damnatorū,
ſeu proſcriptorum. at reus aufugiens, & cōtumax
non eſt damnatus, nec proſcriptus: ergo, cui ver-
ba non conueniunt, nec conueniet quoque ipſius
legis diſpoſitio. l. 4. §. quoties vbi Barto. ff. de dam.
infec.
Sed hac re paulò exactius diſcuſſa, Primò ſcien-
dū eſt hanc annotationē bonorum, vt hodie accu
ſatus per annū expectetur, conſuetudine generali
non ſeruari, ſed reus ſolenniter citatus in banno
ponitur ac poſtea condemnatur: ita per totā Italiā
9 ſeruari dicit Gandin. de malefi. † Quid ſit agendū
reo abſente. & c. nu. 3. quem refert pratic. Conrad.
fol. 441. poſt nu. 8. quos ambos refert Iul. Clar. in §.
fi. q. 44. verſi. ſed hodie, & de non vſu illius teſtatur.
Bal. in l. abſentem. nu. 2. C. de accuſat. ſed illius loco
bannum ſucceſiſſe Nat. conſ. 540. nu. 19. Flaminius
chartar. de exequu. ſent. c. bannito. c. 1. nu. 18. Me-
noch. conſi. 100. num. 146. Verùm ſi crimen ſit hu-
iuſmodi, vt confiſcationē bonorū mereatur traſ-
mittitur ſecretarius deſcripturus bona delinquētis
10 ne illa occultentur. † Bar. in l. mandatis. ff. de req.
reis. Guido. Pap. dec. 351. Afflict. dec. 61. Clar. d. q.
44. verſi. ſed hodie.
At quia ſi alibi non ſeruaretur Decretis tamen
criminalibus tit. del reo. §. & in caſo &c. diſponit̃
q̄ ſi reus capi non poſſit, & delictum dignum ſit pę
na corporali, & confiſcationis omnium, vel partis
bonorum, aut magnæ pœnæ pecuniariæ, eſſe pro-
cedendum ɔtra reum ad annotationem bonorū
11 conformem diſpoſitioni † iuris communis. Scire
oportet iure cōmuni reū abſentē nō damnari. l. 1.
ff. de

ff.de cuſto.reor.niſi pęna eſſet a relegatione infra l.
abſentem.ff.de poen.ac quibuſdã alijs caſibus nota
tis per Bar. in l.1.ff.de req. reis. & in l. inter.ff.de pu-
blic.iudi.Clar.in prat. crim.q.44.vnde vt compelle
retur,quò citius ad comparendum, fiebat hæc ad-
notatio. Iodoc. in prat. crim. c. 14. quæ etiam fuit
præparatio confiſcationis.
Et propterea non ſẽper de iure cõmuni illi locus
eſt,ſed in illis tantũ caſibus, in quibus bona rei pu-
12 blicabant.† l.1.§.1.ff.de req. reis. Ang.& glo. in l.1.
C.eod. Aret. in l. eius.§.ſi cui col.3.ff. de teſtã. Iodo.
d.c.14.Sed quum iure auth.per d.auth.bona dãna-
torum publicatio ceſſaret exiſtentibus aſcenden-
tibus, & deſcendentibus,vſque ad tertiũ gradũ, ꝙ
nimis humanũ viſũm fuerat, ad cõmodum, illius,
qui homicidium patraret, ſimul violando pacem,
dictũ fuit hoc caſu mobilia publicari,& reliqua hę
13 redibus reſeruari. † d.§.ſi verò .vnde iſte §.nõ ꝓce-
dit in caſu ſpeciali, vt Bart. dixit in d. l. 1.ff.de bon.
damn.Sed potius in annotatione limitat d.auth.vt
illa ceſſet in homicidio cum qualitate tam attroci
fractionis pacis.alioqui ſequeretur abſurdũ puniẽ-
dũ eſſe leuius hoc homicidiũ atrocius, & grauius,
quam aliud ſimplex ꝓ quo velet Bar. omnino ceſ-
ſare beneficium dictæ auth. Ita reſpondit Are. in
d.§.ſi cui.Ideò Iacob.de Belu.quem ſequitur Bal.in
d.§.ſi vero Aret.in d.§.ſi cui. Ang. de malef. in ver-
bo qui dominus Iudex.Capic.dec.13.nu.4.Clar. in
§.fi.q.44.verſ.ſed hodie dixerunt tit.de req. reis.nõ
habere hodie locum præterquam exiſtentibus hæ-
redibus in bonis mobilibus. Si ergo lata ſententia
in cauſa capitali bona non publicanẽ ex diſpoſitio
ne dictę auth.deſiner locus eſſe adnotationi. Bar.in
l.fi.ff.de bon.cor.qui mort.ſibi conſc. Aret. in d.§.ſi
cui ,& maximè ſi pœna pecuniaria imponeretur.
Bal.in c.1.§.ſi homicidium.de pac.iur.firm.fit itaq;
14 concluſio contra Bar. † vt diſpoſitio. d.auth.bona
deroget etiam adnotationi bonorũ , niſi reſpectu
mobilium: quum illa non fiat ceſſante publicatio-
ne,quæ ceſſat ob filios,ac alios attinẽtes in d.auth.
nominatos. ita Ang.ibi Salic. in l. 1 ,q.vlt.C.de req.
reis. Areti. in d.§.ſi cui col.3.
Nec credere hanc iuris diſpoſitionẽ cõmutari
dicto criminali decreto ob illa verba,vel magnam
pecuniariam: quum tunc non fiat, vt ſit locus con
fiſcationi , ſed erit quædam deſcriptio , vt cautum
ſit fiſco pro pœna pecuniaria, ne occultentur bo-
na. quod duabus rationibus liquet. Prima quia pe-
cũniaria pęna ob quã fit, & publicatio ſũt diuerſa,
Secunda , quia decretum ſe refert ad ius cõmune,
ſecundùm qđ iſta adnotatio non fit in caſũ ceſſan-
tis confiſcationis , niſi fiat deſcriptio quædam ad
ſecuritatem pœnæ pecuniariæ iuxta terminos. l. ſi
quis intra.C.de bon. proſcr, Clar. d. q.44.
Sexto ſi ex forma decretorũ , ſeu ſtatutorum ꝓ-
cedi poteſt ꝯ abſentem,& contumacem,ac pronũ
ciari delictũ pro confeſſo , ac bona confiſcari hoc
caſu exigente, dixit Bal. in d. auth. bona damnato-
rum ceſſare ipſius auth,diſpoſitionem,ita de ſtylo,
15 ac ordine iudiciario ſeruari , † ſcribit Exc. Olaſch,
dec.105.nu.11.vnde quum ex diſpoſitione dicti de-
creti diſponatur contra reum procedendum ad ꝓ-
nunciationem delicti pro confeſſo , & bonorum
confiſcationẽ,ergo ceſſabit diſpoſitio dictæ auth.
ſecus ſi decretum, ſeu ſtatutum nihil de bonorum
confiſcatione diſponeret. tunc enim bona non pu-
blicarentur . Bart. & Rom. in l.2. C.qui teſta. ſace.
poſſ. Bal. in l. data opera.C.qui acc.non poſſ. Aret.
in d.§.ſi cui Alcia. de præſum. reg.3.præſ.22.
16 Sed cum decretũ † diſponens de ꝯfiſcatione bo-
norum ſit ꝯtra ius commune, ideſt contra auth.
bona damnatorũ.& propterea ſtrictè veniat intel-
gendũ Butr.conſ.61.Dec. conſ.438.videtur referri,
ſeu verius intelligendũ ſecundũ partẽ paulo ante
præcedentem:ideſt,vt procedatur ad annotationẽ
iuxta formam iuris communis, ita etiam hæc con
fiſcatio intelligenda :ſecundum quod commune ius
procedit diſpoſitio dictæ auth. bona damnatorũ ,
ex traditis a glo. & Bar. in l. 1. ff. de legit. tuto. quos
refert, & ſequitur Aret.in d.§.ſi cui. ſcilicet diſpoſi
tionem legis nouæ etiam correctoriæ ſemper exte
di ad cauſam dependentem a caſu correcto.ſed cõ
fiſcatio,quæ ob contumaciam fit,pendet a publica
tione bonorum , quæ fieret ex ſententia diffinitiua.
At ſi fieret ex ſententia,locus eſſet dictæ auth.ergo
ſi ex contumacia. Are. in d.§.ſi cui.ad ꝯfirmationẽ
cuius concluſionis pertinet quod dixit Soc. conſi.
121 nu.28. & 29.vol.4.ſtatutũ hoc confiſcans bona
intelligendum iuxta terminos iuris cõmunis filijs,
ſcilicet non exiſtentibus, ſeu non vxore inope, cui
quarta de bonis mariti debetur . Ita etiã dixit Boſ.
tit.de bon.public. nu. 10.ſcilicet, ꝙ ſtatuta debeant
interpretari ſecundum ius commune , ideſt publi-
cari bona nullis filijs exiſtentibus , ſi vero exiſtant
ſeruari terminos. l. cum ratio.ff.de bon.damn. q ſi
obtineri non poſſet, ſaltem debere operari, vt ani-
mos Principum inclinet ad conceſſionem bono-
rum filijs ipſis. ſequitur Plot. conſi. 30.nu.45.Ang.
conſi.357.D. Gregorius,
Cæterũ,vbi ſtatuto bona rei publicantur cõmu-
ni Doctorum calculo receptum eſt bona indiſtinctẽ
ter publicari auth. bona damnatorũ non obſtante
Bart. in d.l.1.ff.de bon. dam.Cyn. Petr. Alber. Fab.
Ang.& Bal.in d.auth.bona damnatorũ.Caſtr. cõſ.
171.ſub nu. 5.vol.1.Aret.in d. l.eius.§.ſi cui.ff.de te-
ſtam. vnde videmus inquit Cagn.in l.ea ſola. nu.8.
ff.de reg.iur. hodie paſſim ad confiſcationẽ bono-
rum procedi contra contumaces, Cæphal cõſi.79.
Nec obſtat,ſi dicatur imo ſtatuta intelligenda ſe
cundum ius cõmune l.2.C.de noxal.ac intelligẽda
ſi damnatus nullos liberos habeat : quia ſtatutum
quũ indiſtinctè loquatur indiſtinctè venit intelli-
gendũ l.de pretio.ff.de public. Etenim iure antiquo
bona ſimpliciter publicabantur.Sed diuus pius be-
nignitate quadã portionẽ filijs reſeruauit : At quũ
ſtatutum mandans publicationem fieri nullo alio
ſtatuto limitetur, vt limitabatur ius antiquum, ge-
neraliter intelligitur.Item l.1.ff.de bon.dam.loque
batur qñ publicatio ꝯſequebatur alteram pœnam
capitalẽ,etiam nulla facta publicationis mentione
in ſententia,vel in lege quæ pœnã capitalẽ impone
bat , ſed quando lege imponitur vtraq; expreſſim,
tunc ſiue liberos habeat, ſiue non omnia publicã-
tur. ita Caſtr. conſi.171.in fi. vol. 1.deciſioni, ac re-
ſponſioni cuius obſtant quæ dixit Are. d. §. ſi cui,
quæ dixit Soc. d. conſ. 112. Plot. conſi. 30. & alia
quæ ſubijciam dum tractabo an ſaltem legitima
filijs debeatur.
17 Septimo,aut agitur † de publicatione bonorum
matris ꝓ ijs delictis quorũ pœna eſt corporalis cũ
cõſequentia dictæ publicationis,vt dixi ſupra,& di
citur filijs nihil de bonis ipſis deberi. l. de bonis ma
tris.C. de bonis proſcrip. Ang. de malef. in verbo ,
& eius bona publicatus nu.28. Iaſ. in §.actiones. nu.
66.Inſt. de actio. Caſſan. in conſu. Burg. titu. de
confiſ.rub.2.§.1.nu.21.Clar.d.q.78,ver.videndũ. ſed
hunc textum ibi glo. dicit corrigi ex l.fi.C.eod. tit.
quod puto verius.& Cęphal. conſi.79.ꝯſuluit reſpe
ctu bonorum matris nihil dubitans quin. d. auth.
bona damnatorum in bonis maternis procedere
quoq; deberet.& textus in d. l. fin. dicit quãdo quis
quolibet crimine damnatus &c. Nam verbum,vel

relatiuum hoc, quis, tam fœminas, quam maſcu-
los comprehendit.l.ſi quis id quod ff.de iuriſ.omn.
iud. maximè in fauorabilibus, vt ibi per Iaſ.

Præſuppoſito citra veritatis præiudiciũ nunquã
auth.bona damnatorum fuiſſe conditam, nec pro-
mulgatã. Quæritur an filijs damnatorũ cuius dam-
nationis vigore bona fiſco publicata intelligebant,
18 aliqua portio bonorũ debeiet. † & hic etiã diſtin-
guendum eſt. Primò aut publicatur pars bonorũ
dimidia, & nihil de ea filijs aſſignatur, quũ alia di-
midia adhuc filijs ſuperſit l.1.ff.de bon. da. Secũdò
aut omnia bona publicabantur, & tunc aut pater
erat de numero curialium, tunc ſi maſculos habet,
maſculis bona dimittũtur. Si fœminas dimidia fę-
minis, & altera dimidia curiæ. Si maſculos, ac fœ-
minas, maſculi obtinent dimidiã, & in altera dimi-
dia ſuccedunt maſculi cũ fœminis in viriles, curia
excluſa: ſi nullos prorſus habeat ſuccedit inſolidũ
curia. Si verò curialis, ſeu decurio nõ ſit, & filios nõ
habeat, tunc omnia à fiſco vendicantur. Si liberos
habeat filios, vel ex eis prædefunctis nepotes, vel
etiã poſthumos, tunc dimidia fiſco applicatur, alte-
ra dimidia filijs reſeruatur text.in d.l.fin. C. de bon.
proſcr.& ibi Salic. ac alij. verum quia hic textus di-
cit ſi filios, nepotes, poſthumos, ac ita numero plu-
rali vtitur quæritur quid ſi vnum filium tantũ ha-
beat, & ſi plures, quot requirantur, vt ſit locus por-
tioni dimidiæ, vel, & hic tertia cadit diſtinctio. Ter-
tio igitur ſi vnum, vel duos portio erit dimidia: ſi
tres vel plures omnia bona ex Principis clementia
filijs ipſis dimittuntur.l.cum ratio.§.ſi plures iuncta
glo.ibi ff.de bon. damna. Ang.in l.fin.C.eod.& hæc
quæ iuris antiqui ſunt, dicit Bar. in d.l.1.in princ.ff.
de bon.dam.eſſe in dubitata: ſed quantũ ad plurali-
tatem liberorũ, vt tres vel plures tribus ſufficiant,
quũ lex nulla declaret quãtus eſſe debeat numerus
liberorum, vt totum patrimonium illis reſeruetur,
dixit Sali. in d.l.fi.nu.3. C.de bon.dam.ſpectandam
quãtitatem patrimonij, & pluralitatem liberorum,
an tres ſufficiant: quum videantur refragari verba.
d.l.fi.in ver.ſinautẽ mares, &c. vbi Imperator ma-
ribus ac ita in numero plurali loquitur, & dimidiã
tantum tribuit maribus, alteram eis, & filiabus, ſed
reſpõdetur quod ibi illis maribus plus dimidia tri-
buebatur, quũ alterius dimidię cũ ſororibus adhuc
eſſent participes, & poſſe illum textũ intelligi de
duobus maribus: quũ pluralis loquutio duobus cõ-
tenta ſit, c.pluralis. de reg.iur.lib. 6. l. vbi numerus.
ff.de teſtib. At in caſu. d.l. cum ratio.§. ſi plures, vbi
omnia bona pluribus filijs dimittũtur iuriſconſul-
19 tum vti verbo plures, qui nũquam † dicuntur duo
vel tres. c.prudentiã de offi. deleg.& ibi Io. Andr.c.
qui plures.21.q.1.c.2.de fil.presbyt.lib.6.l.1.§.hoc re-
ſcriptum.ff.de opt.leg. Alber.in ſuo dictio. in litera
P. verſ.plura nunquam. vnde, quum, & poſteriores
leges ad priores pertineant, niſi illis contrariæ ſint.
l.ſed & poſteriores. ff.de legibus ſequitur poſſe in-
telligi.l.fin.C. vbi vnus, vel duo mares erunt, & l.cũ
ratio §. ſi plures. vbi plures ideſt ſaltem tres. De iu-
re vero auth. ex auth. bona damnatorum debẽtur
bona filijs, vel vnus, vel plures ſint. Rationes ſunt
multæ inter liberos, vt illorum cauſa potior ſit. Nã
in primis ob delictum filij pater non priuatur bo-
nis filij.l. ſi filius. C. de bon. proſcr. ergo nec filius a
bonis patris ob paternum delictum, quibus magis
debentur bona patris, quã filiorum patri.l.ſcripto.ff.
vnde lib. Nam pœna ſuos debet tenere authores. l.
crim.l.ſancimus.C.de pœ. Item fortius ius habet fi-
lius patrono, qui patronum ſuperet, ac excludat,
ac delictum liberti patrono in portione illi debita
non præiudicat.l.ſi libertinum.ff.de bon. liber.ergo
nec filio, quem eſſet abſurdum ob delictum patris
mendicare. §.prohibemus. in authen. de tric.& ſe-
miſſe. præcipuè cum fiſcus cauſam lucratiuã præ-
tendat, & filius iure naturæ debitum. l. cum ratio.
ff. de bon. dam. Bald. in d. cap.1. nume.10. titu.de
pace tenen.

Rurſus quæritur quid ſi ſtatuto prætendatur pu-
blicatio, vel conſuetudine, vtrum filijs omnia adi-
20 muntur. † alia ẽt opus eſt diſtinctione. Primò aut
ſtatutũ, vel cõſuetudo pro delicto aliquo reum ad
mortẽ condemnat, nulla facta mentione bonorũ,
& tunc, quum ſtatuta ſint odioſa, reſtringenda, &
nõ ampliãda.c.odia de reg.iur.in 6.Bal.d.c.1.nu.11.
Dec.d. conſ 442. ſiue crimen publicum ſit, ſiue pri-
uatum bona nõ publicantur, ac ideo filijs ſunt re-
ſeruata Bald & Iaſ.in d.l.2.C.qui teſt.face. poſſ. Boſ.
dicit communem tit. de ban.nu.11.Clar.q.78.verſi.
ſed pone. Secundò aut bona ipſa publicantur nul-
la facta mentione filiorũ, & tunc bona publicãtur,
ſed ſi extent liberi, vtrum quicquã illis de bonis de-
beatur, qui eſt caſus huius conſtitutionis condem-
nãtis fraudatores, ſeu exportatores granorum tẽ-
pore penurię ad triremes, publicatis etiam eorum
bonis, & videretur dicendum filijs extantib. bona
illis deberi rationibus ſupra allegatis.ver. Pęna igi-
tur fraudatoris, &c. Contrarium tamẽ putatur ve-
rius: quia ſi auth.bona damnatorum non corrigit,
niſi ea iura vbi ex pœna delicti veniebat bonorũ
confiſcatio; vt erant publica iudicia vſque ad de-
portationem incluſiuè, ex hoc delicto autem, quũ
in conſequentiam nulla veniat bonorũ publicatio
imo exportatio granorũ ex ſe, niſi deferatũ ad ho-
ſtes nõ ſit delictũ, niſi expreſſe dictum ſit, non ha-
bebit locũ diſpoſitio, d.auth.bona damnatorũ, quę
nihil habet cõmune, cũ condemnatis, quorũ bo-
na non publicabantur: verum quum ex dicta con-
ſuetudine generali totius mundi diſpoſitio ipſius
auth. pcedat in omnibus publicationibus, excepto
crimine leſæ maieſtatis diuinæ, & humanæ, tẽpe-
rantur etiam aliquibus in locis ſtatuta, ſeu conſue-
tudines iſtæ, magis quam quod interpretentur ſe-
cundum iura antiqua, vel ſecundum authen.bona
damnatorum.

In patria, ſeu Ducatu Burgundiæ dicit Caſſa. in
conſuet.Burg.tit.de cõfiſcat.§.1.verſ.pro hæc ſecũ-
da.nu.16.ex ipſorum conſuetudine nihil filijs re-
ſeruari, quũ illius patrię conſuetudine bona publi-
cantur, licet inquit, in pũcto iuris contrariam opi-
nionem paret facilè poſſe ſuſtineri. Clarus verò d.
q.78. verſic. videndum; &c. in eo dominio aſſerit
ſeruari, quod filijs legitima debeatur non obſtante
ſtatuto, quo bona indiſtinctè publicãtur, quã opi-
nionem prius ipſo dixerat cõmunem Rol.conſ.97.
nu.29.lib.2. vnde in caſu decreti antiqui tit. de falſ.
nota. & reſtib. ac pœna eis infringenda, vbi pœna
eſt amputationis pugni bannimẽti, ac confiſcatio-
nis bonorũ Excellentiſſimus Senatus iampridẽ in
cauſa quorundam, de riparolo reſeruauerat legiti-
21 mam filijs condemnatorũ: † ſed conſuetudo non
inducitur actu licet exẽplũ inducatur perſuaſiuũ,
ſed non compulſiuum .l.nemo. C.de ſent.Bal.cõſ.
438. Cechus. volu. 3. vnde exemplum hoc aut alia
ſimilia non poſſunt trahi in conſequentiã ad alios
caſus, vbi nullum extat ſtatutum vel conſuetudo,
publicatoria bonorum: quia in alijs delictis publi-
cis, vbi ſumus in diſpoſitione iuris communis ſer-
uandum eſt ius commune antiquum, vel authen-
ticorum ſupra enucleatum, niſi aliter ſtatuto, vel
conſuetudine, vt dixi, diſponatur. Quinimo quum
hoc ſtatutum publicatiuum bonorum vti po-
ſterius corrigere tantum cenſeatur diſpoſitio-
nem.

nem.d.auth. bona damnatorum, & reliqua, reſti-
tuere iuri antiquo digeſtorũ, ſecundũ quod nedũ
legitima, ſed portio dimidia, vel aliquando totum
patrimonium debetur filiis.l. cum ratio.§.ſi plures.
ff. de bon. dam. non video vbi fundetur exiſtente
ſtatuto ꝑdicto quo nihil filijs reſeruet, ꝙ legitima
illis tantum debeatur, quum aut nihil, quod eſſet
crudele, aut portio maior ſecundum terminos iu-
ris digeſtorum debeatur, quod pulchrã limitatio-
nem vocat Boſ. d. tit. de bon.publ.num.10.

Præterea quæritur de publicatione bonorũ, quæ
fit in cõtumaciã nullo exiſtẽte ſtatuto, ꝙ bona pu-
22 blicentur hic etiã alia eſt neceſſaria diſtinctio.† Pri
mò fit vt requiratur, ſeu vt ſtimuletur reus ad cõpa
rendũ: qui aufugit, aut abeſt, quę primo anno dici-
tur annotatio, ſeu reductio bonorũ ad manus fiſci:
hoc caſu dixi ſupra non procedere diſpoſitionẽ d.
auth. bona damnatorũ, & lapſo anno bona effici
fiſci.d.l.1.vbi Bart.ff.de exhibend reis. Secundo aut
proceditur in contumaciã, ac ex forma ſtatuti pro
nunciatur delictum pro confeſſo, qua pronuncia-
tione facta proceditur contra contumacẽ ad ſen-
tentiam diffinitiuã banni perpetui, ſub pœna mor-
tis, aut triremium, ac cõfiſcationis bonorum hoc
caſu dixit Exc.Ozaſch.d.dec.105. ſtante ſtylo con-
ſuetudine, ſeu more iudiciorũ non habere locum
auth.bona damnatorũ. Cuius ſtyli moris, ſeu con-
ſuetudinis quoad diſpoſitionem dictæ authen. re
vera ego expers omnino ſum, & ſi in foro per tri-
ginta annos citra ocium verſatus fuerim: quare ſi
hoc modo bãniti, ſcilicet ad pęnã capitalem, ac bo
norũ publicationẽ, vel vt impunè poſſint offendi
deportatis æquiparentur. Bar. in ſuis quæſtio. q.1.
nu.14.vſque 17.quũ loco deportationis bannũ. ſeu
exiliũ perpetuũ ſucceſſerit. Bart.in l.mathematicis.
C.de epiſc.aud.Guid.Pap.q.437.Cum.conſ.138.ſub
nu.6. Signo. conſ. 89. nu. 3. Grat conſ. 21. nu. 67.
Rum. conſ.23.& 49. vol.4. Gram. conſ.45.nu.46.
Bec.conſ.54.nu.10.vol.2. Cæpha.conſ.79. nu.13.ac
ita deportatis. Gabr. conſ. 172. Burſ. conſ. 54. De-
cia.conſ.86. volu.3.magis quam relegatis, quando
ob publicum crimen hanc patiuntur penam, quã
opinionem ſequitur D.Oſaſch. d. dec.105. Gram.
voto.19.hoc enim caſu, quum deportationis pęna
conſequutiuè trahat ſecum bonorum publicatio-
nem. l.1. ff. de bon. damn. l.deportatorum. C. de
pœn. Neſcio videre cur pœna loco deportatio-
nis ſuccedens ſubijci non debeat diſpoſitioni. d.
authen. bona damnatorum: præſertim quũ oẽs il-
læ rationes militent, quę ſupra ꝑ filijs adductæ fue-
23 re. Si vero † bannirentur non propter aliquod pu-
blicũ crimen, ſed propter cõtumaciã, vel contem-
ptum dũtaxat, ſeu ob aliud crimen dignum tantũ
pecuniaria pęna, tunc quum magis relegatis, quã
deportatis aſſimilientur. Gram.dec.17.Clar. in §.fi.
q.71.Oſaſch.d.dec.105.& relegata, bona non amit-
tunt, niſi ſpecialiter in ſententia dictũ ſit.d.l.depor-
tatorũ.C.de pœn.l.relegati de interd.& releg.certè
fortè hoc caſu dici poſſet locũ nõ eſſe diſpoſitioni
dictæ auth. bona damnatorum, quæ non trahitur
ad caſus, vbi iure cõmuni pœna publicationẽ bo-
norum ſecum non ducit, ne præſertim filij magis
mulctentur ob priuatum, quam publicũ patris de-
lictum. Quibus tamen omnibus caſibus ſuccedet,
ni fallor, illa cõmunis opinio, quod in toto mũdo
bona non confiſcentur, exceptis criminibus hære-
ſis, & Leſæ Maieſtatis, vel ſtatuto, aut conſuetudi-
ne aliter caueatur.

Quare ſi confiſcentur in odium banniti pro cri-
mine publico, qui ob contumaciam habitus fuit
pro conuicto, & cõfeſſo, quur erunt deterioris cõ-
ditionis filij, quã ſi conſtitutus in carceribus id fuiſ-
ſet confeſſus: quum taciti, & expreſſi par ſit virtus.
l.cum quid.ff.ſi cer.petat. ſupereſt vt in ſpecie diſpi
ciamus an vbi ſtatuto publicantur bona, præſup-
poſito quod illud deroget.d.auth. bona damnatorũ:
ac iuri digeſtorum, an ſaltem legitima filijs debea-
tur, & à quo tempore, quod dicemus gloſſa pro-
ximè ſequenti.

S V M M A R I V M.

1 *Publicatio banni contra reum ante condemnationem non eſt diffinitiua, ſed interloquutoria.*
2 *Statutum, quo bona delinquentis publicantur, an deroget auth. bona damnatorum, ita vt filios legitima etiam excludat.*
3 *Renunciatio generalis legitimam non continet.*
4 *Delinquendo quis dicitur cum fiſco quaſi contrahere.*
5 *Legitima an iure municipali ex toto adimi poſſit.*
6 *Statutum deferens indiſtinctè lucrum dotis marito intelligitur nullis exiſtentibus liberis.*
7 *Lucrum marito debitum dicitur deberi ex cauſa oneroſa.*
8 *Confiſcatio bona in fiſcum tranſmittit cum omnibus ſuis oneribus.*
9 *Filius legitima quaſi creditor in qua non habet terminum lucratiuum.*
10 *Quarta debita coniugi inopi confiſcatione bonorum non intelligitur comprehenſa.*
11 *Legitima non continetur ſtatuto quo bona confiſcantur.*
12 *Legitima ſtatuto tolli poteſt, ſed non ex toto diminui.*
13 *Fiſcus in pœnis cauſam habet lucratiuam.*
14 *Legitima viuo patre condemnato, & bannito cum bonorum confiſcatione filijs debetur non expectata morte naturali ipſius patris.*

De Edictis annonæ. Glo. XII.

STatutum, vel conſuetudo, quo diſponi-
tur bona delinquentis publicanda, vel
præſens, vel contumax ſit, pronuntia-
to delicto pro confeſſo, ac inde ſequu-
ta ſententia, quæ non dicitur interlo-
quutoria, prout eſt primum illud bannum ipſam
ſententiam præcedens, ſed diffinitiua, vt declarat,
1 † Boſius.tit.de bannitis, pręſuppoſito citra veritatis
præiudicium, quod illud diſpoſitioni.authentic.bo
na damnatorum.C. de bon.dam. deroget, imo &
etiam iuri digeſtorum, vt tractaui antecedẽti gloſ-
ſa, ac, vt vberius cæteris, declarat Caſtren.conſ.171.
ſub nu.5.vol.1. reſpondens ad ea, quæ in contrariũ
adduci poſſe viderentur. Quæritur an ita interpre-
tandum ſit, vt filios legitima iure naturę debita ex-
2 cludat. † Pluribus rationib. prima facie videretur
dicendum excludi. Primo etſi generalis renuncia-
tio, ſeu hominis diſpoſitio filium à legitima non
3 excludat, cuius ipſa renunciatio † ſpecificam mẽ-
tionẽ non facit.l. ſi quando.§. & generaliter. C. de
inoſ.teſta.vbi Bal.Iaſ.& alij.C.de inoffi. teſtam.vbi
Alc. conſ. 88. vol. 4. Dec. conſ. 392. tamen ſi lege.
vel ſtatuto ipſa excluſio fundetur filium à legiti-
ma quoq; excludet Iaſ. conſ.221. col.1.verſ. aduer-
tendum eſt. vol. 2. Dec. conſ. 264. & 299. Soc. iun.
conſ. 25. vol.1. quæ opinio etſi controuerſa inter
Doct. ſit, eſt tamen aſſeuerata communis. Ruin.
conſ. 41. vol. 3.

Secundo pater cõtrahendo filium põt ſua legi-
tima priuare, qui reuocare nequit bona per ipſum
patrem vendita ad legitimæ ratam: & cum delin-
4 quendo pater cum fiſco quaſi contrahere † dicitur,
verſus quem ad pœnam ſe obligat.l.imperator. ff.
de iure fiſci, gl.in l.1.§. beſtias.ff.de poſtul. ſequitur

concluſio ipſa prædictæ excluſionis: quum legiti-
ma nulla debeatur filio, niſi ære alieno detracto.l.
Papinianus.§. quoniam autem quarta. ff. de inof-
fici. teſtamen.

Tertio confirmatur, quia alienatio ex delicto
proueniens ex legis dicitur prouenire alienatione:
at prohibita alienatione hominis, non cenſetur
prohibita alienatio legis. l. cum pater. §. inter. vbi
Bar. & Imo. ff. de leg. 2.

Quartò legitima iure ciuili debetur, licet quodã
inſtinctu naturali, quæ propterea lege municipali
5 poteſt auferri. † Dyn. in reg. indultum. de reg. iur.
in 6. vt tenent omnes qui volunt ſtatuto ex toto le-
gitimam tolli poſſe. Ctau. conſ. 236. quum itaq; le-
gitima de bonis debeatur, & bona non exiſtãt poſt
confiſcationem, nihil deberi poterit, & propterea
hanc opinionem tenuerunt, vt legitima minimè
debeatur Gen. quem ſequi videtur. Zaba. in clem.
vn. nu. 15. de ſent. & re iudic.

Quibus non obſtantibus contrarium eſt verius:
ſtatuto, ſcilicet, vel conſuetudine non obſtante le-
gitimam filijs deberi de bonis ipſis confiſcatis ra-
tionibus etiam pluribus, ac auctoribus.

Primò, etſi ſtatutũ generaliter, & indiſtinctè di-
ſponens, indiſtinctè, ac generaliter intelligatur.
l. de precio. ff. de publi. l. ſi ſeruũ. §. nõ dixit prætor. ff.
de acq. hær. tamen illud recipit interpretationẽ ſe-
cundum ſubiectã materiam. dd. in c. 1. tit. an marit.
ſucc. vxori. Deci. conſ. 136. ac ſecundũ ius cõmune
l. ſi ſerui. C. de noxa. c. cum dilectus extra de conſu.
ne quis indebite damnum patiatur. l. fi. §. in cõputa
tione. C. de iure delibe. Coroboratur alia cõcluſio-
ne, qua dicitur ſtatutum deferens ſimpliciter lucrũ
dotis marito quantũuis generale, eſſe intelligendũ
6 nullis exiſtentibus liberis. † Bal. in c. 1. col. 1. an mar.
ſucc. vxori. Soc. conſ. 35. col. 2. vol. 4. Cut. ſen. conſ.
78. Brun. in tract. excl. fœm. in 6. art. pri. in 4. mem.
q. 27. col. pe. in fi. Ber. q. 115. verſ. tertius caſus. Bertr.
in rep. l. hac edictali. C. de ſec. nup. Soc. iun. conſ. 70.
vol. 2. vnde ſi hoc ſtatutum generale loquens fa-
uore mariti reſtringitur ad terminos. l. hac edictal.
ne filij indebitè ex primo matrimonio fraudetur,
neſcio videre, cur fortius hoc caſu contra fiſcum
certantem de lucro ſumi debeat hæc interpreta-
tio: tanto magis, quum lucrum tributum marito
7 dicatur ex cauſa oneroſa. † Iaſ. in l. Neſennius. ff. de
re iud. Soc. conſ. 5. vol. 4. Dec. conſ. 402. col. 4. & fi-
ſcus quod conſequitur habeat ex cauſa merè lu-
cratiua.

Secundò in crimine Leſę Maieſtatis omnia bo-
na publicantur, & filiabus tamẽ adhuc aliqua por-
tio reſeruatur. l. quiſquis. C. ad leg. iul. maieſt. Imo
per fiſcum hoc caſu filiabus debita eſt dos Bald. in
l. fi. C. de dot. promiſ. Socin. conſ. 30. vol. 1. Plot. cõſ.
30. ſub nu. 48. ſi igitur in hoc crimine aliqua filio-
rum habetur ratio, in quo excludũtur ex auth. bo-
na damnatorum, tanto magis id dicẽdum, eſt vbi
regulariter iuris cõmunis diſpoſitione illis, aut pars
bonorum, aut totum reſeruatur.

Tertio patres filiorum legitimam diminuere
non poſſunt teſtando. l. quoniam in prioribus. C.
de inoffic. teſtam. item nec donãdo inofficiosè cũ
iuramento Bar. in l. Titia. §. Imperator. ff. de leg. 2.
multò minus igitur illis poterunt obeſſe delin-
quendo.

Quartò confiſcatio bona tranſmittit cum one-
8 re ſuo † l. ex facto. §. ex facto, vbi Ripa. ff. ad Treb. l.
inter eos. § fin. ff. de fideicũ. l. marito. ff. ſolut. mat.
vnde filias dotare tenetur, vt dixi ſupra. Item filijs,
& filiabus alimenta præſtare, etiam ſi nihil ſtatuto
reſeruetur, ſed omnia publicentur. Soc. d. conſ. 30.
Ripa in d. §. ex facto. Plot. d. conſ. 30. ſub nu. 34. vn
de cum dos ſuccedat loco legitimæ, ac ipſa legiti-
ma loco alimentorum. Bart. in l. Titio centum. §.
Titio genero. ff. de cõd. & demonſtr. ipſa legitima
9 debebitur, cuius filius † quodãmodo creditor eſt.
& in qua terminum non dicitur habere lucrariũ.
l. fi. C. de rep. hæred. l. fi. C. de cond. indeb. data, & ip-
ſi filio condictione ex lege ad inſtar æris alieni pro
repetitione illius. l. fin. ff. ſi quid in frau. patro. l. 1. §. ſi
impuberi. ff. de coll. bon. Soc. conſ. 30. nu. 31. vol. 1.
dicitur. l. Papinianus. §. quoniam quartæ. ff. de
inoffi.

Quintò coniugi inopi ſuperſtiti de bonis coniu-
10 gis prædefuncti debetur † quarta pars bonorum:
hæc quarta non obſtante publicatione intelligitur
reſeruata. auth. bona damnatorũ iũcta gl. in verbo
legibus, & non obſtante ſtatuto publicante bona,
vt pulchris rationibus comprobat Soc. dicens cõ-
munem. conſil. 121. volu. 1. ſequitur Rol. de lucro
dot. q. 59. Plot. d. conſ. 30. nu. 41. ſed ſi hoc inopi
vxori reſeruatur, quur non magis filijs legitima
iure naturæ debita.

Sextò hanc opinionẽ propterea fauore filiorũ
reſpectu legitimæ: quũ ſtatutum interpretationẽ
accipere debeat paſſiuam à iure cõmuni iuxta ter-
minos. l. 2. C. de noxa. quicquid dictum ſit in glo.
antecedenti, quod ita non ſit interpretandum, ſed
corrigere diſpoſitionẽ dictæ authenticę, hanc opi-
nionem inquã præſertim in legitima, ꝙ filijs in du-
bio præiudicare nõ poſſit, aut ſaltem ꝑiudicare nõ
11 cenſeatur, tenuit Franciſcus de Albergetis † Do-
ctor antiquus. Ang. conſ. 357. D. Gregorius, dicens
ſtatutum temperãdum, moderandum, ac intelligẽ
dũ iuxta terminos. l. cũ. ratio. ff. de bon. dam. Laud.
in d. clem. vn. de ſen. & re iud. Bened. in c. Raynu-
tius. verſ. & vxorẽ nomine nu. 285. licet nu. 386. vi-
deatur dubitare. praric. Pap. in forma inquiſitionis.
§. tranſeat in exemplum. nu. 2. Soc. referens dictum
Franciſcum de Alberg. d. conſ. 121. ſub nu. 9. vol. 4.
volens ſtatutum intelligendũ iuxta terminos iuris
cõmunis, ſi nullam faciat mentionẽ de filijs. Pau-
lus pecus in l. Titia. §. Titia. cum nuberet. nu. 58. rub.
in l. Titia. §. Imperator. nu. 219. ff. de leg. 2. Boſ. de
publ. bon nu. 10. Clar d. q. 78. Rol. cõſ. 67. vol. 2. Imo
idem ꝑſupponitur, ſi condemnatus eſſet pater nõ
in bonis, ſed in magna pecuniarum quãtitate, quæ
bona facilè abſorberet. Bal. conſ. 171. condemna-
tus fuit quidam vol. 1.

Quibus rationibus, & authoritatibus ſatis proba
tur ſtatutum nedum non auferre legitimam, ſed
etiam ita poſſe iure optimo interpretari, quod filijs
non præiudicet in reliquis bonis iuxta terminos. l.
cum ratio. ff. de bonis damnatorum. Nec obſtant
quæ ſupra ex aduerſo adducta ſunt.

Primò generali diſpoſitione legis, ſeu ſtatuti le-
gitimam contineri. quia imo dicitur contrarium
verius ad legitimam non extendi. Bal. conſ. 452. &
391. vol. 1. Salic. in l. ſancimus. C. de nup. & in auth.
res quæ. C. com. de leg. in l. 2. C. de noxa. Alex. conſ.
7. nu. 7. vol. 2. Corn. cõſ. 290. nu. 5. vol. 3. Soc. d. conſ.
30. Dec. conſ. 392. Ruin. conſ. 95. num. 8. vol. 2. &
præſuppoſito hanc opinionẽ ita controuerſam, vt
ob eius ambiguitatem, in ea ſieri non poſſit tutum
fundamentum, ſatis eſt ꝙ opinio media commu-
niore calculo recepta ſit, vt ſaltem tota legitima
12 ſimili ſtatuto tolli non poſſit, † licet diminui, Ale.
conſ. 55. num. 5. vol. 2. conſ. 75. num. 11. vol. 1. Bru.
in tract. de ſta. excl. fœm. in 1. art. Cur. iun. conſ. 10.
Rip. in lib. 1. reſp. 7. communẽ dicit Stepha. Auſr.
Cap. Tol. 437. Dec. conſ. 6. nu. 13. vol. 1.

Secundo reſpondetur tunc demũ cõcendi poſſe

ſtatutum

ſtatutum filium excludere à legitima, quando verè
ac propriè ſtatutum de excluſione diſponit, vt in
terminis concluſionis controuerſiæ inter Doc. id
eſt, ſi ſtatutum excludat filias à ſucceſſione patris
propter maſculos, de quo in ſpecie loquuntur. Nam
quum excluſio fit a ſucceſſione, merito datur occa
ſio inquirendi, an etiam à legitima: put poſſet facti
ſpecies fingi, hoc in caſu, ſi ſtatutum diſponeret fi-
lios ob delictum patris excludi in commodũ fiſci à
paterna ſucceſſione: hoc inquam caſu, faceret ad
propoſitũ perquiſitio, an ſub voce generali ſucceſſio
nis a legitima quoq; excluderet: ſed ſtatuta nihil di
ſponunt de filijs, nec de ſucceſſione, ſed tantũ, quod
bona delinquentis publicentur, adeo quòd nihil
omnino ad hunc locum pertineat cõcluſio prædi-
cta. dd. quæ potius adiuuat in hoc caſu filios, quam
illis obſit.

Non obſtat ſecundũ argumentũ patrem ſcilicet
cenſeri cum fiſco quaſi contrahere, & filium con-
tractui paterno non poſſe contrauenire, quemad-
modum, ſi venderet ſua bona illum oporteret pa-
tientiã habere, ac æquo animo ferre: Primo reſpõ-
detur fiſcum in pœnis habere cauſam lucratiuam,
13 † Bar. in l. 1. ff. ſolu. matr. & in l. Meuius. §. duobus. ff.
de leg. 2. in cauſis autem lucratiuis factũ, ſeu contra
ctus paternus filio non obeſt. l. Titia. §. Imperator
vbi Bar. ff. de leg. 2. maximè reſpectu legitimæ filio
debitæ, etiamſi alteri filio ſubſtantiam ſuam totã
contuliſſet. l. ſi totas. l. ſi liqueat. C. de inoffi. donat.
Bar. in d. §. Imperator. tanto magis quum reſpectu
ſuæ legitimę, filius in bonis paternis terminũ habe-
re non dicatur lucratiuum. l. fin. C. de repud. hær. l.
fi. C. de condi. indeb. Secundo reſpondetur iure, &
ratione naturali bona ad filios deferri. l. cũ ratio ff.
de bon. damna. l. ſcripto. ff. vn. lib. l. nam etſi paren-
tibus ff. de inoffi. teſtam. l. maximum vitium. C. de
lib. præt. qui viuis parẽtibus, ita quaſi bonorũ domi
ni ſunt, vt in eos potius continuetur, adminiſtratio,
quam deferatur ſucceſſio. l. in ſuis. ff. de lib. & poſth.
l. cũ miles. ff. ex quib. cau. mai. in quos pater potius
dicitur debitum ſoluere, quam alienationem face-
re. l. 1. §. 1. C. de imp. luc. deſer. Soc. ꝯſ. 30. vol. 1. vnde
quòd dicitur poſſe patrẽ vendere bona, ad quę filio
non datur regreſſus pro legitima, locum habet in
contractu oneroſo, nõ in lucratiuo, vt ſupra dixi, in
quo filio non præiudicatur in legitima. Item quod
dicebatur legitimam non deberi niſi detracto ære
alieno. Reſpondetur de eo ære alieno intelligendũ,
quod cauſam habet oneroſam, ſecus ſi lucratiuã,
quum legitima præferatur legatarijs, & fideicom-
miſſarijs.

Nec aduerſatur publicationẽ eſſe alienationẽ le
gis: quia reſpondetur ex legẽ reſeruari legitimam,
ac portiones alias maiores de quibus in d. l. cum
ratio. & in auth. bona. C. de bon. damn. nec tracta
ri hic de legis poteſtate, ſed de legis volũtate, vtrũ
ſcilicet lex intellexerit nulla facta mentione legiti-
mæ, nec filiorum ipſos filios legitima priuare, ꝯtra
tot rationes æquitati, ac iuri naturali innixas, ac tot
humana iura in dubio corrigere fauore fiſci, &
odio filiorum, contra Romanas leges, & dicimus
quòd non, vt probatum eſt, ſupra.

Minusq; obſtat quartũ, legitimã iure ciuili debe-
ri: quia hoc contrariatur d. l. cũ ratio. & l. ſcripto, vt
naturali iure debeatur, & quod tolli poſſit, eſt am-
bigui iuris, vt etiam dixi. & hæc, aut ſimilibus cõſti-
tutionibus non adimitur, ſeu non quæritur an poſ-
ſit adimi, ſed an adempta ſit, & oſtendimus quod
non. quare ſi opinio Zinzen. in d. clem. vnica. de re
iudi. eſſet vera, prout tot authoritatibus ꝯtrijs illam
reiecimus, poſſet procedere in claris, vbi confiſca-
tio fieret filijs etiam exiſtentibus, non autem vbi eo
rum nulla prorſus facta legitur mentio.

Præſuppoſito, nõ omnia bona deberi, ſed tantũ
legitimam, quæritur an illa debita tantũ ſit morte
naturali patris ſequuta, vel ſtatim a die confiſcatio
nis bonorum ac condemnationis ad vltimum ſup
plicium, ſi in poteſtatem reus peruenerit bannien
tis: videretur dicendum ſpectandam mortem na-
turalem: quum in bonis viuẽtis nulla deberi poſſit
14 legitima. † l. cum quæritur. C. de inoffi. teſtam. l. 1. §.
igitur. ff. de coll. bonor. adeo quod viuente graua-
to patre interim fruatur fiſcus bonis ſubiectis fidei
commiſſo. l. ſtatius. §. Cornelio. ff. de iure fiſci.

Contrarium eſt verius: quum talis ſic condem-
natus æquiparetur ſaltem deportato Exc. Oſaſch.
d. conſ. 105. & probaui in ſuperiore gloſſa, deporta
ti verò non moriuntur ex ſola deportatione, & ta-
men interim, dum viuunt in deportatione portio
illis aſſignatur. l. 1. ff. de bon. dam. l. cũ ratio. ff. eod.
tit. non minus quam filij damnatorum. vnde ſicut
filijs damnati vltimo ſupplicio portio debetur, ita
debebitur eodem tempore deportationis filijs de-
portati, vt vna determinatio omnia æqualiter de-
terminet. l. nam hoc iure. ff. de vulgar. Confirma-
tur ex diſpoſitione tex. in l. fi. C. de bon. damn. vbi
portio bonorum liberis reſeruatur deportati. Re-
ſeruatio nihil eſt aliud quam exceptio. quę excipiũ
tur, igitur non includuntur in publicatione, a quã
ipſa bona excepta ſunt, nullis alijs propterea quam
filijs debita: præſertim quum damnatus ad mortẽ
cum bonorum publicatione dicatur ciuiliter mor
tuus, quæ mors naturali æquipatatur. Bar. in l. 4. C.
de iis q ven. æt. imp. & in l. cum pater. §. hæreditatẽ,
ff. de leg. 2. Iaſ. in l. Gallus. §. quid ſi tantum. ff. de lib.
& poſthu. Feli. in c. licet vndique de offi. deleg. Boſ.
de publ. bon. nu. 6. ad inſtar deportati, cui pœna
capitis irrogatur, ſi locis interdictis non abſtineat.
l. relegati. ff. de pœn. ſeu condemnati in metallum
qui propriè extinctus dicitur. Alex. in l. ex facto. §.
ex facto. ff. ad Treb. Boſ. de public. bon. ſub nu. 15.
iſti deportati, etſi naturaliter viuant noui homines
dicuntur. Caſ. in l. eius. §. 1. ff. de teſtam. quid igitur
deferre poteſt remiſſionem bonorum filijs? præſer-
tim quum fiſcus ad quem bona tranſeunt ad ali-
menta filiorum teneatur, vt probaui ſupra, quorũ
loco ſuccedit legitima. Bart. in l. Titio. centum. §.
Titio genero. ff. de condi. & demonſtra.

Quæ exaduerſo ſupra adducta ſunt procedunt
in patre ingenuo, innocente, ac ſui iuris, de cuius
bonis ſecundum bonos mores citra eius conſen-
ſum non licet inter filios paciſci. l. fin. C. de pact.
hic vero agitur de damnato, ac proſcripto, qui pro
mortuo habetur, cuius magis intereſt filios ſuos
habere bona quam fiſcum: alioqui inducta in pa-
tris fauorem, ne dum viuit de ſuis bonis diſponat,
in odium retorquerentur contra. l. quod fauore. C.
de legib. Diſpoſitio verò d. §. Cornelio, vt expecte-
tur mors naturalis procedit in diſpoſitione homi-
nis, in qua tenacius procedimur nos hic ſumus in
clementia, & beneficio Principis, cuius gratia hæ
portiones filijs reſeruantur. quæ propterea latè in-
terpretanda venit. l. fin. ff. de conſti. princ. ac ita cõ
cludit Rol. d. conſi. 97. vol. 2. poſt Boſ. tit. de bono.
publ. num. 10.

*Piu cõmettiamo la cognitione, e deciſione di
tutte le cauſe dependenti da queſti ordini noſtri
al detto magiſtrato generale dell'abondanza:
con inhibitione a tutti gli altri noſtri magiſtrati*

di non intrometterſi nelle cognitioni di eſſe cauſe ſotto pena alli inferiori del Senato noſtro, di ſcudi cento.[b] *Mandando e comandando a tal effetto a tutti li commiſſarij deputati ſopra l'inquiſitione de i contrauentori di rimettere fra quindeci giorni dopò la publicatione delle præſenti tutte le informationi, ſottomiſſioni, & altri atti concernenti qual ſi voglia contrauentore delli ſuditti noſtri mediati, & immediati, nelle mani del ſecrettario di eſſo Magiſtrato generale, ſotto pena a noi arbitraria mandando a eſſo Magiſtrato di procedere contra tali contrauētori, come cognoſcerāno douerſi fare per giuſtitia.*

Per tanto mandiamo, e comandiamo a tutti li miniſtri, officiali, vaſſalli, & ſudditi noſtri mediati, & immediati, che oſſeruino e facciano oſſeruare le preſenti noſtre, dando ogni man forte aiutto, e fauore alli commiſſarij, & altri che ſarà eſpediente per la publicatione, & eſſecutione di eſſe ſenza difficoltà ne contradittione alcuna per quanto ogn'vno ſtima cara la gratia noſtra. Dechiarando l'eſſecutione, che ſi farà per voce di crida, & affiſſione di copia ne i luoghi publici, e ſoliti, tanto valer come ſe ad ogn'vno foſſe perſonalmente intimata, e che tanto vaglia la copia ſtampata come il proprio originale di noſtra mano firmato, che tal e noſtra mente non oſtante qualonche coſa contrária. Dat. in Torino li 12. d'Ottobre 1587.

C. Emanuel.

V. Milliet.

Lacreſte.

S V M M A R I V M.

1 *Sterilitas fertilitate antiquior.*
2 *Finis vbertatis initium laborum, & ſterilitatis.*
3 *Magiſtratui abundantiæ, ſanitatis, aquarum cur ſic denominati potiuſquam a ſuo contrario.*
4 *Magiſtratui curæ eſſe debet ne edicta, & Principis imperia fiant illuſoria.*
5 *Iuriſdictio magiſtratui abundantiæ conceſſa, an dicatur conceſſa priuatiue, vel cumulatiue.*
6 *Differentia quæ ſit inter vnum, & alterum, an ſcilicet competat cumulatiue, vel priuatiue.*
7 *Iuriſdictione alicuius ſpecies cauſarum demandata, non excluduntur habentes maiorem, vel ordinariam iuriſdictionem.*
8 *Negligentia iudicum ſpecialibus cauſis conſtitutionum fecit locum ordinariæ iuriſdictioni.*
9 *Prorogari nequit iuriſdictio magiſtratus abundantiæ in alijs cauſis.*
10 *Prorogatio iudicis incompetentis præſumitur ex errore, non de certa ſcientia.*
11 *Iudex cauſarum appellationis nequit de primis cauſis cognoſcere.*
12 *Promiſſio parendi mandatis iudicis incompetentis nulla, et quid cenſuerit in hoc Senatus.*
13 *Creatio magiſtratuum Principi tantum ſpectat.*
14 *Iuriſdictio magiſtratui conceſſa intelligitur reſpectu primæ cognitionis tantum.*
15 *Appellari poteſt Senatus a delegatis Principis, etiam ſi per propriam Principis ſubſcriptionem delegatio firmata ſit.*
16 *Appellatio vbi remouetur ſententia exequi poteſt.*
19 *Rigor precij frumenti exceſſiui nunquam ſeruatur, etiā odio moratoris.*
18 *Commutatio grani veteris in nouum quando permiſſa.*
19 *Communitates an cogi poſſint vendere viliori pretio victualia militibus.*

De edictis annonæ. Glo. vltima.

A MAgiſtrato generale del abondan-
1 za] Sterilitas præceſſit, † & ferti-
litas ſequuta eſt: quum initio ipſo
terra eſſet inanis, & vacua: inde
Dei iuſſu germinauit herbam vi-
rentem facientem ſemen, ac li-
gnum pomiferum, faciens fru-
ctū iuxta genus ſuū Geneſ. c. 1. In qua plantauerat
Deus Paradisū voluptatis, ponens in eo hominē
quem formauerat. Gen. c. 2. qui, ni fallor, dici po-
tuit primus præfectus, ſeu magiſtratus abūdantiæ,
vel vbertatis. Hic cum præcepti tranſgreſſor in offi
cio defeciſſet, reuerſa eſt ſterilitas illis diuinis ver-
bis, Maledicta terra in opere tuo, in laboribus co-
medes cunctis diebus vitæ tuæ: ſpinas, & tribulos
germinabit tibi, & comedes herbas terræ, in ſudo-
re vultus tui veſceris pane tuo. Gen. c. 3. adeò quod
2 finis † voluptatis, delitiarum, ac fertilitatis, fuit ini
tium exilij, ſterilitatis, ac ſudoris.
Creantur itaque magiſtratus abondantiæ, qui,
& ſi hoc nomine nuncupentur, potius ab vbertate,
3 quam à ſterilitate, ſeu cariſtia: † Nulli tamen du-
bium, quin creationi eorum potius cauſam præ-
beat cariſtia, quam abundantia. Simili modo dici
tur de magiſtratu ſanitatis, cui præſtat occaſio cō-
tagio: De magiſtratu aquarum, ex cauſa ſicitatis.
Sed quia videretur abſurda denominatio ab ipſa
prima cauſa, id eſt ſi vocaremus magiſtratum ca-
riſtiæ, ſeu ſterilitatis, magiſtratum contagionis,
magiſtratum ſicitatis, Denominatio fit non a cau-
ſa, quæ impulit ad creationem, ſed a cauſa, ob quā
creati ſunt, vel ab ipſo effectu, qui verbis, ac prima
ipſa cauſa eſt potior. l. tam anguſti. ff. de ſeruit. l. in
ſulam. ff. de præſcr. verb. l. Lucius. ff. de donat. l. vbi
ita donatur. ff. de don. cauſ. mor. Maximè quum
ipſorum præcipiuum officium ſit, vt quantum fie-
ri poteſt cariſtia alleuetur, & vbertas conſeruetur,
ſuſpitio contagionis expellatur, reſtituta ſanitate:
vt aquæ tempore arido ſuis debitis modis diſpen-
ſentur, ne vni ſitiant, alij ebrij ſint, iſtæ ſunt cauſæ
finales, quæ nomina actis imponunt. l. ſtipulatio,
§. opus. ff. de nou. oper. nunc. c. fraternitatis in fi. de
frig. & malef. l. ſi in argento. ff. de aur. & arg. leg,
Crau. conſi. 548. num. 17.
Cognitio cauſarum edictorum annonæ igitur
demandatī magiſtratui abundantiæ, cui curæ ma-
ximè eſſe debet ipſorum edictorū obſeruatio, ne
4 ipſa illuſoria ſint, ac ſuperioris imperia. † l. fi. ff. ne
quid in loco publ. l. ſi prætor. §. 1. ff. de iudic. vel ne,
ludibrio leges ipſius Principis fiant. l. fi. §. vbi autē,
C. de bon. quæ lib. maximè ad tam vtilem, ac iuſtū
finē ꝓmulgatæ. Nec res noua eſt, vt in dominio be
ne formato, ac ordinato, vt ratio annonaria ſuos,

ſpeciales

ſpeciales habeat iudices: ſed peruetuſta, præfectis
vrbis demandata, cuius curæ, ſcilicet, annona, fo-
rum ſuarium, ac alia huiuſcemodi, vt iuſto præbe-
rentur pretio pertinebant. l. 1. §. cura carnis. ff. de
off. præf. vrb. l. 1. C. eo. titu.

Hac tamē ſpeciali cauſarū delegatione deroga-
tum nō intelligitur habenti vniuerſalē iuriſdictio-
5 nem, text. in terminis annonæ. † in d. l. 1. C. de offi.
præf. vrb. vnde, qui vniuerſalē iuriſdictionē habet,
ſuam habere dicitur intentionem in omni cauſa-
rum ſpecie fundatam. l. 1. ver. cum vrbem. ff. de off.
præf. vrb. c. cum Epiſcopi. de offi. ord. in 6. Ita quòd
nec ex eo quod alijs aliqua cauſarum ſpecies man-
datur, videtur à pretore auocari, ſed cumulari d. l. 1.
C. de offi. præf. vrb. c. per hoc de hæret. in 6. Ancha.
conſilio. 164. colum. 3. verſic. contrarium dico. Boſ.
de foro compet. num. 7. Vnde ſi in ciuitate conſti-
tuatur officialis vnus ſuper damnis datis, vel abun-
dantia, nō derogatur ipſa cōſtitutione iuriſdictio-
ni poteſtatis vniuerſali. Bar. in d. l. 1. C. de off. præf.
vrb. Ang. & Caſt. in l. teſtamenta. C. de teſta. l. quod
in rerum natura. §. quod per alluuionē. ff. de leg. 1.
Dec. in c. cæterum nume. 5. de iudic. quum excepta
cauſa feudi, iuriſdictio aliquo ſpeciali caſu alicui
tributa, cumulatiuè potius, quam priuatiuè in du-
bio conceſſa cenſeatur. Abb. in d. c. cæterum, & ibi
dec. num. 28. Ang. & Caſtr. in d. l. teſtamenta Aret.
conſi. 102. Iaſ. in l. quod in rerum. §. pen. ff. de leg.
1. Marſ. in l. fin. nume. 28. ff. de iuriſd. omn. iudic.
Rol. conſi. 80. volu. 2. Men. de arb. quæſt. 40.

Exempli gratia cauſæ curialium forma nouo-
rum decretorum, ti. del trib. comp. ſpectant cogni-
tioni dominorū referendariorum, qui nunc ſunt
per Illuſtres D. Sebaſtianus Solerius, Io. Franciſcus
Prouana, pridie creatus præſes meritiſſimus Illuſt.
Cameræ, Frāciſcus Milietus filius Illuſtriſſimi Do-
mini Ludouici Magni Cancellarij, ſed per hanc
iuriſdictionem iſtis Patribus demādatam, nihil de-
trahi intelligitur iuriſdictioni ipſorū curialiū ordi-
nariæ, quin ibi cōuenire, & cōueniri poſſint. Diffe-
6 rentia autē eſt † an competat priuatiuè, vel cumu-
latiuè, quia ſi cumulatiuè, is præfertur iudex, qui co-
gnitionem præoccupauit l. ſi quis poſtquam. ff. de
iudic. Caſtr. in d. l. teſtamenta. C. de teſta. Ber. conſ.
22. num. 26. volu. 1. Boſ. in titul. de foro comp. nu.
69. Ciar. in prat. crim. §. fin. q. 38.
B Scudi cento] Prædicta procedūt in dubio, ac re-
gulariter ſecundum iuris cōmunis diſpoſitionem.
At quū hic inhibeatur ſub pœna quibuſcunq; alijs
iudicibus, ne ſe intromittant in cognitione harum
cauſarū, proculdubio magiſtratui annonæ iuriſ-
dictio hæc priuatiuè, & non cumulatiuè delegata
cēſetur, & tamen prima facie videtur poſſe contra-
riū ſuſtineri: ſiquidē vbi mādatur certa ſpecies cau-
ſarum, vt ſolus ipſe cognoſcat, non excluduntur
tamen habentes maiorē, vel ordinariam iuriſdi-
7 ctionem. † l. viros vbi Bar. C. de offi. diue. iud. lib. 12.
Ang. in l. 1. C. vbi, & apud quem. Dec. conſi. 3. vbi
tollit contraria. Rolan. conſ. 82. lib. 2. Menoch. de
arbi. quæſt. 40. nu. 8. Nam quamuis alij iudices ſint
excluſi à ſpeciali delegatione annonæ, includūtur
tamen ſub generali cōmiſſione omnium cauſa-
rum: pulchrè Surdus conſ. 56. num. 38. ſcribens in
iudicibus annonæ. Stante tamen prædicta pœnali
inhibitione, non auderē firmare, quin ipſa iuriſdi-
ctio Illuſtr. Magiſtratus annonæ competat priua-
tiuè: quia, vbi cōſtat de mente diſponentis, nō eſt ar-
gumentis agendum, niſi pcederet aliqua ſpecialiū
iudicum in pcedendo negligentia: tūc alius iudex
procedendo ipſe foret excuſabilis, cui ipſa negligē-
8 tia præſuppoſita, non adimitur iuriſdictio. † §.

peruenit verſic. primatibus. in auth. vt nulli iudic.
quem ad hoc propoſitū ſingularem dicit Bald. in l.
2. nu. 6. C. quan. fiſ. vel priu. Iaſ. in d. l. teſtamenta nu.
1. vel ſi iudex ipſe ſpecialis abſit, vel illius officiū
morte, vel aliter vacet: tunc etiam ordinariū adire
licebit. Barto. & Ange. in l. ſi vacātia. C. de bon. vac.
lib. 10. Alex. Iaſ. & Rimin. in d. l. teſtamenta Fel. in
c. paſtoralis de off. ord. Dec. in d. cap. cæterum.
num. 12.

Cognitio, & deciſio cauſarū Magiſtratui quoad
alios iudices priuatiuè, ſi ita ſit, demandata, limita-
tur ad cauſas depēdentes ab ordinibus annonæ. vn-
de pro alijs non poſſet ipſorum prorogari iuriſdi-
9 ctio; † quū limitata cauſa limitatū producat effe-
ctū. l. in agris. ff. de acqu. rer. dom. & incluſio aliqua-
rum cauſarum, ſit aliarū excluſio. l. cum prætor. ff.
de iudi. Et quamuis poſſit prorogari illa ſpecies iu-
riſdictionis, quā iudex habet in ſuos ſubditos Cin.
Bald. Caſtr. & Alex. in d. l. teſtamenta. C. de teſtam.
Quinimo dixerit Caſtr. ibi iuriſdictionem officia-
lium cauſarum mercātiæ poſſe prorogari ad alias
cauſas ciuiles: tamen hoc caſu non cōpeteret ipſi
Magiſtratui iuriſdictio priuatiuè, ſed prorogatiuè,
& ordinarius nō caderet in pœnas procedendo, &
cognoſcendo in cuius præiudiciū nequiuiſſet alie-
na iuriſdictio prorogari. Bald. in l. qui ex conſenſu
nu. 6. C. de epiſc. aud. & in l. 1. C. de iuriſ. om. iudic.
Exc. Oſaſch. dec. 78. & fortè dici poſſet non eſſe lo-
cum prorogationi, attēta delegatione limitata ex
not. à Cin. in l. 1. C. de iuriſd. om. iud. vbi ſi diſponatē
ſtatuto iudices mercatorum nō poſſe de alijs cau-
ſis quā mercantiæ cognoſcere, non licere corā eis
de alijs cauſis tractare, vltra quod Caſtrenſis proxi-
mè allegatus aſſerens iuriſdictionē officialis mer-
caturæ eſſe ad alias cauſas prorogabilē, reprehen-
ditur ibi ab Alex. allegante contrariū tenuiſſe Cin.
& Imol. cōmunem teſtatur Iaſ. in l. per errorem. ff.
de iuriſd. om. iudic. præſertim, ſi errore prorogatio
proceſſiſſet credentes eum coram quo litigaſſent
potuiſſe cognoſcere, qui error in dubio præſumi-
10 tur, non certa ſcientia †, communem dicit Iaſ. in
d. l. ſi per errorem, nu. 10. ff. de iuriſ. om. iudic. & cer-
ti iuris eſt iuriſdictionem delegati ad vnam ſpeciē
cauſarum limitatam ad alias cauſas partium con-
ſenſu minimè extendi poſſe. Rom. conſ. 133. An-
ch. conſ. 202. Cin. in l. 1. C. de iuriſ. om. iud. vnde di-
xit Bald. in c. cum P. & G. de off. deleg. quē ibi ſequi-
tur Felin. & Nat. conſ. 82. deputatū ad ſolas cauſas
appellationis cognoſcendas nō poſſe de cauſis pri-
mæ cognitionis ex iuriſdictione prorogata cogno-
11 ſcere †. Ita vt fideiuſſio coram iudice incompetēti
præſtita de parendo mandatis ſuis, vel de ſoluendo
iudicatum, ipſo iure non tenet, cum iudicatum ſit
nullum, Bald. in l. 2. §. 1. per illū tex. ff. qui ſatiſd. cog.
12 quem ibi ſequitur Alex. Nat. d. conſ. 82. † vnde die.
20. Decembris 1588. inter fiſcum, & D. Buroli Se-
natus cenſuit cōmuniori calculo promiſſionē per
eundem domino Buroli factam Domino Capita-
neo, & regenti in officio ſanitatis de præſentando
quendā reum ſubditū ipſius Domini Buroli, ac per
ipſum retentum pro conſeruatione, ac indemnitate
ſuæ iuriſdictionis fuiſſe nullam, ac ita non incur-
riſſe pœnas promiſſas non parendo: quū nihil ha-
beret commune cum officio ſanitatis cauſa illius
rei detenti, ac alijs varijs rationibus tunc addu-
ctis.

Loco itaq; præfecti annonæ, de quo in d. l. 1. C.
de præf. vrbis conſtituit Princeps Sereniſſimus Ma
giſtratū vbertatis: quū ſolius Principis ſit Magiſtra
tus creare. Bald. in cap. 1. in fi. Epiſc. vel Abb. Iaſ. in l.
quominus nu. 6. ff. de flum. Crau. conſ. 334. num. 2.

vel loco ædilium Romanorum ſuccedunt, qui co
meſtibilia, ne carius præſcripto precio, vel quæ vi-
cium patiebantur, venderentur, curã habebãt Plin.
lib. 15. Decian. conſi. 4. num. 61. volum. 3. Ipſi magi-
ſtratui tanta conceſſa iuriſdictione quantam ipſi
Principi libuit, apud quem iuriſdictio integra eſt.
Bal. in c. 1. in primo not. de allod. in c. 1. quæ ſint
reg. in illiusque manu cõceſſam magiſtratibus iu-
riſdictionem temperare. l. 2. in principio. ff. de orig.
iur. à quo tota de currit atque de fonte riuuli, a ſole
radij, ab arbore rami. Anch. conſi. 310. tres Domi
ni magnifici col. 3. verſi. ex quibus patet ad eumq;
refluit, vt in mare flumina. Bald. in d. c. 1. de allod.

Prædicta iuriſdictionis in magiſtratum collatio
reſpectu intelligitur primæ cognitionis cauſarum:
14 quum ab omnibus appelletur † excepto præfecto
prætorio. l. vn. ff. de off. præ. prætor. ab alijs autem
quibuſuis maioribus magiſtratibus appellari per-
mittitur, ſiue ex delegatione, ſiue ordinaria iuriſdi
ctione protulerint. l. a proconſulibus. C. de appell.
excepto etiam ſenatu, quum illius ſententiæ vicem
præfecti prætorio obtineant, & Principis perſonã
repreſentet. Bar. in l. Aemelius. in fin. ff. de minor.
Dec. conſi. 200. & Principi æquiparatur l. quomi-
nus. vbi Iaſ. nu. 2. not. ff. de flum. qui poteſt legem
condere. l. non ambigitur. ff. de legib. modo con-
tra ius commune non ſtatuat. l. formam. C. de offi.
præf. prætor. Dec. in l. 1. ff. quod quiſque iur. Crau.
conſ. 144. nu. 2. vnde ſi lege veteri quando duo æqui
parantur, lex noua ſuperueniens aliquid diſponẽs
de vno illud ipſum in altero diſpoſuiſſe cenſeat. gl.
cõmuniter approbata. in l. ſi quis ſeruo. C. de furt.
c. tranſlato. de conſtitut. exiſtimarem Principem
delegantem aliquas cauſas iudicibus, aut alijs infe-
rioribus, licut ab eis Senatus poterat appellari, qđ
15 demonſtrat eſſe iuris Marc. † q. 419. nu. 20. ita etiã
huic authoritati non intelligi derogatum, ſi nulla
facta mentione Senatus, nec hac authoritate ſpeci
ficè ab eo adempta, lege aliqua caueatur a geſtis
ex delegatione, aut reſcripto manu Principis fir-
mato eſſe ad eum recurrendum: Nam quod per
Senatum fit, per ipſum Principem quoq; fieri dici-
tur: quaſi ipſe ſit de numero Senatorum. l. nemo. &
l. ius Senatorum. & ibi Io. de Plat. C. de dign. lib. 12.
Marc. d. q. 419. ſub nu. 12. maximè ſi Princeps ſit ab
ſens Abb. in c. dilecti. 3. de appell. tenens a ſentẽtia
delegati Epiſcopi, abſente Epiſcopo, poſſe ipſo ab-
ſente illius officialem appellari. Imo glo. Arch. Io.
Andr. Anch. Franc. in c. 2. de cõſu. lib. 6. tenẽt ſim-
pliciter a delegato epiſcopi, vel ſui officialis poſſe
epiſcopum, vel officialem appellari. & quòd hoc Se
natui cõpetat, videtur tex. in l. præcipimus. vbi Sal.
C. de appell. vbi a delegato Principis appellatᷓ Prin-
ceps, ſed ſine alia ſpeciali commiſſione cognoſcit
præfectus prætorio, cuius loco nũc, quũ Senatus co-
gnoſcat, & illius vicem obtineat ſecundum Guid.
Pap. q. 29. Rol. conſ. 70. nu. 17. vol. 1. ad euitandũ præ
ſertim circuitus. l. cum fundus. §. ſeruũ tuũ impru-
dens. ff. ſi cert. pet. proculdubio credo appellationes
a delegatis Principis poſſe per Senatum recipi ma-
ximè quum illas recipiat, & admittat ſub nomine
ipſiuſmet Principis, vt etiam appellantium labori-
bus, & expenſis parcatur: ſiquidem quod nõ poteſt
expediri, abſq; Principis licentia, vel niſi ipſius habi
to conſenſu, difficile ita ſit, vt quodammodo im-
poſſibile reputetur. l. apud Iulianum. §. conſtat. vbi
Iaſ. nu. 8. ff. de leg. 1. vt ẽt experientia docet ob mul-
titudinem negotiorũ, ac varias Principis occupa-
tiones, quantam neceſſe ſit temporis iacturã pati:
cui parcitur per recurſũ ad Exc. Senatũ, a quo ſine
mora huiuſmodi prouiſiones conceduntur. Si ve-
rò cõmiſſio a Principe fieret appellatione remota,
tũc, quũ non liceat appellare c. paſtoralis de appel-
lat. ſed tantum ſupplicare, c. ex literis de in integ.
reſtit. Imol. in l. ex conſenſu. §. fi. ff. de appell. & ap-
pellatione remota liceat iudici, à quo appellatione
interpoſita, non obſtante ad exequutionem proce
16 dere † glo. ſing. in l. vn. verſi. fiat. ff. nil nou. app. pẽd.
quam dixit ſingularem Lafr. in c. quoniam contra
de probat. hoc inquam caſu, neceſſario eſſet ad
Principem recurrendum, qui ad ſe voluit ac man-
dauit recurri in remedijs ſupplicationum, vt dictũ
eſt ſupra titulo de modo, ac forma ſupplic. a ſent.
quando autem appellatio per Principem tolli poſ-
ſit, tractatur in clem. paſtoralis. in fi. de re iudic.

Reliquum redeundo ad materiam annonæ, vt
eum ea concludamus, quæ fuit, hoc titulo, principa
le noſtrum inſtitutum, ſciendum eſt non ſpectan-
dam reſpectu pretij cariſtiam, quæ pauco tempore
viguit, aut quæ raro occurrit. l. pretia rerum. vbi
Alex. nu. 3. ff. ad leg. Falc. & quamuis in moratore
contrarium ibi tenuerint. Raph. Cum. Ang. in §. ſi
quis agens ſub nu. 3. Inſti. de actio. Felin. in c. ſedes.
col. 2. de reſcri. Iaſ. Caſtel. & Purp. in l. vinũ. ff. ſi cert.
pet. quam opinionem aſſeruit communem Cagn.
in l. 2. nu. 251. C. de reſc. vend. quum mora ſit deli-
ctum. l. merito. ff. pro ſoc. & d. l. & fur, ac moroſus
æquiparẽtur. l. in re furtiua. ff. de cond. furtiua. Ta-
17 men nunquam † vidi ſeruari illi rigorem, ſed sẽ-
per aliquo modo in cõdemnationibus, ſeu liquida
tionibus per Exc. Senatũ temperari ac moderari
exceſſiuum illud pretium grani, ad quod tempore
illo penurioſo excurrit: quum, etſi iura multum ex
clament contra moroſos, ſeu contumaces, nõ ceſ-
ſant tamen quoq; exclamare, contra deſiderantes
careſtiam, vt probat Neuiz. conſi. 74. ſed mora ceſ-
ſante ſine dubio non habetur ratio illius exceſſiui
valoris. Bar. in l. ſi ſeruus. ff. de cond. furt. Afflict.
dec. 316. omnes in d. l. pretia rerum. Plot. in rep. l. ſi
quando. num. 182. C. vn. vi. vbi plures enumerat
caſus.

Si quis vendet frumentũ precio maiore, quo va
lebit a die venditionis, vſq; ad terminum conuen-
tũ ad ſoluendum; quum venditor in tuto cõſtitua
tur nedum pretij currentis tẽpore venditionis, ſed
totius exereſcentis, contractus ipſe ſic conceptus
vſurarius cenſetur. Anch. in c. nauiganti de vſur.
Lau. de Rodulf. in trac. vſur. q. 29. Alex. conſ. 72. col.
1. verſ. & maximè. vol. 1. Crau. conſ. 145. nu. 23. pro-
pter claudicationem contractus. l. pen. C. de ſolut. l.
ſi non fuerint. §. Ariſto. ff. pro ſoc. Cõmutari tamẽ
poteſt vetus frumentum in nouum reſtituendum,
tẽpore nouarum frugum, ſi probabiliter dubitari
poſſit an plus, vel minus valiturum ſit vetere, tẽpo
18 re ipſo reſtitutionis † Guid. Pap. in tract. de ɔtract.
illic. nu. 24. Io. Bapti. Lupus in d. c. nauiganti. §. 5. nu.
123. Coar. lib. 2. var. reſolut. c. 3. nu. 6.

Si emiſſi ſint officiales in ꝓuinciam, vt illã malis
hominib. purgẽt, nõ debẽt eſſe in hoſpicijs graues.
l. obſeruare vbi Bal. & poſt Gull. de Cuneo. ff. de off.
ꝓc. & leg. nec cõpellere ſubditos ad eos hoſpitan-
dũ gratis, ſed cõgrua mercede recepta, etſi publica
adſint hoſpicia ad illa accedere, nõ ad priuata di-
uertere; ꝓbat hoc Nat. conſ. 33. vnde ſi rectores ci-
uitatũ milites mittãt per villas, & caſtra ſumptibus
ruſticorũ, debent puniri. §. nullo, vbi Ang. in auth.
vt iudic. ſine quo. ſuffr. Minuſque iudex expenſas
viatici conſequetur, ſi ad aliquem locum ſuæ iu-
riſdictionis accedat, Specu. in titu. de ſalario. §. 1.
verſi. ſi verò. & cũ niſi tempore penuriæ nemo co-
gendus ſit annonã vendere viliore precio. l. fi. ff. ad
leg. Iul. de ann. l. non debere. ff. ad munic. Bart. in

l.1.§.cura carnis.ff.de offi.præfect. vrb.Bald. & Sali. in l.1.C.de epiſc.aud.dicitur non eſſe cogendas cō-
19 munitates † vendere militibus victualia minus, quam in foro publico rerum venalium vendantur.l.ſeptem diebus vbi Io.Plath.& Bart. C.de erog. mili.ann.lib.12.Nat.conſi.83.ſub nu.4.

Plura ſalubria Princeps Sereniſſimus edicta ad conſeruationem vbertatis promulgat,quæ ſine dubio penuriam leniunt; omnia hæc fiunt tempore penuriæ, quaſi incognita ſit vbertas, quibus prius ſterilitas nota non fuit.

Salubre admodum edictum vbertatis conſeruādæ in præceptis Domini ambulare, ac mandata eius cuſtodire. Nam ita facientibus dabit pluuias temporibus ſuis, terram gignet germen ſuum & pomis arbores replebuntur. Apprehendet, meſſiū tritura vindemiam, & vindemia ſementem occupabit: comedent, qui hæc fecerint panem ſuum in ſaturitate, & abſque pauore habitabunt in terra ſua. Mandata vero & leges ſpernentes viſitabit velociter in egeſtate,& ardore.Leuitici.c.26.Præcipit etenim inter alia nobis,ne contrahamus manum, ſed aperiamus fratri noſtro egeno, ac pauperi, qui nobiſcum verſatur in terra, in qua dixit pauperes nunquam defuturos. Deuter.c.15.Alioqui abſcondens frumenta in populis maledicetur, & benedictio ſuper caput vendentium.Prouerb.c.11. Aegeſtas ei ſuperueniet, qui feſtinabit ditari. Prouer.c. 28. etenim ſubſtantia illa multiplicatur, quæ paulatim manu colligitur. Prouer.cap.13. & Domino fœneratur, qui pauperis miſcetur. Prouer. cap. 19. Porrigamus itaque famelico cibum,egenti ſubueniamus, pauperibus eleemoſinam non ſubtrahamus, & fames terram non inuadet. c. reuertimini 16.q.2.ſed Dominus nobis viciſſitudinem ſuam reddet. Prou.c.19. eiuſque implebuntur horrea ſaturitate, & vino torcularia redundabunt,qui de primitijs frugum ſuarum pauperibus elargietur. Prouer cap.3.quod ſaxit Deus.

FINIS.

NVOVO

NVOVO EDITTO DI S. A. SERENISSIMA.

INTORNO L'ALLODIALITA', O Feudalità de' beni ſtabili.

CARLO EMANVEL PER GRATIA DI DIO DVCA DI SAVOIA, Chablais, d'Auoſta, & del Geneueſe, Prencipe, & Vicario perpetuo del Sacro Romano Imperio, Marcheſe in Italia, Prencipe di Piemonte; Marcheſe di Saluzzo; Conte di Geneua, Romonte, Nizza, d'Aſti, & di Tenda, Baron di Vaud, & Faucigni, Signor di Breſſa, Vercelli, del Marcheſato di Ceua, Oneglia, &c.

ESSENDO neceſſario al ſeruitio noſtro, & publico dello Stato, che per diuerſi riſpetti, & differẽti intereſſi ſiano al Feudo, come Patrimonio di noſtra Nobiltà, & vno degl' ornamẽti di noſtra Corona, & al regiſtro, come Erario de' noſtri diuotiſſimi, & amatiſſimi Popoli, & principale ſoſtegno de' noſtri impoſti con vguale affettione, & prouidenza conſeruate loro antiche ragioni, & pertinenze: ſi che non vengha il feudo dal regiſtro iſtenuato, & ſpogliato, meno il regiſtro dal feudo ſiodato, & impouerito: anzi eſſe tutte l'indebite vſurpationi fatte dall'vno in pregiudicio dell'altro ſiano riparate, & che tutte le diſpendioſe liti ſopra cio vertenti con vna perpetua, & ſaluteuole regola reſtino ſopite. Per le preſenti, quali vogliamo habbino forza, & auttorita in tutti li ſtati noſtri di quà da Monti di legge vniuerſale, & inuiolabile di noſtra certa ſcienza, piena poſſanza, & auttorità aſſoluta, participato il parere del noſtro Conſeglio. Dechiariamo che tutte le terre, & poſſeſſioni ſituate nell'immediato, ò mediato noſtro dominio debbano eſſere affette al Feudo, ò al regiſtro tenuto per via di libro, o in altro modo, cõ obligo di perpetua hipotheca, alla quale in virtù di queſta legge noſtra li ſottomettiamo: Riſeruando da queſt'obligo li beni, c'hanno originalmente, & immediatamente da Noi, & noſtri Sereniſs. Predeceſſori per cauſa graue, & di publico ſeruitio, o per contrauo, ottenuto priuilegio d'immunita legitimamente interinato: riſeruando anco li paſcoli, & beni, che al preſente ſono delle Communità, ò per ſcritture ſi prouano da eſſe alienate à terzi con eſpreſſa conuentione d'immunità. Si che eccettuati li predetti, non vi reſti alcuna terza ſpecie de beni dall'vno, & dall'altro obligo eſſenti, & immuni; Non oſtante ogni preſcrittione, oſſeruanza, conſuetudine di tempo immemorabile, & ogni conuentione, & affranchimento, etiandio con le iſteſſe Communità in contrario, a quali deroghiamo: Poſciache facendo il maggior numero de' contribuenti al generale dello ſtato più leggiero, & ageuole il pagamento, & alla Camera noſtra piu facile, & eſſigibile la conſecutione delli dritti, o per ragione di Feudo, ò per ragione di regiſtro, à noi douuti, reſta ogni conceſſione, & conuentione d'immunità quanto all'intereſſe noſtro, & generale dello ſtato nulla, quanto al gouerno della giuſtitia diſtributiua iniqua, & quanto alle iſteſſe parti per la mutatione, & alteratione delle coſe al pñte troppo oneroſa. Onde volendo noi, eſcluſa, & annullata queſta terza ſpecie di terre, e poſſeſſioni, come in frode del Feudo, & del regiſtro, & del beneficio vniuerſale introdotta, ridurle ſotto l'vna delle due ſpecie; Dichiariamo allodiali, & regiſtrabili tutte quelle che al tempo dell'impoſitione del taſſo, ò ſeſſanta anni prima ſi trouarãno eſſer ſtate ne i regiſtri delle Communità allibrate, & effettualmente concorſe al pagamento delli carichi, come anco tutte quelle, che in detto tempo in virtù d'affrãchimenti, che per inſtromẽti publichi ſi prouano fatti dalle Communità, ſono ſtate leuate, & cancellate da i regiſtri d'eſſe. Et vicendeuolmente dichiariamo tutte quelle feudali, che nel tempo di detta impoſitione, o ſeſſanta anni prima ſi trouaranno eſſer ſtate nell'inueſtiture, ò conſignamenti Camerali nominate, & deſcritte. Et quanto alle non compreſe ne i detti tempi nelli regiſtri, o da eſſi, come ſopra leuate, & cancellate, meno nell'inueſtiture, & conſignamenti Camerali mentionate, dichiariamo quelle Allodiali, & regiſtrabili, che ſono poſte nelle terre del noſtro immediato dominio; & Feudali quelle, che ſono poſte nelle terre de' noſtri Vaſſalli inueſtiti della giuriſdittione. Ma perche l'ignorãza de molti per la lunga toleranza di ſimile abuſo reſta in parte ſcuſabile; ordiniamo, che li beni da reſtituirſi al regiſtro in eſſecutione delle preſenti, non poſſino per li termini, & quartieri decorſi delli carighi già impoſti, in modo alcuno eſſer grauati; & che per li termini, & quartieri da maturarſi ſiano cotizati, hauuto riſguardo alle coſe date, & pagate per vna volta, ò che danno, ò pagano alla giornata per la conceſſa, & conuenuta immunita, & eſſentione. Et che li da reſtituirſi al Feudo non ſiano ſoggetti ad alcuna caducità, o deuolutione, nè verſo la Camera noſtra, nè verſo li Agnati, & conſorti delli venditori, & alienatori, etiandio che ſenza cauſa legitima, & ſenza oblatione, & formalità richieſte ne foſſero fatti li contratti, o diſtratti: ma che ſiano de gl'vni fatte le regiſtrationi, con obligo alli carichi non maturati, & co'l riſpetto, & moderationi ſudette, & de gl'altri mediante vn ſemplice Laudemio pagabile fra vn'anno ne ſiano fatte a i poſſeſſori le debite inueſtiture in Feudo antico, retto, e proprio, con facoltà di poterne vna volta diſponere, o per cõtratto, ò vltima volonta in maſchi, o femine a loro arbitrio, & darglí, & aſſignarli in pagamento alli preſenti loro creditori, alle ragioni, & hipotheche, de quali non intendiamo vengha fatto, con queſta noſtra legge pregiudicale; talmẽte però, che quelli, a quali in virtù di detta diſpoſitione, ò datione, o deliberatione in pagamento perueranno detti beni,

beni, debbano poi tenergli in Feudo antico, retto, proprio, per loro, & loro heredi maſchi, & femine, con obligo delle ſolite caualcate; Et cio ſenza pregiudicio delle dechiarationi ſpecialmente ſopra l'allodialità, ò feudalita di detti beni, ouunque ſiano ſitoati gia fatte per ſentenza Senatoria, o Camerale paſſata in coſa giudicata, quali confermiamo, & vogliamo ſiano intieramente oſſeruate. Et ſi come non permettiamo, che alli poſſeſſori ſia data, nè dalle Communita, nè dal Patrimoniale, nè da gli Agnati, & conſorti alcuna moleſtia, oltra il modo predetto, coſi nè anco vogliamo, che da eſſi ſia per cauſa di queſta noſtra dichiaratione data, & riferita à i loro auttori veruna moleſtia ſotto preteſto di qual ſi vogli promeſſa d'euittione, nè delle qualità differenti di detti beni; ma hauendogli per titolo oneroſo, con patto di total immunità, ne taſſiamo il manco valore alla ſeſta del primo coſto, qual ſeſta vogliamo le ſia fatta buona dalle Communità in otto anni ſopra li pagamenti de' carichi d'ogni anno à proportione. Dichiariamo inoltre non eſſer mente noſtra, che per conto delle regiſtrationi ſi facci nouità alcuna nelle Terre, o Città, nelle quali non è in vſo al preſente alcuna ſorte di regiſtro: il quale, venendoſi à fare in qual ſi vogli tempo, s'oſſeruerà la diſpoſitione del preſente noſtro ordine; meno che per eſſo s'intenda pregiudicato alli priuilegi perſonali per il numero, de' figliuoli, ò altra cauſa dalle leggi conceſſi, come ſono in vſo. Et per conto de i redditi, entrate cenſi, molini, & forni, l'allodialità, ò feudalità de quali è controuerſa, vogliamo ne ſia fatta conſegna, e nota particolare per farne la conueniente dichiaratione. Mandiamo perciò, & commandiamo al Senato noſtro, & Camera de' Conti di quà da Monti, che la preſente noſtra legge facciano regiſtrare, & quella inuiolabilmente oſſeruare, non oſtante ogni laudo, ò ſentenza paſſata in giudicato, ſaluo, come ſopra, quali come contrarie al ben publico caſſiamo, & annulliamo, & non oſtante le liti ancor pendenti per appellatione, ò reuiſione, à quali imponiamo perpetuo ſilentio. Dichiarando douerſi dare tanta fede alle copie ſtampate delle preſenti, quanto allo ſteſſo originale. Che tal'è il voler noſtro. Dat. in Torino li quattro di Marzo. M. DCVI.

IL SENATO DVCALE di quà da Monti, in Torino ſedente, &c.

VIſto il dietroſcritto Editto di S. A. Sereniſs. delli quattro del preſente di ſua mano firmato, debitamente ſigillato, e ſottoſcritto Bourſier, ad eſſo Senato preſentato per l'approuatione hà ordinato, & ordina douerſi queuo oſſeruar' ſecondo ſua forma, mente, e tenore. Mandando ſia regiſtrato nelli regiſtri del detto Senato, & publicato. Dat. in Torino li otto di Marzo. M. DCVI.

Per il ſudetto Eccellentiſſimo Senato.

Rolandono.

LA CAMERA DVCALE.

AD ogn'vno facciamo manifeſto, che hauendoci il Procurator Patrimoniale di S. A. Sereniſs. preſentato l'alligato ordine di S. A. Dat. in queſta Città li quattro del corrente meſe, di ſua mano firmato, & debitamente ſpedito, ſigillato, e ſottoſcritto Bourſier, & con ſupplica ſignata Gio. Battiſta Spatis Auocato Patrimoniale, inſtato ch'eſſo ordine foſſe da noi interinato, ammeſſo, & approuato, & fatto regiſtrare, publicare, & eſſequire, ſecondo ſua forma, mente, e tenore. Veduto detto ordine, & in quanto à noi ſpetta l'habbiamo interinato, ammeſſo, & approuato, come per le preſenti l'interiniamo, ammettemo, & approuiamo, ſecondo ſua forma, mente, e tenore Ordinando, che coſi ſia oſſeruato, e nelli noſtri regiſtri regiſtrato per hauergli raccorſo al biſogno. Mandando inoltre al publicator generale delli ordini di publicarlo, & farlo publicare con le preſenti conforme al ſolito delli editti generali. Dichiarãdo alla copia ſtampata del noſtro Stampator Camerale, douerſi dar tanta fede, come all'originale. Dat. in Torino li noue di Marzo Mille Seicento ſei.

Per l'Illuſtriſs. Camera ſudetta.

Pellerino.

TAVOLA

TAVOLA DE' GIORNI FERIATI, NE' QVALI L'ECCELLENTISS. SENATO,

& l'Illuſtriſsima Camera de' Conti di quà da Monti non ſedeno.

RIFORMATA PER LE FERIE DELLE VENDEMIE;

Con la Tariffa del valor dello Scudo d'oro dall'anno 1400. infino al 1607. & del valor del Ducato, & d'alcune monete antiche, & de' paeſi d'alcune d'eſſe.

ESSENDO neceſſario per beneficio publico, che ogn'vno ſappia i giorni feriati, ne' quali il Senato, & la Camera non entraranno, ne ſi teneranno le cauſe; Ci è parſo metter alla Stampa la preſente Tauola, & in eſſa diſtintamente deſcriuergli per ordine de i meſi; Auuertendoui, che le ſettimane doue non ſarà feſta alcuna, reſtarà feriato il Giouedì, eccetto del meſe di Marzo, nel quale in luogo del Giobbia, s'oſſeruarà il Venerdi; Et che nelli giorni feriati non ſoliti oſſeruarſi dal Clero, & popolo, ſi potrà entrar per l'eſpeditione delle cauſe Criminali, ò Ciuili eſtraordinarie: & anco per quelle, che ſi faranno ſotto nome di Camera delle vacationi, de quali per editto di S. A. è ſtato prouiſto ſotto li 10. di Luglio 1582. Et perche ſpeſſe volte occorrono dubbij, & diſpute de gli ſcudi; ſi è aggionto vn trattato cauato dal Latino del Signor Neuizano, & da i Commentarij del Sig. Antonio Sola ſopra i Decreti de' Sereniſſimi Duchi di Sauoia, con alcune dichiarationi di molto giouamento.

GENARO, hà giorni 31.

Dal primo giorno di queſto meſe, ſino alli 7 incluſiuamente reſtano tutti feriati, & compreſi nelle precedenti ferie di Natale.

7 S. Raimondo.
14 S. Ilario Veſcouo.
15 S. Mauro Abbate.
17 S. Antonio Abbate.
20 SS. Sebaſtiano, & Fabiano martiri.
25 Conuerſione di S. Paolo,

FEBRARO, hà giorni 28.

1 S. Brigida Vergine.
2 La Purificatione della Madonna.
3 S. Biaſio Veſcouo.
14 S. Valentino martire.
24 S. Matthia Apoſtolo.
Et dal Giobbia graſſo ſino al giorno delle ceneri incluſiuamente.

MARZO, hà giorni 31.

7 S. Tomaſo d'Aquino Confeſſore.
12 S. Gregorio Papa, & Dottore.
19 S. Gioſeppe ſpoſo della Madonna.
21 S. Benedetto Abbate.
25 L'Annonciatione della Madonna.
Più dalla Domenica delle Palme ſin'all'ottaua di Paſqua incluſiuamente,

APRILE, hà giorni 30.

5 S. Vincenzo Confeſſore.
24 S. Giorgio Caualliero.
25 S. Marco Euangeliſta.

MAGGIO, hà giorni 31.

1 SS. Giacomo, e Filippo Apoſtoli.
3 L'Inuentione della Croce, e S. Giuuenale Veſc.
4 S. Sudario.
20 S. Bernardino Confeſſore.
I tre giorni delle Letanie.
Il giorno dell'Aſcenſione del Signore.
Li tre giorni di Penteccoſte.
La feſta del Corpo del Signore.
L'ottaua di eſſa.

GIVGNO, hà giorni 30.

6 S. Claudio Veſc. e Confeſſore.
11 S. Barnaba Apoſtolo.
13 S. Antonio da Padoua conf.
15 SS. Vitto, Modeſto, & Creſcentia mart.
22 Dieci milla Martiri.
24 Natiuità di S. Gio. Battiſta.
Da queſto giorno ſin'a dieci d'Agoſto feſta di S. Lorenzo ſi ſtenderanno le ferie delle meſſi.

LVGLIO, hà giorni 31.

Tutto queſto meſe reſta incluſo nelle ferie delle meſſi.

AGOSTO, hà giorni 31.

Dal primo giorno di queſto meſe ſino alli diece, reſtano incluſi come ſopra.

12 S. Clara Vergine.
15 L'Aſſontione della Madonna.
16 SS. Theodoro, & Rocco conf.
20 S. Bernardo Abbate.
24 S. Bartholomeo Apoſt.
28 S. Agoſtino Veſc.
29 Decolatione di S. Gio. Battiſta.

SETTEMBRE, hà giorni 30.

8 La Natiuità della Madonna.
12 S. Antonio.
14 Eſſaltatione di S. Croce.
21 S. Matteo Apoſtolo.
Da queſto giorno incluſiuamente, ſino per tutto Ottob. ſarãno tutti feriati p cauſa delle vẽdemie.

OTTOBRE, hà giorni 31.

Tutto queſto meſe reſta feriato per cauſa delle ferie delle vendemie.

NOVEMBRE, hà giorni 30.

1 Tutti i Santi.
2 La Commemoratione delle anime.
11 S. Martino Veſcouo.
21 Preſentatione della Madonna.
25 S. Catterina Verg. & mart.
30 S. Andrea Apoſt.

DECEMBRE, hà giorni 31.

4 S. Barbara Verg. & mart.
6 S. Nicolò Veſc.
7 S. Ambroſio Veſcouo.
8 Concettione della Madonna.
12 S. Valerico.
13 S. Lucia Verg. & mart.
21 S. Tomaſo Apoſt.
Da queſto giorno, ſino à i ſette di Gennaro incluſiuamente, ſono tutti feriati.

Valor

Valor de' Ducati, & ſcudi dall'anno 1400. infin' a l'anno 1607, & d'alcune monete antiche.

Valor del Ducato, & delle monete antiche, ſecondo il Neuizano.

PRimieramente notate, che 12. denari ſanno vn ſoldo, & 20. ſoldi ſanno vna lira. Ma il denaro vale più in vn luogo, che in altro.

Il denaro forte vale vn patacco di picciol peſo. Et così il ſoldo forte vale gr. 1. quar. 2. Et così. La lira forte vale fiorini 2. g. 6. di picciol peſo.

Il fiorino di piccol peſo vale groſſi 12. di quattro quarti l'vno, ouero di 8. patacchi.

Il denaro Imperiale, ouero Vianeſe, vale la quarta parte d'vn patacco, & così vale l'ottaua parte d'vn quarto.

Il ſoldo Imperiale, ouero Vianeſe, che è dinari 12. vale tre patacchi. Si che ci và 4. ſoldi Imperiali, ò Vianeſi à far vn ſoldo forte.

La lira Vianeſe, ouero d'Imperiali vale gr. 7. quar. 2. di picciol peſo. Si che di tali lire ce ne và 4. à far vna lira forte.

L'obolo groſſo vale quarti 2.

L'obolo groſſo, ouero il denaro groſſi 1.

Il groſſo ſimplicemẽte vale fiorino 1. di piccol peſo.

Il groſſo di Turone vale gr. 1. quar. 3. e mezo.

Groſſi 4. Turoneſi vagliono vna lira Vianeſe.

Notate poi, che da per tutto gr. 24. peſano vn denaro, & 24. denari peſano vn'oncia, & 12. oncie peſano vna libra. Mà la varietà cõſiſte nel peſo del grano, che peſa più, ò manco ſecondo l'vſanze de' paeſi, come pare nel peſo del ducato largo, il quale benche da per tutto ſi peſi ad vn medeſimo peſo, nondimeno diſtinguendo ſecondo i grani di Parigi, ò di Troys, & di Torino, è di peſo di denari 2. & grani 18. Et ſecondo i grani di Genoua peſa denari 1. grani 6. d'onde poi procede la diuerſità nel peſo, & cõſeguentemente nel valore del Marco; perche la Marca d'argento vale ducati 6. cioè la marca d'argento finiſſimo di liga di 12. denari. Et queſto valor della marca ſi de intendere in quanto alle pene contenute negli ſtatuti, & lettere Ducali, Il qual valore è a ragione del marco Genoueſe, il quale ancorche ſia di 9. oncie, è però molto più debile, che il marco di Troys, il qual vſa il maeſtro della Zeccha di Torino, che è ſolamente di 8. oncie, le quali 8. oncie peſano più, che quelle oncie 9. del marco Genoueſe, bẽche M. Alberto Bruno d'Aſti nel ſuo trattato del'augumento, nell'vltima cõcluſione principale, dica, che il marco di Troys è di 9. oncie, queſta differenza è proceduta dalla varietà delle vſanze. Baſta, che queſto marco di Troys vale 6. ducati, & vn quarto di ducato. Et così l'oncia del marco peſa più, che l'oncia di piccol peſo, che communemente vſano i Mercãti, & gli artegiani.

Notate poi, che l'oro finiſſimo è di caratti 24. in liga, (cioè ſi dimanda di 24. caratti, & non è miſchiato con altro metallo) Mà quell'oro di che ſi fanno i ducati, è ſolamente di caratti 23, & 7. ottaui, & vn' ottauo (che ci manca eſſer fino) ſe gli leua per la ſpeſa, che ci và a farlo, perche quella diminutione di bontà di liga và per guadagno al maeſtro della Zecca, che ſpẽde quell'oro del ducato come ſe foſſe finiſſimo. (Si che in tal oro, di ogni 192. parti, vna parte è rame.

Et ducati 7. e mezo, fanno vn'oncia di piccol peſo.

Et ducati 90. fanno vna libra.

Ma di vn'oncia del marco di Troys d'oro finiſſimo, haurete ducati 8. & tre quarti d'vn ducato netti ſenza ſpeſa della fattura, perche di tale ſpeſa, il monetario ſi paga ſopra quella miglioratione della liga.

Et così vn oncia d'argento finiſſimo al peſo piccolo vale ſolamente trè quarti di ducato, & la libra vale ducati 9.

Notate appreſſo, che nelle ſcritture de miei predeceſſori, ho trouato che l'anno 1295. la pezza d'oro, che all'hora correua, valeua denari 24. & quar. 2. Et così creſcendo di tempo in tempo, l'anno 1343. valeua denari 52. Ma quanto valeſſe quel denaro, nõ ne hò certezza.

Poi l'anno 1359. ſi cominciò à ſpendere il fiorino d'oro, che valeua groſſi 5. & quarti 3. Et così à poco à poco è andato creſcendo come quì di ſotto dell'anno 1400. inſino al 1530. vederete.

L'Anno 1400. valeua	gr. 11 q. 2
1401	gr. 12 q. 0
1402	gr. 12 q. 2
1404	gr. 13 q. 0
1406	gr. 13 q. 1
1408	gr. 13 q. 2
1410	gr. 14 q. 1
1412	gr. 14 q. 2
1414	gr. 15 q. 0
1415	gr. 16 q. 0
1416	gr. 17 q. 0
1418	gr. 19 q. 0
Poi vna parte dell'anno 1418.	gr. 22 q. 0
1419	gr. 23 q. 0
Vna parte dell'anno 1419.	gr. 24 q. 0
1420. del meſe di Maggio.	gr. 25 q. 0
1421. del meſe d'Aprile, ſi cridò à	gr. 16 q. 0
1422	gr. 18 q. 0
1423. del meſe di Marzo.	gr. 18 q. 2
1424	gr. 18 q. 0

Et da quell'anno innanzi, io trouo che il fiorino d'oro, ſi comincio à dimandar ducato, & alcuni lo dimandauano vn Genuino, & è quello, che ſi dimanda il ſcudo dal Sole, il qual valeua come quì appreſſo appare.

1425	gr. 19 q. 0
1426	gr. 19 q. 3
1427. di Luglio ſi cridò à	gr. 19 q. 0
1430	gr. 20 q. 0
1436	gr. 20 q. 1
1437	gr. 20 q. 2
1439	gr. 20 q. 3
1440	gr. 21 q. 0
1447	gr. 21 q. 2
1448. & 1451.	gr. 22 q. 2
1452	gr. 23 q. 0
1455	gr. 24 q. 0
1457	gr. 25 q. 0
1458	gr. 26 q. 0
1459	gr. 26 q. 2
1460	gr. 27 q. 0
1463	gr. 27 q. 2
1464. ſino l'anno 1470.	gr. 28 q. 0
1470. ſino l'anno 1474. ſi cridò à	gr. 30 q. 0
1474	gr. 32 q. 0
1475	gr. 33 q. 0
1476. Calò, e ſi cridò à	gr. 30 q. 0
1477	gr. 31 q. 2
1478. 79. 80. 81.	gr. 32 q. 8
1482	gr. 32 q. 2
1483	gr. 33 q. 2

Poi

Poi d'eſſo anno. gr. 33 q. 2
1484 gr. 34 q.
1485 gr. 36 q.
Parte dell'anno 1485. gr. 36 q. 2
Parte dell'anno 1485. gr. 37 q.
1486 gr. 37 q. 2
1487. al fine di Febraro ſi cridò à gr. 38 q.
Parte dell'anno 1487.88.89. gr. 39 q.
1490. d'Ottobre. gr. 40 q.
1491. di Giugno. gr. 41 q.
1492. di Genaro ſi cridò à gr. 38 q.
1493 gr. 39 q.
1494 gr. 40 q.
Parte del 1494. gr. 40 q.
Parte del 1495. gr. 41 q.
1495. ſino 1500. gr. 42 q.
1500 gr. 43 q.
1503. ſi cridò à gr. 42 q.
Inſino al fine dell'anno,& del 1504.1505. gr. 44 q.
1506. 1507. gr. 45 q.
1508. 1509. gr. 46 q.
1510. ſi cridò à gr. 38 q.
1511 gr. 48 q.
1512. 13. 14. gr. 50 q.
1515. 16. 17. gr. 52 q.
1518 gr. 55 q.
1519 gr. 56 q.
1520 gr. 58 q.
1521 gr. 61 q.
1522 gr. 63 q.
1527. di Genaro, Febraro, e Marzo valſe. gr. 63 q.
1527. d'Aprile, Maggio, e Giugno. gr. 64 q.
1527. di Luglio, Agoſto, Settembre, Ottobre, Nouembre, & Decembre. gr. 65 q.
1528 gr. 68 q.
1529 gr. 78 q.
1529. di Nouembre ſi cridò à gr. 66 q.

VALOR DEL SCVDO DEL SOLE, & d'Italia, dall'anno 1530. inſino al 1586.

L'Anno 1530. inſino alla fin di Maggio, il ſcudo del Sole valſe fiorini 5 g. 6
Et il reſto di eſſo anno. ff. 6 g.
1531. inſin'alle fine di Maggio valſe. ff. 6 g. 4
1531. di Giugno. ff. 6 g. 5
1531. di Luglio. ff. 6 g. 6
1531. d'Agoſto. ff. 6 g. 7
Et appreſſo il meſe d'Agoſto, ff. 6 g. 8
1533. inſin'al fin di Luglio. ff. 6 g. 8
Dal meſe di Luglio innanzi. ff. 6 g. 9
1534. d'Aprile, & Maggio. ff. 6 g. 10
Di Giugno, & Luglio. ff. 6 g. 11
Dal meſe di Luglio innanti. ff. 7 g. 2
1535. valſe. ff. 7 g. 2
1536. inſin'alla fin d'Agoſto. ff. 7 g. 2
Dall'hora innanzi. ff. 7 g. 4
1537. inſin per tutto Marzo. ff. 7 g. 4
Dal meſe di Marzo innanzi. ff. 7 g. 6
1538. di Genaro. ff. 7 g. 6
Di Febraro. ff. 7 g. 8
Parte di Febraro, e'l reſto dell'anno. ff. 8 g.
1539. inſin'al meſe di Maggio. ff. 8 g.
Del medeſimo meſe ſi cridò, & ritirò à ff. 7 g. 6
1540. inſin'alla fin di Maggio. ff. 7 g. 7
di Giugno, e'l reſto dell'anno. ff. 8 g.
1541 ff. 8 g.
1542. il primo di Gennaro ſi cridò, & ritirò à ff. 7 g. 6
1543. & 44. valſe. ff. 7 g. 6
1545. à 24. di Febraro ſi cridò. ff. 8 g.
1546. & appreſſo inſino al 1555. ff. 8 g.
Il ſcudo d'Italia groſſi 2. manco.
1556. Il ſcudo del Sole inſin per tutto Aprile. ff. 8 g. 6
D'Aprile inanzi. ff. 8 g. 8
1557 ff. 8 g. 9
1558. valſe ff. 8. gr. 9. & ancor ff. 8. gr. 10. & gr. 11. & anco ff. 9. ſecondo il biſogno di coloro, che gli comprauano.
1559 & 1560. ff. 9 g.
1561 ff. 9 g. 1
Il ſcudo d'Italia valſe. ff. 8 g. 10
& anco ff. 8 g. 11
Dell'anno 1561. fino per tutto l'anno 1567. la liura Ducale di Sauoia fabricata nelle Zeche di S. A. Sereniſſima hanno valſo ſoldi 20 l'vna che ſono ff. 2 g. 11
1562. [il ſcudo del Sole] ff. 9 g. 2
Il ſcudo d'Italia. ff. 9 g.
Il Ducato buono. ff. 10 g.
1563. dal fine d'Aprile innanzi [il ſcudo del Sole] ff. 9 g. 4
Il ſcudo d'Italia. ff. 9 g.
1564. 65. 66. 67. 68. & 69. li ſcudi valſero come del 1563.
1565. & 66. il ducato. ff. 10 g. 8
1568. la liura ducale di Sauoia valſe fino per tutto l'anno 1573. ff. 3 g.
1570. il ſcudo del Sole ff. 9 g. 4
Il ſcudo d'Italia ff. 9 g. 2
& alcuni ſecondo il biſogno, lo faceuano valer ff. 9 g. 3
& il ducato inſino à ff. 10 g.
1571. il ſcudo del Sole inſin' per tutto Aprile ff. 9 g. 6
Et d'Aprile innanzi ff. 9 g. 8
Il ſcudo d'Italia ff. 9 g. 6 q. 2
1572 [il ſcudo del Sole] ff. 9 g. 8
& anco ff. 9. g. 9. & alcuni lo ſpendeuano inſin' à ff. 9 g. 10
Il ſcudo d'Italia ff. 9. g. 4. & g. 5. & inſin' à g. 6. ma communemente ff. 9 g. 4
1573 [Il ſcudo del Sole] communemẽte ff. 9 g. 8
Alcuni inſino à ff. 9 g. 9
Il ſcudo d'Italia communemente ff. 9 g. 4
& alcuni inſin' à ff. 9 g. 5
1574. [Il ſcudo del Sole] ff. 9 g. 8
& anco ff. 9. g 9. & gr. 10.
Il ſcudo d'Italia ff. 9. g. 5. & ff. 9. g. 6. & ff. 9. g. 7. & anco ff. 9. g. 8. ma communemente. ff. 9 g. 6
1574. & 1575. La lira ducale di Sauoia. ff. 3 g. 1
1575. inſin'al fin di Maggio il ſcudo del Sole. ff. 9 g. 10
& anco ff. 10. & il reſto dell'anno. ff. 10 g. 4
Il ſcudo d'Italia ff. 9 g. 10
inſin'alla fin d'Agoſto, & il reſto dell'Anno. ff. 10 g.
1576. [il ſcudo del Sole] ff. 10 g. 8
Il ſcudo d'Italia ff. 10 g. 4
1576. la lira ducale di Sauoia. ff. 3 g. 2
1577. [il ſcudo del Sole] ff. 11 g. 4
Et anco ff. 11 g. 6
Il ſcudo d'Italia ff. 11 g.
Et anco ff. 11 g. 2
1577. la lira ducale di Sauoia. ff. 3 g. 3
1578. cõmunemente [il ſcudo del Sole. ff. 11 g.
Et à 6. di Maggio ſi grido a ff. 10 g. 10
Il ſcudo d'Italia ff. 10 g. 8
Et adi 6. di Maggio per la crida ſi ritirò à ff. 10 g. 6

1578. la lira ducale di Sauoia. — ff. 3 g. 4
1579. [il ſcudo del Sole] — ff. 11 g.
Il ſcudo d'Italia — — ff. 10 g. 8
1579. la lira ducale di Sauoia. — ff. 3 g. 4 q. 2
1580. [il ſcudo del Sole] — ff. 11 g. 1
Et anco — — ff. 11 g. 2
Il ſcudo d'Italia — — ff. 10 g. 9
1580. 1581. la lira ducale di Sauoia valſe ff. 3 g. 5
1581. [il ſcudo del Sole] cōmunemente ff. 11 g. 2
Il ſcudo d'Italia communemente ff. 10 g. 9
Il ſcudo di Spagna — — ff. 10 g. 10
1582. come del 1581.
1582. la lira ducale di Sauoia. ff. 3 g. 5 q. 1
158[illegible]. il ſcudo d'Italia — ff. 10 g. 10
Il ſcudo del Sole — — ff. 11 g. 4
Il ſcudo d'Italia — — ff. 11 g.
Il ſcudo di Spagna. — — ff. 11 g. 2
1583. 1584. la lira ducale di Sauoia. ff. 3 g. 6
1585. il ſcudo d'Italia — ff. 11 g. 2
Il ſcudo del Sole — — ff. 11 g. 6
Il ſcudo di Spagna — — ff. 11 g. 4
1585. la lira ducale di Sauoia. ff. 3 g. 6 q. 1

Prezzi correnti della Dobla di Spagna, ſcudo d'oro d'Italia, Zechino di Sauoia, Ducatone, & altre monete d'argento dall'anno 1586. in poi, come ſegue.

DEl 1586. il ſcudo d'oro valeua ff. 11 g. 4
La dobla di Spagna — ff. 23 g. 6
1586. la lira ducale di Sauoia — ff. 3 g. 7
1587. Il ſcudo d'oro valeua alla noua riforma ff. 10. g. 6. & và creſcendo à ff. 11 g. 8
La dobla di Spagna — — ff. 24 g. 2
Di Giugno il rimanente di dett'anno detta dobla. — — ff. 24 g. 4
Il teſtone di Franza valeua ff. 2 g. 10 q. 2
Alli 23. di Giugno fù fatto vna crida.
1587. 1588. la lira ducale di Sauoia ff. 3 g. 6
Il ſcudo d'oro ſi abbaſsò à — ff. 10 g. 6
La dobla di Spagna ſi abbaſsò à — ff. 21 g. 6
Il ducatone ſi abbaſsò ancora — ff. 9 g. 6
Il Croſone ſi abbaſsò — ff. 7 g. 6
1588. qual ordine durò fino per tutto l'anno 1588.
1589. il ſcudo d'oro del Sole valeua. ff. 12 g. 3
Alla fine di detto anno valeua — ff. 11 g. 6
Il ducatone valeua — — ff. 10 g.
Il detto ducatone valeua di Giugno. ff. 10 g. 4
& alla fine di detto anno valeua ff. 10 g. 6
Il Croſone al principio valeua — ff. 8 g. 2
& dal mezo di detto anno in poi hà valuto. — — — ff. 8 g. 4
1589. la lira ducale di Sauoia. — ff. 3 g. 7
Il teſtone di Sauoia, e Franza. — ff. 2 g. 9
La dopla di Spagna ſin' tutto Giugno di detti anni. — — ff. 24 g.
& il remanente di detto anno hà valſuto. — — — ff. 25 g.
1590. Il ſcudo d'oro valſe — ff. 12 g. 6
Di Giugno valeua il detto ſcudo d'oro ff. 12 g. 9
Al fine di detto anno valea — ff. 13 g.
La dobla di Spagna valeua per tutto Giugno. — — — ff. 26 g. 6
il rimanente di detto anno la detta dobla valſe — — ff. 27 g.
Il ducatone valeua — — ff. 11 g. 2
Il detto ducatone alla fine di detto ann. ff. 11 g. 4
Il Croſone valeua il ſudetto anno ff. 9 g. 3
1590. la lira ducale di Sauoia. — ff. 3 g. 9
Il teſtone di Sauoia, & Franza valeua ff. 3 g.
1591. Il ſcudo d'oro valeua — ff. 13 g. 3
Il ſcudo d'oro del Sole, e di Spagna valeua. — — — ff. 13 g. 6
La dopla di Spagna valeua. — ff. 27 g.
hanno durato tutti queſti prezzi ſino tutto l'anno.
Il ducatone in cambio valea — ff. 11 g. 5
In comerci — — ff. 11 g. 6
1591. la lira ducale di Sauoia ha valſuto fino à l'anno 1607. — — ff. 4 g. 1
1593. il Croſone valeua — ff. 9 g. 3
Il teſtone di Sauoia, e Franza valeua ff. 3 g.
1594. la dobla di Spagna valeua — ff. 27 g. 6
Il ſcudo d'oro valeua — ff. 13 g. 3
Il ſcudo del Sole, e Spagna — ff. 13 g. 6
Il ducatone valeua — — ff. 11 g. 6
Il Croſone valea detto anno. — ff. 9 g. 3
Il teſtone di Sauoia, e Franza valeua. ff. 3 g.
1595. la dobla di Spagna valeua. ff. 27 g. 6
Il meſe di Maggio fù fatto vna crida, & ordine à — — ff. 27 g.
qual non durò molto.
Il ſcudo d'oro del Sole, e Spagna valeua ff. 13 g. 6
Il ſcudo d'oro d'Italia — ff. 13 g. 3
Il ducatone — — — ff. 11 g. 6
Il Croſone — — — ff. 9 g. 3
La lira ducale di Sauoia — ff. 4 g. 1
Il teſtone di Sauoia, e Franza. — ff. 3 g.
Dal 96. ſin'al 1602. hà continuato come ſopra nel 1595.
1601. 1602. l'Ongaro di Sauoia fù cridato à — — — ff. 14 g. 11
Però ſi ſpendeua à — — ff. 16 g.
1604. Hà continuato come dell'anno 1594. in quà.
1605. La dobla di Spagna hà variato molte volte: ma ſottoſop. hà valſuto ff. 28 g. 3
Quella d'Italia — — ff. 27 g.
Il Zechino di Venetia — ff. 17 g.
L'Ongaro — — — ff. 16 g.
Il ſcudo del Sole — — ff. 13 g. 6
Quello di Spagna — — ff. 13 g. 6
Quello d'Italia — — ff. 13 g. 3
Il Ducatone — — ff. 11 g. 6
Il Croſone — — — ff. 9 g. 4
La lira Ducale di Sauoia. — ff. 4 g. 1
Il teſtone di Francia, e Sauoia. ff. 3 g.
1606. La dobla di Spagna hà variato aſſai, mà ſottoſopra hà valſuto ff. 29 g. 6
Quella d'Italia — — ff. 28 g. 6
Il ſcudo del Sole — — ff. 14 g.
Quello di Spagna — — ff. 14 g.
Il Ducatone — — ff. 11 g. 8
Il Croſone — — — ff. 9 g. 6
La liura Ducale — — ff. 4 g. 1
Il Teſtone — — — ff. 3 g.

F I N I S.

-320562-

Digitized by Google